Don Juan Fran.co de Molina

CONRADI GESNERI MEDICI TIGVRINI HISTORIÆ ANIMALIVM LIBER PRIMVS

De Quadrupedibus viuiparis.

cum expurgatione permissa

~~Opus Philosophis, Medicis, Grammaticis, Philologis, Poëtis, & omnibus rerum linguarúmque variarum studiosis, vtilissimum simul iucundissimúmque futurum.~~

Editio secunda nouis iconibus nec non obseruationibus non paucis auctior atque etiam multis in locis emendatior.

AD LECTOREM.

Habebis in hoc Volumine, optime Lector, non solum simplicem animalium historiam, sed etiam veluti commentarios copiosos, & castigationes plurimas in veterum ac recentiorum de animalibus scripta, quæ videre hactenus nobis licuit omnia: præcipuè verò in Aristotelis, Plinij, Æliani, Oppiani, authorum rei Rusticæ, Alberti Magni, &c. de animalibus lucubrationes. Tuum erit, candide Lector, [illegible] laboriosissimum Opus, quod non minori tempore quàm quidam de Elephantis fabulantur, conceptum efformatumque nobis, diuino auxilio nunc tandem in lucem ædimus, non modo boni consulere, sed etiam tantis conatibus (vt alterum quoque Tomum citius & alacrius absoluamus) ex animo fauere ac bene precari: & Domino Deo bonorum omnium authori seruatorique, qui tot tantasq; res ad Vniuersi ornatum, & varios hominum vsus creauit, ac nobis vt ea contemplaremur vitam, valetudinem, otium & ingenium donauit, gratias agere maximas.

por co lic.ª de la S.ta inquisicion expurgue este libro de mi licencia conforme al nuevo indice expurgatorio. En Madrid. 30. de mayo de 1613. El D.r Molina de Sevilla

FRANCOFVRTI,

In Bibliopolio Cambieriano.

ANNO DOMINI CIↃ IↃ CIII.

ONRADI GESN

EDICI TIGVRI

HISTORIÆ ANIMALIVM

De Quadrupedibus viuiparis.

FRANCOFVRTI

In Bibliopolio Cambieriano.

AMPLISSIMIS ET MAGNIFICIS VIRIS, PIETATE, PRVDENTIA, OMNIQVE VIRTVTVM GENERE SPECTATISSIMIS, CONSVLIBVS ET Senatoribus Reipub. Tigurinæ,

Dominis ſuis Venerandis,

Conradus Geſnerus Tigurinus S. D. P.

VNIVERSA quidem Philoſophia, Ampliſsimi viri, vndiquaque optima & pulcherrima, omnibus ſui partibus amore cultuque mortalium, ceu clientum & amatorum, dignißima eſt, vt optimi & ſapientiſsimi quique omnibus ſeculis iudicarunt. Sed quoniam ingenia hominum diſsident, & multas in nobis opinionum varietates, educatio, conuerſatio, conſuetudo, & vitæ victusque conditas, & aliæ forſitan complures cauſæ, efficiunt, quæ ſuis plerunque iudicijs mentes humanas, non in literis tantum & religione, ſed ferè nulli non occupant: hinc adeò fit vt alij aliam partem literarum ſequantur, quam ſcilicet vel omnino, vel pro occaſione & ſtatu rerum præſenti commodiorem ſibi ſtatuerint. Mihi verò, à cognato rei medicæ ſtudioſo educatus, profeſsionis iſtius amor factum eſt, vt ipſe à pueritia ab adoleſcentia adhæſerim. Et quanquam progreſſu ætatis variarum rerum cognitionem deſiderarem, nonnullis etiam immoratus rem medicam plus quàm par erat relinquerem, redij tamen poſtea, requirente id etiam rei domeſticæ cura, ad medicinæ ſtudium. Cum verò maximam huius ſcientiæ cum naturali philoſophia cognationem animaduerterem, nec vllum egregium aut certe doctum medicum haberi, qui non altius prima methodi medendi rudimenta ex libris de natura tanquam fonte hauſiſſet, cœpi & ipſe philoſophorum qui de rebus naturalibus commentati ſunt ſcripta cognoſcere: In quibus illa ſemper in primis me delectabant, quæ de metallis, plantis & animalibus tractata reperiebam. Idque duplici nomine: Primum, quia certior de iſtis ſcientia haberi poteſt, quàm de meteoris, & alijs quibuſdam, vel nimium ſubtilibus & argutis, ac procul à ſenſu remotis, vel eiuſmodi vt firmam eorum cognitionem nec ratione nec ſenſu ſatis ſperare liceat. Deinde quòd non ſolum ad medicinam, ſed rem familiarem quoque adminiſtrandam & alias artes multò vtilior & propemodum neceſſaria, mediocris ſaltem iſtarum rerum contemplatio videretur. Itaque plurimum hoc in ſtudio temporis poſui, ita vt ſucciſiuis horis (quibus vulgus hominum, & literati etiam multi, otioſè abutuntur, deambulant, ludunt, compotant) & quotieſcunque ab alijs ſtudijs aut negotiis recreari deſiderabam, ad iſtos tanquam amores meos cupidè multis iam annis deflexerim. Et quanquam de plantis permulta obſeruarim, alijs ante me non animaduerſa, certe in lucem à nemine me priore prodita, (indicio fuerit Catalogus plantarum noſter quatuor linguis, veluti rudimentum quoddam & progymnaſma iuſti aliquando voluminis parandi, ante decennium editus: & paſsim hoc ipſo in Opere digreſsiones) minus tamen neceſſarium videbatur in præſentia de eis conſcribere, cum multi hodie eruditè & vtiliter de plantis ſcripſerint & etiamnum ſcribant, vt de metallis etiam doctiſsimè vtiliſsimeque Ge. Agricola, vir vel eo nomine multa laude digniſsimus. Quamobrem ad animalium hiſtoriam perpaucis noſtri ſeculi, & ferè

Occaſio & incrementum Operis.

per partes tantum tractatam, animum adieci. Hic cum viderem parum me præstiturum, nisi domesticis studijs & lectionibus peregrinationes quoque adiungerem, aliquot Germaniæ loca (non multa quidem illa) primum adij, mox etiam Italiæ pauca, non hoc tantum nomine, sed insuper Bibliothecæ nostræ, quam tum in manibus habebam, vt omne scriptorum genus enumerarem locupletandæ. Quòd si Mecœnas aliquis contigisset, vel maior fortuna mea fuisset, multa profectò maris terræque remotissima loca, animalium in primis historiæ, deinde plantarum pariter aliarumque rerum cognitionis posteritati tradendæ gratia, etsi non firmæ valetudinis homo, Deo secundante iam peragrassem. Id quoniam non licebat, feci quod potui, aliquot in diuersis Europæ regionibus mihi comparaui amicos, qui benigne, candide, liberaliter, multas animantium omne genus effigies ad uiuum repræsentatas, quarundam etiam nomina in diuersis linguis & historias, mecum communicarent. Ego interim non solum à vulgo, & quibusuis peregrinis, qui ex varijs nationibus ad nos ventitabant, aut hac fortè transibant, plurima subinde quæsita annotaui: & simul omnia veterum ac recentiorum, quęcunque de animalibus multis & diuersis linguis, siue ex professo, siue etiam obiter edita poteram nancisci, conferebam diligenter & in vnum quasi corpus componebam. Ita paulatim creuit opus, magno quidem & diuturno lab re meo, nec paruo pro meis fortunis sumptu. Hoc cum ad iustam magnitudinem tandem quando peruenisse iam videretur (quamuis opus probè infinitum appareret, & cui semper ac dere multa possent) excolere tandem quicquid haberem & publicare decreui: ne si diutius d errem, plura potius inquirendo quàm quę adeptus essem perficiendo occupatus, humani aliquid mihi accideret, ac tot tantique labores nostri perirent. Volui autem primo loco Lib m de quadrupedibus viuiparis (quę non ouum, sed perfectum animal & concipiunt & in lu edunt) emittere: qui simul maximus, simul cæterorum vtilissimus videtur, postulante id et ipsorum animaliũ dignitate: sunt enim hæc cæteris sine dubio digniora, perfectiora, & ho tum corporis partibus & affectibus tum animi facultatibus ac moribus propinquiora. De quis omnibus (hoc est quadrupedibus ouiparis, auibus, piscibus, serpentibus & insectis) um Tomum huic, vt concijcio, magnitudine parem futurum, si diuina fauerint, bre abo, materiam enim omnem in promptu iam habeo. Hæc de Operis prima occasione, i mento editioneque dixerim.

Fructus & operæ pretium.

Sed mirabitur fortè non nemo, & quos tus, quantum operę pretium, tantum volumen, tanti labores secum ferant, inquiret. Cui nderim: Primum hanc naturalis philosophiæ partem plurimum prodesse medicinæ, i varijs modis. Vno, in genere ferè circa plerasque animantes: quoniam plurimæ vel i , vel ex parte aliqua in cibo sumuntur, aut ad medicamenta intra extráue corpus hum n requiruntur: altero, priuatim circa quadrupedes viuiparas, quæ propter similitudine mperamenti & corporis humani multos eosdem cum hominе morbos patiuntur, qu pecoribus armentis iumentisque pastores ac veterinarij curant, sed & animalium quæd ipsa, multa enim morborum auxilia ab eis inuenta constat, hinc salutem medicus non indoctus transferre potest. Iam serpentium & lacertorum ferè gen 19 & insecta quædam, & quadrupedes etiam nonnullæ, præsertim in rabie, nec non pisces, n a suo ictúue, aut si in cibo sumantur, seu quauis seu certa aliqua parte sui hominem aut v ementer lædunt, aut interimunt, hic maxima medicorum diligentia opus est, neque enim p omnium curandi ratio. Præterea circa cibum, potum, somnum, vigiliam, motum, quietem & animi affectus, aliasque res naturales, quarum vsu decente sanitas conseruatur, secus corrumpitur, plurima passim à brutorum exemplis in vsum hominis est deriuare. Ego certe maxima medicinæ partem inter prima huius artis rudimenta à brutis transumpta video, tum ab ijs rebus quas illa per naturam faciebant, aut fortuito patiebantur, tum illis quas homines in ipsis experiebantur. Nam tuto & citra impietatem periculum remedij noui dubijúe in bestia facere conceditur, in homine non item. Postremò cum varia medicamenta ex plerisque (vt dixi) animalibus habeantur, quæ nos in singulorum historijs vno in loco ordine recensemus, hac commoditate fruetur medicus, vt cum aliquod animal ad manus eius peruenerit, quasnam eius partes præcipuè ad vsum medicum reseruare debeat, inspecta illa ex partibus singulis remediorum enumeratione, intelligat.

Ad rem medicam.

Ad apparatum ciborum.

Idem & coquus in vniuscuiusque historia leget, quęnam ad cibum & quomodo, quo apparatu, & quàm salubriter veniant.

Ad varias artes illiteratas.

Quod si singulatim considerare libet, permultę se offerent ad vitam homini sustinendam necessarię artes, quę omnes circa animalia earúmue partes occupantur. Nempe cibi gratia piscatores omne aquatilium genus venantur, partim sibi, partim vt vendant. Rei pecuarię studiosi, omne pecorum genus emunt, alunt, diuendunt: & qui Lactarij vocantur, caseos, butyrum, & alia ex lacte pecorum opera conficiunt, qui maximus montanę Heluetiæ imò necessarius victus & quæstus est, hic scientia de curandis bobus, quibus & capris requiritur: in alijs quidem regionibus aliæ etiam animantes, equi, asini, alces, rangiferi, cameli, lactis & qui inde fiunt ciborum gratia nutriuntur. Venatores feras capiunt diuersas. Sunt qui corpus muniendi causa coria & pelles elaborant, alutarij, pelliones, coriarij, calceolarij, & qui thoraces aliasque pelliceas vestes, & qui ephippia, marsupia,

& huiusmodi conficiunt. Quidam vnà cum pilis diuersarum quadrupedum pelles ad vestimenta hyberna parant. Alij lanas & pilos tondent curantque, similiter ad vestes & stragula, vt ouium, caprarum, camelorum. Bobus & iumentis agricolæ vtuntur: iumentorum quidem vsus, præsertim equorum, latissime patet, necessarius agricolis, vt dixi, ad arandum: ijsdem & alijs hominibus ad vecturas, ad itinera in pace belloque conficienda. Est enim equitatus res in pace ciuitatibus & principibus decora, in bello necessaria, terribilis, & vbi camporum planicies patet, plane magni momenti. Sunt & in ædificijs, & alijs operibus multa, vbi nisi iumenta vehendi aliosque labores obirent, (equos dico, mulos, asinos, camelos, elephantos, alces & rangiferos,) nónne hominum opera, ne satisfactura tamen, pro bestijs requireretur? Iam canum quam multiplex sit vtilitas quis nescit? Domos, pecora, homines, custodiunt, defendunt, amant. Venantur iidem, & feras aut fugant, aut retinent, aut occidunt. Sed quid in singulis hæreo, in re minime obscura? Sat fuerit in summa affirmasse, ad multas & diuersas artes multorum animalium magnum imò necessarium vsum esse, & posse tractari vnumquodque melius, & ad vsum felicius conuerti, ab eo qui naturam eius tum alijs in rebus, tum iis quas naturales (vt dixi) medici appellant, planè perspectam habuerit.

Sed in ipso Opere qui nam è singulis animantibus homini vsus contingere possint, ad remedia, ad cibum, ad vestes, ad vecturam, ad prognostica tempestatum, ad voluptatem & ludos, ad alia diuersa, satis in singulorum historia explicatur, nec opus est minutatim in præsentia persequi omnia, & quasi obtrudere Lectori. Quinetiam mores ac virtutes in homine formandi exempla & documenta ab animalibus abunde suppetunt, quod quidem cum alij quidam eruditi, tum longè doctissimus ille Theodorus Gaza vbi in Aristotelis de animalibus libros à se conuersos præfatur, copiose & eloquenter declarat. Vnde nos eius verba præfationi nostræ ad Lectorem subijciemus.

Ad philosophiã de moribus.

Cæterum ad œconomicam institutionem, quantum conferat animalium historia, si pluribus demonstrarem, meritò prolixus & verbosus existimarer: nam cum iam antea agriculturæ, rei rusticæ, pecuariæ & coquinariæ, vt ita vocem, quibus res familiaris conseruatur simul & augetur, longè vtilissimam hanc cognitionem esse docuerim, eadem opera œconomiæ vtilem esse ostendi.

Ad œconomicam.

Porrò quanquam non magnæ nec multæ vtilitates ab animalibus ad hominem redirent, eæque tanto maiores, quanto qui vtitur eis naturæ ipsorum peritior est: non parua tamen in eorum contemplatione voluptas, homini bene ac liberaliter instituto, tam varia & mira animalium discrimina inter se consideranti oboritur: siue ea in corpore, siue animo & vtriusque actionibus spectes. Quid admirandum magis quarundam auicularum extemporaneo cantu? cuius suauitatem ne numerosissimus quidem Musicorum hominum vocibus simul & instrumentis quibusuis summa arte vtentium chorus ne longo quidem interuallo attigerit. Quantus est in vnius lusciniæ admiratione summus ille & exquisitæ in huiusmodi rebus doctrinæ vir Plinius? Quis formicularum mirifica & apicularum corpuscula, ingenia, opera, & in tantilis membris tantas animas, satis digne vel admiretur vel prædicet? Atqui nullum est animal in quo non aliquid suum, illustre, rarum: imò non aliquid, vt ita dicam, diuinitatis spectetur.

Dignitas & nobilitas animalium historiæ ad contemplationem & admirationem operũ Dei

Quamobrem ineptus sim, si pluribus in præfatione ea tractem, quæ passim in ipso opere copiosissimè refero. Aristoteles ille philosophorum princeps, inter cætera generosi & liberalis animi argumenta, hoc etiam ponit, animalibus, præcipuè rari, iucundi aut admirandi quippiam præferentibus, oblectari. Illiberalis hercle & sordidus est animus, quisquis vbique vtilitatem & lucrum spectet.

Quàm plurima enim & pulcherrima nullum de se emolumentum afferunt possidenti, sed ipsa sui pulchritudine sola placent, & animos sibi deuinciunt. Sic gemmæ pretiosissimæ, adamantes, topazij, hyacinthi, smaragdi, chrysolithi, & aliæ innumeræ, non quòd morbos gestatæ aut alia quædam pericula auertant, (quod quidam superstitiose ne dicam impie credunt,) sed sola illa splendoris & luminis in quocunque colore purissima pulchritudine, quam in minimo eodemque solidissimo corpore illibatam perpetuò seruare videntur, tanquam cœlestis materiæ quædam particulæ aut stellæ quædam terrenæ, in hominum thesauros veniunt, & ipsæ sibi pretium sunt, nec alium de se fructum præbent. Interim saxa vulgaria ædificijs, molares pistrinis, cotes ferro acuendo, quamuis non vtilem tantum sed necessarium vitæ vsum præstent, stupidissimus tamen habeatur & gallo Aesopi similis, qui ea gemmis nobilitate aut prætulerit aut etiam æquârit. Atqui hæc inanimata sunt corpora, immobilia, ignaua, inertia.

Longè plus admirationis animalibus debetur: & inter animalia plurimum illis, quæ in angustissimo corpore tam multiplex organorum genus, quæ ad motus & actiones corporis requiruntur, conclusum habent. Nam & præclari artifices ingenij vim exigua magis quàm ampla materia ostentant.

Alexander Magnus (vt Solinus refert) Iliadem ita subtiliter in membranis scriptam habuit,

vt teſta nucis clauderetur. Myrmecidæ Mileſij & Callicratis Lacedæmonij opera (vt ſcribit Aelianus) propter nimiam exilitatem in admiratione habentur. Quadrigas enim fecerunt quæ ſub muſca poſſent abſcondi, & in ſeſamo diſtichon elegeîum literis aureis inſcripſerunt. Solinus Callicratē formicas ex ebore ita ſcalpſiſſe ſcribit, vt portio earum à cæteris ſecerni nequiuerit. Sic natura in paruis quibuſdam & inutilibus (vt videtur) animalculis, maiori niſu & contentione quantum præſtare poſſit, & experiri ipſa & nobis oſtentare videtur.

Nam in omni re quæ ex materia & forma componitur, præſtantior huius, vilior illius dignitas eſt. At corpus materiæ rationem habet: anima verò eiuſque ſentiendi, mouendi, & agendi facultas, formæ. Quare vbi eædem omnes ſecundum formam & animam facultates, motus, actioneſque fuerint in minimo & propè nullo corpore, quale formicarum, apicularum & ſimiliū eſt, naturam ſe quantum fieri potuit à materia abſtrahere voluiſſe, & veluti nudam oſtentando formam, ſi non vtile opus, dignum tamen admiratione contemplationeq́ue efficere, omnino veriſimile eſt. Hi tanquam ludi quidam naturæ non contemnendi nobis ſed ſpectandi proponuntur. Quòd ſi hominem miramur, qui paruo corpore omnium in natura rerum imaginem gerat, animo verò patris & opificis Dei proximo certe poſt hominem loco in admirationem animalia venient, quæ & corporis partibus & animæ facultatibus hominem imitantur. Certè natura rerum omnium parens, (vt inquit Plinius, non rectè naturam pro Deo nominans,) nullum animal ad hoc tantum vt paſceretur, aut alia ſatiaret, naſci voluit, arteſque ſalutares inſeruit & viſceribus, quippe cum ſurdis etiam rebus inſeruerit. Iam ſi quæ animalium homini vtilia ſunt, vt pecora, iumenta, & alia multa, in illis non tantum contemplabimur naturæ imò Dei ſapientiam ac potentiam, ſed inſuper gratias agemus benignitati eius qui tam varias animantes in vſus humanos produxerit, earumque ſpecies perpetuò conſeruet. Si quæ vero inutilia videbuntur, in illis tantū admirationi accedere, quantum vtilitati decedit, exiſtimare debemus. Non enim communes ſolum animi corporiſque motus, vires & ſenſus, in minutis illis animalculis habentur omnibus, non minus quam in boue aut Elephanto, quod ipſum per ſe ſatis magnam admirationem mereretur: ſed inſuper in quibuſdam eorum longe excellentiora ingenij opera, quam in vllis magnis reperiantur beſtiis. Vide quam mirifice domicilia ſua parent apes & ſimilia eis genera, & formicæ: quantum induſtriæ, quantum artis in illa conferunt? Quæ obſecro eloquentia ſatis inſectorum iſtorum aſſiduitatem, prouidentiam, & ciuilem illam ac perpetuò concordem vnius operis adminiſtrationem, aliaſque virtutes, ſiue à ratione aliqua profectas, ſiue naturales potius, ediſſerat? Non eſt autem quod ideo minus aliquis admirationi habenda hæc animalcula putet, ſi virtutes iſtæ non propriæ, hoc eſt, non ex ratione & voluntate ipſorum oriri videantur: neque enim ideo minus mirabimur opera Dei, quibus per naturam indidit, vt illius ſponte eadem multa perficiant, quæ homines vix longo tempore docti exercitatique præſtare poſſunt. Luculenta certè hęc omnia diuinitatis nihil non vbique replentis teſtimonia ſunt: & mirabilis eſt Dominus Deus in operibus ſuis, ſiue per naturam, ſiue per rationem aut voluntatem, (quæ vtraque etiam ab ipſo pendent,) ſiue nullo intercedente medio moueat. Quomodo verò vſquam abeſſent potentia, ſapientia & bonitas diuina, vel quomodo vſquam in mundo ceſſarent, nedum in homine, quę in contemptiſſimis iſtis & minimis corpuſculis, ſæpe tantillis vt viſum fallant, nec abſunt, nec ceſſant, ſed illuſtria præſentiæ ſuę indicia edunt? Nam quòd mouentur & agunt, potentię eſt: quod ſenſibus vtuntur, & inde vtilia ſibi cognita ſequuntur, contraria vitant, quod domicilia ſtruunt, quod prouident de victu, ſapientię eſt: quòd fœtus fouent & alunt, quòd ſe inuicem amant aut amare videntur, dum degunt gregatim, dum omnes ad vnum opus conſentiunt, dum hoſtes aut fures coniunctis viribus repellunt, bonitatis. Harum virtutum, aut quomodocunque appelles, primum & perfectiſſimum exemplum, aut vt Philoſophi loquuntur, prima idea, cauſa & origo in Deo eſt.

HÆC igitur tam miranda in viliſſimis etiam & ſępe ex putredine naſcentibus animalculis Deum Optimum Maximum non fortuito aut temere nobis exhibuiſſe credemus, ſed vt hoc argumento nobis conſtaret, omnia diuinitatis eſſe plena, (cum ne paſſerculus quidem vllus ſit cuius non meminerit, aut qui citra voluntatem ipſius in humum cadat,) & verè quamuis Ethnicum Poëtam Aratum ſcripſiſſe,

> Μεστὴ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαὶ,
> Πᾶσαι δ᾽ ἀνθρώπων ἀγοραὶ, μεστὴ δὲ θάλασσα.

Non poſſum hîc mihi temperare, quin Ariſtotelis verba ex primo de partibus animal. libro, quoniam optime huc faciunt, adſcribam: neque vitio mihi dabit aliquis, ſi quid rectè quanquam alienis verbis protulerim. Non enim tam ſpectandum eſt quis dicat, quàm quid dicatur, quámque commode & opportune. Sic igitur ſcribit: In iis etiam quę in animantium genere minus " grata noſtro occurrunt ſenſui, natura parens & author omnium miras excitat voluptates homi- " nibus, qui intelligunt cauſas, atque ingenue philoſophantur. Abſurdum enim, nullaque ratio- " ne probandum eſt, ſi imagines quidem rerum naturalium, non ſine delectatione propterea in- " ſpectamus

„ spectamus, quod ingenium vnà contemplamur quod illas condiderit, id est, artem pin-
„ aut fingendi. Rerum autem ipsarum naturæ ingenio, miraque solertia constitutarum co
„ plationem non magis persequamur atque exosculemur, modo causas perspicere vale
„ Quam ob rem viliorum animalium disputationem perpensionemque fastidio puerili co
„ spreuisse, molesteque tulisse dignum nequaquam est, cum nulla res sit naturæ, in qua n
„ randum aliquid inditum habeatur. Et quod Heraclitum dixisse ferunt ad eos, qui cum a
„ eum vellent, quod fortè in casa furnaria quadam caloris gratia sedentem vidissent, accedere re
„ perarunt, ingredi enim eos fidenter iussit, quoniam, inquit, ne huic quidem loco dii desunt im
„ mortales. Hoc idem in indaganda quoque natura animantium faciendum est. Aggredi enim
„ quæque sine vllo pudore debemus, cum in omnibus naturæ numen, & honestum, pulchrum-
„ que insit ingenium. Quippe cum naturæ operibus iunctum illud præcipue sit, vbi nihil temere,
„ viceque fortuita committatur, sed alicuius gratia omnia agantur: finis autem, cuius gratia quic-
„ quam vel constat, vel conditum est, boni honestique obtinet rationem. At vero si quis cæte o-
„ rum animalium contemplationem ignobilem, abiectamque putat, iam hic de se quoque idem
„ arbitrari debet. Non enim fieri potest, vt ea sine magna abominatione inspiciamus, ex quibus
„ corpus constat humanum, vt sanguinem, carnem, ossa, venas, reliqua generis eiusdem. Omni-
„ no ita censendum, vt qui de quauis corporis parte, aut de vase aliquo disputat, non de materia,
„ aut eius materiæ gratia doceat, sed formæ totius ratione: sicut & cum de ædibus agitur, non de
„ lateribus, non de luto, non de lignis, sed de forma ipsarum ædium docemus.
„ Pari ratione, qui de natura agit, de compositione, totaque substantia tractet, non de ijs, quę
„ nunquam euenit vt à substantia separentur. Hæc ex Aristotele, prolixè quidem, sed non præter institutum nostrum, qui omnia illius de animalibus scripta in hoc Opus congerenda proposui: quamobrem ea etiam quæ præfationis loco ad commendationem totius Historiæ pertinebant, nequaquam omittenda duxi. Hæc cum ita se habeant, singulas animalium historias, singulos quasi hymnos æstimabimus diuinæ sapientiæ & bonitatis, à qua tanquam perenni & purissima scaturigine, quicquid vsquam bene, pulchre, & sapienter fit emanat, per mentes primum cœle-stes & spirituum angelorumque ordines, deinde hominum animos, à præstantissimis ad infimos progrediendo, (nam in hominibus etiam donorum Dei & excellentiæ non vna ratio est,) & ab homine descendendo per diuersos animalium gradus de zoophyta & plantas ad inanimata vsque corpora, ita vt inferiora semper ad imitationem superiorum tanquam vmbræ quædam quodammodo componantur. Sic quidem diuinitas in res tum supra naturam sitas tum naturales descendit: nos verò ad eius contemplationem vice versa per eosdem gradus conscendimus. Ipsa interim diuinitas perpetuò vna eademque & sibi nunquam non similis perseuerat, nec in seipsa decrescit: sed in corporibus tanquam speculis pro materiæ formarumque diuersitate magis minúsue lucidis aliter atque aliter refulget. Sic in corporibus nostris anima, licet tota toti insit corpori, nec vlla pars ea careat, illustrius tamen facultates alias in alijs exercet partibus.

Verum anima ita connexa est corpori, idque mouet ac perficit, vt aliquid ab eo vicissim patiatur, & damna eius nonnulla sentiat, & corpore suo ceu loco & domicilio circumscribatur, quorum nihil in Deum cadit: qui ita omnibus se communicat, vt neque substantia neque pars eorum vlla sit, nec afficiatur ab eis quicquam, neque includatur, sed ita sit vbique & omnia in omnibus vt extra omnia emineat, & mundum vniuersum ac cœlos omnes superior ipse terminet, ac concludat. Verum hæc neque verbis neque cogitatione humana satis exprimi aut cogitari possunt, non ideo tamen ab omni contemplatione absterreri & abstinere nos conuenit. Quin potius aliquousque contemplando progressos, potentiam eius humiliter agnoscere, infirmitatem nostram boni consulendo: sapientiam eius admirari, nostram inscitiam emendando: denique bonitati eius gratias agere, malitiam nostram deprecando oportet.

Quod si ita affecti, circa inferiora ista & veluti posteriora Dei, pio & simplici animo versemur, omnia hæc diuinitus nobis producta cum gratiarum actione agnoscentes, nec immoremur tamen, sed subinde ad ipsum opificem erigamur, & rebus alijs omnibus occasionis tantum & admonitionis loco aut tanquam stimulis & calcaribus de authore ipsarum cogitandi vtamur, quoniam tales sumus in hoc mundi theatro vt admoneri & incitari ad contemplationem rerum diuinarum semper indigeamus: relictis paulò post aut certe post hanc mortalem vitam externis istis & inferioribus & posterioribus, per gratiam Dei patris duce Domino nostro Iesu Christo, qui primus & vnus hanc viam nobis morte sua præparauit & ostendit, ad ineffabilis illius intimi, summi & primi boni consortium admittemur. Atque hic est finis & scopus tum rerum omnium naturalium considerationis, tum vniuersæ hominum vitæ.

Testimonia sacra.

Sed ne fortassis quisquam arbitretur, nostra hæc tantum aut philosophorum gentilium dicta esse, nec vllis Sacræ scripturæ testimonijs defendi, pauca quædam ex sacris literis mihi adferenda sunt. Primum igitur in ipso mundi exordio, Deus hominem creaturus,

qui

qui in hoc mundo quaſi theatro quodam ſpectaret omnia, omnibus vteretur, omne prius animalium genus produxit, vt in domicilium vndiquaq; inſtructum & abſolutum homo ingrederetur. Deinde omnibus animalibus ad eum adductis, nomina ſingulis ab eo imponi uoluit: & quanquam credimus non animalia tantum ſed reliqua etiam omnia ab homine, ſuo quodque nomine duraturo in poſterum, appellata, Scriptura tamen per excellentiam quandam de ſolis animalibus hoc prædicat. Exprimit etiam diſerte, omne animalium genus, piſces, aues, pecora ſiue quadrupedes, & reptilia, in eum finem productum eſſe, vt hominis imperio, (non fruſtra ſcilicet, nec inutili,) ſubijceretur. Idem mox in benedictione, quam Deus in hominem confert, repetitur. Et iterum poſt diluuium in benedictione Noæ & filiorum eius: Timore (inquit Deus) & metu veſtri afficietur omne animal, terrenum & volucre, & quodcunque terra producit, aut in mari degit. Omnia iuris veſtri ſunt. Quicquid mouetur & viuit, ad cibum vobis permittitur. Et iam inſtante diluuio iuſſus eſt Noas omne animalium genus, quod in aqua vitam degere non poteſt, in arcam inducere, de auibus quidem & animalibus puris, ſeptena ſingulorum coniugia, de impuris verò ſingula, nimirum vt ſpecies eorum conſeruarentur, quas hominis cauſa Deus produxerat. Vbi illud animaduertendum impura etiam animalia, non contempta fuiſſe.

Porrò in hiſtoria Regum de Salomone legimus, contuliſſe ei Deum tantam ſapientiæ facultatem, vt doctiſſimos quoſque & celeberrimos viros longo à ſe interuallo relinqueret: mox inter fructus & opera ſapientiæ illius commemorantur Parabolarum tria millia, Carmina quinque ſupra mille, Hiſtoria plantarum à cedro vſque ad hyſſopum, poſtremò Hiſtoria animalium, auium, reptilium & piſcium. Quid eſt homo (inquit Dauid Pſalmo 8.) vt memoriam eius habeas? Præfeciſti illum operibus manuum tuarum, & omnia ſubiecisti pedibus eius: oues & boues & animalia ruris, volucres quoque & piſces maris, & quicquid per æquor tranſit. Et rurſus Pſalmo 148. Laudate Dominum de terra, dracones & omnes abyſſi, feræ & cuncta pecora, reptilia & aues alatæ, &c. Atqui beſtiæ Deum agnoſcere vel laudare non poſſunt: nos igitur admonemur, Deum propter illas laudare, & gratias ei agere, bonitatem & ſapientiam eius in omnibus iſtis rebus quas ad vniuerſi ornatum, noſtrumque vſum produxit agnoſcentes. Hinc eſt quod D. Paulus ad Romanos ſcribit, ethnicos etiam inexcuſabiles eſſe, quòd cum Deum agnouerint ex operibus eius, quantum inde ſcilicet homini cognoſcere datur, non tamen vt Deum coluerint, neque grati fuerint. Siquidem quæ ſunt inuiſibilia Dei (inquit) ex creatione mundi, dum per opera intelliguntur, peruidentur, ipſaque æterna eius potentia ac diuinitas. Poſtremò locus extat copioſiſſimus & luculentus de prouidentia Dei, qua animalia bruta dignatur ac proſequitur, hiſtoriæ Iobi capite 38, & 39. quem ne ſim prolixior hoc in loco omittam. Hæc hactenus de dignitate & excellentia hiſtoriæ animalium: quibus vbi ſubiecero clariſſimorum virorum circa eandem ſtudij exempla, vt non modo homine liberali, ſed principe etiam dignam, imò regiam hanc cognitionem eſſe appareat, finem pręfandi faciam.

...rum ... locis ... præfa- ... em ad ... rem ... prie num.

Exempla clariſſimorū virorū qui animaliū hiſtoriam coluerūt.

Alexandro Magno rege inflammato cupidine animalium naturas noſcendi, delegataque hac commentatione Ariſtoteli, ſummo in omni doctrina viro, aliquot millia hominum in totius Aſiæ Græciæque tractu parêre iuſſa, omnium quos venatus, aucupia, piſcatusque alebant: quibusque viuaria, armenta, aluearia piſcinæ, auiaria in cura erant: ne quid vſquam genitum (aliâs, gentium) ignotaretur ab eo: quos percontando, quinquaginta fermè volumina illa præclara de animalibus condidit: quę à me collecta (inquit Plinius) in arctum cum ijs quæ ignorauerat, quęſo vt legentes boni conſulant, in vniuerſis rerum naturæ operibus medioque clariſſimi regum omnium deſiderio cura noſtra breuiter peregrinantes, Hæc ille.

Alexander Macedo Ariſtoteli hiſtoriam animalium ei offerenti ſeptingenta, vel vt inquit, Athenæus (libro nono Dipnoſophiſt. πολυτάλαντον πραγματείαν hoc Ariſtotelis opus appellans) octingenta talenta rependit. Regium enim munus eam ideo exiſtimauit, quòd inter plurima regia quę hìc traduntur, præcipuè colligi poſſint, & equitandi, & venandi, & aucupandi rationes, quę ſunt regiæ exercitationes, Niphus.

Alexander Magnus dono dedit Ariſtoteli octoginta, (Viues etiam octoginta legit: malim octingenta cum Nipho, ex nono Athenæi vbi ὀκτακόσια legitur: ſed apparet ex pretij æſtimatione, quę mox ſubijcitur, erratum eſſe librarij non authoris, quòd octoginta hoc loco legitur) talenta (auri,) quadringentis octoginta coronatorum millibus ęſtimanda. Hęc autem ęſtimatio ita colligitur: Centum enim talenta Attica ex abaco valent ſexaginta coronatorum millia: quę multiplicata ogdoade, numerum conſtituunt hoc loco repoſitum, Robertus Cenalis. Eadem Guil. Budęi ęſtimatio eſt libro ſecundo de Aſſe. Quod ſi hodie viueret Alexander, intelligeret profecto & miraretur inter innumera eius regia opera, nullius merito tantam ad poſteros gloriam & famam ipſius tranſmiſſam, quantam ex hoc vno apud vulgus hominum contempto opere. Orbem ferè terrarum vicit, ampliſſima regna ſubegit, vrbes ingentes condidit: ſed regnum eius in multas partes eo defuncto diuiſum, in poteſtatem Romanorum, aliorumque regum venit: vrbes aut

delerę

deletę, aut mutatis nominibus, aut barbaris incolis habitatæ literarum & historiarum omnium imperitis, conditorem suum non agnoscunt. Inciderunt etiam quàm plurimi scriptores, qui gesta eius literis mandarunt, vt vix vnus aut alter ex postremis extet. At animalium historia, cura & sumptu eius perscripta, conseruata tot hactenus seculis, annis ferè mille nongentis, maximo semper apud omnes bonos & eruditos in pretio fuit, & magnæ semper gloriæ cum ipsi regi tum conditori eius Aristoteli. Non solum vero gloria maior ex hac in philosophum regis liberalitate ad posteritatem manauit, sed etiam fructus longè vberior, quàm ex multis illis victorijs & regnis ab eo partis, quid enim inde adiuuari posteri potuissent, quod illius etiam seculi homines vehementer sibi damnosum experiebantur. Multa hominum millia vt suum pro libidine imperium vnus Alexander propagaret subinde occidebantur, respublicæ mutabantur, vastabantur regiones, & alia multa publica priuataque mala, vt solent in bellis, multis magnisque regnis obueniebant. Nihil igitur tam honestum & gloriosum, nihil tam vtile quod ad nostram durârit memoriam, rex ille regum perfecit, quàm quòd elegantissimos illos de animalibus libros conscribendi liberalissimus author Aristoteli fuit.

Omnem ferè animalium historiam (inquit Petrus Gillius) vel à regibus studiose animaduersam, vel ab ijs qui hanc ipsam conscripsissent, ijsdem religiose dicatam & consecratam video. Nam vt omittam alios nobilissimos reges, non optimos solum & diligentissimos pecuarios habitos, verum etiam curiosos in exquirendis animalium naturis fuisse: Iuba, Hieron, Attalus, Philometor, Archelaus reges de vi naturaque animalium diligenter perscripserunt, Hęc ille. Quæ verò nostra super regum istorum scriptis sententia sit, exponam in fine Catalogi veterum non extantium, qui de animalibus scripserunt.

Oppianus Anazarbensis poëta longè doctissimus, cum sua de animalibus poëmata Antonino imperatori Seueri filio Romæ obtulisset, postulare iussus quod vellet, non reditum modo patris exulantis, quem solum petebat, facile impetrauit, sed etiam pro singulis versibus singulos nummos aureos accepit, quo dono exhilaratus poëmata sua aureis literis exarauit, vt meritò aurea appelleatur. Sunt autem duorum eius poëmatum, de piscibus & de venatione, quorum vtrumque Ad Antoninum scripsit, circiter quinquies mille & octingenti versus.

C. Plinius Secundus Historiam mundi, in qua cætera breuiter, plantas & animalia copiosissimè tractat, Vespasiano imperatori dedicauit, cui carissimus & familiaris erat. Auicenna vir in re medica & omni scientiarum genere excellens Vziro Persarum regi à consilijs fuit, à qua dignitate plerique eum principem nominarunt, non dubitauit tamen aliquot de animalibus libros edere, & multa de ijsdem Aristotelis scripta interpretari. Non mirum autem maius olim cognitionis animalium ac totius eorum naturæ studium fuisse: siquidem (vt Varro scribit lib. 2. de re rust.) de antiquis illustrissimus quisque pastor erat. vt ostendit Græca & Latina lingua, & veteres poëtæ, qui alios vocant πολύχρνας, alios, πολυμήλυς, alios πολυβότας, qui ipsas pecudes propter caritatem aureas habuisse pelles tradiderunt, vt Argis Atreus, vt in Colchide Aeetes, &c. Romanorum verò populum à pastoribus esse ortum quis non dicit? quis Faustulum nescit pastorem fuisse nutricium, qui Romulum & Remum educauit? non ipsos quoque fuisse pastores obtinebit, quod Parilibus potissimum condidêre vrbem? non idem. quod mulcta etiamnum ex vetere instituto bubus & ouibus dicitur: & quòd æs, antiquissimum quod conflatum, pecore est notatum? Et quot nomina multa habemus ab vtroque pecore? à maiore, & à minore, vt sunt, Porcius, Ouinius, Caprilius, Equitius, Taurus: item cognomina, vt Annij Capræ, Statilij Tauri, Pomponij Vituli, Hæc ille.

In sacris quidem literis Abrahamum pecoris ditissimum fuisse legimus, & Dauidem patris sui greges pauisse. Huc pertinet etiam quod proditum est, summos olim viros anatomes, hoc est dissectionis partium corporis humani perquam studiosos fuisse, & pueros etiamnum inter prima mathemata literarum in ea exercuisse. Petebant autem cognitionem illam partium corporis nostri, non ex ipsis statim humanis corporibus, sed aliarum animantium, vt simiarum, porcorum, canum, & aliarum quadrupedum inspectis, vt his rudimentis imbuti, promptius deinde ac certius in dissecando humano corpore versarentur. In primis autem Marcus Romanorum imperator, corporum consectionis, & singularum partium naturæ peritus fuisse memoratur. Aegyptij reges suis ipsi manibus anatomen administrare non dubitarunt. Iam Boëthus & Paulus Sergius Romanorum consules, & alij quidam principes viri, Galeno animalia dissecanti sæpe adfuisse leguntur.

Hoc igitur & huiusmodi Opus, & tantorum virorum studijs nobilitatum. Historiam inquam animalium cum elaborarem, & primam eius partem de quadrupedibus viuiparis hoc tempore in publicum darem, Excellentiæ vestræ clarissimi & prudentissimi viri, omnino multis de causis consecrandum existimaui. Primum publico nomine, quòd omnes bonas literas fauore vestro dignemini, & studia tum sacra, tum quæ illis subseruiunt linguarum & philosophiæ, liberaliter in repub. vestra iuuetis atque promoueatis. *Dedicatio*

Deinde

Deinde meo priuatim, quòd ciuis sum vester, quòd Academiæ vestræ à puero alumnus, & nunc in eadem philosophię naturalis professor, quòd hæc omnia in ciuitate vestra multis subinde beneficijs per vos affectus, conscripsi & ædenda curaui. Has omnes ob causas æquissimum videbatur, vt Opus meorum operum, nisi fallor, præstantissimum, sub nominis vestri auspicio in lucem veniret. Vos pro beneuolentia vestra & humanitate, ita accipietis hanc dedicationem, (quę vt vobis honesta & gloriosa esset, quantum ingenio & labore efficere potui, nihil ferè intermisi) vt externi etiam homines qui pietatem, prudentiam & fortitudinem vestram mirantur, propensum animum vestrum in bonas literas quoque earumque cultores patrocinium non vulgare intelligant. Quod si feceritis, & me amplitudini vestræ commendatum habebitis, ad reliquos etiam animalium historiæ libros maiore animo & alacritate absoluendos accedam.

Valete. Tiguri anno Salutis M. D. LI. Mense Augusto.

TYPOGRAPHVS

Typographus Lectori, de Epitome huius operis.

OPERIS huius Epitomen si Deo placuerit, breui dabimus, omissis scilicet iis quæ ad Philologiam & Linguas pertinent, vt illis etiam quorum tenuior est fortuna, ac iis qui occupatiores sunt aliis grauioribus studiis, quàm vt in istis oblectari eis liceat aut libeat, per nos consulatur. Et, vt hoc obiter dicam, dedissemus forte etiam primi Tomi Bibliothecæ ex officina nostra superioribus annis publicatæ Epitomen, nisi iam à nescio quo insciis nobis id fieri audiremus, qui nostris in compendium redactis, aut potius plurimis quæ in volumine nostro erant, (vt sunt præfationes, censuræ, argumenta, &c.) omissis, aliquot authorum nomina adiecit, quæ quidem per se ædi & paucis foliis comprehendi potuerant. Verum nos eadem omnia seorsim cum aliis quamplurimis veterum recentiorumque scriptorum nominibus, primo quoq; tempore in lucem dabimus, quod ad hoc vsque tempus distulimus vt eò copiosiorem Appendicem istam colligeremus. Vale, & faue illis potius qui magnis sumptibus primi in publicum alicuius operis ædendi authores extiterunt, quàm qui lucri spe belluino more aliena inuolant, præter hominis Christiani officium, (quo quidem inter nos, si boni viri essemus, vel citra leges & priuilegia sponte nos vti oportebat:) quasi in tanta rerum & literarum copia omnis alia honesti lucri ratio & occasio desit, nisi quæ cum iniuria & damno aliorum suscipitur. Iterum Vale.

QVÆ ANTE OPERIS INGRESSVM TRACTANTVR.

CON-

CONRADVS GESNERVS
CANDIDIS LECTORIBVS S.

IN Epistola nuncupatoria, qua occasione ad hoc Opus accesserim, quantum in eo laborauerim, qui inde fructus sperari possint, & quanto studio tũ Reges & Principes, tum multi magni & doctissimi viri animalium historiam excoluerint, satis nihi iam explicatum est. Hîc reliqua de quibus admonẽdum Lectorem in Operis ingressu duxi, separatim proponam: neque enim in dedicatione ad Reip. nostræ viros Principes facta, prolixiorem me esse decebat.

Prolixitas excusatur.

Et quoniam ipsa libri magnitudo, antequam legatur quicquam, de prolixitate apud multos me accusatura videtur, hæc ante omnia mihi excusanda fuerit. Primum igitur non mirum est magnum euasisse Volumen, in quod omnia omnium, quotquot habere potui ante nos de animalibus scripta summo studio referre conatus sim: veterum inquam & recentiorum, philosophorum, Medicorum, Grammaticorum, Poëtarum, Historicorum, & cuiusvis omnino Authorum generis: nec eorum duntaxat qui Latinè aut Græcè, sed quorundam etiam qui Germanicè, Gallicè aut Italicè lucubrationes suas æddiderunt Et diligentissimè quidem illorũ qui de animalibus ex professo aliquid scripsêre, minori vero cura aliorum, qui obiter tantum, vt Historici & Poëtæ, nonnunquam de iisdem meminerunt. His plurimas obseruationes proprias adieci, cum nullo pudore à quibusuis, doctis, indoctis, ciuibus, peregrinis, venatoribus, piscatoribus, aucupibus, pastoribus, & omni hominum genere, multa subinde interrogando colligerem. Per literas etiam ab hominibus doctis; quas illi ex diuersis regionibus ad me dederunt non pauca cognoui. Imagines quoque animantium operis molem auxerunt. Præcipuè verò primus liber, quem nunc damus, de quadrupedibus viuiparis excreuit immodicè, quoniam hoc animalium genus, vt homini familiarius, ita notius (præcipuè nostro orbi) & vtilius: Et multi de singulis libellos aut etiam libros iustos scripserunt, vt de equis Hippiatri Græcè, Latinè, & aliis in linguis recentiores, &c. De canibus etiam multi multa prodiderunt: de pecoribus & armentis, bubus, capris, ouibus, suibus, plurima rei rusticę conditores Grecè Latineque. Dicat aliquis non fuisse ex omnibus sed ex optimis tantum libris conscribendam historiam. Ego verò nullius scripta contemnere volui, cum nullus tam malus sit liber, ex quo non aliquid haurire boni liceat, si quis iudicium adhibeat: quod potissimum fit, collatis melioris notæ scriptoribus, Græcis cum Latinis, veteribus cum nouis. Itaque licet nullum genus scriptorum præterierim, & à barbaris etiã & obscuris in diuersis linguis non pauca excerpserim, non temere tamen id feci: ita vt neque negligentior iudicari possim, qui temere fidem quibusuis habuerim: neque arrogans aut parum modestus, qui vllius lucubrationes contempserim. Ea sanè quæ falsa aut quouis modo absurda occurrebant, vel prorsus omisi, vel ita posui vt arguerem: aut si quando id non feci, siue per ignorantiam, siue aliam ob causam, quod tamen rarius commissum puto (præterquàm in iis quæ ad medicinam pertinent, vbi sæpe multa tùm falsa tum superstitiosa retulimus, vt amuleta fortè & alia, quæ eiusmodi sunt, vt à mediocriter etiam eruditis viris bonis facile agnoscantur) ex ipso authoris nomine, quantum quidq; fidei mereatur ferè iudicabit Lector, neque enim ego fidem meam vbique astringo, contentus aliorum verba & sententias recitasse. Quamobrem diligenter & religiosè caui ne vsquam nomen authoris omitterem quanquam in paruis etiam & vulgò notis rebus: vt licet dubitationis nihil rebus inesset, de verbis tamen & locutionibus constaret, à quo proficiscerẽtur authore, si quis imitari vellet. Itaque copiosior sæpè fui, vt non solum rerum cognitione prodessem: sed iis etiam qui soluta aut numerosa oratione Græcè Latinéve disserere aut scribere vellent, syluam vocabulorum locutionumque suppeditarem. Cæterùm vt omnia Latinè & purè scriberentur fieri satis commodè non potuit, cum quædã ex barbaris desumpta iisdem penè verbis recitârim, præsertim si quæ obscura vel dubia erant: reliqua verò ab illis descripta, ad mediocrem linguæ Latinæ vsum deflexi, non quod melius non possem, sed quod tales authores talis elocutio magis decere videretur. Quæ verò ex bonis & Latinis authoribus transcripsi, illorum nihil mutaui. De meo quidem stilo non aliud dicam, quàm hoc præcipuè mihi curæ fuisse, vt si non eleganter & grauiter, nec ad veteris alicuius imitationem, mediocriter tamen Latinè & clarè dicerem. Nam neque otium erat stilum excolendi, cum in rebus ipsis tã variis tam innumeris occupatissimus essem: & ferè ad prælum describerem ea quæ annis aliquot prius cõgesta reposueram,

fuerim, vt si excudi contingeret, non res amplius inquirendæ admodum, sed scriptio ferè tantum, & ordo, & cura ne quid frustra repeteretur, me detinerent. Quin & argumentum operis non grauem & ornatum stilum, sed perspicuum & mediocrem requirebat, & plerunque grammaticum, hoc est interpretationi aptum. Non enim recitare tantum verba authorum volui, sed plerũque etiam, vbi opus videbatur, explicationem adieci, ita vt hoc Volumen non tantum Historia sit animalium, sed etiam expositionis loco in plerosque omnes qui de animalibus aliquid prodiderunt, futurum. Nam qui librum aliquem explicandum suscipiunt, duo præcipuè curant, vt verba & sensus authoris declarent, & aliorum similes locos conferant, quorum posterius quoniam in hoc opere summo studio perfeci, collatis tum aliorum tum vnius authoris eadem de re diuersis in locis dicta, minus operæpretium fuit pluribus declarari authorum verba, cum ipsi inter se loci tam diligenter collati mutuam lucẽ afferant. Sicubi tamen opus videbatur, verba etiam & sententias pro mediocritate mea tum aliâs, tum per parentheses, vt vocant exposui. Accedit præterea quod natura à nimio stili cultu & omni affectatione sim alienus, hac cura illis relicta, quibus verba magis quàm res sunt cordi. Sed vt copiosius dicta paucis repetam, prolixum hunc librum fieri oportuit, primum quod ex innumeris authoribus cõfectus est: deinde quod sæpe multa de meo declarandi causa adieci. Poterat tamen sic quoque multò breuior esse, si Philologiam non attigissem, in qua me nimium fuisse fateor: sed hanc quoque diligẽtiam, si non admodum vtilem, iucũdam tamen grammaticis & aliis quibusdam fore spero: mihi certè magno labore, multis vigiliis constitit. Philologiam autem appello, quicquid ad grammaticã, & linguas diuersas, prouerbia, similia, apologos, poëtarum dicta, denique ad verba magis quàm res ipsas pertinet. Hæc & huiusmodi magna ex parte ad octauum siue vltimum de vnoquoque animante caput reieci: aliquoties tamen in priora etiam capita irrepserunt, partim quod ego voluptate quadam ad digressiones eiusmodi leui occasione inuitabar, partim quod lucis nonnihil authorũ locis commode illic recitatis afferre viderentur: vt cũ alibi tum secundo capite, vbi de partib. animalium scribebam, ex grãmaticis, medicis & aliis sæpe pluscula attuli. In tertio vbi de cibis animalium & morbis agendum erat, sæpe ad plantas, quibus illa vel nutriuntur salubriter, vel fortuito gustatis læduntur aut etiam necantur, copiosius describendas diuerti: & similiter in quinto capite, si quæ tales erant stirpes, vt iis per venatores cum aliqua esca obiectis animalia perirent. Ex professo verò in ipsa philologia, plantas illas nominare & interdum multis describere solitus sum, quæ quouis modo nomen suum ab aliquo animali traxerunt. Iam capite septimo, quod est de remediis ex animalibus, & noxis quas morsu ictúue aut in cibo sumpta inferre solent curandis, non raro multa altius repeto, rei medicæ illustrandæ studio. Est vbi loca authorum deprauata & restituenda, digrediendi occasionem præbuerunt. Breuiter vbicunque rarum aliquid, aut aliis indictum, se offerebat quod explicatum communes literas illustrare videretur, facilius ad id enarrandum ab instituto decessi. Nam cùm à puero in grammaticę & philologiæ studiis Græcis Latinísque educatus sim, & adolescens adhuc eadem profiteri cœperim: donec adultus ad maturiorem philosophiæ præsertim naturalis & rei medicæ professionem accessi, quanquam ex illis quoque philologiam nõ parum auxi ac solidiorem effeci: & auidissimè semper variis lectionibus me exercuerim, posse me aliquid amplius in rerum & dictionum variarum explicationibus quàm vulgus studiosorum præsertim ætate inferiorum & aliis occupatorum studiis, mihi persuaserã. Quãobrem liberius sæpe & copiosius multa scripsi, veteres ac recentiores reprehendi, nullo profectò vel obtrectandi aliena, vel mea ostentandi animo, sed candidè & simpliciter, vt quantum in me esset publica studia promouerem. Quòd si nemo improbat illorum libros, qui nullo ordine vt quidque in mentem venerit variorum authorum verba & locutiones in vtraque lingua enucleant, vt apud veteres Macrobius, Gellius, Cassiodorus, & quicunque varia scripserunt, quorum plurimos in secunda Bibliothecæ nostræ parte recensui: & apud recentiores cum alii multi tum præcipuè Guil. Budæus, Cælius Rhodiginus & Calcagninus, Politianus, Erasmus Rot. &c. sed tanquam optimè meritis, quicunque vir bonus & vel mediocriter doctus, magnas agit gratias: non video quo iure vituperetur noster hic labor, in quo et multa quidem ab aliis dicta sed confuse, multa à me primum prodita, ita digessi & disposui, vt propemodum nihil non suo loco redditum sit. Siquidem omnium nõ solum sua sunt capita, sed capitum etiam partes, & certi ordines priores, posteriores, mediæ vno ferè & perpetuo per vniuersum Opus ordine seruato. Et quoniam non rarenter incidebat, vt aliquid diuersos in locos ex illis quos institueram, referri posse videretur, ne nimius essem repetendo, ferè ab vno loco ad alterum lectorem remisi, nisi res tota paucis repeti posset. Hæc & alia quædam (vt diuersorum authorum verba, & stili varietas) inæquale, interruptum, & salebrosum vt ita dicam Opus, & (vt aliquis forte obiiciet) scopis simile dissolutis reddiderunt: quod vitium ego etsi animaduerterem committere tamẽ non recusaui, dum ita prodessem. Erit autem hoc quicquid est vitij multò minus, si quis secum reputet, me ista omnia non eo instituto composuisse vt continua lectionis serie cognoscerentur à studiosis: sed ita temperasse, vt quicquid aliquis super quouis animante nosse desiderâ it, id suo statim loco repertum, per se etiam legere & clarè intelligere possit. Itaque si quis tantum ad inquirendum per interualla hoc Opere vti voluerit, qui Dictionariorum & aliorum huiusmodi communium librorum vsus est, hoc rectè facere poterit. Quod si perpetuò ferè nobis obseruati ordinis non meminerit, indi-

cem alphabeticum consulat, quem in totius Operis, id est, fine secundi Tomi, vtriq; Tomo communem ædemus, si nihil interim aliud, vt homines sumus, acciderit. Idem ferè Plinius in Naturæ historia cauit: nam in præfatione ad Vespasianum, Quia occupationibus tuis (inquit) publico bono parcendum erat, quid singulis contineatur libris huic epistolæ subiunxi, summaq; cura ne perlegendos hos libros haberes operam dedi. Tu per hoc & aliis præstabis ne perlegant: sed vt quisq; desiderauerit aliquid, id tantum quærat, & sciat quo loco inueniat. Hoc ante me fecit in literis Valerius Soranus in libris quos Ἐποπτίδων inscripsit. Hæc Plinius. Qui in arte grammatica proficere cupiunt, & alicuius linguæ vsum sibi comparare, illi ab optimis grammaticis qui methodo compositiua (vt vocant) artem tradunt, à literis & syllabis ad dictiones & octo sermonis partes, & postremo sermonē ipsum, & syntaxin progressi, artis notitiam petunt, interim tamen Lexicorum (in quibus singulæ dictiones locutionesq; enumerantur longe aliter quàm in præceptis artis, vbi nec omnia singillatim nec eodem ordine recensebantur) vtilitatem non negligit, non vt à principio ad finem perlegat, quod operosius quàm vtilius fieret, sed vt consulat ea per interualla. Ita qui animalium historiam cogniturus est, & continua serie perlecturus, petat illam ab Aristotele, & si qui similiter scripserunt: nostro vero Volumine tanquam Onomastico aut Lexico vtatur. Non enim me latet quod Aristoteles docet de partibus animalium 1. 4. multo præstare (ad philosophicam descriptionem) & eruditius esse, de animalibus ita scribere, vt tum partes tum affectus pluribus communes simul tractentur, per locos quosdam communes explicata eorum historia, primum ea persequendo quæ communissima sunt, ac paulatim ad minus communia, postremo ad ea quæ certis tantum generibus ac speciebus infimis propria fuerint, descendendo: nam si in singulis animalibus partes & affectus aliquis singulatim consideret, multa subinde repetenda erunt, quod perabsurdum (inquit) & prolixum fuerit. Hoc ego discrimen quamuis (vt dixi) animaduerterē, volui tamen animalium historiam singulatim persequi, quod id nostro tempore, quo nomina plurimorum non amplius intelliguntur, multo vtilius futurum iudicarem: & nonnulla frequentius repeti minus absurdum putarem, propter ordinem eiusmodi institutum, vt inquisitioni magis quàm continuæ lectioni seruiat hoc Opus: non tamen omnia quæ communiter alicui generi insunt, in singulis etiam animalibus posui, tum quod quædam nulli non nota sint, vt communissimæ quadrupedum partes: tum quod in quibusdam si quis dubitauerit, facile ad Aristotelis locos, in quibus generatim illa tractantur, recurrere possit: & fortassis nos etiam aliquādo de animalibus secundum genera & species nonnihil commentabimur. Adde quod commodius erat per singula animalia historiam à nobis condi eo etiam nomine, quod non physicè aut philosophicè tantum, sed medicè etiam & grammaticè de vno quoq; tractare statueram. Nec caret tractatio ista exemplis eruditorum: de plantis enim vix vnus aut alter, vt Theophrastus, Ruellius, iuxta methodum illam quæ communibus partibus & affectibus plantas singulas subiicit, aliquid prodidit: singulas vero separatim plurimi descripserūt & olim & nostro seculo, præcipuè medici. Vnus Ruellius ferè in vtroq; elaborauit, vt Galenus quoq;, sed in facultatibus tantum describendis. Fateor equidē potuisse me quamuis instituto meo manente, in multis multo breuiorem esse, nisi præter cætera exquisitum etiam istud diligentiæ meæ studium me oblectasset. Vbi in mentem venit Liuij illud quodam volumine sic orsi: Iam sibi satis gloriæ quæsitū, & potuisse se desinere, nisi animus indies pasceretur opere. Quanquam, vt inquit Plinius, maius meritum esset, operis amore (quod ipsum non suæ sed Romani nominis gloriæ composuisse decuit) non animi causa perseuerasse: & hoc populo Romano præstitisse non sibi. Ego quamuis Liuium non solū vel animi gratia vel quærendæ sibi gloriæ, sed magis etiam historicæ veritatis & populi Rom. illustrādi causa, scribēdi labores sustinuisse existimo: modestius tamē dixisse iudico, ita vt dixit: ne si eo modo quem Plinius requirit dixisset, arrogantior videri potuisset, vt qui clarissimo totius orbis populo & gentium victori ornamenti quippiam suis scriptis accessurum de se prædicasset. Ego similiter etsi totum hoc Opus qualecunque est, non mihi sed Reip. & Academiæ nostræ moderatoribus (qui me à puero sua liberalitate fouerunt, fouentq; etiamnū, & ad ea quæ cœpi alacriter perficienda hortantur) vniuersum deberi volo, ac si quid inde gloriæ nasci potest, ad illos potissimum recidere: modestius tamen, ni fallor, hæc reticeo, & aliorum relinquo iudiciis, an laudis & gloriosæ famæ ex opere quanquam non illaudabili, Senatui & Academiæ multo iam tempore multis nominibus pietatis, doctrinæ & variarum virtutum clarissimis, accedere quicquam possit.

Sed nimium forte hic etiam prolixus sum, dum Operis prolixitatem excuso, quanquam obiter simul alia quædam egi, vt commoditates quasdam eius ostenderem, ac stylum nostrū qualemcunq; excusarem. Pergo ad reliqua. Et quanquam de immenso labore nostro ex antedictis satis constare possit ac ipsa Voluminis tum magnitudo, tum varietas & difficultas explicatarū in eo rerum pro me loquatur, addam tamen nonnulla, si ita fortassis æquiores & benigniores mihi censores contingant homines docti, (nam de indoctis parū curæ,) sicubi me offendisse animaduerterint. Magni enim & ardui conatus, etsi non per omnia respondeant, veniam merentur: & (vt ille ait) opere in magno fas est obrepere somnum. Plinius se naturalem historiā suam confecisse scribit ex exquisitis authoribus centum adiectis rebus plurimis, quas aut ignorauerunt, aut postea inuenerat vita: nec dubitamus (inquit) multa esse quæ & nos præterierint. Eadem de hoc nostro volumine accipi velim: quamuis non solum ex authoribus centum sed multo pluribus id mihi cōcinnatum sit, vt facile est computare ex catalogo eorum quem infra posui. Erat autem primò perquam laboriosum omnia diligenter & cum iudicio legere, deinde excerpere, & ad suos redigere

 ordines

ordine: ac rursus inter Opus scribendum conferre, cum permulti eadem dicerent, ab aliis mutuati su-
pressis authorum nominibus, alii suffurati suppressis. Quàm vero & difficile & tædio plenũ sit authorum
scripta sic inter se conferre, vt omnia in vnum quasi corpus redigantur, nihil omittatur, nihil repetatur te-
mere nemo facile intelligit nisi expertus: hoc quidem ita contingit, vel duos aut tres tantum libros con-
ferendo, multò maximè vero complures vt nos fecimus: idq; tam diligenter, vt ad alios authores super
iisdem rebus minimè posthac sit recurrendum, sed qui Volumen nostrum habuerit, omnia de iisdem
scripta habere se persuasus esse debeat, vnum scilicet pro bibliotheca, vnum πολλῶν ἀντάξιον ἄλλων. Hoc
cum ante nos Petrus Gillius fecisset, sed in paucis authoribus. Græcos, inquit, qui de animalibus scripse-
runt, non modo Latinos fecimus, quod facillimum fuisset: sed Dionysium etiam Cassium qui Mago-
nem cõuertit, imitati, ordinem & iudicium adhibuimus. Sed hæc ego multo iustius de nostris dixerim,
qui & ordinem multò commodiorem sequutus sim, & longè plura contulerim inter authorum scripta,
tum alia (vt supra dixi) tum pleraq; ex Græcis translata, & ab aliis & ab ipso Gillio. Itaq; sæpius Græca ap-
posui, vbi vel interpretes lapsi videbantur: aut vocabula loquutionésve rarum aliquid aut pulchrum, aut
rei præsenti peculiare continebant. Multa etiam ipse conuerti, vel quod translata hactenus non essent, vel
quod obuium in Græcis locum ipse potius transferre, quàm apud interpretem diutius inquirere vole-
bam. Ex Germanicis etiam, Gallicis, & Italicis quædam Latina feci. Hos lucubrandi labores, legendo, col-
ligendo, conferendo, transcribendo, multis annis sustinui: qui certe quales & quanti fuerint, non facile
credi potest nisi ab expertis: etsi an quispiam rem similem tentârit, vt omnia omnium, quotquot haberi
possent vnius argumenti scriptores, in vnum corpus redigeret, non facile dixerim: nam qui ex multis
quædam conscripserint quosdam noui, qui ex omnibus neminem. Quamobrem possum illud de labo-
ribus meis dicere, quod Aristides de elegantia Smyrnæ vrbis, quam nemo nisi qui viderit cogitatione
possit assequi: Δοκῶ δ᾽ ἂν μείζω καὶ δόγμα περὶ αὐτῶν ποιήσασθαι, ὥσπερ τὸν ἀπὸ τῆς ἐχίδνης φασὶ πληγέντα μὴ ἐθέλειν
ἑτέρῳ λέγειν ἀλλ᾽ ἢ ὅστις πεπείραται· οὕτω περὶ τῶν τῆς πόλεως καλῶν ἰδόντι μόνῳ κοινοῦσθαι, ἢ μέλλοντί γε αὐτίκα.

Quod ad stilum attinet, etsi in præcedentibus quædam dixerim, obiter digressus hic priuatim quæ-
dam adiiciam. Vsus sum igitur dictione humili & minimè affectata ob causas superius enumeratas. Nam
in his scriptis in quibus rerum cognitio quæritur (vt Massarius inquit in simili argumento,) non luculen-
tæ orationis lepos, sed incorrupta veritas exprimenda est. Certe huiusmodi lucubrationes (vt cum Plinio
dicam) nec ingenii sunt capaces, quod alioqui nobis perquàm mediocre erat: nec admittunt excessus aut
orationes, sermonésve, aut casus mirabiles, vel euentus varios, aut alia iucunda dictu, aut legentibus blan-
da. Sterili materia rerum natura, hoc est vita narratur & hæc sordidissima quoq; sui parte, vt plurimarum
rerum aut rusticis vocabulis aut externis, imò barbaris, etiam cum honoris præfatione ponendis, Hæc
Plinius. Quod si ille homo doctissimus, idemq; omnium iudicio eloquentissimus, quique castitatem
linguæ Latinæ cum lacte hauserat, & aliis commoditatibus vsus, & vnde plurimum excitari feruor inge-
nii poterat Mecœnate adiutus imperatore Vespasiano, de stili angustia & ruditate, in simili ferè argumen-
to excusationem instituere voluit: multò cautius ipse hoc facerem multas ob causas, quas ne sim prolixi-
or non enumero. Cur quædam passim in hoc Opere diuersis in locis repetantur, rationem reddidi iam
ante, nempe quod ita postularet institutus à nobis ordo, & capitum partiumq; in singulis diuisio: vt non
negligentiæ nostræ, sed accuratæ potius curiosæq; interdum diligentiæ id adscribendum sit. Sed re-
petuntur quædam aliquando eodem in loco, quæ videri eadem possunt obiter cognoscenti: si quis verò
pressius consideret, nonnihil (quantulumcunq;) interesse intelliget vel in re, vel in verbis: nam loquutio
quandoque peculiaris, aut elegantia verborum, vt id facerem, inuitabat: vt haberet etiam quod dicendo
imitaretur, si quis eadem de re aliquid quouis modo dicere aut scribere conaretur. Parentheses quoque
(vt vocant grammatici) ad stilum pertinent, quæ passim in toto Opere plurimæ sunt, idq; plures ob cau-
sas: aut quia varia erat lectio, aut scribendi modus dissidebat, aut nostra aliorúmue castigatio addebatur,
aut vt interpretarer, aut vt de meo explerem si quid deesset: aut vt Græca adderem, siue quod elegantia sua
placerent, aut peculiariter ad rem præsentem facerent, siue quod Latina ex eis non satis bene reddita vi-
derentur: deniq; simpliciter ad clariorem intellectum illorum quibus interseruntur. Quantum ad or-
thographiam, non semper eadem vocabula eodem modo scripsi, sed secundum authores quorum ver-
ba recitabam nonnunquam variaui.

Hæc de stilo & elocutione. Quod ad res ipsas, earumq; veritatẽ & certitudinẽ, fidem meã in plurimis
non astringo, authorũ (penes quos ea esto) nomina posuisse contẽtus. Et certe magna ex parte fidẽ merẽ-
tur, quæ multorũ & eruditorũ multis iam seculis cõsensu muniuntur, vt hac etiã gratia authores à nobis
complures nominatos, & quædã fortassis nõ magno alioqui fructu repetita nõ sit pœnitendũ. A multis
enim testibus res vna si verbis iisdẽ dicatur, eò fide dignior est. Fateor nonnulla leuicula esse (vt Gillius et-
iam in Æliano suo, quem nos in nostrũ Opus transtulimus,) sed ea non multa sunt, & cum aliis infinitis
grauibus & doctis cõpensantur: ac tanquã næui in articulo pueri delectabunt Alcæos, hoc est non stultos
alieni operis æstimatores. Ego vitilitigatores non curo: tales enim potissimũ sunt, vt Cato pronunciat,
homines veræ laudis expertes. Quod si non ad plenũ satisfecerim (vtor iisdẽ verbis, quibus in sua de pi-
scibus scripta Massarius,) non erit culpa desiderii mei, quod sanè ardentissimum est, sed quod plus facere
hoc tempore non potui. Æqui lectores boni consulent tam diffusæ materiæ quã suscepimus maximam

partem

partem à nobis traditam esse neque enim tantæ rei satisfacturum me vnquā speraui. Quin prius quā-tum nos in iuuandis bonis artibus fecimus, alij tantum quoq; faciant, ac deinde blaterent. Nec enim animo feremus iniquo, si ad hanc immensam difficillimamq; à nobis susceptam prouinciam in auxilium peritiores aduenerint, nosque etiam superauerint. Pædaretum ferūt egregiū illum virum, qui quum in trecentorum numero lectus non esset, qui ordo apud Lacedæmonios honore præstabat, abiretque hilaris ac subridens, reuocatur ab Ephoris, interrogatusque quid rideret, respondit: Quoniam equidem ciuitati gratulor, quę ciues trecentos habeat meipso meliores. Iam etsi professus sum omnia ferè omnium hactenus quæ ad manus meas peruenerunt de animalibus scripta, in nostris lucubrationibus comprehendi: non tamen idcirco superfluos aut inutiles posthac aliorum libros haberi velim, neque enim id vt efficerem vnquam cogitaui. Quin omnibus suum locum, suum honorem manere & æquum est, cum prodesse omnes voluerint, & ipse omnino cupio. Merētur enim alij propter antiquitatem, religiose vt obseruētur: alij etiam propter methodum philosophicam & dialecticam, aut aliam à nostra diuersam, alij propter elocutionem quidā propter hæc omnia. Grçcos sanè inprimis linguæ ipsorum fauentes obseruabimus. Sunt qui Aristotelem, Plinium, & alios veteres (inquit Gillius) omnem animalium naturam scriptis comprehendisse prædicabunt, à quibus adeò dissentio, vt ab eis præclare inchoatam multam animalium vim, non planè perfectam audeam dicere. Cur enim tot tantisque religiosissimis authoribus de vi & natura animalium extinctis, no amplū locum hominibus minime inertibus ad nouam commentationem relictum esse arbitremur: cū sexcentis apium scriptoribus nondum perditis, Aristarchum Solensem constet duodequadraginta annos nihil aliud egisse, quàm earum mores tum obseruasse, tum scriptis mandasse.

Epilogū

Res ardua (cum Plinio loquor) vetustis nouitatem dare, nouis authoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubijs fidem: omnibus verò naturam, & naturæ suæ omnia. Itaque etiam non assecutis, voluisse, abunde pulchrum atque magnificum est. Certe peculiaris in [illegible] aliis causa eorum est, qui difficultatibus victis, vtilitatem iuuandi prætulerunt gratiæ placēdi. Quid verò laudabilius ex omni humanitatis studio quàm suscipere tam liberale tamq; laudabile munus renouandæ vetustatis, vel ab interitu potius uendicandæ, & nomina rebus, & res nominibus reddendi? Magna debetur gratia ijs qui vias publicas curant, sternunt, muniunt, repurgant, aperiunt, complanant, explent, dirigunt, vt faciles viatoribus, iumentis & curribus sint, ac sine impedimentis, sine periculo peragantur: etsi non omnia illi impedimenta, sed maiora tantum sustulerint. Nec parum in re literaria merentur, qui Opus aliquod publicæ vtilitatis ergò susceptum ita excolunt, vt reliquis in eodem argumento nihil aut minimum difficultatis in posterum sit futurum. Quod ergo si circa institutum meum, vt volebam sum consequutus, valde gaudeo: sin minus, aliquid est magnam mè partem præstitisse, vt non magno negotio excitati à nobis homines docti quod reliquum est aliquādo absoluant. Fauete igitur optimi & æquissimi Lectores Operi laborioso, honesto, iucundo, vtili, vario: & Deo opt. max. gratias agite, & orate vt si diutius in hac mortali vita degendū sit, quoniam otiari non prodest, in naturæ potius indagatione & operum Dei ac patris nostri grata celebratione, quàm alijs quibusuis quæ vel ambitio vel avaritia dictat studijs, sancte pieq; versemur, & multo conquisita labore posteritati communicemus. Interim obsecro bonos & studiosos omnes, si qui habuerint quicquam quod ad huius Operis perfectionem momenti aliquid afferre possit, vt sunt, cuiusuis generis animalium imagines, aut historiæ, hoc est quicquid ad earum naturam plenius cognoscendam facit: aut reprehensiones eorum in quibus nos hallucinati sumus, quæ certe multa esse, qui homo sim, non dubito ingenuè & candidè nobiscum vt communicent, & tanquam publicum Opus ac in medio positum illustrent: quæ res & ipsis gloriosa, & mihi iucunda, & hominibus studiosis perpetuo vtilis est futura. Certe Operis egregii, quantulumcunque iuueris, participem fuisse, in gloria ducetur. Ego etsi in paucissimis vel vna tantum in re, aut admonitus de errore fuero, candide mox emendabo: aut aliquid noui edoctus, adijciam siue ad secundum de reliquis animalibus Tomum, siue seorsim in Appendice: Et ne ingratus in illos videar qui aliquid contulerint, præter amorem quo illos perpetuò prosequar, si aliud nihil (vt tenuis est fortuna nostra) beneficij in eos referre dabitur, cādida saltem commemoratione nominibus ipsorum in catalogo illorum per quos profeci enumeratis, animum meum declarabo. Quòd si qui vel destituti occasione ad nos scribendi mittendiue aliquid, aut alia causa affectúue impulsi, publicè etiam errata aliqua nostra castigare voluerint, quod scio multos facere posse grauiter simul & doctè, atque vt faciant opto, illis quoque gratias habebo: hoc vnum oro vt candidè & modeste scribant, quicquid aduersum me scribere visum fuerit, atq; ita vt rempub. literariam promouendi magis, quàm vel suam ambiendi gloriam, vel nos reprehendendi causa id fecisse, vt viros decet magnanimos, verè videantur. Ego omnino ex quorumuis iustis castigationibus mea emendare, nec sua laude quenquam priuare paratus sum. Spero enim, absit inuidia, ad omnē posteritatem duraturum hunc laborem nostrum, non quidem doctrinæ nostrę, quę exigua est, sed diligentiæ merito, quæ tot tantasque lucubrationes ex innumeris authoribus in vnum quasi thesaurum accuratissimè coniunxit. Valete.

DE CVRA ET PROVIDENTIA, QVA DEVS BESTIAS RATIONIS EXPERTES dignatur & prosequitur, locus lectu dignissimus ex Iobi capitibus 38. & 39.

Cap.38

NVM tu venaberis LEONI *prædam, & pastum catulis eius suppeditabis? Quis* CORVO *de cibo prospicit, cum pulli eius famelici ad Deum clamantes oberrant?*

Cap. 39

Nostine tempus quo CAPRÆ FERÆ *in rupibus pariunt? An obseruasti partum* CERVARVM, *aut numerum mensium quos implent, & parturiendi tempus? Submittunt se illæ, incuruatæque fœtum magnis doloribus edunt. Tum hinnuli adolescunt, & pabulo iam confirmati relicta matre non redeunt. Quis* ASINVM *syluestrem (pere) liberum dimisit, aut quis* ONAGRI (apud Hebræi tum pere tum arud asinum ferum interpretantur) *vincula soluit? Ego domicilium eius in solitudine posui, & cubile in loco sterili. Itaque ridet turbam oppidanam, nec audit clamores agasonis. Pascua sibi in montibus disquirit, & stirpes omne genus virentes sectatur. Voléntne* MONOCEROS *tibi seruire, aut morari ad præsepe tuum? An loro ipsum vincies, vt sequendo te sulcos aratro imprimere, aut glebas frangere velit? Ausisne illi credere, tantoque robore præstanti tuum permittere laborem? Sperabisne messem tuam ab eo conuehendam, vt condatur in horreum? Et pulcherrimas* STRVTHIONIS (pauonis secundum alios, aut galli syluestris) *alas, quantum superant pennas, & alas* CICONIÆ? (Quidam vertit: An (dedisti) alas plausibiles pauonibus, aut pennas ciconiæ & plumas?) *Sed deserit in terra oua sua, vt in puluere foueantur: nec cogitat pedibus ea dissipari, & à bestijs conculcari posse. Ita immitis est in pullos suos, ac si sui non essent: & ita pro eis solicita non est, vt peperisse frustra videatur. Nullam enim mentem aut intellectum diuinitus accepit. Quo tempore verò sublimis euolat, ridet equum simul & equitem. Túne* EQVO *dabis vt generosus & bellator sit? vt alta ceruice fero- ciat, & hinnitum edat? An speres te illum excitare aut terrere posse instar locustæ? Atqui nares eius ferociam spirant: calcibus solum fodicat, & fortitudine sua superbus armatis occurrit. Metum omnem contemnit, non frangitur animo, non expauescit micantem gladium. Non pharetræ sonitum, non hastam vibratam, non lanceam aut cuspidem curat. Dumque fremitus & tumultus cietur, terram fodit, nec tubæ sono mouetur. Classico tubæ signo animosè adhinnit, ac eminus prælium, & ducum clamorem tumultumque tanquam odorans percipit. Num per tuam sapientiam fit, vt* ACCIPITER *volans alas suas ventis committat? Tuóne iussu sublimis* AQVILA *fertur, & nidum in alto struit? Incolit illa* (Vultur incolit petras, &c. LXX. Sed cadaueribus pasci Matthæi etiam cap. 14. aquilæ non vulturi adscribitur) *petras, & inaccessas rupium veluti arces: inde sibi de esca prouidet, longe lateque perspicacissima circumspectans. Pulli eius sanguinem sorbent: ipsa cadaueribus vbicunque fuerint, aduolat.*

DE FRVCTV EX ANIMALIVM HISTORIA PERCIPIENDO, EX THEODORI GAZÆ præfatione in conuersionem suam Aristotelis de animalibus librorum.

Physicus quomodo versetur in historia animaliũ, & in quẽ finem.

OMNIS philosophandi ratio naturalis, vbi à primis illis naturæ initijs, materiam dico, formam, finem, agens, & motum (vt ita loquar) emerserit, hic versatur, ac diutissime immoratur, hic suas vires exercet, atque multiplicem, variam, & admirabilem rerum constitutionem amplissime explicat. Persequitur ordine discrimina omnia, quibus natura suas animantes differre inter se voluit: colligit summa genera, reliqua sigillatim exponit: partitur in species genera: & singula, quæ circiter quingenta numero in his continentur libris, describit: pergit quæque explanans, quemadmodum oriantur, siue terrestria, siue aquatica: quibusnam constent membris, quibus vescantur alimentis, quibus afficiantur rebus, quibus moribus prædita sint, quantum viuendi spacium datum cuique est, quanta corporis magnitudo, quod maximum, quod minimum est: quæ forma, quis color, quę vox, quæ ingenia, quæ officia: denique nihil omittit, quod in animalium genere natura gignat, alat, augeat & tueatur. Quæ omnia eò spectant, vt, quod sanctissimus quoque author ille, quem Deus sibi veluti supellectilem quandam preciosam elegerat, admonet, ex ijs, quæ à natura proueniunt, Deum immortalem, ex quo ipsa pendet natura, intelligamus, admiremur, atque colamus: qua re nihil pulchrius, nihil grauius, nihil dignius homini esse potest. Tantus fructus horum librorum est. Nec audiendi sunt, qui inquiunt: Multa Aristoteles de musca, de apicula, de vermiculo, pauca de Deo. Permulta enim de Deo is tractat, qui doctrina rerum conditarum exquisitissima, cõditorem ipsum declarat: nec verò musca, nec vermiculus omittendus est, vbi de naturæ mira solertia agitur. Vt enim artificis cuiusuis, sic naturę ingenium in minutissimis potius contemplandum est. Quinetiam cum rerum causas cognoscere pulcherrimum sit (hac enim vna cognitione homo perfici, absoluique potest, vt Deo immortali similis, quoad eius fieri potest, euadat) his sanè libris plene docemur, cur quæq; res in animaliũ genere ita sit: planeq; felicitatem assequimur illam nobiliorem, quę in actione animi consistit, quam sapiens quoque

Minutorũ animaliũ contemplatio non spernenda.

Causarũ cognitio quam nobilis.

quoque poëta prædicans: Felix, inquit, qui rerum potuit cognoscere causas. Quid de anima loquar, de qua toties publicè, priuatimque disputatur? Nusquam suorum librorum tam aperte philosophus hic suam opinionem exponit, quàm in his libris, quid anima sit, vndeque in corpus recipitur. Ad hæc mores illi, & virtutum officia, quibus virum appellamus bonum, laudeque prosequimur, longe melius hinc accipi possunt quam vel à rhetore, quem Græci sophistam vocant, vel à prædicatore, nomine iam trito Latinis auribus. Iis enim sæpenumero vita discrepat à præceptis, & melius hortantur alios, quàm ipsi officio funguntur: vt interdum frustra illa virtutis egregia laus recitata sit prolixaq; eorum præceptio vacet, & iaceat, cum exempla desiderentur vitæ præceptoris & authoritas, quam qui respicit, facilius & mouetur ad virtutem, & in officio tenetur. At vero in contemplandis animalium moribus exempla suppetunt omnium officiorum, & effigies offeruntur virtutum summa cum authoritate naturæ omnium parentis, non simulatæ, non commentitiæ, non inconstantes & labiles: sed verè ingenuæ atque perpetuæ. Quis enim tam peruersa natura hostis sui generis est, quin emendetur, & mitigetur, cum nullum animal occidi à sui generis bestia videatur? Quis tam in parentes impius, ne cum ciconiæ auis, aut meropis pietatem erga parentes intelligat, pientior efficiatur? Quis adeò inhumanus, illiberalisque est, quem ossifragæ benignitas in pullos aquilæ non faciat benigniorem? Quis tam piger, iners, & segnis est, quin excitetur ad vitæ munera, cum formicarum, aut apum labores, atque industriam intuetur? Quem non pudeat per metum peccare, cum non solum leonis animum inuictum cogitat, sed etiam reguli auiculæ, quæ cum aquila pugnat, certatque de imperio? Quis principem bonum non colat atque obseruet, cum si rex apum in itinere aberrauerit, omnes eũ inquirere, odoratuque sagaci persequi, donec inuenerint cognitum habeat gestari: etiam regem à plebe, cum volare non potest, & si perierit, omnes discedere? Nunquid parum exempli ad boni principis siue desiderium, siue obseruantiam datur? Quis princeps non ad clementiam facile inuitetur, cum reges apum armati quidem aculeo, sed eo nunquam vti intelligat? Quæ fides, quis amor in canibus? Quanta in elephantis mansuetudo? Quæ in ansere verecundia? Quantum studium ornatus, ac polituræ in pauone? Quanta opera vocis amœnæ suauisque in luscinia? Quid de iustitia apum dicam, quæ colligunt quidem ex iis, quibus aliquid dulcedinis inest, sed sine vllo fructuum detrimento? Quid de castitate elephantis, qui quam impleuerit coitu, eam rursus non tangit? Aut columbæ, quæ neque coire cum pluribus patitur, neque cõiugium iam inde à primo ortu initum deserit, nisi vidua, aut cœlebs? Disciplina autem & eruditio elephanti, quem non faciat studiosiorem? Omnino nulla pars vitæ humanæ est, quæ non suorum officiorum exempla commodissime hinc accipiat. Nam, vt omittam artes illiberales, quæ & ipsæ ingeniis animalium non parum iuuantur, valetudinis exempla quæso vnde commodius peti, quàm ex animalibus possint? Loca pro temporis conditione solent illa mutare: non plus edunt, aut bibunt quàm sibi salubre sit: non diutius dormiunt quàm ratio valetudinis postulat: modum mouendi, quiescendique seruant: nouit sua quodque medicamenta: viuit sua quodque sorte contentum, & gaudet: hæc late à medicis præcipiuntur. At vero exempla, in quibus vis maior, quàm in preceptis est, ab animalibus certiora præbentur. Addo vtilitatem, quæ in dicendi facultate ex hac animalium ratione afferri potest. Comparationes enim, assimilationesque illæ, quas Græci parabolas vocant, quæ plurimum orationem exornant auditoremque tenent, hinc varie, copiose, aptissimeq; accipi possunt: vt siue oras, siue cõmunem partiris cũ aliis sermonẽ, eloquens, aptus suauisque esse possis. Poëta vero vndenam pulchrius sua illa rara & mira accipiat, quàm ex his libris, qui naturæ arcana rimantur, enarrant, aperiunt? Medicus autem, quod fatetur, se sua inde ordiri, vbi philosophus desinit, nusquam plenius, quàm hic viderit: quodque à Galeno medicorum principe traditur, Aristotelem primum anatomen, hoc est, membrorum dissectionem scripsisse, hic agnoscet: & quod idem & primus, & optimus fuerit author, percipiet. Iam & philosophi nostræ ætatis, qui quadrifariam rerum causam ex prima illa librorum naturalis auscultationis institutione, accipiunt quidem communi quadam ratione: sed quemadmodum his natura vtatur, in constitutione, generationeque animalium, parum authore Aristotele, vidẽt inopia scilicet exemplaris Aristotelici quod legere possint, hic vidisse aliquando gaudebunt, & Physici, quos se appellant dignius de cętero profitebuntur. Rationes enim ideo quærimus vniuersales, vt demum res particulares, & sensiles teneamus. Accedit ad hæc voluptas, qua iuuari, ac perfici quamuis actionem Aristoteles ait, quam in contemplandis rebus naturæ auidissimè capimus. Nam si pictor nos vehementer oblectat, cum animal scite pinxerit: quanto vehementius natura ipsa afficiet voluptate, cum eius tam multa & varia animalia, mira membrorum conuenientia, inauditaque moderatione & elegantia facta cernamus? Cum hos legimus libros, contemplamur profectò, quàm varius, ac pulcherrimus fructus horum librorum, & vtilitas amplior, quàm vt verbis exprimi possit. Hæc Tdeodorus Gaza.

Vtilitas historiæ animaliũ ad mores & virtutum officia.

Ad valetudinẽ tuendam.

Ad dicendi facultatem.

Ad poeticam,

Ad rem medicã, propter anatomen.

Ad primã physicæ partem de causis.

Voluptas.

CATALOGVS VETERVM NON EXTANTIVM, QVI DE ANIMALIBVS SCRIPSERVNT.

ARISTOTELIS librum ζωϊκὸν ἢ περὶ ἰχθύων, Athenæus alicubi citat. non peculiarem vllum puto librum quo careamus intelligens, sed partem aliquam historiæ animalium, in qua de piscibus tractatur. Nam & libro septimo Aristotelis verba de pisce anthia citat ex libro περὶ ζώων ἢ ἰχθύων, quæ tamen apud Aristotelem leguntur historiæ animalium libro 9. cap. 37. quod caput Gaza aut alius Latine inscripsit de ingenio marinorum & fluuiatilium piscium pro ratione commodioris vitæ. Circa finem quidem libri septimi, Athenæus ex Aristotelis libro quinto historiæ animalium verba hæc recitat, Ὁμοίως δὲ ἐκ τῶν ἰχθυδίων οἱ πλεῖστοι ἅπαξ τίκτουσιν, οἷον οἱ χυτοὶ οἱ τῷ δικτύῳ περιεχόμενοι, χρόμις, ψῆττα, θύννος, &c. quæ verba eo in libro, capite nono apud Aristotelem inuenio. Alibi tamen eodem in libro Athenæus citat Aristotelis verba quæ leguntur ἐν τῷ περὶ ζώων alphesten piscem esse μονάκανθον καὶ κιῤῥόν, quæ nos apud Aristotelem nusquam reperimus, vt suspicemur quædam ipsius de animalibus scripta, præsertim de piscibus, nobis amissa. Plinius libro octauo Aristotelem quinquaginta præclara volumina de animalibus condidisse affirmat: atqui Theodorus Gaza libros de animalibus octodecim esse ait, nouem scilicet de historia animalium, quatuor de partibus, quinque de generatione: his Plinium libros etiam de anima, & parua naturalia (vt vocant) adnumerasse apparet: sic enim omnes erunt quinquaginta, Niphus. Nicandri Scholiastes in Alexipharmacis in aconiti mentione, Aristotelis ex libro decimo nono de animalibus verba citat de panthera, quod sumpto aconito ad excrementum humanum in arbore suspensum à venatoribus assultando tanquam ad remedium exhausta tandem extinguatur. Quod Aristoteles non alibi quàm nono libro cap. 6. historiæ animalium refert, quamuis etiam in Mirabilibus meminerit. Diogenes Laërtius author est scripsisse Aristotelem etiam de compositis animalibus librum vnum, item de fabulosis animalibus librum 1. & Anatomicos octo, & Selectum anatomicum vnum: hi omnes nobis interciderunt. Cæterum composita animalia intellexerim, quæ ex parentibus genere aut specie diuersis nascuntur.

Alexandri Myndij liber de animalibus, & historia iumentorum memorantur ab Athenæo.

Antipatri librum de animalibus citat Plutarchus in libro de causis nat probl.38

Antipho rhetor scripsit de pauonib. Athenæus.

Archestratus de varijs animalibus ad cibũ aptis, eorumque ad gulam & voluptatem apparatu carminibus scripsit, quæ persæpe recitat Athenæus.

Cæclus Argiuus de piscibus scripsit carmine, Athenæus.

Callisthenis librum tertium de venatione citat Plutarchus in libro de fluuijs.

Epicharmus Syracusanus pecudum medicinas diligentissimè conscripsit. Columella.

Leonides Byzantius scripsit de piscibus oratione soluta, Athenæus.

Numenij librum Theriacum citãt Scholia in Nicandrum.

Numenius Heracleotes de piscibus poëma condidit. Athenæus.

Petrichi Ophiaca adducit Soholiastes Nicandri.

Pancratius Arcas Halieutica reliquit carmine: item Posidonius Corinthius. Athenæus:

Seleucus Tartensis Halieutica ędidit prosa, Athenæus.

Sostratus scripsit de natura animalium, vt Athenæus & Nicandri Scholiastes citant. Eiusdem secundum de venatione librum citat Stobæus in Sermone quo Venus vituperatur.

Strato Lampsacenus physicus scripsit de generatione animalium, item de animalibus, de quibus dubitatur, & de fabulosis animalibus Laërtius.

Theophrastus Eresius (Laërtio teste) scripsit de diuersitate vocis animalium eiusdem generis lib. 1. De animalibus quæ sapere dicuntur, vnum. De his quæ in sicco morantur, duos. De animalibus, septẽ. De his quæ colores immutant, vnum. De his quæ latibula faciũt, vnum De automatis (sic puto vocat, quæ non ex coitu sed ex putredine nascuntur) animalibus, vnum. Compendij ex Aristotelẽ de animalibus libros 6. De animalium prudentia & moribus vnum. De fructibus & animalibus versus mille centum & octoginta duos. Horum nonnullos etiam Athenæus citat. nempe τοὺς περὶ ζώων, περὶ τῶν ἐν τῷ ξηρῷ διατελούντων ζώων, περὶ τῶν φωλευόντων, περὶ τῶν μεταβαλλόντων τὰς χρόας: item περὶ τῶν δακέτων καὶ βλητικῶν.

Xenocratis librum de vtilitate quæ ab animalibus capitur citat Galenus lib. 10. c. 4. de simplicibus.

Augustinus Niphus in præfatione commentariorum quos in Aristotelis de animalibus libros ædidit complures alios authores veteres, quorum libri de animalibus scripti non extent

tent, enumerat mutuatus ex Indice Plinii qui loco primi libri habetur. Authores enim aliquot quos octauo præcipuè libro Plinius nominat tanquam omnes de animalibus simpliciter scripserint à Nipho numerantur, cum illi obiter tantum in operibus suis vel res gestas vel rem rusticam continentibus, animalium quorundam meminerint. Iuba, Hieron, Attalus, Philometer & Archelaus reges de vi naturaq́ animalium diligenter perscripserunt, Gillius. Ego regum istorum nomina citari quidē apud Plinium reperio, de animalibus verò ex professo eos scripsisse nusquam legere memini. Hiero quidem, Philometer, Attalus & Archelaus de cultura agri scripserunt, vt refert Plinius 18. 3. Iuba vero tum alia, tum de Arabia siue Arabica expeditione, eodem teste 6. 27. & 12. 14. in quibus libris multa eos de animalibus scripsisse coniicio, ex professo nusquam.

CATALOGVS AVTHORVM EXTANTIVM, QVORVM SCRIPTIS ad hoc Opus vsi sumus.

C. Plinius Secundus in suo de natura Volumine authorum quos sequitur nomina, & passim adiicere, & in fronte Operis ad finem capitum cuiusque libri prætexere voluit. Est enim benignum (inquit) vt arbitror, & plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris: non vt pleriq; ex iis, quos attigi, fecerunt. Scito enim conferentem me authores, deprehendisse à iuratissimis & proximis veteres transcriptos ad verbum, neq; nominatos. Obnoxii profecto animi, & infelicis ingenii est, deprehendi in furto malle, quàm mutuum reddere, cum præsertim sors fiat & vsura: Hæc Plinius, quem nos etiam secuti authorū per quos profecimus catalogum adscribemus. Enumerabuntur autem illi tantum quorum scripta extant: nam si illos etiam nominare vellem, qui ab aliis, præsertim veteribus citantur, etsi non sine exemplo id facerem, tamen catalogum nimis augerem, & hominis ambitiosi ac ostentantis suspicionem de me relinquerem. * Asterisco notauimus illos, ex quibus omnia quæ de animalibus habebant desumsimus, siue quòd toti de animalium historia conscripti essent, siue multa passim ex instituto, aut etiam obiter de animalibus pauca continebant: ita vt nihil amplius ad particulares animantium singulorum historias ab iis petendum sit. Nam ex historicis, poëtis & aliis authoribus, non omnia quæcunq; de animalibus apud eos haberentur excerpsi, quòd id prolixius quàm vtilius futurū videretur, (cum nihil ferè noui in rebus ipsis apud illos tradatur, sed elocutio tantum variet,) sed ea tantum quæ fortuitò siue in ipsorum libris, siue apud grammaticos citantes occurrebant. Si quæ tamen ad res ipsas facere iudicabam, ex omni genere authorum sedulo transcripsi.

LIBRI HEBRAICI.

1. *Vetus Testamentum cum annotationibus Seb. Munsteri.*
2. *Eiusdem Munsteri Dictionaria, Hebraicolatinum, & quadrilingue.*
3. *Epistola presbyteri Ioannis, vt vocant, hoc est AEthiopiæ regis ad Pontificem Rom. de rebus AEthiopicis.*

ARABICOS, *hoc est ex Arabica lingua translatos, nominabo infertius inter obscuros.*

GRÆCI.

4. * *Actuarij liber de Serpentibus & venenis, breuiter ex Dioscoride contractus est.*
5. * *Adamantij Physiognomica.*
6. *Aeschyli tragœdiæ.*
7. *Aetij non omnia sed pleraq; euolui & excerpsi: integrum vero librum 13. qui est de venenis & venenatis animalibus.*
8. * *Aeliani historia animalium, Petro Gillio interprete, cum eiusdē additionib. ex Oppiano, Plutarcho, Porphyrio & Heliodoro, vt libri titulus habet. Sic autē Aeliani omnia adiecta sunt, vt nihil ad rem pertinens omitteretur: nam si quando stilus luxuriari videbatur, & leuiter euagari, aut hominē cum brutis conferēdo reprehendere, (quod sæpius facit, vt qui professione rhetor fuerit) plerunq; contraximus.*
   * *Eiusdem variæ historiæ libri 14.*
   * *Eiusdem de instruendis aciebus liber.*
9. * *Alexandri Magni epistola ad Aristotelem de rebus Indicus Cornelio Nepote interprete.*
10. * *Alexandri Aphrodisiensis problematum libri 2.*
11. *Alexander Trallianus medicus.*
12. *Ammonicus de differentijs vocum.*
13. * *Annonis Periplus.*
14. *Apollonij Argonautica, cum Scholijs.*
15. *Apostolij Byzantij parœmia.*
16. *Appianus historicus.*
17. *Aratus, cum Scholijs.*
18. *Aristides rhetor.*
19. *Aristophanis comœdiæ, cum Scholijs.*
20. *Aristotelis libri integri, quod particulares historias attinet, * De historia, de generatione & de partibus animalium. Physiognomica. De mirabilibus. De coloribus. Parua naturalia, vt vocant. Problemata. In cæteris libris, aut nullum aut rarissimum vllius animantis nomen occurret.*
21. *Michaëlis Ephesij Scholia in libros de generatione, quæ Ioannis Philoponi nomine publicata sunt. Niphus scribit Michaëlis Ephesij Scholia in libros de generatione extare, expositionem non extare.*
22. * *Ariani Periplus Euxini Ponti.*
   * *Eiusdem Periplus rubri maris.*
   Eiusdem de rebus gestis Alexandri historia.
   * *Eiusdem Indica.*
23. * *Athenæi Dipnosophistæ.*
24. *Biblia sacra, hoc est vetus & nouum Testamentum Græce.*
25. *Callimachi poëmata quædam.*
26. *Cl. Galeni libri: alij quidem multi sparsim à nobis cogniti: integri vero propter animalium historiam, qui sequuntur.*
   * *Libri de simplicium facultatibus. De antidotis. De theriaca ad Pisonem. De cibis boni & mali succi. De alimentorum facultatibus tertius. De parabilibus libri tres, quorum primus incipit, Cum ars medica*

medica circa nullas vnquam vrbes. Secundus, ad Solonem, acephalus. Tertius Galeno adscriptus, incipit: De gurgulionis vitijs.
27. Diodorus Siculus historicus.
28. Diogenes Laërtius de vitis philosophorum.
29. Dion historicus.
30. Dionysius Afer de situ orbis, & Eustathius interpres.
31.* Dioscorides.
32. Epigrammatum Græcorum authores diuersi.
33. Epistolarum Græcarum authores diuersi, quos Aldus olim vno volumine coniunxit.
34. Etymologicon.
35. Euripidis tragœdiæ.
36. Eustathius in priores quinq; Iliadis libros.
37.* Geoponicorum, id est, de re rustica ad Constantinum Cæsarem librorum authores diuersi.
38.* Heliodori Aethiopicæ historiæ libri decem.
39.* Heraclidis descriptiones Rerumpub.
40. Herodoti historiæ.
41. Hesiodi poëmata, cum Scholijs.
42.* Hesychij Lexicon.
43.* Hippiatri Græci, Absyrtus, Hierocles, Pelagonius & alij vno volumine coniuncti.
44. Hippocrates: præcipuè libri de natura muliebri, de morbis muliebribus, de internis affectionibus.
45. Homerus, cum Scholijs.
46. Iosephus.
47. Ioannis Tzetzæ varia historia.
48.* Iulius Pollux.
49. Lucianus.
50. Lycophron cum Scholiaste.
51.* Nicandri Theriaca & Alexipharmaca, cum Scholijs.
52. Nicolai Myrepsi medicamenta composita secundum genera, Leonhardo Fuchsio interprete.
53.* Oppiani libri de piscibus, & de venatione.
* In eiusdem libros de aucupio paraphrasis.
54.* Orpheus.
55.* Ori vel Hori Hieroglyphica.
56.* Palæphatus de fabulis.
57. Paulus Aegineta medicus.
Succidanea cum eiusdem, & cum Galeni operibus coniungi solita.
58. Pausaniæ libri de regionibus Græciæ.
59. Philes qui de animalibus senarios iambicos condidit, omnia ab Aeliano mutuatus.
60. Philostrati Icones.
* Eiusdem libri de vita Apollonij.
61.* Phurnutus de dijs.
62. Pindarus, cum Scholijs.
63. Plato.
64. Plutarchi vitæ & alij varij libelli: integri verò,
* Vtrum terrestria aut aquatilia animalia sint sapientiora.
* Gryllus, vel quod bruta ratione vtantur.
* Liber de Iside & Osiride.
* Causæ naturales.
65. Polyæni strategemata.
66. Polybius historicus.
67. Procopius Gazæus sophista in octateuchum veteris Testamenti.
68. Q. Calaber poëta.
69. Theophrasti opera.
70. Theocritus.
71. Xenophontis opera diuersa.
* De venatione.
* De re equestri.
* Hipparchicus.

LATINI AVTHORES VETERES.

72. Ael. Lampridus.
73. Ael. Spartianus.
74. Alb. Tibullus.
75. Ammianus Marcellinus.
76. Aulus Gellius.
77. Aulus Persius.
78.* Aur. Cornelius Celsus.
79.* Cæl. Apicius de re culinaria.
80. C. Iul. Cæsar.
81. C. Iulius Solinus.
82.* C. Plinij Secundi Historia mundi.
83. C. Suetonius Tranquillus.
84. C. Val. Catullus.
85. Decius Ausonius.
86. Fl. Vegetius Renatus de re militari.
* Eiusdem Mulomedicina.
87. Fl. Vopiscus historicus.
88. Gratij liber de venatione.
89. Iul Capitolinus historicus.
90. Iunius Iuuenalis poëta Satyricus.
91. L. Annæus Seneca.
92. L. Apuleius.
93. L. Iunius Moderatus Columella de re rust. & hortensi.
94. Macrobius Ambrosius Aur.
95.* Marcellus medicus Empiricus, quem simpliciter Marcelli nomine citato inter remedia ex animalibus intelligi volo, non Marcellum Vergilium illum nostri seculi qui Dioscoridem transtulit, & annotamentis illustrauit.
96. M. Accius Plautus Comicus.
97. M. Annei Lucani Pharsalia.
98. M. Aurelij Olympij Nemesiani poëtæ de venatione liber.
99. M. Cato de re rust.
100. M. Manilij Astronomicôn libri.
101.* M. Terentius Varro de re rust.
* Idem de lingua Lat.
102. M. Valerij Martialis epigrammata.
103. M. Vitruuius de architectura.
104. Nonius Marcellus de lingua Lat.
105. Palladius de re rust.
106. Pomponius Mela.
107. P. Vergilij Maronis Bucolica & Aeneis.

* *Eiusdem Georgica.*
108 *P. Ouidij opera.*
* *Eidem falsò adscripta, Philomela de vocibus animalium, & Pulex.*
* *Eiusdem Halieutica.*
109 *Quintus Horatius Flaccus.*
110 * *Q. Serenus Samonicus.*
111 *Seruius in Vergilium.*
112 * *Sextus Platonicus de remediis ex animalibus.*
113 *Sexti Aurelij Propertij Elegia.*
114 *Sextus Pompeius Festus de lingua Lat.*
115 *Sexti Iulij Frontini Strategemata.*
116 *Silius Italicus Poëta.*
117 *Statius Papinius Neapol Poëta.*
118 *Titi Calphurnij Siculi Bucolica.*
119 *T. Liuius Historicus.*
120 *Valerius Maximus.*

LIBRI LATINE QVIDEM EDITI, SED ADMODVM IMPVRE, VT ex Arabica lingua conuersi plerique superioribus seculis, & illorum qui tales authores imitantur: in quibus frequentissima etiam circa res ipsas errata sunt, partim authorum, partim interpretum imperitia.

121 *Aesculapius nescio quis, ex animalibus remedia descripsit quæ pleraq; eadẽ apud Sextum Platonicum reperio.*
122 * *Alberti Magni de animalibus libri, innumeris erroribus inquinati, ita vt Niphus totidẽ ferè errores inesse scribat quot verba.*
123 *Alexander quidam author obscurus, ab aliis eiusdem farinæ authoribus citatur, ipse non vidi. vt & Rodolphus in Leuiticum.*
124 *Arnoldus de Villa noua, in iis quæ de animalibus scribit, vt in libro de theriaca, Arabum eorumve interpretum tum nomina tum errores sequitur.*
125 * *Bartolemæi Anglici de proprietatibus rerum libri 19.*
126 *Auerrois libros Aristotelis de generatione & de partibus paraphrasticè reddidit, licet meo iudicio perperam interpretetur, Niphus. Ego cum ex his scriptis nihil egregij sperarem, neq; apud nos reperirem, accersere nolui, vt neq; Auicennæ de animalibus libros, in quibus pleraq; omnia Aristotelis esse puto: & si quid præter illa additum est, in Alberti lucubrationibus, (quibus nos vsi sumus,) contineri.*
127 * *Auicennæ opera medica. De eiusdem libris animalium in Alberti Magni mentione iam dixi.*
128 * *Elluchasem Elimithar Medici de Baldath Tacuini.*
129 * *Ferdinandus à Ponzeto Cardinalis, de venenis.*
130 * *Iacobus Dondus Patauinus, quem vulgò Aggregatorem vocant.*
131 *Iorachi cuiusdam liber de animalibus ab Alberto Magno sæpe citatur, (& ab aliis obscuris.) ait antẽ eum frequenter falsa scribere.*
132 *Kiranides etiam nescio quis ab Aggregatore & aliis recentioribus, in remediis præcipuè ex animalibus subinde citatur.*
133 * *Matthæi Syluatici Pandectæ Medicinales.*
134 *R. Moses.*
135 * *Petrus Aponensis de venenis.*
136 * *Rasis in libro de sexaginta animalibus.*
137 *Semeryon vel Haren Semeryon, ab Alberto Magno in historia animalium frequẽter citatur.*
138 *Serapio.*
139 * *Vincentij Belluacensis de animalibus libri 7. nempe decimusseptimus Speculi naturalis cũ sex sequentibus. Speculi doctrinalis etiam libro decimosexto rursus de iisdem breuiter agit.*
140 *Liber de natura rerum authoris innominati, passim apud recentiores illos quorum impurus sermo Latinus est, citatur, Vincentium, Albertum: ex quibus nos omnia quæ nõ prorsus absurda erant mutuati sumus.*
141 * *Andreæ Bellunensis Glossemata in Auicennam, vtilia sanè & erudita, quamuis dictionis non admodum puræ. fuit enim linguæ Arabicæ peritus, ita vt orthographiæ etiã scriptarum ab eo dictionum maior sit habenda fides, quàm ab aliis quorum pleriq; miserè illam corruperunt.*
142 *Laurentius Rusius Hippiatrica peritissimè scripsit, quanquam stilo non satis Latino.*
143 *Isidorus Etymologici sui libro 12. de animalibus quædam scripsit non inutilia: meretur autẽ medium ferè locum ni fallor, inter classicos & barbaros authores.*
144 *Vt & Monachi illi quorum commentarij in Mesuen ante annos circiter octo Venetiis excusi sunt.*
145 * *Eiusdem ordinis fuerint & Petri Crescentiensis de re Rust. libri.*

LIBRI RECENTIORVM MEDIOCRI AVT ETIAM EGREGIO STIlo Latine editi, quorum authores aut nostra memoria vixerunt, vel etiamnum viuunt, aut pauci ante nostram memoriam annis è vita excesserunt.

146 * *Aeneæ Syluij Asiæ & Europæ descriptio.*
147 * *Alexandri ab Alexandris IC. Neapolit. Dies geniales.*
148 *Alexandri Benedicti Veronensis de morbis curandis opus.*
149 * *Aloisij Cadamusti nauigatio.*
150 * *Aloisij Mundellæ epistolæ medicinales.*
151 * *Americi Vesputii nauigationes.*
152 * *Andreæ Alciati Emblemata.*
153 * *Andreæ Vesalij opus Anatomicum.*
154 * *Angeli Politiani opera.*
155 * *Antonij Musæ Brasauoli libri de medicamentis vsitatis simplicibus & compositis.*
156 * *Antonius Thylesius.*

157 * Augu-

157. * *Augustini Niphi commentarij in libros Aristotelis de animalium historia, generatione, & partibus.*
* *Eiusdem de augurijs liber.*

158. * *Baptistæ Fieræ Mantuani cœna.*

159. *Baptistæ Platinæ Cremonensis de honesta voluptate & valetudine libri.*

160. *Bassianus Landus Placentinus de humana historia.*

161. * *Belisarius Aquiuiuus Aragoneus Neritinorum dux de venatione, ex Oppiano ferè.*
* *Eiusdem de aucupio liber.*

162. * *Brocardus monachus de Terra sancta.*

163. *Cælij Calcagnini opera.*

164. * *Cælij Rhodigini Antiquarum lectionum volumen: quod frequentissimè in opere nostro Cælij simpliciter nomine citatur.*

165 *Cælius Aurelianus Siccensis. (hic pertinet ad ordinem veterum.)*

166. * *Cælij Secundi Curionis Araneus.*

167. * *Caroli Figuli dialogi, alter de mustelis, alter de piscibus in Mosella Ausonij.*

168. * *Caroli Stephani scripta de vocabulis rei hortensis, Seminarij & Vineti.*

169. * *Christophori Columbi Nauigatio.*

170. * *Christophori Orosçij Hispani Annotationes in Aëtium & eius interpretes.*

171. * *Desiderij Erasmi Rot. opera.*
* *Eiusdem Chiliades adagiorum.*

172. * *Erasmus Stella de Borussiæ antiquitatibus.*

173. * *Francisci Marij Grapaldi Parmensis de partibus ædium libri 2. Tractat autem de animalibus libri primi capitibus, 6.7.8.9.*

174. * *Francisci Massarij Veneti in nonum Plinij de naturali historia Castigationes & Annotationes.*

175. *Francisci Nigri Bassianatis Rhætia.*

176. *Franciscus Robortellus Vtinensis.*

177. *Gabrielis Humelbergij commentarij in Samonicum, in Sextum de medicinis animalium, & in Apicium.*

178 *Gasparis Heldelini ciconiæ encomium.*

179. * *Georgij Agricolæ libri de metallis. De ponderibus & mensuris.*
* *Eiusdem liber de animantibus subterraneis.*

180. * *Georgij Alexandrini priscarum apud authores rei rusticæ enarratio.*

181. *Guilielmi Budæi Commentarij linguæ Græcæ.*
* *Eiusdem Philologia.*

182. * *Gul. Philandri Castilionij Galli in Vitruuium annotationes.*

183. * *Guilielmi Turneri Angli liber de auibus.*

184. * *Giberti Longolij dialogus de auibus.*

185. * *Hermolai Barbari Castigationes in Plinium.*
* *Corollarium in Dioscoridem.* * *Physica.*

186. * *Hieronymi Cardani de subtilitate libri.*

187. * *Hieronymi Vidæ poëma de bombycibus.*

188. * *Iacobi Syluij libri de medicamentis simplicibus deligendis & præparandis.*

189. * *Iani Cornarij Annotationes in Galenum de comp. pharm. secundum locos.*

190. * *Ioachimi Camerarij Hippocomus, Rhetorica.*

191. * *Ioachimi Vadiani Commentarij in Melam.*

192. *Io. Agricolæ Ammonij de simplicibus medicamentis libri 2.*

193. * *Io. Boëmus Aubanus de moribus omnium gentium.*

194. * *Io. Brodæi annotationes in epigrammata Græca.*

195. * *Io. Fernelius Ambianus de abditis rerum causis.*

196. *Io. Kufnerus medicus Germanus.*

197. *Io. Iouinianus Pontanus.*

198. * *Io. Manardi Ferrariensis epistolæ medicinales.*

199. * *Io. Rauisij Textoris Officina.*

200. * *Io. Ruellij historia plantarum.*

201. *Io. Vrsini prosopopœia animalium carmine, cum annotationibus Iac. Oliuarij.*

202. * *Iodoci Vuillichij Annotationes in Georgica Vergilij.*

203. * *Iulianus Aurelius Lessigniensis de cognominibus deorum gentilium.*

204. * *Lazarus Bayfius de re vestiaria, de re nautica, de vasculis.*

205. *Leonelli Fauentini de Victorijs, de medendis morbis liber.*

206. * *Lilij Gregorij Giraldi Syntagmata de dijs.*

207. *Ludouici Vartomanni Romani patritij Nauigationum libri VII.*

208. * *Marcelli Vergilij in Dioscoridem Annotationes.*

209. * *Marci Pauli Veneti de regionibus Orientis libri 3.*

210. *Matthias à Michou de Sarmatia Asiana atque Europæa.*

211. *Medicorum recentiorum cum aliorum, tum qui parum Latinè de curandis morbis singulatim scripserunt, libri diuersi.*

212. * *Michael Angelus Blondus de canibus & venatione.*

213. * *Nicolai Erythræi Index in Vergilium.*

214. *Nicolai Leoniceni opera.*

215. * *Nicolai Leonici Thomæi Varia historia.*

216 *Nicolai Perotti Sipontini Cornucopiæ.*

217. *Othonis Brunfelsii Pandectæ medicinales.*

218. * *Paulus Iouius de piscibus.*

219. * *Idem de Moschouitarum legatione.*

220. * *Petrus Crinitus.*

221. * *Petri Gallissardi Araquæi pulicis Encomium.*

222. * *Petri Gyllij Galli Additiones ad Aeliani libros de animalibus à se translatos.*
* *Eiusdem liber de Gallicis nominibus piscium.*

223. * *Petri Martyris Oceaneæ decades, de nauigationibus noui Orbis.*

224. * *Philippi Beroaldi Annotationes in Columellam.*

225. *Pinzoni nauigationes: & Magellani ad insulas Moluchas.*

226. * *Polydorus Vergilius de Anglia.*

* *Idem de rerum inuentoribus.*

227. * *Raph. Volaterranus.*

228. * *Robertus Cenalis de ponderibus & mensuris.*

229. * *Roberti Stephani Appendix ad Dictionarium Gallicolatinum.*

230. * *Scribonius Largus.*

231. * *Sebastiani Munsteri Cosmographia vniuersalis.*

232. * *Sebastiani Sigmarij cicadæ Encomium.*

233. *Strozij poëtæ, pater & filius.*

234. *Theodosius Trebellius Foroiuliensis, concinnator Dictionarij quod Promptuarium inscripsit.*

235 * *Valerius Cordus de medicamentis compositis apud Pharmacopolas vsitatis.*

GERMANICI.

236. *Balthasaris Steindel Dillingensis Opsartytica.*

237. *Eberhardus Tappius Lunensis de accipitribus.*

* *Eiusdem prouerbia Germanica cum Latinis & Græcis collata.*

238 * *Hieronymi Tragi historia plantarum.*

239. *Ioannis Eliæ scripta de vocabulis venatorijs in libro eius de scientia scribarum publicorum.*

240. * *Io. Stumpfij Chronica Heluetiæ.*

241. * *Michaël Herus de quadrupedibus.*

242. *Olai Magni tabula & libellus de insulis & regionibus Oceani Septentrionalis Europæi.*

243. *Varij libelli Hippiatrici Medicinales, & alij, partim excusi, partim manuscripti.*

ITALICI.

244. *Francisci Alunni (non Arlunni, vt sæpe scripsimus in hoc Opere) Ferrariensis Fabrica mundi.*

245. *Petri Andreæ Matthæoli Senensis commentarij in Dioscoridem.*

246. *Terræ sanctæ descriptio authoris innominati.*

GALLICI.

247. *Gulielmus Tardiuus de accipitribus & canibus [illegible]naticis.*

248. *Andreæ Furnerij liber de decoratione humanæ naturæ.*

249. *Io. Goeurotus, de Conseruatione vitæ.*

250. *Thomæ Eliotæ Dictionarium Anglicolatinum.*

251. *Sigismundi Gelenij Lexicon symphonum Latinæ, Græcæ, Germanicæ & Illyricæ linguarum.*

CATALOGVS D[illegible] [illegible] VIRORVM, QVI VT OPVS

hoc nostrum & rempub. literariam [illegible] iuuerent, vel aliunde imagines animalium, aut nomina & descriptiones miserunt: vel præsentes communicarunt. Horum nonnulli superius quoque nominati sunt, quòd in super scriptis eorum publicatis adiu[illegible]tus sim.

Achilles P. Gassarus medicus Germanus.

Alexander Peijer Scaphusianus.

Aloisius Mondella Brixiensis medicus.

Andreas Martinus Rostochiensis.

Antonius Eparchus Corcyræus, Græcæ linguæ professor Venetijs.

Antonius Musa Brasauolus illustrißimi Ferrariæ ducis Herculis Estensis archiatros.

Antonius Stuppa Rhætus.

Arnoldus Peraxylus Arlenius Germanus.

Bartolemæus à Castromuro canonicus Curiensis in Rhætia.

Cælius Secundus Curio Italus.

Cælius Sozinus Senensis.

Caspar Hedio [illegible] Argentinensis.

Christophorus Clauserus Tigurinus archiatros.

Cornelius Sittardus medicus Germanus.

Dominicus Monthesaurus medicus Veronensis.

Florianus Susz Rolitz à Varshauia, Polonus.

Franciscus Belinchettus mercator Bergomensis.

Ge. Agricola consul Kempnicij.

Ge. Fabricius poëta, Scholæ rector Misenæ.

Gisbertus Horstius Amsterodamus medicus Romæ.

Gregorius Mangolt Constantiensis.

Guilielmus Gratarolus Bergomensis, medicus.

Guilielmus Turnerus Anglus medicus.

Henricus Stephanus Roberti filius, Parisiensis.

Hieronymus Fracastorius Veronensis medicus.

Hieronymus Frobenius Basiliensis typographus.

Hieronymus Tragus Germanus.

Io. Altus Hessus.

Io. Culmannus Goppingensis.

Io. Dernschwam Germanus.

Io. Estwycus Anglus.

Io. Falconerus medicus Anglus.

Io. Kentmannus Dresdensis medicus.

Io. Oporinus Basiliensis typographus.

Io. Ribittus [illegible] Lausannæ.

Iustinus Goblerus I. C. & principi Nassauiensi à consilijs.

Lucas Gynus medicus Italus.

Michaël Alysius Gallus Trecensis medicus.

Nicolaus Gerbelius Phorcensis I. C.

Petrus Dasypodius Græcarum literarum professor Argentorati, præceptor meus.

Petrus Gillius Gallus.

Petrus Merbelius Germanus, Carolo V. à consilijs Mediolani.

Petrus de Mesnil Gallus.

Petrus Paulus Vergerius, olim episcopus Iustinopolitanus.
Sebastianus Munsterus Hebraicæ linguæ professor Basileæ.
Sigismundus Gelenius Bohemus.
Simon Lithonius Valesius.
Theodorus Bibliander sacrarum literarum apud nos professor.
Thomas Gybson Anglus, medicus.
Valentinus Grauius vir doctus & senator Misenæ.
Vincentius Valgrisius Germanus, typographus Venetijs.
Lucas Schân pictor Argentoratensis aues plurimas ad viuum nobis expreßit, & quarundam historias quoque addidit, vir picturæ simul & aucupij peritus.

Hi ferè sunt quorum diligentiæ beneuolentiæque erga me pariter & bonas literas, tum ipse plurimum debeo, tum omnis studiosorum posteritas debitura est. Quòd si fortè alicuius per quem profeci nomen in præsentia præterii, id ille obliuioni potius & extemporaneæ scriptioni, quam ingratitudini vt adscribat etiam atque etiam oro.

ORDINIS RATIO, QVEM PER SINGVLAS FERE ANIMALIVM HISTOrias secuti sumus.

DE PICTVRIS ANIMALIVM IN HOC OPERE.

ROMANI *imperij principes olim adhuc maximæ orbis terrarum partis domini, multa peregrina subinde animalia populo spectanda offerebant, vt ita illius animos sibi deuincirent. Atqui illa non nisi breui tempore, quo scilicet durabant spectacula, inspici & considerari poterant. Nostræ vero icones, quas omnes ad viuum fieri aut ipse curaui, aut ab amicis fide dignis ita factas accepi, (nisi aliter admonuerim, quod rarum est,) quouis tempore & perpetuò se spectandas volentibus, absq; labore, absq; periculo, offerent. Nam animalia quædam viua, propter periculum ex crudelitate ipsorum aut veneni, quis comminus inspicere sustineat? vt sæuos leones, vrsos immanes, crudelißimas tigres, rabidas pantheras, infestißimos crocodilos, & in mari canes, siluros, lamias, cete: deniq; venenata viperarum, aspidum, chelydrorum, & alia serpentium ferarumq; genera, quæ vel solo aspectu, cornibus, rictu, dentibus, vnguibus, calcibus, aut aliter vulnera & mortes minitantia, protinus homini se inimica declarant. Atqui eadem picta non modo sine terrore, verum & iucundè spectamus: & tanto maiori quàm innoxias animantes voluptate, quanto minus viua accuratè & de proximo inspicere sustinemus: Cuius rei causam Aristoteles etiam in problematis inquirit. Optassem equidem cum suis coloribus excudi potuisse effigies: quod quoniam fieri non potuit, typographus pro ijs qui sumptum facere aliquanto maiorem non recusabunt, exemplaria aliquot pictoris manu coloribus illustranda ad archetypum nostrum curauit. Minora animalia, inter aues, pisces, & insecta præcipuè, ea quæ viuunt magnitudine plerunq; expressa sunt, si libri vel chartæ spatium admittebat. Maiora verò necessariò imminuta sunt: quod si non satis certa proportione inter ea seruata vbiq; facta est imminutio illa, excusare me poterit, partim pictorum diuersitas quibus vsi sumus, idq; diuersis temporibus & locis: partim occupationes plurimæ, quæ me tum libro conscribendo tum aliâs intricabant, vt picturis operam dare satis non possem, eamq; curam ferè in typographos reijcerem. Sed de magnitudine, & magnitudinum inter se proportione non admodum refert, dum cætera bene habeant, in quo quidem curando pro mea parte diligentia nihil intermisi.*

DE PRIMO CAPITE A.

SINGVLORVM ferè animalium historiam, (perpaucis exceptis vbi id commodè fieri non poterat, vt ab initio statim in Alce, propter multas diuersasq; authorum de ea sententias) per octo capita, octo prioribus Alphabeti Latini literis maiusculis insignita partiti sumus, vt A. sit primum caput, B. secundum, & sic deinceps. Vltimum verò caput H. rursus in totidem partes per minores literas diuisi, vt Philologia quoq; eodem ordine tractaretur per a. b. c. d. e. f. g. h. & literas. quanquam g. quæ pars de medicamentis est, perrarò in Philologiam venit, cum aliquod forte G. maioris, id est septimi capitis paralipomenon se offerebat. Sed singulorum capitum argumenta ordine prosequamur.

A. igitur quamuis cæteris collatum capitibus breuißimum sit, plurimum tamen plerunq; in eo laborandum erat, continet enim nomina diuersarum gentium, Hebraica ferè primum & Hebraicis finitima, (vt Arabica, Chaldaica, Saracenica:) deinde Persica, Græca, Italica Hispanica, Gallica, Germanica, Anglica, Illyrica, vbi hæc omnia haberi potui, quod in quadrupedibus facilius fuit. In auibus sanè multis, & piscibus, serpentibus, ac insectis, aliquando vnius tantum aut alterius linguæ nomina reperi, & forte aliquando nullius, vt vel innominatum fuerit relinquendum animal vel nomen ei fingendum. Initio quidem statim de Latino nomine constituendo laborandum erat, id quod

per

perdifficile est hoc seculo. Neq; mirum hoc videbitur hominibus doctis, cum Plinius vir tantus & in ipso literarũ linguarumq; flore natus, similiter conqueratur, in hæc verba: Illud satis mirari non queo, intercidisse quarundam arborum memoriam, atque etiam nominum, quæ authores prodidêre notitiam. Quis enim non communicato orbe terrarum maiestate Romani imperii, profecisse vitam putet commertio rerum ac societate festæ pacis. omniaq; etiam quæ occulta ante fuerant, in promiscuo vsu facta? At hercule non reperiuntur qui norint multa ab antiquis prodita, desidia rerum internitione memoriæ inducta. Huius quidem ignorantiæ præcipua videri causa debet linguarum mutatio, neque enim Italia iam Latinè loquitur, Gothorum & Langobardorum vt bellis oppressa, & coloniis occupata, sic vocabulis inquinata. Græcia Turcarum seruitio premitur, nec amplius Græcè sed barbare loquitur, adeò vt non rerum modo, sed etiam locorum illustrium nomina sint nouata. Quamobrem nemo nobis vitio dabit, si aliquando vocabulis destituti noua finxerimus, tum in vernacula lingua, tum Latina, aut Græca, quod tamen nisi admonito lectore, vt par est, nusquam fiet, in auium, piscium, serpentium & insectorum duntaxat historiis, & in illis quoque raro: in quadrupedibus nunquam aut rarissimè.

Hebraica vocabula, cum suis interpretationibus præceptor noster Theodorus Bibliander ~~sacrarum literarum in gymnasio nostro professor, magnæ doctrinæ & incredibilis diligentiæ vir~~, pleraque nobis suppeditauit. Inquisiui autem & ipse nonnulla, cum aliunde, tum ex Arabum libris qui in re medica extant, & multa animalium nomina continent, quæ ex Græcis transtulerunt, quamuis Græca nomina persæpe retineant ita plerunque detorta & deprauata vt vix agnoscantur, qualia plurima ex Aristotele Auicenna transtulit, vt apud Albertum legimus: quod indicium illius etiam seculi inscitiæ est, vt non sit mirum doctissimos etiam Iudæorum hodie nihil certi de rerum nominibus, vt animalium, plantarum, metallorum, vestium, instrumentorum, &c. docere posse. Certe R. Abraham abenEzra, qui claruit anno Salutis 1217. huiusmodi rerum nomina Hebraica prorsus obscura esse alicubi scribit, quòd in rebus naturalibus diuersæ regiones diuersa proferant, in iis verò quæ artes faciunt longinquitas temporis plurimum immutet. Reliquarum linguarum vocabula partim ipse vsu cognoui, Gallica enim & Italica mediocriter intelligo, partim ex dictionariis, partim ex amicis diuersis didici.

De B. Litera.

Caput secundum docet quibus in regionibus animalia quæq; reperiantur, & quomodo secundum illas differant: & si species eius diuersæ reperiuntur, aut aliæ quædam differentiæ, vt in equis secundum gressum & celeritatem, &c. illas etiam explicat. Præcipuè verò corpus describit, & primum corporis magnitudinem: deinde partes singulis, simplices primum, externas internasq;, solidas & liquidas, vt sunt, pellis, pili, (& qui accidit eis color,) sanguis, adeps, medulla, ossa, venæ, nerui, &c. deinde compositas à capite ad pedes, vt caput, cornua, cerebrum, oculos, aures, nasum, os, linguam, dentes, pectus, dorsum, cor, pulmones, ventriculum, hepar, fel, lienem, intestina, genitalia, crura, pedes, vngues vel vngulas, &c. (quanquam cornua & vngues, & alia quædam ex prædictis simplices esse partes non ignoro, hoc ordine tamen collocaui propter situm.) In quibusdam quæ ab hominibus aluntur, vt pecoribus, iumentis, canibus, electionis etiam notas in hoc caput inserui.

De C. Litera.

Tertio capite comprehenduntur naturales corporis actiones, quæ vel ad vitæ conseruationem, vel speciei propagationem pertinent, singulatim vero, Animantis cuiusque. Vox. Sensus, Cibus, Potus, Somnus, Somnia: Excrementa alui, vesicæ, genitalium, sudor, menses, lac: Loci in quibus versantur, vt montes, syluæ, paludes, frigidi, calidi, &c. latibula: Actiones corporis quod ad motum & quietem, ingressus, cursus, volatus, serptio, natatio, cubatio: Sanitas, & eius signa, & conseruatio, præcipuè circa pecora, & ea quæ ab homine aluntur animalia, (quanquam hanc tuendæ sanitatis partem quæ sita est in hominis cura, ad quintum ferè caput reieci.) Libido, Coitus, Conceptus, Gestatio & prægnantium cura, Abortus, Partus, Fœtarum cura, Fœtus eiusque educatio. Ætas, & eius dignotio. Vitæ spatium. Morbi eorumque causa, signa, præcautiones, remedia. Et ex illis communes primum toti corpori, siue quòd vniuersum occupent, vt febres, pestis, venena, siue quòd in quauis eius parte fieri possint, vt vulnera, vlcera, scabies, abscessus: deinde particulares à capite ad pedes. Quæ ad ornatum magis quàm sanitatem pertinent, ferè ad quintum caput differuntur.

De Litera D.

Capite quarto de animi affectibus, moribus & ingeniis agitur, quæ singulorum animi bona aut virtutes, quæ mala aut vitia sint, tum inter se, tum erga fœtus suos, erga hominem. Sympathiæ & antipathiæ, hoc est naturales quædam concordiæ & dissensiones singulorum, primum ad alias animantes, deinde ad res inanimatas.

De Litera E.

Capvt quintum est de vsu ex animalibus percipiendo, extra cibum tamen ac remedia. De venatione animalium, & quomodo capiantur. Quomodo domentur vel cicurentur. Quomodo tractentur siue curentur, & nutriantur, & sanitatis tuendæ præcepta: & in pecoribus quæ ad pastores greges & stabula pertinent. De instrumentis quibus ad vsum eorum homini præstandum opus est vt vt in boue de aratro, in equo de re curuli, quamuis illam in Equo ad c. id est, quintam partem Philologiæ retulimus. Exhibitio eorum in ludis & spectaculis. Pretium & pecunia quæ ex ipsis eorúmue partibus vendendis habetur. Vsus diuersi hominibus vtiles ex singulis partibus, vt pellium ad vestes, cornuum aut vngularum suffitus ad fugandos serpentes, excrementorum ad stercorandam terram, &c. Prognostica tempestatum, & alia si quæ ex ipsis habentur commoda.

De F. Litera.

Sexto capite tractatur de alimento ex animalibus, tum integris, tum per singulas partes: simpliciter primum quæ in cibum admittantur, aut non: deinde medicè quàm salubriter id fiat, & quale alimentum ex singulis corpori accedat, & si quid huiusmodi medici scriptum reliquerunt. Tertio de apparatu & condimentis singulorum, ex Apicio Platina, Athenæo, vulgo, &c. Opsartytica id est cibos & obsonia parandi condendiq; artem apud veteres Græcos scripserunt, Acesias quidam, Mithæcus, duo Heraclidæ Syracusani, Glaucus Locrus, Dionysius, Agis, Epænetus, Hegesippus, Erasistratus, Euthydemus, Criton, Stephanus, Archytas, Acestius, Diocles, & Philistion, enumerati ab Athenæo lib. 12. Idem sæpissimè multos Archestrati versus recitat, ex poëmate eius quod Gastrologiam vel Dipnologiam vel Opsopœiam inscribunt, de variis cibis ad voluptatem & gulam parandis condito. Meleśermus etiam, Suida teste, scripsit Μαγειρικῶν ἐπιστολῶν, id est de re culinaria epistolarum librum vnum. Sed hos omnes intercidisse non est quod magnopere doleamus: plus satis enim huius voluptuariæ artis, & multorum tum animi tum corporis vitiorum causæ, non locupletes solum sed plerique etiam è vulgo periti sunt: & extant passim huius argumenti libelli in vulgaribus linguis, Italicè Gallicè, Germanicè, quos ipse vidi, nec dubito quin aliæ etiam omnes linguæ hodie vsitatæ similes habeant, cum plerique non edant vt viuant, sed vice versa De alimentis ex animalibus multa quidem diligenter, sed parum Latinè, conscripsit Antonius Gazius medicus, in Corona sua florida, vt inscribit, sed magna ex parte veterum tantum testimonia affert, quæ nos ex ipsis fontibus petere maluimus.

De Litera G.

Septimvm caput remedia ex animalibus homini vtilia comprehendit, idq; ordine, primum ex integris animalibus, deinde ipsorum partibus tum simplicibus tum compositis, eadem ferè serie quam in partibus enumerandis capite secundo sequor. Et quoniam sæpe ab vna parte multa variaque medicamenta sumuntur, in morbis etiam quibus resistunt percensendis, ordine certo vtor, vt prius communes morbi, deinde particulares à capite ad pedes progressu facto commemorentur. Authores fermè citantur isti, Plinius, Marcellus, Sextus, Rasis de sexaginta animalibus, Galenus & secuti eum medici tum Græci tum Arabes. &c. Scripsit & Xenocrates olim librum περὶ τῆς ἀπὸ ζώων ὠφελείας, vt citat Galenus de simplicibus 10. 4. Cæterum quod superstitiosa non rarò posuerim, cum alibi sæpe, præsertim in Philologia, tum hoc in capite inprimis, excusatione vtar, si quis reprehendat, partim communi, omnia omnium congerere me voluisse: partim quod cum quædam eiusmodi sint, vt non omnibus, etiam eruditis forte superstitiosa videantur, simpliciter omnia mihi recitanda, iudicium lectori relinquendum existimarim. Ego quidem amuleta omnia & huiusmodi superstitiosa in vniuersum damno: ita vt reiiciendo potius modum excedere velim, ac simul etiam non inutilia quædam sed superstitiosis similia excludere, quàm ex reuera superstitiosis (qualia certe innumera sunt, quæ vulgus eiusmodi esse non putat) vel vnum aut alterum duntaxat admittere. Secundo post remedia ex animalibus loco, de morsibus vel ictibus animalium in homine curandis tracto: & methodum medendi primum in genere præscribo, deinde per singula medicamenta diligentissimè apud authores obseruata.

De H. Litera, hoc est de philologia eiusq; partibus.

Octavvm caput, quod totum philologicum & grammaticum est, (nisi forte eum paralipomena quædam præcedentium capitum inserantur, quod rarò fit,) ex Græcis Latinisque dictionariis inter se collatis, & aliis lectionibus variis confectum, similiter in totidem partes dissecui, minoribus notatas literis, a. b. c. d e. f. g. h. a. id est prima pars Philologiæ, in sectiones septem plerunque distrahitur. Prima nomina habet, Latina & Græca præcipuè, quæ scilicet minus vsitata sunt, vt poëtis aut alicui dialecto peculiaria, aut etiam ficta & ridicula, & nominum etymologias, ex Græcis Latinisque

tinisque dictionariis magna ex parte. Item propria animalium nomina, vt Persa canis; &c. Secunda est de epithetis, primum Latinis, deinde Græcis. Tertia, de metaphorico nominum vsu, deq; deriuatis Latinis, & Græcis separatim, substantiuis etiam & adiectiuis ferè seiunctis. Quarta, de imaginibus animalium alicubi pictis, sculptis, fusis, aut aliter expressis. Poterant huc etiam emblemata quædam Alciati referri, quæ ad finem Philologiæ differre placuit. Quinta, de lapidibus, sed potissimum de plantis, quæ ab aliquo animali denominantur. Sexta, de animalibus aliis, quæ nomen a præsenti deducunt: aut aliqua ex parte ei conferuntur, quod posterius tamen aliquando ad b. retulimus. Septima, de nominibus propriis ab animalis præsentis nomine sumptis, aut certe ita similibus, vt inde sumpta videri possint, hominum primo, virorum & mulierum in vtraque lingua seorsim, deinde regionum, oppidorum, fluuiorum, &c.

b. c. d. e f. g. eiusdem argumenti sunt, quibus eisdem literis notata, sed maioribus, præcedentia capita: hoc tantum interest, quòd hic grammatica solum, philologica & poëtica, in e. vero & g. etiam superstitiosa quædam attigimus: & aliquando præcedentium paralipomena. Pars quidem g. hoc est de medicamentis, raro inuenitur, quod omnia huius argumenti ferè semper ad septimum caput relata sint.

h hoc est vltima pars Philologiæ, varia continet, ea maximè quæ ad nullam partem præcedentem commodè referri poterant. Diuiditur autem ferè in quinque sectiones. Prima habet historias tum veras tum fabulosas. Secunda ad prædictiones pertinet, de prodigiis, ostentis, portentis, monstris, (quanquam in c. etiam vbi de partu, aliquando monstra posuimus,) omnibus, auspiciis, auguriis. Tertia ad religionem: Deinde animalium quorundam sepulturis, quæ quibus diis sacra sint, de sacrificiis ex eis, & si quid huiusmodi est, cum aliunde, tum ex Gyraldi Opere de diis, & obseruationibus propriis. Quarta enumerat prouerbia ab eis sumpta, ordine literarum ferè: vbi sæpe quædam adiecimus ab Erasmo non animaduersa, quædam prolixius, quædam breuius quàm ille reddimus, quædam castigamus. His subiiciuntur quandoque prouerbia quædam aut eis affinia, ex vulgaribus linguis aut Sacris desumpta literis. Quinta & vltima complectitur interdum paucas similitudines, Alciati emblemata, & apologos si qui apud authores alios occurrissent. Illos enim qui Æsopi nomine circunferuntur, ne prolixior essem, omisi.

Hactenus enumeraui singula capita, eorumque partes & sectiones triginta aut amplius si minutius diuidas, quæ in magnis & communibus animalibus, vt quadrupedibus ferè pleræque reperiuntur: quibusdam plures, aliis pauciores desunt, vbi nihil ad eas referendũ occurrebat, sunt quibus integra desint capita, quædam fortassis vnum duntaxat & alterũ, vt de nominibus, & corporis descriptione caput habebũt, si modo nomina mihi vlla cognita sint: nam corporis descriptio semper aliqua futura est. Huius varietatis gratia literis vt capita eorumq; partes designarem vti volui potius quàm numeris: absurdum enim videbatur, quartum caput nominare vbi tertium deesset, nec placebat quod in vna historia tertium fuisset de corporis actionibus, id in alia de ingenio & moribus aut alio dissimili argumento sub eodem numero proponere: cum statuissem sub eadem litera aut eodem numero, idem semper argumentum afferre. Sed neque capitum partiumque singularum inscriptiones integras apponere libuit, vt verbis parcerem in opere alioqui satis verboso. In literis verò aliquam ponere, præcedente omissa, minus absurdum quàm in numeris videbatur. Quod si non vbique propositam hîc partitionem exactè secutus sum, quod forte in prioribus quibusdam quadrupedibus, antequam prorsus hunc ordinem mihi confirmassem, non multis tamen commissum est in nonnullis verò propter varias & confusas scriptorum opiniones, vt ab initio statim in Alce, seruari recte non potuit: est quando voluptas studiorum me quasi oblitum mei ad digressiones & philologiam, non suo loco, vt prioribus septem capitibus, admiscendam inuitauit: in omnibus tamen aliquam ordinis rationem secutus sum. vt facilè à bonis & eruditis Lectoribus, qui operis molem & materiam adeò copiosam recte disponendi difficultatem æstimauerint veniam mihi benignè datum iri persuasus acquiescam.

ENVMERATIO QVADRVPEDVM VIVIPARORVM, EO ORDINE QVO IN HOC VOLVMINE DESCRIBVNTVR.

Numerus adiectus paginam designat.

INDEX EORVNDEM ANIMALIVM ALPHABEticus, & copioſior, inſertis etiam aliis parum Latinis nominibus, quæ recentiores quidam vſurpant.

Nomina.

Vulp[illegible]

INdices alphabetici nominum quibus animalia in diuersis linguis appellantur. Numerus paginam designat, qua quaq; hoc in Opere reperiuntur. Non est autem vllus tam copiosus aut perfectus animalium catalogus & index, quàm Latinus iam prius à nobis positus: in Gracis enim vocabulis quanquam aquè copiosus esse poterat, non visum est tamen necessarium eum adeò extendere, cum rariora vt poëtica & dialectis peculiaria, ad Indicem toti Operi communem differre liberet. In cateris linguis, partim inscitia mea, partim earum inopia, quòd multis prasertim peregrinis animalibus nomina desint, indices nominum imperfectos facit. Germanicus etiam, vt vernaculus, cateris prasertim barbaris, copiosior à me confici potuit. In reliquis externis homines sui quisq; patrij sermonis vocabula, si qua omisimus adijciet, & in iis qua posuimus orthographia errata emendabit. Hoc etiam quisq; secum astimabit, multas cuiusq; lingua dialectos esse: & in eadem etiam dialecto, barbaros pracipuè homines, hoc est, alia quàm Graca aut Latina lingua vtentes, alios aliter scribere: ideoq; facilius mereri me veniam, qui à diuersis & maxime peregrinis hominibus diuersa nomina conquisiui, si non per omnia satisfecerim.

INDEX NOMINVM HEBRAICAE LINGVAE EX AFFINIVM, CHALDAICAE, ARABICAE, SARACENICAE: QVAE

sæpe articulo tantum, (al. articulum Arabes præponere solent) aut terminatione sola, (Chaldæi ferè aleph in fine adiiciunt) aliáue exigua mutatione variant. Apponemus autem discernendi gratia Chaldaicis Ch. & Arabicis Ar. Saracenica pauca tantum & Latinis literis scripta habemus, (puto autem eadem Arabica esse.) Cætera Hebraica sunt. Syriacam quoque linguam à Chaldaica in paucis differre audio.

ה

VOCES ALIQVOT QVAS RABINI AVT IVdæi recentiores, ex aliis linguis, (vt Latina, Gallica, Græca,) mutuati sunt, tum aliâs, tum Hebraicas interpretandi gratia.

PERSICA.

PRÆPONVNT AVTEM Persæ sæpius an articulum, vt Arabes al.

VOCES aliquot in diuersis peregrinis & barbaris linguis.

GRÆCA.

Si quæ rariora, poëtica, & alicui dialecto peculiaria erant, exclusimus ab hoc catalogo.

VOCES aliquot quibus Græci hodie vtuntur.

Μιτὰν

Loop

ANGLICA.

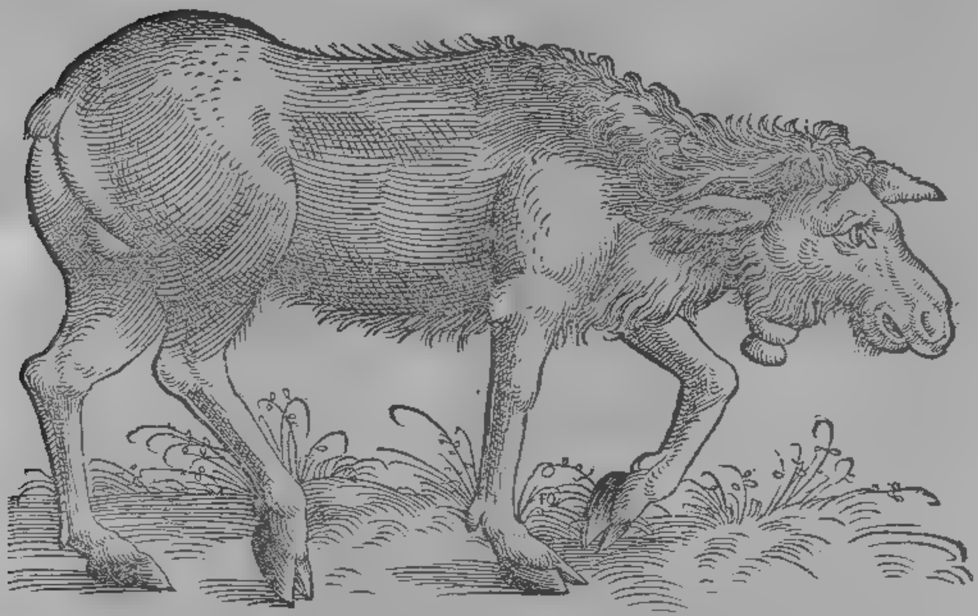
ILLYRICA.

Extenditur autem hæc lingua hodie per innumeras gentes. Bohemi, Poloni & Moſcouitæ peculiaria quædam habent nomina in hac lingua, vt plerunque notauimus.

FINIS.

CONRADI GESNERI TIGVRINI HISTORIÆ ANIMALIVM LIBER I. DE QVADRVPEDIbus viuiparis.

DE ALCE.

Picturam hanc à pictore quodam accepi, quam veram esse negant: cornua, quæ gemina habet separatim subijcientur.

Alces, alcis: vel alce, alces: ἄλκη, paroxytonum potius quàm oxytonum: Germanice *Elch* vel *Elend*, aliqui l geminant, alii aspirationem præp[illegible] apud Latinos etiam nonnulli, quod non probo. (Zieglerus *Els* interpretatur asinos syluestres.) Illyrice Los, Polonice similiter, & apud alios Pouuod, vt ex indigena quodam Polono nuper accepi. Illyrij etiam ceruum Gelen vocant, & fieri potest, vt inde nomen huius animantis ad Germanos translatum sit, propter similitudinem eius cum genere ceruino. *Ellend* (inquit Sigismundus Baro) apud Germanos dictus, habet nomen apud Hungaros, Valachos & Thurcos Iaius. Nullum huius animalis nomen aliæ gentes habent, cum peregrinum omnibus sit præterquam Scandinauiæ, quod sciam: proinde non assentior Iudæis illis, qui Deuteronom. cap. 14. זמר zamer alcen interpretantur: quanquam alij pro eadem rupicapram, alij camelopardalin reddunt: mihi ad postremam animus magis inclinat. In tam rara igitur & longinqui soli fera authores inter se variare, minus mirabimur. Ego singulorum verba apponam seorsim, cum alioqui satis commode conciliari non possint. Inter Græcos solus Pausanias (qui Antonini tempore claruit) in Eliacis differens de elephanti vulgo creditis dentibus, quod cornua sint non dentes, haud omnibus enim eodem loco cornua nasci: argumento sunt, inquit, Æthiopici tauri, & alcę feræ Celticæ, ex quibus mares cornua in superciliis habent, fœmina caret. Sed forte hoc loco Pausanias alcen confundit cum quadrupede illa, quam hodie rangiferum vocant, cui cornu è media fronte procedit, vt suo loco dicemus. Eiusdem in Bœoticis verba hæc sunt: Alce nominata fera, specie inter ceruum & camelum est, nascitur apud Celtas, explorari inuestigariq; ab hominibus animalium sola non potest: sed obiter aliquando, dum alias venantur feras, hæc etiam incidit. Sagacissimam esse aiunt, & hominis odore per longinquum interuallum percepto, in foueas & profundissimos specus sese abdere. Venatores montem vel campum ad mille stadia circundant, & contracto subinde ambitu, nisi intra illum fera delitescat, non alia ratione eam capere possunt. Hæc Pausanias, qui vt plæriq; veteres Germaniam totam & Septentrionales finitimas regiones vno Celticæ nomine comprehendit.

Cæsar lib. 6. Commentariorum de bello Gallico: Sunt item in Hercynia sylua quæ appellantur Alces, harum
est consimilis capris (ceruis potius legerim, quibus & varietas pellium conuenit, & res ipsa ostendit) figura, &
varietas pellium : sed magnitudine paulò antecedunt, mutilæq; sunt cornibus : & crura sine nodis articulisq; ha-
bent: (Hæc Plinius de machli scribit, vt postea dicemus) neq; quietis causa procumbunt: neq; si quo afflictæ ca-
su conciderunt, erigere sese aut subleuare possunt. His sunt arbores pro cubilibus, ad eas se applicant: atq; ita pau-
lum modo reclinatæ quietem capiunt, quarum ex vestigiis cum est animaduersum à venatoribus, quo se recipere
consueuerint, omnes eo loco, aut à radicibus subruunt, aut abscindunt arbores tantum, vt summa species earum
stantium relinquatur: huc cum se consuetudine reclinauerint, infirmas arbores pondere affligunt, atq; vna ipsæ
concidunt. Romæ in triumpho Aureliani fuerunt tigrides quatuor, camelopardales, Alces. Vopiscus. Ludos se-
culares institutos in honorem Apollinis & Dianæ celebrauit Val. Publicola, in quibus fuere, Elephanti, Alces,
Tigris, &c. Sub Gordiano Romæ fuerunt Alces decem, Iulio Capitolino teste: qui totidem quoq; fuisse scribit in
Gordiani sylua memorabili picta in domo rostrata Cn. Pompeij. C. Plinius natural. historiæ lib. 8. cap. 15. Septen-
trio fert Alcen, ni proceritas aurium & ceruicis distinguat (quoniam aures & ceruicem breuiores habet alce
quàm iumentum, id est, mulus. Ioh. Caius de Alce scribit, collum eius breuius esse quàm pro corporis modo) iu-
mento similem. Item notam in Scandinauia insula, nec vnquam visam in hoc orbe, multis tamen narratam, ma-
chlin, haud dissimilem illi, sed nullo suffraginum flexu: ideoq; non cubantem, sed accliuem arbori in somno, eaq;
incisa ad insidias capitur, aliàs velocitatis memoratæ. Labrum ei superius prægrande: ob id retrograditur in pa-
scendo, ne in priora tendens inuoluatur. Hæc Plinius. & apparet eum de alce & machli tanquam diuersis animali-
bus scripsisse ea, quæ Cæsar in vnam Alcen coniunxit. Sunt qui coniiciant machlin feram illam esse, quæ vulgo
reiner appellatur: de qua in Rangifero dicemus: alij vero tarandum. In figura quam damus alcis etiam labrum su-
perius perquam crassum apparet: & Olaus Magnus Gotthus vir propter eruditionem ac regionis vicinitatem fi-
de dignus, velocissimas esse alces testatur, vt paulo post dicam. Quamobrem cum solus quod sciam Plinius mach-
lin feram nominauerit, nec de ea quicquam scripserit, quod alij authores alcibus non attribuant, animus mihi in-
clinat non animalis, sed nominis tantum differentiam esse: nisi forte lectio corrupta est: in quibusdam enim co-
dicibus non machlin, sed iterum alcen legitur: quanquam propter præcedentia verba sic legi non possit, aut nisi
fera illa è Scandinia similis Alci, cuius figuram Caius ad me misit, machlis fuerit: quod plane existimo. Ioannes
Ammonius Agricola legit, multis tamen narratam alcen, haud dissimilem bubus syluestribus, & nullo suffragi-
num flexu. Solinus simia Plinij sic scribit cap. 23. Sunt & alces mulis comparandæ, adeo propenso labro superiore,
vt nisi recedentes in posteriora vestigia pasci non queant. Scandinauia insula è regione Germaniæ mittit animal
quale Alces, sed cui suffragines, vt elephantis, flecti nequeunt: propterea non cubat cum dormiendum est. Ta-
men somnolentum arbor sustinet, quæ prope casura, secatur, vt fera dum assuetis fulcimentis innititur, faciat rui-
nam. Ita capitur: alioqui difficile est eam manu capi. Nam in illo rigore poplitum incomprehensibili fuga pollet.

Nunc veterum scriptis subdam recentiora. Matthæus Michaunus in descriptione Sarmatiarum: Apud
Moschos Bisontes sunt & Alces, quarum crura absq; articulis prælonga. Moschi appellant Lozzos, & Germani
Hellend. Lozzi autem forte dicti sunt ab Alce per metathesin: vt & *Elch* germanicum, quod ad vocem Alce acce-
dit. Erasmus Stella in libro de Origine Brussorum: Ibidem, inquit, sunt Alcæ, non tamen ex asinorum agrestium
genere: nam illi tantum in Africa & Asia reperiuntur. Alce autem quasi medium genus inter equos & ceruos,
cornua quotannis amittit, & propter timiditatem gregarium est. Apud Albertum Magnum, virum in rerum
cognitione non infeliciter versatum, nominibus vero imperitissime abutentem, libro historiæ animalium 22. vbi
quadrupedum historiam ordine literarum exponit, pro alce primum Alches scribitur, deinde Aloy, postea in E
litera, Equiceruum duorum generum facit, vnum quem Germani vocitant *Elent*, cuius tamen nomenclaturæ te-
stem nullum producit: & alterum à Solino descriptum, de quo infra dicemus. Cæterum libro 2. eiusdem operis de
Alce in hanc sententiam scribit, & verè, vt ego iudico. Equiceruus nobis cognitus equo similis est, sed altior, vul-
go *Elent*, & ad equitandi vsum cicuratur: tantundem enim vno diei spacij, quantum equus triduo perficit. Cornua
eius solida & ramosa sunt, colore quo cerui. Ab initio vbi enascuntur ad tres vel quatuor digitos rotunda sunt,
deinceps lata & tenuia asseris instar, & circa finem multos producunt ramos. Facit hæc latitudo, vt scabellis ido-
nea sint. Pondus cornuum ingens. Magnus horum animalium numerus est in syluis Prussiæ, Vngariæ, & Illyriæ.
Maiora sunt ceruis & hirsutiora, simili tamen pilo, in cæteris cauda solum ceruis similia. Frontis latitudo ad duos
palmos. Hæc Albert. Videtur autem palmum pro dodrante dicere.

Alces figuram nuper d[illegible] Sebast. Munsterus ad nos misit, ad viuum (vt ait) pictam, quæ à nostra
nihil differt, nisi quod iubata non est: & sanè puto non rectè huic quadrupedi iubam addi. Eadem cornuta est ge-
minis cornibus, (talibus quale nos vnum separatim dedimus,) tergum versus reclinatis, ita vt pars in mucrones
diuisa frontem spectet, opposita tergum. Borussia (inquit Erasmus Stella) gignit & alces, quos falsò syluestres
asinos quidam autumant, quum hos Asia tantum & Africa procreet: specie media inter ceruinam & iumenti, nisi
quantum aurium proceritas ipsaq; ceruix distinguit, magnitudine inter camelum & ceruum. Maribus in super-
ciliis cornua nascuntur, quæ quotannis amittunt, latiora quàm ceruinis, ramosa tamen, & per totum concreta ac
solida. Vngula bifida, coloreq; ceruum imitatur. Venatorem è longinquo sentit. animal certe simplex, & quod
plus latebris quàm fugæ fidat. Si vi canum vrgetur, magis in canes se calce quàm cornibus tuetur. In locis palustri-
bus sese plurimum condit, illic & partus ædit suos. Formidinis eius argumentum esse aiunt, quòd rarenter solita-
rium, in armento multum appareat. Vngulis eius comitialem morbum etiam spumantem abigi creditum est, si
cute attingitur. Hallucinati sunt qui hanc feram nullo suffraginum flexu dixerunt. Hæc ille. Nuper etiam à
peregrino quodam accepi, alcen à venatoribus agitatam ad aquas confugere, atque in iis stantem, aquam in ore
haustam in canes feruidam eructare.

De Alcibus quoq; ad me scripsit anno 1561 D. Iohannes Bonarus de Balicze liber Baro, his verbis, Alces siue
onagri, quos Polonice vocamus Lossie in plurali. In singulari verò Los, est animal valde melancholicum ac te-
trum aspectu: æstate subcineritij coloris, hyeme ad nigredinem vergens, gradatim incedit. in paludinosis ac opa-
cis locis plurimum inuenitur, humiditate gaudens, frigidis & septentrionalibus locis vtitur, impatiens omnis æ-
stus. Propterea neque in Polonia non inueniuntur & aduectæ non durant, quod iam sæpius tentatum est. Cornua
deiiciunt quotannis quemadmodum cerui. Caro illorum etsi pinguis & dulcis, tamen ingrati saporis, grossa ac
melancholica. Anterioribus pedibus canes & venatores tanquam cuspide traiicit, vulnerum impatiens: nam illa
tanta

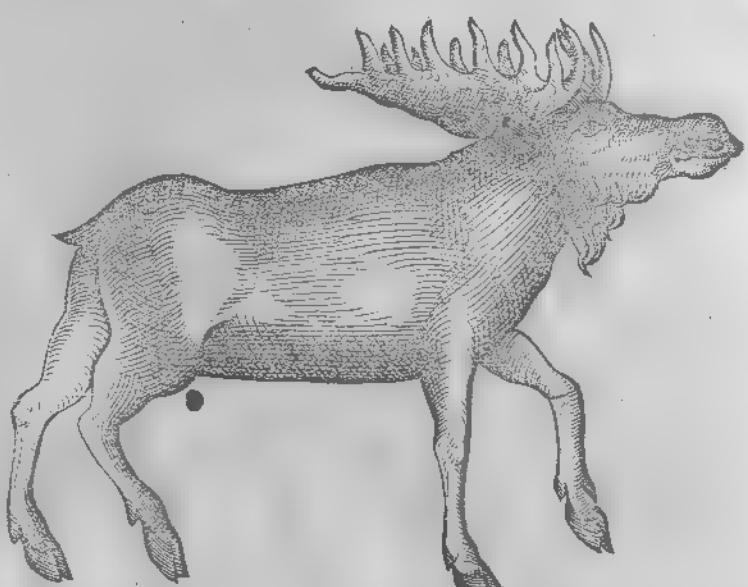
tanta moles, ad similitudinem magnitudine duorum ceruorum, vno vulnere prosternitur, aut mediocri ictu bombardæ. Hoc ille.

Nunc reliqua addam, quæ vulgo apud nos feruntur. Cornua singula libras circiter duodecim appendunt, longitudine ferè duorum pedum, non ramosa vt ceruorum, mucronibus tamen aliquot diuisa, dodrantem lata, armi potius quàm cornu figura, aduehuntur ex Lituania. Germanicum nomen miseriam significat: & verè miserum est animal, si credendum est quod sæpe audiuimus, quotidianum ei morbum comitialem ingruere, à quo non prius leuetur quàm dextri (si bene memini) posterioris pedis vngulam auriculæ sinistræ immiserit: quod ego, si fit fortuito fieri suspicor, conuulsis & distortis morbi magnitudine membris. Vngulam habet vt bos bisulcam. Illam, vel partem eius, aut annulum inde factum, eiusdem morbi amuletum gestant: vnde fit vt maximo precio veneat. Illam autem congruo tempore abscindi oportere dicunt. nam nisi post venationem casso animali & adhuc viuenti eo tempore, quo in Venerem solent efferuere, abscindatur, nullas habere vires affirmant. Tempore autem cæsam aduersus [illegible] & affectiones [illegible] valere credunt. Scio id non raro profuisse, sæpius tamen frustra tentatum: causam alij in morbi discrimen reiiciant, ego animi persuasionem superstitiosis rebus magis minusve aut nullo modo confisam effectus rerum maxime variare crediderim. Capta vel modico vulnere læsa, expirat statim præ timiditate nimirum. Pro vngula eius agyrtæ nonnulli bubulam vendunt, probatur odore, raditur enim & bene olet, vt fertur, bouis fœtet. Alutarii pellem eius ad thoraces piscium adipe (ad hunc vsum alumini præferendo) præparant, vt imbres arceat. Veneunt singulæ, vt audio, tribus aut quatuor denariis aureis. A ceruina, cui similis est, inspirata discernitur, fertur enim transmittere spiritum, vt ab opposita manu percipiatur, cum sit plena meatibus, & pili in ea concaui. Ego vngulam integram cum ima tibiæ parte pilosa vidi, in qua pili colore ferè pilorum cerui erant nec vllam in pilis cauitatem reperi quamuis fieri potest, vt meatus quidam, qui in viuis erant, mortuis collabantur, præsertim longo post tempore. Densa & solida est adeò, vt vehementes etiam ictus punctim cæsimq; factos auertat, & ferrei thoracis instar hodie expetatur: quod Ælianus Tarando etiam attribuit, qui ex boum syluestrium genere est: quanquam & Alces medici quidam & seplasiarij hodie tarandulos vocitent, vt Ioannes Agricola Ammonius scribit: qui etiam de vngulis huius feræ prodidit: suspensas ita vt nudam cutem attingant, epilepsiam curare, & ab accessione eius liberare hominem, quamuis iam ore spumantem. Pellis Alcis parata Cracouiæ ad minus 5. florenis in moneta venditur, interdum 8 9. 10. Neruis alcis ad spasmum quidam vtuntur, membrum quod conuellitur, cum eo circumligantes. Ant. Schneberg. Audio præterea ramenta vel scobem vngulæ (vt etiam asininæ à nonnullis) aduersus eandem noxam in Polonia propinari. Quidam volunt hæc quæ de viribus vngulæ Alcis aduersus epilepsiam dicuntur, de Alce parua tantum sumi debere, quæ nondum coierit. Sunt qui misceant puluerem vngulæ cum theriaca, dein pulsibus & cordi apponunt in epilepsia. In Scandinauia, vt dixi, plurimæ sunt Alces, quæ gregatim degunt, & supra aquas gelu astrictas, irruentes in eas montanos lupos excipiunt. hanc pugnam venatores obseruant, & partem victam persequuntur. Trahuntur à cicuratis homines in vehiculis per niues & glaciem in Suedia: quòd in Gotthia non licet, nec tanta velocitate exploratores frui possint. Alces viuæ captæ principibus aliquando inter munera mittuntur. Elegans & argutum est Andreę Alciati epigramma, ideoq; huc adscribendum:

Alciata gentis insignia sustinet alce,
Vnguibus & μηδὲν fert ἀναβαλλόμενος.
Constat Alexandrum sic respondisse roganti,
Qui tot obiuisset tempore gesta breui.
Nunquam (inquit) differre volens, quod & indicat alce.
Fortior hac dubites, ocyor anne siet.

Alce & Tigris inter canes Alconis apud Ouidium nominantur.

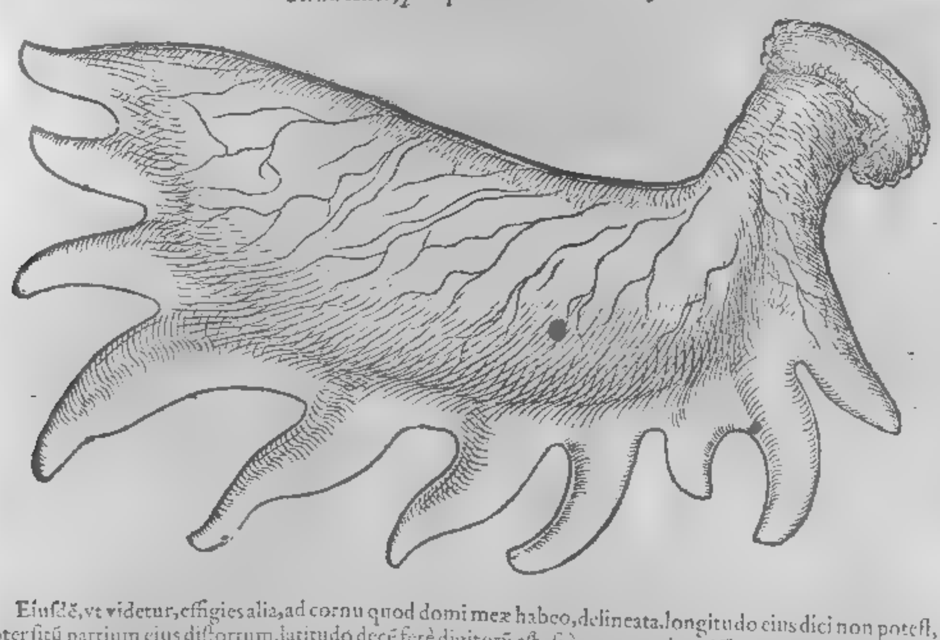
Alces figura accuratior quàm superius exhibita. Hanc quidē ceu ad viuum pictā Io. Kentmanus, & Io. Bontanus, excellētissimi medici, ad me dederunt: nec dissimilem, sed breuiore, & magis compacto corpore, Ant. Schnebergerus.

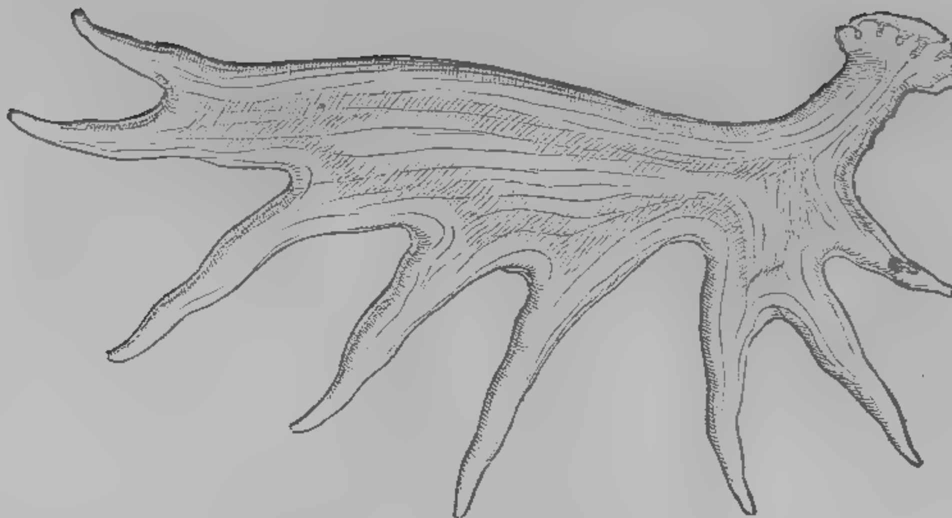
Quæ fera Lithwanis (inquit Sigismūdus Liber Baro) sua lingua Loss est, eam Germani *Ellend*, quidam Latinè Alcen vocāt: Poloni volent Onagrum, hoc est, Asinū agrestem esse, nō respondente forma. Sectas enim vngulas habet. quanquam & quæ solidas haberent, repertæ sint. sed id perrarum est. Animal est altius ceruo auribus & naribus prominulis, cornibus à ceruo nonnihil diuersis, colore item magis ad albedinem tēdente. Cursus est velocissimi: non quo cætera animalia modo, sed (Equi) gradarij instar. Vngulæ, tanquam amuletum contra morbum caducum gestari solent. Rursus generosus & illustris in regno Poloniæ vir Io. Bonerus de Balicze. &c. non politicæ tantum administrationis, sed variarum insuper naturalium rerū peritus, de Alce ita ad me scripsit: Mitto tibi Gesnere cornua Alcis, talia vt vix pulchriora possint reperiri: & frustū vngulæ. ego enim pedem integrum (*integram tibiam nuper mihi donauit Augustæ Christophorus Wirsungus, vir doctrina & pietate eximius, præstantissimi medici Philippi parens: & dum hæc scribo alteram longè maximam è Vilna Lithuaniæ ab Antonio Schnebergero meo*

accepi) vna cum vngulis seruo, de fera quam ego ipse in venationibus Lithuanicis (præsente serenissimo Sigismun-
do Augusto secundo rege Poloniæ) vno venabuli ictu mirandæ magnitudinis conf. ci. est enim vt vastæ magnitu-
dinis, ita mollis ad vulnera, & impatiens: nec aliud periculum venatori, nisi is à fronte & non à latere impetat: for-
tissimo enim ictu anterioris pedis tanquã telo traiicit venatorem. Eius magnitudo ferè duos ceruos adæquat: sicut
ex pede integro iudicari facilè potest. Verùm hæc & alia, quæ ad me dono mittebat, nescio quo infortunio hacte-
nus ad me non peruenerunt; & quoniam nuper maximo bonorum omnium mœrore, fatis concessit, spem planè
omnem hæc & huiusmodi rara è Sarmatia acquirẽdi abiicerem, nisi Antonius Schnebergerus meus, (cui longam
& felicem in Polonia vitam opto, vt virtus & doctrina eius merentur,) mei curam susciperet aut Georgius Ioachi-
mus Rhæticus, aut alius quispiam in illis regionibus, mihi simul gratificari simul, Naturæ hanc partem illustrare,
& honorificam eo nomine sui memoriam in libris nostris posteritati relinquere vellet. Plinius Alcen, ni proceri-
tas aurium distinguat, iumento similem facit: is quidem hac in re fide dignior quàm Cæsar, spectatis iam aliquo-
ties Alcibus Romam adductis. Præterea vt Pausaniæ sæculo, ita hodieq; rarò capitur hæc fera: quod vel ex pedis
vngulæve pretio constat: quæ quoniam amuletum esse conuulsionum & morbi comitialis creditur, in magno est
pretio, non tanti æstimanda, si frequenter caperetur. Vngula Alcis (vt scribit Bonerus) habetur apud Polonos ge-
stata in digito vel brachio pro singulari remedio contra spasmum aut morbum caducum. Obseruatur autem tem-
pus vngulis abscindendis, post medium scilicet Augusti, vsq; ad finem Septembris. quo tempore, vt asserunt, hoc
animal patitur hunc morbum: per quem cum prosternitur, perfricat dextram auriculam dextro posteriore pede,
& liberatur. is pes viuo animali abscinditur, & vngula detracta seruatur pro certissimo horum morborum reme-
dio: quod vtrum superstitioni an rationi naturali adscribendum sit, relinquo aliorum iudicio. Hæc ille. Velocitas
etiam animalis, vt rarius capiatur, in causa est, & loca syluarũ vasta, desertaq; quæ incolit. Hæc omnia animal *Elend*
dictum, vt Alcen esse credam, mihi persuadent. Sed adhuc obiicit quidam Iul. Cæsaris verba: Harum est consimilis
capris figura, & varietas pellium: crura sine nodis articulisq;. Mirum verò cur non cornibus etiam mutilas esse Al-
ces ex eiusdem verbis obiiciat. atqui Pausanias cornutas fecit, cui maior fides. eius enim sæculo regiones, vbi hæ
feræ capiuntur, Romanis subiectæ e. ant & ipsæ in Romanorum spectaculis aliquoties visæ. Fieri quidem potest,
vt Cæsari Alcen aliquis descripserit, qui eam nondum adultam, & vel adhuc sine cornibus, vel iis nuper amissis vi-
derit. Paruas enim adhuc Alces, capris, capreisve) similes ferè putarim, caudę pręsertim breuitate, & barba, ac pel-
lium varietate. (Si Capris legas, similitudo erit in barba: sed Capreis legẽdum suadet varietas pellium.) Hoc etiam
verisimile est, in vnam feram ab imperitis relata, quæ ad diuersas pertinebant: vel contra interdum. Pausanias Al-
cen marem cornua in superciliis habere scribit. Cæsar feræ in Hercynia sylua innominatæ id attribuit: Est Bos (in-
quit) cerui figura, cuius à media fronte inter aures vnum cornu existit, excelsius magisq; directum his quæ nobis
nota sunt cornibus. Ab eius summo sicut palmę ramiq; latè diffunduntur. Eadẽ est fœminæ marisq; natura, eadem
forma magnitudoq; cornuum. His verbis Tarandum seu Rangiferum feram insinuat, quod ad cornuũ figuram,
fortassis etiam situm. At vnicorne animal in Europa (ni fallor) præter capras quasdam feras in Carpatho monte si
vera est fama, nullum inuenitur: & cum ceruina specie animal sit, fœminas quoq; cornibus, iisq; forma & magni-
tudine non aliter quàm mares, armari, vix mihi verisimile fit. Plinius Alcen & Machlin distinguit: hanc illi similem
faciens, sed nullo suffraginũ flexu, &c. Alci igitur Plinius articulos tribuit, Cæsar negat. an habet quidem tum Al-
ce, tum Machlis, vt cunctæ animantes quibus pedes sunt, sed propter nimiam velocitatem vel habere, vel flecte-
re eos non satis apparet? Sed hæc an alia causa sit huius falsę persuasionis, viri docti, quibus animal ipsum eiusque
gressum aut cursum aspicere datum fuerit, obseruabunt. Quod verò addit Plinius, Machlin velocissimam esse, &
labrum ei superius prægrande, in Scandinauiá notã esse, hæc etiam Alci conueniunt: vt eam à Machlide non rectè
distinxisse videatur, præsertim cum apud nullũ alium autorẽ Machlis nomẽ legatur. Germ. *Elend, Ellend, Ellch, Elg.*

Cornu Alces, quale pictum olim amicus misit.

Eiusdẽ, vt videtur, effigies alia, ad cornu quod domi meæ habeo, delineata. longitudo eius dici non potest, prop-
ter situ partium eius distortum. latitudo decẽ ferè digitorũ est, si à mucrone longissimo ad partẽ oppositã metia-
ris. Est autẽ mucro longissimus, digitorum 15. breuissimus, septem. Principium siue radix cuti proxima qua ena-
scitur, paulò crassiore est ambitu quã manus mea amplecti queat. Cornu totũ bipartitũ videtur, vt icon præs. fert:
coniicio

coniicio autem latere sinistro feræ additum fuisse. quoniam partes fere omnes introrsum vergunt, si ita colloces, vt pars altera, quæ tribus mucronibus distinguitur, antrorsum spectet. Totum est solidum. Pondere librarum medicinalium 15. Alces audio Rigæ in Liuonia nutriri in domibus, & per vicos vrbis cicures obambulare.

ALCIDA FERA FABVLOSA.

DIODORVS Siculus lib. 4. de fabulosis antiquorum gestis: Mineruam ferunt alcidam peremisse feram stupendam, ex terra natam, & antea, vt quæ natura plurimum ignis ex ore euomeret, insuperabilem pugna. Ea primum in Phrygia apparuit, regionem quandam comburens, quæ hucusq; exusta Phrygia dicta est. Deinde ad montem Taurum transcendens, syluas continuas vsq; ad Indos incendio vastauit. Postmodum per mare in Phœniciam reuersa, syluas Libani incendit: perq; Ægyptum in Libyam profecta, ad loca peruenit occidua. Postremo syluis circa Ceraunia destructis, omniq; incensa regione; cum homines partim flamma absumpti essent, partim timore patriam linquentes ad remotiora diffugerent loca, Mineruam ferunt eam feram necasse, pellem pectori circundedisse. At vero alcidæ morte terra commota, deorum hostis, gigantes peperit. Hæc ille. Liuius lib. 2. Decadis 5. Mineruam Alciden cognominatam scribit. Similiter de Caco Latini fabulantur, semihominem & semiferum fuisse, ignem ore vomuisse, regiones combussisse: demum ab Hercule occisum fuisse.

DE ASINO.

A.

ASINVS, Græcis ὄνος & κάνθων, Hebræis חמור chamor Deut 5. Persis כרה care. Interpres Grecus ferme ὑποζύγιον vertit. Cæterum אתנות atonot asinæ, in multitudinis numero vbiq; ponitur. Non placet quod LXX.

[illegible] id est, mulos vertunt, & Hieronymus asinos genere masculino. Inuenio & à posterioribus Iudæis pro asino poni tria hæc vocabula, גײדור gaidor, תרתק tartak & באר caar. Est & עיר air asini pullus vel asellus, Genes. 32. vbi translatio Chaldaica עילי ili habet, Persica בורחהא borah ha, Arabica אתאן atan, LXX. πώλους simpliciter vertunt: & Iudicum 10. aliqui pullos equorum etiam exponunt. Italis lasino, Hispanis asno, Gallis vng asne, Germanis *Esel, Mul, Müleresel,* Illyrice osel, Anglice an asse. Asellus, ὀνίδιον, ὀνάριον (ὄνισκος enim insectum est) ab asino forma diminutiua: quanquam simpliciter etiam pro asino per contemptum ponatur. Nascuntur autem parui, vel vteri vitio, vel aliam ob causam præter naturam, vel propter loci frigiditatem. Columella ab initio lib. 7. Principium (inquit) tenebit minor Arcadiæ, vilis hic vulgarisq; asellus. Minor Arcadiæ, id est, Arcadico asino, qui & maior & pretiosus est.

B.

Asinus animal gerulum, plagarum & penuriæ inter iumenta tolerantissimus, tardius reliquis armentis deficit, laboris & famis maxime patiens, corpore macilento & deformi. Frigoris impatiẽs est: quapropter Pontica & Scythica terra & finitimæ asinis carent, vt etiam Celtica (Gallia supra Hispaniam sita) propter immodicum frigus. Parui sunt in Illyria, Thracia & Epiro, cum cæteras quadrupedes Epirotica terra magnas ferat. Apud Indos Psyllos arietibus non maiores equi gignuntur: asini tantuli nascuntur, & similiter muli, boues, & quod illic cunq; bestiarum perparuulum est. Ælianus. In Arcadia fertilia pecori fuere pascua, præsertim equis atque asinis ἱπποβάταις, (lego ἱπποβάταις, id est, admissariis ad mulos procreandos) Strabo. In mulis etiam, asinis communia quædam dicemus. Asini speciosi & mularum generi seminando commodissimi forma, in mulis infra describetur. Ab aspectu (inquit) non aliter probari debet, quàm vt sit amplissimi corporis, ceruice valida, robustis ac latis costis, pectore musculoso & vasto, feminibus lacertosis, cruribus compactis, coloris nigri vel maculosi, aut etiam rubei, secundum Palladium. Nam murinus cum sit in asino vulgaris, tum etiam non optimè respondet in mula. Murius apud Varronem. Ego, inquit, de asinis potissimum dicam, quod sum Reatinus, vbi optimi & maximi fiunt, è quo seminio ego hic procuraui pullos, & ipsis Arcadibus vendidi aliquoties. Igitur asinorum gregem qui facere vult bonum primum videndum vt mares fœminasq; bona ætate sumat, vtique vt quàm diutissimè fructum ferre possint, firmos, omnibus partibus honestos, corpore amplo, seminio bono, ex his locis, vnde optimi exeunt: quod faciunt Peloponnenses, cum potissimum eos ex Arcadia emebant, in Italia ex agro Reatino. Non enim si murenæ optimæ flutæ sunt in Sicilia, & helops in Rhodo, continuo hi pisces omni mari similes nascuntur. Et alibi apud Varronem: Quòd similes parentum gignantur, eligendi, & mas & fœmina cum dignitate vt sint. In mercando item (vt cæteræ pecudes) emptionibus & traditionibus dominium mutant, & de sanitate ac noxa solet caueri. Vtrinq; dentati, Homo, Equus, Asinus, & sane adipem habent, Ælianus. Asinus & mulus dentes habent 36. & agnatos, Absyrtus. Asino & tauro inter ea quæ animal generãt, crassissimus & nigerrimus sanguis est. Plinius asinis pinguissimum, homini tenuissimũ esse scribit. Caput grande (quanquã Aristoteles in Physiognomicis paruum id facit) aures longæ latæq;. Tum mas, tũ fœmina trigesimo mense dẽtes mittit priores: secundos autem sexto mense, atq; etiam tertios quartosq; eodẽ: gnomonas hos quartos à diiudicanda ætate nuncupãt. Quod si non prius peperere quàm decidant postremi, sterilitas certa. Cor ei proportione maximum, vt omnibus timidis, aut propter metum maleficis. Venter vnicus, vt & reliquis quæ solidas habẽt vngulas. Felle caret, vt solipeda omnia. Mammas binas gerit inter femora, in anteriore dorsi parte circa scapulas debilior, vbi & crucis figura in eo apparet: posterius & circa lumbos validior. Caudã habet quàm equus longiorem. Cur pili è cicatrice nascãtur eis, iiq; candidi, Aristoteles quærit Problemate 29. & 31. sectionis 10. Corpore asinorũ exanimato scarabeos gigni putãt. Stygis aqua ex petra profluẽs insigni frigiditate est, dissilientibus vasis omnibus, asini modo vngula excepta, aut mulæ, sicuti alij prodidere, ni mendosa sunt Græcorum exemplaria. Certè in libro de primo frigido Plutarchus de asini vngula intellexit, quod facit in historiis item Ioannes Monachus in Alexandri mentione. At libro tricesimo Plinius, mularum vngulis contineri modo Stygis aquam prodit, facilis lapsus: nam Græcè ὄνος asinus est: mulus autem vel mula, ἡμίονος. Aut vtrunq; est, aut forsan labitur, Plinius. Nam in Alexandro Plutarchus ὄνου χηλὴν dicit: quanquam interpres equi vngulam reddidit, Cœlius Rhodig. Vitruuius etiam lib. 8 mulina tantum vngula Stygis aquam conseruari posse dicit. Iustinus lib. 17. seu Trogus, equi. Curtius autem lib 10. dum iumenti ait, in medium relinquit. Ælianus non vngulis, sed cornibus asinorum Scythicorum contineri scribit.

C.

Tardus & piger incessu asinus, eoq; verberibus promouendus, inter quæ durissimus est. Rudissima & absona voce rudit, de qua plura mox in Philologia. Ferulæ asinis gratissimæ sunt in pabulo, cæteris vero iumentis præsentaneo veneno, qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui & ferula. Ocimum Venerem stimulat, ideo etiam equis asinisq; admissuræ tempore ingeritur. Spinis quoq; adhuc teneris vescitur asinus, & fructibus arborũ. Quin & eo rure (Columella teste) quod pascuo caret, contineri potest exiguo, & qualicunq; pabulo contentus. Quippe vel foliis spinisque, vel perticis salignis alitur, vel obiecto fasce sarmẽtorum. Paleis verò, quibus ferè omnes regiones abundant, etiam gliscit. Q. Hortensius maiorem curam sibi habet, ne eius esuriant mulli in piscinis: quam ego habeo ne mei in Rosea esuriant asini, &c. Ego enim vno seruulo, ordeo, nõ multa aqua domestica, meos multinummos alo asinos, Varro: & alibi, Commodè (ait) pascuntur farre & furfuribus ordeaceis. Eadem ferè in pastu obseruantur quæ in equis. Aquæ potu pinguescere eos ferunt, & ex cibo eò magis proficere quo plus biberint. Pullum asinæ à partu recentem subiiciunt equæ, cuius lacte amplior fit, & hippothelas vocatur: præterea educant cum paleis, fœno, hordeo. Non nisi assuetos potant fontes, qui sunt in pecuariis, atq; ita vt sicco tramite ad potum eant. Nec pontes transeunt per raritatem eorum translucentibus fluuiis. (Hic pro eorum aliàs legitur plancarũ in Plinio: quæ vox etiam Gallica est, & põtium tabulas significat: vt non approbemus illos qui placarum, aut vt Hermolaus phalangarum legere malunt.) Mirumq; dictu, sitiunt: & si immutentur aquæ, vt bibant, cogendæ exonerandæve sunt, Plinius. Apud Afros pastorales asini reperiuntur impoti, id est, qui nunquam bibunt, Herodotus lib. 4. De asini pastu & potu vide etiam in equis. Non nisi spaciosa incubitant laxitate. Varia nanq; somnio visa concinunt, ictu pedũ crebro: qui nisi per inane emicuerit, repulsu durioris materiæ claudicatẽ illico affert. Asini cur plus excrementi sicci egerant quàm humidi, Aristoteles inquirit Problemate 58. sectionis 10. Asinæ tenuiorem reddũt vrinam quàm mares. Purgantur mensibus, amplius quidem quàm oues & capræ, sed multò ex proportione minus. Auna socer Esau primus equis asinos copulauit, vt Iudæi asserunt. Isiodorus, Multus est in coitu asinus, minus tamen quàm equus. In admissario asino Absyrtus caput magnum commendat. Tam mas quàm fœmina mense tricesimo

tricesimo coit: sed magna ex parte nequeunt generare: verum in bimatu, aut trimatu & semisse. Sed iam vel anniculam ventrem gessisse asellam aiunt, ita vt quod pepererat, educari ac perfici potuerit, Aristoteles. Et Plinius similiter, Partus (inquit) à tricesimo mense ocyssimus, sed à trimatu legitimus: totidem quot equæ & eisdem mensibus, & simili modo. De asinis ad coitum idoneis lege Constantinum lib. 16. cap. 20. item cur equæ in Elide ex asinis concipere non potuerint, Leonicenum 1.62. Asinus nisi à prima dentium mutatione generare incipiat, nunquam post generat, sed sterilis omnino perdurat, Aristot. Superstitiosè à quibusdam proditum est asinas non concipere tot annis, quot grana hordei muliebris purgationis sanguine contacta ederint. Non æquinoctio verno, vt equæ & cætera pecua, admissarijs iunguntur asinæ: sed æstiuo solstitio, propter naturæ frigiditatem, vt tempore calido pulli nascantur, eodem enim tempore parit, quo coierit, Aristot. Admittuntur ante solstitium, vt eodem
10 tempore alternis annis pariant, duodecimo enim mense conceptum semen reddunt, Varro. Mares in remissione operis deteriores ad generationem sunt, quamobrem ab opere non disiungunt. Asinus equam superueniēs citius implet quàm equus. Si equus superuenerit asinam, quam inierit asinus, non peruertet asini initum: sed si asinus superuenerit equam, quam equus inierit, peruertet (ita vt abortus sequatur, Plin.) propter seminis sui frigiditatem, Aristot. Et alibi, Asinus quidem equi genituram corrumpit, sed equus asini minimè, cum equa iam asini initu cōceperit. Cum vel equus cum asina, vel asinus cum equa inierit, multo magis abortus consequitur, quàm cum vnigenæ inter se iungantur: verbi gratia, equa cum equo, aut asina cum asino. Euenit etiam tempus gerēdi vteri, cum equus cum asino coierit, maris norma: id est, vt quanto spacio temporis mas perficitur suo in genere, tanto etiam fœtus, quem ipse procreat, absoluatur. At magnitudine corporis, specie, & viribus, magis fœminæ, quàm mari simile euadit quod nascitur: si frequenter coeant, neq; vllo interposito tēpore cessent, quæ ita iunguntur, breui fœ-
20 mina sterilescit: qua de causa non frequenter ita coniungunt, qui curam huic adhibent rei, sed tempus aliquod interponunt. Non asinum equa, vt asina equum recipit, nisi asinus sit, qui equā suxerit. Admittunt de industria quos hippothelas vocant, ac si equimulgos cognomines, qui in pascuis modo equorū viribus bonis superantes coeant. Reijcit asina semen à coitu nisi interpelletur: quamobrem statim à coitu verberant insectanturq;, Aristot. Plinius rem eandem his verbis exprimit, Incontinens vterus vrinam genitalem reddit, ni cogatur in cursum verberibus à coitu. Parit duodecimo mense (annum vterum fert & asina & equa) singulatim magna ex parte procreat prolem: ea nanq; natura est, vt vnum pariat, sed nonnunquam gemellos etiam ædit, rarissime tamen. (Geminos asinam ex sese peperisse non facile quenquam meminisse ferunt. Aelianus.) Mulus ex asina & onagro genitus omnes antecellit. Parere vel in conspectu hominis, vel in luce nolit, sed tenebras quærit (aliâs in tenebras ducitur) cum parturit. A partu die septimo mari iungitur, eoq; die iuncta maxime recipit initum, sed postmodum etiam patitur. Solet
30 hæc, nisi priusquam gnomonem amittat, peperit, nunquam postea initum recipere: sin antea pepererit, parere tota sua ætate potest. Gignit tota vita (teste Plinio) quæ est ei ad trigesimum annum. Ad mularū maximè partus, aurium referre in his & palpebrarum pilos aiunt: quamuis enim vnicolor reliquo corpore, totidem tamen colores quot ibi fuêre, reddit. Prægnantes opere leuant. Venter enim labore nationem reddit deteriorem. Marem nō disiungunt ab opere, quod remissione laboris fit deterior. Secundum partū pullos anno non remouent à matre. Proximo anno noctibus patiuntur esse cū his, & leniter capistris, aliaúe qua re habent vinctos. Admittuntur ante solstitium, vt eodem tempore alternis annis pariant: duodecimo enim mense conceptum semen reddūt. In pastu eadem ferè obseruant quæ in equis. Partus charitas summa, sed aquarum tædium maius, per ignes ad fœtus tendunt. Eædem, si riuus minimus intersit, horrent, ita vt pedes omnino caueant tingere. Dolent eis à fœtu mammæ: ideo sexto mense arcent partus, cum equæ anno propè toto præbeant. Lac grauidæ habent mense decimo, vel vt Plinius
40 scribit, prægnantes continuo lactescunt. Pullis earum, vbi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac gustasse letale est. Genus mali vocatur colostratio. Crassissimum asinæ lac est, vt quo coaguli vice vtantur: tenuius equę, tenuissimum cameli. Hæc Plinius, quomodo autem crassissimum sit asinæ lac paulò post differemus. Equi & asini ad biennium lactentur, Anatolius. Vita asinis ad trigesimū annum (aliâs amplior annis triginta) fœmina viuacior mare est. In Scythia ingentē & diuturnam vim hyemis equi perferunt, muli asiniq; neq; incipientem quidem ferunt, cùm tamen alibi stantes in gelido equi labefiant, asini verò ac muli durent, Herodotus. Vno maxime morbo laborant, quem malida vocant, quod vitium in capite oritur, facitq; vt per nares pituita multa, ruffaq; effluat, quæ si ad pulmonem descenderit, moriuntur: sed si in capite solum est, non infert interitum. Soli inter animalia pilosa, non à pediculo tantum, verum etiam rediuo immunes sunt. Plinius oues etiam à pediculis infestari negat. Asinus Catarrho corripitur (κορυζᾶται) & si is in pulmonem defluxerit, moritur. Porphyrius lib. 3. περὶ ἀποχῆς ἐμψύχ. Mu-
50 lus tantum fit μαρμαρώδης: asinus rarò: equus non, sed podagricus Absyrt. Est autem μάρμαρος tuberculum iuxta coronam id est, vngulæ exortū. Præter canē alia quoq; animalia simili rabie obnoxia sunt, vt lupi, vrsi, leopardi, equi & asini, Cœlius Aurelianus. Asino moriente viso celerrime deficiūt: rarò alioqui morbis afficiuntur. Grāmatici Græci maliasmon esse dicunt catarrhū per nares in asinis: & tormina etiā eis accidere: à neutro morbo eos euadere. Malis, μάλις apud eosdē, affectus iumentorū cum tussiunt: & malis, aphtha, id est, oris vlcus, inflāmatio. Absyrtus de morbis equorū cap. 2. Maxima (inquit) ægritudo est, à quo equi nō facile cōualescunt, quā pleriq; malin, alij catarrhū, Romani sumperiū vocant, est autē reuera articularis morbus, deinde eius signa & curationē subijcit. Nos plura de hoc morbi genere in Boue dicemus. Si oues vtātur stabulo, in quo mulæ, aut equi, aut asini steterunt, facile incidunt scabiē, Columella. Circa Abderam & limitē qui Diomedis vocatur, equi nascētibus illic herbis pasti, inflāmantur rabie, circa Potnias vero asini, Plin. Asini in Thuscia depasti cicutā, tam graui somno premūtur, vt
60 stupidi sensuq; priuati, cadauera videātur. Et sæpe accidit, vt dū à rusticis propter pellē excoriarentur, iam dimidia parte detracta, tū primum expergiscerētur, excoriantibus inde vehemēter cōsternatis, Petrus Andreas Matthæolus. Ad vrinæ difficultatē asini, vt Suidas scribit, superstitiosi quidā hæc verba immurmurabant, Gallus bibit & nō meijt, myxus nō bibit & meijt. Ego pro myxo hic myoxum id est glirem accipio, vt suo loco repetā copiosius. Ad morbos particulares in equis, asinis, & mulis, sanguinis detractione vtendū est, Hippocrates in Geoponicis. Eidē ferè morbi asinis & equis infesti sunt, & similiter curātur: proinde asinos curaturus ad equos transibit. Asinis non detrahendus est sanguis, quia naturaliter minus habent sanguinis, gracilioresq; fortiti sunt venas. Vegetius.

D.

Asinus ineptissimis est moribus, & degenere animo, in primis mansuetus, ingenij placidi, stolidus, nec vlla vtcunque magna & iniqua onera detrectat. Obuijs in via cedere nescit. Vocem hominis consuetam intelligit, & meminit iter quod aliquoties ingressus est. Maurusij asini primum ut se in viam dederunt, incredibiliter in-
70

citata celeritate iter conficiunt, vt euolare, non excurrere videantur. Deinde eos cito fessos de via, & pedes & spiritus deficiunt, ac pedum tarditate ad currendum constricti instillant, & acerrimas profundunt lachrymas, nō tantopere, meo iudicio, ob futuram mortem, quàm ob pedum infirmitatē, quare vt captiui ad equos alligati trahuntur, Aelian. Muli & asini volutationi indulgent, vt ita scilicet à lassitudine recreentur. Asino & tauro coruus aduersatur, quippe qui aduolans feriat, & eorum oculos laceret. Cum salo etiā auicula prælium ei est: Spinetis enim se scabendi causa atterens, nidos eius dissipat. Item cum spino, cui victus à vepribus, quas asinus tenellas adhuc pascit. Sunt & lupi eis inimici, vt qui carne alantur, itaq; ab illis circumueniuntur. Nullo negotio lupi Asinos comprehendunt & facile è vita tollunt, Aelianus. Cum lupum asinus præsentem viderit, caput in latus vertit, ne aspiciat, & visu auerso inuaditur. Præterea colotæ hostis est: dormit enim colota in præsepibus, & narem subiens asini, ne comedat, impedit. Plura de colota lib.2. in Stellione docebo. Quærūt asini asplenon herbam, vt minuant atram bilem. Vnguibus mulæ vel asini (adustis) mures fugantur, Vrsinus. Pulmo asini si fumigetur, omne ventuosum fugat, Gal.eup.2. Ammonianus Syriano cognatus, poetarum interpretationi & Græcæ linguæ elegantiæ deditus erat, atque asinum sapientiæ auditorem possidebat, Suidas. Quod asini etiam discernant genus, speciem ac indiuiduum, Galenus confirmat lib.2. Methodi, his verbis: Adeoque (inquit) est euidens, ac omnibus natura insitum, tum hominibus, tum brutis, vt aliud quid ceu in substantia subiectum, aliud ceu specie vnum intelligant: vt vel asinorum (qui tamen omnium brutorum stupidissimi videntur) aliud esse specie vnum, aliud numero, notitiam non fugiat. Conspecta nanq; camelo, asinus se retrahit, & fugit, ac timet, si nunquam ante camelum conspexit: sin autem videre iam assueuit, quamuis aliam aliamque illi demonstres, tamen propter consuetudinem non amplius timet, sed veluti vnam speciem intuetur, & illam cui insueuit, & hanc quę nunc primum apparet. Ad eundem modum nec homines timet propter consuetudinem: sed hos quoque velut vnam speciem videt. Verum si curatorem inspexit, non solum vt hominem, sed etiam vt hunc hominem agnoscit, & micat auribus, & caudam quatit, & rudit, & lasciuit, cum eum aspexit, vtiq; indicans se familiarem agnoscere. Hunc itaque tum vt hominem, tum vt familiarem noscit. Eum autem quem primum iam videt, vt hominem similiter, vt familiarem non similiter. Et paulo post. Eodem modo viam norunt, non tantum absolute vt viam, sed etiam vt hāc aliquam viam. Nam in ingressu viæ quam non nouit, asinum statue, attendeq; vt illam perambulet, ac totam peragat, in neutram partē declinans, nisi sicubi in diuersa scinditur, vtiq; declarans se speciem ipsam viæ meminisse & clarè agnoscere. Quippe inambulat eam, quæ trita est: quatenus autem ignorat, fallitur. Neque enim ex recordatione eius, quæ insectilis vnaque numero est, hanc quam non nouit, peragere potest: & quæ sequuntur reliqua. Huius loci sunt etiam quæ in Physiognomonicis Aristotelis legimus, vbi ex aliqua hominis & partium eius ad asinum similitudine de ingenio pronunciat. Asinis, inquit, & suibus communis est intemperantia circa Venerem: Asinis proprium, cura & solicitudine carere. Qui asinos referunt capite paruo, ferè sunt stupidi. Qui facie carnosa, timidi: eadem magna, tardi: Qui fronte rotunda, stupidi: Qui eminentibus oculis, simplices: magnis, asinini: Qui labijs crassis, & superioribus magis eminentibus, stulti: denique voce magna & graui, contumeliosi, vel (si Græce mauis) ὑβρισταὶ. Adamantius etiā illos quorum oculi sicut asinis prominent, dementes & contumeliosos esse conijcit.

E.

Tertio anno domare incipiunt ad eas res, ad quas quisq; eos vult habere in vsu. Greges eorum non sanè fiunt, nisi ij, qui onera portent, ideo quod plerique deducuntur ad molas, aut ad agriculturam, vbi quid vehendum est, aut etiam ad arandum, vbi leuis est terra, vt in Campania. Greges fiunt ferè mercatorum, vt eorum qui è Brundusio aut Apulia asellis dossuarijs comportant ad mare oleum, aut vinum, itemq; frumentum, aut quid aliud, Varro. Cæterum Columella lib.7. initio: Principium (inquit) tenebit minor Arcadiæ, vilis hic vulgarisque asellus, cuius pleriq; rusticarum rerum autores in emendis tuendisq; iumentis præcipuam rationem volunt esse: nec iniuria: nā absq; vllo ferè sumptu alitur (vt supra explicauimus) & imprudentis custodis negligentiam fortissimè sustinet. Huius animalis tam exiguæ tutelæ plurima & necessaria opera supra portionem respondent. cum & facilem terrā, qualis in Bætica totaq; Libye sit leuibus aratris proscindat. In Byzacio Africæ illum centena & quinquagena fruge fertilem campum, nullis cum siccus est arabilem tauris, post imbres vili asello, & à parte altera iugi anu vomerē trahente, vidimus scindi, Plinius. Ad hæc vehicula non nimio pondere trahit. Sæpe etiam vt celeberrimus poeta memorat, Tardi costas agitator aselli, Vilibus aut onerat pomis lapidemq; reuertens Incussum, aut atræ massam picis vrbe reportat. Iam verò molarum & conficiendi frumenti penè solennis est huius pecoris labor. Quare omne rus tanquam maximè necessarium desiderat asellum: qui, vt dixi, pleraque vtensilia & vehere in vrbem, & reportare collo, vel dorso commodè potest, Columella. Apud nos molitores maximè asellis vtuntur, & rustici ad lignationem & rebus suis vehendis medici. Quicquid per asellum fieri potest vilissimè constat, Plin. Mulis, equis, asinis feriæ nullæ, nisi si in familia sunt, Cato. Quot iuga boum, mulorum, asinorum habebis, totidem plostra esse oportet, Idem. Alibi quoq; asinos plostrarios & asinum molarium & iugum asinarium apud Catonem nominari reperio. Ad belli vsum asini pernecessarij sunt qui portēt onera (σκευοφόροι καὶ ὑποζύγια Pollux) boues item qui currus trahant, muli, qui vtrumq; præstent. Cęlius ex Pollucis lib.1. Quondā asinis non solum onera gestanda imponebantur, sed & pistorum hi carruculas trahebant. Nunc & hi propè vbiq; cum equis commutantur. Camerarius: Indi inuehuntur camelis, equis, asinis: feliciores elephantis, Arrianus. Asinū 400. nummûm emptū Q. Axio Senatori autor est M. Varro, haud scio an omniū pretio animalium victo, Plin. Quæstus ex ijs opima prædia exuperat. Notum est in Celtiberia singulas quadragenis milibus numorum enixas (aliàs emi) Plin. Asini Arcadici in Græcia nobilitati, in Italia Reatini, vsque eò vt mea memoria asinus venierit sestertijs millibus sexaginta, & vnæ quadrigæ Romæ constiterint quadringentis millibus, Varro. Et alibi, Optimum est (inquit) Reatinum feminiū, vbi tricenis ac quadragenis millibus H S. admissarij aliquot venierunt. Quadraginta sestertia valent ære Gallico bis mille libras Turonicas, hoc est mille solatos bilibres. Tanti comparatam referunt asinam Reatinam gerulam, a: atricem & prolificam. Quo fit vt sexaginta milia sestertiorum nummorum, quibus asinū sua memoria emptum Varro miratur, solatorum mille quingentorū compleant æstimationem, vt Robertus Cenalis calculauit. In Timochaim regno Persidis, asini sunt pulcherrimi & optimi, vt & vnus vendatur pro triginta argenti ponderibus. Paul. Venetus. Et quoniam asini propter mulorum generationem præcipuè vtiles ac pretiosi sunt, multa hic quæ ad eam & asinos admissarios pertinent, dici poterant, nisi commodius videretur in mulorum vsq; mentionem ea differri. Ex onagro & asina genitus omnes antecellit, Plin. Carmani propter equorū inopiam asinis in bello plurimum

rimum vtuntur: & asinum Marti sacrificant, quem solum Persæ ex omnibus dijs colunt, & bellicosi sunt, Strabo lib. 15. Id à Scythis fieri ait Arnobius Apollodorum citans, Gyraldus. Saracori Asinis ad ferenda onera non vtuntur neque ad molas sed bellatores habent, & quemadmodum in equis Græci sedentes, sic asinis hi bellica pericula excipiunt. Aelianus. Asininum lac miscent ad Phrygium caseum conficiendum, Aristot. Stercus asinorum primum est maximè hortis: deinde ouillum, & caprinum, & iumentorũ, Palladius. Brassicis fimum asininum maxime conuenit, Plin. Quidam bubulo iumentorũ fimum præferunt, ouillumq; caprino: omnibus vero asininum, quoniam lentissimè mandant: è contrario vsus aduersus vtrunq; pronunciat, Idem. Vide plura de Asinino fimo in Caprino. Aegrotantem malum (arborem) curabis stercore asinino aqua diluto, rigando ad dies sex, Anatolius in Geop. Tibiæ ludicræ nunc è loto ossibusq; asini & argẽto fiunt, Plinius: & alibi, Asinorum (inquit) ossa ad tibias canora sunt. Tibiarum artifices ceruinis ossibus, quorum olim vsus erat, asinina præponunt, tanquam argutiora: & Aesopus apud Plutarchum in sapientum conuiuio miratur tam crassum & à Musis alienum animal ossa maxime tenuia & musica habere. Niloxenus etiam eodem in libro: Busiritæ inquit Naucratitas nos accusant, quod ex asinis ossa tibijs adhibere cœpimus, cum ipsis vel tubam audire nefas sit, quod asini vocem assimilet, qui propter Typhonem eis exosus est. Colysanemas cognominatus est Empedocles Laertio teste: Nam cum Agrigentini vento infestarentur, illum auertisse dicitur circumpositis vrbi pellibus asinorum innumeris. Apud Cumanos mulier in adulterio deprehensa ducebatur in forum, vt illic lapidi insistens omnibus esset conspicua. Deinde impositam asino, atq; ita per totam ciuitatem circumductam, reducebant ad lapidem, vt ibi rursus esset omnibus spectaculo. His actis habebatur infamis per omnẽ vitam, & ignominiæ gratia ὀνοβάτις dicebatur, quod asinum equitasset. Lapis autem nefastus ac detestabilis habebatur in quo steterat mulier, Plutarchus in Problematis. Quadrabit hæc nomenclatura adagij instar in quamuis prostitutæ famæ. In Varini Camertis Lexico onobostides & onobatides eodem sensu legimus. Oncabates, Stephano ὀνοβάτης, Aegypti vrbs est. Maxima etiam apud Parthos ignominia ducebatur, nudũ asino inuehi, Suid. Asininæ pellis germ. *Eselshut* sunt spissæ, & parantur à pictoribus qui ijs ad pingendum vel scribẽdum vtuntur. Mesha Arabice nominatur pannus contextus ex pilis asinorum & caprarum, vel caprinis tantum: vnde Arabes solitudinum incolæ tentoria & saccos sibi conficiunt, Andreas Bellunen. Equæ caluaria, sed non virginis, intra hortum ponenda est, vel etiam asinæ. Creduntur enim sua præsentia fœcundare quæ spectant, Palladius. Columella lib. 10. inter rusticorum remedia aduersus tempestates, sic scribit: Hinc caput Arcadici nudum cute fertur aselli Tyrrhenus fixisse Tages in limite ruris. Asinus quatiens aures, tempestatem indicat, Incertus. Aselli se vertentes fricando ad terram dorsa sua, indicant magnas pluuiæ guttas. Obscurus.

F.

Pullos asinarum epulari Mecœnas instituit, multum eo tempore prælatos onagris: post eum interiit autoritas saporis, Plin. Aristophanis interpres in Vespis scribit asinos Athenis in cibũ venisse, super his verbis poetæ: Ὅταν φαγῇς [illegible] Sunt qui asinorum domesticorum, etiam cum senuerunt, carnes mandant: quæ pessimi sunt succi, ac concoctu difficillimæ, stomachumq; lædunt, & præterea inter edendum sunt insuaues: quemadmodum equorum ac camelorum carnes, quibus etiam ipsis homines, animo & corpore asinini ac camelini, vescuntur, Galenus lib. 3 de alimentorum facultatibus. Circa Alexandriam abundat Elephantia, propter calorem aeris & victum: vescuntur enim athara, lente, cochleis & salsamis multis, & asininis carnibus & alijs huiusmodi exassum & melancholicum succũ gignentibus. Gal. 2. ad Glauc. Lac muliebre temperatissimum est, mox caprillum, hinc asininũ, ouillumq;, postremo vaccinum, Aegineta. Archigenes & Philagrius omne lac incommodũ esse calculosis pronunciant, præter asininum, quod substantia tenuissimum est, & facultatis facillimè dissoluentis. Igitur mirabiliter articulorum tumores & nodos (quos ad callosæ duritiei modum ex vitiosi lactis vsu pueri sustinere coguntur) leuigat & delet: vnde admonendum duxi vt ipsum calculosis assiduè heminæ mensura exhibeatur, post matutinas deambulationes, atq; id præseruãdi à lapidis generatione gratia, præ omnibus alijs fiat. Meminit horũ Aetius in curatione lapidis vesicæ. Idem scriptor alibi de suppuratis renibus tractans, his verbis vtitur: Lac itaq; cũ melle post puris eruptionem eis præbendum: & primum quidem asininum aut equinum, ad vlcera enim repurganda conducit: quũ vero repurgatione amplius opus non habent, & morsus fiunt obtusiores, indigetq; æger nutrimẽto, tunc etiam bubulum lac eis exhibendũ duarum aut trium heminarũ mensura. Bubulum, asininum, & equinum lac, ventri magis idonea sunt, sed ipsum turbant, Dioscorides. Maximè perpurgat lac equinum, tum asininum, deinde bubulum, tum caprinum, Varro. Agathus cum vrsis & tauris & lupis confligere solitus lacte asinino vescebatur. Textor. Pullum asininum à partu recentẽ subijciant equæ, cuius lacte ampliores fiunt, quod id lac quàm asininum, ac alia omnia dicunt esse melius, Idem. Dulcissimum ab hominis lacte camelinum, efficacissimum ex asinis, Plin. Bubulum lac pinguissimum est, ouinum & caprinum multo minus, asinarum minimum pingue habet. Quamobrem perraro alicui in ventre coagulatur, si recens mulsum & calidum adhuc bibatur: quod si sal & mel adijciantur, fieri non poterit vt amplius coaguletur in ventre. Eandem ob caussam aluum magis subducit, quòd serum ei copiosius insit, minus autem de casei natura, cuius ratione lac aluum sistit, Galenus lib 3. de alimentorum facultat. Et alibi, Equinum lac ocyus descendit, similique modo asininum. Quæritur apud recentiores medicos, an asininum lac sit omni alio tenuius: quoniam Galenus secum etiam in hoc pugnare videtur, lib. 6. de sanitate tuenda inter omnia lactis genera tenuissimum dicens: tertio autem de alimentorum facultat. paulò ante citatum iam locum camelinum & equinum ei in tenuitate præferens, Aristotelem tertio de animalium historia secutus. Hos locos Ioan. Manardus in epistolis ita conciliat: Sexto de sanitate tuenda, inquit, Galenus asininum lac leptomer staton, id est, maximè tenuium partium affirmat: in tertio vero de alimentis, camelinum asinino, non in tenuitate sed in humiditate præfert, hygrotaton enim dicit. Quare nisi fateri voluerimus Aristotelem aliud sensisse quàm Galenum, dicere oportebit, quod per tenuissimum non intellexerit tenuissimarum partium, sed maxime humidarum, Hæc ille. Ego Galeni verba sic accipio, asininum lac tenuissimum recte dici, si comparetur animalium lacti quæ apud nos & plærasque gentes mulgeri solent vaccarum nempe, ouium, & caprarum simpliciter vero, & comparatione ad animalia, quorum insitatum fere ad cibum & potum in Europa lac est, vt cameli & equi non tenuissimum, sed crassius. Sic etiam Plinius tenuissimum lac camelis esse scribit, mox equabus, crassissimum asinæ, vt coaguli vice vtantur. Crassissimum dixisse videtur, pro crassius quàm cameli & equæ. Leptomeres, id est, tenuium partium vocatur, quod non crassis neque viscosis partibus constat, & cito ac facile corporum meatus subit: id quod lacti eò magis conuenit, quò liquidius est, minusque caseosæ substantiæ habet, vt Galenus ipse exponit. Sed ne sim longior, & si plura hoc in loco

contra

contra Magardum dicenda haberem, ad remedia transco quæ ex asino & diuersis eius partibus apud scriptores celebrantur.

G.

Ex eadem aqua, de qua bos aut asinus biberit paululum sumptum & potatum, tollit efficaciter capitis dolorem, Marcellus & Plin. E caluaria asini, &c. ad comitialem remedium est apud Trallianum: nisi forte [illegible] malè aliquis scripserit pro [illegible], quod est ἀνθρώπου. Asini frons cuti alligata gestataq; morbo comitiali liberat, vt legitur in libro Stratonis, dicitur autem moschionis, Trallianus. Corallium ex cerebro asini alligato Epilectico. Idem. Ad comitialem prodest asini cerebrum ex aqua mulsa, infumatum prius in folijs, semuncia per dies potum, Plinius lib. 28. cap. 16. Numerus dierum in exemplaribus vulgatis non est expressus: ex sequentibus tamen constat non pauciores esse quàm 30. Ridiculum est quod apud eundem legitur: Si quis asino (inquit) in aurem percussum à scorpione se dicat, transire malum protinus tradunt. Est genus febrium quod amphemerinum vocant, hoc liberari tradunt, si quis è vena auris asini tres guttas sanguinis in duabus heminis aquæ hauserit: item venenata omnia accenso asini pulmone fugere, Plin. Idem si tritus bibatur ad anhelitum & tussim commendatur ab Haly Arabe. Sunt qui ex asino mare nigroq; cor edendum cum pane sub dio prima aut secunda luna præcipiant contra morbum comitialem, Plin. Iecur inassatum esu comitialibus prodest, sed ieiunis edendum præcipitur, Dioscorides. Alij admixta modice panace, ori instillandum docent idq; diebus quadraginta: sic à comitialibus morbis & alijs infantes tueri, Plin. Aridum tritum cũ petroselini partibus duabus, & nucibus iuglandibus tribus purgatis ac melle illitis (aliàs ac melle tritum) in cibo datum hepatico ieiuno mirabile est. Plinius & Marcellus. Cinis ex eo cum oleo ad scrophulas vtilis est. Item ex hepate & carne eius cinis ad fissuras frigore contractas, vt Auicenna scribit: ego Dioscoridem magis approbo, qui vtraq; hæc remedia vngularum cineri attribuit, vt etiam Rasis. Ad lienis vitium efficacissimè datur inueteratus lien asini, ita vt in triduo sentiatur vtilitas, Plin. Si lienosus de splene asini arefacto quotidie ieiunus pauxillum manducet, ita potenter sanabitur, vt intra triduum vtilitas remedij huius appareat, Marcel. Splen contritus & ex aqua impositus mamillis lac prouocat, Sextus. Lien inueteratus ex aqua illitus, mammis abundantiam facit, vuluas suffitu corrigit, Plin. Splenis asinini leuissimus puluis, cum seuo vrsino & oleo ad mellis crassitiem redactus, & illitus, supercilijs pilos restituit, Rasis. Renes inueterati tritiq;, & in vino mero dati, vesicæ medentur, & vrinæ incontinentiam cohibent, Plin. Eidem arefacti atque exusti tritiq;, id est in puluerem tenuissimum redacti, & ex mensura conchulæ vnius cum vini meri cyathis duobus strangurioso potui dati efficaciter medentur, Marcellus. Cinere genitalis asini spissari capillum putant, & è canicie vindicari si rasis illinatur, plumboq; tritis cum oleo, Plinius. Coitus stimulat dextera asini testis in vino potus pro portione, vel adalligatus brachiali: nec non eiusdem à coitu spuma collecta roseo panno, & inclusa argento, vt Osthanes tradit. Salpe genitale (asini) in oleum feruens mergi iubet septies, eoq; perungi pertinentes partes: Bialcon cinerem ex eodem bibi. Testes sale asseruati, & aspersi potioni, in asinarum maxime lacte vel ex aqua, ad comitialem prosunt, Plinius. Fel tauri vel asini vtrumq; per sese aqua infractum, maculas in facie tollit euitatis solibus ac ventis post detractam cutem. Plinius & Marcellus. Sanguis asini sedat fluxum sanguinis ex velamine (id est, cerebri tunica, ni fallor) Barbarus quidam: (Dioscorides hanc vim cerebro gallinaceorũ attribuit.) Sanguis asini prohibet fluxũ sanguinarium è meninge, Auicenna. Eiusdem tres vel quatuor guttæ cum vino haustæ, febres quotidianas sanant, Aesculapius quidam. Plinius, vt paulò ante retuli, idem scribit de tribus guttis sanguinis ex vena auris, in duabus heminis aquæ haustis. Sanguis asinini pulli ex vino, regio morbo medetur, Plin. Medulla cameli, adeps & lac asini, pili è cauda simiæ, adijciuntur vnguento cuidam ad resolutiones apud Aetium 12. Spuma nitri canum morsibus ex asinino adipe aut suillo medetur. Diosc. Adipem tradunt cicatrices corpori concolores reddere, Dioscorides: vel vt alij, vestigia cutis abolet: vt Plinius, cicatrices nigras reducit ad colorem. Sanat & vuluarum exulcerationes idem inueteratus, & in vellere appositus duriciem vuluarum emollit: per se vero recens & inueteratus ex aqua illitus, psilothri vim obtinet, Plin. Si medulla asini aut seuo, is qui comitialem patitur, loco calido inungatur plurimum iuuabitur, Rasis. Scabiem hominis asininæ medullæ maxime abolent. Plin. Seuo cicatricibus ac licheni leprisq; maximè color redditur: Sole adusta eodem aptissime curantur, Plin. Coitus stimulat anseris masculi adipe permixto illitum, Plin. Sextus similiter, qui non seuum sed adipem rectius vocat, & ad anum hoc medicamentum apponi iubet. Pellis iniecta impauidos infantes facit, Plin. Somnos allicit ardeolæ rostrum in pelle asinina fronti adalligatum. Idem suffito asini albi pilos & lupi stercus, Hippocrates lib. 1. de morbis mulier. in præscripto quodã ad conceptum. Epilepticus concidet si pilos asini & mulę in suffitum offeras, Trallianus. Sanguinem sistit pilorum asini cinis illitus efficacior vis è maribus aceto admixto & in lana ad omnia profluuia imposito. Plin. Ossa cõfracta & decocta contra leporis marini venenum dantur. Vngularum asini cinis per dies multos (toto mense, Plinius) binis cochlearibus (vel vt Rasis habet, pondere trium aureorum & dimidij) potus, proditur comitiales adiuuare: eædem oleo subactæ strumas discutiunt: & illitæ (puluis siccus illitus) pernionibus medentur. Dioscorid. & Galenus lib. 11. de simplicibus pharmacis. Ad epilepticos, vngulas asininas vstas & tritas dato bibendas continuo: prorsus enim curãt. Nic. Myrepsus. Perniones Græci chimetla vocant, aliqui in iam citato Galeni loco non rectè phygetla legunt. Strumas discutit vngulæ asini vel equi cinis, ex oleo aqua illitus, & vrina calefacta. Plin. Curat etiam ea quæ serpunt vlcera, inspersus, Idem. Asini vsta vngula miscetur medicamentis ad vmbilici tumores infantium, apud Aetium: item collyrio oculorum apud Myrepsum. Vngulæ asininæ suffitæ partum maturant, vt vel abortus euocetur: nec aliter adhibetur, quoniam viuentem partum necant, Plin. Cinis ex eisdem cũ asinæ lacte inunctus, cicatrices oculorum & albugines tollit. Vt leucomata oculorũ efficaciter discutias, vngulas asini viuentis lima, & scobe earum quàm tenuissima, qui leuitate sua oculos non offendat, cum lacte muliebri mixto, frequẽter inungito, Marcell. Annulum ex vngula asini, in quo nigri nihil sit, ab epileptico gestatum, prohibere aiunt, ne concidat. Hodie idem pollicentur de annulo ex vngula alces. Ad concussos dentes & dolentes, Asini vngulã vstam tritamq; aceto excipe, & orbiculos faciens repone ad vsum, aceto orbiculum vnum liquato, datoq; ore continendũ, ilicò enim dolorem sedat tollitq;, è Gal. eup. 2. Capilli & barbæ nascentur etiã glabro, si lichenẽ asini, id est collectionẽ duram quæ est circa crura eius, comburas, & teras, & puluerem illum ex oleo vetere imponas: hoc ita validũ est, vt si mulieri inde maxillam vnxeris, barbas ei nasci scias, Idem. Lethargicos excitat illitus ex aceto, Plin. Ex quacunq; causa grauedinẽ capitis exortã, quæ intempestiuũ cõcitet somnũ, sine dolore discutit, si quis impetigines in asini cruribus naturaliter natas detrahat, easq; in scobẽ delimatas, immixto aceto narib. penitus obstipet, Marcell. Carnes ex iure sumptæ phthisicis medentur: Hoc genere maximè in Achaia curant id malum, Plin. Simile quid apud

Auicennam

Auicennam legitur. Ad phthisin, carne asinæ seuoq́ue capræ, medicina salubris, Serenus. Sunt qui carnem asini, sanguinem alij aceto dilutum, per dies 40. bibendum contra morbum comitialem præcipiunt, Plin. Asininum lac cum melle potui datum, ventrem facile & sine periculo soluit, Marcel. Dioscorides & alij simpliciter aluum mollire scribunt. Bubulum, asininum, & equinum lac, ventri magis idonea sunt, sed ipsum turbant, Dioscorid. Asinæ lac ad purgationē dat Hyppocrates in libro & diæta morborum acutorum, vbi Galenus cōment. 4. lac istud purgantium omnium mitissimum & infirmissimum esse scribit: esse verò humidius quouis alio lacte & ventri deijciendo aptius. Vide Mundellam in Dialogis, quod lac asinæ nō purget asserentem. Asininum peculiariter collutos dentes gingiuasq; stabilit, Idem. Asinino lacte dentes dolentes colluito: hoc & eos qui mobiles sunt corroborat. Archigenes apud Galen. Nic. Myrepsus. Eodem lacte percussu vexatos dentes, aut dentium eiusdem cinere, confirmari notum est, Plin. Non solum enim dentibus innoxium est, sed ob tenuitatem etiam abstergendo conducit. Comitialibus morbis vtiles tradunt testiculos arietinos inueteratos tritosq́ue dimidio deñarij pondere in aqua, vel lactis asinini hemina. Interdicitur vini potus quinis diebus ante & postea, Plin. Ad comitiales (vt diximus) coagulum vituli marini bibunt, cum lacte equino asininoúe, aut cum punici succo: quidam ex aceto mulso, nec non aliqui per se pilulas deuorant, Idem. Diocles epilepticis dat lac asininum & equorum impetigines vel mulorum, neque tempus adijciens factis & odiosis ægrotantes afficiens rebus, Cœl. Aurel. quod ipse Cœlius non probat. Lac asininum melle mixtum Galenus iuueni, qui ferè contabuerat, à balneo statim exhibuit. Lac asininum in hecticis & tabidis morbis administratur: nam plus seri habet quàm alterius substantiæ, vnde in phthisicis magis ad detersionem præbetur quàm ad nutritionem, è nutriendis autem asinus in otio & herbis recentibus, vt farragine, hordeo, secale. Rond. cap. de affect. ventris. Suspiriosis ante omnia efficax est potus equiferorum sanguis: proxime lactis asinini tepidi cum bulbis decocti, ita vt serum ex eo bibatur, addito in tres heminas cyatho nasturtij albi, perfusi aqua, deinde melle diluti, Plin. Si dolent vbera, lactis asinini potu mulcentur: quod addito melle sumptum & purgationes mulierum adiuuat, Idem. Stomachum exulceratum lactis eiusdem potus reficit, item bubuli, Plin. Aristolochia vel agaricum, obolis ternis ex aqua calida, aut lacte asini pota, stomachi vitia sanat, Idem. Dolores stomachi lenit & maxime his, quibus tristitia aut desperatio accedunt, lac asininum aut muliebre aut bubulum, silicibus incoctis potatum, Archigenes, apud Gal. κα. τοπ. Heraclides orthopnoicis dedit anisi seminis, quod ternis digitis prehenderit, tantundem hyoscyami cum lacte asinino, Plin. Commendatur etiam ad tussim, extenuationem, sputum sanguinis, hydropem & duritiem splenis. Capiti tamen infirmo, & vertigine aut tinnitu laboranti non conuenit. Priuatim prodest contra gypsum, & cerusam, & sulphur, & argentum viuum: Item duræ aluo in febri. Gargarizatur quoque faucibus exulceratis vtilissime: & bibitur ab imbecillitate vires recolligentibus, quos atrophos vocant. In febri etiam quæ careat dolore capitis. Pueris ante cibum lactis asinini heminam dari, aut si in exitu cibi rosionem sentirent, antiqui in arcanis habuerunt: si hoc non esset, habuerunt è caprino, Plin. Ad columellam pendulam (id est, valde laxatam absq; inflammatione) mentam ac rutam & coriandrum lacte asinino trita gargarissanda præbe. Galenus de compos. med. κατ' τπ. lib. 6. Ad aphthas, lac asininum gargarissandum præbe. Idem. Eiusdem potus vtilis est cœliacis & dysentericis, addito melle, Plin. Tenesmus (id est crebra & inanis voluntas egerendi) tollitur poto lacte asinino, item bubulo, Idem. Serum aut lac asininum propinat Hippocrates in tabe dorsali. & bubulum lac per dies 40. lib. 2. de morbis. Idem ad fluxum & alios morbos vteri, coagulum asininum cum mali punici radice, &c. bibendum præcipit. Sunt inter exempla qui lac asininum bibendo liberati sunt podagra chiragraúe: Alij vero seri asinini potu eosdem morbos prorsus euasere, Plin. Aqua mulsa contra hyoscyamum salutaris est cum lacte, maxime asinino, Idem. Asinino lacte poto venena restinguuntur. Peculiariter si hyoscyamum potum sit, aut viscum (chamæleon ixias potius) aut cicuta, aut lepus marinus, aut opocarpathum, aut pharicon, aut dorycnium: & si coagulum alicui nocuerit: nam id quoque venenum est in prima lactis coagulatione. Sed meminisse oportet recenti vtendum, aut non multò postea tepefacto. Nullum enim celerius euanescit, Plin. Cancri fluuiatiles triti potiq́ue ex aqua recentes, seu cinere adseruato, contra venena omnia prosunt, priuatim contra scorpionum ictus cum lacte asinino: vel si non sit, caprino, vel quocunque: Addi & vinum oportet, Idem. Venenis datis expellendis, lac asinæ, placidæq́ue bouis prodesse loquuntur, Serenus. Lac asini contra leporem marinum commendat Nicander. Si hydrops à splene fuerit, lactis asinini heminas octo præbe melle affuso: Hippoc. lib. de internis affectibus. Rupta, conuulsa, cancri fluuiatiles triti in asinino lacte maxime sanant, Plinius. Asininum lac conferre aliquid candori in mulierum cute existimatur. Poppea certe Domitij Neronis coniunx, quingentas per omnia secum fœtas trahens, balnearum etiam solio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem credens, Plinius: & rursus alibi, Cutem (inquit) in facie erugari & tenerescere, & candorem custodire lacte asinino putant. Notumq́ue est quasdam quotidie quingentarum custodito numero fouere: Poppea hoc Neronis principis instituit, balinearum quoque sic solio temperato, asinarum gregibus ob hoc eam comitantibus. Denigrant capillos hæc. Radicem capparis tritam cum muliebri lacte, aut, vt alijs placet, asinino, ad tertias cognito & ad noctem pro cataplasmate imponito. Archig. κ. τόπ. Vrina asini attritus calciamentorum cum luto suo illita sanat: item scabiem hominis, & vngues scabros, Plin. Lepras ac furfures tollit tauri, vel addito nitro vrina asini circa canis ortum, Plin. Asini vrina traditur nephriticis siue renum vitijs mederi in potu, Dioscorides. Eadem cum melanthio prodest contra omnes impetus & suppurationes siue panos & apostemata, Plin. A sydere percussorum curatio. Asini lotio ipsos consperge & sanescent, Galenus. Alij vlceribus exedentibus & humidis vtilem prædicant. Sideratis vrina pulli asinini nardo admixto perunctione prodesse dicitur, Plinius. Eadem capillum densari putant, admiscentq́ue nardum fastidij gratia, Idem. Vrina muli vel mulæ vel asini cum suo luto illita, & clauos abolet, & callis medetur, Marcel. Ad pendulam columellam Apollonius lotium Asini plurimum & calidissimum bibendum præberi præcipit. Galenus. Fimum asini recens cum rosacco in grauitate aurium tepidum instillatur, Plinius. Vlcera capitis subito nata sanantur, si asini stercoris succo, & scillæ contritæ quantum satis videbitur, & bubulæ adipis tantundem miscueris, atque ad capitis vlcera veluti ceroto vsus fueris, Marcel. Quidam, si intestina prolapsa in hernia non poterant intromitti, superponebat stercus asini calidum & hoc per 3. dies continuabat. Arnoldus. Tam asinorum quàm equorum fimum, siue crudum, siue crematum, addito aceto, sanguinis eruptiones cohibet, Dioscorides. Stercus asinæ aridum naribus infrictum sanguinem sine intermissione fluentem cito compescit, Plinius. Idem si recens imponatur, profluuia sanguinis mire sedare dicitur: item cinis ex eo. Qui vuluæ etiam prodest impositus, Plin. Ad fluxum sanguinis è vulnere: Recentem ac calidum adhuc fimum asininum cataplasmatis modo

super

superimponito quòd si aridus fuerit, dissolue pauxillo aceto. Galen. eupor. 1. Ad fluxum sanguinis narium, Asini stercus comburens insuffla cinerem eius aut exprimens instilla succum. Idem cap. 2. Item, Asinini fimi (sic enim reddo Latinè Onida) etiamnum calentis succum mistum cū aceti æquali portione, & tanta farinæ triticeæ, vt sordium habeant consistentiā, lineamento adfricato, quod affectæ nari imponito. Idē cap 1. Asini stercus ad hœmorrhoidas, apud Aetium lib. 14. Stercora asinina vel equina, si dū calida sunt apponantur, sanguinē ex vulnere fluentem sistunt. Rufius Ad sanguinē vndecunq; fluentē adhibetur: si è naribus profluat, succus expressus instillatur ac retinetur. Si obstruantur eo venarū vel arteriarū aperta oscula, sanguis cōtinetur. Fimus asini calidus vino miscetur, cui intincta vt affatim succum combibant linamenta gossampina, ad fluxū sanguinis coercendū locis affectis immittuntur, Rasis. Emplastrum ex eodē fronti impositum fluxionem auertit, Rasis. Armentarij equi vel asini, qui herba pascitur, siccum fimum liquatum in vino, mox potum, contra scorpionum ictus magnopere auxiliatur, Dioscorid. Asinini fimi cinis ex vino cœliacis & dysentericis confert, Plin. Ad lienosos cum præduro tumore: Asini stercus aridum aceto dissolue, & per linteolum excolatum potui dato. Gal. eup. 2. Ad comitialem morbum, Asini stercus frictum cochleariorum duorum pondere quotidie exhibeto atque ægrotus morbo liberabitur. Id remedium longa experiētia comprobatum est. Idem. Si fella crescant, Et niueus prodest ex vbere succus asellæ, si tepido vino infundas, ac mella piperq;, Serenus. Fimum asinini pulli, quod primum ædidit à partu, polean vocant Syri, dant in aceto mulso contra lienis vitium: Idem cœliacis & dysentericis confert: In sapa decoctum, colo magnopere prodest: Datum fabæ magnitudine è vino medetur morbo regio intra diem tertium: Eadem & ex equino pullo similiterq; vis est, Plinius. Ad podagram, Asinini stercoris succum asinino lacti ac dulci vino admisce & illine. Gal. eup 3. Si prægnanti mulieri menses profluant, stercus asininum siccum & rubricam & sapiæ testam terito, & linteo illigata apponito. Hippocr. lib de sterilib. Idem in lib. de superfætatione, inter medicamenta quibus suffitus vterus clausus aperitur, numerat fibri testē, asini masculi stercus, adipem suillum. Ad nyctilopa id est, nocturnam oculorum cæcitatem, expressum ex recenti onide (id est, fimo asini) succum oculis illine. Gal. eup. 1. Eruptionibus pituitæ asinini fimi cinis illinitur cum butyro, Plinius. Equarum virus à coitu Anaxilaus prodidit in lychnis accensum equinorum capitum visus repræsentare monstrifice: similiter ex asinis, Plin. Membrana partus earum, præcipue si marem pepererint, olfacta, accedente morbo comitialium resistit, Plinius. Ad leucoma equi miscetur, lac canis aut asini, sanguis columbæ, ros brassicæ, &c. Hippiat. cap. 11. Sunt qui ex luto orto ex vrina quā asinus in via excreuit, scabiem ouium illinunt, Diophanes in Geop. Stercus asininum statim oportet imponere in ictum scorpij, Vegetius in hypiatricis.

H. Philologia de asino.

a. Asinus Græcis ὄνος dicitur παρὰ τὴν ὄνησιν quod hominum opera iuuet, vnde & iumenta Latinis dicta. Ἀστράβη asinus vel mulus, &c. Vide in Mulo a. Cyrenenses asinum βρικὸν vocitant: Cretenses δάλεζον quidam βάσταλον, quidam κίλλον alij μεγάμυκον à nimia vocis absurditate, ὀνάριον, ὀνίδιον & κανθίς, diminutiua sunt. Asella pro ala quoq; siue axilla reperitur, vnde illud in sacris, Prouer. 19. & 26. Abscondit piger manum sub asella: sic à qualo quasillum dicimus. Κανθύλας Varinus asinos interpretatur, quæ vox ad canthelios accedit Inueniuntur & hæc nomina apud Græcos, κάνθων vnde vocatus cantharus, id est scarabeus, qui ex asini fimo sobolem sibi parat: κίλλα quod talum quoque significat: μέμνον apud Varinum, haud scio quàm rectè scriptum. Μονιὸς, vt D Cyrillus in Osee propheta exponit, alij verò magnam belluam, quæ propter feritatem solitaria pascatur, propriè tamen aprum significat, qui solitarius degit. Suidas etiam lupum solitarium interpretatur. Νωθέργος, ὁ ἀδμώλατος (vel ἀδωίατος sicut & Pierius legit) συγγίνεσθαι ἢ ὄνος. Varinus. Τελίας, asinus fuscus, Etymologicon Πατρόθεν προδικάζαι, ὅτι πατέρων εἰσὶν δύο οἱ ἡμίονοι, apud Varinum. Τερύνης, asinus labore & senio confectus: accipitur etiam pro homine sene & ætate exhausto, ἰκρίβας asinus, vel aries agrestis, Suid. ἰκρίβαντες etiam pulpita dicūtur, ἐφ' ὧν ἀκρῶν ἵστασιν οἱ ὑποκριταί, οἱονεὶ ἀκρίβαντες. Camers. Aristophanes in Vespis, Ὡς ἐμοί γ' ἰνδάλλεται ὁ μισθοδότης κλητῆρος εἶναι πωλίω. Κλητῆρες dicūtur ministri publici qui homines ad iudicia vocant, item testes qui vocantur: sed poeta κλητῆρος hic dixit παρ' ὑπόνοιαν ἀντὶ τοῦ ἡμιόνου. Et alibi in eadē comœdia, Εἴ πως ὦ πρεσβῦτα νεοπλούτῳ τρυγί Κλητῆρί τ' εἰς ἀχυρῶνας ἀποδεδρακότι: Hic item κλητῆρα dixit pro asino, est autem scomma in senem φιλοδικαστήν. Γραβών, anus putida, vel asina vetula: φερωνεὺς, asinus regius, Varinus. Μυχλὸς libidinosus, mœchus, vt μάχλος Phocenses asinos quoq; admissarios mychlos nominant. Asini epitheta apud poetas leguntur, tardus, onerarius, dossuarius, vilis, plaustrarius, molarius, piger, pandus, vulgaris, Arcadicus, Mænalius, ignauus, lentè gradiens, auritus, iners, rudens, segnis, horripilus, turpis, clitellarius, lentipes, quadrupes, insulsus, miserādæ sortis. Et apud Græcos νωθὴς, παλιντριβὴς, ὀγκηστὴς, βραδύπους, βραδυσκελὴς, λέπαργος, πλανοσκαθμοσ: ῥινηλάτην ὄνον interpretantur Grammatici τὸν καθικνούμενον τῇ ὀσμῇ, quod epitheton cani sagaci aptius est. Extat egregium Palladæ epigramma in asinum segnem, non indignum hîc legi.

Ἀντίπατρον ἐμεῖ τις ὄνος μακρόθυμον ἔδωκεν, — Τῷ βραδυζομένῳ ἐν ὁρμῇ ἐνδείκνυσι.
Τὸν τῆς βραδυπῆτος, ὄνον, πῖον, ὄκνον, ὄνειρον, — Τῶν αἰ ἀκαμπτόντων ὑστάτιον, πρότερον.

De asello insecto multipede, & eiusdem nominis pisce, suis locis dicetur: vtrumque etiam Græci onon vel oniscon vocant: vtrique à cinereo (quem Germani etiam asininum vocant) colore nomen. Ὀνὶς, ἡ stercus asini. Aeginetæ 2. 51. Asinius & Asellius nomina propria virorum leguntur. Heratia insula est, quæ antea dicebatur Onus, Plin. Asine, Ἀσίνη Peloponnesi vel Achaiæ vrbs iuxta Messeniam, vnde sinus Asinæus: Lucanus, Quas Asine cautes, & quas Chios asperat vndas. Est & Laconica vrbs dicta ab Asine filia Lacedæmonis, item Cypri & Ciliciæ. Præterea vasis genus est ὄνος apud Aristotelicos inter exempla homonymiæ, quod à figura sic dictum coniicio, vt orcham à bellua marina. In signo cancri duæ sunt stellæ paruæ Aselli appellatæ, Plinius lib. 18. Exiguum inter illas spatium obtinet nubecula, quod præsepe dicitur, Lactantius. In cancri deformationis parte, vt Hyginus scribit, sunt quidam qui asini appellantur, à Libero in testa cancri duabus stellis figurati Liber enim à Iunone furore obiecto, dicitur mente captus fugisse per Thesprotiam, cogitans ad Iouis Dodonæi templum peruenire, vnde peteret responsum, quo facilius ad pristinum statum mentis rediret: sed cum venisset ad quandam paludem magnam quam transire non posset, de quibusdam duobus asellis obuijs factis dicitur vnum deprehendisse eorum, & ita esse transuectum, vt omnino aquam non tetigerit. Itaq; cum venisset ad templum Iouis Dodonæi, statim dicitur à furore liberatus, & asellis gratiam retulisse, & inter astra eos collocasse. Nonnulli etiam dixerunt asino illi quo fuerat vectus, vocem humanam dedisse. Itaque postea eum cum Priapo de natura contendisse, & victum ab eo interfectum. Pro quo Liberum eius misertum, in sideribus annumerasse. Et vt sciretur id pro deo, non pro homine ti-

mido (quia Iunonem fugerit) fecisse, supra cancrum constituit, qui deæ beneficio fuerat affixus astris. Dicitur etiā alia historia de asellis, vt ait Eratosthenes: Quo tempore Iupiter bello gigantibus indicto, ad eos oppugnandos omnes deos conuocauit, venisse Liberum patrem, Vulcanum, Satyros, Silenos, asellis vectos: qui cum nō longe ab hostibus abessent, dicuntur aselli pertimuisse, & ita pro se quisq; magnum clamorem & inauditum gigantibus fecisse, vt omnes hostes eorum clamore in fugam se coniecerint, & ita sint superati, Hæc Hyginus. Postremam fabulam Varinus etiam in Lexico suo in asini mentione affert: & hanc ob causam asinis hunc honorem habitum inquit, vt in cancri sydere occasum versus collocarentur. Acharnici asini, de magnis asinis dicebatur, Varinus. Ὀνεύειν verbum apud Thucydidem Aelius Dionysius mouere & circumagere exponit: & apud Hippocratē ἀνεύειν
10 est τὸ ἐξ ὄνων ἐπισπᾶσθαι ἀνατείνειν. Ὄνοι enim sunt funes ductarij ex cannabi stuppa aut lino, nimirum ad machinas vel ergatas idonei, vel alioqui ad trahendum aliquid. Nam & cameli funes magni vocantur, à quibus anchoræ suspendūtur. Ἄξονες etiam, id est vectes machinarum, ὄνοι nominantur. Latini suculas vocant tractorij generis machinas, quæ constant tereti ligno duobus aut pluribus vectibus traiecto, vtrinq; æqua extantibus longitudine: quæ dum versantur funis ductarius circa eas obuoluitur. Galli turnos dicunt, Germani *haspel*, genus illud eatum quo ex hypogeis cupæ subuehuntur, vel in ea demittuntur. Ὀνοσύστυπαξ scomma in crassi & rudis ingenij hominē apud Aristophanem, nimirum à funibus iam dictis tractum. Apud Suidam ὄνος σύπαξ legitur diuisis dictionibus per π simplex, cum tamen apud eundem in Σ. per π geminum styppax (quod magis placet) sine interpretatione habeatur. Cæterum ergata machina tractoria vel hoc à sucula differt quod axe est recto. Nam etiam vectibus sicut sucula versatur, non id quidem brachiorum ductu, sed obnitentibus & ambientibus vectiarijs: Itali arganum vocant, vt Gulielm. Philander scribit in Vitruuium: Germani *ein vuinden*. Ad hæc ὄνος vnitas est in cubis vel tesseris, Polluce
20 teste (vt canis in talis) quæ etiam cubus dicebatur, eodem nomine quo integra ipsa tessera: & eo sensu accipitur in prouerbio ἢ τρεῖς ἓξ ἢ τρεῖς κύβοι, hoc est vel maxima vel minima summa. Merito autem aliquis per iocum miretur in ijsdem Midam, cui auriculæ asininæ, felicissimum fuisse iactum, cum asinus ipse infelicissimus fuerit. Ὄνος, ferra frabrilis, Varinus, τὸν δὲ νῦν μυλωθρὸν, ὀνοκόπον Ἄλεξις εἴρηκεν ἐν Ἀμφωτίδι. Pollux. Superior molæ lapis qui circumuertitur, Latine catillus, Græce ὄνος: inferior Latinis meta. Xenophon libro 1. de expeditione Cyri: οἱ δὲ ἐκεῖ [illegible] ὄνους ἀλέτας ὀρύττοντες: apud Pollucem etiam ὄνος ἀλέτων legitur similiter pro lapide molari. Cato molarium asinum, & Paulus Iureconsultus asinum molendinarium appellat, non lapidem, sed ipsum iumentum. Asinaria mola, quæ ab asino circumagitur: vt Matth. 18. Qui offenderit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, præstaret ei suspēdi molam asinariam à collo eius, ac demergi in profundum maris. Græca est μύλος ὀνικός. Hippocrati chirurgicum est instrumentum oniscus, luxatorum curationi accommodum. Asini nomen in ludis literarijs illi imponitur, qui in
30 studijs vel moribus deliquerit: is enim protensis indice & auriculari digitis asinum vendere iubetur: hoc est tantisper hac ignominia notari, donec in alium propter simile peccatum eam transferat. Sunt qui è collo stipitem, asini vel nomine tantum, vel etiam figura onocephalum, eandem ob causam pueris appendant. Similiter & alij quandoq; derisuri quempiam, digitis vt dixi protensis auriculas asini imitantur, & sibilum addunt. Hinc Persius:

O Iane, à tergo quem nulla ciconia pinsit,   *Nec manus auriculas imitata est mobilis albas.*

Ἐπίνητρον ἢ ὄνος, ᾧ ἐνήθον. Pollux: rotulam nendi instrumentum intelligo. Licebit etiam ὄνον vocitare, quem girgillum Latini, instrumentum quo fila reuoluuntur. Ἀπόρραξις apud Pollucem ludi genus est, in quo pila ad pauimentum vel parietem vi illidebatur, & repercussa manu ludentis subinde reijciebatur, cui plures cōtinui pilæ saltus successissent, rex appellabatur, & imperabat: victus autem asinus, & imperata quæuis exequebatur. Alius apud eundem ludus puerilis ostracinda describitur, in quo deprehensus in fuga similiter asinus dicebatur. Testa erat ab
40 interiori parte pice illita: eā aliquis ad lineam in terra ductam eminus proijciebat, simul pronuncians, nox, dies; propter colores testæ diuersos, quorum altera sibi factio eligebat: persequebatur illa fugientem alteram, cuius in proiecta testa color eminebat. Plato in Theæteto: Ὁ δ' ἁμαρτὼν καθεδεῖται, ὥσπερ φασὶν οἱ σφαιρίζοντες, ὄνος· ὃς δ' ἂν περιγένηται ἀναμάρτητος, βασιλεύσει ἡμῶν. Commodus Cæsar (vt Lampridius refert) habuit hominem cuius prominebat penis vltra modum animalium, quem onon appellabat, id est asinum, sibi charissimum, quem & ditauit, & sacerdotio Herculis rustici proposuit. Hinc etiam onobelos dici coniectant: sunt autem hi qui viriliores videntur, vt in Heliogabalo sentit Lampridius, velut asini telum præferentes, Cælius. Erysichthon Myrmidonis filius propter voracitatem asinus est appellatus, Aelianus. Euclio ille Plautinus paupertatem simulans ad Megadorum diuitem filiam eius ambientem in Aulularia sic loquitur: Nunc si filiam locassim meam tibi, in mentem venit, Te bouem esse, & me esse asellum, vbi tecum coniunctus siem, Vbi onus nequeam ferre pariter, iaceam ego asi-
50 nus in luto. Tu bos me haud magis respicias, gnatus quàm si nunquam siem: Et te vtar iniquiore, & me meus ordo irrideat: Neutrobi habeam stabile stabulum: si quid diuortij fuat, Asini mordicibus scindant, boues incursent cornibus. Hoc magnum est periculum me ab asinis ad boues transcendere. Christiani cur asinarij per ignominiam nominati sint, & Christus onochelus, mox docebimus. De Aristone Ephesio & Onoscelide eius filia absurdior est historia in Plutarchi Parallelis, quàm vt hîc referri debeat. Ab asino descendisse mihi videntur Græcorum vocabula, ὀνειδος, ὀνειδίζω, ὀνοστός, ὀνοτάζειν, & alia huiusmodi. Nealces cùm prælium nauale Aegyptiorū & Persarum pinxisset, quod in Nilo, cuius aqua est mari similis, factum volebat intelligi, argumento declarauit, quod arte non poterat. Asellum enim in littore (pro ripa) bibentem pinxit, & crocodilum insidiantem ei, Plinius. Lapis specularis in quibusdam Italiæ locis vulgo speculum asini dicitur. Onopordon herbam si comederint asini, crepitus reddere dicuntur. Trahit vrinas & menses, aluum sistit, suppurationes & collectiones discutit, Plinius:
60 nec alibi aliud, vt ignota sit hodie, sicut etiam onocichla, cui flos diuturnior per partes florenti apud eundem. Inter vuas damnantur visu cinerea, & rabuscula & asinisca à colore nimirum dicta: cui eadem forte fuerit ὀνίγυη Varino memorata. Asinastræ, Macrobio, si bene memini, inter ficorum genera nominantur. Pruna seriora maioraq;, asinina cognominata à vilitate, eodem colore sunt quo hordearia, Plin. Auriculam asini Galli quidam vulgo vocant symphytum alterum: Sabaudi lotum pratensem, panem asini. Inter stirpium nomenclaturas Dioscoridi attributas, onomordiam helxine est: asini sanguis Aegyptijs, filix: asinus ichrei Magis, sampsuchum. Onitis etiam herba ex origani generibus, asinum nomine præ se fert: Nicander ὄνου πέταλον vocat, quod folium eius asinis pabulo gratum sit. Onobletum herba linguæ similis Hippocrati contra fœminarum profluuia in vellere apponitur. De Onocichle vide in Turdo. Onopyxus folio & caule spinosus est, Plin. Anonin quidam ononida malunt vocare,
70 Idem. Grammatici ὀνωνίν exponunt τὴν τοὺς ὄνους ὠφελοῦσαν. Huic nomine similis onuris est, aliàs œnothera dicta, quæ

in potu data feras quoque mitigat Plin. Onogyrus planta est male olida, quam alij anagyrum vocant, prouerbio etiam celebris: item viri nomen. A bubus Athenis Buzuges nobilitatus, Argis Onogyrus, Varro. Onophyllon eadem anchusæ est, quæ Arabicæ linguæ autoribus etiam asini lactuca vocatur. Anchusam ipsam quoq; Græci onocleam vocant, & folijs lactucæ describunt: Lycopsis etiam à nonnullis anchusa vocatur, lactucæ folijs quæ & onosmati herbæ apud Dioscoridem tribuuntur. Anchusæ genus alterum apud Dioscoridem onochiles appellatur, alij onochilon vel onochelim scribunt. Eadem est Alcibiadion Dioscoridis contra serpentes, præcipuè viperas, efficax: nec aliud Alcibion Plinij lib. 25. cap. 5. quamuis ille qualis ea herba esset apud authores sibi repertum neget. Barbara & Arabica quæ anchusæ siue lactucæ asininæ & generibus eiusdem tribuuntur nomina, quæ in Arabicorum nominum interpretatione in Auicennam Andreæ Bellunensis, & antiquioris cuiusdã innominati reperiuntur, hæc sunt: Achatini, hearphilus, fesula, almiphar, ansadius, senuat, senchar, sengiar, alsangiar: simarem vel sincarem genus anchusæ cæteris maius: abugilise, lactucella maior, abugilesa, argialesus, abuchalesa, achasunas. Cæterum onocardion, dipsacus intelligitur (quasi asininus carduus, ille nimirum qui in prouerbium abijt. Similes habent labra lactucas:) à quo longè distat anacardium fructus arboris Indicæ. Dipsacum nonnulli etiam virgam pastoris vocant, & lactucam asini cum ea confundunt, Onobrychis folia habet lentis, &c. Dioscorides. Vrticam marinam Galli vulgo vocant *vid d asne*: Græci hodie colicenã. Lingua asini est planta, habens folia rugosa non magna & radiculas odore ligni cupressi fragrantes Syluat. Onocecidas Galenus à rusticis scribit appellari gallas eas, quæ grandescunt fungosæ, quasi asininas, quod ignauæ sint & minus efficaces. Clisthenes tribus Doriensium diuersis nominibus notauit ac præter suam reliquas ex brutis per ludibrium appellauit. Quippe hyatas id est, suales: aliquibus oneatas id est, asinales: reliquis chæreatas id est, porcales nomina indidit. Alex. ab Alex. Asinaria festum erat Syracusis mense Maio, ab Asinaro fluuio appellatione ducta, apud quem Atheniensium imperatores Nicias & Demosthenes capti. Eiusdem nominis comœdia extat Plautina, in qua mercator pro asinis emptis pretium numerare introducitur Leonidæ seruo, qui Sauriam atriensem, cui numerari debuerat, se fingebat: De hac poeta in prologo scribit, à Demophilo prius Græcè editam onagri nomine. Onosander philosophus fuit Platonicus, cuius librum de optimo imperatore habemus. Ὄνεια κρέα, asininæ carnes, Varinus. Asinis & mulis procomij loco ad oculos defendendos aures datæ sunt longiores. Xenophon. Δορὰ cutis vel pellis asini: ὀνεία, ἡ, paroxytonum, idem, vel forma asini, Varinus. Ὀνὶς καὶ ὄνιθ⊕, fimus asini: posterius etiam de bubulo Homerus dixit, Pollux. Ὀνιαῖα & ὀνίδια, excrementa equi, vt ὀνίδες asini, Varinus. Κίλιον vestis color qui nunc onagrius vocatur: Asinum Dores κίλλον vocant. Pollux. Μύκλαι, lineæ nigræ in asinorum collis & pedibus nascentes, Idem. Μυκλ⊕, reduplicatio quædam in asinorum & boum collo, Idem. Asini colorem refert tarandus, cum ei libuit sui coloris esse: quem sæpe immutat. Cercopithecus pilo est asinino. Δεύελον ἡ κεφαλὴ δ' ἀχέες, ὁ ὅθεν δ' ἄλκιστ⊕ [illegible] ὄνῳ αἰδοίῳ ἀπεικάσθη κ[illegible] μήκον [illegible]: Nicander in Alex. In medio, inquit, flori [illegible] fecit asini genitali similes. Leucrocuta asini ferè magnitudine est, Plin. plerique leguntasini feri, id est onagri. Ad Cadaram rubri maris peninsulam belluæ exeunt quædam asinorum capitibus, aliæ alijs, & depascuntur sata, Plin. Vox asino apprime rudis, vt merito rudere Latinis dicatur: hinc & Græcorum onomatopœia, βρώμησις, βρωμᾶσθαι (quod de mulis etiam dicitur) & ὀγκᾶσθαι: poetæ quidam asinos ὀγκηστὰς cognominant. Ὀγκηθμὸς asini clamor. Hesychius, Βρωμᾶται ὁ ὄν⊕ ἐκ ὀγκᾶται. τὸ γὰρ ὀγκᾶται ὐδεὶς τ̃ ἐμπείρων εἶπε. Thom. mag. Βρωμᾶσθαι Grammatici exponunt de asinis maribus, cum præ fame exclamant, παρὰ τὸ βρώμης ἤγουν τροφῆς δεῖσθαι. Varinus citans Pausaniam. Βρωμητὴς absolutè pro, ὄνος, Nicander in Alex. Βρώμησις καὶ βρωμὴ φωνὴ ὄνου. Ὀν⊕ βρωμώδης, ὁ βρωμησιὴς, asinus rudens per esuriem, aut pabulum edens vel auenam, quam Græci brômon appellant. Μυκᾶσθαι, ὄνοις ἢ καμήλοις ἡμιόνοις βρυχᾶσθαι & βοᾶν. Hesychius. Persius Sat. 3. Findor, vt Arcadiæ pecuaria rudere credas. Ouid. lib. 3. de Arte: Vt rudit à scabra turpis asella mola. Rudentes restes nauticæ, & Asini cùm vocem emittunt. Festus. Abusiue etiam de leonibus & de hominibus dicitur apud Vergilium. Aliqui homines vocem edunt similem cani, asino, equo, &c. hinc quisque iudicandus est eiusdem animalis ingenium referre, Adamantius. In Philomela poemate obscuri authoris hic versus legitur, Quirritat verres: tardus rudit, oncat asellus. Oncare vocem Græcam esse dixi, nec apud vllum Latinorum legisse memini. Nullus in terra Scythica neq; asinus neque mulus gignitur, ac ne vllus quidem visitur propter frigora. Itaque rudentes asini perturbabant Scytharum equos & cum Scythæ sæpenumero Persas adorirentur, eorum equi exaudita asinorum voce, consternati auertebantur, arrectis auribus stupefacti, vtpote insolentia tum vocis, quam prius nõ audissent tum formæ, quam nunquam inspexissent, Herodotus lib 4. Onocrotali aues ab asinino clamore nominantur. Philemon mortuus risu dicitur, cum asellam ficus consumpsisse videret, Valerius Max. lib 9. Ὀνοβατεῖν de asinis proprie dicitur cum equas inscendunt, Pollux. Homerus vt asini tardum & ne per vim quidem celeritatis capacem incessum significaret, vel vt Græce dicam βραδεῖαν καὶ ἀήττητον πορείαν ἐντεῦθεν παρεῖν, hoc versu vsus est, Ὡς δ' ὅτ' ὄν⊕ παρ' ἄρουραν ἰὼν ἐβιήσατο παῖδας. Iliad. λ. Erasmus in prouerbio, Asinus esuriens fustem negligit, non recte ἐβιήσατο legit & vertit. Aiunt asinum si ex eius cauda lapidem appendas, non rudere, Aelianus. Ὀνώδης, asininus, asini instar stupidus. Μονοφόρος, μονοφόρος, ὄνος. Varinus: dossuarios asinos intelligo, quos νωτοφόρους, νωτεῖς, & σκευοφόρους, Grecis vocitare vsitatius est. Clitellæ sunt quibus sarcinæ colligatæ mulis vel asinis portantur. Hinc clitellarium & clitellatum iumentum dicunt. Cato cap. 10. Asinos instratos, clitellarios, qui stercus vectent, tres. Et Plautus in Mostell. Nam muliones mulos clitellarios Habent ego homines habeo clitellarios: Magni sunt oneris, quicquid imponas, vehunt. Sed quas homines baiuli gerunt clitellæ, muli Mariani potius dicuntur. furculæ scilicet, quibus religatas sarcinas viatores gestãt. Frontinus libro 4. Strategematum: C. Marius recidendorum impedimentorum gratia, quibus maximè exercitus agmen oneratur, vasa & cibaria militum in fasciculos aptata furcis imposuit, sub quibus & habile onus & facilis requies esset. (Vide etiam in Mulo H 2 Et in equo E. de clitellis.) Græci hæc aut similia instrumenta ἀναφόρεις, [illegible], & ἀμφίκολλα nuncupant. Aliqui iumentorum clitellas etiam [illegible], μαζ⊕, σαβυάρια, & ἀσράβας. Varinus ἀσράβην ὀχηματικόν interpretatur, cum dubitatione tamen an totum potius iumentum, nõ solæ clitellæ hoc nomine accipiendum sit apud Demosthenem contra Midiam: cum alioqui mulum semper significet. Mulorum, equorum, asinorumque genus sub sellis aut sagmis solo tergore præstat officium, Vegetius 2. 59. Κανθήλια, σάγματα τῶν ὄνων, & quæ eis imponuntur ex vimine contexta & ligna incurua in puppi nauis ad instruendas attegias: & montes Bithyniæ, Varinus. Sagma, sagmæ vel sagma sagmatis, sella quam vulgus (apud Italos & Gallos) bastum vocat, super quo componuntur sarcinæ vel instratum, quo mollior fiat sessio: sed & pro sarcina quandoque ponitur, Cælius libro 11. Forte hinc etiam patrio sermone equos & asinos clitellarios vocant *soumroß* & *soumesel* Græci Latinique sagmarios & sarcinam iumenti *ein soum* (vt Itali somam Greci puto etiam γόμον) & sellam ipsam *ein soume*

ein saumsattel. Palmæ in Babylone ad iugeri spatium extenduntur, & pondere depressæ superius curuantur veluti asini canthelij, Xenophon. Varinus canthelios magnos asinos interpretatur: & prouerbialiter canthelium pro stupido tardique ingenij homine. Κανθήλιοι καὶ κάνθωνες ἐπὶ τούτῳ πολλάκις τοὺς ὄνους καλοῦσι, Eustathius. Polybius, τῆς ἐπιδεδεγμένοις φορτίοις τὰ κανθήλια λαβόντας ἐκ τῶν ὄπισθεν προσέδωσ περὶ αὐτῶν ἐκέλευσε τοὺς πεζοὺς, γενομένης ... παρὰ πάντας χάραξιν ἀσφαλέστατον γενέσθαι προβλήματα. Per canthelia clitellas intelligo. Φυσίον, τὸ κανθήλιον, Varinus. Ὄνον ἐπισάξαι, asinum ad iter parare sella vel sarcina imposita, Herodotus: Xenophon de equo etiam hoc verbum vsurpauit, Pollux. Ἐπισάξαι, ἐπαναβῆναι ἐπὶ τὸν ἵππον, Varinus. Ὀνεών, stabulum asinorum, Varinus. Ὀνόστασις idē significat. Asinarius qui pascit vel ducit asinos, vt agaso qui equos curat: apud Græcos ὀνηλάτης, ὀνηγός, ὀναγός, ὀνοφορβός, ὀνοκίνδιος, vt Varinus habet: vel Dorice ὀνοκίνδιος, vt Suidas & Pollux: pro eodem κιλλακτὴς similiter Dorice apud Varinum legitur, quod probo, nam κίλλον & κίλλαν suprà asinum esse diximus: apud Pollucem κυνακτής, quod non placet in hac significatione: pro venatore tamen, qui & κυνηγὸς, rectè dici puto: vt Varinus quoq; errauerit κιλλακτῆρα tum asinarium tum venatorem exponens. Ὀνηλατεῖν verbum Polluci, asinum agere. Κλωγμὸς, ὁ διὰ τῆς γλώττης περὶ τὸν ὑπερῷον ψόφος, ὃν λακιστὴν τινὲς φασιν, οἷον οἱ ὀνηλάται ποιοῦνται κυρίως, id est sonus qui ore editur ab asinarijs ad fistulæ imitationem. Κλώζεσθαι καὶ ἐπισυρίττεσθαι λέγονται οἱ ἐν θεάτροις νικώμενοι, καὶ κλωγμὸν πάσχειν. Varinus. Lityersas rex Celænarum fuit, vir voracissimus, de quo Sositheus Tragicus apud Athenæum, Ἔσθει μὲν αὐτοὺς τρεῖς ὄλους (forte ὄνους) κανθηλίους. Τρὶς τῆς βραχείας ἡμέρας. Regi Persarum quotidie mactantur χίλια ἱερεῖα (animalia quæ tanquam pura sacrificari & edi possunt) è quibus sunt equi cameli, boues, asini, cerui & plurimæ & aues multæ, &c. Heraclides. Oua gallinarum imparia in vrina asini elixata & esa nephriticos & colicos sanabunt mirificè. Kiranides. Simonides poeta perquàm festiuus pro diuersis mulierum ingenijs alias ex alijs animalibus natas fingit, & inter cæteras ex cinere & asino natã his senarijs depingit: Τὴν δ' ἐκ τε σποδιῆς καὶ παλιντριβέος ὄνου, Ἣ σύν τ' ἀνάγκῃ, σύν τ' ἐνιπῇσιν μόγις, Ἔρξεν ἐν ἅπασιν, κἀπονήσατο Ἀρεστά. τόφρα δ' ἐσθίει μὲν ἐν μυχῷ, Προνὺξ, προῆμαρ, ἐσθίει δ' ἐπ' ἐσχάρῃ. Ὁμῶς δὲ καὶ πρὸς ἔργον ἀφροδίσιον Ἐλθόνθ' ἑταῖρον ὄντινῶν ἐδέξατο. Alexandro Macedoni quum reddita sors esset: Eum qui primus occurrisset, interimeret: vbi quendam præ se agentem asellum vidit, arripi hominem ex oraculo confestim imperauit. At is iam iam iugulandus, intellecta mortis ratione, proclamauit: Ante ambulonem suum non se peti ex responso, quando is obuiam latus esset prior. Perquàm lepida apud Nicandrum de asino fabula legitur, qui iuuentutem à Ioue hominibus donatã, & sibi impositam, cum valde sitiret, dipsadi ad fontem moranti, vt ad potum innoxius admitteretur, tradidit. Hinc est quod dipsas senectute exuta iuuenescit, & propter asini deriuatam in se sitim, eandem hominibus morsu infligit. Sed ipsos poetæ versus propter elegantiam non omittemus. Ἄφρονες, οἳ μὲν τῆς δὲ κακοφραδίης ἀπόνηντο. Νωθεῖ γὰρ κάμνοντες ἀμορβεύοντο λεπάργῳ Δῶρα. πολυσκαρθμος δὲ κεκαυμένος αὐχένα δίψη Ῥώετο, καὶ τὰ λοιπά. Λέπαργον interpretes exponunt ... Et paulo post. Νῶσον δ' ἀργαλέην βρωμήτορος ἢ λαμβάνει θὴρ Δέξατο. Alexandrum Magnum in Babylone multa prodigia perturbabant. Ex his enim quos educabat, leonem quendam eximiæ magnitudinis ac formæ mansuetus asellus calcibus exanimarat, Plutarchus in eius vita. Augusto apud Actium descendenti in aciem asellus cum asinario occurrit: Eutychus homini, bestiæ Nicon erat nomen, quod sibi bonum omen esse interpretabatur. Suetonius. Asinum Coptitæ apud Aegyptios præcipitem agunt, & homines rufos iniurijs afficiunt in contumeliam Typhonis, quem rufi & asinini coloris fuisse ferunt: Busiritæ & Lycopolitæ tubas non admittunt, vt quæ sonum rudentis instar asini edant: In summa, asinum impurum & dæmonicum animal esse credunt propter similitudinem cum Typhone, tum colore tum animi stultitia & improbitate: & cum placentas faciunt in sacrificijs Payni & Phaophi mensium, insigniunt eas nota asini ligati. Persarum etiam regem Ochum vehementer eis inuisum, asini cognomine notauerunt (aliàs, Artaxerxæ cognomen fuit Ochi) vnde commotus ille: Atqui asinus iste (dixit) bouem vestrum vorabit & Apin mactauit. Illi vero qui dicunt Typhonem super asino ex pugna euasisse, & cum septem dierum itinere aufugisset, filios procreasse Hierosolymum & Iudæum, res Iudaicas manifestis fabulis implicant, Hæc Plutarchus, vt nos transtulimus ex libro de Iside: paulò aliter Aelianus, qui Petro Gyllio interprete ita scribit: Busiritæ, Abydus, Lycopolis, idcirco tubæ sonitum ab auditione sua detestantur, atque execrantur, quòd ab asino rudente eius clangor dissimilitudinem non habet: & simul eis qui Serapidis religionem obseruant, odio est asinus, atque acerbitati. Cuius rei non ignarus Ochus Perses, Apim quidem interfecit, asinum autem & consecrauit, & sanctissima religione coli iussit, Aegyptios vt molestia afficeret. Sed is sanè tanti sceleris sacro boui persoluit pœnas, nec iniustas, neque minus graueis, quàm Cambyses dedisset, qui primus bello sacrilego religionibus indicto eiusmodi impietatem commiserat, Hactenus Aelianus, Ochum Aegyptij vernacula lingua asinum appellabant, inertem eius animum, imbecillitati animalis per vituperium comparantes. Quamobrem ipse Apin, vi abstractum immolauit asino. Idem. Cur in Consualibus festis equos & asinos coronant & otiari sinunt? An quia Neptuno equestri festum hoc peragunt, & asinus cum equo libertate communi fruitur? Aut quies ista iumentis concessa est, quod mare tranquillum & nauigationi commodum se præbuisset? Plutarchus in quæstionibus Romanis cap. 47. Onosceli dæmones sunt in aquosa & arida corporibus arescentibus frequentantes, asininis cruribus. Hi sese mares plurimum exhibent, interdum quoque leonem & canem induere videntur, Cælius. Lectum in historia est ab Hyperboreis item Apollini asinum immolari, cui sententiæ astipuletur Callimachus, Τέρπουσι λιπαραὶ Φοῖβον ὀνοσφαγίαι, id est pingues Apollinem oblectant asinorum iugulationes. Sed & de Hyperboreis Pindarus in Pyth js, Παρ' οἷς ποτε Περσεὺς ἐδαίσατο λαγέτας Δώματ' ἐσελθὼν κλειτὰς ὄνων ἑκατόμβας. Lactantius lib. 1. de falsa religione cap. 21. ait Lampsacenos Priapo asinum in vltionem & ludibrium mactare consueuisse: quod quum is deus Vestæ dormientis pudicitiæ insidiaretur, illa intempestiuo aselli clamore sit excitata, & detecta insidiatoris libido. Ouidius Fastorum 6. prolixius hanc fabulam persequitur, & asinum in deæ Vacunę festo feriari, & è pane monilibus floribusque coronari solitum testatur in Vestę gratiam. Idem Fastorum 1. simillimam de Sileno eiusq; asello & Lotide nympha fabellam recitat: & lib. 1. de Arte, Silenum asino delabentem inducit, cum Bacchum in Ariadnes raptu comitaretur. Asinos à Scythis Marti immolari, Apollodorus & alij prodiderunt, teste Arnobio. Phornutus scribit propter bellicum clamorem vociferationemque asinos Marti immolatos. Saracori Asinis ad ferenda onera non vtuntur, neque ad molas, sed bellatores habent, & quemadmodum in Equis Greci sedentes, sic Asinis hi bellica pericula excipiunt: Quòd si quis Asinorum apud eos corpulentior esse videatur, illum Marti sacrificant. Aelianus. Asini in Pompis Bacchi frequentes sunt, Phurnut. Gentes quędam olim, vt ait D. Athanasius, in dijs suis humana cum brutis miscebant, & quę in natura dissimilia erant, deos suos fecerunt, cynocephalos, ophiocephalos, onocephalos, criocephalos: hoc est, qui canis, serpentis, asini, & arietis essent capitibus.

Non est hic silentio prætereunda mirabilis illa Bileami asina in sacris libris Numerorum cap. 22. celebrata, cui & angelum Dei videre, & dominum insidentem alloqui diuinitus datum est. An non etiam ipse rerũ dominus Christus, dum suum ipse ingenium ab omni fastu alienissimum ostendit, & indomito adhuc asello vehitur, vt diuus Zacharias olim futurum prædixerat, maximam huic quadrupedi gloriam adiecit? Extat Luciani liber Lucij vel Asini titulo, & L. Apuleij libri vndecim Asini aurei: idem vtrisq; argumentum, sed Apuleius omnia copiosius tractat & multa intermiscet. Institutum est naturam mortalium & mores humanos obiter designare, vt admoneremur ex hominibus asinos fieri, quando voluptatibus belluinis immersi asinali stoliditate brutescunt, nec vlla rationis virtutisq; scintilla in eis elucescit. Sic enim homo, vt docet Origenes in libris peri archôn, fit equus & mulus: sic trãsmutatur humanum corpus in corpora pecuina. Rursus ex asino in hominem reformatio significat calcatis voluptatibus exutisq; corporalibus delicijs rationem resipiscere, & hominem interiorem, qui verus est homo, ex ergastulo illo cœnoso ad lucidum habitaculum virtutibus & religione ducibus remigrasse, ita vt dicere possimus iuuenes illicio voluptatum possessos in asinos transmutari: mox senescentes, oculo mentis vigente, cum virtutes iam maturescunt, exuta bruti effigie humanam resumere. Proclus nobilis Platonicus monet multos esse in vita lupos, multos porcos, plurimos alia quadam bruti specie circumfusos. Quod minimè mirari nos oportet, cum terrenus locus Circes ipsius sit diuersorium, in quo animæ aut vnguentis delibutæ, aut pharmacis epotis inebriatæ, transfigurentur in brutas animantes. Pharmaca autem sunt obliuio, error, inscitia: Quibus anima consopita brutescit, donec gustatis rosis, hoc est scientia (quæ mentis illustratio est, cuiusq; odor suauissimus) auidè hausta in humanã formam, hoc est rationalem intelligentiam, reuertatur: Hæc Beroaldus in Apuleij Asinum. Asini encomium scripsit Hen. Cornelius Agrippa, in postrema parte libri de vanitate scientiarum. Leo Africanus in descriptione Africæ lib. 8. cap. 20. agens & histrionibus Africæ qui certis diebus in quoddam Alcairi suburbium conueniunt, qui camelos, asinos, & canes saltare docent, inter cætera sic scribit. Plerunq; histrionum quispiam, vbi nonnihil præsultauerit, ad asinum conuersus alta voce Sultanum magni operis ædificium meditari ait, proinde opus illi fore omnibus Alcairi asinis, calce, lapidibus, cæterisq; id genus necessarijs rebus deferendis. Tum asinus repentè in solum prolapsus, pedes in aera attollit, ventrem turgefacit, atq; oculos non secus claudit quàm si exanimus esset. Interim astantibus histrio asini casum conqueritur, obnixeq; rogat alio recuperando ipsum adiuuent. Coacta viritim qua potest pecunia, Ne existimetis, inquit, asinum mortuum: helluo enim paupertatis domini sui conscius, hoc dedita opera confingit, vt munusculis illi collatis, pabulum sibi emere queat. Deinde ad asinum conuersus, vt confestim exurgat monet: cæterum non se loco dimouens asinus, frequentibus fustuarijs vapulat: quibus nec dum excitatus, fabulam repetit histrio, iterumq; plebem adortus, Scitote, inquit, Sultanum edictũ tulisse, vt luce crastina populus omnis triumphi spectãdi causa ciuitatem exeat: fœminæq; omnes venustæ ac nobiles pulcherrimos asinos inequitent, atq; ijs auenam & præstantem Nili aquam potandam exhibeant. Vix hæc verba absoluit histrio, quando asinus in pedes erectus prosilit fremens & lætitia exultans. tum fabulã prosequens histrio, Vici, inquit, nostri præfectus, à me commodato petijt elegantem hunc meum asinum, deformi ac vetulæ vxori suæ vtendũ. Ad hæc verba asinus, tanquam humanæ mẽtis compos, auriculas complicat, & altero pede claudicans luxatum se fingit. Tum histrio: tibi itaq; arrident iuuenculæ? Asinus caput inclinans annuere videtur. Age, igitur, hic plurimę sunt iuuenculæ, indica quæ tibi magis placeat? Asinus spectatorum coronam circundat, & fœminam honestiorem seligens, eò contendit, capiteq; contingit: spectatores verò alta voce ridentes, exclamant, Heus, inquiunt, asini fœmina. Posthæc asino insiliens histrio, ad alium se locum confert. Hæc ille. Aegyptij in Hieroglyphicis onocephalum pingunt, hominem rudem & nunquam peregrinatum significantes, vt qui nec historias cognouerit, neq; ea quæ alibi fiunt persentiscat, Horus. Appion Posidonij & Apollonij Molonis mendacia secutus, vt Iosephus secũdo aduersus ipsum libro redarguit, Iudæos Hierosolymis in templo aureum asini caput ingentis pretij coluisse scribit: idq; deprehensum esse ab Antiocho Epiphane cum templum spoliaret. Atqui cum varij casus (inquit Iosephus) nostram ciuitatem vexauerint, & Theos ac Pompeius magnus ac Licinius Crassus, & postremo Titus Cæsar ciuitatem ceperint, nihil huiusmodi illic inuenêre, sed purissimam pietatem. Antiochus verò pecuniarum inops, cum non esset hostis, sed fœdere iunctus, socios & amicos nos aggressus est, nec aliquid in templo derisione dignum inuenit, vt multi & fide digni scriptores testantur, Polybius Megalopolitanus, Strabo Cappadox, Nicolaus Damascenus, Timagenes, Castor Chronographus & Apollodorus: qui omnes Antiochum pecunijs indigentem & fœdera violasse, & templum auro argentoq; plenum spoliasse scribunt. Hæc Aegyptius Appion considerare debuerat, nisi cor asini ipse potius habuisset, & impudentiam canis, qui in Aegypto assolet coli, Hæc Iosephus. Meminit historiæ huius Nic. Leonicenus etiam lib. 3 cap. 30. Plutarchus Symposiacorum lib. 4. problemate 5. Probabile videtur (inquit) Iudæos suem colere, vtpote seminandi & arandi magistram, vt asinum quoq; colunt, quod aquæ fontem eis aperuerit. Huc facit Petri Criniti ex primo libro de honesta disciplina caput 9. Verba sunt (inquit) Cornelij Taciti, quo loco historiam de Iudæorum origine & moribus scribit. Assensere Iudæi Mosi duci, atq; omnium ignari fortuitum iter incipiunt: sed nihil æque quàm inopia aquæ fatigabat: Iamq; haud procul exitio totis campis procubuerant, cum grex asinorum agrestium, è pastu rupem nemore opacam conscendit. Secutus Moses, coniectura herbidi soli, largas aquarum venas aperit. Hic vulgatissimi codices deprauati sunt: sed ita legendũ esse constat ex Apologetico Tertulliani, vbi ille, Refert (inquit) Tacitus Iudæos Aegypto expeditos, siue (vt putauit) extorres, vastis Arabiæ aquarum locis egentissimos. cum siti macerarentur, onagris, qui forte de pastu potum petituri existimabantur, indicibus fontium vsos, ob eamq; gratiam cõsimilis bestiæ superficiem consecrasse. Sed hæc mera mendacia sunt. Nos in sacris legimus Geneseos 36. quòd Ana socer Esau dum pascit asinos patris sui in deserto, inuenerit הימים *iemim*, mulos interpretantur rabini Saadias & Salomon, vt etiam Steuchus & Sanctes ex nostris. Hieronymus aquas calidas, secutus quorundam Iudæorum opinionẽ. Sic enim scribit in Quæstionibus. Alij putant iamim maria appellata, & volunt illum aquarum congregationes reperisse, quæ iuxta idioma linguæ Hebraicæ maria nuncupãtur. Et paulò post: Nonnulli putant aquas calidas iuxta Punicæ linguæ viciniã, quæ Hebrçæ contermina est, hoc vocabulo signari. Sunt qui arbitrentur onagros ab hoc admissos esse ad asinas, & ipsum istiusmodi reperisse concubitum: vt velocissimi ex his asini nascerentur, qui vocãtur iamim. Pleriq; putant quod equarum greges ab asinis in deserto ipse curauerit primus inscendi, vt mulorũ inde noua contra naturam animalia nascerentur. Aquila, Symmachus, Theodotion & LXX. vocẽ Ebraicam reliquerunt, quæ tamen à librarijs vitiata est, dum alij scribunt *ἰαμεὶν*, alij *ἠμεὶν*. Chaldaica translatio habet, גבריא *giburaia*, id est fortes: Arabica בגאל *begal*: Persica Mar au astarta. R. Dauid Kimhi in libro Radi cum mulos exponit, quem doctiores hodie sequũtur.

Cæterum

Cæterum Romani veteres pari causa & Christianos æque ac Iudæos asinarios vocarunt, obstinato videlicet in Christi nomen odio, quem per ignominiam etiam Christum per e literam appellabant. Sed & figuris picturisque Christianis illudebant, quando infando etiam picturæ genere Deum nostrum sic depictum spectanti populo proposuerunt, vt is foret auribus asininis, pede altero inungulatus, librum gestans & togatus. Cui flagitio vt scelus adderent, tali titulo Christi effigiem dedecorarunt: Deus Christianorum ὀνοχοίτης: qua in re vel ipse quidem Tertullianus ægrè à risu abstinuit, cum nomen ipsum & formam conspiceret, Hæc Crinitus. Non omittenda est hoc loco Simsonis historia, quæ in sacris Biblijs libro Iudicum cap. 15. proponitur. Simson vir apud Iudæos omniũ fortissimus, cum in ipsum inermen Philistæi irruerent, maxilla asini arrepta quamuis iam marcida hostes mille prostrauit: inde cum nimia siti laboraret, proiecta maxilla, preces ad Deum fudit, & aquæ ex dente molari profluentis scaturiginem impetrauit. Sunt qui vocem Hebraicam המכתש hamactesch, non verum dentem molarem, sed saxum dentis specie interpretentur, quod fuerit in loco illo tum recens à re gesta Læhi, id est maxilla, appellato. Notum est lapides quosdam molares vocitari, non solum qui tam in vsu molæ sunt, sed quoniam illius sunt generis, ex quo præstantiores fiunt molares siue catilli, quos asinos etiam Græci nominant.

VT Pierius Valerianus in vario & doctissimo suo Hieroglyphicorum volumine docet, per Asini effigiem denotabantur olim, denotariúe possunt hæc. I. Rerum omnium, hominumq; locorumq; ignarus per Asellicipitem hominem significabatur. II. Immodica petulantium hominum luxuria, per Asinum in diuinis literis notatur. III. Impudentia: quòd Asinus sua tantùm commoda destinatissimo quodam animo prosequatur: & modò suæ morem gerat voluntati, nihil pensi habeat, castigationes contemnat, verbera etiam nihili faciat. Xenophon Asinos quadrupedum inuerecũdissimos dixit. Iosippus cor Asini & Canis impudentiam obijcit Appioni. IIII. Populus Iudaicus: vtpote qui sublimioris doctrinæ, quæ in diuinis eorum literis delitescit, intellectum minimè percipiunt, simplicitatemque scriptorum tantùm prosequuntur, ob huiusmodi stuporem & imperitiam Asinæ assimilatur, quam Christus posthabuerit inscenso eius pullo, qui factus est ea doctrina dignus quam ille nos docuit, &c. V. A Deo & sacris alienus. Asinum enim Aegyptij adeò impurum existimabant, vt animal etiam dæmoniacum arbitrarentur, &c. Erat verò apud eos mos vt Asinum ludibrijs omnibus incesserent, luto cespitibusque passim impetitum, contis etiam simularent, quaque se locus offerret opportunus, præcipitem agerent. vnde prouerbium in contemptibiles despicatissimosque homines emanârit, Asinus Aegyptius. VI. Egregium principium citò destitutum. In ore enim omnium est Asini succussationem (vel inceptum cursum) parum admodum procedere, &c. VII. Stoliditatis ludibrium. Sic Aegyptij in Simiarum grege Asinum vel saltare vel tibijs canere, vel etiam disceptare fingebant, rem quidem tam dictu quàm spectatu ridiculam, sed quæ in secessu pondus habeat. VIII. Indocilitas, per Asinum frænatum, apud Aegyptios & Mathematicos. IX. Sophistarum nugæ. Asinum enim (inquit Pierius) Sophistæ nostri ita in delicijs habent, vt sine Asino nihil meditentur, nihil moliantur, & disciplinam omnem suam περὶ ὄνου σκιᾶς ostentent, &c. X. Adulatorum illecebræ. Sacerdotes enim Aegyptij Asinum inter flores & vnguenta statuebant: quorum nihil ad sensum eius pertineret: ex hoc scilicet perniciem, quæ potentioribus præcipuè assentatorum machinis insidiatur, indicantes, cùm inde risui & ludibrijs omnium exponantur, qui enormes adulatorum assentationes aucupantur. XI. Ignauia. XII. Mulier male morigera & conceptum euitans, &c. per Asinam & fustem inhærentem tergo, designatur: vt vir etiam minimè officiosus in vxorem, per Asinum, &c. XIII. Prægnantiæ dissimulatrix. Asina enim impendio cauet ne vel in conspectu hominum, vel in luce pareat. XIIII. Solstitium vel tempus annuum, per Asinæ pullum. Solstitio enim ferè & parit & admittitur: annumque integrum omnino gestat. XV. Vir frugi, vxor prodiga, per hominẽ sparti funiculum torquentem, & Asellum à tergo opus quantumcunque fieret, abrodentem. XVI. Patremfamiliâs parcum, familiam prodigam, per Asinum vnum longioris funis nodos complicantem, ac alios à tergo clanculum dissoluentes. XVII. Bonum omen quod Augusto in aciem descendenti Eutychus asinarius, & Asinus Nicon nomine obuij fuerint. XVIII. Vinitor, nam abroso ab Asino vitis palmite, vindemiam inde feraciorem prouenisse obseruatum est: idque secuti mortales lætiorem sibi quotannis prouentum compararunt. XIX. Ochus ab Aegyptijs, quem tanquam tyrannum oderant. XX. Labor indefessus atque seruilis. Eremitam diuinæ literæ per Onagrum intelligunt. hoc enim animal in solitudinarijs locis vitam degit.

Andreæ Alciati Emblema in auaros.

Septitius populos inter ditissimus omnes,
Defraudans genium, q; suum, mensasq; paratas,
Cui similem dicam hunc, inopem quẽ copia reddit?
Nanq; asinus dorso pretiosa obsonia gestat,
Arua senex nullus quo magis ampla tenet,
Nil præter betas, duraq; rapa vorat.
An ne asino? Sic est; instar hic eius habet.
Seq; rubo aut dura carice pauper alit.

Σεκούνδου, ὄνου λαλεῖ.

Τίπτε τὸν ἐργοπόνον βραδύπουν ὄνον ἀμμιγ' ἐν ἵπποις,
Οὐχ ἅλις ὅττι μύλοισι περίδρομον ἄχθος ἀνάγκης,
[illegible]
Γυρὸν ἀλωεταῖς ἐξελάατε δρόμον;
Στεῤῥὴ δ' ἐν σκοπέλοις κοιλάδι κῆτος ἔχω,
Ἤν μοι τὴν σκολιὴν αὐχένι γαῖαν ἀρεῖν.

PROVERBIA.

Asinus Aegyptius, pro eo qui derisui sit omnibus, quemque omnes insectentur, conuellant, lacerent, Cælius Rhod. Bouem si non possis, asinum agas. Vide inter prouerbia de Boue. Asellam agas. Asinus alia portat, alia Lacon. Antronius asinus. Asinus inter apes, de ijs qui in mala inciderunt, Erasmus & Suidas. Sus sui pulcher, asinus asino. Vide in Sue. Asinus auis, Eras. & Suid. Asinus auriculas mouens, Erasmus & Suid. Ἠλιθιος [illegible] Verba hæc apud Varinum ex authore innominato citantur. Auriculis demissis, prouerbium à iumentis ductum, cui aduersari videtur illud, Auribus arrectis Horatius Serm. 1. Demitto auriculas, vt iniquæ mentis asellus Quum grauius dorso subijt onus. Nos etiam aures illum demittere dicimus, qui spe sua frustratur, *Es laszt die oren hangen.* Asini aures, vide paulò inferius in Mida, Asinus balneatoris, in eos qui ex suis laboribus ipsi nihil fructus capiunt. sic Germani, *Ein kar-*

 ger reycher

ger rercher ists Salomons esel. Ab asinis ad boues transcendere, est ex humiliore cõditione ad ditiorum partes transire, apud Plautum in Aul. vt supra recitauimus. Asini homines pro stupidis & stolidis apud eundem in Pseud. Camelus vel scabiosa complurium asinorum gestat onera, Erasmus. Ἡ κάμηλος ψωριῶσα (aliâs καὶ ψωριῶσα) πολλῶν ὄνων ἀνατίθεται φορτία, εἰς ἀγλαΐην ἐν χθονὶ κατατεμῶν, περὶ Λαΐδος ἑταίρας, Suidas & Varinus. De Laide meretrice dictũ puto, quæ iam vetula speculum Veneri consecrauit, vt Alciatus Emblemate perquàm lepido expressit. Si vel asinus canem mordeat, litem mouebit. Suidas Canthelius, tardus ingenio, rudis, vel magnus asinus, Suidas. Κανθήλιος, ὠμός, μωρός, Varinus: forte legendum, κανθήλιος ὄνος, μωρός. Asini caput ne laues nitro. Similia nobis sunt, *Es ist nit not das man die sauvu schirt, man pflackt oder sengt sy doch vuol* &, *Man sol die seck nit mit seiden nehen.* Asini cauda. Asinus compluitur: Cephisodorus apud Suidam, Σκώπτεις μ', ἐγὼ δὲ πῶς λέγοις ὄνος ὕομαι: in eos qui maledictis nihil omnino commouerentur. Nam asinus ob cutis duritiem adeò pluuia nihil offenditur, vt vix etiam fustem sentiat. Huic affinia sunt apud nos. *Ich bin so nassz als ich vuerden mag*: &, *Vuenn ich den rock schüttel, so fallet es alles ab.* Asinus Cumanus, vel apud Cumanos, ὄνος εἰς Κυμαίων, Erasmus & Tzetzes in varia historia 4.10.& 11. de rebus raris & inopinatis dicitur, Apostolius. Vide in Leone H e. Asinos non curo. Ab asino delapsus. Ab equis ad asinos. Equus ex asino. Vide vtrumque in Equo. Asinus esuriens fustem negligit: Huic respondet Germanicum, *Hungerige fliegen oder mucken beissend scharpff.* Fabulam narrare surdo asello, Horatius 2. epist. Suidas etiam refert in prouerbio, Ὄνος τὰ ὦτα κινῶν. Asinum sub freno currere doces, hoc est indocilem doces. Nã equus ad cursum idoneus, asinus ad equestrem cursum inutilis, Horatius, Infelix operam perdas, vt si quis asellum In campum doceat parentem currere frene. Vtere curru tuo de asinis nihil laborans, Ἀπήνῃ μὲν τῇ σῇ ἁμάξῃ, τῶν δ' ὄνων οὐδέν μέλει: hoc est, Cura res tuas hisque fruere, nihil inquirens de alienis. Nam cui plaustrum est domi, nõ opus habet deportandis oneribus asinos aliunde conducere. Asini lana, Ab asino lanam, & Asinum tondes, ὄνου πόκος vel πόκοι, Ὄνον κείρειν, de inutili vel impossibili labore. Asinus in pelle leonis: Notus est Aesopi apologus. Asinus ad lyram: Ὄνος λύρας, scilicet ἀκροατής. Ὄνος λύρας ἀκούων κινεῖ τὰ ὦτα: in imperitos & laude digna non approbantes, vel ea laudantes quæ non intelligunt, secundum illud, Asinus auriculas mouens. Apud Menandrum sic effertur, Ὄνος λύρας ἤκουε, καὶ σάλπιγγος ὗς. Pythagorei de animalibus solum asinum asserunt ad harmoniam non factum esse, proinde absurdam bestiam nullo sensu ad lyræ soni tum affici, Aelianus. Miretur sanè aliquis cum natura auriculas longiores illis addiderit animãtibus, quas auditu præcellere oportebat, & sonos promptissime apprehendere, cur non eædem sonos simul argutius discernant: ceruus enim discernit & afficitur, asinus non item. An non tam ad cognitionem & voluptatem aurita sunt animalia quædam, quàm ad corporis incolumitatem tuendam? præsertim cum timida ea omnia sint. Proinde in stupidum & ea quæ non intelligit se intelligere simulantem prouerbium hoc conuenient: Πῶς γὰρ ἂν φαίη τις πάντα ἐγνωκέναι καὶ περὶ τοῦ λαληθῆναι αὐτῷ, καὶ ὦτα μεγάλα ἔχει καθάπερ ὄνος; Suidas. Eiusdem argumenti sunt apud Suidam, Asinus ad tibiam, Asinus tubam audit, Ὄνος πρὸς αὐλόν, Ὄνος ἀκροᾶται σάλπιγγος. Malo asino vehitur, ἐπ' ὄνου πονηρᾶς ὀχεῖται, in eum cui res sunt parum secundæ: felices enim eximijs equis insidere gaudent: nec inscite iacietur in hominem parum feliciter coniugatum. Simile est illud Vuestphalorum, *Her ytt eyn geck pferdt.* Nos vulgo hominem ira temere commotum asino inequitare dicimus. Asini maxilla vel mandibula, Ὄνου γνάθος, iocus in hominem voracem apud Eupolidem. Eiusdem nominis Laconiæ promontorium est, quod stadijs ab Asopo ducentis distat, Pausania teste, à figura forsitan appellatum. Midas auriculas asini, Suidas & Varinus in Midæ mentione: in stolidos & crassis auribus pinguique iudicio homines: vel contra, qui aliquid eminus audiunt, quibus vulgo aures tenues esse dicimus: tyrannos præsertim, qui corycæos & auscultatores quasi oblongas aures habent, qua prouerbij figura longę etiam regum manus dicuntur. Eustathius annotat veteres finxisse homines quosdam habuisse aures Asini quod sensu audiendi valerent. Nullum aliud animal acrius asino audire ferunt, mure tantum excepto. Lucianus in libello cui titulus, non esse facile credendum delatoribus, Calumniæ depingens imaginem, Midæ aures illi tribuit. Argo poetæ complures oculos attribuunt, quod homo solers ac perspicax & πολυπράγμων fuerit: sic auditioni præcipue intentum asini aures habere dictitamus. Midæ aures quomodo abierint in asininas Ouidius libro 11. Metam phoseon graphice depingit. Asini mortes, Ὄνου θανάτους, de ijs qui narrarent absurda ridiculaque dictu, vt Apuleius in Asino suo. Muli asinis quantum præstant. Asinus mysteria portans, Ὄνος ἄγων μυστήρια, in eum qui prætér dignitatem in munere quopiam versatur: vt si quis ignarus literarum bibliothecæ præficiatur. Athenis olim res quibus ad peragenda sacra Eleusinia opus erat, asino impositæ deportabantur. Huc pertinet apologus ille, quem Alciatus inter Emblemata versibus illustrauit, sub titulo, Non tibi, sed religioni.

Isidis effigiem tardus gestabat asellus,
Pando verenda dorso habens mysteria.
Obuius ergo deam quisquis reuerenter adorat,
Piasq; genibus concipit flexis preces.
Ast asinus tantum præstari credit honorem
Sibi, & intumescit admodum superbiens:
Donec eum flagris compescens dixit agaso,
Non es deus tu (aselle) sed deum vehis.

In Mysia rari reperiuntur asini quibus recta sint ilia: inde nato adagio vt ὀσφὺν κωπηγός, ἤγουν κατεαγώς, id est ile fractum habens, dicatur, ex Mysia asellus, Cælius Rhod. Asino ossa das, cani paleas. Asinus in paleas, Ὄνος εἰς ἄχυρα, in eos qui præter spem in bona quædam incidunt, ijsq; fruuntur abunde. De asini prospectu, Ὄνου παρακύψεως, in eos qui ridendo titulo quempiam calumniantur, aut de friuolis rebus aliquem in ius vocant. Prouerbij occasionem alij aliam referunt, vt Erasmus recenset, ego ne nimius sim, ad reliqua pergo. Rex aut asinus: id est victor aut victus: Tractum est adagium à sphæræ ludo de quo suprà diximus. Eodem sensu nostri quidam, *Er vuil künig oder dreck sein.* Prouerbium olet quod scribit Horatius in Epistolis:

Qui male parentem in rupes protrusit asellum, Et merito: quis enim inuitum seruare laboret? Quadrabit in quosdam peruerso natos ingenio, qui cum ipsi non sapiant, nolint tamen bene consulentium monitis obtemperare. Asinus inter simias, vbi stolidus aliquis incidit in homines nasutos & contumeliosos. Simile habent Germani, *Ein eule vnder einem huffen kräyen.* Scytha asinum. Vide Scytha equum. Asinus stramen mauult quàm aurum. De asini vmbra, περὶ ὄνου σκιᾶς: in illos qui temere quamuis ob causam sine fructu contendunt, quod nostri dicunt, *Vmb ein tubendreck haderen.* Ridiculam historiam ex qua ortum est prouerbium paroemiographi referunt. Archippus comœdiam scripsit titulo Vmbræ asini. Asinus in vnguento, Ὄνος ἐν μύροις, Erasmus & Suidas. Τὸν ξύοντα ἀντιξύειν, prouerbium ab asinis translatum, Vide in mulo hi, mutuum muli scabunt.

Συνωχεῖ

Συνάγει ὁ Ὄκνος τὴν θώμιγγα. Torquet piger funiculum, prouerbium apud Ionas celebratum, vt Pausanias scribit in Phocicis, cuius verba paulò aliter quàm ab Erasmo translata subscribam. Ex Polygnoti picturis (inquit) hęc etiam est. Vir quidam (apud inferos) sedet, quem titulus Ocnon esse indicat. Factus est autem ad hũc modum, vt ipse funiculum torqueat, astante asella, quę quod tortum fuerit assidue abrodat. Hunc Ocnum, aiunt, hominem fuisse industrium, operiq; intentum, sed vxorem habuisse sumtuosam & prodigam, quæ omnia illius labore corrasa mox absumpserit. Cognitum autem est mihi etiam ab Ionibus dici solere, si quem conspexissent in re quapiam elaborantem, quæ nihil adferret emolumenti, Hic homo funiculum Ocni cõtorquet. Picturæ hoc genus Delphis consecratum fuit. Plinius inter Socratis pictoris argumenta, Et piger, inquit, qui appellatur Ocnos, spartũ torquens, quod asellus arrodit. Errat Varro, qui desidem & ignauum hac pictura significari putauit, cum laboriosus potius & industrius, sed cui vxor prodiga sit, designetur, quamobrem asina, non asinus in pictura est: quod Pausanias de industria annotauit, authores reliqui neglexerunt. Idem argumentum marmore cælatum, Romæ duobus visitari locis, nempe in Capitolio & in hortis Vaticanis Hermolaus Barbarus testis est. Hoc interim admirandum, non solum cur Plinius, vt Erasmus putat, sed Pausanias etiam & alij, ipsum hominem Ocnon, id est pigrum appellauerint potius quàm asinum, cui conuenit tum res ipsa nempe pigritia, tum nomen, cum onos & ocnos vna tantum litera differant: & Propertius non Ocnon torquere funem, sed illum ipsi torqueri his versibus confirmet: *Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno, Æternusq; tuam pascat aselle famem.* Plutarchus in libro de animi tranquillitate: Ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἐν ᾅδου ζωγραφούμενος σχοινοπλόκος, ὄνῳ τινὶ παρίησιν ἐπιβοσκομένῳ καταναλίσκειν τὸ πλεκόμενον, &c. Hoc est, Quemadmodum apud inferos depictus is qui funem torquet, permittit asino vt depascens absumat id quod tortum fuerit: ita pleriq; rudes obliuiosi & stupidi homines, nulla præteritorum ratione habita, futura semper expectant, & præsentia abolent. Hæc prolixius adiicio, vt quæ Erasmus nec Græce rectè legit, nec aptè Latinè reddidit, emendentur. Sunt qui ex hoc figmento, referente Suida, Erasmus enim preteriit prouerbium ὄνου πόκαι, de rebus nullo fine perficiendis interpretentur, vt πόκαι non ipsa asini vellera sint, sed funiculi, quos abrodere & quasi tondere fingitur. Quinetiam prouerbium, τὰ ἐν ᾅδου, id est, Quæ apud inferos, Aristophanis interpres ad eandem fabulam refert: quasi non in genere ad omnia pertineat, quæ de inferis poëtæ nugantur, vt omnia inania somniisq; similia aptè sic nominemus. Mihi sanè qui primi hæc confinxerunt, Cratinus & Aristophanes, veterum poetarum & Homeri maximè fabulas imitati videntur, qui alias quoq; apud inferos pœnas similiter perpetuas & infinitas celebrarunt, vt cribra Danaidum, Sisyphi saxum, & Tityi iecur, & in Caucaso Promethei: vt hic ipse perpetuus in torquendis funibus labor, pœna illius fuerit, qui viuus vel in vxorem luxuriosam, vel in meretricem prodigus fuisset. Extat Alciati Emblema hoc titulo: Ocni effigies: De his qui meretricibus donant, quod in bonos vsus verti debeat.

Impiger haud cessat funem contexere sparto,	*Humidaq; artifici iungere fila manu.*
Sed quantum multis vix torquet strenuus horis,	*Protinus ignaui ventris asella vorat.*
Fœmina iners animal, facili congesta marito	*Lucra rapit, mundum prodigit inq; suum.*

Sed desino tandem Ocni funem torquere, si prius monuero ocnon etiam dici Græcis auem ex ardearum genere maximam & pulcherrimam, teste Pausania, quam Aristoteles stellarem vocat, & olim è seruo in auem transiisse fabulam narrari scribit, quoniam vt cognomen sonat, iners otiosaq; sit. Empusa mutabilior prouerbij loco ab Erasmo refertur. Aristophanes enim meminit in varias eam formas mutari, vt bouis, muli, canis, & rursus mulieris formosæ. Interpres scribit spectrum quoddam esse, quod ab Hecate soleat emitti vidẽdum miseris & calamitosis. Quidam existimant meridianis horis apparere solitum iis qui parentant manibus. Fit autem in sacris etiam Psalmis mentio meridiani dæmonij. Sunt qui hanc ipsam Hecaten affirmant esse: narrant autem vno videri pede, vnde & nomen additum putant ἔμπουσαν οἱονεὶ ἑνίποδα: Hæc Erasmus. In Etymologico legimus Empusam esse dictam παρὰ τὸ ἐμποδίζειν, ἢ ἀπὸ τοῦ τὸν ἕτερον πόδα χαλκοῦν ἔχειν, ἢ ὅτι ἀπὸ σκοτεινῶν τόπων ἐφαίνετο τοῖς μυουμένοις. ἐκαλεῖτο δὲ αὕτη καὶ ὀνοπόλη. Suidas habet sic dictam παρὰ τὸ ἑνὶ ποδίζειν ἤγουν τὸν ἕτερον πόδα χαλκοῦν ἔχειν: quæ lectio similiter in Etymologico restituenda est. Vocabatur etiam ὀνοκώλη ab asinino pede, quem βόλιτον vocant: βόλιτος enim propriè asinorum fimus est. Cæterum dæmones quosdam onoscelos dictos supra annotauimus. Nunc Germanica quædam adagia, in quibus asini mentio fit, subnectemus, & quæ eis respondent Latina, nulla tamẽ eiusdem animantis mentione. *Ein esel heisset den andern sacktrager*, id est, Asinus asinum saccigerulum vocat: quo sensu illud vsurpatur, Loripedem rectus deridet. *Disteln sind des esels salat kreüter*, id est, Cardui asino acetarij loco sunt: cui conuenit, Similes habent labra lactucas. *Vil seck sind des esels todt*, id est, Multi sacci asinum opprimunt vel enecant: Huiusmodi est, Cedendum multitudini. *Man rufft den esel nit zu hoffe, er sol dann secke tragen*, id est, Asinus non vocatur ad aulam nisi pro saccis portandis: Latini similiter monent, Porrò à Ioue atq; fulmine. *Wenn dem esel zu wol ist, so geht er auff das eyss tantzen, vnd bricht ein bein entzwey*, id est, Cum asinus lasciuit, in glaciem saltaturus progreditur, & crus perfringit. Eiusdem argumenti est illud, Viro Lydo negotium non erat, sed ipse egressus emit. Apologum de Leonis, asini & vulpis societate retuli in prouerbio, Leonina societas.

DE HINNO, INNO, ET GINNO.

Hinnus, innus & ginnus, animalia nobis per Germaniam ignota sunt (nisi, quis viles & paruos asellos etiam sic nominare velit, vteri vitio nanos) quanquam ne aliarum gentium nomina præter Græca reperio, à quibus Latini quoq; mutuati sunt. Nam Itali qui nanos & bastardos asinos vocant, circumloquuntur. Qui ex equo & asina concepti generantur, quamuis a patre nomen traxerint, quod hinni vocantur, matri per omnia magis similes sunt, Columel. Equo & asina genitos mares, hinnulos antiqui vocabant: contraq; mulos quos asini & equę generarent, Plin. Hinnulus, fœtura capreolorum, caprarum, damarum, leporum, similiumque: item ex equo & asina genitus, Idem. Inulos accipiunt nonnulli (Hermolaus Barbarus) ceruinos pullos: hinnos autem & hinnulos cum flatili ac duplici consonante, ex asina conceptos mares equi seminio, Cælius Rhodig. Muli & hinni bigeneri atq; insitij (insititij) non suopte genere ab radicibus: ex equa enim & asino, fit mulus: contrà ex equo & asina hinnus, vterq; eorum ad vsum vtilis, partu, fructu, ventre, Varro. Et paulò pòst: Hinnus minor est quàm mulus corpore, plerunq; rubicundior, auribus vt equi, iubam & caudam similem asini habet. Item in ventre est, vt equus, menses duodecim. Hosce item vt equulos & educant, & alunt, & ætatẽ eorum ex dentibus cognoscũt. Hinnos vel hinnas quo sensu accipere debeamus, Varro designat.

Ait enim, ex equis & mulis (aliàs hinnulis, quod non placet) qui nascantur, hinnos vocari, Nonius. Hinnus, hinna, & hinnulus, & himula vocantur, qui ex equo & asina nascuntur, quos quidam burdones appellant, Perot. Ego in quatuor his dictionibus librariorum culpa factum puto, vt m pro duplici n legatur. Burdo autem dictus videtur διὰ τῶν φόρτων, id est, oneribus: nam & Græce apud quosdam recentiores φόρτων legitur: vel quòd bardum, id est, stupidum & fatuum sit animal: aut forsan ab Hebraica voce pered, quæ mulum significat, vt pirdah mulam. Sunt enim hinni etiam muli quidam, cum ἡμίονοι, id est, ex altero parente asini sint. Latini grammatici hominem bardum dici putant à Græco βραδὺς, qui tardus ingenio sit. Manni seu mannuli equi dicebantur, haud ita magni, ac præmites, vulgus, vti scribit Porphyrio) burdos vocabat: Burdones dici videntur quoq; ab Iureconsulto, Digestorum tricesimo secundo, ac de legatis tertio, Cælius Rhodig. Peculiare quoddam mulorum genus in Gallia circa Gratianopolin haberi audire aliquando memini, quod ex asina & tauro natum vernacula lingua iumar appellant. In Helvetiæ alpibus supra Curiam ad pagum Spelugam ex equa & tauro natum equum ex viris fide dignis accepi. Hinnulus ex tauro & equa generatur. Multos vidimus, inquit Scaliger. duos olim habuimus: nunc vnam fœmellam: cuius aures inter, ossea tubercula duo semiiuglandis magnitudine paternæ frontis præ se ferunt rudimẽtum. Huic generi aiunt quidam superiores deesse dentes. Illud in iis vitium frequens, quòd inferior mandibula porrectior est superiore: quod in multis conspicitur piscibus. Besi dicuntur à Gabalis & Aruernis. Hoc tempore in aula regis Galliarum animal nutriri aiunt ab anteriore parte asini, posteriore ouis specie. Sed præter institutum est bigenera hîc omnia persequi. Ferrariæ in aula principis inter peregrina animalia aselli etiam pumili aluntur. De mulis pomiliis Martialis distichon extat:

His tibi de mulis non est metuenda ruina,
Altius in terrà penè sedere soles.

Mulus cum equa coniunctus innum procreauit: post deinde superuenire non solet, Aristoteles interprete Gaza: Græci codices γίννον habent cum gamma & hic, & mox de equo nano. Plinius 8.44. hæc ita reddit: In plurium Græcorum est monumentis, cum equa muli coitu natum, quem vocauerint hinum, id est, paruũ mulum. Hinum scribit per n simplex. Prodeunt quos ginnos vocant ex equa, cum in gerendo vtero ægrotauit, more pumilionum in ordine hominum, aut porcorũ quos posthumos (μετάχοιρα) vocant: & quidem vt pumilio, sic ginnus modum suo genitali excedit. Arist. 6.24. historiæ animalium. Et alibi in libris de partib. animalium: Ex equo & asino ginni proueniunt, cum conceptus in vtero ægrotauit. Aliqui non ginnum, sed ἰννὸν scribunt pro manno vel equo pumilo. Ginni apud Aristotelem deminuta forma equi dicuntur: quos & gygenios ab Strabone nuncupari putãt nonnulli: quanquam & mulorum genus sic in Liguria vocetur, Cælius Rhod. ἶνις apud Græcos filium vel nepotẽ significat: & fieri potest, vt ab hac voce iumenta nana quæuis Græce ἶννοι & γίννοι dicantur, quod pullorum magnitudinem nunquam excedant: & apud Latinos hinni & hinnuli, & fortè ginni quoq;. Quanquã apud eos complurium quadrupedum fœtus, similiter, vt supra diximus, sic appellentur. Etymologiam literatores afferunt quod hinniant & vocem reddant equinæ similem, quam ego non probo: neq; enim in ceruis & leporibus, & aliis huiusmodi talem percipimus vocem: & Græcæ magis quàm Latinæ originis vocabulum apparet. Vt mulus sic & burdo sterilis est. Hic equum magis refert, & vocem edit equi: ille asinum, Albertus Mag. Videtur autem intelligere muli genus ex equo & asina prognatum. De hinno & hinnulo, &c. vide plura in ceruo H.a. & in mulo C. Musimon pen cor. asinus, mulus, aut equus breuis, Promptua.

DE ONAGRO SIVE ASINO SYLVESTRI.

ONAGRVS apud Varronem, imitatione Græca, ὄναγρος: Latinis vsitatius onager dicitur, asinus est ferus aut syluestris: regionibus nostris ignotus, dici tamen potest vernacula lingua *ein Waldesel*. Historiæ Iob cap. 6. פרא pere exponunt, onagrum Latini & Græci: item Hieremiæ cap. 14. Pered verò in eadem lingua mulus est. Prophetæ Oseæ cap. 8. legitur פרא בודד לו, pere bored lo, Latini transferunt Onager solitarius apud se. Septuaginta omnino nullum hic animal nominant. Varinus meminit Cyrillum in huius Prophetæ interpretatione μονιὸν asinum exponere: alios verò magnam belluam, quę ob ferocitatem sola pascatur. Μονιὸς alioqui aprum solitarium significat. Ego hanc vocem in translatione LXX. interpretum siue vulgata Græca non reperio: si in aliqua alia reperitur, ad hunc omnino locum capitis 8. pertinere puto. Non conuenit autem onagrum gregarium animal solitarium vocari: nisi quis ita accipiat, quod licet gregatim in solitudine tamen degat. Et fortè diuersa onagri genera sunt. Ego præter hoc genus monocerotem onagrum legi, de quo paulò pôst dicemus. Dictio פרא pere, ponitur etiam adiectiue pro syluestri, vt פרא אדם pere Adam. id est, syluestris homo, Genes. cap. 6. זיז שדי, ziz schadai, Psalmo 80. Græcus interpres transtulit μονιὸς ἄγριος. Chaldæus tharnegul, id est, gallus syluestris. Ebræorum alij auem omnium maximã interpretantur, alij ferarũ omnium commune nomen. יחמור, iachmur, Deut. 14. animal est simile magnæ capræ, teste R. Iona, cui etiam apud Arabes nomen idem. Chaldaica translatio habet iachmura Persica kutz cohi. Septuaginta, Iosephus, & Hieronymus, bubalus. Est autem bubalus etiam de caprearum genere. Sunt ex nostris, qui suspicentur asinum ferum significari. De hac voce vide in Bubalo boue. ערוד arod constanter omnes onagrum vertunt: & ערא ere etiam Iob 39. De voce iemim, quam in Genesi quidam mulos ex onagris & asinabus natos interpretantur, supra in asino Hh. diximus. מרודא meroda & ערדא arda quoq; à Seb. Munstero onagri nomine redduntur. Martialis lib. 3.

Dum tener est onager, solaq; lalisio matre
Pascitur, hoc infans, sed breue nomen habet.

Nostra memoria rex Saracenorum, qui apud Tunim in Africa imperitat, Ferdinando regi Neapolitano asinum ingẽtem, forma conspicua ac varia dono misit, Raph. Volaterranus. Onagri in Phrygia & Lycaonia præcipui sunt, sed pullis eorum tanquam sapore præstantibus Africa gloriatur: hos lalisiones appellant, Plin. Onagrorũ in Phrygia & Lycaonia sunt greges multi, Varro. Vltra Catadupa Nili procedens Apollonius & comites, viderunt leones & pantheras, item ceruos capreas struthiones & asinos syluestres complures, &c. Καῦδα insula prope Cretam, vbi maximi onagri nascuntur, Suidas. Asinorum agrestium copia est in Perside, Suetonius. Angermanniæ ducatus tenet septentrionalia ad confinia Laponiæ: eius tractus est totus syluosus, & ibi in præcipuis feris venantur vros & bisontes, quos patria lingua dicunt *elg*, id est, asinos syluestres, Iacobus Zieglerus in Schondia. Alces feras quosdam inepte onagros interpretari, reprehensum est supra. Fuerunt sub Gordiano Romæ præter alias feras onagri viginti. & triginta in Sylua Gordiani primi (depicti tantum puto) Iulius Capitolinus. Asinorum greges ferorum Asia fert & Africa, Plin. In Lycia onagri non transeunt montem, qui Cappadociam à Lycia diuidit. Regio subæquinoctiali ad orientem & meridiem (vt scribit Nicephorus Callistus) asinos feros magnitudine ingentes fert,

pelle

pelle mirificè præter morem versicolores, albo scilicet & nigro colore admodum inter se variatis, & zonæ quædam à summa dorsi spina ad latera & ventrem demissæ, atq; ibi diuisæ, & conuersionibus quibusdam inter se implicatæ, mirificam & nouam efficiunt plicaturam & varietatem. Sunt & asini syluestres in Madera insula, Aloysius Cadamystus. Giraffæ, leones, leopardi, onagri in prouincia Abasiæ nascuntur, Paulus Venetus. Amant onagri locos excelsos & rupes. Hiere. 14. Onagri (peraim Heb.) steterunt in locis excelsis, & attraxerunt auram sicut dracones, defecerunt oculi eorum, quod non esset herba. Septuaginta vertunt, Ὄναγροι ἔστησαν ἐπὶ νάπας. Hinc sumpta occasione obscuri quidam authores onagrum beneficio ventorum absque aquis viuere scribunt, tanquam Propheta per naturam id ipsum facere dicat, non potius necessitate & inopia aquæ: hoc enim multis animalibus per sitim commune est, vt ore hiante frigidum captent aerem. Isidorus & Iorath quidam scribunt onagrum æquinoctio verno, vel 25. die Martij, per singulas noctis & diei horas semel rugire, & inde æquinoctium cognosci: item terram pedibus terere & fodere, atque inde ad sitim & fugam prouocari. Apparet autem istos orygem vel cynocephalum pro onagro somniare. Errant & alij recentiores, qui scribunt domari non posse hoc animal, & hominum consuetudinem ei intolerabilem esse. Nam, vt M. Varro testatur, onagrus ad seminationem idoneus est, quod è fero fit mansuetus facile & è mansueto ferus nunquam. Sed illi forsan Indicum & vnicornem onagrum cum vulgari confundunt. De onagro quædam, eius ingenio & mansuefactione, & genito ex eo mulo, vide in mulo C. Epitheta onagri reperiuntur asininus, timidus (Vergil. lib. 3. Georg. vbi canes alendos consulit, *Sæpe etiam cursu timidos agitabis onagros*) & segnis. At fide digni authores, minimè segnem, sed velocissimum faciunt: vt claret his Oppiani versibus, quos libentius propter alia etiam epitheta adscribo,

Ἑξείης ἐνέπωμεν ἐύσφυρον, ἠερόεντα, Κραιπνόν, ἀελλοπόδην, κρατερώνυχον, αἰπὺν ὄναγρον,
Ὅς τε πέλει φαιδρὸς, δέμας ἄρκιος, εὐρὺς ἰδέσθαι, Ἀργύφεος χροιὴν, δολιχούατος, ὠκύτατος θεῖν.

In his carminibus attribuuntur ei vngulæ bonæ & robustæ, velocitas vento comparanda, corpus satis amplum, αἰπὺν altum, latum, & pulchrum aspectu, aures longæ, color argenti: ego cinereum splendidum intelligo, vt ἠερόεντα eodem pertineat: nisi quis ita accipiat, vt Vergilij aeripedem ceruam, quod minus probo: neque enim vnquam hoc sensu vsurpasse memini. Grammatici apud Græcos poetas aereum exponunt obscurum, nigrum, nebulosum. Nebulæ color vtpote cinereus asino conuenit: videtur autem idem asini & onagri color esse, vt coniicio ex Polluce, cuius hæc verba sunt, Κίλλιον color est vestium, quem nunc onagrium vocant. Dores enim asinum cillon vocant. Quod autem onager non totus sit albus, quamuis ἀργύφεος χροιὴν à poeta dictus, apparet ex sequentibus, Ταινὴ δὲ μέλαινα μέσσην ῥάχιν ἀμφιβέβηκε Χιονέης ἑκάτερθε περισχομένη στεφάνῃσι, id est, vitta nigra medium occupat dorsum, quam ambiunt lineæ vtrinque niueæ. Nam si totum corpus album esset, dorso excepto, frustra candidæ illæ lineæ memorarentur. Magnus tamen ille & vnicornis Indicus onager, vt Philes testatur, toto corpore albet, capite tantum rubet. Sed adiiciam reliqua etiam ex Oppiano, ita ferè vt à Petro Gyllio Latinè expressa sunt. Onagri pastu aluntur herbarum, quas abundè fundit terra, fortibus feris opima præda sæpe fiunt, magna fœminarum multitudine gaudent, quoquò maritus ducit, fœminæ sequuntur, siue is ad pastiones, siue ad fontes proficiscitur, atque ad vesperam vna cum ipso ad domesticam sedem redeunt. Ex æmulatione & riualitate tantopere laborat, vt sui pulli de matre sint ei suspecti. Itaque fœminæ parienti proximus assidens, partum expectat, ac si fœmina editur, amat partum, & lambens ipsum lingua conformat: Sin autem editum marem videt, tum sanè animo incitatur, & ex ægritudine laborare incipit, quòd alter mas natus sit, qui matre aliquando potiri possit: quam ob rem furenti animo & prompto pullorum testiculos aggreditur abscindere: Mater etsi pariendi doloribus debilitata, suo tamen infelici filio contra patrem auxiliari molitur: & quemadmodum in bello cum hostes filio interfecto matrem retrahunt, quæ gnatum adhuc cæde palpitantem amplexa magno gemitu plorat, genasq; lacerans infra mamillas sanguinem effundit: Sic illa videns pullum vicinum ad moriendum, miserabiliter lamentatur, & lugenti persimilis est. Diceres miseram suum partum circumeuntem suaui & supplici locutione dicere: Marite, cur tuus aspectus tam truculentus? Cur oculi tui, qui ante lucidi essent, sanguinei apparent? Anne Medusæ faciem vides, quæ homines in saxa conuertit? an immanis draconis virulentum fœtum? an leænæ catulum montiuagæ? Itáne filium communi susceptum voto castrabis? O me miseram, quæ partum edidi infelicem ob scelus paternum. O filium hoc miseriorem, quòd non vnguibus leonum, sed plus quàm hostilibus patris dentibus ob riualem inuidiam castraris. Post hæc elegantissima est epiphonesis poetæ in æmulationis & zelotypiæ vim, cuius partem quin subscribam temperare mihi non possum:

Ζεῦ πάτερ, ὅσσον ἔφυ ζήλοιο πανάγρετον ἦτορ. Κεῖνον δὲ φύσιος κρατερώτερον εἰργάσσω.
Θῆκας ἄναξ, δῶκας δὲ πυρὸς δριμεῖαν ἐρωήν. Δεξιτερῇ δὲ φέρειν ἀδαμάντινον ὅπλον ἄεθλον.
Οὐ παῖδας τήρησε φίλους γλυκεροῖσι τοκεῦσιν, Οὐχ ἑτάρους, πηούς τε μελῶν, οὐκ εἶδεν ὁμαίμους,
Ὃ παίδων δ' ἀργαλέος τε καὶ ἄστειος ἀντιβολήσῃ.

Aristoteles in mirabilibus quiddam simile scribit de equis syluestribus in Syria, quos gregatim incedere dicit, ac eorum duces, si quem minorem natu fœminam salire viderint, tandiu illum persequuntur, donec assecuti ore inter posteriora crura inserto testiculos eius euellant.

Sitis impatientem esse hanc feram, constat ex Psalmo centesimo quarto, Dominus, inquit psaltes, fontes immittit fluuiis, vt inter montes prætermeent: bibunt inde animalia cuncta, & sitim suam extinguunt פראים *peraim*, id est, onagri. Nam cum in regionibus calidis siccisque tantum reperiatur, & ob timiditatem subinde locum mutet magna cum celeritate, præsertim cum natura corpore sicco sit, asinini nempe temperamenti (sunt enim syluestria eadem qua vrbana temperie, sed ficciora ferè, calidioraque) necesse est sæpe sitim pati. Videndum est tamen, ne oryx, quem physiologi veteres & boni authores perpetua siti ardere scribunt, non item onagrum, à recentioribus & imperitis cum onagro hac in re confundatur. Vtrunque sanè Africæ siticulosæ regionis peculiare animal est, sed magis oryx. Metuit & fugit feras omnes carniuoras, ideoque, vt pleraq; timida, velocitate valet. Venatio leonis onager in solitudine, & pascua diuitum pauperes, Sirach cap. 13. & Oppianus, κρατεροῖς ἀγαθὴ [illegible]. Addunt recentiores, aquam purissimam tantum ab onagro bibi, nec facile aliam: & cum vrgetur à canibus, excrementum alui odoratum reddere, circa quod illis detentis ipsum effugere: Fœminam nimis libidinosam esse, eoq; nomine mari sæpe molestam: Mares libidine accensos, si fœminę desint, montes scandere, ventum naribus haurire, & voce terribili rugire: Cor onagri pinguissimum esse: Feram ipsam quāto magis capta mansuescit, tanto efferatiorem esse antequam capiatur. Sed horum omnium grauem authorem habeo neminem: nisi quod Plinius testatur, fœminas gaudere copia libidinis. In hoc genere singuli imperitant gregibus fœminarum.

Æmulos libidinis suæ metuunt. Inde est quod grauidas suas seruant, vt in editis maribus, si qua facultas fuerit, generandi spem morsu detruncent: quod cauentes fœminæ, in secessibus partus occulunt, & parere furto cupiunt, Solinus & Plinius. Leo onagrum odit & venatur, Albertus. Asini syluatici reperiuntur in desertis Africæ vel desertorum confiniis maxima frequentia Leucophæi pariter coloris. Velocitate equis tantum Barbaricis cedunt, atque hominem videntes, magnis clamoribus vlulantes recalcitrant, firmiq́ue donec illis adeò proximus sit, vt manibus attingi possint, persistunt, tum in fugam se coniiciunt. Ab Arabibus deserta incolentibus, decipulis, aliisq́; huiusmodi machinationibus capiuntur. Confertim incedunt, cùm vel pabulantur vel potant. Carnes calidę fœtent, sapiútq́; syluaticū: verùm refrigeratæ ac biduo elixæ absoluti sunt saporis, Leo Africanus. Asini feri gregatim pascūtur: qui venantur eos, equites persequuntur, ac defessos tandem anhelosq́ue, & plurimo puluere excitato impeditos, partim iaculis conficiunt, partim viuos capiunt, & catenis vinciunt: partim nimia persecutione perculsos attonitosq́; equis alligant, quos illi præcurrentes sequuntur, Pollux. Martialis lib. 11.

Pulcher adest onager, mitti venatio debet, Dentis Erythræi iam remouete sinus.

Ælianus scribit onagros in Mauritania cursu pernices esse, citoq́; desistentes & anhelos à venatoribus capi, Raph. Volaterranus. Dorcades, asini syluestres, &c. ficus & farinam appetunt: quare Armenij vt eas capiant (sicut & alias complures feras) piscium nigrorum qui venenati apud ipsos nascuntur, farina ficus conspergunt: quibus gustatis bestiæ statim intereunt, Ælianus. Generantur ex equa & onagris mansuefactis mulæ veloces in cursu, duritia eximia pedum, verùm strigoso corpore, indomito animo, sed generoso, Plinius 8.44. Hi fortè sunt muli, quos Aristoteles Syriæ peculiares scribit, celeritate pręstantes, nec steriles vt propriè dicti muli: quibus tamen commune nomen sortiti sunt propter formæ similitudinem: vt asini feri vrbanorum nomen accepere, quibus tamen longè pręstant celeritate. Onagro & asina genitus mulus omnes antecellit, Plin. Pullos asinorum epulari Mecœnas instituit, multum eo tempore prælatos onagris: post eum interiit autoritas saporis, Plin. Galenus lib. 3. de alimentorum facultatibus, Ceruina caro, inquit, non minus quàm bubula & ouilla succum vitiosum generat ac concoctu difficilem: His syluestrium asinorum, bono habitu præditorum ac iuuenum, caro est propinqua. Sunt qui pantheris vt & asinis bono habitu præditis, cuiusmodi sunt agrestes, vescuntur, Idem. Plinius cum ex asinino lacte & ossibus remedia contra venena quædam recensuisset, omnia eadem onagris efficaciora esse subiungit. Ad panos & apostemata in quacunq; parte præcipuum remedium traditur in calculo onagri: quem dicitur cum interficiatur reddere, vrinam liquidiorem initio, sed in terra spissantem se. Hic adalligatus femini, omnes impetus discutit, omniq́ue suppuratione liberat. Est autem rarus inuentu, nec ex omni onagro, sed celebri remedio, Plinius 28.15. Fel eius extirpat morum, & super abscessuum vestigia vtiliter illinitur: Admiscetur etiam emplastris contra ignes sacros, quos curare dicitur. [illegible]iuatim ad elephantiasin & varices adhibetur: Adeps cum oleo costino commendatur ad renum & dorsi dolorem, quem crassi flatus produxerint: illinitur quoque ad panos salubriter, Auicenna. Splen asini syluestris vel equi syluestris, aridus tritus in potu datus splenetico pondere drachmarum trium in 5. vnciis vini temperati conuenit illi, Galenus 7. [illegible] vt citat R. Moses. Adeps vulturis dissoluit, sicut adeps asini syluestris, Rasis. Caro contra dolorem spinæ dorsi & coxendicum iuuat, Rasis. Caro dorsi asini syluestris cum oleo cataplasmatis instar articulis dolentibus applicatur, Auicenna. Vrina eius lapidem in vesica frangit, Galeno teste, vt Auicenna citat. Vngulæ crematæ cinis comitialibus prodest: idem oleo admixtus strumas dissoluit, & alopeciam emendat, si cataplasmatis instar adhibeatur, Vincentius Bell. Medulla inuncta, podagras curat, & dolorem extinguit: Fimum vitello oui permixtum fronti illinitur, vt sanguis erumpens sistatur: Idem crispat capillos cum felle bouino inunctum: Aridum cum vino haustum contra scorpionis ictum maxime celebratur, Rasis. Inspectio in oculum asini syluestris adiuuat sanitatem visus: etiam est vtilis descensui aquæ in oculum: & dixit filius Zor, quòd hoc est sanum & indubitatum, R. Moses. Ὄ[illegible] vocantur pelles onagrorum, Suid. Asini feri magnitudine Leucrocuta est, Plin. alij codices non feri, sed ferè habent. Fabulam apud Corn. Tacitum Iudæos onagris indicibus fontium vsos cum in desertis Arabiæ siti macerarentur, in Philologia de asino supra retulimus. Onagrum fabulam inscripsit Demophilus, quam Plautus transtulit Asinariæ nomine, vt supra diximus. Onagri item machinæ sunt, quæ & harpages vocantur, quibus iniectis accedentes quosuis arripere & attrahere licebat, Suidas. Harpagem alioqui vocant & [illegible] & κρεάγραν, instrumentum coquinarium, quod quidam fuscinam interpretantur. Ἅρπαξ vel ἁρπάγη paroxytonum, Latinè harpago instrumentum est, quo situlas & alia è puteis extrahimus: item quod nauibus in bello nauali iniicitur sicut coruus & manus ferrea. Licebit & vncum à figura nominare. Vegetius 4.2[illegible], lupum instrumentum quoddam describit in modum forficis dentatum, quo contra arietes in oppugnationibus oppidani funibus alligato vtantur. Onagri nomen, sicut & creagræ & podagræ pedicæ, ἀπὸ τοῦ ἀγρεύειν inditum apparet, quod verbum comprehendere significat. Quamuis ὄνος etiam vectem sonat, non quemuis tamen, sed quo machinæ versantur. & fieri potest, vt impropriè pertica etiam cui vncus inseritur, ὄναγρος nuncupetur, quasi ὄνος ἀγρεύων, id est, vectis ad comprehendendum aptus: sed nostra hęc coniectura sit. Nos huiusmodi onagros certis locis per ciuitatem publice expositos habemus, vt cum incendiorum calamitas postulauerit, omnibus ad manum sint. Nunc de alio eiusdem nominis instrumento dicendum. Flauius Vegetius lib. 4. de re militari, cap. 22. post descriptionem balistæ, quæ funibus, neruis, chordisq́; tenditur, & quanto maior fuerit, tanto spicula longius mittit: Onager autem, inquit, dirigit lapides: sed pro neruorum crassitudine & magnitudine, saxorum pondera iaculatur. Nam quanto amplior fuerit, tanto maiora saxa fulminis more contorquet. His duobus generibus nulla tormentorum species vehementior inuenitur. Saxis enim grauioribus per onagrum destinatis, non solum equi eliduntur & homines, sed etiam hostium machinamenta franguntur. Cæterum scorpiones dicebantur, quas nunc manubalistas vocant, ideo sic nuncupati, quod paruis subtilibusq́; spiculis inferant mortem, Hæc Vegetius. Ammianus Marcellinus lib. 23. diligentissime hæc & alia bellica instrumenta describit: onagrum tamen à scorpione non distinguit. Idem enim instrumentum, tormentum (inquit) appellatur, quod ex eo omnis explicatio torquetur: scorpio autem, quoniam aculeum desuper habet erectum: cui etiam onagri vocabulum indidit ætas nouella, ea re, quod asini feri cum venatibus agitantur, ita eminus lapides post terga calcitrando emittunt, vt perforent pectora sequentium, aut perfractis ossibus capita ipsa displodant, Hęc Marcellinus: Formam qui quærit ex ipso petat: ego hoc tantum adferam summitati eius vncos ferreos copulari, è quibus pendet stupea vel ferrea funda: & quoniam vncos, vt ex Suida docuimus, onagros aliqui vocant, inde aliquis potius quàm lapidum reiectione nomen instrumento factum coniecerit. Ὀναγρὸς oxytonum, pro asinario exponitur: & [illegible] [illegible], loca pascendis asinis apta.

Animal est quoddam onagro simile, quo vescuntur Indi quidam versus australem portum, vt in Magellani nauigatione legimus.

DE ASINIS SCYTHICIS, ET AFRICANIS.

In Scythia asini cornibus præditi nascuntur, quorum cornua Arcadiæ fluminis Stygis aquam continent, quæ transmittit vasa omnia, etiamsi sint ex ferro. Hæc cornua à Sopatro apportata fuisse aiunt Alexandro Macedoni, & illum admiratum misisse Delphos, vt dedicarentur Pythiæ, Ælianus. Vide supra in B. de asino. Proprie dictos asinos supra ex Aristotele in Scythia reperiri negauimus. Apud Afros, qui Aratores cognominantur, asinos cornutos reperiri, Herodotus author est libro 4.

DE ASINIS, VEL ONAGRIS POTIVS, INDICIS.

Sylvestres asinos equis magnitudine non inferiores apud Indos nasci accepi, cosq; reliquo corpore albos, capite verò purpureo, oculisque nigris (cæruleis vertit Raph. Volat.) esse, cornuq; in fronte gerere vnicum: (Volaterranus addit sesquicubitale) cuius superius puniceum, inferius autem album, medium verò nigrum sit: atq; non omnes quidem Indos, sed potentiores, cum tanquam armillis quibusdam brachia, sic cornua auro certis spaciis ornarunt, ex his ipsis bibere solere. Ex hoc cornu bibentem ab insanabilibus morbis tutum fieri, neq; cum ipsum conuulsionibus corripi, neq; sacro morbo tentari, neq; venenis vllis ferunt. Quinetiam si quid prius pestilens biberit, tum id euomere, tumq; ad sanitatem redire. Cum autem cæteri asini, quibuscunq; in terris sint tam domestici, quàm syluestres, tum solipeda animalia, non talos habeant, asinos Indicos cornigeros Ctesias inquit, talis primum, iisq; nigris, præditos esse. Deinde si quis eos confregerit, interiora quoq; nigra deprehensurum esse: neq; modo corporis velocitate longe multumq; cæteros asinos superare, sed & velocitate eadem multo equis & elephantis præstare. Cum autem in viam se dederunt, tardius primo ingrediuntur, deinde paulatim tantum confirmantur ad contendendum iter, eos quidem vt sequi operosum sit, eorum verò cursum transcurrere nulli concedatur. Postea autem quàm fœminæ pepererunt, patres circum pullos à partu recentes summa custodia versantur, eorumq; commorationes locis Indiæ desertissimis sunt. Cum à venatoribus Indis inuaduntur, pullos suos adhuc ætate infirmos à tergo suo pascentes habent, atq; pro eis propugnant: contra equites audent venire, eosq; ferire. Tanto sanè hi robore existunt, nihil eis vt obsistere queat, quin statim & concidat, & perdatur, equorumq; incursu latera discerpunt ac lacerant, & viscera disrumpunt: ex quo fit, vt ad eos equi appropinquare valde metuant, appropinquatio enim capitalem vtrisque mulctam miserabiliter infert. Ex eo namque conflictu non equi modò, sed & asini pereunt: pergrauiter calcibus pugnant: eorum morsus eatenus acerbiores existūt, vt quicquid comprehenderint, funditus diripiant: ex his verò, qui sunt confirmata ætate incomprehensibiles sunt. Carnes eorum quod amarissimæ sint, haudquaquam esculentæ: Hæc Ælianus Petro Gyllio interprete. Raph. Volaterranus malè transtulit hanc feram felle carere: & potionem ex hoc poculo ad ignem sacrum conferre. Nam & fellis vesicam habet, & potio illa contra morbum sacrum, id est, comitialem, non ignem sacrum prædicatur: vt in Græco Philæ codice legimus: à quo similiter, vt Æliano, sed breuius describitur: Ὄναγρος ἡμῖν ἐςί φησί τις μέγας. Facit autem ille Indorum regem ex cratere de huius animalis cornu confecto bibentem, quem splendidum (διαυγῆ) & cubitalem esse dicit: Feram ipsam inter solipedes solam & talum & bilis vesicam habere. Asinus Indicus licet solipes, corniger tamen est, sed singulare cornu gerit, & solus in solipedum genere talum possidet, Aristoteles, & Plinius. Cornigera ferè bisulca. Solida vngula & bicorne nullum: Vnicorne asinus tantum Indicus. Vnicorne bisulcum, oryx. Talos asinus Indicus vnus solidipedū habet, Plinius: & alibi, Cornua solipedum nulli, excepto asino Indico, qui vno armatus est cornu. Xenophon talos (astragalos) etiam equis attribuit, cùm Aristoteles vir in his rebus doctissimus solidipedū nulli talum inesse dicat, ne asino quidem, præterquam Indico, cui etiam cornu è fronte promineat, Pollux. Recētiores quidam obscuri, onagrum Indicum, magnam & crudelem feram describunt, cornu vnico, duro, acuto & longo: Robur ei tantum esse, vt ingentia saxa de rupibus euellat, idque tantum vim suam experiundi gratia. Monoceros alius est simpliciter dictus, quem Indi Cartazonum vocant, nisi autores errauerint, quod in rebus adeo peregrinis facile fit: alius item rhinoceros, quem sæpe cum monocerote quidam confundunt: alius deniq; oryx, omnes vnicornes. Cornu quod tanto pretio hodie contra morbos quosdam & venena celebratur, plæriq; hodie rhinocerotis esse aiunt, alij monocerotis simpliciter: Ælianus & illum secutus Philes, scriptores Græci, non alterius vnicornis, quàm asini Indici cornu, vt diximus, dotibus istis prædicant: in historiis sanè horum trium, asini Indici, monocerotis, & rhinocerotis, plurima communia reperio: pauca diuersa: vt suspicetur aliquis duo tātum diuersa animalia esse, vnum rhinocerotem, & aliud monoceros ex media fronte, quod alij aliter nominauerint, & cum rhinocerote imperiti quidam confuderint. Plura vide infra in Monocerote. Magnus Indorum rex quotannis diem vnum proponit, tum hominum tum bestiarum certaminibus: committuntur autem pugnaturæ inter se bestiæ, feri tauri, arietes mansueti, asini vno armati cornu, hyænæ, postremo elephanti, Ælianus.

DE ONOCENTAVRO.

Onocentaurum quisquis vidit, non incredibile ducet, quod fama peruagatum est, Centauros fuisse, neq; fictores atq; pictores in eorum descriptione errasse. Verùm siue reuera fuerint, siue omni cera flexibilior, & ad fingendum habilior, fama illos finxerit, prætereo. Quæ verò de onocentauro fama accepi, hæc sunt. Eum homini ore & promissa barba similem esse, simul & collum, & pectus, humanam speciem gerere: mammas distantes tanquam mulieris ex pectore pendere: humeros, brachia, digitos, humanam figuram habere: dorsum, ventrem, latera, posteriores pedes, asino persimiles: & quemadmodum asinum, sic cinereo colore esse: imum ventrem leuiter exalbescere: duplicem vsum ei manus præstare: nam celeritate vbi sit opus eæ manus præcurrunt ante posteriores pedes: ex quo fit, vt non cæterorū quadrupedum cursu superetur: Ac vbi rursus habet necesse, vel cibum capere, vel aliud quiddā tollere, qui antea pedes essent, manus efficiūtur: tumq; nō graditur, sed in sessione quiescit. Animal est graui animi acerbitate. nam si capiatur, non ferens seruitutē, libertatis desiderio ab omni cibo abhorret, & fame sibi mortē consciscit, licet pullus adhuc fuerit. Hæc de onocentauro Pythagoram narrare testatur Crates ex Mysio Pergamo profectus, Ælianus & Philes. Raph. Volaterranus scribit, quod anticā corporis partem similem humanæ habeat, posticam asininæ, colore sit albo, idq; ex Æliano se transtulisse: ex quo nos iam interprete P. Gyllio cinereum colorem ei tribuimus, imo ventri tantummodo albicantem. Ignobiles quidam authores onocen-

onocentaurum aiunt monstrosum animal esse, quod non cum cæteris ab initio creatum, sed postea temere ex adulterina commixtione prognatum sit: vocem articulatam aliquatenus sonare, non tamen humanam: in persecutores ligna vel lapides reiicere: sed nihil horum authoritate muniunt. Lapidum certè reiectio onagris conuenit, vt supra docuimus. Ὀνοκένταυροι, apud Aquilam trichiones, id est, pilosi dicti, dæmones quidam corporei, superficie obscura, σείλω quidam ex Hebraica voce transtulerunt, Varinus. Esaiæ cap. 34. Hebraica verba על רעהו יקרא אך שם הרגיעה לילית ופגשו ציים את איים ושעיר Sebastianus Munsterus reddit, Occurrent sibi (bestiæ) syluestres & insulares, & satyrus vociferabitur ad socium suum: quin & lamia ibi quiescet. Vulgata translatio, Et occurrent dæmonia onocentauris, & pilosus clamabit alter ad alterum: ibi cubauit lamia. Septuaginta, καὶ συναντήσουσι δαιμόνια ὀνοκενταύροις, καὶ βοήσονται ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον. ἐκεῖ ἀναπαύσονται ὀνοκένταυροι. Munsterus in annotationibus, שעירים (inquit) fauni pilosi sunt, & monstra quædam deserti: Hebræi communiter interpretantur שדים dæmones: sicut & per לילית lilit, infaustum quoddam nocturnum intelligunt monstrum. puerperis maximè infestum: & multa stultissimè de eo sibi persuaserunt. Porrò per איים ijm Ionathan intelligit חתולין, catos ferales: Hæc Munsterus, per ferales puto feros & syluestres accipiens. ציה tziah solitudinem significat, vnde ציים tziim incolæ deserti, qui sunt Æthiopes: & animalia in locis desertis, quæ נמיות nemiot vocant: ego lamias interpretor: alij dæmonia, dracones, catos marinos, id est, cercopithecos. Idem in Dictionario suo. De lamiis laruis, ex illarum genere quas Empusas & Mormolycias vocant, mirabilem historiam recenset Cælius Rhodiginus libro 29. cap. 5. ferunt eas in amorem & Venerem procliues esse, & humanas carnes vehementer expetere, Venereorumq; cupidine allicere multos, quos deglutiant mox. Dicuntur & Libycæ feræ quædam esse eiusdem nominis, de quibus in litera L. Vide infra in Lamia. Onoscelos dæmonum quoddam genus supra nominauimus: & Empusam quoq; asinino pede fingi diximus: ex quorum genere forsan & onocentauri fuerint. Credibile est enim stultos & superstitiosos quondam homines, varias apparitiones & dæmonum species naturali animalium generi temere adnumerasse. Quod si qui in rerum natura onocentauri, satyri, lamiæ, & similes feræ extant, ex simiarum genere eas omnes esse crediderim: vt suo loco copiosius exequemur. Vlulæ, in Esaia cap. 13. ab omni translatione, nomine ipso Hebræo iim appellantur: pro his Septuaginta tantum onocentauros in translatione posuerunt, Eucherius. Eruditi quidam per אי ij bubonem intelligunt, à voce querula dictum: nam & dolentis interiectio est. Dauid Kimhi etiam איה aia, id est, vulturem vel miluum esse suspicatur. Vlulæ sanè apud Hebræos etiam aliud nomen habent. Idem R. Dauid lilit exponit animal solitarium & noctu clamosum. Sunt qui auem magnam interpretentur, quæ vento victitet & alio nomine גמלירן gamaleon vocetur. Sed Chamæleon quadrupes est ouipara, non auis: hunc Plinius etiam aere victitare putauit. Quidam deniq; Iudæorum furiam esse suspicantur. Alborach, animal album, asino simile, quo Turcæ Mahumetem suum in cœlum euectum nugantur.

DE AXI.

CTESIAS in India nasci feram nomine axin, hinnuli pelle, pluribus candidioribusq; maculis, sacram Liberi patris, Plinius.

In arce Cairi vidimus marem & fœminam animalis cuiusdam peregrini, quod Axin Plinij esse coniicio, his ab eo verbis descriptum: In India & feram nomine axin, hinnuli pelle, pluribus candidioribusq; maculis, sacram Libero patri. Hoc animal in vtroq; sexu cornibus carebat: & caudam longam ad poplites vsq; demittebat, vt damæ. Et sanè primo aspectu damas esse putabam: sed mox quid à damis differrent animaduerti. Fœmina mare minor est. Tota eorum pellis maculis rotundis & albis varia erat, in spacio coloris fului vel subflaui: camelopardalis contra in spacio albo maculas punicei coloris habet, per corpus dispersas satis amplas. Vocem quàm ceruus clariorem & argutiorem (magis sonoram) ædunt, Petrus Bellonius.

BORYES.

BORYES, pantheræ, thóes, & aliæ feræ diuersæ in Africa apud Pastorales populos Orientem versus gignuntur Herodot. libro 4.

DE BO-

DE BOVE SIMVL IN GENERE, ET VACCA PRIVATIM.

A.

BOs proprie dicitur qui castratus est, vt aptior aratro fiat, aut vt saginetur: sed præter suum proprium significatum, taurum quoq; vaccamq; comprehendit, Valla lib. 4. In bubulo genere (vt scribit Varro) ætatis gradus dicuntur quatuor: Prima vitulorum, secunda iuuencorum, tertia boum nouellorum, quarta vetulorum. Discernuntur in prima vitulus, & vitula: in secunda iuuencus & iuuenca: in tertia & quarta, taurus & vacca. Quæ sterilis est vacca, taura appellatur: quæ prægnans, horda. Ab eo in fastis dies hordicalia nominantur, quod tunc hordæ boues immolantur. Iuuencus (& iuuenca) qui iam (vt ait Varro) ad agrum colendum iuuare posset. Plautus Truc. Vidi equidem iuuencum ex indomito domitum Fieri, atq; alias belluas. Plinius lib. 8. Optime cum domito iuuencus imbuitur.

Vaccula, diminut. Verg. *Vaccula nonnunquam secreta cubilia captans.* Bucula, diminut. βοΐδιον, Verg 1. Georg
At bucula cœlum Suspiciens patulis captauit naribus auras. Plinius lib. 34. cap. 8. Myronem Eleutheris natum, &
ipsum Ageladis discipulum, bucula maximè nobilitauit, &c. Et Cicero 6. Verr. Aut ex ære Myronis buculam?
Idem 1. de Diuinat. Itaq; ex auro quod exterebratum esset, buculam curasse faciendam, & eam in summa columna
collocauisse. Verg. 1. Georg. *Aut errans bucula campo.* Bucutus (aliâs bucolus) nouellus bos & tyrunculus. Co-
lumell. lib. 6. Quum deinde buculos comprehenderis, extra stabulum producito. Hebraice *schor* nominatur, שור,
Deut. 14. in masculino tantum genere, bos vel taurus exponitur: *bakar* verò בקר, bos, armentum, aut vacca. Thor
Chaldaice, idem quod schor Hebræis, Danielis 4. inde nimirum Græci & Latini taurum dixerunt. Inuenitur &
tora apud recentiores, תורא masculini generis, vt torata fœminini. *Aleph* etiam אלף à docilitate & assuefactione
ad labores dictus videtur. Psalmo 8 pro alaphim, id est, boues, Chaldæus reddit tore, id est, tauri, Græcus βόες. La-
tinus armenta: Arabs bakar. Alpha etiam Græci grammatici caput bouis exponunt. Sacræ literæ distinguunt pe-
cus in duo genera, vt oues & capræ dicantur צאן *tZon*, id est, greges: armenta verò & iumenta, בקר *bakar*. מריא
meria,

meria, genus boum magnorum, bubalus. Sunt qui bene saginatas pecudes, vt boues & oues, intelligant: nam vox מרה *marah* saginare significat, vt scribunt rabini Kimhi, & Salomon in commentariis Amos 5. Hieronymus pinguia vertit Abraham ex sententia R. Saadiæ, animal esse dicit maius boue, quod in hisce regionibus non extet: Arabica translatio habet גאמוס. Eruditi apud nos meria pro nomine adiectiuo accipiunt, quod altile & saginatum sonet, vt etiam baria. תחש *tachasch*, Exodi 25. animalis nomen variis coloribus distinctum. Onkelus vertit sasgona. R Salomon Ezechiæ cap. 16. taxum exponit, quod eruditi ferè nostri temporis approbant: quanquam Hebræi quidam bouem exposuerint. Cæterum *egela* עגלה Genes. 15. & Ierem. 46. iuuencam potius quam vaccam verterim, cum עגל *egel* vitulum significet. Exodi cap 32. pro egel Hebraico Chaldæus & Arabs habent egela: Persa gosalai: Septuaginta μοσχάριον, id est, vitulum. Vaccæ etiam nomen ab Hebræis deductum non dubito, qui bouem bakar vocant, vt vaccam Saraceni hodie baccara, quæ & *para* פרה Hebraice dicitur, vt *par* פר iuuencus, aut vitulus, cum additur ben bakar: simpliciter autem bos in genere Genes. cap. 32. pro Hebraico parim, Chaldæus vertit tore: Arabs bakera, Persa nadgaueha, vel madagaucha. Βοῦς apud Græcos communis generis habetur, vt apud Latinos etiam. Italice bue, Gallice beuf, Hispanice buey, Germanice *ochß* & *rind* in masculino genere tantum: Anglice oxe. Illyrice wul. Baulbulis pro vrina bouis apud Syluaticum legi, ceu Arabicam vocem. Vacca, Italice etiamnum vacca, græcè vulgò ἀγελάδα. Gallice vache, Hispanice vaca, Germanice *Ku* vel *Kuhe*, Anglice cow. Simili voce in Italia quondam Altinæ regionis incolæ vaccas humilis staturæ & lactis abundantes ceuas appellabant, teste Columella. Iunix, iunicis, teneræ ætatis bos fœmina, quæ iam cessauit vitula esse, necdum tamen ad summam magnitudinem peruenit. Persius Sat. 2. *Tot tibi quum in flamma iunicum omenta liquescant.* Plautus Milite, Quam mox ad stabulum iunix recipiat sese pabulo. πόρτιες vitulæ, quæ paulo adultiores factæ δαμάλεις, & poetis δαμάλαι dicuntur: neutrę iugum, neutræ Venerem expertæ: adultæ demum βόες, id est, vaccæ dicuntur, Varinus. Vaccam Florentinus author Græcus βοῦν θήλειαν aut damalin reddit.

B.

Bos in lege Mosaica animal est sacrificiis & cibo concessum, quoniam ruminat & vngulam habet bifidam. De antiquis illustrissimus quisq; pastor erat, vt ostendit Græca & Latina lingua, qui πολυβούτας cognominant aliquos. Bos certe in pecuaria maxima debet esse authoritate: nec dubium, quin (vt ait Varro) cæteras pecudes honore superare debeat, præsertim autem in Italia, quę ab hoc nuncupationem traxisse creditur, quod olim Græci tauros ἰταλοὺς vocarent: & in ea vrbe, cuius mœnibus condendis mas & fœmina aratro terminum signauerunt: velut pecus, quod item Athenis Cereris & Triptolemi fertur minister: quod inter fulgentissima sidera particeps cœli, quod deinde laboriosissimus adhuc hominis socius in agricultura: cuius tanta fuit apud antiquos veneratio, vt tam capitale esset bouem necasse, quàm ciuem. Hæc Varro. Hoc animal, tantæ apud priores curæ fuit, vt sit inter exempla damnatus à populo Rom. die dicta, qui concubino procaci rure omasum edisse se negante, occiderit bouem, actusq; in exilium tanquam colono suo interempto. Quare dicam de bubulo pecore, quam acceperim scientiam, vt si quis quid ignorat, discat: si quis scit, vbi nunc labar obseruet. Quod ad laudes & excellentiam boum, alia etiam quædam infra dicemus. Quæ in emendis bubus sequenda, quæq; vitanda sint, non ex facili dixerim, cum pecudes pro regionis cœliq; statu, & habitum corporis, & ingenium animi, & pili colorem gerant: aliæ formæ sunt Asiaticis, aliæ Gallicis, Epiroticis aliæ: nec tantum diuersitas prouinciarum, sed ipsa quoq; Italia partibus suis discrepat. Campania plerunq; boues progenerat albos & exiles, labori tamen & culturæ patrij soli non inhabiles. Vmbria vastos & albos, eademq; rubros: nec minus probabiles animis, quàm corporibus. Hetruria & Latiũ compactos, sed ad opera fortes. Apenninus durissimos, omnemq; difficultatem tolerantes, nec ab aspectu decoros. Quæ cum tam varia & diuersa sint, tamen quædam quasi communia, & certa præcepta in emendis iuuencis arator sequi debet, eaq; Mago Carthaginensis ita prodidit, vt nos deinceps memorabimus. Martio mense comparandi sunt boues, qui tamen siue de nostris capiantur armentis, siue emantur, idcirco nunc comparabuntur vtilius, quia necdum sagina temporis pleni, aut cælare possunt fallaciam venditoris, & vitia sua, aut repugnando domituræ contumacem pleni roboris exercere fiduciam. Hæc signa spectanda sunt in bobus, seu de nostro, seu de alieno grege fuerint comparandi, vt sint boues nouelli, quadratis & grandibus membris, & solido corpore, denso breuiq;: musculis, ac toris vbiq; surgentibus, colore rubeo vel fusco, tactu corporis mollissimo: cornibus proceris ac nigrantibus & robustis, ac sine curuaturæ prauitate lunatis (camuris, Vergil.) fronte lata & crispa, magnis & hirtis auribus: oculis & labiis nigris (subnigris, nigrantibus) naribus resimis patulisque, ceruice longa, torosa & compacta (cui plurima ceruix, Verg.) palearibus amplis & penè ad genua promissis (circa genua fluentibus) pectore magno, armis vastis: capaci & tanquam implente vtero (ventre non paruo) lateribus porrectis, lumbis latis, dorso recto planoq;, vel etiam subsidente, clunibus rotundis: cruribus neruosis, solidis, compactis ac rectis, sed breuioribus potius quàm longis: nec genibus improbis, vngulis magnis, caudis longissimis & setosis pilosisque. Magni interest cuiusmodi quæq; pecus sit ad fructum: Itaq; potius bouem emunt cornibus nigrantibus quàm albis, Varro. *Nec mihi displiceat maculis insignis & albo: Aut iuga detrectans, interdumq́; aspera cornu: Et faciem tauro propior, quæq́; ardua tota*, Verg. *Optima toruæ Forma bouis, cui turpe caput*, Idem. Vaccas etiam mense Martio maxime parabimus: & quanquam eadem ferè in ipsis desiderentur, quæ & in maribus, priuatim tamen earum signa referemus, vt veterum etiam aliqui fecerunt. Ergo qui vaccas aut gregem armentorum emere vult, obseruare debet primum, vt sint hæ pecudes ætate nouellæ, & potius ad fructus ferendos integræ quàm iam expertæ: vt sint bene compositæ (corpore bene compactæ) vt integris membris, oblongæ, amplæ, magnitudine commoderata, forma altissima, ætatis maxime trimæ, saltem non minores anniculis: quia vsq; ad decennium fœtura ex his procedet vtilior: bima aut trima fructum ferre incipit: corium attactu non sit asperum ac durum: colore potissimum nigro, deinde rubeo, tertio heluo, quarto albo. Mollissimus enim hic, vt durissimus primus. De mediis duobus prior quàm posterior melior, vtriq; pluris quàm nigri & albi. Probantur item vaccę ceu maxime generosæ, flauescentes colore, nigrisq; cruribus. Ad hęc per singulas partes commendantur, si fuerint cornibus nigrantibus venustis & læuibus. latis (latissimis vel altis) frontibus: oculis magnis, patentibus & nigris: pilosis vel setosis auribus: cõpressis malis subsimisve, gibberi spina leuiter remissa (δαμάλεις [illegible]) apertis naribus, labris subnigris, ceruicibus crassis ac longis: amplissimis à collo palearibus demissis: bene costatæ (βαθυκοιλίοι) maximis & capacibus vteris, latis humeris, lato tergo: bonis clunibus: coda amplissima & profusa vsq; ad calces, vt habeat inferiorem partem frequentibus pilis subcrispam: compactis cruribus (βραχέσι) hirsutis, nigris & modicis, potius breuioribus quàm longis: rectis genibus (σκέλεσι) & eminulis, distantibus inter se, pedibus

dibus non latis, neq; ingredientibus qui displodantur, (ἐν τῷ βαδίζειν μὴ πλατυνομένοις ἄχρι ... μὴ ...) vngulis modicis (breuibus) quæ non diuaricent, & quarum vngues sint læues ac pares. Pulchrum sanè fuerit decorari signis omnibus naturalibus: sin minus, ac certè pluribus. Omnis bos indigena lōgè melior est quàm peregrinus: nam neq; aquæ, nec pabuli, nec cœli mutatione tentatur, neq; infestatur cōditione regionis, sicut ille, qui ex planis & campestribus locis, in montana & aspera perductus est, vel ex montanis in campestria: itaq; etiam, cū cogimur ex longinquo boues accersere, curandum est, vt ex similibus patriis locis traducātur. Illud ante vniuersa curandum est, vt viribus ad trahendum comparentur æquales, ne valentioris robur alteri procuret exitium. Dentes bimus emittit bos, nec vniuersos, vt equus. Nerui bubus præ cæteris animalibus duri: tauro duriores quàm boui castrato. Caro eis sicca & atribiliaria. Cornua tauris robustiora quàm vaccis, Arist. circa finem libri 4. de hist. animalium: quo in loco Albertus Magnus contrarium habet, his verbis: Cornua vaccarum fortiora & maiora & longiora sunt cornibus taurorū: deceptus fortè Plinij verbis, qui tauris minora quàm bubus tenuioraq; esse cornua scribit, cum Plinius boum nomine non vaccas, sed boues exectos intelligat. Similiter & Rasis errat cornu robustius vaccis attribuens. Gerunt autem boues ectomiæ, id est, castrati, cornua maiora, eadem ratione qua spadones calui effici nequeunt. Nam coitus cerebrum maximè debilitat & imminuit. Bubulo pecori castrato Democritus ait tortuosa, gracilia, longa nasci cornua. Contrà testibus prædito enasci secundum radicem, crassa, recta, multoq; minus prolixa, eosdemq; latiori, quàm alteros fronte esse: Nam hic ibidem cum multę venæ sunt, ab iis ossa dilatantur, simul & cornuum eruptio, quoniam crassior existat, frontem huic in latitudinem proferunt. Castrato verò quod sedes cornuum & initium enascendi perparuum habeat circulum, minus dilatātur. Pars caua cornuum in bubus, vt aliis etiam ferè omnibus, ex cute potius oritur, quàm solidum quiddam osse enascens subit, impletq; totam. Cornua vaccæ calefacta facile in quamuis partem flectuntur. Cornua iuniorum tepefacta in cera flectuntur, ducunturq; facile quò volueris, Aristot. Boum attritis vngulis, cornua (id est, ipsas vngulas. Sed Plinius homonymia fortè deceptus, non ita accepisse videtur. Vide infra in H. b.) vnguendo aruina, medentur agricolæ: Adeoq; sequax natura est, vt in ipsis viuentium corporibus feruenti cera flectantur, atq; incisa nascentium in diuersas partes torqueantur, vt singulis capitibus quaterna fiant, Plinius. Plura de cornuum natura, vide paulò pòst in bubus Nomadibus. Mutili dicuntur boues, qui cornibus carent, Columella lib. 7. cap 3. mutili boues thrенōdes (vt Democritus vocat) id est, foraminulentam cranij partem, & poris seu meatibus plenam non habent, sed os vniuersum solidum: quod cum affluxum humorum non admittat, vt cornibus, nudi ac mutili sint, in causa est. Venæ etiam circa idem os cum pertenues sint & infirmæ, minus alimenti continent, Ælianus. Lapillum habent in capite, vt fertur, quem expuunt, si necem timeant. Dentes eis continui, & bis mutantur. Ruminant, nam superiore dentium ordine carent, id est, primoribus quatuor, vt oues etiam & omnia quæ ruminant. Oculi boum nigri sunt, Aristoteles: item lati planiq;. Cor sine osse omnium, quæ nos nouerimus, præterquam equi, & generis boum cuiusdam, quod in corde ossiculum cōtinere aiunt, Arist. In equorum corde & boum ossa reperiuntur interdum, Plinius. Neruosam verò cordis bubuli esse naturam, significatur vel eo osse, quod in nonnullis gignitur: maximè verò taurorum cor eiusmodi est. Palearia à pelle dicuntur, quę cum laxa prolixaq; à collo dependet, generositatis signum in boue est. Seneca in Hippolyto, Musco tenaci pectus ac palear viret. Ouidius Metamorph. 7. Pendula palearia dixit. Palearium verò locus est vbi conditur palea. Vaccæ mammas binas inter femora habent: capra etiam & ceruа & reliqua generis eiusdem mammas parte eadem gerunt: cuius rei causa est, quod hæc sursum versus capiant sui corporis incrementa. Itaq; vbi confluuium & copia excrementi sanguinis, qui locus sanè infra est, & circa effluentis materię ostia, ibi mammæ à natura positæ sunt. Qua enim parte motus agitur alimenti, inde etiam capi alimentum potest, Arist. Boues in feminibus mammas habent quaternas, Plin. Vaccis papillæ quaternæ sunt, Arist. De ventribus eorum dicendi locus erit alius, vbi de ruminantibus in genere agetur. Lapidem etiam qui reperitur in felle bouis, ad tauri fel differemus. Vmbilicum venæ contentæ in putamine complent, plures in maioribus animalibus, vt boue, cæterisq; generis eiusdem: binæ in mediocribus: singulæ in minimis, Arist. Suum pili crassiores sunt quàm bubus & elephantis: quamuis tenuiorem quàm boues & elephanti cutem habeant, Idem. Vaccinum lac crassum est, vnde facile coagulatur, Albertus. Animalia quædam colore varia sunt: idq; vel genere, vt pauo, vel non genere toto, sed parte, vt boues & caprę interdum variæ generantur, Aristot. Boum caudæ tenor longus, pili sunt breues: equis contra, Arist. Horum caudis est longissimus caulis, atq; in vna parte hirtus, Plin. Et paulò mox, Leoni infima parte setosus, vt bubus & sorici. Huic tantum animali omnium quibus procerior cauda non statim nato consummatæ, vt cæteris, mensuræ: crescit vni, donec ad vestigia ima perueniat. Camelopardalis pedibus & cruribus boui similis est. Boum pro sua magnitudine auctior in longitudinem lien est: cæteris omnibus bisulcis cornigeris rotundus. Bubulis similes sunt renes vituli marini, sed solidi non caui: Item hominum renes, quippe qui tanquam compositi ex multis renibus exiguis constent, neque æquabiles sunt quomodo renes ouium cæterarumq; quadrupedum, Arist. Boues & capræ & quæcunque id genus cornigera sunt, ob siccitatem adipem plurimum generant, Galenus de facult. med.

Boum multa sunt genera, & varij mores: Ægyptij qui accolunt Nilum, & colore niuei sunt, & magnitudine omnium præstantissimi. Veruntamen mites, & ad hominum genus mansueti, facile imperio audientes sunt, Ælianus & Oppianus. Aristoteles etiam boues in Ægypto maiores quàm in Græcia nasci scripsit. Æthiopicos tauros ex euentu rhinocerotes denominant, Pausanias. Aoniorum variis coloribus distinctorum perpetuæ indiuisæque vngulæ sunt, eorundemq; vnicum cornu, quod ex media fronte existit, Ælianus & Oppianus. Boues domestici quotquot in Africæ montibus nascuntur, adeo sunt exigui, vt aliis collati, vituli biennes appareant, Leo Africanus. Afrorum qui inter Getuliam & nostram oram habitant, equi & boues μακροχειλότεροι sunt quàm nostri, id est, longioribus labris (interpres χ pro ει legit, & vngulis longioribus vertit) Strabo. Plurimum lactis est vaccis Alpinis, quibus minimum corporis, plurimum laboris, capite non ceruice iunctis, Plinius. Columella idem scribit de Altinis per t, quas incolæ eius regionis ceuas appellent, id quod magis probo. Altinum enim vrbs olim in littore Venetiæ florentissima fuit iuxta Aquileiam, à qua Altinates populi dicti. Vaccæ Arabicæ propter alentium humorum confluxum, qui permultum generosæ propagationis nutrimentum cornibus præstat, eisdem excellunt: quæ verò cornibus carent, os humorem capere solitum, solidius habent, & haudquaquam hunc ipsum sibi humorem recipere potest. Quare incrementi causa cornibus existit influentia, quam sanè plurimæ & crassissimæ venæ humore, quantum ferre possunt, grauidatæ infundunt, Ælianus. Armeniis duo cornua sic erraticis flexionibus tanquā hedera retorquentur: Ac si mucrone appetuntur, ob corneam duritatem,

non

non sine damno ferrum retunditur, Ælianus. Item Oppianus qui cum vnico cornu Aonios descripsisset, subdit se Armeniis gemina eis esse cornua. Circa Bœotiæ vrbem Pœmandriam, quæ & Tanagra dicitur, optimi boues nascuntur, Varinus: Apparet inde factum Pœmandriȩ nomen. Carici in parte Asiæ fœdi visu, tubere super armos à ceruicibus eminente, luxatis cornibus, excellentes in opere narrantur: cæteri nigri coloris candidive, ad laborem damnantur, Plin. (Similia vide mox in Scythicis.) Cyprij boues κοπροφάγοι, id est, stercore humano vescuntur, vt medeantur torminibus, Plinius. In Bœotia etiam Aristophanis interpres κοπροφάγους boues esse scribit. Vide inter prouerbia ex boue. Boues præcipue magnos fert Epirotica terra: quas incolæ Pyrrhicas vocant: pastum enim abunde præbet, & loca singulis anni temporibus accommodata habet, Aristot. In nostro orbe (inquit Plinius) Epiroticis laus magna, à Pyrrhi (vt ferunt) iam inde regis cura. Id consecutus est, non ante quadrimatum ad partus vocando. Prægrandes itaq; fuere, & hodieq; reliquiæ stirpium durant. At nunc anniculæ ad fœcunditatem poscuntur, tolerantius tamen bimæ, Plinius. Theodorus ex Aristotele transtulit Pyrrhicas vaccas ab incolis per annos nouem intactas Venere seruari: ego cum Plinio annos quatuor potius quàm nouem legerim: facilis lapsus ex δ in θ. Has numero quadringentas esse, & proprias regis accipimus, nec posse viuere locis aliis, quanquam tentatum ab aliquibus est, Aristot. Fuere in Epiro Pyrrhicæ boues, quas atauros vocabant, intactas Venere, vt incrementum ampliter caperent, quasi setauras dicas. Sic verò creduntur dictæ ab ignea mobilitate, aut à colore: sunt qui diminutiuum putent ex forma Æolica. Alij Pyrrhicas intelligunt Epiroticas, de regis Pyrrhi nomine, Cælius. Scribunt Græci Epiroticos boues Larinos dici ab Larino pastore, cuius meminit Atheneus quoque, qui ab Hercule redeunte ab Geryonis nece, exceperit educaueritque: vnde Epirotica mox armenta sint celebrata. Etiamsi sunt, qui ab narium magnitudine dici larinos velint, vt est ab interprete Aristophanis adnotatum, siquidem λα particula intendendi vim habeat, ῥῖνες verò nares sint. Cæterum Cestrini quoq; vocantur, qui Larini, Cælius. Athenæus lib. 9. Larini boues (inquit) dicti sunt à λαρινεύεσθαι, quod est σιτίζεσθαι, id est, saginari. Sophron, βόες ἢ λαρινεύονται: vel à Larine Epirotico vico: vel à Larino pastore. Hinc aliqui abusiue sues etiam larinos dixere, altiles nimirum & pingues. Epiroticæ vaccæ præ sua præcipua magnitudine, amphoras singulas singulæ implent lactis, mensuræq; eius dimidium mammis duabus præstant. Erectus qui mulget, aut paululum se inclinat: quoniam sedendo vbera contingere nequeat. Cæteras etiam quadrupedes magnas terra eadem Epirus gignit, excepto asino: sed præcipue boues & canes, atq; etiam oues Pyrrhicas, à Pyrrho rege cognominatas, Aristot. Erythrȩi boues mobilia similiter cornua vt aures habent, Ælianus: idem alij de Phrygiis scribunt. Argiuum Herculem missum esse ad Geryonem vt boues abigeret, Hecatæus scribit, non quidem ad terram Hispaniam, nec ad Erythiam vllam insulam: sed loca circa Ambraciam atq; Amphilochos Geryonem imperio tenuisse: indeq; abactas boues, quæ mira specie in illis comperiãtur locis, herbida regione & pascuis admodum læta, Cælius. Boues in Eubœa ferè omnes albi nascuntur, quare & argibœon poetæ Eubœam cognominant, Ælianus. Boues in Hispaniolam noui orbis insulam aduecti magnitudine valde increscunt, adeò vt eius insulæ boues à nonnullis, quanquam hyperbolicè, elephantis comparentur, porci mulabus, P. Martyr. Vaccæ in Frisia, Hollandia & Selandia, propter abundantiam pabuli in regionibus illis magna corpora habent: & omnes ferè quarum maculosæ sunt pelles lacte abundant, teste Alberto Magno. Ludouicus Guicciardinus in descriptione Belgij, maximos in Fusia & Hollandia boues esse scribit, ac quosdam tantæ tamq; insitatȩ magnitudinis reperiri, vt pondus sedecies centum librarum excedant. Narrat præterea, Comiti Hoochstatensi aliquando Machliniæ commoranti bouem Frisiæ dono datum tam ingentem & tam pinguem, vt bis mille quingenta viginti & octo pondo penderet: quod cum prodigiosum & incredibile videretur, effigiem eius ad viuum in vestibulo palatij eiusdem Comitis depingi curarunt cum notatione diei & anni quo id factum est, cuius adhuc monumenta extant. Hæc Guicciardinus. Boues quidam carniuori sunt instar luporum, Rasis. In India boues solidis vngulis vnicornes, Ctesias nasci scribit, Plinius. Aliqui etiam tricornes, Solinus. Bubus Indicis camelorum altitudo traditur, cornua in latitudinem quaternorum pedum, Plin. Ptolemæo secundo ex India cornu allatum ferunt, quod tres amphoras caperet. Vnde coniicere possumus, bouem illum, à quo eiusmodi tantum cornu extitisset, maximum fuisse, Ælianus. In bubulo pecore, quod incitato cursu valet, curam Indi ponunt: & simul de eorum velocitate rex & permulti principes decertant, neque turpe ducunt pro huiuscemodi animalium genere auro argentove sponsionem facere. Currendi meta bobus hæc constituitur, vt inter se nexi & iugati triginta stadia currant. Æquales & pares boues equis currunt, neq; velocitate boues ab equis internoscas: Ac si quando rex de suis bobus cum quopiam sponsionem fecerit, in tantum contentionis studium procedit, vt is ipse in curru sequatur, atque adeò aurigam incitet. Is sanè quidem equos stimulis cruentat, à bubus verò manus abstinet, siquidem ij nullis admotis stimulis incitatissimo cursu feruntur: Ac nimirum tam ambitiosa est bubali certaminis contentio, vt non diuites modò, sed inferioris status homines in eiusmodi concertaminibus permultum versentur. Sunt item apud Indos alij boues, qui maximos hircos magnitudine non superare videntur. Ij vel coniugati velocissime currunt, nec minus strenue quàm Getici equi cursum conficiunt. Ælianus. Boues illi quibus Indi ad velocitatem vtuntur, feri sunt, vt infra apparebit ex eodem Æliano in Bubus feris Indicis. Apud Indos Psyllos arietibus non maiores equi gignuntur, itemq; oues non magnitudine agnos nostros superant: Asini tantuli nascuntur & similiter muli, boues, &c. Ælianus. Aristoteles ait Leuctricorum boum cornua atq; aures, ex vna stirpe cognata & simul contexta esse, Ælian. Garamantum armenta obliquis ceruicibus pabulantur. Nam si reiecta (recta forte) ad pastum ora dirigant, officiunt prona in humum cornua & obnixa, Solinus: Vide in Troglodyticis mox. In Africa regio est (Garamantum aut vicina quædam) vbi boues præposterè pascuntur, quod cornua inflexa anterius habent, & ob id cessim euntes pascuntur. Nam offensantibus in terra cornibus, progrediendo pasci nequeunt, alioqui nihil differentes à cæteris bobus, præter crassitudinem pellis atque duritiam, Herodotus lib. 4. In Libya Indis finitima (ego Libyam Indis finitimam nullam scio) retrouersus pascentium boum esse armenta auditione accepi. Causa cur sic pascantur, est, quod ante oculos cornua habent, vt quæ ante pedes sunt, videre non queant. Ex quo fit vt ingressionem ad caudam retorquentes, herbam depascantur, Ælianus: ante quem primus & solus opinor Herodotus in Libya boues istos opisthonomos reperiri scripsit, id exprimentibus cornibus quæ adnuunt proclinanturque in ima: eius historiam conuellit Athenæus sub aliena persona, quoniam à nullo præterea historicorum sit comprobata, Cælius. Aristoteles tamen de partib. animal. libro 2. cap. 16. horum quoq; mentionem facit. In Bangala prouincia maximi boues sunt, qui crassitudine, sed non altitudine elephantes æquant, M. Paul. Venetus. Apud Mysios, boues cornuum expertes sunt, non item in Scythia, vbi minimè cornibus boues mutili sunt. Nec mihi molestus quispiam esse debebit, quod contra scribam

atque Herodotus. cùm ait bubulo generi non esse in Scythia cornua: Iccircoq; cornibus mutilum est, quòd vniuersum caluariæ os nullas commissuras habeat, nihilq; humorum confluentium propter duritiem resistētem capiat, & vero venæ per hoc ipsum os pertinētes, propterea graciliores & debiliores, quia minus alantur: Itemq; eorundem qui à cornibus nudi sunt, eò sicciorem ceruicem, ac minus fortem esse necesse est, quòd ipsorū pertenues venæ sint. In Nomadibus, qui ad Mæoticas paludes hyemant, & dies æstiuos in camporum æquoribus viuunt, ex bobus partim sine cornibus nascuntur, partim ferrula ideo exsecantur, quod hæc pars vim frigoris sufferre non queat, Ælian. Pæonij boues hirsuti toto corpore, tum potissimum in pectore & mandibula, Pausaniæ, Pellei, vide in Syriis Pusillę buculæ quas Phasiana regio fert, singulæ abunde beneficio pabuli mulgentur, Aristot. Phœnicum libri testantur, indigenas vaccas ea esse magnitudine, vt vel procerissimi pastores cum mulgent stare, atq; adeo in scabellum ascendere habeant necesse, vbera vt possint pertingere, Ælianus: idem Aristoteles de Epiroticis. Boues in Phrygia & alibi sunt, qui cornua perinde vt auriculas moueant, Aristoteles & Plin. Ælianus idem de Erythræis tradit. Boues Phrygij rubro colore & flammeo (ξανθοί τε φλογεροί τε Oppianus) altaq; & torosa ceruice præstant. Eorum ab aliis cornua longe diuersa sunt: neque enim consistunt, sed flexibilia huc illuc flectuntur, Ælianus & Oppianus. Boues in Scythia cornibus carent, ob illius regionis frigiditatem, Hippocrates. Scythici in quorum dorso gibber est, & procerissimi & ex omni parte albi, perparuis cornibus sunt, & minime acutis: similiterque vt cameli eminenti dorso existunt: simul & cum dorso clitellæ imponuntur, perinde vt cameli genu flectunt, rursumq; suscepto onere surgunt, quod ipsum hominum, qui iis ad grauissimorum onerum vectiones vtuntur, disciplina facere solent. Quærendum num quid differant à Caricis, de quibus paulò ante diximus ex Plinio: nec dissimilia de Syriacis nunc adferemus, vt suspicari quis posset authores confudisse. Syriacis non sunt palearia, sed gibber in dorso, Plin lib. 8. cap. 45. Nodos scapularum fl. ctunt vt cameli Ælianus absq; vlla gibberis mentione, hæc scribit: Syrij bellicosi sunt, magno robore, & lata fronte, cornibus robustis, aspectu truculento, non obeso corpore, neq; rursus macilento, ad cursum & pugnam præstant. Ælianus & Oppianus, qui & Pellæos hos vocat: apud quem vide plura. Troglodytarum armentis cornua in terram directa sunt, qua de causa obliqua ceruice pascuntur, Plin. Idem Solinus de bubus Garamantum prodit. Borlini vulgo Italis, boues qui ex Hungaria in Italiam adducuntur satis pingues & boni.

C.

Boues dentibus superficiem tantum herbarum carpunt, radices non lædunt. Animalium soli & retro ambulantes pascuntur, apud Garamantas quidem haud aliter. Laudantur multi cibi edaces, verùm in eo conficiendo lenti: nam hi melius concoquunt: ideoq; robora corporum citra maciem conseruant, qui ex commodo, quàm qui festinanter mandunt. Sed tam vitium est bubulci pinguem, quàm exilē bouem reddere: humilis enim & modica corporatura pecoris operarij debet esse, neruisq; & musculis robusta non adipibus obesa, vt nec sui tergoris mole, nec labore operis degrauetur. Vaccas pasci oportet in locis viridibus & aquosis: amāt enim pascua locorum irriguorum. Quamuis butyrum, vt audio, colore saporeq; præstantius sit ex pascuis siccioribus quàm palustribus. Si regionis ratio patitur, nullus melior cibus est quàm viride pabulum. Vbi verò deest, eo ordine ministretur, quo pabuli copia & laborum coget accessio. Maritima & aprica hyberna hoc armentum desiderat, quia melius frutetis & his herba internascente saturatur: æstate in opacissimis nemorū commodè pascetur, vbi virgulta & frons multa: & in mōtium altis frondosisq; magis quàm planis pascuis. Nam melius nemoribus herbidis & frutetis & carectis, quàm lapidosis locis durantur vngulæ. Nec tam fluuios riuosq; desiderant quàm lacus manufactos quoniam fluuialis aqua, quæ ferè frigidior est, partum abigit, & cœlestis iucundior est, Columella. Quamuis circa fluuios recte propter amœna loca pascantur: fœtura tamen aquis tepidioribus adiuuatur, vnde magis vtilius habentur, vbi pluuialis aqua tepentes format lacunas, Palladius. Omnis extremi frigoris tolerantior equino armento vacca est, ideoq; facile sub dio hybernat. Boues autem recte pascendi non vna ratio est: nam si vbertas regionis viride pabulum subministrat, nemo dubitat quin id genus cibi cæteris præponendum sit: quod tamen nisi riguis, aut roscidis locis non contingit: itaq; in iis ipsis vel maximum commodum est, quod sufficit vna opera duobus iugis, quæ eodem die alterna temporum vice vel arant, vel pascuntur: siccioribus agris ad præsepia boues alendi sunt, quibus pro conditione regionum cibi præbentur, Columella. Boues & fruge & herba vescuntur: pinguescunt iis, quæ flatum cient, vt eruo, & faba fresa, atq; etiam ipsa fabarum herba. Et seniores, si cute incisa spiritum adigas, deinde præbeas pabulum, pingues facies. Ad hæc hordeo vel integro, vel pinsito, & à gluma separato pinguescunt, & dulcibus, vt ficu, & passa: vino etiam & frondibus vlmi: sed præcipue sole, & lotione calidæ aquæ, Aristot.

Cytisum in agro esse quàm plurimum maxime refert, quod bubus & omni generi pecudum vtilissimus est, quod ex eo cito pinguescit, & lactis plurimū præbet ouibus: tum etiam quòd octo mensibus viridi eo pabulo vti, & postea arido possis: præterea in quolibet agro, quamuis macerrimo celeriter comprehendit: omnem iniuriam sine noxa patitur. Satio autem cytisi vel autumno circa idus Octob. vel vere fieri potest. Cum terram bene subegeris, areolas facito, ibiq; velut ocymi semē cytisi autumno serito. Plantas deinde vere disponito, ita vt inter se quoquo versus quatuor pedum spacia distent. Si semen non habueris, cacumina cytisorum vere deponito, & stercoratam terram circumaggerato. Si pluuia non incesserit, rigato quindecim proximis diebus simulatq; nouam frondem agere cœperit, sarrito, & post triennium deinde cædito, & pecori præbeto. Equo abunde est viridis pondo xv. bubus pondo vicena, cæterisq; pecoribus pro portione virium. Potest etiam ante Septembrem satis commode ramis cytisus seri, quoniam facile comprehendit, & iniuriam sustinet. Aridum si dabis, parcius præbeto, quoniam vires maiores habet, priusq; aqua macerato, & exemptū paleis permisceto. cytisum cum aridum facere voles, circa mensem Septembrem, vbi semen eius grandescere incipiet, cædito, paucisq; horis, dum flaccescat in sole habeto: deinde in vmbra exsiccato, & ita condito, Columella. Serenda in tenuiore terra quę non multo indigent succo, vt cytisus & cicer, Plin. ¶ Quoniam veteram salutarem non omni solum pecudū generi, sed etiam homini fruticem, & non medicis modo, sed poetis quoq; Græcis Latinisq; celebratum, quinam hodie & vbi esset, nemo adhuc eruditis, quorum ego scripta legerim, nos docuit: commodum hinc digressus ea de re studiosis cādide quod habeo, communicabo. recitabo autem primum aliorum opiniones. Primum igitur Marcellus Vergilius (qui Florentiæ in Italia vixit) in commentariis suis in Dioscoridem, cytisum hodie in Italia nusquam apparere, & in antiquum ac natale sibi solum reuersum, non paruum antiqua amantibus desiderium sui reliquisse: aut si sit, incognitum sine honore iacere cōqueritur. Post hūc Ioan. Ruellius Gallus cytisum hodie in segetibus præcipue hordeaceis inueniri scribit, fruticē albicantem, cui omnes ex descriptione Dioscoridis notæ cōueniant: Sed alio in loco hūc cytisum

ſuum meliloto tam ſimilem facit, vt difficillimè diſcernatur: diſtinguit autem hoc modo, Cytiſi (inquit) folia di-
gitis friata ſubolẽt erucam, melilotus magis crocum iucundo ſequitur odore. Guſtus quoq; diſcrimẽ facile pro-
det:nanq; cytiſus manſu cicer reſipit. Hieronymus Tragus Germanus trifolium pratenſe maius, aſperiusq́;, folijs
durioribus, oblongis, & mucronatis (in Italia nonnulli trifolium lunatum vocant) pro cytiſo accipit. Poſtremo
Petrus Andreas Matthæolus Senenſis, in Italicis ſuis ad Dioſcoridem commentarijs, ſic ſcribit, vt nos tranſtuli-
mus: Cytiſus hoc tempore copioſiſſimus per omnẽ Italiam prouenit, Dioſcoridis ac Plinij deſcriptionibus vndi-
quaq; reſpondens. Sunt qui vernacula lingua trifolium caballinũ vocant, alij tribolum. Ramos primum cubitales
producit, ac ſæpe maiores, qui folijs veri trifolij veſtiuntur, cum coſta è medio ſatis prominente. Frondes eius albi-
cant, & ſi manu fricentur, acrem ceu erucæ odorẽ ſpirant: ſi mandas ciceris recentis guſtum repræſentant. Flores
muſcoſi racematim hærent, aliâs flaui, aliâs candidi. Hæ notæ cytiſum adeò exprimũt, vt quin ipſiſſimus ſit negare
poſſit nemo. Caballinum autẽ trifolium vocant, eò quod plurimũ eius pabulo delectentur equi, qui liberi ætate
paſcuntur: id quod ſententiæ noſtræ confirmandæ accedit: nam (vt Plinius inquit) cytiſus equis tam gratus eſt, vt
præ eo hordeum negligant. Fuchſius & Monachi qui cõmentarios in Meſuen ediderunt, cũ hanc ſtirpem verum
cytiſum eſſe neſcirent, trifolij odorati ſpeciẽ fecerũt. Hactenus Pet. Matthæolus. Præter illos qui noſtra tẽpeſta-
te vllam cytiſi mentionẽ faciat, reperio neminem. Eſt autẽ communis hic Ruellij, Tragi & Matthæoli error, quòd
cytiſum arboreſcere non animaduerterunt, idq́; non modo proceritate, ſed materia quoq; lignoſa, imò oſſea. Sic
enim Plinius ſcribit, Tota oſſea eſt ilex, cornus, robur, cytiſus, morus, ebenus, lotus, & quæ ſine medulla eſſe dixi-
mus. Et quanquam alibi fruticem appellet, arbuſtis tamen potius adnumerare debuerat. Ruellius quidẽ cytiſum
ſuum fruticẽ nominat, ſed cum laboret in diſtinguendo eo à meliloto herba, fruticis nomine eum ab[illegible]ſum, vt ſæ-
pè fit, non eſt dubium. Ebeni duo genera facit Plinius, vnum arboreum, alterum fruticoſum cytiſi modo, & tota
India diſperſum. Agit autem de cytiſo inter peregrinas arbores: Frutex eſt, inquit, inuentus in Cythno inſula, inde
tranſlatus in omnes Cycladas, mox in vrbes Græcas, magno caſei prouentu. propter quod maxime miror rarum
eſſe in Italia. Quid eſt igitur quod Matthæolus per omnẽ Italiam copioſiſſimum eſſe ſcribit? Ego cũ anno Salutis
Chriſtianæ 1542. Italiam ingreſſus Patauium veniſſem, in horto Petri Bembi Cardinalis arbuſculam nunquam
prius à me viſam, & omnibus qui mecum aderãt ignotam, vt primum vidi guſtauiq́;, mox verum cytiſum eſſe in-
tellexi. Procera erat, ſi bene memini, ſex circiter cubitos, folia (quę adhuc ſeruo) vbiq; terna, omnino loti ſiue tri-
folij pratenſis, minora tantum: guſtu dulcia & glutinoſa, maluæ propemodũ inſtar: id quod de cytiſo Galenus (&
poſt eũ Aegineta) prodidit: Cytiſi (inquit) folia vim habent diſcutiendi, ſed aquoſo tepidoq́; ſucco dilutã, quem-
admodum etiã maluæ. Deinde cum per alpes in Germaniam redirẽ, non procul Tridento, idẽ omnino genus ſyl-
ueſtre reperi, longe minus & fruticoſius ſatiuo. Io. Quintinus, qui de inſula Melite libellum ædidit, cytiſum in ea
abundare teſtatus nullã eius deſcriptionem adiunxit. Nos, vt à ſtudioſis diligentius poſthac animaduertatur, plura
quæ tum formã tum facultates ei[illegible]s attinẽt, ex veteribus repetemus, & primũ ex Dioſcoride. Cytiſus frutex eſt al-
bus in totũ, vt rhamnus, ramos ſpargens cubitales, maioresq́; interdũ, in quibus folia fœnigræci, aut loti trifoliæ,
minora tantũ, dorſo medio prominente: ea digitis trita erucã olent, guſtataq́; cicer (aliâs cicer viride) ſapiunt. Fo-
lia refrigerant, tumores inter initia diſcutiunt, ſi cũ pane trita illinantur: decoctum eorũ potu vrinam ciet. Non-
nulli, quòd apes alliciat, propè aluearia ferunt. Hæc Dioſcorides: in cuius etiã codicibus nonnullis nomenclaturæ
cytiſo iſtæ attribuuntur, teline, lotus grandis, trifoliũ, & apud Romanos trifoliũ maius: omnes ſcilicet à foliorum
ſimilitudine ductæ: nã telis fœnumgræcum eſt. Columella cytiſum & zeas, & carnicin & trifarin vocari ſcribit: &
eſſe geminam, hoc eſt ſatiuam, & alterã ſuæ ſpontis. Paulus Aegineta comam cytiſi iubet præcordijs prægnantiũ
contra vomitiones ex vetere vino imponi. Plinius libro 13. cap. 14. Frutex eſt (inquit) & cytiſus, ab Ariſtomacho
Athenienſi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus vero etiã ſuum: ſpondetq́; iugero eius annua HS. MM.
vel mediocri ſolo reditus. Vtilitas quæ eruo ſed ocyor ſatietas, perquàm modico pingueſcente quadrupede, ita vt
iumenta hordeũ ſpernant. Nõ ex alio pabulo lactis maior copia, aut melior, ſuper omnia pecorũ medicina à mor-
bis omni vſu præſtante. Quin & nutricibus in defectu lactis aridũ, atq; in aqua decoctũ, potui cum vino dari iubet:
firmiores celſioresq́; infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut ſi aruerit madefactum. Apes quoq; nunquã defore
cytiſi pabulo contingente, promittunt Democritus & Ariſtomachus. Nec aliud minoris impendij eſt. Seritur cũ
hordeo, aut vere ſemine vt porrũ, vel caule autumno ante brumam. Si ſemine, madidũ. Et ſi deſint imbres, ſatum
ſpargitur. Plantæ cubitales ſeruntur ſcrobe pedali. Seritur poſt æquinoctia tenero frutice. Perficitur triennio. De-
metitur verno ęquinoctio cum florere deſinit, vel pueri, vel anus vtiliſſima (forte viliſſima) opera. Canus aſpectu,
breuiterq́; ſi quis exprimere ſimilitudinẽ velit, anguſtioris trifolij frutex. Datur animalibus poſt biduum ſemper:
Hyeme vero quod inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, & ex portione minora animalia, obiterq́; inter or-
dines allium & cepe ſeri fertile eſt. Non æſtuum, non frigorum, non grandinum, aut niuis iniuriã expaueſcit. Adij-
cit Hyginus, ne hoſtium quidem, propter nullam gratiam ligni. Hucuſq; Plinius. Idem alibi. Glaux cytiſo & lenti-
culæ folijs ſimilis (quod Dioſcorides quoq; ſcribit) &c. coquitur in ſorbitione ſimilaginis, ad excitandũ vberta-
tem lactis eamq́; qui hauſerint, balineis vti conuenit. Et alio in loco. Glaucio quoq; (inquit) lactis vbertas inter-
miſſa reſtituitur. ſumitur eius rei cauſa ex aqua. Hic ego nõ glaucio ſed glauce legerim. Glaucij enim vſus eſt extra
corpus tantũ applicati (cum ſit odore tetro, & guſtu amara) ad ophthalmiam maximè à principio, & ignes ſacros
nõ validos, Dioſcoride & Aegineta teſtibus. Folia ramuloſa ſunt vlmo & cytiſo, Plin. Quid autem hîc ſibi velit vox
ramuloſa nõ ſatis mihi cõſtat: nec video quid vlmus cũ cytiſo circa folia cõmune habeat. digeruntur enim vlmi fo-
lia ſingula alternis ad ramulorũ latera. Cornelius Celſus lib. 4. cap. 9. in curatione lienis: inter ea quæ vrinam mo-
uent & lieni proſunt, vt trifolij ſemen, cuminum, apium, ſerpyllum, portulacam, & reliqua, cytiſum quoq; cõnu-
merat. A cytiſo dulce & pingue lac producitur. Mulieres quidem, ſi lactis inopia premuntur, cytiſum aridum in
aquam macerari oportet, & cũ tota nocte permaduerit, poſtero die expreſſi ſucci ternas heminas permiſceri mo-
dico vino, atq; ita potandum dari: ſic & ipſæ valebunt, & pueri abundantia lactis confirmabuntur, Columella 5. 11.
Fimum ad agros lætificandos alij aliud præferunt: quidã cuiuſcunq; quadrupedis ex cytiſo. Moleſta arboribus eſt
& hedera adnaſcens, & vinciens: moleſtus & cytiſus, nã omnia fermè necat: ſed eo valentior auro (alimon frutex)
eſt: hic enim vel cytiſum ipſum interimit, Theophraſtus interprete Gaza. Et alibi, Spiſſa & roboris medulla, quod
atrum [illegible]nt: atq; etiam magis cytiſi quippe cum hæc proxima ad ebenum accedere videatur. Principatus
quidem ei in pabulis datur, propter lactis inde copiam bonitatemq́;: incommodum tamen tantiſper dum floret,
relinquit Ariſtoteles, apium examina eliciuntur: quanquam Democritus prædicet, nunquam de flore cytiſi pa-

bulum contingere. Hederæ modo vincit & strangulat, Ruellius. Apparet cũ erroris huius occasionem ex Theophrasto sumpsisse, qui loco iam citato libri 4. cap. vltimo sic scribit: φθείρουσι δὲ καὶ ὑπ' ἀλλήλων εἰσὶ τῷ παραιρεῖσθαι τὴν τροφὴν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἐμποδίζειν. χαλεπὸς δὲ καὶ ὁ κιττὸς παραφυόμενος. χαλεπὸς δὲ καὶ ὁ κύτισος. ἀπολλύει (lego ἀπόλλυσι) γὰρ πάνθ' ὡς εἰπεῖν. ἰσχυρότερον δὲ τούτου τὸ ἅλιμον. ἀπόλλυσι γὰρ τὸν κύτισον. Hîc παραφυόμενος vox homonyma est: nam & innasci vel circumnasci significare potest, id quod hederæ cõuenit: vel iuxta nasci, quod cytiso, cuius materia cum durissima & ossea sit, adeò vt vel hebenum prouocet, minimè apta est flecti & vincire. Sed iuxta nascens radicibus suis alimentum arboribus præripit, gustanti enim vt malua succi plenus apparet, vt plurimum attrahere opus sit. Sic orobanche vicina strangulat, non superficie circumuoluta, vt sciunt qui herbam nouerunt (quanquam Theophrastus alicubi per imperitiam proximis herbis conuolui eam scribat, vt etiam Pet. Andreas Matthæolus rectè obseruauit) sed radicibus, siue succum duntaxat terræ omnem attrahentibus illis, siue etiam circumuolutis. Sic & alimon frutex propinquum necat cytisum, non aliter quàm salsugine sua, cuius vi præsens cæteris affertur calamitas. Nam proxima inuadere & inuolui alimon, ex bonis authoribus nemo tradidit. Similis error est Plinij circa æram etiam, id est lolium & festucam, de quibus 18.17. hęc eius verba sunt: Triticum, æra, hordeum festuca quæ vocatur ægilops, circumligando se & complexu necat. Theodorus in hoc Theophrasti loco, de hedera pro παραφυόμενος, id est adnascens, addidit, & vinciens: quod licet in hedera congruat, errandi tamen ansam Ruellio dedit, vt idem verbum ad cytisum transferret. Quod si quis contendat Theophrastum omnino sensisse cytisum arbores iuxta se ramis suis amplecti, errasse etiam in cytiso eum dicam similiter vt in orobanche. In Mysia, qua parte nostræ prouinciæ finitima est, tractus occurrit, quem Britum nominant, in quo mel Attico simile penitus magna cũ admiratione conspexi: quanquam deteriora planè mella ibi quoq; proueniant. Extabat autẽ ibi monticulus quidam non magnus, saxosus totus, thymo & origano plenus, ad cuius radices agri cytiso quamplurimo abundabãt: ex eo collis dominus mel vsq; adeò colligebat, vt hac in parte Atticum etiam superaret, acre tamen vt Atticum nõ erat, statimq; idcirco se gustantes auertebat, & nauseam cito commouebat, si paulò liberalius comestum fuisset. Hoc siquidem de cytiso scriptores vno ore tradunt, apes ex cytisi floribus plurimum mellis excerpere. Fruticosa vero planta cytisus est, eam altitudinem attingens, ad quam myrtus crescit: Hæc Galenus libro 1. de Antidotis, vbi optimi mellis indicia recenset. Necant inuicem inter sese vmbra, vel densitate, atq; alimenti rapina. Necat & edera vinciens. Nec viscum prodest & cytisus, Plinius libro 17. cap. 24 circa finem, de morbis arborum loquens: transtulit autem ad verbum penè Græca Theophrasti verba quæ paulo ante posuimus, hoc tantum interest, quod visci mentionem addit: vt non immerito aliquis conijciat diuersam huius loci Theophrasti lectionem fuisse, eamq; ab aliquo in margine vel versuum interstitio annotatam, in textum ascitam. Ego certe Theophrasti Græca sic legerim: χαλεπὸς δὲ ὁ ἰξὸς παραφυόμενος. χαλεπὸς δὲ καὶ ὁ κιττὸς. ἀπόλλυσι γὰρ πάνθ' ὡς εἰπεῖν. ἰσχυρότερον δὲ τούτου τὸ ἅλιμον. ἀπόλλυσι γὰρ τὸν κιττόν. Hoc est, Nocet etiam viscus si adnascatur: nocet item hedera, quæ in vniuersum ferè omnia necat: alimon solum ea validus est: nam hederam quoq; necat. Facilis transitus fuit ab ἰξὸς in κιττὸς, & à κιττὸς in κύτισος: nã in Græcis quoq; exemplaribus Dioscoridis aliquot, vbi glaucis herbæ folia cytiso comparantur, vti Plinius etiam exponit, κιττῷ pro κυτίσῳ legitur. Huic lectioni confirmandæ accedũt Theophrasti verba, quibus eiusdem rei causam enucleat lib. 5. de causis plantarum capite 22. cui ex Theodori translatione huc apponam: conferendo enim rectè conuersa animaduerti. Quæ autem (inquit) vicinitate iuxta satorum, aut cõtagione sponte se associantium, corruptiones conferuntur, has alimenti prorsus rapina solet committere: eoq; celerius, quò validiora pluraq; sint quæ infestant, ceu quæ syluestria sunt, quæ radice numerosa cohærent, quæ multo indigent alimento, quæ abscindere, amplecti, strangulare atq; irrepere apta sunt, vt edera. Nam viscum quoq;, & omnino quæ aliquam plantam pro sede capiunt, interimere possunt. Edera & auro, nimio pabuli desiderio, salsugineq; sibi ingenita, arbores necant. sed auro perniciosior est, quòd plus habet salsuginis, Hæc ille. Nulla hîc cytisi mentio, vt vel cæco appareat, rectè à nobis emendatum esse tum Plinij locum, tum Theophrasti superiorem. Obtinuimus itaq; rectam non inuolutam plantam esse cytisum. Hoc vel corollarij loco addam, non cytison, sed citton, id est hederam, omnia corrumpere, à Theophrasto hic scriptum esse. Nam libro 3. histor. cap. vltimo, ijsdem verbis de hedera scribit: ἀπόλλυσι γὰρ πάντα καὶ ἀφαυαίνει, παραιρούμενος τὴν τροφήν. Notandus est insuper Marcelli Vergilij error, qui nõ modo cytisum cum Plinio & Theodoro & Herm. Barbaro apud Theophrastum inepte legit, quod tantis authoribus cum facere tolerandum erat: sed insuper ita vertit: Theophrastus (ait) testatur hederam alias arbores, hederam vero cytisum, cytisum tandem halimum enecare. Ridiculus iste κλίμαξ planè falsus est, & nusquam in Theophrasti neq; integris neq; corruptis codicibus reperitur. Sed forte Vergilij ex Bucolicis versus in mentem ei venerunt.

Torua leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam, *Florentem cytisum sequitur lasciua capella:*

Et Theocritus, ἁ αἲξ τὸν κύτισον, ὁ λύκος τὰν αἶγα διώκει. Quare cum & ipse de cytiso scriberet, eandem figurã est imitatus Sed quoniam commodũ hos de cytiso Vergilij versus recitaui, subijciam & reliquos eiusdem, in quibus cytisi mentionem facit. Aeglo. 1. *Non me pascente capellæ, Florentem cytisum, & salices carpetis amaras.* Seruius super hoc loco cytisum genus fruticis vel herbam esse meminit, quæ nascatur inter campos & syluas in Cytiza ciuitate: sic enim scribitur, siue per authoris imperitiam, siue librariorum vitio: nos ex Plinio supra docuimus in Cythno insula vna Cycladum primum inuentum hunc fruticem. Scribitur autem Cythnus rectè per t aspiratum, Κύθνος apud Steph. cuius etiã Ouidius meminit libro 7. Metamorphos.. *Florentemq; Syron, Cythnon, planamq; Seripho.* Cytisum vero Græcè omnes per t scribunt, non th: Latinè vero indocti quidã per th. Et Aegl. 9. *Sic cytiso pastæ distentent vbera vaccæ.* Aegl. 10. *Nec cytiso saturantur apes, nec fronde capellæ.* Et Georg. 2. *Tondentur cytisi, tædas sylua alta ministrat.* Postremo Georg. 3.

At cui lactis amor, cytisum lotosq; frequentes *Ipse manu, salsasq; ferat præsepibus herbas.*

Cytisi epitheta apud poetas leguntur, florens, viridis, agrestis, tenuis, vt Ioan. Rauisius obseruauit. Eupolis poeta in fabula quæ inscribitur Aeges, inducit capras de cibis suis & alia quædam iactantes, Καὶ πρὸς τούτοισιν ἔτ' ἀλλ', οἷον κύτισόν τε, ἠδὲ φάσκον εὐώδη &c. vt Macrobius citat. Satis iam multus in cytiso fuisse mihi viderer, nisi ex prædictis occasionem pauca quædam adiungendi haberem. Nam quod supra diximus Democritum prædicare nunquam de flore cytisi pabulum contingere apes: admonet me laburni de qua Plinius lib. 16. cap. 18. Laburnum (inquit) aquas odit: Alpina & hæc arbor, nec vulgò nota, dura ac candida materiæ, cuius florem cubitalẽ longitudine apes non attingunt, Hæc Plinius: nec alibi apud vllum authorem laburni mentionem reperias. Nos arborem vidimus dependente flore luteo pedem longiore. forma qua pisorum flores nam & siliquæ subnascuntur. Florem autem appellamus oblongam ex multis floribus pendulam congeriem. Folia ei terna, sicut in loto pratensi aut cytiso, sed

maiora.

maiora. Rustici prope Orthodorum (Octodurum Iulius Cæsar nominat) inter ortū Rhodani & Lemannum lacum leuit, aut lebit, sua lingua indigerant: & florē testantur apibus infestū, quo vel alucaribus imposito diffugiāt similiter clauo ex arboris materia impacto Materiā ne sub terra quidē in ædificijs putredinem sentire. Reperitur etiā in montibus circa Toggenburgum Heluetiæ regionē: nec procul Bononia in Apennino. Hanc arborē si quis Alpinum cytisum nominet, propter foliorū materiæq; similitudinem, & eundē aduersus apes effectum (si modo verè scribit Democritus) meo quidē iudicio nō errauerit. Cytisus auget lac, vt eruum: sed dū floret incommodus est, vrit enim tantisper, & extinguit lac, Aristot. lib. 3. hist. animal. cap. 21. Non mirū igitur si eo tantisper abstineant apes. Albertus Mag. eo in loco, vt solet inepte omnia, pro cytiso cocturē legit, & adhuc ineptius viciam interpretatur. Præter cytisum & laburnum, arborē quæ folia similia, similiterq; digesta, hoc est terna habeat, anagyrin solā in monasterij cuiusdā horto Venetijs vidi. Hæc etiā fruticosa est arboris instar, & semē in corniculis gignit oblongis: sed graui tetroq; odore à laburno ac cytiso facile distinguetur. Fruticosum illud arbustū, quod Galli vocāt bagenaulde, Germani alicubi (Basileæ enim in hortis vidi) *verbrūne küchle*: sic autem proprie nominant placentarū genus turgidum & rotundū, spongiosum intus & imagine fauacea. Istis enim placentulis siue globulis figura & inanitate fruticis huius folliculi bellè respondent. Folia tamē ei non terna, sed bina, è regione, qualia in cicere, pisis, & alijs multis: neq; facultas vlla quæ in gustu maluæ comparari possit. Quanquam autē Dioscorides glaucis folia tam cytiso quàm lenticulæ comparat: lenticulæ autē bina esse nō terna constat, non tamen necesse est cytisi quoq; bina esse, figuram enim singulorū foliorum, non quo digeruntur ordinem, Dioscorides in ista comparatione respexit. At Plinius trifolio tam similē fecit cytisum, vt absq; similitudinis nota ipsum trifolij nomē ei tribuerit: breuiter enim (inquit) si quis exprimere similitudinē velit, angustioris trifolij frutex est Hoc est, finge trifolium (angustioribus tantum folijs) lignescere & adolescere in fruticē, cytisum habes. Sic alibi de ligustro: Eadē (inquit) arbor est quæ in oriente cypros, cum non eandē reuera, sed vndiquaq; simillimā indicaturus esset. Sed redeo ad bagenauldam Gallorum, quæ hic & propter generis cum cytiso affinitatē, & vsum ad pecora, si modo colutea Theophrasti est, omitti nō debuit. Colutea (inquit Theophrastus libro 3. historiæ plantarum cap. 17.) Liparæ propria traditur, arbos magnitudine præstās, fructum in siliqua ferens, magnitudine lentis, qui oues mirum in modū pinguefacit. Nascitur semine, & fimo præcipuè ouillo. Tempus serendi, cū Arcturus occidit: serendū semine præmadefacto, cum iam in aqua pullulare incœperit. Habet folium non absimile fœnograeco: germinat primo vnicaulis, triennio maxime: quo quidē tempore baculos decidunt. Elegantes enim illos proferre videtur: & si ita quis (Ruellius non rectè legit, si quis nimis, quasi ad baculos tantum referret, nō ad cacumē) decurtauerit, mox arbor emorietur: haud enim latere plantigera cōstat. Spargitur deinde in ramos, quartoq; anno arborescit, Hæc Theophrastus. Colutea (inquit Ruellius) iam etiā in Gallia prouenit, omnibus nota bagenaulde nomine. Nanq; frutex est quadriennio se in arborē efferens, ramis exilibus, folio fœnogræci, membraneo folliculo, pellucente, prætumido, & veluti quodā spiritu distendente turgido, ita vt digitis si prematur, crepitans dissiliat: in quo semen atrum, durū, latum, lentis magnitudine, pisi gustu. Mauritani sermone suo vernaculo sene nominant, duoq; eius faciunt genera, suæ spontis, & hortense. Nam & semine nascitur, in fimo prçcipuè ouillo. Addunt vbiq; siliquas oblongas quibus semina in ordinem vtrinq; digesta clauduntur, tenui pendere pediculo. Ob id facile ventorum impetu deturbari, hærentesq; pertinacius perticis decuti. Caducas opiliones legunt, saginandis ouibus perquam vtiles, Hæc Ruellius: cuius sentētiam Leonardus Fuchsius etiā sequitur, nempe coluteam Theophrasti & sene Arabum eandem esse plantam Manifestum autem illis est qui vtranq; inspexerunt, stirpes toto genere diuersas esse. Nam colutea frutex est anno quarto arborescens: sena vero herba cubitalis tantū & annua: folliculis etiam multū discrepant Folijs forte aliquo modo conueniunt, & vt quidam scribunt purgandi viribus. Describitur sena à Serapione, quod autem siliquæ tenacius hærentes perticis decutiantur, vt Ruellius tanquam ex Mauritanis scribit, nusquam repetio. Petrus Andr. Matthæolus Senensis in commentarijs Italicis super Delphinio Dioscoridis, senam diligentissime describit, & Ruellij errorem refellit. Quamobrem non immorabor hic prolixius: sat fuerit hoc indicasse in præsentia, senam Græcis Latinisq; veteribus fuisse incognitam: bagenauldam verò coluteam esse etiam ipse sentio, & nisi fallor Matthæolus quoq; eiusdem opinionis videtur. Illud postremo circa cytisum adijciemus, videri nobis Matthæolum errare, cum herbam illam quam pro trifolio odorato in prima editione Fuchsius pinxit, eandem esse putat cum illa planta quam ipse pro vero cytiso accipit, flauis aut albis floribus. Nam trifolium illud Fuchsij (quod ille à me admonitus trifolium Dioscoridis non esse sed lotum syluestrem potius, in secūda editione quæ solas imagines habet, in lotum vrbanam vertit) flauis floribus nunquam apparet, imò ne albis quidem, sed canis, aut ex albo subcœruleis Frequentissimum autem apud nos seritur propter quoddā casei secundarij genus, Claronensem vocant, quod nostri hac potissimum herba condire solēt: De qua egi in Libello nostro de operibus lactarijs: & agam forsitan aliâs copiosius. Hactenus de cytiso & alijs quibusdam cytisi occasione herbis, prolixius quidem scripsi, non tamen præter institutum, quod ad animalium historiam. Non enim bubus solum, sed omni pecori, præcipuè autē ouibus, capris, equis, apibus, gallinis, & ipsi etiam homini, maximus cytisi vsus à maximæ authoritatis scriptoribus promittitur: & quæ hic verbosius dicta sunt, in animalibus cæteris repeti nihil opus erit. Non difficile autem fuerit cytisum aliunde accersitam plantare, cum nullam regionem aspernetur. interim loco eius frondibus vlmeis potissimum vtemur. Nā & Columella illam cæteris præfert frondibus, vt mox ex eius verbis patebit: Et Aristoteles vlmum apibus gratā, & frondibus eius boues pinguescere testatur. Iucundissimum bubus pabulum affert vlmus: capræ etiam & oues id appetunt. Varijs generibus soli prouenit: quamobrem à plerisq; seritur. Maxime autem commendatur Attinia, quæ procerior lætiorq; quàm nostras est.

Cytiso aut Medica herba nutrimus boues lactantes: sic enim plus continebunt lactis, Sotion in Geoponicis Græcis. Aristoteles contra, lib. 9. histor. anim. cap. 21. Pabuli genus (inquit) aliud copiā lactis extinguit, vt Medica herba, & præcipue ruminantibus: aliud auget, vt cytisus & eruum Idē lib. 8. cap. 8. Herbæ Medicæ prima falx vitio datur, & cum fœtida aqua rigatur, incommoda est. Et lib 9. cap. 40. Expedit conseuisse apud aluearia, piros, fabas, Medicam herbam, suriam, &c. Dioscorides, pratensi trifolio (inquit) similis Medica recens nata est: crescenti deinde contrahitur & angustius fit folium, profertq; similes trifolio caules, in quibus semen lenticulæ simile, inflexumq; corniculorum modo: quod siccatū suauitatis gratia condimētario sali miscetur. Id viride emplastri modo impositum, prodest his quæ refrigeranda sunt. Tota autem herba pro gramine vtūtur, qui quadrupedes & iumenta pascunt, Hæc ille ex translatione Marcelli Vergilij, qui mutilum corruptumq; hunc de siliquis & seminibus locum suspicatur. Ruellius & Matthæolus ita transtulerunt: Medica siliquas habet corniculorum modo intortas,

tortas,in quibus ſemen lentis magnitudine dependet. Ex Hiſpania (ſcribit Marcellus in Annotationibus) inte-
gros herbæ quam illi Medicam cenſent,cum ſuo ſemine caules afferri nobis curauimus. Eſt autē illius in Hiſpa-
nia quotidianus in iumentorum pabulo vſus:caules cubitales geniculatosq́; profert, trifolio vndiq; ſimiles. Au-
diuimusq́; ab ijs qui in Hiſpania rem obſeruarunt,quod de ea ab antiquis fertur,quicquid in caule aſſurgit,in fo-
lijs contrahi:nullo cibo prius magisq́; lætari & pingueſcere iumenta pecusq́; omne:parcius dari , quoniā inflet &
multum creet ſanguinem, quem ducere poſtea neceſſe ſit : deniq; nihil non ab antiquis traditum de ea nūc etiam
inueniri. Quod non conuenit ſcriptori huic,ſemen eſt:quod hic lentis magnitudine indicat,& intortū:in illa ve-
ro exiguum,panici minus,papaueris vero ſemine nō adeò maius,cum rotunditate oblongum,colore flaueſcente
videtur: quorum nihil in Dioſcoridis Medicæ ſemine eſt. Siliquam non licuit videre, ſed vt conijcere ex ſeminis
quantitate facile eſt,gracilem & vitiæ ſiliqua graciliorem credere oportet,&c. Verba illa, ἐφ' οἷς τὸ σπέρμα προσπέ-
φυκε φακῷ τὸ μέγεθος,non eodem modo in cunctis leguntur,arguitq́; varietas vitium,Hactenus Marcellus. Ruel-
lius pro ἐφ' οἷς legit λοβοῖς,id eſt ſiliquis. Nunc Petri Matthæoli ex commentarijs in Dioſcoridem verba ſubijciam:
Medica (inquit) quanquā olim vulgaris fuerit,& per totam ſata Italiam pro pecore,noſtro tamen tempore pror-
ſus non deſeruiſſe videtur. Abundat hodie (vt quidam ſcribunt,in Hiſpania,& ſumma diligentia propter pecora
colitur:vernacula lingua alfalſa vocant,quę quidem vox originis eſt Arabicæ.Nā apud Auicennam in capite Cot,
alfaſaſat (aliâs,al aſelet;aliâs,aliſtiſcat) nominatur,Hæc Matthęolus. Ego his diebus ab Hiſpano accepi patrio ſer-
mone alfalſes vocari hāc herbam, ad duos aut tres ad ſummum cubitos excreſcere, folia terna loti pratenſis inſtar
proferre. Io.Rodericus Luſitanus,qui annotationes quaſdam in Dioſcoridem reliquit,Medicam Hiſpanice mel-
guas vocitari author eſt. (Sic videtur ille perperam de melega,quam nos ſergi vocamus intellexiſſe, vt etiam Her-
molaus) Alasfeſt,authore Ebenbitar,vox Perſica, idem ſignificat quod faſfaſa,quæ eſt ſpecies trifolij,quod datur
equis ſaginandis, & in Syria pabulum eſt pecorum omnium : ſiccum appellant cot,recens alrathbe, Andreas Bel-
lun.Nunc Plinij verba apponemus ex lib.18.cap.16. Medica (inquit) externa,etiam Græciæ, vt à Medis aduecta
per bella Perſarum,quæ Darius intulit,ſed vel in primis dicenda: Tanta dos eius eſt,cum vno ſatu amplius quàm
tricenis annis duret. Similis eſt trifolio caule folijsq́;, geniculata: quicquid in caule aſſurgit , folia contrahuntur.
Vnum de ea & cytiſo volumen Amphilochus fecit confuſim.Solum in quo ſeratur,elapidatum purgatumq́; ſubi-
gitur autumno: mox aratum & occatum integitur crate iterum & tertium, quinis diebus interpoſitis,& fimo ad-
dito.Poſcit autem ſiccum ſuccoſumq́;,vel riguum.Ita præparato ſeritur menſe Maio,aliâs pruinis obnoxia.Opus
eſt denſitate ſeminis omnia occupari,internaſcentesq́; herbas excludi:id præſtant in iugera modia vicena.Cauen-
dum ne aduratur,terraq́; protinus integi debet. Si ſit humidum ſolum herboſumúe, vincitur, & deſciſcit in pra-
tum. Ideo protinus altitudine vnciali herbis omnibus liberanda eſt manu potius quàm ſarculo. Secatur incipiens
florere,& quotiens refloruit.Id ſexies euenit per annos, cum minimum quater. In ſemen matureſcere prohiben-
dum eſt,quia pabulum vtilius eſt vſq; ad trimatum. Verno ſeri debet,liberariq́; cæteris herbis: ad trimatum mar-
ris ad ſolum radi.Itaq; reliquæ herbæ intereunt ſine ipſius damno,propter altitudinem radicum. Si euicerint her-
bæ,remedium vnicum eſt aratro,ſæpius vertendo,donec omnes aliæ radices intereant.Dari non ad ſatietatem de-
bet,ne repellere ſanguinem neceſſe ſit : & viridis vtilior eſt. Areſcit ſurculoſe, ac poſtremo in puluerem inutilem
extenuatur. De cytiſo cui & ipſi principatus datur in pabulis,affatim dicimus inter frutices, Hactenus Plin. Me-
dica herba ſtercoris & vrinæ cauſa perit, vt quidam dixere, Theophraſtus.Et alibi: Herbæ quædam diminutæ ton-
ſæq́; meliores euadunt,ceu porrum,braſſica,Medica,&c. tollitur enim acredo & ſiccitas,& radices validiores red-
duntur.Multis regionibus Medica natu ſatis moroſa,alijs cumulatim emergit:cum ſeritur decem annis durat:per
annum deinde quater rectè,interdum ſexies demetitur : agrum ſtercorat, omne emaciatum armentum ex ea pin-
gueſcit:ægrotanti pecori remedium eſt. Ad maciem equorum, vt Columella prodidit, nulla res tantum quantum
Medica poteſt. Flos in purpureum colorem ſpectat.Hac herba (Ruellij verbis vtor) pleriq; tractus Galliæ virent,
quam vernacula conſuetudine grande treflon, quaſi trifolium vocant. Alij quod allatum ſit à Burgundionibus ſe-
men auorum noſtrorū memoria, Burgundienſe fœnum agricolæ nominant. Rura quædam etiam apud nos fœ-
naciam ſermone patrio dicunt.Ruris diſciplinæ prudentes Medicam iactato ſemine ſerunt,adiecta noſtratis aue-
næ portiuncula: eam ſiquidem radiculis fundamenta iacere putant,quibus comprehendens firmius nitatur. Sed
& pleraq; prata ſcatent apud nos Medica , quæ vel naturæ ſponte,vel cœli conditione nata eſt : niſi quædam olim
illic ſatæ reliquiarum veſtigia reſtent , quæ herboſo (vti ſolet) ceſpite victa, deſciuit in pratum. Hanc Marcellus
Vergilius dum in lucem reuocare conatur,magis eius obliterauit cognitionē. Vereor ſanè ne cytiſum ille pro Me-
dica viderit:nam hac ferè facie,quam explicat,repræſentatur,& Hiſpanijs etiam frequens.Fieri oleum ex Medica
tradunt ad neruorum tremores efficax, Hactenus Ruellius. Quod autem oleum alcot ad tremorē maxime com-
mendetur,author eſt Auicenna. Ego liquorem ex alfalfes Hiſpanorum vi ignis elicitum per inſtrumenta , egre-
giam aduerſus calculum opem ferre audio. Medicæ herbæ genus eſſe crediderim quam in Heluetia noſtra qui-
dam trifolium maius vocant, *groſſen klee* , Hieronymus Tragus fœnogræcum ſylueſtre : folia ei loti pratenſis , ſed
bina:ternis aut quaternis per ſingulos ramulos binorum foliorum ordinibus:quorum in guſtu dulcedo tanta , vt
vel glycyrrhizam prouocent. Coliculi cubitales,& aliquando bicubitales, ab vna radice plures exeunt, tranſuerſi
ferè per terram ſparſi,ſubruffi,geniculati,multis alarum cauis. Flores candicant. Siliquæ modice incuruæ & luna-
tæ in mucronem exeunt,triangulæ, eminente ab vna parte angulo per longitudinem quæ duorum digitorum eſt,
ab altera carinatæ: in quibus ſemina fœnogræco minora paulò,anguloſa,ſpecie renum,colore lutea, ſapore viciæ.
Radix alba, cubiti aut ſeſquicubiti etiam altitudine deſcendit, craſſitudine pollicari , lenta & tenax , vetuſtate ruf-
feſcit : minus dulcis quàm ſuperficies , imò ſubamara ferè. Naſcitur iuxta vias , & locis ſiccis , vt montanis vel
arenoſis interdum. Herba omnino in multos annos viuaciſſima. Hieronymus Tragus lotum ſylueſtrem ſiue Li-
bycam eſſe ſuſpicatur: ſed ſapor medicatus abeſt. Ego iam olim & noſtro ſæculo primus ſylueſtrem lotum illam
eſſe oſtendi,quam noſtri vocant *ſtundkraut*. Ruſtici quidam apud nos folia trifolij maioris ſui ad vomitum prouo-
candum edunt , aduerſus crapulam præſertim:nimia enim ſui dulcedine & neſcio qua indicibili qualitate nau-
ſeam ciet. Medica (inquit Hermolaus Barbarus) imperitia vulgi melica vocari cœpit. Hac quondam plena erat
Venetia,ſed pridem perijt : nunc in eandem prouinciam reuerti eam quaſi poſtliminio curauimus, ab annis mul-
tis ferè non viſam in Italia,ſed ne intellectam quidē magnopere qualis eſſet, allatam ex Africa in Campaniam. Se-
men eius ſub dente phaſeoli recentis ſaporem præſentat , Hæc Hermolaus.Impulit eum opinor in hunc errorem
Albertus Magnus,qui circa finem libri 3.de animalibus , Quædam paſcua (inquit) lac minuunt, vt granum quod

melega

melega vocatur, & à nonnullis surigum. Aristoteles hoc Medicæ attribuerat: Alberto nominis vicinitas imposuit. Culmos melega (vel sorgi, vt Fuchsius appellat: cuius hæc verba sunt) quatuor aut quinq; habet, altos, crassos, geniculatos, rubicundos, folijs vestitos longis, latis & in summitate acuminatis, harundini non dissimilibus: spicam quàm panicum maiorem ac densiorem, rufam & barbatam, in qua semen rufum, rotundum, lentis magnitudine, & acuminatum. Florem luteum. Radicem multis fibris capillatam. Semen dulce est, & gustu planè panicum refert, Hæc Fuchsius. Ex iubis eius scopæ vestiariæ fiunt. Errat Ruellius cum scribit panicum in Italia melegam vocitari. Melega enim Longobardorum, non alia est quàm sorgo alibi dicta, & in Hetruria sagina (nimirum à saginando pecore) Panicum vero per omnem Italiam priscum nomen Latinum retinuit. Μηδική σπασις τρίφυλλος ... Varinus: sed in huiusmodi rebus grāmatici fide digni non sunt. In Græcia tempore Eustathij archiepiscopi Thessalonicæ Medica herba nomen vetus adhuc seruabat, vt ipse scribit in commentarijs in Dionysium: nec dubito quin hodieq; seruet, Hæc hactenus de Medica. Bubus frondē populneam, vlmeam, querneam, ficulneamq; vsq; dum habebis, dato, Cato. Folia populnea quernaq; animalibus Cato iubet dari non perarida: bubus quidem & ficulnea, ilignaq; & ederacea: Dantur & ex harundine & lauro, Plinius: qui alibi etiam eruum bubus iumentisq; vtilissimum esse scribit. Ex cibis nemo dubitat, quin optimi sint, vicia in fascem ligata, & cicercula, itemq; pratense fœnum. Minus commode tuemur armentum paleis, quæ vbiq; & quibusdam regionibus solæ præsidio sunt, eæ probantur maxime ex milio, tum ex ordeo, mox etiam ex tritico: sed iumentis iustam operam reddentibus, ordeum præter has præbetur. Quibus alimentis potissimum quæq; pecudum pascatur habenda ratio: nec solum quod fœno satura sit equa, aut bos, cum sues hoc vitent, & quærant glandem: sed quod ordeum, & faba interdum sit quibusdam obijciendū, & dandum bubus lupinum, & lactarijs Medica & cytisum, Varro. Fabæ largius datæ copiam efficiunt lactis, Aristot. Miratus sum aliquando cicuta etiam nō abstinere boues: nec viridi, nec arida: vidi enim magnos cicutæ fasces ex pratis collectos pro cibo vaccis offerri. Nostri hanc herbam vocant *roßkümch* id est, carum equinum, alij *karbengien*, *zegerkrut*, *vuischerling* & alij aliter. Hæc asinis quàm noxia sit suprà retulimus. Ranunculo similem herbam, quam coronopodem aliqui putāt, floribus aureis, inter verna olera vulgarem, butyri colorem commendare credūt si à vaccis depasta fuerit: eam ob causam Germani inferiores nominant *butterbloumen*, nostri à splendore *glysbloumen*, & *alpbloumen*, quòd in alpibus vaccis pergrata sit. Est & alia in palustribus nascens flore simili maiore, folio rotundo, crenato, radicibus albis capillatis, sapore ferè betæ: nostri vocant *masbloumen*, id est, flores palustres, alij *dotterbloumen*, à colore vitelli, alij *schmerbloumen*, quod tanquam vncti niteant: Galli pratenses bacinos: Nos idem genus in hortis dasypodion, id est densis confertisq; florum folijs, alimus. Ruellius chamæleucen interpretatur: cui ego non assenserim. Chamæleuce enim verius eadē quæ tussilago est. Butomon planta similis est arundini, quam boues edunt, Suidas: de quo plura mox in H. dicemus. Galion herba est cubitalis, foliolis angustis & per genicula radiatis simul pluribus: flore flauo, conferto, muscoso, odorato, abstinent eo boues: vt & vrticæ simili herba fœtida, & marrubij quodā genere fœtido, quod in aruis & noualibus nascitur, aliud quàm ballote, longioribus & in acutum exeuntibus folijs, crenatis. Vaccæ non edunt ebulum, nec solanum. De alijs quibusdā herbis quæ bubus noxiæ aut venenosæ sunt, mox in morbis eorum dicemus. Si herbas aereo melle dicto, cœlitus conspersas oues & boues ederint, suauissimum lac habebunt, Aelianus. Bobus (inquit Columella) pro temporibus anni pabula dispensantur. Ianuario mense singulis fresi, & aqua macerati erui quaternos sextarios mistos paleis dare conuenit, vel lupini macerati modios, vel cicerculæ maceratæ semodium, & super hæc affatim paleas: licet etiam, si sit leguminum inopia, & elata, & siccata vinacea, quæ de lora eximuntur, cum paleis miscere. Nec dubium est, quin ea longe melius cum suis folliculis antequam eluantur præberi possint: nam & cibi, & vini vires habent, nitidumq;, & hilare, & corpulentum pecus faciunt: grano abstinemus. Frondis aridæ corbis pabulatoria modiorum viginti sufficit, vel fœni pondo triginta, vel si non, modius viridis laureæ, & ilígneæ frondis: sed his, si regionis copia permittat, glans adijcitur, quæ nisi ad satietatem detur, scabiem parit: potest etiam si prouentus vtilitatem facit, semodius fabæ fresæ præberi. Mense Februario plerunq; eadam cibaria sufficiunt. Martio, & Aprili debet ad fœni pondus adijci, quia terra proscinditur: sat autem erit pondo quadragena singulis dari: ab Idibus tamen mensis Aprilis vsq; in Idus Iunias viride pabulum recte secatur: potest etiam in Calen. Iulias frigidioribus locis idem præstari, à quo tempore in Calen. Nouemb. tota æstate, & deinde autumno satientur fronde, quæ tamen nō ante est vtilis, quàm cum maturuerit vel imbribus, vel assiduis roribus: probaturq; maxime vlmea, post fraxinea, & ab hac populnea: vltimæ sunt ilignea, & quernea, & laurea, sed post æstatem necessarie deficientibus cæteris, possunt etiam & folia ficulnea probe dari, si sit corū copia, aut stringere arbores expediat: ilignea tamē vel melior est quernea, sed eius generis, quod spinas non habet. nā id quoq; vti iuniperus respuitur à pecore propter aculeos. Nouemb. mense ac Decembri, per sementem, quantū appetit bos, tantum præbendum est: plerunq; tamē sufficiunt singulis modij glandis, & paleæ ad satietatem datæ, vel lupini macerati modij vel erui aqua conspersi sextarij VII. permisti paleis, vel cicerculæ similiter cōspersæ sextarij XII. misti paleis, vel singuli modij vinaceorum, si ijs, vt supra dixi, large paleæ adijciantur, vel si nihil horum est, per se fœni pondo quadraginta, Hæc Columella. Fœnum alibi bis tantum, alibi ter aut quater etiam anno secatur. Armentorum id cura, iumentorumq; progeneratio suum cuiq; cōsilium dabit optimum, maximè quadrigarum quęstus, Plinius. Sufficiūt singulis boum iugis erui modij quini sati. Martio mense satum, noxium esse bubus aiunt: item autumno grauedinosum: innoxium autē fieri primo vere satum, Idem. Bubus glandem circa brumam aspergi conuenit, in iuga singula modios 240: Largior valetudinem infestat: & quocunq; tempore detur, si minus triginta diebus continuis data sit, narrant verna scabie pœnitere, Plinius. Lupini modij singuli bouem vnū satiant, validumq; pręstant, Idem. Palea plures gentiū pro fœno vtūtur: Melior ea quę tenuior minutiorq;, & pulueri propior: ideo optima è milio, proxima hordeo, pessima ex tritico, preterquam iumentis opere laborantibus. Culmum saxosis locis cum inaruit, baculo frangunt substratu animalium. Si palea defecit & culmus teritur. Ratio hæc, maturius desectus muria diu respersus, dehinc siccatus in manipulos conuoluitur, atq; ita pro fœno bubus datur, Plin. Vinaceos per autumnum quotidie recentes succernito: Lectos exsiccato, restibus subtentis, cribro illi rei parato, siccos conculcato in dolia picata, vel in lacum vinarium picatum, id bene operito, iubetoque oblini, vti habeas quod des bubus per hyemem, Cato. Hordei stipulam bubus gratissimam seruant, Plin. Maxime studendum est vt competentibus redundantibusque saturi semper habeantur & pingues. Omnis enim ægritudo exordium sumit ex macie. Exhaustum animal celerius labor frangit, æstus vexat, frigus penetrat. Non solum enim æstiuis mensibus pascuum sufficit, vbi frondes diuersi generis addantur, & minuat varietas ipsa fastidium,

fastidium. Hyeme non tantum paleis, sed fœno quoq; & hordeo, & sæpius eruo saginandi sunt boues. Nullus autem vberiores ciborum repudiabit expensas, qui considerare voluerit boum per inopiam pereuntium quàm cariora sunt pretia. Vegetius 3.1. M. Varro turdorum fimo ex auiarijs ad agros lætificandos principatum dat: quod etiam pabulo boum suumque magnificat, neque alio cibo celerius pinguescere asseuerat, Plin. Boues quidam luporum instar carniuori sunt, Rasis. Theophrastus prodidit boues quoque pisce vesci, sed non nisi viuente. Apud Pæones qui Prasiadem paludem habitant, equis & subiugalibus pisces pro pabulo præbent. Herodotus. In prouincia Aden, equi, boues, cameli, & oues vescuntur piscibus (quorum ingens illic copia) & libentius quidē siccis quàm recentibus: nam propter immensum calorem herbis & frugibus carent, Paul. Venetus. Horotas & Getas quàm recentibus... drusios fama est tanquam fœnum pisces equis edendos obijcere. Celtas audio, boues & equos piscibus alere, &c. Aelianus. Circa Mosynum Thraciæ boues sunt qui piscibus vescuntur in præsepia obiectis, Athenæus. In Narbonensi prouincia nobilis fons Orge nomine est: in eo herbæ nascuntur in tantum expetitæ bubus, vt mersis capitibus totis eas quærāt. In remotissimis ad Septentrionem Oceani Germanici insulis boues adeo pinguescunt, vt periculum eis sit ne moriantur præ pinguitudine. Facile saginantur, si labore abstineant. Augentur iuuencæ amplius cum plus temporis expertes Veneris degunt, vt iam in Epiroticis diximus, Aristot.

Boues & equi sorbendo bibunt, vt & reliqua animalia quorum dentes continui sunt, Aristot. & Plinius. Bos contra quàm equus nisi aqua sit clara, frigida atq; limpida, bibere nolit, Aristot. Aquam quidem istius generis animal non requirit nitidissimam, nec vsq; adeò læditur si sordidā biberit: Sed tamen bubulci diligentis est procurare, vt mundam semper & optimam bibat, Vegetius. Per æstatem boues aquam bonam & liquidam bibant, semper curato, vt valeant refert, Cato. Theophrastus in Thurijs Crathin, candorem facere tradit, Sybarin nigritiam bobus ac pecoribus, Plin. Confluentem candidi coloris efficientem & Crâthis fluuius emittit. Nā ouillum & bubulum pecus & omnis grex quadrupes, sicut Theophrastus ait, ex eo bibens, & nigro rufoúe albus fit. Aelianus. In Falisco omnis aqua potata candidos boues facit, Plinius. Aestate ad aquam appellendum bis, hyeme semel, Varro.

Bubus tantū fœminis vox grauior, in alio omni genere exilior (tenuior & acutior) quàm maribus, quod maxime in homine patet, Aristot. & Plin. Vitulis etiam vox grauior quàm adultis, perfectisq;: quamobrē his castratis vox è contrario mutatur: transeunt enim quæ castrantur in fœminā. In cæteris animalibus vox maribus grauior, fœminis acutior est, Aristot. Albertus Magnus vaccā ait eò quod corpore atribiliario, id est frigidæ & crassæ constitutionis sit, grauius sonare: tauros autem beneficio sexus magis ad temperamentum accedere, eiusque gratia vocem habere acutiorem. Cætera omnia (inquit Aristot.) cum natu minora sunt, vocem mittunt acutiorem: vituli autem bubuli grauiorem, vt & vaccæ quàm tauri. Vituli enim & vaccæ partem quam mouent non habent validam, alteri propter ætatem, alteræ propter fœminei sexus naturam. Vas nempe per quod primum spiritus fertur, amplum in ijs est, multumq; aeris mouere cogitur: multum autem, præsertim si tardè moueatur, graue sonat. Cæteris animalibus vas illud angustius est.

Boues grauidas negant præterquam dextero vuluæ sinu ferre, etiam cum geminos ferant, Plin. Taurus quidam cum statim à castratione inijsset, impleuit: quoniam nondum execti essent meatus, Arist. Non procul à Patrensium ciuitate fluuius est Milichus: & post illum alius nomine Charadrus: Ex hoc pecora βοσκήματα tempore veris bibentia, vt plurimum mares parere aiunt. Eā ob causam pastores, in diuersam à flumine partē ea abigūt, bubus tantum exceptis, quas illic ad fluuium relinquūt, quoniā tauri tum ad sacrificia tum ad labores vaccis vtiliores sunt. Inter aliqua verò pecora fœminæ maribus præferuntur, Pausanias in Achaicis.

Boues etiā somniare palàm est: vt omnia ferè quæ animal pariunt. Impendentē pestem, & terræ motum, & cœli salubritatem, & frugum fertilitatē præsentiunt: Neq;, tametsi ratione carent, ab eorū quæ sibi aut salutē, aut perniciem afferre queunt, intelligētia aberrant, Aelianus. Vita fœminis quindecim annis longissima, maribus viginti: robur in quimatu, Plinius. Viuunt magna ex parte fœminæ annos quindecim, atq; etiam mares excisi: nonnullis ætas, vel ad viginti annos, atq; etiā plures, si corpore bene habito sint: nam excisos assuefaciunt, & duces cōstituunt boum, vt ouium, qui plus temporis quàm cæteri viuunt vsu exercitij, & copia pabuli. Vigent quinquennes maximè: quocirca Homerum quidā rectè dixisse aiunt, Quinquennē taurum, & bouis lustro florentis. Idē nanq; significari arbitrantur, Aristotel. Aetas boum dignoscitur ex dentibus: mutant enim anteriores anno euoluto & decem vel octo mensibus: deinde post sex menses paulatim amittunt proximos, donec intra trienniū omnes mutauerint. Quo quidē tempore optimè habiti sunt, & in vigore ad decē vsq; vel duodecim annos perseuerāt. Viuūt ad quatuordecim vsq; vel quindecim annos. In statu dentes habent pulchros, longos & æquales: qui per senectutē eis imminuuntur, nigrescunt, & corroduntur, Pet. Crescentiensis. Nostri ex circulis quibusdā qui circa vaccarum cornua nascūtur supernè ferè, de ætate iudicant: illi in quimatu ferè terni sunt, postea plures. Sunt qui quoties fœta fuerit, toties singulos adnasci circulos existiment. Equo & boui pili quotannis decidui, vt quidam scribit, Cælius. Bubulum lac fertilius caseo est, quàm caprinū. Cum enim ex amphora lactis caprini formagines obolæ (τροφαλίδες ὀβολιαῖαι, id est casei obolares, vel quorū singuli obolo veuirent) vndeuiginti conficiantur, bubulū eadem mensura triginta facit, vt pastores cōfirmant, Aristot. Bouis lac crassissimum est: cur autē paucius proportione sui corporis sit, in caprini mētione infra dicemus ex Aristotele. Pusillæ buculæ quas Phasiana regio fert, singulæ abūde beneficio pabuli mulgētur: & Epiroticæ vaccæ præ sua precipua magnitudine, amphoras singulas singulæ implent lactis, mensuræq; eius dimidiū mammis duabus præstāt. Quantū lactis prouenerit primū concrescens, perinde vt lapis durescit: qđ ita accidit, nisi aqua admisceatur. Lac à partu vtile est: antequā peperit, caret lacte, Arist.

Vaccæ purgantur menstruis mensura quidem amplius quàm oues & capræ: proportione autem multò minus, Aristot. In vaccis interdum purgatio menstrua quinto quoq; mense apparet in regionibus valde calidis, reliquo tempore cum vrina excernitur: cuius rei indicium est, quod vrina fœminarum omnium animalium tenuior est cum grauida sunt quàm aliàs, Aristot. Vaccæ acriorem quàm tauri reddunt vrinam. Idem, Menses & vaccis fiunt, vt equabus, sed minus, Idem. Bos fœmina cum coitum affectat, leuiter purgatur mensibus, quantū heminæ dimidium, aut paulò plus Tempus autem coeundi tunc potissimum est cū purgatur, Aristot. Adferemus & infra nonnihil de libidine & coitu taurorum, preter ea quæ hic dicuntur. In Aegypti vico Schussa nuncupato, non magno quidē, sed certe eleganti, qui in Hermopolitæ prefecturā censetur, Venerem religiose & sanctissime colūt, quam Vraniam appellant: Atq; vaccam etiam ideo venerantur, quia affinitatem & conuenientiam cum dea ipsa habere existimetur. Etenim huiuscemodi bestia tantopere ad Venerem incitata est, vt cum maris mugitum audit, ad

coitum

coitum vehementiſſime exardeſcat. Atque adeò, ſicut harum rerum experientes confirmant, taurum à triginta ſtadiis ipſo mugitu amatoriam ſignificationem, quaſi teſſeram Veneris dantem, exaudiat. Itemque Iſim bubulis cornibus Ægyptij & fingunt, & pingunt, Aelianus. Vacca cum appetit coitum (appetit autem non diutius quàm tres horas) tum quam maximum poteſt, mugitum edit. Ac niſi hoc trium horarum ſpatio taurus accurrit, in aliud certum tempus, quod perraro accidit, naturam claudit. Taurus autem vel longo loci interuallo, ex clamore illius appetitionem auribus concipiens, celerrime ad coitum accurrere feſtinat, Aelianus ex Horo Apollinis qui addit hanc ob cauſam Aegyptios vt auditum deſignent tauri auriculam pingere. Vaccæ ex fœminis potiſſimum, poſt equas, libidine incenduntur. Tauriunt enim & efferantur adeò, vt bubulci eas tenere aut capere nequeant. Indicium tum equæ tum vaccæ ſuæ libidinis præſtant, genitalis ſpecie prominentiore. Vaccæ etiam mingunt crebrius more equarum. Adhæc, vaccæ tauros ſuperueniunt, & ſequuntur ſedulò, & aſſiſtunt. Turgent ad coitum prius minores natu, quàm maiores, tum in equorum genere, tum in boum, Ariſtot. Menſem vnum vel triginta dies ante admiſſuram obſeruari ſolet, ne fœminæ cibo & potione ſe impleant: quamobrem pabuli pars eis ſubtrahenda eſt: quòd exiſtimatur facilius graciliores & macræ (maceſcentes) concipere, ac ſemen attrahere: nimia verò corporis obeſitas ſteriles reddit. Contrà tauros, duobus menſibus ante admiſſuram herba & palea ac fœno pleniores facere conuenit, & à fœminis ſecernere, vt vires habeant & fortius ineant. Hoc & armentarij & opiliones obſeruant. Vnum marem quindecim vaccis ſufficere abunde eſt, Columel. Varro habere ſe tauros totidem ſcribit, quod Atticus, ad matrices ſeptuaginta, duos, vnum anniculum, alterum bimum. Hoc ſecundum aſtri exortum ſe facere, quod Græci vocant lyram, fidem Latini, tum denique tauros in gregem redigere. Iuuenca aliquando annicula peperit, vt educari augerique, quantum genus exigeret, licuerit. Recentior verò quàm annicula non patitur Venerem, niſi oſtento. Iam enim vel quarto ætatis menſe coiſſe perſpectum eſt, Ariſtot. Iuuenca ſi annicula, aut mula ſi gemellos peperit, oſtentum dirum peſtemq; denunciat, Alex. ab Alex. Non minores oportet iniri quàm bimas, vt trimæ pariant, eo melius ſi quadrimæ. Pleræque pariunt in decem annos, quædam etiam in plures, Varro. Cum exceſſerint annos decem fœtibus inutiles ſunt. Si tamen ante bimatum conceperint, partum earum remoueri placet, ac per triduum, ne laborent, vbera exprimi, poſtea mulctra prohiberi. Nec ante ætatem trimam tauros his oportet admitti. Sed erit ſtudium diligentis, amotis ſenioribus, nouellas ſubinde conducere, & ſteriles aratro ac laboribus deputare, Pallad. Coitus à delphini exortu ad pridie nonas Ianuarij diebus triginta, aliquibus & autumno: gentibus quidem quæ lacte viuunt ita diſpenſatus, vt omni tempore anni ſuperſit id alimentum, Plin. Maximè idoneum tempus ad concipiendum à delphini exortu vſque ad dies quadraginta aut paulo plus. Quæ enim ita conceperint, temperatiſſimo anni tempore pariunt, Varro. Tempus admiſſuræ optimum,, ſecundum alios, medium veris exiſtit. Initium coitus plurimis quidem menſe Aprili & Maio: ſed nonnullæ etiam ad autumnum vſq; tempus coëundi deducunt, Ariſtot. Menſe Iulio fœminæ maribus plerunque (maximè) permittendæ, (ſubmittendæ) vt eo tempore conceptos proximo vere adultis iam pabulis edant: quia decem menſium partus ſic poterit maturo vere concludi. Nam decem menſibus ventrem perferunt neque ex imperio magiſtri, ſed ſua ſponte marem patiuntur. Atque in id ferè, quod dixi, tempus, naturalia congruunt deſideria, quoniam poſt vernam pinguedinem geſtientes, & pabuli nimietate exhilaratæ laſciuiunt, Columel. & Pallad. Quod ſi aut fœmina recuſat, aut non appetit taurus (eadem ratione qua faſtidientibus equis mox præcipiemus) elicitur cupiditas odore genitalium admoto naribus, Columel. Si autem vaccæ non exceperint tauros, præcordium ſquillæ, hoc eſt tenerrimæ ſqillæ partes, atque (vt quiſpiam dixerit) pingue ipſum aqua tundendum eſt, ex eoque, vbi fuerint abſterſi, vaccarum ſinus vngendi, Quintilij. De tauris ad libidinem excitandis ſeorſim etiam infra dicemus. In vaccis equabusque maximè conceptus indicium fit, cum menſes celsârunt, ſpacio temporis bimeſtri, trimeſtri, quadrimeſtri, ſemeſtri: ſed id percipere difficile eſt, niſi quis iandudum ſecutus, aſſuetusque admodum ſit: quamobrem non deſunt, qui menſes in his animalibus negent, Ariſtot. Hoc admirandum, quod fertur, ex boue caſtrato etiam, ſi ſtatim admiſeris, vaccam concipere. Si abundantia pabuli eſt in regione, qua paſcimus, poteſt annis omnibus in fœturam vacca ſubmitti. Si vero indigetur hoc genere, alternis temporibus onerandæ ſunt, maximeq; ſi eædem vaccæ alicui operi ſeruire conſueuerunt, Palladius. Sed non dubium eſt, vbi pabuli ſit lætitia, poſſe omnibus annis partum educari: at vbi penuria eſt, alternis ſummitti: quod maxime in operariis fieri placet, vt & vituli annui temporis ſpatio lacte ſatientur, nec forda ſimul operis, & vteri grauetur onere. Vacca cum partum edidit, niſi cibis fulta eſt, quamuis bona nutrix labore fatigata nato ſubtrahit alimentum. Itaque & fœtæ cytiſus viridis, & torrefactum ordeum, maceratumque eruum præbetur, vel tenero olere commiſto, torrido, molitoque milio, & per vnam noctem lacte macerato ſaliuatur. Melius etiam in hos vſus Altinæ vaccæ probantur, quas eius regionis incolæ ceuas appellant: eæ ſunt humilis ſtaturæ, lactis abundantes, propter quod remotis earum fœtibus, generoſum pectus alienis educatur vberibus: vel ſi hoc præſidium non adeſt, faba freſa, & vinum recte tolerat, idque præcipue in magnis gregibus fieri oportet, Columella. Si vaccæ à coitu, cauda anguilla detur, certò concipiet, ex germanico quodam ſcripto. Silere montano putat promoueri conceptionem in vaccis & equabus. Boues fœtæ pingueſcunt dum gerunt vterum, eduntque amplius, vt etiam aliæ quadrupedes. Boues circa Toronam, paucis ante partum diebus, lacte carent: reliquo tempore habent perpetuo. Ventrem ferunt decem menſes, Varro. pariunt menſe decimo: quicquid ante genitum, inutile eſt, & non vitale. Sunt authores, ipſo complente decimum menſem die, parere, Plinius. Quandiu viuunt & coire ſolent & parere. Pariunt ſingulos, geminos raro, Ariſtot. Ferunt vterum menſes nouem decimo pariunt. Sunt qui decem totos menſes, exceptis paucis diebus, affirment. Quod autem in lucem præcurrerit hæc tempora, id abortiuum eſt, vitaleque minime, etiamſi paulò maturauerit partum: præmolli nanque, imperfectaque vngula prodit. Ariſtot. Mas vbi iuuencam ſuperuenit, certis ſignis comprehendere licet, quem ſexum generauerit, quoniam ſi parte dextra deſiliuit, marem ſeminaſſe manifeſtum eſt: ſi læua fœminam: id tamen verum eſſe non aliter apparet quàm vbi poſt vnum coitum forda non admittit taurum: quod & ipſum raro accidit. Nam quamuis plena fœtu non expletur libidine, adeo vltra naturæ terminos etiam in pecudibus plurimum polleſt blandæ voluptatis illecebræ, Columella, Varro, & Africanus. Cæterum ſi deſideres vt id quod orietur ſit maſculus, quo tempore coëundum eſt, vinculo ſiniſtrum teſtem excipito. Sin autem fœmina. dextrum ſimiliter deligato. At nonnulli id ipſum naturaliter faciunt: qui quidem ſi maſculum naſci volunt, ſpirante Borea congreſſus præparant: ſin contra fœminam, aëre exiſtente Auſtrino, Africanus. Aprili menſe vituli naſci ſolent, quorum matres abundantia pabuli iuuentur, vt ſufficere poſſint tributo laboris, & lactis. Ipſis autem vitulis toſtum molitumque milium cum

bus misceatur, saluiati mēre præbendum, Palladius. Cum parere cœperint, secundum stabula pabulum seruari oportet integrum, quod egredientes degustare possint, fastidiosæ enim fiunt, Varro. Vaccæ per æstatem fœcundiores pluuiosam instare hyemem indicant. Albert. Cum vaccæ plures grauidæ fiunt, & facile initum patiuntur, similiter pro signo hyemis & imbrium id accipitur, Aristot. Neque enim fieri posset, vt Alberto placet, animal siccum fœcundo & genitali humore abundare, nisi iam à cœlesti influxu stellarum, quæ annum regunt, humor in eis commoueretur. Tolerat frigus hoc armenti genus, & potest facile hybernare sub dio: prouidendum tamen quo recipiunt se frigidus locus ne sit: algor enim eas & fames macrescere cogit. Calore igitur sub dio: frigoribus intra tectum manere oportet. Sed laxo spatio consepta facienda sunt, ne in angustijs fient, aut feriantur, aut concurrant, & vt inualida fortioris ictus effugiat, nec iniuria fiat grauidarum, & conceptem altera alterius elidat. Propter tabanos etiam & bestiolas quasdam minutas, aliqui solent includere septis ne concitentur. Octo pedes ad spatium standi singulis boum paribus abundant, & in porrectione quindecim. Stabula equorum vel boum meridianas plagas respiciant, non tamen egeant septentrionis luminibus, quæ per hyemem clausa nihil noceant, per æstatem patefacta refrigerent. Optima sunt saxo aut glarea (glareis) strata, non incommoda tamen etiam sabulosa: (arenis strata) illa, quod imbres respuant: hæc, quod celeriter sorbeant transmittantque: Sed vtraque deuexa sint (propter vngulas animalium ab omni humore suspensa) vt humorem effundant, spectentque ad meridiem, vt facile siccentur, & frigidis ventis non sint obnoxia (vel propter flatus glaciales, quibus aliquis resistere debet obiectus.) Substerni oportet frondem aliudue quid in cubilia, quo mollius conquiescant. Boues nitidiores fient, si focum proxime habeant, & ignis lumen intendant. Præsepium oportet extructum esse diligenter, ne quid pabuli inter pedes animalium pereat. Bubilia bona beneque ædificata, bonas præsepes, falisca habeant clatratas. Clatros inter se oportet pede distare. Si ita feceris, pabulum boues non eiicient, Cato. In incendijs si fimi aliquid egeratur è stabulis, facilius extrahi, nec recurrere oues bouesque fertur, Plinius. Hybernæ stabulationi boum præparanda sunt stramenta, quæ mense Augusto intra dies triginta sublatæ messis præcisa, in aceruum extrui debent: horum desectio cum pecori, tum agro est vtilis: liberantur arua sentibus, qui æstiuo tempore per caniculæ ortum recisi, plerunque radicitus intereunt, & stramentis pecoris subiecti plurimum stercoris efficiunt. Hæc cum ita curauerimus, tum & omne genus pabuli præparabimus, dabimusque operam, ne penuria cibi macrescat pecus. Leuis autem cura pascui est: nam vt lætior herba consurgat, ferè vltimo tempore æstatis incenditur: ea res & teneriora pabula recreat, & sentibus vstis fruticem surrecturum in altitudinem compescit. Ipsis vero corporibus affert salubritatem, iuxta consептum saxis & canalibus sal superiectus, ad quem saturæ pabulo libenter recurrunt, cum pastorali signo quasi receptui canitur: nam id quoque semper crepusculo fieri debet, vt ad sonum buccinæ pecus, si quod in syluis substiterit, septa repetere consuescat: sic enim recognosci grex poterit, numerusque censeri, si veluti ex militari disciplina intra stabularij castra manserint, Columella.

Nec equus nec boues morbo premuntur aliquo, si illis cornu ceruinum attendas, Absyrtus in Geop. De bouum sanitate tuenda complura sunt, quæ exscripta ex Magonis libris, armentarius suus crebro vt legeret, M. Varro curabat. Laborant armenta vehementius pruina solicitata quàm niue. Quocunque autem tempore, sed maximè æstate, si boues concitentur ad cursum, aut aluus eorum ad perniciem soluitur, aut febriculæ commouentur. Natura enim pigrum animal bos, & labori potius, quàm velocitati accommodum, vehementer læditur si ad opus cogatur insuetum, Colum. & Vegetius. Plantæ oliuarum primo surculari debent, ita vt simplex stylus altitudinem maximi scorbis excedat: deinde arando ne coxam bos aliamue partem corporis offendat, optimum est etiam constitutas plantas circummunire caucis, Columella. Cauendum præcipuè est, ne aut cursu nimio, aut longo itinere fatigentur, vel vllis grauioribus certe oneribus affligantur: nimiam enim lassitudinem sequitur ægritudo, & omne animal est debile si rumpitur, Veget. Vt longæui & sani sint boues, bubulcum conuenit prouidere vel dominum, vt à frigoribus calidissimo cubili muniantur, & si fieri potest, semper foco vicini sint boues. Quodam enim beneficio naturali eiusmodi animalibus semper ignis commodum est: siue quod inutilis & pestifer humor exudat, siue conceptum ex pastu vel opere frigus expellitur, siue in flammarum halitu interna curantur. Bouile loco sicco statuendum est, assidueque mundandum, ita quod quotidie pabulum ad edendum inutile substernatur, vt boues siccius & mollius cubent. Parum quoque fastidij est cum boues reuocantur ex opere, vt colla eorum ex vino tepido perfundantur, & diutissime perfricentur. Cum vero de vis vel pastu redeunt luculentia adhibita, priusquam deducantur ad bouile, aqua diluendi pedes, ne inhærentes corpori sordes vlcera generent, vel vngulas faciant molliores, vel certe molestiam manducantibus, vel inquietudinem afferant dormituris. Sed hyeme omni solertia frigus est probibendum, velut æstiuis mensibus pura aura quærenda. Per diem igitur sub vmbra, per noctem sub diuo boues stare conuenit. Non enim pauciores si æstuauerint, quàm si alserint, colligunt morbos, Veget. Omnes ferè incerti sunt obscuriq; animalium affectus. Qui enim discere aliquis possit, aut à quo percontari, quonam affectu aut morbo ipsum animal conflictetur? Si igitur silphiũ contusum ex vino meraco & nigro in nares illis infundas, omnem obscurũ affectum facile persanabis. Democritus autem cõsulit vt vere ipso incipiente, squillę atq; rhamni radicem boũ poculo permisceamus, quatuordecim dierum spatio. Si vero manifesto morbo laborent, elelisphacũ (id est saluiam) montano ex loco collectũ, prasiumque in aqua, quã bibituri sunt boues, pari dierũ numero infundens offerensq; illos restitues. Id quod non solum bubus, sed etiam aliis pecorib. opitulatur. Sal præterea nutrimentis confusum, conducit mire. (Multi largo sale miscent pabula, Columel.) Iuuat & Medica herba. Paxamus. Inter exordia tædianti boui aduersus omnes morbos potio ista succurrit: Tres semuncias squillæ minutatim concisas, præterea radices teneræ popinum (vox vt apparet corrupta) effossas & diligenter lotas, contundes in pila, & tria ex eis pondera (forte pondo) addito sextario salis, in vini septẽ sextarios mittes, & per septem dies per os bobus singulos sextarios digeres. Quod si toto anno aduersus omnes ægritudines desperatas, boues stagnare (lego seruare, vel saluiare, vel saliuare) volueris incipiẽte vere, id est idib. Februarij quindecim diebus continuis hanc potionẽ dabis, quæ vsq; adeo salutaris est, vt approbatum sit integro anno boues sic curatos nullius morbi contagione tentari, Veget. in cap. de malide & morbis contagionis boum. Non proderit cibis satiari pecora, nisi omni adiuuentur diligentia, vt salubri sint corpore, viresq; conseruent: quæ vtraq; custodiuntur large dato per triduum medicamento, quod componitur pari pondere triti lupini, cupressiq; & cum aqua nocte vna sub diuo habito: idq; quater anno fieri debet vltimis temporibus veris, æstatis, autumni, hyemis, Columel. Idem fermè remedium Vegetius sic describit: Foliorum lupini (sic enim lego, non ca-

non caprina) foliorum myrti syluestris, foliorum cypressi, singulorum vncias tres diligentissime deteres, & infundes in congium equæ, & vna nocte sub diuo manere patiêris, & inde vnicunq; tepefactos per triduum singulos sextarios dabis, idq; quater in anno, vt prædictum est. Sæpe etiam langor & nausea discutitur, si integrum gallinaceum crudum ouum ieiunis faucibus inseras, ac postero die spicas vlpici vel allij cum vino conteras & in naribus infundas, Columel. Ouum crudum cum hemina salis & sextario vini per singula capita (septimo) diffundi percommodum est, Vegetius. Bos si ægrotare cœperit, dato continuo ei ouum vnum gallinaceum crudum, integrũ facito: postridie caput vnum vlpici conterito, & id vase ligneo terito, & cum hemina vini facito bibat sublimiter: Bosque ipsus, & qui dabit, sublimiter stet. Ieiunus ieiuno boui dato, Cato. Iuuat etiam si allium tunsum hircino misceas sepo, herbam quoque verbenam additam deteras, rutam herbam, etiam pollinem iniungas, & cum vino per os digeras, Vegetius. Boum morbis commendatur feuum, sulphur viuum, allium syluestre, ouum coctum: omnia hæc trita in vino danda, aut vulpis adipem, Plinius. Quidam marrubium dederunt cum oleo & vino, Vegetius id mane infundendum ait. Quidam porri fibras, alij grana thuris, alij sabinam herbam rutamque cum mero diluunt: eaque medicamenta potanda præbent, Columella. Thuris puluerem cum mero siue per nares inieceris, siue per os dederis prodest, Vegetius. Nec minores medicinæ bobus horum copia (malim, per illorum inopiam) subministrantur. Nam porros, rutam, apium, & herbam sauinam, si quis large deterat & misceat vino, ternasque heminas præbeat ad potandum, ægrotanti subuenit, Idem. Multi caulibus vitis albæ & valuulis erui bubus medentur, Columella. Plurimi caulem vitis albæ concisum, atq; serpyllum & squillæ partem in aqua macerant, ternasque heminas per triduum digerunt, quę potio ventrem purgat, vires quoq; confirmat, Veget. Ne boues debilitentur, orobum (id est eruum) comminutum aqua distemperans, propina singulis mensibus, Constantinus. Bubus si morbum metues, sanis dato salis micas tres, laurea folia tria, porri fibras tres, vlpici spicas tres, allij spicas tres, thuris grana tria, herbæ sabinæ plantas tres, rutæ folia tria, vitis albæ caules tres, vini sextarios tres. Hæc omnia sublimiter legi, teri, darique oportet. Ieiunus siet, qui dabit. Per triduum de ea potione vnicuique boui dato. Ita diuidito, cum ter vnicuique dederis, omnem absumas: Bosque ipsus, & qui dabit, facito vt vterque sublimiter stent: vase ligneo dato, Cato. Nonnulli pellem serpentis obtritam cum vino miscent, Columella. Anguina pelle & sale & farre cum serpyllo contritis vno die, deiectisque cum vino in fauces boum vua maturascente, toto anno eos valere quidam scripserunt: Vel si hirundinum pulli tres tribus offis dentur, Plinius. Similiter Cato, sed aliis verbis: Vbi vuæ (inquit) variæ cœperint fieri, bubus medicamentum dato quotannis, vti valeant. Pellem anguinam vbi videris, tollito, & condito, ne quæras cum opus siet. Eam pellem, & far, & salem, & serpyllum, hæc omnia vnà conterito, cum vino dato bubus omnibus vt bibant. Est etiam remedio cum dulci vino tritum serpyllum, & concisa & in aqua macerata scilla. Quæ omnes prædictæ potiones trium heminarum (mensura) singulis diebus per triduum datæ, aluum purgant, depulsisque vitiis, recreant vires. Maxime tamen habetur salutaris amurca, si tantundem aquæ misceas, & ea pecus insuescas; quia protinus dari non potest, sed primo cibi asperguntur: deinde exigua portione medicatur aqua, mox pari mensura mista datur ad satietatem, Columella, Vegetius, Paxamus. De eadem Cato sic scribit: Boues vti valeant, & curati bene sient: & qui fastidient cibum, vti magis cupide appetant: pabulum, quod dabis, amurca spargito, primo paululum, dum consuescant, postea magis: & dato rarenter bibere, commistam cum aqua æquabiliter quarto quintoque die: hoc si feceris, ita boues & corpore curatiores erunt, & morbus aberit. Votum pro bubus, vt valeant, sic facito. Marti Syluano in sylua interdius, in capita singula boum votum facito: farris adorei libras tres, & lardi pondo quatuor, pulpæ pondo quatuor semis, vini sextarios tres semis. Id in vrnas liceto conijcere, & vinum idem in vnum vas liceto conijcere. Eam rem diuinam vel seruus, vel liber licebit faciat. Vbi res diuina facta erit, statim ibidem consumito. Mulier ad eam rem diuinam ne adsit, néue videat quomodo fiat. Hoc votum in annos singulos, si voles, licebit vouere, Cato. Idem alibi, Dapem (inquit) pro bubus pyro florente facito. Eam hoc modo fieri oportet: Ioui dapali culignam vini quantum vis poluceto. Eo die feriæ bubus & bubulcis, & qui dapem facient. Cum polucere oportebit, sic facies. Iupiter dapalis, quod tibi fieri oportet, in domo familiaque mea culignam vini dapi eius rei ergò. Macte vino inferiori esto. Macte hac illace dape polucenda esto. Manus interluito: postea vinum sumito. Iupiter dapalis, macte istace dape polucenda esto. Macte vino inferiori esto. Vestæ si voles dato: daps Ioui assaria pecunia vrnæ vini Ioui caste. Profanato sine contagione. Postea dape facta serio milium, panicum, lentim, allium. Hæc ex M. Catone vtcunque superstitiosa transcripsi: qui volet obeliscum inducat. Non omittendum est etiam illud ex Vegetio remedium, quod diapente vocari potest, quoniam vno tantum pharmaco, betonica nempe, theriacam diatessaron apud veteres antidotum excedit: Tres vncias baccarum lauri, gentianæ, aristolochiæ longæ myrrhæ, & betonicæ, diligentissime detere & misce cum mero, ex quo trinas heminas triduo iugiter iumento per os dabis: Morbos ægritudinesque depellit. Auris vulneratur, & sanguis eius in os datur ægrotanti boui. Sili vel seseli Creticum quadrupedum quoque aluum sistit, siue tritum potui infusum, siue mandendo commanducatum è sale: Boum morbis tritum infunditur, Plin. Vaccæ ægrotanti infundi iussi puluerem de baccis iuniperi cum gentiana & melius habuit.

Druidæ Gallorum samolum herbam nominauere nascentem in humidis: & hanc sinistra manu legi à ieiunis contra suum boumque iussere, nec respicere legentem, nec alibi quàm in canali deponere, ibique conterere poturis, Plinius lib. 24. cap. 11. nec alibi vsquam hoc nomen hactenus reperi. Hoc etiam Lectorem hîc admonere operæ pretium videtur, Flauium Vegetium, qui boum remedia tradidit libro tertio Veterinariæ per quatuor capita, omnia ferè ad verbum & eodem ordine (paucis ab initio exceptis) transcripsisse ex libro sexto Columellæ, à capite quarto illius libri vsque ad vicesimum, copiosius tamen sæpe quàm apud Columellam legantur. Codex Vegetij Basileæ olim excusus multis modis deprauatus est. Curantur & sanguinis detractione quandoque boues, incisus iuxta caudam & in rostro venis. Nostratium quidam aridas iuniperi baccas & vrticarum folia terunt, & pabulo aut fœno intermiscent, ad viscerum incolumitatem, pulmonis & iecinoris præcipue, conducere persuasi. Sunt qui pueri impubis vrinam infundant. Abluuntur aliquando boues decocto veratri albi in aqua cum sauina & axungia vetere, vt cum aliis sordibus ac molestiis tum pediculis liberentur: Iuuencas tamen hoc decocto tanquam vehementiore contingi vetant. Porrò ne infestentur à muscis, lauri fructum contundens oleoque incoquens, ex eo boues inungito: aut bubula etiam saliua illine, Africanus. Bubus multæ ægritudines accidunt, tum occultæ, tum manifestæ: & lassitudines, quæ proueniunt ex nimio labore

atque calore, quæ cognoſcuntur ex faſtidio cibi, vel modo edendi mutato, & frequenti decubitu, & lingua ob
calorem exerta, aliisque mutationibus, quas facile animaduertunt illi qui ſanos & incolumes eos prius cognoue-
rint. Cæterum boues ſani, fortes, & agiles noſcuntur, ſi facile ſe moueant cum tanguntur aut punguntur:
membra eiſdem plena, & auriculæ erectæ. Pulchros ſimul & validos iudicabis, quibus membra tum plena fue-
rint, tum proportione inuicem bene reſponderint, Pet. Creſcent. Apud antiquos erat pabuli genus, quod Ca-
to ocymum vocat, quo ſiſtebant (lego citabant) aluum bubus. Id erat è pabulis ſegete viridi deſecta antequam
gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios decem, viciæ duos, tantundem & eruiliæ in
iugero autumno miſceri & ſeri ſolitos: Melius & auena Græca, cui non cadit ſemen, admixta. Hoc vocita-
tum ocymum, boumque cauſa ſeri ſolitum. Varro appellatum à celeritate proueniendi, à Græco quod ὠκὺς
dicunt (Plinius) quod valet cito: ſimiliter quoque ocymum (lego ocimum) in horto. Hoc amplius dictum ocy-
mum, quod citat aluum bubus, Varro: nimirum intelligens de ocymo Suræ Manilij. Ocimum per iôta herba illa
oderata eſt, quam vulgo nomine Græco baſilicum, id eſt olus regium etiã Germani appellant: & hoc dictum vi-
deri poteſt à verbo ὄζειν quaſi ozimum, propter odoris in eo ſuauitatẽ. Ocymum vero per y, vel quod cito peruе-
niat dictum, vel quod citet aluum bubus, quibus purgandi gratia datur, farraginis vel pabuli genus eſt, nempe ſe-
getes ſectæ virides antequam ſiliquentur. Contra ex ſegete, vbi ſata admiſta, hordeum & vicia & legumina, pa-
buli cauſa ſunt: Inde quod far ferro cæſum, farrago dictum: aut quod primum in farracea ſegete ſeri cœptum.
Ea equi, iumenta, verno tempore purgantur, ac etiam ſaginantur, Varro. Plinius ocymum antiquos appellaſſe
tradit pabulum, vmbræ patiens, quod celerrime (tertio ſtatim à ſatu die) proueniat. Cato in vinea vetere ſe-
ri iubet, niſi macera ſit. Quod ſecale atque farrago appellatur (Gallis ſegele, Germanis *roggen*) occari tantum
deſiderat. Taurini ſub alpibus aſiam vocant, deterrimum, & tantum ad arcendam famem vtile. Duplici ra-
tione apud nos (inquit Ruellius) ſecale ſeritur, aut ſimplex, vel triticum aut far miſcetur æquis ferè partibus.
Miſcellaneam hanc ſegetem Galli miſtellam quaſi miſcellam nominant: Conditiuamque excuſſis etiam granis,
farraginem ruſtici noſtrates appellant: quemadmodum & faſces & manipulos inde compoſitos, farreum. Ea
per hyemem iumentorum pecudumque pabulo cedit, quibus etiam pro lætamine eſt: id cauſæ fuit cur ſecale
Plinio farraginis genus fuerit. Farrago ex recrementis farris prædenſa ſeritur, admiſta aliquando & vicia. Ea-
dem in Africa fit ex hordeo, vnde hordacea farrago dicitur. Farragini quæ ex hordeo eſt, Columella pabulorum
ſecundas partes tribuit: eam in reſtibili ſtercoratiſſimo loco & altero ſulco ſerere conuenit. Fit optima cum
cantherini hordei decem modijs iugerum obſeritur circa æquinoctium autumnale, ſed impendentibus pluuiis,
vt conſita rigataque imbribus celeriter prodeat, & confirmetur ante hyemis violentiam. Nam frigoribus cum
alia pabula defecerunt, ea bubus cæteriſque pecudibus optimè diſſecta præbetur, & ſi depaſcere ſæpius voles,
vſque in menſem Maium ſufficit. Quòd ſi etiam ſemen ex ea voles percipere à Calendis Martijs pecora depellen-
da, & ab omni noxa defendenda eſt, vt ſit idonea frugibus: Hactenus Ruellius. Hinc colligimus farraginis vo-
cabulum ad diuerſa tum pabula, tum remedia, tum ſimplicia, quàm compoſita pertinere. Farrago ſimplex eſt,
vt ſecale, hordeum, ocymum, far aut farris recrementa potius: mixta, cum triticum, vel auena, vel quæuis le-
gumina alicui iam dictorum miſcentur in ſatione. Græci mixtam farraginem ad equos purgat dos graſtin vo-
cant: ſed quæ circa farraginem ad equos priuatim ſpectant, in illis dicemus ſuo loco: Hic enim communia
quædam liber de farriginem adferre, quòd ea non bubus ſolum, ſed omni pecudi conueniat. Sementim facito
ita ocymum, viciam, fœnum græcum, fabam, eruum, pabulum bubus ſerito, Cato cap. 27. Plinius lib. 17. cap. 22
circa finem, ocymum ipſum à veteribus pabulum appellatum ſcribit, cùm Cato & hîc diſtinguat, & rurſus cap.
54. his verbis. Per ver cum arabitur antequam ocymum naſcatur, des quod edant bubus pabulum. Id hoc mo-
do parari, darique oportet. Vbi ſementim patraueris, glandem parari, legique conuenit, & in aquam conij-
ci. Inde ſemodios, ſingulis bubus indies dari oportet, aut modium vinaceorum, quos in dolium condideris.
At ſi non laborabunt, paſcantur, ſatius erit. Interdiu paſcito, noctu fœni pondo XXV. vni boui dato. Si fœ-
num non erit, frondem iligneam & ederaceam dato. Paleas triticeas, & ordeaceas, viciam, acus fabaginum,
vel de lupino, item de cæteris frugibus omnia condito. Cum ſtramenta condes, quæ herboſiſſima erunt in te-
cto condito, & ſale ſuperſpargito. Deinde ea pro fœnu dato. Vbi verno dare cœperis, modium glandis aut
vinaceorum dato, aut modium lupini macerati, & fœni pondo XV. Vbi ocymum tempeſtiuum erit, dato
primum. Manibus carpito, id renaſcetur: quod falcula ſecueris, non renaſcetur. Vſque ocymum dato, do-
nec areſcat, ita temperato, poſt viciam dato, poſtea panicum dato, ſecundum panicum frondem vlmeam dato.
Si populneam habueris, admiſceto, vt vlmea ſatis ſiet. Vbi vlmeam non habebis, querneam & ficulneam da-
to. Nihil eſt quod magis expediat quàm boues bene curare. Boues niſi per hyemem cum non arabunt, paſci
non oportet. Nam viride cum edunt, ſemper id expectant: Et fiſcellas habere oportet, ne herbam ſectentur
cum arabunt, Hæc Cato: & alibi capite 60. Bubus cibaria annua in iuga ſingula lupini modios CXX. ac glan-
dis modio CCXL. fœni pondo LXXI. ocymi tantundem: fabæ modios XX. viciæ modios XXX. Præterea pe-
neratim videto vti ſatis viciæ feras. Pabulum cum ſeres, multas ſationes facito. Omne papulum plurimum,
ocymum, farraginem, viciam, nouiſſime fœnum ſecari oportet, Varro I. 31. Eodem in loco Varronis erratum
eſſe puto, quòd ocymum in horto, hoc eſt baſilicum, vt ego interpretor, ſimiliter per ypſilon ſcribat, &
ab eodem vocabulum ὠκὺς, quod valet cito, deducat: Quod etſi admittam, per iôta tamen differentiæ cauſa
ſcribi debuit, vt veteres Græci omnes ſcribunt. Exiſtimo certe ocymum ſui generis plantam eſſe: deinde etiam
quaſuis ſegetes ſiue vnius ſiue diuerſorum generum quæ virides ſecabantur pecudum vel pabuli vel purgationis
cauſa eodem nomine dictas apud Varronem. Tertio etiam farraginem proprie dictam, hoc eſt ſeminum & le-
guminum diuerſorum miſcelam: poſtremo baſilicum olus, quod recentiorum quidam cum ocymo pabulo
confundit: & ocymum interpretatus genus illud frumenti, quod vulgo *heidenkorn*, id eſt paganicum frumen-
tum appellatur, (non alia ratione motus, quam quod pecudibus ſaginandis vtile ſit, in eumque vſum in non-
nullis Germaniæ locis ſeratur) eadem ei attribuit quæ ſcriptores ocymo oleri & herbæ oderatæ, à qua id pror-
ſus non diſtinguit, ac per imperitiam illos reprehendit qui baſilicon ocimum Dioſcoridis faciunt. Sed nimis
operoſum foret omnes omnium præſertim noſtri temporis errores reprehendere. Io. Ruellius idem frumen-
tum paganicum, veterum eryſimon cereale vel irionem Plinij eſſe contendit: ſed improbatur à Matthæolo
Senenſi, inde quod irione virente nullum animal veſcatur, & folia ei ſanguinea tribuantur: frumenti vero Tur-
cici non folia ſed caulis rubeat: nec eo abſtineant pecudes, imò auidè veſcantur: denique quod nihil ſeſamo

commune

commune aut simile habeat. Idem ab Italis circa Tridentum Formentone, & alibi Saracinum vocari scribit. Ruellius apud Gallos velarum quondam, nunc ircon, & frumentum Turcicum, quod nostrum ætate è Græcia vel Asia venerit. Folium ei hederacium, scapus grandis per fastigium paniculas exerit, triangulis rariusculè coacervatis granis, quæ foliaceis membranis concepta detinentur. Ea pecudem omnem cæteraque veterina quàm optimè saginant: & in candidissimam teruntur moluntur ue farinam, quæ cum annonæ premit inopia in panificia subinde cogitur. Cum ematuruit granum suis apludis explicitum faginæ glandis nucleo simile noscitur, quod incoquunt rustici, vt bubus, iumentis pecudibusq; cedat in pabulum, cuius vsu vehementer gliscit sagina: mire enim ab eisdem expetitur. Iam agri plerique in Gallia hac fruge rubent. Trionum constat vbique non irionem à Theodoro verti, forsitan quod ei semen triangulum. Plinius herbæ oleracææ quæ erysimon quoque Græcis nuncupatur à cereali longe dissidens, vires permistim assignauit. Hæc Ruellius. Et quanquam hæc ad superiorem locum de pabulo quadrare videantur, irrepserunt tamen huc nobis ocymi & farraginis ratione, quibus veteres ad medicandos boues & iumenta vtebantur.

Limeum herba appellatur à Gallis, qua sagittas in venatu tingunt medicamento quod venenum ceruarium vocant. Ex hac in tres modios saliuati additur, quantum in vna sagitta addi solet: ita offa demittitur in boum faucibus in morbis. Alligari postea ad præsepia oportet, donec purgentur. Insanire enim solent. Si sudor insequitur, aqua frigida perfundi, Plinius. Herbæ limei mentionem nusquam alibi vllam reperi: existimo autem de generibus aconiti esse. quod Aristoteles in Miris narrationibus xenicum appellet. Nam id quoque venenum esse scribit quo Celtæ sagittas inficiant, ceruos aliasque feras venaturi. Toram hodie vocant, vt in Lupis occasione aconiti docebimus. In Gallia sanè ante non multos annos aconiti cœrulei radicibus ad purgationes etiam hominum periculosa & capitali inscitia vtebantur: quod & Io. Syluius in Gallis suis reprehendit, & ipse in Sabaudia fieri obseruaui. In Galeni libello de medicinis parabilibus cap. 100. superstitiosam curam vt ne boues ægrotent huiusmodi legimus: Cerui cornu super Panis dei sacellum ponito, candelamque desuper accendito, & ne interdiu accensam obliuione demittito: & in tempore sanctum Demusarim inuocato ac tollito: armenta tua & vitam custodient. Nostrates quidam valetudinis gratia bubus conseruandæ pridie diui Martini, hoc est quarto idus Nouembris cepas præbent aut ingerunt. Sunt qui ad omnes occultos morbos, viscerum præsertim, vt pulmonis & iecoris, tam hominum quàm pecorum, edendas offerant radiculas rubiæ syluaticæ, quàm vulgò vocamus *vvaldmeister* ab excellentia, & *leberkraut*, id est iecorariam. Nascitur in syluis tantum & vmbrosis locis, alia quàm vulgaris rubia agrestis, congener tamen: breuior ea, caulibus rectis, foliis maioribus, similiter per genicula radiatis, candidis flosculorum corymbis, de qua plura in Cane rabido dicemus, vbi alyssi mentio incidet. Peritiores quidam nostratium, septimo quoque die, si domi sit pecus: sin absit in montibus, per singulos menses semel remedium hoc cum linctu (salem sic vocant) vorandum exhibent: quod ex hedera terrestri vulgo dicta, baccis iuniperi, visco de pyro arbore, & pulmonaria arboribus adnascente conficiunt: præseruat à morbis viscerum. Ingeritur eis etiam contra omnes morbosas suspiciones gentianæ quædam species, flore cœruleo, radicibus albis amarissimis, & quasi de industria decussatim incisis, vnde aliqui vernacula lingua radicem cruciatam vocitant, alij *modelgeer*. Nascitur in siccis, asperis, & saxosis collibus. Celebratur eius præconium, *modelgeer, ist aller kreuter ein eer*. Priuatim vero aduersus lumbricos & pestilentiæ luem laudatur. Tempore verno, & apud nos mense Maio potissimum, ros mellitus interdum cadit, Græci aëromeli & drosomeli vocant, Ebræi mannam, nostri *das himmelhung*, id est mel cœleste, hoc rore madidas herbas si pecora pascant, multi pestem sequi persuasi sunt. Chamæleontis nigri succus iuuencas necat anginæ modo: quare à quibusdam vlophonon vocatur, Plinius. Helleboro nigro equi, boues, sues necantur: itaque cauent id, cum candido vescantur, Idem & Theophrastus. Circa Scytharum & Medorum dictam Thraciæ regionem, locum esse aiunt viginti ferè stadiorum spacio, qui hordeum producit, quo homines vescuntur, equi verò & boues cæteraque animalia abstinent, Aristoteles in Mirabilibus. Gramen quod nascitur in Cilicia, ab incolis cinna dictum, inflammat boues quæ id frequenter comedunt dum est viride, Dioscorides. Forsan & hæc aconiti aliqua species est: nam Theophrastus aconitum describit herbam breuem quæ nihil superuacui habeat, frumento similem, semine tamen non spiceo. Quod si ita est, nihil impedit quin etiam gramini simile, aut quædam eius species dicatur. Nam (vt obiter moneam) aconiti nomen ad varias formisque plurimum differentes herbas vagum videtur, cum aliud cyclamini, aliud platani, aliud ferulis aut iridis potius foliis aconitum ab antiquis commemoretur. Sola inexpugnabilis veneni vis tabifica omnibus illis, vt video, communis est. Prouenit apud nos noxia quædam herba, qua non ipsa solum boues abstinent, sed etiam gramine circumcirca nascente, licet eodem equi vescantur. Rustici quidam apud nos malum florem, alij malum Henricum appellant: vt atriplicis quoddam syluestre genus bonum Henricum. Caulis ei albus, pedalis, solidus, & substantia quadam humida mollique infarctus. Flores hirsuti, purpurascentes, in spicam congesti vt in testiculo canis ferè, semina rotunda instar milij. Gustu subastringit. Radice albissima, nodis quibusdam exasperata & veluti squamata (vt saxifraga alpina, ceu folia quina sunt similia fraxini foliis: & vt sanicula alba Hessorum) longissima, ad quinque vel sex cubitos descendente: quamuis raro integra effodiatur: recens planè frigida humidaque tactu percipitur. Vites vicinas corrumpit & frigore suo lædit. Quamobrem diligenter à vinitoribus effossa in aquam reijcitur, ne in terra denuo comprehendere possit. Plurimum circa eam graminis abundat. Foliis caret. Vis enascenti tanta, vt vel per pauimentum, si quod obsistat, eluctetur. Vere tantum prodit. Flos solis impatiens, crassus, aquosus, intra triduum vi solis marcescit. Natales ei vineæ collinæ, & prata syluis proxima. Autumno, vt audio, rursus erumpit. Eadem, nisi fallor, ægolethros Plinij fuerit, de qua ille lib. 21. cap. 13. Herba est (inquit) ab exitio & iumentorum quidem, sed præcipue caprarum, appellata ægolethros. Huius flores concipiunt noxium virus aquoso vere marcescentes. Ita fit vt non omnibus annis sentiatur hoc malum. Ex his floribus apes Heracleæ in Ponto mel venenatum conficiunt. Hæc Plinius: Nec alibi quicquam de ea aliud proditum legi. Mel Heracleoticum (vt scribit Ruellius lib. 3. cap. 21.) ex herba fieri candida commemorant, quæ ægolethros vocetur: Similiter etiam Hermolaus Barbarus legit, tanquam ex Plinio. Quanquam autem illius nostræ superficies ex albo palleat, radix albissima sit: ex Plinio tamen de colore eius nihil cognoui: sed alia Plinij libro 18. cap. 17. herba alba videtur, panico similis, occupans arua, pecori quoque mortifera. Theophrastus aconitum (secundum Dioscoridis) frumento comparat, quod ad genicula scilicet, propter caules geniculatos: sicut & primum gramini. Hieronymus Tragus lib. 2. cap. 55. inter

vitia frugum sexto loco describit herbam panico culmis nodisque ac foliorum vaginis similem; prorsus inuti-
lem & vitiosam, inter milium & panicum nascentem. Et mox aliam superiori non dissimilem, sed longe maio-
tem: cuius folia ab initio planè milium referant, longis & asperis aristis armatam, quæ lapparum instar vesti-
bus hæreant: in aruis milio & hordeo consitis frequentem. Hanc ait valde noxiam esse, & euitari à bubus. Ha-
rum altera procul dubio erit illa Plinij herba alba panico similis. Hieronymus ipse alteram phalaridem Diosco-
ridis esse conijcit, quod ne sim prolixior in præsentia non refutabo: alteram miliariam Plinij, quam ille milium
implicando enecare scribit, cum ex duabus illis ab Hieronymo descriptis neutra implicet. Forsitan autem illa
posterior non aliam ob causam bubus noxia est, quàm quod interiora partium suarum asperitate lædat. Her-
bæ iam dictæ, quam ægolethron reor, perquàm similis orobanchæ est, nisi redice differret: & caule magis pur-
purascente: & quoniam ea quoque ad boues & alia quædam animalia pertinet, diligentius eam describemus.
Orobanche (inquit Dioscorides) cauliculus est sesquipedalis, & interdum maior, subruber, hirsutus, tener, si-
ne folio, pinguis flore subalbido, & (aliâs vel) in luteum vergente, radice digiti crassitudine, & cum ariditate
flaccescit caulis, fistulosa (cum radix ariditate flaccescit scapus dehiscens in rimas dissilit, Ruellius:) Hanc inter
quædam legumina nasci constat, & ea strangulare, vnde orobanchæ sibi cognomentum vsurpauit. Estur, vt olus
cruda, & in patinis asparagi modo (dum tenera est, Plinius) de cocta leguminis addita, coctionem accelerare
creditur, Hæc Dioscorides, & Plinius similiter ferè. In quibusdam codicibus adduntur & istæ nomenclaturæ:
Sunt qui cynomorion, qui leonem appellent, Cyprij thyrsinen, lingua communis lupum. Plinius etiam libro
22. cap. vltimo aut à similitudine canini genitalis cynomorion ab aliquibus nominari: non mala neque concin-
na similitudine, si plantam contempletur aliquis: quæ à radice surgens, nudo, glabro singularique caule, in sum-
mo folia aliquot conferta, & inter ea emergentes habet flores simul, & quasi in glomerem collecta omnia:
qua forma caninum genitale in summo est, crassius & quasi galeritum. Vidimus nos eruianginam, nec quic-
quam inter segetes & legumina per æstatem frequentius inuenitur, Marcellus Vergilius. Miror autem quod
cum orobanchen sibi notam profiteatur, nihil interim dicat in Theophrastum, cuius verba citat, qui non re-
cte de orobanche scribit quod circumligando se herbas adnatas strangulet (Marcellus etiam ineptius effert,
cirris quibusdam circumligando se, scribens) in quod Plinius quoque Theophrastum, vt solet, imitatus, libro
18 cap. 17. his verbis scribit, Est herba quæ cicer enecat & eruum circumligando se, vocatur orobanche. Quam-
uis Matheolus se aliquid huiusmodi apud Plinium legisse neget: qui & ipse super hoc errore Theophrastum
non immerito arguit. Nam Theophrastus libro 5. de Causis, cap. 22 sic scribit: Ἡ ὀροβάγχη καλουμένη τῷ ὀρόβῳ τῷ
περιπλέκεσθαι καὶ καταλαμβάνειν, καὶ τὸ πελεκῖνον τὸ βῆχιον διὰ τὴν ῥίζαν προσφυόμενον. Hæc Græce apponere ma-
lui, ne quis non autorem, sed interpretem erroris incusaret. Quanquam ab errore vindicari possit Theophrastus
si dicatur alia esse eius orobanche sicut & Galeni quàm Dioscoridis. Dioscoridis enim orobanche, Theophrasti
hæmodorus videtur quod Plinius non animaduertit. Galeni verò & Theophrasti orobanche, conuoluolus ni-
ger Germanis vulgo dictus fuerit vel helxine cissampelos forte. Orobanche certe Dioscoridis vt sciunt ocu-
lati testes, nequaquam amplexi caulis est: sed sola præsentia sua non attactas etiam necat, vt Matthæolus sentit:
ego radicis hoc maleficium esse putauerim, aut quia alimentum omne vicinis subtrahit, vt apparet ex eo quod
succi plenissima est. Nascitur autem non inter legumina solum, sed etiam in aruis frumento & cannabi consi-
tis. Flores etiam vt caulis ad rubicundum colorem vergunt, minus tamen, magisque albicant. Cynomorion
apte vocatur, quod summitate quæ flores continet crassiore & infra eam caule tenuiore, genitale caninum refe-
rat, vt Matthæolus obseruauit: qui hæc etiam addit, à rusticis in Italia hanc herbam vocari lupam, eo quod plan-
tas vicinas deuorare videatur: alibi caudam leonis: alibi toram, quoniam certò constet vt primum vaccæ hanc
herbam gustauerint, tauros ab eis requiri. Alias herbas toræ nomine in Lupo infra demonstrabo in mentione
aconiti. Orobanchen frigidam & siccam esse in primo ordine Galenus & Aegineta scribunt. A recenti Græcia
ospridleon, quasi legumen leoninum, & aut leonteos botane (aliâs leontobotanon) quod est herba leonina dici-
tur. In Parisiensi agro tenia, à tenendo, vt arbitror (inquit Ruellius) quod tenaci noxa fabam, cicer, eruum & vi-
ciam obuoluat: cincinnisque vel cirris tanquam brachiis strictim amplexetur, vt ■ penitus obstrangulet: vel
quod pestis hæc pertinacius hæreat, vt manantia capitis vlcera, quæ vulgus appellat tineas, in pueris. In aruis (vt
scribit Sotion in Geoponicis 2. 40.) non prodibit, si in quatuor eorum angulis, & medio, rhododaphnæ ramuli
pangantur: hoc eodem remedio putant legumen omne à noxa vindicari. Qui volunt hanc frugum pestem
prorsus aboleri, quinque testas creta depingunt, Herculis effigiem leonem strangulantis referentes, & in qua-
tuor agrorum angulis atque in medio collocant. Sunt qui delineatam eo modo testam in area tantum media,
vt hanc amoliantur perniciem, iubeant obrui. Democritus affirmat orobanchen herbam confestim abigi, si
mulier quæ in menstruis est, solutis crinibus & nudo corpore, gallum in manibus tenens, aream circumeat. Ita
validiora coalescere legumina testantur, qui hac superstitione sunt imbuti: quippe cum herba gallinaceum ve-
rens gallum delitescat, Hæc Ruellius. Apparet autem non rectè cognitam ei orobanchen fuisse, cum legumini-
bus eam obuolui, suisque ea brachiis amplexari, Plinium & Theophrastum secutus, scribat: quod aut fal-
sum est, aut alia Dioscoridis, alia Theoprasti orobanche fuerit, quod mihi verisimile sit, vt iam dictum est. Idem
Ruellius libro 1. cap. 8. orobanchæ folia pinguia tribuit, cum Dioscorides eam sine foliis faciat: sed excusari po-
test quod omnino breuissima caulique hærentia & alternis digesta habeat, vt nulla videri possint nisi quis de pro-
ximo intueatur: quod autem in summo caule folia aliquot ei conferta sint, vt Marcellus testatur, nusquam vi-
di. Hoc insuper obseruaui gustu subdulcem esse, vt non sit mirum in cibis recipi solitam: floribus suauiter odora-
tis, cauis, oblongis, in cacumine spicatim hærentibus, sicut in cynosorchi: eundem radici thyrso au floribus colo-
rem esse è luteo candidum: radicem crassam, nodosam, plurimis capillatam fibris. Cyprios thyrsinen appel-
lasse suspicor, quod tota ferè tyrsus sit, id est scapus planè rectus. Ab imperitis quibusdam falso hypocisthidis
nomine appellatam olim audire memini. Qui picturam eius desiderat, in Germanico de plantis libro Hiero-
nymi Tragi repetiet, inter satyria (vt vocat) nono loco: in quo mireris cur flores ei neget, cum eosdem imago
adiecta depictos exhibeat: Nascitur (inquit) in humidis & vmbrosis syluis mense Maio, caule pingui satyrio
simili, colore ligni aut fungorum in syluis nascentium, radice multis intricata fibris, vt in Rhu & elleboro
nigro: Vltium omnino inter herbas, vt apparet: Hæc Tragus. Aconito nullum pecus, nullum animal
pascitur: etsi fructum & folium nil nocere prædicent, vim mortiferam in radice tantum haberi. Ruel-
lius ex Theophrasto, qui tamen non aconitum, sed scorpium hanc stirpem vocat. Est autem primum aconitum

Diosco-

Dioscoridis. Boues, oues, iumenta omnemque quadrupedem necat, eodem die, si genitalibus radicula vel folium imponatur, Theophrastus de aconito simpliciter. Est autem alterum genus aconiti apud Dioscoridem, recentiores confundunt. Ego in montibus circa ipsa vaccarum stabula & tuguria pastorum magnam sæpe cœtulei præcipue aconiti copiam vidi, nam cum à bubus non attingatur, copiosissimum prouenit. Quemadmodum & alia quædam herba mire frequens circa eadem viret, qua similiter boues abstinent. bonam vel *bane* Germanice vocant, cubitali aut altiore caule, erecto: foliis incanis lapathi quodammodo (si bene memini) figura, floribus luteis, oderatis, sed parum grato odore, calendulæ similibus, minoribus tamen & angustioribus in capituli circuitu foliis. Herbam lixiuio inijciunt, vt flauo colore id commendet: Hanc caltham alpinam vocare licebit, donec alius aliud nomen adferat. Est & alia qua boues abhorrent, amplexicaulis, annua, conuoluolo similis natura foliisque, quæ etiam proxime ad paganicum frumentum hederæ foliis supra descriptum accedunt, acutiora tantum nigrioraque sunt: cuius & semen refert figura triangula, sed minus eo ac nigrius est: Hinc quoq; lingua vernacula *schuuartz vuinden*, id est volucrum nigrum appellatur: ab aliis *spin*, eò quod coliculis suis tanquam filis tenuibus proxima quæque intricet, & irretita in solum deprimat. Radix palmi longitudinem non excedit, simplex, rotunda, Luxuria omnis in coliculos abit, quibus color spadiceus, genicula vt in polygono. Flores plurimi, albi, exigui, inodori, insipidi. Nascitur cum alibi, tum inter cannabin, eamque inuadit. Hanc Hieronymus Tragus libro 2. cap. 33. orobanchen propter simile maleficium esse suspicatur, non affirmat tamen cum descriptio veterum longe dissideat. Postremo quædam *blakken* Germanis dicta, vt audio (personatam esse conijcio) foliis latis, cum rore madida à bubus depascitur, inflat eas adeò, vt aliquando rumpantur, nisi cursu agitati incalescant, & per aluum reijciant. In Burgundia frequentius hoc malum euenire aiunt, quod maior eius herbæ illic copia sit. Cum rore non mandet, obesse negant, & appeti alioqui ab ipsis. Villicus meus cum boues ægrotarent deuorato copiosius rapistro (vel lapsana, floribus luteis inquit, rapis simillima herba) & inflarentur (aiunt enim radici eius adhærere globulos ceu auellanæ, in quibus vermiculi lateant, pecori noxij: facile autem radix etiam cum herba ab eis euellitur) cannabis semina integra cum sale in patella bene calefecit & per os eis egessit ac sic euaserunt. Semper propterea cannabim domi seruabat. Gesnerus. Conuenit huic loco etiam machinæ descriptio, quamquam communis omnium maiorum quadrupedum, qua clausa iumenta bouesque curentur. Machina igitur (inquit Columella) fabricanda est, vt & propior tutusque accessus ad pecudem medentibus sit, nec in ipsa curatione quadrupedes reluctando remedia respuat. Est autem talis machinæ forma: Roboreis axibus (assibus) compingitur solum, quod habet in longitudinem pedes nouem, & in latitudinem pars prior dupondium semissem (pedes duos & semis, Vegetius) pars posterior quatuor pedes. Huic solo septenum pedum stipites recti ab vtroq; latere quaterni applicantur: ij autem quatuor angulis affixi sunt, omnesq; transuersis sex temonibus quasi vacerræ inter se ligantur, ita vt à posteriore parte, quæ latior est, velut in caueam quadrupes possit induci, nec exire alia parte prohibentibus aduersis axiculis: primis autem duobus statuminibus imponitur firmum iugum (transuersum tigillum ad modum iugi, ad quod equorum capita vel boum cornua religantur, Vegetius) ad quod iumenta capistrantur, vel boum cornua religantur: vbi possint etiam medelli fabricari, vt inserto capite descendentibus per foramina regulis ceruix teneatur: cæterum corpus laqueatum, & distentum temonibus obligatur, sicque immotum animal medentis arbitrio est expositum. Hæc hactenus.

Deinceps de morbis singillatim dicemus, generalibus primum & contagiosis, pòstea reliquis. Morbus qui appellatur malis (de quo etiam in Asino iam diximus) diuerso genere passionum emigrans, equini generis perplures contagione consumit, boues quoque idem interficit, sed à diuersis diuerso nomine vocatur. Si quando bouem tentauerit, istis agnoscitur signis: Erit bos pilo horridus & tristis, stupentibus oculis, ceruice deiecta, saliuis assidue per os fluentibus, incessus pigrior, spina rigidior, fastidium maximum, pauca ruminatio: cui si inter initia subuenire tentaueris, discrimen euadet: si per negligentiam adhibeatur tardior cura, vetustioris morbi non potest superari pernicies roborata. Inter exordia igitur adhibebis remedia quæ supra descripsimus tanquam aduersus omnes morbos, quæ parantur ex scilla, vel lupino & cupresso, vel allio, vel marrubio, vel amurca: vel theriacam diapente, &c. Si porcinum stercus, præsertim suis ægræ, bos deuorauerit, statim pestilentiam contagionis solius mallei (malidis) sustinet morbi. Qui cum semel in gregem vel armentorum vel domitorum incesserit iumentorum, statim omnia animalia quæ leuem suspitionem habuerint, de possessione tollenda sunt, & distribuenda illis locis, vbi nullum pecus pascitur, vt nec sibi inuicem nec aliis noceant. Confestim (inquit Columella) mutandus est cœli status & in plures distributo pecore longinquæ regiones petendæ sunt, atq; ita segregandi à sanis morbidi, ne quis interueniat qui contagione cæteros labefaciat. Nam pascendo herbas inficiunt, bibendo fontes, stabulo præsepia: & quamuis sani boues odore morbidorum afflante depereunt. Vsq; eò etiam mortua cadauera vltra fines villæ proijcienda sunt & altissime obruenda sub terris, ne forte ipsorum corporum (halitu) interna sanorum contingantur & pereant.

Vno quidem vocabulo pestilentia appellatur, sed habet plurimas species quas enumerare non licet: facilius ipsa principia à diligentibus intelligi possint. Est itaque humidus humor (humida malis) quoties per ora & nares humor effluit bobus, & fastidium ægritudoque consequitur. Est siccus, quoties nullus humor apparet, sed animal quotidie macescit & fit deterius, nec iuxta consuetudinem appetit cibos. Est articularis, quoties interdum de prioribus, interdum de posterioribus pedibus claudicant boues, cum habeant vngulas sanas. Est & subrenalis, quoties à posterioribus debilitas apparet, & lumbi dolere creduntur. Est farciminosus, quoties per totum corpus bobus tubercula exeunt, aperiunt se, & quasi sanantur, & iterum in aliis locis exeunt. Est & subtercutaneus, quoties humor pessimus in diuersis partibus corporis bobus erumpit & decurrit. Est elephantiasis quoties velut scabies minutæ cicatrices exeunt extra corium, & ad similitudinem lenticulæ. Est mania, quæ infectis bobus eripit sensum, vt nec audiant more solito, nec videant: ex qua passione celerrime moriuntur, quamuis hilares pinguesque videantur. Hi omnes morbi contagione sunt pleni, & si vnum animal apprehenderint, celeriter ad omnia transeunt, & sic interdum aut integris armentis, aut omnibus domitis afferunt interitus. Sed de malide morbo, eiusque nominibus, differentiis & remediis plura dicemus in Equis, nunc ex Vegetio & Columella boum contra hanc pestem remedia subiungamus. Euincendi sunt igitur quamuis pestiferi morbi, & exquisitis remediis propulsandi. Panacis & eryngij radices fœniculi seminibus miscendæ & cum defruti ac moliti tritici farina, candentique aqua conspergendæ, eoq; medicamine salinandum ægrotum

pecus, Columella. Panacem à seplasiariis compara. Eryngion autem herba dicitur, quæ in littore nascitur prope vndam maris, florem habet quasi aureum vel galbineum, folia eius sunt quasi folia cardui syluestris, inter arenas littorum largissimè spargitur: has effodies, & in vmbra siccatas seruabis, aduersus morbum tam equorum quàm boum plurimum prosunt. Potio ex eis componitur ista: Radicum panacis & eryngij & seminis fœniculi, singulorum vncias ternas pariter deteras diligenter, addasque farinæ triticeæ sextarium, ita vt prius frumentum frangas & molas: quæ omnia de calida feruente consperges, & cum melle vel sapa nouenas offas singulis diebus digeres, Vegetius. Tum paribus casiæ myrrhæque & thuris ponderibus, ac tantundem sanguinis marinæ testudinis miscetur potio, cum vini veteris sextariis tribus, & ita parua res infunditur. Sed ipsum medicamentum pondere sex venciarum diuisum, portione æqua per triduum cum vino dedisse sat erit, Columella. Sanguinem marinæ testudinis colliges, & cum vino per os dabis: quam quia inuenire difficile est, vulgarium testudinum prodesse æstimant: Quod vtrum bene opinentur, vsus viderit. Nam auctores de terrestri (marina legendum puto) testudine tractauerunt. Puluerem etiam casiæ fistulæ, nec non etiam thuris pro æqua parte admiscebis, ex eo vnam semunciam cum sextario vini veteris in die per nares boues infundes: Quod medicamentum per triduum facies. Morbi quoque quos superius nominauimus amari sunt, & non nisi amaris potionibus superantur. Nam contraria contrariis potionibus curantur ratione medicinæ, ideoque puluerem herbæ absinthij & crudorum lupinorum, herbæ quoque centaureæ vel peucedani æquis ponderibus diligenter misceto, & in sextario vini veteris trina cochlearia singulis diebus, additis vnciis tribus olei, per os dato, Veget. Nostri etiam pastores & opiliones absinthij flores aridos contritos salique permistos, ouibus ac bubus præbent, quotidiana experientia edocti, omne genus interiores morbos absinthio curari, dolores sedari, & excrementa purgari, Hieron. Tragus. Sticados citrinum valet multum contra pestem boum & equorum & omnium animalium, quando tritum cum potu datur animalibus, vt quidam multum expertus mihi retulit, Albertus in remediis canum. Præsens aduersus pestem remedium cognouimus radiculæ, quam pastores consiliginem vocant (alij pulmonariam, alij tantundem radiculam, Vegetius.) Ea in Marsis montibus plurimum nascitur, omnique pecori maximè est salutaris. Læua manu effoditur ante solis ortum: sic enim lecta maiorem vim creditur habere. Vsus eius traditur talis: Aenea subula (acu vel acuto cuprino) pars auriculæ latissima circumscribitur (quasi in circulo signatur) ita vt manante sanguine tanquam o literæ ductus appareat orbiculus. Hoc & intrinsecus & ex superiore parte auriculæ cum factum est, media pars descripti orbiculi eadem subula transuitur, & facto foramini prædicta radicula inseritur: quam cum recens plaga comprehendit, ita continet, vt elabi non possit. In eam deinde auricula omnis vis morbi, pestilensque virus elicitur, donec pars quæ subula circumscripta est, demortua excidat, & minimæ partis iactura caput conseruatur. Est autem consiligo herba illa quam Germani *leuskraut*, id est pedicularíam vocant (nam hac quoque vt veratro albo contra pediculos pecorum vtuntur) aliqui *schlangenwurtzel*: Galli pedem leonis, vel pomeleam, id est pulmonariam, Sabaudi Marsicam herbam: Græci recentiores veterinarij diapyron, id est feruidam & igneæ facultatis herbam. Est enim temperamento calidissimo, per omnia ferè ijsdem quibus veratrum nigrum viribus prædita. Plinius à Marsis repertam scribit, & inde Sabaudicum nomen factum videtur. Cum siligne nihil planè commune habet, vt suspicer Latinos cum Græcam vocem diapyron imitari vellent, ἀπὸ τοῦ πυροῦ, id est tritico, cuius species siligo est, vocem compositam credidisse: cum ab igne potius descenderit, vt iam ostendi. Inest autem feruor ille radici & semini præcipuè. Non aliud videtur enneaphyllon Plinij: conueniunt enim numerus foliorum & vis caustica. Liquore eius qui per ignem elicitur in vitreis vasis, in nonnullis Sabaudiæ locis aduersus pestem hominibus quoque propinant, vt sudores moueat. Cætera quæ de hac herba cognoui, quia nihil ad animalium historiam pertinent, in aliud tempus differo. Consiligo si desit, ellebori nigri radicibus eodem successu, non bubus solum, sed equis etiam & suibus medicandis vtemur. In equis tamen cuti pectoris foratæ radicem inserunt, non auriculæ vt in bubus & suibus. Cornelius Celsus etiam visci folia cum vino trita per nares infundere iubet, Columella. Bubus in peste dantur vitrioli drachmę 2. vel ad summum 4. cũ modico pumice & mensura vini vel aquæ: quod remediũ à Thadęo alicubi in practica sua scriptum Gratarolus etiã expertus est Tellij in valle Tellina: & si apostema apparuisset, secari iussit, imponiq; elleborum nigrum. Ex vitriolo quidẽ aluus eius soluitur, &c. Suffimenta quoq; plurimũ iuuant sulphur, bitumen, allium, origanum, semen coriandri, carbonibus insperge, & cooperta boum (capita) supra vas, in quo suffimenta incenderis, diutissimè continebis, vt fumus eorum capiat, ac nares impleat, atq; ita ad cerebrum & interna salutari remedio penetret. Sed & totum suffire percommodum est, vt ab eodem morbo pernicies expellatur, & cætera pestilentiæ contagio non coinquinet. Vergilius in Georgicis boum pestem his carminibus describit,

Ecce autem duro fumans sub vomere taurus
Concidit: & mistum spumis vomit ore cruorem:
Extremosq; ciet gemitus: it tristis arater
Mærentem abiungens fraterna morte iuuencum:
Atq; opere in medio defixa relinquit aratra.
Non vmbra altorum nemorum, non mollia possunt
Prata mouere animum: non qui per saxa volutus
Purior electro campum petit amnis: at ima
Soluuntur latera, atq; oculos stupor vrget inerteis:
Ad terramq; fluit deuexo pondere ceruix.

In Rhætia Heluetica prope thermas Fabarias pagus est *Vettis* appellatus, vbi cum pestilentia pecori ingruit, schedas quasdam magicis characteribus descriptas & funiculo alligatas supra viam extendunt & pecudes vt subtus transeant impellunt: Sic pestem illico finiri aiunt. Schedas illas à mago quodam ante annos centum dono se accepisse testantur, vt reconciliarentur, cum ille à vicino monte deducto dracone herba & fruges qua duxerat prostrauisset. Pestilentem in quadrupedibus luem rustici variis nominibus vocant, *das sterben*, *das geahder schelm*. Est quãdo conquerantur pecora noxio vento afflata esse, *das vihe sye in ein g folter oder bæsen wind kommen*, quod ex insolito tremore apparet: Huic malo medẽtur astrãtiæ siue imperatoriæ herbę radice, quæ luna crescente effossa sit. Vallesij cùm pestis est inter boues, vaccas duas vel capras, iã peste correptas, sub limen viuas defodiunt: deinde purgatis & ablutis omnibus (præsepibus & aliis) faciunt fumũ ex ossibus & calceis veteribus. ita pestẽ cessare aiũt. Generalia igitur remedia aduersus morbos generales contagiososq; retulimus, nunc aduersus valetudines, quæ singulis animalib. accidunt, nec in alia transeunt, remedia subiungemus, Veget. Hactenus ex Vegetio & Columella de malide & pestilẽtib. morbis diximus: quib. adhuc addendũ videtur malũ quod Aristoteles

κραῦρον,

κραῦρον, vocauit, quam Theodorus Gaza, nescio qua ratione strumam transtulit: Euenit struma (inquit) vt calidius frequentiusque spiretur: quod denique in homine febris, idem in boue struma est: indicium morbi, vt demissæ aures flacceant, & vt comedere nequeant: breui moriuntur, adapertisque pulmo inspicitur putris, Hæc Gaza ex Aristotele, libro 8. cap. 23. Grammatici κραῦρον exponūt siccum, aridum, & friabile: & κραυρὸν morbum aluearium, cum vermes & aranei innascuntur. In suibus etiam Aristoteles paulò ante de eodem morbo κραυγᾷν dixerat (si recte habent codices excusi) capitis dolorem & grauitatem definiens, qui plures simul inuadat, & tribus vel quatuor diebus perimat, interdum tamen vino per nares infuso curetur. Ventris etiam profluuium incurabile eodem nomine vocari scribit. Branchum etiam (Gaza raucedinem reddit) in suibus morbum esse Aristoteles ibidem prodit, in quo maxillæ præcipuè & partes circa branchias inflammentur: cumque in aliis quoque corporis partibus fieri, vt pede vel aure interdum: putrescere protinus membrum & vlcus serpere, donec ad pulmonem deueniat, quo tacto, mortem sequi: crescere hoc vitium celeriter, nec posse suem quicquam edere cum ita ægrotat: curari à porcarijs cum malum adhuc modicum senserint, haud alio modo quàm tota parte abscissa qua cœperit. Albertus Magnus Græca voce corrupta crocharon inepte nominauit, ineptior etiam cum vocem Arabicam esse ait: rectè verò, vt indicio, mali originem facit à defluxu capitis: addit experimento constare, heptaphyllon (vel vt vulgus vocat, tormentillam) tum bubus tum equis saluberrime contra hanc luem in potu pastúue dari. Hæc omnia hoc loco referre placuit: quoniam κραῦρος Aristoteli dictus morbus, tum in bubus tum in suibus, non alius mihi videtur quàm malis humida à Vegetio & recentioribus Græcis appellatus: quibus cum etiam branchus propter periculum, eiusque celeritatem & pulmonis noxam conuenit, differt autem quod in quibusuis etiam extremis partibus incipiat, ijsque sectis curetur. Non alius etiam quàm malis humida videtur morbus ille boum, quem Itali vulgo, vt Petrus Crescentiensis scribit, guttam robeam vocant. Is inuadit ex pabulo potúue nimio, præcipue post humidas depastas herbas, & propter otium & aëris humiditatem. Vultus & oculi inflantur: & nisi curetur, bos moritur. Curatur antē detracto sanguine sub lingua, hoc modo: Duæ glandulæ sub lingua cultri acuti mucrone plurib. in locis secantur & sanguis copiose demitur. Fit etiam suffitus cum thure ad nares bouis. Nullo autem tempore, & minime æstate, vtile est boues in cursum concitari. nam ea res auget aluum, aut mouet febrem. Sunt autem febricitantis bouis signa, calor totius corporis, maximè circa os, linguam, & aures, manantes lachrymæ, caput grauatum, & nutans, oculi lippi, compressi (semiclausi) & introrsum ceu in foueam reconditi: fluidum saliuis os: calidus, longior, & cum quodam impedimento tractus spiritus, interdum & cum gemitu: venarum inquietudo, cibi fastidium. Causæ sunt, immoderatus labor aut calor. Ferè enim ægrotant boues cum laborauerint propter æstus, aut propter frigora, aut propter nimium laborem, aut otium diuturnum, aut si cum exerceris statim sine interuallo cibum potumue dederis. Conuenit autem febricanti abstineri cibo vno die: Postero deinde exiguum sanguinem ieiuno sub cauda emitti, atque imposita hora modicæ magnitudinis coctos brassicæ coliculos triginta ex oleo & garo (liquamine) saluiati more demitti (digeri:) eamque escam per quinque dies ieiuno dari. Præterea cacumina lentisci aut oleæ, vel tenerrimam quanque frondem, aut pampinos vitis obijci, tum etiam spongia labra detergeri, & aquam frigidam ter die præberi potandam: Quæ medicina sub tecto fieri debet, nec ante sanitatem bos emitti, Columella. Ex vmbrosis locis accipiens gramen & lauans, febrienti boui vorandum porrigito: aut vitis similiter folia. Aqua autem illi frigidissima danda est, eaque in loco maximè vmbratili, sed exposito sub dio. Quinetiam spongia perfusa aqua, tum aures tum nares ipsæ perfrigerandæ sunt. Alij faciem bouis, easque partes quæ sub oculis collocantur, stigmate inurunt: quas postea spongia lotio calido & veteri madidata, bis fouent singulis diebus, donec decidant ipsæ eschare, vlceribusque cicatrix inducta fuerit. Aures etiam exasperantur, donec sanguis videatur effluere. Sunt qui læuigantes farinam vino, eam comedendam apponant. Alij vbi lauerunt muria, bouem amiculis tegunt & calefaciunt. Alij cytisum ex vino porrigunt, Didymus. Conducit eis victus ratio frigida: quamobrem à labore cessent, & in loco frigido contineantur salicum frondibus & pampinis obtecti: In cibo etiam salicum frondes conueniunt, & quæ refrigerent herbæ, & hordeum infrigidatum. Si pleniores videbuntur, detrahatur sanguis. Aquam bibant de malis acidis & prunis, ipsaq; mala & pruna comedant, Petr. Crescentiensis. Bos febricitans perfunditur aqua, & perungitur oleo & vino tepefacto. Sitienti datur frigida. Si hac non proficitur, demitur sanguis maximè à capite, Varro vt Petrus Crescent. citat: Ego hæc nusquam apud Varronem reperi: neq; in his qui publicati sunt libris Varronis vlla pecoris remedia leguntur, neq; in Geoponicis Græcis ex eo quicquam inter remedia profertur.

Bubus perfrigeratis vinum nigrum infundendum est, Florentinus. Bos ossa non deuorabit, si lupi caudam ad præsepe suspenderis, Paxamus. Suis fimum si forte deuoretur à bubus, lædit mirum in modum. Præcipuè autem quod egerit sus ægra pestilentiam facere valet, vt suprà diximus: procul igitur à præsepibus sues arceantur: nec minus gallinæ. Nam bos cum gallinæ fimum inter pabula sumpserit, statim nimio ventris dolore torquetur, inflatusque moritur: Cui hac ratione succurri conuenit. Apij seminis vncias tres, cumini sextarium semis, & duas libras mellis commisce, & tepidum per os infunde, ac tam diu ambulare compelle, & confricandum cura manibus plurimorum, donec ventrem potio moueat. Gisni (vox corrupta videtur) quoque cum vino deterere, & per os dare creditur salutare remedium. Lixiuium quoque ex arbore vlmi vel cuiuscunque generis ligni cinerem, dummodo bene coctum, cum oleo miscere, & liquidum ac tepidum diffundere per fauces aduersus stercus (gallinæ) plurimum prodest, Vegetius. Pro Gisni forte legendum folia fici, nam Absyrtus equis hoc veneno periclitantibus folia caprifici triduo ex aqua tepida bibenda præbet. Alia etiam contra hoc malum remedia equis adhiberi solita apud Veterinarios leges. Miretur autem aliquis cum adeò noxium sit stercus suillum, iumento tamen cui natura exciderit loco remedij in potu dari à Vegetio libro 3. cap. 9. Buprestin insectum si bubulum pecus deuorauerit, tantopere inflammationibus torquetur, vt & rumpatur, & non ita multò post efflet halitum extremum, Aelianus. Buprestis dicta est quoniam τὰς βοῦς πρήθουσα, id est boues inflat, Nicander. In Græcis Geoponicis libro 17. cap. 17. Paxami verba inscripta περὶ βουπρήστεως duo Latini interpretes de bupresti vertunt, ego potius de ventris boum inflatione vertendum iudicio: vt nihil referat an βου particula hic intensiua sit, an ad boues proprie pertineat. Quanquam enim ex bupresti infecto vorato turgeat & inflетur venter, idem tamen affectus alias quoque ob causas interdum inuadit: Mulomedici in equis [illegible] vocant, id est [illegible]: fit autem talis inflatio aliâs in ventriculo, aliâs in intestinis. Accedit quod in Geoponicis caput iam citatum περὶ βουπρήστεως

inscribitur

inscribitur per ε non per ɛ in penultima: Et Columella tria in Geoponicis capita, de cruditate, bupresti, & torminibus inscripta, sub vno de cruditate comprehendit, nulla buprestis mentione facta, sonitum autem ventris & inflationem tanquam signa & symptomata cruditatis non omittit. Sed idem fortassis remedium vtrique malo conueniet, quod Paxamus ita præscribit: Aduersus hanc noxam quidam oleum in nares infundunt bubus: alij caprifici grossos aqua diluunt & naribus infundunt. Dioscorides certe post vomitiones & clysteres, caricas in cibo prodesse docet, & cum vino potum earum decoctum aduersus buprestin insectum: Cæterum oleum bubus per nares infundi donec ructent ad inflationem sedandam, in Plinio legitur: Nec tamen negauerim oleum contra omnia venena bibi cum aliâs, tum ad vomitum proritandum. Buprestim herbam magna inconstantia Græci in laudibus ciborum etiam habuere. Iidemque remedium tanquam contra venenum prodiderunt: Et ipsum nomen indicio est, boum certe venenum esse, quos dissilire degustata fatentur: Quapropter nec de hac plura dicemus. Hæc Plinius. Videtur autem animal buprestin, quod bubus venenosum est, cum herba eiusdem nominis confundere, ideoque Græcorum inconstantiam reprehendere. Legitur sanè apud Hippocratem buprestis nomen oleris syluestris: & grammatici quidam sinapi simile faciunt. Rarum in Italia (inquit Plinius) animal buprestis est, longipedi scarabeo simillimum. Fallit inter herbas bouem maxime, vnde & nomen inuenit: deuoratumque tacto felle ita inflammat, vt rumpat. Nouerunt nunc etiam (vt in commentarijs in Dioscoridis librum 2. scribit Marcellus Vergilius) Italiæ rura hoc malum: vidimusque nos peremptum aliquando eo veneno bouem. Non satis tamen ostendunt rustici eius animalis formam, diuersisque appellationibus diuersis locis & diuersa forma describitur & appellatur, Hæc ille. Et rursus in librum 6. Buprestis (inquit) nunc frequentior Italiæ est, quàm agrestis fortuna & res patiatur, interempto quotidie boue inueniri agricolæ lamentantur. Sed de bupresti suo loco plura. Est etiam parua rana in arundinetis & herbis maxime viuens, muta ac sine voce, viridis, si forte hauriatur, ventres boum distendens, Plinius. Magnam etiam perniciem sæpe affert hirudo hausta cum aqua: ea adhærens faucibus sanguinem ducit (trahit) & incremento suo transitum cibis præcludit: si tam difficili loco est (interius) vt manu detrahi non possit, fistulam, vel arundinem inserito, & ita calidum oleum infundito: nam eo contactu animal confestim decidit. Potest etiam per fistulam deusti cimicis nidor immitti, qui vbi superponitur igni, fumum emittit, & conceptum nidorem fistula vsque ad hirudinem perfert, isque nidor depellit hærentem. Si tamen vel stomachum, vel intestinum tenet, calido aceto per cornu infuso necatur. Has medicinas quamuis bubus adhiberi præceperimus, posse tamen ex his plurima etiam omni maiori pecori conuenire, nihil dubium est, Columella. Aduersus hirudinem ab equis haustam plura vide apud Hippiatros, & infra in Hirudine inter aquatica animalia. Incauti quoque vorant interdum araneos, & reuomunt. Est etiam morifer ijs serpentis ictus, est & magnorum animalium noxium virus: nam & vipera, & cæcilia sæpe cum in pascua bos improuide supercubuit, lacessita onere morsum imprimit: Musque araneus, quem Græci μυγάλην appellant, quamuis exiguus dentibus (parui quidem corporis Veget.) non exiguam pestem molitur. Venena viperæ depellit super scarificationem ferro factam herba, quam vocant personatam, trita & cum sale imposita: plus etiam eiusdem radix contusa prodest: Vel Symonianum trifolium (caret eo Germania) quod inuenitur confragosis locis, efficacissimum, traditur, odoris grauis, neque absimilis bitumini, & idcirco Græci eam ἀσφάλτιον appellant, nostri autem propter figuram vocant acutum trifolium: nam longis, & hirsutis foliis viret, caulemque robustiorem facit, quàm pratense. Huius herbæ succus vino mistus infunditur faucibus, atq; ipsa foliis, cum sale trita malagmatis more, scarificationi intenditur (ipsa folia cum sale trita imponuntur, Veget.) vel si hanc herbam viridem tempus anni negat, semina eius collecta, & leuigata cum vino dantur potanda, radicesque cum suo caule tritæ, & farina (cum succo caulis & farina hordeacea, Veget.) & sale commistæ ex aqua mulsa scarificationi superponuntur. Est etiam præsens remedium, si conteras fraxini tenera cacumina quinque librarum cum totidem vini, & duobus sextariis olei, expressumque succum faucibus infundas: itemque cacumina eiusdem arboris cum sale trita læsæ parti superponas. Cæciliæ morsus tumorem, suppurationemque molitur. Idem facit etiam muris aranei. Sed illius sanatur noxa subula ænea: si locum læsum compungas, cretaque cimolia ex aceto linas. Mus perniciem, quam intulit, suo corpore luit: nam animal ipsum oleo mersum necatur, & cum inputruit, conteritur, eoque medicamine morsus muris aranei linitur (confricatur.) Vel si id non adest, humorque ostendit iniuriam dentium, cuminum conteritur, eique adijcitur exiguum picis liquidæ, & axungiæ, vt lentorem malagmatis habeat. Id impositum perniciem submouet. Vel si antequam tumor discutiatur, in suppurationem conuertitur, optimum est ignea lamina (vel cauterio collectionem aperire, Veget. Sed summa cutis cultello prius recidenda est, Pelagonius) resecare & quicquid vitiosi est inurere, atque ita liquida pice cum oleo linire: solet etiam ipsum animal viuum creta figulari (gypso Pelagonius) circundari: quæ cum siccata est, collo boum suspenditur: ea res innoxium pecus à morsu muris aranei præbet, Columel. Mures aranei vsa rusticis nostris audio, apud nos quidem minus venenosi sunt morsu: sed aliud malum inferunt, vngulas boum in stabulis erodientes. Quod ad morsum, magis conqueruntur de mustelis: à quibus vulneratas partes pelle mustelina eum in vsum reseruata demulcent. Viperæ & colubri iniurias Vergilius in Georgicis exprimit, hisce versibus:

Sæpe sub immotis præsepibus, aut mala tactu
Vipera delituit: cœlumq; exterrita fugit:
Aut tecto assuetus coluber succedere, & vmbræ,
Pestis acerba boum, pecoriq; aspergere virus,
Fouit humum: cape saxa manu, cape robora pastor,
Tollentemq; minas, & sibila colla tumentem,
Deijce: iamq; fuga timidum caput abdidit alte,
Cum medij nexus, extremæq; agmina caudæ
Soluuntur, tardosq; trahit sinus vltimus orbes.

Si bouem aut aliam quamuis quadrupedem serpens momorderit, melanthij acetabulum, & quod medici vocant smyrinum, contrito in vini veteris hemina. Id per nares indito, & ad ipsum morsum stercus suillum apponito: Et idem hoc (si vsus euenerit) homini facito, Cato. Non desunt hodie qui allium cum butyro coctum in qua pecori à serpentibus morso exhibeant. Infestantur boues tum redulis, & pediculis, Arist. Ricinus nunquam in iumentis gignitur, in bubus frequens, Plin. Est & infesta pestis bubulo pecori, coriaginem rustici appellant, cum pellis ita tergori (dorso) adhæret, vt apprehensa manibus deduci à costis non possit. Ea res non aliter accidit: quàm si bos aut ex languore aliquo ad maciem perductus est, aut sudans in opere faciendo refrixit, aut si sub onere pluuia madefactus est. Quæ quoniam perniciosa sunt, custodiendum est, vt cum ab opere boues redierint, adhuc æstuantes anhelantesq; vino aspergan-

aſpergantur, & offæ adipis (offula panis vino infuſa, Veget) faucibus eorum inferantur. Quod ſi prædictum
vitium inhæſerit, proderit decoquere laurum, & ea calda (& cum calida, Veger.) fouere terga, multoque oleo &
vino confeſtim ſubigere, ac per omnes partes apprehendere, & attrahere pellem (& velut à coſtis ſeparare, Ve-
getius) idque optime fit ſub dio ſole feruente, (aut in loco calidiſſimo, Veget.) Quidam fæces vino, & adipe
(axungia, Veget.) commiſcent, eoque medicamento (tepido, Vegetius) poſt fomenta prædicta vtuntur. Sca-
bies extenuatur trito allio defricto: eodemque remedio curatur rabioſæ canis, vel lupi morſus, qui tamen & ipſe
impoſito vulneri vetere ſalſamento, æque bene ſanatur, & ad ſcabiem præſentior alia medicina eſt, cunila bubu-
la & ſulfur conteruntur, admiſtaque amurca cum oleo, aqua (aliâs atque) aceto incoquuntur. Deinde tepefa-
ctis ſciſſum alumen tritum ſpargitur. Id medicamentum candente ſole illitū maxime prodeſt, Columella. Glans
10 largior valetudinem infeſtat, & vernam ferè ſcabiem efficit, vt ſupra diximus: noſtri lumbricos etiam inde gene-
rari autumant. Scabies atque exanthemata boum, vrina veteri atq; butyro illita curantur. Alij ex reſina & humi-
da pice vino ſimul vnitis vngunt, ac ſic medentur, Florentinus. Sal pecorum ſcabiem & boum illitus tollit: da-
turque lingendus, & oculis iumentorum inſpuitur, Plinius. Corchoro Alexandrini cibi herba boum ſcabiem ce-
lerrime ſanari inuenio, Idem. Vulnera boum curabis maluam arboreſcentem contundens admouensque, De-
mocritus. Frutex quidam periclymeno non diſſimilis tum foliis tum floribus, in ſæpibus locisque aſperis & ſa-
xoſis naſcitur, ramulis albicantibus. Floribus acini rotundi omnes gemini ſubnaſcuntur, colore rubro: hunc ge-
mellum appellemus licet: folia eius contuſa boum vlceribus, vt audio, ruſtici imponunt. Vlceribus gallæ tritæ
remedio ſunt, nec minus ſuccus marrubij cum fuligine, Columella. Si in vlcere ſit pus collectum, vlcus ipſum eſt
abſtergendum, vrinaque calida prouecti bouis lauandum, lanaque melli fouendum, ac denique ex tenui ſale &
20 pice humida imponendum emplaſtrum, Didymus. Suppuratio melius ferro reſcinditur, quàm medicamento.
Expreſſus deinde ſinus ipſe, qui eam continebat, calida bubula vrina eluitur, atque linamentis pice liquida, &
oleo imbutis colligatur. Vel ſi colligi (colligari, Vegetius) ea pars non poteſt, lamina candenti ſeuum caprinum
aut bubulum inſtillatur. Quidam, cum vitioſam partem inuſſerunt, vrina vetere (humana, Veget.) eluunt, atq;
ita æquis ponderibus incocta pice liquida cum vetere axungia linunt, Columella. Malis farciminoſa, quoties per
totum corpus bobus tubercula exeunt, aperiunt ſe, & quaſi ſanantur, & iterum in aliis locis exeunt, dicta ſuperi-
us, vt etiam Elephantiaſis. Solent etiam neglecta vlcera ſcatere vermibus, qui ſi mane perfunduntur aqua frigi-
da, rigore contracti decidunt: vel ſi hac ratione non poſſunt eximi, marrubium, aut porrum conteritur, & ad-
miſto ſale imponitur: id celerrime necat prædicta animalia: (vel calcis viuæ puluis inſpergitur, aut cucurbitæ vi-
ridis ſuccus cum aceto mittitur, Vegetius.) Sed expurgatis vlceribus, confeſtim adhibenda ſunt linamenta cum
50 pice & oleo vetereque axungia: & extra vulnera eodem medicamento circumlinienda, ne infeſtentur à muſcis,
quæ vbi vlceribus inſederunt, vermes creant, Columella. In Geoponicis Græcis rectè legitur εὐλαὶ pro vermi-
bus vlcerum, vt Cornarius etiam reddidit: Andreas à Lacuna inepte legit, & transfert οὐλάς, id eſt cicatrices. Pul-
uis veratri intritus ſuppurationibus cum oleo vel butyro, aut per ſe etiam necat vermes. Sunt qui hyoſcya-
mum imponant vt excidant vermes. Commendatur & chelidonium eodem vſu, & perſicaria: Aliqui abſin-
thij, marrubij, & phu decocto verminantia loca abluunt. Sunt qui folia Perſici contuſa cum ſuo ſucco vulneri-
bus indant: Alij caſtrangulam herbam vrticæ ſimilem (Germani *braunvurtz* vocant) fœtidam: nodoſis radici-
bus pecori verminanti appendunt. Aliud item genus mali noſtri vulgò vermem vocant, *der vurm oder vngnampt:*
eſt autem genus vlceris maligni, & contumaciſſimi, quod artus præcipue extremos infeſtat, ſed & alias partes, &
oſſa quoque vitiat: cuius plurimas differentias faciunt. Id in Equo etiam memorabitur: hic ſatis ſit monuiſ-
40 ſe in bubus contra hoc vitium herbas contuſas imponi, chelidoniam: vel clymenum, cui vulgo nomen *grune
nachtſchatt*: vel gentianæ illam ſpeciem quam paulo ante cruciatam à radicis inciſæ figura nominaui. Alij aliter
medentur: quidam incantationes adhibent, vt ad paronychias etiam hominum, quas vulgus eodem vocabu-
lo appellat. Ferè omnis dolor corporis. ſi ſine vulnere eſt, recens melius fomentis diſcutitur: vetus vritur,
& ſupra vſtum, butyrum, vel caprinus inſtillatur adeps, Columella. Si pecori ſanguis per anum, aut vte-
rum aut nares profluat, farinam triticeam cum ouo & butyro & lotio ex equili hauſto permiſce, & maſſam in-
de coactam in cineribus calidis coques ac pecori dabis. Sunt qui herbam, quam germani columbæ ingluui-
em vocant in aqua decoquunt, ac infundunt. De ſanguine ſiſtendo, qui cum vrina aut lacte profluit, inferi-
us dicam. Si qui boum artus luxati fuerint, in aqua natare compelluntur, vt commotione illa reſtituan-
tur. Sæpe etiam vel grauitate longioris (vel ab aſperitate itineris, Veget.) vel cum in proſcindendo, aut du-
50 riori ſolo, aut obuiæ radici obluctatur conuellit armos. Quod cum accidit, è prioribus cruribus ſanguis mit-
tendus eſt: ſi dextrum armum læſit, in ſiniſtro: ſi læuum, in dextro: ſi vehementius vtrunque vitiauit, item
(etiam Veg.) in poſterioribus cruribus venæ ſoluentur. Præfractis (Perfractis, Veget.) cornibus linteola ſale, atq;
aceto, & oleo imbuta ſuperponuntur, ligatiſque per triduum eadem infunduntur. Quarto demum axungia
pari pondere cum pice liquida (arida, Veget.) & cortice pineo, leuigatoque imponitur: Et ad vltimum cum
iam cicatricem ducunt, fuligo infricatur, Columella. Si in opere collum contuſum erit, præſentiſſimum eſt
remedium ſanguis de aure emiſſus: aut ſi id factum non erit, herba, quæ vocatur auia, cum ſale trita, & impo-
ſita. Si ceruix mota & deiecta eſt, conſiderabimus quam in partem declinet, & ex diuerſa auricula ſanguinem de-
trahemus. Ea porrò vena, quæ in aure videtur eſſe ampliſſima, ſarmento prius verberatur: deinde cum ad ictum
intumuit, cultello ſoluitur, & poſtero die iterum ex eodem loco ſanguis emittitur, ac biduo ab opere datur va-
60 catio. Tertio deinde die leuis iniungitur labor, & paulatim ad iuſta perducitur. Quod ſi ceruix in neutram
partem deiecta eſt, mediaque intumuit, ex vtraque auricula ſanguis emittitur, qui cum intra biduum (triduum,
Veget.) quàm bos vitium cœpit, emiſſus non eſt, intumeſcit collum, neruique tenduntur, & inde nata durici-
es iugum non patitur. Tali vitio comperimus aureum eſſe medicamentum ex pice liquida, & bubula medulla
& hircino ſeuo, & vetere oleo (Vegetius axungiam quoque veterem addit) æquis ponderibus compoſitum, atq;
incoctum. Hac compoſitione ſic vtendū eſt, cum disiungitur ab opere, in ea piſcina, ex qua bibit, tumor ceruicis
aqua madefactus ſubſiccatur (lauatur, Veget.) prædictoq; medicamento defricatur, & illinitur. Si ex toto pro-
pter ceruicis tumorē iugum recuſet, paucis diebus requies ab opere danda eſt. Tum ceruix aqua frigida defrican-
da, & ſpuma argenti illinienda eſt. Celſus quidem tumenti ceruici herbam, quæ vocatur auia (ama, Veget. aliâs
amati & amaricum, Veget) vt ſupra dixi, contundi, & imponi iubet. Dioſcorides filices fœminæ radices iumen-
70 torum ceruicibus mederi ſcribit, & eaſdem in farinam tritas, humentibus & pertinacibus vlceribus inſpergi.

Clauorum

Clauorum, qui vere ceruicem infestant, minor molestia est: nam facile operanti lucerna instillatur. (nam facile sonantur per ardentem lucernam oleo instillato, Veget.) Potior tamen ratio est custodiendi, ne nascantur: Néve colla caluescant, quæ non aliter glabra fiunt, nisi cum sudore, aut pluuia ceruix in opere madefacta est: itaque cum id accidit, veteri lateri later conteritur, eoque intrito prius quàm disiungantur (puluere lateritio trito priusquam deiugantur, Veget. id est à iugo soluuntur) colla conspergi oportet: deinde cum id siccum erit, subinde oleo imbui, Columella. Læditur collem nimio iugi pondere, & maximè si pluuia accesserit. Interdum etiam collectis humoribus exulceratur locus affectus, pharmacis quæ consolident cutimq; generent curandus, qualia in equis etiam vsitata sunt: quamuis & peculiaria quædam habent qui bubus medentur, qualia ferè sunt ex quibus vngentum Agrippæ dictum componitur, Petrus Crescentiensis.

Cum bos auras demittens non comedit, cephalalgia torquetur. Quare thymo vino commacerato, allijsq; & sale, ipsa lingua fricanda est. Hordeum etiam crudum ex vino sumptum opitulatur. Quinetiam foliorum lauri quantum manu apprehendi possit, in os inferens, aut tantundem corticis mali Punici, mirè contuleris. Myrrham præterea ad magnitudinem fabæ cum duabus similiter heminis vini distemperans, infundensq; per nares, dolorem exterminabis, Paxamus. Mania bobus eripit sensum, vt nec audiant more solito, nec videant, dicta superius inter species malidis. Nostrates insaniæ quoddam genus vocant *hirnmütig*, à cerebri vitio, cui vertigo siue in orbem discursus adiungatur. Iuniores frequentius hoc morbo vexari putant, præsertim si inter cornua sæpius aut vehementius feriantur: vel cornus nondum confirmata nimium contrectentur. Sic affectos si mactauerint lanij, carnem vendere non licet. Plures moriuntur. nonnulli verò curantur terebello iuxta cornua frontem versus ad cranium vsque adacto, ita vt sanguis effluat: sunt qui vermem etiam viuum aliquando ex vulnere illo egredi asseuerent, vt ex paronychijs hominum: Mihi quidem neutrum verisimile fit. Quidam miles vidit quandam vaccam rabiosam percussisse quandam ouem cornu, quæ statim fuit rabiosa, Rufius. Oestra siue asili pungendo resondudoque boues in furorem adigunt: minimè autem accedent eis, si quis contusas lauri baccas & aqua incoctas, per loca in quibus pascuntur boues eas disperserit: mox enim diffugient nescio qua naturæ vi. Quod si adhuc infestare non desinant, cerusam bubus aqua leuigatam inungunt, Sotion. Plura de œstris inter insecta. Malis humida vocatur quoties per os & nares humor effluit, & fastidiũ ægritudoq; consequitur, de qua supra dictum copiosius est inter reliquas malidis differentias. Pituita pecoris curatur surculo hellebori nigri per aurem maturè traiecto, & postridie eadem hora exempto. Oculorum vitia plerunq; melle sanantur: nam siue intumuerunt, aqua mulsa triticeæ farinæ cõspergitur, & imponitur: siue album in oculo est, montanus (fossilis Veget.) sal, Hispanus vel Ammoniacus, vel etiam Cappadocus minute tritus, & immistus melli vitiũ extenuat: facit idem trita sepiæ testa, & per fistulam ter die oculo inspirata: facit & radix, quam Græci σίλφιον vocant, vulgus autem nostra consuetudine laserpitium appellat: huius quantocunque ponderi decem partes salis Ammoniaci adijciuntur, eaque pariter trita oculo similiter infunduntur (cum fistula insufflantur, Veget.) vel eadem radix contusa, & cum oleo lentiscii nuncta vitium expurgat: epiphoram (si genæ humorem profundunt, lachrymisque visus confunditur, Veget.) supprimit polenta (ex hordeo. Veget.) conspersa mulsa aqua, & in supercilia genasque imposita: pastinacæque agrestis semina, & succus armoraceæ, cum melle collinita oculorum sedant dolorem (pastinaca quoque agrestis, quam armoraceam vocant, cum melle trita oculorum sedat dolorem, Veget.) sed quotiescunque mel, aliusue succus remedijs adhibetur, circumliniendus erit oculus pice liquida cum oleo, ne à muscis infestetur: nam & ad dulcedinem mellis, aliorumq; medicamentorum non hæ solæ, sed & apes aduolant (& vespæ, Veget.) Columella. Iumentorum & boum oculis Tragasæum & Bæticum salem antiqui laudabant, Plinius. Interdum & tumore palati cibos respuit, crebrumque suspirium facit, & hanc speciem præbet, vt bos in latus pendere videatur: ferro palatum opus est sauciare, vt sanguis profluat, & exemptum valuulis eruum maceratum, viridemque frondem, vel aliud molle pabulum, dum sanetur præbere, Columella. Hunc morbum recentiores hippiatri lampascum, vt coniicio, in equis vocauerunt. Interdum duriusculus tumor, qui postea suppuratur, rustici apud nos vocant *die lichte*, maxillis adnascitur, & mandentes impedit adeò vt emacientur: proinde hanc ob causam nonnunquam mactantur, aut laniis ad cultrum venduntur.

Solent etiam (periculosa addit, Veget.) fastidia cibi afferre vitiosa incrementa linguæ, quas ranas veterinarij vocant. Hæc ferro reciduntur, & sale cum allio pariter trito vulnera defricantur, donec lacessita pituita decidit. Tum vino perluitur os, (melius creditur si ad acutam cannam execes ranulam, post vino os lauatur, &c. Veget.) & interposito vnius horę spatio virides herbæ, vel frondes dantur, dum facta vlcera cicatrices ducant. Si neq; ranæ fuerint, neque aluus citata, & nihilo minus cibos non appetet, proderit allium pinsitum cum oleo per nares infundere, vel sale, vel cunila defricare fauces, vel eandem partem allio tonso (tunso) & halecula linire. Sed hæc his fastidium est, Columella. Ranæ vitium (vt à nostris accipio) instar lati vlceris linguam occupat, subnigrum & nono die nisi curetur interimit: signum est saliua defluens. Curatur cuspide lignea, qua rana rubeta, transfixa sit, melius verò si in eadem aruerit. Sanatur etiam stercore canino candido, sale, ruta, fuligine, & saluia pariter contritis, & exertæ linguæ infricatis. Cæterum linguæ pustulis ita medeberis: Bouem oportet collocare supinum, & capite reclinato linguam, an pustulas habeat, inspicere: quas quidem candenti ferro acutoque exurere conuenit. Dein verò agrestis oleæ foliis contusis, saleque etiam, vlcera inungenda sunt: aut sale tenuissimo & oleo: aut butyro & sale: Aut cucumeris agrestis radix sicca contusa vnà cum ficubus in pastum est apponenda: Aut etiam farinæ hordeaceæ, triticique torrefacti pollinis, singulorum heminas duas vino madidatas offerto, Florentinus. Puttida oris vlcera, *die mundfeule*, in quibus & venæ sub lingua inflatæ apparent, aceto & induratis vini fecibus aliquoties colluunt: vide paulò ante in linguæ vlceribus. Abscessus quidam seu pustulæ in faucibus nascuntur, vnde locus multò angustior fit, quidam nostra lingua vocant *das traet blut*: illas vel digitis vel ligno inserto comprimunt, repurgantque locum affectum: sanguis & humor fœtidus effluit, nisi curarentur interituris: Quidam ad incantationes confugiunt. Haud scio an idem malum sit, vel coniunctum superiori, vel omnino diuersum, quod aliqui nominant *das gecht blut*, hoc est subitum sanguinem: & de pecude sic affecta dicunt, *das blut hats angestossen*, videtur autem nihil aliud esse quàm inflatio subita, & cruditatis species (de qua nonnihil supra in bupresti dixi, & dicam etiam plura paulò post) quamuis imperitia vulgi nescio quem sanguinis impetum causetur. Huic morbo vt medeantur manum aliqui in aluum adigunt, vel statim, vel virga præmissa & sicca excrementa proruunt, interdum & grumos quosdam tanquam sanguinis, vt audio. Alij culinariæ colluuiei aquam eis infundunt, & ad cursum propellunt, quo calefactæ stercus liquidum emittunt, & alleuantur. Pecori pulmo-

pulmonario nostratium quidã, agarico, gentiana, & rhapontico permixtis medentur. Asari contritæ radices cum
sale tum ouibus ad pulmonis vitia & tussim dantur, tum bubus vt purgentur, Hieron. Tragus. Tussim & anheli-
tus angustiam nonnulli vinaceis aut iuniperi baccis sali admixtis in hoc animali curant. Alij aduersus easdem cau-
sas & lentam pulmonum pituitam beronicæ herbæ, cui vulgo nomen *erenpreyss*, pollinẽ sali immiscent, Hieron.
Tragus: Qui eandem herbam Teucrion veterum Græcorum esse conijcit, partim alijs rationibus id vt crederet
adductus, partim quòd mira eius vis ad remedium lienis explorata sit, si quis vinum in quo maceretur per dies ali-
quot bibat. Ego quanquam veronicam nostram rectè pro Teucrio vsurpari posse admitto, nec admodũ repugna-
uerim iudicio Tragi: magis tamẽ animus mihi inclinat ad illam herbam quam Leonardus Fuchsius primus sic ap-
pellauit, cuius hic verba subscribam: Teucrium (inquit) officinis ignotum Germanis *gross bathengel* (id est beto-
nica maior, quod nomen puto ipse confinxit) dicitur. A Dioscoride chamædrys etiam nominatur, vtpote cha-
mædryi simillima, adeò vt vicissim etiã chamædrys hoc nomine dicta sit Teucrion. Maius tamẽ quam chamædrys
Teucrion est, vt merito Germanis betonica maior nuncupari queat. Nusquã quod sciã sponte in Germania pro-
uenit. in Cilicia, Dioscoride teste, abundat. Ego id ante annos aliquot in hortis quibusdã Italiæ vidi, nec vnquam
alibi. Iunio ac Iulio mensibus floret. Incidendi & tenuium partiũ facultatis est, quare lienes sanat, & ordine secun-
do calida, tertio sicca existimari potest, vt Galenus scribit. Herba est, inquit Dioscorides, virgæ referens effigiem,
chamædryi similis, tenui folio, non multũ ciceri dissimile. Apud Pliniũ hemionitis quoq; Teucrium cognomina-
tur, nimirũ quòd similiter lienosis medeatur. Inuenit & Teucer eadẽ ætate (qua Achilleon Achilles) Teucrion,
quam quidã hermion vocant, spargentẽ iuncos tenues, folia parua, asperis locis nascentem, austero sapore, nun-
quam florentem. Neq; semen gignit. Medetur lienibus. Constatq; sic inuentam. Cum exta super eam proiecta es-
sent, adhæsisse lieni, eumq; exinanisse. Ob id à quibusdam splenion vocatur. Narrant sues, qui radicem eius edunt,
sine splene inueniri. Quidam ramis hyssopi surculosam, folio fabæ, eodẽ nomine appellant, & colligi florentẽ ad-
huc iubent, adeò florere nõ dubitant, maximeq; ex Cilicijs & Pisidiæ montibus laudant. Hæc Plin. 25. 5. Apparet
autẽ Teucrion illud quod priore loco descripsit & hermion à quibusdã vocari prodidit (codices quidam impressi
nõ hermion, sed hermemon habent, Hermolaus rectè restituit hemionion: hermion vero inter eryngij nomen-
claturas apud Dioscoridem legimus, non etiam aspleni quod Hermolaus in Plinium scribit) omnino Dioscoridis
hemionitin esse (vtcunq; refragetur Massarius) quam & ipse splenion cognominat: & similiter sine flore, ac sine
semine describit, petrosis nascentem locis gustu astringente: cum aceto ad minuendos lienes bibi. In folijs solum
non cõuenit eis, quæ Plinius parua esse scribit: Dioscorides dracunculo similia & μηνοειδῆ id est lunata: vel, vt Mar-
cellus Vergilius transfert, lunæ nondũ tumentis in globum figura. Sed videtur Plinius cum diuersa Teucrij gene-
ra nõ discerneret, alterius quod Dioscorides Teucrion vocat, folia, tenuia & ciceri similia, huic attribuisse. Aut er-
ror potius librariorum est, vt Hermolaus sentit, & legendũ ari vel curua: à Massario enim nõ rectè super hac casti-
gatione reprehenditur. Porrò alterum Plinij Teucrion ramis hyssopi surculosum, omnino cum Hermolao Dio-
scoridis Teucrium esse crediderim: nam id simile chamædryi scribitur, quam instar hyssopi ramis surculosam esse
constat: Accedunt & natales eidem ex Ciliciæ & Pisidiæ montibus: nec obstiterit quòd fabæ folium Plinius ei tri-
buat, Dioscorides ciceris. Nã vbi vno excepto omnia conueniunt, facilis excusatio est: præsertim in illis rebus quæ
ex aliorũ dictis pendent, vt hæc duo Plinij Teucria, quorũ neutrum ab ipso cognitum verba eius satis declarant.
Quamobrẽ non probauerim illos qui fabam inuersam vulgo dictam alterũ hoc Plinij Teucrion esse suspicantur:
refrigerat enim illa humectatq; (licet modicè simul astringat) ac portulacæ propemodum per omnia vires habet:
tantũ abest vt lienem obstructione liberare possit. Eadẽ ratio est cur non probem Antoniũ Brasauolam, cui Teu-
crion Dioscoridis pimpinella vulgò dicta videtur, cum illi plurimũ astrictionis insit: Teucrion vero secundũ Ga-
lenum incidat ac attenuet. Noui quidem astringentia plurima lieni prodesse, sed illis opus est acrimonia aliqua vel
amaritudine coniuncta, vt ad locum tam remotum penetrare valeant. Horũ vero neutrum in pimpinella depre-
hendas. Proinde cũ prius illud Plinij Teucrion, nõ aliud quàm Dioscoridis hemionitis sit, aut Plinius errauit: aut
Fuchsius, qui lienis exinaniti historiã nõ hemionio Dioscoridis vt Plinius, sed eius Teucrio attribuit. Hemionion
(inquit Hermolaus) aspleno similis est in tantum, vt difficile sit internoscere: eadẽ ferè Marcelli Vergilij sentẽtia
est. Ego & foliorum figura (vt sciunt qui veram asplenon vulgo ceterach apud Arabes & Italos adhuc dictum no-
runt) & aliàs permultum interesse video. Quanquã Plinius asplenon etiã hemionion vocari scribat, lib. 27. cap. 5.
Asplenum (inquit) sunt qui hemionion vocant, folijs trientalibus, multis: radice limosa, cauernosa, sicut filicis,
candida, hirsuta: nec caulem, nec florem, nec semen habet. Nascitur in petris, parietibus opacis, humidis, laudatis-
sima in Creta. Huius foliorũ iure in aceto decocto per dies quadraginta poto lienem absumi aiũt: quæ & illinun-
tur eadẽ vi (sic enim legendũ ex Dioscoride.) Sedant singultus. Nõ danda fœminis, quoniã sterilitatem facit, Hæc
Plin. Et lib. 26. cap. 7. Singultus (inquit) hermionium sedat, legendũ hemionium. Hoc etiã philologis annotatu
non indignũ videbitur, vbi Dioscoridis interpretes scribunt Teucrion nasci in Cilicia eiusq; partibus quas Gen-
tiadem & Cissadem vocant, in Græco codice impresso legi, ἐν Κιλικίᾳ τῇ κατὰ Γεντιάδα καὶ Κυσσίδα κεκλιμένῃ: apud Pliniũ
vero in Ciliciæ & Pisidiæ montibus: vnde apparet Dioscoridis locũ esse corruptũ: ego Plinij lectionẽ prætulerim.
Nam neq; Cissadis neq; Gepidis vllius loci nomen vsquã hactenus legere memini. De aspleno Dioscorides eadẽ
omnia quæ Plinius scribit: ac insuper, folia ei esse scolopendræ insecto similia, polypodij herbæ modo incisuris di-
uisa, inferne aspera & subflaua, supernè viridia: Folia vesicæ stillicidio, & fellis suffusionibus subueniunt. Calculos
vesicæ frangunt. Creditur sterilitatẽ facere asplenos per se, & si cũ muli liene corpori adalligetur: iubentq; in hunc
vsum nocte effodi silente luna, Hæc Dioscorides. Theophrastus lib. 9 cap. 19 hemionon sic vocari scribit, quòd
muli libenter ea vescuntur: amare eam loca montana & petrosa: Radice tenui esse, & ad faciendã hominis sterili-
tatem dari, additis mulina vngula & corio: vel vt Gaza vertit, semine: nam δέρμα & σπέρμα Græcis finitima sunt.
Scolopendrion herba (inquit Franc. Massarius) quam Dioscorides etiam asplenon appellauit, gignitur in petris,
& vmbrosis etiam montium, & circa fontium riuulos maiore ex parte prouenit. Asplenon vocatũ est, quod ani-
malibus lienem absumat, hoc modo inuentũ testante Vitruuio circa Potereum flumen, quod est Cretæ inter duas
ciuitates Gnoson & Gortynam: dextra enim & sinistra eius fluminis pascebantur pecora, sed ex ijs quæ pasceban-
tur proxime Gnoson splenem habebant: quæ autem ex altera parte proxime Gortynam, non habebant apparen-
tem splenem: vnde etiam medici quærentes de ea re, inuenerunt in ijs locis herbam, quam pecora rodendo im-
minuerant lienes: ita enim herbam colligendo curabant lienosos hoc medicamento: quam obcausam asplenon
& splenion vocauere: non autẽ, vt ridiculè exposuit Marcellus, quòd longitudine latitudineq; sua fasciolæ & em-

plastelli formam haberet. Plerique omnes medici hactenus pro scolopendrio aliam omnino plantam acceperunt, (quam & alij vulgo & Germani linguam ceruinam vocant) quæ prouenit folijs lapathi, longioribus duntaxat adultioribusque, modo senis, modo septenis, interius leuior, auersis annexos exiles ceu vermiculos præferent: in opacis hortisque nascitur, austeri gustus, caule, flore, semine deficitur. Sed phyllitis hæc non scolopendrion vocatur à Dioscoride, quæ rectius & magis proprie quàm quæ scolopendrion appellatur, lingua ceruina à Latinis interpretaretur, vt Theodorum omnino taxem, qui scolopendrion in Theophrasto linguam ceruinam improprie conuerterit. Non desunt qui & hemionion (scilicet Theophrasti) esse scolopendrion affirment. Hæc Fr. Massarius. Ego in iam citato Theophrasti loco, vbi de hemionio, id est aspleno Dioscoridis scribit, ὅμοιον ἔχει τὸ φύλλον σκολοπενδρίῳ, id est folium scolopendrio simile (esse vel habere aiunt: neq; enim ipse herbam inspexit, vt ex verbis eius apparet) vel librariorum erratum esse puto, vt scribendum sit σκολοπένδρᾳ, id est scolopendræ animali multipedi, vt rectè apud Dioscoridem legitur his verbis, σκολοπένδρᾳ τῷ θηρίῳ, & res ipsa declarat: vel ipsius Theophrasti, quod facile fieri potuit, qui rem sibi non visam, & ab alijs tantum auditam describat: vel scolopendrion vocem diminutiuæ formæ eodem sensu quo primitiua scolopendra, animal scilicet, accipiendam esse. Nullus certe veterum vsquã scolopendrij herbæ seorsim tanquam ab aspleno diuersæ meminit. Quamobrem nouam Fr. Massarij opinionem nequaquam probauerim, qui in commentarijs suis in nonum Plinij ad herbas digressus, dum hemionon Theophrasti ab aspleno siue scolopendrio Dioscoridis diuersam esse contendit, Theophrasti verba, non Græca, sed ex translatione Theodori suis confirmandis adducit: vbi Theodorus hemionon radice numerosa & tenui constare transtulit, cum Græcus codex impressus ῥίζας λεπτὰς, id est radices tenues solum commemoret, non etiam numerosas. Deinde Dioscoridis verba, cum ait aspleno multa esse folia ab vna radice, πλείονα ἀπὸ μιᾶς ῥίζης ἐσχισμένα, huc torquet vt simplicem & singularem radicem aspleno à Dioscoride tribui existimet, cum Dioscorides non id sentiat, sed ab vna radice, id est vno radicis summo principio (quod in plærisq; plantis vnũ & singulare reperitur, licet inferiora in diuersas abeant partes) plura statim enasci folia, quod & in filice fœmina fieri videmus. Sed hemionios, inquit, quam modo citherach recentiores appellant, vt res ipsa monstrat, radice est nigra, numerosa, tenui, vt capillamenti speciem referat: aspleno vero (quæ in omnibus fere cum hemionio præterquã in radice conuenit) limosa, cauernosa, sicut filicis, candida hirsuta (quæ omnia Plinius ei tribuit) itaque diuersam esse necesse est. Addimus etiam (inquit) quod Dioscorides ipse myosotida radicem vnam digiti crassitudinis multis capillamentis fibratam habentem in totum scolopendrio comparauerit. Hæc duo postrema Massarij argumenta non difficile est refellere: nam quod colorem attinet, variant aliquando authores, & colores ipsi pro natalibus ac ætate variant: & cum superficies tantum vnius coloris, interior vero pars tota alterius est, nil mirum si diffidant authores, præsertim cum sæpe contingat radices non recenter effossas, sed purgatas intueri. Postremo quod hemionon tenues radices habere scribit Theophrastus, de capillamentis quibus fibrata est accipi potest, præsertim cũ eæ tam numerosæ sint, vt maior siue vna siue plures, ijs inuoluta occultetur. Obtinuimus igitur nisi fallor hemionon Theophrasti non esse aliam quàm Dioscoridis asplenon. Hemionitin verò Dioscoridis aliam quam hemionon esse, Massarius rectè fatetur. In Theodori translatione hoc etiam mihi displicet, quod hemionon montanas planicies amare conuertit. In Græco legimus ὀρεινὰ χωρία καὶ πετρώδη, id est loca montana & saxosa: neque enim vt plana sint requiritur. Adeò difficile est hominem in rebus ipsis non exercitatum, vtcunq; linguarum peritia polleat, boni interpretis officio satisfacere. Sic proximè ante citatum locum, cratei reddidit pro cratæogoni, idque lini modi ruffum nasci: in Græco est φύεται δ' ἐν τούτῳ ὥσπερ λίνον πυῤῥόν, hoc est melampyro herbæ simile nascitur. Cæterum quomodo accipiendum sit lunatum hemionitidis folium, non facile dixerim: intelligi enim potest vel folio ad totum latus alterutrum in dimidiatum circulum contracto: vel qua latissimum est folium circa primum à pede ortum, vt in aro conspicitur & anaxyride ob eandem figuram sic dicto rumicis genere, eminentibus vtrinque tanquam cornibus. Alio modo lunata sunt dracunculi maioris folia, ratione caulis cui hærent incuruati. Linguam ceruinam vulgo dictam quamuis aliquando hemionitin esse credidi, (enascentia enim primum folia lunata sunt) nunc phyllitin potius esse persuasus sum, partim Euricij Cordi, Petri Matthæoli, & Franc. Massarij sententiam secutus (quanquam Leonicenus, Manardus, Ruellius & Fuchsius aliter sentiant) partim verbis Galeni commotus, qui phyllitidi acerbitatem, id est, vehementem astrictionem tribuit, vt optima ratione diarrhœa & dysenteria eius potu iuuentur: hemionitidi vero, quam nulli hodie cognitam puto, astrictionem vnà cum amaritudine, ideoq; cum aceto potam splenicis prodesse. Atqui in lingua ceruina nostra amaritudinis nihil percipimus. Quamobrem non subscribam Hieronymo Trago phyllitin & hemionitin vnam & eandem herbam à Dioscoride pro diuersis descriptas asserenti, eamq; linguam ceruinam nostram esse. Idem cum genus quoddam montanæ filicis polypodio simile longioribus folijs & acutioribus, ac pluribus circa vnam radicem (quæ forte altera lonchitis Dioscoridis fuerit) verum scolopendrion esse asseruisset, mox ceterac etiã Italis dictũ, herbã longè diuersam similiter scolopendrion verũ facit. Matthæolus scribit se à quibusdã rei herbariæ peritis & fide dignis hominibus accepisse, hemionitin verã abunde prouenire in agro Romano, vnde ipsi erutam in hortis plantauerint. Hemionitidi connumeranda videtur filicula illa quã Hieronymus Tragus describit lib. 2 cap. 184. rara inuentu, in syluis aliquando inter saxa prominet, radice capillata, ex qua plurimi iunci setarum instar tenues enascuntur, trientales ferè, singuli singula folia in cacumine erigunt, angusta, breuia, & ab altera parte friabili quodam puluere, vt filicum genus solet, obsita: horum quædam modicè lunata sunt, alia corniculorum instar finduntur. Obijciet aliquis, Quid hæc ad boum remedia? Respondeo. Quoniam veronicam vulgò dictam, celeberrimi in medicandis bubus experimenti herbam, nonnulli veterum Teucrion esse credunt, & Plin. Teucrion à Dioscoridis hiemonitide non satis distinguit, & alij hemionitin cum phyllitide & scolopendrio vel aspleno confundunt: de omnibus vna eademque opera dicendi occasionem me nactum existimasse, præsertim cum omnes ad animalia quædam pertinerent. Proinde quæ hic de scolopendrio herba attulimus, in scolopendra insecto non repetentur: neq; in mulo, quæ de hemiono & hemionitide: neque in ceruo, quæ de lingua ceruina. Adde quòd asplenos ad animalium omnium, non suum & pecorum duntaxat lienem ægrum, vim habet maximam bubulo etiam pecori proculdubio profuturam. Sed redeo ad veronicam nostram & Teucrion. In Italia quidam circa Tridentum abrotono etiam veronicæ nomen attribuunt. Sed nostræ veronicæ à vetonicæ (alij per u, alij per b scribunt: Latini per t simplex, Græci per duplex) quadam similitudine nomen factum suspicor: neque enim vna solum vetonica est, quæ vulgo apud omnes ferè gentes nomen retinuit: sed etiam altera Pauli Æginetæ, quam ille his verbis describit: Bettonica ramulos pulegij spargit, tenuiores, gustu ferè insipido, nascitur maximè in petrosis. Visus est eius inter nephritica medicamenta.

βεττονικὴ λεπτόκαυλός ἐστι πόα. Herm. Barbarus legit μονόκαυλος & vnicaulem reddit. Hanc nostro tempore quæ esset hactenus nemo indicauit: neque sanè ex breuibus adeò descriptionibus satis certũ aliquid indicari potest. Oritur apud nos in parietibus,& in asperis montanis locis herbula odorata pulegio similis adeò, vt pulegiũ petræum appellari possit. minor, tenuior, flosculis subcærulei coloris, gustu ferè fatua. Hæc sanè videri posset Aeginetæ bettonica, licet in nullo apud nos vsu & anonymos negligatur. Proxima quidē Aeginetæ descriptioni etiam pseudochamædrys est, qua multi hactenus falso pro chamædrye vsi sunt similis enim est, flore cœruleæ anagallidis: vnde cœruleam aut fatuam aut inodoram chamædryn nuncupare licebit. Germani vocãt *blaumenderlin, vergiss mein nit, heilft, frauuenbiss & schaffkraut:* quod nomen postremum ab ouibus ei inditum est, quibus ægris, in tussi præsertim, hac herba medentur. Mirum in ea quod ad latera tantum flores aperiat, nunquam in medij caulis cacumine. Caule est recto, sed altera species eius in syluis reperitur & saxis, quod pulegij instar per humũ se extendit. Quemadmodum & veronica, vna recta, altera supina est: quæ & ipsa fortassis alicui ad Aeginetæ bettonicam proxime accedere videbitur. Ego ex tribus istis generibus ad nominis huius authoritatẽ primo loco à me descriptum præ cæteris admiserim. Chamædryn fatuam siue cœruleam Hieronymus Tragus à Teucrio Dioscoridis non excludit in qua sententia Matthæolus etiam fuisse videtur, cum scribit vulgarem quandam & vbiq; nascentem herbam, chamædryi tam similẽ vt eam mentiri possit homini parum exercitato, sæpius se cogitasse Dioscoridis Teucrion esse. Sed de nominibus veterum quæ quibus nostris plantis accommodari debeant, non ego cuiquam valde contenderim: & voluptatis gratia magis quæ ex isto studiorum genere mihi accedit, quàm seriò vel tanquam contentiosus in eis immorari soleo. Duo tantum necessaria sunt, primum vt qua de re sermo sit nobis constet, quacunque tandem illa vetere aut nouo aut inter nos ficto nomine veniat alterum vt certam de vniuscuiusque facultate iudicandi methodum ex saporum, odorum, ac cæteris qualitatum formis calleamus. Nam plurimi prorsus amethodi, impetiri & audacissimi homines de plantarum nominibus prolixe ac impudenter contendunt. Quippe vt aliud nihil nunc adferam, tales omnino sunt qui fatuam chamædryn, nõ solum nomine sed authoritate ac viribus cum vera coniungunt.

Redeo tandem ad boum circa thoracem morbos, additurus primum reliqua de tussi & asthmate, vt incœperã. Recens tussis optime saluiato farinæ ordeaceæ discutitur. (Si recens fuerit, sextarius farinæ hordeaceæ cum vno ouo crudo & hemina passi per os datur ieiuno, Veget.) Interdum magis prosunt gramina cõcisa (tunsaq;, Veget.) & his admista fresa faba: Lentes quoq; valuulis exemptæ, & minutè molitæ: miscentur aquæ calidæ sextarij duo, factaq; sorbitio per cornu infunditur. Veterem tussim sanant duæ libræ hyssopi macerati sextarijs aquæ tribus. Nã id medicamentum teritur, & cũ lentis minutè, vt dixi, molitæ sextarijs quatuor more saluiati datur, ac postea aqua hyssopi per cornu infunditur. Porri etiam succus cum oleo, vel ipsa fibra cum ordeacea farina cõtrita remedio est. Eiusdem radices diligenter lotæ. & cum farre triticeo pinsitæ, ieiunoq; datę vetustissimam tussim discutiunt. Facit idem pari mensura eruum sine valuulis cum torrefacto ordeo molitum, & saluiati more in fauces demissum, Columella. Hordeum redactum in pollinem madefaciens, atq; palearum partes tenerrimas optimè repurgatas, cum illisq; farinæ orobi miscens heminas treis, diuidensque totum in partes ternas, bubus tussientibus tribus vicibus edendum dato. Quidam Artemisiam herbam purgantes, macerantesq; aqua, ex ea exprimunt succum, quẽ quidem ante aliud pabulum spatio septem dierum infundunt, Didymus. Pulmonariam quæ arboribus adnascitur, cum sale edendam bubus anhelosis & tussientibus vulgus nostrum commendat, maximè cum pulmo turgidior excreuerit, & vt ipsi loquuntur collum subiuerit. Nullam huius herbæ apud veteres mentionem reperimus. pulmoni exulcerato & sanguinis sputo cõferre creditur: siccat enim & astringit, vt Matthæolus testatur. Sunt qui insuper facultatem ei adscribant vulnera sanandi, & vlcera genitalium: & fluxiones tueri tum pituitosas tum cruentas, nec non dysenteriam & vomitus biliosos sistendi Est & altera eiusdem nominis (Angli vocant saluiam Hierosolymitanam) folijs ferè borraginis, hirsutis & asperis, sed acutioribus figura, maculis passim albis, gustu etiã borraginis Natales ei syluæ & montes, lociq; opaci. Primo verè cauliculi dodrantales subcœruleos flores in corymbis proferunt, cynoglossæ floribus specie similes. Radices ei plures, nigræ, & glutinosæ. Hanc etiam ad explenda pulmonis vlcera eruditi celebrant. In Italiæ hortis maculosa vidi folia, apud nos vero semper absq; maculis: cætero nihil distabãt. Eadem aut eiusdem generis proculdubio est quorundẽ pulmonaria, cuius meminit Syluaticus, quam aliqui (inquit) pepanum vocant, buglossi folio, sed promisso magis atque læuiori, colore insuper dilutiore, albicantibus maculis notato, instar pulmonis, inde nomen: nascitur in humidis. Volunt aduersus morbos visceris sui nominis peculiari esse remedio, in cibo sumptam, vel potam, Hæc Ruellius. In Hessia, vt audio, quidam Germanice vocant *blauuen augentrost*, id est euphrasiam cœruleam. In Gallia quidam secundum genus auriculæ muris apud Dioscoridem esse putant: Videntur autem falli: nam folia oblonga & angusta non habet, quanquam quę superius cauli adnascuntur talia ferè sint: inferiora oblonga quidem, sed palmi plerunque latitudine, circa extremitatem demum angusta in mucronem exeunt, subtus albicant, plurima ab vna radice, pediculis oblongis, per quos neruus transit, distractis etiam ipsis integer, vt in pimpinella vulgo dicta. Ego ex omnium partium inspectione, & qualitatibus omnibus collatis, certò asserere possum, hanc stirpem symphyti speciem esse, non petræi, sed alterius, nec aliud ab eo distare, nisi quod vndequaque minor est: ideoque non erraturum qui in medendo alteram in alterius locum substituerit. Huc etiam referri debet herba in Hispanijs frequẽs, præcipue in Galitia & circa Compostellam, cui folia sunt aspera, verbasci communis vel symphyti potius folijs simillima, longiora quàm borraginis, floribus & radicibus buglosso nostræ similibus: bubus gratissimam esse aiunt. Monachi qui in Italia commentarios in Dioscoridem nuper ediderunt, hanc veram buglossum esse contendunt: licet borraginem quoque eiusdem nominis commercio non excludant, cum & sapor & herbæ species conueniant. Vernacula lingua marrubium quoque pulmonis herbam vocat. Est præterea ex lactucæ seu sonchi syluestris genere herba cubitalis, lacte manans, florum corymbis luteis, quorum calyces nigricant, folijs hirsutis, angulosis maculosisq;: asperis & saxosis locis & in parietibus emicat. eam quoque docti in Gallia pulmonariam vocitant. Mirifica eius præconia sæpe audiui circa vulnera glutinanda, & reduuiam hominum curandam. Perdicium, id est parietariam vulgarem veteres tum iumentis tum bubus ad tussim & anhelandi difficultatem dederunt, Hierõn. Tragus. Mulieres quæ bubus medentur, parthenij, id est matricariæ vulgo dictæ, pollinem sali admiscent vesperi vt lingant: Eo medicamento boues purgantur, respirandique difficultate & inflatione liberantur, Idem. Lienem quoque obstructum & turgidum tussis comitatur, præcipuè cum ad cursum adiguntur pecudes. Asthma Græci vocant angustiam & difficultatem respirationis, quam ferè sonitus quidam comitatur: Germani in quadrupedibus, vt equo & boue *du*

hynsch, per onomatopœian fortassis: Inde & herbis quibusdam, quæ remedium aduersus hāc noxam præstare creduntur, impositum nomen *hynschkraut*, vt aristolochiæ longæ: & solano perpetuo, quod boum ceruicibus aduersus hoc malum pastores appendunt. Perpetuum autem à recentioribus genus hoc solani vocatum conijcio, inde quòd licet folia amittat, non tamen etiam caules vt reliqua solani genera, sed toto anno virides vegetosq; conseruet. Vbique illam à nostris appellari audio *ye lenger ye lieber*: quanquam & chamæpityi nuper quidam nomen idem communicauerint, quod minimè probo: neque enim ratio nominis eadem ei conuenit. Quippe solani perpetui corticem aut radicem quò quis mandit diutius, eò dulciorem subinde sentit, vnde nomen ei impositum: chamæpitys vero vt ab initio amara & insuauis est gustu, ita nihilo suauior fit quantumcunq; immoreris mandendo. Audio etiam mortale à quibusdam cognominari, cum veneni minus quàm vllum solani genus habeat, vt ipse persuasus sum, nec vnquam ab eius vsu incommodi quicquam vel homini vel quadrupedi natum audiui. Et cum cætera solani genera, quæ Græci veteres nobis descripsere (hortense, vessicarium, somniferum & insanum, ex quibus duo priora tantum nobis cognita sunt) omnia, teste Galeno, refrigerent, ideoque noxia sint, præsertim copiosius sumpta, vt frigida venena solent: illud de quo hic agimus, cum dulcissimum sit, & pulmonis iecorisq; obstructiones expediat, ac pituitæ lentorem incidat, quod multis experimentis certum est, nequaquam refrigerare dicemus. Succum vero acinorum refrigerare, cum subacidus sit, & dissecare, vt Matthæolus refert, non negauerim: Addit idem ad maligna & contumacia vlcera, ac vulnerum inflammationes, egregiam huius succi vim sese expertum. Damnauerunt in eo fortassis odoris grauitatem, quæ in folijs & baccis percipitur, qui primi mortalis cognomen addiderunt. Acini quidem omnibus solani generibus communes sunt, & foliorum ferè figura. Quod olim hortense fuit, in hortis iam coli desijt, sponte vero natum passim circa hortos satis copiosum habetur. Neq; enim assentior Hieronymo Trago, qui solanū illud syluestre, radice maxima, acinis halicacabi, sed nigris & nudis, quod inter cognita nobis solani genera nocentissimum est (in Italia solanum maius vel bella donna vocāt, nos *schlaaffbeere*) pro hortensi capiendum docet: de quo plura inter suum remedia dicemus. Cæterū solani nostri perpetui nomen apud veteres, nisi malacocissus Plinij fuerit, nullum agnosco. Malacocissus (inquit Plinius) Democritus aquilex mollibus hederæ folijs depingit, caule tenero, sese cuicunq; quod fuerit nactus inuoluente. Subesse aquam vbi reperitur affirmat. Hæc descriptio quamuis etiam conuoluulo conueniat, qui aquas & ipse amat, & hederæ folijs similior videtur, malo tamen solanum nostrū antiquo isto nomine interim donare, donec aliunde certiora discamus. Nam Ruellij sententiam de frutice illo amplexicaule, quem sigillum D. Mariæ aliqui vocāt, & ipse alibi malacocissum, alibi cyclaminon alterum facit, Matthæolus iam reprehendit, cui nos libenter subscribimus. Præterea veratri nigri speciem, abrotoni folijs, quam Hieronymus Tragus describit lib. 1. cap. 155. itidem à simili effectu contra asthma quidam vocant *hynschkraut*: nec non gnaphalium herbam, quam aliqui *rotrkraut*: quoniam torminibus medeatur: describitur autem ab eodem Trago lib. 1. cap. 109. vbi id polium alterum Dioscoridis esse conijcit, sed falsò. Calendula datur vaccis anhelosis. Iudæi hodie cum propter diuersos alios affectus carnem non sani bouis abominantur, de quibus in libris eorum Thalmudicis permulta præcipi audio, tum si pulmones costis adhæserint, (quod suibus etiam accidere fertur, vulgò vocant *angkefft*) vel omentum peritonæo: quos quidem adhæsus partium exulcerationem interdum sequi crediderim. Est autē & illa grauis pernicies, cum pulmones exulcerantur: inde tussis & macies, & ad vltimum phthisis inuadit. Quæ ne mortem afferant, radix coryli inusta ita, vt supra docuimus, perforatæ auriculæ inseritur, tum porri succus instar heminæ pari olei mensuræ miscetur, & cum vini sextario potandus datur diebus compluribus, Columella. Apud Vegetium vero sic legitur: radix consiliginis, succus porri, omnium hemina pari mensuræ olei miscetur, &c. Ego Columellæ lectionem prætulerim. De crauro siue struma (vt Theod. Gaza reddidit) affectu vt videtur pestilente, cum tabe pulmonis coniuncto, in præcedentibus dictum est.

Cruditatis signa sunt crebri ructus, ac ventris sonitus, fastidia cibi, neruorum intentio, hebetes oculi: Propter quæ bos neq; ruminat, neq; lingua se deterget. Remedio erunt aquæ calidæ duo congij, & mox triginta brassicæ caules modice cocti, & ex aceto dati. Sed vno die abstinendum est alio cibo. Quidam clausum intra tecta cōtinent, ne pasci possit: Tum lentisci, oleastriq; cacuminum pondo IIII. & libra mellis vna trita permiscent aquæ congio, quam nocte vna sub dio habent, atq; ita faucibus infundūt. Deinde interposita hora macerati erui quatuor libras obijciunt, aliaq; potione (alio cibo vel potione, Veget.) prohibent. Hoc per triduum fieri, dum omnis causa languoris discutiatur. Nam si neglecta cruditas est, & inflatio ventris & intestinorum maior dolor insequitur, qui nec capere cibos sinit, gemitus exprimit, locoq; stare non patitur, sæpe decumbere, & agitare caput (Vegetius nō agitare caput habet, sed volutare cogit,) caudamq; crebrius agere (commouere, Veget.) Manifestum remedium est proximam clunibus partem caudæ vinculo (resticula vel lino, Vegetius) vehementer obstringere, viniq; sextariū cum olei hemina faucibus infundere, atq; ita citatum per mille & quingentos passus agere (bouem currentē trahere, Veget.) Si dolor permanet, vngulas circumsecare, & vncta manu per anū inserta fimum extrahere, rursusq; agere currentē. Si nec hæc profuit res, caprifici aridæ conteruntur, & cū dodrante aquæ calidæ dantur, Columella. (Vegetius sic legit, Si tardius proficit, tres partes lauri diu conteruntur, & cum duplici aquæ calidæ dantur.) Vbi nec medicina processit, myrti syluestris foliorum duæ libræ deligantur (tunduntur in pila, Veget.) totidemq; sextarij (libræ, Veg.) calidæ aquæ missi per vas ligneum faucibus infunduntur: Atq; ita sub cauda sanguis emittitur (quatuor digitis ab ano percussa vena) qui cum satis profluxit, inhibetur papyri ligamine. Tum concitate agitur pecus eousq;, dum anhelet. Sunt & ante detractionem sanguinis illa remedia: tribus heminis vini, tres (quatuor, Veget.) vnciæ pinsiti allij permiscentur, & post eam potionem currere cogitur. Vel salis sextans, cum cepis decem (decem vncijs ceparum, Vegetius) conteritur, & admisto melle decocto collyria (longiora, vt ventrē resoluant, Veger.) immittuntur aluo, atq; ita citatus bos agitur, Columella. Eadē fermè remedia ad strophos, id est tormina, Paxamus præscripsit, vt paulò post referemus, etsi idem prius de cruditate seorsim agat. Bubus cruditate laborātibus (inquit Paxamus) medebimur aquam calidam propinantes, brassicæq; aceto perfusæ apponentes fasciculum vnum. Aliqui partes teneriores brassicæ elixantes & contundentes, ex oleo eas illis per cornu infundūt: stragulisq; simul bouem laborantem calefacientes, lenta illum exercent deambulatione. Id quod nō solum boues, sed omnia pecora iuuat. Alij rursus agrestis oleæ folia, aut coliculos aliarum arborum teneres contundētes, aquamq; inspergentes distemperant, ac tandem vna & altera die sex heminas infundunt, Hæc Paxamus. Si cruditas & ventris distentio male habeant bouem, caudam eius deorsum magna vi trahito & extendito. Plura de inflatione diximus retro in mentione buprestis, & rursus statim post pustulas fauciū. Matricariam quoq; herbam, vt vocant, cōtra hoc

malum

malum cum sale misceri iam ante dictum est. Bos cũ gallinæ fimum deuorauerit, statim nimio ventris dolore torquetur, & inflatus moritur: huius etiam veneni remedia supra requires: Hoc tamen hic adijciemus, nostrates non tam de fimo quàm plumis gallinaceis conqueri, si boues fortè vorauerint. Inflantur boues (vt scribit Petrus Crescent.) ventribus ipsorum obstructis aut flatu repletis, si manu vel digito feriantur partes circa ilia & coxas, tympani modo resonant. visu etiam inflati apparent & dolore torquentur, & quandoq; in terram se prosternunt, ac libenter procumbunt. Curantur clystere vel cannula, vt equi etiam: aut manu pueri oleo illita extrahuntur stercora: aut vena caudæ acuto cultello inciditur, quæ parte inferiore quatuor ab ano digitis distat. Periculum & hoc vitij affert, quo vulgus interdum queritur, boues ruminandi facultatem amisisse. Ruminantibus enim omnis ferè cibus ore elabitur, vnde totius corporis macies statim consequitur. Curandũ est igitur, vt manu inserta in fauces ingeratur, siue illud ipsum quod boui ægro exciderat, siue quod alteri ruminanti ex ore subtractum fuerit: ita tamen ne nimium vel omne alimentum illi subtrahatur, ac idẽ qui in ægro curatur affectus, in sano creetur. Absurdo rustici quidam pharmaco ruminationem restitui putant, sordibus vaginarum excussis & buccellæ panis ori inferendæ inspersis. Si bos cibum fastidiat, pabulum eius amurcæ sufficienti portione inspergito: Olei etiam, resinæ aut terebinthinæ, singulorum æquis partibus mistis, ad radicem vsque cornua bouis deungito, Florentinus. Plærosque sanè affectus fastidij symptoma comitatur, vt maliden humidam, capitis dolorem, cruditatem, tumorem palati, alui profluuium, tormina & ventris dolorem &c. Vide etiam supra vbi de rana sub lingua diximus. Nullo autem tempore, & minimè æstate, vtile est boues in cursum concitari: nam ea res aut cit aluum, aut mouet febrem. Cholera affectis crura cauterio vsq; ad vngulas exurenda sunt, posteaque lauacro calidæ aquæ assiduè fouenda, contegendaq; stragulis, Florentinus. Ventris & intestinorum dolor sedatur visu nantiũ (anseris, Veget.) & maxime anatis, quam si conspexerit, cui intestinum dolet, celeriter tormento liberatur. Eadẽ anas maiore profectu mulos, & equinum genus conspectu suo (celeriter) sanat. Sed interdum nulla prodest medicina. Sequitur torminum vitium: quorum signum est cruenta & mucosa ventris proluuies. Remedia sunt cupressini quindecim coni, totidemq; gallæ, & vtrorumq; ponderum vetustissimus caseus, quibus in vnum tunsis admiscentur austeri vini quatuor sextarij, qui pari mensura per quatriduum dispensati dantur: nec desinit lentisci, myrtiq; & oleastri cacumina viridis (ita vt lentisci myrtiq; & oleastri cacumina præbeantur, Veget.) Aluus corpus, ac vires carpit, operiq; inutilẽ reddit: quæ cum accident, prohibendus erit bos potione per triduum, primoq; die cibo abstinendus. Sed mox (secundo die) cacumina oleastri, & arundinis (cannæ sylvestris, Veg.) item baccæ lentisci, & myrti dandæ, nec potestas aquæ (post triduum etiam, Veg.) nisi quàm parcissime facienda est. Sunt qui teneræ laurus caulium libram, cũ abrotani macerati (aliâs hortensis, Veg.) pari portione dent, cum aquæ calidæ duobus sextarijs, atq; ita faucibus infundant, eademq; pabula, vt supra diximus, obijciant. Quidã vinaceorum duas libras torrefaciunt, & ita conterunt, & cum totidẽ sextarijs vini austeri, potandum medicamentũ præbent, omniq; alio humore prohibent, nec minus cacumina prædictarũ arborum obijciunt. Quod si neq; ventris restiterit citata proluuies, neq; intestinorũ ac ventris dolor, cibosq; respuet: & prægrauato capite, si sæpius, quàm consueuit, lachrymæ ab oculis, & pituita è naribus profluent: vsq; ad ossa frons media vratur, auresq; ferro scindantur. Sed vulnera facta igne, dũ sanescunt, defricare bubula vrina cõuenit. At ferro rescissa melius pice & oleo curãtur, Columella. Qui bos torminibus discruciatur (inquit Paxamus: loquitur autẽ de illis quos Græci στρόφους vocant) minime in vno loco consistit, nec cibum tangit, sed mugit. Parum igitur nutrimenti illi offerendũ est, caroq; circa vngulas vsq; ad sanguinẽ perpungenda. Alij circa caudam solutionẽ facientes, donec effluat sanguis, postea linteolo deligant. Alij cepas cũ sale tundentes admouentesq; sedi quàm penitissimè fieri possit. postea boues impellunt, eosq; cogunt ad cursum. Alij terentes nitrum perfundentesq; (διέντες, subaudio ὕδατι, id est aqua resoluẽtes) per os inijciunt Hæc Paxamus: pleraq; autẽ eadem remedia superius ex Columella ad cruditatẽ descripsimus. Boues in Cypro contra tormina hominum excrementis sibi mederi ferunt, Plin. vt inter prouerbia dicimus. Aduersus diarrhœam, rhamni folia contundens, asphaltoq; miscens, da comedenda. Quidam folia mali Punicæ macerata farinæq; mista offerunt. Alij farinæ hordei cotylas duas, & farinæ tritici torrefacti mediam cotylæ partem miscentes aqua, porrigunt, Paxamus. Hodie quidam ex nostris serpyllum contra ventris profluuium commendant: alij bursam pastoris. Quidam boues foriolos & stercore liquido laborantes nostra lingua vocant *rennig*. Lien boum etiã quandoq; lentis crassisq; humoribus infarcitur, vnde non liberantur, & diuturnus fit affectus: dignoscuntur ex tussi, cum aliâs infestante, tum maxime quando ad cursum aguntur, Petrus Crescent. Malis subrenalis vocatur quoties à posterioribus debilitas apparet, & lumbi dolere credũtur, superius inter species malidis memorata. Eiusdem, ni fallor, loci affectus est, quẽ nostrates vocãt *die blatern vnder dem krütz*, & nescio quid concreti sanguinis illic reperiri aiunt, foris nihil apparere: remedio esse vrticæ fasciculum cum radicibus, quem puto faucibus eorum ingerunt, vt rumpatur abscessus. Cum sanguinem mingunt boues, rarò euadũt. Aiunt autem cum prata pascuis aperiuntur, propter nimiam pabuli pinguitudinem solere aliquando hunc morbum sequi, aucto nimirum sanguine ex alimenti copia: inde nomen etiã ei apud Germanos *grassiech*, id est morbus ex gramine: ferè enim oboritur cum à montibus vel macris pascuis ad lætiora migrauerint. Remedia tentantur huiusmodi: hordeum in aqua decoquitur, simulq; lardum, & panis: decoctum illud infundunt. Aliqui blitum (quod circa fimeta & solo pingui prouenire solet, nomine sanguinariæ, caulibus & folijs rubris) tusum salitũq; præbent. Nascitur & herbula quædam in collium montiumq; humidis & glareosis locis, herba ipsa sessilis est, sine caule, folijs ex viridi pallidis, triũ digitorum (si bene memini) pinguibus ac si oleo illita essent (vnde pinguiculum voco) flosculis colore & figura ferè violarum: quas Martias dicimus, per singulos pediculos singulis: hanc aliqui nostrorum à loco natali vocant *grossigele*, & ad sanguinis mictum commendant: & mulierum quoq; mensibus sistendis. Alij secreto experimento iuglandium nucamenta in ouo exhibenda celebrãt. Sunt qui ipsam cruentam vrinam dum redditur excipiunt, ac rursus statim per os infundunt. Mulierculæ quædã superstitiosæ spinæ appendicis (quam Galli spinam albam vocant, nos *hagendorn*) spinam vnam in terra defigũt eo in loco, in quem lotium cruentum defluxerit, si cum primum cruenta esse incipit id fecerint, malum desiturum persuasæ. Præterea ad sistendum sanguinis mictum vix quicquam efficacius esse aiunt herba Roperti vel gratia Dei vulgo dicta, quam eam ob causam pastores in montibus nostris vocant *harnkraut*, id est vrinalem. Quamuis enim verbum *harnen* simpliciter vrinam reddere significet: rustici tamen apud nos aliquando priuatim de cruenta vrina eo vtuntur. Inferunt autem herbæ Roperti manipulos aliquot contusos. Alij tormentillæ herbam simul & radicem terunt ac sali miscent. Alij muscum de nuce arbore in cibo præbent: & nisi profuerit, butyrum crudum admiscent. Alij (si bene memini) oxylapathi

folia contusa salitaq; ori immittunt. Oportet autem hoc morbo periclitantes boues, in stabulo quiescere, ne subitaneus (vt vocant) sanguis superueniat: & fœno tum alio tum cordo salubri pasci. Si membrum coxendicis vitio, alimentum non sentiat & contabescat, sæpe diuq; illines hoc vnguento, quod recipit ceram iuglandis magnitudine, axungiam de ruffo maiali, medullam sabuci arboris, bubulam medullam ac seuum & salem, quæ omnia ad ignem bullire & misceri debent. Alij de opima bubula carne, postquam diu bullierit, innatantem pinguedinem auferunt, mox iure quod reliquum est, locum affectum lauant, deinde pinguedinem perfricando illinunt ad solem: aut si solis copia non sit, asserem igne calefactum membro admouent. Alij inungi iubent, allio, axungia, herba sabina & fuligine tritis mixtisq;, bobus simul & equis vtili medicamēto. Herba pidric (hippomarathrum videtur) vtuntur Rheti ad vaccarum dysuriam.

Est quando lac etiam cruentum excernitur: quo animaduerso, mulierculę lac omne emulsum aquæ fluenti infundunt: aliæ mulctrali inuerso id eiꝰ fundo immulgent, & signo crucis notant. Hæc scribo vt aniles superstitiones istæ proditæ improbentur. Vaccam fuisse Pirinthi accepimus, cui cibi excrementū extenuatum per vesicam transmittebatur, dissectusq; anus denuo propere coalescebat, nec resecando euincere vitium poterant, Aristoteles. Boues gregales (vt Aristoteles scribit) morbis duobus tentantur, struma, de qua supra dictum est: & podagra affectu ægre curabili: facit hæc vt pedibus intumescant & quamuis non intereant, tamē vngulas amittant: valent melius cornibus pice illitis calida. Hæc Aristot. Et alibi, Vngulas cum dolore articulorum laborat bos non amittit, sed pedes tantummodo intumescunt vehementer. Et rursus alibi, Nec pedum dolores sentiunt boues, si corū cornua illinantur cera, aut oleo, aut pice. Boum attritis vngulis cornua vngendo aruina medentur agricolæ, Plinius. Non subteri pedes boum si prius cornua pice liquida perungantur, reperimus, Idem. Boues pedes ne subterant, priusquam in viam quoquam agas, pice liquida cornua infima vnguito, Cato. Per cornua hic vngularum substantiam intelligo, vt etiam vernacula lingua appellamus: licet Plinius non ita accepisse videatur. Subtriti pedes eluuntur calefacta bubuli vrina: deinde fasce sarmentorū incenso, cum iam ignis in fauillam recidit, feruentibus cineribus cogitur insistere, ac pice liquida cum oleo, vel axungia cornua eius linuntur, Columella. Sanguis dimissus in pedes claudicationē affert: quod cum accidit, statim vngula inspicitur: tactus autē feruorem demonstrat: nec bos vitiatam partē vehementius premi patitur. Sed si sanguis adhuc supra vngulas in cruribus est, fricatione assidua (ad triduum triti salis perfricatione, Veget.) discutitur: vel cum ea nihil profuit, scarificatione demitur. At si iā in vngulis est, inter duos vngues cultello leuiter (leniter) aperies. (& mundabis intus, Veget.) Postea linamenta (stuppa) sale atq; aceto imbuta applicantur, ac solea spartea pes induitur, maximeq; datur opera, ne in aquam pedem mittat, & vt sicce stabuletur. Hic idē sanguis nisi emissus fuerit, saniem creabit, qui si suppurauerit, tarde procurabitur: ac primo ferro circuncisus, & expurgatus (expurgatur ad viuū, Veget.) deinde pannis aceto & sale & oleo madētibus inculcatis (aliâs impletur, Veg.) mox axungia vetere & seuo hircino pari pondere decoctis (aliâs ferro candēti stillantibus, Veget.) ad sanitatē perducitur. Si sanguis in inferiore parte vngulæ est (Veget. addit, nec aperturam facit, & tantū claudicat animal) extrema pars ipsius vnguis ad viuum resecatur, & ita emittitur, ac lineamentis (stuppa vel linteolis cum sale & oleo & aceto infusis, Veget.) pes inuolutus spartea munitur. Mediā vngulā ab inferiore parte nō expedit aperire, nisi eo loco iam suppuratio facta est. Si dolore neruorum claudicat, oleo & sale genua, poplitesq;, & crura confricanda sunt, donec sanetur. Si genua intumuerunt, calido aceto fouenda sunt, & lini semen, aut milium detritum, cōspersumq; (infusumq;, Veget.) aqua mulsa imponendū: spongiæ quoq; feruenti aqua imbutæ, & expressæ, atq; melle litæ recte genibus applicātur, ac fasceijs circundantur. Quod si tumori subest aliquis humor, fermentū, vel farina ordeacea ex passo, aut aqua mulsa decocta imponitur: & cum maturuerit suppuratio, rescinditur ferro eaq; emissa, vt supra docuimus, linamentis curatur. Possunt etiam (vt Cornelius Celsus præcipit) lilij radix, aut scylla cum sale: vel sanguinalis herba, quam πολύγονον Græci appellant, vel marrubium ferro reclusa sanare. Ferè autem omnis dolor corporis, si sine vulnere est, recens fomentis melius discutitur: vetus autē vritur, & supra vulnus butyrum vel caprinus instillatur adeps, Columella. Si ob partis frigiditatem (inquit Florentinus) bos claudicet, pedē abluere conuenit, locumq; affectum (vbi scalpello fuerit manifestatus) fouere veteri vrina. Dein vero sale cōspergere, atq; ex spongia peniculoúe alio mundare. His factis, adeps hircina, aut bubula, probe contusa, parti dolenti ex ferro calido instillanda est. Sin autē, quòd calcârit erectū palum, aut aliquid simile, bos claudicare videatur, cætera quidē omnia similiter facienda sunt, cerā autē cum oleo veteri, melle, & orobi farina, solutam refrigeratamq; vlceri imponere debes. Postea verò, accipiens incretam testulam, ficusq, aut mala Punica tundens atq; permiscens, vlceri circumponito: ac linteo aliquo deligato adeò curiosè, vt externarum rerū nihil subingrediatur, donec bos ipse firmiter possit stare. Sic siquidē percurabitur: tertia autē die simili medendi ratione succurrito. Si claudicet ob materiæ influxū, oleo & passo concoctis, pars ipsa calefacienda est, ac dein calida polenta hordeacea illi imponenda. Cæterum vbi pars ipsa tenera & mollis est reddita, aperienda est, extergendaq;. Postea verò folia liliorum, aut squillam ex sale, aut polygonon, aut deniq; prasium contusum imponere expedit, Hactenus Florentinus. Si quid pedē aliamúe partē bouis penetrauerit, curandum est vt extrahatur cū radicibus arundinis tritis, vel radicibus dictamni superpositis & fascia alligatis, vel alijs medicamentis quæ spinis extrahendis adhibentur in equis, vt in illorum historia docuimus, Petrus Crescent. Si talum, aut vngulam vomer læserit, picem duram, & axungiam cum sulfure, & lana succida inuolutam candente ferro supra vulnus inurito (aliâs inuoluito. & candēte ferro supra vulnus imponito, & vngito, Veget.) Quod idē remedium optime facit exempta stirpe, si forte surculum calcauerit, aut acuta testa, vel lapide vngulā pertuderit, quæ tamen si altius vulnerata est, latius ferro circunciditur, & ita inuritur vt supra præcepi: deinde spartea calceata per triduum suffuso aceto curatur. Itē si vomer crus sauciarit, marina lactuca quā Græci τιθύμαλλον vocāt, admisto sale imponitur. Minus claudicabunt armēta, si opere disiunctis multa frigida lauētur pedes: & deinde suffragines, coronæ, ac discrimē ipsum, quo diuisa est bouis vngula, vetere axungia defricetur, Columella. Cum fissuræ in pedibus dehiscunt, *pilusen oder schrunden*, sanguinem detrahi iubent. Hetruria myriophyllon (Hermolaus legit millefoliam) appellat herbā in pratis tenuem à lateribus capillamenti modo foliosam, eximij vsus ad vulnera: boum neruos abscisos vomere solidari ea rursusq; iungi addita axungia affirmans, Plin.

His iam perscriptis cum à remedijs ad reliqua de bubulo pecore dicenda transiturus essem, in libellum quendam qui diuersa remedia manuscripta Germanicè continebat, incidi: quæ & ipsa corollarij vice præcedentibus adnectere operæpretium duxi. Sunt autem ista. Si pestilentia bubus ingruerit, radices asari in aqua decoquito & in potu exhibeto: vel ipsas contritas aquæ inspergito & faucibus infundito: vel testas limacum, suffi-

ciunt

ciunt autem singulis bubus singulę. Alij herbam cruciatam gentianæ speciem, vt supra dixi, pariter cum limacum testis terunt, & per os infundunt. Alij virgam auream (sic Itali vocant, nos *heidnisch wundkraut*) contritam pani imponunt, & ori inferunt. Forsan hæc Dioscoridis Panaces Chironium est, flore aureo, folio non amaraci, vt in Dioscoride legitur, sed lapathi, vt in Plinio, maiore & hirsutiore: radix parua non altè demittitur, gustu acri: nascitur in montanis, siccis & asperis. Dioscorides serpentium veneno potam radicem, vel illitam comam resistere docet. Asclepion panaces & Chironion Heracleo calidiora sunt, (ego cum Galeno potius minus calida legerim) hinc floribus ipsorum & semine ad malefica vlcera & phymata vtuntur, Paulus & Galenus. Arnoldus de Villa noua virgam auream apprime laudat à viribus vrinæ ciendæ & calculi renum frangendi: Italorum quidam herbam Iudaicam vel paganam vocant. Auicenna per herbam Iudaicam eruum intelligit: recentiores etiam vnam sideritidis speciem eodem nomine vocitant, quam alij retrahit. Nostrates costum hortensem quoque nominant *heidnisch wundkraut*, Tragus *frauwenkraut*. Sic fit, vt cum vel vna res diuersis nominibus appellatur, vel rursus diuersæ vno, magna apud plerosque rerum inscitia & confusio nascatur. Boues si intumuerint, calendulæ succum cum aqua potandum eis misceto. Sanicula & eupatorium (quod vulgus agrimoniam vocat) in vino decocta, boum vulneribus imponuntur. Si bos à serpente morsus fuerit, butyrum de mense Martio cum sale ad focum permisce, & illine: vel pelle mustelina locum demulce. Si vlcus malignum, quod vulgo vermem appellamus, infestat carduos edendos apponito, tum bubus, tum equis præcipue: aut radicem Valerianæ ore commansam superilligato, quod & hominibus prodest. Boui pulmonario herbam pulmonariam arboribus adnascentem, contritam, panique cum sale inspersam in fauces demittito. Aduersus malum, quod nostrates sanguinem subitaneum vocant, (de quo supra, vbi de inflatione diximus) vrticarum radices ex tribus plantis collectæ, in cibo medentur. Cum sanguinem ex vesica reddunt boues, quieti in stabulo permittendi sunt, ne fortè sanguine subitaneo corripiantur. Si boui aut vitulo aluus nimium fluat, tostam auenæ farinam faucibus immittes, & panem tostum insperso sale: oxylapathi quoque semen in cibo iuuare certum est. Contrà si excrementa alui retineantur, muscerdam & cannabis semen in fauces inserito: vel vaccinum lac calidum, vel coquinariam colluuiem veterem infundito. Boum & vitulorum lumbricos expelles infuso succo quem expresseris è foliis & radicibus betæ rubeæ: Idem medicamentum pueris etiam conducit. Alij pollinem bursæ pastoris dictæ aduersus eosdem commendant: quos ego errare iudico: alia enim herba est, quam vulgo Germani *wurmkraut* appellant, nasturtij syluestris genus, cui simillima seminum conceptacula bursæ pastoris sunt, ad lumbricos maximè commendata. Cum vacca fœtauerit, ex auena fomentum statim admouetor, vt prorsus liberetur. Si post fœturam viribus exhausta erit, adeò vt consistere vix queat, flores fœni sacco salario infarcti, & in aqua decocti, dorso lumbisque bene calidi imponantur: bis die sal offeratur, & in solem progredi permittatur, ac cibus ibidem præbeatur. Si vaccam taurire voles, salsam bouis carnem iuglandis magnitudine in os ei ingerito. Vel, Cum vitulus mensis vnius ætatem attigerit, salem vaccę lingendum tam calefacito, quàm ferre calidissimum manu potes, & quater aut quinquies vaccæ offerto, mox taurum desiderabit. Pediculos boum & vitulorum hoc vnguento amolieris, quod constat cremæ lactis sesquisextario, butyri mensura, quæ duas iuglandes æquet, & resinę pari, salem abunde addes, & pariter feruefacies cum opus erit illines. Aliqui lauant eos decocto Sabinæ, cui alumen etiam inspergunt. Si quid noxij aut venenosi boues deuorasse videbuntur, quod cum ex aliis signis, tum inflato corpore, facile est coniicere: præstantissimam antidotum & omnibus theriacis vulgaribus (nam illas quoque pecori venenato quidam infundunt) longè præferendam, & multis experimentis celebrem, ab amico quodam, dum hæc scriberem, excepi huiusmodi: Gentianæ radix in pollinem redacta, & stillatitio liquori ex fecibus vini (aquam ardentem vocant) permixta infunditur in fauces bouis: Aut si gentiana defuerit, liquor etiam solus. Idem pecori vehementer noxium esse aiebat genus illud glutinis aerei (sic enim appello, cum nomen aliud ignorem) quod colore subflauo, molle, & coagulatum in muris interdum & herbis adhærens inuenitur. Rustici quidam traiicientibus in aëre stellis id nasci aiunt: & gramen etiam cui hæserit, licet aquis pluuiis ablutum, venenosam vim retinere asserunt. Non desunt qui ius in quo hordeum diutissimè coctum fuerit, vnà cum cremore siue ipso hordeo, bubus contra quemuis ignotum morbum infundant. Boum etiam quidam morbus est, quem aliqui Galli vocant du cru, quo sæpe pereunt boues, qui oritur ex eo, quod vaccæ in pluuia diutius refrigeratæ fuerint. Rustici in hoc morbo dicunt pulmonem costis & spinæ adhærere: & si quis contrectet crucem, id est, os sacrum non posse pati illam contrectationem sed se submittere: Et aliquando etiam vi morbi fatiscere omnibus cruribus, vt insistere tandem non possint; & quanquam subinde comedant, consumantur tamen atrophia & marcore. Contra hunc morbum Al. Restaldus optimum remedium esse dixit, vt ab anu quadam curante audiuerat, maximam speciem millefolij, quæ cætero multo maior in sepibus nasci solent intra corpus dato. Vetula illa herbam vocabat bien tournee, κατ' ἀντίφρασιν, vt puto. Alij sic affectis vaccis folia consiliginis circumponunt. Est & alius morbus boum qui apud Germanos *die voelle* nominatur, cum ex cruditate & plenitudine cibi boues inflantur, morbus (vt audio) peracutus, ad cuius curationem etiam incantatione quidam vtuntur, huiusmodi ferè, In nomine patris, & filij, & Spiritus sancti, *so bitt ich, daß die boese blater, die in disem vich ist, ze springe*; inflationem scilicet vesicam nominantes, & ne naturalis vesica dissiliat vi verborum, vt sibi persuadent, cauent addito verbo *die boese*. Ad vomicam pulmonis in Anglia dant pulmonariam (id est, consiliginem) è ceruisia cum fuligine.

D.

Non probat Plinius illos, qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putant, sed cute operimentisque corporum magis aut minus bruta esse: boum tergora, setas suum obstare tenuitati immeantis spiritus, nec purum liquidumque transmitti. Sunt sanè boues ingenio miti, remissæ, & minimè peruicaces, Aristoteles. Agnoscunt vocem bubulci, vocatique nominibus propriis intelligunt, iussisque armentarij aut præfecti parent & obsecundant, Florentinus. Mores in operario boue quales probentur, infra dicemus. Boues cœlum olfactantes, seque lambentes contra pilum, tempestatem præsagiunt, Plinius. *Bubus arator item trahit atra signa procellæ, Lambere si lingua prima bos vestigia forte Viderit, aut dextrum prosternere corpus in armum: Aut si prolixis antras mugitibus implent, Pascua linquentes vix vespere*, Auienus. *Mollipedesque boues, spectantes lumina cœli, Naribus humiferum, duxere ex aere succum*, Cicero. Iam si proximum est, vt pluat, ad dextram Bos coxæ vertebram inclinatur: sin serenum tempus propè futurum est, ad sinistram incuruatur.

Præterea si mugit, & terram olfacit, pluuia impendet: si suprà quàm consueuit pabulo completur, tempestatem futuram ostendit, Ælianus. Autumno si oues aut boues fodiunt & iacent vniti ad inuicem habentes caput, hyemem tempestuosam portendunt, tardè coeuntes serenitatem, Incertus. Susias boues numerandi scientiam tenere Ctesias Gnidius scribit. Nam Susis regi singulæ quotidie centum cados ad irrigandos hortos hauriunt. Quem quidem laborem, siue quòd sit eis certus & constitutus, siue etiam quia diu multumq; in eo se exercuerint, promptissime obeunt: Nullam enim earum ad opus remollescere videres, neque ad alterum supra quàm diximus cadum exhauriendum, nec verberibus, nec blanditiis inducere posses, Ælianus. Plutarchus etiam in libro terrestriáne an aquatica animalia plus sapiant, idem scribit in hæc verba: Boues Susis hortos regios versatili machina & modiolis haustoriis numero certis rigant: centenos modiolos in dies singulos singuli boum ducunt. E natura etiam bouis est, cum ex feritate ad mansuetudinem traductus est, vt ad parendum facilis sit. Enimuero ad feretrum portandum sub iugum missus quietus manet, siue velis eum erecto capite quiescere, siue ad terram inclinato abiici, tum in ceruice & dorso puerum puellámve gestari patitur. Equidem ipse vidi, qui supra nihil se commouentes tauros saltarent. Item boues instituti sese in theatris inclinant, & erigunt, & motus vel homini ipsi difficiles saltant, Ælianus. Bouem licet mansuetum, non facile tamen illius qui sibi stimulos admouet, obliuio capit: at iniuriam animo ac memoria vel longissimo interuallo continens, pœnas pro maleficio sibi illato sumit. Nam cum est sub iugum missus, lorisq; constrictus, quodammodo similis est homini in vincula coniecto, & se quidem trahi quò impellitur, acquiescit. Vt verò solutus est, aliâs ad bubulcum versus pedem suum laxans, aliquod illius membrum contriuit: aliâs sæpe in cornua incitatus, in cursu illum interfecit: Cum tamen in cæteros subito mansuetus existat, ac quietus in stabulum ingrediatur: neque enim ferus in eos existit, qui iram sibi non mouent, Ælian. Boues & pascunt per societates atque consuetudines: & si vnus aberrarit, reliqui sequuntur: quapropter boarij nisi præuenerint, totum armentum requirant, necesse est, Aristoteles. Eximia boum aratorum in socios pietas animaduersa est: nam alter alterum, quo cum arare consueuit, si forte desit, requirit, & frequente mugitu desiderium testatur. In Rhætia inter Curiam & Velcuriam anno 1551. mense Aprili cum vaccæ ex duobus pagis eductæ in vnum pratum conuenissent, mutuam inter se pugnam inierunt, quam nemo dirimere potuit. Ex 60. vaccis 24. eo in loco perierunt, cæteræ vulneratæ sunt, octo tantum illæsis: occisæ ad cibum non sunt adhibitæ, sed inhumatæ, quod id prodigij loco haberetur: fertur tamen, si vaccæ plures per hyemem in vno stabulo fuerint, cum emittuntur, cauendum esse ne concurrant. Quanto fœtus suos amore prosequantur vaccæ Oppianus his versibus prædicauit,

Οἷον δ' ἑλκομένας περὶ πόρτιας ἀσχαλόωσαι Μητέρες, οὐκ ἀπάνευθε γυναικείων στοναχῶν
Κωκυτῶν, αὐτοῦ δὲ συναλγυικῶν κομένας.

Rubram vestem non ferunt, qui ad boues (tauros maxime, sed magis bubalos) accedunt, neque splendidam, qui ad elephantos, quòd eiusmodi colore eas bestias constet efferari, Gyllius. Apud nos cum exacta hyeme vaccæ primum in pascua emittuntur, quæuis proximam cornibus adoritur: quæ tum victa fuerit, totam deinceps æstatem alteri cedit. Sunt qui allium cum sale vaccis suis primum emittendis in cibo prebeant, vt reliquæ omnes propter odorem eas auersentur: sed minus placidæ inde fieri existimantur. Sunt qui nescio an allium an aliud quidpiam bubus edendum ingerant, vt à cæteris vitentur, & ipsi herbis abundè fruantur. Boues lupus inuadit: alitur enim carne, Aristoteles. Cauda lupi suspensa supra præsepe, non poterit comedere (bos, Alberto) cœnam suam quam diu ibi fuerit, Rasis. Si bos ferus fune laneo ligetur, mãsuescet, Rasis. Ælianus taurum mansuescere scribit, si dextrum ipsius genu fascia deligetur. Cynamyni populi canes alunt, quibus se contra Indicos boues tuentur, Diodorus Siculus. βοῦς ἐπιφαίνεται σεμνότης καὶ ἀκακία: hoc est, bos grauitatem quandam & simplicitatem vultu ac moribus præ se fert, Adamantius. Aristoteles in physiognomonicis illos, quibus facies carnosa est, remissi & negligentis animi esse coniicit: quibus magna, ignauos seu tardos: quibus oculi magni similiter: quibus admodum caui, mites, & illos etiam ignauos, quibus frons magna sit: postremò querulos & indignabundos, quibus vox primum grauis, in fine acuta fuerit: quod eadem omnia in bubus similiter se habeant.

E.

Multiplicem ex bubus vtilitatem capi Philes poeta recentior istis versibus complexus est:

Πάγχρηστον ἡ βοῦς, κὴ κομίζει φορτία, Καὶ τοῦ γεωργοῦ ὠφελεῖ πρὸς τοὺς πόνους,
Καὶ γάλα ποιεῖ, ᾗ τεχνίζει ἄρπιξ, Μετὰ τελευτὴν ἢ μελίττας ἐξάγει.

Hoc est, Boum vsus extenditur ad vecturam, agri culturam, lac & opera lactaria, deniq; ad apum restaurandam sobolem. Quid, inquit Cicero, de bobus loquar? quorum ipsa terga declarant non esse ad onus accipiendum figurata: ceruices autem natæ ad iugum, tum vires humerorum & latitudines ad aratra extrahenda, quibus quum terræ subigerentur fissione glebarum, ab illo aureo genere, vt poetæ loquuntur, vis nulla vnquam afferebatur. *Ferrea tum proles exorta repente est, Ausaq; funestum prima fabricarier ensem, Ergustare manu vinctum domitumq; iuuencum.* Tanta putabatur vtilitas percipi ex bobus, vt eorum visceribus vesci scelus haberetur.

Curandum est omnibus annis in hoc æque atque in reliquis gregibus pecoris, vt delectus habeatur: nam & enixæ & vetustæ, quæ gignere desierunt, summouendæ sunt, & vtique tauræ, quæ locum fœcundarum occupant, ablegandæ, vel aratro domandæ, quoniam laboris & operis non minus quàm iuuenci propter vteri sterilitatem patientes sunt, Columella. Iuuencus castratus aptior fit iugo, & mansuetior tractabiliorque, & laboris socium mirificè diligit, vt supra diximus. Boum vulgarium quidam sunt maiores, quorum vsus est in locis planis: alij minores, qui ferè ad montes remittuntur: mediocres vtrisq; conueniunt locis: Oportet autem adultos boues non iuniores laboribus destinare, Petrus Crescent. Quæ in emendis bubus sequenda, quæq; vitanda sint, non ex facili dixerim (inquit Columella) cum pecudes pro regionis cœlique statu & habitum corporis, & ingenium animi, & pili colorem gerant: aliæ formæ sunt Asiaticis, aliæ Gallicis, Epiroticis aliæ: nec tantum diuersitas prouinciarum, sed ipsa quoq; Italia partibus suis discrepat. Campania plerunq; boues progenerat albos & exiles, labori tamen & culturæ patrij soli non inhabiles. Vmbria vastos & albos, eademque rubros: nec minus probabiles animis quàm corporibus. Hetruria & Latium compactos, sed ad opera fortes. Apenninus durissimos, omnemque difficultatem tolerantes, nec ab aspectu decoros: Quæ cum tam varia & diuersa sint, tamen quædam quasi communia & certa præcepta in emendis iuuencis arator sequi debet: eaq; Mago Carthaginensis ita prodidit, vt nos deinceps memorabimus. Parādi sunt boues nouelli, quadrati (viribus magnis, grandibus membris, cornibus proceris (amplis) nigranti-

grantibus & robuſtis,fronte lata & criſpa,hirtis auribus,oculis & labiis nigris, naribus reſimis patuliſque, ceruice
longa & toroſa,palearibus amplis, & penè ad genua promiſſis, pectore magno (lato) armis vaſtis,capaci & tan-
quam implente vtero, lateribus porrectis,lumbis latis (craſſis coxendicibus) dorſo recto planoq́;,vel etiam ſub-
ſidente,clunibus rotundis,cruribus compactis ac rectis,ſed breuioribus potius quàm longis, nec genibus impro-
bis,vngulis magnis, caudis longiſſimis & ſetoſis piloſiſque,corpore denſo breuique,colore rubeo vel fuſco,tactu
corporis molliſſimo.Hactenus Columella de bouis aratoris electione. Bouem rubeum ab aratoribus probari di-
ſcimus : qualis fortaſſe eſt,quem hodie Veneti agricolæ lorum ſuo vocabulo appellitant : Nec enim idem prorſus
color eſt rubeus,qui ruber à nobis,à Græcis ἐρυθρὸς dicitur, Nic.Erythræus. Talis notæ vitulos,id eſt,iuuencos vel
boues indomitos & rudes (inquit rurſus Columella)oportet cum adhuc teneri ſunt,conſueſcere manu frequen-
ter tractari,ad præſepia religari,vt exiguus in domitura labor eorum , & minus ſit periculi. Verum neq; ante ter-
tium,neq; poſt quintum (quartum Varro) annum iuuencos domari placet : quoniam illa ætas adhuc tenera eſt,
hæc iam prædura,Columella & Pallad. Domitura boum in trimatu,poſtea ſera,ante præmatura, Plinius. Eos au-
tem,qui de grege feri comprehenduntur, ſic ſubigi conuenit. Primum omnium ſpacioſum ſtabulum præpare-
tur,vbi domitor facile verſari,& vnde digredi ſine periculo poſſit. Ante ſtabulum nullæ anguſtiæ ſint,ſed aut cam-
pus,aut via latè patens,vt cum producentur iuuenci,liberum habeant excurſum,ne pauidi aut arboribus,aut ob-
iacenti cuilibet rei ſe implicent,noxamq́; capiant.In ſtabulo ſint ampla præſepia, ſupraq́; tranſuerſi aſſeres in mo-
dum iugorum à terra ſeptem pedibus elati configantur,ad quos religari poſſunt iuuenci (boues indomiti.) Diem
deinde,quo domituram auſpiceris,liberum à tempeſtatibus,& à religionibus (impedimentis omnibus) matuti-
num eligito : (quo capti perducantur ad ſtabulum) canabinisq́; funibus cornua iuuencorum ligato : ſed iaculi,
quibus copulantur, lanatis pellibus inuoluti ſint, ne tenera fronte ſub cornua lædantur : cum deinde buculos
comprehenderis,extra ſtabulum producito, & ad ſtipites religato ita, vt exiguum laxamenti habeant, diſtentq́ue
inter ſe aliquanto ſpacio,ne in colluctatione alter alteri noceat. Si nimis aſperi erunt,patere vnum diem noctem-
q́ue deſæuiant (inter vincula mitigentur ieiuniis) ſimul atq; iras contuderint,manu producantur,ita vt & aliquis
ante,& à tergo complures,qui ſequantur,retinaculis eos contineant:& vnus cum claua ſalignea procedẽs modicis
ictibus ſubinde impetus eorum coërceat.Sin autem placidi & quieti boues erunt,vel eodem die, quo alligaueris,
ante veſperum licebit producere,& docere per mille paſſus compoſite, ac ſine pauore ambulare : cum domum
perduxeris,arctè ad ſtipites religato,ita ne capite moueri poſſint : tum demum ad alligatos boues,neq; à poſterio-
re parte, neq; à latere, ſed aduerſus placide, & cum quadam vocis adulatione (appellationibus blandis,& illece-
bris oblatorum ciborum) venito (bubulcus admulceat) vt accedentem conſueſcant aſpicere : deinde nares per-
fricato,vt hominem diſcant odorari. Mox etiam conuenit tota tergora & tractare, & aſpergere mero, quo fami-
liariores bubulco fiant : ventri quoque,& ſub femina manum ſubiicere, ne ad eiuſmodi tactum poſtmodum pa-
ueſcant : & vt ricini,qui plærunq; feminibus inhærent,eximantur:idq́; cũ fit à latere domitor ſtare debet, ne calce
(aut cornu)cõtingi poſſit(quod vitium ſi in primordiis effectui ſibi ceſſiſſe ſenſerit,obtinebit.) Poſt hæc diductis
malis,educito linguam,totumq́; eorum palatum ſale defricato, libraleſq́; offas in præſulſæ adipis liquamine tin-
ctas,lingula (in gulam,Pallad.) demittito,ac vini ſingulos ſextarios per cornu faucibus infundito. Nam per hæc
blandimenta triduo ferè manſeſcunt,iugumq́; quarto die accipiunt, cui ramus illigatur, & temonis vice trahitur:
interdum & pondus aliquod(leue)iniungitur,vt maiore niſu laboris exploretur patientia, poſt eiuſmodi experi-
menta vacuo ploſtro ſubiungendi,& paulatim longius cum oneribus producendi ſunt. Sic perdomiti mox ad a-
ratrum inſtituãtur,ſed in ſubacto agro,ne ſtatim difficultatem operis reformident,néve adhuc tenera colla, dura
proſciſſione terræ contundant. Quemadmodum autem bubulcus in arando bouem inſtituat,primo (inquit Co-
lumella) præcepi volumine : curandum ne in domitura bos calce,aut cornu quem contingat : nam niſi hęc caue-
antur,nunquam eiuſmodi vitia, quamuis ſubacta,eximi poterunt. Verùm iſta ſic agenda præcipimus, ſi vetera-
num pecus non aderit : Nam ſi aderit, expeditior,tutiorq́; ratio domandi eſt,quam nos in noſtris agris ſequimur :
nam vbi plauſtro aut aratro iuuencum conſueſcimus,ex domitis bubus valentiſſimum , eundemq́; placidiſſimum
cum indomito iungimus,qui & procurrentem retrahat, & cunctantem producat. Si verò non pigeat iugum fa-
bricare,quo tres iungantur,hac machinatione conſequemur, vt etiam contumaces boues grauiſſima opera non
recuſent : nam vbi piger iuuencus medius inter duos veteranos iungitur, aratroq́ue iniuncto terram moliri cogi-
tur,nulla eſt imperium reſpuendi facultas : ſiue enim efferatus proſilit,duorum arbitrio inhibetur : ſeu conſiſtit,
duobus gradientibus etiam obſequitur : ſeu conatur decumbere, à valentioribus ſubleuatus trahitur : propter
quæ vndiq; neceſſitate contumaciam deponit,& ad patientiam laboris pauciſſimis verberibus perducitur. Eſt et-
iam poſt domituram mollioris generis bos, qui decumbit in ſulco : eum non ſæuitia, ſed ratione cenſeo emen-
dandum : nam qui ſtimulis,aut ignibus, aliiſque tormentis id vitium eximi melius iudicant, veræ rationis ignari
ſunt,quoniam peruicax contumacia plerunq; ſæuientem fatigat. Propter quod vtilius eſt citra corporis vexatio-
nem fame potius & ſiti cubitorem bouem emendare : nam eum vehementius afficiunt naturalia deſideria,quàm
plagæ. Itaq; ſi bos decubuit,vtiliſſimum eſt ſic pedes eius vinculis obligari , ne aut inſiſtere,aut progredi,aut paſci
poſſit : quo facto inedia,& ſiti compulſus deponit ignauiam,quæ tamen rariſſima eſt in pecore vernaculo : longe-
q́ue omnis bos indigena melior eſt quàm peregrinus : nam neque aquæ,nec pabuli , nec cœli mutatione tentatur,
neq; infeſtatur conditione regionis,ſicut ille,qui ex planis,& campeſtribus locis , in montana & aſpera perductus
eſt,vel ex montanis in campeſtria : itaque etiam cum cogimur ex longinquo boues arceſſere, curandum eſt, vt ex
ſimilibus patriis locis traducantur : item cuſtodiendum eſt,ne in corporatione (aliàs comparatione) vel ſtatura,
vel viribus impar cum valentiore iungatur : nam vtraque res inferiori celeriter affert exitium. Mores huius peco-
ris (bouis operarij) probabiles habentur, qui ſunt propiores placidis quàm concitatis, ſed non inertes (arguti,
manſueti, Pallad.) qui ſunt verentes plagarum , & acclamationum, ſed fiducia virium, nec auditu,nec viſu paui-
di,nec ad ingredienda flumina,aut pontes formidoloſi : multi cibi edaces, verùm in eo conficiendo lenti : nam hi
melius concoquunt,ideoque robora corporum citra maciem conſeruant : qui ex commodo, quàm qui feſtinan-
ter mandunt. Sed tam vitium eſt bubulci pinguem,quàm exilem bouem reddere : humilis enim & modica corpo-
ratura pecoris operarij debet eſſe,neruisq́; & muſculis robuſta : non adipibus obeſa , vt nec ſui tergoris mole , nec
labore operis degrauetur. Hactenus Columella. Nouellos cum quis emerit iuuencos, ſi eorum colla in furcas
deſtinata incluſerit ac dederit cibum,diebus paucis erunt manſueti, & ad domandum proni. Tum ita ſubigen-
dum vt minutatim aſſuefaciant,& tironem cum veterano adiungãt : imitando enim facilius domãtur. Et primum
cos

eos æquo in loco,& sine aratro, tum eo leui simul arare faciant, & principio per arenam, aut molliorem terram dum consuescant. Quos ad vecturas alimus item instituendum, vt inania primum ducant plaustra,& si possis, per vicum, aut per oppidum, vbi creber crepitus sit, ac varietas rerum consuetudine celeberrima, ad vtilitatem adducito. Neque pertinaciter quem feceris dexterum in eo manendum. Quod si alternis fit sinister, fit laboranti in alterutra parte requies. Vbi terra leuis, vt in Campania, ibi non bubus grauibus, sed vaccis aut asinis quòd arant, eò facilius ad aratrum leue adduci possunt,& ad molas,& ad ea, si qua sunt, quæ in fundo conuehuntur. In qua re alij asellis, alij vaccis ac mulis vtuntur, exinde vt pabuli facultas est. Nam facilius asellus quàm vacca alitur, sed fructuosior hæc. Cauto agricolæ hoc spectandum, quo fastigio sit fundus : in confragoso enim ac difficili hæc valentiora parandum,& potius ea, quæ plus fructum reddere possunt, cum idem operis faciant, Varro. Araturos boues quàm arctissimè iungi oportet, vt capitibus sublatis arent : sic minimè colla contundunt : Si inter arbores vitesq; aretur, fiscellis capistrari, ne germinum tenera præcerpant : Securiculam insitiuam pendere, qua intercidantur radices. Hoc melius quàm conuelli aratro, bouesq; luctari. Hæc Plin. apud quem plura ad arandi disciplinam lege libro 18. cap 18.& deinceps : & apud Columellam lib. 2. cap. 2. 3. & 4. Bubulcus siue arator nunquam stimulo lacessat iuuencum, quod detrectantem calcitrosumq; eum reddit : nonnunquam tamen admoneat flagello, Columella. Fortissima bouis pars caput est, ideoq; cornibus prædita, quæ iugo alligantur. Ceruix etiam ei firmæ robustæque carnis est, quamobrem non desunt, qui iugum ceruici committant. Syria tenui sulco arat, cum multifariam in Italia octoni boues ad singulos vomeres anhelent, Plinius. Vno boum iugo censeri anno facilis soli quadragena iugera: difficilis tricena, iustum est, Idem. Saserna apud Varronem ad iugera ducenta arui, boum iuga duo satis esse scribit : Cato in oliuetis ducentorum quadraginta iugerum boues ternos, ita fit vt Saserna dicat verum, ad cētum iugera, iugum opus esse, si Cato ad octogena. Sed ego neutrum horum, inquit Varro, ad omnem agrum conuenire puto,& vtrumq; ad aliquem. Alia enim terra facilior aut difficilior est alia. Terram duram proscindere nisi boues magnis viribus non possunt,& sępe fracta bura relinquunt vomeres in aruo. Ne boues operantes lassentur, oleum & terebinthinam concoquens, vngito cornua, Democritus. Boues feriis coniungere licet: Hoc licet facere, trahant ligna fabalia, frumentum quod non daturus eris, Cato. Tribula vel tribulum est tabula saxo vel ferro asperata, qua frumenta tererentur : in frequenti etiam nunc Italiæ vsu, Varro. E spicis in aream excuti grana oportet, quod fit apud alios iumentis iunctis & tribulo, &c. Varro 1. 52.

Ne boues in area ad trituram accommodata spicas interim edant, dum proculcant, eorum bubulo fimo nares illinendæ sunt: Quæ astuta machinatio perficit, ab illarum vt sese esu abstineant. Hoc nimirum animal huiusmodi tetri odoris aspersione deterritum, nihil, ne si fame quidem acerrima premeretur, vnquam ederet, Ælianus. Vaccarum aliæ sunt magnæ & mediocres, quæ sobolis gratia nutriri solent, vt vituli mactandi, ac boues plaustris & aratris necessarij, ex eis generentur. Harum lac, licet ad cibum & conficiendum caseum vtile sit, tolli tamen eis non debet, sed pro nutrimento vitulis relinqui. Aliæ minores sunt, quæ lactis tantum & casei gratia nutriuntur: ideoq; vituli quindecim à partu diebus elapsis occidendi sunt. Eligendæ sunt non nimium paruæ,& vberibus magnis (& caudis longis, vt aliqui addunt) Petr. Crescent. Non degeneres existimandi etiam minus laudato aspectu: plurimum lactis Alpinis, quibus minimum corporis plurimum laboris, Plinius : Altinas apud Columellam non Alpinas legimus. Boues dicuntur matrices Varroni, quas & fructuarias rectè appellaris. Cenomani & Orobij quidam quotidiano sermone Bergaminos appellitant, quos Vaccarios alij dicunt : Germani *sennen* : & bergaminas ipsas vaccas, quæ gregatim in montibus pascuntur : bergum enim Germani montem vocant: vnde & Bergomum dictum, quod in montibus situm sit : videntur & Orobij populi illius regionis inde dicti etymo Græco, quod vitam in montibus agant : & forte Cenomani Germanico, quasi *sennmannen*, id est, viri vaccarij. vel ceuomani, à ceua, id est, vacca, vt Germani hodie & olim in Italia Altini vocabant.

Numerus de tauris & vaccis sic habendus, vt in sexaginta vnus sit anniculus, alter bimus. Quidam habent aut maiorem, aut minorem numerum gregum. Nam apud eum duo tauri in septuaginta matribus sunt. Numerum gregum alius alium facit. Quidam centenarium modicum putant esse, vt ego, Atticus centumviginti habet, vt Lucienus, Varro. Nostri Lactarij vaccas circiter triginta aut quadraginta vt plurimum in vno grege habent. Vt reliquis gregibus pecuariis, sic & vaccis delectus quotannis habendus, & reiiculæ reiiciundæ, quòd locum occupant earum, quę terre possunt fructus, Varro. Vaccæ cum vel sterilescunt, vel aratrum & plaustrum renuunt, mactantur. & cum vetulæ iam dentibus amissis non amplius bene aluntur. Boues euadent habitiores, si calida subinde lauentur : & si quis incisa cute spiritum in viscera harundine adigat, Plinius. Post laborem pinguescunt, at si ante laborem victu & otio abundent, citius moriuntur. Nostri prægnantes etiam vaccas ad mactandum saginant, idque optimè fieri aiunt circa medium gestationis tempus. Pinguefacies boues (vt Sotion docuit) si prima die vbi redierint à pastu, comminuens brassicas, acetoque acri perfundens, eas illis porrexeris : & postea paleis cribro transmissis furfur triticeum permiscens, id in dies quinque similiter apposueris. Cæterum sexta die hordei redacti in pollinem heminas quatuor apponens, paulatim curriculo dierum sex nutrimentum augebis. Sed tempus exhibendi alimenti bobus, hyeme erit, primò quidem, dum galli occinunt : secundò autem, circa matutinum crepusculum quo tempore etiam dandus est potus : ac reliquum alimenti quod superest, id vesperi exhibendum est. At æstate, primo quidem, diluculo nutriendi sunt boues : secundo autem, post id, hoc est meridie, ac subinde potus est dandus. Quo quidem modo, circa horam nonam iam tertio cibans, denuo aquam administrabis. Verum hyeme quidem potus sit illis calidior aqua : tepida autem æstate. Lotio etiam ipsorum buccas colluito, extrahens adnatam pituitam : linguamque à vermibus repurgato volsella auferens (gignuntur siquidem vermes in linguis boum) ac sale deniq; linguam ipsam inspergito, Hæc Sotion. Frisones student impinguationi porcorum & boum per vnum & eundem cibum : bouem enim alligant ad præsepe, ministrantes ei hordeum cum pilo durum, qui quia dentes non habet, non comminuit hordeum, sed in ipso emollitur,& ex ipso molli trahit nutrimentum : & alterum quasi integrum emittitur cum stercore. Porcum igitur alligare dicuntur caudæ bouis, & ille masticando grana hordei cum stercore emisso ex illis impinguatur, Albertus. Varro memorat iuuencam quandam pinguitudine carnis adeò auctam esse, vt in eius corpore sorex exesa carne nidum fecerit, & mures pepererit : Quod in sue etiam in Arcadia spectatum sit. Eruum boues impinguat, Dioscorides. Eruum verum Lugduni vidi, vbi à rusticis seritur, vt Claudius Milletus medicus illic mihi retulit : id si sues nimium vorauerint, sanguinem per vrinam eis moueri aiunt, quod veteres etiam eruo attribuunt in hominibus : accedit & color, qui cortice exteriori detracto intus rubet, quod in Lugdunensi illo legumine ipse obseruaui, & Actuarius de eruo scribit : Hypostasis orobea

(inquit)

(inquit) à leguminis similitudine nomen habet in vrina, cuius instar est globosa, ac eiusdem excorticati colorem refert, qui rubeus est, vitello oui rubeo similis. In Germania hactenus legumen hoc non vidi. Ciceris etiam genus alterum orobiæum vocant, ab erui similitudine, & quod similiter subamarum sit. Cieeram Columella non tam leguminibus quàm pabuli generibus annumerat, quæ bubus erui loco detur fresa in Betica, nec hominibus inutilis, sapore nihil differens à cicercula: colore tantum discernitur, quo sordet, obsoletior videlicet & nigro propior, Hermolaus Barbarus. Idem in Corollario ad Dioscoridis caput de lino, sic scribit: Oleo seminibus lini expresso fraces & retrimenta quoque ipsa reponuntur, saginando iumentorum generi, præcipuè bubus, obesitate sola insignibus futuris: Quales ad nos Mediolano coronati veniunt, principibus quotannis officij gratia donantibus: visceratione hinc solenni orta, magistratibus diuisa carne globulis: quos quia ferè pares sunt, sociolos consuetudo appellat: quidam non sociolos, sed succidulos à suilla visceratione vocare malunt, quæ singulis annis ante curiam venationis die agitur. Hæc Hermolaus. Quidam brassicæ capitatæ folia, etiam ea quæ tanquam inutilia separantur, bubus plurimum alimenti conferre putant. Genus graminis in Cilicia nascitur, quod indigenæ cinnam appellant, quod viride obiectum boues inflammat. Sunt tamen qui boues inde pinguescere contendant, nato alterutris errore, quòd alij πίμπρησιν, alij πιμπλῆσι legant, sensu longè diuerso, Ruellius. Viscum siue stelis & hyphear, bubus & iumentis post messem pabulum præbet & saginat, Theophrastus de causis 2.23 De cibis boum copiosius egi supra, & de ocymo ac farraginis generibus seorsim, quibus non purgantur solum, sed etiam saginantur boues.

Verres, iuuencos, arietes, hœdos decrescente luna castrato, Plin. Quomodo autẽ vituli castrandi sint, vide in Vitulo E. Ad copiã lactis melius Altinæ vaccæ probantur, quas eius regionis incolę ceuas appellant: eæ sunt humilis staturę, lactis abundantes, Columella. Apud nos etiam humiles & breuioribus cruribus vaccas tanquam lacte fœcundiores magis probant. Ouillum lac caprinumq́;, mox bubulum, commodum est ad conficiendum reponendumq́; caseum, Arist. Bubulum lac caseo fertilius quàm caprinum ex eadem mensura penè altero tanto, Plin. Ex Aristotele tamen non duplam, sed sesquialteram ferè proportionem colligimus. Casei bubuli maximi sunt cibi, & difficilimè transeunt sumpti, Varro. Bos ante partum lac non habet, quo tempore à nostris dicitur *zeguss gaan*, per dies circiter decem, sub quod tempus lac densius redditur, & grauius olet: quas ob causas, & ne fœtui iam grandiori alimentum subtrahatur, mulgere desinunt. Ex primo semper à partu colostra fiunt, ni admisceatur aqua, in pumicis modum coëunt duritia, Plin. Colostrum, id est, primum à partu lac, Germani vocãt *bienst*, rustici quidam *ein pfaffen*. Improbari audio quod omnium primum est, illud verò quod statim sequitur inter delicias censeri, vtpote pinguius. Machid al. Mathid vaccinum (apud Arabes) est lac vaccinum, à quo propter multam eius in vtre aut alio vase concussionem extractum est butyrum. Andreas Bellunensis. Bubulci quidam siue Vaccarij apud nos, vaccas à medio Aprilis plerunq; ad autumnum vsq; conducunt, pro quo tempore sex circiter mensium butyri libras ferè septuaginta quinq; (libram dico duodecim vnciarum) locatoribus pendunt. Vaccas nonnulli emunt, & iisdem rursus aut aliis locant nutriendas, propter spem sobolis, quæ ad dominum & conductorem ex æquo pertinet. Quod si soboles quotannis non prouenit, certa pecunia à conductore numeratur. Si quid damni nulla cõductoris negligentia inciderit, hoc etiam ex æquo ad vtrosq; spectat. Pecudes armentaq; & iumenta, sale maximè solicitantur ad pastum, multo largiore lacte, multoq; gratiore etiam in caseo dote, Plin. Βούτυρος aut βούτυρον, siue maris, siue neutro genere pronuncietur, nihil refert: è pinguissima & oleosa lactis parte fit, interdũ vnà cum caseis relinquitur, seiuncto solũ sero: vnde casei quandoq; tam optimi, vt adiposum humorẽ destillent. Butyrum à boue nominatur, è cuius lacte copiosissimum confit, vt miretur Dioscoridẽ Galenus, quod ex caprino & ouillo confici lacte dixerit. Ex caprino tamẽ fieri solere testis est Plinius, Hermolaus. Ego butyri nomen quoties absolutè ponitur, de bubulo semper acceperim: quod & nominis ratio, & pecudis huius excellentia postulant: optimum enim plurimumq́; ex vaccino lacte fit. Autores si aliarũ pecudum butyrum intelligant, nomen illarum, vt caprinum aut ouillum, adiiciunt: Inula in aceto discocta (inquit Marcellus Empiricus) & contrita, & cum butyro ouillo & melle imposita, cacoëthe maligna emendat. Sed quanquam butyri nomẽ simpliciter positum de bubulo semper accipiendum mihi videatur, non aliter tamen in hoc Opere de butyro agam, nisi per singula animalia vbi singulorum nomen additur: vt etiam de lacte, sero, & caseo. Nam quæ de istis in vniuersum & communi quadam ratione dici possunt, ea explicantur in libello nostro quem de lacte & operibus lactariis priuatim ædidimus, & si vita superstit, aliquando dabimus arctiorem. Linguæ vaccæ puluis datus mulieri cũ brodio seu vino, subitò lac euocat, Incertus.

Boum cornua magna præcipue & seniorum, apta sunt pectinibus: ossa tesseris & cultellorum manubriis, Petrus Crescent. Boum & elephantorum cornua eriguntur & flectuntur, ac nimirum ex rotundis in planas & alias quasuis figuras contorquentur, & se vt fabris libet, artificio attentari patiuntur, Ælianus. Boum cornibus veteres pro poculis vtebantur, vt in Philologia dicemus. Cornua dicebantur olim, quæ nunc tubæ, eò quòd ea quæ iam sunt ex ære, tunc fiebant ex bubulo cornu, Varro de Lingua Lat. *Rauco strepuerunt cornua cantu*, Vergil. Æneid. 8. Hinc cornicines dicti. Vtitur hodieque cornu in bello, mugitu terribili, Heluetiorum pagus Vria. Qui bombardas, vt vocant, gerunt milites, puluerem accendendum in cornibus pulchrè adornatis reconditum habent. Boum coriis glutinum excoquitur, taurorumq́ue præcipuum, Plinius: id Græci taurocollam vocant, vt in Tauro dicemus. Tergo bubulo lentor quidam mucosus abundè inest, ex quo glutinum facere solent, Aristoteles. Gummi albelat (vt Alchuinus & Ebenbitar scribunt) res est composita ex glutine (quod è pellibus vaccarum fit) & marmore trito. Sunt qui interpretentur pharmacum quoddam simplex quod ex India afferatur: sed prima opinio verior est, Andreas Bellunensis. Confectos casiæ surculos corio bubulo præsuunt, vt eo putrescẽte enati vermes lignum erodant, Theophrastus. Coria boum adultorum soleis calceamentorum conueniunt, Petrus Crescent. Carbatinas Gręci vocant, vt Xenophon, calceos factos ex rudi corio bubulo, ἐκ τῶν νεοδάρτων βοῶν, Varinus. Itali hodie calandrellos nominant. Pollux calceamentum rusticum exponit, cui nomen à Caribus inditum sit. Hermolaus Barbarus in Corollario ad saxifragam Dioscoridis, Carbatinis (inquit) legendum in secundo historiæ animalium volumine Aristotelis, capite primo, (vbi camelos, quæ per exercitum longiore itinere fatiscunt, carbatinis calceari scribit) non carbasinis est. Sunt autem carbatinæ, quas Catullus ad Victium carpatinas crepidas vocauit, calceamenti genus è Caria translatum, quod hodieque vulgò sic vocatur, detractis vtique posterioribus syllabis, & s litera principio adiecta, vt assolet. Nam & carpisculus calceamenti genus est, vt Fl. Vopiscus ait in Aureliani Cæsaris vita. Quidam tamen carbasa etiamnum vocant boum coria, quæ Cæsar alutas appellauit: nam, vt Suidas ait, vbi defecissent calcei, carbatinis vtebantur, ex crudis boum tergoribus

goribus recens detractis, vt illud Vergilianum: *Vestigia nuda sinistri Instituere pedis, nudus tegit altera pero.* Nostri hodie tergoribus bubulis vtuntur etiam ad conficiendum puluerem tormentorum bellicorum. Nauigant Britanni vimineis alueis, quos circundant ambitione tergorum bubulorum (aliàs bubalorum) Solinus. In magnis nauibus maris, ex quibus pugnatur, pelles bubulas habent, quas statim ad foramina nauis clauis affigunt, cùm necessitas postulat. Cilices pro scutis gerebant parmulas è crudo bouis corio, Herodotus. Equites antiquitus clypeos habebant ex bubulo concinnatos corio, Polybius. Aiacis σάκος ἑπταβόειον vocat Homerus Iliad. η. id est, septem pellibus bubulis circumtectum. Malthæ frigidariæ compositio talis est: sanguinem bubulum, florem calcis, scoriam ferri, pilo vniuersa contundes, & ceroti instar efficies, & curabis adlinire, sicubi frigida balnei inter rimas labetur, Palladius: qui etiam paulò antè ad maltham calidariam sanguinem taurinum requisiuerat. Est & luxuriosa ratio vites serendi, vt quatuor malleoli vehementi vinculo colligentur in parte luxuriosa: atque ita vel per ossa bubuli cruris, vel per colla fictilia traiecti, obruantur binis eminentibus gemmis, &c. Plin. 17. 21. Scabritia chartarum læuigatur dente conchâve, sed caducæ literæ fiunt, Plinius. Nostri boum præcipuè dentibus ad chartam poliendam vtuntur. Βούκρανες Grammatici exponunt galeam factam ex capite bouis. Aduersus mures agrestes Apuleius asserit semina bubulo felle maceranda antequam spargas. Mures abiguntur cinere mustelæ, vel felis diluto, & semine sparso, vel decoctarum aqua. Sed redolet (frumentum) virus animalium eorum, etiam in pane: ob id felle bubulo semina attingi vtilius putant, Plinius. Si radici arboris fel vaccinum illinatur, non accedent ad eam formicæ, Rasis. Lycium adulteratur etiam amurca ac felle bubulo, Plinius. Et alibi: Lycium Indicum aliqui felle bubulo adulterant. Extinguuntur cimices amurca & felle bubulo, lectis aut locis perunctis, Palladius. Auiculæ si edant grana, quæ vel in fæce vini cum cicutæ succo, vel in aqua ardente, vel etiam in fæce sola potentioris vini, vel in decocto albi ellebori cum felle antiqui bouis (maduerint) attonitæ redduntur, Cardanus. Boues ne infestentur à muscis bubulam saliuam illine, Africanus. Corni arboris flore degustato, aluo concita moriuntur apes, remedium præbere eis vrinam hominum vel boum. Circumlini aluеos apum fimo bubulo, vtilissimum. Aluearia hyeme stramento operiri conducit, & crebro suffiri, maximè fimo bubulo. Cognatum hoc iis innascentes bestiolas necat, araneos, papiliones, teredines: apesque ipsas excitat, Plinius. Per vernos dies, vt Higinus ait (circa calendas Apriles, Palladius:) curandæ sunt apes adapertis alueis, vt omnia purgamenta quæ sunt hyberno tempore congesta, eximantur, & araneis qui fauos corrumpunt detractis, fumus immittatur, factus incenso (& sicco, Pallad.) bubulo fimo. Is enim quasi quadam cognatione generis, maximè est apibus (apium saluti) aptus, Columella. Tineæ & papiliones plerunque fauis adhærentes decidunt, si fimo medullam bubulam misceas, & his incensis nidorem admoueas, Idem. Castrandis aluearibus fumus admouetur ex arido fimo bubulo, quem in pultario factis carbonibus conuenit excitare, Palladius. Quidam ægris examinibus apum, ne intereant, bubulam vel hominis vrinam (sicut Higinius affirmat) alueis apponunt. Campas nonnulli ficulneo cinere persequuntur: si permanserint, vrina bubula & amurca æqualiter mista conferueant, & vbi refrixerint, olera omnia hoc imbre consperge, Palladius. Apes quomodo ex iuuenco perempto, vel (vt alij volunt) ex ventribus bubulis, vel (vt alij) ossibus procreentur, explicabimus in historia Apum. Fimus bubulus stercorandis agris & arboribus ac vineis vtilis est, Petrus Crescentius. Acerrimus hominis fimus est, vt & Chartodras, omnium optimum eum esse asseuerat: secundum suillum, tertium caprarum, quartum ouium, quintum boum, sextum iumentorum, Theophrastus: & Plinius ferè similiter: qui tamen his omnibus à Varrone præferri scribit turdorum fimum ex auiariis: cui proximum (inquit) Columella è columbariis facit, mox gallinariis, &c. Et alibi, Quidam etiam bubulo iumentorum fimum præferunt, ouillumque caprino. Loteis (è loto) aliisque lignis, quorum vsus ad cardines est, ne findantur, fimum illinunt bubulum, vt siccetur, sensimque diffletur, atque euaporetur humor medullę, Theoph. 5. 7. de hist. pl. Lentes bubulo stercore arido ante sementem oblitæ, meliores & citius nascentur, Florentinus. Ne quod animal pastu malefico decerpat frondem, fimo boum diluto aspergi folia iubent, quoties imber interueniat, quoniam ita abluatur virus medicaminis, Plinius. Area ad messem creta preparatur, Catonis sententia amurca temperata, Vergilij operosius. Maiore ex parte æquant tantum, & fimo bubulo dilutiore illinunt: Id satis ad pulueris remedium videtur, Plinius. Cato argillæ vel cretæ harenam fimumque bubulum admisceri, atque ita vsque ad lentorem subigi iubet, idque interponi & circumlini, Plin. 17. 14. de insitione scribens. Fimum bubulum rustici nouellis plantis (earum foliis) illinunt, vt pecus odore auertatur, ne abrodat, Theophrastus. Bubulum stercus contra culices valere tradit, Aetius.

F.

Bubula caro multum nutrit, & qui ab ea gignitur sanguis, supra mensuram crassior est, propterea his qui temperamento sunt melancholico, diuersos & melancholicos morbos infert. Difficulter etiam concoquitur & redditur. Sed si concoquatur, abundè (& probè) nutrit: & si cum ouilla carne comparetur, frigida est, sanguinemque melancholicum gignit. Si quis verò eam comedere expetat, vel cogatur, eius lęsionem quæ futura timetur, sic moderetur: cum aceto, alliis & ruta intingat. Solis hæc calidos (& valentes) ventriculos habentibus confert, & his insuper qui valde & continenter exercentur, Symeon Sethi. Hirci & boues carnem quidem habent minimum humidam, pituitosam ac lentam: nocent tamen admodum ob duritiem, & in alterando difficultatem, Galenus de attenuante victu. Idem libro tertio de alimentorum facultatibus, capite primo: Carnes bubulæ (inquit) alimentum corpori suggerunt non mediocre, neque dissipatu facile: sanguinem tamen generant, quàm conueniat, crassiorem. Quod si quis temperamento naturali melancholicus magis fuerit, affectu aliquo melancholico prehendetur, si largius his vescatur. Affectus autem melancholici sunt, cancer, elephas, scabies, lepra, febris quartana, & quæ peculiari nomine melancholia nominatur. Lien item quibusdam à tali succo intumuit: quam rem cachexia, id est, prauus habitus, & hydropes sæpenumero sunt consecuti. Cæterum quantum carnes bubulæ totius suæ substantiæ crassitie suillam superant, tanto suillæ bubulas lentore antecedunt. Porrò quemadmodum ex suibus, qui ætate sunt florenti, iis iuuenibus qui bono corporis sunt habitu, conueniunt: sic & boum, qui nondum florentem ætatem attigerunt. Bos enim temperamento est quàm sus, multò sicciore: quemadmodum & vir ætate florens, quàm puer. Iure igitur iis animalibus, quæ natura temperamento sunt sicciore, adolescens ætas ad mediocritatem ipsam confert: humidiorum verò naturæ, quod sibi ad probam ac conuenientẽ temperiem deest, ab ætate florenti adsumit. Non modò itaq; vituli carnes habent ad conficiendũ perfectis bubus præstantiores, sed etiam hœdi capris. Et paulò pòst, Animalia quæ herbas è terra emergentes, aut arborum

arborum ſurculos, aut germina depaſcuntur: ea omnia cum his abundant, habitiora ſunt, ac pinguia, nobiſque alendis accommodatiora: Quamobrem illa, quibus herbas denſiores paſci eſt naturale, hyeme, vere primo ac medio fiunt gracilia, ac praui ſucci: vt boues, qui procedente tempore manifeſto fiunt obeſiores, ſuccique melioris, cum herbæ augentur ac denſeſcunt, & ad ſemen producendum feſtinant. Quæ verò exigua & gracili herba nutriri queunt, ea primo ac medio vere præſtant, vt oues: æſtate prima ac media capræ, cum fruticum germina ſunt frequentiſſima. Et rurſus eodem libro, Caro leporum ſanguinem quidem gignit craſſiorem, ſed melioris ſucci quam bubula & ouilla. Item in aphoriſmos 2.18. Caro bubula tardius & paulatim alit. Bubula ouillaq; caro craſſum ſuccum creat, & caput replet, Aretæus in cura Cephalææ. Caro vaccina & reliquę carnes groſſæ prædictæ faciunt euenire alueſues, id eſt, imaginationes malas propter exiccationem, Auicenna. Frigidæ & ſiccæ naturæ hęc caro eſt, impurum & atribiliarium præſtat alimentum, & morbos eiuſdem humoris alumnos creat, quartanas, ſcabiem, lepram, ſplenis vitia & hydropem, in illis pręſertim quorum temperiem iſtis affectibus aptam inuenerit: tardè à ventriculo deſcendit, & aluum ſiſtit, Iſaac & Platina. Præcipuè autem boum adultorum carnes vitioſum ſuccum generant, & contumaces ſunt coctioni, idq; eò magis quo ſeniores fuerint: Iuniorum enim temperatæ ſunt, corpus bene alunt, roburq; & ſanitatem eius tuentur, Petrus Creſcent. Elixa eſſe debet bubula & vaccina caro, Platina. Caules caprifici ſi addantur magno ligni compendio eam percoquunt, Plin. Caprificorum ſummi cauliculi, quos Græci cradas dicunt bubulis carnibus in coquendo additi, cocturam eorum adiuuant, Dioſc. Quinetiam ipſos boues & tauros caprifico alligatos manſueſcere, tum Plinius alibi, tum alij autores ſcribunt. Quam ob cauſam pleriq; cibos craſſos atq; difficiles concoquere facilius poſſunt, vt carnes bubulas: faciles & ſucci compotes laudabilis, vt piſces ſaxatiles, ægrè concoquunt? Rationē alij ad conſuetudinē referunt, alij ad habitum quendam naturalem ingenio humano inexplicabilē: alij ventris calore immodico cibos concoctu faciles vltra modum pro ſua facilitate concoqui, itaq; perfringi corrumpiq́; (ſubito corripi, deuri & fumigari, vt cruditatem penè quod accidit imitetur) cenſent: difficile verò & quod modice immutatur, concoqui tantū, non præterea quicquā vitiari: Nam & paleæ quoniam perquam facile afficiuntur, in cinerē vertuntur ab igne largo & rapido: quod ligno querno accidere non poteſt. Materiam enim patientem cauſæ reſpondere efficienti conuenit: aliter fieri non poteſt, vt effectus is prodeat, quem vel natura, vel hominis ingenium ſpectat, Alexander Aphrodiſ. 1. 52. & 2.17. Bubula caro valida eſt, ſiſtitq́;, & difficulter concoquitur, quoniā craſſi & multi ſanguinis eſt hoc animal, caroq́; & ſanguis & lac graue eſt: Quorum lac tenue eſt, ſic & ſanguis & caro, vt Hippocrates lib. 2. de ratione victus teſtatur. Celſus ex domeſticis animalibus bubulā plurimi alimenti & ſtomacho aptiſſimam eſſe dicit, & inter ea connumerat, quæ minimè intus corrumpantur. In vitulinam ſiue bubulam cum porris ſuccidaneis, vel cepis, vel colocaſiis liquamē piper, laſer & olei modicum, Apicius. Charis albachar Arabicè ab Andrea Bellunēſi exponitur cibarium ex carne bouina. Bakar enim bos eſt. Pulmonis morbo laborans cum tuſſi ſaliuæ craſſæ & fuligineſæ abſtineat carnibus bubulis, ouillis & porcinis, Hippocrates lib. 2. de morbis. Idem laborantibus tertio genere tabis carnium bubularum & porcinarum eſum prohibet. Mulier cui vlceratus eſt vterus, abſtineat carnibus porcinis, bubulis & caprinis, &c. Idem. In epilepſia imperant abſtinentiam carnis, & magis porcinæ, vel bubulæ, & caprinæ, &c. Cæl. Aurelian. Genus farciminis eſt, quod noſtri vocant *hirnwurſt*, id eſt, cerebri farcimen, & hoc ferè modo parant: Inteſtinū rectū bouis aut vituli cum bona parte ſalis in aqua bullit mox pulmo, lardū & aromata minutatim conciduntur, & includuntur inteſtino, vna cū cerebro, & ouis quatuor, & lactis ſextario & apio: Sic paratū farcimen & feruefactum in craticula torretur, vnde vel ſiccum, vel cum dulci & aromatibus condito iuſculo apponitur. Pinguiſſimum eſt lac bubulum: ouilū verò ac caprinum, habet quidem & ipſa pinguedinis quidpiā, ſed multò minus. Galenus. Bubulum, aſininum, equinumq; lac, magis aluū emolliūt, quàm ouillum, quod dulce, craſſum, & pingue eſt. Bubulum, aſininum, & equinū lac ventri magis idonea ſunt, ſed ipſum turbant, Dioſcorides. Lac & caſeus ex vaccis non tam conueniunt hominis nutrimēto, quàm ex ouibus, Petrus Creſcent. Lac quod maximè perpurget eſt equinū, tum aſininū, deinde bubulū, tum caprinum, Varro. Quod præſtat? Capre. Poſt? Ouis. Inde? Bouis, Bapt. Fiera Mantuanus de lacte. Lac muliebre temperatiſſimū eſt, mox caprillum, hinc aſininū, ouillumq́;, poſtremò vaccinū, Ægineta. Caprinum lac ſubſtantia temperatū, purgando quidem bubulo imbecillius: ad reliqua verò ſatis idoneum: Lac bubulum pinguiſſimum, craſſiſſimumq;, nutriendo & moderatè penetrando idoneū. Quædam exiguo guſtu famem ac ſitim ſedant, conſeruantq́; vires, vt butyrum, hippace, glycyrrhizon. Caſeorum maximi cibi ſunt bubuli, & qui difficillimè tranſeant ſumpti, Varro. Equinus caſeus multum nutrit, & bubulo quodammodo ſimilis eſt.

G.

Ex cornu bubuli ſummis partibus cinis, tuſſim ſanat, Plinius. Bubuli cornus mucronem exuſtum duorum cōchleariorum menſura, addito melle, pilulis deuoratis, phthiſicis prodeſſe tradunt, Idem. Cinis de cornu vaccæ cum aceto illitus, impetiginem (morpheam ſoli contrapoſitam) curat: & naribus immiſſus ſanguinem profluentem ſiſtit, Raſis. Cornum bouis combures ex ea parte, qua capiti adhæret, & in puluerem tenuiſſimum redige, atq; ex eo puluere cochlearia duo, cum aquæ calidæ cyathis tribus, & paululo aceti, ieiuno ſplenitico per triduum da bibendum, Marcellus. Cornu bubulum medicamento ad ignem ſacrum miſcet Celſus 5. 24. Bouis vngulæ cinis ex aqua (illitus) ſtrumas diſcutit. Item ex aqua & melle, panos & apoſtemata diſcutit, Plin. Vngula vaccæ vſta & pota à muliere cui lac defecerit, reſtituit lac, & corpus lactantis corroborat, Raſis. Coxæ boum vruntur bibunturque vt ſanguinem fluentem & menſes cohibeant, Raſis: Galenus tauri femora vſta ſanguinem ſiſtere ſcribit. Vaccarum femora cremata, ſanguinis & alui quoq; profluuium compeſcunt, Auicenna: Galenus de ſcobe taurini cornu idem refert. Vt lac redeat nutricibus, re. linguam vaccæ, quam ita arefacies vt poſſit inde puluis fieri: quem propinabis è iure aut vino albo, & quaſi ſubitò redibit lac, Andr. Furnerius. Scobs de TALO bouis vino excepta & dentibus mobilibus appoſita eos confirmat, Galenus: alij non ſcobem tali, ſed cremati cinerem, & dentes gingiuasq; laxas eo confricari iubent (vt Plinius: & Raſis, & Haly, quorum interpretes pro talo calcaneum & os bouile imperite verterunt) dentes ita firmandos & mitigandum dolorem polliciti. Eiuſdem cinis cum myrrha dentifricium eſt, Plin. Cum cera etiam & medulla ceruina ambuſtis medetur. Scobs eius cum melle pota lumbricum rotundum educit, Galenus: Cum vino & melle perimit lumbricos cucurbitæ granis ſimiles, Raſis. Cum aceto mulſo ſcobs eadem (aliâs Os bouis in cinerem redactum) ſplenem minuit turgidulum, Galenus, Raſis, Haly. Vide infra in cornu ceruino, quod pleraq; eadem præſtare dicitur. Tollit præterea leucas, id eſt, impegetinem albam, Galen. Lepræ prodeſt, Haly. Venerem mediocriter excitat, Galen. & Haly. Friuolum licet videatur, non tamen omittendum propter deſideria mulierum: Talum candidi iuuenci quadraginta diebus noctibusq́;, donec reſoluatur

in liquorem, decoctum, & illitum linteolo, candorem cutisq; erugationem præstare, Plin. Aristolochia oblonga in summa gloria est, si modo à conceptu admota uuluis in carne bubula, mares figurat, vt traditur, Plin. Ius carnis bubulæ præpinguis coxendici boum & equorum alimentum non sentienti quomodo conferat, supra in morbis explicaui. Ad hominis morsus carnem bubulam decoctam imponi iubent: efficacius vituli, si non ante quintum diem soluatur, Plin. Bubula caro imposita tumorem sanat, Idem. Calida imposita panos & apostemata discutit, vt sanguis etiam & fel eiusdem pecudis, Plinius. Auribus verminosis infundito ex bubulis carnibus inter assandum defluentem liquorem, aut aristolochiam tritam vt emplastrum ipsis admoueto, Galenus. Caro vaccina (bubula, Plin.) recens veretro imposita, vlcera eius & epiphoras mirè persanat, Marcel. Eadem rancorem (rosiones, Plin.) stomachi temperat ex vini & aceti æqua portione discocta & cibo sumpta, Idem. Bubulæ carnis ius ventris fluxus ex flaua bile compescit, Symeon Sethi. Ius è carne vaccina, vt medulla etiam, vlcera oris & rimas sanant, Plin. Ad carbunculos valde vtile: Carnem bubulam diligenter contusam imponito: Solue post tres dies, & cum radice ascendet; postquam deciderit vt canum vlcus curato. Est probatum, Nic. Myrepsus.

Corij bubuli cinis cum melle phlagedenas in vlcerum genere adrodit, Plin. Veteris soleæ crematæ cinis calceamentorum attritus sanat, Plin & Dioscorides, qui ambustis etiam & intertriginibus hunc cinerem mederi ait, si illinatur: Hermol. Barbarus ex lini oleo illinendum transtulit. Perniones sanat corium combustum, melius si ex vetere calceamēto, Plin. Cutis pedum & rostrorum bouis & ouis igni lento diu coquatur, donec veluti coagulum remittat: id exemptum siccatumq; in aëre perflatili, ad hernias commendatur, Syluius. De glutine ex corio bubulo eiusq; vsu medicinali, vide infra in Tauro: nam Græci taurocollam vocant. Fortior est medulla ceruina quàm bubula, Galenus ex Asclepiade. Boum medulla & seuum neruis commotis conferunt, & molliunt si inungantur, Rasis. Medulla bubula ex dextro crure priore trita cum fuligine, pilis, & palpebrarum vitiis, angulorumq; occurrit: calliphlebariq; modo fuligo in hoc vsu temperatur: optimè ellychnio papyraceo, oleoque sesamino, fuligine in nouo vase pennis detersa. Efficacissime tamen euulsos ibi pilos coërcet, Plin. Lucernam fictilem de papyro & medulla vaccina concinnato, atq; eius fumo siue fuligine, pro calliphlebaro vtere, quo palpebras exesas & glabras sæpius inungendo, decentissimas facies, Marcel. In variolis & morbillis, optimū est inungi medullis ossium boum vel ceruorū, Abynzoar. Medulla bubulina (fortè bubula aut bubalina à bubalo legendum) vel taurina liquefacta, tepensq; infusa auribus, plurimum prodest, Marcel. Vlcera oris emendat ceruina vel vaccina medulla cum resina, Plin. Ceruix boum si media intumuit comperimus aureum esse medicamentum ex pice liquida & bubula medulla & hircino seuo, & vetere oleo æquis ponderibus compositum atq; incoctum, &c. Columella. Medulla vaccina cum farina tenui subacta, & velut excoctus panis cibatui data, mirè dysentericum sanat, maximè si & caseus bubulus recens manducetur, Marcellus. Vituli aut bouis medullæ excoquuntur cum farina & cera, exiguoque oleo, vt sorberi possint, pro cœliacis & dysentericis. Medulla etiam in pane subigitur, Plinius. Vbi puer aphthas habeat, siliginem & medullam bubulam ac farinam, cocta in cibo exhibeto, si verò sugere nequeat, lienem bubulum in vino coctum ac tritum cum melle, in cibo dato, Galen. κ. τόπ. ex Apollonio. Plura de medullis in genere ex Galeno dicemus infra in Vitulina.

Seuum vitulinum seu bubulum contra venena quæ exulceratione enecant, auxiliatur, Plinius. Clauos seuum bubulum sanat cum thuris polline, Plinius. Lepras, furunculos, lichenes & psoras sal emendat cum passa vua exempto eius ligno, & seuo bubulo atque origano ac fermento vel pane, maximè Thebaicus, Plinius. Et alibi, In furunculis (inquit) illinitur seuum bubulum cum sale, similique modo caprinum. Sole adusta seuo bubulo cum rosaceo aptissime curantur, Idem. Suppuratio in bubus ferro rescinditur, expressus deinde sinus ipse, qui eam continebat, calida bubula vrina eluitur: vel si collui ea pars non potest, lamina candenti seuum caprinum aut bubulum instillatur, Columella. Boum medulla & seuum neruis commotis conferunt, & inuncta molliunt, Rasis. Sanguis bubulus concoquit abscessus, si cum seuo ad ignem emplastrum fiat: emollit etiam tumores duros. Rasis. Vlcera capitis subito nata sanantur, si asini stercoris succo, & scillæ contritæ quantum satis videbitur, & bubulæ adipis tantundem miscueris, atque ad capitis vlcera veluti ceroto vsus fueris, Marcellus. Oculorum epiphoras bubulo seuo cum oleo cocto illinunt, Plinius. Seuum bubulum cum adipe anserino tepefactum in aurium grauitate infundunt, Idem. Ad stuporem dentium arcendum, pinguedine aliqua expurgata, bubula vel anserina subunge, Oribasius synop. 3. Ad aurium inflammationes, adipem bubulum ac anserinum æquis partibus liquefactos instilla, Apollonius apud Galenum. Seuum vituli vel bouis cum adipe anserino impositum, rimas scissurasque oris optimè iungit, Marcellus. Vlcera oris ac rimas seuum vituli vel bouis cum adipe anseris & ocimi succo emendat, Plinius. Rigores ceruicum bubulo seuo (quod & strumis prodest cum oleo) optimè perfricantur: nam continuo mollescunt, & dolor omnis abscedit, Plinius & Marcellus. Datur & seuum vitulinum aut bubulum cœliacis & dysentericis, Plinius. Adeps bouis efficax est vitiis sedis, Plinius. Igni sacro: *Vel tu vicino seuum bouis igne remittes, Mollitumq; lines.* Serenus capite quadragesimo primo. Taurinus adeps, bubulus, & vitulinus aliquantum adstringunt, Dioscorides: Reprehenditur autem à Galeno libro vndecimo de simplicium pharm. facultatibus, capite quarto, quòd adstringendi vocabulo abutatur, vt cum caprinum adipem suillo magis adstringere scribit, cum acriorem esse scribere debuisset: quæ tamen interpretatio iam citato Dioscoridis loco de tauri, bouis, & vituli adipe non conuenire videtur. Porrò bubulum seuum, renibus maximè detractum, exemptis membranis, aqua marina ex alto petita eluendum est: mox in pila tundendum diligenter, affusa maris aqua. Cum verò dissolutum fuerit, in fictilem ollam coniiciendum, & marina aqua, quæ non minus dodrante supereemineat, proluendum: decoquendum donec omnis aboleatur odor, additis ad singulas seui Atticas minas, quaternis Tyrrhenicæ ceræ drachmis: excolatumque, detractis quæ pessum ierant sordibus, in nouo fictili reponendum, opertumque soli interdiu credendum, vt ad candorem reducatur, & odoris virus euanescat, Dioscorides: Ex quo infra etiam quomodo taurorum pingue priuatim curari debeat, præscribemus. Si sanguis reiiciatur, efficacem tradunt bubulum sanguinem, modicè & cum aceto sumptum. Nam de taurino credere temerarium est, Plinius. Sanguis vaccinus vulneri infusus, emanantem sistit sanguinem, Haly. Bubulus sanguis abscessus concoquit, si cum seuo ad ignem emplastrum fiat: emollit etiam tumores duros, Rasis. Panos idem & apostemata discutit, vt fel quoque & caro bouis si calida imponantur, Plinius. Canum scabies sanantur bubulo sanguine recenti, iterumque cum inarescat illito, & postero die abluto cinere lixiuio, Plinius. Tradunt Arcades quidem non medicaminibus vti, sed lacte circa ver, quoniam tunc maximè succis herbæ turgeant, medicenturq; vbera pascuis. Bibunt autem vaccinum, quoniam omniuoræ ferè sunt in herbis, Plinius. Vt in Arcadia bubulum biberent phthisici, lyn-

fici, syntecticiq́; , & cachectæ, diximus in ratione herbarum, Idem. Hippocrates in lib. de internis affectionibus in
3. splenis morbo per dies aliquot bubuli lactis quatuor heminas ieiuno dari iubet, tertia muriæ parte ammixta.
Idem in tabe dorsali bubulum lac per quadraginta dies propinat. Stomacho accommodatissimum caprinum,
bubulum medicatius, quo & aluus maximè soluitur, Plinius. Bubulum lac priuatim prodest his, qui colchicon bi-
berint, aut cicutam, aut dorycnium, aut leporem marinum, Idem. Cuncta venena expugnari eo tradunt Græci,
maximè supra dicta (id est, quæ rosiones vstionesque inferunt) & si ephemerum impactum sit, aut si canthari-
des datæ, vomitione omnia egeri, Plinius & Dioscorides. Venenis datis expellendis, *Lac asinæ, placidæq́; bouis
prodesse loquuntur*, Serenus. Cortex glandis (arboris, non fructus) decoctus lacte vaccino, serpentis plagæ illini-
tur, Plinius. Nitrum in facie exulcerationes sanat cum melle & lacte bubulo, Plinius. Lac bubulum oris vulnera
recentia ad sanitatem reducit, vt quidam citat ex Dioscoride. Lacte bubulo aut caprino tonsillæ & arteriæ exulce-
ratæ leuantur: gargarizatur tepidum, vt est expressum, aut calefactum: caprinum vtilius cum malua decoctum, &
sale exiguo, Plinius. Ægrotantibus ὀφθαλμίᾳ remedium est bouillum lac infusum, Strabo. Lac caprinum vel bu-
bulum vel ouillum recens mulsum, dum calet, vel etiam calefactum gargarizatum, tonsillarum dolores & tumo-
res cito sedat, Marcellus. Lac bubulum recens mulsum, & lento igne calefactum gargarisatumq́; arteriam constri-
ctam infuso catarrho, & fauces exasperatas, pristinæ sanitati restituta persanat, Marcellus. Picem præcoquam, siue
quam viscosam vocant, & rubricam Scythicam, quam alij pissasphaltum vocant, cum seui ceruini remissi cyatho
vno, & lactis bubuli vel ouilli pari mensura, si quis iam periclitanti phthisico in potu vel in cibo quotidie dederit;
mirè ei subuenit, Marcellus. Lac bubulum tepidum incoctum subinde sumtum, exulceratum quoq; stomachum
sanabit, Marcellus. Stomachum exulceratum lactis asinini potius reficit, item bubuli, Plin. Dolores stomachi le-
nit, & maximè his quibus tristitia aut desperatio accedunt, lac asininum, aut muliebre, aut vaccinum, silicibus in-
coctis potatum, Archigenes apud Galenum κατ. τόπ. Alui exulceratos fluores & tenesmos, ouillum bubulúmve
aut caprinum lac sistit ignitis calculis (interpres addit, marinis) decoctum, Dioscorides. Laborantibus tenesmo,
id est, qui de perfrictione assiduè sedere cupiunt, & nihil deiiciunt, lac bubulum decoctum frequenter potum,
maximè prodest, Marcellus. Tenesmus, id est, crebra & inanis voluntas egerendi, tollitur poto lacte asinino, item
bubulo, Plin. In biliosis fluxionibus lac bubulum aut caprinum tepidum recens mulctum auxiliatur in potu: aut
ad ignem decoctum, assiduéque agitatum, donec ad tertias sit reductum: quod ipsum & per fluuiales silices (χά-
λικας Græci vocant) ferrique laminas igni candefactas, ac in lacte extinctas, fieri potest. Cæterum in deco-
quendo superstantem concretionem siue spumam cochleari aut penna auferre oportet. Hoc enim nullum com-
pendiosius remedium ad fluxiones biliosas reperire possis. Quandoquidem autem febricitantibus lac ipsum in
nidorem aut etiam acorem conuerti consueuit, maiusque nocumentum quàm commoditatem inferre: tunc sa-
nè in præsens, ipsum exhibere vitabimus: aquæ verò quarta parte ad lac ipsum affusa, decoctionem faciemus, do-
nec dimidium eius consumatur, atque hoc modo exhibebimus, Aëtius. Qui eadem ferè etiam in cœliacorum diæ-
ta tradit, ita exhibitum simul sistere ac temperare fluxiones inquiens. Bubulum lac potum dysentericos iuuat,
Galenus. Bubuli lactis decocti potus inter cœliacorum & dysentericorum remedia numeratur: dysentericis addi
mellis exiguum præcipiunt: & si tormina sint, cornus ceruini cinerem, aut fel taurinum cumino mixtum, & cu-
curbitæ carnes vmbilico imponere, Plin. Contra rosiones intestinorum à medicamentis factas lac infunditur: Et
si vrat dysenteria, decoctum cum marinis lapillis, aut cum ptisana hordeacea. Item ad rosiones intestinorum bu-
bulum aut ouillum vtilius, Plin. Nostri vt dysenteriæ occurrant in vaccino lacte tepido stomoma siue aciem ferri
optimam nouies candefactam extinguunt, idque calidum propinant ægro. Nonnulli in aqua etiam ægro biben-
da aciem similiter extinguunt. Alij lac vaccinum in olla ad ignem ponunt, & duos lapides nigros fluuiatiles simul
& aciem candefaciunt, & lacti imponunt, ac ne exundet ebulliendo cauent: Lac ita medicatum quàm calidissi-
mum bibi præcipiunt. Aëtius de suppuratis renibus tractans, Lac (inquit) cum melle post puris eruptionem eis
præbendum: & primum quidem asininum aut equinum: ad vlcera enim repurganda conducit: quum verò re-
purgatione amplius opus non habent, & morsus fiunt obtusiores, indigetque æger nutrimento, tunc etiam bu-
bulum lac eis exhibendum duarum aut trium heminarum mensura. Conceptus adiuuari aiunt vaccini lactis potu,
Plinius. Vulnerato intestino respiratio prodit infernè inconspicua iuxta vulnus, & euacuantur pectora: Dato
igitur lac & vinum, pari aquæ mensura ammixta, Hippocrates lib. 2. Epidemiorum, sectione 6. Et alibi eodem li-
bro, Capitis os (inquit) si doleat fractúmve sit, lac vinumque pari modo propinato. Nostro tempore aliqui ad-
uersus quartanam remedium prædicant, si ex vino & lacte confusis liquor in balneo Mariæ (vt vocant) extractus
per aliquot dies bibatur. Præterea Hippocrates in libro de natura muliebri, Cum fluxus albus abortus fuerit, qui
vel ventris mouet profluuium, vel ad vterum vertitur, &c. pharmacum bibi iubet, à quo superna purgentur, & lac
asininum. Postquam autem (inquit) infra purgata fuerit, bubulum lac bibat ad dies quadraginta, si poterit, me-
racum (vt Cornarius transfert, in Græco est, ἄκρητον οἶνον) sub dio per noctem expositum, quarta aquæ parte am-
mixta, & quæ sequuntur: iubet autem aquam paulatim imminui; & eius loco plus lactis tepidi recens emulsi ad-
misceri, donec rursus ferè merum lac fiat. Nam ἄκρητον non de vino solum dicitur, sed de quouis mero & non mix-
to. Totus sanè ille apud Hippocratem locus, difficilis mihi & obscurus videtur. Hoc saltem nobis si non ex isto
loco, ex superioribus tamen constat, vinum lacti permixtum inter remedia quondam fuisse. Sanos verò in cibo
idem facere nostrates metris huic argumento accommodatis reprehendunt, quorum hic sensus est, Lac non
Lyæo de iecore Est abluendum, sed liquidis Argenteisque nymphis Ei, qui diu frui volet Dextra valetudine:
Nimirum quod facile lac vino mixtum acescat, & simul in ventriculo corrumpantur: aut etiam fortè coagulan-
di in eo lactis periculum sit. Auicenna certè Empiricos Indos aliosque docere scribit, lac cum acidis vel acetosis
edendum non esse, quoniam diuturni morbi inde oriantur, vt lepra & alij. Aëtius de cura melancholiæ, Vtile est
(inquit) lactis sero ventrem subducere: veruntamen id non sit, quod ex caseo fuerit expressum: melius est enim
id, quod per decoctionem ex lacte separatur, præsertim equino vel bubulo, &c. Serum de lacte bubulo, adiecto
melle & sale, quantum satis sit, potui sumptum, morantem aluum impellit, Marcellus. Idem ante omnia ortho-
pnoicis prodest cum nasturtio, Plinius. Tumores præter naturam maturat efficacissimè lac bubulum cum sterco-
re bubulo & mica panis, Incertus. Medulla vaccina cum farina tenui subacta, & velut excoctus panis cibatui da-
ta, mirè dysentericum sanat, maximè si & caseus bubulus recens manducetur. Marcellus. Ad omnes epiphoras
ventris, caseum vaccinum mollem calidum imponi oportet, quo tempore dysentericis potiones ferro candenti
calefactas dari conuenit, Idem. Caseus recens vaccinus cœliacis & dysentericis immittitur: Item butyrum hemi-

nis quatuor, cum resinæ terebinthinæ sextante, aut cum malua decocta, aut rosaceo. Sextius eosdem affectus caseo equino, quos bubulo tradit, Plin.

Bouis capiti lapillum tradunt inesse, quem ab eo expui si necem timeat: inopinatis præciso capite exemptum adalligatumq; mirè prodesse dentitioni: Item cerebrum eiusdem ad eundem vsum adalligari iubent, Plin. Ex eadem aqua, de qua bos aut asinus biberit paululum sumptū & potatum, tollit efficaciter capitis dolorē, Marcellus. In iuuencarum secundo ventre pilæ rotunditate nigricans tophus reperitur, nullo pondere: singulare (vt putant) remedium ægrè parientibus, si tellurem non attigerit, Plin. Et alibi lapillum memorans, qui in ceruis reperiatur, subdit: Nam de pumice, qui in vaccarum vtero simili modo inuenitur, diximus in natura boum: non alium quàm citatum iam locum significans. Linguæ exulcerationi & arteriarum prodest ius omasi gargarizatum, Plin. bubuli accipiendum puto, de illo enim lacte proxime dixerat, quanquam simul etiam de caprino. Iecur vaccinum cœliacis & dysentericis medetur, Plin. Iecur bouis vstum potumq;, ventris & sanguinis profluuium inhibet, Haly. Lycium Indicum aliqui felle bubulo adulterant, Plin. Vaccinum fel validius est quàm aliarum quadrupedum. Miscetur emplastris ad vlc[illegible]a quæ erysipelati & dolori vehementi iunguntur, Auicenna. Fel tauri calidius est, magisq; desiccat quàm boum castr[illegible]orum, Galenus. Fel boum melli admixtum, ferrum infixum vel spinam extrahit. Bdellium in eo dissolutum iuncto aceto, & fistulę infusum iuuat, Rasis. Permixto alumine & myrrha fel bubulum ad crassitudinem mellis subactum & illitum, ea quæ veretris serpunt, mira celeritate persanat: supra etiam beta vino cocta rectè imponitur, Marcellus: apud Plinium verò lib. 28. cap. 15. sic legitur, Vitia quæ in verendis serpunt, fel bubulum sanat, cum alumine Ægyptio ac muria ad crassitudinem mellis subactum, insuper beta ex vino cocta imposita, vt caro quoq; bubula. Panos & apostemata in quacunq; parte fel bubulum discutit, vt sanguis etiam & caro bouis calida imposita, Plin. Strumas discutit fel aprinum, vel bubulum tepidum illitum Plinius. Marcellus non aprinum sed caprinum ad strumas commēdat, his verbis: Fel bubulum vel caprinum ad incipientes strumas optimè facere experimenta docuerunt. Nam penitus crescere non sinentur, si eo adsiduè tangantur. Cicatrices nigras reducit ad candorem, cum felle bubulo erucæ semen, Plin. Ad anginam, Bouis masculi felle collum oblinito, Galen. eup. 3. Bubulum fel cum nitro & cimolia furfures amolitur, si caput inde lauetur, Auicenna. Fel bouis cum plurima aqua manus dealbat, Cardanus. In vsu est etiam ad collyria contra vngues oculorum. Fel vaccæ nigræ, si eo illinantur oculi debiles scripturam amilli non percipientes, prodest, Rasis: quid sibi velit vox amilli non assequor: sensus forsitan est, iuuari eos qui scripta remotiora legere nō possunt, quos Græci μύωπας vocant, luscio sos vel luscitiosos Latini: Plinius tamē nyctalopas lusciosos interpretatur, eorumq; oculos felle capræ à quibusdam inungi scribit. De liuoribus oculorum: Erucæ semen recens cum felle bouino cataplasmatis modo impones, Gal. eup. 2. Quibus furfures caput occuparunt, his cum fœnograeco, betæ succo, ac nitro præfrictis & extersis, cimoliam felle bubulo ac suillo acetoq; subactam illine. Deinde post horam ablue, atramentumq; sutorium ac nitrum cum oleo trita illine, Archigenes apud Galenū. In felle boum inuenitur aliquid lapidi simile, figura annuli, quod philosophi vocant alcheron, quod tritū & naribus attractū, aciem oculorū promouet, & prohibet ne quis humor descendens in oculis colligatur: Itē si magnitudine lentis inde capiatur cum succo betæ, & hauriatur naribus, comitialibus prodest. Quod si desit alcheron, substituitur ei sesquidenarius de felle tauri nigri, Rasis. Hunc lapidē in felle bouis repertū, aliqui etiam guers & massatū vocant, vt Matthæus Syluaticus scribit, Arabica nimirū dialecto. Vide in felle tauri infra. Ad calculū renū vsurpatur lapis citrinus, qui inuenitur in cysti fellis vaccæ, in libro de medicinis expertis in duabus compositionibus diuersis. Fel bouis tinnitui & sonis aurium intestinis medetur, si cū gossipio imponatur: & si cū oleo instilletur, contractū ex frigiditate dolorē aurium lenit, Haly. Aduersus grauitatē audiendi fel bubulū cum vrina hirci, auriculæ quæ molestiā surdiginis patitur, instillabis statimq; subuenies, Marcel. Si grauitas sit audiendi, fel bubulū cum vrina capræ vel hirci medetur, vel si pus sit, Plin. Fel testudinum cū vernatione anguiū aceto admixto, vnicè purulētis auribus prodest: Quidam bubulū fel admiscent, decoctarumq; carniū testudinis succū addita æque vernatione anguiū: sed diu in vino testudinē excoquunt, Plin. Senectus serpentiū (quæ nō vetustior anno sit) feruēte testa vsta instillatur auribus rosaceo admixto, cōtra omnia quidē vitia efficax, sed contra graueolentiā præcipue: aut si purulentæ sunt ex aceto, melius cum felle caprino vel bubulo aut testudinis marinæ: Idē alibi, Auriū dolori & vitiis medetur fel apri vel suis vel bubulū, cum oleo cicino & rosaceo æquis portionibus: præcipuè verò taurinū, cum porri succo tepidū, vel cum melle si suppurent: contraq; odorē grauem per se tepefactū in mali corio, Plin. Fel anseris cū felle bouis & succo daphnæ, surdos sanat, Kiramdes. *Felq; bouis surdis etiam prodesse loquuntur, Si iungas olida graue quod iunxêre capellæ*, Serenus. Bouis felle palatum illinitur ad prouocationem, Auicenna: fortè apophlegmatismum, id est, pituitæ à capite detractionem prouocationis vocabulo accipere conuenit. Sunt qui morbum regium pelli credant fascia linea in bubulo felle calido tincta, & corpori sub costis incincta: quod triduo faciendum aiunt, ita vt quotidie renouetur medicamentum. Si mulier diu non concepit, mensibus apparentibus tertia aut quarta die, alumen tritum vnguento dilutum, lana exceptum apponat, & per tres dies appositum habeat: tertia verò die fel bouis radito, & ramentum oleo dilutum ac subactum, linteo exceptum apponito, & tres dies appositum habeat: sequenti verò cum viro concumbat, Hippocrates in libro de natura muliebri. Induratam vuluam aperit fel bubulum rosaceo admixto, foris vellere cum resina terebinthina imposita, Plinius. Ad talpas (sic dictos abscessus) locum prius mulso eluito, deinde bubulum fel iniicito, Galenus eup. 3. Fel bouis mixtum vino & medullæ colocynthidis ac melli, ano illito, aluum proritat, Rasis. Hæmorrhoides aperit, Auicenna: in quem vsum Galenus & alij taurino præcipuè vtuntur. Mariscę aut fici vt quidam scribunt, si felle bubulo linantur, indubitanter abolentur. Genus maligni & depascentis vlceris in tibiis præcipuè, quod nostri lupum vocant, sanari quidam promittunt, imposito cataplasmate, ex succo carlinæ (qui radice contusa expressus sit) & chelidonij maioris & felle bubulo, ita vt partes singulorum æquales misceantur. Fel bouis destillatum, summum remedium doloris capitis febrium: prouocat etiam somnum si applicetur supra tempora, Incertus. Fel, præcipuè bubulum, illitum mammis, facit, ne lac in eis grumescat, Aëtius. Lien bubulus in melle editur, & illinitur ad lienis dolores: ad vlcera manantia cum melle, Plinius. Inueteratus ex vino datur ad lienem sedandum: recens autem assus vel elixus in cibo, Plinius. Vlcera in facie tolluntur membrana è partu bouis madida. In vesica bouis allij capita viginti tusa cum aceti sextario imponuntur ad lienis dolorem, Plinius. Aeris florem tritum bene cum sinapi, aut etiam solum, mittes in acetum, simulque in bucculari decoques: ita vt aliquandiu illic bulliant, & ad similitudinem pulticulæ spissentur: postea in vaccinam vessicam calida ea transferes, ita vt duobus digitis liquori huic vessica maior sit,

tem

tum spleni satis calidum medicamen adpones, ligabis fascia, tertia die solues, mirabili gratulaberis remedio, Marcellus. Ad colicam remedium vsu persæpe comprobatum ab amico quodam accepi nuper huiusmodi: Later ignitus & fascia madente inuolutus, pedibus ægri in lecto bene cooperti applicetur, & præterea panni calidi: Mox lac caprinum prius feruefactum in vesicam bubulam infundes (vel spongia excipies, & paropside lignea operies ne distillet:) & vmbilico impones quàm calidissimum. Hinc sudor copiosus manabit: proinde ne aluus sistatur, simul etiam parum olei ægro propinetur: quod & ipsum aliqui calidum bibi volunt. Boues ne infestentur à muscis, bubulam saliuam illine, Africanus. Aiunt si bouis castrati vrinæ cinis arboris myricæ immisceatur, vel in potu, vel in cibo, Venerem finiri: Carboque ex eo genere vrina ea restinctus in vmbra conditur: idem cum libeat accedere, resoluitur, Plinius. Si quis se infundat in vrina bouis, stomacho ob frigiditatem ægro conducit: item ad hæmorrhoides, Haly. Vrinam tauri maximè, aut certè bouis vetustissimam, in ollam nouam angusti oris infundito, & aceti tertiam vrinæ partem, ac myrtum contusam ammisceto, deinde testas pro ollæ magnitudine satis multas, igni candefactas in ollam coniicito, posteaque hominem inclinatum apposita ad ollam aure, fomentum admittere iubeto. Circum aurem verò fasciculum ex lana in orbem circumponito, ne videlicet circumsitæ partes exurantur, Apollonius apud Galenum. Nostro tempore quidam militibus quos dira oris vlcera populari lue per exercitum grassata vexabant (nostri vocant *die brüne*) vaccarum lotium gargarisandum dedit, ac plerosque magno lucro suo curauit. Vulnera facta igne, dum sanescunt, defricare bubula vrina conuenit, Columella vbi agit de cauteriis boum ad epiphoras oculorum. Suppuratio boum melius ferro rescinditur, quàm medicamento: Expressus deinde sinus ipse, qui eam continebat, calida bubula vrina eluitur, &c. Columella. Corni arboris flore degustato, aluo concita moriuntur apes, remedium præbere eis vrinam hominum, vel boum, Plinius.

Stercus animalium vim habet maximè digerentem. Verùm stercus humanum ob fœtorem abominandum est. At bubulum, caprinum & ex aliis quibusdam animalibus, neq; grauiter olet, & multa experientia non tantum nobis, sed & aliis medicis me natu maioribus comprobatum est, Galenus de simpl. medic. facultatib. lib. 10. cap. 17. Et mox cap. 23. Stercus bubulum (inquit) pro pastu vario exiguam habet differentiam, estque & ipsum facultatis exiccatoriæ. Verùm attractoriam etiam obtinet, vt monstrat dum apum vesparumq; morsus iuuat. Quanquam hæc vt à proprietate substantiæ totius iuuentur fieri potest. Cæterum medicus quidam medicamentorum peritus, in Mysia quę in Hellesponto est aqua inter cutem laborantes bubulo stercore oblinens, in solem exponebat. Atque hic ipse imposuit & partibus rusticorum phlegmone obsessis, humidum illud vere collectum, cum herbam boues pascuntur. Manifestum autem est hoc esse alio moderatioribus multò viribus: dico autem aliud cum paleis vescuntur. Nam hoc medium est inter id quod modo diximus, & quod prouenit ab erui pastu. Liquet ergo, quemadmodum id quod ex pascuo herbaceo prouenit, ad phlegmonas accommodatur, sic istud aqua infestatis esse idoneum. Scire tamen oportet, omnia id genus medicamenta duris agrestium hominum corporibus aptari, nempe fossoribus & messoribus, & qui opus obeunt tam validum: in quibus vtique Mysius ille medicus & ad chœrades adhibeat, & ad tumores omnes scirrhosos, ex aceto in cataplasmatis formam compositum imponens. Hæc Galenus. Illinitur in his quæ rumpere opus est, fimum bubulum in cinere calefactum, aut caprinum in vino vel aceto decoctum, Plinius. Boas fimum bubulum, vnde & nomen traxêre, abolet, Idem. Medetur aduersus apum & vesparum ictus, Rasis: & Galenus, vt supra recitauimus. Omnes tumores & abscessus calidos cum aceto impositum sedat, Anicenna: & Galenus, vt paulò antè dictum est. Igni sacro vitulinum fimum recens illinitur, vel bubulum, Plinius. Armentariæ bouis fimum si recens admoueatur, vulnerum inflammationes mitigat: Foliis autem inuoluitur, & calfactum cinere feruenti superponitur, Dioscorides. Illitum ex aceto duritias, panos, & strumas discutit, Idem. Abscessus crassos dissoluit, Haly. Fimum bubulum cum melle recentia vulnera non patitur intumescere, Plin. Ad scrophulas & parotidas quæ sunt apostemata secus aures, stercus bouis aut capræ coque in aceto & appone, Gal. eup. 2. Quemuis tumorem sedari aiunt farina hordei cum stercore bubulo vel caprino cocta, Author obscurus. Ad vlcera antiqua tibiarum quidam hoc arido medicamento vtuntur: testæ ouorum, veteres calceamentorum soleæ, & bubulum fimum de mense Maio, arida teruntur, & insperguntur vlceri: superinditur etiam typha palustris: sic vlcus exiccari aiunt. Fimum bubulum naribus inflatum, sanguinis profluuium cohibet, Rasis. Aliqui ad eundem vsum acetum addunt: Alij non ipsum, sed eius cinerem inflari iubent, vt Haly. Fimus bouis folio inuolutus & calefactus in cinere varicibus applicatur, Rasis. Conuenit etiam abscessibus qui post aures fiunt, Auicenna. Bubulum fimum feruens ex aceto decoctum, strumas discutit, Plin. strumas & alios scirrhosos tumores, vt supra ex Galeno relatum est. Ad strumas facit fimus bubulus cum aceto elixus & illitus: hoc etiam indurato, omnes tumores probè discutit. Nic. Myrepsus. Et rursus, fimum caprinum aut bubulum elixum, aut farinam eruinam cum vrina pueri non corrupti, & vino, si placet, exiguo excepta impone, ac cum eis picis liquidæ & colophoniæ quantumuis & ceræ & olei, bene elixa ad emplastri formam redacta imponito, Idem. Magi fimi bubuli cinere conspersò puerorum vrina illinunt digitos pedum, manibusque leporis cor adalligant, contra quartanam, Plinius. Fimo bubulo vsto succum betæ admisceri, atque inde caput porriginosum lauari oportet, Marcel. Phthisicis prodesse tradunt, fimi aridi, sed pabulo viridi pasto boue fimum harundine haustum, Plin. Stercus vaccinum est ex medicamentis, quibus pulmoni, eiusque tabi, & similibus noxis medemur, Auicenna. Potum vel clystere infusum, ventri ob intestinorum vlcera fluenti salubre est, Rasis. Morbum arquatum pelli ferunt recentiores quidam, si è bubulo fimo recente (aut viridi, vtrumque enim ex lingua nostra transferri potest) liquor in chymistico instrumento separatus potetur. Ad coli dolorem: stercus bubulum recens exprime per linteum mundum, & succum eius in qualibet potione colico da bibendum, statim subuenies: quod remedium efficacissimum esse multa experimenta docuerunt, Marcellus. Germani (præsertim nostri) colicam etiam matricis vocabulo nominant, & quod absurdius est in viris quoque: celebratur autem etiam apud nos medicamentum illud Marcelli iam dictum: Fimum vaccinum nempe vino permiscent, succumq; linteo percolatum, ægroto calidum propinant. Alij hoc fimum magnitudine oui dimidiati quinq; vnciis vini permixtum colant, & minutim incisa addunt aromata, zingiber, caryophyllos, macis, & cinnamum. Hoc egrum, vbi primum noxam senserit, vna potione haurire, & insuper sudare præcipiunt. Bouis stercus aridum vstum, tribus cochleariis potum hydropicos iuuat, Galenus ad Pisonem, cap. 12. & Rasis. Ad hydropicos: Stercus bubulum accipito, si mas ægrotat, maris, si fœmina, fœminæ, in ollam nouam coniice, contege, operculum luto, ne diffletur, obline: ollam deinde super cinerem viuæ calcis per dies septem statue: octauo die detecta olla stercus exime, & aridum medicamentum vitreo vase repone, cùm vti voles,

 tres

tres ligulas ex vino per septem dies exhibeto, sed in vino rutam feruefacias: hæc potio bene facit, etiamsi tumores adsint & ædemata resiccat, euacuatq; per lotium ægrotus, etiam non potet per totum diem nisi ter, Galen. cup. 3. Hydropicis auxiliatur fimi ceruini, maximè subulonis, sed & bubuli (de armentinis loquor) quod bolbiton vocant, cinis cochleariorum trium in mulsi hemina: bouis fœminæ in mulieribus, & ex altero sexu in viris, quod veluti mysterium occultarunt magi, Plin. Hydropicus illitus fimo bubulo iuuatur, si diutius ad solem desiccetur, Antiquus quidam, & Galenus, vt supra ex eo citaui. Hydropico plurimum prodest fimo bubulo inungi ad solem, & confricari corpus totum, Rasis. Ex eodem arido, aceto optimo & aqua in mortario diligenter admixtis, cataplasma toti ventri calidum contra aquam citrinam (id est, hydropem) vtilissimè imponitur, Rasis. Prodest & vituli fimum, vt infra docebimus. Hydropicis pro cataplasmate stercus bouis armentariæ impone. Resicca autem ipsum stercus diligenter, & tritum in posca velut crudam hordeaceam farinam coque, inspersa sulfuris viui quarta parte. Cataplasma verò per omnem ventris amplitudinem impone, Archigenes apud Galenum. Bouis fimum coxendicis cruciatus fotu compescit, Dioscorides. Ischiadicis fimum bubulum imponunt, calfactum in foliis cinere feruenti, Plin. Fimum bubulum feruentem, quem in cinere ardenti calefeceris, coxarum dolori imponito, plurimum prodest, Marcell. Emplastrum ex eo fit ischiadi, Auicenna. Recens calidus podagram lenit, Marcellus. Recens cataplasmatis instar podagram impositus leuat, Rasis. Podagris medetur bouis fimum cum aceti fæce, Plinius. Priuatim suffitu fimi, quod à masculo boue redditum est, procidentes vuluæ reprimuntur, Dioscorides. Maximum beneficium præstat fimus masculi bouis, hystericis mulierum fumigatus propendentibus, Antiquus quidam. Aiunt & suffitu fimi è mare boue, procidentes vuluas reprimi, partus adiuuari, Plin. Hippocrates in libro de natura muliebri, vbi medicamenta refert mensibus & secundis detrahendis idonea, cum odoramenta quædam, (crocum, calamum, rosas, styracem, cneorum pauco melle subigenda) recensuisset, Hæc (inquit) suffiantur stercore bubulo: id velut acetabulũ olearium formetur, habeatq; fundamentum tenue, & sit siccum. Ignis autem sit sarmentitius, in quo stercus iaceat, & ex illo mulier insidẽs (περιβᾶσα) contecta suffiatur. Et paulo post, Stercus bubulũ, cedri ramẽta, & bitumen suffito. Et rursus, Stercus bubulũ contusum ac cribatũ, aceti dimidia mẽsura, & decocti erui dimidia adiecta, leniter pro fomẽto adhibeto, &c. Et paulo post initiũ eiusdẽ libri, aduersus aquã intercutẽ vteri, pharmacũ (inquit) deorsum purgans bibendũ dare oportet: post pharmacũ verò, vteros bubuli stercoris fomẽto fouere. Quibus bilẽ atram generantibus stomachus inflatur, armentariæ bouis stercus aridũ vino coctũ imponito, Galen. κ. τπ. ex Archigene. Aqua pota, quæ de bouis aut asini potu relicta est, capitis dolores sanat, Plin.

H.

Bos, ô bos, & datiuus pluralis bobus, vel secundũ veteres bubus, primã syllabam producũt: reliqui casus omnes corripiunt, Seruius. Πόρτις & πόρταξ (inuenio & πόρις) pro iuuenca dicitur à Græcis: itẽ δαμάλη Dorice & Poetice, vel δαμαλις, quam nos iunicẽ vocamus. δαμάλης verò iuuencũ significat, quem in Alexandri Cæsaris vita Lampridius damalionem vocauit. Vterq; sexus in moscho continetur. Photion damalin vocare omne animal existimat in iuuenta, Hermolaus Barb. & Aristophanes grammaticus: qui iuuencã etiam à Sophocle γηγενῆ βούβαλιν dictam testatur, & λεοντοχόρτων βούβαλιν apud Æschylũ legi. Videntur sanè autores non semper vituli & iuuenci discrimẽ obseruare, quod ab ætate est, cũ hic illo natu maior sit, (vt diximus supra in A. circa principiũ, & rursus circa finem.) Aristophanes iam citatus, Τὰ δὲ νέα. δαμάλαι, δαμάλιες, μόσχοι, πόρτιες. &c. Vnum nobis vocabulum est, *das rinduihe*, id est, bubulũ pecus, quo omnes eius secundũ sexum & ætatẽ differentias comprehendimus. Iuuencum vocamus *ein Zeytochß*, iuuencam *ein Zeytku*, reliquæ gentes circũloquuntur. Apud Suidã legitur γέγειαι βόες, αἱ ἀρχαῖαι, ὁ δὲ ποντικῷ γένος. Κάμινοι boues sunt εὐπαλαγοι, ἰσχυροί, εὔισχιοι, id est, robusti, quadrati, costisq; & coxis plenis, Varinus. Γέρειον, quoduis animal quod immolatur: per excellentiam autẽ bos, Idem. Dionysius Siculus bouem nuncupabat garotan, Cælius. ζύγαινα βοῦς θήλεια. ὁ ἰχθὺς ποιός, Hesychius. Βοῦς genitiuũ facit βοὸς, vel βοῦ poetice, accusatiuũ βόα vel βοῦν. Iones & Attici in fœminino genere proferunt, vt etiam ὄις, ἵππους, ἡμιόνους, & κύνας. Significat autẽ non singulos tantum, sed etiam gregem aut armentũ boum, Varinus. Βοῦς à βῶ τὸ τρέφω. Τὸ τρέφον ἡμᾶς ζῶον ἐκ τοῦ περὶ τὴν γῆν ἐργασίας. Etymolog. quidam ἀπὸ τῆς βοῆς à mugitu dictũ volunt. Græci βοῦς nominari aiunt commissuras futurarũ in tunicis, Pollux. Βοῦν etiam appellare licebit chytropodem, qui anthraciũ aliâs, & λάσανα τὰ, & ἐσχάρα, ἐσχάριον, & χυτροπόδιον vocatur, Idẽ. De boue pisce plano cartilagineo alius est dicendi locus. Salpã quoq; piscem aliqui βοῦν vocabant. Plinius lib. 8. tradit elephãtes Italiam vidisse primum Pyrrhi bello, & boues Lucas appellasse, in Lucanis visos. De boue placenta mox inter prouerbia dicemus. Βοῦς pro corio bubulo, totũ pro parte, vt elephas etiam Græcis pro dente solo, Eustathius. Βοῦς etiam, apud poëtas præcipue pro βοῦς ponitur, & à grammaticis exponitur, scutum, pelta, ὅπλον, corium, piscis quidam. Βοῦν ἀζαλέην apud Homerum, vt alibi βόας αὔας, & alibi Χαλκῷ τε ῥινοῖσί τε βοῶν ἑπταβοείων, ad differentiam τῶν ὠμοβοείων, id est, crudi corij bubuli, Varinus. Γηγενέος, βοῦς exponitur apud Suidam & Varinum. Mensem principis diei ratione Orpheus μονοκέρωτα μόσχον, id est, vnicornem vitulum nuncupauit: cuius rei meminit super Iliados primum Eustathius. Siquidem mensis simpliciter, vt generationis effector, bos appellatur. Quòd verò habeat tunc primam substantiæ domesticæ ἔκφανσιν, moschos, id est, vitulus, vel (vt inquit Eustathius) διὰ τὸ νεάζειν ἀεὶ ἐφ' οἷς ποιεῖ, Cælius. Armenti descriptio inter Claudiani poëmata extat.

Bubulus, idem quod bouinus, vt lac bubulum, Plin. lib. 28. Stomachum exulceratum lactis asinini potus reficit: item bubuli. Sic bubulum pecus, Varro 2. de Re rust. Bubulum monumentum ioco dixit Plaut. Sticho. Sunt qui & bouillum rectè dici putant, & citant Plinij locum, Bouillæ carnis iure facile curatur, quem nos in Plinio nusquam reperimus. Bubulinum pro bubulum apud Marcellum empiricum, vt bubulina medulla: Eadem voce vtitur Platina. Βοΐδιον bucula est, trisyllabum pro tetrasyllabo βοΐδιον, dicitur & βοϊδάριον, in auibus Aristoph. Ceruus est animal adeò simplex, vt equo aut bucula accedente propius, hominem iuxta venantem nõ cernat: aut si cernat, arcũ ipsum sagittasq; miretur, Plin. Vaccinus adiectiuũ nomẽ à vacca, lac vaccinũ, apud Plin. Quod scorta passim vacchas nũcupamus, ex antiquitate profluxit, in comœdiis quippe Aristophanis comperitur fuisse Athenis celebres meretriculas Cynnã & Salauacchã, Cælius. Πέταλα βοῦς, ὁ πέταλοι μόσχοι, apud Varinum: & βοῦς πετηλὶς, qui cornua habet ἀναπεπταμένα, reflexa. Tauras vaccas steriles dici existimãt, hac de causa, quod nõ magis quã tauri pariãt, Festus. Columella lib. 6. Et vtiq; tauræ quæ locũ occupant fœcundarũ ablegandæ. Varro lib. 2. de Re rustica, Quæ sterilis est vacca, taura appellatur. Bouis & vaccæ epitheta hæc reperimus: Arator, armosus, agrestis, agricola. Æripes Ouidio. qui habeat pedes tanquam ex ære solidos. Albus, Horatius in Carmine Seculari, Quiq; vos bobus veneratur albis. Cerebrosus, Columella 2. 11. Contumax. Crud. Horat. Epod. Candens. Corniger. Cornupeta. Decori ab aspectu, Colum. Durus. Durissimi, Colum. Formosæ, Ouid. 1. de Arte. Ferus. Hirsutus. Immunis aratri, Ouid. Metam. 3.

Metam 3.Incustoditæ,idem Fast.1.Indigena,Ouid.Amor.3.Indomita,Valer.lib.4.Argo & Porphyr.Intacta,id est iugum non passa,Horat.Epod.9.Lectus,Ouid.Metam.6.Minaces,idem Metam.11. Nitida & niuea, Ouid. Omniuoræ in herbis,Plin.25.8.Opimi,Varro de Re rust.2 1.Otiosus,Horat.Carm.3.Passa iugum,Ouid.Metam.3.Pasti,Verg.Aeg.5.Patuli, quorum cornua in diuersum supra modum patent, Plautus, Pauidi, Claudian.Panegyr.3. Perdomiti,Colum.6.2.Piger,Horat:Epist.1.Tolerantes laborum, Colum.Ruricolæ, Ouid.Fast.1. Boues perpetuo epitheto toruos poetæ vocant,quòd præcipua frontis asperitas in hoc pecore apparet:Claudianus, *Vitulum non blandius ambit Torua parens*, id est vacca. Vnde Toruitas,vt Pompeio placet,quasi taurorum acerbitas ducta. Tardi,Ouid.Amor.1.Trux. Tumidus. Tutus, Horat.Carm.4. Validus. Vetulus, Iuuenalis Sat.10. Armenti epitheta,bucerum,validum,montanum,toruum, spumans, lanigerũ,discolor. Buceriæ,boum greges.Lucret.lib.2.
10 Buceriæq; greges Nonius.Bucerus,a,um,vt Ouid.6.Metam *Armentaq; bucera pauit*, id est boues ipsos valde cornutos Lucret.lib.5. *Lanigeraq; simul pecudes, & bucera secla*, hoc est boues. Iuuenci & iuuencæ epitheta, cornigeræ,formosæ,fortes,laborifer,lunati fronte. petulans, torua fronte, pulcher,rudes operum, toruus, validus. Iuuencus de homine quoque iuuene, Horat.lib.2.Carm. *Te suis matres metuunt iuuencis, Te senes parci, miseræq; nuper Virgines nuptæ.* Porphyrion.Iuuenci ergo non tantum boues dicuntur,sed homines:quamuis in vsu sit,vt non nisi per diminutionem iuuenculos dicamus.Catullus ad puerum,Epigr. *Qui flosculus es iuuenculorum.* Ouid. Epist.5. *Graia iuuenca venit.* Plin.lib.10. Ex ijs iuuencæ plura quam veteres,sed minora oua pariunt:de auibus. Ἀργοὶ βόες apud Homerum,non albi,cum nigri mortuis immolarentur:neq; veloces,hos enim εἰλίποδας vocare solet poeta:sed qui iam excoriati propter pinguitudinem albi apparent. Οἴνοπες, qui vini colorem referũt, nigri: quo sensu etiam οἴνοπα πόντον poeta cognominat. Βόες ὀρθόκραιραι quibus erecta sunt capita:nam κραῖραν Attice caput est.
20 Εἰλίποδες βοῦς,qui pedes inter ambulandum conuoluunt, Pausanias mulieres etiam εἰλίποδας vocat. Ἕλικες, eodem sensu quo εἰλίποδες,vel quorum suffragines commode voluuntur aut flectuntur: vel nigri (vt & ἑλικὸν ὕδωρ aquam nigram interpretantur:) vel qui cornua habent ἑλικοειδῆ, hoc est intorta. Hæc omnia in Varini Lexico legimus. Βοῦς εὐκέραος & εὐρυκέρως. Theocritus. Βόες κεραοὶ cornuti dicuntur ab Homero. Καλαὶ βόες εὐρυμέτωποι ab eodem dicuntur Solis boues,Odyss.μ. Et Iliad.ψ. Diomedes Euryalo dat ἡμίονον ταλαεργὸν vel βοῦς ἀγραύλοιο Achilles autem cursu certantibus præmia proponit primo craterem argenteum,secundo βοῦν μέγαν καὶ πίονα δημῷ. In eodem libro dicitur Aiax Oileus inter currendũ lapsus esse cum calcasset βοῶν ὄνθον ἐριμύκων. Item Iliad.λ. βοῦς ἀγελαίη dicitur. Βοῶν ξανθὰς ἀγέλας vocat Pindarus in Pythijs. Μυκητᾶν ὄπισθε βοῶν,id est o bubulce, Theocritus.Id 8. Pharos aratio est,& bouis etiam epitheton,Cælius ex Varino. Boarium,quod ad bouem pertinet. Arua boaria, in quibus boarium forum Romæ fuit.Propert.lib.4.Eleg. *Aruaq; mugitu sancite boaria longo.* Festus tamen boarium forũ Ro-
30 mæ dictum ait,quòd ibi venderentur boues:& Plinius bouem æreum ex Aegina captum in eo conspici scribit, & Herculis cognominati Triumphalis statuam. Bucardia gemma bubulo cordi similis, Babylone tantum nascitur, Plinius. Lappæ boariæ radix è vino pota articulis medetur,Plin.Ego hanc Dioscoridis Arcion esse iudico, quã à Romanis personatiã & lappam vocari scribit.Accedunt etiã vires similes: Radix enim eius (codẽ teste) concisa & emplastri modo imposita,obortos membrorũ fractis ossibus circa articulos dolores sedat. Vulgo lappam maiorem & bardanã appellant.Boariæ nomen ei factũ crediderim,quod cũ procera sit,bubus facile adhæreat:vt lappa canaria canibus,quæ à reliquis eiusdẽ nominis(Plinij verbis vtor)sola humilitate differt. Cunilam bubulã origanum syluestre Græcorũ esse Io.Ruellius lib.3.ca.25.de stirpibus validissimis argumentis cõuincit.Ego bubulam appellatã cõijcio,quòd inter boum remedia forte olim in vsu fuerit, quanquã apud scriptores in Hippiatrica solum mentionẽ eius inueniam:sic enim scribit Columella lib.9 cap.30. Si bilis molesta iumẽto est,venter intume-
40 scit,nec emittit ventos.Manus vncta inseritur aluo,& obsessi naturales exitus adaperiuntur, exemptoq; stercore posita cunila bubula,& herba pedicularis cum sale trita,& decocta,melli miscentur, atq; ita facta collyria subijciuntur,quæ ventrem mouent,bilemq; omnẽ deducunt,Hæc ille.Est & butes origanũ apud Cydoniatas, idẽ nimirum bubuio,vt vel nomine proditur.Crateuas apud Græcos Ligusticum falso cunilã appellat: cæteri ferè conizoides,cunilaginẽ,Plin.Nicander syluestre origanũ cunilam (κονίλην) & panaces Heracleũ vocat. Paronychiã herbam Romani bouinalẽ vocabant.Femur bubulũ appellatur herba,neruis vtilis, recẽs in aceto & sale trita. Pli. Videndum an eadem sit,quam alibi scribit myriophyllon dici,in Hetruria, qua boum nerui abscissi addita axungia solidentur. Βοώδη ῥήματα,id est,bouina verba,grandia,sublimia,superba,& soni plena apud Aristophanem interpretantur. Βοεῖαι,coria,scuta,& lora bubula exponunt:βοεῖα,δέρματα, ἀγροικικά. Cretenses βωνίαν vocant vestibuli ianuam,id est primam à via ingredienti. Fœnogræcum aliqui buceras vocant, quoniam corniculis semen est si-
50 mile,Plin.Alibi apud eundem buceros legitur,nimirum βούκερως vt rhinoceros.sunt qui buceron scribant. Apud Varinum pro eodem semine βούκερας legitur:Buceraon appellari etiam anagallidem herbam Menetheus testis est, Galenus in Glossis. Βουκέραις fons est Platearum:item Βουκέρας lacus sic olim dictus,nunc vero genus herbæ. Vitem nigram aliqui bucranion vocitant: idem nomen aliqui antirrhino tribuunt. Buglossos boum linguæ similis, Plin.Ego similitudinem istam ad figuram pariter & asperitatem refero: vtrunque borragini nostræ conuenit: quanquam & aliæ quædam herbæ ad buglossi descriptionem accedant, omnes ferè viribus eisdem præditæ, vt supra ostendi.Cato cap 4.de insitione loquens:Insuper (inquit) lingua bubula obtegito,si pluat ne aqua in librũ permeet:eam linguam insuper librum alligato,ne cadat.Citat hunc locum etiam Plin.17.14. & herbæ genus interpretatur. Arabica & Persica nomina huius herbæ & generum eius inuenio,marmacor,marmues, sumuse, scalue,alsafrens sumuse,meisidas,keuzauguen.Syluaticus betonicæ quoq; tribuit linguæ bubulæ vel equinæ nomen.
60 Cirsio folia bouis linguæ similia,minora,subcandida Plin.Aliqui buglossum magnam pro cirsio dixerũt. Βουμανὲς & βούμαστος genera sunt herbarum, Varinus.Buphthalmus similis boum oculis, Plin.Romani olim boariã vocauerunt. Herba hæc apud nos in cibum venit, Varin. Arabice chiaugesem nominatur. Ebensis in lib.de simplicibus medic.albehar buphthalmũ facit:cũ alij ocimi genus esse scribãt. Aizoon maius alij buphthalmon vocãt,alij zoophthalmõ,Plin.Apud Dioscoridẽ bubophthalmos inter eiusdẽ herbæ nomẽclaturas legitur.Boephthalmõ Osthani sideritis.Boanthemõ Galenus in Glossis buphthalmõ exponit,quod & chrysanthemõ vocetur. Bupleurũ, genus oleris, Varin. Describitur à Plinio herba sponte nascens, caule cubitali folijs multis longisq;,capite anethi: laudata in cibis Hippocrati,& Nicãdro in medicina. Meo quidẽ iudicio inter pastinacas erraticas cẽseri debet, quibus & descriptione & facultatibus fauet. Bupleurum,bouis costa,& est dulbub, Syluaticus. Dulbub autem quid sit nondum reperi. Βούπεινας vel βουπίνης potius, genus oleris syluestris simile sinapi, Varinus. De hoc
70 pluribus in bupresti insecto Βούπτιλον, trifolium herba, Varinus.Butomo Theophrastus folium reddit arundi-

naceum,angulare:caulem inoffensissimum, qui malū magnitudine sidæ proximum in lacu producat: fœminam sterilem esse,ad nexus vtilem,&c. Democritus in Geoponicis est author butomum in paludibus nasci, folia ferre irinis proxima,quibus boues iucundè vescantur,vnde nomen ei datum:vbicunq; prodierit,solum excauandis aquilegijs idoneum fatetur.Herbarij & officinæ,vt Ruellio placet,vocant hodie iuncum cabacinum,quòd folijs eius tegetes & sportulæ,sicut & sparto texuntur:nanque corbulas quibus ficus & vuas passas recondunt, corbas vel potius cabas solent appellare.

Bu particula in compositione,sæpenumero nihil aliud quàm magnitudinē innuit, Græci ἐπιτατικὸν μόριον vocant: sic etiam equi nomen propter corporis magnitudinem in compositis vsurpatur,vt hipposelinon, hippolapathon,hippognomon. Tauri nomine apud veteres omnia magna & violenta significabantur,vnde & βου particula,vt quibusdam videtur,à boue dicta est,Eustathius.Lapathorum generibus Solon bulapathon adiecit, radicis tantum altitudine differens,& erga dysentericos effectu,potu ex vino, Plin. Mihi quidem verisimile fit eandē esse hippolapathon à Dioscoride dictam,quæ rumicū maxima locis prodit palustribus, nec viribus à cæteris dissidet.Pro eadem hydrolapathum quoq; acceperim,cuius loci natales nomine produntur. Dioscorides trium rumicum,agrestis oxylapathi,& oxalidis,semina in aqua vinoúe contra intestinorum tormina vtiliter bibi author est. Oxylapathum quanquam passim nascitur,lætius tamen copiosiusq; in montibus, præsertim circa buum stabula,ipsis intactum.Bumasti vuæ tument mammarum modo,in pergulis feruntur albæ nigræq;,Plin. Varro bumammas vertit.Macrobius bumammias circa finem libri 3. Huius generis esse puto quas Arabes & vulgus hodie cibibas vel zibibas vocant.Fraxinum amplissimam lentissimamq; bumeliam vocant in Macedonia,Plinius. Gaza apud Theophrastum bubulam fraxinum reddidit.Illam esse puto ex qua mensæ elegantiores conficiuntur. Buselinon prodidere quidam differre breuitate caulis à satiuo & radicis colore ruffo,eiusdem effectus,præualere contra serpentes potum & litum,Plin.Menas apud Varronem, Noui (inquit) maiestatē boum, & ab his dici pleraq; magna,vt βούσυκον,βούπαιδα,βούλιμον,βοῶπιν. Sunt autem busyca grandiores & fatuæ fici authore Festo: vulgo mariscas ficus nominant,Ruellius.Ego quasdam ficos mariscas coniunctis vocibus in Plinij,Catonis, & aliorum libris nominari inuenio.

Aegyptijs ἀλκῆς καὶ ῥώμης symbolum est Leo: quemadmodum terræ & agriculturæ & alimenti bos,fortitudinis & parrhesiæ,equus.Clemens lib 8. στρωματων. Cottina insignis meretrix Lacedæmone ἀνέθηκε βοῦν χαλκοῦν (& mox βοΐδιον χαλκοῦν) Athenæus.Mythræ,qui sol est apud Persas,simulachrum fingebatur leonis vultu,ambubus manibus reluctantis bouis cornua tenens, quo significabatur lunam ab eo lumen accipere,cum incipit ab eius radijs segregarij,Gyraldus.

Βουκλαστιν apud Homerum exponunt ἀπέλαστιν,id est abactum,non boum solum,sed quorumuis pecorum:Alibi pluribus vocabulis rem eandem exprimit poeta,Οὐ γὰρ ἐμὰς βοῦς ἤλασαν:& alibi abigeum vel abactorem ἐλατῆρα βοῶν appellat. Βουθερῆ ἤματα ab Hesiodo dicuntur frigidissimi dies,in quibus flante Aquilone tum boues tū aliæ quadrupedes excoriantur:Boreas enim inquit,Καὶ τε διὰ ῥινοῦ βοὸς ἔρχεται,οὐδέ μιν ἴσχει.Βουδόρα νόμος,de ijs qui boum instar excoriari mererentur,Suid. Βούδιος,stolidus.Βοΐδης,mansuetus,simplex,apud Menandrū. Βουβάρας, magnus & stupidus,ἀναίσθητος,superbus,à nimia corporis mole dictus videtur,&c. vide Etymologicon. Βουβών glandula in inguine tumida,à bu particula intendente,& βῶ τὸ βαίνω,τὸ πάθος πρὸς ὕψος βαίνειν,Etymolog. Bubones antiquis fuēre tumores vniuersi præter naturam:mox ita priuatim nuncupati,qui in fœmoribus,alis protuberarēt ac collo, Cælius. Βουλιμία,βούπεινα,βούβρωσις,diuersa vocabula rem eandem significant,famem scilicet ingentem, & vniuersam:Indoctiores superiore sæculo medici bolismum & famem vaccinam vocarunt. Lud.Cælius lib.26. ab initio,multa scitè de bulimo scribit,tum alia,tum quid ab appetitu canino differat. Gellius transtulit vim famis non tolerabilem.Sunt qui καρδιωγμὸν quoq;,id est oris ventriculi morsum & famem intempestiuā bulimon vocitent, Cæl.Dores καρδιώττειν dicunt,quod Xenophon βουλιμιᾶν,Pollux.Reperitur & βούβρωσις, & βουβρωστις: siue à bu vocula intendente,siue ab ipsa quadrupede,quòd ita affecti boues integros esurire videantur (vel boues mactare cogantur) vt de Herculis voracitate legimus. Sunt qui bubrostin dolorem aut tristitiam ingentē aut misericordiam accipiant,vnde cor & animus consumatur,apud Home.Iliad.ω. Ἐκ καὶ βούβρωστις ἐλαύνει. Eiusdem præterea nominis deam quandam vel dæmonem Ionum legimus,templo ei in Smyrna dedicato,apud quam hostes deuouebant. Βουλιμιᾶν ἢ βουλιμιώττειν, vehementer esurire. De bulimo plura Suidas. De buphago mox inter prouerbia. Βουλιμεῖς,δὲ Βουλινεῖς & Βουλινοί,populi prope Liburnidas insulas,Dionysius poeta. Βοάγριος fluuius Locridis cuius meminit Homerus Iliad.β. Βουδρομεῖν accelerare exponunt,vt sit idem quod βοηδρομεῖν aut βοηθεῖν,cum clamore accurrere: nisi malis à bu particula ob vehementem cursum. Βουδῦται aues quædam sunt in Ixeuticis Oppiani. Dedit & nostra lingua auibus nonnullis nomen à bubus:nam sturnos vocat *rinderstaren*,regulos *ochsereugle*, & ardearum quoddam genus *mosskou* vel *vrrind*. Βουγενεῖς apes à poetis vocari dixi: Aristoteles etiam centauros vocat βουγενῆ & ἀνδρόπρῳρα τέρατα.Βουκόρυζα,pituita vel grauedo immoderata:& Βουκόρυζος,stupidus,nimis imperitus: quē & κελέμυζον eadem ratione dicimus,vt cui cerebrum muco ac pituita occupatum sit.Βούπαις est grandis puer, adolescens (qui ex pueritia in pubertatem transit,quē & ἀντίπαιδα & πάλληκα vocant:Germanica vox eius eius ætatis *ein bueb.* proxima Græcæ est) & piscis quidam, Varinus:item apicula,sic dicta quod ex bubus nascatur. Βούπαλος, asinus. Βουπαλίδες,periscelides,femoralia. Κούρυτος,amnis rapidus & valde fluens,Varinus. Βουπέλονες, magna præcipitia & colles,Idem. Βουθώνης,Βούχειλος,Varinus:vox nusquam alibi mihi comperta, Βουφόρτων κοίρανοι εἰκοστόρων, nauium valde oneratarum principes,Suidas. Herculi propter eius voracitatem sacer est larus qui & βουφάγος cognominatur,Athenæus. Βουχανδέα,capacissima:ut Βουχανδὴς λέβης,qui vel bouem caperet,in Epigrammate. Βούχιλος, fertilis,εὔφορος,vt in carmine, Πανὲς βούχιλοι κρανοπῶρες Ἀρκάδικες. Βούχυλον autem nomen est loci,apud Suidam tamē similiter per iôta scribitur. Βούτορος (μανρούσιοι ἔχουσι δόρατα βουτόροις ἴσα λοῖς ἴσα.Suidas boues feriens: Βούτερον, φάκαν... τον,ἀτεράπον,Varinus. Βουτύρος,ὁ παχὺς ἢ παχὺς, Idem, Βουτάνη,pars nauis (longæ) cui clauus alligatur : vel flagrum,ἢ τάνασις τοῦ βοείας ἢ μάχη ἢ ἀηδία,id est contentio & molestia, Hesychius nimirum ἀπὸ τοῦ σφόδρα τείνεσθαι, quod prædictis omnibus conuenit. Alexandri equum bucephalan vocarunt,siue ab aspectu toruo,siue ab insigni taurini capitis armo impressi,Plinius. De hoc plura dicemus in Equo. Bucephalum etiam inter tribuli nomēclaturas apud Dioscoridem legimus.Buphagus,vorax,helluo,& leonis epitheton,siue per hyperbolen, tanquam qui boues integros voret,vt de Hercule fama est:siue è bu simpliciter intendente particula. Nam & in alijs quibusdam compositis apud Græcos dubitari potest,ab ipsis ne bubus,an qua diximus vocula, nominentur. Buprestis siue scarabei genus boues inflantis,siue alia ventris inflatio accipiatur,æque ad ipsos boues ac morbi magnitudinem

tudinem, vocabuli etymon referri potest. Sic & buryncho pisci cetaceo apud Varinum, figuráne rostri an amplitudo nominis causa fuerit, dubites. Βουγάιος Iliadis lib. 13. Grammatici exponunt, bouem operarium, vel tardum & crasso corpore hominem; vel imperitum & stupidum (qualem Galli quoque sua lingua appellant grand ueau, id est grandem vitulum) vel denique arrogantem & iactabundum, & simpliciter σοβαρὸν, Varinus. Samij lacte victitantem & imbecillum βουγάιον vocant. Βούνικος, Alexandri Paridis ex Helena filius. Bupalus ἀγαλματοποιὸς Atheniensis, Suidas in Hipponax. Apud Herodotum historiarum secunda obelisci bupori nominantur: quos Rhodopis quæstu ditata meretricio Delphis dicauit. Nec ambigitur apud Græcos, quin magnos intelligere oporteat, etiamsi assandis bobus aptos Valla buporos accipit, ridiculè, ni fallor, Cælius. Busiris Aegypti rex (à quo ciuitati quoque nomen) ab auia Io in vaccam mutata hoc nomen forte inditum habet: vel παρὰ τὸ βοῦς εἴρειν, vt Etymologici autor coniicit, id est à conserendis & iungendis bobus, vt qui vel solus duos boues sub iugum includere posset: vel παρὰ τὸ βοῦς ἐν τῷ σειρᾷ, vtpote adeò robustus vt bouem catena vinctum ducere valeret, sicuti de Laerte fertur. Hillas intestina veteres esse dixerunt, vnde bohilla oppidum in Italia, quòd eo bos intestina vulnere trahens aduenerit, Non. Marcellus. Perpauca sunt quæ primam syllabam bu purum habent, nec tamen cum superioribus, vt videtur, quicquam commune, ex quibus censeo quę sequuntur. Βουκανῆ, ἄνεμον ἢ τὸ αἰδοῖον, χυτρεῖοι. Βουπρώματα, ἀθέρωμα. Βούχωμα, ἀζήνημα. Βουφαρμαγήδυρας. Βουλεύμα, Varinus videtur αὐτοχειρίαν exponere: vocabulum rarum, nec alibi mihi repertum, apparet autẽ excoriationem sonare Βουχρώς, πολὺς, ἰσχυρὸς, ἢ ξηρός, Varinus: forte à magnitudine corporis. χρὼς enim corpus est: & βούγχυμα, forte à βοῦς & ἄγχυμα. Budini, Βουδῖνοι, Sarmatiæ populi sunt, apud quos tarandus fera nascitur, Gelonis adnumerati, Eustathius in Dionysium. Pannonij, secundum aliquos Βουλγαροι, Idem: Bulgari nimirum.

b. Σύδοξα ἐπὶ βοῶν, σημαίνει ἢ πάντων τῶν μεγάλων τι ἐχόντων, Varinus. Boæ in Italia appellatæ serpentes, in tantã magnitudinem exeunt, vt diuo Claudio principe, occisæ in Vaticano solidus in aluo spectatus sit infans. Aluntur primo bubuli lactis succo, vnde nomen traxêre, Plin. Apud eundem boa appellatur morbus papularum, cum rubent corporis sambuci ramo verberatur: sanatur etiam ebuli folijs contritis & è vino vetere impositis. Homerus regiã & eximiæ authoritatis in homine formam hoc versu depingit, Ἠΰτε βοῦς ἀγέληφι μέγ' ἔξοχος ἔπλετο πάντων. Tarandus fera apud Budinos in Samatia nascitur magnitudine bouis, Eustathius. Γυῖα βοὸς μελδόντες, Callimachus dixit, membra bouis elixantes. Ἄλφα Varinus exponit caput bouis: quod & βούκρανον vna voce dicitur, Bucephalus appellatur equus cuius coxis inustum est βούκρανον (aliâs βουκέφαλον) id est bouis caput, Etymolog. Si oculi plani & lati fuerint, boum oculis similes existimato, Adamantius. In Indico mari arbusculas nasci ferunt colore bubuli cornus, ramosas &c. Plin. Plutarchus in Sympositacis Decade 7. Problem. 2. docet homines præfractos & asperis moribus, & intractabiles κερασβόλους vocari solitos, quam vocem haud satis cõmode verteris Latine. Sumptam autem metaphoram ab agricolis, apud quos semina quæ priusquam in terram decidant, incidant in cornua boum, κερασβόλα dicantur. (Hermolaus Barb. legumina inobsequiosa & contumacia vocat.) Hæc aiunt prouenire cæteris multò duriora, vnde & ἀτεράμονα vocantur. Qui scripsit Etymologicon indicat hanc vocem semel duntaxat vsurpatam à Platone, sumptamq; à leguminibus quæ nec igni nec aqua mollescant: cuiusmodi quædam videmus admixta leguminibus minuta nigraque. Locus est apud Platonem libro de Legi. 9. vbi interpres inepte vertit fulminis tactu prædura, quasi κεραυνόβολα dictum esset. Porrò cur id accidat, vt semina quæ in cornua boum impegerint, aut non proueniant, aut proueniant sicciora durioraq;, Plutarchus hanc adfert causam: quòd ea quæ à manu calida statim excepta terra fouentur, magis adiuuantur calore, qui seminibus est amicus. At quæ in cornua incidant, proiecta magis videntur quàm seminata, & mora frigus colligunt. Theophrastus dubitat, num friuolum sit, quod de cerasbolis iactant agricolæ, Hæc Erasmus Roterod. in Chiliad. Homerus ἀτεράμονα κῆρ appellat τὸ ἀτενὲς, σκληρὸν, ὃ μὴ πόνει. Τεράμων est tener & mollis, cui contrarius ἀτεράμων: neq; enim ἀτέραμνος in masculino genere profertur. Gaza apud Theophrastum ateramnon incoctibile vertit. Τὸ ὕδωρ ἀτέραμον, aqua cruda. Μηδ' ἀπιὼν ἄγαν γ' ἀτεράμων τ' ἀνὴρ Aristoph. in Vespis, pro viro inexorabili, duro, & corneæ fibræ. Circa Philippos ateramon nominant in pingui solo herbam, qua faba necatur: teramon, qua in macro, cum vdam quidam ventus afflauit, Plin. Semina quæ dum sparguntur boum cornibus attacta fuerint, non euadunt in bonam frugem, & grana producunt exigua, Rasis. Mihi quidem verisimile fit ortam hanc persuasionem de seminum duritate, quòd quæ dura & incoctilia sunt, cornu duritiem ac tenacitatem & insuper colorem præ se ferant, tanquam vitio per contagium nato. Similiter falsam illorum credulitatem reor, qui satis ramentis de cornu arietis asparagos nasci tradiderunt: Nam illorum quoq; semina cornu substantiam repræsentant. Hermolaus Barbarus in Corollario ad fabam Dioscoridis. Plinius (inquit) Theophrastum intelligit, nonnunquam fieri vt teramos in ateramon transeat, cum vapore atq; halitu terræ madidam, indigena quidã ventus afflauerit. Aliter Theodorus, qui duo illa, teramon & ateramon siue ateramnon pro coctibili & incoctibili, non pro herbis ita nuncupatis accipit. Theophrastus certe alio loco facile significat veriorem Theodori quàm Plinij sensum fuisse: Tantum Hermolaus, apud quem pro his Plinij verbis, teramon qua in macro solo, librarij supposuerunt, de qua in Macrobio. Macrobius certe quod sciam nullam huius rei mentionem fecit: non alienum tamen ab istorum vocabulorum etymo est, quod idem ex Faborino scribit terenum Sabinorum ligua molle significare, vnde Terentios quoq; dictos putat Varro: Hinc & Horatium molle Tarentum dixisse: & Tarentinas oues nucesq; vocari, quæ sint terentinæ. id est molles. Apparet sanè Græcorum τέρεν Sabinos retinuisse, Romanos autẽ transpositis literis tenerum dixisse. τέραμνον grammatici etiam tectum domus exponunt, &c. Boum cornua cur in Auentino suspendantur, cum in cæteris Dianæ templis ceruorum tantummodò cornua affigantur, lege apud Plutarchum Problem. Roman. 4. Βοὸς κέρας apud Homerum esse aiunt cornu quod lineæ piscatoriæ iuxta hamum circumponitur, alij pilum, Varinus. Coronius appellatur bos, cui cornua sunt μηνοειδῆ, id est lunata, Cælius. Κόλιξ, bos qui cornu alterum peruersum habet, Varinus. In Scythia maximum frigus mihi videtur esse causa, cur omnino cornua bouino generi non succrescant, astipulante sententiæ meæ Homeri carmine Odysseæ quarto, quod ita habet: Et Libyen, vbi sunt cornuti protinus agni. Quod recte dicunt in locis calidis maturè cornua existere. Nam in vehementibus frigoribus, aut non oriuntur statim pecoribus cornua: aut si oriuntur, vix oriuntur, Herodotus libro 4. Vergilius sanè in Georgicis meminit boues in Scythia nimio frigore perire, cum non in stabulis sed campis niuosis hyemem agant: *Intereunt pecudes, stant circumfusa pruinis Corpora magna boum.* Cornu vox etiam ad vngulas propter substantiæ similitudinem transfertur, vt in vernacula lingua circa boues & equos, sic apud Latinos, Solido grauiter sonat vngula cornu, Vergilius Georgicis 3. Hinc equi cornipedes

pedes poetis dicti. Hoc non animaduerso deceptus videtur Plinius cum scribit: Boum attritis vngulis cornua vnguendo aruina medentur agricolæ: adeoq; sequax natura est vt in ipsis viuentiū corporibus feruenti cera illinatur, &c. vt singulis capitibus quaterna fiant. Apparet eum ex diuersis authorum locis, quæ alibi de propriè dictis in capite cornibus legerat, & alibi de cornu, id est cornea substantia vngularū, sine iudicio coniunxisse. Quid enim vngulis cum cornibus capitis ita commune, vt hæc illis attritis vngi debeant? In simili errore Græcos quosdam Grammaticos deprehendo: nam vbi Dionysius Afer Πανα κεράυχα cognominat, Eustathius exponit, non cornipedem (sicut etiam Latini poetæ capripedem & semicaprum Pana vocitant) sed ὀξύκερων, id est qui acuta capitis habeat cornua, (hæc eius verba sunt) [illegible]. Sed quid opus est longius interpretationem quærere, vbi non deest proximior, vt ὄνυξ (id est vnguis qui de multifidis pedibus propriè dicitur, vti de solidis ὁπλή id est simplex vngula) pro chela id est vngula bisulca accipiatur. Mirentur autem aliqui quòd animal bisulcum, quale bos est, Græci διχηλον vocent, cū illo numeri aduerbio nihil opus fuisset: nam χηλή per se de dionychis, id est bisulcis tantum dicitur, cuiusmodi pedem in crustatis forcipem appellamus. Μύκλος est reduplicatio quædam in asinorum & boum collo, Varinus. Βοὸς βοείη, pleonasmus est apud Homerum pro corio bouis, quod & ῥινόδερμον vocatur, Varinus. Κόλλα est glutinum vel corium dorsi bubuli vnde glutinum excoquitur, de quo plura mox in Tauro, taurocollæ vocis occasione. Collopas vocant Græci coria duriora circa ceruicem suum & boum, ex quibus fiunt κόλλαβοι dicti, id est clauiculi quibus intenduntur & remittuntur fides in cithara, Varinus. Dionysius in Periegesi de Iberia, Ἤπειρον κείνην ἰκέλην ἐνέπουσι βοείῃ, id est Ibericam terram siue Hispaniam, corio bubulo assimilant: figura nimirum. Hyda mensura terræ apud Anglos, authore Polydoro Vrbinate in Historia Anglicana, viginti iugera Anglicana comprehendens, nomē sortita à corio bubulo (id Germani ferè hydam aut hutam appellant) quòd in tenuissimas laminas sectum hydæ quantitatem circumscribere posse videatur: quod si verum est, longè abesset hyda à viginti iugerum dimensione. Verum nihil prohibet eam dictionem ab vna significatione in aliam fuisse translatam, vt centuriæ etiam. Verum authorem habeo Henricum archidiaconum Hintendanensem, qui asseuerat hydam tot in se capere iugera, quot vni aratro annuo cultu sufficere possent. Quod si verum est, idem foret hyda apud Anglos, quod mansum apud Iureconsultos, Robertus Cenalis. Dido soror Pygmalionis, Agenoris filia, cum Sichæo marito Tyrum habitabat: Illum Pygmalion vt pecunias eius obtineret in peregrinatione clam occidit. Occisus ille vxorem in somnis monet vt fuga sibi caueret à fratre impio, qui maioris pecunias quàm naturæ leges faceret. Itaque is in Libyam fugit, assumptis aliquot Tyrijs & pecuniarum copia. Et cum Iarbas Nomadum rex non admitteret eam, tantum loci quantum bouis corium occuparet sibi vendendum petijt. Hoc impetrato, corium discidit in lorum angustum & oblongum, eoq; loci quantum potuit longe lateq; inclusit, ita vt maximam in eo ciuitatem cōderet, quæ primum noua ciuitas, deinde Carthago dicta est: & arx eius Byrsa, id est corium, Eustathius in Dionysium. Cicero lib. 2. de Natura deorum, ciuitatem hanc à Carthagine Herculis filia dictam scribit, cum Byrsa prius diceretur. Reperitur & alia historia ab Eustathio ibidem prodita quod cum Elisæ siue Didonis comites vrbem condituri terram foderent, capite bouis inuento, cœptum reliquerint, perpetuos sibi labores & seruitutem illic futuram, quales boum sunt, inde augurati: Postea cum alio loco effosso equinum caput inuenissent, bonum omen interpretati, tanquā & otium & victus aliunde suppeditandus defutura non essent, Carthaginem illic extruxerunt, quæ eam ob causam vernacula lingua caccabe (κακκάβη) dicta videtur, hoc est equi caput. [illegible], Varinus: forte palearia. Item [illegible], Idem. [illegible], Idem: Forte sine distinctione legendum [illegible]: Nusquam alibi hanc vocem inuenio: conijcio autem esse partem illam carnosam quam Latini lumbos, Græci ψόαι propriè vocant, *der schwchbraten*. Nostri bubulum ventrem multiplicem ruminationi destinatū nominant *menigfalt*: quo nomine puto comprehendunt, omnes illos ventres numero tres, in quibus ruminando alimentum præparatur, quorum singulos Græci suis nominibus efferunt. Eorum primus (inquit Aristoteles de partibus animalium 3.14.) cibum recipit inconfectum, secundus aliquantulum confectū, tertius plenius, quartus perquam plenè confectum. Nomina hæc Græcè indita sunt, κοιλία, καὶ κεκρύφαλος, ἐχῖνος, καὶ ἤνυστρον. quæ Latine, interprete Gaza, sic reddi possunt, venter, arsineum siue reticulū, omasum, abomasum. Sed de his alibi agendum erat, vbi de animalibus in genere tractabitur. Qui Germanica eorum nomina desiderat, si quæ sunt à bubularijs cognoscet sic illos voco qui intestina diuendunt. Nam Grunnius Porcellus in testamento ludicro bubularijs intestina sua donat. Græci ἀλλαντοπώλας eosdem vocant, non illos solum qui farcimina vendūt, vt vel ex hoc Aristophanis in Equitibus loco patet, Τίς ἀγαθὸν οὐ σπλάγχνων ἐᾶς τὰς κοιλίας, Πωλεῖν τε τὰς ἀλλᾶντας; Echinum Eustathius exponit interna ventris seu ventriculum, Nicandri scholiastes bouis ventriculum propriè hac voce signari ait: conieccrit autem aliquis eminentium partium asperitatē causam huius nominis fuisse. Omasum grammatici exponunt pinguius atque crassius intestinum, quod nonnulli bubulum esse credunt, Horatius Serm. 2. *Seu pingui tentus omaso.* Et rursus 1. epist. *Patinas cœnabat omasi* [illegible] *agnini, tribus vrsis quod satis esset.* De illo qui concubino procaci rure omasum edisse se neganti, bouem occidit, supra diximus ex Plinio. Abomasi vocabulum à Gaza fictum existimo, à situ: Reticulū vero imitatione vocis Græcæ à figura eum dixisse. Cæterum membranas cum alias, tum diaphragma & peritonæum priuatim nostri appellant *hyslen*: alij diaphragma priuatim *die kråe*, id est cornicem, nescio quam ob causam. Alia nomina vernacula partium illarum quæ in laniena seorsim vænire solent, paulo post adferam in f. litera.

Pulmo elephanti quadruplo maior bubulo, Plinius. Bucardia gemma bubulo cordi similis Babylone tantum nascitur, Idem. Homini renes bubulis similes, velut è multis renibus compositi, Idem. Camelo tali similes bubulis, sed minores paulò. Idem. Βοὸς ἀλέα Attici bouis viuentis pedem nominant, mortui autem βόειον πόδα. Varinus & Ammonius. Hippopotami vngulæ binæ, quales bubus, Plinius. Sarcites gemma bubulas carnes præsentat, Idē. Βόλβιτα & βόλβιτον vel βόλιτα & βόλιτος, bouis fimus propriè à Grammaticis exponitur (ita propriè autem quorumuis animalium, Etymolog.) item ὄνθος apud Homerum, quæ vox ad asinum magis pertinere videtur, vt ὄνις etiam, author Pollux. Boliton asellorum propriè dici retrimenta putant: sed & boum superfluitates ita vocantur. Quod verò boliton pronunciant Attici, reliqua Græcia (præsertim Iones, Etymologus) bolbiton, Cælius Rhod. ex Aristophanis interprete in Batrachos, vbi de Empusa legitur quod pedem alterum habeat βολβίτινον, id est asininum. Agnoscunt vocem Latini quoque: siquidem Pompeius Festus inde inflexum verbum bulbitare putat, quod signet puerili stercore inquinare, Cælius. Aristophanes in Acharnensibus: [illegible]: scholiastes exponit, in omnibus delicijs & bonis, siue [illegible], nam sermo de bobus erat: siue quod stercorata quæ

plantantur

plantantur aut feruntur omnia lætiora vegetioraque proueniunt. Idem in Equitibus, κάζηγον ἐπ' ἔχων τῇ βολίτοις ἠλημμένον, hic βολίτοις interpretatur βοιδίτεις, vel τῇ τῶν βοῶν ἐπαγγελίας. vbi & hæc verba leguntur, Ἡ δ' βοὸς κοιλία βολίτου ἔχει item, βόλιτος γὰρ τὸ ἀπόλεξιν τῶν βοῶν, id est boum stercora. De Empusæ pede bolitino, id est asinino supra dixi. Βολίτου δίκην, prouerbium in eos qui ob minima delicta puniuntur: extabat enim Solonis lex etiam aduersus fimi bubuli fures, Suidas, Aristophanis interpres, & Erasmus in prouerbio Boliti pœnam, vbi βολίτινον σκέλος ineptè exponit crus veluti è bubulo stercore conflatum. Βόλιτον appellatur, quasi βοὸς λυτόν: quod liquidiora sint bouis excrementa quàm cæterorum animalium, Etymolog. Citat autem & Hipponactem, qui βολίτου κασιγνήτην dixerit, fœminam opinor extremè contemptam. In Phrysiorum agris videre est domos bolitinis parietibus: in alijs bubulum stercus ad ignis materiam (propter ligni inopiam) siccari: Quin & hodie nostrates quem insigniter contem-
10 nunt, βόλιτον appellant, Erasmus Rot. Βολεών fimetum vel sterquilinium est, κοπρών, vbi boum & iumentorum stercus reponitur: Significat etiam locum in portu vbi alligatæ sunt anchoræ. Bœotia regio nomen habet à rege loci Bœoto, quem Arne mater mulier Aeolis enixa, vt patrem lateret, abiecit εἰς βοῶνα (id est stabulum, vt ego interpretor: Cyrillo βοών, ῶνος, custodia est apud Alexandreos) vnde nomen Bœoti illi impositum. Ouidius, Metamorpho. libro 6. *Te quoque mutatum toruo Neptune iuuenco Virgine in Aeolia posuit,* Pallas scilicet in tela sua. Euphorion, Τὴν ῥα Ποσειδάωνι δαμασσαμένη τέκε μήτηρ. Βοιωτὸν δ' ὀνόμηνε, τὸ γὰρ καλέουσι βοτῆρες, Ὅττι μιν πατρὸς ἐσσι βοῶν ἀπέθηκα τοκῆος. Alij Bœotiam dictam malunt à boue, quam ex Apollinis oraculo Cadmus secutus est, & quo in loco illa moribunda procubuit, Thebas condidit: cum regio illa Aonia prius diceretur, Etymologicon. Huic fabulæ qui prolixius immorari voluerit, legat Ouidium lib. 3. Metamorph. Bolbitinum & Bucolicum, duo sunt ex hostijs Nili, non genuina, sed effossa, Eustathius in Dionys.

20 c. Βουνομοι, loci palustres vel alij bubus pascendis apti: apud Suidam legimus βουνόμον ἀκτήν, id est littus pascuum, & βουνόμους ἐπιτροφάς, loca in quibus boues pascuntur. Μηλόβοτος κεῖμαι καὶ βουνόμος, in Epigrammate de Mycenis dirutis. Βυβόσιον, τό, pascuum, Strabo, χώραν ἀξίαν βυβοσίου. Βυβέρει, ἐν ᾧ τόπῳ βόες θέρους νέμονται, Etymologicon. Βατροχίον, eruum, Varinus, malim per ω. in penultima: est enim eruum in boum cibo laudatum. Βοσία, βοσκήματα, & γογγυλίδι ὅμοιον. Idem: pro posteriore significato legendum videtur βούνια. Lotus pratensis apud Dioscoridem, doctorum omnium consensu vulgare trifolium est, quo in quibusdam Italiæ locis, vt Brixiæ & alibi, etiam agri conseruntur: cum pecori, bubus præsertim, plurimum optimumq; præstet alimentum: est enim subdulce: & semel satum restib. li per aliquot annos fœcunditate germinat. Lotum arborem (vt obiter dicam) alij alia facie describũt, quam ego in Prouincia Galliæ sic priuatim nominata vidi circa montẽ Pessulanum: folijs referebat vrticam maiorem ferè, baccis nigricantibus rotundis, paulo minoribus quàm cerasorum, exigua carne, dulcissimis: arbor est
30 satis magna, vulgus illic ledonnier appellat. Gramen passim cognoscitur, geniculatis ramulis serpens, radicesq; ab ijs geniculatas & dulces spargens. Folia eius in tenuitatem cacuminata & dura, vt arundinis paruæ lata, bubus iumentisq; pabularium. Nec vlla iumentis herba gratior, siue viridis siue in fœno siccata, Ruellius. Vulgus nostrum graminis nomine plures vsu facieq; cõsimiles herbas appellat, & Plinius quoq; tria facit genera: in quibus discernendis nostri temporis medici contendunt: Dioscoridis autem & veterum medicorum gramen, vnum & vnius generis est, quod cum alijs notis, tum denticulatis præcipue radicibus, siue radicũ mucronatis germinibus discernitur, & loca amat arenosa. Petrus Matthæolus reprehẽdit Ruellium & Leonicenum, qui graminis genus aculeatum à Plinio descriptum, coronopodem Dioscoridis esse arbitrãtur. Gramen in officinis (inquit Ruellius) nomẽ seruauit rura dentem canis & olitores appellant. Vulgaris est herba, nunquam se ab humo attollens, flagellis teretibus articulatis, exilibus folijs, & in cacumen fastigiatis, radice etiam geniculata, gustu non ingratæ dulcedinis.
40 Gramen aculeatum rura nostra etiam canarium dentem appellãt: aliqui è vulgo capriolam, quòd capris grato sit pabulo: multi ab effectu sanguinariam, quòd aculei foliorum quini seniúe in echinatum fastigium vnà conuoluti nares farciunt, eliciendi sanguinis gratia cum extrahuntur. Crus galli etiam Latini appellauere, quòd stylus è medijs folijs exurgens in pedem galli conformatus articuletur, reliquum exhibens cruris effigiem. Eadem ratione Græcis & Dioscoridi coronopus, id est cornicis pes ab eadem figura nominatur. Nanq; gramen aculeatum, crus galli, sanguinaria hæc, vna & eadem est herba, quæ coronopus dicitur Dioscoridi, Tantum Ruellius. Plura vide in Cornice infra lib. 3. De cunila bubula supra dixi: cuius mentionẽ hîc repeto, vt Georgium Alexandrinum reprehendam, qui eandem esse quæ nunc cotula & bouis oculus appelletur imperitissime scribit. Polygoni siue sanguinariæ maris genus quoddam est pusillum, cui Germanicum nomẽ *knauuel*, & frequentius reperitur æstatibus pluuijs per arua, præcipuè rapis consita. Herbula dodrantalis, fruticosa, pluribus ab vna radicula alba inutili recta de-
50 scendente cauliculis, quorum geniculis folia adnascuntur angusta, incana, & in omnibus alarum cauis flosculi minimi numerosi subuirides stellatiq; prodeunt. In pabulo mire expetitur bubus, quamobrem multis in locis fasces eis collectos offerunt. In vino cocta & pota calculos imminuit, & vrinę stillicidium emendat. Describitur ab Hieronymo Trago lib. 1. cap. 129. Quemadmodum & alia ei similis ferè sed per omnia minor, semine plenissima botryos instar breuissimis foliolis, à quibusdam herba cancri dicta (alia tamen ab heliotropio) eiusdem ferè facultatis cuius superior, eodem lib. cap. 128. Germani vocant *barnkraut*, id est vrinalem, in Gallia aliqui centigraniam vel millegraniam: sapore est ferè betæ, vinoso, linguam & os vellicante. Licebit hanc polygonon minimam illam minorem vel mediam appellare. Inter vitia frugum est, quod triticum vaccinum vulgò vocatur, *kůneyssen*, nostri *blauu klaffen*, nescio qua nominis ratione. herba est caule pedali vel altiore, folijs nigricantibus, binis, mucronatis: spicam florum purpuream ædit, folijs etiam insertis eiusdem ferè coloris, aspersis maculis quibusdam flauis: radi-
60 ce breui inutili, messis tempore postquam defloruit, in singulis conceptaculis bina ternáue semina, tritici simillima, colore tamen puniceo producit. Eodem colore panis, si forte immisceatur, infici solet. Prouenit in agris qui triticum vel zeam alunt. Describit eam Hieronymus Tragus lib. 2. cap. 32. vsu nullo.

Βοκάπη, præsepe boum: κάπτειν enim est edere. Τραύξανα sunt reliquiæ & quisquiliæ, quæ à præsepibus equorum, boum, & aliorũ pecorum vel iumentorũ decidũt, Varin. Vaccam fœtam Vergilius dixit: est autẽ fœta & grauida, & partu liberata, Seruius Antiqui etiã fordam dixerunt bouem prægnantem, Ouid. lib. 4. Fast. *Forda ferens bos est fœcundaq; dicta ferendo.* Et rursus, *Pontifices forda sacra litate boue.* Bos forda, quæ fert in ventre, Varro. Eandem hordam appellabant, vnde hordicalia Romæ festa, quo die hordæ boues immolabantur, Hermolaus. Φορβὰς βοῦς, ἡ νομὰς ἐκ τῆς τροφῆς, Varin. id est vacca quæ alitur & pinguescit. Forbeam antiqui omne genus cibi appellabant, quam Græci φορβήν: His vocabulis propinquũ est Germanicum *fueter*, & Gallicum fourrage, nisi quis à farragine
70 potius deducat. De caprifico, quo ita boues (vel tauri) edomentur, vt propè immobiles consistant, res perquisita etiam

tiam Plutarcho in Sympofiacis,iniuria temporum defideratur.Si quis curiofior rationes aut coniecturas requirat,adeat Cælij Calcagnini epiftolicarum quæftionum libri 2. epiftolam 15. Vide in Tauro etiam in E.ex Horo. Mugio,fictitiũ verbum à voce boum.Ad Herenn.lib.4.Imitationis hoc modo: Vt maiores rudere, vagire & mugire,& murmurare & fibilare appellauerunt.Litera mugiens,Quintil.lib.12.Inde cum actæ boues quędam,ad defiderium (vt fit) relictarum mugiffent,&c. Liuius 1.ab Vrbe. Prœtides implerunt falfis mugitibus apros,Verg. Aegloga 6 Dicitur etiam de alijs animalibus,vt monocerote apud Plinium:Et de inanimatis, Terram mugire videbis,Verg. Aeneid 4.Malus mugit Africis procellis,Horat.3.Carm.Equidem & montium fonitus,nemorumq; mugitus prędicunt,Plin.lib.18.Crebris mugitibus fonant amnes Verg.Georg.3. Mugitus boum fumifici,luctifoni,rauci,& terrifici à poetis nominantur. Diros victima mugitus edidit.Ouid.Metam.7, Et vox affenfu nemorũ ingeminata remugit,Verg Geor.3.& in Aeneide, Sequitur clamor cœlumq; remugit. Eft auis quæ boum mugitus imitetur in Arelatenfi agro taurus appellata,alioqui parua,Plinius. Greges mugientium, pro boum, Horatius. Boare,boum videtur proprium,etiam ab ipfa voce,quemadmodũ baubare canum:boire Pacuuio,Clamore & fonitu refonantes bount, fed hoc antiquum & inufitatum eft. Bouare dicuntur boues,cum vocem emittunt, tefte Varrone lib. 6.de lingua Latina:boare tamen magis eft in vfu.Græci de boum voce μύκημα dicunt, μυκηθμός, μυκᾶσθαι,μυκώμενος, Pollux:omnia per υ. μηκᾶσθαι enim per η.caprarum eft.μυκηθμοῦ δ' ἤκουσε βοῶν,Homerus: Idem Iliados ε,Αὐτόμαται δὲ πύλαι μύκον οὐρανοῦ, portæ cœli refonuerunt,id eft apertæ funt, Etymolog. Dicuntur & βομυκαὶ boum mugitus, Varin.Μυκᾶται βοῦς & μυκάται,& ἀπὸ τούτου τὸ διὰ ταύτης τῆς φωνῆς χλευάζειν καταμυκᾶσθαι, τὸ καταμυκᾶν, Varinus.Hanc vocem irridendi fignificatione etiam fermo Gallicus habet.Ἡ [illegible], Varinus.Mycaleffus,μυκαλησσὸς,vrbs mediterranea eft Bœotiæ,Thucyd.lib.6.fic dicta,quòd vacca,quæ Cadmum cum exercitu Thebas duxit,mugitum illic ediderit. Eft & alia Cariæ:item mons è regione Sami,Stephanus.Mycale,mons quidam Didymo:Herodoto promontorium in continenti fitum:Stephano vrbs Cariæ.Nomen inde natum, quod reliquæ Gorgones μυκώμεναι,id eft mugientes cùm Perfeum perfequuntur caput Medufæ eo in loco reuocarint.Vide Mycale & Mycaleffus apud Etymologum. Aliqui Mychalen nominant, quòd fita fit ἐν μυχῷ τοῦ Καρικοῦ ἁλὸς, id eft in receffu Carici maris,Stephanus. Bouinari,conuitiari & quafi in aliquem mugire, Calepinus.

d. Narratur Pythagoras,bouem vbi prope Tarentum confpexiffet fabaciam fegeté morficatim corrumpenté, tum etiam proterentem pedibus,bubulco infinuaffe, Bouem moneret,frugibus parceret. Ridens bufequa: Ego (inquit) bouatim non didici,tu qui vidêre fcholarum id genus experiens,obeas vicem meam. Eueftigio Pythagoras auribus fefe admouens,fui artificij quæpiam immurmurauit. Res additur mira: Obedientiffimus bos,vt ab eo qui amplius faperet,edoctus,lacerare mox fegetem deftitit:quin etiam in futurum eiufmodi pabulo abftinuit: fed & bubulum defijt obfequium,factusq; de rureftri colono ambulator vrbanus, Tarenti placide confenuit, de manibus hominum victitans.Cælius.

e. Cuncta legumina fiue frumenta bobus merito aratrifq; debentur: vinearum ipfarum vfus periret nifi eorum adminiculis fubuehendis carpenta fudarent.Quid de diuerforum onerum comparatione referamus,dum inter mobilia & quicquid grauius eft,abfq; vehiculis penè reddatur immobile?Reliqua quoque animalia,ipfæque cohortales aues,ex eorum capiunt labore fubftantiam. Vnde enim equis hordeum, vnde cibum canibus, vnde porcis pabulum dominorum folertia miniftraret,ni pararentur boum labore frumenta ? Et ne longum faciam,bobus debet alimenta quicquid ali poteft. Apud alios genus mulorum, apud alios camelorũ, apud paucos elephantorum licet exiguus vfus eft,nulla poteft natio effe fine bobus; Hæc Vegetius in prologo in librum 3.Veterinariæ.[illegible] id eft,[illegible], Archilochus apud Etymologum. Mutatio olim non nifi ouium boumq; impendio dicebatur, non omittenda prifcarum legum beneuolẽtia.Cautum quippe eft,ne bouem priufquã ouem nominaret qui indiceret multam,Plin. Multa etiamnum ex vetere inftituto bubus & ouibus dicitur,Varro.Ouibus duabus multabantur apud aliquos minoribus criminibus:at in maioribus 30.bub.nec vltra hunc numerum excedebat multatio, quæ poftea quam ære fignato vti ciuitas cœpit, pecoráq; multitia,aut incuria corrumpebãtur, vnde etiam peculatus crimen vfurpari cœptum eft, facta eft æftimatio pecoralis multæ,& boues centenis affibus,oues denis æftimatæ, Feftus. Aes quod antiquiffimum cõflatum eft, pecore eft notatum,Idem. Seruius rex ouium boumq; effigie primus æs fignauit,Plin.Ἀλφεσίβοιαι apud Homerum mulieres bene dotatæ, quæ boues multos pro dote acciperent: nam ἀλφεῖν & ἀλφάνειν fonat inuenire,acquirere : & ἀλφὴ, εὕρεσις, τιμὴ, Varinus. Nota eft illa Iliados fexto armorum permutatio,vbi Glaucus cum Diomede mutauit, Χρύσεα χαλκείων,ἑκατόμβοι᾽ ἐννεαβοίων: hoc eft arma aurea pretij cẽtum boum, pro armis æreis quæ vix nouem bubus redimerentur. Hoc fenfu etiam δυωδεκάβοιον reperitur, quod duodecim boues pretio æquet.Βοώνητον,βοώνητον,bouis pretio redemptum,Varinus.Βοώνητα, [illegible] ἠγορασμένα ἢ δοθέντα, [illegible] ἀνόσια.Idem.Πολύβουται, diuites & qui multa armenta poffideant, Varro & Varinus. Vrbs cum condita eft,tauro & vacca qui effent muri definitum,Varro. Apud Phryges,fiquis aratorem Bouem occiderit, morte multatur,Ælianus.

Ariftæum à Nymphis aiunt in Co infula ouium boumque curam & fcientiam didiciffe: à Brifis verò mellificandi rationem,Heraclides.Boues ad aratrum,Diodorus libro quarto & quinto,ait Dionyfium fecundum ex Ioue & Proferpina genitum,vel vt alij fentiunt, ex Cerere,primum iunxiffe, cum terra prius manibus hominũ coleretur. Plinio vero libro 7. tefte, aratrum Briges Athenienfis inuenit, vt alij tradunt, Triptolemus,de quo Poëta in primo Georgicorum intellexit, cum dixit: Vnciq; puer monftrator aratri. Quo in loco Seruius: Alij, inquit, Triptolemũm,alij Ofirim,quod verius eft:nam Triptolemus frumenta diuifit. Tacuit autem de nomine,quia non vnus in vrbe monftrator aratri fuit,fed diuerfi in diuerfis locis.Ex quo Trogus prodidit Habidem Hifpaniæ regem barbarum populum primò docuiffe boues aratro domare,frumentaq; fulco ferere. De Ofiride vt oftendimus,fentit etiam Tibullus.Cæterũ omnia ferramenta ruftica,quibus terra vertitur,fimul,vt puto, cum aratro Cererem comperiffe, Vergilius proculdubio hoc verfu demõftrat: Prima Ceres ferro mortales vertere terram Inftituit. Quod vel Seruius approbat,dicens: Ceres prima omne genus agriculturæ hominibus indicauit:nam quamuis vel Ofirim,vel Triptolemum aratrum inueniffe dicant,illa tamen omnem agriculturam docuit:quia ferrum dicẽdo,omnia agriculturæ ferramenta expreffit. Verũ aũt illi quos commemorauimus,nouiffimi,vel alij alibi hæc cõmonftrarunt:nam, vt Eufebij atq; Lactantij teftimonio cõftat,ante multas tẽpeftates quàm effet Ceres, frumenti vfus apud mortales erat, præfertim apud Hebræos & Ægyptios, vti ex Iofepho

cogno-

cognoscere licet, &c. Hæc Polydorus Vergilius de rerum inuentoribus libro 2 cap. 2. Baccho cornua attribui quidam iudicant, quòd primus coniungendorum boum author fuerit, Diodorus Siculus. Buzyges, Hercules quòd bobus iunctis terram arauerit, à quo familia Buzygia, Varinus. Alij Buzygen quendam heroem, arationem inuenisse, & familiæ nomen dedisse scribunt. Iugatinus deus colebatur, quòd coniuges coniungeret, vel quòd iuga committebantur, Augustin. libro 4. de Ciuit. Dei. Βουδεία dicta Minerua διὰ τὸ συναρμόσαι καὶ ζεῦξαι, id est quòd coniunxerit in iugum & aratrum boues. Colitur autem hoc nomine apud Bœotos, Varinus. Pallas Βουδεία cognominatur, quia humana excogitatum prudentia est, boum opera terram colere, Cælius. Bobus terra aranda est, & nulla cum eis altera animalia iungenda sunt: sed proprium hoc genus sit ad arandum. Semina sint munda & impermixta, Iosephus libro 4. Antiquitatum inter leges Mosaicas. Pharos aratio est. & bupharos terra quæ arari facile potest, Varinus. Βουκαῖος arator, ὁ σὺν βουσὶ καίνων τὴν γῆν: vel messor à bu vocula augente & καίνω τὸ κόπτω καὶ θερίζω: vel denique bubulcus. Iugerum vocabatur, quod vno iugo boum in die exarari posset. Actus, in quo boues agerentur, cum aratur, vno impetu iusto. Hic erat CXX. pedum, duplicatusque in longitudinem iugerum faciebat. Plinius. Mansum nonnulli terram esse asseuerant, culturæ annuæ vnius aratri capacem: circiter viginti iugera continentem, &c. Robertus Cenalis. Bos γαῖος dicitur veluti colonus, à terra videlicet: à qua etiam Caium Γάϊον nominatum putant: sic enim Itali & Tarentini mercenarium, aut etiam rudem hominem ac plane brutum vocabant, Cælius. Ἰσοφόροι βόες apud Homerum Odysseæ libro 18. qui ex æquo progrediuntur, aut æquale pondus trahunt, Varinus. Genus quoddam scribendi βουστροφηδὸν Græci vocant (vt Pausanias ait Eliacorum libro 1. arcam Cypseli hoc modo inscriptam fuisse tradens) quod quidem tale fuit, à fine videlicet prioris versus, secundum versum conuertere, vt in diaulo cursu fit. Dictum vero est ab arandi ratione, cum in extremo sulci in alterum sulcum boues conuertuntur, vt Grammatici obseruant Græci. De hac eadem re sic Isidorus libro 6. Versus autem vulgò vocati, quia sic scribebant antiqui sicut aratur terra: à sinistra enim ad dextram primum deducebant stylum, deinde conuertebatur ab inferiore rursus ad dextram versus, quos & hodie rustici versus vocant, Hæc Isidorus, vt Lil. Greg. Gyraldus obseruauit. Βοηλάτης est qui boues sub iugo ducit. Pollux: qui & ζευγηλάτης vocatur: significat etiam bubulcum. Βουκάπηλος apud eundem is videtur qui vendit boues. Μεσαβοῦν proprie est boues iungere, abusiue vero etiam alia animalia. Μέσαβα dicuntur incisuræ in iugo, quibus quadrupedum ceruices alligantur, Varinus. Πελέκα, iugum boum, Idem. Ζεύγλα, τὰ τῶν βοῶν ἢ ἡμιόνων ζυγά, Idem. Βούζυγον, τὸ, bouis iugum, Lexicon sine authore. Athenienses solitos legimus arationes tres celebrare, quas ἀρότους nuncuparent ἱερούς. Earum verò prima in Sciro erat, vetustissimarum arationum monumentum: secunda in Rharia: tertia sub Pelinto, qui locus Buzygion vocabatur. Omnium autem harum sacratissima est nuptialis satio, id est γαμήλιος σπόρος atque aratio ἐπὶ παιδοτεκνώσει, hoc est quæ fiat ad liberorum procreationem. At dipolos terra, id est bis arata: & apud Homerum tripolos, id est tertiata, nil ad negotium præsens, Cælius. Μεσαβοῦν, boues iungere aratro, Lycophron. Ἄμπρεον funis inter vtrunque bouem vel equum temonis vice protensus: inuenio & ἄμπρον apud Varinum eiusdem significationis, quod ita scribi tamen probo, ἄμπρεον, τὸ σχοινίον τὸ ἕλκον τοὺς βόας, ἢ μεθ' οὗ εἰώθασιν ἕλκειν, ἤτοι παρακομίζειν μεγάλα φορτία, ἢ τὸ ξύλον τὸ ὑποκείμενον τοῖς αὐχέσι τῶν ὑποζυγίων. Hinc verbum ἀμπρεύειν, apud Callimachum trahere significat, apud Lycophronem κακοπαθεῖν, laboribus & ærumnis fatigari: proprie autem cum curru progredi. Sed de nomine ἄμπρεον, & verbo ἀμπρεύειν, plura dicemus in Equo H. c. & mulo H. d. Item de vocabulis ἄμπυξ, ὑπώπυξ, μύωψ, plura similiter in Equo H. e. Est & ἄμπυξ funiculus quo iuba equina colligitur, & ipsa habena. Ἅμαξα currus boum ἅρμα mulorum, Varinus in Ζεῦξαι. Βουλυτὸς, tempus vespertinum quo boues à labore & aratro soluimus, Idem, & Tzetzes Chiliade 8. cap. 231. vtitur hac voce Arrianus, citante Suida. Cubitor bos qui libenter decumbit in sulco, & vitio decumbendi obnoxius est, Columella. *Iaculatur Iupiter imbres Grandine dilapidans hominumque boumq; labores*, id est arua & segetes, Idem. Βουσίον flagellum interpretatur, Varinus. Βουπλὴξ, stimulus quo punguntur boues: est autem prælonga arundo, aut hastile cuspide quapiam acuminatum, quo & hodie vtuntur Itali. βουκεντεῖν: vnde bussequæ βουκένται dicuntur, Varinus: vt in prouerbio, Πολλοὶ βουκένται, παῦροι δέ τε γῆς ἀροτῆρες. Suidas hunc versum citat poëtæ innominati, Κέντρα ἐπιθεὶς ὀνυχῇ καὶ βούστροφα δεσμὰ τενόντων. Βουπλὴξ etiam flagrum est ex loro bubulo: item securis qua bos occiditur, Varinus. βούπληγες, passiuè, à bubus icti: βουπλῆγες verò actiuè, qui feriunt boues. Idem: hoc penanflexum, illud proparoxytonum est. Ταῦληξ, stimulus & scutica: dicta quod fiat ex setis suillis, vnde & ὕσπληξ & ὑσπληγὶν nominatur. Μύωψ & insectum est bubus infestum, & stimulus quo vrgentur ac punguntur similiter vt ab insecto illo: pro vtroque melius per ω diphthongum scribitur μύωψ pro lusciosо autem, vel illo qui non nisi admota oculis videt, μύωψ per ypsilon solum. Erat & prioribus acæna dicta virga, exagitandis bobus accommoda: sed & eodem modo metiendis agris instrumentum dicebatur, pedum decem: vt scribit Apollonij interpretes, ab Thessalis excogitatum. Ex quo & Callimachus: Ἀμφότερον, κέντρον τε βοῶν, καὶ μέτρον ἀρούρης. Acæna agros metiri in Aegypto exorsus est primum Thessalus quidam, nomine ab re indito, quia cognoscentibus singulis agri sui modum sublatæ sunt cædes: vnde nuncupata acæna, quasi παύσασα αὐτοὺς τοῦ καίνειν. Hinc & Pelasgida vocauit acænam Apollonius Argonauticôn tertio, veluti ab Pelasgis compertam, id est Thessalis, Cælius. Multa hic de aratione adferri poterant, sed quoniam illa præter boues ab aliquibus quoque quadrupedibus, vt equis & asinis peragitur, differemus in alium locum, ad reliqua de bubus narranda hinc progressuri, si veterem aratri figuram, & quale describit Hesiodus, prius apposuerimus: nihil autem impediet quòd & alia quædam rustica instrumenta simul depicta sint.

Aratri partes à Polluce describuntur libro 1. cap. 13. Extat Archiæ Epigramma in boues trahentes nauigia:

Οὐ μόνον ἀρότρευ βόες εἴδαμεν αὔλακα τέμνειν,
Ἀλλ' ἤδη καὶ πόντου εὐρέα νῶτα φέρειν.
Ἔργα γὰρ εἰρήνης δεδιδάγμεθα. καὶ σὺ θάλασσα
Δεῖ φιλεῖν γαίης ζεῦξιν ἀροτροφόρον.

Item & Philippi Hexastichon eiusdem argumenti, sed trahentibus tauris, quod infra recitabimus. Bubulcus, qui vel bobus arat (apud Columellam) vel boues fundi aratorios pascit. Cic. de diuin. Eius aspectu cum obstupuisset bubulcus, clamoremque, &c. Ouid. 4. de Pon. *Ipse vides onerata ferox vt ducat Iazyx Per medias Istri plaustra bubulcus aquas.* Sauromates bubulcus, Idem 3. Trist. Tardus Verg. Aegel. 10. Iuniorum familiæ Bubulcum nominauerunt, qui bubus optime vtebatur, Plin. Alius est opilio, alius arator: Nec si possit in

agro pasci armentarius, non aliud ac bubulcus. Armentum enim id quod in agro natum non creat, sed tollit dentibus. Contra, boues domitus causa fit, vt commodius nascatur frumentum in segete & pabulum in nouali, Varro. Bubulcitari, bubulci officium facere, Plautus Mostel. Decet me amare, & te bubulcitarier. Omnia secum Armentarius Afer agit tectumque, laremque, Armaque, Amyclæumque canem, Cressamque pharetram, Vergilius. Venit & vpilio, tardi venere bubulci, Idem Aegl. 10. Seruius & alij eo in loco legunt subulci, quos Nic. Erythræus in Indice suo Vergiliano reprehendit, his verbis: Tardi, id est pigri, quod epitheton Bootæ proprium est, Iuuenalis, Frigida circumeant pigri sarraca bootæ. Et Claudianus de Raptu Proserp. 2. Præcipitat pigrum formido Booten: quamquam hic etiam mathematica adest ratio. Potuit itaque hoc epitheton, quod bubulci proprium, submonere doctissimum Seruium, & alios, bubulci hoc loco legendum esse, non subulci, quibus tardis esse non licet per porcorum celeritatem, quos sequuntur. Quorum pastorum etiam neglecta mentio consultò à vate fuit, cum nusquam eos etiam Theocritus introducat: & tria tantum sint, quod & Aelius Donatus scribit, pastorum genera, quæ dignitatem in Bucolicis habeant, bucolici, opiliones, & omnium minimi æpoli, id est caprarij. Quin & ille ipse Theocriti versus, quem Vergilius æmulatus est, nullam subulci mentionem habet, Ἦλθον τοὶ βοῦται, τοὶ ποιμένες, αἰπόλοι ἦλθον, Hæc Nic. Erythræus. Gergittius canis Geryonis, qui boues seruabat frater fuit Cerberi, Pollux. Titormus bussequa fuit corpore staturosus, cuius historiam in Tauro adferemus. Βουκόλος, id est bubulcus, nomen habet, vel tanquam βουκόμος (nam & hippocomum dicimus qui equos curat) vel quoniam Græci cibum etiam colon vocant: vnde & colax, id est adulator appellatus. Βοῶν ἐπιβουκόλος ἀνήρ, pleonasmus est apud Homerum, vt, αἰπόλος αἰγῶν. Multa in Lexicis Græcorum bucoli synonyma reperimus, qualia sunt, βουτρόφος, βουφορβὸς, βουπελάτης, βουπόλος, βοονόμος, βόσσοος, βοοσσόος, βοοσσῶος, βούτης. Ἀττικῶς: βοσσὸς, βοονόμος, βουνίτης vel βουνιτὴς oxyton. Βωνίτης, βουλάτης. Horum postremum Pollux à bubulco distinguit, & exponit pro eo qui boues iugo submittit: Videtur autem pro aratore magis accipiendum: sed potest pro vtroque, vt & bubulcus Latinis. Βουκινῆσαι, boues agere. Βουκαῖος in Ther. Nicandri, θερισὴς, βουκόλος, ζεύγει βοῶν ἑπόμενος ἢ γαμπτόνος ἁπλῶς Schol. Μυκητᾶν ἐπίκρον βοῶν, bubulcum appellat Theocritus Idyll. 8. Βουπελάτης, bubulcus Oppiano. Βούτης, βουκόλος, καὶ ὁ τῶν Διιπολίοις τὰ βουφόνια δρῶν, καὶ παροιμία ἐπὶ τῶν ἰδίως συντελουμένων, Varinus. Ego sic verterim: Butes, bubulcus est, & sacerdos qui in Dijpoliis festo Buphonia celebrabat, id est bouem mactabat: quod in prouerbium etiam abiit, de illis rebus quæ sine apparatu & simpliciter (vetere quodam ritu) fierent. Οὐ μὴν τοι κείνης γε νομεὺς ὤνησατο βούτης, Dionysius de Mesopotamia. Hos versus, Αὐτὰρ ὁ βούτης Ἀντῶος ἐκ πλαγίων ἴθυσ', ὃ δ' ἐρόπαλον Γυρὸν ἀπηκρέμνιζε βοὸς κέρας, citat Suidas ex poëta innominato. Item in Βουμολγεῖς is est qui vaccas mulget, Κέρας βουμολγὸς ταύρου κλάσειν ἀπαμέλγει. Βουκαῖον alij messorem, alij aratorem, alij denique bubulcum accipiunt. Diphilus in Nicandri Theriacis nomen proprium interpretatur, Varin. Λαμπρὸς ἦν ὁ Βοώτης, καὶ αἱ μέγισται ἀρχαὶ ἐπὶ τούτῳ ἐχειροτονοῦντο, Demost. contra Midiam. Bootes stella est iuxta Vrsam maiorem, sic dicta quod instar bubulci plaustrum sequi videtur. Cicero 2. de Nat. deorum: Arctophylax vulgo qui dicitur esse Bootes, Quod quasi temone adiunctam præ se quatit Arctum. Ouidius, Arctophylax formam terga sequentis habet. Iuuenal. Frigida circumagunt pigri sarraca Bootæ. Aratus, Tardus in occasum sequitur sua plaustra Bootes.

Sunt qui Arcadem Iouis ex Calistone filium in Booten mutatum dicant: Pluribus tamen placet Calistonem in Vrsam maiorem, Arcadem in minorem conuersum. Βοατεῖν, idem quod βοηλατεῖν, id est boues agere. Bucolion filius Laomedontis fuit; teste Homero in Iliade. Guardalbia vel Guarum, id est bubulcus caninus, apud Matthæum Syluaticum legitur, haud scio quo sensu. Σίτθ' ὁ λέπαργος, acclamatio est bubulcis vsitata, & similiter ψίτθ' ὁ λέπαργος, Varinus: reperitur autem apud Theocritum. Βουκολεῖν est boues pascere, bubulcitari: Homerus impropriè etiam de equis hoc verbo vsus est: Et Euripides, Πωλοὺς δὲ νιν λαβόντες ἱπποβουκόλοι, Dionysius de Nomadibus Libyæ populis, Ἀλλ' αὔτως ἅτε θῆρες ἀνὰ δρύα βουκολέονται, quo paulo ante dixerat. Βόσκονται σὺν παισὶν ἀν' ἤπειρόν τε καὶ ὕλην. Vsurpatur etiam βουκολεῖν verbum pro fallere & decipere, aliquem veluti bouem & stupidum vana spe lactare: παρίζεσθαι, παραλογίζεσθαι Lucianus, Εὖ μάλα διαβουκολεῖ αὐτοὺς καὶ ἐλπίζειν, ἤγουν ἀπατᾷ καὶ εἰς ἐλπίδας ἄγει. Et alibi, Ἀλλότρια κόσμια τὸ τῆς φύσεως ἀπρεπὲς βουκολοῦν; hoc est, Ascititius ornatus naturæ dedecus & turpitudinē fallit, mitigat, lenit. Et incertus quidam citante Varino, Φθάνει τις ταῖς ἐλπίσιν ἡμᾶς ἀποβουκολῶν, βουκολεῖν καὶ ἐξαπατᾶν διαφέρει. Βουκολεῖν μὲν ἐστι τὸ ἐπὶ πλεῖον ἀεὶ παραλογίζεσθαι, ἐξαπατᾶν δὲ τὸ ἅπαξ τὰ πράγματα συναρπάζειν, Ammonius in Differentiis: Posterioris verbi explicatio corrupta mihi videtur. Ego ita acceperim vt ἐξαπατᾶν quoquo modo decipere sonet, βουκολεῖν autem cum quis longo tempore opinione vel spe ab aliquo fallitur: Germani dicunt, *auf dem vvon lassen, fatzen, am narren seil vmbziehen*, &c. Ad hæc βουκολεῖν capitur pro μεριμνᾶν, curare: fouere, multum amare. Hinc nomen βουκόλημα, θέλγητρον, ἀποπλάνημα, ἀπάτημα, Varinus: hoc est, mulcimentum lenimen, solatium, vt ὅπως ἔχῃς τι βουκόλημα τῆς λύπης. Βουκολία, maledicentia, Varinus. Βουκολὶς γῆ terra pascendis bubus apta. Bucolicos, milites rusticos legimus apud Capitolinum, Cælius. Bucolicum carmen dictum à custodia boum, id est ἀπὸ τῶν βουκόλων: præcipua enim sunt animalia apud rusticos, boues, Seruius. Ouid 2. Trist. Bucolicis iuuenis luserat ante modis. Dianam Siculi Lyen cognominauerunt, quoniam ab ea essent morbo infesto soluti: vnde natum, vt rustica multitudo theatrum ingressa victoriam caneret, quam de Syracusanis mox adeptus est rex Hiero, quę prima creditur Bucolicorum origo, quæ omnium princeps carmine Daphnis celebrarit, mox Theocritus, Cælius. Diomedes heroicum versum, etiam hexametrum, & bucolium, aliisq; nominibus dici testatur. Bucolici tamen propriè dicti versus hoc ferè à cæteris heroicis differunt, quòd quintum locum dactylus claudit absoluta dictione, qualis est, Nos patriæ fines & dulcia linquimus arua. Bucolismus vel bucoliasmus, genus melopœiæ, id est cantionis & saltationis: vtrumque rusticorum, & à Theocrito descriptum est, Varinus. Bucolicum, Bucoliscus, Bucoli, Bucoliastæ, inscriptiones sunt, Idylliorum aliquot apud Theocritum, nempe quarti, 6. 8. 9. 24. Balbitinum & bucolicum hostia Nili sunt manu effossa, cum cætera quinque natura aperuerit. Eustathius in Dionysium. Βουκόλοι vocabulum non bubulcos tantum significat, sed etiam animalia quædam, Etymologicon. Ego huius nominis animal nullum hactenus reperi: nisi quod bucolinen cinclum auem Varinus interpretatur. Panaces quod è Macedonia affertur, bucolicon vocant, armentariis sponte erumpentem succum excipientibus: hoc celerrime euanescit, Plinius. Dioscorides hoc panacis genus Heracleum vocat, vt ab Asclepio & Chironio distinguat: ex huius radice liquor densatus opopanax dictus nomen in officinis pharmacopolarum adhuc retinet. Herbam ipsam in hortis quibusdam Italiæ vidi, folio ferè fici, & per omnia sphondylio nostro (quod aliqui brancham vrsinam, quæ acanthion est, non rectè vocant) simillimam. Cæterum panaces Hera-

ces Heracleon Plinij, ne quis erret, planè diuersum est: ab Hercule (inquit) inuentum tradunt, alij origanum Heracleoticum syluestre vocant, quoniam est origano simile, radice inutili. Βουκόλος, vrbs Pharsaliæ aut Thraciæ Varinus.

Bubile, locus vbi boues morantur, Plaut. Pers. Etenim metuo ne possim in bubile reijcere, ne vagentur. Quædam exemplaria hic legunt bubilem masc. genere. Columella lib. 1. Domitis armentis duplicia bubalia sint, hyberna atque æstiua. Cato cap. 4. Bubilia bona, beneque ædificata, &c. vt supra in C. Bostar, locus vbi boues stare consueuerunt, Calepinus sine authore. Bouilia dicuntur in quibus boues morantur, vt Calepinus probat ex Columellæ loco libro 3. in quo tamen nunc bubilia legitur. Μέρη δ' ἂν εἴη τῶν κατ' ἀγρὸν, βουκόλια, αἰπόλια, ποίμνια. καὶ δ' ἐν οἷς αἱ βόες ἵστανται, βούσταθμα, βούαυλια, βουστάσεις: ἐν δ' αἷς ὕες καὶ αἶγες, αὐλὴ καὶ σηκός, Pollux lib. 1. cap. 12. Βουκόλιον igitur proparoxytonum, armentum vel gregem boum significat: quo sensu etiam βουκόλεια apud Varinum legimus: Βουκολεῖον vero penan flexum, & bubile & gregem ipsum, vt quidam scribunt, ego pro stabulo tantum acceperim. Bucolia in Aegypto apud Hieronymum, ceu bubulcorum intelliguntur loca, Cælius. Hippostasium esse videtur equorum stabulum, sicuti boum bustasium, Cælius. Βούσταθμον καὶ βουστάδιον, τὸ βουστάσιον, Suidas: forte βουστάσιον legendum non βουστάδιον. Sunt & alia synonyma, βούσταθμον, βουστάνη, βοοστασία, κλείσιον, βίαυλα, μάνδραι & βοών, vt infra dicam. Αὐλὴ & σηκὸς propriè de caulis ouium & caprarum dicuntur, authore Polluce: sed inuenio in genere etiam vsurpari, vt apud Varinum, μάνδραι σηκοὶ βοῶν καὶ ἵππων: Et apud Dionysium, Οὐδὲ βοῶν μυκηθμὸς ἐς αὔλιον ἐρχομενάων. Caula ferè pro ouili in vsu est, voce forsan deriuata ἀπὸ τῆς αὐλῆς: quæ vox Græcis ouile aut caprile notat, vt iam ex Polluce probauimus. Mandræ vocabulo nec Latini quidem abstinent, in significatione speluncæ, cubilis, & receptaculi pecudum: Iuuenalis Satyra tertia. Et stantis conuicia mandræ Eripiunt somnum Druso. Tanagra Bœotiæ mediterraneæ oppidum est nobile: quod prius Pœmandria dicebatur: producit autem boues præstantissimos, Stephanus & Varinus. Sibas Indicam gentem ab exercitu Herculis illic relictam aiunt: nam pellibus amiciuntur, scytalas (id est baculos vel scuticas) gerunt, & bubus clauæ notam inurunt, Arrianus libro 8. Apiculam Græci βουγενῆ cognominant, quod ex bubulus ossibus gignantur, Varinus. Animas etiam in mysteriis gentilium theologorum melissas & βουγενεῖς appellatas, & Buclopum deum qui generationem latentet audiret, Cælius Rhod. prodit 22.3. Βουγενῆ καὶ ἀνδρόπρωρα τέρατα centauros appellat, Aristoteles. In veterum scriptis mentio fit de eo fœdere, quod inter Gabios & Romanos actum est, Tarquinio Romanum imperium regente: Vbi illud in primis notandum, quod in corio bubulo eius capita & conditionem exararunt priscis literis (vt refert Dionysius) cumque instar clypei foret in templo Iouis locarunt. Qua in re Pompeius Sextus Dionysio accedit, vt in eius commentariis probatur, quos à Verrio Flacco collegit: etsi iuramentum Dionysius vocat, in quo sanciendo eximium bouem immolarunt. Clypeum (inquit Pompeius) ob rotunditatem veteres corium bouis appellarunt, in quo Romanorum fœdus cum Gabiis foret descriptum, Petrus Crinitus 16.3. Κέρας prima significatione cornu, secundaria tum alia quædam tum poculum indicat. Antiquitus enim cornuum bubulorum pro poculis vsus erat, antequam inuenta essent alia. Eam ob causam Bacchus quoque cornutus fingebatur, & taurus appellabatur, & in Cyzico effigie taurina colebatur. Hinc factum aiunt κεράσαι verbum, quod est aquam vino permiscere: & κρατὴρ poculum quasi κεραστὴρ. Eiusmodi pocula rhyta vocabant: Quale fuisse existimatur etiam Amaltheæ cornu, quod vulgaris fabula capræ attribuit. Eiusdem generis poculum quoddam ἐνιαυτὸς, id est annus dicebatur, à magnitudine nimirum & summa capacitate. Ingentia enim cornua quædam prægrandium boum habentur: quales Pæonum & Molossorum fuerunt, ex quibus pocula conficiebant, labris eorum argento vel auro inductis. Maxima capacitas, congiorum Atticorum quatuor, vt apud Athenæum & Varinum legimus. Aristoteles ab initio Mirabilium narrationum monopis syluestris in Pæonia bouis corpore amplissimi cornua singula dimidiati congij mensuram continere scribit. Vide infra in Bonaso. Conuiualium cornuum mentio fit passim apud Xenophontem, hic in locis, Κέρατα ἢ οἶνον περιέφερον, καὶ πάντες ἐδέχοντο. Καὶ φέρων τὸ κέρας ὁ οἰνοχόος ἧκε. Καὶ λαβὼν κέρας μεστὸν, εἶπε προπίνω σοι. Et apud Aeschylum, cum inquit: Ἀργυρηλάτοις κέρασι χρυσόστομα προσβεβλημένοις. Pindarus quoque centauros inducit ἐξ ἀργυρέων κεράτων πίνειν. Non est autem quod quis suspicetur pauperibus tantum in vsu cornua pro poculis fuisse: cum & reges ijsdem vterentur: Philippum enim regem aiunt, illis quos benignius excepturus esset, è cornu propinasse. Κεράσαι, τὸ ἐπιχέειν οἶνον, πάλαι γὰρ ἐχρῶντο κέρασι ἀντὶ τῶν ποτηρίων, Varinus. Homerus Iliados θ. Οἶνον τ' ἐγκεράσαντα πιεῖν. Rhyta, id est, maxima pocula heroibus solis olim attribuerunt: nunc vero etiam ex cornu facta sic appellant, Athenæus. Xenophon describens conuiuium apud Scytham Thracem, sic scribit: Ἠσπάζοντο μὲν πρῶτον ἀλλήλους καὶ κατὰ τὸν Θρᾴκιον νόμον κέρατα οἴνου προὔπινον. Et alibi, Καὶ ἔπινον κερατίνοις ποτηρίοις. Sophocles in Pandora. Καὶ πλῆρες ἐκπιόντι χρύσεον κέρας. Μετὰ δ' αὖ κεροὺς ἡ φύσις τ' ἄλλο, apud poëtam quendam citante Suida. ἀντὶ τῶν κεράτων, ἢ ἀπὸ τοῦ κεράσματος ἀποκρινάσθαι ἀπὸ τῶν ἀγγείων ἐν ᾧ ἦν.

Abstinebit censione (cæsione vt quidam legunt) bubula, Plautus in Aulularia: id est scutica quæ ex corio bubulo fiebat. βουστάνη, flagrum aut ictus: idem βουτάνη & βουπλὴξ, vt supra dixi. Iuuenalis Sat. 6. Taurea punit Continuo flexi crimen facinusque capilli, scholiastæ scuticam ex corio bubulo exponunt. Zea vel zeteion vocatur locus quo seruitia punienda mittebantur, ad quod illusit poëta noster comicus in Asinaria (ni fallor) cum dixit: Qui polentam pransitant, & vbi viuos homines mortui incursant boues, Hermol. Barbarus. Seui bubuli maximus vsus est ad candelas: laudatur præcipuè ex iuuencis & circa trimatum. Rura nostra vulgari dicto vernum aut Maij mensis examen apum, vel bouis vtilitatem æquare celebrant: *Ein Meyem ymb Ist als gut als ein rind.* Βουθύτης, qui boues immolat aut mactat, & securi ferit, Varinus. Iudæi non feriunt, sed cultro adacto iugulant. Butypos Argonauticorum secundo apud Apollonium dicitur, qui inter sacrificandum securim boui impingit, βουτύπος οἷα πόδα τανυων: proparoxytonum, vt Etymologicon habet, in quo etiam sacerdotis hoc officium fuisse legimus: Alij penultimam acuunt, βουτύπος ὁ τοὺς θυομένους βοῦς τῷ πελέκει τύπτων κατὰ τοῦ αὐχένος: vehementiorem autem ille ictum illidet si in summos pedum digitos sese erigat, Varinus. Βουτύπος πυθμὴν ἀθλώκοπ ἐκαλεῖτο, ἐπὶ τοῦ Θαυλωνιδῶν γένους καθιστάμενος, Hesychius. Malim ἐπιξ. quam πυθμὴν. Βουθυσίων ἐπιξήνων, ἐπάνω τοῦ τραχήλου πλήξιον, ὅθεν καὶ ἐπιξήνιον, διὰ τοῦ παλαιοῦ τὸ ἐπιξῆνον, ἐπεὶ ἰδιωτικῶς ἐπιχόρμιον λέγεται. Varinus. Est autem truncus in quo coqui & lanij secant carnes: κορμὸς quiuis truncus est: ἐπίξηνον autem dici conijcio ἀπὸ τοῦ ἐπιξύεσθαι αὐτὸν ταῖς πληγαῖς. Laniona mensa apud Suetonium in qua scinditur caro machæra. Spartianus in Geta, Percussit hostiam popa nomine Antonius. Propertius, Succinctique calent ad noua (sacra aliâs lucra) popæ. Popæ dicebantur qui victimas habebant venales, & ligabant eas ad altare, feriebantque. Suetonius in Calig. Admota altaribus

... ma, succinctus Caligula poparum habitu, elato altè malleo, cultrarium mactauit. Persius Sat. 6. Mihi trama ... Sit reliqua, ast illi tremat omento popa venter, id est crassus & opimus, quales erant victimarij. Lanius ... lanio, qui carnes in carnario vendit, quod pecora concidat, lanietque dictus. Lanij qui ad cultrum bouem e... Varro. Lanienа, officina in qua fiunt & venduntur carnes. Qui succidiam in carnario suspenderit ... ab laniario, quàm ex domestico fundo, Varro lib. 2. de Re rust. Laniarium hic lanienam exponunt, mihi videtur de lanio etiam accipi posse. Cultrarius idem qui victimarius, is qui victimam cultro immolat. Carnarium & cella vbi domi caro seruatur & laniena publica. Apud Armenos nostro tempore (vt scribit Bartholomæus Georgeuits) mulier adultera super asina vicatim ducitur, & nuda flagris cæditur, & tandem intestina bouis in collo gestans lapidibus obruitur. Cæterum vir adulter, iniectus carceribus, post aliquot menses pecunia redimitur.

H. f. Heluetici boues commendantur à teneritudine carnis, cum alibi, tum iuxta Zofingam oppidum agri Bernensis. In Sueuia quoque nobis vicina circa regionem Bar, pingues præcipue seuo habentur. Pinguissimi Hungarici: qui hyemes etiam sub diuo transigunt, & liberi pascuntur: vnde fit vt parum mansueti sint, & minus tenera carne. Bubula absolute, subauditur caro, Plautus in Aulularia: Agninam caram, caram bubulam. Pollux βοεικὰ κρέα dixit carnem bubulam, vt suillam ὕεια: ego βόειον & ὕειον malim. Βοέκλα, κρέα βόεια, Varinus. Lanij nostri bouem primum in duas partes scindunt, anteriorem vocant *den vorderen schilt*: posteriorem, *den hindern schilt*. Deinde anteriorem, siue thoracem, trifariam diuidunt: primum separant armos, & carnem adiunctam, ac in frusta aliquot secant. Reliqui thoracis partem pronam & circa spinam, appellant *horruggen*, hoc est dorsum superius, μετάφρενον: supinam verò, quæ os στέρνον comprehendit, in cæteris pecoribus, & vitulis etiam, *die brust*, id est pectus στῆθος: in bubus priuatim *das federstuck*. Appetitur ea pars propter pinguedinem, quæ solidior estque gratior est, πιμελή τις χονδρώδης, *der brustkernen*: solent autem cum ea plerunque lanij scindendo relinquere iuguli partem cruentam & ingratam emptoribus, *den stich*. Cæterum inferioris dorsi partem, qua renes continentur, ex cæteris animalibus & vitulis, quoniam assari solet cum sua pinguedine, vocant *nierbraten*, id est assatiam renum: in bubus vero *schluchbraten* vel *lummeln*, quasi lumbos, id est partem carnosam & musculosam iuxta renes, osse vacuam, vnde pingue vel seuum potius separatur ad lucernas & alios vsus. Coxas cum natibus vocant *das stætzle*, & in duas partes diuidunt: alteram, cui vbera in vaccis adhærent, *das ober speltle*: & alteram ab ea separatam carnosam, *das vnder speltle*. Posterior hæc pars, sicut & lumborum caro, cum ossibus careant, in ollis assari solent, hoc modo. Caro lota in vase reponitur affuso aceto cum sale & iuniperi baccis, & sic vel horis aliquot vel etiam diebus macerata, cum iure illo admixta aqua lixatur, donec modicum iuris supersit: additur autem aliquid butyri cocti cum iuris pars ferè media consumpta videtur. Sic & tenerior & palato gratior fit. Vbera elixa, mox incisa, torrentur in craticula, & sale & aromatibus (pipere & caryophyllis maximè) insperguntur. Similis & linguæ apparatus est: & pedum, & oris siue buccæ, vel si mauis, rostri. Alij has partes, pedes inquam & buccas, quæ in carnario elixa emuntur, ex aceto frigida edere malunt cum cepitio & pipere. Lingua etiam per medium incisa, saliri vt reliqua caro & infumari solet, cibo diuitibus etiam grato. Quibusdam in locis bubulas linguas principibus debet: tanta earum æstimatio. Nouerunt nimirum etiam Mercurij olim sacerdotes hanc lautitiam, nec temere ex victimis Mercurio deberi linguam asserebant, nimirum tanquam deorum præconi & sermonis deo. Nam & alioqui lingua in sacrificiis præconibus donabatur. Hinc iocus ille Aristophanis in Pluto, Ἡ γλῶττα τῷ κήρυκι τούτου τέμνεται, iucunda amphibolia, cum lingua tam præconis quàm bouis intelligi possit. Idem in Pace, Ἡ γλῶττα χωρὶς τέμνεται: quod interpres admonet prouerbialiter dictum. Homerus, Odysseæ libro 3. Ἀλλ' ἄγε τάμνετε μὲν γλώσσας. Apud Plutarchum Antipater cum incidisset mentio de Demade iam senio imbecilli fractoque, velut, inquit, ex immolata victima, solus venter & lingua superest. Apparet sanè linguam ceu profanum membrum sacris adhiberi non solitum, quod ego quidem ad gulam hominum, præcipue sacerdotum, religionem prætexentium, retulerim. Præfertur autem in cibo bubula cæteris: & à nonnullis operosius paratur: nam condimentis farctam in veru assant. Aliarum pecudum quia minores sunt, cum suis capitibus relinqui solent. Pars circa ceruicem durlore & tenaciore neruosaque carne constat, difficilior concoctu. Intestina etiam elixa adferuntur ex laniena, & domi modico vino affuso, cum butyro, cepis, careo & aromatibus percoquuntur. Ὅταν φάγῃς ἐντερίδιον ... ἡλιαστικοῦ, Aristophanes in Vespis: ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν ἐντεράδειον ... βοός. Sacerdotes Aegyptij nihil è re domestica consumunt, sed eorum singulis quotidie cibi sacri cocti præsto sunt, & carnis bubulæ & anserinæ satis abundeque, Herodotus. Antiquissimos boue aratore & immolando & comedendo abstinuisse, paulò post, vbi de sacrificiis boum, dicemus. Hercules cum in Dryopia filio Hylæ esurienti pauxillum cibi à Theodamante peteret, nec ille quicquam daret, iratus bouem ei per vim abstulit, & mactatum epulando consumpsit. Hanc historiam siue fabulam prolixius describit Varinus in Ἡρακλῆς γάμος. Milo robustissimus athleta bouem aliquando in theatro gestauit, & eundem postea deuorauit, βουθοίναν Herculem ea in re imitatus, Eustathius in Dionys. Hinc & buphagus alterum Herculis cognomen. Olympiæ per stadium ingressus esse Milo dicitur, quum humeris sustineret bouem viuum, Cicero de Senectute. Turcas in magnis epulis & nuptiis boues integros assare audio, & bubus inferram fuem, sui gallinam, gallinæ oua. Verua sanè maxima in quibus etiam boues assari possent, βουπόρους ὀβελοὺς Græcis appellari supra diximus. Varinus etiam βουπόρους habet. Quod autem carnes bubulas verubus transfixas veteres assauerint, paulò post in sacrificiis boum ostendemus. Boues castratos, ἐκτομίας & ἐκτεχνιθέντας Græci vocant: posterius apud Galenum legimus. Qui bubulam carnem apud nos sale condiunt (quod ferè idibus Octobris vel circa festum D. Galli primum faciunt, & deinceps per hyemem tantum) in plenilunio incipiendum putant: sic enim maiorem vegetioremque carnem permansuram: vt magis sapidam, sub interlunium saliatur. Si diutius seruari velint (seruant autem multi integro anno) per dies circiter viginti in vase salitam relinquunt, ac infumandam postea in camino suspendunt, vbi donec bene siccetur dies plus minus duodecim relinquitur, prout altius aut humilius pependit, & plus minusue ignis ac fumi passa est. Vbi primum suspensa est, accensis iuniperi ramis & mox extinctis plærique fumigant. Nonnulli carnis colorem commendari putant, & rubescere magis, si aridis vrticæ fascibus suffiatur. Qui seruare nolunt, vno die cum sale relictam suspendunt, & mox post vnum aut alterum diem elixant: sic enim plerisq; tenerescere ac in cibo sapidior fieri videtur. Antequam suspēdatur quæ diutius in vase salita fuit, muria sua, quæ ex sale & carnis succo confluxit, diligenter abluunt: sunt qui frigida lauare malint. Optima quæ de iuuencis aut vitulis sumitur, vetulorum nimis dura & ingrata, certe difficillima concoctu fit, cum fustis instar durescat. Hoc etiam obseruari solet, vt caro

vt carn ſalienda iuxta fornacem prius expoſita aliquandiu incaleſcat: inde ſalita opertaque in vaſe in penus collocatur. Carnes oſſibus adiunctæ cæteris ſuperponuntur, vt ad vſum ſubinde auferantur: ſeruatæ enim deteriores fiunt.

Qui vaccas mulget, βυμολγὸς Græcis eſt: nos vaccarium aut lactarium appellare poſſumus, vt ſuperius etiam dixi: quanquam Lampridius in Heliogabalo lactarios nominauit qui cibos ex lacte conficiunt. Implebunt mulctralia vaccæ, Vergil. in Georg. Βούτυρον, butyrum eſt ex crema lactis: βούτυρος autem herba quædam Dionyſio, Varinus.

ḫ. A bobus dicta eſt Bubona dea, vt à bello Bellona, D. Auguſtinus. Bubotiæ ludi fuerunt à bobus appellati, vocantur & boalia, Textor. Pauſanias in Meſſenicis circa finem, quanto in pretio boues olim fuerint, his verbis exponit: In Pylo ciuitate agri Meſſenij ſpelunca eſt, in qua Neſtoris & ante eum Nelei boues ſtabulatas aiunt. Videtur autem genus hoc boum Theſſalicum eſſe, & ab Iphiclo Proteſilai olim patre deſcendiſſe: Has enim Neleos à procis filiæ ſuæ dono petebat: & harum cauſa Melampus vt fratri Bianti gratum faceret in Theſſaliam venit: vbi vinctus à bubulcis Iphicli, cum illi roganti vaticinium aperiret, boues pro mercede accepit. Hoc ſcilicet maximo fuit antiquis ſtudio, vt equorum & boum greges tanquam illius ſeculi diuitias ſibi compararent. Hinc eſt quòd Neleus de acquirendis Iphicli bubus ſolicitus fuit: Et Euryſtheus Herculi Geryonis armenta ex Iberia, quorum percelebris erat fama, abigere præcepit. Videtur & Eryx Siciliæ princeps tantopere boues ab Hercule ex Erythia abductos amaſſe, vt earum gratia cum Hercule luctaturus, victor illius boues acquirere, victus verò regnum ſuum amittere voluerit. Homerus inſuper in Iliade de Iphidamante Antenoris filio refert, eum inter præcipua dona ſocero centum boues pro ſponſa contuliſſe. Quamobrem veteres plurimum bubus delectatos fuiſſe conſtat. Paſcebantur autem, vt ego conijcio, Nelei boues vt plurimum extra Pylium agrum: qui vbique ferè arenoſus eſt, nec paſcuis tam copioſis idoneus: id quod vel Homero teſte probauerim, qui Neſtorem toties Pyli arenoſæ regem cognominat, Hæc Pauſanias, vt nos ex tempore conuertimus. Βοῶπις epitheton Iunonis apud Homerum, quod boum inſtar excelſos & rotundos oculos habeat: vel vt alij, magnos, quod in muliebri facie laudabatur, & inde etiam Europæ nomen impoſitum videtur. Conuenit autem hæc appellatio aëri, quem ſub Iunonis nomine tegebant, vt qui longè lateque pellucidus & viſui peruius circumquaque pateat. Quidam à ſono & voce deducunt, παρὰ τὴν βοὴν καὶ ὄπα, propter ſonitus qui in aere reddi ſolent, Varin. Etymologus in Iunone exponit, formoſam & pulchris decoratam oculis. Thraces Dianam Βουσβάτην appellant, Varinus. Qui myſteria gentilium tractant, βουκλοπεῖς interpretantur in generationem pergentes animas: & Bouclopum deum qui generationem latenter audiat, Cælius. Fluuiorum alios ἀνθρωπομόρφους, id eſt humana ſpecie effinxere veteres, aliis bubulam effigiem induxerunt. Vnde βούκερων Acheloum in Trachiniis vocat Sophocles, id eſt ταυρόκερων. In iis Eraſinus eſt, Eurotas item apud Lacædemonios, Aſopus apud Sicyonios ac Phlyaſios, apud Arginos Cephiſus. Hominis figuram præfert Alpheus, Cephiſum Athenienſes hominem monſtrant vtique, ſed ita, vti promant ſe nihilominus cornua. Auctor in Deorum natura Phurnutus, fluuios effingi plerunque κερασφόρους καὶ ταυρώπας, ex vndarum violento impetu, qui mugitibus aſſimile inſonet quiddam. Nam & de Scamandro Homerus, ἤρυγεν (ἐρυγὼν potius legendum) ὡς ὅτε ταῦρος. Quin & ratione eadem Neptunus Myceтas nuncupatur, cui & tauros immolabant παμμέλανας, ob maris colorem. Taurinæ formæ rationem illam promit Sophoclis interpretes, quod veluti boues flumina terrã proſcindant, vel quòd fluuijs ferè adiacent paſcua, Cælius. Cur Eleorum mulieres Dionyſium precentur vt bouino ad ſe pede veniat, Plutarchus explicat in Græcanicis problemate 36. De Iſide quam vaccæ forma Aegyptij colebant, iam ſupra dixi ex Aeliano. Ego bouem quinq; præditum pedibus vidi, ſacrum & dedicatum Deo qui colitur ad Alexandriam in luco vbi Perſeæ arbores conſitæ, perpulchra vmbra opacant: pedem is in armis appenſum habebat cum ad ingrediendum adiuuantem, tum abſolute factum, Aelianus de ſe, vt videtur, loquens: niſi Appionem intelligat, cuius teſtimonium ante citâtat.

Ex bobus victimæ opimæ & lautiſſima deorum placatio, Plin. Bouem vel boues ſacrificare Græci his verbis efferunt, βοῦς θύειν, βουθυτεῖν, βουπλέειν, βουσφαγεῖν, βουφονεῖν. Victima ipſa βουθυσία, & victimarius βουθύτης. Βουθυτεῖν δ' τινες ἀμέμψαν, Ἀχαιοὶ δ' ἱεροχοεῖν, ὡς Ἀριστοφάνης, Varinus. Ego iſtarũ vocum nullam alibi vſquam reperio. Βουμέτρης apud Aetolos vocatur qui ſacrificiis præfectus eſt. Idem Boues altiles ad ſacrificia publica ſaginati dicuntur opimi, Varro. Qui Anathan munimentum, quod fluentis Euphratis circumluitur, contra Iulianum & Romanos defendebant, cum Romanis ſe dediдіſſent, præ ſe bouem coronatum agentes, quod eſt apud eos ſuſceptæ pacis indicium, deſcendêre ſuppliciter, Ammianus Marcellinus libro 24. Fordicidijs boues fœdæ, & grauidæ immolabantur, dictæ à fœtu, Feſtus. Ouem aliqui, alij bouem victoria potiti immolare conſueuerunt, vt ſcribit Robertus Valturius de re militari libro 12. cap. 2. Deque triumphato viſcera toſta boue, hoc eſt occiſo in triumphi ſacrificio, Ouid. Faſt. 3. Spartani cum ſtratagemate hoſtes viciſſent, bouem Marti ſacrificabant: ſui vi aperta, gallum: Plutarchus in Laconicis. Pluris enim aſtimabant incruentam victoriam quàm cruentam, Cyraldus. Prouerbium, Bouem ſacrificauit nemo vnquam beneficio præter Pyrrhiam, inferius require. Ceres ab Hermionenſibus eximia colitur veneratione, & feſtum eius Chthonium appellatum magnifice concelebrant. In his ferunt boues magnitudine viſenda & ferocia ad aram ex armento facile agi immolandos à Cereris ſacerdote, quæ vetula plærunque eſt, ac viribus prætenuis. Super qua re carmina circumferuntur apud Græcos, quę & appoſui, auctore eorum Ariſtocle:

Δάμαλις [illegible] οὐκ ἐν Σικελίῃ [illegible], Καὶ [illegible] ἐν τι μέγα [illegible],
Ἑρμιονεῦσι [illegible] ἀφειδέα ταῦρον, Οὐ[illegible]
[illegible] Τὰ [illegible]
Σὺν [illegible] Καὶ [illegible] ἐν Ἑρμιόνῃ.

Taura, id eſt ſterilis vacca, inferis immolatur, idque merito propter infœcunditatem: ſic & ouis non nigra tantum (ἀρνειὸς, id eſt aries niger) ſed nigerrima iiſdem, propter tenebras inferorum, Varin. Peſte olim Lacedæmona diuexante redditum oraculum, vt Plutarchus refert, mali vim ceſſaturam, ſi nobilem virginem quotannis immolaſſent. Quum obtemperarent Lacedæmonij, ac fortè mactanda duceretur ſuo ornatu Helena, deuolans aquila gladium abreptũ, & ad armenta, quæ βουκόλια vocant, delatum ſuper iuuencã demiſit. Quo prodigio παρθενοκτονίαν, id eſt virginum immolationem deſiſſe: quod Ariſtodemus auctor tradit. Idem obueniſſe Romæ in Valeria Luperca, ratione conſimili volumine 19. Italicarum rerũ Ariſtides prodidit, Cælius ex Parallelis Plutarchi minoribus, quãuis ipſe non citet, vt neq; alios authores ſolet. L. Aurelio, L. Octauio Coſſ. Cyzicũ Mitridates cum

 oppugna-

oppugnaret, ad immolandum bos sacra iussa, de montibus per hostium classem adnatauit, seque ad aras percu-
tiendam obtulit, Iul. Obsequens. Mactatur vacca Mineruæ, Alipedi (id est Mercurio) vitulus, taurus tibi summe
Deorum, Ouidius 4. metam. Si quis Mineruæ bouem sacrificasset, oportebat etiam Pandryso ouem vnà cum bo-
ue sacrificare: quod sacrificij genus ἐπίβοιον vel ἐπιβόειον appellabant, eò quòd post bouem immolatū celebraretur,
vt scribunt Lycurgus in libro de sacrificando, & Philochorus lib. 2. (cuius verba sunt quæ iam posuimus) & Sta-
phylus lib. 9. de Athenis, Varin. Ἐπίβοιος, sacrificium ex boue, Idem. Hecatombe (apud Varinum) non quoduis,
sed sumptuosum sacrificium est, & propriè quod bubus centum constat: id quod quis rectè etiam βουταν φόνον se-
cundum Tragicum appellauerit: quali scilicet Clisthenes ille apud Herodotum filiæ suæ procos & ciues excepit.
Sic & chiliombe à millenario numero dicitur. Impropriè verò hecatombe dicitur etiam de alijs animalibus siue
pecoribus præter bouem: interim tamen per excellentiam tanquam solis bobus constaret nomen retinuit. Nu-
merus quoque centenarius pro multitudine simpliciter ponitur, vt cum dicimus ἑκατὸν ζυγὰ ναῶν, id est multorum
iugorum nauem. Hecatombæon mensis dicebatur, qui apud Latinos Iunius, eò quod plurimæ in eo hecatombæ
fierent, Varinus. Hic mensis apud Athenienses Soli sacer erat: cuius quia tunc magnus sit cursus, inde tempori
factum nomen: quando numerus ἑκατὸν signare magnitudinem aduertitur plerunque: fiebat autem in eo solsti-
tium æstiuum. Idem & Cronion dicebatur à sacrificiis quæ Saturno fierent, Cælius. Hecatombæus Iupiter in
Gortyna, vt Hesychius ait, appellatus est, & à Caribus, & à Cretensibus. Sunt qui putent primum Græcorū men-
sem Hecatombæôna vocatum ab Ioue, vt docuimus in libro de annis & mensibus, &c. Sed & hoc nomine Apol-
lo nuncupatus ab Atheniensibus: quin Harpocration, alijque libentius mensem ipsum Apollini attribuunt, Li-
lius Greg. Gyraldus. Idem alibi hunc mensem à Lacedæmoniis sic appellatum scribit, & Hiacynthia festa in eo
celebrata. Igitur fuit hoc sacrum (inquit idem) interdum centum boum: sed & ouium interdum, & caprarum, &
suum. Fuerunt & qui ex omni genere hoc sacrum peragerent, qui etiam syscion, id est opacū & vmbrosum nun-
cuparunt. Sunt qui centum pedum victimarum dixerint. Inuenimus & buprenon sacrificium quoddam, ex cen-
tum ouibus & boue vno: alij & βουπρῷρον dicunt, vt notat Hesychius. Sanè quidam non à victimarum numero, sed
quod centum Peloponnesi vrbes id sacrum facerent, dici voluerunt. Hac quoq; ratione qua hecatombe dicitur,
& εἰκοσάβοια, & poëticè ἐεικοσάβοια sacrificia ex viginti bobus dicuntur, Hæc Gyraldus. Ego quidem hactenus εἰκο-
σάβοιον aut alterius numeri eiusdem terminationis in aliis sacrificium nullum legi: sed omnia huiusmodi, vt ἑκατόμ-
βοιον, sic τεσσαράβοιον, ἐννεάβοιον, δωδεκάβοιον, εἰκοσάβοιον (si antepenultima rectè per alpha legitur in Varino) & si-
milia, de rebus illis dicuntur quæ totidem siue boum siue numerorum pretia æquarent, Varino teste. Nam
aureos quosdam numos, boues appellatos Etymologus refert in Hecatombe. Sunt enim qui bouem in vocabu-
lis istis compositis numum intelligūt, cui propter æquale pretium bouis effigies impressa fuerit: alij verò certum
pondus. Alij deniq; ἑκατόμβοιον accipiunt, non quod exactè centum, sed quod multorū boum, id est quotumuis
pecorum, per synecdochen partis pro toto pretio constet, Varinus. Heræa ciuitas est, quæ & Hecatombæa voca-
tur. Celebrantur autem ab Argiuis Hecatombæa centum bubus deæ (nimirum Iunoni) immolatis. Præmium
tunc certaminis scutum æneum proponebatur, & corona myrtea. Vel vt alij, in certamine Hecatombæorum Ar-
gis, æs præmium datur, quoniam Archinus qui ex Argiuorum fuit & huius certaminis author, cum apparatus
armorum cura ei delegata esset, arma etiam præmij loco donari voluit. Nomen Hecatombæis, inde quod in ma-
gna pompa boues centum præcederent, vnde visceratio ciuibus cunctis dari solebat. Pindarus Diagoram in He-
catombæis victorem Argis maximè celebrat, Varinus. Hesychius ab Hecatombæo Apolline Athenis dicto He-
catombæa celebritatem & certamen nominata docet. Βουθυσία non solum sacrificium ex bubus est, sed quoduis
regale & magnificum sacrum: vel conuiuium opiparum, & magnificus apparatus, vt Erasmus etiam meminit in
prouerbio, Nemo bene merito bouem immolauit. Sic & βουθυτεῖν verbum propriè est boues sacrificare, per ca-
tachresin verò vel à βοῦ particula intendente, magnificos amplosque sumptus facere. Diuitium enim est, vel re-
gum potius, boues immolare. ἔνδον βουθυτεῖ τὴν χοῖρον καὶ τράγον καὶ κριὸν ἐστεφανωμένος, Aristophanes in Pluto: abuti-
tur (inquit Scholiastes) buthysiæ vocabulo, vt sacrificij magnitudinem & perfectionem indicaret, quod heca-
tomben vocant. Perfectum enim sacrificium sue, tauro, hirco & ariete constat, quod trittyn appellant: Athenien-
ses verò eodem nomine sacrificium ex reliquis tribus etiam absque boue. Τριττὺς sacrificium à tribus animalibus
dictum: constabat enim duabus ouibus & boue, Epicharmo teste: vel boue, capra & oue: vel hirco, ariete &
tauro. Hoc sacrificij genus βούπρῳρος etiam dicebatur eò, quod bos præcederet, vt prora nauim. Videtur etiam trit-
tyan quandam insinuare Aristophanes, cum Chorus inquit à Chremylo immolari suem, hircum, & arietem. Sic
δωδεκάνις θυσία (vel δωδεκάδες potius vt Gyraldus habet, vel δωδεκηίς vt Suidas, alij δωδεκαΐς) à duodecim animali-
bus nomen accepit, Varinus. Apud Gyraldum τετρατύα & τρύττυα & τέλκτειρα legi, ego hæc omnia ineptè scribi ar-
bitror & semper trittys oxytonum, fœminini generis scribendum, non in neutro plurali vt Gyraldus accipere vi-
detur. Nam cum à ternario dicatur, omnino iôta in prima syllaba retinere debet (sed hunc librariorum, nō Gy-
raldi, errorem existimo) quemadmodum idem nomen cum tertiam partem tribus significat eodem planè modo
τριττὺς scribitur: & hoc postulat etiam analogia: sic enim à quaternario τετρακὺς formatur. Quanquam autem
τριττὺα & in accusandi casu τριττύαν apud Varinum legatur, non satis tamen grauis ille author est quem sequamur:
& apud Aristophanis scholiasten in Plutum, loco quem ipse citat, trittyn & trittys legimus: sic etiam apud Suidam
& Etymologum. Iam trittyn quoq; pro tertia tribus parte, nonnulli per simplex t. perperam scribunt. Sed redeo
ad Gyraldum (quem vt tribus istis modis, nec vllo rectè trittyn scriberet, Hesychius decepit & secutus eum Vari-
nus) hic ex Hesychio annotat sacrificium hoc Enyalij, id est Martis esse, quod tribus animalibus cum testiculis,
id est non castratis fieret: vel vt alij tradunt (Callimachus apud Etymologicum) sue, ariete, tauro. ferè Roma-
nis Solitaurilibus simile. Hoc ex Hesychio addendum, triadem alio nomine dici hoc sacrificium, nimirum eadem
ratione qua aliud dodecadem supra vocari monuimus. Ister quidam, vt Etymologus habet, ex bubus, capris &
suibus hoc sacrificium perfici author est: quæ quidem omnia mascula & trima essent. Apud Hesychium non re-
ctè legitur, θυσία ἡ παντατελεία pro τριττύς. Quanquam Latinorum quidam nullam hostiam maiorem minorémue
bidente, id est, bima esse debuisse prodiderunt. Sed nimis fortè digredior, dum corrigenda authorum loca sequor
studiose. Βούπρῳρος (inquit Varinus) sacrificium ex centum ouibus constabat, & boue vno: εἰ ἦ τὸ ἑκατὸν ἢ θῦσαν ἢ βουπρῷρον,
σημαίνει ἡ θυσία βουπρῷρον. Hecatombe (inquit Iulius Capitolinus) tale sacrificium est: centum aræ vno in loco ce-
spititiæ extruuntur, & ad eas centum sues, centum oues mactantur. Nam si Imperatorium sacrificium fit, centum
leones (vel vt aliqui legūt, oues, quod parum mihi placet, inquit Gyraldus) centum aquilæ, & cætera huiusmodi
animalia

animalia centena feruntur. Quod quidem & Græci quondam fecisse dicuntur, cum pestilentia laborarent, & à multis imperatoribus id celebratum constat. Ὠῶν ἑκατόμβη, id est ouorum hacatombe, per iocum apud veterem quendam legitur. Cinnamomum in Aethiopia gignitur, nec metitur nisi permiserit Deus: Iouem hunc intelligunt aliqui, Assabinum (aliàs Sabin) illi vocant, quadraginta quatuor bouem capratumque & arietum extis impetratur venia cædendi, Plin. Ἀρνῶν πρωτογόνων ῥέξειν ἱερὴν ἑκατόμβην, Homerus. Hecatomben aliqui perfectum sacrificium interpretantur, siue à centum bubus, siue à centum pecoribus, id est viginti quinque animalibus, Etymologus. Apparet autem legendum esse, siue à centum pedibus pecorum viginti quinque. Huc pertinet iocosus ille Aristophanis locus in Equit. loquitur autem quidam ad senatum Atheniensem: Ἄνδρες ὐδὴ μοι δοκεῖ

Ἐπὶ συμφοραῖς ἀγαθαῖσιν εἰσηγγελμέναις,
Ἐπὶ συμφοραῖς ἀγαθαῖσιν εἰσηγγελμέναις,
Εὐαγγέλια θύειν ἑκατὸν βοῦς τῇ θεῷ.
Ἐπένευσεν εἰς ἐκεῖνον ἡ βουλὴ πάλιν.
Κἀγώ γ' ὅτ' ἔγνων τοῖς βολίτοις ἡττημένος,
Διηκοσίαισι βουσὶν ὑπερηκόντισα:
Τῇ δ' Ἀγροτέρᾳ κατὰ χιλίων παρῄνεσα
Εὐχὴν ποιήσασθαι χιμάρων εἰσαύριον,
Αἱ τριχίδες εἰ γενοίατο ἑκατὸν τοὐβολοῦ.

Addit hic scholiastes Callimachum imperatorem Dianæ vouisse tot boues immolandos, quot barbaros occidisset in Marathone: cum vero ingens eorum numerus cecidisset, nec ille tantum boum haberet, capellas immolauit. Ἔρδον δ' Ἀπόλλωνι τεληέσσας ἑκατόμβας Ταύρων ἠδ' αἰγῶν, παρὰ θῖν' ἁλὸς ἀτρυγέτοιο, Homerus Iliados lib. 1. Videtur autem perfectas dixisse hecatombas, quæ omnino centum pecora complecterentur, non simpliciter magnifica sacrificia: nisi quis ad victimarum potius quàm numeri perfectionem referre malit. Oportebat enim perfecta animalia, id est integra & non mutila immolari. Est & alia ratio, qua trittyn supra dixi plenum perfectumq; sacrificium appellatum fuisse. Hostia si maior erat, auratis cornibus plerunque immolabatur. s. c. extat de ludis Apollinaribus primùm faciendis, quod Macrobius recitat primo Sat. in quo decemuiri præceptum fuit, vt Græco ritu hostijs sacrum facerent, Apollini boui aurato, & capris duabus albis auratis: Latonæ boue fœmina aurata: ludos in Circo populus coronatus spectare iussus est: hinc Ouidius ait, Indutaque cornibus auro Victima vota facit. Et alio loco, Blandis indutæ cornibus aurum Conciderant ictæ niuea ceruice iuuencæ. Iuuenalis, Frontemque coruscat, dixit: propter scilicet cornua aurata. Ascanius in decimo Æneidos apud Vergilium, Et statuam ante aras aurata fronte iuuencum Candentem, pariterque caput cum matre ferentem, Iam cornu petat, &c. Quo loco Seruius quæ Ioui conueniret victima perbellè exponit, Tantum Gyraldus. T. Liuius lib. 1. quintæ Decadis, Quod caput iecinori defuisset, tribus bubus perlitasse nequiuit, senatus maioribus hostiis vsque ad litationem sacrificare iussit. Litare verò est ritè sacrificare, & impetrare, vt authorum testimoniis Gyraldus probat. Hoc nimirum Græci dicunt καλλιερεῖν, καλῶς τὰ ἱερὰ ποιεῖν: Arrianus τὰ ἱερὰ γίγνεσθαι dixit cũ exta apparerent felicia. Xerxes in Pergamo Priami regia Mineruæ Iliadi mille boues immolauit, quarum libamine Magi heroibus parentauerunt, Herodotus libro 7. Hecatomphonia ex lege immolari à Messeniis solita, in Septem sapientum conuiuio auctor Plutarchus est: tanquam ex hostibus centum interemissent, vt inquit Pausanias. Id sacrum obiit Aristomenes Ioui Ithomatæ, Cælius. Epigrammatum Anthologij libro 1. sectione 33. extat Philippi cuiusdam epigramma in iuuencam, quę cum Dianæ immolanda parturiret, quoniam hæc dea parturiginum præses est, demissa fuit. Pythagoram proditur memoriæ cum noui quippiam excogitasset in Geometria, Musis bouem immolasse: quod (inquit apud Ciceronem Cotta) non credo, quoniam ille ne Apollini quidem Delio hostiam immolare voluerit, ne aram sanguine conspergeret, Cælius. Iustitiam aiunt propter iumentorum (boum) cædem violentam derelictis terris ad syderum remeasse consortium, Veget. Ritus sacrificandi varios, & quicquid de sacrificiis gentilium afferri potest, copiose doctissimeque prosecutus est Lilius Greg. Gyraldus in Opere suo de diis: nos hic pauca quædam, non de sacrificiis in genere, sed quæ ad boues sacrificandos priuatim faciunt adiungemus ex primo Iliadis Homeri libro: vbi is hecatomben cum Chryseide filia remissam patri, & Apollini immolandum his versibus describit:

Αὐτὰρ ἐπεί ῥ' εὔξαντο, καὶ οὐλοχύτας προβάλοντο,
Αὐέρυσαν μὲν πρῶτα, καὶ ἔσφαξαν, καὶ ἔδειραν,
Μηρούς τ' ἐξέταμον, κατά τε κνίσσῃ ἐκάλυψαν,
Δίπτυχα ποιήσαντες, ἐπ' αὐτῶν δ' ὠμοθέτησαν.
Καῖε δ' ἐπὶ σχίζῃς ὁ γέρων, ἐπὶ δ' αἴθοπα οἶνον
Λεῖβε. νέοι δὲ παρ' αὐτὸν ἔχον πεμπώβολα χερσίν.
Αὐτὰρ ἐπεὶ κατὰ μῆρ' ἐκάη, καὶ σπλάγχν' ἐπάσαντο,
Μίστυλλόν τ' ἄρα τἆλλα, καὶ ἀμφ' ὀβελοῖσιν ἔπειραν,
Ὤπτησάν τε περιφραδέως, ἐρύσαντό τε πάντα.
Αὐτὰρ ἐπεὶ παύσαντο πόνου, τετύκοντό τε δαῖτα,
Δαίνυντ', οὐδέ τι θυμὸς ἐδεύετο δαιτὸς ἐΐσης.

Eiusdem versibus Odysseæ libro 12. ab Vlyssis sociis Solis boues mactatos scribit: addit autem præterea,

Φύλλα δ' δρεψάμενοι (aliâs δ' ἐρεψάμενοι) τέρενα δρυὸς ὑψικόμοιο.
Οὐ γὰρ ἔχον κρῖ λευκὸν ἐϋσσέλμου ἐπὶ νηός.
Οὐδ' εἶχον μέθυ λεῖψαι ἐπ' αἰθομένοις ἱεροῖσιν:
Ἀλλ' ὕδατι σπένδοντες ἐπώπτων ἔγκατα πάντα.

Constat sanè, partim aliunde, partim ex his carminibus, immolantes precari primum & vota deo facere solitos: Deinde prothymata celebrare: sic vocant quæ ante sacrificium fieri consueuêre: vt est vaporatio thuris aut id genus primitiæ quæcunque, vt siligo, vel etiam placentulæ: item vlochytæ, id est hordeum sale conspersum, quod ante sacrificium aris infundebatur, de quo plura Cælius Rhodig. 12. 1. & Gyraldus circa vltimam partem Operis sui de diis. Vlochytas aliqui (vt Pollux) accipiunt ipsa vasa ex quibus vlæ fundebantur. Peractis precibus, & aliæ quedam ceremoniæ fiebant, vt sacerdotis ad dextram, vel apud Gallos ad læuam conuersio: & manuum osculatio apud Græcos: & sacrificulus setas inter cornua victimæ manu excerptas, tanquam prima libamina in ignem mittebat: Tum vinum simpulo circumferebat, vt astantes pariter litarent (quod proprie λείβειν vel σπένδειν dicitur: hinc illa phrasis apud Pollucem, κατασπεῖσαι ἢ ἄλλο τι σπένδειν) Mox victimarius secespitam à fronte ad caudam victimæ ducere, & se ad orientem vertere solebat, quod in sacrificio habebatur primum. Secespitam alij cultrum, alij securim, alij dolabram exponunt. In quocunq; sacro faces adhibebantur ex tedæ ligno, quas solos mares ferre fas erat. Tum victimam immolare succinctos ministros sacerdos iubebat. Hi autem victimam supra verticem, plerunq; infra iugulum feriebant, idq; pro dei vel animalis ratione. Græci quidem si cœlestibus deis immolarent, sic hostiæ caput statuebant, vt cœlum spectaret (hinc illud Homeri, αὐέρυσαν) si verò inferis, vt despiceret terram. Interim cæsa victima alij sphagia vasa, vt cruorem exciperent, cadenti hostia supponebant: alij victimam decoriabant, aliaq; peragebant. Mox aruspex, flamen, aut sacerdos, cultro ferreo viscera & exta rimabatur, & extispicium fiebat. Et tunc exta reddi dicebantur, cum probata aræ supponebantur, vt notat Seruius. Vergilius Georg. 2. Lancibus & pandis fumantia reddimus exta. Eadem dicebantur prosecta

 cum

... in aris dabantur ex fibris pecudum dissecta. Extis porrò inspectis, ex omni viscere & membro primitias partesque dissectas farina farris inuolutas, in calathis sacrificanti offerebant: & tunc hostia perfecta dicebatur. Has sacerdos aris imponens accensis, igne cumburebat, addito igni thure & costo, aliisque odoramentis, prout sacrum ferebat, & ritus. In maritimis sacrificiis, quæ diis marinis fiebant, exta in fluctus iactabantur, vnde illud, Porricit in fluctus. Sanè exta veru assa apponebantur, præterquam arietis quæ elixare mos erat. Sed etiam coxas cum inguinibus emissa, id est adipe operientes comburebant. Sic victimarum quidem viscera, licet nunquam abluta, elixa per sese fiebant: vinumque aris postea fundebatur, & tunc porrici hostia dicebatur. Ex quo emanauit prouerbium illud. Inter cæsa & porrecta. Ex reliquis autem hostiæ partibus seu membris cœnam apparabant, quibus qui sacris interfuissent, vesci licebat. Hæc ex Gyraldo compendio quodam decerpsimus. Apud Thussas in Ægypto, vt Venus cornuta colebatur, vacca illi immolabatur, Idem. Mineruam Græcorum quidam Ἀγελαΐδα vocant, siue tanquam ducem populorum, siue quod indomita sit sicuti boues armentinæ, quas etiam præcipue ei sacrificabant, Phurnutus. In hostiis quædam fuere quæ iniuges vocabantur, id est quæ nunquam domitæ ac iugo subditæ fuerunt. Harum & Vergilius meminit, Nunc grege de intacto septem mactare iuuencos Præstiterit, totidem lectas de more bidentes. Et vt iniuges euidētius exprimeret, adiecit, Et intacta totidem ceruice iuuencas. Manilius Chrestus in libro de hymnis deorum, ait Mineruæ iniuges boues sacrificari solitas, id est iugum quæ nunquam tulerunt: illa videlicet causa, quòd & virginitas iugum nesciat mari tale, & virtus nunquam sit iugo prementi subiecta: Idem Fulgentius in libro ad Chalcidium repetit. Locupletiores in celebribus Isidis conuentibus boues immolant & ceruos: quorum autem tenuior est res familiaris, anseres atque aues meleagrides, sues sacrificiis inferre non decet, nec vesci suilla licet aut caprina carne, Pausanias in Phocicis.

Ex bobus, vitulis, & pecudibus, laudatissimæ vitulæ ad deorum placamenta habebantur. Idcirco Ioui à flamine omnibus idibus bos candidus, ex agro Falisco, aut Meuania immolabatur: illos enim ad sacra saginabant, & deorum suppliciis seruabant. Bos autem qui iugo subactus fuisset, purus non putabatur. Fœtus bouis non ante tricesimum diem idoneus sacris ac purus putabatur. Creditum quoque bouem quinquennalem, insignem Ioui victimam esse. Aegyptij boues ruffas Typhoni mactare soliti fuere. Προσακτέον βοῦς ἀζυγας Pollux. Bidentes non oues solum, sed omnes bestias bimas olim appellabant, & antiquiores easdem bidenes, quasi biennes, quia neque maiores aut minores licebat hostias dare, Macrobius. Nos & bouem quinquennem Ioui immolari iam diximus: & pecora trima in sacrificio quod trittyn vocauimus. Nullum etiam ex authoribus locum puto afferri posse, vnde bidentem bouem dictum aliquis intelligat: de ouibus vero plerosque omnes: Vnus Pomponij Attellanarum poetæ locus Macrobio citatur, quo Marti vouet se facturum bidente verre. De bidentibus igitur in Oue dicam: nam si veteres & quorum libri non extant, de aliis etiam animalibus hac voce vsi sunt, nihil ad nos. Lucianus in libello de sacrificiis varia esse sacrificia prodit pro personæ sacrificantis qualitate: Agricola, inquit, de boue rem diuinam facit, opilio de agno, æpolus de capra. Βοώνης apud Suidam vocatur qui bubus ad sacrificia emendis publice præficiebatur: quod quidem honestissimum erat munus, & imperatoribus præcipuè deferri solitum. Diu seruatum apud Athenienses & Solonis lege interdictum. Ne bouem, cuius opera, vel aratro vel curru vterentur, omnino immolarent, ὅτι καὶ οὗτος εἴη ἂν γεωργὸς, καὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις καμάτων κοινωνός: id est, quoniam & hic colonus sit, ac laborum quoq; nostrorum particeps. Bouem aratorium immolasse, nefas censebatur summum. Athenienses autem primos hisce non abstinuisse vel in cibis, auctor est nobis Theon. Vlyssis quoq; socios non temperasse, cecinit Homerus: quo sit nomine indignatus Sol, quippe vt Solem intueamur, caussam videri hoc bruti genus, quia sit τροφῆς πορισμὸν, id est alimenta suggerat, Cælius. Plinius author est, Omnia plenilunio maria purgari: quædam & stato tempore: circa Mesanam & Mylas fimo similia expui in littus purgamenta. Vnde fabula, Solis boues illic stabulari. Meminit & loci & boum Apollonij interpretes libro 4. Milæ (inquit) Siciliæ Cherronesus, in qua Solis boues pascebantur. Sed & rem quoque cum fabula recensuit in Naturalium Quæstionum libris Seneca. Has quidem Solis boues Homerus Odysseæ primo videtur nouisse. Verum scire conuenit, quandoque prioribus recepti fuisse moris, Soli animalia dicare: quod apud classicos obseruatum authores est. Nam & Appolloniæ, quæ in sinu Ionico est, sacras Soli oues fuisse, Græci scribunt, Cælius. Memini alicubi legere per Solis boues à sociis Vlyssis deuoratos, annos significari: tunc enim obijsse illos, cum omnes ætatis anni, quos eis viuere in fatis erat, exacti consumptique essent. Sol enim ætatis & temporis autor est. Et sicut in sulcis aratro designandis, boues ad certum progressi terminum retrogrediuntur, ita Sol etiam ad vtrunque solstitium, tanquam βουστροφηδὸν, suum peragit motum, vt vel hac ratione per nostram coniecturam boues pro annis Soli tribuantur. Cæterum Apollinem bubus delectatum fuisse, mox Pausaniæ verbis declarabo. Supra etiam ex Eustathio docui mensem vitulum & bouem appellatum. Huc facit septem egregias & opimas, quas totidem aliæ macie confectæ & turpes aspectu deuorabant. Accersitus Iosephus, boues opimas septem interpretatur annos totidem fœcundos & abundantes annonæ, quos mox alij septem steriles & inopiosi subsecuturi essent. Βόας θεωρῶν ἐς κακὸν πρᾶξιν φέρει, senarius est apud Suidam, quo quæuis de bubus somnia inauspicata esse conijcitur. Apud Aegyptios quoque bouem marem Soli sacrum fuisse, paulò inferius in Apidis bouis historia dicam. Certe cum Lunæ propter cornuum speciem, (quæ veluti minor Sol est, sed fœmineæ naturæ) boues fœminæ consecrarentur: ratio postulabat Soli tauros sacros existimare: Quanquam Homerus de Solis bubus in fœminino genere loquitur, καλαὶ βόες εὐρυμέτωποι, mirum Attico more vtrunque sexum ita complexus.

Apud Aegyptios & Phœnices, sicut Porphyrius scribit, humanis carnibus potius vsi fuissent, quàm vaccam comedissent: & quamuis tauris haudquaquam abstinerent, tamen vaccarum vsus nō modo mensarum consuetudini, verum etiam sacrificationi interdictus fuit, Aelianus. Ab Ægypto ad Tritonidem lacum Pastoritij Afri sunt, carne victantes ac lacte, nihil vaccinum gustantes (quia nec Aegyptij gustant suem) nec alentes quidem vaccam. Nec Cyrenææ fœminæ ferire sibi fas putant, ob Isidem quæ est in Aegypto, cui etiam ieiunia & dies festos agunt studiosè. At mulieres Barcææ, non modo gustu vaccinæ carnis, sed etiam suillæ abstinent, Herodotus libro 4. Inter exempla est damnatus à populo Romano die dicta, qui concubino procaci rure omasum edisse se neganti, occiderit bouem: actusque in exilium, tanquam colono suo interempto. Huc referenda sunt etiam Ciceronis verba, quæ supra posui in E. circa initium. Animal occidit primus Hyperbius Martis filius; Prometheus bouem, Plinius. Buphonia festum vetus, quod Athenienses post mysteria celebrabant per bouis immolationem, vnde & nomenclatura. Aristophanes, Ἀρχαῖά γε, καὶ διιπολιώδη, καὶ τεττίγων ἀνάμεστα, καὶ Κηκείδου

καὶ Βουφόνιον. Sed & Iouis Polici sacerdos, inquit Pausanias, buphonus est appellatus, Cælius: & alibi, Inuenio (inquit) in literis, Erechtheo imperante Athenis, à Buphono primum in Iouis Poliei ara immolatum bouem: quo peracto, securi relicta, mox se è regione Buphonus proripit. At in iudicium vocata securis est, ac absoluta: idque quotannis vt fieret, seruatum traditur. Meminit etiam Aelianus Variorum libro 8. Βουφόνια Athenis agebantur scirrhophoriônis, id est Martij mensis die quartodecimo, multis bubus immolatis, Etymologicon. Apud Varinum legimus Buphonia antiquissimum festum Athenis esse, inde ortum, quod in Dijpolijs bos qui placentam sacrificio destinatam vorauerat à Baulone quodam, qui forte cum securi aderat, occisus sit, idq; vt deinceps ita seruaretur institutum. Vocabatur autem βούτης qui in hoc festo buphonia peragebat. De Butarum familia supra diximus. Vide Erasmum in prouerbio Cecidis & Buphoniorum: & Gyraldum in Opere de diis, vbi sacrificia describit. Διὸς βοῦς, bos Ioui sacer, festum Milesiorum, Varinus. Boalia, ludi diis inferis consecrati, Sipontinus. Fiebant autem cum bubus, quemadmodum nunc quoque fieri solet apud Italos Septuagesimæ tempore, quod tempus quidam Carnipriuium vocant. Bubetiæ siue bubetij ludi, quos veteres à bobus pecoreque appellârunt, qui & boalia, boum gratia instituti, teste Plinio. In eo enim festo solennis boum & taurorum venatio fieri solebat, quemadmodum nunc quoque Venetiis, & ferè per totam Italiam, fieri solet eo die, quem Iouedi grasso appellant.

Apides dij erant apud Aegyptios culti, vituli scilicet qui per longum temporis interuallum ex splendore lunæ (ἐκ τοῦ σέλαος τῆς σελήνης) gignebantur: quo facto magna festiuitas agebatur, & sacerdotes circa bouem natum consecrati epulas publicas proponebant, Varinus. Fuit & Apis Aegyptiorum rex Phoronei filius: & eodem nomine insula ante Cretam sita, Idem. Sed quoniam passim apud authores Apidis bouis frequentissima mentio incidit, pleniorem eius historiam ex Plinij, Aeliani, & Herodoti scriptis hic adiungemus. Primum igitur Plinius libro 8. cap. 46. Bos (inquit) in Aegypto etiam numinis vice colitur, Apim vocant. Insigne ei in dextro latere candicans macula, cornibus lunæ crescere incipientis. Nodus sub lingua, quem cantharum appellant. Non est fas eum certos vitæ excedere annos, mersumque in sacerdotum fonte enecant, quæsituri luctu alium quem substituant, & donec inuenerint mœrent, derasis etiam capitibus: nec tamen vnquam diu quæritur. Inuentus deducitur Memphim à sacerdotibus. Sunt delubra ei gemina, quæ vocant Thalamos: auguria populorum. Alterum intrasse lætum est, in altero dira portendit. Responsa priuatis dat, è manu consulentium cibum capiendo. Germanici Cæsaris manum auersatus est, haud multo post extincti. Cætero secretus cum se proripuit in cœtus, incedit summoto lictorum (vetus lectio & Gyraldus addunt, strepitu. Fieri potest vt Plinius aut ante eum alius è Græco transtulerit, & pro δήμων, id est populi, legerit δημίων id est lictorum, grexque puerorum comitatur carmen honori eius canentium: intelligere videtur, & adorari velle. Hi greges repente lymphati futura præcinunt. Fœmina bos semel ei anno ostenditur, suis & ipsa insignibus, quanquam aliis: semperque eodem die & inueniri eam, & extingui tradunt. Memphi est locus in Nilo, quem à figura vocant Phialam, omnibus annis ibi auream pateram argenteamque mergentes, diebus quos habet natales Apis: septem hi sunt, mirumque neminem per eos à crocodilis attingi: octauo post horam diei 6. redire beluæ feritatem. Hæc Plinius. Locum de canthare sub lingua illustrat Porphyrius in libro de abstinentia carnium sic scribens: Scarabeum animal rerum diuinarum indocti abominantur, quod Aegyptij summopere venerantur, animatam Solis effigiem putantes. Lunæ præterea taurum dedicarunt, quem Apin nuncupant, nigrum præ cæteris, & signa solis atque lunæ habentem. Mutuatur enim ex sole luna lumen. Solis symbolum est coloris nigredo (nam & solis ardor, nigriora reddit humana corpora) & qui sub lingua est scarabeus. Lunæ vero coloris diuisio. Adijcit in Iside Plutarchus, ita cantharos pilulam excrementitiam sensim in aduersum protrudere, sicuti contrarium mundo sol cursum agat, dum ab occasu in exortum fertur. Hæc ex Lodouici Cælij Rhodigini obseruationibus.

Nunc & Aeliani verba subdamus. Apis (inquit) apud Aegyptios efficacissimus deus creditur, ex vacca quę fulgure afflata conceperit nascitur, Epaphum Græci vocant. At huius generis antiquam stirpem repetentes, Io Archiuam Inachi filiam illius matrem fuisse testantur. Sed hunc sermonem Aegyptij vt mendacem reijciunt, temporis longinquitatem testem citantes. Epaphum enim multis pòst sæculis extitisse ferunt. Primum vero Apim permultis annorum millibus in homines venisse. Insignes eius notas Herodotus, & Aristagoras explicant: Quibus Aegyptij non assentiuntur: nouem enim & viginti eas huic sacro boui aptas, & consentaneas esse dicunt. Quænam sint, tum quemadmodum per corpus sparsæ, tum vt ipsis quasi floribus insignitus sit, aliunde intelligendum. Cuiusuis autem ex sideribus naturam vnumquodque insigne per notas designet, Aegyptij satis superque declarant. Etenim Nili ascensum, vnum insigne significare aiunt: aliaque insignia aliarum rerum significatione esse, haud profecto prophanis, & diuinæ historiæ imperitis intellectu facilia. Cum autem fama emanauit, Aegyptiorum deum exortum esse: ex scribis & sacerdotibus quidam, vt documentum procreationi à patre traditum insignium notarum indicium accurate exquirant, eò vbi diua vacca partum ex sese ediderit, accedunt, atque ibidem domum ad orientem solem, vbi sanè alatur, quatuor menses, excitant. Postea autem quàm ibi nutritus est ex exoriente luna, scribæ, sacerdotes, & prophetæ eòdem proficiscuntur, & simul nauem huic sacram instruunt, eaque ipsum Memphim transportant, vbi sedes huic sunt & commorationes suaues: tum curricula, pulaerationes, exercitationes, & vaccarum formæ præstantia insignium ædes, tanquam thalami in quos ingreditur, quum quam amat superuenire appetit: Itemque est puteus, & fons aquæ potabilis. Nam eiusmodi huic semper conducere ministri & sacerdotes asserunt: non item ex Nili potione, ne propter dulcedinem in immensam molem pinguescat. Iam vero quas pompas, quæ sacrificia Aegyptij conficiant, cum nouæ alluuionis aduentum, tum dei exortum celebrantes, quas etiam saltationes tum agant, quos conuentus habeant, tum quemadmodum omnes vrbes & viri immortaliter gaudeant, longum esset explicare. Is autem ex cuius armento hæc diuina bestia exorta fuerit, beatus habetur, summamque Aegyptiorum admirationem habet. Is bos præsensione valet: Nec sanè vel puellas, vel aniculas ad tripodem sessitantes habet, neque sacra potione implet: sed pueri diuino afflatu concitati, extra ludentes, atque inter se ad numerum saltantes, consulentibus futura prædicunt. Apim sanè Aegyptij etiam Oro comparant, quem frugum prouentus & totius anni fertilitatis authorem præcipuum esse existimant. Hinc est quòd de multifario eius colore differant, fructuum scilicet varietatem hoc symbolo innuẽtes. Hactenus Aelianus. Cæterum Herodotus lib. 2. de sacro isto Ægyptiorũ boue in hęc verba scribit: Sacerdotes in Ægypto boues mares Epaphi esse cẽsent, eaq; de re hunc in modũ explorant: Si pilum in eo nigrum vel vnũ viderent, nequaquam mundũ censent. Explorat autem hæc sacerdotum aliquis ad id constitutus linguam,

linguam pecudis cum stantis erectæ, tum resupinatæ exerendo, si immunda sit, his signis, quæ ego alio referam in libro. Inspicit & caudæ pilos, nunquid habeat secũdum naturam procreatos. Eam, si fuerit his omnibus munda, notat alligato cornibus cannabo (βύβλῳ) deinde applicata terra sigillari anulo impressa, atque ita abducunt. Nam immolare non notatam pœna morte sancita est. Et hunc quidem in modum pecus probatur. Sacrificandi autem is eis est ritus: Pecude, quæ obsignata est, ad aram vbi immolatur abducta, pyram incendunt: deinde supra pecudem libato contra templum (κατὰ τοῦ ἱρηΐου) vino ac deo inuocato, eam mactant: mactatæ caput asportant, & corpus reliquum excoriant. Caput autem multis verbis execrati in forũ si nundinæ sint, & eis Græci negotiatores affuerint, atque illis vendunt: qui si non affuerint, in flumen abijciunt. Execrantur autem capita in hæc verba: Si quid mali aut ipsis immolantibus, aut vniuersæ Aegypto futurum sit, id in caput hoc conuertatur. Eodem ritu circa capita pecudum immolandarum, & vini libamina, omnes pariter Aegyptij ad omnia templa (ἱρὰ) vtuntur. 10 Atque ex hoc ritu nemo Aegyptiorum de capite vllius animantis degustat. Est tamen sacrorum delectus, & alius apud alia templa adolendi modus ab eis institutus. Quem verò dæmonem maximum putant, & maximo festo colunt, hunc pergam dicere. Posteaquam ieiunauerunt ante festum atque preces fuderunt, vaccam immolant, eamque corio exuunt, & toto aluo vacuant. Viscera intra ventrem, adipemque linquunt, crura truncant, & externos lumbos armosque ac ceruicem. His actis, reliquum vaccæ corpus stipant panibus puris & melle, & vua passa, & ficis, & thure, & myrrha, atque alijs odoribus. Vbi hæc infarserunt, adolent, multum vini, oleique infundentes, ieiuni tamen priusquam sacrificent. Dum sacrificium ardet, omnes verberantur. Posteaquam vapulauerunt, dapes ex sacrificij reliquijs proponuntur. Boues mares eosdemque mundos, ac vitulos vniuersi Ægyptij immolant. Fœminas eis immolare non licet, vtpote Isidi consecratas. Nam Isidis simulacrum muliebre est, bubulis præditum cornibus, quemadmodum Io Græci describunt. Bouesque fœminas omnes itidem Aegyptij 20 venerantur ex omnibus pecudibus longè plurimum: eoque nemo Aegyptius, Aegyptiáue, Græci viri aut os suauiaretur, aut cultro, verúue, vel olla, vel plura bouis carne Græco cultro incisa vteretur. Boues qui demortui sunt, hunc in modum sepeliunt: Fœminas quidem in flumen abijciunt, mares autem in suburbanis singuli defodiunt, vno aut altero cornu extante, signi gratia. Vbi computruerunt, & statum tempus aduenit, præsto est ad singulas vrbes nauis, ex Insula nomine Prosopitide, quæ est in Delta, nouemque schœnorum ambitus. In qua cum aliæ sunt frequentes vrbes, tum ea vnde proficiscuntur naues ad ossa tollenda, nomine Atarbechis, vbi templum Veneris extructum est. Ex hac vrbe alij permulti vagantur in alias vrbes. Vbi effoderunt ossa, asportant, eaque vno in loco cuncti sepeliunt. Quem in modum boues, in eundem defuncta alia pecora sepeliunt. Ita enim apud eos circa hæc legibus comparatum est. Hactenus Herodotus lib. 2. Et rursus in eodem: Psammitichus potitus Ægypto, fecit in Memphim tum Vulcano vestibula ad ventum austrum vergentia, tum è regione vestibulo- 30 rum aulam Api, in qua, cum apparuit, Apis educatur, vndique columnis cinctam, ac figuris refertam: in qua aula loca stant columnarum colossi duodenũm cubitorum. Apis autem, Græca lingua Epaphus est. Et rursus libro 3. Cambyse Memphim regresso, parte copiarum amissa, Apis apparuit. Aegyptij, vbi Apis extitit, vestimenta quàm pulcherrima ferre, & celebrando festo operam dare. Id tunc facientes Aegyptios Cambyses intuens, ratusque ob res à se malè gestas, prorsus illos esse in his gaudiis, præpositos accersit Memphis, & insolitæ ab ijs lætitiæ causam requirit: Qui cum respondérent, quo tempore deus illis apparet (longo autem interuallo apparere solitum) omnes Aegyptios solennem celebrare lætitiam: mentiri iussos morte mulctauit. Mox sacerdotibus eadem referentibus dixit, Si quis deus mansuetus ad Aegyptios veniret, fore vt se non lateret: & Apim eos adducere iussit. Est autem hic Apis, idemque Epaphus è vacca genitus, quæ nullumdum alium potest concipere fœtum, quam Aegyptij aiunt fulgere ictam concipere ex eo Apim. Habet hic vitulus, qui appellatur Apis, hæc 40 signa: Toto corpore est niger, in fronte habens candorem figuræ quadratæ, in tergo effigiem aquilæ, cantharum in palato, duplices in cauda pilos. Posteaquam Apim sacerdotes adduxere, Cambyses veluti vecordior, educto mucrone cum vellet ferire ventrem, femur percussit, cachinnansque ad sacerdotes inquit: O capita nequam, huiusce modi dij existunt, sanguine atque carne prædìti, & ferrum sentientes? dignus nimirum Aegyptiis hic deus. Nos certe ludibrio habuisse non iuuabit. Hæc locutus, imperauit his quorum munus erat, vt sacerdotes quidem flagris cæderent, Aegyptios autem (vt quenque feriantem adipiscerentur) occiderent. Ita festum solutum est. Sacerdotes mulctati: Apis sauciatus femur, in templo iacens extabuit: quem è vulnere extinctum tumulauêre sacerdotes, clam Cambyse. Ob hoc scelus (vt Aegyptij aiunt) continuo Cambyses insanijt, cum ne compos mentis quidem fuisset, exorsus primum perpetrare facinus necando Smerdim germanum fratrem, & sororem quæ ei & vxor erat in Aegyptum vsque secuta, Hactenus Herodotus. Porrò sicuti Memphitæ 50 Apim bouem sacrum habuere: ita & Heliopolitani post Solis templum Mneuin bouem pro deo coluerunt, qui in septo quodam nutriebatur. Ammianus quoque Marcellinus inter multa quæ de Apide scribit lib. 22. hist. & hoc ferè ait: Inter animalia ab antiquis consecrata Neumis & Apis reponuntur. Neumis quidem Soli, Apis verò Lunæ dedicatus: qui diuersis notarum figuris expressus, &c. quare considerandum an Mneuis pro Neumis legendum apud Marcellinum, apud quem & longe plura inuenies. Veneri Vraniæ vaccam sacram custodiebant in Hermopoli præfectura, in loco Scussa nuncupato, Gyraldus in Apide: idem alibi, in Venere. Legimus quoq; (inquit) apud Thussas (sic enim ibi scribit non Scussa) in Aegypto cornutam Venerem cultam, cui & vacca immolabatur. Fortassis etiam Iudæi ab Aegyptijs, cum recens ab eis migrassent, hoc idololatriæ genus accepe-runt vt vituli aurei effigiem sibi colendam proponerent: & fieri potest vt inde occasio nata sit gentilibus calumniandi, aureum asini caput ab eis adoratum fuisse: schor enim bouem significat: literis verò transpositis 60 rosch, caput. De boue lignea Mycerini in Aegypto culta, paulò post dicemus. Cæterum an Serapis eadem vocabuli origine nominatus sit, quæ seraphim Ebraice angelorum genus ob ardorem amoris vel claritatem visionis ita dictum, peritioribus huius linguæ discutiendum relinquo. Mihi quidem pulchre conuenire videtur, non solum vox in vtrisque, sed vocis etiam ratio: cum alij à fulgure, alij Lunæ splendore Serapin concipi voluerint. Vide Suidam, qui Sarapim vocat. Vsurpatur autem saraph verbum apud Ebræos pro ardere & vrere. Aequius sanè est Aegyptio deo Ebraicum & congeneris linguæ nomen quàm Græcæ attribuere. Quamobrem non sentio cum Varrone, qui Nymphodorum secutus, vt frequenter circa etyma nugari solet, cur Apis post mortem Serapis appellatus sit, hanc rationem reddit. Quia enim arca (inquit) in qua mortuus ponitur, σορὸς dicitur Græcè, & ibi eum venerari sepultum cœperunt, priusquam templum eius esse extructum, velut Sorapis primo, deinde vna litera commutata Serapis dictus est, &c. Ille autem bos (scribit hæc Augustinus lib. 18. de Ci- 70 uitate dei)

ulitate dei) quem mirabili vanitate deceptâ Aegyptus, in honorem eius delicijs affluentibus alebat, quoniam eum sine sarcophago viuum venerabantur, Apis non Serabis vocabatur: quo boue mortuo quoniam quærebatur & reperiebatur vitulus colori, eiusdem, mirum quiddam diuinitus sibi procuratum esse credebant. Minus etiam probo Plutarchi coniecturam, cui Serapis dictus videtur παρὰ τὸ σεύεσθαι καὶ τὸ σοῦσθαι τὴν τοῦ παντὸς διακόσμησιν, quod deus ipse sit vniuersi motus auctor. Honoris boni impensi causam nonnulli eam tradunt, quod Osiride à Typhone interfecto, Apis eius membra collegerit, collecta in bouem ligneum corio bouis albo circumtectum coniecerit, ideoque ciuitatem Busiridem appellatam, vt scribit Diodorus: Alij aliam. Serapia prisci medici vocabant, vnde syruporum nomen ad nos manauit, vt ego coniicio, quod manifestum fit ex Actuario: nimirum quòd ægri à Serapidis sacerdotibus talia quædam medicamenta didicissent: vnde etiam similia à posteris eodem nomine dicta. Solebant autem in Aegypto potissimum, vel in somnis, vel per oracula, remedia à diis accipere, vt ex locis aliquot apud Gale. deprehendimus: Non raro enim ægros à deo, cuius nomen non exprimit, monitos scribit.

Memphis Aegyptiorum regia Apidis templum habet, qui idem est quod Osiris. Ibi bos Apis in septo quodam alitur & pro deo habetur, albus frontem & quasdam paruas corporis partes, cætera vero niger, quibus signis iudicant, qui sit ad successionem idoneus, alio vita functo. Ante id septum aula quædam iacet, in qua est aliud septum matris eius. In hanc aulam nonnunquam Apis emittitur, præsertim vt peregrinis ostendatur. Videtur enim per fenestram quandam in septo, & extra etiam si velint. Vbi verò paululum lasciuierit, rursum in propriam mansionem recipitur, Strabo libro 17. Tantum verò ad solem referri, multiplici ratione Aegyptius cultus ostendit, vel quia apud Heliopolim taurum Soli consecratum, quem Netiron (aliâs Neutor) cognominant, maximè colunt: vel quia bos Apis in ciuitate Memphi, Solis instar excipitur: vel quia in oppido Hermunthi magnifico Apollinis templo, consecratum Soli colunt taurum, Bachin (aliâs Bacin) cognominantes, insignem miraculis conuenientibus naturæ Solis. Nam & per singulas horas mutare colores affirmatur, & hirsutus setis dicitur in aduersum nascentibus contra naturam omnium animalium: vnde habetur veluti imago Solis in aduersam mundi partem nitentis, Macrobius Sat. 1. 21. De alio boue ligneo in Sai, in quo Mycerini regis Aegyptiorum filia sepulta fuit, cui etiam odores omnifarij quotidie inferebantur, inferius dicam. Bouem adorant etiam hodie in Lac regno idololatræ Habraiam, in vltima parte Indiæ versus meridiem. In regno Nimbar adorant bouem pro Deo. Hunc postquam sex annis laborauit, in septimo ponunt in communi. Hunc autem ritum obseruant. Quotidie mane duobus vasis aureis vel argenteis, quum dimittunt bouem è stabulo, excrementa eius excipiunt, vno vesicæ altero alui. Deinde vrina facies lauant: stercus verò ponunt primò in medio visus in vno loco, deinde super vtraq; summa gena & præterea in medio pectore. Hoc facto dicunt se fore sanctificatos. Hoc non populus tantum, sed rex etiam & regina faciunt. Iidem similiter aliud idolum adorant, quod ex dimidio hominis, ex altero bouis speciem habet, per os respondet & loquitur, & multoties sanguinem XL. virginum petit ac requirit. Hinc viri & mulieres filios ac filias suas deuouent, eosque ante idolum interficiunt, Odoricus de foro Iulij. Incolæ insulæ quæ Nicuueram dicitur, facies caninas habent & bouem pro Deo adorant: quamobrem vnusquisque bouem aureum vel argenteum in fronte gestat. Idem. Tenedij olim præstantissimam grauidam vaccam alunt, & cùm peperit, tanquam sanè puerperæ inseruiunt. Pullum (id est, vitulum) recens natum cothurnis indutí immolant: qui eum securi percusserit, lapidatione facta appetitur, atque ad expiandam occisionem in mare fugit, Ælian. Dianę Persiæ boues sacris, Cęlius. Est frequens in prodigiis priscorum bouem locutum: quo nunciato senatum sub diuo haberi solitum, Plinius. C. Volumnio & Ser. Sulpitio Coss. bos mugitu in humanum sermonem conuerso locutus est. Niphus. Ante paulo quàm Augustus imperator factus esset, Bos in suburbano Romæ ad arantem locutus est, frustra se vrgeri: non enim frumenta sed homines breui defuturos, Idem in prodigiis legitur apud Valerium Max. Bouem dixisse, Caue tibi Roma, Textor. Tempore Ioannis Tzetzæ vulgo ferebatur oraculi instar hoc dictum, Βοῦς βοήσει καὶ ταῦρος θρηνήσει: quod ipse ita interpretatur, vt per bouem in fœminino genere Constantinopolin (quæ ingenti exercitu Alemannorum, & aliorum, à Romanis nimirum misso tum temporis obsidebatur) intelligat, quæ à tauris, id est Italis siue Romanis condita est: nam taurum (inquit) Latini etiam Italum vocabant: Exclamante autem boue, id est Constantinopoli, nimirum bellico & classico clamore, taurum, id est Italiam repugnantem ploraturam inquit, Chiliadis 9. cap. 277. Βουτάδαι vicus est tribus Oeneidis in Attica (vel vt Stephanus, Ægeidis, Varinus vicum illum Βουτίαν appellat) cuius etiam incolæ Butadæ dicebantur, à Bute quodam sacerdote, cuius posteri Butadæ & Eteobutadæ vocati sunt, Etymologicon. Scira festum erat Mineruæ, vel vt alij Cereris & Proserpinæ. In eo Erechthei sacerdos vmbellam ferebat albam, quæ vocatur sciron. Agebatur autem Scirophorionis, id est Martij duodecima. Sunt qui scribant Palladis sacerdotem ac Solis, cum sciro ex arce prodire in locum quem dicunt Sciron. Vmbellam ferre solitos, qui vocentur Eteobutadæ. Ij fuere nobiles & perillustres Athenis, à Bute sacerdote propagati: Ex qua familia producebantur sacerdotes. Id vero symbolicè apud illos institutum, dum quenque summonerent tacitè, tempus ædificandi, & tectum aliquod sibi sustruendi iam iam appetere, Cælius. Βούτης, inde patronymicum Βουτάδης, Neptuni filius, Etymologicon. Apud Stephanum viri nomen legimus Βούτος non Βούτης, Pandionis non Posidonis, id est Neptuni, filij (quod magis placet) à quo Butadæ vicus in Aegeide dictus sit. Fuerunt & alij Butæ, quos in Onomastico memorauimus. Βουτυπος ordo quidam sacerdotum inde nomen habuit, quòd boues publice diis immolandos nutriret, Etymolog. De Buphago in prouerbiis mox dicam. Buzuges Athenis bubulo pecore nobilitatus est, Argis Onogyres, Varro. Inuenio Buzygiam Athenis fuisse familiam sacerdotio præditam à Buzyge quodam heroe, (alij Herculi Buzygi idem attribuunt) qui omnium primus iunctus bobus arasse terram creditur, Cælius & Etymologicon. Athenienses tres sacras arationes celebrabant, primam in Sciro, secundam in Rharia, tertiam sub Pelinto, qui locus Buzygium vocabatur, Cælius. Buzygæus mons est Thessaliæ, Plin. 4. 8. Anthermi Chij sculptoris filij fuerunt Bupalus & Anthermus, clarissimi in ea scientia, Olympiade sexagesima, Plin. Princeps omnium Bupalus Fortunæ simulacrum fecit polum in capite gestans, & manum altera sustinens Amaltheæ cornu, Cælius: Vide Onomasticon nostrum. Bassiadæ celebrantur in Aegina generis auctore Basso: etiam si apud Pindarum Budidas legit Didymus de Budione progenitore, Cælius.

Βοὸς κεφαλὴ, Hellesponti, vrbs, Germanicopolis postea dicta, Plin. Boosura (bouis cauda) vrbs Cypri insulæ, vicina Palæpapho, Strabo. Pella vrbs Macedoniæ, nomē acceptū refert boui, à quo inuenta est: πέλλαν enim vocant bouem coloris nigri, vt & pelian asinum, Etymologus. Bosphorus, Græci Βόσπορον sine aspiratione scribunt, à bubus mea-

bus meabili transitu dictus est, propter angustias freti, vt Plinius docet. Sunt autem duo Bosphori, alter iuxta Byzantium, qui Thracius dicitur, omnium angustissimus: cui nomen, vt Valerius Flaccus scribit, à traiectu Ionis in vaccam deformatæ: alter in introitu Mæotidos paludis, per quem ipsa palus in Pontum defluit, qui Cimmerius & Mæoticus cognominatur, cum vrbe eiusdem nominis. τῷ δ' ἐπὶ Θρηϊκίου στόμα Βοσπόρου, ἔνθ' ἄρα [illegible] πόντος ἔχουσι, Dionysius Afer: Vbi Eustathius in Commentariis suis præter cætera hoc fretum quatuor stadiorum esse scribit, & aliquando Mysium appellatum à minoris Asiæ populis, qui è regione Thracum habitant: postea vero Bosphorum Thracium dictum siue quod Io vacca œstro percita illic tranauerit: siue, vt aliis placet (Arriano teste) quod alia quædam vacca, quam Phryges monente oraculo sequebantur, vt eam ducem itineris haberent, intrepide angustias illas maris inter Chalcedonem & Byzantium traiecerit: quà & illi tutò secuti sunt: ad cuius rei memoriam bos ænea apud Chalcedonios postea conflata est: & eandem fortassis ob causam locus quidam illic Damalis etiamnum vocatur. Cæterum Ionis vaccæ traiectus ad Bosphorum Cimmerium ab aliis refertur. Est & Indicus quidam Bosphorus. Et præterea eiusdem nominis portus iuxta Byzantium, qui literis quibusdam mutatis perperam ita vocatus est pro Φωσφόριον. Nam cum Philippus in obsidione cuniculis actis locum ex improuiso oppressurus esset, Hecate φωσφόρος dicta, lumen à facibus, quæ per cuniculos lucebant ciuibus ostendit: vnde illi obsidione liberati Phosphorion ciuitatem nuncuparunt, Eustathius & Stephanus. Plura vide illic in Eustathij Commentariis, & in Onomastico nostro. Varro inter boum laudes recenset, quòd Bosphorus vnus Thracius, alter Cimmerius ab eis dicti sunt. Βούβαστις, vicus Aegypti, & dea. Nam Io Inachi filia in bouem mutata, & post multos terra marique errores Aegyptum ingressa, cum per humidum agrum incederet, vestigia luto impressit: quæ cum regi illius loci ab anterioribus pedibus iota literam, à posterioribus o mega præferre viderentur, Io nomen vaccæ imposuit, & vicum à bouis gressu Bubasin nominauit, Etymolog. Et rursus, Βούβαστος πόλις Αἰγύπτου, καὶ Βουβαστίτης πόλις: gentile Bubastites. In hac Dianæ, quam Bubastin nominant, clarissimum fuit templum, &c. vt in Onomastico dictum est. Cæterum Bubasus regio est Cariæ, Bubasides videre nurus, Ouid. Metamorphos. 4. Bubo ciuitas est Lyciæ. Nascitur & in Lycia Creta circa Bubonem, Plinius 35. 5. Βούβων & Βάλβουρα Lyciæ oppida, à Bubone & Balburo latronibus condita sunt, Stephanus. Bubo Lycaoniæ ciuitas est, à Bubone latrone dicta, cuius ciuis Βουβωνεύς cum Bubonius dici debuisset. Muræna Balburam & Bubonem Lyciis adiecit, Strabo libro 13. Bubula cum aliis Cyrenes vrbibus Plinio commemoratur lib. 5. cap. 5. Bubeium natio est vel oppidum Cyrenes, Plinius ibidem. Bubetani, Campaniæ populi Coriolanis vicini, Plinius 3. 5. Bubulcorum ciuitas quædam in Aegypto nominatur, Strabo lib. 16. Βούδωρον promontorium est Salamini oppositum. Iuxta Istiæas & Cerinthum oppidulum in Aeolia Budorus amnis est, cuius appellationis montem habet Salamis in Atticam prospectantem, Strabo li. 10. Ephorus castellum in Salamine esse scribit, sed pro castello Budaron per a apud Stephanum legitur. Sunt & Budoræ insulæ duæ prope Cretam, Plinius 4. 12. Βουθόη, ciuitas Illyriæ sic dicta, quod Cadmus è Thebis fugiens iugo boum inuectus celerrimè illuc peruenerit & ciuitatem condiderit ἀπὸ τῶν βοῶν καὶ τοῦ θοῶς φυγεῖν: Βουθόη Δρίλωνος ἐπὶ προχοῇσιν ἱκάνει, Sophocles in Onomacle (iota nimirum propter carmen adiuncto) Alij dictam volunt, ἀπὸ τοῦ βοηθεῖν παραγενέσθαι (addendum videtur, αὐτῇ τὸν Κάδμον) vel à Buto viro, τ in θ mutato, Etymolog. Sunt qui inepte Buthye per y scribant. Βουθία vero Ioniæ ciuitas est & regio, Stephanus: qui paulò post etiam Buchiam exiguum Ioniæ locum esse scribit. Buthrotum vrbs est Epiri in Thesprotiis (prope Oricum portum, vt Eustathius habet in Dionysium, vel vt Strabo Orchimum, quod non probo) in qua regnauit Helenus Priami filius: vel Epiri colonia non longe ab Ambracio sinu. Huic nominis causa fuit, vt Teucer Cyzicenus scribit: quod cum Helenus ex patria in Epyrum venisset & bouem pro felice ingressu immolare pararet, bos vulnere non letali affectus aufugerit, & sinu quodam Epiri illic traiectio, in terram egressus, mox collapsus obierit. Quo in loco Helenum aiunt religione motum vrbem condidisse & ab euentu Butrotum nominasse, Etymologicon: plærique per θ scribunt: sed si à boue vulnerato dictam velimus, per τ scribendum erit. Vide etiam in Stephano Græco. Βούκαια vrbs est Phocidis in Parnaso, sic dicta, inde quod cum Deucalion & Pyrrho diluuio ingruente illuc fugissent seruatiq; essent, incolæ quotannis magnum bouem in struem lignorum accensam intrudant, patrio more ἔρπε βοῦς acclamantes, & comburant, ἀπὸ τοῦ καίειν τὴν βοῦν, Etymologicon. Bucarteron inuenio montem esse Asiæ. Βουκέρας palus quondam sic dicta, Etymolog. Et rursus, Βουκεραΐς fons est Platæis, sic appellatus: quoniam Polybus post diluuium Deucalionis seculo ex Argis illuc venisse fertur, bouem ex oraculo ducem secutus (vt quondam Cadmus quoque) qui cum procumbens terram cornu feriret, fons emicuit, vt scribit Theon in commentariis in Callimachum, Etymolog. Βουπράσιον regio est Elidis Straboni: Stephanus non regionem solum Elidis esse scribit, sed etiam ciuitatem, & fluuium, & vicum (κατοικίαν) non paruum, à Buprasio quodam principe. Buplanoctistos apud Ilium tumulos in Alexandra vocat Lycophron, quod ex Mysia bouem insecutus Ilus, ibi demum vrbem condiderit Ilium, vbi interquieuisset ea, Cælius. Bura, Βοῦρα, ciuitas Achaiæ mediterraneæ in sinu Corinthio, hausta à mari, aliâs Buris dicta: Ouidius Metam. 15. Si quæras Helicen & Burin Achaidas vrbes. Condidit eam Hexadius Centaurus, & illic armentorum suorum stabula habuit, proinde dicta est Bura ἀπὸ τοῦ τὰς βοῦς ὡρεῖν, id est à custodia boum, vt ex hoc veteris cuiusdam versu apparet, Βοῦρά τε Δεξαμένοιο βοὸς στάσις Οἰκιάδαο, Etymolog. Videtur autem vel priore etiam loco Dexamenus pro Hexadio legendum, vel contra in versu Ἑξαδίοιο pro Δεξαμένοιο, quod minus placet. Βουρίνα apud Theocritum fons est in Italia, à similitudine cum naribus bouis, siue arte exciso lapide à Chalcone quodam ad bouini capitis similitudinem, ex cuius naribus aqua flueret: siue loco sponte ita formato: siue quòd magna aquæ copia inde manaret: nam aliqui Βόρειαν scribunt, ἀπὸ τοῦ βοῦ ἐπιτατικοῦ, καὶ τοῦ ῥεῖν: siue aliam ob causam. Lege Varinum: qui à nonnullis etiam Βούριν scribi ait. Βούχετα τὰ (vel Βουχέτιον τὸ, vt Strabo vocant) vrbs Epiri, cuius meminit Demosthenes in Philippicis: Hanc Philostephanus (aliâs Philochorus) sic nominatam putat eo quod Themis in Deucalionis diluuio boue inuecta, ἐπὶ βοὸς ὀχουμένη, illic deuenerit. Hinc gentile Buchetius, Etymolog. Termini regionis Megalopolitarum & Heræensium sunt circa fontes Buphagi fluuij: cui nomen inditum aiunt à Buphago heroë, Iapeti & Thornacis filio: quem in Pholoë monte pudicitiæ eius insidiantem Diana sagittis confoderit, Pausanias in Arcadicis. Βούκαρος idem quod bucephalus sonat: est autē nomen fluuij in Salamine apud Lycophronem. Κατὰ τὴν εἰς θάλασσαν ἐκβολὴν τοῦ Βουκάρου ποταμοῦ, Polybius. Bucephalas portus est Achaiæ vel Atticæ. Bucephalea vrbs Indiæ ab Alexandro condita, & nomine equi sui illic sepulti appellata. Bouillæ oppidum fuit in Latio haud procul ab vrbe Roma, via quæ Ariciam ducebat: Ouidius, Orta suburbanis quęda fuit Anna Bouillis: sic dictum quasi bouis billæ, quod eò vulnerata bos sua trahens intestina deuenerit

Boulanum,

Bonianum, Samnitum colonia vetus, Plin. 3. 12. Βούνεμα τά, Bunema vrbs Epiri ab Vlysse condita, &c. Stephanus. Bunomus vel Bunomia, Macedoniæ ciuitas, Pella postea dicta, Idem. Bunartis, Libyæ ciuitas, Idem. Eubœa insula Abantis olim dicebatur. Nam vt scriptis affirmat Aristoteles, profecti de Aba Phocidis ciuitate Thraces, insulam incoluere: vnde illius inquilini Abantes dicti. Sunt qui ab heroe Abante ita nominatam primum dicant, sicut heroicæ indolis matronam Eubœam ei cognomen tradidisse postea. Fortassis autem quemadmodum & in littore situm antrum quoddam in Aegeum vergens Aula bouis vocatur, vbi Io Epaphum peperisse fertur, eadem ex causa hoc nomen adepta fuit insula: quam Hellopiam quoq; nominauere ab Ionis filio Hellope, siue ab Aæcli & Cothi fratre, vt alij perhibent, qui aliam etiam condidisse Hellopiam dicitur in ea quæ nominatur Oria Istiæa terra, Strabo lib. 10. paulò post initium libri. De iuuenca ex Basan furibunda & œstro percita Io. Tzetzes mentionem
10 facit Chiliade 10. cap. 306. & Basan secundum aliquos Scytharum ciuitatem interpretatur: Sed versus eius aliquot recitabo:

Ὁ μελῳδὸς τοῦτο φησὶν εἰς τὴν Ἡρωδιάδα,
Ὡς τῆς πικρᾶς δαμάλεως Βασὰν ἐξωρμησάσης.
Ὁ Ὠσηὲ δ' εἴρηκέ πως τῶν αἰνιγμάτων,
Πάλιν Ἐφραὶμ ὡς δάμαλις δεδιδαγμένη νεῖκος.
Δαμάλεις Μωαβίτιδος αἱ ὄρει Σαμαρείας,
Ὡς νῦν τῆς παροιστρήσεως τῆς πάνυ της μαινάδος.
Ἐκ δὲ τροφῆς δ' αὐτῆς ἐξεῖζαπτῷ λόγῳ. Et paulo post:
Ὁ Ἰσραὴλ παροίστρησεν ὡς δάμαλις ἱερᾶζα:
Ἀμὼς πάλιν, Ἀκούσατε τῶν λόγων τούτων, λέγει,
Πένητας δυναστεύουσαι, πτωχοὺς καταπατοῦσαι.

De Nelei bobus vide Nic. Leoniceni Varia. 1. 33. & nos supra quædam attulimus ex Pausania circa finem Messenicorum. Myron celeberrimus fuit statuarius Eleutheris natus & Ageladis discipulus (Plinius 34. 8.) Syracusanus,
20 cuius vacca seu bucula ex ære multorum poetarum epigrammatis celebratur. Propertius, Atque aram circum steterant armenta Myronis Quatuor artificis inuida signa, boues, &c. Aeginetico ære Myron vsus est, Deliaco Polycletus, æquales atq; condiscipuli: æmulatio autem & in materia fuit, Plinius. Anthologij epigrammatum Græcorum lib. 4. Sectione 7. disticha sunt Elegiaca vnum & triginta diuersorum poetarum, omnia in Myronis buculam, tetrasticha quatuor: hexastichon iambicum vnum: In eandem apud Ausonium epigrammata decem legimus, ex quibus vel vnũ apponemus. Bucula loquitur: Vbera quid pulsas frigentia matris ahenæ O vitula, & succum lactis ab ære petis? Hunc quoque præstarem, si me pro parte parasset Exteriore Myron, interiore Deus. Epigramma in bouem & hircum cælatos in orbe vel quadra ex argento apud Suidam extat huiusmodi: Πῶν βοῦς ὤρα χαρὼν αὔλακας γῆς οὐ τέμνεις, Ἀλλ' ὡς πάροιν@ ἀγρότης ἀνεκλίθης; Πῶς οὐχὶ κᾀζῇ σεῦ τήνεμαὶς δὸς ποτέχεις, Ἀλλ' ἀργυρῶν εἴδωλον ἐσηκας τράγε; Ἔσηκα τὴν ζωὴν ἐξελέγχων δεργίαν: De hac re vide infra in prouerbio, Bos in quadra argẽtea.
30 Leguntur quandoq; & Atabyriæ boues, de montis Rhodij nomine sic nuncupatæ. Cæterum æneæ fuerunt hæ, quas malo ingruente aliquo solitas mugire proditum est, Cælius & Io. Tzetzes Chiliade 4. cap. 138. Pindarum & Callimachum authores citans. Meminit etiam Leonicenus in Varia historia 3. 103. In templo quodam Elidis boues ærei duo dedicati visuntur, alter à Corcyræis, ab Eretriensibus alter. Quamobrẽ vero Corcyræi bouem vnum Olympijs & alterum Delphis consecrauerint, dicam cũ de Phocensibus sermo erit. Cæterum de anathemate ipsorum in Olympia rem sic habere audio. Cum paruus puer sub hoc boue sederet demisso capite lusitans, & subito caput erigeret, æri illisum confregit, & non multis post diebus ex vulnere obijt. Quamobrem Eleis bouem tanquam homicidam ex Alti luco sacro deportaturis, Delphicum oraculum redditum est vt ritibus ijs bouem expiarent, quibus circa cædem inuoluntariam Græci vterentur, Hæc Pausanias circa finem primi libri Eliacorum. Phalaris Agrigentinorum tyrannus nimium crudelis admirandis & nouis tormẽtis homines cruciabat & torquebat:
40 Quod animaduertens Perillus artifex iuuencam ex ære fabricatam à se dono dedit regi, vt hospites in ipsam coniectos (subdito igne) viuentes exureret: ædebat autem iuuenca mugitum naturali consimilem. At Phalaris eo solum tempore iustus, ipsum artificem primum inieci, Dorotheus lib. 1. rerum Sicularum, vt recitat Stobæus in Vituperio tyrannidis. Plutarchus in Parallelis minoribus, ijsdem ferè verbis rem describit: vtrisq; damalin, id est iuuencam fuisse conuenit: Ouidius tamen lib. 1. de Arte, taurũ facit, his versibus: Et Phalaris tauro violentus membra Perilli Torruit, infelix imbuit author opus. Item Plinius lib. 34. cap. 8. Addunt quidam huic boui ianuam in latere fuisse.

Mycerinum Aegypti regem Cheopis filium ferũt, quòd cum filiam defunctam excellentiori aliquo genere sepelire vellet, fecisse ligneam bouem vacuam, quam cum inaurasset, in ea filiam sepelisse defunctam. Neque humo bos hæc condita est, sed ad meam vsq; memoriam in propatulo fuit in vrbe Sai apud regiam, in conclaui quodam
50 exornato posita: Cui singulis diebus omnifarij odores inferuntur: noctibus autẽ perpetuo incensa lucerna astat. In altero contiguo conclaui imagines stant concubinarũ Mycerini, vt in vrbe Sai sacerdotes aiebant. Stant enim colossi, id est grandia simulacra, circiter viginti, è ligno fabricati, nudi pleriq;: qui quarum sint mulierum, nõ possum dicere, præterquam quæ narrantur. Sunt qui de hac boue & colossis hæc referant. Mycerinum amore filiæ suæ captum, vim illi intulisse: deinde illam cum præ mœrore se suspendisset, patrem in hac boue sepelisse: matrem autẽ manus ministrarum, quæ filiam patri prodidissent, præcidisse: & nunc earũ hæc esse simulacra eius mali, quod viuæ passæ fuissent. Hæc (vt ego opinor) dicunt nugatores vt alia, ita & de manibus colossorum: quippe quas ipsi vidimus temporis diuturnitate delapsas, quæ ad meam vsq; ætatem ad pedes eorum stratæ visebantur. Bos quoq; cũ cæterum corpus operta est Phœniceo pallio, tum vero ceruicem & caput crasso admodum auro: Cuius inter media cornua circulus adnexus inest, Soli assimilatus. Neq; stans est bos, sed in genua cubans, magnitudine quanta est
60 grandis vacca. Effertur autem è conclaui quotannis. Et postquam Aegyptij verberarant deum quendam, quem in tali negotio non puto mihi nominandum, tunc & bouem in lucem proferunt. Aiunt enim eam orasse patrem Mycerinum, vt defuncta quotannis semel solem intueretur, Hactenus Herod. Pasiphaen filia Solis, & vxor Minois regis Cretæ (vt est in fabulis) nefando tauri amore deflagrauit: cui opera Dædali cõcubuit intra vaccã ligneã inclusa, & septa iuuẽcæ corio: ex quo cõcubitu natus est Minotaurus, medius scilicet homo, mediusq; taurus. Seruius scribit eã in domo Dædali cũ Tauro scriba regio coijsse, & hinc datã fabulæ occasionẽ Verg. Aegl. 6. *Et fortunatã si nunquã armenta fuissent, Pasiphaen niueis solatur amore iuuenci.* Et copiosius li. 6. Æneid. *Hic crudelis amor tauri*, &c. Meminit etiam Ouid. lib. 4. Metam. Minotaurus monstrũ fuit, partim hominis partim tauri forma: quod Minos inclusit Labyrintho (vt scribit Homerus lib. 8. Odysseæ) & cũ vesceretur humanis carnibus, coegit Athenienses, qui Androgeum filium suum interfecerant, vt quotannis septem filios ac totidem filias in Cretam mitte-
70 rent ad alendum monstrum. Quò demum cum venisset Theseus filius Aegei regis Athenarũ, beneficio Ariadnes

Minotaurum occidit, & egressus est Labyrintho. De Pasiphae, Minoe, Minotauro, Dædalo & Icaro multa scribit Io. Tzetzes Chiliade 1. cap. 19. nos hæc pauca excerpsimus. Cum Cretenses Minoi regnum non permitterent, Neptuno vouit, si quid signi ad confirmationem eius ex mari appareret, se immolaturum: & cum statim taurus egregius apparuisset, ad regnum admissus est. Ipse vero taurum Neptuno alium immolauit, & illum qui apparuerat armentis suis immiscuit: ex hoc & Pasiphae Minotaurum [Greek] natum aiunt. Cæterum historiæ veritas huiusmodi est: Cum Cretenses Minoi regnum negarent, Taurus imperator cum classe superuenit, & regnum ei confirmauit. Cum hoc imperatore, non in boue lignea, sed domo arte Dædali fabricata, Pasiphae cõcubuit. Minotaurus in Creta facie bouis fuit, reliquo corpore viri, Varinus in Scylla. Aquilam Romanis legionibus C. Marius in secundo consulatu suo propriè dicauit. Erat & ante prima, cum quatuor alijs: lupi, Minotauri, equi, aprióq; singulos (aliàs, quæ singulos) ordines anteibant. Hinc egregium illud Alciati emblema: 10

Limine quod cæco, obscura & caligine monstrum Gnosiacis clausit Dædalus in latebris,
Depictum Romana phalanx in prælia gestat, Semiuiróq; nitent signa superba boue:
Nóq; monent debere ducum secreta latere Consilia: authori cognita techna nocet.

Sed quòd Minotaurus cum hoc epigrammate, anteriore parte humanum præferat corpus, posteriore bouinum, cum contra apud Phurnut. & Varin legatur, erratum forte fuerit. Aristoteles de generatione animalium lib. 4. cap. 3. Iam puerum (inquit) ortum capite arietis aut bouis referunt: idemq; in cæteris membrum nominant animalis diuersi: vitulum capite pueri, & ouem capite bouis natam asseuerant. Motye, Μοτύη, vrbs vel maritimum castellum Siciliæ, à Motye muliere nomen habet, quæ Herculi prodidit illos, qui boues eius abegerãt, Stephanus. Βούζυγες Hercules inde dictus quod Geryonis boues Ioui adduxerit, Etymologicon. Ouidius Fast. 1. *Ecce boues illuc Erythreidas applicat heros*, id est Hercules, qui Geryoni iuxta Gades regnanti eas abstulit. Dionysius in Periegesi de Erythea & Geryone sic scribit: 20

Ἤτοι μὲν νάσσαντο βοοτρόφον ἀμφ' Ἐρύθειαν
Μακροβίων υἷῆες ἀμύμονες, οἵ ποτ' ἰκέσθαι
Ἄτλαντος περὶ χεῦμα θεουδέες Αἰθιοπῆες,
Γηρυόνος κταμένοιο ἀγήνορος.

Hoc est. Aethiopes Macrobij circa Erytheam (vel etiam in ipsa) bubus abundantem insulam habitant, iuxta Atlanticum mare, qui quidem illuc post Geryonis mortem venerunt. Nam dum ipse viueret (vt Eustathius scholiastes ait) inhabitabilis erat propter ipsius inhospitalitatem. Fertur autem Hercules boues eius abacturus æreo lebete in eam nauigasse, vt Euphorion testatur, χαλκείῃ ἀκάτῳ βοηλάτης ἐξ Ἐρυθείας, item Alexander Ephesius, χαλκείῳ λέβητι μέγαν διενήξατο πόντον. Fortassis autem lebes nauigij genus fuerit, cui etiam lembi piratici vocabulum colludit: idq; æreum appellari potuit, propter aliquid in eo ex ære factum, vt rostrum æratum, vel insigne aliquod æreum in prora puppiúe. Sunt qui Erytheam insulam ipsas Gades interpretentur, cõtra Dionysij sententiam: alij insulam quandam vicinam, quæ à Gadibus freto vnius stadij tantum distet: in quam sententiam eos adduxit pascuorum illius loci vbertas nam lac ouinum illic serum reddere negant, & adeo pingue vel crassum esse, vt ad caseum conficiendum aquam copiosam affundi desideret, & pecus intra dies triginta suffocetur, nisi minuatur sanguis, Hucusq; Eustathius. Idem alibi in eundem poetam, Hercules (inquit) cum proficisceretur abactum boues Geryonis, in Scythiam peruenit, vbi ex vipera mixopartheno (cui superna pars corporis mulieris, inferna serpentis erat) Gelonum, Agathyrsum & Scytham tres filios suscepit. Erythea vel Erythe, insula est Geryonis in Oceano, sic dicta ab Erythea Geryonis & Mercurij filia, teste Pausania, Stephanus. Theogoniæ Hesiodicæ interpretes, Herculis nomine Solarem intelligunt potestatem: Geryonem verò, cuius boues ab illo orbi terrarũ illatas fabulantur, hyemem esse volunt, ἀπὸ τοῦ γηρύειν, τουτέστι βοᾶν, ob hyberni temporis tumultũ. Hyemem verò Sol perimit ab hyemali tropico ad vernum conuersus æquinoctium. At boum nomine tonitrua intelligũt, quadam soni similitudine quæ Geryonis dicuntur, quod hyeme quidem non fiant, sed illam statim consequantur: vel quia ex humecta eius natura mox hæc proueniant, Cælius. Vnde nã Geryonis boues Hercules adduxerit, ex Arriani sententia supra dixi in B litera, vbi de Epiroticis bubus. Plura de Geryone & Erythea, vide in Onomastico nostro. Orthus canis Geryonis fuit in Erythea, qui canina capita duo habuit, draconum septem, Varinus in Scylla. Palæphatus Orum hunc canem vocat: de Cerbero eiusdem Geryonis cane, infra in cane dicam. Gergittium quoq; vnum ex Geryonis canibus supra nominaui. Leonicenus in Varijs 1. 33. de Geryonis bobus scribit, quas Eryx habere cupiens ab Hercule fuit interfectus & nos idem paulò post ex Pausania referemus. Plura vide in Palæphato capit. 26. 40

Io filia fuit Inachi regis Argiuorum, quam cum Iupiter ob formæ elegantiam maximè diligeret, ab Inacho fluuio redeuntem tenebris superinductis detinuit & oppressit. Iuno autem cum ex alto tenebras videret, suspicata maritum suum alterius amore frui, in terras descendit, tenebrasq; soluit. Quod Iupiter sentiens, ne pateret crimen, puellam in vaccam transformauit, eamq; Iunoni poscenti ægrè concessit. Iuno autem nec tum suspicionibus libera Argo centoculo custodiendam tradidit, quem Mercurius à Ioue missus sopitum interfecit. Quapropter Iuno dolens, vaccæ œstrum immisit, quo per multa loca agitata, tandem in Aegyptum venit, ibiq; prece Iouis à Iunone eidem formæ restituta est, & ab Aegyptijs Isis nominata Osiridi regi nupsit: post morem vero prodea culta est. cui anserem immolare, eiusq; sacra Isiaca dicere solebant, Iuuenalis Satyra 6. *Si candida iusserit Io, Ibit ad Aegypti finem.* &c. In fabula Ius describenda prolixus est Ouidius lib. 1. Metamorph. Meminit etiam Valerius Flaccus lib. 4. Argonauticorum. Argis olea nunc etiam durare dicitur, ad quam Io in vaccam mutatam Argus alligauerit, Plinius. De Epapho siue Apide filio paulò ante copiosissime dictum est, & quædam de ipsa etiam Ione. Qui historicam interpretationem requirunt, legant Palæphatum capite quadragesimotertio. Violam idcirco dictam ion Græci putant, quòd cum Io in vaccam conuersa esset, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit. Nostri quoq; violam quasi vitulam, imitatione Græca videri possunt appellasse. Τῆς ὁ στρωτὴρ σεμνὸς Ἰναχὶς κόρης, Varinus sine authore. Mycenæ ciuitas Peloponnesi sic dicta est à mugitu, quem Io vacca, cum illuc venisset, edidit, quanq am alij alia etyma proferant, Stephanus. Europa filia fuit Agenoris regis Phœnicum, quam Iupiter forma bouis aut iuuenci raptam, abduxit in Cretam: ibiq; ex ea Minoem, Radamanthum, & Sarpedonem genuit. Vide Ouidium Metamorph. lib. 2. Iuno ab Argiuis colebatur olim in templo quodam extra vrbem: eo mulier sacerdos currui bobus albis iuncto insidens solenni die quotannis vehi solebat. Cum autem boues albi quondam deessent, sacerdos filiorum mater duorum, iugo boum loco eos submisit, & sic ad templum inuecta est. Cum autem à dea muneris aliquid pro hoc labore filijs suis petijsset, filij ea nocte in somno è viuis excesserunt, 50 60 70

ferunt, Palæphatus cap. vltimo, & Stobæus ex Plutarcho in Sermone de laude mortis. Thebani (autor Pausanias in Arcadicis) Apollini Polio, id est cano, tauros olim immolabant. Et cum aliquãdo in festo taurus deesset, & diutius cunctarentur qui missi erant adducturi, de curru bubus iuncto, qui forte appulerat, alterum bouem deo immolauerunt, & inde boues etiam operarios sacrificandi mos eis inoleuit. Sunt qui narrent, Cadmum ex Delphis in Phocidem profectum boue duce itineris, quæ ex Pelagontis armentis empta fuerit: & in vtroq; bouis latere signum adhuc visi album, lunæ orbi cum plena est cõsimile, Hæc Pausanias. De Cadmi boue Ouidius initio libri 3. Metamor. Noui (inquit Menas apud Varronem) maiestatem boum: & bouem esse scio, in quem potissimum Iupiter se conuertit, cum exportauit per mare è Phœnice amans Europam. Hũc esse, qui filios Neptuni à Menalippa seruârit, ne in stabulo infantes grex boum obtereret. Haud scio an hæc fuerit Menalippe illa Antiopes Amazonum reginæ soror, ab Hercule in bello capta. In Achaia (inquit Pausanias) templum est Apollinis & simulachrum eius nudi, calceos tamen pedibus induti: quorũ altero bouis cranium calcat. Apollinem enim bubus imprimis gaudere Alcæus scribit in hymno in Mercurium, quem et am Apollini boues suffurantem inducit: & longe ante Alcæum Homerus fingit Apollinem armenta Laomedontis mercenarium pauisse: & Neptunus in Iliade Apollinem sic alloquitur, Φοῖβε, σὺ δ' εἰλίποδας ἕλικας βοῦς βουκολέεσκες, Hæc ille. Est autem pleonasmus, βοῦς βουκολεῖν. Cæterum quamobrem Apollo Laomedonti seruierit, qua in re alij aliter sentiunt, explicatur à Varino in βόας βουκολεῖν. Apollo cur vocatus sit Nomius, variæ redduntur causæ. Dicunt enim aliqui nomen hoc ideo tributum ei, quòd Cyclopibus interfectis, amissaq; diuinitate, regis Admeti armenta pauerit: νέμειν enim est pascere. Alij malunt dictum à legibus, hoc est ἀπὸ τῶν νόμων: Ipsum siquidem Arcadibus quondam imperasse, legesq; eis dedisse, verum ob nimiam earum seueritatem regno pulsum, ad Thessaliæ regem Admetum cõfugisse, ab eoq; eam quæ circa Amphrysum est regionem impetrasse: indeq; factũ esse, vt eius pecora pauisse creditus sit. Iuno in vaccam mutata alicubi ab Ouidio in Metamorphosi describitur, si bene memini: & iuuencus in ceruum. Prœtus Abantis regis Argiuorum filius fuit, eiq; successit in regno. Hic teste Homero lib. 11. Odysseæ ex Antia vxore filias quatuor habuit: quæ (teste Pherecyde) quum in forma seu pulchritudine se Iunoni prætulissent, offensa dea eis furorem talem immisit, vt vaccas se esse arbitrarentur, & aratra timentes syluas peterent. Hinc Vergil. in Sileno, Prœtides implerunt falsis mugitibus agros. Harum furorem emendatum ferunt elleboro à Melampode: à quo ellebori genus nigrum appellatur Melampodion. Plura vide in Capra, H.h. Eudoxius apud Stephanum, fontem quendam in Azania Arcadiæ memorat, cuius aquam gustantibus vini veniat tædium tantum, vt ne odor quidem eius feratur, quòd in eam aquam Melampus abiecisse credatur piamenta illa, quibus Prœti filias furentes lustrauit. Ouid. lib. vltimo Metam. similiter tradit, & fontem vocat Clitorium. Meminit & Plin. lib. 31. cap. 30. & Vibius Sequester. Vide præterea Lactantium lib. 3. Thebaidos Statij, siue Lutatium vt alij volunt.

PROVERBIA CIRCA BOVES.

Bos apud aceruum, Βοῦς ἐπὶ σωρῷ, de splendide ampliterq; viuentibus, & ijs qui in vbere rerum affluentia prolixius faciunt sumptum: Quo sensu nostrates dicunt, *Wer in rören sitzt, der schneidet ein pfeiffen wo er wil.* Suidas scribit hoc adagium accipi posse etiam de ijs, qui in media rerum copia constituti, non sinuntur præsentibus bonis frui: per translationem à bubus ore obligato trituram exercentibus: Id quod apud Iudæos nefas erat. Si bouem non possis, asinum agas: huic finitimum illud nostrũ est, *Wer nit kalch hat, der muss mit leym mauren:* & aliud, *Man muss mit den pferden pflüegen die man hat.* Equus in quadrigis, in aratro bos: Hoc est, vnusquisque ad id negotij adhibeatur, ad quod natus vel institutus est. Pindarus, Τῷ ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ' ἰθύει τάχιστα δελφίς, κάπρῳ δὲ βουλεύοντι φόνον κύνα δεῖ τλάθυμον ἐξευρεῖν. Sic Germani, *Ein münch ist niergens besser dann im kloster, ein dieb niergens dann am galgen.* Confine est illi, Bos sub iugum, Βοῦς ὑπὸ ζυγόν. Bos alienus subinde foras prospectat, Βοῦς ἀλλότριος τὰ πολλὰ ἔξω βλέπει, de ijs qui apud alienos non satis ex animi sententia tractantur, eoque sæpius suos desiderant: Huc allusisse Plutarchus videtur, cum ἔξω βλέπειν illum scribit, qui nõ contentus suis aliunde pendet: Sic Satyricus, Nec te quæsiueris extra. Ab asinis ad boues transcendere, est ex humiliori conditione ad ditiorum partes transire: cuius argumenti Plautinos versus recitaui in Asino H.a. Homeri carmen Iliados α. Οὐ γὰρ πώποτ' ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐδὲ μὲν ἵππους. id est, Nunquam enim meos boues abegerunt nec equos, à Plutarcho prouerbiali figura vsurpatur, pro eo quod est, Nunquam me læserunt aut affecerunt iniuria. Bos capite vltra Taygeton porrecto, vide inter prouerbia à tauro sumpta. Oleum perdit & impensas, qui bouem mittit ad ceroma, D. Hieronymus ad Pammachium. Ceroma dicitur vnguentum quo olim vngebantur athletæ: bos autem ad certamina inutilis est. Itaq; bouem ad ceroma mittere dici potest, qui docet indocilem: aut ad id muneris quempiam asciscit, ad quod obeundum minime sit idoneus. Bos in ciuitate, Βοῦς ἐν πόλει, vbi quis ad nouos honores euehitur. Nam Lysias bouis imaginem æream in arce collocauit Athenis: quæ res in vulgi iocum cessit. Nam in agris boum vsus, nõ in vrbibus. Resipit huius prouerbij naturam Germanicum illud, *Die stuel vff die benck setzen.* Et illud in indignè honoratos, *ein dieben vom galgen nemmen.* Solidos è clibano boues apponere, in prodigos: deuorare, in helluones dici poterit. Aristophanes in Acharnensibus, Παρετίθει δ' ἡμῖν ὅλους ἐκ κριβάνου βοῦς. Καὶ τίς εἶδεν πώποτε βοῦς κριβανίτας; Antiphanes apud Athenæum facit quendam querentem de frugalitate Grecorum, qui paululum carnium apponerent, quum maiores solerent totos boues, ceruos & arietes assos apponere. Et ibidem ex Herodoto tradit, apud Persas diebus natalitijs fuisse morem, vt diuites bouem, asinum, equum, & camelum apponerent, totos in clibano aut camino coctos, Hæc Erasmus Chiliade 3. Centuria 1. & rursus Chiliade 4. Centuria 5. super eodem prouerbio scribit, per obliuionem nimirum. Quintilianus Institut. Orat. lib. 5. parœmiæ, quam ait esse ceu breuẽ apologum, hoc affert exemplum. Non nostrum onus, bos clitellas? Satis constat, inquit Erasmus, ex apologo sumptũ: verum quis sit is apologus, equidem nondum reperi. Poterit autem hoc prouerbium duplici forma efferri: Boui clitellæ impositæ sunt, vbi mandatũ est negotium parũ apto. Et, Bos clitellas? vt subaudias, ferat: vbi quis deprecatur prouinciam cui parum sit idoneus, aut quam sibi ducat indecoram. Boum sanè terga non esse ad onus accipiendum figurata, supra in E. ex Cicerone diximus. Currus bouem trahit, Ἡ ἅμαξα τὸν βοῦν ἐλαύνει de re quæ præpostere geritur. Lucianus in Terpsione, Νυνὶ δὲ τὸ τῆς παροιμίας, ἡ ἅμαξα τὸν βοῦν πολλάκις ἐκφέρει. Simile est, canes ceruos trahit vel ducit: & apud Germanos, *die ross hinder den wagen spannen.* Cyprio boui merendam, Versum hunc Sotadicum ex Ennio Festus Pompeius citat: ostenditque conuenire, quoties conuiua sordidus & insipidus sordido atque insipido accipitur conuiuio. Græci hoc prouerbium efferunt, Κύπριος βοῦς, id est Bos Cyprius, quod Varinus ait conuenire ἐπὶ κοπροφάγων καὶ εὐτελῶν, hoc est in sordidissimum & vilissimum hominem: vel vt Suidas habet, χυδαίους

ἀναισθητοι. Erasmus in brutum ac stolidum iaci solitum ait, propterea quod Cyprij boues magis bruti ferantur, quippe qui stercore humano pascantur. Refertur à Diogeniano. Eudoxus etiam asserit Cyprios boues κοπροφάγους, & Plinius lib. 28. cap. vltimo, narrat Cyprios boues hominum excrementa appetere, non pastus causa, sed vt hoc remedio torminibus medeantur. Interpres Aristophanis in Plutum scribit Boeotios boues σκατοφάγους fuisse, id est oletum edentes. Ego sanè in Ennij verbis non merendam legerim, vt Erasmus, sed merdam, vt res ipsa habet: & sensus inde prouerbio fit clarior. Deinde quod stolidos & brutos hoc nomine Cyprios boues Suidas & cæteri esse aiunt, quòd stercus vorent: ego potius ad ingenij ipsorum sagacitatem retulerim, qui torminibus lætali sæpe morbo sic medeantur. Quis enim pardalin dixerit stupidam, quod aduersus aconiti venenum eodem remedio vtatur? Quinetiam homines ipsi cum coli dolor & ventris torsiones vrgent, ad auxiliũ ab excrementis boum (vt supra retuli) vel equorum, vel gallinarum sæpe confugiunt. Miranda potiùs hæc ingenij solertia est, certam illic opem inuenire, vbi nemo sperasset. Redeo ad prouerbia. Expecta bos aliquando herbam, Μένε βοῦ ποτὲ βοτάνην. Vbi quid serò contingit. Laborat enim bos in agricolando, sed aliquando gustatura herbam enatam. Finitimum illi, Et adhuc tua messis in herba est. Boues messis tempus expectantes, Βόες ἀμητὸν ἐπιποθοῦντες, vel Βοῦς εἰς ἀμητὸν, dici solitum, vbi quis ingentium emolumentorum spe laborem sumeret. Nã boues messis tempore inter trituram pascuntur interim, & pabulum largius apponitur. Alijs vero temporibus molestior est arandi labor, quod nullo præsente fructu leniatur. Bos in faucibus, explicabitur inferius in Buphago. Bos Homolottorum, Βοῦς Ὁμολοττῶν, dicebatur in plurima distractus ac veluti dissectus negotia. Poterit & ad rem referri, vt si quis argumentum nimis minutatim diuidat. Zenodotus prodidit Homolottos populos, dissecto in minimas partes boue, fœdus iungere. Quem morem Scythis fuisse testatur Lucianus in Toxaride: Hæc Erasmus, qui errat quod Homolottos facit populos, qui nulli sunt. Accipiendum autem de Holossis, & ὁ articulum esse, clarissimum est apud Suidam. Nõ probo etiam quod de homine multis negotijs distracto prouerbium interpretatur: de rebus enim solum minutatim sectis semper vsurpandum existimo: Suidas exponit ἐπὶ τῶν εἰς πολλὰ διαιρουμένων καὶ κατατεμνομένων πραγμάτων: atqui hominem κατατέμνεσθαι εἰς πράγματα, nemo opinor Græce peritus dixerit. Immolare boues Βουθυτεῖν, de amplis & magnificis sumptibus, iam supra copiosius explicatum nobis est. Nemo bene merito bouem immolauit præter Pyrrhiam, Οὐδεὶς εὐεργέτῃ βοῦν ἔθυσεν ἀλλ' ἢ Πυῤῥίας, in hominem gratum: Pyrrhiæ historiam Erasmus ex Plutarchi Quæstionibus Græcanicis recitat: Meminit etiam Aelianus in Varijs. Inuitos boues plaustro inducere, simile est Inuitis canibus venari. Videtur autem ex Theognide sumptum. Μή μ' ἀέκοντα βίῃ κεντῶν ὑφ' ἅμαξαν ἐλαύνε. Tale dictum etiam vulgo perseuerat, *Mit vnwilligen ochsen oder pferden ist nit guet pflnegen.* Diuus Hieronymus ad b. Aur. Augustinum scribens, eumq; deterrere cupiens, ne iuuenis senem prouocet, Memento (inquit) Daretis & Entelli, & vulgaris prouerbij, quod bos lassus fortius figat pedem. A veteri trituræ more ductum apparet, cum circumactis à bubus super manipulos plaustris grana excutiebantur: partim à rotis in hoc armatis, partim à taurorum vngulis. Huiusmodi est illud Germanorum, *Wer sich an die alten kessel reibt, der bescheyßt sich gern*: nisi hoc forte magis ad reprehensionem, illud ad laudem senectutis facit. Nec admodum hinc abludit illud, Ἀτρέμας βοῦς, id est Lente (vel placide) bos, subaudiendum incedit, vel mouet pedem: nam sensim quidem mouet, at grauius premit. Congruet in illos, qui placide ac paulatim, citraq; tumultum, sed tamen assiduitate rem conficiunt. In sacris precibus tradit Plutarchus (in commentario de Osiride & Iside) mulieres Eleas publicis ac solennibus votis ad hunc modum solitas Bacchum inuocare, vt accederet βοέῳ ποδὶ, id est bubulo pede, siue quod huic animanti, cum sit viribus immensis præditum, deinde tanta corporis mole, tamen peculiare videatur molliter, quasiq; pedetentim ingredi, nulloq; strepitu, vel quod bouis pedes area calcatu reddunt meliora, quum reliquorum animantium noceant. Boue venari leporem, quale illud Homeri est, Κιχάνει τοι βραδὺς ὠκύν: & Germanorum, *Es ist ein schimpff, das man ein hasen mit der trummen fienge.* Lemniæ bouis latera Athos cælat, Ἄθως καλύπτει πλευρὰ Λημνίας βοός: vbi quis officit, aut molestus est, aut gloriam cuiuspiam obscurat, aut alioquin obsistit. Tradunt in Lemno bouis fuisse simulacrum ingens, candido factum lapide: Id Athos Thraciæ mons, tametsi longo dissitus interuallo, tamen ob summam celsitudinem obscurat vmbra sua. Nam, vt Stephanus scribit, ad stadia trecenta vmbram iacit: vt Plutarchus, per septingenta fermè. Theocriti Scholiastes versiculum hunc citat ex Sophocle, Ἄθως σκιάζει νῶτα Λημνίας ἁλός, Athos obumbrat terga Lemnij maris. Bos in lingua, Βοῦς ἐπὶ γλώττης, de ijs qui nõ audent libere quod sentiunt dicere. Translatum vel à robore animantis, quasi linguam opprimens non sinat eam loqui: vel hinc quod Atheniensium numisma quondam bouis obtinuit figuram. Hinc iactatum nouimus, vt quicunq; pecunia corrupti causam silentio prodant (quod fecisse quum oratores alios, tum verò Demosthenem, subnotauit historia) dicamus, Βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ βέβηκε, id est bos linguam inscendit. Ex qua loquẽdi figura facetissime Aristophanes, Στόμ' ἐπιβύσας κέρμασι τῶν ῥητόρων, id est, Os rhetorum obturans stipe, Cælius. Philostratus in Scopeliano sophista: Καὶ ὁ χρυσὸς θαυμάζειν οἱ πεπεδημένοι τὴν γλῶτταν τινες, καὶ βοῦν ἀφωνίας ἐπ' αὐτὴν βεβλημένοι. Aeschylus in Agamemnone, Τὰ δ' ἄλλα σιγῶ, βοῦς ἐπὶ γλώττης μέγας βέβηκεν. Ita corruptos homines, eleganter buglossos appellabimus, vt apud Varinum obseruaui, qui scribit, Παροιμιάζεται δὲ ὁ βοῦς, ὥσπερ ἐπὶ τῶν λωβῶν, ἐν τῷ βοῦν ἐπὶ γλώσσης φέρεις. Apud Athenienses nummus erat bouis sculptura & nomine insignis, à Theseo institutus primũ, Plutarcho tradente, vel ob Marathonium taurum, vel ob Minois ducẽ, vel quod ad agricolationẽ perlicere vellet ciues. Iulius Pollux etiã lib. 9. scribit olim apud Athenienses numismatis genus à sculptura vulgo bouẽ dictum: ideoq; in spectaculo apud Delios, si cui munus dandum erat, præconem pronunciare solitum, tot boues illi donandos esse. Bouem autẽ valuisse duabus drachmis Atticis: vnde fuisse qui crederent hoc numisma Deliorum fuisse propriũ, non Atheniensium. Addit item in Draconis legibus extare mentionẽ, περὶ τοῦ ἀποτίνειν δεκάβοιον, id est de pendendis decẽ bubus, id est nummis decem. Neq; defuisse qui senserint, Homerũ quoq; de numismate locutum, non de animante, cum ait: Χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων. Verum hanc opinionem alio in loco refellit Iulius Pollux, ostendens illam fuisse commutationem rerum citra nummos: Hæc Erasmus ex Polluce, apud quem ἑκατόμβοι pro ἑκατόμβοι', cum ι & apostropho corrupte legitur: vnde Cælius Rhod. deceptus, nouem boum hecatomben exponit, ignorãs locum hunc esse de armorũ Glauci & Diomedis permutatione. Philostratus in vita Apollonij, Πρῶτον πρὸς πρῶτον ἀνθρώπων συνέσχε βοῦν ἐπὶ αὐτῆς σιωπῆς εὑρών δόγμα: de Pythagora loquitur silentij authore. Scholiastes in Homerum lib. 2. scribit priscos in altera parte numismatis bouem, in altera faciem regiam insculpsisse. Seruius rex ouium boumq; effigie primus æs signauit, Plinius lib. 18. Hinc pecunia dicta, quòd pecudes signatas haberet, quædam boues. Plautus in Persa, Boues bini hic sunt in crumena. Hæc hactenus ex aliorum scriptis: nunc nostram coniecturam de bouis nummi pretio subijciemus. Videtur sanè eius pretij hic nummus fuisse, quo tum

temporis boues singuli vænire solebant. Quamobrem non æreum neq; argenteum, sed aureum fuisse colligimus, eiusq; sententiæ testimonium ex Etymologo supra citauimus, qui in Hecatombes mentione hæc etiam scribit: βοῦν alij ponderis nomen, alij pretium bouis interpretantur: alij didrachmum nummum boue insignem, alij pedem. Hinc nimirum formata composita illa, ἑκατόμβοιον, ἐννεάβοιον & reliqua huius terminationis. Iam cum Pollux scribat didrachmum eum fuisse Athenis id est duas drachmas appendisse (quanquam de vtro metallo sentiat non expresserit, magisq; de argento quàm auro sentire videatur: quod tamen bouis pretio minimè conuenit) ex ipso de pondere saltem, ex Etymologo autem & re ipsa de metallo constat. Nam quòd didrachmus nummus non argenteus solum, sed etiam aureus fuerit, cum alij, tum Robertus Cenalis episcopus Abrincensis, vir in hoc argumento exercitatissimus, pluribus veterum testimonijs approbant. Valet autem (inquit Robertus) drachma auri sescunciam argenti, hoc est drachmas duodecim argenteas, quæ Gallico numismate æstimandæ sunt libris Turonicis duabus, & solidis totidem. Nunc autem vrgente auri inopia, vel hominũ seu temporum iniquitate, scutum coronatum ea æstimatione permutatur, pauloq; amplius. Et rursus alibi, triplicem olim aureum solidũ fuisse docet, vnum drachmalem, alterum didrachmalem, tertium sextularem: est autem sextula, vnciæ sexta pars. His confirmatis, Aureus iste didrachmalis (inquit) æquabat pondere Philippeum nummum, qui olim apud nos erat: cui successit apud Anglos nummus Odoardeus, seu Nobilis ad rosam: nec obstat quod hodie pluris æstimetur. Cur autem bos dictus sit nummus, triplex mihi ratio reddi posse videtur. vna ab effigie, altera ab æquali pretio, & tertia forte à magnitudine nummi, quòd is inter aureos maximus fuerit. Huiusmodi igitur bouem nummum olim fuisse, nec amplius etiam bouis communis pretium, hucusque dixerim. Redeo ad prouerbium, Bos in lingua, vt moneam similia à Germanis celebrari ista: *Er ist mit einer silberen büchsen geschossen: Er hat die gelsucht.* Quibus & illud proximum, Argentanginam patitur.

Locrensis bos, Λοκρικὸς βοῦς, de re vili aut de munere leuiculo dici potest. Locrenses enim aliquando publicum sacrum facturi, cum bouem desiderarent, composito ex minutis lignis bouis simulacro, dijs rem diuinã fecerunt. Ex ipso boue lora sumere, ἐκ τοῦ βοὸς τοὺς ἱμάντας λαμβάνειν, illi dicuntur, qui quo lædunt quempiam, ex ipso quem lædunt accipiunt: Agricolæ enim lora cædunt è boum tergoribus, quibus boues vinciunt. Asinus ad lyram prouerbium, in Asino retulimus. Cæterum cum Cleon quispiam, cui nomen inditum Boui, scite caneret voce, lyra vero non perinde vteretur: Stratonicus canentem audiens. Olim, inquit, asinus ad lyram dictus est, nunc verò bos ad lyram. Bos marinus, vide paulò post Bos in stabulo. Boues messem expectantes, & Bos Molottus, vide in præcedentibus. Contra bouem ne opta, Μὴ κατὰ βοὸς εὔχου, adagium, admonet non esse vitam instituendam iuxta votum animi, neque quiduis sperandum à superis, sed vt ea duntaxat sibi quisque promittat, quæ possit industria consequi: Refertur in Collectaneis Diogeniani. Videtur autem ducta metaphora ab agricola, qui negligens adhibere bouis operam in colendis agris, optat vt citra suum laborem proueniat seges, Erasmus. Mihi quidem sensus clarior videretur, si pro κατὰ præpositione legas ἄνευ, vt ita reddatur, Ne optes sine boue. Oppidò quam eleganter Horatius hoc carmine, Optat ephippia bos piger, optat arare caballus, vitium illud significat humanis ingenijs innatum, vt semper alienam sortem magis mirentur, suam contemnant ac fastidiant, optent inexperta, experta damnent. Veteres bubus arabant non equis. Hesiodi carmen, Μηδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ', εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη, id est, Nec bos intereat, vicinus si improbus absit, Columella tanquam prouerbiale refert. Bos ad præsepe, Βοῦς ἐπὶ φάτνῃ, in emeritos dici consueuit, quiq; iam ob ætatem ocio atque abdomini seruiunt. Effertur item ad hunc modum, Βοῦς ἐπὶ αὐλίῳ γέρων, Bos in stabulo senex. Rursum hoc modo, Βοῦς ἐν αὐλίῳ καθῆ, Bos in stabulo desides, de ijs qui molliter & in ocio viuunt. Stratonicus inebriatus, dixit se ab illo qui ipsum inuitauerat, tanquam bouem ad præsepe data cœna occisum, vt copiosius ex Athenæo Erasmus refert. Cõgruet & in illos, qui in suum aluntur exitiũ: quemadmodũ ij qui se voluptatibus mundi explent, orco quid aliud quam victimæ nutriuntur? Bos aduersus seipsum puluerem mouet, Βοῦς ἐφ' ἑαυτῷ κονιεῖται, vbi quis ad suum ipsius malum volẽs lubensq; ducitur. Nam boues vt sunt mansueti, facile se præbent vinciendos, neq; grauatim obtemperant iugo. Κονιεῖν enim Græcis significat festinandi studio ciere puluerem. Quidam accommodant in eos, qui prudentes ac scientes, semet in præuisum periculum injiciunt, bouis in morem, qui sibi patitur injici vincula, quibus ad cædẽ ducatur, refertur à Zenodoto, Erasmus: Ego κονιεῖ & κονιεῖται hoc cum circumflexo in penultima illud in vltima, Græce dici non puto: sed κονίειν paroxytonum. & κονίεται proparoxytonum. Quanquam enim à κονίζομαι futurũ κονίσομαι formari possit, sensus tamen prouerbij tempus præsens requirit. Cæterum quod Erasmus verbum κονιεῖται exponit, festinandi studio ciere puluerem non placet: ego ex Plinio & Plutarcho potius reddiderim, puluere & arena se conspergere, vt athletæ ante luctam solent & sic forte alius, quàm qui ab Erasmo affertur, prouerbij sensus fuerit. Bos in quadra argentea, in eos qui personam sustinent officium aliquod egregium pollicentem, nec vlli tamen sunt vsui, nisi ad voluptatem aut fastum. Simillimum est illi quod alibi retulimus Bos septimus, Erasmus. Deinde recitatis Suidę versibus, quos nos etiam supra Græce posuimus, Πῶς βοῦς ὑπάρχων, &c. subdit, Meminit huius bouis Iulius Pollux lib. 6. cap. 11. tanquam & bos in quadra placentæ aut cibi aliquod genus sit, similiter vt bos septimus. Vnde apparet ipsum vel non animaduertisse, vel non intellexisse Suidæ verba hæc, Ἐπίγραμμα εἰς βοῦν καὶ τράγον ἐπὶ πίνακος ἀργυροῦ ἐγκεκολαμμένων, id est, Epigramma in bouem & hircum in tabella argẽtea (sic enim potius verterim, quam quadram) cælatos siue sculptos. Quod si ex epigrammate vel apologo potius prouerbium facere libet, conueniet in otiosos, & ignauos, quiq; externa specie tantum, non re ipsa, munus suum exercent. Iulius Pollux loco citato nullam huius apologi, sed septimi bouis tantum, id est placentæ, mentionem facit. Regia vaccula vel bucula, Βασιλικὸν βοΐδιον, de prodigiosa fœcunditate ferebatur, natum è miraculo rei gestæ. Aetate Ptolemæi iunioris vacca quædam eodem partu sex ædidit vitulos, author Diogenianus. Bos senex non lugetur, Γέρων ὁ βοῦς ἀπένθητος δήμοσιν, hoc est, senum mors quòd tempestiua videatur, non lugetur ab amicis. Γηρᾷ βοῦς, τὰ δ' ἔργα πολλὰ τοῦ βοός, Bos consenescit, at opera multa sunt bouis, prouerbialis senarius, cum ob ætatis imbecillitatem aliquis inutilis redditur ad obeundum munus. Senarij sensus clarius ita reddi posse mihi videtur, Bos licet iam senecta inutilis, merito tamen illorum operũ, quæ plurima iam olim confecit, reijci vel contemni non debet. Bos septimus, Ἕβδομος βοῦς, olim in stupidos brutosq; dicebatur. Id hinc ortum esse tradũt, quòd antiquitus post sextam lunã bouis imaginẽ e farina pinsere consueuerint, qui septimã lunam cornibus referret. Sunt qui malint hinc natũ, quòd cum apud veteres sex animantium genera mactari dijs solerent, ouis, sus, capra, bos, gallina, anser: pauperes nõ habentes viuũ animal quod immolarent, bouis simulachrũ è farina fingere cõsueuerint: is quoniã sensu vitaq; careret, in stoliditatis abijt prouerbiũ, Erasmus. Bos genus est placentæ, quæ dabatur antrum Trophonij subituris: eò quòd in adyta descendentes

mugitus audirent, Etymologus. Erasmus dum ex Suida transfert, antiquos post sextam lunam bouis imaginem è farina pinsere consueuisse, qui septimam lunam cornibus referret, duplicem committit errorẽ. Scribit enim Suidas hanc placentam cornutam fuisse κατὰ μίμησιν τῆς πρωτοφαῦς (πρωτοφυοῦς per υ habet Varinus) σελήνης, hoc est instar lunæ quæ à coitu primum apparet: quo tempore eam Græci etiam ἀρτίτοκον & μηνοειδῆ vocant, Latini corniculantẽ: inde dichotomos, id est diuidua vel dimidio orbe cæsa vocatur, primo scilicet, vt nos loquimur, sui motus quadrante confecto. Sed fefellit Erasmum quòd Suidas scribit, ἐπὶ ταῖς ἓξ τῆς σελήνης ἐπέψετο οὗτος ἕβδομος: vbi ille per sex lunas non sed placentas, vt debuit: sed Lunaris motus sex dies accepit: nec animaduertit quòd mox ipse Suidas lunas interpretatur placentas latas & rotundas, quales nostri vocant *fladen*. Easdẽ Pausania teste πλάνας vocabant, vt Varinus citat, ex quo etiam clarius quam Suida Erasmus hallucinatus deprehendetur. Solebant nonnulli etiã ἐπὶ πέσσαρσι ποπάνοις, id est post quatuor placentas, communes scilicet, quinto loco bouem, id est placentam vnam cornutam immolare, quanquam frequentius post sex: proinde eodem sensu prouerbiali quintum aut septimum bouem aliquis proferat, nihil interest. Pollux pelanos placẽtas à bubus distinguit, nam dijs omnibus eas communiter immolari solitas ait, bouem vero (id est cornutam placentam) priuatim Apollini, Dianæ, Hecatæ, & Lunæ. Addit præterea pelanos à figura dictas esse, vt etiam boues, sed qualis earũ figura fuerit, nec ipse exprimit: nec alibi reperio, nisi quod Etymologus inter cætera pelani etyma, ἀπὸ τοῦ πεπλατύνθαι deriuatum conijcit, id est à latitudine. At latitudo non figura est, sed figuræ, aut quantitatis potius, accidens. Aristophanis interpres in Acharnensibus, cum exposuisset ἐλατῆρας placentam latam siue panem latum, quæ pulte superimposita immolaretur: subijcit, εἰσὶ γὰρ καὶ λαγαρώδεις, παρὰ τὸ λαγαρὸν· καὶ πελανοὶ παρ' Εὐριπίδῃ: nimirũ vt indicaret ex latis placentis huius generis, alias ventrosas & intus inanes fieri, alias vero solidas. Empedoclem quoq; ferunt, cum Olympia vicisset equis, quòd animatis ex præscripto abstineret, vtpote Pythagoricus, ex myrrha, thure, & aromatibus alijs bouem concinnasse, quem ad panegyrin conuenientibus distribuerit: quod parœmiæ quadam imagine vsurpari à nobis potest, in ijs quæ de saccaro passim coaptari conformariq; animaduertimus, Cælius ex Athenæi lib. 1. Μαζινὸς βοῦς, bos ex farina confectus, Varinus. Seruabis bouem, vel bubulcus eris, Βουκολήσεις: hoc velut ænigmate significabant exilium. Siquidem qui per ostracismum eijciebantur, in Argiuam exulatum ibant: ac illic bos erat æneus insigni magnitudine. Refertur in Plutarchi Collectaneis: Hesychius testatur extitisse in Phasmate Menandri. Bos in stabulo, vide supra Bos ad præsepe. Erasmus quidem in Suida se legisse scribit Βοῦς ἐνάλιος, id est Bos marinus: suspicari tamẽ vitium esse & ἐναύλιος legendum. Apud me vero certum est, neq; ἐνάλιος, neq; ἐναύλιος, sed ἐν αὐλίῳ id est in stabulo legendum. Nam sic habent excusa Suidæ, quæ nos hoc tempore inspeximus exemplaria, idq; bis repetunt: sic Apostolius Byzantius, sic alij authores habent. Πολλοὶ βουκένται, παῦροι δέ τε γῆς ἀροτῆρες, Qui taurum stimulẽt, multi, sed rarus arator: in eos qui virtutis insignia aut famam habent, sed vera virtute vacant. In tergore bouis desedit, ἐπὶ βύρσης ἐκαθέζετο, id est supplex implorat auxilia. Natum à cõsuetudine Scytharum, vt testatur Lucianus in Toxaride. Nam apud hos si quis forte læsus esset, neq; suppeteret vlciscendi facultas, immolato boue carnes minutim sectas coquebat, ipse in tergore humi strato sedebat, manibus in tergum reductis. Idq; maximũ supplicandi genus apud illos habebatur. Accedebat quicunq; vellet opitulari, & carniũ portione gustata, dextroq; pede tergori imposito, pollicebatur pro viribus auxilio futurũ. Atq; hoc fœdus apud Scythas sanctissimum habebatur. Toto deuorato boue in cauda defecit, Πάντα ἐκτραγὼν τὸν βοῦν εἰς τὴν οὐρὰν ἀπέκαμψε: hoc est, reliquo negotio peracto, in extremo fine delassatus est. Boui trituranti os nõ obligandum, Mosaica lex, Deuteron. 25. prouerbij locum habebit, cum significabimus dignum esse mercede vnumquenq; in quouis labore, & illo præcipue fructu qui ex eiusdẽ laboris genere percipi possit, priuari non debere. Vide supra in prouerbio, Bos apud aceruum. Boue venari leporẽ, Plutarchus in commentario de animi tranquillitate, veluti de re vehementer absurda, stulta, ac præpostera vsurpat, his verbis: Οὐδὲ γὰρ ὁ τοξεύειν ἀρότρῳ βουλόμενος, καὶ τῷ βοῒ τὸν λαγὼν κυνηγετεῖν, δυσυχής ἐστιν· οὐδὲ γὰρ γρίφοις καὶ σαγήναις ἐλάφους μὴ λαμβάνοντι, μηδὲ εἷς δαίμων ἐναντιοῦται μοχθηρὸς, ἀλλὰ ἀβελτηρία καὶ μωρία τὰ ἀδύνατα ἐπιχειροῦσι. Ne si bos quidem vocem ædat: Alciphron in epistola Glyceræ ad Menandrũ, Ἀλλὰ ἔγωγε μὴ οὐδενὶ τρόπῳ μὰ τὰς θεάς, οὐδ' εἰ βοῦς μοι, τὸ λεγόμενον, φθέγξαιτο, πεισθείην ἄν. Nam in annalibus frequenter commemoratur bos humanam vocem reddidisse. Volentem bouem ducito, Τὸν θέλοντα βοῦν ἔλαυνε: vtere illorum opera qui ex animo faciunt. Stultitia est venatum ducere inuitas canes, vt ait Plautus. Sunt & alia quædam prouerbia, quæ in præcedentibus attigi, vt bulimia, buthysia, budoro more, & quæ à bolito, id est stercore bubulo sumuntur: de quibus qui legere copiosius voluerit, Chiliadas Erasmi adeat. De buphago tantum nonnihil adijciamus, quanquã & supra leonis id esse epitheton monuerim, & de homine voracissimo dici, vide H. b. & Arcadiæ fluuium esse à Buphago Iapeti filio nominatum, & Herculem buphagon vel buthœnan cognominari. Athenæus lib. 10. indicat larum auem Herculi attributam à priscis, quod & ille fuerit ἀδηφάγος, atq; itidem βουφάγον esse vocatam. Huc & illud pertinet, Bouem in faucibus portat, Βοῦν ἐπὶ γνάθοις φέρει, in hominem edacem, vt indicant Zenodotus & Suidas. Natum, vti conijcio (inquit Erasmus) vel à Theagene athleta Thasio, vel à Milone Crotoniata, quorum alter bouem solidum solus comedit, teste etiam Græco epigrammate, tum authore Posidippo apud Athenæum: alter, vt narrat apud eundẽ Theodorus Hierapolites, in Olympijs taurum quadrimum humeris sustulit, eumq; eodẽ die solus comedit: Cuius rei meminit & A. Gellius. Cæterum Hercules vt buphagus, quod multi cibi esset, sic & polyphagus, & addephagus, & ab Orpheo in eius hymno pamphagus vocatur: & philopotes quòd multum biberet, vnde & scyphum eidẽ dicarunt, vt gauiam propter edacitatem. Apud Lindios pium est Buphagum, id est Herculem execrari: quod in dei cedere honorem creditur, si in eum multa conuicia dicantur, Gregorius Naz. aduersus Iulianum. De Buphonijs etiam multa retro dixi. Erasmus in prouerbio Cecidis & Buphoniorum Aristophanis verba in Nebulis citat, Ἀρχαῖά γε καὶ διπολιώδη, καὶ τεττίγων ἀνάμεστα, Καὶ Κηκείδου καὶ Βουφονίων: Quæ sic interpretatur: Prisca hæc sanè atque obsita canis, nec non oppleta cicadis, Ac Cecide cum Buphonijs: cum Διιπολιώδη in emẽdatis codicibus legatur, id est quæ Dipolia resipiunt antiquissima Iouis festa, quorum aliquoties Gyraldus etiam meminit. Vsus prouerbij est de re magnopere prisca, & ob vetustatem iampridem obsoleta desuetaq;. Buphonia festum erat, &c. Huiusmodi ludos adhuc durare videmus apud Italos, præcipue Romanos, priscæ videlicet etiamnum insaniæ vestigia, quos illi Taureos vocant. Buthus obambulat, Βοῦθος περιφοιτᾷ, de leuibus ac stolidis dicebatur: à moribus Buthi cuiusdam athletæ, qui vicit in Pythijs ludis: meminit Hesychius. Fieri potest vt ab edacitate id nominis ei inditum fuerit, vt etiam Herculi βουθοίνας. Vnde videtur dici posse in edaces quoque, Erasmus. Apud Varinum Βουθὸς oxytonum legitur, & exponitur ἐπὶ τῶν εὐήθων καὶ παχυφρόνων: & rursus alibi apud eundem sic legitur, [illegible] Βουθὸς ἐπὶ φοιτᾷ: qui locus apparet corruptus. Ego malim Βοῦθος, vt apud Suidam quoq; legitur. Videntur sanè Græci à stulto & simplici

ſimplici bouis ingenio, vt Butalionis quod Etymologus alicubi ſcribit, ſic etiam Buthi nomen finxiſſe. Βούθος· ὄνομα Ἀντιπάτρου· (lego ὄνομα) κύων δέ τις ἐδόκει ἀδελφὸς ὥσπερ βούθος. Seleucus inſipientem & ſtultum exponit, Heſychius.

Animus heptaboeus, θυμὸς ἑπταβόειος apud Ariſtophanem, de forti magnoq; & inuicto. Nam Homerus Aiacis clypeum hoc epitheto inſignit, quod ſeptem boum tergoribus eſſet obductus, atq; ob id impenetrabilis. Ouidius, Dominus clypei ſeptemplicis Aiax. Augiæ ſtabulum, Αὐγέου βουστάσια, in hominem, aut in rem maiorem in modũ inquinatam. Lucianus in Pſeudomante oſtendit huius ſtabula tantum habuiſſe congeſti fimi, quantum ter mille boues pluribus annis reddere potuerint. Seneca in libello de morte Claudij, In quos (inquit) ſi incidiſſes, valde fortis licet tibi videaris, maluiſſes cloacas Augiæ purgare, multò plus ego ſtercoris exhauſi. Pauſanias Eliacorum lib. 1. paulò poſt initium ſic ſcribit: Eleorum princeps fuit Eleus filius Eurycydæ Endymionis filiæ, patre Neptuno, ſi quis credat. Poſteri Ἠλεῖοι nomen in Ἠλεῖοι mutauerunt, & Solis non Elei filium faciunt Augeam, vt ſplendidius de eo loquantur. Augeas iſte boum caprarumq; greges tam numeroſos habuit, vt magna pars regionis propter fimum illorum inutilis iam eſſet. Proinde Herculi expurgandum illũ perſuadet, ſiue regionis parte, ſiue alio munere promiſſo. Quod ille mox fluuio Minyeia immiſſo perfecit. Cæterum Augeas, cum res arte magis quàm labore confecta videretur, mercedem negauit: & Phyleum maiorem natu inter filios, à quo tanquam iniquus in hominem bene meritum reprehendebatur, eiecit, &c. Græci hanc Augiæ ſtabuli repurgationem, inter duodecim eius labores numerant. Extat Epigrammatum Græcorum lib. 1. ſectione 46. ænigma elegantiſſimum de numero armentorum Augiæ. Octapedes, Ὀκτάποδες, Scythico prouerbio dicebantur, qui duos poſſiderent boues & currum vnum: meminit Lucianus in Scytha. Dici poterit per iocum, in hominem qui ſibi locuples videatur: vel in eum cui ruſticanæ ſunt opes. Fœnum habet in cornu, longè fuge, Horatius in Sermon. conuenit in homines maledicos & feroces. Inde translatum, vt Acroni placet, quod antiquitus bubus cornipetis fœnum pro ſigno in cornu appenderetur, quo ſibi cauerent qui forte occurriſſent. Idq; ideo fieri ſolitum Plutarchus in problematis Roman. 71. autumat, quod copioſiore pabulo, non modo boues, ſed & reliquæ animantes ferociant. Hic locus me admonet vt Ebræorum etiam leges de boue cornupeta referam, ex Ioſephi Antiquitatum lib. 4. Bouem cornu percutientem (ſcribit Ioſephus, interprete Ruffino) dominus interficiat. Si vero aliquẽ interficiat percutiens taurus, ipſe quidem lapidatus moriatur, & neq; ad cibũ vtilis habeatur. Si vero culpabilis etiam approbetur dominus præſcius eius naturæ, nec cauens, & ipſe moriatur: tanquam ipſe eius qui à boue peremptus eſt, autor mortis extiterit. Si vero ſeruum vel ancillam bos perimat, ipſe quidem lapidetur: triginta vero ſiclos eius domino, lapidati dominus dare damnetur. Bos autem ſi à boue percuſſus mortuus fuerit, vendatur, & qui mortuus eſt, & qui percuſſit: & pretium amborum eorum domini ſibi diſtribuant.

Habent præterea Germani peculiaria ſua prouerbia à boue facta, ex quibus nonnulla coronidis vice hîc adiecimus. Præponemus autem Latina vel Græca eodem ſenſu vſitata, ſine bouis mentione. Deo volente, vel vimine nauigabis: Vueſtphali dicunt, *Vuan Gott vuil ſo kalbet ouch vuol ein ochſe:* Si Deus voluerit etiam bos vel taurus fœtabit. Anus bacchatur: Vueſtphali, *Die olde koe vuil byſzen*, Vacca vetula mordere vel mortificatim ludere appetit, in præter ætatem indecorè laſciuientes. Camelus ſaltat: Germani, Vacca in grallis (vt quidam vocant) incedit. Dij bona laboribus vendunt: Germani, *Gott gibt einem vuol ein ochſen, aber nit bey den hoérneren*, Deus bouẽ aliquando donat, ſed non cornibus apprehendendum. Non temere eſt quod vulgò dictitant: Germani. *Man heiſſet ſelten ein kou blümlin, oder blüme, ſy hab dann ein punten flecken.* Bos rarò floris nomine appellatur, niſi macula vel vna inſignis ſit. Solent enim ruri maculoſas vaccas flores appellare noſtri, vt alias alijs nominibus, *bláſile, hoernle, moetſchle.* Rem odioſam & moleſtam, quam quis maxime fugiat, deſiderari dicimus vt veſpæ à vaccis: *Er laufft jm nach vuie ein kou den vueſpinen.* Hominem qui immoderate & vno hauſtu plurimum bibat, ἀμυστὶ πίνειν dicunt Græci, noſtri inſtar vaccæ, *trincken vuie ein kou:* Sic & Nicander in Theriacis de percuſſo à dipſade:

> Αὐτὰρ ὅγ' αὖτε ταῦρος ὑπὲρ ποταμοῖο νενευκὼς   Χανδὸν ἀμέτρητον δέχεται ποτόν.

Hæc hactenus de boue & vacca dixerim: quibus immorari prolixius volui: quoniã bos principatum inter animalia homini vtilia ſemper obtinuit: & cum Heluetia noſtra boum armentis abundet, copioſius de eis ſcribendum mihi exiſtimaui. Multo enim vtilius iudico noſtratium animalium naturas habere perſpectas, quam ijs neglectis aut parcius tractatis, moram in peregrinis facere.

DE TAVRO.

A.

TAVRVS bos eſt ad procreandum reſeruatus, dux & maritus vaccarum. Accipitur etiam ſimpliciter pro forti boue, Vergilius Georg. 1. Ergo age terræ Pingue ſolum primis extemplo à menſibus anni Fortes inuertant tauri. Sed nos hîc tantum de propriè dicto tauro loquemur, non de boue caſtrato. Quæcunq; de boue in genere afferri poſſunt, quorum plurima ad tauros etiam pertinent, iam ante diximus. Græci etiam ταῦρον vocant, βοῦν τέλειον καὶ ἐνόρχην, id eſt bouem marem, adultum (vt à vitulo & iuuenco differat) & non caſtratum. Ebræi taurum vocant שור, aliqui bouem ſimpliciter interpretantur. Vide ſupra in Ebraicis nominibus bouis. Matthæus Syluaticus taor exponit taurum, nimirum ex Arabica dialecto: nam & Chaldæi tor appellant. אביר abir robuſtum ſignificat, & per excellentiam vel antonomaſiam abirim numero multitudinis, pro tauris robuſtis exponitur Pſal. 22. alij caballos reddunt. Italicè toro. Gallice toreau. Germanice *ein ſtier, ein vuücherſtier, das vuücher, ein mummelſtier, ein hagen.* Aliqui taurum non caſtratum vocant *varren* vel *farr*, forſan à par Ebraica voce, quæ & iuuencum & bouem ſimpliciter ſignificet: alij *ein bollen:* nam & Angli dicunt a bulle, vt Illyrij *vui* bouem in genere: Iidem taurum iunecz quaſi iuuencum.

B.

Taurus animal robuſtiſſimum, præcipue colli & capitis robore valet: & frontẽ validam pugnæq; idoneam habet. Cornua eis infeſta natura dedit, Plin. Ea quam vaccis robuſtiora ſunt, Ariſtotele teſte. minora etiã tenuioraq; quam bubus, vt Plinius ſcribit. Plura vide ſupra in Boue in B. Homines caſtrati ita commutãtur, vt etiam cæterarum animantiũ quæcunq; caſtrata. Nam & tauri, & verueces ſua cornua è contrario gerunt: quòd fœminæ quoq;

eorum contra, quàm mares armantur cornibus. Itaq; illi maiora excisi gerunt, hi minora. Ariſtoteles ſectione 10. problemate 38. Et mox iterum eiuſdem ſectionis problemate 56. eandem dubitationem ſoluit cur boues caſtrati maiora cornua gerant. Tauri potiſſimum neruoſi ſunt, & durioribus quàm caſtrati neruis. Cor etiam eorum neruoſum eſſe in Boue dictum eſt. Collopa Græci vocant pellem in ceruice bouis, vnde colla, id eſt glutinũ fit, vt mox explicabimus capite quinto. Taurorum ſanguis fibris refertus eſt: quare omnium celerrime coit & dureſcit, Ariſtot. Et alibi, Tauro & aſino, inquit, inter ea quæ animal generant, craſſiſſimus & nigerrimus ſanguis eſt. Venenoſam eius naturam, & contra eam antidota capite 7. referemus. Arnebius libro 7. ridens antiquorum ſuperſtitioſa ſacrificia: Non enim placet, inquit, carnem ſtrebulam nominare, quæ taurorum è coxẽdicibus demitur. Strebula authore Feſto, lingua Vmbrorum appellabãtur partes carnium ſacrificatarum. Taurorum colla & truces in ſublime iactus, tigrium rapinas, &c. miramur, cum rerum natura nuſquam magis quàm in minimis tota ſit, Plin. In felle bouis inuenitur lapis, quem Arabes Guers appellãt, de quo ſupra in G diximus. Syluaticus tauri fel priuatim mamacur vocari meminit: vide infra in G. Menſe Martio, cui cordi eſt armenta conſtruere, tauros comparabit, aut hi, ſignis à tenera ætate ſummittet: vt ſint alti, membris ampliſſimis (ingentibus) moribus placidis, media ætate (& magis quæ iuuentute minor eſt, quàm quæ declinet in ſenium, cætera ferè eadem omnia in his obſeruabimus, quæ in bubus eligendis: neque enim alio diſtat bonus taurus à caſtrato, niſi quòd huic torua facies eſt, vegetior aſpectus, breuiora (parua) cornua, toroſior ceruix, & ita vaſta, vt ſit maxima portio corporis, ventre paulò ſubſtrictiore, qui magis rectus, & ad ineundas fœminas habilis ſit, Columella & Palladius. Addunt alij, generoſum taurum probari, ſi facies ſit minax: ſi anteriores pedes fortiter figat ac terram fodiat: ſi cauda erecta, ſed modice incuruata ſit: ſi cornua in promptu ad feriendum. Obſeruandum eſt, inquit Varro, vt boues mares ſeminis boni ſint, quorum & forma eſt ſpectanda, & qui ex his orti ſunt, vt reſpondeant ad parentum ſpeciem. Et præterea quibus regionibus nati ſunt, refert. Boni enim generis in Italia, pleriq; Gallici ad opus Contra iugatorij Liguſtici. Tranſmarini Epirotici non ſolum meliores totius Græciæ, ſed etiam Italiæ, tametſi quidam de Italicis, quos propter amplitudinem præſtare dicunt, ad victimas farciunt, atq; ad deorum ſeruant ſupplicia: Qui ſine dubio ad res diuinas propter dignitatem amplitudinis, & coloris præponendi. Quod eò magis fit, quòd albi in Italia non tam frequentes quàm qui in Thracia, vbi alio colore pauci, Varro.

Diuerſa boum genera propoſuimus ſupra in Boue cap. 2. Cæterum Oppianus poëta Græcus libro 2. de Venatione, vbi de tauris ſcribit, non boum ſed taurorum (tauri nimirum nomine tanquam digniore omne bubulum pecus complectens) diuerſa facit genera: & primum Ægyptios commemorat tauros, non aliter quàm nos boues ſupra: mox etiam Phrygios ſimiliter, qui colore ſint ξανθοί τε φλεγυοί τε, id eſt, flauo & flammeo. Deinde Aonios, Armenios, & Syrios ſimiliter, vt nos ſupra ex Æliano. Syrios quidem etiam Aſſyrios & Pellæos vocat, & in Cherroneſo naſci ſcribit: atque hos ipſos eſſe, quos Herculem Geryoni in Erythea abſtuliſſe fama ſit. Eſt autem Pella ciuitas Syrię quæ aliâs Apamea, à Pella Macedoniæ ſic dicta, & Berenice poſtea, Stephanus. Idem. Cherroneſum Syriæ ciuitatem, eandem Apameæ facit. Secundum alios, Pella Cœleſyriæ ciuitas eſt, quæ & Bũtis vocabatur. Pauſanias tamen ſentire videtur, Herculem boues ex Macedonica Pella abegiſſe cum loca circa Ambraciam atq; Amphilochos Geryonem imperio tenuiſſe tradat. Æthiopici tauri Pauſaniæ rhinocerotes ſunt: vt boues luci, elephanti. Vnde apparet bouis & tauri nomen ad quadrupedes ſylueſtres maiores diuerſorum generum à veteribus applicatum fuiſſe. Cibyratici tauri apud Suetonium in Gordianis, nominantur à Cibyris. Stephanus Cabalidem vrbem eſſe docet prope Cibyram, iuxta dorſum Mæandri, & Cibyriatas à Lydis ortos eſſe, qui regionem illam occupauerint. Meminit etiam Strabo.

C.

Vita bubus fœminis quindecim annis longiſſima, maribus viginti: robur in quimatu, Plin. Grecis ſacrifica-

turis moris erat, tauros explorare farina apposita. Nam si gustare abnuissent, concipiebant inde, haud valere satis, Cælius. Laser è silphio cauernis dentium in dolore indi cera inclusum, Plinius non suadet: quoniam tauros inflammet naribus illitum, & serpentes auidissimas vini admixtũ rumpat. Si tauris oleo rosaceo nares inunctæ fuerint, obtenebrantur, Africanus in Geoponicis. Coire tum mares, tum fœminæ anno ætatis primo peracto incipiunt, quoad facultas sit procreandi: verũ quod magna ex parte fit, vel anniculi, vel nacti octauum mensem Venerem adeunt. Sed enim quod maxime confessum habemus, bimatu generant, Aristot. Qui quadrimis minores sunt (qui annum secundum non attigerint, Didymus) maioresq; quam duodecim annorum, prohibẽtur admissura illi, quoniam quasi puerili ætate seminandis armentis parum habentur idonei, hi, quia senio sunt effœti, Columella. Idem de vaccis intelligendum est, Didymus. Generationem quadrimi implent, & singulis denæ eodem anno traduntur, Plinius. Tauri duo sufficiũt matribus seu matricibus septuaginta, vide supra in Boue cap. 3. Duobus ante congressum mensibus cũ vaccis tauri pasci non debent: deinde admittendi sunt, nec impetus eorũ coercendus. Sunt autem explendi herba. Quod si pastura non satis esse videatur, cicera, aut orobos, aut hordeum macerare, & eis offerre conuenit, Didymus. Tempus admissuræ optimum, medium veris. Neq; enim omni anni tempore Veneris libidine flagrat, sed decurso breuiter lasciui ardoris spacio, aliâs semper tanquam ratione quadam & modo se à coeundo abstinet. Salax minimè inter mares bos est, Aristot. Post conceptum vaccæ, nunquam cum illa coit. Quamobrem Aegyptij virum fortem eundemq; temperatum significaturi, taurum integræ valetudinis pingunt, Horus. Tauri non sepius quàm bis die ineunt, Plinius. Seniores nec sæpius quidem fœminam eandem, codẽ superueniunt die, nisi ex interuallo. At iuniores, & eandem sæpius cogunt, & pluries petunt ac superueniunt, vigore suæ ætatis, Aristot. Taurus tanto ardore genitalem neruum contendit ad vaccã adiunctus vt sine motu vllo semen emittat ac si à muliebri genitali neruus in aliam corporis partem aberrauerit, vaccam rigidissima intentione vulnerat, Gyllius ex Hero Apolline. Bos vno initu implet; idq; merito, agit enim tam vehementer, vt fœmina vix tolerans succumbat, Aristot. Taurorum ceruorumq; fœminæ vim non tolerant ea de causa ingrediuntur in conceptu Plin. Boues laboriosius quàm equi coeunt, Aristot. Si forte conceptio pererrauerit, vicesimo post die marem fœmina recipit, Aristot. vel repetit, vt Plinius. Quod si tauri ad coitus torpescant, caudam ([illegible] accipitur autem hoc loco pro genitali) ceruinam vrens & cõterens, atq; læuigaos cum vino, pudendum tauri atq; testiculos vngito: cõfestimq; vel ad insaniam vsq; pruriet in Venerem. Quod quidem haud in tauris duntaxat, sed etiã in animalibus cæteris, in ipsoq; hominũ genere similiter vsu veniet. Soluit autem pruritum illum exorbitantem, oleum inunctũ. Iam vero polyspermos, polygonusq; vocata herba, animalia ipsa reddet multis numeris fœcundiora. Quintil. j. Ego vnam & eandem herbam vtrisq; nominibus istis intelligo: Quanquam cratæogonon quoq; diuersam à polygono herbam, & polycarpon appellari, & fœcunditatem augere inueniam. Taurus tempore coitus tantum cum fœminis pascitur, cæterosque oppugnat mares: temporibus cæteris mares inter se conuersantur: quod coarmentari dicitur. Iam Epiri prouinciæ tauri sæpius trimestri temporis spacio non apparent, Aristot. Per libidinem tauri efferantur, vt etiam arietes, & hirci. Qui enim superiore tempore socij iugi concordia pascerentur, coitus tempore dissident, & alter alterum libidinis rabie inuadit, Idem. Coit qui vicerit: cumq; is Venere iam debilitatus languerit, aggreditur victus ille languentem, & plerunq; superat, Aristot. Hanc taurorũ concertationem elegantissimus poeta Oppianus lib. 2. de Venatione pulcherrimè describit. quem locum vt à Petro Gyllio translatus & Aeliani historiæ de animalibus historiæ insertus est, huc apponam. Sequitur (inquit) vt dicã quemadmodum pro vaccis taurorum maxime riualis & perpugnax natio, acerrime inter se certet. Vnus præstantissimus in minorum taurorum & vaccarum armentum dominatur. Hunc magnum regem perhorret grex armentorum cornibus armatum. vaccæ hunc maritum suum impotenti ferocitate exultantem, eo maxime tempore timent, cũ diuersorum armentorum tauri alij in alios mugiunt, & ab reliquis separati, ceruicem iactantes inter se minitantur. Tum sanè vtrinq; vehemens instat pugna. Primum infesto obtutu inter se intuentur, atq; agresti iracundia ardentes, ignem naribus spirant, & terram pedibus spargunt, & puluerulenta iactatione, & martiali spiritu contentissime vociferans vterque prouocat alterum. Ac postea quam tuba signum dederunt, ad pugnam acerbam effreni impetu ruentes, inter se mutuis vulneribus cædunt. Et quemadmodum in pugna nauali duæ præstantes naues permultis militibus armatis fulgentes, & vehementi vento & remis propulsæ, contrarijs proris rostra inter se mutua allidunt & concrepant armis, & strepitu virorum: sic taurorum in cœlum tandiu sonitus fertur concurrentium, dum eorum alteruter ex certamine victoriam retulerit. Victus cum dolens de pugna à se male pugnata, tum verecundans in armento comparere, in syluam proficiscitur, & separatim à cæteris pascitur, ac in montibus aliquandiu se tanquam athleta quispiam exercet, dum collegerit vires, quibus cum se confirmatum sentit, statim vociferatur, adeò vt sylua ad eius mugitus vehementer resonet: Ac postea quam validiorẽ suum quàm hostis mugitum esse perceperit, iam robori suo confidere incipit, & ad prælium descendens, facile antè victorem vincit, vt qui pastionibus se exercuerit, & remotus ab omni Venere virium eneruatrice vixerit, Hactenus Gyllius ex Oppiano. Nos pauca circa postremam partem Græcis collata emendauimus: Rem eandem Vergilius Georgicorum lib. 3. tanta virtute poetica describit, vt temperare mihi nequeam, quin ea quoq; operi nostro asciscam:

Sed non vlla magis vires industria firmat, (al' seruat)
Quam Venerem, & cæci stimulos auertere amoris:
Siue boum, siue est cui gratior vsus equorum.
Atque ideo tauros procul, atq; in sola relegant
Pascua post montem oppositum, & trans flumina lata:
Aut intus clausos satura ad præsepia seruant.
Carpit enim vires paulatim, vritq; videndo
Fœmina: nec nemorem patitur meminisse nec herbæ;
Dulcibus illa quidem illecebris, & sæpe superbos
Cornibus inter se subigit decernere amantes.
Pascitur in magna sylua formosa iuuenca:
Illi alternantes multa vi prælia miscent
Vulneribus crebris: lauit ater corpora sanguis:
Versaq; in obnixos vrgentur cornua vasto
Cum gemitu: reboant syluæq; & magnus Olympus:
Nec mos bellantes vna stabulare: sed alter
Victus abit, longeq; ignotis exulat oris:
Multa gemens, ignominiam, plagasq; superbi
Victoris, tum quos amisit inultus amores:
Et stabula aspectans regnis excessit auitis.
Ergo omni cura vires exercet: & inter
Dura iacet pernox (al' pernix) instrato saxa cubili,
Frondibus hirsutis, & carice pastus acuta.
Et tentat sese: atque irasci in cornua discit.
Arboris obnixus trunco, ventosq; lacessit
Ictibus: & sparsa ad pugnam proludit arena.
Post vbi collectum robur, viresq; receptæ,
Signa mouet: præcepsq; oblitum fertur in hostem:

Fluctus vt in (al. vti) medio cœpit cum albescere ponto
Longius, ex altoq; sinum trahit: vtq; volutus
Ad terras, immane sonat per saxa: nec ipso
Monte minor procumbit: at ima exæstuat vnda
Vorticibus, nigramq; alte subiectat (al. subuectat) arenam.

Plura vide infra in prouerbio, Abiit & taurus in syluam. Quàm acutè taurus audiat vaccam tempore libidinis mugientem, & spatio vel longissimo accurrat, in Boue supra dictum est cap. 3. Græci asserunt, si mares creari velis, sinistrum tauri in coitu ligandum esse testiculum: si fœminas, dextrum: tamen tauros diu ante abstinendos (Venere) vt cum tempus est acrius in causas dilati feruoris incumbant, Palladius in Martio: & Africanus in Geopon. Græcis: qui & hæc addit: Vt masculus nascatur, spirante Borea quidam congressus præparant: vt fœmina, Austro. Si tauri post coitum ad dextram partem abeant, generatos mares esse tradunt: si in læuam, fœminas, Plinius: & Horus in Hieroglyphicis, Quamobrem Ægyptij, inquit, mulierem quæ filiam pepererit, significaturi, taurum pingunt sinistrorsum respicientem: sin filium, taurum qui se vertat dextrorsum. His similia, vel eadem potius, de equis etiam scribunt authores, quantum attinet, inquam, ad curandum, vt mas vel fœmina procreetur, vel vter sexus conceptus sit, discernatur, vt in Equo referemus cap. 3. In Gallia circa Gratianopolin muli vel inni genus nasci audio ex asina & tauro, quod vulgò iumar appelletur. Apud nos etiam viros fide dignos affirmantes audiui, visum sibi equum ad pedem montis Spelugi (vt nos vocamus) in Rhætia ex equa & tauro generatum.

D.

Tauris in aspectu generositas, torua fronte, auribus setosis, cornibus in procinctu dimicationem poscentibus. Sed tota comminatio prioribus in pedibus stat, ira gliscente alternos replicans, spargensq; in altum harenam, insperso puluere ad luctam procinguntur, Plutarchus) & solus animalium eo stimulo ardescens. Vidimus de imperio dimicantes, & ideo demonstratos rotari, cornibus cadentes excipi, iterumque resurgere, modo iacentes ex humo tolli, bigarumq; etiam cursu citato velut aurigas insistere, Plinius. Tauri animosi, iracundi, furibundique sunt. Sanguis enim eorum fibris refertior est, quare omnium celerrime coit & durescit, Aristot. Contra, quorum sanguis tenuis & sine fibris est, vt leporis & cerui, timida sunt. Cur taurus iratus costas per caudã verberet, in Leone qui idem facit, explicabimus. Taurus nisi castretur, ferocit & infestat cornibus: ad iracundiam facilis, præcipue si prouocetur. Extra armenta solitarius ferè, non longè tamen à vaccis pascit. Taurum color rubicundus ad iram excitat, vt amplius in Philologia dicemus. Non eadem in tauros (quæ in vaccas) exercentur imperia, qui freti viribus per nemora vagantur, liberosq; egressus reditusq; habent: nec reuocantur, nisi ad coitus fœminarum: Columella, cum dixisset de vaccis crepusculo reuocandis sono buccinæ. Animalia fortia grauiorem habent vocem, vt taurus & leo: timida acutam, Aristoteles in Physiognom. Nos in boue supra, ex ipso etiam Aristotele, docuimus tauri vocem acutiorem esse quàm vaccæ. Proinde illam hoc in loco comparatione aliorum animalium grauem dicemus, non item vaccæ. Cui obiectioni forsan vt occurrat, mox addit: Verum præstiterit fortassis non ex acumine aut grauitate vocis, animal timidũ aut forte iudicare: sed validam vocem fortitudinis, remissam & infirmam timiditatis signum faciemus. Θυμοειδῆ, id est, animosa sunt, quorum crassa & plena ceruix est: referuntur enim ad tauros animosos, Arist. ibidem. Taurus animo incitatus, eo impetu cornibus appetit, ea impotentis animi effrenatione fertur, nihil vt eum, neq; bubulcus, neq; metus vllus reprimere queat. Atqui eum quidem ipse homo sistit, atq; ab impetu continet, si dextrum ipsius genu fascia deligauerit, Ælianus. Hinc est forte quod Rasis scribit, bouem ferum si fune laneo ligetur, mansuescere. Caprificus tauros quamlibet feroces collo eorum circundata, in tantum mirabili natura compescit, vt immobiles præstet, Plinius. Huius rei rationem Cælius Calcagninus inquirit libro 2. epistolarum. Gyllius ex Plutarcho citat, si ad ficum (non caprificum, vt alij) alligetur, mansuescere. Ego de caprifico intelligere malim: Nam & caules caprifici, si carni bubulæ inter elixandum addantur, vt Plinius alibi scribit, magno ligni compendio eam percoquunt. Hominem nouissima calamitate castigatum designaturi Ægyptij, taurum pingunt, caprifico illigatum: hic enim cum mugit, si de caprifico ligetur, redditur mansuetus, Horus Apollo. Mithridates Ponticus cum somnum caperet, sui corporis custodiam non modo armis & satellitibus excubitoribus committebat: sed & tauro & equo & ceruo, quos mansuefactos habebat. Ij enim ad custodiam eius dormientis aduigilantes, si quis accederet, illius sensum ex ipsa respiratione quam mox percipiebant, atq; ille mugitu, alter hinnitu, alius sua propria voce, eum à somno excitabant, Ælianus. Taurum vrsus aperto Marte aggreditur, conserta iam pugna, sternit se resupinum, dumque taurus ferire conatur, ipse suis brachiis amplectitur cornua, ore morsum armis defigit, prosternitque aduersarium, Aristoteles. Vrsi tauros, ex ore cornibusque eorum pedibus omnibus suspensi, pondere fatigant: Nec alteri animalium in maleficio stultitia solertior, Plinius. Tauri solent diuersi assistere clunibus continuati, & cornibus facile propulsare lupos, Varro. Tauri cæteris animantibus satis mansuetos se præbent, præterquam illis, quæ rapacitate alias adoriuntur. Has viribus coniunctis sæpe impugnant: & linguas in certamine exerunt, Author obscurus. Elephantos Romæ aduersus tauros pugnasse Lucullorum ædilitate curuli Fenestella tradit, Plinius. Vrsi siquando tauros aggrediuntur, sciunt quibus potissimum partibus immorentur, nec aliud quam cornua aut nares petunt, &c. Vide in Vrso D. Tauro & asino aduersarius est coruus: quippe qui aduolans feriat, & eorum oculos laceret. Tauri quomodo ab aquila germana siue chrysaëto inuadantur, vide in aquila D. ex Æliano.

E.

Boum coriis glutinum excoquitur, taurorumq; præcipuum. Præstantissimum fit ex auribus taurorum & genitalibus. Nec quicquam efficacius prodest ambustis. Sed adulteratur nihil æquè, quibusuis pellibus inueteratis, calciamentisq; etiam decoctis. Rhodiacum fidelissimum, eoq; pictores & medici vtũtur. Id quoq; quò candidius, eò probatius. Nigrum & lignosum damnatur, Plinius: Et alibi, Ichthyocollam (inquit) quidam ex ventre piscis eiusdem nominis, non ex corio fieri dicunt, vt glutinum taurinum. Collan, id est, glutinum, aliqui xylocollan vocant, quod in ligno ferruminãdo eius sit vsus, alij taurocollan. Probatissimum Rhodium est. Ex boum coriis conficitur, colore candido, & lucem transmittit: nigrũ deterius, Dioscorides. Dædalo inuentori præter serrã, asciam, perpendiculum, & terebrum, glutinum quoq; debemus (teste Plinio) quo tenaci nexu hærerent simul quæ alia ratione coniungi aptius non poterant. Inest coriis omnibus mucosus lentor, aliis minor, aliis copiosior, vt in bubus: ex quo glutinum faciunt. Fabri affirmant, vbi conglutinata sunt ligna minus frangi, quàm vbi continua. Collopa Græci vocant pellem taurinæ ceruicis (vel partis inferioris in ceruice) vnà cum pinguedine adhærente, vnde prisci collabos faciebant. Alij suum & boum duriora coria circa collum interpretantur, vnde collabi fierent.

Sunt

Sunt autem κόλλαβοι fidium epitonia, id est clauiculi in cithara, quibus intenduntur & remittuntur fides. Κόλλα [illegible], pellis in dorso bouis, vnde gluten conficiebant: Κόλλα, coriorum quædam segmenta ex quibus glutinum coquitur. Sylvaticus triafelaicum (nescio qualem vocem, crediderim autem à taurocolla corruptam) gluten taurinum exponit. De glutinandi ratione docet Plinius lib.16.cap 43. Glutinum vulgare è pollinis flore temperatur feruente aqua, minimo aceti aspersu. Nam fabrile gummisque fragilia sunt, Plin. Et alibi, Scammonium (inquit) laudatur Colophonium, Mysium, Prienense: specie autem nitidum & quàm simillimum taurino glutini. Taurorum felle aureus ducitur color, Plinius. Hermolaus addit, æramentis atq; pellibus, qualia cholobaphina cognominant. Χολοβαφῆ [illegible], Pollux. Et Plinius alibi, Taurino præcipua potentia, etiam in ære, pellibusq; colore aureo ducendis. Item, Aes coronarium tenuatur in laminas, taurorumq; felle tinctum speciem auri in coronis histrionum præbet. Ad faciem ornandam, hepar tauri terito cum oleo illinito autem cum vino meraco, fel verò furfures extergit, Hippoc. de morb. mul. lib. 2. Ad faciendum capillos albos, stercus hirundinis terens cum felle tauri, vnge, Gal. eup. 2. Taurea, scutica ex corio bubulo: Iuuenalis Sat. 6. Taurea punit Continuo flexi crimen facinusq; capilli. Malthæ calidariæ ad balnea compositio huiusmodi est, Sanguini taurino & oleo florem calcis admisce, & rimas coniunctionis obducito: Item ficum, & picem durã, & ostrei testas siccas simul tundes. His omnibus iuncturas diligenter adlines, Palladius lib 1. Tit. 41. Ex eodem frigidariæ malthæ compositionem, quæ cum cæteris sanguinem bubulum recipit, supra posuimus in B. [illegible] Est sanè malthis aptus bubulus sanguis, quòd quam cæterorum animalium crassior sit, & cito coeat dureturq; præcipuè taurinus, qui eo nomine etiam inter venena est: ideoq; is calidariæ malthæ, vbi crassior & firmior materia requiritur, frigidariæ autem bubulus simpliciter additur. Epigrammatum Græcorum lib. 1. sect. 33. extat epigramma Philippi in tauros, qui trahebant naues.

F.

Tauris Aegyptij vescebantur, vaccis non item, vt supra diximus. Hircorum caro tum ad coquendum, tum ad succum bonum generandum, est deterrima: hanc sequitur, arietum, post, taurorum. Porrò in ijs omnibus carnes castratorum sunt præstantiores: vetulorum autẽ pessimæ, tum ad coquendum: tum ad succum bonum generandum, tum ad nutriendum, Galen. lib. 3. de alimentorum facultatibus.

G.

Serpentium senectus in pelle taurina adalligata spasmos fieri prohibet, Plin. Taurini cornu scobs cum aqua pota, sanguinem profluentem sistit, Galenus & Rasis. Similiter sumpta ventris etiam profluuium sæpenumero cohibet, Galenus. Taurini cornus veteris ex parte ima cinis, inspersus potioni aquæ, aluum sistit, Plinius. Tauri cornu combures eo loco vbi serpentes fuerint, & statim fugient, Sextus & Aesculapius. Sanguis taurinus discutit mollitq; durities cum polenta illitus, Dioscorides. Panos & apostemata in quacunq; parte taurinus sanguis aridus tritus discutit, Plinius: qui idem etiam de bubulo simpliciter eodem in loco tradit. Galenus de medicam. simplicium viribus lib. 10. cap. 4. reprehendens curiosum vsum ex sanguine animalium quorundam, quorum loco faciliora paratu alia & præstantiora medicamenta habemus: Vrsorum (inquit) sanguis, si abscessibus imponatur, fieri potest vt concoquat. Adijciam vero etiam caprinum, hircinum, taurinum. Licetq; tibi, si voles, prçteritis sexcentis medicaminum parabilium, quibus concoquuntur abscessus: vrsos, tauros ac hircos mactare, quolibet scilicet vsu: Nec enim quispiam semel imposito in partem medicamento, promissum eius exiget: nec etiam si refrixerit vt iam cogatur. Tauri sanguis serpentes necat, Aesculap. Maculas omnes illitus de facie tollit, Sextus & Aesculapius. Calidus ossa fracta fomentant, Innominatus: fortè legendum ferruminat. Si sanguis reijciatur, efficacem tradunt bubulum sanguinem, modice & cum aceto sumptum: Nam de taurino credere temerarium est, Plin. Taurinus sanguis aridus tritus contra parotidas prodest, Plin. Magnificant quidam aduersus podagras sanguinẽ tauri per se, Plinius. Sanguis taurinus ad podagram equi, in Hippiatricis. Aridus cũ cotyledone herba phagedænis & fistulis immittitur, Plinius. Antidota aduersus taurini sanguinis venenum, vltimo huius capitis loco proferam. Taurinæ pinguedinis frequens medicis vsus est, quamobrem quomodo ea præparetur, & odoramentis imbuatur, repetam hîc ex Dioscoride, præsertim cum ad aliorum quoq; animalium pinguedines idem apparatus ex æquo pertineat. Priuatim (inquit) taurorum pingue sic curari debet: Renibus euulsum pingue profluente amnis aqua abluito, detractisq; tunicis, fictili nouo, postquam exiguum salum insperseris, liquefacito: dein in nitentem aquam excolato, & vbi concrescere cœpit, manibus iterũ confricando vehementer lauato, aqua sæpius infusa refusaq;, donec quamoptimè elotum videatur, rursus in olla cum pari modo vini odorati decoquito, & cum iterum efferbuerit, dempto ab igni vase, ibidem sinito pernoctare: postridie si grauiter adhuc oleat, noua olla repetitũ, vino odorato perfundatur: eadem quæ prius fiant, dum omne virus euanescat. Colliquatur & sine sale, prçsertim affectionum earum causa, quibus sal aduersari solet, sed ita paratum nõ magnopere albescit. Eodem modo pardorum (παρδάλεων, id est pantherarum, vt etiam Plinius habet, & capitis in Dioscoride titulus) ac leonũ pinguia curari oportet: (In Græco additur, & apri, & cameli, & equi, & similia: quæ verba interpretes omittunt, eam nimirũ ob causam quòd in titulo capitis non habeantur: Plinius tamẽ cameli adipem similiter curari testatur.) Hæc Dioscorides, ex quo supra etiam bubuli seui curationem seorsim dedimus. Nunc eadem de re Plinium audiamus: Quæ ratio adipis (inquit) eadem in his quæ ruminant, seui est, alijs modis non minoris potentiæ. Perficitur omne, exemptis venis aqua marinã vel salsa lotũ, mox in pila tusum, aspersum marina. Crebro postea coquitur, donec odor omnis aboleatur. Mox assiduo sole ad candorem reducitur. A renibus autem omne laudatissimum est. Si vero vetus reuocetur ad curam, liquefieri prius iubent: mox frigida aqua lauari sæpius, dein liquefacere affuso vino quamodoratissimo Eodemque modo iterum ac sæpius coquunt, donec virus euanescat. Multi priuatim sic taurorum leonumq; ac pantherarum, & camelorum pinguia curari iubent, Vsus dicetur suis locis, Plinius. Cæterum odoramentis imbuendi, taurinum & vitulinum nec non ceruinum pingue, & eiusdem animalis (cerui) medullam, ratio hæc est. Pingue quod odoratum reddi debet, demptis, quo diximus modo, membranis, elotum & vino quamodoratissimo, nulla maris aqua diluto, feruefactum, pernoctare sinitur: alterum id genus vinum eadẽ mensura infunditur, colliquatur, & exquisite colatur: nouemque eius heminis, iunci Arabici septem drachmæ adijciuntur. Quod si ipsum odoris fragrantioris fieri voles, quadraginta floris eiusdem drachmæ, cum paribus palmæ, calami, & casiæ modis adduntur, & xylobalsami, aspalathi singulæ drachmæ, cinnamomi, cardamomi, & nardi, singulæ vnciæ. Omnia exactius tunduntur, & affuso vino odorato, in vase operto, quod supra carbones firmiter collocatum

collocatum sit ter efferuescunt, & semoto ab igni vase inibi pernoctant: postridie vinum effunditur, aliudq; generis eiusdem adijcitur: ter simili modo bene conferuescat: deinde matutinis exempto adipe vinum effundatur: abluto vase, si quid imo subsidens hæsit, detergatur: postremò eliquatum pingue & excolatū, ad vsus reconditur. Hoc autem modo odoramentis imbuitur, quod antea curatum est: verum ante dicta prius inspissari solent, quò facilius sibi odoramentorum vires adsciscant. Itaq; assumens quodcunq; horum voles, cum vino feruefacito, impositis vnà myrti ramulis, serpyllo, cypero, item aspalatho plenius tuso: aliqui tamen ad hunc vsum, vno duntaxat horum contenti sunt: cum autem ter efferbuit, exemptum leniter & linteo colatum, aromatis, vti expositum est, imbuitur, Hactenus Dioscorides. Nunc de adipis siue seui taurini facultatibus, in genere primum agemus ex Galeno, deinde particulatim ex diuersis authoribus. Galenus igitur lib. 11. de simpliciū pharmac. facultatibus cap. 4 Taurorum adeps (inquit) suillo multò calidior est & siccior. Hoc interim addendum, marem fœmina esse tum calidiorem, tum sicciorem: marem autem castratum adsimilari fœminæ, velut quicquid iuuenilis est ætatis. Et inter iuuenilia fœmina mare humidior est, & minus calida. Sic & adeps vitulinus taurino minus tum calidus est, tum siccus. Cæterum quanto siccior calidiorq; suillo est taurinus adeps, tanto superatur à leonino. Itaq; tanquam in medio consistens, merito vtrique medicamentorum miscetur generi, & ei scilicet quod scirrhosis medetur: & ei quod phlegmonas concoquit: cuiusmodi est tetrapharmacum quod vocant, ea cera, resina, pice, & adipe cōstans. Nam siue in hoc taurinum, siue vitulinum, siue hircinum, siue caprinum, siue suillum indideris, semper puri mouendo aptum, & concoctorium medicamen effeceris. Taurinus tamen fossoribus & messoribus, & omnibus carnem duram habentibus, siue ob naturalem temperiem, siue ex ratione ac forma vitæ, magis conuenit, Hæc Galenus: & alia quædam de adipe in genere: quibus explicatis reprehendit illos qui astringendi vocabulo apud Græcos abutuntur: ex quibus etiam Dioscorides non rectè caprinum adipem suillo magis astringere scribit: item taurinum, bubulum, & vitulinum aliquantum astringere (quanquam posterioris huius dicti Galenus illic non meminit) cum potius aliquid caloris & acrimoniæ habere dicendum ei fuisset: & caprinum suillo acriorem esse, & calidiorem sicciorémq;. Vincit maculas in facie taurinum seuum vitulinumúe fel, cum semine cunilæ, ac cinere è cornu ceruino, si canicula exoriente comburatur, Plinius. Compositioni cuidā ad alopecias miscet adipem taurinum, Galen. κατ. τοπ. Sepum tauri cum resina & creta Cimolia impone, omnē duritiem discutit, Sextus: Aesculapius similiter, nisi quòd pro creta Cimolia ceram habet: quod magis probo, cum ad Galeni iam dictum tetrapharmacum accedat. Arborum resinæ panos & similia cum seuo taurino & melle sanant, Plin. Parotides miro remedio comprimit adeps vrsinus, pari pondere cum seuo taurino & cera permixtus, atq; adpositus, Plinius & Marcellus. Ruta emendat vitiligines, verrucas, strumas, & similia, cū strychno & adipe suillo ac taurino seuo, Plinius. Ad fœminarum strumas cinis aspidum cum seuo taurino imponitur, Plin. Podagris medetur vrsinus adeps, taurinumq; seuum, pari pondere & ceræ: addunt quidam hypocisthidem & gallam, Plin. Medicorum aliqui axungia ad podagras vti iubent, admixto anseris adipe, taurorumq; seuo, & œsypo, Plin. Ad dysenteriā, omentum vitulinū vel taurinum sartagine excalefactum, pectini & genitalibus impositum mirè medetur. Alexander Benedictus. Taurina medulla tertio loco post ceruinam & vitulinam laudatur: sequuntur eam caprina & ouilla, Dioscorides. Ex medullis optimam semper expertus sum ceruinam, deinde vitulinam. At hircorum & taurorū, tum acrior est, tum siccior. Itaq; duritiës scirrhosas emollire nequit, si qua etiam memoria manet eorum, quæ in quinto libro de his sunt prodita, Galenus de simplicib. 11. 5. Tauri medulla in vino trita & potata, torminosos emendat, Sextus: Aesculapius non torminosos habet, sed tremulos, sed rectè legi potest torminosos: nam & vaccarum & vitulorum medulla dysentericos sanat. Rasis ad neruorum contractiones ea vtitur, quanquam foris illita, his verbis: Medulla tauri ad ignem liquata si misceatur quarta pars myrrhæ rubentis, & olei laurini tantundem, manusq; ac pedes inungantur diluculo & vesperi, neruorum contractiones soluit, lenitq; artus. Gliris pingue, & gallinæ adeps, & medulla bubulina, vel taurinà, liquefacta tepensq;, infusa auribus plurimum prodest, Marcellus. Taurinum iecur lento igne frictum, dentibus impositum, simul atq; tetigit, dolorem discutit, Gal. eup. 2. Ad cæliacos: taurinos renes frictos potui dato, Gal. eup. 3.

Taurinum fel Dioscorides ouillo, suillo, hircino atq; vrsino præfert: & postea, Vrsinum (inquit) ouillumúe, eadem taurino potest, sed minore efficacia. Galenus de simplicium pharmac. lib. 10. cap. 12. Taurorum bilis (inquit) calidior & siccior est, quàm boum castratorum. Et quorundam ego taurorum bilem vidi cœruleam, flaua nimirum superassata (quod ob nimiam fatigationem, & sitim famemq; contingit) quam medicamento præparando iniici vetui. Facile autem est ex colore conijcere, quodnam fel calidius acriusq; sit, quod contra. Taurinum fel miscetur cum melle vulnerarijs emplastris, theriacisq; medicamentis quæ foris inunguntur, Dioscorid. Melle mixtum vlcera maligna sanat, Rasis. Rodit vulnera fel, præcipuè taurinū, Celsus. Vlcera cætera sanantur felle taurino cum cyprino oleo. Plinius cum de vlceribus crurum & tibiarū paulo ante locutus esset. Contra phagedænas cum melle vtiliter inungitur, Diosc. Phagedænis & fistulis immittitur cum succo porri aut lacte mulierū, Plinius. Ambustis prodest fel tauri, Plin. Illitum super simiæ morsum, persanat, Sextus. Vlcera in capite tanquam proprius morbus præcipuè infantibus nascuntur, sed & viros & mulieres grauiter molestant: hæc ergo felle taurino cū aceto tepefacto insita, efficaci remedio sanantur, Marcellus. Mixtum cum nitro & vino & oleo, quod satis sit, vlcera capitis vel feruescentem scabiem sanat, Marcellus. Alopecias felle taurino cum Aegyptio alumine tepefactis illinunt, Plin. Leporinæ lanæ exustæ cinis cum oleo myrtino & felle taurino & alumne trito miscetur, tepefactumque medicamen illitum ad fluentes capillos admodū prodest, Marcellus Cum nitro cretáue cimolia, lepras furfuresq; efficacissime exterit, Diosc. Fel tauri vel asini, vtrumque per sese aqua infractum, euitatisq; solibus ac ventis post detractam cutem, maculas in facie vincit, Plin. In faciem illitum, lentigines purgat. Comitialibus datur seuum caprarum cum felle taurino pari pondere decoctum, & in folliculo follis reconditum, ita ne terram attingat, potum vero sub limine ex aqua, Plin. Alcheron, id est duram lapidis instar substantiam, quæ in felle bubulo reperitur, comitialibus prodesse & aciem oculorum promouere, ac ne quid humoris in oculis colligatur prohibere, supra in Boue docuimus ex Rasi: Quòd si desit alcheron, substituetur ei sesquidenarius de felle tauri nigri, codē authore. Felle tauri cum oui albo collyria fiunt, aquaq; dissoluta inunguntur per quatriduum, Plin. Cum melle & balsamo oculorum vitia curat, Aesculapius. Ego, vt apud Sextū reperitur, potius legerim, hoc modo: Cum mulso & melle Attico inunctum, suffusionem & caliginem oculorum sanat. Fel tauri, hyænæ, perdicis, scari apud Gal. κ. τοπ. 4. 7. ingrediuntur compositiones quasdam oculares ad incipientes suffusiones, & omnem visus hebetudinem & cicatrices. Mulso infusum, & auribus instillatum, sanat earum dolorem, Sextus. Aurium dolori & vitijs medetur præcipuè

cipit fel taurinum, cum porri succo tepidum: vel cum melle si suppurent: contraq; odorem grauem per se tepefactum in mali corio. Plin. Sanat purulentas aures, & in his rupta, cum caprino humanóue lacte instillatũ, Diosc. Purulentæ & obtusæ auriculæ & dolorem tolles, & auditum cõfirmatissimum reddes, si prius eluas eam lasere cum recenti caprino aut mulieris lacte permixto, deinde instilles tepidum fel taurinum cum oleo cedrino æquis portionibus mixto, Marcellus. Fel tauri confert vlceribus in aure recentibus, Auicenna. Si duæ vel tres guttæ eius instillentur auri tinnienti, conducit, Rasis. Cum porri succo sibilis aurium medetur, Dioscor. Ad aurium dolores, fel taurinum aut caprinum cum porri succo instilla, Apollonius apud Galenum. Fel seu taurinũ & caprinum rosaceo mistum instillato ad grauem auditum Idem. Efficax habetur & caprino lacte collui dentes, vel felle taurino, Plin. Contra anginas cum melle inungitur, Plinius & Dioscor. Melle permixtum & extrinsecus faucibus appositum, vel pro vnguine inductum, anginas efficaciter sanat, Marcel. Fellis taurini, salis, aceti, mellis, olei veteris, æquas partes in vnum misceri oportet, & cum opus fuerit pinna perfricare fauces diutius laborantes, Marcellus. Bubuli lactis decocti potus, inter cœliacorum & dysentericorum remedia numeratur: dysentericis addi mellis exiguum præcipiunt: & si tormina sint, cornus ceruini cinerem, aut fel taurinum cumino mixtum, & cucurbitæ carnes vmbilico imponere, Plinius. Ad lumbricos egerendos felle taurino madefactam lanam vmbilico adpone, Marcellus. Sedis vitia vsq; ad cicatricẽ perducit, Dioscor. Sedis vitijs præclare medetur in linteolis concerptis, rimasq; perducit ad cicatricem, Plin. Vlceribus ani prodest, Auicenna. Qui occlusas hæmorrhoides taurino felle aperiunt, ijs interdum imbecillum interdum vero supra quam conueniebat acre apparuit: facile autẽ ex colore quodnam fel vehementius, quod remissius sit, discernetur, Galenus In lana collectum, & suppositum ano, ventrem soluit: Idem facit & infantibus super vmbilicum positum, & lumbricos proijcit, Sextus. Cum absinthio tritum ac subditum pastillo, aluum soluit, Plinius. Felle tauri vmbilicum perungito: aluum soluet, Galen. eup. 2. Malagma purgatorium ad paruulos, si ob infirmitatem potionem purgatoriam bibere, aut sustinere nõ possunt: Lupinos crudos siccos in ollam nouam missos in furno torrebis, siccatosq; ac tunsos vel molitos cum felle taurino vel vitulino miscebis & subiges: & pro malagmate ad imum ventrem, ab vmbilico deorsum versus impones. Nam si super vmbilicum imposueris, stercus omne sursum vocabit: impositum autem deorsum versus, & bilem detrahet, & pituitam deducet, Marcellus. Ad hydropicos, Veratrum nigrũ, fel taurinũ, nitrum, piper, si æquis partibus cum melle aluo per dimidiæ horæ spatium imponito, Archigenes apud Galenum. Taurinũ fel pro pesso subditur contra flatus ventris, Hippocrat. de mor. mul. Cõtra genitalium & scroti dolores cũ melle vtiliter inungitur. Pterygia digitorum leuat aqua calida dissolutum: quidã adijciunt sulphur & alumen, pari pondere omniũ, Plin. Butyro & medulla ceruina & felle taurino cum oleo cyprino aut laurino perfricta genua sanantur, Marcellus. Podagris (prodesse aiunt magi) spinæ hyænæ cinerem, cum lingua & dextro pede vituli marini, addito felle taurino, omnia pariter cocta, atque illita hyænæ pelle, Plin. Illinuntur felle taurino vuluæ in dolore, Auicenna. Mulierum purgationes adiuuat lana succida appositum: Olympias Thebana addidit hyssopum & nitrum: Cornus ceruini cinis potus: item vuluas laborantes, illitu quoque: & fel taurinum cum opio appositum obolis binis, Plin. Tauri fel trium dimidiorum obolorum Atticorum pondere, in vino ieiunæ bibendum dato: & efformata quoque ex ipso catapotia deuorandã, vt menses detrahantur, Hippocrates de natura muliebri. Fel taurinum diuersis ad vterum medicamentis subdititijs idem miscet in lib. de sterilibus: item illitioni ad sedẽ. Cum aqua colocynthidis recentis datum mulieri in partu laboranti, cito partum educit, Rasis. Sterilitatem ob partus vexationem fieri certum est. Hanc emendari Olympias Thebana affirmat felle taurino, & adipe serpentium, & ærugine, addito melle, medicatis locis ante coitus Plin. Ad extrahendum fœtum mortuum: Fellis tauri quantitatẽ amygdalæ dissoluens in vino lymphato da cochlearia 2 bibere & emittet cõfestim, Gal. eup. 2. Pessus ad cõceptum promouendum Leonis aut vrsi aut hyænæ vel saltẽ taurini fellis vesicam euacuato & ibidem vnguenti nardini, irini, rosacei mellis, partes æquas inijcito, cumq; omnia simul super calido cinere vnieris, seruato & vtere post mensium purgationem ante concubitum, Aetius. Fel taurinum, vel eius loco hirci syluestris (τράγου ἀγρίου) Absyrtus miscet compositioni cuidam ad neruos equorum vulneratos cap. 85. Membrum tauri in aceto maceratum & illitum, splendidam facit faciem, Sextus sic & glutinum ex genitalibus tauri, vt infra dicetur. Genitale tauri rubri aridum tritum, & aurei pondere propinatum mulieri, fastidium coitus affert, Rasis. Recentiores quidam contrà vt in viris Venerem excitent, tauri membrum cæteris huius facultatis medicaminibus admiscent. Montignana ad viri impotentiam pulueris virgæ tauri exiccatæ ℈ 1. propinat ante coitum cum vino dulci & potenti. Femora tauri (vt cornua etiam) vsta sanguinem cohibent, Galen. Tauri fimus tumores atque duritias soluit, Aesculap. Cum aqua calida potatus, omnes dolores sanat, Sextus. Calidum alopecijs imponito, Sextus. Combustos & aspersus vino aut aqua feruente, combustum sanat, Sextus. Fimo taurino malas rubescere aiunt, non crocodileam illini melius: sed foueri frigida & ante & postea iubent, Plinius. Suffitu fimi, quod à masculo boue redditum est, procidentes vuluæ reprimuntur, Diosc. Tauri stercus ad hydropem equi adhibet, Absyrtus. Lepras ac furfures tollit vrina tauri, vel addito nitro asini circa canis ortum, Plinius & Marcellus. Lotio taurino caput si laueris, porriginem vetustissimam tollit, Marcellus. Ad porriginem, vtq; non tædia animalium capillis increscant, fel hircinũ cum vrina tauri prodest, Plinius. Capitis vlcera manantia vrina tauri efficaciter sanat: si vero vetus sit, etiam furfures adiecto sulphure emendat, Plin. Vrina tauri si cũ myrrha instilletur, aurium dolores lenit, Dioscor. Si maior sit grauitas aurium, vrina capri vel tauri, vel fullonia (id est humana) vetus calfacta prodest, vapore per lagenæ collum subeunte: admiscent & aceti tertiam partem, & aliquid vrinæ vituli, qui nondum herbam degustauerit, Plin. Bialcon ad Venerem stimulandã tauri à coitu vrinam bibi iubet, lutoq; ipso illini pubem, Plin. Ad erectionem pudendi: quando taurus postquam coierit minxerit, terram commisce & luto quod fit ex vrina vnge pudendum. Galenus eup. 2. Purgatorium si mulier non concipiat, ex Hippocratis de natura muliebri libro: Tauri vrinam (inquit) collige trium heminarum mensura. Deinde artemisiam herbam, aut parthenium, & adiantum, & laurum viridem, & cedri ramenta simul contunde. Deinde in effossa scrobe carbones accende, & imposita olla vrinam tauri infunde, & contusa in mortario adijce: postea sellam circumpone, & artemisiam herbam, aut hyssopum, aut origanum impone: & muliere super hæc collocata, donec sudet, foue, Vbi vero sudârit, laua cum calida, & in lauacrum artemisiam & laurum immitte. Deinde subdititium medicamentum adhibe. Aut artemisiam, aut bulbium in vino albo tritum lanæ inuolutũ subdat. Hæc ad tres dies faciat, & deinde cum viro dormiat. De taurino glutino, & quodnam optimum sit, & quomodo adulteretur, supra dixi cap. 5. Præstantissimum fit ex auribus taurorum & genitalibus, nec quicquam efficacius prodest ambustis, Plin. Cum melle & aceto ambustis illi Aui-

cenna iubet. Scabiem hominis abolet in aceto liquefactum, addita calce, Plin. Cum aceto illitum impetigine[s] ... & scabiem si profunda non fuerit, Auicenna. Aceto remissum, adiecto sulphure viuo leni igne decoctum, ita vt ad mellis crassitudinem perducatur, surculoq; ficulno dum coquitur agitatum, ac bis per diem impositum, impetigines agrias, id est feras, potentissime sanat, Marcellus. Recentes plagas ferro illatas sanat, liquefactum & tertio die solutum, Plinius. Cum melle & aceto miscetur, eaque lotione lendes tolluntur, Auicenna. Membrum genitale tauri in aceto maceratum & illitum splendidam reddit faciem, vt scribit Sextus: fit enim hoc modo glutinum candidandæ cuti & scabiei tollendæ idoneum. Medetur dentibus fabrile glutinum in aqua decoctum illitumque, & mox paulo detractum, ita vt confestim colluantur vino, in quo decocti sunt cortices mali punici dulcis, Plinius. Glutinum taurinū tribus obolis cū calida aqua bibitur in vetere sanguinis excreatione, Plin. Ad eundem vsum Marcellus Empiricus commendat glutinum quo charta glutinatur: hoc enim (inquit) calidum in modum sorbitionis hauritur: vel ex aqua calida sanguinem excreantibus datur. Glus taurina aqua calida resoluta, cœliaci ventris inflationi vtiliter imponitur, Marcellus. Ego magis probo Plinij lectionem, quę huiusmodi est, Infundunt dysentericis & glutinum taurinum aqua calida resolutum: Inflationes autē discutit vitulinum fimum in vino decoctum.

Sequitur vt de taurini sanguinis maleficio, eiusque signis & antidotis, collatis authorum locis doceamus. Hic celerrimè coit atque durescit (vt supra diximus) ideo pestifer potu maximè, Plin. Miror autē cur aduerbium maximè addiderit, quasi etiam aliter quàm potus lædere posset, id quod authorum nemo tradidit, nec ratio indicat. Neq; enim tota substantia sua venenosus est hic sanguis, non magis quàm lac: sed ex accidenti, cum coagulantur: quod fit in sanguine priuatim cum recens bibitur, non aliàs: & ne tum quidem, exemptis fibris, quæ condensationis causam habent. Taurinus sanguis recens inter venena est, excepta Aegira. Ibi enim sacerdos Terræ vaticinatura tauri sanguinem bibit, priusquam descendat in specus. Tantum potest sympathia illa de qua loquimur, vt aliquando religione vel loco fiat, Plin. De Terra dea eiusque oraculis Gyraldus scribit in Opere de dijs cū alibi, tum Syntagmate 15. in Themide. Simile quid supra retulimus, nempe vaticinij causa descensuris in Trophonij antrū bouem placentam dari solitam, eò quod intus mugitus quidam æderentur. Aegira vrbs est inter Aetolos & Peloponnesiacos, Plinio & Pomponio testibus: est & Aegira insula apud Plinium. Αἴγειρα (inquit Stephanus) vrbs est Achaiæ ab Homero Hyperesia dicta: Philon Ciliciæ vrbem facit Aegeiran. Midam illum veterem multaque temporum fabulositate inuolutum, Plutarchus in libro de superstitione scribit, cōtracta ex somniorum diritate animi ægritudine, cum mali nullum se promereret alleuamen, tauri sanguine copiosius hausto, cōcessisse ab humanis. Quod item Strabo testatur lib. 1. Taurini sanguinis venenum deprehenderunt in diuina re mortales, cum iugulatis ad sacrificium tauris, qui aderant superstitiosiores calentem adhuc biberent. Nullus tamen clarius hoc genus mortis quam Themistocles fecit: qui post pulsum e Græcia Xerxen exul à patria, accepto ab Artaxerxe exercitu, siue nolens, siue desperans quæ illi contra Græcos pollicitus fuerat præstare, in Ioniæ Magnesia decepto cultrario ipse taurum in sacrificio tenens, (simulato Dianæ sacro, quam Leucophryn vocant, Cælius) exceptum poculo sanguinem repente hausit. Hinc in Helena Sophocles, ἐμοὶ δὲ λῷστον αἷμα ταύρου γ' ἐκπιεῖν, Καὶ μὴ γε πλείω τῶνδ' ἔχειν δυσφημίαν. Ex Aristophanes in Equitibus, Βέλτιστον ἡμῖν αἷμα ταύρειον πιεῖν, Ὁ Θεμιστοκλέους γὰρ θάνατος αἱρετώτερος. Frequentius quondam taurini sanguinis periculum hoc fuit: nostra ætate, nulla id afferente religionis occasione, nullum aut rarissimum est, Marcellus Vergilius. Thucydides tamen Themistoclem mortuum modò scribit, & in Attica clam humatum. Tauri recens iugulati sanguis epotus spirandi difficultatem strangulatumque concitat: faucium tonsillarumq; meatus præcludit cum neruorum distentione, lingua rubescit: dentes inficiuntur: quædā concreti sanguinis vestigia, inter eorum commissuras restant, Dioscorides. Aegineta omnia Dioscoridis verba super hoc veneno in suum codicem transscripsit: variat autem in nonnullis, quæ vt hæc scribendo obseruaui, breuiter annotabo, ... πνιγμοῦ ... Aegineta pro πνιγμοῦ habet σπασμοῦ, idque probo. nam πνιγμοῦ, id est suffocationis mentionem iam prius fecerat. Proinde etiam interpretes rectè non suffocationem, sed conuulsionem vel neruorum distentionem verterunt. Et Nicander in Alexipharmacis, vbi de hoc maleficio tractat, sic scribit, Ὁ δὲ σπασμοῖσι ... [illegible] Hoc est, Ille vero conuulsionibus vexatus. Subinde humi spuma pollutus palpitat. Posterius hoc signum de s... a, quam ore nimirum reddit qui bibit, aliorum nullus commemorat. Sed non opus est quod quis solicitus ... signis huius veneni: neque enim ita latere potest, aut cibis potionibusue immisceri vt alia quædam venena: Euenire tamen posset vt in stultis aut insanis hominibus, qui vel sponte vel oblatum bibissent hunc sanguinem, aliquis horum signorum vsus esset. Rursus vbi in Dioscoride rectè legitur ... id est cruento colore infecti dentes: Aegineta & Aetius perperam habent βεβρωμένοι vtriusq; interpretes quidam ineptissimè reddunt corrosi. Nicandri scholiastes Aristotelem citat de sanguine taurino his verbis. [illegible Greek] Et rursus paulò post, ἀπονώτατον πάντων αἱμάτων Ἀριστοτέλης τοῦτό φησι. Ego apud Aristotelem ἀπονον vocem, quæ infirmum significat, de taurino sanguine nusquam reperio: sed lib. 3. historiæ anim cap 19. ita legimus, παχύτατον δὲ ... [illegible Greek] Quamobrem in Nicandri etiam scholiaste pro ἀπονώτατον, vel παχύτατον vel μελάντατον leges, vel vtrunque: & similiter pro ἀπονώτατον eadem vocabula in superlatiuo gradu. Hoc admisso, vt necesse est, verborum quæ ex scholijs citauimus, hic sensus erit: Cum cætera venena sæpe fallant, & lateant, vt vel ab inuitis cautisque sumantur, taurinus sanguis eiusmodi est, vtpote nigerrimus & crassissimus in toto sanguinis genere, Aristotele etiam teste, vt latere non possit, nec nisi à volentibus sumi, quibus stultitia aut desperatio hoc faciendum persuaserit: Quamobrem rectè Nicander dixit si quis hoc venenum biberit ἀφροσύνῃ, id est suapte stultitia non fraude & dolo aut insidijs. Transeo ad remedia. Vomitum à sanguinis istius haustu (monente Dioscoride) vitabimus: sanguinis enim globi seu grumi, attractu illo in sublime relati, magis gulæ inculcantur. Idem Aetius & Aegineta præcipiunt. Cæterum Galenus lib 2. de Antidotis cap. 42. Aduersus taurinum sanguinem epotum, inquit, remedium est acetum bibere & vomere. Mihi quidem Dioscorides & alij vomitum rectè prohibere videntur, illum scilicet qualis post cætera venena moueri solet, nempe ab vsu dulciū pinguiumq;, vt olei, hydrelæi, hydromelitis, &c. Galenus probat, sed à solo aceto, vt quod grumos dissoluat, neque simpliciter educat & gulæ infarciat. Certe à lacte coagulato in ventriculo, similiter vomitiones vitandas Dioscorides, Aegineta, & Aetius præcipiunt, ne hærens in gulæ angustijs coagulatum lac ad exitum eluctādo suffocet. Hoc etiam obiter monuerim, eadem ferè omnia quæ lac in ventre coagulatum dissoluunt, & quæ sanguinem suum cuiusque in ven-

in ventriculo vel alibi concretum discutiunt, contra sanguinem taurin: m quoque antidoti locum obtinere. Statim autem (inquit Dioscorides) exhibenda sunt medicamenta, quæ concretum sanguinem discutiunt, a..um subducunt:& rursus paulo post aluum resoluendam consulit, vt Galenus quoq; loco iam citato: & Nicander hoc versu, Ἠὲ καὶ ἐκβλοίοιο καταχύτῳ ἰξύα γαστρὸς, id est vel etiam exprimas onerati excrementa ventris medicamento scilicet purgante. Nam quod scholiastes illic addit, ἢ καὶ τὸ σοκῆς φλοιοῦ, tanquam poeta de cortice fici hîc aliquid dicat, id ita accipi neque sensus & constructio loci illius admittit, neq; cum alijs scriptoribus conuenit. Ibidem scholiastes scribit, Κλύσαι φησὶ τὴν γαστέρα, id est poeta aluum clystére vacuandam monet. Et Aetij interpres, Aluus (inquit) pinguibus & lubricis infusis eluatur. Ego certe licet clystêris vsum inter huius veneni remedia non reprehendam, authores tamen nihil de eo præcepisse contenderim. Nam & Nicandri verba commodius de medi-
10 camento purgante per os sumendo acceperis:& Aetij locus apparet corruptus. Dioscorides enim, à quo is sua transcripsit, sic habet, Δεῖ δὲ τὴν κοιλίαν ὑπάγειν. ἐπειδὴ τοῖς συζομένοις ἀποδίδονται ... (Aegineta melius, ...) id est, Aluum soluere oportet. Nam ijs qui seruantur stercorosa & fœtida per sedem egeri consueuerunt. Ruellius legit κοπρώδη καὶ ἰχώδη, id est stercorosa & fluida. Præterea stomachum & ventrem hordeacea farina ex aqua mulsa perungere (καταπλάσσειν, id est in cataplasmatis formam redacta fouere) oportet, Dioscor. Proderit quoque ventrem subducere, eundemq; lupinorum farina & nitro in oxymelite decoctis contegere, Galenus: nimirum vt inde fluat, vt solet ab epomphalijs dictis medicamentis. Forsan & apud Dioscoridem nō κριθίνῳ sed θερμίνῳ legendum: Nam & ad aluum ciendam, & ad grumos dissoluendos quantum lupini hordeo præstent, medici omnes sciunt. Meminit huius veneni etiam Ferdinandus Ponzettus cardinalis, sed nihil adfert egregium, vt neque alij recentiores quorum libros in præsentia adiui. Nunc remedia quæ particulatim apud authores
20 inueni ordine literarum subnectam, vt inuenire & conferre facilius sit. Acetum per se prodest ad vomitum ciendum, vt ex Galeno dixi: alij id nequaquam ad vomitum exhibent, sed vel mero vel aqua diluto (poscam vocant) alia medicamenta quæ sanguinis grumos dissoluere possunt, admiscent. Ad lac quoq; coagulatum acetum per se bibi Galenus consulit, non tamen ad vomitionem. Amarantus, Aetio. Dioscorides hanc herbam heliochryson vel helichryson vocat. Quænam vero hæc nobis sit, vel quo nomine hodie dicatur, medici contendunt. Eurycius Cordus & Leon. Fuchsius putant eandem esse quæ hodie vulgo stichas citrina nominatur, in qua ego abrotoni folia desidero, & potius ageraton Dioscoridis esse conijcio. Io. Ruellius cotulam non fœtidam: Ego Matthæoli Senensis sententiæ magis accesserim, qui helichryson apud Tuscos abūde nasci scribit, locis incultis, & pratis siccioribus, collibus, & arenosis fluminum ripis, altitudine cubiti, folijs abrotoni, per interualla digestis in caule quē rectum & solidum habet: vmbella in cacumine aurea, quæ vulgaris millefolij aut eupatorij Mesuei speciem refe-
30 rat: flores vel aridi diutissime vigent, & seruant colorem, quamobrem initio veris antequam alij proueniant, vsus eorum ad corollas, Hæc ex Matthæoli commentarijs Italicè scriptis. Rara apud nos hæc herba est, aut nulla: apparet autem athanasiæ vel tanaceti vulgo dicti generibus adnumerandam esse, vt etiam Mesuei eupatorium, quod Monspessuli herbam D. Mariæ vocant: in Italia quidam herbam Iuliam, cōtra lumbricos vtentes. Omnibus vna florum species, vmbellæ videlicet aureæ, florum corymbi sicci, quod pulchre cum Dioscoride facit: & hæc causa est, quod decerpti etiam longo tempore seruentur: nihil enim aut parum succi amittunt. Omnibus sapor acris cū amaritudine quadam: omnibus odor quidam suus est, non ingratus, & qui vel moschi aliquid resipere videatur. Quare minimam in hoc genere iuam moschatam nonnulli appellant, quam ex agro Mesanci oppidi vallis Tellinæ, vt vocant, amicus quidam ante annos aliquot ad me misit. Illa quam describit Matthæolus, aut certe congener prorsus, Basileæ proxime vrbem locis arenosis emicat, qua torrens influit. Nos tanacetum nostrum in aliorū
40 locum non minore effectu, cum ad alia præstanda quæ de helichryso veteres promittunt, tum ad sanguinem vbicunq; resoluendum, substituemus. Helichrysi Galenus meminit in amaranto taurum, vt Aetius quoq;: Aegineta in Amaranto primum ex Galeno, deinde in Helichryso ex Dioscoride, quasi vnam & eandem herbam esse nesciret. Amarantum (inquit Galenus) incidit & attenuat: coma eius cum vino pota mēses detrahit (quod & Plinius scribit.) Creditur & sanguinis grumos non in ventre solum sed etiam vesica liquefacere, in quem vsum cum vino mulso bibendum est. In summa, fluxiones omnes potum exiccat, sed stomacho nocet, Helichrysum Dioscorides etiam chrysanthemum & amarantum vocari scribit, eoq; simulacra deorum coronari: (quod diligentissimè seruauit Ptolemæus rex Aegypti, Plin.) Virga (inquit) est candida, virens, recta, firma vel solida. Folia habet ex interuallo angusta, abrotono similia: comam aureæ lucis, in orbem: vmbellam circinatam, quæ siccis veluti corymbis constat (ad solis repercussum, aureæ lucis in orbem veluti corymbis dependentibus, qui nunquam mar-
50 cescunt, Plin.) radicem gracilem (& in superficie terræ. Theophr.) Nascitur in asperis & terrentiū alueis (χαραδρώδεσιν, aquosis conuallibus Marcellus Verg. Plinius in frutectis nasci scribit.) Coma cum vino pota medetur angustijs vrinæ, serpentium morsibus, coxendicis doloribus (lumborum vitijs, Plin.) & ruptis. Menses eadem trahit, concretumq; in grumos in vesica & ventre sanguinem cum mulso pota absumit. Catarrhum etiā sistit, trium obolorum pondere ieiunis data in diluta vini albi potione. Miscetur etiam vestibus, vt integras ab erosionū noxis tueatur, (Plinius addit, odore non ineleganti.) Hæc Dioscorides. Duritias etiā & inflammationes discutit, Plin. Marcellus Vergilius in sua translatione virgam ei breuem non rectè attribuit, vbi nos in Græco ῥάβδιον λευκὸν, id est virgam albam legimus. Theophrastus certe lib. 9. cap. 21 tribuit ei φύλλον λευκὸν, καὶ τὸ καυλίον δὲ λεπτὸν καὶ σκληρὸν, id est folium candidum, caulem vero tenuem & durum. Plinius lib. 21. cap. 11. Theophrasti verba sic reddit, Heliochrysos florem habet auro similem, folium tenue: cauliculum quoq; gracilem, sed durum. Hoc coronare se magi, si &
60 vnguenta sumantur ex auro, quod apyron vocant ad gratiam quoq; vitæ gloriamq; pertinere arbitrantur. Hinc patet Plinium in Theophrasto neq; caulem neque folium λευκὸν, id est album, sed vtrunq; λεπτὸν, id est tenue vel gracile legisse: Ipse præterea loquendi modus, Καὶ τὸ καυλίον δὲ λεπτὸν, id est caulem quoque tenuem (sic enim potius vertendum, quàm caulem verò) aliam quoque partem de qua prius dixerit similiter tenuem esse oportere admonet. Græci quidem sæpenumero λεπτὸν dicunt, non solum quod crasso opponitur, sed simpliciter paruum. Conuenit etiam quod Dioscorides στενὸν, id est angustum dixit, à Theophrasto λεπτὸν appellari. Quod ad caulem, si legas in Dioscoride vt vulgata exemplaria habent, λευκὸν χλωρὸν, id est candidum viridem, absurdus erit sensus, nisi quis λευκόχλωρον, id est ex viridi albicantem legi posse existimet, sicut μελάγχλωρον dicimus: sed præstiterit cum Theophrasto & Plinio λεπτὸν legere, quàm de noua lectione diuinare. Non probo etiam Ruellium qui ῥάβδιον hic ex Dioscoride ramulum transfert, cum virgam aut caulem debuisset: nam Theophrastus καυλίον habet, Plinius coli-
70 culum. Quanquam lib. 21. cap. 25. quod totum de heliochryso est, Plinius etiam sibi dissimilis, ita scribit: Helio-

chrysum ramulos habet candidos, folia subalbida, &c. Sed nec illud quod reddit, veluti siccis corymbis dependentibus, quanquam alium Plinij locum in hoc imitatus: neq; enim in Græcis dependere eos legimus: & res ipsa declarat in tanaceto & similibus herbis, vmbellas siue corymbos (ambigunt enim ferè inter vtrunq;) non pendulos sed rectos esse. Reprehendendus est etiam Theodorus, qui in Theophrasti loco iam citato, pro heliochryso aureliam reddens, sic vertit: Aurelia folium habet candidum, fructum tenuem durumq́; absurdissimus hic error est, quo pro caule semen supposuit. Seminis enim mentionem nullus scriptorũ facit, caulem vero huiusmodi esse, omnibus conuenire satis ex antedictis constat. Venio ad vires amaranti: Vtuntur eo ad serpentium morsus e vino: & ad ambusta cremato & melli mixto, Throphrast. (Plinius simpliciter, ambustis cum melle imponitur.) Hæ vires ad herbæ superficiem, & comam vel florem maximè pertinent: Theodorus vero ita transtulit, vt herba ne an radix accipienda sit in dubio relinquatur. Iam pro his verbis Dioscoridis, ἴσχει ἢ ἐ κατάῤῥουν, id est sistit etiam catarrhum vel destillationem à capite: ab Hermolao redditur, profluuia mulierum sistere. Legitur sanè in manuscriptis quibusdam Græcis codicibus Dioscoridis, vt Marcellus Vergilius obseruauit, non κατάῤῥουν sed ῥοῦν tantũ, id est profluuium: & sic legit etiam Plinius, sed fluxionis vocẽ ad muliebrem tantum contraxit. Nam lib 21. cap. 25. Folia heliochrysi trium obolorum pondere mulierum profluuia in vino albo sistere scribit. Nec aliter forte Galenus legit, scribens: Καὶ παντων ἐστι κ πλῶς ὁ λμιάτων ξηραντικ: sed melius quàm Plinius, ad quemuis fluxum nõ muliebrem tantum, vim vocabuli extendit. Hoc etiam melius quàm fluxiones vsu eius, nõ simpliciter sisti, vt Plinius & Dioscorides verbum ἴσχειν vsurpans (quod astringentium potius & obstruentium est) sed exiccari docet: memor scilicet incidendi attenuandiq; & menses prouocandi facultatem ei se attribuisse. Aegineta helichrysum catarrhis subuenire scribit. Quod si muliebris profluuia exiccat, de pituitosis præcipuè & albis (vt vocant) intellexerim: ea enim & diureticis & menses cientibus, vt asaro ac similibus, ab initio præsertim adhibitis, multo felicius quàm astringentibus solis curantur. Inter Dioscoridis nomenclaturas, chrysocome etiam & centaurium minus amaranti cognomen habẽt, & ocimastrum amarantis cognominatur: nihilominus tamen & inter se & ab heliochryso diuersæ sunt omnes hæ plantæ: vt improbandus sit Aeginetæ interpres Andernacus, qui amarantum Aeginetæ (quod & Galeni amarantum, & heliochrysos Dioscoridis est) centaurium minus interpretatur, de quo tamen Aegineta alibi seorsum agit. Plin. 21. 11. heliochryson inter vernos flores commemorat: Sequitur (inquit) œnanthe, melanion, ex syluestribus heliochrysos: quem locum ex Theophrasti historiæ plantarum lib. 6. cap. 7. transtulit. Est & alterum amaranti genus, quod Plin. lib. 21. cap. 8 ita describit, Amaranto non dubie ars à natura vincitur (hoc est nullum in vestibus æque formosum purpuræ splendorem ars vlla effingere potest, ac in amaranto natura nobis exhibuit.) Est autem spica purpurea verius, quàm flos aliquis, & ipse sine odore. Mirumq́ue in eo gaudere decerpi, & lætius renasci. Prouenit Augusto mense. Durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus asseruatur. Mirumq́ue, postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine est, appellato, quoniam non marcescat. Hæc Plinius: Cuius postrema verba, Summa eius natura in nomine est, sic interpretor, quasi medicinæ inutilem hũc amarantum dixisset: nec ob aliud appetendum, quàm quia & elegans flos est, & non marcescit: quæ summa eius laus vel ex nomine deprehenditur. Huius amaranti (quem Plinij vel purpureum amarantum, cognominandum cẽseo, discriminis gratia) nec alius quisquam veterum, nec ipse Plinius alibi, mentionem facit. Recentiores quidam florem amoris vocant, Germani *rote kolbln*, aliqui *tausentschoen*: Galli ialousiam, quasi zelotypam, & nobiles flores, & passeuelours, quòd serici villosi purpuram vincat: Itali fiorvelluto, & alij fior di grana, id est florem serici villosi, & florem cocci. De quo pluribus scriberem, si quid ad medicinam faceret, etsi iam nimis longè digressum me video. Hoc saltem prætereundum non duxi, duplicem in eo Matthæoli errorem esse: primum, quòd Aetij de amaranto verba, quæ ille ex Galeno mutuatus est non intelligit omnino ad aureum amarantum, id est heliochrysum pertinere, & tanquam de purpureo accipi debeant, confidenter asserit: deinde, quòd Ruellium & Fuchium immerito reprehẽdit, quòd amaranti potione à vino fluxus omnes sisti scripserint, quæ quidem non illorum, sed Galeni verba sunt, vt supra ostendi. Accedit tertius error, quòd Aetium testem citat fluxiones omnes eo prouocari, cum ille non prouocari, sed contrà siccari scripserit, Galenum in hoc secutus. Hieronymus Tragus amarantum purpureum Circeam esse suspicatur, helichrysum vero linariæ speciem quandam, quos errores in præsentia alijs refellendas relinquo. Mihi satis sit in vnica planta tam multos variosq́ue veterum & recentiorum errores aliud agendo indicasse. Pergo tandem, vt cœperam, remedia illa ordine alphabeti recensere, quæ contra taurinum sanguinem in ventre coagulatum à veteribus commendantur. Brassicæ semen confert, Dioscor. Nicander idem cum aceto copioso propinat. Brassicæ syluestris semen tostum auxiliatur, Plin. Caprifici fructus (Latini grossos, Græci olynthos vocãt) lacteo succo turgentes, ex posca. Diosc. Marcellus Vergilius pro olynthis eo in loco reddit ficorũ caprificorúmue grossos; quoniam Græca vox (inquit) vtriusque arboris immaturum adhuc pomum significet, & Dioscorides lib. 1. vtriusque lac æqualem habere potestatem tradiderit. Grossi caprifici cũ posca & nitro, Aegineta. Caprifici grossi aceto dilutæ, Galenus, & Nicander: qui grossos caprifici ἐρινεὸς vocat, arbor ipsa ἐρινεὸς dicitur: scholia ἐρινεὸς exponunt olynthos, vel ramos fici, quod minus placet. Grossi caprifici potæ resistunt sanguini taurino poto, & lacti coagulato, Plinius. Grossi ex fico maxime syluestri liquore pleni, cum nitro & posca, Aetius. Aut fici succus eodem modo, Idem. Aut ramuli fici triti cum nitro & posca, Idem. At vero syluestris fici succus etiam siccus comestus, e uestigio grumos dissoluit, Idem. Aggregator citat ex Plinij lib. 23. etiã lignum caprifici sumptum prodesse, ego eo in libro cap. 7. vbi de caprifico agit Plinius, ex grossis tantum remedium inueni. Ex fici lignorum cinere lixiuium, Diosc. & Aetius. Prodest autem etiam contra lac coagulatum lixiuij genus quod ὕδωρ πλαστικὸν vocãt, Dioscoride teste. interpretes eam vocem relinquunt, quidam luto traiectum aut vino factum reddit. Idem sic nominat Aegineta lib. 3. cap. 2. & lib. 5. cap. 57. & alijs multis locis: & Galenus circa finem libri 10 de compositione medicamentorum secundum locos, ὕδωρ πελοποιητικὸν vocat. Item lib. 6. secundum genera & sæpe aliàs Græcis medicis hæc appellatio in vsu est. Est autem nihil aliud quàm lixiuium, quale figulis in vsu est. Galenus lib. 6. Methodi, Cum nullum medicamentum ad manum haberem, petiui conian stacten, id est lixiuium liquidum, vbi vidissem pelopœon, id est figulum ægro vicinum. Eadem est στακτὴ ἢ πηλωτικῶν Aetio lib. 12. cap. 42. Hæc ex Iani Cornarij commentarijs in Galenum de compos. secundum locos. Ego verò nullum lixiuij vsum apud nostros figulos reperio: quod si quem Cornarius nouerat, quale id lixiuium esset indicare debuerat. Sed quorsum esset? ad lutúmne lauandum? frustra nimirum, quod vel prouerbium monet, quo laterem lauare pro inanem sumere operam dicimus. Melius certe fecerunt, qui vocabulum hoc tanquam ignotũ præterierunt, & aquam lixiuam nobis simpliciter

eliciter reddiderunt. Decepit ipsum (vt Linacrum etiam ante, lib. 6. Methodi Galeni vertendo) quòd passim omnes codices πηλοπωικὸν per η scribunt, cum per iota deberent. Nam πηλὸς per η lutum significat, vnde πηλοπλάθοι & πηλουργοὶ aliqui figulos interpretantur: πιλοποιὸν vero in ea significatione, nusquam hactenus legi. Πιλοποιὸς autem per iota, & inde formata vocabula πιλοποιϊκὸς, πιλοποιία, πιλοποιϊκὴ, legimus apud Pollucem lib. 7. cap. 30. Est autem pilopœus hic artifex qui πίλους vel πῖλα, vel πιλίδια, id est pileos aut pileolos conficit ex lana, illa præcipue puto quam Feltriam vocamus, vulgo *filtz* (de qua dicam etiam in Oue E.) Eundem artificem πιλητὴν, συμπιλητὴν, & πιλωτὴν vocant, Pollux: aliqui etiam πιλοπατεῖς: Germani *hůtmacher*. Illorum opera πιλωτὰ Græci nominant, quod lanæ inter se conferctæ constipatæq; sint: πίλωσιν & συμπίλησιν, densationem huiusmodi. Quamobrem non capitis solum, sed etiam pedum tegmina, vel tibialia sic parata Græci πίλους nominant. Nam cum reliqui ex lana panni, à textoribus contexi soleant, hoc genus constipando tantum fit. Pilotarij igitur isti, præsertim cum rubro viridíue colore lanas tingere voluerint, lixiuio vtuntur, ex cinere quem vulgo clauellatum vocant, nostri *weidåschen*: qui combustis animalium ossibus fit. Audio alicubi pileos omnes iam factos, cuiuscunq; coloris sint, tali lixiuio ab eis ablui. Vtuntur eo & alij tinctores, ad certa colorum genera. Nostri præferunt cinerem illum qui ex fæce vini in massas coacta cremataq; fit. Hæc lixiuij genera quoniam plus acrimoniæ habent, & dissecantis abstergentisq; facultatis sunt, vulgari lixiuio non solum ad lactis aut sanguinis grumos in ventriculo concretos, sed ad alios etiam vsus extra corpus, à medicis præferri debent, vt neruorum vlcera, scabiem malignam, &c. Hæc admonere operæpretium visum est, cum sex aut septem Dioscoridis, Galeni, & Aeginetæ interpretes, hac in re omnes hallucinati sint. Aduersus lac coagulatum quidem lixiuium pilotariorum auxilio esse solus Dioscorides, & imitatus eum Aegineta scripserunt. Galenus, Aetius & Nicander, vbi de eodem veneno agunt non meminere. Hoc omnino monendus est medicinæ tyro, non temere lixiuium vllum, præsertim vehemens, intra corpus propinandum esse, cum erodendi & septicam vim propemodum habeat: Et si quando vsum eius necessitas postulârit, recuratione vtendum per pinguia, & abluentia vel obtundentia morsus, vt butyrum, &c. Coagulum omne cum aceto, radiceq; silphij seu laseris, aut eiusdẽ liquore, taurini sanguinis grumos dissipat, Diosco. Ego Aeginetæ lectionem præfero qui coagulum ex aceto seorsim commendat, & rursus silphij radicem cum liquore seorsim: sic enim habet, καὶ σιλφίου ῥίζα σὺν τῷ ὀπῷ (Aduersus lac coagulatum quoque, coagulum quoduis cum aceto datur: aut silphij radix liquórue cum posca, apud Dioscor. Galenus coagulum ex aqua propinat, vel laserpitij & nitri æquas partes ex aceto mulso.) Nicander coagulum probat capreæ (πρόξ ἐστι δορκάδ☉, Scholia) vel hinnuli, vel hœdi, vel leporis: idq; raro linteo percolari iubet & misceri, poscæ nimirum. Coagulum hœdi sumitur contra sanguinem taurinum, contra quem & leporis coagulum ex aceto, Plinius. Calaminthæ, id est nepetæ arida folia, eorumq; succum Dioscorides aduersus lac coagulatum auxiliari scribit: quamobrem crediderim in sanguinis taurini etiam periculo prodesse, præsertim cum remedia cætera plæraque vtrisque eadem sint. Conyzæ folia cum pipere, Aegineta & Diosc. quibus etiam lixiuium addit Aetius. In excuso Dioscoride Græco non bene legitur κονύζης σπέρμα pro φύλλα. Ἄσαι δ᾽ ῥάδικα κακοφλοίοιο κονύζης, Nicander. Ficus, vide supra in caprifico. Helichrysos in amaranto prædictus est. Laser vel silphij radix ex aceto, Aetius. Laserpitij obolus semiobolúsue, Galenus. Vide etiam paulo ante in Coagulo. Nitrum per se etiam prodest, Dioscorid. Nitri oboli duo in vino dissoluti, Galenus. Nitrum cum lasere datur, Plinius. Ἠὲ νίτρου σπεῖραν ἀδελφὸν πόρε τετράδιον ἄχθ☉ Εὐτριβέ☉, χίονα ἢ ποτῷ ἐνὶ δεύκεϊ (lege ἐν ἀδευκεῖ, ex Scholiaste, id est suaui vel vetere & subamaro vino) Βάκχου, Ἐν δ᾽ σιλφίεσσαν ὀπὸν τε μοιρήδα λίτρῳ, Nicander: id est æquas portiones radicis laseris eiusque liquoris admisceto. Baurach cum aniuden sumptũ, Auicenna. Spuma nitri cum aniuden, Serapio citans Galenum vt Aggregator habet. Piper apud Nicandrum per se: Dioscorides conyzæ folijs admiscet. Posca, id est aqua aceto permixta, vide supra in Aceto. Petroleum recentiores quidam laudant ad sanguinis grumos dissoluendos: nec dubito quin ad taurinum quoq; vtile sit. Agathocles contra sanguinem tauri sonchi nigri succum demonstrat, Plin. Rubi succus ex aceto, Dioscorides & Aegineta: Nicander rubi germina conteri iubet, nimirum ad succum quoq; exprimendum: Loniceri translatio semina habet pro germina, vitio forte typographico. Thymus cum & sanguinem concretum discutere, & lac coagulatum dissoluere prædicetur, in tauri quoq; sanguine resoluendo non ignauus existimandus est.

H.

Ταῦρ☉ ὁ τῆς βοῶν ἡγεμὼν, Taurus armenti dux est, Pollux. Hinc est, quod Homerus lib. 2. Iliados Agamemnonem Græcorum imperatorem tauro comparat: Ἠΰτε βοῦς ἀγέληφι μέγ᾽ ἔξοχ☉ ἔπλετο πάντων Ταῦρ☉, ὁ γάρ τε βόεσσι μεταπρέπει ἀγρομένῃσι. βοῦς ταῦρ☉ per appositionem dixit, quasi βοῦς ἄῤῥην. Accipitur etiam improprie, pro quouis boue, tum à Latinis, vt supra dixi in A. tum à Græcis, vt in hoc versu, Ἵπποι μὲν σφηκῶν γένεσις, ταῦροι δὲ μελισσῶν. Ταῦρ☉, inquit Etymologus, dictus est quasi τανυουρ☉, à caudæ extensione: vel quasi γαῦρ☉, id est superbus. Ego à tor Chaldaica voce appellatum potius supra dixi. Italia à bubus nomen habere existimata est. Græcia enim antiqua (vt scribit Timæus) tauros vocabat ἰταλοὺς, à quorum multitudine & pulchritudine & fœtu vitulorum Italiam dixerunt. Alij scripserunt, quod è Sicilia Hercules persecutus sit eò nobilem taurum, qui diceretur Italus, Varro. Et alibi, Italia (inquit) à vitulis dicta est, vt scribit Piso. Tyrrhenorum lingua taurus dicitur Italus: Propterea ab vno ex tauris Geryonis abductis ab Hercule, dicta est Italia: quum prope Rhegium enatasset in Siciliam in Eryon campum, ac regnum Neptuni filij peruastasset, Cælius ex Græcis interpretibus vt ait. Italia olim armentosissima fuit, Perottus. Πελὼ, taurus exponitur Hesychio & Varino. Suidæ πελὼ & πελὼν nihil quam eminentior montis pars est, Καλαβίλαι, tauri, Hesychius & Varinus. Ταυρίδιον, paruus taurus, Suid. Tauras etiam vaccas steriles nominari supra indicauimus. Omnia magna & violenta Græci tauri nomine appellant, vnde & βου particula intendendi apud ipsos, (de qua multa superius) Eustathius in Dionys. & Stephanus in Tauri montis mentione, nam illum quoque à magnitudine aliqui sic dictum putant. Extat Ioachmi Camerarij in Exercitijs eius Rhetoricis de tauro elegans ænigma, huiusmodi: Mœchus eram regis: sed lignea membra sequebar. Et Ciliců mons sum, sed mons sum nomine solo. Et vehor in cœlo, sed in ipsis ambulo terris.

Taurorum epitheta, Aeripedes, Ouidius, id est pedes ære solidos habentes. Agrestes differunt à syluestribus, Plin. lib. 8. Alacres, Claudian. 2. Paneg. Acer, Silius lib. 23. Arator, Ouid. 1. Fastorum. Bellator, Stat. 3. Thebaid. Corniger, apud Cicer. de Nat. ex Poeta, & Ouidius 15. Metamor. Eximij præstanti corpore tauri, Verg. 4. Georg. Iners, Stat. 9. Thebaid. Ingens, Verg. 2. Aeneid. Macer, Aegl. 3. Nitens, Aeneid. 3. Toruus, Ouid. 8. Metam.

Metam. Trux, 9 Metam. Validus, 7. Metam. Et apud Græcos, πηνῦ πίνοντες, ἀργοὶ, τείρες ἀρήρης, πελαεργοὶ, ὑψαύχενες ἠγκυ ὑπέρφιαλοι, ἐμμονος, ἐλιγμηλος, κρατάποδες, Pindaro. Ὑψαύχενες, Phocylidi. ταῦρος καλλίκερως, in Epigr. ἐλεβεμάζυμοι, Calaber. ἀρέστωροι, [illegible] Ἀγκυλοι, ἀθεναροί, κερεαλκέες, ἀγελάζυμοι, Μυκηταὶ, βλοσυροὶ, ζηλημονες, δρυχῆσαι: quæ omnia licet ab Oppiano Syrijs priuatim tribuantur, de omni taurorum genere dici possunt. Idem taurum vocat armenti κρεῖον ἀέγχιν ἡγεμονῆα & [illegible]. Quintilianus lib. 8. Sicut in his quæ homonyma dicuntur, vt Taurus animal ne sit, an mons, an signum in cœlo, an nomen hominis, an radix arboris, nisi distinctum non intelligitur. De tauro sydere dicam infra in h. Ephesij pincernas appellare tauros solebant, Hesychius; non quoslibet tamen, nec vbiuis, sed in Neptuni tantum festo, vt repetemus infra. Est auis quæ boum mugitus imitetur in Arelatensi agro taurus appellata, alioquin parua, Plinius. Tauri vocantur scarabei terrestres ricino similes, nomen cornicula dedere: alij pediculos terræ vocant, Plin. Ταῦρος pars est membri, & pro ipso membro per synecdochen accipi videtur. Taurum & orrhon, vt scribit Ammonius, Græci eam vocant partem quæ testiculos interiacet, quam in auibus orrhopygion vocant. Ὄρρος (malim ὄῤῥος per duplex ρ.) locus est secundum nates, παρὰ τοὺς γλουτοὺς, quem aliqui taurum vocant, vt scripsit Herennius Philo, Varin. Τὸ [illegible] Pollux. Quæ eius verba ita intelligo, vt taurus ei sit locus ille qui inter anum & scrotum interiacet, linea autem media quæ sub cole est, ac inde per scrotum & taurum suturæ instar extenditur ad anum vsq;, tramis & orrhos & perinæon appelletur, nempe in homine. In auibus enim alia ratio est, quanquam in ijs quoq; locus inter testiculos medius, vel potius finis loci illius eminentior orrhos nominetur. Sic igitur taurus à cæteris tribus nominibus differt, quæ tamen aliqui cũ tauro confundunt. Aliqui περίνεον per ε scribunt aliqui in masculino, alij in neutro genere proferunt. In Glossis Galeni hęc verba legimus, Περινῶ, περινέῳ. Est autem locus (inquit) inter scrotum & anum, vbi vesicæ collum situm est. Et paulo post, Πηρῖνα (inquit) Hippocrates vocat τὸ περίνεον. in libro autem de hæmorrhoidibus & fistulis, anum sic appellare videtur. Hesychius περίναιον exponit περίνεον & pudendum, ἀφ' οὗ ἐ τὸ πηρανεῖσθαι. Πήρινος, pudendum, Suidas. Περίναιος, pudendum, penis, scrotum, scilicet taurus, Varinus. Μηροῦ δὲ τὸ μὲν ἐντὸς περίνεος, τὸ δὲ ἐκτὸς [illegible] ἀπογλουτίς, Aristot. lib. 1. hist. anim. Theodorus sic transfert, Pars interior femoris & natis communis, coles: exterior subnatale. Sed colis in hac significatione vocabulum fictum ab eo reor, ego interfeminium potius appellarim. Τράμις Suidæ anus est, cæteris ipsum ani foramen, τὸ τρῆμα τῆς [illegible] in Hesychio corrupta vox est ὄγμα pro τρῆμα. [illegible] ἀπὸ τοῦ τύπου (lego πόρου) μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς βαλάνου χωρίον. id est, Alij vero tramin exponunt partem ab ano vsq; ad initium balani, id est glandis: sic vocatur extrema veretri pars. Accusatiuus τράμιν per η in Hesychio & Etymologo perperam scribitur, cũ deberet per iota. Postremo τράμις secundũ aliquos interpretatur ὄρρος (quam vocem cũ acuto in penultima semper scribere malim ad [illegible] id est seri differentiam quod vltimam acuit) ἔντερον, ἢ ἰσχίον, Hesychius. Ταῦρος, ὁ ἀπὸ τῶν ἀχαιῶν τόπος [illegible] Etymologus. Hæc verba non intelligens quidam, in Lexico Græcolatino, Taurum Achaiæ locum ridiculè interpretatur, cum non ἀπὸ τῶν ἀχαιῶν, sed ἀπὸ τῶν ὄρχεων legendum sit. Vide Ὄρρον & deinceps apud Varinum. Redeo ad taurum, id est penem vel interfeminium: ab hoc ἀταύρωτος vox pro casta & virgine apud Tragicos conficta est, Pollux. Ὅπως ἀταυρώτη διάξω τὸν βίον, Suidas. Est autẽ Aristophanis versus in Lysistrata. Significauit eo (inquit Erasmus in prouerbio, Abijt & taurus in syluam) vitam cœlibem fœminæ, negligentis taurum, id est maritum. Sic & Horatius, pereat male quæ te Lesbia quærenti taurum, monstrauit inertem. Quod autem Erasmus impudicam tauri significationem omittit, modestiæ causa magis quàm per ignorantiam fecisse videtur. Eodem sensu sed alia ratione, ἄταυροι vel ἀπόταυροι potius Aristoteli dicuntur Pyrrhicæ iuuencæ, Theodorus setauras transfert, quæ annis aliquot Venere intactæ seruabantur, vt incrementum ampliter caperent. A tauro videtur etiam verbum ταυροῦν formari, vnde & mulier ἀταυρώτη, quę viro coniuncta non fuerit, tanquam iuuenca taurum non experta, Varinus. Hippobinum Græci quidã vocant illum, qui meretricio amore debacchetur: aut qui inexplebiliter Venerea consectetur, quem Latinorum nonnulli etiam lastaurum dicũt, sed Græce tamen vt ex Athenæo liquet. Nã eo verbo Pompeius Leneus nobilissimo historico, velut næuum inussit. Id vero signare hominẽ libidinis validæ, in libro de grammaticis & rhetoribus auctor Suetonius est. Cuiusmodi narratur Proculus inter minusculos Romanorum tyrannos. Vocabuli ratio hæc, quia Græcorum lingua λα (Atticè, Etymologus) dictiones intendit: taurus vero est pudendorum pars, sicuti adnotatum à Galeno scimus, nec non à Quintiliano Eam sub oscheo positam Eustathius interpretatur. Alij lastaurũ dici putant quasi λασιόταυρον, quòd hispido sit pudendo, vt idem Eustathius astruit, (& Varinus.) Nã lastaurocaccabum apud Chrysippum in libro περὶ καλοῦ ἐ ἡδονῆς, legimus esse delicatioris edulij genus (ὡς ἂν τὸ κατασκευῆς αὐτοῦ ὄντος περιέργου [illegible], Suidas) vti est apud Athenæum, vt quod sit libidinis incentiuum. Lastarnos quidam (Hesychius) malunt scribere, vt sint οἱ περὶ τὸ ἀφροδίσια [illegible] πόρνοι [illegible], Cælius. Εἴ τι [illegible] Ἑλληνικῆς τοῖς βαρβάροις λάσταυρος τρόπον, οὗτοι πάντες ἑταῖροι τοῦ βασιλέως ἦσαν, Suidas ex authore innominato. Apud Etymologum & Varinum lego etiam, Λάταυρος, τὸ ἱμάτιον, ἀναλογεῖ γὰρ τῇ λωπίᾳ, τῷ δίφρωμαστι: vilis quædam vestis, videtur autem ea vox à Latinorum lacerna interpolata, Λάσαι, πόρναι, Hesychius. Ταῦρον insuper παιδεραστὴν exponit Hesychius, & muliebre pudendum. Ταυροῦσι, ταῦρον ποιεῖν, Varinus. Ἀπταυρούμενος, θρασυνόμενος, id est audacter & superbe aliquid dicẽs aut faciens, Varinus & Hesychius. Phanodemus hordeum scribit appellari ταῦρον, quoniam cornutum sit, Hesychius. Aristas forsitan quibus hordei spica armatur, cornua aliquis dixerit. Taurion est inter lychnidis coronariæ nomenclaturas apud Dioscoridem. De tora herba vulgò dicta apud Italos, quam Dioscorides orobanchen vocat: supra disserui in Boue cap. 3. Est & altera tora, vulgò dicta, prima scilicet aconiti species, de qua in lupo dicemus. Hoc saltem in præsentia monendũ lectorem duxi, lychnidi & aconito non solum nomina communia esse: cum illa taurion, hoc tora vel taura vocetur: sed etiam effectus, vtrauis enim admota scorpiones torpescere Dioscorides tradit. & licet aliud nihil eis commune existimem, ad philologiam tamen hæc non taceri pertinebat. Taurus apocathemenes Magis, lychnis syluestris est, Dioscorides. Est & alia taura, de qua Hermolai Barbari verba hæc sunt: Sunt qui oxyn putẽt esse quam vulgus tauram & triada, hoc est trinitatem, & sphragida, hoc est sigillum Salomonis appellauit: folio triplici, aut vno potius in terna disposito, radice capillamentis multiplici: flore cum maculis quibusdam candidis cæruleo. Astringit, ad stomachum dissolutum & enterocelas in cibo datur, Hermolaus Barb. De nauigijs tauri nomine, infra dicam in b. A maiore pecore nomina habemus, Equitius, Taurus & cognomina, Statilij Tauri, Pomponij Vituli, Varro. Troglodytæ pecorum nomina filijs indunt, vt tauri, arietis, ouis, quòd ab ijs vt à parentibus aluntur, Promptuarium. Taurus ille qui Europam Phœnissam rapuit, Cretæ rex fuit, & Gortynam condidit. Tauri

cuiusdam

cuiusdam quæstoris ad Armeniã missi, meminit Ammianus Marcellinus lib.34. Taurus medicus celebris in Creta fuit, & alij quidam hoc nomine, Varinus. Taurus Berytius philosophus Platonicus, vixit sub Antonino Pio. &c. Suidas. De Tauro illo ex quo Minotaurus natus fertur, dixi supra in Boue cum Pasiphae. Taurosthenes propriũ viri nomen est, de quo Aelianus in Varijs lib.9. cap.2. Taureas nomen proprium, Suidas, nec plura. Taureæ Iubellij Campani, viri memoranda fortitudine historiam, describit Liuius lib.2 de bello Punico. Vide in Onomastico nostro. Tauriscum sæuum tyrannum qui Gallias infestabat, Herculem Amphitryonis filium occidisse aiunt Galli, Ammianus Marcellinus lib.15. Taurisci Cyziceni sculptoris meminit Plinius lib.34 cap.12. Tauriscus pinxit Discobolum, Clytæmnestram, Paniscum, Polynicen regnum repetentem, & Capanea, Idẽ lib.35. cap 11. Hermerotes Taurisci, non cælatoris illius, sed Tralliani, inter monumenta sua spectari voluit Pollio Asinius, Idẽ 36.5. Taurites quidam vir robustus fuit, vnde apud Philetærum quidam de viribus suis glorians, inquit: τ Ταυρίτην ῥώμ᾽ ἀντιτείνων ἀεὶ..., senarius est. Seuero Alexandro imperãte, Taurinus augustus effectus est, S. Aur. Victor. Ταυρόκτονος proparoxytonum, à tauro occisus: paroxytonum autem is qui occidit, Ammonius & Cyrillus. De taurea id est scutica alibi dixi Eutropius autor est Superbum Tarquiniũ excogitasse primum vincula, taureas, fustes, &c. Et feriunt molles taurea terga manus, id est tympana. Ouidius lib.4. Fast. dixit autem taurea pro taurina, id est ex corio taurino. Vergilius lib.1. Aeneid. Taurino quantum possent circundare tergo. Lucanus lib 1. Tauriferis vbi se Lucania campis Explicat. Toruus à tauro dicitur, aspectu seuerus & terribilis. Toruitas, vt Pompeio placet, quasi taurorum acerbitas dicitur. Est autem toruus proprium bouis epitheton. Trux etiam quasi taurux dictus existimatur, id est ferox, crudelis: vnde trucitas, truculentus, & trucido verbum, Perottus.

b. Ταυρόμορφος, Horatius Aufidum tauriformem dixit: Exprimebantur autẽ à priscis fluuiorũ imagines bucrani, id est boum capitibus, vel taurina forma, & cornuti, vt supra in Boue dixi. Fluuij cur taurocrani, id est taurinis capitibus fingerentur, quatuor ferè causas afferunt: vnã, quòd vbi se in mare exonerant, remugiũt: Homerus, Τοὺς δ᾽ ... ἤρυγε μυκώμενος ἠύτε ταῦρος: alterã, quòd boum instar sulcant proscinduntq́; tellurem: tertiam, quoniã pascua circa ripas esse solent: postremò, quoniã curuis ambagibus cornua imitantur, Varinus. Taurus, vt idẽ habet, Alpheo fluuio immolabatur vt Neptuno quoq;. In vniuersum enim taurus amniũ naturæ conuenit cũ aliàs, tũ quia violentũ est animal, & cornibus terrã reijcit. Taurorũ specie simulachra fluminũ id est, cũ cornibus formantur, quòd sunt atrocia, vt tauri. Festus. Ἔστι δέ τινα πλοῖα λιβυκὰ (sic habent impressi codices, Cælius reddit in Libya) ... ὡς εἰκάζειν ... Ταῦρος, ὁ τὴν Εὐρώπην ἁρπάζων, Pollux 1.9. Europen qui rapuit Taurus apud Lycophronẽ, nõ aliud fuerit quàm ταυρόμορφον τύπωμα πλοίου, id est tauri forma præsigne nauigiũ, Cælius & Varinus. Nominabantur autẽ naues nominibus illorũ quæ prætendebãt insigniũ: & maximè verisimile est, centaurũ pistrimq́;, & cuncta id genus, ea ratione dicta prolataq́; à Vergilio in quinto, Bayfius. Hac de re copiosius scribit Nic. Erythræus in Indice suo Vergiliano in Scylla. Taurocercuri, naues fluuiatiles, Suidas. Est autẽ cercurus, genus nauis breuioris, lembus, vide Bayfium. Elephantes nascũtur, vt Iphicrates scribit, apud Hesperios Aethiopas, & qui rhiges vocantur, forma tauris persimiles, vita verò magnitudine & pugnãdi viribus elephantes referũt, Strabo. Ταυρέη, pellis tauri, Varinus: & galea ex pelle taurina, Hesychius. In vulgaribus Lexicis legitur ταυρέη, tegmina ex taurina pelle, quibus caput & ceruix obuoluuntur. Ἀσπίδι ταυρείῃ κεκαλυμμένος εὐρέας ὤμους, Homerus. Sanguinem taurinũ Græci dicũt ταύρειον αἷμα. Magi marrubiũ tauri sanguinẽ vocant, Dioscor. Alexandri equũ bucephalan vocarũt, siue ab aspectu toruo, siue ab insigni taurini capitis armo impressi, Plinius. Ad Cadaram rubri maris peninsulam exeunt pecori similes belluæ in terram, pastæq́; radices fruticũ remeant: & quædam equorũ, asinorũ, taurorũ capitibus, quæ depascuntur sata, Plin. Ταυρεν δ᾽ ... κεφαλήν, ... Ταραντίνοι, Hesychius: videtur autẽ locus corruptus. Κεραὸς, taurus ..., vt κεράων bos cui cornua sunt lunata: Cælius, Varinus, & Hesychius. Tauroceros tribulus cognominatur apud Dioscoridem. Κεντίαι, γαυρίαι, superbi, per translationem ἀπὸ τῶν ὑψαυχενούντων ταύρων, id est à tauris qui ferociores & elata ceruice sunt, Hesych. Ταῦρος βαθὺν τένοντα, ... Μιλησίων γίγαντος ... Ὀλυμπίου Ζεὺς ἀπέβοιμητος ..., Antipater Antholog. lib. 1. sect. 1. Io. Tzetzes Chiliade 11. cap 393. genus taurorũ Scythicorum ῥῶς vocari scribit, & ῥωπηλόφους exponit ταυροκέφαλοι.

c. Nicander in Theriacis de percusso à dipsade, Αὐτὰρ ὅγ᾽ ἠύτε ταῦρος ὑπὲρ ποταμοῖο νενευκὼς Χανδὸν, ἀμέτρητον δέχεται ποτόν. Ταῦρος ἐρυγμηλὸς & ἐρίμυκος apud Varinũ, taurus vehementem ædens mugitũ: apud eundem, ἐρίμυκος legitur, vox (vt mihi videtur) corrupta. Ταυρεία φωνή, Suid. Ταυρόφθογγοι, qui vocem taurinæ similem ædũt, Varinus. Ἐρυγὼν ταῦρος, taurus mugiens cũ mactatur, vel sanguinẽ eructans dissecto iugulo: Homerus, Ἤρυγεν ὡς ὅτε ταῦρος &c. Varinus. Δ... ... βουχῶντι, ... λεύσσοντι ..., Theocritus Id.32. de tauris. Germani de vehementi illa bouis aut tauri per dolorem vel iracundiam emissa voce, dicũt brüllen. Quales mugitus, fugit cũ saucius aram Taurus: & incertam excussit ceruice securim, Vergilius. Idem lib.12. Aeneidos: Mugitus veluti cũ prima in prælia taurus Terrificos ciet: (atq; irasci in cornua tentat Arboris obnixus trunco: ventosq́; lacessit Ictibus: & sparsa ad pugnam proludit arena) Inclusa parenthesi leguntur etiã lib.3. Georgicorum vt supra citauimus, eadẽ prorsus, nisi quod pro tentat illic discit habetur. Dente lupus, cornu taurus petit, vnde, nisi intus Monstratũ. Horatius serm. 1. Ταυριᾶν vaccarũ est cũ tauros appetũt, quasi taurire dicas: sicut καπριᾶν, id est subare, cũ scrophæ libidine pruriunt & apros desiderant. vtraq; enim hæc verba de fœminis tantũ dicuntur, non etiam maribus vt quidam putauerunt. Ἀπημαγέλαι dicuntur tauri χαλεπώτατοι, ἢ δι᾽ ἀκμὴν ἀκμάζοντες, id est ferociores & validiores, qui etiam robore suo freti solitarij pascuntur, Varinus. ἀτιμάζειν est contemnere: inde nomen quòd ἀγέλην, id est gregem & gregatim pasci aspernentur. Hi etiam ἀπημαγέλαται (malim ἀπημαγέλασαι per σ) apud Varinum dicuntur. Κέρας. Βουκόλος ταύρων ... ἀπημαγέλας. Cæterum cur tauri à riualibus certamine victi, grege deserto solitarij pascantur, vt copiosè prosecuti sumus supra capite tertio, aliam rationem habet, neque rectè quis illos ἀπημαγέλας dixerit: neque enim vel virium fiducia, vel gregis & vaccarum contemptu, sed metu & dolore id faciunt. Aristoteles etiam scribit tauros cum ipsi inter se tantum absque vaccis pascuntur, ἀπημαγελεῖν dici: quam vocem Gaza coarmentari reddit, contrario planè sensu, vt rectè obseruauit Erasmus: dearmentari enim potius vel abarmentari vertendum erat: & sic forsitan ille vertit, peruerterunt autem librarij. Theocritus in Bubulcis, Χ᾽ οἱ μὲν ἅμα βόσκοντο, ἐς φύλλον πλανώντο Οὐδὲν ἀπημαγελεῦντες: Hunc locum Varinus explicans in Ἀπημαγ. negationem omittit, qua quidem omissa contrarius verbi sensus euadet. Erasmus non rectè ἀπημάγελον scribit vocem proparoxytonam & per omicron: ἀπημαγέλας enim per α cum acuto penultimæ scribi debet. Deceptus videtur inde quòd apud Suidam ἀπημαγέλου legit, qui genitiuus ab vtrouis nominatiuo formari

mari potest. Taurus qui grege vaccarum spreto & relicto seorsim pascitur, in syluam abijsse dicitur: id quod in-
prouerbium etiam cessit, præsertim apud Græcos. Theocritus in Theonycho, Αἶνος θην λέγεταί τις, ἔβα καὶ ταῦρος
ἀν' ὕλαν: quæritur autē his verbis amans quidam se iam pridem ab amica relictum, plurimumq; esse temporis quo
illa alijs amoribus indulgeat, neque omnino curet ad pristinam redire consuetudinem. Licebit etiam ad alios di-
uersos vsus prouerbium trahere, vt si quis amicos pristinos, aut solita studia deserat: aut à conuictu hominum ab-
horrens secum viuat. Scholia quæ feruntur in Theocritum, prouerbium interpretantur de his, qui abessent non
reuersuri. Taurus enim si semel aufugerit in syluam, capi non potest. Vnde non inconcinne quis dixerit maritum
diutius ab vxore secubantem ἀπηλλαγμένον: Tantum Erasmus. Bos initor, taurus est procreationi reseruatus. Pasci-
te vt ante boues pueri, submittite tauros, Vergilius Aegl. 1. Submittere pro substituere accipit Palladius, & Iusti-
nianus institutionum lib. 2. de Rerum diuisione. Sed si gregis, inquit, vsumfructum quis habeat, in locum demor- 10
tuorum capitum ex fœtu fructuarius summittere debet, vt & Iuliano visum est: & in vinearum demortuarum vel
arborum locum, alias debet substituere. Megasthenes scribit in India serpentes in tantam magnitudinem adole-
scere, vt solidos hauriant ceruos taurosq;, Plinius.

d. & e. Odientis signum est limis oculis aspicere & taurine, ταυρηδὸν, vt inquit Plato: de qua voce mox plura in-
ter prouerbia. Quibus frons est corrugata ac veluti nubila (συννεφὲς) peruicaces (αὐθάδεις) ac duri iudicabuntur, à
taurino forma, Aristoteles in physiogn. vt in Latino recte legitur in græco desideratur. Taurum color rubicun-
dus excitat, vrsos leonesq; mappa proritat, Seneca lib. 3. de ira. Rubram vestem non ferunt qui ad boues acce-
dunt, &c. quòd eiusmodi colore eos constat efferari: Gyllius ex Plutarcho, qui tamen in libro de Alexandri fortu-
na, & rursus in connubij præceptis, tauros, non simpliciter boues, hoc colore irritari scribit. Martialis in libro
spectaculorum de rhinocerote, Quantus erat cornu cui pila taurus erat. Vestes vetustate dilabentes ac laceras 20
(inquit Cælius) Aristophanes lacidas vocauit: Latini id genus pilares dicere vestes possent. Quod Martialis signi-
ficat, quum Epigrammatum lib. 2. de toga sua, quam pertritam conscissamq; intelligi volebat, ita scribit: At me,
quæ passa est furiosi cornua tauri, Noluerit dici quam pila prima suam. Erant siquidem, vt Sextus Pompeius
scribit, pilæ viriles effigies atque item muliebres ex lana, quę compitalibus suspendebantur in compitis, quòd esse
deorum inferorum putarent, quos vocant lares: quibus tot pilæ, quot capita liberorum, seruorum, mulierum cir-
ca compita habitabant, ponebantur: vt essent ijs pilis & simulacris contenti, viuisq; parcerent. Hisce vero imagi-
nibus nullius omnino pretij vestes circumponebantur. Proinde pannosos etiam quandoque Martialis pilas vo-
cat, vt Epigrammatum decimo in Laurum: Sed qui primus erat lusor, dum floruit ætas, Nunc postquam desijt
ludere, prima pila est. Ab hac pilarum similitudine, vt scribit Martialis interpres, vestes quæ in spectaculo tauris
obijcerentur irritandis, pilæ sunt nuncupatæ: quòd à tauris peterentur, tanquam effigies hominum. Vel, inquit, 30
pilæ dicebantur, quòd in globum & lusoriæ pilæ speciem conuolutæ iactabantur: Quanquam rudis antiquitas, vt
Pædianus auctor est, homines è stramine formaret ad eum vsum. Postea, inquit, luxus in tantum auctus est, vt ve-
stes etiam purpureæ obijcerentur. Quod duodecimo Metamorphoseon significasse Ouidius quoque videtur,
quum ita canit, Haud secus exarsit, quàm circo taurus aperto, Cum sua terribili petit irritamina cornu, Phœ-
niceas vestes, elusaq; vulnera sentit. Sed quod ille per luxum institutum ait vt phœniceæ obijcerentur: id minus
veritate connititur: nam ex natura rerum oborta consuetudo est: Quam & iureconsultus Vlpianus Digestis de
furtis non ignorasse videtur, vbi ait Cum eo qui pannum rubrum ostendit, fugauitq; pecus, vt in fures incideret,
furti actio est. Hoc & in Institutionibus relatum inuenies De obligationibus quæ ex delicto nascuntur, Hacte-
nus Cælius. Martialis in libro spectaculorum, de rhinocerote scribens, Namq; grauem gemino cornu sic extu-
lit vrsum Iactat vt impositas taurus in astra pilas. Et mox de Carpophoro qui ceruum & leonem in spectaculo 40
telis confecerat, Ille tulit geminos facili ceruice iuuencos. Idem ibidem, Qui modo per totam flammis stimulatus
arenam, Sustulerat raptas taurus in astra pilas, Occubuit tandē cornuto ardore petitus, Dum facilem tolli sic Ele-
phanta putat. Extat in eodem libro Epigramma in Domitianum, quem Alciden vocat: Qui cum futurū cœlum
& immortalitatem sibi vellet repræsentare, tauro insidens superiores scenæ partes in speciem cœli confectas pe-
tijt æmulatione Herculis, cuius nomen etiam sibi indiderat: nam Alcides appellabatur. Qui taurum ex Creta in
Atticam ducens eius dorso insedisse fertur, Domitius. Ornithônis ostium debet esse humile & angustū, & potis-
simum eius generis, quod cochleam appellant, vt solet esse in cauea, in qua tauri pugnare solent, Varro. Thessa-
lorum gentis inuentum est equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice tauros necare: primus id spectacu-
lum dedit Romæ Cæsar dictator, Plinius. Taurus caprifico alligatus mansuescit, Taurus syluestris quietus fit &
mitigatur ad ficum alligatus, Zoroast in Geop. Κεραταγωγοί vel κεραελκεῖς vel κεραλκοί, qui tauros cornibus trahūt, 50
Varinus & Hesychius. Καὶ κεραλκέας τινας ἄνδρας εἶδον ἐγώ, Autho innominatus. Supra inter epitheta tauri κεραλ-
κεῖς, id est cornibus robusti, ex Oppiano posuimus. Κεραλκὴς etiam exponitur qui cornibus trahit aratrum: taurus
nimirum, id est bos robustus. Sic item vocant κεραιῶν ἑλκυστῆρας, id est funem antennarum (funes opiferos Latini di-
cunt) Hesychius: idem Apollinis cognomen est, Varinus. Ἵπποι μὲν σφηκῶν γένεσις, ταῦροι δὲ μελισσῶν: hîc tauri no-
men pro quouis boue ponitur, vt supra etiam monui. Veteres taurorum cornibus pro poculis vsi sunt, vt in bo-
ue supra dixi in H. c. Ταυρεία scutum vocatur, à superficie quæ taureo tergore operitur, per synecdochen, Vari-
nus. Supra quoque sic appellari diximus galeam ex corio taurino.

f. Milo solus absumpsit taurum quadrimum, quem per stadium retento spiritu portauerat. Item Theagenes
solus taurum vorauit, Textor. Taurum deuorauit Hercules contendens cū Lepræo: itē Thasius, Milo, Titormus.

g. Annibalem aliqui (vt Liuius) veneno hausto se peremisse dicunt, alij Midæ & Themistoclis exemplo tauri 60
cruore poto: alij suffocatū à seruo id facere iusso, Plutarchus in T. Quintio Flaminio. Themistocles tauri sangui-
ne calido epoto moritur, vide Suidam in Themistocle. Psammenitus Aegyptiorum rex cùm ad defectionem Ae-
gyptios induxisset, captus est: ac deinde à Cambyse conuictus, epoto cruore taurino confestim expirauit, Hero-
dotus lib. 3. Midas tauri cruore poto ad versuram faciendam abijt, Strabo.

h. Asphaltites lacus animal nō habet, nihil in eo immergi potest: tauri etiam cameliq; impune ibi fluitant, So-
linus. Alciati Emblema Ἀνέχου καὶ ἀπέχου, ad picturam bubulci taurum iuxta vaccas vinctum tenentis huiusmodi
est: Ea toleranda homini tristis fortuna ferendo est, Et nimirum felix sæpe timenda fuit. Sustine (Epictetus di-
cebat) & abstine. oportet Multa pati, illicitis absque tenere manus. Sic ducis imperium vinctus fert poplite
taurus In dextro: sic se continet à grauidis. Lactantius 4. Theb. comment. Hetruscos confirmare ait, nym-
pham quæ cum nupta fuisset, prædicasse, maximi Dei nomen exaudire hominem per naturæ fragilitatem pollu- 70
tionemq;

tionemque fas non esse: quod vt documentis assereret, conspectu cæterorum ad aurem Dei nomen nominasse, quem illico vt dementia correptum, & nimio turbine coactum exanimasse, & reliqua. De Titormo bussequa Aetolo ferunt, quòd stans in armento ferocissimi omnium maximiq; tauri pede correpto, furentem ac inde se proripere adnitentem frustra, retinuerit constantissime: ac insuper manu altera prætereuntis forte tauri alterius pedem apprehenderit audacissime, ac compresserit ferociter. Id cum intueretur Milo Crotoniates, in cœlum manibus sublatis, exclamasse fertur O Iupiter, an alterum proseminasti nobis Herculem hunc? Hinc prouerbij demanasse primordia memorant, Hic alter Hercules, Cælius. Polydamas Herculis æmulator leonem in Olympo inermis confecit: idem boum ingressus armentum, inibi taurum magnitudine insignem ac præcipuè ferum conspicatus, ex posterioribus alterum arripuit pedem, retinensq; pertinacissimè, ferocientem, ac impetu prærabido prosilientem non dimisit prius, quàm indignabundus ac furens, tandē in Polydamantis manu chelam, id est vngulam reliquit, Cælius. Milo quum quotidie vitulum gestaret, eundem taurum factum citra negotium gestasse dicitur. Seleucus Nicanor Taurum syluestrem qui sacrificādus euaserat [illegible] dicitur cornibus apprehensum tenuisse & superasse, ac ideo eius simulachro in capite cornua apponunt Suidas. De Apide tauro, & Minotauro, & tauro Minois (quem & Marathonium vocant, ex quo natū ferunt Minotaurum, vnde plura in Onomastico nostro in Marathone, & ibidem in Hercule nono labore eius: & Leonicenū in Varijs 2.27. & Pausaniam in Atticis, &c.) & æneo tauro Perilli quem Phalaridi donauit, supra in Boue egimus. Taurus Europæ raptor rex Cretæ Gortynem condidit, Eustathius. De Ioue tauro raptore Europæ lege Ouidium lib. 2. Metamorphos. Nos iam prius ostendimus taurum istum ab eruditis nauem taurina forma insignem exponi. Idem hic taurus quod Europam incolumē transuexerit in Cretam, inter astra constitutus fertur, Euripide teste: de quo plura apud Hyginium & astrologos lege: alij hoc signum effigiem Iouis in vaccam mutatæ esse malunt, vide Varinū. Versus istos Vergilij ex primo Georgicorum, Candidus auratis aperit cum cornibus annum Taurus, & aduerso cedens canis occidit astro, Macrobius exponit lib 1. cap. 18 in Somnium Scipionis. Tauri sydus Veneri consecratum, Ibidem 1 21. Et Saturnaliorum cap. 12. Cum primum signum aries (inquit) Marti assignatus sit, sequens mox Venerem, id est taurus accepit: & rursus eiusdem libri cap. 21. Taurum ad solem referri, multiplici ratione Aegyptius cultus ostendit, &c. vt supra in Apidis bouis historia recitauimus. Medea apud Ouidium Metamor. lib. 7. iugulato Pelia pennatis serpentibus per aerem super diuersa loca inuehitur, & inter alia super Cyneia tempe, Quæ subitus celebrauit olor: nam Phyllius illic Imperio pueri volucresq;, ferumq; leonem Tradiderat domitos: taurum quoq; vincere iussus Vicerat: & stricto toties iratus amori, Præmia poscenti taurum suprema negauit. Ille indignatus cupies dare: dixit: & alto Desiluit saxo cuncti cecidisse putabant: Factus olor niueis pendebat in aere pennis. Arnobius lib. 5. de Cerere à Ioue delusa in tauri forma: Parit, inquit, mensem post septimum, luculenti filiam corporis, quam ætas mortalium consequens, modo Liberam, modo Proserpinam nuncupauit. Quam cum uerueceus Iupiter bene validam, floridam & succi esse conspiceret plenioris, &c. mox subdit, In draconis terribilem formam migrat, ingentibus spiris pauefactam colligat virginem, & sub obtētu fero molliss. ludit atq; adulatur amplexibus: fit vt & ipsa de semine fortiss. compleatur Iouis. sed non eadem conditione qua mater. Nam illa filiam reddidit lineamentis descriptam suis: at ex partu virginis tauri specie fusa Iouialis monumēta pellaciæ. Auctorem aliquis desiderabit rei, tum illum citabimus Tarentinum, notumq; senarium, quem antiquitas canit, dicens. Taurus draconem genuit, & taurum draco. Ipsa nouissimè sacra, & ritus initiationis ipsius quibus Sebadijs nomen est, testimonio esse poterūt veritati. In quibus aureus coluber in sinū demittitur consecratis, & eximitur rursus ab inferioribus partibus atq; imis, Hæc quidē eruditè Arnobius Porrò & Eusebiū audiamus de eadē re loquentē. Ceres, inquit, Persephonen peperit educatur puella. [illegible] scilicet (Pherephatten nonnulli appellāt) cui Jupiter, qui genuit, draco factus coniungitur. Vnde in Sabaziorū mysterijs draco in spiram inuolutus, in sacrificijs, ad factorū memoriam immò vero in testimoniū tantæ turpitudinis, vt sic dixerim, adhibetur. Peperit & Pherephatte tauriformem filiū, vnde poetę quoq; nonnulli taurū laudant draconis patrē, & draconē rursus tauri patrē, Et in montē arcana hæc facta ducentes, pastoralem stimulū celebrant: pastoralē (vt puto) stimulū, ferulam, quod ligni genus bacchantes ferunt, appellātes: Hęc ex Arnobio & Eusebio, vt à Gyraldo citātur Syntagmate 6 in Proserpina. Scribit insuper Clemēs Iouem commutatū in anguem intulisse Proserpinæ filiæ vitiū, vnde sit natus Dionysius. Quo argumento etiā Sabaziorum mystica draconē præferunt in orbē complicatum, Hinc & poetæ draconem tauri patrem dum concelebrant, symbolice operteq; Iouem innuunt, ex quo & filia natus hic sit tauri specie. Quare ab Lycophrone taurū vocari scimus, Cælius. Achelôus Epiri, vel vt alij Aetoliæ fluuius, nomē sub Acheloo rege mutauit, cum Thoas antea vocaretur, authore Stephano. Hic cum Hercule duello certauit pro Deianira Oenei Calydoniæ regis filia: sed videns Herculem fortiorem, se vertit primo in serpentem, deinde in taurum, cui Hercules amputauit cornu, quod Copiæ comiti Fortunæ datum est. Sed postea Achelous Amaltheæ cornu Herculi dedit, atq; ita suum recep[illegible] Tandem ab Hercule victus se in sui nominis fluuio gemino cornu insignito occultauit. Nam reuera Achelous Græciæ fluuius est, duobus alueis, qui per fines Perrhæbiorum in Maliacum sinum effunditur. Vide Ouidium Metamorph. lib. 9. de Acheloi transformatione. Cerastæ incolæ Amathûntis hospites immolabant: vnde Venus offensa. Dum dubitat quo mutet eos, ad cornua vultum Flexit, & admonita est hæc illis posse relinqui, Grandiaq; in toruos transformat membra iuuēcos, Ouidius Metam. lib. 10. Tauros in Colchide ignem efflantes, fuisse fabulantur poetæ, quos venefica ope Medeæ Iason vicerit, de quibus Ouidius lib. 7 Metamor. Ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant Aeripides tauri &c. vtq; solent pleni resonare camini: Pectora sic intus clausas voluentia flammas, Gutturaq; vsta sonant. tamē illis Aesone natus Obuius it. Vertere truces venientis ad ora Terribiles vultus, præfixaq; cornua ferro, Puluereumq; solum pede pulsauere bisulco, Fumificisq; locum mugitibus impleuere, &c.

Venetiæ fluuius Silis ex montibus Taurisanis fluit, Plin lib. 3 cap. 18. & mox cap. 18. Taurisanos Istriæ populos facit. Et rursus ibidem, In hoc situ (inquit) interiere, Carnis, Segeste & Ocra Tauriscis Noreia. Et cap. 20. Incolæ alpium multi populi, sed illustres à Pola ad Tergestis regionem, Secusses, &c. iuxtaq; Carnos quondam Taurisci appellati, nūc Norici. Lepontios & Salasos Tauriscæ gentis Cato arbitratur. Taurisci, Ταυρίσκοι populi iuxta alpes (alias Taurini) Polybius lib. 3. Eratosthenes Teriscos, Τερίσκους vocat: Dicebantur etiam Τρῶες, Stephanus. De Noricis vel Oricis & Noricijs plura scribit Eustathius in Dionysium: & Strabonem citat testem, in Tauriscis Noricijs iuxta Aquileiam, ad duos sub terra pedes statim aurum inueniri fossile. Orici (inquit idem Eustath.) iuxta Polybium habitant circa initium Adriatici maris: Norici vero vel Noricij iuxta intimum eiusdē recessum.

cessum. Taurinum (vt hodie vocant) vrbs Celtica est Massiliensium colonia, Ταυρόεις Stephano dicta: & ciues eius
Tauroenti. Apollodorus scribit conditores huius vrbis vectos esse naui ταυροφόρῳ, id est cuius insigne erat taurus:
qui à Phocensium classe reiecti, ad terram appellentes, vrbem inde nominauerunt: Gentile Taurini, Stephanus.
Taurini populi sunt Italiæ Transpadanæ in Alpium radicibus, Plinius 3.7. Transpadanæ Italiæ colonia est Augu-
sta Taurinorum, antiqua Ligurum stirpe, inde nauigabili Pado, Plinius 3.15. Præter mediam & compendiariam
magisq; celebrem Alpium viam (per alpes Cottias scilicet) sunt etiam aliæ multo ante temporibus constructæ
diuersis: primam Thebanus Hercules ad Geryonem extinguendum, vt relatum est, & Tauriscum lenius gradiēs,
prope maritimas composuit alpes: hicque horum nomen indidit: Monœci similiter arcem & portum, ad peren-
nem sui memoriam consecrauit, Ammianus Marcellinus lib.15. Tauri populi sunt Tauricæ Septentrionalis re-
gionis in Europa incolæ, Iphigeniæ & Orestis aduentu maximè memorati: moribus sunt immanes, immanemq; 10
famam habent, solere pro victimis aduenas cædere, Pomponius. Vide Onomasticum nostrum. Tauri Scythica
gens ab Aegyptijs colentibus bouem & Apim oriundi, vt quidā ex Etymologico transtulit, in quo nos hæc tan-
tum verba reperimus: Ταῦροι τὸ Σκυθικὸν ἔθνος, ὅτι τιμῶσιν Αἰγύπτιοι τοὺς βοῦς καὶ τὸν Ἆπιν. Alij sic dictos aiunt à tauro, eò
quod Osiris illic bubus iunctis terram arauerit: Apud hos est Taurica insula (vel Cherronesus potius) quæ &
Mæotica nominatur: habitant quoque dictum Achillis cursum, &c. Eustath. Dionysius poeta de Bosphoro
Cimmerio, ᾧ παρὰ πολλοὶ Κιμμέριοι ναίουσιν ὑπὸ ψυχρῷ ποδὶ Ταύρου. Alius (inquit Eustathius) hic Taurus est, quàm
qui in Orientem vergit: aut Septentrionalis quædam eius portiō est, sub qua Cimmerij habitant, gens Scythica:
& Taurica Cherronnesus ingens sita est versus occasum Mæotidis faucibus adiacēs, quam aliqui aiunt tum figu-
ra tum magnitudine Peloponneso parem esse. Regionis illius incolæ Tauroscythæ vocantur à Tauro monte qui
illic est: quod etiam Herodotus non ignorauit, cum & ipse de montibus Tauricis, id est Scythicis mentionem fa- 20
ciat, Eustath. De Tauroscythis ab Antonino Pio victis historia refertur apud Iulium Capitolinum. Ad Syriam
mons Taurus nomen à pecore habet, Varro. Taurus mons Asiæ, ab Eois veniēs littoribus, Chelidonio promon-
torio disterminatur: immensus ipse & innumerarum gentium arbiter, dextero latere septentrionalis, vbi primum
ab Indico mari exurgit, &c. Vide Onomasticum nostrum. Nomen ei vel à magnitudine: Nam veteres tauros vo-
cabant omnia magna & vehementia: vel quòd eius pars ad mare prominens, taurinam faciem (πρόσωπον) referat:
Gentile Taurianus, Stephanus. Cælius non à tauro quadrupede, à quo & reliqua magna violentaq; tauri dicun-
tur, vt Stephanus & Eustathius scribunt, Tauro monti nomen inditum putat: sed contrà à Tauro monte magna
violentaq; omnia tauros appellari ait: quod egó non probo, & Stephani Eustathijq; verba contrario quàm debe-
bat sensu eum accepisse video. Dionysius Apher Taurum montem appellatum canit, Οὕνεκα ταυροφανὴς ὀξυκά-
ρηνος (aliàs ὀρθόκραιρος) ἤδει Οὔρεσιν ἐκτάδιοισι. Quæ verba Rhemnius Fannius sic reddit, Cornua nam sum- 30
mus scopulis imitatur acutis. Suidas hunc montem tauro boui persimilem ait, σκιρτῶντι καὶ ἀναλλομένῳ τοὺς ὀπισθίους πό-
δας εἰς ὕψος, εἶτα δὴ τὸν αὐχένα κυρτῶς ἐπεξαιροῦντι: id est, saltanti & posteriores pedes in altum reiectanti, & mox col-
lum incuruatum attollenti. Alius præterea Taurus mons videtur de quo apud Etymologum & Varinum le-
gimus ex authore innominato, Taurus mons regionis illius glandes producit pabulum suibus: pendebant etiam
ex monte illo tributa, quæ redditus Tauricos appellabant. In Arrabia sunt Tauri duo quidam montes qui à longe
formam quandam ostendunt Tauris similem, Strabo lib.16. Taurus locus vbi gaza Iudæorum recondita erat in
Hierichuntis ingressu, Idem. Taurominiū, Ταυρομένειον, mons est Siciliæ multis bobus abundās, & supra eum vrbs
eiusdem nominis, Perottus. Diodorus lib.16. in Philippi regis historia scribit, Andromachum Timęi historici pa-
trem, coactis in vnum qui cladi superfuerant, ab Dionysio Naxo euersa, Taurum vrbi vicinū collem diutius in-
coluisse: quare Taurome nij nomen loco conciliatum, quæ mox opulentior fuit ciuitas. Taurominitanum littus 40
cur Copria dictum sit, in Boue indicaui. Tauropolis, vrbs Cariæ, Stephanus. Taurania, vrbs Italię, Stephanus. In
Campano agro intercidit Taurania, Plinius 3.5. Taurianum, Brutiorum oppidum in Italia iuxta Rhegium, Mela
lib.2. Ad Brutium littus in Italia, intus in peninsula Metaurus amnis est, & Tauranium oppidū, Plinius 3.5. Tau-
rurum Ptolemæo 2.16. idem Taurinum Plinio 3.25. alio nomine Alba Græca. Belgradum hodie, vulgo *Griechisch*
Vueissenburg, vbi Danubio miscetur Sauus, Est autem Vngariæ vrbs à Turca nuper expugnata. Tauri amphithea-
trum apud Suetonium nominatur, in quo C. Cæsar Caligula munera gladiatoria aliquot ediderit. Tyburtina
porta Romæ aliquando Taurina dicta est, à capite tauri, quod illic insculptum erat, Perottus. Alexandria Aegy-
pti fallacibus vadis, tribus omnino aditur alueis, Tegamo, Posidonio, Tauro, Plin. 5.31. Taurus item fluuius est
apud Trœzenem, ex quo apud Sophoclem nominatur Tauria aqua, Ταύρειον ὕδωρ, Varinus & Eustathius Iliad. λ, &
Athenæus lib.3. addunt autem illi fontem etiam quendam Hyoessan à Sophocle vocari: quæ verba non intellexit 50
Cælius ineptè reddens fontem Hyoessan etiam visi apud Trœzenem. Ταύρειον πῶμα, ἀπὸ Αἰγεσταύρου ποταμοῦ περὶ
Τροιζῆνα παρὰ Σοφοκλεῖ, παρ᾽ ᾧ καὶ κρήνη Ὑόεσσα. Hæc verba apud Hesychium & Varinum corruptissimè leguntur,
quemobrem hìc emendata citare volui. Emendaui autem tum ex Athenæo, tum alio Varini loco cuius initium
Ταῦρος ϑυσία. Sic tauriformis voluitur Aufidus, Horatius 4. Carm.

Nunc de sacrificijs dicendum: Fuit quidem priscis opinio, vt ex hædis potius & agnis hostię fierent, quòd hæ
mites & cicures essent. Nam gallinacei, sues & tauri animo magis abundare videntur, Gyraldus. Diximus iam in
Boue præter alia quædam bubulo pecori sacrificando communia, boues mares ab Aegyptijs Epapho immolari, &
quomodo ab eis explorētur an puri sint ad sacrificiū, explicauimus ex Herodoti lib.2. Apud Homerū ταῦροι κεκριμένοι
leguntur, id est selecti: tales enim sacrificari oportebat. Sic Vergilius, Mactant lectas de more bidētes. Græcis
sacrificaturis moris erat tauros explorare farina apposita. Nā si gustare abnuissent, concipiebant inde haud valere 60
satis, Cælius & Gyraldus. Druidæ viscum omnia sanantē appellantes suo vocabulo, sacrificio epulisq; rite sub ar-
bore præparatis, duos admouent candidi coloris tauros, quorū cornua tunc primū vinciantur, &c. fœcunditatē
eo poto dari cuicunq; animali sterili arbitrātur, contraq; venena omnia esse remedio. Tanta gentiū in rebus fri-
uolis plerunq; religio est, Plin. Quoties aut thus, aut vinum super victimā fundebatur, dicebant, Mactus est tau-
rus, thure, vel vino: hoc est, cumulata est hostia, & magis aucta: id quod & Isidorus lib.10. scriptum reliquit, Gyral-
dus. Homerus, Ἤρυγεν ἑλκόμενος Ἑλικώνιον ἀμφὶ ἄνακτα: Tunc enim de sacris bene sibi promittebant Iones, cū tau-
rus mactandus magnum ęderet mugitum, Varinus in Helice. Messenij taurum quē manibus Aristomenis macta-
turi sunt, columnæ quę in eius sepulchro est alligāt: Quòd si ille, dum vinculū euadere conatur & saliendo tumul-
tuatur, columnā commouerit: lætum omen interpretantur. sin minus, triste, Pausanias in Messenicis. Cum Aga-
memnon in Aulide ceruum Dianæ ignarus occidisset, dea irata ventorū flatus amouit, vt nauigare non possent. 70

Oraculum

oraculum consulentibus responsum est Agamemnonio sanguine deam esse placandam. Missus igitur Vlysses Iphigeniam filiam astu à Clytæmnestra sub prætextu tacti cum Achille matrimonij impetratam adduxit: cumq. iam immolari pararetur, dea miserta illam sustulit, ceruamq; pro ea supposuit, virginem autem in Tauricam regionem transtulit, &c. Quidam in vrsam scribunt mutatam esse, alij in taurum, alij in anum, in ceruam alij. Sed hæ meræ fabulæ sunt, res ipsa autem sic habet. Cum Iphigenia iamiam immolanda esset, accidit forte vt vnum aliquod ex prædictis animalibus se obtulerit, quod comprehensum mox Iphigeniæ loco mactatum est. Non est autem absurdum rem ita contigisse credere, cum in sacris etiam literis Isaaci immolandi loco arietem se obtulisse legamus, Varinus in Neoptolemo, vbi plura etiam de Iphigenia affert ex Isaacij Tzetzæ in Lycophronem commentarijs deprompta, & Perottus in Cornucopiæ. Solitaurilium & quo pacto fiant, meminit Cato de Re rustica cap. 141. Simile eis sacrificium Græci trittyn vocant, de quo in Boue supra dixi, Trittys vel trias sacrificium constabat ex verre (quem Græci capron vocant) ariete, & tauro, Varinus. Populus Romanus cum lustratur Solitaurilibus circumaguntur verres, aries, taurus, Varro. Perfectum sacrificium sue, tauro, hirco & ariete constabat, hoc hecatomben Græci & trittyn vocabant, vt supra exposui. Solitaurilia sacra fuere, quæ singulo perfecto lustro per Censores celebrari mos fuit, ad lustrandam vrbem, sue, oue, & tauro: aut verre, ariete, & tauro, qui circum vrbem ducebantur, tumq; multa religione lustrum condebatur. Solitaurilia, Festus inquit, hostiarum trium diuersi generis immolationem signant, tauri, arietis, verris, quod omnes integri solidique corporis sint: solum enim lingua Oscorum significat totum, & solidum: hæc Festus, sed & Græci ὅλον dicunt totum & integrum. Porrò de Solitaurilibus meminit Liuius, Asconius, Quintilianus, alijq;, Gyraldus. Plura vide in Ariete. Tauri etiam & taurilia ludi erant in honorem deorum inferorum facti, qui hac de causa instituti sunt. Regnante Tarquinio Superbo cum magna incidisset pestilentia in mulieres grauidas, existimantes Romani eam factam ex carne taurorum diutius populo vendita, prohibuerunt ne amplius venderetur, & ob hoc ludos dijs inferis instituerunt: quos & boalia & bubetios aliquando vocatos inuenimus. Sed proprie hi ludi sunt boum gratia celebrati, Perottus. Tauri ludi dicebantur, qui deis inferis fiebant, Festus. Sed de Taureis ludis supra etiam in Boue diximus: Est & Tauria Neptuni celebritas, de qua paulò post. Ταυρεία δὲ, κηφαλή, ἡ παιδεία (forte legendū παιδιά, id est ludus) παρὰ Ταραντίνοις, Hesych. Videtur sanè locus esse corruptus. Ταυροχύτια dicebatur festum quoddam in Cyzico celebrari solitum, Hesychius & Varinus: nimirum in Bacchi honorem, qui in Cyzico tauriformis colebatur, vt mox repetemus. Ego ταυροπόλια potius legerim, quanquam & Tauricæ Dianæ festum sic nuncupatur.

Taurum vt Neptuno sic etiam fluuijs immolare solebant: præcipuè autem Alpheo taurum legimus immolatum: habet enim quandam affinitatem taurus cum fluuijs, vt supra in secunda huius capitis parte ex Varino protulimus. Homerus de Chryse scribit, eum tauros & capras Apollini immolasse. Sunt enim tauri coloni quidam terræ, & ad frugum prouentum Solis effectum suo labore adiuuāt. De capris & alijs animalibus cur Apollini immolarentur suis dicemus locis. Supra in Boue, vbi Cadmi mentio incidit, de taurorum etiam hostijs Apollini sacris nonnihil attuli. In Icaro insula maris Persici splendidè colitur Apollo ταυροπόλος, vel eodē cognomine Diana, Eustathius in Dionysium. Apollini taurum, Ioui non item immolabant, vide paulo mox in tauris Neptuno sacris ex Macrobio. Ex eodem supra in Boue (vbi de Apide) taurum ad Solem referri docuimus: & vbi armentorum Solis meminimus. Bugenes, βουγενὴς Διόνυσος, id est boue genitus Bacchus ab Argiuis colebatur. Hunc & Græcorum plæriq; ταυρόμορφον, id est tauriformem Bacchum & ταυροκέφαλον, id est tauricipitem, item ταυρωπὸν ab Orpheo (dictum) effingebant, & appellabant: natumq; ex Persephone, vt Clemens in Strom. & Eusebius in 2. Præp. Euang. tradunt (quorū verba paulo ante adnumerauimus) vt alios mittam. Quinimo etiam taurus dictus est, & illi cornua attributa, & cognomen etiam factū ταυρόκερως, id est tauricornis, vt est apud Nicandri commēt. in Alexipharm. Idem & ab Orpheo in Hymnis βούκερως & δίκερως vocatur, id est bucerus & bicornis. Hinc Ouidius, Accedant capiti cornua, Bacchus eris. Ideò autem cornua Baccho sunt attributa, vt Diodorus lib. 5. tradit, quia primus boues iugo iūxerit & Bacchus idem sit & Osiris. Idem tamen in quarto idcirco cornutū Dionysium prodidit, quòd Ammonis filius fuerit, qui arietino capite cū cornibus fuisse dicatur. Sunt qui cornua pro audacia sumunt, vt Phurnutus, quod audaces trucesq; vinū faciat. Hinc Ouidius. Tunc pauper cornua sumit. Sunt qui & scribant cornua cristas vocari, &c. & cincinnos interpretentur: ac ideo Mosen cornutū Hebræis visum putant, vt etiā Lysimachū regem in eius nomismatibus videmus sed Armenios adhuc & Lydos sacerdotes, cū huiusmodi cincinnis & capillis Romæ conspeximus. Porrò & illud item legimus, veteres cornu bouis pro poculo vsos fuisse: & inde factū esse, vt non solū cornua Dionysio finxerit antiquitas, sed etiam taurus ipse diceretur & tauriformis in Cyzico coleretur: & κεραΐδης, id est cornutus dicatur à Nicandro, Gyraldus. Bacchus κεραςφυὴς & taurus dicebatur, &c. vt supra monui cū dicerem veteres cornibus pro poculis vsos. Athenæus lib. 2. Plato (inquit) secūdo de Legibus vini vsum sanitatis gratia concessum ait. Verum ab ingenio hominū ebriorum, Dionysium tauro & pardali conferūt, eo quod inebriati sæpe quædam per violentiam agere conentur. Alcæus, ἄλλοτε μὲν μελιαδέος, ἄλλοτε δ' [illegible] (lego [illegible] (forte [illegible]) id est vino placidū aliquando ingenium contingit, aliquando vehemens & violentius quàm verbis exprimi possit. Quidam etiam θυμικοί, id est feroces & animosi fiunt: qualis nimirum taurus est. Euripides, [illegible], id est, Tauri proterui sunt & cornibus ferociunt. Sunt qui natura pugnaces prorsus efferantur, vt pardalis effigies eis conueniat, Hæc Athenæus. Sophocles in tragœdia quæ inscribitur Tyro (Tereus perperam secundum Varinum) taurophagum vocat Dionysium, [illegible] interpretantur quia dithyramborum poetis in victoria daretur bos (in quo tamen aliqui Aristarchum mendacij arguunt. Suid.) Alij crudelem & immitem (ὠμηστὴν) accipiunt, quando & Aristophanes Cratinum [illegible]. Sed ad vinolentiam magis referendum alij putant, quòd philœnus esset is, hoc est vino indulgere [illegible], vel audax Baccharum instar, Cælius, Varinus, Suidas, Etymologus. At forsitan [illegible] hic interpretatio conueniet. non simpliciter crudelem & immitem, vt Cælius transtulit sed ὠμοφάγον, id est qui cruda & non cocta voret. Arnobius enim lib. 5 aduersus Gentes, Bacchanalia etiam (inquit) prætermittemus inania, quibus nomen Omophagijs Græcum est, in quibus furore mentito, & sequestrata pectoris sanitate, circumplicatis vos anguibus: atq; vt vos plenos dei numine ac maiestate doceatis, caprorum reclamantiū viscera cruentatis oribus dissipatis. Suidas citat Aristophanis ex Ranis versus, quibus Cratinum taurophagum vocat: & Bacchum eadem ratione moschophagum cognominat. Inter ea quæ maxime memorabilia sunt apud Cynethaenses, templum Bacchi est, hyemisq; tempore solenne celebrant, in quo oleo inuncti viri taurū, quemcunq; Dei instinctu comprehendunt, ex armento boum sublatum, educunt ad templum, Pausanias in Arcadicis. De tauro quem vetula

Cereris apud Hermionenses sacerdos ducit & sacrificat, in boue supra diximus in H.h. Diana Taurica dicitur, Græcis etiam Ταυρώ (vt habet Varinus) quæ à Tauris populis colebatur: eadem Thoantea vel Thoantis, Orestea, Fascelis, Aricina & Nemorensis apud Romanos dicta est. Nam Iphigenia iam immolanda, vt supra narraui, numinis miseratione subtracta, & ad Tauricam regionem translata, regi Thoanti tradita est, sacerdosq; facta Dianæ: vbi cum secundum statutam consuetudinem humano sanguine numen placaret, agnouit fratrem Orestem: qui accepto oraculo carendi furoris causa cum amico Pylade Colchos petierat: & cum is occiso Thoante simulacrum sustulisset, absconditum fasce lignorum, vnde & Fascelis dicitur (ab alijs Facelis aut Facelina, siue à face cum qua pingitur: propter quod & Lucifera Diana, & φωσφόρος, & σελασφόρος dicitur: siue ἀπὸ τῶν φακελῶν, id est à lignorum onere & fasce) Ariciam detulit, &c. Gyraldus. Iphigenia etiam Diana à quibusdam cognominata, nõ alia quàm Taurica videtur. Quiq; Thoanteæ Taurica sacra Deæ, Ouidius in Ibin. Tauropoliæ Dianæ meminit etiã Diod. lib. 5. Idem & Tauropolia sacrificia Dianæ & Martis apud Amazonas vocari scribit. Strabo quoque lib. 14. ait in Icaria insula (Icaro Persici maris insulâ, Dionysius Afer) templum Dianæ fuisse, (Stephanus id ex eodem Strabonis libro, in Samo fuisse tradit) quod Tauropolium à dea diceretur, id quod in decimosexto repetit, vbi fuit & oraculum. T. Liuius lib. 4. quintæ Decadis. Amphipolim cum iam fama pugnæ perue..isset, concursusq; matronarum in templum Dianæ, quam Tauropolon vocant, ad opem exposcendam fieret, &c. Varinus, Tauropolon (inquit) Dianam dixerunt, quoniam vt taurus circumeat omnia: vel quòd taurum Neptunus immiserit Hippolyto, furentem œstro per omnem ferè terram: vel quod Iphigenia è Scythia fugiens, in Attica simulachrũ Dianæ constituerit, & Tauropolon Dianam appellarit, quod à Taurica gente tum primum venisset. Dionysius Afer in situ Orbis, non à gente tantum, sed à tauro, Tauropolon Dianam denominatam ait: quia, vt Eustathius, ea regio armentis abundet, quibus præsit dea: seu quia Diana Luna credatur: quare & Tauropus, Ταυρωπὸς, dicta est, quod sit vt taurus aspectu, Gyraldus. Cælius Eustathij locum melius sic reddit, vel quia cum Luna eadem sit, quæ tauris vectatur, & Tauropus dicitur. Sanè Hesychius non modo Tauropolam Dianã, sed & Mineruam vocat. Alij Tauropolan dictam aiunt, διὰ τὸ ἐκβαλεῖν ... ταυροβόλος: inde quod telum immiserit (tauro nimirum) vnde & Taurobolos appellata est, quo nomine Mineruam quoq; in Andro venerabãtur, Suidas. Alij non Tauropolon eam, sed Taurophagon nominauerunt, quòd taurus pro Iphigenia in sacrificio suppositus sit, Etymologus. Ταυρωνὴ, quæ in Tauris Scythiæ colitur, sic dicta tanquã gregum & pecorum præses, per synecdochen à parte: vel quod non alia quàm Luna est, & tauris inuehitur, quam & ταυρωπὸν appellant. Ἦ ῥά σε ταυροπόλα Διὸς Ἄρτεμις ὥρμασε πανδάμους ἐπὶ βοῦς ἀγελαίας, apud Sophoclem in Aiace: Multos enim furẽtes poetæ fingunt à Luna affectos esse, eò quod illa spectris nocturnis præsit, Suidas. Ioui taurum immolare nefas existimatum, vt exponemus mox ex Macrobio. Ioui tamen in triumpho sacrificari solitum taurum candidum testatur Gyraldus. Taurus Iunoni immollatur, apud Theocritum. Mineruam quoq; Tauropolam cognominari, ex Hesychio iam docui. Suidas eandẽ ταυροβόλον dictam in Andro coli scribit idcirco quod Anius taurum Atridis dederit, & vbicunq; ille de naui exiliret, Mineruæ ædem condendam iusserit, ita enim secundã fore nauigationem: Taurus autẽ in Andrum exilijt. De bubus Mineruæ immolari solitis, in Boue dixi. Mirabile est Olympiæ sacro certamine, nubes muscarum immolato tauro deo quem Myoden vocant, extra territorium id abire, Plinius. Ταῦρος vel Ταύρειος, Neptunus, Hesychio: apud Suidam Ταύρεος scribitur. Ταυρεία, festum Neptuni, Hesych. & Varinus. Καὶ ταύρειος ἐννοσίγαιος, Hesiodus in Scuto: vbi Scholia addunt Ταύρειος epitheton Neptuni esse, Bœotice, quòd ei deo tauri mactabantur in Helicone: vel vt alij dicunt, in Onchesto: idq; vel propter vndarum fluctuumq; sonitum: ex quo etiam ταυρόκρανος, id est tauriceps dictus est, Gyraldus. Qui potus ministerio præficiuntur, dici quidem œnochoi solent: in Neptuni tamẽ festo (apud Ephesios) etiam tauros scio appellatos, Cælius ex Athenæo quem tamen non citat. Euangelus apud Macrobium lib. 3. cap. 10. Et ex his (inquit) quæ nota sunt nobis, Maronem pontificij disciplinam iuris nescisse constabit. Quando enim diceret, Cœlicolûm regi mactabam in littore taurũ, si taurum immolari huic deo vetitum? aut si didicisset, quod Atteius Capito comprehẽdit: Cuius verba ex lib. 1. de iure sacrificiorũ hæc sunt: Itaq; Ioui tauro, verre, ariete immolari non licet. Labeo vero lib. 68. intulit, nisi Neptuno, Apollini & Marti, taurum non immolari. Ad hæc Prætextatus renidens, Quibus deorum immoletur tauro, si vis cum Vergilio communicare, ipse te docebit: Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo. Vides in opere poetæ verba Labeonis? Igitur vt hoc doctè, ita illud argute. Nam ostendit ideo non litatum, ideo secutum Horrendum dictu, & visu mirabile monstrum. Ergo respiciens ad futura hostiam contrariam fecit. Sed & nouerat hunc errorem non esse inexpiabilem. Atteius enim Capito, quem in acie cõtra Maronem locasti, adiecit hęc verba: Si quis fortè Ioui tauro fecerit, piaculum dato. Committitur ergo res non quidẽ impianda, insolita tamen. Et committitur non ignorantia, sed vt monstro locum faceret secuturo. Hucusq; Macrobius. Pausanias in Corinthiacis mentione Danai facta, eiusq; solij, Ibidem (inquit) Bitonis imago est, humeris taurum sustinens: de quo Lyceas poeta scripsit, quod cum Argiui sacrificium Ioui in Nemeam ducerent, Biton vir admodum robustus, humeris sublatum gestauerit. Taurus vt fluuijs (causam superius indicaui) sic etiam Neptuno aptum sacrificium iudicatur, Varino teste. Immolabantur autem ei, tauri παμμέλανες, id est nigerrimi vel vndequaq; nigri, propter nigrũ aquæ colorem: à quo poetæ πορφύρεον κῦμα dicunt, & πόντον μέλανα & ἠεροειδέα, & ἰοειδέα, Varinus. Est autem carmẽ Homeri in Odyssea, Ταύρους παμμέλανας ἐνοσίχθονι κυανοχαίτῃ. In Pindaro ταῦροι ἀργάεντες Neptuno sacrificantur, id est albi, quod quidẽ fieri potest διὰ τὴν πολιὰν ἅλα: id est propter canũ maris colorem. Sed veteres ἀργάεντας intelligunt albos pinguedine: vt contra quædã pinguia pro albis dicũtur: qualia sunt κνίσσης λιπαρά, τὸ λευκὸν ἔλαιον. Varin. Pindarus insuper alibi Neptuno taurum immolandũ cratæpoda vocauit, qui suus fuit Delphorũ mos, Cęlius. Homeri Scholiastes, Tauros (inquit) ei immolabant, propter maris violentiã: nigros vero, propter aquę colorẽ, ex maris profundo. Idẽ ferè scribit Phurnutus. Varinus in ἱερὰ καλά taurum Neptuno immolari solitum ait, διὰ τὸ τῆς σφοδρότητα κινήσεως πληκτικὸν, ἔτι δὲ διὰ τὸ μυκητικὸν, καὶ διὰ τοὺς ἐν τῷ ὕδατι καὶ πᾶσι δίνην ... Pindarus in Olympijs, ταῦρον ἀργὸν (forte ἀργάεντα, vt supra ex Varino) illi ascribit: quidam album interpretantur, propter maris spumas: alij non album, sed florentem, seu nitentẽ, aut procerũ interpretãtur. Ego velocẽ expono: nam sic canes cognominatos videmus: Sed de hac voce cum alibi, tum in Argiphônte Mercurio plura dixi, Gyrald. Iunoni de tauro albo antiqui rem sacram faciebant, (vt in Boue supra ostendi) vel de iuuenca potius alba vt docti autumant, quod Gyraldus poetarũ testimonijs comprobat. Pindarus in Nemeis in laudem Alcimedis Aeginetæ, Ἐν ἀμφικτιόνων ταυροφόνῳ τριετηρίδι τίμασε Ποσειδάνιον ἂν τέμενος. Interpres taurophonon trieteridem exponit, in qua tauri Neptuno ferirentur: Repetebant autem Isthmiorum certamen tertio quoq; anno. In maritimis sacrificijs exta in fluctus iactabantur, vnde

vnde illud Silij libro 17. Cui numen pelagi placauerat hostia taurus, Iactaque cœruleis innabant fluctibus exta. Græci aliquot Neptuno de cruribus taurorum rem sacram faciebant: Vlysses ariete, apro, & tauro litauit. Non solos tamen tauros vel Neptuno vel Apollini, sed & alias quandoque victimas immolabant. Heroibus tauro, capro, & ariete litabant, Gyraldus. De lupo qui taurum confecit, quo auspicio Danaus regnum obtinuit, in Lupo dicemus.

PROVERBIA. Tauricum vel taurine tueri, βλέπειν ταυρηδὸν, pro eo quod est torue ἀγρίως, Aristophanes in Ranis, de Aeschylo cuius irati faciem exprimit. Ἔβλεψεν οὖν ταυρηδὸν ἐγκύψας κάτω. Plato demonstrat hunc Socrati fuisse morem, taurinis oculis obtueri. Optimæ toruæ Forma bouis, Vergilius. Ταυρηδὸν ὑποβλέπειν apud Pollucem legimus. Odij signum est limis oculis aspicere & taurinè, vt inquit Plato. Westphali trucem aspectum hoc prouerbio notant, *Er sicht als ein ochs der dem fleischhouuuer entloffen ist*: Tuetur instar Tauri, qui ab ictu lanij euasit. Taurum tollet qui vitulum sustulerit: adagium in fornice natum, vti videtur (inquit Erasmus) ed quod ad vsum verecundiorem commode torqueri possit, si quando significabimus maiora peccatorum adultum qui puer vitiis minoribus assueuerit. In fragmentis Arbitri Petronij, Quartilla mulier omnium impudicissima, Infans (inquit) cum paribus inquinata sum, & subinde prodeuntibus annis, maioribus me pueris applicui donec ad hanc ætatem perueni. Hinc etiam puto natum prouerbium illud, vt posse dicatur taurum tollere, qui vitulum sustulerit, Hæc illa. Cæterum non absurdum videtur adagium ad Milonis Crotoniatæ factum referri, qui quotidie vitulum aliquot stadiis gestare solitus, eundem taurum factum, citra negotium gestasse legitur: Atq; ita quadrabit in eos, qui paulatim rebus etiam maximis assuescunt, Erasmus. Simile nostri prouerbium habent *Es mus Zeytlich krümmen, das ein guter hagg sol vuerden*, Maturè curuetur oportet lignum, quod commodus vncus euasurum est. Ταῦρος ὑπερκύψας τὸ Ταΰγετον ἀπὸ τοῦ Εὐρώτα πίεται, id est, Taurus porrecto vltra Taygetum capite ex Eurota bibit, de re vehementer absurda, simillimum illi, Quid si cœlum ruat? Prouerbium natum ex Apophthegmate Geradæ Lacedæmonij: is ab hospite quopiam interrogatus, quæ pœna foret adulteris apud Lacedæmonios, negauit vllos esse adulteros apud Lacedæmonios. At instans ille, Quid si quis existeret, inquit, quam pœnam daret? Is, inquit, taurum maximum dependeret, qui producto vltra Taygetum montem capite, biberet ex Eurota. Cumque hospes arridens, Et vnde taurus tam ingens? Lacedæmonius vicissim, At vnde apud Lacedæmonios adulter? Refertur à Plutarcho in vita Lycurgi, Erasmus. Abiit & taurus in syluam, & Ἀπεμαχλεῖν prouerbia, superius enarraui capite 3.

Germanicum dictum apud Hollandos. *Man drybe ein varren gen Montpelier. Kumpt er vuider, er bleybt ein stier*, hoc est, Bouem etiamsi longissime abducas, bos manet: Horatiani carminis sensum habet, Cœlum non animum mutant qui trans mare currunt. Prouerbium, Non si te ruperis, ex apologo natum, ad Ranam differetur.

DE VITVLO.

A.

VITVLVS bos iunior dicitur. Discernuntur in prima ætate vitulus & vitula, in secunda iuuencus & iuuenca, Varro. Nos iuuencum & iuuencam supra comprehendimus in generali bouis vocabulo, hic de solis vitulis seorsim dicturi. Attulimus autem supra quoque nonnulla, quæ vt bubulo generi in vniuersum sic vitulis quoque conueniunt. Vitulum Ebræi vocant עגל egel, vel פר par cum additur ben bakar: simpliciter enim positum par, bouem in genere significat, vt supra exposui in Boue. Rabi Salomon & Abraham Esra egel interpretantur vnius anni bouem, nisi quis vertat primi anni. Græci ἶνιν vocant τὸν ἐνιαυσιαῖον καὶ μόνον ἐνὸς ἔτους βοῦν, id est bouem anniculum, Varinus. Saraceni, vt lego, vitulum hesel vocant. Græci μόσχον, quæ vox ad vtrumque sexum pertinet, teste Ammonio: à qua diminutiuum extat μοσχάριον: Græci vulgo hodie vitulum μοσχάρι vel μοσχάρη nominant. Itali vitello, Galli veau: Hispani ternera, nimirum à teneritudine, vel bezeron & vezerro. Germani *ein kalb*, Flandri *kalf*, Angeli a calfe. Vitulus in masculino genere δαμάλης, ταυρίδιον etiã dici posse videtur, Germanice *ein stierle*: Vitula in fœminino, bucula δάμαλις & βοΐδιον, Ebraicè egela, de qua voce pluribus supra ... cui quidam Germanice exponunt *ein Zeitku*, quæ vox tamen ad iuuencam vitulo ætate paulo superiorem pertinet: Angelis an heffar or yongo cowe.

B.

Vituli vngula si in vtero non absoluatur, moritur, author obscurus. Cætera quæ ad partes corporis, suprà eum Boue requires.

C.

De cibo potuque vitulorum, vide mox quædam in E. De fœtura & partu vaccarum etiam in Boue dixi. Vituli item cur grauius mugiant quàm boues, cum animalia cætera nouella vocem acutiorem ædant, iam supra explicauimus. Adhæc, remedia vitulorum non pauca, boum remediis pariter coniunximus. Præter cætera, solent vitulis nocere lumbrici: qui ferè nascuntur cruditatibus. Itaque moderandum est, vt bene concoquant: aut si iam tali vitio laborant, lupini semicrudi conteruntur, & offæ saliuati more faucibus ingeruntur: Potest etiam cum arida fico & eruo conteri herba Santonica, & formata in offam, sicut saliuatum demitti. Facit idem axungiæ pars vna tribus partibus hyssopi permista. Marrubij quoque succus & porri valet eiusmodi necare animalia, Columella. Vergilius in Georgicis pestem pecorum describens, Hinc lætis vituli vulgo moriuntur in herbis, Et dulces animas plena ad præsepia ponunt.

E.

Post partum cura in vitulos traducitur omnis: Continuoque notas & nomina gentis inurunt.
Et quos aut pecori malint submittere habendo: Aut aris seruare sacris, aut scindere terram, Et campum horrentem fractis inuertere glebis, Vergilius in Georgicis. Posthæc primum de domitura eorum præcipit, de qua nos supra etiam in Boue cap. 5. deinde de alimonia ipsorum his versibus:

Interea pubi indomitæ, non gramina tantum,
Nec vescas salicum frondes, vluamq; palustrem:
Sed frumenta manu carpes sata. nec tibi fœtæ
More patrum niuea implebunt mulctralia vaccæ:
Sed tota in dulces consument vbera natos. Si qua (matrix) amisit vitulum, ei oportet supponere eos, quibus non satis lactis præbent matres. Semestribus vitulis obijciunt furfures triticeos, & farinam ordeaceam, & teneram herbam: & vt bibant mane & vesperi curant, Varro. In alimoniis armentitium pecus sic contuendum: lactantes cum matribus ne cubent, obteruntur enim. Ad eas mane adigi oportet, & cum redierint è pastu: Cum creuerint vituli, leuandæ matres, & pabulum viride objiciendum in præsepiis. Item his, vt ferè in omnibus stabulis, lapides sufternendi, aut quid item, ne vngulæ putrescant. Ab æquinoctio autumnali vnà pascuntur cum matribus, Varro. Mense Aprili vituli nasci solent, quorum matres abundantia pabuli iuuentur, vt sufficere possit tributo laboris & lactis. Ipsis autem vitulis tostum molitumq; milium cum lacte misceatur saliuati more præbendum, Palladius. Χλιδῶας σιτευτὰς & μόσχους σιτιστούς, id est fartiles seu altiles apud Athenæum legimus.

Iunio mense vituli rectè, vt dictum est, ante, castrantur, Palladius. Mense maio castrandi sunt vituli, sicut Mago dicit, tenera ætate, &c. Idem. Vitulis tempus castrandi anniculis est, alioquin minores deformioresque euadunt, Aristoteles. Castrare non oportet ante bimatum: quòd difficulter, si aliter feceris, se recipiunt. Qui autem postea castrantur, duri & inutiles fiunt, Varro & Sotion in Geopon. Castrare vitulos (inquit Columella) Mago censet, dum adhuc teneri sunt: neque id ferro facere, sed fissa ferula comprimere testiculos & paulatim confringere (& paulatim confractis resoluere, Pallad.) Idque optimum genus castrationum putat, quod adhibetur ætati teneræ sine vulnere. Nam vbi iam indurùit, melius bimus, quàm anniculus castratur. Idque facere (verno, vt rectè addit Pallad.) vel autumno Luna decrescente præcepit, vitulumque ad machinam deligare: deinde priusquam ferrum admoueas, duabus angustis ligneis (stagneis, Pallad. fortè stanneis, sed neutrum probo) regulis, veluti forcipibus apprehendere testium neruos (quos Græci κρεμαστῆρας ab eo appellant, quod ex illis genitales partes dependent) quibus comprehensis, statim testes (tentos testiculos, Pallad.) ferro resecare, & expressos (Palladius simpliciter habet, ferro resecant, & ita recidunt) ita rescindere, vt extrema pars eorum adhæreat prædictis neruis (capitibus neruorum suorum) relinquatur. Nam hoc modo nec eruptione sanguinis periclitatur iuuencus, nec in totum effœminatur adempta omni virilitate, formaque seruata maris, generandi vim deposuit, quam tamen ipsam non protinus amittit. Nam si patiaris eum à recenti curatione fœminam inire, constat ex eo posse generari: Sed minime id permittendum, ne profluuio sanguinis intereat. Verum vulnera eius sarmentitio cinere (cinere simpliciter, Sotion in Geopon. cum argenti spuma linenda sunt: abstinendusq; eo die ab humore (potu, Pallad. & exiguo cibo alendus. Sequenti triduo velut æger cacuminibus arborum, & desecto viridi pabulo oblectandus (præbeantur ei teneræ arborum summitates, & fruteta mollia, & herbæ viridis coma, dulciora sagina roris aut fluminis, Pallad.) prohibendusque multa potione. Placet etiam pice liquida, & cinere, cum exiguo oleo (vt Sotion etiam habet) vlcera ipsa post triduum (à castratione scilicet) linire (vulnera diligenter vngere, Pallad.) quo & celerius cicatricem ducant, nec à muscis infestentur, Hæc Columella & Palladius. Sed melius genus castrationis (inquit Palladius) sequens vsus inuenit. Alligato enim iuuenco, atque deiecto, testiculi stricta (scissa legit Petrus Crescentiensis) pelle clauduntur, atq; ibi lignea regula premente, deciduntur ignitis securibus, vel dolabris, vel, quod est melius formato ad hoc ferramento, vt gladij similitudinem teneat. Ita enim circa ipsam regulam ferri acies ardentis imprimitur, vnoque ictu & moram doloris beneficio celeritatis absumit, & vstis venis ac pellibus à fluxu sanguinis strictis, plagam cicatrix quodammodo cum ipso vulnere nata defendit, Hæc Palladius. Vitulis (inquit Aristot. lib. 9. historiæ anim. cap. 50.) tempus castrandi anniculis est, alioqui minores deformioresque euadunt. Modus castrandi hic est. Tractos deorsum testes, atque obtentos, pressosque in imum scorti, cultello adacto, extrudunt: mox fibras sursum, quoad maxime fieri potest, reprimunt, & plagam infarciunt capillamentis, vt sanies effluere possit: & si inflammatur, ignem adhibent scorto, & respergunt. Si bos à recenti castratu ineat, procreare potest, Hæc Aristoteles interprete Gaza. Græca in codibus impressis sic habent: *Οἱ μὲν οὖν μόσχοι ἐκτέμνονται ἐνιαύσιοι, εἰ δὲ μή, αἰσχίους καὶ ἐλάττους γίνονται. αἱ δὲ δαμάλεις ἐκτέμνονται τὸν τρόπον τοῦτον. καταλίνοντες καὶ ἀποτέμνοντες τῆς ὀσχέας, κάτωθεν τοὺς ὄρχεις ἀποθλίβουσιν, εἶτα ἀνασέλκουσι τὰς ῥίζας ἄνω, ὡς μάλιστα, καὶ τὴν τομὴν θριξὶ βύουσιν, ὅπως ὁ ἰχὼρ ῥέῃ ἔξω· καὶ ἐὰν φλεγμαίνῃ, κατακαύσαντες τὴν ὀσχέαν, ἐπιπάττουσιν. οἱ δ᾽ ἐνόρχαι τῶν βοῶν ἐὰν ἐκτμηθῶσι, τὸ φανερὸν συγγενῶσι.* In his verbis multa corrupta, multa obscura sunt, & ab interpretibus variè reddita quibus ego pro virili mederi conabor. Primum igitur post hæc verba εἰ δὲ μή, sic lego αἰσχίους καὶ ἐλάττους γίνονται οἱ δαμάλεις. ἐκτέμνονται δὲ, &c. De vitulis maribus loquitur, quos Græci proprie δαμάλεις (à recto δαμάλης) vocant, teste Ammonio: quanquam à fœminino etiam δαμαλις, similiter (δαμάλεις in plurali formari potest. Εἰ δὲ μή, sin minus, id est si non castrentur cum anniculi sunt, sed post illam ætatem, minores & deformiores euadent iuuenci (quamuis enim μόσχος & δαμάλης eandem significationem ferè habeant, sæpe tamen δαμάλης pro iuuenco accipitur) quæ ætas proximè vitulum excipit, & ita conuenit hic interpretari. Dixerat autem paulo ante, omnia animalia, si dum crescunt castrentur, maiora & elegantiora quàm non castrata euadere: sed si posteaquam adoleuerunt, & iam incremento constiterunt, castres, nihil præterea accedere ad magnitudinem potest. Proinde non assentior Augustino Nipho, qui vbi hunc Aristotelis locum interpretatur, Minores (inquit) deformioresque euadunt, scilicet si infra annum castrentur. Nam quod de castratione post anni primi ætatem, & quo tempore iam crescere desinunt, non ante illam facta Aristoteles loquatur, manifestum est ex iam dictis. Addit Niphus, si autem supra annum, non sine periculo agitur: at nos ex Sotione & Varrone iam docuimus, non ante bimatum castrandos esse: Sed esto vt posterius dictum Niphi, pugnantibus inter se authoribus, vel excusandum, vel etiam verum sit: prius certe omnino Aristotelis sententiæ aduersatur, quod vel Albertus Magnus ipsum monere poterat. Genus illud castrationis, quo vitulorum, dum adhuc teneri sunt, testiculos fissa ferula comprimere, & paulatim confringere, Palladius & Columella ex Magone docent: minus frangere vires, ideoque tutius esse in tenera ætate existimauerim, minus etiam effœminare: cum testes eis non omnino demantur, sed atterantur tantum. Id quod testibus iam ætatis progressu durioribus, vt difficilius, ita nimio cum dolore fieret. Hominem ita castratum Græci θλασίαν (vel θλαδίαν quod minus placet) vel θλιβίαν appellant, à contritis contusisque coleis. Hic modus quoniam sine ferro fit, nec tantum dolorem affert, nec sanguinem profundit, non pugnat illis qui anniculos aut bimos demum castrari volunt: intelligunt enim illi de castratione ferro aut cauterio facta. Varia spadonum inter homines genera, Alciatus in libro de verborum significatione proponit. Paulus Aegineta libro 6 cap, 68. duplicem castrandi modum explicat, alterum κατὰ θλάσιν

id est

id est per contusionem, alterum κατ' ἐκτομήν, id est excectionem. Posterior ad Aristotelis etiam verba lucis non[illegible] afferret, is huiusmodi est: Castrandus in sedili resupinatur, & scrotum cum testiculis sinistræ manus digitis premitur: & per scrotum ita extensum duas lineas rectas, per vtranque testiculum vnam, scalpello incides: vbi exilierint testiculi, cute detracta excidentur, ita vt tenuissimum solum naturale vasorum commercium relinquatur. Atque hic modus, eo qui per contusionem fit, magis probatur. Nam quibus testes solum contusi sunt, nonnunquam Venerem appetunt: nimirum quòd pars aliqua testiculorum contusionem subterfugerit, Hæc Aegineta: qui de contusione etiam scribit, eam in infantibus solum fieri solere, &c. Quod sequitur apud Aristotelem κατακλίνοντες καὶ ἀποτέμνοντες τοὺς ὄρχεις, &c. sic verto, Vitulis resupinatis, scrotoque inciso, testes per inferiorem scroti partem exprimunt (& abscindunt vel excidunt, quod deest in Græco: addendum igitur, καὶ ἐκτέμνουσι, vel simile verbum:) deinde neruos à quibus pendebant, quàm penitissimè fieri potest sursum recondunt. Quod Aristoteles dixit, ἀποθλίβουσιν, id est digitis vel instrumento aliquo extrudunt. Aegineta sic effert: ἐκπηδώντων [illegible] οἱ δίδυμοι, ἐκπυρηνέσθωσαν. Propriè sanè ἐκπηδᾶν dicemus τὸ ἐκθλιβόμενον, vt pomorum nuclei digitis expressi. Græci ἐκπυρηνίζειν vocant proprio & eleganti vocabulo. Albertus Magnus totum hunc locum sic reddidit, Prosternitur ad terram vitulus, & diuiditur corium oschei, & exprimuntur testiculi, & ligantur nerui testiculorum fortiter: & tunc abscinduntur testiculi, & eriguntur (id est sursum reponuntur) radices neruorum, cineribus iniectis in vulnus: Et si coquantur (id est vrantur) nerui, melius erit contra sanguinis fluxum. Quæ pleraque ad Aristotelis sententiam quadrare puto: quanquam de suo adiecit neruos (scilicet cremasteres) præligari, ex vulgi experientia nimirum: Nam quòd cineres pro capillamentis supponit, cum veteres rei rusticæ authores in hoc imitetur, facile condonabimus. Nam & in libro de simplicibus medicamentis ad Paternianum, qui inter nothos Galeni circumfertur, ita legimus cap. 148. Cinis in recentia vulnera penitus infarctus, sanguinem sistit: ideoque omnibus pecoribus castratis cinis impositus prodest, omnibusque abscissis. Theodorus Gaza pro κατακλίνοντες legisse videtur καθέλκοντες, cum non opus esset quicquam mutare. Obscurum est etiam quod vertit, Et si inflammatur, ignem adhibent scroto, & respergunt: Primum enim loco inflammato, ignem vel cauterium adhibere, verè est ignem igni addere, & augere malum: deinde quod inflammationem respergi ait, nec quisquam vnde vel quonam medicamento ea respergi debeat ex verbis eius intelligere queat, reprehensione dignum mihi videtur. Pastores (inquit Niphus μεταφράζων Aristotelis verba, vt aliquo modo Gazæ translationem fulciat) puluerem aut aliud medicamentum ad hoc præparatum inspergunt. Sed absurdum est Aristotelem remedij inspergendi nomen tacuisse putare, præsertim cum eo omisso, obscura & ineptæ constructionis relinquatur oratio. Albertus Magnus ridicule simul & indocte sic vertit: Si autem apostema acciderit in loco illo, puluerizatus testiculus & loco suprapositus, erit conueniens cura ipsius. Mihi post κατακαύσαντες distinguendum videtur, non post ὄρχεις vt Gaza fecit: & ita vertendum: Quòd si locus inflammetur, vrunt, & scroto inspergunt: intelligo autem idem remedium quod proxime vulneri infarciendum dixerat, nempe τρίχας, id est capillamenta, aut lanas. Lanæ enim, Dioscoride teste, vulneribus à principio statim ex aceto, oleo, vinóue vtiliter imponuntur, &c. crematarum præterea cinis crustas inducit, carnem excrescentem cohibet, & ad cicatricem vlcera perducit. Ab initio igitur, vbi sistere tantum sanguinem oportet, lana mollis simpliciter adhibetur: deinde vbi locus intumescit (quod Aristoteles φλεγμαίνεσθαι dixit, vt conijcio: sæpe enim hoc verbo Græci parum propriè vtuntur) & pus colligitur, vehementiore remedio, siccante expurganteque opus est, quod quidem non amplius lanæ, sed vstarum cinis præstare potest. Postremo in citato Aristotelis loco vltima verba ἐὰν ἐκπυηθῶσι τὸν φανερὸν συγγένωσι, procul dubio sic restitui debent, ἐὰν [illegible] ἐπιστρέφοντας, ἐπιφύωσι: cum ex simili loco Aristotelis libri 1. de generatione animi. cap. 4. tum ex Gazæ conuersione, & Columellæ Palladijque verbis confirmari potest. Hæc hactenus dixerim super vitulorum castratione, non tam reprehendi & emendandi aliorum scripta, quàm negotium ipsum clarius explicandi instituto.

Apes ex vitulis aut iuuencis, &c. quo modo generentur, in apum historia prosequemur. Apes creduntur non fugere, si stercus primogeniti vituli adlinamus oribus vasculorum, Palladius. Caseus fit lacte coagulato, hœdino imprimis vitulorúmue coagulo, Plinius. Pelles vitulinæ ad varios vsus parantur, vel cum pilis, vel ijs detractis: & vel diuersis coloribus tinctæ, vel natiuo relictæ, ad culeos, peras, tibialia præsertim mulierum in Germania: vestiuntur eisdem libri, mira elegantia, præ cæteris enim nitorem leuoremque politæ admittunt.

F.

Vitulos lanij ad cultrum emunt, Varro. In omni animalium genere, carnes vetulorum duræ, siccæ, & concoctu difficiles sunt: iuniorum contra, humidæ, & molles, atque idcirco commodius concoquuntur: his tamen exceptis, quæ vbi in lucem æditæ sunt, protinus in cibo sumuntur. Nanque omnes eiusmodi muccosæ sunt, ac præcipuè quæ suapte natura humidiore sint carne, vt agni & sues: verum hœdi & vituli, vt qui natura sunt licciores, multò melius concoquuntur nutriuntque, Galenus in libro de boni & mali succi cibis. Ex eiusdem libro 3. de aliment. facult. supra in Boue de vitulina carne iudicium recitauimus, nempe quod bubulæ præstet & facilius concoquatur. Ex pedestribus animalibus suilla caro probatissimus cibus est, dein hædina, mox vitulina, Idem. Gaynerus in cura ischiadis, conuenire ait in cibo, vitulos lactentes à secundo ad quartum mensem. Omni tempore anni conueniunt hominibus temperatis aut calidis carnes hœduli lactentis aut vituli, si possunt haberi, Arnold. de conseru. sanit. Vituli vaccarum illarum, quas lactis tantum & casei causa nutrimus, quindecim à partu diebus elapsis occidendi sunt: carnes eorum temperatæ sunt & faciles concoctu, salubresque illis qui vitam degunt otiosam, Petrus Crescent. Hanc itaque non iniuria mensæ nobilium crebro repetunt, Platina. Assiduos habeant vitulum tua prandia in vsus, Cui madida & sapida iuncta tepore caro est, Bapt. Fiera. Elixatur vitulina vt reliquorum pecorum caro: quidam vt appetitui consulant excitando eodem ferè modo quo pisces coquunt, in qua primum elixant despumantque, & saliunt (parcius autem ea saliri conuenit, in quibus ius magna ex parte feruendo consumi debet) & cum semicocta videtur, vinum affundunt, deinde cepas per transuersum concisas, postremo cum parum iuris iam superest butyrum feruefactum: aliqui butyro in sartagine farinæ aliquid addunt, & aceti modicum, & croceum ex aromatibus pollinem, ipsasque cepas. Similiter etiam exta parantur, sic voco arteriam cum pulmone, corde & iecore cohærentibus: Germani in vitulo priuatim *das gruck*, nostri etiam *griel*: Apponuntur enim aut simpliciter eliza, aut condimentario iure cum vino cocta, vt de carne iam diximus: sed ius illud cum carne semper coqui solet donec modicum supersit: cum extis vero interdum relinquitur copio-

lium & aromatibus cum croco adiectis pani ... dissecto in patinis infunditur (*eingriebsuppen*) idque inter lauta etiam primæ mensæ fercula numeratur. Ventrem cum intestinis vituli Germani priuatim in vitulis & hœdis nuncupant *das kröß*: quæ iidem elixa & aromatibus condita initio mensæ apponunt. Elixatur & vituli caput a l prima fercula prandiorum, idque arietino longe præfertur, pre lo superans seiqui altero. Cerebrum inde se... o lim etiam in aqua modicè coctum, mox tunicis liberatum, in vi no coquitur, & inspergitur aromatibus: Sunt q i cum lacte mixtum & cepis minutatim incisis, butyro frigunt, & aron at bus condiunt. De vitulina carne sa... li nda supra in B oue d xi: relinquitur autem cum sale in vasis ferè non vltra diem antequam suspendatur in caminum. Gelu in patina fictum ex pedibus vitulinis, tum metaphren. seu dorsi superioris carnib. Pedes etiam elixi c... n aceto & pipere eduntur: vel friguntur cum butyro inuoluti confractis tudicula ouis. Cibi leues sunt pinguis caro & quæcunque glutinosa est: Quod ferè quidem in omni, quæ domestica sit, præcipuè tamen in vngulis te... iculisque suum, in petiolis capitulisque hædorum & vitulorum & agnorum, omnibusque cerebellis, item lacte. Celsus. Apicius libro 8. cap. 5. vitulinæ carnis varios apparatus præscribit, his verbis: In vitellina fricta: Piper, Ligusticum, apij semen, cuminum, origanum, cepam siccam, vuam passam: mel, acetum, vinum, liquamen, o eum, defrutum. In vitulinam siue bubulã cum porris succidaneis, vel cepis, vel colocasiis: liquamen, piper, laser, & olei modicum. In vitulinam elixam: Teres piper, ligusticum, careum, apij semen: suffundes mel, acetum, liquamen, oleum: calefacies, amylo obligas, & carnẽ perfundes. Aliter in vitulina elixa: Piper, Ligusticum, fœniculi semen, origanum, nucleos, caryotam: mel, acetum, liquamen, sinapi & oleum. Elixum esse debet vituli pectus: Dorsum tamen seu spina assaturam requirit: Coxas eiusdem in pulpamentum rediges. Platina.

Artocreas quomodo paretur ex carne vituli, &c. Platina libro 8. cap 36. his verbis docet: Aut vituli aut hœdi aut capi carnem elixabis: elixam & eneruatam, minutatim concides, & in mortario tundes. Huic deinde parum casei recentis, tantundem veteris & triti, parum petroselini & amaraci concisi, oua quinque bene d fracta, abdomen porcinum, aut huber vitulinum concisum, modicum piperis, pluscolum cinnami, minimum gingiberis, tantum croci vt colorem concipiat, addes. Curabis concoquatur eo modo, quo albam diximus Hoc edant Scaurus & Cælius, qui nimiam macilentiam cum obesitate libenter permutarent. Vehementer enim alit, corpus obescat, hepar iuuat, obstructionem tamen & calculum facit. Et lib. 6 cap. 9 Pastillum ex vitulo alijsue cicuribus animantibus hunc in modum parat: Cicures (inquit) appello, omnia quæ domi aluntur, vt vitulum, capum, gallinam & similia. Ex his pastillum sic facies, Carnis macræ quantum voles sumito, minutatimque gladiolis concidito. Vitulinum adipem cum aromatib. huic carni bene misceto, inuoluta crustillis in furno coquito. Cocta vbi fuerint, duo vitella (vitella in plurali numero genere neutro sæpenumero profert) ab albore ouorum excreta cum modico agrestæ, cumque iure perpingui bene tudicula agitata, in pastillum infundes. Sunt qui modicum croci ad speciem addant. Fieri & hic pastillus in patella bene vncta, etiam sine crusta potest: capum, pullastram, & quicquid voles, integrum & in frusta concisum. In pastillo pro voluptate optimè coques. In hoc & multum alimenti inest: tarde concoquitur, pauca recrementa in se habet: cor, hepar, & renes iuuat, obesat, ac ventrem *ciet. Et mox ibid. cap. 12. Pastillum (inquit) in olla sic facito: Carnem vitulinam cum adipe minutatim concisam, in ollam ponito: pipiones & pullos si voles, adjicit. Ollam ipsam ad carbones longe à flamma, ne concitatè efferueat, ponito. Vbi ebullire occeperit, despumato: passulas deinde imponito. Cepã postremo minutatim concisam, cum larido frigito: Frictam in ollam indito. Vbi omnia propè cocta existimaueris, agrestam & aromata suffundito. Sunt qui & duo vitella ouorum bene agitata cum agresta infundant. Multum alet, tarde concoquetur, nauseam faciet, stomacho nocebit, hepar & renes concalefaciet, sperma augebit, caput & oculos lædet. Idem Platina eodem lib 6. cap. 8 In pulpam vitulinam. Ex coxa vitulina carnem macram abscindito, in frusta oblonga & subtilia concidito: batutoque cum gladioli costa, ita ne rescindantur: statimq; sale & fœniculo trito suffundito: amaracum deinde ac petroselinum cum larido bene concisum, & aromatibus sparsum super pulpas extendito: easq; statim inuolutas in veru ad ignem ponito: ne nimium desiccentur, caueto: coctas conuiuis statim appones. Multum alet, corpus solidum reddet, pauca recrementa relinquet. In pulpam Romanam, ca 19. Carnem vitulinam in frusta non maiora ouo ita concidito, ne alterum ab altero rescindatur: salemque ac coriandrum, aut fœniculum tritum statim inspergito: aspersam, inter duas tabulas aliquantulum opprimito. Veru deinde traiecta cum tessala laridi, ne se contingant, néue nimium desiccentur, ad ignem voluito, donec coquantur. Multi hoc est & grossi alimenti, tarde etiam concoquitur, & aluum astringit. Et subinde cap. 20. Efitium ex pulpa: Ex coxa vitulina pulpam accipito, eamq; vel cum adipe eiusdem, vel cum larido minutatim concidito. Amaracum & petroselinum contundito, vitellum oui cum caseo trito tudicula agitato, aromata inspergito, corpus vnum facito, ac omnia cum ipsa carne misceto. In omentum deinde vel porcinum vel vitulinum tessellatim incisum, hoc pulmentum ad oui magnitudinem inuoluito, ad focum in veru lento igne decoquito. Mortadellam vulgares hoc esitium vocant, quod certe parum incoctum quàm nimium, suauius est. Tarde ob hanc rem concoquitur, obstruit, calculum creat, cor tamen & hepar iuuat. Rursus cap. 22 Farcimina: Pulpæ vitulinæ atque adipi suillæ bene tunsæ, tritum caseum tum veterem tum pinguem, aromata bene tunsa, duo aut tria oua tudicula agitata: salis tantum quantum res ipsa requiret, & croci quo crocea fiat, admiscebis: admixtaque in intestinum bene lotum, & perquam tenuatim productum, injicies. Cocturam in cacabo requirunt. Bona non nisi biduo durant. Seruari tamen in dies quindecim aut plures poterunt, si plus salis & aromatum addideris, siue ad fumum desiccaueris. Et cap 30. Caput vitulinum aut bubulum, inquit, aqua calida depilato, vt suem consuesti, si elixum voles: vbi coctum fuerit, in alliatum mergito: si assum placuerit, repletum aromatibus, allio ac plerisque odoriferis herbis, in furno decoquito. Et mox cap 31. In cerebrum vitulinum: Ex capite elixo ac cocto cerebrum erues, cum quo duo vitella ouorum tudicula bene agitata, modicum piperis, parum agrestæ, salis quantum sat erit, miscebis. Mixta hæc omnia in sartagine cum liquamine tantisper friges, donec quod breui fiet, concreta simul fuerint. Comedi cito hoc pulmentarium debet: vbi refrixerit, nil insipidius. Item cap. 35. In ventriculum vitulinum: Vitulinum ventrem in angulo leniter perforato, stercusque ac sordes omnes eximito: in lotum ventrem, hæc quæ dicam, indito: Ex caseo veteri oua quatuor bene facta (fracta) parum piperis leniter tunsi, croci modicum, passulas integras petroselinum, amaracum, mentã concisam. Mixta omnia & in ventriculum clausa, in cacabo bene coquantur. Et cap. 26 Pulmentarium in carbone: Carnem macram ex coxa vitulina in buccellas non nimium subtiles concisam, culti costa contundito: sale deinde & fœniculi semine bene trito vtrinque aspersam, inter duas tabulas per dimidium horæ comprimito. Inde in craticula ad carbones concoquito, in vtranque partem crebro vertendo

[illegible]stendo, addendoque thessellas lardi, ne igne inarescat. Coqui non admodum hoc pulmentarium debet: calidum item continuo apponatur, quo magis appetentiam & desiderium bibendi exciet. Hoc Bibulus vtatur, qui sitim in se demortuam quærit. Idem 5.15. Non displicuit mihi Palelli hospitis nostri patina, qui pedes vitulinos bene lotos, & coctos cum iusculo aromatibus inspersos, in cœnam more Romano a[illegible]lit. Indium quoque aliquid ex aceto putârim: adeo appetentiam excitabant. Apponi hæc patina prima mensa consueuit. Boni & facilis extat alimenti: pectori confert, tussim lenit, meatus vrinæ exulceratos sanat, dysentericis prodest. A medicis tamen anteriores magis quàm posteriores, animalium partes probantur. Esitium ex abdomine porcino aut vitulino parandum, ex eodem Platina referemus in Porco. Genus farciminis quod nostri vocant cerebri farcimen (cerebrum enim cum condimentis recto intestino bouis aut vituli infarcitur) supra in Boue descripsi. Circumfertur liber quidam Germanicus coquinarius, vbi eduliorum ex vitulo apparatus aliquot præscribuntur, quorum nomina hæc sunt, *Leberfultz von kalbs gelüng, Lungenküchlin, Gebachens von kelberlungen, Holbraten von kalbfleisch.*

G.

Caro vituli recentia vulnera non patitur intumescere, Plin. Caro vitulina recens cum aceto cocta madidaque alis imposita, fœtorem hirci deterrimum tollit, Marcellus. Ad hominis morsus carnem bubulam coctam imponunt: efficacius vituli, si non ante quintum diem soluant, Plinius: & alibi, Canis rabidi morsu facta vulnera circuncidunt ad viuas vsque partes quidam, carnemque vituli admouent, & ius ex eodem carnis decoctæ dant potui: aut axungiam cum calce tusam, scilicet admouent. Cornel. Celsus lib. 5. cap. 27. agens de curatione com[illegible] muni aduersus omnes morsus serpentium: Si neq; qui exugat (inquit) neque cucurbitula est, sorbere [illegible] anserinum, vel ouillum, vel vitulinum, & vomere. Vituli ius vulgariter datum, inter auxilia cœliacorum & dy[illegible]tericorum tradunt, Plinius. Carnem vituli si cum aristolochia inassatam edant mulieres circa conceptum, [illegible] parituras, promittunt, Plin. Vituli cornua decocta contra aconitum, Nicander.

Feminum vituli cinis sordida vlcera, & quæ cacoethe vocant, è lacte mulieris sanat, Plinius. Ex [illegible]tulorum cerebro (medulla Galenus) fit pessarium mollificans apostemata matricis & duritiem eius, Rasis.

Medullæ animalium vim habent dura & scirrho affecta corpora molliendi siue musculi, siue [illegible]ue ligamenta, siue denique viscera, indurauerint. Semper autem optimam expertus sum ceruinam, de[illegible] corum seu vitulinam. Hircorum vero & taurorum acrior est magisque desiccat, vnde fit vt scirrhosas duritie[illegible] soluere non valeat. Cæterum ex vitulina & ceruina medulla, pessi etiam mollientes ad matricis quædam [illegible] componuntur: & pharmaca ex medulla confecta molliendique vi prædita foris quoque vtero impon[illegible]. Accipitur autem non tantum ossium medulla, quæ verè medulla est, sed ex spina quoque dorsi, quæ [illegible]cior squalidiorque est, & eam ob causam seorsim vtrasque repono, Hæc Galenus lib. 11. de facult. [illegible] plura mox inferens de recondendi & seruandi medullas ratione. Communis ratio medullarum est: (P[illegible]bis vtor) Omnes molliunt, explent, siccant, excalfaciunt. Pro his verbis in Dioscoride legimus, Ἅπαντες [illegible] λακτικοί, ἀραιωτικοί, θερμαντικοί πληρωτικοί ἑλκῶν. Pro θερμαντικοί legendū ξηραντικοί cum Plinio: Dios[illegible]ridis [illegible]terpretes nostri seculi calfacere ex Plinio transferunt: verū de Græco textu emendando nullus meminit [illegible] ijdem rarefacere transferunt: & recte quidem meo iudicio fecerunt, quod non in hac etiam voce Plinium [illegible] sint, qui ξηραντικοί legit. medullas autem siccare, neque ratione neque authoritate vlla mihi [illegible]. Q[illegible] enim malactica, id est mollientia ea proprie dicantur, quæ calfaciunt, exiccant, sed vtrumque moderate [illegible] tamen calfaciendo ea quàm siccando primi ordinis modum excedere posse scio. Nam Galenus mollienti[illegible] rens pus mouentibus: hæc æqualem calorem ei qui in homine secundum naturam est efficere docet [illegible] maiorem. Proinde vt mollientia pleraque, ita medullas maxime, calfacere absolutè dici potest ([illegible] iudicium) siccare non item: nisi cum additione quod moderatè omnino & in primo ordine. Nihil enim eorum quæ scirrhi in morem indurata sunt (inquit Gal.) vel valide siccantibus, vel excalfacientibus [illegible]. Similiter ἀραιωτικὰ, id est rarefacientia Galenus calida moderate & tenuium partium esse scribit [illegible] ξαίνειν, id est & minimè siccare: non quod non siccent, sed quòd minimum siccent. cuius generis chamæmæl[illegible]scit, ordine primo calidum & siccum. Verum Dioscorides, qui non raro Græcis vocabulis abutitur [illegible] secundas medicaminum facultates, hac etiam voce rarefaciendi pro laxandi abusus [illegible] medullæ: molliunt enim medullæ quæ dura sunt, laxantque intensa, magis quàm rarefaciant densa, aut [illegible] obstructa aperiant, præsertim cum pinguiusculæ sint & emplasticæ facultatis nonnihil habeant, recentes [illegible] medullę natura in ruminantibus ad seuum, in cæteris ad adipem. Quamobrem rectè Galenus vbi [illegible] medullis agit, non calfacere, non siccare, non rarefacere aut aliud tale eas præstare scribit, sed mollire tantum: quanquam & διαφορεῖν id est dissoluere obiter eis tribuit non satis propria significatione. In translatione Serapionis pro ἀραιωτικοί habetur resolutiuæ, & pro θερμαντικοί, sedatiuæ: vnde hoc saltem constat olim etiam hunc locum incertæ lectionis fuisse, vt minus mirum sit Plinium quoque & Dioscoridem, qui ab alijs nimirum hæc describere, non eodem modo legisse. Porrò quod Plinius medullam explere, Dioscorides vlcera explere dixit, nec ipse recte dictum existimo, nec apud vllum ex probatis inuenio medicis. Nam quæ sarcotica, id est carnem generare & vlcera explere proprie dicuntur, siccare modice & abstergere sine morsu debent: ego vero nullam in medullis abstersionem teneo. Fieri quidem potest vt per accidens aliquando carnem inducant, præsertim cum alijs mixtæ. Multa enim per se lædunt, alijs admista eundem affectum sanant. Quod sarcoticis etiam contingit. Oleum sordes colligit, sic & cera: ærugo rodit: tria hæc mista, carnem regenerant, magis etiam si quid sarcotici adiungas. Scio Plinium commendare medullam ceruinam aut vaccinam ad vlcera oris, sed cum resina: item vituli vel bouis ad dysentericos, sed alijs admixtis: & vitulinam priuatim ad exulceratas vuluas cum feno, quibus tamen alia ratione quàm sarcotica prodest: aut si illa quoque interdum, per accidens tamen. Sed satius hisce relictis, veram medullarum facultatem ex Galeni verbis superius recitatis addiscere: quibus hæc addi possunt, Medullis (vt etiam adipe) recentibus laxando, veteribus insuper discutiendo vtendum esse. Medullarum (inquit Dioscorides) probatissima est ceruina, mox vitulina post hanc taurina, tum caprina & ouilla. Laudatissima (inquit Plinius) ceruina, mox vitulina, dein hircina & caprina. Curantur ante autumnum recentes lotæ, siccatæque in vmbra per cribrum. Dein liquatæ per lintea exprimuntur, ac reponuntur in fictili locis frigidis. Vide etiam Dioscoridem quomodo ad vsum parandæ sint medullæ. Vituli medullæ cum pari pondere ceræ & olei, vel rosacei, addito

ouo, duritiæ genarum illinuntur, Plinius. Marcellus paulo aliter, Medulla (inquit) cum cera & oleo rosaceo æquis ponderibus liquefacta, & permixta, & ad emplastri modum imposita, duritias palpebrarum, & si qua illic in modum pilularū nascuntur, cōmollit ac discutit, Marcel. Vituli medulla admixto cumino trito infusa prodest in aurium dolore & grauitate, Plinius. Simile remediū vide mox in sequo. Recens vituli medulla cū cymino contrita infusaq; quamuis magnos dolores auriculæ statim releuat, & intra triduū tollit, Marcell. ex quo in Boue etiā dixi, bubulinam (sic legitur) vel taurinam medullā liquefactam, tepentemq; in fusam auribus, plurimū prodesse. Medulla vituli, vel si vaccina sit, vlcera oris ac rimas emendat: Plin. Vituli aut bouis medullæ excoquuntur cū farina & cera, exiguoq; oleo, vt sorberi possint, pro cœliacis & dysentericis: Medulla etiā in pane subigitur, Plin. Marcellus item vaccinam, cū farina tenui subactam, & instar excocti panis in cibo datam, mirè dysentericis sanare scribit, maximè si & caseus bubulus recens manducetur. Manantia verendorum vlcera sanat seuum cum medulla vituli, Plin. Medulla vituli in vino ex aqua decocta cū seuo exulcerationibus vuluarū imposita prodest, Plin. Componūtur ex ea medicamenta ad molliendū vterum, tum foris applicanda, tum pessis indita, ut ex Galeno supra recitaui.

Vitulinum pingue quomodo odoramentis imbui debeat, copiosè explicatum est supra in Tauro ex Dioscoride. Idem quomodo à putredine conseruetur, vide in Anserino ex Dioscor. Vitulinum adipem aliquantum astringere Dioscorides scripsit, vide supra in bubulo adipe. Seuum vituli cum sale subactum vtilissime adhibetur pityriasi. Marcel. Cum sale tritum capitis vlceribus vtilissimum est, Plin. Adipe vituli si palpebras crassiores perunxeris, extenuabis eas, & ad sanitatem perduces, Marcel. Seuum vituli cum anseris adipe & ocimi succo, genarum (palpebrarum) vitiis aptissimum est, Plin. Idem remedium alibi ad aurium dolorem & grauitatem commendat, Plinius: & Marcellus quoque, qui tepidum infundi iubet. Et rursus alibi in Plinio idem remedium (nisi quod nihil differre ait, vitulinę an bouis seuum capiatur) vlcera oris & rimas emendare docet. Est & alia mixtura (inquit) seuo vituli cum medulla cerui, & albæ spinæ foliis vnà tritis: Idem præstat & medulla (videlicet vitulina) cum resina, vel si vaccina sit. Vituli adipem succo ocimi adiecto, si pariter tepefactum auriculæ infuderis, amarissimo incommodo laborantem continuo liberabis, Marcellus. Cuminum syluestre auribus instillatur ad sonitus atque tinnitus, cum seuo vitulino vel melle, Plinius: Quid si legas? vel medulla, vt supra habuimus ex eodem autore, & Marcello quoque. Vituli adeps ex fœmina (id est vitula: sed malim ex femine, vt paulò post ex inguinibus) sublata, cum aquæ cotylis tribus decocta, & sorbitionis more sumpta, cœliaco plurimum prodest. Marcellus. Datur & seuum vitulinum aut bubulum, dysentericis & cœliacis, Plinius. Ad dysenteriam, Omentum vitulinum vel taurinum sartagine excalefactum pectini & genitalibus impositum mirè medetur, Alexander Benedictus. Omentum vituli calfactum in patella totum applica circa renes, prouocat enim vrinam, Leonellus. Butyrum adipes anserinus, vitulinus, porcinus apud Gal. lib. 9. κ. τ. π. miscentur medicinis ad sedem. Manantia verendorum vlcera sanat seuum cum medulla vituli in vino decoctum, Plinius. Inflationibus in sede seuum vituli auxiliatur, maximè ab inguinibus, cum ruta, Plin. Medulla vituli in vino ex aqua decocta cum seuo, exulcerationibus vuluarum imposita prodest, Plin. Testium tumor, cum seuo vituli, addito nitro cohibetur, Plinius. De eodem remedio Marcellus, Adeps vituli (inquit) & nitri modicum, vnà permixta, & ceroti modo imposita testiculis, tumores omnes & dolores persanare dicuntur. Vngues scabros seuum vituli emendat, Plinius. Sal prodest contra incipientes verrucas cum seuo vitulino, Plin. Author quidam obscurus ex Plinio citat, seuum vitulinum podagricis & articularis morbis prodesse: quod ego apud Plinium non de seuo, sed fimo vitulino, nec eo simpliciter, sed eius cinere legi, vt inferius recitabo. Leporino coagulo pares habent vires, hœdi, agni, &c. & vituli coagulum, Dioscor. Lethargicos coagulum vituli adiuuat in vino potum oboli pondere, Plinius libro 32. qui totus est de aquatilibus, proinde hoc in loco non vituli terrestris, sed marini, coagulum accipiendum est. A recentibus & calidis adhuc vituli extis (id est arteria, pulmone, corde & iecore) minutatim concisis, liquor in vasis chymisticis elicitur, cui æquales partes saluiæ & melissophylli liquorum similiter extractorum, admiscentur: inde membra frigida, vel resoluta, vel tabida, mane & vesperi aliquandiu perfricantur, & mox calidis pannis inuoluuntur. Iecur vituli masculi, & tantundem foliorum saluiæ, minutatim pariter conciduntur: collectus inde stillatitius liquor potui datur tum viris tum mulieribus, qui durum tumorem transuersum in imo ventre supra pudenda perceperint. Vincit lepras ac furfures vitulinum fel, cum semine cunilæ ac cinere è cornu ceruino, si canicula exoriente comburatur, Plinius. Felle vituli caput perunctum lendes exterminat, Marcellus. Alopecias sanat vrina hominis vetus, si cyclaminum adijciatur, & sulphur: efficacius tamen & vitulinum fel: quo cum aceto calefacto tolluntur & lendes, Plin. Fel vituli calefactum cicatrices extenuat: Medici adiiciunt myrrham & mel, & crocum, æreaque pyxide condunt: aliqui & florem æris admiscent, Plinius libro 28. in fine capitis 18. imperitissimè ad cicatrices cutis referens, cum ad oculorum cicatrices tantum pertineat, quod vel ipsa medicamentorum ocularium materia monere ipsum debuisset. Idem medicamentum Marcellus Empiricus inter oculorum remedia his verbis describit: Fel vituli diligenter collectum ad cotylæ mensuram in vas æreum mittitur, tenuique igne admoto ita excoquitur vt spissetur, deinde mellis boni tantum mittitur, quantum fellis illius decocti remanserit: adiciuntur postea myrrhæ tritæ drachmæ duæ, & croci vna, & æris flos pauxillum ac postea simul omnia diu coagitata, ad tertias decoquuntur: quod medicamen in pyxide ærea debet reponi, satis vtile & leucomatis & cicatricibus, & omnibus vitiis oculorum, si assidue inde & opportunè inungantur. Cum felle vitulino & aceto pari mensura serpentis senectus, id est exuuiæ decoctæ, & lanula madefacta medicamentum auriculæ insertum, maximæ vtilitatis esse creditur, si prius fermenti aqua de spongia aurem foueris, Marcellus. Ex eodem malagma ventri soluendo de felle taurino vel vitulino parandum, iam in Tauro scripsi. Vitulinum fel si in purgationibus fuerit sub coitu aspersum vuluæ, etiam duritiam ventris emollit, & profluuium minuit vmbilico perunctio, atque in totum vuluæ prodest. Modum statuunt fellis pondere denarij ad apij tertiam, ammixto amygdalino oleo, quantum esse satis apparet hoc in vellere imponunt. Masculi fel vituli, cum mellis dimidio tritum seruatur ad vuluas, Plinius. Lien vituli in vino decoctus, tritusque & illitus, vlcuscula oris sanat, Plinius. Ad lienem sedandum, emi lienem vituli quanti indicatus sit, iubent magi, nulla pretij cunctatione, quoniam hoc quoque religiose pertineat: diuisumque per longitudinem annecti tunicæ vtrinque, & induentem pati decidere ad pedes: dein collectum in vmbra arefacere: Cum hoc fiat, simul residere lienem ægri vitiosum liberarique eum morbo dicitur, Plinius. Gluten vitulinum aceto remissum, admixta modica calce vi-uo, vt crassitudinem mellis habeat, illines locis leprosis, atque illic siccari medicamen permittes, efficaciter proderit, Marcellus. Lichenas oris præstantissimè vincit glutinum factum à genitalibus vitulorum, liquatum aceto cum sul-

cum sulphure viuo ramo ficulneo permixtum, ita vt bis die recens illinatur: item lepras ex melle & aceto deco[illegible] Plin. Simile remedium in Tauro ex taurocolla diximus, quæ & ipsa ex genitali tauri fit. Auribus fractis [illegible]lum è naturis vitulorum factum, & in aqua liquatum medetur, Plinius. Fimo vituli suffiri percussos à [illegible]one prodest, Plinius. Sanguinem sistit fimi vitulorum cinis illitus ex aceto, Plinius. Vlcera quæ sordida[illegible]ta sunt, fimi vitulini cinere & muliebri lacte purgantur, Marcellus. Igni sacro vitulinum fimum recens, vel bu[illegible] illinitur, Plinius. Varicum dolores sedat fimi vitulini cinis cum lilij bulbis decoctis addito melle modi[illegible]que omnia inflammata & suppurationes minantia, Plinius. Verrucas aufert vitulini fimi cinis ex aceto, [illegible] Aestates & quæ discolorem faciunt cutem, fimum vituli cum oleo & gummi manu subactum emendat, Plinius. Oesypum cum melle Corsicano tritum & appositum, abolet de facie omnes maculas; quidam & butyrum addunt: si vero & vituli fimus, & fel caninum misceatur, medicamen vtilius erit, ita vt pariter temperata omnia decoquantur, Marcellus. Idem locus apud Plinium sic legitur, Maculas in facie, æsipum cum melle Corsico, quod asperrimum habetur, extenuat: item scobem cutis in facie cum rosaceo impositum vellere. Quidam etiam butyrum addunt. Si verò vitiligines sint (hic vituli fimum Marcellus habet) fel caninum prius acu compunctas. Melancholicis fimum vituli in vino decoctum remedio est, Plinius Fimum vituli recentem si quis ex vino potui dederit his quos Græci cholericos vocant, manifesto periculo liberabit, Marcellus. Hydropicis auxiliatur fimum vituli masculi illitum: fimi vituli cinis cum semine staphylini, æqua portione ex vino, Plinius. Intestinorum inflammationes discutit vitulinum fimum in vino decoctum, Plinius. Testium tumor cohibetur vituli fimo ex aceto decocto, Plin. Manantia verendorum vlcera seuum cum medulla vituli sanat, in vino decoctum, vel caprinum cum melle rubique succo: Vel si serpant, fimum etiam (vitulinum forte, quod supra etiam ad sordidata vlcera & ignem sacrum facere ostendi, quanquam & capræ stercus cancrosos cum melle mixtum sanare apud Sextum legitur) sed malim de caprino accipere, quod Plinius alibi etiam cum aceto vlcera serpentia curare scribit, at in capra dicam: prodesse cum melle dicunt, aut cum aceto. Plinius. Luxatis recens fimum aprinum vel suillum, item vitulinum prodest, Plinius. Vitulinum fimum recentem articulis laborantibus illines, statim subuenies, Marcellus. Podagris medetur bouis fimum cum aceti fece: Magnificant & vituli qui nondum herbam gustauerit, fimum, Plinius. Articulorum attricis medetur vituli, qui nondum herbam gustauerit, fimum, Plinius. Fimi vitulini cinis cum lilij bulbis decoctis addito melle modico, podagris prodest & articularijs morbis, è maribus præcipuè vitulis, Plin. Si dolor sit & grauitas aurium, vrina capri medetur, vel tauri, vel fullonia vetus calfacta, vapore per lagenæ collum subeunte: admiscent & aceti tertiam partem & aliquid vrinæ vituli qui nondum herbam gustauerit: Fimum etiam, mixto felle eiusdem, Plinius.

H.

Vitulus bos iunior est, à vitulando, id est lasciuiendo dictus: vel vt Isidorus conijcit, à viridi ætate, sicut virgo (aut forte quia Græci vitulos olim ἰταλὰς, & πετάλας, vel πετάλους dixerunt) Vitulus quod Græcè antiquitus itulus aut quod plerique vegetij, quasi vegitulus, Varro. Sic & vitula vacca est viridioris ætatis, necdum enixa: cum primum enim peperit nomine mutato iuuenca aut vacca dicitur. Sed hanc nominum proprietatem Latini non perpetuo seruant. Vergilius Aegloga tertia: Ego hanc vitulam (ne fortè recuses, Bis venit ad mulctram, binos alit vbere fœtus) Depono. Et libro tertio Georgicorum, quos prius vitulos vocauerat, domituræ iam idoneos, hoc versu: Iam vitulos hortare viamque insiste domandi, paulo post iuuencos nominat, Iunge pares & coge gradum conferre iuuencos. Nec poëtæ solum, sed etiam Columella, Talis notæ vitulos (inquit) id est iuuencos vel boues indomitos & rudes, &c. Plinius alicubi vitulum masculum dicit, tanquam aliâs de vitula etiam intelligi potuisset: mihi quidem in cæteris casibus non opus videtur sexus differentiam addere, cum inflectendi ratio vitulum à vitula vbique distinguat, præterquam in datiuo & ablatiuo pluralibus, proinde rectè alibi Plinius vitulis maribus dixit: neque enim ita vitulabus vt equabus apud authores reperitur. Apud Græcos etiam μόσχος generis communis est, authore Ammonio. Apud Theocritum Daphnis Idyllio 9. Ἁδὺ μὲν ἁ μόσχος γαρύεται, ἁδὺ δὲ χ᾽ ἁ βῶς, [illegible] ἀ μόσχος [illegible] ἁδὺ δὲ χ᾽ ὠ νομεύς: lego ἁ μόσχος vel propter carmen. Apud Nicandrum etiam in Theriacis μόσχος πρωτοτόκος dicitur iuuenca quæ primum parit. Cæterum vituli nomen vsurpatur etiam de aliis quadrupedibus maioribus, vt elephantis & balænis apud Plinium. Sic & damalin Græce Photion omne animal vocari existimat in iuuenta. Stultè quidam in Dictionariis suis Vergilium in carmine iam citato, Iam vitulos hortare, &c. vitulos de equis interpretantur, cum proculdubio de boum vitulis illic intelligat poeta. Βοῦν vocamus & vaccam, & taurum, & vitulum aliquando, Io. Tzetzes. Βοῦς ὄνομα [illegible], Varinus. Βοίδιον, & [illegible] apud Varinum & Hesychium, ad vtrunque sexum conuenire videtur, de boue vel per ætatem vel aliter paruo: Latini buculum vel bucolum (vt Columella habet) de mare, de fœmina buculam dicunt. Μόσχος, inquit Etymologus, dictus est vel quod μῶ vocem ædat: ἢ [illegible] τῇ μητρί, ἢ [illegible] (lego [illegible] πρὸς τὰς μητέρας. Τῶν βοῶν τὰ νέα μόσχοι καλεῖται, Poll. diminutiua reperio. μοσχάριον & μοσχίον, & πορτάκιον (malim πορτάκιον, vt à σκύλαξ σκυλάκιον) apud Varinum & Hesychium. Δαμάλεις & πόρτιες, vitulę sunt, neque Venere neque iugo domitæ (vt per antiphrasin δαμάλεις vocentur, contraria ratione quàm δάμαρ pro vxore) πόρτιες autem minores sunt quàm δαμάλεις: vitulis mares lactentes adhuc μόσχοι appellantur, ijdem adulti tauri, Varinus. Vide supra in Boue, ab initio octaui capitis. Apud Varinum δαμάγη vox corrupta est pro δαμάλης. A πόρτις fœminino licet, vox diminutiua fit πόρταξ in masculino genere, & ab hac rursus πορτάκιον, vt iam dixi. Πόρτις pro πόρις abundante τ litera. Dicitur autem πόρις, [illegible] δάμαλις. Varinus: vel potius vt Etymologus & Suidas habent, πόρις ἡ μικρὰ βοῦς, ἡ ἀρξαμένη [illegible], vel [illegible]. Ego porin à par Hebraica voce deduxerim. Apud Oppianum tamen dicuntur [illegible] id est, vituli circa vaccas vbere distentas. [illegible] apud Hesiodum, Varinus. Apud Lycophronem [illegible] legitur per duplex rhô, vt Suidas & Varinus obseruarunt. [illegible] non in alio quàm Varini Lexico reperi. [illegible] δαμαλίζεται, Hesych. & Varinus: Δαμαλίζεσθαι vocẽ nusquam legi, videtur autẽ idem significare quod vitulari apud Latinos, id est lætari, vel iuuenili ter exultare vt vituli solent. [illegible] apud Hesychium & Varinum exponuntur, [illegible]: & quanquam ratio vocis compositæ interpretari postulat pro ijs, qui vitulos humeris gestant: tamen vocabulum [illegible] (pro quo [illegible] per iota legendum puto, id est [illegible] vel [illegible]) facit vt illos etiam qui pueros aut puellas humeris imponunt, vt sæpe per ludum fit, sic appellari putem. Δαμαλείδιον, iuuencula apud Varinum legitur in [illegible] Κυοφορεῖ δ᾽ ἡ δάμαλις μῆνας δέκα, sic legitur in Geoponicis Constantini ex Varrone, pro vacca Venerem experta &

 grauida.

grauida, improprie. Πέζαι μόσχοι, ἤτοι ἐκάλουν τὰς μισθαρνούσας ἑταίρας χωρὶς ὀργάνων, Hesychius. Mallem πεζὰς vt meretrices quæ organa musica non haberent, & organis tanquam equis carerent, πεζαὶ, id est pedites, vtpote ignobiliores dicerentur: quemadmodum & πεζὸν λόγον, id est orationem pedestrem dicimus, cuius comparatione quæ numeris ligatur ἔφιππος quasi equo sublimis vocatur. Πέζαι, μόσχοι, ἑταῖραι αἱ χωρὶς ὀργάνων εἰς τὰ συμπόσια φοιτῶσαι, Varinus. Videtur sane vox πέζαι tum de vitulis boum, tum de meretricibus illis dici posse, vt desit coniunctio καὶ vel ἢ post μόσχοι in Lexicis Græcis. Καλοβοίλη, vt Sigismundus Gelenius obseruauit, ad Germanicam vituli vocem accedit: vt ἰταλὸ (sic enim vitulos olim à Græcis vocatos Varro scribit) Illyricam tele. Ἔρνας, νέας βοῦς Hesychius & Varinus. Ἦνις βοῦς, bos annicula, (ἡ μόνη ἑνὸς ἔτου, mutato ε in η) genitiuum ἤνιδος facit, vel ἤνιος Ionice.

Achæus Eretriensis in Aethone Satyrico sues πεταλίδας dixit, cum vituli proprie πέταλοι dicantur à cornibus, ὅταν αὐτὰ ἐκπέταλα ἔχωσιν, Athenæus libro 9. Cælius ecpetala interpretatur patula, vel parua exiliaque: ego posteriorem interpretationem priori contrariam improbo. Nam vt πέταλον pro paruo reperiatur (quod nusquam fieri puto apud Græcos, præterquam in πέταλις, quas Hesychius exponit palmas paruas & fruticosas) sicut apud Latinos petilum, ἐκπέταλον tamen nunquam hoc sensu accipitur: sed patulum & planum & in latitudinem extensum semper significat, proinde plana & latiora pocula, quales pateræ sunt Latinis à patendo dictæ. & phialæ Græcis, ποτήρια ἐκπέταλα nominant. Quin & folia latiuscula πέταλα vel πέτηλα dicuntur: Et πεταλωτὸν, quod amplum vegetumque fuerit. Inde & sues πεταλίδες, nimirum optimæ, & petasus genus pilei lati, & alia plurima, quæ omnia à verbo πετάω formantur, quod est extendere & dilatare. Et quoniam plana lataque, eadem supino situ esse videtur, πεταλοῦσθαι pro ὑπτιοῦσθαι καὶ γλυφᾶν exponitur Hesychio & Varino: cuius significationis etiam πεταχνοῦται verbum apud eosdem extat, quam scripturam ego non probo. Πεταλίδων, ὑῶν, id est suum (sic enim legendum) per translationem à vitulis, qui πέταλοι dicuntur, Varinus & Hesychius. Ἐκ δὲ τῆς Ὁμηρικῆς πετάλων καὶ ποτήρια ἐκπέταλα, τὰ πλατέα, Varinus. Πετάχνον, ποτήριον, ἐκπέταλον δὲ αὐτὸ, καὶ πέταχνοι, Idem. Πέδαυνα τὰ ἐκπέταλα, καὶ φιλοειδῆ (lego φιαλοειδῆ) πτήρια, Hesychius, & Varinus. Sed hæc super ecpetali significatione sufficiant: præsertim cum ipse Cælius alibi ἐκπέταλα pocula latiora interpretur, quoniam πέταλα folia perampla sint. Debuerat sane eum res ipsa monere ne ecpetala parua exiliaque cornua redderet, aut reddi posse dubitaret. Cum Athenæus sues petalides, id est præpingues saginatosque à petalis, id est vitulis quorum ecpetalia cornua sunt translato nomine appellare testetur. Pingue vero paruo & gracili contrarium est. Ausus est quidam in Lexico Græcolatino ecpetata cornua ramosa exponere, & falsæ interpretationis illius Athenæum testem mentiri. At poterant hominem vtrunque Græci sermonis indoctum oculi sui dolere nunquam sibi ramosis cornibus aut boum aut vitulum visum. Πέταλα, ὀνόματα θήλεια καὶ βοῦς, Hesychius & Varinus: locus mihi parum integer videtur.

Vituli epitheta. Ferox. Templis maturus, Iuuenal. Sat. 12. Imbelles, Stat. 8. Theb. Lactentes, Ouidius Metam. 10. Tener, Horat. 4. Carm. Apud Græcos, Ἀπαλὸς, Νεαλὴς Nicandro, Ἄγραυλοι πόριες Homero Odyss. κ. Ἀκέρωτος Suid. ex Epigr. Mensem principis diei (νουμηνίας) ratione Orpheus nuncupat μονοκέρωτα μόσχον, id est vnicornem vitulum vt in Boue iam explicauimus in H. a. De moscho odorato vel aromatico, quem vulgo muscum vocitant, suo loco tractabo in M. litera. Μόσχος, καυλὸς ἐν ᾧ τὸ φύλλον ἐξήρτηται, Eustath. in Dionys. Moschos & pediculum significat, quo frondes & fructus ramis annexi pendent, qui & petiolus, & à Palladio tenax vocatur, Hermolaus. Μίσχος ὁ ὀρθὸς τοῦ φύλλου κόκκος (lege καυλὸς) Varinus & Hesychius: apud Suidam μίσχος nudum sine interpretatione legitur. Μίσχον etiam pro μίσκον in Hesychio corruptum est, quod vel ordinis ratio prodit. Πέσμα, πίεσμα ἢ μίσχος, ἐστὶ δὲ ἐξ οὗ τὸ φύλλον ἤρτηται, Hesychius: in Varino μίσχος perperam legitur: Suidas non meminit. Dioscorides filicem marem describit his verbis. φύλλα ἐστὶν ἄκαυλα, καὶ ἄνανθῆ καὶ ἄκαρπα, ἐξ ἑνὸς μίσχου περὶ πῆχυν τὸ μέγεθος, hoc est, folia sunt sine caule, sine flore, sine semine, ex vno pediculo cubitali magnitudine. Quod in filice (inquit Marcellus interpres) supra terram extollitur, pediculi foliorum, non caulis rationem habet. Quoniam negato illi semine, merito caulem natura etiam negauit: propter semen enim plerunque caulis est. Rursus in thelypteride, id est filice fœmina, Τὰ μὲν φύλλα πτέριδι ὅμοια, οὐ μονόμισχα δὲ: hoc est, Folia mari similia habet, non tamen vno singularique pediculo hærentia: μίσχον in hac significatione sæpe in Theophrasto legimus: facile autem ab aliis significationibus discernitur, quoniam semper cum folij aut fructus mentione profertur. Μίσχοι putamina & retrimenta pomorum sunt, Pollux. Dicitur & moschos, siue quod idem est oschos, pampinus & capreolus, & claucula, quæ Græci helicas & ligna & clemata, & amphidas quoque appellant, vt Galenus inquit, Hermol. in Corollario, sunt autem hæc verba Galeni ex Glossis in Hippocr. Ὀσχίῳ τῷ περὶ τὸ στόμα τῆς μήτρας ἑλικοειδεῖ ἐπαναστάσει. ὄσχος γὰρ καὶ μόσχος, τὰ κλήματα ἃ καὶ ἕλικας τε καὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ καὶ ἀμφίδεον ὀνομάζει καὶ λέγνα. In Hermolai translatione errores quatuor inuenio: quorum duo forte librariorum sunt, qui ligna pro legna, & amphidas pro amphideon supposuerunt: reliqui ipsius Hermolai, cui errandi ansam dederunt exemplaria perperam vel scripta vel excusa: Nam hæc verba ὄσχος γὰρ καὶ μόσχος, non à nouo initio legi debent, vt in vulgatis exemplaribus leguntur, sed præcedenti voci ὀσχίῳ coniungi: quod vel γὰρ præpositio addita ostendit. Cornarius Galeni verba sic transfert: Ὀσχίῳ, pampinoformi circa vteri osculum eminentiæ: ὄσχος enim & μόσχος, sarmenta & pampini vitis. Idem etiam ἀμφίδεον nominat & λέγνα. Τὸ αὐτὸ, scilicet ὀσχίον, id est, eandem muliebris pudendi partem, Hippocrates alibi amphideon vel legna vocat: helicas autem, id est Capreolos plantarum, Græci nusquam vel amphidas vel legna appellant, vt male conuertit Hermolaus, nequaquam ita conuersurus, si Galeni verba quibus in eodem libello Amphideon & legna ordine alphabetico interpretatur legisset: Ea (vt nos transtulimus) huiusmodi sunt. Amphideon orbiculis extremitas est osculi matricis, similis cucurbitæ labiis: ducta metaphora ab armillis muliebribus, quas Græci à circumligando & in orbem comprehendendo amphidea (ἀμφιδέας τινὰς, Pollux) vocant (Bubalion quoq; vt amphideon, & armillam significat & pudendum muliebre) Et in Lambda, Legna (inquit) osculi matricis oræ vel extremitates sunt, per translationem à legnis id est fimbriis vestium: Has oras alibi amphidea nominat Hippocrates, Hæc Galenus. De Hermolai igitur erroribus constat. In Cornarij translatione non probo quòd ἕλικας & κλήματα pampinos & sarmenta reddit, & helicoides pampiniforme. Melius eo Hermolaus capreolos & claululas Latine reddidit, sunt enim capreoli coliculi intorti veluti cincinni quidam in ipsis pampinis teneroribus, quibus vitis veluti manibus quibusdam (inquit Cicero) adminicula complectitur ac comprehendit: Germani nostri à figura furculas vocant, à qua etiam (vt mihi videtur) clauiculas Cicero & Plinius dixerunt:

Varro

Varro capreolos à capiendo, Græci ab inuoluendo helicas. Plinius etiam crines & viticulas appellat. Pampini autem vitium dicuntur virgæ seu rami foliosi à brachiis vel palmatibus, atque adeo ipsis caulibus, & (vt inquit Plinius) à lateribus exeuntes: Videntur & frondes seu folia vitium veteres quidam pampinos dixisse. Hanc huius vocabuli significationem propriam innumeris testimoniis confirmarem, si opus esset: vbi vero pro capreolo accipi videatur, vnus tantum in Plinio locus est libro 9. Polypi (inquit) pariunt vere oua tortili vibrata pampino: Hic forte synecdochice pampinum pro parte eius clauicula dixit. Sed hoc non defendit Cornarium: nam vbi multa propria vocabula suppetunt, ijs omissis improprio vti nemo laudauerit. Græcum vocabulum κλῆμα, vbique apud authores pro pampino proprie dicto, & palmite, & sarmento legisse memini, pro capreolo nunquam: nec aliter Grammatici interpretantur. Proinde in ijs etiam plantis, quæ nec amplexicaules sunt, neque capreolos habent vllos, oblongos teneriores que, & flagellorum instar flexiles ramulos clemata Græci frequentissimè vocant. Galenus autem hoc in loco κλήματα & ἕλικας coniungit, non tanquam synonyma (nisi quis improprie & per synecdochen clema pro helice capiat, quod apud authores factum non reperio) sed vt oschon vel moschon vocem vtrunque significare doceret. Quanquam ea pampinum & cuiusuis arboris ramulum tenerum proprie significat, helica fortassis improprie, neque enim eo vsu apud authores inuenimus: Latini tamen viticulam vtraque significatione dicunt. Sed his relictis ad rem præsentem: Galeno sermo est de ore matricis, quod quia foris apparet orbiculare (eandem enim ob causam cucurbitæ ori ipsum comparat, & τὸ τοῦ στόματος τῆς μήτρας τὸ ἐγκύκλιον ἄκρον interpretatur) à figura ὄσχιον dici existimat: quoniam & in oschis, id est capreolis, vt ipse interpretatur, figura orbicularis apparet. Mihi certe hæc Galeni interpretatio & oschij muliebris etymologia parum arridet. Alia enim orbicularis figura est oris cucurbitæ, cui aptius extremum muliebre pudendum confertur, ab ipso etiam Galeno: alia vero clauicularum & capreolorum, quæ per spiras & anfractus in se non redeuntes fit. Præterea quod ad rem ipsam, amphideon ab Hippocrate dici totum quod foris apparet mulieris pudendum puto, ideoque in singulari numero poni: partes autem eius vtrinque & oras legna in plurali: oschion vero aliam partem interiorem, nempe prominentem carunculam, quam Græci nympham quoque nominant, quæ interdum adeo excrescit vt ferro secanda sit: hanc recte ἐπανάστασιν, id est partem eminentem dixeris: sed non ἑλικοειδῆ, quod Galenus aut ipse finxit, aut ab alio confictum vsurpauit, nisi meum me in iudicium fallit. Ὄσχιον autem eandem partem non à figura dixerim, vt Galenus: sed quoniam prominet, ὄσχοι enim & μόσχοι vocantur ramuli prominentes, teneri & molles præcipuè: Vnde forsan & oscheo virili, id est scroto nomen inditum, quod Etymologus ἀπὸ τοῦ ἰσχύειν deducit. Videtur autem natura carnem illam quam in viris circa scrotum consumpsit, in mulieribus ad ipsorum oschion quasi alterum scrotum transtulisse. Sed Galeno si errauit, errare facilius fuit, quod tres istæ partes muliebris pudendi omnes coniunctæ loco & circa extremum eius osculum habeantur. Ego Hippocratem virum parci sermonis & propriis vocabulis vti solitum, de re eadem tria diuersa vocabula protulisse vix crediderim. Ὀσχοφόρια celebritas seu festum Athenis fuit, cuius apud auctores, & in primis Plutarchum, crebra est mentio. In Oschophoriis pueri ingenui pubescentes (hi duo erant genere & diuitiis eximij, oschophori dicti, Varinus) eligebantur, qui ferrent ὄσχας, id est ramos ac palmites cum suis racemis (sic Hesychius & Varinus interpretantur) in templum Mineruæ Sciriados. Fuit & Athenis locus Oschophorion nuncupatus, à Phalero non procul, vbi Mineruæ templum fuit, Hesychius & Nicandri interpretes in Alexiph. Ab his Oschophorica carmina dicta, de quibus in primo de historia poëtarum egimus, Gyraldus. Galenus ὄσχον & μόσχον synonyma facit, vt supra dixi, vtrunque in masculino genere: In Lexicis Græcis omnibus ὄσχη fœmininum legitur & exponitur κλῆμα βότρυς ἐξηρτημένους ἔχον : Suidas & Hesychius addunt eandem à quibusdam ὠσχάδα vocari. In neutro etiam genere, multitudinis numero ὄσχεα apud Hesychium & Varinum pro ijsdem palmitibus scribitur.

Μόσχος, ἁπαλός Suidas: nomen adiectiuum pro tenero & nouello. Hinc illud apud Homerum, μόσχοισι λύγοισι, teneris viminibus: Appion & Herodotus translationem esse aiunt à teneris bubus, id est vitulis, ἐπὶ τὰ τρυφερὰ καὶ λυγώδη φυτά, id est ad molles & flexiles plantas (ἐπὶ τὰ τρυφερὰ τῶν βοῶν, lege φυτῶν in Etymol.) Quanquam, vt ijdem addunt, lygos non de qualibet arbore vimen est, sed illa præcipuè quæ Græcis agnos vocatur, Latine vitex vel Amerina salix: habet enim illa præcipue flexiles & vtiles ramulos. Dicuntur etiam per se & substantiue μόσχοι, nouelli ramuli ac teneri in quibusuis arboribus: κλάδοι νέοι, βλαστήματα νεόφυτα, κλαδίσκοι ἢ λύγοι, ἢ θάλλοι ἁπαλοί, Varinus: surculi recens enati, annotina germina & apta insitioni. Forsan & turiones aliquando reddere licebit: sic vocat Columella teneritates summas ipsarum arborum, quæ pecori in cibo conueniunt, vt hominibus etiam ex fruticibus & herbis quos Græci asparagos nuncupant, de quibus Galenus lib. 2. de facultat. alim. Siue aspharagos (inquit) Attico more, siue asparagos dicas, nihil interest. Sic autem vocant omnes ferè Græci τοὺς ἁπαλοὺς καυλούς, id est coliculos teneros, dum crescunt & ad fructum aut semen proferendum pergunt. Producunt sane ἐκβλαστήματα τοιαῦτα, id est germina huiusmodi, tum olera multa, tum stirpes in genere, non ab omnibus tamen illis ad cibum decerpuntur. In brassica priuatim κῦμα quasi κύημα per synæresin appellant: deinde de diuersorum olerum asparagis agens, subijcit: Aliud asparagorum genus est in fruticosis plantis, vt rusco, chamædaphne, & oxyacantha: à quibus differunt (per excellentiam dicti asparagi) regius & palustris (Latinè corruda) postremo bryoniæ, id est vitis albæ asparagi, Hæc Galenus. Cymas de brassica Latini etiam dicunt, Plinius libro 19. Brassica toto anno seritur, &c. cymas à prima sectione præstat proximo vere: is est quidam ipsorum caulium delicatior teneriorque cauliculus. Itali etiamnum cymas aut cymolas vocant: hinc & Germanis natum videtur suum *kymen* & *kymle*. Columella libro 10. Græcorum imitatione genere neutro protulit, Frigoribus caules & veri cymata mittit. Quòd autem μόσχοι de holeribus quoque dicantur, ex Etymologo etiam probari potest, cuius hæc verba sunt μοσχεύεται, τρέφεται, κυρίως τὰ μοσχία, ἤτοι λεπτῶν λαχάνων φυτεία, ἢ φυτῶν, hoc est: μοσχεύεσθαι verbum nutriri & crescere significat: proprie autem dicitur de moschiis, id est teneris holerum aliarúmue stirpium surculis. μοσχεῖα vocat, quæ alij μοσχία: pro λεπτῶν lego ἁπαλῶν ex Suida, qui μοσχεύματα exponit ἁπαλὰ φυτὰ λεπτῶν καὶ λαχάνων. Notandum autem φυτὰ vocem quæ totam plantam propriè significat, per synecdochen pro surculo accipi. In Etymologico etiam φυτὰ potius quàm φυτεία legerim, & δένδρων quàm φυτῶν ex Suida: vt talis sit lectio, μοσχεύεται, τρέφεται, κυρίως τὰ μοσχία, ἤτοι ἁπαλῶν λαχάνων φυτὰ ἢ δένδρων. Verum pro μοσχεύεται etiam, μοσχεύεται mallem: Verbum enim μοσχεύειν, vt inferius dicam, sæpè apud authores legitur, μοσχύειν nunquam, quod sciam. Huc formationis etiam analogia accidit. Nam sicut à ἱππεύς, ἱππεύω, &c. verba in εύω fiunt, sic & à μόσχος μοσχεύω: rarissima sunt in ύω à nominibus in ος, vt à

λεπτὰς ἐκ τῶν. Μοσχία (malim μοσχία paroxytonum, vt moris est in diminutiuis) ἁπαλὰ φυτὰ, id est plantæ recentes: nimirum recens plantatæ vel insitæ, vel potius ipsi surculi, siue ad inserendum idonei, qui & μοσχίδια & μοσχεύματα dicuntur, nec non μόσχοι, vt etiam docuimus. Moschia vocant item Græci conceptacula in cepis quædam semen adseruantia, & ad maturitatem perducentia, Cælius: apud Hesychium & Varinum nihil aliud inuenio quod ad hanc rem, quàm κρομμύου τὸ σπέρμα. (Thallos ceparum vocat Columella 12. 3. vt Beroaldus exponit) Iidem μόσχια interpretantur κρέα μοσχαρίων, id est vituli carnes: in qua tamen significatione penultima per ει. diphthongum scribi debet. Μοσχίδια, germina recentia, & vimina noua ac tenera, item fici nouellæ, id est nuper plantatæ, Varinus. Νέα μοσχίδια συκίδων, Aristophanes in Acharnensibus: interpres exponit μοσχεύματα σύκων: οὕτω δὲ καλοῦνται αἱ νέαι συκαῖ. Flagella dicuntur Latinis cymæ arborum & ipsarum summæ partes, quæ ad cuiuscunque venti flatum mouentur: vnde etiam nomen traxerunt, ab eo quod flatibus petantur, Verg. Nene flagella Summa pete. Mihi inde dicta videntur, quod flagellorum instar lenta flexiliaque sint. Hæc quoque moschos & moschia Græce dixerim. Quòd si arbor inutili quadam fruticatione multos veluti caudices emittere videatur, cuiusmodi solent cerasus, prunus, corylus: tantum is caudex iustè appellabitur, qui est medius & robustior: alij autem vicini ab eadem radice prodeuntes, qui quidem desecari & transplantari solent, vt arbor crassior fit, & ne soboles luxurians parentem enecet, stolones appellantur, à vulgo in Gallia reiectons quasi reijciendi: Ab his (inquit Varro) Licinius Stolo primus cognominatus est, quod nulli in eius fundo reperiri possent stolones, quos circum arbores è radicibus effodiebat. Huiusmodi stolones vocantur etiam soboles ab olescendo, Columellæ: In vineis appellantur pampini: vnde pampinare vites, supe fluos stolones resecare. (In vite sobolem & rustico vocabulo suffraginem vocant, Ruellius.) Eosdem Cato cap. 51. pullos arborum vocat: Ab arbore (inquit) abs terra pulli qui nascentur, eos in terram deprimito. Pullulos quoque nominauit Plinius libro 17. Hinc pullulare & pullulascere verba, quasi pullulos emittere, Carolus Stephanus in Seminario. Ego istos quoque stolones Græce μόσχους appellauerim, & moschidia &c. quanquam & παραβλαστήσεις aliâs & παραφυάδες Theophrasto dicantur: Pulli certe appellatio moschis pulchrè colludit. Παρασπᾶν, stolones adnascentes euellere. Μόσχευμα in literis sacris interpretati sunt vitulamen, cum Latine viuiradix dici posset, Hermolaus. Virgulta appellat Vergilius, quæ quibusdam vulgò plantalia, aliis semina appellari placuit: nonnulli etiam palmites vocant: nempe surculos eos qui terræ committuntur, vt in arborem insurgant. Virgas interdum appellant Plinius & Columella, interdum etiam virgas malleolares. His itiddem μόσχων nomen non negabimus. Arborum surculi qui in terram panguntur, vel seruntur, vocantur etiam semina, & plantæ, plantaria, seminaria, & Græcis quoque σπέρματα, quod Carolus Stephanus (sine authore tamen asserit. Quanquam seminaria & plantaria alioqui vocantur ipsi agri nouellis plantis nutriendis destinati. Ὁμοίως δὲ τῆς ἀμπέλου τὰ ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τῆς ἐκφύσεως τῶν κλημάτων τῶν δένδρων (forte legendum, Τῆς ἀμπέλου τὰ ἀπὸ τῆς γῆς ἕως τῆς ἐκφύσεως τῶν κλημάτων ὁμοίως δὲ καὶ τῶν δένδρων) αἱ παραφύσεις, ἃς εἴποις ἂν παραβλαστήματα, ἣ κατὰ Πλάτωνα ἀναβλαστήματα, αὐτομολίαι καλοῦνται, καὶ μολεύειν τὸ ταύτας κόπτειν, ὡς τὸ τὰ πρέμνα πρεμνίζειν: ἐγγὺς τῷ Ἀττικῷ νόμῳ τῷ περὶ τῶν κοινῶν γέγραπται. Μὴ ἀνθερικεύειν, μηδὲ μολεύειν, μηδὲ πρεμνίζειν, Pollux libro 7. Et paulò post addit μοσχεύειν de arborum nutricatione dici, (aut si Græce mauis, τὸ ἀνατρέφειν τὰ φυτὰ) quod moneo, ne quis forte verbum μολεύειν perperam scriptum existimet pro μοσχεύειν. Automolias (id est, stolones & pampinos) vt Pollux vocat, nusquam alibi hac voce reperio: Pro μολεύειν vero μολούειν apud Varinum, interpretatur autem ἐγκόπτειν τὰς παραφυάδας, id est pullorum sobolem recidere, pampinare. Ego κολούειν verbum in ea significatione malim, quod planè vsitatum est pro amputare, mutilare, & imminuere. Cæterum μοσχεύειν idem significare mihi videtur apud Theophrastum de causis plant. lib. 3. cap. 3: vbi cũ docuisset phyteuteria, id est surculos inserẽdos leues & minimè scabros esse debere, nec vllos habere nodos siue cæces, siue etiã sanos & germinantes: quoniã vis in germina abeat & fruticando dispergatur: subdit, Eandem enim ob causam περὶ τὰ δένδρων ἔνιοι μοσχεύουσι, οἱ δὲ περιαιροῦσι τὴν θάλειαν τῶν κλάδων, id est arborum stolones circa truncum infra & radicem, aliqui resecant, alij etiam luxuriantem in ramis germinationem abscindunt, nempe in superiore parte arboris. Et paulò post seminis, id est surculi inserendi, infirmitati consulendum monens: Ideo, inquit, qui inserunt curant, vt surculi ad eandem cœli regionem spectent, quam prius in arbore sua, & vt in simili vel meliore solo insitio fiat, denique vt à robustiore parte arboris surculi auferantur: tales autem sunt qui circa imum truncum & iuxta radices nascuntur (pullos & stolones vocant) quos resectos inserunt, sic enim verto καὶ περιμοσχεύοντες φυτεύουσιν. Quasi diceret, eo tempore quo arbores à stolonibus purgant, eodem mox aliquos de iis plantant. Eo autem robustiores sunt omnes ferè arborum surculi quo inferiores in trunco nascuntur: habent enim illi tanquam rudimenta quædam radicum, aut vim ad crescendum maiorem ob radicum viciniam, (τὰ ὑπὲρ ῥιζῶν, Gaza non rectè vertit, quæ fibris suffulta sunt) καθάπερ τὸ περιμοσχευόμενον, id est quemadmodum stolo recisus. Cupio equidem studiosos cum Gazæ translatione conferre nostra & iudicare. Omnis autem illius error inde mihi ortus videtur, quod μοσχεύειν semper pro viuiradices facere exponit, cum plærunque simpliciter stolones recidere significet. Sed quid si viuiradix de sola vite dicatur? (est enim hæc vitis surculus cum radice exemptus, quo ipso à malleolis & taleis differt) vt non Gaza solum, sed Hermolaus, Budæus, & alij recentiores hactenus circa hanc vocem decepti sint omnes: quod ego quidem in præsentia nondum assero, sed illis quibus otij plus est & rei rusticæ amor inquirendum propino: & hoc etiam inter cætera an Budæus viuiradicem rectè φυτωτήριον Græce nominauerit, cum Theophrasto libro 3. cap. 6. de causis, φυτωτήριον vel φυτὸν, & alibi φύτευμα, surculum inserendum significet, quem & semen Latini dicunt, vt illic Gaza transtulit: Quanquam idem mox capite septimo: vbi lapides circumponi iubet περὶ τὸ πρέμνον τοῦ φυτωτηρίου, transfert, circa stolonem plantæ, rectius translaturus circa truncum (vt Palladius etiam vocat) cui insitus est surculus. Mihi certe rectè nominari videtur, φυτωτήριον in genere quicquid nouellum plantandum est, siue id viuiradix sit, siue surculus, siue stolo, siue talea, siue aliud quàm propriè dictum semen, vt apparet ex fine capitis 2. & initio tertij, libri 2. historiæ plantarum Theophrasti. Quin & propagines forsitan tum vitium tum arborum, ad idem moschidiorum nomen admittentur, quod quis ex hisce Varini verbis conijciat. Μοσχεύειν (inquit) apud rusticos est palmites inuersos in scrobem imponere vt radices mittant, & postea transplantare: Aut si Græce mauis, Μοσχεύειν παρὰ γεωργοῖς τὸ ἐνθεῖναι ἀνεστραμμένως τὰ κλήματα ἐν ὀρύγματι γῆς, ἐπὶ τῷ ἐκφῦσαι ῥίζας. εἶθ' οὕτως ἐμφυτεῦσαι: lego μεταφυτεῦσαι. Nam Theophrastus libro primo de causis plant. capite 2: vbi palmam arborem non semine solum nasci scribit, vt reliquæ arbores quæ siccæ & simplici caule sunt, & circa imum truncum non pullulant, sed etiam virgis eam Babylonios plantare, his verbis vtitur: Τὰς τε γὰρ ῥάβδους φασὶ μοσχεύειν περὶ Βαβυλῶνα τοὺς ἀπαλωτάτας, καὶ ἐᾶν ἐμβιῶσαι

... ἐκεῖ μεταφυτεύουσι. καὶ ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις, ἐὰν ἀποκόψας τις ἄνω φυτεύσῃ, ῥιζοῦται, &c. ἔτι δ' ἂν πλάγιος, ὅταν ὁ χαλκ... ἢ ἐπιτυγχάνῃ, &c. Hoc est, vt Gaza vertit, Virgas enim tenerrimas Babylonios viuiradices efficere, adultasque transferre accepimus. Quin & Græciæ si quis ramos superne decisos serat, radix demittitur, &c. Item si truncus inuersus deponatur, sitque solum humectum, &c. Videri posset hic Theophrastus μοσχεύειν verbum aliter quàm aliâs vnquam accipere, nempe pro eo quod est ramos è superiore arboris parte recidere, cum pullos siue stolones inferius nullos habeat. Ego verò hunc locum ita exponendum puto, palmam non sine semine solum nasci, sed aliter quoque, in Babylone enim stolones eam producere qui serantur, & cum in terra comprehenderint (ἐμβιοῦν vocat, cui synonymum ῥιζοῦσθαι) transferantur: In Græcia vero quanquam simplici & sine stolonibus trunco proueniat, illic tamen quoque aliter quàm semine, nempe ramis superne resectis & terræ commissis plantari. Plinius certe libro 17. cap. 10. fruticationes à radicibus (à quibus vt etiam à trunco imò virgulta plantanda sumuntur) palmis manifestè tribuit, ijsque vt similiter vlmis, arboris suæ & ramorum vmbram nihil obesse ait: cum eædem in cæteris arboribus quæ hanc sobolem habent, vmbra plerunque pereant. Eandem rem in historia plant. lib. 2. cap. 2. Theophrastum ita tractare legimus, Ἀπὸ σπέρματος μόνον φύεται πᾶν τὸ κωνοφοροῦν, ἔτι δὲ φοῖνιξ: πλὴν εἰ ἄρα ἐν Βαβυλῶνι καὶ ἀπὸ τῶν ῥάβδων ὥς φασί τινες μωλύειν: Gaza sic reddit, Ex semine tantum nascuntur omnes coniferæ, item palma: ni forte apud Babylonem è virgis quoque proueniat, sicut nonnulli asseuerant. pro μωλύειν legendum censeo μοσχεύουσιν, vt supra. Quòd si quis obtineat Theophrastum omnino palmas absque stolonibus esse intellexisse, & tamen μοσχεύειν verbum de eis vsurpasse: concedam illi μοσχεύειν interpretari pro eo quod est in seminarium vel plantarium (veluti vitulum aut pullum ad nutricem) pangere & deponere ramum, vt iam adultus inde transferatur: quæ tamen expositio à nullo hactenus clare prodita est: mihi quidem satis probatur. Est autem hoc quoque notandum in superioribus verbis, vbi Græce legitur in excusis codicibus, ἔτι δ' ἂν πλάγιος, Gazam vertisse, si truncus inuersus deponatur: cui versioni nonnihil assipulantur Varini verba hæc superius recitata, μοσχεύειν τὸ ἐντίθεσθαι ἀνεστραμμένα τὰ κλήματα. Plinius libro 17. cap. 10. Folia palmarum (inquit) apud Babylonios seri, atque ita arborem prouenire, Trogum credidisse demiror. At ego Plinium magis miror, qui cum ex illo Theophrasti loco vbi is de prouentu palmarum docet, multa in suum opus transtulerit, non obseruauerit Theophrastum hoc de virgis palmæ non foliis (quod ridiculum esset) narrari scribere. Porrò libro 2. cap. 3. historiæ plantarum, Theophrastus μόσχευμα nominat, plantam è semine propriè dicto satam: Amygdala quoque, inquit, semine sata degenerat, tum sapore, tum quod dura ex molli redditur: idcirco adultam inserere, aut plantam sæpius transferre præcipiunt: hic pro moscheuma Theodorus plantam rectè conuertit. Quanquam igitur vt plurimum etiam verbum μοσχεύειν Theophrasto, non ad quasuis plantas ramósue aut surculos plantandos, sed stolones & pullos accommodetur, aliter tamen interdum ab eo accipi, nulla contentione negauerim (nam quæ hic scribo, dubitando magis & interim ipse mecum addiscendo inter tot authorum difficultates, quam docendo asserendóue scribo) de insitione certe nusquam ab eo vsurpari reperi. Habet enim insitio alia & sibi propria vocabula. Μόσχευμα, πᾶν τὸ ἁπαλὸν, Nicandri interpretes. Μοσχεῦσαι, γεννῆσαι, Hesychius & Varinus. Μοσχεύων, μεταφυτεύων, transplantans, transferens, Suidas: Qui etiam in his Eunapij verbis Οὗτοι μὲν ὧδε μένοντες ὑπεμόσχευον τὸν πόλεμον (id est, illi quidem hoc in loco manentes bellum clam fouebant & nutriebant) exponit ὑπέτρεφον (lego ὑπέτρεφον) & ὑπεφύτευον. Τὰ μοσχεύματα δεῖ ἐς τὰς ἐπομβρίους χώρας μᾶλλον ἐμβάλλειν, ἢ τὰ φυτεύματα πάντων τῶν δένδρων: ὅτι τὰς ῥίζας τὰς καθιεμένας τῶν φυτευμάτων ἀσθενεῖς οὔσας ἐκσήπει: τὰ δὲ μεμοσχευμένα (sic enim lego) ἰσχυρότερα, καὶ εὐθὺς ἀντιλαμβάνεται: τὰ δὲ πάχη (forte παχέα) τῶν φυτῶν, εἰς μὲν τὴν ἔπομβρον οἰκεῖα, &c. Verba sunt Theophrasti libro 3. de causis cap. 17. Quæ quidem ego longe aliter quàm Gaza sic verterim. Commune hoc omnium arborum est, vt moscheumata, id est auulsi à trunco inferiore rami, magis quàm reliqui (id est minores & superne decerpti surculi) solo humido mandentur. Ratio est, quoniam humor radices surculorum quæ deorsum emittuntur infirmæ, putrefacit: stolonum vero vel auulsionum plantę cum robustiores sint, statim comprehendunt. Sunt autem crassiores plantæ humido solo aptiores. Artificiosas plantationes, quæ non sponte naturæ, sed arte & industria fiunt, præter insitiones Theophrastus de historia plantarum, initio libri 2. quinque commemorat, ἀπὸ παρασπάδος, ἀπὸ ἀκρεμόνος, ἀπὸ κλωνὸς, ἀπ' αὐτοῦ στελέχους, τοῦ ξύλου κατακοπέντος εἰς μικρά: hoc est, auulsione, ramo, surculo, ipso trunco, ligno minutatim conciso, interprete Gaza. Hic licet ex professo & copiose de plantandi differentiis agatur, moscheumatum tamen nulla mentio: vnde apparet, moscheumatis proprie dicti & ex auulsione plantationem eandem esse. (Plinius 17. 10. hunc Theophrasti de ligno minutatim conciso locum non intellexit, & manifesto errore ad insitionem illam transtulit quæ fisso arboris trunco fit.) Est autem eius quod auellitur, differentia triplex, aut enim radicis aliquid simul auellitur, aut saltem stipitis, aut nec huius nec illius quicquam: quo postremo modo punica & malus verna exoriuntur, vt ibidem scribit Theophrastus. Et mox capite 2. Ἀπὸ παρασπάδος ἢ καὶ ῥίζης οὐδὲν φύεσθαί φασι τῶν μὴ παραβλαστανόντων. Ἁπάντων δὲ, ὅσων πλείους αἱ γενέσεις, ἡ ἀπὸ παρασπάδος, καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ ἀπὸ παραφυάδος, ταχίστη τε καὶ εὐαυξής, ἐὰν ἀπὸ ῥίζης ἡ παραφυὰς ᾖ. Quæ Gaza sic vertit, Auulsione aut radice nihil ex iis, quæ ab imis plantigera non sint, exoriri posse arbitrantur. Cunctorum autem, quorum generatio numerosior est, ea quę auulsione, atque etiam magis quæ sobole perfici potest, ocyssima, & auctu perfacilis est, si ab radice soboles accipiatur. Constat igitur auulsiones trium generum esse, quę licet omnes paraspades & moscheumata Græcis in genere dicantur, illam tamen quæ cum radice simul euulsa fit, priuatim παραφυάδα nominari (sobolem ex Plinio apte reddit Gaza:) & hanc solam Latinis viuiradicem nominari, idque in vitibus vel solum vel maxime: Græci ὑπόρριζον vel ἔνριζον παραφυάδα (vt Theophrastus de caus. 2. 2.) ἢ μόσχευμα dicunt, tum in vitibus tum in cæteris arboribus: Cæterum ea quæ ab imo plantigera non sunt, sed sicca, simplicique stipite (ξηρά, μονοφυῆ, ἀπαράβλαστα) nec auulsione, nec ramo aut surculo plantari posse, docet Theophrastus libro 1. de causis cap. 1. Didymus in Geoponicis Græcis libro 5. qui de vitibus est, viuiradices vocat ἔρριζα φυτά, malleolos autem τὰ ἀπὸ κλήματος φυτά, propaginem, ἀπόρυγα κληματίδα: surculos qui arboribus immittuntur vel inseruntur ἐνθέματα, vnde & verbum ἐνθεματίζειν inserere: denique truncum in quem insitio fit, τὸ ὑποδεχόμενον φυτόν: Idem libro 10. quatuor modis arbores plantari docet, aut semine, aut ἀπὸ παρασπάδων τῶν λεγομένων μοσχευμάτων, id est auulsione & viuiradicibus (neque enim distinguit vt Hermolaus, qui differre quidem parum ait, sed quomodo differant omittit: ego non aliter differre puto, quàm quod μόσχευμα interdum de aliis etiam ramis soleat efferri, tanquã communius vocabulum: paraspades vnam & certam significationem de imis circa truncum & radicẽ adnatis perpetuo retinent:) aut ἀπὸ πασσάλων, id est taleis, aut ἀπὸ κλάδων, id est surculis. Transtulit hinc quędam Varro, lib. 1. cap. 39. & 40. & paraspades vel moscheumata

viuiradi-

viuiradices videtur interpretari. Plinius libro 17. cap. 10. Natura & plantaria demonstrauit, multarum arborum radicibus pullulante sobole densa, & patiente matre quas enecet, &c. Nullis vero tales pulli proueniunt, nisi quarum radices amore solis atque imbris in summa tellure spatiantur. Omnia ea non statim motis est in suo locari, sed prius nutrici dari (hoc etiam μοσχεύειν Theophrastus dicere videtur) atque in seminarijs adolescere, iterumque migrare, Hæc Plinius: sunt autem pulli illi ex radicibus paraphyades Theophrasti. Et mox paulò, Et aliud genus (inquit) simile natura monstrauit, auulsique arboribus stolones vixere: quo in genere & cum perna sua auelluntur, partemque aliquam à matris quoque corpore auferunt secum fimbriato corpore: Hæ scilicet parastades & moscheumata Theophrasti sunt: quas dum in arbore sunt παραβλαστήσεις etiam & πλάγια nominat, nepotes Gaza conuertit. Errat autem Carolus Stephanus qui stolones cum pullis Plinij confundit. Ex eodem euentu est (inquit Plinius ibidem) surculos abscissos serere. Viuiradicum certe in hac arborum plantatione nusquam meminit. Cæterum ramorum & surculorum plantaria vt Theophrastus, non distinguit: nam Theoph. libro 1. cap. 10. de causis, Multa, inquit, ἀπὸ κλωνὸς nasci non possent, ἀπὸ ἀκρεμόνος possunt) quemadmodum & alia quædam aliter quàm Theophrastus quod ad hoc negotium attinet, eodem in loco tradit. Quæ nos lectori relinquimus: qui ista παρέργως à nobis rei rusticæ studio collecta vt se se offerebant, boni consulet. Μοσχόκερας, fœno græcum Nic. Myrepso, vt Fuchsius exponit. Μοσχινᾶοι, σκιρτητικοί, Hesychius & Suidas: lasciui & exilientes vitulorum instar.

Icones. Et in medio sedis (in cælo) & in circuitu sedis, quatuor animalia plena oculis ante & retro. Et animal primum simile leoni, & secundum simile vitulo: & tertium animal habens faciem quasi hominis, & quartum animal simile aquilæ volanti &c. Apocal. 4. Vide in Leone H a. Moloch fuit imago concaua, habens septẽ conclauia, vnum aperiebat similæ offerendæ, aliud turturibus, tertium oui, quartum arieti, quintum vitulo, sextum boui. Qui verò volebat offerre filium, huic aperiebatur septimum conclaue. Et facies huius idoli similis erat vitulo &c. Munsterus in Tophet. Menæchim statuarij vitulus genu premitur replicata ceruice, Plinius, Μοσχηδὸν, in morem vituli, vt ταυρηδὸν: Nicander in Alexipharmacis eum qui buprestin hauserit, lac ex mamillis sugere iubens, ita scribit, Ἠέ κε καὶ θηλῆς ἄπο δὴ βρέφος ἐμπελάοιτο Ἀρτιγενὲς, μόσχος ἢ ποτὸν μοσχηδὸν ἀμέλγοι. Μοσχίνδα apud Hesychium & Varinum exponitur ἐξῆς καὶ ἀνελλιπῶς, id est continuo deinceps ductu & sine intermissione, qualis forte & vitulorum suctus est ex vberibus matrum, vt propriè ad potum referatur, quo sensu tamen μοσχηδὸν libentius dixerim & ἀμυστί. Μοσχίας, aries triennis, Eustathius, Agnus nuper natus Polluci μοσχίον est. Istro verò in Atticis dictionibus (vt Varinus citat) μοσχίας est aries trimus. Moschiæ lepores vestigia habent odoratiora, quorum odore canes in furorem aguntur, Pollux. Violam idcirco dictam ion Græci putant, quod cum Io in vaccam à Ioue conuersa esset, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit. Nostri quoq; violam quasi vitulam, imitatione Græca videri possunt appellasse, Hermolaus. Μοσχανοσῖτος, ὁ ἀπεχόμενος, καὶ χόρτος ὁ ἤδη καρπὸν ἔχων, Hesychius: Varinus & Suidas non habent, nec mirum cum vox sit corrupta.

Pomponius Vitulus viri nomen apud Varronem. Idem circa finem libri 2. Discedimus (inquit) ego & Scrofa in hortos ad Vitulum Nigrum Turannium. Vitellius Galba Cæsar fuit. Moschi sophistæ hydropotæ meminit Cælius Rhodig. lib. 6. in fine capitis 4. ex Athenæi libro 6. Moschus grammaticus Syracusanus, Aristarchi familiaris, alter à Theocrito Bucolicorum poëta, Suidas. Antiquum de atomis dogma (si Posidonio credimus) Moschi est, hominis Sidonij, qui ante Troianas res fuit, Strabo libro 16. Moschionis παρασίτου vel παραμασήτου mentio est apud Athenæum libro 6. & Moschionis coci celeberrimi libro 12. Μοσχίνη mulier fuit Attica ἰάμβων ποιήτρια, mater Hedyles, cuius Hedyles filius fuit Hedylogus Samius vel Atheniensis, qui ab Athenæo citatur.

b. Μάσσαλος, animal quadrupes in India, vitulo simile, Varinus. Hesychius. Elephanti pariunt singulos magnitudine vituli trimestris, Plinius. Bubalos proprie dictos gignit Africa, vituli ceruique quadam similitudine, Plinius. Moschum aliqui dictum putant, quod Græci animal hoc ex quo moschus colligitur, vitulorum colorem habere iudicarunt, quos μόσχους & μοσχάρια appellant, Brasauolus. Μοσχῆ, ἡ τοῦ μόσχου δορά, id est pellis vituli apud Anaxandriden, Pollux. Μοσχίς, idem. Ἐν δὲ νέασαι λάκκοι ἐκ δαμαλᾶν καλὰ δέρματα: πᾶσαι μοι ἀπάσαις, Αἶψ κόμαρον τρωγοίσας ἀπὸ σκοπιᾶς ἐτίναξε, Theocritus Idyllio 9. Aron herbam aliqui vulgo pedem vituli vocant, Syluaticus. Antirrhinon vocatur herba flore hyacinthi, semine vituli narium, Plinius: Hanc & bucranon vocant, Galenus in Glossis. Dioscorides etiam semen eius vituli naribus confert: Est & inter hippoglossi nomina antirrhinon. Bustham olim appellabant vitulum, qui rostro esset [illegible] Thyl. [illegible]

c. Ὄιη τ' ἐξ ὠδίνων νεαλὴς ἀπὸ οὔθατι μόσχος Βεβρίθει, ἀνακρούσαι χεῦαι μυζοσεῖα θηλῆς, Nicander in Alexiphar, vbi contra buprestis venenum lac ex vberibus sugendum consulit. Iosephus author est in mutatione legis sacrificiorum Hierosolymis in templo, vitulam inter manus sacrificantium peperisse agnam, Albertus Magnus. Vitulum aliquando capite pueri natum esse testatur Aristoteles de gener. animalium libro quarto, capite tertio.

d. Ὡς δ' ὅταν ἄγραυλοι πόριες περὶ βοῦς ἀγελαίας Ἐλθούσας ἐς κόπρον, ἐπὴν βοτάνης κορέσωνται, Πᾶσαι ἅμα σκαίρουσιν ἐναντίαι: οὐδ' ἔτι σηκοὶ Ἴσχουσ', ἀλλ' ἀδινὸν μυκώμεναι ἀμφιθέουσι Μητέρας: ὣς ἐμὲ κεῖνοι ἐπεὶ ἴδον ὀφθαλμοῖσι, &c. Loquitur autem Vlysses de sociis, cum ex belluina forma in homines redijssent, apud Homerum Odysseæ libro 10.

e. Πύσσαφος ξύλον καμπύλον, τοῖς μόσχοις περὶ τοὺς μυκτῆρας τιθέμενον, ὃ κωλύει θηλάζειν, Hesychius. Κυνοῦχος μόσχειος locum vel saccus è pelle vitulina: vt in cane venatorio dicam.

f. Caro vitulina nominatur Plauto in Aulul. Cicero libro 2. de diuin. An tu, inquit, caruncula vitulinæ mauis, quàm imperatori veteri credere? Idem Pæto lib. 9. Integram famem ad ouum affero, itaque vsque ad assum vitulinum (quidam hîc vitellinum legunt, sed vetus exemplar vitulinum habet) opera perducitur. Κρέας μόσχειον Græci dicunt: Apicius vitellinam dixit, & Itali hodie pro vitulo vitellum. Imperator Valens legem Orienti dixerat, Ne quis vitulinam esitasse carnem vellet dum agricolationi consultum cuperet, Cælius. Aegyptios Agesilao vitulos saginatos misisse apud Athenæum alicubi legimus. In vitulis præcipue musculosam & superiorem femoris partem, nostrates vocant rorbraten, quoniam os femoris in ea cannæ speciem refert.

h. Bacchus cur ταυροφάγος & μοσχοφάγος dictus sit, ex Aristophanis interprete in Tauro ostendi. Μοσχοφαγία, sacrificium quoddam celebratum in Salamine Cypri, Hesychius & Varinus: apud Suidam per τ. simplex legitur: dubitauerit sanè aliquis an μοσχοφαγία scribi debeat: Monophagorum celebritatis apud Aeginenses Gyraldus meminit ex Plutarchi Quæstionibus Græcis: Est & alia ὠμοφαγία dicta. Vitulam deam Victoriam dici

Piso pu-

Piso putauit: cuius rei hoc argumentum protulit, quod postridie nonas Iulias re bene gesta, cum pridie populus à Thuscis in fugā versus esset, vnde Populi fugia dicta sunt. post Victoriam certis sacrificijs fiebat vitulatio. Quidam interpretati sunt quod potēs esset vitæ tolerandæ: hinc illi pro frugibus sacra fiebant, quod obseruat Macrobius. Hyllus in lib. de Deis, Vitulam deam ait quæ lætitiæ præesset: vnde etiam Vitulatio & Vitulari. Varro in lib. Rerum diuinarum ait, quod pontifex in sacris quibusdam vitulari soleat, quod Græci παιανίζειν vocant. (Hinc illud Vergilij, Lætumq́; choro pæana canentes.) Titius vero vitulari interpretatus est, voce lætari. Quidam de hac dea Vergilium intellexisse volunt, cum cecinit, Cum faciam vitula (pro vitulatione, sacrificio ob lætitiam facto) pro frugibus ipse venito. Hæc Gyraldus ex Macrobij lib. 3. cap. 2. Saturn. Vitulari veteres dixerunt pro lætari, testibus Festo & Nonio, Plautus in Persa, Commodanti lubens, vitulorque merito. De Apide vitulo, copiose in Tauro locuti sumus: vbi & vituli aurei à Iudæis idololatris in Choreb consecrati mentionem fecimus. Mactatos crederet illic Lactentes vitulos, Amathusiacasq́; bidentes, Ouidius Metam. 9. Dum faciam vitula pro frugibus, Vergil. Sic Seruius videtur legere & Macrobius lib. 3. cap. 2. Sic Columella, Nisi prius catulo feceris. Alij malunt vitulam quarto casu legere, vt dicimus rem diuinam facere: sed illi à doctioribus non approbantur. Circa vitulos duæ sacrificantibus dictæ leges: Vitulum probari, si articulum suffraginis cauda contingat: breuiore non litari: Vitulos item ad aras humeris hominum allatos, non ferè litare: sicuti nec claudicante, nec aliena hostia deos placari, nec trahente se ab aris, Cælius ex Plinio. Aristophanis interpres in Acharnēsibus (vbi poeta dixerat χοῖρον οὐκ εἶναι θύσιμον ὅτι κέρκον οὐκ ἔχει id est porcum nō esse idoneum sacrificio, eò quod cauda careret) addit, colura, id est mutila non licere sacrificari. Bouis fœtus sacrificio vicesimo demūm die purus est, Plinius. Boues mares, eosdemq́ue mundos & vitulos, vniuersi Aegyptij immolant, Herodotus. Vide nonnihil etiam supra in sacrificijs ex boue. Mineruæ virgini virgo cæditur vitula, Arnobius. Ex bobus, vitulis, & pecudibus laudatissimæ vitulæ ad deorum placamenta habebantur, Gyraldus. Pythagoram aiunt suis sectatoribus permisisse, vt gallum, agnum, & alia quædam paulò antè nata prę̨ter vitulum, ritè sacrificarent, Item. Ambaruale sacrum nisi de porca fœcunda aut grauida aut vetula fieri non consueuit, Vide in Sue h. in sacrificio Cereris ex Sue. Veteres Græci hœdorum, agnorum, vitulorumq́; inspectis intestinis, futura prædicebant, Gyraldus, ex Pausania. In Lunæ deliquio Aemylius Paulus aduersus Macedonas imperator, vndecim ei vitulos, id est moschos, immolasse narratur: etiamsi eo vocabulo tauros accepit interpres, Cælius, De immolando porco, agno, vitulo, mentio fit apud Catonem cap. 141. Italiam a vitulis dictam Varro scribit, authorem citans Pisonem. Regionem tertiam Italiæ tenuerunt priuatim dicti Itali, Plinius. Vitella, Βίτελλα, oppidum Italiæ, vnde Vitellinus, Stephanus. Moschouitas quidam interpretantur populos illos, qui à Ptolemæo Hamaxobij, à Pomponio Mela Hamaxobitæ dicuntur, populi Sarmatię in Europa qui ędium vice plaustris vtebantur: hamaxa enim Græcis plaustrum est quamuis alio hodie loco quam olim siti videantur:

Luceriæ oppido Heluetiæ fuit vitulus qui à posteriore parte ceruus apparebat, Nic. Clauserus Carolus 5. in expeditione Africana cùm in Largheram nobilem Sardiniæ vrbem appulisset, eadem nocte res insolita contigit: bos enim vitulum bicipitem peperit, quem mulier, cuius bos erat, videndum Cæsari obtulit, Nicol. Villagagn. Prodijt venalis anno 1552 pictura quædam vituli monstrosi quem vacca pepererat Bonnæ in episcopatu Coloniensi die 16 Maij eiusdem anni. Monstrum illud habebat duo capita, quorum vnum ab vno latere leporis caput referebat, tres oculos & duo corpora sibi inuicem opposita, quorum pars posterior tota erat glabra, cauda verò subnigra & pilosa: item septem pedes, quorum vnus tres gerebat vngulas. Vixisse aliquandiu hoc monstrum & à multis visum fuisse testatur author picturæ.

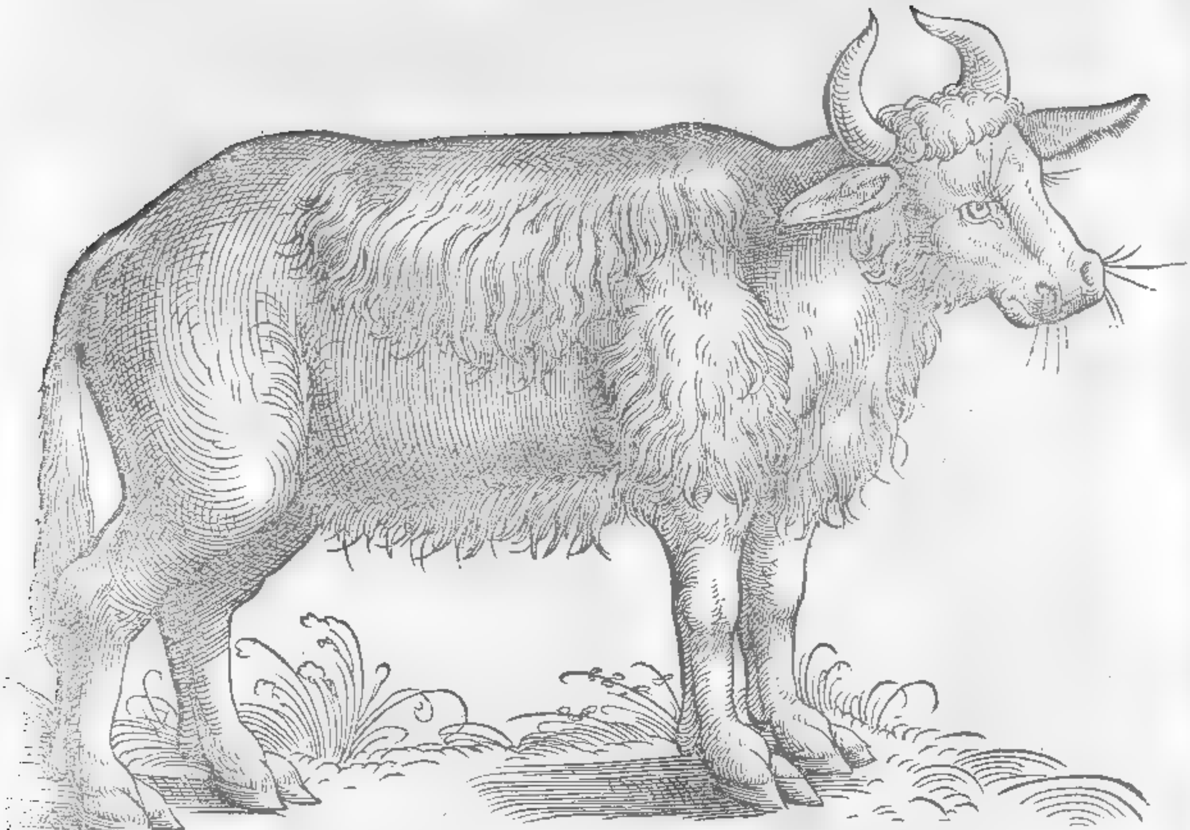
Prouerbium, Taurum tollet qui vitulum sustulerit, in Tauro explicaui. Μόσχος ᾄδων Βοιώτιον, Moschus canens Bœoticum, in multiloquos & inepte loquaces. Moschus hic citharœdus fuit imperitus, qui citra respirationem vocem in longum producebat. Bœoticum autem vocant cantionis genus veluti Phrygium aut Doricum, Erasmus, Suidas & Apostolius. Aristophanes in Acharnensibus, Ἀλλ' ἕτερον ἥσθην, ἡνίκ' ἐπὶ μόσχῳ ποτὲ Δεξίθεος εἰσῆλθ' ᾀσόμενος Βοιώτιον: id est, Sed aliud est quod me oblectauit, cum scilicet ἐπὶ μόσχῳ Dexitheus ingressus est vt caneret Bœotium. Scholiastes ἐπὶ μόσχῳ exponit post Moschum, qui ineptus citharœdus Agrigentinus fuerit: Alij propter vitulum, eò quòd victori præmium daretur vitulus. Bœoticum autem melos Terpandrum inuenisse ferunt, sicut & Phrygium. Cæterum Dexitheus optimus fuit citharœdus, & victor in Pythijs: alij eundē frigidum & ineptum fuisse aiunt, Hæc Scholiastes. Aliquid cito factum significaturi Vuestphali, dicunt *Ehe dann das kalb sein auge leckt*, Antequam vitulus oculum lambat, vt Latini Citius quàm asparagi coquātur. Lusciosum Latini lolio victitare prouerbiali ioco dicunt, Germani quidā in eundem, *Wo er recht in ein hauss sicht, da werdenn die kalber blindt*, Si oculos in domum conuertat, vitulos excæcabit.

DE BVSELAPHO.

Ex Mauritaniæ desertis locis (inquit Ioh. Caius Anglus ad me scribens) aduectū ad nos est animal bisulco vestigio, magnitudine ceruę; forma & aspectu inter ceruam & iuuencam, vnde ex argumento voco buselaphum seu bonicernum, moschelaphum seu buculam ceruinam capite & aure longa atque tenui, tibia & vngula gracili vt ceruæ ita vt ad celeritatem videatur factū animal. Cauda pedali longitudine, & paulo amplius, forma caudæ vaccinæ quam simillima, sed breuitate accedēs propius ad ceruinam: natura quasi ambigente ceruæ ne esset an vaccæ: per superiora, ruffa & lenis, per ima, nigra & hirta Colore corporis fuluo seu ruffo vndique pilo fessila cutiq; æquato, in fronte stellatim posito, at sub cornibus per ambitum erecto. Cornibus nigris, in summo lenibus, cætera rugosis, rugis ex aduersa parte sibi vicinioribus, ex auersa, ad duplam aut triplam latitudinem à se diductis. Ea cornua primo suo ortu digitali tantum latitudine distantia paulatim se dilatant ad mediam vsque sui longitudinem & paulo vltra, qua parte distant pal. tres com. & semissem, tum se reducunt leniter, & recedunt rursum in auersum, ita vt extrema cornua non distent nisi pal. duorum, dig. trium & semissis internallo. Longa quidem sunt ped. vnum & pal. vnum: crassa verò in ambitu ad radices, pal. tres.

Caput à vèrtice, qua parte linea nigra inter cornua diuiditur, ad extremos nares, longum est pedem vnum palmos duos & digitum vnum: latum qua est latissima, in fronte videlicet paulo supra oculorum regionem, digitos septem crassum in ambitu, qua maximum est, ped. vnum, & pal. tres. Dentes habet octonos, ordine caret superiori, & ruminat: Hubera sunt d o corpori æquata, quo constat iuuencam esse, nec dum fœtam. Placidissimum animal est & tractabile, ludibundumque, saltu valens atque cursu. Quibusuis per famem vescitur, pane, phormagine, carne salita, fœno, herba, & quouis oblato: vsus eius est in venatione, caroque dulcis.

DE BVBALO.

A.

BVBALI nomen omnino incertum eſt, non hodie ſolum, ſed iam Plinij ſeculo confuſum. Alius enim Græcorum bubalus eſt, cui nullum aliud apud Latinos nomen cõtigit, vt peregrinis pleriſq;: de hoc alio loco inter capreas, quibus adnumeratur, docebo. Alius quem vulgo bubalum vel buffalum vocant, qui de boum ſyluestriũ genere eſt, nec vllum peculiare apud Græcos quod ſciam, nomen habet: Cum inter ſyluestres alij quidam certa habeant nomina, ſiue propria, ſiue à regionibus ſumpta, vt bonaſi, biſontes, Indici &c. Accedit hoc etiã difficulatis, quod diuerſos ſyluestres boues (vt Plinij tempore olim vros hodie multi, præſertim in illis regionibus ad quas aliunde adducuntur) vulgus bubalos appellat. Pauciſſima animalia (inquit Plin. lib. 8.) Scythia gignit: pauca contermina illi Germania: inſignia tamẽ boum ferorum genera, iubatos biſontes, excellentiq; & vi & velocitate vros, quibus imperitum vulgus bubalorum nomẽ imponit: cum id gignat Africa vituli potius ceruiúe quadam ſimilitudine, Hæc Plinius. Sed quanquam diuerſi boues ſyluestres bubali nominentur à quibuſdam, maximè tamen & à plurimis bos ille, cuius effigiem appoſuimus à præſtantiſſimo medico Cornelio Sittardo Norimberga ad me miſſam, bubalus appellatur; qui inter cicures & ſyluestres medius ferè mihi videtur. Hunc Perottus apud veteres in vſu fuiſſe negat: & addit, ex Africa primum id animal allatum prodi. Ego Plinij verbis iam recitatis, quibus proprie dictum, id eſt Græcorum bubalum, in Africa gigni ſcribit, hominem deceptum ſuſpicor. Quanquam bubali, quos priuatim ſic vocitamus, ex quibus locis primum aduecti ſint, certi nihil habeam. Albertus Magnus meminit magnorũ bubalorum ſyluestrium, qui *viſent* apud Germanos appellentur, hos ego biſontes interpretor, de quibus pluribus dicam inferius. Eraſmus Stella in libro de origine Bruſſorum, Buffelus, inquit, quadrupes habet barbam veluti capra, alioqui ſimilis boui per omnia, &c. Hunc ego vrum eſſe docebo infra. Iſidorus etiam bubalos caprearum generis cum bubalis bubus confundit: Bubali (inquit) vocati ſunt eò quod ſunt ſimiles boum, adeò indomiti, vt præ feritate iugum ceruicibus non recipiant: hos Africa procreat. At illi qui caprarum ſyluestrium generis ſunt bubali, quos in Africa naſci conſtat, neque bubus (vtiulis tamen aliquo modo) ſimiles eſſe, nil mirum ſi iugum non recipiant. Quod autem de noſtris non Africanis agat bubalis Iſidorus, vel inde apparet, quod biſontibus eos coniungit. Martialis in Libro ſpectaculorum, Carpophorum quendam laudans, Illi ceſſit atrox bubalus atque biſon. Domitius interpres recte bubalum exponit vrum, illum dico qui inter boues ſyluestres omnium maximus eſt, & proprie vrus dicitur. Plinius bubalum vulgarem intelligere videtur, vbi ſcribit è boue ſyluestri nigro, ſi ſanguine ricini lumbi perungantur mulieri tædium Veneris fieri dicit Oſthanes. Ariſtoteles apud Arachoros (Indiæ ciuitatem) boues ſyluestres eſſe tradit, qui differant ab vrbanis, quantum inter ſues vrbanos & ſyluestres intereſt: colore atro, corpore robuſto, rictu leuiter adunco, cornua gerunt reſupinatiora. Hi bubalis forte congeneres fuerint: conſentiunt enim color, robur, & cornuum etiam figura, vt paulò mox dicetur. De rictu iudicabunt illi qui præſentes habent bubulos, quibus noſtra regio caret. Amu prouincia ſubiecta magno Cham habet bubalos multos & boues, M. Paul. Venetus. Sed relictis cæteris, tum Africano bubalo, tum ſyluestribus bubus, de illo ſolum agamus hoc in loco, cuius

cuius imaginem adiunximus. Huius igitur nomen apud Ebræos nullum reperiri puto, nisi quis sub תאו teo comprehendi arbitretur: Nam Dauid Kimhi exponit per שור הבר schor habar, id est bouem ferum Deuteronomij cap. 14. Chaldaica translatio pro to habet turebalah, (nam tor vel tora taurum eis significat, balah (ni fallor) ferum: vnde & camelopardalis anabulah, id est ouis fera Chaldaice dicta videri potest.) Arabica taietal, Persica badek, Septuaginta & Hieronymus orygem. Sunt autem verba legis eo in loco: Vescemini bubus, ouibus & capris: item ceruo, caprea, bubalo, capricorno, vnicorne, boue syluestri, & alce, vt Sebastianus Munsterus transtulit. Vnde apparet teo animal fuisse purum, & in cibis concessum: quamobrem non poterit idem esse quod thôs, id est lupus ceruarius, vt quidam coniecerunt propter nominis affinitatem. Idem nomen תוא to scribitur Esaiæ cap. 51. Filij tui (inquit propheta, interprete Munstero) iacuerunt mœrore affecti in capite omnium platearum, sicut bos syluestris reti (captus,) pleni furore Domini, increpatione Dei tui. Hieronymus hic orygẽ illaqueatũ reddit, Septuaginta, σευτλίον ἡμίεφθον, id est betam semicoctã. Meriah Ebraicam vocem in sacris literis aliqui bubalũ reddunt, vt supra in Boue dixi: sed magis probauerim illos qui pecora (boues vel oues) bene saginata reddunt: nam marah saginare est. Prophetæ Amos capite 6. in translatione Hieronymi sic legitur, Nunquid currere equi in petras queunt, aut arari potest in bubalis? Error est, nam Ebraice bekarim legitur, id est bubus simpliciter. Septuaginta sic habent, Ἐν διωξονται ἐν πέτραις ἵπποι, εἰ παρασιωπήσονται ἐν θηλείαις; Cæterum Deuter. cap. 14. loco proximè iam citato, vbi bubalum reddiderunt Iosephus, Septuaginta, Hieronymus, & Munsterus, Ebraice legitur iachemur vel iachmur (quod Arabes etiam & Chaldæi similiter reddiderunt, Persæ kutzcohi aut potius buz cohi. Sic enim etiam Deut. 14. Persica translatio habet, pro dischon Hebraica voce, quam pygargum interpretatur) aliqui ex nostris asinum ferum esse suspicantur, cum alia tamen onagrorum nomina Ebraica habeamus, bubali Græcorum vero nullum si iachmur demas. Ego certe iachmur bubalum proprie dictum à Græcis esse crediderim, de caprearum genere. Nam R. Iona animal simile magnæ capræ interpretatur: & Iudæi quidam, Munstero teste, capram rupicolam reddunt. Hoc certum est non esse bubalum vulgarem: primum quia Iosephus & Septuaginta βούβαλον Græce reddiderunt, quem de genere syluestrium caprarum esse eruditorum nemo dubitat: deinde quia tertio Regum lib. cap. 4. inter lautiores Salomonis regis cibos adnumeratur. Quotidie enim consumebantur in aula Salomonis (vt illic legitur) decem boues saginati, & viginti gregarij, atque centum oues, præter ceruos, capreas & capras syluestres atque aues castratas: hîc Munsterus iachmur non bubalos vertit, vt in Deuteronomio, sed capras syluestres: Hieronymus hîc quoque bubalos: Septuaginta omiserunt. Bubali vero vulgares nequaquam possunt inter lautos cibos censeri. Sed tandem, vt cœperam, concludo, aut nullum Ebræis nomen esse bubali vulgaris, aut sub to, id est boue syluestri, tanquam speciem sub genere contineri. Syluaticus dictionem iamus bubalum exponit: videtur autem corrupta à iachmur. Ausfeac in veteri Expositione alphabetica verborum Arabicorum Auicennæ interpretatur coagulum ceruinum, & genitum buffali: apparet autem genitum vocem corruptam esse. Sed ne Græci quidem, quod sciam, quo bubalum nostrum appellent, nomen habent: Nam βούβαλος & βούβαλις oxytonum synonymæ voces caprearum generis sunt, quod sæpe iam repetij. Quæ autem his animalibus etymi ratio sit, non facile dixerim: sed barbarum & peregrinum vtpote Africanum nomen esse puto: quod cum vulgus Italorum audiuisset, & vocis similitudine deceptum bubuli pecoris genus esse sibi persuaderet, postea boues syluestres ad spectacula adductos sic appellasse videtur, tanquam Latino nomine. Aristophanes grammaticus (inquit Varinus in τέχνῃ) scribit ab Aeschylo dici λεοντοχόρταν βούβαλιν (proparoxytona voce) eodem modo, declinandi scilicet & accentus ratione, quo δάμαλιν dicimus: nam alioquin communior vox est βούβαλις, oxytona, in accusatiuo βουβαλίδα, & à Sophocle γηγενῆ βούβαλιν: ego νηγενῆ potius legerim, quanquam enim νηγενῆ vocem nusquam reperiam in Lexicis: dici tamen posse existimo (vt poetæ multa huiusmodi vocabula præsertim composita & epitheta fingunt) pro νεογενῆ, vt etiam νηγάτεον eodem sensu. Mea hæc coniectura est, qui aliter cur γηγενής, id est terrigena dicatur bubalis non video: nisi forte quod ex terra & herbis alatur, quod nimis latè patet. In Etymologico in dictione Βουβάρας, legimus βούβαλον, μέγα καὶ πολύ: Hesychius βούπαλον exponit μέγα, quod magis probo: sed quod addit καὶ ὄνομα legendum ὄνος, id est asinus ex Varino: & manifestius ex Suida. Βου particula auget, πάλλειν concutere est: magnum autem esse oportet quod valde & vehementer concutitur: vt si quis βούπαλον δόρυ dicat, nemo de parua hasta intelliget. Asinus autem βούπαλος apud Aristophanem dici mihi videtur, διὰ τὸ σφόδρα πάλλεσθαι τῇ πληγῇ. Postquam igitur Latini bubalum pro boue syluestri vsurpare cœperunt, aliarum etiam linguarum prouinciæ idem nomen ab eis mutuatæ sunt: neque id mirum, cum perpaucis animalibus peregrinis alia nomina habeantur, quàm à Latinis vel Græcis accepta, licet illi plurima primum à barbaris, id est quibusuis alijs gentibus acceperint: Græci inquam, siue sua siue aliunde accepta vocabula Romanis & Latinis communicauerunt. illi postea nationibus cæteris præsertim à se deuictis. Visuntur Romæ permulti, vt audio, bubali: vulgus adhuc vocat bufalos, Galli beufle, Hispani bufano, Germani *büffel*, Angli bugill, Illyrica lingua *bouvvol*.

B.

Bubali vulgaris (sic enim appellabimus ad differentiam Africani, & vri, & bisontis) descriptionem in libris Alberti Magni, Petri Crescentiensis, & recentiorum quorundam, huiusmodi reperio. Bubali ex genere boum syluestrium sunt, perquam robusti, & boue communi maiores altioresq́; corpore valde crasso, cute durissima, membris macilentis: pilis nigris, paucis & paruis (minimis, ita vt in cauda ferè nulli sint. Albertus:) fronte aspera, crispa & intricata pilis: Capite vt plurimum prono ad terram, paruo si conferas ad reliqui corporis modum, Albertus: etsi author libri de natura rerum, simpliciter caput ingens eis attribuat. Intuitu simplicitatem & mansuetudinem præ se fert. Cornua eis longa, intorta, nigra: Albertus barbara dictione valliculosa eis cornua tribuit, & nigra sicut capræ: Et rursus, Cornua eorum (inquit) parua sunt, sicut cornua capræ domesticæ, & aliâs interius iuxta collum dependent versus internam pectoris partem: aliâs erecta sunt. Præterea collum bubalis crassum est, vel vt author quidam obscurus habet, longum: Inferior dorsi pars caudam versus decliuis: cauda breuis, parua, & nullis ferè pilis: crura crassa, robusta, & reliqui corporis respectu breuia. Bufalus vulgo dictus Italis (inquit Cæsar Scaliger est bouis genus atri, maximi roboris: depressiore quam bos magnitudine: sed corpore compactiore, latiore, pleniore, firmiore. Cornua non tam teretia quam pressa: nec surrecta, sed deorsum versum retro flexa: Etiam domitis maxima ferocia: quæ corrigitur, vitulis annello ferreo pridem naribus inserto: cui funiculus in-

ditus pro habenis est. Hunc neque Bubalin (veterum) neque Vrum esse scio. Calcibus non cornibus (vt Bubalus Aristotelis) pugnat. inepta enim sunt ad pugnam cornua, quia retrorsum auersa ac demissa cuspide.

C.

Bubalus vngulis terram spargit. Mugitus ei terribilis. Vaccæ & boues syluestres, quæ rusticè dicuntur busalæ, lac habent & tempore coitus, & in principio partus, Augustinus Niphus. In hoc genere vacca alterius quam sui generis vaccæ vitulum non admittit vberibus, sed odore agnitum reijcit: sin autem vitulus vaccino stercore illinatur, odore decepta lactat, & pro suo educat, Albertus. In aquis morari gaudet, Petrus Cresc.

D.

Bubalus quanquam remissus aliâs & satis mansuetus, si tamen irritetur, perquam iracundus & indomitus euadit: Pugnat autem præcipue pedibus & vngulis, quas magno nisu defigit, & iterum iterumque conculcat ea quibus irascitur. Persequendo recta fertur neque declinat, Albertus. Ira commotus aquam ingreditur & se mergit ad os vsque, vt sanguis æstuans restinguatur: Nam & cæteri boues aqua refrigerari per æstum omnes desiderant, Petrus Crescent. Bubali non facile ferunt frigus, quare in frigidis regionibus non sunt. Iidem caloris adeo impatientes vt in aquam currant vsque ad collum, etiam currus aliquando trahentes, vnà cum curribus, nec vlla vi inde exigi possunt antequam satis refrigerentur, Incertus. Pueri multis in locis ludendo molesti sunt bubalis, qui insidentibus illis eorum dorso, aquam si quæ vicina sit ingressi se submittunt, vnde pueri quandoq; periclitantur. Colore vario & rubro prouocatur: qua de re pluribus egi in Tauro in H.d. Bubalus crocodilo infestus est, eumq; extra aquam repertum conculcat, Albertus ex Auicenna: Ego Auicennam de Africano bubalo locutum crediderim, cum pleraq; omnia sua ex Græcis descripserit: accedit quod crocodilus Africæ peculiaris est.

E.

Bubalus quoniam robustus est & patiens laboris, passim ducendo currui, & vehendis oneribus, ac etiam terræ arandæ eo vtuntur, Perottus. Ad plaustra & aratra non satis idonei sunt, sed in trahendis per terram magnis ponderibus exercentur, ligati artificialiter quibusdam catenis, Petrus Crescentiensis. Maximo conatu onera trahunt, adeò vt ad primi impetus nisum maiorem in genua se demittant, & rursus erecti pergant. Vnus tantundem ponderis, quantum equi duo fermè trahere valet, Albertus. Quod si nimium sit onus in terram decumbit, & ne verberibus quidem facile ad surgendum cogitur, nisi leuato prius onere, Author obscurus. Ferreus aut æreus circulus per nares ei traijcitur, cui alligato fune vel habena ducitur ac regitur, quo minus homini repugnare possit. Coria bubalorum minus probantur quàm aliorum boum, etsi valde crassa, Petrus Cresc. Nauigant Britanni vimineis alueis, quos circundant ambitione tergorum bubalorum, Solinus: vide ne legendum sit bubulorum. In lege, Argumento sunt. Sed stragulas & bubolonicas, quæ equis insterni solent: Sunt qui sentiant hoc in loco legendũ, bubalinas, vt subintelligatur pelles esse non vestes: tanquam ex bubalorum pellibus stragulis ad equos fieri solitis. Ego vero (inquit Baysius in libro de Vasculis) legendum puto Babylonicas, quam lectionem mox testimonijs fulcit. In Creta faciunt arcus de cornibus bubalorum, Bellonius. In officinis illorum qui manubria cultrorum faciunt Constantinopoli, inueniuntur dentes & cornua rara, vt de bubalis, gazellis, &c. Idem. Incolæ regionis Caraiam, vtuntur in bello scutis & armamentis de corio bubalorum factis.

F.

Bubalus hinc abeat, néue intret prandia nostra, Non edat hunc quisquam, sub iuga semper eat: Baptista Fiera. Carnes bubalinæ nimium melancholicæ sunt, & ne boni quidem saporis, quare parum probantur: crudæ adhuc forma & colore non adeò indecoræ sunt, coctæ vero omnino, Petrus Cresc. Caseus de lacte bubali valde solidus & terrestris est, Albertus.

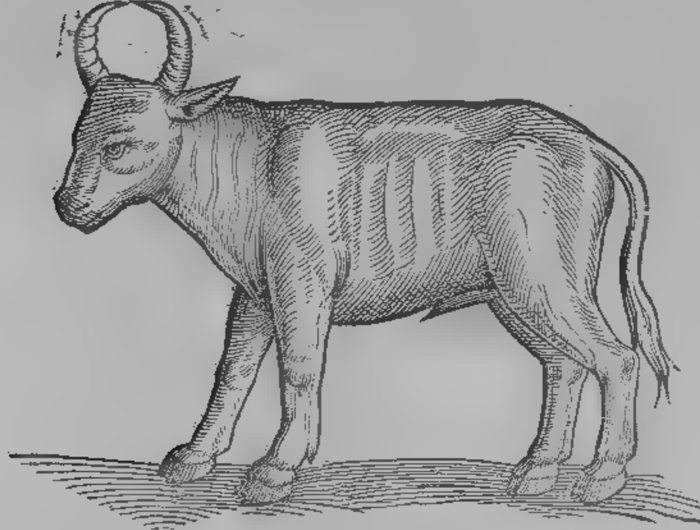
G.

Ex vngulis vel cornibus bubali vulgaris, annuli fiunt, qui si in digitis vel manuum vel pedum subinde gestentur, mirifice à quibusdam laudantur aduersus neruorum conuulsiones seu spasmos. Sunt qui ijsdem quaterna fila ex totidem metallis, auro, argento, ære & ferro fabricata innectant: tanquã efficacioribus sic futuris, tum ad spasmos, tum ad alia quædam vitia. Aliqui tantundem sperant ex annulo confecto de solis istis filis inter se contortis. Nõ desunt qui insuper mentiantur annulos ex cornu vel vngula bubali in coitu dissilire, quod alioqui puto chrysolithis & smaragdis tribuitur. Ex parte imminentis venti, cornu ac stercus bubali (forte bubulum) crematũ tuetur, vt dicunt, plantas ac sata à rubigine, Cardanus. Reliqua ex bubalo remedia quæ recentiores ei adscripserunt, ad bubulum Africanum pertinent, de quo suo loco.

H.

Vulgare conuitium est, vt crassi & inepti homines, iuniores præsertim & serui, bubali apud Germanos appellentur. Naribus trahi, est citra iudicium, alieno arbitratu quouis adduci: metaphora sumpta à bubalis animantibus, qui annulo in summam narem inserto circunduntur. Erasmus.

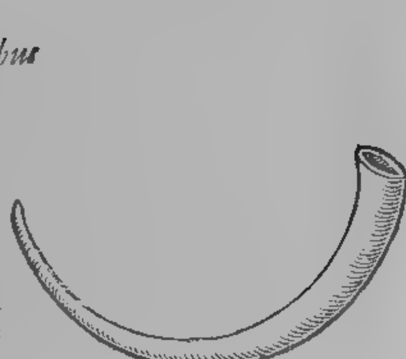
DE BVBALO Africano, longè diuerso à bubalo recentiorum.

VIDIMVS præterea (inquit Pet. Bellonius) in Cairo paruum bouem Africanum, forma corporis plena, parua, in se confercta, crassa, sed scitè expressa. hunc statim bubalũ veterum Gręcorum esse conieci, notis omnibus: Aduectus autẽ erat Cairum è regione Asamiæ: quãuis in Africa quoq; reperiatur. Aetate iam prouectus erat, corporis mole ceruo inferior, sed plenior & maior capreolo: membris omnibus tam scitè in se conferctis & compactis, vt iucundissimum sui conspectum præberet. Pilus etiam cum coloris subflaui esset præ splendore politus videbatur. idem sub ventre magis ruffus est ad subflauum inclinans colorem quàm in dorso, vbi ferè bæticus apparet. Pedes eius bubulis similes sunt, crura compacta & breuia. collum crassum & breue, palearia vix modicè præ se ferens. Caput bouis, in quo cornua ab osse quodam eleuantur in vertice capitis, nigra, & valde crenata, (cochées, Gallice. cæterum in Gazellæ cornibus describendis facit ea in extremo parum esse crochues, id est adunca) sicut in gazella: & arcuata instar lunæ crescentis, quibus non admodum defendere se posset, eò quod mucrones introrsum versi se inuicem spectent. Auriculæ vaccinæ, scapulæ nonnihil eleuatæ & validæ. cauda vt camelopardali vsq; ad poplites extenditur, pilis nigris intecta duplò maioribus quàm setæ in cauda equi. Mugitus qui bouis, sed minus altus. In summa, si quis fingat videre se bouem paruum, politum, (nitidum) bene compactum, fuluum & splendidũ, cornibus instar Lunæ crescentis armatum, altis & supra caput erectis, veram huius animantis formã conceperit. Cęterum bouis illius qui vulgò bubalus hodie vocatur, nomen antiquum ignorare me fateor: quamuis per Italiam, Græciam & Asiam, ita abundet, vt vix aliud animal frequentius occurrat, Petrus Bellonius. Ego de bubalo vulgũ sic dicto, sententiam meam iam protuli. bubalum verò siue bubalidem Græcorum, inter capreas retuli, multas ob causas, quas postea adferemus.

Nescio an idem quod Bellonius bubalum Africanum vocauit animal sit, quod nuper quidam ex Italia rediens Florentiæ sibi visum referebat bouis Indici nomine, magnitudine iuuenci, colore flauo fere ad ruffum inclinante, capite magno pro portione reliqui corporis, oblongo: cornibus non altis, rectis, modicè supra intortis quasi in spiras, parte circa lumbos multò humiliore. Sed fieri potest vt ille, cum obiter tantum spectârit, non rectè omnia meminerit.

Mansuetum hoc animal an ferum sit, non expressit Bellonius: ferum tamen esse hoc ipso quòd Bubalum veterum esse conijcit, insinuat. Io. Leo in descriptione Africæ. Lant (inquit, capitis quidem inscriptio habet Lant vel Dant) similitudine Bouem refert: sed minor est, cruribus cornibusq; elegantior: colore albo. vnguibus nigerrimis, tantæq; velocitatis vt à reliquis animalibus, præterquam ab equo Barbarico superari nequeat. Faciliùs æstate capitur. Eius tergore clypei validissimi conficiuntur quos nulla ratione præterquam sclopeti ictu traijcias: sed carè admodum væneunt. Sic ille: & mox de alio boue syluatico, cuius aliud nomen non exprimit: Bouem (inquit) refert domesticum, tametsi statura minor, leucophæi coloris, ipse etiam velocissimus. In desertis solùm, vel desertorum confinijs reperitur. Carnem aiunt absoluti saporis esse. Quòd si color conueniret, alterutrum istorum animalium, prius præsertim, Bubulum Africanum Bellonij esse diceres. Sed si aliud nihil obstet, color solus hoc non efficiet, vt speciem diuersam statuamus. Fortasse Lant Bubalis sit (inquit Scaliger) nam Plinius ambiguè Vitulo Ceruóue similem facit. Ego sanè hunc Bubalum esse facilè persuadeor, quoniam alium hactenus non noui cui veterum descriptio æquè conueniat: præsertim Oppiani lib. 2. de venatione: etiamsi minorem eũm facere videatur: nempe dorcade platycerote corpore inferiorem. Cornua quidem eius ita describit, vt non ramosa, sicut ceruis & capreis: sed Rupicaprarum nostrarum cornibus similia, tum situ, tum in auersam partẽ retortis mucronibus, esse videantur, ad pugnam ferè inutilia. Author innominatus cuius Græcum de animalibus libellum manuscriptum habeo: Bubalum in Libya, inquit, partim boui, partim ceruo similem esse: non dormire: & alium vltra alpes prope Rhenum fluuium Bubalum esse, colore albo, sæuum, vel, vt ipse loquitur, φόνιον.

Cornu incertum cuius bestiæ, catena suspensum ad columnam in æde summa Argentinæ: longum (filo ducto secundum hemicyclium à principio ad finẽ) quatuor ferè cubitos Romanos. Cultro cum raderem, cornu verum esse apparebat. fuere nimirũ Vri alicuius vastissimi, ætate multùm prouecti. illic quidem cuius sit animalis nemo scit. Crassitudinem siue circunferentiam basis oblitus sum metiri. Apparet ante annos quã plurimos (duo aut tria sæcula forte) propter admirationẽ magnitudinis illic suspensum fuisse. Philippus rex Macedonum ad pedẽ Orbeli montis in Macedonia iaculo confodit Taurum ferum, & cornua eius, orgyiæ vel (vt alij) sedecim palæstarum longitudinis, in vestibulo templi Herculis consecrauit. Plura leges inferiùs in Monocerote.

DE BOBVS FERIS ET SYLVESTRIBVS DIVERSIS.

A.

BOVIS nomine veteres multa peregrina & syluestria animalia, magna & cornuta præcipue, quorum propria nomina ignorabant, appellauerũt: vt elephantos, boues lucas, rhinocerotes, Aethiopicos boues: Cæsar etiam alces & rangiferos boum nomine comprehendere videtur, nimirũ propter animalium illorum magnitudinem & lactis vsum.

Tauri agrestes differunt à syluestribus: Plinius lib. 8. Aethiopia, inquit, atrocissimos habet tauros syluestres, maiores agrestibus. Ego syluestres intelligo feros, vt sunt vri, bisontes, & alij, quos Græci ἀγρίους vocant, non tam à locis ab hominum consuetudine remotis, quàm natura siue ingenio fero & syluestri. Agrestes ijdem ἀγραύλους vocant, qui quanquam mansueti sint, & ex masuetis nati, liberi tamen solutique in agrorum, syluarum, aut montium pascuis relinquuntur, nec ad stabula reuocantur vt vaccæ, &c. vt supra in tauris ἀπραγέλαις dixi. Homerus, Ἥτε κατ' ἀγραύλοιο βοὸς κέρας ἐμβεβαυῖα. Ἀγραύλους reddunt grammatici, in agris versantes aut pernoctantes. Proinde & pastores ἄγραυλοι cognominantur à poetis, quòd sub dio morentur. Oppianus tamen lib. 2. de venatione hanc differentiam non seruat: nam de tauris domesticis coitus tempore pugnantibus canit, Ὁππότε μυκήσαντ' ἄγριοι βόες, &c. Βοάγρια scuta sunt ex pellibus boum syluestrium: item spolia ex bello relata, τὰ ἐκ βοὸς (ἤγουν μάχης) ἀγρευθέντα λάφυρα. Varinus. Apud Hesychium βοάγρια, ἀσπίς: malim in ον genere neutro: vt Varinus habet: & boagria numero plurali. Βόαγρος fluuius est, vel potius Βοάγριος, alluens Thronium situm in mediterraneis τῆς Κνημῖδος: est enim Locrorum qui Epicnemidij dicuntur, Varinus. Meminit eius Homerus & Strabo lib. 1. & pluribus lib. 9. vnde sua Varinus transcripsit. Videtur autem sic appellatus ab alluuione subita: nam cum exiguus aliâs torrens sit, vt Strabo testatur, quandoque ad bina late iugera effunditur, vt rectè impetuoso & fero boui comparetur. Κατεάγνυντες, οἱ βόαγροι, λακῶντες, Varinus & Hesychius. Hodie in Græcia vulgò Gonidia agria vocantur, boues syluestres, Bellonius.

De Ebraica voce to vel teo, quam bouem syluestrem exponunt, paulò ante in Bubalo dixi. Taurus Græcis & Latinis de boue mare non castrato dicitur: Varinus tamen in voce Λαμάλης, ταῦρον etiam syluestrem bouem priuatim significare admonet.

Et boue syluestri nigro si sanguine ricini lumbi perungantur, mulieri tædium Veneris fieri dicit Osthanes, Plinius.

Supra in Boum mansuetorum historia cap. 2. diuersa boum genera enumeraui, quorum aliquot fera esse non dubito, vt Aonios & Armenios, quos tamen ab alijs non separaui, quoniam authores ferine an mansueti essent, non satis expresserunt.

Circa Pæonium agrum atque Crestonicum super amnem Chidorum leones multi sunt, & boues agrestes prægrandibus cornibus qui ad Græcos veniunt, Herodotus lib. 7. Hi mihi bonasi siue monopes videntur, vt infra ostendam. Τοὺς ἐν παιονίᾳ βοῦς ἀγρίους πολὺ μεγίστους ἁπάντων εἶναι λέγεται, Arist. in mirabilibus. Boues perferi etiam nũc sunt multi in Dardania & Media & Thracia, Varro.

Tauri syluestris epitheta, αὐχήεις, τανάμυκος, βρυχμῷ κυδιόων, in Cynegeticis Oppiani. Infestus esse dicitur tauris syluestribus elephas, Albertus.

In taurum syluestrem qui Macedoniam vastabat ad pedem Orbeli montis Macedoniæ à Philippo rege iaculo (αἰγανέῃ κυναγετόν) confossum, cuius deinde pellem & cornua ὀργυιάδα vel παλαιστῶν ἑκκαιδεκάδωρα, in vestibulo templi Herculis consecrauit: extant epigrammata doctissima, Simmiæ duo, & Antipatri vnum, Anthologij Græci lib. 6. Pollux lib. 2. ἑκκαιδεκάδωρα κέρα exponit, quæ palmos, vel vt ipse vocat, palæstas quatuor digitorum, æquent numero sedecim. sed hæc nondum attingunt orgyian, id est vlnam. Dora vero quinque digitorum (palmum maiorem vel medium recentiores quidam vocant) numero sedecim, proximè ad vlnam accedunt. Sed non est necesse tam exactè has mensuras respondere, cum orgyiæon etiam simpliciter magnum exponatur: & poetis maior in vocabulis licentia sit. De orgyia & palmo mensuris paulò post in Bonaso copiosius agam.

Taurus ille quem Phyllius vicisse fertur, vt superius retuli in Tauro ex Ouidij Metamorphoseon lib. 7. syluestris fuisse videtur.

De bubus opisthonomis, id est qui retrocedendo pascuntur, meminit Aristoteles lib. 2. de Partib. anim. cap. 16. de elephantis scribens, quod nisi naris eorum mollis aptaq; ad flectendum fuisset, impedijsset eos in cibo capiendo longitudine sua, vt boues opisthonomos sua cornua nisi retrogrediantur: vbi autem illi reperiantur non meminit. Herodotus auctor est in Libya boues opisthonomos esse, id exprimentibus cornibus, quæ adnuunt proclinanturque in ima, & oculos obumbrent, tametsi historiam conuellit Athenæus sub Vlpiani persona, quoniam à nullo præterea historicorum sit comprobata, Cælius. De alce etiam diximus, tam crassa ei prominere labra vt pascendo retrogredi opus habeat. Sed opisthonomos boues non puto syluestres esse cũm armentorum nomen à Plinio

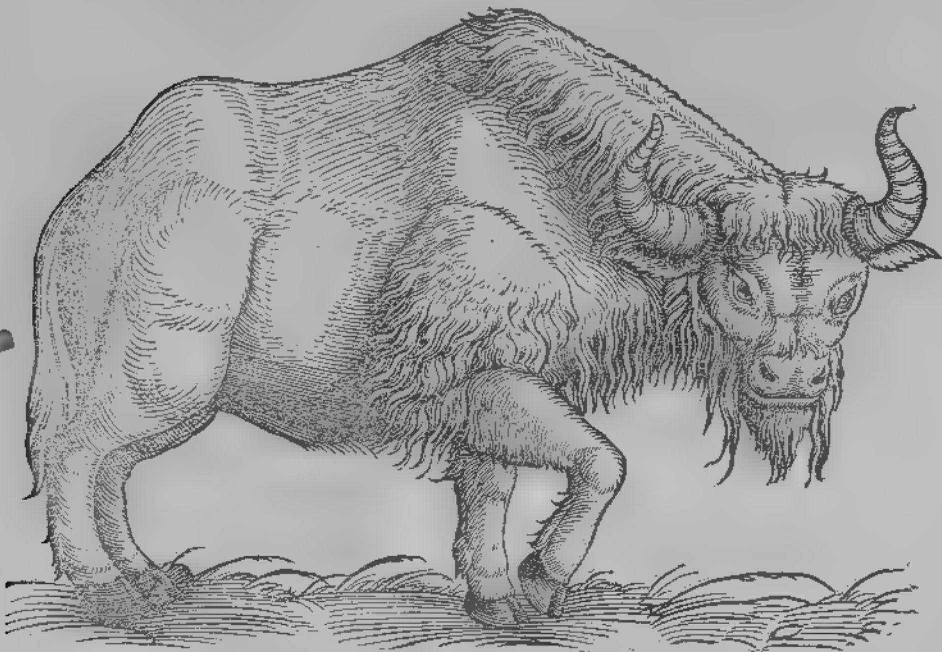
à Plinio & Solino eis tribuatur: & Herodotus excepta cornuũ figura nihil à cæteris bobus differre ait præter craſſitudinem pellis atque duritiam. Solinus in Garamantum regione armenta obliquis ceruicibus paſci ſcribit prona in humum cornua & obnixa: Idem Plinius de Troglodyticis. Herodotus vero & Aelianus Libycos boues propter eundem cornuum ſitum, opiſthonomos, id eſt retropaſcentes vocant. Ego omnes de iiſdem bubus locutos puto. Libyci enim omnes ſunt, nec pugnat obliquis ſimul ceruicibus & retrogrediendo paſci. Sunt & alij Troglodytici feri, de quibus ſtatim dicemus.

Boues quidam ſylueſtres habentur in Gallia iuxta mare mediterraneum prope Montempeſſulanum, in parte loci quem Paludem vocant, maris cincta. Manſuetis longè maiores ſunt, vt audio, & capiuntur à viris qui celerrimis equis inſident cum haſtilibus, hi vel ſtatim conficiunt boues, vel in anguſtum quendam locum adactos includunt: Sua lingua vocant beuf brau, per onomatopœiam.

Aethiopici tauri iidem qui rhinocerotes ſunt Pauſaniæ in Eliacis, de quibus ſcribit quod cornua in naribus producant. Errauit Angelus Politianus in Miſcellaneis cap 56. tauros Aethiopicos, quorum Pauſanias in Bœoticis meminit, non veros rhinocerotas eſſe aſſerens, ſed per ſimilitudinem tantum à quibuſdam ita vocatos. Atqui Pauſanias illic non ſolum rhinocerotas dictos tauros illos Aethiopicos ſcribit, ſed addit ſingulos ſingula in naribus cornua habere, & inſuper aliud ſuperne exiguum, quod omnino proprie dictorum rhinocerotum eſt, vt vel ex pictura, quam ad viuum factam dabimus, inferius patebit. Immerito igitur Domitium Martialis interpretem reprehendit Politianus, reprehendendus ipſe. Quanquam enim & alij quidam Aethiopici tauri ſylueſtres ſint, à rhinocerotibus longe diuerſi, vt iam dicemus, Pauſanias tamen nequaquam de illis intellexit: quod quidem ita manifeſtum fit collatis Pauſaniæ & aliorum ſcriptis, vt ne minimum quidem dubitare quiſquam poſſit. Aethiopia (inquit Plinius) atrociſſimos habet tauros ſylueſtres, maiores agreſtibus, velocitate ante omnes, colore fuluos, oculis cœruleis, pilo in contrarium verſo, rictu ad aures dehiſcente, iuxta cornua mobilia, tergori duricia ſilicis, omne reſpuens vulnus. Feras omnes venantur. Ipſi non aliter quàm foueis capti, feritate ſemper (malim, ſua) intereunt. (Eadem omnia ſcribit Solinus cap. 55. de Indicis tauris.) De iiſdem Aeliani verba in hiſtoria animalium Petro Gyllio interprete, hæc ſunt: Feri tauri Aethiopici, ſi cum Græcorum bobus conferantur, duplam habent magnitudinem, ac velocitate corporis ſummè excellunt: tum rufis pilis veſtiuntur, tum cæſijs oculis ornantur: & aliàs quemadmodum aures, ſic cornua mobilia habent. At enim in pugna ita animi feruore contendunt & erigunt, pugna vt nulla flecti queant: Eius enim tergora tanto robore ſunt, vt nullis neque ſpiculis neque telis penetrari poſſint. In equorum & boum armenta & feras omneis inuadunt. Itaque paſtores ad tuendum ſuum pecus, occultas foueas in magnam altitudinem depreſſas, machinantes, moliuntur eis inſidias. Hi cum deciderunt, acerbe ferunt, & atroci animi excandeſcentia ſuffocantur. De eodem & ipſe Gyllius in Corollario, ſic ſcribit. Ferus taurus, ſicut Oppianus ait, omnium animalium maxime carnibus veſcitur, & domeſticis tauris maior eſt, ac cum equo in velocitatis comparatione coniungitur. Oris rictus ad aures vſque pertinet: tum rubro colore niteſcit, & oculorum candore noctu fulget, ſimiliterque vt aures, cornua aliàs mobilia habet. In pugna vero conſtanter firmat, pili contra naturam aliarum beſtiarum ad caput verſus ſpectant. Inuicto robore cum alijs animalibus belligeratur, quæ poſtquam deuicit, exedit & conficit, egregieq; paſtorum vires & canum multitudinem contemnit: eius pellis ab ictibus eſſe dicitur inuicta. Non vi comprehenditur, ac ſi in foueam incidit, aliáue doloſa machinatione capitur, priſtinæ libertatis retinentiſſimus, ſibi mortem conſciſcit. Troglodytæ, apud quos huiuſcemodi belua naſcitur, præſtantiſſimam iudicant, cui inſit leonis vis, equi celeritas, tauri robur, & quod magnam admirationem habet, ferro non concedit, Hæc Gyllius. Nil mirum autem ſi idem taurus Troglodyticus appelletur, cum Aethiopiæ vicini ſint Troglodytæ. Quanquam & alios Troglodyticos ex Plinio ſupra commemoraui, qui propter inclinata terram verſus cornua obliqua ceruice paſcantur. Et quæ Gyllius ſcribit, nuſquam apud Oppianum reperio quem ipſe teſtem citat. Phrygios tamen boues deſcribit Oppianus, qui vt Aethiopici iam deſcripti tum cornua habent mobilia, auricularum inſtar, tum ſimilem corporis colorem. Nam ξανθόν τε φλογερόν τε, vt Oppianus in Phrygijs habet: & fuluum, vt Plinius in Aethiopicis, pro eodem accipio: Aelianus in Aethiopicis rufum facit, Gyllius in ſuis rubrum. Cornua quidem Phrygijs mobilia etiam Plinius alibi tribuit, nec non Ariſtoteles, Aelianus Erythræis: de quibus aliud nihil legiſſe memini. Erythra vrbs Ionum eſt, alia Libyæ, alia Locridis, alia Bœotiæ, & alia Cypri quæ nunc Paphus, Stephanus. Phrygijs etiam præter mobilia cornua, & altam toroſamque ceruicem, nihil aliud attributum inuenio. Quod ad Aethiopicorum oculos, Plinius cœruleos eſſe ſcribit, Aelianus glaucos, id eſt cæſios, Gyllius in ſuis noctu fulgentes, quæ omnia facile conciliantur, vt nihil diuerſum ſit. Vltra Catadupa Nili procedens Apollonius & comites viderunt ſylueſtres boues complures, &c. Philoſtratus. Boues quidam luporum inſtar carniuori ſunt, Raſis: Idem Gyllius de Aethiopico, vel (vt ipſe vocat) Troglodytico ſcribit: quamobrem merito ei rictus ad aures vſque dehiſcit, vt Plinius & Gyllius teſtantur: Aelianus etiam omne genus animalium ab eis inuadi. Sunt & rhizes apud Heſperios Aethiopes taurorum generis ſylueſtrium, de quibus in fine capitis de vro.

DE BISONTE.

Bisontis hæc effigies desumpta est ex tabula D. Sigismundi Liberi Baronis in Herberstain: de qua vide quæ in alteram Vri imaginem ex eadem tabula desumptam scripsimus paulo post in Vro.

BISONTEM bouem esse syluestrem conuenit omnibus, qualis vero is sit, & quo hodie nomine appellandus, magna inter receniores varietas & inscitia est. Confundunt enim bisontem alij cum bubalo, alij cum vro, alij cum rangifero appellato, alij denique cum bonaso, vel tarando. Ego quoad eius possum hæc genera distinguam. Scythia anima ita gignit paucissima, inopia fructuum: pauca contermina illi Germania, insignia tamen boum ferorum genera, iubatos bisontes, excellentiq; & vi & velocitate vros, quibus imperitum vulgus bubalorum nomen imponit, Plinius. In his Plinij verbis Raphael Volaterranus & alij, pronomen quibus non ad vros solum referunt; sed etiam ad bisontes, quod ego non probo, & ad vros tantum bubali nomen à vulgo tum temporis translatum opinor: proinde Martialis in hoc versu, Illi cessit atrox bubalus atq; bison, bubalum pro vro (vt Domitius rectè exponit) seorsim nominat. Sed idẽ euidentius conuincetur ex Solino, cuius hæc sunt verba cap.23. In tractu saltus Hercynij, & in omni Septentrionali plaga, bisontes frequentissimi sunt, boues feris similes, setosi colla iubis horridi, vltra tauros pernicitate vigentes, capti assuescere manu nequeunt. Sunt & vri, quos imperitũ vulgus vocat bubalos, Hæc Plinij simia Solinus. Sed licet obtineamus vros tantum, non etiã bisontes, olim bubalos à vulgo dictos, hodie tamẽ (vt supra monui) aucta nominũ confusione & inscitia rerũ, bisontibus quoq; bubalorum nomẽ apud quosdam tribuitur: quemadmodũ & bisontũ nomen in lingua Germanica tum proprie dictis bisontibus tum vris, vt mox Alberti verbis declarabitur. Bison cerui speciem similitudinemq; gerit, cuius à media fronte inter aures vnũ cornu in excelsitatem magis dirigitur, quàm ea quæ nobis nota sunt cornua, &c. Hæc verba Petrus Gyllius in Aelianum suum transcripsit ex lib.6. C Iulij Cæsaris de bello Gallico, nulla authoris, vt solet, mentione facta. Ego eo in loco nihil prorsus de bisonte reperio: sic enim habent exemplaria nostra, Est (in Hercynia sylua) bos cerui figura, cuius à media fronte inter aures vnum cornu existit excelsius, magisq; directũ his, quæ nobis nota sunt cornibus: ab eius summo sicut palmæ, ramiq; latè diffunduntur: eadem est fœminæ marisq; natura, eadem forma magnitudoq; cornuum, Hæc Cæsar. Hoc autem animal ego alibi docebo rangiferum hodie dictum esse. Nam quod non sit bison, ex veterum descriptione, Oppiani præsertim, claret. In eodem errore versatum deprehendo & alios recentiores & Io. Pinicianum in Promptuario verborum eius, in quo bisontem vnum habere cornu scribit ex media fronte. Apud Moschouitas multi sunt boues feri (*auuerochsen*) quos aliqui vros, alij bisontes vocitant, Olaus Magnus, Albertus Magnus etiam vrum cum bisonte confundere videtur: nam lib.22. de animalibus, Vri (inquit: licet codices excusi habeant vrni) quos nos Germanicè *visent* vocamus, cornua ingentia duo gestant, quæ capacissima sunt, ita vt multi potum in ea infundant, & teseruent etiam in eis. Idem alibi bubalos syluestres magnos *visent* apud Germanos vocari meminit. Vrsontes etiam apud eundem in V litera, vbi quadrupedes literarum ordine enumerantur, corrupte legitur pro visontes (vel vt recentiores quidam scribũt, vesontes) & id rursus pro bisontes. Animal (inquit) est boui simile, collo setoso & iubis vt equus, sed pernicius & truculentius, vt captum domari vix vel nunquam possit: Hæc cum ex Solino transcripsisse apparet. Cæterum libro 2. cap. 2. Inueniuntur (inquit) in genere boum nigri, magni, qui à quibusdam vocantur bubali, & apud Germanos *voesent* (sic enim illic scribitur, melius *Vvisent* vt alibi habet) hi perquam robusti sunt, adeò vt irritati equum simul & equitem cornibus ventilent, magnitudine æquant magnũ dextrarium (sic egregium & insignẽ equum Itali vocant) & facies illorũ boum (vt or ipsius verbis quanquam barbaris, quoniam obscuriora hoc in loco videntur) aliquantulũ declinat inferius:

ita quod

ita quod habent eminentiam super mediam lineam descendentem inter oculos: & declinatio artus illius est versus os,& versus frontem declinatio alia,& eleuatio in medio. Cornua eis maxima & ad dorsum recurua, vt facilius cum eis eleuare & ventilare seu reijcere possint quod inuaserint. Plura eorum genera sunt: quibusdam alta & longa cornua (Vros forte intelligit) alijs breuia, crassa & robusta. Nota hæc genera sunt Sclauis & Vngaris, & finitimis Germanis. Ex his Alberti verbis manifestum est *visent* diuersa syluestrium boum genera appellari, ex quibus ego minores bisontes dixerim, quod vocis etiam cognatio declarat: maiores vero vros. Bonasi enim esse non possunt, quibus cornua ad pugnam inutilia sunt. Bisontes & alces apud Moschos reperiuntur, Matthæus Michauanus in descriptione Sarmatiarum. In Brussia etiam bisontes sunt, sed non admodum multi nostro sæculo, tauris omnino adsimiles, & iubas habentes proximè cornua, Erasmus Stella in libro de origine Brussorum. Angermanniæ ducatus tenet septentrionalia loca ad confinia Laponiæ. eius tractus est totus syluosus, & ibi in præcipuis feris venantur vros & bisontes, quos patria lingua dicunt elg, id est asinos syluestres, tantæ proceritatis vt summo dorso æquent mensurã hominis porrecti in brachia elata. Sed hæc altitudo vri conuenit, nõ proprie dictis bisontibus, qui minores sunt. Lituanis suber dicitur, Polonis Zuber, vnde aliqui Latina inflexione Zuboronẽ nominãt.

Bisontes siue bisones, Græce βίσωνες apud Pausaniam & Oppianum, quanquam excusi codices Oppiani βίσωνες habent, quod vel carminis ratione reprehenditur: manuscripti quidam βίωνας, sed omnino legendum est βίσωνας. nomen habent à Thracia, quæ alio nomine Bistonia vocatur, vnde & Bistoniam gruem poetæ cognominant. Sunt enim Bistones Thraciæ populi à Bistone Ciconis filio dicti, Philostephano teste, Varinus. Est & Βιστονὶς λίμνη id est Bistonius lacus Dicææ ꝓximus in Thracia, Herod. lib. 7. Bistonia cithara, à Bistone filio Terpsichores, (sic enim legendũ, cum Terpsichoræ Musæ cithara attribuatur) Varinus. Scribendũ est autẽ per omicron. Ouidius, Fessaq; Bistonia mẽbra lauabis aqua. Et alibi, Tuta tamen bello Bistonis ora fuit. Sunt qui velint & stagnũ & prouinciã à Bistone rege nomẽ accepisse, vide Stephanũ. In Bistonio iuxta Abderam stagno cuncta natantia demergi legimus. Turpes esseda quòd trahũt bisontes, Martialis lib. 1. Nil est tritius Edili lacernis, Nõ rasum canea latus bisontis, Nec dens iam senior ferocis apri, Idem. Tibi dant variæ pectora tigres, Tibi villosi terga bisontes, Latisq; feri cornibus vri, Seneca in Hippolyto. Et rursus in eadem tragœdia, Amat insani Bellua ponti, lucique boues Vendicat omnes natura sibi. Hîc lucos boues quidam exponunt syluestres, vt sunt vri & bisontes: ego potius elephãtos intellexerim, quos in fœminino genere boues lucas appellare vsitatius est. Bison aliorũ, vel Taurus Pæonicus, vt Pausanias interpretatur, est turpis, villosus, iubatus, leonis instar, & barbatus: cornibus acutis admodum, mucrone recuruo & sursum spectante. Ex Martiali, Seneca Oppiano, Pausania, qui in Bœoticis Tauros Pæonios toto corpore hirsutos esse scribit, præcipuè tamen in pectore & mandibula (barbalum nimirum.) De bisonte Oppiani aliquot versus ex lib. 2. de Venatione hic recitabimus, tum quia perelegantes illi sunt, tum vt studiosi eos cum Petri Gyllij translatione conferre possint.

Ἔστιν ἀμαιμάκετον φονίοις ταύροισι γένεθλον,	Τοὺς καλέουσι βίσωνας· ἐπεὶ πάτρης τελέθουσι
Βιστονίδος Θρήκης. αὐτὰρ ἔλλαχον εἴδεα τοῖα.	Φερμαλέην χαίτην μὲν ἐπωμαδὸν αἰθύσσουσιν
Αὐχέσι παχέεσσι, καὶ ἀμφ' ἀπαλοῖσι γενείοις·	Οἷά τε λαχνήεντες ἀριπρεπὲς εἶδος ἔχουσι
Ξανθότριχες, βλοσυροί, γλαυκῶν μεδέων τε λέοντες.	Ὀξεῖαι κεράων δὲ πυριγλώχινες ἀκωκαὶ
Χαλκείοις γναμπτοῖσιν ἐοίκελοι ἀγκίστροισιν·	Ἀλλ' οὐχ ὡς ἑτέροισιν ἐναντίον ἀλλήλοισιν
Νεῦσι συγκρῶν κεράων ἐπὶ κάρσιον αἰχμάων·	Ὕψι δ' εἰσορόωντα πρὸς αἰθέρα φοίνια κέντρα, &c.

Hæc Gyllius ita reddidit, Bistones ad faciẽdas cædes prompti, horribili ceruice & pingui, rubro pilo, & oculis terribilibus: cornuum mucronibus aduncis, & hamatis, non inter se reflexis, sed sursum versus surgentibus. Eos cum impegerunt vel in hominem vel feram, in sublime tollunt. Eorum lingua quidem angusta, sed asperrima, tanquã ferrum limare potest, vt cum lingit, sanguinem eliciat. Hæc qui cum Græcis cõferet, facile deprehendet, primum omissa poetæ verba, quibus bisontem iubam circa armos terribilem in crassa ceruice quatere ait, nec nõ circa maxillas aut mentum, vt ita vocem, vt barbatus videatur. Deinde vbi iubatis siue hirsutis, & fuluis, & terribili aspectu leonibus bisontem comparat, hoc totum à Gyllio in bisontem cõgeri nulla interim leonis mentione: cum poeta præter iubam reliqua non conferat: Ego certe bisontes non ξανθοὺς, id est fuluos, & multò minus rubros, ut Gyllius reddidit, esse puto, sed nigricantes: vt supra ex Alberto retuli. Quòd ad cornua, Oppiani verborum sensus hic mihi videtur, ea non esse patula, vel extensa vt in cæteris bobus nec è regione in diuersum ad latera abire vel extendi, (epicarsion enim transuersum est.) sed rectã surgere, ita tamen vt ὕπτια sint, id est dorsum versus inclinent: & circa finem hami instar tum recurua tum acuta esse. vnde & κέντρα vocat ab acumine. Talis cornuum species, vt parua magnis conferam, in rupicapris nostris alpinis apparet. Gyllij verba, non inter se reflexis, nullam in Græcis rationem habent. Quod autem ad dorsum recurua bisontum cornua sint, ex Alberti etiam verbis paulò ante recitatis constat, Sic etiam boues syluestres apud Arachotas cornua gerunt ἐξυπτιάζοντα, id est resupinatiora, vt Gaza ex Aristotele vertit. Adhæc linguam bisontis Oppianus propter asperitatem limæ confert, non autem instar ferri limare posse dicit: ne quis forte intelligat, eam limarum quoque vsum præstare. Ego me ante paucos annos bisontis cornu videre memini, quod aurifaber quidam habebat, vt labra argento includeret ad vsum poculi: nigredine splendebat, duos dodrantes longum, aduncum instar vnguium in rapacium auium genere, vnde imperiti quidam gryphis pedem esse conijciebant: capiebat vini plus quàm duas libras. Adijciam hic etiam descriptionem illã Bisontis quæ anno 1561 ad me missa à D. Iohanne Bonaro Libero Barone, his verbis, Bisontis imago non est absimilis boui. Hoc autem differt à reliquis bobus, quòd sit maior, gibbosus, latissima fronte & crispa, redolentibus villis illius muschum: mento & alijs pilis lõgioribus prout in pictura videtur: Colore fusco partim subcinericio, nescio quid syluestre repræsentans. Aestate caro eius pinguissima, sed fætor allij, quo syluestri plurimum pascitur illius nobilitatem viciat: Caro diuiditur in fibras grossissimas tamẽ valde sapit ac nobilis est, ita vt præstet alijs omnibus carnibus. Animal ipsum fortissimum, velox atq; agile: nõ conficitur nisi multis vulneribus: sanguis adeò pulcher, vt omnium rerum pulchritudinem, etiam ipsius purpuræ colorem superet, sed qui etiam intentissimis frigoribus propter nimiam caliditatem intra duarum horarum spatium putrefit: Et si quando venator hoc animal non euacuatum intestinis per aliquot horas detinet, tam actum est de tota carne, etiam in ipsa hyeme intentissimis frigoribus, ijdq; ratione ipsius caliditatis. Nam & ferrum venabuli, quo à venatore conficitur, ita molle fit ex caliditate ipsius, vt flectatur in omnes partes, tanquam si plumbum esset. Fronte adeo latam inter cornua habet, vt duo vel tres homines in ea considant. Hæc ille.

BISONTEM Lithvuani (inquit Sigismundus liber Baro in Herberstain, &c.) lingua patria vocāt Suber, Germani improprie *Aurox* vel *Vrox*: quod nominis Vro conuenit, qui planè bouis formā habet, cum Bisonte dissimillima. Iubati enim sunt Bisontes, & villosi secundum collum & armos, barba quadam à mento prolixa pendente, pilis moschum redolentibus, capite breui, oculis grandioribus & toruis, quasi ardentibus, fronte lata, cornibus plerunque sic diductis & porrectis, vt interuallum eorum tres homines bene corpulentos insidentes capere possit: cuius rei periculum factum perhibetur à rege Poloniæ Sigismundo, (huius qui nūc regnat Sigismundi Augusti patre) quem bene habito & firmo corpore fuisse scimus, duobus alijs se non minoribus sibi adiunctis. Tergum ipsum ceu gibbo quodam attollitur, priore & posteriore corporis parte demissiore. Qui venantur Bisontes eos magna vi, agilitate & solertia præditos esse oportet. Deligitur locus venatui idoneus, in quo sint arbores inæqualibus diremptæ spacijs, truncis nec crassis nimis, vt facilè circumiri possint: nec paruis, vt ad tegendum hominem sufficiant. Ad has arbores singuli venatores disponūtur. atque vbi Canibus persequentibus exagitatus Bison cum in locum propellitur: qui primus ex venatoribus sese profert, in eum magno impetu fertur. At is obiectu arboris sese tuetur, & quà potest percutit venabulo feram: quæ ne sæpius quidem icta cadit, sed incensa magis ac magis rabie, non tantùm cornua, sed etiam linguam vibrat: quam ita scabram & asperam habet, vt venatorem solo vestis eius attactu comprehendat & attrahat: nec antè relinquet, quàm occidat. Quòd si quis fortè circumcursitando & feriendo delassatus respirare cupit, is feræ obijcit pileum rubrum, in quem & pedibus & cornibus sæuit. Si verò alteri in idem certamen non confecta fera descendere libet, vt fieri necesse est, si salui illinc abire velint: is eam facilè in se prouocat, si vel semel sono barbaro Lululu succlamârit: Sic ille in Commentarijs suis Rerum Moscouiticarum, editione secunda, vbi imaginem quoque huius feræ, qualem nos etiam ab ipso nacti sumus, exhibet. Reliquū est, vt quo venationis modo bisontes capiantur ex Pausania perscribamus. Is igitur in Phocicis ita scribit: Bisonis tauri Pæonici caput ex ære factum Dropion (Δροπίων ὁ λέοντος forte Λεόνδεος τινος) rex Delphos misit. Sunt autem bisones illi ferarum omnium difficillimi captu, nec vlla vi retium detineri possent. Locum igitur decliuem ac deuexum sepimentis primum venatores circunclaudunt, deinde totam decliuitatem, & id quod ad primum eius ingressum planiciem attingit pellibus recentibus detractis cōsternunt: ac si recentibus carent, sicca coria vt lubrica efficiantur, oleo madefaciunt: Pòst vero qui maxime equitandi periti sunt, eiusmodi tauros in loci illius angustias vndiq; compellunt: Ii autem ad primas pelles delabuntur, atq; per accliuitatem vsq; eò præcipites aguntur, quoad in planiciem delati fuerint: quo abiecti primò non curantur: Deinde quarto aut quinto ad summum post die, cum iam fames & labor eorum præcipuum animi robur fregerit, homines qui ad mansuefaciendas beluas præstant, ijs adhuc humi stratis, pineos nucleos detractis inuolucris, neq; enim alium cibum ab initio admitterent, edendos obijciunt, ac denique vinculis constrictos abducunt, Hucusq; Pausanias, vt Petrus Gyl. ferè conuertit. Raphael Vola. lib. 7. eodem planè modo bonasos à Lituanis capi scribit. Vros & bisontes Græci in experimentis non habuerunt, quanquam boue fero refertis Indiæ syluis: portione tamen eadem, efficaciora omnia (quam ex domesticis vel gregarijs bubus) ex his credi par est, videlicet quod ad medendi vim, Plin. Fortassis etiam thuro Polonorum, quem mox in Tarando describam, bisontis genus est.

DE BISONE ALBO SCOTICO.

IN Scotia Calydoniæ syluę olim dictę nomē adhuc manet vulgare Callendar & Caldar: ea excurrit per Monteth & Erneuallem longo tractu ad Atholiam & Loquhabriam vsq;. Gignere solet hæc sylua boues candidissimos in formā leonis iubam ferētes, cætera mansuetis simillimos, verū adeò feros indomitosq; atq; humanū refugientes consortiū, vt quas herbas arboresq; aut frutices humana

mana contrectatas manu senserint, plurimos deinceps dies fugiant: capti autẽ arte quapiam (quod difficillimum est) mox paulò præ mœstitia moriantur. Quum verò sese peti senserint, in obuium quemcunq; magno impetu irruentes eum prosternunt, non canes, nõ venabula, nec ferrum vllum metuunt, Hector Boethius in Descriptione regni Scotiæ. Et rursus, Huius autem animalis carnes esui iucundissimæ sunt, atq; in primis nobilitati gratæ, verum cartilaginosæ. Cæterum quum tota olim sylua nasci ea solerent, in vna tantum nunc eius parte reperiuntur, quæ Cummirnald appellatur, alijs gula humana ad internicionem redactis, Hæc ille. Mihi quidẽ genus hoc bouis videtur recte appellari posse Bison albus Scoticus vel Calydonius, eò quod leonis instar iubatus sit, vt de bisone Oppianus scribit sed non etiam barbatus, vt bison simpliciter dictus eidem.

DE BONASO.

BONASVS, Βόνασος Aristoteli, per n. simplex & s. duplex, alibi vero contra per n duplex, & s. simplex, bos est syluestris, monops, vel monapios alio nomine dictus: de quo primum veterum scripta recensebo, deinde recentiorum. Aristoteles de historia animalium lib. 9. cap. 45. Bonasus (inquit) gignitur in terra Pæonia, monte Messapo, qui Pæoniæ, & Mediæ terræ collimitium est, & monapios) μόναπος) à Pæonibus appellatur, magnitudine tauri, sed corpore quàm bos latiore (ὀγκωδέστερος, οὐ γὰρ προμήκης ἐστίν) breuior enim, & in latera auctior est. Tergus distentum eius locũ septem accubantium occupat. Cætera forma bouis similis est, nisi quod ceruix iubata armorũ tenus, (μέχρι τῆς ἀκρωμίας) vt equi est, sed villo molliore, quàm iuba equina & compositiore: color pili totius corporis flauus: iuba prolixa, & ad oculos vsq; demissa, & frequẽs (πυκνή, id est densa) colore inter cinereum & ruffum: nõ qualis equorũ, quos partos vocant, est, sed villo supra squallidiore, subter lanario, nigri aut admodũ ruffi nulli sunt: vocem similẽ boui emittunt: cornua adunca in se flexa, & pugnæ inutilia gerũt, magnitudine dodrantali, aut paulò maiora. amplitudine non multo arctiore, quàm vt singula semicongiũ capiant, nigritie proba (pulchra & nitida) antiæ, (προκόμιον) ad oculos vsq; demissæ, ita vt in latus potius quàm antè pendeát. Caret superiore dentium ordine, vt bos, & reliqua cornipera omnia: crura hirsuta, atq; bisulca habet: caudam minorẽ quàm pro sui corporis magnitudine, similẽ bubulę: excitat puluerẽ, & fodit, vt taurus: tergore cõtra ictus præualido est. Carnẽ habet gustu suauẽ: quamobrẽ in vsu venãdi est. Cũ percussus est fugit: nisi defatigatus nusquã consistit (καὶ ἀμυνόμενος ὅταν ἐξαδυνατῇ) repugnat calcitrãs, & proluuiẽ alui vel ad quatuor passus (ὀργυιάς) proijciẽs: quo præsidio facile vtitur, & plerũq; ita adurit, vt pili insectantiũ canũ absumantur. sed tũc ea vis est in fimo, cũ bellua excitatur, & metuit: nã si quiescit, nihil vrere potest: talis natura & species huius animalis est. Tẽpore pariendi vniuersi (ἀθρόοι) in montibus enituntur. Sed priusquã fœtum ædát, excremẽto alui circiter eum locũ in quo pariant, se quasi vallo circundãt & muniunt: largã enim quandã eius excrementi copiã hæc bellua egerit, Hactenus Aristoteles. Describit áutẽ rursus hoc animal ijsdẽ ferè verbis ab initio libri Mirabiliũ narrationũ: ego quę cõferendo vtrobiq; differre obseruaui. paucis notabo: In libro Mirab. narrat. ipsa fera nõ magnitudine tauri, sed boue maior & robustior describitur: pro bonaso, legitur bolinthus: pro Messapo mõte, Hessænus: pro μονάπου, μονάπου: pro ἐπιπάκλινον, ἐκπάκλινος: Iuba prolixa ad oculos, additur à vertice. Cornua adunca, κατεστραμμένα id est deorsum versa, καὶ τὸ ἄκρον κάτω πρὸς τὰ ὦτα ita vt mucro inferne iuxta aures sit. cõtra quàm in hoc poetæ versu patulæ camuris sub cornibus aures, etsi tũ infra tũ supra aures eis habeãtur. Et pro μελανία καλὴ ἢ λιπαρά, μέλαν τε οὕτω ... ὥστε διαστίλβειν ὡς εἶναι λελειπασμένα, lego λελιπασμένα à verbo λιπαίνω à quo & λιπασμός: hoc sensu, Cornua aiũt nigro colore adeò saturata esse, vt tanquã peruncta splendeant. Quod ad Gazæ translationẽ, miror eũ in comparatione bonasi coloris ad ἵππους παρώας, in Hesychio legitur παρωὰς oxytonum, Græcã vocẽ reliquisse: quãuis partos in versione corrupte legitur pro paroos) cũ alibi semper, etiamsi desint, Latina fingere soleat. In Hesychio & Varino legimus, Παρωαὶ λέγονται ἵπποι τινὲς τὸ χρῶμα πυῤῥοί: id est, paroi dicũtur quidã equi colore rufi. Mihi animus inclinat paroos dici quòd inter rufum & cinereũ colore sint equi, vt οὐκ negatio abundet. sic enim multo cõmodius cohærebit sensus, hoc pacto: Iuba bonasi inter cinereum & rufum colore est, qui in parois dictis equis cõspicitur: hoc tamẽ interest, quod squalidior bonasis pilus est iubæ (Gaza rectè addit supra, id est foris) infra vero, id est intus, lanæ instar mollis. Vetus trãslatio pro κάτωθεν vertit, pili eius in alijs mẽbris lanæ assimilãtur: & pro cruribus hirsutis, rari pili, cõtrario sensu, quod cũ negatione legerit οὐ δασέα. Itẽ pro Græcis verbis μεταξὺ τέφρου ἢ πυῤῥοῦ, id est inter cinereũ & ruffum, vt Gaza vertit, habet inter nigrũ & rufum: quod fortè probari potest propter sequẽtia, vbi neq; nigros admodũ neq; rufos inueniri bonasos Aristot. scribit: quasi eosdẽ colores semper in eis misceri innuat. Iam quod τῷ μεγέθει σπιθαμιαῖα trãsfert magnitudine palmari, melius dodrantali trãstulisset: nam per spithamẽ eruditi dodrantẽ intelligũt. Et licet triplicem palmũ faciant nonnulli, paruũ, quatuor digitorũ, quẽ παλαιστὴν masculino vel παλαιστίδα fœminino genere Græci vocãt, Polluce teste: maiorẽ, quinq;, dôron Græce dictũ, etsi Pollux dôron & palæsten pro eodẽ accipit. maximũ octo digitorum: dodrans tamẽ tres minores & propriè dictos palmos cõtinet, id est digitos duodecim. Polluci spithame extensio est à pollice ad minimi digiti finẽ, lichâs vero ad finẽ lichani, id est indicis. Quamobrẽ partim vitãdæ gratia homonymiæ, præstiterit spithamiæon reddere dodrantale: partim vt propriè loquamur: nam pro duodecim digitorum mensura palmi nomẽ rarissimum est, pro quatuor vsitatissimũ. Porrò dubitauerit aliquis quonã modo cornua magnitudine dodrantalia sint, & ad quã dimensionẽ mensura ea pertineat, longitudinẽmne an circumferentiã, an circũferentiæ diametrũ: quod si quis capacitatem consideret quæ dimidiati congij est, omnino ad imæ circumferentiæ diametrũ, qua cauitas orbicularis maximè

maximè patet, dodrantis mensuram pertinere intelliget. Neq; enim alijs duobus modis bonasi communes boues excedunt: cum illis plerunq; tum longiora dodrante tum ambitu etiam ampliora cornua sint, diametro autē mæ circumferentiæ dodrantali nunquam. Cæterum in eadem cornuum capacitate pro Græca voce ἡμίχουν, quæ dimidium congij significat, Gaza imperitissime semisextarium vertit: cum chûs, id est congius sextarium sexies capiat, vnde & sextario nomen apud Latinos in Mirabilibus narrationibus legitur ἡμιχουν πλεῖον, id est plus quàm dimidium congij. Est autem congius mensura liquidorum, quæ vini vel aquæ libras decem capit, teste Paulo Aeginet: qui etiam ξέστῃ sextario vncias viginti attribuit: Alius est aridorum sextarius, ... apud Græcos, cuius dimidium ... Huic nomen quod medimni Attici pars sexta sit: chœnices capit octo: constituunt autem chœnices octo medium Aegyptium vel Italicum. Chœnix xestas (id est sextarios liquidorum) duas capit. Quod si quis de illo intelligat, semisextarius chœnices quatuor capiet, id est sextarios liquidorū octo, qui vini vel aquæ libras tredecim & vncias quatuor caperent. Ita semisextarius aridorum ad semicongium liquidorum, duplus erit & supertripartiens quintas, vt vncias quatuor omittam. Sed chûs liquidorum est mensura, & Aristotelem de liquidis intellexisse verisimilius est, quoniam cornibus huiusmodi pro poculis vtebantur. Sed forte Gazam defenderit aliquis D. Hieronymi authoritate, qui commentariorum in Ezechielem lib. 1. choa Atticum, sextarium Italicum esse scribit. At hoc authorum alius nemo scribit, vt omnino memoria vel rei inscitia lapsum Hieronymum aut librarium potius credam: qua de re aduersus Alciatū Hieronymo patrocinantem, Georgius Agricola lib. 2. de ponderibus & mensuris doctissime disserit: vbi Plinium etiam erroris incusat, qui in vini nectaritis apparatu vbi Dioscorides choas, id est congios sex habet, ipse siue ex Dioscoride siue alio Græco authore transferens, totidem sextarios reddit, quod itidem vel ipsius vel librariorum negligentia factum constat, cum alibi semper pro Græcorum sextario congium reponat. Sed Gazam fortassis offendebat nimia capacitas, si dimidium congij reddidisset. Atqui alia legimus longe capaciora cornua, qualia Plinius vrorum esse scribit, ex quibus barbari septentrionales potant: vrnasq; binas capitis vnius cornua implent. Amphora duas capit vrnas, vrna congios quatuor, Volusio teste, & approbante Ge. Agricola. Vnum igitur vri bouis cornu congios quatuor capere poterat. Aelianus Ptolemæo secundo ex India cornu allatum scribit quod tres amphoras caperet, vt Aelianus tradit. Tres amphoræ congios viginti quatuor efficiunt.

Iam ne quis me reprehendat quod δέρμα ἑπτάκλινον dissimulanter prętercam, quamuis certū nihil habeo quantum hoc spatium sit, proferam tamen in medium coniecturas meas, & aliquot authorum loca, vt initium saltem & ἀφορμὴν aliquod inquirendi studiosis præbeam, quod ante me nullus adhuc publice fecit, quod sciam. Quanquam enim de triclinio & similibus vocabulis, & triclinij forma, & veterum accumbendi more, primus (vt profitetur) Gulielmus Philander in Annotationibus suis in librum sextum Vitruuij diligenter quęsiuerit: de spatio tamen quod vel triclinon vel pentaclinon vel alijs huiusmodi vocabulis dictum à veteribus sit, quantum illud fuerit magnitudine, nullus adhuc ne inquisiuit quidem. Quòd autem veteres certam mensuram hisce vocabulis designauerint, non minus quàm si cubitos & pedes nominassent, apparet, ex iam citato Aristotelis loco, vbi pellem bonasi extensam spatium occupare ait ἑπτάκλινον, Gaza vertit locum septem accubantium: in Mirabilibus narrationibus de eadem pelle scribitur, excoriatam κατέχειν τόπον ὀκτάκλινον. In eodem libro fontem in Siciliæ Paliscis (Palicis habet Stephanus) esse scribit ὡς δεκάκλινον, id est qui circiter decem accumbentium obtineat locum. Veteres Græci οἶκον non modo domum, sed etiam domus partes cœnacula, vel cœnationes (quanquam distingui hęc scio) & cubicula vocabant: Hinc Pollux lib. 1. cap. 8. λέγεται δὲ οἶκος τρίκλινος, πεντάκλινος, καὶ δεκάκλινος, καὶ ἁπλῶς ... Triclinium igitur non quoduis est conclaue aut quæuis cœnatio, sed certi spatij tantum: posteriores tamen hoc verbo abusi sunt non ad quasuis modo cœnationes, sed etiam ædificia quandoque. Seruius Aeneidos 1. scribit antiquos stratis tribus lectis epulari solitos: errareq; eos qui triclinium dicunt ipsam basilicam, aut cœnationem: quam eius sententiam de triclinij significatione Gulielmus Philander non approbat, cum Vitruuij eo ipso in loco, quem illic exponit lib. 6. cap. 5. verba hæc sint, Tricliniorum quanta latitudo fuerit, bis tanta longitudo fieri debebit: Altitudines omnium conclauiorum quæ oblonga fuerint, &c. & paulo post, Sin exedræ aut œci quadrati fuerint, &cæt. Quibus quidem verbis vt triclinium, conclauium, exedram & œcon, synonyma facere alicui parum animaduertenti videri potest: nam οἶκον τρίκλινον ex Polluce iam diximus. De exedra vero apud eundem sic legimus: λέγεται δὲ ἀνδρὼν, ἵνα συνιᾶσιν οἱ ἄνδρες ... ἐξέδρα, ἵνα συγκάθηνται. Τὸ δὲ συμπόσιον ... καλεῖται. λέγεται δὲ οἶκος τρίκλινος, &c. vt supra. Ego œcon tū apud Vitruuium & Pollucem, tum aliàs, communiori significatione accipio: triclinium vero, vel vt Græci dicunt τρίκλινον οἶκον, certæ formæ & magnitudinis œcon, aut mensam saltem certæ magnitudinis cum tribus lectis vel vno qui tres capiat. Vitruuius eodem in libro mox capite sexto, Fiunt autē (inquit) etiam non Italicæ consuetudinis œci, quos Græci Cyzicenos appellant &c. ita longi & lati, vti duo triclinia cum circuitionibus inter se spectātia possint esse collocata, habeantq; dextra & sinistra lumina fenestrarum valuata. Hūc Cyzicenum œcon, quoniā duo triclinia capit, hexaclinon aliquis forte nominandum suspicetur, & sic recentiores nonnulli exponunt: mihi secus videtur, nā in hexaclino spatio mensam vnam collocari assero, quæ sex conuiuas cum suis lectis & circuitione recipiat: at œcus Cyzicenus duo triclinia inuicem spectātia habet, vtramq; cum sua circuitione. At iuxta vnā mensam lectos duos triclinos ponere contiguos aut hexaclinon vnum, idē fuerit. Triclinia hyberna, æstiua, & autumnalia ad quam quæq; cœli regionē spectare debeant, idē mox ibidē cap. 7. præscribit, Pinacothecæ (rursus cap. 5.) vti exedræ amplis magnitudinibus sunt constituendæ. Oeci Corinthij tetrastyliq;, quiq; Aegyptij vocantur, longitudinis & latitudinis, vti supra tricliniorum symmetriæ scriptæ sunt (id est vt longitudo ad latitudinē dupla sit) ita habeant rationē: sed propter columnarū interpositiones, spaciosiores constituantur. Et paulo post, in œcis Aegyptijs supra columnarū epistylia & ornamenta, lacunarijs ornantur, & inter columnas superiores fenestræ collocantur, ita basilicarū ea similitudo, non Corinthiorum tricliniorū, videtur esse. Hic triclinia vocat, quæ paulo antè œcos, Corinthios. Et inferius ca. 10. vbi de Græcis ædificijs loquitur, Circum autē in porticibus, triclinia quotidiana, cubicula etiā & cellæ familiaricæ cōstituuntur. Et paulo post: Græcorum domus habent triclinia Cyzicena, quæ ad septentrionē spectant: ad meridiē verò spectātes œcos quadratos tā ampla magnitudine, vti faciliter in eis triclinijs quatuor stratis, ministrationū ludorumq; operis, locus possit esse spatiosus. In his œcis fiunt virilia conuiuia. Non enim fuerat institutū matres familiarum eorū moribus accumbere. Hæc ferè nec plura apud Vitruuium de triclinijs reperio. Valer. Max. & Quintil. quod Cicero lib. 2. de Orato. de Scopa loquens conclaue dixerat, triclinium interpretantur. Veteres pransuri aut cœnaturi (inquit Gul. Philander) solebant lectos nonnunquam tres ster-

nere

nere accubitorios, diuersos scilicet ab eis in quibus dormirent. (Nam Heliogabalum tradit Lampridius solido argento habuisse lectos triclinares & cubiculares) vnde vocatum triclinium: aliquando duos, inde Plautus quarto actu Bacchidum, biclinium formauit. Antiphanes & Anaxandrides τρίκλινον dixerunt, Phrynichus ἑπτάκλινον & ἐννεάκλινον vsurpauit, vt est apud Athenæum libro 2. Et apud eundem libro 5. scribit Callixenus ad proram nauis Philopatris fuisse οἶκον τρισκαιδεκάκλινον, vt coniecturæ sit locus plures aliquando stratos lectos pro conuiuarum numero: Nam in Platonis symposio conuiuæ viginti celebrantur. Consueuisse autem in lectis veteres discumbere & accumbere, vel ipsa nomina indicant, & authorum aliquot testimoniis Philander comprobat. Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos, Horatius, quem locum sic interpretantur aliqui, vt conuiuatoris auaritia notetur, qui tribus lectis voluerit cœnare duodecim potius quàm quartum lectum & mensam sternere, ceu non amplior esse deberet lectus quàm qui tres caperet nisi anguste. At mihi videtur potuisse quartus lectus addi, vt noua mensa non opus esset, nisi altera foret breuior. Lectis accumbere Germani etiam soliti sunt, sed mos ille paulatim soluitur: sunt autem illi sex ferè pedum longitudine, vt singuli tres conuiuas capiant: quanquam singuli tantum huiusmodi lecti in singulis zetis vel hypocaustis, vt vocant, nostris habeantur. Sedilibus tamen, quæ vel stragulis vel etiam puluinis aut lectis sternantur, circa mensas, quas ferè quadratas aut rotundas habemus, plurimus aliqui vtuntur: Eorum nonnulla sic fabricata sunt, vt asseres à dorso modicè inclinati accumbentes ac innitentes recipiant: Quidam sellis quoque profundioribus instratisque cum anaclintro, id est parte quæ dorsi reclinationem excipiat, accumbunt magis quàm assident mensis. Huiusmodi videntur κλισμοὶ & κλιντῆρες Græcorum fuisse, de quibus apud Grammaticos legimus, Κλιντὴρ δίφρος ἀνακλιτός, εἶδος φορείου ἀνάκλισιν ἔχον ἀνακλίσεις, οἷον τὸ νῦν καλούμενον καθέδριον, Etymologus & Varin. Κλισμὸς, ἡ καθέδρα ἢ ὁ θρόνος ἔχων ἀνάκλισιν ἢ ἀνάκλιντρον ἐν ᾧ ἡ κάτω ἐξ ἔρια ἐπίκειται, προσκεφάλαιον δηλαδή, Varin. Huiusmodi equidem κλίνας singulas & earum mensuras intellexerim à quib. τρίκλινον & aliæ voces formantur, ita vt in singulis conuiuæ singuli sederent, non autē quales aut quanti Romanis lecti quidam fuerunt, in quibus tres aut quatuor discumbebant, qui non clinæ simpliciter, sed clinæ triclinii vel tetraclini sunt. Verisimile est autē huiusmodi accubitorias sellas non vltra duos cum dimidio pedes latitudinem extendisse, ne mensæ spatia vacarent, cum amplitudo ista discumbenti sufficiat. Iam si sellas septem ordine ponas deinceps contiguas, longitudinem omnes efficient pedum XVII. cum dimidio. Hæc quoq; bonasi pellis longitudo videri poterit, neq; id mirum cum vri multò longiores describantur à nostris. At Aristoteles quamuis pellem eius heptaclinon vel octaclinon faciat, animal tamen ipsum τὸ μέγεθος ἡλίκον ταῦρος, id est magnitudine tauro æquale esse scribit, & non oblongum, sed in latera auctum. Mihi quidem in hoc erratum videtur: nam in Mirabilibus idem animal multò maius simul & robustius boue facit: deinde fieri potest, vt caudæ quoque longitudo superiori mensuræ adiungenda sit. Heptaclinos igitur bonasi longitudo non breuior erit pedibus septendecim: quæ vero latitudo sit, ex proportione longitudinis ad latitudinem in communium boum pellibus deprehendetur. Ego certe eadem omnium istorum spatiorum, quæ à cline nomen habent, latitudinem fuisse persuadeor, & longitudine solum differre: quod mensis oblongis vterentur, non vt nostri frequentius quadratis rotundisue, quod ex Vitruuij etiam verbis patere potest, qui triclinia propriè sic dicta longiora duplo quàm latiora esse vult. Crediderim insuper ab vno tantum latere mensæ stratos fuisse lectos, non vtrinque nec è regione. Iubet enim Vitruuius triclinia duo in œco Cyziceno se inuicem spectare, vbi per triclinia conuiuas accumbentes synecdochice accipio, vel lectos conuiuis paratos: quos ab vtraque parte stratos, non rectè se spectare, id est è regione esse diceres. Commodius etiam erat ministris mensæ inseruire, ab altero latere vacuo: adhæc commodius auferre mensam. Toties enim mensas quoties fercula & obsonia mutari, & onustas à duobus ferri, conuiuisque accubantibus apponi solitum fuisse, ex Alexi poeta apud Athenæum libro 9. & Plutarcho in vita Pelopidæ coniecimus, inquit Philander. Postremo si Græci suas clinas vtrinque habuissent, pari semper numero spatium inde denominatum proferre debuissent, vt diclinon, tetraclinon, hexaclinon: Nunc quoniam etiam impari numero triclinon, pentaclinon, &c. dicunt, ab altero tantum mensæ latere lectulos ordine positos conijcio. Suetonius in Augusto, Neque cœnauit vnà, nisi vt in imo lecto assideret. Et post, Incerto casu spem mercantium vel frustrari vel explere solebat, ita vt per singulos lectos licitatio fieret. Valerius libro 2. Fœminæ cum viris cubantibus sedentes cœnitabant. Romæ vidimus, inquit Philander, in æde D. Eustathij & alijs locis, Mutinæ etiam, scalptum in marmoribus singulis iacentem in lecto hominem subiecto puluillo cubito, apposita ad lectum tripede mensa, aliquando monopodio: Hanc deinde rem (id est accumbendi apud veteres ritum) duabus picturis appositis declarat. Soleas etiam (inquit) demere solitos esse, puluinisque inniti cœnantes, præter marmora, multis Martialis & aliorum locis probari potest. Plures tribus aliquando in lecto accubitorio iacuisse, indicat Martialis Epigram. libro 9. in Mamurram: Et testudineum mensus quater hexaclinon, Ingemuit citro non satis esse suo. Querebatur Mamurra quod lectus quem comparare velle videri optabat, minus quadraret, cum sex tantum caperet, ipsius autem mensa amplior esset atque capacior. Ex recentioribus quidam in Lexico Græcolatino clinen mensam interpretatur: quod sine authore puto fecit. Cælius Rhod. Antiquarum lect. 27.25. Obseruatum est (inquit) ex Pollucis thesauris super quibus accumbamus dici κλίνας, κλινίδας, κλινίδια, hoc est lectos, lectulosue, atq; item scimpodas. Σκίμπους, vel σκίμπος Etymologo pars est grabati, & synecdochicè pro ipso grabato accipitur. Apud Athenæum & Gellium scimpodium deminuta forma legitur. Libanius in libro de sua ipsius vita. Quum domi (inquit) sum, iaceo in lecto: vbi vero in schola, in scimpode, id est in lectica, vt Cælius interpretandum putat: qui & hoc à Græcis annotatum scribit, scimpodion significare τὸ χωλὸν κράβατον, id est claudum grabatum: σκιμβάζειν, claudicare. Eruditus inter Græcos grammaticus sic finit, σκιμπόδιον ἐστὶ τελὲς κλινίδιον μονοκοίτιον, id est scimpodion est lectulus vilior in quo decūbat vnus modo. κλίνη, τὸ κραββάτιον, Suidas & alij. Ἀναστάσιος ὁ βασιλεὺς ὁ δίκορος, καὶ ζητεῖ μέγαν τρίκλινον τὸν ἐν Βλαχέρναις, ὃς μέχρι τοῦ δεῦρο Ἀναστασιακὸς λέγεται, Suidas. Hîc τρίκλινον, subaudi οἶκον, basilicam siue regium ædificium intelligo: (quo abusu etiam architriclinum dixerunt, qui quantocunq; conuiuio præesset) nam cum proprie dicta triclinia diuites solum construerent, vt mihi videtur, in quibus epulabantur, integras diuitum domos postea per synecdochen aliqui ineptè triclinia vocauerunt, à parte totum: contrà factum apparet in basilicæ nomine, quæ cum palatium aut integram domum, vt οἰκίαν subaudias, regiam aut regiæ similem proprie significet: aliqui ad partem domus transtulerunt (vt ex Seruij supra citatis verbis apparet) splendidiorem scilicet, qualem pleriq; hodie in diuersis linguis recepto vocabulo saliam appellant, siue corrupto à basilica nomine: siue à salutatione. Est enim basilica, vt Sipontinus scribit, locus amplus, vbi à diuitibus

expectantur salutatores, & conuiuia fiunt maxima, & saltationes, & ludi. Posteriores ædem sacram priuatim
basilicam nominarunt. Ex nostris grammaticis quidam triclinium interpretantur mensam quadratam, ad cuius
tria latera singuli sternantur lecti, quartum vero vacuum relinquatur: quod si tale triclinium est, quid heptacli-
non & enneaclinon esse dicent? mensas nimirum octo vel decem laterum, in quibus vacuum relinquatur vnum.
Scio Seruium, vt supra citaui, antiquos stratis tribus lectis epulari solitos scribere: quod vt nulla authoritate
munit, sic mihi ridiculum videtur: nam pro conuiuarum numero vel tres vel plures sternebant: & locus ipse,
quamuis nullos haberet lectos aut mensas, pro magnitudinis tamen ratione triclinos aut tetraclinos, &c. dicebā-
tur: sunt enim hæc nomina adiectiua, & mensuræ, ac si pedalem aut cubitalem dicas. Proinde etiam mensam
triclinon dicere licebit, non ipsam mensam, sed magnitudinem eius significantes. Item lectum triclinon, vel
tetraclinon, qui tantus sit vt tres vel quatuor conuiuas capiat. Substantiue vero ipsum locum triclinium Latini 10
dixisse videntur, in quo tres huiusmodi clinæ commodè ponerentur, ab vno scilicet latere tantum. Rectè igitur &
lectum vnum triclinon appellabimus, in quo tres discumbant: locum vero aut spatium triclinon, siue quod
vnum maiorem lectum in quo tres accumberent continet, siue tres minores & μονοκοίτας. μονοκλίνους enim non-
dum legi. Errat igitur etiam Grapaldus, qui triclinium interpretatur in quo tribus toris, vel quod magis ridi-
culum est, totidem mensis stratis comedebant. Plautus in Bacchidibus, In biclinio cum amica sua vterque
accubitum eatis, Ita negotium est, atque ibi in lectis stratis potetis cito: Qui locum ipsum biclinium hîc ac-
cipere volet, permittam: ego (vt Philander quoque) lectum in quo bini discumberent intelligere malo: vt eti-
am in Heliogabali tricliniis, quæ apud Lampridium versatilia fuisse legimus: in quibus (inquit) quandoq; ami-
cos suos ponere consueuit, eosque violis & floribus obrutos opprimere, sic vt aliqui animam efflauerint. Cice-
ro ad Atti. lib. 13. Villa ita completa militibus est, vt vix triclinium, vbi cœnaturus ipse Cæsar esset, vacaret. Plura 20
apud Ciceronem loca, in quibus triclinij meminit, in Nizolij indice reperies. Lectos mulierum scimus iam pri-
dem totos operiri argento, & triclinia quædam, quibus argentum addidisse primus traditur Caruilius Pollio
eques Romanus, non vt operiret, aut Deliaca specie faceret, sed Punica: Idem & aureos fecit, Plin. 33. 11. Et
paulo post, Cornelius Nepos tradit ante Syllæ victoriam duo tantum triclinia Romæ fuisse argentea. Hîc ipse
Plinius triclinia lectos interpretatur: nam cœnationes totas argenteas fuisse quis credat? Item libro 34. cap. 2.
Tricliniorum pedes & fulcra Deliaco ære exornari solita scribit: & mox cap. 3. Triclinia ærata Cn. Manlium pri-
mum inuexisse. Et libro 9. Testudinum putamina secare in laminas, lectosque & repositoria his vestire, Car-
bilius Pollio instituit: hinc est quod testudineum hexaclinon dixit Martialis. Repositorium Grammatici inter-
pretantur id quod super antiquorum mensa reponebatur ad fercula collocanda, quæ subinde vnà cum ipso re-
positorio adferebantur & auferebantur. Plinius lib. 28. Bibente conuiua mensam & repositorium tolli, inau- 30
spicatissimum indicatur. Videtur autem per epexegesin addidisse & repositorium, innuens non integram men-
sam, sed repositorium tantum cum ferculis auferri solitum. Proinde cum veteres afferri & auferri mensas me-
minerunt, per synecdochen de repositoriis tantum intelligo. Solent etiam nostri mensis repositoria, id est oper-
cula lignea imponere, (quæ commode eis demi reponique possunt, vnde & appellata mihi videntur) vel muni-
menti gratia, vt pretiosis: vel vsus, vt calculatio per cretam super eis fiat: vel ornatus, vt cum diuersis colo-
ribus florum alijsue inducuntur: vel denique vt latiusculæ mensæ fiant: sunt enim repositoria ipsis quas tegunt
mensis latiora, vt constat Plinij verbis 33. 11. Repositoriis (inquit) argentum addi sua memoria cœptum Fene-
stella dicit, qui obijt nouissimo Tiberij Cæsaris principatu. Sed & testudinea tum in vsum venisse. Ante se au-
tem paulo lignea rotunda solida, nec multò maiora quam mensas fuisse. Sequidem puero quadrata & compacta,
aut acere operta, aut citro cœpisse: mox additum argentum in angulis, lineasque per commissuras. Quod si quis 40
nec vsu nec figura repositoria veterum (quibus tamen nec ipsis certa figura fuit) nostris conuenire dicat, hoc cer-
te conuenit (respondebo) quod vtraque mensis imponantur: & possent nostra, si moris esset, eundem præstare
vsum. Errant igitur grammatici qui repositorium simpliciter exponunt loculos vel reconditoria vbi aliquid re-
ponatur vel recondatur: Quod & Baysius ante nos animaduertit, qui in libro de vasculis repositoria dicta pu-
tat non solum in quibus opsonia, sed etiam in quibus mensæ collocarentur, citans verba Plinij ex eodem capi-
te, quo nos alia iam superius citauimus. Iam vero & mensas (inquit Plinius) repositoriis imponimus, & ad su-
stinenda opsonia interradimus latere (mensarum intellige, vt addit Baysius) & interest quàm plurimum lima
perdiderit. Ego suspicor legendum mensis repositoria, cum hæc illis maiora fuerint. Repositorium ex Athe-
næo θίβιν appellatum, ibidem docet Baysius: & id genus repositoria Gallicè chapeletz vocari, quorum vsus
sit ad sustinendas lances & discos: in quo quidem ipse sibi parum constare videtur. Inuenio θίβιν per iôta 50
solum apud grammaticos pro calatho ex folijs contexto in arcæ vel cistæ formam. Tricliniarium, idem quod
triclinium, vel quod ad triclinium pertinet. Varro 1. de Re rust. Quo elaborant vt spectent sua æstiua tri-
cliniaria ad frigus Orientis. Plin. lib. 19. Qua purpura quis non iam tricliniaria facit. Tricliniaris etiam adiecti-
uum in vsu est pro quo alij triclinaris dicere malunt. Plin. lib. 37. Lectos tricliniares tres. Bellos conuiuas & conui-
ctores faciles in candida, non pulla veste accumbere decet: Tametsi cœnatoria & triclinaria conuiuis dari anti-
qui moris fuit, Alexander ab Alex. Habentur & domesticæ ac cibariæ vestes, quales intra domesticos parietes ge-
stamus, quas triclinares & cœnatorias appellamus, Cælius Calcagn. Peristromata cum ad triclinia & cœnacula ac-
commodantur, triclinaria appellantur: qualia Plinius triclinaria Babylonica nuncupauit, Idem. In triclinio choa
apud Quintilianum, ænigmatice dictum in bibacem arbitratur Cælius Rhod. 29. Accumbere Græci κατακεῖσθαι,
κατακεκλίσθαι, & ἀνακεῖσθαι dicunt, Varinus. Villicus sit frugalitatis exemplum, nec nisi feriis diebus accubans cœ- 60
net, Columella 2. 1. Triclinium pro lecto discubitorio siue accubitorio etiam Varro dixit lib. de re Rust. 3. cap. 13
Erat locus (inquit) celsus, vbi triclinio posito cœnabamus. Et li. 1. ca. 59. in quo quidam etiam triclinium sterne-
re solent cœnandi causa. Legi alicubi (inquit Philander) nec succurrit locus, apud antiquos tres mensas fuisse,
vnde & triclinium vocatum esset: primam domini vxoris liberorumque: secundam hospitum: tertiam seruo-
rum & domesticorum. Ego apud idoneum authorem de triclinio tale quid legi, vix crediderim. Iuuenalis, Ter-
tia ne vacuo cessaret culcitra lecto, Vnà simus ait. Apuleius lib. 10. Iam denique cœnati è triclinio domini de-
cesseramus, Quintilianus, Vix eo limen egresso triclinium illud supra conuiuas corruit: Cicero de eadem
re. Hoc interim spatio conclaue illud concidit. In triclinijs cæterisque conclauibus maximus est vsus lu-
minum, Vitruu. Constat triclinium (inquit Calepinus, aut si quis adiecit) & lectos discubitorios, & ipsam cœna-
tionem, id est locum vbi cœnaturi discumbebant, significare. Sed postea triclinium per abusionem apparatus 70

ad mensam factus dici consueuit, & coacta in locum vnum parandæ paucorum cœnæ suppellex necessaria. Idem triclinarium vocari dicit, in triclinio ministrum. Hæc sunt quæ dum solicite inquiro de heptaclino pelle bonasi, obiter se mihi obtulerunt: quæ licet parerga, lectori communicanda iudicaui, ne labor hic nobis periret, in ea præsertim re de qua plerique grammaticorum vel nihil vel perperam docent: cum quintuplicem τρικλίνου vocabuli significationem (de quauis cœnatione: de certæ formæ & magnitudinis cœnatione: de lecto qui tres accumbentes capiat: de certa mensura cuiuslibet rei, vt fontis, vt pellis: denique de toto conuiuij in triclinio apparatu) paucissimi intelligant. Superiora cum scriberem, nondum inueneram quantam mensuram Aristoteles per κλίνην intelligat. & dum inquirere apud authores quæcunque obiter de clines triclinij, & similium vocum vsu & significatione & discumbendi more veterum se offerebant, annotabam. Posteà vero deprehendi in Mechanicis Aristotelis problemate 25. κλίνης id est lecti longitudinem esse pedum sex & paulo plus: latitudinem vero pedum trium, vnde ἑπτακλίνου spatium tantum intelligo, quantum septem lectis inter se contiguis occupatur: quomodo verò inter se coniungendi sint lecti, non facile dixerim. Nam si omnes vno ordine ponas, maior quàm deceat longitudo, latitudo angustior erit. Hoc saltem constat, quoniam lectus, vt dixi, pedes sex longus, tres latus est, vnius lecti superficiem totam octodecim pedes continere: qui septies repetiti pedes constituunt centum viginti sex, ex quibus quot longitudini, quot item latitudini tribuas, coniiciendum est ex proportione longitudinis ad latitudinem corij de boue vulgari. Redeo ad Bonasum.

Non placet quod orgyias Gaza vertit passus: quanquam & Valla apud Herodotum ita verterit. & vetus hoc in loco Aristotelis translatio, vt apparet apud Albertum Magnum in Enchyro libro 22. Licet enim passus dictus videri possit à passis, id est extensis manibus, secundum grammaticos: apud authores tamen in hac significatione nusquam inueniri puto: proinde à pedibus passis, id est quàm maximè sine periculo possunt diuaricatis extensisque, nomen hoc potius factum crediderim. Est enim ea mensura circiter quinque pedes, vel paulò maior. Quod autem passum pro quinque pedibus veteres dixerint, facile est calculare ex Plinij libro 2. Stadium, inquit, CXXV. nostros efficit passus, hoc est pedes sexcentos XXV. Est igitur passus duorum gressuum, vt sit gressus cubitus vnius & pedis, hoc est pedum duorum semis. Orgyia vero græcis est τὸ μεταξὺ τῶν ἰδίων χειρῶν μέτρον, vt Suidas docet, id est mensura quæ manibus extensis fit, quæ sua cuique etiam statura vel proceritas esse solet. Est autem cubitorum quatuor, id est pedum sex: hinc verbum ὀργυιᾶν, brachijs extensis metiri: & ὀργυιαῖος pro magno vel longo simpliciter. Ὀργυιά oxytonum, vel secundum veteres Atticos proparoxytonum, extensio manuum est vnà cum pectoris latitudine (quod & Pollux scribit libro 2.) dicta παρὰ τὸ ὀρέγειν καὶ ἐκτείνειν τὰ γυῖα, ὅ ἐστι τὰς χεῖρας, Varinus. Errant qui trium cubitorum orgyiam esse scribunt. Nos vlnam potius interpretabimur: Est enim vlna spatium, vt Seruius inquit, quantum vtraque extenditur manus. Tradunt in Pæonia feram, inquit Plinius, quæ bonasus vocetur, equina iuba, cætera tauro similem, cornibus ita in se inflexis vt non sint vtilia pugnæ, quapropter fuga sibi auxiliari, reddentem ea fimum, interdum & trium iugerum longitudine: cuius contactus sequentes, vt ignis aliquis, amburat, Hæc Plinius: qui orgyias iugera exponit ineptissimo sensu. Quis enim credat ad tantum spatium stercus bonasos eiaculari? Iugerum enim vocabatur, vt alibi scribit Plinius, quod vno die boum, vno die boum vno iugo exarari posset, vel vt Columella libro 5. Quadratus actus si duplicetur, facit iugerum: & ab eo quod erat iunctus, nomen iugeri vsurpauit. Est autem actus quadratus, latus pedes centum viginti & longus totidem, Varro lib. lib. 1. de Re rust. Sed siue Plinij hic error sit, siue librariorum, aut illorum qui vocem non intellectam emendare voluerunt, pro iugerum tum in Plinio tum Solino reponemus orgyiarum: quid enim obstat quo minus voce Græca vtamur? Solinus enim cap. 43. hunc bouem describens statim post Phrygiæ & Lydiæ mentionem: In his locis, inquit, animal nascitur, quod bonasum dicunt, cui taurinum caput, ac deinceps corpus omne, tantum iuba equina: cornua autem ita multiplici flexu in se recurrentia, vt si quis in ea offendat, non vulneretur. Sed quicquid præsidij monstro illi frons negat, aluus sufficit. Nam cum in fugam vertitur, proluuie citi ventris fimum egerit per longitudinem trium iugerum: cuius ardor quicquid attigerit, adurit. Ita egerie noxia summouet insequentes, Hæc Solinus. Medi & Pæones (inquit Hermolaus in castigationibus Plinianis) in Europa sunt, à Pæone filio Endymionis Epei fratre, in Thraciam siue Macedoniam ad amnem Axium profecto: conuenerat autem inter fratres, vt qui cursu superatus esset, imperium victori cederet, vt scribit Pausanias: meminit eorundem Trogus, Strabo, cæteri. At Solinus animal hoc circa Lydiam Phrygiamque haberi tradit: quasi Mæoniam videatur legisse, non Pæoniam. Sunt & Piones in Asiæ Mysia, quæ supra Caicum amnem sita est: ab vrbe dicti, quam Pionis conditor Pioniam vocauit, vt libro 5. in Plinium exposui, quæ omnia Solino erroris occasiones fuere, Hæc ex Hermolao. Errores enim veterum, quantumuis ipse multis in locis animaduertam: vbicunque possum tamen, alienis eos verbis arguere quàm meis malo: quo minus ipse facili ad reprehensionem ingenio videar. In manuscriptis quibusdam codicibus Plinij Mœnia pro Pæonia repetitur, quali lectione forsan Solinus etiam vsus Mæoniam intellexit. Porrò quod idem bonasi cornua multiplici flexu in se recurrere scribit, sine authore facit: ego in vnum solum curriculum imperfectum ea conuerti puto, cuiusmodi in effigie apparent, quam adieci: Misit autem eam ad nos Norimberga Cornelius Sittardus medicus, vnà cum bubali vulgaris pictura superius collocata. Cæterum quod ad Mediam regionem licet duobus in locis Μηδικὴν per η. apud Aristotelem scribatur, nono inquam libro histor. anim. & ab initio Mirabilium: eandem tamen esse non dubito, quæ Stephano Μαιδικὴ per αι. diphthongum scribitur. Media (inquit) ciuitas est Thraciæ prope Macedoniam, à qua Mædi populi, diuersi à Madis Asiæ. Hinc præfectura Mædica Thraciæ, vicina Pæoniæ. Horum nonnulli ad Macedones migrauerunt, Mædobithyni dicti. Est & alius Aristotelis locus in Mirabilibus, in quo sic scribitur, Circa Scytharum & Medorum (Μεδῶν, cum epsilo in prima syllaba & ô circumflexo in vltima) aiunt fluuium esse Pontum nomine, &c. Hesani, Ἡσανὸς, montis vt in Mirabilibus legitur, mentionem nusquam inuenio: malim Messapi vt in Hist. anim. Gaza transfert, licet impressi codices Μεσσαπίου habeant. Apud Stephanum Μεσσάπιον Eubœæ montem legimus, & Messapiam Apuliam olim à Mesapo rege dictam: sed hæc nihil huc faciant. Bonasi Aristoteles meminit etiam libro 3. cap. 2. de partibus anim. Bonnasis (inquit, sic enim illic scribitur per n. duplex & s. simplex) quoniam cornua eis ad sese reflexa sunt, excrementi profusionem natura pro auxilio dedit: hoc enim cum metuunt se tuentur. Hac eadē profusione alia quoq; seruari certū est. In eo loco Gaza obscurius vertit, quibus pari aduncitate cornua reflexa inter se orbem colligunt: possent enim accipi hęc verba, tanquā de aliis quoq; similiter aduncorū cornuum

animalibus eo in loco tractasset Aristoteles, quod tamen non apparet. Nam bubalis & capreis, de quibus proximè dixerat, licet adunca & parum vtilia pugnæ cornua forte sint, non pari tamen aduncitate, sed longe alia quàm bonasorum sunt. Alijs item in locis, bonasum scribit sylvestrem esse, bisulcum, capronatum equorum instar, iubam habere, & cornua bina orbem inflexu mutuo colligentia, vt Gaza vertit pro Græcis verbis *γαμψὰ πρὸς ἄλληλα:* quæ itidem translatio obscurior est, intelligi enim potest ac si cornua pariter incuruata ambo in orbem colligantur, vt si quis brachia ante pectus extensa in gyrum vertat: cum per se vtrumque sibi aures curuatum *γαμψὸν*, id est aduncum potius quàm orbiculare sit. Rursus alibi bonasum interiora omnia bubus similia continere tradit Aristoteles. Aelianus libro 7. interprete Gyllio, hoc animal à Pæonibus monopem vocari scribit, piloso tauro magnitudine similem: & stercus eius quod præ vexatione acre & igneum reddit, si in venatorem quempiam insequentem inciderit, mortem afferre: cum Aristoteles, Plinius & Solonius adurere tantum scripserint. Pausanias in Bœoticis Pæonios tauros Romæ in spectaculis sibi visos meminit, qui tum reliquo corpore pilosi (δασεῖς) fuerint, tum maximè circa pectus & genyn, id est mandibulam. Hos ego non bonasos, sed bisontes esse crediderim: nam & alibi in Phocicis bisontem taurum Pæonium vocat ipse Pausanias: & Oppianus iubam eum gestare scribit, Αὐχένι πιλέουσι. καὶ ἀμφ' ἀπαλοῖσι γενείοις. Accidit quod apud authores bonasum vel monopem Romæ in spectaculis visum nusquam legimus: bisontem vero sæpius. Ego certe bonasum genus bisontis crediderim: nam & Albertus, vt superius retuli, boum qui vulgo *visent* dicuntur, diuersas species magnitudine solum differentes esse testatur: quippe excepta cornuum figura, & reiectione stercoris, reliqua videtur omnia cum bisonte communia habere. Bonasi certe solus Aristoteles meminit, nam Aelianus & Plinius sua proculdubio ex Aristotele descripserunt, Solinus ex Plinio. Aliorum vero authorum quotquot bisontis meminerunt, tum Græci tum Latini, bonasi nomen nunquam attingunt. Cornuum quidem neque magnitudo neque figura generis differentiam statuere possunt, cum in domesticis cornutis pecudibus quantum, licet eiusdem generis vel speciei animantes, cornibus differant, notissimum sit. Iam quod ad stercoris reiectionem, pleraque animalium in cursu, prolixiore præsertim, id reijciunt, feruidiusque quàm in quiete solerent, & longius: intestinis scilicet cursu calefactis, & ob calorem flatibus excitatis, vt fit in humore: quibus inclusis violenta per angustum, magno impetu eruptio fit: Accedit & locorum compressio ex vehementi motu. Nonnulla etiam in metu, vt sepia suum atramentum, excrementa emittunt. Hæc adferre libuit, vt illi quibus occasio est, & propius illas regiones habitant, de boum istorum differentia diligentius inquirant. Augustinus Niphus bonasum scribit à recentioribus vaccam Indam vocari: in quo decepit eum Albertus Magnus, qui Solini de tauris Indicis & bonaso diuersis in locis scripta, confundit. Albertus Magnus circa finem libri 22. bisonti quem zubronem vocat, similem fimi eiaculationem attribuit. Raphael Volaterranus libro 7. bonasos eodem modo à Lituanis capi scribit, quo nos supra bisontes capi docuimus Pausaniæ verbis. Bohemi, vt audio, monopem vocant loni. Germani iubam vocant *mæne* (vt Angli etiam mane) inde factum monopis vel monapi nomen aliquis coniecerit, vtpote bouis iubati. Aristoteles quidem nomen hoc non Græcum sed Pæonicum esse scribit, Pæonum autem lingua eadem quæ Illyrica est. Apud Albertum Magnum libro 22. bonachus pro bonaso corrupte scribitur: & rursus in eodem libro in E. litera, Enchytos, vbi omnia quæ nos supra recitauimus Aristotelis de bonaso verba ex veteri translatione recitantur: alij euchires scribunt, nescio quibus tam barbarè & absurdè scribendi occasionibus aliis, nisi quòd ex Arabicis translationibus sumpta videntur, qui Græcorum dictiones plerasque absurdissime corrumpunt, adeo vt originem amplius non agnoscas. Alij tauro syluestri, quem duram vel daran vocant, eadem quæ bonaso Aristoteles adscribunt. Superius in capite de diuersis bubus syluestribus bonasum mihi videri dixi illum quem Philippus rex Macedonum ad pedem Orbeli montis in Macedonia iaculo confodit, & cornua eius ἑκκαιδεκαδώρα, id est sedecim palmorum in vestibulo templi Herculis consecrauit: Sed forsitan vrus fuerit potius: nam si bonasorum cornua in sese, vt diximus reflectuntur, minus conuenire eis videtur ista mensura.

BONASI (vt conijcimus) CAPVT ad sceleton expressum.

BONASI capitis picturam & eius cornuum ab amico quodam missam supra dedimus. Sed quoniam ~~præstantissimus~~ medicus Io. Caius ex Anglia nuper figuram cornibus differentem misit, vnà cum descriptione ad sceleton facta, hanc quoque in commune proponere volui. Mitto ad te (inquit in epistola ad me) caput vasti cuiusdam animalis, cui nudum os capitis vnà cum ossibus, quæ cornua sustinebant, grauissimi ponderis sunt, & iustum ferè attollentis onus. Cornuum curuatura ita se promittit, vt non non rectà deorsum vergat, sed obliquè antrorsum. quod quia videri nequit in facie prospiciente, curaui vt appareret in auertente in latus. Spacium frontis inter cornua, palm. Rom. trium est cum semisse. Longitudo cornuum, ped. 2. palm. trium, & digiti semissis est. Bonasus Aristotelis dodrantalia habet cornua, vel paulo longiora.) In ambitu, vbi capiti iunguntur, pedis vnius & palm. semissis sunt. Huius generis caput aliud Varuici in castello vidi, quo loco magni & robusti Guidonis comitis olim Varuicensis, arma sunt: cuius cornuum ossibus si ipsa cornua addas, multo fierent longiora, & alia figura atq; curuatura. Eo in loco etiam vertebra colli eiusdem animalis est, tanta magnitudine, vt non nisi longitudine 3. pedum Rom. & 2. palm. cum semisse circundari possit. Æquè & ad id animal pertinere existimo omoplatam illam quæ visitur catenis suspensa è porta septentrionali Couentriæ, cui vt nulla spina est, (si bene memini) ita lata est ima sua parte pedes 3. digitos 2. Longa ped. 4. palm. 2. Ambitus acetabuli quod armum excepit, ped. trium est, & palm. vnius. Circundatos integrum, non nisi pedum vndecim, palm. vnius longitudo & semissis. In sacello magni Guidonis, quod positum est non amplius 1000. pass. à Varuico oppido suspenditur costa huius item animalis (vt ego quidem reor) cuius ambitus quo loco minima est, palm. trium est: Longitudo, sex pedum cum dimidio. Sicca ea est, & in extima superficie cariosa, pendit tamen libro 9. cum semisse. Et vulgo pars, apri esse costam putant, à Guidone occisi: pars, vaccæ quæ prope Couentriam in fossa quadam commorabatur, multis infesta. Quæ posterior opinio ad verum propius accedit puto, cum bonasi forsan esse possit. Vri esse dicere, vetant cornua recurua. Hæc forsan superuacua sunt, quod in libro tuo bonasi faciem depinxisti: tamen quia dubitauerim animali hoc vo-

hoc, volui cogitandi materiam tibi ministrare, vt si forte alius animalis ossa essent, tu per otium nomen nobis aperires, Hæc ille: cuius coniecturis ipse etiam assentiar, donec aliquando fortassis aliquid certius exploratum nobis fuerit. Bonasum quidem boum ferorum omnium longè maximum veteres faciunt. Huius enim pellis vel domum totam intexerit, (τὸ δέρμα αὐτοῦ καλύπτει ὅλον οἶκον. sed οἶκον hîc domus partem accipio, cœnaculum vel cubiculum) propter capronas visum impedientes non rectà sed oblique intuetur. color eius similis est terræ & locis in quibus moratur, & cornua gerit διὰ τὸ ἀντινεύειν ἀλλήλοις μὴ βλάπτοντα, id est innoxia quod ad se inuicem conuertantur, vt in Coronide quadam Græci codicis manu scripti Aeliani de animalibus reperi. Hanc quidem coloris mutationem cum alij authores tarando adscribant, Aelianus aut quisquis hanc coronidem scripsit, bonaso non rectè tribuere videtur.

DE CATOBLEPA VEL CATOBLEPONTE LIBYCA FERA TAVRO VEL VITVLO SIMILI.

CVM multiplices & varias Africa procreat bestias, tum Catoblepontem sic nuncupatum parere existimatur. Tauro similis spectatur, truculentus, terribilisque aspectu: alta ei & densa sunt supercilia: oculi non perinde quidem magni vt bubuli subiiciuntur, sanguine suffusi: non directè, sed terram versus intuetur: à vertice incipiens iuba, equinæ similis, per eius frontem promittitur, quæ si vique ad faciem pertinet, formidabiliorem eum reddit. Mortiferas depascitur herbas, ac simul vt taurino aspectu conspexit, statim horret, & iubam erigit: Ea autem in excelsum excitata, atque apertis labris per guttur quiddam vehementer acutum & horrendũ emittit, vt aër supra caput obducatur, & inficiatur: animalia autem appropinquantia, quæ hoc cœlum hauriant, grauiter affligantur, & vocis vsum amittant, in letalesque conuulsiones incidant, Hæc Aelianus ab initio libri 7. Cæterum Plinius lib. 8. cap. 7. Apud Hesperios (inquit) Aethiopes fons est, Nigris: vt plerique existimauere Nili caput, vt argumenta quæ diximus persuadent. Iuxta hunc fera appellatur Catoblepas, modica alioquin, cæterisque membris iners, caput tantum prægraue ægre ferens, id deiectum semper in terram, aliâs internecio humani generis, omnibus qui oculos eius videre confestim expirantibus, Hæc Plinius: ex quo etiam Solinus transcripsit in suum polyistorem cap. 33. vbi aliqui Tigrin pro Nigri fonte perperam legunt, vt Hermolaus annotauit. In Libya Gorgones sunt animalia κάτω βλέποντα, id est semper despectantia, ouibus creduntur agrestibus similia, aut vitulis, sicuti quidam voluêre. Pestilens iis est oris halitus, quippe intereunt mox afflata omnia. Sed nec innocentior ab oculis radius manans, vbi concussa, quæ à fronte in oculos propendet, coma, spectarint aliquid. Cognitum & à Marij militibus aduersus Iugurtham bellantibus, Cæl. Rhod. ex Athenæi lib. 5. circa finem. Vbi Cæl. Rhod. vertit, Gorgones, fu[illegible] alia κάτω βλέποντα, id est semper despectantia. Græce legitur, Τὴν γοργόνα τὸ ζῷον καλοῦσιν οἱ ἐν Λιβύῃ [illegible] κατωβλέπον. Hic post γίνεται distinguendum est, vt rectius vertatur: Gorgonem animal in Libya Nomades, apud quos etiam nascitur, catoblepon vocant. Mirum est autem neque Plinium neq; Aelianum in huius animantis descriptione, eandem esse gorgonem prodere: quod ne aliorum quidem scriptorum, quod [illegible] vllus docuit. Cæterum quòd halitu eam occidere vertit, & afflata omnia mox interire: quanquam ea Aeliani quoque sententia fuisse videtur, ex Atheneo tamen non rectè conuersum est: Cuius verba adnumerabo, vt eruditi iudicent: Ἔχειν [illegible]

 (lego

(lego καθειμένην per ει diphthongum in antepen.) ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἣν ὅταν μόγις διασείσῃ, διὰ τὸν βάρυτητα ἀποσείσας, κτείνει τὸ ὑπ' αὐτῆς θεωρηθέντα, οὐ τῷ πνεύματι, ἀλλὰ τῇ γινομένῃ ἀπὸ τῆς ὀμμάτων φύσεως φορᾷ καὶ κῆρα ποιεῖ. Hæc ego sic transtulerim, Aiunt autem vim quandam adeò venenosam ab hac fera emitti, vt omnes qui in eam incidерint, enecet: iubam enim gestare à fronte demissam qua oculi obumbrentur: qua discussa, quod quidem ægre facit propter grauitatem, quemcunque intuetur interimit, non spiritu aut halitu (oris) sed nescio qua vi ab oculis eius emissa. Obijciet aliquis πνεῦμα oris halitum & spirationem significare: quod vt concedam, latius tamen patet, & ne quis in hoc errare possit, disertè & expositionis loco additur, οὐ τῷ πνεύματι, ἀλλὰ, &c. Mox addit, Quod autem res ita se habeat, hoc modo cognitum est. Cum milites quidam Marium contra Iugurtham secuti, gorgone visa ouem feram esse putarent, cum & caput ad terram ei inclinaret, & ipsa motu tardo procederet, gladiis confectari in eam irruerunt. Vnde illa turbata, iubam oculis incumbentem discussit, & milites irruentes mox necauit. (Nulla hic spirationis aut halitus vllius mentio.) Deinde cum iterum atque iterum quicunque aduersus feram pergebant, interirent omnes: quidam feræ naturam ab incolis didicerunt: vnde Marij iussu Nomades quidam equites eminus per insidias eam iaculis confecerunt, & imperatori feram attulerunt. Quod autem talis, qualem descripsimus, ea fuerit, pellis etiam, & Marij exercitus, testimonio sunt. Hæc cum Vlpianus apud Athenæum dixisset, Laurentius Romanus, qui dipnosophistas excipiebat, assentit, & Marium ferarum illatum pelles Romam misisse addidit, de quibus cuiusnam animantis essent propter formæ insolentiam conijcere nemo potuerit: suspensas autem eas esse in templo Herculis, in quo imperatores triumphantes ciues epulo excipere soliti fuerint, vt multi Latinorum poëtæ & historici tradiderunt. Gorgonis vocabulum apud Græcos pluribus modis in vsu est, γοργὼ, ὁ ὄντος: γοργὼς, ὡ γοργόνη, ἔνης: & Atticè γοργὼ, οῦς. Gorgones, vt poëtæ fingunt, dictæ sunt Phorcyuis filiæ (non Phorci, vt quidam recentiores scribunt. Medusam Phorcynidem Ouidius cognominat) & Cetûs, scilicet Medusa, Sthenio (quam Hesiodus Sthenò vocat) & Euryale. Quæ Dorcades (imò Gorgades) insulas in Oceano Aethiopico sitas habitasse dicuntur, contra Hesperidum hortos. Scribit Diodorus libro 4. Biblioth. fœminas fuisse in Africa bellicosas, aduersus quas Perseus bellum gesserit, & earum reginam Medusam debellauerit ac interfecerit. Nominantur autem fœminæ istæ à Diodoro & aliis Amazones, diuersæ ab Amazonibus Sauromaticis vel Scythicis. Gorgonum & Hesperidum domicilia Strabo libro 7. obiter nominat. Perseus læua supra aurigam tenet Gorgoneum ad summum caput, Vitruuius 9. 6. vbi sydera à zodiaco Septentrionem versus describit.

Gorgonum vnam Perseus interemit lonchodrepano, id est hasta falcata, Suidas. Gorgonum capita draconum squamis obsita fuisse dicuntur: dentes maximi, suum instar: item manus & alæ quibus per aëra ferri dicebantur: & in se intuentes in saxa vertere. Ex tribus vero Medusa mortalis fertur fuisse, ideoque à Perseo decollata: reliquæ duæ sorores immortales Perseum nequiuere consequi, quod Orci galea obtectus (vt ait Hyginus) non cernebatur: hinc illæ tandem eum persequi desiuere. Mycale vrbs Cariæ est, sic dicta quod reliquæ Gorgones mycomenæ, id est mugientes, Medusæ caput eo in loco reuocarint, cum Perseum insequerentur, Steph. Gorgonas Seruius, in extrema Africæ circa Atlantem montem fuisse scribit, vnumque omnes oculum habuisse, quo inuicem vterentur. Serenus tamen ait puellas eas fuisse vnius pulchritudinis: quas cum vidissent adolescentes, stupore torpebant: vnde fingitur, quod si quis eas vidisset, vertebatur in lapidem. Harum allegoriam in primo explicat Fulgentius, & eo subtilius Io. Zezes grammaticus in commentario in Hesiodum, Gyraldus. Grææ quoque (vt idem scribit) Phorci (Phorcyis vel Phorcynis) & Cetûs filiæ in numero nympharum habitæ fuere, tres, Pephredo, Enyo, & Dinon: (Hesiodus Dinon non habet) sic nuncupatæ, quod statim vt natæ sunt, anus fuisse ferunt, & vnicum tribus oculum, vnicumque dentem, quibus vicissim inter se vterentur, Gyraldus. Has aliqui cum Gorgonibus confundunt. Plura de Gorgonibus vide apud Palæphatum cap. 33. cuius super his laruis omnia in librum suum parœmiarum Apostolius transcripsit in prouerbio Γοργόνα Περσεὺς ἔχει πρόσωπα: item apud Erasmum in prouerbio Orci galea: & Lucanum libro 9. & Onomasticon nostrum in Euryale, Medusa, & Pegaso. Persei & Medusæ fabulam prosequitur Ouidius Metam. lib. 4. Sanè videtur Gorgonis nomen ad puerilia terriculamenta confictum, vt etiam Lamiæ ex eadem Africa mulieris: nam monstrosa pleraq; in Africam reijciebantur. Sic nostri aliquando nocturnas mulieres pueris minantur, sic Iudæi de sua Lilith nugantur, vt in Onocentauro dixi. Gorgonem τερατῶδες ζῶον, id est monstrosum animal Etymologus exponit.

Gorgones, pro voraces, φοβεροὶ εἰς γαστριμαργίαν, Suidas: tales etiam lamiæ finguntur: Horatius, Neu pransæ lamiæ puerum viuum extrahat aluo. Aristophanes in pace, Προσδεξώμεθα πρῶτον τῇ θεῷ, ἣ περὶ ἡμῶν τοὺς λόφους ἀφεῖλε καὶ τὰς γοργόνας, scholia exponunt πᾶν σκεῦος ἁρμόζον ἐν πολέμῳ. Καὶ γοργὸν ἐξήγειρεν ἐκ τοῦ ἀσπίδος, Aristophanes: Gorgonem παρ' ὑπόνοιαν dixit pro κορδύλην ἢ ὄδημα ἐπήγειρεν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, Suidas. Ego in Acharnensibus Aristophanis carmen reperio, Τίς γοργὸν ἐξήγειρεν ἐκ τοῦ σάγματος, id est, Quis gorgonem excitauit ex theca vel hoplotheca? vt scholiastes exponit: loquitur enim poëta de Lamacho, qui scutum gorgone insignitum habuit. Καὶ πεσόντες εἶπεν γοργὰ καὶ κατείργασαν, ἄλλως (sic lego apud Suidam) ἄελλαν ὄντα καὶ ἱκανόν, Aelianus: vide Suidam in Gorgonis mentione. Γοργὸς, φοβερὸς, Suidas: δεινὸς, ταχὺς, ἀπὸ τῆς ὀργῆς, Etymologus, Varinus. Videntur Gorgones dictæ ἀπὸ τοῦ γοργὸν τῶν ὀφθαλμῶν, id est, à terribili oculorum intuitu. Διὰ γὰρ γοργότητος ἐξ ὄντος τῶν ὀφθαλμῶν ἀπελίθουν τοὺς ἐρῶντας, terribili enim acri obtutu spectantium corpora in lapides vertebant, Etymologus. At Latinorum quidam, vt Serenus, cuius opinionem ex Gyraldo supra citaui, & nostro sæculo Cælius Rhod. non horribili sed formosa facie intuentes stupore quodam affectos aiunt: Hi sententiam à Græcis hausisse videntur, & γοργότητα pulchritudinem intellexisse, quo sensu apud authores non reperitur. Nam vt γοργὸν adiectiuum in communi dialectico horribile significat, Attica verò πρακτικὸν καὶ κεκινημένον, id est agile vel actuosum vt ita dicam, & in actione promptum ac velox: sic etiam γοργότης substantiuum vtroque sensu capitur. Hermogenes libro 2. de ideis ab initio γοργότητα vocat illam formam orationis, quæ viuida & concitatior est, & animos auditorum erigit atq; excitat, remissæ supinæque contraria, διὰ τοῦ τμητικοῦ γινομένη τύπος, &c. Apud Ciceronem tamen in Verrem legitur, Gorgonis os pulcherrimum cinctum anguibus: Et Lamiam olim formosam fuisse mulierem annotatum est. Gorgus, paroxytonum viri nomen est, cuius meminit Suidas. Gorgias rhetoris nomen fuit, à quo γοργιάζειν, declamare, ῥητορεύειν. Γοργὸν quidam interpretatur in Lexico Græcolatino schema rhetoricum, quod & parison & homœocatalecton dicatur: non rectè puto; latius enim patet γοργότητος forma. Γοργιεῖον dicendi genus arduum & laciniosum, vt quidam scribunt, à Gorgia rhetore. Fuit & statuarius Gorgias apud Plinium. Apelles pinxit Alexandriæ Gorgosthenem tragœdum, Plin. Plastæ laudatissimi fuêre Damophilus & Gorgasus

Gorgasus, ijdemque pictores, Plin. Pastillos Ruffillus olet Gorgonius hircum, Horatius. Γοργῶπις γοργόφθαλμος & γοργωπὸν ἕδραν, φοβερὰν καθέδραν, Suid. Γοργώ, κατάπληξις, πικρία, αὐστηρία, φόβος. Homeros Iliad. lib. 8. Γοργοῦς ὄμματ᾽ ἔχων, Etymologus exponit γοργόνος ἢ γοργόπτερος.

Γοργὸν βλέπειν, aliquoties apud Lucianum pro acribus oculis tueri sumptum è fabula Persei & Gorgûs. γοργὸν dictum putant ἀπὸ τῆς ὀργῆς quod irati acribus oculis obtueantur. Homerus Iliad. θ. de Hectore, Γοργοῦς ὄμματ᾽ ἔχων ἠδὲ βροτολοιγοῦ ἄρηος. Veteres (inquit Cælius Rhod.) pulchritudinem adeo admirati sunt, vt Gorgonem propter eximium venustatis decus, stupidos reddentem spectatores, in saxa eos deformare fabuloso confinxerint inuolucro. Γοργόνα Περσεὺς ἐγχειρίσατο, Gorgonem Perseus adortus est, in Græcorum collectaneis tanquam prouerbium citatur, vbi quis egregium facinus incœptat, Erasmus. Apostolius hanc parœmiam exponit de ijs qui rem magnam & insignem strenue confecerint: & χειροῦν est vincere ac subigere, vt non solum ad eos qui adoriuntur aut incipiunt aliquid pertineat, sicut Erasmus interpretatur: etiamsi apud illos quoque dici possit, hortandi animandique gratia. Γόργια vel γοργεῖα potius & γοργωνεῖα, vt Suidas & Varinus habent, personæ sunt & laruæ, quales histrionum in tragœd ijs erant. Aristophanes in Vespis Choro loquente ad Lamachum, Οὐδὲν δέομεθ᾽ ἄνθρωπε τῆς σῆς μορμόνος, Scholia addunt, φησὶ τὴν μορμὼ καὶ τὴν γοργόνα, ἣν εἶχεν ὁ Λάμαχος ἐπίσημον: οὕτως ἔλεγον τὸ ἐκφοβῆσαι, καὶ τὰ προσωπεῖα τὰ αἰσχρὰ μορμολυκεῖα, ἀφ᾽ οὗ τραγικὰ καὶ κωμικά. Alibi etiam in Scholiis huius poetæ Lamachum insigne scuti gorgonem habuisse legi: Proinde in Acharnensibus sic loquitur, φέρε δεῦρο γοργόνωτον ἀσπίδος κύκλον. Gorgona Mineruam Cyrenenses, vt Græci grammatici notant: sed & hoc nomine eam Romani inuocabant. M. Tullius ad Equites: Teque, inquit, Tritonia armipotens Gorgona Pallas Mineruа, &c. Gyrald. Gorgonia autem Minerua dicta est, & apud Suidam Γοργολόφας (ἀπὸ λόφου τοῦ περικεφαλαίας καὶ τῆς ἀσπίδος) quod ex amputato Gorgonis capite galeam habeat, Varin. Legendum est autem Gorgolopha absque sigma, vt in Aristophanis Equitibus habetur, item in Acharnensibus. Gorgones insulæ obuersæ sunt promontorio, quod vocamus Hesperionceras: has incoluerunt Gorgones monstra, & sanè adhuc monstrosa gens habitat: distant à continenti bidui nauigatione. Prodidit denique Xenophon Lampsacenus, Hannonem Pœnorum regem in eas permeauisse, repertasq; ibi fœminas aliti pernicitate: atque ex omnibus quæ apparuerant duas captas, tam hirto atque aspero corpore, vt ad argumentum spectandæ rei, duarum cutes miraculi gratia inter donaria Iunonis suspenderit, quæ durauêre vsque in tempora excidij Carthaginensis, Solinus cap. vltimo: transcripsit autem ex Plinij lib. 6 cap. 13. Timomacho pictori ars præcipuè fauisse in Gorgone visa est, Plinius. Gorgones Tithrasiæ apud Suidam cognominantur, à Tithraso fluuio aut loco Libyæ vbi habitabant. Gorgonia gemma nihil aliud est quàm corallium, nominis causa, quod in duritiam lapidis mutatur, Plinius: Ouidius libro 4. Meta. coralij virgas imposito Medusæ capite in littore primum induruisse fabulatur. Aspungitani populi ex Mæotis inter Phanagoriam & Gorgopiam habitant, quingentorum stadiorum spatio, Strabo. Γοργῶπις λίμνη, id est Gorgôpis lacus, in Corintho apud Cratinum, Varinus. Propertius etiam alicubi Gorgonei lacus meminit. Syndicus, vrbs contigua Scythiæ cum portu, aliqui Gorgipen vocant, Stephanus. Gorgippia, vrbs Indiæ, Idem. Gorgyia, locus in Samo vbi Dionysius Gorgyiensis colitur. Gorgythion apud Homerum Iliad. 8. Priami filius ex Castianira.

DE BOBVS FERIS INDIÆ.

CARAMANTVM bubus cornua in terram directa esse, ideoque obliqua ceruice pasci, vt Solinus scribit, &c. supra dixi inter diuersos boues feros. INDIA syluas boue fero refertas habet, Plinius. In Indera regione, vbi Gymnetæ habitant, maxima est boum syluestrium multitudo, Strabo lib. 16. Apollonius dextra quidem Gangem, sinistra verò Hyphasin fluuium habens, ad mare descendit. Descendentibus autem struthiones multi occurrerunt, multi etiam boues agrestes, &c. Philostr. libro 3. In regno Nic. quod ad meridiem confine est Indiæ, multi sunt boues syluestres magni & pulchri. M. Paulus Venetus. Montes esse dicuntur in intimis regionibus Indiæ, ad quos difficulter eatur, vbi quæ apud nos bestiæ domesticæ sunt, feras aiunt esse, vt oues, capras, boues, &c. Aelianus. Magnus Indorum Rex quotannis diem vnum proponit hominum cursibus & pugilationibus, tum luctationibus bestiarum, quæ sanè inter se cornibus appetentes, mirabili natura quadam eatenus strenue decertant, quoad aduersarium funditus vicerint: Sicque omni neruorum contentione, quemadmodum athletæ, vt aut maximo afficiantur præmio, aut gloriam capiant certaminis, nituntur. Rationis quidem expertes sunt feri tauri, arietes mansueti, asini vno armati cornu, hyenæ, postremi in certamen veniunt elephanti: ij inter se vulnerant, & alter sæpe alterum vincit, atque adeò interimit: sæpe etiam vterque vulneribus confectus, simul decumbit, Hæc Ælianus. Cuius supra etiam alium locum recitaui in Boue cap. 2. de Indis qui bubus iunctis velocissimo cursu in certaminibus ferantur: quoniam illic feri ne an mansueti essent hi boues non distinxerat: Hoc autem in loco omnino feros esse apparet: & res ipsa ostendit boues domesticos tanta velocitate minime pollere. India generat boues solidis vngulis, vnicornes Plinius: Et proxime ante, Aethiopia Indicos boues (id est Indicis similes, nempe vnicornes) vnicornes tricornesque gignit. Solinus vtrunque locum coniunxit: nescio quàm rectè: Boues (inquit) vnicornes & tricornes solidis vngulis, nec bifidis, in India reperiuntur. Bubus Indicis camelorum altitudo traditur, cornua in latitudinem quaternorum pedum. Ptolemæo secundo ex India cornu allatum ferunt quod tres amphoras caperet, Aelianus. Sunt item apud Indos alij boues qui maximos hircos magnitudine non superare videntur: Ii vel coniugati velocissimè currunt, nec minus strenuè quàm Getici equi cursum conficiunt, Idem. Hos etiam syluestres existimauerim. Rangiferum certe nostrum, & bouem syluestrem esse, & omnium in hoc genere velocissimum, & ad certamina cursusque aptissimum, & partim vnicornem partim tricornem dici posse, nec in Scandinauia solum, sed aliis etiam Asiæ regionibus inueniri, aliâs docebo: vt Indicos boues eiusdem generis credamus. Solinus non recte Indicos boues nominat, quos Aelianus Aethiopicos, & Plinius etiam lib. 8. cap. 21. vt supra in Aethiopicis dixi, quibus cornua mobilia, &c. Decepit eum fortassis quod paulò post sequitur,

apud Plinium, In India & boues solidis vngulis,&c. quasi & aliud antea quod in India nasceretur commemorasset, apud sectit quidem, sed vox est corrupta: non enim eo dem legendum, sed Indos, in his verbis. Apud eosdem nasci Ctesias scribit, quam manticoram appellat: quod constat ex Aristotele de hist. anim. 2.1. Errorem hunc Hermolaus & alij non animaduerterunt. Apud Arachota (lego Arachotes) boues syluestres sunt, qui differunt ab vrbanis, quantum inter sues vrbanos & syluestres interest. Sunt colore atro, corpore robusto, rictu leniter adunco (ἐπιγρύπῳ) cornua gerunt resupinatiora, Aristoteles. Arachoti, Ἀραχωτοί, Indiæ ciuitas est, ab Arachoto fluuio sic dicta, qui ex Caucaso profluit. Sunt & alij prope Massagetas, Stephanus. Sed Arachosia potius vocatur ciuitas illa Massagetis vicina, à Semiramide condita, quæ etiam Cophen appellabatur, Steph. Cornua resupinata, ἐξυπτιάζοντα, qualia sint, in bisonte explicaui. Animalia quæ Aristoteles ἥμερα vocat, id est mansueta, Theodorus vrbana vertere solet: quod mihi parum arridet. Nam vt de plantis vrbanum syluestri contrarium dicatur (sicut Plinius arbores vrbanas dicere solet) animal tamen vrbanum ad ἀγρίῳ, id est syluestris discrimen, an apud idoneum authorem vllum reperiatur, nescio: mansuetum vero hac significatione pono sicio: Plinius lib. 11. Præterea cum apes sint neque mansueti generis, neque feri, &c. Cicero Ph lipp. 3. Illud quæro cur tam subito mansuetus in senatu fuerit, quum in edictis tam fuisset ferus. Plin. l. b. 9. Lepores mansuescunt rarò, cum feri dici iure non possint. Complura nanque sunt nec placida, nec fera, sed mediæ inter vtranque naturæ, vt in volucribus hirundines, apes, in mari delphini. Cicur vero animal non tam mansuetum est, quàm mansuefactum, quod prius scilicet ferum fuerit: vnde cicurare, mansuefacere: videtur tamen pro natura mansueto interdũ abusiue accipi. Cicero 2. de Nat. deorum. Quæ vero & quam varia genera bestiarum, vel cicurum vel ferarum? Hoc obiter addam, cicur à Græcis mihi deriuatum videri, ἀπὸ τοῦ χειρῶν, ζῷον τὸ χειροήθες, vnde etiam χειρίζειν & ἀποχειρίζειν pro cicure mansuetoque: sed hæc latius patent: τιθασὸν vero ad animalia proprie, cui oppositum ἀτίθασον. Legimus etiam domesticum animal apud Plinium. Quamobrem minor cum vocabula propria Theodorum non deficerent, quibus redderet ἥμερα, vrbanum dicere voluisse: quod certe etiam si de animalibus simpliciter mansuetis dici concesserim, potest tamen tam de illis quæ in vrbe nutriuntur, quàm de mansuetis, quæ ne ruri quidem desunt, intelligi. In plantis enim (ne quis illas mihi obijciat) alia ratio est.

Cynamolgi, qui ab indigenis Agrij appellantur, comati & barbati sunt. Hi canes maximos alunt, quibus Indicos boues venantur è vicina regione venientes, siue à feris pulsos, siue pascuorum inopia, Strabo libro 16. Ctesias Cnidius in libro de rebus Indicis, apud Cynamolgos populos, innumeros boues feros degere scribit, qui quidem ab æstiuo solstitio ad hyemem vsque mediam, gregatim homines inuadere soleant. Cynamolgi canes eis opponunt, quos ea gratia plurimos alunt, Hyrcanis magnitudine pares. Hi bubus feris immissi, facile eos debellant & interemunt, Aelianus.

DE LIBYCIS BVBVS.

LIBYCORVM boum tanta est innumerabilitas, tanta item celeritas, vt vnum insequentes venatores interdum fallantur, quod nimirum in alios feros incidant, & ille interim sub dumeta, saltusve abiens se subducat, alij autem similes exoriantur, & venatorum oculos fallant: quorum quempiam si quis ingrediatur insequi, ne equo quidem, sed fessum longinquitate temporis comprehendet. Quòd si quis vitulum adhuc tenerum cœperit, & non statim occiderit, ex eo duplici commodo afficietur: Nam præterquam quod & ipse commoditatem affert, matrem suam in captiuitatem inducit. Postea enim quàm venator vitulum fune alligauit, ab eo secedit illa filij desiderio inflammata, tanquam asilo stimulata fertur, cupiens diffluiura reste eum abducere: ac nimirum cornua compingit, vt vinculum laxet & distrahat: At enim cornibus in funis complicationem intertis, vnà cum vitulo constricta tenetur: Cuius venator cum iecur detraxit, & vbera excidit, & pellem exemit, carnes relinquit auibus & feris, Hæc Aelianus. De Libycis bubus, quibus terram versus diriguntur cornua, & eam ob causam retrocedendo pascentibus, ex Herodoto & Aeliano dixi superius, in capite de diuersis bobus syluestribus. Philes scribit eos ideo retrogrados esse, quoniam cornua lata oculos eis obumbrent, vt ad progrediendum visus eis inutilis sit, retro non item. In Africa est bos Syluaticus, qui bouem refert domesticum, tametsi statura minor, leucophæi coloris, ipséque velocissimus. In desertis saltem vel desertorum confiniis reperitur. Carnem aiunt absoluti saporis esse, Leo Africanus.

DE TARANDO.

TARANDO magnitudo quæ boui, caput maius ceruino nec absimile: cornua ramosa, vngula bifida, villus magnitudine vrsorum (vrsino colore, & pariter villo profundo, Solin.) Sed cum libuit sui coloris esse, asini similis est. Tergori tanta duritia, vt thoraces ex eo faciant. Colorem omnium arborum, fruticum, florum, locorumque reddit metuens in quibus latet: ideoque raro capitur. Mirum esset habitum corporis (id est cute) tam multiplicem dari, mirabilius & villo, Plinius. Et paulo ante, Mutat colores (inquit) Scytharum tarandus, nec aliud ex iis quæ pilo vestiuntur, nisi in Indis lycaon, cui iubata traditur ceruix. Ruborem, pallorem, liuorem homini & bestiis cutem mollem habentibus, & minime villosis, accidere, nihil mi u ... Tarando vero animali, cui est tergus impenetrabile, & villus vrsorum magnitudine, admirabile videri debet: seipsum enim cum villis suis hic vertit, milleque colorum species cum summo videntium stupore reddit. Scythicum animal est, dorso & magnitudine tauro simile, eius corium ne spiculo quidem penetrari potest, Aelianus. Cæterum Solinus cap. 33 cum lycaonem dixisset Aethiopiam mittere, subdit, Mittit & tarandum: cuius erroris occasionem præter oscitantiam & negligentiam ipsius, nullam video: cum Plinius dilucidè Scytharum, id est Scythicum tarandum appellet: lycaonem vero non in Aethiopia, vt Solinus, sed in Indis nasci ibidem scribit. Hunc tarandum, addit Solinus, affirmant habitum metu vertere: & cum delitescat, fieri assimilem cuicunque rei proximauerit, siue illa saxo alba sit, seu frutecto virens, siue quam aliam præferat qualitatem. Faciunt hoc idem in mari polypi, in terra chamæleontes. Sed & polypus & chamæleon glabra sunt, & pronius est cutis leuitate speculi modo proximantia æmulari: in hoc nouum est ac singulare, hirsutiam pili colorum vices facere, Solin. Tarandus, τάρανδος, animal est ceruo simile, cuius pellibus ad thoraces (χιτῶνας) Scythæ

Scythæ vtuntur, Hesychius & Varinus. Budini Sarmatiæ populi sunt: apud hos tarandus nascitur, animal admirabile, magnitudine bouis, facie (τὴν τοῦ ἐλάφου ἰδέαν) ceruum repræsentans: difficile captu, propter mutationem pilorum, quos pro loci colore immutat, vt chamæleon etiam & polypus, Stephanus in Γελωνοί. Eustathius in Dionysium. Barbari quidam authores pro tarando corrupte parandrum & pyradum scribunt: aliqui etiam tanquam diminutiua voce tarandulum, quod ridiculum est cum animal boui simile fateantur: quidam adhuc absurdius faciunt cum tarandum à tarandulo distinguunt. Ioannes Agricola Ammonius tarandulum interpretatur *elend*, quam nos suprà alcen esse docuimus. Georgius Agricola rangiferum, *ein reen*. Et quanquam pleraque tarando & rangifero nostro eadem sint, libet tamen ab eo dissentire, non certe doctissimum virum reprehendendi animo, sed vt hominibus studiosis diligentius inquirendi occasionem præbeam. Tarandum igitur esse existimo feram illam, quam Poloni tur vel thuronem appellant. Inuenitur in vna solum parte regni Polonici, in ducatu Mazouiæ inter Oszezke & Garuolijn: maior boue mansueto, minor vro, ore dissimilis vtrique, præacutis in fine cornibus, pernicissimo cursu, & valde robusta. Descriptionem hanc nobis communicauit, nobilitate doctrina & omni virtutum genere vir ornatissimus Folianus Susliga Roliz à Varshauia Polonus. Hæc fera si iubata esset, quod nondum certo scio, bisonti adscriberem: Nam recentiores quidam thuronem Polonorum, zubronis, id est vri speciem faciunt. Cæterum vt tarandum credam, plura concurrunt, plurimum magnitudo & species bouis, sed caput vel os absimile, deinde quòd boum syluestrium rarissima est, & in Sarmatia capitur vicina Gelonis, apud quos tarandum reperiri legimus: accedit etiam nominis affinitas, nam in barbarorum quorundam recentiorum libris, daran huius bouis nomen legitur: quamuis alij duran vel durau scribant, & bonasum interpretentur. Vnum est quod obijci potest, cornua thuroni non esse ramosa, qualia Plinius suo tribuit tarando. Respondeo, videri mihi veteres tarandum vel cum alce, vel cum rangifero forte confudisse: nam & alce & rangifer ramosa prætendunt cornua. Describunt autem alcen quoque veterum alij aliter: quòd in adeo peregrinis animalibus mirum non est: cum ea ferè soleamus vt ex diuersis auditu accepimus describere. Hæc si cui non satisfaciunt, vel tarandum pro rangifero accipiat, vt Ge. Agricola & ante ipsum Eliota Anglus, quibus cum ego super hac re non contenderim: aut si quid melius inuenerit, in commune proferat. Hoc addam pro corollario, ex Plinij descriptione tarandum animal inter ceruum bouemq; medium videri posse: cerui enim caput, cornua, & metum habet, cætera ferè bouis. Thuronem sanè taurum non meticulosum, sed taurorum omnium præsertim syluestrium instar, animosum esse crediderim. Iam quod Plinius scribit caput ei maius ceruino esse, & magnitudinem bouis, rangifero satis conuenit, quoniam in vniuersum multo maior ceruo esse fertur. Capiuntur etiam apud Gelonos vicinos populos: quidam etiam colorem asininum ei tribuunt: præterea bisculos esse constat. Hæc tam multa cum conueniant, si de coloris etiam mutatione certior fiam, sine cunctatione rangiferum pro tarando accipiam: & Polonicum thuronem bisontibus adiungam. Nam quod de corio fertur, vsum eius esse ad thoraces, quod ferrum non facile transmittat, nihil impediet: plerasque enim magnas feras in regionibus frigidis huiusmodi pelles habere crediderim, quales etiam alces habent, quæ ad hunc vsum in Germania communiores sunt. Omnino quidem maiora minoribus, fera domesticis, & in frigidis regionum quàm calidis, animalia pelles crassiores solidioresque gerunt. Sed rangiferi historiam integram in R. litera dabimus: in præsentia satis fuerit mihi non tam dissentiendo quàm dubitando de eruditorum quorundam interpretatione, vel ipsos, vel alios ad thuronis simul & rangiferi historias maiore studio inuestigandas excitasse, & scepticorum instar in vtranque partem rationes attulisse. Τάρανδος, regio Phrygiæ, Stephanus. Hinc forte nomen feræ.

DE THVRO SEV THVRONE MASOVITICO.

QVONIAM paulo antè Thuri seu Thuronis Sarmatici seu Masouitici mentio facta est, hic adijciam, quæ post superiora scripta & edita ad me à viris doctis de illo animali scripta sunt. Ac primum D. Antonius Schneebergenis in quadam ad me epistola sic scribit. Thuros incolæ venatores bisontes & bubalos manifesto errore nominant: quidam tamen boues syluestres simpliciter ac melius appellant. Quidam Pyrrhicas boues nominandos censent quoad verior appellatio proferatur. Bobus domesticis admodum similes sunt, multò verò maiores, pilisque elegantioribus vestiti, cornua bina, in anteriorem partem incuruata, graciliaque habent. Frons propter pilos crispos & contortos terribilem aspectum ipsorum reddit. Vngula fissa, magis caua quàm domesticorum. Fœminæ minores maribus sunt, minusque elegantes. Mas dum nascitur pilos habet castanei coloris (*schwartz braun, dunckelbraun oder schwartz-aschenfarb: plowy* Poloni nominant:) intra semestre verò tempus omnino nigrescunt, spinæ dorsi linea latitudine duorum digitorum subnigra permanente. Fœminæ supradictum colorem semper retinent, rarissimeq; nigræ reperiuntur. Agunt in syluæ Hercíniæ parte à Warschauia principatus Massouiæ primaria ciuitate quinque miliaribus distante, prope *Sochaczouuam & Koszkami* pagos. Plærunque in densissimis syluæ partibus versantur, in eadem sylua cerui, dorcades, apri, sed hi rariores sunt. Autumni tempore glandibus quercinis (sunt autem in ista sylua ingentis magnitudinis quercus: ferunt quasdam quinque orgyas in in circuitu excedere) vescuntur, tuncque corpulentiores nitidioresque quàm aliâs apparent. Hyeme frondes virgultorum & arborum depascuntur: datur verò etiam fœnum quod æstatis tempore rustici prædictorum pagorum pro thuris comparauerunt, in æstate in agros syluis relictis exeunt, frumentaque demessa deuorant, saturique reliquum cornubus disijciunt, nisi canibus depellantur. Ferunt quinquagesimo septimo anno plures ob frigoris vehementiam obijsse, nunc verò vltrà quinquaginta esse conijciunt, certus enim eorum numerus celatus, nescio qua superstitione moti id factitant. Hyeme gregatim obambulant, vnoque in loco instar exercitus cuiusdam quiescunt: Æstate verò singuli hinc inde per solitudinem deuagantur, quod si quis remotius abierit, nec per aliquot dies apparuerit (venatores enim constituti sunt qui singulis diebus ipsos adeant) summà cum diligentia inquiritur, canibusque reuerti cogitur. Animal velocissimum est, sed non diuturnum: paucos ferunt annum decimum quintum superuixisse, à lupis nullum damnum accipiunt, nisi quando nuper nati seorsim vagantur, tunc enim interdum à lupis deuorantur. Hominem non timet thurus, nec obuiantem fugit, imò impetu erga eum irruenti vix parum de via cedit.

cedit. Quod si quis eum perterrefacere vel clamore, vel alicuius rei proiectione conetur, ne minimum quidem
irritauerit, sed in suo loco firmiter persistens, os saltem aperit, dilatatumque mox claudit, ac si hominis cona-
tum irrideret. Vbi in via comederit aliâsue steterit circumire eum oportet vel in curru etiam sedens, ipse namq;
de via haud discesserit. Lacessiti vehementer excandescunt: quod si is qui prouocauit se in terram prostrauerit,
nihil incommodi accipiet, prostratis namque prout leones parcunt, mira clementia, at si lacessere non destiterit,
cornubus petunt, ijsque in sublime iaciunt. Mense Septembre coeunt: dum verò veneris libidine ardent, fre-
quentia eaque acerrima duella committunt, atque interdum ambo exanimes concidunt. Venatores autem eum
quem cæteris robustiorem, aliosque perpetuò ad duellum prouocantem animaduerterint ex regis iussu infrà scri-
benda ratione venantur. Sed eos quoque venantur, qui cum vaccis domesticis coire obseruati fuerint: domesti-
cæ namque vaccæ ex ijs quidem concipiunt, sed vel abortum faciunt, vel fœtum haud duraturum pariunt. Malo
tandem pariunt: quædam more domesticarum vaccarum in septembre: hoc verò rarius contingit, suntque au-
tumnales fœtus imbecilles, miniméque superuiunt propter hyemis intensum frigus. Quum pariendi tem-
pus instat fœmina in densissima syluæ loca abscedit, illicque cum fœtu dies plus minus viginti permanet: tandem
vbi iam firmiorem, salientemque viderit ad pascua producit, diligenter ne fœtus à venatoribus capiatur, vel à lu-
pis dilanietur custodiens. Sæpius vitulos thurorum ablatos domesticis vaccis educandos apposuerunt, sed fru-
stra, omnes namque interiêrunt. Nunquam nisi rege iubente venantur: ad venationem plurimi equites pedi-
tesque cum sagittis, bombardis, canibus pluribus exeunt. Mox eum quem venari constituerunt clamoribus, ca-
numque latratu à cæteris secedere cogunt, interim verò equites, & bombardas gestantes &c. sese partim in fos-
sis, partim post arbores grandiores abscondunt, ne bellua multitudine hominum conspecta furiosa fiat. Vbi se-
gregatus seiunctusue fuerit ex bombardis mox petitur, ipse tamen nihilominus etsi plurimos globos exceperit,
furens discurrit interdum per integrum diem & vltra, quoad in pectus ictus fuerit, tunc n. citissimè cadit. Rusti-
ci continuò ligna cædunt quæ super eum obliquè, transuersim, rectaque inijciunt, his ipsi firmiter insistentes bel-
luam ne se denuò ad resistendum commoueat constringunt, itaque detento adhuc viuenti cutem illam crispis &
contortis pilis terribilem aspectum belluæ reddentem atque in fronte inter duo cornua existentem, detrahunt:
eaque detracta tandem interimunt: mox verò interempto cor eximunt, quo per medium dissecto ossiculum par-
uum crucis formam referens reperiunt. quod cum cute de fronte detracta regi transmittunt, magnique vtrunq;
æstimant. Ferunt quidam ossiculum illud prægnantibus, ac in partu grauiter laborantibus prodesse. Carnes
aliquando recentes, interdum salitæ in cute regi transmittunt. Audiui Sigismundum sanctissimæ memoriæ re-
gem aliquoties imperatori Carolo quinto carnes thuri salitas magni muneris loco misisse. Hæc ille.

His autem adiecit illustris Baro D. Bonarus quæ sequuntur.

PYRRHICAS boues nominare nullo modo possum assentiri, quoniam cùm primus omnino exterorum Re-
gum Pyrrhus Elephantes in Italia ostendit, propterea poëtæ quidam per antiphrasim Pyrrhicas boues voca-
uerunt, & quia in Lucania primo sunt visi, ausi nonnulli appellare lucæ boues, sed quantum absunt Elephantes à
bobus omnes sciunt. Ideo non videtur mihi eos appellari lucas boues vel Pyrrhicas boues esse, cum non sint. Et
hoc (Thur. sc.) longe aliud genus animalium differens ab Elephante, cætera boui simile. Longe ad huc melius
vocare possumus Sarmaticum siue Masoniticum bouem. Cùm satis constet hoc animal nusquam reperiri, quam
in Sarmatia. Ac sæpius mihi hac de re cogitanti quale hoc vtique genus belluarum esset, nihil aliud in mentem
venire potuit, quam casu hæc animalia ex egregio aliquo boue procreata in eum numerum excreuisse: aut Bison-
tem, quos etiam habet Masonia cum vacca domestica congressum hanc edidisse prolem, quæ deinde multipli-
cata conspectaque iussu. Regum siue Principum loci illius custodiri cæpta, & in hunc vsque diem custoditur, ita
vt isti boues nec syluestres euaserint nec pro domesticis haberi possint, nomen autem illis inditum Thur, quia si-
ue equus siue quodcunque animal generosè atque alacriter incedit, dicimus idiomate nostro Polono incedit
tanquam Thur. Sed quia negligentia hominum, atque inopia scriptorum, nihil planè constat, neque inueni-
tur quo tempore aut sub quo Principe ortum suum cœperint hæc animalia, sic etiam difficile est indicare an
propter illorum alacritatem illis inditum sit nomen Thur, vel an propter animantium superbiam in alia quoq;
animalia hæc verbi Ethymologia deriuetur.

Pellis huius bouis postqua expurgata fuerit tenerrimis nigris pilis contegitur, quæ deinde scinditur in cin-
gulos quibus prægnantes cinctæ miram facilitatem pariendi sentiunt. Corrigium autem est valde spissum, ita vt
propter duritiem in nullum alium vsum aptum sit, quam in phaleras & ephippia equorum cum sit plane incorru-
ptibile. Hæc ille.

DE TROglodytarum bubus, qui cornua terram versus habent directa, eamque ob causam obliqua ceruice
pascuntur, supra dixi in capite de diuersis bubus syluestribus. XANdarus, Ξάνδαρος, animal simile boui, iuxta
Atlanticum mare, Hesychius & Varinus. Omnino vox corrupta est à tarando: nec obstat quod tarandi nomen
apud eosdem suo loco legatur: nam & alia huiusmodi errata innumera in ipsorum Lexicis deprehendimus. Di-
cat aliquis xandarum à tarando diuersum esse, quoniam ad Atlanticum mare nascatur, quod de tarando à nomine
memoriæ proditum sit. Respondeo tarandum in Scythia nasci, quæ Asiæ, & Europæ partim, maritimas ad O-
ceanum regiones complectatur: Atlanticum mare autem dixi, non solum occiduum illud & Aphricani partem
Oceani: sed vniuersum etiam Oceanum apud veteres, vt apparet ex his verbis Aristotelis in philosophiæ Com-
pendio ad Alexandrum: Πέλαγος ὃ τὸ μὲν ἔξω τῆς οἰκουμένης Ἀτλαντικὸν καλεῖται, καὶ ὁ Ὠκεανὸς περιῤῥέων ἡμᾶς:
hoc est, vt Guilielmus Budæus transtulit, Porro autem pelagus quod extra orbem
nobis habitatum fusum est & Atlanicum dicitur, & Oceanus, à
quo ipsi circumluimur.

DE VRO

IN sylua Hercynia nascũtur, qui appellantur vri. Ii sunt magnitudine paulo infra elephãtos, specie & colore & figura tauri: magna vis est eorum, & magna velocitas: neq; homini, neque feræ, quam conspexerũt, parcunt. Hos studiose foueis captos interficiunt. Hoc se labore durant adolescentes, atq; hoc genere venationis exercent: & qui plurimos ex his interfecerunt, relatis in publicũ cornibus, quæ sint testimonio, magnam ferũt laudem. Sed assuescere ad homines, & mansuefieri, ne paruuli quidẽ excepti possunt. Amplitudo cornuum, & figura, & species multum à nostrorũ boum cornibus differt. Hæc studiose conquisita ab labris argẽto circuncludunt, atque in amplissimis epulis pro poculis vtũtur. Cæsar libro 6. belli Gall. Paucissima Scythia gignit inopia fruticũ: pauca contermina illi Germania, insignia tamen boum ferorum genera, iubatos bisontes, excellentique & vi & velocitate vros, quibus imperitum vulgus bubalorum nomen imponit, cum id gignat Africa vituli potius ceruíue quadam similitudine, Plinius. Vri à Scythis Bubri dicti, magnitudine sunt iuuencorum (forte elephantorum) colore inter ruffum & pallidum, aspectu medio inter ceruos & mulos, miræ velocitatis, caro eorum dura est & sapida, vt in deliciis habeatur, gregatim incedunt, Iul. Pomp. Sabinus. Vrorum cornibus barbari Septentrionales potant, vrnasque binas capitis vnius cornua implent. Aliis præfixa his pila cuspidant. Apud nos in laminas secta translucent, atque etiam lumen inclusum latius fundunt, multasque alias ad delicias conferuntur, nunc tincta, nunc sublita, nunc quæ cerostrota picturæ genere dicuntur, Plinius. (Ego cochlearia tum nigra, tum rubra, & alia quædam vidi, quæ ex bubalorum cornibus facta aiebant.) Istis quos vros dicimus, taurina cornua in tantum modum protenduntur, vt dempta ob insignem capacitatem inter regias mensas potuum gerula fiant, Solinus. Vros & bisontes Græci in experimentis non habuerunt; quanquam boue fero refertis Indiæ syluis: portione tamen eadem omnia ex his efficaciora (quàm ex bubus domesticis) credi par est, Plin. Tibi dant variæ pectora tigres, Tibi villosi terga bisontes, Latisque feri cornibus vri, Seneca in Hippolyto. Et alibi in eadem tragœdia, Amat insani Bellua ponti, lucique boues: Hîc quidam lucos boues, syluestres exponit, vt sunt viri aut bisontes: ego pro elephantis potius acceperim. In carmine illo apud Martialem, Illi cessit atrox bubalus, atque bison, bubalum pro vro exponunt ex Plinij verbis proxime recitatis. Vergilius libro 2. Georgicorum, de vitium cultura, Texendæ sæpes etiam, & pecus omne tenendum: Præcipue cum frons tenera, imprudensque laborum. Cui super indignas hyemes, Solemque potentem, Syluestres vri assidue, capreæque sequaces Illudunt, &c. Syluestres vri (inquit Seruius) boues agrestes sunt, qui in Pyrenæo nascuntur monte, posito inter Gallias & Hispanias: Sunt autem exceptis elephantis, maiores cæteri animali-

animalibus, dicti vri ἀπὸ τῶν ὀρῶν, id eſt à montibus, quod Iſidorus etiam ſcribit. Idem libro 3. Georg. de peſtilentia boum. Tempore non alio, dicunt, regionibus illis. Quæſitas ad ſacra boues Iunonis: & vris imparibus ductos alta ad donaria currus. Hæc poetæ verba interpretes referunt ad hiſtoriam Cleobis & Bitonis, quæ ab Herodoto narratur lib. 1. & à Cicerone libro 1. Tuſculanarum: Vide ſupra in Boue H. h. Exponunt autem hîc quoque vros, boues ſylueſtres: ego potius pro quibuſuis magnis & egregiis bobus acceperim hoc in loco, vt tauri nomen etiam vſurpatur: & Acheloi pro qualibet aqua. In Græcorum enim ſcriptis Argiuæ Iunoni, de qua hîc mentio, ſimpliciter boues albos, ſacros fuiſſe legimus: vide Palæphatum cap. vltimo de Iunone. Vergilius peregrina verba non reſpuit, vt in illo, Sylueſtres vri aſſiduè. Vri enim Gallica vox eſt, qua feri boues ſignificantur, Cæcinna Saturnal. Macrobij libro 6. Cæterum vri vocabulum in Gallica lingua, quæ hodie ſic vocatur, nuſquam inuenio: in noſtra verò retinetur, nuſquam tamen ſimplex, ſed in compoſitione ſemper, pro ſylueſtri aut veteri aut principali: dicimus enim *vrochs* vrum bouem, quem Sueui & Bauari & alij quidam Germani v noſtrum in au mutare ſoliti, *auwerochs* appellant: & propter ſimilem vocis mugitum auem quandam ardearum generis aliqui *vrrind.* alij *moßku* nuncupant. Sic *vrhan* quaſi gallum vrum, id eſt ſylueſtrem dicimus: pro veteri autem vel principali, vt in nominibus *vralt, vräne, vrſprung, vrſach, vrhab*: & videri poteſt *vr* in hoc ſenſu factum per ſyncopem à præpoſitione *vor*. Apud Moſchouitas frequentes ſunt *auwerochſen*, id eſt boues ſylueſtres, quos aliqui vros, alij biſontes interpretantur: ſed ſupra docui vros Germanice dici *groſſe viſent*, id eſt biſontes: vel *groſſe wilde büffel*, id eſt bubalos ſylueſtres magnos: vbi etiam Alberti Magni verbis oſtendi, in illorum præcipue cornibus (quæ maxima altiſſimaque ſint) ſingulas quotannis rugas adnaſci. Eraſmus Stella in libro de origine Bruſſorum, Buffelus (inquit) quadrupedes, habet herbam veluti capra, ſimilis alioqui boui per omnia, & eſt in Bruſſia quidē ferociſſimus. Caligula Cæſar hos primus Romæ exhibuit in theatro, quos populus putauit eſſe tauros ſylueſtres. Sunt qui ſcribant boues ſylueſtres Germanicè dictos *auwerochſen* in Pruſſia naſci, ſimiles ferè manſuetis, niſi quod breuiora eis cornua ſint, & barbæ ſub ore prolixæ: Hos perquam atroces eſſe, non homini, non feris parcere: & ſi à venatoribus, qui inter arbores ſe continent, telis & iaculis petantur, adeò exardeſcere & efferari vbi ſe cruentos vident, nec vlciſci ſe poſſe hoſtem, vt crebro in ipſas arbores impetu ſe ipſi conficiant. Addunt, ea magnitudine eſſe, vt cornuum interuallum duos ſedentes recipiat, Munſterus libro 3. Geographiæ ſuæ in deſcriptione Pruſſiæ. Dubitet autem aliquis ad vrum ne an biſontem deſcriptum his verbis bouem potius referat. Vri enim magnitudo videtur, & nomen Germanicum: cornuum verò breuitas & barba, biſontis. Nam hominem & animalia omnia inuadere, pleriſque omnibus ſylueſtribus bubus commune eſt. Barbatum vero eſſe biſontem conijcio ex Oppiano, qui χαίτην ei attribuit, non ſolum circa ceruicem, ſed etiam ἀμφ' ἀτπαλοῖσι γενείοις. Et Pauſanias boues Pæonicos circa pectus & γένειον maxime piloſos facit: biſontes autem ex Pæonicorum boum genere eſſe alibi dixerat. Ego certe ſuſpicor, quoniam ex diuerſis aduenis percunctari ſolemus, alium de alio, quem ipſe viderit vel audiuerit, ſylueſtri boue reſpondere, & ita in vnum animal congeri quod diuerſorum eſt, Vri cornua, quem ego vrum dico, in nulla ſunt differentia à boue manſueto, Sigiſmundus liber Baro. Vros dicunt adeo gregis eſſe amantes, vt non ſeparentur, donec omnes capti ſint: & aliquando circiter 30. & amplius capiuntur.

Vrum Illyrica lingua audio vocari zuber vel zubronem: Eliota Anglus vros ſua lingua exponit bugles vel buffes, tanquam hoc nomen à bubalo diuerſum ſit, quem alibi à bugill. interpretatur. In Angermannia ducatu Europæ maxime Septentrionali & confini Laponiæ, in præcipuis feris per ſyluas vros & biſontes venantur, quos patria lingua dicunt elg, id eſt aſinos ſylueſtres, tantæ proceritatis vt ſummo dorſo æquent menſuram hominis porrecti in brachia elata. Iac. Zigler. in Schondia ſua. Tur vel thuronem Polonis nominari bouem ſylueſtrum domeſtico maiorem, minorem vro, etiam ſupra monui. Zubrones, vt fertur, boum ſunt generis, longitudine aliquando quindecim cubitorum: Cornib. maximis, trium cubitorū longitudo colore ſubnigris: tanta velocitate, vt (cum impetu) reiectam alui proluuiē conuerſum (retroactum) animal cornibus quandoq; excipiat, antequam in terram cadat: (addunt quidam, & cornibus exceptā longius proijciat in canes.) In ſyluis maxime ſeptentrionalibus degit, tanto robore vt equum cum equite (hominem & equum) cornibus in altum proijciat, iterumque excipiat donec enecauerit. Capi aliter non poteſt quam foueis, aut venatore circa craſſiſſimi trunci arborem circumeunte, & feræ infeſtantis latera interim venabulo perforantis. Alui excrementum tanto cum flatu eiaculatur, vt inſequentem canem aut venatorem inquinatum inutilem reddat, vel vt alij, excæcet: (quod item de bonaſo Ariſtoteles ſcribit, ſed adurere addit, & cornua eius pugnæ inepta facit.) Hæc Albertus circa finem libri 22. parenthesin meis verbis inſerui. Ibidem paulo ſuperius, Vrni (inquit: ſic ſcribitur pro vri) ſunt boues quos Germanice *viſent* (aliâs *wiſent*) vocamus: cornua ingentia duo geſtant copioſi liquoris capacia: proinde nonnulli pro poculis vtuntur: His iracundi hominem cum equo ventilant. Vide plura in Biſonte ſupra.

Alba Ruſſia ſiue Moſcouia, qua iungitur Lithuaniæ, vros in Hercynia ſylua producit, Antonius Vuied in tabula Moſcouiæ. Alibi etiam legimus in Lithuania multos eſſe vros, qui hominem cataphractum etiam facile cornibus ſublimem rapiant. Iſidorus arbores & armatos milites cornibus eos eleuare ſcribit. Ioannes Boëmus vrum in Polonia reperiri, author quidā obſcurus in Boëmia. Ego Moguntiæ & Vuormaciæ, Germaniæ ad Rhenum ciuitatibus, ingentia boum ſylueſtrium capita, duplo (vt mihi videbantur) domeſticis maiora, cum reliquiis quibuſdam cornuum, ædificijs publicis affixa (ante ſæcula aliquot, vt fertur) olim cum admiratione inſpexi. Vrum aiunt quidam iuxta armos altiorem eſſe, parte poſteriore magis depreſſum, pilis ſubnigris. Ex corijs vrorum apud Polonos fiunt cingula cum ipſo pilo, qui nigerrimus eſt (vt ex nobili Polono audiui:) commendantur tanquam morborum quorundam amuleta, ornant ea nobiles auro & argento.

COROLLARIVM.

VRI effigiem ante paucos dies, ad viuum expreſſam Seb. Munſterus nobis communicauit à noſtra (quàm ex tabula Moſcouiæ Antonij Vuied mutuati ſumus) nonnihil diuerſam. Corpus vri, quem pictura illa repræſentat, perquàm craſſum eſt, tergo ſummo ferè gibboſo, longitudo ei à capite ad caudam breuior quàm proceritas & ventris laterumque & dorſi craſſitudo poſtulet. Cornua denſa, nigra, breuia, oculi verſus exteriorē canthum rubicundi, os latum, craſſus & ſimus naſus. Craſſum & amplum caput, facies (vt ſic vocem) lata. Tempora villoſa

villoſa,mentum barbatum,ſed breuibus villis,nigris. Color ferè niger,maximè in temporibus,mento, collo, &c. in facie,lateribus,cruribus,cauda,ad puniceum vergit. Qui ſe venatione vrorum exercent, ſi plurimos interfecêre,relatis in publicum cornibus, quæ teſtimonio ſunt, magnam laudem adipiſcuntur. Soliti erant antiquitus caueis ad hoc ex opera (foueis ad hoc in terra) factis eos capere. captosq́; iugulare: fortè quòd ea tempeſtate ferro caruêre (Boruſſi.) Poſterioribus verò,lectis ad hoc præcipuæ virtutis & audaciæ iuuenibus, canibus eos inſequi placuit,venabulisq́; cominus ac eminus petere, arboribus ſeſe robuſtioribus ſemper condẽdo, ne à fera impetantur,quæ cornibus arbori inſertis, vindictæ auida inhæret, donec inſequentium telis ſaucia concidat. Sub mento villos longiuſculos habet in arunci ſpeciem,cæteris tauro perſimilis,Eraſmus Stella. Vri caro pondere grauis eſt: recens vel ſtatim poſt venationem comeſta fluxum alui facit, quare prius per integrum diem ſale conditam ſeruant. Pondus,alui commotio,conditura, indicant præhumidam ſubſtantia ſua eſſe. Grauiter incedit,ita vt terra ſub eo ſubſidat: Cutis denſa ad duos digitos ex ea fiunt cingula & lora pro aurigis, Ant. Schnebergerus.

HAEC Vri icon, & biſonis quam paulo antè in hiſtoria biſontis dedimus, ad viuum redditæ ſunt, vt Vuolfgangus Lazius nobis aſſeruit,cura nobiliſſimi doctiſſimiq́; herois Sigiſmundi Liberi Baronis in Herberſtain, &c. qui etiam in ſuis rerum Moſcouiticarum Commentarijs, de his duobus boum ferorum generibus ita ſcribit: In Lithuuania reperitur biſons, qui patrio nomine Suber (zubro Alberto) vocatur, Germanice *Aurox*. Vri etiam quos indigenæ Thur, Germani Biſontes vocant, in ſola Mazouia reperiuntur. Vrus autem eſt forma bouis nigri,habet longiora cornua quàm biſons. Nec te moueat dictio Germanica, quæ vrum biſontem vocat,& biſontem *aurox*. Nam ex Commentarijs Cæſaris habes, Germanos vrorum cornibus pro inſignioribus poculis quondam vſos fuiſſe: quem vſum etiam hodie Samogithæ obſeruant. Vrorum porrò cornua,quæ etiam noſtro tempore in quibuſdam templis auro & argento exornata, velut rara quædam monimenta reperiuntur,& longitudine & colore à biſontis cornibus aliquanto breuioribus, poculisq́; minime aptis,facile diſcernuntur, Hæc Sigiſmundus Liber. Idem hoc animal, quod ex eius ſententia biſonem eſſe diximus, ſcribit, Germanice *aurox*, id eſt vrum bouem appellari, cum à bouis forma diuerſus ſit: vrum vero, Germanice *Vuiſent* dictum,bouem forma referre ait. Sed hæc in tabula cum imaginibus horum animalium ab ipſo (ni fallor) Viennæ ædita, ambigue ſcribũtur, mihi quidem vtrunq; animal bubuli generis videtur omnino: ſed biſon ex pictura propter iubam, barbam & magnitudinem & gibbum, etiam multò horribilior aſpectu fera apparet. Huius ego opinioni interim acquieſcam, donec aliquis rem certius aperiat. neque dum enim affirmare omnino poſſum, quod illi videtur, bouem, cuius hic figuram dedimus, vrum eſſe, cum altero quem biſontem eſſe dicit, minor appareat: Cæſar autem vros magnitudine paulò infra elephantos eſſe ſcribat. quanquam Cæſar etiam in nonnullis quæ de Germaniæ feris ſcripſit, facile à peritis reprehendi poteſt, Bubalo ferè aſſimilis videtur. Sed neque bouem illum ferum, cuius figura in biſonte expreſſa eſt, omnino biſonem vel biſontem eſſe aſſeruerim, cũ nomen (vt ipſe Sigiſmundus ſcribit) vri vulgo ei tribuatur, quanquam hoc cõuenit quod ferè iubatus inſtar leonis, & inſuper barbatus appareat, quantum pictura refert, quorum vtrunq; biſoni Oppianus tribuit. Stoicus quidem bos ferus, cuius iconem ſuprà quoq; in hiſtoria biſontis poſuimus, iubatus eſt, & biſon albus vel Scoticus vel Calydonius, meo quidem iudicio recte appellabitur, ſed non ſimpliciter biſon, quoniam barbatus non eſt. Porrò quæ veteres ac recentiores de biſone vro tradiderint, iam retulimus.

Libet adhuc adijcere quę prædictus Sigiſmundus Liber Baro iterum de hoc animali ſcripſit his verbis. Vros ſola Maſovuia Lithuuanię contermina habet: quos ibi patrio nomine Thur vocant. nos Germani propriè *Vrox* dicimus. Sunt enim verè Boues ſylueſtres, nihil à domeſticis bobus diſtantes, niſi quòd omnes nigri ſunt, & ductum quendam inſtar lineæ ex albo mixtum per dorſum habent. Non eſt magna horum copia ſuntq́; pagi certi, quibus cura & cuſtodia eorum incumbit: nec ferè aliter quàm in viuarijs quibuſdam ſeruantur. Miſcentur Vaccis domeſticis,

sticis, sed non sine nota. Nam in armentum postea, perinde atque infames, à cæteris Vris non admittuntur: & qui ex eiusmodi mixtione nascuntur Vituli, non sunt vitales. Sigismundus Augustus rex mihi apud se oratori donauit exenteratum vnum, quem venatores eiectū de armento semiuiuum confecerant: recisa tamen pelle quæ frontem tegit, quod non temerè factum esse credidi: quanquam cur id fieri soleret per incogitantiam quandam non sum percontatus. Hoc certum est, in precio haberi cingula ex Vri corio facta: & persuasum est vulgò horum præcinctu partum promoueri. Atque hoc nomine regina Bona, Sigismundi Augusti mater, duo hoc genus cingula mihi dono dedit: quorum alterum serenissima domina mea Romanorum regina, sibi à me donatum, clemēti animo accepit. Hæc ille. Ego etiam ex Vri pelle cingulum ab Antonio Schnebergero meo ex Polonia missum accepi: cuius corium duriusculum validumq; est, pili verò (quod mireris) mollissimi, instar pecoris lanæ, densi, coloris nigri, sed ruffo modicè admixto, si propiùs spectes. Icon quam suprà posuimus tanquam Vri, cum venatore post arborem stante & vulnerante ipsum venabulo, Bisontis est potiùs secundum Sigismundum Baronem, (quanuis non satis probè facta,) qui hoc modo Bisontes (quibus & barbam tribuit) non Vros capi scribit. Plinius alicubi Bouem syluestrem nigrum nominans, Vrum intellexisse videtur. Sunt & apud Arachotos Boues feri, colore atro, corpore robusto, rictu leuiter adunco, (ἐπίγρυποι,) quorum cornua resupinantur, ἐξυπτιάζει: qui ad Bisontes potiùs quàm Vros accedere videntur. Vri populi fuerunt Indiæ sic appellati, teste Plinio. Sic etiam vocatur vnus ex pagis Helueticis.

Rhizes vocantur, vt author est Iphicrates, belluæ forma tauris persimiles, vita vero & magnitudine, pugnandi viribus, elephantes referunt. Nascuntur apud Hesperios Aethiopes, Strabo lib. 17. Hi fortassis rhinocerotes sunt, qui & tauri Aethiopici appellantur, magnitudine etiam & viribus elephantis similes: sed præstat diuersos credere, quoniam rhinocerotum lib. 16. seorsim meminit Strabo, visum à se describens.

DE BOVE CAMELITA.

Inter Floridam peninsulam Noui orbis & Palmam flumen, (inquit Andreas Theuetus) ferarum monstrosarum formæ diuersæ reperiuntur: & inter alias Taurus quidam grandis, cuius cornua sunt pedalia tantùm. dorso imminet tumor sicut in Camelo, pilus toto corpore prolixus est, colore Mulæ flauæ aut ex ruffo nigricantis, ea maximè parte quæ sub mento est. Huius generis duo viui aliquando in Hispaniam adducti sunt, (quorum alterius pellem solùm vidi,) sed viuere diu non potuerunt. Aiunt hoc animal perpetuum esse hostem Equi, nec ferre posse vt in propinquo sit. Sic ille, qui iconem etiam eius in Gallica sua descriptione Americæ proponit. Carici Boues Plinio in parte Asiæ, fœdi visu, tubere super armos à ceruicibus eminente, luxatis cornibus, excellentes in opere narrantur. Idem memorat Scythicos, in quorum dorso, similiter vt Camelorum, gibber sit, & eos quoque cùm dorso clitellæ imponuntur, perinde vt Camelos genu flectere, &c. Quin etiam Syriacis gibber in dorso esse scribit, palearia negat. Sed hi omnes mansueti videntur: Theueti verò Bos ferus est: quem idcirco Bouem camelitam ferum nominabimus. legitur autem camelitæ nomen apud Suidam, his verbis: Καμηλίτης βοῦς τῷ καλλὺμμ... De quibus superius in Boue.

DE CACO.

CACVM recentiores quidam ineptè animalibus adnumerauerunt, occasione sumpta ex Aeneidos Vergilianæ lib. 8. vbi poeta sic canit:

Hic spelunca fuit vasto submota recessu
Semihominis Caci: facies quam dira tegebat
Solis inaccensam radijs, semperq́ recenti
Cæde tepebat humus: foribusq; affixa superbis
Ora virûm tristi pendebant pallida tabo.
Huic monstro Vulcanus erat pater, illius atros
Ore vomens ignes, magna se mole ferebat, &c.

Et paulo post de cadauere è spelunca extracti Caci,

Nequeunt expleri corda tuendo,
Terribiles oculos, vultum, villosaq́ setis
Pectora semiferi, atq; extinctos faucibus ignes,

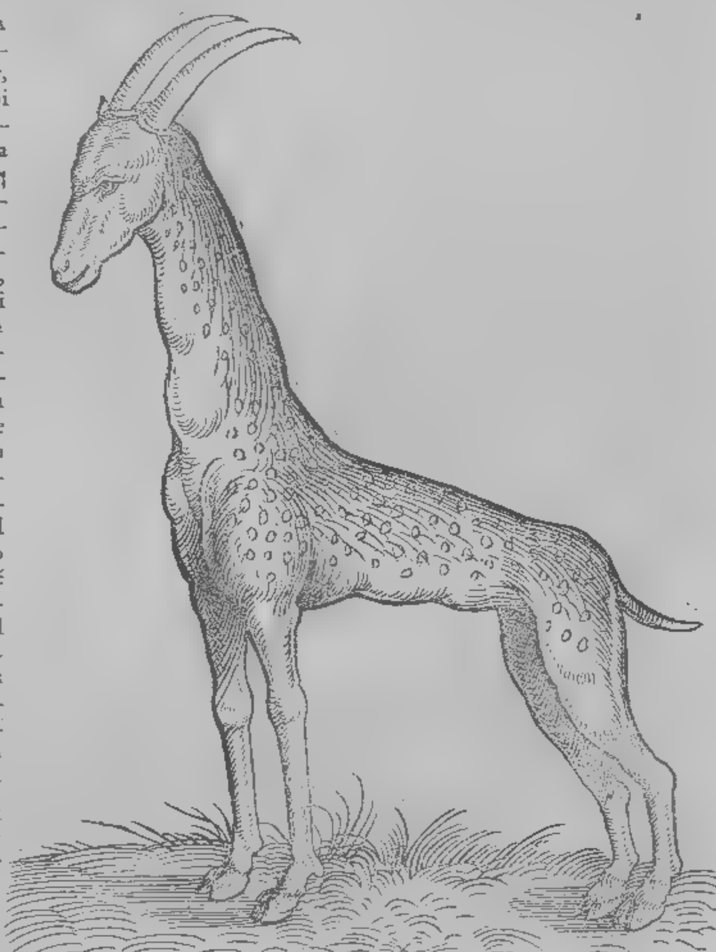
Grammatici aiunt hunc Cacum Latium vndiq; latrocinijs & incendijs infestasse: demū Herculis quoq; ex Hispania occiso Geryone redeuntis & apud Euandrum hospitantis, boues noctu cauda traxisse in antrum suum. Has cū mane diminutas cerneret Hercules, nec quorsum errassent scire posset, fortè fortuna ad hoc antrum peruenit: sed cum vestigia omnia foras versa videret, cum reliquis abijt. Abeuntibus autem cæteris, occlusæ boues aliarum desiderio mugierūt. Hercules igitur audito mugitu, Caci fraudem cognouit, raptaq; claua iratus recurrit: sed Cacus spelunca fretus in eadem se abscondit, clausis foribus ingenti saxo. Quod Hercules videns, ad montis cacumē tendit, & ad extremum deiecta maxima montis parte, in antrum desiliens, Cacum strangulauit, bouesq; suas recepit. Sunt qui affirment hunc Cacum Euandri fuisse seruum, qui in eo loco Italiæ omnia latrocinio & incendio vastauerit, & ob id Vulcani filium appellatum. Ouid. fabulatur illum tricipitem fuisse cum inquit, Mænalio iacuit fusus tria tempora ramo Cacus, &c. Veritas tamē secundum philologos & historicos hoc habet, Hunc fuisse Euandri nequissimum seruum ac furem. Nouimus autem malum à Græcis κακὸν dici, quem ita illo tempore Arcades appellabant: postea translato accētu Cacus dictus est, vt Ἑλένη Hélena. Ignem autem dictus est vomere, quod agros igne populabatur. Hunc soror sua eiusdē nominis prodidit: vnde etiam sacrum meruit, in quo ei per virgines Vestæ sacrificabatur, Hæc Seruius enarrās iam citatum Vergilij locum. In huius rei memoriam Petitij & Pinarij Herculis sacrificuli Romæ constituti sunt, vide Macrobium Saturn. 3. cap. 6. Alberti Magni & imitatorum eius nugas de Caco, tanquam fera naturali, valde ridiculas prætereo. Similis ferè huic est alcida fera fabulosa, quam ex terra natam, insuperabilem pugna, plurimum ignis ore vomuisse, & Phrygiam (quæ inde nomen exustæ retinuit) combussisse ferunt, demum à Minerua occisam esse, vt supra ex Diodoro Siculo recitaui.

DE CALOPODE, SI QVAE EST, A RECENTIORIBVS BARBARIS MEMORATA FERA.

CALOPVS apud Albertum Magnum, & eius imitatores, vel analopos, vel antapion, vel aptalos (vt nominum corruptorum nullus est modus) animal est acutis, longis & serratis cornibus, quibus etiam arbores, licet magnas & altas, secare fertur: sæpius autem dum rami & virgulta cornibus adactis cedunt, eis inuoluitur, retineturq;: vnde fit vt voce & clamore se prodat venatoribus. In Syria iuxta Euphratem inuenitur, cuius aquæ potu propter frigiditatem gaudet, astutum & mira velocitate,

citate, vt venatores facile effugiat. Hæc ferè Albertus authorem citans nescio quem Iorach, à quo tamen sæpius tanquam parum probatæ fidei dissentit. Alij antaplon suum capreolo similem faciunt, corpore fœtido, cui bina peracuta & falcata cornua sint: quibus post potum ex Euphrate alacrior tanquam ludendo, arbores (vel, vt alij, frutices & dumeta) secare soleat: esse autem genus quoddam fruticis, longis, tenuibus, lentisq; virgis seu viminibus, quæ cum resecare conatur, implicari inuoluiq; eius cornua: & ita ex voce, quam indignabundus emittit, à venatoribus deprehensum occidi. Ego apud veteres & idoneos authores neque hanc feram, neq; similem ei vllam reperio, præter vnum locum circa finem epistolæ Alexandri Magni ad Aristotelem de mirabilibus Indiæ, cuius translationem inscriptio Cornelio Nepoti tribuit: In illa statim post Gangis & Euphratis riparum mentionem, sic legimus: Euri venti flatus secuti incidimus in malignas feras, de quarum capitibus velut gladij à vertice acuta serrataq; eminebant ossa. Et hæ arietino more aduersus homines currebant: Tum inuictæ plurimorum militum clypeos cornu suo transuerberabant. Quarum occisis ad modum octo millibus quadringentis quinquaginta, sic inde ad Porum exercitus meus cum summo tandem labore ac periculo meo peruenit. Hic proculdubio illorum calopus siue analopos est. Καλόπους [illegible]; Suidas.

DE CAMELOPARDALI.

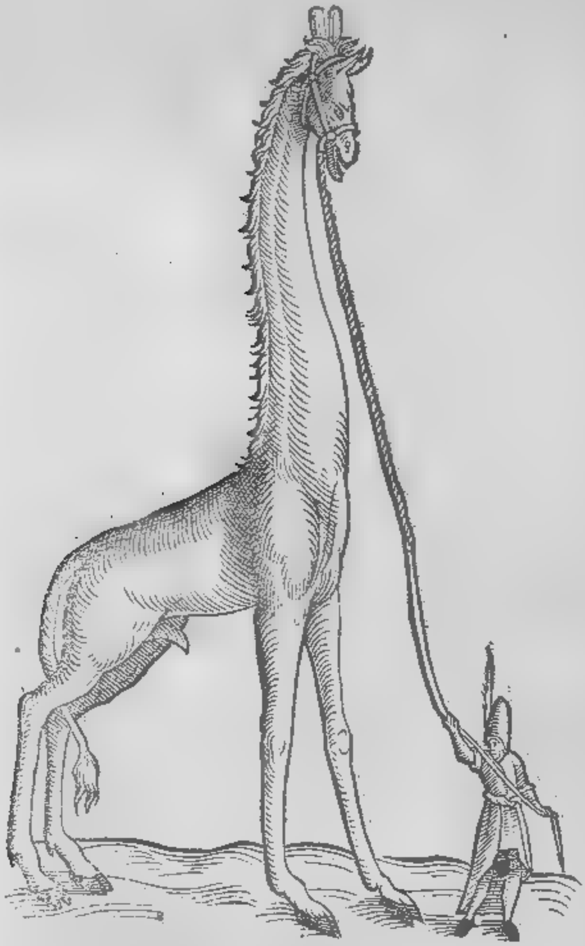

Camelopardalin sacræ literæ vocant זמר zamer, Deuteron. 14. vbi Chaldaica trãslatio habet דיבא deba, Arabica זראפה sarapha, Persica זרפה seraphah, Septuaginta καμηλοπάρδαλιν, Hieronymus camelopardum. Dauid Kimhi præterea testatur Rabi Ionã scribere, zamer animal Arabice vocari sarapha. In tanto igitur veterum interpretum cõsensu, nihil mouebunt nos recentiores, siue Iudæi (qui merito magna rerum omnium inscitia laborant) siue alij, qui rupicapram aut alcen Ebraicam vocem zamer exponunt. Alces enim Syriæ peregrinæ sunt, rupicapræ verò aliud Ebraicum nomẽ habent, vt suo loco dicemus. Numeratur autẽ zamer inter animalia cibo hominũ concessa: nec obstat quod camelopardalin nusquam in cibum venisse legerimus: raritas enim & peregrinitas facit vt cibo eã nemo experiatur. Camelopardalim Aethiopes nabin vocant, à qua voce recẽtiores fortassis Albertus & alij anabulam suam detorserunt: sæpe enim in Arabicis dictionibus a vel ha prima syllaba articuli ratione abundat. Pausanias camelũ Indicam vocat. Reliquæ gentes, quod sciã omnes non alia quàm Arabica voce serapham appellant, sed alij aliter scribũt gyrapham, giraffam, zirafam: Albertus eiusq; simiæ, oraflum & orasium dicere ausi sunt. Hieronymus, si illius est trãslatio vetus Biblica quam habemus, & recentiores quidã [illegible] camelopardum pro camelopardali efferunt. Fuerunt sub Gordiano Romæ elephanti 32. &c. camelopardali 10. & cætera huiusmodi animalia innumera & diuersa, quæ omnia Philippus ludis secularibus vel dedit vel occidit, Iulius Capitolinus: camelopardalum dixit masculino genere, inflexione secunda (nisi vitium librariorum est) cum authores reliqui omnes, Græcos imitati, in fœminino genere & inflexione tertia tantum protulerint. Politianus chamelum & chamelopardalin per ch. scribit, antiquo more fortassis qui chenturionem pro centurione dicebant. Latinè etiã ouis fera dici potest, vt ex Plinio patet: Perottus in Plinio ouem simpliciter legit feræ nomen omittit: codices quidam ferè aduerbium habent, id accipi posset pro plerunq; vel apud multos camelopardalin ouem vocari. Camelorum aliqua similitudo in duo transfertur animalia: Nabim Aethiopes vocant, collo similem equo, pedibus & cruribus boui (vel ceruo, Albertus) camelo capite, albis maculis rutilũ colorem distinguentibus: Vnde appellata camelopardalis, dictatoris Cæsaris Circensibus ludis primũ visa Romæ. Ex eo subinde cernitur, aspectu magis quàm feritate conspicua: quare etiã ouis feræ nomẽ inuenit, Plin. 8.18. Alias oues feras, quibus corporis & cornuum species id nomen dedit, suo dicemus loco: nam camelopardalis præter placidos & mansuetos mores nihil cũ ouibus commune habet. In Lexico trilingui Sebastiani Munsteri inuenio ענא ana pro oue poni, Chaldaicam vocẽ existimo: inde potius anabula hoc animal à quibusdam dictum videtur, quàm à nabi cum articulo, vt superius diuinabam.

Quod si anabara vel anabura diceretur potius quàm anabula, ouis feræ nomẽ ex integris duobus vocabulis Chaldaicis haberemus compositũ: sed balah etiã videtur syluestre significare: nam turebalah bouem syluestrem Chaldæi vocitant, vt supra annotaui. Albertus Magnus apud Pliniũ non nabim sed anabulã legit: & codices quidã Pliniani nab::na habẽt, vt Isidorus etiã legit: quanquã antiquior lectio sit nabin, quę apud Solinũ quoq; extat cap. 33. teste Hermolao per n. in fine. Strabo lib. 16. camelopardalin βόσκημα esse scribit, id est pecudem vel ouem, οὐ θηρίον, id est non feram, quod ingenij feri nõ sit. Hac ratione in Plinio legendũ, ouis, non feræ: vt post ouis distinguatur, & fera accipiatur substantiue. Porrò Plinij verba hæc camelorum aliqua similitudo in duo transfertur animalia, cũ solius camelopardalis, cui cameli similitudo cõueniat mentio subiungatur, obscura sunt: Præter camelo pardalin quidẽ struthiocamelum auem scimus à similitudine cameli dictã, sed nulla hic eius mentio, fortassis de equo & boue Plinius intelligi voluit: huic enim cruribus, illi collo similis est. Camelopardi nascuntur ex his duobus, à quibus nomẽ habent: camelis minores, & breuiores collo, capite, oculis, colore, pilis, pardi similes: Vngulæ fissura eadem quæ cameli, cauda longa vt pardi, Diodorus lib. 3. Biblioth. interprete Pogio, sed Græcum exemplar inspiciendum est, habeat: Quod ad caudam, Oppianus paruam ei tribuit vt mox subijciam.

Oppianus lib. 3. de Venatione, camelopardaliũ (καμήλων αἰόλον εἶδος, φαίδιμον, ἱμερόεν, τιθασὸν φύσι) valde miratur: & eius descriptionem accuratam instituit: quam nos ita conuertimus: Camelopardalis mixtam ex pardali & camelo naturam habet. Corpus ei varium, στικτόν: collum oblongum, aures exiguæ: caput etiam paruum, (ψιλόν) pedes longi, vestigia (ταρσοί) lata, sed crurum & pedum inæqualis mensura est, maior (altior) multo prioribus, minor posterioribus; qui humiles & ὀκλάζουσι, id est ad terram se submittentibus similes sunt. A medio capite iuxta aures vtrinq; in temporibus binæ eminentiæ seu tubera, veluti cornua exilia (ἀβληχραὶ κεραῖαι) rectà procedunt. Os ei mediocre (ἄρκιον) & tenerum vt cerui: dentes parui & albi vtrinq;: oculi splendidi, cauda parua vt velocibus capreolis (δορκαλίδεσσι, ceruis, Gillius) & nigris in extremitate pilis hirsuta. Heliodorus lib. 10. Aethiopicæ historiæ camelopardalin elegantissimè depingit, nos ita conuertimus: Axiomitarũ legati Hydaspi regi Aethiopum inter cætera peregrinum & mirabilis naturæ animal donabant: cui proceritas & altitudo cameli erat: pellis color floridis varius maculis, φολίσι. partes posteriores & infra ilia, humiles & leoninæ formæ: anteriores vero circa armos & pectus, & pedes priores, altiores multò quàm pro cæterarum partium portione. Collum gracile, & licet à reliquo corpore crasso procedens, ad canini (κύκνειον ϕ ἐρυγγα, vt habent libri impressi: Politianus legit κύκνειον, quod præfero) vel olorini potius gutturis modum desinebat. Caput forma quidem cameli (Politianus hæc non rectè legit) magnitudine vero paulo maiori quàm dupla ad struthiocameli caput. Oculis tanquam pictis ὀφθαλμοὺς ὑπογεγραμμένους βλοσυρῶς σείοντα. (Politianus vertit, subscriptosq; velut oculos toruè motans conniuebat.) Incessus longe alius quàm animalium vlli vel terrestri vel aquatico: neq; enim crura dextra & sinistra vicibus mouebat alternis, sed alterutra simul: vt dextra pariter ambo, inde sinistra (ζυγηδὸν, id est iunctum: sic enim legendum, & statim ἀπεργαζομένης τῆς πλευρᾶς) ita vt vtrunq; latus cum suis pedibus simul totum loco moueretur. Trahenti autem regentiq; magistro tam facile & mansuetum se dabat, vt tenui funiculo capiti circumuoluto, pro illius arbitrio quomodo & quocunq; vellet ageretur, non minus ac si robustissimo vinculo ductum fuisset, Hæc Heliodorus: ex quo transtulerunt hunc locum, Angelus Politianus Miscellaneis, & Petrus Gyllius in Aeliano suo, vtriq; in suis translationibus reprehendendi. Dion Prusensis Romanæ historiæ lib. 43. Cæsarem hanc primo populo Romano spectandam dedisse commemorat: & addit, ex cęteris quidẽ partibus camelum videri: crura vero disparia habere, nam posteriora prioribus breuiora sunt, vt à clunibus, quasi cõscensionis gradus, eius excelsitas leuiter attollatur, corpusq; reliquũ excelsum prioribus cruribus sustineatur. Colore similiter maculoso vt panthera distinguitur. Apud Hesperios Aethiopes tum aliæ feræ tum camelopardales gignuntur, Strabo lib. 17. itẽ lib. 16. In ijs locis (inquit, circa mare rubrum puto) Camelopardales nascuntur, nullã cum pardali similitudinẽ habentes. Coloris enim varietate hinnulo simillima est, virgatis pilis distincto: posteriora quoq; humiliora sunt anterioribus, vt à cauda sedere videatur ad bouis altitudinẽ. Anteriora vero crura à cameli cruribus nõ superantur, collum rectũ est, & in altum auectum, verticẽ paulo sublimiorem camelo habet, vnde propter hanc incommensurationem, nec tantam celeritatẽ habere eam puto, quantã dixit Artemidorus, qui eam excellentẽ facit. At nec fera est, θηρίον: sed pecus, βόσκημα. Id autem sic accipio, moribus eam pecudũ instar placidis earumq; ritu βόσκεσθαι id est herbis & frondibus pasci, homini & alijs animalibus innoxiũ. Camelos Indicas colore similes pardalibus Pausanias in spectaculis Romanorum sibi visas scribit in Bœoticis: ego nõ alias quàm camelopardales intelligo. Camelopardalis regionis illius (sub æquinoctiali ad orientẽ & meridiem) est soboles, quę quidẽ alijs partibus cerui magnitudinẽ refert, proceritate autẽ cameli corpus imitatur: collum longissimũ & reliquæ corporis proportioni & cõuenientiæ minimè respondẽs, in altũ erectũ gestat: & pelle tota à summo capite ad imos pedes versicolore, quàm ꝓximè ad pardalim accedit, pedesq; priores posterioribus altiores habet, Niceph. Callistus. Animal est (inq̃t Io. Leo Africanus) adeò syluaticũ vt rarò videatur, in syluis ac desertis latet, hominũ conspectũ fugit, quanquã nõ est magnæ velocitatis, capite camelũ refert, auribus bouẽ, pedibus. * Parua tantũ & recens nata à venatoribus capitur. Georgiani regni incolæ asserũt Camelopardalim in vallibus quibusdã suæ regionis inueniri, Paul. Iouius. Nihil habet cameli ꝑter collum. Nõ vnus omnibus color, &c. Caput ceruinũ, cornicula capreoli. Lingua purpurea, pene tripedalis, teres, hac herbas & frondes legit tãta celeritate vt oculos pene fallat. Collum ad 15 pedũ pertingit altitudinẽ. anteriora crura aliquãto ꝓceriora quàm quæ Equi maximi: posteriora valdè breuia. vt ei dorsum decliue sit ad clunes, quas astrictas habet, vt Asinus: cuius etiã caudam sua cauda refert. Cõtrà latissimo pectore est, Hæc Scaliger. Gyraphã, id est camelopardalin Laurentio Medici à Sultano Aegyptio donatam, Italia longo post vidit tempore, Egnatius. Hoc animal paucis ante annis in Hetruria vidimus, quod à rege Tunis (magno Sultano Paulus Iouius) ex Africa Laurentio Medici dono missum fuerat, Raph. Volaterranus. Diuersum cõfusa genus panthera camelo, Horatius in epistola ad Augustum: quã enim vocamus pantherã, Græci pardalin. M. Varro in libro de lingua Latina ad Ciceronẽ, Camelus (inquit) suo nomine Syriaco, in Latiũ venit. vt Alexãdrea camelopardalis nuper adducta, quod erat figura vt camelus, maculis vt panthera: Camelopardalin Laurẽtio Medici missam mirati sumus habere cornicula, quanquã mas erat, quoniã de his nihil hactenus in veteribus memorijs legeramus, donec Heliodori super hac re verba legimus. Centũ Gordiani principis ludis exhibitas feras oues accepimus, auctore Capitolino: Politianus, Videtur aũt feras oues camelopardales exponere: de quo vt dubitẽ facit partim ipse Capitolinus q̃ alio loco camelopardalos decẽ sub Gordiano Romę fuisse scribit. partim quoniã alias oues feras nouimus, de quib. aliâs. Giraffis & damis cornua cadunt, Bellonius. Giraffæ, Leones, Leopardi, onagni, in prouincia Abasiæ nascuntur, Paul. Venetus. Orasius anteriori parte altus, valde eminet, ita vt extenso capite viginti cubitorum altitudinem possit

possit attingere. In posteriori vero parte demissus est instar cerui. Collum habet extensum, caput equinum, licet minus: pedes & caudam vt ceruus: pellem vero sic omni colorum genere diuersimodè variatam, vt homo frustra tentet artificio naturalem eius pulchritudiné imitari. Hoc animal nostris temporibus à Soldano Babyloniorum transmissum est imperatori Friderico Romanorum augusto, Hæc Isidorus: ex quo etiam Albertus Magnus descripsit: sed addit præterea, quod licet multis coloribus insignis sit oraflus (sic legitur) album tamē & rubeum frequentiores habeat: & cum se spectantibus admirationi esse intelligit, huc illuc se vertere, & vndiquaq; inspiciendum prębere. Hoc animal (inquit) temporibus nostris visum est, & Arabice seraph vocatur: Alij quidam obscuri authores anabulam colore valde rutilo, & pellē eius propter ornatum in magno pretio esse scribunt. Quidā in descriptione Terræ sanctæ, ex qua etiam hanc imaginem mutuati sumus, girapham capræ comparat, & pellem eius in ventre piscatorio reti, ob virgulas nimirum cancellatum digestas, quod in pictura nostra expressum non est. Florentinus in suis Georgicis ait Romæ se vidisse olim camelopardalim, quod animal in Antiochia ego etiam vidi ab India translatū, Author Geoponicorū Græcorū. Schiltbergerus Monacensis in lib. de suis peregrinationibus meminit cuiusdā animalis quod Surnosam vocat, ac ceruo simile dicit, altū longo collo, anterioribus pedibus lōgis, posterioribus breuibus, cuius generis maximus sit numerus in India minore. Videtur autē omnino esse Camelopardalis.

CAMELOPARDALIS icon accuratior (quàm exhibita sit suprà) ex charta quadam nuper impressa Norimbergæ, vbi hæc etiam verba legūtur: Rarum & admirabile animal, nunquā priùs visum (*in Germania*) Surnappa nomine, altitudine ad summum verticem supra quinq; orgyias, corniculis duobus ferrei coloris, pilo læui (& composito,) colore pulchro: diligenter & probè depictum per Melchiorem Luorig Cōstantinopoli, (vbi Turcarum imperatori hoc animal donatū fuit,) & amico cuidā in Germaniam transmissum, anno Salutiferi partus M. D. LIX.

Allocamelus Scaligeri. Animal est (inquit) in terra Gigantum, capite, auriculis, collo Mulæ: corpore Cameli, cauda Equi. Quamobrem ex Camelo & alijs compositum Ἀλλοκάμηλον appellauimus. Sic ille. Apparet autē hoc ipsum esse, cuius figurā proponimus, ex charta quadā typis impressa mutuati, cū hac descriptione: Anno Do-

Anno 1558. Iunij die 19. animal hoc mirabile Mittelburgum Selandiæ aductum est, antehac à principibus Germaniæ nunquam visum, nec à Plinio aut alijs antiquis scriptoribus commemoratum. Ouem Indicam esse dicebant è Piro (*forte Peru*) regione sexies mille miliaribus ferè Antuerpio distante. Altitudo eius erat pedum sex, longitudo quinque: collum cygneo colore candidissimum: corpus (reliquum) ruffum vel puniceum. pedes ceu Struthocameli: cuius instar vrinam quoq; retro reddit. Hoc animal (erat autem mas, ætatis annorũ quatuor) Theodoricus de Neus ciuis Coloniensis ad Rhenum, Cæsareæ maiestati adduxit & obtulit. Hæc hactenus vt in Scheda illa leguntur, Noribergæ, vt coniicio, excusa. in qua ciuitate hanc bestiam sibi visam amicus quidam nobis retulit. Eam quanuis non cornutam, hoc loco post Camelopardalim dare volui, quòd quàm plurima ei communia habeat: & nomen Ouis similiter, non ab aliqua corporis similitudine, vt apparet, sed ob similem morum mansuetudinem in tanto corpore miram.

DE CAMELO.

A.

Cameli nomen apud Aristotelem & veteres absolute positum, non ad Bactrianam solum quam hodie simpliciter camelum nuncupamus: sed Arabicam etiam, quam Strabo camelum dromadem, recentiores dromedariũ vocant, extenditur. Cum camelos quinquaginta annos viuere percepi, tum Bactrianos ad centesimum annum, Aelianus: ex quibus verbis apparet, cameli nomen commune esse, neque Bactrianis duntaxat, quibus geminum in dorso gibber, proprium. Dicam igitur priore loco tum de camelo in genere, tum simul etiam de Bactriana: posteriore seorsim pauca de dromade, quoniam & figura dorsi præcipue differt, & cameli nomine apud recentiores non appellatur.

Camelus Hebraicè גמל gamal, Deuter. 14. Chaldaicè גמלא gamela, Arabice גמל gemal, Persice שתר schetor. Manifestum est sanè linguas alias plerasq; hanc vocem debere Hebraicæ. Γαμάλη camelus vocatur à Chaldæis, Hesychius & Varinus. Varro in libro de lingua Latina, Camelus inquit, suo nomine Syriaco in Latium venit. אחשתרנים achastranim, Esther 8. Dauid Kimhi mulos interpretatur, animalia magna & magni pretij ex equa & asino: Septuaginta prætermittunt: Hieronymus veredarios: aliqui teste Abrahamo Esra פרדים peradim, id est mulos. R. Salomon ex camelis celeriter currentibus. בכרה bikra fœmininũ: Esaiæ 60. bikre plurale masculinum reperitur: vbi ab Hieronymo vertitur, dromedarij Madian: à Septuaginta ἀγέλαι καμήλων, id est greges camelorũ: à Kimhi, cameli parui, (sunt autem dromades camelis cæteris minores:) Chaldaicè, חוגנין hogenain, id est dromedarij. Rursus vocem בכרה Kimhi camelum paruum interpretatur, Hieronymus capream: ab Aquila Symmacho & Theodotione δρομεὺς redditur, id est cursor, pro dromade vel dromedario nimirum: à Septuaginta ὀψέ, id est sero. Nobis ex Theodori Bibliandri sententia camelus dromas fœmina videtur. כרכרות kirkarot, Esaiæ 66. Chaldaice כודנוון kudanuuan, quod Iudæi mulos interpretantur, item Septuaginta. Abraham Esra genus camelorum excellens: R. Salomon camelos aut alia animalia velocissima: Eodem modo Kimhi explicat in libro radicũ. Sed magis congruit interpretatio nostrorum hominum, vt currus aut carrucas intelligamus. Nam Hieronymus & Symmachus carrucas verterunt, alij voce consona φορεῖα: Septuaginta σκιαδίων, quæ Hieronymus vmbracula & basternas interpretatur, & dormitoria. His subiungam nomina quæ reperio in libris medicorũ ex Arabica lingua, quanquam corrupta quædam ex illis & ineptè scripta videantur. Gemel, camelus est, inde baul gemel, id est vrina cameli, Syluaticus: Antiqua expositio vocabulorum Auicennæ zemel habet per z. Camelus alnegib, id est qui pascitur in locis syluestribus: secundum alios vero est camelus valde velox gressu & cursu suo, quem Latini dromedarium appellant, Andreas Bellunensis in Auicennam, in Camelo & in Alnegib. In Pandectis Syluatici legitur anegibus (corruptè pro alnegib) id est camelus. Alhauar, camelus, Andreas Bell. Algiazar, id est camelorũ, Idem. Ebenars, camelus, Syluaticus. Astergar seu astergazi quid sit, inter authores Arabes non conuenit. Legitur enim in libro Benagi Albian quod sit radix aniuden (id est silphij:) & in libello de simplicibus Alchuin, astergar esse vocabulum Persicum: quoniam astir (nos שתר schetor supra scripsimus ex Persica translatione in Deuteronomion) Persice idem sit quod camelus, & gar spina, vt astergar sit spina camelorum: Alij corticem radicis aniuden exponunt, Andreas Bell. Bartolemæus Georgieuitz camelum Saracenice shymel vocari scribit, quę vox accedit ad zemel supra dictam, ea rursus ad gemel. Camelus Italice & Hispanice camello. Gallice chameau, Germanice *kameltier*, Anglice camel. Illyrice Vuelblud.

B.

Cameli syluestres, cerui & capreæ abundant circa Arabiam, Agatharcides. Camelos inter armenta pascit Oriens, quorum duo genera, Bactriani & Arabici: differunt quod illi bina habent tubera in dorso, hi singula: & in pectore alterum cui incumbant, Plin. Camelus proprium inter cæteras quadrupedes habet in dorso, quod tuber appellant: sed ita, vt Bactrianæ ab Arabijs differant. Alteris enim bina, alteris singula tubera habentur. Sunt etiam omnibus singula parte ima, quale in dorso, tubera, quibus incumbat reliquum corpus, & firmetur, quoties in genua inclinantur, Aristoteles interprete Gaza. Græca verba, Διαφέρουσι δ' αἱ Βάκτριαι τῶν Ἀραβίων, αἱ μὲν γὰρ δύο ἔχουσι τύλας, αἱ δ' ἕνα μόνον, Plinius multò clarius quàm Gaza reddidit, vt non dubium sit quin Bactrianis duo dorsi tubera, Arabicis vnicum sit: nam vt ille pronomen Latinis ad remotius, hic ad proximius refertur: sic Græcis ὁ μὲν & ὁ δὲ. Hæc differentia ex Gazæ translatione certa haberi non potest. Impulit eum fortassis Solinus, vt de industria ambiguè verteret. Is enim errore manifesto contra quàm debuit, Arabicis tubera duo, Bactrianis vnum attribuit, his verbis cap. 51. Bactri (inquit) camelos fortissimos mittunt, licet & Arabia plurimos gignat. Verum hoc differunt, quod Arabici bina tubera in dorso habent, singula Bactriani. Errat etiam Sepontinus qui Bactrias camelos, quibus bina tubera, vulgo dromedarios vocari scribit. Albertus magnus in distinguendo à dromade camelum mecũ sentit. Quod autem res contra se habeat, quàm Solinus scribit, facile Didymi etiam testimonio comprobauerim. Is enim Bactrianam camelum in ijs montibus, qui ad Indicam pertinent, concipere ex apris (συάγρων) simul pascentibus, profitetur. Natus autem ex sue (ἐκ σύος) & camelo fœmina camelus duplici gibbo est. Verum quemadmodum

modum in equis & asinis plurimas notas patris fert mulus: sic camelus ortus ex semine suis tanquã indicium, vir-
tutis robur pilorumq; densitudinem cõtrahit. Nec in luto etiam facile camelus talis dilabitur, sed erigitur statim
tutis virium ponderisq; fert duplum quàm cæteri. Vocant autẽ ipsos, & meritò sanè Bactrianos, quod primo fue-
rint in Bactris orti, Hæc ex Geoponicis Græcis in fine libri 16. & mox de dromadibus seorsim. Vocat autem δίκυρ-
τον illum cui duo sint tubera: pro qua voce mendum est Bibliothecæs tertio apud Diodorum: vbi ditili scriptum
reperias pro dicyrti, Cælius. Vide an dityli forte legi possit, à tylo de quo paulo post. Arabia multa & diuersa ca-
melorum præbet genera, tum pinguium tum macilentorum, quorum quidam ditili à gibbo duplici nominan-
tur, &c. Diodorus interprete Pogio. Cameli in dorso tuber Græci vocant hybon, quanquam & eo nomine intel-
ligitur colloquiu est obtorto, Cælius. Boues Scythici similiter vt cameli eminenti dorso existunt: simul & cũ dor-
so clitellæ imponuntur, perinde vt cameli genu flectunt. Aelianus. Boues in Syria nodos scapularum flectunt, vt
cameli, Aristoteles. Bubus Indicis camelorum altitudo traditur, Plinius. Nabim Aethiopes vocant animal col-
lo simile equo, camelo capite, &c. Plinius. Camelus inter bisulca maximũ est, Aristoteles. Et alibi, Camelis opi-
tulata est natura magnitudine corporis: sufficit enim hæc ad necem arcendam. Camelis Caspij abundant, quarum
maximæ ad equorum maximorum accedunt magnitudinem, Aelianus. Colorem habent cameli pullum atque
natiuum, ob id vulgo pullum colorem camelinum vocant, Sipontinus. Est in India camelorum armentum qui
tóto corpore albi sunt, Philostratus. Buber, id est lana cameli, And. Bell. Τύλη, τὸ καμήλου ἀπὸ τῆς ῥάχεως τὸ ἄκρον δέρ-
μα. id est suprema (dorsi) cutis post collum, Hesychius & Varinus: forte quia callosa sit: proprie enim tyli dicũtur,
inquit Hesychius, callosæ partes animalium dossuariorum circa humeros, vel scapulas, ex frequẽti affrictu nimi-
rum & compressione præter naturã. Potest tamen tylos etiam secundum naturam dici, vt apud Nicandrum caro
protuberans, circum oculos anguium: inde τύλωμα Grammatici etiam tuber exponunt, & inferiorem pedis par-
tem. Protagoras primus quam nuncupant τύλην, in qua onera portant, inuenit, Laertius lib. 9. Nihil igitur obstat
quin apud Diodorum legamus δίτυλον, idq; elegantius meo iudicio, quàm δίκυρτον, pro camelo cui geminũ tuber.
Cameli non sunt vtrinq; dentati, quamuis cornibus careant: cuius rei causam reddit Aristoteles lib. 3. de partibus
animalium, cap. 14. Camelus vna ex ijs quæ non sunt cornigera, in superiori maxilla primores non habent dentes,
Plinius. Et alibi, Dentium (inquit) superiore ordine carent in vtroq; genere, id est tum Bactrianæ tum Arabiæ.
Cameli adiuuantur proceritate collorum, Cicero de Nat. Anhar, id est locus qui est in inferiori parte gulæ, Lati-
nè sonat vulneratio cum lancea: eò quod camelus ibi cum lancea percussus, citius quàm vllo alio vulnere mori-
tur, Syluaticus. Cameli venter cur multiplex sit, declarat Aristoteles lib. 3 de partib. cap. 14. Desenem, adeps zir-
bi, id est omenti cameli, Syluaticus. Camelus fel nõ discretum, sed venulis quibusdam confusum habet, Aristot.
lib. 4. cap. 2. Et paulo post, Camelus quia felle caret, diu viuit. Plinius etiam camelos felle carere scribit. In ventre
(vel vt alibi, inter femora) mammas duas cum papillis quatuor habet, modo vaccę, Aristot. Genitale camelis ner-
uosum est, Arist. Et alibi, Neruo (inquit) ita constat, vt vel ex eo confici possit (neruus) quo arcus fidissimè inten-
datur. Capreæ, καπρέαι, sunt in natura cameli prominentes carnes, Cęlius: nos clarius ex Suida dicemus mox cap. 5.
vbi de castratione cameli. Caudam habet camelus asino similem, genitale retro Arist. Herodotus scribit, Camelũ
in posterioribus cruribus gerere quatuor femora, & totidem genua, & veretrum inter posteriora crura caudam
versus spectare, Aelianus. Genua singula in singulis cruribus sunt, & flexus artuum, non vt quidam perhibẽt plu-
res: sed propter alui interuallum plures esse videntur. Habet etiam talum similẽ bubulo: clunes proportione ma-
gnitudinis paruos. Bisulcum id animal est, nec vtrinq; dentatum. Sed bisulcum sic est, vt pes parte posteriore (sci-
licet versus calcaneum, Niphus. ἐκ τοῦ ὄπισθεν, ego non versus calcaneum, sed superiore parte quæ posterior est ex-
ternis digitis) scissus paululum sit ad flexum digiti secundum: parte autem priore summa, quadripartito findatur
discrimine paruo, quantũ primotenus digiti inflexu, & quiddam inter fissuras, perinde vt in anserum pedibus ad-
iectum contexat. Pes vestigio est carnosus, vt vrsæ, qua de causa eas quæ per exercitum longiore itinere fatiscunt,
calceant carbatinis, Aristoteles. Camelo tali similes bubulis, sed minores paulo. Est enim bisulcus discrimine exi-
guo pes imus cameli, vestigio carnoso vt vrsi, qua de causa in longiore itinere sine calciatu fatiscunt, Plinius. Coi-
tus tota die est camelis solis ex omnibus quibus solida vngula, Plinius. Carbatinas calceamenti genus esse ex rudi
vel recente corio bubulo supra docui in Boue cap. 5. Apud Varinum legimus etiam ἀρβύλας & ἀρβύλας, & ἄρμυ-
λα secundum Cyprios, calceamentorũ genera. Ἀναρβύλια, τὰ μὴ ἐξεσμένα, ἄρβυλα γὰρ τὰ δέρματα, Hesychius & Va-
rinus. Ego ita potius legerim, Ἀναρβύλια, τὰ μὴ ἐξεσμένα δέρματα. ἄρβυλα γὰρ τὰ σμίλια. Nam ἄρβηλον alibi exponunt,
σμιλίον σκυτικὸν ἀμφίξες. Herodotus scribit camelum in posterioribus cruribus gerere quatuor femora, & totidẽ
genua & crurum posteriorum articulos versus caudam conuerti, Aelianus. Ego per genua articulos intelligo, per
femora vero ossa quæ inter articulos recta habentur Hæc autem terna esse in prioribus cruribus, in posterioribus
quaterna, ipse dum hæc scriberem in dromade obseruaui. Pedes nunquã atterunt: sunt enim illis reciprocis qui-
busdam pulmunculis vestigia carnulenta. Vnde & cõtraria est labes (id est lapsus vel lapsio) ambulantibus, nul-
lo fauente præsidio ad nisum insistendi, Solinus. Auicenna author est camelos quosdam fissos habere pedes, alios
vero equi instar solidos Albertus. Camelus animal est deforme, collo & cruribus longis, Idem.

C.

Genus camelorum vtrumq;, Bactrianum dico atq; Arabium pedatim (κατὰ σκέλος) incedit, cum pes sinister nõ
transit dextrum sed subsequitur, Aristot. Omnia animalia à dextris partibus incedunt, sinistras incubant (id est si-
nistris interim innituntur:) Reliqua vt libitum est gradiuntur. leo tantum & camelus pedatim, hoc est vt sinister
pes non transeat dextrum, sed subsequatur, Plinius. Apparet autem eum non intellexisse locum Aristotelis qui est
lib. 2. cap. 1. historiæ anim de grestu animalium: nam vbi Aristoteles dixit reliqua animalia κατὰ διάμετρον ingredi,
quod fit cum statim post anteriorem dextrum pedem sinister posterior progreditur & post anteriorem sinistrum
dexter posterior: Plinius vertit, vt libitum est, Asefeteni, id est pastura camelorum, Antiqua expositio in Auicen-
nam. Schœnuanthos aliqui pastum vel fœnum camelorum vocãt: nam vbi nascitur, longe lateq; omnia occupat,
ita vt pascendi copiam abunde præbeat. Amant hordeum, cuius pabulum subito glutiunt, & postea tota nocte ru-
minant: Si vnus abstineat in stabulo, cæteri tanquam condolentes in stabulo simul abstinent, Albertus. Quædam
præ sui corporis magnitudine, aut difficultate cibi nõ ad concoctionem idonei, sed spinosi & lignei, multiplicem
habent ventrem, vt camelus. Et hæc quidem quanquam cornibus caret, ideo nõ superne dentata est, quod ei ma-
gis necessarium est ventrem talem habere, quàm dentes priores, &c. Ruminat etiam camelus more cornigerorũ,
quoniam ventres similes cornigeris habeat, Aristot. Pastus columbarum & camelorum, est herba habens granum
simile

ſimile grano myrti, qua paſcuntur cameli, nec inde læduntur quicquam, cum ſit venenum vermibus, Syluaticus & Antiqua exp. in Auic. Aſtergar, id eſt ſpina camelorum, vt paulo ante dictum eſt cap. I. Arabes Scenitæ paſcua omnis generis pecorum, præſertim camelorum, optima habent, Strabo. Schœnuanthos quidam Arabice adcher appellant. In prouincia Aden, equi, boues, cameli, & oues veſcũtur piſcibus (quorum ingens illic copia) & libentius quidem ſiccis quàm recentibus: nam propter immenſum calorem herbis & frugibus carent, Paulus. Venetus. Camelus facilè paſcitur, etiam vbi pabulũ deſit. Philoſtratus. Cameli & equi turbulentam & craſſam aquã ſuauius bibunt, quippe quæ ne ex fluuio quidẽ prius hauriant, quàm pede inturbent. Poſſunt vel ad quatuor dies tolerare ſine potu, mox bibunt quam multum, Ariſtot. Sitim & quatriduo tolerant. implentur cum bibendi occaſio eſt, & in præteritum & in futurum, obturbata concalcatione prius aqua: aliter potu non gaudent, Plinius. Didymus in Georgicis ait triduum integrum tolerare ſitim camelum. Lutulentas aquas captant, puras refugiũt: deniq; niſi cœnoſior liquor fuerit, ipſi aſſidua conculcatione limum excitant, vt turbetur, Solinus. Bactrij minus infeſtantur ſiti, ideoq; laboris patientiores ſunt, Cælius. Irati ſtrident horribiliter, Author obſcurus. Μυχαλᾶν, ἐπὶ τῶν καμήλων ἰδίως, ὅταν ὀχεύωσι, ἦχος Heſychius. In auerſum (ex auerſo, ab auerſo) mingit, & mas & fœmina: alioqui quadrupedum fœminæ omnes id faciunt, Ariſt. Feruidum animal camelus eſt, proindeq; laſciuum: ex quo in Veſpis Ariſtophanes feſtiuiſſimè, Phocarum (inquit) odorem habebant, lamiæ verò teſticulos illotos, cameli autem podicem. Coitus auerſus elephantis, camelis, tigribus, &c. quibus auerſa genitalia, Plinius & Solinus. Cameli ſedente fœmina (τῆς θηλείας καθημένης) coeunt, nec auerſi (οὐκ ἀντίπυγα) ſed complectente mare, vt cæteræ quadrupedes agunt, & coitum toto die exercẽt, Ariſtoteles. Errat igitur Plinius qui camelis auerſum peragi coitum ſcribit, quod Hermolaus etiã in Caſtigationibus Plinianis obſeruauit. Interim miror quî fiat quod auerſæ nõ coeant more aliarum omnium quadrupedum, quæ genitale retro vertunt. Tempus coeundi in terra Arabia, menſe Septembri. Incipit & mas & fœmina coire in trimatu fœmina poſt partum vno interpoſito anno coit, Ariſt. A trimatu pariunt vere, iterumq; poſt annum implentur à partu, Plinius. Vere pariunt, Ariſtot. Petunt receſſuum ſolitudines cum libet coire, nec aliquis eò poteſt tutò accedere, prꝑterquam paſtor armenti, Ariſtot. Coituri ſolitudines aut ſecreta certa petunt, neq; interuenire datur ſine pernicie. Coitus tota die eſt tantum ijs ex omnibus, quibus ſolida vngula, Plinius. Geniture cupidine efferantur adeò, vt ſæuiant cum Venerem requirunt, Solinus. Camelus mas ſæuit tempore coitus, ſiue homo, ſiue camelus accedat: nam equis quidem odio naturali aduerſantur, Ariſtot. Maſſagetæ cum vxoribus in propatulo concumbunt vt Herodotus ſcribit: at cameli coeundam Veneris ſocietatem nunquam palàm inter ſe ducunt. Quod quidem factine verecundia an admirabili naturæ munere faciant, Democrito alijsq; diſputandum relinquo. Cum autẽ inter eos coniũctionis appetitum paſtor exoriri ſentit, aliquò concedit, Aelianus. Nec matri nec ſorori miſcetur camelus, Didymus. Camelos in Admirabilium relatione tradit Ariſtoteles nunquam coiſſe cum matre. Obſeruatum id & in nono Auicennæ libro, qui eſt de animalibus, Cælius. Camelus cum matre nunquã concumbit: Cuius rei exemplo eſt paſtor quiſpiam, is cum fœminam quoad eius fieri poterat, exceptis genitalibus obtexiſſet, deindeq; filium matri ſic opertæ admiſiſſet: hic ex latebris coitus appetitione falſus, matrem imprudens ſuperuenit ſuam, quod vbi intellexiſſet, camelarium ſcelerati coitus admiſſarium, & mordicus premens, & ad terram abiectum genibus affligens, cum ſummis doloribus interfecit, atq; ſeipſum præcipitem agens, voluntariam mortem ſibi cõſciuit. At inter homines Oedipum cum matre commiſiſſe inceſtum, conſtat: & Telephum etiam commiſſurum fuiſſe, niſi eos diuino ductu draco diremiſſet, Aelianus ex Ariſtotelis de hiſtoria animalium lib. 9. cap. 47. Camelus ventrem fert menſes duodecim, parit ſingulos, Ariſtot. & Plinius. Vniparum (ſic legendum, non viuiparum) nanq; eſt, Ariſtot lib. 5. cap. 14. hiſtoriæ animal. Camelus fert vterum menſes decem, Ariſtot. hiſtor. anim. 6. 2. pro δέκα lege δώδεκα, vt loco iam citato: nam & Plinius ita legit. Separant prolem à parente anniculam, Ariſtot. Tenuiſſimum lac camelis, mox equabus, Plinius. Tertio loco aſinæ, Ariſtot. Lac camelinum liquidiſſimum, tenuiſſimum ac minime pingue, licetq; plurimo ſerò abundet, tardius tamen ſecedere longa experientia compertum eſt. Cameli lac habent, donec iterum grauescant, Plin. Lac ſuum vſq; eò ſeruant, quò iam conceperint, Ariſto. Syluaticus auſa lac camelinum exponit. Lac equarum ſicut & lac camelarum partui vicinarum, ſubtile eſt, aquoſum, & ventrem lenit: Auicenna. Cameli lac impoſitũ alteri lacti impedit caſeari, Kiranides. Camelus quia felle caret, diu viuit, Ariſtoteles. Et alibi, Viuit diu, plus enim quàm quinquaginta annos. Et rurſus alibi, Viuit magna pars camelorũ annos triginta, ſed multò plures nonnullæ: nam vel ad centeſimum annum facultatem viuendi protrahunt. Viuunt quinquagenis annis, quidam & centenis: vtcunq; rabiem & ipſi ſentiunt, Plinius. Durant in annos centum, niſi forte tralati in peregrina, inſolentia mutati aeris morbos trahãt, Solinus. Scabies cameli cedria curatur, Didymus. Rabiẽ & ipſi ſentiũt aliquãdo, Ariſtot. & Plin. Πυρέττει δὲ βοῦς καὶ μαίνεται, καθάπερ καὶ ὁ κάμηλος, Porpyrius. Camelis accidit rabies & podagra, vnde facile moriuntur: quamuis enim non amittant vngulas, dolent tamen vehementer cũ per itinera dura & ſalebroſa incedunt, Albertus & alij recentiores. Camelos necare traditur in Babylonis regione gramẽ id, quod iuxta vias naſcitur, Plinius. Iuba tradit cetaceo pingui & omnium piſcium adipe, negociatores in Arabia camelos perungere, vt aſilos ab his fugent odore, Plinius.

D.

Quantopere inceſtum cum matre fugiat camelus, paulo ante dixi. Odium aduerſus equos gerunt naturale, teſtibus Ariſtotele & Plinio: Vide etiam in Equo D. Cum Xerxes per Pæonium agrum atq; Creſtonicum iter faceret ſuper amnem Chidorum, leones impetum dederunt in camelos, qui commeatum portabant. Sub noctẽ enim relictis locis conſuetis eò deſcenderunt: nulloq; alio neq; iumento neq; homine tacto, in camelos graſſati ſunt. Miror autem quænam impulerit cauſa leones, vt cæteris abſtinerent, aggrederentur verò camelos: quod animal nunquam antea nec experti fuerant illic, nec viderant. Sunt autem per ea loca leones multi, Herodotus lib. 7. Simonides in Iambis dicit Perſas poſt Cyri pugnam in Lydia camelos ſimul cum equis alere, equorum metum ex camelis, conuictu conantes expellere, Aelianus. Onerandi cameli ſi vel modice à camelario ſuper genua calce percutiantur, ſtatim flexis cruribus ſe ſubmittunt.

E.

Camelos inter armenta paſcit Oriens, Plin. Omnes iumentorum in ijs terris (Bactris & Arabia) dorſo funguntur: atq; etiam equitãtur in prælijs. Velocitas inter equos (id eſt æqualis equorum velocitati, quamuis Pollux ſcribit Bactrijs camelos eſſe equis velociores) ſed ſua cuiq; mẽſura, ſicuti vires. Nec vltra aſſuetũ procedit ſpatiũ, neq; plus

plus instituto onere recipit, Plinius. Sunt alij oneri ferendo accommodati, alij leues ad pernicitatem: sed nec illi
vita iustam pondera recipiunt, nec isti amplius quàm solita spatia volunt egredi, Solinus. Currunt Cameli cele-
rius quam equi Nisæi, propter laxiorem sui gradus glomerationem, Arist. Arabes in Persico bello agebant ca-
melos nihilo inferiores equis pernicitate, Herodotus. Formicæ Indicæ Indos aurum ab ipsis congestum furan-
tes, crebro lacerant, quamuis præuelocibus camelis fugientes, Plinius. Camelis iunctis Indi tendunt ad auri furta,
quod custodiri aiunt a formicis, quæ vulpes excedãt magnitudine, Herodotus. Adijcit Philostratus Indos ad cur-
sum camelis vti, hisq; vno die stadiorum mille iter conficere, Cælius. Strabo lib.15. de elephantis scribens, Ἀγχόθεν
δ' ἀπὸ ζυγῶν καὶ καμήλων, (lego ἀπὸ ζυγῶν ὡς καμήλους.) In Tesseto Numidiæ oppido terram equo & camelo exer-
cent, qui arandi mos per totam Numidiam obseruari solet, Leo Africanus. Thus collectum Saboram camelis
conuehitur, Plinius. Onera sexaginta camelorum memorantur in sacris literis lib.4 Reg. cap.8. & sex milia came-
lorum, Iob 42. & rursus quinque milia, primo Paralipomenon cap.5. Nonnulli superioris Asiæ incolæ camelos
vel ad tria milia possident. Ex ditylis camelis (id est quibus bina dorsi tubera prominent) quidam ferendis oneri-
bus apti, supra decem frumenti minas, homines vero quinque in lecto iacentes vehunt, Diodorus lib.3. Biblioth.
interprete Pogio, quibus Græci codicis copia est, si volent conferant. Castrantur cameli mares, vt pugnaciores
sint, à Bactris populis, sic petulantia excisa robustiores fieri aiunt, (quod & Solinus scribit:) Quinetiam fœminis
vuluas ferro exulcerari, vt partibus illis quæ ad furorem libidinis incitant adustis, ad bellum aptiores existant, Ae-
lianus. Cameli etiam fœminæ castrantur, cum eis vti in prælio libet, ne concipiant vtero, Aristot. Castrantur fœ-
minæ sues sic quoque vti cameli, post bidui inediam suspensæ pernis prioribus, vulua recisa, Plinius. Capreæ, κά-
πριαι carnes sunt eminentes intra pterygomata pudendi, quas excindunt cum ad bellũ parantur, ne amplius coi-
re possint, Suidas. (sic in suibus fœminis apria dicta vuluæ adhærens excinditur.) Pterygomata pudendi fœmi-
nei labra sunt, quæ κρημνοὶ ab Hippocrate vocantur, ambitus genitalis muliebris Cornelio Celso: intra hæc quæ
prominet caro in camelis capreas vocant Græci, Hippocrates in mulieribus ὀσχίον, aliqui nymphã. Ad belli vsum,
camelorum quoq; gerula opera expetitur. ex camelis etiam Bactrij pugnant, quod sint equis celeriores, & magni-
tudinis ratione formidabiliores etiam, & hirsutiores: & quia non infestantur siti, ac laboris patientiores sunt, ad
diuersos vsus bellicos magis idonei, Cælius ex Pollucis lib.1. Camelos aliquantæ nationes (inquit Vegetius de re
milit. 3.23.) in aciem produxerunt, vt Vrcilani in Aphrica, Mahetes hodie quoq; producunt. Sed hoc genus ani-
malium arenis & tolerandæ siti aptum, confusas etiam in puluere vento vias absque errore dirigere memoratur.
Cæterum propter nouitatem, si ab insolitis videatur, inefficax bello est.

Vrinam camelorum fullonibus vtilissimam esse tradunt, Plinius. Lycion aptissimum medicinæ quod est spu-
mosum, Indi in vtribus camelorum aut rhinocerotum id mittunt, Plinius. Ex pilis camelorum & dromadum, qui
mediocriter molles crispiq; sunt, vestes audio confici, camelotas inde vulgo dictas. Cœrulei coloris vestis dicitur
& cymatilis, inquit Baysius. Hic vndas imitatur, habet quoque nomen ab vndis, Ouidius: κῦμα enim fluctus est.
Nec me latet quosdam per cymatilem vestem apud Plautum intelligere vndulatam, id est de camelot: quod haud
scio an ridiculum sit, Hæc Baysius. Diuum Ioannem baptistam legimus indutum fuisse veste ex pilis camelorum,
contexta nimirum ex pilis, non camelota, id est ipsa cameli pelle, vt pictores & statuarij fingunt. Camelorum Ca-
spiorum villi adeò sunt molles, vt cum Milesijs lanis mollitudine cõparari possint, ex ijsq; Sacerdotes & Caspio-
rum ditissimi præcipuiq; vestes conficiunt, Aelianus. In ciuitate Calacia prouinciæ Egrigaiæ sub magno Cham,
inueniuntur panni Zambilotti dicti de lana alba & camelorum pilis contexti, omniũ qui vsquam sunt pulcher-
rimi, Paulus Venetus. Fiunt & in regionibus Gog & Magog optimi Zambilotti è pilis camelorum. Idem. Geni-
tale camelis ita neruosum est, vt vel neruus ex eo confici possit, quo arcus fidissime intendatur, Aristoteles. Alha-
cab Arabice est neruus camelorum contusus in villis, quibus simul cum colla inuoluuntur arcus ligatione forti,
sicut fit in Damasco: hinc etiam in humano corpore ossium ligamenta seu chordæ alhacab dicũtur, Andreas Bell.

F.

Camelus in sacris literis animal in cibo vetitum est: quanquam enim ruminat, vngulam tamẽ non omnino di-
uidit, sed parum aliquousq;, & superne tantum: imum enim vestigium omnino planum solidumq; est: ita vt inter
bisulca & solidipeda ambigere mihi videatur. proinde & Plinius alicubi solidam ei vngulam tribuit, vt in B. supra
dictum est. Sunt qui asinorum domesticorum mandunt carnes, pessimi succi, ac concoctu difficilimas, nec non
insuaues: ita etiam equorum ac camelorum nonnulli, animo scilicet & corpore asinini ac camelini homines, ve-
scuntur, Galenus lib.3. de alimentorum facultatibus. Caro algiezur, id est camelorũ, est grossi nutrimenti & valde
calefacit, Auicenna. Camelitum lac tum caro, suauissima omniũ est: bibitur eius lac ad vnam mensuram duabus
aut tribus aquæ admixtis, Aristoteles & Plinius: qui tamen lactis solum, non item carnis suauitatem commendat.
Et alibi, Dulcissimum (inquit) ab hominis lacte camelinum est. Camelorum duplici gibbo insignium, carnibus
lacteq; vescuntur incolæ Arabiæ, Diodorus Sic. lib.3. Biblioth. Qui circa Caput Album dictũ habitant, camelo-
rum & aliorum animaliũ lac bibunt, Cadamystus. In regione Fezzen dicta maxima frugum carniumq; est penu-
ria. camelinis enim duntaxat carnibus vescuntur, Leo Africanus. Apud maiores nostros, inquit Antiphanes Co-
micus, boues integros assabant, ceruos, agnos: deniq; coquus quidam integrum monstrum assatum, nempe cali-
dum camelum, magno (id est Persarum) regi apposuit, Athenæus lib.4. Lac camelorum partui vicinarum butyri
& caseosæ substantiæ minus habet, ac tenue est: Equarum lac est sicut camelorum partui vicinarum, tenue, aquo-
sum: Omne lac obstruit, iecur præsertim, excipimus camelorum fœtarum lac & similium (asininum, equinum)
in quo parum caseosi est, & aquositate sua abstergit, Auicenna. In lacte camelino salsedo est, inde quod amãt ace-
tosum, Auicenna: (forte legendum, Salsum esse camelinum lac, quoniam cameli appetunt salsa. Acetosum vero
lac, &c. à nouo initio.) Lactis vsus sæpe inducit sordes (albaras, id est, vitiliginem profundiorem) præterquam ca-
melorum recenter fœtarum: ex hoc enim raro timentur albaras, Auicenna. Aluum mollit lac equinum, cameli-
num, & asininum, Idem. Camelinum lac omnium tenuissimum est, & meliorem tenuioremq; succum gignit: ex-
tenuat crassos humores excrementitios: aluum mollit, & obstructionibus liberat, propter vehementẽ calorẽ qui
ei per naturam inest, Rasis. Arabes nouimus camelorũ lacte vesci, a carnibus suillis vero abstinere imprimis, co-
piæ vel raritatis vtriusq; ratione. At camelos detestantur in Septentrionẽ reiecti, Cælius. Heliogabalus comedit
sæpius ex Apicij æmulatione, vt Spartianus prodit, camelorũ calcanea, cristas gallinaceis demptas viuentibus, &c.
Heliogabalus struthiones & camelos exhibuit in cœnis aliquoties, dicẽs præceptũ Iudæis vt ederẽt, Lampridius.

G.

Camelus calido & ſicco temperaméto eſt, Raſis. Veneno infectus, ſi neceſſitas poſtulet, collocetur in ventrem muli vel cameli recens occiſi: ſiquidem calor illorum animalium reſoluit venenum, & ſpiritus parteſq; corporis omnes corroborat, Ponzettus cardin. Caro cameli prouocat vrinam, Auicenna: Bellunenſis cerui non cameli, legendum monet. Camelorum pingue quomodo curandum ſit, ex Plinio & Dioſcoride prædixi iam in Tauro. Adeps de gibbo cameli ſuffita, iuuat hæmorrhoides, Auicenna. Si non ſentitur in eo aduſtio, vngatur vnguento quod fit ex adipe qui in gibbo cameli inuenitur, & bdellio, &c. Raſis cap. 80. lib. 9. de cura rhagadum ani. Medulla cameli, adeps & lac aſini, pili è cauda ſimiæ adijciuntur vnguento cuidã ad reſolutiones apud Aetium. Sanguis cameli fricatus (lege frixus) dyſenteriæ prodeſt, & diuturno alui profluuio, Haly. Siccatus & frixus, fluxiones ſiſtit. cum vino potus, ſagittæ Armenæ veneno aduerſatur, Auicenna. Poſt purgationẽ vero menſium potum (hoc forte ad lac cameli pertinet) conceptum promouet, & prodeſt prouocationi vteri, Auicenna: vt citat quidam author obſcurus: ego apud Auicennam neque in ſanguinis neq; in lactis mentione reperio. Medetur ſanguis cameli epilepſiæ, ſed hoc negat Galenus: quoniam non admodum incidit, ſed forte ex tota ſubſtantia hoc facit, Auicenna. Cameli cerebrum arefactum, potumq; ex aceto, comitialibus morbis aiunt mederi, Plinius, & Auicenna, & Galenus in libro de theriaca ad Piſonem cap. 12. Serapion pro epilepticis ordinat cameli cerebrum atque fella, Cælius Aurelianus qui videtur non probare. Dentes quando fricantur, inteſtinis excoriatis manifeſte proſunt: & hæmorrhoidas impoſiti ſanant. miſcentur item cum aſſagh, id eſt vngento & liuole cum aqua porrorum nabati, quo remedio inuncto efficaciter dolor hæmorrhoidum tollitur, Raſis. Spuma cameli cum aqua pota ab homine ebrio, reddit eum dæmoniacum, Raſis. Si quis de pulmone cameli arido & trito pondus aurei biberit, cæcitatem incurret, Raſis. Fel cum melle potum comitialibus morbis aiunt mederi, item anginæ, Plinius. Solum per ſe fronti illitum, prodeſt aduerſum caliginem: ſed ne omnino lippiatur, decoctum cum mellis optimi cyathis tribus, & croci vncia in vnum miſcebis, & ſic ſuffuſionem ad oculos facies, vel etiam ſuperlines inde caligãtes & lippientes oculos: hoc medicamine etiam excreſcentes carnes in oculis & cicatrices curantur, Marcellus. Cauda cameli arefacta aluum ſolui aiunt, Plinius. Setas è cauda contortas, & ſiniſtro brachio adalligatas, quartanis mederi, Idem. Lac camelorum recenter fœtarum auxiliatur aſthmati & anheloſis, Auicenna. Lac camelorum (quidam addunt, recenter fœtarum ambulantium, aliâs Arabicarum, quod magis placet) prodeſt aduerſus hydropem & duritiem lienis, vt caprinum etiã & aſininum, Auicenna. Cameli lac roborat iecur, obſtructiones aperit, lienem craſſum extenuat: & iuuat hydropicos, ſi calidum bibatur, præſertim admixto ei ſaccharo alazur, Raſis. Lac camelorum recens fœtarum cũ oleo de alcanna (aliâs, alkerua) partibus internis induratis auxilio eſt, Auicenna. Lac omne ſpleneticis & hepaticis. & victu attenuante indigentibus, inſalubre, excepto camelorũ fœtarum lacte: hoc enim confert affectibus pleriſque ſplenis & hepatis, & renouat (aliâs humectat. aliâs impinguat) hepar. Conducit præterea in hydrope, maximè ſi bibatur cum vrina camelorum recens fœtarum Arabicarum: excitat etiam appetitum cibi, ſed ſitim facit, Auicenna. Prouocat menſes, & confert hæmorrhoidum vitijs, Idem. Epoto veneno antidotum eſt lac cameli: idem corruptam temperiem corporis emendat, & auget ventrem (id eſt aluum deijcit.) Haly. Coagulum præcipue Camelinũ (alchuſi, vt notat Bellunenſis) præfocationi matricis confert, Auicenna. Fimi cameli cinere criſpari capillum cum oleo aiunt: & dyſentericis prodeſt illitus cinis, potuſq; quantum trinis digitis capitur, & comitialibus morbis, Plinius. Stercus cameli prohibet remanere veſtigia variolarum, & tollit verrucas: & fluxum ſanguinis è naribus ſiſtit, & cum medicamentis potum comitialibus confert, Auicenna: author quidam obſcurus falsò ex Plinio citat: Fimus cameli albus cum melle tritus & impoſitus, tumores reprimit, & vulnera deſiccata expurgat. reſoluit bothor ac vlcera, ſcrophulas quoq; fortiter, &c. Hæc ex Dioſcoride citata, neque apud ipſum, neq; apud Serapionem inuenio. Apud Auicennam vero ſic legimus, Stercus cameli reſoluit bothor & vlcera: & ſimiliter ſtercus pecudis ſuper mellinum: ſtercus caprarum reſoluit ſcrofulas fortiter, & ſimiliter ſtercus cameli: quod etiam articulorum dolores ſedat & abſceſſus eorum ſanat, Hæc Auicenna. Cameli fimus miſcetur Oribaſij medicamento ad alopeciã, apud Nic. Myrepſum. Cameli ſtercus ad podagrã, apud Aetiũ, Apud eundem lib. 12. cameli ſtercus in vnguentũ quoddam ad reſolutiones inijcitur. Vrinã vlceribus manantibus vtiliſſimam eſſe tradunt. Barbaros eam ſeruare quinquennio, & heminis pota ciere aluum, Plinius. Vrina cameli pulli cum à lacte ſeparatur, ſoluit ventrem. & niſi ſoluerit, medicamento aluo deijciendæ apto vtendum, Raſis. Vrinarum vtiliſſima eſt, quam reddit camelus Arabica, quam alnegib vocant, furfures abſtergit, ſi caput ea abluatur: odoratui læſo prodeſt (vetus tranſlatio non recte habet, fœtori narium) & obſtructum os, quod colatorium vocant, efficaciter aperit, Auicenna. Vrina cameli, vt hominis etiam, remedium eſt hydropi: eadẽ illinitur ſplen, præcipuè cum lacte cameli, Auicenna. Ad impetiginem, Fœda fluunt curui quæ purgamenta cameli, (id eſt vrina, vt puto,) Vrentur, cineremq; dabunt, vngentur aceto Maſcula thura ſimul, diuinaq; cura valebit, Serenus. Sal Ammoniacus factitius hodie nobis affertur ex Germania plerunq;: licet nõnulli ex vrina camelorum arte quadam denſata fieri credant, Petrus Matthæolus.

H.

a. Recentiores quidam chamelum per c aſpiratum ſcribũt, vt Politianus & Calepinus, forte veteres imitati Latinos qui chenturionem pro centurione dicebant: aut propter etymologiam qua Græci κάμηλον dici arbitrantur, quaſi χαμήλον, ὅτι χαμαὶ καθημένῃ αἴρει τὸ φορτίον, id eſt quoniam humi ſedenti, vel potius cubanti onus imponitur. Ἢ διὰ χαμηλῶς διάκειται τὰ κῶλα, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐκαθίσεν εἰς τὰ γόνα, Suidas in voce Κῶλα. ſine authoris nomine, vt ſolet. Alij κάμηλον quaſi κάμμηρον dictã conijciunt, παρὰ τὸ κάμπτειν τοὺς μηροὺς ἐν τῷ καθέζεσθαι, id eſt ab eo quod femora inflectat cum ad ſedendum cubandumúe ſe demittit. Scribit Onirocriticorum primo Artemidorus, ex Eueni ſententia in Eroticis ad Eunomum, camelum dici velut καμμηρον, quia μόνος κάμπτει τοὺς μηρούς: quo argumento præmonſtratam cruris debilitatem ſomnianti, hoſpitio ſe exceptum in fuga, cui nomen foret Camelus. Artemidoro ſubſcribit Horus, apud Aegyptios camelum inquiens, indicare hominem inceſſu tardum: quoniam inter animalia camelus modo τὸ μηρὸν κάμπτει, vnde etiam nomen ei contigerit. Ex Strabonis tamen interpretamento Georg. libro 17. coniectare licet camelum eſſe Aſſyrium vocabulum: gamal enim dicunt illi, vnde vico conciliatum nomen Gangamela, velut domus cameli: quod eſt ab Dario impoſitum Hyſtaſpis filio, quum fatigatæ camelo

camelo alimentorum ratione locum contribueret. Gangamela tamen pronunciant Græci, forte per inscitiam, quia gentium illarum proprietate, gan, locum dicunt munitum. Meminit loci ac interpretamenti in Alexandro Plutarchus, Cælius. Camelum Græci omnes, ni fallor, fœminino genere tantum proferunt, quanquam recentiores quidam generis communis faciunt: Apud Latinos etiam fœmininum frequentius inuenias, masculinum rarius. Recentiores quidam in veterum scriptis fœminine posita cum mentione cameli nomina, per imperitiam in masculina verterunt, vt apud Plinium vbi vetus lectio Bactrias, & Arabias camelos habet, idq; recte (nam Aristoteles etiam sic habet, & Gaza similiter reddidit) Bactrianos & Arabicos suppsuerunt: non genere solum mutato, sed possessiuis etiam nominibus gentiliũ loco vsurpatis: quorum vtrunq; licet fieri posse aliquis asserat, malim tamen & antiquum & magis proprium morem seruare. Sic camelus dromas fœminino solum genere à Græcis profertur, pro more oxytonorum in ás quæ flectuntur per ádos: apud Liuium in masculino legimus, Ante hunc equitatum (inquit lib. 7. belli Maced.) falcatæ quadrigæ, & cameli quos appellant dromadas. Ἀκάμαντ@ ἡ καμηλ@, Varinus. Ἀκάμαλα, τὴν κάμηλον, Hesychius. Κάμηλος, ἡ, sumitur etiam pro multitudine camelorum, vt ἡ ἵππος pro equitatu, vt apud Herodotum in clio, τῇ ἢ καμήλῳ ἐπεσθαι τὸν στρατὸν ἐκέλευε. Camelinus adiectiuum, vt lac camelinum Plinio. Asinorum etiam vetulorum, vt equorum & camelorum quoque carnibus nonnulli vescuntur, ἄνθρωποι τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ὀνώδεις τε ἢ καμηλώδεις, Galenus. Camelus non tantum significat τὸ ἀχθοφόρον ζῶον, id est quadrupedem dossuariam, vel iumentum clitellarium: sed & crassum illum funem nauticum cui anchora alligatur, à similitudine cameli animantis tortuosi, Cælius & Theophylactus in Matthæi Euangelium. Latini, vt Cæsar lib. 1. belli Ciuil. anchorarium funem, aut anchorale vocant, Plin. lib. 16. Vsus eius anchoralibus maximè nauium, piscantiumq; tragulis. Liuius lib. 2. belli Punici, Vixdum omnes conscenderant, quum alij resoluunt oras, aut anchoram vellunt, alij, ne quid teneat, anchoralia incidũt. Ammianus Marcellinus, Per anchoralia quadrupedo gradu repentes, in scaphas sese iniectabant. Κάμηλον διὰ τρυπήματ@ ῥαφίδ@ διελθεῖν, vt in Euangelio legimus, Matthæi cap. 19. id est camelum vel anchorale per foramẽ acus transire aut transmitti (quod seruator noster facilius esse pronunciat, quàm diuitem in regnum Dei ingredi. Acus foramen Græci κύαρ vocant:) prouerbiali sensu de re impossibili profertur: Vt illud etiam Matth. cap. 23. Ὁδηγοὶ τυφλοὶ οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν ἢ κάμηλον καταπίνοντες, id est, Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes: Quod præceptoris nostri Iesu dictum est in superstitiosos & præpostere meticulosos homines, qui vel ignorantes, vel dissimulantes, quibus in rebus sita sit vera Christianaq; pietas, in nugis sibi nunc placent, nũc trepidant, in maximis securi, pleni Iudaicarum superstitionum, vera charitate vacui. In hos Christus huiusmodi torsit prouerbium, Culicem liquant, camelum glutientes. Ab hoc non abhorret quod alibi retulimus, Ἀνδριάντα γαργαλίζειν: id est, Statuam colare gutture, Hæc Erasmus. Videtur autem mihi liquandi verbo abuti pro colandi: deinde γαργαλίζειν, quod titillare significat, vt recte Gaza ex Aristotele transtulit, vna litera deceptus inepte tanquam idem sit quod γαργαρίζειν exponit. Nos ἀνδριάντα γαργαλίζειν, non faucibus colare statuam, sed titillare vertemus: quod cõueniet in eum qui impossibile aliquid conetur, quo sensu mortuo mederi, & mortuo verba facere dicimus, longè alio quam sit prouerbij Camelum glutire, colare culicem, cuius occasione huc diuerti. Diuus Hieronymus Matth. cap. 19. camelum de animante quàm fune intelligere maluit. Calepinus camelum pro animali communis generis facit, pro fune autem masculini tantum, quod tamen nullis testimonijs comprobat: nec equidem probari posse crediderim, cum semel tantum in sacris literis cameli nomen pro fune legatur, nec alibi vsquam quod sciam, & illic quoque funisne potius quàm animans accipi debeat incertum sit. Ego de animali potius acceperim, partim quia Dominus noster in alio etiam prouerbio quod iam retulimus cameli nomine tanquam animantis vtitur, quod vel inde constat, quia culicem aliud animans ei opponit: partim quia doctissimi apud Græcos grammatici, Aristophanis interpres, Suidas & Varinus, κάμιλος per iôta in penultima, non per η cum funem significat, scribendum docet. Cameli epitheta, Hirtus, deformis, sitiens. Iuuenalis, Deformis poterunt immania membra cameli. Persius Saty. 5. Tolle recens primus piper è sitiente camelo. nam quod sitim vel quatriduo toleret, supra dictum est.

Καμηλίτης βοῦς οὕτω καλούμεν@, Suidas: Varinus & Hesychius non habent: Coniecerit autem aliquis bouem, cui tuber in dorso camelorũ instar promineat, sic appellari, quod de Caricis, Scythicis & Syriacis bubus veteres quidam scribunt: & insuper Syriacos, nodos scapularum flectere, vt cameli. De camelasio paulò post dicam in e. Camel stomachi (ventriculi potius) est superficies ipsius stomachi intrinseca, crispa, instar superficiei panni vel lanę pilis erectis & crispis, Andreas Bell. Camella, genus vasis, cuius meminit Ouid. 4. Fastorum his verbis, Dum licet apposita veluti cratere camella Lac niueum potes, purpureamq; sapam. Non prætereundum hic camelaucium est propter vocis vicinitatem, Suidas & Varinus καμηλαύκιον scribunt per η. in secunda syllaba, & Romanum vocabulum esse docent quod tamen à Græcis etiam vsurpari possit vel etymi ratione, παρὰ τὸ καῦμα ἐλαύνειν, id est ab æstu abigendo: est enim pilei seu galeri genus lati, quo æstiuo tempore qui in sole versantur, vtuntur: cuius formę & vsus vulgo ex triticeis alijsúe culmis cõtexi solent. Τὸ πιλίδιον περὶ τὴν κεφαλὴν τὸ μύσιον, Aristophanes in Acharnensibus: tribuit autem poeta Telepho πῖλον vel pilidion (quas voces apud Pollucem quoq; legimus) quod nunc, inquit scholiastes, καμελαύκιον vocatur per epsilon, Cælius galericulum interpretatur. Vt camelaucion sic & causia, καυσία, nomen habet, quod genus pilei sit πρὸς τὸ καῦμα, id est aduersus æstum, idonei: de quo Antipater Thessalonicen. in epigrammate, Καυσίη, ἡ τὸ πάροιθε Μακεδόσιν (Μακηδόσιν propter versum) εὔχολον ὅπλον, Καὶ σκέπας ἐν νιφετῷ, καὶ κόρυς ἐν πολέμῳ, Hæc Orus apud Etymologum. Ego camelaucij nomen apud Latinos nusquam legi: Causiam verò regum Macedonum insigne fuisse grammatici tradunt. Valerius Maximus lib. 5. Quemadmodum Antigonus caput Pyrrhi texit, causia, qua velatum caput more Macedonum habebat. Plautus in Milite, Facito vt venias ornatu huc naucleriaco, causiam Habeas ferrugineam. Καυσίαν aliqui etiam χυλὸν exponunt, & pileum latum contra imbrem. Icon. Romæ in domo Ioannis Zampolini iuxta plateam Iudæorum est imago cameli, hanc habens inscriptionẽ, Salius Augustus Fælix Leonides: vt legimus in antiquis inscriptionibus à Petro Apiano & Bart. Amantio collectis, vbi etiam imago expressa est. Camelopodion pro marrubio inter nomenclaturas herbarum legimus: forte clinopodion potius legendũ: florum enim verticillis marrubium & alia herba proprie clinopodion dicta, conueniunt. Camelani Italiæ populi in sexta regione, Narniensibus & Nucerinis vicini, Plinius. Camelides, insulæ duæ ignobiles Mileto vicinæ, in ora Ioniæ regionis, Plinius 5. 31. Camelocomi, Καμηλόκωμοι, populi Arabiæ sunt, à camelorum nutritione & cura, vt apparet, nuncupati: meminit eorum Stephanus in Chatramotites vocabulo. Alij sunt Camelitæ apud Strabonem lib. 16. Ab Euphratis (inquit) fluminis transitu Scenas vsque, est iter dierum vigintiquinq;: hic sunt Camelitæ, &c. Gamale, Γάμαλα, vrbs in Iudæa vel Syria, Stephanus

Stephanus & Iosephus Antiquitatum lib. 4. Suetonius in Tito, Tarrhachiam (inquit) & Gamalen vrbes validissimas Iudææ in potestatem redegit. Videtur sanè hæc etiam à camelo appellata, quam Hebræi gamal vocant. De Gaugamela vico Persidis paulo superius in hoc capite dixi. Caruana, camelorum agmen apud Turcas.

b. Sallustium mirari soleo, qui Romanos sub Lucullo imperatore in Asia primum camelos vidisse scribit, arbitratum forte non eos primum qui cum Scipione Antiochum deuicêre. neque iterum qui cum Archelao ad Orchomenum & Chæroneam nuper conflixerunt, cognouisse camelum, Plutarchus in Lucullo. Hippocameli nihil præter nomen in Ausonij carminibus legi. Leucricutæ caput est melium, Plinius: vel vt Solonus, camelinum. Καμήλου πρωκτὸν Aristophanes in Vespis Philocleoni attribuit, cuius corporis partes veluti monstri alicuius describit: scholia θερμὸν καὶ γόνιμον τὴν κάμηλον καὶ λάγνην esse docent: id est camelum libidinosam & fecundo ano esse: speciem habet prouerbij in libidinosos, sed plebeiæ turpitudinis, ideoque honestis auribus vitandi.

e. Αἱ μὲν δὴ κάμηλοι ἐφόβουν μόνον τοὺς ἵππους, &c. Xenophon de institutione Cyri libro 7. Nos ita vertimus: Cameli nihil quàm terrori equis erant. Nam qui insidebant eis, neque cædebant hostium equites. nec ab ipsis cædebantur, cum equus nullus propius accederet. Hoc quanquam tunc vtile visum est, nullus tamen vir honestus & strenuus camelum inequitandi gratia alere vellet, neque eas in hoc exercere & instruere eas vt pugnari ab ipsis possit. Quamobrem pristino habitu resumpto, inter iumenta impedimentis destinata degunt, Hæc Xenophon. Idem libro 4. rerum Græcarum, Καὶ αἱ κάμηλοι δὲ ἐλήφθησαν, ἃς Ἀγησίλαος εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπήγαγε, id est Cameli etiam, quas Agesilaus in Græciam secum abduxerat, tum captæ sunt. Heliogabalus fertur iunxisse camelos quaternos ad currum in circo, priuato spectaculo, Lampridius. Tartari habent quadrigas filtro coopertas, quæ à camelis trahuntur, quibus omnem familiam & rem familiarem imponunt, Paul. Venetus. Καμηλωτή, pellis camelli. Insignioris notæ censebatur olim, si quis camelo insidens, ac per vrbem circunductus, visendum se omnibus præberet. Quod contumeliæ genus Byzantij in Arsacem Armenium, proditionis conuictum; prompsit quandoque imperator Iustinianus, Cælius. Similem infamiæ notam in Asino supra ostendi. Caput Gebanitarum Thomna abest à Gaza nostri littoris Iudææ oppido LXXX. XXVII. M. pass. quod diuiditur in mansiones camelorum LXII Plinius 12.14. circa finem: Et mox, Sumptus in singulos camelos denarium DCLXXX. ad nostrum itrus colligit. Mansio, inquit Sipontinus, iter est vnius diei. Idem iam citatum Plinij locum sic legit, Abest à Gaza, &c. M. D. XXXVII. milia passuum, quod diuiditur in mansiones camelorum sexaginta duas. Hinc percipi potest iter cameli vnius diei esse circiter quadraginta aut paulò amplius millia passuum, Hæc Sipontinus: secundum cuius calculationem bis mille quingenta & triginta septem millia passuum legendum mihi videtur: aut minores mansiones faciendæ. Πῶς δαὶ κάμηλον Μῆδος ὢν εἰσέπτατο; Aristophanes citante Suida: Medi enim venerunt camelis inuecti. Camelarij dicuntur qui camelos equitant in acie, καμηλῖται Herodiano libro 4. possunt & καμηλοβάται dici, vt Arabiæ populi. Καμηλάτης, qui camelos agit vel ducit. Arabiam sterilem Arabes Scenitæ camelorum pastores habitant, Strabo lib. 16. Καμηλασία munus institutum erat impedimentis exercitus agendis & comportandis in expeditionibus publicis, Iureconsulti titulo De muneribus, camelariam dicunt camelorum curationem, quæ publica pecunia alebantur, & camelarios curatores ipsos. Quod munus, inquit Arcadius, personale est. Sunt qui camelasia dicta arbitrentur camelorum præbendorum munus tabellarijs publicis transmittendis, Cælius. Camelasium est apud Ammianum Marcellinum libro 17. Factum, inquit, tunc est, & deinde vnius anni firmitate, vt præter solita nemo Gallis quicquam exprimere conaretur camelasij nomine iniquè: Apparet exactionis genus esse. Inundatio camelorum operiet te, dromedarij Madiam & Effa. Esa. 60.

h. Asphaltites lacus animal non habet: nihil in eo immergi potest: tauri etiam camelique impune ibi fluitant, Solinus. Arabes pingues ac saginatos camelos in ara Ignoti dei sacrificabant: nupturæ virgines camelis deos propitiabant. Gyraldus. Sagarentes quotannis summa aduersus Mineruam obseruantia ei celebrant camelorum certamen: enimuerò velocissimi apud eos procreantur, Aelianus.

PROVERBIA. Cameli in fabulis dictum circumfertur ex Libanij declamationibus, Dum plura affecto, etiam ijs, quæ habui sum excussus, Cælius. Camelus cornua desiderans, etiam aures perdidit, Ἡ κάμηλος ἐπιθυμήσασα κεράτων καὶ τὰ ὦτα προσαπώλεσεν, In eos qui dum peregrina sectantur, ne sua quidem tuentur: sumptum ab apologo de camelis, qui per oratorem cornua postularunt a Ioue, qui offensus stulta postulatione aures quoque resecuit. Camelum Bactrianam, καὶ δίχρωμον ἄνθρωπον, id est bicolorem hominem, venisse in prouerbium in Ægyptia historia animaduertimus: aduersus eos quidem, qui ea promunt, quæ admirationi putant futura, re autem ipsa vel meticulosa sunt vel planè ridicula. Adagium rationem habet eiusmodi: Ptolemæus Lagi duo quædam inusitata in Aegyptum induxit, camelum Bactrianam insigniter nigram: bicolorem item hominem, ita vt medietas quidem ex æquilibrio summè foret nigra, reliqua portio albedinem præferret eximiam. Conuenientibus igitur in theatrum Aegyptijs, alia vtique non pauca spectaculo digna exhibuit: Demum stuporem nouitate rei, ac inusitatæ specie inuecturus, camelum produxit & semialbum hominem. Cæterum Aegyptij cameli aspectu territi, paulo minus prosilientes mandarent fugæ præsidium, etiamsi auro esset ornata egregiè, ac purpura instrata, freno quoque lapillis interlucentibus conspicuo, e thesauris Darij regis, vel Cambysæ, aut ipsius Cyri. Ad hominis autem illius ita coloribus distincti, & (vt sic dixerim) variegati intuitum, partim fusius riserunt, partim vt monstrificum quiddam auersati sunt. Hinc Lucianus, Δέδοικα γοῦν μὴ καὶ τὰ ἐμὰ κάμηλος ἐν Αἰγυπτίοις ᾖ. Sum veritus, inquit, ne libelli mei perinde fiant ac camelus apud Aegyptios, hæc Cælius. Camelus vel scabiosa complurium asinorum gestat onera, Ἡ κάμηλος ψωριῶσα πολλῶν ὄνων ἀναφέρεται φορτία, prouerbium in Asino supra relatum. Persij carmen, *Tolle recens primus piper è sitiente camelo*, Erasmus citat in prouerbio Ἀπὸ καταδυομένης νεὼς, quod exponit A subeunte portum naui, & refert ad celeritatem quæ ad quæstum plurimum valeat: tracto prouerbio, vt ipse ait, à negotiatorum diligentia, qui merces statim emunt ab ipsis nautis in portum appellentibus Non alium autem huius prouerbii authorem vel testem citat, quàm Suidam: cuius verba commemorabo, vt Erasmi error intelligatur: sic igitur scribit, Ἀπὸ καταδυομένης νεὼς ὅ τι ἂν λάβῃς κέρδος, ὅτι τῶν ἀπόλλυμένων ἡ παραφορά, εἰ καταδυομένης τῆς νεὼς ἄν τι λάβωσι κέρδος νομίζουσι. hoc est vt nos conuertimus: A naui quæ submergi incipit, subaudi, quicquid acceperis lucrum est: ducta metaphora à mercatoribus, qui è naui iamiam submergenda, quicquid abstulerint, in lucro ponunt. Fefellit Erasmum καταδύεσθαι verbum, quod appellere exponit, & portum subire: quoniam aliquando simpliciter subire vel ingredi significat: cæterum de naui

e pellente plurima apud Pollucem libro 1. verba legimus, κατημαζῆσθαι, καταπεπλῆσθαι, ἐπιπολύνθαι, συμπεπελᾶσθαι, & καταπεπνεῦσθαι nusquam hoc sensu. Formica camelus, Μύρμηξ, ἢ κάμηλος, de vehementer inæqualibus, & modo minimis, modo maximis: quod perinde sit, quasi repente camelus in formicam vertatur. Lucianus in prima epistola Saturnalium, Ὡς γὰρ νῦν ἔχομεν, μύρμηξ ἢ κάμηλος, ὡς ἡ παροιμία φησίν. id est, Nam vt nunc viuitur à nobis, formica camelus, quemadmodum prouerbio dicitur. Loquitur de opibus inæqualiter inter mortales distributis, vt huic plurimum supersit huic multum desit. Neque intempestiue dicetur in eos qui sibi non constant, in vtramque partem immodici, Hæc Erasmus. Ego errorem suspicatus, locum in ipso Luciano requirere volui, in quo μύρμηξ ἢ κάμηλος reperi, id est formica aut camelus, & omnino sic proferendum puto longe clariore sensu quàm si articulus ἡ pro disiunctiua coniunctione ἢ ponatur, vt Erasmus fecit. Similia huic prouerbia sunt, Rex aut Asinus, *bischoff oder bader*, Aut ter sex aut tres tesseræ, Aut regem aut fatuum nasci oportet. Quod ad significationem prouerbij, Germani eleganti disticho eam exprimunt, *Tzu lützel vnd tzu vil, Verhœnt alle spil*, id est, Parum & nimium vbique nocent. Camelus saltat, vbi quis indecore quippiam facere conatur, & inuita, sicut aiunt, Minerua. Veluti si quis natura seuerus ac tetricus, affectet elegans ac festiuus videri, naturæ genioque vim inferens. Hieronymus in Heluidium, Risimus (inquit) in te prouerbium, Camelum vidimus saltitantem: Taxat autem hominis ineptiam, qui cum à Musis esset alienissimus, tamen disertus haberi vellet. Erasmus. Cælius hæc prouerbia, Lenticulam decoquens vnguentum ne indideris, In oleribus piper, Camelus saltitans, omnia eiusdem ferè significationis facit, de quo viderint quibus vacat: mihi non admodum probatur. Ad camelum saltantem proximè accedit Germanicum nostrum, *Die ku gaat auff steltzen*, id est, Vacca grallis (vt vocant) incedit. Prouerbia à Domino nostro in sacris literis vsurpata, Facilius camelum per acum traijci, & Camelum glutire, colare culicem, superius in prima huius capitis parte posui. Καμήλου πρωκτὸν ἔχειν, inuerecundius est quam vt repeti mereatur, cum vel supra à nobis positum displiceat.

COROLLARIVM.

Hic corollarij loco adijcientur quæ Leo Africanus de camelis scripsit, in descriptionis Africæ libro 9. his verbis.

CAMELVS animal blandum ac domesticum maxima copia in Africa inuenitur, præsertim in desertis Libyæ, Numidiæ, & Barbariæ, ex quibus Arabes suas diuitias ac possessiones æstimant: & si quando de diuitijs Principis aut nobilis cuiusquam sermo fiat, possidere aiunt tot camelorum, non aureorum milia. Qui porrò camelos possident Arabes, heriliter viuunt, ac liberè, vtpote cum quibus in desertis agere possint, ad quæ propter ariditatem nec Reges nec Principes peruenire valent. Huius generis animalia in omnibus orbis partibus visuntur, nempe in Asia, Africa, & Europa. Is in Asia vtuntur Tartari, Cordi, Dalemij, & Turcomani. In Europa Turcici Principes, clitellis ac sarcinis deferendis, quemadmodum & in Africa vniuersi Arabes, tū qui deserta Libyæ inhabitant, Regesque omnes camelis annonam & impedimenta vehenda curant: verùm Africi cameli Asiaticos excellunt, inædiam enim quadraginta vel quinquaginta diebus perferentes, pabulum serotino tempore non attingunt, verum exonerati in proximis campis herbam, vepretes, vel arborum frondes pabulantur, quod Asiatici præstare non valent, quos profectionem quandam auspicaturos, obesos & saginatos esse conuenit. Experientia comprobatum est, camelos onustos iter quinquaginta dierum absque pabulo confecisse, quibus primo gibbi, deinde abdominis, postremò coxæ obesitate attrita, vix centum libris gestandis sunt accommodi. Asiaticis verò camelis mercatores pabulum porrigunt, & singulis singulum pabulo onustum circumducunt, turmatim onusti euntes & redeuntes: qua ratione & pingues conseruant, & quæstum conduplicant. Verum Africani mercatores in Æthiopiam nundinarum gratia proficiscentes, de reditu, quod vacui reuertantur, neque res magni ponderis isthinc reportent, parum soliciti, vt camelos macilentos dorsiq; vulneribus saucios in Æthiopiam perduxerunt, vili precio desertorum incolis saginandos diuendunt. At qui in Barbariam vel Numidiam reuertuntur, paucissimis egent camelis: vtpote quibus ad equitationem, annonam, aurum, resque saltem leuiores perferendas vtantur. Camelorum tres sunt species, quarum primi Hugiun nuncupati, crassi sunt, ac proceræ staturæ, clitellisque gerendis aptissimi, verùm ante quadriennium inutiles: quo exacto, mediocris quisque camelus mille libras Italici ponderis gestat. Cum sarcinis oneratur, genibus & collo virgula ictus in solum recubans, dum pondus sufficiens agnoscit, seipsum erigit. Solent porrò Africani castrare quos oneribus gestandis seruare cupiunt, decem fœminis masculum vnicum miscentes. Alterum camelorum genus (Becchetos vocant) duos habet gibbos, oneribus gestandis & equitationi pariter accommodos: cuiusmodi Asia saltem producit. Tertium genus, patria lingua Ragnahil dictum, gracilibus, exiguæq; staturæ camelis constat, qui sarcinis gerendis inferiores, reliquos tanta sui pernicitate superant, vt diei vnius spacio amplius centum passuum milia conficiant, iter modico viatico ad dies octo vel decem per deserta perpetuantes, quibus nobiliores Numidiæ Arabes & Afri Libyci vti solent. Cum Rex Tombuti magna celeritate alicuius momenti negotium Numidis mercatoribus indicare cupit, nuntius camelo istiusmodi insidens, Tombuto Daram vel Segelmessam nongentis passuum milibus dissitam, octiduo ad summum spacio procurrit: verum ea negotia obeuntes, viros itineris per deserta expertos esse conuenit, qui infra quingentos aureos in singulas profectiones non exigent. Sub Veris initium in Venerem propensi, non modò se mutuò offendunt, verùm homines à quibus iniuria olim affecti fuere, leuiorum etiam ictuum reminiscentes, capitaliter infectantur: & si quenquam dentibus arripere possint, in aërem erigunt, ac humi deiectum pedibus proculcant, atque in hoc furore diebus quadraginta permanent. Famis patientes, adeò sitim tolerant, vt potu absque incommodo diebus quindecim abstinere possint: nociturus alioquin si camelarius triduo absoluto aquam illis porrigat, quòd singulis quinis aut nouenis diebus consueto more potentur, vel vrgente necessitate quindenis. Sunt & cameli natura benigni, & humano sensui aliquatenus participiant: nam si quando inter Aethiopiam & Barbariam diei iter solito diutius protrahatur, camelos defatigatos flagris incedere non vrgeant, verùm certas cantilenas occinunt, quarum suauitate demulsi, iter tanta velocitate prosequuntur, vt nec illos cursu insequi valeant. Vidi ego in Alcairo camelū ad sonum tympani saltare, quàm artem à magistro edoctus paucis referre libet. Camelus seligitur iuuenculus,

iuuenculus, quem per horæ dimidium in hoc loco instar hypocausti præparato, cuius pauimentum igne calefactum sit, constituunt: tum pulsante quodam foris tympano, camelus non soni, sed ignis gratia, quo pedibus offenditur, tum crus vnum, tum alterum modo saltatorum erigit, cui exercitio per annum vel menses decem assuetus, in publicum deductus, audito tympano, temporis quo calorem sub pedibus sentiit reminiscens, confestim saltat, ac supra idem pauimentum consistere existimans se in pedes erigit, & saltare videtur; atque ex vsu naturam formans, perpetuò hoc obseruat. Alia pleraque de hoc animale narrare possem, quæ breuitatis gratia omitto.

DE CAMELO DROMADE.

CAMELVS dromas Græcis à cursu & velocitate dicta & Arabica camelus, omnia ferè cum superiore communia habet: priuatim tamen quæ apud scriptores reperi aut ipse obseruaui, de ea literis mandare visum est, cum figura etiam differat: vtpote vnico dorsi tubere, cum superiori geminum sit. Dromedarij nomen pleræque gentes vsurpant, Itali, Galli, Germani, Hispani. Græci dromadem solum fœminino genere dicunt, nec vnquam quod sciam sine cameli nomine præposito. Plura quæ ad nomina eius pertinent, & alia quædam de hac qudrupede in camelo dixi, nihil eorum hîc repetiturus. Vidi δρόμακας (lego δρομάδας) id est dromedarios camelos, qui in cursu ipso cum equis componi possent, imò vero etiam qui illos vincerent, Didymus in Geopon. Dromeda genus est camelorum, minoris quidem staturæ, sed velocius, vnde & nomen habet: nam dromos Græce cursus & velocitas appellatur: Ruminat sicut bos & ouis & camelus, Isidorus. Audio regi Gallorum nuper duas camelos dromadas albas ab imperatore Turcarum dono missas esse. Dromas quam vidi dum hæc scriberem, altitudine erat quinque cubitorum dodrante dempto longitudine circiter sex: superius labrum in medio scissum habet vt lepus: In pedibus duos vngues latos: bisulci apparent, sed diuisio superne tantum est, nec penetrat ad ima vestigia: quæ carnosa ei & plana lataque sunt, orbis cibarij instar. Tuber durum & glabrum habet infra in pectore cui incumbit, & singula in singulis cruribus superius: reliqua vt Bactrianæ cameli. Camelos quinquaginta annos viuere percepi, Bactrianas ad centesimum vsque, Ælianus. Liuius libro 7. belli Macedonici, Ante hunc equitatum falcatæ quadrigæ, & cameli quos appellant dromadas. Et alibi apud eundem ni fallor, Dromades cameli inter dona erant velocitatis eximiæ. Diodorus libro 3. Bibliothecæ de camelis ditylis, id est gemina tubera habentibus, locutus, subdit: Anacoli vero ligarique, qui dromadum sunt forma, plurimum viæ conficiunt: præsertim per deserta & aquis carentia loca. In bello quoque duos in certamen sagittarios ferunt, dorso contrariè inuicem insidentes: alterum à fronte aduersus hostem, alterum contra persequentem pugnantes, Hæc Diodorus de Arabia scribens, interprete Pogio. Centum & amplius miliaria vno die pergere solent, Isidorus. Dicunt eos camelis dormedariis triginta sexagintáue dierum itinere, diebus vndecim peracto, rem confecisse, Strabo libro. 15. in Græco est, καμήλων δρομάδων. Illa quam ego inter scribendum hæc vidi, onus gestare dicebatur consuetum libras mille quingentas: interdum etiam dicentis supra bis mille onerari. Inclinat se in terram ac procumbit vt sessorem admittat, vel onus recipiat, mox denuo surgit. Est enim omnino facile & morigerum animal, quod in tanta corporis mole mireris. Per iracundiam calcitrat, sed rarò.

Dromadi naui cursus pernicitas nomen dedit, Cælius Calcagninus. Est & piscis hoc nomine apud Aristotelem, Gaza vertit cursorem. Vsurpatur etiam pro scorto, vt Pollux, Hesychius, & Varinus scribunt: inde forsitan, quod camelorum genus (vt supra dixi) valdè libidinosum sit. Δρόμων, cancer paruus, Hesychius: apud Terentiũ serui nomen. Δρομάσσειν, currere Varinus Δρομάδην, curriculo, cursim, Varinus Δρομαῖος δ' ὁ ταχὺς ἀνήρ, & δρομαίως aduerbiũ, Suid. Impetu sine ratione veluti camelus dromas ad omne scelus fertur, Heraclides in Allegoriis.

DE CAMPE.

DIONYSIVS contracto exercitu, per loca arida ac deserta ferisq; infesta profectus, ad Zambirram vrbem Lybiæ peruenit. Ibi feram indigetem, campes nomine, multis eius ore mortalibus perniciosam, peremit: quæ res magnam ei gloriam penes accolas tulit. Vt autem sempiterna occisæ ab se bestiæ gloria extaret, erexit ibi tumulum ingentem, qui ad posteros vsque perseuerauit, suæ virtutis monumentum, Diodorus Siculus libro 4. de fabulosis antiquorum gestis.

DE CANE IN GENERE.

CANIS quadrupes terrestris, Hebraice כלב kelcb, Chaldaice כלבא kalba, Arabice כלב kelbe cum schena sub media simul & vltima consonante. Persice סג sag. Inuenio & למס lamas, tanquam Hebraicum aut linguæ Hebræis finitimæ nomen, in lexico trilingui Seb. Munsteri. Antiqua in Auicennam expositio, gaukileb vrinam canis interpretatur. Apud Syluaticum nomina hæc reperi, kilbu, id est canis: Lasenel chelbe, id est lingua canis: haraltis, id est stercus caninum: baulleb, id est vrina canis. Bulzuzemet, id est vrina catuli: chos alkeb, id est testiculi canis: catilabket, id est strangulator canis, aconitum, apud Auicennam. Recentiorum quidam canem Saracenice kep vel kolpb vocari scribit. Græcè κύων, & hodie vulgo σκύλος vel σκυλή, quod nomen corruptum est à scylax. Medi canem spaca vocitant, vt Herodotus scribit libro 1. his verbis: Astyagis regis bulcus vxorem habuit nomine Cyno Græca lingua, id est canis, Medica spaco. Nam canem Medi spaca appellant. Apud Hesychium & Varinum legimus, σπάκα, κύνα ἢ σφίγξ. Apud eosdem σπάδακες exponuntur canes. Παγάη, canis lingua Scythica. Hesychius & Varinus. Germani vocant *hund*. Itali cane. Galli chien. Hispani perro. Illyrij pes vel pas, quod nomen Gelenio nostro ad spaca vel σπάξ in recto casu, accedere videtur. Angli, dogge.

B.

Cani totum corpus hirtum est, Aristot. De diuersis canum generibus seorsim agemus postea; vbi de canibus ea primum explicata fuerint quæ omnibus fere communia videntur. Catulorum optimus existimatur, qui vltimus videre incipit, vel quem primum mater in cubile reportat, Albertus. ego idem in cane Venatico infra pluribus declarabo. Degeneres sub aluum reflectunt caudam Aristoteles. Boni temperamenti in cane signum est, si pilos mediocriter longos habet: excrementa enim in pilos redundant, & corpus expurgatur. Si vero nimium longi densique fuerint pili, cutis ferè subtus corrumpitur, fœtori aut scabiei obnoxia, Albertus. Canis ex proportione (id est ex æquo) vtriusque partis incrementa capit, Aristot. Hybernum pilum amittit, Idem Sect. 10. problem. 23. Prona totius corporis hirsuta habet, Idem. Medulla non est nisi cauis ossibus, nec cruribus iumentorum aut canum: Quare fracta non ferruminantur, quod defluente euenit medulla, Plinius. Cerebrum lupi & canis præcipuè crescit & decrescit crescente luna, licet hoc fiat in omnibus animalibus, Albertus & libro de nat. rerum. Canis calua nulla ossea commissura constat, sed ossis perpetuitate continetur, Aristoteles, Aelianus.

Generoſis canibus imæ nares rotundæ, ſolidæ, & ferè obtuſæ ſunt, Albertus ex Platone. Cani os reciſſum eſt, Ariſtot. Serrati pectinatim coëuntes ne contrario occurſu conterantur dentes ſunt, canibus, ſerpentibus, piſcibus, Plinius & Ariſtoteles. Dentes cani mutantur canini tantum appellati, vt etiam leoni, Plinius. Dentes canes non mutant, præterquam eos, quos vocant caninos, eoſque quarto ætatis menſe tam fœminæ, quam mares. Vnde fit, vt diuerſa ſit authorum ſententia. Alij enim quod duos tantummodo mutant, negant omnino vllos mutari, cum eos paucos reperire difficile ſit: alij cum hos viderint, cæteros quoque pari ratione mutari exiſtimant, Ariſtoteles. Et rurſus alibi, De canibus (inquit) diuerſa ſententia eſt, quippe cum alij nullum ijs decidere dentem opinentur, alij caninos tantum appellatos mutare velint, quos etiam homo amittit: verum hoc latêre, propterea quia non ante mutant, quàm pares intus enaſcantur. Quod idem vel in cæteris ſic beſtijs feris euenire veriſimile eſt. Et quidem caninos tantum mutare perhibentur. Ætatis iudicium ex dentibus ſumitur: quippe cum iuniores candidos habeant, & acutos: ſeniores (nigros fuſcos & croceos, Albertus) & hebetes, Ariſtoteles & Aelianus.

Cuncta interiora canis ſimillima ſunt leonis viſceribus, vt quidam ſcribunt. Caninus ventriculus vnus paruus & arctus eſt, nec multò amplior inteſtino, læuiſque intus: habent autem omnia ferè vtrinque dentata ventriculum aut canino aut ſuillo ſimilem, Ariſtoteles. Canibus inteſtinum qua ventri iungitur, laxius eſt, qua deſinit, arctius: quamobrem vehementi nixu, nec ſine cruciatu eam partem leuant excremento, Ariſtoteles & Plinius. Aluus anguſtiſſima canibus, Plinius. Pectus cani anguſtum acuminatumque eſt. Splenem habet longum ſicut homo & porcus, Ariſtot. Penis canibus & muſtelis oſſe conſtat, Veſalius. Teſtes & mentula cani foris dependent intra poſteriores pedes, vt etiam leoni. Canum degeneres ſub aluum reflectunt caudam Ariſtoteles. Priores pedes flectant vt homo brachia: & vice brachiorum eiſdem vtuntur, Blondus. Pedes priores quinis diſtinctos digitis habent, poſteriores quaternis, Ariſtoteles de partibus anim. 4, 12. vnde Plinius etiam tranſtulit, 11. 43. ſed locus Plinij corruptus eſt, vt docebo in Lupo B. Rapacibus vnci ſunt vngues: cæteris recti vt canibus, præter eum qui à crure pleriſque dependet Plinius. Canes quoniam numeroſo partu & multifidæ ſunt, mammas plures per ventrem duplici ordine vtroque de latere gerunt, Ariſtoteles. Quæ numeroſo fœcunda partu, & quibus digiti in pedibus, hæc plures habent mammas toto ventre duplici ordine, vt ſues: generoſæ duodenas, vulgares binis minus: ſimiliter canes, Plinius. Bipedes & quadrupedes quæ animal procreant, omnes vuluam aut vterum, infra ſeptum tranſuerſum continent, vt homo, canis, ſus, Ariſtot. Et alibi, Quæ intra ſe & foris animal generant, vterum habent in aluo, vt canis. Fimum cani ſiccum eſt, vt lupo. Canis animal eſt temperamenti calidi & ſicci, ſi ipſum per ſe conſideres: nam comparando aliis animalibus, contraria etiam temperamenta ei attribuerentur: Quippe ad hominem ſi conferas, ſiccus eſt: ad formicam, humidus: Rurſus hominis reſpectu calidus eſt, leonis frigidus, Galenus.

C.

Somnus & vigilia, incrementum & corruptio, & vita & mors, cæteraque accidentia ex ſenſibus, ſunt in canibus, ſicut in equis & hominibus, Author obſcurus. Cani vita producitur ad decimumquartum annum, Ælianus. Viuunt Laconici annis denis, fœminæ duodenis: cætera genera quindecim annos, aliquando viginti, Plinius. Laconici ſanè generis fœminæ, quia minus laborant, quàm mares, viuaciores maribus ſunt: at verò in cæteris, & ſi non latè admodum conſtat, tamen mares viuaciores ſunt, Ariſtoteles. Et rurſus alibi, Cæteri canes

inquit, exceptis Laconicis) maxima ex parte ad annos quatuordecim, sed nonnulli vel ad viginti protrahunt vitam. Quamobrem rectè apud Homerum canem Vlyssis vicesimo anno mori aliqui indicant. Canis cum vocem ædit altiorem, latrare dicitur: quod varias ob causas facit. Est & gannitus quidam eius submissior, vt adulando, vide infra in H. c. Canibus senescentibus vox grauior redditur, Arist. Canes etiam somniare palàm est, idq; suo latratu declarant. quem per quietem agunt, Aristoteles, & Plinius. Cubile suum lustrat canis & circuit antequam cubet: quod quidem non alia causa facere videtur, quàm vt sic commodius in orbem se colligat: plerique enim ita se componunt ad somnum, minores & iuniores præsertim, qui corpore tenero ac flexili sunt. Canes, boues, aliæque bestiæ, impendentem pestem & terræ motum, cœlique salubritatem, & frugum fertilitatem præsentiunt, Aelianus. Ferè omnes quidem sagaces sunt, quidam tamen cæteros vincunt sagacitate & inuestigatione, quorum ad venandum vsus est, de quibus seorsim dicam postea. Leones mares canum instar vrinam crure sublato reddunt, Plin. Existimantur in vrina attollere crus ferè semestres, id est signum consummati virium roboris, & initij coitus: fœminæ hoc idem sidentes, Plinius & Aristot. Verum ex fœminis etiam nonnullæ crure elato mingunt, Aristot. Ex maribus quidā serius quàm sexto ætatis mense crus tollunt, quidam maturius, Idem. Quandocunq; id faciunt, indicium est ætatem coëundi adesse, Aristot. Fœminæ in vrina reddenda sedent, id est disponunt se ac si sedere vellent, Albertus. Mas nunquam ante 180. dies à natali crus erigit, Blondus. Omnes ferè canes, vuluas & posteriora odorantur, & forsitan vt sagaces sunt, qualitates habitudinum in resolutionum corporis odore cognoscunt, Albert. Canes à cursu volutatio iuuat, vt veterina à iugo, Plin. Cæteræ canes (præter Laconicas) etiam semestres coitū patiuntur, Plin. Tam mares quàm fœminæ anniculi, magna quidem ex parte coëunt: sed nonnunquā vel mense octauo: quod magis fœminæ euenit quàm mari, Arist. Huic quadrupedi neq; fœminę, neq; mari, nisi post annū permittenda Venus est: quæ si teneris conceditur, carpit & corpus & vires, animosque degenerat, Columella. Canum generibus annui partus: iusta ad pariendum annua ætas, Plin. Quod ad fœturam (inquit Varro & Phronto) principium admittendi faciunt veris principio: tunc enim dicuntur catulire, id est ostendere se velle maritari. Quæ tum admissæ, pariunt circiter solstitio. Σκυζᾶν apud Aristotelem Gaza vertit canire. Initio Februarij canes ferè secundū naturam coitum appetunt, rarius Ianuarij, Tardiuus. Canes sæpius coëunt (coitum nunquam aspernantur) pariuntq; propter teporem & pabuli vbertatem, vt alia etiam animalia quæ cum homine viuunt, Arist. Indicium in mammis etiam apparet, cum ætatem coëundi iam habent. Fit enim perinde ac in hominibus, tumor in papillis mammarum, & cartilago quædam (χόνδρος, id est solida quædam vel grumosa densitas, qua turgent mamillæ: quidam simpliciter cartilaginem, vt Albertus: alij gluten, vt Blondus, ineptè reddiderunt:) consistit: sed difficile id perceperis, nisi habeas vsum rei: carent enim hæc indicia magnitudine: hoc igitur fœminæ euenire certum est: mari nihil eiusmodi accidit: sed quo primum tempore crus tollit, coire incipit, vt supra dictum est. Cum se plurimum in currendo exercuit canis, multò effusiorem ad res Venereas existere ferunt, Ælianus: Aristoteles tamen peculiare Laconicis facit, vt cum laborarint, coire melius quàm per otium possint. Auertuntur in coitu canes, lupi, phocæ, in medioq; coitu, initiq; etiam cohærent, Aristot. Vt canes in terra coëunt, sic in mari testudines & phocæ: omnes diu copulantur, tanquam colligati posterius, Oppianus Halieut. 1. Quam ob causam canes soli ex omnium animantium numero colligari post coitum Venereum soleant, inquirit Aphrodisiensis problem. 1.73. Impletur canis vno initu, quod in fortitijs maxime constat initibus: implent enim qui semel inierint, Aristot. Implentur omnes vno coitu, Plinius. Canis vterum gerit diebus sexaginta & vno, aut duobus, aut ad summum tribus: nec minus quàm sexaginta diebus: quod si quid celerius prodierit, educari ac perfici nequit. Cum peperit, rursum sexto post mense, nec prius, coitu impletur, Aristot. lib. 5. cap. 14 historiæ anim. Cæterum libro 6. cap. 20. Laconicam canem priuatim sexto mense à partu coire scribit. Gaza tamen illic quoque de canibus in vniuersum interpretatus est: idque meo iudicio rectè fecit, memor nimirum Aristotelem supra quoque de canibus in vniuersum id scripsisse: nec non Plinium, cuius hæc verba sunt, Ineuntur à partu sexto mense. Vbi Gaza vertit coitu impletur, in Græco tantum est ὀχεύεται, id est initur. Sunt quæ parte quinta anni vterum ferant. hoc est duobus & septuaginta diebus (impressi codices Latini, interprete Gaza, falso habent sexaginta:) quarum catelli duodecim diebus (quatuordecim in Græco, lib. 6. cap. 20. Apud Pollucem corruptè [illegible] legitur:) luce carent: nonnullæ quarta parte anni, hoc est tribus mensibus ferunt, quarum catelli diebus decem & septem luce carent. Tantundem temporis canire etiam fœminæ putantur (quantum scilicet grauidæ sunt, vt in Græco additur:) Aristot. ex quo eadem Pollux descripsit libro 5. cap. 7. Constat igitur ex Aristotele, canum alias sexta anni parte, alias quinta, alias denique quarta, gestare vterum: reliqui authores non destinxerunt, sed simpliciter alij duos, alij tres menses, canes grauidas esse scribunt. Gerunt in vtero sexagenis diebus, Plinius: qui ex duobus supra citatis Aristotelis locis, priorem solum legisse videtur. Nemesianus etiam in Cynegeticis duos solum menses cani grauidę tribuit. Prægnantes solent esse ternos menses, Varro & Fronto de cane pastorali. Obseruaui in canibus nostris nonnullas catellas gessisse vterum præcise diebus sexaginta, nonnullas vno insuper aut duobus. Peregrina leporaria nostra excellens tulit vterum diebus 63. Augustinus Niphus in Aristotelis histor. anim. lib. 5. cap. 14. Ibidem addit expertum se Phasianam à partu non ante sextum mensem impleri, serius verò in quàm plurimis se obseruasse. Multifida, vt canis, & lupus, multa pariunt, Aristot. Canes, feles, & ichneumones, æquales numero fœtus pariunt, Aristot. Canis cur numeroso partu sit, Aristot. Sect. 10. problemate 16. Gignunt cæcos, & quo largiore aluntur lacte, eo tardiorem visum accipiunt. Non tamen vnquam vltra vicesimum primum diem, nec ante septimum. Quidam tradunt, si vnus gignatur, nono die cernere: si gemini, decimo. Idemque in singulos adijci, totidemque esse tarditatis ad lucem dies. Et ab ea quæ fœmina sit ex primipara genita citius cerni. Optimus in fœtu, qui nouissime cernere incipit, aut quem primum fert in cubile fœta, Plinius. Catelli cæci nascuntur, à partuque tredecim primis diebus ita oculis affecti sunt: postea acerrimum oculorum sensum acquirunt, Aelianus. Visum catuli recipiunt diebus viginti, Fronto & Varro. Quæ ante iustum tempus concepere, diutius cæcos habent catulos, nec omnes totidem diebus, Plinius. Quomodo catulorum alij prius, alij tardius visum acquirant, ex Aristotelis sententia paulo ante exposui. Parit canis duodecim complurimum, sed magna ex parte quinq; aut sex: vnum etiam aliquam peperisse certum est, Aristoteles. Cur sus & canis sint tam fœcundæ, & multiparæ, Democritus causam affert, quod multiplicem vuluam, & seminis cellas receptatrices multas habeant: Eas omnes semen non vno initu explet, sed iterum & sæpius ea profeminantur, vt frequentia seminis receptacula impleantur, Aelianus. Nos ex Aristotele & Plinio supra ostendimus canem etiam vno initu impleri. Partus duodeni, quibus numerosissimi, cætero quini, seni, aliquando singuli, quod prodigiosum

diglossum putant: sicut omnes mares, aut omnes fœminas gigni. Primos quoque mares pariunt, in cæteris alternant, si ineant opportuno & recto mense, Pli. Albertus scribit visam sibi canem è genere mastinorum, quæ simul nouendecim catulos peperit: & rursus proximo post partu octodecim, & tertio tredecim: erat autem (inquit) nigra, & magno corpore. Singulos ferè pariunt paruæ illæ catulæ quas mulieres in deliciis alunt, propter vteri exiguitatem, Albertus.

Quadrupedum multifida, vt canis, leo, &c. omnia cæcos generant, post palpebræ dehiscunt, Aristot. Multifidæ quæ pariunt imperfecta, omnes multiparæ sunt: Quo fit, vt partum adhuc recentem alere possint, auctum iam adeptumque magnitudinem nequeant: sed cum corpus ad nutriendum non sufficiat, partum emittant, vt ea quæ vermem pariunt. Quædam enim ex iis catulos inarticulatos propemodum pariunt, vt vulpes, vrsa, leæna, & alia nonnulla: sed omnia ferè cæcos, vt ea quæ modo dixi: atque etiam canis, lupa, lupus ceruarius, Aristot. Capræ & oues, vt & reliqua fœcundiora & multipara animalia, partus interdum monstrosos edant, vt etiam multifida: multipara enim id genus animalia sunt, nec partum perficiunt, vt canis: cæcos enim magna eorum pars solet parere, Arist. Idem Sect. 10. probl. 60. causam monstrat cur canes & reliquæ paruæ quadrupedes (sues, capræ, aues, monstra pariant frequentius quàm maiores. Canis etsi permultos ea sese parit catulos, horum tamẽ è numero primus prodiens in lucem patrem refert, omnimoque similitudinem, speciemque illius gerit: cæteri vt casus tulerit nascuntur. Quod studio & prouidentia naturæ fieri videtur, cum matri anteferentis patrem, tum cæteris catulis primigenium longe antepenentis. Coitus cani semper opportunus, Arist. Mares quarto anno gignere incipiunt (lego incipiant, opera scilicet hominum admittentium tunc primum robustioris generandæ sobolis gratia) fœminæ tertio vsque in nonum, Vetus quidam. Canes non per totam coëunt vitam, sed vsque ad quendam ætatis vigorem: ad annos enim duodecim magna ex parte, & coëunt, & implentur. Verum iam aliquibus, tum fœminis, tum maribus, vel annum octauum & decimum, atque etiam vigesimum nactis facultas non defuit prolifici coitus: nam iis quoque senectus vim generandi, patiendique, vt & cæteris tollit, Aristoteles. Non tota ætate sua generant, ferè à duodecim desinentes, Plinius. Tempus ad conceptum & procreationem, in mare optimum cum quadrimus esse iam cœperit, idque deinceps, sed non vltra octauum annum: fœmina à triennio ad sexennium vsque circa sobolem occupetur, Pollux. Mares iuueniliter vsque in annos decem progenerant: post id tempus ineundis fœminis non videntur habiles quorum seniorum pigra soboles existit. Fœminæ concipiũt vsque in annos nouem, nec sunt vtiles post decimum, Columella. In cane fœmina ætas bima ad procreationem probatur magis quàm minor, Tardiuus. Cum mares appetunt coitum, dies aliquot abstinendi sunt, donec genitalia eis inflentur & turgeant, Idem. Fœminam & marem domi retinebis, si mazam cum pauco sale vesperi eis obieceris, Idem. Si mas ad Venerem frigidus sit, suillam aut ouillam carnem pinguem vnà cum iure ei appone, Tardiuus. Canes & sues mares initum matutinum appetere, fœminas autem post meridiem blandiri, diligentiores tradunt, Plinius. Canes à partu valde ferociunt, Aristoteles: qui & causam curtum temporis sæuiant inquirit Sect. 10. problemate 37. Mares libidinis copia placidiores fiunt, Idem. Prominet genitale in fœminis cum ad coitum stimulantur, & locus humescit, Aristot. Et alibi, Menstrua (inquit) huius animalis diebus septem mouentur, simulque euenit, vt genitale promineat: verum nondum per id temporis coitum patiuntur, sed sequentibus septem diebus: tempus enim quo toto canis libidine tenetur, diebus quatuordecim magna ex parte describitur. Verum nonnullæ etiam ad sextumdecimum pruriunt. Purgatio autem quæ coniuncta partui est, vnà cum catellis nascentibus prouenit, crasso pituitosoque humore: redduntur etiam tenuiores à partu Aristot. Sus, canis, lepus partu sunt numeroso: nimirum quòd vuluas siue vteros continent multos, totidemque formandi loculamenta, Aristot. probl. 10.16. Hoc cati & mustelæ commune habent, vt fœtus suos de loco in locum ore transferãt sed hoc etiam canes aliquando faciunt, Perottus. Lac ante diebus quinque quàm pariant, habent magna ex parte: verum nonnullis etiam septem aut quatuor diebus anticipat: Vtile statim, vt peperint, est, Aristot. Crassius canum quàm cæterorum animalium, lac est, excepto scrofæ ac leporis, Idem. Canes miscentur coitu non inter se solum generibus diuersis, sed aliis etiam feris, vt infra docebo, vbi de Canibus mixtis agam. Oportet autem adæquare naturam ac ætatem & masculi & fœminæ: & caue ne canes ex eadem matre prognati simul coëant, Varro in Græcis Geop.

Primus effœtæ partus amouendus est: quoniam truncula, nec rectè nutrit, & educatio totius habitus aufert incrementum, Columella: apparet sanè eum loqui de cane quæ primum peperit. In fœtura dandum potius ordeaceos quàm triticeos panes: magis enim eo aluntur, & lactis præbent maiorem facultatem, Varro. Sero quod à caseo manauit quàm optime canes nutriũtur: plurimum enim eis alimentum præstat, Dioscorides & Auicenna. Veloces Spartæ catulos, acremque Molossum Pasce sero pingui, Verg. Georg. 3. Canes, feles & ichneumones vescuntur eisdem cibis, Aristot. Canis quoniam sicci temperamenti est, humido nutrimento reficiendus est, Albertus. Grauidas canes nutriemus non triticeis, sed hordeaceis panibus, vt qui maximi nutrimenti sint. Ossa item ouium extra carne apponemus, sed cocta, vt eorum medulla temperet & pinguefaciat ius ipsum: Quod etiam panibus comminutis postea infundentes, tundentesque rursus, similiter offeremus. Enixis autem hordeacea farina, caprillo bubulóue lacti permista, offerenda est: ossiumque, vt diximus, elixorum, decoctum ipsum erit potius quo vtentur. Ipsis verò catulis recens ortis opitulabimur: matris enim mamma non sufficit: ac proinde lacte bubulo iureque ossium imbuentes panes, in pabulum eis offeramus. Sed apponenda etiam illis sunt ossa, vt tum roborent tum confirment, ac simul exacuant dentes, Hæc Varro in Geopon. Græcis. Cibatus canis propior hominis, quàm ouis. Pascitur enim è culina, & ossibus, non herbis, aut frondibus. Diligenter, vt habeant cibaria prouidendum. Fames enim hos ad quærendum cibum ducet, si non præbebitur, & à pecore abducet. Nisi si (vt putant quidam) etiam illuc perueneriat, prouerbium vt tollant antiquum βδελυμᾶ κύων aperiant, de Actæone, atque in dominum afferant dentes. Nec non ita panem ordeaceum dandum, vt non potius eum in lacte des intritum, quòd eo consueti cibo vti, à pecore non cito desciscunt. Morticinæ ouis non patiuntur vesci carne, ne ducti sapore minus se abstineant. Dant etiam ius ex ossibus, & ea ipsa ossa contusa: dentes enim facit firmiores, & os magis patulum. Propterea quòd vehementius diducuntur malæ, acrioresque fiunt propter medullarum saporem. Cibum capere consuescunt interdiu, vbi pascuntur: vesperi, vbi stabulantur, Varro in opere Latino de re rust. Heliogabalus canes iecinoribus anserum pauit, Lampridius. Canes & gallinæ humano stercore vescũtur, Brasauolus. Vbi primum canis pepererit statim reijciẽdi sunt degeneres, aut vitio aliquo maculati. Ex septẽ porro seruandi sunt tres aut quatuor: duo autem ex tribus, Quibus quidem paleas substernunto,

vt mollius incubent & calefiant. Est enim impatiens frigoris huiusmodi animal. Catuli bimestri spatio cum matribus sunt liquendi, Fronto in Geopon. Quanquam autem de pastorali cane priuatim illic loquatur, vt etiam Varro in loco iam recitato: videbantur tamen hæc huiusmodi esse, vt commode communi de cane tractationi adscriberentur, sicut & sequentium quædam. Substernitur eis acus, aut quid aliud, quod meliore cubili facilius educantur, Varro. Catulos sex mensibus primis, dum corroborentur, emitti non oportet nisi ad matrem lusus ac lasciuiæ causa, postea & cathenis per diem continendi & noctibus soluendi, nec vnquam eos, quorum generosam volumus indolem conseruare, patiemur alienæ nutricis vberibus educari: quoniam semper & lac, & spiritus maternus longe magis ingenij, atque incrementa corporis auget: quod si effœta lacte deficitur, caprinum maxime conueniet præberi catulis, dum fiant mensium quattuor, Columella, agens de cane pecuario. Si plures sunt catuli, secundum partum statim eligere oportet quos habere velis, reliquos abijcere. Quàm paucissimos reliqueris, tam optimi in alendo fiunt propter copiam lactis. Catuli lacte siue mazi, vel aqua lactis alendi sunt: nec vllum aliud alimentum offerendum: quia laxus (largus) victus solet esse maximo damno. Verum adulti siccis vescantur edulibus: pane videlicet, & ossibus, & hoc fiat digestis horis, vt concoctio peragatur, & potius famescant paululum, quam non exactis horis pascantur, Blondus. Nemesianus etiam in Cynegeticis catulos cum matribus sero, & lacte, vel pane cum lacte pascendos canit, à tempore verno ad solstitium vsque: nam cum Sol in cancro fertur, consuetam minuisse saginam Profuerit, tenuesque magis retinere cibatus: Ne grauis articulos deprauet pondere molles. Nam tum membrorum nexus nodosque relaxant, &c. (sic enim legendum.) Mox cum iam sextum ætatis mensem agunt catuli, Tunc rursus miscere sero Cerealia dona Conueniet, fortemque dari de frugibus escam. Non permittendum est vt nimium indulgeant somno canes: nam cum natura calidi sint, calor internus per somnum etiam auctior prauos humores ad ventriculum attrahit, vnde morbi scaturiunt. Parum igitur à cibo dormiant, quoad cibus mediocriter concoquatur, Albertus. Cani tanta sagacitas narium, vt nunquam caninam carnem, ne varietate quidem condimentorum fallacissima temperatam, degustet, Aelianus. Canis caninam non est, Scoppa. Fel ceruo in cauda aut intestinis esse putant: Ideo tantam habent amaritudinem, vt à canibus non attingantur, Plinius. Abstinent fraxini fructu, licet sues eo saginentur, quod dolorem vertebræ coxarum inde incurrant. Sunt & coprophagi canes: quamobrem Plinius, Venenati mellis, inquit, malum (quo homo infectus fuerit) certum est per excrementa, ad canes etiam peruenire, similiterque torqueri eos. Corui & canes inebriantur œnutta herba, Athenæus. Vinum auersantur, vnde canimum prandium dictum, vt infra explicabo: Panem tamen vino tinctum deglutiunt. Canis æstate frequentius quàm hyeme cibandus est, vt æstiuis diebus longis & calidis durare possit. Infringatur ei panis in aquam. Si tamen sæpius quàm par est cibetur, ventriculus ei subuertitur. Lac aut panis lacte madidus optimè alunt. Si cumini tunsi cibarijs eis modicum inijciatur, ventris flatibus non erit obnoxius. Caro siccata in cibo ei conuenit. Olei parum aquæ bibendæ superfusum, habitiorem simul velocioremque reddit. Si cibum fastidiat, panis atri micas aceto maceratas, in nares eius exprimes. In magna fame butyrum recens cum pauco pane calido ei obijcies, paulò ante reliquum cibum, Tardiuus. Bonum catulum lactentem & præ cæteris eligendum, ita cognosces. Præstat qui pondere vincit reliquos, proinde diligenter lactandum curabis: Vel ille, quem mater primum ore suo reportat: Vel qui postremus vomere incipit. Alij præstantiorem hac industria discernunt. Locum satis amplum circumquaque sarmentis aut cremiis includunt, & catulis impositis accendunt, qui cum totus ardet in circuitu, matrem foris detentam dimittunt: quæ mox insiliens optimum quenq; priorem effert, postremò vilissimum, Tardiuus. Videntur autẽ ex Nemesiani Cynegeticis hæc eligendi indicia esse transcripta: nam illud à loco igne ambito sumptũ, omnino similiter describit. Quòd verò ad pondus, contra quàm Tardiuus, leuiorem præferre videtur, his verbis: Pondere nam catuli poteris perpendere vires, Corporibusq; leues grauibus prænoscere cursu. Ego ita conciliârim, vt ad robur præferendi sint, grauiores: ad celeritatem, leuiores.

DE MORBIS CANVM.

Offeres cani nonnunquam ius elixationis hederæ: quoniam si istud exhibueris saltem per septem dies, seruabis canis synceritatem: quia & ouem pastus hederæ seruat, Blondus: (per septem dies, forte intelligit, septimo quoq; die.) Ellebori tenuissimæ radices breuesq; ac velut decurtatæ etiam hæ leguntur. Nam summa quæ est crassissima, cepis similis, canibus tantum datur purgationis causa, Plinius. Venter cani mollitur aut purgatur potu lactis caprini: aliqui salem contritum deglutiendum ingerunt, aut cancros contritos cum aqua miscent, eãque in potu exhibent: aut animalis alicuius ventrem in cibo: alij staphisagriam contritam cum pauco oleo in ouo præbent, et mox à purgatione lac mulsum, Tardiuus. Canes humidis potius quàm siccis edulijs ales: cum enim natura sicci sint, accedẽte insuper ab alimento siccitate, aluo astricta periclitantur sæpe ac pereunt. Obstructionis signum est, quod subinde gemendo vociferantur, & loco manere nesciunt, & præ nimio deijciendi conatu febricitantium instar tremunt. Hoc frequens est in catellis mulierum, quarum plurimæ aluo moriuntur obstructa. Detur ergo eis massa auenacea ex aqua calida, vt instar densæ pultis edulium fiat: vel pane auenaceo molli fermentato pascantur, & sero lactis interdum: sic veloces & bonæ valetudinis euadent, Albertus. Ego auenam, præsertim in densa pulte, astringere magis quàm mollire aluum contra Albertum dixerim. Canes tribus laborant vitijs, rabie, angina, podagra: Aristoteles, Pollux, Aelianus. Ego ex recentioribus longe plures infestos canibus morbos cum remedijs suis enumerabo.

Vulnerantur canes vel sui generis hostium morsibus, vel alieni, à feris, ab hominibus. De vulneribus eorũ curandis Gratij (vel vt Blondus citat, Maximi) elegantissima carmina hæc sunt:

Nec longe auxilium, licet alti vulneris ora
Abstiterint, vtroq; (lego vterq;) cadant cũ sanguine fibræ.
Inde rape ex ipso qui vulnus fecerit hoste
Virosam eluuiem, lacerisq; per vlceris ora
Sparge manu, venas dum succus cõprimat acer.
Mox et enim patuere via: tum pura monebo
Circum labra sequi, tenuiq; includere filo.
At si pernicies angusto pascitur ore,
Contrà pande viam, fallentisq; argue causas.
Morborum in vitio facilis medicina recenti.
Sed tactu impositis mulcent pecuaria (id est canes) *palmæ,*
(Id satis) aut nigra circumpicis vnguine signant.
Quòd si districto leuis est in vulnere noxa,
Ipse habet auxilium valida natale saliua.

Blondus hunc locum paraphrasi reddens, viscera & fibras reponi iubet, ac labra filo consui, & detractos pilos illius qui intulit vulnus superponi, aut virosam eluuiem, donec sanguis sistatur: inde cani lambẽdum relinqui.

Naturam enim canem ita dotaſſe, vt lingua medeatur vulneribus: & ſe breui tempore vulnus latiſſimum hoc modo conſolidatum vidiſſe: Idem ſcribit Aelianus, & recentiores aliqui. Curare vulnera ſua & aliena dicuntur lambendo, & ſi vulnus attingere lingua nequeant, pede ſaliuam ingerunt & ſanant, Albertus. Si vulnus (inquit Blondus) lingua ſua canis contingere non poſſit, medicamentis & methodo vti licebit, iiſdem quibus in vulneribus humani corporis. Vulnus ſimplex vel cani tantum lambendum dimittes, vel inſperges cinerem de capite canis, qui maximè prodeſt: vel ſalem tenuem torrefactum cum pice liquida impones, Blondus. Si canis à cane morſus ſit, ſquamæ ferri pollinem pice excipe & inunge, Tardiuus: (qui errat picem liquidam Gallice vertendo poix fondue.) Canibus morſis anagallidem venatores imponunt: quæ etiam hominibus à cane rabido morſis prodeſt, Hieron. Tragus. Albertus anagallidem non ad vulnera, ſed vermes in vulneribus canum adhibet, vt paulò poſt dicam. Canem à vera in venatione morſum, cui roſtrum valde intumuerat, moribundum ferè, citiſſimè curauimus, primum extracto ſanguine (circa vulnus) cum inciſione, ſic enim venenum euocatur: poſtea oleo de hyperico illito, Blondus. Cimices proſunt cani à ſerpente morſo, Plinius libro 29. Remedia contra morſus quos canis rabidus homini inflixerit, infra docebo cap. 7. & mox ante illa, de morſibus canis non rabidi in homine curandis. Aduerſus rimas & vlcera remedium Tardiuus præſcribit ex teſta vel ollæ fragmento, quod tritum acetoque forti mixtum imponatur: vel cum adipe anſeris terebinthinam. Senecio (ſic vocat ſiſymbrium alterum, *brunnenkreſſich*) cum lardo recenti tritum & appoſitum, tumorem in cane ſedat, & ſaniem funditus extrahit, & vlcus ac vulnus conſolidat, Albertus. Si canum vulnera intumuerint, butyro inungito: hoc enim tumores depelli creduntur: ſi maxime lingere vulnera conſueſcant: (melius, ſic conſueſcent,) quod perutile canibus eſt: ſenationibus (id eſt ſiſymbrio altero) præſertim tritis, cum axungia vel hircino ſeuo appoſitis, Aquiuius: qui ex Alberto deſcripſiſſe videtur. Alberti verba de ſenecione herba ſupra poſui: is butyro quidem illini iubet vlcera verminantia, vbi vermes in eis per alia medicamenta iam enecati fuerint: Butyro, inquit, menſe (Martio, addiderim) facto, inungantur: & per hoc etiam ipſi tumores depelluntur: & partes ſic illitas canis lambet libentius, quod perutile eſt. Si ſpina vel aculeus in pede aliáue parte canem læſerit, furfureſca cum lardo trita & appoſita, extrahit, & ſaniem denudando aperit: Idem facit puluis hirundinellarum in olla noua cum partibus inteſtinis combuſtarum: quod medicamentum tanquam ſaluberrimum in pyxide reſeruandum eſt, Albertus. Furfureſcam, vt vocat, herbam, video non aliam eſſe quàm bechion, id eſt tuſſilaginem, vulgo *roſſz hůb*: nam illam quoque nonnulli ex veteribus farfariam vocauerunt, forte quod folia albis quibuſdam, ceu farfuribus obducantur: huius folia, vt apud Ruellium legimus, tela omnia infixa corpori extrahunt. Quòd ad hirundines (ſic enim & Aquiuius etiam ex Alberto legit) hunc cineris ipſarum vſum apud veteres non reperio: cæterum harundinis, quam phragmiten cognominat, radicem conciſam per ſe, & vnà cum bulbis illitam, ſurculos & cuſpides extrahere, Dioſcorides tradit. Vlceribus quæ naſci ſolent ex prauorum ſuccorum decurſu, maximè rodentium, medetur quoduis corrodens pharmacum, & ipſa lingua canis (lambendo ſcilicet,) Blondus. Accidit etiam vt vermes innaſcantur in poſterioribus cruribus, quos vt eneces, præter vnguentum apoſtolorum ſiue Ægyptiacum ceratum, iniicies vlceri ſuccum foliorum perſici: ſic mortui confeſtim exibunt: reliquam curam ſalinæ canis permitte. Sic enim quodque putridum vlcus & verminoſum curatur, quamuis quidam conſueuerunt & ſalem ſpargere, & dulci oliuo inungere. Hæc niſi profuerint, vtendum ea ratione quam in humanorum corporum vlceribus medici præſcribunt, Blondus. Vulnera vel vlcera verminantia canum ſucco hippæ, quæ vocatur tanacetum agreſte, perfundantur quoad extinguantur vermes. Venatores quidam experti affirmant, omnes huiuſmodi vermes in omnibus brutis animalibus interire, ſi ſticcas citrina collo eorum ſuſpendatur, vbi primum aruerit. Porrò iam extinctis vermibus, butyro de menſe Martio locum inunges, quod & tumorem remittit, & canes ad lambendum inuitat, Albertus. Hippiæ nomine anagallidem intelligo (ſic enim vel Arabes, vel barbaros quoſdam appellare inuenio) cui cum tanaceto nihil commune eſt, quàm quod vermes ſimiliter interimere poteſt, nimirum acri & nitroſa facultate ſua, qua betæ ſimilis aut etiam ſuperior eſt, quod ipſe obſeruaui: quamobrem idem ad apophlegmatiſmos vtriuſque vius. De hac paulo ante etiam ex Hieron. Tragi ſententia locutus ſum. Contra vermes vlceribus innatos: Verminantes partes aqua calida ablue, & poſca: deinde pice, calce, & fimo bouis in aceto mixtis, lauato locum, & inſperge puluerem ellebori nigri, Tardiuus. Vlcera in ventre canis oborta, pice liquida (de poix clere, id eſt pice pura vel purgata) inunge: & puluerem inſperge qui recipit æquales partes opopanacis & radicum flammulæ, Tardiuus.

Si ſcabies infeſtabit, cytiſi & ſeſami tantundem conterito, & cum pice liquida permiſceto, vitioſamq; partem linito: quod medicamentum putatur etiam hominibus eſſe conueniens: Eadem peſtis ſi fuerit vehementior, cedrino liquore aboletur, Columella. Si ſcabies, impetigo aut lepra, quæ tria pro vno connumeramus, canem inuaſerit: primum ſanguis detrahatur à quatuor cruribus è vena maiori, quæ in externa cruris parte deſcendit: poſtea fiat vnguentum ex argento viuo, ſulphure, & ſemine acalabis (vrticam intelligo) trito: æquales partes de duobus (lego, tribus) cum duplo axungiæ veteris vel butyri miſce, & inunge locos affectos; curabitur. Confert etiam lupini decoctio, & aqua ſalſa; Albertus. Decoctione lupinorum ablue canem ſcabioſum, Raſis. Gratius poëta aduerſus canum ſcabiem remedium præſcribit, bitumine, pice, & amurca ſimul ad ignem mixtis: Inde lauant ægros, forte linunt legendum, niſi intelligas inungendos primum canes, inde lauandos. Hoc medicamine illiti canes, pluuias & frigora vitent: & locis tranquillis, calidis apricisque contineantur, vt vitium exudent, & medicamenti vis poros ſubeat. Sunt qui ſcabioſos canes aqua marina mergant. In Sicilia ſpecus eſt, vbi Stagna ſedent venis, oleoque madentia viuo (petroleum intelligo:) Huc pecudes mala tabe affectæ ſæpe ducuntur, cum alia remedia non ſucceſſerint: ſacra Vulcano ſiunt, &c. Nec mora (ſic lego) ſi medias exedit noxia fibras His laue præſidiis, &c. Quòd primam ſi fallet opem dimiſſa facultas: At tu præcipitem, qua ſpes eſt proxima, labem Adgredere, in ſubito ſubita eſt medicina tumultu. (forte, in ſummo ſumma eſt, vt conueniat huc ſententia Hippocratis, Extremis morbis extrema remedia tentanda.) Stringendæ nares, ſcindenda ligamina (articuli) ferro Armorum, geminaq; cruor ducendus ab aure. Hinc (à ſanguine vitium, hinc illa eſt auidæ vehementia peſti. Ilicet auxiliis feſſum ſolabere corpus: Subſidoasq; fraces (id eſt amurcam) diffuſaq; Maſſica priſco Sparge cado. Liber tenues è pectore curas Eriget: eſt morbo Liber medicina furenti, Hæc Gratius. Sæpe ſcabies contagioſa plures ſimul canes inficit, aut etiam perimit, Quin acidos Bacchi latices (id eſt acetum) Tritonide oliua Admiſcere decet, catuloſq; caneſq; maritas Vngere profuerit, tepidoq; oſtendere Soli: Auribus & tineas candenti pellere cultro, Nemeſianus. Scabiem aduſta ferè bilis, aut ſalſa pituita generat. Comprimunt eam

aliquando

a'quando leniora remedia, vt sunt, decoctio fumariæ, lapathi, lupi salictarij, Lortaginis, vel serum lactis in quo
eadem macerata fuerint. Prodest etiam lauari lixiuio, vel aqua marina, vel garo temperato, vel aqua fabrorum
ferrariorum in quo ferrum candens extingunt, vel denique decoctione fumariæ cum radicibus Inulæ & lapathi:
Aufertur & sanguis nonnunquam, verum moderatius. Præstiterit autem ante omnia purgante medicamento
bilem deijci, Blondus. Tardiuus ad scabiem commendat vnguentum, quod constat pice nigra, sulfure, lithar-
gyrio, oleo & vrina. Locus scabiosus (inquit) tondendus est, inde panno vel penicillo fricandus donec sanguis
appareat: postremò vngento iam dicto calido inungendus, & loco mundo continendus donec vnguentum de-
cidat: hinc iterum vngues, sed absque fricatione, & iterum dum decidat loco mundo continebis. Canum sca-
bies sanantur bubulo sanguine recenti, iterumque inarescat illito, & postero die abluto cinere lixiuio, Plinius.
Pix liquida præstantissimum remedium est ad canum & iumentorum scabiem, Plinius. Dioscorides oleum len-
tiscinum & cedriam quoque commendat. Amurca scabiosis canibus auxiliatur, Theomnestus. Si tumor in ali-
qua parte oriatur, remedium est, alcæam cum aqua tritam, miscere cum pasta (id est massa farinæ) & simul subi-
gere manibus, ac iam ceræ instar tractabilem imponere: alij pannum ex cannabi imponunt, maximè cumino
inspersum: alij eundem aqua madidum pilis circa tumorem prius rasis: Lac acidum quoque bene agitatum &
impositum, dolorem sedat, & reprimit tumorem: Item lini semen cum recenti sanguine coctum: Betula trita
& applicata: Seneciones (id est sisymbrium alterum) cum aqua lardo recenti triti & appositi, tumorem sa-
nant, & saniem funditus extrahunt: & vlcus ac vulnus consolidant. Albertus. Si tumor absque vlcere aut vul-
nere fuerit, de osse sepiæ puluerem emplastri modo impone. Quòd si etiam vesicæ (papulæ vel exanthemata)
adfuerint, coques simul galbanum, styracem, medullam cerui, ceram, oleum, salem amarum, (fortè ammonia-
cum,) & mel: hoc pharmaco dorsum & locos affectos canis per decem dies inunges. Tumori post vulnus facto
medeberis, si surculis arborum calefacientium in aqua decoctis, locum laueris: dabis autem statim postea eden-
dum butyrum cum melle, Tardiuus. Verrucas ita tolles: primum diligenter fricabis & purgabis, inde pingue-
dinem aliquam illines vt molliantur: deinde impones medicamentum instar emplastri ex puluere de cortice cu-
curbitæ, & sale minuto cum oleo & aceto. Aut alcæam tritam cum sinapi embammate mixtam, applicabis, vt ero-
datur: Postea decoctis in aceto folijs filicis cum scoria ferri (id est micis illis quæ inter fabricandum prosiliunt,
vt Tardiuus exponit, cum hæc (quam potius sit quàm scoria dicenda) etiam verrucas colluito. Idem aduersus
clauos (cloux Gallice) remedium describit, quod componitur ex fimo arido, cortice cucurbitæ, & pane hor-
deaceo: quibus simul crematis addatur puluis è plumbo, & affundatur acetum, vt claui perfricentur: Quos eti-
am posca prius abluere iubet, ac deinde præscriptum pharmacum emplastri instar imponere. Gignuntur ali-
quando in canibus ricini, vt pedes etiam & pulices, Plinius. Quidam nucibus Græcis (amygdalis amaris, Fron-
to, quas Columella etiam contra muscas commendat) in aqua tritis perungunt aures & inter digitos, quod mu-
scæ, & ricini, & pulices (& pediculi, Fronto) soleant (si hoc vnguine non sis vsus) ea exulcerare, Varro. Ad-
uersus pediculos staphisagria contrita inspergatur: vel totum corpus lauetur calido decocto radicum aceris con-
tusarum. Prodest & radix cedri, sed mandragoræ radix præfertur. Cauendum est interim ne quid de his medi-
camentis, vtpote venenosis, in os canis perueniat. Totius abluentur decocto radicum cyperi, quod pediculos
omnes extinguit, Blondus. Pulicosæ cani remedia sunt, cyminum tritum pari pondere cum veratro aquaq; mi-
stum: seu cucumeris anguini succus: vel si hæc non sunt, vetus amurca per totum corpus infusa, Columella.
Pulices extingues ac permnes, aqua marina atque etiam muria perfundens canem, posteaque inungens illum cy-
prino, cum elleboro, aqua, cymino, & vua immatura: aut ex radicula syluestris cucumeris aqua distemperata:
(Remedium simile contra alcarden, id est ricinos apud Rasin legimus.) Sed multò melius fuerit, amurca corpus
inficere, quæ etiam scabiosis canibus auxiliabitur, Theomnestus. Tardiuus decocto staphisagriæ, aut foliorum
& fructuum cucumeris agrestis loca pulicosa lauari iubet: Albertus oleo vngi: sic recessuras publices, nec cito
redituras. Canibus proprium ricini vitium est, qui inde etiam nomen cynoraistæ accepit, Aristoteles. Non in-
festari ricino locum amygdalis amaris illitum paulò ante dixi. Nemesianus oxelæo, inquit, scabiem canum. Vn-
gere profuerit, tepido ue ostendere Soli, Auribus & tineas cadenti pellere cultro, ricinos puto tinearum nomi-
ne intelligens. Canis qui habet alcarden (id est ricinos) abluatur cum aqua marina, aut aqua salsa, & deinde vn-
gatur aceto vini & cymino, extinguentur alcarden, Rasis. Ferè per æstatem sic muscis aures canum exulceran-
tur, sæpe vt totas amittant: quod ne fiat, amaris nucibus (amygdalis amaris, vt supra) contritis liniendæ sunt.
Quòd si vlceribus iam præoccupatæ fuerint, coctam picem liquidam suillo adipi vulneribus stillari conueniet:
hoc eodem medicamine contacti ricini decidunt. Nam manu non sunt vellendi, ne vt ante prædixeram faciant
vlcera, Columella. Plura de ricinis vide in libro de Insectis, vbi etiam de cynomyia, id est musca canina age-
mus. Amaris nucibus Græcis illita loca, à ricinis, muscis, alijsque vitiis tuta esse, paulo supra dictum est. Cha-
mæleontis succo ricinos canum necant, Plinius. Si apes aut vespæ, aut similia insecta canem pupugerint, reme-
dio erit ruta vsta, & ex aqua imposita: Quòd si punctura muscæ maioris (vt crabronis) fuerit, aquam insuper
tepidam adhibe, Tardiuus. Canes & aliæ pleræque & bestiæ impendentem pestem, cœli salubritatem præ-
sentiunt, Ælianus. Si pestilentia ingruerit, vitandi contagij causa canes adhuc incolumes in aliam regionem
transferantur. Experimento autem probatum est præseruari canem ab hac lue, si vel puluis ventriculi ciconiæ,
vel eiusdem partis in aqua decoctum in os canis apertum infundatur, Blondus. Gratius etiam in libro de vena-
tione canum pestem describit, & primum esse ait ad euitandum contagium, mutare cœlum: sin illud fieri non
possit, secundum vt medicamentis vtamur: Sed varij motus, nec in omnibus vna potestas. Disce vices, &, quæ
tutela est proxima, tenta. Muli & canes apud Homerum libro 1. Iliados, ingruente peste primi inficiuntur: cau-
sam inquirit Eustathius in commentarijs, & Cælius lib. 17. cap. 28. Heraclides Ponticus (inquit) putat iumen-
ta peste infici primum, quia deiecta in terram & prona in pastum, [illegible] trahant procliuius ho-
mine, cuius est surrectum corpus, & purius sublimi inspirato aere, &c. Vide etiam in Mulo H. c. Alexander Be-
nedictus cauendum consulit ne canes & cati nostri tempore pestis extra domum vagentur: facile enim ab eis aë-
rem pestilentem respirando haustum afferri.

Aconitum (*wolfswurtz* apud Rhætos occidit omne animal quod excæcatur, vt lupos, vulpes, vrsos, canes, In-
certus. Apocynum frutex est folio hederæ, molliore tamen, & minus longis viticulis, semine acuto, diuiso, la-
nuginoso, graui odore: canes & omnes quadrupedes necat in cibo datum, Plinius. Apud Dioscoridem apocy-
ni alia nomina legimus, ab eodem effectu, nempe cynanchen, cynomoron, cynocramben, cynoctonon, cyna-
ricam, &

ricam, & caninam: & apud Paulum Æginetam cinoctonon, vt Marcellus Vergilius legit: nostra exemplaria cynomoron habent, & rectè, cum apud Galenum quoque sic legatur. Cæterum cur cynocrambe, quasi canina brassica, item brassica rustica nominetur à quibusdam, non video nisi quod siliquas profert, similes fortè brassicæ siliquis: vel potius à similitudine brassicæ marinæ, cui similia habet folia, nempe hederacea: similiter etiam succo turgent, quamuis apocynon luteo, illa candido. Habent insuper ramulos similes, nam quales Dioscorides apocyno tribuit, longos & lentos: tales ipse in brassica marina, id est soldanella vulgo dicta obseruaui. Plinius semen acutum, diuisum, & lanuginosum apocyno tribuit, Dioscorides σπέρματα λεπτὰ, σκληρὰ, μικρὰ, μέλανα. Marcellus transtulit, semine dura, exigua, nigraque: Ruellius, semine intus albo, duro, paruo: hic μέλανα vocem tanquam superfluam omisit, ille λεπτά. Siliquæ ei (inquit Dioscorides) quales in fabis, digitales, folliculari specie: viticulæ paruæ (vt Ruellius vertit: longè, vt Marcellus. Μικρὸν enim & μακρὸν facile permutantur:) λυγώδεις, id est lentæ & vitiles: pro qua voce aliqui δυσώδεις legerunt, id est, fœtidæ, quod admitti potest, cum δυσθραύστοι vox sequatur, idem ferè significans quod λυγώδεις. Apocyno (quod Matthiolus depingit: ex Aegypto autem primum à Bellonio inuectum & demonstratum arbitror) prorsus congenerem ei herbam illam existimo quam aliqui ridiculo nomine Noli me tangere vocitant, eò quod vel leuiter attactæ eius siliquæ iam maturæ mox dissiliant & semen eiaculentur, quod & cucumeris anguini fructus facit. Semina in siliquis duriuscula & alba producit: succum luteum continet: non semel enim libros, quibus ramulos huius herbæ imposueram, hoc postea colore tinctos inueni. Vim acrem & erodentem habet, vt sæpe gustando cognoui, Flos ei luteus aconiti instar cucullatus, Venenosam arbitratur etiam Hieron. Tragus, qui vltimum inter tithymallos locum, sed perperam, ei attribuit. Et quanquam foliis Mercurialem vel atriplicem quodammodo referat, non ideo tamen nullum apocyni genus est: Nam & Dioscorides cyniæ herbæ (quàm itidem cynocrambem vocat) folia vel Mercurialis vel hederæ folijs comparat. Ego interim apocynon minus, nostram hanc herbam appellabo, donec alius aliquid melius attulerit: nec admodum refert, cum nullus ferè in medicina eius sit vsus: cauendi tamen gratia refert: nam & homini venenosum apocynon esse, quod Galenus ait, facile credo, cum lupos, vulpes & pantheras interimat, vt Dioscor. scribit, & vt Plinius quadrupedes omnes, Hoc obiter monebo Lectorem, aliam esse cynocramben apocynon dictam, ac prorsus venenosam, quam Dioscorides describit libro 4. cap. 79. Aliam vero cyniam, cui item cynocrambes cognomen, eodem libro cap. 184. Marcellus Vergilius testatur in vetustissimis Græcis & Latinis codicibus hoc caput non legi: præterea si nomen (inquit) solum expendatur, eadem apocyno est, de quo non multò ante hoc ipso volumine egit: si vires, Mercurialis esse merito credetur, præsertim ijsdem penitus verbis in hoc scriptore tractata: quæ enim de ea feruntur, semen eam secus folia habere, exiguum rotundumque: potam præterea aluum soluere, & olerum modo coctam, bilem & aquas corporis trahere: omnia paulo ante dictæ Mercurialis herbæ sunt. Sed nec Plinius, quod hactenus deprehenderim, aut Theophrastus, de hac cynocrambe vspiam agunt: Inclinat ideo animus nobis, adulterinum scriptoris huius esse hoc caput, & alterius Mercurialis herbæ traditam ab aliquo sub hoc titulo historiam esse, Hæc Marcellus. Ego siue ab alio adiunctam, siue à Dioscoride primum descriptam, hanc cynocramben, sui generis herbam esse existimo, nempe Mercurialem syluestrem, quam ijsdem ferè verbis, quibus communis Mercurialis, describi nihil mirum est, cum & forma & viribus non aliter ab ea discrepet, quam solent agrestia ab vrbanis. De nominibus equidem nemini contenderim: reipsa vero Mercurialis genera duo syluestria cognosco: quorum vnum in syluis ferè nascitur, nigrius, & repentibus per transuersum radiculis, quod Leon. Fuchsius pro cinocrambe pinxit: maius alterum, & candidius, hirsutumque circa oppida & rudera passim emicat. Fœmina, quod sciam, in neutro syluestrium genere reperitur: vtrumque gemella semper seminum conceptacula inter folia gerit, vt rectè à Dioscoride Mercurialis syluestris mas cognominetur, & statim post vulgarem ac locis tantum cultis nascentem Mercurialem collocetur. Matthæolus Ruellium reprehendit, qui hanc cynocramben atriplicem syluestrem esse putauerit, cum atriplex ista libro 2. post satiuam statim à Dioscoride commemorata sit. Qua quidem in re cum Matthæolo sentio: sed dissentio ab eodem, quod immerito Fuchsium notet, vt qui depinxerit apocynon à Dioscoridis descriptione prorsus alienum: cum Fuchsius non cynocramben apocynon, sed cynocramben cyniam depictam dederit. Persuasit forte Ruellio vt ita iudicaret herbæ odor: est enim genus quoddam atriplicis syluestris circa parietes interdum nascens, omnium fœtidissimum: describitur autem apocynon quoque graueolens Dioscoridi βαρύοσμον: quod tamen aliud est quàm fœtidum, quamuis Galenus δυσώδη dixerit. Idem Matthiolus perperam Galeni verba de apocyno citat, quod maturandi vim habeat, cum apud Galenum simul & Æginetam diaphoretica, id est discutiendi facultas non maturandi ei tribuatur, idque merito, quoniam (vt inquit Galenus) non instrenuè calefacit, non æquè tamen exiccat: huiusmodi enim discutienda sunt. Apud Æginetam non placet quod legitur, eam valde fœtidam & calidam esse, absque siccandi tamen facultate: quam quidem Galenus ei non negauit, sed minorem quàm calefaciendi esse dixit. Discutiendi sanè vim Mercurialis etiam habet: & haud scio an apocynon & cyniam Galenus alijq; secuti cum confuderint, cum alterius solum mentionem faciant. Hoc quidem Galeno frequens esse videtur, vt ex viribus plantarum à Dioscoride præsertim scriptis, de temperamento earum & qualitatibus primis pronunciet, quod tamen persæpe non sine errore fit, ne prorsus stirpes quasdam ignorasse existimetur. Epicharmus brassicam syluestrem contra canis rabiosi morsum imponi satis esse tradit, melius si cum lasere & aceto acri: Necari quoque canes ea, si detur ex carne Plinius: sentit autem de apocyno.

Chamæleonis albi radix mixta cum polenta, vel (vt interpretes reddunt, in Græco tamen est copulatiua coniunctio) cum aqua & oleo, canes, sues & mures occidit, Dioscorid. Chamæleonis candidi radicis succus, occidit canes suesque in polenta: addita aqua & oleo, contrahit in se mures ac necat, nisi protinus aquam sorbeant, Plinius. Auicenna idem de herba Mezereon scribit, quæ chamelæa Græcis est: quod de chamæleonte Dioscorides, vt linguarum imperiti sæpe vocabulorum similitudine decipiuntur. Blondus chamæleonem carduum varium appellat: (eodem lupos occidunt Romæ, Blondus.) Habetur etiã apud Dioscoridem inter chameleontis albi nomẽclaturas, carduus varius: Gaza in Theophrasto vernilaginem transfert, quoniam inter Dioscoridis nomenlaturas à quibusdam sic appellari chamæleonem nigrum legerat: ipse commune vtriq; nomen fecit. Hoc sanè aliquis miretur, cur soli albo chamæleoni canes aliasq; quadrupedes necandi venenũ adscribatur, cum nigrum longè perniciosiorem Galenus cæterique faciant: & inter illius quoq; nomenclaturas cynomazon (quasi maza cani obijcienda) habeatur, & cynozolon propter grauitatem odoris, teste Plinio: nam apud Dioscoridem male scribitur cynoxylon: quo etiam iuuencæ pereũt angine modo, quare à quibusdam vlophonon vocatur, (Sipontinus legit bus

legit bop[illegible]) Plin. Vide plura in chamaeleontis animalis historia in a. Elleborus & squilla canes & leones [illegible]sque interficiunt, Rasis. Faba lupina seu marcillium (nimium consiligo) datum in adipe necat canes, lupos, vulpes, vrsos, Arnoldus.

Zinziber caninum vel aquaticum, olus est quod interficit canes, folia haber saliginis similia, sed pallidiora (magis citrina) ramulos rubentes sapore zinziberis. Syluaticus ex Auicenna: descriptio ad persicariam vulgo dictam vel hydropiper Dioscorid sac[illegible]e fit. Rhododaphanes (recentiores oleandrum appellant) flos & folia, canes, asinos, mulos, & plerasque quadrupedes perimunt, Dioscorides & Auicenna. Idem facit ellebotus albus apud Serapionem secundum Eben Mes. & Auicennam. Nuces vomicæ etiam venenum sunt canibus. Pereunt canes nucis vomicæ veneno, nisi auricula vulneretur (vbi iam gestus & saltus miros insanientium edunt) ita vt sanguis exeat, aut etiam amputetur pars: sic enim statim liberantur, vt quidam expertus chirurgus mihi retulit. Ait autem dimidiam nucem satis esse ad necandum canem, & illum omnino intra duas horas periturum: non vomere, sed mirè saltare, &c. Nux vomica, vt expertus sum, canes illico interficit. Cardanus Canes ab oitu pericli[illegible]tur ex esu vuæ apud Cabyniam in Achaia: item molieres, Theophrastus. Chrysippus docet canes occidi, si aqua eis detur in qua decoctus fuerit asparagus, Plinius, Dioscorides, & Auicenna. Plumbi fumus canes occidit, Plinius libro 24. vt Aggregator citat. Veneriati mellis malum (quo homo infectus fuerit) certum est per excrementa; ad canes etiam peruenire, similiterque torqueri eos, Plinius. Circa Scytharum & Medorum dictam Thraciæ regionem, locus est viginti ferè stadiorum spatio, qui hordeum producit, quo homines vescuntur: equi verò & boues abstinent: imò sues etiam & canes excrementa hominum, qui mazam aut panem ex hordeo illo comederint, auersantur, tanquam mortis periculo, Aristoteles in Mirabilibus. Si canis non cibi inopia, sed aliquo præter naturam affectu in maciem inciderit, ter aut quater butyro abunde eum nutries: vnde nisi statim habitior fiat, signum est eum vermes sub lingua alere: illos igitur acu extrahes: Quod si ne sic quidem corpulentior fiat, incurabilem & breui periturum existimato, Albertus. Sunt qui fascinatos etiam paulatim emaciari credant, vt proxime dicam. Si ex pigro ignauoque agilem & velocem reddere cupis, pane auenaceo accuratè cocto fermentatoque subinde pasce, Albertus. Gratius quidem etiam veterno quandoque laborare canes author est.

De rabie canum, ijsque omnibus quæ circa eam considerari possunt: & quomodo in canibus curari debeat, & quæ auxilia sint homini aduersus morsum canis tum rabiosi tum non rabiosi, infra differam cap. 6. Blondus nugatur quædam de fascino, quæ ipsius omnino verbis apponam, non quòd probem, sed ne quid omittam. Canis (inquit) vt & infantulus, frequenter inficitur fascino, ita vt deueniat ad extremam maciem. Quorundam enim hominum oculi, adeo ligant, vt quem ligauerint non patiantur liberum esse, quinimò nec mentis compotem. Fascinum autem dicimus esse genus incantationis, vt patet apud Virgil. *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.* Morbus autem is oritur è spiritu fascinantis. Sed fascini est ingressus per oculos fascinati ad ipsum cor vsque. Propterea cauendum est ne catulus perspiciatur ab inuidis hominibus donec adoleuerit. Quoniam hæc est maxima conseruatio salutis eius: quia remotis quæ inficiunt, salubertimus seruatur. Plerique autem alij ex corallio baccatum monile circundant collo. Quidam & sacris herbis prætegunt, & cingunt frontem bacchare. Horum tamen vsus est minus proficuus. Conclusio verum prohibet fascina, velut sarmentorum ignis; Hæc Blondus. Lippitudini vel lachrymis canis medeberis, si aspergas aquam tepidam, & mox farinam cum albumine oui cataplasmatis modo adhibeas, Tardiuus. Ad albuginem oculorum canis, os sepiæ crematum tritumq; mane & vesperi adhibeto. Si vero inueterata albugo fuerit, illines medicamen compositum, pari portione croci, fellis bubuli, succi fœniculi & mellis, Tardiuus. Ranunculum viridem aiunt in os canis iniectum, mutum reddere, vnde in Ecclesiastico dicitur, Xenia & dona excæare oculos iudicū, & quasi murus in ore canis auertit correctiones eorum, Vincentius Bellouacensis addēs hanc: anam ab hoc effectu mutam dici quòd voce canem priuet, sed authore nullo se munit. Ad surditatem, quæ deprehendetur ex pigritie canis & tarditate, & omni alacritate amissa, oleum rosaceum vino mero permixtum, ter die auribus immittes, Tardiuus. Inflatis vel tumidis auribus remedium præstant cortices granatorum oxelæo incocti, quod auribus instillabis, Idem. Vulnus post tumorem apparens, aceto lauabis, & mox insperges spongiam tritam, Tardiuus. Vermes etiam in auribus occides, spongia trita albo oui excepta & cataplasmatis instar applicata, Idem. Cynicus spasmus, id est canina conuulsio in homine appellatur, oris præter naturam distentio, ita vt canis irati instar ringi videatur, quod ferè fit musculis ab altera parte remissis, Celsus oris distentionem, Auicenna torturam faciei vocauit. Si calor nimius palatum canis inuaserit, butyrum melli commixtum in cibo dabis, Tardiuus. Eandem partem si duritie[s] aliqua vel cancer insederit, salem & myrrham teres, ac miscebis aceto, vt locum affectum perfrices, Tardiuus.

Anginam barbari squinantiam vocant, corrupto vocabulo à Græco synanche vel cynanche. Κυνάγχη morbus est canum καὶ ἀνθρώπων πνιγμός, Varinus: lege ἀνθρώπων πνιγμὸς ex Hesychio, id est hominum suffocatio. Quidam cynanchen interpretantur morbum faucium, à canibus quos infestat. Cynanche est præfocatio nocturna, humore crasso & tenace ad bronchum, id est arteriam delapso, maximè in pueris, Pollux: qui anchonen etiam (ἀγχόνην) purulentum abscessum inter epiglottidem & linguæ radicem interpretatur. Synanche (vt ait Pausanias citante Hermolao Barbaro) musculis qui sunt intra fauces, inflammatis oritur: sicut ijs qui extra, parasynanche. Ad eundem modum cynanche fit, cum musculi gutturis interiores accenduntur: paracynanche, cum exteriores. Galenus tamen libro 4. de locis affectis cap. 5. & Prognost. 3. comment. 20. hoc discrimen reprehendit. Celsus aliter, tria enim facit anginæ genera: Synanchen, vti synanchen (ὡς συνάγχην) parasynanchen. In primo nec tumor nec rubor comparet vllus, sed corpus aridum est, vix spiritus trahitur, membra soluuntur. In secundo lingua faucesque cum tumore intumescunt, vox nihil significat, oculi vertuntur, facies pallet, singultusq; ie est. Illa communia sunt, æger non cibum deuorare, non potionem potest, spiritus eius includitur. In tertio, quod leuius est, tumor tantum & rubor est, cætera non sequuntur. Hippocrates & alij veteres, omnia mala quæ in guttore & faucibus accidunt, quas quidem spirandi comitatur difficultas, anginæ nomine appellant. Cynanche, id est angina interimit canes. Aristoteles, Pollux: Albertus addit intra secundum, aut tertium, aut quartum diem. Ego innumeros vidi canes angina affectos, quorum nullus euasit, Aug. Niphus. Quid dicam tussis, quid mœsti damna veterni? Gratius de canibus. Tussis clamosa, id est canina, Syluaticus. Tussis canum venationem, & custodiam indigentem taciturnitate maximè impedit. Ideo vt pastores oui tussienti per nares infundere

infundere consueuerunt, ita & cani inijcies, vini cyathi duos siue paulò minus, in quo dulces amygdalæ contusæ, ac mundæ, fuerint solutæ, Blond. Tardiuus pulegium maius in oleo, melle & vino coctum, cani deglutiendum offert. Anhelitus difficultas cani ingruit ab aëre crasso: quamobrem in aërem puriorem ducendus est: & nisi aëre mutato caretur, aures eius ferro perforentur, vt spiratio leuior fiat, Blondus.

Caninus appetitus dicitur apud Galenum De locis affectis, vbi canum more, aut nil omnino, aut praui affectatur cibi à mulieribus secundo aut tertio post conceptū mense. Sic grammatici quidam in Dictionarijs suis falso docent, & simul Galeno iniuriam faciunt. Nam ille De locis affectis libro 5. cap. 5. inter affectos oris ventriculi sic scribit: Constat quod etiam cittæ vocatæ mulieribus accidunt, vbi hæc particula affecta est. Quæ enim aut canum more, aut nihil omnino, aut malos cibos appetunt, ijs appetentiæ instrumentum læsum esse certum est, id vero os ventriculi esse demonstratum iam est, Hæc Galenus. Et licet inde cittam siue malaciam, aliquando à canino appetitu nihil differre iudicari possit, sæpe tamen ab eo differt: & mulieribus solum accidit, circa tertium gestationis mensem præcipue (vt Galenus scribit libro 1. cap. 7. de Sympt. causis.) quod non possit tum fœtus, vtpote imbecillus, quicquid ad vterum alimenti ratione fertur absumere. Sed de hoc affectu in Pica aue plura. Cæterum κυνώδης ὄρεξις, vel τὸ κυνωδῶς ὀρέγεσθαι, omnibus & varias ob causas accidit. In Græco ex textu Galeni De locis aff. verbis Græcis, Ὅσαις γὰρ ὀρεγομέναις κυνωδῶς, ἢ μηδ' ὅλως ὀρεγομέναις, ἢ μοχθηρῶν ἐδεσμάτων ὀρεγομέναις γίγνεται, ταῦτα πάντα τῶν τῆς ὀρέξεως ὀργάνων παθήματα ἐστιν, &c. Ego sic legerim, Ὅσα γὰρ, vt referatur ad παθήματα, & ὀρεγομένοις in masculino genere vbique, quoniam non ad mulieres solum pertinent isti affectus, sed quoslibet homines: ὅσαις certe legi nulla construendi sermonis ratio patitur. Est igitur secundum Græcos medicos canina appetentia, contrarium amissioni appetitus malum. Qui enim sic laborant, plures appetunt cibos & ingerunt: quorum deinde multitudine grauitati, & assumptos cibos citra noxam ferre haud potentes, ad vomitum diuertunt. Postea rursus cibo se explentes, denuò ad vomitum reuertuntur, quemadmodum canes: vnde etiam malum hoc appellationem accepit, Aëtius lib. 9. cap. 21. Plura vide apud medicos. De bulimo in Boue dixi, capitis 8. parte 1. Caninum appetitum à bulimo scite distinguit Cælius Rhod. initio libri 26. cum prius 25. 9. confudisset. In Hippocratis Aphorismum libro 2. Famem vini potio soluit, Galenus non quamlibet famem, sed caninā siue caninū appetitum intelligit: qua de re pluribus tractat Cælius 25. 9. Sunt qui caninum prandium ad caninam appetitionem contra Gellium putent referendum, Cælius. Laphygmus dicitur eruditè canum & suum inexplebilis vorandi auiditas, inclinato vocabulo à verbo λάπτω καὶ λαπάζω, ἢ λαφύσσω id est sorbeo & deuoro, pro quo Itali quidam Slapare dicunt, Idem. Si quod os gulæ canis impactum fuerit, nasum apprehende & collum versus aliquandiu deprime: & oleum faucibus infunde vt excites tussim: tussiendo enim os sæpe excutitur: Aut oleum aquæ tepidæ infusum paulatim immitte in gulam canis, vt remollito laxatoque loco os cedat, Tardiuus. Si hirudines adhæreant gulæ canis, accipe quinque muscas illius generis quæ per æstatem ante equorum capita volitant (Gallicè cines vocant) ex his crematis nidorem canis ore excipiat, & hirudines cadent, Tardiuus. Alui in cane obstructæ remedia iam superius proposui. Vomitiones canis monstrasse homini videtur, Plinius. Canes cum morbo laborant, herba (aliâs herbā) ingesta euomunt, atque ita purgantur, Aristot. De canaria herba vide in H. a. Cùm redundantia canis vexatur, herbam in maceriis nascentem nouit, qua comesa, omne id, quo affligitur, cum multa pituita & bile euomit, sibique hæc vomitio salutem affert, sine vllius medici opera, quo ad expellendam bilem nihil ei opus est: rabiem hæc nisi tollatur, facit, Aelianus. Et rursus alibi, Cum autem vtrunq; ventrem exhaurire habent necesse, herbam dicuntur quandam comesse, cuius vi partim euomendo, partim deijcienda aluo superfluentes cibos eijciunt. Vnde Ægyptios aluos purgare didicisse ferunt. Si canes parcius neque crassis alimentis nutrias, non adigentur ad vomitum, Blondus. Si stomachus debilis fuerit, & cruditate ac vomitu laborârit, ossa bouis in aceto cocta rodenda obijcies, Tardiuus. Ventrem fluentem sistet caseus vetus ac durus in cibo, item palumbes cocta & aspersa aceto, Tardiuus. Ad tormina ventris proderit cani, si coopertum igni admoueris: & gulæ eius inserueris aurum tritum oleo calido mixtum Tardiuus. Ventris tormina cum frigidis ex causis oriuntur, calidis iusculis, & potibus piperatis vincuntur, oleis etiam vel aliquo ex pinguibus oblatis. Forinsecus autem laudamus quodque linimentum calidæ virtutis, vt est oleum liliaceum, rutaceum, nardinum, & laurinum, ceratum dialtheæ, Marciaton, vel Agrippæ, & cineratis pannis dum circumuoluitur curari poteris in frigidis affectibus: Tum etiam si per os euomuerit succum è ventriculo, curatur, neglectis præsidijs omnibus. Vana itaque erunt præsidia si virtus valida fuerit ad expellendum nocua. Blondus.

Canes cum lumbricibus infestantur, herbam tritici comedunt, Aristot. segetem herbescentem depasti lumbricos expellunt, Aelianus. Podagra in canibus quanquam difficilis, non tamen incurabilis est. Pollux ex Aristotele. Perraro ex ea conualescunt, Aelianus. Lumbricos in ventre canis occides hoc medicamine, semen absinthij, cornu cerui, & lumbricos, arida tere & misce butyro aut melli, Tardiuus. Cani sanguinem per vrinam reddenti, remedium est, coriandrum in lacte & aqua coctum cum pauco oleo, & duabus libris lenticulæ, & quadraginta granis piperis contritis, quæ omnia commixta vt edat curabis, Tardiuus. Aut incuruatæ, si qua est tutela podagræ, Gratius de canibus. Podagra canum pedes extrorsum incuruat, Albertus. Augustinus Niphus canes duos podagricos se curasse scribit, nunquam tamen efficere potuisse quo minus post vnum aut ad plurimum duos cursus claudicarent, Podagra (Albertus addit calida) tentati pauci euadere possunt, Aristot.

Cum plantæ pedum canis ob terræ calorem feruidiores aut vstæ sunt, cinerem lixiuium (cendre passee) melli mixtum superilligabis. Plantas aut coxas propter laborem tumidas, exelæo tepido inunge. Si pellis aut vngues à pede separentur, farinam aquæ mixtam insuper deligato: Aut cortices mali punici & salem conterito, & cum aceto feruefacito in olla, cui canis pedes immittes quàm ferre poterit calidissime: Aut gallas cum chalcantho contere ac misce aceto, eoque tepido medicamento canis pedes lauato, Tardiuus. Hi ferè canum morbi sunt, quos à scriptorib. memoratos inuenio: quanquam & alij plures eis contingere possunt. Nam vt (Gratius inquit) Mille tenent pestes, curaque potentia maior. Morbi latentes præter iam dictos, sola ignis calefactione & graminis esu curantur, Albertus. Reliqua canum vitia, sicut in cæteris animalibus præcepimus, curanda sunt, Columella. In Geoponicis Græcis libro 19. cap. 3. vbi de morbis canum tractatio definit, adiectum est: Κρότωνας δὲ καὶ τὰς ἄλλας νόσους τῶν κτηνῶν, δὲ χεῖρον τὸ σῶμα ἐχόντων, θεραπεύσει τὰ ἐπὶ τῶν προβάτων εἰρημένα. Cornarius pro κτηνῶν, id est pecorum, legit κυνῶν, id est canum, & ita reddidit: Ricinos & alios morbos canum, corpus peius affectum habentium, curabunt ea quæ ad oues sunt relata: Andreas à Lacuna maluit vertere, Ricinos aliosque morbos pecorum, quæ infestantur ægrius aut difficilius, &c. Ego cum Cornario senserim, κυνῶν, id est canum

omnino legendum esse. δυσπαθὴς verò quamuis plerunque significet id quod natiuo quodam robore præditum difficulter à noxijs causis vincitur, videtur tamē hoc loco poni pro male affecto vt Cornarius vertit: nam in Grammaticorum Lexicis δυσπαθία, κακοπαθία exponitur: & δυσπαθῶν, κακῶς πάσχων.

Canem detenturus ne fugiat, butyro à capite vsque ad caudam illines, lingendumque butyrum dabis, aut humida arundine à capite vsque ad caudam eum mensurabis, Fronto in Geopon. Græcis: Vt ne canes domestici aufugiant, audio hac machinatione ac solertia retineri: eorum caudam primum arundine, quæ butyro sit oblita, dimetiuntur: deinde hanc eis ad lambendum concedunt: eo fit vt postcà tanquam ligati permaneant, Aelianus. Tardiuus alas tantum oleo illinendas scribit, vt à cursu impediantur. Canis sequetur te, si alterius canis secundam obligatam panniculo, ipsi olfaciendam dederis, Fronto in Geopon. Canes non allatrabunt, qui dentem canis nigri manu tenuerit, quamobrem fures & latrones eo vtuntur, Rasis. Et rursus, Non allatrabitur à canibus super quo dens canis suspensus fuerit. Videtur hæc superstitio ex Dioscoridis verbis non intellectis nata, quæ sunt: Ad præcauendum etiam vtuntur (morsi scilicet à cane rabido, ne in metum aquæ incidant, de quo proxime egerat) dente canino illius qui momorderit canis, folliculo ex aluta claudentes, & ex brachio suspendentes. Marcellus etiam in commentarijs addit, Dioscoridem sibi videri loqui de præcautione metus aquæ, non rabidi canis impetu: suum tamen (inquit) relinquatur legentibus iudicium. Constantinus in libello de incantatione, contra morsum canis amuletum facit, citans Dioscoridem. Præcipiunt quidam, vt qui velit se à cane sectari, ranam obijciat coctam, Varro. Cor canis si quis secum habuerit, canes ei molesti non erunt, Sextus. Costanbenluce scribit, si quis cor canis supra se habuerit, non morderi à canibus: sed quamuis accesserint & olfecerint eum, statim refugere, Albertus. Blondo non satis videtur secum habere, aut supra se canis cor, sed idem vorandum, aut (quod præstantius sit) tritum bibendum suadet furibus & illis qui noctu ad amores suos accedunt, sic à nullo cane allatrandis: quod furibus (inquit) & amantibus credendum dimittimus. Ego quisquis hæc credit, non caninum duntaxat habere cor, sed totum esse canem credo. Sed Blondum fefellit, quod cor canis potatum, pro portatum, vt ego conijcio, apud Aesculapium legitur. Canis latratum auertit, linguam canis in calceo subditam pollici portare, Plinius lib. 29. Item ex secundis canis membranam habere, Plin. lib. 30. Et cor canis siccum (secum) habere vel linguam eius summam positam sub pollice pedis, Sextus. In sinistra manu tenere linguam in panno ligatam, canes obmutescere cogit, Kiramides. Leporis fimum vel pilos tenere, Plin. lib. 30. Mustelæ viuentis caudam abscissam in pede portare, sicut dictum est de lingua canis, Plinius lib. 29. Rana viua data in offa, Plinius lib. 32. Hæc omnia ad cohibendos canum latratus, ex Plinio, Sexto, & Kiramide ab Aggregatore citantur. A quo hæc etiā canes fugantia recensentur, Cor canis portatum, Plin. 29. sinistra manu portandū Kiramides addit: aut lingua eius in panno ligata, Kiramid. Corpus inunctum lapathi & cyclamini succo, Thessalus. Nigidius fugere tota die canes conspectum eius, qui è sue ricinum euellerit (& adalligatum gestauerit nimirum) scriptum reliquit, Plinius. Canum morsus auertentia, cap. 7. recensebimus.

D.

Canis ceteras rationis expertes animantes cum aliis dotibus excellit, tum quod homines à quibus alitur potissimum, amet, agnoscat, eisque seruiat. Impetus canum & sæuitia mitigatur ab homine considente humi, Plin. Clementis & excelsi simul ingenij significationem canes præbent, statim vt se demisit is quem petunt, ardorem remittentes. Notum est illud Homeri Odysseæ ξ. Οἱ μὲν κεκλήγοντες ἐπέδραμον, αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς Ἕζετο κερδοσύνῃ, σκῆπτρον δέ οἱ ἔκπεσε χειρός. Neque enim qui humi se deijcit ac speciem supplicis præfert, amplius inuadunt, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Naturale præsidium est ad auertendos canes, sedere, & baculum dimittere, ne possint insidias suspicari canes, Homeri Scholiastes. Aelianus in animalium historia canum ratiocinatione quadam ac dialectica vti scribit. Venatica enim canicula quædam, inquit, cum leporis qui nusquam videbatur vestigijs insisteret, eaque perscrutando ad fossam peruenisset, dextrúmne potius an læuum ad fossam iter ingrederetur dubitando aliquantisper hærebat: At vbi re perpensa neque hac neque istac leporem abijsse secum conclusisset, cum nulla per fossam vestigia apparerent, transilijt. Eadem de re Plutarchi quoque verba adiungam ex libro Vtra animalium, &c. idque eò libentius, quoniam eadem opera dialecticos ille refutat. Dialectici igitur, inquit, canem quoties ad ista venit viarum diuerticula multifida, eo quod ipse è pluribus disiunctum vocant argumentationis genere vti, & hoc pacto apud se constituere dicunt, aut hâc fera abijt aut isthac, atqui neque hac neque isthac, illac igitur vt abierit reliquum est: eamque ad rem nil sensum quàm apprehensionem nudam conferre: rationem vero & sumpta, & à sumptis ipsam mox conclusionem efficere. Atqui isto quidem dialecticorum testimonio falso nimirum & adulterino canis non eget. Nam sensus ipse, quà elapsa fera sit, ex ipsius vestigijs & cursu deprehendit, valere longum tam disiunctis quàm coniunctis istis Dialecticorum dicens. Alia tamen studia sunt officiaque & opera innumerabilia, quæ visu nullo, sed nec olfactu, ratione verò sola, sola mente cum fieri tum deprehendi certum est, è quibus æstimari naturam canis licet. Canes animosæ, amatrices, & assentatrices sunt, Aristot. Canem maxime omnium animalium hominis amantissimum dicunt. Cum homini occurrit, eum declinat, reuerentia quadam & pudore ductus, cum vero iniuria affectum hominem ab alia fera perspexerit, tum ei auxiliatur, Aelianus. Soli dominum nouere: & ignotum quoq; si repente veniat, intelligunt: Soli nomina sua, soli vocem domesticam agnoscunt: Itinera quamuis longa meminere, Plin. Nihil sagacius canibus: plus enim sensus cæteris animalibus habent: Nam soli nomina sua cognoscunt, recognoscunt dominos suos & diligunt, & eorum tecta defendunt, ac pro dominis suis se morti obijciunt, Isidorus. Discernit canis dominum suum ab extraneis: nec eos quos insectantur odit: sed pro eo quem amat æmulatione solicitoque amore ductus inuigilat, Author obscurus. Sibilo vocem domini plerique dignoscunt. Venetijs canis quidam in medio fori post triennium agnouit suum dominum, Blondus. Bestias & fures latratu produnt. Sunt qui peculiare quoddam genus esse canum scribant, quod odoratu fures deprehendat, & à cæteris hominibus implacabili odio discernat, Author obscurus. Fidelissimi ante omnia animalia homini canes atque equi, Plin. Hinc est quod canem illum maximè probant, qui verberibus quantumcunque afflictus, non fugit: sed etiam repulsus, mox ad domum vertitur, ceu veniam petens, quamuis innocens, Blondus. Impartitæ alimoniæ memoriam seruat, gratiamq; refert, Ambrosius. Maximè omnium animalium canes defixis oculis deorum simulacra intuentur, Aelianus. Qui paruam & planam (μικρὸν ἐπίπεδον) habent frontem, stolidi iudicabuntur, eò quod caninam referant frontem. Qui-

Quibus frons quadrata est, & pro faciei portione mediocris, magnanimi, ob similitudinem leonis. At quibus corrugata ac veluti nubila (συννεφὴς) pervicaces ac duri, αὐθάδεις, à taurina forma: contra quibus serena & exporrecta, assentatores, ab affectu frontem huiusmodi reddere consueto. Hoc sanè in canibus manifestum est, quod assentantes frontem exporrigant, &c. Aristoteles in Physiognomicis: vbi textum Græcum mutilum quo modo expleuerim, partim ex ipso sensu, & sequentibus verbis Græcis: partim ex veteri translatione Latina, qui nostra cum Græcis contulerit, animaduertet. Hoc notandum κόλακας & αὐθάδεις ab Aristotele opponi, & oppositis in fronte signis cognosci, quæ sunt γαληνὸν & συννεφὴς. Adamantius αὐθάδεις iudicat illos qui habeant μέτωπα κατηρεφῆ, melius per rhô: & forte συννεφῆ, legendum: sin minus, ea tamen vtriusque significatio fuerit: licet Cornarius pro κατηρεφῆ altas reddiderit, quod non placet: quanquam κατηρεφὲς Varinus ὑψηλὸν exponit: μέτωπα vero ὑψηλὸν iam antea ac Adamantio nominatum erat. In hoc tamen probo Cornarium quod ibidem μέτωπα τετυλωμένα, id est frontes explanatas legit, non περιγραμμένα vt Parisiensis æditio habebat. Exporrectæ fronti, tum συννεφῆ tum ῥυσσὸν, id est nubilam & rugosam opponi iudicio, sed diuersa ratione. Cætera ad physiognomoniam à cane sumpta, vide infra in κ. d. Glaucam citharistriam à cane amatam fuisse audio: alij dicunt non à cane, sed ariete: alij ab ansere: Apud Solos Ciliciæ populos puerum, cui nomen erat Xenophon, canis amauit, Aelianus, ex quo Cælius descripsit 13. 12. Atqui Plinius non à cane, sed ab ansere amatam scribit Glaucem Ptolomæo regi cithara canentem: quam eodem tempore, inquit, & aries amasse proditur: Item ab ansere amatum Arigis puerum Olenum: facile quidem κυνὸς pro χηνὸς scriptum, vel contra. Vide in Ariete d. Iam vero caniculum Siculum adulteris infestissimum fuisse auditione accepi. Cum adultera mulier coniugem suum peregre redire audisset, illum qui cum ea stupri consuetudinem haberet latebras bene penitus, vt ipsa putabat, occultauit: verum etsi ex seruis non lautissimi modò, sed & ianitores pecunia corrupti, cum dominam ad occultationem adulterij [illegible]uabant, tum adultero confidentiam ad inferendum stuprum afferebant. Tantum tamen huic mulieri hæc astu[illegible] abfeit ad præcauendum, vt certe perparuus canis partim locum illum, quo adulter abdebatur allatraret, partim pedibus fores constupratoris receptatrices eousque conuellere adoriretur, domino *vt non mediocris terror iniiceretur, ex eoque suspicaretur ibi malum aliquod latere. Quare fores effregit, adulterum comprehendit, qui eo animo cinctus gladio noctem expectabat, vt primo dominum domus interficeret, deinde vero, quam antè dixi, vxorem duceret, Aelianus. Canis animal est adeò docile, vt ad varios ludos instituti possit. Mire valet ingenio: & per quandam disciplinæ ac obedientiæ formulam, timidus solicitusque expectatione suspendi solet, donec ad peragendi licentiam signo mittatur, Author obscurus. Qui canes aut catulos domant ac erudiunt, obsequentes delinimento aliquo demulcent, reluctantes virga compellunt, Blondus. Franciscus Marchio Mantuæ, parens Federici Ducis, comprehensam vocem habens, morbi defectu, instruxerat canem, vt vocaret quem volebat ex curialibus, is tandem vtebatur cane, in aduocandis hominibus quos præcipue desiderasset, quemadmodum quis vtitur officio optimi serui, Blondus. Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. scribit, se non debere præterire eam canis disciplinam, quam ipse Romæ spectasset. Mimi docentis nimirum fabulam, in qua varia & multiplex persona agebatur, non modo appositè canis alios subiectos affectus imitatione consecutus est: sed etiam cum veneni (quod quidem tanquam mortiferum poëmati subiectum esset, veruntamen tum duntaxat vim conciliandi somni haberet) in eo ipso cane periculum fieret: is panem, ad quem venenum admistum esset, sumpsit, & deuorauit, ac quàm mox præ se trementis & ebrietate oppressi, animoque deficientis similitudinem speciemque gessit, ac nimirum se tandem ad terram abiijciens, tanquam mortuus, humi stratus iacuit, seque huc & illuc, vt fabulæ ratio ferebat, trahendum permisit, atque etiam cum ex dictis & actis intellexit tempus esse excitandi (surgendi) sese sensim primum tanquam ex arctissimo somno expertectus mouit, & alleuato capite aspexit, deinde illinc surrexit, simul & ad eum quem oportebat, & necesse erat cum gaudio profectus est, vt omnium sanè spectatorum, & ipsius Cæsaris (nam aderat Vespesianus senex in Marcelli theatro) admirationem & assensionem commouerit. Anno 1043 apparuit quidam ex regione Italorum, nomine Andreas, per villas discurrens, habens canem rufum, & cæcum, qui iussus ab eo fecit miranda: cùm enim staret in foro, & turba in circuitu adesset, clam eodem cane deferebantur annuli aurei, argentei & ferrei, & ponebantur in terra, quos ille cooperiebat, ipsoque præcipiente canis tollebat & vnicuique suum dabat: similiter & diuersorum imperatorum numismata mixta porrigebat per nomina, turba etiam astante interrogatus ostendebat fornicarios, auaros Vnde quidam dicebant quòd spiritum Pythonis haberet, Abbas Vrspergensis. In Ibissibur regione Tartariæ sunt canes qui currus trahunt & onera ac sarcinas in itinere portant. Schiltbergerus Monacensis. Canes si excidantur, cessant à relinquendis heris: nec ad custodiam aut venationem deteriores fiunt, Xenophon de institutione Cyri libro septimo. Inter canes cibi nulla est societas, vt persæpe de osse inter se sic lacerent & distrahant: quemadmodum de Helena Paris & Menelaus. Solos verò Memphiticos canes in medium auditione accepi rapinas proponere, & communiter viuere, Aelianus. Nonnunquam canis & lupus aliqua societate amica confœderantur, adeo vt & ipsi fures nocte pariter caulas ingrediantur. Ex lib. de nat. rer. Canes hyæna capit vomitionem hominis imitando, Aristoteles. Hyænam traditur vomitionem hominis imitari ad sollicitandos canes, quos inuadat: præterea vmbræ eius contactu canes obmutescere, Plinius. Hyænæ linguam si quis manu teneat, contra canum impetum maximam cautionem habebit, Gillius. Pellis hyænæ canes fugat ante portam suspensa, Kiramides. Mirum est & tamen verum fidibus lupi agninas malè obstrepere, quod idem contingit neruis canis & agni, Cardanus. Canis quando est percussa lapide non tam illum appetit qui se icit, quàm illum eum ipsum lapidem quo ipsa icta est. Non. Marcel. Odor ex argentifodinis inimicus omnibus animalibus, sed maximè canibus, Plinius.

E.

Canum, sicut ait Cicero, tam fida custodia, tamque amans dominorum adulatio, tantumque odium in externos, & tam incredibilis ad inuestigandum sagacitas narium, tanta alacritas in venando, quid significat aliud nisi se ad hominum commoditates esse generatos? Sed de canum sagacitate, ac venatione, hominumque & ædium & pecorum defensione, postea dicam per singula canum genera. Dominorum vsui canes seruire, & res domesticas his planè sciunt administrare: & pauperi satis ad famulatum est, vnum possidere canem, Aelianus. Canes diuersi generis feris nostro tempore non miscentur. Pares iungendi sunt paribus: Et admittendi qui pri-

qui primi lasciuierint, Blondus. Catulorum caudas post diem quadrigesimum, quàm sint æditi, sic castrare conueniet: neruus est, qui per articulos spinæ prorepit, vsque ad vltimam partem caudæ: is mordicus comprehensus, & aliquatenus eductus abrumpitur: quo facto neq; in longitudinem cauda fœdum capit incrementum, & (vt plurimi pastores affirmant) rabies arcetur letifer morbus huic generi, Columella. Equis & canibus curatores illos præficit Cyrus, quos existimabat reddituros hæc pecora ad vsum suum quàm optima, Xenophon. Canis fimum cum vrina putidissima miscetur, & funditur circa plantas aut semina, quæ à pecore tangi nolis, Democritus in Geopon. Fera omnia animalia cicurantur; si statim vbi nata sunt lacte humano lactentur à muliere, aut quod facilius est, canino. Sic etenim feles discunt amare dominum, nec secus ac canes blandiri illi atque eum comitari, Cardanus. Ex canino fimo gluten quoddam faciunt, qui profitentur artem coriariam, ad glutinãdas pelles, Blondus. Canum intestina si murmurauerint pluuiam significat. Canis volutans se in terram venti magnitudinem significat: in dextram coxam procumbens, tempestatem arguit, Incertus. 17. 10

F.

Quid loquar de canibus, quos iuuenes ac pingues, & potissimum cum fuerint castrati, apud quasdam gentes frequentissime mandunt, cum multi sint qui pantheris vescantur? Galenus libro 3. de aliment. facult. Canum & vulpium carnem nunquam equidem gustaui, nec sanè gustare vnquam fui adactus, neque in Asia, neque in Græcia, neque in Italia: aiunt tamen hanc quoque mandi: coniectare tamen possum vim ei inesse carni leporum similem. Nam canis, & vulpes, vt summatim dicam, temperamento sunt sicco, Galenus de attenuante victu. Plura de cane dici cogunt priscorum mores: Catulos lactentes adeò puros existimabant ad cibum, vt etiam placandis numinibus hostiarum vice vterentur his. Genito mane catulo res diuina fit, & in cœnis deûm etiamnum ponitur catulina: Adiicialibus quidem epulis celebrem fuisse, Plauti fabulæ indicio sunt, Plinius. Catulinam carnem esitauisse, hoc est, comedisse Romanos Plautus in Saturione refert, Festus. Petrus Martyr Oceanicæ decadis primæ libro 3. insulam quandam in nouo orbe esse scribit, in qua canes non latrabiles, aspectu fœdissimi, hœdorum instar comedantur. Tartari equos & canes comedunt, Paul. Venetus. In regione Tartariæ Ibissibur dicta canibus vescuntur, Schiltbergerus Monacensis libro 3. de suis peregrinationibus. Rapacium omnium carnes declinant ad siccitatem generatiuam in corporibus bilis atræ: peiores earum lupinæ & caninæ, Rasis. Corsicæ insulæ accolæ cum catulis paruis non solum cicuribus sed etiam agrestibus vescuntur, iracundi sunt, crudeles, infidi, audaces, prompti, agiles, robusti. Talis enim est natura canum, Cardanus. Constat in Cozumella & Lucatana atque aliis insulis, canes altiles haberi ad vescendum: quos latratum vllum edere negant, Scaliger. Cynamolgi Indiæ populi canes mulgent & lacte vescuntur, vt infra dicemus in Canibus diuersis. Adhuc non videntem catellum si edas, nullum senties dolorem, Sextus. 30

G.

Præcordia vocamus vno nomine exta in homine, quorum in dolore cuiuscunque partis, si catulus lactens admoueatur, apprimaturque his partibus transire in eum morbus dicitur, idque exenterato perfusoque vino deprehendi, vitiato viscere illo quod doluerit hominis, & obrui tales religio est. Hi quoque quos Melitæos vocamus, stomachi dolorem sedant applicati sæpius: Transireque morbos ægritudine eorum intelligitur, plerunque & morte, Plinius. Plinio subscribit Serenus capite de præcordiis sanandis, inquiens, Quin etiam catulum lactentem apponere membris Conuenit, omne malum transcurrere fertur in illum, Cui tamen extincto munus debetur humandi, Humanos quia contactus mala tanta sequuntur, Et iunctus vitium ducit de coniuge coniunx. Idem remedium Marcellus Empiricus ex Plinio, vt videtur, descripsit, cap. 21. Et Plinius ipse rursus alibi, Sunt occulti (inquit) interaneorum morbi, de quibus mirum proditur. si catuli priusquam videant applicentur triduo stomacho maxime ac pectori, & ex ore ægri suctum lactis accipiant, transire vim morbi, postremo exanimari, dissectisque palam fieri ægri causas. Mori, & humari debere eos obrutos terra. Catulus vel columbus viuus dissectus per spinam supra caput mulieris melancholicæ vel desipientis impositus, iuuat, Amatus. Spleni dolenti quidam incisum filumque catulum imponunt, Sextus. Idem aduersus omnem dolorem remedium describit, si quis nondum videntem catulum edat. Ad comitiales: catulus lactens sumptus abscisso capite pedibusq; ex vino & myrrha, Plin. Ad lienosos cum præduro tumore: Venatorii canis catulum aridum tritum modico nardo adiecto ieiuno exhibe, Galen. Eupor 2. 40. Mulier quæ aliquando prægnans fuit & postea sterilescit, interim dum curatur edat catulos coctos & polypum in vino dulci coctum, Hippocrates. Aduersus rabiem, necantur catuli statim in aqua, ad sexum eius qui momorderit, vt iecur crudum deuoretur ex iis, Plinius. Contra malidem humidam equo infunditur, per os, ptisana ex auena percolata, cui incoctus sit κύων κυντάρι@ bene purgatus & depilatus: sin minus, gallina, &c. Hierocles. Mulier cui stomachus vteri non rectus fuerit, sed vel retro vel in latus auersus, &c. vnde menses non recte perfluunt, nec concipit, edat catulos pingues percoctos & polypum in vino dulcissimo coctum & de iusculo bibat, Hippocrates in libro de sterilibus. Aqua ex catulis destillata prohibet renasci pilos, And. Furnerius. In Leonelli Fauentini libro de curandis morbis, capite de paralysi, vngenti catulini, vt vocat, descriptionem istam reperio: Catelli subrufi exenterati in aqua decoquantur donec ossa separentur, & in superficie prorsus nuda appareant: deinde refrigerato vase in quo bullierunt, quod liquatum est (intelligo pingue supernatans) colligi debet, & inde inungi spina dorsi, & membra resoluta. Catulos viuos in oleo decoxit vt equo suo arthritico mederetur, sed & homini vtilissimum expertus est Alysius. Cibarium in Antidotario virili vnguentum chinarium (ex cynariis) à catulo canis dictum, Syluaticus. Vermiculus (sub lingua scilicet) canis rabidi in collo suspensus, sanat morsum à cane rabido, Sextus. Aliqui morsis à cane rabido vt à pauore aquæ tuerentur, vermem è cadauere canino adalligauêre, Plinius. Sanguinis ricini euulsi cani, psilothrum est. Plinius: Alii ipsum canis sanguinem psilothrum faciunt. Canis cinere ex oleo illito supercilia nigrescunt, Plinius. Aduersus vrinæ incontinentiam Magi verrini genitalis cinere poto ex vino dulci, demonstrant vrinam facere in canis cubili, ac verba adiicere, ne ipse vrinam faciat vt canis in suo cubili, Plinius. Destillationes sedat canina cutis cuilibet digito circumdata, Plinius. Corrigio canino (alibi etiam in genere 40 50 60 70

genere neutro vtitur) rudi nec vnquam vincto, quilibet digitus in quauis manu ligatus, remedium destillantibus naribus præstat, Marcellus. Corrigiam caninam ter collo circumdatam remedio esse tradunt aduersus anginam, Plinius: mire anginam releuat, Marcellus. Ad capitis dolorem pluribus semperque prodest, limacis inter duas orbitas inuentę ossiculum per aurem cum ebore traiectum, vel in pelliculu canina adalligatum, Plin. Corrigia canina medius cingatur qui dolebit ventrem, statim remediabitur, Marcellus. Podagricis multis profuit ad corpus (id est ita vt tangatur cutis) in duplici calceo pellem caninam habere, Scribonius. Neruosa caro canis pota, aduersus canis morsum laudatur, Blondus: Aesculapius ficum adijcit: Ego non neruosa, sed rabiosi canis caro legere malim. Saliuntur carnes canum qui rabidi fuerunt, morsis à cane rabido in cibo dandæ, Plin. Protagoras pro epilepticis celebrat carnem catulorum: Cæl. Aurelianus. Caninus sanguis commodè ab his bibitur, quos efferata in rabiem bestia momorderit: contra epotum toxicum auxilio est, Dioscorides. Sanguine canino contra toxica nihil præstantius putatur, Plinius. Sanguis canis nigri illitus (respersus, Plinius) omnibus parietibus domus in qua est maleficium, tollit, Author obscurus. Dioscorides Parabilium libro 2. sanguinem catelli cum oxycrato potum, ictericis & hydropicis vtilem facit. Contra toxica, Sanguis poterit prodesse caninus, Serenus. Torminosi sanguinem canis bibant, mirè sanantur, Sextus: Alij ex Aesculapio hæc verba citantes, tremulosi legunt: & Blondus etiam tremori conferre haustum sanguinem caninum scribit. Scabiem curat ante omnia sanguis caninus, Plinius. Auicenna Galenum citat qui scripserit sanguinem canis pilos euulsos renasci prohibere: Plinius non canis, sed ricini cani euulsi sanguinem psilothrum esse meminit. Canino sanguine parietes domus aspersi, ab omni purgantur maleficio, Arnoldus. Sanguis canis ad orthopnœam equi Absyrtus. Canis adeps cum oleo vetere & succo absinthij auribus (moderatè, Sextus) instillata, quacunque ex causa exsurdatas aures, miro modo reparare creditur, Marcellus & Sextus. Canis adeps cum absinthio & oleo vetere grauitatem aurium sedat, Plinius. Canis adeps podagram & aurium dolorem sanat, Aesculapius. Lendes tolluntur adipe canino. Plin. Caninum adipem cum alumine scisso fabæ magnitudine, ad vrinæ incontinentiam prodesse tradunt, Plin. nisi quis potius ad hydrocelicos referat: non satis distinctè enim de his vit[illegible] eo in loco egit Plin. Sed malim ad vrinam cum Marcellus quoq; sic scribat, Vrinam continet lac caninum, & adeps eius cum alumine datus, ita vt sit fabæ magnitudine globulus qui datur.

Medullam canis ex vino vetere subige, & emplastri modo impone condylomatis, potenter ea sanabis, Marcellus. Pilos caninos panno adalligant capitis doloribus, Plinius. Quidam vt tuerentur à pauore aquæ in morsu canis rabidi, pilos de cauda canis combustos insuere vulneri, Plinius. Pili canis in vulneribus quæ canis homini inflexerit, applicati, & sanguinem compescunt. & vulnus defendunt quo minus vlcus tabidum fiat. debent autem mox ab inflicto vulnere adhiberi. Blond. Pilus ex toto nigri canis adalligatus epilepticos iuuat. Constantin. de incantatione. Ossibus fractis medetur caninum cerebrum linteolo illito superpositis lanis. quæ subinde suffunduntur ferè quatuordecim diebus, solidat, Plinius. Infandum dictu cunctis procul absit amicis, Sed fortuna potens omen conuertat in hostes, Vis indigna nouo si sparserit ossa fragore, Conueniet cerebrum blandi canis addere fractis, Lintea deinde superque inducta [illegible] tenas, Sæpius & succos conspargere pinguis oliui, Bis septem credunt reualescere cun[illegible] diebus, Serenus. Idem remedium apud Sextum legitur, qui addit, Fracturam autem debe[illegible] alligatione vti. Glaucomata dicunt magi cerebro catuli septem dierum emendari, specillo dimisso in dextram partem, si dexter oculus curetur: in sinistram, si sinister, Plinius. Caluaria canis finditur, & si dexter oculus laborat, in dexteriorem partem specilla demittitur: sin sinister, sinistram, Sextus. Marcellus glaucomata efficacissimè detergi scribit, si catello dierum septem, caput viuenti diffindatur, & de dextra parte cerebri oculus dexter, de sinistra sinister [illegible] catello inungatur.

Summa vis in canini capitis cinere [illegible] crescentia omnia spodij vice erodit ac persanat, Plinius. In vlceribus genitalium spodij vim superat, Marcellus. Canis non rabidi caput combustum, & idem cinis in cancerosa vulnera aspersus, sanat, Plinius. Caput canis à fronte superius combustum tritum, si superfundatur oleum rosaceum, & accuratè teratur, fiatque emplastrum ex eo super vlcera capitis, desiccat eo, Rasis. Albertus Galenum citat, quod caput canis combustum, oleo infusum, & sepo canis eiusdem, desiccata vlcera capitis & scabiem, Albertus ex Rasi. Ambustis canini capitis cinis medetur, Plinius. Cum vulnere canis efficitur, cinerem capitis canis vulneri supersparges: aut sal tenuis torrefactus cum pice liquida imponatur. Capitis canini cinis a cane rabido morsos persanat, Sextus: vel caput vstum tritumque, Aesculapius. Sed certiora super eodem remedio Plinij verba sunt, In canis rabidi morsu (aqua) tuetur à pauore aquæ capitis canini cinis illitus vulneri: Oportet autem comburi omnia eodem modo, vt semel dicamus, [illegible] vase fictili nouo argilla circumlito, atque ita in furnum indito: Idem & in potione proficit: Quidam ob id edendum dederunt. Vpupæ cor in lateris doloribus laudatur, & cochlearum cinis in ptisana decoctarum quæ & per se illinuntur: canis rabiosi caluariæ cinis potioni inspergitur, Plinius. Medetur testibus farina ex ossibus canini capitis sine carne tusis, Plinius. Caluaria canis trita & imposita, tumores testiculorum mire sanat. Sextus. Tetris testium vlceribus & manantibus auxiliantur canini capitis recentis cineres, Plinius. Canini capitis recentis exusti cinis veretri vel testiculorum tabidis & humidis vlceribus inspersus, aut cum aceto adpositus, adeò prodest vt spodium & vtilitates eius, in hisce curationibus vincat, Marcellus. Sedis vitijs efficacissimus est canini capitis cinis, Plinius. Ficus qui in ano nascuntur, aspersus sanat, & rhagades & omnem spurcitiam, Sextus. Rhagadas adspersus adiungit, Marcellus. Si pili in caudis equorum defluant, capitis canini cinerem, loco prius butyro inuncto, insperges, Pelagonius. Reduuias & quæ in digitis nascuntur pterygia, tollunt canini capitis cinis aut vulua decocta in oleo, superillito butyro ouillo cum melle, Plinius. Idem cinis appositus pterygia quæ nascuntur in digitis, vrit, & cicatrices tollit, Sextus. Omne iumentum (κτῆνος) morbo aut peste afflictum, si caput caninum vratur & fumum reddat sub capite eius, leuatur, Absyrtus. In mulso medetur morbo regio, Plinius. Rabidi canis caput contusum & commixtum cum vino, potatum mire sanat morbum regium, Sextus. Dentium doloribus, vt magi narrant, medetur canum qui rabiem præferunt, capitum crematorum cinis sine carnibus, instillatus ex oleo Cyprio (lege cyprino) per aurem cuius è parte doleant, Plinius. Hemicranij dolorem & refrigerationem sanantia: Canis mortui inferiorem capitis partem, radens capillos, parti dolenti impone & sanabitur, Nicol. Myrepsus. Aliud, canini capitis ossicula sublata ad hemicranium appende. Et si dextera pars dolet, adijce os sinistrum: si verò sinistrum, dextrum, Idem. Aliud, canis caput comburito, & cinerem eius cum aceto sufficienti excipe, Idem. Cinis canini

capitis ad vlcus in dorso vel latere equi, Hippiatt. cap. 26. Sordes aurium canis cum vino mixtæ, statim inebriant, Albertus ex Rasi. Apud ipsum tamen Rasin legimus, Si vinum in quo infusi fuerint alkarden, id est ricini, propines alicui, inebriabis. Sordes aurium canis, si eis perunctа licinia (ellychnia nimirum) de gossipio nouo in crucibulo (vase testaceo) viridi extendantur cum zambac (oleo Albertus) puro, ijs accensis, capita præsentium canina (calua, Albertus) videbantur, Rasis. Magorum quidam ricinum ex aure sinistra canis omnes dolores sedare adalligatum tradunt, &c. Vide in Ricino. Caninus dens sinister maximus, circumscarificato eo qui doleat, medetur, Plinius. Colluunt dentes dolentes caninis dentibus decoctis in vino ad dimidias partes, Plinius. Cinis eorum pueros tardè dentientes adiuuat cum melle: fit eodem modo & dentifricum, Plinius. Dens canis combustus & cum melle tritus, gingiuas reprimit, vt dentes sine dolore crescant, Sextus. Dens inde contactus cito emittitur, Aesculap. Puluis dentium canis, dolores dentium & gingiuas curat, Aesculap. Ad dentium dolores è frigiditate, suffito canis mortui dentem, ita vt fumus inde progressus ore excipiatur: post verò ipsum dentem vstum & modico aceto tritum, calidum ore retinendum præbe & dolore liber erit. Aëtius 8. 28. Dentem canis accipito, & in ignem conijce, suffitumque facito: vt enim iste crematur, ita dentes confirmat, Galen. Eup. 2. 32. Ad dentes dolentes, mirifice facit dens caninus vstus & tritus, deinde cum aceto coctus & ore retentus Archigenes apud Galenum. Si infantium gingiuæ canis dente conterantur (affricentur) citius euocantur dentes lupino dente (quam si lupino dente perfricarentur, vt ego interpretor,) Blondus. Dentem canis combure, & cinerem eius in vini hemina decoque, & ex eo gargarizet cui dentes dolent, sanabitur, Sextus. Dens canis combustus & tritus impositus, gingiuas (aliâs tumorem gingiuarum) sanat, Sextus. Idem cicatrices oculorum extenuat, Aesculapius: Blondus puluere dentium canis contacta cicatricum (simpliciter) signa, pelli scribit, in quo cum et rasse puto, vt in permultis etiam alijs, quod veterum verba attinet: de re ipsa enim non disputo, quanquam & hoc ridiculum est cicatricem solo contactu tolli. Molares dentes canis rabiosi qui momordit hominem, in corio alligati brachio, canis rabiosi morsum amoliuntur, Serapio citante Syluatico, vide supra in c. circa finem. Canis nigri dentem longissimum in quartannis adalligari iubent, Plinius. Dentes canini suspensi supra ictericum, conferunt, Rasis. Canis lingua lambendo & sua & aliena tum vlcera tum vulnera curat, supra dixi capite 3. Vulnus si simplex & paruum fuerit, canis lingua lambendo, & natali saliuæ succo emendat, Blondus. Vermes qui sub lingua rabidi canis inueniuntur, excisos & circum arborem sterilem ter latos & datos, qui ab eo morsus fuerit, sanabitur, Sext. Est limus saliuæ sub lingua rabiosi canis, qui datus in potu fieri hydrophobos non patitur, Plin. Canis rabidi id quod sub lingua habet acceptum & potatum cum aqua calida, vel ex vino, mirifice sanat hydropicos Sextus: lege hydrophobos ex Plinio: quos non sanat, sed tales fieri prohibet.

Si sumas de coagulo catuli parui & conficias cum vino, dissoluit colicam solutione leui & alleuatur æger eadem hora qua biberit, Rasis. Vomitus canum illitus ventri, aquam trahere promittitur, Plinius. Vomitum canis hydropico super ventrem pone, statim incipit per secessum aquam emittere, Sextus. Aduersus aquæ metum multò vtilissime iecur eius, qui in rabie momorderit, datur, si possit fieri, crudum mandendum: si minus quoquo modo coctum, aut ius incoctis carnibus. Plura vide infra circa finem remediorum ad morsos à cane rabido, vbi de metu aquæ. Maculas in facie, œsypum cum melle Corsico, quod aspertimum habetur, extenuat: item scobem cutis in facie cum rosaceo impositum vellere: Quidam & butyrum addunt. Si vero vitiligines sint, fel caninum prius acu compunctas, Plinius. Marcellus Empiricus idem remedium describit, sed variat in quibusdam, proinde verba eius apponam: Oesypum (inquit) cum melle Corsicano tritum & appositum, abolet de facie omnes maculas, quidam & butyrum addunt. Si vero & vituli fimus & fel caninum misceantur, medicamen vtilius erit, ita vt pariter temperata omnia decoquantur, Hæc Marcellus. Quod autem vituli fimus etiam [illegible] colorem autem emendet, ex Plinio annotauimus in Vitulo: proinde dubito Marcelline an vulgatorum Plinij codicum lectionem prætерeam. Fel canis cum melle curat oculos, Aesculapius. Felle catelli dierum septem oculi ex melle inuncti, cito à leucomate liberabuntur, Marcellus. Suffusionem oculorum canino felle malebat quàm hyænæ curari Apollonius Pitanæus cum melle: item albugines oculorum, Plinius. Fellis aut lactis canini scrupulum vnum, & mellis optimi tantundem miscebis, conteres, & in strigili calefacies, & auriculæ infundes, & lana obcludes: Nihil potentius neque certius hoc medicamine, etiamsi intrinsecus cancerauerint aures, Marcellus. Podagras lenit fel caninum, ita ne manum attingatur, sed penna illinatur, Plinius. Fel canis aquatici aut canis rabidi lentis magnitudine sumptum, septem diebus interficit, quibus superatis esse potest salutis spes, Bertrutius. Fel canis nigri masculi amuletum esse magi dicunt domus totius suffitæ eo purificatæue contra omnia mala medicamenta, Plin. Fel in canis masculi nigri domui aspersum, dæmonem oppugnat ne maleficum damnum inferat, Arnoldus. Splen canis in vino potatus, splenem sanat, Sextus. Caninus lien si viuenti exprimatur, & in cibo sumatur, lienis dolore liberat. Quidam recentem superalligant. Alij duorum dierum catuli ex aceto scillitico dant ignoranti vel herinacei lienem, Plinius. Caninus splen recens supra splenem hominis imponitur, dicente eo qui adponit, remedium se spleni facere, postea splen intra parietem dormitorij cubiculi tectorio, id est capsella inclusus, reponitur, & desuper ter nouies signatur, Marcellus. Splen viuenti catulo exemptus, ciboque sed coctus splenitico datus ignoranti, liberat eum quamuis grauiter laborantem. Marcellus. Catellum lactentem de canna occide, & de ipsa canna splenem eius tolle, ac nescienti splenitico, in carbonibus coctum vel assatum, manducandum dato, Marcellus. Genitale canis sub limine ianuæ defossum, magi amuletum esse dicunt domus totius contra omnia mala medicamenta, Plinius. Coriæ virgæ canis si inuoluatur terra super quam quis minxerit, & ligetur, vrinam emittere impeditur: & quàm diu hoc ab aliquo seruatum ligatumque fuerit, non poterit ille vrinam reddere, Rasis. Redouias & quæ in digitis nascuntur pterygia, tollit canina vulua decocta in oleo superillito butyro ouillo cum melle, Plin. Partus euocat membrana è canum secundis, si terram non attigerit, Plin. Quidam in canis rabidi morsu, vt tuerentur à pauore aquæ, menstrua canis in panno subsidere calici, aut intus ipsius CAVDÆ pilos combustos insuêre vulneri, Plin. Vide circa finem huius capitis, inter remedia contra aquæ metum. Mendacem magorum compositionem qua inuictos faciunt, & præter alia canis vnges adhibent cum cauda draconis, &c. in dracone exponam.

Primiparæ canis lac potum, contra venena antidoti vicem obtinet, Dioscorides. Cinis cum lacte canis primi partus, euulsis pilis quos renasci nolunt; vel nondum natis perunctis partibus, alij non fingunt, Plin. Sequens etiam. Ergo locum crinis vulsi tange lacte canino, Auulsamque vetat rursus procrescere syluam. Pilos oculis molestos diligentissimè velles, atq; eorum loca canino lacte continges, Marcel. lac caninum euulsos pilos

non patitur recrescere, si locum statim linieris vnde sublati sunt, Sextus. Vt pili non crescant, & decidant: Lac caninum & lachryma hederæ & lac tithymalli in vino mixtum, euulsos pilos non sinit crescere, si mox linieris locum. Sext. Primiparæ canis lacte perunctos, narrant glabrescere, Dioscorid. Canis lac bibitum (lego illitum) pilos & capillos crescere prohibet, Aesculapius. Fel herinacei psylothrum est, vtique mixto cerebro vespertilionis & lacte caprino. (lege canino) Plin. De lacte canino quidam manifestè mentiti sunt, quod in palpebris pilos renasci prohibeat, si prioribus euulsis eo loco foret illitum vnde pilorum radices extractæ essent: Ad eundem modum qui scripserunt, quod celerem pilorum in pudendis exortum reprimat, si quidem foret ante pubertatem illitum: quique quod fœtus emortuos eijceret potum, verum non protulere. Sed & alia quædam præstigiaturis contaminata, tum de horum, tum de aliorum quorundam animalium lacte conscribunt, quæ me ab initio dictutum negaui, etiamsi experientia didicissem vera dixisse. Hæc Galenus libro 10. de simplicium facultat. cap. 8. Si genus est morbi miserum quod lumen (id est oculos) adurit, Hic calor infuso mitescit lacte canino Serenus. Albugines emendat canini lactis instillatio, vt quidam ex Plinio citat: non supra fel ad easdem ex Plinio valere scripsimus, quod magis probamus. Blondus ridicule de canini lactis albugine somniat, tollere eam aurium dolores & pondus, &c. Canini lactis instillatio sedat dolorem aurium, Plinius. Ex lacte aut felle canino remedium ad aures, paulò ante Marcelli verbis descripsi. Caninum lac instillatum dolorem & grauitatem aurium sedat, vt quidam citat ex Plinio: apud quem tamen sic legitur: Canini lactis instillatio sedat aurium dolorem: grauitatem adeps cum absinthio & oleo vetere. Dolor aurium sedatur canino lacte, & vrsino, si recens instilletur, Marcellus. Lacte canino si assiduè infantibus gingiuas tangas, dentes eis sine dolore crescunt, Sextus. Infantibus qui dentiunt, si doluerint, lacte gingiuas obline, Archigenes apud Gal. Si feruentia (vt aqua, ius vel alius liquor feruidus) os intus exusserint, lacte canino statim sanabitur, Plinius. Ora ambusta cibo sanabis lacte canino, Serenus. Vrinam continet lac caninum, Marcellus. Caninum lac abortus mortuos expellit, Dioscorides: quod paulò ante ex Galeno falsum esse ostendi. Lac canis eijciet mortuum (fœtum) si mulier continuè biberit cum melle & vino pari mensura, Sext. & Aesculapius, & Rasis. qui ad difficilem quoq; partum idē remedium pollere scribit. Partus conceptos maturat caninū lac potum: euocat membrana è canū secūdis, si terram non attigerit: Lumbos parturientiū potus lactis (nescio an de canino adhuc intelligat) reficit, Plin. Canino lotio defluunt pili, Sext. Canis vrina ad nigrum colorem faciendū in capillis vel parte aliqua corporis, vide Auicennam lib. 5. κατ. τόπ. 570. Lotium caninum lutum factum, in lana collectum, callos & verrucas mirè sanat & tollit, Sextus. Verrucas omnium generum sanat vrina canis recens illita cum suo luto, Plin. Auicenna, Marcel. Serenus. Lotium caninum cum nitro, lepras & prurigines tollit, Dioscor. Lotio canis si addideris portiunculam salis nitri, & regio morbo & prurigini apponetur. Recens lotium credimus quod omnem verrucam tollat, Blondus puto. Qui in vrinam canis suam ingesserit, torporem lumborum dicitur sentire Plin. & alibi, ad Venerem pigrior fieri. Herba iuxta quam canes vrinam fundunt euulsa, ne ferro attingatur, luxatis celerrime medetur, Plinius.

Stercus canum, (Album Græcum vulgò pharmacopolæ nominant: nimirum quod à Græcis celebratum sit, qui etiam album eligere iubent) vbi ossibus duntaxat vescuntur, neque grauiter olet, multa experientia, non tantum nobis, sed & alijs medicis me natu maioribus, comprobatum est, Galenus libro 10. de facult. simpl. cap. 18. & mox cap. 10. Sanè ego memini (inquit) me admirandam tum humani, tum canini stercoris expertum facultatem. Canino vti consueuit præceptorum nostrorum quidam, sola ossa cani edenda exhibens duobus continuò diebus, ex quibus durum, candidum ac minimè fœtens stercus proueniebat. Hoc igitur acceptum desiccabat, vt cū postea vsus esset, facile ad leuiorem posset redigi. Vtebatur eo ad anginam, dysenteriam, & summè inueterata vlcera: Et paulò post, In vlceribus extremè malignis multam experientiam habeo stercoris canini, cuius paulum quiddam medicamentis probatis miscui, & manifestò seipso valentius redditum est medicamen, Hæc Galenus. Stercus canis tritum cum succo coriandri, rubentes abscessus illitum sanat, Rasis. Gratius poëta in vulnere canis sanguinem sistit fimo canino his versibus,

Nec longè auxilium, licet alti vulneris ora
Abstiterint, vtroq; cadant cum sanguine fibræ:
Inde rape ex ipso qui vulnus fecerit hoste
Virosam eluuiem, lacerū q; per vlceris ora
Sparge manu, venas dum succus comprimat acer.

Blondus pilos caninos ad sanguinem sistendum commendat. Ad induratas mamillarum inflammationes canis fimum terrebinthina exceptum apponito, Philumenus apud Aëtium. Verrucas omnium generum sanat fimi canini cinis cum cera, Plinius: Marcellus hunc cinerem impositum etiam absque cera verrucas curare scribit. Cinere fimi canini candidi cum rosaceo, verrucas efficacissime tolli aiunt, Plinius. Ossibus in canino fimo inuentis, adustio infantium, quæ vocatur siriasis, adalligatis emendatur, Plinius. Stercus canis album potatum ex cineris lixiuio, cadocos mire sanat, Sextus. Rana vitium linguam in boue occupat velut latum vlcus, subnigrum: nono die necat nisi curetur: signum est sal ua defluens. Curatur stercore canino candido, sale, ruta, fuligine & saluia: quibus simul contritis in pila, lingua exerta perfricatur, quod rusticorum experimenta docent. Caninum & humanum stercus gutturi impositum anginis auxiliari inter omnes conuenire inuenio, Dioscorides. Canino stercore (quali iam dictum est) ex præceptoribus meis quidam ad anginam vtebatur, ijs admiscens quæ alioqui huic affectui congruebant, Galenus. Canino stercore candido trito ex aceto collum oblinito, ad anginam colliique dolorem, Idem. libro anginæ conferens optima. Stercus lupi aut canis album terito in pollinem, melléque excipiens illinito, Nicol. Myrepsus. Stercus canis ad synanchen & faucium abscessus iam maturos, optimum est remedium, celeriter enim ea constringit, Rasis. Recentiorum quidam ad anginæ abscessus canino stercore vnà cum hirundinis cinere vtuntur, vt in Hirundine exponam. Canis fimum cum melle oppugnat anginam & glandularum (tonsillarum) inflammationes illitum, Blondus. Ad oris crustas Archigenes iubebat caninum stercus cum melle illini apud Galenum κατ. τόπ. lib. 6. ad vlcera in ore puerorum nata, admodum vtile & mirificum est, Stercus caninum candidissimum vrere, & tritum cum melle subigere, ac vti. Nicol. Myrepsus. Idē caninū stercus miscet emplastro ad eminentias externas & internas. Quidā ex chirurgis nostris ad vuam, hoc medicamentū aridū faucib. indunt, quod fit ex albo stercore canino, pipere longo, lilij montani luteis radicibus, & solano perpetuo. Caninū fimum albū morbo regio medetur, Author obscurus. Idem flagrantissimo canis sydere exceptū cum vino aut aqua potū, sistit aluū, Diosc. Rasis præcipue ad hunc vsum commendat stercus canum qui ossa edunt. Stercus canis siccatum, sumptum, (collectum) triginta diebus Iulij, & in ortu Solis pondere aurei potum, cum decoctione gallarum (galli decrepiti, Albertus: quod non placet) aut cum aqua malorum granatorum, stringit naturam (ventrem. Albertus) solutam, Rasis. Ad dysenteriam stercore canino (quali prædictum est) quidam ex præceptoribus Galeni vtebatur: lacti

illi admiſcens, cui decocto calculos vocatos κάχληκας (inquit Galenus) ignotos iniſci antè poſuimus: aut, vt ego poſtea ob parabilitatem ad ferrum confugi, id candens lacti probè decocto iniſciens, quod quidam non proprie lac ſchiſtum appellant. Cæterum præceptor ille meus, ſtercus caninum lacti, in quo extincti erant calculi marini, clàm iniſciebat, & id ſolum generoſiſſimos quoſque diſcipulos docebat. In his ergo duobus (addyſenteriam & anginam) multum expertus ſum ſtercus caninum, ceu medicamentum mirabile, Tantum Galenus. Stercus canis combuſtum & cum melle illitum, tineas infantium tollit, Sextus: ventri forte & vmbilico illinendum intelligens. Stercus canis ſiccum & in potionem aſperſum, hydropicos ſanat, Sextus. Ictericis ſtercoris canini albi ſextantem cum mellis quadrante ad triduum bibendum dato, Archigenes apud Galenum. Ad vterinum dolorem (vt noſtri appellant, ſæpe etiam colicam improprie intelligentes) commendari inuenio fimum canis album & à ſuperficie repurgatum, ſiccatumque, bibendum cum liquore chymicis vaſis collecto ex floribus liliorum. A Dioſcoride etiam in Euporiſtis cum nitro ex aqua calida modico pipere inſperſo laudatur ad colicam. Ad ſanguinem congelatum in ſtomacho aut in veſica detur aureus vnus ſtercoris canis, Auicenna. Ad iſchiadem remedium, Cera rubea, & ſtercus canis quod eſt album, hoc ſiccatum in ſole, & in modum farinæ cribratum cum fuerit contuſum, lento igni ceræ remiſſæ admiſcetur per partes & olei parum, tantum vt mollius idem efficiatur medicamen: ſed antea tamen colocynthide & centaurio curetur cui medendum eſt (per clyſterem nimirum) vt (lego &) ſi non profecerit, curationem iterum adhibeas, Marcellus. Cinis fimi canini candidi cum roſaceo rhagades curant, aiuntque inuentum Aeſculapij eſſe, Plinius. Stercus canis cum roſaceo tritum & impoſitum, rhagades ſtatim ſanat, Sextus. Stercoris albi canini & betæ cinis inſectus, rhagades adiungit, Marcellus. Oribaſius apud Aetium lib. 13. cap. 129. medicamentis ad nigras cicatrices inalbandas, miſcet ſtercus crocodili & caninum. Fimus caninus ad procidentem ſedem, Aëtius 14. 6 Ficos ſeu mariſcas ani, vt ex chirurgis noſtris quidam pollicentur, hoc modo curabis: Caninum ſtercus album & folia allij ſuper foco concremabis, ficos axungia inunges, deinde cinerem allij inſperges, poſtea fimi: experimento conſtat. Aliqui ſimul vtrunque cinerem cum oleo ſubigunt, & inungunt. Plagam ex morſu muris aranei canino ſtercore line: id n. ſalutare eſt, Hierocles. Canis ſtercus ad dyſuriam equo dandum percepit Abſyrtus. Si quis biberit vinum, cui iniectus fuerit lapis à cane morſus, exclamare cogetur, Raſis. Ad extrahendum fœtum mortuum: ſuper lapidem quem mordet canis quando proijcitur in eum, poſitum in ſole tranſeat mulier quæ patitur difficultatem partus, Galenus eup. 3. 137.

G. id eſt Capitis ſeptimi de Cane, pars II.

De morſibus canis non rabioſi. De rabie canum in genere. Quomodo in ipſis canibus caueatur aut curetur. Methodus curandi morſos ab eis homines. Medicamenta contra rabidi canis venenum morſu inflictum foris admouenda, compoſita primum, deinde ſimplicia, ordine literarum. Amuleta, &c. Medicamenta intra corpus ſumenda, compoſita & ſimplicia, eodem ordine.

Græci κυνόδηκτες vocant à cane morſos ſimpliciter, aliquando tamen à rabioſo cane, quos alij melius λυσσόδηκτες appellant: lyſſa enim rabies eſt. Θηριόδηκτα (ſcilicet ἕλκη) Græci vocant beſtiarum morſus: κυνόδηκτα illi, nos canum morſus: qui ſi rabidi fuerint, λυσσόδηκτα ab illis nominantur, Manardus. Apud Latinos etiam vbi de canis morſu mentio incidit, plerique diſtinctionis cauſa, rabioſi, vel non rabioſi, addunt: quidam omittunt, vt Dioſcorides cum ſcribit caninam vrinam ad perfundendos canis morſus idoneam eſſe, Ruellio interprete: nam Marcellus Vergilius rabidi canis morſus conuertit: Et in commentario ſuper Dioſcoridis de fœniculo capite, Quæ Dioſcorides (inquit) hic & alibi κυνόδηκτα ſimpliciter vocat, non ſimplex eius animalis vulnus ſignificant, ſed cum rabie & in rabie illatam homini ſuo dente noxam: ſiquidem non rabidi canis morſus ab alijs aliorum animalium morſibus & vulneribus non differt. Neque Dioſcoridem oportebat priuatim de eo in radicibus fœniculi aliquid docere: communi enim aliorum vulnerum curatione non rabidi canis morſus curandus eſt, Hæc Marcellus. Ego quanquam conceſſerim canis morſus ſimpliciter pro rabioſi canis morſibus apud authores aliquando vſurpari, non vbique tamen nihil intereſſe contra Marcellum aſſero. Nam Aëtius de rabioſi canis morſu libro 6. cap. 14. copioſe agit: de canis autem non rabidi morſu, lib. 13. cap. 2. vbi etiam de hominis & crocodili & aliarum ferarum extra rabiem morſibus curandis diſſerit. Sic & Plinius Valerian. expreſsè contra canis non rabidi morſus medicamina aliquot profert: & alia rurſus contra canem rabidum ſeorſim. Quamuis enim non tantundem veneni habeant, ac ſi rabie tentarentur canes, non omnino tamen veneno carent huiuſmodi morſus, vt disertè teſtantur authores: Et ratio dictat, non inſtar ſimplicis vulneris curanda eſſe, quæ dentibus inflicta ſunt, vtpote anguſtiora & nunquam profunda. Iracundia quoque caput maximè petens animantis iratæ, veneni nonnihil ſuggerit. Quamobrem Aegineta etiam libro 6. cap. 3. docet περὶ λυσσοδήκτων καὶ ὑδροφοβικῶν, id eſt de morſis à C. rab. & aquam pauentibus: mox autem cap. 4. ſeparatim præſcribit curationem περὶ τῶν μὴ λυττώντων κυνῶν δηγμάτων, hoc eſt ad morſus canum non rab. Adhæc Plinius vbi Dioſcorides κυνόδηκτα habet, ferè ſemper canis morſus ſimpliciter reddit (ſiue ex Dioſcoride ſiue alijs Græcis: vbi λυσσόδηκτα, addit rabidi. In remedijs quidem ex vrina clarè diſtinguit, his verbis: Sua cuique vrina maximè prodeſt, confeſtim perfuſo canis morſu, echinorumque ſpinis inhærentibus, & in ſpongia lanisue impoſita: aut aduerſus canis rabidi morſus, cinere ex ea ſubacto; contraque ſerpentium ictus. Hinc non ſolum diſtinxiſſe eum apparet, ſed quo modo etiam: nempe vt efficaciora vehementioraque ſint remedia illa, quæ contra C. rab. morſus faciunt, quamobrem hîc vrinæ cinerem addit, & contra ſerpentium etiam virulentos morſus commendat: qua quidem adiectionis nota admoniti alibi etiam κυνόδηκτα ἀντὶ λυσσοδήκτων plerunque apud authores interpretabimur: ſecus, non item. Ad ſimplices vero canis morſus, vrinam ſimpliciter pollere ſcribit, quemadmodum etiam extrahendis echinorum ſpinis, quæ nihil veneni habent: quamuis morſus illi, non nihil, vt iam dixi, ſed exiguum virus habeant. Nuces iuglandes cum cepa & ſale & melle, canis hominisque morſui imponuntur, Plinius. Hic facile apparet eum ſentire de morſu canis non rabioſi, quoniam hominis morſum ſimpliciter ei coniungit. Aegineta quoque idem remedium, niſi pro iuglandibus origanum poneret, ad morſus canis non rabidi commendat. At alio in loco, Nuclei iuglandium (inquit Plin.) à ieiuno homine commanducati illitiq; præſenti remedio eſſe dicuntur contra rabioſi canis morſus. Mihi ſanè ita videtur, quæcunq; morſibus canum rabidorum impoſita iuuant,

iuuant. eadem simplicibus etiam canum morsibus profundioribus præsertim, ab initio prodesse: quod & Aëtius testatur, libro 13. cap. 2 his verbis, Si magnus sit morsus, quemadmodum à magnis canibus infligi solet, præscripta in sexto sermone methodo curato, veluti eos qui à rabido cane sunt sauciati. Fieri etiam potest vt efficaciora nunquam applicanda præscribantur pharmaca ad simpliciter morsos: in causa est, quoniam nullis plerumque intra corpus sumendis, nec alijs fere foris illi remedijs curantur: Leuiora autem interdum ad morsos à rabidis tantum non quod illa per se sufficiant, cum multis varijsque alijs intus & foris medicamentis illi exerceantur: sed cæteris & maioribus omissis, siue per imperitiam, siue potius tanquam a studiosis rei medicæ per se intelligendis, qui sua ex aliorum scriptis colligunt, leuiora interdum sola commemorant, ne toties vniuersa curandi methodus repetenda veniat. His ita confirmatis, remedia aduersus canis non rabidi morsus enumerabo, si prius vniuersalem eis medendi methodum ex Paulo & Aëtio Græcis medicis præscripsero. Paulus igitur libro 5. cap. 4. Canis non rabiosi (inquit) morsus, quum & ipsi virulentæ cuiusdam substantiæ sint participes, statim aceto irrorans, lata manu morsum ferito: insuper nitrum cum aceto tritum ab alto superinfundito: deinde spongiam recentem aceto. aut ipso nitroso aceto madidam imponito, & eodem medicamento vulnus per triduum foue, tandem enim conglutinescit. Cætera quæ Aegineta ibidem perscribit pharmaca ordine literarum paulò post subiungam, vnà cum cæteris ex Græcis & Latinis authoribus ad simplices canis morsus remedijs. Sed Aëtij prius verba libro 13. cap. 2. de morsu canis non rabidi in homine curando, operæ pretium videtur adiungere, quoniam plura quædam digna continent, præsertim quod ad vniuersalem curandi rationem, ab Aegineta omissa. In his igitur (inquit) quos canis momordit, statim acetum irrorato, & expassa palma morsum percutito. Deinde nitrum cum aceto tritum ex alto supra morsum destillato & spongiam nouam posca aut aceto imbutam imponito, & ad tres dies obligato, ligamentóque supernè ex posca aut aceto prout visum fuerit madefacito. Egregiè enim auxiliatur. Post hæc verò vt commune vlcus curato. Aut perdiciam herbam cum sale tritam imponito, quotidie eam alterando donec excidat crusta. Deinde vbi ad cicatricem perducere volueris, ipsam per se tritam imponito. Quod si magnus sit morsus, quemadmodum à magnis canibus infligi solet, præscripta in sexto sermone methodo curato, veluti eos qui à rabido cane sunt sauciati. Si vero cauus & angustus appareat morsus, in principio cum aceto, vt dictum est, irrorato: Deinde nitrum itidem cum aceto tritum ex alto superstillato, & anetho sicco vsto morsum expleto, & linteolum conuolutum ex aceto madefactum indito, & obligato. Post triduum verò soluito, & reperies morsum repurgatum. Idem facit & cuminum tritum morsui inditum. Postquam verò vlcera fuerint repurgata, prædicto pharmaco vtere liquefacto ad hominis morsum relato. (Id conficitur, Mellis, terrebinthinæ, butyri, adipis anserini, medullæ cerui, aut vituli, æqualibus partibus liquefactis.) Si verò inflammatio succedat, lenticulam cum mali corio coctam & tritam imponito: Vel rubi folia contrita emplastri modo impone: aut panis medullam in betæ succo maceratam, tritamque pauco rosaceo admixto, pro emplastro adhibeto. Ad vulnera verò iam suppurata, erui farinam cum melle subigito, & morsum expleto. Sublimè enim auxiliatur. Aut irin cum melle & linamentis indito: ac superne lenticulam coctam tritam cum modico melle & rosaceo pauco imponito. Repurgatis verò iam ipsis cum prædicto liquido pharmaco expleto, ac deinde his quæ cicatricem inducere possunt, vtitor. Emplastra autem ad demorsos à cane, vel vrso, aut similibus animalibus, statim à principio commodè adhibentur, ex sale & ceruisa apparata. Etenim venenosum humorem in morsibus ex dentibus relictum expurgant, & callosam ex impactis dentibus concretionem explanant. Hæc Aëtius. Emplastrum Halici confert morsibus canum, apud Mirepsum num. 54.

Foris imponenda aduersus canum morsus, vbi rabidorum nomen authores non adiecerunt, hæc sunt.

Acetum medetur canis morsibus, Plin. calidum cum spongia, Valerianus. Spongia aceto imbuta simpliciter, Aegineta. aceto vel posca, Aëtius. Linteolum conuolutum ex aceto madefactum indito vulceri, & obligato, si cauus & angustus fuerit morsus: post triduum soluito, & reperies morsum repurgatum, Aëtius. Miscetur & alijs diuersis in hunc vsum medicamentis acetum, vt deinceps dicimus. Vide Spongia. Aceti fex, Plinius lib. 23. Eadem cum melanthio, Valerianus. Adianton, Author obscurus. Sed Aggregator ex Auicenna citat, etiam ad rabidi canis morsum imponi. Alabastrum, Plin. 33. Alex in linteolis concerptis, Plinius: Valerianus addit cruda. Allium appositum, Plinius & Macer. Cum melle tritum, Valerianus. In vulnera ex canum morsibus cum melle imponitur, Plin. Allium illitum prodest, & intra corpus sumptum, Galenus de parabilib. Ampeloprason, Plin. lib. 24. Amygdala, Plinius lib. 23. Amygdalini nuclei cum melle triti, Valerianus. Amygdalæ amaræ cum melle, Dioscorides & Plinius. Apiastrum vide Melissophyllon infra. Anetho sicco vsto morsum expleto, si cauus & angustus sit, Aëtius.

Ballotes folia, Galenus. Ballote, id est marrubium nigrum cum sale, Valerianus & Aegineta: folia ex sale trita, Plin. Betæ succo macerata panis medulla tritaque pauco rosaceo admixto pro emplastro adhibita, Aëtius. Bulbi cum melle triti, Plin. Bulbi omnes cum melle & piperis polline illiti, Dioscor. Bulbus applicatus, Author obscurus.

Canis vrina perfusa, Dioscor. Caprificus, vide in fico. Cepæ succus cum aceto, ruta, & melle, Dioscorid. Cepæ tritæ cum melle, Aegineta. Crudæ cum melle vel aceto, vel coctæ cum melle & vino appositæ, Macer. Virides ex aceto illitæ, aut siccæ cum melle & vino, ita vt post diem tertium soluantur, Plin. lib. 20. Cetti piscis caro, non secus atque salsamentum, Diosc. Cerusa vide in Sale mox. Cinis vitium cum oleo, Plin. & Valerianus: Ex aceto illitus, Dioscor. Cinis è fico cum cerato, Dioscorides in Euporistis. Cucumeris satiui folia cum vino illita, Dioscor. vide Pepones. Corcomagda, Plin. lib. 21. Cuminum tritum morsui inditum, Aëtius. Cynoglossi folia cum suillo adipe veteri, Dioscorides.

Ebulus, Plin. lib. 24. Ebuli folia recentia & tenera cum polenta illita, Dioscorid. Sambucus vel chamæacte refrigerat canis morsum, cum polenta mollissimis foliorum illitis, Plin. Erui farina cum oleo subacta, Aegineta. Eruum cum vino, Dioscor.

Fici folia, Plin. lib. 23. Nigræ ficus folia cauliculique, Diosc. Ramorum fici teneri cauliculi cuti imponuntur, Plin. Cauliculi teneri bene triti, Valerianus. Tum syluestris, tum satiuæ fici lacteus succus instillatus plagæ, Dioscor. Caprificus aut lac eius, Plin. Grossi caprifici cum melle & foliis, Plin. Fructus, frondes, & folia cum melle Plin. Fimum suis cũ aceto coctum, Diosc. in Euporistis. Fœniculi radices tritæ cũ melle, & cataplasmatis modo impositæ,

impositæ Dioscorides. Fœniculi radice in succo, vel cum melle, contra canis morsum vtuntur, & contra multipedem ex vino: Hippomarathron ad omnia vehementius, Plinius. Fungi suilli canum morsibus ex aqua illi nuntur, Plinius.

Garum omne, Dioscorides Garum, Plinius lib. 31. Gobius illitus contra serpentium canumque morsus, Dioscorides.

Heliotropium herba, Thessalus. Hippomarathum, vide Fœniculum. Hipposelini, semen cum vino, Dioscorides apud Serapionem: in nostris codicibus non inuenio.

Iris ex oleo, Plinius. Iris gemma cremata, Plinius libro 37. vt Aggregator citat.

Lana succida, vide in spongia. Lapathum cum melle & aqua, Thessalus. Later cum aceto, Plinius lib. 22. Laser è silphio cum ruta, vel cum melle, vel per se visco superlitum, vt hæreat, Plinius.

Malum Persicum mansum & impositum: videtur autem de citrio intelligendum. Marrubium tunsum cum axungia veteri imponitur, Plinius & Valerianus. Sic autem refertur à Plinio vt videatur ad vtrunque marrubium pertinere, magis tamen ad candidum. Marrubium nigrum, vide Ballote. Melanthium cum aceti fece, Valerian. Melissophyllon, id est apiastrum impositum vel illitum, Galenus de parabil. Dioscorides. Cum sale tritum, Macer. Menta cum sale illita, Dioscor. & Macer. Cum melle contrita, Valerianus. Mitulorum caro vitulissime imponitur, Dioscor. & Plin. Muria acida fotu prodest. Dioscor. Myaces cremati morsus canum hominumq; cum melle sanant, Plinius. Myacum carnes, Dioscorides.

Nitrum addita resina, initijs cum aceto illinitur, Plinius, Valerianus axungiam addit, & æquis ponderibus miscet. Nitrum cũ aceto tritum ab alto superinfundatur: vel spongia eodẽ imputa imponatur. Nux iuglans cum cepa sale & melle ad canum hominumq; morsus facit, Diosc. Plin. & Valerianus. Nuces, Auicenna & Plin. lib. 23. Iuglandium carnes ab homine ieiuno commanducatæ, Valerianus. 20

Origani cumæ, salis, cepæ, pars singulorum modicum melle, Ægineta.

Peponis cortex cum vino, Plinius l. 20. Folia peponum (vt cucumerum etiam) cum vino, Plinius. Perdicium herbam cum sale tritam imponito, quotidie eam alterando, donec excidat crusta: deinde vbi ad cicatricem perducere volueris, ipsam per se tritam imponito. Aëtius. Pisces salsi maximè sardinæ, Serapio ex Gal. Polygonos, vide Sanguinaria. Porrum, maxime syluestre, Plin. lib. 24. nigrum, lib. 27. Plantago, Macer & Author obscurus: Ex plantagine cataplasma cum sale. Dioscorid. Pulegium recens cum vino bibendum, aut foris cum melle imponendum, Macer.

Rubi folia cum aceto tunsa cataplasmatis modo, Ægin. & Aëtius. Ruta cum aceto, Dioscorid. Eupor. 2. 102.

Ex sale & cerussa, vt supra ex Aëtio dictum est. Salsamentum, vide Smaris. Sambucus, vide Ebulus. Sanguinaria cum axungia & pane, Apuleius. Schistos lapis, Plin. lib. 36. Smaridis caro non secus atq; salsamentũ prodest à cane demorsis, Dioscor. Spongia posca aut aceto imbuta, Aëtius. Spongia recens, vel lana succida, aceto & oleo imbuta. Ægineta. Spongiæ minutè conciduntur. & imponuntur infusæ, vel ex aceto, aut ex aqua (frigida, Plin.) aut melle, abunde subinde humectandæ. Plin. & Valerianus. Spuma nitri cum pinguedine asini vel axungia, Dioscorides & Galenus apud Serap. & Auicenna, baurach nominans. Squilla cum pice illita, Plin. lib. 22. Stibiũ tritum, Plin. lib. 32. Succida lana, vide in Spongia. 30

Thunni conditanei caro, Dioscorid. Triticum crudum mansum & impositum, Dioscor. lib. 2. de mat. simpliciter ad κυνοδήκτους commendat & in Euporist s ad λυσσοδήκτους.

Virorum capillus ex aceto, Plinius. Vitium cinis cum oleo, Plinius libro 23. & Valerianus. Sua cuique vrina maximè prodest, confestim perfusa canis morsu, echinorumque spinis inhærentibus, & in spongia lanisue imposita, Plinius. Vrina canis perfusa, Dioscorides. lib. 2. de mat. at Euporist. 1. 1. 2. humanam vrinam commendat. Ex viticis (vel agni casti, vt vulgò vocant) semine, cataplasma, Auicenna. Vrtica cum sale trita & illita, Plinius, Valerianus, Macer, Auicenna, Dioscorides apud Serapionem. Cum sale combusta, Plinius, lib. 22. vt Aggregator citat. Vrticæ semen emplastri modo impositum, Galenus de parabilibus. In puluere vpupæ est remedium contra morsum canis: decollatur autem & scinditur & fit emplastrum supra locum, Rasis. 40

Quæ potu aut esu intra corpus assumi medicamenta præcipiuntur, ad canis morsum simpliciter, perpauca reperio: vt, Allium tostum potui esuique datum, Galenus de parabilib. Calaminthæ succus potus, Auicenna. Caro canis neruosa pota, Aesculapius. Melissophyllon ex vino potum, Galenus in Parabil. Ego illa omnia quæ contra κυνόδηκτα medici edi aut bibi iubent, ad λυσσόδηκτα retulerim: quòd propter periculi magnitudinem, intus forisq; hîc attrahentibus, illic expellentibus, medicamentis impugnari desiderent. 50

Cæterum ad feruidos iam morsus (πεπυρωμένα, lege πεπυωμένα, id est suppuratos, vt Aëtius habet) erui farina cum melle subacta admouetur: peculiariter enim his efficax est. Inflammatione consistantes, argenti spuma trita ex aqua oblinito, Aegineta. Hæc aduersus canis morsum simpliciter posita ab authoribus medicamenta, hactenus recensuerim. Hoc non dissimulabo quæ aggregator enumerauit, ex Opere eius hîc repetita esse, nam & ipse remedia contra canis morsus absolute, & contra rabidi canis morsus distinguit: Otho Brunfelsius, vt sparsim colligit, ita confundit.

Quomodo curandi sint morsus canum non rabidorum, quos ipsi inter se intulerint, dictum est superius cap. 3.

De rabie canum in genere.

60

Rabies vel rabia apud antiquos, morbus est canum, quum veluti furore quodam acti, huc atque illuc rapiuntur, nec vllum quietis locum inueniunt. Alij rabiem quasi rauiem dici putant, à raucitate vocis, quam rabiosi habent similem latratui canis. Græci hunc furorem lyttan appellant, παρὰ τὸ λύειν τὸν νοῦν. Legitur etiam lyssa apud Varium quod non placet. Andreas cynolysson vocauit morbũ ex rabie canina, Cælius Ælian. λύσσαν ἔχων ὀλοήν, Iliad. 1. de Hectore. Ἀσπίδα, φρεῦον, ὄφιν, καὶ λαδικέας ἀδέλφας, καὶ κυνα λυσσητῆρα (λυσσητὴν potius propter carmen) καὶ πάλι λαδικέας, Suidas. Vide plura in Rana rubeta G. λυσσοδήκτους, id est a rabido morsos, non quouis animali, sed cane solum, Græci nominant: vt non rectè vertat interdum Ruellius, bestias rabie efferatas, &c. Inuenio tamen de alijs etiam animalibus, rabiei nomen positum, Murænæ etiam rabie vexantur, vt caninum genus, Columella. Camelus etiam rabie tenetur. Aristoteles. Circa Abderam & limitem qui Diomedis vocatur, equi, pasti (nascentibus illic herbis) inflammantur rabie, circa Potnias verò asini, Plinius. Rabiem, inquit Albertus, 70

aliqui

aliqui canitiem (quod Barbarum nomen est) siue caninam insaniam vocant. Excitat rabies in canibus furorem: & quæ momorderint, omnia rabiunt, excepto homine: (quod posteriores falsum esse deprehenderunt: nam & homines morsi sæpe rabiunt: quod & scriptores testantur, & prouerbium Δῆγμα κυνὸς λυττῶντος, de quo in H. b.) Intereunt canes hoc morbo, & quæ morsa sunt, excepto homine, Aristot. lib. 8. cap. 22. Pro verbis postremis, excepto homine, Græcè legitur πλὴν ἀνθρώπου: & rectè quidem meo iudicio: Nam Pollux etiam libro 5. cap. 8. hunc philosophi locum paraphrasticè reddit his verbis. Πᾶν τὸ ὑπὸ λυττῶντος κυνὸς δηχθὲν ἀπόλλυται. ἄνθρωπος μόνος οὐκ ἄνευ κινδύνου περιγίγνεται. Hoc est, Omne animal à cane rabido morsum, interit: solus homo non sine periculo euadit. Non rectè igitur suspicatur Leonicenus πρὸ ἀνθρώπου, id est prius homine, potius legendum quàm πλὴν ἀνθρώπου. Quanquam homines quidam morsi longo post tempore moriantur. Albertus refert historiam cuiusdam morsi in brachio, cui cum anno post duodecimo cicatrix recruduisset, intra biduum obijt. Auicenna quoque sententias quorundam aduocat, qui dicerent, post duodecimum à morsu annum in rabiem aliquando incidere nonnullos. Quod verò serius quàm cætera animalia rabificam rabiendi vim sentiant homines, efficit id naturæ dissimilitudo. Nam & in contagiosis morbis homines ab hominibus & sanguine coniunctis afficiuntur facilius, Cælius. Petrus Matthæolus narrat de Baldo quodam iurisperito, qui Tridenti cum cane suo ludens leuiter in labiis morsus est, & re neglecta, cum rabidum fuisse nesciret, post quatuor menses rabie & aquæ timore correptus, miserè perijt. Medicus quidam in iam citato Aristotelis loco legit πλὴν χηνός, id est excepto ansere, qui solus ex pedestribus morsus, nec rabit, nec moritur ex morsu: Et licet hoc reipsa verum sit fortassis, non facilè tamen defendi potest hæc lectio, cum nulla verborum inter se similitudo appareat, August. Niphus. Non mirum est autem, si solus animalium homo à cane morsus & rabiem & mortem euadat, non semper quidem, sed sæpenumero: cum medicamentis ab vtroque præseruari possit: quæ cæteris animantibus non æquè contingunt, Idem. Omne animal à rabioso cane morsum perimitur, Aelianus. Animalium quædam nullo præcedente morsu sua natura rabiunt, vt quibus dentes serrati habentur, Michaële Ephesio teste, vt lupi, vulpes & canes: alia nunquam rabiunt nisi morsa; vel raro & non nisi ex magnis causis, vt equi & muli, & cætera id genus. Obseruatum est animalia quædam à cane rabido morsa, rabiem non incidisse: in causa est, quoniam vt rabies excitetur, canem eo solum dente, vel ijs dentibus mordere oportet, quibus vis inest veneni: neque enim id ex æquo omnibus inest, Aug. Niphus. Homo morsus à rabido cane excitatur ad rabiem ab vmbra sorbi (corni, aliâs) quod nonnulli medici pro explorato tradunt, Idem. Multi putant quod si homo rabidus morderet canem sanum similem in eo rabiem inducere posse. Quod ego fieri nunquam vidi vel audiui: nam homo rabidus timet & fugit canem, Ponzettus. Cur soli animantium canes rabiant per æstatem, causam inquirit Alexander Aphrodis. lib. 1. proble. 74. Vergilius in Georgicis pestilentem constitutionem describens, Hinc (inquit) canibus blandis rabies venit. Farre vel triticeo pani, quo canes pascentur, admisceatur liquor coctæ fabæ, sed tepidus: nam feruens rabiem creat, Columella. Pituitæ & bilis redundantiam, canis herba quadam deuorata vomitu leuat, quæ nisi tolleretur, rabiem faceret, Aelian. Rabiem canum sanguinis menstrui gustatu incipere scribit, Plinius. Rabies canum Sirio ardente homini pestifera, & morsis letalis aquæ metus, Plin. Canes per dies caniculares maximè in rabiem agi non est dubium, Plinius. Canem rabiosum fieri putant aliqui ex nimio dentium dolore. Tanta vis mali est, vt vrina quoque calcata rabiosi canis noceat, maximè vlcus habentibus. Remedium est fimum caballinum aspersum aceto, & calfactum in fico compositum. Minus hoc miretur, qui cogitet lapidem à cane morsum, vsque in prouerbium discordiæ venisse, Plin. Aggrauari vulnera constat introitu eorum, qui vnquam fuerint serpentium canisue dente læsi. Ijdem gallinarum incubitus, pecorum fœtus abortu vitiant. Tantum remanet virus excepto semel malo, vt venefici fiant venena passi. Remedio est ablui prius manus eorum, aquaque illa eos quibus medearis inspergi, Plin. Quantam habet vim afficiendæ rei aptitudo, facile intelligitur in canibus: cum enim reliquorum animalium nullum rabie capiatur, solus canis eo affectu corripitur, atque tanta fit in ipso humorum corruptio, vt sola eius saliua, & si humanum corpus contigerit, rabiem excitare possit. Vt igitur ab exiguo initio, saliuæ videlicet qualitate, aucta quædam in corpore affectio, quando ad magnitudinem notatu dignam peruenerit, discerni potest, idque post sex menses, cum nonnunquam ante id tempus nulla nota deprehendatur: sic eodem modo vitioso humore in animalis corpore genito, paulatim tractu temporis, principalium aliqua consentit, à qua deinde vniuersum corpus celeriter alteratur, Galenus libro 6. de Locis affectis. Canis rabiosi fel lentis magnitudine sumptum, septem diebus interficit, quibus superatis potest esse salutis spes, Bertrutius. Cùm vestem quàm rabidus canis lacerasset sarcinatrix mordicus, vt eam farciret, tenuisset, in rabiem acta perijt. Cum igitur tanta sit veneni vis ex rabido cane, quis sanæ mentis ad morbum regium rabidi canis caput contusum, mixtumque vino, quod remedium apud Sextum legimus, propinauerit? Multò tutius ex Plinio canini capitis simpliciter cinerem ex mulso ad eundem morbum aliquis biberit: licet ne hoc quidem probemus, inter alia tam multa liberalissimæ naturæ, homini familiariora remedia. Quam ob causam aquam extimescunt hydrophobi, quos à rabido cane morsos dicimus, & pudendum cum hypochondriis simul illis intenditur: intremiscunt etiam ac conuulsionem patiuntur, adeoque delirant, vt canum ritu latratum ædant? Cassius problemate 75. Ad timentes canum impetum: Nerij radicem collo circundato, & liberabitur: quod si experiri volueris, cum canis in furorem versus sit, illi circumponito, statim furorem deponet, Galenus de parabilibus cap. 67. Qui edit allium & superbibit vinum, tutus creditur à morsu rab. C. quia fugit odorem Ponzettus. Caninus dens in corio alligatus brachio, auertit morsus canis vel vt alij interpretantur, aquæ metum vt supra in c. dixi. Rabidas canes includere oportet, illisque in vnam diem intercedere nutrimentum. Subinde autem veratri aliquid in potu miscendum est. Vbi verò purgatæ fuerint, hordeaceo pane nutriendæ sunt. Similiter curabis & eos quos rabidus canis morsu impetierit, Theomnestus in Geoponicis. Ellebori tenuissimæ radices breuesque, ac velut decurtatæ etiam hæ leguntur. Nam summa quæ est crassissima, cepis similis, canibus tantum datur purgationis causa: Plinius. Est vermiculus in lingua canum, qui vocatur à Græcis lytta, quo exempto infantibus catulis, nec rabidi fiunt, nec fastidium sentiunt, Plinius. Sed hoc (inquit Ponzettus) neminem hactenus expertum legimus. Nanque subit nodis qua lingua renascibus hæret, Vermiculum dixêre, mala atq; incondita pestis, &c. Iam teneris elementa mali, causasque recidunt, deinde salem vulneri inspergunt & oleo permulcent, vt statim sanetur, Gratius. Catulorum caudas post diem quadragesimum quàm sint editi, sic castrare conueniet: Neruus est qui per articulos spinæ prorepit, vsque ad vltimam partem caudæ: is mordicus comprehensus, & aliquatenus eductus abrumpitur: quo facto neq; in longitudinem cauda fœdum capit incrementum: & (vt

plurimi

plurimi pastores affirmant) rabies arcetur letifer morbus huic generi, Columella. Columella author est, si quadragesimo die quàm sit natus catulus, castretur morsu cauda, summusque eius articulus auferatur, sequenti neruo exempto, nec caudam crescere, nec canes rabidos fieri, Plin. Mulieris quæ marem peperit lacte gustato, canes rabiosos fieri negant, Plin. Rabies letale periculum in canibus, seu cœlesti corrupto sydere manat, cum Sol vel in Cancro vel Leone mouetur, Exhalat seu terra sinus, seu noxius aër Causa mali: seu cum gelidos non sufficit humor, Torrida per venas concrescunt semina flammæ. Quicquid id est, medeberis canibus. Tunc virosa tibi sumes, multumque domabis Castorea, attritu silicis lentescere cogens. Ex ebore huc trito puluis, sectóne feratur, Admiscensque diu facies concrescere vtrunque: Mox lactis liquidos sensim superadde fluores, Vt non cunctantes haustus infundere cornu Inserto possis, furiasque repellere tristes, Atque iterum blandas canibus componere mentes, Nemesianus. Sirio ardente rabies canum homini pestifera est. Quapropter obuiam itur per triginta eos dies gallinaceo maxime fimo mixto canum cibis: aut si præuenerit morbus, veratro, Plinius. Rabidi canes si helleborum cum polenta comederint euomunt, ac statim soluti à rabie resipiscunt, Aëtius. Si lymphaticus (inquit Albertus Magnus) aut rabiosus fuerit canis, statim ab aliis separetur, ne in sanos quoq; pestis hæc deriuetur. Arinetia rex Valentiæ docet canem rabidum in aqua calida per longitudinem corporis mergendum esse diebus nouem, ita vt posterioribus pedibus vix terram attingat, anterioribus sursum erectis. Post hoc tempus extracto de aqua caput radatur, & diligenter deglabretur, adeò vt cutis etiam cruentetur. Sic rasum succo betæ inungatur & perfundatur sæpius: & cibi, si quos admittit, eodem succo tingantur. Danda est etiam sambuci medulla, cuius aduersus rabiem non exigua vis est. Quod si curatio intra septem dies non proficiat, pro desperato occidatur, Hæc Albertus. Sunt qui rabidum canem veneno quàm ferro necare malint: Mori autem aiunt si cibo immisceatur risagalli parum, cum hyoscyamo & hermodactylis, Ponzettus. Cætera quæ canes perimunt, supra in c. recensui. Tumorem quendam sub lingua canis rab. vermiculo albo similem, auferto cani vt primum in rabiem inciderit: deinde dabis ei panem edendum cum chelidonio trito & mixto adipi veteri: & vulnus inde factum illine foliis rutæ, sale contrito, axungia & melle commixtis, Tardiuus. Rabies est morbus canis, vel ira accensa non differens à furore. Accenditur is morbus in venis prope cor ipsum. Signum est, quod canis agitur per se & currit errando ceu furore correptus: vt igitur is morbus comprimatur, studendum est quieti & somno canis. Subducendus cibus, & liquida tantum ac sorbilia offerenda sunt & ne hæc quidem ad saturitatem: quoniam præstat studere ventris lubricitati, negando ossa & sanguinem gignentia biliosum. Post tertium diem venæ turgentes tam in lateribus, quàm in cruribus etiam secandæ sunt: siue proijciendus est in lacum in quo fuerit hirudinum copia, vt multum sanguinis possint sugere. Post hoc caput & corpus vulnersum oleo rosaceo omphacino, siue vnguento populeonis illinendum est. Per os etiam cum oportuerit medicamen inijciendum est, quod ipsam bilem educat. Post hoc lauabis cum decocto lapathi acuti, rad. inulæ & fumariæ, quoniam multum proficies. Cum vero canis iuuenculus patitur rabiem, cani admittatur masculus fœminæ, & fœmina masculo, quoniam sic educi solet rabies, Blondus. Quid priscas arteis, inuentaque simplicis anni Si referam? non illa metus solatia falsi Tam longam traxêre fidem. Collaribus ergo Sunt qui lucifugæ cristas inducere melis Iussêre, aut sacris conserta monilia conchis, Et viuæ lapidem, & circa Melitesia nectunt Coralia, & magicis adiutant cantibus herbas. Ac sic affectus, oculique venena maligni Vicit, tutela pax impetrata deorum, Gratius. Canes rabidi sæpe nec verbera nec vulnera curant, & contra omne genus armorum hominem mordent: quod ne fiat, quisque secum gestet canis dentem. Nam Dioscorides exemptum cani dentem caninum, & in vesicula brachiis alligatum, ad inhibendos canum impetus vtilem facit, Blondus. Nos supra ad præcauendum potius aquæ timorem, Dioscoridis verba ista interpretati sumus: Molares dentes canis rabiosi, qui momordit hominem, in corio adalligati brachio, prohibent à morsu canis rabidi. Serapio apud Syluaticum: Videtur hæc Serapio ex Dioscoride transtulisse, & Serapionis interpres pro caninis dentibus reddidisse molares.

An canis qui momordit rabidus fuerit cognosci refert: multi enim quia nihil graue statim sequebatur morsum, neglectis initio remedijs, & vulneri cicatrice inducta, incurabiles postea obierunt. Quamobrem nuces iuglandes bene contritas (commensas, Ponzettus:) vlceri imponi: & postridie (post duas horas, Ponzettus) gallo aut gallinæ edendas obijce: is vel ea, initio quidem abstinebit: fame autem vrgente si deuorârit, obserua: nam si canis qui momordit, non fuerit rabidus, viuet auis: secus, morietur postridie. Quod si fiat, vlcus aperire festina: Et rursus interpositis aliquot diebus, similiter experire, ita vt cicatricem non prius inducas vlceri, quàm auis deuoratis nucibus istis incolumis degat, Aegineta ex Oribasio. Idem ab Aëtio libro 6. describitur, & à Ponzetto Cardinali. Simile experimentum (inquit Ponzettus) haberi potest ex medulla panis vlceri adhibita, & postmodum alijs canibus oblata: Micis ex triticeo pane morsum perfricabis, easque mox alteri cani porriges: quas si comederit, indicium est non rabere canum: sin abstinuerit, rabere. Ex ipso quidem vulnere dignoscere non datur, cum id sibi simile semper sit, nec ab aliis vlceribus & ferarum morsibus diuersum. Tritici grana vndecim apposita vulneri donec humore mollita se impleant, & intumescant, proijcito gallinæ, quæ si fastidiat: rursus alio obijcito aliâs, quibus si similiter abstineat, periculosum & letale signum est: sin esse cœperit, periculi sublati, Apuleius vt Aggregator citat Dioscorid. vt infra dicam, tritici grana simpliciter canis rabidi morsibus inseri laudat.

Dioscorides sermonem de rabiosi canis morsu cæteris præposuit, quoniam id animal (inquit) domesticum ac frequens esse consueuit: & in rabiem sæpius agitur ac perit, ab eoque caueri difficile: inde periculum ineuitabile hominem manet, nisi multis vtatur auxilijs. Plerunque autem flagrantissimis æstibus (vel regionibus huiusmodi) in rabiem efferatur: interdum quoties frigora incesserunt, Dioscor. ἐν τοῖς ἐψυγμένοις χρόνοις: melius apud Aeginetam legitur, ἐπιτεταμένοις. Frequentius & manifestius quàm cætera animalia rabiem patiuntur canes, quia vescuntur cibis corruptis, cadauera & multa putrefacta lambunt: accedunt, penuria cibi, timor, latratus frequens, iracundia, & alia vnde humores ad rabiem excitandam exardescunt, autumno præsertim. Quanquam cætera animalia, vt lupi, vulpes, &c. rabiem æstate potius quàm hyeme incurrant, Ponzettus. Canis rabiosus potum & escam auersatur: toruè & solitò tristius intuetur, Dioscor. Corpus ei strigosum & solitò compressius conspicitur, Actuarius. Largam spumantemque pituitam naribus & ore proijcit, Dioscor. Hians quàm maximè anhelat, linguam exerit: languidæ ei aures, cauda demissa: incessus segnis, ac veluti stupidus: si verò currat, celerius solitò currit, idque intempestiuè & inæqualiter, Aëtius. Siticulosus est, sed potu ferè abstinet. Mutus vt plurimum, ac demens, ita vt ne suos quidem familiares agnoscat, Aegineta. In omnes passim sine latratu irruit.

æquè feras hominesque, tam familiares quàm ignotos mordet: nec protinus infestum quicquam infligit, nisi
vulnus, dolorem: Exinde morbus ille, qui ab aquæ metu hydrophobicus Graia est voce appellatus, contrahitur,
Dioscor. Rabido cani caput ad terram nutat: lingua exeritur, idq; adeò interdũ vt retrahi non possit: timore ple-
nus est, & solitudinem quærit, Ponzettus. Oculi rubent: caudam inter femina inserit: raucus est. alienatur non so-
lum à reliquis canibus, sed suis etiam catulis: fugiunt eum cæteri canes (& allatrare solent) ac imbuto sanguine
eius pane abstinent, Bertrutius. Aquæ metu afficiuntur, vt ea visa pili plerunq; inhorrescant, & nonnunquam ex
ea formidine emoriantur, Textor: Mihi ad hominem potius à cane morsum hæc pertinere videntur. Canis rabi-
di cauda demissa est: lingua porrecta, & tanquam bile colorata: citra rationem currit, deinde subitò rursus consi-
stit, Galenus ad Pisonem. Oculis vagis circumspectat, & prætereuntes intuetur, Tardiuus. Morsus canis rabidi
est lethalis, quòd non nisi ex ira mordet: sed fœmellæ pestilentior quàm maris, Paracelsus. Hydrophobi ferè incu-
rabiles: illi præsertim quos momordit canis rabidus in rabiem actus à gustatis menstruis mulieribus, Galeottus.
Cæterum illis qui à rab. cane morsi sunt corpus inarescit, & conuellitur interdum, ac febri intus acri vritur, ani-
mus delirat. Galenus ad Pisonem. Si vel modicum aquæ viderint, tremunt & conuelluntur statim, & vigilijs deli-
tijsq; detenti vel breui tempore vitam finiunt, vel aliquanto post, cum iam euasisse videntur, subito rursus tan-
quam à recenti morsu periclitantur, Damocrates in descriptione antidoti diacarcinon apud Galenum lib. 2. de
antid. Somnia eis accidunt terribilia, puncturæ in corpore, singultus & siccitas oris, Galenus in Parabil. In ijsdem
malum signum est vox rauca. Quandiu vero intuendo speculum cognoscunt seipsos, spes est salutis. Cum per ter-
ram volutantur instar canum, nihil sperandum præter mortem: licet morsus adhuc mente constet. Est quando
rident. Interdum æger ipse sibi vas vitreum videtur, vel cœlum metuit ruiturum. Bertrutius addit, à rabido cane
morsum intelligi, si vulnus doleat magis quàm pro ratione, affectus incidant atribiliarij: his accedere anhelitus
difficultatem, aluum siccari: vrinã retineri, & emitti quandoq; nigram, vel lacteam, & adeò crassam vt catuli inesse
videantur: quandoq; contra tenuem & aquosam: postremo accidere suffocationem cum subita morte. Voces cre-
ditæ audiri in corpore morsi (quorum etiam Gariopontus meminit lib. 1. cap. 11. in anteneasmo) sunt rugitus va-
porum qui etiam ex cruditate augeri solent in corporibus infirmis, & ita conuerti in sonum quendam similem
illi qui auditur in cauernis quando plures concertant, Ponzettus. Accidit eis aliquando gonorrhœa, id est semi-
nis profusio, Idem. Qui sanguinem in morsis statim congelari putant, falluntur: nam ne parum quidem super-
uiuerent Idem. A rabidis canibus morsi, in aquæ formidinem corruunt, præcipuè qui prauis succis pleni fuerint,
Aetius. Euenit autem cum distentione neruorum totiusque corporis rubore, præsertim faciei, cum sudore & lan-
guore quodam: μετ᾽ ἀπορίας, Dioscorides interprete Ruellio: qui aporian de eadem re apud Actuarium vertit fa-
stidium. Est autem aporia hoc loco proprie, anxietas & præ dolore ac spei inopia, corporis præter rationem iacta-
tio. Aliqui auræ splendorem fugiunt, Diosc. Alij tenebras quærunt: alij tristitia mœroreq; contabescunt, Actuar.
Alij sine vlla doloris intercapedine vexantur. Sunt etiam qui canum more latratus ædant, & obuiam factos mor-
su adoriuntur, ac mordendo simili vitio labefactant, Dioscorides. Fugiunt aquam, vt neque aspicere neq; gustare
sustineant: aliqui etiam omnes alios liquores, Aegineta. Exoritur autem hic affectus, non stato definitoq; tempo-
re, plurimum tamen ad quadragesimum vsq; diem neglectis differri cõsueuit, Dioscorides: (plurimum à quadra-
gesimo die, sin negligentes, siue remedia differentes aggreditur, interdum exacto semestri, Actuar.) Post semestre
etiam nonnullos inuadit. Quendam post annum aquam horruisse constat, quæ nobis visu comperta fuere. Nar-
rant & aliquos post septennium aquę metu fuisse tentatos, Dioscorides. Differtur aliquando metus aquæ ad heb-
domadem vnam, vel duas, vel plures, Ponzettus. Noui hominem morsum, qui se lauerat aqua marina: & cum li-
beratus crederetur, post aliquot menses contactu ligni cornui (corni, sorbi apud Aug. Niphum) redijt morbus:
Habet enim forte hæc planta vim quandam occultam commouendi venenum. Scribunt etiam Arabes (ex Dio-
scoride nimirum) post septem annos aliquando recrudescere malum, cum interim latuerit, nec aliter præterquã
ex habitu corporis ad macritudinem pergentis cognosci potuerit, Ponzettus. Quidã statim ac morsi sunt, aquam
cæteraq; humida formidant: quidã post quadraginta dies aut serius: alij deniq; alijs ita prius aut posterius, vt pra-
uis humoribus plus minúsue obnoxij fuerint, Aetius. Aliorum sanè symptomatum rationes in promptu sunt,
toto scilicet corpore vi veneni infecto: cæterum affectionis quam aquam metuunt, causam aliqui nimiæ siccitati
adscribunt tanquam omnis substãtia humida prorsus eos deseruerit, (natiuus & substantialis humor penitus de-
mutatus sit, Cælius.) At Rufus melancholiæ quoddã hoc genus esse ait, veneno melancholicum humorem imi-
tante: scimus autẽ melancholicorum alios alia metuere. Quæ quidẽ ratio etiam pro illis facit, qui sic affectos ima-
ginari aiunt videre se canem in aquis, Aegineta. Hi vbi aquam, vel aliquid aliud lucidum tanquam speculum in-
spexerint, propriam nimirum ipsorum faciem adeò rubentem, visumq; toruum & plenum irarum contemplati
deterrentur. Cæterum philosophus quidam morsus à cane rabido, & egregia virtute animi passioni resistẽs, dum
sibi canis imago appareret in balneo (illi enim quoq;, sicuti & reliquis eodem morbo affectis apparebat) diu in-
tra se meditatus, Et quid, inquit, cani commune est cum balneo? quod effatus balneum intrauit, & imperterri-
tus bibit, atq; ita morbum superauit, & sanitatem adeptus est. Aetius. Vide Cassium in fine problematis 80, quòd
insidias sibi fieri putantes ἀπεχθῶν. Qui aquam metuunt sic afficiuntur, siue quia canes in ea videre sibi videntur,
siue alia horribilia quæcunq; olim vel animo cogitarunt, vel vsurparunt oculis, vel ab alijs narrata audiuerunt,
species eorum & vestigia retinente memoria, puta dæmonũ, furiarum, inferorum, quibus etiam sanæ mentis ho-
mines deterrentur, Ponzettus. Mentiuntur quidam, in vrina morsi à rabido cane, non item ab homine, apparere
imagines seu vestigia catulorum: alij, vt mendacium augeant, catulos etiam viuos per vrinam ab eis emitti, Pon-
zettus. Ex ijs qui aquæ pauorem senserint, neminem seruatum vidimus, nisi forsitan ex historia vnum aut alterũ
euasisse audiamus: siquidem Eudemus superasse quendam affirmat (mallem legere, siquidem Eudemum quendã
superasse aiunt: Et Themisonem, &c.) Themisonem aliqui demorsum in hunc furorem incidisse & euasisse fa-
tentur. Alij ipsum cum amico aquam expauescenti morem gereret, & officium exhiberet, quadam naturarum
concordia similem contraxisse affectum: sed post multos tandem cruciatus seruatum extitisse. Grauissimum itaq;
malum aquæ metus est: sed antequam illo tentarentur, multos & ipsi restituimus, & complures ab alijs medicis
seruatos nouimus, Dioscorides. Ex canis rabidi morsu aliquando fit anteneasmos (vox corrupta) species ma-
niæ, cuius meminit Gariopontus 1. 11. nostri vulgò choream S. Viti appellant. Noui quendam lithotomum Ti-
guri, qui cùm à cane suo rabido morsus esset initio Iulij per totum digitum, imposuit allium & rutam & oleum
scorpionis: sanatum est vulnus breui, nec suppuratum: visus sibi bene habere, medicum nullum consuluit. In fine

Augusti inuasit eum morbus ceu febris quædam, frigus sensit, deinde sudare cœpit per vnum aut alterum diem,
aerem tamen & frigus ferre non poterat, multum sitiebat, bibere tamen non poterat, ad aquæ & aliorum liqui-
dorum exhorrescens: sudor erat frigidus: totus erat anxius & inquietus, frigidum aerem sentiens tanquã ad aquæ
aspectum exhorrescebat: aquam aspiciens tremebat, & quasi singultiebat vel vomituriebat: vlulabat vt canis: in
fine bidui perijt.

Ratio medendi duplex est: vna communis, qua vtendũ in omnes morsus, quos virulentæ animantes impresse-
runt, alia peculiaris priuataq; eorũ duntaxat quos rabiosi canes momorderint: quæ quidẽ summam ægris opẽ af-
ferre consueuit, illis tantũ inutilis qui ex multo iam tẽpore ictum acceperũt, Dioscorid. Canis rabiosi morsus im-
medicabilis hactenus extitit, &c. Plin. vide paulo post in cynosbato, inter medicaméta simplicia quę intra corpus
aduersus hunc affectũ sumuntur. Sciendũ est neminem perperam curatũ effugisse, Aetius. Vt inflicti à rabido ca-
ne, sic omnes à pestiferis animalibus morsus, nisi per initia protinus rectè curentur, eò deueniunt vt summè per-
niciosi sint. Quæ igitur recta curatio est? an scilicet venenũ extrahere, quod vnà cum ictu corpori percusso inhæ-
sit: ideoq; ad cicatricẽ perducere, claudereúe quę huiusmodi sunt, nõ accelerant, sed contra agũt, eaq; insuper mi-
nutim admodũ sæpe concidunt: iam ijsdem quoq; quæ calida acriaq; sunt, quibusq; attrahi venenũ siccariq; pos-
sit medicamẽtis ob eandẽ causam vtuntur, Galenus in libro de sectis ad tyrones cap. 7. Morso à cane rab. exhi-
beatur primo medicamen è cancris fluuiatilibus, vt præcipit Dioscorides: (nos id ex Dioscoride & alijs infrà de-
scribemus, cũ cæteris antidotis compositis intra corpus sumendis.) Sed vt alijs etiamnũ auxilijs cõtra ineuitabile
periculũ muniamur, nihil cæteris vti prohibet. Satius autẽ multò fuerit, etiamsi in vanũ aliquando fortassis reci-
dat, medicamentorũ inhumanos tolerare cruciatus, quàm per inertiam ac desidiã in discrimen adduci, Dioscor.
Canis rab. morsu facta vulnera, circuncidunt ad viuas vsq; partes, Plinius. Vulnus cõfestim amplius efficies, car-
ne multo interuallo orbiculari figura præcisa, ne facile ad cicatricẽ perueniat, Galenus ad Pisonem. Nec ita in de-
morsis à rabioso animali maiora vulnera vereri oportet vti minora, & vlcusculis (ἀμυχαῖς, id est dilaniatiunculis)
cutis similia: quippe maiori vulnere cõfertim copiosus ([illegible], melius [illegible] vt aliâs legitur) san-
guis emanans, potest nonnihil virulenti liquoris exhaurire: quod in minoribus nõ accidit. Quin à maioribus ab-
scedẽtes carnes auferre (secare) & labia (labiorũ margines) acie scalpelli circũscribere, & prehensam hamulo aut
vulsella (μυδίῳ) carnẽ amputare oportet. In vtrisq; circumstantia loca altioribus vlcusculis scarificanda, vt copio-
sior sanguinis vacuatio arceat, ne venenũ mẽbratim insinuetur, Diosc. Locus hic apud Actuariũ (interpretẽ quidẽ,
nã Græca nõ vidi) turpiter corruptus ex Dioscoride emẽdari potest. Cucurbitulæ cũ multa flãma agglutinatæ, id
iuuamẽti pstãt, vt veneni vis extrahatur, Diosc. Sanguisugæ & vẽtosæ supra vulnus canis rabidi ponãtur, Arnold.

Contra virulentos ictus vstio expeditissimum est auxilium. Ignis enim qui vim omnẽ superat, simul & domat
virus, & ferri penitius nõ patitur: simul etiam pars ignem experta, postea non vulgare fundamentũ curationi fu-
turæ præbet, manente diutius exulceratione, Dioscorides interprete Ruellio: qui eandem sententiã apud Actua-
rium paulo aliter transtulit, & melius quidem meo iudicio, his verbis: Simul vero pars veneni aliqua intercepta
sistitur, quæ non mediocre curationi futuræ iacit fundamentũ: modò diu patens vlcus dehiscat: neq; cito eius oræ
coalescant. Imponuntur salsamenta cõtra morsum canis rabidi: vel si non sint, ferro vstæ plagæ, corporaq; clyste-
ribus exinanita: hoc per se sufficit, Plinius. Sunt qui ferreis cauterijs vlcus vrant, Aegineta. Escharotica etiã phar-
maca ignis vim obtinent, eiusq; loco vsurpantur, vt infra dicam in medicamentis compositis quæ foris adhiben-
tur. Ridicula est igitur Ludo. Cælij superstitio simul & ignorantia quam in homine tantæ doctrinæ & tam variæ
lectionis non possum satis admirari. Nam cum medici optimi quiq; nullum remediũ aduersus canis rabidi mor-
sus cauterio præferant, Cælius vel id ignorans, vel vt sciens potius cum vulgo insaniret & naturales causas fictæ
religioni adscriberet, lib. 17. cap. 28. Nobis (inquit) potentius quàm cynorrhodon Plinij, suppetit medicamẽ, sed
& ipsum cœlitus petitũ. Est in Rhodiginis paludibus D. Bellini templum miraculorum frequentia celeberrimũ,
& affluxu hominũ etiam notissimum. Erectæ ædis causa ferè publica est. Pulsus is diuus Patauio, grassantibus no-
bilium plerisq;, quod seuerius sanctiusq; quàm ab illis probari posset, episcopũ ageret, insectantibusq; inimiciter
aduersarijs, in palustre agri nostri solum, quindecim millibus passuum Rhodigio distans, diuertit. Quum manus
hominum euasisse videretur, canum rabiem non euasit, à quibus e uestigio conuulsus discerptusq;. mox in diuo-
rum indigitamenta relatus, templum in illis emeruit locis in quo & arca marmorea ferreis occlusa cancellis, latet
sanctissimum eiusdem corpus. Templi verò ex necis genere ea cœlestis est proprietas, si quis clauem sibi quęsierit,
qua ædis valuæ recludantur, ac ea candente, quicquid rabie agitari orsum sit, attigerit: presentissimum est reme-
dium, & nunquam non verum, Tantum Cęlius. Post vstionem cum crustę decident, animaduertendum ne vlce-
ris orę coalescant, &c. Ruellius ex Dioscoride: Sic autẽ vertere debuerat, (vt rectè apud Actuarium vertit) Vstio-
ne peracta mox danda est opera vt crustæ decidant, ne vlceris oræ claudantur. Et si fieri potest ad multũ idq; præ-
stitutum tempus vlcerationes sordidas adhuc & tumidas (φλεγμαινούσας, Ruellius vertit inflammationem minan-
tes) prorogari conuenit. Quod inditum ijs salsamentum optimè prestabit, & syluestre allium detritum (intritæ
alliorum spicæ, Actuarius: qui pro agrion, id est syluestre, aglithes legisse videtur, quę vox nucleos in capite allij si-
gnificat.) item cepe: & liquor, prefertim Cyrenaicus, aut qui Medicus aut Parthicus appellatur: ad hæc tritici ge-
nera precipue commendantur mansa vel non mansa imposita (vt in simplicibus medic. foris applicandis inferius
repetam.) Hęc Dioscor. Post crustę casum vsq; ad dies quadraginta aut sexaginta, à cicatrice vulnus arcebis: ad
quam si festinet, rursus vitis aut ficulneo cinere aperies, Aetius. Sed quando tutum sit cicatrice claudere vlcus, ita
vt nulla residentis amplius latentisq; veneni suspicio relinquatur, & quo pacto hoc experiri oporteat iuglandium
nucleis vel panis medulla tritis vulneri impositis, & postea gallinę aut cani obiectis, satis explicatum est supra. Vl-
cus apertum vt minimum per quadraginta duos dies seruetur, Aegineta. Abluendum est etiam vlcus chamęmali
in aqua decocto, & radicis syluestris rumicis Aegin. Locum sordidum lauant aqua cepę, Ponzettus. Noui ego se-
nem qui morsos à cane rabido, solo acido rumice (oxalide) curabat: primo enim vlcus eius decocto fouebat, de-
inde herbam ipsam illinebat, eandemque potandam exhibebat: quod quidem medicamentum tanquam effica-
cissimum summopere commendabat plurima & turbulenta ([illegible], id est biliosa) qui illam assumpserint meije-
re solent, & cęt. Nos quoque non raro cum reliquis medicamentis eum miscuimus. Similes vires habet & agrestis
rumex aculeatus ([illegible]) radice oblonga, veluti raphanus pusilla, Aetius lib. 6. cap. 25. Theriaca rosaceo di-
luta optime & tutissime vlcus ad cicatricem ducit, Aetius: vide infra inter composita quę foris adponuntur. Ob-
ducta vlceri cicatrice, ad integram morbi abolitionem, elleborus albus propinetur. Si tamen quidpiam ab elle-
boro

boro prohiberet, satis esset hiera Rufi inferius purgari. Exhibenda etiam hiera (τὸ διὰ τῆς κολοκυνθίδος, Aegin-dic, non quidem purgandi gratia, sed tanquam medicamentum proprietate huic morbo resistens, deturq; aue-llanæ quantitas, cum cyatho decoctionis saluiæ (Aegineta, cum decocto saluiæ, simpliciter) aut sideritidis h[illegible] quam Heracleam vocant, qua etiam sola vtuntur, aiuntque non parum prodesse, propterea & alyssum appellant Aetius. De alysso plura dicam mox inter medicamina intra corpus sumenda: licet hoc etiam foris alligetur, [illegible] Plinio. Si verò, quod persæpe accidit ante dies præfinitos cicatrices coirent, committerenturque, manum po[illegible] labant: nanque eas diducere (redulcerare) carnemq; scalpello circinare (carnes circum auferre, & diffec[illegible] ro, Actuar.) aut iterum vrere expediet. Vbi vero propositum tempus præterijt, vlcus ad cicatricem ducen[illegible] emplastro quod è salibus conficitur (dialôn dictum) locus comprehendendus: nec multò post sinapismo [illegible]

10 Dioscorides. In quodam scripto Germanico reperitur optimum esse, partem morsam in confluente a[illegible] mediam horam continere. inde fore vt morsus nihil noceat. Quæ ad partem ictam pertinent prædi[illegible] bent. Cæterum victus rationem ex ijs quæ veneno aduersantur, constare oportet, & in eum tendere, [illegible] mul vt veneni vires hebetet restinguatque: simul vt arceat, quo minus ad intima pernicies illabatur. [illegible] enim quædam perniciosarum virium penetrationi obuiam eunt. Horum vtrunque præstare potest, vi[illegible] cioris, passi, & lactis potus: (οἴνου ἀκράτου ζωροτέρου πόσις, καὶ γλυκέως, ἢ γάλακτος. Aegineta, qui sua ex Dio[illegible] transcripsit, sic habet, οἴνου γλυκέως ἀκράτου παλαιοῦ ζωροτέρου, γάλακτος χύσις. Prodest & vinū vetus m[illegible] Actuarius.) Quippe qui hæc omnia (hinc apparet tria saltem ab eo prius nominata: nam de duobus non [illegible] omnia:) capiunt ad curam, nonnihil veneno obijciunt, quod omnē eius acrimoniam obtundat. Simil[illegible] liorum, porrorum, ceparumq; cibus: quod ea difficulter conficiantur, vixq; aboleantur: nā multos dies [illegible]

20 qualitates remanent, quo tempore nec euincuntur, nec permutantur à mortifera vi: sed contrarijs illa [illegible] gnatur. Cui rei antidotorū vsus accommodatur, & theriaces, & Mithridatij, & eius quod eupatorio [illegible] (lego & Mithridatij Eupatoris: hāc enim apud Galenum etiam morsis à C rab. dari lego: antidotum vero e[illegible] patorio nominatam nullam reperio) deniq; omnium quę magnā aromatum partem sibi vendicant [illegible] mata omnia viribus & substantijs ægre permutantur, quare in corporibus euincūt: Victus ratio hoc mod[illegible] bet, Dioscor. His adijciam Ruffi ex Aetio verba de victus ratione circa cibum præcipuè seruāda. In vict[illegible] indigentia & satietas euitanda: magis tamen indigentia: hæc enim succorum prauitatem adauget, q[illegible] quam expedit malefico vlceri. Ergo alimentum moderari oportet, vt & rectè conficiatur, & laudabilem [illegible] corpori præbeat. Nec minus egestioni & vrinarum prouocationi studendum: quod quidem, tum c[illegible] mus, tum fœniculum & scandix comesta efficiunt. Crethmus (quidam inepte κρίμνον legit & pultem [illegible]

30 & aluum & vrinam ducit. Cichorium agreste crudum oblatum stomacho confert, quam nonnulli [illegible] ab amaritudine picrin appellant. Prosunt & brassicæ cymæ, & palustris asparagus, & hortensis rum[illegible] acidus (oxylaphathum:) & è piscibus qui teneras carnes habent, locustæ, canceri, & echini recentes, [illegible] so: & carnium extremitates auiculæq; omnes montanæ quæ facile coquuntur, boniq; succi sunt. Vinum tenue, nec valde antiquum. Intra annum verò præseruationis gratia, accedente occasione, hiera purgari exp[illegible] At instante die tribus iugiter diebus theriaca accipiēda est, Hactenus Ruffus. Morsus à cane rabido edat pr[illegible] carnes cancrorum fluuiatilium præ cæteris cūctis, & caules, pullorumq; brodium: & malis symptomatibus [illegible] tis cibentur post triduum pullis auium præter columborum, Arnoldus. Inter principia demorsorum à cane r[illegible] bioso curandi ratio talis est. Verumenimuero si ea quæ retulimus auxilia, primis diebus prætermissa fuerint, ne scalpro carnem circinare, nec vstionem experiri operæpretium est, Dioscor. (Aegineta addit etiam σικύαν, id est

40 cucurbitulas affigere: hæc igitur tanquā sera remedia παραλειπτέον, id est omittenda sunt, vel μὴ παραληπτέα, per[illegible] id est non vsurpanda.) Non enim quod iam pertransijt satis euocare possent. (Grǽce sic lego, οὐ γὰρ ἱκανῶς [illegible] παρεληλυθὸς μετάγειν δύναται. nam & Aegineta sic habet, φθάσαντος ἤδη ἐπὶ τοῦ ἰοῦ χωρῆσαι πρὸς τὸ ἔσω.) Nulla vtiq; harū rerum occasio aut vtilitas, sed incassum corpora doloribus sternentur. Alter vero curationis modus accedat: deie-ctio magnum præbet iuuamentum, vtpote cum mouendo corporis habitum transmutet, τὸ μῦμα [illegible] & quę co-locynthidem recipit hiera: item lac schistum, quòd simul deiectionem moueat, & venenū domare possit. (Actua-rius hæc duo non lacti schisto solum, sed etiam hieræ tribuit, si rectè habet translatio.) Cibi acres, & m[illegible] po-tus, quibus vis veneni vehementer retunditur, quotidie sumi debent. Cęterum sudores ante cibos, & post e[illegible] ciendi, dropacismi, id est picationes sinapismiq; alternatim per totum corpus adijciendi. (Ruellius ex Actua[illegible] vertit: dropacismo & sinapismo, vniuerso corpore & particulatim vtendum.) Sed longè omnium efficacissimum

50 auxilium helleborismus cognoscitur: quo cum fiducia, non semel atq; iterum, sed frequētius ante quadragesimū diem, vel post hoc tempus, vti licet. Tantam enim vehementiam hoc auxilium habere fertur. vt quidam cum iam aquæ metum sentirent, sumpto helleboro, simulac primum morbi impetum experirentur, fuerint seruati. Nam & iam vitio tentatos, nemo vnquam seruare potest, Dioscorides: Ego postremum membrum sic verto. Nam iam vitio occupatos (κατειλημμένους οὐδ' αὐτὸς, pro in lego ᾧς) ne helleborus quidem seruare potest. In libro quod[illegible] Germanico manu scripto pręter cæte ra à cane rab. morsi remedia quędam iam recitatis similia, quadraginta die-bus continuis balneo vtendum reperio. Apud Io. Iouianum Pontanum in Antonio dialogo, Neapolitanus [illegible] dam refert se ab Antonio quodam audiuisse carmen, quo oppidatim vterentur Apuli, ad sanandum rabidi ca[illegible] morsum. Insomnes enim nouies sabbato lustrare oppidum, Vithum nescio quem è diuorum numero implora[illegible] tes: idq; tribus sabbatis noctu cum peregissent, tolli rabiem omnem, venenumq; extingui. Est autē (inquit) car-

60 men huiusmodi: Alme Vithe pellicane, Oram qui tenes Apulam, Littusq; Polignanicū, Qui morsus rabid[illegible] leuas, Irasq; canum mitigas: Tu sancte rabiem asperam, Rictusque canis ituridos, Tu sæuam prohibe luem, I, procul hinc rabies, procul hinc furor omnis abesto. Qui aquam expauescunt, videntur lymphatici etiam dici posse: nympham enim, id est aquam, Latini lympham vocant: & lymphaticum exponunt furiosum, qui vitium ex aquæ conspectu contraxerit. Vulgo memoriæ proditum est, inquit Festus, quicunq; speciem quandam è fonte id est effigiem nymphæ viderint, furendi non fecisse finem, quos Greci νυμφολήπτους vocant, Latini lymphaticos ap-pellant. Aggregator sanè lymphaticorum quędā remedia interserit illis quę ad canis rabidi morsus sunt. Nolui-mus illud etiam relinquere, videri nobis quòd Dioscorides scribit nullum à metu aquæ [illegible] ruatum sciri. &c. cre-didisse aliquos de his intelligendum esse, qui nō à rabido cane, sed rabiente & aquam iam timente homine morsi fuerint: Dioscorides tamen simpliciter tradidisse id videtur, Marcellus Vergilius. Clysteris mentionem a[illegible] mor-

70 sos à C. rab. Plinius facit, vt supra dixi: nec alius pręterea quàm Galenus lib. 2. de antidotis cap. 78. Absinthij deco

 cocto

cocto (inquit) ægrum euacua, salisq; tantum immittes, vt clyster vehemens reddatur. Si quis communem venenatis morsibus cunctis medendi modum desiderat, à Dioscoride requirat: nos satis prolixi fuimus in peculiari ad canis rab. morsus curatione, tum ex Dioscoridis tum aliorum scriptis collatis hactenus exposita. Actuarius sua omnia huius argumenti ex Dioscoride, sed breuius descripsit. Aegineta quædam addidit, quæ suo loco vel iam posui, vel ponam deinceps: vt Posidonij etiam & Rufi, ex Aetio scripta & aliorum.

Nunc post vniuersalem huic malo medendi methodum, ad particularia descendam remedia, eo ordine seruato, vt primum ea quæ foris adhibentur commemorem, deinde quæ intrò sumuntur: & in vtrisque composita medicamenta prius quàm simplicia: eaq; omnia literarum ordine.

Composita remedia quæ morsui forinsecus adhibentur, hæc sunt.

Ex opopanace & pice emplastrum fit optimum περὶ λυσσοδήκτους, Dioscorides.

E Brutia pice medicamentũ Menippi, quo vsus est Pelops: Picis Brutiæ libra, opopanacis venciæ quatuor (tres, Aetio & Actuario: & ipsi Galeno lib. 11 de simplicib. cap. 30. vbi Aeschrionem præceptorem suum hoc emplastro vsum scribit, propinantem interim per dies 40 antidotum è cancris,) aceti (acerrimi) sextarius (Italicus.) Opopanacem dissolue in cyathis quatuor aceti, & quod superest aceti vnà cum pice decoquito: vbi consumptum id videris, tum opopanacem addito, sed caueto ne efferueat. cũ satis inter se commista videbuntur, plagellas bene magnas (longa & grandia splenia, Actuar.) inde conficito, locoq; demorso superindito, Galenus lib. 2. de antidotis cap. 74. Aetius, aceto cum pice decocto & consumpto, (inquit) deinde contrito in mortario opopanaci superinfundens vnito & colligito: atq; ita vulneri quadraginta aut sexaginta diebus applicato. prohibet enim cicatricem. Vtendum est anastomoticis, id est aperientibus (inquit Aegineta) ex quibus primarium est, quod è pice & aceto acerrimo & opopanace conficitur, in tractatione de neruis vulneratis diligenter à nobis descriptũ: Quod si morsus cutem habet teneriorem, dilui potest irino aut balsamo, aut aliquo simili. Hoc Actuarius etiam ex Galeno describit, statim post mentionem antidoti diacarcinon. Loco morso prius dilatato cucurbitula agglutinetur, & postea imponatur cataplasma ex allio & cepa simul tritis subactisque cum butyro: longè tamen præstat emplastrum factum ex opopanace, aristolochia & pice, Ponzettus. Escharoticon, id est crustam inducens, aridũ medicamentum efficacissimum, ab Aetio & Aegineta descriptum: Salis fossilis drach. octo, chalcitidis, scillæ, sing. drach. sedecim. rutæ viridis, æruginis rasilis, sing drach. quatuor. seminis marrubij drach. vna Insoletur in pyxide ęnea, & aridum applicetur, quousq; vlceri crusta inducatur: deinde rosaceo temperetur, donec crusta excidat. Aegineta insolationis non meminit. Emplastrum dialôn (quo locum dũ ad cicatricem ducitur comprehendere iubet Dioscorides) nisi vnum fuerit ex illis duobus quæ Galenus describit lib. 6. de compos. secundum genera, cap. 8. ad extrahendum, aliud iam non occurrit eiusdem nominis. Crediderim sanè ea rectè hoc facere, vtraq; enim sale & cerussa constant, & alijs quibusdam: scribit autem Aetius lib 13. cap. 2. emplastra ex cerussa & sale statim à principio commodè adhiberi morsis à cane &c. Solent autem Græci sales in plurali numero proferre etiam de vno tantum salis genere. Aliud emplastrum ad morsos à C. rab. Damocratis senarijs descriptum affert Galenus lib 2. de antidotis, cap. 119. quod constat ex terra ampelitide, bitumine, lithargyro, oleo, propoli, aristolochia, & alijs pluribus. Eodem libro cap. 76. describitur Album Basuli medicamentum, ad morsum C. rab. quod & extrinsecus (inquit) vlceri imponitur, & per os intrò assumitur, maximè ab ijs quibus iam rabies dominatur, &c. quod quidem non parum aliquis miretur cum & emplastri formam habeat, & cerussam & argenti spumam venena copiose recipiat. Et mox cap. 77. Basilica, quæ in aquarum formidinem (inquit) ægros incidere non permittit: hanc Augusta apud se compositam semper habuit. Habet autem emplastri formam, vt Menelai quoq; medicamentum ibidẽ cap. 75. Theriaca è viperis cum rosaceo diluta, & vlceri apposita, confert, Aetius. Ego theriacam aliquando oleo ex rosis confecto dilui, & ceu medicamentum, quod linteolis conceptis excipitur (emmoton Græci vocant) in vulnus indidi, vt cucurbitulæ cuiusdam modo exugeret, & ex alio venenum extraheret, Galenus ad Pisonem.

Medicamenta simplicia ad morsum canis rabidi foris imponenda, ordine literarum.

Acetum, Auicenna de agresta. Adamas, Plin. 37. Adiantum, vel capillus algol cum vino, Auicenna, vt Aggregator citat. Ego apud Auicennam non reperio. Dioscorides vero adianti herbæ decoctum θηριοδήκτοις, id est morsibus venenatis prodesse ait: & rursus, Cruda etiam, inquit, illinitur πρὸς θηριοδήκτα. posteriorem locum Serapio omisit: in priore reddit. ventrem astringit si bibatur cum vino, & confert morsibus venenosorum. Adeps anseris, vide Anser. Allium illitum foto prius vlcere, Aegineta, Isaac. Syluestris rosæ radix pota, allio præsertim vulneri imposito. Aquiuiuus. Trito allio defricto rabiosæ canis vel lupi morsus in bone curatur, Columella. Alliũ syluestre detritum, Dioscor. Amygdala, præcipuè amara, Auicẽna. Anagallidis folia, Aetius. Succus quo abluatur vulnus, Tragus. Anseris adeps cum melle, Plin 29. Asse, vide Later. Aster herba cum axungia vetere viridis trita, Dioscorides. Axungia cum calce tusa, Plinius. Anguium senectus cum cancro masculo trita, Plinius.

Betonica superilligata, Serapio secundũ Dioscor. Nos in Dioscoride Græco ad θηριοδήκτας solum id est morsos à serpentibus commendari legimus. Trita applicata, Musa, Apuleius. Brassicæ folia cum lasere trita ex aceto. Per se etiam brassica aduersus rabidi canis morsus proficit, & ipsius decoctum in potu, Galenus de Parabil. Caulis, id est brassicæ succus cum vino, Serapio secundum Dioscoridem. Græci codices nostri ...... habent eo in loco. Epicharmus brassicam syluestrem contra canis rabiosi morsum imponi satis esse tradit, melius si cum lasere & aceto acri, Plin.

Calx tusa cum axungia, Plin. Cancrorum cinis è melle illitus, Aetius potus, Auicenna. Cinis cancri aspersus aceto, Hali. Vide Anguium senectus. Cinis testarum marini cancri, Aggregator ex nescio quo authore. Canis pili impositi, Galenus in Parabil. Pili caudæ canis combusti Aggregator. Quidam vlceri imponunt pilos eiusdẽ canis rabidi, Ponzettus. Canis vel draconis qui momordit caput, abscissum excoriatumq; cum pauco euphorbio applicatur, ac liberat in totum, vt quidã aiunt, Ponzettus. Cinis vst. canini capitis. à cane rabido morsos persanat, Sextus: Aggregator intus & extra prodesse scribit. Capilli hominis cum aceto, Auicenna & Sextus combusti cum aceto impositi, Haliabbas. Capilli hominis morsi aceto remolliti, Galenus in Parabil. Capilli Algol, vide Adiantum

tum paulo ante, Capræ stercus cum vino, Plin. Caro ariens vsta cum vino Auicenna: sed bibendam potius intelligere videtur, licet non exprimatur. Castaneę cum pauco sale & melle, Isaac: ego iuglandes potius quàm castaneas adhiberem, aperiendum enim non astringendum est. Addunt autem alij authores in glandibus quoque in hunc vsum salem & mel. Cepæ, Dioscor. Crudæ cum melle vel aceto, Plin. lib. 20. vel coctæ cum melle & vino, Macer, Aetius. Ex cepis cum sale & ruta cataplasma, Aegineta, Auicenna, Haliabbas & Serapio secundum Dioscoridem. Vide mox in Nucibus. Locum sordidum lauant aqua cepæ, Ponzet. Chamæmali decocto lauandus est locus, Aetius. Cinis ficulneus ceroto exceptus, Aeginet. Cinis vitium cum oleo, Aegineta. Si vlcus ad cicatricem festinet, rursus vitis aut ficulneo cinere aperies, Aetius. Cucumeris folia, Auicenna: ego ad simplices canis morsus cum Dioscoride potius retulerim.

Eruum cum vino, Serapio secundum Dioscor. cuius Græci codices simpliciter à cane morsis ipsum commendant: Isaac, Auicenna, Colliget. Aliqui præter vinum mel etiam addunt. Oleum de orobo, id est eruo, Galen de Parabil. Euphorbium, Haliabbas Vide paulò superius in Canis capite. Equi fimus cum aceto calidus, Plin.

Fabæ crudæ commansæ, Galenus in Parabil. Fici folio trito ex aceto C. rab. morsus restringunt, Plin. Nigræ ficus folia ex aceto, Valerian. Fici folia recentia, Auicenna. Ficulneus cinis, vide in Cinere. Ficus immaturæ cum aceto, Plin. 23. Isaac & Dioscorides apud Sarapionem: ego in codicibus nostris non reperio. Fœniculi radix, Auicenna Dioscorides simpliciter ad morsus canis refert. Frumentum, vide Triticum.

Gallinaceum fimum duntaxat ruffum, ex aceto impositum, Plin. Kiranides, Valerianus. Galli crista contrita, Plin. & Kiranid. Gentiana, Auicenna, Habyx.

Hippocampus ex acri aceto tritus & vulneri applicatus, Aetius. Hirci iecur impositum, Plin. 28. aquæ metum auertit. Hirundinis pulli combusti: vel glebula ex hirundinum nido, illita ex aceto, Plin. De glebulis idem scribit Valerian. Hirundinis fimus, Ponzet. Hominis capilli, vide Capilli. Hominis vrina, vide Vrina. Hyænæ pellis.

Iris ruffa cum melle, Plinius.

Kakille herba marina, Auicenna.

Lana succida morsibus inculcata post diem septimum soluitur, Plin. Lapathi, id est rumicis, tum acidi, tum syluestris, vsus est fouendo aut abluendo locum, & illinendo, vt ex Aetio supra docui in ratione curandi. Laser vel silphij succus (barbari assam vocant) præsertim Cyrenaicus, aut qui Medicus, aut Parthicus appellatur, Dioscor. Assa cum oleo, Auicenna. Silphium cum sale. Aegineta. Vide superius in Brassica syluestri. Limacum caro & testa, Serapio citans Galenum, apud quem ego nihil tale reperio.

Marrubij folia Aetius. Πράσου, id est porri, semina cum sale trita, Aegineta: malim πρασίου, id est marrubij, vt Aetius habet: quanquam porrum etiam contra hoc venenum à Dioscoride laudari sciam, sed in cibo. Marrubium supra etiam contra simplices canis morsus commendauimus. Prasium (id est marrubium) cum sale, Serapio secundum Paulum, & Auicenna. Melissophyllon per se, vel cum sale, Aegineta. Menta, Aegineta, Auicenna. Muris aranei caudæ cinis, ita vt ipse cui abscissus sit, viuus dimittatur, Plinius.

Nuces (iuglandum nuclei, Plin.) à ieiuno commansæ & illitæ, Auicenna, Plin 23. Vide supra ad morsus canis non rab.

Orobus, vide Eruum. Olusatrum. Plin. Ostracorum carnes, Auicenna.

Pecudis stercus vstum & illitum cum aceto, Auicenna. Personatiæ radix cum sale marino, Apuleius. Petroleum, Incertus. Pisces omnes, & iura eorum, & capita salsorum vsta applicata, Auicenna: Vide Salsamenta. Kamen piscis marinus tritus impositus, Serapio secundum Galenum. Plantago tusa, Apuleius, & Valerian. Lingua arietis cum sale cõtusa, Apuleius, vt citat Aggregator. Porrum, vide Marrubium, Potamogiton cum sale illita aquæ formidinem arcet: vsus est & recentis & aridæ, Aetius.

Rutæ folia trita vel commanducata imponuntur cum melle & sale, vel cum aceto & pice decocta, Plinius. Rutæ folia cum melle & sale, & pice, Apuleius. Ruta cum vino Apuleius vt Aggregator citat.

Salpæ succus perfusus aut cinere ex salpa subacto, Plinius. Salsamenta. Plinius. Salsamenta indita præstant ne vlceris oræ coalescant, Dioscorides. Rabiosæ canis vel lupi morsus, imposito vulneri vetere salsamento sanatur in bubus, Columella. Vide Pisces. Sambuci folia, vide supra ad morsus simplices in Ebulo. Senecta, vide Anguis. Silphium, vide Laser. Sesamum, Auicenna.

Terra sigillata (id est Lemnia) secundum Galenum apud Serapionem (meminit Galenus de simpl. 9. 2.) illita ex acri aceto (& pota ex vino dilato) superpositis aliquibus folijs: quorum præcipua sunt scordij folia, pòst centaurij minoris, demum prasij. Tritici grana, tam mansa, quàm non mansa imponantur, siquidem subacta pistáue (διαφυσώμενα, quasi fermentata, & turgida) à perfusione (humore vel sanie manante ab vlcere) vulnera dilatant. Sunt qui à mandentium ieiunio sibi aliquid asciscere arbitrentur, quòd suapte natura resistat. Verum id certum non est: cæterum tempestiuus eorum vsus, minimè est cõtemnendus, Dioscorides. Triticum tostum & commansum, Isaac. Apuleius tritici granis appositis & gallinæ obiectis, inde experiri docet rabidúsne fuerit canis qui momordit, vt supra dictum est.

Verbena vel herba sacra imposita, Apuleius. Vituli marini adipe inungatur facies timentis aquam, Plinius 32. Vitium cinis, vide Vitis. Vrina hominis morsi gossipium intinctum, Galenus in Parabil. Vrina, cinere ex ea subacto, Plinius. Vrina cum nitro. Serapio secundum Dioscoridem, & Auicenna. Vrina pueri cum baurach (id est spuma nitri) Hali. Vrinæ fex cum carbonibus vitis viridis trita apposita frequenter, abluto interim quem extrahit humore, Apuleius vt citat Aggregator. Hæc sunt remedia quæ veteres aduersus rabidi canis morsus foris imponenda celebrauerunt: Quæ si cui non satisfaciunt, augeat ea ex præcedentibus ad simplicẽ canis morsum commemoratis, efficacioribus præsertim. His subijciemus amuleta quædam, id est superstitiosa pharmaca, quæ gestata solum absque vlla ratione à nonnullis conducere creduntur: & his similia, quæ causas quidem al. q tas in natura habent, foris tamen ad auertendum aliquid vsurpantur, alligantur, inunguntur, substernuntur. Ad arcendos aquæ pauores vtuntur dente eo, qui caninus dicitur: hunc à cane qui momordit exemptum & folliculo inditum, pro amuleto brachio adnectunt, Dioscorides. Arabes & qui eos sequuntur, pro canino dente molarem reddunt, qui coxis alligatus, vel à brachio suspensus, tueatur gestantem. Vermem è cadauere canino aliqui adalligant contra pauorem aquæ, Plinius Vermiculus canis mortui in collo suspensus, sanat morsum à C. rab. Sextus. Gentiana diebus septem cum hyænæ pelle amuleti loco gestatur, Actuarius. Hyænæ pellis vtiliter substernitur morsis à C. rab. Aetius. Lupi vel lupusculi pellis suspensa ab eo qui à C. rab. morsus est, aquæ pauorem amolitur, Aggre-

gator ex Haliabb. Lais & Salpe canum rabiosorum morsus leniri aiunt, menstruo in lana arietis nigri, argenteo brachiali incluso. Diotimus Thebanus vestis omnino ita infectæ portiuncula, ac vel licio brachiali inserta, (fortè lineo brachiali, vt proximè antè argenteo brachiali dixit, nisi legas, ac vel licio (id est filo, vestis ita infectæ) brachiali inserto) Plinius. Inter omnes conuenit, si aqua potusque formidetur à morsu canis, supposita tantum calici lacinia menstruo tincta, statim metum eum discuti, videlicet præualente sympathia illa Græcorum, Plinius. Iis qui iam aquam extimescunt, vt bibant, poculo panniculum ex sella (ῥάκ[illegible] ἀφέδρ[illegible]) supponito, & bibent, Galenus de antidotis lib.2.cap.133. Ruellius apud Actuarium in medicamento diacarcinon ὑπὸ ἀφέδρῳ, non rectè vertit sub sedem. Ἀφεδρὼν sella est ad secessum: ἄφεδρ[illegible], apud Varinum [illegible], in Lexico Græcolatino quidam puerperium reddidit, sine testimonio. Succo rutæ perunctos, aut etiam habentes, negant feriri ab his veneficijs (apibus, vespis, &c. cane rabioso) Plin.lib.20. E vitice baculus à canis & alijs morsibus defendit, vt quidam ex Dioscoride citat: ego nihil tale in codicibus impressis inuenio. Aggregator quidem ex Auicenna citat, emplastrum ex agno casto morsis à cane prodesse. Vrsi pellis, aut vituli marini, vtiliter à C.rab. morsis substernitur, Aetius.

Antidoti & medicamenta composita quæ aduersus C.rab.morsus (id est ne in rabiem aut aquæ metum qui morsi sunt, incidant) intra corpus sumuntur.

Potiones omnes quas contra viperarum morsus scripsit Damocrates apud Galenum lib.2.de antidotis.

Aelij Galli antidotus cum ad alia quædam, tum morsis à C.rab. salubris, describitur à Galeno lib.2. de antidotis cap.54. constat varijs aromatibus cum opio, quæ melle excipiuntur. Item alia eiusdem cap.71. videtur autem & ipsa ad morsos à C.rab. facere, propter antecedentia & sequentia.

Basuli Album & foris imponitur, & intro sumitur, &c. vide supra inter composita foris applicanda.

E cancris paratur optimum aduersus rabiosorum canum morsus auxilium, quod & plerisque vnum satisfecit, eoque cum fiducia vti licet. Est autem huiusmodi. Cancros fluuiatiles in sarmentis albæ vitis cremare oportet, & cinerem eorum quamminutissimè tritum habere reconditum. Eodem gentianæ radicem tusam cribratamq; reponere: quoties autem canis rabiosus morsum intulerit, in quaternos cyathos meraci vini, bina cineris cancrorum cochlearia, vnumque gentianæ conijciantur: hæc in potionis dilutioris modum subacta, quatriduo bibantur. Inter principia medicamentum hoc modo detur: atqui si ab illato morsu bini ternive dies fluxerint, curationem auspicabimur à triplicato pondere supra id quod ab initio retulimus, Diosc. Similis huic extat descriptio Damocratis senarijs iambicis apud Galenum de antidotis lib.2.cap.116. in paucis quibusdam & parui momenti rebus differens: Codices Græci tamen corrupti sunt, & interpretes quædam male transferunt. Eadem est etiam Mithreæ descriptio eodem in libro cap.70. quo loco cum Damocratis versibus collato, qua dosi medicamenti vtendum sit illi, qui secundo aut tertio die à morsu demum vti incipit, clarius patebit: nempe triduo à ieiunis bibenda tria cochlearia (μύστρα μακρὰ, Damocrat. Martianus rectè legit μικρὰ, id est parua) huius medicamenti, in totidem plus minus vini meri & veteris (dulcis, Damocrates) cyathis: ita vt quotidie sumant cochleare vnum (vt Martianus rectè vertit, licet Græci codices nostri non exprimant) scilicet paruum, cum tribus vini cyathis: idque facere pergant per tres dies: vel quatuor, si maior fuerit morsus. Si quis vero secundo die antidoto vti incipiat, duplum medicamenti capiat, nempe cochlearia bina, & vini quantum prius. (tres enim cyathi vini, etiam duobus & tribus cochlearijs medicamenti temperandis sufficiunt: si recte legitur, bis in iam citato Galeni loco, ὁ [illegible] οἶν[illegible] αὐταρκής. Tres quidem cyathi vini appendent vncias quinque. Sed res ipsa quantum vini misceri conueniat ad commodam medicamenti potionem, satis docebit.) Sequentibus autem duobus diebus, hoc est tertio & quarto à morsu, sat fuerit singula quotidie medicaminis cochlearia id est drach. tres, vt infra dicam, ex prædicto vini modo haurire. At si quis tertio à morsu die medicamento primum vtatur, triplum, id est tria cochlearia eo die bibat, & sequentibus duobus quotidie singula: ita enim fiet vt tantundem hauriat, qui tardius bibere incipit, ac qui primo statim die incœpit. Ex hac interpretatione Dioscor. etiam verba clariora fient. Marcellus interpres apud Dioscor dubitat verum cineris cancrorum cochlearia duo, gentianæ vero vnum, meraci vini cyathis quatuor mixta, à prima die vsque ad quartam bibenda sint, ita vt quotidie hac mensura hauriãtur: in singulis diebus vsque ad quartam, quoniam vini cyathi quatuor sunt, bibendus cyathus vnus tantum sit. Nobis (inquit) in priorem illam rationem inclinat animus. Et merito quidem ille dubitat, cum neque Dioscoridis hic locus integer mihi videatur: neq; alij eũ secuti, satis aperte medicamenti vsum descripserint. Multis omnino modis exemplaria Græca, tum Galeni diuersis in locis, tum Aeginetæ, Aetij & Actuarij variant: interpretes etiam Latini alij aliter transferunt: ita vt ratione & iudicio magis quàm collatione codicum intelligenda sint omnia: ego in præsentia non omnia sed vt se obtulerint quædam, partim conferam, partim emendabo. In Mithreæ compositione gentiana ad cancrorum cinerem dupla est, vt apud Actuarium etiam, contra quàm apud Dioscoridem & Damocratem. In eadem, terebinthina etiam adijcitur pari cum gentiana pondere: Martianus interpres eam vocem omittit cui ego assentior, licet ἀνὰ præpositio sequatur, quæ duo vt minimum ante se nominata pharmaca postulat. Videtur sanè hæc vox ab aliquo adiecta, qui [illegible] perperam legerat: (apud nullum enim aliâs reperitur) pro [illegible] aut [illegible], aut alia simili voce, Damocrates λελασμένης dixit. Iam cum in eadem compositione Mithreæ, triduo exhibendum hoc medicamentum bis scriptum sit, semel autem ad sex dies: Martianus sex tantum dierum mentionem facit: apud Aeginetam dies quatuor legimus, apud Dioscoridem vsque ad quartum, id est tres: Aetius theriacam quoque primis tribus diebus propinat. Quanquam Aeschrionem Galenus suum è cancris medicamentum per dies quadraginta propinasse solitum scribit: quod quidem ratione non caret, quoniam ad eum vsque diem ferè aquæ pauor timetur. Cochlearij nomen non omnino certæ semper significationis videtur. Vbi Galenus dicit κοχλιάριον εὐμέγεθες, Aetius cochlearium simpliciter habet. Iam cum cochlearium magnũ (quamuis id aliud videtur quàm εὐμέγεθες) vini tres vncias cum scrupulis octo capiat, vt Aegineta docet: quis tale vasculum arido puluere vel semel plenum, vt duplam & triplam mensuram taceam, vnica potione hauriret? Præstiterit igitur cochlearium εὐμέγεθες de paruo intelligere, sed bonæ mensuræ vt vulgo loquũtur. Porrò quòd Dioscorides scribit cancros vrendos esse in sarmentis vitis albæ, & Galenus in vase æris rubri, Aegineta in vnum coniunxit vrendos monens ἐπὶ κλημάτιδων λευκῆς ἀμπέλου ἐν κυπρίνῳ ἀγγείῳ χαλκῷ, sic sentiens nimirũ vri debere cancros

cros in æneo vel Cyprio vase, cui subiectus sit ignis ex sarmentis vitis albæ: vel vitis simpliciter, vt Aetius habet: [illegible]: interpres non satis clarè simpliciter vrere vertit. Dioscorides tamen sensisse videtur cancros ipsis sarmentis dum vruntur, non vasi imponendos esse. Galenus parum curare videtur ex qua materia succendatur ignis, postulat autem vas æris rubri: nimirum quòd ex ære etiam salutaris quædam cõtra venenum vis cancris accedat. Ex Cypro quidem (inquit Marcellus) in omnes medicinæ vius æs laudabatur. Huius medicamenti cochlearij mensuram quotidie cum aqua calida dabis vsq; ad dies quadraginta: quòd si non ab initio, sed post dies demum aliquot morsus vti incipiat, bina quotidie dabis, donec dies quadraginta expleas, Aetius: Montanus interpres dierum numerum omisit. Facile quidem fieri potuit, vt negligentiores aliqui [illegible] pro [illegible] scriberent aut legerent. Aegineta præter cæteros docet cancros crescente luna sumendos esse, idque ante Solis ortum. Diacarcinon antidotus, ex siciliquo cineris cancrorum, & drachma gentianæ contritæ mixta, bis aut ter aut sæpius ex vino albo datur: ijs vero qui iam horrent aquam, frequentius exhibere conuenit: vt autem bibant, suppone poculo lacerum pannum ex sella (ἀπὸ δίφρου), apud Galenum. Dioscorides in capite de lepore, & in capite de coagulis [illegible] pro puerperio accipit. Potest autem hoc faciendum intelligi, vel vt medicamentum bibant: vel simpliciter vt bibant, cum potum omnem abhorreant) Actuarius. Gentiana etiam per se instar cochlearium trium ex aqua efficax est diebus quadraginta vel sexaginta, Galenus & Actuarius. In libro Secretorum, qui Galeno attribuitur, cap. 59. eadem ferè leguntur quæ de simplicium facultate lib. 11. cap. 30. & medicamenti è cancris descriptio talis, qualem ex Aetio infra recitabimus. Huius medicamenti (inquit) cochlear vnum magnum ex aqua bibatur, nec minus quàm drachmæ tres bibatur. Mystrum sanè siue cochlearium medicum drachmas tres continet, vt Ge. Agricola probat apud quem plura reperies de cochlearij diuersis significationibus, tum aliâs, tum in liquidorum & aridorum mensuris. Sed his omissis Galeni de hac ex cancris antidoto verba lib. 11. de simplicib. cap. 30. afferam. Fluuiatilium cancrorum cinis (inquit) quanquam similiter prædictis (cochleis, echinis) exiccatorius est, totius substantiæ tamen proprietate mirabilis est eius in ijs qui à rabiente cane sunt morsi effectus, tum per se, tum cum gentiana & thure multò præstantior. Thuris partem esse vnam oportet, quinque gentianæ, cancrorum decem. Et rarò equidem aliter illis vstis non sumus vsi: cæterum ad eum modum plerunque, quo Aeschrion empiricus, medicamentorum peritissimus senex, conciuis ac præceptor meus. Patella erat æris rubri, in quam impositis cancris viuentibus, eos hactenus vssit, dum facile ad leuorem redigi possent. Hic Aeschrion paratum semper in ædibus hoc habebat medicamen, vrens cancros æstate post ortum canis, quando Sol in Leonem transisset, non nisi Luna decimaoctaua. Porrò bibendum hoc medicamen ijs qui à cane rabido fuissent morsi præbebat quotidie diebus quadraginta, mensura cochlearij magni ([illegible]) aquæ inspersum. At si non protinus ab initio, verum aliquot post dies curam cepisset demorsi, tunc quotidie duo cochlearia aquæ inspergebat. Interim vulneri emplastrum è Brutia pice adhibebat. Hæc tametsi à præsenti instituto aliena (inquit Galenus) scribenda tamen censui, quia magnopere medicamento huic ipse confiderem, nimirum cum nullus vnquam eorum, qui illo fuerint vsi, sit mortuus. Post hæc Pelopem præceptorem suum notat, qui cur cancri, ijq; fluuiatiles potius quàm marini, à C. rab. morsis mederentur, nihil proprietati substantiæ tribuens, causas naturales ac certas afferre conabatur. Ego (inquit) cancros opinor ex proprietate totius substantię prodesse. Volui autem hoc in loco id commemorare, eò quod nullus eorum qui cancris vsi sunt, totis scilicet eorum corporibus, mortuus sit: quanquam præter huius operis institutum, in quo de ijs quæ tota substantia agunt disserere non proposueram. Hunc locum Latinus interpres perquam ineptè & obscurè trãstulit. Quod si eo tempore, quo iam diximus ex Galeno, paratum medicamentum non habueris, non ideo desistes, sed quocunque tempore præparabis, Aetius. Conficies autem hoc modo, Cancrorum fluuialium congruæ magnitudinis, qui viuentes in vase rubri æris cremati fuerint, cineris vncias decem, gentianæ vncias tres, (quinq; in Græco, melius) synceri thuris vnciam vnam Aetius. De cancris per se intra corpus sumendis, paulo post suo ordine dicam. Est & aliud è cancris medicamentum Cratippi inscriptum viri egregij & canum nutritoris apud Galenum de antid. lib. 2. cap. 71. quod præter cancros & gentianam, myrrham recipit cum croco & pipere: & denarij pondere cum vini diluti cyathis tribus datur. Vide etiam Aggregatorem inter remedia morsus C. rab. in Cancri & in gentianæ mentione. Nicostrati quoq; antidotus eodẽ libro cap. 131. præter cancros & gentianam, castoreum ac lycium cum melle excipit. Cl. Apollonij theriaca ad rabiosorum morsus idonea describitur apud Galenũ lib. 2. de antid. cap. 73. quæ præter cætera multa è scinco & cancris marinis exustis constituitur. Vide plura in Cancro fluu. G.

Cyphi, vide paulo post in Antidoto è nucibus iuglandi.

Esdra compositio cum vino sumpta, & illita cum succo mentæ, Nicolaus.

Heræ Cappadocis antidotus apud Galenum lib. 2 de antidot. cap. 31. videtur & ipsa efficax esse morsis à C. rab. propter antecedentia & sequentia. Cæterum quæ ibidẽ proximè sequitur Zenonis Laodicensis, expresè ad λυσσοδήκτους inscribitur. Hiera Archigenis, vt testantur Mesue, Auicenna, Serapio & Haliabbas. Vide supra in curandi methodo.

Mithridatis Eupatoris diascincu antidotus. Diosco. vt supra emendaui, cum nullam ex eupatorio antidotum reperiam. Antidotus cum ad alia venena, tum ad canum rab morsus, à Mithridatio diascinco nihil ferè differens, præsertim illo quod carmine scripsit Damocrates, præterquam paucis in fine adiectis, apud Galenum de antid. lib. 2. cap. 127.

E nucibus iuglandibus antidotum apud Aetium lib. 6. cap. 24. morsis à C. rab. etiamsi febricitare cœperint, confert, quadam aduersus hunc morbum resistendi proprietate somnumq; obiter conciliat. Drachmam vnam eius (inquit) ex aqua pluuiali calida in nocte post febris vigorem dato, ita vt mane quidem confectio ex cancris exhibeatur, vespere autem è iuglandibus: Quæ si nõ affuerint, exhibeto quod cyphi appellatur, siue illud habueris quod è trigintaquinq; rebus componitur, siue quod è vigintiocto.

Theriaca diatessaron, Nicolaus. Theriaca magna, Auicenna. Aquæ pauorem morborum pessimum hoc medicamentum sæpe tollere consueuit, & mirabiliter tantorum malorum concursui resistere, Galenus ad Pisonem.

Ad aquæ metum antidotus siue potio, & catapotia, vtraq; ex castorio & granis lathyridis composita, apud Galenum de antidotis lib. 2 cap. 129. & 130. Et cap 67. potio præseruans ne morsi in rabiem incidant, valde generosa: Lycij Indici oboli tres cum exigua verbena ex aqua dantur ad dies aliquot.

Medicamenta simplicia, quæ intra corpus sumuntur à morsis à cane rabido.

Allia in cibo, Dioscorid. Aetius. Absinthium potum, Aetius. Arietis caro adusta cum vino, Auicenna: videtur autem bibenda. Alysson herba contusa in edulio, rabiei canis mederi putatur, Dioscorides. Huic plantæ nomē, vt apparet, à pellenda rabie impositum est. Et quoniam nihil certi de ea nostri seculi homines docent, & veteres quoque alij aliter describunt, quæ ipse obseruauerim lectori communicabo. Alysson (inquit Dioscorides lib. 3. cap. 96 & apud alios 105.) exiguus frutex est, vnicaulis, subasper, rotundis folijs: fructu duplicem scutorum effigie, in quo est semen quadantenus latum. In montibus & asperis locis emicat. Eius decoctum singultus sine febri, potu discutit. Idem efficit, si quis eam aut teneat, aut odoretur: (poterit sanè hinc etiam alysson quasi alygmon, id est siue singultu dictum videri, quod eum pellat.) Cum melle trita, vitia cutis in facie, & lentigines emendat. Contusa in edulio, rabiei canis mederi putatur. Domibus appensa salutaris esse creditur, & hominibus atque animalibus fascini amuletum. Purpureo linteo (ad collum) circumligata, pecorum morbos abigit, Hæc Dioscorides interprete Ruellio. Hîc primum notatu dignum est, quod Dioscorides scribit rabiem canis sanare hanc herbam in cibo ei datam, hoc alios ad homines à cane rabido morsos transtulisse. Fieri tamen potest, vt vtrisq; conueniat quemadmodum de elleboro creditur. Μονόκαυλον vocabulum, quod vnicaule significat, Marcellus interpres omisit, quoniam vltimo inter nomenclaturas loco ponitur, vt codices vulgati habent: Ruellius in contextum asciuit. Pro his verbis, ταύτης τὸ ἀφέψημα ποθὲν, id est herbæ decoctum potum, aliâs legitur ταύτης τὸ σπέρμα ἀφεψηθὲν καὶ ποθὲν, id est semē eius decoctum & potū. Nomenclaturæ eius istæ leguntur, aspidion, haplophyllon, accyseton, adeseton: & monocaulon, nisi id potius ad contextū, vt dixi, referri debeat. Aspidion dictū apparet à forma fructus, id est pericarpij, quo duplicem clypeolum refert. Atractylin etiam aspidion cognominari legimus. Plutarchus lib 3 Symposiacôn, alysson numerat inter herbas quæ solo cōtactu halitúue, aut aspectu, prodesse homini contra singultum possunt. Gregibus etiam (inquit) ouium & caprarum, si circa stabula plantetur, salubrem esse perhibent. Alysson (inquit Galenus lib. 6. de simplicib.) nuncupata est, quod mirifice iuuet morsos à cane rabido. Sed & rabienti quoq; data, sæpe in totum sanauit: atque hoc ex totius substantiæ similitudine efficit: quæ quidem facultas sola percipitur experientia. Experiendo sanè ad multa aliquis cognoscet, eam habere facultatē mediocriter siccantem, & digerentem, & simul abstersorium nonnihil: eaq; ratione vitiliginem & ephelin expurgat. In Arabum libris alysson inuenio nominari algaten, vel alguascen Auicennæ, vel alusen: qua omnia à Gręco corrupta sunt. Matthæus Syluaticus cap. 36. Latine lilialem dici scribit, Lilialis (inquit) folia habet rubiæ, minora, subaspera: per terram quoque rubiæ instar extenditur: flore paruo, qualis in solano est, lilij planè figura. Deinde Auicennam citat, qui & ipse florem eius lilio similem faciat: & herbam ipsam calidam & siccam in primo ordine, panariciæ, id est paronychiæ (aliâs panno) vtilem. Pro lilio, vt Bellunensis monet, Arabice legitur altors, id est clypeus, vnde herba ipsa nominatur torsia, vt Græcis aspidion. Idem Syluaticus cap. 27. Algacen, inquit, herbę flos est similis lilio, exiguus, minor flore sambuci, caule & folijs rubiæ. Et alibi, Alahuch est arbor magna, lilialis dicta, qua caremus. Auerrois eluoxat appellat: & renes quoque ab ea obstructione liberari scribit, Aeginetam in eo imitatus: cuius verba sunt, νεφρούς τε ἐκφράττει καὶ ἐφήλιν ῥύπτει. At apud Galenum & Aetium nulla νεφρῶν, id est renum mentio fit, sed ἀλφῶν, id est vitiliginum, vnà cum ephelide. Apud Dioscoridem vero φακῶν, id est lentiginis, quam ego lectionem omnibus præfero: quoniam & cæteri ex Dioscoride descripserunt, aut saltem Galenus, alij ex Galeno solet autem vt plurimum ephelidis mentio φακοῖς coniungi. Eandem esse video lib. 2. cap. 25. apud Auicennam Alefeni, vel vt Bellunensis castigat, alsefani dictam, de qua ijsdem verbis, quibus Aegineta scribit, renes eam purgare, & mederi morsis à C. rab. hoc tantum dè suo addit, existimare se eam esse pasturam camelorum, vel coruorum vt Bellunensis emendat. Vide hominis inscitiam, duobus capitibus proximis eandem plantam nomine tantum variante bis describentis. Io. Ruellius reprehendit eos qui alysson Dioscoridis herbam crucialem vulgo dictam existimant, cui flos luteus est, quaterna in geniculis folia: item illos qui liliaginem rusticè dictā intelligunt, folio quadantenus & flore lilij purpureo. Propius autem (inquit) accedere videtur ad eam, quam rusticam cannabim vocant herbarij: quæ fruticosa herbula est, vnicaulis, folijs per initia satis rotundis, vbi adoleuit oblongis, & per ambitum leuiter serratis, fructu duplicium scutorum effigie, in quo est semen quadantenus latum. Sed in hoc rursus eum erroris notat Matthæolus Senensis. Ego sanè peregrinam nobis & ignotam Dioscoridis alysson [illegible]or, vt Matthæolus etiam: quod vt ita credam, Andreæ Bellunensis verba in Arabicorum Auicennæ vocabulorum lexico præcipue mihi persuadent. Aaulusen (inquit) vel aalusen, secundum Ebenbitar scribitur per duplicem literam aleph: herba est folijs paruis, quæ cito amittit fructus, folijs maior est, magnitudine seminis cucurbitæ, effigie clypei (appingit autem binos clypeos ouata ferè figura cohærentes.) Geminæ fructus tunicæ ceu vaginæ, vtroque latere semina lenticulis paruis similia continent: & per singulos caules abundant huiusmodi fructus. Ii ferè palmo altiores non sunt. Vocant autem Arabes ipsas vaginas seu folliculos fructuum nomine. Et quoniā hi fructus referunt altors Arabicè dictum, id est clypeum, herba nominatur Arabice altorsia, id est clypealis. Meminit eius Auicenna quarto canonis in capite de curatione morsus rabidi: & Ebenbitar in libro de simplicibus [illegible]estantiam eius contra morsum canis rabidi celebrat: Est autem notissima in Syria. Hæc Bellunensis. Alia est [illegible] Galeni, vel potius Antonini Coi apud Galenum lib. 2. de Antidotis cap. 69. Alyssum herbam contusam ([illegible]) & cribratam repone: huius cum opus fuerit à rabido cane morsis cochlear exhibebis ex aquæ & mulsæ cyathis tribus statim à primo die vsque ad quadraginta: sin minus, saltem primis septem diebus. Alyssus autem [illegible]rba est marrubio similis, asperior tamen & magis spinosa circa verticillos (σφαιρία) florem κυανίζοντα, id est ad [illegible]ruleum vergentem profert. Hanc inter caniculæ æstus colligere oportet, & exiccatam cribratamq; seruare, vt [illegible]are non possit. Hæc Galen. Martianus non rectè vertit, alysson orbes habere in summitatibus ramulorum, [illegible]od Græcè non legitur: & reipsa in marrubio ac similibus herbis verticilli huiusmodi totos ramulos in geniculis ambiunt, non summos tantum. Hæc eadem de alysso apud Actuarium legimus, in mentione antidoti diacarcinon. De eadem lib 1. Aetius sic scribit, Alysson esse aiunt sideritin cognomine Heracleam, quæ passim iuxta vias nascitur, flore purpurascente, πορφυρίζοντι: folijs crassioribus, (καὶ τὰ φύλλα παχύτερα:) sic dicta quod à cane rab. morsos mirificè iuuet: deinde eadem ei attribuit quæ Dioscorides suo alysso, & Galenus eidem. à quo tamen diuersum est. Hæc verba, καὶ τὰ φύλλα παχύτερα, corrupta videntur, pro quibus ex Galeno legerim, ἔχει δὲ σφαιρία παχύτερα,

τραχύτερα, id est verticillos autem asperiores habet, nempe quam marrubium cui similem esse, itidem ex Galeno addendum est. Nam Dioscorides quoq; scribit, sideritin Heracleam marrubio similia habere folia, sed longiora, ad saluiæ aut quercus figuram accedentia, verum minora his & aspera, τραχέα vt apud Aetium etiam φύλλα τραχύτερα rectè legere possimus. Caules profert quadrangulos, dodrantales, & aliquando maiores, gustu non insuaui, cum astrictione aliqua: in quibus per interualla velut in marrubio in orbem circumacti verticilli sunt & in his nigrum semen. Nascitur lapidosis (ἐν πετρώδεσι) locis. Possunt folia emplastri modo imposita glutinare vulnera, & à vulneribus inflammationes arcere. Hæc Dioscor. Ruellius & secutus eum Matthæolus errant, hanc sideritin Heracleam esse putantes illam, quæ tertia huius nominis à Dioscoride coriandri folijs describitur, obliti primam quoq; sideritin Heracleam vocari, folijs marrubij, &c. Hanc vulgo hodie herbam Iudaicam vocant, aliqui tetrahit, vt pluribus probat Ruellius. Diligentiores inquirent num quæ ex vrticæ mortuæ, vt vocant, generibus, huc faciat: qualis est quædam ballotæ similis, purpureis & dulcibus floribus, quam apes petunt præ cæteris eius generis. Matthæolus alysson in secũdo de antidotis à Galeno descriptam passim in Italia vulgarem esse scribit, sed nullum eius nomen affert, vt neque descriptionem. Cæterum herba Iudaica Auicennæ, nihil aliud quàm eruum est. Herba paganica etiam, virga aurea quibusdam dicta, ab alijs Iudaica vocatur. Tetrahit herbæ vires ad matricem & vrinæ meatus expurgandos, item ad stillicidium & difficultatem vrinæ Platearius celebrat. Aegineta morsis à cane rab. purgans è cyonia pharmacum quotidie propinandum scribit cum decocto saluiæ, vel sideritidis Heracleæ, [illegible], Marcellus Verg. melius legit [illegible]. Alysson folio (flore potius. Nã Aetius ἄνθος πορφυρίζον ei tribuit vt paulò supra dixi) suppurpureo Phocion Grammaticus describit, Ruellius.

Venio ad tertiam alyssi nomine herbam, de qua Plinius, Distat (inquit) ab erythrodano (id est rubia) frutex alysson vocatus, folijs tantum & ramis minoribus. Quippe nomen accepit quòd à cane commorsos rabiem sentire non patitur, potus ex aceto adalligatusque: Mirumque est quod additur insaniam (aliâs saniem, lego singultum ex Dioscoride & Plutarcho) conspecto omnino frutice eo sanari, aliâs siccari. Hanc Ruellius & Matthæolus rubiam minorem vulgo dictam interpretãtur. Eiusdem generis fuerit rubia syluatica, quam nostri *vualdmeister* & *leberkraut*, quasi matrem syluæ, & hepaticam, vocant. In syluis & montibus, locisque vmbrosis prouenit, breuior quàm vulgaris rubia agrestis, sed vegetior aspectu, caulibus rectis dodrantalibus, folijs maioribus, minoribus tamen quàm satiuæ candidis & odoratis flosculorum corymbis: seminibus, ni fallor, gemellis: salutaris homini & pecoribus omnibus creditur, ad omnes occultos morbos, viscerum præsertim; vt pulmonis & iecoris, si radiculæ edãtur, aut vino inijciantur, quo vsu etiam exhilarare putant helenij instar Homerici, inde imposito nomine *hertz freid*: Hæc habui de tribus alyssi generibus. Alysson vocant etiam fontẽ in Arcadia cuius aqua pota rabidi canis morsibus medeatur in Cynæthentium agro, Hermolaus in Plin.

Anagallidis succus potus à C. rab. morsos tuetur, Tragus. Aprinum iecur recens aridum cum vino potum, contra serpentium & canum morsus proficit, Dioscorides libro secundo in Græcis codicibus habetur, ἑρπετῶν καὶ πτηνῶν δήγματα ὠφελεῖ: Ruellius vertit, contra serpentium volucrumque morsus auxilio est. Marcellus legit κτηνῶν, & vertit quadrupedum. Ego vero κυνῶν, id est canum legerim, nam alibi quoque non raro ἑρπετῶν καὶ κυνῶν δήγματα Dioscorides coniungit, vt in gobio, [illegible]: Volucrum vero aut quadrupedum morsus, nullos ab eo alibi memoratos reperias. Serapio hunc locum ex Dioscoride citans, nihil quàm morsibus venenosis auxiliari vertit. Plinius libro vigesimooctauo, capite decimo. Apri iecur (inquit) inueteratum cum ruta potum ex vino, contra serpentes laudatur: simili modo verrinum iecur, &c. & paulò post de canis rabidi morsu agens, Laudant hirci iecur, quo imposito, ne tentari quidem aquæ metu affirmant. Iecur hirci maturè sumptum, subuenit, Ponzet. Suspicetur sanè aliquis κάπρον Græcam vocem quæ aprum significat, interdum à Latinis parum animaduertentibus pro suo capro, id est hirco accipi. Artemisia, Aetius. Aristolochia, Idem.

Bitumen Iudaicum omnium vtilissimum est, ex tribus aquę cyathis potum datur pondere scrupuli vnius aliâs drachmæ vnius, Aet. Brassica, & eius decoctum in potu, Galenus de Parabil. cap 68. Britannica, vide inferius in Lycio.

Cepæ & porri in cibo, vt supra ex Diosc. dictum est. Cancrorum cinis epotus, Aetius, Plinius, Colliget, Albucasis: cum melle, Auicenna. Cancrorum fluuialium decoctum, cum quibus copia anethi elixata sit, Idem [illegible] (forte [illegible]) [illegible]. Dioscorid. eupor. 2. 101. Vbi alia etiam remedia aduersus hoc malum traduntur. Caninus sanguis Dioscor. 2. 89. & Galen. Sanguis rabidi C. illius qui momordit, Auicenna. Saliuntur & carnes canum, qui rabidi fuerunt in cibo dandæ, Plinius vigesimonono. Aggregator addit, eius proprie qui momordit. Vide paulò post in iecore C. rab. ex Plin. Capitis canini cinis, vitus (vt supra diximus) illitus vulneri: idem & in potione proficit: quidam ob id edendum dederunt: tuetur à pauore aquæ, Plin. Sextus hunc cinerem simpliciter à cane rabido morsos persanare scribit. Vermis qui sub lingua rabidi canis inuenitur excisus, & circum arborem sterilem ter latus & datus illi qui ab eo morsus fuerit, sanabit. Plinius eundem (exemptum infantibus catulis, quanquam etiam de alijs canibus exempto intelligi potest) ter igni circumlatum dari scribit morsis à rabioso, ne rabidi fiant. Est limus saliuæ sub lingua rabiosi canis, qui datus in potu, fieri hydrophobos non patitur. Plin. Canis rabidi id quod sub lingua habet acceptum & potatum cum aqua calida vel ex vino, hydrophobos (perperam scribitur hydropicos) mirificè sanat, Sext. Ego vermem viuum in lingua vel sub lingua canis reperiri nullum puto, sed vel limum, vt Plin. scribit: vel venam aliquam vermis instar turgentem (Tardiuus tumorem vermi similem dixit: in homine quidem ranam appellant, Græci batrachon, tumorem sub lingua, qui maximè pueros infestat) à quali figura in cerebro etiam meatum quendam vermiformem appellant medici. Apparet autem etiam veteres certi nihil hac de re habuisse, ideoque alios aliter, vermem, linum saliuæ, vel simpliciter id quod sub lingua est nominasse, quosdam vero è cadauere canis vermem. Videtur sanè hæc de verme persuasio à vulgo sumpta, quod in bobus etiam genere quodam insaniæ, quam nostri vocant *hirnwütig*, terebello iuxta cornua adacto vermem viuum aliquando egredi [illegible]rat, vt ex reduuijs hominum. Iecur canis qui rabie exagitatur, tostum, & in cibo ab ijs qui morsi sunt sumptum ne temptentur metu aquæ tueri creditur, Dioscor. Hepar canis qui momordit aliqui crudum dederunt, Aegineta, & Auicenna. Aetius addit assatum: Sextus, coctum. Multò vtilissimè iecur eius qui rabidus momorderit, datur si possit fieri, crudum mandendum si minus, quoquo modo coctum, aut ius incoctis carnibus. Scio certe quosdam, qui iecur assum C. rab. sumpsere, mansisse superstites, verum non illo duntaxat viso, sed etiam alijs deinceps medicamentis,

dicamentis, quæ huic veneno resistere experientia nouimus. Quosdam vero cum soli iecori fidem adhibuissent, postea mortuos audiui, Galenus de Simplic. 11.9. Necantur catuli statim in aqua, ad sexum eius qui momorderit, vt iecur crudum deuoretur ex ijs, Plin. Lactētis catuli iecur, & eiusdem coagulum, Plinius Valerian. quoq; commendat. Catuli coagulum ex aqua propinatum, efficacissimum est: quod vel semel assumptum, aquæ desiderium protinus excitat, ita vt & reliqua humida vniuersa affatim appetantur: oportet autem catulum non prouectioris ætatis esse, sed nuperrimè natum & adhuc lactentem, Aetius. Caprifici cortex contusus & ex aqua potus, Aetius. Castorei drachma cum rosacei alibi cyatho, Galen. de antid. cap. 68. Centaurium minus potum, Aetius. Chamædrys pota, Idem Chamæmalum, vide Leucanthemis paulò post. Cuculi fimus decoctus epotus, Plinius.

Cynorrhodon. Ad canis rab morsum (inquit Plinius) vnicum remedium oraculo quodam nuper repertū est, radix syluestris rosæ, quæ cynorrhoda appellatur. Et alibi, Herbas alias inuenit casus, alias (vt vere dixerim) deus. Insanabilis ad hosce annos fuit rabidi canis morsus, pauorem aquæ, potusq; omnis afferens odium. Nuper cuiusdam militantis in prætorio mater vidit in quiete, vt radicem syluestris rosæ, quam cynorrhodon vocant, blanditā sibi aspectu pridie in frutecto, mitteret filio bibendā in lacte. In Lacetania res gerebatur, Hispaniæ proxima parte: casuq; accidit, vt milite à morsu canis incipiente aquas expauescere, superueniret epistola orantis, vt parêret religioni: seruatusq; est ex insperato, & postea quisquis auxilium simile tentauit. Aliâs apud authores cynorrhodi vna medicina erat, spongiolæ, quæ in medijs spinis eius nascitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri, Hæc Plin. Syluestris rosæ radix medetur emorsis à C. rab. allio præsertim vulneri imposito, Aquiuius. Huius remedij excellentia, & impositum à cane nomen, diutius huic plantæ immorari me cogunt. Cynosbatus idem & cynorrhoda, id est canis rosa, quondam dictus est, quoniam flos eius roseus sit, & rabidi canis morsibus medeatur: Rura nostra passim eum nouerūt, maximum inter rubos omnes, & qualem in cunctis Dioscorides descripsit, Marcellus Vergilius. Reprehendit eum Petrus Matthæolus, quod diuersas (vt ipse inquit) plantas, cynosbaton & cynorrhodon confundat, & pro eadem accipiat. Sed antequam argumenta Matthæoli proferam & refellam, cynosbati ex veteribus descriptionem perpendamus. Cynosbaton (inquit Dioscorides) sunt qui oxyacanthan dicunt. frutex rubo longe maior est, arboris instar: folia habet longè quàm myrtus latiora. Spinas in virgis robustas, florem candidū, fructum oblongum, oliuæ nucleo similem, cum maturescit rubentem (πυῤῥὸν, fuluescentem, Ruellius: fuluescit autem intrinsecus maximè, foris rubet: quod in rosis tū satiuis tum syluestribus apparet) qui flocculos, vel quædam lanis similia intus continet. Aluum sistit aridus eius fructus in vino decoctus & potus, sic vt sine interioribus lanis illis sumatur: faucibus enim & arteriæ nocent, Hæc Dioscorides. Canirubus (τὸ κυνόσβατον malim in masculino genere: nam in neutro de fructu potius dicitur:) inquit Theophrastus lib. 3. cap. 18. de hist. plan. fructum subrutilum, ὑπέρυθρον (Athenæus lib. 2. citans hæc Theophrasti verba legit ἐρυθρὸν) parit malo punico similem: est inter fruticem atq; arborem, Punicæ non absimilis folio amerinæ, τὸ δὲ φύλλον ἀγνῶδες. Columella cynosbaton vastis spinis paliuro rubisq; coniungit, cum in conserenda sepe præcipit semina vastissimarum spinarum solo credenda esse: cuius generis etiam sunt cynosbati, quos sua ætas sentem canis appellauit, Marcel. Verg. Rubi alterum genus est, in quo rosa nascitur: gignit pilulam castaneæ similem, præcipuo remedio calculosis: Alia est cynorrhoda, de qua proximo dicemus volumine. Plinius lib. 24. cap. 13. Et mox cap. 14. Cynosbatum, alij cynospaston, alij neurospaston vocant: folium habet vestigio hominis simile. Fert & vuam nigram in cuius acino neruum habet, vnde neurospastos dicitur. Alia est à cappari quam medici cynosbaton appellauerunt. Huius thyrsus ad remedia splenis & inflationes conditus ex aceto manditur. Neruus eius cum mastiche Chia commanducatus os purgat. Ruborum rosa alopecias cum axungia emendat, &c. Cæterum rosas syluestres Theophrastus de hist. plant 6. 7. seorsim nominat ac describit. Asperiores (inquit) tum virgis tum folijs constat quàm satiuæ, & florem minus odoratum, minusq; coloratum, nec tantum magnitudine ferunt. Cynosbati fructus (inquit Galenus lib 7. de Simplicib.) non parum astringit, folia vero mediocriter. Itaq; particularis eius vsus haud ignotus est. Cauendum ab eo quod in fructu eius lanæ speciem habet, ceu arteriam vitiante. Idem alibi cynosbata huius fruticis fructus appellat, adnumerans eos alijs agrestibus, qui vt minimum alimenti habent ita praui sunt succi, vt cornis, moris rubi, arbuti & halicacabi fructibus, diospyris, &c. Matthæolus Senensis de rubo canino scribens, cum hodie ignotum arbitratur, cynorrhodon vero rosam esse syluestrem, quam Plinius ad rab. C. morsus celebrauit. Primum, inquit, si cynosbatus eadem rosæ syluestri esset, nihil opus fuisset eam pluribus à Dioscoride describi, sed vno verbo rosam syluestrem appellando satisfecisset lectoribus. Sed hoc argumentum leuius est, quàm vt refelli debeat: cum & aliæ quædam syluestres plantæ, nominibus veniant proprijs, nec semper adiectione syluestris circumscribantur: sic spinum pro pruno syluestri dicimus: & ipsas syluestres rosas Germani suo nomine, quod de satiuis nemo diceret, *hagenbutten* vel *hanbüttel* nominamus. Galli esglantier. Deinde folia multum à myrti folijs differre ait, cū Dioscorides non simpliciter ea myrti folijs comparauerit, sed tantū multò latiora esse dixerit: mihi sanè quamuis serrata, tamen aliquo modo myrti folijs similia videntur, & similiter per ramulos digesta, bina videlicet è regione. Fructus quamuis longe maior sit quàm nucleus oliuæ, figuræ tamen similitudo respondet, de qua solum Dioscorides loquitur. Plinius quidem alibi de cynorrhodo agit (quam rosam syluestrē esse inter omnes conuenit: quanquam & lilij genus, vt postea dicā, sic appelletur:) alibi vero de cynosbato: sed hāc ita describit vt prorsus ei ignota fuisse videatur. & ipse seipsum intricare. Sed non differre cynorrhodon à cynosbato, id est rosam caninam à rubo canino, vel suis verbis ipsum aliquis conuincat. Vtrique à cane nomen: vtrique rosam attribuit, vtrique spongiam (licet in cynosbato pilulam castaneæ similem appellet) vtrique vim eandem in medicina contra alopecias. Nam lib. 25. Aliâs apud authores (inquit) cynorrhodi vna medicina erat, spongiolæ, quæ in medijs spinis eius nascitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. Libro autem 24. Ruborum rosa (inquit) alopecias cum axungia emendat. Et quanquam hæc verba ad proprie dictos rubos refert, in eo tamen errare mihi videtur, cum hoc remedium cynorrhodo debeatur: de quo paulò ante dixerat, Alterum genus rubi est in quo rosa nascitur: gignit pilulam castaneæ similē, præcipuo remedio calculosis. Certe rosæ syluestris spongia, pilula propter figuram recte dicetur, recte etiam castaneæ echino suo adhuc intectæ comparabitur. Errat igitur Hermolaus qui cynorrhodon à cynosbato non flore roseo differre ait, quem ferat vtrunque: sed spongiolis, quas cynorrhodon habeat, cynosbatus non habeat. Galenus circa finem cap. 1. lib. 1. de compositione secundum locos, κυνόσβατον vocem repertam in ænigmatico quodam medicamento ad alopeciam, cynosbatum exponit. Apud Dioscoridem rubum etiā proprie dictū, Græce βάτον, cynosbaton cognominari legitur: vt etiā capparin cynosbaton & philostaphylon. Attribuuntur autem etiam cappari frutici apud Dioscoridem, spinæ, vt rubi, in hami modum aduncæ: fructus oleæ similis,

milis,qui cũ dehiſcens panditur florem candidũ promit,quo excuſſo,nõnihil glandis oblongæ figura inuenitur,
quod apertũ grana acinis punicorũ ſimilia oſtendit,parua,rubicunda. Ex iſtis notis multę cynosbato etiã proprie
dicto cõmunes ſunt,quæ Pliniũ videntur intricaſſe. Vtrunq;,certum apud me eſt,Pliniũ cynosbaton ignoraſſe,
quæ apud Græcos inuenerat nullo iudicio tranſtuliſſe. Paulo poſt initiũ cap.14.lib.24. Alia eſt à cappari (inquit,
quã medici cynosbaton appellauerũt, huius thyrſus ad remedia ſplenis & inflationes cõditus ex aceto manditur.
Neruus eius cũ maſtiche Chia cõmanducatus,os purgat. Hæc omnia de cappari intelligẽda ſunt:cuius nõ fructũ
ſolũ,ſed etiã thyrſos & cauliculos ad remedia ſplenis cõdiri ſcimus. Eiuſdẽ fructum ἀποφλεγματίζειν, id eſt per os
purgare & pituitã detrahere Dioſcorides author eſt. Plinius hoc neruo attribuit,cum prius nõ de capparis,ſed de
cynosbati tanquã alterius plantæ neruo in acino eius contento,locutus eſſet. Proinde vel illa omnia ad capparin
referre oportet,cui etiam vua conueniet (quã cynosbato nemo tribuit) vnde & philoſtaphylon Græci vocarũt,
ac Plinius ipſe alibi opheoſtaphylẽ:aut Pliniũ omnino erraſſe fateri. Theophraſtus,vt dixi, ἀγνῶδες (ἀγνώδες apud
Athenæũ,non placet) id eſt agni vel viticis foliũ cynosbato tribuit,pro quo Plinius ἰχνῶδες vel ἰχνοειδές legiſſe vide-
tur,cũ veſtigio humano cõparet. Viſum à ſe rubum quidã teſtantur in ſyluis hac ſpecie, vt quaſi ſolea eſſe videre-
tur, Hermolaus. Mihi animus inclinat mutilum eſſe hunc Theophraſti locũ,& ἀχνώδες legendũ,referendumq; ad
fructũ non ad foliũ reuera enim ἀχνώδης eſt cynosbati,id eſt roſæ ſylueſtris,vt etiã ſatiuæ fructus: hoc eſt acerosus,
& floccis plenus.quo ſenſu τὸ ἐν αὐτῷ ἐριῶδες Dioſcorides dixit:ἄχνην Varinus exponit ἄχυρον, ἢ τὸ ἄχνον λεπτὸν ...
ἀχνώδες,ἀχυρώδες. Cæterum vbi malo punico ſimilẽ cynosbati fructũ eſſe Theodorus vertit, Græcè legitur, καρ-
πὸν ὑπέρυθρον ἔχει ἢ παραπλήσιον τῷ τῆς ῥόας (Athenæus non recte habet τῇ ῥόᾳ) id eſt fructũ, vel ſemen potius, rubi-
cundũ habet,& mali punicæ ſemini ſimile: & ſic vertendũ erat ne quis integro malo punico cõferri arbitraretur:
quod vt caueret Marcellus Vergilius in alium errorẽ incidit, transferendo, punicæ cytino ſimilẽ. Id licet quod ad
rẽ ipſam defendi poſſit: cytinus enim non ſolum appellatur flos ſatiuæ mali Punicæ apud Galenũ lib.6.de Simplic.
ſed etiã prima poſt florẽ pomi ipſius rudimenta,apud eundẽ lib.6.de compoſ.ſecundũ loc. Theophraſtus tamen
omnino grana interiora ſignificaſſe videtur: quæ licet alba ſint in fructu cynosbati, ſucco tamẽ rubente circum-
funduntur,& magnitudine figuraq; ad mali punicæ grana quàm proxime accedunt. Eodẽ planè ſenſu Dioſcori-
des de cappari ſcribit,fructũ eius apertum grana acinis punicorũ ſimilia oſtendere,parua, rubicũda. Errat Ruel-
lius in hiſtoria ſua plantarũ,circa finẽ capitis de rubo canis, cynosbaton magnitudine inter fruticẽ & arborẽ pu-
nicæ eſſe ſcribens:fefellit eum non bene diſtincta tranſlatio Gazæ. Græce quidẽ clariſſimè ſcribitur, cynosbaton
inter fruticem & arborẽ ſimpliciter magnitudine eſſe,deinde additur, punicæ ſimilẽ,aut ſi libet æqualem: nã πα-
ραπλήσιον nonnunquã ad quantitatem refertur. Opinor autẽ in folijs etiã ſimilitudinem eſſe nam & punicæ folia,
vtpote gemina ſibi oppoſita & anguſta,myrto cõferuntur. Capparis quamuis & ipſa cynosbatus appellatur, pro-
pter ſpinarum maximè ſimilitudinem:longè diuerſæ tamen naturæ eſt,quàm noſtra hæc cynosbatus nec vlla eius
ſpecies exiſtimari debet, vt neq; aconiti quamuis hoc etiam nomen ei tribuatur. Neq; enim homonyma,id eſt ea
quibus idem nomen eſt,ratio vero ſubſtantiæ diuerſa,ad vnum genus referri debent. Errat igitur duplici nomine
Matthiolus,qui Plinium lib.24.cap.14.duas cynosbati ſpecies facere aſſerit,vnam veſtigij humani folijs,alteram
folijs capparis Non enim ſpecies duas cynosbati illic Plinius facit, ſed præter cynosbaton capparin quoq; ſic ap-
pellari tradit cappari verò folio ſimilem, præter ipſam capparin (quam ipſam ſibi ſimilem eſſe nihil mirabimur)
cynosbatum nullum facit. Sed quid opus eſt pluribus? cũ vel vnica iſta nota, de floccis & lanis in fructu ſufficiat
(quæ nulli alteri fructuum cõuenit,quod ipſe legẽdo vel aliter obſeruauerim) quàm vt Dioſcorides ſoli cynoſ-
bato attribuit,ita nos in ſolo cynorrhodo,id eſt roſã ſylueſtri,quanquam in ſatiua quoq;,reperimus. Quod autẽ
illi arteriam infeſtent,ſæpe periculo meo ipſe didici. Horum cauſa fortaſſis flatu auerſo fructum huius legendum
præcipiunt,ne periclitentur oculi,vt Theophraſt.ſcribit in hiſt.plant 9.9. Atqui non poſſunt flocci illi in oculos
inuolare,cùm in vaſculo ſuo ſemper incluſi maneant,etiam arido, ſi tamen ingrederentur oculos (quod vaſculo
per hominem aperto fieri poſſet à vento) omnino læderẽt. Verum nec ipſe Theophraſtus ſimpliciter hoc appro-
bat,ſed ab herbarijs dici aut fieri ſcribit quędam huiuſmodi, partem fortaſſe rectè, partem quo rem ſuam oſten-
tent ac prædicent. Sed deſcriptione omiſſa vires in medẽdo conſideremus:quas illi Dioſc. & Galenus aſtringẽdi
ac aluum ſiſtendi tribuunt. Atqui roſas ſylueſtres noſtras cũ alijs partibus, idq; magis quam ſatiuas, tum præcipue
fructu,ſiccare,aſtringere,ſiſtere,apud omnes hodie in confeſſo eſt,& guſtus ipſe manifeſtò oſtendit. Non eſt autẽ
quòd miremur quo pacto validè aſtringentia venenis reſiſtant, cũ & alia non pauca eiuſdẽ generis habeamus, vt
pentaphyllon,tormentillam,terrã Lemniam,chalcanthum &c. ſiue tota ſubſtãtia id agant,ſiue quia partes cor-
poris roborant,ita vt & promptius venenum repellant,& meatibus clauſis minus ab eo afficiantur. Hieronymus
Tragus etiã dupliciter errat,primum quòd cynosbaton à cynorrhodo ſeparat:deinde quòd ſpinã ſepibus noſtris
vulgarẽ,quam pleriq; hodie ſpinã albam vocãt,cynosbaton facit. In qua tamẽ,vt reliqua taceã,aculeorum ſpecies
ipſum docere poterat,cynosbati nomẽ ei non cõuenire. baton enim Græci rubũ appellant,fruticẽ vulgò notiſſi-
mum, cui aduncæ & hamatæ ſunt ſpinæ:à quarũ ſimilitudine nõ in fruticũ genere ſolũ plantas diuerſas cynosba-
ti,id eſt rubi canini nomine vocauerũt Græci,vt cynorrhodon capparin,rubũ ipſum,ſmilacem aſperam,cui rubi
vel paliuri ſpinas eſſe Dioſcorides teſtatur ſed inter animalia etiã baton piſcem planũ, quem raiam Latini vocãt.
Spinæ albæ verò ſic vulgò dictæ rectæ omnino & minimè aduncæ ſpinæ rigẽt. Plin.24.14. Inter genera ruborum,
inquit,rhamnos appellatur à Græcis,ramos ſpargẽs rectis aculeis,nõ vt cæteri aduncis proximè autẽ de rubo pri-
uatim dicto,& cynosbato locutus erat,vt vel inde cõſtet neutri illorũ rectos eſſe aculeos. Rhamnum certe Græci
bati,id eſt rubi generibus nõ adnumerant. Plinio tamẽ viro Latinæ & patriæ linguę doctiſſimo,in ſua lingua rubũ
cõmunius feciſſe vocabulũ licuit,quàm Græci baton faciãt. Inter Græculã roſam & moſcheuton dictã, quæ fun-
ditur è cauſe maluaceo,folia oleacea habens,media magnitudine autumnalis eſt,quam coroneolã vocant:omnes
ſine odore præter coroneolã & in rubo natã,Plin 21.4. Cũ igitur ſua in rubo roſa ſit,quid obſtat quin illam nũc à
rubo cynosbaton,nũc à roſa cynorrhodon appellemus,nulla interim rei ipſius differẽtia? Apparet etiã ex his Pli-
nij verbis roſam in rubo odoratã eſſe:quod ideò dico,ne quis imperite pro rubi roſa communi dicti rubi flores acci-
piat,quod ipſe Plinius in remedijs ex rubo fecit, vt ſupra dixi. Maximè autẽ odoratũ eſt roſæ ſylueſtris genus mon-
tanũ,& cæteris minus,nõ florib tantũ,ſed frutice toto,noſtri ob ſuauitatẽ odoris vinariã (*Weinroeſe*, cuius cõge-
neris videtur *Muenreſte*) appellãt quã cũ ſemel & iterũ in horto plantaſſẽ,ſtatim degenerauit,& omnẽ quã prius
vndiq;,folijs maxime,ſuauitate odoris ſpirabat,exuit. Herm. Barbarus in proximè recitatis Plinij verbis legit: præ-
ter coroneolam in rubo natã ſine copulatiua coniunctione quã noſtri codices habẽt, quos ego magis probo. Nonnimus

uimus enim cynosbatum & rosam in rubo nascentem, quæ tamen autumno apud nos quidem non floret: nisi raro fortassis. nam & satiuas interdum autumno florere vidimus. Ad hæc cum alibi etiam cynosbatum & rosam in rubo describat, coroneolam tamen vocari nusquam meminit. Hermolaum & hac in re & alijs omnibus vbi de cynosbato scribit secutus est Io. Ruellius: Idem, Coroneola (inquit) in rubo nata, iucundi odoris est, sed angusti. Rosa vineæ vocatur flos spinæ albæ, Syluaticus: hinc errandi forte occasio nata quibusdam, vt spinam albam cynosbatum facerent. Idem Syluaticus cisthum rosam caninam vocat, & aliam eius speciem (ledon forte) rosaginē. Recentiores (inquit Ruellius) tum rosaginem tum rosam caninam vocant, fruticem thymo maiorem: folijs ocymi, rotundioribus, flore mali punicæ: flos masculo rosaceus est, fœminæ albicans. Ego in summis alpibus circa saxa odoratum fruticem, prorsus lignosum, humilem, & copiosum vbi nascitur: folijs oleæ, pinguibus, duris, & ruffis parte supina: flore mali Punicæ roseo sæpe reperi, quam Heluetij etiam in alpibus *rosskrut* (si recte memini) appellant. Sed rhododendron quoque in Gallia rosaginem vocari Ruel. meminit. Quidam sentem canis non recte pro vulgari rubo accipiunt. Cynacanthan in lexico Ambr. Calepini pro oxyacantha imperitissime scribi & exponi reperio. Stephanis agria apud Aetium corruptè legitur pro staphisagria ad vitia psorasq; capitis: nisi quis stephanida putârit esse, quam à nostris coroneolam vocari diximus, hoc est cynosbaton: vtique si & hæc, vt rubi, manantibus in capite vlceribus præsidio esse potest, Hermolaus in Staphidem agriam Dioscoridis. Physcius Locrus Amphictyonis filius, cum forte inter eum & parentem obortum esset dissidium, multis ciuium acceptis de sedibus statuendis Apollinem consuluit: responsumq; tulit, vt eo loco vrbem conderet, ὅπου περ ἂν τύχῃ δηχθεὶς ὑπὸ κυνὸς ξυλίνου, vbi à cane ligneo morderetur. In alterum itaq; maris littus transgressus, cynosbatum, id est caninum rubum pede compressit: vexatusq; plusculos dies vlcere, eo loco vbi oraculum iusserat, (loci natura interim cognita,) vrbes condidit, Physcos (Φυσκεῖς) Hyanthiam, & alias omnes, quas Locri Ozolæ coluerunt, Cælius Calcagninus in Equitatione: transtulit autem ex Græcanicis Plutarchi, problemate 15. Errat autem ab initio: sic enim vertendum videtur, Amphictyon filium habuit Physcium, is Locrum, Locrus Cabyen Locrum: quo cum orto dissidio, pater multis ciuium assumptis, &c. Meminit etiam Athenæus lib. 2. & Cælius Rhod. 17. 28. Canē ligneam Theophrastus cynosbatum vocat, Varinus. Illud ferè prætereram quod supra iam dictum oportuerat, quo sententia nostra cynorrhodon non aliam à cynosbato esse, vel maximè confirmatur, ex eodem Varino: apud quem verba hæc Græce habentur, Κυνόσβατος φυτόν ἐστιν, ὅμοιον ῥόδῳ ἔχον τὸν καρπόν. ἔστι δὲ μεταξὺ θάμνου καὶ δένδρου. παρόμοιον ταῖς ῥοιαῖς, ἢ ταῖς ῥοδίαις, ἀκανθῶδες. Hoc est, Cynosbatus planta est quæ fructum rosæ similem habet: magnitudine inter fruticem & arborem: similis punicis arboribus vel rosis satiuis, spinosa. Et paulo ante nomen ei à cane impositum scripserat, propter asperitatem & spinas quibus ita videlicet riget, vt canis serratis dentibus suis. Κυνάρας ἄκανθα apud veteres Græcos aliquoties legitur, quorum verba citat Athenæus lib. 2. semper autem adijcitur ἄκανθα, id est spina. Hecatæus Milesius in montibus altissimis circa mare Hyrcanium nasci scribit ἀκάνθας κινάρας: & alibi, In Chorasmiorum montibus arbores sunt syluestres, cynara spina, salix, myrica: nascitur etiam circa Indum fluuium cynara. Et Scylax vel Polemon, In montibus (inquit) proueniunt cynara, & aliæ herbæ. Cæterum Didymus grammaticus apud Sophoclem quid sit κυνάρας ἄκανθα exponens, dubitat an sit cynosbatus, eò quòd aspera & spinosa sit planta, Hæc Athenæus: cum ab initio propositum esset loqui de herba cinara. κύναρα (inquit, in neutro plurali numero) Sophocles κυνάραν, per ypsilon vocat, in singulari fœminino: quo modo etiā ipse paulo post per iota scribit κινάραν, & eandem esse putat herbam quæ carduus Romæ vocata sit, & in Sicilia cactus: quanquam & caules eius cactos vocarent cibo idoneos, vt alium eiusdē caulem πτέρνικα (aliâs πτέρνικας) & in capitulo medullam ablatis pappis palmæ cerebro similem, ascaleron: vnde vulgare nostri temporis nomen arrichau natum mihi videtur. Eadem ferè Plinius de cacto, & caulē pternicem vocari ait, sed pro ascaleron habet ascalla. Cynaron fortassis esse cynoabaton, Hesychius etiam & Varinus Athenæi verbis scribunt. Apud Suidam κίναρον nudum nomen legitur, pro κύναρον forte, licet ordine repugnante. Κύναδα, cynosbatum, vel planta quam capras depasci aiūt, Hesychius: in Lexico Græcolatino κυνὰς, ἀδὸς, pro cynosbato exponitur. Κυνὶς, genus herbæ spinosæ similis rosis, Varin. κυνόκεντρον, herba quædam, Hesychius & Varinus. hæc etiam à cane & aculeis nomen habet, vt non alia quàm cynosbatus videatur. Est & rubens lilium, quod Græci crinon vocant. alij florem eius cynorrhodon: laudatissimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide, Plin. Cynorodon lilium est hyacintho simile, Hesychius & Varinus, hoc nimirum fuerit genus illud lilij montanum apud nos, quod recentiores nonnulli non recte asphodeli genus faciunt, flore roseo, cuius folia reflexa maculis asperguntur, quales & hyacintho tribuuntur. nostri à radicis colore radicem auream vocant. Itali martagon, forte corrupta à vulgo voce pro cynorrhodon. Est & rubens lilium, satis apud nos frequens, differens à purpureo: florem lilij nascētis in Italia cynorrhodon vocari Plinius est author: quod & Hippocrates accepit, cum rubentia cynorrhoda fœminarū purgationibus commendat in vino, Ruellius. Ego cynosorchin hyacintho propiorem putauerim, flore purpureo, radicis bulbo gemino, quæ aluum sistit è vino pota: qua facultate etiam menses sistere posse videtur.

Ellebori & elleborisini vim supra in curandi ratione ex Dioscoride docui.

Gallinæ cerebellum potum cum aliquo liquore, Galenus in Parabilib. Ne morsi à rabioso cane rabidi fiant, cerebello gallinaceo occurritur: sed id deuoratum anno tantum eo prodest. Plinius. Gentiana proprietate quadam iuuat pota & applicata, Auicenna, & Serapio secundum Habyx. Quidam solius gentianæ obolos tres in tribus aut paulo amplius meri cyathis per dies duos & viginti propinant, Galenus lib. 2. de antid. in versibus Damocratis & in fine eorundem cap. 119. similiter, succus autem (inquit) radici præstat. Vsum certe eius præstantissimum esse, ex nobilissima omnium è cancris antidoto, quam supra descripsimus, facile est conijcere.

Helleborus, vide Elleborus. Hinnuli (νεβροῦ) coagulum bibendum, Damocrates apud Galenum libro secundo de antid. Hippocampus marinus tostus, vtiliter comedi proditur à rab C. morsis: quòd eius sanguis aquę amorem inducat, & propria quædam vi pauori aquæ resistat. Quamobrem bis ac ter hippocampum comedi cogunt: eundemq; ex acerrimo aceto tritum vulneri applicant, rabiemq; hoc medicamento frequenter peruicerunt, Aetius. Hipposelinum, id est olusatrum potum & illitum, Plinius. Hirundinis fimus decoctus epotus, Idem. Hirundinis fimus illitus vel potus, Ponzettus. Hirci iecur mature sumptum, Ponzettus: Vide paulo supra in Apri iecore. Hyænæ carnes in cibo, vt magi scribunt, Plinius.

Lapathum tum acidum, tum agreste, vt supra explicaui in ratione curandi ex Aetio. Lapathi succus cum melle & oleo potus, Thessalus. Laser potum & cum oleo impositum, Auicenna in Assa. Liquor Cyrenaicus aut Parthicus fabæ quantitate potus, Aetius. Cyrenaici aut Medici liquoris obolus è duobus aquæ cyathis, Damo-

crates

crates apud Galenum. Leucanthemis herba pota efficaciſſima eſt: cui tanta ineſſe vis traditur, vt vel poculi fundo ſublita potionem libenter admitti faciat: Idem aſſerunt chamæmalum efficere, Aëtius. Lycium. Aeginet. Lycij Indici oboli tres ex aqua, cum modico verbenacæ: aut lycium per ſe ex ouo ſorbili, Aſclepiades apud Galenum de antid. Lycij Patarici, vel Indici, ſi haberi poteſt, obolos tres ex aqua (aquæ cyathis circiter tribus) Niceratus per dies viginti duos ieiunis propinabat, celebri (vt aiebat) experimento: Idem efficere aiunt Britannicæ ſuccum, eodem modo exhibitum, Damocrates ibidem. Lycium in catapotio deuoratum, Dioſcorides.

Mel linctum aut potum, Dioſcor. Iſaac, Auicenna. Mel decoctum epotum, Plin. Mentam cum granis mali granati aiunt eſſe ſingulare remedium, Ponzettus: non exprimit autem foriſne adhibenda ſit an intra corpus ſumenda. Dioſcor. vt Serapio citat, & Macer, mentam cum ſale ad C. morſus ſimpliciter, apponunt. Mergi iecur aſſatum cũ oleo & modico ſale datur, mira facultate: ita enim præſentaneum eſſe aiũt, vt æger protinus aquam flagitet, Aëtius. Videntur ſanè mihi medicamenta quędam ab aquaticis animalibus aduerſus aquæ metum à veterib. tentata, non tam alia ratione, quàm quod naturæ quadã ſimilitudine obſiſtere poſſe crederentur: vt ex cancris, mergo, caſtore, hippopotamo, vitulo marino: & vrſo etiam fortè ſimili ratione: nam hic quoq; nonnullis in locis amphibius eſt, ac piſcibus viuit. Sic inter herbas ex potamogitone.

Oluſatrum, vide Hippoſelinum.

Plantago pota, Plin. Valer. Pimpinella (nimirũm germanica) detur canibus aut vaccis morſis à cane rabido, ter vel amplius: pro canibus inuoluatur pinguedine: vaccis & cæteris animantibus edenda detur in pabulo, Incertus. Polium potum, Aëtius. Porri, vide in Cepis. Morſus à cane rabido capiat vnciam petrolei, bibatq; dimidium & reliquo locum affectum inungat, Ex lib. germanico.

Ranæ præparatæ & in cibo ſumptæ, Dioſcorides eupor. 2.102. Rutæ denarij ſex ex vino poti, Apuleius. Rutæ ſuccus acetabuli menſura è vino bibitur, Plinius: apud Valerianum denariorum quindecim pondus bibendum legitur.

Spinæ albæ ſemen potum, Dioſcorides vt citat Serapio: codices Græci habent [illegible], id eſt ſerpentium morſibus.

Terra ſigillata, id eſt Leminia, cum vino diluto ſumpta, & ex acri aceto impoſita foris, Galenus de ſimplic. libro 9. cap. 2.

Vitis albæ radix pota, Aëtius. Quidam ius ex vitulo carnis decoctæ dant potui, Plinius. Vrſini fellis myſtra duo cum duobus aquæ cyathis, ieiunis triduo offerunt, & in magna admiratione habent: Damocrates apud Galenum. Hæc ſunt quæ ex veteribus, quorum hac de re ſcripta hoc tempore habui, & recentioribus nonnullis, in rei medicæ ſtudioſorum gratiam præcipuè, ſummo labore colligere & conferre volui: Quæ ſi cui non per omnia ſatisfaciunt, legat inſuper qui de morſu rabidi canis ſcripſerunt, Conſtantinum Practicæ lib. 7. cap. 13. & recentiores, Arnoldum in Breuiario 3. 13. (& 3. 16. vbi de canis non rab. morſu tractat.) Gordonium 117. Varignanam parte 4. tractatu 3. cap. 2. & Antonium Gaynerium cap. 12. de Venenis. Nunc antequam ad Philologiam aggredior, de paucis quibuſdam adhuc medicinæ candidati mihi admonendi ſunt: quæ licet opportunius alia alibi in præcedentibus dici potuiſſent, hic corollarij vicem tenebunt. Arabes non raro dum ex Græcis ſua transferunt, [illegible] non ſimpliciter à C. morſa, ſed à rab. C. verterunt: ex recentioribus etiam multi confuderunt, quod mihi in colligendis medicamentorum catalogis, quos ſupra poſui, laborem adauxit. Remedia quæ hydrophobis, id eſt aquam pauentibus ſalutaria inſcribuntur, vel ad hydrophobicum affectum, ferè ſemper accipi debent pro illis quæ affectum abſentem prohibent; & ab eo præſeruant ac tuentur, quæ etiam ſimpliciter morſis à rab. C. auxiliaria dicuntur, & ne morſi in rabiem incidant. Horum pleraque intra corpus ſumuntur, vt ſanas adhuc partes corroborent, & venenum ab eis auertant: perpauca quæ foris adhibentur eodem donantur præconio, vt aquæ formidinem arcere dicantur: ea enim potius vt affectum curent præſentem, & quod adeſt venenum euocent in vſu ſunt, vt nõ propriè ſed per accidens ab aquæ metu præſeruare dici poſſint. Remedia quædam (inquit Galenus in aphoriſmum 22. libri 2.) ab affectione adhuc abſente præſeruant, alia præſentem curant: tertium genus ex præſeruatione & curatione mixtum eſt, quod proprio nomine caret atque idcirco aliàs alia medici vtuntur appellatione, nonnunquam præſeruari dicentes, ne morbus qui iam incipit generari, ad complementum perducatur: nonnunquam vero curari, quemadmodum in ijs quos canis rabidus momorderit. Quæ enim ipſis adhibentur medicinæ, duplicem habent appellationem. Nam nonnunquam rabiei remedia dicuntur, ac ſi rabiem facientis affectionis dicerentur. Nonnunquam vero non remedia præſentis affectionis appellantur, ſed à rabie futura præſeruantia. Hæc ſi quis prolixius à me tractata exiſtimat, is ſecum perpendat velim quam latè huius argumenti vſus pateat. Neque enim ad rabioſos canes ſolum quæcunq; hactenus dicta ſunt pertinere omnia quiſquã arbitrari debet: ſed prętcrea ad aliorum quoq; animalium morſus, idq; tribus diuerſis modis. Aut enim perpetuo venenata ſunt quæ mordent, vt viperæ & alij plerique ſerpentes: Aut non venenata: eaq; vel non rabida, & ſimplici morſu lædunt, qui tamen non prorſus veneno caret, in profundo præcipue vulnere: vel rabida & cum morſu venenum infligunt nihilo minus quàm quæ perpetuo venenata ſunt. Sed cum multa ſint, vt dixi, animalia quæ morſu aut ictu nocent, medicis tamen præcipua cura fuit rabidi canis morſus impugnare: quod hoc animal, vt ſupra dictũ eſt, frequentius homini & familiarius ſit, eoq; minus caueri poſſit. Quiſquis verò exploratam habuerit medendi morſis à rab. C. methodum, & ſimul materiam ſiue particularia medicamenta cognouerit, eadem opera à qualibet animante morſis hominibus cum Deo opem feret. Potiones quæcunq; contra viperarum morſus deſcriptæ à nobis ſunt, aduerſus rab. C. morſus etiam efficaces erunt, Damocrates apud Galenum lib. 2. de antid. Morſis à crocodilo conueniunt eadem remedia quæ ad morſos à cane ac ad reliquos relata ſunt Aëtius. Emplaſtra ad demorſos à cane vel vrſo aut ſimilibus animalibus ſtatim à principio commodè adhibentur ex ſale & ceruſſa apparata, &c. Idem. Et rurſus, Omnia ferè quæ ad canis morſum dicta ſunt, etiam à fele morſis conducunt. Erit præterea, quod nemo ante nos monuit, non mediocris occaſio ab hac curandi ratione propter affectus & ſymptomatum ac periculi ſimilitudinem, ad febrim peſtilentem eiuſq; vlcera curanda tranſeundi: Quod eruditi medici facile animaduertent: nobis ad ſequentia properandum eſt. [illegible] ab Andrea medico hydrophobus eſt dictus. Galli morſos à cane rabido ad S. Hubertum adducunt, vbi à ſacerdotibus certa victus ratione eos curari audio: aquam bibere iubent & quotidie edere aliquot oua dura ex [illegible] to, Alyſius. Idem in Gallia [illegible] ad ſacerdotes tantum adduci ait. Templum inquit eſt D. Lamberti [illegible]

quadam Piccardiæ: huius sacerdotes adducto ad se Lyssodecto crucem scindunt in fronte, & vulneri imponunt particulam ignitam de stola D. Lamberti resectam (quam tamen nunquam minui aiunt) vt laus iterum consuunt, & emplastrum quoddā imponunt, præscribunt & victus rationem, vt oua dura, &c. Quod nisi curetur homo morsus intra dies 40 constrictis in lecto pedibus manibusq; eum vinctum altero lecto superimposito prementes suffocant, tanquam de cuius salute deploratum sit & alijs forte mordendo noxium futurum: nec putantur hæc faciendo quicquam peccare, Hoc ille.

H. Philologia.

a. Canis, à canendo, authore Varrone, quod latratu signa dare soleat. Græcis κύων, παρὰ τὸ κύειν, quod amare nobis indicat, vt docuit Eustathius, Cælius: est enim animal natura φιλάνθρωπον, id est hominis amans, Varinus. Dubij generis est apud Græcos pariter & Latinos, ita vt hos vel has canes vtrunq; sexum comprehendo dicamus. Κύων, ὁ σκύλαξ, ἀπὸ τοῦ κυνεῖν (aliâs, κύειν) καὶ σαίνειν, ἢ παρὰ τὸ ὠκύς, transcriptione literarum: ἢ παρὰ τὸ ὀξὺ ἐπιταζῆσαι, Varinus. Κυνίσκας, τὰς κύνας, vt phialas & phialiscas dicimus, Suidas, Varin. Nostri peculiari voce betz in cane vocando vtūtur, ab Illyrijs forte sumpta qui canem pes appellant. Μανσὺς & σκάμμα pro cane apud Varinum legimus: posterius etiam apud Hesychium. Ἀκαμύζος, canis, παρὰ τὸ αἰκάλλειν τοῖς ἰδίοις δεσπόταις, Varin. ex Methodio. αἰκαλὸς adulator est. Catuli non solum canum fœtus dimitiuè, verum omnium animalium appellantur, Nonius: Catuli aspidis, viperarum, draconum, lacertarum, simiæ, tigridis, vulpium, murium, Plinio: serpentis, Vergilio Georg. 3. leonis, Claudiano & Vergilio. Ego cum de canibus intelliguntur, absolutè poni puto, de cæteris non nisi cum additione. Catulum canis Varro libro 4. de lingua Lat. dictum ait à sagaci sensu & acuto. Sic canibus catulos similes, sic matribus hœdos, Vergil. Chrysippus omnia in perfectis & maturis docet esse meliora, vt in equo quam in equulo, in cane quam in catulo, in viro quam in puero, Cicero. Græci plura habent vocabula: scylaces (inquit Varin. ex Polluce) catuli canum & luporum dicuntur. A scylace diminutiuum fit scylacion, catellus. Σκύλλον τὸν κύνα λέγουσιν, Hesych. Scyllos proprie de cane infante dicitur, ἀπὸ τοῦ ὄπισθεν ἐπὶ τὸ ὑλακτεῖν σκυλακεύεσθαι, Orus. Scymnos paroxytonum de leonis catulo, oxytonum vero de catulis aliorum animalium, Etymol. Pollux & alij non distinguunt: nam Hesychius & leonum & aliorum animalium σκύμνους paroxytona dictione vocat: de canibus neutrum inueniri puto. Catuli animalium illorum quæ proprium nomen non habent, scylacia vel scymnia dicuntur, Pollux. Catellum Græci etiam cynidion & cynarion vocant, Varin. Suid. non solum autem ætate exiguos sic vocant, qui proprie scylaces dicuntur, sed potius natura, vt Latini caniculas. καλίον, κυνάριον, βακτηρίδιον, id est canicula, baccillus, Hesychius, & Varin. ego pro cynarion malim schœnarion, id est funiculus: calos enim funis est, vt calon lignum. Tantillum loci vbi catellus cubet, id mihi sat est loci, Plautus in Sticho. Os & labra tibi lingit Manuella catullus, Martialis. Cato etiam catellam dixit fœm. genere. Legimus aliquando hæc arcus, hæc catellus, & hæc gallus, imitatione Græcorum qui ἡ κύων, ἡ ἀλεκτρυὼν dicunt, Seruius. Χελωνάδας, ἀναιδεῖς πάντα τῶν κυνῶν, id est ignauissimi canes: aliqui testudines: alij cochleas interpretantur (omnibus ijs tarditatis nota conuenit,) Hesychius & Varin. Xenophon lib. 8. institut. Cyri, equos & canes βοσκήματα, id est pecora nominat: & Gratius poeta, pecuaria.

Epitheta. Acer, Horat. Epod. 12. Nec naribus acres Ire canes, Ouid. Amarus. Atrox. Arguti, Seneca in Hyppolyt. id est sonantes. Scindent auidi perfida corda canes, Ouid. in Ibin. Audax. Auritus. Blandi, Verg. Georg. 3. Celeres, Ouid. Epist. 4. & 5. Citi, Idem Epist. 5. Clamosus. Emeriti, Stat. 3. Syluarum. Ferus. Fidus. Fideles catuli, Horat. 1. Carm. Acron exponit sagaces, vel silentium inuestigando seruantes. Horrendus. Horrisonus. Hirsutus. Ieiuna, Horat. Epod 5. Immanis. Immitis. Immundus, Horatius epist. 1. Infestus. Mœnalius. Mordex. Obscœni, Verg 1. Georg. Obesus lacte, Claud. in Eutrop. Odori, Claud. 2. de raptu Proser. Odorisequus, in hymno Liuij Andronici. Peruix canis pecuarius, Columel. Peruigil, Senec. in Herc. fur. Properus. Rabidi, Sene. in Oedipo. Rabiosa, Horat. 2 Epist. Aut rapidis canibus succinctas semimarinis Corporibus Scyllas, Lucret. lib. 5. Raucus. Sagax. Solicitos vocat Ouid 11. Metamorph. quod rem domini diligenter custodiant. Vocalis. Introijt in ædes ater alienus canis, Terent. Phorm. Epitheta Græca, Ἀργίποδες, id est celeres Homero. Ἀργοί, celeres vel albi, Varin. Aiunt autem albos, vt quorum corpora molliora rarioraq; sint prius peste infectos, Vide Varinum in Ἀργός. Porphyrius celeres interpretari mauult. Ἀργιόδοντες, Homerus Iliad. λ. Ἰχνευτήν, sagax, Εὔτολμοι, Oppian. de venaticis. Καρχαρέοι, ὀξεῖς, τραχεῖς, asperi, Etymol. Dentiū autem ratione maxime sic dici videntur: vnde & καρχαρόδοντες ab Homero cognominantur, à dentibus serratis, Etymol. in καρχαρ. Λάβροι, Oppiano. Αἰτυργός, παρὰ τὸ λίαν ἀργὸν ἢ ταχὺν εἶναι, id est à nimia velocitate: Vide infra inter prouerbia à cane. Σιγέρτης, λαθροδάκτης, Hesych. & Varin. Vide ibid. Ὑλακόμωροι, apud Homer. Odysseæ ξ. ἐξίφωνοι, Aristarcho: melius οἱ περὶ τὸ ὑλακτεῖν μεμορημένοι, ὅ ἐστι πεπονημένοι, ἐπεὶ ἄγαν εἰσὶν ὑλακτικοί, Scholiastes: Plura vide in Lexico Varini. Φιλόφθογγοι, in epigrammate Anytes. χαλκεόφωνος κύων, vehementer clamans aut latrās. Κύνες ταχέες, Hom. Iliad. χ.

Veneti passim Patarinum frigus, nec non hominem canem Patarinum, somma eius iniuria appellant, Nic. Erythræus. Canes muti non latrantes, Esai. 56. dicuntur pastores & concionatores populi qui vitia non reprehendunt, sed magis adulantur. Canes lucernarij à ducto quodam viro dicti, qui nihil ipsi scribunt, sed ex alienis tactum colligunt, vt canes qui lambunt alienas dapes. Canis verbum est, quo impudentibus inimicis conuicium fieri solet. Nam militare dictum est in hostem canis: & apud Homerum pro graui contumelia aduersarium dicitur. Terentinus Eu. Diminuam ego caput tuum hodie, nisi abis c. Ain' verò canis? Donatus. Ἐξελάαν ἰθύφρην κύνας κηρεσσιφορήτους, Homerus. Et alibi de impudentibus, Ἐξελάαν ἐνθένδε κύνας κηρεσσιφορήτους. Canum impudentiam Oppianus lib. 5. de Venatione notat, quamuis impudentiores eis marinos facit, his versibus: Εἰσὶ δ' ἐνὶ τραφερῇ λάβροι ... Κύναιος, ἀναιδής, id est impudens, proparoxytonum Varino: Hesychio & Suidæ properispomenon. Κύναιδος, valde impudens, Hesychius & Varinus: Hermolaus quoq; per y. scribit, sed frequentior vsus obtinuit, etiam apud Græcos, vt per iôta scribatur, idq; melius meo iudicio: à cane enim qui deriuet non inuenio authorem. Κίναιδοι, cinædi, molles, κίναιδος, ὁ κινῶν αἰδῶ, ἢ ... παρὰ τὸ κινεῖν. Etymol. Κυνάδης, illiberalis, sordidus, Hesychius & Varinus. Κυνῶπες, impudentes. Iidem. ... inuerecundus animus. Hesiodo. Κυνώπις, impudentissima, Varinus. κυνώπη apud Hesychium κύντερον, impudentius, grauius, deterius, Hesychius & Vari. Κυνοθρασής, impudenter audax. Iidem. Κυνώπης, &c. (quæ vox memoratur etiam Erasmo in prouerbio Atticus aspectus, id est impudens: ab aspectus & oculorum impudentia dictus. apud Homerum Iliad. α. ἰσχύι καὶ ἀναιδεῖ ... eandem vocem paulò post resoluit in hæc verba, κυνὸς ὄμματ' ἔχων. Legimus etiam in

alia decli-

alia declinatione κυνώπης. κυνώπης, ιδ@. ἡ. Κυνώπιδ@, de vitio oculorum intelligitur, vt κυανώπιδ@ de laude eorundem, Varinus: quæ oppositio mihi non placet: cum posterius ad colorem referatur, cœruleum aut nigrum, qui in oculis probatur: prius ad fixum & impudentem aspectum. Eadem ratio est in dictione κυνόδερκες id est, κυνὸς ὁρῶντες, apud Hesychium & Varinum. Canis oculum habere (inquit Pollux) apud Homerum dicitur is qui nimio plus impudens est. Et alibi apud Homerum legitur κύον ἀδεές, id est impudens canis, Cælius: in nostro Pollucis codice ἀδεὴς habetur: & apud Homerum, ni fallor, κύον ἀδεές. Aristogiton etiam Cydimachi filius cyon, id est canis, vocabatur propter audaciam: & cynes, id est canes, sectatores Antisthenis, Pollux. Cynici philosophi dicti sunt ab ingenio canino, impudente, audace, contumace, Varinus. Cynici philosophi à canum inuerecundia dicti, non priuatim, sed publice quem vellent tanquam allatrantes reprehendebant: Cibum etiam in publico sumebant, & quæuis alia in hominum conspectu faciebant, Etymologus: Athenæus libro 14 non procul à fine, aduersus cynicos, ex Clearcho Solensi, conferens eos cum canibus, his verbis vtitur: Non frugalem & abstinentem vitam exerceris ô cynici, sed reuera caninam viuitis. Verum cum hæc quadrupes, quatuor rebus ab animalibus cæteris differat, vos ex istis duo deteriora solum vobis secuatis. Excellit enim canis sagacitate, & sensu alienos à familiaribus discernendi: qua de causa hominibus conuersatur, & tum domos tum alias res pertinentes ad vitam illorum, à quibus beneficè tractatur, singulari fide custodit. Harum virtutum neutra præditi estis, vos qui cynice viuitis. Neque enim hominibus conuersamini, neque ex ijs qui agunt aut colloquuntur vobiscum quenquam discernitis: & sensu inu sagacitate plerisque inferiores, inertem ac improuidam vitam degitis. At vitia canum, allatrandi nempe & maledicendi licentiam, & voracitatem: nec non miseram & nuditatem vitæ, diligenter imitamini, &c. Κυνικὸς, ὁ θεωρητικὸς μὲν, ὁ διὰ τῆς κινήσεως τοῦ θυμοῦ πάντας ἀποδιώκων σὺν ἐμπαθεῖς λογισμούς: Ὁ δὲ πρακτικὸς, ὁ πάντας σὺν ... κυνισμὸς, εὔτον@ ἐπ' ἀρετὴν ὁδὸς, Varinus. Κυνίζειν, κυνηδὸν φιλοσοφεῖν, cynice viuere, vel cynicam profiteri philosophiam: posterius apud Suidam legitur in Ἀντίοχ@ ὁ αὐτόμολ@: prius in Antisthene apud eundem, quo loco plura de cynica philosophia disseruntur, & in dictione κυνισμός. Inter Luciani dialogos est qui Cynicus inscribitur, colloquium cum Lycino. Κυνιεῖν δεῖ σὺν σπουδαῖς pro κυνίζειν, Varinus in Cynismo. De cynico anno dicam paulo post in mentione caniculæ syderis, Κυνίζειν μετὰ βλακείας σφέλιπεῖν, Hesychius, Varinus: Etymologus deducit παρὰ τὸ κινεῖν quasi κινίζειν per iôta. κυνηδὸν, canis instar, Hesychius, Varinus. Sic Latine canatim apud Nigidium Grammaticum inuenitur, aduerbium obsoletum, Nonius. Ἡ δὲ ἀγρ... καὶ κυνηδὸν ... τοῦ θυμοῦ, τοῖς ὁδοῦσιν ἐμφῦσα εἰς τὸ σκέλ@, Suidas. Ab impudentia canis κυναλώπηξ etiam & κυνοκέφαλ@ nomina facta sunt, vt inferius explicabo: item cynomyia, id est canina musca, pro impudentissima: cuiusmodi & canis & musca sunt, Etymologus, Varinus: Vide plura inter insecta. Νυκτερινοὶ κύνες, οἱ λύκοι, Suidas. Cynura Lycophroni petræ dicuntur asperæ, Cælius. Κυνοῦραι, astragali sunt, id est, tali, Varinus. Κυνόρχιας, βόλου ὄνομα, κυνὸς τυφλοῦ, ἢ πόλεως, Idem, & Hesychius coniecerit autem aliquis canem cæcum, & ciuitatem ludos quosdam hoc loco ab eis dici, in quibus tesserarum aut talorum iactus quidam hoc nomine appelletur: πόλεις quidem ludi nomen esse vel ex prouerbio notum est, πόλεις παίζειν. Sed hoc ludi genus absque tesseris & talis fiebat, solis calculis hinc inde loco mouendis: Nam Cælius Calcagninus in lucubratione sua de calculis, multis rationibus probat calculorum siue latrunculorum ludum (quos Græci ψήφους & πεσσὰ vocârint: & lineis distinctas in eo regiones, πόλεις) non alium esse, quàm qui hodie passim in vsu duodecim calculorũ ludus nominatur. Huius calculos (inquit) latronum etiam & canum nomine celebratos agnosco, κύων ψῆφ@ ἑκάστη ἐν πόλει, Pollux. Omnia quibus datus est talus, cruribus eum posterioribus continent, ita vt erectus in suffragine parte sui prona foras, supina introrsum spectet: & quæ Veneres (κῶλα, lege κῶα) vocantur, intus aduersæ sibi positæ sint: quæ canes (ἰσχία, χῖα legendum videtur) foris: quæ antennæ (κεραῖαι) supra habeantur, Aristoteles libro 2. de hist. anim. cap. 1. interprete Gaza. Ex casibus seu iactibus talorum qui sex continebat, Côus dicebatur & hexites, qui Latine senio dici solet: qui vero vnum, Chîus dicebatur, & cyon, id est canis, ex quo prouerbium, Χῖ@ παρεστὼς Κῷον οὐκ ἐάσω: vel plenius, vt Stratides comicus scribit, οὐκ ἐᾷ λέγειν, id est, At Chius adstans non sinit Côum loqui: De ijs scilicet, qui cum multo inferiores sint, eos tamen qui maiores superioresque sunt, compescunt. Ad quod videtur alluisse Aristophanes in Ranis, de Theramene homine ambiguo atque ideo cothurni nomen adepto, loquẽs: cum inquit, πέπτωκεν ἔξω τῶν κακῶν, οὐ Χῖ@, ἀλλὰ Κῷ@. In eo enim bella est allusio, quod Theramenem Chium fuisse accepimus, Cælius Calcagninus in commentario de talis: in quo præter cætera alium esse Galeni astragalum inter os tibiæ & calcaneum ostendit, alium item Aristotelis: & paulo ante recitatum Aristotelis locum Græce & Latine interprete Gaza, diligenter examinat ac emendat. In talo figura in cadendo vicem habebat numeri. Monada significans vocabatur canis. Persio canicula: Quid dexter senio ferret, Scire erat in voto, damnosa canicula quantum Raderet. Semper damnosi subsiluêre canes, Propertius. Damnosi facito stent tibi sæpe canes, Ouidius lib. 2 De Arte. Vide Erasmum in prouerbio Chius ad Coum. Onos, id est asinus, vnicas est in cubis vel chesseris, vt in talis cyon. Pollux. Apud Varinum tamen in κύων legimus chium iactum esse τῶν κύβων, id est cubis vel tesseris, non talis ludentium, quod non placet. De Theodori translatione quid sentiam alio dicam loco: non differendo statim quod apud Iulium Pollucem legitur, qui non colon nec ischion in talos sed coon & chion vocari tradit, vt cous iactus idem sit qui senio: & chius idem, qui & canis. Alij tamen pauci (vt idem author est) canem pro monade accipiunt: chium vero pro chiliade (χίας, non χιλιὰς in nostris exemplaribus Pollucis legitur lib. 9. curiosi conferant) qui numerus cani sit aduersus, Hermolaus in Plin. 11 46. Talis iactatus vt quisq; canem aut senionem miserat, in singulos talos singulos denarios in medium conferebat: quos tollebat vniuersos, qui Venerem iecerat, Suetonius in Octauio Augusto, recitans ex illius quadam ad Tiberium epistola. Ἀστραγάλαις τὰς ποιήσεις κυνας, κακοχεῖς κύνας, Varin. & Hesychius: apud quem ἀστραγάλαι etiam in singulari similiter exponitur.

Lupus qui & canicula, ferreus harpax: quo si quid in puteum deciderit, rapitur & extrahitur, Isidorus. ... σχῆμα ... ὡς τὸ ... Φοινικίζοντων, Hesychius. Κυνοδέσμη, δεσμὸς ἀκροποσθίας, id est vinculum præputij: pars scilicet inferior, vbi adhæret. Eadem pars etiam cyon Etymologo dici videtur, qui scribit, Κύων τὸ κάτω τοῦ αἰδοίου, συναπτόμενον τῇ ... κυνοδέσμη καὶ ἀναδίδοσθαι, ἢ συνδεδέσθαι, Etym. At Pollux lib. 2. cynodesmion interpretari videtur, non præputij partem, sed vinculum aut fibulam qua ligaretur, his verbis: ... τοῦτον δὲ δεσμὸν κυνοδέσμιον ὀνόμαζον. Videndum an hæc sit fibula illa Cor. Celsi 7. 25. qua adolescentes vocis aut valetudinis causa in præputio infibulabant. Κύων item scintilla est à ferro ignito, dum cuditur, pro-

filiens, si rectè verto Græca illa Varini verba ὁ κύων … τοῦ σιδήρου τοῦ ἀρότρου ἐξ αὐτοῦ μοχλὸς ἐπιτηδής. Significat etiam pudendum virile, eodem teste: & muliebre, quod ex his eius verbis colligitur, ὁ κύων ἐπὶ μορίοις ἄρρενος κεῖται, ἡ ἐρημουμένη κυνέα δηλοῖ. Eadem significatione κυσὶ legitur, vnde κυσολέσχης turpiloquus apud Eustathium Iliad. 9 pro quo κυνολέσχης perperam, vt puto, in Græcis quibusdam & Græcolatinis lexicis habetur. Est & morbi genus κύων apud Varinum, quod quale sit non explicat: fuerit autem fortassis cynanche. Item vinculum quo canum ceruices muniuntur, de quo pluribus dicam quinta parte huius capitis. Σκύλαξ vinculum ferreum apud Pollucem. Κύων, pars vngulæ equi, claui, dracones, Hesychius & Varin. Vide in Equo, vbi & κυνόποδες & κυνόπεδες vocabula ponentur. Equos quosdam minus probandos cynepodas fuisse nuncupatos inuenimus, Cælius. Ego apud Pollucem κυνόποδας ἵππους in canum mentione simpliciter legi. Κυνοβάμων equus quidam sic dicitur, Hesych. & Varinus. Κυνοῦραι, ἢ κυνουρίς, ἀστράγαλοι Helychius & Varinus: locus videtur mendosus: forte legendum κυνείς, ἀστράγαλοι: nam supra quoq; cynuras ex Varino astragalos esse dixi: nisi quis κυνάζειν ἀστραγαλίζειν scribendum existimet, nam & ἀστραγάλους κυνὸς Pollux commemorat.

Sirius, Σείριος, stella est in ore canis cœlestis, quæ omnibus annis, vt inquit Seruius, oritur circa calendas Iulias. Vergil. lib. 10. Aen. Sirium ardorem dixit. Lucanus lib. 10. Rabidus qua Sirius ignes. Exerit. Vide Onomasticon nostrum, Etymologicon, Hyginium, Aratum, & alios astronomos. Sirium Cato vocat catulum. Canicula stella, quæ & Sirius dicitur, in medio centro cœli, ad quam quum Sol peruenerit, duplicatur æstus, & nimio calore languent mortalium corpora: à qua dies caniculares vocati: Vide Plinium 18. 28. & lib. 2. cap. 27. & 40. Cicero 1. de Diuin. Vt enim Ceos accepimus ortum Caniculæ diligenter quotannis solere seruare, coniecturamque capere, vt scribit Ponticus Heraclides, salubris ne an pestilens annus futurus sit. Vnde ab astronomis vocantur dies Caniculares, ab ortu ad occasum Caniculæ, quos periculosos esse aiunt. Sunt autem maximè circa triginta dies post solstitium æstiuum, Ibidem lib. 2. Huic poëtæ veteres epitheta tribuunt, flagrantis, insanæ, rubræ, sitientis. Canem æstiuum Tibullus dixit, acrem autumni canem Valerius Flacus: æstiferum Verg. Erigonium & Icarium Ouidius. Canis sydus inuisum agricolis Horatius. Plutarchus caniculares dies τὰ ὑπὸ κύνα καύματα dixit: Eustathius in Dionysium scribens vulgo κυνοκαύματα dici testatur, vt Varinus etiam in κύων, propter æstus illo tempore immodicos. Quamobrem, inquit poeta Sirium esse ait malum signum, & multas inferre febres inflammato aëre. Poetæ canem Orionis interdum cognominant. In fabulis enim est Orionem optimum venatorem defunctum syderibus adiunctum esse, & simul canem cum eo, Varin. Ὃν τε κύν᾽ Ὠρίωνος ἐπίκλησιν καλέουσι, apud poëtam. Plerique putant caniculares dies caprifici dies esse, Gyraldus. Icarij canis filiæ cadauer Icario monstrauit: & si credendum est poëtis, hic Sirius est, Pollux lib. 5. A cane sydereo, quem astrocynon dicunt Græci, at solethyn Aegyptij, Cynicum comperio annum appellari, qui annis compleatur mille quadringentis sexaginta: Vitationem porrò id sydus facere quadriennio in eifectu, Cælius. De honoribus & sacrificijs canum caniculæ syderi exhibitis, infra dicam parte 8. huius capitis. Arctos, id est vrsas cœlestes scribit Theon appellari κυνὸς οὐρὰς καὶ κεφαλὰς τοῦ κόσμου, qui summæ sint ac cœli velut capita: Peculiarius autem Cynosuram dici, ex caudæ imagine: quoniam κυνὸς οὐρὰν ἔχει, quod est, canis caudam habet, Cælius: Vide apud Varinum. Helice & cynosura in cœlo duæ vrsæ sunt, quas Iouis nutrices fuisse aiunt: alij vnam tantum eius nutricem, alteram ab eo amatam fuisse ferunt, Pollux lib. 5. Io. Tzetzes in Comment. Hesiodi, nomina nympharum quas Melias vocant hæc esse ait, Helice, Cynosura, Arethusa, Ide, &c. Gyrald. Aega & Helice, nympharum nomina, quæ ex Oleno natæ, & ipsæ Iouis nutrices feruntur, vt Hyginus aliique prodiderunt. Quidam Aegam Panos vxorem dixere, vt alibi docuimus, à qua & Aegis dicta. Plura Hygin. alij Helicem & Cynosuram dixere, Hyginus in secundo, alij, Gyraldus. Cynosura, tribus Laconica, & arx Marathônis Eubœam versus: & vrsa minor: καὶ τόπος χερσονησιώτης, καὶ οἱ Κυδωνιᾶται οὕτω καλοῦνται, Varin. & Hesychius. Cynosurium qui Mercurium appellauere, decepti esse videntur ex verbis, quæ citant, Stephani. Ipse enim Cynosuram vocari ait verticem seu arcem Arcadiæ, à Cynosuro Mercurij filio, Gyraldus. Oua vrina fiunt incubatione derelicta, quæ alij cynosura dixerunt, Plinius. Κυνόσουρα, ἄρκτος, id est vrsa apud Macedones, Varin. Pythagorei planetas Persephones canes vocabant, Clemens lib. 5. Στρωματέων. Visæque canes vlulare per vmbram, Verg. 6. Aen. vbi Seruius canes furias dicit. Lucanus, Stygiasq; canes in luce superna Destituam. Vlulare autem & canum & furiarum est. Infernæ canes, Horat. 1. Serm. Varino etiam cyon exponitur erinnys, id est furia. Cerberum serpentem dictum fuisse ᾅδου κύνα, id est canem infernalem, reperio. Exitiales dæmones canes vocantur atri: & dæmonum symbolum triceps est canis: ille scilicet qui in aqua, terra, & aëre versatur perniciosissimus dæmon, Cæl. ex Porphyrio. Χρύσειοι δ' ἑκάτερθε, καὶ ἀργύρεοι κύνες ἦσαν, Homerus.

Canes & caniculas libro 4. inter pisces numerabimus: Δελφῖνάς τε κύνας τε, Oppianus. Germani etiam & Angli suis linguis canes appellant marinos pisces, quos sic veteres Græci & Latini nominarunt, *hundfisch, dogfisch*. Κυνοκοπήσω σε, verberabo te tanquam canem: ὡς κυνοκοπήσω σε τοῖν ξύλοιν, apud Aristophanem in Equitibus: sic loquitur coquus quidam, canis enim piscis est (à pisce si deducas, exponendum videtur κυνοκοπεῖν in partes secare: non enim puto canes etiam salparum modo verberibus antequam coquerentur præmollitos,) vel canino corio te feriam, vtpote asperrimo, Varinus ex Scholiaste Aristophanis: canis certe piscis mustelorum generis pellem valde asperam habet. Cynopotamon, id est canem fluuialem, Syluaticus castorem exponit, castoreum pro castore proferens. Cynops & cynodexis à Plinio 33. 11. inter pisces nominantur, vel animalia aquatilia, solis nominibus positis. Cynoraistas, id est ricinos, & cynomyias: quas aliqui easdem ricinis faciunt, inter Insecta quære. Item κυνόκλωψ, blattam: σίλφην enim exponunt, & [illegible], vt ab occultatione sui dicta videatur. Κυνοσπάστην quoque ricinum esse puto. De cynalopece vide inferius inter prouerbia ex cane. Sic etiam dici possent canes Laconici, quos primum ex cane & vulpe natos ferunt. Sed de canibus mixtis & bigeneris, id est natis ex cane & alterius generis animante, vt vulpe, tigride, lupo, priuatim & copiosius dicam in sequentibus. Νυκτερινοὶ κύνες, id est nocturni canes: lupi dicuntur, Varinus. De lupo canario, vt recentiores appellant in panthere (non panthera) dicam. Crocutas velut ex cane lupoque conceptos, omnia dentibus frangentes, protinusque deuorata conficientes ventre, Aethiopia generat, Plinius. Arabice aut Syriace dabha vel dabab, vel abenaui, id est babuin, nominatur animal medium inter lupum & canem, &c. And. Bellunen. Vide in Hyæna.

Icones. In comessationibus (κωμασίαις) apud Aegyptios dictis, deorum aurea simulachra circumferunt, canes duos, accipitrem vnum, & ibin vnam: eaque literas quatuor appellant. Sunt autem canes symbola duorum he-

rum hemisphæriorum, vt quæ circuitum & veluti custodiam peragant. Accipiter solis, feruidæ enim naturæ est, & ad perdendum comparatus, nam ad Solem etiam morbos pestilentes referunt. Ibis deni que lunæ, tenebrosam enim Lunæ faciem, nigris in hac aue pennis: lucidam albis comparant. Sunt qui per canes circulos tropicos notari velint: qui scilicet Solis Meridiem & Septentrionem versus transitum determinant & instar ianitorum obseruant. Iisdem æquinoctialem circulū sublimem & exustum accipiter designat, vt Ibis Zodiacum. Videtur enim Aegyptijs hæc auis præ cæteris animalibus numeri & mensuræ initium exhibuisse, vt inter circulos Zodiacus, Clemens lib. 5. Stromatum. Nicias pictor Atheniensis canes elegantissime expressit, Plinius. Simon Statuarius canem & sagittarium fecit, Idem. Imperatores imagine Augusti signare solebant, Galbam excipit Dion: Hic enim signatorium habuit annulum maioribus suis familiarem, cuius erat scalptura, canis è proca fese procli-
10 nans. Cælius.

Cynæ arbores Arabicæ ex quibus vestes fiunt, folio palmæ simili, Plin. lib. 12. Vide Cæl. lib. 17. cap. 27. De cynnara siue cinoara (aliqui per n simpliciter scribunt) supra in cynosbato dixi. Inuenio & spinam albam agrocinaran, id est syluestrem cynnaram nominari: hanc frequentem vidi in Montepessulano: magnus & albus carduus est, satiuo non dissimilis: eius flore lac coagulant per ieiunia quadragesimæ præcipue. Cauta, vrticæ syluestris genus, Plinio 21. 15. Inuenerunt & canes canariam, qua fastidium deducunt, eamque in nostro conspectu mandunt: sed ita vt nunquam intelligatur quæ sit: etenim depasta cernitur. Notata est hæc animalis huius malignitas in alia herba maior. Percussus enim à serpente, mederi quadam sibi dicitur, sed illam homine inspectante non decerpit, Plinius. Inuenti cucumeres & sine seminibus sunt, macerato videlicet semine fatiua cuiusdam herbæ quam culicem appellant (vt scribit Plinius) Hermolaus in Corollario ad cucumerem Dioscoridis.
20 Et paulo post, Herbam culicem (inquit) à Theophrasto conopa vocari censeam, nec ne, quoniam & cynopa scriptum est maiori parte, non dixerim. Theodorus canis oculum & canariam conuertit, quasi cynopa non conopa probauerit. Olus est hoc, Theophrastus inquit, primis post æquinoctium imbribus germina[illegible] & inter spicas herbas ponitur: à Plinio quoque duobus locis dictum, vt in castigatione Pliniana demonstrauimus. Aphace cynops (canaria, Gaza) & buprestis, primis ab æquinoctio prosiliunt imbribus. Theophrastus lib. 8. hist. cap. 7. Hermolaus pro buprestis legit epipetron: ego buprestin malo, vt Græci codices nostri habent, & Gazæ etiam translatio: Epipetron enim florere negatur. Eodem libro cap. 10. Theophrastus, Spicosa sunt, inquit, [illegible] culus caninus, & cauda vulpina, & plantago. Transtulit hunc locum Plinius lib. 21. initio capitis 17. & cynops vocem reliquit. Alia certe videtur canaria Plinij, qua canes sibi vomitum cient, vnde nomen inuenit, quæ omnino ex graminis aut fœni genere est. Alia vero Theophrasti canaria, quæ mihi omnino psyllium esse videtur, id est
30 pulicaris herba: non quidem conyza, quam Gaza apud Theophrastum pulicarem vertere solet, sed Dioscoridis & veterum medicorum & Plinij psyllion. Quæ nostra opinio, nulli hactenus prodita, confirmari potest, nominibus primum, quæ quidem psyllion à cane accepit: vt sunt, cynocephalion & cynomyia apud Dioscoridem. Psyllion (inquit Plinius) alij cynoides, alij cynomyian appellant: folijs (Ruellius legit floribus, quod probo) canino capiti non dissimilibus, semine autem pulici, vnde & nomen. Flores psyllij (inquit Ruellius) canino capiti non dissimiles sunt, ob id cynocephalion & cynoides vocatur. Et paulo post, Dioscorides vno genere contentus est, recentiores duo statuerunt fastigia. Vnum calamo exili & longo, in cuius spica continetur semen pulicis colore & magnitudine: alterum sarmentosum, floribus canino capiti similibus, fabaceis capitellis semine pulicis effigie, radice tenui & superuacua. Accedit nominibus res ipsa, quod psyllium quoque spicatum cernitur: nec aliter nominatum Theophrasto reperitur. Itaque nihil apud me dubij reliquum est, quin Theophrasti
40 cynops psyllium sit: quod & Plinium ignorasse video, & Theophrasti interpretem Gazam: imò (quod eruditorum pace dixerim) quicunque scripserunt hactenus omnes. Obijciat aliquis cynopem olus esse ex Hermolai verbis: dicam illum de suo hoc addidisse. Theophrastus enim eo in loco, vnde eius verba Hermolaus citat, non solum de oleribus, sed ijs omnibus quæ in aruis nascuntur, aruræa vocat, tractare instituit: at psyllium quoque in aruis terrenisque (aliàs incultis) nascitur, vt Ruellius ex Dioscoride transtulit. Admonendi tamen sumus, inquit Hermolaus in Plinium 21. 17. in Theophrasto legi quandoque conopa, quasi culicem: non cynopa: & sanè culex nomen est herbæ Plinio Hæcille. Plinius certe si conopem apud Theophrastum in locis iam citatis legit, prorsus errauit: culicis quidem herbæ semel & vno duntaxat verbo meminit; vt supra dictum est, de macerandis in ea trita cucumeris seminibus. Cum igitur alia sit canaria Plinij quàm Theophrasti cynops, melius fecit Gaza vbi cynopem oculum caninum reddidit, quàm vbi canariam. Grammatici quidam anemonem quoque
50 *κυνοκέφαλον* interpretantur. Antirrhinon Apuleius cynocephalion & cerebrum canis cognominat. Maganethum cynocephali genituram aut capilles vocant, vt inter nomenclaturas apud Dioscoridem legitur. Cynia non est ea quam Theodorus canariam interpretatus est, vt in culice docuimus. Hermolaus in Corollario. Nos de cynia illa Dioscoridis, quæ & cynocrambe vocatur, satis prolixè supra disseruimus. Cæterum Plinij canariam, quam ex fœni genere esse dixi, Ruellius his verbis describit. Canaria (inquit) humilis est herbula, folijs tritici, multò minoribus, calamulo tenui, geniculis pyxidatim cohærentibus articulato, internodijs modo tibiarum in sese infarctis, quæ tracta suis à vaginulis exeruntur, euanida spicæ loco panicula, ita vt folio & culmo triticum, cacumine arundinem æmuletur. Nostrates (Galli) herbam canis appellitant, qua gutture canes præsentaneam eliciant vomitionem, sic vt excusso rursum ventris onere, vorandi moliantur auiditatem, Hæc Ruellius. Idem alibi, Gramen (inquit) in officinis nomen seruauit, rura dentem canis & olitores appellant. Vulgaris est herba,
60 nunquam se ab humo attollens, flagellis teretibus, articulatis, exilibus folijs, & in acumen fastigiatis, radice etiam geniculata, gustu non ingratæ dulcedinis: Gramen aculeatum rura nostra etiam canarium dentem appellant, aliqui è vulgo capriolam, quod capris grato sit pabulo: multi ab effectu sanguinariam, &c. Hæc Ruellius. Ego aliquando suspicatus sum canariam non certum graminis genus esse, nec peculiari aliqua vi ad vomitum ciendum pollere: sed quoduis genus fœni à cane voratum, & non bene commansum (præcipue si aut folia duriuscula, aut spicam asperiorem habeat) fauces & gulam stimulando non aliter vomitum facere, quàm in homine digitus aut penna vel aliud quidpiam siccum (vt linteolum) paulo profundius immissum: præsertim cum neminem certi aliquid hac in re obseruasse viderem: & veteres herbæ illius nullum nomen posuisse. Vide supra in c. in mentione vomitus canis. Nos sæpe canes per lusum etiam gramen obuium decerpere & mandere vidimus. Aliqui feles quoque deuorato gramine vomuisse sibi obseruatum aiunt. Hyoscyamum
70 Latini caniculatam vocant, Macer & Syluaticus: qui canicularem quoque dici meminit: nominis causa

 forte

forte est odor qualis catulorum lactentium: cui similis ferè in cynoglosso etiam percipitur. Genus allij quod in aruis sponte nascitur, caninum à nostra gente dictum, ampeloprasum videtur: canini autem nomen additum in conuicium virosi odoris puto: describitur ab Hieron. Trago Tomo 2. cap. 71. quanquam figuram eius præcedente capite apposuerit. Eodem capite 71. allium caninum minus appellat, bulbi syluestris quoddam genus, quod initio Aprilis pulcherrimos flores cœruleos in pratis profert, vnde in hortos etiam transferri cœpit, folijs paruis porraceis: flosculis cauis & specie simillimis lilij conuallium, vt vocant, floribus: proinde eodem nomine, addita cœrulei coloris differentia, à nostris nominatur [illegible]. Ipse hyacinthi speciem facit, quod & etsi improbare possim, in præsentia omittam. Violas Martias syluestres cœruleas, quarum flores maiusculi sed parum odorati sunt, Germani quidam caninas vocitant, Tragus. Rubum minorem, cui odorata & rubentia mora sunt, nostri nominant *hyndbeere*, alij *hundbeere*: id est canina mora: quamuis ad veterum cynosbati descriptionem nihil accedant. Bryonia seu vitis alba, *hundskürbs*, id est cucurbita canina à nonnullis vocatur, Tragus. Syluaticus vitem canis saxifragam interpretatur. Squillam aliqui cepam caninam dicunt: alij cepam muris, quòd mures interimat, Vetus expositio vocabulorum Auicennæ. Cepe canis, vel aratilles, vel cepe syluestre, Græce azit (vide ne ab hyacintho corruptum sit nomen) bulbum habet paruum, foris rubentem, intus album, folijs croci, venenosum, nullius in medicina vsus, & ideo non descriptum authoribus, Syluaticus. Bulborum syluestrium generis est: & forte Plinij bulbina: cui similiter bulbus radicis ruber, intus candidus: absque squamis. Flos in spicis violaceus vel ferrugineus: semen nigrum. Huius sunt generis Fuchsij duo priores hyacinthi. Euasdalbiar, id est bulbus caninus, Vetus expositio in Auicennam. Guardelbia, bubulcus (lego bulbus caninus) Siluaticus. Romani mandragoram vocant caninum mal[illegible] inter nomenclaturas apud Dioscoridem. Zinzibil alchel, zinziber caninum, herba nota est, similis hydropiperi, folijs salicis (kalef) pallidioribus (magis citrinis) ramulis rubentibus, sapore zinziberis: canes occidit. Calidum est in secundo ordine, siccum in primo. Recens contritum cum semine abstergit maculas faciei & pannum, & lentigines inueteratas: ac similiter impositum abscessus duros resoluit, Auicenna libro 2. tract. 2. cap. 276. In veteri expositione Auicennæ dictionum, similiter describitur zinziber Carmenum (voce procul dubio corrupta pro caninum) addit etiam author credere se persicariam esse. Aggregator quoque à nonnullis persicariam exponi ait. Nascitur apud nos in montanis & syluestribus locis, iuxta riuos ferè, herba ad hominis proceritatem, floribus purpureis, folijs salicis: flores siliquarum rudimentis præfixi hærent: siliquæ trium ferè d[igi]torum longitudine floccis siue lanis albis plenæ sunt, floret particulatim, caudes & ramuli rubent: A nullo, quod sciam, qui nostro seculo plantarum historiam excoluêre, descripta. Ego propter elegantiam in hortum transtuli, vbi viuax iam aliquot annis viret: hyeme superficiem omnem saluis radicibus amittit, gustu acris [illegible] et totam denique speciem rhododaphne minor appellari posset, ni fallor (& eadem forsitan Dioscoridis delphinium fuerit, Vide in Lupo H a.) Aut hæc, aut persicaria vulgo dicta, Auicennæ zinziber caninum videtur. Sed potius crediderim persicariam esse, & Dioscoridis hydropiper: quoniam id similiter cum semine illitum, tumores ac inueteratas duritias discutere ait, & suggillata abstergere. De apocyno stirpe tum proprie sic dicta, tum cognomine brassica rustica, supra sat copiose docui. Est & apocynon ossiculum, in phryni seu rubetæ aus be[illegible] latere compertum sinistro: quoniam canum impetus inhibeat, Cælius ex Plinio. Cæterum apocynon saltationis genus apud comicos scriptura distinguitur, Hermolaus. Cynanchon etiam vel cynanchen apocynon dictam refertur inter nomenclaturas apud Dioscor. Cynocardamon, nasturtium, Ibid. Cynochala, polygonum, Dioscor. Cynoctonon, apocynon, Idem. Aconitum etiam secundum, aliqui cynoctonon cognominant, vide in lupo H. a. Cynoglossus vel cynoglosson herba vulgo nota est, à foliorum similitudine ad caninam linguam appellata: Plinius rectè ei caulem tribuit, quem Dioscorides negauit. Plantagini etiam nomen idem attribuitur apud Dioscoridem. Cynoglossi piscis à buglosso diuersi Athenæus meminit libro 7. Cynomazon, chamæleo niger, Dioscorides. Κυνόμαζα, τὰ κοκκύμηλα, id est pruna, Hesychius & Varinus. Caninum malum Romani mandragoram vocabant, vt supra monui. Cynomoron κυνόμορον per omicron, apocynum, à morte quam canibus infert, Dioscorides. At cynomorion quinque syllabis, orobanchen cognominant Dioscorides & Plinius: à similitudine canini genitalis, vt Plinius ait. Nos pluribus supra in Boue cap. 3. de hac herba egimus, hic pauca addituri. Aegolethron herbam eodem in loco docui persimilem orobanchæ esse: quæ quoniam vt capris, sic & alijs nimirum animalibus exitio est, forte cynomoron etiam dicta est a canibus necandis: deinde idem nomen ad herbam ei simillimam ab imperitis translatum. Sed nomina rerum vmbræ sunt, de quibus minimè contendendum. Apud Syluaticum orobanche araris appellatur, & [illegible] vt statim ex descriptionibus apparet. Araris (inquit) herba caulem sine foliis edit: nascitur locis incultis: caule rubente & genitali canis simili, Latinè cancellaria dicta. Galenus de compositione secundum locos 1. 2. cynomoron (quatuor syllabis) conijcit non aliud quàm cynosbaton esse: Cornarius eo in loco per omega [illegible] maluit, (nisi librariorum culpa est) in penultima, cum Græcus contextus Galeni omicron habeat duobus in locis. De cynocephalia herba supra dictis in mentione canariæ & psyllij, est quod addam: Plinius cynocephaliam herbam in Ægypto Ositiren vocari scribit: describitur autem osiris herba a Dioscoride. Cynocephalon herbam aliqui anemonen vocant, Varinus & Hesychius: forte quod pericarpion siue seminum eius receptaculum canini capitis quandam referat speciem. Sebesten vulgo dictos fructus, Syluaticus Persice inquit mammillam canis appellari, versu etiam barbaro id confirmans: sed errat, si sebesten Persicam esse vocem putat. Græci enim myxa primum vocarunt, deinde in honorem Augusti sebastos. Canis testiculos nostrates Colchicon herbam venenosam appellant, propter gemellos seminum folliculos. Cynomorphos, crocus, Dioscorides. Cynosorchin (id est canis testiculum) aliqui orchin vocant, folijs oleæ, mollibus, ternis, per semipedem longitudinis in terra stratis: radice bulbosa, oblonga, duplici ordine, &c. Plinius. Herba vulgò nota est, cum multis & diuersis eius generibus. Hippocrates radicem eius didymen, id est gemellam appellauit. Cynozematitis, conyza maior, Dioscorides. Cynoxylon, chamæleo niger, Dioscor. sed malim cynozolon, vt Plinius habet lib. 22. cap. 18. propter grauitatem odoris. quidam fœtore eius ricinos è canum auribus decidere scribunt.

Nominibus non longissimis appellandi sunt canes, quo celerius quisque vocatus exaudiat: nec tamen breuioribus, quam duabus syllabis enuncientur, sicuti Græcum est Scylax, Latinum Ferox: Græcum Lacon, Latinum Celer: vel fœmina, vt sunt Græca, Σπουδὴ, Ἀλκὴ, Ῥώμη: Latina, Lupa, Cerua, Tigris, Colum. in cane pecuario. Sic etiam Xenophon, τὰ δ' [illegible] εὐανάκλητα ᾖ. Omnia sanè quæ Xenophon

numerosa

[illegible] merosa ponit, bissyllaba sunt. Similiter Oppianus, [illegible] Quid si per [illegible] intelligamus [illegible], & oxytona esse debere canum nomina? vt [illegible], [illegible] & [illegible] potius quam [illegible]: [illegible] enim magisq; sonora sunt quæ vltimã acuunt nomina. Grammatici quidẽ Græci [illegible] acutum exponũt, [illegible], quod vmbra noctis in acutũ seu conum desinat.

Sed canum nomina quæ apud veteres reperi (quamuis alia alijs canum generibus magis conuenirent, vt celeribus, sagacibus, pugnacibus, custodibus, &c.) ex Xenophonte præcipue, & Ouidij Metamorph. libro tertio, vbi Actæonis canes numerat, ordine literarũ enumerabo. X litera pro Xenophonte addetur, O. pro Ouid. Post veterum [illegible] nomina, seorsim recentiora subtexam.

Acalanthis [illegible] videtur nobilissimi canis nomen, vnde illud est Aristophanium, Ἀκαλανθὶς [illegible], [illegible] Acalanthis festina bunda occæcatos parit. Quidam tamen eo nomine aues intelligunt, quas nonnulli [illegible] nuncupant, Cæl. [illegible] (id est nomine proprio) [illegible]. Vide in Acharn. [illegible] Agre [illegible] pedibus vtilis, O. Aglaodos ex patre Dictæo & matre Laconide, vt Labros etiam, & Hylactor, O. [illegible] fortis, O. [illegible], X. [illegible] X. [illegible] X. Ἄλκη paroxytonum, Columellæ, oxytonum X. Alce, Ouid. [illegible] Argus canis Vlyssis, Polluce teste. Ἄργ☉. Asbolus atris villis, O. Augeas canis Molottieus, de quo [illegible] Aurram canis Atalantæ Calydonius aper occidit, Pollux. [illegible], X. Vide [illegible] Calathinam canem facile enixam exta epigramma Anthologij Græci lib. 1. Sect. 33. Canache, O. Cap[illegible] canis custos templi Aesculapij, de quo infra dicemus. Cerberus, vide infra de canibus diuersis cap. 1. [illegible] Columel. [illegible], X. Charon, Corax, Harpyia, & Lycitas, canum Actæonis nomina apud Aeschylum. Chiron nomen canis Codri poëtæ apud Iuuenalem. Corax vide Charon. [illegible], X. Cyprio (aliàs Cyprius) velox cum fratre Lycisca, O. Dorceus Arcas, O. Dromas, O. Ferox, Columel. Gergittius canis Geryonis, Pollux. [illegible], X. Γνώμης, X. Omnibonus legit Gnomon. Et nigram medio frontem distinctus ab albo Harpalus, O. Harpyia vna ex canibus Actæonis, O. & Aeschylo, vt Pollux scribit. Heba, Ἥβα, X. Xenophon Gryllî filius fertur celebrem canem habuisse, Hippocentauri nomine, Pollux. Horme, Ὁρμή, X. Hybris, Ὕβρις, X. in Omniboni versione Thybris legitur, quod non placet. Hylactor, O. vide Aglaodos. Hylax in limine latrat, Vergil. Hyleus, Ὑλεύς, X. Hylæusq; ferox nuper percussus ab apro, O. Ichnobates sagax Gnosius, O. Issa Publij catella apud Martialem. Λάβης nomen canis apud Aristophanem in Vespis [illegible]. Simile fictum canis nomen est Δάκης apud Teleclidem. Labros, O. Vide Aglaodos. Lachne hirsuta corpore, O. Lacon, Columella. Præualidusque Lacon, O. Et substricta gerens Sicyonius ilia Ladon, O. Lælaps, O. fuit & Cephali canis hoc nomine. Lampurus canis nomen apud Theocritum est in Daphnide ac Menalca, ex ratione albicantis caudæ, vt inquit interpres: vel à peruigili cura & solerti custodia, [illegible], id est à videndi [illegible] vndique diligentia: vel quoniam sit vulpi assimilis quam lampuron vocant, Cæl. Lethargus, Λήθαργ☉, canis Hippamonis, Pollux. Leucon niueus, O. Λεύκων X. nisi Leucon legendum sit. Leucippus. Locondem canem epitaphio celebrauit Anyte, Pollux. Λόγχ☉, X. Λόγχη, X. Lupa, Columella. Lydàs canis venaticus Simonidis, Pollux. Lycitas, vnus ex canibus Actæonis apud Aeschylum, Pollux. Lycisca, O. vide in Cyprio. Lydiæ ab apro peremptæ epitaphion scripsit Martialis. Μαῖρα canis Orionis, Cæl. [illegible], X. Melampus Spartanus, O. Melanchætes, O. Melaneus, O. Deque lupo concepta Nape, O. Nebrophonos, O. [illegible], X. [illegible], X. Omen. Cicero 1. de Diuinat. Tum ille at[illegible] puellam complexus: Accipio omen, inquit, mea filia: erat autem mortuus catellus eo nomine. Oresitrophus, O. Ὀργή, X. Oribasus Arcas, O. Orthus Geryonis. Pamphagus Arcas, O. Persa catellus L. Pauli consulis apud Valerium Max. Pecudesque secuta Pœmenis, O. [illegible], X. Omnibonus (nisi librariorum erratum est) ex hoc & sequente Bia vnum fecit canem, Polybiam nomine: Constat autem duos esse vel ex syllabarum numero, cum cætera omnia bissyllaba sint, & hunc numerum etiam Columella requirat, vt supra dictum est. Πόρπαξ, X. Πρόθυμ☉, X. Φλέγων, X. Φόναξ, X. Φρουρά, X. Φύλαξ, X. Ψυχή, X. Pterelas pedibus vtilis, O. Pyrrhus, Gelonis tyranni canis. Ῥώμη, X. & Columella. Σκύλαξ, Columella. Σπάρτων, X. Στύ[illegible], X. & Columel. Σθένων, X. Στιβὼν, X. Στιβὼν, X. Στίχων, X. Sticte, O. [illegible] [illegible], X. Τύχη, X. Τέχνων, X. Θάλλων, X. Theridamas, O. Theron, O. Thous, O. Θυμός, X. Tigris, O. & Columel. Τόρμος canis Pæonica, quam Panes Pæoniæ satrapa dono dedit Alexandro regi, Pollux. Τυρβάς, X. [illegible] malim per omega in vltima.

Nunc quæ apud recentiores reperiuntur nomina canum, subiungam. Turcus, Aug. Niphus. Falco, leporarij nomen apud eundem. Quæ sequuntur, omnia ex M[illegible]ch. Blondi de canibus libro mutuatus sum, etsi quædam ex eis parum probem. A Pio (inquit) nobis olim familiarissimo, canis vocatus erat Scymnis. Mantuanus vero canes his nominibus vocitauit, Hylaxe (malim Hylax) Harpalagus, Tigrina, & alijs iam recitatis: item Ragonia, Serpens, Ichtia, Helot, Argus. Sunt & hæc canum nomina, Syagius (Syagrus potius) Menalcas, Graucis, Chiron, & Pilaster. Recentiores etiam varijs nominibus vocitant canes, vt Leonem, Lupum, Stellam, Quatroculum, Fulgur, Bellinam, Rubinum. A patria etiam vocant, vt Britannum, Gallum, Corsicum, Croacum, Milanum a Mediolano: & Africano a Tunero nomen imponunt. Alia deniq; Hispanis, Gallis, Germanis, aliæ alijs gentibus nomina sunt. Nos nostram catellã Furiam appellamus, quod frequenti rabie in furorẽ concitetur, Hæc Blondus. Est & Sarious nostris nõ infrequens canis præsertim elegantioris nomen: & à gente Phasianus, quod ex gentili in propriũ trãsijt, vt & alia quædã gentilia. Strozæ filius scripsit epicedion canis, cui nomen fuit B[illegible]rgerus.

Venio ad reliqua vocabula à cane deriuata: quædam enim eorũ prima huius capitis parte iam recensui. Canifera mulier nihil ad canem, vt prima fronte videtur: sic enim vocatur mulier quæ canum, id est qualũ fert, quod est cistæ genus, Græcis [illegible] dicta, Festus Pompeius. Cynasones, acus sunt quibus mulieres caput exornant. Idem. Κυνάδας pro [illegible] dicunt Dores. Varin. Catulus quoddã genus vinculi, qui interdum canis appellatur, Varro. [illegible] vinculũ est sine lignum, in quo scorta, si quid deliquissent, tenebantur. [illegible] secundũ aliquos vinculum est manuum, [illegible] (forte [illegible]) [illegible] Varin. [illegible]

[illegible] plura vide apud Varin. [illegible] Latini vocant in[illegible] ad colligandos pedes, [illegible] Hesychius & Varin. in Lexico Græcolatino [illegible] perperam, vt puto. Κυνῆ, vide parte quinta huius capitis, vbi de pileo agemus, quem Græci κυνῆν vocant. [illegible] [illegible]nus, pessimus, impudentissimus, turpis & [illegible] apud Apollonium, Varin. & Hesych. [illegible] robustus, [illegible], Varinus. [illegible] verbum Etymologus in [illegible] exponit, συνδεδέσθαι, id est colligatum esse. [illegible]

ὁ τῆς ῥάχεως [illegible] Hesychius & Varinus, lego [illegible]. Id est, Cynence-
phalos vocatur semen genitale quod à capite & cerebro per dorsi spinam ad partes genitales descendat. [illegible]
n. tes & muliebre pudendum: hinc forte dictum cylochene vinculum, quo scorta coërcebantur: hinc etiam
[illegible] & κυσοπυγίς quæ aliâs pygolampis, noctiluca: & [illegible]: vt etiam [illegible] Cyia[illegible]
apud Galenum vocatur intestinum rectum, eiusdem vt videtur originis: hinc & [illegible] Eustathio, pro quo
aliqui κυνολέσχην scribunt (vt supra dixi) turpiloquus: nisi quis per ει diphthongum scribere malit, [illegible] enim
scortari exponunt, κυνεῖον lupanar, κυνολεσχὴ adulterum. [illegible] & prouerbium κυνὸς δέρειν δε-
Varin. Hesychius. Huc pertinnet σκύλαξ, σχῆμα [illegible]
δαιμόνιον: quæ omnia vt turpissima sunt, sic ab honestis viris explicari non debent: prorsus quidem omittenda,
nisi huc saltem facerent vt miserrimam gentilium & impiorum hominum conditionem, qui his non modo vo-
cabulis ludere ac libros replere suos: sed ipsis etiam criminibus turpissimè se inquinare soliti sunt, plenius inde
cognosceremus. Κυνικία, [illegible], Hesych. Varin. aliqui fluctum aut procellam interpre-
tantur. Κυνοσφία apud Suidam nudum nomen legitur. [illegible], res nullius pretij, Lexicon Græcolat. Cy-
nulchos vocant qui secum ducunt canes, Cæl. Cæterum cynulchus pera est, vel lorum quo canis ligatur. Κυνί-
φαλοι, Κορίνθιοι, φυλή, Hesych. & Varinus. Κυνάλωψ, κυνοφθέρος, [illegible] κύνα ἄδικον ἀποδόσαι, Hesychius &
Varinus. Κυνάλκης [illegible], iidem. Κυνοδρομεῖν & κυνομαχεῖν verba apud Pollucem ad venationem pertinent, Κυνό-
δηρες venatores, apud Dioscoridem.

Catulum, Catullum, Caninium, Canidium, & Canuleium, propria virorum nomina apud veteres Roma-
nos legimus. Vide Onomasticon nostrum in Catelis, & alibi. Caninus poëta fuit temporibus Martialis, cuius
meminit Martialis lib. 1. Epigr. ad Maximum. Gratidia proprium nomen mulieris Neapolitanæ maleficæ, quam
Horat. in Epist. Candidam vocat. Scylacis Caryandei librum citat Io. Tzetzes 7. 144. Cynna, Κύννα, nomen
meretricis, Hesych. apud Suidam & Varinum non rectè per n simplex scribitur. Athenis admirationi fuisse
meretriculas Cynnam & Salauaccham apud Aristophanem legitur. Cyne etiam per simplex n in Vespis Aristo-
phanis meretricis nomen est: Οὐ δεινότατον μὲν ἀπ' ὀφθαλμῶν κύννης ἀκτῖνες ἔλαμπον: Cleonem (inquit Scholiastes)
cani propter impudentiam comparaturus, mutauit orationis figuram. Κυνὸς φρήνης, apud Varinum corruptè le-
gitur pro κύων (paroxytonum) γυνή τις. Cynnidæ, familia sacra Athenis, cui Cynes vel Cynides heros nomen de-
dit, Etymol. Cyneas Thessalus Pyrrhi regis legatus, vide Onomasticon nostrum: meminit eius Plutarchus.
Hunc Aelianus & legatum Pyrrhi & medicum illum proditorem fuisse credidit falsò, Hermolaus. Cynisca Ar-
chidami filia plurimum studij ad Olympiacum certamen contulit: prima mulierum equos nutriuit, prima etiam
in hoc sexu Olympia vicit, Pausanias in Laconicis. Κυναίγειρος vir Atheniensis, fortissimus in bello Persico, &c.
Vide Suidam & Onomast. Cynaras, rex Cypri. Cyne, Κύνη, vrbs Lydiæ Stephano: vnde Cynei vel Cynij dicti.
Cynticum, Κυντικόν, locus Iberiæ prope Oceanum, incolæ Cyneres & Cynesij, Steph. Cynetia, Κυνέτεια, vrbs in
Argo vel Argolica Stephan. Idem Cynuran, Κύνουραν, vrbem in Argo vel Argolica facit, à Cynuro filio Persei.
Canarij populi circa Atlantem Africæ montem habitant, dicti quod victus, vt canibus, eis promiscuus sit, Gram-
maticus quidam, sed ineptè: nam Plinius 5. 1. ita scribit: Qui proximos (Nigro Africæ fluuio vltra Atlantem
montem) inhabitant, saltus repertos elephantorum ferarumque & serpentum omni genere, Canarios appellari,
Suetonius Paulinus prodidit. Quippe victum (id est cibum) eius animalis promiscuum his esse & diuidua fera-
rum viscera. Hemicynes, Ἡμίκυνες, quasi semicanes, non procul à Massagetis & Hyperboreis habitant, & canum
instar latrant, Apollonij poëtæ versib. celebrati, qui apud Stephanum recitantur, sed corrupti: Vide paulò post
in Cynocephalis. Canaria insula est in mari Atlantico Fortunatis propinqua: sic dicta à magnorum canum mul-
titudine ingenti, meminit eius Plin. 6. 32. Κυνῶν νῆσος, id est, Canum insula ad Libyam refertur, Steph. Cyno-
polis, vel duabus vocibus, Κυνῶν πόλις Stephano, id est Canum ciuitas in Aegypto, in qua Anubis colitur, & ho-
nor & sacer quidam cibus canibus est constitutus. Ab hac Cynopolitana præfectura appellata est: qui in ea ha-
bitant Canarij dicuntur, Perot. Cynosura Stephano promontorium est Arcadiæ, à Cynosuro Mercurij filio.
Κυνόσουρα, tribus Laconica, & promontorium Marathônis Eubœam versus: [illegible] καὶ οἱ Κυδω-
νιασαί, Varinus, Cynos ciuitas in Locride. Liuius 8. tertiæ decadis, Cynum Locridos emporium. Stephano
Κῦνος Opûntis nauale vel ciuitas est: & Homeri versus citatur, Οἵ Κῦνόν τ', Ὀπόεντά τε, Καλλίαρόν τε, quasi eadem sit
Cynos & Cynetos: hinc Cynij & Cynæi: plura Varinus & Hermol. in Plinium 5. 28. Cyon, Κύων, Cariæ ciuitas,
Canebium prius dicta, Stephan. gentile Cyites. Cynocephali, vt scribit Plin. 7. 2. homines sunt in montibus ter-
ræ indiæ caninis capitibus, qui ferarum pellibus velantur, & latratum pro voce edunt, vnguibusque armati ve-
natu & aucupio vescuntur. Vide Gellium. Solinus cynocephalos in Aethiopia esse scribit, violentos ad saltum,
morsu feros: sed feras ita dictas simiarum generis, non homines intelligens. Vide in Cynocephalo H. inter Si-
mias. Meminit etiam Augustin. lib. 16 de Ciuitate Dei. Plinius eos lacte viuere author est. Eosdem ab alijs Cy-
namolgos dici puto, Indiæ populos (Solinus tamen Cynamolgos Aethiopes facit: de his infra pluribus, in pri-
ma parte de canib. diuersis:) & Hemicynas à Stephano, quanquam loco authores separant, capitis tamen effigies
& pro voce latratus conuenit. Cynocephali asperi sunt rictibus, amicti vestitu tergorum, Solin. Et paulo post,
Sunt qui syluestres, hirti corpora, caninis dentibus, stridore terrifico. De Semicanibus & Cynocephalis apud
Hyperboreos Simmiæ scripta refert Io. Tzetzes Chiliade 7. cap. 144. Regno Zumba relicto nauigans per Ocea-
num versus meridiem, reperi multas insulas & regiones, quarum vna vocatur Nicuueram. hæc insula magna est,
circuitu circiter duo millia miliariorum. Incolæ facies caninas habent & bouem pro Deo adorant, Odoricus de
foro Iulij. De Canibalibus anthropophagis multa passim in historijs Noui orbis Petrus Martyr & alij scri-
bunt. Κυνὸς κεφαλαί, id est, Canis capita, collis est Thessaliæ, & parua regio Thebarum, patria Pindari,
Stephan. Scotussæ in Macedonia sunt & Thessalia, quarum altera insignis est victoria Romanorum contra
Philippum regem ad Canis caput: ita locus appellabatur, vbi T. Quinto Flaminio duce pugnatum est,
Hermolaus in Plin. 31. 2. Copias aduersus Thebas egit: vbi fossis omnia vallisque munita comperiens, superato
loco, quem Canis capita vocant, agrum omnem ad oppidum vsque deuastauit, Xenophon in Agesilai laudibus:
meminit etiam alibi, qui locus iam non occurrit. Item Plutarchus in vita Pelopidæ, Cum autem in planum
(inquit) procederent, atq; vterq; ea promontoria, quæ Canis capita vocant, capere peditibus niteretur, &c. Ca-
tularia porta Romæ dicta est, quia non longe ad placandũ caniculæ sydus frugib. inimicũ, rufæ canes immolabã-
tur. Cynæthiũ Κύναιθα vel Κυναίθεια, ciuitas in Arcadia. Hinc Cynæthêses popul., quos aliqui à Cynætho Lycaonis
filio pu-

[illegible] appellatas, Steph. Cynætha etiam vrbs est Thraciæ sub Nerito monte. Lusi Arcadiæ vrbs est in montanis [illegible] Clitorij, iuxta quos à Melampode perhibentur curatæ Prœti filiæ, in Dianæ fano: inde haud procul fontem esse aiunt in agro Cynæthensium vicino, cuius aqua pota morsos à rabida cane liberet, ob id Alysson vocari Hermolaus in Plinium, 31. 2. Dionysius antiquitatum lib. 1 tractum Cynæthium ab Aeneæ socio ibi defuncto sepultoq; nominatum putat in Arcadia, Hermol. De Ioue Cynætheo quod à venatione nominatus sit, cui A[r]cades & Cynæthenses [illegible] alibi quoque dicam. Cynæthus patria Chius ex rhapsodis poëtis maxime [illegible] fuit, &c. Cæli. 7. 29. Cynethu[s]æ vel Cynethusæ insulæ meminit Hermolaus in Plinium 4. 12. Scylace, Σκυλάκη, vrbs iuxta Cyzicum, inquit Hecatæus. Placia & Scylace paruæ Pelasgorum coloniæ, Pomponius, lib. 1. Scyllaceum Atheniensium colonia in vltimo Italiæ, eorum qui Menesthei comites fuere: hoc tempore Scylacium vocatur (vulgo Scilazo) Brutiorum ciuitas: Vergil. Aen. 3. Caulonisque arces & naufragium Scylacæum, vide Onomast. nostrum, & Nic. Erythræum (qui per simplex lambda scribendum asserit [illegible]: quod etymon mihi non placet) in Indice Vergiliano. Iris fluuius Thermodonti vicinus, Scylacem & Lycum ex Armenia, aliosque fluuios excipit, Eustathius in Dionys. Σκυλακεὺς, vir Calabro lib. 14. è bello Troiano reuersus, & à mulieribus occisus, pro Deo deinceps cultus est. Cynadra, fons est ex quo bibebant qui manumittebantur, vnde natum prouerbium, [illegible], de vita libera, Varin. Cynosarges, κυνόσαργες, gymnasium in Attica prope vrbem & templum Herculis & vicus sic dictus à cane albo, qui sacrificante Diomo & Herculi paratam victimam ostendente rapta femora in hunc locum detulit, Stephan. Nomen autem inditum est loco à canis vel albedine vel celeritate. Diomo territo propter abreptum sacrificium responsum contigit, aram illic condendam esse vbi canis femora dimisisset. Didymus pro Diomo apud Suidam perperam legitur. Exercebantur in eo gymnasio spurij (nam Hercules quoque spurius fuisse existimatur) qui neutro parente ciue nati erant. Imprecatio In Cynosarges, similis est illi, In coruos, Suidas, Hesych. Varin. Vide Cynosarges in Chiliadibus Erasmi. Examinabantur eo in loco spurij, cum de patre controuersia erat: spurios autem (νόθους) Athenienses etiam libertos vocabant, Varinus exponens prouerbium Ἐς κυνόσαργες. Quidam acuunt vltimam, sed proparoxytonum vsitatius est. Ab hoc Diomo etiam χορὸς Διώμεια dicitur: & Διώμεια vel Διόμεια per omicron, pars tribus Aegeidis est: quo Hercules illic Colytti hospitio susceptus, Dominum eius filium amauerit Stephanus. Cynosarges etiam Hercules cognominatus est, vt meminit Herodotus & Plutarchus: & Cynosargis templi, in quo Herculis & Hebes aræ fuerint, Pausan. in Attic. Plato non à cane alba, sed à Cynosargo quopiam, Cinosargen (malim Cynosarges in neutro tantum genere: vnde & datiuus ἐν κυνοσάργει profertur) dictam ait. Et inde quoque adagium deductum est, Ἴθι εἰς κυνοσάργους, in infames atque ignobiles, Gyrald. Cynossema (κυνὸς σῆμα, vel κυνόσημα, alij per simplex sigma scribunt) id est Canis sepulchrum, quo nomine dictus est tumulus Hecubæ (teste Plinio) vxoris Priami, quæ doloris impatiens, post cladem exitiumque patriæ ac suorum, in canem conuersa fertur. Tumulus Hecubæ (inquit Pom. Mela lib. 2) siue ex figura canis, in quam conuersa traditur (vide Ouidium Metam. 13.) siue ex fortuna in quam deciderat, humili nomine accepto. Est autem promontorium Hellesponti, cuius etiam Thucydides libro 8. meminit: Stephano, locus Lybiæ, & alia quædam regio. Cynosemon locus est Cherronesi, in quem Hecuba captiua ducta post captum Ilium, in mare desilijt, & vitam finiuit, Varinus & Suidas. Vlysses Ilio capto Maroneam prænauigans, cum Hecuba illic exercitui dira imprecaretur, ac tumultum moueret lapidibus obruit, & iuxta mare obtexit (sepeliuit) ac locum Cynossema nominauit, Suidas. Pollux lib. 5. Cynossema in Hellesponto à celebri quodam cane dictum putat, nisi quis (inquit) credere malit, à tumulo Hecubæ in canem versæ, nomen ei impositum. Aliud est Cynossema apud Calydonios, vbi Aura canis Atalantæ à Calydonio apro occisus, sepultus est, Idem. Aliud est Cynossema in Salamine, sepulchrum canis Xanthippi Periclis patris. Sed de canũ aliquot sepulchris plura dicam in vltima parte huius capitis. Cynna, Κύννα, oppidulum prope Heracleam, ab vna Amazonum appellatum: vel à Cynne fratre Cœi, Stephanus. Cynna, Philippi Macedonum regis filia, Athenæus libro 13.

b. Κυνοειδὴς, cani similis, aspectu canino. psyllion supra cynoides appellauimus. Canibus interiora omnia similia leones habent, Aristot. Felium & ichneumonum pleraque, vt canum, Plinius. Pathyo animal magnitudine canis est, Albertus. Cepus faciem habet Satyro similem, cætera inter canem atque vrsum, &c. Strabo. Rosomaka siue Gulo fera est magnitudine canis, facie cati, corpore & cauda vulpis. Κυνῆ, pellis canina, Pollux: & pileus, de quo in c. mox. Suidas κύνεον [illegible] dixit. Cynocephali cognomentum, quod cum alijs, tum verò Pericli adhæsisse legimus, non ferè aliud quàm impudentiam & rapacitatem signat, Cælius. Ego his vitijs Periclem notatum nusquam memini legere, sed contra potius, virum bonum, liberalem, & pecunijs inuictum fuisse. Cleonem vero (in Equitibus Aristophanis) cynocephalum nominasse seipsum, [illegible], ex Varino & Suida constat. Cratinus Periclem [illegible] dixit. Pollux libro 2. lege σχινοκέφαλον: sic enim Plutarchus in Vita Periclis scribit: Corporis quidem specie Pericles haud indecora fuit, capite vero oblongo, nec cæteris partibus respondenti. Ex quo omnes ferè eius statuæ velantur casside, quod videlicet nollent sculptores ea re hominem defotmiorem videri. Et Attici poëtæ eum σχινοκέφαλον contumeliæ gratia appellare soliti sunt, quia σχῖνον scillam interdum vocant. Deinde ab Eupolide cum cephalegeretam nominatum addit, & à Teleclide caput eius [illegible]. Videtur sanè in Plutarcho deesse quod Pollux scribit, eum à Cratino schinocephalon dictum: quod omnino adendum putauerim post hæc verba Cratini, [illegible], alioqui nihil ad rem. Ibidem Lapus interpres Titanum pro tyrannum vertit, nisi mendum librariorum est. intelligit autem Cratinus tyranni nomine ipsum Periclem. Rursus ibidem, Eupolis cum interrogaret de singulis principibus qui ab inferis redijssent, idcirco Periclem nominatum vltimum esse inquit, quia caput inferorum adduxerit: Græce est, [illegible], legerim [illegible], id est eò quod puluinum secum ab inferis adduxerit: Magnum enim & graue caput, quale Pericli tribuunt, aut etiam curis & negotijs grauatum (quod Teleclides de eo scribit) puluinum & quietem desiderare videtur. Eo autem secum gestando impeditum, postremum venisse fingit. De cinocephalis animalibus inter Simias dicam. Sunt enim simiæ quædam caninis capitibus, quas voce Græca cynocephalos appellamus: at canes cynocephalos dicere, quod Gyllius in Aeliano fecit, non minus absurdum est, quàm si quis Latine canino capite canem dicat. [illegible], facie cani similis, Lexicon Græcolatin. Κυνοφθαλμίζεται, impudenter intuetur, Varinus, Hesychius, & Suidas. [illegible] Hesychius [illegible] id est, impudentissimus & timidissimus Homerus, Iliad. α. [illegible] & [illegible] vocabula supra [illegible]

sunt. Ῥύγχος, id est rostrum, de canibus & suibus inter quadrupedes Grammatici proprie dici scribunt. ἢ ἐπὶ πολὺ ἀνατεταμένον στόματος πάνυ βέβαιον, σιμοφρονα, ἀνάκητον ἀνυστόν, δηλοῖ τοιαῦτα περὶ τῶν κυνῶν σήματα, Adamantius. Nasus canis allfiosus, & plerunque tactu frigidus est, quod & metris quibusdam Germanicis testamur. Κυνόδοντες κυνόδων, id est dens caninus, Hesychius, Varinus. Primores quatuor in homine dentes Græci à secando τομεῖς appellant: his deinceps singuli vtrinque canini hærent: his omnibus singulæ radices insunt: sequuntur gomphij, id est molares vel maxillares, qui vt plurimum in maxilla superiore ternas, in inferiore binas radices habent. Galenus in libro de ossibus. Canini autem dicuntur quod acuti, & caninis dentibus similes sint, Pollux. Nostri oculares vocant, quod oculis rectà subijciantur, & vi extractis oculi sæpe lædantur. Nescio quis sciolus in Lexico Græcolatino Aristotelem caninos cum gomphijs eosdem facere, & licere nobis cum Cicerone non solum caninos, sed & genuinos & intimos interpretari, ineptissime (ne dicam mendacissime) scribit: Aristoteles enim de partibus anim. 3.1. manifestè distinguit. Ossa quædam in homine a morum loco sunt, quibus præpediëtia protelentur, vt quæ tito medicis vocabulo ex curuitatis natura, vt ipsi interpretantur, simenia nuncupantur, ab Græcis cynolopha dicta, id est canina prominentia: Hæc vero super dorsi sphondylos locum habent, Cælius 3.17. Clarius hæc ossa Pollux describit libro 2. his verbis, Περὶ δὲ τοῖς νώτοις ἐπὶ τὰ τραχύτητες ἀνισοῦσι. ὧν δύο μὲν, αἱ μὲν τὴν πρώτην ἄκανθαν ὀνομαζομένην, ἃ καλοῦντες κυνόλοφα. χέονα δὲ, αἱ πλάγιαι δύο. αἱ δὲ λοιπαὶ, κάτω περινεύουσι.

Catulire (σκυζᾶν apud Aristotelem, Gaza canire) dicuntur canes (fœminæ, vt ταυρᾶν etiam & καπρᾶν de vaccis & scrophis propriè, non item maribus) quando Venerem appetunt, vel (vt Varro inquit) ostendunt se velle maritari, quo tempore etiam terra aperitur, vt Varro testatur. Quum meam vxorem vidi catulientem, Plautus. Laberius scripsit catulientem lupam, id est coitus appetentem. Catulitionem rustici vocant gestiente natura semina accipere, eaque animam inferente omnibus satis. Plinius libro 16. Simile est illud nostrorum initio veris, *Die Sou lübelet.* Lacedæmonij hoc animal templis omnibus arcebant, quod impurum sit & palàm coëat. Canes etiam cum mulieribus Veneris consuetudinem habere deprehensi sunt. Nam Romæ mulier adulterij accusata à marito fuisse dicitur: Adulter in iudicio canis esse prædicebatur, Aelianus. Κύων ἐχέφρονος τίκτει τυφλὰ τὰ πρῶτα, Tzetzes 4.126. Primus canis fœtus parenti similior est, vt supra dixi, ac ideo forsan præfertur. Fœta canis, Plautus. Canem masculum catellos duos lactasse Cælius Calcagninus Epistolicarum quæstionum lib. 1. epistola ad Thom. Calcag. his verbis testatur: Quod catuli (inquit) duo ex eo genere quos ἰχνευτὰς Græci vocant, tibi nuper dono dati, frequenti suctu, ex grandioris canis papillis lac euocauerint, ita vt nunc ille non sine magna omnium admiratione matris vice educationis munere perfungatur: minus tibi insolens ac mirum videbitur, si intellexeris, hircum aliquando ita mulctralia impleuisse, vt colastra inde conficerentur, &c. Sola ex omni calidorum genere canis & sus, partu numeroso notantur, Theophrastus de caus. 1.27. Et rursus. Ex plantis quædam (inquit) vt fici, vites &c. aliæ maturius, aliæ serò fructum ferunt. At inter animalia genus nullum eiusmodi est, cane excepto: sed omnia pari tempore & ferunt in vtero, & alunt cum pepererunt: quanquam tempora pro locorũ natura sæpe permutant, & præcipuè quæ cum hominibus viuunt. Σκυλακοτροφία Oppiano, catulorum educatio. Σκυλακεία Polluci tum nutritionem catulorum, tum procreationem significat. Σκυλακεύειν τὰς κύνας (forte σκυλακοῦν) est per hyemem eas sobole implere & admittere ad coitum. Tempestiuè autem admittentur, si labore prius exercitatæ fuerint, & deinde aliquantisper quieuerint. Labor enim corpora duriuscula & solida reddit, quies roborat & alit. Eodem tempore cibus eis ad satiem concedendus est: nam cum venantur, cibo saturari inutile est. Conueniunt autem catulis qui nutriuntur, edulia vino madida, Pollux. Ὡς δὲ κύων ἀπαλοῖσι περὶ σκυλάκεσσι βεβῶσα, Homer. est enim canis animal prorsus philotecnon, id est miro erga sobolem amoris affectu præditum. Qua de re Oppiani lib. 1. de piscatione aurei versus hi sunt: Ἤδη δ' ἀγροτέρης κυνὸς σκυλακοτρόφῳ εὐνῇ Ποιμὴν ἐγχρίμψας, εἰ ἢ ἀγρὸς ἦεν ἑταῖρος, Χάσσατο ταρβήσας μητρὸς χόλον ὑλακόεντα, Οἷον ὑπὲρ τεκέων περιφυλάσσεται, οὐδέ τιν' αἰδῶ Γινώσκει. ... δὲ πέλει χρυσέοισι πελάσσαι. Simonides de mala muliere. Μαίνεται ἄπληκτον, ὥσπερ ἀμφὶ τέκνοισι κύων. In Calathinam caniculam facile enixam Adæi epigramma extat lib. 1. Anthologij, sect. 33. Canis iuxta die noctuq; videt, Cælius Calcagn. in rebus Aegypt. Canibus inter quadrupedes, inter aues vulturibus præcipuæ odorandi vis est: Fortè quod animalia illa sicciora sint, nec alieturn modo humidum aut pituitæ obnoxium cerebrum habeant. Vigilantissimum natura canem esse, in ædium custode dicemus.

Latrare proprium canis est, cum impetum facit, & voce terret. Plautus, Etiamne meæ in me latrant canes. Et alibi, Nec gannio, nec latro. Venaticus ex quo Tempore ceruinam pellem latrauit in aula, Militat in syluis catulus. Horat. Epist. 1. pro allatrauit: Sic Plinius, Hanc habentes negant latrari à canibus. Latrator Anubis, Vergilio & Ouid. Sæuit canum latratus in auras, Verg. Apud Hebræos vox נבח nabach, id est latrauit, non alibi reperitur in Biblijs quàm Esaiæ cap. 56. Apud Pollucem de canum vocibus hæc verba legimus, Ὑλακὴ, ὑλαγμὸς, καὶ ὑλακτεῖν, ὑλακτητικὸς, καὶ κνυζᾶσθαι. ... καὶ ... Ξενοφῶν τὴν κλαγγὴν φησι ... ἐπαναπεκλαγγυίας. εἰρήκασι δέ τινες ... καὶ βαΰζειν τοὺς κύνας. σκυζᾶν δὲ τὸ καθ' ὑδόντας ὑποφθέγγεσθαι, Hæc Pollux. Ὑλάειν etiam pro ὑλακτεῖν, accipitur (vnde & ὑλάσσειν & ὑλακτεῖς formantur,) Hesych. & Vari. Ὠρυθμοῖς ὑλάει, καὶ παρδαλίεσσιν αὐτεῖ, Oppian. de cane testiculis alligato in pardaliũ venatione. Κραδίη δέ οἱ (Vlyssi) ἔνδον ὑλάκτει. ὡς δὲ κύων ἀμαλῇσι περὶ σκυλάκεσσι βεβῶσα, ... Hom. Odyss. Ὑλακῶ, ὑλακτῶ, Iidem. Ὑλακόμωροι κύνες, apud eosdẽ vt inter Epitheta retuli. Χαλκεόφωνος κύων, canis vehementer clamans aut latrans, Varin. Κυνηλαγμὸς, latratus per pleonasmum: Λάσκουσι κύνες, canes latrant, Varinus & Hesychius. Κύων θωΰκτὴς, ὑλακτικός: & θωΰσσειν, ὑλακτεῖν, Varinus. Κλαγγὴν vocem acutam non solum in suibus, sed etiam canibus Homerus vocat. Κεκλάγξω, κεκλάξομαι, latrabo, Varin. Αἱ δὲ κύνες κλαγγεῦντι, Theocritus in epigr. Θώσσειν latrare, Suidas. Βαΰζειν proprie dicitur de catulis, vt de adultis canib. ὑλακτεῖν: βαΰζειν tamen apud Theocr. ὑλακτεῖν simpliciter exponunt, Varin. Baubari, latrare: verbũ factitium à voce canum. Lucret. li. 5. Et cũ deserti baubantur in ædib. omnes. Baubatus, latratus. Canis ἀρράζειν dicitur apud Athen. ἀπὸ τῆς ἂρ φωνῆς, παρ' ἡμῖν δ' ὑλακτεῖν λέγεται Ammon. ... ὑλακτῆσαι, Hesychius. Ἰΰζειν apud Homerũ de canibus & venatoribus contra leonẽ clamantibus. Κνυζεῖν, de canibus dicitur, & de obscura quadã ac submissa canũ voce: quæ ab hoc verbo κνυζηθμὸς appellatur, blanda canũ immurmuratio, & gannitus quidam. Inuenitur & κνυζώμενον eodẽ sensu participiũ, vt ... apud Aristophanẽ in Vespis ... Germani dicunt *vaynsen*. Κνυζοῦμενος, ... Varinus & Galenus in Glossis Hippocratis. Apud Hesychium perperam scribitur κνύζευσις. Reperitur etiam κνύζα, κνύμα, κνυθμὸς, omnia ἀπὸ τοῦ κνύζειν per onomatopœian à voce canum. Ὠρυγὴ vox, clamor: proprie autẽ canum Varinus. Ὠρύεσθαι dicitur de lupis, canibus, & leonibus cum per famem vlulant: & de alijs animalibus quæ proprium

prium vocis vocabulum non habent, Varin. Pollux de minoribus tantum, vt vulpibus, thoibus & lupis, ὑλακτεῖν & ὠρύεσθαι vsurpari scribit, cum alterum prius canibus, alterum lupis peculiariter tribuitur. Vlulare dicuntur canes, quum lamentantibus similes lugubrem quandam & querulam ædunt vocem: Ouid. lib. 15. Metam. Inque foro circumque, domos & templa deorum Nocturnos vlulasse canes. Manet Germanis quoque eadem onomatopœia. Et alibi: Per noctem resonare lupis vlulantibus vrbes, Lucanus. [illegible], Homerus. Catulus glaucitat, Author Philomelæ. Gannire de cane & vulpe dicitur, gall. glappir. Gannitus canum querula, murmuratio, Festus. Nictit canis in odorandis vestigijs ferarum leuiter ganniens, &c. Festus. Canina eloquentia, Quintilianus 9. 12. Vide inter prouerbia. Latrat & in toto verba canina foro, Ouidius in Ibin. Gutturaq; imbuerunt infantia lacte canino, Ibid. Hominem conuicijs & maledictis vtentem canatim loqui (cui simile aduerbium bouatim est) aliquis dixerit. Aduerbio hoc obsoleto vsus est Nigidus, teste Nonio. Ringi, os torquere, quod canes faciunt iratatori, vel cum ex ira in rugas deducunt os. Ringi quidam à rhin, quod Græce nasum significat, & ago deducunt: vt nares torqueri significet. Hinc rictus oris distensio. Rictum caninum Iuuenalis dixit Satyra 10. Græci canem qui ringitur σεσηρέναι dicunt. Σεσηρὼς [illegible], apud Aristoph. per translationem à canibus, ὅταν γὰρ ὀργίζωνται σεσήρασιν ἀλλήλοις, Varinus. Hirrire, ringere, quod genus vocis est canis rabiosi, Festus. [illegible], Eustathius. Σκύζεσθαι, vultu tristi, vel truce & iracundo esse, irasci, hoc verbũ alij à Scythis deriuant, quod ij natura sint iracundi: alij à cane deriuari posse conijciunt, vt σκύζεσθαι sit [illegible], Varin. Ne canem quidem irritatam voluit quisquam imitarier, Plautus in Capt. Caniculæ quædam Indicæ nunquam latrant, vt infra dicetur.

Canicæ, furfures de farre à cibo canum vocatæ, Sex. Pompeius & Nonius. Plerique ex veteribus ad manuum ablutionem vsi sunt apomagdalia: id verbum signat, molle (& medullam) panis: quod quia mox obijcerent canibus Lacedæmonij cynada vocabant (Pollux 6. 14.) Significare id ipsum videtur Athenæus quoque: Post cœnam (inquit) libationes obibant, nec abluentes manus, verum abstergentes buccella, & apomagdaliam afferebat vnusquisque: id quod faciebant ob nocturnos in biuijs metus. Idem libro 9. apomagdaliæ honores nuncupat. Meminit eius vocabuli Plutarchus in Lycurgo: sed ita, vt intellectum eius vocis neutiquam videatur interpres animaduertisse. Innuit ipsum hoc etiam Homerus illis versibus: Ὡς δ' ὅτ' ἂν ἀμφὶ ἄνακτα κύνες δαιτηθεν ἰόντα Σαίνωσ'· αἰεὶ γάρ τε φέρει μειλίγματα θυμοῦ. Sunt qui apomagdaliam esse στέαρ finiant (Hesych.) [illegible]. Auctoritem Eustath. est, magdaliam dici ἀπὸ τοῦ μάσσειν estque zymoma quoddam, in quo abstersis cibariorum sordibus pinguioribus, inde canibus pararetur cibus, Hæc omnia Cælius 28. [illegible], Hesych. & Varinus: malim vna voce oxytona: αἱ ἀπομαγδαλιαὶ aliqui paroxytonam faciunt, vt Pollux, nisi deprauata est scriptura. Μαγδαλιά, τὸ τῶν ἀλφίτων ἀπόβλημα, (furfures intellige) Vel nutrimentum canum, nempe adeps & pingue, quod à cibo ἀπέψων (abstergebant, nimirum à vasis & discis abradentes) & canibus obijciebant. Varinus. In principum & diuitum ædibus, vbi canes aluntur, multis in locis, orbibus vel quadris, super quibus carnem sibi quisque secat, segmenta panis atri imponuntur, vt defluentem excipiant pinguedinem, & postea canibus dentur. Μάσσειν & ἀπομάσσειν Græcis est abstergere: inde apomagmata & apomactra, sordes vel purgamenta: & magdalia apud Comicum, apud alios apomagdalia, & ἀπομαγδαλιαί: est autem ψωμὸς, id est buccella, qua manus à cibo tergebant, & canibus offerebant. Pausanias interpretatur [illegible], Varinus. Στάς, φύραμα ἀλεύρου, πυρὸς εἰς ὃ (vel ᾧ) [illegible] (quę vox aliâs mantile significat) ὃ μετὰ τὴν ἐργασίαν ἐπέβαλλον τοῖς κυσί. Canis viuens è magdalia, Κύων ζῶν ἀπὸ μαγδαλιᾶς, Eustath. in Iliados librum quartum ostendit dici solitum in parasitos, & alieno victitantes cibo. Erasmus in Chiliad. vbi citans Pollucis verba, τὸ ἐν ἄρτῳ μαλακὸν καὶ σταιτῶδες, non recte vertit, quod in pane est molle ac pinguis. σταὶς enim non στέαρ solum, id est pingue & adipem significat, sed etiam farinam subactam, vt ex paulò ante citatis Varini verbis apparet. σταιτῶδες igitur in pane erit, non pingue, sed illa medulla quæ facile manibus comprimi & subigi potest, contra quàm crusta. Ibidem, [illegible], in quo absterso obsonio: legere debuerat [illegible], & reddere, quo cum abstersis manibus, nam [illegible], vt supra posui, Pausanias habet. Non enim lauabant magdalijs, furfuribus, aut panis medulla, manus, sed nihil quàm detergebant: vt Cælius quoque errauerit scribens, vt supra citaui, plerosque veterum ad manuum ablutionem vsos apomagdalia: melius scripturus, loco ablutionis manuum. Redeo ad Erasmum: Cæterum de apomagdalijs (inquit) quæ ante conuiuium dabantur, &c. non ante sed conuiuium scribere debuit. Et paulò post: Athenæus libro 4. tradit apud Arcades fuisse moris, vt à cœna sacrificarent (libarent potius) non quidem lotis manibus, sed iure seu offa (ζωμῷ inepte legit pro ψωμῷ, id est buccella panis) abstersis: & quod se absterserat quisque id secum auferebat: id faciebant ob terrores nocturnos, qui in compitis solent accidere. (Et arbitror sanè non inutile remedium (inquit Eras.) aduersus canes in compitis adorientes viatorem.) Hæc sanè melius Cælio cõuertit Erasmus. Errat enim ille ἄμφοδα, id est vicos, biuia vertendo & ἀποφέρειν afferre pro auferre. Plutarchi in Lycurgo locum, quo pulcherrimè is describit Laconum morem apomagdalijs calculorum loco vtentium in reprobando, vel admittendo aliquem ad conuiuia sua, miror non intellexisse Erasmum, quod ipse fatetur, cum clarius à Plutarcho dici nequaquã potuisset; ita nihil desideres nisi pro χρίνων fortè legendum [illegible], id est ἀπομάξων, is enim omnino sensus est. Res erat huiusmodi. Gestabat minister vas in capite, in illud cõuiuę singuli apomagdalias singulas immittebãt: qui probarent, simpliciter: qui reprobarẽt manu & digitis compressas, vt calculorum perforatorum significationẽ haberent. Inspectis deinde suffragijs si vel vna cõpressa reperiretur, q admitti peteba, excludebatur ab eis, vt qui vellet omnes omnino inter se suauiter cõuersari. Sic exclusos [illegible] (malim [illegible], vt [illegible] sicut [illegible] thema sit: per delta verò duplex an simplex scribatur, nihil referre puto) d[illegible] [illegible] batur: caddos enim (æditio Florentina habet [illegible]) Grammatici exponũt priuatũ esse, vt non or[illegible]es. sit à cado deducere.) vas cui apomagdalias inijciebãt, vocabatur. Lapus omnia sic hìc & cõtrario sensu redd[illegible] dit. [illegible], Varin. & Suid. Hinc illud in Epigrãmate, [illegible]. [illegible] best ij & canib. obijcere vt quidã [illegible] n Lex. Græcolat. interpretatur, Κινάβρα. odor est sub alis, vel caprarũ: alij canũ cibũ exponunt, quasi [illegible] ed sic [illegible] per ypsilon scribi oporteret, Scholiastes Aristophanis [illegible], Suidas in Σκύλαξ. Obijcitur cani pasta, qua colid[illegible] [illegible] abstersa sit facies, mamillæ, inguina, pedes & manus ægroti: eam si comederit canis, ægrotus eadem [illegible] moritur, Kiranides. De canino prandio vide infra inter prouerbia. Canis Pontani abhorrebat carnes gallinæ[illegible] ijsque oblatis fugiebat:

Obseruã-

Obferuauimus etiam quod canes vulgò flumen horrent, Blond. Λάπτειν est sorbere, sorbendo glutire: & prædicitur de canibus & lupis, ac huiusmodi animalibus (quæ scilicet lambendo bibunt) per onomatopœiam, Varin. idem verbum Germani vsurpant.

Canes vehementiore contra feras concepta ira quandoque occæcantur, Plutarchus in Symposiacis. Λεπίας canes vocant, quæ maciæ strigosæ sunt, & pilos amiserunt: ἢ τὸ μικρὸν λαγών, Hesychius & Varinus in voce Λεπίας. id est macilentus, pallidus per diphthongum in prima syllaba: vnde librariorum errorem existimo quod λιπίας per η in prima apud vtrosque legimus. De cynanche morbo à canibus dicto (aut forte à cynanche vinculo, quod collum ceu vinculo iniecto suffocari inde videatur) supra dixi in c. hic corollarium addam ex Cælio. Cynanchen (inquit) Galenus dicit intima infestantem colli: synanchen vero ad extima nucre amplius, minusque periculosam esse, & minus suffocare. Supra quoque cum de cane rabido agerem, nonnullos ab eo morsos in furorem quendam incidere dixi, quem nostri choream S. Viti appellent: Gariopontus voce corrupta anteneasmon dixit, pro entheasmo, vt Græci vocant. Quanquam idem melancholiæ genus etiam extra canis rabidi morsum nonnullis accidit: qua de re Io. Manardi verba lib. 7. epistola 3. apponere visum est, præsertim cum non à cane solum, sed etiam lupo, & tipula, tribus diuersis animalibus nomen huic insaniæ contigerit. Affectionibus à melancholia prouenientibus (inquit Manardus) addunt Græci diuinam quandam passionem, à qua detenti maioribus quibusdam efferri potestatibus videntur, adeò vt futura quoque pronuncient, & propterea entheastici vocantur, quasi deo pleni. Et paulo post, Addiderant Arabes quam cutabutum appellant, deriuato nomine à bestiola, quæ irrequieto quodam motu super aquas modo huc modo illuc absque ordine vagatur: Latini (vt quidam volunt) tipulam id insectum vocant, in palustribus locis frequens. Hactenus putaui hunc morbum ab Arabibus, præcipuè autem à Raze, inuentum, nec esse eius mentionem apud Græcos. Dum verò hæc scriberem, docente summa veritate, clarè cognoui esse quem Græci lycaonem, lycanthropiam, & cynanthropiam vocant, nomine à lupis vel canibus deriuato. De his enim scribit Paulus, Nocte exeunt, ad diem vsque circa sepulchra plerunque vagantur, lupos canesque (canes non dicit Paulus, sed Aëtius:) per omnia imitantes, oculis concauis & siccis sunt, crasse imbecilliterque vident, linguam siccissimam habent, valde sitiunt, os saliua caret, cruraque habent ob assiduas offensiones insanabiliter vlcerata. Aëtius ferè eadem, vnum addens, quod mense Februario incipit. Quæ si conferantur his quæ de cutebuto scribit Auicenna, nemo ambiget eum morbum ab eo descriptum quem Græci (vt diximus) lycanthropiam vocant, id est hominis in lupum conuersionem, præsertim cum & curatio, ferè verbum ex verbo, à Paulo sit assumpta. Hucusque Manardus. A canibus quidem & lupis huic affectui nomen impositum reor, siue quod hæ animantes in rabie similiter afficiuntur, siue quod à rabidis ipsis homines morsi vnà cum hydrophobo interdum hoc affectu capiantur. Canis seu in mortem incidit, seu in furorem, splenis noxa in causa est, Cælius ex Horo. Κυνεῖον θάνατον, id est caninam mortem, apud Aristophanem, difficilem interpretantur: quoniam difficulter animam efflare deprehensum sit animal hoc, Hesychius, Valerianus, Cælius. Morsicatim inter se & homini colludunt canes, & alia quædam animalia.

d. At illud non modo arrogantis, sed potius prudentis, intelligere se habere sensum & rationem, hæc eadem & caniculam non habere, Cicero lib. 3. de Nat. Nos tamen de ingenio & industria canum, multa diximus supra cap. 4. De impudentia canum, vide parte 1. huius capitis. De fide canum complura exempla proferemus infra vbi de canibus socijs, defensoribus. & custodibus agetur. Canis albus symbolum esse putatur fidei, vnde Picus Mirandula cecinit, Signa quibus subito visum est ostendier albis Ex villis animal, dominis dominibusque fidele. Homines qui paruam & planam habent frontem, nempe similem caninæ, stolidi (ἀναίσθητοι) iudicabuntur: Item qui serenam & exporrectam habent, assentatores: quod canes cum adulantur, frontem similem præ se ferant, vt suprà copiosius dixi in D. ex Aristotelis Physiognomicis: Ex quibus reliquas etiam à canibus sumptas de hominum moribus pronunciandi coniecturas hic adscribam. Animalia fortia, inquit, grauem ædunt vocem, vt leo, taurus, & canis latrator, κύων ὑλακτικός. Et alibi, Ὅσοι βαρύηχοι φωνοῦσι μέγα καὶ πεπληγμένον, ἀναφέρονται ἐπὶ τοὺς ὀρυκτικοὺς κύνας: Latinus interpres absque omni sensu transfert. Quicunque grauiter vocant, magnum ac perplexum: reducuntur ad fores canes. Adamantius de vocis genere sic scribit, Ὅσοι ἦχον κοῖλον καὶ βαρὺ καὶ ἀκαμπῆ ἔχουσι, γενναῖοι τούτοις τὰ ἤθη, καὶ μεγαλόνοια αὐτοὺς κοσμεῖ καὶ δικαιοσύνη. Cornarius vertit, Qui vero canum & grauem ac minime flexuosum sonum ædunt, his generosi mores sunt, & magna sapientia ac iustitia ipsos ornat. ἀκαμπῆ φωνὴν vocat contrariam illi quam Aristoteles in cinædis & mulieribus κεκλασμένην id est fractam nuncupat. Apud Aristotelem igitur ex Adamantio, vel sic legimus. Ὅσοι βαρὺ καὶ κοῖλον φωνοῦσι, μεγαλόφρονες, ἀναφέρονται ἐπὶ τοὺς ὀρυκτικοὺς κύνας: Vel alijs, sed ad eundem sensum, verbis. Si quis tamen βαρύτονον pro βαρύηχοι legere malit, non impedio. Nam & paulo ante Aristoteles eo verbo vsus est, Οἱ μέγα φωνοῦντες βαρύτονοι, ὑβρισταί: propter quem locum, ne bis videatur de eadem vocis differentia agere, hæc verba μέγα καὶ πεπληγμένον, tanquam differentiæ vocis relinqui possunt, & mox subijci μεγαλόφρονες aut simile quid. Transeo ad reliqua. Canibus (inquit Aristoteles) proprium est τὸ λοίδορον, id est vox plena conuiciorum & maledicentiæ. Qui canibus similem ædunt vocem, caninii ingenij homines existimabuntur, Adamantius. Qui caput magnum habent, canum instar, αἰσθητικοί sunt: qui paruum, vt asini, ἀναίσθητοι, Aristoteles. Miretur autem aliquis cur αἰσθητικὸς hic canes vocet, à sensus excellentia: quos alibi in paruæ & planæ frontis mentione ἀναισθήτους vocauit: nisi id discernamus, vt aliàs ad ingenium & veluti rationem animalium referamus vocabulum sensus: aliàs ad exteriorem sensuum acumen & sagacitatem. Rursus, Quibus oculi, inquit, ignitisunt, impudentes habeantur, ob similes canum oculos. Et de labris, Quibus (inquit) labra tenuia sunt, & in angulis vtrinque (quos Græci συγχειλίας vocant) laxa: ὡς ἐπὶ (lego ὥσπερ) τῶν ἄνω χειλέων, &c. id est ita vt pars superioris labri iuxta angulum inferiori labro superimplicetur, vt ita dicam, magnanimi sunt: hac enim specie leones, nec non magni robustique canes apparent. Idem de huiusmodi labris iudicium Adamantij est, sed addit tenuia esse debere labra ἐπὶ στόματι μείζονι, id est in ore amplo: corruptè autem apud ipsum legitur ἐπὶ τῇ ἀγχειλίᾳ χαλαρά pro ἐπὶ ταῖς συγχειλίαις χαλαρά: quod Cornarius interpres facile deprehendisset ex Aristotele, nisi conferendi laborem fugisset. Et paulo post, Hoc etiam caninum est, si labrum superius & gingiuæ promineant: hos ad conuicia & maledicendum pronos conijcito. Quibus circa dentes caninos labia prominent (κορυφῶται) maligni, contumeliosi, vociferatores & maledici sunt (vel si Græcè mauis, κακόθυμοι, ὑβρισταί, κράκται, ἐπισβόλοι: postremum Cornarius iactatores exponit:) vt qui canes referant, Adamantius. Os nimis rescissum, valde voracem, crudelem, dementem ac impium significat, Idem. Οἱ τὴν ῥῖνα ἄκραν

ἔχοντες

τέλεντες, δυσόργητοι. ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς κύνας. post ἄκραν aliquid deest, interpres acutum addit: Adamantius, ὁ δὲ τὸ ἄκρον λεπτὸν. id est nasi extremitatem tenuem, iracundiæ indicium facit. Eandem si crassa, obtusa, rotunda & solida sit, qualis in leonibus & generosis canibus spectatur, fortibus & magnificis seu gloriosis viris conuenire ait. [illegible] ψύχοι, ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς κύνας, Aristoteles. Interpres transfert, qui mentum habent acutum. & [illegible] legendū forte μακρογένειοι (mentum enim hominis tantum est) quales, vt Adamantius inquit, non al[illegible] improbi sunt, sed loquaciores, καὶ ἀποχαυνότεροι. & submolliores, Cornarius: sed quoniam eo in loco Aristot. d[illegible] tantum partibus loquitur, est quod dubitemus. Qui supra lumbos in cinctu (sic voco partē qua cingimur) graciles sunt (ζωσὺς vocat Aristoteles, nisi mendum est: Adamantius εὐζώνους, Cornarius ineptè succinctos vertit) canum [illegible] num instar, venationis studio tenentur: maximè autem studiosissimi venationum canes, eiusmodi sunt, Aristoteles. Phocylides poeta mulieres alias ex alijs animalibus natas fingit, pro ingeniorum diuersitate: & inter cæteras ex cane natam χαλεπήν τε ἄγριον, id est difficilis & asperi ingenij mulierem. Simonides, qui idem argumentum senarijs prosequitur) λιτοργὸν (forte λαίθαργον legendum, de qua voce inter prouerbia ex cane) [illegible] vagam, clamosam, implacabilem. Vide Stobæum nostrum in Sermone de vituperio mulierū. Homini formato è luto Iupiter à Mercurio inseri iussit κυνεόν τε νόον, καὶ ἐπίκλοπον ἦθος, Hesiodus.

Canis αἰκάλλειν dicitur cum familiaribus aurium & caudæ motu blanditur: alij hanc vocem à gallinaceorū barbis deducunt, quas Græci κάλλαια nuncupant, Varinus, Hesychius exponit σαίνειν, θωπεύειν: & κίκαλοι, adulatorem. Suidas κινεῖν, περιέπειν, θεραπεύειν legitur etiam ὑποκαίλλειν apud eundem. Σαίνουροι vel σήραξοι cognominantur equi & canes, quod caudas subinde moueant, Varinus. Ἀλλὰ κύον σαίνεις Κέρβερε [illegible] κύνα, Versus apud Suidam. Σαίνεις δάκνουσα, vide mox inter prouerbia. Σωπαίνουσιν οἱ κύνες παρὰ Ξενοφῶντι, Hesychius, (sed forte legendum, Σαίνουσιν.)

Nuper in naui in Africa, cum nautis absentibus canis in amphoram oleo non plenam silices inijceret, obstupui, qui in mentem venisset, ac vnde subijsset cani, grauibus subsidentibus leuiora tolli elidiq́;, Aristotimus apud Plutarchum in libro Vtra animalium, &c. Impetus canum amolitur nerij radix collo suspensa: vel dens caninus in corio alligatus brachio, vt supra dixi vbi de rabie canum in genere egi: & ibidem seorsim inter amuleta. Apocynon ossiculum esse aiunt in sinistro latere rubetæ, quo canum impetus cohibeantur, Plinius. Salpe negat canes latrare, quibus in offa rana viua data sit, Plinius. Vis etiam cani hæc est, vt eum non latret, qui Mustelæ caudam secum habeat, modò abscissa cauda viuam dimittat. Aelianus. Cor caninum habentem fugiunt canes: Nō latrant verò, lingua canina in calciamento subdita pollici: aut caudam mustelę, qua abscissa dimissa sit, habentes, Plinius: Et alibi, membranam ex secundis canis habentem, aut leporis fimum vel pilos tenentem: aut qui hyænæ lingu[am] in calciamento sub pede habeant, vt magi pollicentur: aut qui peristereon (id est verbenacam herbam) habeant. Pedes leporis dextro armo ligati non permittit canes latrare: similiter iecur canis facit, nisi eius generis [c]uius iecur fuerit, Cōstant. in lib. de incantat. Lapis in Nilo niger fabæ similis reperitur, quo viso canes nō latrant: abigit idem dæmonia, Thrasyllus in Aegyptiacis vt Stobæus citat. Lugduni in Gallia vidi lapillos quosdam albos, latos, rotundos, cochleæ quadam specie, quas fabas marinas (si bene memini vocāt) & appensas lac nutricibus augere promittunt. Κύων ἢ σιγῇ κἂν ὑλακτῇσαι θέλοι Δαλὸν [illegible] ἐκ πυρᾶς φ[illegible], Philot. Romæ in ædem Herculis in foro boario, nec muscæ, nec canes intrant. Tria sunt quæ optimè incedunt, imo quatuor bene ordinant gressum. Leo qui fortissimus est inter bestias, & non auertit se à conspectu cuiuscunq;: Canis venaticus fortis in lumbis, & Hircus atq; rex contra quem nemo consurgit, Prouerb. 30. Putant per hæc animalia significari principem: Leo nō sæuit nisi irritatus, nec princeps arma vel iram exercere debet, nisi cum opus est. Canis venaticus insectatur feras non hospites suos. Hircus præcedit gregem tanquam custos, Munsterus.

c. Nunc vt sum pollicitus (inquit Columella) de mutis custodibus loquar: quanquam canis falso dicitur mutus custos. Nam quis hominum clarius, aut tanta vociferatione bestiam, vel furē prædicat, quàm iste latratu? quis famulus amantior domini? quis fidelior comes? quis custos incorruptior? quis excubitor inueniri potest vigilantior? quis deniq; vltor aut vindex constantior? Quare vel imprimis hoc animal mercari, tueriq; debet agricola: quod & villam, & fructus, familiamq́, & pecora custodit, Columella. Mox autem subijcit venaticum canem agricolæ inutilem esse: ideoq́; dicturum se de villatico tantum & pastorali, de quibus nos etiam infra seorsim. In emptione canis, de sanitate & noxa stipulationes fiunt eædem quæ in pecore, nisi quod hic vtiliter exceptum est. Alij pretium faciunt in singula capita canum: Alij vt catuli sequantur matrem: Alij vt bini catuli vnius numerum obtineant, vt solent bini agni vnius ouis: pleriq; vt accedant canes, qui consueuerunt esse vnà, Varro. Quo colore eligendi sint canes docet Pollux 5.11 sed ita vt de venatorio præcipuè loqui videatur, quamobrem eousq; differemus. Turcæ pilos in caudis canum inficiunt rubro colore, Blondus. Canis in syluis à venatoribus testiculis alligatur, vt clamore pardalin siue pantheram illiciat, vt in Panthera ex Oppiano declarabitur. Συοβαυλίων χοιρὸς, ὁ [illegible] καὶ συώδης, [illegible], Varinus: legendum ὑσὶ, id est suibus ex Suida, non [illegible]. Pelles caninæ ab artificibus ita præparantur, vt planè molles fiant, & chirothecis aptæ aduersus imbres: quæ æstate etiam refrigerare existimantur. Ex ijsdem ocreæ fiunt corrigijs transmissæ, quibus vtuntur qui tumida & vlcerosa crura habent, duplici commoditate: nam & astricta pars minus influentes recipit humores: & laneis caligis, quarum sæpe molestus est contactus non exasperatur. Κυνακίας (forte κυνακίαι per αι,) ἱμάντες [illegible] Ἀπόλλωνι βοὸς [illegible], Hesychius & Varinus. Κυνοσφαγεῖν, κυνείας [illegible], vide superius in a. Heliogabalus canes quaternos ingentes iunxit ad currum & sic est vectatus intra domum regiam, idq; priuatus in agris suis fecit, Lampridius.

Collaria canibus circundantur, præcipuè munimenti gratia aduersus feras, venatorijs, maximè pugnantibus, necessaria, nec non pastoralibus vtilia: quibusdam pro ornamento, & discernendi gratia: & pro amuleto aduersus rabiem, quod Gratius poeta testatur, his verbis: Collaribus ergo Sunt qui lucifugæ cristas inducere melis Iussere, aut sacris conserta monilia conchis: Et viuum lapidem, & circa Melitesia nectunt Coralia, & magicis adiuuant cantibus herbas. Quapropter hoc in loco tanquā communi, de collaribus agere volui, non in pecuarijs aut venatorijs solum: & propter affinitatem simul etiam de loris, quæ venaticis propria sunt, quibus ad[illegible] munitur armanturq́;. Venaticis canibus (inquit Cælius 17.26.) collare munimenti causa addi [illegible], quo retundi luporum impetus posset, nouimus ex Grammaticorum glossematis, & Pompeij præcipue Festi, quod etiam vocari millium scribit. Sed M. Varro Rerum rusticarum libro 2 dicere mellum maluit. Is millus ex corio concinnabatur, ferreis confixus clauis. Inde factum, vt quicquid præsidio nobis est, prouerbio quodam,

id esse munimento pronunciemus, perinde ac sit millus cani. Poetæ armillatos videntur appellasse canes ex hac ratione, quoniam millus sit ijs armillarum vice. Apud Græcos deræambus est latum corium (& firmum) ob canis collum. Dicitur & perideræum, atq; item perideris. Xenophon in libro de venatione ita scribit: Canum ornatus sunt, δέραια, ἱμάντες, στελμονίαι. In quo illud aduertendum, quas Xenophon stelmonias vocauit, id est fascias quibus canum latera præmuniuntur: Pollux telamonias dixit, Hæc Cælius. Canibus, ne vulnerentur à bestijs, imponuntur collaria, quæ vocantur mellum, id est cingulum circum collum, ex corio firmo cum clauulis capitatis, quæ intra capita insuitur pellis mollis, ne noceat collo duritia ferri. Quòd si lupus, aliusue quis his vulneratus est, reliquos quoque canes facit, qui id non habent, vt sint in tuto, Varro. Atque armillatos colla Molossa canes, Propertius 4 Eleg. Ex pelle melis pharetras & canum colla obtegunt, inde melium (aliqui per l duplex scribunt) vel millium genere neutro, vt Varro: vel millus masculino, vt Festus vtitur, nominatur. Scipio Aemylianus ad populum: Nobis, inquit, reique pub. præsidio eritis, qua si millus cani. Pollux libro 5. cap. 9. de vinculis, loris, & fascijs canum, sic ferè scribit: Canes ad venationem educantur, ἱμάντι μακρῷ ἐπηγγυλωμένῳ ἐξημμένοι, id est oblongo ligati loro, quod quidem ansam habeat, id est in summo reflexum & duplicatum sit, vt firmius manu iniecta retineatur. Xenophon, Οἱ δὲ ἱμάντες ἔχοντες ἀγκύλας τῇ χειρὶ, ἄλλο δὲ μηδέν. οὐ γὰρ καλῶς τηροῦσι τὰς κύνας, οἱ ἐξ αὐτῶν [illegible]. Omnibonus vertit, Lori manibus ansas habeant, præterea nihil, neque enim bene seruant canes, si collaria ex ipsis contexta fuerint. Ego rem ita intelligo, Retinacula siue lora (Omnibonus masculino genere loros dicit, imitatione Græcorum puto) seorsim esse debere, & annexos tantum collaribus, non continuos: sed hæc ab illis certius petenda sunt, qui venationem experti callent. Quod ad vocabulum ἐπηγγυλωμένῳ, forte legendum ἐπηγκυλωμένῳ: & rursus eodem capite apud Pollucem pro ἐξηγγύλωται, ἐξήγκυλωται, aut ἐπηγκύλωται potius: vbi de inferiore lori, quo canis ducitur, parte loquitur, eam à collari pendere scribens, & iuxta cynanchum annecti: siue quod annulo ferreo, quem ἀγκύλην appellare licet (ἀγκύλια catenarum annuli, Varinus) innectatur, siue corio, vtrouis scilicet modo ita vt per foramen in vna extremitate lori altera transmittatur, quod nodi genus nostri vocant *ein lätsch*: sic enim facile erit cum ad cursum dimittetur canis, nodum resoluere, vel vt Græce dicam, τὴν ἀγγύλην ἀπολύειν, ὡς μὴ τεινόμενοι ἐγγύωνται. Ἐπηγκυλωμένα, ἐντεταμένα, ἐντρεπισμένα Varinus interpretatur, rectè quidem, sed eo solum in loco, id est ad exemplum propositum, quod est, Ἐπὶ καὶ [illegible] τῶν καὶ τὰ τόξα ἐπηγκυλωμένα φέροντας ἀλῶναι, arcus tensos, incuruatos, & ad sagittandum paratos. In lexico Græcolat. ἀγγύλην quidam exponit lorum in modum catenæ intortum, sine authore. Sed ad rem, Ornamentum canis, inquit Pollux, deræambus dicitur, id est collare (vt iam ex Cælio diximus) intra quod assuta esse debet agnina pellis, ne collum canis corio atteratur. Telamonia, τελαμωνία, similiter latum est lorum ἑκατέρωθεν ἀπὸ τοῦ δέραιου [illegible] ἐναλλὰξ, οἷς τὰ [illegible] τὰ κατὰ τὰς ὠμοπλάτας ἄκρας καὶ τὰς λαγόνας στεγόντων, malim στέγειν, id est vtrinque à collari circa latera procedens oblique (ἐναλλὰξ: quod verbum ita intelligo, vt telamoniæ ambæ se mutuo decussent: hoc est, vt lateralis fascia ea quæ à dextra collaris parte incipit, obliquè feratur ilia sinistra versus: quæ verò à sinistra collaris parte procedit, ad ilia dextra) ita vt summa dorsi pars, Græci tenontas dicunt propter latos illius loci tendines, post armos extremos, & alia quoque obtegantur. Verbi ἐναλλὰξ hanc esse significationem apparet apud Suidam in Ἐναλλάγδην. τένοντας pro ceruice & summa dorsi parte accipi ex Varino probari potest. Cæterum claui, inquit Pollux, ἧλοι ἐγκεντρίδες, in telamonijs erant: & hæ ad ἐπίσειον (id est locum supra pudenda) vsque extenduntur, ne canis iniri possit, clauis inscendentium audaciam reprimentibus, ne ex ignobilibus concipere possint. Porrò à collari longum & angustum dependet lorum, quod iuxta cynanchum innectitur: eoq; canis circunducitur. Sunt qui etiam terga canum validis corijs operiant, quæ & ipsa à collaribus procedunt (περὶ τὰς ἀποδερίδας ἀρράψαντες) ita vt canes hoc modo muniti nequaquam facile à pugnacibus feris, quas adoriuntur, vulnerari possint, Hactenus Pollux. Notandum est apud Pollucem δέρραιον per duplex rho scribi, Aeolicè nimirum, cum apud alios reperiatur cum simplici rhô communiter. Apud eundem perideræon primum simplici, postea duplici rhô legitur: deriuantur enim omnes hæ voces ἀπὸ τῆς δέρης ἢ δειρῆς, id est à collo, quam vocem deducunt Græci à verbo δέρειν vel δείρειν, quondam excoriari illic incipiant animalia solent autem Aeoles verba in ειρω, paroxytona mutare in ἔρρω, vt κείρω κέρρω, δείρω δέρρω. Δερηστὴρ, ὁ συνέχων περιτραχήλιος, Varinus. malim κύναγχος pro κυνέχων, vt in sequẽte vocabulo: Δερίστης, κυνάγχης περιαυχένιος, Hesychius & Varinus. Δερίστης, περιδέρραιον ἵππου, Iidem. Δέραια, ἐπιτραχήλιος κόσμος, Suidas & Varinus. Δέραια, περιτραχήλια, παίγνια: τὸ αὐτὸ καὶ δέρραιοι, Hesychius. Περιδέρραια, περιτραχήλια κόσμια, Suidas. Περιδέραιον, περιτραχήλιος κόσμος, ἀπὸ τῆς δέρρης Αἰολικῶς, ὃ σημαίνει τὸν τράχηλον, Varinus. Ὑποδερὶς Polluci nõ aliud quàm περιδερὶς videtur. Hypoderæon & hypoderidẽ Varinus exponit ornamentũ muliebre, monile, murenulam. Deræa, id est collaria (inquit Xenophon) sint lata & mollia, ne atterant canũ pilos. Stelmoniæ etiam (fascias vertit Omnibonus) loros habeant latiores, ne terant lagonas, id est latera vel ilia canum: clauatæ sint etiã (encentridas, id est clauos insutos habeant) ἵνα τὰ γένη φυλάττωσι. vt ab angustijs defendant, Omnibonus. Ego verterim, vt genera canum conseruentur, nec ignobiliorum coitu degenerent: clauos enim eam ob causam posterioribus quoque loris addi Pollux monet, ὡς μὴ [illegible] αὐτὰς ἐξ ἀγεννῶν [illegible], id est ne ex vilioribus canibus cõcipiant. Τελαμὼν, lorum latum scuti vel gladij, ἀπὸ τοῦ τλῆναι [illegible], Vide Varinũ. Στελμόνια, ζώματα. Hesych. Varinus. Hesychius telamonem similiter exponit, item δεσμὸν, φασκίαν. Sic & in ædificijs telamones vocantur signa quæ sustinent, vt inquit Seruius, Græci atlantes vocitant, vtraq; nimirum voce ἀπὸ τοῦ τλῆναι, id est à tolerando & sustinendo facta. Herodoto telamõnes sunt linteola vel splenia quibus vulnera obligantur. [illegible] τελαμῶσι, προσέδησε τῇ κλίνῃ. Iamblichus: id est, Iniectis manibus eius vinculis alligauit eum lecto. Κυνοῦχος [illegible]. Κέλπαν ἀσκὸν [illegible], ἀγάλλωτόν τε κυνοῦχον, in epigrãmate: est etiã peræ vel sacculi genus Suidas, Hesychius, Varinus. Quærendum an idem sint, κυνοῦχος, κυνάγχος vel κυνάγχης, & περιδέραιον. Τὸ δὲ περιδέραιον ἐξῆφθαι [illegible] ἱμάντος [illegible] ἀπὸ τούτου ἄγεται ἡ κύων, Pollux: quibus verbis licet perideræon à cynancho distinguere videatur, dubites tamen an variandi solum gratia (quod libri eius argumento conuenit) de re eadẽ duo statim nomina posuerit: quin & in lexicis Græcis δερίστης κυνάγχης exponitur. Κυνοῦχον ἀχάλκωτον dixerim millũ sine clauis, aut ex corio. Nam & ferreum instrumentũ cynanche erat, quo sontiũ colla clauduntur: quod catulũ ferreum Plautus appellauit: alij similiter, vt in canibus, collare. Lucilius lib. 9 Cum manicis, catulo, collareq;, vt fugitiuum, Deportem: vt citat Nonius. Eodẽ sensu collariam fœm. gen. protulit Plautus in Capt. Hoc quidem haud molestũ' stiam, quòd collus collaria caret. Sed de sontium vinculis supra etiam docui, prima huius capitis parte. Λαιμοπέδη quoq; vinculũ circa canis collum significat, Καὶ τὴν εὔδ[illegible] λαιμοπέδην

[illegible] in epigrammate, Suid. Varinus. Eandem vocem Suidas in [illegible], laqueum interpreta-
tur quo capiuntur aues quanquã ipsa incertius ferri [illegible], quod pro reti potius aliquis accipiat. Κλοιὸς
pro collari tum canum tum fontium apud Varinum legi, [illegible] id est à claudendo inuenitur & [illegible]

[illegible], omnia fœm. gen. & [illegible] masculini, nomina Græcis pileum, vel petasum & galerum
significant: aut vt aliqui interpretantur περικεφαλαίαν id est galeam, quod ab initio ex canina pelle (nam ad κυνῆ
& similes voces fœminini gen. δορὰ id est pellis subauditur, vt in [illegible] &c. masculinum [illegible] ad [illegible] re-
ferri potest:) siue terrestris canis siue fluuiatilis, vt Varinus scribit, galeę vel pilei tales fierent: quibus postea ex alia
etiam materia factis idem nomen remansit. Ego potamij, id est fluuiatilis canis mentionem nõ memini apud ve-
teres reperire: (Syluaticus cynopotamon castorem exponit) marini frequentissimè (Lutram aliqui canem flu-
10 uiatilem vocant. Vide in Lutra.) Solebant autem veteres capitis tegumenta ex pellibus diuersis conficere: proin-
de Varinus, Diuersa, inquit, περικεφαλαιῶν genera sunt: & inter cætera [illegible] (ex pelle mustellæ rusticæ, aut
lupi secundum alios, & quæ propriè cynea vocatur, alia ex taurino, alia ex caprino corio, vel ex quouis alio. In
Germania multis in locis non ex castoris, sed lutræ pelle cum suis pilis, tegumenta capitis parantur, quæ [illegible]
tantum ferunt, non rustici, vt veteres suas cynàs, sed in ciuitatibus Non peccauerit autem si quis lutram quoque
canem fluuiatilem appellârit. Κυνέαν, aliâs [illegible] in Peloponneso petasum vocabant, Varinus & Suidas, apud
quem [illegible] mendosè legitur. Hesychius κυνῆν pileum (πῖλον, de qua voce in Tauro docui) Arcadicum inter-
pretatur, alij Laconicum. Κυνίας, πῖλος, ἡ χὴν, Varinus & Hesychius. & forte χεὶρ, id est manus pro chirotheca &
manuum tegumento hic accipi debet: vt a πῖλος quoq; non capitis tantum est, sed pedum etiam ex simili & simili-
ter parata lana. Dubitet aliquis quomodo canina pellis vel aliorum animalium pericephalææ, id est galeæ vi-
20 implere potuerit, cum propriè dicta galea ex ære aut ferro constet, & quamuis graues ferri ictus tutò excipiat Re-
spondeo pericephalææ nomen, vt etiam πῖλος commune mihi videri ad omne capitis tegumentum, non militare
tantum. πῖλον χαλκοῦν id est pileum æreum in Aristophanis Lysistrata legi testatur Suidas in [illegible]. Apud eun-
dem poetam in Acharnensibus πῖλον τε μέγα πεσὸν [illegible] scholiastes exponit galeam
ex ære delapsam per petras vehementer sonuisse: vt πῖλον videatur pro πῖλον accipere. non vt alij pro penna, quæ
nullum suo lapsu sonitum ciet: sed ex comicorum iocis propria vocabulorum significata rectè probari non pos-
sunt, cum ijs sępe abuti & παρ' ὑπόνοιαν loqui soleăt. Κυνέαις περικεφαλαίαις [illegible], Varinus: id est cy-
neis dictis, vel ex pelle canina pericephalæis, contra pluuiam vtebantur: at galeis ferreis in pluuia nemo vtitur sed
neq; rustici galeas portant, cum grammatici κυνῆν exponant pericephalæam quę rusticis in vsu sit: item Mercuriũ
pericephalæam habere petasum. Hinc nemo non intelligit pericephalææ nomen esse commune tum galeis pro-
30 priè dictis (quarum differentias in hac voce Varinus enumerat) tum alijs pileis diuersis. Sic etiam κυνῆ aliâs tan-
quam commune vocabulum vsurpatur, aliâs pro lato crassoq; & rustico ac viatorio pileo, quem à latitudine etiã
petasum vocant: qualem Mercurio vtpote nuncio tribuunt. Eadẽ puto forma galeri erat, rotunda & lata, arcen-
dis æstibus. Et temperat astra galero, Statius 1. Theb. Flauo crinem abscondente galero, Iuuen. Sat. 6 Nomen ha-
bet galerus (vel galerum) quod in modum galeæ esset factus, vt inquit Varro. De camelaucio & causia in Camelo
dixi. Strepsiades apud Aristophanem in Nubibus conqueritur, quòd miser non secum domo κυνῆν attulerit, pro-
pter pluuiam nimirum. [illegible] imperabant: cogeba-
[illegible], Athenæus lib. 14. id est, Helotis autem opus omne iniuriosum & ignominiosum imperabant: cogeba-
tur enim quisq; ferre cynam, vt Bayfius transfert. Qui Strabonis etiã verba ex lib. 6. de origine Tarenti citat, quæ
sequuntur: Conuenerat vt Hyacinthinis insultus initium fieret in populares, quando habita in Amyclæo ludorũ
40 celebritate, Phalanthus capiti cynam imponeret. Loquitur inquit, de insidijs quas Lacedæmoniorum helotes, id
est mancipia vocati, & Partheniæ popularibus struxerant. Cynam paulo post idem author (vt opinor) ex Epho-
ro, pileum Laconicum appellat, licet aliter rem ipsam narret, Hæc Bayfius. Κυνῆν aliqui dictam putant à Cyne
(ἀπὸ Κυνέω) huius nominis artifice, qui primũ id genus pilei parauerit, Suidas, Etymologus, Varinus. Demosthe-
nes contra Neæram, [illegible]. Mercurius arietem sub axilla ferens, & capiti gestans impo-
sitam κυνῆν &c. anathema Arcadum in templo quodam Hierocæsariæ, Pausanias in Eliacis. Cynæ diuersæ fiebãt,
sed pulcherrimæ in Bœotia, quas rustici gestabant, Varinus. Theophrastus lib. 3 hist. plant. cap. 10. de abiete fœ-
mina scribens, [illegible] Βοιωτίαις
κυνέαις, &c. lego [illegible]. Gaza imperitè vertit cyathis. Minerua apud Homerum in Diomedis curru, ne videre-
tur à Marte Orci galeam (Ἄϊδος κυνῆν) subiuit: hanc aiunt omnium in natura rerum nigerrimam esse. Grammatici
50 crassissimam nubem interpretantur. Hinc prouerbialiter κυνῆν φορεῖν, id est galeam ferre dicitur, qui in fraudu-
lento aliquo facinore latet & tanquam Orci tenebris occultatur, Varinus. [illegible]
[illegible] κυνῆν. Aristophanes in Acharnensibus. Hieronymus, inquit Scholiastes, in comœdijs
irridebatur tanquã nimis comatus: quapropter hic comico ioco Orci galeam ei attribuit, ceu qui sub nimia co-
ma caq; deformi & squalida (quo sensu Græci verbum [illegible] proferunt) propemodum lateret. Vide Erasmum
in prouerbio Orci galea. Πλοῖον ἢ κυνῆ, Nauis aut galerus, de re ancipiti & dubia, vt Suidas exponit: extat apud
Aristophanem in Auibus: vbi Irin quæ alata & petasata aduolauerat, quidam interrogat, Ὄνομα δέ σοι τί ἐστι; πλοῖον,
ἢ κυνῆ; Poterat enim nauis appellanda Iris videri, eò quod alis tanquam remis aerem traijceret: similiter enim ex-
tensæ alæ sulcant aerem, ac remi aquam. vel quod vestis eius in cursu (volatu) sinuata esset. Κυνῆ autem, vel gale-
rus, propter petasum pileum, quo tanquam nuncia vtebatur. vt Mercurius quoque: nam & Sophocles in Inacho
60 cynam Arcadicã Iridi attribuit. Hæc ferè Aristophanis Scholiastes: pro cuius verbis, [illegible] (sci-
licet ipsa Iris) [illegible], (lego κώπαις:) apud Suidã sic legitur, [illegible]
[illegible]: facili quidẽ lapsu vt pro [illegible], scriberetur αἱ τριήρεις: hinc deceptus Eras-
mus multa de triremi & malo petasata nugatur, nulla interim Iridis eiusq; habitus mentione, à qua tamen prima-
riò prouerbium hoc descendit. Canautas capitis ornamenta veteres dixêre, Festus. Hesychius bis κυνῆν expo-
nit οἰκίαν, id est domum cuius interpretationis occasionem aliam non video, nisi quod suspicor, [illegible] aliquem
οἰκίαν exposuisse eamq; vocem postea ab imperito aliquo in κυνῆν mutatam: non pauca enim similia in Græcorũ
lexicis ostendimus. Κυνεῖν, pro προσκυνεῖν, id est adorare, verbum recẽtiores quidam à cynã, id est pileo factum pu-
tant: quod adorantes pileum à capite dimoueant: sed huius etymi neminem veterum, quod sciam, authorem ha-
bent: κυνεῖν propriè amare significat verbum deriuatum à primitiuo κύω. Lamachus in Acharn. Aristophanis,
70 [illegible]: scholia σαίνεις exponunt.

S 2 f. Canarij

f. Canarij circa Atlantem Africæ montem dicti sunt populi, quod victus eius animalis ijs promiscuus sit, & viscera ferarum diuidua, Plinius 5.1. Infelices Hispanos, qui Nicuesam secuti, Beraguam habitandam elegerat, oppressit egestas tanta, vt neque à scabiosis canibus, quos venatus & tutelæ causa secum habebant (in certaminibus enim; cum nudis incolis canum opera plurimũ vtebantur) neq; aliquando à peremptis incolis abstinuerint, Petrus Martyr in rebus Oceanicis. Et rursus alibi Vaschum Nunnez quendã nescio quo in loco Noui orbis ad tantam inopiam peruenisse ait, vt scabiosas canes & venenosos bufones, ac huiusce modi alia pro delicatis epulis edere fuerint coacti. Cyrus Persarum rex expositus infans, a cane fœmina aliquandiu lactatus est, Onomasticon.

h. De cane quem Vulcanus ex ære Monesio confl[ictum] inter venaticos celeres dicam. Alciati Emblema in impotentem: Lunarem noctu (vt speculum) canis inspicit orbem: Seq; videns, alium credit inesse canem, Et latrat: sed frustra agitur vox irrita ventis, Et peragit cursus surda Diana suos. Anthologij Græci lib. 4. inter epigrammata in imagines animalium, vltimum est authoris incerti in Priapum horti custodem, quem canem ficulneum vocat, [Greek] &c. Beroaldus pro metrum claudicare scribit, & legendum, [Greek]. Mihi per [Greek] monosyllabum efferri posse videtur, quam vocem ideo retinere malim, quia conuenit Priapo, cum pudendum significet, vt supra exposui. Epitaphia quædam canum diuersorum, in suis infra generibus referam, vt venatici inter venaticos &c. De canum quorundam (Hecubæ in canem mutatæ, Auræ canis Atalantæ, Xanthippi) sepulchris, vnde locis etiam imposita nomina, superius dixi parte 6. huius capitis sub finem. Apud Molossos canes in humari solitos aiunt. Honori defuncti canis ciuitatem constituisse Magnum Alexandrum Theopompus scribit, Cælius. Bactriani, vt Onesicritus scribit, eos qui iam senio morbóue confecti sint, viuos canibus apponere solebant, ad hoc ipsum de industria enutritis, quos q; illarum gentium vocabulo sepulchrales vocent, Cælius. Diogenes dicebat, si canes eum lacerarent Hyrcaniam hanc sibi fore sepulturam: sin vultures Caspiam, Stobæus: apud quem tamen non Caspiam, in vulgatis simul & manuscriptis codicibus sed [Greek] reperi. Verum cum alij Indos, alij Iberos & Caspios cadauera vulturibus lancinanda proposuisse scribant, Gyraldo teste, [Greek] vox corrupta ad [Greek] vel [Greek] propius mihi accedere videtur.

[Greek] Suidas, Varinus. i. Canum latratus (in somnis auditus) mali aliquid ab inimicis metuendum monet. Asperi & latrantes canes iniurias hominibus præsagiunt, & magna damna: Alieni canes si blandiuntur dolos & insidias nunciant, &c. Artemidorus. Idem de venaticis, custodibus, & alijs, quid significent in somnis, scorsim augatur. M. Cicerone C. Antonio Coss. Lupi in vrbe visi, nocturni vlulatus flebiles canum auditi, Iul. Obsequens. Ouidius Metam. 15. inter prodigia quæ Cæsaris mortem portenderint, hæc recenset, Tristia mille locis Stygius dedit omnia bubo: mille locis lachrymauit ebur. Inq; foro circumq; domos & templa Deorum, Nocturnos vlulasse canes ferunt, &c. Aethiopes Sambris proximi summam regiæ potestatis cani tradunt, de cuius motibus quisnam imperitet, augurantur, Solinus. Natio Aethiopum est quæ canem, & habet regem suum, & illius etiam appetitui paret. si adulatur, cum non iratum esse credunt: si latrat, iram agnoscunt: tum etiam vellicationes, vlulatus, discursus coniectantes, ei obtemperant, Aelianus. Apud Aethiopes gens (Nubas quidam vocant) in Africa Ptoemphanæ fuere, quibus regis vice canis dominabatur, quem mirificè obseruabant: ex illius enim motu & nutu imperia, & quæ essent placita augurabantur, Gyraldus ex Plinio. Canem locutum in prodigijs, quod equidem annotauerim, accepimus: & serpentem latrasse, cum pulsus est regno Tarquinius, Plinius. Equidem etiam verba priscæ significationis admiror. Ita enim est in commentarijs Pontificum: Augurio canario agendo dies constituantur: priusquam frumenta vaginas exeant, & antequam in vaginas perueniant, Plinius. De sacrificio canario (quamuis Gyraldus canarium augurium & sacrificium idẽ faciat) quod pro frugibus Caniculæ syderi immolabatur, inferius dicam. Pausanias Eliacorũ lib. 2. scribit de Thrasybulo (Gyraldus Thrasyllum vocat) quodam vate Iamida (ex Iami Apollinis filij familia) cuius imago in Olympia sit, cui galeotes (id est stellio, non mustella aut feles vt Cælius suspicatur) ad dextrum humerũ arrepat, & canis assistat, verum intercisus, ac iecur pate faciens, quod is primus exstis canum inspectis vaticinium instituerit quem locum in Lectiones antiquas suas transtulit Cælius 13.35. Scribam significaturi Aegyptij, aut prophetam, aut splenem aut odoratum, aut risum, aut sternutationem, canem pingunt. Scribam quidem, quoniam eum qui debet esse perfectus scriba, oportet multa meditari, adlatrare omnes quodammodo, agrestem esse nemini gratificari, quemadmodum nec canes. Prophetam, quoniam præ cæteris animalibus admiratur canis, & obtutu firmo intuetur simulacra deorũ, quemadmodum prophetam. Splenem, quoniam leuissimum splenem canis habet: & ex eo mors est illi, & rabies aliquando: & ministri canem curantes, cum est moriturus, vt plurimum splenetici fiunt. Odoratum vero, risum, & sternutationem: quoniam qui planè sunt splenetici, neq; odorari, neq; ridere, neq; sternutare possunt, Orus in Hieroglyph. interprete Bernardino Vicent. Magistratum scribentes iterum canem pingunt, cui addunt regiam stolam nudæ figuræ appositam: Quoniam quemadmodum canis, vt ante dictum est, in deorum simulacra intentis oculis prospicit: sic & magistratus antiquis temporibus in nudum regem prospiciebant, cuius gratia vendicat sibi regiam stolam, Orus ibidem. Et alibi, Canis auersionem significat. In homine impudente etiam pro quo ranam pingunt, canis meminit nescio qua ratione. nam cum ranam in oculis sanguinem habere dixisset: & impudentes esse, quibus tales sint oculi, subijcit, Hinc illud Homeri, [Greek] quasi vero canis etiam sanguineos habeat oculos. Canem album fidei symbolum esse iam supra in d. ex Gyraldo docui. Veteres iurabãt per canem, vt in Ansere dicemus. Rhadamanthus incepit iurare per canem & per anserem, ne quauis occasione Deum nominaret, Eustathius. Cur sacerdotem (flaminem dialem) cane & capra abstinere, & ne tangere quidem aut nominare oportuerit, explicatur à Plutarcho in quæstionibus rerum Romanorum. De capra aliâs: Quod ad canem, inquit, minus quidem ille libidinosus, minus etiam quàm capra fœtidus est. Dicunt tamen aliqui non fas esse canem arcem Athenis ingredi, vt neq; Delum insulam, eò quòd in propatulo coëat, tanquam boues, sues & equi in thalamis, non autem publice & inuerecundè misceantur. Sed illi veram causam ignorant: idcirco enim à sacris & asylis templis canem arcent, vtpote animal pugnax, vt tutum accessum supplices habeant. Videtur autẽ Iouis quoq; sacerdos, viua quædam vel ædes vel imago Iouis existimatus, ad quam liberè supplices nemine prohibente aut terrente confugerent. Quamobrẽ lectulus eius in vestibulo domus erat &c. Ad hæc canis animal impurum credebatur, nec vlli cœlestium deorum sacrum, sed Hecatæ, Marti, &c. (vt inferius repetã) Hæc Plutarchus. Canem alere in Delo nefas erat Strabo lib. 10. Magi Zoroastrem secuti canes, gallinas ([Greek]) & terrestres echinos bono Deo attribuunt, aquaticos autem malo, Plutarchus. Panegyrin canum mense Augusto ab Romanis

mauis solitam celebrari, auctores Græci sunt, monumento vrbis captæ ab Gallis. Tunc verò cædebantur canes, qui & ἀνυλακτεῖ, id est sine latratu agebāt, anseribus ampliter sonoreq; inclamantibus. Hoc ipsum arbitror à Plinio significatum lib.29. vbi canes ait annua pendere supplicia inter ædem Iuuentutis & Sumani, in furcas viuos arbore fixos sambucea, Cælius. Viuę canes cruci sambuceæ affigebantur à Romanis, & ansere insidente inter ædes Iuuentutis & Sumani deferebantur, Gyraldus. Sed hac de re etiam in Ansere dicam. Caribus exta canis deis offerre mos fuit, vnde factum est prouerbium Caricum sacrificium: nam pro hirco canem mactabant, authores Diogenianus, Hesychius, Arnobius. Meminit etiam Suidas. Catulos lactentes adeo puros existimabant ad cibum, vt etiam placandis numinibus hostiarum vice vterentur his, Plinius. Apud Bœotios expiatio fieri publicè solebat cane per mediū duas in partes dissecto, inter quas transibant, Plutarchus problemate iam citato. Vbi apud Græcos canis immolaretur, Leonicenus in Varia historia 1.6. Romani in Lycæis, quæ Lupercalia vocant, Februario mense canem immolant, cuius rei causam Plutarchus in quæstionibus Roman. inquirit: Canis sacrificio, inquit, omnes ferè Græci vtebantur, & etiamnum quidam vtuntur ad expiationes: Et Hecatæ catulos cum alijs ad expiationem pertinentibus exponunt: & eos qui expiari opus habent catellis lustrant, (περιμάττουσι) hoc expiandi genus periscylacismon vocantes. Aut quia canis lupo inimicus est, ideo in Lupercalibus immolatur. Aut quia Lupercos in vrbe discurrentes canes latrant & molestant. Aut quoniā Pani hoc sacrificium peragitur, cui canis propter caprarum greges gratus habetur. Hæc Plutarchus. Idem in eodem cur canis in vrbe non appareret cum rem diuinam Herculi faciebant, hanc rationem affert: quoniam canis Herculi semper molestus fuerit: vt Orthus (sic suspicor legendum pro ὄρθ᾽) & Cerberus: & cum Licymnij filius Oeonus propter canē occisus esset ab Hippocoontidis præliari cum ipsis coactus præter multos alios amicos Iphiclum fratrem amisit. In Lupercalibus capræ candidæ immolabantur vel (vt alij tradūt) canes, Gyraldus. Plura de Lupercalibus eorumq; ritu leges apud Plutarchum in vita Romuli: Vide ne non rectè Gyraldus ex Plutarcho citet periscylacismum sacrum esse ex catulis: sacrum enim vel sacrificium ab expiatione differt. Cur Genetæ manæ dictæ canem sacrificāt, & ne quis ex domesticis χρηστὸς, id est bonus euadat, precantur? An quia Geneta generationis dea est: & quemadmodum Græci Hecatæ, sic Genetæ Romani canem immolant pro domesticis? Socrates quidem Argiuos scribit Ilithyiæ, id est Lucinę canem sacrificasse facilioris puerperij gratia. An forte hęc precatio ne quis domesticorum bonus fiat, non ad homines, sed canes domesticos pertinet? canes enim asperos & terribiles esse oportet. An quia defunctos χρηστοὺς & χαρίεντας nominabant (id est bonos & elegantes) ne quis ex domesticis moriatur, obscurè petunt? nec mirum, cū Aristoteles quoq; referat in pacto Arcadum cum Lacedæmonijs μηδένα χρηστὸν ποιεῖν pro eo quod est neminem occidere scriptum fuisse referat, Plutarchus in quæstionibus Rom. De Gynæcea & Geneta deabus vide Gyraldum Syntagmate 17. Genito mane catulo res diuina fit, & in cœnis deūm etiamnum ponitur catulina, Plinius. Ego pro Genito mane legendum puto Genitomanæ, vel vt Plutarchus scribit in Rerum Romanarum quęstione 50. Γενέτῃ μάνῃ, deæ scilicet ita vocatæ: manum veteres bonū vocabant, quanquam Gyraldus Bonam deam: quæ & Rhea vocatur & alio nomine Gynæcea, vt ipse inquit,) à Geneta dea separat Syntag.17. Cynetiam, κυνετίαν, Hesychius & Varinus interpretantur [illegible] Ἀθηνᾶν, ἢ Πειθώ. Quamobrem laribus ijs quos proprie præsides (præstites) vocant, canis assistit, & ipsi canum pellibus vestiuntur? An quia præsides domus custodes esse conuenit, externis terribiles, quemadmodum canis est: domesticis verò mites ac benignos? An potius verum est quod Romanorum quidam dicunt, & Chrysippo philosopho probatur, malos quosdā dæmones circuire, quorum opera dij tanquam lictorum & carnificum vtantur puniendis impijs & iniustis hominibus: & ex horum numero etiam lares sunt, noxij dæmones vitæ & familiarum inspectores: eamq; ob causam caninis pellibus amiciuntur, & canem assistentem habent, vt qui in malis hominibus inuestigādis puniendisq; acres natura sint. Plutarchus in causis Rom. Lar familiaris ab antiquis, teste Plauto, in canis figura efformabatur, Gyraldus: Et mox, Valde (inquit) considerandum puto, quid tandem sibi Cornutus seu Probus grammaticus in Persij Satyris voluerit, cum scribit: Succinctis laribus, inquit, quia Gabino habitu cynomia, id est canina pelle dei penates formabantur, obuoluti toga supra humerum sinistrum & sub dextro. De Serapidis cane in Cerbero dicam in canibus diuersis cap. 1. Hecatæ canis immolabatur, vt quæ Proserpina existimaretur, vt Plutarchus scribit: & Lycophronis interpres, citans illud Sophronis in Mimis, Ὁ δὲ κύων βαΰζων διαλύει τὰ φάσματα: hoc est, Canisq; baubans dissipat phantasmata. Cælius addit, sicuti æris tinnitus quoq; aut eiusmodi quippiam. Huc respexisse videtur Vergilius in Bucolicis, hoc versu, Nescio quid certe est, & Hylax in limine latrat. Ab Hebro flumine haud ita dissita est ciuitas nomine Zona, post quam habentur Orphei quercus sub quibus est Zerynthium antrum: quod tamen in Samothrace statuunt alij: & Lycophron esse Zerynthium scribit κυνοσφαγοῦς θεᾶς, quam Hecaten interpretamur, Cælius. Hecaten τριμορφόφαλον Ausonius tergeminam vocat, quod caput eius dextrum sit equi, sinistrum canis, medium hominis agrestis, vt scribit Orpheus in Argonauticis, Cælius 20.6. Hecatæ canes antiqui tribuebant, Theocritus in Pharmaceutria, Τὰν χθονίαν θ᾽ Ἑκάταν, τὰν καὶ σκύλακες τρομέοντι, Hoc est, Terrestri Hecatæ, quam & catuli metuunt. Scholia addunt à poeta id dictum quoniam catuli auferrent Hecatæ cœnam; Gyraldus: (malim, quoniam catulos Hecatę pro cœna offerrent. Plutarchus, [illegible] εἰς τριόδους κυνῶν, [illegible] [illegible]. Tibull. Sola feros Hecates perdomuisse canes. Scribit Sophron, & idem Lycophron, à Diana canes iugulari: quin & speluncā fuisse Hecates in Zerantho, Lycophron hoc senario recinit, Ζήρυνθον ἄντρον τῆς κυνοσφαγοῦς θεοῦ, (vel vt Cælius legit [illegible]) Zeranthon est antrum Canisuoræ deæ. Putauit autem id fuisse in Samothracia: Stephanus citans hunc senariū, in Thracia: Nicandri interpres ibidem ad quercus Orphei. Verum enimuero (inquit Gyraldus) si eadem Hecate & Diana sit, non mirum illi attribui canes, vt venatrici. Hinc Liuius Andronicus in hymno, vt est apud Terentianum, Dirige odorisequos ad certa cubilia canes versus est myurus. Vergilius, Notior vt iam sit canibus non Delia nostris. Porrò ait etiam Phurnutus, canes ideo Triuiæ sacratos, quod illi iugulari solerent. Alij, propter venationem. Quidam etiam attribuunt, quod & Proserpina putetur, cui canes, id est Furiæ ascriberentur. Horatius Serm.1. Viderat infernas errare canes: (κύνας, ἐριννῦς, Varinus.) Vel quod, vt ait Vergilius, Nocturnis Hecate triuijs vlulata per vrbes. Ad hæc scribit Hesychius, simulacrum Hecates canem fuisse, vel quod ei immolarentur canes: vel quod ipsam nonnulli cum capite canino, hoc est cynocephalon effingerent, Gyraldus. Exta canum Triuiæ vidi libare Sabæos, Et quicunq; tuas accolit Aeme niues, Ouid. De sacrificio Hecatæ celebrato Romæ Idibus Augustis plura vide apud Gyraldum Syntag.17. Canes adhibebantur Aesculapij templo, quod is vberibus canis sit nutritus, Festus. Cynetheus Iupiter sic cognominatus, quoniam venationem Arcades, vtpote rudes (rusticioris vitæ homines) antiquitus exercebāt: venandi verò ars cynegia & cyne-

geticę Græcè vocatur:cynegétes & cynegòs venator: quare cynegetes Iouis potius cognomē ipse putarim, quam Cynetheus:licet id libentius docti quidam (Cæl.16.3) scriptis suis asserant, Gyral. Catuleana Minerua dicta, de qua Plin.lib.34. de Euphranoris Alexandro,id est Paride agens:huius est, ait, Minerua Romæ, quæ dicitur Catuleana,infra Capitolium à Q. Luctatio Catulo dicata. Sunt qui libentius Catulianam legant, Gyrald. Canes a Caribus Marti immolari Apollodorus & alij scripserunt, teste Arnobio. Marti veterum quidam canes immolabant, propter eius animalis audaciam, Gyrald. Ε᾽ Λακεδαίμονι τῷ φονικωτάτῳ θεῶν Ἐνυαλίῳ σκύλακας ἐντέμνουσι, Plutar. Marti canes immolant διὰ τὸ θερμὸν καὶ ἐπιθετικὸν τοῦ θεοῦ, Phurnutus. Lacedæmonij Marti Enyalio canem mactabāt, vt ait Pausanias in Lacon. Scribit enim ephebos Lacones cum pugnā essent inter se inituri, Marti canis catulum noctu immolasse, deo scilicet validissimo victimam validissimam inter cicures dicare se arbitrātes. Subdit idem, catulos quod sciat, non sacrificari ab alijs Græcis, Colophonijs exceptis, qui catellam nigram nocturno tempore immolabant Triuiæ, τῇ ἐνοδίῳ. Quare mirum est quosdam Enodio deo scripsisse potius, cum Mercurius eo cognomine dictus sit, Gyraldus. Quidam humana cum brutis iungebant.& quæ in natura dissimilia erant, vt ait D. Athanas. deos suos fecerunt, cynocephalos, ophiocephalos, &c. Nec Anubin modo canis facie: sed & canes ipsos in tota Cynopolitana præfectura coluēre, Gyral. Omnigenumq; deûm monstra & latrator Anubis, Verg.lib.8. quo loco Seruius, Hūc volunt, inquit, esse Mercurium, ideo capite canino pingitur, quia nihil est cane sagacius. Tertullianus & D. Augustinus videntur cynocephalū pro Anubi deo ponere, quòd scilicet capite sit canino, non enim cynocephalum animal intelligūt. Nos in templa tuā Romana accepimus Isin, Semicanesq; deos, Lucan. Semihominem canē Sedulius dixit. Plura de Anubi, & cur capite canino effictus sit, apud Gyraldum lege Syntag.9. vnde hæc etiā desumpsimus. Aegyptus Harpocratē quoq; habuit & cynocephalum siue Anubim: quorū imagines digitis gestare, moris etiā Romani fuit quandoq;, Cælius. Canē (alij ad Anubin hoc referūt) Aegyptij venerantur, ex eoq; legē quampiam vocitarūt: cur id faciant, duplicem causam afferunt: Alterā, quòd cū Isis vsque quaq; Osyrim quæreret, canes præcurrentes, partim vnà cū ipsa puerū inuestigare conarentur, partim feras reprimerēt: Alteram, quod cum stella canis (quē Orionis fuisse fama celebrarū est) exoritur, tum cū ipso pariter Nilus sese attollens irrigationem in terrā Aegyptum inuehit in agrosq; redundat. Quamóbrem canē vt fertilis aquæ conciliatorem Aegyptij venerantur, Aelian. Sunt qui lingua Aegyptia Anubin canē dici affirment. Aliqui eundē Mercurium interpretantur, & Hermanubin quoq; vocant. Strabo lib.17. in templi Heliopolitani descriptione, In ingressu fani, inquit, est pauimentū latitudine iugeri aut paulò minus, longitudine vero tripla quadruplaue, & hoc Dromus dicitur, de quo Callimachus, Ο δρόμος ἱερὸς οὗτος Ἀνούβιδος. Quid verò, quod enixa Nephthy Anubim, Isis subijcitur? Nempe quod Nephthys ea est obscuritas quæ sub terra latet: Isis ea lux quæ supra terrā emicat. At finitor circulus, quē horizontem vocant, vtriq; cōmunis Anubis dicitur: & iure cani comparatur. Iuxta enim die noctuq; canis videt: & eam videtur apud Aegyptios vim habere Anubis, quam apud Græcos habet Hecate, cœlo scilicet terraq; pollens. Alij Anubim Saturnū existimant, quod ex se pariat & ob id κύων appellatus creditur. Adde quod antiquitus ab Aegyptijs canis maximos honores meruit: quod occiso abiectoq; Api à Cambyse, ex eo nihil omnino gustârit. Cælius Calcag. in Rebus Aegypt. Herodotus in Euterpe ait in Aegypto canes in sacris loculis sepeliri consueuisse. Oxyrinchitæ in Aegypto, cum viderent cynopolitas oxyrinchum piscem edere, ipsi etiā canes sacrificarunt & ederunt. Plutarchus. Onosceli dæmones, mares se vt plurimum exhibent, interdum quoque leonem & canem induere videntur, Cælius 1.47. Cynades, Κυνάδης, Neptunus, Athenis colebatur, Hesych. & Varin. Meminit eius Gyraldus etiam. Canario augurio (vt supra etiam dixi) cōstituebantur dies, priusquam frumenta vaginis exirent, & antè quam in vaginas peruenirent, à cane ducto vocabulo. Siquidem rutilæ canes, id est non procul à rubro colore immolabantur, vt ait Atteius Capito, canario sacrificio pro frugibus, deprecādæ sæuitiæ causa syderis Caniculæ, (hoc, vt scribit Festus, Iulio mense fiebat.) Legimus in Græcorum monumētis, Exurente quandoq; Cycladas insulas Cane, atq; inde sterilitate multa ac siccitate consequuta, qui in Ceo habitabant, ex oraculo Aristæum Apollinis & Cyrenes filium accersiuerunt: aduenit is, ex Arcadia secum quibusdam ductis, templumq; erexit Iouis, quem vocauit Icmæum, quasi tu pluuium dicas. Canē quoq; rebus diuinis operatus placauit, Ceisq; legē instituit, singulis annis eiusdem seruarent exortum cum armis, ac eidē rem obirent diuinam: Ex quo Argonauticôn secundo Apollonius, Κέῳ δ᾽ ἔτι νῦν ἱερῆες Ἀντολίων προπάροιθε κυνὸς ῥέζουσι θυηλάς. Cur vero placandis Caniculæ ardoribus immolarentur canes nulla (quod sciam) idonea redditur ratio: nā & Ouidius Fastorum 4. ita canit, Pro cane sydereo canis hic imponitur aræ. Et quare fiat, nil nisi nomen habet. Cur autē rutilæ, forsan de Aegyptiorum superstitione duxerit initia, quando boues ruffos gentium illarū ritu immolare permittebatur, quod Typhoni per similes viderentur, &c. Cælius. Ego propter similitudinem rutili Caniculæ coloris id potius obseruatum coniecerim. Festum quo ex canibus res diuina fiebat, rectè à canum cæde nominari Cynophontis potest: cuiusmodi apud Argos celebratū videtur quandoq;, Cælius. Ceos solerter quotannis ortum Caniculæ obseruare, &c. supra scripsi ex Ciceronis lib.1. de diuin. Rubigo deo vel Robigini deæ, ad arcendam ex segetibus robiginem veteres mense Aprili extis canis & ouis sacrificabant, vt Ouid. in Fastis testatur, Gyrald. Nisi prius catulo feceris, Columella.

PROVERBIA.

Agnos canibus obijcere, Προβάλλειν τοῖς κυσὶν ἄρνας, dicebatur qui imbellem & litium imperitū calumniatoribus & exercitatis exponeret: hemistichium est heroicū, Erasmus ex Diogeniano. Agninis lactibus alligare canē, apud Plautū in Pseudolo. Lactes dicūtur intestina molliora. Qui canē alligat, inquit Erasmus, intestinis agninis, is non modo canē amittit, verum & prædā vltrò dederit fugitiuo. Sic qui credit homini malæ fidei. Teipsum non alens, canes alis: Αὐτὸν σὲ οὐ τρέφων, κύνας τρέφεις, in eum dicebatur, qui cū per inopiam sibi quæ sunt ad vitā necessaria suppeditare nō posset, conaretur aut equos aut famulos habere domi, &c. Si vel asinus canē mordeat, litem mouebit. Asino ossa das, cani paleas. Attali canis, in homines nimiū voraces nā Attali canis cibū gluticbat, non gustabat, Rauisius Textor. Quid cani & balneo? Τί κυνὶ καὶ βαλανείῳ; Vtitur Lucianus aduersum ineruditū multos emptitantem libros. Idē in Parasito, Καὶ ἔμοιγε δοκεῖ ὁ ἐν συμποσίῳ φιλόσοφος [illegible] ἐν βαλανείῳ κύων. Quadrabit in eos qui ad rem quampiā prorsus sunt inutiles. Vsum huius prouerbij nō prouerbialem, cū philosophus à cane rab. morsus balneum ingrederetur, supra ostendi. De vsu huius prouerbij vide plura apud Cælium 30 15. Vt canis è Nilo: Qui leuiter ac obiter artē quampiam, aut authore degustant, hi ceu canis e Nilo degustare dicūtur. Id adagij natū est ex apophthegmate quodā, cuius meminit Macrobius Satur. lib.2. cap.2. id est huiusmodi: Post fugam Mutinensem quærentibus quid ageret Antonius quidā familiaris eius respondit: Quod canis in Aegypto, bibit & fugit.

& fugit. Nam in illis regionibus cõstat canes raptu crocodilorũ exterritos, bibere & fugere (aliâs, currere & bibere.) Solinus ait, eos non nisi currentes lambitare, ne deprehendantur. Certum est iuxta Nilum amnem currentes lambere, ne crocodilorum auiditati occasionem præbeant, Plin. De quo dicam etiam infra cap. 1. de diuersis canibus, vbi de Aegyptijs. Simile habent Germani, *Er lauffi darüber, als ein han über die heissen kolen.*

Ceruus canes trahit, in rem impossibilem vel præposteram. Theocritus in Thyrside, [illegible], Germani, *Die rosz binder den wagen spannen*, Currus bouẽ trahit. [illegible] bere, in impudentes, vt supra exposui. Κυναλώπηξ, qui caninam impudentiam cum vulpina astutia [illegible]. Aristophanes Philostratum quendam (Atheniensem) lasciuiuscule se ornantem vocauit cynalopeca [illegible] pe concinnata dictione, nisi ad Cynnam scortum referre malueris, Cælius: nam & [illegible]. [illegible] item cynalopecas canes Laconicos ex vulpe & cane natos, Varin. & Hesych. Canis ad cibũ, [illegible] qui in suum properant exitiũ. Qui canem volũt occidere, cibo ostenso alliciunt. Hesychius simile esse ait, Bos ad mactationem, & Sus in vincula: Vide infra, Canis in vincula. Canis corio assuetus: vide post in prouerbio Canis intestina gust. Digna canis pabulo, Ἀξία κύων [illegible], fermè perinde valet ac si dicas, Dignus operarius mercede sua. Et vix quisquam est tam inutilis minister, quin si non amplo salario, certe victu dignus esse videatur. Refertur à Suida. Simillimum illud Germanicum, *Das pferdt ist seins futers wärdt.* Canis digna sede, [illegible], cum nouus honos obtigit cui piam immerenti. Sumptum videtur à Melitæis catulis, quibus nonnullæ mulierculæ maiorem habent honorẽ quàm ipsis maritis. Nisi mauis referre ad Anubim Aegyptiorum deum. Refertur à Diogeniano. Canes vel catellæ dominas imitantes, vbi qui subsunt eorũ exprimunt mores (ferociam, arrogantiã, fastum, &c.) sub quorũ imperio degunt. Videas autẽ & Melitæas opulentarum mulierũ delicias, fastum, lasciuiã, totamq; fermè morum imaginẽ reddere. Plato lib. 8 de Repub. de ciuitate licentiosæ libertatis loquens: Planè, inquit, etiã bestiæ quæ ab hominibus nutriuntur, quanto liberiores hac in ciuitate sint quàm alibi, nemo nisi expertus crediderit. Nã & catellæ, vt habet prouerbiũ, perinde ac heræ sunt: & equi & asini tanta per vias libertate progredi consuescunt, vt in obuium quenq; impetũ faciant, nisi cesserit. Vna domus non alit duos canes, Εἷς [illegible] δύναται τρέφειν οὐ δύο κύνας, senarius prouerbialis citatus ab Aristophanis interprete. Nostri etiã duobus canibus in vna domo, vel circa vnum os conuenire, suis prouerbijs negant. [illegible], Varin, & Hesych. Videtur allusum ad ἑπταβόεια & ἐνναβόεια scuta, quæ totidem bobulis corijs obducta erant. Homerus Aiacis clypeum ἑπταβόειον vocat. Ouidius septemplicem: non quod integra septẽ boum haberet coria, sed quod quantocunq; corio septies plicato constaret. Aristophanes [illegible] dixit. Qui canẽ aliẽ externũ, huic præter funiculũ nihil sit reliqui, Ὃς κύνα τρέφει ξένον, τούτῳ μόνον λίνος μένει, id est, qui beneficiũ collocat in ingratũ, perdit operam. Nam canis alienus relicto fune quo alligantur, pristinum dominũ repetit. Nostrates perire aiunt panem qui vel pueris alienis vel canibus externis detur. Canẽ excoriatam excoriare, Suidas ait dici solere de ijs qui iterum eã patiuntur, quibus aliquando fuerunt afflicti, Aristophanes in Lysistrata, [illegible]. Diogenianus ait conuenire in eos qui frustra sumunt operã: alij in eos, qui affligunt afflictum: [illegible], Suid. & Varin. Canina facundia: Salustius apud Nonium Marcellum in dictione Rabula, Canina (vt ait Appius) facundia exercebatur. In eos, qui tantum ad maledicendum eloquentiæ studium exercerent: à rixa canum & oblatratu, sumpto epitheto. Siquidem r litera quæ in rixando prima est, canina vocatur. D. Hieronymus in epistola ad Rust. monachum, Pomparum ferculis procedũt in publicum, vt caninam exerceant facundiam. Idem obtrectatores suos subinde canes appellat. De canina eloquentia superius etiam in voce canum nonnihil: & alibi in Cynicorum mentione. Aristophanes in Vespis duos canes inducit [illegible]. Canis festinans cæcos parit catulos, Ἡ κύων σπεύδουσα τυφλὰ τίκτει, in eos qui nimio festinandi studio rem parum absolutã ædunt. Galenus in libro De semine, [illegible] τυφλὰ τίκτειν [illegible]. Quanquam canum catulos Galenus mauult imperfectos dici quàm cæcos, quum talpæ propriè cæcæ dicantur. Aristophanes in Pace, [illegible] τυφλὰ τίκτει, Cæca parit properato Acalanthis tinnula nixu. Et interim Græci grammatici dubitant quid sit acalanthis alij putant nomen insignis canis deductum [illegible], id est quod placidè currat: vel [illegible], id est à blandiendo. Alij suspicantur auem esse, Aristophanis interpres, Etymologus, Suidas. In Auibus quidem Aristophanes vbi diuersis dijs diuersa auium nomina imponit, Dianam Acalanthin vocat alludens ad aliud cognomen eius Colænin. Periculosum est canem intestina gustasse, Χαλεπὸν χορίω κύνα γεῦσαι, Theocritus Idyllio 10. Admonet adagium haud facile temperare à peccando, qui semel illecebram vllam, velut autoramentum vitiorum degustarit, [illegible], Lucianus. Effertur & ad hunc modum, vt Theocriti Scholiastes indicat, [illegible], id est, Periculosa res est canis, quæ didicit arrodere coria. Horatius in Sermonibus. Quæ si semel vno De sene gustârit, tecum partita lucellum, Vt canis à corio nunquam absterrebitur vncto. Idem nostris in vsu est, *An den lepplin oder riemen lernend die hünd läder essen*, id est. Canes rodendo corrigias, corium edere discunt: sic Latini, Dicendo dicere discunt. Canis circum intestina, Κύων παρ' ἔντερα, vbi quis res eas, quarum esset cupientissimus propositas conspiceret, quibus frui tamen non liceret. Canes enim oberrant circum intestina, deuoraturi nisi fustem timerent. Suidas arbitratur accommodari posse in res inutiles & insuaues: intestina enim non facile deglutiri à canibus ac deuorata reuomi plerunque. Præstat canem irritare quàm anum, [illegible], senarius Menandri. Tetigit (vel calcauit) lapidem à cane morsum, in iracundiorem & ad dissidia propensum: & forte in hominem conuiciatorem ac rixosum. Plinius 29. 5. de veneno rabidi canis agens: Tanta, inquit, vis mali est, vt vrina quoq; calcata rabiosi canis noceat, maxime hulcus habentibus. Minus hoc miretur, qui cogitet lapidem à cane morsum, vsq; in prouerbium discordiæ venisse. De vsu huius prouerbij vide etiam Cælium 26. 27. [illegible], Philes. Iracundos simul & timidos homines, (vel qui timiditate hostem præsentem declinant, ac per dissimulationem ad alias nugas dilabuntur, vt qui secundum prouerbium cum adsit vrsus vestigia quærunt:) recte aliquis comparet cum Platone lib. 5. de Rep. [illegible], id est catulis qui lapides mordẽt, cum eos qui iecerint nõ ausint attingere: confert autem Plato canibus qui lapidem mordent, eos qui cæsorum cadauera spoliant. Refertur & alibi ab Erasmo, Canis sæuiens in lapidem, Κύων εἰς τὸν λίθον ἀγανακτοῦσα, in eos qui mali sui causam imputant, non ipsi autori, sed alteri cuipiam. Pacuuius apud Nonium in armorum iudicio, Nam canis cum est percussus lapide, non tam petit illũ qui se iecit, quàm eum ipsum lapidẽ quo ictus est petit. Quare canes relicto homine qui iecit, lapidẽ morsu insectantur. Vide Plutarchum in Causis naturalibus 37. Alciati Emblema, quod inscribitur, Alius peccat, alius plectitur,

Arripit vt lapidem catulus, morsuq; fatigat, Nec percussori mutua damna facit. Sic plæriq; sinunt veros elabier hostes, Et quos nulla grauat noxia, dente petunt. Λαίθαργοι canes dicuntur, qui clam accedentes mordent, inde Senarius ille prouerbialis, Σαίνεις δάκνουσα καὶ κύων λαίθαργος εἶ, Blandiēdo mordes, & canis læthargus es, in eos qui beneuolentiam simulando, lædunt interim. Λαίθαργοι exponit Varinus κρυφοδάκτην ὄρχον. Et alibi, [illegible] κρυφίως δάκνοντες. & Λαθάργω λαθραίω Huiusmodi canē [illegible] etiā & [illegible] dictū inuenio. Meus est isthic clā mordax canis Plautus in Bacchidibus. [illegible] Aristophanes in Equitibus Philostratum notans: cuius supra etiam memini. [illegible], Varinus. [illegible] idem. [illegible] per η nomen fuit canis Hippamonis. Huc pertinet etiam adagium [illegible] cauda blandiri, quod facere dicuntur, inquit Erasmus, qui spe cōmodi cuipiam adulantur. Aristophanes in Equitibus, [illegible] Pro eodem frequenter vsurpat αἰκάλλειν, quod canum est, auribus, cauda, totoq; corpore blandientium: vt in eadem fabula, [illegible] αἰκάλλει με. Cum cane simul & lorum, Σὺν τῷ κυνὶ καὶ ἱμάντα. Eudemus indicat dici quoties simul omnia pereunt, vt nihil omnino sit reliqui, ne spes quidem recuperandi quod perijt. Canis magdalia viuens, prouerbium supra retuli parte 3. huius capitis. Masculi canis complura cubilia. Πολλαὶ κυνὸς ἄρσενος εὐναί, hemistichium heroicum prouerbiale, in hominem mulierosum, peculiariter eum qui non contentus certo toro, passim per aliena cubilia volutari gaudeat. Canis mendico auxilians, Κύων τῷ πτωχῷ βοηθῶν, vbi quis nobis aduersatur & diuersis studet partibus, is cuius auxilio nitebamur. Nam canes infesti sunt mendicis, velut ἡμοτέχνοις, nisi si quando frusto panis corrumpantur. Quasi millus cani, vbi certum firmumq; præsidium significamus, vt supra in collarium mentione retuli. Non magis quàm canem: Odium & contemptum vulgò declarant canis vocabulo. Horatius, Odit cane peius. Plautus in Amphitryone, Expectatum eum salutat haud quisquā magis quàm canem: sic enim legendum opinor, vt constet ratio carminis, Erasmus. Prouerbium Odit cane (nimirum rabido) peius & angue, etiam alibi tractat Erasmus Chiliad. 2. Cent 9. Canem naribus prendere id est prouocare mordacem & nociturum, Synesius in encomio caluitij.

Canis panes somnians: Sunt quibus prouerbiali figura dictum videatur illud apud Theocritum in Piscatoribus, Καὶ γὰρ ἐν ὕπνοις Πᾶσα κύων ἄρτους μαντεύεται, ἰχθύα κἠγών. Sensus est vnicuiq; ea per somnū occurrere, quæ impense desyderat, vel quibus magnopere deditus est. Erasmus apud Theocritum pro ἄρτους legendum suspicatur ἀγρούς id est agros, vel ἄγρας, id est venationes: quoniam apud Aristotelem legatur, audire nos sæpenumero canes dormientes venationē somniare. Ego ipsum dum hæc scriberet Erasmum somniasse puto: nihil enim huiusmodi apud Aristotelem reperitur: cuius de somnijs canū lib. 4. historiæ animaliū cap. 10. verba hæc sunt: Item somniare non solum homines, sed etiam equos, & canes, & boues palàm est, &c. Declarant id canes suo latratu quem per quietem agunt: nec aliter Græca habent, quæ cum Gazæ translatione contulimus. Ad hæc cōmunius est, & æquè ad omnes pertinet canes panem somniare: venationem, non item. Quamobrem non est vt cum Erasmo emendatiorem hac parte Theocriti codicem expectemus. Pellem caninam rodere, prouerbiali metaphora dixisse videtur Martialis, pro eo quod est hominem maledicum & improbum conuicijs insectari. Sic enim scribit in obtrectatorem quendam & oblatratorem: Non deerunt tamen hac in vrbe forsan, Vnus vel duo, tresue, quatuorue, Pellem rodere qui velint caninam. Ductus per phratores canis, Ἀγόμενος διὰ φρατέρων ὁ κύων, vbi quis inciderit in eos quibus pœnas det. Phratria Athenis dicebatur tertia pars tribus. In comitijs autem si quis canis intercurrisset, continuò petebatur à populo. In canis podicem inspicere: Τοῦτο μὲν ἐστιν ἐς κυνὸς πυγὴν ὁρᾶν, Aristophanes in Ecclesiazusis. Interpres admonet vulgo dici solere in cæcutientes, (ὀφθαλμιῶντας, id est lippientes, Varin.) adscribens & hunc trochaicum, Ἐς κυνὸς πυγὴν ἰδοῦσα καὶ τρεῖς ὧν ἀλωπέκων. Allusit eodem & in Acharnensibus. [illegible] Erasmus Chiliade 2. Cent. 2. Et rursus Chil. 4. Cent. 2. E canis podice, dictum (inquit) videtur à Luciano, pro eo quod est rebus anxijs atq; angustis, quod ea pars arctior sit huic animanti, quamobrē & excernunt difficilius. Nam asinum suum finit his verbis, Ἐνταῦθα θεοῖς σωτῆρσιν ἔθυον, καὶ ἀναθήματα ἔθηκα, μὰ Δία οὐκ ἐκ κυνὸς πρωκτοῦ, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου, ἀλλ' ἐξ ὄνου περιεργίας, διὰ μακροῦ πάνυ, ἤ τότε μόλις οἴκαδε ἀνασωθείς. Vulgo iactabatur & in Zenonem teste Laertio, quod in canis postico de republica conscripsisset, vel quod nimis anxiè, vel quod ineptè. Canis in præsepi, Ἡ κύων ἐν τῇ φάτνῃ, in eos qui nec ipsi fruuntur re quapiā neq; reliquos itē sinunt vti: vt canis in præsepi nec ipse vescitur hordeo, & equū vetat vesci. Lucianus aduersus indoctū, [illegible] τῇ φάτνῃ κατακειμένη, [illegible] τὸν ἵππον δυναμένῳ φαγεῖν ἐπιτρέπει. [illegible] Διόνυσον λέγεις οὐδέν, Suidas in prouerbio Οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον: Hoc est, adfers quæ ad rem nihil attinent, ex his vero quæ pertinebant ad causam propositam nihil adfers. Caninum prandiū, id est abstemium, & in quo nullū vinum biberetur: propterea quod peculiari naturę proprietate, canes à vino abhorrēt. A. Gellius lib. 13. cap. vltimo; Eius autē loci in quo id prouerbiū est, verba hęc sunt. nimirū ex M. Varronis Satyrarum libro, qui ὑδροκύων, id est aqua rigens inscribitur. Non vides apud Mnesitheum scribi tria genera esse vini, nigrum, album, mediū, quod vocant κιῤῥόν, id est giluum, nouum, vetus, mediū. Et efficere nigrum, vires: albū, vrinam: mediū pepsin, id est concoctionem. Nouum refrigerare, vetus calfacere, medium vero esse prandium caninum. Quid significet, inquit Gellius, rem leuiculam diu & anxie quæsiuimus. Prandium autem abstemium, in quo nihil vini potatur, caninū dicitur, quoniā canis vino caret. Cum igitur medium vinum appellasset, quod neq; nouum, neq; vetus esset & plerunq; homines ita loquantur, vt omne vinum aut nouum esse dicāt, aut vetus, nullam vim habere significauit, neq; noui, neq; veteris, quod medium esset. Idcirco pro vino nō habendū, quia neq; refrigeraret, neq; calfaceret, Hactenus Gellius. Plautus etiā in Casina, caninam cœnā vocat, quæ abstemia & sine vino sit. Sunt qui caninum prandiū ad caninam appetitionem cōtra Gellium putent referendū, Cæl. Vinum mediū pro aqua veteribus videtur accipi, quoniam vinū omne aut mustum sit, aut vetus. Cælius qui ex Mnesithei verbis iam recitatis id probare conatur, mihi non videtur. Cynicum conuiuium, id est, cynicorum philosophorū, vbi lentes ferè cibus erat, aqua potus, Athenæus lib. 4. describit. Promeri canes, vide infra cap. 9. de canibus in Euripidis historia. In puteo cū cane pugnare, Ἐν φρέατι κυνομαχεῖν, in eum cui res esset cum improbo aliquo, quem declinare non posset, Apostolius. Simile huic est, In puteo constrictus. Plato in Theæteto, [illegible] τὸ λεγόμενον, ἐν φρέατι συνεχόμενος. Quadrabit in eos, inqt Erasmus, qui in angustias eas redacti sunt vt extricare sese nullo modo possint. Rabidi canis morsus, Δῆγμα κυνὸς λυττῶντος, prouerbiū in eos, qui infecti ipsi malorū congressu, alios itidē inficiunt. Etenim recepta opinio est, & exposita à Luciano: non modo rabie agitari & aquam expauescere, quos ita affectus canis momorderit: sed & ipsos item retinere vim, eundem imprimendi morsum, atque ita deinceps fieri hydrophobicos

photicos omnes, vt fiat quædam rabidorum catena. Lucianus, Καὶ σὺ τοίνυν ἐοικας ... ἐν Ευκράτους, ... [illegible] Pro malo cane suem reposcis, Ἀντὶ κακῆς κυνὸς ὗν ἀπαιτεῖς, id est pro re vili pretiosam. Sus enim esculentus, canis haudquaquam vescus est. Refertur à Diogeniano. Canis pec- catum sus dependit, [illegible] quoties pro ijs, quæ peccauit alius, alius dat pœnas. Aliter catuli lon- ge olent, aliter sues, Plaut. in Epidico. Quo dicto significat non verè dignosci hominē ab homine, verum inesse natiuum quiddam, genuinum ac proprium in vnoquoq;, quod in ipso vultu oculisq; elucet, quo hominum in- genia discernas. Similiter Martialis, Omnia cum fecit, Thaida Thais olet. Hodie de cane vulgò dicunt, cum in suo sterquilinio plurimum audire, Erasmus. Vide in Gallinaceo h proverbium, Gallus in suo sterquilinio plu- rimum potest: [illegible] Sic condus (vel, promus) in reliquis canis esto si libet, vt Erasmus vertit: In eum cui fœlicitas immerenti contigisset, peculiariter in eunuchos. Tamiæ quæstores erāt Athenis, &c. vt Suidas refert. Erant & tamiæ triremium, is magistratus interdum furacibus committebatur, non integris & incorruptis viris. Per ironiam dici potest de eo, qui dignitatem inuadit, nihil laborās quam eruditionem, quósue mores postulet ea dignitas. Canes timidi vehementius latrant: Q. Curtius lib. 7. demonstrat huiusmodi prouer- bium apud Bactrianos vulgò iactatum fuisse, Canis timidus vehementius latrat quàm mordet: Cui similem alle- goriam subijcit: altissima quæque flumina minimo sono labi. Germani etiam vtranq; sententiam in nostra lin- gua prouerbialem habemus.

Canis in vincula, Κύων ἐπὶ δεσμά: vbi quis seipsum in seruitutem, aut in malum aliquod inijceret. A canibus sumptum vltrò se præbentibus vinciendos cibi lenocinio, Autor Zenodotus, Hesychius & Suidas indicāt in ean- dem sententiam dici Bos in vincula. Supra etiam ex Erasmo similiter exposui parœmiam Canis ad cibum. Canis vindictam Κυνὸς δίκην, subaudi passus est, aut aliud commodius: Macedonicum adagium in eos qui præter expe- ctationem pœnas dant ijs, quos aliquando læserunt: natum ex morte Euripidis, de qua infra de canibus diuersis cap. 1. Canis reuersus ad vomitum, Κύων ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα: in eos qui relabuntur in eadem flagitia, à quibus ali- quando sunt expiati. Refertur in epistola D. Petri, adiecto etiam altero simili prouerbio, Sus lota ad volutationē cœni. In eandem sententiā Hebræus ille Parœmiographus, Sicut canis (inquit) qui reuertitur ad vomitum suum, sic imprudens qui iterat stultitiam. Nam hunc, ni fallor, locum Petrus designauit. Sumpta metaphora à canibus resorbentibus quod euomuerint. Noli canibus sacrum nec suibus margaritas obijcere Matth. 7.

Cynadra fons prouerbio occasionem dedit, vt supra dixi parte 1. huius capitis. Chius ad Coam: hoc etiam su- pra explicatum est ibidem.

His subtexam Germanica quædam adagia, in quibus mentio canis fit, & Latina quibus sensu conueniunt ad- iungam. *Vvan der alte hund bellet, so sol man aufsehen:* Prospectandum vetulo cane latrante: hoc est, nequaquā ne- gligendum quoties senes periculum cauendum admonent. Canes enim vetuli non latrant temere, quemadmo- dum iuuenculi. Meminit Erasmus in prouerbio, Eum auscultandum, cui quatuor sunt aures: *Vvan man den hund schlahen vvil, so hatt er leder gefressen:* Quoties canem verberare libet corium vorasse dicitur, Occasione dūtaxat opus est improbitati. *Sy läsend einanderen die floch ab, vvie die hund:* Alter alterius pulices legit, vt canes, Mutuum muli scabunt. *Alte hünd sind nitt gut bendig zumachen,* Canis vetuli non facile assuescunt loro, Senis mutare linguā dif- ficile. *Ein schlafenden hund sol man nit vvecken,* Canis dormiens non est excitandus, Malum bene conditum ne moueas. Sic etiam leonem dormientem excitare adagium prohibet. *Lass einen hund sorgen, der bedarff vier schuch:* Quin cani curas relinque, is quatuor calciamentis eget, in solicitum & anxium. *Vil hund ist der hasen tod,* Multi canes mors leporum, Cedendum multitudini. *Es ist dem einen hund leid, dass der ander in der kuche gadt,* Canis dolet cum alterum in culina videt, Figulus figulo. *Er treibt die hünd auss, vnd gaat selbs mit,* Canes expellit, ac simul ipse egreditur: in eum cui nihil omnino negotij sit in aulis principum. *Die todten hünd beyssend nitt:* Canes mortui non mordent, Græci simpliciter, Οἱ τεθνηκότες οὐ δάκνουσι. Mortui non mordent. *Der hund ist in dem potte,* Vuestphalis vsitatum: vel. *Du virst den hund im potte finden.* Canis in olla, vbi ne bolum quidem relictum esse intelligūt. *An der hund hincken. An der hueren vvincken, an der krämer schvveren, Da sol sich niemand an keeren:* Canum claudicatio, me- retricum nutus & mercatorum iuramenta, ex æquo omnia fidem non merentur. *Du vvilt von dem hundschlager ein kolben kauffen,* Fustem petis (aut licitaris) à canicida: Hoc est, petis quippiam ab illo qui ipse indigeat: Aquam è punice postulas. Simile est, *Du suchst vvurst in dem hundstal.*

DE CANIBVS DIVERSIS.

HACTENVS de canibus dixi ea quæ canibus communia omnibus videbātur: reliquum est vt quæ sin- gulatim ad canes diuersos pertinent conscribam. Itaq; primo loco ordine literarum dicam de ijs ca- nibus, quorum historiæ extant aliquæ, nec tamē ad vllum genus sequentium commòdè referri pos- sunt. Nam quæ ad venaticorum genera diuersa, vel pastorales, vel socios, vel custodes, &c. pertinent, seorsim postea ad suum quæque genus referam.

Canes in Aegypto minores quàm in Græcia fiunt, Aristot. Aegyptij canes fugacissimi sunt. Nam cum ea quæ in Nilo degunt, timeant, ab his admodum fugitiui sunt, neque quamuis illuc sitis ad bibendum eos attrahat, fe- rarum Nilicarum metus quiete illos potione se complere permittit. Ideo ne quid eorum, quæ infra aquam degūt emineat foras, ipsosq; obtorta gula de ripa in altitudinem abripiat, nō inclinatione corporis abiecta incumbunt ad bibendū, sed vt primum ad ripam accesserunt, festinanter, & in transcursu lingua lambentes, rapiunt, ac certe, vt ita dicam, potionem furantur, Aelianus: Idem scribit Variæ hist. lib. 1. cap. 4. Vide supra in prouerbio, Vt canis è Nilo bibit, & fugit. Solos Memphiticos canes in medium auditione accepi rapinas proponere, & communiter viuere, Aelianus.

Alcibiades canem habuit sexaginta minis venalem, mirè formosum: cuius caudam cum mutilasset, illi qui for- mam canis ab eo corruptam reprehendebat: de industria se abscidisse respondit, vt hoc saltem, si nihil aliud) χεῖ- μον (lego ἄμεινον) de eo Athenienses dicerent, Pollux. Alcibiadis canis pretium fuisse tradunt sestertium 28 mil- lia id est, coronatos septingentos, Camers.

Attali canis inter prouerbia est, in homines voraces: quod is rictu ingenti cibum glutiret, non gusta- ret, Textor.

Celebris

Celebris fuit etiam Cerberus Epiroticus canis, Pollux 5.5. Inuenio hunc Alexandri fuisse canem, adeò robustū
vt cum leonibus congrederetur, Cælius: qui Pollucis verba malè perpendit, & canes diuersos confudit. De hoc
Alexandri cane inter robustos dicam inferius.

Carmanius vir, & canis eiusdem nationis, animo agresti atque adeo duro, immansueti ac feri existimantur, vt
natura mansuefieri non queant, Aelian.

Cerberus alius fuit, quem poetæ fabulantur inferorum custodem fuisse, tricipitem, & cum ab Hercule ad lucē
(triplici catena vinctus) extraheretur ex spuma eius natum esse aconitum, vt Nicander canit. Cerberum quasi
κρεοβόρον, id est carniuorum dictum grammaticorum cōiectura est. Fertur quod hic fuerit serpens in Tænaro La-
coniæ promontorio cuius veneno mortales extinguebantur. Et quoniam in Tænaro ad inferos dicitur esse adi-
tus Ditis canem dixerunt: quem cum Hercules trucidasset, nata est fabula, canē tricipitem interemisse: Aut quia
omnes cupiditates & cuncta vitia terrena cōtempsit ac domuit. Ouidius ter geminum & vipereum canem appel-
lat, Seneca in tragœdijs triformem & Tartareum. Serapidis symbolum canis est, triceps ille scilicet, qui in aqua,
terra, & aere, tribus his elementis versatur, perniciosissimus dæmon, vt ait Porphyrius. Nam & exitiales dæmones
opertè canes vocantur atri, & furiæ canum nomine veniunt. Serapidis simulacro, inquit Macrobius, signum tri-
cipitis animantis adiungunt, quod exprimit medio eodemque maximo capite, leonis effigiem: in dextra parte ca-
put canis exoritur, mansueta specie blandientis: pars verò læua ceruicis rapacis lupi capite finitur, easque formas
animalium draco connectit, volumine suo capite redeunte ad dei dextram, qua compescitur monstrum. Quidam
tria tempora interpretantur, præsens leoni, præteritum lupo, futurum cane blandiente: & hæc fermè Macrobius.
Hecaton quoque tria capita habuisse, equi, canis, & hominis agrestis, supra dixi. In Hecatæi lectum monumentis
est, fuisse in Tænaro serpentem meticulosum (terribilem) quem dixerunt ᾍδου κύνα, id est Plutonis canem, quoniā
morsum e uestigio insequeretur mors, veneni potestate violenta. Eum tamen ab Hercule ad Eurysthea fuisse pro-
ductum, vnde irrepserit Cerberi fabula quem princeps Homerus dixit ᾍδου κύνα, Cælius ex Pausaniæ Laconicis,
vbi plura leget qui videt super hoc cane. Κέρβερος ... Aristophanes in Ranis. Cimmerios
intelligit, vt habent Scholia, ludit autem alludendo ad Cerberum: quanquam apud Homerum etiam Cerberios
pro Cimmerijs aliqui scribūt. Plura de Cerbero vide apud Palæphatū, & diuersis apud Gyraldū locis in Opere de
dijs. Κερβέριοι ... Varin. & Hesych. Κερβεροκίνδυνος ... Iidem. De
Gregittio cane Geryonis Cerberi fratre, dicam nonnihil in cane pastorali. Fuit & Orthus Geryonis canis in
Erythea, cui canina capita duo, & draconum septem erant, Varinus in Scylla. Plura de Cerbero cane vide apud
Varinum.

Cyrus commemorabat se ab vxore Mitradatis bubulci, quæ Cynò vocabatur, fuisse educatum, semper eam
laudibus prosequens, ita vt in omni eius sermone esset Cyno. Quod nomen accipientes eius parentes, vt diuinius
videretur Persis filius eorum fuisse seruatus, diuulgarunt à cane Cyrum, cum esset expositus, fuisse educatū: Vn-
de hæc fabula emanauit, Herodotus lib. 1. Cyrum Mandalæ filium à cane fuisse enutritum fama refert, Aelian. li-
bro 12. Variorum.

Diogenis Cynici seruus fugitiuus, captus & Delphos abductus à canibus laniatus est, fugæ pœnam hero per-
soluens, Aelian. in Varijs lib. 13.

Euripidem à canibus proscissum interisse, ferè omnes tradunt, ad locum Bormiscum, de montis Bormij no-
mine appellatum in Macedonia. Canes eas scribit Stephanus ab indigenis Esterincas (Ἐστερινκὰς) nuncupari, ab
Homero trapezêas, Κύνας τραπεζῆας ... Iliad. χ. Cælius. Historiam mortis Euripidis à canibus illatæ copio-
sius prosequitur Erasmus in prouerbio Promeri canes, cuius & Suidas meminit: item in prouerbio Canis vindi-
ctam. Κυνὸς δίκη, Canis vindictam, scilicet passus est: Macedonicum, inquit, adagium est in eos, qui præter expe-
ctationem pœnas dant ijs, quos aliquando læserunt, ab Euripidis interitu natum. In Macedoniæ vico qui Thra-
cum dicitur, quod olim à Thracibus sit inhabitatus, cum canis quidā Archelai regis aberrasset, Thraces de more
suo mactatum sacrificarunt ac deuorarunt. Quod vbi comperisset Archelaus, talentū eis mulctam dicit. Verum
cum illi soluendo non essent, Euripidem subornarunt, qui regē exoraret vt sibi mulctam remitteret, ita vt fecit.
Postea verò cum Euripides in sylua quadam solus esset, & Archelaus à venatu reuerteretur, canes Euripidem cin-
ctum discerpserunt, deuorarunt q; Existimatum est autem eos canes, ex eo prognatos fuisse cane, quem Thraces
sacrificarant. Valer. Max lib. 9 cap. de morte non vulgari, refert Euripidem, cum ab Archelao rege Macedonum
cœnæ adhibitus fuisset, domum à conuiuio repetentem, à canibus fuisse discerptum. Eos canes ab æmulo quo-
piam immissos fuisse confirmat A. Gellius 15.29. Suidas (in Euripide) addit hos æmulos fuisse Arridæum Mace-
donem, & Crateuam Thessalum poetas, quos Euripidis gloria vrebat. Hi finxerunt eum à regijs canibus dilace-
ratum fuisse. Sunt qui narrent eum non à canibus, sed à mulieribus fuisse dilaniatum, cū intempesta nocte Cra-
[illegible] adolescentem peteret, Archelai amasium (vel vt alij, vxorem Nicodemi Arethusij.) Accommodari pote-
r[illegible] hoc prouerbium etiam in hunc sensum, quoties author illati mali dissimulatur: veluti cum veneno tollitur ini-
[illegible] & spargitur in vulgum rumor illum febri perisse. Videtur hinc fluxisse quod hodie passim apud Germa-
[illegible] dictitant, vbi quid acciditi incommodi certi, incerto authore, quodque nemini possis imputare, id canis acci-
disse morsu, Hactenus Eras. Sunt qui Promerum nominatum dicant Archelai ministrum, qui in Euripidē valde
[illegible] exosum, quod ab eo apud regem aliquando delatus esset, canes quosdam feroces soluerit. Vnde Προμέρου κύνες
id est Promeri canes, prouerbio dicantur, quoties potens quispiam offensus, aliquos subornat submittitque, qui
alicui negotium facessant. Refertur à Diogeniano, Eras.

Præter Euripidem feruntur & alij quidē celebres viri à canibus laniati, quos illius historiæ occasione hoc ipso
in loco memorandos duxi. Thrasi, Actæonis, & Lini, omnium hoc mortis genere defunctorū, meminit Ouidius
in Ibin hoc tetrasticho: Prædaq; sis illis, quibus est Laconia Delos Ante diem rapto non adeunda Thraso. Quiq;
verecundæ speculantem membra Dianæ. Quiq; Crotopiaden diripuêre Linum. Lucianus quoq; Samosatenus
sophista, à canibus dilaniatus est, non sine diuinæ vltionis suspicione: Nā Christianus primum cum à fide catho-
lica defecisset, animum & stylum ad lacerandam religionem conuertit, Io Rauisius. Medio Linus intextus acan-
tho, Letiferique canes, Statius libro 7. Thebaidos. Milo (Crotoniates) à feris laniatus est, vel (vt alij) à cani-
bus, Varinus. Heraclitus Ephesius philosophus cum hydropicus esset, & medicorum operam recusaret, suo
ipse perijt medicamento. Nam cum seuo bubulo se aliquando vt prius, inunxisset, ac dormiens apricansque
soli

soli præbuisset exiccandum, tantum fato nescio quo superuenientium morsu laniatus est, Io. Rauisius.

Feri canes reperiuntur. Aristoteles.

De Hecuba in canem mutata, nonnihil attuli supra in voce Cynossema, inter nomina propria à cane facta. Vide Ouidium lib.13. Metamorph. Hippamon canem habuit Magnetem, nomine Lethargum, qui cum hero suo sepultus est, vt indicatur hoc epitaphio quod Pollux refert, [Greek], Pollux & Cælius.

In terra Indorum [illegible] ad prope mare inuenitur canis qui semper potest vocari catulus. Isq; domesticus est canis, colore maculosæ lynci persimilis. Pilosus itaq; reperitur, ac depilis vt tonsus. Nec tamē latrat nec gemere scit, aut suspirare, vt retulit nobis Hispanus quidam, qui maximam partem Indiæ peragrauit. Itaq; nullam emittit vocem, cum etiam necatur: & compar videtur fœturæ lupi. Edit autem ac bibit, vt alius canis, estq; paulo minus mitior Italo cane: quibus est domesticus, mouet tantum caudam gestiens, & saliens, quod est indicium amoris in dominum, Blond. De Indicis canibus magnis & robustis, infra dicam inter Venaticos. Petrus Martyr etiam in descriptione Noui orbis canum quorundam non latrantium meminit, qui in cibum quoque veniant: Et alibi, canum non latrantium rostro vulpino.

Moschouiticæ atq; Lituanicæ syluæ aliquibus in locis abundant canibus albissimis tum etiam fusci siue grisei coloris, id nigredinem parum vergentis, qui ad exteras nationes euecti, falsò vulpes appellantur. Ioh. Bonerus Liber Baro.

Palamedes agricola canem habuit quem Vlyssem appellabat, &c Blondus, nescio ex quo authore. L. Paulo consuli cum forte euenisset, vt bellum cum rege Persa gereret, domum è curia regressus, filiolam suam nomine Tertiam, quæ tum erat admodum paruula, osculatus, & tristem animaduertens, interrogauit quid ita eo vultu esset: quę respondit Persam perisse: decesserat autem catellus, quem puella in delicijs habuerat, nomine Persa. Arripuit igitur omen Paulus, eq; fortuito dicto, quasi certam spem clarissimi triumphi animo præsumpsit, Val. Maxim. 1.5. Pholyes, fului dicuntur canes, ore nigricante, Cælius. [Greek], Varin. apud Hesychium plenius, [Greek] (malim [Greek] proparoxytonum, vt canes custodes intelligantur.) Idē [Greek] exponit [Greek], id est inquinare, & forte inde pholyes dicti fuerint, quod ora nigra & quasi inquinata haberent. Nisi quis ab aliquo loco sic dictos fuisse malit. Pholon quidem vrbs Arcadiæ est: & Pholoe eiusdem regionis mons syluosus.

Salentini canes à Varrone probantur in pastoralium mentione.

Scylla Phorci & Cretheidos Nymphæ (secundum alios Hecates) filia fingitur à poetis. Inguina eius in canes mutata esse fabulatur Ouidius Metamor. lib.14. Et Vergilius Aeg 6. marinos canes dicit de Scylla loquens. Vide Onomasticon nostrum, & Gyraldum in fine historiæ de marinis dijs. Illum Scylla rapax canibus succincta Molossis, Vergilius in Culice.

In Scythia canes cum asinis, in magnitudinis comparatione coniunguntur, quibus ad vehicula rotis carentia mercatores vtuntur ac duo homines in vno vehi possunt: quod ipsum ad lutulenta cōficienda itinera inuentum est. Sex igitur canes ad vehiculum ordine ligantur. ij quocunq; ab auriga qui vnà cum mercatore in vehiculo sedet, diriguntur, eò plaustrum euehunt, & lutum transmittunt. Vnum iam diem amplius laborem ferre non possunt. Itaq; his lassis recentes atq; integri canes succedunt neq; tamē magna onera imponuntur, sed duntaxat negotiatorem, & aurigam & pellium fasciculum vehunt. Ergo vnoquoq; diē negotiator habet tandiu necesse commutare canes & aurigas, quoad ad montes, vbi emat pelles, peruenerit. Aelian.

Turcarum imperatorem audio Gallorum regi, vno aut altero antequam hæc scriberem anno, canes dono misisse pectore & ventre rubentes.

Bembus lib.6. scribit in quibusdam insulis à Columbo inuentis canes pusillos esse qui muti etiam sint nec latrent. In regione Tebeth. canes maximi sunt asinis æquales, qui syluestres capiunt bestias, M. Paulus Venetus.

DE MELITAEIS CATVLIS, ET ALIIS PARVIS *qui in delicijs habentur.*

Pachyno Siciliæ promontorio imminet Melita, de qua catelli portantur, quos Melitæos vocant, Strabo lib.6. Erant olim in pretio & delicijs mulierum catuli qui nascebantur in Insula Melita sita in sinu Adriatico non procul Ragusio ciuitate: Ea nunc pauperes piscatores tantum habet incolas: nec vili eius catuli amplius celebrantur, Blond. [Greek]. Hesychius, Varinus, [Greek], Suid. id est Melitæi vel Meliteri catuli sunt, qui ad voluptatem solum aluntur. Aristoteles problematum sectione 10. Probl.14. inquirens cur in animantium genere alia paruo, alia magno consistant corpore: Causa, inquit, duplex reddi potest: Aut enim locus, aut alimentum id facit. Locus, si angustus est: alimentum, si exiguum: quod etiam partu iam edito nonnulli efficere conantur, vt qui catellos in cauculis occlusos educant. Et paulo post, Fit vt aliqui quamuis breues (parui) admodum sint, modicè ([Greek]) tamen coagmentatas omnes sui corporis partes habeant, vt Melitenses catelli. Ratio enim, quod non vt locus, sic natura suum efficere opus soleat. Catelli Melitensis magnitudine ictis est (genus mustelæ rusticæ, quam viuerram interpretor, Gaza) sed minor, Aristoteles. Græce habetur, [Greek] id est, Ictis magnitudine æquat paruum illum catellum Melitensem. [Greek] pro [Greek], frequens locutio apud Græcos. Sed vtcunq; exiguis non deest ingenium, nec in homines amor. Nam Theodori saltatoris Melitensis catellus, vltro seipsum in heri tumulum inijciens, cum ipso vnà sepeliri voluit, vt Aelianus prodidit. Catuli quos Melitæos vocant stomachi dolorem sedant applicati sæpius transireq; morbos ægritudine eorū intelligitur, plerunq; & morte, Plin. Catella Melitæa, [Greek], prouerbij vsu dicitur in eum qui habetur in delicijs ac lautius in ocio alitur ad voluptatem, non ad vsum. Est in familijs diuitum huiusmodi ministrorū genus, quos illi non ad ministerium, sed animi causa domi habent, Erasmus Chiliad.3 Cent.5. Et rursus Chiliad.4. Cent.4. eodē prouerbio repetito, Melitæi catuli (inquit) sic vocantur nimirum ab insula Melita, inter Corcyram nigram & Illyricum sita, author Plin. lib.3. cap. vltimo. itidem Strabo & Stephanus. Apud Lucianum in Lapithis [Greek] Alcidamantem Cynicum, [Greek] vocat. Athenæus lib.12. scribit Sybaritis vehemēter in delicijs fuisse canes Melitæos. Qui quidem hoc esse videntur in genere canum, quod nani & pumiliones inter homines, Hæc Eras. Canis digna throno, adagium sumptum, vt videtur, à Melitæis catulis, vt supra dixi inter prouerbia in historia Canis in genere.

Præter Melitæos, qui hodie ex Melite, vt Blondus refert, nulli sunt: diuersi alij catelli mulieribus præcipue delicatis & otiosis nutriuntur. Membris omnibus pusilli & graciles sunt, quos nostrates vulgò *bracken* vocant, Eberhardus Tappius. Inferiores Germani, vt idem scribit, huiusmodi caniculas nominant *iunffern hündgen*, hinc illud Vuestphalorum. *Du bryst, als ein iunffern hündeken*, Tremis delicati instar catelli. Nostri à delicijs appellant etiam *schoßhündle & gutschenhündle*. Itali sua lingua bottolo vocant catellum corpore exiguo, sed ferocem & iracundum instar rubetæ. id est ranæ venenosæ quam bottam dicunt. Nomina diminutiuæ formæ à cane apud Latinos & Græcos vsitata, supra recensui cap. 8. de Cane parte 1. Martialis distichon in catellam Gallicanam, Delitias paruæ si vis audire catellæ, Narranti breuis est pagina tota mihi. Catellos perquam elegantes & pretiosos Lugduni in Gallia haberi audio, quorum singuli decem denarijs siue drachmis aureis, aliquando væneant. Catellus qui in delicijs habetur, inquit Blond. paruulus est, pedalis vel semipedalis: habetur autem in maiore pretio, si adultus non maior sit mure. Eligitur quadratus corpore, nõ testaceus (sic ille loquitur) capite etiam instar capitis muris, rostro paruo, auribus non maioribus cuniculi (absurdum videtur:) cruribus breuissimis, pedibus angustis, cauda oblonga. Laudatur etiamsi collum longiusculis pilis ad armos vsq; veluti iubatum sit, partes cæteræ tonsis similes. Blandus feroci præfertur. Color candidus vel niger præ cæteris probatur. Sunt ex eis nonnulli hirsuti admodum prolixis pilis, alij breuibus & glabri propemodum, Hæc ferè Blond. Et rursus, Canis delicatulus, inquit, placet cum huc illuc saltitat, ac leniter latrat, & absq; morsu mordicat: præcipuè si mundus est, nec aliud quam oblatum tangit. Sunt qui erecti pedes anteriores manuũ instar protendunt, vel motant & vt vulgus loquitur, seruiũt: alij quod proiectum fuerit rostro reportant, &c. Lasciuæ mulieres præcipuè lectis admittunt, & lambi gaudent, Blond. Et alibi, Catulos (inquit) quos principes & matronæ in delicijs fouẽt, præcipuòs gignit Hispania. Et rursus: Catulis cingulum sericum collo apponunt cupreis campanulis circumseptum: sic nanq; matronæ plurimum afficiuntur. Sæpe iam visum est caniculas singulos peperisse fœtus, exiguas præsertim catellas, quas in sinu matronæ fouent, propter vteri angustiam: nam cum plures concipiunt, frequenter moriuntur, Albert. Catellis matronarum aluus sæpe obstruitur, vnde plæraq; moriuntur, Albert. De catellis quæ animi causa nutriuntur, & ad vsum duntaxat muliercularũ, illud Platonis est, Τὰ κυνίδια μιμούμενα τὰς δεσποίνας id est, Catellæ dominas imitantes, quod superius inter prouerbia à cane retuli. Et Grego apud Theocritum in Syracusijs profectura duo mandat famulæ, vt infantem vagientẽ placaret, & catellum reuocaret intrò. Lucianus falsissimè ludit in Stoicum barbatum, cui in eodem sedenti vehiculo domina catellam committit, obtestans illum per ea quæ sunt in vita dulcissima. vt diligenter curet, Eras. Martialis versus in Issam catellam Publij, tam lepidi sunt, vt omnino hic adscribi mereantur.

Issa est purior osculo columbæ.	*Issa est blandior omnibus puellis.*
Issa est carior Indicis lapillis.	*Issa est deliciæ catella Publi.*
Hanc tu, si queritur, loqui putabis.	*Sentit tristitiamq́, gaudiumq́.*
Collo nexa cubat, capitq́ somnos,	*Vt suspiria nulla sentiantur.*
Et desiderio coacta ventris,	*Gutta pallia non fefellit vlla:*
Sed blando pede suscitat, toroq́	*Deponi monet, & rogat leuari.*
Castæ tantus inest pudor catellæ.	*Hanc ne lux rapiat suprema totam,*
Pictam Publius exprimit tabella:	*In qua tam similem videbis Issam,*
Vt sit tam similis sibi nec ipsa.	*Issam deniq; pone cum tabella,*
Aut vtranq; putabis esse veram,	*Aut vtranq; putabis esse pictam.*

De Persæ catello, quem L. Pauli consulis filiola in delicijs habuerat præcedente capite dixi. Calathina nomen aptum melitææ caniculæ, ceu quæ in quasillo circumferretur, Brodæus. Corticem caprificus arboris detrahes, & dum recens est, ad splenem, vel etiã si opus fuerit, ad iecur pones & vbi tumor siue duricies splenis vel iecoris erit, ibi corticem diutius continebis: deinde in fumo eam suspendes. Quod cũ facies, rogabis, vt sicut cortex ille paulatim fumo siccatus arescit, sic splen vel iecur laborantis arescat. Hæc autem res tantum valet, vt si catulis recens natis fiat, dicantur omnino non crescere, Marcellus Empiricus. In Anthologio Græco legitur Adæi epigramma in catellã. Calathinam nomine, facile enixam, Τῇ βαιῇ Καλαθίνῃ ἀπὸ σκυλάκων μογεούσῃ Λητωὶς κοῦφον εὔτοκον ὤπασεν. Io. Tzetzes Chiliade 5. à principe quadam muliere catellam nimis delicate nutritam his versibus reprehẽdit, Νῦν κυνίδιον Παρὰ ἀρχούσης γυναικὸς φερόμενον τοῖς κόλποις Δίαιταν ἔχει τὴν αὐτὴν (quam feles reginæ, de qua proxime dixerat, quod ex aureis vasis ederet. &c.) καὶ τἄλλα ὁμοίως Κἂν οὐ χρυσοῖς ἐν σκεύεσιν, ἀλλ' ἀργυροῖς ἐσθίει, Ἀνθρώπων εἶναι ἐν αὐτοῖς τῶν ἄρτι γεγαμημένων; Epitaphia tria catellorum ex Blondo hîc apponam. Romæ, Corporis exiguos cura dum cogor in artis, Subducto matris lacte, miser perij. Ne tamen & fati nomẽ vis aspera tollat, Leucippi cineres hæc canis vrna tegit. Fr. Moisij, Vrnam qui vetulæ vides catellæ, Concretæ teneros breuesq; in artus, Mitis ne renuas fauere linguæ. Nam qui me exiguo solo recondit, Exemplum est Iouis optimi secutus, Quo dante Erigones polo refulget, Ob summum catulus decus fidemq;. R. Inscriptio, Φερτίλλῃ κυνιδίῳ γλυκυτάτῳ Φεδέριχος Γονζάγα β. μνείας χάριν, Id est, Phratillæ catellæ dulcissimæ Phedericus Gonzaga II. memoriæ gratia. Reperitur etiam catella diminutiuum nomen à catena, teste Cælio, (apud Catonem.)

DE CANIBVS VENATICIS IN GENERE.

Canes venatici, quos Græci κυνηγετικοὺς vocant (Suidas in μελιταῖοι) alij maioribus & robustis feris opponũtur, alij minores & timidas persequuntur, vel vt comprehendant, vel vt in retia adigant: alij sagacitate valent: aliqui sagaces simul & celeres sunt: alij & celeres & mediocriter robusti: robustissimi enim in suo genere simul & celerrimi esse nõ possunt. De robusto, celere, sagace, sigillatim dicã in sequentibus: hîc de venatico in genere. Quamuis enim plæraque de venaticis canibus in genere prolata, præcipue apud Xenophontem, Pollucem & Nemesianum & Gratium, ad canes celeres, vt qui vel lepores, vel ceruos aliasq; feras in retia adigunt, spectare videantur: sunt tamen nonnulli quos simpliciter venaticos dicas, quod celeritati vel robur vel sagacitatem vel vtrumque coniunxerint. Hinc illa Platonis comparatio est libro 2. de Rep. vbi inquirit quæ & quales naturæ sint ad vrbem custodiendam idoneæ, his verbis. Existimásne differre naturam generosi canis, & generosi adolescentis ad custodiam agendam? Quorsum hæc? Vtrunque ipsorum sagacem oportet esse ad sentiendum, & velocem deinde ad inse-

ad insequendum, ac demum robustum cum assecutus fuerit, ad pugnandum capiendumque. Audax etiam & fortis sit oportet, siquidem bene pugnaturus sit: neutrum autem erit, nisi etiam iracundus (θυμοειδὴς) fuerit, siue equus, siue canis. Canum duo genera, vnum venaticum, & pertinet ad feras bestias ac syluestres: alterum quod custodiæ causa paratur, & pertinet ad pastorem. Varro. Mirandum in modum canes venaticos diceres, ita odorabantur omnia & peruestigabant, Cicero 6. Verr. Catulus venaticus, Horat. 1. epi.l. Turba venatrix canum, Valer. Argonaut. 3. Amphitheatrales inter nutrita magistros Venatrix, syluis aspera, blāda domi, Martialis in epitaphio canis Lydiæ. Ceu pernix cum densa vagis latratibus implet Venator dumeta Lacon, Silius lib. 3. Et varias cupimus facili cane sumere prædas, Gratius. Sed quoniam venationis vsus latissime patet, quæcunq. ad eam in genere pertinent, differam in alium librum, vbi de animalibus generatim docere proposui, & quæ vel omnibus vel pluribus communia sunt certis locis ac ordinibus rerū digerere. De feris etiam singulis quomodo in venatione canum opera capiantur, in sua cuiusque historia dicam, in præsentia non alia de venatione dicturus, quàm quæ canibus peculiaria vel rerum vel nominum ratione videntur.

Ἐλαστικοὶ κύνες, θηρευτικοί, Hesychius & Varinus: ego celeres potissimum ἐλαστικὰς dixerim. ἐλᾶν enim & ἐλαύνειν, persequi est: hinc & κυνηλάτης venator, qui cum canibus feras cursu persequitur, κυνοδρομεῖν vocat Pollux: κυνηγὸς verò, qui quouis modo canum opera ad venationem vtitur, qui & κυνηγέτης & κυναγωγὸς appellatur: Pollux distinguit, his verbis, Συνεργοὶ δὲ κυνηγέτου κυναγωγοί, ὑπαγωγοί: nimirum vt cynagogus cynegetæ inseruiat, canibus ducendis. Incipiam captare feras, & reddere pinu Cornua, & audaces ipse mouere canes. Propertius lib. 2. Κυνοσσόοι, θηρευταί, Hesychius: apud Varinum penultima per οι. scribitur. Ἐπακτῆρες etiam & ἐπακτρεῖς venatores cum canibus propriè dicuntur, Apollonius in Argonauticis pro piscatoribus posuit. Κυνηγέσιον, ipsa venatio. Pollux in præfatione libri 5. ad Commodum, Ἐπεὶ δὲ κυνηγεσίων σοι προσήκει μέλειν. Et ab initio eiusdem libri, Θήρα λέγοιτ' ἂν καὶ ἄγρα, καὶ κυνηγέσιον: θῆραί τε καὶ ἄγραι, καὶ κυνηγέσια, &c. vbi etiam hæc vocabula subiunguntur: συγκυνηγέτης, ὁ τῷ κυνηγέτῃ συμπράττων: φιλοκυνηγέτης, κυνηγετικός, κυνηγετικῶς, κυνηγετεῖν. Et capite 3. Ἡ τῶν κυνῶν δὲ ἀγωγὴ κυνηγέσιον ὁμωνύμως τῷ ἔργῳ καλεῖται. Κυνηγεῖν idem quod κυνηγετεῖν. Varinus. Κυνήγιον vel Κυνηγέσιον nomen proprium loci (Constantinopoli puto) in quem abijciebantur οἱ βιοθάνατοι, Suid. Εἰς κυνηγόν, in venatorem qui nihil ceperat, Lucilij scoptium: Πανὶ φιλοσπήλυγγι, καὶ ὀρεσφοιτάσι νύμφαις, Καὶ Σατύροις, ἱεραῖς τ' ἔνδον Ἁμαδρυάσι, Σὺν κυσὶ, καὶ λόγχαις ταῖς πρὶν συοφόντισι μάρκος Μηδὲν ἑλὼν αὐτὰς (forte αὐτοὺς) τοὺς κύνας ἐκρέμασεν. Εἰς κυνηγούς, in venatores, epitaphia duo leguntur Anthologij libro 3. sectione 19. nam tertium in aucupem est. Cynulchos vocant qui secum ducant canes, Cæl. Cynæthei Iouis à venatione dicti, quē Gyraldus Cynegeten appellare mallet, mentionem feci supra. Est & κυνηγέτις, id est venatrix, inter Dianæ cognomina, quanquam apud Pollucem κυνηγετάτη legitur. Ἔνιοι μὲν ἐν ταῖς κυνηγεσίαις εἰσὶ τολμηροὶ πρὸς τὰς τῶν θηρίων συγκαταστάσεις, οἱ δ' αὐτοὶ πρὸς ὅπλα καὶ πολεμίους ἄψυχοι, Suidas in Ἄστρος στρατηγός. Κνώδαλον, quoduis animal, παρὰ τὸ κνώδεσιν ἁλίσκεσθαι: proprie tamen marinum animal, Scholia Aristophanis. Venaticorum canum, propria nomina varia recensui supra in Cane in genere capit. 8. Canis alseluchi, est canis quo venatores vtuntur, ad capiendas aues aut quadrupedes, Andreas Bellunensis.

Nunc canes venaticos ordine literarum enumerabo, tum secundum regionum & populorum apud quos nascuntur nomina, tum dominorum, &c. Illos imprimis, qui ad certum aliquod venaticorum genus, vt robustum, celer, sagax, commodè referri non possunt: Si tamen hic etiam illorum quosdam breuiter attigero, nihilominus suis in locis repetam. Non tunc egregios tantum admirēre Molossos, Cam parat (lego comparat, id est, Canes hi versuti tantundem dolo efficiunt, quantum Molossi viribus) his versuta suæ Athamania fraudes, Acyrusque Pheræque, & clandestinus Acarnan: Sic & Acarnanes subierunt prælia furto: Sic canis illa suos taciturna superuenit hostes. Gratius in libro de Venatione. Pro Acyrus lege Acytus. Est enim Acytos Plinio 4. 12. insula, de qua sic scribit, statim post Sporades: Melos cum oppido, quam Aristides Biblida appellat, Aristoteles Zephyriam, Callimachus Mimallida, Heraclides Siphnum & Acyton: Hæc insularum rotundissima est. Hinc forte Melos à mali figura appellata. Ἄκυτος, insula iuxta Cydoniam Cretæ, Stephanus. Melos insula inter Cretam & Peloponnesum interuallo æquali sita: à Peloponneso promōtorium Scyllæum, à Creta Dictynnæum habens, Strabo. Est autem Dictynnæum promontorium in Tityro Cydoniatarum monte, Hermol. Quod autem de hac insula Gratius intelligat, ex vicinis constare videtur: quod illarum quoque canes ad venationem commendentur, vt Cretæ & Amorgi. Vicina est etiam Thera insula, quam alij inter Cyclades, alij inter Sporades numerant, Plin. Stephanus Θήρα per η prima longa scribit. Gratius forte Theras in plurali numero dixit, vt legendum sit, Acytus Theræque, &c. de quo eruditi inquirant quibus otium est. Si quis Pheras legere malit, vt Φεραὶ Thessaliæ oppidum intelligamus: non pugnabo. Situm enim hoc oppidum est in Pelasgicorum camporum termino ad Magnesiam, vt Strabo docet: Laudantur autem ex Magnesia quoque canes. Accedit quod & Athamania Thessaliæ regio sit, quanquam alij Illyricæ adscribant, authore Stephano. Acarnania regio & pars Epiri est, mersa medio sinu Ambracio, vt Plin. scribit. Hanc ab Aetolia diuidit amnis Achelous, aut Pindus mons vt Solino placet. Acytos igitur, Pheræ Acarnania, & Athamania, omnes eiusdem ingenij canes producunt venaticos, versutos, fraudulentos, clandestinos, taciturnos: Aetoli vero contra, latratu feras disturbant antequam conspexerint: de his dicam inferius inter celeres & sagaces simul. Aegyptios Oppianus βουκολίων φύλακας, id est armentorum custodes vocat: ego supra ab initio huius tractationis de canibus diuersis, de Aegyptijs quoque dixi, sed nihil quod ad venationem, aut pecoris custodiam. Alopeciæ, id est vulpinæ canes, vide inter Mixtos infra: item in Laconicis inter celeres, & mox in Castoriis. Amorgi, Ἄμοργοι, inter venaticos numerantur ab Oppiano: possent & Amorgini dici, ab Amorgo insula vna Cycladum Stephano. Amyclæum canem non alium esse puto quàm Laconicum ab Amyclis Laconiæ ciuitate, in qua Castor & Pollus educati sunt. Vergilius pro pastorali cane posuit, eo tropo (ni fallor) quo Acheloum pro quauis aqua. Arcades à Polluce & Oppiano commendantur: & in eodem versu Tegeatæ, Τεγεᾶται, Oppiano: cum Tegea Arcadiæ oppidum sit. Idem Arcades Eleis canibus commode misceri scribit, cum Elis etiam, Ἦλις, Arcadiæ vrbs sit, vnde gentile Eleus: neque enim Aegyptiam vel Hispanicam Elidem, quarum Stephanum meminit, poëtam intellexisse crediderim. Arcadiæ canem ex leonibus creduntur prouenisse, vnde & λεοντομιγεῖς dictæ sunt, Cælius. Mænalius lepori det sua terga canis, Ouid. lib. 1. de Arte. Argini, Ἀργεῖοι, Oppiano: Argolici, Ἀργολίδες, Polluci, in catalogo venaticorum sunt. Athamânes, vide supra in Acyto. Ausonij, Oppiano: idem Tyrrhenos canes Laconicis rectè misceri ait, non alios puto quàm Ausonios intelligens.

De Britannis canibus inter sagaces dicam ex Oppiano & Gratio.

Et vanæ tantum Calydonia linguæ Exibit vitium patre emendata Molosso, Grat.

Cares, Oppiano: qui eosdem Thracijs commisceri posse scribit. Carinæ, Καρῖναι, Polluci celebrantur, non aliæ quàm Cares, aut in fœminino genere Cariæ vel Caricæ canes. Nam Καρίνη gentile nomen fœminini generis apud Stephanum reperio. Quamuis apud eundem in mentione Carnes ciuitatis Phœniciæ, à qua gentile sit Carnites, hic Lycophronis senarius referatur, Ὄλοντο ναῦται πρῶτα Καρνῖται κύνες, vbi ipsos nautas Carnitas canes appellare videtur. Καστόρειαι, Harmodij, & Menelaides, à dominis vel nutritoribus dicti sunt, Pollux. Et rursus, Castorides Apollo Castori donauit. Nicander easdem alopecidas vocat, eò quod Castor canes vulpibus miscuerit. Xenophon, Τὰ δὲ γένη τῶν κυνῶν ἐστὶ διστά. αἱ μὲν καστόρειαι, αἱ δὲ ἀλωπεκίδες. Ἔχουσι δ' αἱ καστόρειαι τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην, ὅτι Κάστωρ ἡσθεὶς τῷ ἔργῳ, μάλιστα αὐτὰς διεφύλαξε. Σοὶ γὰρ καστορίδων ὑλακὰ κυνῶν ἐνάδε, versus apud Suidam absq; authoris nomine. Celtæ canes, vt Oppianus & Gratius habent: vel Celtici, vt Pollux. Magnaque diuersos extollit gloria Celtas, Grat. Quondam inconsultis mater dabit Vmbrica Gallis Sensum agilem, Idem. De Gallico cane plura inter celeres. Chaonidas canes aliqui è Cephali cane, alij de chao luporum generis fera progenitas suspicantur, Cælius. Ego potius à Chaonia regione, quæ in media Epiro est, nominatas dixerim: hinc enim Chaonis gentile fœmininum fit, authore Stephano. Ex Epirotis quidem populi celeberrimi fuerunt Chaones & Molossi: commendabantur autem Molossi quoque canes, vt infra dicemus: qui & ipsi ex Cephali cane, vt Chaonides, nati primum existimabantur. Cretici canes, Oppiano & Polluci. Hos Oppianus ad sobolem cum Pæonibus commode iungi scribit. Xenophon Cretenses canes etiam apris immitti ait. Ex Creticis canibus alios diaponos dici audio, alios parippos. Et illis quidem in venando gloria plurima: noctes etiam feras impugnando addunt labori, sæpeque feris assidentes dormiunt, mox orta luce depugnant. Parippi vero cum equis currere consueuere, tanta quoque arte, vt nec præcedant vnquam ferè, nec subsequantur, Cælius ex Polluce. Cretica canis expeditissima est, saltuque maximè valet, vt Cretenses testantur, & fama peruagatur, Aelian. Gnosus vrbs Cretæ est, vnde Gnosij canes inter sagaces ducendi. Et patre Dictæo, sed matre Laconide nati Labros & Aglaodos, Ouid. Dictæum Cretensem intelligo: est enim Dicte mons Cretæ, vel vna ex quatuor præcipuis vrbib. Cretæ. Dictæus etiam Cephali canis fuit Martiali. Acron grammaticus Molossos etiam apud Horatium 2. Sermon. 1. Cretæos interpretatur è Molossia ciuitate Cretæ: (de qua ego nihil apud classicos authores reperiri puto.) Sed paulo ante ostendi ab Epiri regione Molossia, nomen his canib. inditum esse. Ichnobaten sagacem Gnosium Ouidius cognominat. Cypsellicæ, vide Menelaides paulò post, & Psyllici. Cynamini canes alunt quibus se contra Indicos boues tuentur, Diod. Siculus.

Elei cum Arcadibus ad sobolem venaticam procreandam miscentur, Oppian. Elymæis nomen à gente sita in meditullio Bactrorum & Hyrcaniæ, Cælius ex Polluce. Stephanus eam regionem Elymas, Plinius Elymaidem vocat. Cæterum Elymiæ vrbi Macedoniæ ab Elymo heroë nomen contingit, vel Elyma Thuscorum rege. De Elymæis Siciliæ gente, & Elymnio loco Eubœæ, vide Varinum. Quid si Elymæi ex Eubœa potius oriundi sint, cum & Eretrici inde commendentur? ne tam procul petendi sint. Sunt & lepores Elymæi de quibus suo loco. Clarus est Epiroticus canis Cerberus nomine, Pollux. Eretricas Eurytidæ ab Apolline dono acceperunt ac nutriuerunt, Pollux: apud Cælium non rectè legitur Eretrinæ. Eretria Eubœæ insulæ vrbs est, & alia Thessaliæ Stephan.

Gallici, vide Celtæ superius, & infra inter Celeres. Geloni sagaces Martem odêre, Gratius. Traxêre animos de patre Gelonæ Hyrcano, Idem. Gnosij, vide in Creticis.

Harmodij à nutritore dicti, Pollux. Hyrcani, Pollux. Canes Hyrcana ex tigride concipit, vt dicam in Mixtis. Traxêre animos de patre Gelonæ Hyrcano, Grat.

Iberi, Ἴβηρες, Oppian. Gyllius Hispanos transfert. Ἰβηρικαὶ, Pollux. Sarmatæ Iberis ad fœturam misceri possunt, Oppian. Nec quorum proles de sanguine manat Ibero, subaudi contemnantur, Nemesian. Quærendum an de Iberia Asiatica vel orientali accipere debeamus, quæ regio sita est iuxta Pontum inter Colchidem & Armeniam, vt eædem canes forte sint Phasianæ, quæ nomen etiamnum retinent. Phasis enim Colchorum fluuius est. Phasiane canis à partu non ante sextum mensem impletur, serius vero in quàm plurimis obseruaui. Aug. Niphus Indicæ, vide inter Venaticos fortes.

Laconici, Lacænæ, Lacedæmonij, vide infra inter Celeres. Libyci. Quinetiam siccæ Libyes in finibus acres Nascuntur catuli, quorum non spreueris vsum, Nemesian. Locrides, Pollux. Λοκροί, Oppian. Locrides canes Xenophon apris immitti scribit. Gratius cum Seras canes intractabilis iræ dixisset, subdit, At contra faciles, magniq; Lycaones armis, id est ea parte quam humeros in homine dicimus. Lycaonia regio Asiæ minoris est prope Phrygiam: vel secundum Stephanum Lyciæ & Isauriæ regio. Alij partem Arcadiæ Lycaoniam vocant, Stephanus totam Arcadiam sic dictam scribit: Gentilia, Lycaonius, Lycàn, & Lycaon.

Magnetes, Oppian. De Hippamonis cane Magnete, cui nomen Lethargus fuit, supra dixi. Magnesia Macedoniæ regio est, Thessaliæ annexa. Est etiam vrbs & regio eiusdem nominis in Asia ad Mæandrum sita, Stephan. Magnetes iuxta Mæandrum aiunt alere canes præliandi socios, πολέμου συμμάχους, Pollux. Indocilis dat prælia Medus, Grat. Menelaides dictæ sunt à Menelao nutritæ, Pollux. Et rursus, Menelaides Nicander easdem Cyspellicis esse scribit: eò quod Menelaus canes duos ex eo loco fratres circa Argolicam educauerit, Vide mox in Pyllicis. Molossi vide inter Venaticos fortes.

Pæones, Oppian. Nec tibi Pannonicæ stirpis temnatur origo, Nemesian. Pæones & Cretici ad fœturam rectè miscentur, Oppian. Vide inter canes robustos infra. Perses sagax simul & pugnax est, Grat. Phasiana, vide in Iberis paulò superius. Pheræus, vide supra in Acrios.

Psyllici canes nomen habent ab vrbe Archaica, Pollux. Cælius dubitat an Cypsellici legendum sit: quoniam in Arcadia meminit locus Cypsela vocetur, cuius apud Thucydidem mentio fit historia 5. Est & in Thracia nominis eiusdem adiacens Hebro ciuitas, Stephanus.

Sauromatæ, Oppianus: idem Sarmaticum canem cum Iberide fœmina coniungi posse ait. Sarmatiæ pars est Polonia hodie dicta: vbi venatorij canes his nominibus habentur: Visl[illegible], ma[illegible], aduersus lupos, vrsos, & apros. Charzij, minores paulò. Pobiedniczij, parui, ad aues & lepores. Pilj, medij magnitudine inter primum & secundum genus. Sunt qui Seras alant, genus intractabilis iræ, Gratius. Spartani, vide Laconici inter Celeres infra.

Tegeatas

Tegeatas supra cum Arcadicis memoraui. Thracij. Oppianus: idem Thracios & Cares sobilis gratia misceri ait. Tyrrhenorum mentionem feci in Ausoniis. Tuscos cum sagacibus memorabo.

Veltrum vulgo in Italia vocant canem venaticum, & velocissimum cursu, Fr. Arlunnus: Vide inter celeres. Vertagus, celer simul & sagax, de quo plura inferius. Vmber fideles & sagax est, vt inter sagaces referam.

Hæc quidem celeberrima canum venaticorum genera sunt, ὁμως [illegible] ἄπειροι πάντες διαπρεπέες κύνας ἀγαθούς, ὁποῖός τις [illegible] Varin. totidem canum genera sunt, quod equorum, vt Gyllius ex Oppiano ridicule transtulit. Nam libro I. de Venatione, cũ de equis agere poëta desineret hac clausula: Τόσσα [illegible] ἵππων, &c. id est, Tantum de equis: subdit, Τόσσοι δ' (sic legendum non [illegible]) [illegible] ἔξοχα [illegible], &c. id est, Tot vero
10 canes inter cæteros excellant, quot & quorum mox nomina addit, Pæones, Ausonij, &c.

C ANES venatici quales eligi debeant & ad sobolem procreandam admitti, Gratius poëta his carminibus elegantissime docet.

Iunge pares ergo, & maiorum pignore signa
Qui tenuere (genuere forte) sua pectus hoc immane iuncta.
In Venerem iungunt: tum fortis cura secunda
Sint celsi vultus, sint hirtæ frontibus aures,
Spirent, astricti succingant ilia ventris
Cæsaries non pexa nimis, non frigoris illa.
20 *Quod magnos capiat motus magnisque supersit.*
Mollis in officio, siccis ego duru lacertis
Sed frustra longus properat labor, abdita si non
Fœmina, nec patitur Veneris sub tempore magnos
Primi complexus dulcissima prima voluptas.
Si tenuit cunctos, & mater adultera non est,
Fœturam, prodantque tibi metagonta parentes,
Et primum expertos animi, quæ gratia prima est;
Ne renuat species, aut qua detrectet honorem.
Os magnum: & patulis agitatos morsibus ignes
Cauda breuis longumque, latus, discretaque collo
Impatiens: validus tum surget pectus ab armis,
Effuge qui lata pandit vestigia planta
Crura velim, & solidos hæc in certamina calces.
Altas in latebras, vnique inclusa marito
Illa, neque emeritæ seruat vestigia laudis.
Hunc Veneri dedit impatiens natura furorem.
Da requiem grauidæ, solutoque remitte labores.
Vix oneri super illa suo. Hæc Grat. Nemesiani de canibus venaticis ad sobolem eligendis versus, infra recitabo in Celere, de hoc enim ille potissimum agere videtur. Canis venatici (inquit Tardi.) partium corporis omnium bona sit proportio: caput leue, cerebrum amplum: pili à capite & fronte antrorsum dirigantur. Aures sint molles, laxæ, pendulæ, longæ, & multum distantes. Venæ frontis magnæ: oculi nigri, visus acutus: nasus am-
30 plus: fauces largæ & profundæ. Pili circa os barbam referant, similes resectis. Multa & crassa in ore saliua: facies clara collum longum & in fine plenum: pectus amplum & crassum, costæ prominentes: dorsum breue & & planum, non acuminatum circa vertebras. Cauda non separata à coxis, breuis, mollis, nodis robustis. Coxæ sint amplæ, & superius torosæ: pedes parui, digitis duris, & apte coniunctis, ne quid terræ aut luti in via admittant. Corporis posterior pars altior anteriore probatur. Si pars in cruribus prominens, calcar appellant, cursum impediat, secari debet. Laudantur qui lorum aut catenam, qua vincti tenentur, sæpe & validè trahunt. Ex colore nihil certi ferè pronunciatur. sæpius enim turpi colore canes, pulchrioribus præstant. Niger tolerantior frigoris est quàm albus. Canis alba, oculis nigris aut albis pectore terram versus inclinato, pelle longa inter coxas, deniq; cauda longa & crassa, alacris & animosa in venatione est. Hæc Tard. A partu etiam catulorum delectus habeatur; de quo itidem Gratij verba adscribam.

40
Tum deinde monebo
Percensere notis, iamque inde excernere paruos.
Ille, tuos olim non desisturus honores.
Extulit: affectat materna regna sub aluo.
Dum tepida indulget terris clementia mundi.
Ire placet, turbaque potens operitur inerti.
Perpensare: leuis deducet pondere fratres:
Ne matrem indocilis natorum turba fatiget.
Signa dabunt ipsæ, teneris vix artubus hæret
Iamque illum impatiens aquæ vehementia fortis
*Libera tota tenet *ea *tergo liber aperto,*
Verum vbi Caurino perstrinxit frigore vesper,
Illius è manibus vires sit cura futuras
Nec me pignoribus, nec te mea carmina fallent.
(Vide quæ supra diximus de catuli electione in genere.) Nemesianus rem eandem clarius describit,
Pondere nam catuli poteris perpendere vires:
Corporibusque leues grauibus prænoscere cursu.
50 Sed hæc ad celerem canem magis pertinent, quam venaticum in genere: quemadmodum & illud fortè quod Aristot. ait τοὺς ζωνοὺς (εὐζώνους Adamantius) [illegible] εἶναι. ἀναφέρεται ἀπὸ τοῦ λέοντας καὶ κύνας. ἴδοι δ' ἄν τις καὶ τῶν κυνῶν τοὺς φιλοθηρωτάτους ζωνοὺς ἔχοντας (malim εὐζώνους ὄντας.) Idem alibi in Physiognomonicis certa in canibus signa esse ait, ex quibus periti venatores de ipsorum ingenio & natura coniecturam facere possint: Καὶ τῶν ἄλλων ζώων οἱ περὶ ἕκαστον ἐπιστήμονες ἐκ τῆς ἰδέας διαγνώσκειν δύνανται θεωρεῖν, ἱππικοί τε ἵππους, καὶ κυνηγέται κύνας.

Xenophon canis venatici formam, & animi corporisque dotes, quæ maximè probentur, his verbis depingit. Primum, inquit, magnos esse oportet, capite leui, simo, articulato, & sub fronte venoso, [illegible] τὰ κάτωθεν τῶν μετώπων. oculis sublimibus, nigris & splendidis (ardentibus, Pollux:) fronte magna, lata, & canis discriminibus insigni, (cui apud Pollucem contraria est in improbando cane carnosa frons:) auribus (auriculis, paruis, tenuibus, & à posteriore parte glabris: ceruice longa, molli, ac tereti: pectore lato, non macilento, (carnoso,
60 Pollux:) armis qui parum ab humeris distent. Anteriora crura breuia sint, recta, teretia, solida, [illegible] Pollux habet στιφρά: Idem crura tam ante quàm retro excelsa esse vult, longiora tamen posteriora, & [illegible] cursu, nimirum propter flexum suffraginis. (apud Xenophontem non rectè legitur [illegible]) cum anteriora [illegible], id est recta esse debeant, (non eminentia in cubitis) quod Xenophon bis monere videtur: primum, cum dicit [illegible] πρόσθια ὀρθά, deinde cum ἀγκῶνας ὀρθοὺς, id est cubitos rectos: ἀγκὼν enim anteriorum crurum est, [illegible] posteriorum, id est poples vel suffrago. Latera non admodum profunda sint, pro βαθεῖαι Pollux [illegible] dixit, sed in obliquum tendentia [illegible] Pollux, lego [illegible]. Lumbi [illegible] carnosi, inter longos & breues medij, vel vt Pollux habet, inter duros & molles. Ilia quoque, nec magna nec parua sint: [illegible] Pollux [illegible] cem. magnitudine simul & duritie mediocria. Clunes (ἰσχία) rotundæ, posterius carnosæ, parte superiori [illegible] [illegible]: inferius astrictæ, [illegible] sic enim lego: quamuis & in Polluce reperiam [illegible]
70 sine sigma. Venter sub costis statim, & deinceps, gracilis: cauda longa, recta, quæ paulatim tenuior vel acutior

euadat, λαγαρά, Pollux videtur ὀξέων interpretari: femora duriuscula, legendum μηρία σκληρά, ex Polluce, facile deprehendet, qui laudabilem & vitiosam canis formam apud eundem contulerit. ὑποκώλια, in Polluce ὑποσκέλια perperam: hypocolion intelligo femoris partem inferiorem supra poplitem statim, vt superiorem circa clunes, acrocolion: sic acrorean & hyporean Græci dicunt, pro inferiore & superiore montis parte: nisi quis hypocolion pro tota illa parte quæ sub poplite est accipiat, quæ à Polluce in lepore hyposcelion nominatur, vt cōlon sicut scelos crus integrum significet. Hypocolia igitur sint longa, tertia, solida, [illegible] Pollux. Postremo pedes rotundi. Einsmodi si fuerint canes, robustæ erunt, corpore agiles, habiles vel partibus bene respondentibus, celeres, alacres, & rostro commode, εὔστομοι, rostro validæ Omnibonus: Pollux addit εὐθύστομοι, id est rostro recto: γρυπὰς enim supra ἀσήμους esse dictum est. Hactenus de signis canis laudabilis ex Xenophonte: nunc ijs contraria ex eodem depromam. In libro igitur de venatione, de canibus, quas castorias & alopecidas vocant, locutus, subdit: Deteriorum vero maior est numerus, cuiusmodi sunt, paruæ, grypæ (id est naso aquilino, vel astomi, id est rostro inepto, oculis rauæ, χαροποί, luscitiosæ, deformes, duræ vel strigosæ, infirmæ, glabræ, proceræ vel altæ, ἀσύμμετροι, id est quæ corporis partes non bene respondentes habent, pusillanimes, non sagaces, ἄρρινες: non probis pedibus, ἄποδες, οὐκ εὔποδες, Omnibonus vertit mollipedes. Siquidem paruæ sæpe frustrantur venatione ob exiguitatem corporis. Grypæ, paruo sunt rostro, & ideo leporem retinere non possunt. Rauæ oculis & luscitiosæ, visum habent vitiosum. Deformes, vel aspectu turpes sunt. Strigosæ vel duræ membris, venationes ægre remittunt, χαλεπῶς ἀπὸ τῶν κυνηγεσίων ἀπαλλάττοντ, (Omnibonus vertit, à saltu non facile absistunt.) infirmæ & glabræ, laborem non tolerant. Proceræ & quibus corporis partes non aptè respondent, propter corpus non bene constitutum magnitudine & proportione, in cursu laborant, βαρέως διαφοιτῶσι, (hoc loco impressi codices ὄμμασι habent pro σώμασι.) Pusillanimes laborem deserunt, & sub vmbras à sole se recipiunt ac recubant. Quæ vero sagaces non sunt, ægre raróque sentiunt leporem. Quarum pedes non probi, licet magnanimæ fuerint laboris patientes non sunt, sed præ pedum dolore deficiunt, Hæc Xenophon.

Color canum venaticorum, qui omne genus feras persequuntur, nec albus, nec cœruleus (nigrum intelligo probatur: neutri enim vel æstus vel frigoris patientes sunt, vt Oppianus tradit. Laudantur qui ferarum colorem referunt, lupi, tigridis, vulpis, pantheræ: aut frumenti granorum, σιτόχροοι quem recentiores aliqui spiceum vocant: tales enim veloces pariter & robusti esse solent. Color in canibus (inquit Pollux) neq; omnino candidus placet, neq; saturatus nigredine, sed nec planè ruffus: sed singuli nonnihil alterius coloris admixtum habeant siue in fronte, siue summo naso, siue alia corporis parte. Xenoph. similiter, Colores canum (inquit) non sint omnino ruffi, nigri aut albi. hoc enim vilem & simplicem, aut ferinū potius canem notat, non generosum. Ruffi igitur & nigri pilis nonnullis albis circa faciem splendeant: albi autem ruffis. Canes hyeme labore solutæ proli dent operam, vt per quietem ad vernum vsq; tempus gestantes fœtum ædant generosum. Nam hoc anni tempus nutritioni & incremento canum accommodatissimum est. Sunt autem dies quatuordecim quibus libidine aguntur. Mittentur autem ad strenuos canes quo tempore cessant, vt celerius concipiant. Nec vero cum ventrem gestant venatum subinde ducentur: sed cum intermissione, ne alacritatē amittant. Fœtæ sunt sexaginta dies. Catulos recens natos venator genitrici relinquat, nec alienæ cani subijciat. Minus enim proficit aliena cura: matrum vero lac & halitus bonus est, & fomenta suauia. Cum iam oberrant catuli: lac ad annum vsque præbeat, & ea cibaria quibus omnem ætatem victuri sunt, præterea nihil. Graues enim repletiones canum crura peruertunt, morbos corporibus ingenerant, & interiora deprauent, Xenophon.

Inter canes venaticos non leporarios, excellunt, (vt scribit Albert. lib. 22) quorum aures magnæ & latæ directæ ad maxillas pendent: & superius labrum item longe dependet. Vox probatur sonora: cauda non admodum longa, magisque dextrorsum curuata, frequenter erecta. Huiusmodi canes in vtroque sexu, quantum fieri potest, magnitudine, colore, ætate & robore pares eligantur: quanquam coloris inter cætera minor cura est. Fœmina includi, & macerari debet: & mas similiter seorsim. deinde saturabis eos butyro, multo immixto caseo recenti, & simul per nouem dies includes, donec videas catulam concepisse: nec vllo modo ante hoc tempus euagari permittes. Cum autē conceperit fœmina, dimisso mare, grauidam retinebis, ita vt interdum, sed raro, inambulandi copiam ei concedas, mox iterum ad cubile ex stramentis reuoces. Quò partui vicinior erit, eò copiosius ales, vt fœtui postea lac supperat. Præbebis autem humida nutrimenta, vt lac & serum cū parte butyri, quibus & panis aliquid & carnis coctæ miscebis. A partu pro numero catulorū eam nutries, ita vt nec obesior, nec macilenta fiat: ne vel lactis inopia propter maciem aut praua qualitas propter pinguedinem sequatur. Nam cum canum lac natura crassissimum sit propter temperamenti ipsarum calorem, in corpore obeso frigidus ac tenuis euadit. Catuli suo tempore ablactandi, & cibarijs commode nutriendi, vt nec iusto fiant habitiores, nec alimentū quod incremento & robori sufficiat, desiderent. Serum igitur cum aliquanto lacte quod pinguiusculū sit, primo dandum est eis, & paulatim postea cum iā magis q; proficere videntur, detrahendū hoc alimentum: ita vt exactis octo mensib. pane remollito in sero sine multo humore nutriantur. sic fiet vt intra annū canes sanos, agiles, fortes atq; sagaces habeas. Post menses octodecim exerceantur ad venationem, idq; primo moderatè, vt vltro in dies, magis magisq; se exerceant. Nimius enim cursus & labor ab initio, tenella adhuc membra exiccat, & venationi inualida ineptaq; reddit: Mediocri vero exercitio, excitatus calor in cruribus alimentum attrahit, neq; consumit: vnde fit vt cruribus validi venari sponte desiderent, Hæc Albert.

Media æstate, ex Nemesiani consilio, canes tenuius alentur, ne grauis cibatus molles articulos pondere deprauet. Protinus & cultus alios, & debita fœtæ Blandimenta feres, curaque fouēre merentem. Illa perinde suos vt erit delata minores, Ac longam præstabit opem: tum denique fœtu Cum desunt operi, fregitque industria matres, Transfert in catulos omnis tutela relictos. Lacte nouam pubem, facilique tuebere maza. Nec luxus alios, auidæque impendia vitæ Noscant: hæc magno redit indulgentia damno. Grat. Et paulo post de venatore, vel magistro canibus præficiendo, Idcirco imperium catulis, vnusque magister Additur, ille dapes, pœnamq; operamq; ministrans Temperet: hunc spectet syluas domitura iuuentus, &c. Venatici canes (ait Oppian.) à teneris assuescant equis venaticis, & cunctis hominib. blandiantur, solis infesti feris: non faciles ad latrandum: silentium enim omnino venationi conuenit, præcipuè inter inuestigandum. Canibus tacitis mittite habenas, Seneca in Hippolyto. Pollux ἐπαγρέτας canes laudat: quos intelligo, vel abstinentes latratu, vel qui feram captam ad domini aduentum conseruent, aut ore illæsam afferant, vt vertagus leporem. Idem probat canem [illegible]. Quod ad cibum, lac maternum catulis præcipuè conuenit:

deinde

deinde sanguis animalium quæ ceperint canes vt paulatim venatorio alimento assuescant, Pollux. Oppianus ad venationem educandos lactari præcipit, non domesticarum canum neque caprarum aut ouium vberibus, segnes enim & debiles futuros: sed ceruæ, aut leænæ cicuris, vel dorcalidis aut lupæ, vt robusti ac veloces fiant. De victu catulorum præcipuè venaticorum, ex Nemesiano docui supra in Cane in genere. Sed neque conclusos (catulos) teneas, neque vincula collo Impatiens circundederis, noceásque futuris Cursib. imprudens: catulis nam sæpe remotis, Aut vexare trabes, laceras aut pandere valuas Mens erit, & teneros torquent conatibus artus, Obtundúntue nouos arroso robore dentes, Aut teneros duris impingunt postibus vngues, Nemesian. Canes venatici & alij quomodo procreandi sint, & quib. parentibus, supra ex Blondo dixi cap. 5. de cane in genere. Castrati canes cessant à relinquendis heris: nec tamen ad custodiam aut aut venationem deteriores fiunt, Xenophon in Pædia. Si canis inter venandum nimia siti laboret, duo aut tria oua confracta in gulam ei immittes: sic enim sitim extingues, & à periculo hecticæ vel marasmi canem liberabis, Tard. Laudatur venaticus canis, qui lætus, alacris, & animosus est, qui auriculas subinde mouet, & frontem versus dirigit: qui circumspectat vndequaq; & ferarum vestigia, tractus & halitus sequitur & olfactat, Tard.

Canum inter venãdum continentiam, obedientiam, sagacitatem Plutarchus extollit in lib. Vtra animalium, &c. De admirabili canum fide in Niciam venatorem dicam in Cane socio. Mira venatici canis disciplina spectatur, dum paret domino, nec illũ reliquit, sed suspensus expectat, donec ad persequendi licentiam mittatur signo: & comprehensam feram dum seruat, vel ad dominum refert, Blondus.

Omnis canis venaticus ex eo quod ceperit feram non medici voluptate afficitur, & tanquam præmio, si dominus ei permittat, sic ea capta vtitur. Si quidem non conceditur, bestiam seruat, quo ad venator aduentarit, de totaq; captura pro suo arbitratu statuerit. Quod si mortuo vel apro vel ceruo inciderit, non attingit quidem, nec enim alienis se laborib. adscribit, nec quæ ad se non pertineant, sibi assumit: ex quo apparet æmulationum virtutis natura cũ non expertem esse. Nec enim carnes quærere, sed victoriã amare videtur, Aelian. Item canis ingenium Plutar. in lib. Vtra animalium, &c. his verbis describit: Venatici leporẽ cum insequuntur, siquidem necarũt ipsi discerpere & sanguinẽ auide lambere gaudent: sin, quod persæpe fit, cursu confectum, ac spiritib. quantũ superarat, extrema contentione consumptis, exanimem assequuntur, prorsus nõ attingunt: astant autem cauda tantum gesticulantes, quasi non pulpæ, sed virtutis ergò certasse videri velint.

Equis & canibus Cyrus illos præfecit, quos existimabat reddituros hæc pecora ad vsum suum quàm optima, Xenophon. Canes singuli seorsim ligari debent: nam si iungantur, putore, scabie, aut morbo aliquo afficientur. Cubabunt prope magistrum, in stramine, vel alio cubili puro. Bis quotidie aut saltem semel à vinculis soluentur, & mox iterum vincientur: nam si diutius soluti fuerint, alacritatem & audaciam amittent. Si manibus tractentur, aut panno cutis eorum perfricetur, mollior & lenior fiet: & canes ipsi magis cicures & in venatione obedientiores erunt, cum vel reuocantur, vel animantur, Tard. Socrates non quoslibet homines conueniebat: sed eos qui natura boni existimarentur, doctrinam vero negligerent. docebat bona ingenia maximè indigere eruditione: probans id equorum exemplo, &c. & canum, ex quibus ingeniosæ, sagaces, laboriosæ feris insidiosæ, bene quidem eruditæ, optimæ ac perutiles venationibus fiunt: è conuerso vero, vanæ furiosæ, ac inobedientes, Xenophon dictorum Socratis lib. 4. De collarijs, loris, & fascijs canum, tractatum est supra in H. e. vbi cynanchum etiam vel cynûcham lorum esse dixi circa collum Xenophon in libro de venatione saccum cynuchi nomine intelligit, hisce verbis. Ἔσω δὲ καὶ ἐν τούτῳ ἔσονται αἱ ἄρκυς καὶ τὰ δίκτυα, ἐν ἑκατέροις, (forte ἐν ἑκατέρῳ) κυνοῦχος μόσχειος, καὶ τὰ δρέπανα, ἵν᾽ ᾖ τῆς ὕλης τέμνοντα φράττειν τὰ δεόμενα. Omnibus interpres copulam canum vertit: potest fortassis etiam lorum intelligi ex pelle vitulina, quo rami amputati colligentur. Et sic sacci vel receptaculi nomen subaudiendum esset: sin minus, & cynûchon saccum esse placet, vt Polluci, post μόσχειος punctum notandum dum est. Cynûchus (inquit Pollux libro 5. capite 4) pellis est vitulina, in qua rete imponunt, eiusdem figuræ cuius loculi vel marsupia quæ contrahuntur, ὥσπερ τὰ συσπαστὰ βαλάντια. Canes agitentur æstate vsque ad meridiem, hyeme per solidum diem: autumno vltra meridiem. Vere circa vesperam, ἐντὸς ἑσπέρας, id est, circa vel intra vesperam, nempe à diluculo ferè vsque ad vesperam. Hic enim modus seruandus est, Xenophon. Canis (inquit Tard.) ante decimum ætatis mensem exactum non educi debet ad venationem: nam si prius educeretur, periculum foret aliquid interiorum rumpi, conuelli, aut aliter affici: aut saltem canem deinceps fieri ignauiorem. Æstatis initio educatur canis matutino tempore, ad secundam vsque ad tertiam antemeridianam horam. Nam calore meridiano pedes offenduntur, & sitis molesta est. Hyeme dies toti ad venationem commodi sunt. Obseruabit venator cœlum serenum & tranquillum. Si quidem pluuiæ & venti, odoratum impediunt. Nix parua & gelu, nares ei adurunt: nix vero magna, nihil obest. Initio æstatis parum sagaces sunt canes, non quidem cerebri vitio, sed propter multos variosque florum odores: minus per ipsam æstatem: nimius enim æstus olfactum dissipat. Et quamuis leporum vestigia deprehenderint (solent enim tum temporis & lepores & vulpes noctu progredi) non assequuntur tamen eos odore: sed ad diuersa vestigia variosque odores stupidi, irascuntur ac temere latrant. Canem à vomitu venatum ne duxeris: nam cum debilis sit, nimio labore & tumulti male acciperetur. Cum ad venationem exis, canes exhilarato, & suis quosque nominib. blandè appellato, & ad venandum irritato. Vinctos quoq; ducito, ne discurrendo fatigentur aut aberrent. Cum lorum solues, caue ne quis alienus canis adsit, quo cum ludant, & venatum negligant. Palpabis eos, adulaberis, animabis. Hæc omnia Tardiuus. Quibus remedijs vtendum sit ad vitia pedum & nimium in eis calorem, supra in Cane in genere cap. 3. ex eodem authore retuli. Canes fœminas cum sex mensium sunt, mares octo mensium, venatum duces, Pollux lib. 5. cap. 9. Et ibidem cap. 6. Quouis tempore (inquit) venatione vtendum est. Experiri autem oportet canum naturam: frigido quidem cœlo, an narib. sint infirmis: æstiuo autem an solem tolerent, & vestigia percipiant sole halitum eorum abolente. Verno an in varia florum fragrantia odores (vestigiorum) discernant. Vernum sane tempus, quod ad se is temperiem, venationi commodius est quàm vel æstiuum vel hybernum: hoc solum incommodi est, quod flores vestigia discerni impediunt. Autumnus, temperie veri proximus est: neque florum odoribus, neque frugum, vt quæ iam reconditæ sint, canes à venatione auertit. Cæterum inter niues euidentiora sunt vestigia nec difficilia inuentu: quare lepus facile capitur, præsertim cum etiam pilis sub pedibus eius globuli quidam adhærescentes cursum impediant, Hactenus Pollux. Canes leporem vestigent, cum nix ita ceciderit, vt terram operiat: nam hyems absq; niue (εἰ δ᾽ εἴη μελάγχιμα, rectius forte μελάγχιμα, id est, si inter niuem passim terra appareat, quasi maculæ nigræ, vt fit in pauca & tenui niue: hanc vocem apud alios quoque authores reperimus,

illam non item) vestigabilis non est. At cum ningit, si Boreas spirârit, vestigia diu manifesta eminent: neq; enim citò liquantur. Sin & auster flauerit, & sol superfulserit, breui apparent: nam statim dilabuntur. Sed neq; cũ nix iugiter cadit, vestigia enim obducit: Neq; cũ ventus acriter incumbit: niuem enim conuoluens incerta facit. Ad huiusmodi igitur venationẽ cum canib. exeundum non est: siquidem nix canum nares adurit, & pedes, ac leporis odorem gelu nimio tollit: sed sumptis retib. cum alio veniens. &c. Hæc Xenophon.

Canes vinctos soluere, & ad cursum dimittere, Græci dicunt, [illegible] Pollux. Ἐπισίζειν apud Lycophronem & Eratosthenem [illegible] Varin. [illegible] Varin. & Etymologus. [illegible] Hesychius. [illegible] Idem. Σίζειν, [illegible] (forte [illegible]) Idem. [illegible] præ nimio feruore stridere, Suid. apud Hesychium [illegible] Hesych. [illegible] (Varin. [illegible]) [illegible], ἐπαναχεργέτω, [illegible] sychium [illegible] pro [illegible] male legitur. [illegible] Pollux & Varinus.

Canem venando fessum recreabis, si duo oua vino infracta, edenda præbueris, is cibus interanea eius refrigerabit. Alij aquam pauco aceto misceant, cum micis panis atri: & eo liquore collum ac dorsum canis illinunt. Tardiuus. Quomodo lupos, vulpes, vrsos, ceruos, capreas, & alias feras, canum opera venatores capiant, in ipsis quæ capiuntur feris singulatim explicabimus. Venaticum genus canum, non solum nihil agricolam iuuat, sed & auocat, desidemque ab opere suo reddit, Columella. Lepus & vulpes canum metu exhorrescunt, & interdum vel sola canis latrantis denunciatione ex loco vndique septo, vepribus & dumetis vestito excitantur, Aelianus. Nonne vides quod etiam venatores, dum lepores parui æstimandam rem sectantur, multa machinantur? Dum enim noctu pascendo oberrant, sagacibus canibus (κύνας νυκτερευτικὰς [illegible], Bessario legit ἰχνευτικάς, quod non probo, ne denuo de ijsdem agat) eos captant. Sed quoniam interdiu refugiunt, & ad cubile se recipiunt, alios canes parant, qui qua redierint odore percipiant, & in cubili eos deprehendant. Quoniam vero celerrimi sunt, vt à conspectu etiam facile aufugiant, aliud genus canum velocium habent, [illegible]ibus aucupantes intercipiunt. Et quia his etiam aliquando elabuntur, retia per tramites qua fugiunt, dispon[illegible] quibus tandem irretiantur. Hæc Socrates libro 3. Apomnemoneumatum eius apud Xenophontem, ad Theodotam mulierem formosam. Cui illa, Quonam herũ, inquit, vtar, ad meos captandos amatores? Si per Iouem, inquit ille, pro cane quempiam apud te habebis inuestigatorem huiuscemodi amatorum, atque fortunatorum hominum, qui quidem vt primum eos compererit, doctus arte, efficiet vt tua in retia concidant. Retia sunt, forma isthæc tua, atq; ingenium, &c. Vterum ferunt duobus mensibus, non oportet autem grauidam venatum educere, cum partui vicina erit, [illegible], Pollux. Canes ad venatum educere non conuenit, si obiectum cibum non auidè admiserint, quod eas non bene valere significat. Nec si ventus ingens flauerit: nam vestigia rapit, nec canes odorari, nec sagenas retiáue stare permittit. Quod si horum neutrum impediat, tertio quoq; die educito (ἄγειν [illegible] Omnibonus vertit, triduum educito.) Nec vulpes agitare assuescant canes: id enim non mediocre vitium, & cum oportet, nunquam præsto adsunt. Sed in diuersos saltus educito, (εἰς τὰ κυνηγέσια μεταβάλλοντα,) vt & canes venandi, & ipse regionis peritus euadas. Exeundum est autem diluculo, ne vestigatione frustrentur: siquidem tardiusculis neq; canes leporem inueniunt, nec ipsi fructum capiunt. Neq; enim diutius manet natura vestigij, res planè euanida.

Actæon venator Aristæi filius, ira Dianæ, quam nudam in fonte lauantem viderat, in ceruum mutatus, à suis canibus laceratus est, vt canit Ouidius libro 3. Metamorphoseon: Canum Actæonis nomina superius recensui inter alia diuersa canum nomina. Scholiastes in quartum Argonauticorum Apollonij, Actæonem Melissi filium facit, quem mulieres Bacchi Orgia celebrantes laniarint. Actæonem (inquit Fulgentius ex Anaximene) venationem dilexisse aiunt: is cum ad maturam peruenisset ætatem, consideratis venationum periculis, id est, quasi nudam artis suæ rationem videns, timidus factus est. Et paulò post. Sed cum venandi periculum fugeret, affectum tamen canum non deposuit, quos inaniter pascendo penè omnem substantiam perdidit. Ob hanc rem à suis canibus deuoratus est. Paulò extra Megara (vt scribit Pausanias in Bœoticis) fons est ad dextram: & paulò vlterius petra, quam Actæonis vocant, & in ea quiescere aiunt Actæonem solitum venando defessum. In fontem vero inspexisse, cum Diana in eo lauaretur. Stesichorus Himeræus scribit pellem ceruinam à dea Actæoni circumiectam esse, vt à canibus occideretur, nec vxorem duceret Semelen. Ego absque numine Actæonis canes rabiem passos puto: in quo quidem furore etiam alium quemuis obuium lacerassent, Hæc ille. Plura de Actæone vide in Fabulosis Palæphati historijs, cap. 4. Actæonem, inquit, à proprijs deuoratum canibus, falsum est. Canis enim herum imprimis diligit: & peculiariter venatici cunctis hominibus adulantur, αἱ [illegible] πάντας ἀνθρώπους σαίνουσι, &c. Actæonis quidem nomen aptum venatori mihi videtur, & eiusdem originis cuius [illegible], id est venator, apud Græcos, à canibus ducendis. Sunt qui scribant Indicos ex Actæonis canibus prognatos: qui post rabiem in sanitatem redeuntes, Euphrate transmisso in India errauerint. Orion maximis fuit venator, qui cum viribus fidens gloriaretur nullam esse feram, quam non conficeret: dijs insolens verbum vlciscentibus, contigit vt terra scorpionem pareret, à quo ictus periit. Dianæ satellitis sui obitum grauissimè ferens, eum in cœlum iuxta Tauri sydus constituit. Lucanus à Diana scorpione immisso occisum dicit, & deorum miseratione in cœlum sublatum. Horat. ab ipsa Diana sagittis confossum tradit, eò quod vi voluerit eam comprimere, &c. Plura in Onomastico nostro. Mæram dicunt Orionis canem appellatum fuisse, Cælius. Atalanta Schœnei filia fuit, quæ Meleagri amore capta [illegible] Aetoliæ agros deuastantem occidit, &c. Vide Onomasticon in Melagro. Lycadem nomine canem Thessalicam celebrem epitaphio, quod tumulo eius inscriptum fuit, Simonides fecit: quod vt à Polluce refertur apponam. [illegible] (lego [illegible]) [illegible]

In somnis canes venatici ad venationem exeuntes, omnibus boni sunt, & actionum prænuncij: verum reis & in ius vocatis, mali, Blondus ex Artemidoro. Et inferius, Qui igitur ad venationem aluntur, ea quæ foris comparantur bona significant, & actiones: quare bonum est ipsos videre venantes. Canes venatici dici possunt, qui alios clam auscultantes produnt, vt Corycæi: item ministri magistratuum, satellites, lictores. Tullius Actione in Verrem sexta, Apponit de suis canibus quendam, qui dicat se Diodorum Melitensem rei capitalis reum velle facere.

Ibidem aliquanto post, Qui simul atque in oppidum quopiam venerat, immittebantur illi continuo Cibyratici canes, qui inuestigabant ac perscrutabantur omnia. Duos fratres Cibyratas appellat canes, quod ad furandum Verres illorum oculis, sed suis manibus vteretur. Ac superius in eadem, Qui posteaquam venerunt, mirandum in modum canes venaticos diceres, ita odorabantur omnia & vestigabant, &c. Hæc ferè ex Erasmo, in prouerbio Canes venatici. Ἄνευ κυνῶν τε καὶ ..., id est, Absque canibus & retibus. Hoc quidem schemate Pindarus Nemeorum Oda 3. significauit summam celeritatem. (ἰσχὺν καὶ ταχυτῆτα, Scholiast.) Quis enim pedibus assequatur ceruos, nisi aut à canibus remorentur, aut implicentur retibus? Conueniet tamen in eo qui clancularijs artibus capiunt prædam. Pindari verba sic habent, κτείνοντ᾽ ἐλάφους, ἄνευ κυνῶν δολίων θ᾽ ἑρκέων, id est, Ceruos occidentem sine canibus ac dolosis retib. Dicetur & in eos qui non alienis præsidiis, sed proprio Marte rem gerunt, Erasm. Pindarus de Achille loquitur, quem Homerus etiā à celeritate ποδώκη appellauit. Inuitis canibus venari: Hac adagio (inquit Erasm.) significatur, non sat feliciter succedere, quod à nolentib. extorquetur: Neq; eorū officio vtendum, qui non ex animo operam suam nobis commodant. Apud Plautum in Sticho Panegyris patri interminans, ne se suamq; sororem inuitas viris collocet: Stultitia est, inquit, pater, venatum ducere inuitas canes: Additq; sententiam qua metaphoram explicat: Hostis est vxor, inuita quæ ad virum nuptū datur. Eodem prouerbio Germani vtuntur, *Mit vnuuilligen hunden ist nit gut iagen.* Et aliter, *Wann der hund nitt lustig ist zu iagen, so reytet er auff dem ars:*

DE CANE VENATICO ROBVSTO, ADVERsus magnas aut fortes feras.

De maximis & robustissimis canibus, qui maiores & fortiores feras conficiunt, seorsim agam. Hoc animaduertendum lectori est, nonnulla superius dicta de cane venatico, tum ad robustos tum cæteros venationi destinatos canes communiter pertinere: quemadmodum rursus plurima in tractatione de Cane in genere prolata, non ad venaticos solum, sed reliquos etiam canes.

Robustos & pugnaces canes Oppianus libro 1. de venatione his ferè verbis describit: Canes, inquit, bellicosi, non solum in barbaros (ἠρώησι, quales syluestres quosdam esse docuimus) tauros inuadunt, & apros occidunt, sed neque leones suos reges timent. Vasto sunt corpore, ζατρεφέες, πρώνεσσιν ἐοικότες ἀγρολέφοισι: rostro simo laxa & horribili supra oculos inter supercilia pelle, oculis igneis rauo colore splendentibus, πυρόεντας ὀφθαλμοὺς χαροποῖσιν ἀποσίλβοντες ὀπωπαῖς. Pelle tota hirsuta, robusto corpore, dorso lato. Hi non veloces, sed magno robore & animi & corporis, & acerrima audacia præditi sunt. Huiusmodi canes quaslibet feras impugnant. Canes vehementiore aduersus feras concepta ira quandoque occæcantur, Plutarch. in Symposiacis. Τὸν κύνα ἢ πάσης καρχαρέης ἐπιδήμονα θήρης, carmen heroicum apud Varinum Ὡς δ᾽ ὅτε καρχαρόδοντε δύω κύνες, οἷτ᾽ ἐπὶ θηρσίν, &c. Homer. Et truculentus Helor certare leonibus audens, Baptista Mantuan. Vide infra in Leone, Taurus Aethiopicas (alius quàm rhinoceros) pastorum vires & canum multitudinem contemnit, Gyllius. Τῷ ... ἐν δ᾽ ὀρέστεσι βοῦς, ... κυνῶν δ᾽ ἴχνεα τάχιστα δελφίς, ... βουλεύοντι φόνον κύνα δεῖ ... Pindarus vt Erasm. citat in adagio Equus in quadrigis. Sæpe volutabris pulsos syluestribus apros Latratu turbabis agens, Vergil. Epigramma in canē caprophonon, id est apricidam, extinctam cū visis delphinis in mare insilijsset, extat Anthologij Græci lib. 1. sect. 33. His gloria magnos Frangere apros, sæuos his debellasse leones, Et molem ingētem coi prostrasse elephanti, Stroza filius in Epicedio canis. Atalantæ canis Aura nomine fuit, quam cū Calydonia sus peremisset, bruto sepulchrum indigenæ struxere, Cæl. Hylæusq; ferox nuper percussus ab apro. Ouid. Canis Lydiæ ab apro occisæ epitaphium Martialis lib. 11. reliquit, his versibus:

Amphitheatrales inter nutrita magistros
Venatrix syluis aspera, blanda domi:
Lydia dicebar domino fidissima dextro,
Qui non Erigones mallet habere canem;
Nec qui Dictæa Cephalum de gente secutus.
Lucifera pariter venit ad astra dea.
Non me longa dies, nec inutilis abstulit ætas,
Qualia Dulichio fata fuere cani.
Fulmineo spumantis apri sum dente perempta,
Quantus erat Calydon, aut Erymanthe tuus.
Nec queror infernas quamuis cito rapta sub vmbras;
Non potui fato nobiliore mori.

Syagrus viri nomen apud Herodotum lib. 7. legitur. Syagrum dicit Sophocles canem, qui suum venationi sit aptissimus, Cæl. Hinc forte & Syas canis nomē apud Hesych. Qui homines à canibus lacerati sint, vide supra parte prima huius tractationis de canib. diuersis in historia mortis Euripidis. Pro comperto est Benignū martyrem, quū nullis ad idololatriam tormentis posset impelli, ab Aureliano famelicis & diuturna maceratis inedia canibus obiectum, mortis tamen periculum euasisse. Interfectorū à Diocletiano Gorgonij & Dorothei martyrum canes vel famelici multum, cadauera non attigēre, Io. Rauisius Textor. Videntur autē magni & validi canes fuisse quib. obiecti sunt, quamobrem hoc in loco commemorare volui. Eiusmodi nimirum & sepulchrales fuere canes apud Hyrcanos, de quibus dixi in Cane in genere parte vltima capitis octaui.

Augues, vt audio, in Gallia vocantur canes, qui e Britannia vt plurimum veniunt, capiendis vel occidendis maioribus feris, apris, vrsis & lupis, vtiles: vt qui ferocitate simul & magnitudine insignes sint. Solent autem eos aduersus ferarum iniurias cilicijs quibusdam vel pannis crassioribus obtegere, ac millo collo munire. In Narbonensi Gallia canem limier appellari aiunt, magnum & robustum, auribus magnis, qui feras maiores inuadat. Polonis validissimi canes, quibus contra lupos, vrsos, & apros vtuntur, rislij nominantur, vt supra dixi. Molossi apud Aristotelem magni & robusti canes, duorum generum sunt, alij pastorales, alij ad venationem vtiles, vt infra dicam. Albertus ferè mastinos pro Molossis vertit: quod nomen Itali etiam & Angli vsurpant, haud scio cuius originis, nisi quis mastinum quasi maximum accipiat. Germani *Rüden* appellant, forte quod rudes & præ cæteris hirsuti sint. De horum igitur genere pastorali infra dicam: de venatico & pugnace hoc in loco: quanquam pastoralibus etiam aduersus lupos aliquando pugnandum est. Ex canis cum lupo coitu gignitur magnus canis qui mastinus vocatur a nobis, Albertus. Mastini canes sunt grandes & mordaces, Franciscus Alunnus. Canem vidi quæ simul vnde viginti catulos peperit, & alio partu octodecim, tertio tredecim: erat autem nigra, corpore magno, ex illorum genere qui mastini dicuntur, Albertus. Ex leporario & mastino nati catuli, robusti simul & veloces fiunt, Albert. vbi Aristoteles habet ex Laconico & Molosso. Mastinus lupo similis

T 4 est, & eis-

eſt, & circa generationem ſimiliter ſe habet vt leporarius: ſed cum ablactatur nutrimentis ſiccioribus & craſſioribus alitur. Hi canes, Maſtini (inquit Belſarius Aquiuiuus) ex illo genere canum ſunt, qui grauiores & minus veloces habentur: quos in Dalmatia puto plures inueniri. Naſci enim ſolent (vt fertur) in ea parte, quam Illyrij incolunt & Liburni quoque. Eiuſdem generis albani videntur, ex Plinio. In Corſica quidem plures ſunt, feroces in primis, & ad quæcunq; animalia inuadenda capiendáq; audaciſſimi. Eligi debent, atroci vultu, ceruice & capite maximo, labro ſuperiori ſuper inferius dependente, rubicundis oculis, apertis narib. ore quod veluti flammam hiatu euomere videatur: acutis dentibus, collo tumente, pectore amplo, ita vt leonis ſimilitudinem præ ſe ferant: magnis pedib. diſcretisq; digitis: duris ac curuis vnguibus, vt ſolo inhærere magis poſſint, quo validius feram proſternant conculcentque. His enim canum generibus venatus omnes ſuperare facilius curſu & capere venatores poterunt. Hæc Aquiuiu. Canum ex Corſica (*kurſshünd*) in Italia, Romæ præcipue, vſum eſſe aiunt aduerſus apros & boues feros.

Alanum canem Hiſpanice dictum Fr. Alunnus ſcribit eundem eſſe quem Itali vulgò Moloſſum vocent: & alibi Alanum canem vertagum interpretatur. De vertago dicam inferius. Alani veltri contra apros, vide in Apro E. Alania regio eſt Scythiæ Europææ, quę ad Mæotin paludem pertingit: cuius incolæ Alani (prope Iſtrũ, Ptolem.) quorum meminit Plin. 4. 12. vbi Alanum etiam Scythiæ fluuium facit. Ammianus ſcribit Alanos vocari, quos priſci Maſſagetas dixerint. Et ſequerer duros æterni Martis Alanos, Lucan. De Attali canib. dixi ſupra in prouerbijs à Cane in genere.

Indiam petenti Alexandro Magno rex Albaniæ dono dederat inuſitatæ magnitudinis canem: cuius ſpecie delectatus iuſſit vrſos, mox apros, & deinde damas emitti, contemptu immobili iacente. Eaque ſegnicie tanti corporis offenſus imperator generoſi ſpiritus, eum interimi iuſſit. Nunciauit hoc fama regi. Itaque alterum mittens, addidit mandata, ne in paruis experiri vellet, ſed in leone elephantóue: duos ſibi fuiſſe, hoc interempto præterea nullum fore. Nec diſtulit Alexander, leonemque fractum protinus vidit. Poſtea elephantum iuſſit induci, haud alio magis ſpectaculo lætatus. Horrentibus quippe per totum corpus villis, ingenti primum latratu intonuit: mox ingruit aſſultans, contráque beluam exurgens hinc & illinc, artifici dimicatione qua maximè opus eſſet infeſtans, atque euitans, donec aſſidua rotatum vertigine afflixit, ad caſum eius tellure concuſſa, Plin. Apud Albanos nati canes feris omnibus anteponuntur, frangunt tauros, leones periment, detinent quicquid obiectum eſt Solin. Et paulò mox. Hoc genus canum creſcit ad formam ampliſſimam, terrificis latratib. vltra leones rugitibus inſonans. Albania eſt regio Orientalis inter Colchon & Armeniam, cuius incolæ Albani: à quibus orti ſunt quorum pars in Peloponneſo, pars in Macedonia conſedit iuxta Dyrrhachium, quorum dux fuit Georgius Scanderbegus.

Arcadici ex canib. & leonibus creduntur proueniſſe primum, & λεοντομιγεῖς dicti, Pollux. Vide ſupra in canib. venaticis in genere ordine literarum, de Arcandicis.

Canaria vna ex Fortunatis inſulis, repleta canib (ingentibus) forma etiam eminentiſſimis: inde etiam duo exhibiti Iubæ regi, Solin. & Plin. 6. 32.

Creticæ canes, vt Xenophon ſcribit, aptis opponuntur. Et pugnaces tendant Creſſæ Fortia trito vincula collo, Seneca in Hyppolito. Hæ nimirum diaponi dicti ſunt: vide plura ſuperius in Canibus venat. in genere, inter Creticas.

Cynamolgos alij populos, alij canes eorum appellant. Reperio prope paludes quæ ad meridiem ſunt, eſſe canes qui dicuntur cynamolgi, quibus lac bubulum cibus gratiſſimus: Hi Indicos boues qui gentem illam æſtate inuadunt, expugnant, vt Cteſias ſcribit, Pollux. Cæl. Cynamolgos Aethiopes aiunt habere caninos rictus & prominula ora, Solin. Vide ſupra H a. in Cane in genere. In his libris quos Cnidius Cteſias de reb. Indicis conſcripſit, Cynamolgorum gentem, ait canes permultos, magnitudine Hyrcanis canibus pares, alere ſolere. Quamobrem ſit hęc natio tam canum ſtudioſa, cauſam idem affert. Cum ab æſtiuo ſolſtitio ad mediam hyemem, tãquam apium examina, quæ ad aluos frequentes verſantur, ſic armenta numero ampliora boum ferorum eos cornibus vehementer incitata appetant & noceant, hi non aliter hæc retundere valentes, canes quos magna cura aluerunt, in ipſos immittunt, qui facile boues depellant, & interimunt. Deinde ante commemorati homines, quas eſculentas carnes exiſtimant, ſibi auferunt, reliquas canibus impertiunt, libenterque communicant. Reliquo anni tempore cum non amplius eò boues accedunt, ad venandas alias feras ſecum ducunt. Iccircóque Cynamolgi appellantur, quod à canib. lac exprimunt mulctra, tum vero ſic idipſum, quemadmodum nos vel ouillum vel caprinum bibunt, Aelianus. Cynamolgi, qui ab indigenis Agrij appellantur, comati & barbati ſunt. Hi canes maximos alunt, quibus Indicos boues venantur, è vicina regione venientes, ſiue à feris pulſos, ſiue paſcuorum inopia, Strabo lib. 16.

Epirotica terra canes præcipuè magnos fert, Ariſtoteles. Clarus eſt inter canes Epiroticus Cerberus, Pollux. Epiri regio eſt Moloſſia, de cuius canib. inferius mox dicam. Chaonia etiã Epiri pars eſt, vnde canes dictæ Chaonides de quibus ſupra inter Venaticos in genere.

Hyrcani canes robuſti & feroces, ex cane quæ conceperit ex tigri: quanquam Plinius Indicas etiam ex tigribus concipere ſcribit. Vide infra in Mixtis.

Indicæ canes apros, ceruos & hinnulos venantur, Xenophon. Indicos canes ex canibus Actæonis propagatos ſcribit Nicander Colophonius: quæ à rabido furore reſipiſcentes, Euphrate tranſmiſſo in Indos vſque aberrarint, Pollux, Cælius. Apud regem in Babylóne canum Indicorum tanta alebatur multitudo, vt ad præbenda eis cibaria, quatuor in eadem planicie magni vici attributi eſſent, aliorum tributorum immunes Herodotus libro 1. Ariſtoteles hos canes naſci ſcribit ex cane & tigride, alibi vero ex cane & fera quadam ſimili (ἐκ θηρίου τινὸς κυνώδους) non expreſſo nomine. E tigribus canes (inquit Plinius) Indi volunt concipi: & ob id in ſyluis coitus tempore alligant fœminas. Primo & ſecundo fœtu nimis feroces putant gigni, tertio demum educant. Sunt qui hircanos etiã canes è tigribus concipi ſcribant, vt in Mixtis dicam. Ex Indicarum rerum ſcriptis, de his quæ ſubſequuntur docemur: Canes fœminas multò generoſiſſimas, tùm ad inueſtigandas feras narium ſagacitate præſtantiſſimas, tum vero ad curſum velociſſimas in loca vbi tigridibus eſt habitandi conſuetudo, venandi rationibus eruditi, perductas vbi primum ad arborem alligarunt, aleamque vt vulgò dicitur, iecerunt, diſcedunt. In has autem tigres incurrentes venationis inopia, ex fame laborantes lacerant: ſi autem ad libidinem inflammati, & cibo completi ſint, cum canibus complexu venereo iunguntur: namque illi quoque cum ſunt exſaturati,

venerem

enerem meminerunt. Et hac tigridum consuetudine cum canibus, tigris quidem non generatur, sed semen ad deterius delapsum, maternum genus referens, canis efficitur. Ii canes tigride patre nati, vt vel ceruí, vel apri venatum præclare spernunt, sic cum in leones incurrant, gaudio vehementi exiliunt. Gyllius ex Aeliano. Canes Indici maximi contra Leones pugnant, Ctesias. Aduersus hinnulos & ceruos canes Indicas esse oportet: sunt enim validæ, magnæ, veloces, nec pusilanimes: & cum tales sint ad laborem sufficiunt, Xenophon. Celebris est & Alexandri canis, qui leones impugnauit, alumnus Indiæ centum minis emptus, in cuius defuncti honorem Alexandrum ciuitatem constituisse Theopompus scribit, Pollux. Is etiam, quem Porus Alexandro donauit: duos leones vicit, Pollux. Appenam & Aeliani de canibus Indicis Alexandro donatis quantumuis prolixam historiam, quod non exiguum inde ad acuendam animi fortitudinem pro virtute & pietate retinenda argumentum viri boni trahere possint: Summa igitur Indus, inquit, nobilitate homo, Alexandro Philippi regis filio, horum roboris canum, sic periculum fecit, vt primo ceruum emitteret. canis ex eo loco, vbi quiescebat, eum despicatissimum habens, nihil se commouit: deinde ad aprum dimissum, quemadmodũ affectus fuerat in ceruum, immotus permansit: tum vero vbi vrsus immissus fuisset, æque hunc, atque alios despicatui ducens, ab eo inuadendo se tenuit: Ad extremum hic leonem quem protulissent in medium, vt vidit, cum ira exarsit, ac profecto tanquam iustus hostis in certamen descendisset, sine mora intrepidus inuasit, atque acerrima comprehensione, leonem constrictum tenens, illius fauces premebat, & suffocabat. Tum Indus, qui hoc spectaculum regi præbebat, quique probe sciebat eius robur animi & constantiam, primum huic caudam abscindi iussit, is præ ipso leone, quem mordicus tenebat, sibi caudam facile abscindi patiebatur: deinde etiam crus vnum suffringi imperauit. Is vero æque vt a principio vrgebat, & perinde nihil remittebat, quasi alienum crus, & ad se nihil pertinens suffringeretur. Post alterum, vnde quoque is nihil commotus arctè tenebat: tum tertium incidi præcepit, is similiter vt antè nihil se relaxauit à retinendo leone: tum etiam quartum crus abscindi voluit, is nihilo remissior factus, nihiloqueminus leonis retinens, maximo robore ad eius perniciem incumbebat. Denique etsi caput à reliquo corpore abscissum erat, illius tamen dentes, ex illa leonis parte, in quam primum defixi fuissent, pendebant simul, & quamuis is qui eos in initio defixisset, iam mortuus esset, eius tamen ipsius etiam nunc ex leone appensum caput sublime ferebatur. Hoc cum Alexander non mediocri dolore afficeretur, ipsius admiratione virtutis obstupefactus, quod is qui tale virtutis experimentum dedisset è vita, quàm ex robore animi cedere maluisset. Quare Indus videns Alexandrum ex huius casu dolorem non mediocrem cepisse, quatuor canes huic simillimos illius donauit: ille cum grato & iucundo animo eos munere accepit: tum vero eum ipsum qui dedisset tanto precio, quanto par esset præstantissimum regem, remuneratus est. Itaque horum quatuor munere Alexander ex memoria dolorem quem ex primo suscepisset, deposuit, Hactenus Aelianus interprete Gyllio. Diodorus Siculus & Strabo Sopithen regem fuisse dicunt qui canes illos Alexandro donauit. Apud Pollucem libro 5. cap. 5. eadem historia refertur, vbi pro his verbis ἀντὶ τοῦ ποιητοῦ reponi debet ἀντὶ τοῦ Σωπείθους: quidam inepte Sophiten scribunt. Describitur etiam apud Strabonem libro 15. sed copiosius apud Diodorum Siculum libro 17. Sopithes rex (inquit) præter multa & splendida dona alia dedit Alexandro centum quinquaginta canes, qui prægrandes, robustissimi, alijsque naturæ donis præstantes valde erant, atque cum tigribus commisceri dicebantur. Eorum virtus vt Alexandro reipsa innotesceret, leonem fortissimum intra septa quædam duci fecit Sopithes, duósque imbecilliores è numero canum, quos donauerat, contra feram immisit. Qui quum succumbere viderentur, duos alios addidit, simulque quatuor leonem prostrauerunt. Tunc à Sopithe quispiam cum gladio missus, crus dextrum vnius canis cœpit abscindere. Ibi Alexandro inclamante, regij spiculatores adcurrerunt, manumque hominis retraxerunt. Iussit Sopithes æquo animo ad ferrent pro eo cane tres (quatuor Strabo & Aelian.) ab se dono accepturi. Igitur venator reprehensum crus paulatim concidere, neque vnquam canis aut latratum aut clamorem quempiam edidit: tantummodo frendens dentibus (οὔτε κλαγγὴν οὔτε μυγμὸν προϊέμενος, ἀλλὰ τοὺς ὀδόντας ἐμπεπηγώς) carnificinam eã sustinuit, donec exanguis factus super leonem expirauit, Hæc Dionys. Diuersus ab his canis Indicus fuisse videtur de quo Plutarchus in libro. Vtra animalium, &c. Canem, inquit, qui inter Indicos primas tenebat, quique aduersus Alexandrum depugnârat, in harenam productum, quantisper ceruus aut aper vrsúsve emitteretur, contemptim immotum iacuisse ferunt. Sed enim vbi leo conspectus est, excitatum momento, pedibus harenam sparsisse, velut hunc antagonistam dignum se iudicaret, cæteros omnes despicaretur. [illegible] Ἰνδὸς πᾶς κύων, &c. Philes eadem ferè quæ Aelian. sed breuius scribens, & simpliciter de Indico cane quolibet, non Alexandri tantum. Apud Prasios Indiæ populos Megasthenes scribit, canes valentissimos esse, qui non ante morsum dimittant, quàm aqua narib. infundatur: Nonnullis præ studio in morsu oculos distorqueri, nonnullis etiam excidere, leonem & taurum à cane detineri, taurum morsu rictu comprehensum, priusquam dimittatur, Strabo libro 15. In parte Indorum, vbi regnasse Sophites memoratur, & gentem esse sapientia præcipuè insignem, & nobiles ad venandum tradunt canes: quique latratu abstineant cum videre feram, leonibus maximè infestos, Cælius absq; authoris nomine.

Lacænæ canes venatoribus etiam aduersus apros seruiunt, Xenophon: sed de his infra in Celere.

Locrenses canes venantur apros, Xenophon.

In docilis dat prælia Medus, Grat.

Molossi canes vel Molotici (μολοττικοὶ vel μολοττίδες, Pollux) à Molossis Epiri populis dicti sunt. Nam & hi & Chaones celeberrimi ex Epirotis fuerunt: vnde & Chaonides & Epirotici canes commendantur, Chaonides & Molossi canes, ex Cephali cane (de quo inter celeres) natos primum fabulantur. Acron interpres Horatij Molossos canes à Molossia ciuitate Cretæ nominatos somniat. Ex canib. maximi animi est Molossus, quia acriter animosi sunt Molossi viri, Aelian. Molotticum genus venaticũ nihilo à cæteris discrepat: at pecuarium longe & magnitudine, & fortitudine contra belluas præstat. Insignes vero animo & industria, (id est fortitudine & cursu) qui ex vtroq;, Molotticũ dico & Laconicum, prodierint, Aristot. Albertus ex masthino & leporario natum commendat: hoc nomine Laconicum, illo Molossum intelligens. Mastinus hoc tempore, & Germanis vulgo rudius dictus, alius pastoralis est, de quo infra: alius venaticus, sed is quoque ingens vt ex Aquinino intelligi: cum Molossos venaticos nihil à cæteris venaticis discrepare scribat Aristot. Molossus vel Molottus, canis magnus & pastoralis, Varin. Suid. Vergilius etiã Georg. 3. pro pastorali accepit his versib. Veloces Spartæ catulos, acremq; Molossum Pasce sero pingui, nunquã custodib. illis Nocturnum stabulis furem incursusq; luporum,

Aut impa-

Aut impacatos à tergo horrebis Iberos. Apud Molossos populos ferunt canes inhumari solitos. Canis Molossus magnus & mordax est, vt canis è Corsica, Gr. Alan. Mordacem dici puto, non quod temere mordeat, sed quod vehementer, & morsum feris inflictum vix remittat, vt de Indicis diximus. Nam Corsicanum etiam audio, cum apro aut boui syluestri dentes infixit, non aliter abstrahi posse, nisi venator caudam eius mordicus apprehendat. Scoppa in dictionario suo Latinoitalico Molossum canem bracco vel vracco Italice dictum interpretatur, quod non placet. Calydoniam canem Molosso misceri Gratius poëta probat. Χαροποὶ τε Μολοσσοί, Oppian. Quando rure redierunt Molossici, Odiosiq; & multum incommodestici, Plaut. in Captiuis. Incommodesticum quidam exponit, qui incommoda inferat: ego immodestum malim, & modi nescium. Examines trepidare simul domus et alta Molossis Personuit canibus, Horat. Serm. 2. Sat. 6. Teneant acres lora Molossos, Seneca in Hippolito. Atq; armillatos colla Molossa canes, Propert. Eleg. 4. Illum Scylla rapax canib. succincta Molossis Verg. in Culice. De Nicomedis cane Molosso dicam in cane defensore: & ibidem de Eupolidis poëtæ cane Molottico, cui nomen fuit Augeas.

Pæonum canes συνθηροι, id est venationum socij erant, nec non præliorum, Pollux. Vide supra in parte 1. de canibus diuersis. Nota est Triacàs nomine canis Pæonica, qua Panes Pæoniæ satrapa Alexandrum regem donauit, Pollux.

Persis, sagax simul & pugnax est, Grat.

Inter canum nomina, quæ apud Xenophontem legimus robustis præcipuè conueniunt ista: Ἀλκή, Πέρθων, Ὀργή, Θυμός, Βρέμων, Φλέγων, Βία, Σθένων, Ξίφων, Στύραξ, Λόγχη, Αἰχμή, Φόναξ.

Canes defensores, qui & ipsi magni robustiq; sunt, seorsim infra commemorabo, vt pastorales quoque.

DE CANE SAGACE, ET ANIMALium inuestigatione.

Sagacitas de odoratu præcipuè dicitur, Plinius de gustu etiam protulit. Seneca sagacitatem sensuum corporis simpliciter dixit, transfertur etiam ad ingenium. Hinc sagæ mulieres dictæ, quæ (vt Cicero ait) multa scire volunt, item peritæ sacrorum, diuinæ, incantatrices, maleficæ. Plin. lib. 8. de muribus, Quorum palatum in gustu sagacissimum authores quó nam modo intellexerint, miror. Sagax catulus, Ouid. 1. remed. am. Fideles catuli, Horat. 1. Carm. Acron exponit sagaces, vel silentium inuestigando seruantes. Naris sagax, Lucan. lib. 7. Plautus in Curcul. Canem esse hanc quidem Magis par fuit: nasum ædepol sagax habet. Sagaces canes dicuntur authore Festo, qui ferarum cubilia præsentiunt. A[illegible] sagacior canibus, Ouid. 11 Metam. Acuto homine nobis opus est, & natura vsque callido, qui sagaciter peruestiget, Cic. 1 de Ora. Sagacissimè odorati, Ibid. lib. 1. Odori canes, Claudian. lib. 2. de raptu. Et odora canum vis, Vergil. sic Lucret. lib. 4. Promissa canum vis: & libro 6. Cumprimis fida canum vis. Dirige odorisequos ad certa cubilia canes, versus est myurus Liuij Andronici. Nec naribus acres Ire canes, Ouid. 7. Metam. Et naribus vtilis Agte, Ibid. lib. 3. Germani hoc genus canum vocant schlüthünd, leidthünd, quorum aures (inquit Pinicianus) languidæ sunt & flaccidæ: idem hos canes plaudos appellat. Ex Festo scilicet qui plaudos canes flaccidis & latis auribus interpretatur. Nostrates priuatim iaghünd, id est venaticos, sagaces nominant: alijs enim venaticis alia nomina tribuunt. Angli, houndes vel spaynelles, sagaces vocitant. Horum maior hodie vsus est quàm olim: indicatas enim feras aut exturbatas cubili, bombardis eminus petunt venatores, vt plerunque canum celeritate aut robore, acribus etiam parum sit opus. Vt in cane vulturina sagacitas, sic acies aquilina in venatore, requiritur, Budæus. Carteiæ in cetarijs polypus è mari exire assuetus in lacus apertos, atque ibi salsamenta populari, deprehendi non potuit, nisi canum sagacitate: hi redeuntem circumuasere noctu, &c. Plin. Græci ἰχνευτὰς vocant, Oppianus ἰχνευτῆρας. Ἰχνευταί, οἱ νῦν ἰχνεύμονες λεγόμενοι Varin. intelligit autem canes sagaces, non ichneumones Aegyptios lutrarum generis, de quibus suo loco dicam. Est & piscis ichneumon, Varin. Ichnos Græcis vestigium est, proinde ab inuestigando hæc facta sunt nomina. Ἰχνεύω, ἰχνοσκοπεῖ, Suid. & Varin. Ἰχνεία, ἰχνοσκοπεῖ, Varin. [illegible] Ἰχνιον, poëtice, Idem. Ἰχνηλατεῖσαι, διὰ τῶν ἰχνῶν ἀναζητῆσαι, Suid & Varinus. Ἰχνηλασία, id est inuestigatio. Κυνὸς Λακαίνης ὥς τις εὔρινος βάσις, Sophoclis senarius apud Suid. in Βάσις. Εὔρις κύων id est sagax. &c. Etymologus. Ἄρτεμις εὐρίνων ἐσμὸν ἄγει σκυλάκων, Nicand. apud eundem. Εὐθήρων κυνῶν, Apollonius: vbi interpres exponit εὐθηράτων id est bene pellitarum, vel sagacium naribus. Ῥινηλατεῖ. [illegible] licet etiam [illegible] vtatur, [illegible]. Μαστεύειν, ῥινηλατεῖσαι, Hesych. [illegible] ἰχνηλατεῖν, καὶ ἰχνευτὴς ἀνήρ, καὶ κύων [illegible] ἰχνεύεσθαι, διώκεσθαι, μετιέναι (sic habent codices Pollucis vulgati, lege μετιέναι) &c. Poll. Et rursus Εἴποις δ' ἂν [illegible], ἰχνηλατία, καὶ [illegible] συμπεπλεγμένα, εὔναια, [illegible] (mendum videtur) [illegible]: ἄνοσμα, δύσοσμα, [illegible] πνεύματι [illegible]. Προκυνεῖν, [illegible], Pollux. Illud quoque vsus inuenit, vt acerrimos ac sagacissimos canes in turribus mittant, Veget. lib. 4. de re milit. Canes sagaces odore & importunis latratibus feram insequuntur, cogũtq; ad lassitudinem, donec eam in manus venatorum vel leporariorum deijciant: & quam iussu venatorum insequi cœperint, non relinquunt, etiamsi multas alias inuenerint, Author obscurus.

Indagare propriè significat locum aliquem retibus cingere, vt fera vbicunque sit intra id spatium reperiatur. sed in propria aliquando simpliciter pro inquirere & inuestigare ponitur: hinc deducuntur, indagatio, indago, indagator, indagatrix, indaganter. Omnibus vestigijs indagare aliquid, Cicero ad Atticũ lib. 2. Saltusq; indagine cingunt, Verg. 4. Aen. id est, serie retium & plagarũ saltus cingentium. Syluis vndiq; impeditissimis, aut altissimo flumine veluti indagine munitum, Cæsar 8. bell. Gal. de campo quodam. Et syluas vastas; feras indagine claudit Lucanus lib. 6. [illegible] indaginem metaphoricè interpretatur fossam. & turrium munitarum seriem.

Vnius an varij coloris indagatores sint canes (inquit Belisarius) parum referre videtur: vt staturæ etiam paruæ an magnæ sint. Sat erit si deiectis ac propendentibus auribus, retortis sursum naribus, odoratu acutissimo sint, & vt neq; aliud quàm venatum latratu indicent: quo quidem atroci maximoq; qua incedant feræ per nemora & ingentia atque vepres cognosciã venatorib. possit: vt non ventorum strepitu aliaue rerũ ad latratum inuitentur, ne falsa suspicione venatores concitent. Debent autem venatorum vocatu parere, vt nec longissimè progredi

progredi ausint, nec prope venatores tantum manere velint. Fit sanè non natura, solum sed etiam arte disciplinaque, vt canes ad obediendum faciles efficiantur. Albi coloris indagatores præferuntur, quum ferarum generibus longe dissimiliores sint: nigri enim interdum apros, rufi capreas aut alias feras colore suo referunt, vnde venatores decipiuntur, Hactenus Belisarius.

Canem odorum (inquit Blond.) quidam autumant præstantissimum quadratum esse: quem nos etiam probamus, & breuem: simo potius quàm adunco rostro, capite concinno: crurib. posterioribus eadem ferè altitudine qua sunt anteriora: pectore quod non sit maius ventre: dorso plano & porrecto ad caudam. Oculi sint agiles & crebrò moueantur, aures pendulæ arrigantur subinde: caudæ mutilæ frequens motus, & rostri per terram odorus error. Qui dum prædam quærit, sentes ac spineta diutius odoratur, sagacior est. Laudatur impigrè nimis qui præda inuenta, domini accursum expectat. Quod ad colorem, in Italia eligunt varium, & maculosæ lynci persimilem: nec tamen spernendus est nigri coloris. Albus etiam ac fuluus color canem odorum decorat. Dum non venatur, loris in stabulo vinciendus est: & siccis potius eduliis alendus, quam pinguibus iusculentis: hæc enim grauiorem reddunt. Educendus tamen nonnunquam est è stabulo vinctus, in vicos tantum, vt excrementis se exoneret promptius: mox iterum coercendus vsque ad tempus venationis, Hæc Blond. Canis sagax singularum semitarum exordia tacitos percunctatur, &c. Ambrosius. In venatu solertia (Plinij verbis) vtor & sagacitas præcipua est. Scrutatur vestigia atque persequitur, comitantem ad feram inquisitorem loro trahens: qua visa, quàm silens & occulta demonstratio est, cauda primum, deinde rostro. Ergo etiam senecta fessos, cæcósque ac debiles sinu ferunt, ventos & odorem captantes, prodentesque rostro cubilia, Hæc Plin. Canes præcipuè sagaces, taciti & minimè prompti ad latrandum sunto, Oppian. Εἴδεα ἢ σιβὰς ὄνοθε ῥεῖα ἐπ' λεπτὸν, ἀλλὰ ἠδὲ κυνῶν, μέροπες μὲν ἄρ᾽ ἀολλέθ(?)... Ὄμμασι τεκμήρασθαι, καὶ ἔφθασαν τὸ κέλευθα. Μυξωτῆρσι κύνες ἢ πανύχια σημήναντε, Oppianus. Subinde autem adijcit, hominibus ad inuestigandum commodiorem esse hyemem, quod vestigia tum temporis vel niuib. vel luto impressa liquidò appareant: vel canibus aduersari propter varios florum odores, aptissimum esse autumnum. In Aetna Siciliæ (ait Aristoteles in Mirabilib.) antrum quoddam esse fertur, & circa id vndiquaque magnam florum copiam toto anno prouenire: præcipuè vero violis refertum esse locum amplissimum, quæ fragrantia sua locos vicinos adeò repleant, vt canes eo odore occupati, frustra lepores inuestigent. Fugiunt cerui latratu canum audito, aura semper secunda, vt vestigia cum ipsis abeant, Plin. Nunc Xenophontis de inuestigatione verba adscribam, partim nostra, partim Omniboni translatione vsus, vbi ille non errasse videtur. Diuersæ igitur, inquit, canum indagines sunt. Quædam vestigijs deprehensis, nihil significantes pergunt, vt an vestigent nescias: aliæ auribus tantummodo micant, cauda immotæ manent. Aliæ auribus immotis summum caudæ vibrant: nonnullæ demittunt aures, συνάγουσι τὰ ὦτα, & contracta fronte veluti tristes (vtpote nimium intentæ) caudam quoque immobilem demittentes, cursum peragunt. Multæ nihil horum faciunt, sed insanientes obambulant: & vestigia circum latrantes, cum in ea inciderint, temere signa confundunt. Sunt quæ ambagibus multis ac erroribus vsæ, nec vestigia rectè qua antrorsum ferunt secutæ, (ἀπαμβλύνουσαι ἐπὶ τὰ πρόσθεν τὰ ἴχνη: Vide num ἀπαμαυρώσασαι aut καταμαυρώσασαι legendum sit: vel ex Polluce, ἀπαμβλύνουσαι καὶ ἀπολέσασαι τὰ ἴχνη) leporem derelinquunt: & quoties ad vestigia redeunt, coniecturam faciunt. At vbi leporem vident, trepidant: nec inuadunt, priusquam illum moueri conspexerint. Quæ vero inter indagandum & persequendum, aliorum canum inuenta præcurrunt, & sæpe respectant, sibi ipsæ diffidunt: vt contra nimis audaces & cófidentes sunt quæ peritas laboris socias ante se progredi non sinunt, sed interturbando impediunt. Aliæ falsa amplectuntur, & quicquid nactæ fuerint, plaudentes sibi & iactabundæ procedunt suæ sibi fraudis consciæ. Quædam hoc idem faciunt insciæ. Sunt & ignauæ, quæ nusquam à tramite aut viis (τριμμῶν legendum in exculis, ex Polluce) declinant, vestigia recta ignorantes. Damnantur etiam quæ vestigia cubilium (circa cubilia leporum) non discernunt: cursu vero impressa, celeriter percurrunt. Sunt quæ ab initio cursus magna contentione vtuntur, præ mollitie deinde remittunt. Aliæ anteuertunt (ἀποθέουσι Atticè accipio pro προθέουσι: Pollux contingit ἀποθέουσι & προθέουσι, nimirum ἐκ τοῦ ἴχνους.) Quædam in vias stultè incidunt, aberrantque: & reuocantes ægre exaudiunt. Multæ ferarum odio, pleræque hominum desiderio, venatione omissa, recurrunt. Nonnullæ ad vestigia clangentes (κλαγγάζουσαι, Pollux habet κεκλαγγυῖαι, sicut Omnibonus etiam legisse videtur) fallere tentant, pro veris falsa simulantes. Sunt quæ hoc non faciunt, sed interdum currendum secunde clamorem audierint, ad hunc reiecto opere feruntur. Aliæ temere sequuntur, aliæ multum præueniunt. Quædam (rectè se facere) putant, aliæ simulant. Nonnullæ inter currendum inuidia & æmulatione certant, seque mutuo iuxta vestigia irritant, ita vt alter ab altero non absecedat, sed vnà ferantur. His quidem vitiis canes partim natiuis, partim ex mala institutione ortis præditi, inutiles euadunt: & homines etiam studiosos venationis deterrere possunt, hactenus Xenophon: A quo vsurpatum ἐκκυνεῖν verbum (pro quo Omnibonus imperite reddidit interosculari, & adhuc imperitius quidam eandem interpretationem in Græcolatinum Lexicon retulit) certare & se inuicem irritare transtuli. Nam apud Hesychium & Varinum legimus, ἐκκυνεῖ, ἐρεθίζει, ἐπισείει: Et apud eosdem, ἐκκυνεῖ, cum acuto vel circumflexo in vltima, νόσημα τὸ κυνῶν: lego, ἔκκυνοι, proparoxytonum, νόσημα κυνῶν, id est morbus canum: cum non corporis morbus sit, sed κακία potius, id est vitium animi, vt ex Xenophonte patet: vt ipsi canes hoc vitio laborantes ἔκκυνοι dicantur. Apud Pollucem 5. 11. leguntur hæc vocabula, ἔκκυνοι, ἐκκυνῶσαι, ἐκκυνεῖν, sed absque vlla interpretatione: & facile credo ipsos etiam Græcos grammaticos has voces vt antiquas & obsoletas non satis intellexisse. Scio κυνεῖν exponi osculari: ἐκκυνεῖν vero vocem quam Pollux à canibus factam esse ait, nemo quod legerim, in ea significatione ponit: adde quod φθονερῶς, id est inuide apud Xenophontem adiungitur, (quamuis Omnibonus imperite, vt solet ad præcedentia referat) conuenit autem inuidia irritationi, osculis minimè. Hoc clarius constat ex alio etiam Xenophontis loco, vbi sic scribit: [illegible] ... ἐκκυνοῦσαι [illegible] (malim [illegible]) [illegible] ... Quærendum an idem ἐκκυνεῖν quod alibi dixit ὑπερφιλονικεῖν ἀποφεύγειν τὰ ἴχνη, vltra leporem vel eius cubile excurrere: quasi de cursu tantum contentio eis sit, non de lepore, & aliter præcurrentem alterum ferre non possit. Omnibonus vertit, studio certandi vestigia præterire, quod Græce dixerim, [illegible] ... φθονεῖν, μελλόντας αὐτῶν. Eam ob causam ἀνακαλεῖν, id est reuocare hos canes iubet, tanquam desertores, non ignauia aut metu, nec errore, quæ alia canum vitia sunt, sed inuidia mutua & contentione quadam ambitioneque.

Canes

Canes ita vestigent (inquit Xenophon) vt a vitijs & tramitibus mox recedant, capita terræ obliqua (λεχρίας sic lego) admonentes: ad vestigia subrideant, auresque demittant, & facies subinde oculos per singula voluant: & caudis blandientes multis in latera orbibus, per vestigia simul omnes progrediantur. Sed vbi ad leporem ipsum aderint, tum vero venatori planum faciant pergendo celerius, significando vehementius animo, capite, oculis, gestu corporis, intuitū, modo retro, modo in leporis latibula dirigentes: diuerso impetu, in rectum, in aduersum, in obliquum: & verè iam arrigendo animum ac gestiendo, quod iuxta leporem sunt. Intensius verò premant (persequantur leporem) nec remittant, ingenti clamore atque latratu cum lepore qualibet euadentes. Cæterum velociter alacriterque transmittant (μεταπηδέτωσαν, vide an legi possit μεταθεέτωσαν) frequenter respicientes & sine fraude clangentes: nec verò ad venatorem omissis vestigijs redeant. Tales quidem forma & in opere sint: ac insuper magnanimæ, probis pedibus, εὔποδες, Leonicenus vertit duris: sagaces, nitidæ, εὐτριχες. Magnanimæ erunt, si saltus (τὰ κυνηγέσια, ipsum opus venandi) æstu vrgente non deserunt. Sagaces, si leporem nudis vel glabris in locis, aridis, apricis, astro imminente (sub Cane sydere) præsentiunt. Probis pedibus, si eodē tempore dum montes superant, pedibus non fatiscunt. Et paulo post, In summis femoribus, lumbis & cauda inferius, pilos habeant rectos ac densos, βαθείας prolixos, superne mediocres. Satius fuerit per montes sæpe, per rura minus agitare canes: Montes enim vestigari possunt, & expeditè transcurri: rura neutrum possunt, impedita tramitibus. Est autem vtile, etiamsi non inueniatur lepus, agitare per aspera canes: Nam & pedibus probis, & corpora in his locis exercentes meliores euadunt, &c. Hæc omnia Xenophon. Pollux lib. 5. cap. 10. describit etiam vitia corporis, animi, & ipsius venandi operis, laudibus ex Xenophonte iam relatis contraria: quæ idcirco non adscribo, quoniam ex iis quæ posuimus intelligi possunt omnia. Si quis tamē verborū copiam ad venationem describendam desideret, consulat illū Pollucis locum: Nos ea saltem adijciemus, quæ in canibus inuestigationi deditis apud ipsum laudatur: quæ sunt, vt canis sit εὐαισθητος, φιλόπονος, πρόθυμος, ἐνεργὸς, ἁρπάζειν τῷ πνεύματι, κρίνειν τὰς ὀσμάς, ἐπιδύνειν τὰ ἴχνη· καταφωρᾶν τὸ θηρίον, ἢ ἀποκρυφθὲν ἐξορίζειν: φροντίζειν μὲν κατὰ τὴν ζήτησιν τῆς ὀσμῶν, ἡσυχάζειν δὲ μετὰ τὴν εὕρεσιν τῶν ἰχνῶν: περιηγεῖσθαι δὲ τῷ προδότῃ, κἂν ἐγγὺς ᾖ τῆς ἀνευρέσεως ἀποσημαίνειν, κατανεύειν, ἀποδηλοῦν, διαδιδόναι, τῇ χαρᾷ τῆς ψυχῆς, τῷ πηδήματι τοῦ σωματος, τῇ φαιδρότητι τοῦ προσώπου, τῇ λαμπρότητι τῶν ὀφθαλμῶν, τῇ μεταλλάξει τῶν ὀμμάτων, (lege σωμάτων ex Xenophonte:) τῷ ἀναβλέμματι τῆς ὄψεως, τοῖς πηδήμασι τῆς ἐλπίδος, τῇ στάσει τῶν ὤτων, τῷ σεισμῷ τῆς οὐρᾶς, τῷ τοῦ σιμα (lege σῶμα ex Xenophon.) πᾶν ἐπιχειραίνειν. Canes quomodo à venatore ad inuestigandum leporem & persequendum emitti animarique acclamando debeant, & reuocari, &c. lege apud Xenophontem. Canis sagax (inquit Aelianus) longo venatoris vinculo alligatus, silentio odoratur, & ante venatorem præcurrens, ad pergendum ire vlterius attrahit & allicit. Vbi verò vestigia deprehendit, & feram acerrimo narium sensu assequitur, hîc se subito retinens, sistit pedem, & quod venationis prouentus prope sit, gaudio perfusus venatori blanditur. Eò ille cum proxime accessit, eius osculatione pedum, & complexu inuitat ad prædam. Ac simul ad institutam venationem incumbere perseuerat, & pedetentim vsq; eò procedit, quoad ad cubilis locum peruenerit, quem vltrà non progreditur. Quo animaduerso canis dux, propria venatorum significatione prædam adesse, his qui retia ferunt denuntiat, hi autem retia circumijciunt: canis intelligens voce opus esse, ad excitandam feram, latrat, vt ex fuga in casses incidens comprehendatur. Ex hac porrò capta, canis quemadmodum viri, qui ex pugna victoriam retulerint, sic exultat lætitia, triumphat gaudio, & quasi vlulatur. Hæc & capris, apris, & ceruis agunt canes. Hæc Aelianus. Atqui leporis vestigia (inquit Xenophon) multum hyeme procedunt, quia longæ sunt noctes: parum autem æstate, quia è contrario sunt breues. Nec vero subolent hyeme diluculo, cum pruina fuerit, aut gelu. Hæc enim calorem halitumque (calidum vaporem) omnem ad se attractum sibi includit. Gelu vero constringit, & congelando sistit. Quamobrem torpescentes naribus canes (μαλακιῶσαι τὰς ῥῖνας, vt bis etiam apud Pollucem legitur: ego tamen μαλκιῶσαι malim: nam & μάλκη frigus, & ex frigore stuporem significat. Μαλακιεῖς σου ἀπὸ κρύους κεκμηκότας λέγουσι καὶ πεπιεσμένους. Varinus. Μαλκιεῖν τὸ ἀπὸ ψύχους συνεσπᾶσθαι τὰς χεῖρας, Idem, &c.) sentire non possunt, priusquam sol diésue procedens, omnia resoluat: tunc enim & canes odorantur, & ipsa dum euaporant vestigia redolent. Abolet autem ea ros quoque multus superincumbens, καταφέρουσα: legi potest καταφέρουσα, id est aspergens, & humo permiscens. Imbres etiam qui per interuallum temporis (διὰ χρόνου) cadunt, odorem ab humo rapientes, olfactum, donec exiccetur, difficilem reddunt. Adhæc australis tempestas deteriora facit vestigia: humectans enim diffundit: Septentrionalis vero, si nondum resoluta fuerint, contrahit & seruat. At pluuiæ & rores diluunt. Præterea Luna halitum (vaporem calidum, τὸ θερμὸν: Omnibonus legit τὸ θερμὸν quod probo: nam & paulò post sic legitur) extenuat, præcipuè in plenilunio: quo quidem tempore vestigia sunt incertissima, (μανότατα, forte plurimum distantia. μανὸν enim id est rarum, poros habet distantes, densum vero omnibus suis partibus continuum & solidum est. Nam exultantes ad Lunam lepores inter se colludunt, & ea longe dissipantes dirimunt. Sed perturbatissima fiunt, cum ea vulpes antea pertransierint. Ver propter anni temperiem valde clara præbet vestigia, quanquam terra sicubi floret, canibus nocet, dum in vnum spirantes confundit odores. Exilia per æstatem vestigia & obscura fiunt. Nam terra feruens abolet, quicquid halitus (calidi vaporis) habent. Est enim tenuis: & canes tunc minus odorantur, quia resoluta sunt corpora. Verum autumno pura sunt vestigia. Quæcunque enim terra producit, & domestica iam reposita sunt, & syluestria ætate labefacta, vt fructuum odores vestigijs miscendi, canes non amplius impediant. Iam hyeme, & æstate, & autumno, recta sunt vt plurimum vestigia: verno autem confusa. Nam lepus coitum quærit cum aliâs semper, tum hoc tempore: quamobrem simul vagantes necessariò vestigia implicant. Subolent autem vestigia cubilium (iuxta cubilia) diutius quàm cursu impressa. Illa enim lepus perambulat insistendo, hæc celeriter transcurrit: vnde fit vt illis refarciatur humus, his leuiter imbuatur. Syluosa item loca redolent magis quàm nuda. Siquidem modo percurrens lepus, modo procumbens, multa contingit: & quæ sequuntur, in leporis historia referenda. Subsidia canum vestigatorum qui excursores vocantur, venator opportunis stationibus deponet ministrisq; committet. Budæus.

Braccum canem vulgò dictum, alij canem sagacem & odorum: alij aliter interpretantur, vt supra retuli. & dicam etiam inferius in cane veloce. Britannici canes indagatores, fortes sed parui sunt, ipsi agasæos vocant, ἀγασσεὺς & ἀγχασεύς habet Oppianus:) curui, γυροὶ, macilenti, hirsuti, oculis pigri: sed vnguibus probè armati, & dentibus multis acutis, odoratu & indagatione præstantissimi, tum ad vestigia deprehendenda, tum notandus aëris halitus. Hunc experturus venator, leporem viuum aut mortuum è domo sua defert, non rectà, sed obliquè, modo ad dextram modo ad læuam procedens. Et cum longius abfuerit, scrobe facta inhumat. Mox reuersus

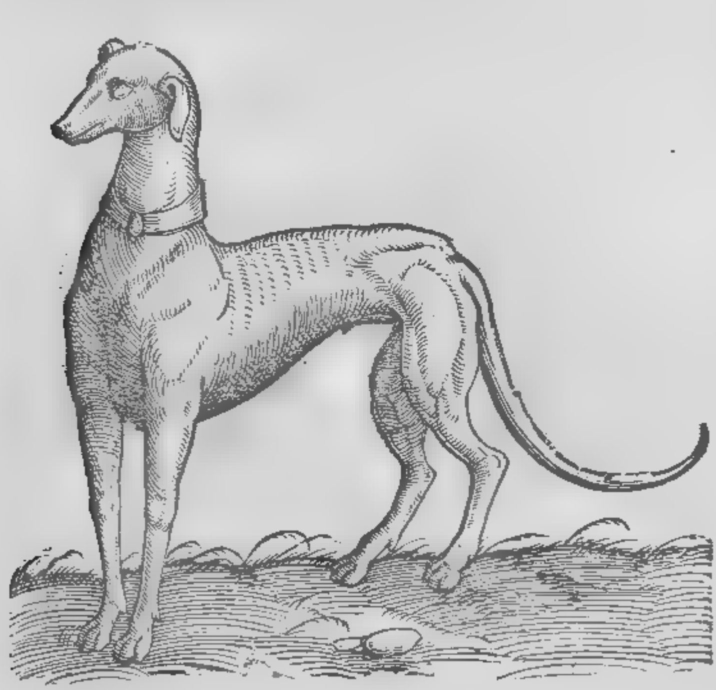
canem educit, vt sit prope initium viæ. Is percepto statim odore, nullis apparentibus vestigijs anxius & solicitus discurrit, & circum obuia quæq; inquirit, lapides, colles, vias, arbores, vites, sæpes, areas: tandem deprehenso aeris tractu, qua delatus est lepus, illac omnino per omnes ruris ambages sequitur donec ipsum attingat leporẽ. Quòd si in ipsa venatione opera eius vti velis, videbis quàm cautè vestigia premat, quàm tacitè & insidiosè accedat, cum præ corporis paruitate facile inter aut arundines culmósue lateat. Cum vero prope leporem fuerit, incredibili celeritate, sagittæ aut excitati è latibulo serpentis instar, & mira alacritate prædam inuadit: qua partim vnguibus acutis, partim dentibus subacta vtcunq; graue onus vix magno labore ad venatorem refert: Qui lætus occurrens canem vnà cum lepore à terra sublatũ gremio reponit, Hæc Oppian. in fine libri 1. de venatione. His Gratij quoq; & Nemesiani de Britannicis canibus versus adiungam.

Quia freta si Morinûm dubio refluentia ponto
Veneris, atque ipsos libeat penetrare Britannos?
O quanta est merces & quantum impendia supra,
Si non ad speciem mentiturosq; decores
Protinus, hæc vna est catulis iactura Britannis,
Gratius.
Diuisa Britannia mittit
Veloces, nostriq; orbis venatibus aptos. Nemesian.

Agasæi canes Britannici sagacissimi vulgo vt audio, hodie appellantur *bluthund* sanguinari canes, quoniam sanguinem ferarum longis interuallis olfaciant. Huberi eos dicunt vt custodiant viuaria seu leporaria ferarum. Vnde siquis prædo noctu capream aut damam aut aliam feram occisam auferat, canes insequi & repetere etiam vbi longissimè absint. Hos canes aiunt Angliæ peculiares esse. Aliud genus canum Angli habent quos vocant spanielles: ho qui iter faciunt secum ducũt. nam si quid forte amiserint, canes retro cedere iubent. Abeunt illi nec desistunt antequam inuenerint quod referant: & siquem forte reperiant, qui è via sustulerit tandiu allatrant donec reddat quod suo hero reportent, Incertus.

DE CANIBVS SCOTICIS SIVE ANGLICIS: non minus enim in Anglia quàm in Scotia sunt trium generum.

CANIS SCOTICVS Venaticus, quem Scoti vocant ane grew HowND, id est canem Græcum.

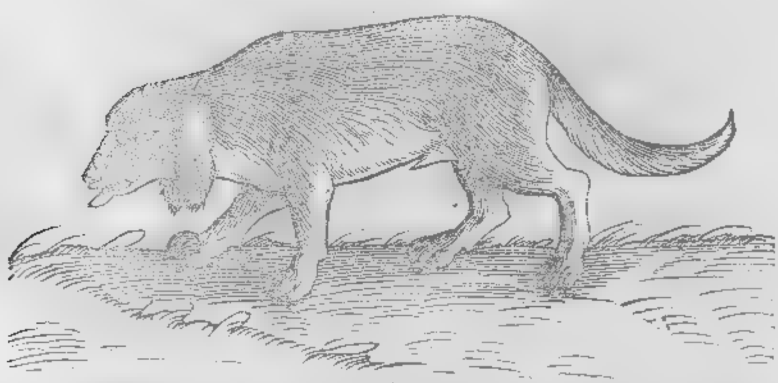
V CANIS

CANIS SCOTICVS SAGAX, vulgò dictus ane Rache. Iohannes Caius canem venaticum qui feras persequitur, Anglicè vocari à Hunde dicit: In eo genere qui feras odore inuestigat, marem nomine generali à Hunde dici vult fœminam verò Anglis à Brack, Scotis autem ane Rache.

CANIS SCOTICVS furum deprehensor, Scotis vocatus ane Schluth Hownd. Germanice Schlatthund vocari potest.

Ioh. Caius iubet ei demi pudendum masculum & nominari à Brache.

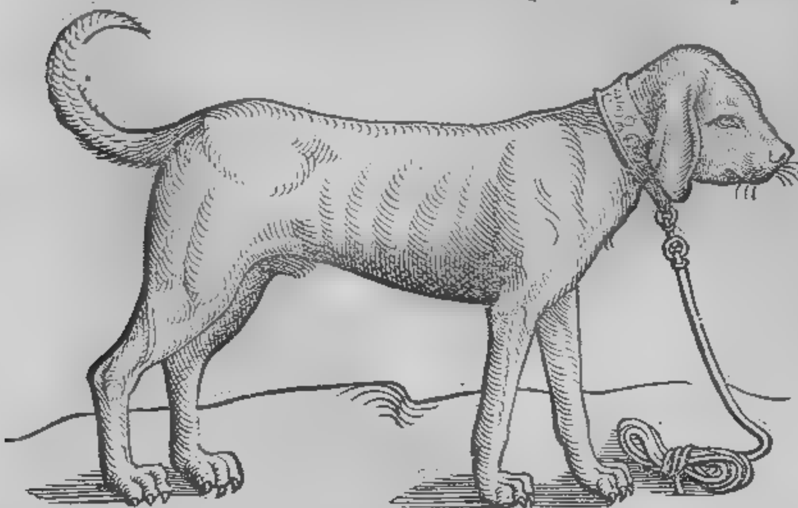

SVNT apud Scotos præter vulgares domesticosq; tria canum genera, quæ aliubi nusquam (vt opinor) terrarum inuenias: vnum genus venaticum est (*ane grew hownd*) cum celerrimum, tum audacissimum: nec modo in feras, sed in hostes etiam latronesq; : præsertim si dominum ductorémue iniuria affici cernat, aut in eos concitetur. Alterum (*ane rache*) est odorisequorum, feras, aues, immò & pisces quoq; inter saxa latentes odoratu inuestigantium. Tertium genus (*ane sluth hownd*) est haud maius odorisequis: sed vt plurimum ruffum nigris inspersum maculis, aut nigrum ruffis. Tanta verò his sagacitas inest, vt fures furtoq; ablata persequantur, & deprehensos continuo inuadant. Quod si fur, quò fallat, fluuium traiecerit, quo loco fluuium ingressus est & ipsi se præcipitant, & in aduersam deuenientes ripam in gyrum circunquaq; procurrere non cessant, donec odoratu vestigia assequuti sunt. Id minus verum videri possit, nisi vulgaris eorum esset vsus Scotis Anglisq; in confinibus, vbi ex mutua agrorum prædatione multi sibi victum quærere consueuerunt. Quod si quis pacis tempore dum sibi ablatum quispiam cane indagatore persequitur, vel etiam in secretiora cubicula cani ingressum deneget, is planè pro fure habetur, Hector Boethius in Descriptione regni Scotici.

CANIS

CANIS sagax sanguinarius, apud Anglos.

ANGLICE A Bludhunde. Eadem huius natura videtur, quæ Canis Scotici furum deprehensoris, proximè descripti.

MARTEM odêre Geloni, Sed natura sagax, Grat. *Traxêre animos de patre Gelona Hyrcano.* Idem Gnosij quoq; canes sagaces sunt, quamobrem Ouidius inter canes Actæonis Ichnobaten sagacem Gnosium fecit. Oppianus lib. 4. de polypo scribit, qui è mari egrediatur olearum, quarum frondes libenter depascitur, odore illectus: Ἠΰτ' ἐς ἴχνος Κνωσσοῖ' εὐρίνοιο κυνὸς μένος, ὅς τ' ἐν ὄρεσσι Θηρὸς ἀνιχνεύει σκολιὴν βάσιν ἐξερεείνων Ῥινὸς ὑπαγγελίῃ νημερτέϊ, ὅτε μιν ὦκα Μάρψε, καὶ οὐκ ἐμάτησεν (ἐμάστησεν corrupte habent impressi codices) ἑὸν δ' ἐτέλεσσεν ἄνακλα. Gnosus vel Cnossus vrbs est Cretæ: de Creticis dixi supra in Venaticis diuersis.

Hispanici canes, vt audio, Gallis espaigneulx dicti, auriculis sunt longis, minus tamen quàm bracchi: lepores & cuniculos excitant, pilis plerunque nitidis, non hirsutis.

Κυνὸς Λακαίνης ὥς τις εὔρινος βάσις, Sophocles. Quorum nares porrectæ sunt longius, vt catulorum (κυνιδίων) Laconicorum, olfactu valent, Aristot. de generatione anim. 5. 2. Nos de Laconicis mox inter celeres dicemus, qui puto maiores sunt, sagaces vero Laconici minores: nam Aristoteles κυνίδια vocauit.

Tusci commendantur à Nemesian: his versibus.

Quin & Tuscorum non est extrema voluptas
Sæpe canum: forma est illis licèt obsita villo,
Dissimilesq; habeant catulis velocibus artus,
Haud tamen iniucunda dabunt tibi munera prædæ.
Nanq; & odorato noscunt vestigia prato,
Atq; etiam leporum secreta cubilia monstrant.

Vmber sagax, sed timidus est.

Vmber, quanta fides, vtinam & solertia naris,
At fugit aduersos idem quos repperit hosteis
Tanta foret virtus, & tantum vellet in armis, Grat.

Syllius lib. 3. *Aut exigit Vmber Nare sagax è calle feras.* Quondam inconsultis mater dabit Vmbrica Gallis Sensum agilem, Grat.

Canum diuersa nomina ex Xenophonte supra retulimus, inter ea sunt quæ sagacibus præcipue conueniant, vt Αἰχμή. Τεύχων, Μήδας, Τάξις, Στίχων, Στίβων, Νόης, Γνώμης.

Venaticorum canum alij sagaces sunt, in quibus tamen celeritatem desideres, vt quos diximus iam pleriq; : alij olfactu & pedibus ex æquo valent, quos nunc recensebo:

Quæ laus prima canum? quibus est audacia præceps,
Venandiq; sagax virtus, viresq; sequendi.
Quæ nunc elatis rimantur naribus auras,
Et nunc demisso quærunt vestigia rostro,
Et produnt clamore feram, dominumq; vocando,
Increpitant: quem si collatis effugit armis:
Insequitur tumulosq; canis, camposq; per omnes.
Noster in arte labor positus, spes omnis in illa,

Ouidius in Halieuticis.

Aetoli celeres sagacesq; sunt, de quibus Grat.

Aetola quæcunq; canis de stirpe (malignum
Officium) siue illa metus conuitia rupit,
Seu frustra nimius properat furor: Et tamen illud
Mirum quam celeres, & quantum nare merentur:
At clangore citat, quos nondum conspicit apros,
Ne vanum totas genus aspernère per arteis.
Tum non est victi cui concessere labori.

Britannicus canis sagax & celer est, vt supra docuimus.

Celtici canes ex Gallia Britanniaq; venientes, odoratu cursuq; sunt insignes, Textor. De Gallico dicam infra inter celeres. Quod si idem est Celticus qui Gallicus celer tantum, non item sagax videtur. Quondam inconsultis mater dabit Vmbrica Gallis Sensum agilem, Gratius. Inconsultis interpretor non sagacibus: & sensum agilem, sagacitatem: Vmbros autem sagacissimos esse supra diximus. Sed non vnius generis Celtici canes videntur, quod vel ex Gratij isto carmine conijcio, Magnaq; diuersos extollit gloria Celtas.

Metagontis canis nomẽ apud solum Gratium reperio, videtur autem illos sagaces pariter ac celeres & tacitos facere, vt apparebit infra in Petronijs. Addit historiam Hagnonis Bœonij Hastilidæ (forte Astylidæ, id est Astyli cuiusdam filij: nam & alij quidam Astyli dicti sunt) qui primus venationis vsum ostenderit, solus in syluas sine socijs & retibus egrediens; Metagontem tantum canem, cui Glympicus nomen fuerit secum ducens, sed ipsum poetam audiamus.

Vnus præsidium, atque operi spes magna petito
Adsumptus Metagon, lustrat per nota ferarum
Pascua, per fontes, per quas triuere latebras,
Primæ lucis opus: tum signa vapore ferino
Intemerata legens, si qua est qua fallitur eius
Turba loci, maiora secat spatia extera gyro.
Atque hic egressu iam tum sine fraude reperto
Incubuit spatijs, qualis permissa Lechæis
Thessalum quadriga decus, quam gloria patrum
Excitat, & primæ spes ambitiosa coronæ.
Sed ne qua ex nimio redeat iactura fauore,
Lex dicta officijs, neu voce lacesseret hostem:
Néue leuem prædam, aut propioris pignora lucri
Amplexus primos nequicquam offenderet actus.
Iam verò impensum melior fortuna laborem
Cum sequitur, iuxtaque domus quæsita ferarum
Admonet: & si forte loci spes prima fefellit,
*(Rerum opus) incubuit spatijs * ad prospera sifer,*
Intacto repetens prima ad vestigia gyro.
Ergo vbi plena suo redijt victoria fine,
In partem prædæ veniat comes, & sua naris
Premia sic operi iunet inseruisse benigno. Hæc Gratius. Et rursus in electione canis venatici,
Iunge pares ergo, & maiorum pignore signa
Fœturam, prodantque tibi metagonta parentes,
Qui tenuere (forte genuere) *sua pectus hoc immane inuenta*, &c. nam hos versus cum sequentibus superius in canis venatici in genere electione retuli: non enim ad metagontem solum pertinere mihi videbantur. Metagonium, μεταγώνιον, Stephano vrbs est Libyæ, à qua gentile Metagonites. Aliqui promontorium faciunt, quod Africam à Numidia diuidat, dictum quod angulare sit. An hic locus nomen canibus dederit haud scio.

Petronium canem Gratius celerem & sagacem facit, sed non tacitum, his versibus: *At te leue si qua*
Tangit opus pauidosque iuuat compellere dorcas,
Aut versuta sequi leporis vestigia parui:
Petronios (sic fama) *canes volucresque Sicambros,*
Et pictam macula Vertraham delige falsa,
Ocyor affectu mentis, pennaque cucurrit.
Sed premit inuentas, non inuentura latenteis
Illa feras, quæ Petronijs bene gloria constat.
Quod si maturo pressantes gaudia lusu,
Dissimulare feras, tacitique accedere possent:
Illis omne decus, quod nunc metagontes habetis,
Constaret syluis: sed virtus irrita damno est. Petronij ne à venatoribus & dominis hi canes dicti sint (multos enim viros Petronios adpellatos legimus:) an ab aliquo loco, non facile dixerim. Petronia quidem nomẽ fluuij est in Tyberim defluentis, dicti quòd per petras fluat.

Vertagum canem grammatici quidam interpretantur, qui sponte ad venationem exeat, prædamque domum referat. Martialis, *Non sibi, sed domino venatur vertagus acer, Illæsum leporem qui tibi dente feret.* Vertagos dici canes legimus, verbo, vti volunt, peregrino apud Firmicum Matheseos quinto, sponte qui in venationem exeant, leporibus infesti præcipuè, Cæl. Vertagum recentiores leporarium interpretantur, vt Scoppa: alij simpliciter canem venaticum, vt Alunnus. Quidam Gallice vng metif, id est mixtum, nempe ex cane sagace, & cane Gallico celere: proinde simul indagare eum & persequi aiunt.

Hæc de celeribus & sagacibus. Sunt quæ præter sagacitatem robustæ etiam & pugnaces sint, quales Indicas esse supra ex Aeliano recitaui: & Gratius Persen quoque eiusmodi facit.

Sunt præterea parui quidam canes, & ipsi forte sagacibus adnumerandi, quos nostrates vocitant *lochhündle*, id est cauernarum caniculas: subeunt enim cauernas vbi vulpes & meles latitant, eosque mordendo expellunt. Canis vulpem in locum subterraneum secuta in Orchomenis Bœotiæ, cum latrando ingentem sonitum excitasset, venatores aditu effracto ingressi, locum quendam per foramina illustrari, & nescio quæ intus latere viderunt: quæ in vrbem regressi magistratui nunciarunt, Aristoteles in Mirabilib.

DE CANE VELOCE.

Cani veloci, vt etiam alijs plerisque, multa conueniunt quæ supra iam dicta sunt in historia canis in genere, & venaticorum postea, quæcunque verò priuatim ad celeres pertinere obseruaui seorsim hunc in locum conferam. De ijs canibus qui celeres simul & sagaces sunt, in proximo capite actum est. Fulmineo celeres dissipatore canes, Ouid. lib. 2. Fastorum. Hortari celeres per iuga summa canes, Idem in epistola Phædræ ad Hippolytum. Sæpe citos egi per iuga summa canes, Idem in epistola Oenones ad Paridem. Ῥίμφ' ἔθει πεζῷ ἐναλίγκιος, ἠὲ δράκοντι Συεμοῖς, ... [illegible] ... Oppianus de celeritate Britannici. Ocyor affectu mentis pinnaque cucurrit, Grat. de Vertraha. At te leue si qua Tangit opus, pauidosque iuuat compellere dorcas, Aut versuta sequi leporis vestigia parui, &c. Idem. Cerui vrgente vi canum, vltro confugiunt ad homines, Plinius. Hos non immissis canibus agitant, Vergil. de ceruis: Canes immittere dixit, quod Græci ἐπάγειν. Timidi damæ, ceruique fugaces, Nunc interque canes, & circum tecta vagantur, Idem. Hystrix aculeis suis missilibus ora vrgentium figit canum, & paulò longius iaculatur, Plin. Ὡς δ' ὅτε καρχαρόδοντε δύω κύνε εἰδότε θήρης, Ἤ κεμάδ' ἠὲ λαγωὸν ἐπείγετον ἐμμενὲς αἰεί, Homerus Iliad. 10. Τρέσσε δ' ... [illegible] Homerus, ni fallor: citatur ab Etymologo in Κεμὰς. Ὠκεῖαι ἐλάφοισι, κύων ἰσόρροπα δραμοῦσα, Philippus in Epigrammate. Canes celeres è Polluce, ἐλαφραὶ, ποδώκεις & δρομικαὶ cognominantur. Inter canum nomina propria, quę supra recensui, velocibus ista maximè conueniunt, Aura, Lælaps: & apud Xenophontem, Σπέρχων, Σπουδὴ, Ὠκὺς, Thous. Ouid. inter Actæonis canes. Aello cursu fortis, Ibidem. Cyprio velox cum fratre Lycisca, Ibidem. Volat acer Hylax, volat ocyor Euro Harpalagus, Baptista Mantuan. Græci de venatore feras insequẽte vna cum canibus velocibus dicunt ... [illegible] ..., Pollux. Καὶ ... [illegible] ..., Idem. Ὅταν ... [illegible] ... κύνες, μὴ κατέχοντα κυνοδρομεῖν. Xenophon. Et canem ipsum quoque, μετιέναι, μεταθεῖν, μεταδιώκειν, μεθέπειν, ... [illegible], Idem. Quomodo canes feris imitantur, & ad celeritatem ac fortitudinem acclamante venatore animentur, apud Xenophontem in libro de venatione leges. Canis velox & idoneus immitti in ceruos, lepores, ac damas, corpore sit lõgo, valido, mediocriter magno (sic ... expono) capite leui, nitido in quo oculi splendeant cærulei, (nigri;) ore dentibus aspero, oblongo: auriculis paruis, quarum tenues sint membranæ: collo procero, pectore robusto & lato: pedibus anterioribus breuioribus rectis: cruribus longis & rectis: scapulis latis: costis laterum obliquis: lumbis non pinguibus, sed bene, id est moderatè carnosis: cauda denique longa & astricta ad ... solida ac neruosa. ... [illegible] ..., Hęc Oppian. Sed audiamus Nemesianum quoque de eligendis canibus ad fœturam præcipue, quoniam de celeribus maximè loqui videtur, cuius hi sunt versus.

Incipiat primo, cum ſanus temporis author
Elige tunc curſu facilem, facilemq́; recurſu,
Non humili de gente canem ſit cruribus altis,
Coſtarum ſub fine decenter prona carinam,
Renibus ampla ſatis validis, diductaq́; coxas:
Huic pariter ſubmitte marem, ſic omnia magnum,
Corporis & venis primæui ſanguis abundat.

Principio tibi cura canum non ſegnis ab anno
Pandis in occiduum biſſenis menſibus æuum.
Seu Lacedæmonio natam, ſeu rure Moloſſo
Sit rigidis, multamq́; gerat ſub pectore lato
Quæ ſenſim rurſus ſicca ſe colligat aluo:
Cuiq́; nimis molles fluitent in curſibus aures.
Dum ſuperant vires, dum læto flore iuuentus,

Canis celer futurus, eligi debet, qui inter catulos pondere leuior fuerit, vt ſupra dixi in cane in genere. Aliud canum genus eſt (inquit Beliſarius) qui ad magna animalia fortiaque, vt apri ſunt & huiuſmodi, ſuſtinenda (impedienda) apti dicuntur, quouſq; fortiores grauioresq; canes aduenerint. Hi aprum ſiſtent, & in curſu aliquando mordendo impedient. Eorum duo ſunt genera: vnum ſtrigoſiorum, qui ſi perniciores fuerint, velociſſima etiam ſectari poterunt animalia. Huiuſmodi canis tum corpore toto, tum capite & collo oblongis eſto: pectore acuto, coſtis inferius longis, & ad ima paululum trahentibus: præcordijs lateribusq; ita amplis, vt ſine difficultate canes ſpiritum trahant. Nam quo facilior reſpiratio fuerit, tanto expeditiores ad curſum erunt. Ilia ſint anguſta & compreſſa: venter exilis, nam craſſus currentem grauat. Crura alta, brachia non æque, ne leporis capturam impediant. Anteriores pedes, vt in fele, rotundi potius quàm longi ſint. Alterum vero medium (inter robuſtos & iam dictos celeres) genus eſt: cuius generis canes cum leuioribus ſtrigoſioribusq; velociſſimis, ceruos domant & ſternunt, cum ſtrigoſiorum vim morſumq; cerui paruifacere videantur. Et hi quidem omnium generũ canes, ſi pedes venator fuerit, ſiniſtra manu ducendi ſunt: dextera vero, ſi eques, ſi tamen lancea caruerit. Dexteris enim partibus tum feræ tum homines commodius pugnam committunt, Hactenus Beliſarius. Leporarij qui maximè probentur, dicam ex Alberto inferius in catalogo celerum. Pedes celeris ſpilos habeant denſos, tenues, molles, Pollux ex Xenophonte. Pecuarius canis neq; tam ſtrigoſus aut pernix debet eſſe, quàm qui damas ceruosq; , & velociſſima ſectatur animalia, &c. Columella. Canem ex pigro velocem reddes, ſi pane auenaceo bene cocto & fermentato, aſſidue cum reficias, Alber. Catuli celeres futuri cum iam quatuor menſium fuerint,

Crocardes & ferre gradus, claſiq́; teri,
Incipe non longo catulos producere curſu,
His leporem præmitte manu, non viribus æquis,
Membra, queant iam nunc faciles vt ſumere prædam,
Sed, donec validos etiam præuertere ſueſcant,
Diſcere, & emerita laudem virtutis amare.
Seu curſus reuocent, iubeant ſeu tendere curſus,
Euanimare velint tantum, non carpere ſumptam,

Libera tunc primum conſueſcant colla ligari,
Iam cum bis denos Phœbe reparauerit ortus,
Sed parua vallis ſpatio, ſeptóue nouali.
Nec curſus virtute parem: ſed tarda trahentem
Nec ſemel indulge catulis moderamine curſus,
Exerceto diu, venandi munere cogens
Nec non conſueta norint hortamina vocis,
Quin etiam docti victam contingere prædam,

Hæc Nemeſian. Venator canes (inquit Xenophon) venatum agat, fœminas menſium octo, mares decem: nec eas ad cubilium veſtigia ſoluat, ſed ſubmiſſas (ὑφειμένας, ſubnexas) longis detinens loris veſtigantes ſubſequatur, & per veſtigia currere ſinat. (Hoc loco Græce legitur, περὶ δὲ τὰ ἴχνη τὰ εὔραια μὴ λύειν: legendum autem videtur εὔναια: obijciet aliquis Pollucem, apud quem lib. 5. cap. 1. veſtigia εὔναια & εὔραια, vocabula coniuncta vtraq; proparoxytona, legimus: quibus proximè adiungit δρομαῖα. Mihi quidem Pollux ſuo etiam tempore corrupta voce εὔραια pro εὐναῖα, deceptus videtur: & quanquam cum εὔναια coniungens tacite eiuſdem ſignificationis facere videtur, non tamen excuſatur, cum omnino vna tantum dictio ſit εὔναια: ſed cum ea accentu variet, fieri poteſt vt Pollux vtroque modo ſcripſerit, εὔναια & εὐναῖα, librarij deinde corruperint. certe vocis εὔραια nullum video etymon. nec in vllis reperio Lexicis: Dicuntur & ipſi lepores adiectiuè, εὐναῖοι & δρομαῖοι, εὐραῖοι nuſquam, &c.) Porrò cum inuentus fuerit lepus, ſi pulchra indole ad curſum alacres fuerint, non continuò dimittat: ſed vbi præcurrendo lepus è conſpectu abierit, tum canes emittat: nam ſi comminus (ἐμόθεν, pariter) ſpecie pulchras, & ad curſum magnanimas ſoluerit (dum lepus in conſpectu eſt) nondum firmatis corporibus nitentes rumpuntur. Hoc igitur venatori cauendum eſt. (Ἐὰν μὲν καλοὶ ὦσι περὶ τὸ δρόμον τὰ ἴχνη, Omnibonus legit, τὰ εἴδη pro τὰ ἴχνη: nam proxime ſequitur καλὰς τὰ εἴδη οὔσας: proinde pro καλοὶ etiam καλαὶ repono: cum canũ nomine ſemper in fœminino genere vtatur Xenophon. Notanda hic rara locutio καλαὶ περὶ δρόμον, & quæ mox ſequitur αἰσχραὶ περὶ δρόμον. quæ clariores fiunt cum τὰ εἴδη, id eſt, ſecundum corporis formas ad priorem additur: Vt ille dicatur καλὸς περὶ δρόμον τὸ εἶδος, qui corpus ad velocitatem optima comparatum habet: αἰσχρὸς cõtra nulla pulchritudinis aut deformitatis ratione.) Quod ſi forma fuerint ad currendum ſegniores, nihil eas emitti prohibet. Nihil enim erit periculi, cum ſtatim ſpem capiendi leporis abijciat, (Omnibonus neſcio quomodo inuertit ſententiam:) ſed ad pedum veſtigia (δρομαῖα, quæ ſcilicet iam primum è conſpectu elapſus lepus impreſſerit) tranſcurrere ſinat, donec ad leporẽ peruenerint. Prædam captam ipſis lacerandam tradat. Cæterum cum iam ad retia ſubſiſtere noluerint, ſed palantes auerſæ fuerint, recolligat eas, donec leporem procurſantes (προσθέουσαι, accurrentes) inuenire conſueuerint: ne ſi ſemper hoc faciant, retia ſcilicet aut veſtigia deſerant, id vitium tandem trahant vt planè ἐκκυνοι fiant, quæ peſſima conſuetudo eſt: (hoc eſt inuidia aut æmulatione mutua dum inter ſe certant, retium veſtigiorumq; & ipſius feræ negligentes, vt ſupra expoſui vocem ἐκκυνεῖν.) Porrò cibaria canibus obijciat ad retia venator, dum iuuenes ſunt, vt inde ſumant (tunc enim ſuſcipiunt, Omnibonus:) & ſi quando inter venandũ propter imperitiam aberrauerint, ad locum redeuntes ſaluentur. Nam cibaria tunc reſpuent, cũ iam feram hoſtiliter oderint: & hanc magis appetent quàm illa. Multis vero de cauſis (εἰς τὰ πολλά, lego ὡς pro εἰς, vt plurimum) neceſſaria (cibos intelligo: ἐπιτήδεια, τὰ περὶ τροφὴν ἀμέλει Varinus:) canibus exhibenda ſunt (adde, ab ipſo venatore.) Nam cum inopiam patiuntur (malim cum negatione, quæ tamen in Græcis quoq; impreſſis nulla eſt) autorem eius (cibi exhibiti, per enallagen numeri) non agnoſcunt: at cum auidè accipiunt, exhibitorem diligunt. Hactenus Xenophon.

Canum celeritate præſtantium, quos veteres commendarunt, deſcriptio ſingillatim.

Alopecides, id eſt Vulpinæ, vide in Laconicis. Caſtorides, vide ſupra in Venaticis in genere. Creticæ, vide ibidem. Ex illis parippi dictæ celeribus, diaponi robuſtis adnumerandæ videntur.

Laconicæ, Lacænæ, Pollux. Lacedemonij, Oppianus. Elige tunc cursu facilem, facilemq; recursu Seu Lacedæmonio natam, seu rure Molosso Non humili de gente canem, Nemesianus. Sed non Spartanos tantum, tantúmue Molossos Pascendum catulos, Idē. Veloces Spartæ catulos, acremq; Molossum Pasce sero pingui, Vergilius in Georg. Et alibi. Omnia secum Armentarius Afer agit, tectumq;, laremq;, Armaq;, Amyclæumq; canem, Cressamq; pharetram. Amyclæum intelligo Laconicū, ab Amyclis Laconiæ ciuitate, in qua Castor & Pollux educati sunt: quanquam & aliæ fuerunt in Italia, cognomento Tacitæ: & Amyclæum quoque ciuitas & portus in Creta, authore Stephano. At Spartanos (genus est audax Auidumq; feræ) nodo cautus Propiore liga, Seneca in Hippolyto. Ceu pernix cum densa vagis latratibus implet Venator dumeta Lacon, Syllius lib. 3. Κυνὸς Λακαίνης ὥς τις εὔρινος βάσις, ἤτοι βαδίσις, Sophocles. vide in Sagacibus supra. Λάκαιναν ἐπὶ θηρσὶ κύνα τρέφειν, πυκινώτατον ἑρπετόν. Pindarus vt citat Varinus in Κυνῶν. Præualidusq; Lacon, Ouidius inter canes Actæonis. Melampus Spartanus, Ibidem. Et patre Dictæo, sed matre Laconide nati Labros & Aglaodos, Ibidem. Tyrrheni Laconicis ad prolem commiscentur, Oppianus. Xenophon Lacænas etiam aduersus apros immitti scribit. Canes Laconici ex vulpe & cane generantur, Aristoteles. Alopecides, id est vulpinæ canes, ex canibus natæ sunt & vulpibus, quarum natura spatio temporis confusa est, Xenophon. Lacænas aiunt primum olim ex canibus & vulpibus natas, alopecidas appellatas esse, Pollux. Apud eundem Nicander castoridas & alopecidas confundere videtur: cum Xenophon clarè distinguat. Vide infra in Mixtis. Cynalopeces, canes Laconici ex cane & vulpe nati. Vsurpatur & κυναλώπηξ prouerbiali sensu, vt supra retuli. Coit Laconicum genus canum mense suæ ætatis octauo, Aristote. Coëunt quandiu viuunt Laconici & mares & fœminæ, Idem. Octauo mense vtrinq; (in vtroq; sexu) generant, Plinius. Gerunt vterum parte sexta anni, hoc est sexagenis diebus, aut vno vel altero plus minúsue, Aristot. Ferūt sexaginta diebus & plurimum tribus, Plinius. Magna ex parte octo (octonos) pariūt, Aristoteles & Plin. Coëunt à partu sexto mense, Aristot. 6. 20 interprete Gaza: Grece est, [illegible]. Proximè autē de Laconicis dixerat, quibus hæc verba adhuc cohærent, sed perperam vt videtur: Vide supra cap. 3. de Cane in genere. Genus Laconicum post coitum diebus triginta, habere lac incipit Aristot. Huius sanè generis Leconici peculiare est, vt cum laborarint coire melius quàm per ocium possint, Aristoteles: Aelianus tamen de quouis cane, Cum se plurimum (inquit) currendo exercuit, multò effusiorem ad Venerem esse ferunt. Laconici generis fœminæ, quia minus laborant quàm mares, viuaciores maribus sunt: at vero in cæteris, & si non late admodum constat, tamen mares viuaciores sunt, Aristot. Viuit mas Laconicus ad annos decem, fœmina ad duodecim, Aristot. & Plin. Propria in eo genere maribus laboris alacritas, Plin. Quorum nares porrectæ sunt longius vt catulorum Laconicorum, olfactu præstant, Aristot. In genere canum Laconico fœminas esse sagaciores quàm mares, apertum est. Insignes animo & industria canes sunt, qui ex vtroque genere, Molottricum dico & Laconicum, prodierint, Aristot. Laconici canes, inquit Aug. Niph. vulgo braccæ dicuntur. Albertus leporarius interpretatur. Sed bracci nomen hodie inconstans est, vt scriptura quoque. Nam aliqui per c simplex scribunt, alij per c duplex, alij aspirationem addunt, bracus, braccus, bracchus, aut eadem in fœminino genere in a. Sigismundus Gelenius broccum scribit per o, vt accommodet Græco vocabulo βρόχος. Germanice *brack*, Illyrice praczieck. Haud scio an aliquid huc faciant istæ voces, brocus vel brochus & bronchus, quasi brocho, id est crasso & prominente sit ore, quem canem brachum dicimus. Senectutem in equis intelligi negant posse, præterquam cum dentes facti sunt brochi & supercilia cana, Varro. Senectus in veterinis intelligitur dentium prochitate, superciliorum canicie, Plin. Et ex eo enatis duobus dentibus, dextra & sinistra paulò eminulis superioribus directis potius quàm brochis, & acutis, Varro de canibus loquens. Hinc patet brochos dentes dici prominentes ita vt adunci sint: quare hanc vocem ἀπὸ τοῦ προέχειν factam conijcio: præsertim cum bronci etiam homines dicantur, producto ore & dentibus prominentibus. A labris, inquit Plin. bronci labeones dicti sunt: emendatiores codices broci habent. Quidam brochum interpretantur cui mentum & dentes inferiores magis quàm superiores prominent. Similiter ἀπὸ τοῦ προέχειν dictum crediderim brochum vas vinarium fundēdo vino accommodatum, & implendis deplendisq; culeis & vasis conditorijs, & vino quocunque modo transuasando, quod Italis adhuc brocho dicitur: quamuis Budæus ἀπὸ τοῦ βρέχειν deducat quod fundere significet. In Germania quosdā catellas quæ in delicijs aluntur *bracken* vocare in Melitæis dixi. Galli, vt audio, braccham appellant venaticam canem (celerem & sagacem) quæ perpetuo cursu feram quam primum conspexerit (in quam iussu venatoris immissa fuerit) insequatur, vtcunq; plures se offerant: eandem & aues excitare aiunt, corpore humilem, auriculis longis, ore crasso. Fr. Alunnus canem braco Italicè dictū exponit sagacem & odorum. Canis altus retro in lumbis, strictus & magnus in pectore, qui leporarius vocatur, coire aliquando incipit octauo mense, Albert. Quos Aristoteles Laconicos, nos Italicos dicimus, Blond. Aliqui vertagum leporarium exponunt, vt supra dixi.

Leporarij canes (barbari leuerarios scribunt) nobilissimi sunt pectore valent, latratus ædere nesciunt, & nisi producantur ad cursum, intra domum se continent, Author obscurus. Sarsis vocem Hebraicam canem leporarium interpretatur, alij aliter. Vide in Aquila. Leporarius collo longo pulchrior & melior erit. Longum autem etiam arte reddetur, si in scrobe pro longitudine canis effossa, ipsum (nimirū dum corpus adhuc increscit) quoties cibandus est, colloces: & cibum scrobis oræ imponas, vt canis nisi collo bene extenso assequi non possit. Leporarij (inquit Albert.) optimi sunt longis & planis capitibus, non enormibus auriculis acutis retrorsum directis & paruis: labro superiore super inferius non dependente, nisi minimum forte: collo longo, & aliquantulum turgidiore quàm caput, ea parte qua capiti iungitur: pectore enormi, & bene acuto inferius: costis longis & validis: ilibus strictis: cruribus altis, macris potius quàm obesis: cauda non crassa, nec admodum longa. Rarò vel nunquam latrent. Proprium enim his canibus est succensere minoribus qui pro custodia latrant. Non quiduis inuadunt, indignum, id se existimantes. Lacte magis quàm sero nutriendi sunt. Sed nutriendi educandiq; ratio eadem his, quæ venaticis cæteris conuenit, Hæc Albert. Et alibi. Leporarios magnos, inquit, quos veltres quidam vocāt, ex coitu leopardi cum cane, ortos nonnulli dicunt. Veltro Italice vulgò dictus canis, venaticus & cursu velocissimus est, Fr. Alun. quærendum an idem vertagus sit cum nomina colludāt. Leuis ilia Falco, Mantuan. Apud Aug. Niphum Falco proprium nomen est canis leporarij. Canibus venaticis dorsum integunt pannis diuersorum colorum aduersus frigoris iniuriam, præcipuè leporarijs: & pedibus adhibent calciamenta, quo facilius illæsi cursum exerceant, Blond.

Podicnitzij Polonis appellati canes, parui & celeres sunt, quibus vtuntur ad aues & lepores.

Canes veloces quidam & magni Germanice appellantur, *Vvindspil*, nimirum à velocitate ipsorum ventis comparata:

parata: Alij sunt qui nominantur *Türckisch vuind*, Turcici canes: vtrique in lepores, vulpes, ceruos & similia animalia immittuntur, communi nomine *hetzhünd* dicti, quod etiam de robustis licet non velocibus dicitur.

Gallici canes siue Celtici dicti, diuersi sunt: vide supra in Celtis inter Venaticos diuersos, & inter sagaces simul ac celeres in Vertago. Vt canis in vacuo leporem cum Gallicus aruo Vidit, & hic prædam pedibus petit, ille salutem, Ouid. lib. 1. Metam. Leporemq; læsum Gallici canis dente, Martial. Gratius Gallos canes inconsultos, id est non sagaces vocat, ideoq; ad prolem miscendos Vmbris. Gallicos quidam leporarios interpretantur, qui in locis montanis optimi proueniant. & eam ob causam commendant Turcicos ex montibus Dalmatię, & regionibus ad orientem sitis. Laudantur in eis, pedes duri, auriculæ longæ, caudæ setosæ & prolixioribus pilis.

Et substricta gerens Sicyonius ilia Ladon, Ouid. inter canes Actæonis.

10 Locridis nomine canis Anyte poëtria Tegeatis, gloriam posteris transmisit, hoc tetrasticho in eius sepulchrũ inscripto: Ὤλεο δή ποτε καὶ σὺ πολύρριζον (lego Ὤλεο δή ποτε καὶ σὺ πολυρρίζου) παρὰ θάμνον Λόκρι φιλοφθόγγων ὠκυτάτων (lego ὠκυτάτη) σκυλάκων. Τοῖον ἐλαφρίζοντι τεῷ ἐγκάτθετο κώλῳ Τὸν (lego ἰὸν) ἀμείλικτον ποικιλόδειρος ἔχις, Pollux 5.5.

Chaonidas & Molottidas aliqui tradunt prolem esse eius canis, quem ære Monesio vbi cõflauit Vulcanus, immissa quoque anima, Ioui dedit dono: is verò Europæ, hæc Minoi, Minos Procridi: illa vero Cephali esse voluit munus. Nec qui Dictæa Cephalum de gente secutus Luciferæ pariter venit ad astra deæ, Martial. Eius hæc fuit natura, vt vitari non posset, vbi insequeretur: sicuti Teumesia vulpes fuisse narratur incomprehensibilis. Quæ ratio (ne ineuitabilem canem vulpes effugeret, aut vulpem incomprehensibilem canis caperet) vtrunq; deformauit in lapidem, Cælius ex Pollucis lib. 5. cap. 5. Plura vide apud Tzetzen Chiliade 1. cap. 20. & Ouidium lib. 7. Metam. qui Lælapem hunc canem vocatum scribit: & Palæphatum cap. 9. licet Telmesia apud eum legatur. Teumes-
20 sus Bœotiæ mons est, vnde vulpes Teumesia, Stephan. Telmissus vero per iota in penult. Cariæ vel Lyciæ vrbs. Monesium æs quod fuerit non reperio. Teumessiam vulpem Dionysij ira in Thebanos excitatam ferunt, quam cum canis à Diana Procridi datus, capturus esset, vtriq; in lapides mutati finguntur, Blond. Pausaniæ de his verba referam in Vulpe h.

Canicula quædam cum venaretur, quamuis ventrem ferret, leporem cepit, eaq; iam capta præda, statim domino cedens secessit, atq; quàm mox nouem catulos peperit, quos aluit postea, Aelian.

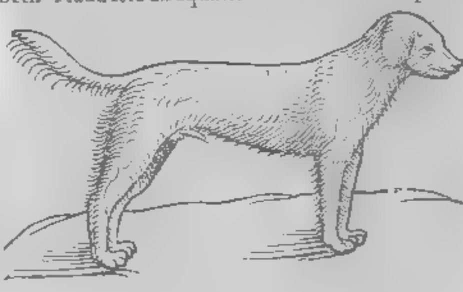
Anthologij Græci lib. 1. Sect. 33. legimus epigramma in canem celerem cui grauidæ vterus vulneratus cicatrice concreuerat, partus autem tempore sectus est vt posset eniti: & aliud in canem celerem siti mortuum.

DE CANIBVS INSTRVCTIS AD AVES *capiendas, & aquaticis.*

30

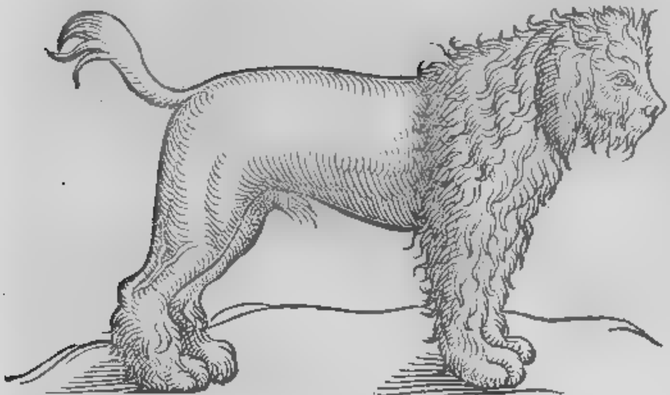
Canes arte & disciplina potius instructæ, quàm suopte ingenio & sagacitate ad auium capturam inseruiunt: quamuis odoratu etiam eas valere oportet. Docentur autẽ hoc modo, Irretitis perdicibus primo circumducuntur sæpius, & per minas tandem assuescunt vndiquaq; circuire. Deprehendunt autem perdices odorando, si primò vestigijs captarum sæpius imponantur, Albert. Nostrates & Galli hos canes coturnicum appellant, quod eorum opera hoc maxime auium genus capiant: Itali canes retis: retibus enim assistunt, ijsq; etiam se obrui patiuntur, vnde aliud eis nomen apud nostros, *gorstendhünd*. Est & aliud canum genus, quos cõmuni nomine *vogelhünd* vocitant, id est auium canes, quorum vsus est ad varia accipitrum genera. Hoc canum genus Demetrius vocat, κύνα ἱερακικὸν & κύνα συνεργοῦντα τῷ ἱέρακι. & κυνάριον ῥινηλατοῦν & ζαγάριον. Canes coturnicum tota hyeme, vt au-
40 dio, soluti & liberi sunt, primo vere legantur, & per totam æstatem ad autumnum vsq;, aut saltem resectas segetes, detinentur. Canis alseluchi, est canis quo venatores vtuntur in capiendis auibus aut quadrupedibus, And. Bellunen. Auis nulla non canem parui facit: vnam otidem excipio, quæ propter corporis sui grauitatem & tarditatẽ, canem perhorrescit, Aelian. Genus canis quòd in plerisq; regionibus hodie braccham appellãt, auriculis longis, ore crasso, &c. de quo superius scripsi inter sagaces simul & celeres, auibus excitandis aptum est. Poloni canibus, qui podienitzij apud eos nuncupantur, ad aues & lepores vtuntur, Nare sagax alius, campisq; vndisq; volucres Quærit, & ad nutus huc indefessus, & illuc Discurrit, Stroza filius in Epicedio canis. Nec verò canũ cuiuscunq; generis familiæ sagaciores vestigia tantum ferarum odorantur, sed feras & perdices & lepores, eorumq; recentia cubilia persentiscunt è longinquo, vtpote aduerso vento eorum odorem captantes erectis naribus & exorbentes. Equidem ipse sæpe admiratus sum perdicarios & campestres cum cursu præcipiti in longum contendere spatium
50 eos cernerem, non aliter atq; si obiectam prædam oculis sequerentur, quoad viderem emicantes inde & euolantes perdices, quò illi contenderant.

Sunt quædam genera vrsorum alborum, canum, luporum, & similium quorundam animalium quæ venantur & habitant tam in aqua, quàm in terra, Albert. Aquaticos canes voco, quos nostri *vuasserhünd*: quorum alijs castores, lutras, & anates syluestres venantur: alij siquid in aquam inciderit, aut proiectum fuerit, reportant. Sunt autem aquatici canes plerunque villosi. Galli vocant, barbeti. Haud scio an aquaticum intellexerit Bapt. Mantuan. cum scribit, Ichthya regis Deliciæ, nomen patriæ sortita marinæ.

CANIS Auiarius Anglicus Campestris, quo Falcona-
60 rij (id est, qui cum Accipitribus aucupantur) ad Perdicum aut Phasianorum ferè aucupium vtuntur. Sunt huius generis omnis ferè coloris (inquit Caius) sed magna ex parte candidi: & si quas maculas habeant, rubræ sunt, raræ & maiores. Peculiare nomen Anglis non habet, nisi ab aue, ad cuius venationem natura est propensior.

70

Canis Auiarius aquaticus. Qui per aquas venatur (inquit Caius) propensione naturali, accedente mediocri documento, maior his *(auiarijs qui in sicco venantur)* est, & promisso pilo naturaliter per totum corpus. Ego tamen ab armis ad posteriores suffragines atque extremam caudam depinxi detonsum, vt vsus noster postulat, quò pilis nudus expeditior sit, & minùs per natationes retardetur.

ANG. A Waterspaguelle.

DE CANIBVS MIXTIS VEL BIGENERIS.

Mixti & bigeneri (bigeneres, bigenæ, insititij) canes vocari possunt, tum qui ex vtroque parente cane, sed diuersorum generum, vt ex Molosso & Laconico apud Aristotelem celer simul & validus futurus nascitur: tum qui parente altero cane, altero fera, vt lupo, leone, &c. nati sunt. Excogitarunt hanc mixtionem venatores, prioris quidem generis, vel vt vitia quædam emendarent & præcauerent in sobole: vel vt dotes quasdam adijcerent: Posterioris vero, vt vel magis robusti ad venandum aduersus maiores feras producerentur canes, vel certe callidiores, ex ingenio parentis cum non corporum modo, sed animorum quoque bona maláue à parentibus in prolem deriuari constet. Dicam igitur primum de priore & simpliciore genere.

Prestantissimi quidem canes in suo quiq; genere μονόφυλοι sunt, id est, ex vnius generis parentibus prognati: verum superflua venatorum cura miscere etiam diuersa genera, quæ quidem innumera sunt, adinuenit. Si quis igitur mixtis delectabitur, coniungere poterit Arcades Eleis, Pæonijs Cretenses, Cares Thracijs, Tyrrhenos Laconicis, Sarmaticum Iberidi, Oppian. Iccirco varijs miscebo gentibus vsum. Quondã inconsultis mater dabit Vmbrica Gallis Sensum agilem, traxêre animos de parte Gelonę Hyrcano, & vanæ tantum Calydonia lingue Exibit vitium patre emendata Molosso. Scilicet ex omni florẽ virtute capessunt, Et sequitur natura fauens, Grat. Et patre Dictæo, sed matre Laconide nati Labros & Aglaodos, Ouidius inter canes Actæonis. Vertagum ex cane Gallico & alio quodam sagace mixtum esse, vnde Galli vocãt *vng metif*, ex quorundam sententia supra retuli. Hybris & Hybrida canis vocatur, qui imparibus parentibus natus est, inquit Porphyrio, hoc est ex venatico & gregario. Vide in Apro C.

Nostris temporibus canes non admiscentur vulpibus, lupis, aut tigribus quoniam tanta astutia & feritate non egemus, Blond. Hos quidem canes rectè aliquis semiferos appellabit, ad reliquorum mixtorum differentiam. Coëunt animalia, & quorum genus diuersum quidem, sed natura non multum distat: si modo par magnitudo sit, & tempora æquent grauiditatis raro id fit, sed tamen fieri & in canibus, & in vulpibus & in lupis certũ est, Aristot. Cani congeneres lupus, vulpes, hyæna, tygris. Concipiunt hæc ex aliena æquè atq; è sua quisq; specie Scaliger.

Chaonidas canes aliqui à Cephali cane, alij de Chao luporum generis fera, progenitas suspicantur, Cælius.

Arcades canes primum ex canibus & leonibus natos fama est, & appellatos λεοντομιγεῖς, Pollux.

Leporarios magnos, quos Veltros quidam vocãt, ex coitu leopardi cum cane procreatos quidã dicunt, Albert.

Cum canibus lupi coëunt in Cyrenensi agro, Aristoteles, & Pollux citans Aristotelẽ. Cum apud Roccam Vandream cum Federico Monfortio venaremur, in itinere reditus, quidam ex canibus, Muccius nomine, insectatus est lupam magno nisu, quam assecutus canire deprehendit, & cum ea coiuit. Nam cum nos vocibus & cornibus reuocantes non curaret, inquirentes tandem inuenimus cum lupa coëuntem, feritate vtriusq; præ desiderio Veneris remissa, Aug. Niph. E lupis canes Galli volunt concipi, quorum greges suum quisq; ductorem è canibus & ducem habent. Illum in venatu comitantur, illi parent. Nanq; inter se exercent etiam magisteria, Plin. Ex canis cum lupo coitu gignitur magnus canis, qui mastinus vocatur à nobis, Albert. alibi simpliciter mastinum lupo similem facit. Idem alibi inepte lincisium vocat ex cane patre, & lupa matre natum: similiter & alij barbari scriptores: quorum aliqui etiam lintiscum scribunt, & Isidori verba adducunt Plinium testem citantis canes ex lupis & canibus natos, cum forte miscentur, lintiscos dici. Ego nihil tale apud Plinium reperio. Videtur autem hæc vox deprauata pro lycisco vel lycisca, quod canis nomen apud Vergilium legimus, Multum latrante Lycisca, Aen. 3. Cyprio velox cum fratre Lycisca, Ouid. inter Actæonis canes. Referensq; lupum toruo ore Lycisca, Mantuan. Fuit & Lycas canis Simonidis epitaphio nobilitata, vt supra retuli. Deq; lupo concepta Nape, Ouid. Crocuta appellatur fera, quam aliqui ex lupo & cane nasci putant, vide infra in Crocuta. Dum hæc scriberem canis in vrbe nostra erat, lupo similis, & ex lupo natus vulgo ferebatur.

Canis rufus ex genere custodum, catulus adhuc cum simia versari consuetus multa iocosa & risu digna facere consuescit: Quòd si etiam coierit cum ea, natus ex eis canis omnium aptissimus ad ludos erit, Albert.

Canes ex thoibus natos Grat. commendat, his versibus. *Hic* (Hagnon Bœotius quidam: *& semiferam thoum de sanguine prolem*

Finxit non alio maior sua pectore virtus.
Seu nôrit voces, seu nudi ad pignora Martis
Thoës commissos (clarissima fama) leones
Et subière astu, & paruis domuêre lacertis.
Nam genus exiguum, & pudeat quam informe videri,
Vulpina specie: tamen huc exacta voluntas.
At non est alius quem tanta ad munia fœtus
Exercere velis, &c.

In impressis codicibus hic versus, *Vulpina specie*, &c. cum sequentibus, separatur à cane ex thoibus nato, sed considerandum est an præcedentibus cohæreat.

Ex tigride & cane gigni confirmant Indicos: verũ non statim, sed tertio coitu: primo enim belluinos adhuc catulos procreari aiunt. alligantur canes locis desertis, & nisi bellua incensa libidine sit, sæpe lacerantur, Aristotel. Et alibi, Canes etiam Indici (inquit) ex bellua quadam simili, & cane generantur. Ex tigribus canes Indi volunt concipi:

concipi:& ob id in syluis coitus tempore alligant fœminas. Primo & secundo fœtu nimis feroces putant gigni, tertio demum educant, Plin. Plura de Indicis canibus vide supra in Venaticis robustis. Grat. Hyrcanos canes ex tigride nasci scribit his versibus.

Sed non Hyrcanæ satis est vehementia genti
Dat Venus accessus, & blando fœdere iungit,
In stabulis, vltroq́; grauis succedere tigrim
Sed præceps virtus ipsa venabitur aula.
Pasce tamen: quæcunq; domi sibi crimina fecit,
Tanta: suis petiere vltro fera semina syluis.
Tunc & mansuetis tuto ferus errat adulter
Ausa canis, maiore tulit de sanguine fœtum.
Ille tibi & pecudum multo cum sanguine crescet:
Excutiet sylua magnus pugnator adepta.

Bapt. Mantuan. Tigrinam canem nomine proprio propter macularum similitudinē nominauit, Et Tigrina notis tergum maculosa. Lacænas aiunt ab initio ex canibus & vulpibus natas, alopecidas appellatas esse, vt pluribus supra dixi in Laconicis. Xenophon alopecidas canes venaticos facit: & sanè videntur venatici quidam veloces, vt leporarij dicti, capite magis in acutum tendente & rostri figura vulpem referre. Albertus non ad venationem sed ad mimica & ridicula opera instruendum canem, ex vulpecula natum commendat, vt dicam in cane mimo. Εὔγνοι, ἀλωπεκίδες, Hesych. & Varinus.

DE CANE SOCIO ET FIDELI.

Socij hominum vocitari possunt, omnes qui ab hominibus aluntur canes, nō solum vt reliqua animalia mansueta, quæ Græci συνανθρωπεύοντα, quod hominibus conuersentur, appellant: sed quia laborum curarumq́; socios hominibus se præbent. Verum canibus alijs præter ipsum hominem alius etiam scopus est, vt venandi opus, & custodiendi domos, pecora, aliasq́; res. Quamobrem socium canem per excellentiam hic appello, qui ipsius tantum hominis causa nutritur, præcipue vt è domo prodeuntibus & iter facientibus comes sit, siue simpliciter & voluptatis, aut etiam defensionis gratia. Sed de ijs qui viribus corporis & animi fortitudine tantum pollent, vt homines vel priuatim, vel in bello defendant aduersus hostes, in sequentibus dicam, hoc prius loco de canibus socijs simpliciter acturus. Cæterum canem animal esse summo in hominem amore fideq́;, dixi capite quinto, de Cane in genere.

Canis sodalis (inquit Blondus) eligatur magnitudine inter canem & catulum media, hirsutus, pilis oblongis, siue crispis, siue protensis: quadratus, capite ad rostrum vsque piloso, placidus: & qui domino continuè assistat, in itineribus indefessus, & morantem expectet.

Codri poetæ canis apud Iuuenalem memoratur, nomine Chiron. Canum beneuolentiæ proprium in altores suos illud de viro Colophonio testatur: Is ad nundinas proficiscens, vti quædam ibi emeret, nam eius in mercaturis faciendis versabatur industria: pecuniam, seruum, & canem secum accepit. Ac quidem seruus, qui eam ipsam pecuniam ferebat, cum viæ aliquantum processissent, ad deijciendam aluum ex instituto itinere diuertit, quem secutus est canis, is postquam necessitati dedisset operam, è terra marsypium tollere oblitus, discessit. At vero canis ibi remansit marsypio incubans: deinde simul vt ad emporium, dominus & seruus venissent, re infecta, cum nummi eis abessent ad emendum, eadem via qua profecti fuissent, reuerterunt: atq; cum eò venissent, vnde prius ille diuertisset, de recta via ab itinere suscepto deflexerunt, eodem vbi sanè nummos seruus reliquisset: Vbi canem marsypio incubantem, præ fame vix spirantem offendunt, qui vix dum dominum & conseruum suum viderat, cum à marsypio se remouens vno & eodem tempore & custodia & vita excessit, Aelianus. Eandem historiam Io. Tzetzes narrat, Chiliade 3. cap. 131. hoc interest, quod Anacreontem Teium, non virum Colophonium, canis dominum fuisse scribit. Gelon Syracusanus cum arctissime dormiret, se ictum è cœlo cogitabat: Hoc quod ei videbatur, insomnium erat. Is etsi dormiebat, inter somnium tamen contentissima voce clamabat. Canis igitur quē ipse alebat, simul atq; altoris amici sui vocem audisset, tanquam quodpiam Geloni periculum crearetur, insidięq́; compararentur, & in lectum maximo impetu prosiluit, & circum dominum conuersans, vehementissime latrabat, velut insidiatorem vlcisci cupiens. Gelon cum rei funestæ metu, tum canis clamore somno quamuis arctissimo teneretur, solutus est, Aelianus.

Tyrij aiunt Herculem captum fuisse amore nymphę cuiusdam illius regionis, cui nomen fuerit Tyro, (Τύρ⊗, lego Τυρὼ,) Sequebatur autem Herculem canis quoq;, prisco more. Solebant enim canes ad conciones etiam comitari heroes. Herculeus igitur iste canis cum ad saxum quoddam reptantem vidisset purpuram, carnem prominentem mordicus apprehensam deuorauit, & labia cruore tinxit. Hunc in cane colorem virgo intuita, Herculem deinceps admissuram se negauit, nisi vestem ei caninis labris pulchriorem floridioremq́; afferret. Itaq; Hercules hoc animali inuento, & cruore collecto, munus puellæ attulit, primus vt apud Tyrios fama est, Phœnissæ tincturæ inuentor, Pollux.

Tobiam canem habuisse comitem in vetere testamento legitur.

Xanthippi canes, eo tempore, quo ingenti bello Persarum in Gręciam exardescente Athenienses monentibus oraculis relicta patria in classem demigrarunt: dominū secutæ ex Attica in Salamina traiecerunt Aelian. Tzetzes Chiliade 3. cap. 130. Xanthippi, qui Periclis pater fuit, canem vt dominum sequeretur nauigantem in Salaminem, in mare se proiecisse scribit: & demum viribus natando exhaustum expirasse, &c. Asclepiades sepultum etiam à Xanthippo tradit, hoc versu, Ὅ' ἐκχωὲς καλοῦσι ὀρμιαὶς σῆμα: Meminit & Plutarchus in vita Themistoclis, vt suprà retuli parte 1 capitis 8. de Cane in genere, vbi alios quoq; locos Cynossema dictos recensui.

HISTORIÆ CANVM, QVI FIDEM DOMInis etiam post mortem seruarunt.

Digna commemoratione sunt canum exempla, qui in fide & amore erga dominos post mortem etiam dominorum, constantissimè persititerunt, quod vel pro eis pugnando, vel rogis sponte insilientes commoriendo, vel cadaueribus ostendendis, vel deniq; homicidas prodendo mirificè declararunt. Primum igitur de illis dicam qui pro dominis certauerunt, mox ordine de reliquis.

Romæ bello quodam ciuili Caluus Romanus cum necatus esset, huius viri caput ex hostibus nemo abscindere poterat, cū tamen summa contentione sexcenti certarent, & facinus istud consciscere pulchrum ducerent, priusquam canem quem is aluisset, interfecissent, ei assidentem, & beneuolentiam erga illum ipsum fidissime & amantissime

tissime seruantem proq; eodem humi strato, & qui iam extremum spiritum effudisset, sic propugnantem, tanquã virum commilitonem, & contubernalem bonum, & ad extremũ amicitiæ obseruantem, Aelianus, & Tzetzes Chiliade 3. cap. 131 vbi interpres Galbam pro Caluo vertit. Meminit & Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. sed omisso Calui nomine. Dario qui extremus regnauit apud Persas, in ea pugna quam contra Alexandrum suscepit, & commisit, cum à Besso (Βήσῳ al. per σ. vnum) & Nabarzane multis vulneribus confossus esset, & iaceret stratus omnibus mortuum relinquentibus, canis ab eo educatus solus permansit fidelis, cumq; tametsi non amplius suum altorem, sicut tamẽ adhuc viuentem seruauit, Aelianus. Tzetzes Chiliade 3. cap. 131 Darij à Beso occisi canẽ iuxta sepulchrum, vt Silanionis canẽ mansisse scribit: παρὰ τῷ τάφῳ malim παρὰ τῷ νεκρῷ id est iuxta cadauer. Silanionis enim quoq; canem cadaueri adhæsisse, proximè ex eodẽ authore referemus. Pugnasse aduersus latrones canem pro domino accepimus, confectumq; plagis à corpore nõ recessisse, volucres & feras abigentem, Plinius. 10

Cum Silanion dux Romanus in pugna cecidisset, cadauer eius canibus, feris, & auibus expositum, solus canis omnium fidelissimus multis diebus seruauit, & partes eius pudẽdas operuit, donec aduenirent Romanorum duces, & sepeliri curarent, Tzetzes Chiliade 3 cap. 130. Syllanion nomen fuit statuarij cuiusdam. Sed super omnia in nostro æuo actis populi Rom. testatum, Appio Iunio, & P. Silio coss. cum animaduerteretur ex causa Neronis Germanici filij, in T. Sabinum & seruitia eius, vnius ex his canem, nec à carcere abigi potuisse, nec à corpore recessisse, abiecto in gradibus Gemonijs mœstos edentem vlulatus, magna pop. Rom. corona circumstante, ex qua cum quidam ei cibum obiecisset, ad os defuncti tulisse. Innatauit idem in Tiberim cadauere abiecto sustentare conatus, effusa multitudine ad spectandam animalis fidem, Plin. Canis Iasone Lycio interfecto, cibum capere noluit, inediaq; consumptus est, Plin. Daphnidem bubulcum Syracusanum canes quinque primum deflerunt, deinde commortui sunt, Tzetz. Huiusmodi canes rectè συναποθνήσκοντας, id est cõmorientes, appellabimus. 20 Gelonis tyranni canis à sepulchro domini sui, nec vi, nec vllis blandimentis abscessit, Aelian. Gelone Syracusano in somnis clamante, vt qui fulmine ictus sibi videretur, canis latrare non desijt, donec excitauit, Tzetz. Hunc canem Philistus, teste Plinio, Pyrrhum appellatum scribit. Is vero, cui nomen Hyrcani reddidit Duris, accenso regis Lysimachi rogo, iniecit se flãmmæ. similiterq; Hieronis regis, Plin. De Lysimachi cane idem scribit Plutarch. in lib. Vtra animalium, &c. & Aelian. Clarus est Pyrrhi Epirotæ canis, qui cum Pyrrhus in somnis exclamasset, circumiens eum custodiebat. mortui autem cadauer cum cremaretur, in rogum insilijt, Pollux. Eadem eodemq; modo fecisse canem, quem Pyrrhus, non rex ille, sed priuatus homo educârat, fama est: circum corpus exanime hærentem, cap. lorum efferretur assultantem, postremo in rogum sese abijcientem ac comburentem, Plutarch. ibidem. Cum Polus tragœdus (histrio Tragicus, Tzetz.) defunctus antiquo more cremaretur, canis eius alumnus in medios rogos sese immittens, viuus vnà cum altore suo exustus est. Idem de Mentoris canibus fertur, Aelian & Tzetz. sed Tzetzes vnum duntaxat Mentoris canem id fecisse scribit. Theodorum saltatorem (psalten, Tzetz.) cum propinqui in sepulchrum imposuissent, Melitensis catellus eius, vltro seipsum in cadaueris tumulum inijciens, pariter cum domino humari & sepeliri voluit, Aelian. & Tzetz. Nostris temporibus in ciuitate Astensi, cum mulieris cuiusdam genere claræ funus procederet, canis facto impetu super cadauer insilijt, & præ dolore discissus est desuper, tanquam ab aliqua fera laniatus, quoniam vnà mori voluit, Blond. Eupolidis poetæ canis, desiderio domini defuncti, mœrore inediaque contabuit, de quo plura mox inter defensores. Nicias quispiam ex venatoribus cum de improuiso in carbonariam fornacem lapsus fuisset, canes, qui cum eo erant hoc intuentes, non illinc discesserunt, sed primo circa caminum ingemiscentes, & vlulantes commorabantur: tandem prætereuntes leuiter, & sensim morsu vestium attrahebant ad id quod accidisset, tanquam auxiliatores domino suo implorantes homines. Vnus igitur videns hoc idem, suspicatus est id quod erat, & secutus est canes, inuenitq; 40 Niciam in fornace deflagratum (deflagrasse potius dixerim) ex reliquis coniectauit rem ipsam, Aelianus interprete Gyllio: & Tzetz. Chil. 3. cap. 131. cuius hi sunt versus quos appono, quoniam Gyllij interpretatio non satisfacit mihi: Στάντες περὶ ὄπιν ὠδύρωντο τότε οἱ τέτε κύνες. Ὡς δ' οὐδεὶς συνέβαλεν ἐξ ὀδυρμῶν τὸ πρᾶγμα, Ἐξ ἱματίων διάκνοντες ἠρέμα σὺν παρόντας, Εἷλκον ἐπὶ τὴν κάμινον δεικνύοντες τὸ πάθος. Sed clarius res intelligetur ex Cælio, qui lib. 23. cap. 27. eundem locum ex Aeliano transtulit, cuius ego posteriorem tantum partem adscribam. Id autem (inquit) intuitus quidam, canem insecutus ducem, factum deprehendit, exustumque in fornace spirantem Niciam, re prorsum coniectata ex ijs quæ in ignibus visebantur reliquiæ. Similis est historia, quam Blondus refert, his ferè verbis: Marius Cæsarinus è patritio genere Romæ venator acerrimus, dum equo insidens & canem ducens aduenationem exit, incidit in profundam foueam: quod videns canis creberrimis vlulatibus circum latrabat foueam: eo audito rustici quidam accurrerunt, & recognita hominem extraxerunt è fouea, in qua ei inedia pereundum fuisset, relicto mortuo equo. Anno post hunc casum euoluto, eodem die febri correptus, obijt. Icarij 50 Erigonæ filiæ patris à rusticis interfecti cadauer canis ostendit: etsi credimus poetis, hic Sirius est, Pollux & alij. Cum Bacchus vini vsum hominibus monstrasset, & Icarius agricolis Atheniensibus id bibendum dedisset, illi inebriati, & se venenum bibisse suspicati, occiderunt Icarium. Huius cadauer cum filia non inueniret, cane monstrante reperit. Huic etiam postea morienti canis commortuus est, Tzetz. Idem pulcherrimos super eadem re versus ex Orphei Georgicis commemorat. Erigonæ canis, suæ dominæ sepultura affectæ immortuus est, Aelian. Qui non Erigones mallet habere canem. Martialis in canis Lydiæ epitaphio. Accepi à viris verborum non prodigis, syluam esse non procul Aurelia (vrbe Galliæ) vbi cum grassatores hominem quendam interfecissent: interfectum homicidij tegendi gratia inter frutices inhumassent: canis (qui latronum viribus impar fuerat neque his potuerat reluctari) domini sui domum propero cursu redierit: ac reiecto, qui offerebatur, cibo, 60 velut lachrymosus nunc egrediens, nunc reuertens, non prius latrare destiterit, quàm præstita tanti infortunij coniectura impetrauerit, vt redeunti sibi ad domini cadauer aliquis daretur comes. Hunc ergo cum secutus esset vnus ex domesticis famulus, sequentem reuolutis vbique semitarum vestigijs ad inhumati locum perduxit, vbi & vnguibus scalpuriens, & terram dentibus effodiens, occultum corpus indicauit, Io. Rauisius Textor. Bononiæ puer quidam catulum amabat, semper cum eo oberrare solitus. Hunc pòst in cella vinaria seipsum laqueo suspendentem intuens catulus perterritus constitit: deinde paulò post immobilem videns, parentes tanquam suspensi nuncius latrando cursu adiuit: & subinde sursum ac deorsum recurrens, latrare non destitit, donec miseri parentes secuti filium pendentem repererunt, Blond. Hesiodi canes à mortuo non recedentes, latratu homicidas prodiderunt, Pollux. Plutarch. in lib. Vtra animalium, &c. cum recitasset historiam canis qui apud Pyrrhum regem homicidas prodidit, quam proximè subijciam, Idem (inquit) Hesiodi sapientis illius canẽ fecisse fama est, 70 cum

cum Gangetoris Naucl. [illegible] illos quorum [illegible] nibus [illegible]. Pyrrhus Epirota (Epirotarum rex, Plutar.) cum iter [illegible] illum [illegible] canem & illa ipsum cum summa [illegible] custodi[illegible] quem iam [illegible] ferent inediam, diligenti cul[illegible]. Hoc simulacro Pyrrhus [illegible] sepultura affici iussit cani vero plenum cibum ad se amandum allicientem d[illegible] paulatim [illegible] illum [illegible], atq; adeo attraxit. Sed hæc quidem hactenus. Post paulum cum exercitum lustraret Pyrrhus, ([illegible], Plutarch. quidam vertit, cum inquisitio per exercitum fieret) milites[illegible] recenseret, & vero canis adesset: is non mansuetus solum, verum cætera quam tacitus erat. Vt vero in recensione militum inte[illegible]ctores domini animaduertisset, tum nõ se continuit, quin vasto latratu in eos ser[illegible]mperet, atq; vnguibus lania[illegible] [illegible] hor-
[illegible] procurrit intonuitq;, Plutarch.) simul & se ad Pyrrhum conuertens quoad poterat, testem in hanc rem citabat, quod homicidas teneret. Latratum religioni habuit Pyrrhus, eiq; in suspicionem & circumstan[illegible] venerunt de viri morte. Itaq; quæstione adhibita, ea quorum accusarentur confessi sunt, Aelian. & Plutarch. Meminit etiam Tzetzes Chil. 3. cap. 131. cuius hi sunt versus, [illegible Greek] Καὶ [illegible Greek]. De eodem hoc cane Plinij verba hæc sunt, Ab alio cane accepimus in Epiro agnitum in conuentu percussorem domini, laniatu & latratu coactũ, vt cogeretur fateri scelus. Simile est (inquit Tzetzes) quod Chronicus quidam paucis ante nos annis contigisse annotauit: Nempe cauponem quendã sepelisse cadauer (nimirum hominis à se occisi) qui postea proditus à cane, & præfecto vrbis flagitium cõfessus, cruci affixus sit. In Gallia duo mercatores ad nundinas proficiscebantur, quorum alter canem ducebat. Hunc alter nefanda auri cupidine captus, cum per solitudinem quandã equitarent, iugulauit, & humo condidit. Canis amisso domino, nemora & saltus illos latratibus implebat: quem accolæ miserati in diuersorium duxerunt & cibo refecerunt. Refectus ille ad locum cadaueris sepulti redibat. Itaq; retentus est ad reditum mercatorum: quibus reuersis canis in homicidam tanquam proprium hostem concitatus, flagitium eius prodidit: quod ille captus confessus, [illegible] suspensus, turpissimo fine pro scelere dedit pœnas, Blond. [illegible] in Gallia (inquit idem) haud procul Parisijs, contigisse vt adolescens quidam mulierem amaret: ad quam dum accedit assumpto socio iuuene, & comite cane, in medio nemoris à socio riuali traiectus gladio expirauit. Canis, qui genere Britannus erat, diu locum seruauit, in quo dominus erat occultatus. Et cum ex familia quidam adolescentem perquirerent, canẽ solum repererunt iuxta sepulchrum, quod tamen non agnoscebatur: quoniam tumulus terra fuerat. Socius cædis author vbinam esset adolescens interrogatus, ignorare profitebatur. Sed prodidit eum canis irruens tanquam in proprium hostem. Itaq; ad rectores vrbis adductus est, & cum causam proferre non posset, cur tantopere nunc infensum haberet canem, haud aliter ei quàm domino blandiri prius solitum: iussus est duellum cum cane experiri. Canis pelle cocta integitur: ipse mucronem gestans leui tantum linea veste tectus, in duellum prodit. Canis gulam homicidæ mordicus apprehendit, eumq; prosternit: exclamat ille, Miseremini patres, cane auulso fatebor omnia. Confessus igitur quod perpetrauerat scelus, morte multatus est, Hæc Blond.

DE CANE HOMINIS DEFENSORE, & bellicoso.

De canibus robustis, sed venaticis, supra disserui: Nunc de illis dicendum qui homines vel priuatim, vel in bellis publicè defendunt, σύμμαχοι & σωματοφύλακες hominum. Hos à cæteris robustis tum venaticis tum pastoralibus, non alia re magis quàm educatione & institutione differre puto. Plurimum sanè roboris, ferociæ, & animi his, de quibus nunc agimus, adesse oportet, cum aduersus homines & armis munitos, & in iracundia ipsis feris ferociores, nonnunquam eis sit depugnandum. Simillimus ergo canis (inquit Blond.) in propellendis iniurijs hominum atq; ferarum, operam suam præstabit: idem fideliter stabulum domi seruabit, & pecora foris custodiet. Canes tum defensores tum alij, quomodo procreandi & quibus parentibus, explicaui cap. 5. historiæ de Cane in genere ex Blondo. Canes virorum nobilium custodes pilosi hirtiq; sunt, & ex Gallia petuntur, Blond. Ad latrones inuestigandos, non quilibet canis idoneus est, sed eligi debet canis ferox, qui non dignetur discernere homines. Principio autem hoc modo instituendus est. Muniatur aliquis pelle densa, quam canis lacerare nequeat: aduersus hunc canis incitetur, & is fugiens tandem à cane se sinat capi, & cadens ante eum mordere patiatur: Postridie similiter in alium immittatur canis, & hoc fiat frequenter: tandem enim beneficio odoratus insequetur eum, super cuius vestigia ponitur. Eam vero ob causam eligi oportet canẽ, qui homines non discernat, ne sibi blandiri aliquibus assuescat, sequatur vestigia illorum quos diligit. Sed etiam forma odoris eorum remanens apud canem, cerebrum eius confundit, adeò vt non dignoscat vestigia eius quem insequi debet. Non pauci autẽ eiusmodi reperiuntur canes, qui neminem fermè discernere dignantur. Quod vel inde constat: quoniam etiam canes venatici aliquando confunduntur, cum super diuersa vestigia ferarum ponuntur, & errare incipiunt, Hæc Albert. Canis defensorius horridus sit, & semper pugnaturo similis, omnibus inimicus præter dominum: ita vt ne tangi quidem se patiatur à familiaribus: sed omnibus morsum minetur, tanquam hostibus: dominum tamẽ rectis oculis seruet, Blond. Et alibi, Defensorius (inquit) forma præstanti deligatur, qua terrorem intuentibus inducat: laudatur seuerus, minime blandus, qui & conseruos tanquam iratus inspiciat, & citius excandescat in exteros, item qui vigilantior sit, & circumquaq; prospiciat, vt solent animosi. Sed quoniam canis rarò natura defensor bonus est, ideo hac arte instruendus erit. Infans etiamnum irritetur ad iracundiam à pueris. Anniculum iam & adultum, gladio lacessere & obruere oportet, ac impugnare donec fessus & victor os cruentum report[illegible] seruus autem & gladiator, vel lacer, vel victus recedat. Post pugnam vinciendus est, neque permittendum vt solutus vagetur: sed in vinculis pascatur donec euaserit optimus defensor. Aggredi autem eum oportet strictis mucronibus. Hac ratione fortissimus fiet, & contra hostes duci, & dominum ab insidijs securum reddere idoneus. Hoc enim fit [illegible] hac tempestate etiam plerisque in locis Hispaniæ, vt percepimus, Hactenus Blond. Alexander Pheræus Thessaliæ tyrannus educasse fertur canem insolitæ magnitudinis, atrocem, & infestum omnibus præter domesticos atque illos à quibus cibum capiebat. Hunc dormiens foribus cubiculi custodem adhibebat, vt qui sibi metueret quod varijs tormentis multos subinde afficeret, Blond. Eupolidi poetæ comico Augeas Eleusinius munere donauit canem, non modo genere Molotticum, sed etiam forma præstantem: quem eodem nomine

Eupolis

Eupolis, quo Augeas erat, appellauit. Canis iam nomine Augeas, cum longa consuetudine tum vero ciborum illecebris allectus, & blanditijs, diligebat dominum, vt præclare ostendit, cum aliquando seruus nomine Ephialtes dramata quædam Eupolidis domini sui surriperet. Tum non latuit canem furax seruus. Is itaq; acerrimo impetu, crudelique incurrit in hunc direptorem, mordicusq; comprehendens interfecit. Post autem aliquanto in Aegina Eupolis excessit è vita, ibiq; eius corpus ad sepulturam datum fuit. Huius vero canis morte illius ingemiscens, non tantum vlulatu primo illius excessum è vita luxit, sed deinde mœrore inediaq; extabuit, in odiumq; vitæ adductus ex altoris sui morte, extinctus est. Ex eo locus hic, ad huius casus memoriam conseruandam, Canis luctus appellatur, Aelian. Eadem scribit Tzetzes Chil. 3. cap. 131. Apud Suidam hæc verba legimus, Ὅτε τὰ ποιήματα [illegible] Μολοττικόν, quæ quidem de Eupolidis cane dicta mihi videntur. Memoratur & Nicomedis Bithyniæ regis canis, vxore eius Cosingi lacerata, propter lasciuiorem cum marito iocum, Plin. Nicomedes rex maximum & fidissimum sibi charissimumque canem Molossum habuit, huius coniugem Ditizelen (ex qua Prusiam, Zielum, & Lysandram susceperat) regi colludentem, canis hostem arbitratus, inuasit, & dextrum humerum morsu auulsit carnes & ossa dentibus comminuit. Illa moriens in vlnis mariti Nicomediæ sepulta est in sepulchro deaurato: Quod quidam temporibus Michaelis filij Theophili effodientes, saluum adhuc mulieris cadauer inuenerunt, veste ex auro texta inuolutum: qua in fornace fusa, auri libras tredecim supra centum repererunt. Cæterum canem ipsum à regis conspectu semotum, desiderio regis & mœrore propter necatam mulierem, pleriq; mortuum referunt, Hæc Tzetz testem citans Arrianum in Bithynicis. Orpheum aucupio intentum draco inuasurus erat, quem interceptum canes occiderunt, vt ipse recitat in poemate de lapidibus (quod etiamnum extat.) Tzetz. Apud nos Volcatium nobilem, qui Cesclium ius ciuile docuit, asturcone è suburbano redeuntem, cum aduesperauisset, canis a grassatore defendit? Item Cælium senatorem ægrum Placentiæ ab armatis oppressum: nec prius ille vulneratus est, quam cane interempto, Plinius.

His auxêre fidem, quos nostro fulua sub æuo
Arua, & Carpathij defendu littora ponti.
Pectora thoracum tunica, sacrumq; profano
Miratur, nutritq; Rhodos, custodibus illis
It noctes animosa phalanx, innexa trilici
Seligit, & blande exceptum deducit ad vrbem,

Illum autem rapit, & morsu discerpit acerbo, Stroza filius in Epicedio canis. Dicunt in Rhodo insula fuisse canes, qui aduersus Turcas fuerint rabiosissimi, & erga omnes Christianos etiam ignotos quos, nunquam viderant placidi. In mea patria scio fuisse canem qui omnes peregrinos allatrabat & in eos irruebat, sed oppidanum nullum neq; paruum neq; magnum lædebat, sed omnibus illis aduenientibus blandiebatur & ab his se etiam attingi patiebatur, Philippus Melanchton. Adolescens spectatæ virtutis inter Danaos canem habuit horrendæ acerbitatis, quæ sola plerunq; bis senos peremit viros, Blondus.

Garamantum regem canes ducenti ab exilio reduxêre, præliantes contra resistentes. Propter bella Colophonij, itemq; Castabalenses, cohortes canum habuêre: eæ primæ dimicabant in acie, nunquam detrectantes. Hæc erant fidissima auxilia, nec stipendiorum indiga. Canes defendêre Cimbris cæsis domus eorum plaustris impositas, Plin. Cum Hyrcanis & Magnesijs canes quasi societatem bellorum gerendorum inire solebant, hisq; maximo ad bella inferenda adiumento erant. In pugna ad Marathonem commissa cuiuspiam Atheniensis canis, summa contentione illi tulit auxilium, ac simul ex ea actione vterq; in varijs scriptionibus honoris memoriam consecutus est, Aelian. Magnetes qui iuxta Mæandrum habitant, ferunt alere canes in prælijs propugnatores, πολέμων συνασπιστάς: similes autem erant Pæonum quoque οἱ σύνθηροι κύνες. Id est venationum socij canes, Pollux. Certum est ex verbis Valerij Maximi Masmissam regem Numidarum (quum parum fidei in hominum pectoribus reponeret) corporis sui custodiam canibus commisisse, Textor. Tale (ex canibus) tibi auxilium Colophon, tibi tale parasti Caspia gens, partosq; æquè partiris honores, Stroza filius in Epicedio canis. Apparet eum Caspiam gentem apud Plinium legisse, vbi codices nostri rectè habêt Castebalenses. Est enim Castabala Ciliciæ & Phœniciæ ciuitas, quæ & Perasia dicebatur, Stephanus ex Strabonis lib. 12. Hispani qui nouum orbem perlustrarunt, in certaminibus cum nudis incolis canum opera plurimum vsi sunt, Petrus Martyr. Et alibi, Canes Hispanorum (inquit) in homines nudos rabidi insiliebât, haud secus ac in feros apros aut fugaces ceruos: nec minus fidos Hispani reperiunt in periculis subeundis canes, quàm suos olim Colophonij vel Castabalenses. Et rursus, Paeram regulum & tres alios eum comitantes, homines nefarios & extremæ libidinis, Vaschus Hispanus apud se accusatos in bellatorum canũ fauces coniecit, illorumq; lacerata cadauera cremari iussit. De canibus, cum quibus prælia ineunt, mira referuntur. Ad indigenas armatos haud secus irruunt præcipites ac in ceruos aut aptos, si digito monstrentur. Data quandoq; tessera canibus solutis præeuntibus agmẽ, toruo Molossorũ aspectu atq; insueto latratu perterriti hostes hæsitâtes, pugnas ordinesq; stupidi deseruerũt. Verũ Caramairenses & Caribes ferociores, bellisq; gerendis aptiores, in ruentes canes citius fulgure icto venenatas destinant sagittas, & multos perimunt.

DE CANIBVS CVSTODIBVS: ET PRIMVM de pastorali.

Canum qui custodes dicuntur & custodię causa parantur, alij pecora, alij villas, alij domos priuatas, alij publicas, vt templa, custodiunt. Apta custodum nomina apud Xenophontem sunt Phylax & Phrura. Plura de custodibus in genere, vide infra ab initio tractationis de custodibus ædium. Sed primum de pecuario, inde disseramus de reliquis. Molotticum genus venaticum, nihil à cætrris discrepat: At pecuarium, longè & magnitudine, & fortitudine contra belluas præstat, Aristoteles. Μολοσσὸς, κύων ὁ ποιμενικὸς καὶ μέγας, Varinus & Suidas: Sed de Molossis vide supra inter Venaticos robustos. Nec tibi cura canum fuerit postrema: sed vnà Veloces Spartæ catulos, acremq; Molossum Pasce sero pingui: nunquam custodibus illis Nocturnum stabulis furem, incursusq; luporum, Aut impacatos à tergo horrebis Iberos, &c. Vergilius in Georg. Pecuarium canem Aug. Niphus mastinum interpretatur: Sunt autem mastini, vt supra docui, quos Germani *rüden* appellant.

Nunc de mutis custodibus loquar: quanquam canis falsò dicitur mutus custos, nam quis hominum clarius, aut tanta vociferatione bestiam, vel furem prædicat, quàm iste latratu? quis excubitor inueniri potest vigilantior? Quare vel imprimis hoc animal mercari tuerique debet agricola: quod & villam, & fructus, familiamque & pecora custodit, Columella. Sed de villatico alibi: hic de illo dicemus, qui (vt Columella inquit) propellendis iniurijs hominum ac ferarum comparatur: & idem obseruat domi stabulũ, foris pecora pascentia. Relinquitur

Relinquitur (inquit Atticus apud Varronem) de quadrupedibus quod ad canes attinet, maximè ad nos, qui pecus pascimus lanare. Canis enim ita custos est pecoris, vt eius quod eo comite indiget ad se defendendum. In quo genere sunt maximè oues, deinde capræ. Has enim lupus captare solet, cui opponimus canes defensores. In suillo pecore tamen sunt, quæ se vindicent, sues, verres, maiales, scrofæ: propè enim hæc apris, qui in syluis sæpe dentibus canes occiderunt. Quid dicam de pecore maiore? cum sciam mulorum gregem cum pasceretur, eoq; venisset lupus, vltro mulos circunfluxisse, & vngulis cædendo eum occidisse? & tauros solere diuersos assistere clunibus continuatos, & cornibus facile propulsare lupos? Hæc ille.

Pecuarius canis (vt et Columellæ verbis) neque tam strigosus aut pernix debet esse, quàm qui damas, ceruosque, & velocissima sectatur animalia: nec tam obesus aut grauis, quam villæ horreique custos: sed & robustus nihilominus, & aliquatenus promptus ac strenuus, quoniam & ad rixam, & ad pugnam, nec minus ad cursum comparatur, cum & lupi repellere insidias, & raptorem ferum consequi fugientem, prædamque excutere atque auferre debeat. Quare status eius longior productiorque ad hos casus magis habilis est, quàm breuis, aut etiam quadratus: quoniam (vt dixi) nonnunquam necessitas exigit celeritate bestiam consectandam. Cæteri artus similes membris villatici canis, æquè probantur, Hæc Columella. Canes ad pecorum custodiam (inquit Varro apud Constantinum) præcipuè generosi, corpore magno sunt, vegetis viribus, animo non deiecto, graui lattratu atque formidabili vtentes: Qui etiam in adeuntes non frustra ac temere insiliunt, sed vires in suum tempus reseruant, cum impetu opus erit. Hi siquidem sunt fortiores, atque ægre etiam capiuntur, ἰσχυρότεροι καὶ δυσαλωτότεροι: intelligo qui non facile capi, id est vinci à feris queant. Canis pastoralis (vt Blondo placet) defensori similis eligatur, educeturque similiter. Laudat in eo colorem album Columella, qui si non reperiatur, quemuis potius quàm varium probabis: vt quem prisci (Columella) nec in villaticis nec pastoralibus laudarint. Non mirum est autem si candidi canes hac tempestate probentur à pastoribus, cum illi præ cæteris facile dignoscantur à lupis: nam cæteri in tenebris quandoque non agniti à pastoribus, pro ipsis lupis petiti sunt, (vt supra etiam in Venaticorum colore dictum est,) Hæc Blondus. Pastor album probat: quoniam est feræ dissimilis, magnoque opus interdum discrimine est in propulsandis lupis sub obscuro mane, vel etiam crepusculo, ne si non sit albo colore conspicuus, pro lupo canem feriat, Columella. Primum ætate idonea parandi sunt (inquit Varro) quod catuli & vetuli, neque sibi, neque ouibus sunt præsidio, & feris bestijs nonnunquam prædæ. Facie debent esse formosi, magnitudine ampla, oculis nigrantibus aut rauis, naribus congruentibus, (μυκτῆρας ὁμόχροιαν ἔχοντες, nasum eiusdem coloris habentes, Fronto: Eiusdem coloris intelligi potest vel simpliciter, vt vnus in naso color sit: vel vt idem qui in reliquo corpore: vel idem qui in oculis, quos Fronto proxime nigros tantum probauerat:) labris subnigris aut rubicundis, neque resimis superioribus, neque pendulis subtus: mento suppresso, & ex eo enatis duobus dentibus, directis potius quàm brochis (tortis, Crescentiensis) & acutis quos habent labro tectos. (Fronto simpliciter dentes acutos requirit.) capitib. & auriculis magnis ac flaccis (Crescentien. pro flaccis habet latis exponens plicatis. in Frontone μελανοκεφάλους, id est nigris capitib. perperam legi puto pro μεγαλοκεφάλους, id est magnis capitib. vt conueniat Varroni, sicut in cæteris ferè omnibus: pectore lato, Fronto: quod Varro Latinus non habet.) crassis ceruibus, ac collo: (πολυαύχενες καὶ πολυτράχηλοι. τράχηλος collum totum est Græcis αὐχὴν posterior δέρη anterior tantum pars Fronto.) internodijs articulorum longis, (μακρόκωλοι, βραχίονας στερεοὺς καὶ παχεῖς ἔχοντες, id est, artubus longis, brachijs solidis & crassis, Fronto.) crurib. rectis, ac potius varis quàm vacijs, (σκέλη ὀρθὰ, εἰ δὲ μὴ, σκαμβότερα μᾶλλον ἢ, deest vox βλαισότερα, vt Andreas à Lacuna rectè ex Varrone Latino conijcit σκαμβοὶ enim vel ῥαιβοὶ, Latinis vari appellantur, inceduntque crurib. introrsum peruersis: βλαισοὶ verò, Latinis blasij & vacij, cancrorum instar crura extrorsum curuant.) pedib. magnis & altis, qui ingredienti ei displodantur (πόδας μεγάλους ἐν τῷ ἐπιβαίνειν πλατυνομένους, Fronto.) digitis discretis, διηρθρωμένοις: vnguibus duris ac curuis: talo, nec vt corneo, nec nimium duro, sed fermentato ac molli: à feminibus summis corpore suppresso: spina neque eminula, neque curua, [illegible], Fronto:) cauda crassa. (Fronto addit, [illegible], id est, quæ ab initio ad finē vsq; paulatim tenuior graciliorq; euadat) latratu graui (grauissimo, Fronto:) hiatu magno colore potissimum albo, quod in tenebris (addendū videtur aliquid, vt sic legatur, quod in tenebris à lupo & alijs feris facilius dignoscantur, vt supra etiā docui: vel tale quid:) specie leonina, Hactenus Varro. Postrema eius verba ex Frontone dilucidius intelligentur. Is canes probat albos colore, præsertim si greges sequi debeant: rauos oculis & leonina species: vel si Græcè mauis, χαροποὺς τὰ ὄμματα καὶ λεοντώδεις. Dubitet autem aliquis vtrum λεοντώδεις ad corporis vel speciem vel colorem, vel ad oculorum tantum colorē referat ego de oculorum tantū in eis colore acceperim, quē Græci in leonibus præcipuè χαροπὸν appellant, vt λεοντώδεις interpretamenti loco ad charopos subiecerit. Non enim intelligi puto de reliqui corporis colore, quum albū desiderat. Quod si quis de corporis specie & figura accipere malit, illi nō contenderim, ne Varronem quoq; errasse, aut locum esse corruptū defendendum mihi sit: quanquam posterius iam proximè probaui. Crescentiensis, cuius modica apud me authoritas est, hunc Varronis locum vsurpans, colorem leoninum simpliciter in cane pastorali laudat, nulla albi mentione. Oculis igitur charopis siue rauis & leoninis hoc genus canis deligendum Fronto iubet, ἂν [illegible] ὦσιν, ἂν ψιλοί, hoc est siue hirsuti siue glabri sint, nempe reliquo corpore, vt in fœmina etiam dicetur, etsi hirsutos esse præcipuè circa armos magis leoninum esset. Apud Agemachetas Afros pastorales homines cantu laudatur ὁ μέγας κύων, vtpote non timens hyanas, [illegible]. Præterea fœminas volunt esse mammosas, æqualibus papillis, Varro. Fronto etiam in fœminis tum præcedentes maris notas desiderat, tum & magnas habeant mammillas & papillas in eis magnitudine pares: quoniam nonnullæ canes marcidas mammillas, & instar ligni siccas durasque habent, [illegible]. Nec admodum refert an reliquum corpus hirsutum & glabrum sit: hirsuties tamen canem magis terribilem reddere videtur. Magni interest ex semine esse canes eodem, quod cognati maximè inter se sunt præsidio. Varro. Canes sunt nutriendi, affines affinib. iuncti: naturaliter enim illi sibi mutuò blandiuntur, vt Andr. à Lacuna vertit: vt Cornarius, mutuam opem ferunt, Græcè ἀμμύσει legitur voce corrupta: Cornarius videtur [illegible] legisse: quæ lectio ex præcedente etiam Varronis sententia confirmari potest. Videndum vt boni seminis sint: itaque à regionibus appellantur, Lacones, Epirotici, Salentini, Varro. Videndum ne à venatorib. aut lanijs canes emas: Alteri quòd ad pecus sequendum inertes: alteri si viderint leporem, aut ceruum, quod eum potius quàm oues sequuntur. Quare aut à pastoribus empta melior, quæ oues sequi consueuit: aut sine vlla consuetudine quæ fuerit: canis enim fere ius quid assuescit, eaque firmior consuetudo, quæ sit ad pastores, quàm quæ ad pecudes, Varro. Seruabimus eius

X collum

collum eorum crudo corio circumuallentes, gutturque & totas fauces munientes, ab ipso nimirum corio erigentes ferreos aculeos. Siquidem si aliquam harum partium attigerit fera, canem occidet: si vero aliam partem momorderit, vulnus excitabit duntaxat, Varro in Constantini Geoponicis. At ne in eos grassentur feræ, vt hyenæ & lupi, munire illis guttur atque collum oportet, veluti ferratis thoracib. clauisque acuminatis transfixis, à se inuicem latitudine digitorum duûm aculeis ipsis distantib. Fronto ibidem. Sed de collaribus canum plura dixi parte 5. cap. 8. de Cane in genere. In locis saxosis & senticosis, calciamenta pedib. adhibenda sunt, quibus prætegantur vsque ad crura, vt integris pedibus canis validior obsistat contra impetus bestiarum, Blond. Hos canes qui educant, collidunt, atq; ad mutuam pugnam impellunt, deprimi tamen non sinunt, ne pusillanimes fiant animoq; perculsi, sed in certamine audaces aliis minimè cedãt, Fronto. Educũt eos plures in vnũ locum, & irritant ad pugnandum quo fiãt acriores, neq; defatigari patiũtur quo fiant segniores, Varro. Publius Aufidius Pontianus Amiterninus non (lego, cum) greges ouiũ emisset in Vmbra vltima, quibus gregib. sine pastoribus canes accessissent: pastores vt deduxerunt in Metapontinos saltus & Heracleæ emporium, inde cũ domũ redissent, qui ad locũ deduxerant: è desyderio hominũ diebus paucis postea canes sua sponte, cùm dierũ multorum via interesset sibi ex agris cibaria quæsierunt, atq; in Vmbriam ad pastores redierũt: neq; eorum quisquam fecerat, quod in agricultura Saserna præcepit, qui vellet se à cane sectari, vti ranam obijciat coctam, Varro. Numerus canum pro pecoris multitudine solet parari. Ferè modicum esse putant, vt singuli sequantur singulos opiliones, de quo numero alius alium modum constituit. Quod si sunt regiones vbi bestiæ sint multæ, debẽt esse plures: quod accidit, qui per calles syluestres longinquos, solẽt comitari in æstiua, & hiberna. Villatico vero gregi in fundum satis esse duos, & id marem & fœminam. Ita enim sunt assidiores, quòd cum altero idem fit acrior: & si alter indesinenter (Crescentien. vocem indesinenter omittit) æger est, ne sine cane grex sit, Varro. Catuli duob. mensibus primis à partu, non disiunguntur à matre, sed minutatim desuefiunt, Varro & Fronto. Consuefaciunt quoque vt possint alligari primum leuib. numellis (vinculis, Crescent.) quas si abrodere conantur, ne id consuescant facere, verberib. deterrere solent, Varro. Assuefaciunt eos vinculis, primo quidem loco, dein verò paulatim ferreæ catenæ, Fronto. Pluuiis diebus cubilia substernenda fronde, aut pabulo (palea Fronto:) duabus de causis, vt ne oblinantur, aut perfrigescant. Quidam eos castrant, quod eo minus putant relinquere gregem, Quidam non faciunt, quod eos credunt minus acres fieri, Varro. Canis pastoralis colludit pastori, gregem agnoscit, insidiantes feras persequitur: quæ dotes si ei natiuæ & spontaneæ fuerint, excellit in suo genere, Blond. Catuli quot educandi, & alia quædam ad procreationem, educationem & cibatum pertinentia, lege supra in historia Canis in genere. Canes interdiu clausos esse oportet, vt noctu vigilantiores sint, Cato cap. 124. quæ eius verba ad villaticos & alios custodes potius quam pastorales pertinere mihi videntur. & si Petrus Crescentien. in pastoralis historia ea recitet. Cibaria ferè eadem sunt vtrique genere (pecuario & venatico) præbenda. Nam si tam laxa rura sunt, vt sustineant pecorum greges, omnes sine discrimine canes ordeacea farina cum sero commodè pascunt. Sin autem surculo consitus ager sine pascuo est, farreo vel tritico pane saturandi sunt, admisto tamen liquore coctæ fabæ, sed tepido: nam feruens rabiem creat, Columella. Non permittunt, illis mortua tangere pecora: ne in viuentia etiam assuescant impetum facere: reuocantur enim ægerrimè, vbi semel carnes crudas gustauerint, Fronto.

Et de ore pastorij canis virens exiluit ranula. Apuleius libro 9. Metamorph. Omnia secum, Armentarius Afer agit, tectumque, laremque, Armaque, Amyclæumque canem, Crassamque pharetram, Verg. in Geor. Αἱ δὲ κύνες τά τε θηρία ἀπερύκουσαι ἀπὸ λύμης καρπῶν καὶ προβάτων, καὶ τῇ ἐρημίᾳ τὴν ἀσφάλειαν παρέχουσαι, ἀντωφελοῦσι τρεφόμεναι τὸν χῶρον, Xenophon in Oeconomico. Ποιμενικοὶ κύνες, ἀπέλοι κύνες, Pollux. Κύνες ποιμνίων φύλακες Geopon. Græca. Κυνασβοτῆρας, vna voce, Suidas exponit canes pastorales, adijcient, οὐ γὰρ ἀναιρεῖ τὴν κατὰ σκηνὴν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἔξω τινὰς ἀναιρεῖ, quasi canis pastoralis natura his verbis declaretur, vt qui nulli familiarium noceat, externos vero quosdam (nimirum fures & prædones) interimat. Pecudesque secuta Pœmenis, Ouid. inter canes Actæonis. Aegyptij canes ab Oppiano cognominantur βουκολίων οὖροι, id est armentorum custodes. Geryonis canis, nomine Gergittios Cerberi frater, armenta custodiens, & ab Hercule cæsus, in Iberia sepulchrum habet, Pollux. Ὡς δὲ κύνες περὶ μῆλα δυσωρήσωνται ἐν αὐλῇ, carmen Homeri quo significatur προθυμία περὶ τὸ φυλάσσειν. Αὐτὰρ ὅγ' ἐξοπίσω, &c. ὥστε λὶς ἠϋγένειος, Ὅν ῥα κύνες τε καὶ ἄνδρες ἀπὸ σταθμοῖο δίωνται Ἔγχεσι καὶ φωνῇ, τοῦ δ' ἐν φρεσὶν ἄλκιμον ἦτορ Παχνοῦται, ἀέκων δέ τ' ἔβη ἀπὸ μεσσαύλοιο Homer Iliad. ρ. Idem poëta à Glauco quodam hospitio exceptus, canes nõ cessarent cœnantem ipsum adlatrare, sic monuit: Πρῶτον μὲν κυσὶ δεῖπνον ἐπ' αὐλείῃσι θύρῃσι Δοῦναι, ὡς γὰρ ἄμεινον· ὁ γὰρ καὶ πρῶτον ἀκούει Ἀνέρος ἐπερχομένου, καὶ ἐς ἕρκεα θηρὸς ἰόντος. Sed horum quædam commodius ad villaticum referentur. Ἴσθι γὰρ αὐτὸν (τὸ Γοργίου παιδίον) κυσὶ παραξόμενον, εἰ ἐν τοῖς ἐμοῖς ἀγροῖς τὸ λοιπὸν ἐνδηλήσειεν. ἤδη γὰρ καὶ ἡ θήλεια κύων σὺν τοῖς τέκνοις προσφερομένη τὸ γένειον ἀνθρωπίνης ὀργῶσα πικρῶς ἐφάψασθαι, Simocatus in epist. Ἁμὶν ἔστι κύων φιλοποίμνιος, ὃς λύκον ἄγχει, Ὃν τῷ παιδὶ δίδωμι τὰ θηρία πάντα διώκειν, Theocrit. Idyll. 5. Canis & ouis apologum Socrates apud Xenophontem lib. 2. Apomnemon. his verbis refert: Cum animantia essent vocalia, ouem domino suo dixisse ferunt: Mirum facis profectò, qui cum nobis, à quib. lanam, agnos, caseumque habes nihil des nisi quicquid à terra capiamus: canem, qui nihil tibi tale præbet, de quo tu comedis pane participem facis. Canis vero cum hæc audisset, Non immeritò per Iouem, dixit: Ego nanque sum ille, qui & vos ipsas saluas facio, atque custodio, vt nec homines vos furentur, nec lupi rapiant. Quòd si ego vos non custodiam, nec ad pascua vobis proficisci licebit, timentibus ne pereatis. His ab eo dictis, oues quoque fertur cani concessisse.

DE CANE VILLATICO, ET NAVTICO.

Canis villaticus villam, quæque iuncta sunt villæ custodit, Is obesior & grauior esse debet quàm pecuarius, corpore etiam minus longo, cum celeritas in eo non requiratur, Columella. Nostrates vt pastorales, sic villaticos etiam eius plerunque generis habent, quos rudios vocant, *Rüden*. Villæ custos eligendus est amplissimi corporis, vasti latratus, canorique, vt prius auditu maleficum, deinde etiam conspectu terreat, & tamen nonnunquam ne visus quidem horribili fremitu suo fuget insidiantem: sit autem coloris vnius, isque magis eligatur albus in pastorali, niger in villatico: nam varius in neutro est laudabilis. Villaticus, qui hominum maleficiis opponitur, siue luce clara fur aduenerit, terribilior niger conspicitur, siue nocte, ne conspicitur quidẽ propter vmbræ similitudi-

similitudinem: quamobrem tectus tenebris canis tutiorem accessum habet ad insidiantem. Probatur quadratus potius, quàm longus, aut breuis: capite tam magno, vt corporis videatur pars maxima: deiectis, & propendentibus auribus: nigris, vel glaucis oculis, acri lumine radiantibus: amplo, villosóque pectore, latis armis, cruribus, crassis & hirtis: cauda breui: vestigiorum articulis, & vnguibus amplissimis, qui Græce ἀκαλὰς appellantur: (ὁπλὰς, τὰ παλάμας τῆς χειρός, Varin.) Hic erit villatici canis status præcipue laudandus: mores autem neque mitissimi, neque rursus truces, atque crudeles, quod illi furem quoque adulantur, hi etiam domesticos inuadunt: satis est seueros esse, nec blandos, vt nonnunquam etiam conseruos iratius intueantur, semper excandescant in exteros. Maximè autem debent in custodia vigilaces conspici: nec erronei, sed assidui: & circumspecti magis, quàm temerarij: nam illi, nisi quod certum compererunt, non indicant: hi vano strepitu, & falsa suspicione concitan-
10 tur. Hæc idcirco memoranda credidi, quia non natura tantum, sed etiam disciplina mores facit, vt cum emendi potestas fuerit, eiusmodi probemus: & cum educabimus domi natos, talibus institutis formemus. Nec multum refert an villatici corporibus graues, & parum veloces sint: plus enim comminus, & in gradu, quàm eminus, & in spatioso cursu facere debent: nam semper circa septa, & intra ædificium consistere, immò ne longius quidem recedere debent: satisque pulchre funguntur officio, si & aduenientem sagaciter adoriuntur, & latratu conterrent: nec patiuntur propius accedere, vel constantius appropinquantem violenter inuadunt. Primum est enim, non adtentari: secundum est, lacessitum fortiter & perseueranter vindicari: atque hæc de domesticis custodibus. Columella. Blondus villaticum laudat hirsutis contractisque pilis, vt ipse loquitur: qui corpus in gyrum colligat, altero oculo vigilet, altero dormiat: qui leuissimum propter motum expergiscatur: auribus & cauda domino faueat, eiusque manibus caput subijciat & dorsum, tanquam ita blandior domino, & in custodia vigilantior fu-
20 turus: externis tamen, imò familiaribus quoque domini terribilis esse debet: Canes potius cum dignitate & acres paucos habendum, quàm multos: quos consuefacias potius noctu vigilare, & interdiu clausos dormire, & catena vinctos esse, vt soluti acriores fiăt, Varro. I. 21. Canes interdiu clausos esse oportet, vt noctu vigilantiores & acriores sint, Cato 124. Ad villaticos referri possunt etiam superius posita quædam circa finem historiæ de pastorali: Καὶ τὸν Κόῤῥαν κύνα συνέζευχεν κέκτησο, Simocatus in epist. de custodiendis vineis loquens.

Nauticus canis est, qui à nautis vehitur, vt nauis & rudentum merciumque custos sit. Is eligitur corpore maximo, terribili latratu, qualis est canis Crouaticus, pilis & magnitudine lupo proximus, aspectu etiam atroce, Blond.

DE CANIBVS PRIVATARVM ET PVBLICARVM ÆDIVM

30 *custodibus: (quanquam de custode priuatarum ædium inferius etiam simul cum inutili cane quadam afferemus) Et primum de custodibus quadam in genere.*

Canes custodes diuersos esse supra dixi ab initio historiæ canis pastoralis. Canes si castrentur, cessant à relinquendis heris, ad custodiam & venationem nihilo deteriores facti Xenophon. Et leuisomna canum fido cum pectore corda, Lucret. libro 5. quod somni sint modici ac parcè dormiant. Custos epitheton canis, quod domum altoris protegat, Textor. Exagitant & lar, & turba Diania fures, Peruigilantque lares, peruigilantque canes. Ouid. lib. 5. Fastorum canes turbam Dianiam vocat. Boiscum pugilem Thessalum longè aliter quàm canes tractare debetis: nam ferociores quidem canes plerisque interdiu vinciunt, noctu dimittunt: Hunc vos, si quod
40 æquum est feceritis, noctu vinctum tenebitis, interdiu solutum dimittetis, Xenophon in Expeditione Cyri ad finem libri 5. Vigil. epitheton canis, quod pro foribus excubias agat vt rem domini tueatur. Robustæque fores, & vigilum canum: Tristes excubiæ munierant satis, Horat. libro 3. Carminum, Ode 16. Tenebrisque teguntur. Omnia, iam vigiles conticuêre canes, Ouid. libro 4. Fastorum, Catenarium canem legimus apud Senecam libro 3. de Ira: est autem is qui ad fores domus alligatur custodiæ causa. Κύνας τραπεζῆας πυλαωρούς, Homer. Iliad. χ. communis lingua πυλωροὺς ianitores dicit. De voce τραπεζῆες vide infra in Cane inutili. Exanimes trepidare simul domus alta molossis Personuit canibus, Horat. Serm. 2. Sat. 6. Illud quoque vsus inuenit, vt acerrimos ac sagacissimos canes in turribus nutriant, Veget. lib. 4. de re milit. Si eximios custodes habere cupis, robustes elige, eosque ligatos interdiu semper include, noctu solue. Erunt enim mirabiles in custodia neminem omnium agnoscentes, nec admissuri in domum quenquam, Albert. Illud quoque vsus inuenit vt acerrimos ac sagacissimos
50 canes in turribus nutriant, qui aduentum hostium odore præsentiant, latratuque testentur, Vegetius.

Aedium priuatarum custodes canes, vno verbo Græcis οἰκουροὶ appellantur Οἰκουροὶ κύνες, οἱ ἐπὶ φυλακῇ τῶν ἐπαύλεων, Suidas, Οἰκόθουρος, οἰκουρὸς κύων, Hesychius & Varinus. θοῦρος exponitur audax, robustus, magnus, impetuosus, bellicosus: οὖρος vero, custos. Canum qui communiter domus custodiunt, quidam sunt magni, quidam medij, quidam parui: sunt & minimi nobilium matronarum: omnes hi domos latratu defendunt, & alienis importuni sunt, Author obscurus. Rufus canis ex numero custodum, idoneus est vt mimicus fiat, Albertus. Genus canum ignobilius, quod ad custodiam destinatur, ita vt plurimum ante mensam se disponit, vt vno oculo ostium, altero largam domini manum inspiciat, Albertus. Anser solertiorem custodiam præbet quàm canis, Columella. Est & anseri vigil. cura, Capitolio testata defenso, per id tempus canum silentio proditis rebus; Plinius. Canes domus custodes in somnis visi, vxores & famulos & quæsitas possessiones significant, Ar-
60 temidorus.

Canes etiam templis custodes & æditus multis in locis gentiles adhibuerunt, qui fures & sacrilegos arcerent ac proderint. Achæa Pallas cognominata est, cuius templum (vt Aristoteles scribit in libro Mirabilium) in Italia apud Daunios Apuliæ populos, in quo antiquitus fuisse tradit cum alia, tum secures & enses cæteraque Diomedis eiusque sociorum arma. Huius templi custodes canes fuisse perhibentur, qui Græcis adeuntibus blandirentur, cæteris mortalibus agrestes & feri Gyraldus Syntag. 11. de dijs. Et paulò post: Ilias Mineruа (inquit) cognominata est in Daulia, cuius templo canes alebantur, quibus id erat instituti ac moris, vt aduenientibus Græcis blandirentur: barbaris vero si aduenirent, latratu infesti erant. Scribit Dion. Chrysostomus Græcus à Troia abituros spospŏdisse se Mineruę Iliadi relicturos maximum ac pulcherrimum ἱλαστήριον. Hoc Mineruæ Iliadis templum in Daulia esse Cælius etiam meminit lib. 25. cap. 30. Achææ vero Palladis apud Daunios,
70 cum eiusdem illic ingenij canibus, Leonicenus in Varijs 1 91. Daunia dicta est Apulia, vel à Dauno Pilumni filio,

Turniano, qui in ea regnauit: vel à Dauno Illyricæ gentis claro viro. Eius incolæ Dauni dicti, & fluuius in ea Daunus. Est & Daunium, vrbs Italiæ, & murus Thraciæ, Stephan. Daulida vero vel Daulis, Phocidis oppidum, à Daulide nympha dictum, in quo Procne & Philomela fuerunt, vt Poëtæ fabulantur. Apud hos Daulienses Mineruæ templum, & statua antiquissima fuit, Stephanus.

Vulcani templum in Aetna fuit cum igne perpetuo & inextinguibili: ad cuius templi & luci custodiam canes astitisse ferunt, qui adeuntibus castè & religiosè blandiendo associantes comitabantur, vti dei familiaribus. In scelestos verò & contaminatos, si vel templum, vel lucum ingredi vellent, irruebant, & mordicus eos appetentes lacerabant, cæteris allatrabant, Gyraldus: cuius verborum postrema clarius intelligentur appositis Cælij Rhodigini verbis, qui eandem rem lib. 23. cap. 29. describens, Quod si manibus (inquit) non puris, sceleréq; aliquo pollutior templum inuisat, vel lucum, irruunt mordicus, lacerant, conuelluntque. Cæteros ex cœtu aliquo remeantes, lasciuiore intemperantioréue insectari modo, satis superque habent. Idem huius rei causam rectè in immundorum spirituum fallaciosam sedulitate mreijcit. Scipionem Africanum ferunt solitauisse noctis extremo, priusquam dilucularet, in Capitolium ventitare: ac iubere aperiri cellam Iouis, atque ibi solum diu demorari quasi consultantem de rep. cum Ioue: æditu ósque eius templi sæpe esse demiratos, quod solum id temporis in capitolium ingredientem canes semper in alio sæuientes, neq; latrarent eum, neque incurrerent, Gellius 7. 1. Quid tacitos linquam, quos veri haud inscia Crete. Nec semper mendax, ait aurea templa tuentes, Parceréque haud vili solitos (mirabile dictu) Docta Tyanei stratos senioris ad ora Non magico cantu, sed quod diuinitus ollis: Insita vis animo virtutis gnara latentis, Strozza filius in Epicedio canis. Istuc verò (inquit Plutarchus in libro Vtra animalium, &c.) quod maiores nostri Athenis iam tum agentes se vidisse narrare soliti sunt, his quæ diximus longe conspicuum est magis. Aesculapij templum homo quidam clàm subiens (nocte intempesta) magni ponderis auri argentique donaria surripuit, ac latère putans tacite sese subduxit. Canis autem qui tum custos erat templi, Capparus nomine, quoniam latratus æditúorum nemo curabat, sacrilegum fugientem insecutus est ipse: ac primo quidem saxis petitus non destitit: mox exorta iam luce, propè quidem non accessit, sed oculis diligenter hominem seruans sequebatur: cibum vero obiectum ne contingebat quidem: iam vbicunque quieuisset ille, excubabat hic iuxta: rursus cum procederet, surgens insequebatur item: viatoribus etiam quicunque se obuiam tum fortè tulissent, adulabatur, cum hunc infeste semper allatraret, impetereťque. Hæc cum qui furem persequebantur ex obuijs colorem simul & magnitudinem canis narrantibus sciscitando comperissent, auidius iam vrgentes, prehensum hominem à Crommyone vsque reduxerunt. Canis autem conuersus exultans gestiensque præuolabat, veluti suam prædam capturamque sacrilegum illum faceret. Ei vt alimentum publice daretur, tum vt sacerdotibus cura huius perpetua incumberet, Athenienses sciuerunt, Hactenus Plutarchus. Eandem historiam Aelianus describit, ex quo ea solum adscribam in quibus nonnihil à Plutarcho dissidere videtur. Fur primum, inquit, saxis lapidatione facta, canem appetebat: deinde vbi is latrare non desisteret, illum allicere conabatur, panem & offas canum illecebras obijciens: Verum custos incorruptus canis, vel fur cum diuertisset in domum suam, vel cum inde exiret, se illi implacabilem inexpiabilemque præbens, furem latrare non desinebat. Tandem intellectum est vbi canis esset, & in furem captum Athenienses verberibus ac tormentis quæsiuerunt: qui omnia confessus & ex lege capite damnatus extremum dedit supplicium. Meminit etiam Io. Tzetzes Chiliade 3. cap. 131. non vnum, sed plures sacrilegos faciens, his versibus, Κύων Ἀθήναις ἔδειξε ποτὲ ἱεροσύλους, Μέχρις οἰκίας τ' αὐτῶν σὺν κλαγμῷ χωροῦσα, Ἥνπερ καὶ ἐψηφίσαντο τρέφεσθαι δημοσίᾳ. Craconiæ summum est templum Mariæ virgini dicatum, in quod semper appropinquante nocte conueniunt aliquot canes, vbique pernoctant, templumque vel quæ in templo sunt contra fures tuentur: quod si accidat vt aliquis canum hora statuta non veniat, tandiu atrat, circa ædes donec intromittitur: tunc verò alij canes eum lacerant, mordentque vsque ad mortem, iidem canes habent statuta prandia in singulos dies, apud diuersas personas, neque mutant ordinem, nam alternatim hodie accedunt hi duo canonicum, alteri duo concionatorem, cras alteri canonicum, alteri concionatorem, quod certè mirum videtur, sed verissimum est, Antonius Schnebergerus.

DE INVTILI CANE ET AEDIVM
priuatarum custode.

INVTILIS canis, qui ad nullum hactenus enumeratorum generum pertinet, temere latrat, & cibo tantum vorando occupatur, quem sumit qualemcunque: mox somno & inertiæ deditus, Blond. Ἀγαθὸς γ' ὑλακτεῖν καὶ διαλείχειν τὰς χύτρας Aristoph. in Vespis. Tales plerique sunt, quos vulgus domi alit τραπεζῆες apud poëtas à mensis dicti: quod illas petant, & circum oberrent, tanquam parasiti. Homerus tamen etiam πυλαωροὺς, id est, ianitores & custodes portarum τραπεζῆας dixit. Canes quæ Euripidem laniarunt in Macedonia, ab indigenis Estericas appellari Stephanus scribit, ab Homero trapezeas, Cælius. Τῶν ἤτοι μέγεθος μὲν ὁμοίϊον οὐτιδανοῖσι λίχνοις οἰκιδίοισι τραπεζήεσσι κύνεσσιν. Oppian. de Agasæis caniculis Britannicis scribens. Τραπεζῆες, οἱ περὶ τὰς τραπέζας λιχνεύοντες καὶ οἱ ἐπιτραπέζιοι, χοιρίσκοι. Τραπεζῆας, περὶ τῇ τραπέζῃ τρεφομένους. Τραπεζεύς, παράσιτος, ἀλήτης, Hesych. Τραπεζεῖται κύνες, οἱ ἀπὸ κάτω τῆς τραπέζης, (cum ει diphthongo in penultima, vt à nummulario differat, quem per ι ῶτα τραπεζίτην vocant.) Suid. apud quem & τραπεζῆες corruptè puro per τραπεζῆες legitur. Τραπεζῆες κύνες, ὁ καὶ τραπεζῆας αὐτοὺς ἀγλαΐας ἕνεκεν νομεύειν ἄνακτας, παράσιτοι, οἰκότρεφεῖς, οἷς παραφερεις τὰ ἀς τρέφειν ἐν μεγάροισι, Varin. Quid immerentes hospites vexas canis, Ignauus aduersum lupos? Horat. Epod. 6. in maledicum poëtam. Oeonus Lycimnij filius, cum in Sparta domum Hippocoontis transiret, ἐνταῦθα δὲ κύων ἐπεφέρετο οἰκουρός, ὃ δὴ τυγχάνα παφεὶς λίθον, καὶ κατεβαλε τὴν κύνα, Pausan. in Laconicis. Lycurgus legislator, cum ciues ex molli & dissoluto viuendi genere ad honestius moderatiusque transferre cuperet, catulos duos ijsdem parentib. natos educauit: quorum alterum domi reliquit, & gulæ indulgere, liguriendo lingendoque vasa & cibos permisit, alterum rus eductum venationi assuefecit. Postea in concionem duxit, vbi simul & cibarijs quibusdam propositis, & lepore emisso: hic statim leporem secutus est: ille cibaria abligurijuit, &c. Plutarch. in Laconicis apophtheg.

Κερμαδοῖλια, χιλιον, ... κυνῶν, οἱ ... κερχλίας, Helychius & Varinus omnibus quidem istis tarditatis vitium conuenit.

CANIS Getulus.

Canis Getulus (inquit Caius) iam apud nos est in Britannia: corpore coacto, curto & recuruo naturaliter, etiam quum ingreditur, pariter & collo breui aut nullo: cruribus longioribus quam pro corporis proportione, cauda breuissima & penè nulla: facie, vt herinaceo terrestri, acuta atque nigra. Voce canis, gressu simiæ, &c.

Lucernarius canis à quibusdam nominatur tantum, non exponitur.

DE MIMICO CANE.

Canis animal docile est, & homini facile instituendum se præbet: quamobrem agyrtæ & circumforanei homines quidam, ad ludos diuersos & mimica vel histrionum opera canes assuefaciunt. Optimi sanè mimi fuerint, id est, ad imitationem aptissimi, ex vulpe nati canes, Alberto teste: qui si desint, rufi ex custodum numero deligantur, & catuli adhuc cum simia versentur: ex qua multa iocosa discent. Quòd si etiam ex coitu eius cum simia natus fuerit canis, omnium in hoc genere præstantissimus euadet. Apud Aegyptios tanta multis canib. docilitas fuisse proditur, regnante Ptolemæo: vt ludere, saltare, & molliter ad symphoniæ cantum moueri edocti sint: ac vicem seruorum pauperibus domi aliquando præstiterint, Io. Textor. Memorabilem mimici canis historiam retuli supra cap. 4. in Cane in genere.

DE CAPRA.

A.

CAPRIGENVM genus omne, capras hircos, & hœdos, Hebræi vocant עִזִּים izim, à nominatiuo singulari עֵז ez. Numerorum 15. legitur עֵז בַּת שְׁנָה, id est capra annicula. Chaldaice עִזָּא eza: Arabice שאה schaah: Persice בֻּז buz. Et eodem capite hircus caprarum, Chaldaice, עִזִּי ize: Arabice מאעז maez: Persice בּוּזַן busan. Adiunguntur illi nomina שֶׂה seh, vt pecus caprarum, & שָׂעִיר seir hircus caprarum. Sacræ literæ distinguunt pecudes in duo genera, vt oues & capræ dicantur צֹאן zon, armenta בָּקָר bakar. A masculino שָׂעִיר seir, id est hirco, fœmininum fit שְׂעִירַת עִזִּים seirah izim, capra. Seir alioqui non substantiue tantum pro hirco, aliâs piloso & satyro, aliâs dæmonio exponitur, sed adiectiue proprie hirsutum significat. Leuit. 16. vbi pro capro accipitur, Chaldæus interpres habet צְפִירָה zephirah, Arabs עַתוּד atud, Persa בּוּזְגָלָי buzgalaie. Cæterum עֲזָאזֵל azazel. Leuit. 16. Dauid Kimhi nomen montis exponit, quod dum capræ frequentent: quidam addunt montem esse vicinum Sinai. Septuaginta *ἀποπομπαῖον* emissarium, & *ἀποπομπὴν*, emissionem interpretantur: & *τράγον διεσταλμένον εἰς ἄφεσιν*. Componitur vox ab עֵז ez capra, & אָזַל azal iuit, vt sit caper expiatorius, qui abit & aufert mala. Hieronymus caprum emissarium interpretatur. Aquila ad confirmatum deputatus: Chaldaica & Persica translatio vocem relinquunt, Arabica vertit, גבל עזאז, mons Azaz. Græci *αἴξ* capram sonat, quæ vox ac עֵז ex Hebraica formata videtur. Syluaticus mier capram exponit: dakh & meraham Vetus Auicennæ vocabulorum interpres. Apud eosdem nomina hæc reperio, Baualmais, vrina capræ: Haramiem, stercus caprinum: Adalasi, vngula caprina. Saraceni capram appellant an se. Itali nomen Latinum seruant, vt & Hispani, nisi p in b mutarent. Galli cheure, vel chieure: Germani *geiss*: Angli a gote: Illyrij koza. Capræ à pastoribus in Thuscia hodie zebei nominantur, Arthunus.

B.

Aegyptiæ capræ fœtus quinos parere feruntur: quod fœcundissimas Nili aquas bibant. Quam quidem pastores etiam lactis inopibus pecudibus, & infœcundis dare solent, Aelian. In Africæ quadam parte consiles capræ sunt: ex quarum villis nautæ rudentes conficiunt, Textor. Aegyptij affirmant capras suas, quoties cum Sole eodem planè loco Sirius oritur, in ortum omnes conuersas eò respicere, atque hoc syderis eius reuolutionum argumentum certissimum esse, Plutarch. in libro Vtra animalium. Lybici confidenter & fortiter asserunt suum caprinum pecus similiter eiusdem stellæ (id est caniculæ) exortum proscire, itemque pluuias præsentire, nam vt extra caprile processerunt concitato cursu ad pastionem accedunt, deinde pastum se ad stabulam conuertit, Aelianus. Caspiæ capræ & albissimæ sunt, & cornibus mutilæ, corpore paruæ & simæ. Aelianus. In Cilicia circaque Syrtes, villo tonsili vestiuntur, Plinius. In Cephalenia capræ non bibunt quotidie, vt alia animalia sed aduersum sibi ventum ore hiantes excipiunt, Aristot. in Mirabilibus. Capras Cephalenidas sex mensibus non bibere ferunt, Aelianus. Capræ sunt longissimis auribus circa Alexandriam Bellonius. Capras in Gimanti natas Alexander Myndius scribit sex menses non bibere, sed tantum in mare intueri, & ore hiante illinc auras excipere, Aelian. Illyricæ capræ vngulas quidem habent, sed non bifidas, Aelianus ex Alexandro Myndio. Apud Illyrios pecora aiunt bis anno parere, geminos pleraque, nonnulla etiam ternos aut quaternos hœdos: alia quinos vel plures: præterea lactis sesquicongium reddere, Aristot. in Mirabilib. Orthagoras in lib.

quos conſcribit de rebus Indicis, inquit in Coytha vico ſic nuncupato ab indigenis piſces capris comedendos obijci, Aelian. Lybicorum capræ ex pectore vbera appenſa habent, Idem. Calliſthenes Olynthius, capras ſcribit in Lycia denſiſſimo & prolixiſſimo hirſutas eſſe pilo, vt muliebres crines eſſe videantur, & paſſim tanquam oues tonderi ex eiſdemq; nauiũ fabros rudentes cõtexere, Aelian. Sardiniam pecudum optimam eſſe parentem, Nymphodorus ſcribit, capráſq; procreare, quarum pellib. pro veſtimentis indigenæ vtantur, tamq; mirifica vi eſſe, vt hiberno tempore calefaciant, æſtiuo refrigerent, ſimulq; in ijs ipſis pellib. cubiti magnitudine pilos innaſci: atq; ei qui ijs indutus fuerit, ſi commodum videatur cum eſt frigida tempeſtas, pilos ad corpus conuertit, vt ab iis caleſcat: cum autem eſt æſtas, inuertit, ne calore vexetur.

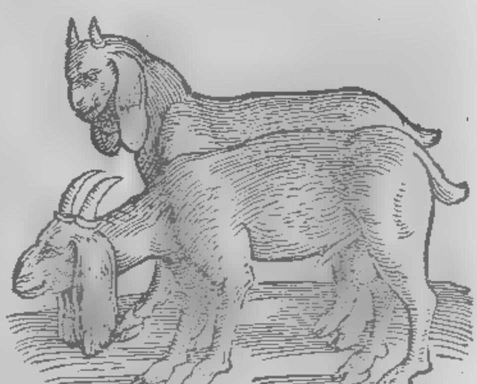
Scyrias capras, require cap. 8. inter prouerbia. Capræ in Syria ſunt auriculis menſura dodrantali & palmari, ac nonnullæ demiſſis ita, vt ſpectent ad terram, Ariſtot. Capræ in Damaſco auriculis 2. dodrantes longis, Lodoic. Capræ Syriæ (forte Scyriæ) quantum aliæ nullæ lac habere dicuntur, Aelian. Capra Mambrina in regione Damiata dicta, fert equitantem, ſellam, frenum, & cætera quib. equi inſtrui ſolent, admittit: auriculas ad terram vſq; demiſſas habet, cornua deorſum reuoluta ſub ore: Haud ſcio an ſit ex capris ſylueſtrib. illius regionis, Italus quidam innominatus in deſcriptione terræ ſanctæ. Recentiores quidã hanc Indicam capram vocãt, (vt pleraq; peregrina Indica) addunt cornua ei acuta eſſe, parũ diſtantia: corporis colorem eundem qui rupicapris: teſtes vt equi: cætero noſtratib. capris non diſſimiles: ſylueſtres tamen eſſe, & in altis montibus reperiri, viſu acutiſſimo,

acutissimo, & eam ob causam à Græcis dorcades nominari. Sed illi in dorcadam nominė plurimum falluntur, vt patebit infra in historia dorcadum. Mambre mons est iuxta Hebron, inde Mambrinæ factum cognomen suspicor. In regione Nubia, quam nunc Mauritaniam vocant, oues latissimes habent caudas, &c. Et inter auriculas caprorum & caprarum illius terræ, palmi ferè (dodrantem intellige) mensura intercedit. Et caprorum quidam caudas habent pendentes vsq; ad terram: & auriculæ eorum ferè terrã attingunt, Albert. Magnus: Sed locus omnino corruptus est, cum ita legendum sit, vt supra ex Aristotele citauimus. Hanc capram Io. Leo Africanus in Africæ descriptione Adimain vocat, vt conijcit. Adimain. (inquit) animal domesticum, arietem forma refert, statura asinum. Aures habet oblongas & pendulas. Libyci his animalibus pecoris vice vtũtur: quorum lacte maximum casei & butyri copiam conficiunt. Lanam tametsi curtam gestant. Ego quondam iuuenili feruore ductus, horum animalium dorso insidens, ad quartam miliarij partem delatus fui. In desertis Libyę frequẽter reperiuntur: alioquin rari: licet plerunq; in agris Numidiæ videantur, quod prodigij loco habent. Sic ille. Oues Indiæ & capras ad maximorum magnitudinem asinorum audio accedere. Quatuor fetus plerunq; pariunt, tres vero cum nimium: Caprina cauda in eam procedit longitudinem, vt terram contingat, Aelianus.

CAPRA Indica ad viuum depicta.

Eiusdem ex libro quodam impresso Icones.

CAPRAM Indicam, aut Mambrinam aut Syriacam potius, ante annos aliquot Ferrariæ in Italia vidi, ex qua vrbe figuram etiam maiorem clarissimus illustrissimi principis Herculis Estensis medicus Antonius Musa Brasauolus ad nos misit. minorem, quæ geminas habet capras, ex Germanico quodam libro descriptionis Terræ sanctę olim mutuatus sum. Capræ in Narbonensi Gallia, vt audio, auriculas latiores longiorésque nostris habent, vt quæ ad dodrantem longitudinis accedant. Qui caprinum gregem (inquit Cossinius apud Varronem) constituere vult, in eligendo animaduertat oportet: Primum ætatem, vt eam paret, quæ iam ferre possit fructuum, & de ijs eam potius, quæ diutius: nouella enim quàm vetus melior. De forma vigendum, vt sint firmæ, magnæ bene compactæ, magnæ & musculosæ, corporisque superficiem lenem & æqualem habentes, Florentinus.) corpus lene vt

habeant, pilo crebro, nisi si glabræ sunt, duo enim genera earum: sub rostro duas vt mamillas pensiles habeant, quod hæ fœcundiores sunt: vbere sit grandiore, vt & lac multum, & pingue habeant pro portione. Capella, inquit Columella, præcipuè probatur simillima hirco (cuius formam laudabilem infra describam) si etiam est vberis maximi, & lactis abundantissimi. Capram amplam quàm paruam potius eligunt, Varro. Capratum generositatis insigne laciniæ (mamillæ, Varro vt iam posui: vel verruculæ, vt in Hirco dicetur: Noncolæ, papillæ quæ ex faucibus capræ dependent, Fest.) corporibus è ceruice binæ dependentes, Plinius. Capræ colorem mutant, vt scribit Aristoteles Sect. 10. problemate 7. Capræ interdum variæ generantur, Idem. Capræ sanguinem non coagulari, in Plinio alicubi male legitur pro capreæ. Longa & acuta sunt cornua capris & hircis frons robusta, Albertus. Non omnibus capris cornua, sed quibus sunt, in his & indicia annorum per incrementa nodorum, Plinius. Mutilis lactis maior vbertas, Plinius. Cornigeræ & bisulcæ sunt, Aristoteles. Capræ oculi in tenebris splendent, lucemque iaculantur, Plinius. Conditos (quibus opponuntur prominentes) in homine oculos, clarissimè cernere putant sicut in colore caprinos, Idem. Hominum quibusdã oculi caprini sunt, Aristoteles. Oculos aliquando habet capra colore dissimiles, Author obscur. Capræ superiores dentes non sunt, præter primores geminos, Plinius. Capris pauciores sunt dentes quàm hircis Aristotel. & Plinius. Spirillum vocari barbam capræ ait Opilius Aurelius, Festus. Dependet omnium mento villus, quem aruncum vocant. Hoc si quis apprehensam ex grege vnam trahat, cæteræ stupentes spectant. Id etiam euenire (aiunt) cum quandam herbam (eryngium, vt cap. 3. dicam) aliqua ex eis momorderit, Plinius. In capris aruncum Aristoteles eryngum appellauit, Cælius. Binas in fœminibus mammas habent, nec alibi, sicut & oues, Plinius. Causam eius rei reddit Aristoteles vt in Vacca exposui. Pili crassi prodeunt hircis, fœminis tenuiores. Boues & capræ & quæcunque id genus cornigera sunt, ob siccitatem adipem plurimum generant, Galen. de facultat. aliment. Cerui & capræ, &c. fel non habent, Plinius. Capreæ potius legerim. Nam Græce legitur [illegible] apud Aristotelem. Apud Plin. & alius locus est, ceruorum & caprarum sanguinem non spissari, similiter ex Aristotele translatus: vbi iterum [illegible] legitur Græce: vnde apparet Plinium [illegible] vertisse capream, librarios autem corrupisse. Hoc Gaza etiam vel non animaduertit, vel non probauit: [illegible] enim ex Aristotele damam transfert, non de Plinij credo dama, sed de vulgari intelligens, quæ proculdubio caprearum generis est. Ouium & caprarum pars maxima habet fel: & quidem terris quibusdam adeò largè vt exuperantia prodigij loco habeatur, vt in Naxo: sed alijs quibusdam locis omnino caret, vt apud Chalcidem Euboicam parte quadam agri, Aristot. Plures habet ventres capra, quoniam ruminat, Aristot. Lienem bisulca inter cornigera habent rotundum, vt capra, ouis, Arist.

C.

Capras spirare per aures falso credidit Alcmæon, Aristot. & Plinius, apud quem non Alcmæon sed Archelaus, legitur, vt apud Varronem quoque. Hoc idem (inquit Varro) pastores curiosiores aliquot dicunt. Pastores capras aurib. & naribus respirare testantur, Aelianus. Philes signum addit, quoniam naso obstructo, nihil offendantur. Huc facit quod Oppianus de ægagris, id est capris syluestribus scribit, meatum quendam à medio inter cornua loco ad pulmones peruenire, cui cera infusa sufficientur. Tradunt capras noctu non minus cernere quàm interdiu: ideo si caprinum iecur vescantur, restitui vespertinam aciem his quos nyctalopas vocant, Plin. Et alibi, Quoniam capræ noctu æquè quoq; cernant, sanguine hircino sanari lusciosos putãt, nyctalopas à Græcis dictos. Sensu (audiendi vt Gillius addit. Græce simpliciter legitur esse animal [illegible]) ex omnibus vngula bipartita præditis animalibus acerrimo eas esse putant. Aelian. Hominem acuti auditus significare volentes Ægyptij, capram pingunt: hæ enim & auribus & quadam parte gutturis audit, Horus. Somniat etiam hoc animal, Aristot. & Plin.

Capræ ruminant: carent enim superiore dentium ordine. Aristot. pascuntur vero syluas, & summa Lycæi, Horrentésque rubos, & amantes ardua dumos, Vergil. in Georg. Gaudent locis montanis, Florentin. Capræ in montosis potius locis & fruticibus quàm herbidis campis pascuntur, Varro. Aluntur herbis, & arborum ramusculis quos ore possunt attingere in montibus & conuallibus. Obscurus. In pascendo loca crebro permutant, summáque tantum contingunt Aristot. Nec multo aliter tuendum hoc pecus in pastu, atque ouillum: quod tamen habet sua propria quædam, quod potius syluestribus saltibus delectantur quàm pratis. Studiose enim de agrestibus fruticibus pascuntur, atque in locis cultis virgulta carpunt, itaque à carpendo capræ nominatæ: ob hoc in lege locationes fundi excipi solet, ne colonus capra natum in fundo pascat. Harum enim dentes inimici sationis, Varro. Vrentes culta capellas. Vergil. Morsus earum arbori exitialis. Oliuam lambendo quoque sterilem faciunt, eaque ex causa Mineruæ non immolantur, Plin. Et alibi, Oleam si lambendo capra lingua contigerit, depaueritque primo germinatu, sterilescere author est M. Varro. Capras in occasum declini sole, in pascuis negant contueri inter sese, sed auersas iacere: reliquis autem horis aduersas, & inter cognitiores (lege cognatiores,) Plin. Hæc Plinij verba malè intellexit Albertus ita scribens, In die cum pascuntur dicuntur respicere ea, quæ è regione sunt opposita: in sero autem respiciunt ea quæ iuxta sunt posita. Cubant oues capræque vniuersæ per cognationem. Cum primum sol conuersus destiterit, capras non aduersis præterea inter se oculis, sed auersis cubare accepimus, Aristoteles. Cubant difficilius oues quàm capræ, magis enim capræ quiescunt, acceduntq; ad hominem familiarius: sed sunt frigoris impatientiores quàm oues, Aristoteles. Atque ipsæ memores redeunt in tecta, suosq; Ducunt: & grauido superant vix vbere limen, Verg. Capræ & oues pinguescunt cum gerunt partum eduntq; amplius, vt & cæteræ quadrupedes Aristot. Cum Scolymus, pinguissimæ capræ sunt H[e]siodus id est, incipiente vere, Proclus.

Eupolis elegans veteris comœdiæ poëta, in fabula quæ inscribitur Aeges, inducit capras de cibi sui copia in hæc se verba iactantes: [illegible] (al. [illegible] fortè [illegible] scribẽdum pro [illegible]) [illegible] potius, id est verbascum) [illegible]. Videtur ne vobis ciborum ista non plenitas, si tot enumerantur vel aldenti vel fontices, non nimis se condimenta quàm non esse? Hæc Fulta[?] lons apud Macrobium contra Disarium, qui pecudes vti simplici cibo, & ideo expugnari difficilius earum quàm hominum sanitatem dixerat. Phaleon

Theophra-

Theophrastus vocat, quem alij sphagnon, splanchnon, & bryon, penem (al. per n. duplex) in cerro, id est, muscum e ramis eius & cortice dependentem, odoratum, cubitali magnitudine. Πρίμαλος, vt Hesychius & Varrinus exponunt, myricam aut agnum, id est viticem significat. Reliqua in Eupolidis versibus satis nota sunt. Iubeo frondentia capris Arbuta sufficere, Vergilius. Arpbutus, Græcis κόμαρος, arbustum est quo Germania caret: frequens vidi in Galliæ Narbonensis nemoribus fructu omnium tardissimo, tam simili fragis, vt nisi maior esset, & luteo intus colore, non discerneres. Caprinum pecus dumeta potius, quàm campestrem situm desiderat: asperisque etiam locis ac syluestribus optimè pascitur. Nam nec rubos auersatur, nec vepribus offenditur, & arbusculis frutetisque maximè gaudet. Ea sunt arbutus, atque alaternus, cytisusque agrestis. Nec minus ilignei querneiq; frutices, qui in altitudinē non prosiliunt, Columella. Alaternum qui nouerit nullius adhuc scri-
10 pta legi. Fructum arborum solæ nullum ferunt, hoc est ne semen quidem, tamarix scopis tantum nascens, populus, alnus, vlmus atrinea, alaternus, cui folia inter ilicem & oliuam, Plinius 16.26. Nascitur apud nos frutex, rarissimus alibi, iuxta fluuii Sili ripam, Persici arboris sapore foliorum ferè, fructu & semine nullo quod obseruauerim: quem fruticem Persicum appellare licebit donec aliud nomen reperiamus, nam alaternum esse nondum affirmauerim, quòd folia latiuscula videantur. Gramen aculearum aliqui è vulgo capriolam vocant, quod capris grato sit pabulo, Ruellius. Gramen etiam apud Græcos ægicon cognominari inuenio. Capræ asaro delectantur, & vbi nascitur carpunt ac perdunt.

Cytisum in agro esse quam plurimum refert, quòd & capris & omnium generi pecudum vtilissimus est, Col. Sed de cytiso in Boue copiosissimè egi. Vbi etiam reprehendi illorum opinionem qui loti siue trifolij pratensis genus maius, durius, & acutioribus folijs, cytisum esse putant, eò quod loto simile folijs, & capris gratum
20 sit, vnde nostri *geisklee* appellant, alij *spitzklee*, ab acutis folijs. Nicò meretrix, vt Athenæus scribit, Capra cognominabatur, eò quod Thallum nomine diuitem cauponē consumpsisset, id est, ad paupertatem redegisset: thallos enim Græci oleæ ramos appellant, quos auide petunt capræ Ἁ αἲξ τὸν κύτισον, ὁ λύκος τὰν αἶγα διώκει Ἁ γέρανος τὤροτρον, ἐγὼ δ' ἐπὶ τὶν μεμάνημαι, Theocritus, Idyl. 10. Periclymenon frutex est apud Græcos, qui nunc caprifolium & matersylua dicitur vulgò: quanquam Dioscorides matrem syluam pro hedera capit, cui periclymenon simile est, Hermolaus in Corollario. Clymeno & periclymeno multa eadem tum in viribus, tum descriptione Theophrastus & Dioscorides adscribunt, vt Hermolaus itidem monuit: doctiores discernant. Periclymeno æginæ etiam nomenclatura à capris facta apud Dioscoridem tribuitur: certum est id, esse quod nostrates vocant *gilgenconfort, vualtilgen, zeunling, specklilgen, geyssblatt.* Scribonius, & qui eum in sua transcripsit Marcellus Empiricus, periclymenon syluæ matrem interpretantur. Edera dicitur, quod libenter à capris edatur: vt barba hir-
30 cina etiam, & rosa canina, ab hircis appetuntur, Syluaticus. Lada appellatur herba, ex qua ladanum fit in Cypro, barbis caprarum adhærescens, Plinius. Arabia ladano gloriatur: forte casuque hoc, & iniuria fieri odoris plures tradidere. Capras maleficum aliâs frondibus animal, odoratorum verò fruticum expetentius, tanquam intelligant pretia carpere germinum caules prædulci liquore turgentes, distillantemque ab his (casus mixtura) succum improbo barbarum villo abstergere. Hunc glomerari puluere, incoqui sole. Et ideo in ladano caprarum pilos esse. Sed hoc non alibi fieri quàm in Nabatæis, qui sunt ex Arabia contermini Syriæ. Recentiores ex autoribus strobon hoc vocant: traduntque syluas Arabum, pastu caprarum infringi, atque ita succum villis inhærescere, verum autem ladanum Cypri insulæ esse. Similiter hoc & ibi fieri tradunt, & esse œsypum hircorum barbis genibusque villosis inhærens, sed ederæ flore deroso, pastibus matutinis, cum est rorulenta Cypros: Deinde nebula sole discussa, puluerem madentibus villis adhærescere, atque ita ladanum depecti, Plinius.
40 Errat autem quod ederæ flore deroso à capris ladanum fieri scribit. Græci ederam cisson appellant, ciston vero (vel cisthon potius cum aspiratione) fruticem odoratum, cuius alterum genus ladon vel ledon dictum, illud est ex quo fit ladanum, nec quicquam cum edera commune habet: qua de re plura leguntur apud Marcellum Vergilium in commentarijs in Dioscoridem. Impingo capras, homines occido cicuta, Obscurus. Cicuta hominibus venenum, capellas efficit pingues, Isidorus. Capris & capellis (αἰγὶ καὶ χιμαίρᾳ) fabæ largius datæ copiam efficiunt lactis, Aristot. de hist. anim. 3. 21.

Herbam pentadactylon, dictam (id est quinque f[illegible]um) priusquam bibant quinque dierum spacio illis vorandam dato, sic plurimum lactis habebunt: In eundem vsum ventribus earum dictamnus alligatur, Geoponica Græca. Græcè legitur, ἐὰν δίκταμνον περὶ τὰς αὐτῶν γαστέρας περιάψῃς. Paulò post tamen de lacte in omni pecore augendo ex Africano sic scribitur, Omnia pecora reddent lac copiosum, simulque fœtum enutrient, si cytisum
50 ederint, ἢ γάλα ἐν ταῖς γαστράσιν αὐτῶν περιάψῃς, id est, aut si ventris illis ipsum lac applicueris, vt Andreas à Lacuna vertit: nam Cornarius hic etiam pro γάλα reddit dictamnum. Capræ in Creta ictæ sagitta, quærunt nascentem illic dictamnum, &c. Aristoteles in Mirabilib. intellige feras capras, vt copiosius in illarum historia dicetur. Serapion in libro de Simplicibus citat Galenum scribentem se vidisse capras linguentes (pascentes) tamaricis frontes, quæ postea sine splene inuentæ sint: Item alias lingentes serpentes excoriatos, easque postea minus senescere & albescere, aliâs & post albescentes minus senescere, Albert. & alij quidam barbari. Ego hunc locum neque apud Serapionem, neque apud Galenum reperio. Si capræ ex vasis tamaricis biberint aut ederint, non habebunt splenem, Constantin. Melioris notæ authores de suibus hoc scribunt, minui eorum lienes alueis ex tamarice factis. Si ex caprarum (vel ouium) grege quæpiam eryngium herbam ore sumpserit, Plutarch. eam dicit primum, ac deinceps reliquum caprarum gregem tandiu à progrediendo sustinere, quoad de eius ore her-
60 bam pastor detraxerit, Aelianus. Si quis apprehensam arunco ex grege vnam trahat, cæteræ stupentes spectant: Idem euenire aiunt cum quandam herbam (eryngium intelligo) aliqua ex eis momorderit, Aristotel. libro 9. cap. 3. historiæ. Græce legitur τῶν δ' αἰγῶν ὅταν τις μιᾶς λάβηται τοῦ ἄκρου τοῦ ἠρύγγου (ἔστι δ' οἷον θρίξ) αἱ λοιπαὶ ἑστᾶσιν ὥσπερ μεμωρωμέναι, βλέπουσαι εἰς ἐκείνην, pro ἠρύγγου quidem facilis lapsus fuit ad ἠρύγγος: quin & Latina vox aruncia Græco siue ἤρυγγος siue ἤρυγγος deducta videtur. Vide Marcelli Vergilij commentarium in eryngium, Dioscoridis. Huic pecudi nocet æstus, sed magis frigus, & præcipuè fœtæ, quæ gelicidio hyemis conceptum fecit. Nec ea tamen sola creant abortus, sed etiam glans cum citra satietatem data est. Itaque nisi potest affatim præberi non est gregi permittenda, Columella. Quibus in locis pecora scammoniam, veratrum, clematidem, aut Mercurialem pascuntur, lac omne ventrem & stomachum subuertit: quale in Iustinis montib. esse à nobis proditum est. Siquidem capræ, quibus candidum veratrum pabulo fuerit, primo foliorum partu, euomunt: &
70 eorum lac haustum nauseam creat, & stomachum in vomitiones effundit, Dioscorid. Alibi etiam in veratri

mentione idem de capris scribit. Laser multis iam annis in Cyrenaica prouincia non inuenitur: quoniam publicani qui pascua conducunt, maius ita lucrum sentientes, depopulantur pecorum pabulo. Si quando incidit pecus in ipsum nascentis, hoc deprehenditur signo: oue cum comederit dormiente protinus, capra sternutante, Plin. Postea quam capra proxima est vt iuguletur, non amplius cibum attingit, Ælian.

Herba est ab exitio, præcipuè caprarum, appellata ægolethros. &c. Plin. de hac abunde disserui in Boue. Sabina capris & ouibus venenum est, Plin. libro 16. Rhododendron in iumentis, caprisque, & ouibus, venenum est: idem homini contra serpentium venena remedio, Plin. Et alibi, Pecus & capræ si aquam biberint, in qua folia rhododendri maduerint: mori dicũtur. Euonymus arbor dicta, nascitur cum alibi, tum in Lesbo insula, monte Orcynio, cui nomen Ordyno: magnitudine mali punicæ, atque folio eiusdem, maiori quàm vinca peruinca (chamædaphnes) & molli, vt punica. Germinare mense Septembri (Posideône) incipit, flores in vere, flos colore albæ violæ similis: odore infestus, velut cruorem inferens ([illegible]) fructus cum patamine siliquæ sesamæ proximus, intus solidus, præterquam quod in versus diuiditur quaternos: hic pecus (oues) enecat gustatus: quinetiam folium idem facit: & potissimò capras, nisi purgentur, interimit. Purgantur autem anocho (elleborum nigrum intelligo: Hippocrates ectomon vocat, apud Plinium entomon legitur,) Hæc Theophrastus in fine libri 3. de hist. plant. nec alibi. Transtulit hæc Plin. libro 15. cap. 22. cætera ferè similiter, sed pro chamædaphne lautum reddidit: ἀνοχον cum quid esset non intelligeret, simpliciter vertit, Succurrit aliquando præceps aluì inanitio. [illegible] (sic enim lego) [illegible] (malim [illegible]) [illegible]: pro quibus verbis Plinius habet, Intus granum quadrangula figura, spissum, letale animantibus: nec non & in folio eadem vis: nulla ouium aut caprarum mentione. Hanc arbusculam esse suspicor illam quæ vulgò apud barbaros, item Gallos & Italos, fusaria vel fusanus appellatur ab vsu fusorum propter materiæ soliditatem à nonnullis Gallicè scrota sacerdotum, à figura fructus: Germanice *schlimpfinschlegele, eyerbretschelen, spindelbaum, kanhœle.* Est apud nos (inquit Ruellius) montibus, & viuis interdum sepibus nascens arbor, puniceæ mali proceritate, folio maiore, satis ad laureum accedente: flore luteo, albæ violæ non dissimili: siliquis quadrangulis, per maturitatem purpureis: grano intus solido, crocata membrana clauso. Arbuscula grauiter, cum delibratur, olet, Hanc neque pecus, neque capra nouellorum germinum etiam auida prorsus attingit, ligno intus buxeo, quam ad fusos netu muliebri celebres vsurpant. Culinæ transfigendis lardo carnibus pro veruculo frequenter vtuntur. Sed an sit euonymos, etsi multæ deliniationes faueant, non ausim affirmare. Fusanus (inquit Crescentiensis) est arbor parua quæ in sepibus oritur, ex cuius ligno fiunt fusi optimi, & alia hoc genus. Hieronymus Tragus Tomo 3. Germanice suæ plantarum historiæ, fusariam nulla ratione euonymon esse negans, carpinum facit, quod vnico argumento confirmat, quoniam ex dura eius materie vasorum vel instrumentorum genera fiat, cùm fusaria nostra multò minor sit quàm vt vasa aut instrumenta ex ea fieri possint. Veterum aliqui carpinum sub acere comprehendunt, alij genus diuersum faciunt. Sunt qui in montibus enatam carpinum, in campestribus Gallicam vocent. Carpino materies est flaua crispáque Theophrastus: Aceris genus tertium zygiam appellant, quod ex ea materia iumentis iuga comparant, rubentem, fissili ligno, cortice liuido & scabro. Hinc satis constare potest fusariam nequaquam esse carpinum aut zygiam. An opulus etiam arbusto Gallico faciundo idonea arbor; corno similis, vlmi proceritate adolescens, frondibus ferè vitigineis, baccis racematim dependentibus à maturitate puniceis, &c. aceris, vel Gallicæ, vel zygiæ genus sit (quoniam Græcum nomen aliud ei hactenus non inueni) doctis consyderandum relinquo. Opulus (inquit Crescentiensis) arbor est satis magna, ligno pulchro & candidissimo, ex quo fiunt optima iuga boum, incisoriæ passides (forte paropsides) & assides (asseres forte) pro delicatis operibus. Redeo ad capras. Ææegyptij hominé oues & capras perdentem significaturi, animalia ipsa pingunt conyzam pascentia: hæc enim conyzam edentia moriuntur, siti enecta, Horus. Ocymum Chrysippus dicit insaniam facere, & lethargos, & iecinoris vitia: ideoq; capras id aspernari: hominibus quoq; fugiendum censet, &c. (idem in Geoponicis Græcis legimus.) Secuta ætas acriter defendit: nam id esse capras, &c. Plin. Capræ salicam humanam perniciosam esse noscunt (vt quæ marinas etiam scolopendras interficiat) itaque vitant: nec vnquam eas latet, Aelian. Capra multis herbis venenatis & serpentibus vtitur, & proficit ex eis, Albert. At Plinius de capreis, non capris scribit, quòd venenis pinguescant. Hausto melle capræ valde debilitantur, & mori periclitantur, Albert.

Capella per æstatem bis ad aquam duci debet, Columella. Capræ cum mouentur post meridiem plus aquæ potabunt, Albert. Iubeo frondentia capris Arbuta sufficere, & fluuios præbere recentes, Vergilius.

Capris in Aethopia vita est vsque ad annos vndecim, in orbe reliquo plurimum octo, Plinius. Vita capris ad octonos complurimum annos, Aristot. Idem non capras, sed oues Aethiopicas ad duodecim vel tredecim annos viuere scribit.

Capræ coire incipiunt septimo mense, & adhuc lactentes. Mutilum in vtroque sexu vtilius. Primus in die coitus non implet, sequens efficacior, ac deinde concipiunt Nouembri mense, vt Martio pariant turgescentibus virgultis, aliquando an[illegible], semper bimæ in trimatu inutiles: pariunt octonis annis. Abortus frigori obnoxius Plin. Tempus admissuræ per autumnum ferè ante mensem Decembrem præcipimus, vt propinquante vere gemmantibus frutetis, cum primum syluæ noua germinant fronde, partus edatur, Columella. Oues & capræ anniculæ, coëunt, atque [illegible] ferunt: sed capræ potius: mares quoque in ijs ipsis generibus eodem illo tempore ineunt: sed proles differt, quatenus præstantior est, quam senescentes mares & fœminæ procrearint, Aristot. Oues & capræ terno aut quaterno coitu implentur: & si a coitu imber accessit, abortum infert: pariunt maxima ex parte singulos, sed aliquando & binos, & ternos, & quaternos: ferunt quinque mensibus tum oues tum capræ. Vnde fit vt locis nonnullis, quibus cæli clementia, & pabuli copia est, bis pariant, Aristot. Vltra octo annos non sunt mares seruandi: quia genus hoc languore sterilescit & ætate, Pallad. lib. 8. Capra oui similis est multis nominibus. Initur quippe [illegible] temporibus. Quinque mensibus ingrauescit fœtu, perinde vt oues. Geminos etiam parit vt plerunque, Florentin. Commodissimum tempus est vt hæc animalia coëant, quod hybernum solstitium præcedit, [illegible]. De maribus & fœminis idem ferè discrimen, vt alij ad denas capras singulos parent hircos, vt ego: alij etiam ad quindecim, vt Menas: nonnulli etiam, vt Murus, ad viginti, Varro. Capris [illegible] sunt voces ad Venerem [illegible], Aristoteles. Anima capris quàm ouibus ardentior, calidioresq; cócubitus, Plin. Capra tota vita coit & gemellos parit, tũ pabuli beneficio, tum si pater aut mater vim eã geminandi per naturam obtineat, Aristot. Anniculæ vel bimæ capellæ (nam vtraq; ætas partũ edit) submitti hœdum non oportet.

oportet: neque enim educere, nisi trima debet: Sed anniculæ confestim depellenda soboles (quod teneriores matres generant transigendum est,) bimæ tandiu admittenda, dum possit esse vendibilis. Nec vltra octo annos matres (matrices) seruandæ sunt, quod assiduo partu fatigatæ steriles existant, Columella & Palladius. Capra ventrem fert quinque mensibus, Varro. De semine dicam eadem, quæ Atticus in ouibus: hoc aliter ouium semen tardius esse, quo hæ sint placidiores. Contra Caprile mobilius esse: De quarum velocitate in Originum libro Cato scribit hæc, In Soracte Fiscelio capræ feræ sunt, quæ saliant è saxo pedes plus sexagenos. Oues enim quas pascimus, ortæ sunt ab ouibus feris: sic capræ, quas alimus à capris feris sunt ortæ, Varro. Quod ad fœturam pertinet desinente autumno exigunt à grege è campis hircos in caprilia. Item vt in arietibus dictum, quæ concipit, post quartum mensem reddit tempore verno, Varro. Capræ pariunt & quaternos, sed rarò admodum. Ferunt quinque mensibus vt oues. Pinguedine sterilescunt. Trimæ minus vtiliter generant, & senectæ, nec vltra quadriennium, Plinius. Parit autem, si est generosa proles, frequenter duos, nonnunquam trigeminos. Pessima est fœtura cum matres binæ, ternos hœdos efficiunt, Columella. Capræ & oues (vt & reliqua fœcundiora & multipara animalia) partus interdum monstrosos ædunt, Aristot. Idem Problem. 60. sectionis decimæ, causam inquirit cur capræ & aliæ paruæ quadrupedes, monstra pariant frequentius quã maiores: Capræ crassiorem reddunt vrinam, quàm sui sexus mares, Aristot. Capris & ouibus cur plurimum sit lactis pro portione sui corporis, Aristoteles quærit problemate 6. sectionis 10. De menstruo caprarũ fluxu, vide in Ouibus.

Ouibus quidem robustiores sunt capræ: sed oues melius valent, Aristot. De emptione aliter atque de ouibus dico, quod capras sanas sanus nemo promittit: nunquam enim sine febri sunt. Itaque stipulantur paucis exceptis verbis, ac Manilius scriptum reliquit, sic: Illas capras hodie rectè esse & bibere posse, habereque rectè licere, hæc spondes ne? Varro. Quid dicam de earum sanitate? quia nunquam sunt sanæ: nisi tamen illud vnum, quod quædam remedia scripta oportet habere magistros pecoris, quibus vtantur ad morbos quosdam earum; ac vulneratum corpus, quod vsu sæpe venit his, quod inter se cornibus pugnant, atque in spinosis locis pascuntur, Varro. Græcis sacrificaturis moris erat, capras frigida aqua explorare: nam si gustare abnuissent, concipiebant inde haud valere satis, Cælius. Alysson si circa stabula plantetur, gregibus & ouium & caprarum salubrem esse perhibent, Plutarch. libro 3. Sympos. De alysso copiose docui supra, inter medicamenta simplicia intra corpus sument ab ijs quos rabidus canis momordit. Capras nunquam febri carere Archelaus author est: ideóque fortassis, quod anima his quàm ouibus ardentior, calidioresque concubitus, Plinius. Capra natura sua frigoris impatiens animal est, vtpote nunquam non naturaliter febriens: quòd si quando febris eam reliquerit, mox perit, Florentin. Capræ & aliæ quædam bestiæ, cum impendentem pestem, tum vero terræ motum, & cœli salubritatem, & frugum fertilitatem præsentiunt, Aelian. Nec capræ nec oues pestæ infestentur, si ex ciconiæ ventriculo, aqua intrito, singulis cochleare vnum infuderis, Quintilij. Alia genera pecorum cum pestilentia vexantur, prius morbo & languoribus macescunt: solæ capellæ, quamuis opimæ atq; hilares, subito concidunt, velut aliqua ruina gregatim prosternantur. Id accidere maxime solet vbertate pabuli. Quamobrem statim cum vnam, vel alteram pestis perculit, omnibus sanguis detrahendus. Nec tota die pascendæ, sed medijs quatuor horis intra septa claudendæ. Sin alius languor infestat, pabulo medicantur arundinis, & albæ spinæ radicib. quas cum ferreis pilis diligenter contuderimus, admiscemus aquam pluuialem, solamque potandam pecori præbemus. Quod si ea res ægritudinem non depellit, vendenda sunt pecora: vel si neq; id contingere potest, ferro necanda, saliendáque. Mox interposito spatio conueniet alium gregem reparare: Nec tamen ante quàm pestilens tempus anni, siue id fuit hyemis, vertatur æstate: siue autumni, vere mutetur, Columella. Oues & capræ ricinos habent, pediculis vacant, Aristot. In ouib. & in capris ricini solum gignuntur, pediculi & pulices nulli: Plin. Melampodis fama diuinationis artibus nota est. Ab hoc appellatur vnum ellebori genus Melampodion. Aliqui pastorem eodem nomine inuenisse tradunt, capras purgari pasto illo animaduertentem, datoque lacte earum sanasse Prœtidas furentes, Plin. Plutarchus (in quæstionibus rerum Roman.) capram præter cætera animalia comitiali tentari morbo refert: proptereáque (vel propter fœtorem, vel libidinem:) veteres sacerdotes ea vehementer vt morbida, abstinuisse: quoniam gustantibus aut tangentibus modo aliquid morbi eius affricetur: καὶ προσαναχρώννυσθαι τοῖς φαγοῦσιν ἢ θίγουσιν, ὥσπερ τοῖς ἐχομένοις.) Cuius causam afferunt, pororumsiue meatuum angustiam, quibus obseptis, sæpissime includatur spiritus, quod arguat vocis tenuitas. Nam qui eo affectionis genere tentantur, similem capellæ vocem ædunt, Cæl. 6. 9. In morbo comitiali cerebrum nimis humidum est. Cognouerit autem hoc ipsum quis maximè ex ouibus, & præsertim capris: hæ enim frequentissimè corripiuntur: quod si caput ipsarum dissecueris reperias cerebrum humidum & sudore refertum ac malè olens, Hippocrates in libro de morbo sacro. Podagra morbus αἰπόλων καὶ πρέβων, Athenæus. Oculos suffusos capra, iunci puncto sanguine exonerat: caper rubi, Plin. Caliginem oculorum caprinum pecus probe curare scit: Cum enim conturbatum oculum, & non probe affectum ad videndum sentit, eum ad rubi spinam & admouet, & referandum permittit: hæc vt pupugit, pituita statim euocatur, & nulla pupillæ læsione facta, videndi vsum recuperat. Hinc etiam homines hoc curationis genus (παρακέντησιν medici in suffusione vocant, eam quæ acu fit puncturam) didicisse existimantur, Aelian. Capras negant lippire, quoniam ex quasdam herbas edant: item dorcades. Et ob id fimum earum cera circundatum noua luna deuorare iubent, Plin. Capris quas aues capri mulgi dictæ mulsere, cæcitas oboritur, Plin. Si capra distendatur aqua cutis, quod vitium Græci vocant hydropa, sub armo pellis leuiter incisa perniciosum transmittet humorem, tum factum vulnus pice liquida curetur, Colum. Seselis Massiliensis semen capris, quadrupedibusq; aliis bibendum datur vt partus faciles reddat, Dioscorid. Cum effœtæ loca genitalia tumebunt, aut secundæ non responderint, defruti sextarius: vel cum id defuerit, boni vini tantundem faucibus infundatur, & naturalia cerato liquido repleantur, Columel. Idem cum de peste dixisset, quæ totos greges infestat, subdit: Cum vero singulæ domo laborabunt, eadem remedia, quæ etiam ouibus adhibebimus. Et rursus: Sed ne nunc singula persequar, sicut in ouillo pecore dictum est, caprino medebimur.

D.

Quorum vox acuta est & clamosa, μάργοι, id est stupidi sunt, propter similem caprarum vocem, Aristoteles. Item quorum oculi sunt οἰνωποί, & eodem colore quo caprini, Aristotel. Quod si pro οἰνωποὶ legas χαροποί? nam

mentione idem de capris scribit. Laser multis iam annis in Cyrenaica prouincia non inuenitur: quoniam publicani qui pascua conducunt, maius ita lucrum sentientes, depopulantur pecorum pabulo. Si quando incidit pecus in spem nascentis, hoc deprehenditur signo: oue cum comederit dormiente protinus, capra sternutante, Plin. Postea quam capra proxima est vt iuguletur, non amplius cibum attingit, Ælian.

Herba est ab exitio, præcipuè caprarum, appellata ægolethros.&c. Plin. de hac abunde disserui in Boue. Sabina capris & ouibus venenum est, Plin. libro 16. Rhododendron in iumentis, caprisque, & ouibus, venenum est: idem homini contra serpentium venena remedio, Plin. Et alibi, Pecus & capræ si aquam biberint, in qua folia rhododendri maduerint: mori dicũtur. Euonymus arbor dicta, nascitur cum alibi, tum in Lesbo insula, monte Orevnio, cui nomen Ordyno: magnitudine mali punicæ, atque folio eiusdem, maiori quàm vinca peruinca (chamædaphnes) & molli, vt punica. Germinare mense Septembri (Posideône) incipit, flores in vere, flos colore albæ violæ similis: odore infestus, velut cruorem inferens (ὄζει γὰρ δεινὸν, ὥσπερ θὴρ.) fructus cum putamine siliquæ sesamæ proximus, intus solidus, præterquam quod in versus diuiditur quaternos: hic pecus (oues) enecat gustatus: quinetiam folium idem facit: & potissimò capras, nisi purgentur, interimit. Purgantur autem anocho (elleborum nigrum intelligo: Hippocrates ectomon vocat, apud Plinium entomon legitur,) Hæc Theophrastus in fine libri 3. de hist. plant. nec alibi. Transtulit hæc Plin. libro 13. cap. 22. cætera ferè similiter, sed pro chamædaphne lautum reddidit: ἄνοχον cum quid esset non intelligeret, simpliciter vertit, Succurrit aliquando præceps alui inanitio. Καρπὸς ἔνδοθεν στερεὸς (sic enim lego) ἀλλὰ διῃρημένος κατὰ τετραστιχίαν, ὃ τ' (malim τοῦτο) ἢ ἐσθιόμενον ἀπο τῆ φθείρεται, ἀποκτείνει, καὶ τὸ φύλλον, καὶ ὁ καρπός: pro quibus verbis Plinius habet, Intus granum quadrangula figura, spissum, letale animantibus: nec non & in folio eadem vis: nulla ouium aut caprarum mentione. Hanc arbusculam esse suspicor illam quæ vulgò apud barbaros, item Gallos & Italos, fusaria vel fusanus appellatur ab vsu fusorum propter materiæ soliditatem à nonnullis Gallicè icrota sacerdotum, à figura fructus: Germanice *schlimpfenschlegele, eyerbreischelen, spindelbaum, hanhæle.* Est apud nos (inquit Ruellius) montibus, & vinis interdum sepibus nascens arbor, punicæ mali proceritate, folio maiore, latis ad laureum accedente: flore luteo, albæ violæ non dissimili: siliquis quadrangulis, per maturitatem purpureis: grano intus solido, crocata membrana clauso. Arbuscula grauiter, cum delibratur, olet, Hanc neque pecus, neque capra nouellorum germinum etiam auida prorsus attingit, ligno intus buxeo, quam ad fusos nectu muliebri celebres vsurpant. Culinæ transfigendis lardo carnibus pro veruculo frequenter vtuntur. Sed an sit euonymos, etsi multæ deliniationes faueant, non ausim affirmare. Fusanus (inquit Crescentiensis) est arbor parua quæ in sepibus oritur, ex cuius ligno fiunt fusi optimi, & alia hoc genus. Hieronymus Tragus Tomo 3. Germanice suæ plantarum historiæ, fusariam nulla ratione euonymon esse negans, carpinum facit, quod vnico argumento confirmat, quoniam ex dura eius materie vasorum vel instrumentorum genera fiat, cùm fusaria nostra multò minor sit quàm vt vasa aut instrumenta ex ea fieri possint. Veterum aliqui carpinum sub acere comprehendunt, alij genus diuersum faciunt. Sunt qui in montibus enatam carpinum, in campestribus Gallicam vocent. Carpino materies est flaua crispáque Theophrastus: Aceris genus tertium zygiam appellant, quod ex ea materia iumentis iuga compatant, rubentem, fissili ligno, cortice liuido & scabro. Hinc satis constare potest fusariam nequaquam esse carpinum aut zygiam. An opulus etiam arbusto Gallico faciundo idonea arbor; corno similis, vlmi proceritate adolescens, frondibus ferè vitigineis, baccis racematim dependentibus à maturitate puniceis,&c. aceris, vel Gallicæ, vel zygiæ genus sit (quoniam Græcum nomen aliud ei hactenus non inueni) doctis consyderandum relinquo. Opulus (inquit Crescentiensis) arbor est satis magna, ligno pulchro & candidissimo, ex quo fiũt optima iuga boum, incisoriæ passides (forte paropsides) & assides (asseres forte) pro delicatis operibus. Redeo ad capras. Ægyptij hominẽ oues & capras perdentem significaturi, animalia ipsa pingunt conyzam pascentia: hæc enim conyzam edentia moriuntur, siti enecta, Horus. Ocymum Chrysippus dicit insaniam facere. & lethargos, & iecinoris vitia: ideoq; capras id aspernari: hominibus quoq; fugiendum censet,&c. (idem in Geoponicis Græcis legimus.) Secuta ætas acriter defendit: nam id esse capras, &c. Plin. Capræ salicam humanam perniciosam esse noscunt (vt quæ marinas etiam scolopendras interficiat) itaque vitant: nec vnquam eas latet, Aelian. Capra multis herbis venenatis & serpentibus vtitur, & proficit ex eis, Albert. At Plinius de capreis, non capris scribit, quòd venenis pinguescant. Hausto melle capræ valde debilitantur, & mori periclitantur, Albert.

Capella per æstatem bis ad aquam duci debet, Columella. Capræ cum mouentur post meridiem plus aquæ potabunt, Albert. Iubeo frondentia capris Arbuta sufficere, & fluuios præbere recentes, Vergilius.

Capris in Aethiopia vita est vsque ad annos vndecim, in orbe reliquo plurimum octo, Plinius. Vita capris ad octonos complurimum annos, Aristot. Idem non capras, sed oues Aethiopicas ad duodecim vel tredecim annos viuere scribit.

Capræ coire incipiunt septimo mense, & adhuc lactentes. Mutilum in vtroque sexu vtilius. Primus in die coitus non implet, sequens efficacior, ac deinde concipiunt Nouembri mense, vt Martio pariant turgescentibus virgultis, aliquando anniculæ, semper bimæ in trimatu inutiles: pariunt octonis annis. Abortus frigori obnoxius Plin. Tempus admissuræ per autumnum ferè ante mensem Decembrem præcipimus, vt propinquante vere gemmantibus frutetis, cum primum sylux noua germinant fronde, partus edatur, Columella. Oues & capræ anniculæ, coëunt, atque vterum ferunt: sed capræ potius: mares quoque in ijs ipsis generibus eodem illo tempore ineunt: sed proles differt, quatenus præstantior est, quam senescentes mares & fœminæ procrearint, Aristot. Oues & capræ terno aut quaterno coitu implentur: & si à coitu imber accessit, abortum infert: pariunt maxima ex parte singulos, sed aliquando & binos, & ternos, & quaternos: ferunt quinque mensibus tum oues tum capræ. Vnde fit vt locis nonnullis, quibus cæli clementia, & pabuli copia est, bis pariant, Aristot. Vltra octo annos non sunt mares fecundi: quia quasi hoc languore sterilescit & ætate, Pallad. lib. 8. Capra oui similis est multis nominibus. Initur quippe ijsdem temporibus. Quinque mensibus ingrauescit fœtu, perinde vt oues Geminos etiam parit vt plurimum, Florentin. Commodissimum tempus est vt hæc animalia coëant, quod hybernum solstitium præcedit, Idem. De maribus & fœminis idem ferè discrimen, vt alij ad denas capras singulos parent hircos vt ego: alij etiam ad quindecim, vt Menas: nonnulli etiam, vt Murus, ad viginti, Varro. Capris propitiæ sunt voces ad Venereum coitum, Aristoteles. Anima capris quàm ouibus ardentior, chalidioresq; cõcubitus, Plin. Capra tota vita educit & gemellos parit, tũ pabuli beneficio, tum si pater aut mater vim eã geminandi per naturam obtineat, Aristot. Anniculæ vel bimæ capellæ (nam vtraq; ætas partũ ædit) submitti hœdum non oportet.

oportet, neque enim educere, nisi trima debet: Sed anniculæ confestim depellenda soboles (quod teneriores matres generant transigendum est,) bimæ tandiu admittenda, dum possit esse vendibilis. Nec vltra octo annos matres (matrices) seruandæ sunt, quod assiduo partu fatigatæ steriles existant, Columella & Palladius. Capra ventrem fert quinque mensibus, Varro. De semine dicam eadem, quæ Atticos in ouibus: hoc aliter ouium semen tardius esse, quo hæ sint placidiores. Contra Caprile mobilius esse: De quarum velocitate in Originum libro Cato scribit hæc, In Soracte Fiscelio capræ feræ sunt, quæ saliant è saxo pedes plus sexagenos. Oues enim quas pascimus, ortæ sunt ab ouibus feris: sic capræ, quas alimus à capris feris sunt ortæ, Varro. Quod ad fœturam pertinet desinente autumno exigunt à grege è campis hircos in caprilia. Item vt in arietibus dictum, quæ concipit, post quartum mensem reddit tempore verno, Varro. Capræ pariunt & quaternos, sed rarò admodum. Ferunt quinque mensibus vt oues. Pinguedine sterilescunt. Trimæ minus vtiliter generant, & senecta, nec vltra quadriennium, Plinius. Parit autem, si est generosa proles, frequenter duos, nonnunquam trigeminos. Pessima est fœtura cum matres binæ, ternos hœdos efficiunt, Columella. Capræ & oues (vt & reliqua fœcundiora & multipara animalia) partus interdum monstrosos ædunt, Aristot. Idem Problem. 60. sectionis decimæ, causam inquirit cur capræ & aliæ paruæ quadrupedes, monstra pariant frequentius quã maiores: Capræ crassiorem reddunt vrinam, quàm sui sexus mares, Aristot. Capris & ouibus cur plurimum sit lactis proportione sui corporis, Aristoteles quærit problemate 6. sectionis 10. De menstruo caprarũ fluxu, vide in Ouibus.

Ouibus quidem robustiores sunt capræ: sed oues melius valent, Aristot. De emptione aliter atque de ouibus dico, quod capras sanas sanus nemo promittit: nunquam enim sine febri sunt. Itaque stipulantur paucis exceptis verbis, ac Manilius scriptum reliquit, sic: Illas capras hodie rectè esse & bibere posse, habereque rectè licere, hæc spondes ne? Varro. Quid dicam de earum sanitate? quia nunquam sunt sanæ: nisi tamen illud vnum, quod quædam remedia scripta oportet habere magistros pecoris, quibus vtantur ad morbos quosdam earum, ac vulneratum corpus, quod vsu sæpe venit his, quod inter se cornibus pugnant, atque in spinosis locis pascuntur, Varro. Græcis sacrificaturis moris erat, capras frigida aqua explorare: nam si gustare abnuissent, concipiebant inde haud valere satis, Cælius. Alysson si circa stabula plantetur, gregibus & ouium & caprarum salubrem esse perhibent, Plutarch. libro 3. Sympos. De alysso copiose docui supra, inter medicamenta simplicia intra corpus sumenda ab ijs quos rabidus canis momordit. Capras nunquam febri carere Archelaus author est: ideóque fortassis, quod anima his quàm ouibus ardentior, calidioresque concubitus, Plinius. Capra natura sua frigoris impatiens animal est, vtpote nunquam non naturaliter febriens: quòd si quando febris eam reliquerit, mox perit, Florentin. Capræ & aliæ quædam bestiæ, cum impendentem pestem, tum vero terræ motum, & cœli salubritatem, & frugum fertilitatem præsentiunt, Aelian. Nec capræ nec oues peste inficientur, si ex ciconiæ ventriculo, aqua intrito, singulis cochleare vnum infuderis, Quintilij. Alia genera pecorum cum pestilentia vexantur, prius morbo & languoribus macescunt: solæ capellæ, quamuis opimæ atq; hilares, subito concidunt, velut aliqua ruina gregatim prosternantur. Id accidere maxime solet vbertate pabuli. Quamobrem statim cum vnam, vel alteram pestis perculit, omnibus sanguis detrahendus. Nec tota die pascendæ, sed medijs quatuor horis intra septa claudendæ. Sin alius languor infestat, pabulo medicantur arundinis, & albæ spinæ radicib. quas cum ferreis pilis diligenter contuderimus, admiscemus aquam pluuialem, solamque potandam pecori præbemus. Quod si ea res ægritudinem non depellit, vendenda sunt pecora: vel si neq; id contingere potest, ferro necanda, saliendáque. Mox interposito spatio conueniet alium gregem reparare: Nec tamen ante quàm pestilens tempus anni, siue id fuit hyemis, vertatur æstate: siue autumni, vere mutetur, Columella. Oues & capræ rediuos habent, pediculis vacant, Aristot. In ouib. & in capris ricini solum gignuntur, pediculi & pulices nulli: Plin. Melampodis fama diuinationis artibus nota est. Ab hoc appellatur vnum ellebori genus Melampodion. Aliqui pastorem eodem nomine inuenisse tradunt, capras purgari pasto illo animaduertentem, datoque lacte earum sanasse Prœtidas furentes, Plin. Plutarchus (in quæstionibus rerum Roman.) capram præter cætera animalia comitiali tentari morbo refert: proptereáque (vel propter fœtorem, vel libidinem:) veteres sacerdotes ea vehementer vt morbida, abstinuisse: quoniam gustantibus aut tangentibus modo aliquid morbi eius afficietur: καὶ προσαναχρώννυσι τοῖς φαγοῦσιν ἢ θίγουσιν, ἀπὸ τοῦ πάθους ἐχομένοις.) Cuius causam afferunt, pororumsiue meatuum angustiam, quibus obseptis, sæpissime includatur spiritus, quod arguat vocis tenuitas. Nam qui eo affectionis genere tentantur, similem capellæ vocem ædunt, Cæl. 6. 9. In morbo comitiali cerebrum nimis humidum est. Cognouerit autem hoc ipsum quis maximè ex ouibus, & præsertim capris: hæ enim frequentissimè corripiuntur: quod si caput ipsarum dissecueris reperias cerebrum humidum & sudore refertum ac malè olens, Hippocrates in libro de morbo sacro. Podagra morbus αἰπολίων καὶ προβάτων, Athenæus. Oculos suffusos capra, iunci puncto sanguine exonerat: caper rubi, Plin. Caliginem oculorum caprinum pecus probe curare scit: Cum enim conturbatum oculum, & non probe affectum ad videndum senserit, eum ad rubi spinam & admouet, & reserandum permittit: hæc vt pupugit, pituita statim euocatur, & nulla pupillæ læsione facta, videndi vsum recuperat. Hinc etiam homines hoc curationis genus (παρακέντησιν medici in suffusione vocant, eam quæ acu fit puncturam) didicisse existimantur, Aelian. Capras negant lippire, quoniam ex quasdam herbas edant: item dorcades. Et ob id fimum earum cera circundatum noua luna deuorare iubent, Plin. Capris quas aues capri mulgi dictæ mulsere, cæcitas oboritur, Plin. Si capra distendatur aqua cutis, quod vitium Græci vocant hydropa, sub armo pellis leuiter incisa perniciosum transmittet humorem, tum factum vulnus pice liquida curetur, Colum. Seselis Massiliensis semen capris, quadrupedibusq; alijs bibendum datur vt partus faciles reddat, Dioscorid. Cum effœtæ loca genitalia tumebunt, aut secundæ non responderint, defruti sextarius: vel cum id defuerit, boni vini tantundem faucibus infundatur, & naturalia cerato liquido repleantur, Columel. Idem cum de peste dixisset, quæ totos greges infestat, subdit: Cum vero singulæ domo laborabunt, eadem remedia, quæ etiam ouibus adhibebimus. Et rursus: Sed ne nunc singula persequar, sicut in ouillo pecore dictum est, caprino medebimur.

D.

Quorum vox acuta est & clamosa, μωροί, id est stupidi sunt, propter similem caprarum vocem, Aristoteles. Item quorum oculi sunt οἰνωποί, & eodem colore quo caprini, Aristotel. Quod si pro οἰνωποὶ legas αἰγωποὶ nam

ægopos

ægopos oculos, inquit Cælius, sub glaucos aliqui intelligunt & caprinos. Et Aristoteles ipse libro quinto de generat. anim. cap. 1. Oculi (inquit) quorundam animalium russi toto genere sunt, aut cæsij, nonnullorum caprini, vt caprarij generis: sic enim Gaza reddit hæc Græca. τῶν δὲ χαροπὸν ὅλον τὸ γένος, ἢ γλαυκόν, ἐνίων δὲ αἰγωπά, καθάπερ τὸ τῶν αἰγῶν ἅπαν γένος. Nec moueor quod Latinus interpres barbarus innominatus legit οἰνωπά transtulit enim quibus vino colore similes sunt. Apud Adamantium nihil reperio, quod huc faciat. Scio οἰνωπὸν in censu colorum esse: nam & οἴνοπα πόντον, & οἴνοπας βόας poetæ dicunt: Grammatici nigrum exponunt: & bubus oculos nigros esse Aristoteles loco iam citato scribit. Vinea vrina (vt Actuarij interpres reddit, nec dubito quin Græcè οἰνωπὰ legatur) hepatis colore existit, aut vini paulo quàm rubrum est nigrioris, quale vel exiguum plurimæ aquæ mixtum, adhuc rubicundo colore spectatur. Vineo passeus intensior est, maxime similis passo quod ex vua nigra confit: huiusmodi etiam cerasi fructus color est. Sed de nigris oculis Aristoteles proximè dixerat: & nigricantes colores non conueniunt capræ, quum ad lucem noctu fundendam minimè idonei sint. Solertiam caprarum Mutianus visam sibi prodidit in ponte prætenui, duabus obuijs è diuerso: cum circumactum angustiæ non caperent, nec reciprocationem longitudo in exilitatem cæca, torrente rapido minaciter subterfluente, alteram decubuisse, atq; ita alteram proculcatæ supergressam, Plin. Capra indignum putans se in extremo ouilli pecoris agmine incedere, gregem quidem antegreditur, at ipsam hircus barbæ fiducia antecedit, Aelian. Arunco si quis apprehensam ex grege vnam trahat, cæteræ stupentes spectant, Plin. Idem eis accidere aiunt, si qua earum eryngium momorderit, vt superius retuli in c. Sed considerandum est, an qui eryngio hoc attribuerunt, eryngi (sic Græci aruncum vocant) nominis vicinitate decepti sint. Curiosi experiantur: ego quod ad eryngium, rationis nihil video: eryngo autem apprehensa vna, cæteras stupere minus mirum est. Cum capris oues amicitia coniunctæ sunt, Aelianus.

E.

Caprarius, pastor, custos exercitorque caprarum est. Vtuntur hac voce Varro & Columella. Græci αἰπόλον dicunt, vel quasi αἰγοπόλον, quod circa capras versetur, vel quod αἰπὰ, id est ardua & alta loca, vel ἐν αἴπει, id est in altitudine (gaudent enim capræ locis montanis & excelsis) obambulet, Varinus & Etymologus: Qui & αἰγονόμοι hunc pastorem vocant. αἰπόλια, αἰγονόμια, greges caprarum, Etymologus. Αἰπόλος αἰγῶν, pleonasmus est apud poëtam. Τὰν αἰγῶν ὁ νομεὺς Μένιππος τῷ ἐπισκόπῳ Ἑρμᾷ Ἔστασ' αἰπολίων εὐδόκιμον φύλακα, Versus Leonidæ in Epigrammate in Mercurium. Locros Ozolas aliqui cognominatos putant, quod homines fœtidi fuerint, vtpote κῳδίας καὶ τραγέας, id est ouium & hircorum pelles gestare, & plerunque inter caprarum greges versari solitos, Plutarchus in quæstionibus de rebus Græcorum. Tria tantum genera sunt pastorum, quæ dignitatem in Bucolicis apud poëtas habeant, bucolici, opiliones, & omnium minimè æpoli, id est caprarij, vt Aelian. Donatus scribit.

Magister autem pecoris acer, durus, strenuus, laboris patientissimus, alacer, atque audax esse debet, & qui per rupes, per solitudines, per vepres facile vadat, & non vt alterius generis pastores sequatur, sed plerunque vt antecedat gregem. Quare eum esse maxime strenuum opus est. Capellæ, dum dameta pascunt, capris cedunt, subinde quæ cedit compesci debet, ne procurrat Sed placide, ac lente pabuletur, vt & largi sit vberis, & non strigosissimi corporis, Columella. Caprarij leues & veloces sunto, vt caprarum celeritatem assequantur Geoponica Græca. Canis custos est pecoris, quod eo comite indiget ad se defendendum: in quo genere sunt maximè oues, deinde capræ, Varro. Caprile, stabulum est caprarum. Difficilius se recolligentes à serpentium ictu, in caprilibus optimè conualescunt, Plinius. Αὐλὴ καὶ σηκὸς, οὗ αἶγες καὶ αἶγες ἵσανται, Varinus: sed eadem nomina pro aliarum etiam quadrupedum stabulis vsurpantur, vt in Boue dixi. Ipsum verò caprile vel naturali saxo, vel manu constratum eligi debet: quoniam huic pecori nihil substernitur. Diligensque pastor quotidie stabulum conuerrit: nec patitur stercus, aut humorem consistere, lutúmue fieri, quæ cuncta sunt capris inimica, Columella. Non tamen ita multæ capræ, vt oues, vna statione claudantur, quam luto & stercore carere conueniet, Palladius. Stabulatur pecus melius ad hybernos exortus si spectat, quod est alsiosum. Id vt pleraq; lapideant testa substerni oportet, caprile quò minus sit vliginosum ac lutulentum. Foris cum est pernoctandum, item, in eádem partem cœli, quæ spectent, septa oportet substerni virgultis, ne oblinantur, Varro. Et stabula à ventis hyberno opponere Soli Ad medium conuersa diem: cum frigidus olim Iam cadit extremóque irrorat Aquarius anno, Vergilius.

Superius quædam explicata sunt capite 3. quæ huc referri poterant, In ouium historia etiam non pauca dicemus, quæ capris & ouibus communia sunt. Capræ natura mobiles & celeres sunt, quamobrem pastores non præficiunt eis ducem Aristot. Relinquitur de numero, qui in gregibus est, minor caprino, quàm in ouillo, quòd capræ lasciuiæ, & quæ dispergunt se. Contra quòd oues se congregāt, & condensant in locum vnum: itaq; in agro Gallico greges plures potius faciunt, quàm magnos, quod in magnis cito existunt pestilentiæ, quæ ad perniciem eos perducunt. Satis magnum gregem putant esse circiter quinquagenas, quibus assentiri putant id, quod vsu venit Caberio equiti Romano: is enim cum in suburbano haberet agrum iugerum mille, & à caprario quodam, qui adduxit capellas ad vrbem denarios sibi in dies singulos dari audisset, coëgit mille caprarum gregem, sperans se capturum de prædio in dies singulos denarios mille. Tantum enim fefellit, vt breui omnes amiserit morbo: contra in Salentinis & in Casinati ad centenas pascunt, Varro. Melior fit grex, si non est excollectis comparatus, sed ex consuetis vnà. Sed numerum generis huius maiorem, quam centum capitum sub vno clauso non expedit habere, cum lanigeræ mille pariter commode stabulentur. Atque vbi capræ primum comparantur, melius est vnum gregem totum, quàm ex pluribus particulatim mercari, vt nec in pastione separatim laciniæ deducantur, & in caprili maiore concordia quiete consistant, Columella. Caprarum quæ coitum non patiuntur vbera, pastores montis Oetæ vrtica perfricant vehementer, vt dolorem infligant, itaque primum cruentum humorem eliciunt, mox purulentum, postremo lac non minus, quàm ex iis, quæ Venerem patiantur, Aristoteles. Albertus scribit se hoc vidisse in mulieribus tum viduis tum virginibus, quæ idem in suis expertæ mamillis, lac abunde emiserint. Ex animalibus sibi quo plus prolis nascatur, harum rerum curatores, & pastores ouium, caprarum, & equarum, genitalia tempore coitus, delibutis multo sale & nitro manibus, perfricant: vnde ijs vehementior coitus appetitio exoritur. Alij ea pipere, alij nitro perungunt, alij vrticæ fructu: sunt etiam qui myrrha

& nitro

& nitro eadem inungant. Ex ea sanè fricatione fœminæ & libidinosiores euadunt, & mares sustinent, Aelian. De capris quod meliore semine ex, quæ bis pariant, ex his potissimum mares solent sommitti ad admissuras: quidam etiam dant operam, vt ex insula Medica (Melo potius, vt Pollux habet: vide infra in hœdo cap. 6.) capras habeât, quod ibi maximi ac pulcherrimi fieri existimantur hœdi, Varro. Vtilitas ex pecore duplex, vna est tonsura, quòd oues & capras detondent, aut vellunt: altera, quæ latius patet, est de lacte & caseo, quam scriptores Græci separatim tyropœiam appellauerunt, ac scripserunt de ea re permulta, Varro. Hæ quoq; non cura nobis leuiore tuendæ, (aliâs, Hæc tuenda.) Nec minor vsus erit, quamuis Milesia magno Vellera mutentur, Tyrios incocta rubores, (aliâs colores.) Densior hinc soboles: hinc largi copia lactis. Quò magis exhausto spumauerit vbere mulctra, Læta magis pressis manabunt vbera (flumina, Ald.) mammis. Nec minus interea barbas, incanaq; menta Cinyphij tondent hirci, setasq; comanteis Vsum in castrorũ: & miseris velamina nautis, Verg. lib. 3. Georg. Seruius in commentarijs, In vsum (inquit) castrorum poeta dixit, quia de cilicijs expoliuntur loricæ, & teguntur tabulata turrium, ne iactis facibus ignis possit adhærere. Celsus ait retulisse Varronem, Cilicia sic appellari, quod vsus eorum in Cilicia ortus est: sed de his iterum paulo post. Capra, hœdo, lacteq; salubri, caseo, pelle in castrorum vsum, hominem iuuat. Vnde & hyemem continuare sub pellibus maiores dicebantur. (Sub pellibus, id est in castris statiuis. Cicero 4. Acad. Budæus. Militum enim tabernacula apud antiquos pellibus conficiebantur. Apud Pollionem Trebellium legimus imperatori Claudio donatas pellium tentoriarum decurias triginta: Vide plura apud Cælium 27. 14.) His etiam nautæ vtebantur: villis enim aquam pluuiam reijciunt. Cinyphiæ capellæ olim in pretio erant, quia maiores mense quinto pariunt. In quibusdam lactis magna vbertas. Ex his hœdi lactẽtes esui sunt optimi, Platina. Illic iniussæ veniunt ad mulctra capellæ, Horat. in Epodis. Butyrum à boue nominatur, è cuius lacte copiosissimum consit, vt miretur Dioscoridem Galenus, quod ex caprino & ouillo confici lacte dixerit: ex caprino tamen fieri solere testis est Plin. Hermol. Pinguissimum est lac bubulum, ouillum vero ac caprinum, habent quidem & ipsa pinguedinis quidpiam, sed multo minus, Galen. Caprinum lac tertia ferè parte minus fœcundum est ad caseum conficiendum bubulo, Aristot. Bubulum caseo fertilius est quàm caprinum, ex eadem mensura penè altero tanto, Plin. Cum sal capris datur ante partum, multo lactis prouentu vigebunt. Albertus. Si vinum acescat, aliqui lac caprinum inijciunt, vigesimam nimirum partem vini, & diebus quinq; tegunt, & postea in aliud vas effundunt vinum, diebusq; decem tegunt, & non mutatur vinum, Nic. Myrepsus.

Velabrenses casei dicti sunt caprini, quod fumo apud Romanos in Velabro condirentur. Non quencunq; focum, nec fumum caseus omnem, Sed Velabrensem qui bibit, ipse sapit, Martial. Et caprarũ gregibus sua laus est, Agrigenti maximè, eam augente gratiam fumo, qualis in ipsa vrbe conficitur, cunctis præferendus. Nam Galliarum sapor medicamenti vim obtinet, Plin. Caseum Siculum Iulius Pollux meminit & Aristoteles, ex ouillo & caprino mixtum lacte: quod hodieq; fit vbi vtriusq; copia habetur. Hunc Athenæus præferri putat omnibus, vtiq; post Achaicum ex oppido Tromilia, vnde Tromilicus dicatur, & à Simonide Stromilius, ex caprino lacte, Hermol. In Plinio legendum sit epityrum, an caprarum, in mentione casei lib. 11. controuersum diu fuit: Ipse nõ epityrum (verba sunt Hermolai) sed caprarum lego: non quia epityrum oliuæ fractæ genus sit, vt quidam putant: quandoquidem oliuæ genus illud pityrum & pityrida: non epityrum vocari constat: Sed illa ratione potius, quod nisi, caprarum gregibus sua laus est, in recenti maximè eam augente fumo gratiam: & reliqua, sic legamus, vix stabit sensus, nisi planè quis extorqueat. Præterea cum de bubulo & ouillo caseo disseruisset author, maximè sequens erat, vt de caprino quoq; loqueretur: ne quia sit omnium ferè deterrimus, improbari omnino iudicaretur. Adde quod infumari non alius magnopere caseus quàm caprinus assolet. Nec ferè placet nisi musteus atq; recens. Πίτυρις, ἡ ἐλαστὴ ἐλαία, Varinus. Epityri mentio apud Catonẽ, Varronem, & Plautum fit: apud Græcos nusquam, quod sciam, quod miror in compositione vocis Græca. Caprini caseoli præstantes in Rhætia Heluetica fiũt, præcipue (quod sciam) ijs in locis qui circa thermas Fabarienses montani sunt: partim ex caprino mero, partim admixto bubulo lacte. Ex caprino & hircino seuo candelæ apud nos fieri solent. Caprino sanguine adamantem molliri Albertus scribit, de quo in Hircini sanguinis mentione dicam. Ad serpentes fugandos quidam capræ vngulas vrunt, Pallad. Vngulæ caprarum & pili suffiti procul fugant bestias venenosas, Archigenes apud Aëtium. Capræ cornu vel pilis accensis fugari serpentes dicunt, Plin. Caprina cornua conficiendis arcubus idonea esse, apud Varinum legimus, in dictione Ταύρος, Homerus Pandari arcum ex cornu capræ feræ concinnatum memorat, vt in Ibice dicam. Cornua caprarum tria circũ arbustum erecta infigito, acumine deorsum, alia parte sursum spectante: & obruito, vt summa cornuum pars paululum de terra promineat, quo pluuia delapsa descendens, cornua irriget. Hoc facto vitis valde fertilis euadet, Africanus in Geopon. Græc. lib. 4. Fel capræ in vase aliquo in terra repositum, capras ad se allicere fertur, ac si illæ non parum inde iuuentur, Albert. Si pilos equi candidos producere volueris, locum rasum felle caprino illine, Author obscur.

Caprina pellis, Cicero 1. de Nat. Et cinctus villosæ tegmine capræ, Maro in Moreto. Pelles caprarum cum villis suis parant & expoliunt pelliones, quibus vestitur vulgus presertim mulierum, in Sueuia precipuè aduersus iniuriam frigoris Quamobrem & infantibus inde fiunt tunicæ. Pelles à mercatoribus rudes petuntur ex montanis Sabaudiæ locis circa Geneuam. Aptæ sunt pellionum operis, ex teneris tantũ hœdis & capellis, quales verno tempore mactantur, ætate duorum plus minus mensium: Vsurpantur etiam ex illis quæ statim à partu moriuntur, vt ouium quoq;. Lyrij in bello Persico gerebant ex humeris suspensas caprarũ pelles, Herodotus. Capræ pellis apud Græcos αἰγὶς vocatur, Pollux: item αἰγέα, Suid. Varin. & αἰγεαν, Varin. τραγέαν [illegible] μέλαιναν, [illegible], Suid. Sardos Getulosq; caprarum pellibus amiciri consueuisse author est Varro. Diphthera, inquit Ammonius, caprarum est, vt melote ouium. Διφθέρα, τὸ δέρμα τῶν αἰγῶν [illegible] λέγουσι [illegible], melius [illegible] Varin. Hesychius diphtheram exponit pellem, corium, librum, γραμματεῖον. Hinc diphtheraloephus apud Cyprios γραμματοδιδάσκαλος, Hesych. Varin. quod literas membranis inscribendo illinat dum pueros docet. Etymologus similiter exponit, & addit insuper [illegible] & diphtheram dictam cõijcit quasi [illegible] γεγραμμένη, hoc est membranam ab vtraq; parte expolitam & inscriptam. Opisthographos Hermolaus interpretatur, quoniam vtraq; pagina scripti essent, aduersa & auersa, minutis literis & literis pleni. [illegible] Author innominatus apud Etymologum. [illegible] apud Suidam in Diphthera. [illegible] (lego, [illegible]) [illegible] apud eundem in Καρφ. Καὶ αἱ διφθέραι [illegible], &c. Arrian. vt ibidem citatur. [illegible]

βασ ιντοι,χάσθαι ἐβαλε πίτει τὸ μηχάνημα,ὃ μᾶλλον ἔρυμα εἶναι,ὃ ἀπείργειν τὰ βέλη,Agathias apud Suidam in Σπα-λίωσι. Paulo post tamen spaliones teste Menandro, machinas quasdam fuisse scribit bubulis corijs intectas, quas perticis quibusdam supra se gestabant milites ad mœnia perfodienda accesserit. Δέρρεις Græci appellan: pelles nauticas. quas nos vocamus segestria, Fest. Ὅτι αἱ σκεύματα λέγεται τὰ ἐν τῇ κώπῃ σκεπαστήρια ἐκ δερμάτων, οὖ χρῶνται ἐν ταῖς τριήρεσι, καθ' ὃ τρῆμα ἡ κώπη ἐλαύνεται, Suid. in Diphthera. Antiquiora diphthera loqueris, Ἀρχαιότερα διφθέρας λαλεῖς, prouerbium in eos qui nugas narrant, aut de rebus nimium priscis & iampridem obsoletis. Aiunt enim diphtheram pellem fuisse eius capræ, quę Iouem lactarit in qua creditum est antiquitus, illum omnia scribere quę fierent, Erasm. Diphtheram sero inspexit Iupiter, Ὁ Ζεὺς κατεῖδε χρόνιος εἰς τὰς διφθέρας. senarius prouerbialis in eos qui serò quidem, sed aliquando tamen pro malefactis dant pœnas, & in principes qui diu dissimulata tandem puniunt, Erasm. Διφθέρα, βίβλος, ἡ διφθέρα. Hesych. Varin. Herodotus scribit Iones βύβλους dicere διφθέρας, quod aliquando ob penuriam papyri, pellibus vterentur, tum caprinis tum ouillis. Vel vt Cælius citat Herodotus scribit hircinas pelles & ouillas biblos etiam dictos veteribus, quod papyri vicem impleuerint quandoq;. Citat etiam Pollux hunc locum in fine libri 8. & addit diphtheras alio nomine σίσυρας vocari: quæ dictio cum alibi, quod sciam, non reperiatur: considerandum an rectius, ἰξάλας vel ἰσχάλας (vtrunq; est apud Varinum) legi possit. Diphteram aliqui operculum libri exponunt: item pastoricium (vt supra dixi) ex pellibus indumentum, quod quidam vocant rhenonem, sagum pelliceum. Scorta veteres, pelles nominabant, vnde penula scortea, quali vtuntur ij qui solenne habent visere ædem D. Iacobi Calleci, item pegasarij cursores, Bayfius. Ingrediare viam cœlo licet vsq; sereno, An subitas nusquam scortea desit aquas, Martial. Hanc etiam rectè puto Græcè diphtheran appellari. Rhenonē Grammatici quidam exponunt vestem pelliceam, dictā quod calidos teneat renes: siue quia ῥήν pellis dicitur, siue quod Rhenāni populi ea peculiariter vtantur. Nam Cæsar lib. 6. bel. Gall. scribit, Germanos vti paruis rhenonum tegumentis. Sed hos Grammaticos Græce nesciuisse apparet: omnino enim rhenones ab ouibus dicuntur, quas Græci ῥῆνας appellant: vnde Hippocratis ῥηνακαὶ ἀρνακίδας, id est agninas pelles interpretantur. Licebit tamen caprinas etiam pelles, rhenones appellare. Plurima enim his duobus pecorum generibus indifferenter tribuūtur. Vtrunq; μήλων & προβάτων nomine communi interdum continetur. Quanquam μῆλα potius oues sint, & μηλωτὴ pellis ouina: apud Varinum, sed etiam caprina apud eundem. Hesychius diphtheram exponit: Suidas nō integram pellem aut vestem, sed zonam pelliceam μηλωτὴν vocat. Cæterum μηλώτης paroxytonum, opilionem significat, Hesych. Melota (inquit Erasmus in epistola ad Hebr. cap. 11.) non tam pellem ouis significat, quàm exuuium: hoc est pellem corpori detractam vnà cum lana. Legimus itē Daunijs vel Calabris in more fuisse, pellibus incubare, quas melotas dicunt, id est ouillas, in Podalirij sepulchro sicq; per quietem oraculis instrui. Qui Amphiarao sacrificāt, sacris peractis, arietis pellē substernebant atq; ita dormiebant captantes somnia, vt author est Pausanias: ad quod allusit Vergil. ita de Latino canens lib. 7. Aeneid. Pellibus incubuit stratis, somnosq; petiuit. Plura de Melota, Vide in Oue H. c. Ἰξάλην, τελείας αἰγὸς δέρμα. Galenus in Glossis in Hip. apud Varinum per duplex lambda scribitur, quod non placet: vt ne illud quidem quod ἰσάλην per sigma scribit in diphtheræ mentione. Apud Hesychium etiā locus Ἰξάλη, αἰγὸς δορὰ ἢ πηδητικῆς. corruptus est: ego sic legerim, Ἰξάλη, αἰγὸς δορά. ἢ ἴξαλος, πηδητικὸς, ἰξάλη τελείας αἰγὸς δέρμα. καὶ μηλωτὴν καλοῦσιν. Erotianus. Ἐν δὲ Χαλινώ δὲ ἀντὶ τοῦ αἰγὸς, ὡς ἐν Ἰξάλῃ (malim ἰξάλην) ἰξάλην γὰρ τράγον &c. Pollux. Ixalus capra syluestris est, vt infra dicam. Ἴσκλαι, turdi & melotæ caprinæ, Varin. Ἰσθλή, αἰγεία μηλωτὴ, ἀμφίς, Hesych. & Varin. ἀμφὶς vox corrupta mihi videtur quid si ἀρνακίς legas. Στέρφεσιν αἰγείοις, pellibus caprinis. hinc verbum στερφοῦσαι & Ibycus στερφωτῆρα στρατὸν dixit, quod pellibus vtantur milites, Varinus. Μάσθλη καὶ μάσθλης, pellis, diphthera, habena, & calciamentum puniceum. Hesych. & Varin. Μάκτης etiam præter alia diphtheram significat, ijsdem. Νάκος, κῴδιον, αἴγειον δέρμα μετὰ τριχῶν, Hesych. ἄτερ χειν δέρμα, Varin. Νάκος vel νάκη, de pelle caprina proprie dicitur, vt κῴδια vel κώδιον de ouilla, Idem. Λέγεται δὲ νάκη ὡς ἐνεῖ ἀνάγκη (lego ἀνάκη) ἐφ' οἷς ἀνέσεντο ἄθοντες, Varinus. Hinc νακοτίλται, qui lanas ouium tondent aut vellunt, Idem & Hesych. Νάκυρον, νακύρεον, δέρμα, Iidem. Νάκτα, τοῦ πίλους. καὶ τὰ ἐπιπίλια, Iidem. Hesychius νάκεσιν etiam exponit πόκοις. Νάκος tum in masculino, tum in neutro genere profertur, (melius νάκης in masculino genere primæ declinationis. vt Etymologus habet) & νάκη, in fœminino. κυρίως δὲ τὸ τῆς αἰγὸς δέρμα, ὃ κώδιον, ὡς κῶος καὶ ἃς δὲ τὸ ὂ προβάτε, Suid. Ἔπεσιν τὰ πάντα κελεύσας τῇ εἰσιούσῃ, ὃ τὰ νῶτα καὶ ὤμους καλέσαι, ὡς ἐν κατιδοῖ τις ἀνθρώποις κάτω φαντασίαν παρέχοιεν κυνῶν, Iosephus apud Suidam. Simonides ouis etiam pellē in Colchis νάκος appellauit, sed impropriè: caprarū enim proprie est, Etymol. Omnia ferè opera ex lana, naccæ dicuntur à Græcis, Fest. Hæc vox cum sua significatione ad νάκος magis quàm νάκος aut νάκην pertinere mihi videtur. Κατωνάκην τὴν χλαῖναν ἀποπλυνεῖ, Aristophanes In Ecclesiazusis, sermo est de ancillis. Κατωνάκη, ἱμάτιον ἐστιν ἐκ τῶ κάτω μέρει νάκος, τουτέστι διφθέραν, παρυφασμένον. ἐν τούτῳ δὲ δούλεις ὃ ἀνελεύθερος χιτών, Scholiast. Hesychius post περιερραμμένον addit, ἵνα μὴ καταλύσειε δὲ ἐπαμφιέσονται Ἀθηναίοι τῶν Πεισιστράτου τυράννων ἐπαναγκαζάντων ἵνα ὅσα ἀποπλυνεῖ ἀρ μὴ κατιωσιν εἰς πόλιν ἢ πόλιν. Suidas insuper, νάκειδῶ τῶ χιτῶνα καὶ δέρμα. Ἀριστοφάνης, Οὐκ οἶδ' οὖ ὑμᾶς εἰς κατωνάκας χλαίναις... Κατωνάκας φοροῦντας ἐλθεῖν εἰς &c. Pollux catonacam crassam laneam vestem fuisse ait, cuius oræ νάκος id est pellis caprina assuta fuerit. (Vide πηλὸς in Suida.) Sicyonijs olim in vsu, tyrannide pressis & Athenis sub Pisistratidis, vt puderet eos vrbē intrare. Sunt & κατωτίδες, ὥσπερ ἐν νεμεσήσιν τῶν ὤμων ... δέρματα, Hesych. & Varinus nisi catomides legas, vt exomides. Βαρσάκαι, caprinæ diphtheræ apud Celtas, Varin. apud Hesychiū ἀγαι pro ἀγρια legitur. Καυσίας ... Xenophon memorat in Cyri instit. καὶ δ' εἰσὶν ἐσθῆτες ἐλπταί, Pollux lego πεπταί. Καυσίας enim apud Varinum exponitur ἀλφιτώτης, ἢ πιλωτὸ, hoc obiter. Καὶ σκύτας ἢ σκῦτος ἐσθὴς, ἢ χιτὼν ἐκ δέρματος ἡ διφθερα ἢ στρεπτὸς χιτών, ὄπισθεν ἐχων, ἢ βαίτη, (melius paroxytonum, vt infra) ἐστὶ μὲν ὁ τεθωρακίσμενος χιτών. eodem vero nomine Sophocles scenas barbaricas vocat. Sysira autem (συσύρα scribitur) tunica pellicea, cum pilis, manicata, in vsu Scytharum. Sisyra (σισύρα) vero, tegumentum ex diphthera. Aristophanes, Ἐν τῇ σισύρᾳ ἐγκεκορδυλημένος. Vbi Scholiastes, Σισύρα, inquit, τὸ ἱμάτιον δερμάτινον ἔχον ἐπὶ τὰς τρίχας σκέπαστον. Σισύρα, τὸ στρῶμα ... δέρματος, Hesychius Σισύρα præterea thorax pelliceus est apud Xenophontem, ad humeros pertingens. καὶ σπολὰς ὡς ἐφαπτὶς, (intelligo non manicatum.) Spolas etiam pro thorace ponitur. Sophocles Libyssam cognominat, hoc versu: Σπολὰς Λιβύσσας... Hęc omnia Pollux 7.15. Ne bridas & diphtheras Pollux 4.18. cum tragico apparatu numerat. Et paulo post, ἡ διφθέρα ... ἰξάλην (lego ἰξάλην) ... Φασιανὸς vide ne hęc vltima casu recto legi oporteat. Et paulo post inter comica vestimēta diphtheram rusticis attribuit. Et rursus inter tragicos seruos, ... ἔχων, τὸν ἄγριον ἔχει &c. Est & diphtheritis inter muliebres tragicas personas. Pellis caprinæ, inquit Varro, apud antiquos quoq; Græcos vsum fuisse apparet, quod in tragœdijs senes ab hac pelle vocantur diphtheriæ & in comœdijs

comœdijs qui in rustico opere morantur, vt apud Cæcilium in Hypobolimæo habet adolescens, apud Terentium in Heautontimorumeno senex. De sisyra, sisyrna, & sisy, vestimentis ex pellibus caprinis siue cum pilis, siue absq; illis, multa legimus apud Varinum, Etymologum, & alios quæ breuitatis causa prætereo. Βαίταν Varinus exponit melotam, diphtheram, sisyram. Bætan enim (inquit) vocant tegmenta ex pellibus (...) consuta. Attici eandem sisyram vocant: Aristophanes, Ἐν ταῖσι σισύραις ἐγκεκορδυλημένοι. Nos ea sisyrinia nominamus, Græci bætam. Βαίτην Dores diphtheram vocant, ἢ τὴν χλαῖναν, Idem. ... & secundum alios scena pe licea, Hesych. apud Suidam diphtherra exponitur, per duplex r. Bæta tum hyeme tum æstate bona, ... ἐν χειμῶνι ἀγαθόν: Suidas, qui huius adagij meminit, adscribit bætam vestis pelliceæ genus, quod in vtrunq; tempus videatur appositum. Nam hyeme depellit ventos, æstate solē. Iulius Pollux lib. 7. meminit tunicam fuisse prælongam, quæ totū contegeret corpus. Conuenit igitur de se ad multa vsui futura, Eras. Sophron in Mimis muliebribus rusticorum diphtheras, bætas nuncupauit, Pollux lib. 10. cap. 45. Et rursus cap. 46. σισύραν ... vulgo dici ait pelliceam tunicam. Σισύραν Etymologus αἴγειον στέρρον interpretatur: & πεπεχωμένον δέρμα. Αἰγείαν κυνέην, galeam vel pileum ex pelle caprina, Hesych. Varinus. Αἴγειον μέλος, pellis caprina, vter caprinus, Suidas. Αἰγεῖον (rectius proparoxytonum) δέρμα αἰγὸς ἢ ὁ μέλος, Varin. Αἴγειος ἀσκός, vter caprinus apud Homerum αἴγεος, Idem. Ἀσκώλια festa erant Athenis, quibus in medio theatri, super vtres inflatos obtinctosq; vno tantum saltabant pede, (ἀσκωλιάζειν vocant.) vt delabentes risum excitarent, idq; in honorem Bacchi. Ad quod allusit Vergilius lib. 2. Georg. Mollibus in pratis vnctos saliere per vtres. Plura lege apud Varinum, qui vtres istos caprinos fuisse scribit. Πέλτη, ἀσπὶς ποιὰ δέρματι αἰγὸς ἢ οἰὸς κεκαλυμμένη, Eustathius. Λασιοῖα, ξυλοφάγος, ὅπλα λάσια ἢ δασεῖα, τῷ θύσται αἰγείας ... ἐπὶ τὰς τρίχας ἔχοντας, Hesychius. Ladani fruticem esse dicunt in Carmania quoq;, colligique vt 20 gummi inciso cortice: & caprinis pellibus excipi, Plin. Σάκκος αἴγειος, πήρα αἴγειος, & peram per metalepsin, Hesychius & Varinus exponunt. Τραγαλέσαι, sandalia ex corio caprino, Iidem.

In Cilicia capræ tondentur, vt alibi oues, Plinius. Tondentur capræ, quod magnis villis sunt, in magna parte Phrygiæ: vnde cilicia, & cætera eius generis fieri solent. Sed quod primum ea tonsura in Cilicia sit instituta, nomē id Cilicas adiecisse dicunt, Varro. Aeneas Syluius zambelottum vulgo dictum è caprarū pilis in Cypro fieri scribit. Lana merhazi, est lana capræ subtilissima ex qua fiunt zambeloti, & alia vellera subtilia, Andreas Bellunensis. Mathaliaze, pannus ex pilis capræ. Vetus expositio in Auicennam Mesha, pannus contextus ex pilis asinorum & caprarum & interdum ex solis caprinis: Ex hoc enim rudis panni genere qui deserta habitant Arabes, tentoria & saccos sibi conficiunt, Andreas Bellun. Tonsis caprarum villis in Africa nautæ rudentes parant. Capra pilos ministrat ad vsum nauticum, & ad bellica tormenta, & fabrilia vasa. Varro. Caprini pili necessarij sunt, quum ad fu- 30 nes conficiendos & saccos, aliaq; his similia: tum vel maximè ad rudentes nauticos, quum neq; rumpantur facile, nec naturaliter computrescant, nisi admodum negligātur, Florentinus. Arabum Scenitarum tentoria cilicina sunt: ita nuncupant velamenta è caprarum pilis texta, Solinus.

Caprinum & ouillum stercus sedulò cōseruato, Cato. Quidam hominis fimum quòd sit acerrimum, (δριμύτατον, cui κόπρος opponitur) omnibus præferunt, secundum faciunt suillum, tertium caprarum quartum ouium, quintum boum, sextum iumentorum, ὄνων, Theophrastus interprete Gaza. Humani fimi mentionem ad stercorandum (quamuis nostrates eo vtuntur) alij authores, quod nunc meminerim, non faciunt. Asininum vero in simili comparatione diuersorum fimi generum, Palladius præfert, & Plinius idem ab aliquibus præferri scribit. Facile autem fuit apud Græcos hominis legere pro asini, vel contrà. nam genitiuum ab asino scribunt ὄνου, ab homine ἀνου cum nota abbreuiationis. Obijci potest, nō posse legi ὄνου, id est asini, apud Theophrastum: quoniā sexto 40 & vltimo loco asinini meminerit. Respondeo, Gazam non asinorum eo in loco, sed iumentorum vertisse, imitatum scilicet Plinium & Palladium: & quanquam asini quoq; iumentorum nomine veniant, hic tamen iumenta pro equis & mulis acceperim: aut pro mulo per excellentiam, vt illi pro ὄνων forte ἡμιόνων legerint. Nam de asinino & equino Plinius suis tractat nominibus, de muli fimo non item. Stercus asinorum primum est, maximè hortis, deinde ouillum, & caprinum, & iumentorum, porcinum verò pessimum, cineres optimi, Palladius. Quidam bubulo iumentorum fimum præferunt, ouillumq; caprino, omnibus verò asininum, quoniam lentissimè mandant: E contrario vsus aduersus vtrunq; pronunciat, Plinius Et alibi, Aliqui columbaria præferunt: proximum deinde caprarum est, ab hoc ouium, deinde boum, nouissimum iumentorū. Adeoq; nihil omisit cura, vt carmine quoq; comprehensum reperiam, in fabis caprini fimi singulis cauatis, si porri, erucę, lactucæ, apij, intubi, nasturtij semina inclusa serantur, mirè prouenire, Plinius.

50 Sues & capræ cùm præter morem libidinosæ sunt (& maturius) tempestatem (χειμῶνα) magnam futurā significant, cùm verò tardiores ad coitum sunt, satis moderatum anni tempus futurum præsagiunt, Aratus.

F.

Vt vituli carnes habent ad cōficiendum perfectis bobus præstantiores, sic hœdi capris. Capra nanq; temperamento, minus quàm bos, est sicca: si tamen homini & sui comparetur, multum superat, Galenus lib. 3. de aliment. facult. cap. 1. Et proximè post, Caprina præter succum vitiosum acrimoniam etiam habet. Et rursus, Aestate prima ac media præstantiores sunt capræ. cum scilicet fruticum germina, quibus vesci solent, abundant. Caprinam carnem si voles, mense Ianuario, cum alliato comedes, Platina. Hœdi (inquit Symeon Sethi) si sex men- 60 ses excedant, capellæ iam vocantur. Capræ & hirci plurium annorum, concoctu difficiles & mali succi sunt. Carnes caprinæ vtiles sunt patientibus pustulas & bothor, si præparentur cum vino rubeo dulci. Hœdi vocantur vsque ad sex menses, & annales post annum, & duorum annorum post biennium: eò deteriores, quo maiores natu, Elluchasem author Tacuinorum. Caprinæ carnes bubulis sunt acriores & calidiores, atq; ob id vitiosiores. Bilescūt enim, si incoctæ maneant: quare frigidas eas magis, quàm calidas esitare oportet. Galenus Cōment. 4. in lib. de rat. vict. in Morb. acut. cap. 100. Capellæ atq; hirci fœtidi carnem ne degustato. Platina. Caprarum & hircorum iecora fugito, ne in epilepsiam incurras, Idem. Caprina caro plurimum alit. Quamobrem Clitomachus Carthaginēsis nouæ Academiæ sectator preclarus, Thebanum quendā athletam hac carne vescentē, reliquos suæ ætatis athletas viribus superasse scribit. Validus enim huius carnis succus & tenax est, vnde multū tēporis in corporibus durare potest: obijciebatur tamē ei sudoris graueolentia. At suillæ & agninæ carnes, cum in 70 corporibus incoctæ manēt, facillimè corrumpūtur, ꝓpter pinguitudinē, Athenæus. Caprinæ carnes quæcūq; bu-

bulis insunt mala (hoc est concoctu difficiles esse, & atribiliarias affectiones exacerbare) omnia habent, & flatuosiores sunt, & ructus ampliores faciunt, & choleram generant. Sunt autem odoratissimæ, solidæ ac iucundissimæ, optimæ, & percoctæ, & frigidæ. Verum iniucundissimæ, & graueolentes ac duræ, pessimæ: imò etiã recentes. Optimæ verò sunt æstatis tempore, pessimæ autumno, Hippocrates in libro de victus ratione in morbis acutis. Optimè condiuntur caprarum ouium atq; ceruorum carnes, si vbi primum sale conspersæ fuerint abhumoreq; ipso & sanie liberatæ & abstersæ, denuò sale inspergãtur, subindeq; inter vinaceos acinos pelliculis exutos impositæ mutuò se non contingãt. Si etiam & dulcis musti aliquam portionem infuderis, feceris multo melius. Mulier cui vlceratus est vterus, abstineat carnibus porcinis, bubulis & caprinis, edat autem panes, Hippocrates de morbis muliebribus. Rasis ad Almansorem caprinam carnem magis quam arietum (ouillam) refrigerare scribit, & parum nutrire. Lacedæmonij in conuiuijs quæ copidas, κοπίδας, vocant mactant capras, nec vllum aliud ἱερεῖον Athenæus lib. 4. Homines rustici ventres caprarum sanguine earũ vna (cum adipe implent, vti Homerus ait solitos procos Penelopes, Galenus de simpl. 10, 4. qui etiam nullum edulium difficilius coqui asserit. Columbæ amabunt locum & alias etiam adducent, si caput capræ excoriatum in aqua coquatur, cum copioso (forte 12 vncijs) cumino Romano, & multo sale (forte 4 vncijs) quod dein deponatur in columbario, Petrus pharmacopola.

Aluum minus tentat caprinum lac: quoniam pecus hoc astringentibus pabulis, quercu, lentisco, & oleaginis frondibus, & terebintho magna ex parte vescitur: inde stomachẽ accommodatissimum reddi solet, Dioscorides. Maximè alit quodcunq; humanum, mox caprinum: vnde fortassis fabulæ Iouem ita nutritum dixere. Idem stomacho accommodatissimum est: quoniam capræ fronde magis quàm herba vescuntur. Lac schiston quomodo fiat ex caprino lacte aduersus morbos diuersos commendatum, sequenti capite Plinij verbis docebo. Multo minus pinguedinis habet quàm bubulum. Galen. Si capræ aut alterius animalis scammoniam aut tithymallum depasti, lac cibi loco quis sumpserit, omnino aluus illi fluet, Idem. Et in libro de boni & mali succi cibis cap. 6. Caprini (inquit) lactis vsus, frequens apud nos est, apud alios bubuli. Caprinum inter cætera lactis genera moderatè se habet, cum non admodum pingue crassumq; sit, ob idq; medium quoq; esse censetur, quod in corporibus nostris præstat, &c. sed cum inter cætera animantium genera capellæ mediocritatem adeptæ sint, inter se tamen inuicem collatæ, alio quàm diximus modo differre videntur. Neq; enim harum parua discrimina sunt ab ætate, à pastionibus, ab anni tempore, ab eo ipso spatio quo à partu ædito distant: quæ abunde tertio de facultate alimentorum libro diximus. Nunc vero id tantum referre sit satis, caprinum lac sine melle sumptum periculosum esse: plerisque enim qui purum illud hauserunt, coactum est in ventriculo in speciem casei, quod quidem cum accidit, mirum est quàm aggrauet hominem ac strangulet. Eam ob causam lac vbi sumunt nonnulli, ne in ventriculo coaguletur, mellis, aquæ, & salis nonnihil admiscent, Hæc Galen. Lac muliebre temperatissimum est, mox caprillũ: hinc asininum ouillumq;, postremò vaccinum, Aegineta. Caprinum lac substantia temperatum, purgando quidem bubulo imbecillius: ad reliqua vero satis idoneum, & nutriendo non parum efficax. Quod præstat? Capræ. Post? Ouis. Inde? Bouis, Baptist. Fiera Mantuan. de lacte. Lac omnium rerum, quas cibi causa capimus, liquentiũ, maximè alibile est, & id ouillum, inde caprinum. Quod autem maximè perpurget est equinum, tum asininum, deinde bubulum, tum caprinum, Varro. Lac nigrarum ouium melius est, in capris verum contrà, Albertus. Casei maximi cibi sunt bubuli, & qui difficillimè transeant sumpti: secundo ouilli: minimi cibi, & qui facillimè deijciantur, caprini. Capræ Scyriæ lac augent, præcipuè autem casei (nimirum ex lacte earum) maximè commodi sunt, Hippocr. de morbis muliebr. Mulier apud Homerum Iliad. λ. κυκεῶνα conuiuantibus bibendum parat ex vino Pramnio, caseo caprino & farina.

G.

Milia remediorum ex capra demonstrantur, sicut apparebit: quod quidẽ miror, cum febri negetur carere. Amplior potentia feris eiusdem generis, quod numerosissimum esse diximus, Plin. Et alibi de ansere locutus, subdit: Multa præterea remedia sunt ex ansere, quod miror æquè quàm in capris: Nanq; anser coruusq;, ab æstate in autumnum morbo conflictari dicuntur. Difficilius se recolligentes è serpentium ictu, in caprilibus optimè conualescunt, Plin. Omnium quadrupedum morbis capram solidam cum corio & ranam rubetam discoctas, mederi repetimus, Plin. Lacertæ viridis viuæ dextrum oculum effossum mox cum capite suo deciso, in pellicula caprina, contra quartanas adalligari iubent magi, Plin. Caprini corij cinis ex oleo illitus perniones primè abolet, Marcel. Iniurias è calceatu ex oleo corij caprini cinis sanat, Plin. Pelliculæ caprinæ ramenta cum pumice trita, acetoq; permixta, exanthematis prosunt, Marcel. Si fœminæ sanguis ex naribus nimiè defluat, mamillæ eius vinciantur corrigo caprino, Marcell. Corium caprinum cum suo pilo decoctum, succo epoto, aluum sistit, Plin. Prohibent epilepticis supra pellem caprinam dormire siue iacere, siquidem passionis facit motum, Cœlius Aurelianus. Caprina pellis noxia est epilepticis & capiti, odoris tetri causa non speciali ac priuata ratione. Idem.

Pili caprini vsti, fluxus omnes sedant, Aesculap. Vsti & aceto permixti, sanguinem de naribus fluentem reprimunt, Sext. Capræ feminæ setas vstas & tutas & myrrham similiter tritam & cum setis caprinis mistam in nares [illegible]flato, Gal eup. 3 97. Combusti adiecta pice & aceto, inserti naribus cito sanguinem sistunt, Marcel. Eodẽ modo in naribus appositi, lethargicos excitant, Sext. Caprini cornus nidor aut pilorum, lethargicos excitat, Plin. Fimum caprarũ in mulso, calculos expellit: pili quoq; caprini cinis, Plin. Combusti tritiq; & in potione dati, stranguriosos potenter emendant, Marcel. Caprarum cornu vel pilis accensis fugari serpentes dicunt: cineremq; corũ potum vel illitum, contra ictus valere, Plinius. Ad fluxum vteri sistendum, sordes pilorum circa sedem capræ siccas tundito & torreto, atq; [illegible]um ordeo fracto & oleo subactas suffito, Hippoc. lib. 2. de morb. mul.

Comitialibus dantur carnes caprinæ in rogo hominis tostæ, vt volunt magi, Plinius. Caprina caro quæ super focum, vel rogum hominis mortui assatur, sumpta, caducis remedium est, Sext. In epilepsia abstinentiam carnis & magis porcinæ vel bubulæ vel caprinæ imperari contrà scribit Cœlius Aurelian. Lusciosos, quos Græci nyctalopas dicunt, quidam inassati caprini iecinoris sanie inungunt, aut felle capræ: carnesque eas vesci, & dum coquantur, oculos vaporari præcipiunt: id quoque referre arbitrantur, si rutili coloris fuerint, Plin. Ego hic non simpliciter capræ carnem lusciosis edendam intelligo, sed iecoris carnem: etsi ea minus propriè sic appelletur, Græci in visceribus parenchyma vocant. Caprino iure cantharides expugnari tradunt Græci, Plin.

Drusus tribunus plebis traditur caprinum sanguinem bibisse, cum pallore & inuidia veneni sibi dati insimulare Q. Cepionem inimicum vellet, Plin. Caprinum sanguinem bibentibus pallor accidit. De curioso vsu caprini hirciniq; sanguinis ad abscessus concoquendos, in taurino sanguine Galeni verba retuli. Sanguine caprino maculæ contactæ abluuntur, Marcel. Dioscorides leporino calente ephelidas & lentigines illini iubet. Caprinus sanguis contra toxicum bibitur, Dioscorid. (qui cum vino bibendum monet) & Galenus lib. 2. de antid. Venenum potus extinguit, Aesculap. Decoctus cum medulla contra toxica venena sumitur, Plin. Contra toxicum auxiliatur etiam hirci vel capræ sanguis, Aëtius. Priuatim contra toxicum conuenit quinquefolij radix, & hircinus sanguis, aut caprillus cum viuo sumpto, Dioscorid. lib 6. Hircinum aut caprinum sanguinem aliqui terræ Lemniæ misceri solitum scribunt: sed Galenus id suo tempore factum negat. Commendatur ad antidota hœdinus quoque sanguis à Dioscoride, Potus humores remediat, Sextus: forte per humores, ventris fluores intelligit: Quanquam Plinius sanguinem caprinum, vel medullam, vel iecur, aluum soluere scribit: sed maior apud me Galeni & Dioscoridis authoritas est, quorum hîc verba adijciam. Sanguis hirci, vel capræ, intestinorum tormina & alui fluores sistit, in quem vsum frixus in sartagine statim sumitur, Dioscor. Sanguinem caprarum hydropicis quidam cum melle exhibent: aliqui ad dysenteriam eodem tosto & ad ventris fluxum sunt vsi: Videturq; mihi quispiam, crassam eius essentiam & terream, cum caliditate exiccatoriam esse suspicatus, ad hûc vsum perductus, Galenus. Sanguis caprinus cum medulla, hydropicis auxiliatur: efficaciorem putant hircorum, vtiq; si lentisco pascatur, Plin. Sanguis caprinus decoctus cum medulla dysentericis subueuit, Plin. Si sint tormina, satis esse remedij in leporis coagulo poto è vino tepido vel semel, arbitrantur aliqui: cautiores & sanguine caprino cum farina ordeacea & resina ventrem illinunt, Plinius vbi de remedijs cœliacorum & dysentericorũ agit. Sanguinem caprinum si polentæ furfuribus, adiecta resina miscueris, atq; emplastri modo ano ventriq; adposueris, pondus omne & libidinem deiectionis efficaciter reprimes, Marcel. Sextus non capræ, sed capri sanguinem, cũ resina & polline (malim polenta) mixtum, & ventri superpositum, torminosos sanare scribit. Sed an capræ aut capri sit sanguis, parum refert, vt patet ex Galeni verbis paulò ante positis. Inuenimus etiam caprinum sanguinem renũ calculos frangere, Marcel. Verg. de hoc plura in hircino. Sanguis caprinus cũ polenta impositus ani vitium omne persanat, Marcel. Cæteris vitijs sedis (proximè de inflationibus eius dixerat) medetur sanguis caprinus cum polenta, Plin.

Adstringentior est caprinus adeps (addunt aliqui, pascuorum causa,) quamobrem dysentericis datur, &c. vt infra dicetur, Dioscor. Boues & capræ, & quæcunq; id genus cornigera, ob siccitatem adipem plurimum generant. Sed siue adipem (seuum) siue pinguedinem, totum oleosæ & pinguis substantiæ genus in animalibus appelles: non tamen licet citra mendacium adipem caprinum humidiorem esse dicere, quàm suum, &c. Cæterum caprinum adipem ijs qui mordicationes patiuntur, aut in recto intestino, aut in colo, potius quàm suillum inijcimus: non quod acrimonias plus obtundat: sed quod ob crassitiem citius côcrescat, cum suillus instar olei defluat, Galenus de simplicib. 11. 4. Et paulo post: Hœdorum adeps (inquit) minus tum calidus tum siccus est, quàm caprarum: sed & caprarum minus quàm hircorum. Et rursus cum nonnullos astringentia pro acribus dicere reprehendisset, subdit: Sed illi in vocabulis potius, quàm rebus ipsis hallucinari videntur: & maximè illi quibus Græca lingua insueta est, qualis est Dioscorides Anazarbensis, &c. Hic enim cum ait magis esse astrictorium adipem caprinum suillo si quidem acriorem significare uelit per magis astrictorium, accipimus sermonem ceu verum: at si illud talem habentem qualitatem, qualem rhus, rheon, hypocisthis, balaustium, haud verum esse sermonem dicemus, Hucusq; Galen. Seuum capræ adstringentius est seuo boum, Rasis. Adeps caprinus in suffimento contra Scorpios, apud Aetium 13. 7. Caprinus adeps datur vtiliter his, qui cantharidũ venena hauserunt. Dioscor. Seuum caprinum cum cera, contra ictus serpentiũ imponitur, Plin. Omni morsui & læsioni subuenit, Aesculap. Si mulieris vterus post partum doleat, ptisanam & porrum ac adipem caprinum coquat, indeq; modicũ sorbeat. Hippocrates in lib. de superfæt. Côtra oculorum varia vitia, Caprinum ouillumúe adipem calida aqua euadenté imponito, Galen. eup. 3. 12. Ferè omnis dolor corporis si sine vulnere est, recens melius fomentis discutitur: vetus vritur, & supra vstum butyrum, vel caprinus instillatur adeps, Columella in remedijs boum. Et alibi, Suppuratio (inquit) in bubus ferro rescinditur: expressus deinde sinus ipse, qui eam continebat, calida bubula vrina eluitur: vel si collui ea pars non potest, lamina candenti seuum caprinum aut bubulum instillatur. Seuum caprinum perniones sarcit, Plin. Cum calce strumas discutit, Plin. Adeps caprina cum calce subacta & apposita, strumas statim dissoluit & sanat, Marcel. Caprinum seuum admixta sandaracha vngues scabros emendat, Plin. Ex sepo caprino admixta sandaracha cerotum, vnguibus leprosis superpositum, sine tormento sanat, Sext. Cantharides Licheni illitas cum succo taminiæ vuæ, & seuo ouis vel capræ, prodesse non dubium est, Plin. Caprinus adeps mundatos proficit ad altiores oris & labiorum scissuras, Gal eup. 2. 10. Vlcera quæ serpunt, cohibet seuum cum cera: item addita pice ac sulphure percurat; Idem. Manantia verandorum vlcera sanat seuum caprinum cum melle rubiq; succo, Plin. In furunculis seuum bubulum cum sale illinitur: aut si dolor est, intinctum oleo, liquefactum sine sale, similiq; modo caprinum, Plinius. Adeps caprinus cum rosis mixtus, pustulas, quæ in nocte grauescunt, tollit, Aesculap. Hoc etiam auribus instillatum surdos sanat, Idẽ. Comitialibus magi commendant seuum caprarum, cum felle taurino pari pondere decoctum. & in folliculo fellis reconditum ita ne terram attingat, bibendum sub limine ex aqua. Plin. Zeæ farina ex vino rubro ad scorpionum ictus tepida illinitur, tussi (pectori sc: contra tussim illinitur) cum caprino seuo aut butyro, Plin. Ius decocti caprini adipis, phthisicis in sorbitionibus prodest, Dioscorid. Capræ seuo in pulte ex alica, & phthisin & tussim sanari, vel recenti cum mulso liquefacto, ita vt vncia in cyathum addatur. rutæq; ramo permisceatur, non pauci tradunt, Plin. Idẽ alibi rupicapræ seuo ex lacte phtisicum liberatũ scribit, vt infra dicam. Ptisana cũ adipe caprino cocta, torminosis in declinatione conuenit, Marcel. Caprinus adeps decoctus cũ polenta, rhoë & caseo, dysentericis datur, & cũ ptisanæ succo infunditur, Dioscor. Rasis vbi remedia ex capra describit, leonis etiam seui (nisi interpres errauit, quod omnino suspicor) mentionem immiscet, cũ de leone tractasset ab initio libri illius de 60. animalibus, nec vllum tale ex eius seuo remediũ memorasset: Sepum leonis, inquit, omnibus præfertur: ob hoc quũ clyster ex eo paratur cũ aqua ordei tosti: aut cũ aqua farinæ tostæ. & sumach cocti (coctum) & liquefactum cũ cera, exulceratis intestinis summopere conducit. Seuum caprinũ in sorbitione aliqua intestinorũ vitijs magnopere prodest, ita vti protinus hauriatur frigida aqua, Plin. (Sextus idem remedium hydropicis commendat, quod non probo.) Seuo hirci aduersus dysenteriam vtuntur, in pane qui cinere coctus sit: capræ, à renibus maximè, vt per se hauriatur, protinusq; modicè frigidam sorberi iubent Aliqui & in aqua decoctum seuum admixta polenta & cymino, & anetho. acetoq;, Plin. Adipem

captinum de renibus sublatum, misce cum polentæ furfuribus, atq; adijce illic cyminum, & anethum, & acetum
æquis portionibus, atq; ex aqua decoq;, & colatum sorbitionis more dysenterico dato sumendũ, mire celeritetq;
subuenies, Marcel. Helxine imponitur podagris cum caprino seuo ceraq; Cypria, Plin. Seuum (capri, Alber-
tus) cum stercore caprarum coctum & croco, ponitur (fricatur, Albertus) super podagram, vt dissoluat (leniat,
Albertus) dolorem, Rasis.

Caprina medulla quarto loco post ceruinam, vitulinam, & taurinam laudatur apud Dioscoridem, postrema est
ouilla. Laudatissima ceruina, inquit Plinius, mox vitulina, dein hircina & caprina. Vide supra in Vitulina, vbi
multa de medullis earumq; viribus in genere dixi. Ad oculorum varia vitia, Caprina medulla oblinito & sanabis
Gal. cap.5.12. Sanguis caprinus decoctus cum medulla, contra toxica venena sumitur, Plin. Idem remedium dy-
sentericis & hydropicis prodest, Idem. Et alibi cum ex caprino remedia quædam docuisset, subdit, Nec abdicant
fimum ex melle illitum epiphoris, contraq; dolores medullam, item pulmonem leporis: vt dubitet aliquis lepori-
nám ne an caprinam medullam accipiat: ego de caprina intelligo. Sanguis caprinus, vel medulla, vel iecur, aluum
soluit, Plin. Ego contra sistere potius dixerim, cum siccandi modice & emplasticã ferè facultatem pleræq; omnes
medullæ habeant: Quamobrem ad dysentericos etiam caprinæ medullæ vsus est, vt nunc dicam. Quinetiam san-
guinem caprinum, aluum sistere supra dixi idem de iecore mox confirmaturus. Sanguis caprinus decoctus cum
medulla dysentericis subuenit, Plin. Sanguis caprinus cum medulla hydropicis auxiliatur: efficaciorem putant
hircorum, utiq; si lentisco pascantur, Plinius. Capræ medulla ad oculos equi, in Hippiatricis.

Cornu caprinum dextrum in Athanasiam magnam, sic appellatam compositionem apud Io. Mesuen requiri-
tur: item in antidotorum descriptionibus filij Serapionis & Hali, & Auicennæ. Apud Mesuen codices quidã va-
riam lectionem habent, Aliâs de cornibus cerui. Hanc reprehendunt monachi qui nuper in Mesuen scripserunt,
quoniam apud alios authores non habeatur. Io. Manardum quoq; (sus Mineruam) vituperant, qui scripserit su-
perstitiosè dextrum potius quàm sinistrum cornu sumi: ipsi enim dextrum præferendum putant, sine occulta no-
bis ratione illud præcellat, siue quod pugnando magis exerceatur: & alia multo risu excipienda nugantur. Non
ignoro tamen ex cerui cornibus alios dextrum, alios sinistrum præferre, vt suo loco dicetur. Caprarum cornu vel
pilis accensis fugari serpentes dicunt, cineremq; eorum potum vel illitum contra ictus valere, Plinius. Puluerem
de cornu capræ, & eius lac cum origano, & cum vini cyathis tribus, à serpente morsus bibat, venenũ excutiet, Sex-
tus. Sed is confundit in vnum remedium, quod Plinius triplex fecit, de cornu, de lacte, & de caseo capræ: de cornu
Plinij verba iam retuli: de reliquis quoq; mox subiungam: videntur etiam corrupta quædam in Sexto, quæ omit-
to. & Plinij seruandam lectionem moneo. Sudores inhibet cornus caprini cinis è myrteo oleo perunctis, Plin.
Cornibus cerui & capræ vstis, & (si opus est) lotis vtimur ad dentium, candorem gingiuas mollitie fluidas, dysen-
teriam, fluxiones in oculos, quia terguos sine regione: tamen nec dolores leniunt nec coquunt, qui frigida sicca,
Syluius citans Gal. librum de simpl. medic. & de compos. pharm. sec. loc. quartum. Citra mordacitatem exterget
cornu cerui vstum velut etiam caprarum, Gal. [illegible] in ocularibus medicam. Caprini cornus vel fimi cinis ex
aceto illitus, sanguinem sistit: hircini vero iecinoris dissectis sanies efficacior: Et cinis vtriusq; (vel cornus vel fimi
caprini, vt hircini iecoris per parenthesin mentio inciderit) ex vino potus, vel naribus ex aceto illitus, Plin. Ad
sacrum ignem Cornu caprinum in flamma vstulato, & crustas quæ exurgunt excuties in vas nouum, donec con-
sumatur: deinde conteres, cum aceto scillitico, & illinies sacrum ignem, mirificè sanabitur, Sextus. Cornu capri-
num capiti infirmi qui non dormit, suppositum, vigilias in somnum conuertit, Sext. Capræ cornu furfure mix-
to cum oleo myrtino, capillos fluentes retinet & crescere facit, Sext. Caprini cornus farina vel cinis, magisq; hir-
cini, addito nitro & tamaricis semine, & butyro oleoq;, prius capite raso, mire continent ita fluentem capillum.
Plin. Comitialem morbum deprehendit caprini cornus, vel ceruini vsti nidor, Plinius. Si caducus verè caducus
est, caprinum cornu adustum naribus si sumpserit (si ante nares eius teneatur) mox cadet, Sextus. Suffimentis ad
epilepticos expertis cornu caruini & caprini, sing. 31. miscet Nicol. myrepsus cornu caprinum suffitu arguit epi-
lepticos, vt & caprini iecinoris assati odor, ipsumq; iecur comestum. Aetius. Lethargicos excitat caprini cornus
nidor, aut pilorum, Plin. Cornibus cerui & capræ vstis maximè vtuntur, vt & nos sæpe vsi sumus, tum ad candorẽ
dentium, tum ad contrahendas mollitie fluidas gingiuas, Galenus. Cornu capræ ad albedinẽ vstum, dentes egre-
giè abstergit, & gingiuas corroborat, earumq; turgentiũ dolorem reprimit, Auicenna: item & Rasis & Albertus,
qui dentes eo confricandos scribunt. Cornu capræ rasum in mel mixtum, & pisatum (contusum) medicatum (ex
medicinæ malicia natũ, vt Humelbergius exponit,) ventris fluxum reprimit, Sextus. Caprino cornu suffiri vul-
uam, vtilissimum putant, Plin. Vt conceptus fiat, caprini cornu ramenta oleo inspersa peractis menstruis suffito,
sicuti diximus, & locis adhuc calentibus mulier cum viro concumbat, Aetius 16 34. In vteri dolore, cornu capræ
in ramẽta confectum oleo subigito & in ignem missum suffito, Hippoc. lib. 2. de morb. muli. Ouiculæ aut capræ
cornu tusum, & ordeum tostum ac fresum oleo subigito ac suffito, Hippocrates in libro de morbis muliebribus,
inter medicamenta muliebria diuersa, & ita confusa, vt de multis ad cuius facultatis titulum referri debeant dubi-
temus. Capræ cornu, & gallam, & adipem suillum, ac redriam, suffito, Ibidem. Lotium caprinum cornu caprino
inditum reseruatur ad remedia quædam, vt in lotij mentione dicam. Cornu caprinum vstum vlceribus equorum
terminantibus super inspergitur, Vegetius.

Capræ vngulas ad serpentes prohibẽdos Palladius vri iubet. Caprinarum vngularum cinere perunctæ ex ace-
to alopeciæ sanantur, Dioscorides & Rasis. Albertus acetum vehemens requirit, & malignam quoq; alopeciam
ita curari scribit. Quidam vngues caprarum deustos, moxq; aceto perfusos, alopecijs illinunt: Itaq; fuerit & hic
cinis facultatis extenuatoriæ, Galen. Aesculapius vngulas vstas cum pice liquida teri & illini iubet. Vngularum
cinis cum pice fluentem capillum continet, Plin.

Talorum capræ recentium cinis dentifricio placet, & omnium ferè villaticorum quadrupedum, ne sæpius ea-
dem dicantur, Plin. Puluis ad erysipelata, vt eadem hora euanescat malum. capræ pedem vrito cum capillis & ci-
nerem eius in pyxidem conijciens seruato. Vsu exigente locum vino prius madefacito, & postea puluerem in-
sperge, Nic. Myreps.

Ad rupta intestina laudant caprini capitis cum suis pilis decocti succum, Plin. Caprinum caput cum pilis de-
coctum & cõtritum, incisa intestina solidat, Sext. Cum pilis suis contusum, atq; discoctum, ciboq; sumptũ, rupta
interius intestina dicitur glutinare, Marcellus. Cerebrum capræ (capreæ, Sextus:) magi per annulum aureum
traiectũ, priusquam lac detur, infantibus instillant contra comitiales, cæterosq; infantium morbos, Plin. Capræ
cerebrum

cerebrum cum melle carbunculos in ventre sanat, Aesculap. Aqua quæ è capræ palato effunditur, & quicquid comedit, misceatur cum melle & sale, & ex eo caput & corpus serò fricetur, pediculi extinguentu r, Sextus. Idem remedium est ad ventris dolorem: sed & ventrem strictum soluit, & si plus biberit, purgat, Idem. Linguæ exulcerationi & arteriarum prodest ius omasi gargarizatu, Plin. omasum intelligo bubulum: de illo enim lacte proximè dixerat, quanquam simul etiam de caprino.

Caprinum iecur assum si edatur, tum ad nyctalopas accommodari aiunt, tũ eos qui comitiali morbo sunt obnoxij, arguere, conuulsionemq; illis accersere: Idem potest hircinum Galenus. Papilio quoq; lucernarũ luminibus aduolans inter mala medicamenta numeratur: Huic contrarium est iecur caprinum, Plin. Caprini iecoris inassati decidua sanie, inungi lusciosos (nyctalopas) prodest: & dum coquitur apertos oculos halitu eius vaporari: prodest in cibo tostum ad eadem, Dioscorid. & Galenus. Capras tradunt noctu non minus cernere quàm interdiu: ideo si caprinũ iecur vescantur, restituit vespertinam aciem his quos nyctalopas vocãt, Plin. Et alibi, Et quoniam capræ noctu æquè quoq; cernant, sanguine hircino sanari lusciosos putant, nyctalopas Græcis dictos: Capræ vero iecinore in vino austero decocto: Quidam inassati iocineris sanie inungunt, aut felle capræ: carnesq; eas (ipsum iecoris viscus) vesci, & dum coquantur, oculos vaporari ijs præcipiunt. Id quoq; referre arbitrantur, si rutili coloris fuerint. Volunt & oculos suffiri iocinere in ollis decocto, quidam inassato, Plinius. Dum hepar capræ cum aqua & sale decoquitur, comprimat se oculis apertis super vaporem huius aquæ, cui visus deficit noctu, multum iuuat, Rasis. Celsus medicinæ lib. 6 post multorum in oculis morborum curationes, de oculorum imbecillitate curanda sic prodit, Præter hæc imbecillitas oculorum est, ex qua quidam interdiu satis, noctu nihil cernũt, quod in fœminam bene respondentibus menstruis nõ cadit. Sed sic laborantes inungi oportet sanguine iocinoris, maxime hircini, sin minus, caprini, vbi ad assum coquitur, excepto: atq; edi quoq; ipsum iecur debet. Sext. hæc remedia ad nyctalopas capreæ iecori adscribit, vide infra. De phrygijs oculorum, quidam hepar capræ melli miscentes vngunt, Galen. eup. 2. 98. Iecur assum capræ cœliacis subuenit, magisq; etiam hirci, cum vino austero decoctum potumq;, vel ex oleo myrteo vmbilico impositum: Quidã verò decoquunt à tribus sextarijs aquæ ad heminam (al. geminum) addita ruta, Plinius. Vini veteris feces, & iocineris caprini frustum sufficiens in ollam rudẽ mitte, & facito vt bulliat, atq; inde ieiuno cœliaco sufficienter da bibere, Marcellus. Ad colon. Iecur caprillum combustum læuigato, dataq; ex vino potui multum colicis augebatur, Alex. Trallianus. Iecur capræ aluum soluit, Plinius: sed quod sistat, non soluat, constat ex eo quod cœliacis subuenit, vt iam dictum est. &c. Si pariens inflata fuerit, hepar ouillum aut caprinum, calido cinere obrutum, edendum dato meracius ad dies quatuor, & vinum bibat vetus, Hippocrates de natura muliebri.

Fel caprinum veneficijs ex mustela rustica factis cõtrarium est, Plinius. Felle caprarum psilothri vis efficitur, si euulsis pilis triduò feruetur illitum, Plinius: vide paulo post in remedijs huius fellis ad palpebras & supercilia. Fel caprinum ad incipientes strumas optimè facere experimenta docuerunt: nam penitus crescere non sinentur, si eo assiduè tangantur, Marcellus: apud Plinium non caprinum, sed aprinum fel strumas discutere legimus. Fel caprinum cũ aluminis cinere scabiem hominis abolet, Plin. Lepras iecur hirci calidũ illitum tollit sicut elephantiasin fel caprinum, Plinius: Dioscorides hircinum fel ad elephantiasis tumores commendat. Magi felle capræ sacrificatæ duntaxat illito oculis, vel sub puluino posito, somnum allici dicũt, Plinius. Ad porriginem prodest cornus ceruini cinis e vino, vtq; non tædia animaliũ capillis increscant: item fel caprinũ cum creta cimolia & aceto, sic vt paululũ capilli inarescant, Plin. Hyblæi mellis succi cũ felle caprino Subueniunt oculis dira caligine pressis, Serenus. Fel quidem caprinũ pluribus modis assumunt ad oculorũ remedia: cum melle, cõtra caligines, (Sextus capreæ fel cũ melle miscet aduersus caligine: Dioscorides in eundẽ vsum fel syluestris capro commendat:) cũ veratri candidi tertia parte, contra glaucomata: cũ vino, contra cicatrices, & albugines, & caligines, & pterygia, & argema: ad palpebras verò, euulso prius pilo, cũ succo oleris, ita vt inunctio inarescat: contra ruptas tunicas, cũ lacte mulieris: Ad omnia autẽ inueterata fel efficacius putant, Plinius: Eadẽ omnia Sextus de capreæ fella scribit, paucis verbis variantibus, vide infra. Sedat caliginẽ fel cũ passo aut melle, Idem: caprinũ intelligo, etsi propius nominatus sit lepus. Ad nyctalopa id est, nocturnam oculorum cæcitatẽ, Iuuat fel capræ, Gal. eup. 1. 46. Felle capræ nyctalopas inungunt, vide supra in iecoris ex hoc animali remedio ad eosdem Dioscorides capræ syluestris fel ad oculos lusciosos & varios eorũ affectus commendat. Collyrium ex felle caprarũ syluestrium vel domesticarũ, telam oculorũ sanat, Rasis & Albert. Ad pilos inutiles & pungentes in palpebris, capræ fel cũ brassicæ succo illiniiubet Archigenes apud Galenũ κα. τόπ. 4. 8. Fel caprinũ palpebris vel supcilijs impositũ, pilos abolet: acerrimũ enim est & forsan in alijs quoq; locis psilothrum, Albertus. Domesticarũ suum bile vtuntur quidam ad vlcera aurium, medicamento vtiq; non reprobo: & tu quoq; vbi . ompositorũ nihil adfuerit, vtitor: sunt enim innumera. Sed & pro affectus magnitudine, alia etiam atq; alia alterius animalis bilis potest congruere. Nã vbi vlcus diuturnũ fuerit: multamq; saniem pusq; contineat, etiam sicciorẽ bilem præferes, puta ouiũ, quæ paulò est acrior suilla hac etiã magis caprarũ, cui adsimilis quodammodo est vrsorum & boum: taurina valentior est, &c. Galen. Ad auriũ dolorem: fel taurinũ aut caprinum cũ porri succo instilla, Apolonius apud Galenum. Medicamentũ quod recipit fellis caprini & mellis ana scrupulum vnum, conteres & in strigili calefacies & infundes, & lana obcludes aurem. Nihil hoc medicamine potentius, neq; certius, etiamsi intrinsecus cancerauerint aures, Marcellus. Senectus serpentium vsta cũ felle caprino auribus purulentis instillatur, vt in Senectute serpentium dicam ex Plinio. Auriũ vitia sanantur tritis porri folijs cũ felle caprino, vel pari mensura mulsi, Plin. Aurium vitijs medetur fel caprinum cum rosaceo tepido, aut porri succo: aut si sint rupta ibi aliqua, è lacte mulieris, Plin. Caprinum fel cum pari potione mellis ad carbones decocti mistum tepidum in aurem instillato ad grauem auditũ & surditatem, Galenus eup. 3. Quorũ auditus hebes est, ex felle caprino, formicarũ ouis, melle & chelidonio mixtum medicamen auribus instillent Innominatus. Ad corrosas gingiuas, Capræ fel cũ melle aut nigellam ibidem cũ melle illinito, Gal. eup. 3. 11. Anginæ prodest caprinũ fel cũ melle, Plin. Caprinum fel, vel taurinũ, melle permixtũ & extrinsecus faucibus adpositum, vel pro vnguine inductũ anginas efficaciter sanat, Marcellus. Ad ceruicũ tumores sedandos, ouorũ vitelli cocti cũ adipe anserina illinũtur, felle caprino æquis ponderib. permixto, atq; inde ceruices fricãtur, Marcell. Capræ fel cum cyclamini succo & aluminis modico: aliqui & nitrũ & aquã adiecisse malunt, aluum soluit, Plinius: subditũ pastillo intelligo: quod mox etiam de felle taurino dicit cũ absinthio trito: Simile remediũ Sextus ex felle capreæ describit, vt in Caprea dicã. Ad lumbricos egerẽdos felle caprino madefactã lanã vmbilico adpone, Mar-

cellus. Ani vitia & condylomata felle caprino peruncta, ſanari certiſſimè conſtat, Marcellus. Fel caprinum per ſe condylomati ſedis medetur, Plinius ſi bene memini. Cum melle veretri doloribus vlceribusq; illitum prodeſt. Marcel. Languidus antiquo purgatur penis Iaccho, Ac ſuper illinitur fœcundæ felle capellæ, Serenus. Caprarum fel callum uluarum emollit inſperſum, & à purgatione conceptus facit. Probatum remedium eſt felle caprino, non manu, ſed pinna, pedes perunctos confeſtim dolore releuari, Marcel.

Capræ hirciúe liene aſſo, cœliacis vtuntur, Plinius. Sextus torminoſis capreæ lienem bibendum commendat.

Genuinum capræ ſtercori commiſceas, & factum quaſi malagma, femora perunge, mirè ſanat femorum dolorem, Sextus: Per genuinum (inquit Humelbergius) aut teſticulos, aut naturam, aut tale quid intelligendum putamus, ſicuti de patella cerui etiam diximus.

Qui vrinam tenere non poterit, capræ (Apri potius. Vide in Apro G.) veſicam comburat, & cinerem eius ex aqua cum vini potione bibat, Marcellus. Veſicam caprinam aut ouillam vſtam, ex poſca bibendam præbeto his qui ſe ſomno permingunt, Gal. *εὐπορ.*

Capræ ſecunda ex vino pota mulierum ſecundas eijciet, Sext. Membrana caprarum in qua partus æditus, inueterata potuq; ſumpta in vino, ſecundas pellit, Plin.

De lacte caprino vide quædam ſupra cap. 6. Scio Damocratem medicum in valetudine Conſidiæ M. Seruilij conſularis filiæ, omnem curationem auſteram recuſantis, diu efficaciter vſum lacte caprarum, quas lentiſco paſcebat, Plin. Cancri fluuiales triti potiq; ex aqua recentes, ſeu cinere adſeruato, cõtra venena omnia proſunt, priuatim contra ſcorpionum ictus cum lacte aſinino: vel ſi non ſit, caprino, vel quocunque: addi & vinum oportet, Plinius. Abſyrtus idem ferè medicamen ad cephalalgiam in equis commendat, vt dicam paulò inferius. Caprinũ lac contra cantharides remedio eſt, Plinius & Sext. & contra ephemerum, potum cum taminia vua, Plin. Siquis hyoſcyamum guſtarit, lacte capellæ Exhauſto, rabidos poterit mulcere furores, Serenus. Lactis (caprini) hauſtus cum vua taminia, contra ictus ſerpentium valet, Plin. Capræ lac quod primum mulgetur leuiores facit acceſſiones in quartanis, ſi illud editur aut ex dulci bibatur, Sext. Magorum quidam fimi hirundinum drachmam vnam in lactis caprini vel ouilli vel paſſi cyathis tribus aduerſus quartanas ante acceſſiones dant, Plin. Agnis febricitantibus multi lacte caprino medentur: quod per corniculum infunditur faucibus, Columella. Alicæ vſum ad ſyntexes ex ouillo aut caprino lacte, in ouillo dicam ex Plinio. Fel hermacei pſilothrum eſt, vtiq; mixto cerebro veſpertilionis, & lacte caprino: (legendum canino) item per ſe cinis cum lacte, Plin. Vetonicæ farina è lacte caprino pota ſanguinem ex hubere fluentem ſiſtit. Plin. Sacer ignis morbus ouium inſanabilis penè ad omnẽ tactum excandeſcit, ſola tamen ea fomenta nõ aſpernatur lactis caprini: quod infuſum tantũ valet, vt blandiatur igneam ſæuitiam, differens magis occidionem gregis quàm prohibens, Columella. Frigidam vſtionem noſtrates vocant, in vulneribus & vlceribus quibuſdam periculoſum ſymptoma, cum locus tanquam vſtus nigreſcere & ſenſum amittere incipit, & caro ipſa reſolui ac decidere, ex putrilagine ni fallor, ſphacelum aut gangrænam dicas: huic aliqui occurrunt, filicis maioris radice in lacte caprino decocta & impoſita calida: Alij anthemidis flores cum farina tritici in lacte caprino coquunt & imponunt. Lac capriuum potum pruriginẽ & morſus ſanat, Aeſculap. Si quid in membri alicuius articulum deciderit, vnde vel dolor vehemẽs oriatur, vel ligamenta læſa humorem remittant (quem noſtri vocant *das glidwaſſer*) quod magnu tum dolore tum periculo fit, lini ſemen in lacte caprino decoques & impones, Autbor obſcurus. Lacte caprino lendes tolli tradunt, Plin. Lac caprinum incoctum, ſed non adulteratum aut vitiatum, rectè alopecijs infricatur, mirum eſt, Marcel. Contra pſilothrum lac caprinum bibitur, Galen. lib. 2. de antidotis. Vt ſplendida fiat facies, bonum eſt ouillo aut caprino lacte faciem lauare, Funerius. Cancros fluuiatiles ſeptem contritos miſce ſextario lactis caprini, & olei cyatho: diligenter percolatum equo ex capite dolenti per os infunde, Abſyrtus: Simile paulo ante recitaui ex Plinio aduerſus venena. Philiſtion opiſthotonicis braſſicæ ſuccum ex lacte caprino cum ſale & melle bibendum cenſet, Plin. Dextro oculo chamæleontis, ſi viuenti eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli. Democritus narrat, Plin. Fel tauri ſanat purulentas aures, & in his rupta, cum caprino humanóue lacte inſtillatum, Dioſcor. Purulentæ & obtunſæ auriculæ & dolorem tolles, & auditum confirmatiſſimum reddes, ſi prius eluas eam laſere cum recenti caprino aut mulieris lacte permixto, deinde inſtilles tepidum fel taurinum cum oleo cedrino æquis portionibus mixto, Marcel. Idẽ remedium alibi etiam deſcribit ab initio capitis noni. Lacte caprino perunctæ gingiuæ, faciles dentitiones faciunt, Plin. Infantibus dentientibus, Aut leporis (cerebrum) niueum bibitur cum lacte caprino, Terentius. Efficax habetur caprino lacte collui dentes, vel felle taurino, idem. Dentes mobiles ſæpius colluendi ſunt lacte caprino, Sext. Caprino lacte recenti, ſicut mulſum fuerit, os aſſiduè collutum, laborantes ex ictu dentes confirmat, Marcel. Lacte bubulo aut caprino tonſillæ & arteriæ exulceratę leuantur: Gargarizatur tepidum, vt eſt expreſſum, aut calefactum: Caprinum vtilius, cum malua decoctum & ſale exiguo, Plinius & Marcellus. Aeſculapius artericum habet, pro eo cui læſa ſit arteria: arteriacum malim, quanquam & arthriticis lac ſchiſton caprinum datur, vt mox dicemus. Lac caprinum, vel bubulum, vel ouillum, recens mulſum dum calet, vel etiam calefactũ gargarizatum, tonſillarum dolores & tumores cito ſedat, Marcellus. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino prodeſt naſturtij ſemen. Plin. Maximè perpurgat lac equinum, tum aſininum, deinde bubulum, tum caprinum, Varro. Caprini lactis potus cum ſale & melle aluum ſoluit, Plin. Purgatorium efficax, quod nec ſtomachum vexat, nec caput grauat, & bilem deducit: lactis caprini ſextarium, ſalis ammoniaci vncias duas, mecis optimi vnciam vnam, in vnum omnia diu contrita & permixta ieiuno potui dantur: ſed poſt potionem diu inambulare debet, vt ipſa potio melius motu corporis proſit, Marcellus. Mulieri grauidæ pituitoſæ & caput dolenti, & aliâs atq; aliâs febrienti, dare oportet pharmacum quod pituitam ducit, & lac caprinum coctum cum melle miſcere, Hippocrates in libro de morbis mulieb. Medici ſpeciem vnam addidere lactis generibus, quod ſchiſton appellauere: id fit hoc modo: Fictili nouo feruet, caprinum maximè, ramisq; ficulneis recentibus miſcetur, additis totidẽ cyathis mulſi (aceti mulſi, Dioſcor.) quot ſint heminæ lactis. Cum feruet, ne circumfundatur præſtat cyathus argenteus cum frigida aqua demiſſus, ita ne quid fundatur. Ablatum deinde igni refrigeratione diuiditur, & diſcedit ſerũ à lacte. Quidam & ipſum ſerum iam multò potentiſſimum, decoquunt ad tertias partes, & ſub dio refrigerant. Bibitur autem efficaciſſimè heminis per interualla, ſingulis diebus, quinis (ſingulis vſque ad quinas, Dioſcor.) melius à potu geſtari. Datur comitialibus, melancholicis, paralyticis in lepris, elephantiaſi, articularibus morbis. Hepaticus quidam morbus eſt pluritidi non viſſimilis, quod ad dolentes locos, &c. In hoc ægro bibat caprinum lac tertia parte mellis ammixta, Hippocrates lib. de internis affectionibus. Stomacho medentur, ſemina mathri factæ

cum

cum lacte capellæ, Serenus. Intestinorum vitijs magnopere prodest lactis caprini potus decoctus cum malua, exiguo sale addito. & si coagulum addatur: maiorions emolumentis fiet, Plinius. Lac caprinum ex coagulo tempera bis, & dum tepet, antequam penitus constringatur, dysenterico bibendum dabis, cito remediabitur, Marcel. Lactis caprini statim mulsi grandi potioni additur de coagulo hœdino frustum, quantum auellana grandis est, quod digitis, medicinali & pollice sublatum vel missum, ijsdem digitis contemperatur, & datur laboranti dysenterico dum adhuc calet lac, antequam coagulo stringatur, per triduum: Hæc potio ieiuno dabitur contra orienté bibenda, Marcel. Lac caprinum feruens, adiecto polentæ quantum satis sit, cum fuerit quasi tenuis pulticula, dysenterico bibendum dabis, Marcel. Lac caprinum ad dimidias partes decoctum, dysentericis & cœliacis datur, Plin. Si torminosi vel cœliaci propter frequentes desurrectiones viribus deficientur, dandum erit eis ius gallinæ pinguis excoctæ cum butyro, vel lac caprinum aut ouillum tepidum per se, vel etiam decoctum cum butyro, Marcel. Iniectio ad dysenteriam, Amyli vncias tres in lactis caprini cocti pro modo quantum visum fuerit, adijcies, & ita iniectionem facies, Marcellus. Alui exulceratos fluores & tenesmos, ouillum bubulumue aut caprinum lac sistit, ignitis calculis decoctum, Dioscor. Post clysteris vsum, si quidem stercorum multitudo in cæco intestino sit, sin minus, post fomenta pectini inguinibusq; admota, exhibendum est lac caprinum recens mulctum heminæ mensura, nequaquam minus: verum non aceruatim, sed sigillatim partitum. Sequenti deinde die lac ipsum ad dimidiũ decoquatur ablato eo quod in decoctione concretum superstat, atq; ita exhibeatur, Aëtius in cura tenesmi. Item alibi docet quo pacto lac cum calculis fluuialibus ignitis siue bubulum siue caprinum, in biliosis alui fluxionibus, & cœliacorum alibi, parare conueniat, vt in bubuli lactis mentione supra exposui. Panicum sistit aluum in lacte caprino decoctum, & bis die haustum: sic prodest & ad tormina, Plin. Panis antiquus ex lacte caprino decoctus, & more sorbitionis ventris fluxu laboranti bis ad diem datus, cito succurret, Marcel. Satiui siseris priuatim succus cum lacte caprino potus, sistit aluum, Plin. Caprino lacte lienes sanantur, post bidui inediam tertia die edera pastis capris, per triduum poto sine alio cibo, Plin. Vtilissimum lienosis hoc remedium est: Capræ lactantes abstinentur à cibo per triduum, tertia die hedera tantummodo saturantur, & mulgentur antequam bibant: si ex eo lacte sextarios tres per triduum calidos statim quomodo mulsi fuerint ieiunus lienosus acceperit, ita vt nullos alios cibos illo triduo manducet, potenter sanabitur, Marcellus. Qui cotidie ieiunus serum caprinum, sed earum capellarum quæ hedera pascuntur, biberit, splene consumpto erit, Marcel. Lac caprinum semicoctum, si capræ tantummodo hedera pascantur, infantibus lienosis datur, Marcel. E caprino lacte adiecto coagulo, vt solet caseus fieri, potus detur hydropicis, eliabuntur, Sext. Remediũ ad colicam ex lacte caprino calido in bubula vesica vétri admoto, supra descripsi in Boue: hic illud addam, aliquos non in vesicam lac infundere, sed spongiam eo grauidam imponere, & insuper vas ligneum, quo lac minus defluat. Lac caprinum potum lumbricos necat, Aesculap. Passi Cretici cyathos tres, lactis caprini itidem, seminis cucumeris grana triginta tria, optimè trita simul vna potione qui biberit, absoluetur renium dolore, Marcel. Anatolius equis sanguinem per vrinam excernentibus, lactis caprini cotylam cum amyli ea mensura, quæ tribus ouis par esset, & olei vncijs tribus, omnia mixta per cornu infundi iubet: Pelagonius lac caprinum amylum, & oua tria, & succum perdicij herbæ commiscet. Vettonicæ farina è lacte caprino pota, sanguinem ex vbere fluentem sistit, Plin. Medicamenta quædam ad Venerem incitantia medici ex caprino lacte propinant, Marcel. Herbæ quam orchin vocant radicem alteram, quæ mollior & inferior est, in lacte caprino viri in Thessalia bibunt ad stimulandos coitus, duriorem vero ad inhibendos, Plin. Ad eos quibus semen fluit, & non potentibus, & aquosum est, vnde efficit vt fœmina non concipiat: Caprinum lac cum melle potum, remedium est & valde optimum vt concipiat, Sext. Si sedis musculus promineat, & rimas patiatur, caprinum lac calefactum illinito, Innominatus. Is cuius oues ægrotant, sumat lac caprinum ac cum vino misceat detq; illis bibendum, Incertus. Agnis febricitantibus vel ægritudine alia affectis multi lacte caprino medentur, quod per corniculum infundatur faucibus, Columella.

Caprinus caseus recens, his qui viscum biberint, remedio est, Plin. Ad reliquos (præter canis rabidi) bestiarũ morsus, caprinum caseum siccum cum origano imponunt, & bibi iubent, Plin. Et alibi. Caseum caprinum cum origano impositum, contra ictus serpentium valere tradunt. Ad cunctos autem morsus ictusq; minorum, Caseus aptus erit simæ de lacte capellæ: cumq; hoc absumi debebit origanus herba, Serenus. Siccus ex aceto ac melle purgat vlcera, Plinius. Contra quartanam datur caseus caprinus recens cum melle diligenter sero expresso. Plin. Impositus caseus caprinus omnes punctiones & dolores reprimit, Aesculap. Mollis, id est recens, cum melle subactus impositusq;, & panno desuper tectus aut linteo, suggillationes liuoresq; celeriter absterget, Marcellus. Caseus caprinus siccus cum porro igni sacro illinitur, Plin. Siccus ex melle & aceto in balneis, oleo remoto, papulis nigris illinitur, Idem. Recens coagulatus supra oculos positus dolores cito lenit Marcellus. Ad feruorẽ vel punctionem oculorum, capitis & pedum dolorem: Caseus caprinus recens oculis suporpositus mire subuenit: Item simili modo capiti dolenti superpone: Sic & pedum dolorem medicare, Sextus. Caseo caprino molli imposito ex aqua calida epiphoræ sedantur: si tumor sit, ex melle: vtrunq; vero sero calido fouendum, Plinius. Ad veretri dolorem, caseum caprinum & mel pari pondere in pultario fictili coque, & bis ad diem impone: sed ante vino vetere locum qui curandus est, eluas, Marcel. Genitalium carbunculis caseus caprinus tritus & impositus medetur, Plin. Si mulier cibos auersans, vtero doleat, & febris ipsam ac rigor corripiat, pepli albi quintam dimidię chœnicis partem, & seminis vrticæ tantundem, & casei caprini rasi dimidiam chœnicem, simul cum vino vetere mollito. deinde cocta sorbenda dato, Hippocrates in libro de morbis mulieb. Et paulo post: Si ex partu alui profluuio corripiatur, bibat vuam passam nigram. & punici dulcis malicorium, & internum nucleum, & coagulum hœdi. hęc vino nigro diluta, & caseo caprino ac polenta triticea inspersis, bibenda dato. Et alibi in eodem libro, si quid in vteris computruerit, item si sanguis & pus exeant caseum caprinum vel derasum assatumq;, vel simpliciter, cũ æquali parte polentæ miscet, & in vino ieiunæ propinat.

Omnium creberrimè vtimur caprino stercore. Græci [illegible] (fœm. genere) propriè nominant, digerentis & acris facultatis: adeo vt & induratis scirrhorum in modum tumoribus congruat, non tantum lienis, sed etiam aliarum partium. Vstum tenuioris essentiæ quidem, verum haud manifestò redditur acrius: quamobrem sanè ad alopecias congruit, & omnia adeò quæ extergentia medicamenta desyderant, vt lepras, psoras, lichenas, & id genus alia. Miscetur & digerentibus cataplasmatis, qualia sunt quæ accommodantur ad parotidas & bubonas diuturniores. Est enim vis eius tum vsti tum non vsti, abstersoria, & digerens: nec eam paruã habet digerendi potentiam. Verum pro pastu vario nonnihil habuerit differentię: non tamen tantum, quantum stercus humanum. Nemicus

dicus quispiam ex ijs qui in agris & vicis medicinam exercent, vtebatur hoc fimo ex aceto ad viperarum morsus, & multò sanè etiam magis aliarum bestiarum: ac profectò ex ijs complures seruauit. Et hic ipse quoq; medicus ad turgidum potandas ipsas spyrathos ex vino præbuit, & ad profluuium muliebre cũ thure apposuit. Quæ omnia sanè optimus medicus ignorare non debet cæterum potiora eligere, potissimum ad vrbanos & honoratos viros. Hæc omnia Galenus lib. 10. de facult simplicium cap. 22. Caprinum fimum inquietos infantes adalligatum panno cohibet, maximè puellas, Plinius. In aceto decoctum imponitur serpentium morsibus, Dioscor. Et alibi, Cum vino studiosè impositum viperarum morsibus auxiliatur. Fimum caprarum in aceto decoctum & illitum in ictus serpentium valere dicunt, placet & recentis cinis in vino: Atq; in totum difficilius se recolligentes à serpentium ictu, in caprilibus optimè conualescunt. Qui efficacius volunt mederi occisæ capræ aluum dissectam, cum fimo intus reperto statim illigant, Plin. Percussis à scorpione fimum capræ efficacius cum aceto decoctum auxiliatur, Plin. Ad canis rabidi morsum laudant capræ fimum ex vino illitum aut melle, Plin. Ad morsus venenatos stercus caprinum cum aceto impositum, Aetius. Sanguinis impetus ex aceto cohibet, Dioscor. Caprini fimi cinis ex aceto illitus Plinius: vide superius in Cornu caprini mentione ad eundem vsum. Caprinum stercus impositum non patitur consurgere tumorem, Sext. Farina hordei cum stercore bouis vel capræ cocta, ad omnem tumorem valet, Author obscurus. Stercus caprinum cum melle mixtum, sanat luxos, & tumores discutit, & non patitur iterum consurgere, Sextus Luxos intellige luxatos, vt inferius dicam ex Plinio. Fimum caprinũ ex aceto decoctum strumas discutit, Plinius. Fimum caprinum ad bubones diuturnos vsurpari, ex Galeno iam dixi. Fit etiam ad tardantes rupturas, in suppurationibus pectoris vtile cataplasma ex solo stercore caprino, quod & collectionem maturat & disrumpit, Aetius. Ad mammarum mulierum tumorem, caprinum stercus aridum ex vino meraco imponito, inflammationem enim digerit. Galen cap. 3. 284. Ad genas oculorum crassas, callosas, rubras, glabras, R. muscendas & caprarum stercora vsta pari mensura, cineris calami græci duplum, cum melle Attico illine Idem κα. τπ. 48. ex Archigene. Fimum bubulum in cinere calefactum, aut caprinum in vino vel aceto decoctum, illinitur in his quæ rumpere opus est, Plin. In aceto decoctum imponitur, vlceribus quæ serpunt, igni sacro, parotidibus, Dioscor. Ex aceto subferuefactum & illitum, sanat vlcera quæ serpunt, Plinius Et alibi, Manantia verendorum vlcera sanat fenum caprinum cum melle rubiq; succo: vel si serpant, fimum etiam prodesse cum melle dicunt, aut cum aceto. Prodest ad lepras, psoras, lichenes, & id genus alia, vt paulò ante ex Galeno dixi. Cum melle mixtum & appositum sanat cancerosos, Sextus. Cum melle commixtum & superpositum, carbunculos qui in ventre nascuntur, discutit, Idem. Fimus caprinus in aceto feruefactus & subactus imponitur, quo omnia crurum & tibiarũ vlcera purgantur & persanantur, butyro bubulo cum oleo cyprino aut laurino postmodum addito, Marcellus. Spinæ & similia corpori extrahuntur excrementis capræ ex vino, Plinius: apud Sextum capri non capræ legitur, his verbis, Stercus capri ex vino conspersum impositumq;, quod inhærebit, extrahet & senabit. Medicus quidam medicamentorum peritus in Mysia Hellesponti, vlcerum ambusta ad cicatricem ducebat ouium stercus cerato rosaceo commiscens, (hoc & Dioscor. de ouillo scribis:) sed & per stercus caprinum combustum similiter curabat, parum eius multis numeris maiori cerati (rosacei) moli admiscens, Galenus. Græcum exemplar nostrum habet, Καὶ μέντοι διὰ τῆς αἰγῶν κεκαυμένης ἱκανῶς ἐθεράπευε: deest nomen excrementi, interpres legit, διὰ τῆς τῶν αἰγῶν κεκαυμένης κόπρου ἱκανῶς ἐθεράπευε, ... ταύτης, non ταύτῃ: si τ articulum addas, κόπρου vox omitti potest vt proximè in præcedentibus posita. Sed considerandum est an rectè legatur κεκαυμένης, vt nihil hic mutandum sit præter τ articulum addendum: sensus erit Quinetiam caprillo fimo homines ambustos similiter curabat &c. Nã Plinius quoq; caprarum fimum (simpliciter, non vstum) ambusta sine cicatrice sanare dici, scribit. Aggregator etiã ex Auicenna citat, capræ stercus cum aceto, vel cerato rosaceo, ambustis auxiliari. Deinde cum ouillo stercore non vsto vsus sit ille medicus, de quo Galenus scribit, quod minus acrimoniæ quàm caprinum habet, caprinum in eundẽ vsum vsisse non est verisimile. Quanquam si vsti quoq; huius fimi (cum acrimoniæ ex igne nihil assumat, ex Galeno supra dictum est) modicum copioso cerato aliquis misceat, idoneum ambustis medicamen reddet Scio & alia quædam (vt pilos, testas purpurarum, & coria) in hunc vsum vri solita. Proinde rem in medio relinquo, vt quisq; pro arbitrio legat & sentiat. Luxatis fimum caprinum cum melle illinitur, Plinius. Luxum & tumores discutit cum melle, & non patitur iterum consurgere. Sextus. Costis fractis laudatur vnicè caprinũ fimum ex vino vetere, aperit, extrahit, persanat, Plinius. Neruorum doloribus fimum caprinum decoctum in aceto cũ melle, vtilissimum putant, vel putrescente neruo, Plinius. Melle mixtum impositumq;, suppuratos neruos expurgat & ad sanitatem vsq; perducit, Marcellus. Cum acerrimo aceto mixtum morbum articulorum sanat. Sextus: In dulci potum, Idẽ vt Aggregator citat. Cum polenta & aceto in corporibus duris, vt rusticorum, Galenus vt Aggregator citat. Cum melle mixtum parotides mirè sanat: item articuli cum eodem peruncti, sanantur, Sextus. Capræ itidem depastæ fimus ad podagram, Aretæus. Cum aceto mixtum & superlinitum neruorum contractionem sanat & confirmat, Idem. Cum aceto coctum & subactum, atq; ad crassitudinem mellis impositum articulorum contractiones relaxat, & tremulis prodest, Marcellus. Cum melle in aceto decoctum articulorum attritis prodest, Plinius. Ad strumas facit fimum caprinum cum bulbo lam elixum, Nic. myrepsus. Stercus caprinum valde siccum est & ideo necat fistulam. Arnoldus. Emplastrum de stercore caprino & farina fabarum cũ sapo, vino & lixiuio barbito loris confectum pro desiccatione fistularum plurimum iuuasse percepimus, Io. de Vigo.

Medetur alopecijs exustum, & cum aceto aut oxymelite (melle, Albertus) illitum Dioscorides & Rasis: meminit etiam Galenus, vt supra dixi. Caprino fimo cum melle alopecias expleri tradunt, Plinius. Paulus Aeg. vbi de alopecia scribit, tum caprino tum ouillo eodem excremento vtitur. Septem pilulas stercoris caprini ex aceto tere & fronti inline contra capitis dolorem, Marcellus. Caprinum stercus ex aceto & oleo rosaceo terito, fronti illinito & fascia deligato, idq; mane & vespere, si laborãtem in capite sanitati restitues, Gal. cup. 21. Ceruicis dolor ... quem opisthotonon Græci vocant, leuatur bulbo trito cũ fimo capræ ceruici illito. Plinius & Marcel. Stercus caprinũ fimo (vino) ... conspersum, tritumq; & impositũ oculis, atq; obligatũ omnem dolorẽ tumoremq; detergit, Marcel. Nec oblinentur fimum ex melle tritũ epiphoris (oculorũ), Plin. Contra parotides in aceto decoctum imponitur, Dioscorides: meminit etiam Galenus vt supradictum est. Parotidibus prodest vrina capræ calefacta instillata auribus, fimumq; eiusdem cum axungia illitum, Plin. Cum melle commixtum parotidas mirè sanat Sextus. Caprinum stercus cum melle & liquida pice illitum angina laborantibus summè prodest. Gal. cup. 1. 73. Ad idem, Caprinum stercus cum melle gargarizato, Idẽ Baccas caprinas aridas terat, & ex vino generoso

nerofo bibat quem tussis malè habet: pituita statim reiecta sanabitur, Innominatus. Fimum caprarum, præsertim in montibus degentium, potum in vino (per se, vel cum aromatibus, in euporistis Dioscoridis) regium morbum emendat, Dioscorides. Medicus quidam in agris aduersus auriginem potandos ex vino præbebat caprinas spyrathos, Galenus. Illinunt & ventrem cœliacis fimo cum melle decocto, Plinius. Caprinum stercus pro fomento impositum, colicis prodesse dicimus Sextus. Stercus caprinum recens in aqua remissum colatumq́; cum mulsi cotylis tribus, & piperis contriti granis sexaginta, in tres potiones diuisum per triduū datur: ita vt prius corpus eius colici, cui potio danda est, acopo perungatur, vt perfrictiones omnes coacto sudore discedant, miro remedio sanabitur Marcellus. Cataplasmatis pro iecore indurato ab initio Archigenes apud Aetium stercus caprinum miscet. Ad splenis duritiem, optimè facit stercus caprinum cum farina hordeacea exposita cataplasmate impositum Aetius. Ad induratos lienis tumores medici non pauci creberrimè caprinum stercus applicant, Galenus: Et rursus, Ad aquam intercutem, & ad splenicos, variè caprino stercore vtimur. Ad hydropicos: Caprinū stercus in vrina pueri impubis venenis expertis, vel ipsius capræ vrina coctum, ad strigmenticiam spissitudinē redigito ac imponito. Egregiè ipsum per aluum purgat Archigenes apud Galenū Vnguentum è stercore caprino (montano) vocatum spongion, hydropicis efficax, apud Myrepsum num. 35. Anglus quidam retulit mihi vtile esse hydropicis ad tumorem reprimendum cùm in cruribus tum in ventre & alibi, cataplasma ex ramentis corianorium (pellium) in aceto coctis cū stercore caprino. Ad hydropicos, Fimi caprilli sicci libras duas coctas in oxyciato vt malagina imponito, Galen. eup. 1. c. 8. Aridum tritum adiecto melle potui datū ex aqua calida, mire producit (educit) tineas, Marcellus. Calculos expellit fimum caprarum in mulso, efficacius syluestrium, Plinius. Vtilē ischiadici vstionem hunc in modum accipiunt: In eo interstitio vbi pollex brachiali cōmittitur, caua veluti lacuna subsidet, in qua lana oleo imbuta substernitur, deinde sigillatim feruentes stercoris caprini pilulæ imponuntur, dum vapor per brachium ad coxam sentiatur peruenire, & coxendicis dolorem mitigare: adustio id genus Arabica appellatur, Dioscorides. Ego canam illam lacunam in ipso brachiali interno eius latere, nempe sub pollice reperio: quæ tamen non semper apparet: manum verò ita tenenti, vt digitus minimus infimo loco sit, pollex supremo, idemq́; sursum & retro tendatur, omnino conspicua fit inter duos neruos, figura prorsus idonea quæ baccam recipiat caprinam. Hæc admonere volui, quoniam interpretes non satis conueniunt & Dioscoridis textus Græcus vel mutilus est, vel certe obscurus, his verbis, Ἐπὶ τὸ μεταξὺ μέρος τοῦ ἀντίχειρος, συνεγγίζον τῷ καρπῷ, κοῖλον, &c. nam vbicunq; μεταξὺ, id est medium vel interstitium fuerit, duo extrema nominari debēt. Conspicitur sanè lacuna ista è parte vel scissura quæ inter pollicem & reliquam manum (vel indicē: sic enim forte appellare licet vnumquenq; digitum, vt simul pars omnis in metacarpio ei subiecta attribuatur:) interiacet, ad carpū vsque recta descendenti. Plinius forte hac apud Græcos locutione non intellecta simpliciter cauam manum reddidit, vbi idem remedium describit his verbis: Afferunt & magi sua commenta. Primum omniū rabiem hircorum, si mulceatur barba, mitigari. Eadem præcisa non abire eos in alienum gregem. Huic admiscent (sensus videtur huic commēto alterum admiscent: neque enim fimum barbæ misceri intellexerim) fimum caprinum, & subdito linteolo vncto caua manu, quantum pati possit feruens, sustineri iubent. ita vt si læua pars doleat, hæc medicina in dextra manu fiat, aut è contrario, Fimum quoque ad eum vsum acus æreæ punctis tolli iubent. Modus curationis est, donec vapor ad lumbos sentiatur peruenire. Postea vero manum porro tuso illinsit: item lumbos ipso fimo cum melle: suadentq́; in eodem dolore & testes leporis deuorari, Hæc Plinius. Simile remedium idem author alibi docet, in quo plus rationis (vt Marcello Verg. etiam videtur) minus superstitionis est: Ischiadicos, inquit, vri sub pollicibus pedum (Aggregator legit, sub poplite) fimo caprarum feruente vtilissimè tradunt. Arabica illa (inquit Marcellus Verg.) apud Dioscoridem vstio, nostra ætate, quod audierimus, in nullo vsu est. Plutarchus quidem in commentatio. Cur serò scelerati à numine puniantur, in vsu eam fuisse vstionem ijs verbis testatur. Καὶ γελοῖος ὁ φάσκων ἄδικον εἶναι τῶν ἰσχίον πονούντων καίειν τὸν ἀντίχειρα. Quod est, Ridiculus præterea est, dicens iniustum esse medicum, qui in coxendicis dolore pollicem vrat. Coxendicis dolor per femora, genua, tibiasq́; ad infimos talos pertinet, quod in superiore hominis parte non fit: quamobrem plus rationis esse videtur cur pedum pars potius quàm manuum vratur. Præterea qui aptiorem coxendicum vstionem docuerunt, Hippocrates, Paulus Aegineta, alijq́; Græcorum medici, aliter vri in eo malo hominem voluerunt. Hæc solum habui de hac vstione dicenda, nec plura apud authores reperio: vt neque cur Arabica diceretur: conijcio tamen à gente nomen inuentum, quoniam Arabes sic coxendices vrerent. Non dissimilis vstionibus his ea est, qua in gente nostra circa quadragesimum à partu diem infantes, candente ferramento, ab alijs in imo occipitio, ab alijs in interscalpio (interscapilio malim) ab alijs sub posteriore humero passim vruntur: vulgoque creditur, sine ea vstione non posse feliciter primæ illius ætatis pericula infantes euadere. Hæc ferè Marcellus. Mihi quidem hæc infantium vstio nulla ex parte cum Arabica conferenda videtur, cum præseruandi gratia & ferro fiat, illa curandi & sine ferro, &c. His iam perscriptis Aëtium adiui, qui lib. 12. Cap. 3. ex Archigene & Antyllo multa super hac re adfert digna memoratu, & Dioscoridis etiam verba repetit, quæ ex Cornarij interpretatione nonnihil ab excusis Dioscoridis codicibus variare video: Sed quoniam codice Aëtij Græco destituor, Cornarij translatione vtar in ijs vt digna sunt, recensendis. Veteres (inquit Archigenes) etiam vstione in ischiadicis vsi sunt, alij aliter, &c. Quidam ad propinquæ cruri affecto manus locum inter magnum digitum & indicem medium, circa infernum magni digiti siue pollicis articulum, caprinum stercus feruens per forcipem imponunt, stercoraque permutant, donec sensus vstionis ad locum affectum perferatur. Dioscorides hanc rem ita tradit, Caprinum, inquit, stercus feruefacito, & extenso magno manus digito, cauum locum circa inferni eiusdem articuli finem nota, &c. vt superius recitaui. Antyllus autem, nos (inquit) etiam huiusmodi vrendi modo vtimur: stercus caprinum siccum feruefacimus, eoque ventrem magni digiti affecti pedis perurimus paulò infra vnguem, vsque ad os ipsum vstione penetrante. Hæc ipsa vstio extremas coxendicum affectiones, & quæ nullis alijs præsidijs cedunt, dissoluit. Cæterum post vstiones porri folia cum sale trita imponito &c. Fimum capræ cum farina hordei & aceto impositum, maximè in duris & rusticorum corporibus, remedium est ischiadis, Serapio citans Galenum, Aggregator. Fimum caprinum cum axungia (μετ' ἀξουγγίας, id est adipe vel axungia Hermolaus oxycrato legit, id est posca, Marcellus Verg.) impositū, his qui podagra tentantur, auxilio est, Dioscorides. Cum fimo capræ & croco impositus adeps hircinus, podagricis auxiliatur, Idem vt alicubi citatum reperi. Seuum capri cum fimo caprarum coctum, & croco podagris impositum dolorem soluit, Rasis. Albertus crocum omittit. Podagris medetur taurinum seuum, &c. alij hircinum præferunt seuum, cum fimo capræ, & croco sinapiue, cum caulibus ederæ tritis, ac perdicio vel flore cucumeris syluestris: Magnificant

ficent alij fimi caprini cinerem cum axungia, Plinius. Fimum caprinum cum aromate aliquo (cum spica nardi, vetus translatio) haustum, menses cit, & partus euocat: tritum in farinam, & impositum lanis cum thure, fœminarum profluuia sistit, cæterosq; sanguinis impetus ex aceto cohibet, Dioscorides. Stercoris caprini pilulas, & leporis pilos, pinguedine phocæ subacta suffito: Aliud, Stercus caprinum & pulmonem phocæ ac cedri ramēta suffito, Hippocrates in libro de natura muliebri, inter diuersa vterorum remedia mensibus præcipuè & secūdis pellendis. Medicus quidam in agris fimum caprinum ad profluuium muliebre sistendū cum thure apponebat, Galenus. Profluuium quamuis immensum vrina capræ pota sisti obstetrices promittūt, & si fimum illinatur, Plinius. Si equus vngulam pertuderit, ouillum stercus cum aceto permiscebis & impones: quamuis alij caprinū efficacius credunt. Vegetius. Malus arbor quæ iam vermes habet curabitur caprino stercore cum vrina humana radicibus affuso, Anatolius in Geopon.

Vrina caprarum cum aceto scillitico hausta contra ictus serpentium valet. Plinius. Panos & apostemata (impetus & suppurationes) in quacunq; parte discutit: vt suum etiam in lana imposita, Plinius. Dolorem ceruicum inflexibilem, opisthotonon vocant, leuat vrina capræ auribus infusa, aut fimum cum bulbis illitum (bulbo trito cum fimo capræ ceruici illito, Marcellus.) Plinius. Opisthotonicis & tetanicis lotium caprinum cum aqua mixtum efficaciter prodest, si ieiunis potui detur, Marcellus. Vrina capræ aurium doloribus instillata medetur. Dioscorides. Mirabiliter facit in excellenti aurium dolore porri succus & caprina vrina & rosaceum cū modica myrrha infusa, Archigenes apud Galenum κατὰ τόπ. lib. 3. Sub eo momento quo egeritur, tepidam auri obtunsæ infundes, Marcellus. Lotium caprinum missum in aures, dolorem sedat: si cum mulso misceatur, si pus habet, eijciet, Sextus. Instillatum dolorem sedat, quod magis suppuratis auribus adfirmatur: ob quam causam præsentis auxilij plures exceptum & cornu caprino inditum, in fumo suspensum, diligēter ad necessarias medelas reseruant, Marcellus. Si grauitas sit audiendi, fel bubulum cum vrina capræ vel hirci medetur: vel si pus sit: In quocunque autem vsu putant hæc efficaciora, in cornu caprino per dies viginti infumata, Plinius. Ad surditatem naturalem, capræ nuper iugulatæ cornu caprino lotio impleto, & ad fumū per dies nouē suspendito, deinde vtere, Galen. eup. 2.4. Vide infra etiam in hirci vrina. Vrina capræ calefacta instillata auribus, fimumq; eiusdem cū axungia illitum, ad parotides prosunt, Plinius. Vrina capræ ad aquam quæ cutem subijt, cum nardi spica quotidie binis cyathis cum aqua bibitur vrinamq; per aluum extrahit, Dioscorides. Hydropicus sorbeat lotiū capræ, mirificè sanat, Sextus. Vide in lotio hircino. Hydropicis auxiliatur vrina vesicæ capræ (codices quidam minus emendati habent apri: poterat &, capri, legi: nam hircina quoq; prodest, vt infra ostendam) paulatim data in potus: efficacius quæ inaruerit cum vesica sua, Plinius. Ad hydropicos: Vrinæ capræ cochleare vnum cum nardi drachma vna calefactum bibendum dato, Archigenes apud Galenum. Ad vrinæ difficultatem & calculum lotium caprinum, sed montanum (id est caprarum quę in montibus pascuntur) tepidū potari oportet, admixto vino cum aqua ob fastidium, Marcellus. Ad calculum vesicæ, Nec non obscænus capræ potabitur humor: Obruat hic morbum labefactaq; saxa remittit, Serenus. Lotium caprinum mulier si bibat, menstrua prouocat, Sext. Profluuium quamuis immensum vrina capræ pota sisti, obstetrices promittunt, & si fimum illinatur, Plinius. Aëtius cum præscripsisset remediū efficax ciendæ veneri, nempe vt passer Troglodytes dictus in cibo accipiatur, subdit: Verùm his qui frequentius & supra quàm conuenit inde coëunt, vrinam capræ bibendam præbe.

H.

a Capræ à carpendis virgultis dictæ sunt, Nonius, Varro lib. 3. de Re rust. & Cicero alicubi. Vel quod carpant aspera: vel a crepitu crurium, vnde eas crepas appellatas, quæ sunt agrestes capræ, Isidorus. Crepæ à principio capræ sunt appellatæ, quod cruribus crepent, Festus. Capra, carpa: à quo scriptum, omni carpæ capræ. Caprigenum genus vocare licet, capras tum villaticas, tum feras, item hircos & hœdos, Gaza caprarium genus dixit. Caprigenum hominum non placet mihi neq; pantherinum genus, Plautus Epid. Caprigenumq; pecus nullo custode per herbas, Cornificius apud Macrobium. Quamuis caprigeno pecori grandior gressio est, Pacuuius. Caprigenûm trita vngulis, Actius. Lege locationis fundi excipitur, ne colonus capra natum in fundo pascat. Capella, vox diminutiua. Capras chimaras Græci vocant, chimaron & enorchan hircū, Hermolaus. Homerus ouium caprarumque ætates discernens, πρόγονας, μετάσσας, & ἕρσας nominauit, Pollux. Varinus ἕρσας exponit ἐρίφους, id est hœdos, in prima ætate: μετάσσας (μέτασσαι apud Homerum Odysseæ lib. 9. μέσαι, μεσήλικες, Scholia.) in media, de fœminis nimirū, nos capellas dicere possumus, licet id nomen pro capris simpliciter poni soleat. χιμάρους de maribus: adultos demum & perfectos ætate mares τράγους, id est hircos & ἰξάλους, id est capros (de qua voce plura dicam ab initio historiæ de capris syluestribus.) Fœminæ vero adultæ αἶγες, id est capræ dicuntur. χίμαιρα, capella hyeme nata, χειμὼν Græcis hyems est: vel quæ vnam solum ætatis hyemem habeat, Etymologus, Varinus. Hesychius chimæram capram feram exponit. Χίμαιραι capræ hybernæ, vel hirci, vel hœdi: item torrentes seu riui qui hyeme & imbribus aucti vel niuibus liquefactis fluunt, in æstu & squalore torrentur, id est siccantur. Sed pro torrente, potius cum thô duplici scripserim vt appareat nomen esse compositum παρὰ τὸ χειμῶνος ῥεῖν: profertur autem χεῖμα quoque pro χειμών: plærique etiam cum torrentem significat primam syllabam per ει scribunt, poëtæ producunt, quanquam video Grammaticos in lexicis Græcis alia quoque ab hyeme deducta vocabula per iôta notare, vt [illegible] quæ ego per ει vsurpare malim, &c.) cum caprarium genus per iôta, poëtæ corripiūt. Proinde in Lexicis Hesychij & Varini χίμαρος recte per iôta scribitur, quanquā non suo ordine inter vocabula quæ ει diphthongum in prima syllaba habent. Χίμαροι, hœdi hyeme nati, Hesychius. Ergo pro omni caprario genere, omni ætate & vtroq; sexu chimaron grammatici interpretantur, cum mediam solum ætatem proprie significet, recte tamen de vtroque sexu vsurpari puto: vt etiam πρόγονοι, quæ vox ab Homeri scholiaste fœmininis vocabulis exponitur. [illegible]: & recte quidem, cum Homerus etiam eodem genere protulerit & mares foris relictos meminerit. [illegible]. Etymologus χίμαρον hircum exponit, & deriuat παρὰ τὸ [illegible]. Χίμαρος, capra annicula à tribus aut quatuor mensibus vsq; ad partum, deinde enim αἲξ aut χίμαιρα dicitur, Varinus. Chimæram poëtæ fabulantur monstrum quoddam igniuomum fuisse, à Bellerophonte confectū, de quo Lucretius, Prima leo, postrema draco media ipsa Chimæra, id est capra. Grāmatici exponunt Lycię montem (de quo Plinius 2. 106.) esse qui dies noctesq; flammas eructârit: in cuius cacumine leones habitarent, in medio vero propter pascua capræ, in radicibus serpentes. Et quoniam Bellerophon Glauci filius cum monté habitabilem

bilem fecit, Chimæram occidisse traditur. Hanc Typhonis & Chedrix (Ἀμαδοδέας, Varin.) filiam fuisse fingunt. Hesiodus ex Hydra natam affirmat. Meminit etiam Seruius enarrans illud Vergilij Aeneid. 6 Flammisque armata Chimæra. Hesychius hanc feram triformem fuisse scribit, ita vt in medio caprina forma constaret, caput verò posterius draconis, anterius leonis cum ore ignivomo haberet: sed magis probauerim illos qui unam solum corporis partem serpentis specie in ea fuisse fingunt. Plura lege apud Varinum, & in Chiliadibus Erasmi, & Palæphatum in Bellerophonte, &c. Chimæra mons in Lycia nocturnis æstibus fumidum exhalat: vnde fabula triformis monstri in vulgum data est, quod Chimæram animal putauerunt, Solinus capite 42. Cragus mons est Lyciæ cum vrbe eiusdē nominis, vbi Chimæram fuisse fabulantur. Fertur & mons in Lycia esse qui ignem sponte emittat, quod nostro adhuc tempore apparet, Eustath. in Dionys. Αἶξ apud eruditos omnes cum acuto scribi 10 inuenio, & approbat Etymologus: solus Varinus multis in locis circumflectit. Apud poëtas reperitur etiam de maribus, ὡς ἐστιν αὐτοῖς κοινὸν, ὥσπερ τὸ αἴξ, ὡς ἔλαφος, ἄνθρωπος, ἵππος, Varin. Αἶξ [illegible] (Attice, vel poeticè vt in Ἔλαφος habet Varinus, αἶξ masculinum est) [illegible] αἶξ [illegible] αἶξ [illegible] Οὐκ[illegible]ρος, Γ'ξαλον αἰγὸς, ἐρημιτικῆς, Etymologus & Varin. Dores capras etiam αἴγδας dicunt Hesychius, Varinus. Αἰγίσκον, αἶγα ἐκτομίαν, capram castratam, Varinus & Hesychius: nisi quis caprum potius, id est, hircum castratum accipiat, cum ἐκτομίας nomen masculinum sit, & αἶξ etiam Atticè & poeticè: quanquam apud illos ἐκτομίας legitur cum epsilo in penultima. Βαδίζουσαι, αἱ αἶγες, ἐν [illegible] Αἰγίδιον diminutiuum in epistolis Aeliani. Fabas copiosè sumptas Aristoteles lac augere scribit αἰγὶ καὶ χιμαίρᾳ, Gaza vertit capris & capellis. [illegible] αἶγες, αἱ μὴ κορύπτουσαι, ἐννηὴς est placidus & benignus. Εἰμηλάδας, αἶγας τὰς [illegible] πρεσβάτων [illegible], Hesych. [illegible] αἶξ ἥμερος, Πολυρρήνιος, ἀπὸ Γορτυνίων: [illegible] πρέσβατα: hinc & κορδύλος nimirum hœdus dicitur Θύαν, [illegible], 20 [illegible], Varinus: Caper Græcis aprum significat seu porcum, capra porcam. Κάπρα, αἶξ. Τυῤῥηνοὶ Μήλας, αἶγας, Μυκάδας, τὰς ἀμελγομένας αἶγας. Νιβάδες, αἱ [illegible] αἶγες. Οὐθατα βόσκει, αἶγας βόσκει. Hæc omnia apud Hesychium & Varinum inuenio: nihil eorum apud Suidam. Ὀρυβάδες (malim Ὀρειβάδες,) αἱ αἶγες, apud solum Varinum. Μῆλα Græcis antiquis, Homero præsertim omnia pecora, significant. Nam Odysseæ libro 17. procos mactantes facit μῆλα, qui non oues solum mactabant, sed omne genus quadrupedum, sues præpingues, capras, boues armentarios, & alia. Varinus. Et alibi apud eundem μῆλ' ὀΐες τε καὶ αἶγες ἰαύεσκον: sed plura de hac voce dicam in Oue præcipue enim de oue dicitur μῆλον, vt apud Latinos etiam pecus. Κηλάδες αἶγες αἱ ἐν τῷ μετώπῳ σημεῖον ἔχουσαι πυλοειδὲς, Hesychius & Varinus: & rursus in κηλάς. κῆλα, σημεῖα. Μαῖρα propriè capram significat λευκομέλαιναν, id est, ex albo nigricantem: fuit hoc nomine & Orionis canis, Cælius. Fuit & Mæra vxor Lycaonis apud Pausaniam in Arcadicis, Atlantis filia, quam Vlysses etiam apud inferos se vidisse narrat, sed hoc nomen oxytonum est, 30 Gangra dicta capella in Paphlagonia nomen vrbi dedit, vt infra dicam. Cissætha [illegible] nomen capræ apud Theocritum, Varinus. Caprarum nomina Αἰγῶν ὀνόματα, οἷον αἶγες καὶ πράγματα: capræ enim inter se similes sunt, cum nomina ijs tantum rebus discernendi gratia imponantur, quæ aliud diuersum habent, Suidas. Prouerbialiter dictum videri potest de rebus inutilibus, siue studio circa nomina inutilia: quale fortassis & hoc nostrum fuerit in ipsis caprarum nominibus, vt prouerbium aptissime quadret. Miror Erasmum non meminisse. Cæterum quod capræ non differant, falsum est: Color enim non omnibus idem, & alia quædam diuersa habent. Μηλαῖνὶς αἶξ, capra Melænis, apud Hippocratem: Dioscorides eam exponit quæ nata sit circa Melanas, quæ vrbs est in campo Crisæo ante Cirphium sita, & pascua habet optima, vnde lac laudatissimum prouenit, Galenus in glossis. Sed nimis arcta premunt olidæ cōuiuia capræ, Horatius 1. epist. id est, fœtor sub alis excitatur arctè nimis discumbentium: hunc & caprum & hircum appellare consueuerunt poëtæ, vt in Hirco dicetur. Αἶγες Doricè appellan- 40 tur magni fluctus, Suid. & Varinus: hinc forte Aegæum pelagus dictum de quo mox inter propria. Capella inter virorum cognomina à capillorum hirsutie positum est, Cælius. Eandem ob causam Iulianum adulandi professores apud Constantium Cæsarem, capellam nuncupabant, Idem. Nicò scortum, vt supra ex Athenæo retuli, capra dicebatur, quod Thallum cauponem exhausisset: nam thallus propriè oleæ germen significat, quo delectantur capræ. Suidas illam Nanion appellat, &c. quod nomen per n duplex scribi debet. Sed fallitur tum ipse Suidas, tum Cælius cum secutus lib. 8 Nicò enim nominatum hoc scortum fuit: de quo Athenæus libro 13. vbi etiam mox post Nicûs mentionem de Nannio agit, vnde deceptus est Suidas, vel is ex quo ipse desumpsit. Capra signum est cœleste. Quinto idus Septembris Cæsari Capella oritur vesperi, Plinius 18. 31. Decimo calendas Ianuarias Capra occidit mane, tempestatem significat, Columella 11. 2. Meminit etiam Cicero de Nat. Post insana capræ sydera frigidas Noctes [illegible] Horat. 3 Carm. Videtur autem hœdos significare, quorum or- 50 tus & occasus concitat tempestates, de quibus Vergil. 1 Georg. Hœdorumque dies seruandi: vbi Seruius, Aurigæ signum est haud longè à Septentrione [illegible] manu [illegible] sinistra fert hœdos, in humeris capram, quæ aluisse dicitur Iouem, oriuntur cum Scorpio [illegible] Octob. [illegible] Ὠμεγος, [illegible] Suid. in Αἶγα. Capras [illegible] receperunt in cœlum, vt extra limbum duodecim signorum (vt noxium dentibus animalis quæ [illegible]) exclusserint. Sunt duo Hœdi & Capra non longè à Tauro, Varro. Apud Phliasios (inquit Pausanias [illegible]) capræ imago ærea in foro erecta fuit, multis sui partibus deaurata. Eam vero tam al ijs honoribus [illegible] ficiant, tum auro ornant, ne sydus quod Capram vocant, suo exortu noxium sit, cum alioqui sub [illegible] nocuat. Nasonis Oleniæ signum pluuiale Capellæ, Ouidius. Plura vide apud astrologos, & infra in capra Amalthea inter prouerbia. [illegible], Hesychius & Varinus. [illegible] apud Homerum, alij capræ saltantis vel cum impetu se mouentis ex- 60 ponunt, alij capri castrati, alij syluestris, vide infra in Capra syluestri. [illegible] Hesychius & Varinus. Vide ne Calydonia non equi[illegible] capræ sit, sed eadem quæ Amalthea. Est enim Olenus vrbs in Aetolia, iuxta quam fuit aper Calydonius: in qua nutritam ferunt capram Amaltheam. [illegible] Hesychius legitur autem Odysseæ lib. 14. Scholia exponunt. [illegible] apud Homerum [illegible] quam [illegible] Hæc & Varin. [illegible] id est, corrigeræ Theocrit. [illegible] ædunt. [illegible] Varinus & Galenus in Glossis Hippoc. [illegible] Hesiodus de Butea [illegible] Homerus id est adultarum, ætatis perfectæ [illegible] pianus de capris [illegible] capra mansueta, Nicander. [illegible] Hesiodo. [illegible] Homer. Capellæ amantes saxa, Ouidius epistola 11. Corymbia. cornifera Lucretius. [illegible] lacte, Vergil. Aegl. [illegible] 70 miaga. Felix pecus. Vergil. Aeg. 1 Frondipeta. Graciles. Ouidius 1. Metam. Hirsuta. Hirtæ. Vergil. in

Georg. & Iuuenal. Sat. 5. **Intonsa.** Lasciua, Vergilius Aeg. 2. Olida. Paulda, Petulca. Querula. Rorans lacte Sequax. Simae, Vergil. Aeg. 10. Tegeatis. Timida, Villosa. Vrentes culta, Verg. 2. Georg. Omne enim quod momorderint, vrunt, **Seruius.** A capra adiectiuum fit caprinus. Caprinus grex, Liuius 2. belli Pun. Caprinus capillum etiam dici vult quod probat ex Varrone de re rust. lib. 1. vbi nunc caprinum legimus. Sunt qui capreus adiectiua voce proferant recentiores: hinc capreum velles, Sipontinus. Caprile seruos mel bilius est, Varro de re rust. Caperare frontem, rugis contrahere, & asperitatem vultus ostendere: quod à crispis caprorum frontibus tractum est, authore Varrone libro 3 de lingua Lat. vel à cornuum caprinorum similitudine, teste Festo. Vnde & caperatum rugosum dicitur. Vsus est in passiua significatione Plautus in Epid. Quid illuc est, quod illi caperat frons seueritudine? Caprunculum, vas fictile. Festus. Aeganea, αἰγανέα apud Homerum, iaculi lenioris species est, vt Eustathius scribit, [illegible], quod longius mittatur: vel quod ancyle ex pelle concinnaretur caprina: Signat verò ancyle iaculi ansam, quam vocant [illegible], Cælius. [illegible] Nicandri scholiastes, [illegible] Etymologus & Suidas: eò quod vsus earum maximè sit in venatione caprarum nimirum syluestrium. Suidas iaculum exponit holosideron, id est ex ferro solidum, [illegible] in epigrammate quodam vt citat Suidas. Plura de hoc vocabulo lege apud Varinum. [illegible], caprinus, Doricè αἰγαῖος, vnde & mare αἰγαῖον Doricè, Etymolog. [illegible], calceamentorum genus, Varinus. non placet quod apud Hesychium [illegible] scribitur. [illegible], membranæ quædam in oculis, & albicantes in eis cicatrices, Etymologus: apud Hesychium & Varinum [illegible], quinque syllabis legitur. Larix fœminam (lego fœmina) habet, quam Græci vocant ægida, mellei coloris, Plinius 16. 39. **Quod ægidem appellant, pinus fœmina gignit.** Id autem est cor eius, &c. **Theophrastus** de historia plant. 3. 10. Et rursus aliquanto post, eodem capite, Habet vt pinus ægidem: ita abies album, dictum Iusson, veluti ægi respondens, nisi quod hoc album, ægis gratius colorata est, Arcades ambo ægidem vocant tam pini quàm abietis. &c. [illegible], Varin. [illegible] Suidas. Cælius scribit ægida dici ab Aelio Dionysio & Pausania rete ex coronis contextum: quem verò vsum habeat genus hoc, nō explicant apertius: probabile tamen fit (inquit) laneas ab eis coronas intelligi. [illegible], Pausanias. [illegible] apud Lycurgum [illegible] & Herodotum lib. 4. Aphras mulieres aiunt super vestē nudas gestare caprarum pelles fimbriatas, ac rubricatas, vnde apud Græcos defluxerit ægidis appellatio, Cælius. Nymphodorus scribit Afros eas vocare ægeas, [illegible], alias [illegible]. Vide Eustath. in librum quintum Iliados. [illegible], Etymologus, & Hesychius id est, subitus venti motus vel impetus, oculi monumentum cum splendore. [illegible], Etymolog. Phe[illegible]ates in Myrmecanthropo, [illegible] citante Suida. Hinc verbum [illegible], apud Homerum. [illegible] Aeschylus in Hedonis nebridas vocat [illegible]: sic enim Suidæ verba accipio. Apud Varinum aliter legitur Aeschylum: [illegible] pro [illegible], id est, lacerare vsurpasse. [illegible] verbum apud Suidam sine expositione legitur, [illegible], apud eundem sine nomine authoris. [illegible] quidam exponit capras pascere. Nymphodorus thoracem à Laconibus ægidem appellari scribit, Suidas. Aegis pellis est, quam Libyes (Libyssæ mulieres, Hesych.) gestant, Suid. Pollux ægidem, caprinam pellem exponit. Aegiuchus, Græcè [illegible], frequens apud Græcos (Homerum, Orpheum, Pindarum, & Nicandrum) cognomen Iouis, de quo ita Lactantius libro 1. Cretici (inquit) Iouis quid aliud, quàm quo modo sit aut subtractus patri, aut nutritus, ostendunt? Capella enim Amaltheæ nymphæ, vberibus suis aluit infantem, de qua Germanicus Cæsar in Arateo carmine sic ait, Illa putatur Nutrix esse Iouis, si verè Iupiter infans Vbera Cretæ mulsit fidissima capræ, Sydere quæ claro gratum testatur alumnum. Huius capellæ corio vsum esse pro scuto Iouem contra Titanas dimicantem Musæus auctor est: vnde à poëtis ægiochus nominatur, Hactenus ex Lactantio. Hyginius verò: Euhemerus inquit, Aegam quandam fuisse Panos vxorem, eam compressam à Ioue peperisse, quem viri sui Panos diceret filium. Itaque puerum Aegipâna, Iouem vero Aegiocham dictum; &c. ([illegible], Etymologus.) Scribunt Græci grammatici quod post Iouis natiuitatem, ipse sit in Creta à capra inuentus (vertendum erat, quod Iupiter in Creta natus, nutrimentum ex capra inuenerit, id est nactus sit, vide Varinum:) quæ illi [illegible], id est nutrimentum exhibuit, postquam occultatus fuisset ne eum Saturnus pater voraret, cuius capræ cornu sit Amaltheæ datum. Vel Iupiter ægiochus appellatus est, quòd ægida haberet, hoc est capellæ pellem, quæ illum ablactasset: ([illegible], id est lactasset, Varinus vnde hæc transfert: gestabat autem, inquiunt, hanc pellem Iupiter, in rei memoriam.) Effingebatur verò ægis eius ex materia pretiosa, ad caprinæ pellis similitudinem. Sunt qui à Vulcano in Iouis gratiam factam dicant. Alij, inter quos Arpocration, ægidas esse volunt nexus & plicaturas è coronis, & retia coronis implicata: atque hinc sunt qui nomen (ægiochi) deductum esse opinentur. Sed magis verisimile videtur, Iouem egiuchum nuncupatum à ventorum & turbinum conuersionibus (idem Varinus scribit) quas ipse Iupiter commoueat, Græce ægidas & catægidas appellatas: vt ex ijs patet qui Meteora scribunt & interpretantur. Phornutus [illegible] ægiochum dictum ait, quod scilicet impetu feratur, Hæc de ægiocho Ioue omnia ex Gyralde. Physica allegoria (inquit Cælius) Iouis & Pallados ægidem interpretamur: quando eo nomine procellas affectionesque in sublimi contingentes intelligimus, quæ catægides nuncupantur, & ægides, sed & æges. Siquidem Iupiter sit aër, vbi id genus formidolosa concipi solent: Ad quem Pallada item referunt eruditiores. Aegis est munimentum pectoris æreum. (verba sunt Seruij) à Vulcano fabricatum, habens in medio Gorgonis caput, &c. Hæc si in pectore hominis fuerit, sicut in antiquis imperatorum statuis cernimus, lorica vocatur. Si verò in pectore numinis, nam & scutum Iouis & Palladis ab Homero ita appellatur, ægis dicitur. Vide Ouidium circa finem lib. 4. Metam. Aegisono quam nec fera pect[illegible] virgo, Valerius Flaccus 5. Argon. [illegible] Hesychius. Tysanos [illegible] Cælius) fimbrias intellige, quas item brossos (ego nunquam [illegible] legi) vel crossos per omicron vocitant: sunt autem [illegible] quædam. Quis nam fuerit Iouis ægis, & an Minerua propriam habuerit ægidem, vel à Ioue tantum mutuata sit, vide apud Varinum in [illegible]. De Aegide quam [illegible] nuptas ad [illegible] inter prouerbia dicam. [illegible] locus altus, arduus, asper, dictus quod à capris [illegible], quod præaltitudine conscendere non possint [illegible] Homer. [illegible] exponunt

eam quæ

eam quæ nihil producat: vt quam capra depasta reliquerit: corrumpit enim & infœcunda reddit omnia morsu suo. Alij denique τὴν τὰς αἶγας λιπαίνουσαν, id est capras saginantem: possunt enim etiam in saxosis & asperis locis capræ commodè pasci Varin. Αἰγίλωψ abscessus est in maiore angulo oculi, vel inter illū & nares, per quem pituita assiduè destillat: & si negligatur, ad ossa vsque dehiscit in fistulam. sunt qui ypsilon in medio scribant: alij ἀγχίλωψ. Illos minimè probo qui in vulgarib. Lexicis Græcolatinis αἰγίλωψ & αἰγιλωπία scribere ausi sunt. Ægilops apud Suidam pupillæ passio exponitur, sine authore. Αἰγωπὸς color oculorū Aristot. Machinæ tractoriæ genus tripes, apud Vitruuium 10. 2. his verbis describitur: Tigna tria ad onerum magnitudinem ratione expediuntur, & à capite à fibula coniuncta, & in imo diuaricata eriguntur funibus in capitibus collocatis, &c. Hac machina hodie vtuntur nautæ (inquit Gul. Philander) capram vocantes. Pueri nostrates lignum tripes, quod capram vocāt, in ludo quodam erigunt, & baculis eminus petunt.

Caprificus, syluestris est ficus. Tithymallum nostri herbam lactariam vocant, alij lactucam caprinam, &c. Plinius. Et alibi, Lactucæ, inquit sponte nascentis, primum est genus eius quam caprinam vocant, qua pisces in mare deiecta protinus necantur, qui sunt in proximo: Hoc Dioscorides vltimo inter tithymallos verbasci folius attribuit. Caprariam rutam, vt medici recentiores vocant, in Gallia Narbonensi vidi: Germania non habet: meminit eius Antonius Brasauolus, &c. Manardus libri 15. epistola vltima non rectè suspicatur polemoniam esse. Vide in mustelis diuersis. Capræ lien, malua secundum magos, inter nomenclaturas Dioscoridis. Aegilops, herba est, quam Vergilius auenam sterilem vocauit in Georg. enecat hordeum festuca quæ vocatur ægilops: Plin. 18. 19. Galenus etiam scribit festucam, quæ Græcè dicatur ægilops, in hordeo frequentiorem erumpere, præcipuè cum imbecillius semen diutius humo conditum, infelici exortu natum adoleuerit. Plinius auenam Græcam vocauit cui non cadit semen: non nisi post annum ex semine suo gignitur, vere pilosum ei folium vt lolio, non tamen vt illi pingue, si Theophrasto credimus, immittis aspectu, &c. hinc forte ægilops dici meruit, quemadmodum & oculi vitium inde dictum videri potest: nam Iouis aut Palladis ægida poëtæ horriferam, terrificam & iratam cognominant. Nisi quis malit ita dictam quod sui nominis morbum oculorum sanet, vt Dioscorides scribit. Eandem ob causam arbor ægilops fortassis nomen habet, cum glans illi sit tristis, horrida, echinato calyce cibo inepta, &c. Αἰγίλωψ, πόα τις ἐμφερὴς πυρῷ, Hesychius & Varinus. vide Dioscoridem. Quibusdam bulbi genus est, haud scio quo authore. Est & arbor, de qua Plinius lib. 16. Excelsissima ægilops, incultis amica è glandiferis illa, &c. Gaza in Theophrasto Macedonicam asprin cerrum vertit Plinius eadem omnia ægilopi cerro tribuit. Aegithalus herbæ genus est. Varinus: Suidas & alii, animal tantum vel auem, & saltat onis genus fecerunt. Salix à Thurijs ægilips vocatur, αἰγίλιψ, Hesychius. Αἰγίπυγος, genus herbæ, Hesychius: malim αἰγίπυρος, vt Varinus habet: plantam esse spinosam scribens: vel herbæ genus, folio lato, lenticulæ simili, colore glauco, vlceribus inflammatis vtilem. Videndum an sit glaux Dioscoridis, cui & flos purpureus conuenit, &c. Vide in Locustæ marinæ corolla: io. Fieri potest vt imperiti grammatici diuersas plantas confuderint. Meminit ægipyri Theocritus & Aristophanis Scholiastes in Ranis, cuius hæc sunt verba: Dionysij sacerdotem, vt Eupolis inquit, ægipyron ex fimare, hoc est pyrrhon, rubicundum: eò quod herbæ huius flos, Demetrito teste, valde rubeat: τῆς γὰρ αἰγιπύρου ἄνθος φησὶ Δημήτριος ἱκανῶς ἐρυθρόν. Aegitis, anagallis purpurea est, Aegoceton, fœnum Græcum, inter nomenclaturas Dioscor. & apud Syluaticum: qui & trifolij speciem interpretatur: idem est ægoceras, αἰγόκερας, vt habet Plinius & Galenus in Glossis Hipp. alio nomine, ijsdem testibus, bucceras vocatur, Quoniam corniculis semen (siliqua) est simile, Plinius. Apud Hesychium non rectè scribitur αἰγίκερων pro αἰγόκερως & τηλὶς pro τῆλις. Αἰγώνυχος vel ægonychon herbæ genus, Hesychius, Plinius & nomenclaturæ Dioscoridis, litho spermon interpretantur: causa nominis in seminis duritie, quam rectius tamen ad lapidem, quàm vngulam referas: cum fragilius sit non vt in asparagi semine cornu vel vngulæ instar lenta & contusilis. Αἴγειρος, genus herbæ, Suidas: Apud Varinum per l, simplex scribitur. Ταὶ μὲν ἐμαὶ κύτισόν τε καὶ αἰγίλον αἶγες ἔδοντι, Theocritus Idyll. 5. Aegilides optimæ ischades sunt, vt scribit Philemon in Atticis nominibus Athen. Αἰγολὶς, λύγος id est vitex, Etymologus. Aegynos, cicuta inter nomenclaturas Dioscoridis. Κυνάρα, Hesychius cynosbatum interpretatur, vel plantam quam capræ depasci aiunt. Sed vt video κύναρα legi debet apud Hesychium. Cynaram enim Athenæus cynosbatum esse coniijcit, vt in cane dixi. Phillyream Dioscoridis, hoc est ligustrum, Germanorum quidam *geißholtz*, hoc est lignum caprinum vocant. Est & herba syluatica, flore candido musco, odoratu, oblongo & barbæ quadam referens speciem, quā recentiores quidam in suis plantarum historijs Germanico nomine *geißbart* appellant, id est barbam caprinam, ab hircina diuersam: nullo hactenus in medicina vsu, nec veterib. puto memorata. Hortensis cultura digna videtur, propter egregium & odoratū florem, apibus & omni insectorum volucrum generi gratissimum: facilimè prouenit transplantata, quod meo experimento didici, & in multos annos stirps vna durat.

Musimones, vel Mufmones potius, caprino villo animalia, inter Oues dicentur. Albertus musmonem ex capra & ariete nasci scribit. Αἰγόνεμοι, animalia sic dicta, Hesychius & Varinus αἰγίλεγος pro αἰγίλεος, Etymologus & Varinus. Caprimulgus auis nocturna intrans pastorum stabula caprarum vberibus aduolat suctum propter lactis: qua iniuria vber emoritur, caprisq; cæcitas quas ita mulsere oboritur, Plinius. Græci hunc ægothelan nominant: à quo differt ægithalus, Gazæ parus. Alia est & ægithus auis minima, salum alicubi transfert Gaza. Caprimulgus apud Catullum dicitur is qui capras emulget, αἰγίθαλος, vlula apud Aristotelem eodem interprete. αἰγιπαῖς, aquila apud Macedones, Etymologus & Varinus αἰγιπτὸς, vultur αἰγίπυγος, κάραβος, id est, locusta marina, Hesychius: apud Varinum αἰγολόχος, quinque syllabis eadem significatione legitur, Aegocephalus auis apud Aristotelem, capriceps, Gazæ: vt ææ capella. Est & apud Germanos auis à voce dicta *himmelgeiß*, id est, *[illegible]*.

Aegæon nomen gigantis, &c. de quo infra dicam, vbi de diis, αἰγαίων, αἰγαῖος, αἰγαῖος, & αἰγεύς propria nomina hominum sunt apud Suidam, de quibus tamen ille aliud nihil scribit. Αἰγεύς, Aegeus, aliqui Latine non rectè cum diphthongo penultimam scribunt, Athenarum rex fuit, filius Neptuni (aut verius Pandionis) ex Aethra vxore Theseum filium suscepit, quem Ouidius Aegidem patronymicè cognominat, vide Ocean. Ascon. Habuit & Medeam vxorem. Huius & Thesei historiam Dionysius in commentariis in Eustathium recenset αἰγαῖον, τὸ δὲ αἰγαῖος μαντεῖον [illegible], Suidas & Varinus. Aegeum vel Aegæum mare, Græci αἰγαῖον vel αἰγαῖον πέλαγος dicunt vel [illegible]: scribunt autem plerique pen ultimam per αι, paucissimi per ει. Aeges & ægides vt supra dixi Græci fluctus vel magnos fluctus exponunt: ab αἶγες autem communiter αἰγαῖος fit dorice αἰγαῖος, Etymologus. Sed αἰγαῖον pro perispomenon, rectius ab αἰγαῖος formaretur

[illegible] Est sanè Aegeum pelagus fluctibus & nauigandi periculo terribile, Suidas & Varinus. Idem Dionysius [illegible] testatur, circa Sporades insulas scribens Aegeum pelagus suis fluctibus resonare: nec vllum esse alium [illegible], cuius vndæ vehementius & altius agitentur, Aegæi maris latum æquor, [illegible] Dionysio [illegible] Pataris incipiens ad Tenedum & Imbrum vsque protenditur, inde Boream versus Propontis angustus meatus [illegible] Eustathius in Dionys. Et rursus, Hoc mare aliqui dictum volunt ab Aegæone, cuius in Iliade meminit [illegible] ab Aegis loco Bœotiæ, in quo poëta Neptuni equos quiescentes facit. Aliqui dictum malunt ab Aegeo Thesei patre, qui in illud mare se præcipitârit ab arce in Aegis insula. sic enim Etymologus sentire videtur: vel (vt alij) ex Athenarum arce. Vide Etymologicon, Varinum, Suidam, & Cælium libro 13. circa finem cap. 9. Aegæum mare Cyclades alluit, Hesych. Sunt qui Aegeam Amazonum reginam in eo perijsse referant. Aegæo mari nomen dedit scopulus inter Tenedum & Chium verius quàm insula, Aex nomine à specie capræ quæ à Græcis ita appellatur: repente in medio mari exiliens, Plin. Solinus hoc saxum Antandrum nominat: quod procul vitentibus capræ simile creditur. A capris nominauerunt Aegæum pelagus, Varro. Aegæum mare appellatur, quod ita crebræ in eo sunt insulæ vel procul aspicientib. species caprarũ videantur: siue quod in eo Aegeam Amazonum regina perierit: siue quod in illud Aegus pater thesei, se præcipitauerit. Festus. Aegas Eubœæ vrbem Septentrionem versus memorat etiam Theophrastus in fine libri 9. hist. plant. Fuerunt & aliæ plures Aegæ, de quibus Consule Stephanum: & inter cæteras Aegæ Macedoniæ quibus à capris nomen fuisse non dubito, cum [illegible] quoq; cognominarentur. Aegæ insula iuxta Eubœam, cum templo Neptuni, Hesych. Vide etiã Varinum & Etymologum in αἰγὰς, & Strabonem libro 8. qui ab Euboicis Aegis mari Aegæo nomen inditũ verisimilius putat. Achaicæ vero Aegæ, hoc tempore, inquit, desertæ incolis sunt, vrbem habẽt Aegienses. Aegion satis incolarum habet: quo in loco Iouem à capra lactatum scribunt, &c. Vide Αἴγιον in Camerte & Stephano: Huius incolis datum est oraculum illud prouerbiale, Ὑμεῖς δ' αἰγιέες, [illegible], De Aegis Achaicis mentio est etiam apud Pausaniam in Achaicis. Aegeis αἰγηΐς, tribus fuit Athenis, ab Aegeo Pandionis, filio dicta, tribules Aegidæ, Stephanus Suidas, Hesych. A pecore nomina habemus, Ouinius, Caprilius: item cognomina, vt Annij Capræ, Statilij Tauri, &c. Varro. Aegæus sinus est & fluuius circa Corcyram, Varinus. Aegitaurus [illegible] Taures, fluuius apud Trœzenem, Varinus & Hesychius in Ταύρειον [illegible]. Campus Aegæus circa Phocidem est, quem Aegas fluuius alluit. Eustath. in Dionys. Vide etiam Stephanum, apud quem legendum puto hoc modo, [illegible] Κίρρα, ὡς Ἡσίοδος, λέγεται [illegible] Πύθιον [illegible], paroxytonως, Aegos Chersonesi Thraciæ fluuius (vbi Stephanus etiam Aegas oppidum esse meminit) apud Strabonem, vt quidam scribunt: ego genitiuum esse puto ab æx, & addendum potamòs, id est fluuium: ad huius ostia classis Atheniensium à Lysandro capta fuit, idque factum interdiu in Thraciæ parte ad Aegos flumen. [illegible], vrbs Hellesponti, Stephan. Aegosthena, neutrum plurale, vrbs Megaridis, Steph. [illegible], nomen vrbis, Varinus: apud Suidam tribus syllabis scribitur [illegible]. Carystos Eubœæ insulæ ciuitas, vocabatur etiam Aegæa olim, ab Aegone loci domino, à quo & mare Aegæum, Stephanus. Aegates, promontoriũ Aeolidis: Artemidoro Aex dicitur in nominatiuo, Steph. Aegiale ciuitas est in Amorgo vna Cycladum: item vna Gratiarum inquit Lactantius, alio nomine Thalia. De Aegiale Diomedis vxore, vide Onomasticon. Aegialeus Medeæ frater fuit: & alius Apidis frater, Phoronei filius, &c. Aegestæi, Thesproti, ab Aegesta quodam imperatore dicti, Stephanus. Aegimus rex Doriensium fuit circa Oetam Stephanus in Dymàn. Aegila, vicus fuit Atticæ, ab Ægilo quodam herõe dictus, Philemon in Atticis d[illegible]onibus, vt Athenæus citat. [illegible] Græcis est littus maris, arenosum proprie & calculosum: etymon adferunt Grammatici, [illegible] quod capræ instar saliat, ab insultu fluctuum scilicet. Aegialos quoque dicebatur, maritimus quidam tractus, siue latus Peloponnesi, à Sicyone ad Elidem vsque. Fuerunt & alij huius nominis loci, ac præter cæteros vnus in Paphlagonia. Varinus. Vide Stephan. & Onomast. Aegialea Αἰγιάλεια, quæ nunc Achaia dicitur, & incolæ [illegible], Etymologus. Hi sunt qui cum Agamemnone militarunt, Iones prius dicti, nunc Achæi, in Sicyone Hesychius & Varin. A[illegible]alia, vicus Antiochidis, incol[illegible], [illegible]. Varinus: apud Stephanum & Suidam [illegible] scribitur, & [illegible]. Capralia appellatur ager qui vulgo ad Capræ paludes dici solet, Festus. Caprasia, Padi fluminis ostium, Plin. 3.16. A capris [illegible] propter Italiam Caprasia, (malim Capraria) insula est nominata: à quibus [illegible] capræ [illegible], Varro. Capraria insula in mari Thusco seu Ligustico capris abundans, quàm Græci A[illegible]gilon dicunt, vt scribit Plinius 3.6. & Solinus cap. 9. Alia est Aegilla vel Aegyla apud Plinium 4.12. A[illegible]gimurum S[illegible]pontinus ob nominis similitudinem Caprariam esse falso tradidit, &c. Hermolaus in Plinium 5.7. Capriæ vel Capreæ, insula vltra Surrentum Campaniæ vrbem, circiter octo milia passuum, nobilis coturnicum multitudine, quæ ex Italia volantes illic principio autumni capiuntur. Capriene, [illegible], insula Italiæ, ca[illegible] de[illegible] quæ [illegible] vbi natus est Blæsus Capriata poëta [illegible], Stephanus. Est autem vna tantum insula, ni fa[illegible]or, quamuis in plurali Capreæ dicta. A Surrento octo M. pass. distant, Tiberij principis arce nobiles Capreæ, circuitu XL. M. pass. Plin. 3.6. Sirenes primo iuxta Pelorim, Post in Capreis insula habitauerunt Seruius. Capraria vocatur vna ex Fortunatis insulis, enormibus lacertis plus quàm referta, Solinus. Aegimoros insula est Lybiæ: vel vt alij, ante Siciliam & Africam, alij Aegimurum scribunt, per v, Vide Steph. & Strabonem. De Aegimoris insulis, Plinius 5.7. Est & Polyæga nomen insulæ Plinio. Aegilips, Αἰγίλιψ, vrbs Cephalleniæ, Varinus & Suidas. Aegilips Homero, locus apud Crocyleam Epiri, Steph. Αἰγιλιψ, insula quædam Peloponnesi, Hesychius: At Stephanus [illegible] insulam inter Cretam & Peloponnesum facit, in voce Aegilia. Aegusa Αἴγουσα, insula Libyæ, quam Afri Catriam vocant. Steph. præstat per s duplex scribere, cum gentile inde fieri dicat Aegusæus vt Scotusæus: nam hoc quoque per s duplex scribendum est, vt primitiuum Scotussa. Aegusæ meminit Plinius 5.8. Aeganiense vinum in Asia celebratur, Cælius. [illegible] insula quædam sic dicta apud Arrianum in periplo maris rubri. Αἴγειρα Achaiæ vrbs est, dicta nimirum ab alno arbore, quemadmodum ab vlmo Prelea. Pausanias tamen libro 6 (vt Steph. recitat) huius nominis rationem affert huiusmodi. Cum Sicyoniorum exercitus aduersus Aegiratas veniret, capris collectis faces earum cornibus alligarunt noctu: Quibus conspectis Sicyonij exercitum auxiliatem Aegiratis venire suspicati, fugerunt. Vnde illi liberati vrbem Hyperesiam prius dictam, Aegiram appellarunt: & quo loco pulcherrima quæque alias anteibat capra quieuit, [illegible], Dianæ Agroteræ templum condiderunt. [illegible], nomen vrbis, Suid. Αἴγιλος, promontorium Peloponnesi, Varinus. [illegible], nomen gentis, Suid. Aexonia, vrbs Magnesiæ, & Aexone pars tribus Cecropidis, Steph. Caprullon portus prope montem Atho Pomp. Melæ lib. 2. Aegone vel Aegonea, nomen vrbis Suidas: Stephanus addit Meliensium esse.

Aegestis,

Aegostis, vrbs Locridis, Steph. Aegys, vrbs Laconica, Steph. Gangra Paphlagoniæ vrbs est, cuius nominis originem Nicostratus, referente Stephano, istam facit: Cum caprarius quidam ruri capras adesse omnes reperiret domi verò vnam deesse: rem domino narrauit. Iussit ille diligenter quænam secederet obseruare. Deprehendit igitur vnam in altū quendam collem ascendere, & intra illū hœdorum voces audiuit, quos illic capra enixa erat. Et cū commodus is locus (domino) videretur, ciuitatem in eo conditam Gangram appellauit, quod capellæ nomen fuerat. Aegon Αἴγων viri nomen apud Theocritum, Idyll. 4.

b. Metas est radix cornu caprini: Alij interpretantur partem cornu iuxta pedes animalis, Andr. Bellunen. Aegophthalmos gemmæ nomen est apud Plinium lib. 37. Gemmæ non paucæ (inquit G. Agricola) lineis inter se discurrentibus, & sæpenumero colore variatis, effigies rerum exprimunt: oculi quidem humani, leucophthalmos: caprini, ægophthalmos, &c. Musmones arietes in Sardinia pilum habent caprinum, Strabo. Equicerno cornua sunt capræ proxima, Aristot. Caprarū barba sirilum vocatur, Sipontinus. Nonnulla etiam duplici genitali, altero maris, altero fœminæ nascuntur: & in genere quidem hominum, sed maximè in caprarum: gignuntur enim quas vocant hircinas (τραγαίνας) propterea quod simul genitale habent & maris & fœminæ. Iam & cornu gerens in crure capra conspecta est, Aristot. de generat. anim. 44.

c. Tityre pascentes à flumine reijce capellas, Vergilius Aeg. 3. Vocabula quæ ad caprarum vocem pertinent, Iulius Pollux 5. 13. his verbis describit: αἰγῶν ἡ μηκασμὸς, μηκᾶσθαι, μηκώμεναι. Ὅμηρος δὲ καὶ μηκάδας αἶγας εἴρηκε. δοκεῖ δὲ ἴδιον ἐπὶ αἰγῶν εἶναι μᾶλλον ὁ βλημαγμὸς, βλημάτησθαι, βλημαστικός. ὡς Ἡρόδοτος ἐφαντασίᾳ τῶν Φρυγῶν λόγῳ, βληχᾶσθαι τὰς αἶγας εἰδόμενος. (Vide in Equo H. c.) Μηκή, de voce caprarum, Varinus φελγμὸς pro βλημαγμὸς apud eundem non rectè legitur. Μεμακυῖαι, μηκώμεναι. Μηκή (oxytonum) δὲ ἡ τῶν αἰγῶν φωνή. Homerus de ouibus etiam hanc vocem vsurpauit: posteriores de capris tantum, de ouibus verò βληχᾶσθαι, Varinus Μηκᾶσθαι. μίμημα φωνῆς αἰγῶν καὶ λαγωῶν καὶ ἐλάφων, Eustathius. Ῥήξαμεν βληχήν, Oppianus de capris syluestribus. Βρυχήματα μήλων apud Aeschylum, vt citat Strabo circa finem libri 14. Gustatum à pecore caprisque pulegium balatum concitat: vnde quidam Græci literas mutantes blēchon vocauerunt, Plinius. Sed balare proprium ouium est. Iam puerum ortum capite arietis aut bouis referunt, &c, sed nihil ex ijs, quæ nominant, est: quamuis similitudo quædam generatur: quod euenit etiam non in monstrum peruersis: quamobrem sæpenumero per conuicium nonnulli deformes assimilantur, aut capræ ignem efflanti, aut arieti petulco, Aristot. de generat. animal. lib. 4. cap. 3. Φάκαλα ἐμβρυα καὶ ἀρτιγενῆ τινα ζῶα, ὅθεν καὶ φακαλίχαι μητέρες αἱ αἶγες ... Eustathius. Ciborum in capris superfluitates, Palladius caprinas facetè bacchas dixit, Cælius. Plinius fabas caprini fimi appellauit: nostri vulgò etiam caprarum fabas: Marcellus Empiricus stercoris caprini pilulas. Græci σπυράθους genere fœminino. Nicander in Theriacis σπυράθους dixit, nisi vitium librariorum est. Sunt in Græcis qui non caprinum tantum, sed ouillum etiam ea voce significent, Marcellus Verg. Σπυράθοι, caprarum & ouium excrementa. Galenus in Glossis. Σφυράδες eadem significatione Atticum est: αἱ δὲ σπυρίδες, Hesychius. Σφυράδων πολλῶν ἀναμέσον, Eupolis, vt Suidas & Varinus citant. Aristophanes homines quosdam omnino viles, & sordidos σφυράδων ἀποπατήματα vocat, vt pluribus exponit Suidas in Σφυράδες. Οἶσπη αἰγὸς, ὁ ῥύπος ὁ ἐπὶ ταῖς θριξὶ τῆς αἰγὸς ἐγγινόμενος ... Galenus in Glossis & Varinus. In vrbe Sybari caprarius peradolescens nomine Crathis, cum cupiditate libidinis flagraret, incestum in capram scelus exercuit: Quod quidem ipsum vt hircus gregis dux perspexit, riualitate laborare, atque interea suum occultare animum cœpit, quoad aliquando tandem eum somnum capere deprehendisset: tum enim omnibus reuocatis viribus, facto in eo impetu, cerebrum diminuit. Cum eiusmodi factum ad indigenas permanasset, non modò ei tumulum magnificum excitarunt, sed ex eo etiam fluuium Crathim nominarunt (Crathis fluuius iuxta Aegas Achaicas à duobus fluminibus incrementa suscipit, sic à miscendis aquis appellatus: à quo & Italicus vocatus est Crathis, Strabo:) infantem autem puerum ex eius cum capra consuetudine susceptum, caprina habentem crura & faciem humanam, in deos repositum, deorumque honore affectum fuisse. & Syluanum deum (Hylæum numen Napæumque, Cælius:) esse in sermonem hominum venit. In belluis igitur obtrectationem & riualitatem inesse hircus docet. Eandem historiam describit Cælius libro 25 cap. 32 Κινάβρα ἡ δυσωδία τῶν αἰγῶν κιναβρῶντων. hunc fœtorem Latini capram & hircum vocant. Αἰγῶν τε κιναβρώντων μέλη, Aristophanes in Pluto. Cinabran aliquos exponere canum cibum; in Cane dixi. Ψόλος, ἀφόδος ὑγρὸς, ἢ ... δυσωδία, καὶ ἡ καλεῖ μίνθα (al. μίνθη) ... μόλυσμα, Hesychius & Varinus. Ψόλε, σαπρὰ δυσωδία. Iidem. Γράσος ὡς ἡ τῶν αἰγῶν ὀσμὴ οὕτω λέγεται Eustathius. Μίνθη vel μίνθος caprinum stercus significat, aut etiam humanum, hinc μινθῶσαι apud Aristophanem in Pluto & Ranis, stercore inquinare ... μιᾶναι, κόπρῳ χρῖσαι. Pastores enim hircis alsiosis, & frigus ægrè tolerantibus nares excrementorum vel ipsorū vel hominū inungere solebāt: & eo fœtore ad sternutandū mouere, quod hoc pacto nimio frigoris sensu liberentur. Minthen aliqui mentam herbam, alij thymum, alij iyngem exponunt: alij floris genus in stercore nascentis, quo hirci gaudeant, Varinus & Scholia Aristophanis.

e. Αἰπόλος, caprarius, pro αἰγοπόλος. Doricè, Varinus. Poëtis αἰγινόμος, quæ vox Nicandro pro loco etiam pascendis capris accommodo ponitur: distinguitur fortè accentu in recto casu: item αἰγιβότης. Αἰγιβάτας. Panos epitheton, vt dicam inferius. Δαμάται, caprarij, eo quod sint λίαν ἀμαθεῖς, id est valde rudes, Varinus. Comatas Caprarij nomen est apud Theocritum Idyllio 5. De Glauco caprario, qui Homerum hospitio excepit, multa scribit Herodotus in vita Homeri. Σίττα acclamatio est, qua ad capras vtuntur, Varinus. Αἰπολικοὶ κύνες, canes caprarum custodes Pollux. Olim apud Athenienses, qui rei pecuariæ operā dabant à capris αἰγικορεῖς dicti sunt, Plutarch. in Solone. Αἰγίβοτος γῆ, terra apta pascendis capris, Suidas & Hesychius: propriè autem de montana dicitur, quam αἰγίνομον & αἰγιβότειραν etiam vocant, Varinus. Insulæ vt quæque asperiores sunt, sic αἰγίβοτοι appellantur, Varinus. φελλέας antiqui vocitabant saxosos & capris idoneos pascendis locos, qui in superficie saxorum terram haberent exiguam, Varinus. Αἰγιπλαγκτος, nudum nomen apud Suidam: videtur autem significare locum in quo capræ oberrantes pascuntur. Αἰγίλιψ, ἣν οὐδ' αἶγες πατοῦσιν, &c. vt supra explicaui. αἰγών, caprile, & αἰγιάλειον. Spumifer ægon, apud Statium libro 5. Thebaidos, pro mari Aegeo. Capræ ... in Geopon. Græcis dicuntur, matrices quæ scilicet fœtum alunt, & lac præbent: lactares Marcellus Empiricus dixit: quæ tamen intelligi possint etiam absque fœtu, & cum à partu remotiores sunt. In capram multo & dulci lacte abundantem & eo nomine à Cæsare quodam abductam epigramma Crinagoræ Anthologij lib. 1. sect. 33. extat huiusmodi.

Αἶγά με ... ἐξ ... ... Καίσαρι ... ...

In vetere testamento, libro 1. Regum kebir vocem Hebraicam exponunt capillitium ex pilis caprinis instar capitis criniti factum: Ionathan tamen vertit noda, id est, vtrem ex pelle scilicet caprina & pilosa factum. Hipparchus tempore Neronis, in theatro sedens, ex caprina pelle quam ferebat, quòd futurum tempestatem prenuntiasset tantum Neronis admirationem mouit, vt ille Bithyniæ in censibus gratulatus fuerit, quòd Hipparchum suum ciuem haberent: Aelianus.

f. Aegistho Thyestis & Pelopiæ filio capra alimentum suggessit. Cælius ex Aeliani Variis, Orion Etymologus inde nomen etiam Aegisthi interpretatur, ab αἴξ capra, & θῶ lacto. Circa Alcathi vicum in Cypro Menstori Cyprio infans natus est, cui pro dentibus os continuum fuit, Is nescio propter quam suspicionem expositus à capra nutritus est: & primum Aeginomas dictus, postea Eurypolemus, & Cyprijs imperauit, Pollux libro secundo. Antiphanes in Acestria apud Athenæum, auarum quendam illas tantum capras mactantem inducit, ex quibus nullum amplius fructum hœdorum aut casei capiebat.

h. Cur veteres sacerdotes capra sic abstinuerint, vt neque tangerent aut ederent, neque nominarent ex Plutarcho exposui supra cap. 3. Capræ oliuam lambendo quoque sterilem faciunt, eáque ex causa Mineruæ non immolantur, Plinius. Capras in arcem ascendere Athenis non licet, neque omnino sacrificari Mineruæ, quod oleæ ramos vorent & lædant, Athenæus. Obseruatum est (inquit Cælius) capras Athenis in arcem non iungi, (admitti) præterquam semel ad necessarium sacrificium, ne olea ibi nata primum, possit tangi: quando ita proditum est, eius animantis saliuam esse fructuis venenum, quo nomine nec de immolatur. Aesculapio (apud Phocenses) omnis generis animalia immolare consueuerunt, exceptis capris, Pausanias. Aegyptij qui Iouis Thebani templum incolunt, aut Thebani ritus sunt, ij omnes ab ouibus se abstinentes, capras immolant. Qui Mendetis templum obtinent, siue Mendesij ritus sunt, hi capris abstinentes, immolant oues. Itaq; Thebani, & quicunq; propter illos ouibus parcunt, aiunt ideo sibi conditam hanc legem: quod Iupiter cum ab Hercule cernere eum volente, cerni nollet, tandem exoratus id commentus sit, vt amputato arietis capite, pelléq; villosa, quam illi detraxerat, induta sibi, ita sese Herculi ostenderet: Et ob id Aegyptios instituisse Iouis simulacrum facere arietina facie: & ab Aegyptiis Ammonios accepisse, qui sunt Aegyptiorum atq; Aethiopum coloni, & linguam inter vtrosq; vsurpantes. Qui etiam mihi videntur eadem re se Ammonios cognominasse, quod Aegyptij Iouem Ammonem appellant. Ob hanc rem arietes non mactantur à Thebanis, sed eis sacrosancti sunt. Certo tantum die quotannis in festo Iouis, vnum demum arietem amputant, cuius pellem detractam, hunc in modum Iouis simulacrum induunt, ad illudq; deinde aliud ducunt Herculis simulacrum. Hoc acto, cuncti qui circa templum arietem verberant, deinde sacra eundem vrna sepeliunt. Hæc Herodotus libro 2. Agricola de boue tem diuinam facit, opilio de agno, æpolus de capra, Lucianus. Græci sacrificaturi capras frigida aqua explorabant: Nam si gustare abnuissent, concipiebant inde, haud valere satis, Cælius. Capellæ pro bubus immolatæ: item capræ auratæ albæ Apollini immolatæ, vide sudra in Boue H. h. Τελείως sacrificium, secundum aliquos ex oue, capra & boue constat: de quo multis egi in Boue. In Lupercalibus Romæ capras iugulant, & incisis in corrigias caprarum pellibus, discurrunt: & si qui obstent, scuticis cædunt, Plutarchus in Romulo. Lupercalibus capræ candidæ immolabantur, vel (vt alij tradunt) canes, Gyraldus. Embarus quidam, vel Barus, cum Diana Munychia vt regio à peste liberaretur filiam alicuius immolandam requireret, ea conditione immolaturum se suam promisit, vt sacerdotium familiæ eius perpetuò maneret: filia in adyto occulta, capram eius vestimentis indutam mactauit: quæ res in prouerbium abijt, vt in hominem prudentem & astutum Embarus es dicamus, Varinus in Ἔμβαρος, authorem citant Pausaniam. Pestis vero causam fuisse dicit vrsam quæ in templo Dianæ illic erat, ab Atheniensibus ((ἀναπεθέσαν, lege ἀναιρεθέσαν, ex Suida) occisam. Apud Suidam fame non peste (quæ apud Græcos vna tantum litera differunt) regionem laborasse scribitur. Erasmus prouerbium Embarus sum de homine insano, deliro & demente interpretatur, Suidam secutus: qui Embarum filiam suam verè, non capram ei substitutam, immolasse refert. Ἔμβαρός εἰμι, ἠλίθιος, μωρὸς: ἢ νουνεχὴς, φρόνιμος. Μένανδρος Φάσματι, Varin. Pausan. in Arcadicis Cleombroto Lacedæmoniorũ regi in Leuctris Bœotijs signum diuinitus huiusmodi accidisse scribit: Solebant (inquit) Lacedæmoniorum reges pecora secũ educere in bellum, vt diis ante prælia litarent: præibant autem capræ duces itineris ante oues: quas (capras) pastores catœades, κατοιάδας, appellant. Lupi tunc impetu in gregem facto, illæsis ouibus in solas capras grassati sunt. Capram & hircum Mendesij colũt Gyraldus: Vide paulò post in Panos Dei mentione. Phliasij capellam Æneam colunt, Pausanias. Ἔρδον δ' Ἀπόλλωνι τεληέσσας ἑκατόμβας ταύρων ἠδ' αἰγῶν, Homerus Iliad. lib. 1. Capras Apollini immolabant, propter pecudis huius naturam impetuosam, & in altum saltando efferri gaudentem. & quod caprina cornua ad arcus faciendos idonea sint: Apollo autem toxotes est, id est, arcubus & sagittis oblectatur, Varin. in ταύρους καὶ αἶγας, ex Eustathio in Iliados 1. Capra, quæ nunquã sine febri est, Aesculapio qui est deus salutis, per contrarietatem immolatur, Seruius. Aegæon, nomen gigantis, qui Cœli (aliàs Titanis) Terræq; filius fingitur: Aegæon qualis, centũ cui brachia dicunt, Centenasq; manus, &c. Verg. lib. 10. Seruius eundem cũ Briareo esse scribit. Vide Onomasticon nostrum & Varinum, & Gyraldũ in opere de diis. Syntagmate quinto, duobus in locis. Hesych. Aegeonem exponit Briareon, & deum marinum, & Neptunum: Etymologus Solem, ἀπὸ τοῦ ταῖς ἀκτῖσιν ἀΐσσειν. Briareo (inquit Solinus) Carystij rem diuinã faciunt, sicut Aegæoni Chalcidenses. Nam omnis ferè Eubœa Titanum fuit regnum. In Briareo (inquit Cælius) quod obuium erat, fabulæ inuolucro factum est obscurius. Quippe prodit historia esse in Asia tumulum Agæonis nomine, abs quo fontium prosiliens multitudo circumiectos impinguet campos. Ægobolus, Αἰγοβόλος Dionysius apud Potniam colebatur, de quo nomine historia hæc prodita est. Cum ibi Dionysia celebrarent, ita in contumelias acti sunt & furorem, ob ebrietatem, vt Bacchi sacerdotem interemerint. Quare dei ira graui pestilentia affecti sunt. Ciues hac de re Apollinem consuluêre: à quo responsum acceperũt, vt deo formosissimum puerum immolarent. Quod cum Potnienses per multos annos fecissent, capram demum à deo edocti pro puero supposuerunt: vnde deo cognomen à capra videlicet supposita, factum videtur, Gyrald. Cinnamomum in Aethiopia cæsuri, quadraginta quatuor boum, caprarumq; & arietũ extis, à Ioue impetrant veniam metendi, Plin. In Pedasia Cariæ (vt tradit Aristoteles in Mirabilib.) sacrificiũ Ioui peragitur: in quo capra deducta ex Pedasis per stadia septuaginta magna spectante turba procedit, nec perturbatur in via, nec inde auertitur, funiculo vincta sacerdotem præcedens. In eadem mirantur extranei cornua eius quatuor congios capere. Aegophagus, id est capriuorus cognominatur Iupiter apud Nicandrum in Theriacis, Etymologus, & Varinus: Mihi tamen, inquit Gyraldus, non succurrit, apud Nicandrum id nomen legisse. In Laconicis Pausaniæ Iuno nominatur

natur

natur αἰγοφάγος, apud Lacedæmonios tantum id adepta cognomentum, quando & deæ capras immolant. Sacellum ab Hercule primò erectum ferunt, qui & princeps capras immolârit: quoniam pugnanti aduersus Hippocoontem ac liberos, nullum à Iunone se ingessisset impedimentum, sicut ferè assueuerat: Ad rem vero diuinam adhibitas potissimum capras quod aliarum victimarum haud suppeteret facultas. Verum in eo quod de capra scribit auctor hic (inquit Cælius) vehementer aduertenda poëtæ Ouidij sententia, ex quadam Elegia, vbi animalium quæ ducerentur, pompam describit in Iunonis festo,

Duxq́; gregis cornu per tempora dura recuruo
Inuisa est dominæ sola capella deæ.
Illius indicio syluis inuenta sub altis
Dicitur inceptam destituisse fugam.
Nunc quoq; per pueros iaculis incessitur index,
Et pretium auctori vulneris ipsa datur.

Αἰγοφάγος χρεὼν Σπάρτῃ, Varinus: pro χρεὼν lege Ἥρα. Caprotina Iuno à Romanis culta, non à capris, sed à caprifico nomen tulit, vide Gyraldum, &c. Nonæ Caprotinæ, inquit Varro, dicuntur, quod eo die in Latio Iunoni Caprotinæ mulieres sacrificant, & sub caprifico faciunt, & è caprifico adhibent virgam. Capra à Theseo Veneri immolanda in hircum mutata, vt in Hirco dicam, H. h. Pan capripes cognominatus est à poëtis, à Græcis αἰγομελής, & αἰγίπαν. Propertius in tertio, Capripedes calamo Panes hiante canent. Hyginus de Capricorno: Huius, inquit, effigies similis est Aegipani. Dicitur & semicaper deus ab Ouidio in Fastis, & Metam. vt est, Sunt oculis Nymphæ, semicaperve deus, Gyraldus. Cerobates etiam, κεροβάτης, cognominatus est Pan, teste Hesychio, siue quod cornua habebat, quasi κερατοβάτης: vel quod basin haberet corneam, id est pedes, Gyraldus. : Καὶ κεροβάτας Πάν, Aristophanes in Ranis: Scholia cerobatan exponunt, qui per montium cornua incedat, vel à cornu, id est vngulis hircinis: nam inde αἰγιβάταν quoque & τετραβάμονα dici. Didymus similiter exponit, vt Gyraldus iam ex Hesychio: quoniam (inquit) inferiores partes hirci habet, ita vt pedum causa cerobates vocetur. Hinc & ὀξύκερως nominatur, vt supra in Boue docui. Capras ea de causa apud Aegyptios qui Mendesij ritus sunt, non mactant, quòd Pâna inter octo deos Mendesij numerant, quos octo aiunt priores duodecim diis extitisse. Panós simulacrum & pictores pingunt, & statuarij sculpunt, quemadmodum Græci, caprina facie, hircinisque cruribus: haudquaquam existimantes eum esse talem, sed similem cæteris dijs. Qua tamen eum causa talem describant, non est mihi relatu iucundum. Verum hi cum capras, tum vero capros hircósue omnes venerantur. Et inter Mendesios caprarij præcipuo honore afficiuntur & ex his vnus maximè: qui cum decessit, ingens toti Mendesiæ plagæ luctus extitit. Vocatur autem & hircus & Pan, Aegyptiacè Mendes, Herodotus lib. 2. Aega & Helice Nymphæ ex Oleno natæ, Iouis nutrices feruntur, vt Hyginus alijque prodiderunt. Quidam Aegam Panos vxorem dixêre, alij filiam, vt in Ioue ægiocho iam proximè retuli: & supra in Cane H. a. in mentione Cynosuræ: nam Helicen aliqui Cynosuram vocant. Aegoceros Panos filius in Ibice infra memorabitur. De Aegipane etiam nonnihil in Aegiocho superius dixi. Aegipani populi ad ripas Nili habitant, Plin. 6. 30. & in fine eiusdem ca. Iuxta Hesperios Aethiopes (inquit) quidam modicos colles amœna opacitate vestitos Aegipanum Satyrorumque produnt. Item 5. 1. Atlantem noctibus micare crebris ignibus, Aegipanum Satyrorumque lasciuia impleri tibiarum ac fistulæ cantu, tympanorumque & cymbalorum sonitu strepere. Et rursus cap. 8. inter Aethiopiæ populos numerat Aegipanas semiferos, & Satyros. Satyris, inquit, præter figuram nihil moris humani esse traditur: Aegipanis, qualis vulgò fingitur forma. Hæc loca capripedes Satyros. Nymphasq; tenere, Lucretius libro 4. Αἰγίποδες in Græcis legitur, vnde capripedes verbum verbo expressum, Argippæi Scythiæ populi referunt quæ apud me fidem non habent, supra ipsos incoli montes ab hominibus capripedibus, Herodot. Syluanus, deus capripes ex pastoris cum capra coitu natus, vt Gyllius ex Aeliano vertit, & nos supra recitauimus parte 3. huius capitis. Græcè pro Syluano ὑλαῖον καὶ νάπαιον θεὸν legi, ex Cælij translatione conficio. Prœtidum quæ se vaccas putarunt mentionem feci in Vacca H. h. paulò ante prouerbia. A Melampode (inquit Plinius) appellatur vnum hellebori genus Melampodion. Aliqui pastorem eodem nomine inuenisse tradunt, capras purgari pastu illo animaduertentem, datóque lacte earum sanasse Prœtidas furentes. Hermolaus Prœti filias Elegen & Celænen memorat, quæ prope fontem Clitorium à Melampode tali lacte purgatæ sint. Idem in Castigationibus Plinianis Lusos vel Lusas vrbem esse refert in montanis agri Clitorij, vbi à Melampode perhibeantur curatæ Prœti filiæ, in Dianæ fano. Lusi, Λοῦσοι, vrbs est Arcadiæ, teste Stephano, vbi Melampus Prœti filias ἔλουσεν, id est lauit vnde Lusi nimirum dicti sunt. Mæram aliqui vocant Prœti filiam Aethræ sororem, Hesychius. Circa Alpheum (inquit Eustath. in Dionys.) aqua est quæ alphis, id est, vitiligini medetur, vnde forsan & fluuio nomen impositum. Medetur eadem leucis & impetigini: & Melampodem ea vsum aiunt ad purgationem filiarum Prœti cum insanirent.

PROVERBIA.

In agro surculario capras: Varro de re rust. lib. 1. cap. dictum hoc veluti legem agricolarum affert: Colonus in agro surculario ne capras compascat. Deflecti potest ad eos qui noxiarum rerum admixtu corrumpunt teneram ætatem. Capra oleæ & viti præcipuè noxia est, vnde & Baccho immolatur vindictæ gratia: Mineruæ nihil caprini generis, quod ille vitis repertor dicitur, huic sacra est olea, Erasmus. Capra contra sese cornua, Ἡ αἲξ καθ' ἑαυτῆς τὰ κέρατα, cum quis sibi ipse author est mali. Capra quæpiam (vt in apologo fertur) cum esset iaculo vulnerata, circumspectans vndenam id mali sibi euenisset, arcum contemplans caprinis cornibus compactum, dixit, Καθ' ἐμαυτῆς ἔφυσα τὰ κέρατα, id est, In meam ipsius perniciem produxi cornua, Erasmus. Capra cinnamomum, Ἡ αἲξ τὸ κινάμωμον: Adagium de ijs qui aliquid vehementer amant, inde natum, quod cynamomum planta Arabiæ appetitur à capris maximè, quæ in ea regione pascuntur. Eusthathius in Dionysij periegesin. Capra ad festum, αἲξ εἰς τὴν ἑορτήν: dici solitum vbi quis in tempore ad negocium aliquod accederet: Aut vbi quis commodè in suam perniciem offert sese: Nam in festis, maximè Bacchi, capram immolabant, Erasmus. Capra gladium, Αἲξ μάχαιραν, subaudi reperit. (Malim Αἲξ ἑαυτῇ τὴν μάχαιραν, vt in omnibus Græcorum Lexicis habetur.) In eos, qui ipsi reperiunt quo pereant. Ortum est autem adagium ab huiusmodi quodam euentu. Olim cum Corinthij Iunoni Acrææ (Apost. los Ascrææ, non rectè) cuius ædem à Medea structam aiunt, rem diuinam facere pararent: atque hi qui ad præbendam hostiam erant conducti, (οἱ ἐν τῇ παροιμίᾳ μισθωσάμενοι, Suidas & Apostolius: οἱ κριοὺς μισθωσάμενοι, Hesychius & Varinus:) defosso sub terram cultro, oblitos sese assimularent, capra pedib. excalpens, prodidit, itaq; mactata est. Quidam sic efferunt. Αἲξ ἐπὶ τὴν μάχαιραν: id est, Capra cultrum præbens: Quidā hoc pacto, Ὁ αἲξ τὴν μάχαιραν Erasm. Αἲξ ἐπὶ... ἑαυτῇ... (videtur aliquid

aliquid desiderati) παροιμία. ἡ αἲξ δῶσα τὴν μάχαιραν, Suid. De lana caprina: hoc est de re inutili & minimi momenti simile est de asini lana, Eras. Alter rixatur de lana sæpe caprina, Propugnat nugis armatus, Horat. Liberæ capræ de aratro, Ἐλεύθεραι αἶγες ἀρότρων, hemistichium heroici carminis prouerbiale, dictum olim ab ijs, qui se ab onere quopiam aut molestia liberatos gloriabantur, authore Zenodoto, Erasmus. Matris vt capra dicitur, Τῆς μητρὸς ὡς αἲξ καλεῖται: In spurios dictum videtur, quorum pater incertus est, eáque gratia à matre denominantur. Ductum ab hœdis, qui in caprilibus à matre dignoscuntur: nam à patribus haudquaquam possis. Manet etiam hodie vulgi iocus (apud Germanos) quo dicunt, sapientem esse filium, qui patrem suum nôrit, Erasmus. Μήτηρ μὲν τ' ἐμέ φησι τοῦ ἔμμεναι, Homerus Odysseæ lib. 1. hoc etiam Germani vsurpant. Mater ait. Vel capra mordeat nocentem Καὶ αἲξ δάκῃ ἄνδρα πονηρόν, (hemistichium heroicum est) Capra minimè alioqui mordax est, sed improbis omnia sunt infesta, Erasmus. Caprarum nomina: Αἰγῶν ὀνόματα, vide supra in H. a. Capra nondum peperit, hœdus autem ludit in tectis. Αἲξ οὔπω τέτοκεν ἔριφος δ' ἐπὶ δώματα παίζει: In illos qui postrema perfectáque iam aggrediuntur, præteritis ijs, quæ præcessisse oportuit: aut qui gloriantur iam assecutus sese, cuius ne fundamenta quidem sint iacta: Aut qui rem agunt præposterè, Prius est enim peperisse, quàm vt hœdus ludat in tectis. Refertur à Zenodoto, Erasm. Capram portare non possum, & imponitis bouem, (Melius, imponite mihi bouem sine copula.) Plutarchus in commentario de non accipiendo mutuo: Ἐπεὶ τὸ τῆς παροιμίας ἔσται γελοῖον, Οὐ δύναμαι τὴν αἶγα φέρειν, ἐπιτίθετέ μοι βοῦν: Vbi quis quod leuius est recusat, & quod multò sit intolerabilius imponi sibi postulat. Veluti si quis impatientia paupertatis vsuris inuoluat sese, quod onus vix diuitibus sit tolerabile, Erasm. Capra Scyria, Αἲξ Σκυρία: Zenodotus huius prouerbij Chrysippum citat, tum authorem, tum interpretem. Conuenit in eos qui beneficium maleficio corrumpunt, aut virtutes adiunctis vitijs contaminant atque obscurant: quive rectè instituta non rectè finiunt. Veluti capra Scyria, quod fera sit, mulctrum quod lacte impleuerat, ipsa rursus euertit (Meminit etiam Suid.) Alij putant dici in eos, vnde plurimum emolumenti capitur, propterea quod eius regionis capræ maximam lactis vim reddere dicantur. Id quod affirmat & Athenæus libro 1. citans hoc Pindari carmen, Σκυρίαι δ' ἐς ἀμέλξιν γάλακτος αἶγες ἐξοχώταται, Erasmus. Idem Athenæus libro 12. capras ex Scyro & Naxo tanquam præcipuas commendat. Capræ Syriæ (malim Scyriæ) quantum aliæ nullæ lac habere dicuntur, Gyllius ex Aeliano. Est autem Scyrus vna Cycladum. Dic de tribus capellis, in eum videtur ceu prouerbio torqueri posse, qui multa extra causam quæ sunt & ad rem nihil attinent, dicit ex historia, quam Martialis lepidissimo epigrammate refert, non de vi neque cæde, nec veneno, Sed lis est mihi de tribus capellis, &c. Huic simillimum est Lucilij epigramma Græcum, quod recitat Erasmus in prouerbio: Alia Menecles, alia procellus loquitur. Copiæ cornu. Ἀμαλθείας κέρας Amaltheæ cornu, aliqui addunt αἰγὸς, id est capræ: Cum affatim omnia superesse significamus. Translatum à peruetusta fabula, quæ variè narratur apud authores. Quidam ad hunc modum narrant: Rhea Iouem enixa metu patris infantem in Creta occuluit nutriendum à duabus nymphis Adrastea & Ida Melissi filiabus. (Ouidius vnam fuisse scribit, quam Naidem Amaltheam vocat.) Hæ nutricauerunt illum capræ cuiusdam lacte, cuius nomen fuerit Amalthea. Eam capram Iupiter adultus in sydera retulit: vocatúque à Græcis αἲξ οὐρανία, id est capra cœlestis. Huius alterum cornu nymphis nutricibus dedit, videlicet officij præmium, hanc adijciens facultatem, vt quicquid optassent, id illis ex eo cornu largiter suppullularet. Ouidius capram cornu alterum ad arborem fregisse scribit, quod Amalthea nympha herbis cinctum, & pomis repletum ad Iouis ora tulerit. Iupiter postea regno potitus Sydera nutricem, nutricis fertile cornu Fecit, quod dominæ nunc quoque nomen habet. Legimus & Herculem Aetolis donasse Copiæ cornu, propter coërcitum cornu fluminis Acheloi: quare regionem illam antea sterilem, fertilissimam reddidit: cornu nimirum laborum [illegible] significante frugibus feracitatem, Erasmus. Idem pluribus authorum exemplis, Plinij, Gellij, Luciani, Plutarchi, Horatij, vsum huius prouerbij explicat. Ego ijs omissis quædam apud alios obseruata adijciam. Hanc capram Oleniam vocat Ouidius quinto Fastorum. Vide nonnihil superius in Aegiochi Iouis mentione: & Palæphatum cap. 47. Aegium (inquit Strabo lib. 8.) oppidum est Achaiæ, vbi Iouem à capra lactatum scribunt, sicut Aratus prodidit, Αἲξ ἱερή, τὴν μέν τε λόγος Διὶ μαζὸν ἐπισχεῖν, Ὠλενίην δέ μιν αἶγα Διὸς καλέουσ' ὑποφῆται, locum innuens proximum esse Olenæ. Vide Αἰγὰς apud Varinum. Scholia in Iliados Homeri libro 15. fabulam hoc modo referunt. Cum Saturnus filios omnes natos statim deuoraret, Rhea Iouem enixa, lapidem [illegible] inuolutum Saturno vorandū tradidit: infantem verò in Creta Themidi & Amaltheæ, quę capra erat, com[illegible]sit. Hanc Titanes quoties inspiciebant, terrebantur. Alebat ipsa suis adhibitis vberibus Iouem. Is adultus [illegible] expulit regno. Et cum impugnarent eum Titanes, consilio Themidis capræ illius pellem pro tegmine [illegible] cui perpetuo terrendi natura inesset: atque ita vicit Titanes, & hanc ob causam Aegiochus dictus est. [illegible] capræ, quæ Iouem aluit, nonnihil etiam supra dixi capite 3. in mentione prouerbij: Antiqulora diphtheris. Eustathius in Dionysium de situ orbis scribens, vbi ille Acheloi fluuij meminit, cuius sinistrum [illegible] cum Hercules confregisset, Amaltheæ cornu bonis refertum omnibus pro illo recepisse dicitur: [illegible] pretationes affert, & multa super hoc cornu doctè & egregiè disserit, quæ breuitatis amore relinquo. [illegible] omnium Bupalus Fortunæ simulacrum fecit, polum in capite gestans, & manuum alterâ sustinens [illegible] theæ cornu, Cæl. Socrates Amaltheæ cornu hoc pacto interpretabatur, Amaltheam aiebat significare ho[illegible] minimè malthon, id est mollis & dissolutus, sed gnauus & operarius esset. Per cornu verò bouis, quod [illegible] riosissimum, virum operarium innui. Botros autem & similia in cornu esse: quoniam omnia, quo[illegible]s, in agricultura insunt: quamobrem gestantes ipsum bonus Genius, bonáque Fortuna introducun[illegible]s in Sermone de Agricultura. Apud eundem in Sermone de laude diuitiarum Philemon poëta, [illegible] cornu non tale esse scribit, quale pictores depingunt, bubulum scilicet, sed ipsam pecuniam, quæ o[illegible], φίλους, βοηθοὺς, μάρτυρας, συνωμότας: iuxta illud Horatij. Scilicet vxorem cum dote, fidemq; & amicos [illegible] genus, & formam regina pecunia donat. Postremò in Sermone de fœlicitate, Hippodamus Thurius eunomi[illegible] est bonam legum constitutionem in Rep. Amaltheæ cornu interpretatur. Genus illud poculi apud Athe[illegible] libro 11. (κέρας appellat) cui agglutinati erant corylisci referti papauere albo, tritico, hordeo & legumini[illegible] non temerè aliquis cornu Amaltheæ nominauerit. Prouerbium quod iam retuli. Copiæ cornu, vel Amal[illegible] vel Amaltheæ capræ, apud Græcos sic etiam effertur, Αἲξ οὐρανία vel οὐράνιος, id est, Capra cœlestis. Hesy[illegible] & Varinus capram cœlestem interpretantur candidæ fabæ genera, qua calculos & suffragia ferebant: Simi[illegible] Suidas, & insuper, Cratinus (inquit) eos qui munera accipiunt ab ijs nutriri ait, vt Iupiter ab Amalthea capra nutritus est. Alij res illas, ex quibus magna lucri & pecuniæ augēdæ occasio sit, ita nominant. Capra cœlestis,

de illo

de illo qui quæ cupit consequitur omnia. Ferunt enim Iouis capram inter sydera locatam qui primus orientem aspexerit, per omnia voti compotem futurum, Idem. Capram cœlestem orientem conspexerunt, αἶγα τὴν οὐρανίαν ἐπιτέλλουσαν ἐθεάσαντο, ab Erasmo similiter exponitur. Apud Athenæum tamen libro nono Antiphanes in Cyclope commemorat capram cœlestem inter animantia apta mensis, Τράγος ..., αἲξ οὐρανία, χοῖροι ..., &c. Aegis venit, Αἰγὶς ἔρχεται: Suidas (& Varinus) indicat prouerbio dici solitum, de ijs qui petulanter & impudenter agerent: quòd Aegis dicta fuerit sacerdos Athenis solita ferre sacram ægidem, & ita ingredi ad eos qui nuper duxissent vxores (νεωστὶ γεγαμηκότας) Apparet (inquit Erasmus) in huiusmodi sacri multum fuisse licentiæ. Caprarius in æstu, Αἰπόλος ἐν καύματι, de intempestiua libididine, vt & illud, Lydus in meridie, Nam his horis caprarij, dum seductis gregibus in vmbra latitant, lasciuire soliti scribuntur. Refertur à Zenodoto & Suida, Eras. His adijciam duo emblemata Alciati, quorum prius inscribitur, In desciscentes: Quòd fine egregios turpi maculaueris orsus, In noxamque tuum verteris officium, Fecisti, quod capra, sui mulctraria lactis Cum ferit, & proprias calce profundit opes. Vide paulo ante in prouerbio Capra Scyria. Alterum, In eum qui sibi ipsi damnum apparat, Capra lupum non sponte, meo nunc vbere lacto, Quod male pastoris prouida cura iubet. Creuerit ille simul, mea me post vbera pascet, Improbitas nullo flectitur obsequio. Aliud eiusdem in amatores meretricum, ex astutia piscatoris caprinam pellem induti, & ita sargos pisces allicientis: quòd ij hoc pecus mirificè ament: in Sargo referam.

DE HIRCO.

A.

HIRCVS dux est & maritus caprarum: Qui castratus, caper nominatur. Martialis, Dum iugulas hircum, factus es ipse caper. Caprum pro hirco impropriè posuit Vergilius Aeglog. 7. Vir gregis ipse caper. עתוד atud Hebræis hircus est, & propriè maior: nam minor seir שעיר dicitur. Geneseos ca. 13. Chaldaicè vertit teias iaii תישיא, Arabice תיוס teus. persice אסתבן asteban, vbi Septuaginta habent τράγοι Hieronymus hirci. Hebræi atudolm. שעיר sair etiam pro hirco ponitur, adiūcto ferè caprarum nomine, hoc modo sheirissim. Persæ pro steir ponunt kalahe (aliàs kalahei) pro issim verò busan. Sed de hac voce & alijs quibusdam, vide supra in Capræ nomenclaturis Hebraicis. Scribitur etiam per zade prima litera zeir: quam vocem Danielis 8. Hieronymus hircum caprarum interpretatur, Theodotion τράγον αἰγῶν. Chaldæus pro seir fermè transfert zeira. Munsterus in Lexico trilingui צפיר zaphir quoque hircum exponit, vt zephirah capram. תיש taish, Abraham Ezra Genes. 30. pecus maculosum & varium intelligit. Septuaginta τράγους Hieronymus hircos transtulerunt. Aliqui arietes, alij totum genus ouium interpretantur. (quod non placet) Chaldæus reddit teiasiah. Arabs teus, Perses astai ha. כר kar, Dauid Kimhi agnum exponit item arietem & hircum. Carim psalmo 37. Hieronymus monocerotes reddit, Septuaginta ὑψωθῆναι, Abraham quidam agnos, & alius quidam valles. Deuteronomij 23. Arabica translatio habet baraph. Persica pharbehan, Septuaginta ἀρνῶν, Hieronymus agnorum. Syluaticus hanub hircum exponit. Hispanicè Cabron vocatur, Germanice *bock*, vnde mutuati sunt Itali suum becco, & Galli bouc. & Angli gote bucke, id est caprarum hircum. Nam caprarum nomen Germani etiā aliquando addunt, *geissbock* distinguendi causa à maribus in caprearum & caprarum syluestrium genere, quos item *bock*. id est hircos appellant, vt *reech bock*. Illyrice hircus dicitur kozel.

B.

Caper etiam tondetur, Vsum in castrorum ac miseris velamina nautis, Columella. Nec minus interea barbas incanasque menta Cinyphij tondent hirci, setasque comanteis Vsum in castrorum, &c. Vergilius in Georg. Cinyps (inquit Probus) opidum est & flumen Africæ regionis Garamantum, apud quos hirci villocissimi nascuntur, quos tondent ad cilicia quibus nautæ vtuntur. Quidam apud hunc fluuium maiores quàm alibi hircos nasci scribunt. In Cilicia circaque Syrtes capræ villo tonsili vestiuntur, Plin. 8. 50. Hermolaus eo in loco pro Syrias, Syrtes reposuit. Circa Syrtes enim (inquit) Cinyphium pecus celebratur Vergilio, Silio, Martiali, Claudiano, cæteris, vt quinto libro (Castigationum in Plinium) diximus. Cilices hircos habent villo tonsili, vnde vestes conficiunt, quas cilicia & cilicina dicimus, Ioh. Rauisius textor. Cilicij hirci, id est villosi, Etymologus & Varinus. De cilicijs pannis supra dixi in Capra ca. 5. Carici hirci εὐτελεῖς, id est viles, Varin. Meminit eorum Sophocles in Salmoneo, tanquam vilium, (Καρικοί, εὐτελεῖς, μικροί) nisi forte cum Cilicijs confundat, Heschius. Hircus natura animosus est, pugnax & robustus: præcipuæ ei vires in fronte, & cornibus, quæ longa & acuta habet, Albert. Dentes capris pauciores sunt quàm hircis, Aristot. Hanc pecudem mutilam parabimus quieto cœli statu. Nam procelloso atque imbrifero cornuta semper. Nam & omni regione maritos gregum mutilos esse oportebit, quoniam cornuti ferè perniciosi sunt propter petulantiam, Columella. Nunc hirci admittendi sunt (inquit Palladius, in Nouembri) vt fœtum primi veris fouere possit exortus. Sed caper eligendus est magni (amplissimi, Columella) corporis, molliori pilo, & potissimum albo: (nitido, spisso & longo capillo, Palladius, nigro densoque & nitido atque longissimo pilo, Columella) capite paruo: auribus flexis & grauibus, (longis auriculis infractisque, Plinius. flaccidis & prægrauantibus auribus. Columella) quàm maximè simus, Plinius. cui sub maxillis duæ videntur pendere (collo dependent, Columella: qua de re etiam in Capra dixi) verrucula: breui plenaque ceruice, (ceruice & collo breui, gurgulione longiore, Varro. αὐχένα καὶ τράχηλον βραχὺν ... manulc, & grauem ..., Florentinus Cornarius pro ... legit ..., vt Varro etiam: Andreas à Lacuna ... interpretatur, ... verò ponit pro .... Bronchus (inquit) id est aspera arteria fieri non potest vt longa sit, collo breui existente: cum videlicet eius prolixior pars quæ pectus ipsum egreditur, semper ... coll ... & longitudinem eius necessariò adæquet. Gurgulionem eruditi ferè Græcam vocem gargareona, id est ... reddunt: quod hic non conuenit. Sed forte hoc loco intelligemus supremam partem arteriæ ex cartilaginibus aliquot conditam & prominentem, quam Græci laryngam propriè vocant. Potest sanè bronchus etiam ...) Probatur præterea hircus, armis quàm villosissimis, Plinius. cruribus crassis, Columella. ... forte ..., id est lateribus vel costis firmis: & coxis amplis, Florentinus.

C. Hircus

C.

Hirci cornu [illegible] vt asscem etiam [illegible] brentum scindat & prosternat homines, [illegible] quo pastores pellant, infra dicemus in Arietis [illegible] latus iacere, quum dormiunt: [illegible] Hirci [illegible] herba hircina (de qua infra dicam [illegible] aequinoctio hyberno [illegible] & semper feruens ad coitum: cuius [illegible] vnde & nomen traxit. Nam hirci [illegible] oculorum [illegible] Qui hirsuta crura habent libidinosi sunt, quemadmodum hirci, Aristotele [illegible] Hirci per libidinem efferantur: qui enim superiore tempore [illegible] coitus tempore dissident. & aliter alterum libidinis rabie inuadit, Aristoteles.

Septim-

Séptimo post die quàm in lucem editus hircus est, coire incipit, & quamuis sterile semen emittit, omnium tamen maturissimè quadrupedum ingeditur coire, Aelianus. Hircus mensium septem satis habilis est ad procreandum: quoniam immodicus libidinis, dum adhuc vberibus alitur, matrem stupro superuenit, & ideo celeriter, & ante sex annos consenescit, quod immatura Veneris cupidine primis pueritiæ temporibus exhaustus est. Itaque quinquennis parum idoneus habetur fœminis implendis, Columella. Ad ineundas fœminas & ante anniculum congruus: non autem durat vltra sexennium, Palladius. Hirci anniculi coëunt, sed præstantior ea proles est quam natu maiores tum capræ tum hirci generauerint, Aristot. Hirci pingues minus fœcundi sunt: verum cura extenuandi adhibita, efficitur vt coëant, atque procreent, Aristot. Et alibi, Hirci pinguescentes minus seminis habent: quamobrem eos solent ante admissionem extenuare. Capræ etiam pinguedine sterilescunt, vt ex Plinio supra dixi. Satyri genus erythraicon, arietibus quoque & hircis ad Venerem segnioribus in potu datur, Plinius. Hircos ad coitum procliuiores cum efficere student rei pastoritiæ periti, eos horum nares & mentium odorato vnguente perungere: contráque eosdem medijs caudis linoilligatis, à vehementi coitus appetitione reprimere audio, Aelianus. Isaac in dietis particularibus inquit: quòd arietes & capri, sicut & cætera animalia propriam habent vocem per quam inclamant & vocant fœminas, tempore coitus & amoris: & potantes aquam saltam anticipant coitum, & citius mouentur ad amorem. Hirci, tauri, & arietes pro fœminis pugnam ineunt, Aelianus. Considerandum igitur an verum sit quod recentiores quidam non indocti, dum caussam eruere conantur, cur illi quorum vxores corpus inuulgent, hircorum appellatione deformentur passim, inde fieri conijciunt, quod animalium soli (vti putant) hirci, sui generis fœmellas ipsis intuentibus iniri, facile ferant, Cælius. De hirco qui riualem pastorem dormientem interemit, supra in Capra dixi. Hirci maximè olidi sunt, vnde & hircosos vocamus homines graueolentes vide, H. a. Hircis alsiosis stercore suo vel humano nares obliniunt pastores, vt superius docui. Oculos suffusos capra iunci puncto sanguine exonerat, caper rubi, Plinius.

D.

Hircus gregem barbæ fiducia antecedit, Aelian. Afferunt & magi sua commenta: Primum omnium rabiem hircorum, si mulceatur barba, mitigari: eadem præcisa non abire eos in alienum gregem, Plin. Hircus non fugiet, barba eius detonsa, Florentinus in Geop. Græcis.

E.

Τραγὴ vel *τραγέη* pellis est hircina: quæ apud Varinum etiam *κεκραὶς* appellatur: apud Hesychium similiter scribitur: sed eo in loco, qui ordinis ratione *κεκαρὶς* scribendum admoneat: & mihi quidem ea scriptio magis probatur, tanquam *ἀπὸ τοῦ κεκάρθαι* voce deducta: vel à car, quod Hebræis hircum sonare diximus: vnde & *κάρα* vox facta videtur, capram significans apud Gortynios. *Τραγῆν* [illegible] *ἀντὶ τοῦ αἰγίδα*, Suidas. *Τραγηφόροι, αἱ κόραι Διονύσῳ ἐργαζόμεναι τραγῆν* [illegible], Varinus. Locri Ozolæ, vt nonnullis placet, dicti sunt, quod homines fœtidi fuerint, vt qui trageas, id est hircinas pelles gestarent, vt supra dixi cap. 5. historiæ de capra, vbi & alia multa de caprinis pellibus attuli, quæ pleraque omnia ad hircinas ex æquo pertinent. Sabæi propter quotidianum vsum thuris & myrrhæ lignorum, ad fastidium nidoris illius pellendum vrunt styracem in pellibus hircinis (Strabo idem fieri scribit cum tragopogone, de qua agemus infra in a. inter plantas) suffiuntque tecta, Plinius. Hircinas pelles & ouillas scribit Herodotus biblos etiam dictas veteribus, quod papyri vicem impleuerint quandoque, Cælius. Hircorum sanguini tanta vis est, vt ferramentorum subtilitas non aliter induretur, scabricia tollatur vehementius quàm lima, Plinius: Hermolaus pro lima, legit scobina fabri. Sanguis hircinus adamantem emollit, item leoninus. Est enim inter cæteros horum sanguis calidissimus: Adamas autem cum frigidus siccusque sit, ab eo quod sibi maximè contrarium est, præcipuè vincitur, Simocatus. *Τὸν ἀδάμαντα λίθον* [illegible] *τοῦ τράγου* [illegible], Pausanias in Arcadicis. Adamantis natura inuictissima, & duarum rerum violentissimarum contemptrix, ignis & ferri: non alia rumpitur vi, quàm hircino sanguine macerata recenti & calido: etiamsi hoc gemmarij nostri falsum & ridiculum existimant, Hermolaus. Caprinus (hircinus potius) sanguis bulliens de nouo calidus extractus mollit adamantem, Albertus. De Adamantis gemma natura & duritie, vide apud Erasmum in prouerbio Adamantinus: & in opere Ge. Agricolæ de natura fossilium libro 6. Magnes ferrum trahit: exoluitur expiratq; allio perfrictus: reuiuiscit (*ζωὰζει*, non vt And. à Lacuna ebullit ac feruescit) sanguine hircino perfusus. Hircinum seuum ad candelas præstantissimum est, vt quod solidus sit, nec facile liquatum diffluat. Amoris fastidium fieri pot. a hirci vrina, admixto propter fastidium nardo, Osthanes dicit, Plin. Philelphus in Epistolis Theophylacti Simocati: Castratio, inquit, ferax etiam quietiores & moderatiores reddit: Ego autem castrandi peritissimus sum: nam vulnus sale farcio, & picem illino: vnde mox ita coalescit, vt cutis ricino & cucurbita integrior fiat.

F.

Hircorum caro, tum ad coquendum, tum ad succum bonum generandum est deterrima, Galenus & Aegineta. Hanc sequitur arietum, post taurorum caro: Porrò in ijs omnibus carnes castratorum sunt præstantiores, vetulorum pessimæ. Galenus lib. 3. de alim. facult. Idem in libro de attenuante victu, Hirci & boues inquit, carnem quidem habent minimùm humidam, pituitosam ac lentam: nocent tamen admodum ob duritiem & in alterando difficultatem. Hircina absolutè mala est, Auicenna. Non rectè quidam Auicennæ tribuunt, huius carnis vsus febrē quartanam inducit: id enim Auicenna non domesticis, sed syluestrib. hircis tribuit. Capellæ atq; hirci fœtidi carnē ne degustato. Platina. Hircina caro, teste Isaaco, deteriorem omnium caprinarum succum generat. Hircorum caro libidinis tempore vitiatur & fœtet, Aristot. Bapt. Fiera cum in [illegible] in cibo commendasset, subdit: Cum malè olet sicest, sicieam caper tu probes, abste, Et cadat ante [illegible] Capri cum coiuerunt, improbam habent carnem, minime pinguem & siccam: quibus [illegible] caro hircum adhuc tenerem castrant, sic enim frigida & humida qualitate temperamentū eius [illegible], Albert. Hircorum carnes traduntur virus non resipere, si panem hordeaceum eo die, quo interficiantur, ederint, [illegible]

dilutam

dilutum biberint, Plinius. Hircorum testiculi concoctioni resistunt, & vitiosos creant humores, Aegineta. [illegible] in conuiuio apud Antiphanem poëtam in Cyclope apponitur, vt Athenæus scribit. De Hircina carne vide nonnihil etiã supra in Caprina. Qui ex Lusitanis montes habitant, hirco maximè nascuntur, quem & marti immolant, Strabo lib. 5. Lusitani Hircum habebant inter epularũ delicias, Textor. Caprarũ & hircorum iecora fugito, ne in epilepsiam incurras. Platina. Nostri farciminis genus vocant *klobwurst*, quod hoc modo paratur: Hircinum iecur recens minuratim incisum pariter cum sex ouis, & medulla panis albi, aromatibus & croco conditur, inuolutumq; omento torrentur, & mensæ apponendũ in paropside saccharo rudiore conspergitur. Hilla dicuntur salsa intestina hirci. Positum est diminutiuè hæc hilla, quidã in diminutione neutri generis esse dicunt: alij dicunt farta salsicia (forte saulcisses gall.) Acron in Horatij serm. 2. 4.

G.

Hircos apud nos caupones quidam in stabulis equorum alunt, tanquam ad eorũ sanitatem momenti nonnihil afferant quod eò verisimilius est, quoniam Plinius quoq; à serpentium ictu difficillius se recolligentes in caprilibus optimè conualescere scribit. Mille remedia ex capris vt ait Plinius, demonstrentur: Amplior potentia feris eiusdẽ generis: Alia verò ex hircis: Democritus etiamnum effectus auget eius qui singularis natus sit. Hyænæ dentes, si de sinistra parte rostri eruti sint, illigatos pecoris aut capri pelle, stomachi cruciatibus prodesse aiunt magi, Plin. Ex pillis capri fumigabis eum qui in inguine dolet, sanabitur, Sextus. Hircini vtris vinarij duntaxat cinis, cum pari pondere resinæ, sanguinẽ sistit, & vulnus glutinat, Plin. Caprini cornus farina vel cinis, magisq; hircini, addito nitro & tamaricis semine, & butyro oleóq;, prius capite raso, mire continent ita fluentem capillum, Plin. Cornu capri combustũ & mixta farina impositum, furfures scabiemq; in capite emendat, Sextus. Ad hircos vel alas fœtentes remedium, Hirci maturioris cornu rasum vel exustum cũ felle hirci miscetur, & pondere æquo myrrha adijcitur: atq; inde ascellæ, demptis prius pilis, assiduè perfricantur, Marcellus. In omnib. pharmacopolijs (inquit Matthæolus) loco sanguinis draconis venditur res factitia, ex resina, (& bolo Armenio, Syluius) sanguine hirci, sorbis aridis, & alijs permixtis. Hirci vel capræ sanguis in sartagine frixus, & in vino potus contra toxica efficax est, Dioscorid. & Auicenna, qui pro toxico Armenæ sagittæ nocumentum vertit: Isaac in Diætis non rectè citat Dioscoridem, tanquam is scribat, sanguinem hirci calidũ perunctum, atancas (sagittas Armenas) & mala vulnera curare. His qui toxicũ biberint, auxiliatur hirci vel capræ sanguis, Aetius. Abscessus calidos cito maturat, & applicatur post congelationem, Auicenna. Galeni sententiã de sanguinis caprini hirciniq; ad abscessus concoquendos curioso vsu, in taurino iam recitaui. Sanguis hircinus in cerato quodam podagrico apud Aetium admiscetur. Omnem leprã illitus hircinus sanguis emendat Marcellus. Pilos oculis molestos diligentissimè velles atq; eorum loca hircino sanguine recenti inlines, Marcellus. Sanguine hircino sanari luscios putant, nyctalopas à Græcis dictos. Plin. Cui sanguis fluit (de naribus, vt inscriptio habet) fricetur sanguine capri, & reprimet, Sextus. Sanguis hircinus cibo aptatus iocineris dolores reficit, Plin. Calens adhuc super prunas exceptus & cibatuì datus ieiuno, iocineroso mederi traditur, Marcellus. Hirci capræue sanguis inassatus sartagine, dysenterias & cœliacorum profluuia sistit, Dioscor. (Vide supra in Caprini sanguinis remedijs.) Sanguis hircinus, in carbone decoctus, aluum sistit, Plin. Exceptus & coagulatus, ac super carbones assatus, in cibo datus, mirabiliter profluuiũ ventris emendat. Marcellus. Sanguis capri (capræ secundum alios, vt in remedijs ex capra dixi) cum resina & polline mixtus, & vẽtri superpositus, torminosos sanat, Sextus. Sanguis caprinus cum medulla hydropicis auxiliatur: efficaciorem putant hircorum, vtiq; si lentisco pascantur, Plin. Sanguinis hirci potus lapidem renum frangit, Auicenna. Si hircus diureticis nutriatur, sanguis eius cum petroselino & vino sumptus aridus tritusq;, calculũ in renibus & vesica frangit, Albert. Aëtius lib. 11. cap. 12. Sanguis hircinus (inquit) tũ ad nephriticos, tum ad calculosos præsens est remedium? nam & lapides iam antea natos soluit, & ita per lotiũ excerni facit, vt etiam alij deinde non gignantur: dolorem insuper sedat. Colligitur autem hoc modo. Quum vua maturescere cœperit, ollam nouam accipito, & infusa in ipsam aqua, donec terreum deposuerit olla coquito: & accepto è grege hirco ætate matura, plus minus quatuor annorum, eius mactati sanguinem mediũ olla excipito: ita vt eum qui primum effluxit, itemq; postremũ penitus relinquas: medium autem inspissari finito, & in olla situm per acutam arundinẽ in multa frustra dissecato: indéq; reticulo denso, aut linteolo raro, aut cribro arctiore contectũ sub dio exponito vt insoletur, & roscidus fiat (rore iam decusso, post horam secundam sub Solem ponas Marcellus, vt infra dicitur:) cauendo ne imbre commadescat. Porrò vbi exiccatus fuerit, diligenter tritum in pyxide adseruato: & remittente malo cochleariũ plenum cum passo Cretico exhibeto. Cognominatur autẽ pharmacũ hoc Diuina manus. Huius & nos, inquit Philagrius, in breui tempore non aspernandũ periculum fecimus. Aliquando autem odoris commendandi gratia parũ phylli, aut amomi, aut similium ammiscemus. Ego, inquit, hoc pharmacum cũ troglodyte passerculo permixtum cuidam penitus nihil lotij eijcienti post magnos dolores exhibui, & permagnũ lapidem attritum ab eo expuli, Hucúsq; Aetius. Si celeriter sanguinem hirci præparare volueris, accipe hircum triennalem & fac ipsum ieiunare diem & noctem: postea pasce ipsum cum parietaria & pota cũ bono vino: postcà iugula & præpara, vtere cum aqua satsaræ: (roshuf teutonicè) parietariæ aut pimpinellæ, genestæ, aristolochiæ rotundæ, saxifragæ aut cicerj aut succis ipsorum innominatus. Cæterum hircinum sanguinem manum Dei appellari, testis est etiam Alexander lib. 3. & Auicenna decimaoctaua tertij, cap. 19. vt Christoph. Orescius obseruauit. Alexander Trallianus libro 8. cap. 7. aduersus calculum in vesica caprinum sanguinem commendat ([illegible] calidum [illegible] Melius autem fuerit (inquit) si hircum etiam supra vesicam potueris. Optimum verò, si in calido aëre balnei iniungas, & ita superilliges: quod quidem non semel tantum, sed sæpius, & per interualla faciendum est. Torinus in paraphrasi sua innuere videtur, sanguinem supra vesica regionem effundi debere (nimirum ex ipso hirco iugulato, aut ex vase adhuc calidum) atque ita illini. Idem Trallianus ad dysuriam medicamentum ex hircino sanguine commendat. Ad lapides de vesica eijciendos remedium singulare, vt Apud Marcellum empiricum cap. 26. describitur: Hircum [illegible] vel clausum (inquit) septem diebus lauro pasces, & postmodum à puero [illegible] occidi facies, & sanguinem eius excipies munditer, ex eo dabis laboranti in vini cyatho scrupulos tres: [illegible] lapillos fluuiales in vesicam mittes, in qua sanguis exceptus fuerit: [illegible] intra dies septem solutos penitus inuenies. Et rursus eodem capite, Calculosis, inquit, expertus affirmat incredibiliter succurri remedio tali, Si hircum, melius si agrestem, [illegible] & [illegible] mense Augusto clausum loco sicco per triduum, vt ei solas lauros edendas subministres, & aquæ nihil accipiat, ad postremum tertio die, id est

id est aut Iouis aut Solis occidas. Melius autē erit si castus purusq; fuerit & qui occidit,& qui accipiet remedium. Exsecto igitur gutture eius sanguis excipitur, vtilius si ab inuestibus pueris excipiatur, comburitur in vase fictili vsq; ad cinerem. Vas autē in quo torrebitur, coopertum & inlitū gypso in furnū mittetur: quod cū vapore exemeris in puluerē conteres: nec nō & polypum marinū identidem vt dixi exustum, in puluerē rediges. Confectio autē vniuersi medicaminis hæc est: Sanguinis huius hirci vncias tres, thymi vnciam vnā, pulegij vnciam vnā, polypi exusti cineris vncias tres, piperis albi vnciam vnam: apij, seminis olusatri vnciā vnam, hæc omnia separatim tunsa, & ad leuissimū puluerē redacta commisces, & dabes infirmo, melius si die Solis aut Iouis, cochlearis mensurā in meri potione, aut cuiuscunq; dulcis poculi. Prouidere autē debes vt digesto ac ieiuno potio detur: & rursum vt eadē potione bene digesta, cibos accipiat: & eò melius erit, si hanc potionē cum condito, post balineum in 10 labanis adhuc cōstitutus acceperit. Et subinde, Supra omnia efficax (inquit) aliud ex eo facies medicamentū sic, sanguis hircinus ea obseruatione qua supra excipitur in patella ferrea candente vt aduri possit & stringi cōtinuo ipse sanguis, ita vt postea in puluerē redigatur: vel certe cōtinuis aliquot diebus ad Solē ipsum sanguinē pones, ita vt rore iam decusso, post horam secundā ponas, & ante nonam colligas: posteaquā ita fuerit siccatus sanguis, vt nullū humorē habeat, colliges eiusdē crustulas & teres, atq; ex eo leuissimum puluerē rediges: deinde accipies herbam tribolū, cuius herbæ ipsum tribolū, hoc est semē spinosum proijcies: ipsam autē herbam lectam de locis maritimis siccabis, tundes & in puluerē rediges. Confectio autē medicaminis totius hæc est. Herbæ triboli vncias duas, piperis vncias duas, petrosolini Macedonici vncias duas, folij sertulam, id est, coronā siue sphæram vnā, hæc omnia separatim tunsa, & ad leuissimū puluerem redacta, cū sanguine hircino miscebis: & dabis infirmo die Solis aut Iouis cochlearum mensurā, in meri potione aut cuiuscunq; dulcis liquoris. Prouidere autē debes vt digesto 20 ieiunoq; potio detur: quam cū acceperit qui calculum patitur, mox lapides solutos omnes per vrinā emittet, hactenus Marcellus, subijciens etiā adamantem hoc sanguine perfusum solui. Sanguis hirci vt calculū frangat quomodo præparetur, docet etiam Iacobus Syluius in Methodo de componendis medicamentis, ab initio capitis de animalibus & eorū partibus, ex Auicenna & cęteris practicis. Sanguini hircino, inquit, quamdiu ab animali calet, coquendi abscessus vim tantum tribuit Galenus: qualē caprino, taurino, & cæteris calidis humidis modicè. Quòd si adamantem frangit, sed calidus tantum ab animali: sic lapidem calidus tantum epotus fregerit. Quod & sanguinem vulpinum ex vena secta potum præstare audio. Ne autem coaguletur, Xenocratis exemplo, miscere possis acetum feruefactum aut coagulum. Hirci quoq;, capri, cerui, leporis, sanguinem sartagine frixum dysenterias & cœliacorum profluuium sistere tantum docet Dioscorides, non addit calculum frangere, quæ vis tenuibus conuenit, cum dictorum animalium sanguis substantia crassa & terrea, & cū calore siccatoria dysenterias sanet. Hæc 30 Syluius. De sanguinis ibicis, id est, hirci syluestris alpini vsu ad calculum, dicam inferius.

Hircorum carnes in aqua decoctæ panos & apostemata in quacunq; parte discutiunt, Plin.

De medullis in genere quædam protuli ex Galeno, in mentione Vitulinæ supra: & priuatim etiam de hircina alijsq;. Laudatissima ceruina medulla, mox vitulina, dein hircina & caprina, Plin. Hœdorum adeps minus tum calidus tum siccus est, quàm caprarum: sed & caprarū minus quàm hircorū: & rursus hircorum minus quam leonum, Galenus de simplicib. 11. 4. Hircinus adeps validissimè discutit: huic proportione respondet ouillus, Dioscorid. Magis resoluit quàm cæteri, Auicen. Seuum hircinum cum melanthio & sulphure & iride, lentigines & maculas tollit: labrorū etiā fissuris efficax cū adipe anserino, ac medulla ceruina resinaq; & calce, Plin. Et qui patitur varices, seni hircini selibram, & adipis de capone libram simul permisce, & in linteo die Iouis ceroti more appone, potenter subuenies, Marcellus. Ceruix boum si media intumuit, comperimus aureum esse medicamentū 40 ex pice liquida & bubula medulla & hircino seuo & vetere oleo, æquis ponderibus compositū atq; incoctum, &c. Columella. Medicamen hoc tetrapharmacum dici potest, nā & viribus respondet Galeni tetrapharmaco, quod consit ex cera, resina, pice, & seuo hircino caprinóue aut alterius animalis, maturans & concoquens. Sanguis demissus in pedes boum, nisi emittatur, saniem creabit. Locus primò ferro circuncisus & expurgatus, deinde pannis aceto & sale & oleo madentibus inculcatis, mox axungia vetere & seuo hircino pari pondere decoctis, ad sanitatem perducitur, Columella. Buprestis cum hircino seuo lichenas illita ex facie tollit, smectica (septica) vi, vt supra dictum est, Plin. Pedes locustarum cum seuo hircino triti, lepras sanant, Plinius. Vnguium scabritiem tollunt locustæ frictæ cum seuo hircino, Plin. Seui hircini vncias duas olei viridis sextarium dimidium: hæc simul in duplici vase remissa & calefacta dysenterico inijcies, Marcellus. Similis & caprini vsus est, vt supra dixi. Vtuntur & seuo hirci in pane qui cinere coctus sit, capræ à renibus maximè, &c. Plinius inter dysenterica & cœliaca re- 50 media, vt in Capra recitaui. Cum fimo capræ & croco impositus adeps hircinus podagricis auxiliatur. Dioscor. & Rasis. Podagris medetur taurinum seuum &c. alij hircinum præferunt seuum cū fimo capræ, & croco. sinapi vel cum caulibus ederæ tritis, ac perdicio vel flore cucumeris syluestris: Alij seuum hircinum magnificant cum helxines parte æqua, sinapis tertia, Plinius. Et alib. Podagris cum seuo hircino vehementer prosunt minoris sambuci cauliculi illiti. Ranæ quoq; rubetæ exustæ cinis cum sambuci cauliculis tritis & seuo hircino vetere permixto & decocto pariterq; imposito podagris prodest, Marcellus. Heliotropij radix cum folijs & hircino seuo podagris illinitur, Plin. Hircinum seuum, ouillū, ceruinumq; ita curato. Elotum ex his quodcunq;, tunicis, vt in suilli adipis mentione dictum est, exemptis, pilæ emolliendū tradito, ac manibus fricato, affusa paulatim aqua, donec ne amplius quidem cruentum virus excernatur, aut pingue aliquod innatet, sed nitida spectetur: deinde in ollam fictilem conijcito, & adiecta aqua vt superemineat, leui pruna liquefacito, & moueto, atq; in aquā colato: cumq; 60 refrixerit, iterum in loto fictili eliquato, & quæ antè diximus facito: tertiò sine aqua liquefactum, in perfusam liquore pilam colato, refrigeratumq;, vt in suilli ratione diximus, recondito, Dioscorides.

De hircino iecore nonnihil reperies supra in Caprino. Hirci iecur, inquit Galenus, eadē caprino efficere aiūt. Ad canis rabidi morsum laudant hirci iecur, quo imposito ne tentari quidē aquæ metu affirmant, Plin. Iecur hirci maturè sumptū ab ijs quos canis in rabie momordit, auxiliatur, Ponzettus. Sanguinem sistit caprini cornus cinis, vel fimi, ex aceto, (scilicet illitus:) hircini vero iocineris dissecti sanies efficacior. Et cinis vtriusq; ex vino potus, vel naribus ex aceto illitus: hircini quoq; vtris vinarij duntaxat cinis, cum pari pondere resinę sistit sanguinē, & vulnus glutinat, Plin. Iecur hirci calidū illitum lepras tollit, Plin. Ad nyctalopes caprino præstat, Celso teste: vt supra retuli. Ad nyctilopas, Hepar hirci assa, & vnge oculum cum liquore qui defluit: iuuat enim duodecies inunctus, Gal. eup. 2. 107. Iecur assum capræ cœliacis subuenit, magisq; etiam hirci cū vino austero decoctū po- 70 tumq;, vel ex oleo myrteo vmbilico impositū. Quidam verò decoquūt à tribus sextarijs aquę ad heminā (aliàs ge-

[illegible]nam) addita ruta, Plin. Iecur hircinũ missum in ollam nouam cũ vini austeri cotylis sex ad tertias decoctũ, sed dum excoquitur compunctũ, vt humor eius cũ vino permisceatur, postea dysenterico potui datũ efficaciter prodest, Marcell. Aluum sistit iecur hircinũ decoctum in vini hemina, Plin. Ad profluuium ventris sistendũ, probatum: Iecur hircinũ cum vino austero coquito, & da bibendũ cythum 1. & confestim sistet, Nicol. Myrepsus. Tradunt hircini iocineris cibo comitiales deprehendi, Dioscor. Hircinũ fel imbecillius est taurino, Dioscorid. Vide supra in Taurino, vbi & in genere quædã de felle docuimus. Hircinũ priuatim thymia abolet, & luxuriantes elephanticorum extuberationes illitu reprimit, Dioscorid. Plinius caprino felli tribuit quod elephantiasin tollat. Fel hircinum carnẽ malam eradicat, Auicenna. Ad porriginem prodest fel hircinum cum vrina tauri: si vero vetus sit, etiã furfures adiecto sulphure emendat, Plin. Hirci fel lentigines tollit admixto caseo & viuo sulphure, spongiæq; cinere, vt mellis sit crassitudo. Aliqui inueterato felle vti maluère mixtis calidis furfuribus pondere oboli vnius, quatuorq; mellis, prius defricatis maculis. Ad hircos vel alas fœtentes remediũ, Hirci maturioris cornu rasum vel exustum cũ felle hirci miscetur, &c. vt supra dixi in Cornu. Ad tabernacula in pudẽdis, fel hircinum oblinẽ, Galen. ex Asclepiade. Ad conceptum promouendum, Purpuram veram hircino felle madefactam muliebri vmbilico diebus septem imponito & deinde crescente luna viro congrediatur, Aetius. 16.34. Ad idem, fellinam vesicam damæ (dorcadis) aut hirci euacuato & ex eo quod viscidum interius inueneris pessulum conficito & paulo ante congressum imponito aut penis glandem illinito, Ibidem. Fel capræ syluestris priuatim lusciosos (nyctalopas) inunctum sanat. idẽ potest & hircinũ, Dioscorid. Ad vlcera oculorũ & albugines, fel hirci cõfrica in oculo, Galenus Parabilium 2.99. Euulsis radicitus pilis, qui palpebris innati oculũ infestant, hyænæ aut hirci fel statim inunge & nunquã renascentur, Galenus Parabilium 1.42. Ad aures quæ grauiter dolent, & vetera vulnera intrinsecus habent, remediũ ex felle hircino vel porcino, vide infra in Sue. Lien assus capræ hircinæ cœliacis subuenit, Plin. Hircinus splen calidus, id est statim vbi de pecude sublatus fuerit, super lienẽ hominis impositus & alligatus, mire dolorẽ intra paucos dies auferet, si postea ad fumũ suspendatur, vt illic arescat, Marcell. Si libuerit generare marem, duos testiculos capri assos deuorato, & coẽas eodẽ die: sic fœmina (nisi quid impedimenti in ipsa fuerit, Albertus.) marẽ concipiet: Quòd si vnũ duntaxat testẽ comederis, puer teste vno nascetur, Rasis. Suffimentum ad epilepticos expertum Hirci & vrsi & lupi testiũ, sanguinis hirundinis, lapidis in eius ventriculo reperti, asterij in mari inuenti (stellam marinam intelligo, Fuchsius quid sit diuinare nõ potest) anethi ana ℥ ij. Alliorum purgatorum, cornu ceruini & caprini sing ℥ j &c. Inter suffimenta apud Nic. myrepsum. Fimum ex hircis cum melle decoctum panos & apostemata discutit, Plin. Fimus hircorũ cũ melle decoctus adpositus: paniculis sanitatẽ præstat, Marcell. Cum aceto mixtũ pustulis nigris salubriter superilligatur, Innominatus. Stercus capri ex vino conspersum impositumq; quod inhærebit extrahet & sanabit, Sextus: capræ nõ capri apud Pliniũ legitur, vt in Capra ostẽdi. Vlcera cætera (prӕterquã in tibijs cruribusq;) explentur aut purgãtur fimo aprino aut hircino, Plin. Hircinum stercus ad morbũ comitialẽ proficit, si ex eo quindecim globuli ad summũ exhibeantur, Galen. Parab 2.3. Ad caluas pilisq; carentes palpebras summopere conducit, si muscerda & stercore hircino æquali mensura mixtis tostisq; ex melle illinantur, facit hoc etiã ad vitiligines, Galen. Parab 1.41 Hircinũ fimum tritum cũ aceto scillino misce, & fronti & tẽporibus illine: hoc ad dolorẽ hemicranij sedandũ etiam in perpetuum prodest, Marcellus.

Pœni pastorales in filijs quadrimis venas verticis lana succida inurunt: nõnulli venas temporũ, ne vnquam scilicet pituita defluens è capite officiat: eaq; de re se esse aiunt optima valetudine. Quod si pueris inurendis spasmus contingat, vrina hirci aspersa eos liberant, Herodotus lib 4. Si grauitas sit audiendi, fel bubulum cũ vrina capræ vel hirci medentur, vel si pus sit. In quocunq; autẽ vsu putant hæc efficaciora in cornu caprino per dies viginti infumata, Plinius. Aduersus grauitatem audiendi, fel bubulum cum vrina hirci, auriculæ quæ molestiam surdiginis patitur, instillabis, statimq; subuenies, Marcellus. Si maior sit dolor aut grauitas auriũ, vrina capri calfacta remedio est, vel tauri, &c. vt in Tauro narraui ex Plinio. Potio ad aquam intercutem vt per vrinã eijciatur, Hyssopum & hirci lotium ex dulci potum vrinã mouet, perinde & si caprini copiam habueris, Galenus Parab. 2.41. Hydropicus sorbeat lotium capræ, quod mirificè sanat: item hircinum lotium, si heminam biberit: & spica nardi & ebulum cum aruerit: melius est lotium, si idem pasti fuerint, Sextus. Cinis eboris cum vrina hirci potus, calculum in renibus simul & in vesica absque omni periculo conterit, Innominatus.

H.

Hircus capratum dux (ὁ τῶν αἰγῶν ἡγεμών. Pollux) Græcè τράγος vocatur, à voracitate: nã τρώγειν & τραγεῖν edere significat: quæ voces durius quid & asperius sonant quàm φαγεῖν, vt τράγος etiam quàm φάγος. Varinus. Aristophanes in Auibus auium genera cognominat [illegible] & [illegible], quod oleastri baccis, hordeo, & varijs seminibus vescantur. Alij tragon deducunt ἀπὸ τοῦ τραχὺ δέρμα ἔχειν, à pellis asperitate: Alij ab asperitate vocis: Alij [illegible] id est à currendo, Etymologus, Varinus, Suidas. Χίμαρος, hircus, Varinus. Capras chimaras Græci vocant & chimaron & enorchan Theocritus qui sit caper: quanquam Varro caprum dici propriè vult qui sit excastratus, Hermolaus. Plura de hac voce vide in Capra, ab initio octaui capitis. Hircum quidã ab hirsuto dictum putant, Perottus. [illegible] & [illegible] hirci adulti nominantur, vide infra non procul ab initio historiæ de capris [illegible] hircus, Varinus & Hesychius. Iidem [illegible] interpretantur mullos vel hircum. [illegible] Eustathius. [illegible] Hesychius. [illegible] hircus, Hesychius & Varinus. [illegible] hircus apud Cratinum, Didymus deriuat a Corse: quod Corsæ locus sit Ciliciæ, Iidem. [illegible] capra, castrata, vel caper forte, quem & [illegible] aliqui vocant, Iidem. Syluaticus graco, vel grato, & timgos nomina vt apparet a tragos voce Greca corrupta, hircum exponit. Hircus & Pan Aegyptiacè Mendes vocatur, Herodotus. Menden, [illegible] vocant Pãna Aegyptij ὡς τραγοπρόσωπον, vt cui hircina facies sit, eò quod hircus eorum [illegible] dialecto sic appelletur. Varinus Suidas addit Pãna à Mendesijs coli, vt cui vis genitalis cura sit: [illegible] in eius honorem: eò quod animal libidinosum sit item Mendesij templũ apud Aegyptios fuisse, in quo simulachrum cruribus hircinis fuerit, pudendo erecto. Græci hircum tragon vocant, & Aegyptia voce murem. Hermolaus in Corollario: pro murem lege Menden. Κόλος, hircus mutilus cornibus, Varinus. Hesychius [illegible] ponit magnum hircũ sine cornibus. Epitheton hirci, læuis, Horat. in Epodis. Plura [illegible] Textore sine authorum nominibus, quæ licet à recentioribus tantum pleraque [illegible] Annosus, auidus, barbiger, celer, cinyps, corniger, dux pecoris, grauis, hirsutus, [illegible] piger, procax, saliens, setiger, vagus, vilis. Capri etiam seorsim epitheta

pitheta hæc reperio, Vir gregis, Vergil. Aeglog.7. Albus, Horatius 3.Carm. Bicornis, Ouid.15.Metam. Libidinosus. Horatius Epod.10. Setigeri, Silius lib.3. Et præterea apud Textorem, bifrons, hirsutus, barbiger, toruus, corniger, lasciuus, acer, olidus, fœdus, immundus. τράγοι [illegible], Antiphanes. τράγοι [illegible], Pindarus. [illegible] εὐπώγων, Theocritus. Κεράστης, Idem. [illegible] alibi, [illegible]. Πανὶ Φιλοκτήτῳ [illegible]. Κνάκων (aliás oxytonum est, cneci colore, ruffum: alij album) [illegible], in Epigrammate. [illegible] τράγος Κνάκων [illegible], Theocr. Idyl.7. Καὶ [illegible].

Caperare frontem, rugis contrahere à crispis caprorum frontibus, &c. vt in Capra dixi in H.a. Capronæ vocantur in equis comæ seu iubæ in frontem deuexæ. Tragemata, bellaria secundũ Macrobium, omne mensæ secundæ genus, nimirum ἀπὸ τοῦ τρώγειν, quod est edere, vt κατ' ἐξοχὴν delicatiores tantum cibi, & quos ne saturi quidem fastidiant, intelligantur. Appion ac Diodorus [illegible] vocari tradunt, quæ post cœnam dantur tragemata. Tragematum reliquias aliqui apotragemata vocant, Cælius. Tragemata voco ea, quæ post cœnam voluptatis ad bibendum excitandæ gratia manduntur: Sunt qui cannabis semine frixo cum alijs tragematis vescantur, Galenus de aliment. facult.1.41. Ἐντραγεῖν pro ἀκρατίζεσθαι, ientaculum sumere, apud Aristophanem in Equitibus. Hesychius & Varinus exponunt eos, qui sacrificata (τὰ ἱερά) furentur: quidam non rectè sacrilegos, cum à [illegible] rando nomen factum videatur. Τράγειος, hircinus. Tragicum licet vt plurimum accipiatur pro eo quod ad tragœdiam pertinet, reperitur tamen pro hircino etiam: nam tragica cornua in Pyrrhi galea hircina intelligunt, teste Cælio. Follibus hircinis conclusæ auræ, Horat 1.Serm. Veteres hirquinum pro hircino extulerunt. Plautus in Pseud. Heus tu, qui cum hircquina stas barba, responde quod rogo, Hircipilum quidam pro hirsuto vsurpant, vel eo qui duros pilos habet. Hircipili, densorum pilorũ homines, Festus. Hircus animal est libidinosum: & quoniam libido oculos contrudit in angulorum angustias, quos vocant hirquos, authore Suetonio in vitijs corporalibus: inde à Vergilio scriptum volunt, Transuersa tuentibus hircis, quoniam libidinis, quæ in hirco præferuida est, illic promantur signa: etiamsi Apuleius grammaticus, quod illic hæreant oculi, hircquos dici opinatur. Alij hircis defendunt, quoniam id animal oculos habeat ad nares conuersos. Proindeq́; apud Aristotelem τὰ τραγικὰ πρόσωπα, non laruas interpretamur, quod fecit Theodorus: sed tragicas facies, ad hanc hircorum naturam referentes: quoniam tragœdorum personæ nihil minus, quàm oculos ad nares valeant inflectere, Cælius. Isidorus ipsum animal hircum, ab oculis ad hircquos (id est angulos in eis, Græci canthos dicunt) conuersis, sic appellatũ autumat. In iam citato Vergilij hemistichio, hircis an hircquis rectius legatur, vide Pontanum de Aspirat. lib.1. Nos quamobrem hircum animal (inquit Nic. Erythræus Italus) vulgo becco vocemus, vnde beccari, beccarie, & vox illa infamis ab historia eiusdem animantis deducta, qua populus Venetus vicissim se vsq; ad fabulam impetere solet, pluribus sanè in Stoico docuimus: Hæc ille, sed Stoicus eius non extat. Est intra aures neruus nomine tragos, è regione cuius est quem vocant antitragon, Cælius. Hircum & caprum (vt Catullus) poëtæ appellare consueuerunt graueolentiam sub alis. Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ, Horatius 1.epist.1. fœtor sub alis excitatur arctè nimis discumbentium. Homines ita graueolentes hircosos vocant, γράσωνας Græci (teste Suida) vt odorem ipsum γράσον, & tragon. Hinc illud parœmiôdes, Γράσωνι μὴ ὀργίζου, Grasoni ne succenseas. Sudorem corporis ac sordes grasoniam dixit Archigenes. Lanarum in ouibus sordes Græci vt œsypum sic grasum appellant. Aristoteles in Acharnensibus, tragasæum vocauit malè olentem, & alia fabula tragomaschalos eosdem dicit, Cælius 24.18. vbi plura de hircini odoris ratione leget qui volet. Τραγομάσχαλοι, fœtidi hirci: tales enim mariti caprarum sunt, Varinus: sed abundat & expungenda est vox tragi, id est, hirci: siquidem homines fœtidos tragomaschalos appellant, vt Aristophanes in Pace, vbi in Scholijs verba à Varino vsurpata legũtur, sed sine dictione tragi. Pollux, Hesychius & alij κινάβραν hoc virus appellant, [illegible] αἰγῶν (ἢ τράγων) κιναβρώντων δυσωδίαν. vt in Capra docui. Plautus in Mustellaria, Te Iupiter dijq́; omnes perdant, oboluisti allium. Germana illuuies, rusticus, hircus, hara suis, ad hominem transtulit immundum & libidinosum. Et in Asinaria, Propter operã illius improbi hirci edentuli. Grauis hirsutis cubat hircus in alis, Horatius in Epodis. Plautus in Mercat. Quũ sis iam ætatis plenus, anima fœtida, Senex hircosus, tu osculêre mulierem &c. Persius Sat.5. Dixeris hæc inter hircosos centuriones, id est, rusticos, olidos, & omnis nitoris expertes, Budæus: Nonnulli legunt Varicosos. Tiberius Cæsar obscœnus & olidus senex in Atellanico exodio hircus vetolus appellatus est, Suetonius. Pastillos Ruffinus olet, Gorgonius hircum, Martialis. Qui rem Veneream agunt, aut qui in ætate sunt quæ sufficiat Veneri, malè olent, ἐξ ἧς καλοῦσι τράγου ὄζειν: hoc est virus hirci reddunt. Quod in pueris non fit: cuius ratio est, quoniam puerorum spiritus humorem sudoremq́; concoquere potest: virorum autem nequit. Proinde sunt in ijs humiditates crudæ indigestæq́;, & ad corruptionem procliues, ideoq́; sudores eorum, & resoluti illinc fumi grauiter olẽt, idq́; in alis præcipue atq; inguinibus, &c. Ab hoc euentu putant eruditi, vt Sext. Pompeius docuit cum Censorino, pueros dici hirquitalos, vbi primum ad virilitatem accedunt, fitq́; Venereorum appetentia opportuna, Hæc Cælius. Hirquitallus, per l. duplex, & rursus Irquitallus sine aspiratione, puer qui primò virilitatem suam experitur, à libidine scilicet hircorum dictus, Festus. Naues quædam Libycæ arietes, & hirci dicuntur: vnde conijcimus taurum etiã, qui Europam abduxit, tale nauigium fuisse, Pollux & Cælius. Tragi naues videntur, fortè quod id genus animalium haberent tanquam insigne, Baysius. Vox immutatur, maribus maxime: sed fœminis etiam idem accidit, quanquam obscurius, quod quidam hircire appellant, cũ vox mittitur inæqualis, post verò restituitur in sequentis ætatis grauitatem aut acumen, Aristoteles. Τραγίζειν, τὸ τραγᾶν [illegible] τοὺς ἀκμάζοντας [illegible], Hesychius & Varin. Huius in voce mutationis causam indagat Cælius 19.12. [illegible], Varin. In oratore tragœdorum vocem exigunt eruditi, Cælius. Tragœdiam alij quasi hircinum cantum dictam volunt: nam hircus præmium dabatur tragœdiarum authoribus, qui rustici & pastores erant. Carmine qui tragico vilem certabat ob hircum, Horatius in Arte. Alexander pubescentes pueros hircissare scribit, ob vocis [illegible], ab hircis ita vocem efferentibus producta verbi ratione. Siquidem naturã tunc corpora [illegible], multam repentinamq́; ætatis efficere mutationem, augescentibus fœminarum vberibus, marium vero thorace, humeris, testibus: Accedere item morborum mutationes, solutionesue, &c. Cælius 19.21. Item alibi [illegible] hircum olere exponit. Næuius vocem gallulascere dixit: gallulare enim ([illegible] grammatici) est pubem emittere, & gallulascere pubescere: quòd pubescendes vocem grandiorem ad galli gallinacei similitudinem faciunt. Hirci pinguescentes minus seminis habent: hinc & vites cum nimia alimenti copia luxuriant, hircire dicuntur, Aristot. de generat. anim. [illegible] interprete Gaza: qui & alium Aristotelis locum in Historia anim. sic transtulit: Hirci pin-

gues minus fœcundi sunt: quorum argumento vites, quoties per nimiam alimenti copiam luxuriantes fructū non ferunt, hircescere rustici dicunt. τραγᾷν quidam interpretantur διὰ τὴν τροφὴν ἐξυβρίζειν: idem vitium in vitibus simul & alijs arboribus ὑλομανεῖν appellari puto, cum nimia vbertate syluescunt, ac in materiam, vel lignū, ramos, & frondes eluxuriant. Vide ἱπποσυλφᾶν in Equo H.a. τραγᾷν, αὐτοι τι ἀλλα. τινὲς ... μελῶν νοσεῖν, ... Hesychius & Varinus: pro μελῶν lego ἀμπέλων. Tragon vocant Græci in vitibus causationem, vbi flatu grassante decutiuntur germina, hirculum Latinè queas nuncupare, Cælius: Alij sic vocant, siue importuno vento germina à vitibus abscindantur, siue cultorum imperitia oblædantur, vt Hermolaus in Corollario in quintum Dioscoridis lib. cap. 1. vbi tanquam diuersa vitis vitia hircum & hircescere videtur accipere, cum vnū sit: & cum infœcundæ fiunt vites hircescere dici ait, cum hoc non simpliciter sed adiecta causa nimiæ vbertatis proferendum sit. Articulationem (inquit Carolus Stephanus) eleganti vocabulo vocauit Gaza: quod vitis in ipso articulo potissimum lædatur. Inde vero hircescere siue hircire dicuntur vites ab antiquis scriptoribus, cum infœcundæ propter articulationes oblæsas redduntur: quoniam hircus animal (vt inquit Aristot.) pinguedine sterilescit, Hæc Carolus Stephanus. Ἐξ ἀποβολῆς δὲ ὁ τραγᾷν τῆς ἀμπέλου, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀκαρπεῖν συμβαίνει διὰ τὴν εὐβλαστίαν, Theophrastus de causis plantarum lib. 5. cap. 12. Ibidem statim huius vitij remedia adscribit: & mox cap. 13. eiusdē causas: vbi Gaza sic vertit, Vitis autem articulatio venit, aut flatu ablatis germinibus, aut imperitia culturæ concisis, aut tertio in supinum excisis. Sic enim humor largius collectus, vehementer ad germinandum excurrit, ita vt nihil queat fructificare. Suspicetur sane aliquis in duobus his locis nō articulatio, sed hirculatio ab interprete primum esse scriptum: cum hoc vocabulum Græco respondeat, & eiusdem operis lib. 1. in fine capitis 2. hirculatæ vites ab eo reddantur, vbi Græcè ἀμπέλους τραγώσας legimus. Τραγαλέον Hesychius & Varinus exponunt διεῤῥωγότα, id est ruptum: ego in ea significatione ῥαγαλέον malim, nam & hoc διεῤῥηγμένον exponunt. Τράγη, πεπληγμένη, πεπηγυῖα. Iidem: extat hæc vox apud Aristophanem: locum iam non inuenio. Τραγαλίζειν verbum vsurpatus apud Aristophanem in Vespis, videtur autem significare arrodere, vel paruis subinde morsibus deuorare: interpretes variant. Suidas Aristophanis locum adducit, sed absq; interpretatione: Hesychius & Varinus non attingunt. Τραγόλας, ὅπλον, genus teli, quod Cottas tanta vi in quendā emisit, vt thorace & lateribus traiectis humo eum affigeret, Suidas. Tragula genus teli, dictū quòd scuto infixū trahatur, Festus. Tum T. Baluentio viro forti vtrunq; femur tragula traijcitur, Cæsar 5. bell. Gall. Est & retis piscatorij genus eodē nomine apud Latinos. Tragos videtur etiā panis nomē fuisse, à figura nimirū: vt in Ceruo dicam cap. 2. circa finem eorū quæ de Achæina ceruo dicentur. Τοῦ δὲ κοίλου τῆς ὠτός, τὸ μὲν ὑπὸ τῷ πέρας τοῦ κροτάφου ἐπανεστηκὸς εἰς τὸ ἔσω νεῦρον, τράγος: τὸ δὲ ἀντικείμενον, ἀντίτραγος, Pollux.

Erineon, vt ex Pausaniæ thesauris (in Messeniacis) percipi licet, Græcorum nonnulli olynthon dicunt: tragū autem Messenij. Id quod symbolicè significauit Apollo Aristomeni & Theoclo vatide salute consultantibus respondens, Εὖτε τράγος πίνῃσι Νέδης ἑλικόῤῥοον ὕδωρ, Οὐκέτι Μεσσήνην ῥύομαι. Erat autem Neda fluuius, cuius visuntur fontes in Lycæo monte. Tragus verò non hircus intelligebatur: sed erineos arbor in aquam Nedæ prona, ac folijs humorem quodam modo hauriens, vnde à Theoclo coniectatum ingruere Messenijs fatale malum, Cælius. Idem paulò pòst erineon negat esse syluestrem ficum, sed sui generis haberi, à Dorica ciuitate sic nuncupatā, ex Lycophronis interprete: quod in præsentia nō impugnabo. Huius Messeniorum historiæ meminit etiam Suidas in τράγος. Tragacantha describitur apud Dioscoridem: nomen in officinis seplasiariorum etiamnū seruat: vtq; omnes lachrymam passim nouerunt (inquit Marcellus Verg.) sic peregrinam Italiæ stirpem, si Theophrasto credimus, pauci nouisse nunc possunt, in Creta, Arcadia, Peloponnesi Achaia, & Asiæ Media nascentem. Et paulò pòst, in vetustissimo Dioscoride Latino, Longobardis literis scripto, repertum à se scribit, tragacantham composito nomine à Græcis nominatam, quoniam spinosa, & tragio, quæ Cretæ peculiaris stirps est, cōgener & similis sit. Gaza apud Theophrastum, qui tribus quod sciam locis eius meminit, hirci spinā transfert. Tragacanthen fert Creta, spinæ albæ radice, multum prælatam apud Medos aut in Achaia nascenti, Plinius. Abundat hodieq; in Creta, & inde Venetias affertur, Antonius Brasauola. Tragion fruticē sola Creta insula gignit, terebintho similem & semine, quod contra sagittarum ictus efficacissimum tradūt, Plinius. Τραγεῖον penultima circumflexa, Hesychius & Varinus nihil quàm herbæ genus esse docuerunt. Dioscorides lib. 4. cap. 47. tragion describit quod in sola Creta nascatur, folijs, virgis & semine lentisco simile. (Plinius alicubi his tribus partibus iunipero simile facit tragion siue tragonin, quod non probo: lentiscus enim & terebinthus ijsdem tribus similes fermè sunt, vtraque à iunipero longè diuersa:) sed minoribus omnibus, &c. Ferunt inquit, sagittis vulneratas syluestres capras hoc sibi frutice mederi, pastisq; eo decidere cuspides. Hinc forte aliquis tragion dictum cōijciat, quod hircis & capris syluestribus medeatur. Sed mox apud eundem alterū tragion describitur: quod cum priore puto nihil quàm nomen commune habet, non etiam nominis rationem. Sic enim dictum ait, inde quod folia eius hirci odorē per autumnum spirent. Idem tragon, tragocerorem, & cornulacam Romanis appellari adscribitur: item scorpion, quod nomen trago herbæ mox dicendę magis conuenit, vt garganon quoq;, scribendum traganon. Tragonia herba qualis sit, non traditur. Credo & falsum esse promissum Democriti (portentosum enim est) adalligatam triduo absumere lienes, Plinius. Ego hanc tragoniam alterum Dioscoridis tragion esse crediderim: cui scolopēdrij seu asplenii folia tribuuntur: & eam ob causam forte etiam vires eædem à magis. Galenus alterum hoc genus tragij multis in locis nasci scribit. Vel potius lonchitidem alteram, cui folia scolopendrij & splenem minuendi vim Dioscorides tribuit. Fieri etiam potest vt vna herba propter nominum diuersitatē pro diuersis habita sit à Dioscoride, & cum secutis alijs. Est & alia herba tragos, quam aliqui scorpion vocant, semipedem alta, fruticosa, sine folijs, pusillis racemis rubentibus, grano tritici acuto cacumine, & ipsa in maritimis nascens. Huius ramorū decem aut duodecim cacumina trita ex vino pota, cœliacis, dysentericis sanguinem excreantibus, mensiumq; abundantiæ auxiliantur, Plinius. Eiusdem meminit lib. 13. cap. 21. Tragion, inquit (lego tragon) & Asia fert, siue scorpionem vepre sine folijs, racemis rubentibus, ad medicinæ vsum. Dioscorides etiam lib. 4. cap. 49. hanc plantam describens, scorpion & traganon à quibusdam nominari meminit. Nomen equidem tragi impositum ei suspicor à tritici granis, quibus à Plinio [illegible] à Dioscoride magnitudine tantum comparatur. Est autem tragos etiam tritici [illegible] apparet, quod acuminata granorum capita sint. In iuncorum genere aliqui eam numerant, nec dissimilem marino iunco in aliquibus faciunt, Marcellus Vergilius ex Hermolao: qui hanc in littoribus Italiæ gigni herbarios asserere scribit, & ob similitudinem à multis iuncum marinum vocari. Idem monet racemos à Plinio dictos, quos Dioscorides [illegible] vocat, id est acinos: hi singuli, racemi ex acinis pluribus collecti intelliguntur. Posset sanè aliquis acinos istos foliorum loco tragi [illegible] adhærere

hærere

hærere suspicari, quemadmodū illecebra tertium sedi genus foliola tritici granis crassitudine & figura ferè similia promit. nisi verba Dioscoridis, περὶ ἃ καρποὶ ὡς ἐχόμενοι, οὐ ρ. λαμβάνεται, hoc impedirent. Ego περὶ τὰ κλαδία legere malim, vt Plinius transtulit, sic & constructio melius cōstabit. Marcellus transtulit eius fructus numero decē acini cū vino poti, tanquam legerit, περὶ δὲ καρπόν. Ruellius, racemorum acini decem, neutrum probo: videtur Ruellius racemorum pro ramorum apud Plinium legisse: quasi acini necessariò in racemis sint. At Dioscorides in trago nō acinos, sed veluti acinos spectari scribit, ὡς ῥᾶγα, reddendū circiter decē. Tragoni cerealē Dioscorides describens, lib. 2. cap. 84. certū frumenti genus intelligit, alij paratam ex tritico veluti halicam sic vocāt. Tragos (inquit Diosco- rid.) quandā chondri, id est halicę frugis figurā gerit: multò minus quàm zea nutrit. quod multū aceris habeat: quare ægrius conficitur, aluumq; magis emollit. Prisanæ cōficiendæ vulgata ratio est: simili modo ex tritici semine tragum fit, in Campania duntaxat & Aegypto, Plinius. Alibi quoq; tragum Italiæ peregrinū & ab Oriente inuectum meminit. Tragos cognomēto σιτώδης, hoc est cerealis, vt ab herba trago distinguatur, frumēti genus est. In Hippocrate quid sit strygis, quod ipse leuius esse tritico, & ventrē magis soluere testatur, non cōperi: nisi quis pro trago strygite (forte, sitode) accipiat, Hermolaus. Galenus de trago frumento à Dioscoride dicta repetit. Addit (lib. 1. de aliment. facult.) ex splendida & nobili silgine seu olyra, vt decet excorticata, tragū confici, cuius plerisq; est vsus. Primum in aqua coquitur, mox effusa priore aqua mulsum, sapa, vel passum infunditur: demū pineæ nuces aqua præmaceratæ donec intumescant, superinijciūtur. Sunt qui tragū non æmulari tantum aspectu olyram, sed idē esse genus defendunt, specie tantū differre. Farris apparatū docet Aetius lib. 9. cap. 45. Frumentū vel maturum vel viride madefit, cortice repurgatur, Sole siccatur, crassissimè molitur. Χόνδρος τραγανὸς, (Varinus post χόνδρος distinguit) εἶδος ὁ ἀλικῆς ἢ παχὺς, ἢ μωρός, Hesych. Tragum quidā Gallicè exponit du ble turguef. Hier. Tragus lib. 2. cap. 23. tragū frumentaceum Dioscoridis interpretatus farris genus, quod Columella verriculum album appellarit: ipse Germanicū ei fingit *Teutschen reiß*, id est oryza Germanica: quod oryzæ instar grana eius cum lacte coquātur: hordeo (inquit) simile est per omnia, vegetius tamē & candidius, vere seritur. Ego de ea re certi in præsentia nihil habeo: Hoc tantum dicā, videri mihi genus hoc frumēti tragos appellari Græcis, vel παρὰ τὸ τραχύτατα (vnde & ipsum animal tragon deducunt Grammatici quidā) quòd asperius sit, & multū furfurosi recremēti habeat, plus nempe quàm zea, vt Galenus & Dioscorides scribunt: nisi quis ad aristarum asperitatē referre malit: Vel παρὰ τὸ τραγεῖν, hoc est ab edendo: cū non solum grana per se ad panificium molantur, & integra aut modice fracta cum iure aliquo decoquantur: sed insuper sui generis cibarium ex eis fiat, vt ex Galeno iam retuli. Cum Gallico nardo semper nascitur herba, quæ hirculus vocatur. à grauitate odoris & similitudine, qua maximè adulteratur. Distat, quod sine cauliculo est, & quod minoribus folijs, quodq; radicis neq; amaræ, neq; odoratæ, Plinius. Dioscorides tragon appellat, & discerni docet quod candidior sit, ac folijs minus oblongis, reliqua, vt Plin. Idem Sampharitícam nardū scribit, καυλὸν ἐσθ' ὅτε μέσον ἐκφέρειν ὑπερτραγίζοντα τῇ ὀσμῇ, hoc est, caulē aliquando mediū ex se mittere, odore supra modū hircino. Est & tragopogon, quē alij comen vocant, caule paruo, folijs croci, radice longa, dulci, super caulem calyce lato, nigro. Nascitur in asperis, sine vsu, Plinius. Et alibi, Scandix, quæ ab alijs tragopogon vocatur, herba in cibo vulgaris apud Aegyptios. Tragopogon (inquit Hermolaus in Corollario) hoc est hirci barba, quę & scandix à Plinio vocatur: nisi, quod suspicor, deprauata lectio est. describitur à Theophrasto histor. plant. 7. 7. in hunc modū: Radix longa, dulcis: folium croci, longius: caule paruo, (breui) super quem calyx latus, & barbula: quæ summo vertice incana & prolixa funditur. Acetarium quidam olus hanc esse falsò volunt, quam vulgo barbam petræ, & in Gallia cispadana barbulam hircinam vocent. Habetur & quæ gerontopogon, id est senis siue presbyteri barba dicitur, tragopogoni ferè tota similis, nisi quod lacte manat, & radice amara est, non dulci, à Nicandro geraòs pogon fortasse nūcupata: sed & radice dulci carpitur Romæ. Tragopogona vocari & in trago pisce, inuenio partem sub gula eius nigrantem, vt Athenæus author est, Hæc Hermolaus. Et alibi, Nicander (inquit) erigerontem intellexisse videtur, cum geraon pogona dixit: nam & nos senecionem vocamus, aut tragopogoni similem herbulam, quæ vulgo barba senis dicitur: aut chrysocomen, quam & Iouis barbam appellamus. Tragopogon herba (vt apud Ruellium legimus) edendo est, flore luteo: quæ verò altilis in hortis crescit, folio est latiusculo, flore purpureo. Radices in altum agit, quæ hybernis diebus acetaria dulcedine sua commendat. A plurimis nunc Romana consuetudine dicitur petrę herba, quod asperis locis quasi è medijs saxis videatur erumpere, à quo etiam Hetruria saxificam appellat. Gerontopogon eadem esse creditur permultis. Alij distinguunt, quoniā hirci barbula sit radice dulci oblonga, in scapo calyx ingēs, flos purpureus & prolixa barba: In gerontopogone radix amara, flos luteus, in caulis vertice calyx longus, qui incanescentes barbulas fatiscat, Hæc Ruellius. Ego tragopogonem in Montepessulano vidi, in Germania & alibi hactenus nusquam: folijs croci. Cæterum barba senis, quam recentiores plerią; pro hircina falsò accipiunt, vulgò nominatur *habermarck*. Galenus τραγοπώγωνα ladanum exponit, quod ab hircorum barbis colligatur: Arabici sanè scriptores multi leton fruticem, ex quo ladanum, barbam vocant hircinam. Barba hircina & rosa canina, ab hircis appetuntur, Syluaticus. Idem alicheratib, herbam hircinam interpretatur: & alibi Lac de Sersi, herbam hircinā vel hypocisthidem: & Crisomon, linguam hircinam, centumneruiam. Quidam chrisomon, chamæmalum faciunt: centumneruiam, plantaginem maiorē. Sed de Ladano quod è barbis caprarum & hircorum depascentium colligitur, dixi in Capra cap. 3. Alarim genus est calaminthæ: & aliud quòd calamintham hirci vocant, Vetus expositio vocabulorum Auicennæ. Tragoriganum herba est, quæ in cibo libidinem stimulat, vnde & nomen ab hircis impositum videtur. Ἐνθ' ἀγροτέρης τραγοριγάνης, Nicander: vt Etymologus & Varinus meminerunt: corrupta apud eos ἀγρίας vel ἀγρίου vox videtur. Plura de hac stirpe vide apud Ruellium. Tragonaton, lychnis syluestris, in nomenclaturis apud Dioscorid. Vbi tragoceros etiā anemone, & aloem cognominantur: item tragion alterum, quod Romani inde facto nomine cornullacam appellasse videntur: quamuis in historia eius nulla cornuū similitudo, sed odor tantum hircino similis exprimitur, Saxifragia hircina à quibusdam vocatur herba pimpinellæ similis, propter odorem radicis, Matthæolus. Germani hanc ipsam pimpinellam vocant: cum a vicinis gentibus Gallis & Italis, aliam pimpinella nomine appellandam esse constet, quę & in cibum venit, & in hortis colitur. Natrix vocatur, herba cuius radix euulsa virus hirci redolet, Plinius. Forsitan hæc saxifragia iam dicta fuerit: quanquam dictamnus etiam vulgaris, vt audio, cum eruitur, radice hircum olet. Ἐπιτραγὸς in vite, carbo, vitium in uite cum carbunculatur, Pollux.

DE TRAGELAPHO.

Cinirus ex oue & hirco nascitur, Albertus lib. 22. in Ibrida, sine authore. Plinius vmbros dictos ex musimone (cui villus caprinus, vel hircinus) & oue nasci scribit. De capris tragænis in Capra dixi, parte 3. capitis 8. Ab hirci simili-

similitudine & cerui, nomē tragelaphi factū est. Est eadē, qua ceruus, specie, barba tantum & armorū villo distans, quē tragelaphon vocant, non alibi quàm iuxta Phasin amnem nascens, Plin. 8.33. & Solinus in fine capitis 22. Ge. Agricola tragelaphum interpretatur, Germanice dictā feram *ein brandhirse*, Tragelaphus, inquit, & ceruus, in syluis cubant. Tragelaphi & bubali nascūtur in Arabia, Diodorus lib. 3. Apparet sanè ab Aristotele idē animal hippelaphū dici, (vt Raph. Volaterrano etiā videtur) quoniam & peregrinū facit, & eadē quę Plinius tragelapho tribuit, barbā nempe, & armos villosos, & cerui similitudinē, tum magnitudine corporis, tū quod fœmina in eo genere cornibus caret. Hippardiū (inquit) & hippelaphus tenui iubæ ordine à capite ad summos armos crinescūt. Propriū hippelapho villus, qui eius gutturi modo barbæ, dependet. Gerit cornua vtrunq;, excepta fœmina hippelaphi & pedes habet bisulcos. Magnitudo hippelaphi non dissidet à ceruo: gignitur apud Arachotas. Et alibi, Hippelaphus satis iubę summis continet armis, qui à forma equi & cerui, quam habet compositā, nomen accepit, quasi equiceruus dici meruisset. Et rursus, Equiceruo cornua sunt capræ (legendum capreæ, δόρκαδος) proxima. Gaza aliâs Græcū hippelaphi nomē relinquit, aliâs equiceruum trāsfert. Albertus ramosa & ceruinis similia cornua tragelapho tribuit, sed sine authore. Cerui similitudinē vtrįq; in hoc animali viderūt, tum qui tragelaphum, tum qui hippelaphum nominarunt: sed hi propter iubam equiceruum dicere maluerunt. illi propter barbā hircoceruum. Volaterranus tamē ex Aeliano citat, tragelaphum cætera similē ceruo esse, barba tantum & armorum villo hirco propiorē. Pygargus, inquit Bartolemæus Anglicus, animal est cornutū & barbatū hirci instar, minus ceruo, maius hirco simile hircoceruo, sed longè minus, vt legimus in Glossa in Deuteronomij caput 14. אקו ako vocem Hebraicā Deuteron. 14. aliqui tragelaphum interpretantur, alij ibicē aut rupicapram. Vide infra in Ibice. Tragelaphus aliquibus nominatur de re quæ nulla sit, nec vsquam in rerū natura reperiatur, vt & σκινδαψὸς, χρεμεχὸς, χαλινψὸς (melius λυχαψὸς, vt Stephanus habet, quæ omnia in αψὸς cum acuto in vltima desinūt:) Etymologus & Stephanus in Γαλαψὸς. Est autē verisimile idcirco nusquā huiusmodi feram extare à plerisq; creditū, quod nunquam eam vidissent, & solū nomen audiuissent, quod mirū non est, cum in Arabia & apud Arachotos reperiri authores referant. Arachoti autē Indæ ciuitas est, ab Arachoto fluuio sic dicta, qui ex Caucaso profluit: Sunt & alij (alia huius nominis ciuitas, quæ & Arachotia) prope Massagetas, Stephan. Athenæus lib. 11. tragelaphos pocula quædam dicta, Alexidis & Eubuli testimonijs comprobat, qui simpliciter hoc nomē inter pocula posuerunt: tertiò Menandri, apud quē τραγέλαφοι λαβρώνιοι legūtur: quartò Antiphanis, qui diuitē quendā pręter alia possidere scribit phialas, triremes, tragelaphos, carchesia, ampla nimirū & pretiosa pocula. Canathra grypū imagines sunt ac tragelaphorū ligneæ, q.b. insidētes puellæ circūferebantur in speculis. vt Xenophō indicat & Plut. exponit, Cæl.

TRAGELAPHI ICON.

TRAGE-

TRAGELAPHVS quorundam. Tria dicunt esse Ceruorũ genera venatores nostri (inquit Ge. Fabricius, qui etiam iconem hanc misit) non singulari quidem naturæ discrimine: sed aliquo tamen, nominis, formæ, virium. Primum illud notum omnibus diligenter ab authoribus descriptum. Alterum ignotius, quod Græco nomine Tragelaphus dicitur: priore maius, pinguius, tum pilo densius, & colore nigrius: vnde GERMANIS à semiusti ligni colore *Brandhirtz* nominatur. Hoc in Misenæ saltibus Boemiæ vicinis capitur. Vulgus venatorum ait nomen reperisse à locis, in quibus carbones sunt, quòd ea frequentet, & herbis ibidem renascentibus libenter pascatur. Hoc verũ sit, an eo errore & opinione propter nomen fabella nata, in medio relinquo: certè vulpes etiam villi densioris & nigricantis, à colore eodem modo *Brandfuchse* nominantur, quos in areis illis carbonarijs versari nõ est verisimile. Tertium genus quod reliquorum ceruorum more nõ amittit cornua: hoc castratis accidere ait Plinius. (*Cerui, si, cum per ætatem nondum cornua gerunt, castrentur, non edunt cornua. sed si corrigeri exciduntur, non decidunt cornua, & magnitudine eadem seruantur. Aristot.*) sed & vitio accidere affirmant qui feras apud nos consectantur. Ceruo enim fuga sitiq; fesso, & flumini se committẽti, in ipsoq; anhelitu auidiùs bibenti, pinguedinem qua abundat resolui & diffundi aiunt: ex eoque aut mori eum, aut superstes si sit, cornua ei nunquam decidere, idq; fieri eo maximè tempore, cum ardentissimè fœminam appetit. Hoc genus Cerui proprio nomine *ein Kummerer* appellant. Hæc Fabricius: qui simul etiam eruditissimi viri Ge. Agricolæ literas ad se mihi communicauit: quibus ille suam de Tragelapho sententiam exponit, his verbis. Tragelaphus ex Hirco & Ceruo nomen inuenit: nam Hirci quidem instar videtur esse barbatus, quod ei villi nigri sint in gutture & in armis longi: Cerui verò gerit speciem. eo tamen multo est crassior & robustior. ceruinus etiam ipsi color insidet, sed nonnihil nigrescens. Vnde nomen Germanicum traxit. veruntamen suprema dorsi pars cinerea est: ventris, subnigra, non vt Cerui candida: atque illius villi circa genitalia nigerrimi sunt. Cæteris non differunt. vterq; est in nostris syluis: quanquam plures tragelaphi in his quę finitimę sunt Boemis, quàm in alijs reperiuntur. Plinius haud rectè scripsit tragelaphum non alibi quam iuxta Phasin amnem nasci. Sic ille. Ego in huius Cerui cornibus, apud ciuem quendam nostrũ, mucrones siue ramulos supremos (qui bini alioqui plerunque, aut terni spectantur) septenos obseruavi: & eâdem parte stipitis latitudinem sex digitorum. inferius autem erant & alij bini rami & adminicula: vnde hunc Ceruum palmatum esse, cuius mentionem fecit Capitolinus, suspicabar. Sed plura de Ceruo palmato in Ceruo dicemus. In Anglia ceruos nigricantes reperiri audio: qui an ijdem sint cum illo, cuius effigiem hîc posuimus, non sum adhuc certus. Britannicos à Capitolino nominari coniecerim albos ceruos: nam hoc etiam colore in Anglia haberi aiunt: & Pausanias albos Romæ sibi visos scribit, (in spectaculis nimirum è Britannia advectos.) Hunc verò Ceruum, quoniam cæteris maior est, Achainam cognominemus, licet: sic enim veteres ceruorum maiorum genus ab Achæa Cretæ ciuitate nominarunt vt post dicemus in Ceruo. Non desunt Grammatici eosdẽ ceruos Σπαθίνας dici interpretantes. Aliqui Achainen deducunt ἀπὸ τοῦ ἄχους: id est, à mœrore: & interpretantur tristem propter fœtus adhuc paruos & nondum exire valentes è latibulo, quòd si proba hæc deriuatio esset, cõgrueret cum Germanico Cerui nomine *Kummerer*, similiter à mœrore dicti, quanquam aliam ob causam, vt dictum est.

ALIVS VIDETVR ESSE TRAGELAPHVS Bellonij cuius figura sequitur cum descriptione.

Tragelaphus Bellonij.

TRAGELAPHVS (cuius nomen Gallicũ non habeo inquit Bellonius) quod ad pilos ibicem refert, sed barba caret. Cornua ei caprinis similia, sed aliquanto retorta, sicut arieti: ea nunquam amittit. rostro, fronte & auriculis ouem refert, vt scroto etiam pendulo & admodum crasso. Crura eius albicant, ouillis similia. Cauda nigra, coxæ (femora) sub cauda albæ sunt. Pilos tũ longos habet circa stomachũ & colli prona supinaq; parte, vt barbatus videatur. Pili etiam armorũ (scapularum) & pectoris longi & nigri sunt, cũ duabus maculis cinereis (griseis) vtrinq; ad ilia. Nares nigræ, rostrum album vt etiam totus venter inferne. Sed doctissimus Ioh. Caius noster hanc picturam cum nulla veterum Tragelaphi descriptione congruere iudicat mihi quidẽ Pygargus (de quo paulò pòst) potius quam Tragelaphus videtur, siquidẽ partem sub cauda, & clunes coxásue albi coloris esse scribit Bellonius. nihil aut parum ab hac quadrupede differre videtur Musmon de quo inter oues.

Ioh. Caius Anglus de quodam alio animali quod Tragelaphum esse conijcit, sic ad me scripsit. Est in Britannia nostra hoc anno 1561 peregrinum animal & bisulcum, ex rupibus montanisq; locis Mauritaniæ, aduentitium: magnitudine inter ceruũ & platycerotem: corpore quidẽ cerui, sed latere firandri & promissiori [illegible] & crassiori colore item & pilo cerui, quo est hybernis horis, ruffo & nigro promiscuè consitis: [illegible]

diuiso & in aduersum recuruo: collo mediocriter longo, sed crasso. sub eo multus & longus villus, per omnem pe- nè eius longitudinem productus, ad genua ferè pendulus: iuba setosa, per totam ceruicis longitudinem expor- recta, sed præcipuè per summos armos tuberis instar longi erecta, colore quàm est reliquũ corpus aliquantò ob- scuriori: genibus longo & denso pilo ad posteriora reflexo per transuersum (sed callo nullo) contectis credo vt fallentis saltus casusue iniurias arceat: Vngula priorum pedum exteriore maiore longiore: interiore, minore & breuiore, posteriorum contra, interiore vngula maiore & longiore, exteriore minore & breuiore, quasi vtrobiq; vnam capri, alteram cerui diceres, sed omnibus cauis & solea seu vestigio carentibus, hoc forsan naturæ consilio; vt per asperitates locorum, quibus naturaliter delectatur, firmius figat pedem, dum asperitas loci vngulam sub- intret. fœminarum vngulæ duas aut tres impressiones habent per summa leues diligentius contuenti, quæ mari- bus desunt, quasi fœminis natura aliquid ad delitias & ornamentum adderet. In vtroq; sexu quotannis decidunt vngulæ, vt in ceruis cornua, volente natura in vngulis ceruum monstrare cùm in cornibus (quæ caprina magis sunt) non possit. Aure breuiori, quasi capri, oculo, pudendo, testiculo & cauda cerui, nisi quod hæc momẽto lon- gior est. Cornibus arietis, sed nigris, ac suo modo in auersum reflexis: per eorum longitudinem mediam produci- tur linea duos distinguens rugarum vtrinq; recuruarum ordines à summa sui parte, gibba sunt: ab ima, caua seu resima, angulis vtrinq; obtusis: longa sunt, pedes duos Romanos, & digitum vnum: distantia, quà latissimè, pedem vnum pal. tres, dig. vnum & semissem: quà minimùm, vix digitali latitudine: Crassa verò ad radices in ambitu, ped. vnũ & pal. semissem: A digitali enim (vt dixi) latitudine distantia in principio sensim se expandunt in latus & auer- sum ad pedem vnum, pal. tres, dig. vnum & semissem. Dein se reuocant introrsum, ita vt summa fastigia nõ distent nisi pede vno & pal. vno. Longitudo faciei à vertice ad nares extremos, pedis est vnius & digitorum trium: latitudo ad frontem, qua parte latissima est facies, pal. 2. & digiti vnius est. Altitudo totius animantis est pedum trium & se- missis, excepta iuba: Longitudo totius à vertice ad caudam pedum quatuor est & dimidij ac digitorum duorum. Dentes habet tantum inferiores, & eos sex, nec defectum dentibus puto. Ruminat vt cætera bisulca. Nares nigri sunt, à quibus labrum superius diuiditur linea nigra perpendiculari. Mite animal est, petulans & lasciuum, mori- busq; reliquis similius hirco quàm ceruo: præruptis editisq; locis atq; tectis gaudens & insultans, vnde se præcipi- tare in cornua aiũt naturaliter, vt ijs fracto prius casus aut saltus impetu, anteriora genua corpus postea excipiãt. Cursu valet, sed saltu magis: memoratæ enim altitudinis loca saltu ascendit. Fœminæ maribus multò sunt maio- res, cornutæ etiam & villosæ gutture atq; collo, sed non ita magno longo & reflexo cornu, nec ita denso & longo villo vt mares. Vescitur feno, pane, furfure triticeo, auena, & herba. Ego tragelaphum esse puto. Vulgus & qui ex Mauritania aduexerunt, ouem barbaricam vocant cum tamen nihil habeat cõmune cum oue. Quidam rursum à deere of barbarie, hoc est ceruum barbaricũ nominant. Hi rectius sentire mihi videntur, cùm ex dimidio poste- riori simillimus ceruo sit, etsi ex anteriori magis capro. Fœtus pariunt singulos. Hæc ille. Nos verò iam ad reli- qua quæ ad Hirci philologiam spectant pergemus.

Satyros aliqui tragos, id est, hircos vocarunt, eò quod hircorum aures habeant, Hesychius & Varinus. Trago- panadem autem quam plures affirmant maiorem aquila, cornua in temporibus curuata habentem, ferruginei co- loris, tantum capite phœniceo, Plinius fabulosam putat. Tragos apud Aristotelem spongia quædam durior aspe- riorq; vocatur, nimirum ἀπὸ τῆς τραχύτητος, hoc est ab asperitate deflexa voce. Dicuntur apud eundem tragi, id est, hirci, mænæ siue haieces mares cum fœtu impleri fœmina incipit: à libidine vt videtur, qua hircus pręcipuè in- famis est. Festus docet etiam conchæ genus tragum dici, mali saporis vnde causa nominis intelligitur. Alius item tragos piscis exocœto, qui & adonis vocatur, similis describitur: nisi quod partem sub gula nigrantẽ habet, quam tragopogona vocant, Hermolaus.

Caper grammatici nomen. Est & Caper vel Caprus fluuius, qui Laodiceam Cariæ vrbem cum Lyco & Asopo amnibus alluit, Strabo & Plinius meminerunt: sed hæc vox ad capron Græcorum, id est aprum, potius pertinet. Hircius nomen proprium, aspirationem exigit siue dictũ fuerit ab hirco, vt ab Asino Asinius & à vulpe Vulpius, siue ab Hirto, Pontanus. Deliorum quidam χοίρεοι & αἶγες vocantur, & [illegible] & ἰχθυόβολοι, quòd coqui seu lanij, &c. aliquando fuerint, Athenæus lib. 4. Tragæ dicuntur Aeoles à Trage palude, Varinus. Tragæa, Τραγαία, insula est iuxta Cyclades, (vel vna ex Cycladibus:) item vrbs in Naxo, vbi Tragius Apollo colitur. Eupolis per epsilon & plurali numero scribit Τραγεαί: ciuis Trageates Stephanus. Ante Miletum in proximo est Lada insula circa Tragæas insulas, quæ stationes piraticas habent, Strabo lib. 14. Tragasæ, Τράγασαι proparoxytonum, regio Epiri, à Tragaso quodam, in cuius gratiam Neptunus salis densationẽ fecit vnde sal Tragasæus. Hinc & campus Halsius à sale dictus est, Stephanus. Apud Pollucem 6. 10. Τραγασαὶ paroxytonum scribitur: & exponitur lacus in Troade: vel campus in Epiro: à Tragæo (lege tragaso, quamuis Cælius etiam Tragæo transtulit:) cuius gratia Ne- ptunus salem densauerit. [illegible] Hesychius: lego τραγασαῖοι ἅλες, &c. apud Stephanum etiã [illegible] similiter deprauatum est. Tragasion, Τραγάσιον, in Troia est, sic dictum à Tragaso patre Philono- miæ, quæ Tennen amauit, Varinus, apud quem Τένα legitur pro Τέννα, & Etymologus, qui Τένη habet per ν sim- plex. Tragasæum Aristophanes in Acharnensibus protulit, tanquam deriuatum à ciuitate nomẽ, cum per iocum ad hirci virus magis respiceret, Varinus. Tragasæum in Troade, salem intelligit Athenæus: cui quum vectigal in- iunxisset Lysimachus, euanuit: mox dempto, succreuit, Cælius. Tragilus, Τράγιλος, vrbs est Thraciæ iuxta Cher- sonnesum & Macedoniam, Steph. Tragurium, insula in mari Adriatico, adiacens Dalmatiæ, cum ciuitate eiusdẽ nominis, Ptolomæus lib. 2. Plinius 4. 21. marmor eius commendat. Ceraistes, Κεραΐστης, locos est Mileti, dictus inde quòd Apollo cornua hirci maris ab eo mulsi, illic fixerit, vt Callimachus scribit, Varinus.

b. In Delo insula consecretum aiunt hirci cornu bicubitale cum dodrante, ponderis librarum vigintisex, Va- rinus in Κέρατα. Montanus hircus, qui in montanis pascuis versatur, domesticus alioqui. Pascali pecore, ac mon- tano hirco atq; soloce, Lucilius. Solox lana, crassa: & pecus quod passim pascitur non tectum. Titinnius in Bara- thro: Ego ab lana solocia ad puram data, Festus. Εἰ τὸ τρίφειν πώγωνα δοκεῖ σοφίαν περιποιεῖν, Καὶ τράγος [illegible] πώγων, [illegible] Πλάτων. Palladâs.

c. At mutire capris hirce petulce soles, Author Philomelæ. Φριμάσσειν, de hirco dicitur, φρυμάττεσθαι vero (vel [illegible] potius) de equo. Vide in equo H c. Εὐᾶ hircinæ vocis imitatio, Varinus. Ἀπεψωλημένοι τράγοι δ' ἀκρο- [illegible], Aristoph. in Pluto: Scholia interpretantur, [illegible], ἀντὶ τοῦ φαγεῖτε, [illegible] [illegible]. Aegyptij in hieroglyphicis penem fœcundum significantes, hircum pingunt: qui post septimum ab ortu diem coit: & quanquam inualidum & sterile semen emitur,

[illegible]mittit, coit tamen citius cæteris animalibus, Orus. In Mendesia Aegypti, hoc mea memoria prodigium contigit: Hircus cum muliere coijt propalam, quod in ostentationem hominum peruenit, Herodotus lib. 2. Hac de re etiã Pindari versus Strabo citat lib. 17. [illegible Greek]. Sybaris pastor cum capram deperiret, ab hirco interfectus est Textor. In Lemno insula ex mammis capri, quas ille geminas iuxta genitale gerit, tantum lactis emulgebatur, vt colostra inde cõficerent: quod idem etiã proli masculæ capri illius euenisse accepimus. Sed hæc ostentis annumeranda potius ducunt. Nam & Lemnio illi pecoris domino consulenti, Deus amplius incrementum peculij fore respondit, Aristoteles. [illegible Greek], Aristoph. vide supra in Capra H. c. Satyrus à Syllæ militibus captus, vocem asperam, equi præsertim hinnitu, & hirci balatu permistam ædidit, Plutarchus in Sylla. Et paulò pòst, Pridie quàm Campaniam ingre-
10 deretur, duo eximiæ magnitudinis hirci iuxta Ephæum montem conserere conspecti sunt, omnia quæ inter pugnandum euenire mortalibus solent, nunc inferentes, nunc tolerantes. Erat autẽ visio, quæ paulatim à terra eleuata quaquauersus per aërem dispergebatur, obscuris idolis perquam similis: postmodum euanuit. [illegible Greek], Theocritus in epigr. ad Musas & Apollinem.

d. Elephanti ex animalibus maximè exhorrent hircum, cerasten, (arietem intelligo,) porcũ: quibus sanè machinamentis Romani elephantos Pyrrhi regis primum vertentes, victoria sunt potiti, Volaterranus.

h. Græcis sacrificaturis capros ciceribus explorare moris erat: nã si gustare abnuissent, concipiebant inde haud valere satis, Cælius. Perfectum sacrificium sue, tauro, hirco, & ariete constabat hoc hecatomben & trittyn vocabant, vt exposuimus in Boue gluribus. Heroibus tauro, capro, & ariete litabant, Gyraldus. Apollini, Homero teste, vnus tauro, alius ariete, aliquis hirco sacrum fecit. Agathius Gottici belli lib. 2. author est, ingruente Persarum
20 bello in Marathonijs campis, vouisse Athenienses, totidem se hircos Dianæ immolaturos, quot peremissent hostes. Quod cum implere in primis cuperent, non quisse tamen, etiam capris adiectis vel succidaneis, Cælius. Capram & hircum Mendesij pro dijs sibi consecrarunt, Gyraldus, & Strabo lib. 17. Iidem tum Pãna tum hircum vno vocabulo Menden appellant, vt supra dixi in prima parte huius capitis In Capra etiam ex Herodoto retuli quod Mendesij capras & hircos venerentur: & de hircinis cruribus Panos, vnde & τραγοσκελὴς cognominatur & τραγοβάμων, vt explicaui vltima parte capitis octaui de Capra. Hircum (Aegyptij) deificarunt, sicut & Græci Priapum: & propter eam corporis partem à qua sit omniũ ortus, pudendis non solum Aegyptij sed alij plures sacra faciunt, Diodorus Siculus. Bacchi transformationẽ in caprum, Ouidius lib. 5. Metamorphoseon describit: Hircum Baccho sacrificant, inquit Phurnutus, eò quod vites & ficos lædere existimetur. Quamobrem excoriato etiam hirco in vtrem insiliunt agricolæ iuuenes in Atticis vicis. (Hunc Ascoliorum morem in capra iam explicaui:) Sed for-
30 te hac victima Bacchus gaudet, quoniam & ipse hircus sit. Vergilius lib. 2. Geor. cum quadrupedes vitibus infestas nominasset, subiungit: Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris Cæditur: & veteres ineunt proscenia ludi, &c. & mox post mentionem ascoliorum, id est, saltationis super vires caprinos vel hircinos vino repletos. Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram: Pinguiaq; in veribus torrebimus extra colurnis. Victimæ numinibus (inquit Seruius in hunc Vergilij locum scribens) aut per similitudinem, aut per contrarietatem immolantur per similitudinem, vt nigrum pecus Plutoni: per contrarietatem, vt caper qui obest vitibus, Libero. Aris autem omnibus, non sine causa dixit. Nam cum numinibus cæteris variè pro qualitate regionũ sacrificetur, &c. Libero vbique caper immolatur. Prima existimatur hostia (inquit Probus) fuisse sus, quia terram rostro protrudendo semine erueret: secunda caper, quia vitem læserat: quod & Pythagoras etiam testatur apud Ouidium libro 15. Metamorph. Meminit etiam Varro lib. 2. cap. 4. Icaro patri Erigones, Liber pater vinũ & vitem, & vuam
40 tradidit: qui cum seuisset vitem ipsam, & hircus in vineam se coniecisset, & quæ ibi tenerrima folia viderat decerpsisset, ex pelle eius vtrem fecit, ac vento plenum perligauit, & in medium mare proiecit, suosque sodales circa eum saltare coëgit, Higinus. Incensis iam altaribus, & admoto hirco, id carmen quod sacer chorus Libero patri reddebat, tragœdia dicebatur, hoc est ab hirco vinearum hoste, & à cantu, vt refert Donatus. Vel quod vter ex eius pelle vini plenus, solenne præmium cantoribus fuerat: vel quod hirco donabatur eius carminis poëta. Ouidius lib. 1. Fastorum: Sus dederat pœnas: (propter agrum scilicet rostro effossum, & segetem vastatam, Cereri immolata:) exemplo territus horum Palmite debueras abstinuisse caper. Quem spectans aliquis dentes in vite prementem, Talia non tacito dicta dolore dedit. Rode caper vitem, tamen hinc cum stabis ad aras, In tua quod spargi cornua possit, erit. Citat hunc Ouidij locum Politianus in Miscell. cap. 26. & adijcit etiam Eueni distichon Græcum, ex quo Ouidium transtulisse apparet. Id huiusmodi est: [illegible Greek]
50 [illegible Greek]. Et mox, Asseramus etiam (inquit) quod apud Suetonium in Domitiano est, his verbis: Vt edicti de excidendis vineis propositi gratiam faceret, non alia magis re compulsus creditur, quàm quod sparsi libelli cum his versibus erant: [illegible Greek] Quod enim supra vitis capro minitabatur hoc eadem nunc Cæsari, pulcherrima parodia: Vel si me, inquiens, ad radicem comederis: tantum tamen vini producam, quantum immolando Cæsari possit infundi. Distichon Eueni in hircum, apud Varinum etiam reperi, in voce Ἀσκωλιάζειν. Cares pro hirco canem immolabant, vnde factum est prouerbium Caricum sacrificium, vt in Cane retuli. Veneris πανδήμου, id est, vulgaris dictæ effigies ex ære hirco etiam æreo insidet. Scopæ statuarij opus, apud Pausaniam Eliacorum lib. 2. Cur autem hirco insideat lectori conijciendum relinquit. Mihi quidem ratio in promptu apparet, quod hircus maximè obnoxius libidini sit: cui gentile pandemon suam Venerem præficiunt, quam ad vraniæ, id est cœlestis, diffe-
60 rentiam ita cognominant: nisi quis historiam aut fabulam potius quam Gyraldus, vt nũc subijciam, refert. huius rei causam fecerit. Epitragiam Venerem, inquit, Plutarchus in magnis Parallelis scribit vocatam, cum Apollo Delphinius (Delphicus Cælius) Theseo respondisset, nauigaturo in Cretam, vt deligeret sibi nauigationis ducẽ Venerem, & is ad mare capram dea immolaret, statim eam in marem est mutata, [illegible] videlicet denominata ἐπιτραγία, id est ab hirco, id sexta instantis Munychionis, hoc est mensis Martij contigisse: idem Plutarchus est author, Hæc Gyraldus. Extat apud Martialem lib. 3. lepidissimum Epigramma, quo narrat historiam sacerdotis, qui cum hircum Baccho mactaret, agrestem & rudem quendam hominem [illegible] falce secare iussit, [illegible] vt immundæ carnis abiret odor. Interim occupati circa hircum [illegible] sacerdotis [illegible] apparens, rusticus re male intellecta subito resecuit, antiquos sacrorum ritus id postulare existimans [illegible] Modo qui Tuscus fueras, nunc Gallus haruspex. Dum iugulas hircum, factus es ipse caper. Aliud epigramma
70 in pueros hirco inequitantes Anthologij libro 1. sect. 33. extat huiusmodi. [illegible Greek]

[illegible]

ἐν πυκνῷ λασίῳ φημὶ αὐξήσαιμι, Ἵππια παιδεύουσι θεῶ αὖ εἶναι αὐθίκα, Ὄφρ' ἂν σοῦ φορῆς ἤπια, προπεμπείης. Dialogum hirci & bouis in argento sculptorum, vide supra in Boue capitis 8. parte 8.

Proverbia. Anus hircissans, γραῦς καπρῶσα, de anu adhuc intempestiua libidine pruriente, &, vt ait Plautus, catulliente. Aristophanes in Pluto, Ἀλλ' ἤσθιε το γραῦς καπρῶσης τὰ φόδια κατεσθίειν: Verum nouerat Anus caprissantis vorare viatica: de iuuene cui anus libidinosa omnia suppeditabat. Nota est hircorum libido, odorq́; qui & subantes consequitur, Hæc Erasmus. Imposuit ei vocum similitudo, vt κάπρον Græcorum (quibus ea vox aprum & suam marem significat) pro Latinorum capro, id est, hirco transferret. Καπρᾷν scropharum est, cũ libidine turgent & mares requirunt, vt in ipsarum historia clarè constabit. Quamobrem Anus subans, nõ hircissans, ab Erasmo reddendum fuerat. Ad eundem ferè sensum à Germanis quibusdam effertur: *Wenn die alten geyl geben werden, ist ſie ſchwer ſie nit zu halten.* Γραῦς ἀναθυᾷ. Anus hircum redolet, de vetula libidinante: propterea quod alarum & reliquarum partium odor excitatur ad libidinem incẽsis, Erasmus. Miror sanè nullum ab eo huius prouerbij authorem citari, neq; à quo Græcorum id decerpserit indicari. Quod ideo desidero, quoniã ἀναθυᾷ vox deprauata mihi videtur, Ego nihil hircinum in ea video, sed ἀναθύει legendum assero, vt sensus sit, Anus iuueniliter ludit aut saltat: in quem sensum & hæc proferuntur, γραῦς βακχεύει, γραῦς χορεύει. Suidas ἀναθύειν exponit rem diu intermissam repetere, & Pherecratis versum adducit, Πάλιν αὖ ἔθ᾽ ἡ ἀναθύουσιν αἱ γεραίτεραι, id est, Anus denuo iuueniles repetunt mores. Varinus (ex Hesychio) addit ἀναθύειν τὸ ἀνασκιρτᾶν, ἢ θύειν, ἐξ ἀρχῆς ἀνανεάζειν: & rursus paulò post, Ἀναθύειν, ἀναιρεῖν, παραθύειν: quæ quidem interpretationes omnes, præterquam τὸ ἀναιρεῖν, id est, occidere, ad prouerbij sensum congruunt. Ἀναθυμιᾶν etiam apud Hesychium ἀνασκιρτᾶν exponitur. Erasmus mihi deceptus videtur, tanquã ἀναθυᾶν pro ἀναθυμιᾶν acceperit: quod verbum tamen ad hircinum & fœtidum odorem referri non potest, sed ad suauem & gratum qualis aromatum est: adde quod transitiuum semper est, vt suffire Latinis. Caricus hircus, Καρικὸς τράγος: Diogenianus indicat dictitatum de vilibus & contemptis. Hesychius indicat vsurpatum à Sophocle, &c. Fieri potest vt prouerbium eò respiciat, quod Cares pro hirco solent immolare canem, vt indicatum est in prouerbio Caricum sacrificium, Erasmus. Qui Bauium non odit, amet tua carmina Mæui, Atq; idem iungat vulpes, & mulgeat hircos. Vergilius in Palæmone: de re palàm absurda. Est enim vulpes animal ab aratro vehementer alienum. Lucianus de Demonacte in vita eius narrat, quod cum conspiceret duos quosdam philosophos, vtrosq; pariter indoctos, inter se disceptantes, & alterum quidem ridiculas quasdam quæstiones proponentem: alterum item aliena, neq; quicquam ad rem facientia respondentem: Quid, inquit, amici, an nõ horum alter hircum mulgere videtur, alter cribrum supponere? Refertur à Diogeniano his verbis, Πότερον ὁ τὸν τράγον ἀμέλγων, ἢ ὁ τὸ κόσκινον ὑποτιθεὶς, ἀφρονέστερος, id est, Vtrum stultior, qui mulget hircum, an qui cribrum supponit? cum vterque pariter absurdè facit, Erasmus. Mulgens hircos, sanguinem ducit, Had. Iunius.

DE HOEDO.

A.

Hoedus Hebraice nominatur גדי gedi. Dauid Kimhi putat tam agnum quàm hœdum sic appellari, & ideo differentiæ causa plerunque caprarum nomẽ adijci, hoc modo, gedi haissim. R. Abraham solis capris hoc nomen attribuit, vt solet etiam Arabica lingua: plurale masculinum est gedaijm, fœmininum gedioth. Geneseos cap. 38. Chaldaica translatio habet gadeia, Arabica gedi, Persica bus kahale (aliàs calahei) busan, ponunt autem Persæ kahale pro sheir Hebraico, & busam pro issim, bus quidem capram eis significat. Septuaginta eriphon, Hieronymus hœdũ. Sair vel seir etiam Hebræis paruum hircum significare supra dixi, aliqui hœdum interpretantur. Hœdi Græcis ἔριφοι dicuntur, vsque ad tres aut quatuor menses, deinde χίμαροι ad partum vsq;. Varinus. Qui sex menses excedunt, nõ hœdi, sed αἶγες, id est, capellæ vocantur, Symeon Sethi. Hœdus hodieq; vulgo apud Græcos ἐρίφι nominatur. Italicè cauretto, quasi capreolum dicas: quo nomine barbari quidam etiam in Latina lingua pro hœdo abutuntur. Aliqui etiam Italice capretto vocant, alij ciauarello. Rhæti qui Italice loquuntur vlzol. Hispanicè, cabrito. Gallicè, cheureau. Germanicè *gitze*, vel vt alij scribunt *kitzlein*. Anglicè kydd Polonicè kozieł.

C.

Ferè ad tres menses non disiunguntur hœdi, Varro. In nutricatu hœdi trimestres cum sunt facti, tum submittuntur, & in grege incipiunt esse, Varro. Vbi editi sunt, eodẽ modo quo anni educantur: nisi quod magis hœdorum lasciuia compescenda, & arctius cohibenda est. Tum super lactis abundantiam samera, vel cytisus, aut edera præbenda: vel etiam cacumina lentisci, (& arbuti Palladius:) aliæq; tenues frondes obijciendæ sunt, (sæpe præbenda, Palladius.) Sed ex geminis singula capita, quæ videtur esse robustiora, in supplementum gregis reseruantur, cætera mercantibus traduntur, Columella. De mentigine hœdorum mortifera lactentibus, dicam infra in Agnis ex Columella, &c. Natura corporis partes fingens perficiensq́;, fecit vt ipsæ citra doctrinã, proprias actiones aggrederentur: cuius rei exactissimum aliquando fecimus periculum, hœdum alendo. sed ita alendo, vt matrem quæ ipsum in vtero gestauerat, nunquam vidisset. Cum enim prægnantes capras dissecarem, hœdum à matre exclutum ita abstuli vt ipsam haudquaquam videret: atq; in domum quandam, vbi multæ pelues erant, deposui: quarum aliæ vini, aliæ olei, aliæ mellis, aliæ lactis, aut alterius cuiuspiam humoris erant plenæ, aderantq́; fructus non pauci, tum cereales, tum ab arboribus decerpti. Hunc itaq; hœdum conspeximus, in primis quidem pedibus incedentem, perinde ac si audiuisset crura incessus gratia sibi fuisse concessa: deinde excussit quam à matre contraxerat humiditatem, Postea pede latus scalpere, ac deinde singula vasa olfacere vidimus: percepto itaq; singulorum odore, lac tandem absorbuit. Quibus visis, omnes exclamauimus. Hippocratem verè dixisse, animaliũ naturas esse indoctas, (& reliqua) Galenus lib. 6. de locis affectis, cap. 6.

D. Splendidior vitro tenero lasciuior hœdo, Ouidius.

E. Caseus fit lacte coagulato, hœdino imprimis vituloriúmue coagulo. Plinius. Maio mense, inquit Palladius, caseum coagulabimus syncero lacte, coagulis vel agni, vel hœdi, &c. In iurisconsultorum libris vbi tractatur de auro & argento legato, in lege Argumento sunt, odonum legebatur, Bayfius œdorum legendum asserit: quod

quod ex œdorum (sic scribit sine aspiratione) pellibus fiebant calciamenta, vt ex antiquis, inquit, marmoribus Romæ coniecimus. Idem his Martialis poëtæ ad Phœbum versibus comprobat, Oedina tibi pelle contegenti Nudæ tempora verticemq́; caluæ, Festiuè tibi Phœbe dixit ille. Qui dixit caput esse calciatum. Festiuè autem dixit, propterea quod Romani temporibus illis in calceamẽtis vterentur pellibus œdinis. Hæc Baysius. De pellium caprinarum vsu ad vestimenta, superius in Capra dixi, cap. 5. Πρωτογόνων δ' ἐρίφων ὁπόταν κρύος ὥριον ἔλθῃ, δέρματα συῤῥάπτειν νεύρῳ βοὸς, ὄφρ' ἐπὶ νώτῳ ὑετοῦ ἀμφιβάλῃ ἀλέην, Hesiodus. Glutem fit ex corijs vaccæ ouis & hœdi. Albertus. Lectulos pellibus hœdinis sternere, Cicero lib. 2. de Legibus. Euphorbiæ incisæ conto subditur excipulus ventriculo hœdino, Plinius. Agni & hœdi lasciuientes, & inter se saltantes, lætos (serenos) dies promittũt, Aelianus. Si sese sustollant saltibus hœdi, vel si fuge gregi cupiant hærere nec vsquã matribus abscedant, & si sine fine modoq́; Pabula delibent cùm tutas vesper adire Compellat caulas, monstrabunt adfore nimbos, Auienus. Cauendum ne anseres hœdinos porcinósue pilos deuorent; exoluunt enim eos si vorauerint, Anatolius. Verres, iuuencos, arietes, hœdos, decrescente luna castraro, Plinius. Aliqui pilos hœdorum suffiunt, & eo nidore fugant serpentes, Plinius.

F.

Hœdus ab edendo dictus est, inquit Isidorus, teneri enim pinguissimi sunt, & grati saporis. Circunferebantur & hœdi frequenter in conuiuio varijs parati modis: ἄλλοι δὲ πολλοῦ (forte πολὺ) ἐκ ὀποῦ ἔχοντες, οἵτινες οὐ τὴν τυχοῦσαν ἡδονὴν παρεῖχον ἡμῖν, Athenæus lib. 9. per ὀπὸν vel laser intelligo quo conditi fuerint, vel potius lacteum in ventriculis eorum concretum succum, quo ad caseos coagulandos vtuntur. Hœdi apud veteres ex Melo (Medica insula, Varro de re rustica, corruptè vt iudico) præcipue laudabantur, vt scribit Pollux: aut ex Ambracia, vti est apud Gellium, Cælius. Homines gulæ ac ventri dediti non desinent celebrare hœdos è Melo, Clemens in pædagogo. De Viburtino veniet pinguissimus agro Hœdulus, & toto grege mollior, inscius herbæ, Nec dum ausus virgas humilis mordere salicti, qui plus lactis habet quàm sanguinis, Iuuen. Sat. 11. Similiter omni tempore anni conueniunt hominibus temperatis aut calidis carnes hœduli lactentis aut vituli si possunt haberi: Arnold. de cons. san. Hœdulus ad domini saltet, sed si frigidus, aras. Vix calet ille, ægris vda alimenta feret, Bapt. Fiera. Ex pedestribus animãtibus suilla caro probatissimus cibus est, deinde hœdina, mox vitulina, Galenus in libro de boni & mali succi cibis. Hircinæ & caprinæ non vndequaque laudabilis sunt alimenti: vt arietes etiam & oues agniq́; : solis autem hœdis innoxiè vtare. Galenus in libro de attenu. victu. Hœdorum carnem, etiam vt primum in lucẽ æditi sunt, in cibo non illaudabilem esse, ex Galeno docui iam in Vitulina. Hœdorum caro minus excrementi habet quàm arietum, Auicenna. Hœdorum carnes facile concoquuntur, & modicè nutriunt (vt Gyraldus vertit: Græcè legimus sχmmetra, id est, temperatæ sunt:) sanguinemq́; tenuem & humidum gignunt: calidas & siccas habitudines ac temperaturas iuuant. Sunt verò meliores, meliorisq́; succi, qui nec nimis tenelli sunt, nec nimis natu maiores. Nam qui sex menses excedunt, non hœdi, sed capellæ, αἶγες, vocantur. Rufi sanè & glauci, cęteris meliores sunt: sed colicis morbis nocent. Aiunt quoque, quòd si pulmo eorum (ante potum) edatur, ea die temulentiam auertere, Symeon Sethi. In omni sacro igne neque lenibus & glutinosis cibis neq; salsis & acribus sed his qui inter vtrunq; sunt qualis est panis sine fermento, piscis, hœdus, aues exceptoq́; apro omnis ferè venatio, Celsus. Ebrietatem arcet hœdinus pulmo, Plin. Hœdinę carnes hyeme improbantur, conueniunt æstate, reliquis temporibus mediocres sunt, Rasis vt in Dacninis citatur. Hœdinam carnem, qua nulla inter domestica animalia potior habetur, edito. Parum enim recrementi in se habet, facillimè concoquitur, bene alit, sanguinem bonũ generat, calido & frigido contemperatum. Hic cibus conuenit lautè viuẽtibus, Platina. Et paulò ante, Ex capris (inquit) hœdi lactentes esui sunt optimi. Et alibi, Hœdi vtrumlibet (assi vel elixi) cocti, suaues & salubres sunt: coxæ tamen asse, meliores habentur. Eadem & de agni coctura. Hœdus in allio. Integrum hœdum (inquit Platina) aut quartam partem, tessellis laridi & * spinacis mundi allijs circunquaq; impactis, veru ad ignem voluito: humectatoq́; frequenter cũ ramusculis lauri aut rosmarini, ex hoc, quod nunc scribam, condimento: Cum agresta cumq́; iusculo pingui duo vitella oui bene agitata, duas spicas allij benè tunsas, modicum croci, parum piperis misceto, in patellamq́; indito. Inde, vt dixi, quod coquitur, aspergito: coctum, in patinam ponito, partemq; conditurę infundito, ac petroselinũ minutatim concisum inspergito. Hoc obsonium bene coctum cito comedi debet, ne refrigescat: oculos hebetat, Venerem demortuam excitat. Ex eodem Platina quomodo paretur artocreas ex hœdina carne, in Vitulina iam dixi, est enim eadem ratio. Sanguis hœdi in cibum formatus, quem sanguiculum vocant, cœliacis & dysentericis à quibusdam commendatur, Plinius. Aliqui sanguiculum, hœdi vel suis sanguinem exponunt, in cibum formatum, Talis nimirum erat μέλας ζωμὸς Lacedæmoniorum. Αἱματία, obsonij genus vel farciminis ex sanguine, meminit Pollux. Αἱμάτιον, garum quoddam è thynni intestinis cum branchijs, sanie ac cruore confectum, quasi sanguiculum, Lexicon vulgare. Iocinora siue pulmones: Iocinora hœdina vel agnina sic coques (verba sunt Apicij 7.10.) Aquam mulsam facies, & oua, partem lactis admisces eis vt incisa iocinora sorbeant, coques: & œnogaro, pipere asperso inferes. Aliter in pulmonibus: Ex lacte lauas pulmones, & colas quod capere possũt, & infringis oua duo cruda, salis grana pauca, mellis ligulam, & simul commisces & imples pulmones: elixas, & concidis: teres piper, suffundis liquamen, passum, merum, pulmones confringis, & hoc œnogaro perfundis. Copadia hœdina siue agnina. (vt docet Apicius 8.6.) Pipere, liquamine, coques cum phaseolis paratarijs (aliàs faratarijs:) suffundes liquamen, piper, laser, cuminum tritum, buccellas panis, oleum modice. Aliter hœdinam siue agninam excaldatam: Mittes in cacabum copadia, cepam, coriandrum minutim succides. Teres piper, ligusticum, cuminum: liquamen, oleum, vinum: coques: exinanies in patina, amylo obligas. Aliter hœdinam siue agninam excaldatam: Agnina cruda trituram in mortario accipere debet. Caprina autem cum coquitur, accipit trituram. In hœdum siue agnum assum: Hœdi cocturam, vbi eum ex liquamine & oleo coxeris incisum, infundes in pipere, lasere, liquamine: oleo modicè & in craticula assabis, eodem iure continges, piper asperges, & inferes. Aliter hœdus siue agnus assus: Piperis semunciam: asareos scrupulos sex, zingiberis modicum, petroselini scrupulos sex, laseris modicum, liquaminis optimi heminam, olei acetabulum. Hœdus siue agnus syringatus: Exossatur diligenter à gula, sic vt vter fiat, & intestina eius integra exinaniantur, ita vt in caput intestina sufflentur, & per nouissimam partem stercus exinanitur, aqua lauantur diligenter, & sic implentur admixto liquamine, & ab humeris consuitur, & mittitur in clibanum: cũ coctum fuerit, perfunditur ius bulliens lacte Piper tritum, liquamen, carenũ, defrutum modicè,

modicè, sic & oleum etiam: bullienti mittis amylū: vel cere mittitur in retiaculo vel in sportella, & diligenter constringitur, & bullienti zyma cum modico salis submittitur: cum bene illis tres vndas bullierit, leuatur, & denuo bullit cum humore supra scripto, bullienti cōditura perfunditur. Aliter hœdus siue agnus syringatus: Lactis sextarium vnum, mellis vncias quatuor, piperis vnciam vnam, salis modicum, laseris modicum, dactylos tritos octo, ius in ipsius olei acetabulum, liquaminis acetabulum, mellis acetabulum, vini boni heminam, amylum modicè. Hœdus siue agnus crudus: Oleo, pipere fricabis, & asperges foris salem purum multo cū coriandri semine: in furnum mittis: assatū inferes. Hœdus siue agnus Tarpeianus: Antequam coquatur, ornatus consuitur. Piper, rutam, satureiam, cepam, thymum modicum: & liquamine collues. Hœdū macerabis in furno in patella quæ oleum habeat: cum percoxerit, perfundes in patellā impensam: teres satureiam, cepam, rutam, dactylos: liquamen, vinum, carenum, oleum: cum bene duxerit, impensam in disco pones: piper asperges & inferes. Hœdus siue agnus pasticus: Mittes in furnum, teres piper, rutam, cepam, satureiam, damascena enucleata, laseris modicū, vinum, liquamen & oleum: vinum feruens colluitur in disco, ex aceto sumitur. Hœdus laureatus ex lacte: Hœdum curas, exossas, interanea eius cum coagulo tolles, lauas: adijcies in mortarium piper, ligusticum, laseris radicem, baccas lauri duas, pyrethri modicū, cerebella duo vel tria: hæc omnia teres, suffundes liquamen, temperabis ex sale: super trituram colas lactis sextarios duos, mellis ligulas duas, hac impensa intestina reples, & super hœdum componis in piro (quidam legit zirbo, id est omento:) & omentum charta cooperies, surculas: in cacabum vel patellam compones hœdum: adijcies liquamen, oleum, vinum: cum ad mediam cocturam venerit, teres piper, ligusticum, & ius de suo sibi suffundes, mittes in defruti modicum, teres, reexinanies in cacabum: cum percoctus fuerit, exornas, amylo obligas & inferes, Hucusq; Apicius lib. 8. vt dixi cap. 6. Pulmo hœdinus (vt scribit Aetius in ratione victus colicorum lib. 9. cap. 30.) bis assatus ac in cibo acceptus, superabundans alimentum subtrahere videtur: Qui verò cum lacte replent, deindeq; coquunt, aut assant, voluptatis gratia non vtilitatis respectu id faciunt: multoq; magis cum frustatim concisum in sartagine torrent. Ventrem cum intestinis nostri in vitulis & hœdis priuatim nominant *das kroess*: quæ quidem elixa & aromatibus condita initio mensæ apponunt.

G.

Celsus lib. 5. cap. 7. docens curationem communem aduersus omnes morsus serpentium: Si neque qui exugat, inquit, neq; cucurbitula est, sorbere oportet ius anserinum, vel ouillum, vel vitulinum, & vomere: Viuum autem gallinaceum pullum per medium diuidere, & protinus calidum super vulnus imponere, sic vt pars interior corpori iungatur. Facit id etiam hœdus agnusúe discissus, & calida eius caro statim super vulnus imposita. Idem fere Aetius. Vide in Agno G. Aliqui carnem recentem hœdorum, (vulneribus ex ictu serpentium illigāt:) pilo suffiunt eodemq; nidore fugant serpentes. Vtuntur & pelle eorū recente ad plagas, Plinius. Aliqui contra spasmum non sine ratione, teneris & exercitis pellibus agnorum vel hædorū oleo calido tinctis atq; malefactis loca patientia vaporauerunt, Cælius Aurelianus. Proxagoras pro epilepticis celebrat carnem agninam siue hœdinum atque porcinam & catulorum, Idem. Hœdorū pilis suffiri vuluas vtile putant, Plinius. Ad inflammationes tonsillarum & anginas, gallinæ hœdiúe iusculo vtere, Galenus Euporist, 2, 15. Vegetius in potione equi prophylactica adhibet caput hœdinum depilatum cum pedibus suis & cordulis intestinorum mundis. Accipitri epileptico cerebrū hœdi edendum dato quod prius per annulum aureum traieceris, & admiraberis, Demetrius.

Hœdi sanguis (siccus, apud Galenum lib. 2. de antidotis) vtilissime in antidota miscetur, Dioscorid. Sanguis caprinus decoctus cum medulla contra toxica venena sumitur, hœdinus contra reliqua, Plinius. Sanguinis execrationes reficit hœdinus sanguis recens ad cyathos ternos cū aceto acri pari modo, feruens potus, Plinius. Porrò quod de hœdorum sanguine prodidit Xenocrates, ratus id ob aceti mistionem posse aliquid efficere, persuasi cuidam in agro degenti, qui rei rusticæ quidem studiosus, sed primis disciplinis eruditus erat, vt experiri vellet, Is retulit se in duobus sanguinem expuentibus vsum, nonnullam vtilitatem expertum. Cæterum illorum neuter, ex ijs quæ mihi narrabat, neq; ex arteria, neq; ex larynge aut pulmone expuisse visus est. Xenocrates igitur in primo libro De percipienda ab animantibus vtilitate, vbi de hœdis differit, scribit in hæc verba: Ad hæmoptoicos, hoc est sanguinem spuentes, admodum vtilis est hœdorum sanguis: oportet autem nondum (Marc. Vergilius perperam pro nondum habet nuper) concreto plus minus mensura semicotylæ tantundem admiscere aceti acris, idq; feruefactum trifariam partiri, & in singulos dies singulas partes exorbendas dare. Itaq; licebit tibi forte fortuna in agro deprehenso, vbi reliquorum fuerit inopia hoc vti, cum citra periculum id experiri possis, Galenus de facult. simplic. 10. 4. Sanguinis hœdini recentis, antequam congeletur, vncia cum aceto mixta, & triduo pota, vomitui (malim excreationi vel sputo) sanguinis confert, itemq; agni, Auicenna. Sanguine hœdi in cibum formato, qué sanguiculum vocant, ad cœliacos & dysentericos affectus quidam vtūtur, Plinius. In antridoto Vrbani apud Galenum, ad eijciendos fœtus, miscetur inter alia hœdinus sanguis siccus. Item in antidoto quodā contra morsus viperæ, apud eundem de antid. lib. 2. Hœdorum adeps minus tum calidus tum siccus est quàm caprarum, Galenus: Nostri ex adipe de omento hœdi sumpto, & stillatitio rosarum liquore macerato, in libras tribus vel quatuor caphuræ drachmis admixtis, vnguentum parant ad fissuras labiorum & narium vtile, & mulieribus tum aliâs tum ne facies à sole aduratur expetitum. Galli & Itali pomatum vocant, quoniā odoris commendandi gratia poma adijciunt, hoc ferè modo: Mala quinque decorticata & in partes diuisa, & caryophyllis inferta, in rosarum liquore moschato macerantur quatriduo. Deinde addunt adipis hœdi recentis libram, & simul feruefaciunt in balneo Mariæ (vt vocant) donec omnia albescant: mox cum prædicto rosarum liquore abluunt, vt totum fiat album, & in vase vitreo reponunt. Sunt qui odoris gratia, algaliæ vel moschi vel vtriusq; parum miscent. Apud nos quidam tragacanthæ, cerussæ & lactis caprini nonnihil admiscent. Eidem viribus præditum aut etiam efficacius videtur, quod vulgo vnguentum album caphuratum vocant, oleo rosarum, cera alba, cerussa, albis ouorum mixtis cum modica caphura. Posset & calx viua, præsertim lota admisceri, vt in illo Sexti ad labiorum fissuras, Sepum capreæ (tribuit autem capreæ eadem ferè omnia quæ alij capræ) & adipem anserinum, & medullam cerui, & cepe cum resina simul & calce viua fac vt malagma: mirè sanat labiorum fissuras. Feminum hœdi cinis intestina rupta sarcire mire traditur, Plinius. Sanguinem sistit, Idem. E lacte mulieris proficit ad cacoëthe, Idem. Aristoteles coagulum laudat ex inulo seu hinnulo. Nicoon (vt Nicandri Scholia citant, & Hermolaus in Plinium 11. 41.) in libro de difficultatibus, optimum coagulum ait hinnuli, secundum leporū, tertium hœdi. Marcellus Verg. non rectè

Nicon (vt Nicandri Scholia citant, & Hermolaus in Plinium 31. 41.) in libro de difficultatibus, optimum coagulum ait hinnuli, secundum leporum, tertium hœdi. Marcellus Verg. non rectè agni pro hœdi in huius authoris testimonio posuit. Coagulum hinnuli, leporis, hœdi, laudatum: præcipuum tamen dasypodis, Plinius. Leporino coagulo pares habet vires coagulum hœdi, agni, hinnuli, &c. contra aconiti potum in vino, & concretum lac, in aceto conuenienter assumuntur, Dioscorid. Reliquas vires, vtpote communes, sed leporino præcipuas, in Leporis historia dicam. Coagulum hœdi contra potum cicutæ (lege aconiti, ex Dioscoride) prodest: eiq; qui fungos comedit, Haly. Plinius priuatim commendat contra viscum, (ixian chamæleontem:) & chamæleontem album, ac sanguinem taurinum, contra quem & leporis coagulum ex aceto bibitur. Contra pastinacam & omnium marinorum ictus vel morsus coagulum leporis vel hœdi vel agni, drachmæ pondere ex vino sumitur, Plinius. In profluuio sanguinis hœdi coagulum bibi vtile putant, Plinius. Et alibi. Coagulum hœdi tertia parte ex aceto potum sanguinis excreationes reficit. Ex aceto sanguinem sistit, Plinius. Exiccat etiam coagulum hœdi, cerui verò magis inspissat, Aetius contra reiectionem sanguinis. Magnitudine fabæ in vino myrteo remissum, & ieiuno cœliaco potui datum efficaciter prodest, Marcellus. Cœliacis & disentericis coagulum hœdi in vino myrtite magnitudine fabæ quidam propinant, Plinius. Coagulum hœdi aduersus alui profluuium Hippocrates laudat, vt dixi in remedijs ex caseo caprino. Acerrimo aceto maceratum aduersus muliebre profluuium ieiunæ propinato, Galenus Parabilium 2. 73. Dorcadis, hœdi leporis coagulum & fel cum agnino sanguine & adipe, medulláque ceruina, nardino & rosaceo oleo commisce & post purgationem subdito (vtero prius purgato,) scilicet vt conceptus fiat, Aelian. 16. 34. Ebrietatem arcet pulmo apri aut suis assus, ieiuni cibo sumptus eo die: item hœdinus, Plinius & Symeon Sethi. Pulmonis hœdini combusti cinis prurigines oculorum discutit, & scabras palpebras emendat, si quasi stibium imponatur, Marcellus. Vrinæ incontinentiam cohibet vesica fœminæ suis combusta ac pota: Item hœdi vel pulmo, Plinius. Hœdorum lien impositus lieni sedando prodest, Plinius. Impositus lienem digerit, Galenus Parabilium 2. 40. Hœdinus lien, similiter vt hircinus, super splenem infantis adpositus, & tumores & dolorem eius emendabit, Marcellus. Hepar animalium non competit temperatis atque cholericis & habentibus debilem concoquendi vim: Solum hepar hœduli competit interdum prædictis, moderatè assum. & similiter cerebrum ipsius tactum, non si perfectè assetur, Arnold. de conseru. sanitate. In monte Atlante Getuli, qui euphorbium legunt, hœdino lacte adulterant, sed discernitur igni. Id enim quod syncerum non est, fastidiendum odorem habet, Plin. De vesica paulò ante diximus in pulmone.

H.

Hœdus animal est ex capra genitum: quod nomen doctiores plerique cum œ diphthongo scribunt, præposita aspiratione, paucissimi cum eadem diphthongo: sed absq; spiritu: multi aspirant quidem, sed diphthongum æ subijciunt. Grammatici quidam hœdos ἀπὸ τοῦ ἄδειν deriuant, qua quidem ratione scribendum foret ædus, quod nusquam reperitur. Isidorus, vt dixi in F. ab edendo. Alij denique hœdum dictum volunt quasi fœdum lingua Sabina, in qua F. litera in aspirationem vertitur. Hœdulus etiam & hœdillus diminutiua leguntur. Et Tyburtino veniet pinguissimus agro hœdulus, Iuuenalis Sat. 11. Dic igitur me tuum passerculum, gallinam coturnicem, Agnellum, hœdillum, Plautus in Asin. Ἔριφος Græcè hœdus dicitur, vsque ad tres vel quatuor menses; deinde χίμαρος (quod etiam de hirco nondum adulto inuenitur, vt supra dixi,) donec pariat & mulgeatur: à partu iam χίμαιρα & αἴξ nuncupatur: De mare verò ἔριφος, & cum adultus est τράγος dicitur, Varinus. [illegible] ἡ μικρὰ αἴξ, [illegible] χίμαρος, [illegible], Hesychius, Etymologus, Varinus. Ἔριφοι, τὰ αἰγῶν τέκνα, Pollux. Ἐρίφους χιμάρους, Hesychius Varinus. Χίμαροι, capræ hibernæ, vel hirci, vel hœdi, Hesychius. Chimari inter hœdos & hircos ætate media sunt, Varinus ex Aristophane grammatico. Ἐρίφια [illegible] ἔριφοι, [illegible], Iidem. Ἕρσαι, oues teneræ, vel hœdi, hyeme nati, Varinus & Hesychius. Ἕρσαι Homero dicuntur [illegible]. Scholia in Homerum, Hoc est capellæ teneræ & roscidæ, vel minimè natu: nam hersæ ros est. Hinc ἑρσαῖον & ἑρσῆεν interpretantur nouellum, roscidum, tenerum, humidum, pulchrum recens, purum & [illegible] similiter, item vernæ. [illegible] ἔριφος, Hesychius. Κάρφυνος, hœdus, Hesychius & Varinus: è quibus κάρα etiam pro capra exponitur, ex Gortyniorum dialecto. [illegible] apud Rhodios dicti sunt hœdi in lege quadam, [illegible], id est, qui frugum culmos iam depascerentur, Hesychius & Varinus. Epitheta: Neque oues, hœdique petulci Floribus insultent, Vergilius. Præterea teneri tremulus in vocibus hœdi. Corniferas norunt matres, Lucretius. Splendidior vitro, tenero lasciuior hœdo, Ouidius 13 Metam. Lasciuum pecus, & viridi non vtile Baccho, Dat pœnas: nocuit iam tener ille Deo, Martialis. Apud Rhauisium leguntur etiam ista. Tenellulus, Petulans, Vagans, Corniger, Mollis, Lactens, Pinguis. [illegible] ἔριφοι, Theocr. Id. 8 [illegible], Oppianus. Eriphiam herbam multi (magi) prodidere: Scarabeum hæc in auena, id est, caule, habet, sursum deorsum decurrentem cum sono hœdi, vnde & nomen accipit. Hac ad vocem nihil præstantius esse tradunt, Plinius. Videntur sanè magi hoc ex ea remedium vocem ad commenti, quòd vocalis aut sonorus potius in ea scarabeus (si credere libet) discurrat. Eriphia (vt habet Ruellius tanquam ex Plinio, mihi Plinij locus iam non occurrit) septem lanuginosis ramulis apij modo foliatur: purpureo flore, & eo quidem perenni, semine fabacco, totidem radiculis quot ramis. Vidimus (inquit Ruellius) in editissimis montibus inter saxa herbam apij folijs, ramosam, leui lanugine pubescentem, purpureo flore adhuc exitu autumni & per hyemis initium emicante, semine fabaceo, ramulis pluribus, foliatis, rubentibus: radice crassa, longa. Sed non animaduerti si tot radiculis fibrata esset, quod est ramulis brachiata, eam tamen crediderim ranunculi genus esse, quod flore purpureo à Dioscoride notatur. Erificium (vt habet liber Galeno adscriptus de simplicibus medicamentis ad Paternianum cap. 97.) herba est quæ in summis mōtibus inuenitur, folijs apij, thyrsulo oblongo: in cuius summo flosculus quasi violaceus est, & semen in medio: radix ad magnitudinem & valitudinem in specie cepæ oblongæ, & veluti ad vnum extremitatem (lego. ad imum) extenuatæ, vt in luparia nostra cærulea. vide in Lupo a. vbi de aconito: [illegible] habet [illegible] radiculas minutas è laterib. emittunt nigro cortice clausas: hæc ipsa viribus est aconito similis [illegible] omnes illas probare debita. Eripha & Parthenia nomina equarum Marmacis proci Hippodamiæ ab Oenomao occisi, Cælius. Hœdi, stellæ duæ sunt, quas Auriga (quod signum cœleste est [illegible]) in manu tenet. Poetæ nimbosos & pluuiales cognominãt, quod eorum ortus & occasus grauissimas excitet tempestates. Quantus ab occasu veniens pluuialib. hœdis, Vergilius 9. Aeneid. Hœdi [illegible] Octobris oriuntur

vespere:

vespere aries medicus occidit, Columella lib. 11. Vide supra in Capra sydere. Eriphus poëta comicus fuit cuius fabulæ feruntur, Aeolus, Peltastæ, Mœliboea; teste Athenæo lib. 14. Suidas. Philcriphos, nomen rustici in stolis Aeliani.

b. Χίλεια, τὰ ἐκ τῶν καὶ ἐρίφων ἀγγεῖα. Hesych. & Varinus: sacci forsan aut peræ ex pellibus agninis hœdinisue. Chorion aliâs secundas significat, siue inuolucrum, quo fœtus in vtero inuoluitur.

c. Subrumari dicuntur hœdi (vel agni, vnde agnus subrumus) cum ad mammam admouentur, quam alij dicunt rumim. (sic enim lego) vel quia rumine trahunt lac sugentes, Festus. Vagitus similes puerilibus hœdum Ardentem, Ouid. 11. Metamor.

d. De hœdo qui tigridi familiaris fuit in Tigride dicam. Captilus est auis, quam venatur draco, cum debilitatur in venando hœdos & arietes, &c. Syluaticus.

e. Strauit pelliculis hœdinis lectulos Punicanos, Cicero pro Mur. Hœdile stabulum hœdorum est. Nec virides metuunt colubros, Nec Martiales hœdilia lupos, Horatius 1. Carm. Varmem qui in Indo flumine reperitur septem cubitorum longitudine, capturi, agnum aut hœdum in hamum implicant. Aelian.

h. Veteres Græci hœdorum, agnorum, vitulorumq; inspectis intestinis futura prædicabant, Gyraldus ex Pausania. Bacchum eriphon dictum fuisse Hesych. & Varinus meminerunt: Phurnutus hircum fuisse Bacchum, vt supra narraui. Fauno res diuina nonis Decemb. de hœdo & vino fieri solebat. Horatius tertio libro Carm. ad Faunum ipsum canit, Si tener pleno cadit hœdus, anno. &c.

Anus hœdus, γραῦς ἔριφος: Apollodorus apud Zenodotum (Hesychium, & Varinum) ait anum quandam fuisse, quæ dicta sit Eripha, (legendum Eriphia) quod in virginitate consenuisset: perinde quasi eadem & anus esset per ætatem & puella, quod adhuc innupta. Sunt qui tradant locustã agrestem à nonnullis *mantin* appellatam, in Sicilia γραῦν ἔριφον appellari. Aiunt autem quodcunq; animal aspexisset, illi mali quippiam accidere. Proinde in mulierem veneficam & fascinatricẽ quadrare videtur: quod genus apud Horatium Canidia, Erasmus, Apud Suidam legimus γραῦς ἔριφος, in eam, quę virgo consenuerit: per translationem ab atuensi locusta, quam γραῦν ἐρίφιον & *mantin* vocitant. Sic canibus catulos similes, sic matribus hœdos, &c. Verg. Aeglog. 1. Vel hœdus ereptus lupo, Horat. in odis citat Erasmus in prouerbio: è faucibus lupi.

DE CAPRIS SYLVESTRIBVS.

Pictura hæc rupicapræ est, in Heluetiorum montibus apud Rhætos & Valesios præsertim frequẽtis, de qua inferius in hoc capite seorsim agetur.

CAPRÆ (syluestres) in plurimas similitudines transfigurantur. Sunt capreæ, rupicapræ ibices: Sunt & oryges damæ, pygargi, strepsicerotes, multáq; alia haud dissimilia. Sed illa alpes, hęc trãsmarini situs mittunt, Plin. 8. 53. Præter hæc, plura etiam Græci nomina habent, & alia Hebræi, vt mox apparebit, quæ quidem inter se conciliare difficillimũ est. Non solùm enim recentiores multa ex his nominibus non intelligunt & confundunt, & alij aliter interpretantur: sed veteres etiam Græci Latiniq; multa non satis intellexisse videntur. quod inde colligimus, quoniam Latini Græcis subinde nominibus vtuntur, vt sunt dorcas, platyceros, pygargus, strepsiceros, bubalus, oryx: nimirum quòd cum Italiæ peregrina hæc genera essent, præter dorcadem, peregrinis quoque nominibus vti necessarium fuit: quod tamen minus molestum nobis esset, si accuratiores singulorum descriptiones vel ab ipsis vel à Græcis haberemus. Multi simpliciter de feris seu syluestribus quædam scripserunt in vtraque lingua, id quoque nimis obscurè: cum omnia iam dicta genera capræ syluestres appellari possint. Ego quæcunq; de capris syluestribus, non alio nomine adiecto, scripta reperio, primo loco quàm maximè possum perspicuè proponam, mox singulatim de reliquis acturus.

Capras nonnulli (inquit Isidorus) à crepitu crurum dictas volunt, vnde eas creas (crepas potius) vocitant, quæ sunt capræ agrestes: quas Græci pro eo quòd acutissimè videant ἀπὸ τοῦ δέρκεσθαι, dorcas appellauerunt. Morantur enim in excelsis montibus, & quamuis de longinquo, vident tamen omnes qui veniunt Eadem autem & capreæ, eædem ibices, quasi auices eò quod instar auium ardua & excelsa teneant, in sublimibus inhabitent: ita vt de sublimi vix humanis obtutibus pateant: vnde & meridiana pars ibices (ibides) aues vocat, qui Nili fluentis inhabitant. Hæc itaq; animalia in petris altissimis commorantur: si quando ferarum vel hominũ aduersitatem persenserint, de altissimis saxorum cacuminib. sese præcipitantes, in suis se cornibus illæsas suscipiunt, Hęc Isidorus, qui suo tempore doctissimus habitus est, nec vllus opinor eo eruditior ab eius ætate ad nostri vsq; sæculi tempus, quo bonæ literæ renasci cœpere, scriptis aliquid mandauit. Sed quàm ineptè tũ alia quædam in his, quæ iam recitauimus scripserit, tum tria syluestrium caprarũ genera pro vno acceperit, manifestũ est quàm vt reprehendendo immorari debeam. Similiter author libri de natura rerum, capram syluestrem capreolam (sic enim vocat) & rupicapram, vnũ animal facit: quod in suum genus sæuiat, in alias autem bestias timidũ & mansuetum sit: Cum à canib. vrgetur, in montes altissimos confugere: plurimam inter mares discordiam esse propter fœminas, tempore libidinis. Idem in Creta pulegij pastu sagittas, quibus vulneratum est, exigere scribit.

In Italia circum Fiscelium & Tetricam montes multæ sunt capræ feræ, Varro. In Soracti Fiscello (vt Cato scribit

scribit in Originum lib. citante Varrone, capræ feræ sunt, quæ saliunt è saxo pedes plus sexagenos. Capræ quæ alimus à capris feris sunt ortæ, à queis propter Italiam Caprasia insula est nominata. Varro. Capræ quæ fam[...] nestres nigræ, capri inter aliquando circa Campaniam Galliæ, adueniunt autem noctu tantum certo quodam tempore ex sylua Arduenna (quæ plana non montana est) non multum distante. Cornua eis simplicia [...] ramosa,) Alysius. Ecce feræ saxi deiectæ vertice capræ, Decurrêre iugis, alia de parte patentes Transmittunt cursu campos, atq; agmina cerui Puluerulenta fuga glomerant, montesq; relinquunt. Verg. 4. Aeneid. Se[rvius] hic feras capras interpretatur capreas: Et bene aptat (inquit) descriptionem ad species: vt ceruis campos, capris saxa permittat. Atqui Aristoteles capras syluestres in Africa nullas esse scribit, vt ceruos quoq;, Plinius ceruos [&] capras in Africa esse negat. Rasis montanarum caprarum senum coctum cum palcibus prodesse scribit pulmoni vlcerato. Dioscorides caprinum seuũ simpliciter in sorbitione, Plinius in pulte ex alica phthisicis commendant. Idem Plinius alibi, rupicapræ seuo ex lacte obthisicum liberatum scribit. Quamobrem nihil refert an montanas capras apud Rasim feras intelligas, aut domesticas in montibus pascentes. [Hebrew] samer Hebræis camelopardalim esse docui supra, quamuis nonnulli capream vel rupicapram exponunt: quidam adhuc ineptius alcen. [Hebrew] iachemur, lib. 3. Regum cap. 4. quidam capram syluestrem exponunt, alij rupicapram, alij bubalum & animal capræ magnę simile esse scribunt: ego bubalum esse coniecerim, non bouẽ syluestrem, sed ex caprarum syluestrium genere, de quo infra dicam. De [Hebrew] ako voce, quam aliqui hircum syluestrẽ interpretantur, vide in Ibice inferius. Alselacha (vetus glossarũ interpres alsuledati habet) est vrina hircorũ montanorum, vt patet apud Auicen. lib. 4. fen. 4. tract. 2. vbi docet modũ cõfectionis alselaha. Andr. Bellunensis. Ego in loco ab eo citato nihil tale inueni.

Ἴξαλον αἶγα apud Homerũ Iliad. 4. multis modis interpretãtur: pleriq; caprã syluestrem: Porphyrius candẽ castratã, quia sæpius fere capræ adultæ dũ in venationib. fugiũt genitalia atterũt, & ita castrantur. Alij ἴξαλον exponũt τέλειον, πηδητικόν, [...] alij libidinosum, [...] alij deniq; [...]: sed hoc syluestri capræ, de qua Homerus loquitur, conuenit. Sunt autem Homeri versus isti, de Pandaro qui in Menelaum sagittam immisit.

Αὐτίκ᾽ ἐσύλα τόξον ἐΰξοον ἰξάλου αἰγὸς [...]
Πέτρης ἐκβαίνοντα δεδεγμένος ἐν προδοκῇσι, Βεβλήκει πρὸς στῆθος, ὁ δ᾽ ὕπτιος ἔμπεσε πέτρῃ.
[...]

Ἑκκαιδεκάδωρα cornua Scholiastes exponit, quę extendãtur ad sedecim palęstas, id est, palmos reprehensis illis qui à sedecim annis sic dicta suspicantur, quod δῶρον annus sit. Mihi quidẽ hoc syluestris capræ genus, ibex videtur propter cornuũ magnitudinem: de qua inferius. Est & ἴξαλος inter hirci epitheta, vt supra dixi. Vide Eustathium in Homeri versus iã recitatos. Ἴξαλη, τέλεια αἰγὸς δέρμα, Varin. Eustath. in quartũ Iliadis ἴξαλη reperiri ait vltima circũflexa, de pelle caprina, vt λεοντῆ de leonina, in regio quodã heroico. [...] in epigrammate quodã, vt citatur à Suida. Reperitur etiã hirci epitheton ἴξαλος in epigrammate. Χίμαιραν, Hesych. exponit caprã syluestrẽ. [...], Cretenses vocãt parres, aut hircos syluestres, Hesych. apud Varinũ aspiratur. [...], capra syluestris, Hesych. & Varin. [...], capræ feræ, [...], Iidẽ. [...], capra fera, Hesych. [...] capra simpliciter, & vomer aratri, apud eundem. Cerui appellatione forte intelligit Aristot. etiã capreas, & damas, & capras syluestres. Niph. [...], animalia quę iã sic dicta Hesych. & Varin. Gręci quidẽ platycerotes hodie ἀγρίμι vocant. Αἰγαγρίνα, ἀγρίου αἰγὸς, Varin. & Hesych. quanquã hic nõ suo loco sed post Αγελαι, hãc vocẽ habet. Apud vtrunq; etiã [...] eodẽ sensu legimus: [...] quoq; alicubi, ni fallor, legi. Αἴγαγρος, genus animalis, Suid. & Varin. Legitur & [...] in fœminino genere apud Suidã, sed non ũ nomẽ Sigismund. Gelenius in Lexico suo symphono [...] & [...] picã vario colore insignẽ nominat, vocabulis ab eo repertis apud recentiores quosdã Græcos, [...] & agriustram ceu Latinã vocẽ adiungit, quę ad ægastran alludit.

Αἰγῶν δ᾽ αὖτε πέλει, [...] Οὐ [...]
[...] [...]

His versibus Oppianus lib. 2. de venatione [...] epicerotes dictas intelligere videtur ex syluestrũ caprarum genere: quanquã ita constructus sit sermo, vt [...] minus ad oues quam capras pertinere videantur, quamobrem rupicapras intelligere malim, & [...] cornua ad dorsum recurua. Paulò post sanè has capras vocat αἰγάγρους: vel potius, ἀγάγρους, vt in manuscripto codice [...] & in excusis etiã post paucos versus ἀγάγρος habetur. Sed Oppian. verba à Petro Gyllio translata [...] feræ capræ, inquit, nostris domesticis haud multo maiores, sed ad currendũ velociores sunt, (tortis in capite armatæ cornib.) Ac si quis cornib. ipsarũ cerã infundit: vitæ [...], & spiritus meatum includit: quòd tenuis [...] iter is per media cornua ad cor ipsum proficiscitur. In hoc genere mater suos pullos etiã atq; etiam diligenter curat. Quam quidẽ maternam educationẽ filij cum pari studio compensant. Et quemadmodũ homines [...] ætate affecta infirmũ alunt & laboriosæ patris educationi satisfaciunt: sic caprarũ pulli, charos parentes senectute confectos tractant, pabulũ nimirum suo ore collectũ eis porrigunt, & ex fluuio haustã aquam ad potionem [...], ac nimirum eorũ corpus horridũ lingentes, nitidũ reddunt. Quòd si solam matrem comprehenderis, cõ[...] etiã suam capies teneram prolem. Eam sanè existimares tanquam verbis filios impellere ad fugam, procul talibus gemitibus orantem: Fugite filij infestos venatores, ne me miserã capti materno nomine priuare. Eos contra circũ matrem errantes, diceres primum luctuosum cantum occinere, deinde humana & supplici voce loqui: Per Iouem venator te rogamus, per Dianam ipsam charam [...], & nos infelices præmium suscipe: flecte tuũ durum cor, verere deorum iura, & genitoris tui senectutem. At enim cum venatoris inexorabilem animum sentiunt, sua sponte in vincula incidunt, & cum matre capiuntur.

Est & aliud genus, quod ad ibicis seu capricorni nostri naturam, nisi quod maius est, accedere videtur, ab Aeliano lib. 14. cap. 16. in hæc verba descriptum: Capræ feræ ad summos Lybicorum montiũ vertices commemorantur, ad boum magnitudinẽ (sed boues etiam in Africa parui sunt) accedũt. ipsarũ armi & crura iuxta [...] pilis [...], tibijs paruis, frontib. rotundis, oculis raris, & concauis, non valde proiectis sunt. Cornibus per primũ exortum vtrisq; ab alteris longe auersis & aberrantibus, sed curuis, nõ enim similiter atq; aliarũ caprarum recta existunt, sed eatenus retorquentur, vt ad armos pertingant. Ex capris longe maxima ad saltandum habilitate sunt: nam ex cacumine in aliud longe dista ns cacumen transiliunt, & tametsi sæpe earum quæpiam, [...] in alterum saltare contendit, ob nimiam intervallorum distantiam per prærupta saxa præceps agitur, nihil tamen læditur, sic est aduersus saxorum duritiem membrorum resistendi firmitate, vt nec [...] diminuat. In summis montibus plurimos, solertia quadam captandi caprarij generis nim[...], vel retibus

 vel laqueis

vel laqueis, à doctrina artis venaticæ instructi comprehendunt. Iam in patentium camporum æquoribus quilibet vel tardus pedibus eas, quòd ibidem non valent ad cófugiendum, capere queat. Earum pellis ■ cornua aliquot commoditatis habent, nam in frigidis tempestatibus ad vim frigorum atque hyemem excipendam pastoribus & fabris materiariis pelles mirifice prosunt. Cornua ad hauriendam de præterfluentium riuorum cófluentibus, aut è fontibus potionem ad depellendam sitim, non minori vsui habentur, quàm vel calices ipsi: tanta enim capacitate sunt, vt in bibendo respirare sit necesse. Ab homine exponendi bene perito cornu politum, tres mensuras capere potest.

Idem de feris in Aegypto capris, quas scorpij non lædunt: In Copto, inquit, Aegyptia vrbe & magna conficiendorum aliorum sacrorum religione Isim Aegyptij colunt, & vero eodem cultu hanc ipsam venerantur, quo aut coniuges aut liberi à lugentibus afficiuntur: Vbi illis hanc religionem possidet, ibi acerrimi ad pestiferum vulnus inferendum scorpij maximi versantur, qui vt percusserunt, statim interficiunt: ad quorum vitationem omne cautionis genus Aegyptij adhibent, sexcentaque machinamenta moliuntur, veruntamen lugentes ad illius fanum capræ feræ ex omnibus tegumentis nudæ inter scorpios humi iacentes ab horum acerbitate integræ incolumesque permanent, ex quo fit, vt Coptitæ eius caprini generis fœminas ad diuinitatem & religionem connectent, & religiosissime colant, easdemque Isidi in amore & deliciis esse existiment: contra autem mares immolant.

Et pisces quidam nigri venenati in Armenia reperiuntur: horũ farina ficus conspergunt, quas in castris quæ maximè abundant feris disseminant. Bestiæ primum vt ea attigerunt, statim moriuntur capri, feræ capræ, cerui &c. nam eiusmodi animalia ficuum & farinarum auidissima sunt, Plutarch.

RVPICAPRAS etiam (quarum figuram ab initio huius capitis dedimus) Plinio inter caprarum syluestrium genera nominatas, adnumerare hic libet: quoniam hoc nomen apud solum Plinium legimus, & apud Græcos simpliciter feræ capræ dicuntur, vt coniicio: nam & magnitudine & figura tum cornuum tum reliqui corporis ad villaticas proximius accedunt, quàm vllæ reliquarum. Hæ forte sunt αἴγαγροι vel αἴζαγροι Oppiani, paulò superius descriptæ: nec aliæ fortassis Creticæ dictamni remedio celebres, de quibus infra dicam. Nomen à rupibus inditum: in iis enim per summos versantur montes Hermani appellant *gemms* vel *gamms*, nostri in fœminino, alij in masculino genere, Rhæti qui Italicè loquuntur, *camuza*. Hispani *capra montes*, ni fallor. Angli *vuilde goote*, id est, syluestrem capram. Poloni *dzyka koza*, id est, feram capram. Bohemi melius *korytanski kozlik*, quasi Carnicum, seu (vt nunc loquuntur) Carinthiacum hirculum: quod illa pars alpium vt vicinior Bohemis, ita est notior. Bellonius scribit Rupicapram Gallis chambris dici, in veteri auté eorundem lingua in ysard. vide plura in singularib. eius. Capream forte Martialis pro rupicapra improprie posuit in hoc disticho,

Pendentem summa capream de rupe videbis: Casuram speres, decipit illa canes.

Capræ genus syluestre non magnum, curua admodum vnci habet cornua, quibus se retinet cum per deuexa montium cadit, Albertus. Rupicapris cornua in dorsum adunca, Plinius. Animalia quædam infirma habent cornua, quæ parum aut nihil eis ad pugnam conferunt: qualia sunt in capris montanis, quam *gemeze* Germani vocant. Habent enim cornua parua & inualida, quæ non tam ad pugnam, quàm ad retinendum se ceu vnco, dum rupes scandunt & cadunt interdum à naturâ eis concessa videntur, Albertus. Et rursus, Animalium cornutorum quæ apud nos apparent, minimum est caper montanus: qui rubros habet oculos, & cornu recuruum, acutissimum visum, & gregatim pascitur, lingua nostra *gemeze* dictus. Cornua ei nigricant, nouem aut decem circiter digitos longa: multis nodosis circulis exasperata, minoribus paulatim, in vnco nullis: is leuis & acutus est, hami instar. Parallela ferè, hoc est æquis vndique interuallis surgunt, solida, ab initio tantum circiter pollicis mensuram caua, & tertia magis quàm domesticis. Mares à fœminis in hoc genere nihil differunt, ■ cornibus, non colore, non reliquo corpore. Magnitudo quæ capræ villaticæ, paulò tantum altior, & corporis forma feris altis (vt nostri vocant *dem hochgewild*) similior. Color eis inter fuscum & ruffum est: qui tamen æstate magis ad ruffum, hyeme ad fuscum vergit. Memini partim albam, partim nigram distinctis coloribus vidisse. Certum est colorem eis per anni tempora mutari. Totæ albæ interdum, sed rarissime conspiciuntur. Rupes [illegible] colunt, vt dixi, non summas tamen vt ibex, neque tam altè & longè saliunt. Descendunt aliquando ad inferiora, alpium iuga. Conueniunt sæpe circa petras quasdam arenosas, & arenam inde lingunt, vt villatica pecora salem, quo linguæ interim pituitam defricent & excitent appetitum. Qui alpes incolunt Heluetij, hos locos sua lingua *sulizen*, tanquam salarios vel halopegia, appellant. Circa hos occultant se venatores cum bombardis, & pro more accedentes capras ex improuiso feriunt. Cum in venatione vrgentur, altius semper ascendunt, donec nullus ad eas canibus pateat accessus: deinde cum venatores per saxa manibus pedibusque repando sequi vident, de saxo in saxum transiliunt, ac montium cacumina petunt, donec nulla scandendi reliqua sit facultas: illic se cornibus retinent, & quasi suspendunt: atque ibidem vel bombardis feriuntur, vel in præceps impelluntur à venatoribus: aut relictæ interdum quod inde se absoluere nequeant, illic pereunt tandem; vel præcipites ruunt: quod circa ibices etiam euenit. Mox à diui Iacobi die, qui octauo calendas [illegible] notatur, frigidiores montium cliuos petunt, vt paulatim assuescant frigori. Audio capras aliquando [illegible]ari: pilus eis densus est, quamobrem pelles illarum quæ hyeme captæ sunt à pellionibus, parantur, eo modo quo lupinæ: hæ pilis extrorsum versis gestantur etiam pluuio tempore. Fiunt ex eisdem chirothecæ pro equitibus. Cornua in ædibus hominum lautiorum parietibus affiguntur, singula vnco deorsum verso: vel bina erecta vt in capite suo erant, pelli & parti caluæ adhuc hærentia: vel quod elegantius est, ligneo capiti ad huius animantis effigiem sculpto, insetta. Rupicapræ aliquando accedunt vsque ad greges caprarum cicurum quos non refugiunt, quod nõ faciunt Ibices, mares habent cornua multo magis in dorsum adũca: fœminæ verò minus. Vngulæ rupicapris acutæ sunt, Stumpfius. A rupicapris nomen indidere nostrates radici quam vocant *gemsenwurtz*, alij *mutterwurtz*, quod affectui colico mederi credant. Rhætorum quidam graffoy. Sabaudi alacro: Pharmacopolæ vulgares doronicum. Hæc quanquã natales habeat ipsos montium vertices niuosos & saxosos præcipue: & ipsas rupium rimas, (vbi plerunq; semper rupicapræ versantur: vt, vel quod iisdem locis nascatur, vel eo pascantur dictum mihi videatur,) facile tamen in hortos transplantata comprehendit. In Prouincia Galliæ sponte natam in planicie vidi. Radix est omniũ dulcissima ad fastidium ferè: transuersa, digito crassitudine minor, creberrimis confertis geniculis, vt polygonaton alpinum vocari possit: huic binæ fibræ permultæ tanquam pedes vtrinq; subnascuntur, quatuor aut sex digitorũ longitudine, albæ, sed siccæ infuscantur. Tota radix scolopendriæ inſtcti

insecti figuram refert: seruari per multos annos potest: nullis (quod miror in tanta dulcedine) vermiculorum iniurijs obnoxia: succus ei tam lentus & pinguis, vt non prorsus arescat, nec dura aut fragilis fiat, natiui perpetuò succi tenax: quod idem in angelica vulgo dicta fieri animaduertimus. Flores aurei, circinnati, hieracio maiori persimiles, in singulis coliculis, qui ferè dodrentales sunt, singuli, odore grato, & subacri: folia hirsuta, trientalia, quæ initio latiora paulatim in mucronem se colligunt. Calfacere & siccare iudico in secundo gradu. Vulgus apud nos efficacem eius vsum contra vertiginē credit: ea forsitan ratione, quoniā capræ montanæ, quæ frequenter eā depasci solent, citra omnē vertiginem citato per ædita & præcipites rupes ferantur cursu. Genera eius duo, maius, quod in nostris alpibus nascitur, & mollius est: minus, quod Romanum vocant, durius & solidus. Longè aliud esse doronicum orientale, gustu feruente & aromatico, in multa Arabum medicamenta requisitum, nunc non ostendam: plura vide apud Ruellium.

Audio venatores quosdam, ex recenti vulnere scaturientem huius animalis sanguinem sorbere, tanquam insigne vertiginis remedium. Rupicapræ seui cyatho & lactis pari mensura deploratum phthisicum conualuisse certus author affirmat, Plin. aliâs legebatur, non rupicapræ, sed lupi & capræ. Nos villaticæ etiam capræ seuum phthisin sanare, &c. supra indicauimus.

In Creta insula capras syluestres sagitta transfixas dictamnum herbam quærere aiunt, (vt depascantur,) hoc enim spicula ex corpore eijci, Aristotel. in Historia animal. & in Mirabilibus. Dictamnum Cretæ insulæ proprium est, vi mirabile, &c. præcipuè ad difficiles partus mulierum. Aut enim facile posse parere faciunt eius folia, aut certe dolores penitus sedant. Dantur bibenda ex aqua. Rara hæc herba: locus enim qui fert exiguus admodum est, eumque capræ depascunt capessendæ causa voluptatis. Verum etiam quod de telis fertur, affirmant. Capras enim sagitta transfixas, dictamno deuorato telum eijcere, Theophrastus de histor. 9.16. Idem. Dioscorides scribit in dictamni historia: apud quem etiam ab hac ipsa facultate dictamni nomina leguntur, βελουλκὸς, & βελοτόκος: & ab ipsis animalibus δορκίδιον, quod diminutiuum videtur à δόρκος. Beloacos (inquit Marcellus Verg.) à telorum remedio vocatur, belotocos ob eandem causam, & eò amplius quod partus adiuuat: & à venatrice dea Diana, Artemidion. Dictamnum herbam extrahendis sagittis cerui monstrauere, percussi eo telo, pastúque eius herbæ eiecto (mallim, cerui monstrauere percussi, & telo pastu eius herbæ eiecto) Pl. n. 8.27. Et rursus 25.8. Dictamnum ostendêre vt indicauimus, ceruæ vulneratæ pastæ, statim decidentibus telis. Non est alibi quam in Creta. Et paulò pòst. Et in Creta autem non spaciose nascitur, miréque capris expetitur. (quod ex eodem Theophrasti loco transtulit, vbi ille ægas, id est capras sagittis vulneratas, hac herba in cibo sibi mederi scribit:) Hæc Plinius. Corruptò autem ceruos vel ceruas pro capris legi, vel inde apparet, quod postremo loco additum est, miréque capris expetitur. Adde authores omnes, quorum hic testimonia citamus capras non ceruos esse conuenire, quæ dictamno vtantur. Plinius certè ipse alibi scribit ceruos in Creta insula, præterquam in Cydoniatarum regione non esse. Et Solinus, Ager Creticus (inquit) syluestrium caprarum copiosus est, ceruo eget. Lupos, vulpes, aliáque quadrupedum noxia nusquam educat. Miror eruditos, Hermolaum præcipuè hos locos apud Plinium non animaduertisse. Creticæ capræ pastu dictamni telis eiectis, nónne grauidis eijciendi partus vim huic plantæ inesse ostenderunt? Hæc properare vulneratas solum videas dictamnum quærere dictamnum sequi, Plutarchus in libro Vita animalium, &c. Cicero scribit capras in Creta feras, cum essent confixæ venenatis sagittis, herbam quærere, quæ dictamnus vocaretur, quam cum gustassent, sagittas excidere è corpore dicunt. Cretenses sagittandi periti, iaculis petunt capras, quæ in montium cacuminibus pascuntur. Illæ verò percussæ, statim comedunt herbam dictamnum, & simulac gustarunt, iacula tota excidunt, Aelianus lib. 1. Variorum. Cæterùm ab hac facultate dictamno etiam nomen inditum est ἀπὸ τοῦ δίκτειν, quod est βάλλειν: vnde & δίκτυα id est, retia dicuntur. Arabum sectatores dictamnum vertunt pulegium syluestre, quod nomen inter cætera apud Dioscoridem quoque ei attributum reperio.

Commemorantur & Cynthiæ capræ syluestres, à Cyntho monte Deli sic nominatæ, de quibus Græci authoris incerti epigramma extat Anthologij lib. 6. sect. 15. huiusmodi.

Κυνθιάδες θήρεσσι … Κρητὸς ἰχέμμα | Κεῖται ἐς Ὀρτυγίης τόξα πρὸς Ἀρτέμιδι.
Οἷς ὑμέων ἐπλήσατο … αἶγες … | Αἶγες, … ἔργα …

Brodæus non ad capras syluestres, sed ceruas vel capreas hoc epigramma esse scribit: quod ego non probârim, cum expressè legatur αἶγες. Idem docet vocabulum Ἐχέμμα paroxytonum in quibusdam exemplaribus legi, vt sit proprium nomen venatoris Cretensis in genitiuo casu (quod nobis etiam placet:) in alijs vero ἐχέμμα proparoxytonum, vt intelligantur arcus & sagittæ (τόξα) animalia petita sistentes. Citat autem Etymologiam in dictione Βέλεμνα, ex quo tamen de huius vocis significatione statui nihil potest, cum propter terminationis similitudinem solum ab eo proferatur. Debebat enim (inquit) à βέλος dici βέλεμνος, vt ab ἔχω ἔχεμνος, τέλεμνος. Telemus quidem viri proprium est apud Varinum.

G.

De remedijs ex capris syluestribus.

Millia remediorum ex capra demonstrantur: quod quidem miror, cum febri negetur carere: Amplior potentia feris eiusdem generis, quod numerosissimum esse diximus, Plinius. Caprearum vires medicas infra seorsim dicam: quanquam Sextus non alias fere capreis attribuit, quàm Plinius capris mansuetis. Syluestrium caprarum sanguis abscessus maturat, Marcellus Verg. Ego apud Galenum caprino sanguini simpliciter hāc vim adscribi inuenio, vt in Taurino sanguine dictum est. Syluestrium caprarum sanguis cum palma marina pilos detrahit, Plin. Collyrium ex seuo caprarum syluestrium, confert patientibus telam oculorum, Rasis. Albertus collyrium (quamuis calmo deprauatè apud eum legitur) non ex fimo, sed felle caprarum syluestrium vel domesticarum, contra telam oculi prodesse scribit. Seuum montanarum caprarum confert pulmoni vlcerato, Rasis. Capræ syluaticæ iecur carbonibus inassatum, & per se sumptum cœliacos remediat: idemque arefactum & tritum, & cum vino potui datum, certissimè auxiliabitur, Marcellus. Capræ syluestris fel commendat Dioscorides ad varios oculorum affectus, Sextus capreæ. Fel hirci syluestris est theriaca morsibus venenosis, Auicenna. Capræ syluestris fel priuatim prodest contra suffusiones incipientes, oculorum caligines, argema (albugines vertit Marcellus) & genarum (palpebrarum) scabritias, Dioscorid. Et rursus, Syluestrium caprarum felle

peculiariter percuncti luſcioſi ſanantur: idem poteſt & hircinum, (hirci ſylueſtris nimirum.) Capræ ſylueſtris fel ſcripſerunt quidam luſcioſis (νυκτάλωψι) prodeſſe, Galenus. Plinius ad luſcioſos & varios oculorum affectus capræ fel ſimpliciter laudat. Collyrium ex felle (ſeuo, Raſis.) caprarum ſylueſtrium vel domeſticarum, contra telam oculi valet, Albertus. Fel taurinum vel eius loco hirci Syluestris (τράγου ἀγρίου) Abſyrtus miſcet compoſitioni cuidam ad neruos equorum vulneratos, cap. 25. Calculos expellit fimum caprarum in mulſo efficacius ſylueſtrium, Plin. Remedia quæ Dioſcorides attribuit fimo αἰγῶν ὀρειῶν, id eſt, caprarum in montib. agentium, ſupra adſcripſi villaticis: de ijs enim cum in montibus paſcuntur, intelligo, admonente ipſa ſermonis ſerie, quæ talis eſt: Caprarum baccæ, præſertim in montibus agentium, &c. Nec moueor quod vetus Dioſcoridis tranſlatio hoc loco ſylueſtrium caprarum habet.

H. Αἰγανέα, iaculum paruum & leue, cui nomen ab vſu in venatione caprarum, nimirum ſylueſtrium, vt dixi in Capra. Ambroſia apud Dioſcoridem ſecundum Romanos caper ſyluaticus appellatur, & ab alijs artemiſia botris: quibus nominibus ad dictamnum accedit, quæ & ipſa artemiſion, & dorcidion vocatur. Vera etiam artemiſia toxotis vel toxeteſia cognominatur, quaſi & ipſa ſagittas trahere poſſit, dictamni inſtar. Capellam Sylueſtrem Spartani immolarunt iam iam conflicturi cum Athenienſibus, apud Xenophontem libro 4. de rebus Græcorum. Κατ' αἶγας ἀγρίας, abominantis eſt ſermo, & malum deprecantis, inque ſylueſtres capras auertentis. Vſus eſt adagione Athenæus lib. 2. Myrtilus, inquit, aſſeuerabat, velut ad capras ſylueſtres nos relegans quærentes, Hegeſandrum Delphũ in commentarijs ſuis eius dictionis meminiſſe. Ad capras ſylueſtres poſuit pro eo quod difficillimum eſſe inuentu, aut quod nuſquam eſt. Citauerat enim ex authore teſtimonium, quod mox Plutarchus negat apud illum extare. Ad hoc prouerbium opinor alluſit Apuleius in Aſino, fingens Pſychen à Venere mitti ad arietes agreſtes, Eraſmus. Suidas & Varinus ſcribunt hoc prouerbium vſitatum fuiſſe ἐπικατάρας, κατ' αἶγας ἀγρίας τρέπειν τὰ κακά: hoc eſt, poſt execrationem aliquam, vt mala verterentur in capras ſylueſtres. Nimirum ſi quis mali quippiam dici vel nominari audiuiſſet, ſiue contra ſe, ſiue ſimpliciter, mox deprecandi gratia ſubijciebat κατ' αἶγας ἀγρίας. Heſychius hoc circa morbos obſeruatum ait, comitialem præcipuè.

DE STREPSICEROTE.

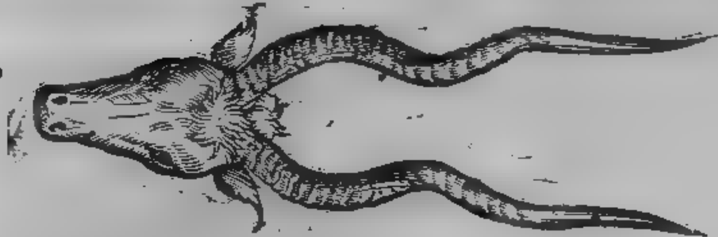
Ex caprarum ſylueſtrium genere Strepſicerotes ſunt: mittunt eos tranſmarini ſitus, Plin. Et alibi, Cornua erecta, rugarumq; ambitu contorta, & in leue faſtigium exacuta (vt lyras diceres) Strepſicerotĩ, quem addacem Africa appellat. Ῥαιχακηρεῖς, στρεβλοκέρατοι, Varinus & Heſych. Nec plura vſquam de hoc animali reperio. Eſt & aliud genus, ni fallor, ſylueſtrium caprarum, de quibus Oppianus dixit, Στρεπτοῖσι κεφαλῆφι κορυσσόμεναι κεράεσσι, quarum hiſtoriam ex ipſo Oppiano ſupra narraui.

Strepſiceros Bellonij: vel ouis Cretica, vt Io. Caius conijcit.

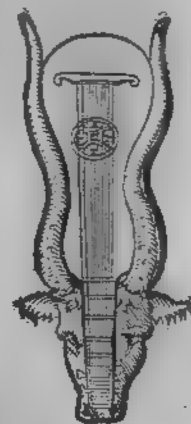

IN Creta (inquit Bellonius) præſertim Ida monte, genus Ouis reperitur, quod paſtores Strepſicerotem nominant, cui cornua non vt Ouibus communibus reflexa, ſed omnino recta erectáque vt vnicornis, ſpiris canaliculatis capreolorum inſtar intorta. nec aliud à noſtris Ouibus differt, ne magnitudine quidem: & ſimiliter, vt noſtræ, gregarium eſt, & in magnis gregibus dedit: cuius figuram nos primi, à nemine alio excerptam publicamus, Hæc ille.

Strepsiceros Io. Caij.

Alia eiusdem icon, cum imagine lyra quam cornuum internallum representat.

STREPSICEROTIS cornuum effigiem aliam Io. Caius ex Anglia pictam ad nos misit, cum descriptione eorundem, quam hîc adijcio. Strepsicerotis cornua (inquit) tam graphicè descripsit Plinius, atq; lyris tam appositè comparauit, vt longiore verborum ambitu opus non sit. Ergo hoc tantum addam: ea esse intus caua, sed longa pedes Romanos duos palmos tres, si recto ductu metiaris: si flexo pro natura cornuũ, pedes tres integros. Crassa sunt vbi capiti committuntur, digitos Rom. tres cum semisse. describuntur in ambitu palmis Rom. duobus & dimidio, eo ipso in loco. In summo, leuore quodam nigrescunt, cum in imo fusca magis & rugosa sint. Iam inde à primo ortu sensim gracilescunt, & tandem in acutum exeunt. Pendunt vnà cum facie sicca per longitudinem dimidiata, libras 7. vncias 3. & semissem. Facies, quæ adhuc superest iuncta cornibus, & frontis ceruicisq; pilus, loquuntur Strepsicerotem animal esse magnitudine ferè ceruina, & pilo rufo ad instar ceruini. Sed an nare & figura corporis ceruina sit, ex facie nihil habeo certi dicere, cum nares diuturni temporis vsu detritæ sint, & facies eadem de caussa hinc inde glabra sit, conjiceres tamen ex eo quod superest eum propius accedere ad ceruum aut platycerotem. Hinc pictor ceruinas adiunxit nares Strepsicerotis faciei, exiguas scilicet & breuiores, quàm pro faciei magnitudine. Quod inter radices cornuum vides, pars collo est. Hæc Caius. Idem postea in Epistola ad me: Si Ouis Cretensis (inquit) seu Idæa, Strepsiceros sit, propter erectorum cornuum figuram, eadem opera & Monoceros erit Strepsiceros. At non propter versuram erecti, sed flexuram indirecti cornu vocatur Strepsiceros. Ita enim flexa veráque sunt, vt eorum curuaturæ faciant imaginem lyræ, vt rectè scripsit Plinius. Quamobrem imaginem adiunxi, vt inter Strepsicerotem & Ouem Cretensem, non tu solùm, sed & omnes qui eam viderint dijudicẽt. Talem autem antiquorum lyram esse vicissim & ex hac cornuum curuatura, & ex cœlesti lyra scire licet (etsi in chartis astronominicis aliter depingatur) si dempto manubrio, aut pro manubrio supposito animalis capite, spacium inter cornua corpus esse lyræ, animo conceperis. Subus appellatur ab Aristotele (*Oppiano dicere debuit*) qui à Plinio Strepsiceros, inquit Io. Bodinus enarrans librum 2. Oppiani de Venatione: mihi hoc simpliciter affirmari posse non videtur: quando alijs versibus Oppianus, vt superius citaui, Strepsicerotis meminit. Subus quidem ei amphibia quadrupes est, piscibus victitans, videri autem potest ad syluestre. Ouium genus referri posse: nam statim ante historiam eius Oppianus de Ouibus feris Creticis egit, quas colore flauo vel purpurascente esse scribit, quadricornes: non lana, sed villo ferè caprino tectas. Et mox addit: Quinetiam Subus colore flauescit splendido, sed non æquè villis hirsutus est: & duo tantùm valida cornua supra latam gerit frontem. Quòd si non congeneres bestias istas existimasset, conferre inter se atque distinguere opus non fuisset. Sed coniectura hæc tantum nostra est: quam certioribus aliorum scriptis aut confirmari aut infirmari velim.

Bestiæ cuiusdam mihi incognitæ cornu quale hic exhibeo vidi in arce generosi Domini Gulielmi Wernheri Cimbrorum Comitis, longitudine brachij, colore nigricans, baculi vel coli crassamento, leue, cauum ad dimidiam partem aut amplius. Addebat, ex fama nimirum, animalis bicornis esse: & bina huiusmodi inter anathemata rariora Ferdinandi Augusti extare.

DE CAPREA SIVE CAPREOLO ET DORCADE CAPREOLI MARIS FIGVRA, FOEMINA còrnibus caret.

Alia icon vtrunq; Capreolorum sexum repræsentans

CAPREA, capreolus & dorcas, tria nomina, animal, vnum mea quidem opinione denotant: namq; neque Grammatici neque alij scriptores satis expresserunt quid de his nominib. sentirent. Dorcadis nomine Plinius & alij veteres vtuntur, tanquam nullum apud Latinos vocabulum ei responderet. Leonicenus reprehẽdit Plinium quòd capreã & dorcadem tãquam diuersa animalia diuersis in locis memoret, vt vespertilionem & nycteridem, &c. Recentiorum plerique, etiam doctissimi, vt Gaza Hermolaus &c, capram vertunt, alij Græcum nomen retinent. Capram quoq; recentiores non omnes eodem modo interpretantur. Caprea dicta est, quod quandam, vt ait Varro, capræ similitudinem habeat. Sunt autem syluestres capræ (Grammaticus quidam, non Varro) vnde capreoli dicti. Capræ in plurimas similitudines transfigurantur: sunt capreæ, sunt rupicapræ, &c. Plinius. Scribens mansueta omnia etiam fera reperiri, quasi in illa transfigurentur. Ecce feræ saxi deiectæ vertice capræ, Vergilius 4. Aeneidos: Seruius capras exponit. In Africa non sunt capræ syluestres, vt Aristoteles: vt Plinius, capreæ. Martialis etiam capream pro rupicapra accepisse videtur, non pro dorcade, vt infra dicam. Ego capreas quidem de genere caprearum syluestrium esse concedo, idq; propter reliqui corporis figuram: non item cornuum, quæ ramosa eis & ceruinis similia sunt, vt mediæ inter feras capras & ceruos naturæ censeri debeant, vt platycerotes quoq; Rupicapra verò, ibex, dama, & bubalus Africus, quæ cornibus etiam capram aut hircum referunt, magis propriè capræ syluestres mihi dici videntur. Caprea igitur propriè dicta, ramosis est cornibus, paruis nec deciduis (de quo pluribus infra dicam) teste Plinio: Hanc Germani vocant, *reeh* vel *rech* (quanquam & ceruorum hinnulos aliqui apud nos similiter abusiue nominant:) marem priuatim *rechbock*, fœminam *rechgeiss*. Angli Roo: Illyrij *sernavel farna*: Galli *chieureau* vel *cheureul sauuage*. Hispani *zerito*, vel *cabronzillo montes*. Itali *capriolo* vel *cauriolo*, & in fœminino genere *capriola* vel *cauriola*. Licet plerique, in sua quisq; lingua) non capream, sed capreolum, hisce nominibus interpretentur: ego certè inter capream & capreolum non aliam quàm vel ætatis, vel sexus potius differentiam inuenio, vt apud Græcos etiam inter dorcum, dorcadem, dorcalidem, &c. Qui superiore seculo literas docuerunt, capream pro hœdo per inscitiam interpretati sunt. Capreolus diminutiuum à capreolus, animal syluestre, Grammaticus quidam. Cory

donapud

don apud Vergilium Aegloga 2. Alexidi puero duos capreolos promittit, his versibus: Præterea duo nec tuta mihi valle reperti Capreoli, sparsis etiam nunc pellibus ambo, Bina die siccant ouis vbera, quos tibi seruo. Sparsos albo exponit Seruius, qui habent adhuc maculas à prima ætate venientes. Accessu enim temporis mutant colorem, & eorum maculæ esse gratiæ minoris incipiunt. Capreolus (inquit Albertus) cornibus magis refert speciem cerui: visu esse acuto fertur, voce debili, (exilem alibi dicit) quam venator sibilo sel[illegible] imitatur, & allectum capreolum, quasi ad sui generis animal prosiliens interficit, aut capit. Et alibi, Capreoli, qui ceruis cornibus similes sunt, non mutant dentes: qui cum crassescunt eis, ætate prouectiores intelliguntur: oculi eis pulchri, visus peracutus, abundant in Africa vltra mare Carthaginis, vt Auicenna scribit. Hos Auicennæ capreolos, dorcades intelligo, alterius generis quàm capras syluestres, quas in Africa esse negauit Aristoteles, vt Plinius non recte capreas transtulerit, si illæ à capreolis non differunt specie, quod nos asserimus. Capreolos in Aegypto c[illegible] pi testis est Marcellinus lib. 22. Reperiuntur etiam in Germania permulti, Albert. Cerui appellatione forte intelligit Aristoteles capreas quoque, & damas, & capras syluestres, Niphus 313. Capreæ multæ capiuntur in regionibus Heluetiorum alpinis, colore ceruis non dissimiles, sed mole corporis longè inferiores: quæ vix capras æquant: ex quarum etiam genere syluestres existimantur. Mas cornu in capite gerit senis plerunq; ramis distincta. Si fœminæ suus maritus capiatur, aliũ quærit, eumq; secum ad pristinæ habitationis suæ locum adducit. Fœmina vero capta, maritus aliò discedit, & aliam sequitur coniugem. Quamobrem callidi venatores, fœminas rarò capere solent, & fortuitò captas interdum dimittunt: quod vna aliquando fœmina complures capiendos adducat mares, vt scribit Ioan. Stumpfius noster in Chronicis Heluetiæ.

צבי zebi, eruditi linguæ Hebraicæ capream exponunt: eius fœmininum est, צביה zebiah, Iudæus quidam ceruum mihi interpretatus est, deceptus puto ob cerui similitudinem. Legitur hæc vox Deuteronomij capite 14. inter animalia cibo permissa: vbi Chaldaica translatio habet טביא thabia, (pro qua voce in Actis legitur cap. 9. ταβιθὰ, quod sonat δορκάς:) Arabica טבי thabiu bissyllabum, vt v sit consona: Persica אהו ahu: Septuaginta dorcas, Hieronymus capreu. Arabica vox & Chaldaica finitimæ mihi Hebraicæ videntur, z litera tantum in th vel t conuersa. In tanto veterum & eruditorum consensu non dubitabimus quin zebi sit caprea, seu dorcas: vt minimè approbem recentiorum illos qui damam, aut hinnulum exponunt. Zebaoth numero plurali fœminino legitur Canticorum cap. 2. vt zebaim in masculino 1. Paralip. 12. vbi Munsterus capreas veloces cursu exponit. Libro 3. Reg. cap. 4. zebaim numerantur inter cibos lautiores regis Salomonis, cum ceruis & bubalis, q[illegible] os iachmur vocant, & ip[illegible] ex caprarum syluestrium genere. Equidem coniecerim hoc animal ap[illegible] H[illegible] os sic dictum esse à pulchritudine, quam zebi similiter vocant: non enim oculis tantum, vt Albertus & alij scribunt, sed totum aspectu elegans est, & maculis suis mirum in modum placet vt in delicijs haberi mereatur: vnde Martialis, Delitium paruo donabis dorcada nato: Iactatis solet hanc mittere turba togis. Cæterum in disticho quod apud eundem proximè sequitur per capream intelligo rupicapram, vt infra dicam. Finitima huic apud Hebræos vox est etiam zephir, hircum exponunt: vt zephira capram, Munsterus in Lexicis suis עפר opher, fœtus cerui aut capreæ, vt Dauid Kimhi interpretatur, his verbis, ולד האיל או צבי. Astipulantur ei Abraham & Salomon Cant. 2. vbi scribitur opher aialim, Græca translatio habet νεβρῷ ἐλάφων: Hieronymi, hinnulo ceruorum. De voce dithon, quam aliqui capream exponunt, in pygargo capræ syluestris genere dicam. בכרה bikerah, camelum dromadem significat, vt supra dixi: quanquam Hieronymus Hieremiæ 2. capream interpretatur, deceptus vt suspicor quod in Aquilæ, Symmachi & Theod. translatione δορκὰς legerit pro δρομὰς vel δρομεύς. Dorcadem & capreolum qui Arabicè scripserunt medici, vel eorum interpretes, gazel, vel gazelum, vel gazellam vocant, vt apparebit inferius vbi de alimento ex hoc animali dicemus. Capreolus, ad Almansorem septimo tertij. à Hiranide dorcas dicitur, Aggregator. A Syluatico etiam dorcas capreolus exponitur. Gaza vel azaël Arabicè aliqui vertunt pro [illegible] Hebraica voce, de qua in Ibice dicemus. Agazel Albertus damam exponit, vt aliqui etiam dorcadem, si vtrique vnius generis species confundunt. Caprea minima est inter cornigera quæ explorata habemus, Aristoteles interprete Gaza: Græcè legitur dorcas, lib. 3. cap. 2. de partibus: & rursus ibidem, Bubalis capreisque interdum cornua inutilia sunt: nam & si contra nonnulla resistunt, & cornibus se defendunt, tamen feroces pugnacesque belluas fugiunt. Non placet (verba sunt Hermolai) quorundam distinctio inter dorcem & dorcadem: quasi dorcas ceruinus pullus sit, dorx animal diuersum: cum dorc[illegible] s Aristoteli non ceruum, sed capram significet. Certè Dioscorides in coaguli mentione dorcadem à dorco separauit: (lego, non) vt eo distet dorcus à dorcade, quo ceruus ab hinnulo. Et in Strabone zorces, pro eo quod sunt dorces, nisi vitium sit exemplari, legas. Hæc Hermolaus. Ineptior est illorum sententia, qui capras Indicas longissimis auriculis, dorcades interpretantur, quàm vt pluribus reprehendi debeat. Origenes dorcada παρὰ τὸ ὀξέως δέρκειν dici opinatur, Cælius. Verba Origenis in cant. homilia 3. si modo eius sunt quæ illi a[illegible] i-buuntur, hæc reperio: Dorcas quantum ad Græca vocabula, nomen à videndo atque clarius prospiciendo sortita est, Habet in natura sua, vt non solum videat ipsa & perspiciat acerrimè, sed & aliis visum præbeat. Asserunt nanque hi, quibus medicinæ peritia est, inesse huic animali intra viscera humorem quendam, qui caliginem depellat oculorum, & obtusiores quoque visus exacuat. Isidorus etiam scribit dorcades [illegible] dictas. Dioscorides inter coagula similes, inquit, leporino vires habent, coagulum hœdi, deinde agni, hinnuli, capreæ laticornis (vt Ruellius vertit: vel vt Marcellus, dorcadis, quam à latitudine cornuum platycerotem dicunt:) dorci, cerui, vituli, & bubali. Græca sic habent Ἐρίφου δὲ [illegible], καὶ νεβροῦ, καὶ δορκάδος, καὶ πλατυκέρωτος, καὶ δόρκων, καὶ ἐλάφου, καὶ μόσχου καὶ βουβάλου [illegible] ἔχει δύναμιν. Coniunctionem καὶ post δορκάδος, Hermolaus & Ruellius non legerunt, sed δ' articulum, vt videtur eis loco. Marcellus vero coniunctionem expressit, & duo diuersa fecit animalia, quod illi vnum, in quo ego ei non assentior. In eodem Marcello Fr. Massarius reprehendit, quod platycerotem dixerit capream. Non enim caprea est, inquit, quæ platyceros Græcè dicitur, sed diuersum omnino genus ex Plinio, volumine vndecimo vbi de cornibus loquitur, tradente. Aliorum fudit in palmas digitosque emisit ex iis, vnde platycerotas vocant. Dedit ramosa capreis, sed parua, nec fecit decidua: Ex quibus manifestò apparet animalia hæc prorsus esse diuersa, Hæc Massarius. Cæterum quod non sint prorsus diuersa, neque diuersum omnino genus, caprea & platyceros, quod Massarius nimio traducendi Marcelli studio ductus asseruit, vel inde apparet, quod vnum dorcadis nomen vtrisque commune est: idque merito, cum aliud nihil, quod sciam, differant, quàm cornuum specie: quæ capreis simpliciter dictis teretia, alteris lata sunt: & præterea magnitudine, platyceros enim maior est: sed de platycerote seorsim agam inferius,

inferius. Redeo ad iam citatum Dioscoridis locum: in quo dorcum capream, vel capreolum intelligo, cui cornua non sunt lata, vt dixi. Νεβρὸν vero, id est hinnulum, vix aliter intelligi posse puto, quàm vt ad sequentia omnia referatur, vitulo tantum excepto: nam & apud Latinos hic nomen ad huiusmodi animalium fœtus commune est, & apud Græcos similiter vsurpari reperio. Hoc si cui non placet, doceat nos quid hinnuli capreoli à ceruino differat: quanquam Varinus πρόκα animal ceruo simile esse scribit, quod alio nomine νεβρὸς dicatur, sed sine classico authore. Solinus per capream intelligit le boucestani, id est Ibicem. Gaza vero Aristotelem transferens imitatione Plinij, Dorcada semper capream vertit, Bellonius. De illo dorcadis genere, quod moschum odoramentum profert, alibi dicam in M. litera. Pauidosque iuuat compellere dorcas, Gratius, nisi legendum sit pauidas: nam dorx fœminini generis videtur. [illegible], Etymologus. Δορκάς· τὸ τῆς ἐλάφου [illegible], Etymologus, & Varin. [illegible] ἡλικίαν ἐλάφου, Hesychius & Varinus. [illegible], Hesychius & Varinus. [illegible] ἔλαφος, δέρκων, [illegible] Suidas. Myrtilus apud Athenæum δορκάδας solum, non etiam δόρκωνες vsurpari dicit. Xenophon libro 1. de expeditione Cyri. [illegible] καὶ δορκάδες. Δόρκων ὄνομα [illegible] καὶ ὁ ἔλαφος, Suidas. Camelopardali cauda est parua vt δορκαλίδων, Oppianus. Gillius ceruorum vertit, malim capreolorum. Canes venatici vt celeriores fiant, cerui aut dorcadum vberibus alendi sunt, Oppianus. Hic Gillius eandem vocem damarum reddidit. Et licet in re ipsa fortassis nihil intersit, negligentia tamen vocabulorum & inconstantia vertendi viros eruditos non decet. Δορκαλίδες, id est lendes, Hesychius & Varinus. Πτῶκα, dorcadem, vel ceruum, vel leporem exponunt, Suidas & Varinus. Sed cum πτῶκας δορκαλίδας, ἢ πτῶκας νεβροὺς dicimus, epitheton est pro eo quod est timidos. Πρὶκα, ἐξαίφνης, id est subito, Galenus in Glossis Hippocratis. Πρέκα, εὐθὺς ἐξαίφνης, δρόμος, Hesychius. Hinc dicta forte πρεκάνεια, τὰ ἐκ νέων κριθῶν ἄλφιτα, id est farina ex hordeo nouo: vtpote prima, & statim post maturitatem facta: & πρόκες [illegible], id est teneri ceruorum hinnuli, aut capreæarum genus, à subita nimirum celeritate: vel vt grammatici dicunt, ἀπὸ τοῦ προΐεσθαι, [illegible], Varinus: Hesychio simpliciter cerui. Πρόκες εἶδος δορκάδων, ἢ τὰ νεογνὰ τῶν ἐλάφων, [illegible], Eustathius. Idem πρόκας ceruos vel celeres interpretatur, quod minus placet. Iam cum prox Græcis etiam rorem significet, tenerum ceruæ fœtum sic appellari inde coniecerim eadem ratione, qua hersæ ijsdem hœdi vocantur: nam herse etiam vel erse ros est. Damam Græci proca vocant: Aristoteles & idonei ferè omnes, & Dionysius à ceruo non distinguunt. Phileas primigenos ceruos procas dici voluit: Ab hoc animali Proconnesus appellata est, Hermolaus. Aristoteles ceruo & προκὶ fel negat: & sanguinem eorum non spissari ait. Plinius vtrunque de ceruo & caprea scribit, quanquam corrupti codices capram habent. Gaza tamen proca vertit damam, vulgarem nimirum, non Plinij damam intelligens. Idem Gaza, Aphrodisiensis problematum 1. 27. δόρκας reddidit damas, vbi inquiritur cur δορκῶν, & aliorum quorundam animalium excrementa paulisper aroma oleant. Ego quidem nullius animantis alui excrementum odoratum noui præterquam martis è mustelarum genere Aphrodisiensis forte de moscho audierat, qui excrementum est dorci seu capreoli peregrini, non alui tamen, sed apostematis circa vmbilicum, vt alibi referemus. Oppianus lib. 2. de venatione post ceruorum historiam eurycerotas, id est platycerotes subiungit, de quibus scribit per omnia ceruos esse, excepta cornuum latitudine, & statim ἴορκας (pro δόρκας puto, carminis ratione: nam & paulo post, & alibi δόρκων meminit sine vlla descriptione propria) hisce versibus, Τοὺς δ᾽ ἄρα κικλήσκουσιν ἐϋξυλόχοισιν ἴορκας. Καὶ κεῖνοις ἐλάφοις δέμας, ῥινὸν δ᾽ ἐπὶ νώτῳ Στικτὸν ἀπαντα φέρουσι, [illegible] Παρδαλίων, σφρηγίδεσσιν ἐπὶ χροὶ μαρμαίρουσι. Hoc est, Habent & iorci corpus ceruinum, & pellem vndique maculosam, non aliter quàm pantheræ. Hos igitur capreolos esse non dubitabimus. Mox in bubalo, minor inquit eurycerote est, dorco maior, δόρκου μέγ᾽ ἀρείων. Et rursus paulo post, inter perdices & dorcos (Gillius damas vertit) mirum naturæ consensum indicat: ita vt & mansueti inuicem sint, & in propinquo maneant, & ijsdem locis pascantur. Quamobrem venatores capto dorco proposito, perdices alliciunt, vel contra. Porrò circa finem libri quarti, venatores monent ne post longum & prolixum cursum dorco vel medicè respirare & quiescere permittant: præcipuè enim eis grauem & molestam esse in medio cursu vrinam: quam si respirando excreuerint, longè velociores postea ferri. Cerui genus est, quod Achainen Aristoteles vocat, Albertus corruptè halzanen, & dorcadem interpretatur. Alcheif est animal quod dicitur gazella, & est simile capreolo, Andreas Bellunensis. Damilla, id est, animal simile capreolo de Han: Damala, idem, Syluaticus. In dorcadem, cuius vber à vipera ictum sugente hinnulo (νεβρὸν vocant) vnà cum matre perijt, epigramma Polyæni, & alterum Tiberij Illi, Anthologij Græci libro 1. sectione 33. Est & tertium ibidem Tiberij, in dorcadem in mari captam. Tiberius κεμμάδα dixit, quam Polyænus dorcada. Κεμάς, cerui hinnulus, tener & in spelunca adhuc iacens, quasi κοιμάς, ἡ ἔτι κοιμωμένη ἐν τῷ σπηλαίῳ: νεβρὸς autem, qui iam maior est, & ad pascua exit, ἐπὶ βορὰν ἐξιὼν καὶ νεμόμενος, Varinus: Vel quasi νέπορος, [illegible], Etymologus, & Varinus. Alij contra νεβροὺς hinnulos in prima ætate vocant, κεμάδας vero in ea qua iam ceruis, id est adultis, proximi sunt, Varinus. Κεμάς, hinnulus, vel ceruus, vel dorcas, Hesychius. Minus equidem miror veteres Græcos vnum vocabulum de duobus animalibus diuersis vsurpasse, cum Germani nostrates etiam vtrunque animal vna voce *rech* appellent. Dorcas enim adulta cerui hinnulo similis, & magnitudine æqualis est. Apud Hesychium & Varinum κεμφὰς quoque reperias pro ceruo, & [illegible]. Et κέμπφος, pro κέπφος nimirum, quo leuissima auis est. Κεμμάς, per duplex μ, hinnulus cerui, Hesychius. [illegible], Tiberius Illus in epigrammate: licentia est poëtica. Communiter enim per μ. simplex scribitur. Ὡς δ᾽ ὅτε καρχαρόδοντε δύω κύνε εἰδότε θήρης Ἠὲ κεμάδ᾽, ἠὲ λαγωὸν ἐπείγετον ἐμμενὲς αἰεί, Homerus Iliad. 10. [illegible] κεμάδος, Herodiens apud Athenæum in fine libri quinti. Etymologus cemadem hinnulum cerui vel dorcadem exponit. [illegible], Homerus puto, citatur ab Etymologo. [illegible] (forte [illegible]) [illegible] κεμάδα. Κελμάς, νεβρὸν ἐλάφου, Hesychius & Varinus: malim [illegible]: non raro enim λ pro ε, scriptorum librariorum incuria reperitur. Ζόρ (malim ζὸρξ) [illegible], Hesychius. Hodie vulgo à Græcis capreolus ζαρκάδι dicitur, quasi dorcadi à dorcas Bellonius.

B.

De Libyco dorcadum & cemadũ genere Aelianus hæc tradit: Dorcades (in Libya) quanquam velocitate sunt mirabili, tamen inferiores sunt in currendo equis Libycis: earum aluus nigris vittis distinguitur, reliqui corporis coloris-

color iubet: & pedes quidem ei longi sunt, cornibus caput ornatur, oculi nigri, longissimæ aures habentur. Κεμὰς à poëtis nuncupata, turbinis instar celerrimè fertur, flauis pilis spectatur, cauda est tum pilis [illegible], tum exalbenti, eius oculi cyaneo colore tincti videntur, aures peraltis pilis refertæ, neq; modò in terra pecum celeritatem ostendit, sed etiam cum in fluuij confluentem inciderit, vngulis pedum remigans, fluctus perrumpit & verò in lacubus natare gaudet, vnde sibi pastum comparat virides iuncos & cyperum depascitur, Hæc Aelianus. Vt ad Catadupa Nili procedens Apollonius ceruos & capreas inuenit, Philostratus. In Arabia sunt otides & δορκάδες Xenophon lib. 1. de exped. Cyri minoris. Capreolus vulgò Italis dictus, corpulentia similis est ceruo: sed minor, & hoc particulare habet, quòd nullã prorsus caudã habent, quod Aristoteles notauit, & est dorcus (vel dorca-) Aristotelis, Plinij caprea, Bellonius in singul. vbi etiam lectionem Plinij emendat, qui decidua eis cornua esse negat.

Cornua animalium vacua sunt iuxta caput, & ibi intrat corpus quoddam durum ferè osseum, potis fere[illegible]: præter cornu cerui, & eorum animalium, quæ similitudine quadam cum ceruo conueniunt, vt sunt dama (vulgaris,) capreolus & equiceruus, (alcen intelligit:) quæ omnia nobis cognita sunt, & eorum cornua solida esse constat, sed potis intus plena, Albertus. Et rursus: Nullum animal nobis notum mutat cornu, præter ceruum, & nobis (lego ei, nempe ceruo) conuenientia animalia. Atqui Plinius cornua capreis decidua esse negat. At Cælius ex Pausania vt ceruorum, sic dorcadum quoque cornua decidere & renasci scribit. Capreoli et [illegible] quotannis deijciunt cornua vt cerui. & defodere creduntur à nonnullis, quod delecta non repetiantur, [illegible] rarò puto habent vltra ternos ramos. Edlebach: Cornua ramosa quotannis amittunt, Bellonius. Belisarius rufos canes colore capreæ referre tradit. ξανθὼν χιμάδα in epigrammate legimus. In Lycia dorcades non transeunt montes Syris vicinos, Plinius. Hispania dorcades multas producit, Strabo. Capræ sanguinem non coagulari apud Plinium non rectè legi pro capreæ, vel inde constat, quod medici hædino sanguini bibendo, antequam coaguletur, acetum misceri iubent ne coagulari possit.

C. Venenis capreæ & coturnices, vt diximus, pinguescunt, placidissima animalia Plinius. Dorcades, asini syluestres, &c. ficus & farinam appetunt: quare Aemenij vt eas capiant, piscium nigrorum qui venenati apud ipsos nascuntur, farina ficus conspergunt, quibus gustatis, bestiæ statim intereunt. Aelianus. Dorcas dormiens oculos habet apertos: Varinus in Λάων, ex quo Cælius etiam transcripsit. Πτὼξ quidem & lepus & dorcas exponitur, leporem autem oculis apertis dormire constat. Capream noctu cernere Ioan. Textor scribit: quod Plinius de capris scribit, de capreis (quod sciam) nemo. Nisi quis ita interpretetur hæc Plinij verba, Capras negant lippire, quoniam eæ quasdam herbas edant: item dorcades. Et ob id fimum earum cerâ circundatum noua luna deuorare iubent, Et quoniam noctu æquè quoque cernant, sanguine hircino sanari lusciosos putant, Hæc Plinius. Vulpes & capreoli etiam nocte cibum quærunt, Cardanus. Leon decipiat oculis apertis vt dorcas, Etymologus in Λεοντοκόμος. Pendentem summa capream de rupe videbis, Casuram speres, decipit illa canes, Martialis lib. 3. Videtur autem non propriè dictam capream, sed rupicapram Plinij intelligere: quæ & summas rupes conscendit, & ab ijs pendere solet, cum venatores vrgent: & cornua ad hanc rem idonea habet, caprea non item: accedit quod in proximo ante hoc disticho de dorcade (id est vera caprea) locutus sit, quod superius adscripsi. Blondus etiam, qui his proximis annis multa edidit Romæ, capream pro rupicapra accipere videtur: Caprea, inquit, saxa & rupes altissimas habitat, nimirum propter timiditatem. Vidimus tamen & mansuetũ hoc animal: nam inter homines deponit feritatẽ celerrimè, vt & hinnulus cerui. Ex pelle eius fimbriantur mulierũ pelliceа indumenta: fiunt & chirothecæ, &c. Eandem Creticam esse putat syluestrem capram, quæ dictamno (vel vt ipse ineptè scribit pulegio) depasto sagittas sibi expellat.

D. Tam dispar aquilæ columba nõ est. Nec Dorcas rigido fugax leoni, Martialis. Prouerbium, Caprea contra leonem, infra ponam. Vt pauet acreis agna lupos, capreæq; Leones, Hor. Epod 2. φθεῖρες [illegible] Philes & Aelianus.

Cynoprosopi vel cynocephali homines qui post vastam Ægypti solitudinem habitant, &c. ex venatu dorcadum & bubalorum viuunt, Aelianus. Dorcadum & bubalorum, tanquam eiusdem generis animalium, mentionem Simocatus etiam in epistolis coniungit. Qualis eligendus sit canis, qui venetur dorcos, ceruos & lepores, ex Oppiano in Cane celere docui. Capreas, apros, & lepores in vnum leporarium coniungi apud Varronem in opere de re rust. legimus. Nunc vt habeant multos apros ac capras, (lege capreas) complura iugera maceri[illegible] concludunt Varro. In leporario non lepores solùm includuntur sylua, vt olim in iugero agelli, aut duobus: sed etiam cerui, aut capræ (lege capreæ) in iugeribus multis, Idem. Apros in leporario pingues solere fieri scis Axi. Nam quem fundum in Tusculano emit Varro à M. Pisone, vidisti ad buccinam inflatã certo tempore apros & capreas conuenire ad pabulum cũ è superiore loco e palæstra effunderetur apris glans, capreis vicia aut quid aliud, Varro. Feræ pecudes, vt capreoli, damæq; [illegible] minus orygum ceruorumq; genera & aprorum, modo lautitijs & voluptatibus dominicorum seruiunt, modo quæstui ac redditibus, Columella 9. vbi de viuarijs faciendis scribit.

Capreæ, inquit Blondus, [illegible] ceruo similes sunt, eademq; arte qua cerui decipiuntur. Comprehenduntur enim canibus, implicantur & retibus at rarius quàm cerui, quoniam alpes & montiũ culmina incolunt. Quamobrem insidię in montibus & collib. ponendę sunt. In sylvis citius capiuntur. Cauendum est ne venantes ab eis videantur: qui procul etiam agnoscunt venatorem, & mox fuga elapsę occultantur. Cum vim canum & insidias venantiũ prope senserint, e rupibus quandoq; pręcipitantur: quare & rupes sunt obsidendę. Circa Romam nocturnis insidijs ad lumen Lunę, bombardis aliquando traijciuntur, vt cerui etiam, vesi, aprique. Hęc Blondus. Capreæ ceruiq;, vt sæpius experti sunt venatores, flantem ventũ petere currendo solent, vt refrigerari spiritus cursu laborantes vento possint: quamobrem ad venti flatum canes collocandi sunt. Attrahi enim ita à vento cerui solent & capreæ vt nolentib. quandóq; venatoribus illa fugam arripere adnitãtur, Belisarius. Sic etiam cerui latratu canum audito, vt Plinius scribit, aura semper secunda fugiunt, vt vestigia cũ ipsis abeant. Scythis & Sarmatis venationes sunt: intra paludes quidẽ ceruorum aprorumq; in campis autẽ onagrorum & dorcadum: Strabo lib. 7. Dorci quantopere ament perdices, eisq; propositis illiciantur, superius ex Oppiano retuli. Capiuntur & folij sibilo allecti capreoli, quo vocem eorũ venator imitatur, vt supra dixi ex Alberto, & pluribus dicam in venatione cerui. Aquilæ lepores cuniculos & capreolos capiunt auxilio canum Creic. Vide in Aquila.

F. Dipnosophistis in conuiuio quod Athenæus descripsit, dorcades etiam appositæ sunt: quarum carnem Palamedes Eleaticus onomatologos non insuauem esse dixit. Mensæ apud Indos imponuntur integri Leones & capreæ, &c. Philost. lib. 2. Hic optata feret nobis fomenta calore Vda leui, modicis moxque coquenda focis,

Baptist

... habitasse apud Iosephum quoq; legimus lib. 18. Antiquitatum cap. 12. Huius insulæ supra etiam in Capra ... capitis 8. parte 1. Est & Capraria vt puto à feris capris dicta. Vide supra in capra H.a. Dorcades insulas ... quidam nominant, perperam fortassis: nam apud Plinium & Solinum Gorgones appellantur:) in Oceano Aethiopico sitas contra Hesperidum hortos, Phorci filiæ Gorgones dictæ inhabitasse dicuntur. Perseus dorcum & vrsum, & alia quædam animalia amabat, Trezes in Varijs. Laphriæ Dianæ apud Patrenses magno in ara igne excitato ceruos, apros, dorcades, & alia animalia viua inijciunt, Pausanias in Achaicis. Coptitæ dorcades fœminas religiose colunt, mares verò comedunt. Fœminas enim Isidis delicias esse dicũt Aelianus. Capreæ prius iungentur lupis, de re incredibili, apud Horatium 1. Carminum. Ne caprea contra leonem, Μὴ πρὸς λέοντα δορκάς, hoc est ne longè inferior cum potentiore decertes. Dorcas enim syluestris est capreolus, Erasmus: Quasi vero aliquis capreolus sit non syluestris. Refertur à Diogeniano. Suidas integrum refert senarium, Μὴ πρὸς λέοντα δορκὰς ἅψωμαι μάχης. Huc pertinent versus illi Vergiliani lib. 10. Aeneid. Impastus stabula alta leo ceu sæpe peragrans, (Suadet enim vesana fames;) si forte fagacem Conspexit capream, &c. Sed prius Appulis Iungentur capreæ lupis, Horatius. Citat Erasmus in prouerbio, Prius lupus ouem ducat vxorem.

CORNVA hæc vidi nuper apud generosum Cimbrorum comitem Guilielmum Vuernherum, qui ea Capreoli fœminæ fuisse (cum fœminæ cornutorum, quorum ramosa sunt cornua, sine cornibus esse soleant) asserebat.

DE PYGARGO.

PYGARGI, teste Plinio, ex caprarum syluestriũ genere sunt, quas transmarini situs mittunt. Quidam pygargum capream syluestrem exponunt, non dissimilem damæ, cuius interpretationis authorem non afferunt. Sumine cũ magno lepus, atq; aper, atq; pygargus. Et Scythicæ volucres, Iuuenalis Sat. 11. Deuteronomij cap. 14. דישון dischon vocẽ Hebraicam Chaldæus interpretatur רימא rema, id est vnicornẽ. Arabica translatio habet ארזיו arziu: Persica בוז כוהי buz cohi: quanquam etiam pro akko, id est ibice, ibidẽ koz cohi redditur. Buz quidem Persice capra est, & koz quoque fortassis: nam & Illyrice koza vocatur. Septuaginta πύγαργος: Hieronymus pygargus. Numeratur autem inter quadrupedes cibo hominum puras. Bartolemæus Anglicus author obscurus, Pygargus (inquit) animal cornutum est & barbatum instar hirci, minus ceruo, maius hirco: simile hircoceruo: miræ velocitatis: loca frequentat syluosa & deserta. Glossa etiam, inquit, in Deuteronomion, animal hircoceruo simile exponit. Forte pygargus est tragelaphus Bellonij de quo in Hirco H a. Est & aquilæ genus apud Aristotelem pygargi nomine, ab albicante cauda. Græci grammatici πύγαργον interpretantur etiam pro homine timido & imbelli, quod ij quibus albæ sunt nates, vel potius totum corpus, ferè timidiores sint: melampygi vero, id est nigris natibus, qualem fuisse Herculem ferũt, fortes ac intrepidi. Vide prouerbium, Ne in melampygum incidas, apud Erasmum, cuius mentionem Varinus quoq; facit: Item pro turpi & libidinoso, vt pygargos sit per antiphrasin: ὁ μὴ ἀργὴν ἔχων τὴν πυγὴν, ἀλλὰ κινῶν αὐτὴν ἐν τῷ συνουσιάζειν: Præterea pro rapace, nimirum à pygargi aquilæ natura.

DE BVBALO.

PAVCA animalia gignit Germania: insignia tamen boum ferorum genera, iubatos bisontes, excellentique & vi & velocitate vros, quibus imperitum vulgus bubalorum nomen imponit: cum id gignat Africa vituli potius ceruiue quadam similitudine Plinius. Bubali vulgaris, id est vulgo sic appellati apud plerasque Europæ gentes, historiam supra statim post Taurum descripsi, & obiter quædam de Africano bubalo immiscui, præsertim capite primo. Apud Græcos vbicunque bubali mentio fit, de Africano semper intelligemus: & similiter apud Latinos veteres: Nam recentiores omnes pro bouis syluestris genere hoc nomen vsurpant,

Βούβαλος, δορκάδιον, Hesychius, dorcadion capreolum significat, diminutiuum à dorcas. Βουβαλίς, οἱ βούβαλοι ἢ ἀστράγαλοι, Hesychius & Varinus.

Malim βουβαλίδες, vt numerus cum interpretatione cõueniat: nisi illam potius mutes in singularem numerum, hoc pacto. Bubalis, & bubalum animal, & talum significat. Talum forsitan bubalum aliquis dictum suspicetur, à βού augente particula, & verbo βάλλω eò quòd ludentes frequenter eum proiectent. Aristophanes grammaticus scribit damalin, id est iuuencam, λεοντοχόρταν βούβαλιν (proparoxytona voce) ab Aeschylo dici & a Sophocle γηγενῆ βούβαλιν, eodem modo, declinandi scilicet & accentus ratione, quo δάμαλιν dicimus, (nam alioqui communior vox est βουβαλίς oxytona, quæ accusatiuum facit βουβαλίδα,) Varinus in Τέχναι. Λεοντοχόρταν expono prædæ leonum expositam. γηγενῆ, ex terra natam significat: haud scio an legi possit νηγενῆ pro νεογενῆ, id est, teneram & nuper natam. Βουβαλίς oxytonum apud Aristotelem legitur, & Oppianum & alios. Bubalorum fœtus πῶλοι dicuntur, Varinus in τέχναι.

יחמור iachmur Hebræis bubalum Africanum, de quo hic agimus, significare, copiose asserui in Bubalo de boum genere supra. Cæterum Deuteronomij capite 14. vbi Hebraicè iachmur legitur, Persica translatio habet mosk andaz.

Tragelaphi & bubali nascuntur in Arabia, Diodorus Siculus lib. 3.

Bubalus, inquit Oppianus lib.2. de Venatione, corpore minor est eurycerote (id est dorcade platycerote: Gyllius non rectè ceruum transtulit:) dorco autem longè præstantior, (dama longè inferior Gellius ineptè vertit:) splendidis est oculis, suaui colore, pulcher aspectu. Cornuum recti longiq; rami à capite exorti, mucrones retro ad tergum excelsos retorquent. [illegible], &c. Domesticam sedem mirificè amplectitur: nam si ipsum vinculis astrictum venatores in alienum locũ longinquum abduxerint, ac ibidem in pastionibus liberum & solutum reliquerint, non obliuiscitur ad consueta loca redire, neq; diu patitur apud externos vt hospes erret: neq; enim solis hominibus amica patria est, sed eius desiderio etiam feræ tenentur, Hæc Oppianus. Idem lib.4. de Piscatione, sciænam piscem bubalidi, & struthiocamelo comparat, quod hæc omnia in metu, occultato tantum capite, tota se satis latêre putent.

20 [illegible]

Bubalis capreisq; interdum cornua inutilia sunt: nam & si contra nonnulla resistant, & cornibus se defendũt, tamen feroces pugnacesq; belluas fugiunt, Aristotel.3.2 de Part. animal. Bubalorum & ceruorum sanguini fibræ nullæ insunt: quare sanguis eorum non similiter vt aliorum concrescit, Aristot. Bubali sanguis aliquantulo amplius spissatur, quàm leporis & cerui, quippe qui proximè ouillo aut paulò minus consistat, Idem. Bubalorum sanguis non spissatur, Plinius.

G. Bubali coagulum easdem vires leporino habet, Dioscorides. Coagulum hinnuli bubali contra potum cicutæ prodest, & contra fungos, Haly. Barbari quidam remedia quæ de bubulo fimo & tauri vrina Dioscorides 30 scripsit, absurdissimè ad bubalum referunt.

H. Βυβαλίων nomen rustici in epistola quadam Simocati. [illegible] &c. In eadem. Et paulò post, [illegible]. Post vastam Aegypti solitudinem, Aethiopiam versus, Cynoprosopi homines habitantes ex venatu dorcadum & bubalorum viuunt, Aelianus. Βουβεία, carnes bouis seu bubulæ, Hesychius. Ornamenta quæ circa manuum iuncturã ferunt, præsertim mulieres, Græci pericarpia, &c. & bubalia vocãt, Cælius ex Athenæo. Bubalion ornamentum aureum circa brachiale. Diphilus in Pellice. [illegible], Etymologus: malim [illegible], senarius est iambicus. Sunt qui muliebre pudendum exponant, vt amphideon etiam pro vtroq;, vt supra dictum est in Vitulo cap.8. Βυβάλιον, cucumis agrestis, Galenus in Glossis in Hippocratem: idem nomen apud Dioscoridem reperitur. Βυβάτας, nauis quod bubali [illegible], id est caput, insigne haberet, Varinus & Etymologus. Sunt & aliæ huius 80 vocis in Græcorum Lexicis declarationes. Etymologus βούβαλον exponit magnum & multum. Βυβάρτις nomen nauis apud Philistum: dici videtur de oneraria vel valde onerata naui, vt βούφορτος Suidæ.

De oryge, vide in O litera.

DE IBICE.

Πάντ' ἐλάφοισι πέλονται, φύσις κεραῶν δ' ἐφύπερθεν   Οἷη ἔχουσα ἕκαστοι κατὰ χρόα φορέουσι.

Fr. Massarius Marcellum reprehendit qui dorcadem platycerotem, capream à latitudine cornuum sic dictam apud Dioscoridem vetterit, quod caprea & platyceros genere omnino differant. Ego Marcellum superius defendi. Cæterùm platycerotem, damam vulgarem, id est vulgò sic dictam appellare volui, quòd alia quàm Plinij dama videatur, cui cornua in aduersum adunca esse ait vt rupicapris in dorsum. & alibi ex transmarinis regionibus eam mitti. Nostra verò dama etiam in Europa capitur, cum alibi tum circa Oceanum Germanicũ, vt audio. Germani vulgo vocant *dam*, vel *damlin*, vel *dam hirtz*, vel *dambirtz* potius. Itali daino, nonnulli danio: Galli dain vel daim: Hispani gámo vel córza, quod nomen à dorcade factũ videtur. Anglia falouue deere. Græci hodie vulgo ἀγρίμι. Poloni lanij. Munsterus scribit in alpibus Scotiæ incredibilem ceruorum & damarum inueniri multitudinẽ. Bubalo Oppianus mediam magnitudinem inter eurycerotẽ & dorcum tribuit, quod hoc maior, illo minor sit. Cerui appellatione forte intelligit Aristoteles etiam capreas, & damas, & capras syluestres, Niphus. In Samothrace capræ sunt feræ, quas Latinè rotas appellant, Varro. Hermolaus legit quas platycerotas appellant. Damula tanquã à dama diminutiuum apud Isidorum & alios recentiores legitur. Multi (vt Vincentius Bell. Albertus, & alij) cum mustela quam Itali vulgò donnolam vocant, damam (quam ipsi damulam appellant) confundunt, tum aliàs, tum remedijs, quæ ex mustela sunt, damæ adscriptis. Damula, inquit Isidorus, vocata est, quod de manu effugiat, vtpote timida & imbellis & cui pro armis sit fugæ leuitas.

Platyceros, quam Græci hodie vulgò plátogna vocant, Aristotelis prox videtur, pro qua voce interpretes damam reddunt. Accedit hoc animal ad corpulentiam cerui, maius capreolo, à quo colore etiam differt. Cornua ei præ cæteris antrorsum inclinant, quæ quotannis amittit. Color dorsi subflauus est, cũ linea nigra per dorsum. Cauda longa vsque ad poplites, vt in vitulo. Latera eius aliquando maculis albis distinguuntur, quas senescens perdit. Fœminæ etiam aliquando totæ albæ sunt, ita vt capræ videri possent, nisi pilo breuiore differrẽt. Cornua eius diuersis in locis propter magnitudinẽ ostentantur, vt illa quæ spectantur in ascensu arcis Ambausij. Vbi etiam alterius bestiæ huius generis effigies videtur in lapide sculpta, cui cornua vera (quæ animal viuum gestauerat) adiuncta sunt. Hippelaphus. Hæc fortè bestia fuerit, quam Aristoteles Hippelaphum nominauit, quoniam barbam gerit ibicis instar. Sed quocunque nomine vocetur, animal sanè rarum & memorabile est, quod in Gallia aliquando conspectum fuisse, effigies eius publicè spectanda cũ cornibus exposita persuadet, Bellonius. Ad hippelaphi historiam hoc quoq; pertinet, quod Franciscus Galliarum rex equum habuit posteriore corporis parte ceruina, natum (vt fertur) ex ceruo & equa. Sed hic cum cornibus caruerit, hippelaphus Aristotelis esse non potest, Idem. De hippelapho vide quæ diximus in Hirci philologia cum de tragelapho ageremus.

Damarum sanguini fibræ nullæ insunt: quare sanguis earum non similiter vt aliorum concrescit, Aristot. Et alibi, Damæ timidæ sunt: nam sanguis earum fibras non continet. Idem damam fel non habere ait: Et alibi, Fel (inquit) dama prorsus non habet. Cornua damæ solida sunt, vt cerui, Albertus. Cornua cerui & damæ ferè sunt eiusdem figuræ, differentia in quantitate, Idem. Pinicianus cornuum specie deceptus platycerota interpretatur *ein ellend*, quam nos ab initio operis alcen esse ostendimus. Sunt autem damæ vulgaris cornua, vt ipse obseruaui, huiusmodi. Ἀμυντῆρας habent vt ceruina, deinde alterum ramum, nec plures: reliqua pars lata est, & in digitos circiter decem diuisa, prorsus eodem modo, quo cornu alces supra depictum dedimus. Totum cornu longum est duos dodrantes cum palmo: huius media pars superior lata est, vt dixi: inferior rotunda vt in ceruo, latitudo ad quinque digitos. Galli pilulas excrementorum cerui, damæ, & caperæ, fumees appellant. De voce damarum vide in Ceruo.

F. Dama, inquit Platina, cum capreolis ferè in qualitatibus conuenit: bonum nanq; alimentum eius caro vescentibus præstat: modici quidem recrementi est, sanguinem tamen ad atram bilem quoquo modo tendentem efficit. Baptista Fiera post mentionem capreoli subdit, Damula adusta magis, si matris ab vbere rapta est, Huic prior in nostro fortè erit orbe locus. De coctura damæ, ex Platina, vide in Ceruo capite sexto: & ibidem de conditura platycerotis ex Apicio. Caro algazel feræ, quam Albertus damã exponit, frigida & sicca est, & hæmorrhoides mouet, nisi cum pipere, cinnamomo ac sinapi paretur, Albertus: vel vt Rasis habet, nisi cum melle, pipere, galanga & cinnamomo conficiatur. Et rursus, Comedantur carnes algazel cum sinapi & allijs. Olim ex quauis arbore mensa fiebat: At nunc diuitibus cœnandi nulla voluptas, Nil rhombus, nil dama sapit, putere videntur. Vnguentum atq; rosæ, &c. Iuuenalis saty. 11.

G. Dorcadis platycerotis coagulum easdem leporino vires habet, Dioscorides. Fimus algazel capillos auget, & emendat eos, cum oleo (myrtino) præparatus. Si lingua eius arida suffiatur guttur, (locus vel membrum in quo est sanguisuga) hirudines decidunt. Tali cinis impositus in fistulam, iuuat, Rasis & Albertus: qui & alia quædam de fimo & felle (quo tamen carere putatur) huius animantis ad coitum & conceptum pertinentia superstitiosa & illicita scribunt. Recentiores quidam pingue talpæ & damæ & vrsi, miscent linimentis ad memoriam confirmandam.

DE

..us Heluetiæ non pauca memoratu digna ſuper huius animãtis natura ſcripſit, quæ ego Latinè ſic reddidi: Ibices in ſummis apud Heluetios montibus abundant. Incolunt enim vertices alpium, vbi glacies nunquã ſoluitur, noſtri appellant *firn & gletſcher*. Natura enim frigus requirit hoc animal, cæcum aliter futurum. Egregium eſt & corpulentum, ſpecie ferè ceruina, minus tamen. Cruribus quidem gracilibus, & capite paruo ceruum exprimit. Pulchros & ſplendidos oculos habet. Color pellis fuſcus eſt. Vngulæ biſulcę & acutę, vt in rupicapris. Magni ponderis cornua ei reclinantur ad dorſum, aſpera & nodoſa, eoq; magis quo grandior ætas proceſſerit. Augetur enim quotannis, donec iam vetulis tandem nodi circiter viginti increuerint. Bina cornua vltimi incrementi, ad pondus ſedecim aut octodecim librarum accedunt. Libram dico pondus ſedecim vnciarum, quanquam noſtra octodecim implet. Ibex ſaliendo rupicapram longe ſuperat: hoc tantũ valet, vt niſi qui viderit, vix credat. Nulla montium tam præceps aut ædita rupes eſt, quam non ſaltibus aliquot ſuperet: ſi modò aſpera ſit, & ſpatia tanta promineant, quanta ſalientis vngulas excipere poſſint. Parietem ſcandit ſi aſper ſit & non incruſtatus. Venatores impellunt eam ad rupes excelſas & læues; illic cum euadere nequeat, conficitur; vel ab homine funibus per rupem demiſſo, vel ab ijs qui ſcandendo per rupium latera accedunt. Fera venatorem expectat, & ſolicitè obſeruat, an inter ipſum & rupem vel minimũ interſit ſpatium: nam ſi viſu duntaxat intertueri (vt ita loquar) poſſit: impetu facto ſe transfert, & venatorem impulſum præcipitat: Sin ille ita preſsè fixeq; rupi hæreat adeundo, vt nulla interualli ſpes appareat, fera loco manet, in quo vel capitur vel conficitur. Iucunda quidem hæc venatio, ſed multis laboribus & periculis coniuncta: quamobrem ſæpius bombardis feriuntur. Valeſij qui circa Sedunum habitãt, ibicem in prima ætate captam omnino cicurari, & cum villaticis capris ad paſcua ire & redire aiunt: progreſſu tamẽ ætatis ferum ingenium non prorſus exuere. Fœmina in hoc genere mare ſuo minor eſt, minuſque fuſca: maior capra villatica, rupicapræ non adeò diſſimilis. Cornua ei parua, & ea quoque rupicapræ, aut vulgaris capræ, cornibus ferè ſimilia, Hucuſque Stumpfius. Ariſtotelis verba de coitu ælurorum, id eſt felium, lib. 5. cap. 2. hiſt. animal. Albertus ridiculè transfert ad capri montani, ſiue ibicis coitum, his verbis: Mares furiomorum (barbarum hoc vocabulum ex Auicennæ tranſlatione ad eum perueniſſe opinor) non coëunt cum fœminis retro ſuperſilientes: ſed mas eleuatur in pedibus poſterioribus, & fœmina applicat ſe ei æquando, &c. Viderat fortè vel ipſe, vel ab alijs acceperat, qui ipſi viderant, ibices inter ſe colludentes, & colluctantes quodam modo: vt etiam capræ ſolent: & hunc eorum luſum exiſtimauit coitum eſſe. Et ſi maximè ita coirent, quod mihi tamen in tali ſuffraginum & reliqui corporis caprarum ſimiliumque quadrupedum habitu, fieri nequaquam poſſe videtur: ridiculè tamen errat, vt dixi, pro fele ibicen interpretatus. Ibicem moriturum venatores quidam narrant in altiſſimam montis rupem aſcendere: ac ibi altero cornu ad parietem ſeu latus rupis innitentem ambitu perpetuo, ita vt nunquam conuertatur, circuire: donec attrito iam cornu moribundus corruat. Et quoniam in altiſſimis inacceſſiſque moritur locis, nunquam ferè cadauer eius inuenitur: contingit tamen aliquando vt magni niuium globi dum præcipites è verticibus ruunt, ipſa ſubinde volutatione auctiores, obuios forte ibices viuos, vt & alia quæuis animalia, arbores, ſaxa, tuguria corripiant, inuoluantque, & ad imos montium pedes deferant. In Creta faciunt arcus è cornibus ibicum, Bellonius.

G. Sanguinem ibicis aliqui commendant aduerſum calculum veſicæ hoc modo: Vini apiati (hoc eſt, in quo adhuc muſto apum aridum vel ſemina eius impoſita ſint) partes circiter ſex: ſanguinis partem vnam, ſimul ferueſaciunt, mox in vaſe reſeruant, & ter die potum inde præbent: mane, & tum quidem in balnei ſolio ſedenti: in meridie, veſperi: hoc triduo fieri iubent, futurum enim vt calculus in arenam comminutus cum vrina excernatur ſin minus, execandum eſſe, tanquam extremo remedio fruſtra tentato. De hirci domeſtici ſanguinis ad eundẽ vſum præparatione, pluribus dixi ſupra. Incredibile & vnicum remedium (inquit Marcellus Empiricus) iſchiadicis & arthriticis, hoc eſt, quo & ipſe Auſonius medicus ſanatus eſt, & multos ita iacẽtes, vt mouere ſe ſine cruciatu nequirent, intra quinque dies ſtare, ambulare autem intra ſeptem dies fecit. Conficitur ſic: Fimum ibicum Luna ſeptimadecima colliges, quanquam & alia Luna vetere collectum (ſi res vrgebit) ſimili efficacia proſit, dummodò medicamentum ſeptimadecima Luna componatur. Ex eo ergô fimo quantum vnius manus pugno plenè poteris comprehendere, dummodo impar ſit numerus pilularum, in mortarium mittes, (conteres validiſſimè,) atq; adijcies piperis grana viginti quinque diligentiſſimè trita: tunc addes mellis optimi heminam, & vini veterrimi optimi ſextarios duos: (aliâs ſextarios quatuor, & conditi more miſcebis potionem) & contritis prius pilulis vniuerſa miſcebis, & repones in vaſculo vitreo, vt cum fuerit opus paratum, habeas medicamentum ad ſubueniendum. Sed vt maior ſit medicaminis efficacia, Luna ſeptimadecima id facere debebis: & cum daturus fueris remedium, à die Iouis incipe, & per dies ſeptem continuos dato, ita vt qui remediandus eſt, ſtans in ſcabello contra Orientem bibat. Quæ potio, ſi ita vt ſcriptum eſt, data & obſeruata fuerit, etiamſi omnibus articulis & coxa infirmus contractuſque fuerit, & immobilis ac deſperatus iacuerit, neceſſe eſt vt ſeptima die ambulet (ita ſanabitur, vt nunquam paribus doloribus implicetur,) Hæc Marcellus cap. 25. Et rurſus cap. 34. Inuictam, inquit, potionem ad iſchiadicos & arthriticos facientem, in titulo ſuperiore de iſchiadicis pleniſſimè ſcripſimus: ſed quoniam tam diuinus eius effectus eſt, iterandam putaui, ne quis arthriticis remedia requirens huius ignoratione fallatur. Fimus ergo ibicis in ſylua vel in monte colligitur. Coagulum ibicis eaſdem leporino vires habet, Serapio citans Dioſcoridem: ego cum Græcis Dioſcoridis verbis contuli, nec inuenio nomen vllum Gręcum, cui ibicis nomen Latinum conueniat, ſed totus is locus apud Serapionem mutilus eſt: nam hinnuli, dorci, bubali, & cerui nomina omiſſa ſunt: vnde conijcio vnum ex iſtis Serapionis interpretem expoſuiſſe ibicem, & dorcum vel bubalum, potius quàm hinnulum aut ceruum, ita reddidiſſe.

H, Aegoceros, id eſt capricornus, animal eſt marinum, vt ſcribũt Grammatici, in quod tradunt ſe Pana transformaſſe, & in aquam ſe deieciſſe, cum in Aegypto vnà cum reliquis dijs Typhôna gigantem acerrimum deorum hoſtem fugeret. Sed Iupiter huius ingenium admiratus, inter aſtra eum collocauit, Lucianus libro 8. Humidus Aegoceros, nec plus Leo tollitur vrna. Lucretius lib. 5. Quo pacto æſtiuis è partibus ægocerotis Brumales adeat flexus. Sunt qui ægocerotem à Ioue inter ſydera relatum ſcribant, quod cum eo nutritus fuerit. Alij Pâna exiſtimant poſteriorem partem in effigiem piſcis, priorem vero in formam hirci commutaſſe: & ea ſpecie à Ioue in cœlum eſſe tranſlatum. Tum gelidum valido de pectore frigus anhelans Corpore ſemifero magno Capricornus in orbe, Cicero 2. de Nat. Eadem lege in Arato. Lotus Heſperia Capricornus aqua, Propert. libro 4 Eleg. Tyrannus Heſperiæ Capricornus vndæ, Horatius 2. Carm. Plura lege apud Varinum, qui Aegocerota Pani ſimilem, & natum ex eo ait, &c. Aegoceros humidus, gelidus, celer, corniger, vdus, niuoſus, laniger, hirſutus, ſetoſus

[illegible] corniger, auritus, horrendus, atrox, tropicus, aquosus, rigens, imbrifer, minax, frigidus, bruniger, in Epithetis Textoris. Conueniunt autem hæc epitheta omnia quidem syderi, sed partim etiam ibici feræ accommodari possunt quanquam veteres omnes, quod sciam, de sydere tantum protulerint. Cur per cancrum anima descédere, per capricornum ascendere dicatur, Porphyrius explicat in Antro nympharum, & Cælius 15.23. Capræ ascendunt [illegible] scendo, vnde in zodiaco signum, vbi Sol rursus ascendere incipit, hac potissimum ratione capricornum [illegible].

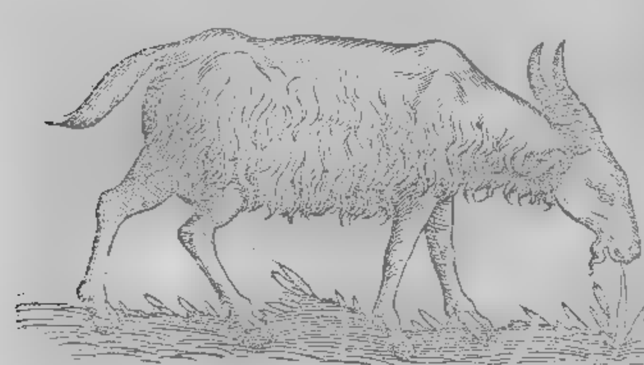
Mvsmonis historiam post Oues require: etsi hoc etiam loco reponi potuisset. sunt enim villo caprino, & à Pausania in Phocicis hirci syluestres vocantur.

Hircoboves feræ syluestres, vt Philostratus scribit in vita Apollonij, vltra Catadupa Nili reperiuntur, forma tanquam ex boue & hirco composita.

DE DAMA PLINII ET VETERVM.

Caprarvm syluestrium generibus quę transmarini situs mittunt, Plinius damas quoq; adnumerat: & alibi. Cornua (inquit) rupicapris in dorsum adunca, damis in aduersum: vt dama forte nihil aliud aut parum à rupicapra differat, præterquam cornuum situ. Quamobrem longè alia est dama vulgaris, de qua proximè dicam, nempe dorcas platyceros Græcorum, cui nomen Latinum non inuenio: vt neq; Græcum damæ Plinij. Sipontinus platycerotes ex damarum genere esse scribit nullo ad hanc rem testimonio vsus. Certum est platycerota vulgò damam vocari, neq; vulgaris damæ genus, sed eam ipsam esse. Alij dorcadem simpliciter damam interpretantur, vt Platina, & dorcem Gaza in problematibus Aphrodisiensis, & Albertus agazel vocem Arabicam, quę omnia ad capreas & platycerotes, & alias fortassis caprarum syluestrium species, vt capreolum à quo moschus excernitur, tanquam generis vocabula, non ad solam damarum speciem pertinent. Theodorus ex Aristotele [illegible] vertit damam, de qua voce plura dixi in Caprea. Strabonis interpres [illegible] facit damas. Gadilonetica regio (inquit Strabo lib.12) post Halyos ostia ad Armeniam vsq; extenditur, tuta campestris alit autem zorcas, quarum alibi raritas est. Mario Grapaldo [illegible] damam reddere libuit. Hoc in vniuersum dixerim recentiores omnes vbi damam vel ex Græcis vertunt, vel aliter eius meminerunt, eam quæ vulgò sic appellatur, hoc est platycerotem, non Plinij damam intelligere. Primus nostro seculo G. Agricola discrimen animaduertit. An verò vetustiores damæ nomine Plinianam semper intelligant, nec assero, neq; nego. Recentiores quidam צבי zebi vocem Hebraicam pro dama exponũt: nos capream esse supra docuimus. Est & sui generis Auicennæ agazel, quam Albertus damam nominat, lib.22. his verbis: Dama bestia est magnitudinis capreæ, figuræ & pili sicut ceruus cornua habens, sed plana, longa & acuta. Est autem cursu velox, vita prouida, cornupeta in aduersas sibi bestias. Arabice vocatur agazel.

DAMA PLINII.

Hæc icon damæ est quã ex caprarum genere esse indicat pilus, aruncus, figura corporis, atq; cornua, nisi quod his in aduersum adunca, cum cæteris in auersum acta sint. Capræ magnitudine est dama, & colore dorcadis, Ioan. Caius. & rursus in epistola ad me: Est amicus quidam meus Anglus, qui mihi certâ fide retulit, in partibus Britanniæ Septentrionalibus reperiri Damas illas, quarum effigiem ad te misi. Plinij & Romanorũ esse indicio est, quòd Romæ in columna quadam marmorea & triumphali superstite adhuc insculpatur, & cum Pliniana descriptione conuenit. Et rursus in alia: Conueni tertiò amicum meum super Dama Plinij: qui respondit certum esse in partibus Britanniæ Septentrionalibus eam reperiri, sed aduentitiam. Vidit is apud nobilem quendam, cui dono dabatur. Accepi à quibusdam, eam in Hispania nasci. Plinius Damam & Pygargum ex Caprarum syluestrium genere è regionibus transmarinis mitti scribit. Damæ mansuescunt rarò cum feræ dici iure non possint, Plinius 8.56. vt Vincentius Bell. & Volaterranus alijque citant. Quia etiam Platina videtur hanc lectionem secutus, damam rarò mansuefieri posse scripsisse: nostri codices melius, Hi mansuescunt rarò, cum feræ dici iure nõ possint, proximè autem de leporibus loquutus erat. Hanc lectionem Gelenius in Castigationibus suis probat ex archetypis manuscriptis. Pecuarius canis neq; tam strigosus aut pernix debet esse, quam qui damas ceruosq; & velocissima sectatur animalia, Columel. Non omittenda sunt etiam tria de damis epigrammata Martialis, quorum vnum lib.1. extat de pugna damarum huiusmodi:

Frontibus aduersis molles concurrere damas
Vidimus, & fati sorte iacere pari.
Spectauere canes prædam, [illegible] superbus
Venator cultro nil superesse suo,
[illegible]
Sic pugnant tauri, sic cecidére viri. Et alterum lib.4.
[illegible]
[illegible] tam timidis quanta sit ira feris?
[illegible]
Vis Cæsar damis parcere? mitte canes.

Tertium [illegible]: [illegible] timetur aper, defendunt cornua ceruum. Imbelles damæ quid nisi præda sumus? Ful[illegible] Oui[illegible] [illegible] heuticis numerans eas cum lepore & ceruo. Et canibus leporem, canibus venabere [illegible] Vergilius [illegible] vt capreoli damæq;, nec minus [illegible] genera & [illegible] ipsi dominorum seruiunt, modo quæstui ac reditibus, Columella 9.1. Timidi [illegible] sane interq; sanes & circum tecta vagantur, Verg. in Georg. Grammatici masculini aut fœminini [illegible] timidi venient ad pocula damæ, Vergilius Aegl. 8. Oculis capti talpæ

talpæ (inquit Quintilianus 9.3.) & timidi damæ dicuntur à Vergilio: Sed subest ratio, quia sexus vterque altero significatur. Tam enim mares esse talpas damasq; quàm fœminas, certum est. Et superiecto pauidæ natarũt æquore damæ, Horatius 1. Carm. Veloces damæ, Seneca in Hippolyto. Damæ epitheta apud Textorem recensentur hæc, Agrestis, errans, fugax, imbellis, leuis, pauens, pauidus, pronus in fugam, spurcus, tener, territus, timidus. Possunt sanè & hæc epitheta, & alia pleraque de damis apud authores memorata, tum platycerotitum Plinij damæ (cornuum figura tantum excepta) communia esse, quando vtræque syluestrium caprarum generis sunt. Indiam petenti Alexandro Magno rex Albaniæ dono dederat inusitatæ magnitudinis canem: cuius specie delectatus, iussit vrsos, mox apros, & deinde damas emitti, contemptu immobili iacente, &c. Plinius. Dama Pythagoræ filia fuit ingenio & doctrina in exponendis paternis sententiarum inuolucris excellens, Cælius. Gordiani sylua memorabilis extat, in qua picturæ etiam nunc continentur, damæ ducentæ, &c. Iulius Capitolinus in Gordiano primo. Recentiorum quidam dammam per m duplex scribunt, quod ego non probo. Dama seruile nomen, inquit Acron in Horat. Serm. 2.

DE DAMA vulgari, siue recentiorum.

ANIMALIVM quorundam cornua in palmas finxit natura, digitosq; emisit ex ijs, vnde platycerotas vocant, Plinius. Dioscorides dorcadem platycerotem nominat, quod dorcadi, id est capreæ similis sit, nisi latitudine cornuum differret: quanquam Græcè [illegible] legitur, vt supra ostendi tanquam diuersa sint animalia: ego sine coniunctione legere malim, [illegible] omnes fecerunt: facile fuit [illegible] pro [illegible] mutare. Quærendum an idem animal sit, quod [illegible] ceruum palm[illegible] vocant: quoniam cornua in palmas formentur. Oppianus certè eurycerotas, sic vocat carminis gratia, [illegible] generi [illegible] lib. 2. de venatione, his versibus:

Παίκτ' ἐλάφοισι [illegible] [illegible]

Fr. Massarius Marcellum reprehendit qui dorcadem platycerotem, capream à latitudine cornuum sic dictam apud Dioscoridem verterit, quod caprea & platyceros genere omnino differant. Ego Marcellum superius defendi. Cæterùm platycerotem, damam vulgarem, id est vulgò sic dictam appellare volui, quòd alia quàm Plinij dama videatur, cui cornua in aduersum adunca esse ait vt rupicapris in dorsum: & alibi ex transmarinis regionibus eam mitti. Nostra verò dama etiam in Europa capitur, cùm alibi tum circa Oceanum Germanicũ, vt audio. Germani vulgo vocant *dam*, vel *dämlin*, vel *dam hirtz*, vel *dambirtz* potius. Itali daino, nonnulli danio: Galli dain vel daim: Hispani gámo vel córza, quod nomen à dorcade factũ videtur: Anglia falouue deere. Græci hodie vulgo ἀγέμι. Poloni lanij Munsterus scribit in alpibus Scotiæ incredibilem ceruorum & damarum inueniri multitudinẽ. Bubalo Oppianus mediam magnitudinem inter eurycerotẽ & dorcum tribuit, quod hoc maior, illo minor sit. Cerui appellatione forte intelligit Aristoteles etiam capreas, & damas, & capras syluestres, Niphus. In Samothrace capræ sunt feræ, quas Latinè rotas appellant, Varro. Hermolaus legit quas platycerotas appellant. Damula tanquã à dama diminutiuum apud Isidorum & alios recentiores legitur. Multi (vt Vincentius Bell. Albertus, & alij) cum mustela quam Itali vulgò donnolam vocant, damam (quam ipsi damulam appellant) confundunt, tum aliâs, tum remedijs, quæ ex mustela sunt, damæ adscriptis. Damula, inquit Isidorus, vocata est, quod de manu effugiat, vtpote timida & imbellis & cui pro armis sit fugæ leuitas.

Platyceros, quam Græci hodie vulgò platogna vocant, Aristotelis prox videtur, pro qua voce interpretes damam reddunt. Accedit hoc animal ad corpulentiam cerui, maius capreolo, à quo colore etiam differt. Cornua ei præ cæteris antrorsum inclinant, quæ quotannis amittit. Color dorsi subflauus est, cũ linea nigra per dorsum. Cauda longa vsque ad poplites, vt in vitulo. Latera eius aliquando maculis albis distinguuntur, quas senescens perdit. Fœminæ etiam aliquando totæ albæ sunt, ita vt capræ videri possent, nisi pilo breuiore differrẽt. Cornua eius diuersis in locis propter magnitudinẽ ostentantur, vt illa quæ spectantur in ascensu arcis Ambausij. Vbi etiam alterius bestiæ huius generis effigies videtur in lapide sculpta, cui cornua vera (quæ animal viuum gestauerat) adiuncta sunt. Hippelaphus. Hæc fortè bestia fuerit, quam Aristoteles Hippelaphum nominauit, quoniam barbam gerit ibicis instar. Sed quocunque nomine vocetur, animal sanè rarum & memorabile est, quod in Gallia aliquando conspectum fuisse, effigies eius publicè spectanda cũ cornibus exposita persuadet, Bellonius. Ad hippelaphi historiam hoc quoq; pertinet, quod Franciscus Galliarum rex equum habuit posteriore corporis parte ceruina, natum (vt fertur) ex ceruo & equa. Sed hic cum cornibus caruerit, hippelaphus Aristotelis esse non potest, Idem. De hippelapho vide quæ diximus in Hirci philologia cum de tragelapho ageremus.

Damarum sanguini fibræ nullæ insunt: quare sanguis earum non similiter vt aliorum concrescit, Aristot. Et alibi, Damæ timidæ sunt: nam sanguis earum fibras non continet. Idem damam fel non habere ait: Et alibi, Fel (inquit) dama prorsus non habet. Cornua damæ solida sunt, vt cerui, Albertus. Cornua cerui & damæ ferè sunt eiusdem figuræ, differentia in quantitate, Idem. Pinicianus cornuum specie deceptus platycerota interpretatur *ein ellend*, quam nos ab initio operis alcen esse ostendimus. Sunt autem damæ vulgaris cornua, vt ipse obseruaui, huiusmodi. Ἀμυντῆρας habent vt ceruina, deinde alterum ramum, nec plures: reliqua pars lata est, & in digitos circiter decem diuisa, prorsus eodem modo, quo cornu alces supra depictum dedimus. Totum cornu longum est duos dodrantes cum palmo: huius media pars superior lata est, vt dixi: inferior rotunda vt in ceruo, latitudo ad quinque digitos. Galli pilulas excrementorum cerui, damæ, & caperæ, fumees appellant. De voce damarum vide in Ceruo.

F. Dama, inquit Platina, cum capreolis ferè in qualitatibus conuenit: bonum nanq; alimentum eius caro vescentibus præstat: modici quidem recrementi est, sanguinem tamen ad atram bilem quoquo modo tendentem efficit. Baptista Fiera post mentionem capreoli subdit, Damula adusta magis, si matris ab vbere rapta est, Huic prior in nostro fortè erit orbe locus. De coctura damæ, ex Platina, vide in Ceruo capite sexto: & ibidem de conditura platycerotis ex Apicio. Caro algazel feræ, quam Albertus damã exponit, frigida & sicca est, & hæmorrhoides mouet, nisi cum pipere, cinnamomo ac sinapi paretur, Albertus: vel vt Rasis habet, nisi cum melle, pipere, galanga & cinnamomo conficiatur. Et rursus, Comedantur carnes algazel cum sinapi & allijs. Olim ex quauis arbore mensa fiebat: At nunc diuitibus cœnandi nulla voluptas, Nil rhombus, nil dama sapit, putêre videntur. Vnguentum atq; rosæ, &c. Iuuenalis saty. 11.

G. Dorcadis platycerotis coagulum easdem leporino vires habet, Dioscorides. Fimus algazel capillos auget, & emendat eos, cum oleo (myrtino) præparatus. Si lingua eius arida suffiatur guttur, (locus vel membrum in quo est sanguisuga) hirudines decidunt. Tali cinis impositus in fistulam, iuuat, Rasis & Albertus: qui & alia quædam de fimo & felle (quo tamen carere putatur) huius animantis ad coitum & conceptum pertinentia superstitiosa & illicita scribunt. Recentiores quidam pingue talpæ & damæ & vrsi, miscent linimentis ad memoriam confirmandam.

DE

DE CASTORE.

A.

CASTOR animal quadrupes est amphibium: Latini fibrum: & vt Seruio placet canem Ponticum vocát: Græcis nominatur castor, & [illegible] id est, ca-
10 nis fluuiatilis, vt apud Syluaticũ legimus sed decepit illum nominis vicinitas. nam canis ponticus, castor est: canis potamios verò Lutra, vt in Lutræ historia demonstrabo. Italis, biuaro: vel beuero: Gallis, bieure, quanquam Brasauola Gallos Castoris nomen retinere scribit: id quod Hispinos fecisse puto; fieri tamen potest vt Galli etiã in regionibus quibusdã retinuerint, In Matthæoli Italica Dio-
20 scoridis translatione fiber ipse il castoreo vocatur. Germanis *biber*: Anglis beuer: Illyrijs bobr: quę omnia à fibro voce Latina deducta esse prima fronte statim apparet. Syluaticus plurima passim castoris & castorei in Arabũ libris nomina recenset, quorum multa scriptura solum & orthographia differunt, ego omnia vtcunq; corrupta adnumerabo, Albeduester, castoreum: ego ipsum castorẽ potius intelligo, nam pro testiculis ium vel iune
30 vel similem vocem addere solent: Ium de beduft. Iuna da haduster: Anguide belduftor: Guidclarus: Quibar: In de bidister: Zun de beduster: Iuna da bauster: Iune de bustor: Gen de beduster. Auicenna habet Giendedestar, aliàs Giendibidestar. Reperio & alia quædam vocabula apud Syluaticum & alios, quæ tum inter se tum à superioribus non parum differunt: vt, Cascubas, Amphimz, voce corrupta forsan ab amphibio & Anfinia si-
40 militer, nã ceu Græcam Syluaticus exponit: item Achiam, Anchian, Anchiani. Antin algil, Asuschelhar. Albertus lamyckyz barbarã vocem, ex Auicenna puto, castorẽ interpretatur: (& in libro 22. eadem vt apparet, voce deceptus laniæ quædam attribuit, quę omnino castoris sunt:) sed lamyakaz pro latace habet Auicennæ translatio, pro castore autem fastor. Castoreũ testiculus est animalis, quod castor appellatur vel deum, Plateerius. Ex his
50 tot scribendi modis quin maior pars corrupta sit, dubium non est: ego quos quibus præferam incertus sum. Kipod Hebraicam vocẽ Esaiæ 34. & alibi in Sacris literis non castorem, vt cuidam videtur, sed echinum terrestrem significare in eius historia demonstrabo. אנקה anakah vel eur anak. Leuitici ca. 11. aliqui ericium, alij hirudinem interpretantur, author concordantiarũ reptile volans. R. Salomon alibi hericium, alibi [illegible] expo-
60 nit, id est fibrum, Gallica lingua (qua is vti solet) bieure dictum: sic etiam Munsterus legit. Non placet legi viuerra, quod id vocabulum lingua Gallica R. Salomoni familiari, aliter efferatur. Translator noster mygalem vertit, Munsterus.

B.

Differt a lutra fiber cauda solum: cætero pilus vtriq; pluma mollior: vtrunq; aquaticũ, Plinius. Sunt [illegible] meli comparent. sed corpus ei longius tribuunt, & pilum subtiliorem. Pilos habet pulchros, Author [illegible]: densos & breues, Albertus: duros, fului coloris, Idem: in cinereo candidos & inæquales: vbiq; enim à b[illegible] [illegible]-
70 plò longiores existunt: nitidi mollesq; sunt, vt etiam lutræ: cuius tamé pili alterius coloris, breues & [illegible]

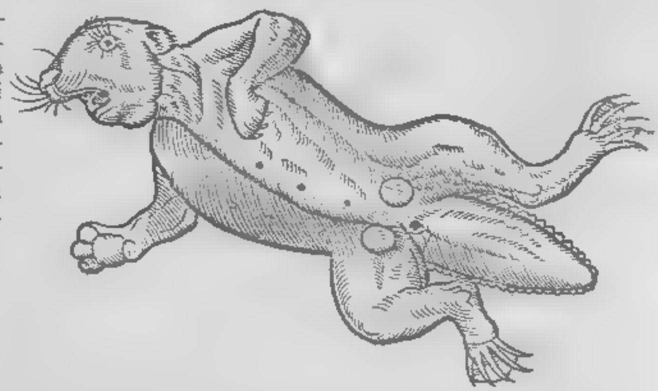
Ge. Agricola. Pellis eius cinerea est ad nigredinem declinans, Albertus: quo nigrior est, tanto pretiosior habetur, Author obscurus. Pilo est fiber supernè canino, alibi lutræ, Sylvius. Pellis ei mollis: & vt Albertus ait, valde densa. Aures minimæ, rotundæ, Sylvius. Dens validissimus, aduncus, prælongus, Idem: acutissimus. Ego fibri apud nos capti caluam seruo, in qua dentium eius naturam pulchrè perspexi: habet autem prominentes, longos, latos, aduncos, in vtraq; maxilla binos coniunctos, qui incisorum loco sunt, omnino vt murium genus: inferiores extra maxillam tribus digitis prominent, sesquidigito superiores: vtriq; in extremitate interiori obliqua veluti sectione cuneiformi magis magisq; attenuantur, vt acies extrema tanquam cultri sit. Color eis quà foras spectant ex flauo ruffus: his sese defendunt, ligna secant, & pisces nimirum tanquam vncis infectis apprehendunt. Alterum genus dentium, ore intimo habet, nempe octo molares in vtraq; maxilla: hi breues & in superficie asperi sunt, ac plicis quibusdam eminentibus seu rugis, ad limæ vsum facti videntur, ita vt corticibus arborũ in cibo comminuendis molendisq; aptissimi sint. Animal est horrendi morsus, Plinius: Morsu potentissimum, adeò vt cum hominem inuadit, conuentum dentium non prius laxet, quàm concrepuisse persenserit ossa fracta, Plinius & Solinus. Morsum castoris quidam dicunt non sanari, nisi læsus audiat fracturam ossium castoris, Albertus: Ego hanc stultã persuasionem ex Plinij aut Solyni verbis modò relatis, malè intellectis natam crediderim. Seta oris cornea, Sylvius. Castori ossa durissima & omnia fere sine medulla sunt. De testibus eius dicemus mox cap. 4. Pedes priores caninis similes habet, posteriores anserinis: etenim membranæ quædam digitis sunt interiectæ: itaq; hi ad natandum, illi ad eundum magis nati aptiq; sunt, frequenter enim in terram progreditur Albertus & Ge. Agricola. Pedes anteriores anseris sed vngulati: posteriores simiæ, Sylvius: vbi librariorũ lapsum interpretor, quod anteriores pro posterioribus legitur, & contra. Cauda lata, (palmum ferè, Ge. Agricola) longa dodrantem, Idem: obscurus quidã author cubitalem esse scribit: Cauda piscium, Plinius, non quod ad figuram cauda piscium, sed quod piscium corporis squamis obducta sit, & piscem sapiat. Piscosa soleæ æmula, Sylvius. Pilis caret vni forte quadrupedum. Cauda corio squamoso tegitur, præpinguis, hãc in aquam semper demittere solet, vt & pedes posteriores, reliquo corpore sicco Sine aqua diu uiuere posse negant. Apta est ad natandum cauda, cum pisces insequitur, & gubernaculi instar eam ceu remigando mouet castor. Falsò quidam affirmant, quod nunquam retrahat eam ab aqua: retrahit enim cum nimium frigida & glacialis aqua est: quanquam Ge. Agricola scribit, etiam cum frigoribus conglaciat, fibrum in gradibus domicilij sui iacentem, caudam & posteriores pedes in flumen demittere. Falsum est etiam, quod aiunt lutram ab eo cogi, vt aquam hyeme circa caudam ipsius moueat, ne congeletur: vincit tamen lutram, & expellit, vel acutissimo morsu occidit, Albertus. Per vniuersum Pontum plurimus est fiber, Solinus. Nascitur & in Hispaniæ fluminibus, vt inquit Strabo Item in Italia, vbi Padus in mare se exonerat. Nec inepti sunt qui ad Matronam Galliæ fluuium crebrò capiuntur, Sylvius. Inuenitur in Sabaudia: in Isaræ & Rhodani fluminum piscis: maximè in ea Rodani insula, quę vulgò la Camargo dicitur: vicina enim est mari & Arelatis vrbi antiquissimę Heluetia multos habet circa Arulam flumen, Vrsam, & Limagum nostrum. Gaudent enim ripis magnorum fluminum, cum animal sit amphibium: non solùm vt reliqua quibus hoc nomen tribuitur, quæ victus tantum gratia aquas petunt: sed etiam quadam naturæ affinitate, vt iam in caudæ & pedum posteriorum mentione diximus, quæ ad piscium naturam accedunt. Abundat & reliqua Germania multis in locis: nec non Sclauorum regio, Polonia, Prussia & Russia, Albertus. In syluis Moschouiticis & Lituanicis spectantur castores altissimi, ita adimplẽte omnia tua officia naturâ vt in castore illi longiores pili, qui supereminent alios & quendam splendorem efferũt, etiam in albis hoc præstent, Ioh. Bonerus. Spectabilis naturæ potentia in his quoq;, quibus & in terris & in aqua victus est sicut & fibris: quos castores vocant. Plinius. Die quidem in fluuios abditus ætatem agit, nocte in terra vagatur, Aelianus. Hic addam quæ Bellonius de hoc animali scripsit his verbis.

CASTOR & fiber à Latinis dictus, Aristoteles latax est. Eius magnitudo, rusticum mediocris notæ canem non excedit; pedibus tamen est breuioribus, neq; quatuor digitis à terra elatus, quorum anteriores caninis respondẽt, atq; vngulati sunt: posteriores, digitos oblongiores habent, latiore membrana intertextos, vt in palmipedibus, atque adeò anseribus videmus, quibus in terra minimè valet. Quamobrem suas cauernas non longè à littore seligit, è quibus exiliens, protinus in flumen aut mare ad conquirendum victum immergitur. Vnde etiam ab Aristotele κολυμβητὴς, hoc est, vrinator appellatus est. Cæterùm corpore est recurvo, catelli pinguis modo, capite breui ac rotundo, auribus atque oculis paruis & orbiculatis: nare anteriore, vt in felibus diffissa, ac barbis longioribus obsessa, dentibus anterioribus quaternis (vt in muribus) oblongis, falcatis & validissimis, quorũ superiores longi quidem sunt, sed inferiores extra maxillam prominẽt, superioribus longiores: posteriores ad talpinos aut porcinos accedunt. Pelle vestitur spissa, villosa, ad ichneumonem accedẽte, nigriore tamen, ex qua chlamydes & chirothecas aduersus imbrium & frigoris iniurias conficere solent. Verum ea vsq; ad caudã tantum talis est. Est enim castoris cauda, quiddam veluti natura diuersum à reliquo huius animantis corpore: nam ea magis ad piscem accedit. Vnde Lotharingis periciuniain delicijs habetur, quod ea murænam bene pręparata ipso gustu propemodum referat. In maiori castore sesquipedalis est, senos digitos lata, duos crassa, quatuor interdum librarum pondo, ad margines in tenuitatem desinens, membrana glabra ac liuida, contecta, super quam lineæ quædam squamas dimetientes incredibili artificio depictæ sunt: Cætera introrsum neruosa est, vt in integrum piscem pinnis carentem, ac soleam referentem dixeris, qua veluti gubernaculo quodam in aquis vtitur. Quod autem ad internã totius castoris anatomen spectat: in eo certè nihil magis admirandum, aut scriptione dignum esse duxi, quàm testes, quibus pro corporis exiguitate, adeò ingentibus ac crassis præditus est, vt hi ad taurinos accedãt, in quibus rotundi calculi oui magnitudine, mihi plærunq; conspecti Sunt autem hi medẽdis corporibus permultũ vtiles: quamobrem à mercatoribus magna solertia disquiruntur, magnoq; vænire solent. Fabulam esse putat Dioscorides, quod castor à venatoribus excitatus, sibi testes execet, cum illuc vsq; caput extendere nulla ratione possit. Verum quidem esse potest, mercatores aut venatores, pòst exectos castoris testes, corpus ita viuum aliquando dimisisse, ac nonnullos postea repertos fuisse castores testibus carentes. Proinde huiusmodi amphibio Europa nostra abundat, vt apud Burgundiones, Lotharingos atque Austrios per multi cicures etiam hodie reperiantur, Hæc Bellonius.

Atqui Aristoteles lib. 8. cap. 5 fibrum à latace manifestè distinguit. Sunt (inquit) inter feras quadrupedes quæ victum ex lacu & fluuijs petant, vt fiber, satherium, satyrium, lutris, latax, &c. Nec alibi vsquam puto vel fibri vel latacis meminit. Ea quidem quæ lataci tribuit, fibro etiam conuenire videntur, de pilo tamen an specie inter vituli marini & cerui pilum sit, affirmare non satis possum. Præterea in loco Aristotelis iam citato quadrupedẽ feram nullam

nullam præter vitulum marinum, è mari victum petere legimus: & mox castorem cũ alijs numerari inter eas [illegible] ex aqua dulci viuant, quamobrem miror quòd Bellonius scribit castorem è mari etiam viuere, nec Aristotelem aliter scribentem reprehendit. Locus etiam vbi ab Aristotele [illegible] appelletur nullus mihi occurrit. [illegible] partim lutræ, partim lataci, ea Plinius fibris tribuit, nempe quod sit animal horrendi morsus: arbores [illegible] na vt ferro cædat: hominis parte comprehensa non antequam fracta concrepuerint ossa, morsus [illegible] Vuottonus etiam obseruauit. Postremo quod rotundos calculos oui magnitudine in testibus fibri sæpe [illegible] spectos Bellonius testatur, in veris testibus id accidere non fit mihi verisimile: in adulteratis verò si calculi [illegible] riantur, nihil mirum. Adulterantur autem, à quamplurimis.

CASTORIS Fœminæ supinæ Icon à Rondeletio exhibita.

Fibri in inguinibus (vt inquit Rondeletius) geminos tumores habēt, vtrinque vnicũ, membrana sua conclusum, oui anserini magnitudine: inter hos est mentula in maribus, in fœminis pudendum. Hi tumores, testes non sunt, sed folliculi membrana contecti, in quorum medio singuli sunt meatus, è quibus exudat liquor pinguis & cerosus quem ipse Castor sæpe admoto ore lambit & exugit, postea hoc veluti oleo quas potest corporis partes contingere, oblinit. Hos tumores, testes non esse, hinc maximè colligas, quòd ab his nulla sit ad mentulam via, neque ductus quo humor in mentulæ meatum deriuetur & foras emittatur. Præterea quòd testes intus reperiantur. Leporibus etiam similiter in vtroq; inguine tumor est. Eosdem tumores Moscho animali esse puto à quibus odoratum illud pus emanat. Fœminæ, quam hic depinximus, vnicus est meatus & ad excernenda excrementa, & ad pariendum. Hæc ille.

C.

Fiber & lutra egrediuntur ex riparum cauernis, in quibus latent, & se in fluminibus mergũt, ac pisces capiunt quibus vescuntur: sed fructus quoq; & cortices arborum comedunt, Ge. Agricola. Cibus eius medica (nomē herbarum & ignotum mihi) est piscis, & arborum cortices, Albertus. Multi aiunt castorem piscibus vesci instar latracis: alij argumentum esse piscosi fluminis, vbi castores habitent. Castor animal amphibion, vt plurimum in aquis nutritur *σὺν ἰχθύσι καὶ καρκίνοις*, id est, cum piscibus & cancris. Dioscorides Vetus interpretatio habet, fibrum viuere ex piscibus & cancris: item Marcelli Vergilij. Rondeletius negat piscibus viuere itaq; *σὺν* rectè legetur. Arbores iuxta flumina vt ferro cædit, Plinius. Casu & fortuito obiectis vescitur, Aelianus. Imprimis prouidus est, & solers: etenim fruticibus & arbusculis dente tanquam ferro resectis, ante riparum cauernas construit paruas quasdam casas: & in ijs duos tresue gradus, quasi quasdam cameras: vt cum aqua fluminis creſcens inundauerit ripas, ascendere possit: cum decreſcit, descendere Ge. Agricola. Sæpe noctu prodit è latibulo, & amputatis arborum ramis circafluuios, construit sibi casas ex eis cum solario (tabulato superiore) in quo habitat cum crescit aqua, Albertus. Domicilia eorum dimidia parte in aqua sunt, & dimidia superant: Agricolæ ea diligenter obseruant: & si altius posuerint, serunt in montibus: si humilius, in vallibus, Olaus Magnus in descriptione Septentrionalium regionum. Similis obseruatio est in Aegypto, si bene memini, circa crocodili cubilia. Fiber dentibus deijcit mediocris magnitudinis (crassamento interdum femoris humani) arbores & casas inde construit bicameratas vel tricameratas, cum solarijs, vt aquæ modo ascendere aut descendere possit Albertus. Architectura in fossa mirabili vtitur, Syluius. Alnos, populos, & salices infestat: præcipuè vero genus illud salicis syluestris latifoliæ, quod nostri vocant *salwyden*, vel *sarwyden*. Sic me subes quotidie quasi fiber salicem, Plautus. Mirum est castorem nocturno tempore relictis fluminum ripis, in vicinos locos cōcedere, & arbores omnis generis maximè salices (quas teneriores opinor) duobus supra terram pedibus, adeo circumrodere, vt breui temporis interuallo eas exein[illegible] & in miserabilem ruinam adigat, Hu. Solinus. Amaris arborum folijs & corticibus castor pro summis delicijs vescitur, Author obscurus.

D.

Fibri semper eadem semita ex aqua ad arborem aliquam procedunt: quam abrodunt totam, nihil tamen [illegible] ceciderit præter corticem edunt. Cum arborem iam ferè secuit castor, quoties ictum facit, toties suspiciens considerat num sit casura. timet enim ne si eo ictu cōcidat, ab ea, priusquam recedere de loco possit [illegible] matur. Nec vero minus est constans in proposito quàm solers: nam quam arborē ad ripam primo elegit [illegible] eam non mutat, etiamsi longo temporis spatio dissecare nō possit, Ge. Agricola. Ligna resecta ad structuram [illegible] qua præcedenti capite dixi, aduehunt. Castores gregatim ad syluas lignatum pergunt [illegible] ventrem resupinati vnius, qui pro vehiculo sit, & inter crura eius artificiose componunt: qui ne delabantur [illegible] pressis ea cruribus ante & retro stringit: hunc sic onustũ cæteri cauda ad casas vsque pertrahunt. Hanc inuri[illegible] [illegible] peregrino castori, qui aliunde ad eos confugerit, aut fortuitò peruenerit ad castores [illegible] colas [illegible] enim hoc pacto in seruitutem ab eis redigi. Alij non peregrino, sed ætate grandi & laboribus [illegible] fesso, qui propter dentes obtusos lignis secandis ineptus iam sit, hoc fieri [illegible] castores in do[illegible]

sunt, quo signo à venatoribus sortem eorum miserentibus agniti, illæsi interdum dimittūtur, Albertus Magnus à perito quodam venatore rem ita narratam se audiuisse scribens: & alij quidam obscuri authores: Sed mouent me, quo rem minus fabulosam existimem, eruditi & fide digni viri Olai Magni eadem asseuerantis verba in descriptione regionum Europæ Septentrion. Accedit quod mures alpinos fœnum hoc modo in cuniculos conuehere, etiam nostrates aiunt. Sed hoc in dubio relinquamus. Cæterum quod genitales partes sibi, siue quilibet, siue Pontici, vt Plinius scribit, ipsi sibi vrgente periculo amputent, ob id se peti gnari, noua refutatione nostra nō eget, cum iam olim apud veteres tanquam fabulosa hæc persuasio explosa sit. Marcellus Vergilius huiusmodi veterum fabulis ignoscit, quod de industria ab eis cōpositæ videantur, vt bonas & vtiles res authoritate aliqua munitas vulgus hominum facilius & libentius admitteret, quod in religione & ethnici factitarint, & inter cæteros Plato philosophus. Ego contrà vt bono viro & sapientiæ studioso, cum philosophiæ finis sit veritas, fabulas vbiq; fugiendas existimo, illas inquam quæ pro veris credendæ obtruduntur, sic in religione potissimum noxias & pestilentes eas existimo: eamq; ob causam cum Platonem & cæteros gentilium damnauerim, qui tale quid in suis superstitionibus ausi sunt: tum omnes qui in nostra religione, quæ purissima & syncerissima esse debebat, idem moliuntur aut olim moliti sunt, qua de re pro dignitate dicturo maximus se campus aperiret: ego ad castorem. Primum autem ponam illorum verba, qui castorem ipsum se castrare scripserunt, (vnde etiam nomen eius grammatici quidam Latini deriuant, quod rectè fieri non potest, cum dictio Græca sit:) deinde aliorum qui redarguerunt. Testiculi eius appetuntur in vsum medelarum: idcirco cum vrgeri se intelligit, ne captus prosit, ipse geminos (id est testes, vt Græci didymos) suos deuorat, Solinus: isq; solus opinor huius sententiæ: nam alij non per inuidiam testes ab eo reuelli, neq; vorari: sed reuulsos abijci in venatorum conspectū redimendi sui gratia scripserunt. Qui se Eunuchum ipse facit, cupiens euadere damno Testiculi: quoniam medicatum intelligit inguen, Iuuenalis Sat. 12. Idem testatur Andromachus in Theriaca antidoto carmine descripta. Hominem ipsum sibi nocentem Aegyptij indicaturi, castorem pingunt: hic enim venatoribus insequentibus testiculos suos demordens, relinquit, Horus in Hieroglyph. Fibrorum testes apti sunt medicaminibus, propter quos vbi se requiri senserunt, eos secant, Seruius. Redimunt se ea parte corporis, propter quam maximè expetuntur, Cicero. Quod autem causam ab insequentibus venatoribus cur tam cupide petatur non ignorat, idcirco mordicus premens vsque incumbit ad elidendos testes, quoad ab se absciderit, & sic eos abiecerit, tanquam homo summa prudentia in latrones incurrens, quæcunq; portat ad se redimendum exponit. Quòd si postea quàm exsectus & ex periculo seruatus fuerit ab insectantibus iterū vrgeatur, hic sese alleuans, atque quamobrem insequi vlterius, & pergere non debeant, causam ostendens, ad reuertendum, quod iam ea parte quam expetunt careat, venatores inducit. Persæpe etiam nunc testiculis præditus cum a venatorum conspectu se longissimo cursu remouerit, eam partem desideratam ita astute comprimit & occultat, vt insectatores fallat, Aelianus. Vanum est quod traditur, testes ab ipsis auelli, & à sese abijci, quum venatu vrgentur. siquidem tangi nequeunt, ita, vt in sue substricti, Dioscorides. Amputari hos ab ipsis cum capiuntur, negat Sextius diligentissimus medicinæ: Quinimo paruos esse, substrictosq;, & adhærentes spinæ, nec adimi sine vita animalis posse, Plinius. Falsum est quod agitatus à venatore castret seipsum dentibus, ac testes proijciat: & postea si ab alio venatore vrgeatur, erecto corpore castratum se ostendat, vt sæpe in regionibus nostris compertum est, Albertus. Animal est valde mansuetum, Author obscurus. Ego neq; disciplina mansuefieri posse credo: neq; mansuetum esse natura, cū planè mordax & noxium dentibus sit, vt supra dixi. Bellonius tamen multos cicures reperiri scribit apud Burgundos Lotharingos & Austrios, vt ante dictū est.

E.

Volucra animal ferè prærodit teneros adhuc pampinos & vuas: quod ne fiat, in ipsa putatione quoties falcem acueris, fibri pelle aciem detergito, atq; ita putare incipito, Columella. Voluocem aliqui appellant animal prærodens pubescentes vuas: quod ne accidat, falces cū sint exacutæ, fibrina pelle detergunt, atq; ita putant, Plinius. Fibros venantur supremam eorum cauernę partem perforantes, perq; eam paruum canem immittentes, fiber ad exitum fugit, vbi irretitus fustibus occiditur. Iidem hi canes, nostri aquaticos vocāt, lutras & anates syluestres venantur. Canis ad hoc instructus, in aquam proijcitur, qui ad cauernam castoris perueniens, ingreditur: nec cedit castor morsibus, donec artificiosa illa casæ eius structura refringatur, Author libri de nat. rerum. Cum canes persequuntur castorem, aiunt illum obuersum ventrem ac testiculos ostendere, quorum illi odoris diritate affecti fugiant, Author incertus: Testiculos quidem, cum ad lumbos, vt dictum est, substricti sint, ostendere nequeunt. In Prussia, vt audio, nassis capiuntur, arborum corticibus inescati, ad hos irrepunt, & ijs consumptis cum exitus non pateat, suffocantur. Sed non puto fieri posse vt cibum in ipsa aqua capiant, cum nullum eis sit instrumentum quo reddant influentem cum cibo aquam, vt piscibus branchiæ. Vrinari diu non possunt, sed respirationis causa caput subinde exerunt, & sic bombardis impetuntur, vel transfiguntur hastilibus. In aquis castorem conspicatus, pilosum piscem putabam. Sequebantur eum nautæ venatores: vnus in prora contum ferratum gerebat: alij paulatim nauem ducebant versus eam partem, in qua fibrum submergi viderant: & cum fiber motu exterritus caput exereret, qui contum tenebat illum confixit, Brasauola. Hoc animal venamur non modo propter caudam qua vescimur, & pellem qua vestimur: sed etiam propter testes, quibus vt medicamentis vtimur, Ge. Agricola. Venatores castorem capiunt pellis gratia magis quàm testiculorum, Platearius. Pellis castoris aliquando pretiosa fuit, nunc in paruo pretio est, Albertus. Mollis & nobilis est, eò pretiosior, quo nigrior, Author obscurus. Lutræ & castoris pellibus concisis, fimbrias vestium ex pellibus nobilibus confectarum, solent exornare: quanquam lutræ pelles longè præstant fibri pellibus, Ge. Agricola. In Polonia castorum pelles elegātiores pretiosissimæ sunt: diutissimè enim durant. Pelles dorsi vestium pellitarum adduntur oris, tum vt emineant decoris gratia, tum quia eisdem conseruari putant alias pelles. Fiunt & integræ vestes ex eis, quibus pannus nullus superinducitur, vt è lupinis. E pilis mollioribus & interioribus, de ventre præsertim, in se intricatis lanæ feltriæ instar, tibialia & pilei fiunt qui resistunt pluuijs. Ex canis fluuiatilis pelle cynæ, id est pilei primum facti sunt, vt in Cane dixi capitis 8. parte 5. Sed hoc ad lutram potius pertinet.

F.

Castor quoniam amaris arborum folijs & corticibus auidè vescitur, tota eius caro etsi bono, tamen amaro odore

odore perfunditur, Author obscurus. Tota eius caro abominabilis est præter caudã, Albertus. Ego qui fibri carnem ederunt, laudantes eam audiui sed multum interesse quomodo paretur. Sunt qui elixant primum, deinde assant in sartagine, vasis semper apertis, vt odor grauis expiret, quod in alijs etiam carnibus fit quæ grauius olent, auium aut ferarum. Ipse nihil eius præter caudam & pedes posteriores gustaui, iure crocco conditos. Suaues, teneræ, & præpingues sunt hæ partes, instar thunni carnis, solida quadam tenaciq; pinguedine, saporis ferè cuius anguillæ, quibus similiter etiam apparantur, vbi modicè primum ebullierint. Appetunt has delicias gancones, maximè autem ipsas inter digitos membranas. Memini alicubi apud Plutarchum legere, [Greek] : hoc est suauissimas esse carnes illas, quæ non omnino carnes sint. Eiusmodi certè partes istæ in fibro sunt, vt eò ad piscium naturam saporemq; proximè accedant: vnde ieiunij etiam temporibus apud illos qui ea retinēt conceduntur, vt apud Anglos quoq; auis quædam, quam puffin (vt audio) vocant: quasi vero non mille, præter quadrupedum auiumq; carnem deliciæ sint ac illam solam ieiunijs excipere oporteat, cæteris pro arbitrio frui liceat. Sunt qui caudas fibrorum assas pauco zingibere conspersas apponāt. Elixant alij, & densiusculo aliquo iure condiunt.

G.

Pelle castoris paralyticos vtiliter vestiri aiunt, Albertus. Fibrinarum pellium cum pice liquida combustarum cinis, nariū profluuia sistit succo porri mollitus, Plinius. Podagris vtile est fibrinis pellibus calciari, maximè Pontici fibri, Plinius. Apud Aetium idem remedium calciamentis ex pelle canis fluuiatilis tribuitur: lutram intelligit, nam testes eius ad eadem valere ait, ad quæ castoris testes, minore tantum efficacia, lib. 2, cap 178. dixerat autem de castore præcedenti capite. Vrina fibri resistit venenis, & ob id in antidota additur: adseruatur autem optimè in sua vesica, vt aliqui existimant, Plinius. Fel castoris ad multa vtile est: Eiusdem coagulum sedat morbum caducum, Auicenna, vt quidam citat. Ego apud Auicennam in capite de castoreo nihil tale reperio. Vituli quidem marini coagulum castorei vires habet, & commendatur ad comitiales: sed hoc animal felle caret.

Genitales castoris partes castoreum vocant medici, Plinius. Et alibi. Fibros (Græci castores vocant, & castorea testes eorum. Castorea ex aqua mulsa drachmis binis aluum emolliunt, Idem. Græci [Greek], id est, fibri testem appellant, & [Greek] in singulari semper numero, ni fallor. Hispania etiam castores procreat: sed castoreum ex eis non eam quam Ponticum habet vim: Pontico enim proprium est vt venenosum ([Greek], id est, medicamentosum) sit, vt & alijs permultis, Strabo lib. 3. Castoreo in Hispania non inest vis illa medica, vt Pontico, Hermolaus ex Strabone. Causetur quis fortè aërem calidum, cuius vi medicamentosum illud virus exhalet & digeratur. Nam in Heluetia nostra, vt & in reliqua Germania, vbi frigidum cœlum, nihil deterius, opinor, Pontico nascitur. Esse autem Pontum quoq; frigidam regionē nemo ignorat. Efficacissimi castoris testes sunt è Ponto Galatiæ, mox Africæ, Plinius, si rectè sic legitur. Eligi debent testes qui ex vno ortu connexi sunt fieri enim non potest vt gemini folliculi in una membrana coniuncti reperiantur: liquore intus veluti ceroso, odore graui & virus redolente, gustu acri, mordente, ac friabili, naturalibus tunicis circundato, (interseptto,) Dioscorides interprete Ruellio. Grammatici quidam castoreum odorem putidum & acutum interpretantur: sed non est putris boni castorei odor: verum grauis & tetrior. Mihi quidem aridum sæpe non iniucundo odore visum est. In aspalatho, inquit Plinius, inenarrabilis quædam est odoris suauitas: & paulò post subdit, odore castoreo esse. Et alibi, onychem suffitum vuluæ pœnis mire resistere scribit: odorem esse castorei, meliusque cum eo vsum proficere. Testiculi abscissi in vmbra suspensi desiccantur, sic desiccati, albi & molles sunt. Præferuntur ex maioribus natu, vel qui in vigore ætatis sint, nimium iuuenes & vetuli non placent, Platearius: quanquam intricatiora eius hac de re verba sunt. Eligendum acri sapore mediocriter: nam quod valde acre est & quasi terreum, adulteratum est. Glutinosum etiam sit, & neruos habeat intricatos, & pelliculas adhærentes. Per septem (aliàs sex) annos in magna efficacia potest seruari: ante fertur tamen recentius. Pelliculis abiectis, quod in eis continetur, in medicamentis ponitur, Platearius. Operæpretium est diuisa pelle melleum liquorem cum ceſtiente tunica assimere, & siccatum potui dare, Dioscorides, vt Ruellius vertit: ego sic potius. Quoniam fibri testes non eminent, sed interius conduntur astricti quæ sunt vt in sue: pellem scindi oportet, & vnà cum tunica melleum continente liquorem eos eximi, atque ita siccatos in potu dari. Castoreum aliqui fraude corrumpunt, conijcientes in folliculum gummi, aut Ammoniacum, cum sanguine (Marcellus Verg addit eiusdem animalis) & castoreo subactum, & ita exiccantes, Dioscorides. Sextius diligentissimus medicinæ, scripsit castoris testes adulterari renibus eiusdem qui sint grandes, cum veri testes parui admodum reperiantur. Præterea ne vesicas quidem esse, cum sint geminæ, quot nulli animalium. In his folliculis inueniri liquorem & asseruari sale. Itaque inter probationes falsi esse folliculos geminos ex vno nexu dependentes, quod ipsum corrumpi fraude, conijcientibus gummi cum sale Ammoniaco: quoniam Ammoniaci coloris esse debeant, tunicis circundati liquore veluti mellis cerosi, odoris grauis, gustu amaro & acri, friabiles, Hucusque Plinius. Non probo quod pro (sanguine aut Ammoniaco:) vt prius legebatur, aliqui sale Ammoniaco posuerunt, cum Dioscorides etiam non salis, sed sanguinis mentionem faciat & Ammoniaci lachrymæ non salis: nec enim gummi Ammoniacum inijcietur, vel contra: quod vtrunque tenax & viscosum sit, quali substantia si odor etiam castoreus accedat, facile fallet in gustu: at sale quouis iniecto, vix quenquam falleret, cum genuinum castoreum nihil salis resipiat: sic igitur legam Plinij verba, Conijcientibus gummi cum sanguine, aut Ammoniacum: & nihil à pristina lectione mutauero, nisi Ammoniacum pro Ammoniaco. Castoreum, inquit Platearius, quidam hoc modo adulterant: Pellem, in qua castoreum fuerit, vel alius testiculus recens, implent sanguine & neruis, addito puluere castorei, ne suus odor absit: alij sanguinem & terram commiscent: alij callicius, sanguinem, sagapenum, & neruos, adduntque piper vt acrimoniam acquirat, Hæc Platearius. Castoreum non simile nostro (id est nostris castoribus exempto) Venetijs venditur, Brasauola. Castoris testiculos qui hodie venduntur, longè maiores esse, quàm vt genuini & veri castoris videantur, copiose scribunt Monachi qui nuper in Mesuen commentarios effuderunt, Matthæolus scribit ex fibris verum castoreum se habuisse, quod magnitudine, colore, odore & facultate longe dissimile fuerit vulgari pharmacopolarum castoreo. Hæc dum scriberem verum castoreum inspicere volui, quod è castore apud nos capto nuper exemptum erat. Pondus testium amborum, libra cum semuncia, id est, vnciæ duodecim cum dimidia. Alter altero longè maior erat, sex digitos longus, quatuor latus. Substantia quæ in folliculo continetur, flaua solidaque & ceræ similis, acris, tenax: non terrea, nec sub dentibus, cum manditur, friabilis & aspera, quale ficti-

tium ferè castoreum est. Ego cuitandæ fraudis causa nostrate semper quàm peregrino vti malim. Sed plerique pharmacopolæ quoniam minoris emunt peregrinum, verúmne an falsum id sit parum curant. Ab vno teste ad alterum communis meatus pertinet, longus circiter decē digitos: in quo dissecto genitale reperi, quod vno constat ossiculo (vt in viuerris quoque,) carne, quā induitur, nigris quibusdam punctis exasperata. Testiculo vtrique alter etiam folliculus adhæret, plenus albo quodam & pingui humore, substātia mellis, molli, & fœtida, putris instar casei, longitudine interdum duorum pollicum. Et forsan de hoc folliculo Dioscorides intellexit in fine capitis de castoreo scribens, Oportet autem dissecta cute castoreum auferre, vnà cum membrana quæ humorem melleum continet, & ita siccatum in potu dare. Nam propriè dicti castorei substantiam paulò superius non melli sed ceræ comparauit. Sed humor ille melleus propter pinguitudinem non satis idoneus est qui siccetur: odore etiam latíque differt à solido castoreo, vtroque ingratior: acris tamen & calidus & tenuissimarum partium, quamobrem ille potius extra corpus, vel per se, vel cum oleis vnguentisq́; quibus castoreum miscere placuerit: vtendum existimo, solidiore verò intra corpus. Pharmacopolæ quidem nonnulli reliquam etiam circa istas partes pinguedinem partim in oleum de castoreo iniiciunt, partim piscatoribus vendunt, qui eam alijs quibusdam miscent ad inescandos pisces. Iidem castorei vnciam denario indicant plerunque. Suspensum in aëre siccatumq́; in absinthio reponunt. Sunt qui ex fœminis etiam testes haberi affirment, sed exiguos, & qui vix vnciam singuli appendant. In antidoto nephritica è sexaginta rebus apud Nicolaum Myrepsum, interprete Fuchsio, trium castorei generum mentio fit, quæ autem & qualia illa sint non exprimitur, nec alibi reperio. Proinde quærendum mihi videtur, an de rheo, quod proximè ante nominatur, tria hæc genera intelligi debeant: diuersa enim rhei genera in vsu medico esse scimus castorei non item. Castorei odore semel imbuta, tenacissima eius sunt, & vix vnquam remittunt: imbuuntur autem eo etiam quæ non tetigerint, in iisdem vasis aut capsis opertis condita. Castoreum è Perside fermè adulteratum ad nos defertur: syncerum enim tanta vi odoris est præditum, vt olfacienti vesicam castorei, sanguinem è naribus eliciat, Persæ autem adulterandis rebus sunt exercitatissimi. Seruatur annis decem, Syluius testem citans Ludouicum patritium Romanum: cuius ego librum Germanicè vidi, vbi hæc omnia non de castoreo, sed de moscho scribuntur, sed postea nactus Latinum codicem nauigationis huius authoris libro 3. cap. 5. Inueni hoc etiam de Castoreo, non moscho scripsisse: nisi ipsemet memoria lapsus sit. At Chalybes nudi ferrum, virosáque Pontus Castorea, Verg. 1. Georg. Seruius virosa venenata exponit: nam licet sint multis remedio, inquit, tamen prægnantes eorum odore abijciunt & egerunt partum: Virosum autem deriuat ab eo quod est virus: alij fortia interpretantur à viribus. Sed hi in etymologia vocis errāt, ille in reipsa. Virosum enim castoreum non alia ratione dixerim, quàm odoris grauitate, vnde Dioscorides βαρύοσμον & βρωμῶδες. Esto enim aliquando & aliquibus venenosum, non ideò tamen absolutè hoc ei epitheton conuenit. Scio de castorei veneno apud Arabes, & recentiorum quosdam qui illos sequuntur, mentionem fieri: mihi tamen non alia magis ratione in castoreum id cadere videtur, quàm alia quæuis putrida & corrupta. Pleraque enim talia venenatam & contrariam hominis naturæ facultatem obtinent, vt nuces rancidæ &c. facile autem corrumpi castoreum videtur, vtpote folliculo inclusum, & humidum, nisi rectè & commodo loco siccetur, in loco aëri exposito, vt rectè euaporet humiditas suspensum. Castoreum nigrum, fœtidum, rancidum, die vno necare affirmat Auicenna, Syluius. Ponzettus cardinalis lib. 2. tract. 8. cap 3. Castoreum, inquit, corruptum, nimis calefacit, & acutes pectori vapores submittens, partium continuitatem soluit. Remedio est lac asininum: cui quidam syrupum de acido citri succo admiscent: quòd si necessitas postulet, Philonis antidoti drachma vna aut altera ad summum propinetur. Castoreum corruptum, inquit Matthæolus ex Petro Aponensi, insaniam & furorem inducit, æger linguam exerit, febri conflictatur, & vno plerunque die moritur. Curandi modus est, vt butyro & aqua mulsa vomitus prouocetur, & repetatur toties, donec nullum amplius castorei odorem reddat: postea dandum est medicamentum diamoron, (rob mororum aut limonum) vel syrupus de limonum (vt vocant) citrorúmue succo: Peculiare vero huius mali remedium coriandro adscribitur, si seminis tosti denarij duo exhibeantur. Auicenna castorei venenosi antidota esse scribit, acetum, acidum citri liquorem, & lac asininum. Venenosum autem esse ait, quod varium sit, vel (vt Bellunensis emendat) puluerulentum, subnigrum: die vna occidere: & si quis euadat, illum incidere in birsen, quod vocabulum Bellunensis pleuritin exponit. Birsen est apostema capitis propter consensum diaphragmatis factum, Vetus interpres glossarum Auicennæ. Birsen aliquando pro pleuritide inuenitur, Idem. Ego phreniticum, non pleuriticum, eum qui præsens periculum euadat, fieri intelligo. Phrenes diaphragma vocatur, quo inflammato cerebrum etiam afficitur, vt phrenitis fiat, vel vt quidam vocant paraphrenitis. Manardus in epistolis 17.3. carabitum vel sirsen (corruptè puto pro birsen) exponit phrenitin. Castoreum si desit, tantundem acori & dimidium piperis substituetur, Auicenna. Actius, vt supra dixi, canis fluuiatilis testes ad eadem facere ait, ad quæ castoreum, recentiores idem de lutræ testibus scribunt. Cæterum fluuiatilem canem à lutra non differre in Lutra docebo. In Antiballomenis inter Galeni notha pro castore agalochum vel silphium vsurpari posse legimus: ego non agalochum, sed sagapenum lego: cui & ratio assipulatur, & Platearius vt superius retuli, nonnullos castoreum adulterare scribit, sagapeno & sanguine modico piperi mixtis. Silphij nomine castoreo substituendi, assam fœtidam vulgo dictam intelligo: hæc enim melius quàm dulcis dicta castoreo respondet, cum aliâs tum ad uteri præcipuè morbos. Est enim vterus in mulieribus veluti animal quoddam, quod suaues odores sequitur, fœtentes fugit: fugari autem debet, cum nimium ascendit, fœtidis supra adhibitis, suauiter odoratis infra: cum nimium descendit, contra: & ad hunc quidem vsum quicquid grauiter ac virus olet, castorei locum implet: cuiusmodi sunt diuersa, quæ cum vruntur grauissimè olent, vt pennæ auium, ellychnium candelæ recens extinctum, lanæ lacinia quę combustæ, soleæ calceamentorum, alliorum aut ceparum cortices, capilli, capræ cornu, pix, galbanum: & alia grauis odoris etiam non vsta, vt parthenium, quod inde matricariam vocant, & scrophularia vrticæ similis quam aliqui galeopsin Dioscoridis esse putant, & silphæ latræ fœtidæ: quarum intestina pro castoreo accipienda in Antiballomenis, quæ cum Æginetæ codiæ habētur, legimus: & facilis quidem à silphis ad silphium transitus est, &c. Sunt qui ad suffocationem ab vtero pomum ex castoreo & alijs medicamentis componant: idque commendent subinde olfactandum mulieribus huic malo obnoxijs, præseruandi maximè gratia. Compositio eiusmodi est: Rutæ & melissophylli folia: dauci, nigellæ & absinthij Pontici (vel sementinæ) semina, singula denarij semis pondere: castorei denarius, & assæ fœtidæ scrupulus miscentur, odoramentum hoc vt saluberrimum, ita etiam illis mulieribus quæ fœtidum nihil patiuntur non æque ingratum esse aiunt, vt cætera huius generis. Laudatur in vteri suffocatione præsertim à crassis humoribus, Castoreum per interualla datum. Hoc autem

tem varijs modis vtimur. Nam in paroxysmo dissoluimus in aceto acerrimo & naribus admouemus: vel eius ℈ ij ad ℥ i. exhibemus cum aqua distillatus rad: dauci vel arithemisiæ, Ex praxi manuscripta. Vide Arelatum cap. 2. lib. 1. Testiculos castoris (inquit Galenus de simplicibus 11. 11.) nuncupant castoreum, medicamentum & celebre, & multi vsus, adeò vt Archigenes de castorij vsu totum conscripserit librum. Atque ille sanè particulares eius facultates exposuit, nos more nostro generalem tantum facultatem dicemus. Itaq; quod excalfaciat manifestum est. Nam si voles ipsum ad vnguem leuigatum oleo maceratum parti cuipiam infricare, euidenter illam incalescere percipies. Iam cum castorij consistentia sicca quoque sit, & calfaciendi potentiam habeat ad unctam, meritò desiccat. Porrò quoniam impensè subtilium est partium, ob id efficacius est quàm alia quæ similiter vt ipsum & calefaciunt & desiccant. Penetrant enim tenuium partium medicamenta & in altum subeunt admotorum corporum, potissimum si ea densa fuerint, vt neruosa. Sanè si odori gustuiq; aduertas animum, suspicaberis humano corpori aduersissimam habere substantiam: tametsi in natura nihil efficere comperiatur eorum, quæ talia facere assolent, cum nullam omnino corporis partem intrò sumptum lædat. Nam siue corpori humido applices resiccationem poscenti, siue frigido excalfactionem, siue frigido simul & humido, magnam vtiq; ex periete commoditatem: potissimum si febri vacet. Et eorum sanè multis qui non admodum calidam patiebantur febrim (sic enim vertere debuerat interpres) sed vt sic dicam tepidam, qualis accidit in cataphoris maximè & lethargis, castoreum exhibuimus vnà cum pipere albo, vtrunq; mensura cochlearij ex melicrato bibendum præbentes: nec quisquam vllam sensit noxam. Quæ porrò in corpus intrò sumptum iuuat, ijsdem prodest quoq; cuti impositũ cum Sicyonio aut vetere oleo: Quæ verò ampliori caliditate indigent, ijs etiam per sese infricari debet. Iuuat etiam si quis suffitum eius in prunis impositi inspiratione hauriat, maximè affectus in pulmone aut capite consistentes. Attamen lethargicos & cataphoricos affectus, qui quidem adiunctam habent febrim, præstat non dictorum (Sicyonij aut veteris) oleorum quopiam macerantes curare, sed potius ex rosacco capiti colloq; imponere, Hæc Galenus: reliqua de castoreo ex eodem, suo quæq; loco referam. Castoris testes coquunt dispositiones contumaces & scirrhosas, Galenus de compos. pharm. sec. loco. Castoreum valde calefacit, relaxat (secundum alios, recorporat,) & sic eliminat diuturna neruorum vitia, quæ (fortè qui, scilicet nerui) nimijs doloribus contrahuntur, De simplicibus ad Paternianum liber Galeno adscriptus. Dissoluit, attrahit (aliâs, consumit,) & neruosa maximè loca roborat, Platearius. Idem in calfaciendo tertium ei gradum attribuit, in siccando secundum. Calefacit (inquit Auicenna) in fine tertij vsq; ad quartum, siccat in secundo. In summa calfactoriam vim habet, & in vniuersum varios obtinet vsus, Dioscorides. Castoreum potu in quartanis rigores mitigat, & morbosam carnem consumit & concoctionibus in venis opitulatur, Aetius.

Fibri testes serpentium venenis aduersantur: priuatim contra ixiam ex aceto bibuntur: faciunt etiam ad alia venena, Dioscorides. Prosunt contra venena: Differentia tantum contra genera est mixturæ. Quippe aduersus scorpionem, ex vino bibuntur: aduersus phalangia & araneos, ex mulso, ita vt vomitione reddantur, aut vt retineantur, cum ruta: Aduersus Chalcidas (aliâs Chalcidicas, nempe lacertas) cum myrtite: Aduersus cerasten & presteras, cum panace, aut ruta ex vino: Aduersus ceteros serpentes, cum vino. Dari binas drachmas satis est, eorũ quæ adijciantur, singulas. Auxiliantur priuatim contra viscum (ixiam, chamæleontem scilicet, Dioscor.) ex aceto: aduersus aconitum, ex lacte aut aqua: Aduersus helleborum album, ex aqua mulsa nitroq;, Plinius. Castoreum confert morsui paruorum venenatorum, Auicenna. A frigore laborantibus, castorij ternis obolis vti ex quatuor cyathis vini prodest, Plin. Castoreo cum melle pro psilothro vsi pluribus diebus reperiuntur: In omni autem psilothro vellendi prius sunt pili, Plinius. Ladanum cum castoreo fistulis medetur, Plinius. Medetur abscessibus frigidis & vlceribus malignis, Auicenna. Sternutamenta olfactu mouent castorum testes, Plinius & Dioscor. Somnum conciliant cum rosacco & peucedano peruncto capite, & per se poti in aqua, ob id phreneticis vtiles, Plin. Castoreoq; graui mulier sopita recumbit Lucretius lib. 6. Castoreum cum peucedano & rosacco capitis doloribus vtiliter illinitur, Plinius. Capitis affectionem frigidam & flatibus coniunctam curat, emplastri more impositum, & suffitu, Auicenna. Galenus etiam suffitum eius respiratione haustum ad capitis affectus vtilem dixit. Capitis dolores ex vtero sedat Hippocr. Epidemiorũ lib. 7. Castoreum in aceti mulsi cyathis tribus, aduersus comitiales ieiunis datur: his verò qui sæpius corripiuntur clystere infusum mirificè prodest. Castorei drachmæ duæ esse debebunt, mellis & olei sextarius, & aquæ tantundem: Ad præsens verò correptis, olfactu subuenit cum aceto, Plinius. Castoreum miscetur sternutatorio medicamento ad vertiginẽ & comitialem apud Galen. κ. τόπ. lib. 2. Castoris testes diuersis neruorum alijsq; vitijs peruncti medentur: vel triti ad crassitudinem mellis cum semine viticis, ex aceto aut rosacco. Sic & contra comitiales sumpti prosunt, Plinius. Contra epilepsiam, & alios frigidos affectus capitis pondere scrupuli, vel duorum triúmue bibendi dantur cum rutæ succo, aut vino in quo decocta sit ruta, Platearius. Medentur & vertigini, inuncti, vel triti ad crassitudinem mellis cum semine viticis ex aceto aut rosaceo: Eodem modo opisthotonis, tremulis, spasticis, neruorũ vitijs, ischiadicis, stomachicis, & paralyticis subueniunt, Plinius. Lethargicos & vtcunq; veterno obdormiscentes excitant infusi: cum aceto autem & rosaceo: olfactu & odoris suffitu, idem faciunt, Dioscorides, Plinius & Auicenna. Vide paulò superius in Galeni verbis. Aduersus lethargum (docente Platcario) prouocetur sternutatio cum castoreo. cerebrum mouet ac roborat: Vel cum mente, succo rutæ & pauco aceto decoctum, abraso occipitio, infricetur, & cataplasmatis modo imponatur. Puluis eius cum succo rutæ naribus inijciatur, aut fumus recipiatur per nares. Qui post ægritudines aliquas, vt lethargum aut pestilentiam, in obliuionem deciderint, eos maximè iuuat hiera Ruffi: & castoreum cum oleo occipiti illitum: post purgationem verò hieræ castoreum drachmæ pondere cum melicrato potum: non parum iuuare creditur, Aëtius. Paralyticis medetur, Plinius, eo modo quem paulò ante retuli. In paralysi totius corporis, datur vinum in quo decoctum sit castoreum, cum ruta & saluia, Platearius. Emplastrum ex castoreo ad resolutos, inferius apponam inter composita pharmaca à castoreo denominata. In linguæ paralysi, puluis castorei sub lingua tenetur, donec per se resoluatur & consumatur, Platearius. Contra paralysin membri genitalis, pecten frequenter foueatur vino, in quo castoreum decoctum sit: & ex castoreo cataplasma imponatur, Platearius. Castorij ℥ i cum aqua mulsa ori infusa catalepticis quibus tremor succedit, prodest, Aëtius. Potum & illitum prodest tremulis, conuulsionibus, (spasticis, & neruorum vitijs, Plin. vide etiam paulo inferius in mẽtione opisthotoni) & omnibus neruorum vitijs, Dioscorid. & Plinius, eo modo quem superius ex eo recitaui. Potum spasmis medetur, Galenus de Theriaca ad Pisonem. Castoreum vel si eius Ichor qui intus reperitur accipiatur, & multo oleo excipiatur, eoque mitiore medicamentum erit efficacissimum, in omni conuulsione, quæ à frigido humore ortum traxit,

Tremulos iuuat, si ex oleo perungatur, Plinius. Cæterum falluntur medicorum
Pond. lib. cap. de conuulsione. plerique (inquit Galenus) in vsu castorei, cum id modo considerant, partem quampiam aut tremere, aut conuel-
li, aut sensu motúue priuatam esse, aut ægre sentire moueriúe: haud scientes id genus symptomata ad dissimiles se-
qui corporis affectus. Quod si ex plenitudine fiat conuulsio, vtile fuerit castoreum & potum & impositum: sin ex
siccitate vel inanitione, aduersissimum & similiter in tremore. Castoreum auxiliatur opisthotonis, eo modo quẽ
supra retuli ex Plinio. Rigor ceruicis mollitur castoreo poto cum pipere ex mulso mixto, ranis decoctis ex oleo &
sale, vt sorbeatur succus: Sic & opisthotono medentur, tetanoi spasticis verò pipere adiecto, Plinius. Castoreum
cum melle claritati oculorum plurimum confert Plinius. Et alibi. Claritatem visus facit cum melle Attico inun-
ctum. Inflammationes oculorum itemq; alias affectiones concoquunt hæc, myrrha, Fel callionymi cum rosaceo
infusum, auribus vtilissimum est, vel castoreum cum papaueris succo, Plinius. Cum oleo tritum aurium dolori-
bus medetur, melius si cum meconio, Idem. Quibus ob multam sensus subtilitatem sonitus oboriuntur, casto-
reum & cicutæ semen cum aceto trita crocus castorum, &c. Galen. κα. τπ. eodẽ nihil vtilius;
Instillato, Archig. apud Gal. Si audiendi difficultas ex causa frigida fiat, castoreum medetur: Auicenna.
cum spiritus includuntur auribus: debet autem magnitudine lentis oleo nardino dissolutum infundi, Auicenna.
Medetur & dentibus infusum cum oleo tritũ in aurem, à cuius parte doleant, Plinius. Aspasij vxori dentis & ma-
xillæ dolor vehemens: castorium & piper colluens, ac in ore tenens, remisit, Hippocrates Epidem. 7. Ad corrosos
molares: Castorij, pyrethri torrefacti, galbani, singulorũ æquales partes mixtas indito, Crito apud Galenũ κ. τπ.
Si quis suffitum eius in prunis impositi inspiratione hauriat, iuuat affectus in pulmone aut capite cõsistentes, Ga-
lenus. Suffitus eius naribus attractus vtilis est ad abscessus & alia pulmonis vitia, Auicenna. Suspiriosis castoreum
cum ammoniaci exigua portione ex aceto mulso ieiunis vtilissime potatur, Plinius. Ad tusses & destillationes à
capite cum opio aliquoties miscetur castoreum apud Gal. κ. τπ. 7. 2. & 7. 3. Sitim facit. Auicenna. Cohibet sin-
gultus ex aceto, Plinius, Dioscorides, Aëtius & Auicenna. Castoreum cum ammoniaci exigua portione ex aceto
mulso calido potum, spasmos stomachi sedat Plinius. Singultus si ex plenitudine stomachi proueniat, ad castorei
vsum accedito: sin autem ab euacuatione, aut acrium humorum morsu prouenerit, medicamen hoc fugito, Ga-
lenus. Medetur stomachicis Plinius: eo modo, quem supra præscripsi aduersus vertiginem, &c. Iuuat contra in-
flationes & tormina, Plinius & Dioscorides. Dolorem ventris pungentem & flatus dissoluit, si cũ aceto bibatur,
Auicenna. Ileos & inflationes pellit castoreum cum dauci semine & petroselini quantum ternis digitis sumatur
ex mulsi calidi cyathis quatuor: tormina verò cum aceto vino mixto. Quibus venter ita flatu distenditur, vt ægre
curationem admittat, ac torminibus vexatur atque singultu, idque ob frigidos crassosque humores, aut crassos
flatulentosque spiritus, eos castorium ex oxycrato potum adiuuat, Galenus. Ex apparatis in colica affectione
pharmacis hocce nobis inquit Archigenes, familiare est: Castoreum & anisum tenuissimè trita, duorum cochlea
rium mensura præbemus ex aqua mulsa, Aëtius. Et ibidem paulò ante. Castoreum etiam (inquit) potum, totius
affectionis molem demolitur, omnibusq; medicamentis præstare repertum est: datur eius drachma vna in tribus
cyathis optimæ aquæ mulsæ. Vsus inuenit vt animalia (equi difficultate vrinæ laborantes) à collo vsq; ad pedes
inuoluantur de sagis, suppositisq; carbonibus viuis, addito castoreo, suffumigentur, vt totũ ventrem testiculosq;
eorum castorei fumus euaporet, & confestim detractis carbonibus cooperti deambulant & mingunt, Vegetius.
Aluum emolliunt castorea ex aqua mulsa drachmis binis: Qui vehementius volunt vti, addunt cucumeris satiui
radicis siccæ drachmam, & aphronitri duas, Plinius. Et alibi, Castoreum ex mulso potum purgationibus prodest:
Sed hic purgationes pro mensibus accipio. Si gonorrhœa infestat, castorei in succo viticis & pauci aceti decoctũ,
renibus, pectini, & locis genitalibus cataplasmatis instar applicetur, Platearius. Ischiadicis medetur, Plinius: quo
supra dixi modo contra vertiginem, &c.

Vuluarum exanimationes pellit, vel subditum, Plinius. Inuenio apud quosdam ostracium vocari, quod aliqui
onychem vocant: hoc suffitum vuluæ pœnis mirè resistere: odorem esse castorei, meliusq; cum eo vstum profice-
re, Plinius. Castoreum cum aceto & pice olfactum, contra vuluam prodest, Plinius. De vsu castorei cõtra hoc ma-
lum, supra etiam dixi. Capitis dolores ex vtero sedat, Hippocrates Epidem. lib. 7. Menses ac secundas ciet duabus
drachmis ex aqua cum pulegio potũ, Plinius. Menses ac partus ciet, duabus drachmis cum pulegio potum partus
secundasq; eijcit, Dioscorid. Hoc modo potum viris etiam partes genitales calefacit, Albertus. Ex mulso potum
purgationibus prodest. Ad secundas etiam vti eodem prodest cum panacein quatuor cyathis vini: & à frigore la-
borantibus ternis obolis, Plinius. Mensibus retentis vbi per venã quæ in malleolo est, modicè euacuassem, oblato
castoreo vnà cum pulegio aut calamintha, semper medicamen hoc expertus sum purgationem ciere sine homi-
nis noxa. Præterea secundas morantes eijcit, eaq; omnia ex melicrato potũ efficit, Galenus. Castorij potus puer-
perij purgamenta à partu purgat, Hippocrat. de morb. mulieb. Si castoreum (castorem forte) fibri ũue supper-
grediatur grauida, abortum facere dicitur, & periclitari partus si superferatur, Plinius lib. 32. cap. 10. Inter medica-
menta quibus suffitus vterus clausus aperitur, fibri testem, asini masculi stercus & adipem suillum numerat Hip-
pocrates lib. de super.

Antidotus diacastoriu, id est è castorio, à Nicolao Myrepso describitur, vtilis vertiginosis, comitialibus, apo-
plecticis, resolutis, & paraplecticis, est autem Sectionis primæ antidotus 27. & rursus alia eiusdẽ nominis, nume-
ro 102. in qua cum castoreum non recipi animaduerterem, statim diacostu legendum deprehendi, & hoc nomine
eandem antidotum ab Actuario descriptam: quod Fuchsium nõ animaduertisse miror. Diacastoriu emplastrum
ad resolutos, ab Actuario describitur in capite de emplastris & linimentis. Eadẽ descriptio in paucis varians apud
Nicolaum legitur Sectione 3. quæ de vnguentis est, num. 2. Ad linguam impotẽtem loqui, castoreum & theriaca,
vide myreptum vnguento 60. Vnguentum acopon è castoreo ad eos qui tremunt, apud eundẽ myrepsum num 8.
In vulgaribus Nicolai Præpositi, vt vocant, descriptionibus, (nam in Græco libro quẽ Fuchsius transtulit, nõ re-
perio) oleum de castoreo cõtinetur, ita vt vncia castorei in libra olei decoquatur, donec absumatur pars tertia, &
postea reponatur insperso castorei puluere. Pharmacopolæ quidã huic oleo addũt pinguedinẽ quæ circa ipsos ca-
storis testes reperitur. Extat etiã apud recẽtiores descriptio olei de castoreo Iacobi de Manlijs, quod præter casto-
reum lachrymas aliquot calidas, & aromata, aliaq; recipit. Sunt qui diuersis medicamẽtis castoreũ addant. præser-
tim aduersus comitiales, In ijsdẽ Nicolai vulgaribus descriptionibus errhinon, id est per nares purgãs medicamẽ-
tum reperio, cui à castoreo nomẽ, inter pilulas nescio qua occasione descriptũ: Inter Nicolai ex interpretatione
Fuchsij errhina nõ inuenio. Miscetur castoreum etiã medicamentis quæ ad excitanda sternutamenta cõponi so-
lent cum helleboro albo & pipere ferè.

Fiber

H.

Fiber ab extrema ora, vt Varroni placet, vocatur: quoniam dextra & sinistra fluminis maximè videri soleat: & antiqui fibrum (inquit) dicebant extremum: vnde sagis fibriæ (fimbriæ legendū puto, vt Festus habet) & fibræ in auribus & iecore. Canem fluuiatilem, lutram esse suo loco ostendam: qui castorem exponunt, decepti videntur inde, quod potamium pro Ponticum legerint: nam castor etiam, canis Ponticus appellatur. Ὄρχις animal quadrupes & herba, Hesychius & Varinus: Videtur autem castor esse, cuius testes maximè in vsu sunt: herba vero non alia quàm orchis, id est testiculus Dioscoridis fuerit. Fiber, genus vespæ quadrupedis, Festus: legendum bestiæ, nam de fibro, quem Græci castorem vocant eum loqui, mox citatus ab eo Plauti versus indicat. Vespa quidem in-10 sectum est, sed nullum insectum quadrupes. Interim non ignoro lutram fibro congenerem existimari, lutræ vero ichneumonem quadrupedem Aegyptiam: & vespæ etiam genus apud Aristophanem vocari ichneumonem. Castor à castrando dicitur, non quod seipsum castret, vt scripsit Isidorus: sed quia ob castrationem maximè quæritur, Albertus. Κάστωρ παρὰ τὸ γαστὴρ· ἀπογάστριον γὰρ τὸ ζῶον, σχεδὸν ὅλον κοιλία, Etymologus & Varinus: hoc est: castor nomē habet quod totus propemodum nihil quàm gaster, id est, venter sit, oblongo enim corpore est, cuius maxima pars in ventrem consumitur. Auius fiber, Silius lib. 15. Fibrinus adiectiuum, vt pellis fibrina: Græcè καστόρειος, vt ὄρχεις καστόρειοι apud Hesychium. Καστόρειον μέλος, Laconicum erat, quo vtebantur in prælijs ὑπὸ τὴν ἐμβατήριον νόμον, Pollux. Castorium melos (inquit Cælius) dici interpretantur, quod armatam saltationem Dioscori compererint primi, cum ὀρχησταὶ forent plane. Meminit Pindarus in Pythijs ad Hieronem ode secunda strophe tertia, cuius loci scholia, si libet, consule. Καστόρειον μέλος, τὸ καστόρος τοῦ ζώου, Suidas & Varinus. Est & castoreum infecturæ spe-20 cies, Cælius: Suidas & Varinus addunt, ἀπὸ τῆς κόγχης, id est, è conchylio. Conchylium quidam, quod onychem vocant, castoreum olere supra dixi, & fieri potest vt ab odore nomen ei colorique accesserit, Castoreum colorem Græci cinereum intelligunt, Cælius. Castorias vel castorides canes supra memoraui inter Canes venaticos in genere. Oppianus lib. 1. de piscatione meminit nescio quarū castoridum, quæ amphibiæ sint, & in littoribus coëant, & tam dirum inauspicarumq; ædant vlulatum, vt quisquis illum audiuerit, non procul sibi calamitatem & ipsam mortem abesse eo tanquam nuncio existimare debeat. Aelianus interprete Gillio castorides auibus adnumerauit. Lutras è genere fibrorum nusquam mari accepimus mergi, Plinius. Vitulo marino victus in mari ac terra: Simile fibro & ingenium, &c. Plinius. Castorem vitulo marino comparat, tum victus ratione, quia similiter amphibius sit, tum ingenio, quia vitulum aiunt euomere fel suum ad multa medicamenta vtile: item coagulum ad comitiales morbos: vt castorem seipsum castrare. Aristolochia longa apud Germanos *biberwurtz*, id est fibri ra-30 dix appellatur, haud scio quam ob causam. Falsa castrationis, quam sibi ipse castor inferret, persuasio, ansam dedit pluribus amantibus vt picturas ex hoc animali sibi fingerent, Brasauola. Emblema Alciati, Aëre quandoque salutem redimendam:

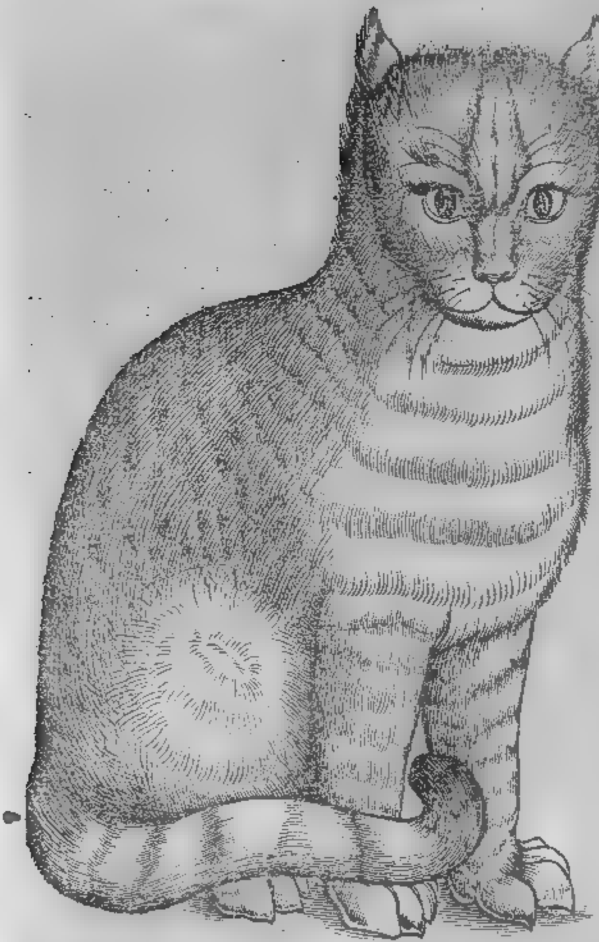
Et pedibus segnis, tumida & propendulus aluo,
Hæc tamen insidias effugit arte fiber.
Mordicus ipse sibi medicata virilia vellit,
Atque abijcit, sese gnarus ob illa peti.
Huius ab exemplo disces non parcere rebus,
Et vitam vt redimas, hostibus æra dare.

Sunt præterea septem alij in Argadia lacus, quorum nonnullas ambitus est triginta milliarium, alijs pauciorū, omnibus sic satis latè distentis. Retulit nobis Duncanus Campusbellus eques auratus ex horum lacuum quodam cui Garloil nomen est, prodijsse sub auroram solstitij æstiui anno 1510. animal quoddam venatici canis magnitu-40 dine, pedibus anserinis, robora ingentia nullo negotio caudæ ictu posternens, ac statim pernici cursu venatores impetens tres tribus ictibus deiecisse, reliquis in arbores euadentibus, nec diu cunctatum protinus sese in lacum recepisse, magnum malum regno portandere id monstrum dum apparet volunt: nam & aliàs sed rarò visum est Hector Boethius.

DE CATO SEV FELE.

A.

Feles animal est familiare ac domesticum, omnibus notum: vulgò catus nominatur, vt opinor, à 50 solertia: nam catum sapientem dicunt & acutum, Græci æluron vocant, Phil. Beroaldus. Recentiores quidam Grammatici cati (vel vt alij scribunt catti, per t duplex) nomine abstinent, quod apud nullum idoneum, vt ipsi aiunt, authorem reperiatur. Atqui vtitur eo Palladius, & Theodorus Aristoteles historię animal. interpres æluron non aliter quàm catum reddit. Sextus Platonicus catam genere fœminino dixit: Martialis cattam t geminato. Catum Iudæi vocant חתול catul, & שונר schanar, vel שונרא schunara, vt Munsterus in Dictionario trilingui scribit. Saraceni *katt*. Græce αἴλουρος dicitur: & κάττης, quam vocem Varinus felem domesticum exponit: vocatur & vulgò hodie apud Græcos κάτης. Italicè gatta, gatto. Hispanicè gato, gata. Gallicè chat. Germanicè *katz*. Anglicè cat. Illyricè koczka. Furioz apud Albertum Magnū pro cato legitur, quod nomē ab Auicenna sumptum puto, & Arabicum vel Persicum esse. Albertus significationem eius ignorauit, & alicubi pro capro montano vel ibice, vt supra dixi, ineptissimè exponit: sed catum esse con-60 stat, quoniam & in eo loco vbi Aristoteles de æluro, & eadem scribit. Eiusdem forsan originis est etiam vocabulum furo, quod viuerram significat, vtpote congenerem feli. Aegyptij felem bubastum vocant, Stephanus: Hinc forte nomen Bubasto ciuitati in Aegypto: quam Herodotus Bubastin appellat: sacras enim feles Aegyptij habebant, vt infra dicam. Apud Columellam (lib. 8. cap. 3.) & Varronem (lib. 3. cap. 12.) feles accipi videtur pro fouino: sic enim vulgus appellat bestiolam gallinis maximè infestam noxiamque, & sæpe gallinaria tota contrucidantem, Philippus Beroaldus. Feles Varronis & Columellæ fouinus vel marturellus videtur, Aug. Niphus. Idem alibi, felis est, inquit, quæ vulgo dicitur fouina: ictis, marturus vel marturellus: mustela verò, donula. Sed de his omnibus in Mustela dicam, Meles auibus animal inimicum: puto esse id quod vulgus fouinum & marturellum appellat, Ge. Alexandrinus in litera M. in Enarrationibus priscarum vocum: citat autem Varronis locum de re rust. lib. 3. cap. 12. vbi sic legimus, Quis enim ignorat septa è macerijs ita esse oportere in leporario, vt tectorio te-70 cta sint, & sint alta. Alterum ne feles, aut meles, aliáue quæ bestia intrare possit. alterum, ne lepus transilire. Ego

Ge. Alexandrinum felem interpretari voluisse, lapsum autem memoria melem (quem suo loco taxum vulgò dictum esse docebo) posuisse puto. Felem certè pro cato siue domestico siue syluestri apud veteres authores semper accepe-rim Errant qui felem putauerunt martem dici, Perottus. Γαλῆ Græcis mustelam significat, diuersum à fele animal, vt copiosè probat Perottus in Cornucop. Recentiores tamen quidam Græci, vt Galeomyomachiæ author, & ab ijs decepti quidã Latini, γαλῆν pro cato accipiunt. Sunt sanè quædam horum animalium mustelæ & cati, naturis cõmunia, vt corporis ferè figura, & ingenium: calliditas, victus musculorum venatus: vtrunq; fœtus suos ore de loco in locum transfert. vt & canes interdũ: & Græci mustelam nõ solùm γαλῆν simpliciter, sed sæpe γαλῆν κατοικιδίαν, id est domesticam, & in domibus nobiscum versantem vocitant: sunt autẽ vbiq; cati domestici, mustelæ nimirum nõ item: Quæ omnia errandi occasio fuisse illis videntur, qui galen pro cato interpretantur. Miror autem non dixisse illos, si gale catus est apud veteres Græcos, quo nomine mustelam ijdem appellarint. Michael Ephesius etiam in Græcis scholijs in lib. 3. de gener. animal. cap. 29. γαλῆν exponit catam, vt refert Aug. Niphus: Et Gaza γαλῆν non semper mustelam transfert, sed aliquando catum: vt galen agrian, catum syluestrem. Marcellum Vergilium quoque mustelam domesticam, felem existimasse, apparet ex commentarijs eius in Dioscoridis caput de mustela domestica, & in caput de lychnide. Feles genitale osseum non habet: mustela, ictis, lupus & vulpes habent. Sipontinus. Mustelæ hyeme cubant, æstate expergiscuntur, Aristot. Hoc mustelis accidere (inquit Sipontinus) compertum est: quod ipsi quoque coemptis in hunc vsum vtriusque generis (paruis & magnis, siue domesticis & rusticis) mustelis, aliquando experti sumus: hoc cati non faciunt, sed neque in cauernis versantur, nec ingredi eas facile possunt vt deuorent aues: quorum vtrunque mustelis tribuitur. Plinius certè pro æluro ex Aristotele semper felem reddit, pro gale mustelam. Hæc si cui non satisfaciunt, collatis cati, quam hic tradimus, & mustelæ in M. litera, historijs, ipse iudicet. Carolus Figulus vir eruditus vtraque lingua, dialogum de mustelis ædidit, in quo similiter æluron pro fele, galen pro mustela semper exponi debere confirmat. Erasmus Rot. in prouerbijs Γαλῆ ταρτησσία & γαλῆ κροκωτόν, pro gale felem posuit, dubitando tamen an rectè fecerit, his verbis: Porrò vox hæc gale, felémne significet an mustelam, an quem vulgò catum appellant, quoniam inter eruditos controuersum esse video, relinquo alijs iudicandum, Hæc ille: Quasi verò feles & catus diuersa sint animalia: sed forte sequitur Columellam (inquit Car. Figulus) cui feles est belua illa, quam fouinum appellant Galli, Germani *ein vuisele*, mustelam autem forsitan capit pro ictide. At ego etiam Figulum errare dixerim, à Beroaldo & alijs Italis deceptum, in eo quod Columellæ felem fouinum facit.

B.

Feles antiquitus non erant mansuefactæ: viuebant in agris, inde vrbes & domos repleuere. Sed de cato syluestri dicam postea seorsim. Pannonicæ cattæ lib. 12. Epigrammatum Martialis celebrantur hoc disticho: Pannonicas nobis nunquam dedit Vmbria cattas: Mauult hæc dominæ mittere dona Pudens. Feles Hispanici dicti apud nos, agiliores rapacioresq; sunt cæteris, maiores, nigriores, & pelle mollissima: quæ propter splendidam nigredinem & mollitiem alicubi etiam, vt in Gallia Narbonensi & alibi, ad vestes in vsu est. Apud nos ex syluestribus tantum pelles parantur: domesticas enim excoriasse parasseúe pelliones nostri pro ignominia ducunt. Sunt & Romani quidam à nostris dicti, Tartesia feles, vide infra inter prouerbia. In Pordoselena, via interiacet, cuius vltra alterum latus gignitur catus, citra alterum gigni non potest, Aristoteles interprete Gaza: Græcè legitur gale, id est mustela. In Pordoselene insula viam mustelæ non transeunt, Plinius 8. 58. Idem 5. 31. Poroselen nominat. Pordoselene, insula est iuxta Lesbum, cum vrbe eiusdem nominis: Aliqui vt ciuilius loquantur (porde enim crepitum ventris significat) Poroselenen nominant, Stephanus. Feles (æluros) in Aegypto esse meminit Strabo lib. 17. quæ quantopere ab Aegyptijs colantur, dicam infra.

Feles figura similis est leoni aut leænæ potius, vnguibus ac dentibus similiter instructa: sed auriculas acutiores feles habet, leæna rotundiores. Domestici cati diuersos habent colores, syluestres omnes griseum (id est, cinereum, Albertus. Ex felibus domesticis quædam albæ sunt, aliæ rufæ, aliæ variæ, Sipontinus. Color feli griseus, glaciei vehementer congelatæ similis: atq; hic ei secundum naturam est, alij extrinsecus accedunt, vt ratione cibi, præcipuè domesticis, Albertus. Caro ei laxa & mollis, Idem. Oculi catorum noctu lucent, non sine terrore intuentium,

iuentium, præsertim ex improuiso. Nocturnorum animalium, velut felium, in tenebris fulgent radiantq; oculi, vt contueri non sit, Plinius. Persicos smaragdos, Democritus refert, non translucidos, sed iucundi tenoris, visum implere, quem nō admittant, felium pantherarumq; oculis similes. Namq; & illos radiare, nec perspici: Eosdem in Sole hebetari, vmbris refulgere, & longius quàm cæteros nitere, Plinius 37.5. Oculi felis carbunculosi tam acutè cernunt, vt in cauernis etiam tenebrosis, tanquam in luce, mures conspiciant, Albertus & alius author obscurus. Aeluri, id est, cati, hyænæ, & vespertiliones, cur noctu videant, Alexander Aphrod. inquirit lib. 1. problemate 66. & causam affert, tenuissimum quem sortiti sunt videndi spiritum. Nostri vitreos felium oculos appellãt, quoniam per noctem radiant, incluso eis lumine, tanquam vitro aut vitreæ laternæ. Felem marem Aegyptij dicunt pupillas ad Solis rationem variare: cum enim exoritur Sol, tum longæ fiunt, in meridie rotundæ videntur, ad vesperam autem obscurantur, Gyllius. Plura de oculis felium lege infra cap. 8. proximè ante prouerbia. Leonibus ac pardis, omnibusq; generis eius, etiam felibus, imbricatæ asperitatis lingua, ac limæ similis, attenuansque lambendo cutem hominis. Quæ causa etiam mansuefacta, vbi ad vicinum sanguinem peruenit saliua, inuitat ad rabiem, Plinius. Dentes cati serratos habẽt: & pilos (Albertus barbarâ voce granones vocat) circa os, quibus abscissis audaciam perdunt, Albertus & alius author obscurus. Vngues eis hamati, vt leonibus, & vaginis reconditi.

C.

Catus animal est velox, & scandendo, reptando, saliendoq; miræ agilitatis. Valde mordax, Albertus. Diuersa murium genera, & aues venantur, vt dicam capite quarto, & ideo naturæ beneficio etiam in tenebris cernũt. Vescuntur ijsdem quibus canes, Aristot. Pisces præcipuè appetunt. Valde intemperantes sunt circa cibum, eiusque gratia non rarò pericula subeunt, Albertus. Pepines à felibus maximè expetuntur, Ant. Migaldus. Focos, fornaces, & loca calida diligunt: vnde pilos sæpe adurunt. Purè & molliter cubare gaudent. Libidinis tempore, mares præcipuè efferantur: nostri vocant *ramlen*. Cati per libidinem accenduntur, & domibus suis relictis vagantur: vel vt Alberto placet, solitudinem petunt, quasi præ verecundia homines relinquant: propria tum eis & dira vox est. Feles coëunt mare stante, fœminâ subiacente, Plinius. Feles non parte posteriore se iungunt: sed mas stat, fœmina subiacet. Sunt porrò in eo genere fœminæ ipsæ natura libidinosæ & salaces: itaq; mares ad coitum ipsæ frequentes alliciunt, inuitant, cogunt: puniunt etiam nisi pareant, Aristot. Puniunt, inquit Niphus, insectando scilicet verberandoq;. Græce est προσάγονται τοὺς ἄῤῥενας εἰς τὰς ὀχείας, ἢ συνοῦσαι κολάζουσι: hunc locum apparet deprauatum esse: ego illum sensum, quem Gaza reddidit, non video. Pro κολάζουσι forte ὀκλάζουσι legendum, & ita vertendum: fœminæ mares ad coitum alliciunt, & dum coëunt, in terram se submittunt: quo sensu verbum ὀκλάζειν in vsu est, & simile apud Germanos *hocken*. Albertus hic furioz, id est catum, ineptissimè caprum montanum exponens, Fœminæ furiomorum, (aliàs furonum. Vide in Furone) inquit, sunt valde obedientes ad coitum, & clamant alliciendo mares ad coitum tempore coitus. Item lib. 22. in alphabetico quadrupedum catalogo quódnam animal sit non exponens, Furioz, inquit, in coitu maximè feruet, ita quod in fœminam grassari videtur. & cum coitum perficere non potest, clamat: exercet autem coitum, prostratum super fœminam more hominum, sicut & simiæ. Et quoniam constat catas in coitu clamare, siue propter seminis caliditatem, siue quod retinentis maris vnguibus læduntur, siue aliam ob causam, κλάζουσι legi potest, id est clamant. Κλάζειν enim grammatici exponunt βοᾶν, κραυγάζειν: & cum de aliorum animalium voce, tum canum, κλαγγὴ & κεκληγέναι apud authores reperitur. Quemadmodũ ex felibus, inquit Aelianus, mas est libidinosissimus: sic amantissima fœtus fœmina: quæ Venereã idcirco maris consuetudinem refugit, quòd is calidissimum ignisq; simile semen emittat, genitale vt fœminæ adurat. Huius rei mas non ignarus, communem sobolem interimit. Hæc autem noui fœtus desiderio permota illius libidini denuo morem gerit, Aelianus. Idem vrsos facere audio. Feles in Aegypto sacræ & multæ sunt, plures futuræ nisi hæc res eis officeret. Feles postquam sunt enixæ, non amplius adeunt masculos. Eas isti coëundi gratia indagantes tamen potiri nequeunt. Ergo contra illas talia comminiscuntur. Ereptos aut subreptos earum fœtus occidunt, non tamen occisos edunt, ([illegible], Valla rectè transtulit, edunt: Sipontinus ineptè, calcant.) Illæ filijs orbatæ, cupiditate aliorum (amantissima enim filiorum fera est) ita demum ad mares se conferunt. Tot numero pariunt quot canes, Aristoteles: Apud nos binos aut ternos, vt plurimum quaternos, interdũ singulos. Parit canis (inquit Aristoteles) duodecim complurimum, sed magna ex parte quinq; aut sex: vnum etiam aliquem peperisse certum est. Vulgare dictum est, catos cum dolore concipere, sine dolore parere. Nuper enixæ, canes fugant, & sæpe inequitantes per gradus & scalas ædium expellunt. Præfertur fœtus Martio mense æditus: Augusto mense propter pulices minus probatur. Vterum gerunt catæ, vt audio, dies quinquaginta sex, hoc est duos menses Lunares. Viuunt circiter annos sex, Aristot. Viuunt annis senis, Plinius. Apud nos ferè annis decem, castratos diutius viuere crediderim. Furioz (id est feles) prorsus intemperans circa cibum est, & breuis vitæ propter excessum suæ corruptionis, Albertus. Ab omni tetro odore feles abhorrere dicuntur, eamq; ob causam excrementa sua, prius scrobe facta, in terram occultant, Aelianus. Volaterranus addit, ne à prætereunte premantur: Plinius causam dicit, ne odore prodatur, muribus nimirum. Obruunt autem ea posterioribus pedibus. Felem odore vnguentorum Plutarchus scribit grauiter vexari, Gyllius. Feles olfactu odoramentorum perturbari & furere traditur, Cælius. Catti, vt Aloisius Mundella se obseruasse scribit, comitiali morbo aliquando afficiuntur. Gobij sunt ægris felibus vtiles, ex Germanico quodam scripto.

D.

Hominis sibi familiaris manu leuiter contrectari catus, & molliter per caput dorsumque demulceri [illegible] qua quidem voluptate vt fruatur prolixius, ire ac redire sub manus subinde solet. Ipse etiam capite [illegible] sius applicat se manibus demulcentis, & in aduersum erigendo nititur, tanquã transigendæ per totum [illegible] corpus attrectationis admonens, aut vt pili ita planius componantur. Cruribus etiam prætere[illegible] adblandiendo latera affricat, secundo semper pilo præteriens reuertensq;. Hanc autem volup[illegible] remissionem, submisso murmure quodam, & continuato oris occlusi rhoncho testatur. Me certè (inquit Cælius Calcagninus in epistolis) nihil pœnitet interdũ, quum vel à negotijs vel studijs aliquid temporis succiditur, ailuro (seu mauis felem appellare) blandiri, eumq; alludentem, & festiuis rhonchis supparasitantẽ permulcere. Faci-

limus & procliuis ad ludos est, non solum cum prouocatur ad eos, sed etiam sua sponte, præsertim ætate adhuc tenera, Si quid pendere, aut trahi, aut aliter moueri viderit, mox assultat, mordicat ore, ferit vnguiculis, resilit, insidiatur, prosilit, inuadit rapit, proijcit, iterum arripit, & multis mirisque modis gesticulatur: vt pueri & otiosi homines plurimum sæpe voluptatis colludendo capiant: Funiculos aut fascias trahunt cati, vel quia quauis occasione ludere libet, vel musculum aut aliud animalculi genus esse rati, ridiculis gestibus aliás insidiosi quiescunt, expectant, collimant: aliâs celerrimè sequuntur, & apprehendunt. Solent autem supini ferè colludere, vt & oculis vndique circumspicere, & vngues in promptu habere omnes possint. Itaque nunc ore hiant & morsicatim ludunt, nunc vnguibus euaginatis obuium quodque apprehendunt: si tamē hominis manus esse senserint, nec mordent, nec laniant, sed leniter tantum retinent, mox dimittunt. Voces eis pro vario animi affectu variæ: aliter enim ogganniendo aliquid petunt aut queruntur: aliter beneuolentiam suam testantur homini: aliter deniq; atque aliter inter se ipsi agunt, vocant, blandiuntur, fugant, exibilant tanquā efflantes aut expuentes, vt canes præcipuè. Alius eis animus cum caudam submittunt: alius cum erigunt, idque non vno modo nunc rectâ in altum, nunc arcuatam. Hæc etsi vulgò nota, in animali tamen rationis experte quis nō miretur? Cum imagine sua interdum in speculo colludit catus & eandem ab alto putei in aqua intuitus dum ludere gestit, cadit ac mergitur. Madidus autem aqua tantopere læditur, vt nisi cito siccetur, vitam morte non rarò commutet, Albertus. Humiditas enim externa contra naturam ei est, proinde pedes etiam tingere cauet. Feles animal verecundum est, & formæ studiosum, Albertus. Puritati & læuori siue æquabilitati pilorum, adeò studet, vt subinde se lambat & comat. in quem vsum & flexibile corpus præ mollitie, & linguam (vt dixi) asperam habet. Pellem totam lambendo complanat, Albertus. Leturam faciei lambendo prioribus pedibus imitatur, Author obscurus. Quibus paruum est dorsum, pusillanimes sunt, quod ex fele & simia conijcimus, Aristot. in Physiognom. Nomina sua agnoscunt, quæ quidem à Germanis diuersa eis imponuntur: sunt & communia, quibus vocantur fugantúrue. Loca consueta diligunt, & in hoc differunt à canibus: vt qui altores suos sequantur, eosque magis quàm domos consuetas ament, cati contrà, in domicilijs vbi educati sunt, plerunq; manent, etiamsi migrent à quibus nutriti sunt. Longius etiam in saccis asportati, reuertuntur. Castratur vterque sexus, ni fallor, præcipuè tamen mares, vt mitiores & corpulenti fiant, minusque deserant domos & euagentur. Auribus abscissis, facilius domi remanent, quod guttas auriculis apertis illabentes sustinere non possint, Albertus. Fera omnia animalia cicurantur, si statim vbi nata sunt lacte humano lactetur à muliere. aut quod facilius est, canino. Sic etenim feles discunt amare dominum, nec secus ac canes blandiri illi atque eum comitari, Cardanus.

Omne murium genus persequitur catus: captos primo lusibus afficit, illusos vorat, Author obscurus. Feles quidem quo silentio, quàm leuibus vestigijs obrepunt auibus? quàm occulto speculatu in musculos exiliunt? Excrementa sua effossa obruunt terra, intelligentes odorem illum indicem sui esse, Plinius. Pugnant cati obsidentes terminos suæ venationis, Albertus. Felis & ictis aues petunt, Aristotel. Ἠδ' αἴλουροι κακεργέες οἵ τε κατακιδίοισιν ἐφωπλίσαντο καλιαῖς, Oppianus. Aeluros, id est catus, non inuadit gallinam, si ruta agrestis sub gallinæ ala appendatur, Africanus in Geoponicis Græcis lib. 14. cap. 15. idem lib. 11. cap 6. ex Sotione refertur, vbi Cornarius & And. à Lacuna interpretes ὄρνιθα simpliciter autē verterunt, cum libro sequente gallinā verterint, quod magis probo, nam de gallinis illic ex professo agitur. Ne columbæ à felibus infestentur, ad fenestras atq; aditus omnes, & secundum plures columbarij regiones, ramulos rutæ ponito suspenditoq;. Ruta siquidem vim quandam possidet feris aduersatricem, Didymus in Geoponicis 14. 4. Vide etiam mox cap. 4. Nessotrophij (id est, loci vbi anates aluntur) omnes parietes tectorio leuigantur, ne feles, aliáue quæ bestia introire ad nocendum possit, Varro de re rust. 3. 11. Et rursus cap. 12. Septa leporarij è macerijs ita esse oportet vt tectorio tecta sint, ne feles aut meles aliáue quæ bestia intrare possit. In anserum cellis, & alijs generibus pullorum, cauendum est ne coluber felesque aut etiam mustela possit aspirare, quæ ferè pernicies ad internecionem prosternunt teneros, Columella. Nessotrophij tota maceries opere tectorio leuigatur extra intraq;, ne feles aut vipera perrepat, Idem. Limatura æris trita ac distemperata cum vino, bibendo ex ea necat Catos, Arnoldus. Catus serpentes etiam & bufones interficit, sed non comedit: & læditur veneno, nisi mox aquam super biberit, Albertus. Bufonibus quoque pugnare dicitur: quorum licet venenatis aculeis (ego nullum bufonis aculeum noui) repugnetur, non tamen necatur, Author obscurus. Aristoteles & Plinius mustellam inimicam esse scribunt cornici, sui, & serpenti. Hæc, inquit Perottus, ad felem referri non possunt, cum nec feli & cornici aliquid commune sit, nec ferè multum feli & serpenti: contra verò mustellam & cornicum nidos sæpe diripit: & visa est frequenter cum serpente pugnare. Cum monachi quidam subinde ægrotarent, nec mali causam intelligere possent, audiuerunt tandem à rustico operario qui catum monasterij cum serpente ludentem viderat Non erat autem letale hoc venenum, quia lætitia serpentis ex ludo veneni vim remittebat: Nec mirum, cum mures etiam serpentibus colludant, Ponzettus. Cum feles simiam in Aegypto insequerentur, hæc autem omni neruulorum contentione in fugam se impellens, rectà conscendisset in arborem, atque illi ad eandem arborem ascendissent, (ad corticem enim inhærentes sursum correpere sciunt) hæc sanè vt sola à pluribus circumuenta ex arboribus trunco ad ramorum cacumina se vertens diu multumq; ex ijs extremis pependit: Illi tum quòd eò accedere non quirent, ad aliam se conuerterunt venationem, Aelianus.

E.

Possum de ichneumonum vtilitate, de crocodilorum, de felium dicere, sed nolo esse longior, Cicero de Nat. lib. 1. & Tusculan. 5. Alo ælurum, qui aduersus mures foricesque perpetuos Palladis (vt Homerus scribit) [illegible] est, Musei ac bibliothecæ meæ hostes excubet, & stipendia faxit. cui non delicias modo, verum etiam, si gratus [illegible] volo, dimensum & annonæ autoramentum debeo, Cælius Calcag. in epistolis. Mures abiguntur cinere mustelæ, vel felis diluto, & semine sparso, vel decoctarum in aqua: Sed redolet (frumentum(virus animalium eorum etiam in pane, ob id felle bubulo semina attingi vtilius putant Plin. Didymus ad æluros abigendos rutam poni suspendiq; iubet passim in columbario præcipuè circa fenestram aditas omnes. Nec feles, nec vulpes, nec aliud animal gallinas continget, si ruta syluestris sub ala gallinis suspendatur, & multò magis, si vulpis, aut felis fel cum cibo subactum exhibueris, vt etiam Democritus confirmat, Cornarius in Geoponicis Græcis lib. 14. In Græco exemplari, vt Andreas à Lacuna citat, non ruta syluestris, sed ruta simpliciter legitur. Hæc apud Auicennam quoque lib. 3. fen. 6. tract. 3. cap. 13. mustelas fugare dicitur. id quod mireris cum eadē contra serpentem pugnatura rutam sumat.

Rutæ

Rutæ ramulos in columbarijs, pluribus locis oportet contra animalia inimica suspendere, Palladius. Plura vide præcedenti capite. Vt locus sit tutior à venenosis animalibus, catti & furones ac pauones, &c. quorum natura est venenosa capere animalia, nutriendi sunt. Rasis. Catos domesticos vicinorum cum molesti sunt, facile quis capiet eisdem quibus mures maiores capiuntur caueis siue muscipulis: aut etiam laqueis qua domos ingrediuntur per fenestras alibiue dispositis. In granarijs muscipulæ disponantur ad mures capiendos, & per foramina ostij felibus introeundi potestas relinquatur ad mures frumēta rodentes fugandos Grapaldus ex Varrone vt puto. Qui vulpes aut lupos capere vult, hoc dolo vtatur: Carne suilla pingui latitudine palmi, recens tosta, soleas calceorum inungat, exeundo interim è sylua domum versus: & simul in vestigia frusta suilli iecoris assi & melle intincti reijciat: & felis cadauer à tergo trahat. Vbi autem fera vestigia sequens iam in propinquo fuerit, tecum habeas oportet hominem sagittandi peritum, qui sagittam immittat, Author obscurus. Catus seu felis pedum priorum illinctu, caput etiam interscapilio pectinantis in modum & abluentis, si diu palpauerit, pluuias ingruere non ineptè commonstrabit, Incertus. Feles caput manibus lauantes imbrem prænunciant, Cardanus.

F.

Mustelæ fel duntaxat contra aspidas est efficax, cætera sunt veneno, Perottus ex Plinio. At felibus, inquit, multi hoc tempore pro delicatissimis epulis vtuntur. Cuniculi caro dulcis est & sapore (vt quidam scribit) felium carni proxima. Feles in quibusdam regionibus in cibum admitti, præcipuè in Hispania, aiunt. Nostratium aliqui feles syluestres edunt, domesticas nulli. Hali carnes catti mederi hæmorrhoidū doloribus scribit, &c. vt mox in G. dicam. Catos edunt quidam in Gallia Narbonensi, vt audio, vbi prius vno aut altero die noctu sub dio exposuerint, quod ita teneriores fiant, & odorem grauem exhalent.

G.

Catus animal est immundum & venenosum, Author obscurus. Mustelæ fel duntaxat contra aspidas est efficax, cætera sunt venenum, Perottus ex Plinio: At felibus, inquit, multi hoc tempore pro delicatissimis epulis vtuntur. Alibi etiam Plinius veneficia quædam ex mustela rustica fieri meminit. Et alibi, Mures (inquit) abiguntur cinere mustelæ, vel felis diluto, & semine sparso, vel decoctarum aqua: Sed redolet (frumentum) virus animalium eorum etiam in pane. His Plinij verbis muribus venenosam esse felem aliquis confirmauerit, non item homini: virus enim non tam venenum, quàm odoris grauitatem & fœtorem significat. Aiunt certum esse quod odorari anhelitum Cattorum, habet consumere humiditatem radicalem pulmonis & totius corporis, Abynzoar. Sunt qui solum cati cerebrum venenosum esse putent: de quo Ponzettus lib. 2 tractatu 6. cap. 3. Dicunt, inquit, quod qui ederit de cerebro cati masculi, dementetur ferè: est enim valde siccum si ad hominis temperiem conferas: & meatus cerebri obstruit, ita vt impediat spiritus animales ne ad posteriorem ventriculum transeant: vnde exclusa memoria sine mente videtur qui sic affectus est. Curatur propinando bis mense drachmam terræ Lemniæ cum aqua sampsuchi, aromata etiam cibis miscenda sunt recreandi spiritus gratia. Vinum bibendū clarum, & cum eo quandoque drachma semis diamoschu dulcis. Sed forte sat fuerit, bonam victus rationem instituisse. Hæc ille. Plurimi commanducato cati cerebro, furentes redditi sunt, Alex. Bened. cerebrum leonis (vt & catti) acceptum induci amentiam, Albertus & Rasis. Cerebrum cati sumptum, inquit Matthæolus, vertiginosos & stupidos reddit (stolidos & quasi præstigijs obnoxios, Petrus Apon.) & is affectus ægrè curatur, nec nisi paulatim temporis progressu. Aegro vomitus prouocandus est post terræ Lemniæ potum, idque bis aut ter in mense. Iuuat etiam quotidie sumpsisse tribus aut quatuor ante cibum horis antidotum diamoschu. Sunt qui præcipuum huius mali remedium esse scribunt, si dimidius scrupulus moschi contriti è vino bibatur. Quod si venenum est cati cerebrum, apparet non eandem esse galen, id est mustelam, cuius cerebrum aridum in comitialibus propinatur, vt scripsit Galenus ad Pisonem. Vrsorum quidem cerebrum veneficium esse Hispani credunt, occisorumq; in spectaculis capita cremant, testato, quoniam potum in vrsinam rabiem agat, Plin. Idem de Leonis cerebro Rasis & Albertus. Auicenna (hyæna) taxus, genusta (genetha) lynx seu lupa ceruaria, cattus, mus, furo & mustela, lædunt plus vulnere quàm veneno, Arnoldus.

Ad felis morsum remedia Aëtius lib. 13. cap. 5. his verbis describit: Omnia ferè quæ ad canis morsum dicta sunt, etiam à fele morsis conducunt. Propriè autem eis conuenit, mel, terebinthina, oleum rosaceum, simul eliquato ac vtitor. Aut centauream tritam cum melle imponito. Aut galli stercus liquidum cum adipe gallinaceo subigito & imponito. Interpretes Aeginetæ lib. 5. cap. 11. γαλεώτης felis exposuerunt, perperam vt apparet: nam signa & remedia quæ illic Aegineta describit, eadē habet Aëtius lib. notum citato cap. 12. Imposuit ipsis opinor, quod apud Aeginetam proximè antecedit remedium ad morsum ascalabotæ, quem stellionem reddiderunt. Atqui fieri potest vt Aegineta nesciuerit ascalaboten & galeoten idem esse animal, idq; non aliud quàm stellionem Latinorum: aut remedium hoc ad ascalabotæ morsum ab alio adiectum sit, cum nulla eius noscendi signa vt in cæteris habeantur, & vnum duntaxat remedium breuissimè proponatur, nempe sesamum contritum cataplasmatis modo imponi, quod ipsum Aëtius inter remedia aduersus galeotæ morsum ponit, vt Auicenna quoque, quanquam mutila eius lectio videatur cum Aëtio conferenti. Sed tam galeoten quàm ascalaboten stellionem esse in Stellione pluribus probabo. Errauit etiam Auicennæ interpres, qui lib. 4 fen. 6. tractatu 4 cap. 13. cattum pro stellione transtulit: eadem enim illic signa & remedia leguntur quæ Aëtius & Aegineta de galeote habent. Ponzettus lib. 3. tractatu 4. cap. 4. cati morsus signa eadem refert, quæ Aëtius, Aegineta & Auicenna galeotæ, id est stellionis morsus, nempe dolorem magnum & viridem (liuidum potius, vt Græci habent) circa vulnus colorem: remedia vero alia. Curantur (inquit) bona victus ratione: Quidam exhiberi iubent cerebra aliorū animalium, & vinum clarum odoratum, dilutum: & sæpe lauari vlcus vrina hominis, vt quæ virus infectum consumat: vel lacte caprino & origano. De morsu cati vide etiam Arnoldum in Breuiario 3. 16. Cum quorumnis animalium pili, si ab incautis deuorentur, arteria præclusa suffocationis periculum minitentur, præcipue tamen felium pili maligni & venenati sunt, Matthæolus. Audio si pilus cati fortè in fauces hominis inciderit (quod accidit colludentibus, præsertim pueris & incautis) quoniam is inhæreat, nec loco promoueatur, paulatim aggesta materia strumas vel scrophulas generari. Prauus est etiā anhelitus felium: noui enim quosdā, qui cum noctu in lectis feles secum habuissent, & infectū ab eis aërem inspirassent, hectica febri & marasmo tandē consumpti perierūt. Nec ita pridē in monasterio quodā vbi

permulti

permulti cati familiariter nutriebantur, & in cœnaculis cubiculisq; & lectis monachorum frequẽtes erant, adeo plerique infecti sunt monachi, vt intra breue tempus nec missa nec vespera eo in monasterio decantarentur. Idem. Alexander Benedictus in libro de peste, cauendum consulit, ne canes & cati nostri tempore pestis, extra domum vagentur: facile enim ab eis aërem pestilentem respirando haustum afferri. Hoc maximè mirum est quod nonnullos fixo oculorum obtutu lædant: alios verò sola præsentia: Quod quidem non solum accidit ex maligna aliqua aut venenosa vi in ipsis catis: sed accedente occulta quadam hominum qui ita afficiuntur qualitate siue natura, cœlitus nimirum eis illapsa: quæ nisi præsente obiecto prouocante, ad affectum eiusmodi non mouetur. Huiusmodi ego homines Germanorum nõ paucos cognoui: qui nulla simulatione præsentibus tantum catis, quanquam illi adesse nescirent nec præuidissent, nec vocem eorum audiuissent, mirum in modum lædebantur. Nam cum aliquando ad conuiuium vocatus in cœnaculo essem, & expectaretur talis ingenij quidam, catum eo in loco occultarunt, illum mox vbi aduenit, sudare, pallere, & ob metũ tremere animaduerti, & catum alicubi latere conquerentem audiui. Huius ego naturæ homines eisdem remedijs iuuari crediderim, quibus ij iuuantur qui cerebrum cati ederint, Matthæolus. Vidi & ipse qui præsentes catos vbi conspexissent audissentúe, ferre non poterant.

Aelurorum, id est felium (siluiorum potius, vide Dioscoridem) salsorum carnem, ad læuorem tritam, ligna (scolopas) corpori infixa impositam educere aiunt, vtpote attrahẽdi vi præditam, Galenus lib. 11. de simplic. Carnes catti calidæ sunt & siccæ: medentur hæmorrhoidum doloribus, renes calefaciunt, dorsi doloribus prosunt. Sumpta caro reprimit turgentes podice venas, id est hæmorrhoides, Vrsinus Iacobus Oliuarius addit hoc remedium se expertum esse. Et lumbus lumbis præstat adesus opem, Vrsinus: idẽ Oliuarius addit verissimum esse. Ego nisi in summa omnium remediorum, quæ ratione aliqua nituntur, inopia, nunquam ad hæc absurda experimenta descenderim. Podagræ vtilis fertur caro cattæ agrestis inuncta, Rasis & Albertus. Remedium ex anseris adipe dum assatur distillatum farcti catis paruis minutim concisis, describam in Ansere G. Decoctũ cati pinguis (exenterati, pelle detracta.) Alyscus podagricum vti iussit, stuppas in eo calido madefaciendo, fouendoq; partes, & postea eiusdem cati pinguedine illinendo. Hospes eius Basileæ hoc vsus consilio, intra 5 aut 6 dies melius habuit. Sanguinem cati paronychiæ quidam illigant, & latentem in ea vermem (vt vulgus credit) eadem nocte extingui promittunt, Innominatus. Cati syluestris seuum simile est naturæ carnis eius: carnem autem calidam, mollem, & podagræ vtiliter illini dixerat, Rasis. Inter taurinum & suillum adipem fuerit felinus, Syluius. Felis pinguedine medicamenta quæ faciem splendidam candidamq; reddunt vtiliter dissolui aiunt. Oculorum vitio quod nostri vocant *flaecken vnd fael*, hoc est, vngues, nebulas & leucomata sic medeberis: Caput cati nigri, qui ne maculã quidem alterius coloris habeat, vres in olla figlina, intus (vt vulgo loquuntur) vitreata, aut figulo vrendum committes, non est periculum ne nimium vratur. Hunc cinerem per caulem pennæ in oculum inflabis ter die. Noctu si quis ardor infestet folia è quercu aqua madida, bina simul aut terna oculo impones aut illigabis: Hoc tanquam egregium experimentum suum medicus quidam mihi narrauit: ego postea in libro quodam manuscripto Germanico reperi adiecta promissione visum restituendi, etiam post anni vnius cæcitatem, & remedio ad authorem Hippocratẽ relato. Felis iecur vstum tritumq; ita vt bibi possit, calculosis remedio est, Galenus Euporiston 2.52. Quartanis magi excrementa felis cum digito bubonis adalligari iubent, & ne recidant, nõ remoueri septeno circuitu. Quis hoc quæso inuenire potuit? quæúe est ista mixtura? Cur digitus potissimum bubonis electus est? Modestiores iecur felis decrescẽte Luna occisæ inueteratum sale, ex vino bibendũ ante accessiones quartanæ dixêre, Plinius. Catæ stercus cum vngula bubonis in collo vel brachio suspensum, post septimam accessionem, discutit quartanam, Sextus. Celsus adijcit malagmati cuidam contra strumas. Cati agrestis fel ad oris torturam vtilissimum fertur: accipitur autem fellis catti nigri (cati syluestres apud nos non sunt nigri, sed ex domesticis quidam) dimidia drachma, (Albertus non rectè habet vnciam) & miscetur cum zambach pondere quatuor aureorum, & fit sternutatorium, Rasis & Albertus. Felis fel ad albugines, Aëtius 7.39. Fel cati præcipuè syluestris, fœtum mortuum ab vtero extrahit, si subitus suffiatur, mixtum cum stercore nigro alicuius cati, vel eiusdem cuius est fel. Idẽ efficit fel eius, cum miscetur aquæ colocynthidis, & madidam inde spongiam (lanam) mulier ori matricis indit, Rasis & Albertus. Pro stercore felis, stercus ichneumonis vsurpari posse, in Antiballomenis Galeno adscriptis legitur. Ad quartanam catæ stercus à superstitiosis alligari, paulo ante dictum est. Catæ (vel cati) stercus siccum cum sinapi æquis ponderibus cum aceto contritum & impositum, capitis alopecias sanat, Sextus & Aesculapius. Felino stercore Celsus vtitur in malagmate quodam ad strumam. Spinam aliúdue quid faucibus adhærens, felis extrinsecus fimo perfricatis, aut reddi aut delabi tradunt, Plinius. Catæ stercus cõtritum, recens, purum, illinitum faucibus, sine difficultate extrahit spinam, Sextus. Cum resina & rosaceo suppositum, profluuium mulieris reprimit, Sextus: At Plinius hoc idem remedium exulcerationibus vuluarum impositũ prodesse scribit, id quod magis placet: nam adipem vulpium quoque, & medullam vituli in vino ex aqua decoctam cum seuo idem præstare ait. Fimus cati suffitus & illitus fœtum mortuum expellit, Author obscurus. Ad vnguem in oculo Equi, cinerem de fimo cati mane seroque infla, obscurus.

H.

a. Feles nomen, vt Grammatici quidam volunt, tam masculini quàm fœminini generis: Valla in fœminino genere vtitur. sunt qui masculini tantum generis faciant, manifesto errore. Mantuanus Tectiuagos feles dixit. Felis aurea, Plin 6 29. Est & apud Cælium Calcagninum & Vallam Herodoti interpretem hæc felis: est & meles fœm. generis apud grammaticos. Ne feles aut meles, aliáue quæ bestia intrare possit, Varro 3.11. sic etiam Ge. Alexandrinus legit: grammatici quidam recentiores in Dictionarijs, felis & melis legũt. Phil. Beroaldus quoq; feles protulit. Catus vel cattus, à capiendo dictus videtur recentioribus, vt qui mures & aues captet. Ego potius tanquam acutum & astutum ita dictũ crediderim. Catos enim olim sapientes & callidos appellabant, vnde & Catones primum dictos volunt. Sed homo catus nunquam terminat, nec magnitudinis, nec diuturnitatis modũ, Cicero Tuscul. 2. vt Nonius citat. Hinc & Græcis conijcio deriuatum, vt γάτος vel γάτης dicatur, ἐπιτάδειος καὶ πανοῦργος, Hesychius, & Varinus. Sunt qui Seruium testem citent catum fœm. genere proferri. Reperitur & apud Græcos recentiores grammaticos κάττης vel κάττος: Murilegus & musio pro cato, apud Albertum & recẽtiores barbaros.

αἴλουρος παρὰ τὸ αἰόλλειν (lego αἰόλλειν vel αἴλλειν) [illegible]. Etymologus & Varinus. Αἴλουρος, idem: non per pleonasmum, sed antithesin, [illegible]. Gerodianus apud Etymologum: apud Varinum, αἰέλουρος habetur, quod non placet. Αἰλεῖν Hesychius exponit θωπεύειν, id est adulari, vt inde etiam catus ælurus dictus videri possit, quod cauda homini quodammodo adblandiatur. Αἰγίλουρος nudum nomen apud Suidam: Etymologus & Varinus ælurum exponūt. Hermolaus in Corollario poëticum esse scribit. Αἰγίλουρος quinq; syllabis, carabus, id est locusta (ex ostracodermorum genere) exponitur: vt etiam ægipygos pro eodem: Αἴλουρος, αἰέλουρος, Hesychius & Varinus. [illegible], Author innominatus apud Suidam: addit autem Suidas, [illegible], id est catum aut felem domesticam intelligit: non quidem spatalen dicens esse felem, vt aliquis putaret, cùm [illegible], id est cibum paulò antè interpretatus sit: sed insinuans vt videtur, hæc verba pertinere ad apologum quendam de muribus & fele confictum. Catum marem nostrates vocant *reuml* per onomatopœian. Felinus adiectiuum à fele apud recentiores quosdam legi, apud veterem nullum. Oppianus æluros [illegible] vocat id est maleficos, quod auibus insidientur. In Galeomyomachia galês, id est cati, sia author eius recentior appellat, epitheta hæc sunt, [illegible]. Putes certare canendo Tectiuagos feles, Bapt. Mantuanus. [illegible], Suidas. Nuctetias & cattas naues, vtrasq; veteres, sed & has recentiores agnoscunt; Cælius Calcagninus. Addebantur maioribus nauigijs prodromæ & quasi anteambulatoriæ, sicut holcadibus; epholcia, triremibus cattæ. Idem. Cattæ naues nominantur apud Gellium 10.25.

Metalli genus est quod Germani vocant *glimmer*, id est micam, vel *katzensilber*, id est felium argentum: est enim colore argento ita simile, vt pueros & rerum metallicarum imperitos decipere possit. A felibus autem nomen indiderunt, siue à similitudine, quod eorum oculi etiam noctu radiant: siue quod cassum quiddā & inutile hac voce significare volunt. Nullum enim vtilitatis fructū præbet his qui venas excoquunt, quod totum eius corpus ignis consumat. Hoc ipsum Latini, vt opinor, micam appellant: cum chrysocolla & cæruleo in eodem lapide quandoq; reperitur, Georg. Agricola in Bermanno.

Buphthalmon Dioscorides & æluron dici meminit: ego & ælurion vocari quandā stirpem lego apud Photionem: diuersa néc ne sit, haud constat, Hermolaus. Aelurius, αἰλούριος, radix quædā sic appellata, Etymologus apud Hesychium & Varinū corruptè legitur αἰλουρίς. Buphthalmum ego ælurum dictū crediderim, quod figura oculum referat, & instar oculi felis resplendeat, quamuis non etiā noctu. Sed cum buphthalmi radix in vsu nō sit, ælurios vero inter radices censeatur, Valerianam potius vulgò dictā intellexerim: cuius Græci aliud in sua lingua nomen nō habent, nam phû peregrinū est. Eius radix mirè à catis appetitur, quod in horto meo ipse obseruaui, vbi & hortense & syluestre phû, & nepetæ siue calaminthæ genus, cui nomē ab hoc animali apud Germanos (*katzenkraut*, *katzenmüntz*) & alias gentes, non semel quamuis circumseptas & spinis interdū munitas mihi perdiderunt: quod ab eis non odio harum stirpium, sed amore potius fieri puto: referunt enim similem quendā catis odorem. Valerianæ quidē radix, & aliâs, & præcipuè liquore aliquo macerata, excrementitium quendam odorem emittit, eamq; ob causam licet cōtra diuersos morbos commendata à multis fastiditur. Porrò cati nō vnguibus solum has stirpes laniant, sed etiā ore. Martorella, id est Valeriana vel herba gattæ, Syluaticus: dicta forte quod mares etiam, quæ rusticæ mustelæ sunt, similiter erga eam afficiantur, quod tamen certū non habeo. Cataria nepetæ genus est: quanquā & aliæ herbæ simili vocētur nomine, vt Valeriana, &c. Hæc nepeta pulegiū magis refert odore quàm calaminthram montanam: cati ea delectantur, eduntq; frequenter, vnde natū ei catariæ nomē, Monachi in Mesuen. Iidem alibi gattariam interpretantur calaminthram syluestrem, siue pulegiū syluestre dictum à nonnullis, quoniā vt plurimum syluestribus & asperis nascatur locis. Primum calaminthæ genus (inquit Ruellius) officinæ etiamnū calamentum vocant: secundū, pulegium syluestre: tertiū, nepetam, vulgus herbam catorū, quod magna feles odoris huius capiantur voluptate: nanq; si vulsæ, vel hærenti cōtingat occurrere, ei sese statim adfricāt, deinde magna auiditate ramos pascuntur. Quin & humo in qua resederit iucundissime sabburrantur: quapropter solo esu huius æluros concipere vulgus sibi persuasit. Medici hac experiētia freti muliebribus balneis aut insessionibus inserūt, vt ijs quæ desierunt parere stabilem adferant fœcunditatem: & ijs quæ non possunt vterum ferre, hoc fotu concipiendi facultatē moliantur, vt tandē iniecta genitalibus locis semina queant animari. Verum authores solum habentur ex populo, nec tale quicquam apud classicum authorē inuenitur, Hucusq; Ruellius. Aeluri gonos Magis, buglossus & æluri sanguis ijsdem, stratiores aquaticus, in nomenclaturis apud Dioscoridem. Germani tertiū sedi genus acrimonia insigne, minimū, flosculis luteis, *katzentreubel*, id est vuam cati nominant. Frutex quidam folijs grossulariæ hortensis, ramulis candidis, cortice nempe albicante, in multis Galliæ Italiaq; locis, in hortis colitur: apud nos sponte nascitur circa riuorum quorundā ripas, facile comprehendit translatus in hortos: acinos nigros piperi similes in calidioribus locis proferre aiunt apud nos sterilis ni fallor. Meminit eius Ruellius lib. 1. cap. 43. in piperis descriptione piperastrum appellans, nostratium quidā vocant *palmenstauden* nimis cōmuni vocabulo. Ego pseudamomum esse conijcio: huius folia & ramuli sabinam herbā aut felis vrinā quodammodo redolent. Sunt & alijs stirpibus à fele nomina apud Germanos. *Katzenbalsam*, mentastrum, quasi balsamum felinū. *Katzenklee*, lagopus, herba trifolia. *Katzenkerffe*, fumaria. *Katzenschwantz*, vel *katzenwadel*, vel *katzenheim*, hippuris. *Feldkatzen* vel *katzle*, gnaphalium siue tomentū herba apud Dioscoridem, quam describit Tragus 1. 109. Arborum etiam quarundam, salicum præcipuè, flores molli lanugine pubescentes, *katzle* nominamus: qua ratione Græce [illegible] dici posse existimo, quanquam ij in corylo priuatim sic nominant, in cæteris quibusdam amenta, quæ sine lanugine sunt. Lanuginis quidem mollities lagopodi etiam & gnaphalio herbis nomen apud nos dedit.

Formicis Indicis color felium, magnitudo Aegypti luporum, Plinius. Aeluron literator quidā in Lexico Græcolatino silurum ineptissimè exposuit, inde nato errore, vt video, quod Dioscoridis codices quidam excusi æluros pro siluros corruptè habent. Cercopithecum Germani catum maris vocant, quod à maritimis & longinquis regionibus aduehatur. De genetha, vt recentiores quidam barbari vocant, [illegible] Germani [illegible], id est catos genethas, in G. litera dicam: & de Zibetti cato, in Panthera. Piscem cattam, vel cattum aigarieam Itali vocant mustelum leuem & stellarem. Cati fons, ex quo aqua Petronia in Tyberim fluit, dictus quod in agro cuiusdam fuerit Cati, Festus. Cati, Germaniæ populi, Sicambris finitimi: hi à Plinio 4.14. Chatti dicuntur, aliàs Catti. Eluros, cum epsilo in prima syllaba, nomen gentile, Varinus in [illegible]. Apud eundem tamen in E legitur Elluros per l duplex, nec aliter quàm nomen gentile exponitur. Idē rursus Heluros scribit cū aspiratione; [illegible], authorē citans Dexippum in Chronicis, & rursus monēs per epsilon scribendum

bendum cum gentile est: cum animal significat per αι diphthongum. Cum autem Heluri populi à paludibus dicantur, aspirandum esse hoc vocabulum, & l simplici scribendum ex Græcæ linguæ proprietate apparet. Erasmus in prouerbio Mineruæ felem, non rectè attribuit Etymologo quod in eo non legitur, pro animali scribendum dicens αἴλουρος per αι quasi τοι qui. audam aut trahi caudam, sic enim ipse loquitur.

c. Qui multum sternutant, dicuntur à nostris cum catis edisse. Pici scandunt in subrectum felium modo, Plinius. Et felis instar exeuntes è rimulis mures venatur, Aurelius citante Perotto. Sicq; repugnabant votis contraria vota: Non secus ac muri catus, ille inuadere pernam Nititur, hic rimas oculis obseruat acutis, Mantuanus in Bucolicis.

d. Ibis in palmis ad euitandos feles nidificat: non enim facile in palma ob eminentē & cultellatum trunci corticem ij sæpe repulsi & reiecti, sursum correpere possunt, Gillius ex Aeliano. Vulpanser ab aquilæ & felis & cæterorum hostium suorum iniurijs se defendit & propulsat, Aelianus. Beluas etiam in eos à quibus beneficia acceperunt, vehementer grata esse, testimonio sunt vel Aegypti admodum fera animalia, feles, ichneumones, crocodili, Idem. Iani Lascaris epigramma extat in caniculæ sociam galen (felem intelligit vt videtur,) & opem ei ferentem.

h. Io. Tzetzes Chiliadis 5. cap. 12. γαλῆν κατοίκιον (pro κατοικίδιον) id est mustelam domesticam, catum intelligere videtur, vt & alij quidam recentiores Græci. Narrat autem illic in quantis delicijs hoc animal fuerit apud Monomachi imperatoris vxorem: quæ indito ei barbaro nomine Mechlempe, Μεχλεμπὲ, plurimis delicatissimisque ciborum generibus ex vasis aureis ipsum quotidie alebat. Catus aut belua per foramen intrans quid significet per 12. signa Zodiaci, Luna in singulis existente, explicatur ab Aug. Nipho de augurijs lib. 1. tabula septima. Cum Gigantes aduersus deos pugnarent, deorum alij alias sibi formas induêre, Fele soror Phœbi latuit, Ouidius libro 5. Metam. Aesopus puellam fuisse ælurum scripsit, & quidem ita præstantem forma, vt inuidiam in se Veneris concitarit: qua Venus percita pristinam formam abstulit, nouam intulit, nec eam tamen degenerē aut deformem: vtpote quæ vegeta atque agilis sit, & leonis formæ simillima, Cælius Calcagninus. Galês in mulierem mutatæ & sponsa cum esset murem persequentis, apologus recitatur à Io. Tzetze Chiliadis quartæ cap. 11. Item vulpis & felis colloquium apud Erasmum in prouerbio. Multa nouit vulpes, vbi ingruente canum vi feles subsilijt, vulpes relicta capta est.

Aegyptiorum mores quis ignorat? quorum imbutæ mentes prauitatum erroribus, quamuis carnificinam potius subierint, quàm ibim, aut aspidem, aut felem, aut canem, aut crocodilum violent, Cicero. Et alibi, Ipsi quorum vanitas ridetur Aegyptij, nullam belluam nisi ob aliquam vtilitatem consecrauerunt, veluti felem quod pelle eius scuta contegant. Ego superstitionis gratia magis quàm vtilitatis, felium pelles Aegyptios scutis induxisse putarim: nam cum mollissimæ sint, ictibus resistere nequeunt vt bouinæ. Felem (inquit Herodotus lib. 2. interprete Valla) incensa strue diuina res occupat. (Πυρκαϊῆς δὲ γινομένης, θεῖα πρήγματα καταλαμβάνει τοὺς αἰλούρους: Perottus transfert, Facto incendio feles diuino numine corripiuntur: Ego sic verterim, Si quando incendium contigerit, feles in furorem aguntur: vt θεῖον πρᾶγμα non aliud sit quàm θεασμὸς & ἐνθουσιασμός: θεῖα etiam θαυμαστὰ exponunt, vt interpreteris rem miram circa feles accidere: sed ne in aliorum translationibus occuper, præstat vt reliqua ipse transferam.) Nam Aegyptij ab igne interuallo aliquo recedentes, extinguere negligunt, feles tantum obseruant, (custodiunt, ne insiliant:) at illæ vel subeuntes vel supersilientes hominum cœtum in ignem ruunt. Hoc vbi fit, Aegyptus magno afficitur luctu. Cum verò in domo aliqua feles fortuito (ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, vltro, Valla: intelligi potest de naturali, & non violenta morte, vt Cælius Calcag. exponit) moritur, domestici omnes sola supercilia radunt: totum autem corpus & caput, in quorum domibus sic moritur canis. Efferuntur feles mortuæ ad sacra tecta, vbi salsæ sepeliuntur in vrbe Bubasti: Hæc Herodotus. Bubastum Aegyptia lingua felem nominari supra dixi. Gentes aliquas quæ felem auream pro deo habuerunt circa Syenen fuisse legimus, Gyraldus. In Rhadata (oppido Libyæ circa Nilum ad Arabiæ latus) felis aurea pro deo colebatur, Plinius 6.29. Nihil me pœnitet interdum (verba sunt Cælij epistolicarum quæstionum lib. 1.) æluro, seu mauis felem appellare, blandiri. Cur enim mihi illud iocanti vitio detur, quod Aegyptus serium atq; adeo sacrum habet. Nam inter bruta quæ nimis superstitiose colit, æluro tantum tribuit, vt in eos qui reliqua sponte volentesq; interemerint, decretum sit supplicium capitale: quod si casu aut certe nolētes fecerint, scelus præscripta mulcta posse expiari putant. Sola felis inter quadrupedes (Herodotus lib. 2. interprete Valla, ibim & accipitrem adeò sacras haberi ait, vt siue volens siue nolens aliquis necauerit, necessariò morte afficiatur:) inter auisia ibis, nominatim excipitur: has nolens volénsue quis letho dederit, crimen non nisi capite luitur. Cuius rei tanta religio fuit, vt Diodorus in secundo Bibliotheces fidē suæq; oculos suos in testimonium adducat: quum ætate Ptolemæi, inita nuper amicitia cum Romanis, Romanorum quidam præter animi voluntatem ælurum occidisset, facta impressione Aegyptij agminatim eius domū obsiderunt, eum ad pœnam poscentes: neq; magnitudo Romani nominis, neq; amicitiæ recentis necessitudo ei satis præsidio esse poterat: ni Rex præfectiq; regij cum magis præsenti periculo subtraxissent potius quàm liberassent: quòd si fato aut natura diem obijsset ælurus, vniuersa domus non secus funesta fuit, ac si paterfamiliâs cecidisset. Iidem præterea quum inter omnia scarabeum maximè venerentur, eiusq; aliquot species numerent, eam quæ æluromorphos dicitur, & æluri facie pingitur, longè omnibus præferebāt. Nec modo Aegyptij, verum Arabes etiam ælurum, & eam quidem auream pro deo habebant in Rhadata. Nec sanè mirum, quum ritu naturæ numeros Lunæ ostendat, & lunaribus incrementis oculos habeat grandiores, Hæc Cælius Calcagninus. Isidis numen totam complecti in se naturam Aegyptij credentes, ideo illi animal hoc coniunxerunt, quod Lunæ, cuius syderis beneficio naturæ pars multa stat, notas & imaginem quandam, præsertimq; in oculis referret, in quibus ad quotidiana luminum in eo incrementa decrementaq; augeri pupulas in mustelis, (felibus dicere debuit, sed per imperitiam confundit,) & minui, pleriq; testati sunt: nec id tantum, sed noctu & in tenebris syderis illius modo fulgere: & quod maximum est, fertilem & vegetabilem Lunæ naturā fœcunditate sua exæquare, Marcellus Vergilius in commentarijs super Dioscoridis capite de mustela domestica, & rursus in coment. super lychnide. Aelurorum oculi ad vices Lunæ aut ampliores fiunt, aut minores: Id multò mirandum est magis, ælurum marem, vt Horo placet Apollini, Solis vices sentire, mutareq; pupillas oculorum syderis cursu: siquidem diluculo in exortu protenduntur, eædem meridie contrahuntur in orbem, occasu solis obscuriores hebetescunt, Ruellius lib. 2. de plantis cap. 15. Catus apud veteres Plutoni sacer erat, Arlunnus.

Mineruæ felem, Ἀθηνᾷ τὸν αἴλουρον, subaudi comparas: cum multò inferiora cum præstantioribus comparantur, quod

quod leuicula quapiam in re conueniant. Quid enim habet Minerua dea cum fele commune, pr[illegible] colorem oculorum? Nam is oculorum color Mineruæ tribuitur, qui & noctuis adest & felibus. V[illegible] merum ei epitheton [illegible]. Est & hoc felibus commune cum noctuis, quod & noctu cernu[illegible] tet insidiantur muribus. Refertur apud Zenodotum & Suidam, Erasmus. Cætera prouerbia vbi felem E[illegible] transtulit, vt Tartessia feles, Feli crocoton, Rapacior fele, omnia ad mustelam referemus: cum Græce non [illegible]ros in eis, sed gale, id est, mustela legatur. Sphondyle fugiens pessimè pedit: Hesychius & Varinus sphondylem pro quo Attici sphondylen dicunt) galem, id est mustelam Atticè dici scribunt: quamobrem hoc quoque ad mustelam differemus, quamuis Erasmus felem reddiderit. [illegible], Mures nunc saltant cibo tuo arrepto, Author innominatus apud Suidam in Spatale: tanquam in apologo aliquis ita ad felem de muribus dixerit. Videtur sanè prouerbiale dictum, cui simillimum nostrates iactant, Fele absente mures saltant, aut diem festum agunt. Sunt & alia non pauca Germanis in vsu vulgari, à fele prouerbia, ex quibus nõnulla subijciam: *Art lasst von art nit, die katz lasst irs mausens nit.* Ingenium nulla vi vincitur, nec catus captare mures desinit: Naturam expellas furca tamen vsque recurret. *Man füre ein katzen in Engellant, so wirt sie doch mauuen:* Catus etiam trans mare vectus, vocem non mutabit: Cœlum non animum mutant, qui trans mare currunt. *Es sind bœse katzen, die forher lecken, vnd hinden kratzen:* Maligni sunt cati qui anterius lambunt, posterius laniant: Altera manu fert lapidem, altera panem ostentat. *VVer mit katzen jagt, der facht gern mœuss:* Qui cum catis venatur, ferè musculos capit: Corrumpunt bonos mores colloquia parua. *Die katz hat die fisch lieb, sie vuill aber nit ins vuasser:* Catus pisces amat, sed aquam timet: Ficus auibus gratæ, sed plantare recusant. *Er geet darumb, vuie ein katz vmb ein heissen brei:* Circumit vt feles feruidum iusculum: Lupus circa puteum chorum agit, in eos qui sumpta inaniter opera sua spe frustrantur. *In der nacht sind alle katzen grauu:* Noctu feles omnes fuscæ sunt: Sublata lucerna nihil interest inter mulieres. *Die katz ist gern da man sie strälet:* Catus delectatur ijs locis vbi curatur & comitur: huic aliqua ex parte respondet, Atheniensem Athenis laudare haudquaquam difficile. *Der katzen ist der kæss (oder der speck) befohlen:* Feli caseum (vel lardum) committere: Ouem lupo committere, Mustelæ seuum. Nam si quis catum custodem lardo præficiat à muribus defendendo, vnus ipse plus consumet quàm multi mures: sic sæpe improbi magistratus conseruandis præfecti legibus magis in eas delinquunt quàm plures priuati.

DE CATO SYLVESTRI.

A.

FELES antiquitus non erant mansuefactæ, viuebant in agris: inde vrbes & domos replenere, איים ijm apud Hebræos, Esaiæ 34. catos feros quidam (vel, vt ipsi loquuntur, ferales) interpretantur, alij aliter: vide supra in Onocétauro: quemadmodum ציים zijm aliqui catos maris, id est cercopithecos: alij mattes, id est mustelas rusticas. Qui aulice in Germania loqui volunt, catos syluestres nominant *boumrüter*, id est equites arborum: quod arbores scandant, aut ũ prædæ gratia, & cum pericula fugiunt. Hispani *gáto montés*. Chat caretz, catus syluestris in quibusdam Gallico locis vocatur.

B. Cati syluestres in Heluetia multi capiuntur, in syluis præcipuè, & arbustis iuxta aquas interdum: similes domesticis per omnia, maiores tantum, densioreque & oblongiore pilo: Colore fusci, vel vt Albertus loquitur grisei. Sed fortè vt domestici coloribus variant, ita etiam feri non vno colore reperiuntur, in diuersis regionibus præsertim. Quem ego circa finem Septembris apud nos captum consideraui, huiusmodi fuit. Longitudinis à fronte ad extremam caudam, dodrantes quatuor. Linea nigra per dorsum descendebat in pedibus etiam & alibi lineæ erant nigræ. Inter pectus & collũ macula latiuscula ex pilis albissimis. Reliqui corporis color vbiq; fuscus cui in dorso paucus ruffus in vnum colorem miscebatur, ad latera dilutior, id est cinereo propior: inter crura posteriora circa clunes rufus. Callí imi digitorum in pedibus nigri, & pili circunquaq; concolores. Cauda crassior quàm domesticis, tres palmos longa, duobus aut tribus orbibus nigris distincta: extrema pars palmi longitudine tota nigricabat.

C. Cati syluestres (vt Gaze vertit, Græcè legitur galæ agriæ, id est mustelæ syluestres) venantur mures syluestres, Aristot. In Scandinauia (sic voco ingentem Europæ ad Septentrionem insulam) à lyncibus capti votantur, Olaus Magnus.

E. Canibus immissis capiuntur, vel impetuntur bombardarum globis arboribus insidentes. Sæpe rustici plures arborem circumstant, & felem desilire coactum fustibus cædunt. Felemque minacem Arboris in trunco longis præfigere telis, Nemesianus. Pelles earum cum pilis ad vestium vsum parantur, vt ex alijs etiam feris: priuatim vero tibialia & manicæ inde fiunt, pilis introrsum versis, cum artus refrigerati aut arthritici sunt. Pilus admodum mollis, sed pinguiusculus est: ideóq; facile conglobatur, & minus placet in vestitu. Cati syluestres fumum rutæ & amygdalarum amararum fugiũt, Rasis. Mustelas quoq; rutam fugere legitur apud Auicennam: item catos domesticos, vt supra scripsimus.

F. Cati agrestes temperamento propinqui sunt leporibus. caro eorum calida & mollis est, Rasis. Eduntur apud Rhetos. Apud nos etiam in cibum veniunt aliquando, capite feræ & cauda abscissis. Sunt qui satis lautos affirment, abhorrent propter domesticorum similitudinem, quibus apud nos nemo vescitur.

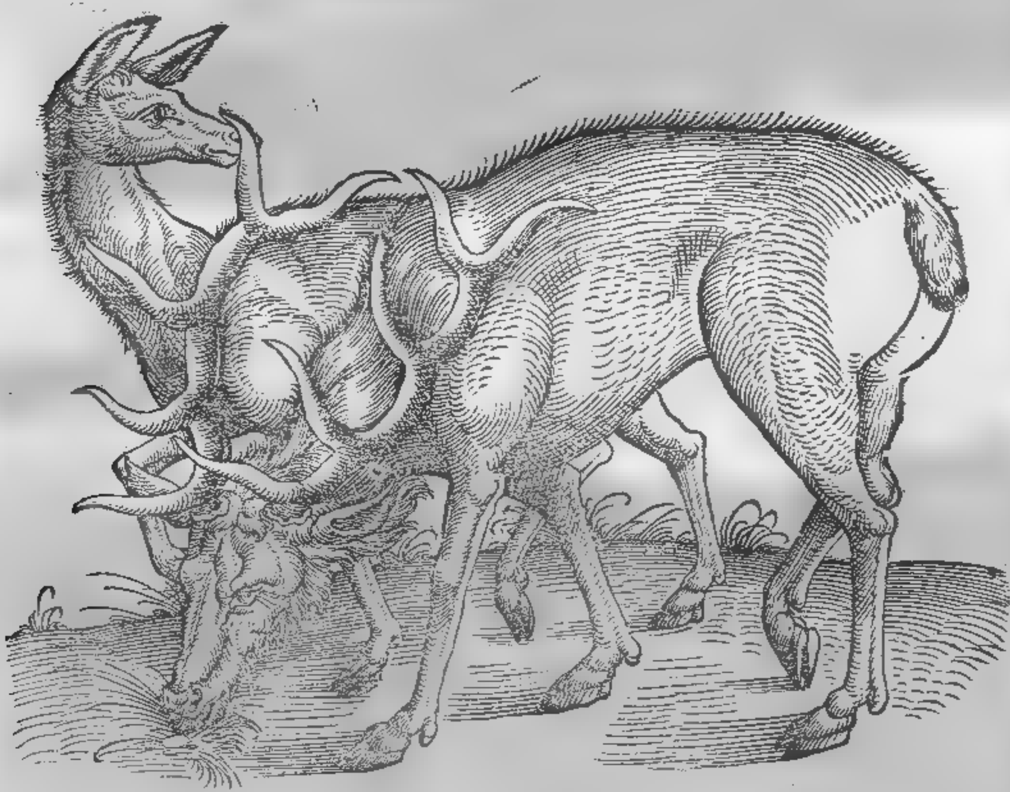
G. Felis syluestris pinguedo à quibusdam reponitur, calefaciens nimirum, molliens & discutiens, magis quàm domestici. Vtuntur ea in morbo articulari, alias quoq; pinguedines cum herbis ad eundem affectũ facientibus contusas in ansere assantes, vt in Ansere dicemus. Ego excoriatũ aliquando hoc animal longè pinguissimum vidi. Diuersa ex huius feræ partibus, carne, adipe, felle & fimo, remedia ex sententia Rasis enumeraui supra inter domestici cati remedia: cũ non aliud interesse videatur quàm quod ex syluestri omnia sint efficaciora. Syluestres maximè feles ad morsos à crocodilis ob contrariam quandam affectionẽ accedere consueuerunt, Aet. 13. 6. Galli lupum ceruarium quoq; catum syluestrem nominant, quem Itali quidam lupum catum.

Feles Scythica vel Moscouitica, (fera an domestica nescio. Scaliger quidem, domesticorũ Felium pellib. tradit fœminas in Moscouia vestes munire aduersus hybernũ gelu: quòd nullius æquè pili calore foueantur corpora)

cuius pellem nuper Ant. Schnebergerus ad me misit, longa est duos dodrantes cum dimidio, Felibus nostris si-
lis, sed colore diuerso, nempe nigricante, vel, si propiùs & ad lucem inspicias, è nigro ruffescente, vndiquaq;
ferè concolor. Cauda decem digitos longa, terete, nigra. Sed vnam tantùm pellem vidi, nec scio an omnes
eiusmodi sint. In Malabar prouincia (inquit Scaliger) Feles sunt agrestes in arboribus agitantes. De eorum ce-
leritate in cursu nihil memorabile proditum est. Saltu valere potiùs. Peculiaris verò volatus. Idq; quod mirum
magis est, sine alis. Membranam ab anterioribus pedibus ad posteriores vsque productam tendi, quam dum qui-
escunt, ad aluum contrahunt. Vbi volare instituunt, pedum crurumque agitatione protenta, collectáque
membrana, tum sustinentur, tum feruntur: mirabilisque est eorum, tanquam per aërem currentium species.
Sic ille. addit autem verisimilius hoc nobis fieri ex Vespertilionis natura. De mure Pontico volante dice-
mus suo loco.

Ad Feles fortè referri potest etiam Heyrat in America dictum animal, cuius iconem (non satis explanatam
tamen) Andreas Theuetus posuit, Genethæ cato non dissimilem, & similiter maculosam. Heyrat (inquit) vo-
catur animal, vocabulo bestiam mellis significante: eò quòd passim desiderio mellis certas arbores (quas Vhe-
behason incolæ vocant, è quarum fructu apes mellificant) perquirat. Colore est castaneæ ferè, magnitudine Fe-
lis: mel tanta solertia suis vnguibus extrahit, vt Apes neq; lædat, nec ab eis lædatur.

DE CERVO.

A.

CERVVS Hebraicè איל aial Deutr. 14. vbi Arabica translatio similiter habet aial: Chaldaica אילא
aiela: Persica גוזן geuazen. Septuaginta ἔλαφος. Hieronymus ceruus. Διάλ, τὴν ἔλαφον Χαλδαῖοι,
Varinus: legendum suspicor αἰάλ, facili transitu ab Λ in Δ. Italis nominatur ceruo, Hispanis cier-
uo, Gallis cerf, Germanis *hirtz* vel *hirs*, vel *hirsch*: Anglis harte, Flanderis *hert*. Illyrijs gelen: Polo-
nis ielijenij. Græcis ἔλαφος (hodie vulgo λάφη vel ἀλάφη) & alijs nominibus, vt initio capitis 8.
dicam. Cerua in fœminino genere Hebræis similiter vt mas, איל aial, & priuatim אילה alla, & אילת aielet: Ita-
lis cerua, Hispani cierua, Gallis biche: Germanis & Anglis *hinde* vel *hindin*, quidam primam syllabam per *y* alij
per *ü* scribunt, quorum neutrum placet in lingua Germanica. In eadem ceruam alij *hyn* alij *vuilprecht* appellant.
Poloni lanij, quo nomine tamen damam quoque interpretantur. In eodem genere tenerum fœtum hinnulum
vocant Latini, Græci νεβρὸν, Hebræi עפר ofer: Germani *hindkalb* vel *rech*, quod posterius tamen capreolo pro-
priè conuenit. Angli fawne ve hynde kalfe.

Bimis cornua primum oriuntur simplicia & recta, ad subularum similitudinem, quamobrem subulones
per id temporis eos vocant, Aristoteles 9. 5. hist. animal. interprete Gaza. Aristoteles Græcè πασσαλίας vocat,
quod cornua habeāt ad similitudinem τῶν πασσάλων, id est paxillorum: est enim passalos vel pattalos Atticè, rectum,
oblongum & teres lignum, ab altera parte acuminatum, vt parietibus infigatur (hinc etiam dictum volunt ἀπὸ
τοῦ πήσσειν quod est infigere) vt suspendatur ab eo aliquid. Eiusdem ferè figuræ subula instrumentum cerdonum
est, quo ad perforandos calceos ac suendos vtuntur. Hinc subulones cerui, quibus cornua simplicia, minimèq;
ramosa ad subularum similitudinem. Alijs simplicia cornua natura tribuit, vt in ceruorum genere subulonibus
ex argumen-

ex argumento dictis, Plin. lib. 11. Germani ceruum huiusmodi vocant Spiezhirtz, Angli spytarde. Cerui parui, subulones, Italis cerbiati, Arluunus. Galli proprium vocabulum non habent, ipsa vero subulonis & anniculi cerui cornua bossas, id est, tubera appellant, vt quidam scribit, quæ apparent antequam enascatur cornu: id quod non placet, nam subulonibus ceruis cornua subularum instar iam apparent, & subulones non ante biennij ætatem dicuntur cum tubera ista annicolis se promant. Cerui pulmonem, maximè subulonis, siccatum in fumo, tritumq; in vino, phthisico quidam profuisse scripserunt, Plin. Et alibi, Efficacior est ad id subulo ceruorum generis. Sed de subulone voce pro tibicine quilibet plura leget apud Crinitum 18.13. Vbi præter alia, De subulis (inquit) notum est omnibus acceptas esse pro mucronatis spiculis, quorũ fit vsus in lanificijs ad pectenda vellera: Germani id est instrumentum vocant hechlen, Itali pettinem) Hinc illud ab Anneo Seneca dicitur, indignum esse pro dijs
10 hominibusq; in aciem suscepta subula armatum descendere. Sed hoc Senecæ testimonium subulam vel subulas pro instrumento lanis pectendis vel carminandis apto non sufficit, sed pro instrumento cerdonum potius accipienda subula (vnde Germanicæ voces descendunt, sülen per syncopen, & per metathesin alsen) in verbis Senecæ videtur cum singulari numero protulerit: nam instrumentum lanificio paratum ex plurimis in circulum fixis & recta rigentibus constat subulis. Subulæ etiam dici possunt quæuis mucronata ferramenta teretia, oblonga, qualia capulis infixa cum cultris semper in eadem vagina minimo loculamento condi solent. Σπαθίνης, genus cerui, vel certa ætas cerui. Hesych. & Varinus: eundem παττάλιαν esse conijcio: spathe quidem gladium & cultrum significat: vide mox in Achainis. Subulo etiam lingua Hetrusca dicitur tibicen. Ennius, Subulo quondam vicinas (aliâs marinas) propter astabat aquas, aliâs plagas, Festus.

B.

20 Cæterum ego subulonis cerui cornua vidi dodrantis circiter longitudine, nullis adminiculis nostri vocant *ein Spiß*: Furcarij verò vulgò dicti, hoc est, trimi (*eins Gablers*) duorum & amplius dodrantum: quadrimum demum, Ceruum appellant, *ein Hirtz*. Sed species alia Ceruorum reperitur, qui semper Subulones sunt: hoc est, directa simpliciáq; & sine ramis cornua gerunt. Ego cum aliquando putarem, ita vt in veterum libris legeram, Subulones non alios esse quàm Ceruos bimos, ea de re cum Sabaudo quodam Segusiano, viro literato, disputaui, rogauiq; vt ad suos reuersus rem omnem diligentissimè mihi perscriberet, id quod is paulò post præstitit, his verbis: Superioribus diebus, cum nostræ disceptationis de Ceruis in mentem venisset, statim ad eos qui ab ineunte ætate in venatione consenuerant, me contuli, quos aliquando super hac re audieram, vt iterum eos sedulò consulerem, cum etiam ex ipsis quosdam habeam familiarissimos. Quibus persuadere adnixus sum, Brocardos ceruos
30 esse, ceruorum hinnulos, vt tandem nostra altercatione huius rei clarior patefieret veritas. Sed rationibus vtrinq; agitatis, omnes qui venationis sunt peritissimi, Brocardos ceruos alterius generis esse asserũt, præsertim in monte Iura. Nam in syluis Galliarum nunquam tales inueniuntur, quamuis Galli ceruorum hinnulos, Brocardos vocare soleant. In monte verò Iura ad lacum Lemanum Brocardi ab aliis ceruis genere differunt: quod hisce rationibus probant, Primùm tales cerui nunquam habent ramosa cornua, neq; senes, neque iuuenes: sed in quolibet cornu vnus est ramus, satis longus, gracilis tamen, & vnius digituli crassitudine, & vno acumine: quare alios ceruos ramosos (qui cornua ramosa seu bifurcata habent) facile vincunt, cum ceruæ sunt in amore. Deinde vbi consenuerint, ex dentibus dignoscuntur. Nam venatores, seniores ceruos, ex dentibus cognoscunt: qui vbi consenuerint Brocardi, non tamen cornua mutantur. Præterea cum sint alijs ceruis magnitudine æquales, tamen corpore sunt graciliori, & cursu perniciores. Adde etiam, quòd cum venatores persequuntur, non sæpe latitant, sed
40 penè continuum faciunt cursum, aliquando tamen aduentum venatorum auribus obseruant. Et si sint plures cerui simul (vt sæpe fit) cum venatores sequuntur, si quis sit Brocardus, cerui ramosa habentes cornua fugiunt simul deinde auribus aduentũ venatorum obseruant, & latitant in opacis. Quòd si venatores prætereant ramosos ceruos, dum latitant, illi statim fugientes retia, retrocedunt, & relictis venatoribus, canibus ac retibus euadunt. Sed Brocardi fugiunt quidem, verum alios ceruos ramosos non diu comitantur in fuga aliorum more, nec sæpius latitant vt retrocedant, sed pedibus & fugæ fidentes ad retia facilius adiguntur, quocirca facilius capiuntur, nisi saltu transiliant sepes, alijs euadentibus. In syluis nostris quæ sunt ad Romanum Monasteriũ & Orbam & iuxta lacũ Lemanum in via quæ ducit in Burgundiam versus oppidulum Pontali Burdundicum, cerui ramosi frequentius vnum Brocadum secum habent, quẽ nostri venatores ceruorum scutiferum appellant, eò quòd per ipsum cerui ramosi euadant: quia cerui Brocardi fugiunt nec latitant sæpe: quocirca canes venatici facilius Brocardum
50 sequuntur, relictis ceruis ramosis latentibus, & sic Brocardus capitur, & ramosus euadit frequentius. Postremo venatores asserunt carnes Brocardorum, ramosorum carnibus esse multò suauiores atq; delicatiores. Istis rationibus, & aliis multis facile est iudicare, duas apud nos, id est, apud Segusianos, (qui supra Lacum Lemanum habitamus) esse ceruorum species. De cerua autem Brocardi fœmina nihil inuenio, nisi quod inueniũtur ceruæ cornutæ cornua bifurcata minimè habentes aut ramosa, sed vnius digituli longitudine: quas quidem ceruas Brocardorum fœminas esse putarim. Sed istuc asserere nõ audeo. Id tamen scio, ceruas minime cornutas fugere Brocardos solitas. Nam lubentius cum ramosis coeunt: quo fit vt Brocardi sint rariores: primum quòd facilius capiuntur: deinde quòd non tam libenter in coitu admittuntur. Anno 1553. iuxta Romanum Monasterium venatores æstate viderunt ceruum ramosum, ceruam, & Brocardum simul: sed cum Brocardus vltra fluuium per saxa saltare tentasset, ob fractam tibiam, captus est. Hactenus Segusianus ille. Misit autem nuper ad me huius Ceruorum ge-
60 neris cornuum tria paria Gilbertus Cognatus [illegible] Nozerethi, [illegible]s, quorum effigiem hic ponimus.

CERVI Burgundici, seu Subulonis, aut semper Subulonis caput ad sceleton expressum.

MAXIMA duos dodrantes longa sunt, minima vnum: omnium pars capiti vicina inæqualis & tuberosa est. maxima in processu magis diuaricantur, in summo rursus mucrones ad se [illegible], [illegible] dicè instar arcus inflectuntur. Minima non diuaricantur, & cum propemodum recta [illegible] modicè curuantur. Omnia post initium (quod tuberosum esse dixi) prorsus lenia [illegible],
70 sed tuberculis etiam prorsus vacua: quo nomine à Capreatum & Ceruorũ cornib. [illegible]

intereſſe opinor, quòd cornuum radices oſſeæ intra cutem latentes, in hoc genere quàm Ceruorum ſimpliciter dictorum longiores ſint: & quod cornuum baſis, hoc eſt proxima ſupra cutim pars, in Ceruis tanquam circulus magis prominet, à ſuperna parte diſtinctus: in his non item. ſed paulatim ſurſum attenuatur. Sed hæc melius diſtinguent, qui cornua plura vtriuſq; generis inter ſe contulerint: quod nobis nõ licuit. Nos interim Burgundicos iſtos ceruos, anamyntas cognominabimus, quoniã non ſolum cęteris ramis, ſed ijs etiã quos amyntas vocant carẽt: donec aliud cõmodius antiquiúsue nomẽ docuerit alius. Achainis ceruis cognomine fel contineri in cauda creditur, Ariſtot. 2. 15. hiſt. animal. Græcè legitur, Ἀχαΐναι vox tetraſyllaba & oxytona. Cæterũ lib. 9. ca. 5. vbi Græce habetur ἤδη ἑάλωσαν ἀχαΐτης ἔλαφος, &c. Gaza omiſſa voce ἀχαΐτης triſſyllaba paroxytona, vertit, Captus iam ceruus eſt hederã ſuis innatã cornib. gerens viridem, quæ cornu adhuc tenello forte inſerta, quaſi ligno viridi coaluerit. Ἀχαΐνης (malim ἀχαΐνης propter genitiuum in εω: ſed forte vtroq; modo rectè ponetur, hoc maſculinum, illud fœmininũ, Ariſtoteles in maſculino genere vtitur ἤδη ἑάλωσαν ἀχαΐνης (ſic legerim non ἀχαΐτης ἔλαφος ἐπὶ τῶν κεράτων ἔχων κιττόν. ἡ) ἔλαφος, vt in Epigrammate Καὶ σκύτος ἀμφιδόρου σὺν τῷ ἀχαΐνεα Suidas & Varinus. Apud Suidam etiam Ἀχαΐνη legitur totidẽ ſyllabis, ſed nulla diphthõgo in antepenultima. In Argonauticis Apollonij reperitur etiam accuſatiuus Ἀχαιΐνην, quinq; ſyllabis per epenthefin nimirũ ἀπὸ τοῦ Achæa, Ἀχαΐα, ciuitas eſt Cretæ, vbi Achæineæ dicti cerui naſcuntur, quæ etiã σταθευταῖαι vocantur. Ceraſtæ verò cerui ſunt magnis præditi cornibus, Varinus: apud Polucem ceraſten ſimpliciter inter epitheta cerui pro cornuto legimus. Hermolaus in Corollario, Genus ceruorũ (inquit) prægrande, Græci Echæineas (lego Achæineas) ab oppido vocant: Ariſtot, Achænas (melius Achainas quatuor ſyllabis) cognominat. Atqui Varinus ceraſtas, non Achæineas, ceruos magnis cornibus, non ſimpliciter magnos, appellari ſcribit. Sed Hermolaus Etymologũ ſequitur, cuius hæc ſunt verba, Ἀχαΐνεα, ἡ ἔλαφος. Ἀπολλώνιος, ἐν τῇ ἀγρώστῃ ἀχαιΐνην καλέεσιν. ἀπὸ Ἀχαΐνεας πόλεως, ἐν ᾗ εἴδη εἰσὶν ἐλάφων μεγάλων. Oppian. etiam lib. 2. de Venatione in fœminino poſuit, hoc verſu, Θάμβος ὅτ᾽ ἂν κεράσσαι ἀχαιΐνην φέροντες Ἀγρευταὶ, &c. Ariſtoteles in Mirabilib. ceruos in Achaia cũ cornua abiecerunt, ſe abſcondere dicit, quod lib. 9. cap. 5. hiſtor. animal. de ceruis in genere dixerat:) & multis in cornuũ loco hederam innatam apparere. vt Gaza loco iam citato hiſtoriæ animalium ἀχαΐτης vocẽ non omittere debuiſſe videatur. Achæinea ciuitatis nomen nuſquã legi: ſed ab Ἀχαΐα rectè formari poteſt Ἀχαΐνη (quamuis rarus hic deriuandi typus eſt: nam à καρία καρίνη, fit, ſed in fœminino genere tantum, in maſculino καρίτης, iuxta quam formam cerua ἀχαΐνη, & ceruus ἀχαΐτης dicendũ eſſet: ſic ab Inachia fit Inachites:) & per epenthefin Ἀἰχαΐνης. Cæterum ſpathenæas non crediderim eoſdem eſſe cũ Achainis: cum ceruus ram cerui ætatem ea vox denotet, & à figura cornuum deriuata ſit, vt ſuperius docui. Niſi forte Sphatenæ cerui dicti ſunt eadẽ ratione qua apud Latinos palmati, quoniam ſpathe, vt Pollux teſtatur, pars palmæ eſt à qua fructus dependent: & ſphatæ inſtrumenta quædam, altera parte latiuſcula nominantur. Cydoniatæ ſuperioribus annis vicatim habitabant, poſtea Lacones & Achæi conuenientes habitauerunt, &c. Strabo lib. 10: Hinc veriſimile eſt locũ aliquem apud Cydoniatas Achaiam ab incolis dictum eſſe: cum in reliqua Creta cerui eſſe negentur. Mirabile in Creta (inquit Plinius) ceruos Præterquam in Cydoniatarũ regione non eſſe. Ager creticus ceruo eget, Solinus. Ἀχαί, νεβρῶν ἐλάφων ἡλικία Heſych. & Varinus: conſiderandũ an corrupta ſit vel mutila mox Ἀχαί, quod ſuſpicor. Ἀχαιΐνα ὠνομάσθη τὸ ἄχεν (malim ἀχῆν ab ἄχέω poetico verbo) ἢ λυπεῖσθαι περὶ τὰ ἴδια τέκνα. ἢ μήπω δυναμένη (forte δυνάμενη ἐξιέναι ὑπὸ ἀπλαία διὰ σμικρότητα, Etymologus in Κεμάς. Καὶ Βάβειος παύτῃ κυτίλευσε τὴν Ἀχαιΐνην ἐπεισελθεῖν δὶς τὸ αὐτὸν εἰς ἆθλον, Suidas in Achæine, videtur autem mulieris nomen eſſe ſiue proprium, ſiue gentile. Albertus & alij barbari Akanes vel Ahane ſcribũt tanquã diuerſum à ceruo genus: ſed hæc indigna ſunt memorari. Ἀχαΐνης apud Atheneũ li. 3. genus eſt magni panis quod in Theſmophoriis fiebat, quæ inde etiã Megalartia dicebantur, ſolebant autẽ afferentes dicere, Ἀχαΐνην, στέατος ἔμπλεων τράγον. quod ſi legas, Ἀχαΐνην, ἢ, στέατος &c. vt ſenarius ſit, Fuit & elaphus inter placentas, à figura nimirum dictus: & fieri poteſt vt Achæines quoq; panis magnus (nam & Achęinæ cerui cęteris maiores ferũtur) cornutus fuerit, & inde etiã tragos, id eſt hircus appellatus. Gordiani ſylua memorabilis picta in domo roſtrata Cn. Pompeij pictura animaliũ diuerſas continet, inter quas ſunt cerui palmati ducẽti mixtis Britannis, Iul. Capitolinus in Gordiano primo,

Caput hoc Io. Caius in Anglia depictum ad me dedit. Videtur autem, inquit, eius animalis eſſe, quod Iulius Capitolinus Ceruũ palmatum ex argumẽto vocat. Eius ſi non eſt, alicuius ex genere Platycerotũ fuerit. Verùm quòd cornua hæc aut æquant aut ſuperant & longitudine & & craſſitudine ceruina, & latitudine excedunt Platycerotis cornua, conſonum eſt corpus animalis Cerui potius, quàm Platycerotis ſimile eſſe. Hæc ille, Ego Ceruos palmatos, quorũ ſolus capitolinus meminit, aliquando eſſe cõijciebam quos vulgò Damas vocant, (aliæ enim ſunt

veterum seu Plinij Damæ. (Græci Dorcades platycerotes, nam cum platycerotes Cerui (Ceruis quidem Oppianus adnumerat) Latinum nomen aliud non habeant, & cornua eorum (vt Plinius scribit) natura in palmas finxerit, digitosque emiserit ex ijs, Cerui palmati meritò appellari poterunt. Tragelaphus etiam quorundam de quo ante in Hirco dictum est, cum summa cornua lata, & veluti digitata habeat, & à Græcis (vt coniicio) [illegible] cognominetur, spatha autem arboris palmæ pars quędam est (vnde & ali[illegible]s quibusdá in latitudinē ex angusto [illegible] fusis nomen) Cerui palmati nomine dignus videtur: sicuti & Tarandus siue Scythicus ceruus, de quo sensisse videtur Cæsar lib. 6. de bello Gallico, cum scribit: Est (in Hercynia sylua) bos cerui figura, cuius à media fronte inter aures vnū cornu (*falsum est*. [illegible] *enim bina*) existit excelsius magisq; directū his, quæ nobis nota sunt cornibus, ab eius summo sicut palmæ ramiq; latè diffunduntur. Prę cæteris tamen exhibita nobis à Caio cornua, Cerui palmati per excellentiam dicendi esse videntur: non enim superiore solum parte palmata sunt, vt Achainæ & Platycerotis sed ramis omnibus, nempe tribus, similiter: sicut & Tarandi ferè, cuius cornib. pòst exhibendis, qui hæc contulerit, cognationem aliquam esse animaduertet.

De Britannicis ceruis, quorū vnà cum palmatis Capitolinus meminit, certi nihil habeo: audiui tamen & albos & nigros ceruos nostro tempore in Britannia reperiri: Albos quidē etiam Romæ sibi visos Pausanias scribit vt inferius recitabo. Ceruos cicures equitant in Ocdor regione Asiæ ad Oceanum Septentrionalem. In Scythia plurimi cerui sunt, Solin. In Heluetia nostra minus hodie quàm olim abundant, quod syluæ propter frequentiam incolarum indies minuantur, & venari eos minus interdictum propter democratiam, quàm apud alias gētes quæ principibus parent. Meditæ populi regi Tartarorū parent, & vescuntur animalibus, quæ in venatione capiunt, maximè ceruis, quorū magnam habent copiam & adeò cicures faciunt, vt illis tanquam equis vel asinis insideant, Paul. Venetus. Ceruus nullus est in Africa Aristot. & Herodot. lib. 4. & Plinius: Idem alibi: Ceruos Africa propemodú sola non gignit. Apud Philostratū tamen legimus Apollonium vltra Catadupa Nili ceruos & capreas inuenisse. Mirabile in Creta ceruos, præterquā in Cydoniatarum regione non esse, Plin. Ager Creticus ceruo eger, Solin. In Hellesponto in alienos fines nō cōmeant cerui: & circa Arginussam Elatum [illegible] al. âs Elat[illegible], quod probat Hermolaus in codicib. manu scriptis repertum, nō Elaphum. Aristoteles, inquit idem, E[illegible] vocari tradit, ex abietū, vt arbitror, frequentia. Græci quidē codices excusi habent [illegible], Gaza Elaphum reddit) montē non excedant, aurib. etiam in monte fissis, Plin. Idē alibi ceruis omnib. aures esse scissas ac veluti diuisas scribit Aelian. horū vtrumq; (id est loci in quo sunt fines nō excedere, & aurib. esse scissis) ceruis Hellespontiacis tribuit. Aristot. ijs qui circa Arginussam sunt, posterius tantum, sed verba eorū adijciam. Monte Asiæ Elapho nomine apud Arginussam, quo loco Alcibiades mortē obijt, ceruæ omnes scissa aure sunt: qua nota vel alibi si loca mutarint, dignoscūtur: Et quidē fœtus iam inde a primo ortu in vtero idem contrahit signum, Aristot. Ceruus (inquit Aelianus) præsentib. pascuis omni anni tempore cōtentus, alia non desiderat. Nam in Hellesponto collis est, vbi cerui, quorū altera diffissa est auris, sic pascuntur, illius extra fines vt nunquā progrediantur. Sed cerui omnes natalis soli amantissimi sunt, vt infra dicā cap. 4. Arginusę Straboni li. 13. tres sunt paruæ insulæ continenti proximæ, ante Asiam prope Lesbum, inter Mitylenen & Methymnam, Plutarch. Alcibiadem in quodam Phrygiæ oppido, cuius nomen non sit expressum, interemptū scribit.

Ceruorū color subflauus est, punctis albis distinctus, [illegible]) plurib. quidē in fœminis præcipuè hinnulis, Pollux: Vel vt Varin. citat, pluribus quidē in fœminis, maximè verò eiusdē sexus hinnulis. Ceruinus nominatur etiā inter equorū colores. Ceruus aliquando albus inuentus est, &c. Aristot. in libello de coloribus: Ruellius Aristotelis locū sic reddit, Animantes cunctæ, quæ siue imbecillitatis causa, siue cæco naturæ vitio præcoci [illegible] victu sustinentur, candidæ proueniunt: sic lepus inuenitur candidus: itē ceruus & vrsus & in auib. coturnix, hirundo, perdix: præsertim quum quandā à primis statim vitæ rudimentis imbecillitatē retulerint. [illegible], B. Ceruos albos Romæ vidi & admiratus sum, ex qua vero regione vel Continenti, vel insulari [illegible] sint, nō venit mihi in mentē interrogare Pausanias in Arcadicis. Vide paulò superius in Britannicis. [illegible] & comites Paracā Indiæ vrbē prætergressi, cum non multum adhuc processissent, fistulæ sonitum a[illegible] sunt, quasi pastoris gregē colligentis, ac subinde pastorē viderunt, qui albarum ceruarū gregem pasceo[illegible] [illegible] autē ipsas Indi, quod earum lac maximū esse nutri[illegible] putant optimumq; Philostratus lib. 3 [illegible] & candido colore, qualē fuisse traditur Q. Sertorij ceruam, quam esse fatidicam Hispaniæ genti[illegible] Plin. Alba cerua Sertorius quidā vir acer & egregius dux, ad barbarorum militum [illegible] animos conti[illegible] blandoq; vtebatur. Siquidē hanc, quæ à Lusitano quodam (in ipsa Lusitania capta) sibi dono dat[illegible] diuinitus & instinctam Dianæ numine, colloqui secum & monere que, & docere quæ vtilia factu [illegible] iebantur: Ac si quid durius videbatur, quod imperandum militibus foret, à cerua sese mo[illegible] prædica[illegible] le Gellium lib. 15. & Plutarchum in vita Sertor[illegible] Bacchanalibus allata est Cracouiā in aulā magni[illegible] Ca[illegible] ceruus tota alba, Ant. Schnebergerus. Timida animalia [illegible] habent, vt ceruus, lepus, oues, [illegible] tot. in Physiog. Saginam vel pinguedinem cerui, Galli vocant venaison.

Ceruis cornua sunt excelsa, oculi magni, collum debile, cauda exigua, crura per quam gracilia, dorsum pingue, nares quaternæ, [illegible], Oppian. Cor magnum, vt omnibus timidis: pedes bisulci. Ceruorum sanguis perinde vt leporum solet spissari, videlicet non coitu firmiore, vt cæterorum, sed fluido, quale lac est, quod sine coagulo sponte coierit, Aristot. Ceruorum sanguis non spissatur, Plin. Ceruorum sanguini fibræ nullæ insunt, quare non similiter vt aliorum concrescit, Aristot. Idem quarto libro Meteor. ceruinum sanguinem non coire scribit quoniam aquæ naturam magis sapit, ac frigidissimus est: & propterea fibris caret, quæ opera terræ sunt solidæq; consistunt, Cælius.

Cerui pulchritudine & magnitudine cornuum ramosorū omnib. feris facile antecellunt, Oppian. Bisulcis (inquit Plinius) bina cornua natura tribuit: nulli eorū supernè primores dentes. Qui putant eos in cornua absumi, facile coarguūtur ceruarū natura, quæ neq; dentes habent, vt neq; mares: nec tamen cornua. Cæterorum ossibus adhærent, ceruorum tantū cutib. enascuntur. Cornua quædam in ramos sparsit natura, vt ceruorum, Plin. Et alibi, Omnibus caua, & in mucrone demū concreta sunt: ceruis tantū solida, & omnibus annis decidua. Ceruo ex cornigeris vni cornua tota solida, & sparsa in ramos, & quotannis decidua, tū vtilitatis [illegible] leuari, tū ex necessitate prę pondere, Aristot. Et rursus, Ceruis quoniā cornua prę nimia excel[illegible] natura [illegible] ijs auxilium natura adhibuit, nempe velocitatē: grandis enim illa & multifida cornuum magnitudo potius obest quàm prodest. Orpheus in libello de lapidibus ceruinū etiam cornu celebrat, quod soliditate & duritie ad lapidum natu-

[illegible] ἐλαφηβόλῳ μὲν ἐν σπηλαίῳ Πιτγῃ, ἀλλ' [illegible] Οὐδ' ἐκεῖνοι [illegible] [illegible] ἀμφιφαεῖς [illegible] λᾶαν. Cornua damæ solida sunt,vt cerui: figura etiam similis, sed [illegible]tudo differt, Albert. Et alibi, cornua animaliũ ceruo similium (vt capreoli, platyacerotis, alces) interius ra[illegible] & meatibus exiguis peruiũ est, instar substantiæ quæ aliorum cornibus infigitur, Ceruinum quidem cum [illegible]ruerit, perquam leue redditur, præsertim si sub dio fuerit, ita vt nunc humeat nunc siccat: inueteratum enim hoc modo tam leue redditur vt euanidum & inane videatur: quod ipse deprehendi in cornibus quæ per syluas à ceruis abiecta reperi. Cerui igitur & similium animalũ cornua, terreæ sunt naturæ, calore valido cocta, & ad ossis substantiam accedunt. Cætera verò his collata humida sunt, & molliri apta, cartilaginis naturæ vicina, & flexibilia calore: quamobrem nõ calore sed frigore concreta videntur, vt intelligitur ex ijs quæ in Meteorologia docentur, Hæc Albert. Cornua mares habent, soliq; animalium omnibus annis stato veris tempore amittunt, Plin. Soli ceruo cornua omnibus annis decidua, initio à bimatu: cæteris perpetua, nisi per vim aliquam amittant, Aristot. Et alibi, Anniculis nondũ cornua nascuntur, nisi quoad indicij gratia sit initium quoddã prætuberans, quod breue hirtumq; est. Bimis cornua primũ oriuntur simplicia & recta, ad subulatum similitudinem, quamobrem subulones per id temporis eos vocant. Trimis bifida exeunt, quadrimis trifida, atq; deinceps ad hunc modum procedit numerus vsq; ad annum sextum. Ab hoc similia semper prodeunt, ita ne sit dignoscere ætatem ramorum numero. Ceruum bimum nostri vocant *spißhirtz*, trimum *gabler*, quadrimum simpliciter ceruum *hirtz*. Pro ætate ramos augent: id incrementũ per sex annos perseuerat: deniq; numerosiora nõ possunt fieri cornua, possunt crassiora, Solinus. Indicia ætatis in cornibus gerunt, singulos annis adijcientibus ramos vsq; ad sexennes: Ab eo tempore similia reuiuiscunt: nec potest ætas discerni: sed dentibus senecta. Aut enim paucos, aut nullos habent, nec in cornibus imis ramos (Græci ἀμυντῆρας vocant, Gaza vertit adminicula) alioquin ante frontem prominere solitos iunioribus, Plin. Albertus incertum esse scribit quot ramos (ipse culmos appellat) cornu ceruinum producat: se vidisse quod vndenos habuerit. Ceruos senes (inquit Aristot.) cum cornuum indicia desiêre, cognoscimus maximè indicio duplici illo: dentes enim aut nullos, aut paucos habent, atq; adminiculis carent: vocantur adminicula rami, qui imis cornibus prominent ante frontem, quibus in pugna vtuntur iuniores: senes autem carent: amittunt singulis annis cornua mense Aprili, quæ cum amiserint, occultant sese interdiu, vt superius dixi, idque opacis faciunt locis, vt muscarum tædio vacent: pascuntur per id tempus noctu, donec rec[i]piant cornua, quę primum quasi cute vestita, & hirtiuscula emittunt: sed cum creuerint, Soli exponunt, vt excoquantur, & siccentur: vbi iam nihil attritu arborum, cum ea scalpant, indolent, tunc ea relinquunt loca confisi habere iam quo repugnare possint, cum res exigit: captus iam ceruus est (ἀχαΐνης ἔλαφος) hederam suis enatam cornibus gerens viridem, quæ cornu adhuc tenello fortè inserta, quasi ligno viridi coaluerat, Hæc Aristoteles. Capti iam sunt edera in cornibus viridante, ex attritu arborum, vt in aliquo ligno teneris dum experiuntur innata, Plinius. Apud Athenæum libro 8. quidam Aristotelem reprehendit, tanquam incertum aut fabulosum hoc sit, quod hederam cornibus cerui adnatam scribit. Cornua ceruo post annum sextũ nihilò numerosius ramificant. Quin senibus duo desunt rami, qui prima statim prodeunt ætate, quos ἀμυντῆρας Græci, Latini minus benè adminicula, melius prosubulas dixeris: quia & alijs surrectis prostant: & primorũ faciem gerunt, quas Latini subulas in anniculis appellant, vnde & ipsos, Subulones, Scaliger. Audio Antuerpiæ cornua ceruina in pharmacopolio quodam spectari, quorũ singula ramos circiter quindecim habeant. Sed quærendũ an ea ramiferi sint, non cerui. Erumpunt (ceruis cornua postquam abiecerunt) renascentib. tuberibus primò aridæ cutis similia: eadẽ teneris increscunt ferulis arundineas in paniculas molli plumata lanugine. Quamdiu carent ijs noctib. procedunt ad pabula. Increscentia Solis vapore durant, ad arbores subinde experientes: vbi placuerit robur, in aperta prodeunt, Plin. Exuuias illas anniuersarias, quibus orbati latẽt cerui, quasi honore atq; insigni amisso: nõ cornua, vt Latini, sed caput quasi decus ferinum, appellãt venatores Galli (teste de cerf.) Cranij partes è quibus cornua enascuntur Galli molas vocant. Stipitem corneum, quam materiem dicunt, aptè aiunt erumpere è molis suis & existere: quæ sedimẽta cornuum: (Gallicè le marain. iecter sa teste. Les meules: tum tabulata ipsa fruticantia è molis concinnè in ramos esse expansa. Scapos è caudice proportione enatos: à scapis porrò cornicula educta in mucrones congruè desinere: non contractiora ipsa quàm iustũ est, non diffusiora, non absurdè confornicata. Tum probe clauatum esse caput, (Gallicè, teste biem cheuillee:) & congruenter patulum, & æquabili fruticatu decorũ (Gallicè, bien rengee,) Ceruum egregium & spectandum significare volentes, sic loquuntur, Capite præditus est commodè nato, compactili, concinno, rectè, ordine, decenter constituto (Gallicè teste bien nee, bien rengee.) Materiam ipsam caudicis pulchrè sulcatam esse, atq; inter sulcos striásue (quas quasi colliquias appellant atq; stillicidia) scabritiem eminere æquabiliter vmonatam: quod Budæo verraculosam significare visum est. De ceruino capite quod ramos cornuum omnes habet, Galli dicunt teste semee ou sommee. Iidem ceruum cum cornua iam nuda & cute libera apparent, bruni vocitant, aut synonymis (ni fallor) vocibus blond ou faue. Infimi rami versus frontem rectà procedunt, nec eriguntur: his enim pugnat ceruus (quamobrem Græci amyntêras vocant) reliquis ventilat, Albertus. Ramos cornuum qui è suis tanquam stipitibus prodeunt, Galli priuatim cors appellant: & ex his primum, hoc est amyntêra, prope molas enatum, endouiller vel entoillier, verbum quidem entouiller impedire eis significat: secundum, sureũdo viller ou surentoillier: reliquos, cheuilleures (quasi clauos) ou cors: supremos & in fastigio vtriusq; cornu, espois: quos rursus cũ gemini tantum sunt, nominant fourche quasi partem biforcam: cum terni aut quaterni, tronchure: cum quini aut plures, paulmure, quod palmę instar tanquam in digitos findatur (vt palmatus etiã eiuscemodi ceruus dici possit:) deniq; cum per plures verticis ramuli in orbẽ ambiũt, coronnee, id est coronatã. Germani cornua cerui gemina vocãt *ein gehürn*, & ramos maiores *stangen*, eodẽ sensu quo Galli perches id est perticas: minores *ende* vel *Zincken*. Cornua adhuc tenera & simplicia *morchi* vel *kolben*, quæ in cibũ nobiliũ & principum veniunt. Cornua si ramos impares protulerint, ipsa ramorũ paria ab altero, quod plures habuerit, numerant. Quadricornem ceruum Nicocreon Cyprius habuit, quem Pythio consecrauit, Aelian. Ceruus cornua locis difficilibus amittit, & quæ inueniri nequeant: vnde illud prouerbium ortum, Quà cerui amittunt cornua. Quasi enim sua amiserit arma, cauet ne inermis reperiatur. Cornu sinistrum compertum esse à nemine adhuc fertur: occulit id enim tanquam quodam medicamento præditum, Aristoteles. Cornua cerui soli stato veris tempore amittunt: ideo sub ipsa die quàm maximè inuia petunt. Latent amissis velut inermes sed & hi bono suo inuidentes. Dextrum cornu negant inueniri, ceu medicamento aliquo præditum. Idque mirabilius fatendum est, cum & in viuarijs mutent omnibus annis: defodique ab ijs putant, Plinius. Et alibi, Ceruus dextrum

cornu

cornu terra obruit contra rubetarum venena necessarium. Ego an abiecta cornua occultent, & dextrúmne magis
vt Plinius scripsit, an sinistrũ vt Aristoteles, certi nihil habeo. Hoc vnum addam conciliari fortasse istorum posse
dissidium, dextri & sinistri acceptione varia. Nam, vt Aristoteles docet lib. 2. de cœlo cap. 2. dextrum tribus mo-
dis vsurpatur, vel propriè, vt in animalibus vnde principium motus sit secundũ locum: vel ad similitudinem illius,
vt in statuis: vel impropriè, quod rectà è regione dextro lateri nostro opponitur dextrum, quod læuo læuum: sic
vates mundi vel cœli dextra & sinistra accipiunt: hac ratione dextrum cornu ceruinum, ad nos quidem sinistrum
dici poterit. Aiunt ceruos quosdam in Achaia, cũ cornua abiecerunt, in loca illa se conferre, vbi difficillimè inue-
niantur: idq; eos facere, tum quia non habent quo se defendant, tum quia dolent his partibus vnde cornua exci-
derunt: multis verò hederam in cornuum loco innatam videri, Aristoteles in Mirabilibus. Eodem libro, Ceruos,
10 inquit, in Epiro aiunt cornu dextrum (non sinistrum) humo obruere, idq; vtile esse ad multa. Atqui hæc ambo
tum ipse in historia animalium, tum Plinius, non Achaicis solum vel Achainis ceruis, sed quibusuis in genere at-
tribuunt. Cornua eijciunt in aquas, vt quidam aiunt, ne dextrum inueniatur, tanquam vsum aliquem illius intel-
ligant: Mihi tamen (inquit Albertus) compertum est, hoc non in vniuersum esse verum: inueni enim aliquando
in sylua frondibus obrutum cornu sinistrum. Deijciunt cerui (inquit illustris vir Ioan. Bonar de Balicze in episto-
la ad me) cornua singulis annis & facile inueniũtur, tã sinistrum quam dextrum, Quod sæpius animaduerti non
solum in nemoribus sed etiam in meo viuario ceruorum. Cerui verò campestres qui pascuntur in campis, supra
mare Sarmaticum versus Turciam, habent cornua maxima, ramosa atque lata, quæ aliquando ponderant libras
40, & supra. In Martio solent deijcere cornua sponte, aliquando vnum altero prius, in recenti deiectione ma-
nifestum est videre, à quodam verme per multos gyros & anfractus subrodi, donec tota cornu basis debili-
20 tetur, & est tum illa pars albissima, aliquibus tamen notis sanguinis extantibus, fluente etiam in capite cerui
sanguine, ex relicta caluitie in qua cornu fuit. Mirum autem dictu, quam cito altero aut ad summum tertio die
cicatrix obducatur noua ac hirta cute, plena scatente sanguine, qui mox in cartilaginem conuertitur, atq; breui to-
ta illa cornuum moles crescit, atq; in durissima ossa coalescit. In mense enim Augusto iam noua cornua detracta
cute conspicienda producit. Hæc ille. Aegypti longæuum significantes, ceruum pingunt: eò quod ceruis singu-
lo quoq; anno cornua germinent, Orus. Apud eundem legimus ceruum suos dentes infodere, quod aliorũ, quod
sciam, nemo tradidit: proinde legẽdum suspicor elephantos. quos id facere constat, nõ elaphos id est ceruos. Cur
autẽ solis ceruis cornua decidant, multis rationibus explicari potest. Primum ex materia qua constant: quoniam
sicca & terrea sunt, vt ceruus ipse totus, nempe hirco similis temperamento, calido siccóq;: cadunt autem facilius
vt in stirpium quoq; foliis quæ ita sunt arida vt nullũ habeant lentorem aut tenacem succum, qualis cæterorum
30 cornibus inest, cuius gratia flecti mollirique possunt. Deinde ex loco, quoniam, vt diximus, non ex cutaneo
nascuntur vt reliquis, sed cuti tantum adhærent: tertio ab efficientibus causis: nam & calore æstatis sicca
durioráque fiunt, & hyeme subsecuta à frigore similiter afficiuntur: nam vt quodque solidius est, ita magis
refrigeratur: refrigeratis autem nimium pori clauduntur, & calor natiuus emoritur: vt neque alimentum
attrahi possit, & viæ qua trahi debebat præclusæ sint: quod in cæteris, cum omnium caua sint & vapores
excipiant, non æque contingit. Sic igitur affecta cornua cadunt tantum, siue offendentibus ipsis aut impel-
lentibus vltro, aut inter ramos & vimina quandoque implicatis, siue etiam sponte ipso nimirum pondere de-
pressa: non prius autem hoc contingit, quam verno tempore noua subnascuntur cornicula, & tuberculis
suis vetera protrudunt: Quo tempore etiam serpentes & alia quædam animalia aridum induratumque po-
nunt exuuium, cuti noua nascente. Sed eadem de re Aelianum audiamus interprete Gyllio: Caussam (in-
40 quit) ceruis cur cornua renascuntur, Democritus eam dicit, ventrem ijs calidissimum esse, & eorum venas
per vniuersum corpus pertinentes esse rarissimas, & os quod cerebrum amplectitur, membranæ instar te-
nuissimum & perrarum esse, indeque ad summum capitis verticem crassissimas atque opimas venas exori-
ri: itaque cibum & huius nutrimentum minime concoctum, à natiuo calore in totum corpus eiusque par-
teis distrahi. Idemque ait eis pinguitudinem extrinsecus circumfundi simul & cibi vim per venas in caput re-
torqueri, & reflecti ex eo cornua permulto humore irrigata enasci. Continenter enim vicinis ad cadendum
succrescentia & influentia summouent, atque expellunt priora, ac sanè exortus humor extra corpus durescit
ab aëre eum ipsum consolidante, & in corneam duritatem confirmante. Humor autem qui etiam nunc intra
cutem subest mollis, & tener, partim ab exteriore refrigeratione durescit, partim ab interiore tepore tener
manet. Quocirca recens cornu enascens, & intrinsecus premens, vetus tanquam alienum expellit, & sanè
50 humor concrescens, ad depellendum antiquum infirmus est: at durescens, priora extrudere potest, quo-
rum pleraque interno robore extrahuntur: nonnulla arborum ramis circumplicata & secum ad cursum in-
citatam vi impedientia abrumpuntur: Eo pacto vetera excidunt, recentia ad erumpendum parata naturæ
munere proferuntur, Hactenus Aelianus. Cur ceruo quotannis cornua cadant & renascantur, Hieronymus
Garimbertus in libro Italicè scripto quæstione 43. inquirit. Solet ceruus decus illud suum quotannis exuere
quasi vernationem, restibilique sobole velut materiam recidiuam paucis mensibus in integrum restituere, Bu-
dæus. [illegible] Suidas in Ὀπε. Ceruus cum nondum ha-
bet cornua, tamen fronte præludit, & ea quæ nondum expertus est tela minatur, Ambrosius. Cerui, si cum
per ætatem nondum cornua gerunt, castrentur, non ædunt cornua: sed si corrigeri excidentur, non decidunt
cornua, & magnitudine eadem seruantur, Aristoteles. Et alibi, Ceruis tantummodo cornua omnibus annis
60 decidua, nisi castrentur. Non decidunt castratis cornua, nec nascuntur, Plinius & Solinus. His ego autho-
ribus potius crediderim quàm Oppiano, qui libro de venatione secundo ceruis castratis cornua defluere scri-
bit. Sed præstat verba eius recitare, quæ Gyllium in translatione sua prætermisisse miror. [illegible]
[illegible]
[illegible] &c. In his versibus [illegible] appellat testes, quod in Grammaticorum Lexicis [illegible] quam
annotatum reperias. Cerui fœmina cornua non habet, Aristot. Idem libro 3. cap. 2. de par[illegible] animal. cau-
sam afferens cur ceruæ cornibus careant, cum dentes similiter habeant atque mares. E[illegible]
xus natura & corniger est: sed fœminis adempta sunt cornua, quoniam ne maribus quid[illegible]
um melorum beneficio mari[illegible] Pindarus in Olympijs O[illegible] fœminis etiam [illegible] generis
cornua tribuit, his verbis [illegible] vbi in Scholijs legimus ceruis fœminis ab omnibus [illegible] cor-
70 nua adscribi: & fieri posse vt id quandoq; acciderit, cum & Elephantus Indic[illegible] cornu[illegible] dentes exerti,

quos aliqui melius cornua vocant) duntaxat maribus, Aethiopicis verò ac Libycis vtróq; sexu. Loquitur autem Pindarus de cerua, quam Hercules cepisse fertur cornibus aureis. Pollux tamen in masculino genere scribit lib. 5 cap. 12. καὶ ἔλαφος χρυσόκερως, ὃ ὑπὸ Ἡρακλέους ἁλούς. (Euripides ceruam ab Hercule expugnatam cum cornibus fuisse dicit, Volaterranus) Ibidem reprehenditur à Polluce Sophocles qui Telephi nutricem ceruam κεροῦσσαν, id est cornutam dixerit. Ceruam que Telephum lactauit, pictores & plastæ cornutam faciunt, Scholia Pindari. Errat & Anacreon, inquit, Pollux, qui cornutam ceruam dixit. Anacreontis carmina ipse non citat, nos ex Scholijs in Pindarum ea apponemus Ἀγανῶς (legerim Ἀγανῶς) οἷά τε νεβρὸν νεοθηλέα γαλαθηνὸν, ὅς τ' ἐν ὕλαις κεροέσσης ἀπολειφθεὶς ὑπὸ (al' ἀπὸ) μητρὸς ἐπτοήθη. Zenodotus κεροέσσης vocem mutauit in ἐρόεσσης, non rectè, vt videtur, cum cæteri quoq; poetæ cornutas faciant ceruas. In Euripidis Iphigenia, Ceruam cornigeram (inquit Diana) manibus Achæorum tradam, quam pro tua mactabunt filia. Attici ceruum marem etiam τὴν ἔλαφον dicunt, in genere fœminino, vt in prouerbio, Οὗ αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσιν. ὥσπερ γὰρ ὅπλα ἀποβεβληκυῖαι (verba sunt Aristotelis de hist. animal. 9. 5. qui fœminas cornib. carere minimè ignorauit, vt ex verbis superius recitatis apparet:) φυλάττονται ... Eodem in loco sæpius in masculino genere ponit vocem ἔλαφος, distinctionis gratia, quoniam de fœminis quoq; nonnulla priuatim in eo scribit. Alijs vero in locis aut semper aut vt plurimum siue aliquid sexui commune vtriq;, siue mari propriũ referat, fœminam facit, vt in Mirabilibus. τὰς ἐν Ἀχαΐᾳ ἐλάφους κατοπτεύειν φασὶ τὸ δεξιὸν κέρας: & alibi in ijsdem, Πολλαὶ ἤδη κισσὸν ἀποπεφυκότα ἐν τοῖς κεράτων ἀπωτεράδι. Sed Pindarus & Anacreon Atticismo excusari nõ possunt, cum omnino se de ceruis fœminis loqui expresserint. Cæsar Maximilianus verum id esse (nempe ceruas cornua habere) alicubi deprehendit, idque in librũ suarum experientiarum iussit annotari. Sed & Zenodotus author est, nihil impedire pro diuerso regionis ingenio, non eundem corporis habitum ceruis informari. Possunt hic cornua tantũ mares habere, alibi etiam fœminæ. Id quod in Elephantis deprehenditur, in quib. vtrunq; sexum dentibus armari nemo non tradit, cum Ammianus in India fœminas edentulas nasci tradat, Spiegelius. Facies ceruis carnosa, nasus simus, collum oblongum & exile, Aristot. in Physiognom.

Aures animalium alijs maiores, alijs minores: ceruis tantum scissæ ac velut diuisæ, Plinius. Hoc alibi non omnibus, sed iis tantum qui circa Arginussam in Elapho monte versantur, aures esse scissas scribit, vt Aristoteles quoq; Aelianus Hellespontiacis, vt supra ostendi. De dentibus etiam ceruorũ & senectutis ex eis indicio, nempe cum iam pauci vel nulli sunt, in præcedentibus docui. Dentes ceruo sunt quatuor vtrinq; tum supra tum infra, quibus molit cibum: & insuper alij duo magni, qui mari quàm fœminæ maiores sunt. Vergunt autem deorsum dentes cerui, ita vt repandi videantur, Albert. 2. 4. Vermes cerui continent omnes suo in capite viuos, qui nasci solent sub lingua in concauo circiter vertebram, qua ceruici innectitur caput, magnitudine haud minores ijs vermibus, quos maximos carnes putres ædiderint. Gigni vniuersi atq; contigui solent, numero adeò circiter viginti, Aristot. Ego eos ita gigni & cohærere intelligo, vt vermes in lumbrico lato, quos cucurbitinos appellãt recentiores. Ceruis in capite inesse vermiculi sub linguæ inanitate, & circa articulũ qua caput iungitur, numero viginti produntur, Plin. & Albert. Ego dum hæc scriberẽ ab oculato teste fide digno audiui, qui se vidisse affirmabat dissecto cerui capite recenti, non viginti tantum, sed plurimos omnino vermes, eosq; non cohærentes sed discretos: sunt qui dicant nõ omnib. innasci. Pectus ceruinũ Galli peculiari voce hampam vocant. Ceruo cor magnum est, Aristot. Maximum cor proportione ceruo, mustelis, &c. & omnibus timidis, aut propter metum maleficis, Plin. De osse ex corde cerui dicam cap. 7. inter medicamenta ex ceruo. Ceruus multiplicem ventrem habet. &c. Aristot. lib. 3. de partibus: nimirum vt omnia ruminantia, sicut in Boue exposui. Ceruus non habet fel, Aristot. Et alibi, Ceruus felle caret, quare & longæuus est. Cerui fel non habent: quod hominum paucis nõ est, quorum valetudo firmior & vita longior, Plin. Ceruus felle vacat: quanquam eius intestinum amarum adeo est, vt ne à canibus quidẽ attingatur, nisi ceruus præpinguis sit, Aristot. Et alibi, Ceruis Achainis cognomine fel contineri in cauda creditur. Est, quod ibi contineri aiunt, colore quidẽ simile felli, sed non ita vt fel humidum, sed lieni simile parte interiore. Sunt qui ceruo (inquit Plin.) fel non in iecore esse, sed in cauda aut intestinis putent. Ideo tantam habent amaritudinẽ, vt à canibus non attingantur. Miror equidẽ de Achainis ceruis nullam apud Plinium & alios Latinos mentionem extare, cum Aristoteles diserte distinguat. Hoc etiam nunc subit extremam cerui caudam fortassis illam ob causam venenatam esse, vt capite septimo prosequar, quod fel in ea cõtineatur. Fellis enim in multis animalium venenosam esse naturam traditur. Intestina cerui perquam fœtida sunt quoniam, vt Plin. ait, fel diffusum est in eis: alij tamen in auribus cerui id diffundi dicunt, alij in cauda, Albert.

In Brileto & Tharne quaterni renes sunt ceruis, Plin. Apion, nisi nugatur, ceruos locis quibusdam quatuor renes habere tradit, Aelin. Ceruo genitale neruosum est, Aristot. Cauda exigua, Idem. Cerui testiculos Galli peculiariter *daintiers* nominant. Bisulca animalia, vt bos, ceruus, caprea, in posterioribus pedib. talos habent, Suidas in Ἀστράγ. Germani præsertim lautiores in loquendo, vt aulici, propria quædã de cerui partibus vocabula vsurpant: sanguinem vocant *schweyss*: posteriorẽ dorsi partem, *zimmer* vel *zemer*: articulos *knopf*: latera seu costas, *krieb* vel ...: ... in corde, *das krütz*: crura, *leuff*: pedes, *klauuen*. Coxas seu clunes, *schlegel*: armos, *büg*.

Cerua animal aspectu egregiũ est, mutilum cornibus, ceruo minus, visu acuto, miræ velocitatis. Quaterna vbera habet, vt vacca, Aristot. Ex eodem supra in historia vaccæ exposui cur mammas binas inter femora habeat.

C.

Ceruorum mira velocitas est, vt amplius patebit capite quinto, cum de venatione ipsorum dicam. Fluuios ... mare tranant, vt capite quarto explicabitur. Cerui mares, vt omnium ferè animalium vocem grauiorem fœminæ mittunt. Vox autem maribus in hoc genere, cum tempus coeundi est, (de qua plura infe...) fœminis autem cum metuerint: breuis vox fœminæ est, maris productior, Aristoteles. Ceruus & lepus, ... timida animalia acutam ædunt vocem: Idem in Physiognom. Ceruus vnus cum pluribus ambulat fœminis sui generis: rarò autem plures cerui mares simul incedunt, nisi ætate minores fuerint, quorum multi quandoq; vetulum comitantur, eiq; obediunt, & coitu in eius præsentia abstinent, Albert. Ceruus si erectas auriculas teneat, acerrimè sentit, nec latêre eum insidiæ possunt: sin demissas, facile interimitur, Aristot. Cum erexêre aures, acerrimi auditus: cum remisere, surdi, Plinius. Rectis auribus acutissimè audiunt, summissis verò nihil, Solinus. Erasmus hæc Plinij & Aristotelis testimonia citat in prouerbio, Auribus arrectis, quanquam enim & aliæ animantes (nam soli homini immobiles sunt) si quid eminus audierint auriculas surrigant: ceruo tamen ijs arrectis peculiaris & acerrima auditu percipiendi vis est. Cerui cum maria tranant, non vident terras, sed in odore earum natant, Plinius. Ceruum ruminare planum est: degit enim aliquando cum hominibus: alioquin

alioqui in ex feris nullum ruminare constat, Aristot. Ruminant syluestrium cerui, cum à nobis aluntur. Plinius. Fama est elaphobosci pabulo ceruos resistere serpentibus, Plin. Elaphobosci semen contra serpentium ictus datur in vino: fama est hoc pabulo ceruas serpentium morsibus resistere, Dioscorid. 3. 78. Hinc nimirum etiam ophioctonon, & ophigenion appellari meruit. Inuenio & elaphicon appellari, & Romanis cerui ocellū. Apud Hesychium & Varinum [illegible] masculinum & oxytonum nomen scribitur: Alij elaphoboscum genere neutro proferunt. Ruellius in Gallia vulgo gratiam Dei nominari scribit, & apud Suessionenses herbam coparriam, quod ea vtantur ad vulsa, rupta. Describit autem eam lib. 3. cap. 48. Simplicius (quàm canes herbam qua sibi contra serpentes medentur) ceruæ monstrauere elaphoscon, Plin. Herba in Monte pessulano auricula leporis dicta, cuius folia ad ischiadis pota commendant, elaphoboscon ab aliquibus creditur: capite est alba, simplici, vt in apiorum generibus, non inodora, floribus luteis per vmbellas digestis, caule ramoso, cubitali, folijs quadrantalibus, specie quodammodo plantaginis minoris, sed minoribus. & cum primum erumpunt, auriculas musculorū referentibus. Nascitur locis asperis & siccis, rara apud nos, circa Basileam frequentior. Sed Hieron. Tragus aliud elaphoboscon facit, pastinacæ scilicet hortensis genus illud, si bene memini, quod syluestri sileri (vt Fuchsius vocat) simillimum est. Est & elaphoscorodi herbę descriptio apud Dioscoridem, sed non genuina illius authoris. Aphroscorodon quidem alio nomine alliū Cyprium vel Vlpicum nominatur, prægrande, &c. Dictamnū herbam extrahendis sagittis cerui monstrauere: percussi eo telo, pastúq; eius herbæ electo, Plin. Cretenses iaculandi periti feras capras in verticibus montiū pascentes percutiunt, eæ accepto vulnere, statim dictamnū herbam comedunt, & è vestigio iacula excidunt, Aelianus. Hinc forte qui de medicina Arabice scripserunt pulegium ceruinum appellant hanc herbam. Pulegij hortensis genus syluestre est, vndiquaq; simile aut idem potius hortensi, nisi tenuius & acutioribus folijs prodiret. Id in Sabaudia circa Lemanū lacū vidi copiosum, & circa Montem pessulanū vbi si rectè memini ceruinum cognominant. Sed alia est dictamnus, quanquam vires in medendo non dissimiles sortita, Mescatramesir & deferulij, verus interpres vocabulorum Auicennæ pulegiū ceruinum interpretatur. Aristoteles non ceruos, sed capras syluestres in Creta dictamni pastu sagittis absolui tradidit: Vide supra in Capris syluestribus Creticis. Ceruus cum iaculo vulneratus fuerit, polypodium edit & seruatur, Obscurus. Smilacem asperam aliqui hodie in Italia vocant rubum ceruinum. Spina ceruina vulgo ab Italis nominatur frutex spinosus, cuius granis diuerso tempore decerptis ad diuersos colores nostri vtuntur, sermo vernaculus appellat *krützbeere*. Hunc quidam rhamni generibus adnumerant, quos Matthæolus reprehendit. Rhamnum tamen à Romanis spinam cerualē dici, inter nomenclaturas apud Dioscoridem legitur. Seselim monstrauere ceruæ enixæ à partu, Plinius: Primum seselis genus, quod Massiliense Dioscorid. vocat, intelligo. Seseli Aethiopicum, vt mihi quidem videtur & Leonhardo Fuchsio, nostrates radicē ceruinam albam appellant: ea perquam crassa, longa. & amara est, & resinosa. Alia minor est, radice foris nigra, subdulci resinosa, ceruinā radicē nigram vocamus: Fuchsius seseli Peloponnesiacum facit: quod facilius crederem si locis humidis nasceretur, ego semper in siccis reperi. Cerui mares duntaxat, solani genus syluaticum, nostri baccas soporiferas vocant (de quo pluribus dicam in Suum historia) & similiter sambucum syluaticam siue montanam, cui in vmbellis grana coccineis instar rubent, mirum in modum amant: & per æstatem illic plerunq; versantur vbi hæ plantæ virent (solent enim ijsdem ferè locis nasci. Depascuntur autem frondes tantum, non etiam baccas. Fœmina vtrisq; tum solano tum sambuco iam dictis) abstinet: nisi cum fœtum masculum gestat: tunc enim marium instar eis delectatur, Hieronymus Tragus. Serpentes etiam à ceruis eduntur, siue naturæ quodam odio, siue vt morbis quibusdam medeantur, vt mox capite quarto dicam. Quin & suibus serpentes in pabulo sunt, Plin. 11. 53. Quanquam non ignoro (inquit Hermolaus) diffidere serpentes & sues, &c. quia tamen pars hęc ex Theophrasto sumitur libro eius quinto de stirpium causis, ferè adducor vt ita scribendum putem. Quin & ceruis serpentes in pabulo sunt, & alijs venenum est. [illegible], id est, Viperas cerui edunt, à quibus interimuntur alia, Theophrast. Ceruus herba cinarę venenatis pabulis resistit, Plin. & Solinus Cerui morsi vel à phalangio, vel à quouis generis eiusdem cancros edunt: quod idem homini etiam prodesse putatur, sed non caret fastidio, Aristot. & Aelianus. Percussi à phalangio, quod est aranei genus, aut aliquo simili, cancros edēdo sibi medentur, Plin. Phalangium ceruos tanto malo afficit, quanto etiam homines, ita vt sæpe in repentinæ mortis periculum veniant, At si gustent hœderam morsus nihil adfert detrimenti: hœderam verò syluestrem esse oportet, Aelian. Cerui cornua abijciunt, vt supra dixi cap. 2. Pilulas excrementorum cerui, damæ, & capreoli, Galli *fumees* appellant. Ceruorum lachryma cur salsa & improba sit: aprorum verò dulcis, Plutarchus in libro de causis naturalibus quæstione vicesima, his verbis exponit. In causa est (inquit) temperamentum istorum animalium, quod in ceruo frigidum est: in apro feruidum & igneum: quamobrem hic se opponit persequentibus, ille fugit: quo quidem tempore præcipuè, propter iracundiam, mouentur lachrymæ. Nam cum copiosus ad oculos calor efferatur (iuxta hoc carmen, [illegible], Ille riget setis, oculi simul igne refulgent:) dulcis fit qui eliquatur humor. Sunt qui lachrymas à sanguine perturbato excitari separarique tanquam serum a lacte existiment. vt Empedocles: Quoniam igitur asper ([illegible], malim [illegible], id est crassus) & ater aprorum sanguis est propter caliditatem, ceruorum contra tenuis & aquosus: consentaneum est vt quod ab eo per iracundiam vel metū excernitur similiter se habeat. Hunc locum etiam Cælius transtulit lib. 12. cap. 5. Idem mox ab initio libri tricesimi [illegible] cul tam & incognitam ait esse causam cur ceruis salsuginosæ manent lachrymæ: suibus dulces dum capiuntur. Bezahar propriè est lapis qui dicitur lachryma cerui, quę generatur in ceruis: quia cerui comedunt viperas, maximè in Persia: Et hic lapis eruitur etiam è terra & fodinis, vt tradit Tiphasi Arabs in libello de gemmis, qui ex Arabico in Latinum sermonem translatus est. Quandoque tamen bezahar appellatur quoduis antidotum veneni, Andreas Bellunensis. Vide plura inferius capite septimo. Cerui montes excelsos non ascendunt, neque enim nimium corpulenti, ad planiciem magis quàm montes idonei sint: quamobrem syluas & valles, & fluminibus vicina loca frequentius habitant Cerui gaudent [illegible]. Pollux. Est autem [illegible] Varin Hoc est, Orgas est locus incultus, syluosus aut nemorosus vbi solum bonum & pingue est. Apud eundem tamen [illegible] etiam pro cultis locis exponitur: item [illegible], loci syluosi. Dora ciuitas est Assyriæ deserta, marginibus amnis (Euphratis) imposita: In quo loco greges ceruorum plures inuenti sunt: quorum alij confixi missilibus, alij ponderibus elisi remorum, ad satietatem omnes pauerunt: Pars maxima natatu adsueta veloci alueo penetrato [illegible] ensit ad solitudines notas, Ammianus Marcell. lib. 24.

Cerui tempore libidinis efferantur, & certant pro fœminis, seq; mutuis interdum vulneribus vel mortis periculo conficiunt, idq; præcipuè faciunt in fine Augusti, quo tempore Arcturi sydus cum Sole oritur, Albertus. Hinc est nimirum quod ἀρίζηλον γένος ἐλάφων, Oppianus dixit: Fœminæ licet prius conferantur, non concipiunt ante Arcturi sydus, Solinus. Cum mares impleuerint fœminas, separantur per se ipsi, & propter libidinis graueolentiam quisq; solitarius scrobes fodit: fœtent vt hirci: facies quoq; eorum nigrescit aspergine, vt hircerum: degunt ita, quousq; imber accedat, tum pascua repetunt. Hæc ideo ceruo accidunt, quia salax animal suapte natura est, atq; etiam quia pingui abundat, Aristoteles. Mares generis huiusce cum statutum tempus Venerem incitauit, sæuiunt rabie libidinis efferati, Solinus. Fœminæ à conceptu separant se: At mares relicti rabie libidinis sæuiunt, fodiunt scrobes, tunc rostra eorum nigrescunt, donec aliquando (aliâs, aliqui) abluant imbres, Plin. Vehementi amoris libidine flagrant, vt tanquã gallinacei (& reliquæ aues) totos dies ad Venerem non cessent incumbere. Gillius ex Oppiano. Iam mares soluti desiderio libidinis auida petunt pabula. Vbi se præpingues sensêre, latebras quærũt, fatentes incommodum pondus: & aliâs semper in fuga acquiescunt, (vt in venatione ipsorum dicam ca. 5.) Plin. Inter ea, quæ animal generant, augenturq́; magnitudine insigni, nec Ceruæ mares suos patiuntur nisi raro: nec vaccæ tauros: propter rigorem genitalis, nimiamq; tentiginem, sed clunibus subsidentibus semen recipiunt genitale: sic in ceruis mansuetis fieri visum est, Aristot. Cerui non similiter atq; aliæ feræ coëunt: neq; enim stantes, neq; cubantes, sed magna celeritate currentes ineunt fœminas, simul & tametsi properantes fugere vxores pedibus amplectuntur, non earum tamen cursum retardare possunt: sed inexorabiles illæ ad consistendum, maritos ferunt, & fugere perseuerant: ij autem duobus pedibus quantum possunt, cursimq́; sequentes coitum absoluunt, Oppian. Taurorum ceruorumq́; fœminæ vim non tolerant, ea de causa ingrediuntur in conceptu, Plin. Cerua plurimum subsidens coit, vt dictum iam est: marem enim sustinere non potest ob eius contentissimũ impetum. Veruntamen aliquando etiam sustinent modo ouium, & socias declinant, cum turgente iam Venere coitum appetunt. Mas non in eadem immoratur, sed mutat: breuiq́; interposito tempore, aliam atq; aliam supergreditur, Aristot. Cerui in coitu vicissim ad alias transeunt, & ad priores redeunt, Plin. Coitus ab Arcturo, mense Augusto & Septembri: implentur paucis diebus, & ab eodem multæ, Aristotel. Conceptus ceruarum post Arcturi sydus, Plin. Simi libidinosi esse conijciuntur, à ceruorum similitudine, Aristot. Ad decimumoct. cal. Octobris, cerui libidinari incipientes, catulientium ceruarum conciliabula quærunt, & velut ad forum Veneris vndiq; conueniunt, Budæus. Et rursus. Libidine (quem in eis affectum Galli vocant *le rut cu rent d'vng cerf*, Germani *brunst*, id est ardorem) flagrantissima admissarij ad mensem agitantur, tuncq́; rabie pruriginis efferati, & canes & homines atrociter inuadunt quum primum aspexerunt. Deinde paulatim desæuientes, alterum paulò minus mensem absumunt. Vox maribus cum tempus coëundi est, fœminis autem cum metuerint, Aristoteles. Rancere (reer Gallicè) fictitia voce tunc dicuntur (cum libidinantur mares, & fœminas vocant, siue elato capite gutture pleno, siue ad terram demisso:) Rancentes autem ololygones tunc vocantur: Rancor ipse clamor. Budæus, Germanis *brülen*. Ololygon apud Aristotelem propriè dicitur de voce ranarũ marium libidinis tempore. Solet ceruus ex macie hyberna, ac tabe libidinosi temporis sub mensem vicissim Maium cito in corpus ire, è gregarijsq́; cateruis ac locis abditis & abstrusis, in quib. delituit, emigrans, in loco delecto stabulari, (gister, Galice) vnde commoda & propinqua sit pabulatio, (les viandes, Gallicè:) illicq; velut in æstiuis instauratiuum decoréac saginam (venaison: Gallicè:) recipere. Hac habitudinũ vicissitudine nunc flaccentes: nunc strigosi: tũ eualescentes, tum obesi: aliâs corniculosi & sublimes, aliâs mutili & inermes, & tanquam pudibundi apparent. Physici referunt ceruum purgationis indigum apia comedere. Aelianus in Varijs. Sed hoc ad ceruam pertinet, quæ non selino: id est, apio, sed seseli herba ante partum purgationis gratia vtitur: vt duplex in Aeliani codicibus error sit, siue authoris siue librariorum, alter quod τὸν ἔλαφον δεόμενον, &c. In masculino genere legitur pro fœminino, alter quod selina pro seseli. Fœminæ ante partum purgantur herba quadam, quæ seselis dicitur, faciliore ita vtẽtes vtero. A partu duas habent herbas: quæ aros & seselis appellantur: pastæ redeunt ad fœtum. Illis imbui lactis primos volunt succos, quacunq; de causa. Cicero dicit ceruas paulo ante partũ per purgare se quadam herbula quæ seselis dicitur, Gillius. Silis vel seselis folia quoq; vtilia sunt, vt quæ partus adiuuent etiã quadrupedum: hoc maximè pasci dicuntur ceruæ parituræ, Plin. Græci seseli, vt sinapi, neutro semper genere proferunt, non seselis in recto. Eius tria sunt genera, sed vsitatissimũ quod veteres Massiliense vocant: & vulgo hodie siler montanum. Id non alibi copiosius vidi, quàm in Gemmio vulgo dicto monte Sedunorum, circa thermas. Datur vt partus adiuuet capris quadrupedibusq́; aliis bibendum, Dioscorid. Fœminæ per esum sileris vterum præparant, vt facilius concipiant: eo quod propter duritiam virgæ non accipiunt semen nisi fugiendo, Albertus. Sed cum authores omnes non ad conceptum, sed partum faciliorem ceruas hoc pabulo vti conueniant, Albertum erroris insimulare non dubitabo. Quæ ex feris mitigentur, non concipere tradunt, vt anseres: apros verò tardè, & ceruos, nec nisi ab infantia educatos, Plinius. Hinnuli vere nascuntur, Xenoph. Vterum ferunt octo menses: pariunt magna ex parte vnum: sed nonnullas etiam geminos peperisse perspectum est, Aristot. Octonis mensibus ferunt partus, & interdum geminos. A conceptu separant se, Plinius. Incrementum hinnuli celere. Purgatio cæteris temporibus nulla euenit ceruæ: cum autem parit, pituitoso quodam humore purgatur. Parere iuxta vias maximè solent metu belluarum, Aristotel. In pariendo semitas minus cauent, humanis vestigijs tritas, quàm quæ secretæ ac feris opportunæ, Plin. Idem Plutarchus scribit in libro de Vita animalium, &c. sed imperitus interpres pro ceruis elephantos posuit. Ferarum quadrupedum cerua maximè prudentia præstare videtur, tum quia circa semitas pariat, quo scilicet belluæ propter homines minus accedunt: tum etiam quia cum peperit, inuolucrum primum exedit, mox seselim herbam petit, quam cũ ederit, redit ad prolem. Arist. Et alibi, Ceruæ (inquit) statim a partu edunt inuolucrum, vt dictum est, nec fieri potest vt id accipias: prius enim quàm in terram demittant, ipsæ arripiunt: vis in eo medica esse creditur. Cerua cum parit, Τρίβον ἀνθρώπων ἀλεείνει. Οὕνεκεν ἀτραπιτοὶ μερόπων θήρεσσι βέβηλοι, Oppianus: hoc est, semitas hominũ vitat. Nam humana vestigia belluæ auersantur. Legendum videtur, τρίβον ἀνδρῶν οὐκ ἀλεείνει, id est semitas virorũ non vitat. Nam & rem ita se habere, Plin. Aristoteles, & Aelianus testantur: & idem sensisse poetam ex proximo versu, quo causam eius facti reddit, apparet. Inuolucrum fœtus, quod ceruam mox vorare diximus, Græci chorion vocant: vt habet lib. 9. historiæ animal. cap. 5. ex quo verba eius iam supra recitauimus: video autem lapsum esse Plinium, qui non chorion sed aron legerit, & interpretatus sit: omnino enim illum Aristotelis locum ab eo translatum apparet: in quo barbari etiam dragontex, vt ipsi vocant, mentionem faciunt, quod inter ari cognomina est: quanquam simul & secundinæ. Præterea

hinnulum

hinnulum ducens in stabula, assuefacit, quò refugere debeat: saxum hoc est abruptum, (petra disrupta, alibi) vno adita: quo loco eam si quis inuadit, expectare repugnatéque affirmant, Aristoteles: qui & alibi idem repetit. Editos partus exercent cursu, & fugam meditari docent: ad prærupta ducunt, saltúque demonstrant, Plin. Secundum vias (inquit Aelianus interprete Gillio) cerua parere solet, quod quidem ipsum sapienter facere videtur, vel quòd hinnulis suis insidias à feris timeat fieri, vel quia celeritatis fiducia homines egregiè contemnat. Non enim, tametsi infirmior, dubitat eos effugere posse: postea autem quàm se opimo corporis habitu affectam sentit, non amplius iuxta vias partum edit, quod iam se minus accommodatam ad currendum intelligit: at enim vel in saltibus vel conuallibus parit, Hæc Aelianus: Cui Græca ad manum sunt, cum Gillij translatione conferat. Errasse enim mihi videtur vel interpres vel ipse Aelianus. Neq; enim de cerua apud vllum bonum authorem legimus, quod vbi iam corpulentior est, iuxta vias parere desinat, &c. Sed de ceruo mare hoc fertur, quod cum pinguiorem se senserit, ideóq; tardiorem, loca remota & solitaria petat, Aristoteles & Plutarchus in libro de Vita animalium, &c. Ex recentioribus quidam scribit fœtum à cerua occuli, ne à mare deprehendatur: quod cum neque veterum authoritate, neque vlla obseruatione certa confirmet, fidem apud me non meretur. Nam & qui ceruorum viuaria apud nos curant, omnino mares hinnulis nihil nocere aiunt, nec occuli à matribus. Ceruæ non qualibet partus suos educant, teneros studiose occulunt: & absconditos inter profunda fruticum vel herbarum pedum verbere castigant ad latendum. Cum maturuerit ad fugam robur, exercitio docent cursus, & assuescunt salire per abrupta, Solinus. Hyeme extenuatur cerui, debilitanturque: vere autem vigent maximè ad cursum, Aristot. Senectutem indicant dentes, cum aut pauci inueniuntur, aut nulli, Solinus, & alij, vt supra diximus in cornuum mentione, quibus singuli anni ramum adijciunt, à biennio vsque ad sextum: & cum abiecta cornua renascantur quotannis vnà cum adminiculis, id est infimis ramis: ætate prouectioribus ij non renascuntur, &c. Sunt qui tradunt ceruos senecta graues serpentium esu recreari, vt proximo cap. dicam. Dicunt in capite cerui annosi intra os oculi vespas & formicas generari & aliquando progredi, Albertus. Venatores asserunt, quod in ceruo natu grandi osse capitis sub oculo terebrato vespæ concretæ & formatæ interius ex humore superfluo, vel vt alij autumant, ex medulla prodeant euolantes: & tunc negant eum posse diutius viuere, nisi esu serpentium renouetur: Aliquando etiam eodem modo vespas dicunt prodire concretas è naribus cerui, Author libri de naturis rerum. Apparet autē vel Albertum errasse, qui pro formaræ legerit formicæ, vel alterum qui contra: quod ad lectionē loquor: nam quod ad rem ipsam neq; vespas equidem neq; formicas in animantis viuæ corpore nasci crediderim: Et verisimile est ortū hunc errorem ex verbis Aristot. fortsitan malè translatis, qui lib. 2. hist. an. ca. 15. vermes, non vespas, in capitibus ceruorum reperiri scripsit, vt supra recitaui.

Vita esse perquàm longa hoc animal fertur, sed nihil certi ex ijs quæ narrantur, vidimus: nec gestatio, aut incrementum hinnuli ita euenit, quasi vita esset prælonga, Aristoteles: Idem lib. 4. cap. 2. de partibus animal. Ceruus, inquit, felle caret: quare & longæuus est. Esse autem longæua quædam felle carentia, vt ceruum & delphinum, meminit etiam Cælius 4. 17 Hesiodus (verba sunt Plinij) cornici nouē nostras tribuit ætates, quadruplum eius ceruis: id triplicatum coruis. Hesiodi versus (quos in operibus quæ extant, nusquam reperio) hi sunt, Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη Ἀνδρῶν ἡβώντων (al. γηρώντων) ἔλαφος δέ τε τετρακόρωνος. Τρεῖς δ' ἐλάφους ὁ κόραξ γηράσκεται, αὐτὰρ ὁ φοῖνιξ Ἐννέα τοὺς κόρακας. Hos versus Hesiodi interpretatus videtur quisquis fuit, cuius carmen inter reliquas Maronis appendices extat: estque huiusmodi: Ter binos deciesque nouem superexit in annos Iusta senescentum quos implet vita virorum. Hos nouies superat viuendo garrula cornix, Et quater egreditur cornicis secula ceruus, Alipedem ceruum ter vincit coruus: at illum Multiplicat nouies phœnix reparabilis ales. Meminit Erasmus in prouerbio Cornicibus viuacior: Aristoteles (inquit) homine nullum aliud animal esse viuacius arbitratur, excepto vno elephanto. Vide plura in Cornice C. Ζώει δ' αὖτ' ἔλαφος δηρὸν χρόνον, ἀτρεκέως δὲ Ἀνθρώπων γενεὴν τε ἐφήμερα τετρακόρωνον, Oppianus. Vita ceruis in confesso longa, post centum annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alexander Magnus addiderat, adopertis iam cute in magna obesitate, Plinius. Ad dignoscendam viuacitatē Alexander Magnus torques plurimis ceruis innexuit, qui post annum centesimum capti, nec dum senij indicium præferebant, Solinus. Apud Peucetinos (Peucetios potius dixerim) aiunt esse Dianæ templum, vbi dedicata deæ visatur torques ænea (χαλκῆν ἕλικα) cum inscriptione, Diomedes Dianæ: Fertur enim ille torquem cerui collo addidisse, circa quam aucta sit caro, & ceruus postea captus ab Agathocle rege Siciliæ in templo Iouis consecratus. Aristoteles in Mirabilibus. Peucetia Italiæ regio est, alijs nominibus Calabria, Iapygia, & Messapia dicta. Ἕλιξ, ψέλλιον, Varin. Meminit etiam Leonicenus in Varijs c. 92. Arcades aiunt Arcesilaum quendam in Lycosura habitantem, vidisse ceruam sacram Dominæ appellatæ (τὴν ἱερὰν τῆς καλουμένης δεσποίνης ἔλαφον) senio grauatam, cui torques circa collum fuerit hoc versu inscripta: Νεβρὸς ἐὼν ἑάλων ὅτ' ἐς Ἴλιον ἦν Ἀγαπήνωρ: hoc est, Hinnulus fui captus cum in Ilio esset, Agapenor: quo quidem testimonio confirmari potest ceruū etiam elephanto longe viuacius animal esse, Pausanias in Arcadicis. Ceruus in viuarijs complurib. annis sustineri potest: nam diu iuuenis possidetur, quod æui longioris vitam sortitus est, Columella.

Febrium morbos non sentit hoc animal: quin & medetur huic timori, (vt capite septimo dicam,) Plinius. Patuit ceruos nunquam febricitare, Solinus. Cerui ægri ramusculos oleæ comedunt, & sanantur, Ambrosius. Sed hoc remedium ad elephantos, non elaphos, id est ceruos, à veteribus referri video. Elephas oleæ flore vel oleo sibi medetur, Aelianus. Et chamæleonte deuorato, oleastro sibi medetur, Plinius. Eodem remedio contra idem venenum coruos etiam apud Plinium vtitur. Phalangium non minus ceruis quàm hominibus perniciosum existit: à quo læsi celeriter pereunt, nisi syluestrem hederam comedant: qua quidem adesa, phalangij acerbitas nihil eis quicquam nocet. Gillius ex Aeliani Varijs: in quibus tamen nos legimus ceruum à phalangijs ictum cancros edere. Quod cerui omnes viuos in capite vermes contineant, &c. superius ex Aristotele & Plinio dixi. Nam quod vespas & formicas eis innasci Albertus scribit, falsum existimo. Cerui in fuga intestino dolent, quod eis tam infirmum est (tenue & imbecille) vt ictu leui rumpatur intus cute adhuc integra, Aristot. & Plin. Caectus est genus spinæ, qua hinnulus ictus inutilia habebit ossa ad tibias, Varinus. Ceruum Galli dicunt froyer, id est prurire, cum caput eius scabie afficitur, & pellis separatur. Quarto gradu calida sunt napellus & oleandrum, quo cum occiduntur cerui, Lullius.

C.

De prudentia & ingenio cerui non pauca iā ante diximus, non repetenda, nisi admonendi forte gratia. Ferarum quadrupedum cerua maximè prudentia præstare videtur, tū quia circa semitas parit, &c. tum quia hinnulum ducens

ducens in stabula, assuefacit quò refugere debeat, &c. vt supra dictum est. Hinnulos tenellos adhuc abscondit: postea ad cursum maturos assiduè exercet, & frutera transilire docet, ne dum per loca fruticibus arbust[illegible] confer[illegible]a currunt, cornibus hæreant & capiantur. Albertus. Cicures multis in locis Heluetiæ Germaniæ que cerui publicè in fossis circa m[illegible]nia aluntur, vt cum libuerit magistratui habeant quod venentur. [illegible] ad vocantium ex alto voces accurrunt, maximè cum cibi præsertim panis deijciendi spe alliciuntur. Mithridates Ponticus cum somnum caperet, sui corporis custodiam non modo satellibus committebat: sed & tauro, & equo, [illegible] ceruo, quos mansuefactos habebat. Ii enim ad custodiam eius dormientis aduigilantes, si quis accederet quod ex ipsa respiratione statim percipiebant, ille mugitu, aliter hinnitu, ceruus sua propria voce, eum è somno excitabant, Aelianus. Ptolomæus secundus, quem etiam Philadelphum appellant, cerui hinnulum munere accipit: quem cum aleret, sic ad Græcum sermonem assuefecerat, vt loquentes intelligeret, cum tamen ante hunc ipsum creditum esset: solam Indorum linguam ceruos percipere, Aelianus, & ex eo Cælius 23. 34. Cerui ingeniosi ac timidi sunt, Aristoteles. Et alibi. Ceruæ (melius cerui, vt vtrunque sexum comprehendamus: quod Attici etiam in fœminino faciunt) timidæ sunt: nam sanguis earum fibras non continet, ideóque non spissatur, Aristot. Frustra ceruis tanta nascuntur cornua, cum eis in pugna non solum contra feras aut canes, sed nec contra lepores quidem vti ausint, Oppianus. Cerui timiditas ceruos pro fugitiuis dici, & virum ceruinum pro timido, in causa est, vt explicabimus capite octauo, parte prima: & vltima inter prouerbia. Timidissimum animal est ceruus, lepus, oues, quæ omnis pilum habent mollissimum, Aristoteles in Physiog. Timidi sunt homines quorum facies est carnosa: item quorum collum est tenue & oblongum: & qui vocem ædunt acutam: nam eadem in ceruis similiter reperias, Ibidem. Ceruorum quidam audaciores sunt, qui homines transeuntes per syluas inuadunt: alij fugiunt, Albertus. Referunt ceruos qui simplicia recta breuiáque, nec ramosa cornua, sed circa radicem tuberosa habent, iracundissimos esse, Ant. Schnebergerus. Ceruus non inscius dextrum suum cornu vsui magno hominibus esse, hoc ipsum inuidia flagrans, ne tanto bono homines fruantur, in terram occultat, Aelianus. Sed hac de re plura dixi capite tertio. Miro natalis soli desiderio tenentur, non Hellespontiaci solum, vt Aelianus prodidit: sed cerui omnes, vt audio, pulsi locis vbi educati sunt, & meliora quandoque pascua nacti, semper ad pristina redire solent. Mas cum pinguerit, quod valde tempore fructuum fit, nusquam apparet, sed longè secedit, vt qui pondere suæ corpulentiæ capi se posse facilius sentiat, Aristoteles & Plutarchus, vt supra etiam retuli cap. 3. contra Gyllium qui fœminis parientibus hoc adscribit. Latent etiam (vt supra dixi) cornibus amissis, vel tanquam inermes se esse & imbecilles sibi conscij, vel pudore quòd arma decusque suum amiserint, Oppianus, Aelianus & Simocatus. Abiecta cornua defodiunt, non quouis in loco, sed in remotis & condensis arbustis: præcipuè alterum, siue dextrum, siue vt aliis placet sinistrum, tanquam vi medica efficacius, quam hominibus inuideant. Apud horum legimus ceruum suos dentes, qui exciderint, humo infodere, quod quidē nō elaph. i. cerui, sed elephanti est, vt in historia eius capite tertio dicam. Cauere etiam dicuntur, ne quando in vulnera, quæ acceperint recentia, Solis radius incumbens priusquam obducantur, carnem putrefaciat, Aelian. Fugiunt venenata: & si iacula veneno infecta in loca eius consueta emittantur, recedunt, Albert. Dictamnum ipsi prodiderunt, dum eo pasti excutiunt accepta tela, herbam quoque quam cynaren vocant, contra noxia edunt gramina, Solinus. Animal est simplex & omnium rerum miraculo stupens: in tantum, vt equo aut bucula accedente propius, hominem iuxta venantem non cernant: aut si cernant, arcum ipsum sagittasque mirentur, Plinius. Mulcentur fistula pastorali & cantu, Plin. Pastorum musica sæpe ita oblectari ferunt, vt interim negligant pascua. Mirantur sibilum fistularum, Solinus: Quamobrem sibilo & cantu venantium capiuntur, vt sequenti capite dicam. Maria tranant gregatim nantes porrecto ordine, & capita imponentes præcedētium clunibus, vicibusque ad terga redeuntes: Hoc maximè notatur à Cilicia Cyprum traijcientibus: nec vident terras, sed in odore earum natant, Plinius. Si maria tranant, non aspectu petunt littora, sed olfactu: infirmos ponunt in vltimo, & lassorum capita clunibus per vices sustinent, Solinus. More classis nauium (Gyllius ex Oppiano) mare tranant, vnus ante cæteros natat, dux ad transmittendum: hunc alter capite innitens tergo, insequitur, & similiter cæteri deinceps subsequuntur. Cum autem primus prænatando defatigatur, ad extremum agmen recurrit, & caput in alterum inclinans, paulum à labore recreatur. Secundus recens, defatigato succedens anteit, atque alij omnes in aliorum vicem succedentes, duces efficiuntur: pedibus tanquam remis vtuntur, cornua excelsa tanquam vela ventis permittunt, Hæc Oppianus. Idem scribit Io. Tzetzes Chiliade 3. cap. 121. In Amano, Libano & Carmelo, Syriæ montibus (inquit Aelianus) cerui nascuntur, qui cùm in Cyprum transmittere volunt, gregatim ad littora perueniunt, ibique tandiu secundos ventos præstolantur, dum per placatissimam quietem belle sibi flare senserint, tum fidenti animo sese traijcere mare ingressi, & ordine natant, & vero in antecedentium tergo subsequentes capita reponunt: ac nimirum dux idcirco retrocedit, quia non habet vbi nitatur, & post omnes clunibus proximi antegredientis nitens, ex labore quieti sese dat, simul & extremum agmen ducit. In Cyprum ideo transeant, quòd pastionum, quæ illic amplissimæ esse dicuntur, desiderio tenentur. Et profectò adeo feracem Cyprij se incolere regionem testantur, de agrorum vt bonitate Aegyptijs non cócedant. Eodem modo Epirotici cerui in Corcyram, quæ contra Epirum est, mare transeunt, Aelianus Manifesta est negligentia illius qui Elegiam composuit, cuius initium est, [illegible Greek]: Siue ea Delús sit, siue quæcunque ([illegible Greek]): lego [illegible Greek], &c. hoc sensu, siue is author incertus est, siue quicunq; tandem.) Dicit enim ceruas ex Corycio iugo delapsas, à Cilicio littore in Curiada acten tranare: & addit, [illegible Greek]. A Coryco enim in Curiada acten circumnauigantes, nec zephyrum, nec insulam à dextras habent, nec transitum iliū à sinistris, Strabo non procul à fine lib. 15. Pugnantes in pascuis, victori vt domino obediunt, Albert. Et alibi, In pugna tempore libidinis victus omnino paret victori, & sequitur ipsum tanquam herum.

Amantur ab attagenis. Ceruos cum lupis aggregari fabulantur in locis Venetorum, ita illic mansuescunt feræ, Strabo lib. 5. Ceruis quoque est sua malignitas, quanquam placidissimo animalium: vrgente vi canum, vltro confugiunt ad homines, Plinius. Ab vrso nonnunquam inuaduntur, Aristot. Thôes, id est lupi ceruarij plures simul ceruum inuadunt laniantque: Nam vulneratum (sagitta scilicet) effugientem persequuntur: [illegible Greek] &c. vt elegantissimus poëtarum Oppianus lib. 2. de piscatione describit in historia Animaliū pugnæ contra delphinum. Idem alibi ceruos à lyncibus infestari canit. Homeri versus, quomodò thôes saucium insequantur ceruum,

ceruum, ex libro vndecimo Iliados, in Thôe post Lupum recitabo. Cerui amissis cornibus latent & pascuntur de nocte, quia lupos fugiunt, Vincentius Beluac. Visa fugit Nymphe, veluti perterrita fuluum Cerua lupum, Ouidius metam. 11. Fugit ceruus cum arietem videt, Horus. Timent cerui gannitum vulpium, Albertus. Primo & secundo generi aquilarum, non minorum tantum quadrupedum rapina, sed etiam cum ceruis prælia. Multum puluerem volutatu collectum, insidens cornibus aquila excutit in oculos, pennis ora verberans, donec præcipitet in rupes. Plinius. Elephantorum anima serpentes extrahit: ceruorum item vrit, Plinius. Et alibi, Ceruis est cum serpente pugna: inuestigant cauernas, nariumq; spiritu extrahunt renitentes. Serpentes hauriunt & spiritu narium extrahunt de latebris cauernarum, Solinus. Exitio serpentibus esse ceruos nemo ignorat, & si quæ sunt extractas cauernis mandentes: Nec vero ipsi spirantesq; tantum aduersantur, sed membratim quoq;, fugantur nidore cornu ceruini si vratur: Pelles cerui substratæ securos præstant ab eo metu somnos, &c. Plinius. Mirifico quodam naturæ munere ceruus serpentem funditus vincit: neq; enim ipsum, tametsi hostis in latebram abditus, effugere potest. Etenim ille naribus suis in serpentis cauernam incumbés, vehementissimè inspirat, & spiritu suo quasi amatorio quodam alliciens extrahit, inuitumq; profert, ac nimirum procumbentem illam mandere ingreditur: Quod hyeme facere maximè solet, Aelian. Videtur sanè Aelianus rationem qua ceruus serpentem e latibulo extrahit ignorasse, ideoq; philtro hanc vim comparasse: ac si ita à cerui spiritu traheretur, vt à magnete ferrum à succino paleæ. Solet enim ad occultas huiusmodi causas hominum inscitia confugere, nempe ad totius substantiæ proprietatem tanquam ad sacram imperitiæ anchoram. Quòd si eo tanquam philtro serpens allicitur, nō antipathia sed sympathia quędam inter cerui & serpentis naturam fuerit. Sympathiam appello tacitum quendā naturæ consensum, & veluti amorem mutuum. Atqui ipse Aelianus hostem cerui appellat serpentem, & alij authores, vt audiemus, omnes. Defendat aliquis spiritum saltem cerui gratum esse serpentibus, siue caloris ratione [illegible] vt valde egent propter naturæ suæ frigiditatem, ita vehemēter desiderant: siue alia quadam ignota, vnde hoc [illegible] eueniat, quod Plinius tradit, vt è summo cerui gutture (ex quo scilicet spiritus meat) vstis ossibus, serpentes congregari dicantur. Respondeo, Cum plurimę cerui partes serpentibus aduersentur, ita vt vel auertant earum morsus (vt authores referunt, & nos partim quinto partim septimo cap. recitabimus) vel morsis iam læsisq; veneno singulari remedio sint: non verisimile esse quod Plinius de gutture vsto scribit, præsertim cum id neq; authoritate alia vlla, neq; experimento constet. Quamobrem non spiritum cerui, quatenus à Ceruo proficiscitur: sed cōiunctum illi calorem, quatenus calor est, serpentes sequi concesserim: præsertim cum (vt Aelianus scribit) hyeme potissimum ita fieri contingat quo tempore etiam reliquæ animantes, somno id temporis & frigido veterno obnoxiæ (vt mures alpini apud nos) si incaluerint, moueri & interdum progredi solent. Calfieri autem latibulum serpentis spiritu tantum immisso potest, eo scilicet modo quo frigidas hyeme manus fouemus. Hinc fortassis Aelianus dixit, ceruum naribus admotis vehementissimè in serpentis cauernam inspirare. Simpliciter quidem inspiratio est, cum aër externus ab animante attrahitur: expiratio vero, cum internus emittitur. Aelianus autem sentire videtur ceruum expirantem, id est emittentem halitum suum, illū inspirare, hoc est immittere in latibulum. Ego contrario modo serpentem trahi existimo, ceruo nimirum non emittente halitum, eoq; implente latibulum, sed potius aërem latibuli quantum potest exhauriente, vt respirationis suctu eo euacuato serpens sequatur, non aliter quàm vinum aut alius liquor canali immisso, & aëre extracto: quo quidem modo etiam cucurbitulæ sanguinem hauriunt. Et sic propriè serpentem trahere, licet inuitum & renitentem, vt ipse Aelianus & alij scribunt superiore enim modo non inuitus sed [illegible] procederetur serpens, gratum sibi calorem secutus, vt verno solet cum Solis calorem percepit. Rursus [illegible] facit, quòd Plinius inquit, cerui animam serpentes vrere: atqui extracto hausto; aëre vri non possunt, halitu autem suo immisso & in latibulum continuo ductu inspirato possunt. Dicā non tanti apud me Plinij verba esse, quanta rei ipsius ratio certis argumentis considerata. Astipulatur opinioni meæ siue Oribasius siue alius author, cuius commentarios in Hippocratis aphorismos Io. Guinterius Andernacus primus nostro seculo in lucem dedit, is in libri primi aphorismum vicesimum nonum scribens, ad quæstionem qua ratione semen viri genitale ad fundum vsq; vteri perueniat, Sciendū (inquit) sic matricem illud exugere, quemadmodum ceruus ad orificium cuniculi appositis naribus, inde extrahit serpentem. Qui Geoponica Græca collegit, lib. 19. cap. 5. Xenophontem testem adducit, quod ceruus spiritu suo (sic ipse verto) serpentem ceu vertigine affectam ad sese adducat & rapiat attrahēdo: vbi Græce sic legitur, [illegible] Cornarium qui hæc rectè conuerterat Andreas à Lacuna temere reprehendit, & ita reddenda fuisse ait, Exhaustus ceruus ac vulneribus exasperatus, suo spiritu serpentem obtenebrat, ad seseq; trahit: & in castigationibus seorsim subiectis, [illegible], inquit, exhauriri exagitariq; est: [illegible] autem exulcerari, nec non exasperari vulneribus: quæ quidē interpretationes tam ridiculæ hoc in loco sunt, vt refutare pigeat. [illegible] quidem rectè exponit, sed nihil ad hunc locum, [illegible] per epsilon in secūda syllaba & omicron in tertia legitur, hoc est attrahens: non [illegible], vt ipse somniat, per [illegible] fefellit eum puto quod sequitur verbum [illegible], quasi idem repeteretur. Cęterum [illegible] vel [illegible], exhaurire quidem significat non ita tamen vt animal viribus exhauritur & destituitur, vel sanguinis sudoris ue fluxu, aut labore debilitatur: sed propriè aquam vel alium humorem alicunde vt ex puteo, exhaurire. [illegible], id est loco extrahere, seu attrahere sursum: vsurpatur verò etiam de ijs quæ [illegible] quouis [illegible] modo sursum trahuntur quod etsi multis reli[illegible] clarissimū [illegible] & libet, adeat Varini dictionarium. Caue ne in serpentem infacere possem, nolo hac in re esse prolixior [illegible] cideris cum ex latebris cerui anhelitu extracta effugerit, tum enim propter iracundiā vehementius ei venenū est.

[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

Nicander in Theriacis. Simili sane modo arietes etiam marini phocas in subterraneis saxis [illegible] rium illecebra quadam acri attrahunt, exhaustio scilicet aere inter se & vitulos intermedio, [illegible] Ceruus post esum serpentium in aqua se mergens, vtcunq; siti infestante non bibit tamen, hoc [illegible] facturum sciens: interim vero lachrymas emittit, quæ in lapidem bezahar dictum vertuntur [illegible] capite septimo. Serpentes quidam ceruini dicuntur, similes nigris illis, qui in multis regionibus [illegible] notissimi sunt nec multum veneni habent, Monachi in Mesuen. Grammatici Græci [illegible] inde appellatum volunt. quasi [illegible] trahat & occidat: vel [illegible] hoc est à serpentibus abigendis [illegible] affecit.

[illegible] vnde odor excitatur eiusmodi, vt serpentes etiam è latibulis exigantur, Etymologus & Varinus. Mutuo
inter se odio (vt Oppianus docet interprete Gyllio) omne serpentium ceruorumq; genus flagrat inexpiabili, ser-
pentem ceruus longe lateq; inquirens, tandem in illius vestigia, longis flexionibus apparentia, iucundè peruenit,
naribusq; ad cauernam admotis, ad pugnam pugnare nolentem ipsum attrahit. Serpens extracta, in altum tollit
collum, & crepitu dentium horribilis est, & acerba sibila anhelat: Contrà ceruus ridenti similis cuestigio inaniter
pugnantem & cerui collum & crura circumplicantem, in sexcenta frusta lacerat. In Libycis finibus magna vis ser-
pentum, ceruum (cum solus humi stratus iacet) vndiq; inuadit, & in eius pellem dentes configit, neq; cerui vlla
pars est, quæ non serpentibus circunfusa sit: aliæ caput mordicus premunt aliæ collum & pectus, ventremque di-
lacerant: aliæ item vtrinq; circum latera versantes instant, nonnullæ crura, aliæ dorsum depascuntur, aliæ ex in-
guinibus pendent hostiliter infixæ. Hic omnibus doloribus refertus, primum fugere tentat, & fugit, & quoquo-
versum se versat, sed magna turba circumfessus, non potest elabi, sed tamen ore dilaniat infinitam & bellicosam
gentem, & cornibus insequitur, (κεραΐζει, quod verbum etiam simpliciter perdere significat, [illegible],
[illegible] Homerus [illegible] dixit quo mutis propriè animalibus cornutis conue-
niat, Varinus.) Illæ verò nihil remittunt, sed etiam ceruinis dentibus demorsæ audacter incumbunt: Is alias den-
tibus dissecat, alias pedibus perdit, ac serpentum per terram permistus sanguis diffluit, earumq; membra semico-
mesta ad terram abiecta palpitant, aliæ laceratæ in latera magno dentium robore inhærescunt, & sola capita à reli-
quo corpore abscissa cerui pellem adhuc pertinaciter retinent. Quum autem ceruus se ita affectum sentit, diuino
quodam naturæ munere fluuium inquirit, vnde cancellos corripiens, medicinam sibi facit, confestimq; ferarum
reliquiæ ex eius pelle excidunt, cicatrices autem obducuntur. Hucusq; Gyllius ex Oppiano. Ceterum causam cur
cerui serpentes deuorent, alij tacent, alij aliam proferunt, vt nunc adscribam. Etymologus & Varinus tradūt cer-
uos esu viperarum φυσικῶς καθαίρεσθαι, id est naturaliter purgari, nec pluribus explicāt quomodo vel per quos mea-
tus purgentur. Ego nō de fœminarum duntaxat mensibus purgationis vocabulum hic accipio, vt aliâs sæpe vsur-
patur: neq; de alui subductione, sed corporis totius per cutis poros latenter expurgati quadam renouatione, qua-
lem & elephantiacis quibusdam eodem remedio vsis contigisse legimus. Vermes in ventre ceruorum (vt in Hip-
piatricis Græcis legimus cap 42) innascuntur, & ruminantibus eis ad fauces (βρόγχον) ascendunt, inhærentque.
Ceruus ita affectus loco non manet, sed circuncurrit: Inuenit autem remedium, nam serpentibus deuoratis cu-
ratur. Plinius de ceruo narrat, quod cum sentit se grauari senectute, spiritu per nares è cauernis serpentes extra-
hit, &c. Et hoc ego verum esse non puto, Albertus. Ego ceruos in senectute tantum serpentibus vesci, neq; apud
Plinium neque alium authorem idoneum legisse memini. Cum se infirmos sensêre, spiritu narium serpentes
è cauernis extrahunt, ac superata veneni pernicie, illorum pabulo reparantur, Isidorus. Ceruus senio grauis, ex-
arescentibus pilis & cornibus, serpentem naribus haurit, mox hausto æstuat veneno: vnde fontem ad bibendum
ardentissimè desiderat, quo poto pilos & cornua deponit, Glossa in Psalmum 41. cuius initium est, Quemadmo-
dum desiderat ceruus ad fontes aquarū, sic anima mea ad te Deus. Vincentius Belluacensis à ceruis serpentes edi
scribit, vt caligini medeantur oculorum. Et alius quidam author obscurus, quem Physiologum vocant, Ceruus
(inquit) sicubi serpentem esse cognouerit, aquam ore haustam in cauum effundit, mox spiritu suo serpentes ex-
tractos pedibus conculcans interimit. Ceruorum autem duo sunt genera: vnum, quod extracti spiritu serpentis
collum vtrinque calcans, ita enectum vorat: quo deinde veneno intumescens, aquas petit & euomit. Interim ve-
rò dum tumet, pilos mutat & cornua abijcit. Alterum genus inuentum serpentem occidit, & à victoria statim
ad montana pascua se recipit, Hæc ille. Elephas arietem fugit, non elaphos, id est ceruus, vt Hori Hieroglyphi-
corum vetus interpres legit & transtulit.

E.

Ceruinam pellem Græci nebridem vocant, de qua pluribus in Philologia dicam. Ex corio ceruino fiunt te-
gmenta hominum, & rerum multarum operimenta, Blondus. Nostri has pelles parant, vel cum pilis, illas præser-
tim quæ elegantiores & maculosæ sunt, vt puluinis sedilium inducantur: vel pilis demptis, ad caligas, femoralia,
chirothecas &c. Ex ossibus ceruorum tibiæ fiunt. Cactus spina est qua hinnulus ictus inutilia habebit ossa ad
tibias, Hesychius & Varinus. [illegible] τὴν ἔξωθεν
[illegible], Pollux.

Ceruis, vt dixi, cum serpentibus pugna est, quas etiam cauernis extractas mandunt. Nec verò ipsi, spirantesque
tantum (inquit Plinius) aduersantur, sed membratim quoq;. E summo cerui gutture vstis ossibus congregari
serpentes dicuntur, Plinius. Sanguine quoq; ceruino, si vnà vrantur dracontion & cunilago & anchusa, lentisci
ligno, contrahi serpentes dicunt: Dissipari deinde si sanguine detracto adijciatur pyrethrum, Idem. Pelles cerui
substratæ securos præstant à serpentium metu somnos, Plinius. Aut tu ceruina per noctem in pelle quiescis, Sere-
nus cap. 46. In ceruina pelle si iacuerit, nullus ad hominem serpens accedit, Sextus. Medulla perunctos seuóue
cerui aut hinnuli, fugiunt serpentes, Plinius. Ceruina medulla præter cæteras, serpētes inuncta fugat, Dioscorid.
Medullam ceruinam incensam tecum habens, cū eadem suffumiga locum in quo es, & effugat serpentes, Sextus.
Nicander in Theriacis vnguentum quoddam præscribit ex carne serpentium, medulla cerui, & vnguento rosa-
ceo cum oleo cereoq;, quo inuncti à serpentium morsu tuti sint. Adipe ceruino elephantinoq; perunctos, serpen-
tes fugiunt, Idem: Serpentes fugiunt omnino dentem cerui habentes, Plin. Alia lectio erat, Fugiunt omnino ali-
quid cerui habentes, quæ minus placet: Nam de dente Serenus etiam scribit, Aut genere ex ipso dentem portabis
amicum. Coagulum hinnuli ex aceto bibitur ab ictu serpentium: & si omnino tractatum sit, eo die non ferit ser-
pens, Plinius. Ceruis cum serpente pugna est, &c. ideo singulare abigendis serpentibus odor adusto ceruino cor-
nu. Cornu ceruini odore (nidore, fumo suffitu, suffimēto, vstrina, incensu,) serpentes fugantur Plinius. Aelia-
nus, Varro, Palladius, Rasis. Cornu cerui crudum suffitu fugat serpentes, Dioscor. Cauendum ne pulli à serpen
tibus afflentur: id vitatur sæpius incenso cornu ceruino, Columella. Et alibi, Vt exitiosis serpentibus tecta libe-
rentur, muliebres capillos, aut ceruina sæpius vre cornua, quorum odor maximè non patitur stabulis prædictam
pestem consistere. Accensis vtrislibet (dextris vel sinistris cornibus) odore serpentes fugantur, Plinius & Soli-
nus. Si quis cerui cornua in puluerem excidat, posteaq; excisos in ignem pulueres conijciat fumus inde nascens
vndiq; serpentes fugat, Gyllius ex Aeliano. Serpentes fugiunt odorem cornu cerui, si inde & vngue domus suf-
fumigetur,

fumigetur, Albertus. Rasis tamen, à quo ille sua ex animalibus remedia transcripsit, sic habet: Si locus in quo culices sunt, cornu ceruino & vnguibus capræ suffiatur, discedent. Cornu cerui facto incensu plurima insectorum pars fugiunt, Aristoteles. Quin & ipsi cerui (testes sunt Etymologus & Varinus) vt serpentes è cauernis propellant, cornu ad proximum saxum attrito concalfactoq;, aërem nidore imbuunt, quo percepto illæ progrediuntur. Cornu cerui & eius pinguedo suffita fugant venenosa, Gal. cap. 2.143. Ex cornu cerui fiunt quædam ornamenta armorum, Blondus. Ceruina cornua, ligneo præsertim capiti inserta, parietibus diuitum & nobilium affiguntur, tum ornamenti gratia, tum vt vsum præbeant suspendēdi à ramis quæ quis voluerit. Si in vase è Ceruino cornu bibamus edamusq;, & pocula cibiq; moram in illis contraxerint, venenorum plerunque haud tamen omnium vires hebetabūtur, Cardanus. Cordis draconis pingue in pelle dorcadum neruis ceruinis adalligatum in lacerto, conferre iudiciorum victoriæ magi promittunt: Primum spondylum aditus potestatum mulcere: Dentes eius illigatos pellibus caprearum ceruinis neruis, mites præstare dominos, potestatesq; exorabiles. Sed super est compositio, qua inuictos faciunt magorum mendacia: Cauda draconis & capite, pilis leonis è fronte & medulla eiusdē, equi victoris spuma, canis vnguibus adalligatis ceruino corio, neruisq; cerui alternatis & dorcadis: Quæ arguisse non minus refert, quàm contra serpentes remedia demonstrasse, quoniam hæc morborum veneficia sunt, Plin.

DE VENATIONE CERVI.

Ceruus animal est simplex, & omnium rerum miraculo stupens in tantum, vt equo aut bucula accedente propius, hominem iuxta venantem non cernant: aut si cernant, arcum ipsum sagittasq; mirentur, Plinius. [illegible] omnia, propterea facilius obuios se præbent sagittantibus, Solinus. Cerui sibilo (fistula pastorali, vt Plin. [illegible] tit) & cantu venantiū capiuntur: mulcentur enim (κατακηλοῦνται, Gaza legit καταυλοῦνται) alliciuntur [illegible] ptare: itaq; alter venantium cantat palàm aut sibilat, alter clam ferit à tergo, vbi socius tempus iam esse [illegible] rit: sed si ceruus erectas auriculas teneat, acerrimè sentit: nec latêre insidiæ possunt: sin demissas, facile inter [illegible] Aristot. Albertus hunc venationis modū fieri ait, cum aliquis folio sub ligna posito sibilat, imitando voc [illegible] nuli, ad quem sonum prodeat ceruus, præcipuè verò capreolus, & reliqua vt Aristoteles. Si audierint cerui [illegible] aliquam fistulamq; concinnè sonantem, non fugiunt, sed expectantes capiuntur, videlicet suauitate Musicæ allecti, Xenophon in Geopon. Græcis. Hominem adulatione deceptum significantes Aegyptij ceruum pingebant cum tubicine: mulcetur enim ceruus cantus modulamine, ac sic quodammodo oblitus sui capitur, Horus. In fundo quem in Thusculano emit hic Varro à M. Pisone, vidisti ad buccinam inflatam certo tempore apros & capreas conuenire ad pabulum: Et paulò post, Ibi erat locus excelsus, vbi triclinio posito cœnabamus. Quintus Orphea vocari iussit: qui cum eo venisset cum stola, & cithara, & cantare esset iussus, buccinam inflauit: vbi tanta circumfluxit nos ceruorum, aprorum, & cæterarum quadrupedum multitudo, vt non minus formosum mihi visum sit spectaculum, quàm in Circo maximo ædilium nō sine Africanis bestijs cū fiunt venationes, Varro de re rust. 3. 13. Tyrrhenorum sermone peruagatum est (Aeliani verbis vtor) apros, & ceruos apud eos cum retibus & canibus, vt venandi sanè vsus ferre solet, tum multo maxime musicæ adiumento capi, quod quidem ipsum quemadmodum fiat, iam porro dicam. Circumiectis retibus, & cæteris instrumentis accommodatis ad faciendas bestijs insidias, collocatis, homo ad tibiam canendi bene peritus, quoad eius fieri potest, omnem cantus contentionem remittit, & relaxat, & quidlibet ad canendū suaue præclarè vsurpat. & sen[illegible]m pedetentimq; progrediens in montium vertices & conualles, atque vt breui explicem, in omnia lustra ferarum, & cubilia, tibiæ cantu influit. Ac nimi[illegible] primo in eorum aures influentis soni insolentia ipsos exterret: deinde cum impotent. voluptate aures ten[illegible] tum nullo negotio comprehenduntur, cantusque suauitate permulsi, & deliniti, in eorum quæ procreauer[illegible] domesticarum sedium obliuionem veniunt: Etiam si feræ bestiæ non à locis vbi versari assueuerunt, aber[illegible] lent. Sic igitur Tyrrhenæ bestiæ paulatim tanquam suadæ illecebra ducuntur, & quasi cantu perstrictæ, [illegible] queos sese inserunt, quibus illaqueatæ comprehenduntur. Hactenus Aelianus. Ceruos (inquit Cælius [illegible] pennæ aspectu terreri, nónne & Ausonius comprobat illis versibus? An cum fratre vagos dumeta per a[illegible] nos Circundas maculis, & multa indagine pennæ? Id & Seneca significare videtur libro de clementia primo: [illegible] feras (inquit) linea & penna conclusas contineas, iubeasq; telis incessi, tentabunt fugam per ipsa quæ fugerant, proculcabuntque formidinem, Sed & in Georgicis lib. 3. commeminit Vergilius vbi de ceruis agit, Puniceæue agitant pauidos formidine pennæ. Et Ouidius Metamorph. libro 15. Nec formidatis ceruos includite pennis. Quin & Lucanus, Sic dum pauidos formidine ceruos Claudat odoratæ metuentes aëra pennæ. Quòd autem odoratas ait pennas, ad id referri potest, quod vstulari à plerisque solent, sicuti Insubribus est mos. Hoc ipsum & Hieronymus innuit in Luciferiani & Orthodoxi dialogo. Et pauidorum more ceruorum, dum vanos pennarum euitatis volatus, fortissimis retibus impli[illegible]amini, Hactenus Cælius. Meminit etiam Oppianus lib. 4. de piscatione, vbi pelamydum capturam describit, quas funibus in mare demissis motisque piscatores terrent, & sic adigunt in retia: similiter, inquit, venatores in syluis aut montibus [illegible] &c. Maximè timent cerui funem aliquem ex quo pennæ suspensæ sint, imaginantes nimirum ipsam pennæ agitationem: Quem sanè timorem ponunt, vbi homines ipsis adstantes vident, Xenophon in Geoponicis. Vmbra metuitur ab infantibus, à feris rubens penna, Seneca. Fugiunt latratu canum audito aura semper secunda, vt vestigia cum ipsis abeant, Plinius. Acceptis canum latratibus secundo vento vias dirigunt, vt odor cum ipsis recedat, Solinus. Cōtrarium scribit Albertus. Agitati (inquit) contra ventum currunt, vt ventus ab eis auferat voces canum. Capreæ ceruiq;, vt experimento sæpius probatum est, cum quasi flantem ventum petere currendo soleant (vt refrigerari spiritus cursu laborantes vento possint) ad uenti flatum canes collocandi sunt. Attrahi enim ita à vento cerui solent capreæq;, vt nolentibus quandoque venatoribus fugam arripere adnitantur, Belisarius. Sed quòd secundo semper vento, non contrario fugiant cerui, mox in Appendice etiā de venatione Budæi testimonio comprobabimus. Ceruis quoq; est sua malignitas, quanquam placidissimo animalium, vrgente vi canum, vltro confugiunt ad homines, Plinius. Ceruus in fuga si aquam bibens intrauerit, à lassitudine refocillatur, & ad cursum reparatur, Author obscurus. Hyeme extenuantur debilitanturque: vere vigent maximè ad cursum. cum fugiunt, requiem inter currendum aliquam faciunt, consistentesq; manent, dum qui insequitur, appropinquet, tum fugam iterum arripiunt: quod ideo facere videntur, quia interiora laborant: intestinū enim tam tenue imbecilleq; habent, vt etiam si leuiter percusseris, possit rumpi, cute

 adhuc

... iuentute, Aristot. In fuga semper acquiescunt stantesq; respiciunt: cum prope ventum est, rursus fugæ præ- [illegible]. Hoc fit intestini dolore tam infirmi, vt ictu leui rumpatur intus, Plinius. Pinguescunt [illegible] quamobrem nec currere quidem possunt: sed secundo aut tertio cursu capiuntur ab ijs, qui pedibus insectantur. fugiunt etiam in aquas propter æstum atq; anhelitum, Aristot. Agitatus ceruus magis fugit ad vias hominum publicas, quàm ad latibula, ne sua occulta prodantur, Albertus. Equi cæsijs oculis ([illegible], id est cæ- ruleis oculis: & [illegible], id est varijs vel maculosis pedibus) in venatu contra ceruos accommodati sunt, Gillius ex Oppiano. Forma canum quæ probetur ad venationem ceruorum, in Canum celerum historia ex Oppiano re- tuli. Canes Indici à Xenophonte aduersus hinnulos & ceruos probãtur: atqui Indicus ille Alexandro Magno do- natus, ceruum, aprum & vrsum: tanquam indignas se feras contempsit: in solum verò leonem insurrexit, vt in Cane robusto dixi ex Aeliano.

Nunc ex Xenophontis de venatione libro, quæ ad hinnulorum & ceruorum venationem pertinent, Omni- bono Leoniceno interprete, recitabo mutaturus simul nõnulla quæ in translatione eius cum Græcis collata mi- nus arrident. Aduersus hinnulos & ceruos (inquit) canes Indicas esse oportet: sunt enim validæ, magnæ, veloces, nec pusillanimes: & cum tales sint, laborem facile tolerant. Tenellos igitur hinnulos verno tempore venabitur: tunc enim nascuntur. Primum igitur lucos (ὀργάδας) ingressus venator contempletur, in quibus cerui plurimum conuersantur. Et ad locum vbi fuerint, cum canibus & iaculis ante lucem veniens, canes procul à sylua religet, ne si ceruam viderint latratus emittant. Ipse verò de specula prospiciet, & ceruas simul cum luce hinnulos ad locum ducere videbit, in quo suum quæq; fotura est, (μέλλη εὐνάσειν, lego εὐνάσειν, id est ad quietem depositura.) Cæte- rum vbi recubuerint (κατακλίνασαι, posset actiuè etiam exponi, vbi hinnulos cubare fecerit, vt idem κατακλίνειν quod εὐνάζειν esset: sed Pollux 5.12. Cerua, inquit, sese demittens, vel recumbens. [illegible], lactat hinnu- lum: atqui nos obseruauimus hinnulos vel stantes vel in genua demissos à matribus etiam stantibus lactari:) & lac præbuerint, ac ne ab vllo videantur circumspexerint, suum quæq; in opposita statione seruabit, (ἀποχωρεῖν εἰς τὸ ἀντιπέρας id est longius ab eo, sed rectà è regione recedens: Pollux non ceruam, sed ceruum genitorem longius re- cedere & custodire scribit, & accedentes impugnare: quod non fecisset puto, si κατακλίνασαι apud Xenophontem actiuè accepisset: nunc cum in neutra significatione ponat, & ceruam cubantem faciat, non simul etiam in oppo- situm locum eam recedere dicere potuit, sed patri hoc tribuit, quod mihi minus placet. Aristoteles enim mares à fœminis extra tempus libidinis separari tradit: & notum est quod mares in quadrupedum genere nullam sobolis curam suscipiant.) Hæc vbi viderit venator, canes soluat: ipse vero sumptis iaculis ad primum hinnulum proce- dat, locorum memor vbi iacentem (εὐνασθέντα) vidit. Πολὺ γὰρ ἀλλοῖα (forte ἀλλοιοῦνται) τῇ ὄψει, ἐγγὺς [illegible], ἢ [illegible] forte [illegible]) πόῤῥωθεν ἔδοξαν εἶναι: id est, Longè enim alia apparet locorum facies, cum quis propius accesserit, quàm qualis ex longinquo prius videbatur. Cum autem iam viderit hinnulum, accedat propius. Ille immotus iacebit, veluti terræ affixus, & se opprimi (ἀναλέσθαι) sinet valde rugiens: nisi cum fuerit imbre perfusus, (ἐφυσμένος: quidã ἐψυγμένος, id est refrigeratus legit: ego ephysménos, id est imbre madidus rectè legi video:) tunc enim haudqua- quàm manebit: siquidẽ humor in ipso (id est humiditas pluuialis in cute eius) rigebit frigore: (nam cutis humi- da facile friget, præsertim matutino tempore:) quod eum fugere cogit. Capietur autem à canibus cum labore in- sequentibus. Captum custodi retium tradat: rugiet ille. Cerua partim videns, partim audiens, tenentem inuadet (ἐπὶ [illegible] τῷ ἔχοντι) vt ipsum eripiat. Tunc igitur canes hortetur, & iaculis vtatur. Hũc vbi obtinuerit, ad alios tendat, in quos simili venatione vtetur. Et iuniores quidem hinnuli hoc modo capientur: iam verò grandiusculi difficilius: nam cum matribus alijsq; ceruis pascuntur: quibus in medijs cum agitantur, fugiunt: sæpe inter pri- mos, raro inter postremos. & pro illis pugnantes ceruæ canes proterunt. Itaque non facile capi possunt, nisi quis inuadens subito dissipet, vt ex ipsis quispiam vnus destituatur: quod vbi coactis eis acciderit, hinnulum sequuti canes primo cursu superantur. Nam trepidum illum facit absentia ceruarum, & hinnulorum in ea ætate celeritas incomparabilis est. (Quasi dicat, Hinnuli iam grandiusculi, tum natura celerrimi sunt, tum auget celeritatẽ me- tus, quo soli relicti afficiuntur.) Secundo tamen tertióue statim capientur. Corpora enim illorum cum adhuc te- nera sint labori sufficere non possunt. Quinetiam tendiculæ (podostrabæ) ceruis ponuntur, in montibus, circa prata, secus fluenta, prope saltus, (νάπαις:) in biuijs, (ἐν τοῖς διόδοις: significat autem diodos etiam simpliciter viam vel semitam:) in aruis, quocunque adierint. Tendiculas autem oportet ex smilace plicari, & delibrari (id est cortice spoliari) ne putrescant. Harum corona siue flexus (spira Omnibono) pulchre rotundus sit, & insertos habeat clauos ferreos ac ligneos alternatim, quibus plocamos (id est laqueus intra coronam: Pollux sic habet, ὁ πλόκαμος ὁ μέσος τοῦ πλέγματος [illegible]: fortè autem idem fuerit πλόκαμος & βρόχος: & si Pollux plocamon nescio quam pli- cationem in ipsius plegmatis, id est coronæ parte media dicere videtur, vt non intra ipsam, sed in ipsa & pars ipsius sit: Et forsan ne ipse quidem Xenophontis sententiam assecutus est, nam cum verba eius transcribat, hoc in loco aliter habet quàm in Xenophonte legatur:) implicetur. Debent autem ferrei claui robustiores esse, vt si lignei cesserint, hi pedem premant. Cæterum laqueus funiculi, coronæ superponendus. & funis ipse è sparto contextus sit: nã sparti materia putredini minimè obnoxia est. Laqueus ipse funiculusq; validi sint. Lignum à fune pendeat quernum aut iligneum, longitudine trium dodrantum, crassitudine palæstæ, id est palmi (Omnibonus vertit vl- næ) cum cortice. Porrò tendiculæ ponendæ sunt aperta scrobe quinq; palmos profunda: ea superne rotunda sit, & coronis tendicularum æqualis: interius vero fundum versus magis magisq; in angustiam colligatur. Similiter funiculo & ligno scrobs aperienda est quanta vtrisq; (ἀμφοῖν) conueniet. Hæc vbi fecerit, summã tendiculæ scro- bem substernat, (vt Omnibonus transfert: mihi obscurus videtur locus Græce sic legitur, [illegible]) Circa coronam autem laqueum funis, funemq; ipsum, & lignum deponat in suum vtrunq; locũ, (scrobem:) postea coronę imponat atractylidis caules transuersos, (virgulas enodes, Omnibonus:) qui non promineant foras. His folia minuta inijciat, quæ tunc anni tempus habebit. Postremo scrobem terra im- plebit, ea primum quæ ex superficie cũ fodere inciperet, ablata est: deinde terra firma procul inde sumpta, vt cer- uæ quàm maxime occultus sit locus. Quòd supererit terræ, asportetur longè à tendicula. Quia si recenter motæ terræ odorem cerua senserit, sentit autem subitò, auertetur. Porrò ceruas montanas venator cũ canibus in aurora potissimum, quanquam & reliquo die, obseruabit: campestres verò diluculo tantum. Nam in montibus nõ noctu solum capiuntur, sed etiam interdiu propter solitudinem: In agris autem nocte tantum: nam in die homines me- tuunt. Postquam igitur tendiculam abstractam (ἀνεσπασμένην, resupinatam Omnibonus: quid si ἀνεσπασμένην le- gas?) inuenerit, solutis canibus transcurrat, ligni tractum, quocunq; ferat, obseruans. Erit enim plerunq; nõ in-

certus,

certus, quippe motis lapidibus, & limite in agris ducto, via manifesta erit. Quòd si per aspera loca feratur, raptus de ligno cortex lapidibus hærebit, & sic facilior erit persecutio. Iam si pede vinctus fuerit anteriore, cito capietur: nam lignum inter currendum corpus totum & ora ferit, Sin posteriore, lignum quod trahitur vniuersum corpus impediet. Plerunq; etiam inter stipites & arbusta diuaricata retento hæret ligno: & nisi funiculum abruperit, illic deprehenditur. Quòd si mas fuerit, siue ita captus, siue labore victus, non est cominus adeundum: nam cornibus ferit & pedibus: eminus igitur iaculis vtendum. Hactenus Xenophon. His libet etiam Pollucis eadē de re, venatione dico per podostraben seu pedicam, verba adijcere, quæ libro Onomastici eius quinto cap. 4. hoc modo reddidimus: Podagria dicta (ποδάγρια: aliàs πόδαγρα, genus laquei exponitur apud Varinum, quam scriptionem præfero) ponitur ceruis, & apris interdum: potest autem etiam podostrabe vocari. Circulus est ex ligno smilacis (hederaceo, Cælius: est enim smilax hederæ genus: sed arbor quoq; taxus Latinis dicta, Græcis vocatur smilax.) Is circulus stephane, id est corona dicitur, & ferreis ligneisq; clauis alternatim infixis intercipitur. In medio huius plocamos (id est laqueus) nectitur, vt animal pede calcans & illabens in scrobem, podostrabe euersa laqueo (ἑτέρῳ βρόχῳ: id est alteri laqueo, quod non placet:) arte ad hoc ipsum facto detineatur. Deponitur autem podostrabe in scrobem. Cæterum laqueo circa coronam, funis quidam annectitur, quem Græci σειρὰν vel σειρίδα (apud Xenophontem legimus σειρίδα) vel ἀρπεδόνην vocant: is è sparto contextus & solidus est. Ab hoc lignum pendet, in alia scrobe vicina obrutum: vt cum fera in foueam pede illapsa, podostraben ad se conuerterit, funem cum ligno secum trahere cogatur, & ita impediatur ad cursum, maximè si prioribus pedibus detineatur. Poterit autē venator insequi, si vestigia & tractum ligni obseruet, quæ in terra molli facilius notantur: Sin aspera & salebrosa fuerit, ligni (corticis, Xenophon) ramenta passim ex tractu attritúq; relicta, viam sequendi ostendēt. Est quando lignum ipsum densis retentum fruticibus aut arbustis, vel inæqualiter prominentibus saxis, feram sistit. Scrobem allata solida terra, aut herbis folijsúe tegere oportet: recentem verò terram nuper è scrobe effossam, procul auferre, ne recens commotam terrā fera odorata (τὸ ξηλὸν φερόμενον, lego ὀσφραινόμενον ex Xenophonte) se formidet, Hactenus Pollux. Et quanquam pleraq; omnia ex Xenophonte transcripserit, nonnihil lucis tamen ad rei intellectum conferre videtur, nimium alioquin obscuræ mihi meiq; similibus, qui venationibus nunquam interfuimus. Ἀρπεδόνες, funiculi, Suidas & Varinus. Ἀρπεδόνη, venatio cum funibus. Idem & Suidas. Ἀρπεδονίζειν cum funibus (laqueis) venari, Idem & Hesychius, & Suidas. Καὶ πολλὰς ἰοὺς τόξῳ πορφυρέης ἧκεν ἀφ' ἀρπεδόνης, Suidas ex epigrammate, id est, E fune vel neruo purpureo multas emisit sagittas. Podagra instrumentum venatorum: hinc illud apud Suidam, τάφρους ὀρύξας, ἐς ποδάγρας ἐνέβαλεν, ὡς θηρίοις, τοῖς πολεμίοις. id est, Scrobibus effossis laqueos immisit hostibus capiendis tanquā feris. Podostrabas appellant machinas quasdam, siue laqueos, vt feræ pedibus inhærentes capiantur: vtuntur hac voce Hyperides & Xenophon, Suidas & Varinus. Est & instrumētum medicorum, quo artus luxati & peruersi restituūtur, Pollux & Varinus. Est deniq; lignum in carceribus, alio nomine podocacce dictū, & cippus Latinis, in quo pedes sontium includebantur, Suidas: hinc illud eodem citante, Ὡς ἐν ποδοστράβαις περὶ τοῖς βόθροις ἐνεχόμενοι ἐκπέσοντες, Latini pedicas vocant laqueos, quibus pedes illigantur, nō auium solum, sed etiam quadrupedum. Vergilius Georg. 1. *Tunc gruibus pedicas & retia ponere ceruis.* Liuius 1. belli Pun. Vt pleraq; velut pedica capta hærerent indurata & alta concreta glacie: loquitur autem de iumentis. Non omittendi sunt etiam Gratij de pedicis versus isti:

Nam fuit & laqueis aliquis curracibus vsus.

Ceruino iussere magis contexere neruo.
Fraus reget (fortè teget) *insidias habitu mentita ferino.*
Quid qui dentatas iligno robore clausit
Venator pedicas, cum dissimulantibus armis.
Sæpe habet imprudens alieni lucra laboris?

Tendicula, laqueus quo aues & feræ decipiuntur. Tum aucupia verborum & literarum tendiculas in inuidiam vocant, Cicero pro Cecinna. Cerui capiuntur subterraneis foueis, reticulis, & alijs venationum instrumentis, verum etiam præcipuè canibus. Belisarius. Capiuntur cerui, inquit Xenophon, etiam sine tendiculis, cum agitantur æstate. Nam valde defatigantur, vt stantes iaculis confodiantur. In mare etiam si detineri se viderint, & aquas tanquam omnis alius consilij inopes, insiliunt: est quando deficiente anhelitu concidunt. Ἁλίσκονται δὲ δικτύοις μὲν, εἴ τις ὀχμάσας αὐτοὺς συνελάσειε· ποδοστράβαις δὲ, εἴ τις ἐνεχθείσας ἐμποδίσειε. Ego verbum ὀγμάσας nusquam reperio: conijcio autem legendum ὀχμάσας. Varinus ὀχμάζειν exponit, equum vel freno iniecto, vel sub curru ducere, (insidentem nimirum ipsi vel currui:) significat etiam in pugna vincere ἀπὸ τῆς αἰχμῆς. Magnus sanè celerum equorum vsus est, vt cerui in retia adigantur. Ὀχμάσας, κρατήσας, κοῦφας, κατέχων, Etymologus. Cerui, lepores, & vulpes capiuntur eo genere retis quod barbari arolum vocāt, Innominatus. De pinnatis (id est retibus quibus pennæ imponuntur, quas ceruos metuere supra diximus) lege Gratium poëtam. Cerui, inquit Blondus, tensis retibus comprehenduntur: Molossis etiam canibus ac Teucris (Turcicis) immissis dilacerantur. In latis campis aut pratis frustra eos insequuntur canes, celeritate longè inferiores: Iuxta fluuios etiam & maria tranantes elabuntur. Quamobrem venatori curæ erit vt in nemora saltusque auios eos impellat: vbi mares cornibus impediti capiūtur. Ceruos venaturi, inquirant eos circa syluas, solēt enim ijs in locis reperiri, vbi & aliæ quædam feræ sunt. Sæpe triti apparent ex sylua vna in alteram vestigijs eorum calles. (Plerunq; enim ijsdem vijs angustis ire & redire solent, vt facile tritæ appareant, vt obseruauimus in fossis ciuitatum.) Iuxta vineas versari gaudent item locis apricis, vbi & mares & fœminæ libidinis tempore conueniunt. Alijs verò temporibus marem alijs in locis quæres, alijs fœminam. Mas cum pascua relinquit, ad syluam rectâ & celeriter se recipit, quam vbi attigerit, non ingreditur: neque enim confecti arboribus loci commodè eum reciperent propter patula ramosáq; cornua. Proinde ad alterum syluæ latus salit, & in subsyluana arbusta progressus, manet. Idem frequentius calles angustos sequitur. Fœmina verò cum à pascuis discedit, rectâ in syluam pergit, & densiora sequitur loca, ab vno ad alterum progrediens, donec in condenso aliquo tandem remaneat, Author innominatus. Circa Romanos agros inq; syluis suburbanis, insidiatores noctu ad lumen Lunæ, iaculis vel machina ferrea igni crepitante transfigunt capreas, ceruos, vrsos, & apros, Blondus. Apud Celtas aiunt pharmacum (id est herbam venenosam, vel confectum ex eius succo venenum: nam & aconitum pardalianches in Armenia nascentem herbam venenosam, simpliciter pharmacon appellat) esse: quod Xenicum ab ipsis appelletur, mira corrumpendi celeritate. Quamobrem venatores cum ceruum aut aliam feram tinctis eo sagittis percusserint, mox accurrere & carnem circa vulnus excindere, ne venenum subeat. Eo enim infectum corpus putrescere, & in cibo venenosam esset, &c. Aristoteles in Mirabilibus. Nos in Lupi historia de aconito dicturi Xenicum docebimus primum aconiti genus esse, quod Galli alpini hodie toram vocitant. Licebit etiam toxicum hoc venenum appellare: eo quod

... sagittas (per synecdochen) eo inficiantur: quanquam alterius toxici è viperarum sanguine apud Scy-
thas conficiendi Aristoteles eodem in libro meminit. Toxicum ex herba apio simili (ranunculi genus est, à quo risus
Sardonius dictus) Hispanis in vsu fuisse, author est Strabo lib. 3. Plinius toxico nomen ab arbore taxo factum pu-
tat: quod non placet, etiam si taxo venenum inesse sciam: Quin contrà potius taxum ἀπὸ τῶν τόξων, id est ab arcubus
dictam crediderim, qui ex hac materia optimi fiunt. Quem in vsum in montibus nostris cæsa ad Britannos vsque
asportatur. Limeum herba appellatur à Gallis, qua sagittas in venatu tingunt, quod venenum ceruarium vocant,
Plinius: Idem videtur quod Aristotelis Xenicum, & forte ita legendum erat. Nam cur limeum dicatur, ratio nulla
se offert, xenicum vero tanquam arsenicum ab eadem veneni vi dictum aliquis coniecerit. Arsenicum quidem
Hebraicæ originis vox videtur: similes enim voces pro veneno simpliciter in Lexico Munsteri trilingui inuenio.
Misy Xenicon apud Aeginetam & Galenum de comp. sec. locos, interpretes aliquando relinquunt, aliquando
peregrinum vertunt. Tossi quasi toxicum apud alpinos quosdam Gallos vocatur, si rectè memini, ea herba quam
in Boue consiliginem esse docui. In Arabicæ sectæ medicorum libris toxicum venenum sagittæ Armenæ nomine
appellari obseruauimus: haud scio quam ob causam, nisi quod in Aristotelis Mirabilibus legi, in Armenia parda-
lion dictum venenum nasci, &c. Est autem id non aliud quàm primum aconiti genus pardalianches Dioscoridi
dictum, quod hodie quidam alpium incolæ (vt dixi) toram vocant, eoq; sagittas inficiunt. Toxicum quidē apud
Græcos medicos, non quoduis quo sagittis tingendis venenum diuersæ gentes vtebantur significat, sed vnum ali-
quod certumq; genus, vnde fit vt certa etiam remedia aduersus ipsum describant, quod rectè fieri non posset nisi
vnum & certum aliquod venenum intelligerent: quod quale fuerit à nemine explicatur: siue quoniam vulgò no-
tum esset, quod mihi non fit verisimile: siue potius quoniam ignorabant, vt quod ex alienis regionibus, Gallia &
Armenia afferretur, vnde etiam xenicum forsitan quasi peregrinum, appellari potuit. Neq; enim aliud Diosco-
rides & alij de toxico quid sit scribunt, nisi barbaros (id est externas gentes) sagittas eo tingere. Siue igitur toxi-
cum herba est, siue ex herbæ succo paratum venenum, toram vulgo dictam esse crediderim, & Aristotelis Xeni-
cum, & limeum (si rectè legitur) Plinij. Aduersus xenicū Celtarum (inquit Aristoteles) antipharmacum reper-
tum esse aiunt corticem quercus: (eiusdem, vel fagi, vel ilicis corticem Dioscorides cōtra toxicum commendat:)
Alij aliud quoddam folium (forte pentaphyllon, id est quinquefolium, vt Dioscorides habet:) quod Celtæ cora-
cion vocant (alludit ad coracion aliquo modo vocabulum tora, cuius antipharmacum hodie antoram, quasi an-
titoram, appellant, &c.) Aconito vim esse septicam, id est putrefaciendi vel exedendi, omnibus constat. eandem &
xenico tribuit Aristoteles. Quanquā & reliqua omnia toxica, septica esse probabile est. Aconiti genus quod apud
nos nascitur, os & fauces inflammare ipse meo periculo didici. Nam cum imprudens aliquando eius radicem gu-
stassem, non deglutiuissem tamen, magnum paulò post feruorem percepi, non continuum sed inæqualem tan-
quam mordentibus formicis. Os autem & linguam inflammari à toxico quoq; Dioscorides prodit. Sed hæ con-
iecturæ sunt nostræ. plura de his venenorum nominibus, in Lupi historia. vt promisi, dicentur. Feræ pecudes, vt
capreoli damæq;, nec minus orygum ceruorumque genera, modo lautitijs & voluptatibus dominorum seruiunt:
modo quæstui ac reditibus, Columella 9.1. vbi agit de viuarijs faciendis. In leporario, inquit Varro, non solum le-
pores includuntur sylua, vt olim, in iugero agelli, sed etiam cerui aut capreæ in iugeribus multis. Pisces quidam
nigri venenati in Armenia reperiuntur: horum farina ficus conspersas in ea loca quæ maximè abundant feris dis-
seminant. Bestiæ primum vt eas attigerunt, statim moriuntur: atq; ea fraude apri, cerui, &c. necantur: nam eius-
modi animalia ficuum & farinarum auidissima sunt Aelianus. Scythis & Sarmatis venationes sunt, inter paludes
quidem ceruorum aprorumq;, in campis autem onagrorum & caprearum, Strabo lib. 17.

APPENDIX DE VENATIONE CERVI.

Ea quæ doctissimus vir Guilielmus Budæus secundo de Philologia libro de venatione ceruorum elegantissimè
scripsit, cum reperirem Dictionario Gallicolatino Roberti Stephani, [illegible]
ar, in calce adiuncta, omnino digna existimaui quæ nostro huic operi corollarij instar seorsim accederent, adiectis
pariter, vt illic reperi, vocibus & phrasibus Gallicis, quas parentheseos signis sparsim inclusi. Ea igitur huius-
modi sunt.

Fera fugax, fallax, lubrica, longis anfractibus interdum frustratur venatorem. Mæandros fugæ implicare insi-
gnes cerui solent, quū illud Dianæ latrabile satellitium truciq; rictu terribile eos è vestigio sequitur. Vestigatores
artis venatoriæ callētissimi, Molossos, echemythos (limiers qui ne parlent point) quasiq; canes Pythagoreos ma-
nu regunt moderanturq; & imperitant eorum auiditati. Quorum fit prudētia vt fera indagationis orbe in lustro
suo (en son giste) circumuenta, canibus excursoribus (chiens courans) improuiso obijciatur, qui recentia perlu
strent & odorata vestigia fugitantis, ijsque pertinaciter insistent. Moris est egregijs venatoribus, non gregarium
ceruum, non quemlibet etiam soliuagum venari. Quin solenne est ipsis, non minorem ad cursum eligere, quàm
qui iustæ proceritatis esse videatur. Id autem non aspectu modo cerui, sed plerunq; ceruinis vestigijs, excremen-
torumq; stercusculis (les fumees) iudicatur: quæ inuenta venatores diligenter colligere solent, atque intra cornu
venaticum (la trompe) condere. Sunt & magnitudinis indicia: affrictus ad arborum stipites, qui conspicui sæpe
sunt intra fines stabulationis eius: tum cubilis inuenti amplitudo. & substramenti laxitas vbi interquieuerit. Hæc
enim & alia renunciari in concilio venatico (a l'assemblee) à vestigatoribus solent: quos reges habent velut
mancipes instrumenti venatorij atq; ministerij, eorumq; arbitratu, concilio saltuensi dimisso, venatum commit-
tere solent: quod sermone peculiari dicitur, ceruum aut feram cuiusuis generis canibus permittere, (liurer aux
chiens:) & copulas canum quasiq; iuga soluere, (descoupler les chiens.) Venatus indagine circundata præfini-
tus. In ipsa ferarū exagitatione, omnia venatoris munera exequi, pernici cursu venatus spatia permetiendo: con-
traq; cerui vafri & exercitati (cerf ruzé) strophas, venatorias antistrophas ex tempore comminisci: deniq; per sal-
tuosa loca, per densa, prærupta, spinis obsita, manus ori in cursu oculisq; prætendere: interim per stationes dispo-
sitas ex equo exanimato, recentem in alterum (cheuaux de relais) atq; in alium nonnunquam assilire. Ego inte-
rea tutus carbaseum septum (les toiles) curriculo ambibam in equo sedens: capiteq; supra carbasa eminens, cer-
tamen ipsum arbitrabar oculis, atq; sine discrimine circumspectabam. Ceruus grandis (grand cerf) vocatur is de-
mum qui decem corniculis quod minimum sit, insignitus est. Hunc ego (ait Budæus) eximium voco & decuma-
num: non quasi denarium, sed tanquam eminentem & egregium. Eiusmodi ceruus sæpe comitatus incedit vno
minore ceruo, qui nondum tutelæ suæ factus sit, quem vos armigerum eius vocatis, (l'escuyer du grand cerf) ego
etiam

etiam optionem (optio & antea accensus vocabatur, quem decurio aut centurio rerũ ministrum sibi optabat, & Festus) decumani, & comitem, & parasitũ, atq; emissarium vocari posse credo. Qui cerui ætate adhuc sunt gregarij: aut licet soliuagi sint, indigni tamen venatu iudicantur, quasi nondum annos ætatis impleuerint curriculares: reiiculi à venatoribus appellantur. Mediocrem ceruum venatores cum significare volunt, aiunt ceruum esse venabilem, venabili magnitudine, venatui iam adultum, sed veluti tyronem & nouitium. His enim verbis vtuntur indagatores, quum indagationem antelucanam & matutinam renunciant in conuentu salutensi, significantes ceruum quasi subdecumanum. Conuentus sub dio celebratur: ibiq; cœtum omnem stratum per herbam, in stibadijsq; foliosis discumbentem, ac toris viridantibus, epulari moris est circa mensam Principis: Consilia etiã agitari, quem potissimum ceruum venandum suscipiant ex ijs qui digni venatu esse renunciati sunt. Diuersæ
10 prouinciæ mandari indagatoribus solent, ita vt quisq; suam obeat, in alienam pedem non inferat indagandi gratia: néue in ea quid obturbet, neu pro potestate faciat. Indagator vestigijs cerui instat, aut soleatis (la forme du pied) si locus vliginosus est, vel pluuiæ antecesserunt: aut odoratis arente solo ad quæ si quenda Molosso vestigatore (le limier) vtitur, atq; eò vsq; persequitur, quoad decumanum recubuisse in proximo certis signis explorauerit. (Vestigia cerui Galli vocant erres: vbi verò forma pedis non apparet, vt fit vbi vel nimiæ herbæ crescunt, vel nullæ, sed locus aridus ac durus est, aut folia impediunt, aut aliud quiddam, foulees du cerf appellant.) Verum ne ille fortassis, aut accessu indagantis propinquiore, aut Molossi fremitu, aut panico (vt fit interdum) territus, inde excesserit: (tametsi enim eiusce modi canes insigniter auriti, generis sint Harpocratici (chiens muts:) tamen quũ propius accessêre nescio quid præ feruore obloqui atque gannire plerunq; solent, malisque increpitare:) Ne igitur ceruus huiuscemodi aliquo casu aut culpa, è cubili matutino prosilierit, indeque longius abierit, solennis est
20 cautionis indagine latiore cubilis locum circumscribere: Molossum numella (collier) regentem & compescentem, nec inde discedere, donec exploratum habeat, feram intra spatium à se circinatum iacere. Gyro claudere ceruum vocant, & ibidem sistere. Rex Franciscus, huius nominis primus, hanc propemodum formulam venatici processus instituerat. Quum post renunciationem circuitorum, de concilij sententia decumanum vnum aut alterum, ad eius diei spectaculum delegisset (nam interdum pomeridianam etiam venationem matutinæ addere solebat, quum succenturiatas copias canum haberet, geminumque instrumentum (double esquipage) conuentus soluebatur: ad vadimonij locum ibatur. Molossus rursus e loco numellæ (la longe ou laisse du collier) cubilis indicium faciebat. Feram inde impetu facto excitabat, quod vulgò lancinare dicitur (lancer le cerf.) Tum decuriæ canum leuis excursus (chiens courans) soluebantur: buccinis (trompes) signum venatus commissi dabatur, & tanquam bellicum canebatur ad canes exhilarandos (pour resbaudir les chiens) & acuendos. Subsidia-
30 riæ canum decuriæ ad locos destinatos dimittebantur, quæ fessis succederent, si res ita ferret: & aliæ rursus ad pomeridianum missum asseruabantur integræ. Decumanus ipse ceruus canibus excursoribus equis celeribus, buccinarum clangore, venatorum clamore, concentu allatrantium canum vrgebatur. Quòd si casu aliquo eueniebat, vt ante venatus auspicatum indagator non liquere renunciaret: certamen in posterum diem reijciebatur, aut ceruus comperendinabatur. Nam vt diutius spectaculo eximeretur & certamini, rarissimè contingebat. Sin cœli intemperie, aut antiquioris curæ auocamentis eueniebat: velut reus ampliatus primo quoq; die venatico ad cursum repetebatur impetu atroci & peruicaci. Illud verò præcipua admiratione dignũ est, quod is eximius ceruus, quem venationi destinatum, canibus peritis magistri semel exagitandum dederunt, ita in prædam illis obiectus est, vt interdictum sibi esse omnibus alijs intelligant. In multiplicia autem sæpe vestigia medijs in saltibus vt incurrant necesse est, præsertim in quibus feri greges sacrosancti sunt legum regiarum sanctionibus, quas aquarias
40 saltuariasq; dicimus, (Par les ordonnances sur le faict des eaues et forestz.) In auspicando venatu nonnunquam noxa admittitur, & ab ipsis statim quasi carceribus perperam cursus instituitur, si impostura fiat canibus: quam huiusmodi esse frequenterq; accidere constat. Insignis ille ceruus ætate & vsu veterator (cerf ruzé) solet satellitem suum ceruum, nunc pedissequum, nunc anteambulonem habere, quem armigerum dicunt (l' escuyer du cerf) quasi grandi ceruo subseruientem. Hunc ille insignis in cubili secum deprehensum & repente emicantem, interdum canum cæcæ auiditati obijcit, veluti victimam venatrici deæ pro se succidaneam, præstigia quadam se oculis eorum naribusq; subducens. Verum hoc illicò animaduertere experientis est venatoris, præcipitisq; canum impetus errorem compescere, & fallaciam cerui irritã solertia sua facere. Id frangere canes appellãt (rompre les chiens) quod significat cursum illum male cœptum sistere. Agmine igitur retro per statorem illum venatorem inhibito (quod clamoso, crebro, castigabundo vociferatu fieri solet) instauratiua indagatione opus est, &
50 cane rursus numellario (le limier) vt agmen excursorium in vestigium maioris corrigeri reponatur. Qua denuo arrepta, decumanus ille corniger præcipiti primum fuga, deinde ludificante rapitur, loquaci canum agmine certatim eum vrgente, clangenteq; comitatu, quoad diuturno cursu fractus atque exanimatus, tandem ab vniuerso Dianæ satellitio circumueniri se minaciter mordicusq; patitur. qui exitus est clausulaq; ludicri.

Veteratorem ceruum versutumq; vulgus vocat, qui multa & exquisita perfugia atrocis supplicij nouit, vitæq; præsidia. At proceres maiorum (vt ita dicam) gentium exercitores ferarũ, non vt alij, planum & vafrum ceruum, sed cordatum & prudentem vocant (cerf sage) ob incredibilẽ eius animantis solertiam, qua à natura munita est, præter volucrem celeritatem & corniculare propugnaculum. Solere ceruos aiunt simul vt senserunt rem sibi esse cũ assectis, infestis simul & sagacibus, primum alios aliosq; fugæ lapsus & gyros agglomerare: deinde si porro vrgeantur, stabula ceruarum, populariumq; ceruorum diuersoria petere: ibiq; intra turbam promiscuam, quasi
60 intra nebulam erroris canini sese condere. Interdũ gregarios aliquot inde abigere, atq; ad aliquantum spatij permixtum vestigia facere, ad negotium canibus exhibendum. Quum autem aliquantisper hac ratione contechnati sunt, ab illorum comitatu repente se subducentes, per tramitem deuium longiusculè abscedunt, deinde intersistunt: vt interim canes vestigia ceruulorum aut ceruarum excipientes diuersi ab eis auferantur. Quum hæc stropharum commenta, canum experientissimorum vis odorandi vicerit, circumspicientia vtiq; venatorũ adiota: ad alia denuò se vertunt subsidia salutis: cuiusmodi sunt, per sua quadamtenus recurrere vestigia: deinde spiras fugæ intorquere multipliciter & variè, & quàm fieri potest perplexissimè: tum raptim longius procurrere: quæ omnia comminiscuntur aduersus solertem canum sagacitatẽ. Itaq; interim dum canes intẽti sunt deducẽdis elapsibus & extricandis, qui ab ipsis ceruis glomerati sunt, spatia magna illi permetiuntur: quũ interea buccinarũ hortamẽta, cursitantium canum hiantẽ acuant auiditatẽ. Solent cerui plerunq; secundo vento ferri, treis (vt perhibent) ob
70 causas. Principio, quum aduerso vento feruntur, ventus ori & naribus irrumpens, fauces eorum vehemẽter are-

 facit,

facit, animaq́; ductum inhibet. Deinde ſecundo vento cedentes, quum canum vocem facile excipiunt, ex eaq́ue colligunt, propinqui an remoti ſint: tum verò olfactum ſui ſequaci turbæ adimunt. (De hac cerui vento ſecundo fuga, dixi etiam ſuperius ex alijs authoribus.) Inter exempla huius animalis, vltima perfugia exquiſitaq́ue experientis hæc ſunt commemoratu digna: Viſum eſſe ceruum in armentum bubulum irrumpere: inſilientemq́ue in bouem, primoribus cruribus armiſq́ue complexum, ad longiuſculum ſpatium velut equo vehentem, poſtremis tantum vngulis terram ſtringere: vt odorem ſui canibus, quoad fieri poſſet, exilem incertumq́; relinqueret.

Ludouico rege huius nominis XII. venatoriæ turmæ decurio, qui venator maximus appellatur (le grand veneur) ad duodecimum ab vrbe lapidem venabatur, viro Præſidi id ſpectaculum gratificans, qui Budæum comitem ſecum amicitiæ cauſa eò duxerat. Ibi cum mentio huiuſcemodi mirificentiarum ceruinarum incidiſſet, hoc affirmabat. Me (inquiebat) pridem venante ceruum quendam ab ætate & experientia vafrum, euênit feruente venatu & longè iam progreſſo, fugitiuus vt ille non compareret: & tamen canes nec vltra procedere vellent, nec in ſua veſtigia redire. Ibi omnes ſtupere, circumſpicere, inter ſe aſpicere, lapidem (quod dicitur) omnem venatores & magiſtri mouere. Res erat miraculi plena, & Apollonianæ præſtigiæ ſimilis, quaſi ſublimis fera alipes abijſſet: aut terra diſcedente, rurſumq́; coëunte, non compareret: aut oculos noſtros canumq́ue perſtrinxiſſet. Tandem omnia (vt fit in tali caſu) à nobis perluſtrando, deprehenſus eſt planus ille cornipes in furto ſui manifeſto atq; memorabili. Alba ibidem erat ſpina enata in loco denſo atq; opaco, quæ ad magnitudinem arboream excreuerat. In [illegible]am ceruus dolis ſolennibus conſumptis, ſaltu ſe coniecerat. Stabat autem ille ſublimis, ramis fruticis ipſo ſaltu diuaricatis: ſic interceptus, inde vt deſilire non poſſet, ſiue erat forte exanimatus: Ibi enim quaſi compeditus imbelliſque confectu[s] eſt. Atqui vt omnia ludificator ille ceruus faciat, & velut alter Proteus omnes ſeſe in facies vertat, niſi ſolum quoq; noctu verterit poſtridie latrabiles illas manus ac reſimas auribusq́; inſignitos, minimè ad extremum eluctabitur: non ſi anhelus & æſtuans in amnem ſe coniecerit, vndiſq́; ſecundis vehendum ſe dederit: quod ſæpe refrigerandi cauſa facit: non ſi amnem traiecerit, vt canum curſum intercidat: non ſi incitatiore curſu diurnoq; profligatus, animum iam deſpondens, vndis potius perire, quàm laniari malit. Mira eſt certe agriophagæ illius turbæ pertinacia: dirum autem fatum cornigeræ animantis, quum ad extremum laſſitudinis adducta, opperiri cogitur atrocem illam clamoſamq́; coronam (rendre les abbais) vndique ſe rictu petentem minaciſſimo atque infeſtiſſimo. Qua tandem circumuenta, poſt omnia ſalutis præſidia deplorata, repentè ſæpe aſſiliens, primum quenq; venantium in quem incurrit, cornu petere ſolet, niſi ferro protinus excipiatur, (Enferrer d'vng eſpieu de chaſſe.) Quod vbi factum eſt, aut ſi aliâs fera afflicta & ſtrata eſt, (Eſt abatue) tum demum receptui canitur ab eo qui primus in eam confectam occurrerit. Tum ſimonum chorus ille ſilonumq́; inclamatur, & venatores coëunt quoquo verſus palantes: quæ tanquam ouatio eſt, ob rem bene & feliciter geſtam. Quam deinde ipſam excipit viſceratio (la curee, le droict des chiens, cum ceruo capto panis ſanguine eius imbutus pelliq́ue ipſius impoſitus in cibum permittitur canibus: interdum etiam aliquid de armis & collo cerui adijcitur,) extemporalis, quæ ſic debetur ipſa canibus venaticis, vt libamentum capturæ accipitribus in aucupio volucri. Viſceratorem autem peritum eſſe oportet, qui lanienam ferinam venatoria cum palæſtra exequatur, qui ſcitè feram deglubere nouerit, membratimq́; incidere, & proſecare inciſam. Tergore autem detracto, caput abſcindendum eſt, Moloſſoq; therelencho porrigendum & permittendum (le droict du limier) quem & indagatorem appellamus. Has enim ei primitias peculiares placita maiorum largiuntur ob indicium feræ: nimirum vt in capite ferino lacerando & obrodendo, fructum nauatæ operæ ipſe percipiat ante omnes alios, in poſterumq́; itritetur is, cuius auſpic[i]js ductuq: rem alij executi ſunt: quum interim viſcerator gratulabunda voce fruenti parte ſua animali blandiatur, & tanquam mactum virtute induſtriaq; therelenchica ipſum eſſe iubeat. Deinde venatoriæ plebi infimoq; miniſter o venationis, ſuæ ſunt partes viſcerationis ii[s]dem ſcitis attributæ. Epulum caninum omnibus in vnum euocatis venatoribus, & cunctis claſsibus canum decuriiſq; coëuntibus, fieri hoc modo ſolenne eſt: Venatores intra tergus ferinum panis fragmenta ſanguine feræ madentia miſcent cum omaſo, in minutas particulas conciſo. Nonnunquam præterea ſi canes ſtrigoſi ſint & macie exhauſti, aut ſi ſtrenuam inſigniter operam eo die nauauerint, liberalitatis eſt venatoriæ, opiparis eos impenſius epulis accipere, ceruicem extis addentes, & nonnihil (vt ita loquar) è viuo reſecare. Hęc quum rectè atq; ordine facta concinnataq́; epulæ fuerint exerti manu venatoris: tum deniq; luculentos illos deæ venatricis epulones ad epulum ſui generis admittunt cum ouantium vociferatu, ([illegible].) Nam antea & interim dum epulæ illæ parabiles expediuntur, coronę geſtientis ac canoræ rapacitas, cu[illegible]næ circunfuſæ nidoremq́; captantis, à miniſtris arcetur fuſtes in manu geſtantibus. Priore epulo peracto, fit & alterum eodem momento, ſed non eodem loco: ex interaneis perpurgatis & dilutis (ſunt enim hæc quoq; Dianæ ſacra eiuſq; ſatellitio) non conciſis fruſtillatim aut proſectis, ſed integris: ita vt quum aliquandiu illa viſcerator ſublimia tenuerit & oſtentarit, ad irritandam edacis agminis voracitatem, tum ea demum repentè in mediũ porriciat. Inter cæſa verò & porrecta cuncta venatorum cohors cũ auxilijs & calonibus, ſublatis buccinis canere capturam quam vocant (corner priſe) debet, eo quo ſupra dictum eſt modo, quum ceruus in poteſtatem venit agminis venatorij. Iam verò buccinaturæ modos venatores alios atq; alios habent pro ſignificationum varietate: quandoquidem indagatores non alio vocis commercio vtuntur, interim dum in quæſtione cerui ſunt: qui abſq; eo foret, aut inter ſeipſi cum noxa incurrerent, aut longius interdũ euagarentur inquirendo, quum receptu opus eſſet. Nam ſi vnus forte (vt fit) fortuna, primore inquiſitione ceruum decumanum indagine opportuna vadatus fuerit, confeſtim ſignum receptus cæteris buccina ſua dabit, vt illi ad conuentum extemplo ſe recipiant.

Eſt interdum venandi ratio ita conſtituta, aut caſu comparata, præſenti vt conſilio opus ſit: vt ſi diffuſus dies heſternus fuerit, & ſiſti tum ceruus certo loco non poſſit: aut ſi ceruus qui ad quæſtionem deſtinatus eſt, ſtabulum certum nullum habeat: ſi meticuloſus & panico coſternabilis, qui interquieſcere interdiu, cubileq; mutare identidem gaudeat: nam & ij qui recenti venatu exagitati fuerunt, ad omnẽ ſtrepitum conſternabiles, ſtatarij ferè non ſunt. Sunt & qui cubili excitati, illico in pedes ita ſe conijciant, vt non per finitima ſtationis ſuæ loca curſitare, & commeare remeareq; ſoleant (quod pleriq; cerui faciunt) ſed rectis itineribus porrò ſemper excurrant. In hac igitur ſpecie is qui canibus regendis pręfectus eſt, ſimulac id comperit, ſignum canore buccinæ dare ſolet, vt ij qui in ſubſidijs locati ſunt, & reliqui omnes venatores atq; auxiliarij, caloneſq́ue venatici, ſui miniſterij protinus vaſa colligant, quum ceruus caſtra mouerit. In ſuperioribus autem ſpeciebus ſignum copulis ſoluendis canitur in ſemita veſtigiali, ſimul vt inuenta fera eſt. Tendiculis ac pedicis, reticulataq; indagine & tibicinibus arrecta, ceruos & ceruas hinnuloſq́, & alia venari. Non dicam quod viridi veſte ad venatum cerui, fuſca & villoſa ad apri, vrendum eſt,

dum est, maiorum instituto: quòd certo quodam modo amictum esse oportet: quòd ense succinctum, & cultro ad improuisa munitum: quòd ternos aut minimum binos equos vno die, eosque pegasidas, oris morigeri ac ductilis habere, ad desultoriam vicissitudinem e fesso in recentem assiliendi. Non venatoris insignia, non gestamina, non instrumentum enumerabo: Non genera canum, non formas, non naturam, nõ educatonem, non institutionem, non probationem generosorum, non degenerum notas dicã: non blateronum atq; petulantiũ castigationem attingam. Omittam etiam quod vt pueris ingenuis pædagogi, sic canibus generosis cynagogi sui attributi sunt.

Quum post coitionem illam syluestrem de cerui nece coactam & solutam, ad locũ indaginis ventum est à cohorte venatoria princeps ille venator, qui ductor esse canum moderatorq; iussus est, & penes quem fasces (vt ita dicam) eius diei esse contigit: priusquam paria canum resoluuntur, statuere solet quo loco grandiores canes velocesq; locandi sint: quos licebit ceruarios (chiens cerfs, bauds, muts: id est, ceruarij quod ceruos tantum venentur: audaces: muti, quod cum ceruus versuram fecit, vocem & latratum continent, donec eam relinquat) vocemus: quamuis eos in ordinem leporariorum lingua vernacula redegerit, quomodo & suarios lupariosq;: qui etiam ceruipetæ, apripetæ, & lupipetæ dici possunt. Sic autem ferunt placita huius iuris prudentum, vsusq; comprobauit, vt pernices illi canes atq; emissarij stationatim collocentur in locis abditis, latera procursus ceruini cingentibus. Quem procursum ad apertum locũ syluæ, & veluti glabrentem, vel in syluam glandiferam proceram & illustrem pertinere oportet, vt natura habitusq; locorum tulerit, qua maximè verisimile est ceruum tandem transiturum: quia ea via forsan fert ad amnem, aut ad aliud perfugium, aut stabulum ceruo notũ & amœnum. Iustum esse aiunt ternas quidem stationes disponere, sed geminas: senos verò in singulis ceruarios, hoc est vtrinq; ternos, medius vt ceruus transcurrẽs, vtrinq; ab ipsis vrgeatur. Senis autẽ ceruipetis (qui terni vt dixi ex aduerso sibi collocati sunt) latrunculi bini è numero ministerij assignantur, quos titularios appellare solent, qui numellis eos cohibeant (qui tiennent les chiens en titre) quoad ceruus præterierit: tumq; demum à latrunculis canes emissi, illicet emicantes & improuisi ceruum tanquam ex insidijs territum adoriuntur. Interdum etiam bini ternorum vicem supplent, si fauces procursus longiores sint, pluresq; latrunculorum statiunculas poscere videantur. Procursum autẽ ipsum constitutum esse oportet loco delecto, & quàm fieri potest apertissimo: quippe in quo syluaticum spectaculũ æditur vel principibus fœminis vel proceribus, quorũ gratia interdum vnius diei venatus comparatus est, quiq; per syluam euagari grauantur, aut ceruum è vestigio persequi. Pernicissimorum porrò canum latebra primo loco statuenda, & deinceps perniciorum ad vltimam procedendo, quæ ipsa esse debet validissimorum atq; atrocissimorũ. Id quod ideo constitutum est vt primi qui sunt velocissimi, præcipiti cursu alipedem ipsum exerceant: tum deinde secundi primis succedentes & accedentes, & tertij rursus secundis, si quatuor sint statiunculæ, fractum iam & exanimatum ad vltimos vrgeant: si quidem ad triarios (vt dicitur) res ipsa redierit, & manus supradictas ceruus eluctatus sit. Hæc porrò manus non à tergo, vt aliæ quæ velocitate valent, sed aduersæ feræ obijcienda: quia robore & ferocia præualens, sistere eam potest, & morsu retinere, cæterisq; lacerandam ociose præbere. Cæterum non cuiuslibet ministri latruncularium munus est: nanq; nisi canes emissarij tempestiuè emancipentur & apposite, extemplo insidias fera suspectans, ac tergiuersans, retrò recurret: aut transuerso impetu aliqua erumpet ex angustijs illis, sicubi rimam nacta fuerit: aut claustra curriculi perrumpet. Quod si semel fecerit, nulla vi postea subigi poterit, in candẽ vt curriculi nassam vel caput solum inserat. Id ne qua ratione eueniat, alarijs astitibus latera procursus frequentari solent: Quorum munus est, simul vt fera carceres curriculi ingressa est, eam vociferatu & equitatu vtrinq; absterrere, quo ipsa intra septa curriculi compulsa, ad vltimum tandem sinum fatalemq; irrumpat: quum regressus nullus ei pateat, propter asseclas illos quadrupedes, vociferatores infestissimos. Est præterea supradicti venatoris, primarum partium actoris, subsidia canum vestigatorum, qui excursores vocantur, opportunis stationibus deponere, ministrisq; committere. Ad hoc autẽ sunt decariæ canum integræ comparatæ, quas relictas appellant (les relais) vt decurijs iam fessis succedant, aut temere expatiatis: ceruumq; qui sui furtũ fecerit, si per subsidiorum loca vestigia duxerit, recenti venatu profligent & exaniment. Secundæ igitur tertiæq; manus excursorũ ea de causa disponuntur, vt si res ad subsidiarios aut triarios deuenerit, ab ipsis venatus denuò instauretur. Verum hoc maximopere cauendum, ne subsidiarij ipsi canes auersa vestigia protinus pro aduersis ineant: quod tanquam in portu est impingere, auersaq; (vt aiunt) aui certamen auspicari. Quum verò architectus ille & inspector arbitratorq; venationis, supradicta rectè atq; ordine disposuerit, quasiq; omnes eius certaminis acies instruxerit, ad eum ipse locum reuertitur vnde copulæ resoluẽdæ sunt, ceruusq; agmini latrabili ad excursum obijciendus, & exponendus ad prædam. Sic autem rem temperant, vt ab ipso commissu venatus, hortamẽta primùm remissiora faciant: quia canes suopte ipsi impetu ab initio ardentius feruntur. Leniter igitur venator cogere agmen flaccorum gentis debet, sinereq; eos certa vestigia legere. Simulac verò ceruus longius in pedes sese dederit, gyrosq; quosdã circumscripserit, solet primum per vestigia sua regredi, vt derelictæ stabulationis memor, æstiuorumque suorum amœnitatem requirens blandam atque iucundã: quam tamen postquam persentiscere cœpit se retinere sine præsentanea certaque nece non posse, tum denique salutem illi quasi vltimã dicit, identidem restitans, & mœstus solũ vertit. Est etiam quum præcceleri fuga ingens spatium syluæ præcipiens, exin arbitratu suo alias atque alias in alijs strophas comminiscitur. Poscit autẽ ipsius venatoris officiũ, vt ipse agmini illi clangenti atq; excursorio asseclam sese e uestigio præbeat quoad fieri potest, & vt dicere solent, vt actus canini tractum inoffenso tenore perequitet. Actum appello verbo quasi venatorio & saltuensi, semitã per quam canes ipsi vestigatores agere ceruum dicũtur. Sin salebrarum montiúmue occursu homo inhibeatur, quo minus id faciat, debet quàm citissimè potest, aut circuitu aut flexu compendioso canibus occurrere, idque aduerso vento, tum actum ab eo intercisum illicò repetere: qui nisi sub oculis identidem agmen suum habuerit, mendosam eorum excursionem emendare nõ quibit. At vbi cõticuisse canes senserit, aut incertas voces ambiguásue edere, metuere iam à cerui dolo malo incipit, aut ab hallucinatione canũ vestigia eius legentium: ne aut semita excesserint actuaria, aut venatum verterint, & ceruum ipsum decumanũ temere pro quolibet ceruo dereliquerint. Quod vt comperire possit, receptui canere moris est, & retrorsus, iterum atque iterum ingeminare canoro vociferatu. Fecerint porrò versuram cerui canes, nécne fecerint (s'ils ont changè de cerf) hac ratione quispiam maximè compererit. Alicubi insistat, vnde canes arbitretur & obseruet commeantes. Nam si dolus fugitiui in causa est illius repentini conticinij, omnis canũ caterua eodem stupore affici videbitur. Sin versura temere à canibus arrepta est (quod venatores dicunt colligere, quasi agglomerare permutationis actum) classis excursoriæ ductores, & coryphæi caninæ symphoniæ, qui ad huiusmodi species vsu occalluerunt, actum versuræ cum tyronibus nequaquam exequentur. (Chiens ressis.

canes

expectant magistrũ.) canes qui cum vident ceruum qui petebatur alijs se immiscuisse, restitantes manent loco, & expectant magistrũ.)
canes qui cum vident ceruum qui petebatur alijs se immiscuisse, restitantes manent loco, & expectant magistrũ.) Errore
Huiusmodi enim excursores vix vnquam nuntium remittunt prædæ sibi ab initio desponsæ ac destinatæ. Errore igitur intellecto actuarius venator eos retro inhibitos reducet, vnde repetere pristinũ actum certius legitimumq́;
igitur intellecto actuarius venator eos retro inhibitos reducet, vnde repetere pristinũ actum certius legitimumq́;
poterunt cum clangore symphoniaco: aut si error dolo ferino admissus est, vnde eos in gradum (vt ita dicam) re-
ponere legitimæ excursionis, ex adulterina aut subdititia poterit. Ecce autem rursus aliud atq; aliud incommo-
dum, quod sæpenumero negotium illis exhibet, & quasi vitium auspicantibus affert: Canes sic errore aut fraude
lapsi in integrumq́; subinde restituti, in errorem nonnunquam denuo æquè grauem impingunt, auersis vngulis
venatum illum ineuntes repetitum: totaq́; adeò sylua quasi toto cœlo (quod aiunt) aberrantes, excurrunt: non-
nunquam huc illucq́; transuersi rapiuntur, ferarum gregariarum sequentes vestigia, aut ceruorũ etiam quorũn-
uis abgregatorum, quibus syluarum semitæ tramitesq́; referti sunt. In qua specie non modo venatore circumspe-
cto sed perspicaci opus est, qui fugacis feræ vestigia vngulata colligat, ceruos ex ephippio, vel equũ habena post
se trahens: alioquin inter artis magistros præuaricari per inertiam dicitur. Et quidem vt in cane vulturina sagaci-
tas, sic acies aquilina in venatore necessaria. Iam verò vnius eiusdemq́; cornigeri vestigia soleata, odorata, cubilia-
ria, sedentaria, & curricularia, non eadem, non paria, non similia vbiq; sunt: ex quo alia rursus existit nec modica
difficultas & erratio. Interdum enim euenit, vt selectus ceruus, nactus viam quampiam squalidam & puluerulen-
tam, tum diu, tum longè per eam vestigia faciat: in quo canum sagacitas cum experientia fallitur. Nam præterquã
quòd canes tum existimant ceruum viam ab hominibus tritam vitasse, in densaq́; & auia penitus se condidisse, ob
idq́; via trita decedunt, exilis quoq; admodum odor & fugax in locis illis hæret glabris & squalore puluereq́; ob-
sitis: quum alioqui solis ardor in vniuersum omnem statim humorem, in quo vestigij odor hæret, haurire & absu-
mere soleat. Contrà in locis herbidis & in vepreculis odoratiora ideo sunt vestigia, quod non solo tantum pedũ,
sed & cruribus, & corporis affrictu, vestigiaria semita odorata remanet. In locis etiam opacis odor minus fugere
solet. Iam pastores loca in syluis caluentia, & retorridis herbulis scabrisq́; virgultis obsita, ob id sæpe incendunt, vt
ex solo concalefacto herbida seges exoriatur, quæ armentis perutilis est. Ita quum per busta (vt sic dixerim) illa
recentibus adhuc fauillis, ceruus viam fecerit, canes odore fuliginis offensi, ac crebrò sternutantes, vestigationem
deserunt: qui si etiam ipsi ibidem pertolerarint, tamen odorari vestigia nequeunt, hebetante vtiq; sensum & præ-
ualente odore fuliginoso. Hoc vbi venator actuarius animaduertit, lacunam illam (vt ita loquar) vestigiorum,
circumactu vitare debet: deinde intercisam vestigij semitam sarcire, & actum repetere: duntaxat nisi ceruus in sua
retrorsus vestigia cesserit. In summa autem addubitatione harpocratidẽ illum labeonem è numella venator ipse
consulit: quem therelenchum supra ab indicio feræ diximus: qui quasi quidam antistes Dianæ, non voce, sed cau-
dæ verberatu atq; murmure & gannitu dare responsa solet: non flexiloqua, non ambigua, omniq́; vestigiali argu-
mento indicioq́; certiora. Solet etiam in huiusmodi casu ductor ipse agminis ac moderator actus, quum fera per
detrectationem ac dolũ abest, & buccinæ canore & inclamatu palabundos canes, sociosq́; ludicri & ministros iu-
bilatu euocare, & celeusma requisitoriũ ædere, quod requestam canere vocãt (corner requeste.) Id est fei mè per-
inde, ac si iurisconsultorũ verbo dicerem, ceruum requirendũ adnotare, vt delatum ac reum doli mali, buccinæq́;
præconio peruulgare furtũ sui fecisse. Tum autẽ operæ esse putãt pretium, caninũ comitatum squalore, feruore,
lassitudine confectũ, ob idq́; imperia hortamẽtaq́; detrectantẽ, quæsito fonte recreare: ibiq́; pane & quasi curãdis
corporibus reficere: tum cornuum clangore alacritati restituere: plausu & blandimentis ad venatũ ab integro in-
eundũ exuscitare, interim etiã actum à capite denuo arcessere, quasiq́; ad carceres reuocare excurso penè spatio.

Mos verò ceruorum est, quum profligatos se sentiunt & ex agitatu enectos, aut (vt loquuntur venatores) durè
& atrociter actos (mal menez, rudement menez) syluarum opaca (le couuert) relinquere, atq; in campestria (la
champaigne) se conijcere: interdum ad vicos villasq́; propius accedere: quod ferè non ante facit, quàm animum
desponderit, omni spe deposita solennium perfugiorum. Eo tamen pacto sæpe euenit vt canibus se subducat: in
campestri enim planitie, locisq́; proscissis & in veruactis, & verò in noualibus tractus vestigiorum nõ æquè odo-
ratus est, atq; in vepribus & in syluarum cæduis, (espines, buissons, & taillis:) quia soleata tantum vestigia relin-
quuntur exiliterq́; odorata, nullo nec crurum contactu nec corporum. In recens autem inaratis eò amplius ne-
gotium exhibet canibus odor soli subacti. Sed tum venatoris est officium nec inertis nec præuaricatoris, oculis
vestigia in mollibus locis legere: tum canum languorem impetumq́; senescentem hortatu classicoq́; syluestri eri-
gere & renouare, (resbandir les chiens.)

Venatoris ipsius, & canum calliditas & solertia, & (vt loquuntur venatores) sapientia, in versuris extricandis,
& in emendanda canum hallucinatione, maximè vendibilis, vt si in vlla venationis parte. Versuræ (la change) du-
plicem modum esse aiunt: vnum, si ceruus selectus & curriculo præsentis diei destinatus, aut satellitem suum, aut
prægrãdem alium ceruum simonibus illis pedissequis suis obiecerit, quasi pro se piacularem hostiam: tumque in-
torta vertigine impostoria protinus se subduxerit. In qua specie venator peritus & veterator non temere fallitur,
si modo canes prætereuntes obseruauerit, aut eorum tantum clangorem exaudierit. Quippe omnium cerui asse-
ctatorum voces notas habere debet, eorum præcipuè qui classis ductores appellãtur, & naris emunctioris esse no-
scuntur. Sermone syluatico fauces & actum cuiusq; canis nosse venatorẽ dicunt. Alter modus est, si decumanus,
qui primum quenq; ceruum in venatum, aut parasitum suum in defectiõ, quasiq́; in reatum transcripsit, socium
fugæ sese transcripto illi adiunxit: quod idcirco interdum facit, vt maiore stupore & perplexiore venatu homines
canesq; afficiat atq; implicet. Id quod vbi accidit, dicere solent venatores, legitimum actum vnà ferri cũ versura.
Huiuscemodi imposturæ duas indices notas minimè (vt perhibent) fallaces, à technologis venationis proditas
esse comperi: si compertæ fidei auriti excursores nec vaniloquentiæ quoquo modo suspecti, repentè ita insistant,
vt nec progredi videantur nec regredi, sed quasi stare in vestigio: aut si porrò ita agant, vt inerter id se facere ac sine
spe præ se ferant, ob idq́; vocem baubantium nõ ædant: nimirum quos veluti deprehensos pigeat & pudeat in cas-
sum porrò progredi, quasi per caliginem. Is casus etiam præsentis consilij hominẽ poscit, qui stratagematibus ali-
quando venaticis documenta luculenta solertiæ suæ dederit: qui in eodem (vt dicitur) vestigio, consilia expedire
stratagematica alia atq; alia possit. Postremò ceruus diu exercitus & iam fatiscens, omnibus commentis fugæ ac
præsidij consumptis, solet (vt ante dictum est) aut flumẽ aut stagnum perquirere, in idq́; se saltu conijcere. Quod
interdum refrigerandi causa facit, sæpius tamen Nympharum ædem, quasi asylum vltimæ spei & deploratæ pe-
tens: ob idq́; inde plerunq; non nisi captus eijci potest. Ibi autem modò aduersa vnda, modo secunda fertur. Quõ
cum venator festinus & curriculo venit, in primis animaduertere solitus est quo loco ceruus in flumen insilijt,

tocumq; animaduersum destricta fronde aut humi strata notare, aut ex arbore suspensa. Reliqua vix memoratu digna, quæ in vtraq; ripa facienda sunt: quibus modis innatans corniger vrgendus sit & lancinandus: quomodo fugitiuus enatator persequendus, si vlteriorem ripam superauerit, aut si per citeriorem retrocesserit. Hæc hactenus de venatione cerui ex Philologia Budæi: Et quanquam Germanis etiam non desint suæ voces ac phrases venaticæ, eas tamen breuitatis causa omisi. Gallicas verò adiunxi, quod & Budæi verbis nonnihil addere lucis videntur, & à sermone Latino non adeò abhorrere.

F.

10 Mas cum pinguerit, quod valdè tempore fructuum fit, nusquam apparet, sed longè secedit, Aristot. Caro ceruorum libidinis tempore vitiatur & fœtet, perinde quasi hircorum, Aristot. Blondus ceruæ grauidæ carnem hoc odore esse scribit, haud scio quàm verè. Quasdam nos principes fœminas scimus, omnibus diebus matutinis carnem eam degustare solitas, & longo æuo caruisse febribus: quod ita demum existimant ratum, si vulnere vno interierit, Plinius & Solinus. Cerui, inquit Isidorus, carnes habent teneras & faciles concoctu (falsum est) propter motus frequentiam: Et si castrentur, antequam cornua crescant caro melior fiet, magisq; temperata in siccitate & calore. Caro leporum sanguinem quidem gignit crassiorem, sed melioris succi quàm bubula & ouilla: ceruina autem non minus ijs succum vitiosum generat, ac concoctu difficilem, Galenus lib. 3. de aliment. facul. Idem in libro de attenuante victus ratione, Equorum (inquit) & asinorum esum, hominibus asinin s relinquo: Proximi asinis sunt cerui, eoq; ab eorum esu est abstinendũ. Ceruina caro bubulæ ferè assimilis est: tardè enim concoqui-
20 tur, parum alit, ac bilem atram auget: esui tamen æstate, præcipuè vero mense Augusto, quàm hyeme suauior est, Platina: nimirum quia æstate pinguescunt, hyeme extenuantur. Ego contra quàm Platina, bubulam & ceruinam si concoquantur, multum alere dixerim: quod & Celsus testatur. Duram coctuq; difficilem præbet alimoniam, Aegineta. Ceruorum carnes, inquit Symeon Sethi, mali succi sunt, & difficilis concoctionis, & bilem atram gignunt. Oportet autem cauere ab ijs qui æstate capiuntur, quod videlicet eo tempore viperis ac serpentibus cerui vescantur, vnde siticulosi fiunt. Hoc suapte natura norunt, quod si aquam ante illorum concoctionem hauserint, intereunt: propterea sitim tolerant, eaq; incenduntur. Ceruorũ igitur carnes eo anni tempore sumptæ, venenosæ sunt, ac valde noxiæ: (Hoc fortassis in alijs regionibus calidis accidit: apud nos, quod sciam, non item: quin potius Augusto tanquam pinguissimi præferuntur:) & idcirco cauendum ne eis æstate vescamur. Per hyemem vero (Platina scribit æstate suauiores esse: sunt qui hyeme etiam serpentibus, quas è cauis extrahunt, vt supra dixi, eas vesci
30 narrent.) tutius sumuntur, meliusq; concoquuntur propter interiorem caliditatem. Nam si non probè concoquantur, crassum humorem gignunt, iecurq; & lienem obstruunt. Quinetiam fertur si crebrius & sine modo sumantur, corpus tremulum & quod non consistat facere, Hactenus Symeon Sethi. Carnes ceruinæ quamuis crassæ sint, velociter tamen descendunt, Auicenna. Quæ facile digeruntur propter laxitatem & raritatẽ & tamen sunt frigidæ & siccæ complexionis vt carnes cerui, &c. Arnoldus: Ceruina dura est concoctu & melancholica: sed differt secundum temperamenta & ætates animalium: Lactentes reliquis preferendi: Si teneri adhuc castrentur, meliores sunt, & in calore siccitateq; remissiores, Isaac. Auicenna febres quartanas huius carnis esu induci scribit: Carnes ceruorum & arietum montanorum, sunt omnes malæ & nociuæ, Elluchasem in Tacuinis. Caro cerui calida est & leuis, Rasis de 60. animal. Cerui caro prouocat vrinam, Auicenna. Seruat hominem à calidis affectibus, Blondus sine authore: videtur autem febres intelligere, à quibus preseruat teste Plinio, vt paulò ante retuli. [Partim
40 eos nunquam febrescere: quam ob causam confecta ex medullis eorum vnguenta sedant calores hominum languentium, (febricitantium,) Solinus. Tympanici ex carnibus moderatè comedant & eas potius quæ non sunt pingues, præcipuè ferinas, vt cerui, apri, &c. Trallianus Gayneras in cura Ischiadis, cõuenire ait in cibo inter alia ceruinam carnem vnius anni vel infra, vel potius lactentium. Optimè condiuntur caprarum, ouium atq; ceruorum carnes, si vbi primum sale conspersæ fuerint ab humoreq; ipso & sanie liberatæ & abstersæ, denuo sali inspergantur, subindeq; inter acinos vinaceos pelliculis exutos impositæ mutuo se non cõtingant, per vinaceos scilicet separatæ & discretæ. Si etiam dulcis musti aliquam portionem infuderis, feceris multò melius. Hepar cerui omninò prauum est, & malè temperatum, vt Vincentius Bell. ex Aristotele citat: ego nusquam apud Aristotelem legere memini. Cornua tenera & mollia adhuc (quæ prioribus abiectis recens producuntur,) in delicijs appetuntur à nobilibus: quod pretiosissimum ex eis ferculum paretur. Magna enim & pretiosa vi aduersus aconitum pollent,
50 Blondus. Sciendum est autem aconiti nomine indoctiores toxicum & venenum ferè quoduis comprehendere. Tenera quidem ceruinorum cornuum tubera in principum cibum venire dixi etiam supra cap. 2.

Ceruinæ caudæ venenum inesse dicemus proximo capite. Achillem aliqui sic nominatum volunt, διὰ τὸ μὴ θιγεῖν χείλεσι θηλῆς, ἐν τροφῇ: hoc est eò quod labris papillam non attigerit: lacte enim prorsus non vsus est, medullis ceruorum à Chirone nutritus. Hinc Euphorion, [illegible], Τοὔνεκα Μυρμιδόνες μιν Ἀχιλλέα φημίξαντο, Etymologus & Varinus. Ego apud vtrunque lucum esse mutilum puto, & legendum esse, διὰ τὸ μὴ θιγεῖν χείλεσι θηλῆς, ἢ χιλοῦ ἐν τροφῇ: hoc est Achillem dictum esse, vel quod papillam non attigerit, vel chilum, id est alimentum: vt commune vocabulum χιλὸς ad lactis alimentum infantibus proprium hic contrahatur. Telephum etiam cerua lactasse fertur, vt in Philologia dicam. Apicius lib. 8. cap 2. varium cerui, id est ceruinæ carnis, apparatum docet his verbis. Ius in ceruum: Teres piper, ligusticum careum, origanum, apij
60 semen, laseris radicem, fœniculi semen: fricabis: suffundes liquamen, vinum, passum, oleum modicè: cum ferbuerit, amylo obligas, ceruum coctum intro foras tanges & inferes. In platycerote, similiter & in omne genus venationis eadem conditura vteris. Aliter: Ceruum elixabis & subassabis: Teres piper, ligusticum, careum, apij semen: suffundes mel, acetum, liquamen, oleum calefactum: amylo obligas, & carnem perfundes. Ius in ceruo: Piper, ligusticum, cepullam, origanum, nucleos, caryotas: mel, liquamen, sinape, acetum oleum. Ceruina conditura: Piper, cuminum condimentum, petroselinum, cepam, rutam, mentham: mel, liquamen, passum, caranum, & oleum modicè: amylo obligas cum iam bullijt. Iura feruentia in ceruo: Piper, ligusticum, petroselinum, cuminum, nucleos tostos aut amygdala: suffundes mel, acetum, vinum, oleum modice, liquamen, & agitabis embamma. In ceruinam assam Piper, nardostachyum, folium, apij semen, cepam aridam, rutam viridem: mel, acetũ, liquamen: adiectas caryotam, vuam passam & oleum. Aliter in ceruum assum iura feruentia: Piper, [illegible],
70 petroselinum, damascena macerata: vinum, mel, acetum, liquamen, oleum modice: agitabis [illegible]

[illegible]

Hacusq; Apicius. Cerui anteriorem partem in iusculo laridario coques, lumbos assabis: ex coxis pastillos aut pulpamenta facies. Eadē & capreoli, damæ, ac capreæ coctura est. Platina (quasi vero capreolus & caprea aliter quàm sexu differāt.) Idem lib.9.cap.8 de honesta volupt. Ex ceruo, inquit, vel capreolo, pastillum sic facies: In frusta haud magna carnem concides: vna bullitione cum aqua & aceto saleq; remollitam, ex cacabo eximes: finesque in quadra, donec ius exinaniet: piper deinde & cinnamum contritum simul cum larido tunso in modum placentæ subiges, carnemq; additis quibusdam per longum laridi tessellis, hoc quasi foliato inuolues, indesq; circunquaq; caryophylli genera: farinam deinde bene excretam subiges: ex subacta crustam grossiorē vnicuiq; frusto circunuolues. in furnoque lento igne optimè coques. Apponi hęc statim conuiuis, vel seruari in mensem, aut saltem dies quindecim possunt. Parum omnino alit, tardè concoquitur, stomachum laxat, spleneticis & hepaticis nocet, pectus exasperat, Hæc Platina. Sanguine cerui nostri vtuntur ad ius nigrum, quod vulgò piperatum vocant, à colore puto, licet absq; pipere plerunq; paretur. Qui de arte coquinaria Germanicè scripserunt, præcipuè Baltasar quidam Dillingensis, ex ceruina pastillos vt vocant, parare docent: nec non pulmonis & hepatis apparatum & condimēta. Pro Ferdinando rege audio parari in pastillis ceruarum fœtus grauidis exectos. Corda animalium non sunt facilia concoctu nec cerebra: cor tamen cerui, & cerebrum leporis aut cuniculi sumpta, prosunt propter virtutem theriacalem. Arnold. de cons. san.

G.

Cerui natura omnia venena abigi & repelli constat, Alexander Benedictus: ex Plinio nimirum, cuius hac de re verba cap.5. retuli. Ceruinus sanguis aluum sistit, Plinius. Hirci, capræ, cerui, & leporis sanguis, inassatus sartagine, dysenterias & cœliacorum profluuia sistit, Dioscorid. Frixus cum oleo cerui sanguis, si fiat ex eo clyster, sanat intestinorum vlcera, & remouet fluxum antiquum, Albertus & Rasis. Ego neq; ceruinum neq; alium sanguinem in clysteribus à peritis medicis poni puto, sed vel bibi vel illini ad fluxiones sistēdas, vt in Caprino dixi. Cum aceto mixtus & inunctus psilothrom est, Galenus Euporiston 2.85 In vino potus contra toxica (sagittas venenatas, Rasis, Albertus non rectè habet apostemata venenata,) efficax est, Dioscorid. cui non cerui solum, sed & cuiusuis iam dictorum animalium sanguis eandem vim obtinet. Sanguis ceruinus desiccatus & tritus sumptus, à venenatis bestijs morsos iuuare dicitur, Symeon Sethi. Lapidem educit sanguis cerui præparati Leonellus fanentinus. Febrium morbos ceruus non sentit, quin & medetur huic timori: Quasdam nos principes fœminas scimus, omnibus diebus matutinis carnem eam pegustare solitas, & longo æuo caruisse febribus, quod ita demum existimant ratum, si vulnere vno interierit, Plinius & Solinus. Et alibi, Febres arcet ceruorum caro, vt diximus, Plinius. Caro cerui calefacit, & lenit, Rasis. De medulla in genere ex Galeno supra diximus in Vitulina, vbi & Ceruinæ facta mentio est. Cerui pingue & medulla quomodo odoramentis imbuantur, vide supra in Taurino pingui ex Dioscoride. Ceruina medulla laudatissima est, Dioscor. & Plinius. Aëtius in pharmaco quodam cōtra podagram pro cerui medulla tantundem adipis ceruini substituit. In Arabum scriptis pro medulla cerui cerebrum quidam ineptè vertunt, Hebraicæ vocis homonymia decepti. Confecta ex medullis ceruorum vnguenta, sedant calores hominum languentium, Solinus. Immunem conseruant à febribus, Albertus. Plinius id carni ceruinæ in cibo sumptæ attribuit, vt superius retuli. Cerui medulla pharmacum est paregoricotaton, id est mitigando & leniendo dolores præstantissimum, Galenus ad Pisonem. Dolores sedat, Aesculap. Et ceruina potest mulcere medulla rigorē, sæ. frigoris, Serenus. Medicamento cuidam ad alopecias miscetur medulla ceruina cum alijs quibusdam apud Galenum 1. κ.τ.8. Serpentes inuncta fugat, vt cap 5 dixi: vbi & alia ex ceruo quæ extrinsecus serpentes arcent enumeraui. Sunt qui ceruinam medullam peculiare faciant remedium perfusis aqua aliòue liquore feruido. Ad ambusta & intertrigines, medullæ ceruinæ drach 16.&c. Galen. ex Critone. Medulla & pingue ceruorum dura carcinomata molliunt imposita. Symeon Sethi. Gyraldus in sua translatione discutiendi vim etiā eis attribuit, quod in Græco codice impresso non legitur. Vlcera cætera (præterquam in tibijs cruribusq;) cornu ceruini cinere, vel medulla cerui explentur & purgantur, Plinius. Cotyledon cū medulla ceruina calefacta imposita, fistulis medetur, Plinius. Et alibi, Cotyledon etiam purulentis auribus infunditur, & cum medulla ceruina calefacta. Ad siccas non humētes aurium vlcerationes, Oesypi drach.4. Medullæ ceruinæ drach.4.&c. Galenus 3. κ.τ. ex Andromacho. Hirci seuum efficax est labrorum fissuris cum adipe anserino, ac medulla ceruina resinaque & calce, Plinius. Eadem verba apud Sextum in paucis mutata legimus hoc modo, Seuum capreæ & adipem anserinū & medullam cerui & cepæ cum resina simul & calce viua, fac vt malagma, mirè sanat labrorum fissuras. Seuum vituli cum medulla cerui & albæ spinæ folijs vnà tritis, vlcera oris & rimas emendat, Plinius. Medulla ceruina in aqua calida potui data, intestinorum dolorem etsi tormina fuerint, mirè sanat. Sextus. Celsus inter alia ad dysenteriam medicamenta, si vetustior morbus est, ex inferioribus partibus infundere iubet medullam ceruinam, vt quæ dolorem leuet, & mitiora vlcera efficiat. Butyro & medulla ceruina & felle taurino cum oleo cyprino aut laurino perfricta genua sanantur, Marcellus. Lumbis dolentibus, Prodest ceruina vehemens natura medullæ, Serenus. Medulla ceruina & œsypus medicinis ad vitia sedis miscentur apud Galenum 2. κ.τ. ex Andromacho. Medullam cerui & adipem liquefacito, & in lana apponito, Hippocrates de natura muliebri inter subdititia medicamenta quæ vterum emolliunt. Idem in libro de morbis muliebribus, medicamentum subdititium purgatorium his verbis describit, Medullam anseris aut cerui magnitudine fabæ affuso vnguento rosacco & lacte muliebri terito, velut pharmacum teri solet & cum hoc os vteri illinito. Ex vitulina & ceruina medulla pessi componuntur, vteros emollientes: & extrinsecus vteri medicamenta imponuntur, quæ ex medulla præparantur, vim habentia emolliendi. Accipitur autem non solum vera medulla ex ossibus, verum etiam ex spina dorsi, &c. Galenus de simplicib.11.5. Apud Rasin idem legimus, sed pro medulla perperam legitur cerebrum, vitio interpretis vt credo. Cerebrum (medulla, Rasis) cerui, prodest contra dolorem coxarum & laterum: & in restituenda fractura, quam etiam mitigat, Albertus & Rasis: Albertus insuper addit valere contra pulsum cordis, quod non probo. Aëtius 16.34. medicamento ad fœtum concipiendum idoneo medullam ceruinam admiscet, Io. Agricola mensibus euocandis pessum ex medulla ceruina commendat: Huius medullæ, inquit, drachmas duas aut tres mulierculæ ratione habita, inuolue sindone munda & si libet de filo appende. Curandum est tamen vt reliqua satis respondeant, corporis videlicet præparatio, & habitus constitutio, victus, & ætas: nec ita multum postea sequetur mensium eruptio. Hoc nouum experimentum vocat, cuius admirandæ facultatis, inquit, nō reddidit nos certiores scriptorum quispiam.

ſplam. Atqui Hippocrates, vt ſuperius recitaui, ex medulla anſeris aut cerui medicamentum vteri purgatorium (hoc eſt quod menſes alioſque eius humores euocet) ex anſeris aut cerui medulla parare docet, quo os vteri illinatur. In antidoto vrbani apud Galenum, ad eijciendos fœtus Cerui medulla admiſcetur. Cochleæ voluam auerſam corrigunt cum medulla ceruina, ita vt vni cochleæ denarij pondus addatur & cyperi. Cerui medulla vtuntur in accipitribus cum alijs remedijs contra lumbricos. Cerui pingue (adeps, ſeuum) quomodo oderamentis imbui debeat, copioſe in Taurino docui ex Dioſcoride: & quomodo ſimpliciter curandum ſit, in Hircino ex eodem. Ceruino adipe perunctos ſerpentes fugiunt, Dioſcorides & Plinius: vt ſupra cap. 5. retuli. Aëtius in pharmaco quodam contra podagram pro ceruina medulla tantundem adipis ceruini inijci poſſe monet. Cerui adeps nullo medicamentorum mollientium eſt inferior, Galenus de comp. ſecund. gen. Seuum cerui calefacit & lenit, Raſis. Medulla & pingue ceruorum dura carcinomata molliunt impoſita, Simeon Sethi. Capillis nigrandis infectio optima ex hirundinum ſtercore paratur, vt in earum hiſtoria recitabitur: oportet autem ſeuo ceruino faciem prius perungere, ne quid ex medicamento diſtillans eam commaculet, Marcellus. Seui ceruini vſum ad lentigines faciei, paulò poſt in remedijs ex cornu aperiam. Abſyrtus aduerſus tuſſim equorum ex frigida cauſa remedia præſcribens, poſt purgationem & ſuffitum, in vino dulci liquare iubet adipem ceruinum aut ouillum cum cera, & lingua apprehenſa infundere. Picem præcoquam, ſiue quam viſcoſam vocant, & rubricam Scythicam, quam alij piſſaſphaltum vocant, cum ſeui ceruini remiſſi cyatho vno, & lactis bubuli vel ouilli pari menſura, ſi quis iam periclitanti phthiſico in potu vel in cibo cotidie dederit, mirè ei ſubueniet, Marcellus. Cum equi ſanguinem per vrinam reddunt, Anatolius lomentum purgatum coctum, & adipem ceruinum, vino pauco miſceri, & triduo per os infundi iubet. Seuum ceruinum combuſtum ſimul cum oſtrea teſta minuta commiſce, & factum quaſi malagma pernionibus impone, mirè ſanat, Sextus. Vteris exulceratis ceruinum adipem recentem ac viridem ſubdito, Hippocrates de morbis mulieb. Et alibi in eodem libro, Mulieri vt vterus purgetur, allium (inquit) & nitrum rubrum, & ficum, paribus portionibus melle admixto ſubdenda dato. Et vbi amouerit, cerui adipem apponat in vino liquefactum. Idem in libro de natura muliebri inter ſubdititia medicamenta quæ vterum emolliunt, Medullam cerui (inquit) & adipem liquefacito, & in lana apponito. Vuluas & pilo ceruino ſuffiri prodeſt, Plinius. Contra abortum, Ex pilis ceruinis ſuffumigabis, & mulier ſanabitur, Sextus. Difficulter mingentibus auxilium admodum probatum, Pilos cerui ſuffumigato, & confeſtim minget. Myrepſus. Ad ſuppreſſam vrinam pilos ceruinos ſuffito: vndique autem cinctus ſit veſte cui ſit remedium, ne fumus diſſipetur, Dioſcor. Euporiſt. 2. 97. Igni ſacro illinuntur ramenta pellis ceruinæ deſecta pumice, ex aceto trita, Plinius. In pelle ceruina amuleta multa adalliganda magi præcipiunt, vt paſſim apud Plinium legimus: quæ ſingula ſi percenſeam, vanus & loquax ſim. Morſus à ſerpente vlmo mox liget locum cum corio cerui, deinde imponat theriacam, & eandem bibat, &c. Petrus Apponenſis. Ad inuoluntarium vrinæ exitum in ſtratis remedium, Alterci ſuccum aut ſemen in aſinino lacte maceratum corio cerui includito & dextro femori appendito, miraberis, Galenus Euporiſton 3. 257. Ex pelle ceruina vſta medicamentum ad vngulas equi reparandas reperitur apud Vegetium 2. 57. Aduerſus comitiales morbos, Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis alligata ceruinis neruis, Plin. Apud Aëtium lib. 12. cap. 47. in antidoto Philagrij aduerſus podagram, reliquis medicamentis adijciuntur oſſium ceruinorum aut bubulorum ex ſuris recentium & vt probè conteri queant vſtorum drachmæ quinquaginta. Quanquam etiam ſine oſſibus eandem antidotum parari admonet. Oſſium ſubſtantia (inquit) facultatem habet conſumendi ac reſiccandi, adeò vt etiam ſola aſſiduè & opportunè exhibita, inueteratum articularem morbum curet: Vt vero ne quid ex humoribus reſiccetur ac lapideſcat, incurabileq́; aut ægre medicabile reddatur, tempore præſeruationis eam minime miſcebimus, ſed poſtea ſi ita videbitur: conſumit enim & reſiccat humores in ipſis articulorum iuncturis relictos. Oſſa ceruina vſta recipiuntur in antidotum Iuliani ad calculum & comitiales, &c. apud Aëtium. Patellam ceruinam, hoc eſt, genuinum, ſi tecum habeas, non ſurgunt inguina: & quæ ante ſurrexerunt, eadem tacta redeunt, Sextus. Ad ventris profluuium Ceruorum oſſa contuſa ventri illinito, Galen. Eupor. 2. 46. Oſſa cerui vſta antidoto lienem liquenti Nicol. Myrepſus admiſcet.

Cornu ceruini apud medicos frequens & varius vſus eſt: Dextrum Plinius & Solinus præferunt, Ariſtoteles ſiniſtrum, vt ſupra dixi cap. 2. Mucrones etiam efficaciores videntur, vtpote ſolidiores. Quæ abiecta in ſyluis reperiunt, ferè euanida & nimis leuia ſunt, medicamentis inutilia. Vſus habent & cruda & vſta, vt in ſequentibus apparebit. Cerui cornu contuſum (vt Ruellius vertit: Græcè eſt κοπὲν, id eſt in fruſta vel aſſulas ſectum, vt Marcellus:) crudo fictili, luto circumlito, & in furnum indito, vritur donec albeſcat: id cadmiæ modo elotum, vlceribus oculorum & defluxionibus ſalutare eſt, Dioſcorid. Sunt qui non ſatis vrant, quo modo nigrum fit & aſtringentius, vt mihi guſtanti viſum eſt. Frigidum eſt & ſiccum ceruinum cornu, Symeon Sethi. Miretur autem aliquis cum huiuſmodi ſit quomodo obſtructionibus medeatur, quod idem Symeon ſcribit: Nam & ſpleni obſtructo vtile ipſum faciunt, & morbo regio, qui ferè obſtructo iecinore fit. An quia vt cinis & vſta omnia, niſi lauentur, empyreuma quoddam & relictas vi ignis tenues aliquot calidasq́; partes ſibi retinet: ablotum vero ijſdem priuatur, nec aliud amplius quàm ſiccat & emplaſticum eſt. Cornibus cerui & capræ vſtis, & (ſi opus eſt) lotis, vtimur ad dentium candorem, gingiuas mollitie fluidas, dyſenteriam, fluxiones in oculos quia tergent ſine roſione: tamen nec dolorē leniunt, nec coquunt quia frigida & ſicca. Syluius citans Galen. lib. 11. de ſimplic. & quartum de Compoſ. phar. ſec. locos. Cornu cerui vſtum & lotum multi pro ſpodio vendunt, Braſauola. Ex teneris & recens enatis ceruorum cornibus cibarium quoddam diuites ſibi parant: Poſſident enim (inquit Blondus) maximas & pretioſiſſimas dotes in aconitum: Videtur autem aconiti nomine abuti pro quauis venenata herba, vt multi per imperitiam ſolent. Cornu ceruino vſto ſerpentes fugari cap. 5. docui. Cornu ceruinum vſtum & ex aceto tritum illinito ad ſerpentium morſus: aut calami radices, & cicer & baccas cupreſſi & cornu cerui, combuſta omnia tritáq; in vnum miſceto, & ex aceto ac porro propinato, Galen. Euporiſton 3. 149. Ceruus dextrum cornu terra obruit contra rubetarū venena neceſſarium, Plinius. Aliqui (vt Tarentinus) contra muris aranei morſum tradunt allia contuſa eſſe imponenda, ſuffiendumq; cornu ceruinum, Hierocles. Cor cum pelle & cornu cerui cōbure, & oleo vulneri iunge, Galen: Eupor. 3. 184. Ceruinū cornu habet vim omnes humores ſiccandi, & ideo eo in colyrijs ocularibus vtūtur, Sext. Equi ſpuma illita per dies quadraginta, priuſquā primum naſcantur pili reſtinguntur: item cornu ceruini decocto: Melius ſi recentia ſint cornua, Plin. Orpheus in libro de lapidibus, ſi cornu cerui cū oleo tritum capiti illinatur, caluo etiam pilos producere promittit: Verſus eius hi ſunt.

Αἴει τοι ζητεει κασίην ὅπη κεφαλὴ τι λάχνην, Εἰ καὶ φαλακραίην [illegible] ἴσος, εἰ γάρ μιν ἐλαίῳ
Τερβίνθου τρίψεις κερατάφυς πάνθ᾽ ἥματα σεῖο, Αἰεὶ νεαρὸν βρέγμα τὸν τρίχας [illegible].

Ad fluentes capillos scobem de cornu ceruino permisce cum semine myrti nigræ, adiecto butyro oleóque:
& capiti raso diligentissimè obline, etiam ex infirmitate fluentes capillos efficaciter continebis, Marcellus. Ad por-
riginem cornu ceruini cinis è vino prodest, vtq; non tædia animalium capillis increscant, Plinius. Cornu ceruini
ramenta acerrimo aceto incoquito, vsque dum tertia pars remaneat, ex eo impetigines illinito, Galenus Eu-
poriston. 3. 278. Combustum cum aceto tritum impetigines mirificè sanat, Sextus. Medicamento cuidam ad
elephantiasin dictam mox in elephante inter remedia ex ebore. Vlcera cætera (præterquam in tibijs cruribusque)
cornu ceruini cinere, vel medulla cerui explentur & purgantur, Plin. Pustulis cornu ceruini cinis ex aqua illini-
tur, Idem. Maculas in facie abolet taurinum seuum vitulinumue fel, cum semine cunilæ, ac cinere è cornu cerui-
no, si canicula exoriente comburatur, Plinius. Ad lentigines de facie tollendas, Lenticulam cum scobe tenui de
cornu ceruino, & seuum ceruinum pariter diuide, coque & tere: atque inde faciem vel ante horam balnei, vel et-
iam in balneo frequenter inlinito, ita vt quasi pro pane molli vtaris, efficacissimum medicamen experieris, sed
lenticulæ maior pars sit, cornu & seui æqualis mensura, Marcellus. Cornu ceruino combusto in Sole faciem li-
ne, & detersa subinde renoua, & hoc in ortu Solis facies, mire tollit lentigines de facie, Sextus. Articulorum fra-
cturis cinis feminum pecudis peculiariter medetur, efficacius cum cera: Idem medicamentum fit ex maxillis (pe-
cudis intelligo, id est ouis) simul vstis, cornúque ceruino & cera mollita rosaceo, Plinius. Combustum ad dra-
chmas tres addita spuma argenti duarum drachmarum, & ceroto macerato mixtum, intertrigines dolentes mirè
sanat, Sextus. Ceruini cornu scobes limatæ, & ex vino potui datæ (Plinius illinendum ex vino sentire videtur,
vt etiam ad porriginem, vt paulò superius citaui) peduncalos in capite lendesque nasci non sinunt, Marcellus.
Cornu cerui cinis illitus fronti (& temporibus) ex aceto vel rosaceo (aut ex vino, Plin.) capitis dolores sedat, Pli-
nius, Marcellus & Galenus Euporiston. 2. 91. Ad capitis dolorem ex frigore, Cornu cerui exurito, eiusque ace-
tabulo, vinum odoratum dupla mensura admisceto, terito ac illinito, Apollonius apud Galenum κα. τόπ. Ad ca-
pitis dolorem, Cornu cerui in cinerem redactum, exinde drachmam cum vini cyatho, & aquæ cyathis duobus
bibat, Sextus. Comitialem morbum deprehendit caprini cornu, vel ceruini vsti nidor, Plinius. Et alibi, Cor-
nibus siue dextris siue sinistris accensis, odore comitiales morbi deprehenduntur. Vitrina hæc nidore vitium a-
perit ac detegit, si cui inest morbus comitialis, Solinus. Sunt & alia quædam grauiter odorata, quæ suffitu arguunt
epilepticos & concidere compellunt, vt bitumen, gagates lapis, cornu caprinũ capriniq; iecinoris assati odor, i-
pumq; iecur comestum, vt scribit Aëtius lib. 6. cap. 13. Adultorum cornuum & in ramos diffusorum maxima dos
est in morbum comitialem, Biond. Sunt qui aridum hoc medicamentum comitialibus commendent, quod mi-
scetur ex visci querni vncia vna: mucronum de cornib. cerui drachmis duabus, & cordis lupini drachma vna, qui-
bus addunt scobem tritam de occipitio cranei humani. Qui post ægritudines aliquas, vt lethargũ aut pestilentiam
in obliuionem deciderunt, eos maximè iuuat hiera Ruffi: & post purgationẽ hieræ, scobem dentis elephantis cir-
citer drachmam vnam è mulsa potam non parũ iuuare creditur, & cornu ceruinum similiter, Aëtius. Olfactu ex-
citãt ex vtero strangulatas, Bitumen, Castoreum & cornu ceruinũ suffita, Gal. κα. τόπ. Si transmoti presserint vteri
hordeum terito & vna cum paleis & cornu cerui, oleo subigito & suffito, Hippoc. Aduersus scrophulas gutturis,
quidam ceruinũ cornu tritum, cum spongijs in quibus lapides reperiuntur æquali mensura, ex vino aut aqua quo-
tidie mane à ieiunis bibi iubent: sic aboleri, si adhuc increscant: sin iam constiterint, non augeri. Cerui cornu
vstum, & cadmiæ modo elotum, vlceribus oculorum & deflexionibus salutare est, Dioscorid. Miscuerũt ipsum
vstum elotumq; nonnulli collyrijs desiccãtibus oculorũ fluxiones: est enim omniũ talium vis exiccatoria, Gal-
lenus & Sextus. Ad lachrymantes oculos anaccollema: R. Limaces & ceruini cornu vsti puluerem, misce cũ albu-
mine oui & frontẽ eo illine: sistit lachrymas & lippitudinem, Obscurus. Ceruini cornu cinere scabricas oculo-
rum inungunt: mucrones autem ipsos efficaciores putant, Plin. Ad polypum, cornu cerui vstum & scandaracham
naribus inflato Galenus Euporiston 1, 26. cerui cornu vstum elotumq; infrictum dentes expugnat. Crudum in
aceto feruefactum, si eo gingiuæ colluantur, maxillarum à dentitione dolorem adimit, Dioscor. Græcè legitur,
παρηγορεῖ γομφιάσεις. Gomphij dentes molares sunt, vt gomphiasis illorum duntaxat dentitionem significet: & si
Marcello in annotationibus suis id non placeat, omnium simpliciter dentium emissionem hoc remedio facilio-
rem fieri existimant: Quoniam alij authores in remedijs ex cornu cer. gomphiaseos non meminerint, & den-
tes tantum mobiles confirmari, & gingiuas flaccidas compescere scripserint. Addit insuper nouam esse hanc vo-
cem, & nescire se an iterum in toto Dioscoridis opere reperiatur: Adhæc in Græcorum Lexicis γομφιασμὸν ex-
poni ait αἱμωδιασμὸν ὀδόντων, id est, stuporem dentium. Ruellius cuius interpretationem superius retuli, nulla
gomphiorum: id est, molarium mentione facta, simpliciter maxillarium à dentitione dolorem hac collutione
adimi scribit. Et quanquam gomphiasis ita molarium emissionem sonare videtur, vt odontiasis dentium sim-
pliciter, tamen ipsa remedij facultas eiusmodi est, vt neque molarium neque aliorum dentium productioni con-
ueniat, vt quæ gingiuas laxas constringere libuerit. non cum illæ molliri lenirique opus habebunt vt in dentitio-
ne. Aëtius libro quarto, cap. 9. de dentitione scribens, nullum eiusdem aut similis facultatis remedium præscri-
bit, sed ea tantum quæ laxare possint gingiuas, vt sunt leporis agniue cerebrum, mel modicè decoctum, & apud
Aeginetam gallinaceus adeps. Sed neque ad dentium stuporem, hoc aut simile remedium ab alio authore posi-
tum inuenio: quanquam remedia aduersus hunc affectum plærique putant non certa qualitate vlla, sed ex tota
substantia agere. Quamobrem γομφίασιν, vel γομφιασμὸν, vt Hesychius exponit, (apud Varinum & Camertem
non reperias) accipio [illegible] ὀδόντων: hoc est dentium confractionem, vel contritionem, quæ
scilicet vel ictu vel casu fit. Hoc non animaduertisse Marcellum Vergilium valde miror, cum è medio horum ver-
borum dictionem [illegible] citauerit: sic enim habet Hesychius, [illegible]
[illegible] (corrupte puto pro [illegible]) ὀδόντων, deberet autem vox ὀδόντων ad præcedentia singula referri. [illegible]
[illegible] (id est confractio) Suidas & Varinus, nec aliud addunt: ego [illegible] addendum conijcio: aut
legendum συγκλασμός: nam γόμφους etiam [illegible] & [illegible] exponunt. Apud Suidam & Varinum dentes
anteriores non rectè γομφίοι vocantur: melius Gaza apud Aristotelem maxillares, id est molares interpretatur.
Videntur autem illi goomphij dicti, quod pluribus quasi gomphis, id est, cuneis seu clauis, radicibus nempe suis
in præsepia sua (sic enim Græci dentium loculamenta vocant, quanquam Pollux lib. 2. aliter accipere videatur)
insigantur.

insigantur. Vetus Dioscoridis interpres apud Serapionem pro gomphiasi simpliciter dentium dolori exponit. Quod ad medicamenti naturam, vtile id mihi videtur tum ad dentes simpliciter dolentes, tum etiam mobiles & laxos, siue simpliciter, siue externam ob causam violentam, vt ictum & casum: ad dentitionem verò siue aliorum siue molarium dentium, non tantum inutile, sed etiam noxium. Monent enim medici non astringendam esse gingiuam, ne callosior reddita nascituros dentes impediat. Quod cum ita se habeat, Hermolaum, Marcellum, & Ruellium, Dioscoridis interpretes, pariter omnes errasse fatebimur. Galenus lib. 5. de Compositione medicamentorum secundum locos medicamenta aliquot mylica describit, hoc est ad molarium dolores. Sed satis hac in re prolixus iam fui. Dentes mobiles confirmat ceruini cornu cinis, doloresque eorum mitigat, siue infricentur, siue colluantur: Quidam efficaciorem ad omnes eosdem vsus crudi cornu farinam arbitrantur. Dentifricia vtroq; modo fiunt, Plin. Cinis cornu cer. dentes dealbat, & dolores tollit, Galenus Eup. 2.12. Cerui cornu in oxygaro decoquito, sæpéque eo os abluito, Ibidem 1.58. Quod verò assumpsit nomen de dente fricando, Ceruino ex cornu cinis est, Serenus. Ad dentes dolentes, Cornu cerui in aceto & gerro incoctum colluito, Gal. ex Antigene. Ad dentifricium, cerui cornu cape sic quater vsti quam optime, quartam libræ partem, salis solam libram, Idem ex critone. Cornibus cerui & capræ vstis maximè vtuntur, vt & nos sæpe vsi sumus, tum ad candorem dentium, tum ad contrahendas mollitie fluidas gingiuas. Cæterum ceruinum maximè commendatur ab ijs qui talia scribunt, Galen. lib. 11. de simplic. Cerui cornu ramentum (ῥίνημα, id est scobem lima factam) adustum & cum vino tritum, deinde circumlitum, vacillantes dentes confirmat, sicut & bouis talus idem posse traditur, Galen. 5 ad Pisonem, & Aegineta. Cornu cer. combustum dentes qui mouentur confirmat, si eo pro dentifricio quis vtatur, Sextus. Cornu cer. decoctum cum aceto, si eo colluatur os, sedat dolorem dentium, & consolidat gingiuas, Rasis & Albertus. Ex puluere eius dentifricium fit expurgandis dentibus, Iidem. Cornu cer. combustum, tritum cum aceto, dentibus adpositum prodest, Marcel. Sunt qui etiam modum miscendi præscribant, huiusmodi, vt aceti sint vnciæ tres, cornu cerui vsti drachmæ duæ, inde colluì os iubent. Ramenta cornu ceruini vel scobem eius lima factam cum vino vetere ad tertias coque, & inde assiduè os elue: mire proderit roborandis dentibus, Marcell. Ad dentes mobiles & dolentes, & gingiuarum tumorem, remedium sic: Cornu cer. combusti vncias duas, folij scrupulum vnum, salis Ammoniaci tantundem, piperis grana nouem, iris Illyricæ scrupulos nouem: ex his puluerem tenuissimum facies, & eo dentes cotidie perfricabis: si mobiles erunt & dolebunt, facile cadent: & si sine dolore validi sunt, confirmabuntur, & candidiores & odoratiores erunt: melius autem proficient, si in iuncturis aut radicibus aut cauaturis eorum, de hoc ipso dentifricio aliquid resederit, Marcell. Cornuum ceruinorum vstorum in olla cineris vnum: (hac nota sextarium significare solet: sed videtur nomen ponderis hic requiri, non mensuræ:) masticheś Chiæ denarios octo, salis Ammoniaci semunciam: diligenter hæc trita in vnum concorporantur, & perfricandis dentibus adhibentur, Marcel. Ad ictericos, Cornu cerui vsti drachmas 8. cum alijs quibusdam dari præcipit Galenus ex Andromacho. Ceruini cornu exusti cinis in potione datus empyicis vel hæmoptoicis medetur, Marc. Symeon Sethi pulmonem vsu cornu ceruini lædi scribit. Cornu cer. cinis elotus excreantibus sanguinem prodest, Dioscor. Marcellus interpres addit, cum tragacanthæ lachryma duorum cochlearium mensura: quod in Græco textu non hoc in loco, sed mox in remedio ad dolorem vesicæ subijcitur: sed nihil periculi video etiamsi ad vtrunque affectum tragacantha adijciatur. Vstum & lotum dysenteriam, & sanguinis excreationem, præterea cœliacos affectus sanat: & aurigini vtile esse dicunt: Porrò duo exhiberi cochlearia ad omnia ista præcipiunt, Galenus. Sanguinem expuentes ceruini cornu cinis sanat, Plin. Ad vomitum nimium reprimendum, sulphuris viui pusillum, & ramenti de cornu cerui tantundem, in ouo sorbili tritum & permixtum bibi vtile est, Marcel. Stomachi rheumatismos cornu ceruini cinis reficit, Plinius. Regio morbo cornu ceruini cinis prodesse dicitur, Plinius. Galenus vt paulò ante retuli (sicut & Dioscorides) vstum & lotum aduersus hunc affectum laudari scripsit. Cineris cornu cerui drachmam cum vini cyatho vno & aquæ duobus, propina ad morbum regium, miraberis bonum effectum, Sext. Rasis contra hunc morbum circiter trium aureorum pondere bibi iubet. Lienem sedat ceruini cornu cinis in aceto, Plin. Cornu cer. combustum ex oxymelle detur potui, & splenem siccat, & dolorem tollit, Sext. Galenus in lib. de Theriaca ad Pisonem cap. 12. cũ scripsisset scrobem (ῥίνημα) cornu cer. vstam & illitam dentes firmare labantes, addit ὥσπερ δὲ καὶ τὸν ἀστράγαλον τῆς βοὸς ὅ τι ποιεῖν δύνασθαι λέγουσιν. ἐξάγει γὰρ καὶ στρογγύλην ἕλμινθα μετὰ μέλιτος ποθείς, καὶ μετ' ὀξυμέλιτος σπλῆνα τήκει καὶ τὰς λευκὰς καταχριόμενος, συμμέτρως δὲ ἀφροδισιαστικός ἐστι. Hoc est, Idem efficere talũ bouis aiunt. Educit autem & lumbricum rotundum cum melle potus, & cum oxymelite lienem minuit & vitiligině albam illitus: deniq; mediocriter Venereus est, (ad Venerem excitat.) Quæ omnia non ad cerui cornu, sed ad talum bouis ab eo referri apparet, quoniam καταχριόμενος & ἀφροδισιαστικός masculino genere ponuntur. Sed cum alij authores easdem vires de cornu cer: prædicent, aut talum bubulum & cornu cer. ijsdẽ viribus pollere dicemus, aut καταχριόμενον & ἀφροδισιαστικὸν genere neutro legemus, vt ad cornu cerui tantum referantur. Supra certe inter remedia ex boue, Rasin etiam & Haly Arabicos scriptores, tali bubuli vim aduersus lumbricos, vitiliginem albam, & splenem turgentem ex aceto mulso, deniq, Venerem excitandi citauimus. Quamobrem præstiterit nihil in Galeni lectione mutasse, sed easdẽ vtriq; in plerisq; facultates esse putare, etsi vim Veneris ciendæ ceruino cornu attribui nusquam hactenus legerim. Cinis lotus, binisque ligulis (cochlearijs) epotus, dysentericis & cœliacis prodest, Dioscorid. & Galenus vt superius citaui. Iisdem cinerem huius cornu tribus digitis captum in potione aquæ vtilem esse Plinius annotauit. Vstum & potum ad pondus trium aureorum & semis (ad pondus vnciæ & duorum aureorum, Albertus:) restringit fluxum sanguinis qui est sine putredine: & valet contra vlcera intestinorum & fluxum ventris antiquum, Rasis & Albertus. Ad dysentericos, cochlearum integrarum vstarum vncia vna, cornu cerui vsti vnciæ duæ, vniantur succo plantaginis: fabæ magnitudine datur febre carentibus cum vino, cum aqua verò febricitantibus, Galenus Euporiston. 1 112. Pastillus è cornu ceruino, ad dysentericos & spuentes sanguinem describitur à Nic. Myrepso nu. 35. Cornu ceruinum mollius vstum cũ gallæ pari portione in potum dato ad ventris profluuium, Ibidem 2.46. Cineris huius drachma ex vini cyatho & aquæ duobus epota, fluxum (inscriptio habet, ventris solutionem) omnem cohibet, & dolorem sedat, Sextus. Ceruini cornu de ipsis radicibus quæ capiti hærent, scobes lima tenuissimus factus, & ad drachmæ mensuram cum vini austeri cyatho datus, sistet nimios ventris fluores, si vel triduo iugiter bibatur, Marcellus. Cornu ceruini teneri cinis cochleis Africanis cum testa sua tusis mixtus in vini potione colo magnopere prodest, Plin. Hoc idem medicamentum apud Marcel. Empiricum, quamuis prolixè expositum, adscribam tamen, promissi magnitudine adductus, præsertim cum cochleæ

etiam admisceantur, vt duplici nomine animalium historia dignum videatur: remittemus autem lectorem huc à cochlea. Ad coli dolorem (inquit Marcellus capite vigesimo nono) faciunt quidem mirificè quæ superius posita sunt, sed cætera medicamenta in alijs vitijs dolorem leuant in præsentia, hoc verò quod dicturus sum supra hominis spem conditionemque est. Ideo primo tempore ne fidem quidem habet, postea à nullo satis dignè laudari potest: nam & in præsentia dolorem tollit, & in futurum remediat, ne eum vnquam repetat.

Rarò enim quis iterum, vel ad summum tertiò, hoc accepto medicamento vexatus est: quamobrem si quando repetierit iterum dolor, dandæ erunt per triduum & tunc potiones, eodem modo quo prima data fuit. Interdum verò & tertio in dolore eodem genere potiones dabuntur, quod rarò quidem accidet, vt post primam potionem dolor redeat: sed si admonente causa iterum atque iterum data fuerit, in futurum quoque ita remediabit, vt ne suspicio quidem vlla huic vitio relinquatur: si quando tamen repetierit hoc malum, frigus ex multitudine cibi præcedit, grauitatemque quandam & torporem eius loci, id est coli, sed sine vllo dolore sentiendum infert, planè vt tum intelligant, quanto malo caruerint, qui illa molestia liberantur.

Hoc medicamento primum muliercula quædam ex Aphrica veniens multos Romæ remediauit: postea nos per magnam curam compositione eius accepta, id est pretio dato ei quod desiderauerat qui vendicabat, aliquot non humiles neque ignotos sanauimus, quorum nomina superuacuum est referre. Constat autem medicamentum ex his rebus: Cerui cornua sumuntur dum tenera sunt, & quasi in tabulas vel partes breues & tenues diuisa in olla fictili componuntur, operculóque superposito, & argilla vndique circundata, fornace aut furno vruntur, donec in cinerem candidissimum redigantur, atque ita trita in vase vitreo mundo reponuntur. Cum dolorem coli habebit aliquis, antè diem abstinebitur quàm poturus medicamentum ab omni cibo, atque ita postera die digestus atque ieiunus accipiet ex hoc puluere cornuum exustorum cochlearia tria cumulata satis ampla, quibus misceri debent piperis albi grana nouem trita, & myrrhæ exiguum, quod odorem tantummodo præstare possit. Hæc in vnum commixta in mortario diligenter agitantur ac teruntur: deinde cochlea vera Aphricana, id est inde allata, sumitur, quàm maculosissima, & viua si fieri potest, in alio mortario cum sua testa contunditur, atque ita teritur donec nullum vestigium aut aspritudo appareat testularum: postea vini Falerni non siccati cyathus adijcitur: & nihilominus rursus teritur. Magis enim tunc apparebunt aspritudines, si quæ resederint, quibus leuatis (forte pro leuigatis) iterum adijciuntur duo cyathi eiusdem vini, atque ita cum priore compositione bene admiscentur, postea transfunduntur quæ sunt in mortario in calicem nouum: qui calix super aliud vas ponitur ad carbones, & assiduè mouetur cochleario liquor, ne quid subsidat, aut peruratur. Vbi bene incaluerit, adijciuntur in eundem calicem, de his quæ supra scripta sunt cochlearia tria: & rursus permouetur vniuersa permixtio.

Cum autem calore sufficienti temperata erit potio, dabitur epotanda versus orientem: statim dolor sine dubitatione cessabit: sed vt penitus aboleatur, dari potionem similiter oportebit per insequens biduum: sed quibus hoc remedium dabitur, cibum in prandio tantummodo, aut de tempore in cœna exiguum capient, quo facile conficiant, ne crudi eam sumant: postea verò in consuetudinem victus sui remittentur. Oportebit autem remediatos non intemperanter in futurum vinum bibere: tametsi enim à coli dolore tuti fuerint, metuere nihilominus debent, ne alia parte corporis æque adficiantur ob intemperantiam, ob quam vtique colo fuerant ante vexati, Hactenus Marcellus.

Aëtius etiam libro nono capite tricesimo primo, inter colicorum pharmaca medicamentum hoc describit ex Asclepiade his verbis: Cornu cerui recens enati adhuc pilosi, tenerrimique ac vsti, cochlearia maioris modi tria, piperis albi grana nouem myrrhæ exiguum ad commendandum odorem. Contere omnia, eisque cochlearum terrestrium magnarum vnà cum testis suis, quantum visum fuerit adijce: omniáque simul trita, & vino Falerno mari myxto trium cyathorum mensura permixta: & ad mites prunas in vase fictili calefacta, ac sedulò ne quid in fundo residеat, agitata, præbe bibenda, ita vt nihil reliqui maneat: atque id maximè tempore accessionis & ieiuno adhuc ægro fiat. Deinde verò cibum qui facile conficitur præbe, atque hoc ex ordine ad dies tres exhibe. His verò qui cochleas sumere non possunt, reliqua præbe sicca cum vino.

Ad lumbricos ventris, Cornu cerui ramenta ex vino vetere potui dato à balneo, Galenus Euporiston 3.188. Cornu cer. & ebur mixta aliqui propinant, vt exigantur lumbrici.

Tinearum genera pellit ceruini cornu cinis potu, Plin. Ceruini cornu, combusti cinis tritus ex aqua potus, tineas potenter expellit, Marcellus. Cornu cerui. limati lima lignaria scobis quantum quatuor velquinque cochlearia sint, ex aqua in qua decoctus fuerit ipse scobes potus ad cyathos tres, mirificè facit aduersum lumbricos Marcellus. Combustum datum in vino vel aqua calida, lumbricos necat & eijcit, Sextus. Vstum potum cum modico melle expellit vermes, Albertus, Rasis.

Sunt qui admisceant cretam, semen sanctum, vitellum assum, & cum melle placentam siue pastillum conficiant, vnde modicum exhibent tam pueris quàm adultis. Cornu cer. ad stranguriás vtuntur, Symeon Sethi.

Ad aquosum ramicem, Acetum potui dato, & cerui cornu vstum ad cataplasmatis modum imponito, Galenus Euporiston 3.159.

Nonnulli remedijs quæ ad sanguinis mictum dantur, cornu ceruinum admiscent. Vstum potumque pondere trium aureorum & semis contra dolorem vesicæ prodest, Rasis & Albertus. Eodem modo potum humiditates ex vteris manantes cohibet, Iidem.

Mulier profluuio laborans vstum & mollissimè tritum cum vino bibat, sanabitur, Sextus. Ad muliebre profluuium, Cornu cer. vstum potui dato, Galenus Euporiston 2.73.

Mulierum purgationes adiuuat cornu ceruini cinis potus: Item vuluas laborantes, illitu quoque, Plinius: in cuius verbis adiuuare purgationes mulierum, menses promouere & ciere interpretor: quanquam abundantes etiam menses, vel pituitosas potius fluxiones (vt paulò ante dictum est) sistere potest.

Ad fluxum rubrum, cornu ceruí vstum cum hordeacea farina è vino bibitur, Hippocrates de morb. muli. libro 2. Ad fluxum album potus, Cornu ceruini vsti partem vnam crudæ hordeaceæ farinæ partes duas, & cedri baccas quinque, aqua terat & bibat, Idem. Recentiores ad genituræ profluuium corticis oui cinerem laudant vel ceruini cornu, Alex. Bened. Cornu cerui cinerem miscent quidam compositis ad alba mulierum profluuia medicamentis.

Mulier si offocatur à vulua, quod nequissimum vitium Græcè ὑστερικὴ πνὶξ dicitur, puluerem ex ceruino cornu per triduum cum vino bibat: si febricitat, in aqua calida, miraberis effectum Sextus. Ferunt etiam quòd si à difficulter pariente superferatur, iuuamento esse, vt Gyraldus vertit ex Symeone Sethi: cuius Græca verba non integra mihi videntur, nempe hæc φασὶ ἢ ᾗ ὡς τῇ δυστοκούσῃ ἐπαχθεῖσα ὀνίνησι: nihil autem præcedit aut sequitur, quod 10 ad ἐπαχθεῖσα participium fœmininum referri possit: ego περιαπτόμενον aut simile quid potius legerim, vt sensus sit, facilius parere mulierem quæ adalligatum vel appensum gestet cornu ceruinum, qualis superstitio circa alia quoque multa est, præcipuè verò aëtiten lapidem. Cerui cornu & oliuas nondum habentes oleum, simul trita mixta suffito, Hippocrat. in libro de natura muliebri ad nescio quos vteri affectus: non satis enim exprimitur.

Cerebrum cerui apud Albertum & interpretem Rasis falsò pro medulla scribitur, vt supra monui. De bezahar lapide, qui dicitur lachryma cerui, Andreæ Bellunensis verba retuli supra capite tertio. Belzahard, inquit Ioan. Agricola, est antidotum contra venenum epotum efficacissimum & prorsus diuinum. Siquidem probatissimus medicus Auenzoar libro primo testatur se hoc vno medicatum esse quendam qui perniciosissimum venenum sumpserat, quod cum biliosum esset, protinus vniuerso corpori auriginem induxerat. 20 Dosis erat belzahardi trium granorum hordei pondus cum vncijs quinque aquæ cucurbitæ, quæ nimiam veneni caliditatem refrenaret.

Cæterum huius medicamenti origo huiusmodi est: Ceruus postquam cum serpentibus congressus eas deuorauit, siti correptus, præserim in regionibus Orientem versus, vbi prægrandes reperiri constat: mox stagnum aut flumen aliquod quærit in quod sese immergat: (iuxta illud regij prophetæ, Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita anima mea desiderat ad te, &c.) Inde tamen natura ita docente, velut Tantalus in medijs sitiens fluctibus, non bibit: nam statim concideret mortuus si quid aquæ degustaret. Erumpunt autem interim lachrymæ ex oculis quæ paulatim crassescunt, coguntur, & coagulantur, atque in castaneæ magnitudinem excrescunt. Quas, postquam ex aquis euasit ceruus, deciduas homines obseruant, & colligunt. Hoc illud est belzahard, tantæ apud eos qui possident æstimationis, vt cuius veneno vel medium vnguem ostendant, 30 Hæc ille.

De eodem Ferdinandi Ponzetti cardinalis verba hæc sunt: Experientia cognitus est ad omnia venenorum genera pollens lapis quem vocant Kemme seu bezar, colore citri splendens, odore vini: natus ex lachrymis ceruorum. Infirmi enim ætate flumen quoddam ingrediuntur in Oriente, & stant in eo immersi vsque ad caput, donec emittant lachrymas, quæ frigiditate aquæ & aëris coagulatæ, vertuntur in lapidem magnitudine auellanæ: qui exeuntibus à flumine decidit. Huius triti, vt docti omnes testantur, si pondus duodecim granorum hordei sumatur, expellitur omne venenum & virus per sudorem. Ceruorum lachrymæ collectæ, cordis pulsu laborantibus auxilio sunt, Physiologus author obscurus. Venenum Hebræi aut finitimæ linguæ præter alia nomina vocant זהרי *Zehari*; *baal* autem dominum: vnde lapidem istum dictum conijcio quasi dominum veneni: cuius Etymologiæ ratione merito pro peculiari cuiusuis 40 veneni antidoto vsurpatur. Hunc lapidem aliqui begaar vocant, vide plura in Pandectis. Cerui angulorum in oculis sordes contra venena, Scribonius. Contra febres & calores nimios corporis. Nec spernendus adeps, dederit quem bestia melis: Seminecis cerui lachrymam miscere liquori conuenit, atque artus illinc mulcere calentes, Serenus.

Pulmo ceruinus clauos & rimas callíque vitia sanat, similiter vt fimum suis recens illitum, ac tertio die solutum, Plinius. Pulmo ceruinus impositus & sæpe renouatus ex calciamento læsos pedes sine dolore persanat: sed leporinus pulmo impositus multò efficacius curat, Marcellus. Apud Plinium quidem statim à ceruini pulmonis mentione remedium ad calceamentorum attritus subijcitur, vnde forsan deceptus est, Marcellus. Quòd autem ceruino pulmoni apud Plinium nihil cum attritibus calceamentorum sit, inde constat, quia Plinius hoc obseruat, vt morbos & affectiones prius, remedia posterius nominet, 50 ijs quidem in locis, vbi remedia secundum affectionum genera partitur, ne qua possit oriri confusio. Hæc de Pliniana lectione: nam quod ad naturam remedij, hoc est ipsum cerui pulmonem, an ad alterum affectum magis conueniat, an æque ad vtrumque, experturis iudicandum relinquo: quanquam inter tam multa & obuia remedia horum vitiorum, neminem cerui pulmone opus habere puto. Tussim sanat pulmo ceruinus cum gula sua arefactus in fumo, dein tusus ex melle quotidiano ecligmate: Efficacior est ad id subulo ceruorum generis, Plinius. Et alibi, Sunt qui cerui pulmonem phthisico profuisse scripserint, maximè subulonis, siccatum in fumo, tritumque in vino. Cerui pulmones cum suis gurgulionibus virgulis tensos, in fumo donec arescant suspende, & ex his aliquid contusum tritumque diligenter adiecto melle, ecligmatis modo phthisico dato, quem sanari citissimè voles, Marcellus. Ad phthisim non perfectam sanandam, Pulmo cerui calamo extractus & arefactus conteratur: & cochlearia eius tria ex mellis 60 cyathis tribus exhibeantur, deinde paucis diebus interpositis iterum propinetur, Galenus Euporiston li. 2. capite 27. Pulmonis cerui in olla fictili exusti cinis datus multis ad suspirium vel dyspnœam profuit, Marcellus.

Tradunt ceruas, cum senserint se grauidas, lapillum deuorare, quem in excrementis repertum, aut in vulua (nam & ibi inuenitur) custodire partus adalligatum: Inueniuntur & ossicula in corde & in vulua perquam vtilia grauidis parturientibusque, Plinius. Lapis qui in vulua aut in ventriculo cerui inuenitur, phylacterium est prægnanti, & perficit vt partum perferat, eoque ratio colligit velocissimum esse illud animal, nec tamen aborsum facere. Simili ratione ossicula inueniuntur in corde cerui, aut in vulua eius, quæ idem præstant, Sextus.

Vt mulier non concipiat. Eadem ossa in brachio suspensa efficiunt ne mulier concipiat, Idem. Lapis in vulua aut corde aut intestinis ceruarum repertus pro amuleto gestetur. Est enim ad retinendos fœtus remedium efficacissimum, Aëtius 16. 21. Os à corde cerui humanum cor totius substantiæ similitudine roborare Actuarius cum Arabibus contendit: sed ab aliorum animalium maiorum corde potius fuerint, quæ tam multa proferunt pharmacopolæ, quàm à corde cerui. An verò cartilaginosa hæc substantia magis præstare id queat, quàm cordis aut arteriarum corpus, ipsi viderint, Syluius. Venetijs bubulum aut vaccinum quoddam os venditur, quod verè os est, etiam ingenti pretio, pro osse de corde cerui. Ego duo corda cerui aperui: vnum statim à cerui morte, in quo neruus quidam aut cartilago neruea apparuit, non admodum dura, in crucis modum: alterum interfecti ante sex dies, cuius neruea cartilago multò durior erat, & tensa, tali ferè figura, quali Venetijs os de corde cerui venditur, bubulum illud inquam vel vaccinum. Illius nerui vis apud veteres non memoratur, minusq; in roborando corde valere arbitror, Anton. Brasauola.

In corde cerui (inquit Plateatius) reperitur quoddam os parte sinistra, vbi quædam concauitas est, in quam splen respirat, & excrementa emittit, (per vapores scilicet,) quæ illic ob siccitatem suam in ossem vertuntur substantiam. Est autem hoc os de sanguine cordis, subrufum, & melancholicum expellendi fumum vim habet: Datur etiam contra cardaicam (sic vocat pulsum seu tremorem cordis) syncopen, & hæmorrhoides, Hæc ille. Superiore anno (inquit Anthon. Schnebergerus) in Vngaria ego ipse proprijs manibus officulum ex corde cerui exemi: reperitur autem semper omnique tempore in quolibet cerui corde inter auriculam maioris ventriculi & vrinalem venam in basi cordis, Illustris D. Boneus se quoque sæpius reperisse asserit, Hæc ille. Os cordis cerui tritum potui da mulieri sterili, & videbis gloriam Dei, Galenus Euporiston libro 3. capite 174. Cor sine osse est omnium quæ nos nouerimus, præterquam equi & generis boum cuiusdam, Aristoteles. Negligenda est illorum oscitantia qui in cordis affectibus magno supercilio os cordis cerui, nescio quibus gemmis & auro mixtum, propinant: quum interim ceruo non aliud os, quàm vitulo aut cani aut sui insit, cartilagineæ nimirum magnæ arteriæ & venæ arterialis radices. Et officulum illud quod è ceruorum cordibus exemptum pharmacopolarum officinæ mihi hactenus ementitæ sunt, aliud nihil esse censeo, quàm grandius agni hyoidis ossis officulum, quod continuum est, & λ. simillimum: nisi quod dextrum crus etiam transuersim sinistrum decussatim secat, & alterum crus altero breuius fit: quod etiam ouina lingua quoties mensæ apponetur, luce clarius edocebit, Hæc And. Vesalius. Est apud nos quidam rei venatoriæ peritus, qui mihi affirmauit os in corde cerui nõ alio tempore inueniri quàm eo quod inter duos diç Virginis dies festos intercedit, hoc est à medio circiter Augusto vsq; ad Idus Septembris. Cor cum pelle & cornu cerui combure, & ex oleo vulnus inunge, Galenus Euporiston 3. 184. Naturale amuletum: ossa in corde cerui inuenta, sinistro brachio suspensa arcana quadam vi conceptum (vt fiat) iuuare asseruntur, Aëtius 16. 34.

Hinnuli coagulum laudatissimum est, Aristoteles. Nicander leporis coagulum contra venenata laudauit, quo loco Nicoon antiquissimus medicinæ author, primum in coagulis honorem hinnulo tribuit, secundum lepori, tertium verò agno (hœdo, vt citat Hermolaus in Plinium:) Dioscorides leporino primum in coagulorum censu ordinem dedit, Marcellus Vergilius. Hoc quidem in Dioscoride mireris, quod primum hinnuli (νεβρῶ) coagulum nominet, & rursus paulo post cerui, qua de re supra alicubi dixi. Pares autem vires habere scribit leporino coagula hœdi, agni, hinnuli, dorcadis, platycerotis, dorci cerui, &c.

Coagulum hinnuli, leporis, hœdi laudatum: præcipuum tamen dasypodis, &c. Plinius. Contra morsus (serpentium) præcipuum remedium ex coagulo inulitn vtero occisi, Plinius libro 8. Et rursus libro 28. Summis remedijs præfertur inuli coagulum in matris vtero execti, vt indicauimus. Aduersus venena mirificum est hinnuli coagulum, occisi in matris vtero, Solinus. Albertus non coagulum sed abortiuum (id est fœtum imperfectum) perperam legit. Coagulum cerui ex aceto potum ab ictu (serpentium iuuat:) & si omnino tractatum sit, eo die non ferit serpens, Plinius. Vtiliter bibendum datur morsis à cane rabido, Damocrates apud Galenum libro 2. de antidotis. Contra potum cicutæ (aconiti potius, ex Dioscorid.) & fungorum esum prodest, Haly.

Coagulum ceruinum siue leporinum, siue hœdinum, in potione solutum bibitur vtiliter ab empyicis vel hæmoptoicis, Marcellus. Coagulum cerui ex aceto sanguinem sistit. Plinius. Deglutitum sanguinem ex intimis profluentem facile stringit: idem facit & coagulum leporis Marcellus. Leporis aut hinnuli coagulum ex vino potum nec non immissum cum oryzæ cremore cœliacos & dysentericos iuuat, Galenus Euporiston libro 1. capite 113. Exiccat coagulum hœdi, cerui verò magis inspissat, Aëtius contra reiectionem sanguinis. Intestinorum vitijs magnopere prodest coagulum ceruorum decoctum cum lente betáque atq; ita in cibo sumptum, Plinius. Hinnuli coagulum priuatim triduo à purgationibus admotum, partus spem intercipit, Dioscorides.

Ventres ceruorum, vide mox in Testibus. Nicander describit compositionem quandam theriaco, vbi addi iubet ἐλαφοιο νηδὺν id est cerui ventrem quem vocant echinum, alij cecryphalum.

Testes cerui inueterati, vel genitale maris, salutariter dantur in vino. Item ventres qui centipelliones vocantur, aduersus serpentium morsus, Plinius. Genitale cerui tritum (Aegineta siccari prius iubet, tum teri, additéque misceri remedijs, quæ ad viperarum morsus componuntur) & in vino potum, à vipera demorsis auxiliatur, Dioscorides. Desiccatum & lima in scobem redactum, cum vino potum morsibus viperæ succurrit, Symeon Sethi. Naturæ cerui siccatæ & corrasæ si drachmam vnam in sorbitione oui potaueris, omnis morsus serpentis apud te innocuus fiet, & idem potus viperarum morsus efficacissimè curat, Sextus. Rasis etiam & Albertus virgam cerui contra serpentes tyri, id est viperas, auxiliari scribunt. Ceruini testiculi sicci aliquam partem potato, concubitum excitat, vt fit cum voluptate Veneris, Sextus. Ἐλάφου κέρας δοκεῖ βρωθεὶς πρὸς συνουσίαν ἀγείρειν, Hesychius & Varinus.

Mulieri

Mulieri candida à pectore hyænæ caro, & pili septem, & genitale cerui, si illigentur dorcadis pelle, collo suspensa continere partus promittunt (magi,) Plinius. Hippocrates 7. libro de sterilibus iubet dari ramenta genitalis ceruini, ac si ita fœcundæ fiant, & id partum quoque acceleret. Antidotus 72. ad excitandam Venerem apud Nicolaum Myrepsum recipit pudendum cerui. Pudendum cerui aridum vrito & drachm. id est cum vino meraciore præbe, ad excitandam venerem: experimento constat, Aëtius. Si quis cerui genitale vstum & tritum cum vino illinat testibus & pudendo animalis admissarij, vehementius ipsum reddet ad coitum, Xenophon in Geoponicis Græcis libro 19. capite 5. Idem alibi in eodem opere ex Quintilijs refertur his verbis: Quòd si tauri ad coitus torpescant, genitale ceruinum vrens & conterens, & leuigans vino, pudendum tauri atque testiculos vngito: confestimque vel ad insaniam vsque pruriet in Venerem: Quod quidem haud in tauris duntaxat, sed etiam in animalibus cæteris, in ipsóque hominum genere similiter possit vsu venire. Soluit autem pruritum illum exorbitantem, oleum inunctum. In Græcis quidem pro genitali primo loco κέρκον legitur, secundo οὐρὰν, quæ licet caudam propriè significent, hic tamen pro genitali siue pudendo maris accipiuntur, vt Græci etiam grammatici exponunt in Lexicis. Sic Horatius quoque caudam pro virga virilis membri, vt Acron interpretatur, accepit, Serm. 1. vbi scribit, Quinetiam illud Accidit, vt quidam testes caudamque salacem Demeteret ferro.

Virga arida pota valet contra difficultatem mingendi aut colicam: bibitur autem aqua solùm in qua ablata fuerit, Rasis & Albertus. In compositionem quandam theriacæ Nicander inijci iubet semina bapicuri: item Cerui abscissam κερκίδα θοραίην, id est caudam semen fundentem.

Hydropicis auxiliatur fimi ceruini, maximè subulonis, cuius cochleariorum trium in mulsi hemina, Aristoteles. Vrina cerui splenis dolorem sanat: ventriculo & intestinis inflatis prodest: auribus instillata medetur earum vlceribus, Haly.

Ceruæ statim à partu exedunt inuolucrum, vt dictum est: nec fieri potest vt id accipias: prius enim quàm in terram demittant, ipsæ arripiunt: vis in eo medica esse creditur, Aristot.

Extrema pars caudæ cerui venenum continet, quod potum vehementem inducit angustiam (in stomacho & intestinis, Bertrucius,) syncopen, & mortem. Curandi ratio est vomitu excitato cum butyro, oleo sesamino, & anetho: post vomitum exhibere oportet medicamentum ex auellanis & pistacijs cum lycio mixtis, Auicenna canone quarto.

Ferdinandus Ponzettus scribit humorem adustum in caudam cerui transmitti, ne inficiatur reliquum corpus: Sumptum in cibo hoc venenum tristitiam & mœrorem inducere, & reliqua vt supra: hoc addit, antidotum esse oculum cerui, vel eiusdem vel alterius.

Matthæolus venenum istud viridis aut flaui coloris esse scribit, (vnde verisimile est non aliam quàm fellis eam esse substantiam: ceruis quidem Achainis cognomine fel contineri in cauda creditur: est autem illud colore quidem simile felli, non æque tamen vt fel humidum, sed lieni simile parte interiore, Aristoteles) venenum planè sæuissimum: quod in cibo potúue sumptum, intolerabilem corporis angustiam, syncopen, & alia symptomata adferat, quæ napellus excitare solet: Auxilium esse, si post vomitum ex butyri pota dimidius triti smaragdi scrupulus cum vino bibatur, pistacia & auellanæ edantur: postea verò corpus vniuersum perfricetur cum oleo è semine citri, & theriacæ drachmæ duæ propinentur. Eadem scribit etiam Petrus Aponensis.

H.

Ceruus dictus est, quòd τὰ κέρατα, id est, cornua gerat, Festus. Cerui, quod magna cornua gerant, mutata g. in c. vt in multis, quasi geruli, Varro de lingua Latina. Ἔλαφος Atticè in fœminino genere etiam de mare dici supra docui in B. Αἲξ ὄνομα κοινὸν, ὡς ἔλαφος, ἄνθρωπος, ἵππος, Varinus. Ἔλαφος vel à celeritate & leuitate nomen habet: nam ἐλαφρὸς leuis est: Vel sic vocatur quasi ἔλοφος, διὰ τὸ ἕλκειν (aut si libet ἐλεῖν) καὶ ἀναιρεῖν διὰ τῶν μυκτήρων τοὺς ὄφεις. Ἢ ἀπὸ τοῦ ἐλαύνειν τοὺς ὄφεις ἢ ἀπὸ τοῦ ἕλος, (nimirum quod circa lacus & aquas libenter versetur) Varinus & Etymologus. Ἔλαφος παρὰ τὸ ἐλαύνειν τοὺς ὄφεις, ὅπερ ποιεῖ τοῦτο τὸ κέρας θυμιώμενον, Etymologus in Αἶθος: Vel quod ipse ceruus cornu ad saxum attrito nidorem excitet, quo serpentes è cauernis pellit. Elaphis Græce nomen est, haud à celeritate, quod putant quidam, sed serpentis tractione sorptionéque ductum, Plutarchus in libello Vtra animalium, &c. Ἔλαφος, νεβρὸς, Hesychius. Κέραρχος, ceruus apud Cretenses, Varinus. Ἀγρίς, ἔλαφος, Hesychius. Φύγαρες ἐλαφροὶ, (malim ἔλαφοι, id est cerui,) Hesychius & Varinus. Βρίαξ, ceruus, Iidem. Βράχιος, ceruus Laconice, Hesychius & Varinus. Πέχαρις, ἔλαφος, Ἀμερίας, Iidem. Στεροὶ, cerui, Hesychius & Varinus. Ταχίνης, lepus & ceruus, Iidem. Πτῶκες, timidi, lepores, dorcades, cerui, hinnuli, Hesychius & Varinus. Πρὸξ ceruus, vel hinnulus: πρόκες, ἐλάφων ἔκγονα νεογνά: ἢ δορκάδων εἶδος (ἢ ἐλάφων, Scholia in Homerum) ἀπὸ τοῦ προΐξεσθαι, à celeritate, Varinus: Vide supra in Dorcade, id est Caprea. Πρὸξ ἐλάφου γέννημα, Suidas & Varinus.

Non placet quod apud Varinum legitur, Πρόκας ζῶόν τι ὅμοιον ἐλάφῳ: est enim procas accusatiuus pluralis. Hoc animal nomen dedit Proconneso insulæ, quam aliqui Elaphonnesum vocant. Philetas ait procas quasi πρωτοτόκους (per syncopen) appellari ceruas quæ primum pariunt, Varinus. Cuius verba Cælius peruertit lib. septimo cap. decimo quinto ita scribens, Apud Philetam obseruatum Græcis est, primigenios ceruos dici procas: cum Varinus expresse habeat τὰς ἐλάφους τὰς πρῶτον τεκούσας, id est ceruas ipsas cum primum pariunt, sic appellari: & licet etiam ipsi hinnuli recens nati sic vocari possint, vt supra diximus: falsum est tamen Philetam ita vocare. Plura de voce prox in Caprea dixi. Πόρκας, (nomen à procas per metathesin factum,) ceruas vel celeres, Hesychius. Γέρκες, τῶν δορκάδων ζώων: ἔνιοι δὲ ἡλικίαν ἐλάφου, Hesychius & Varinus. Δέρκων, nomen loci, vt ceruus, Suidas. Κεμὰς, ceruus, Hesychius & Varinus. Cerui appellatione forte intelligit Aristoteles etiam capreas, & damas, & capras syluestres, Augost. Niphus. Βρίκον, ἐλα-

φον ἢ κεφαλὴν ἐλάφου, Varinus. Βρένδον, ceruum, Idem & Hesychius. Brundusium, Βρεντήσιον, vrbs ad mare Adriaticum, sic dicta vel à Brento Herculis filio: vel quod multis portibus vno in ore situs opportuna sit, quibus cerui caput quodammodo refert. Vocant autem Messapij ceruinum caput brention, vt Seleucus scribit in secundo glossarum.

Brundusium (Βρεντέσιον, Strabo libro 6.) Messapiorum lingua cerui caput dicitur: Sic enim est ciuitas cum portu capiti ceruino persimilis, cum cornua, & caput & linguam habere videatur, Onomasticon. Hinc forsan & Brettotia dicta insula maris Adriatici cum Brettio fluuio, quam Elaphussam Græci vocant, aliqui Brettanidem, apud Stephanum, quanquam & Oceani insulæ Britannicæ, Græcis Bretannides dicuntur. Sed de Brettia insula, quæ hodiéque Brattia dicitur, vide Germolaum in Plinium libro 3. capite 26. Elaphites insula prope Lesbum, Plinius lib. quinto trigesimo primo. Non placet quòd Hermolaus Barbarus scribit bredon poëtas ceruum aut caput cerui nominare, cum Messapiorum non poëtarum id vocabulum sit, qui brendon vel brention potius quàm bredon proferunt, licet Varinus etiam bredon habeat. Non statim autem quicquid non vulgò vsitatum est, poëticum fuerit. Ἀδὰξ ἐλαφος νεβρίας, Hesychius & Varinus: videntur autem intelligere ceruum marem, qui nondum adultus sit. Gyllius in historia camelopardalis, dorcalidas ceruos non rectè interpretatur, ego capreolos verterim. Aufeac, id est coagulum ceruinum, & genitum bubali, Vetus expositio in Auicennam. Aufeac aluareb, id est coagulum ceruinum, Syluaticus: apud quem sequentia etiam Barbara nomina reperi: Anfeagidi, coagulum ceruinum: (And. Bellunensis apud Auicennam anfhaa coagulum exponit.) Auteros, ceruus: Belachim, ceruus. Melossia medulla ceruina.

Hinnulum vulgò vocant & scribunt ceruum adhuc tenerum, quod nomen author quidam obscurus ab hinniendo deducit. Eruditi quidam aliter scribunt, sed variant. Inulos per simplex n: & sine flatu pro ceruinis pullis rectius proferri Hermolaus putat: hinnos autem & hinnulos per duplex n. & cum aspiratione, ex asina conceptos equi coitu, sed vtique si sint mares, vt Plinius adiecit: quanquam Nonius etiam hinnas vocat, &c. Hermolaus in Dioscoridis caput de ceruino cornu. Idem ex Hermolao Cælius exscripsit. Cerui inulum siue inuleum, nebrôn & cemáda Græci vocant: quanquam cemas nondum progreditur in pascua, Hermolaus. Vitas hinnuleo (pro hinnulo) me similis Chloe, Horat. Ἔνελος νεβρὸς, Hesychius: eadem vox apud Varinum oxytona legitur. Ego vix vllam dictionem reperiri puto, in qua tam multiplex scribendi ratio sit apud Latinos pariter atq; Græcos Γῖνος, πῶλος ὁ ἐν τῇ γαστρὶ νοσήσας πρὶν κυηθῆναι, Varinus & Hesych. Ἦνις βοῦς, ἡ ἐνιαυσιαῖα, bos annicula Ἦνιος πλείων, νέον, Hesychius.

De vocibus ἴννος, γίννος, & ἶνις supra dixi in Hinno statim post Asinum. Νεβρὸς ἔγγονον ἐλάφου, id est fœtus cerui, Pollux. Polyænus in Epigrammate etiam dorcadis fœtum νεβρὸν appellat. Marius Grapaldus nescio vnde motus νεβρὸν damam interpretatur. Dorcas propriè caprea est, vt supra docui: Græci tamen grammatici etiam hinnulum, τὸ τῆς ἐλάφου γέννημα, interpretantur, vt Etymologus. Ἐλαφίνης, νεβρὸς, Hesychius & Varinus. Ναιθροί, νεβροί, οἱ νέοι ἔλαφοι, Iidem.

Cerui primigenij proces dicuntur apud Philetam. (quod supra reprehendi:) grandiores paulò iam dici cemades valent: perfecta demum ætate cerui: Nisi eos item qui achainæ nuncupentur, aut spathinæ quædam ætatis esse discrimina coniectet aliquis: vel etiam generum ex magnitudine, vel cornibus interstitia. Græci scholiastæ in ijs satagunt egregiè: sed ita, vt nec sibi admodum satisfaciant, Cælius. Ὀρυβάδων νεβρῶν, Hesychius. Ὀρυβάδες, αἶγες, Idem. Νεβροὺς νεηγενέας γαλαθηνοὺς, Homerus Odysseæ quarto. Cælius Rhodiginus cerui catulum pro hinnulo dixit. Νεβρὸν τε κεμάδας καὶ ζόρκας, id est cerui & capreæ, vt ego interpretor in Nicandri Theriacis. Κεμὰς, hinnulus paruus in spelunca adhuc iacens: νεβρὸς autem maior, καὶ ἐπὶ βορὰν ἐξιών: De hac voce & similibus, vt κεμμὰς κεμφὰς κεμμὰς: & de cemadum genere Lybio, plura docui in Caprea.

Ἔλλὸς idem quod νεβρὸς, id est est hinnulus cerui, apud Homerum: vnde ellophonos dicta Diana à cæde ceruorum, vtpote venationis dea, Varinus. Ἔλλὸς, leuis, celer, nuper natus, (tanquam epitheton cerui:) item mutus, humidus, marinus, (tanquam epitheton piscium, quod mihi ellops potius quàm ellos proferendum videtur:) item bonus, ἐλλοπὸν, ἀγαθόν) glaucus, charopus, Dodonæus, (est enim Hella, Iouis templum in Dodone: Ἐλλοὶ Ἕλληνες οἱ ἐν Δωδώνῃ καὶ οἱ ἱερεῖς) Hesychius & Varinus. Ἐλλωτίαν (per ω magnum vel paruum in penultima) Phœnices virginem vocabant, Varinus: eadem quod ad ætatem in elli, id est hinnuli nomine ratio est. Ἐλλόποδες & ἐλλοὶ dicuntur passeres & hinnuli, ἀπὸ τοῦ ἄλλεσθαι, id est à saliendo. Etymologus & Varinus. Apud Hesychium ellopides legitur, cum iota in penultima, his verbis: Ἐλλόπιδας dictio apud Cratinum, facta παρὰ τοῦ ἔλλος (melius cum spiritu tenui, & acuto in vltima:) & communiter dictos hinnulos, vel passeres, vel pullos serpentis significat, ἀπὸ τοῦ ἄλλεσθαι. Se dvideri possit etiam ἐλλόπες quasi ἀελλόπες dici, id est ταχύπες, quod hinnulo maximè conueniret. Ἐλλὸς, ceruus, forma diminutiua ab elaphos: ἢ ὅτι ἔλλος τοὺς ἀλαπεινὰς ἔχων, ἀπὸ γὰρ τῆς ἐλλὸς καὶ τῆς ἔλαφος: (corrupta hæc videntur.) Κύων ἔχε ποικίλον ἐλλὸν, ἀντὶ τῆς ἐλάφου, Homerus Odyss. τ.

Epitheta cerui & ceruæ: conueniunt enim eadem vtrique sexui præter cornigerum. Fixerit ærlpedem ceruam licet, Vergilius libro 6. Aeneid. Agilis. Alatus, Ouidius 1. Metamorph. id est velociter currens. Alipides cerui, Lucretius libro 6. Annosus. Celeres, Stat. libro 6. Theb. Celeripes. Corrnigeri, Lucretius libro 3. Aut surgentem in cornua ceruum, Vergilius, Aeneid. 10. Cornigera, vt habet Textor, sine authoris nomine, sed falsò: vt etiam Græci poëtæ plerique κερόεσσαν, id est, cornutam ceruam falsò cognominauerunt, vt supra ostendi capite 2. Cretæa id est Cretensis, Seneca in Hipolyto, vbi Grammatici Cretam ceruis abundare mentiuntur. Errantes Vergilius Aen. 5. Formidantes, Ouidius 15. Metamorph. Fugax, Ouidius 3. Trist. & Vergilius 5. Georgic. Fugitiuus. Imbelles, Vergil. Georgi. 3. Leues, in Bucolic. Ante leues ergo pascentur in æthere cerui, id est auium more antè cerui volabunt. Seruius. Pauens. Pauidi formidine cerui, Ouidius 5. Fast. Quadrupes. Syluicultrix cerua, Catullus Epigram. 58. Territa. Timidi, Seneca in Hippolit. Trepidus. Vagus. Veloces, Vergil. 5. Aen. Velocipes

Velocipes. Vetus. Viuax, Vergilius, Aeglog. 7. Volucer. Volucripes. Volabilis, Varro Meleagris. Aut ille ceruum qui volabilem currens, Sparo secutus tragulàue traijcit.

Ἀμφ' ἔλαφον κεραὸν, Homerus Iliad. 3. & rectè in masculino genere: mas enim tantum cornutus est Varinus, Hesychius, Etymologus: Idem exponit ἄζυγον, ἢ μεγάλα κέρατα ἔχοντα. Similiter κεραὸν ceruum, alij cornutum simpliciter, alij magnis cornibus præditum. Κεραὸς rectè dici videtur de ceruo mare: nam fœmina κερόεσσα falsò appellatur. Κεραὸν ἔλαφον apud Homerum ceruum adultum (τέλειον) interpretantur: sed κεραὸς poëticum est, κερασφόρος commune, Varinus. Ἔλαφον ἄκερως μὲν ἡ θήλεια: ὁ δ' ἄῤῥην κερασφόρος, ἢ κεραοφόρος, ἢ κεραστὴς, ἢ εὔκερως, ἢ πλατύκερως, ἢ ὑψίκερως: ἢ χρυσόκερως, ὁ ὑπὸ Ηρακλέους ἁλοὺς, Varinus ex Polluce. Νῦν μὲν ἀκυπόδων ἐλάφων γένος ἔννεπε ... Εὐκέραον, μεγαλωπὸν, ... Σπιθὸν ὄρειχλον, πετεμηκόρον ὑψικάρηνον, Oppianus. Ex quo etiam sequentia decerpsi, tum ipsius cerui, tum cornuum & pedum eius epitheta: Ὀξύκερων κεράων, πολυδαίδαλον, αἰολον εἶδος. Εὐσχιδέων κεράων. Ἀλλαὶ ποικιλόπτερι θέων. Ἐπτέμιμος ἐλαφηρὰ πόδεσσιν. Ἀμφίβιοι. Τετρακέρωτοι, Hæc ex Oppiano. Idem de iecoris, siue dorcis, id est capreis, Καὶ κείνοις ἐλάφοισι δέμας. ῥινὸν δ' ἐπὶ νῶτα Σπιλὸν ἅπαντα φέρουσι, παναίολον. Apud eundem Βραδύτεροι ἔλαφοι. Item οἷα πανυκραίφνοισιν ἀελλοπόδεσσ' ἐλάφοισι. Idem. Βαλιὰν ἔλαφον, (aliâs βαλίαν paroxytonum; (apud Euripidem, κατάστικτον. βαλιὰ, αἱ ταχεῖαι παρὰ τὸ βάλλειν καὶ ταχέως φερέσθαι τὸ βαλλόμενον, ἢ παρὰ τὸ παλλέσθαι διὰ τὸ τάχος: ἢ παρὰ τὸ βαίνειν ἅλις. καὶ βαλιὰ διαποικιλος, καὶ τὸν Διόνυσον Θρᾷκες. καὶ βαλίων ἀνέμων τουτέστι φοδρῶς πνεόντων, (apud Synesium Cyrenæum, Suidas) Varinus. Βαλίαν, ποικίλος, Κρῆτες. Βαλίαν ταχὺ ἔλαφον, πηρὴν, Hesychius. Θηρεύων βαλιὰς συνομήλικας ἐν νομῷ ὕλης. Ὤχετο γὰρ πύματ' (malim πυμάτην) εἰς ἀγρότερον ὁδὸν, Distichon apud Suidam. De balio colore etiam in equo nonnihil dicemus. Ὠκείαις ἐλάφοισιν ἴσον πόδα μακρὰ δραμοῦσα, Philippus in Epigrammate. Αἱ ταχιναὶ τόξα φυγεῖν ἔλαφοι, Innominatus in Epigram. Ἔλαφος ἀναλκὴς pro ἄναλκις, Oppianus. Ἔλαφος φυζακινὸς ἢ φυζακινὴ, cerui ob fugam & timiditatem epitheton, Eustathius & Varinus. Ποικίλον ἔλλον, Homerus Ἀγρότεραι ἔλαφοι. Idem. i. αἱ ἀγελαῖαι ἢ ἀγριότεραι, αἳ, ὅ ἐστι μὴ ταχὺ χειρούμεναι Eustath. Ἔλαφον ὑψίκερων, Homer. Ἐλάφοιο ταχείης, Idem.

Cerui in ædibus rusticis dicuntur, vbi singula extrema bacilla furcillata, habent figuram literæ V. à similitudine cornuum cerui, Varro de lingua Lat. Atque humiles habitare casas, & figere ceruos, Vergil. Aegl. 2. vbi Seruius, Aut furcas (inquit) quæ figuntur ad casæ sustentationem, quæ dictæ sunt cerui, ad similitudinem cornuum ceruinorum: aut, quod melius est figere ceruos, id est venari & iaculari, intelligamus: vt magis ad voluptatem eum quàm ad laborem inuitare videatur.

A ceruo adiectiua sunt, ceruarius & ceruinus, apud Plinium. Ceruinus & murinus color in equo notissimi sunt, Thylesius. Græci ἐλάφειον dicunt adiectiuè. Ἐλάφειον τὸ τῆς ἐλάφου κέρας καὶ κρέας, Varinus: Suidas, κρέας tantum habet.. Ἐλαφρὸς, id est leuis, nomen est deductum ab elapho, id est ceruo, quod leuissimum & imprimis agile animal est Etymologus. Ἐλαφρὸς ἐκ τῆς ἐλάφου παρῆκται, (videtur addendum: οἷον ἐλαφηρὸς) καὶ συγκέκοπται ὁ ἐλαφρὸς, Varinus. Aliqui contra, vt supra dixi, elaphon quasi elaphron, id est leuem vocatum existimant. Πλώουσιν ἐλαφρῶς, in Odyssea. πρὸς ὁμοιότητα νήξεως ἐλάφου, κοῦφα καὶ κατὰ τοῦ πλεύσεως, καὶ οὐδὲ δυσχερῶς, Varinus.

Nebrophonos ab hinnulorum cæde dictus, inter canes Actæonis ab Ouidio numeratur. Πεινῶσα κεραδὶ καρδίην ἢ νεβρείην λάπτει πεσοῦσαν ἁρπάσασα λαθραίως, Babrius citante Suida. Νεβρίσκες, gallinaceorum pulli masculi, Hesychius & Varinus. Ἐλαφεῖν, fugere more cerui, Lexicon sine authore. Ἐλάφειος ἀνὴρ, id est ceruinus vir, prouerbio olim dicebatur formidolosus, & fugæ fidens magis quàm viribus: Hinc illud Achillis in impudentem & timidum, κυνὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο, Erasmus. De cerui timiditate plura dixi supra capite quarto. Ἐλάφειος ἀνὴρ apud Suidam & Etymologum rectè legitur, apud Varinum verò deprauatè ἐλάφωνος. Trux spiritus ille Philippi Ceruorum cursu præpete lapsus abit, Alcæus in Epigrammate de Philippo Macedonum rege victo, apud Plutarchum in vita Flaminij. Martialis in carmine, indigno quod memoretur, ceruum pro fugitiuo puero dixit, vt scribit Crinitus libro decimo nono capite octauo. Ceruos verò apud antiquos vocari consueuisse à celeritate fugitiuos, docet etiam Sextus Pompeius, cuius verba ex libro de verborum significationibus decimo nono subiecimus, etsi in peruulgatis istis codicibus neutiquam comperies: Seruorũ (inquit) dies festus vulgò existimatur Idus August. quod eo die Seruius Tullius natus, idemque Dianæ ædem in Auentino dedicauerit, cuius tutelæ sunt cerui: à quorum celeritate fugitiuos vocant ceruos. Sed nec illud alienum videri debet, quod in Terentiana fabula scriptum est ab Aeliano Donato: quo enim loco Terentius, quadrupedem, inquit, constringito: Quadrupedes, inquit Dona. ligaturæ genus in cruribus: aut item quadrupedem posuit pro ceruo & fugitiuo, vnde illud Vergilianum, Saucius at quadrupes nota intra tecta refugit, Hactenus Crinitus, ex quo etiam Cælius transcripsit 25. 24.

Vnde est quòd illorum qui Lycæum in Arcadia ingrediantur, corpora vmbras mittere negant? An quia vmbræ causa est Sol, Sole autem priuatur (vt qui obruatur lapidibus) qui Lycæum sponte ingressus fuerit. Vocatur autem elaphos, id est ceruus quicunque ingressus est, hanc ob causam: Cantharion Arcas cum ad Elienses Arcadum hostes profugisset, & per Lycæum cum præda transijsset, bello finito in Spartam fugit: Spartani verò, oraculo ceruum esse reddendum iubente, Arcadibus eum reddiderunt, Plutarchus in Græcanicis quæstione tricesima octaua. Sic autem refert, tanquam Cantharion ceruus sit appellatus, eò quod prius etiam Lycæum ingressi sic vocarentur: mihi plus rationis habere videtur, si Cantharionem sic primò nominatum dicamus, idque meritò, qui bis fugerit, transfuga primum ad hostes deinde in Spartam: à Cantharione verò postea cæteros omnes Lycæum ingressos. Ceruius nomen viri apud Horatium. Nebridius comes orientis apud Suetonium. Elaphos placenta nomen habet ab elapheboliis sacris in quibus fieri solebat ex sesamo & farinæ flore (σεμίδαλις, farina pinsita, Ruellius.) Cælius ex Athenæi lib. 14. Hermolaus à mense (elaphebolion enim September est) in quo fiebat, dictam ait. Erant autem elaphebolia sacra eodem in mense, vt nihil intersit. Ineptius & obscurius Io. Ruellius, hanc placentam ceruorum venationibus dicatam scribit.

Ceruisca pirum à Cloatio inter reliqua pirorum genera nominatur apud Macrobium libro 3. capite 19. Linguam ceruinam Romani vocant filicem fœminam: Nostri hodie vulgo hemionitin Dioscoridis sic vocãt, de qua pluri-

qua pluribus dixi in Boue cap. 3. inter remedia ad morbos boum. Elaphine, veratrum nigrum, inter nomenclaturas Dioscoridi adiunctas. Elaphion, ocimastrum, Ibidem: Hesychius tamen & Varinus interpretantur conion. id est cicutam. Ceruinum trifolium nostri vocant herbam bicubitalem aut proceriorem, locis nascentem aquosis, odoratam, folijs ternis, oblongis, crenatis, vmbella purpurea, &c. quam plerique pharmacopolæ vulgo hactenus eupatorium vocarunt, Ruellius hydropiper esse credidit. Ceruiboletos pharmacopolæ in syluis ex ceruorum semine nasci & Venerem stimulare comminiscuntur, Adamus Lonicerus.

Cerua, canis nomen apud Varronem. Tarando caput est maius ceruino, nec absimile, Plin. Tarandus animal est ceruo simile, Varinus & Hesychius. Eustathius facie (τῷ προσώπῳ) ceruum repræsentare scribit. Bubalos Africa gignit vituli ceruique quadam similitudine, Plinius. Est in Hercynia sylua bos cerui figura, Cæsar lib. 6. belli Gal. Gyllius pro bos legit bison, vt in bisontis historia ostendi. De caprea siue capreolo, & platycerote, quæ ceruini generis quadrupedes sunt, superius egi post capras syluestres. In Sardinia est ophion animal ceruo minus, & pilo demum simile, nec alibi nascens: id quanquam Plinius interijsse arbitratur, musimonem esse coniicio, mustonem vulgo vocant, vt statim post Ouis historiam referemus. Ceruarius lupus, qui & hodie apud Italos & Gallos nomen retinet, ex cerua & lupo, aut lupa & ceruo genitum ac mistum animal existimatur, (vt recentiores quidam grammatici in Dictionarijs annotant: sed à nullo idoneo authore id proditū memini. Ego à colore potius aut maculis dictum putarim ceruarium, aut quod ceruos infestet) de quo post Lupum priuatim dicam. Ceruaria ouis, quæ pro cerua immolabatur, Festus. De hippelapho, id est equiceruo, qui & tragelaphus dicitur, in Hirco docui capitis octaui parte prima. Tragelaphum Ge. Agricola Germanica voce mihi ignota *brandhirtz* interpretatur. Alberto alcen etiam equiceruum appellare placuit. Illud quoque animal quod Septentrionalis tantum regio producit, rangiferum vocant aliqui, ceruino generi adscribendum videtur. Ex amico quodam accepi visum sibi in aula regis Galliæ Francisci, equum posteriore parte ceruum. Elaphis nomen auis, quasi dicas ceruariam, Oppiano in Ixeuticis, quòd pennas pelli ceruinæ similes habeat, colore nimirum & maculis. Animal peculiaris formæ gignunt alpes, ἐλαφοειδὲς τὸ σχῆμα, &c. vt in Ibice dixi ex Strabone: videtur enim non aliud quàm ibex esse. Ceruorum magnitudine aues apud Struthiophagos reperiuntur, aliæ quàm struthiocameli, in eorum tamen historia nobis referendæ. Ceruum volantem Galli vulgo appellant maximum inter scarabeos, & ramosis cornibus, quibus ceruum refert, insignem. Belluas quasdam ex boue ceruóque compositas Apollonius vltra Catadupa Nili procedens, reperit, Philostratus: Vide mox in sequenti parte b. De Buselapho seu Bouiceruo diximus inter Boues post Vitulum.

De Elaphussa & Elaphite insulis superius dixi prima parte huius capitis. Est & Elaphonnesus, vna Sporadum insularum cum vrbe eiusdem nominis, Stephanus. Ceruaria, locus ad Templum Veneris, Galliæ Aquitanicæ finis, inter Pyrenæi promontoria in sinu salso ad mediterraneum mare, meminit eius Mela libro 2. Thyatera, Θυάτειρα vrbs est Lydiæ, quæ etiam Mysorum vltima vocabatur. Mysi enim vrbem condituri oraculum acceperunt, illic vt conderent, ἔνθ᾽ ἂν ὀφθείη ἔλαφος πεπληγμένη καὶ τροχάζουσα, id est, vbi ceruus sagitta saucius currere videretur. Inuento igitur ceruo, & vrbe condita Thyatera nominarunt, διὰ τὸ θεῖν καὶ τροχάζειν τὴν ἔλαφον. Erasmus in prouerbio Mysorum vltimus nauigat, huius ciuitatis non meminit, sed Aeolidem vel Teuthraniam secundum alios, extremam Mysiæ partem oraculo significatam scribit. Refert autem oracula duo diuersa ab eo quod nos ex Stephano recitauimus. Prouerbiū etiam apud Suidam habetur in Ἔσχατος: Melius autem effertur ἐπὶ τὸν ἔσχατον (scilicet τόπον) Μυσῶν πλεῖν, id est, Ad vltimum Mysiæ vel Mysorum locum nauigare, de re factu difficili & ijs qui dura quæpiam imperant. Nam si cū Erasmo proferas, Mysorum vltimus nauigat, nihil ad hunc sensum, neque ad oracula. Simile illud Germanorum videtur, Vbi piper prouenit, id est in remotissima aliqua regione. Telephi historiam in hoc prouerbio longè aliter narrat Suidas, quàm Erasmus, qui ex nescio quo authore vertendo, tum in alijs tum quod φονεῖς pro γονεῖς legit, deceptus videtur. Elauia, Ἐλαυία apud Stephanum, castellum Siciliæ, nihil ad ceruum.

b. Orsei Indi monocerotem venantur, capite ceruo similem, Plin. Onesicritus scribit equos vnicornes in India esse ceruinis capitibus, Strabo. Boues ceruorum cornib. præditos Ludouicus Vartomannus sibi visos scribit in Zeyla vrbe Aethiopiæ, principi illius loci dono datos: Vide paulo superius ex Philostrato. Λικροί, vel Λικροφ[illegible] cornuū ceruorum, Hesych. & Varin. forte quod obliquè vel per transuersum enasci soleant: λικριφὶς enim [illegible] πλαγίως [illegible]: & λέχριος, πλάγιος, λοξός. Sinus Byzātij cornu ceruino perquàm similis, Strabo. Ctesias [illegible] India nasci scribit feram nomine axin, hinnuli pelle, Plin. Ἐλάφειοι τῶν ἐλάφων ἀστράγαλοι, Hesych. & Varin. Ἐλαφομυελὸς, medulla cerui, Iidem: Syluaticus tirasin barbaram vocem pro cerui medulla interpretatur. Aethiopia leucrocutam generat, cruribus ceruinis Plin. In equo ad venationem & cursum apto probantur σκέλη λελειμμένα κῶλα [illegible] ποδέας ἐλάφοισιν, Oppian. Ἐλαφόποδες equi dicuntur, qui suffraginum articulo recta (procera potius & alta) ossa continent: ij pessimo gressu nituntur, & vectorem concutiendo fatigant, Absyrtus cap. 114. Equus habeat falces curuas & amplas tanquam ceruinas, Russius. Ceruos colore nigricantes in sylua Hercynia, vel vt aliqui vocant, Martiana, quidam reperiri aiunt: & causam adijciunt parum idoneam, quoniam ea olim conflagrauerit. Ἐλαφείου πολυπλάγκτα κεραίων, Nicander de cornu ceruino, cuius epitheta aliquot superius retuli. Cornua ramis octo prædita, τὰ δ᾽ ὀκτάβολα μετώπων φέργματα, In epigramma. Cornuū stipites nostri vocant *stangen*, quasi perticas, è quibus rami enascuntur: quibus stipitem vnum adnumerare solent cum ramorum cerui numerū proferunt. Circa messis tempus, vt audio, cute cornib. obducta, vermiculi quidā subnascuntur, qui cornu superficiē inæqualiter exedūt & asperant. Eo tempore vermiculos sentiens ceruus & pruriens, arborib. cornua affricat, quod nostrates dicunt *firnen*. Inter cerui craneū & cornua, vt ipse obseruaui, ossicula siue tubera ossea gemina protuberant læuia, duos circiter digitos longa, eò breuiora quò ceruus natu maior est: horū singulis cornua singula adnascūtur per symphisin quandā & quasi articulationem. Subulonis cerui cornua vidi dodrantis circiter longitudine: furcarij vero vulgo dicti (*eimgablers*) qui trimus est, duorū & amplius dodrantum. Obseruaui etiam in consummati cerui cornib. mucrones siue ramulos supremos, qui bini alioqui plerunque aut terni spectātur, septenos, & eodē in loco stipitis latitudinem sex digitorum: inferius autē erant & alij bini & adminicula. Hæc cornua nō vulgaris sunt cerui, sed illius quē Germani vocitant *brandhirtz*, quē Ge. Agricola Trapelaphū facit, de quo supra in Hirco. Cornua abijciunt (nostri *reeren* vocāt) Martio, & citius etiā si aëris constitutio calida & sicca fuerit. Abijciunt autē aliâs pariter, aliâs vnū post alterū horis aliquot, duodecim interdū aut plurib. interpositis. Abijici in viuarijs quidē apud nos negligi ab eis, nec humo obrui aut aliter curari, obseruatū est. Quin etiā in syluis sæpenume-

sæpenumero in aperto non occultata defossáue reperiuntur, vt quod hac de re veteres tradiderunt omnino fortassis fabulosum sit.

c. Cerui glocitant & onagri, Author Philomelæ. Idem catulis glocitare tribuit. Glocire verò & glocitare apud Columellam & Festum, proprium est gallinarum quum ouis incubituræ sunt. Grauiterque rudentes Cædunt, Vergilius in Georg. de ceruis. Xenophon ceruorum hinnulos βοᾶν dixit. [illegible], Oppianus ceruo à serpentibus morso. [illegible], Eustathius. [illegible] locus vbi cerui excrementa sua reddunt, Varinus & Hesychius: sed auenam quoque & sonum significat, & odorem: atqui pro odore non quouis, sed [illegible] tantum. per ω [illegible] scribitur: & inde forsitan nomen loco excrementorum cerui. Vinceres cursu ceruum, & grallatorem gradu, Plautus citante Festo. Cerui à celeritate epitheton [illegible], & alia superius enumerata. Audio locum quendam Francofordia non procul distantem, itinere forsitan sesquihoræ, à ceruino saltu nomen habere, in quo lapides duo erecti visantur, interstitio pedum hominis mediocris fere sexaginta: tanto enim spatio saliisse illic ceruum, idque etiam supra paulstrum oneratum, cum venatores instarent. Nostri ceruis, quos in viuarijs alunt, præter fœnum quotidie auenam quoq; offerunt. Libidinari incipiunt circa calendas Septembris, aut aliquando tardius, quod hyemis etiam tardioris signum esse conijcitur. Cerua vterum gerit, vt vacca, septimanis quadraginta, & singulos itidem parit.

d. [illegible] Homerus in timidos. Timidi damæ, ceruique fugaces. Nunc interque canes, & circum tecta vagantur, Vergilius. Ceruóque fugacioribus Sidenti tremebundus equo, Claudianus. [illegible], &c. Homerus Iliados A. [illegible], id est, impudentissime & timidissime Homerus. Megasthenes scribit in India serpentes in tantam magnitudinem adolescere, vt solidos hauriant ceruos taurosque, Plin. In oppido Locha in Saxonia ceruus qui singulis annis solebat transilire muros & currere in syluam ad admissionem, & mense octobri reuertebatur in vrbem, idq; per multos annos: Sed anno quo mortuus est dux Saxoniæ Fredericus, abijt & non est reuersus: Ph. Melanchthon.

e. Mordent aurea quòd lupata cerui, Martialis lib. 1. enumerans animalia in spectaculo quodam exhibita. Orpheus in libello de lapidibus sponsum iubet cornu ceruinum gestare: sic enim perpetuam ei cum sponsa futuram concordiam. Cerui cornu super Panos dei sacellum ponito, candelamq; desuper accendito, & ne interdiu accensam obliuione demittito, & in tempore sanctum Demusarim inuocato, ac tollito: armenta tua & vitam custodient, Author libri Parabilium Galeno adscripti. Sunt autem hæc verba lib. 3. cap. 100. Cerui pellis & pedes dextri si infigantur portæ, prohibent ingressum cuiuslibet animalis venenosi, Galenus Euporiston 2. 143. Nec equi nec boues morbo premuntur aliquo, si illis cornu ceruinum appenderis, Absyrtus. Heliogabalus processit in publicum quatuor ceruis iunctis ingentibus, Lampridius. Romæ in Triumpho Aureliani fuit currus quatuor ceruis iunctus, qui fuisse dicitur regis Gotthorum: quo vt multi memoriæ tradiderunt, Capitolium Aurelianus inuectus est, vt illic cæderet ceruos, quos cum eodem curru captos vouisse Ioui opt. max. ferebatur, Vopiscus. De ceruis qui in Scythicis regionibus equitãtur, Vide in Rangifero. Cerui proprium est θεῖν, id est currere: leporis φεύγειν, Pollux. Ἐλαφηβόλος, venator, propriè qui ceruos iaculis & sagittis figit: & pro venatore, quem κυνηγὸν Græci vocant, in genere vsurpatur per catachresin, Suidas, Etymol. Varin. Eadem vox in fœminino genere, Dianæ epitheton est. Ἐλαφηβολία, venatio ceruorũ. Veloces Spartę catulos, acremq; Molossum, Pasce sero pingui, &c. montesq; per altos Ingenté clamore premes ad retia ceruum, Vergil. Atq; humiles habitare casas, & figere ceruos, Idem, figere, id est venari & iaculari: quanquam per ceruos hîc etiam bacilla furcillata intelligi possunt, vt supra dixi ex Serio. Idem in Georgicis de pecoribus Scythię scribens, quæ non in stabulis, sed campis niuosis hyemé transigant, de ceruis etiam sic canit, Confertóq; agmine cerui Torpent mole noua, & summis vix cornibus extant. Hos non immissis canibus, non cassibus vllis, Puniceæue agitant pauidos formidine pennæ: Sed frustra oppositum trudentes pectore montem.

Comminus obtruncant ferro: grauiterq; rudentes Cædunt, & magno læti clamore reportant.

Venaticus ex quo tempore ceruinam pelle latrauit in aula, Militat in syluis, Hora. epist. 1. Leonidæ vel Mnesalci tetrastichon in ceruum venabulo occisum, extat Anthologij Græci sect. 15. lib. 6.

Τὰν ἔλαφον Κλεόλαος [illegible] Ἔκτανε Μαιάνδρου παρὰ [illegible]
Θηκτῷ σαυρωτῆρι, [illegible] [illegible]

Et in alium similiter occisum Antipatri hexastichon ibidem.

Τὰν ἔλαφον Λάδωνα, καὶ ἀμφ' Ἐρυμάνθιον ὕδωρ, Νῶτά τε [illegible] φερβομέναν φολόης.
Παῖς ὁ Θεαρίδεω Λασιώνιος εἷλε Λυκόρμας, Πλήξας [illegible]
Δέρμα δὲ καὶ δικέραιον ἀπὸ [illegible] μετώπων [illegible]

Nebris, νεβρίς, pellis est cerui vel hinnuli: [illegible], Varinus & Pollux. Venaticus ex quo Tempore ceruinam pellem latrauit in aula, Horatius. [illegible], in Epigrammate vt Suidas citat. [illegible] Πάν, Suidas ex Epigrammate. Nebridas & diphtheras Pollux 4. 18. cum Tragico apparatu numerat: Et paulò post, Ἡ Σατυρική ἐσθής, νεβρίς, αἰγῆ, &c. Philostratus etiam Satyrum describit nebride humeros amictum. Νεβρίζειν, hinnuli (ceruinam) pellem gestare, Etymologus. Vtitur hoc verbo Demosthenes pro Ctesiphonte, tanquam is qui sacris initiabat nebridem indutus fuerit, & initiandos eisdem pellibus cinxerit [illegible], Suidas & Varinus. Nebrides pelles sunt damarum siue ceruorum, quibus in Orgijs Bacchi vtebantur, Grammatici quidam recentiores. Aspersæ nebrides vario auro, Stat. 2. Achil. Est & nebrites gemma Libero patri sacra, à nebridum pelliũ similitudine, Plin. lib. 37. Huius gemmæ meminit Orpheus in libro de lapidibus, etsi [illegible] pro [illegible] perperam scribitur, [illegible] (lego [illegible]) [illegible], &c. Suidas ex Epigrammate quodam citat carmen, [illegible], id est hedera ornatam, quod & ipsa Baccho sacra sit. Camaritæ populi ex Indico bello redeuntem Bacchum exceperunt, [illegible], Dionysius Afer. Bacchus nuper natus apud eundem, [illegible]. Attribuitur autem hoc genus pellis Baccho, vt Eustathius interpres conijcit, eò quod homines ebrij varij & inconstantes sint, sicut etiam pelles istæ: vel propter diuersum in vuis colorem: vel deniq; quod ebrietas infirmos & timidos reddat, quemadmodum & nebros siue ceruus animal imbelle & ad fugam natum est. Nebrida ferre dicitur eleganter, qui timidior est & vinolentus, quia illam gestaret Bacchus, Cælius. Habebit sanè prouerbij speciem, vt si quis hominem astutum & fraudulen-

& fraudulentum, vulpinam gestare pellē dicat: φορεῖν δὲ καὶ νεβρίδα φησὶν ἂν διονυσιακούς, ὁ δειλὸς καὶ μέθυσος. ἤδη καὶ ποικίλος, καὶ ποικίλα ... στικτὰ ἡ νεβρίς, Varinus in Παρδαλέη. Τὰς δὲ παρδάλεις ἀπὸ ζωγραφίας τῷ Διονύσῳ, καὶ τὰ δερ-καλὰ ... εἰσάγουσιν ἤτοι διὰ τὸ ποικίλον τῆς χροιᾶς, ὡς τὸ (forte ὡς καὶ) νεβρίδα αὐτὸς περιῆπται καὶ αἱ βάκχαι, &c. Phurnutus. Verba hæc διὰ τὸ ποικίλον τῆς χροιᾶς, id est propter varietatem coloris, forte accipi possunt eò quod ebrij colorem mutent, & eorum alij aliter colorati fiant: aut dicendum est deesse vocem σταφυλῶν, id est vuarum: sic enim Eustathius habet in commentarijs in Dionysium Afrum διὰ τὸ τῶν σταφυλῶν ποικίλον. Et alibi, Αἱ δὲ Διονυσιακαὶ νεβρίδες, τῶν τῶν σταφυλῶν ... ἀπεικάζονται πολυειδείᾳ. ποικίλοι γὰρ καὶ αἱ νεβρίδες καὶ ποικίλαι τοῖς στίγμασι. In epigrammate quodam Bacchum cognominatum inuenio νεβρώδεα, νεβρεμόπεπλον.

h. Cerua nutriuit Telephum Agues (Auges, Cælius 21.37.) & Herculis filium, Aelianus libro 12. Variæ hist. Τήλεφος ὠνομάσθη διὰ τὸ θηλάσαι αὐτὸν ἔλαφον, Etymologus. Ceruam æripidem aureáque habentem cornua in Mænalo monte cursu deprehendit Hercules atque interfecit, vt Grammatici scribunt: qua de re plura vide apud illos qui Herculis labores descripserunt. Ἔλαφος χρυσόκερως, ὁ ὑπὸ Ἡρακλέους ἁλούς, Varinus ex Polluce. Taygeta Atlantis filia ceruam ab Hercule postea captam Dianæ consecrauit. Fertur autem quod cum Hercules eam Eurystheo traderet, collo eius inscriptum fuerit, Ταϋγέτη ἱερὰν ἀνέθηκεν. Hanc dum persequitur Hercules ad Hyperboreos vsque venit, Scholia in Pindarum. Meminit etiam Cælius 7.15. Constat equidem ex Callimacho in hymno Dianæ, è quinque ceruis secus Parrhasij montis radices inuentis, quarum è cornibus splendebat aurum, quatuor ipsam sine canibus cepisse, curruque adiunxisse: fugientem aliam Iunonis voluntate, Herculi vt certamen fieret, rupem excepisse Ceruniam, Grapaldus. Sed de ceruo ab Hercule capto supra etiam dixi capite secundo, contra eos qui fœminam & tamen cornutam fuisse scribunt. Apud Martialem Epig. lib. 13. distichon in ceruum cicurem extat huiusmodi, Hic erat ille tuo domitus Cyparisse capistro. An magis iste tuus Syluia ceruus erat? Cyparissus fuit Telephi filius, ab Apolline dilectus, vt docet Ouidius lib. 10. Metamorph. à Syluano vero, vt Seruius: qui cum puer ceruam mansuetissimam (siue Apollinis, siue Dianæ fuerit) occidisset, præ nimio dolore expirauit, tandem in arborem sui nominis permutatus. Nunc eques in tergo (cerui) residens huc lætus & illuc Mollia purpureis frenabas ora capistris, Ouidius de Cyparisso. De ceruo Syluiæ quem Ascanius sagitta peremit, lege Vergilium lib. 7. Aeneidos. Silius poëta ceruam Campanam celebrat. Aegidius Atheniensis (quem inter sanctos quidam colunt) ceruam in eremo familiarem habuisse fertur, cuius lacte nutritus sit, vt in vulgaribus sanctorum historijs legitur. De Actæonis mutatione in ceruum, lege Ouidium Metamor. lib. 3. De eadem nonnihil diximus supra in Cane venatico. Alciati Emblema in receptatores sicariorum, Latronum furumque manus tibi Scæua per vrbem It comes: & diris cincta cohors gladijs. Atque ita te mentis generosum prodige censes, Quòd tua complures allicit olla malos. En nouus Actæon, qui postquam cornua sumpsit, In prædam canibus se dedit ipse suis, Idæumque nemus, quo nati furta, iuuencum Occuluit Liber falsi sub imagine cerui, Ouidius lib. 7. Metamorph. De Iphigenia Agamemnonis & Clytæmnestræ filia ita fabulantur poëtæ: Quum Agamemnon in Aulide ceruum Dianæ ignarus occidisset, dea irata ventorum flatus amouit, vt nauigare non possent. Quapropter cum oraculum consulerent, responsum est, Agamemnonio sanguine deam esse placandam. Misso igitur Vlysses Iphigeniam filiam astu à Clytæmnestra sub prætexto facti cum Achille matrimonij impetratam adduxit: cumque iam immolari parabatur, Dea miserta illam sustulit, ceruamque pro ea supposuit, virginem autem in Tauricam regionem transtulit, &c. Vide onomasticon propriorum nom. vel Gyraldum in Taurica Diana: & Ouidium lib. 12. Metamor. & Euripidis Iphigeniam in Aulide & in Tauris. Aliqui non ceruam, sed taurum: alij vrsum pro ea immolandum suppositum aiunt, vt supra in Tauro capitis octaui parte vltima ex Varino ostendi. Achillis cursus, peninsula siue chersonnesus est, quam Tauri habitant iuxta Borysthenem: quam Achilles dum Iphigeniam in Scythiam ex Aulide abreptam persequitur circunquaque cursu fertur emensus: interim verò Diana ceruum sacrificandum substituit, Eustathius in Dionysium. Locupletiores in celebribus Isidis conuentibus boues immolant & ceruos, quorum autem tenuior est res familiaris, anseres atque aues meleagrides, Pausanias in Phocicis. In Laodicea Syriæ quotannis virgo Mineruæ olim immolabatur, nunc verò ceruus, Porphyrius lib. 2. περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. Aegyptij hominem adulatione deceptum significare volentes, ceruum pingunt cum tibicine: mulcetur enim ceruus cantus modulamine, ac sic quodammodo oblitus sui capitur, Horus. Reliqua à ceruo sumpta hieroglyphica superius suis quæque locis collocaui. Cerui cornu dijs gratum facit Orpheus in libello de lapidibus. Boum cornua cur in Auentino suspendantur, cum in cæteris Dianæ templis ceruorum tantummodo cornua affigantur, Plutarchus inquirit titulo quarto de rebus Rom. Ἐλαφηβόλος Diana nuncupabatur ab ictu ceruorum & nece. Dicebatur & Elaphebolia, quo nomine culta est à Phocensibus: qui cum à Thessalis obsessi in summa desperatione (quæ etiam in prouerbium venit) victoriam obtinuissent, anniuersarium Elaphebolię Dianæ instituerunt, vt Pausanias pluribus recitat. Gyraldus, & Leonicenus 2.4. Elaphiæ Dianæ meminit etiam Strabo lib. 8. annuum ei in Olympia conuentum celebrari scribens. Elaphebolon Dianam dictam Phurnutus quoque scribit: Suidas & Ellophonon: nā ellos ceruus est. Est enim venationis dea. Theophilus Elaphebolon à ceruorū insectatione dictam putat. Meminit Orpheus in Hymnis. Elaphebolia festa celebrantur mense Februario ab Atheniensibus, in quibus cerui Dianæ Elaphebolię sacrificabantur: vnde & mensis ipse Elaphebolion dictus, Gyraldus. (Meminerunt etiam Etymolog. & Varin.) Dianæ ceruos sacrificabant: hæc enim ei victima pro Iphigenia data fuisse creditur, Hæc omnia fere Gyraldus obseruauit diuersis in locis, in Opere de dijs. Laphriæ Dianæ apud Patrenses magno in ara igne excitato, apros, ceruos, & alia animalia viua inijciunt, & sacrata virgo in postremo agmine pompæ curru ceruis iuncto inuehitur, Pausanias in Achaicis. Ceruaria ouis dicitur quæ pro cerua immolabatur, Pompeius lib. 3. Cerua lupo fugata inter duas acies cuadens illæsa, insignem victoriam Romanis dedit, Alexander ab Alexandro.

PROVERBIA. Vbi cerui cornua abijciunt, Ὅπου αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσιν: Hoc adagio significabant (inquit Erasmus) quempiā in negotio difficili versari. Siquidē cerui cornua deposituri secedunt in loca aspera atque inaccessa: (qua de re supra dixi, cū ex alijs, tū Aristotele, qui etiam prouerbij huius meminit.) Conueniet & in eos qui à communi hominū conuictu subducunt sese: item in locum vehementer abditū abstrusumque. Postremò quod inuenimus nusquā inueniri, illic esse dicemus vbi cerui cornua abijciunt. Plutarch. in Commentario de Pythijs oraculis oratione prosa redditis, ostendit hoc oraculū æditū fuisse de Procle tyranno, vt illi fugere ac migrare liceret eò, vbi cerui cornua abijciunt, significante deo vt defederetur, & è medio prorsus tolleretur. Idē meminit huius adagij Symposiacon decade septima, problemate 2. Suidas & mutuatus ab eo Apostolius hoc prouerbium exponunt,

exponũt, ἐπὶ τῶν μεγαλαυχουμένων διαχειρίζειν (?) Ceruinus vir, Ἐλάφειος ἀνήρ, olim dicebatur formidolosus,& fugæ fidens magis quàm viribus, Erasmus. Hunc etiam ceruum aliquis prouerbialiter dixerit,& cor cerui habere,& nebridem gestare, vt in præcedentibus docui. Ceruus canes trahit, cum ἀδύνατον seu præposterum quippiam significamus. Præposterum enim est vt ceruus venetur canes. Δάφνις ἐπεὶ θνάσκει, ἔτι τὰς κύνας ὥλαφος ἕλκει. Κτείνοντ' ἐλάφους ἄνευ κυνῶν, δολίων θ' ἑρκέων, Pindarus Nemeorum Oda tertia, vt supra in Cane venatico inter prouerbia retuli. Hinnulus leonem, ὁ νεβρὸς τὸν λέοντα, subaudiendum cepit, vicit, aut prouocat, aut id genus aliquid pro ratione sententiæ: quoties præpostero rerum ordine, qui viribus multò est inferior, superat potentiorem. Lucianus de captatore testamenti, qui iuuenis à sene, captator à captato captus est: Τοῦτο ἐκεῖνο τὸ τῆς παροιμίας, ὁ νεβρὸς τὸν λέοντα. Huc respexit quisquis fuit qui scripsit Megaram Herculis: Ἦ ἐκ τοι ἀλλήλων πάντες ἀπώλοντο θαλερὸς υἱός. Ἀτρέκες ὡς ὑπὸ ... λέων ὑπὸ νεβροῦ. Non inconcinnè trahetur ad id quoq;, quoties fit vt longè inferior lacessat potentiorem, aut multis partibus indoctior certet cum eruditissimo, Erasmus. Senecta leonis præstantior hinnulorum iuuenta, Γῆρας λέοντος κρεῖσσον ἀκμαίων νεβρῶν, citatur apud Stobæum ex Hippothoonte poëta. Senectus viri fortis ac strenui, præstantior est iuuenta quorundam ignauorum & imbecillium iuuenum. Venustius fiet si ad ingeniũ transferas: Dicetur etiam non ineptè in senectutem crudam viridemq;, animiq; viribus adhuc pollentem, Erasmus. Germani quidam hoc dicto tanquam prouerbiali vtuntur, *Ein fürst ist vuolso seltzam vuilprät im himmel, als ein hirtz in eins armen mans kuche*: Princeps tam rara auis in cœlo est, quàm ceruus in culina pauperis.

DE COLO.

Apud Scythas & Sarmatas quadrupes fera est, quam Colon (Κόλον) appellant, magnitudine inter ceruum & arietem, albicante corpore: eximię supra hos leuitatis ad cursum. Naribus potans trahit ad caput, hinc postmodum complures ad dies seruans, adeò vt per carẽtes aquis agros facilè pabulum carpat, Strabo lib. 7. Sniatky (*meliùs Sulac, à quo literis transpositis nomen Colus factũ videtur*) apud Moschobios vulgò nominatur animal simile Oui syluestri candidæ, sine lana, capitur ad pulsum tympanorum, dum saltando delassatur, vt doctissimus Sigismundus Gelenius nobis retulit. Colos quidem nomẽ à Moscouitico nescio quid significante factũ apparet. Callixenus Rhodius in descriptione pompæ Ptolemæi Philadelphi in Alexandria exhibitæ, inter cætera memorat συνωρίδας τράγων ἑξήκοντα, κόλων (fortè κολῶν) δ... κόλον quidem etiam grammatici Hircum mutilum interpretantur. Apud Tartaros (inquit Matthias à Michou) reperitur Snak animal, magnitudine Ouis, in terris alijs non visum, lana (*pilo dicere debuit*) griseum, duobus paruis cornibus præditum, cursu velocissimum. Carnes eius suauissimæ. Horum animalium grex cum alicubi inter gramina in campo conspicitur, imperator Tartarorum cum equitibus suis eum circundat, in altissimis graminibus delitescentem. Et cum equites tympana incipiunt sonare, *Snaccæ* tanquã metu perculsæ rapidissimè hucilluc ab vna parte circunstantium ad alteram procurrunt, idq; toties donec præ lassitudine deficiant, & ita ab irruentibus Tartaris cum clamore occiduntur. Ex epistolis Ant. Schnebergeri, quas Cracouia ad me dedit: Magnificus dominus Io. Bonar de Balice, liber Baro &c. in ædibus suis mihi ostendit duo cornua pellucida ferè instar laminæ corneæ, (*præsertim superiore sui parte,*) cornibus Ibicis non dissimilia. Animal dicebat forma & magnitudine Oui simillimum, maximæ celeritatis, inueniri in finibus Podoliæ principatus: neq; capi, nisi multitudine militum includatur vt effugere non possit. Et rursus: Vocatur hoc animal à Tartaris Akkijk albo *Vuana*, à Turcis Akoim. Turci è cornibus auriscalpia & dentiscalpia faciunt, & cultellorum capulos. Inuenitur circa Neprum fluuium Borysthenem, Negeiska terra, in Tartaria, Polonis Nebiska dicta, semper in campo agit, nisi alta nix fit: tunc enim syluas sequitur, vbi facillimè capitur, atque etiam baculo occiditur. Gregatim degunt circiter quingentos: à paschatis festo interdum ad duo millia congregantur. coloris sunt cinerei, pulli verò eorum fului: rostro in acutum porrecto vt porci. Pariunt plerunq; gemellos post pascha: famis patientissimi, frigoris non item. Lupi niuis tempore plurimum eis nocent. Cornibus equum perforant, si ventrem attigerint. Martio mense effodiunt radicem quandam, quæ vel odore suo libidinem eis excitat, & vim genitalẽ adauget. Cornu raro duobus digitis quàm id quod ad te mittitur, longius reperitur. Cornua etiã fœminæ gerunt: rarissima sunt recta nec circuntorta: quòd si diutius solem & pluuiam ferant in agris iacentia, lignescũt. In Turcia cornu vnum quatuor solidis Cracouiensibus vænit. Qui hæc mihi dictabat, propria manu ad ducentos interfecisse se affirmabat. Ex epistola, qua me dignatus est illustris vir dominus Io. Bonar de Balicze, liber Baro, &c. vir vt auita nobilitate, ita eruditione varia, & omni virtutum genere summus, à quo etiam cornu dono accepi. Cornu missum à me gratum tibi fuisse gaudeo:

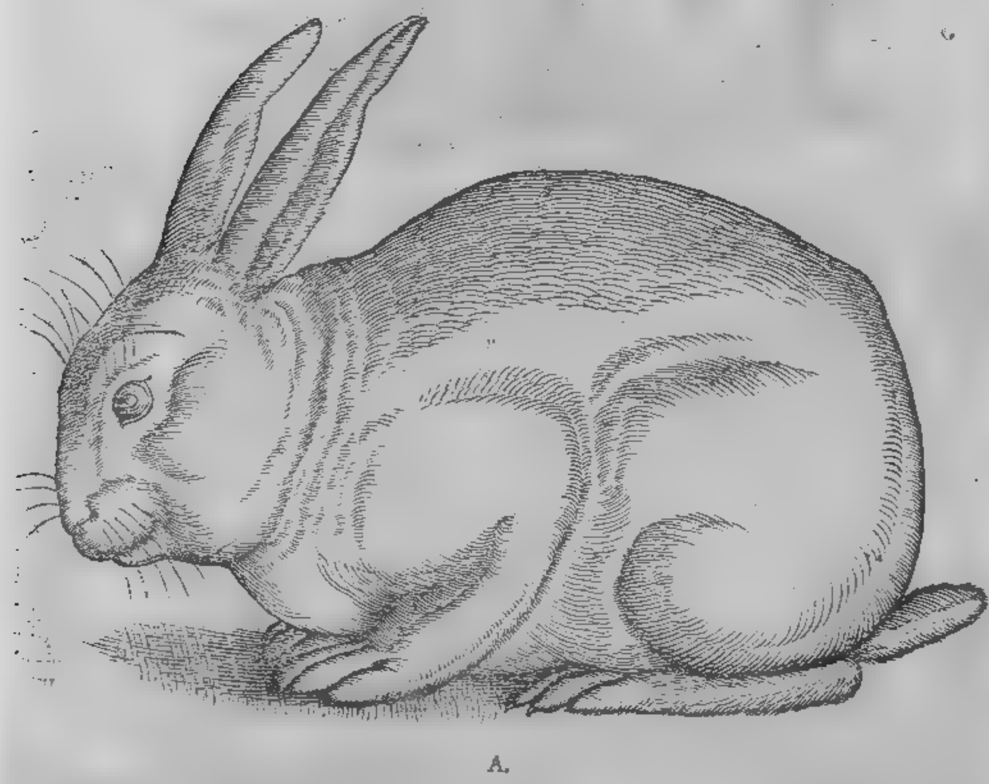
ipsius verò feræ iconem integram non facile tibi polliceri ausim: conabor tamen quantum potero vt haberi possit. In campis Ponticis, vbi sunt maximæ planicies, in quibus præter cœlum & terram nihil conspici potest, isti Suaci gregatim agunt, velocitatis ac libidinis immensæ: itaq; aliquando Venere exhausti, contractis (*aut resolutis*) omnibus neruis per horas 24. semimortui, amisso pedum vsu, humi prostrati iacent: neq; ante horas viginti quatuor liberantur, nisi herba quadam gustata, quam si in proximo fortè nascentem rependo contigerint, illico sibi restituuntur. Sic affecti interdum deprehenduntur. Quòd si aliquando turmæ equitum serenissimi regis nostri, (quæ custodiam agunt, & per illos campos qua transire Tartari solent, obequitant, vt eos à prædatione arceant, vel insidijs venientes excipiant,) gregem istorum animalium circundare possunt, nonnulla ex eis conficiunt sagittis, cornuaq; (rarissimum etiam inter nos munus) acquirútur. Quòd si quando animal viuum capiatur, omnis mansuefactionis impatiens est. Hæc ille. Cornu autem quod ab eo accepi, tale est: Longum digitos 16. id est, palmos quatuor: cum aliâs modicè inflexum, tum mucrone retorto. Solidum est totum, crassitudine baculi inferius, (sex pollicum ambitu,) quæ mucronem versus magis magisq; attenuatur. Vncias appendit nouem. Corneæ laminæ instar translucet ad solem aut lumen, præsertim circa medium & inde ad summum vsq; qua candicat: inferior enim pars crassa & fusca non translucet. Circulis vel nodis in orbem eminentibus liratim, non spiratim, tredecim aut 14. ambitur, quorum tres summi imperfecti sunt: superficies læuis & splédida est, summa præsertim quæ per 4. aut 5. digitos nodis vacat. Cornuum situm & corporis iconem secundum descriptiones proposuimus ex coniectura.

COLI caput cum suis cornibus, cuius picturam à generoso viro Sigismundo Libero Barone in Herberstain, accepi. Superiùs exhibita cornua satis rectè quidem picta sunt quantum imitari meus pictor cornu verum, quod habeo, potuit: flectuntur enim ita in diuersas partes hæc cornua, vt pictura non satis assequatur. at situm eorum inter se, (qui ad Strepsicerotis Caij cornua ferè accedit) & elatam sublimitatem, non rectè.

In desertis campis circa Borysthenem (inquit idem Baro in Commentarijs rerum Moscouiticarum) Tanaim & Rha, est Ouis syluestris, quam Poloni Solhac, Mosci Seigak appellant, magnitudine Capreoli, breuioribus tamen pedibus: cornibus in altum porrectis, quibusdam circulis notatis: ex quibus Mosci manubria cultellorum transparentia faciunt: velocissimi cursus, & altissimorum saltuum. Audiui tam altè saltantes vt transiliant equos in venatione.

DE CVNICVLO.

A.

LEPORVM generis sunt & quos Hispania cuniculos appellat, Plinius. Genus leporum triplex, Italicum, Gallicum siue Alpinum qui toti sunt candidi, (de quibus in Leporum historia dicam in L. litera:) & tertium Hispanum adapis nomine, quos (vt Polybius est author,) appellamus cuniculos, Hermolaus in Dioscor. Leporum genus minus est, quod sub terra in cuniculis vitam magna ex parte ducit, Platina. Est inter lepores genus quoddam, nõnulli lepusculos, Hispania cuniculos nominat, quòd sub terra cuniculos ipsi faciant, veluti mures, quas dicunt [illegible], vbi latitant in agris, Grapaldus.

Vbi

Vbi chœrogryllus in Sacris à LXX. redditur, & erinaceus à Latinis, secundum Hebræos שפן schaphan, videtur esse cuniculus, &c. Aug. Steuchus: vide caput 11. in Leuiticum. De chœrogryllo plura vide mox in Echino. Psalmo 104. pro schephanim vulgaris interpretatio herinaccos habet: sed Hebræi communiter accipiunt pro cuniculo. Deuteronomij capite 14. pro schaphan Hebraica voce [illegible] habent Septuaginta: & Leuitici vndecimo dasypodem: Hieronymus vtrobiq; chœrogylium, & Prouerb. cap. 30. lepusculum: Psalmo 104 herinaceum, idq; in commentarijs in septimum cap. Matthæi, asserere videtur, inquiens: Timidum animal in petrarum cauernas se recipit, cute aspera, & tota armata iaculis tali se protectione tutatur. At in libro ad Suniam & Fretelam Psal. 104. super his verbis: Petra refugium herinaceis: Omnes, inquit, [illegible] simili voce transtulerũt soli LXX. lepores interpretati sunt. Sciendum autem est animal esse non maius hericio, habens similitudinem muris & vrsi, vnde & in Palæstina [illegible] dicitur. Et magna est in istis regionibus huius generis abundantia, semperq; in cauernis petrarum & terræ foueis habitare consueuerunt. Sed de hoc muris genere, quod [illegible] appellat Hieronymus, alibi dicam inter Mures: id enim esse existimo quod cricetum Albertus vocat, Illyrij streczek & Germani *kornuerle* vel hamster. Chœros Græcis porcum significat, cui synonymum etiam gylius est, & [illegible], & [illegible], & videtur id animal nonnullam suis speciem præ se ferre, vnde & apud Germanos nomen [illegible] sportula militaris in quam cibos imponebant: vel animal quod à quibusdam [illegible] vocatur, Scholia in Pacem Aristophanis. Hanc sportulam oblongam fuisse aiunt, & in acutũ desijsse, (forte ab aliqua rostri vel corporis porcini similitudine:) alij ore angusto, Varinus: Idem [illegible] exponit porcum, aut leonem. Gyraldus in Opere de dijs, gylion à quibusdam chœrogryllon exponi scribit: chœrogryllum autem ipse porcum spinum interpretatur, vt Syluaticus etiam, qui corrupte cirrogrillium scribit. Est autem porcus spinus qui apud veteres hystrix dicebatur, de quo in H. litera dicam. Chœrogryllium ab Hesychio, Varino, Alberto Mag. & Isidoro, echinus exponitur. Erinacij chirogrilli nuncupantur, propè magnitudine mediocrium cuniculorum, de cauernis petrarum procedẽtes gregatim: in eremo quæ est contra mare mortuum, depascũtur, Eucherius. Chyrogrillus (inquit Albertus, quamuis alibi herinaceum interpretatur) animal paruum & debile, in terræ foueis habitat, animalculis paruulis terrenis infestum. Cirogrillus animal infirmum, sed rapax & mortiferum esse dicunt. Glossa super Leuiticum, ex D. Hieronymo ni fallor: hoc ad arctomyn conuenire videtur, ad leporem cuniculum & herinaceum minimè. Ego vt meam tandem sententiam aperiam, chœrogryllum, vel chœrogylium, vel chœrogryllium (omnibus enim his tribus modis rectè scribi video, reliqui inepti sunt:) herinaceum esse crediderim. Obijcienti aliud apud Græcos herinacei nomen esse, nempe echinum: respondebo, vnum animal etiam in eadem lingua, pro dialectis & regionibus diuersis, duo aut plura habere nomina, vsitatum esse, & apud Græcos præcipue. Verisimile est etiam cum echini nomen ambiguum sit ad terrestrem marinumq́ echinum, euitandæ homonymiæ gratia terrestrem à nonnullis priuatim chœrogylion dictum. Accedit quòd plures sunt qui herinaceum interpretantur, quàm qui aliter, ijq́ue & antiquiores & Græci. Iam quod ad ipsam herinacei figuram, rostrum præcipuè, omnino chœrogryllus dici meretur, cum sui tam similis sit, vt Germani genus eius alterum (duplex enim est) suillum nominent: Angli herinaceum omnem porcum sæpium, quod inter sæpes latitent. Hæc suis circa rostrum præcipuè similitudo, nec vlli iam dictorum animalium, nec hystrici conuenit: neque criceto, quem arctomyn esse puto, nec vlli deniq; notorum mihi visu auditúue, aut ex historijs animalium. Chœrogryllus igitur herinaceus terrestris esto, donec aliquis certius quidpiam attulerit. An vero saphan Hebræorum herinaceus potius vel cuniculus sit, si quis ex me quærat, cuniculum esse dicam: Primum Deuter. cap. 14. cum lepore nominatur, vtpote congener animal, quod ruminet quidem, sed vngulam non bipartitam habeat: deinde quia certus sum aliud herinacei nomen in sacris literis reperiri, nempe קפד kipod, quod licet alij aliter exponant, ego tamen herinaceum esse in historia eius demonstrabo. Et quamuis apud veteres non meminerim legisse, nec ipse obseruauerim leporem ruminare, inde tamen hoc eum facere colligo, quod coagulum habet, vt ruminantia omnia: licet vnus tantum ei venter sit, cum cæteris ruminantium omnibus plures habeantur: sed inter pisces scarus quoque ruminat, etsi vnum duntaxat & simplicem ventrem habeat (vt pisces omnes) & vtrinque dentatus sit. Ruminant & Pontici mures, vtrinq; dentati, Aristotele teste. Lepore autem ruminare concesso, vt in sacris traditur, cuniculos quoq; vtpote generis eiusdem animalia ruminare non negabimus. Porrò quòd herinaceus ruminet, nec authores vlli meminerũt, nec vlla opinor ratione confirmari potest: quamobrem idem non fuerit Hebræorum saphan. Cuniculus & lepus ruminant, vt Hebraicè legitur Leuitici 11. vbi in translatione Græcorum ruminare negantur: sed apparet expungendam esse negationem: nam Deuter. cap. 14. eorundem translatio Hebraicam veritatem secuta ruminare eos asserit. Qui apud nos cuniculos in cunicularijs (vtitur hac voce Budæus) alant, de ruminatione ipsorum certi nihil docere me potuerunt: hoc tantum quidam affirmabat, sæpius se post cibum eis ante horæ dimidium exhibitum, mandentes adhuc deprehendisse quod & ipse obseruaui postea. Hieronymus etiam cum Prouerbiorum cap. 30. lepusculum vertit, lepori simile animal intellexisse videtur, minus tamen: tale cuniculus est. Grapaldus sanè cuniculos à nonnullis lepusculos vocari scribit, quod ego ab alio authore factum quàm Strabone non memini: qui eos [illegible] vocat, aliâs simpliciter, aliâs cum additione [illegible], quos aliqui leberidas appellent. Quæ similiter vox tanquam diminutiua à lepore Latinorum facta videri potest, cum alio proprio vocabulo Græci carerẽt: quanquam Varro Aeoles Bœotios Græco vocabulo antiquo hoc animal leporem dictum author est, & ab ijs ad Latinos deriuatum arbitratur. Quare si saphan, vt probasse mihi videor cuniculus est, chœrogryllus autem herinaceus, Septuaginta interpretes & secutum illos D. Hieronymum Hebraicæ vocis significationem non assecutos dicemus. Deuteron. cap. 14 pro Hebraica voce saphan, Chaldæus reddit טפזא, thapsa: nam Psalmo quoq; 104. pro sephanim Hebræorum Chaldæus reddit thapsia: dapsicus autem & adapis non alius quàm cuniculus est, vt supra ostendi;) Arabs, ובר vebar, Persa בזנגרה bezangerah. Psalmo 104. Arabs secutus Grecum, qui [illegible] reddit, vertit אלרנב alraneb, id est lepores. Sebastianus Munsterus in Lexico suo trilingui cuniculum חגס chagas vel hagas nominat, & alio nomine טפזא thapza vel taphza, quod nomen alibi etiam ericio attribuit. Ego pro cuniculo semper acceperim: nam Symeon Sethi, vt mox capite sexto referam, dapsicon vocat, Hermolaus Barbarus edapis, vbi a litera forte abundat, vel articuli Hebraici loco est. Græcus Leuitici vndecimo dasypodem vertit, de qua voce paulò post plura dicemus. Vincẽtius Belluacensis in cuniculi historia, vires eius in re medicâ describens, Isaaci verba de Kericulo imperitissimè citat. Pertinẽt enim ea omnia ad herinaceum, quem barbarus Isaaci interpres kericulum nominauit. Cuniculi apud Aristotelem per lepores intelliguntur, Aug. Niphus in commentarijs in Aristot. Et alibi, Cuniculos (inquit) à leporibus nõ discernit. Strabo lib. 3. leberidas (vt paulò ante dixi) à qui-

[illegible] hoc est fossores, ab ipso cognominan-
[illegible] ipsos cuniculos, qui ab effectu lepores georychiæ, [illegible]
tur Hermolaus [illegible] lib. 11. Verba Strabonis hæc sunt. [illegible]
[illegible]. Hoc est, Animalia autem noxia desunt, præter lepusculos terræ fossores, quos quidam
leberidas [illegible] scribit autem hæc lib. 3. de Turditania Hispaniæ: Et insuper addit: Plantis enim [illegible] in-
ferunt, & [illegible] radices edunt: & hoc per totam fermè obueniens Hispaniam, Massiliam vsque prorogatur:
quin & ipsas [illegible] insulas. Nempe Gymnesiarum insularum incolæ missis aliquando Romam legatis terras
[illegible] dicuntur [illegible] ab ijs, quibus propter multitudinem obsistere nequirent. Hic vbi Græ-
cè legitur [illegible], vide an legi debeat [illegible] hoc est ad præsidium militare petendum. Nam
& [illegible] vox statim sequitur, & Balearicos (eædē verò Gymnesiæ insulæ sunt Græcis, quæ Latinis Baleares) au-
xilium militare aduersus cuniculos petijsse Plinius author est. Eodem in loco pro [illegible] legerim [illegible],
& pro [illegible] & pro [illegible] vt sensus sit, non quidem
cuniculorum multitudine pestilentiam importari, vt vertit interpres, sed ipsam ex aliqua corruptione aut aëris
constitutione pestilenti prouenire, vt serpentium aliquando & murium agrestium copiæ. Quanquam id ita acci-
dere mihi non videtur: namque in prauo aut pestilenti aëris statu plurimum aliquando multiplicantur animalia,
praui omnia temperamenti esse videntur, nec in hominum cibum venire, vt ranæ, mures, locustæ, serpentes, &
insecta diuersa: cuniculi verò & bene temperati & in cibo non insalubres videntur, vt alia fœcunditatis eorum
abundantis ratio quærenda sit. Polybius lib. 12. histor. animal lepori simile esse ait, cuniculum appellatum, his
verbis: Cuniculus (κύνικλος) verò dictus, eminus quidem videtur paruus lepus at si quis in manus acceperit, mul-
tum differt, tum in superficie, tum si dissecetur (lego καὶ τῇ γεύσει.) Vt plurimum autem sub terra moratur. Me-
minit eorum Posidonius quoque philosophus in historia: & nos inter nauigandum à Dicæarchia Neapolin per-
multos vidimus. Est enim insula quædam non procul à terra, iuxta postremam Dicæarchiæ partem, paucis qui-
dem hominibus habitata, sed cuniculis abundans, Hæc Athenæus lib. 9. Dicæarchia olim dicta est ciuitas Cam-
paniæ in Italia, quoniam iustissimè regebatur, quæ nunc Puteoli: aliqui Dicæam vocarunt. Superfœtant da-
sypus & lepus tantum, Plinius. Oblatrant Budæo quidam (verba sunt Io. Brodæi, tractat autem de lepore & da-
sypode Budæus in prioribus Annot. in Pandect.) leporem idem animal cum dasypode esse scribenti. Ego in ea
sententia Plutarchum in commentario, vtrobi in terrestribus, an in aquatilibus brutis maior sit prudentia, fuisse
sconcerto, Athenæum lib. 9. Pollucem quinto At Vegetius volumine quarto, Aliud genus oppugnationis est
subterraneum atque secretum, quod cuniculum vocant, à leporibus qui casulas sub terras fodiunt, ibique con-
duntur, & Strabo lib. 3. [illegible] &c. (vt paulò ante recitaui:) leporis & cuniculi vocabulo in-
differenter sunt vsi, licenter me hercule nimis. Gnesion sanè verumque leporem (sunt enim adulterini & dege-
neres) sub terram casulas sibi nunquā fodere, aut cuniculos facere vbi lateat in agris, ex venatorum omnium
axiomatibus sumo pro certo. Aristoteles apertè, semel opinor, dasypodem à lepore distinxit (licet inficias eat
Herm. Barbatus) libro de historia animal. primo, [illegible]. Da-
sypodem à cuniculo & lepore separauit Plinius lib. 10. cap. 63. Negant alij. Leonicenus & Theodorus cuniculum
dasypoda vocant: quos qui reijciunt, quo nomine ab Aristotele & veteribus Græcis dictus sit patefaciant: eis si-
quidem hominibus aut nusquam visum, aut in tanto otio ac diligentia non internotum, verisimile non est. Con-
tra si cuniculus dasypus est, quamobrem eum Polybius & Posidonius (vt ex Athenæo paulò ante relatum est)
[illegible] Latinè appellarunt, κυνίκλων Galenus libro περὶ τροφῶν δυνάμεως γ. labat animus: nos hæc propterea in
medium relinquimus, Hucusque Brodæus. Animalculum in Iberia lepori simile est, quod cuniculum vocant,
Galenus loco iam citato, nec plura de eo. Plinius lib. 10. cap 63. dasypodem cuniculis ita associat, vt nullatenus
pro eodem capi videantur posse: nisi generis loco positum ibi dasypoda coniectemus. Nam & Theodorus lib. 6. de
historijs cap 33. dasypodas, id est lepores roire auersos interpretatur, Cælius. Ingeniosa quædam & timida sunt,
vt [illegible]. Aristoteles lib. 1. de animalib. Hic Gaza pro dasypode cuniculum vertit. Quæstio-
nem de dasypode, sicut de thôe & panthêre ac lynce, negligentia quadam antiquis authoribus ita prætermissam
putat Theodorus Gaza, vt excusari haud facile possint, Cælius. Leonicenus reprehendit Plinium, qui tanquam
diuersa animalia diuersis in locis memoret leporem & dasypodem, vt capream & doreadem, vespertilionem &
nycteridem, &c. Dasypodi nomen factum à pedibus hirsutis manifestum est, quod plantas etiam pedum pilis
munitas habeat, quod vt leporibus & cuniculis commune est, sic præter eos nulli conuenit. Hinc & lagopodi
herbæ nomen, & aui (propter pedes totos plantis indutos) de qua suo loco. Prouerbia quidem à dasypodis
celeritate & pulpis sumpta, ad leporem magis quàm cuniculum spectare mihi videntur. In Lexico sympho-
no Sig. Gelenij pro cuniculo Græcè σκινάξ redditur, vox apud authorem mihi nondum reperta: fuerit autem
forsitan recentioris Græciæ. Cuniculus Italicè nominatur *conigli*. In Græcia Vulgò *ϰούνελι*. Gallicè *connin*, Hi-
spanicè *conejo*, Germanicè *küngle* vel *künele* vt nostrates vocant, vt alij quidam *künlein*: Anglicè *cony*, Illyricè
kralik vel *krolijk*.

E.

Ebuso cuniculi non sunt, scatent in Hispania Balearibusq́; , Plinius. Baleares cuniculis animalibus quondam
copiosa, Solinus. Quibus in locis ita abundauerint, vt vel suffodiendo vel messibus populatis noxij fuerint, dicam
cap 5. Tertij leporum generis est quod in Hispania nascitur, simile nostro lepori ex quadam parte, sed humile,
quem cuniculum appellant, Varro. In Hispania annis ita fuisti multis, vt inde te cuniculos persecutos credam,
Appius apud Varronem. Nusquam locorum tot inueniuntur cuniculi vt in Anglia, Munsterus. Cuniculi na-
scuntur in Hispania & in prouincia, & vicinis ei Lombardiæ partibus, Crescentiensis. Cuniculi syluestres in Bo-
hemia sunt, vt audio. Cuniculus lepore minor, sed fortior est: colore & figura ferè vt lepus, Albertus. Credideram
leporem sic forma simillima fallit, Ambo superfœtant dente vel aure pares: Ambo timēt, &c. Bapt. Fiera. Aliud
est etiam genus leporum, natura perparuum, nec tamen augetur vnquam, ei cuniculus nomen est: quod quidem
ipsum nouatum à me non est, at etiam in conscribenda historia Græci quidam vsi sunt, quod a principio Hispani
imposuissent. Caudam cæteris breuiorē habet, cætera reliquis leporibus consimilis est, præterquam quòd magni-
tudo capitis quippiam differt, quia exilius sit, & minima carne præditum, eius vniuersum corpus candidius quam
reliquorum leporum, Aelianus. Plurima in eis colorum diuersitas, sunt candidi, sunt atri, fusci, subflaui, rufi,
& alijs

& alijs coloribus: & rursus vel toti coloris vnius, vel varij. Cuniculis (inquit Ge. Agricola) non vnus est color: vel enim is cinereo fuscus, vel lepori nonnihil similis, vel maculosus: quo modo candidi nigris vel rutilis maculis stellantur. Cuniculos alicubi etiam virides faciunt appositis forte huiusmodi coloribus, Alysius. Carnem habent albam, Albertus. Cuniculorum exta in Bætica gemina sæpe reperiuntur, Plinius: videtur autem iecur potissimum intelligere: nam de leporibus quoq; fertur, quòd nonnullis in regionibus bina iecinora habeant.

C.

Gaudet in effossis habitare cuniculus antris, Martialis. Quærit antra in collibus terreis, & adæquat ea puluere ne deprehendatur, vespere & mane ante antra sedet, Albertus. Emergunt alij subinde, alij redeunt in cuniculos. Prouerbiorum cap. 30. schephannim, id est, cuniculi, callidis & prouidis animalibus (formicis, locustis, araneis) adnumerantur, Cuniculi (inquit sapiens) genus non forte, in sæla, id est petra collocant habitationem suam. Et Psalmo 104. selaim, id est petras, latibulum esse laschephannim, id est cuniculis legitur: Schaphan Hebræi communiter pro cuniculo accipiunt, Munsterus in scholijs in eundem Psalmum. Hinc forsitan dubitet aliquis an schephannim cuniculi sint, cum non in saxis aut saxosis locis versari soleant, quòd sciam, quòd fodere illic impediantur: sed terreno potius solo, & collibus terrenis, vt ex Alberto retuli: Herinacei verò circa parietes latent, aut in cauis arboribus. Sed quoniam inter saxa quædam in collibus specus vel meatus oblongi reperiuntur, & cuniculorum receptaculis apti, quærendum est an in ijs quoque cuniculi in alijs regionibus versari soleant. Hæc iam scripseram, cum amicus quidam Hispanus hac de re per literas nostras interrogatus in hæc verba rescripsit: Cuniculi apud nos copiosissimi sunt in montanis locis atq; in præruptis montibus. Neq; dubium mihi est eos habere subterraneos meatus in locis asperioribus & petricosis: quanquam id nunquam acuratè obseruaui. Fui ego in venatione cuniculorum in loco montoso & saxis oppleto, inter quæ videbam cauernulas perfossas: vtrum autem in locis interioribus fuerint saxa, an terra mollior, non possum asseuerare. In Anglia, vbi est copia ingens cuniculorum, in syluis, lucis & nemoribus, locis videlicet planis delitescunt, quoniam regio non est montosa. Hæc ille. Cuniculus multas fodit specus, & in colles terrenos agit cuniculos. Mane & vesperi egreditur, reliquo tempore ferè latet. Aliquas autem specus operit puluere ne deprehendantur. Coitus auersis, elephantis, tigribus, lyncibus, leoni, dasypodi, cuniculis, quibus auersa genitalia, Plinius. Quæ retro vrinam mittunt, auersa coeunt, vt leones, lepores, lynces, Aristot. de hist. animal. 5. 2. Auersum est cuniculis membrũ genitale, & semen paucum habet, quamobrem auersis posterioribus coëunt, Albertus. Dasypodes omni mense pariunt & superfœtant, sicut lepores. A partu statim implentur, concipiunt quamuis vbera siccante fœtu: pariunt non cæcos (hoc falsum esse paulò post declarabo, quare legerim, pariunt autem cæcos.) Plinius lib. 10. Habent sanè hæc omnia cuniculi cum leporibus communia. Generare incipiunt, vt audio, cum sex menses ætatis lunares habent: vel vt Anglus quidam mihi retulit, anniculæ: nam cum pro matricibus Martio mense tantum natas aleret, quod per sequentem æstatem commodius nutrirentur, prolem ex eisdem non ante sequentis anni Martium se habuisse. Superfœtant dasypus & lepus tantum, Plinius. In cuniculis manifestissima est superfœtatio, Aug. Niphus. Narrauit mihi quidam cuniculorum nutritor, fœminas quasdam huius generis quas domi alebat, binos aut ternos fœtus enixas, & post dies circiter quatuordecim iterum totidem: hoc ipsum superfœtare est. Pariunt ferè circiter quinos, nouenos ad summum, aliquando singulos: eosq; cæcos ad nonum circiter diem. Facit hæc eorum fœcunditas vt numerus eorum breui multiplicetur. Statim à partu requirunt mares: & nisi admittantur, indignantur aliquando ita vt coitum postea ad dies aliquot, plus minus quatuordecim recusent. Hyeme apud nos non pariunt, nisi rarò cum satis calida est aëris constitutio. Lac præbent catulis per dies vnum & viginti ferè. Mares catulis infesti sunt, & morsu perimunt vt feles. Cum primum fœmina peperit, non statim lac habet sed ad marem statim admitti debet & cum eo ad 6 horas relinqui, deinde rursus cum catulis reponi, & auenæ grana ei præberi. Quædam matres sunt ἄστοργοι: nõ enim parant catulis suis nidos, quædam lactare nolunt, quædam etiam mordent vel deuorant. Sed probæ matres nidum faciunt vel vno & altero die ante partum, & pilos sibi è ventre scapulis & aliunde euellunt, & fœnum mollius componunt: Id nisi faciant curatorem oportet nihil miserentem pilos eis vndequaq; euellere & nidum facere, vt bene calidus sit, alioqui etiã vel æstate perirent frigore. Sic alio tempore partus tanquam pœna edoctæ, ipsæ sibi euulsuræ dicuntur, Thomas Gypson. Progrediuntur noctu & vineas frugesq; depascuntur, Albertus & author libri de naturis rerum. Gramine, trifolio pratensi, alijsq; herbis & fructibus vescuntur, vt dicam cap. 5. Cuniculus aliquando vorat vrinam & stercus suum. Cuniculi etiam vt quidam putant somno pinguescunt.

D.

Lepores & cuniculi (λαγωοὶ δὲ δασύποδες) ingeniosi ac timidi sunt, Aristoteles de hist. animal. 1. 1. interprete Gaza. Cuniculi inter semifera animalia connumerantur, quæ nec placida, nec fera sunt, sed mediæ naturę: non enim mansuescunt, nec feritatẽ tamen habent, Grapaldus, ex Plinij, vt apparet lib. 9. cap. 6. vbi legitur, Hi mansuescunt raro: proximè autem de leporibus dixerat, & ante eos de cuniculis. Vide plura in lepore D. Timidum ast animal, & locum vbi aliquid periculi aut iniuriæ senserit, mox deserit: quòd si vnus aut alter migret, reliqui etiam tanquã communem ducentes sociorum iniuriam, gregatim abeunt, Albertus. Iracundi sunt, hominem tamẽ non mordent: sed inter se, æmulationis studio, morsibus adeò infesti sunt, vt auriculis aut pedibus quandoq; alter alterum mancum aut mutilum reddat.

E.

Fœcunditatis innumeræ cuniculi sunt, famemq; Balearibus insulis populatis messibus afferentes. Certum est Balearicos aduersus prouentum eorum auxilium militare à D. Augusto petijsse, Plinius & Strabo. Monstrauit tacitas hostibus ille vias, Martialis: vt Camillo ad Veios capiẽdos in Hetruria. M. Varro author est à cuniculis suffossum in Hispania oppidum, Plinius. Magna propter venatum eorum viuerris gratia est: immittũt ea in specus quæ sunt multifores in terra, vnde & nomen animali: atq; ita eiectos supernè rapiunt, Plinius. In Turditania, &c. cuniculi aliquando ita abundant, vt messes vastent, & militari præsidio aduersus eos opus sit: Vbi vero mediocritas adsit (inquit Strabo) plures repertæ sunt venationes. Itaque de industria mustelas syluestres afferunt, quas

educat Africa. Has funiculis capistratas (φιμώσαντες) intra foramina dimittūt. Illæ quos capiunt vnguibus extrahunt, aut in apertum fugere compellunt: egressos venantur qui id agunt & astant. Et alibi lib. 3. In Balearibus insulis (inquit) nullum animal noxium facile reperias. Nam cuniculos nequaquam indigenas esse asserunt. Quinimo cum ex propinqua insula quidam marem ac fœminam attulisset, tanta ab initio facta eorum est procreatio, vt ex subterraneis cuniculis domicilia subuerterētur, & arbores, & (vt superius commemoraui) homines ad implorandam populi Romani opem, confugere coacti sint. Nunc autem cum ad tractandam eorum venationem aptissimi facti sint, nulla inualescere sibi damna permittunt, verum possessores magnam ex terræ fructibus vtilitatem assequuntur, Hæc Strabo. Cuniculum viuerra atq; parui quidam canes, quibus est ad inuestigandū sagacitas natiuum, in specus & cuniculos immissi, aut liquor feruens in eosdem infusus, fugatum & exturbatum pellunt in retia, quibus capitur, Ge. Agricola. Audio in Germania inferiore quibus hoc studij est, perforatis viuerrarum labijs & annulo argenteo iniecto, superius labrum inferiori connectere, ne cauis immissi cuniculos morsu perimant. In Narbonensi Gallia, si rectè memini, sportulas quasdam aut capistra capitibus viuerrarum adponunt eandem ob causam, & tintinabula alligant. Oportet autem venatorem cum prope cuniculorum foueas est, magno strepitu & clamore excitato eos perterrefacere vt in latibula sua omnes confugiant, atq; ita retibus circumpositis viuerras capistratas immittere. Accipitres quos astures vocant, auxilio canum venantur lepores & cuniculos. Ridicula est apud Isidorum Etymologia: Cuniculi, inquit, dicti sunt quasi caniculi, eo quod canū indagatione capiantur, vel à speluncis excludantur. Sunt in Anglia qui solis ferè cuniculis alendis vitam sustentēt. Destinatur eis cella in domo: aut casa extra domum extruitur, in qua locatur capsa oblonga foraminibus distincta, quæ aliquot cuniculos fœminas subeuntes recipiunt, vt illic pariant. Maribus, ne ingrediantur, & catulos vt solent morsu conficiant, lignei paxilli collo appenduntur. Sunt qui cancellis ex palis ligneis supra partem horti ad parietes includant, & ne qua elabi fodiendo possint, solum ad duos aut tres à superficie pedes pauimento ex lapidibus & intrita sternant, lateribus etiam erectis pro magnitudine casulæ. Leporum tria genera, ex quibus vnum cuniculorum est, in leporario habere oportet, Varro. Gramine & alijs herbis aluntur, trifolio maximè: gratæ eis brassicæ, tum aliæ, tum capitatæ: item panis, & poma eorumq; putamina, vt raporum quoq;. Lactucas maximè appetunt, & folia vitis. Cuidam aconiti cœrulei folium dedi, quod sine noxa edit. Indis & acori vulgaris folia nō edunt nec scrophulariæ maioris. Cum herbam viridem edunt, non bibunt, alioqui facilè hydropici fiunt: Cum datur aqua bibenda, quotidie renouari debet, nec multum dari. In cibo valde etiam malua delectantur. Herba viridis non eis affatim præbenda, præsertim catulis, alioqui hydrope tentantur & moriuntur. Hyeme fœno, auena, furfure, & iisdem putaminibus ter die nutriuntur. Si quis pullos adhuc teneros tractet, matres pullis ipsis indignantur, & vel deserunt, vel mordendo lædunt, aut etiam interimunt. Pelles in vsu vestimentorum sunt, fuscæ & variæ minoris pretij, maioris albæ & emaculati candoris: maximi quæ nigredine splendent, apud Anglos præsertim: vbi quaternæ huiusmodi pelles tribus plærunq; denarijs, id est drachmis argenteis, vt audio, væneunt. Ex nigris etiam præferuntur, quæ paucissimis albis hinc inde pilis tanquam aspersæ sunt. Ex dorsis cuniculorum consutæ pelles, durant quidem diutius, sed grauiores sunt: ex ventribus verò licet minus durent, quia tamen leuiores molliores que sunt, in maiori habentur pretio. Vulpes aliquando capit cuniculos & lepores, Albertus. Aquilæ lepores, cuniculos & capreolos capiunt auxilio canum, Crescennensis.

F.

Catuli cuniculorum, vt dixi, circiter dies vnum & viginti lactant: pingues & in cibo suauiores existimātur cum mensem ætatis exegerunt. Multi statim à quartodecimo die edunt. Cicures in Hispania contemnunt nec eos perinde salubres aut aptos esui putant, ac syluestres. Nam cum animal natura sit graueolens, augetur hoc vitiū si aëre incluso alatur & motus libertate priuetur. Dulcis eorum caro est, & sapore (vt quidam scribit) felium carni proxima. Eadem cum iunipero (iuniperi baccis forte) reposita (& salita nimirum,) suauior gratiorq; palato fit, Author obscurus. Cuniculi caro melius ac facilius alit quàm leporina, Platina. Vda cuniculus affert Fercula, viscosum semiimitata gluten. Hunc torre igne tamen, Bapt. Fiera. Cuniculi & leporis cerebella contra venena commendantur, Platina. Corda animalium non sunt facilia concoctu, nec cerebra: cor tamē cerui & cerebrum leporis aut cuniculi sumpta prosunt propter virtutem theriacalem, Arnold. & cons. sanit. De cuniculis isicia proximū locum habent, post isicia de phasianis quæ præferuntur, Apicius 2.2. De cuniculi coctura vide infra in Lepore ex Platina. Cuniculorum fœtus ventre excectos gratissimo cibo laurices appellant, Plinius: Nostri inhumanas istas & inimicas naturæ delicias non agnoscunt. Laurices vnde dicantur non facile coniecerim: nisi quis lautices tanquam à lautitijs malit. Cuniculus quatuor aut sex mensium in cibo sumi potest qualibet parte anni, Arnold. de conser. sanit. cuniculi debent ad minus per diem naturalem seruari præterquam coquantur, Idem.

G.

Ad synanchen remedium sic, Cuniculum viuum in olla rudi combures, & puluerem de ipso cum costo & folio æquis ponderibus miscebis, & sic in potione plenum cochleare de hoc puluere cum vino dabis, atq; etiam fauces inde perfricabis, Marcellus. Reponitur etiam adeps cuniculi. Is autem, vt Syluius scribit, inter taurinū & suillum fuerit, vt vulpinus etiam, melinus, felinus, &c. Ad dysuriam, Cuniculi adipem celebrant recētiores, Alex. Bened. Cuniculi axungia illita pectini ad ignem peculiariter vrinam elicit, Idem. Pinguedine neruos Mulceo, Vrsinus Velius. Stomachum pulpa vorata iuuat, Idem: Apparet cum deceptum ab Isaci interprete, qui pro herinaceo cuniculum vertit, & alia etiam quæ partim ad marinum partim ad terrestrem echinum pertinent, vni cuniculo falsò attribuit, quem recentiores multi secuti errarunt, Platina, Grapaldus, & alij. Cuniculi & leporis cerebella contra venena commendantur, Platina.

H.

Cuniculi dicti ab eo quòd sub terra cuniculos ipsi facere soleant, vbi lateant in agris. Cuniculū, (genere neutro, in quo ab alijs authoribus positum non reperimus) foramen sub terra occultum: aut ab animali, quod simile est lepori appellatur, quod subterfossa terra latere est solitum: aut à cuneorum similitudine, qui omnē materiam intrant findentes, (findentes potius,) Festus lib. 3. Hyponomus Thucydidi subterranea cauitas occultior est: cuniculum

culum interpretari possumus, & factum inde verbum ὑπονομεύειν cuniculum agere, Cælius. Strabo cuniculorum foramina simpliciter ὀπὰς vocat. Cuniculus dicitur & per quem vapor trahitur in balnearijs vaporibus, Vlpianus. De cuniculis per quos murus effoditur aut ciuitas penetratur scribit Vegetius de re militari 4.24. Cuniculis oppugnare, ὑπονόμοις πολεμίζειν, dicitur qui non aperta vi, sed dissimulanter ac dolis rem gerit: contra qui palàm agit quod agit, machinis agere dicitur, Οὐκ ἔτι ὑπονόμοις ὦ Καῖσαρ, ἀλλ' ἤδη μηχαναῖς αἱρεῖς τὴν πολιτείαν, Catulus Luctatius in senatu, apud Plutarchum in vita Cæsaris, Erasmus Rot. Quæ res apertè petebatur, ea nunc occultè cuniculis oppugnatur. Catullus Celtiberiam vocat cuniculosam, id est cuniculis plenam. Agere cuniculos meatus subterraneos fodere, apud Cæsarē lib. 8. de bel. Gal. & Cicerone 3. Offic. Is qui sub terra cuniculos fodit, cunicularius Vegetio nominatur. Alterum genus concharum purpura vocatur, cuniculatim procurrente rostro, & cuniculi latere introrsus tubulato, qua proferatur lingua, Plin. 9.36. Alij codices, etiam antiqui, canaliculatim habent, & canaliculi: sed legendum videtur cuniculàtim, vel clauiculatim (à clauiculis vitiū, ἑλικοειδῶς,) ex Aristotele qui scribit κοχλιοειδῶς. Cæterum verbo cuniculatim Plinius supra quoq; vtitur lib. 9. cap. 33. (his verbis, In concharum generibus magna varietas est, crinita, crispa, cuniculatim pectinatim, imbricatim vndata,) Hermolaus. Curianá regio noui orbis cuniculos habet, villo, colore ac magnitudine leporibus similes, P. Martyr. Idem lib. 5. Oceaneæ decadis, Vtias (inquit, in nouo orbe) vocant animal cuniculo nostro simile: Et rursus lib. 8. Vtias muribus nō maiores scribit: & ab Hispanis ad cibū requisitas aliquoties meminit. Tiquadra patria Hannibalis, Plinius 3.5. Quidam Triquadram legunt, quod ea sit eius forma: & à nautis Cunicularia, vt aliæ multæ, ab animalis eius copia dicatur, aliâs deserta. Ibidem aliqui non patria sed parua legunt: sed videtur etiam patria posse, quod Hannibal, teste Liuio, in Hispania non Africa sit æditus, Hermolaus. Cuniculariæ insulæ paruæ sunt, Corsicæ insulæ vicinæ, (inter Corsicam & Sardiniam, Perottus:) vt scribit Plinius 3.6.

DE CVNICVLO vel PORCELLO Indico.

ANIMAL cuius hæc effigies est, primum à nobili quodam viro amico meo Lutetia missum accepi: cuius quidē corporis partes describi nō est necesse, cum ex pictura satis manifesta sit. Magnitudo est cuniculi communis, sed breuiore corpore, & pleniore præsertim in eo quod è Gallia accepi. nam binos postea, marem & fœminam, doctissimus in illustri Fuggerorum familia medicus Io. Henricus Munzingerus ad me misit Augusta Vindelicorū, minores & tenuiores. Auriculæ eis humiles, subrotundæ, & glabræ fere: crura breuia, digiti seni anterius, quini posterius. dentes vt in muribus, cauda nulla. color alijs alius. Vidi ego totos candidos, & totos ruffos, & vtroq; distinctum qualem hîc pinximus. Vox nonnihil ad porcellorum vocem accedit. Vescuntur omne genus herbis & fructibus, pane, auena. Sunt qui etiam aquam eis apponant. ego absq; potu aliquot multis iā mensibus nutrio. sed plerunq; fructus humidos, eorumq; cortices (vt pomorum, rapōrū) & reiectamēta eis exhibeo, alioqui facile hydrope tentantur. In cibo satis suaues sunt, & pingues multo subflauo adipe, aut lardo ferè suilli instar. Carne minus alba quam Cuniculi nostri & humidiore. Non fodiunt vt nostri cuniculi. Sed Munzingeri quoq; nostri de illorum natura ad me scriptum non omittendum duxi. Mas vnus (inquit) ad fœturam fœmellis pluribus (septenis vel nouenis plerunq;) satisfacit: fiuntq; sic fœcundiores. sin verò vnicam tantum sortiatur fœmellam, salacitate nimia ad aborsum interdum irritat. Aiunt ante sexagesimum à conceptu diem non parere. Nos nuper octonos natos in vrbe nostra conspeximus è quibus tres in vtero suffocati visebantur. Tu pro sedulitate tua obseruabis plura, quæ porcorum potius, quàm cuniculorum vel leporum naturam imitentur, Hæc ille. Pariunt hyeme etiam, & catulos, non cæcos vt cuniculi. sed neq; ita fodiendo mordendóue noxij sunt vt illi: & manibus tractabiliores, hoc est mitiore ingenio, quanquam non apti alioqui vt verè mansuescant. Mares duo inter se commissi, si fœmina adsit, acriter pugnant. ijdem catulis recens in lucem editis, quantū in meis obseruaui, nihil nocent. Mari si fœminam sequendi libertas detur, vt est libidinosissimus, subinde cum murmure quodam appetentis potius quàm irascentis persequi non desinit. In cibo quales sint nondum expertus sum. Superfœtare eos certum est. Petrus Martyr in historijs nauigationum ad nouas insulas, tria cuniculorum genera alicubi reperta scribit. Sunt & nobis cuniculi Hispanici, vt vocant, non caudati, fœno & gramine vescentes, lepusculi in morem repentes, tumidi, fœcundi, pingues sed nihil fodiunt, nihil corrodunt, quemadmodum alij cuniculi & mures faciunt. Iustinus Goblerus. Iidem autem videntur esse qui & Indici dicuntur.

DE DICTYE.

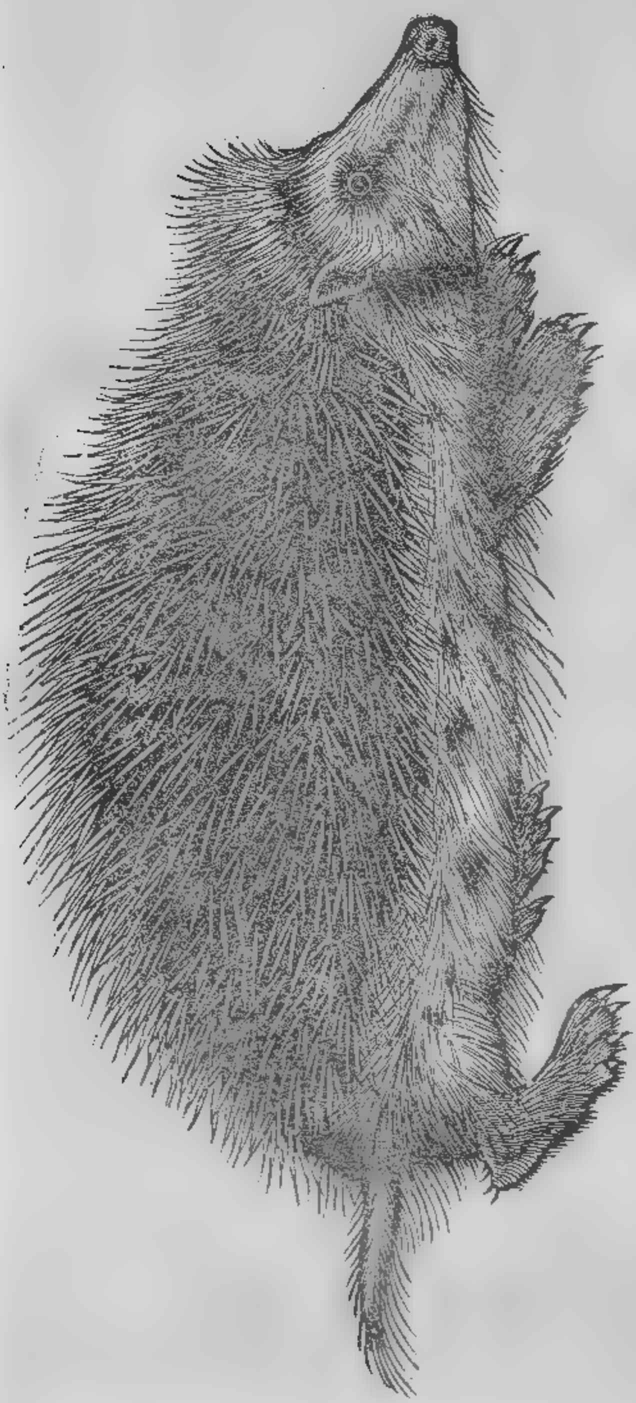
DICTYES animalia in Africa, vt scribit Herodotus lib. 4. Apud Pastorales Afros Orientem versus, gignuntur (inquit) bassaria, & hyænæ, & hystriches, & arietes agrestes, & dictyes (δίκτυες) & thôes, &c. Hoc animal ne nominatum quidem alibi vsquam reperio. conijcio autem quadrupedem esse viuiparam, quod cætera quæ eodem in loco recensentur animalia omnia eiusmodi sint: Quamobrem nihil huc pertinet quod Hesychius & Varinus docent, dictyn apud Lacones ictinum, id est miluum appellari.

DE EALE.

NASCITVR apud Aethiopes & quæ vocatur eale, magnitudine equi fluuiatilis, cauda elephanti, colore nigra vel fulua: maxillas apri, maiora cubitalibus cornua habēs, mobilia, quæ alterna in pugna sistit, variatq; infesta aut obliqua, vtcunq; ratio monstrauit, Plinius. Est & eale (inquit Solinus cap. 55. scripserat autē proximè de Indis, & animalibus apud eos) aliâs vt equus, cauda vero elephanti, nigro colore, maxillis nigris, præferēs cornua vltra cubitalem modū longa, ad obsequium cuius velit motus accōmodata. Neq; enim rigent, sed deflectūtur vt vsus exigit præliandi. Quorū alterum cū pugnat protendit, alterū replicat, vt si ictu aliquo alterius acumen obtusum fuerit, acies succedat alterius. Hippopotamis comparatur, & ipsa sanè aquis fluminum gaudet, Hucusq; Solinus.

DE ECHINO TERRESTRI.

A.

DE ECHINO, quanquam Græco nomine, hoc loco scribere visum est, quoniā herinaceum suum Latinis inconstāter scribi video, etiam eruditis: quidam enim aspirant, vt Plinius, Gaza, Pontanus, alij: sunt qui sine aspiratione scribant, Hermolaus, Massarius, &c. In penultima etiam nonnulli, i. vocalem pro e. ponunt, vt Eucherius. Ego semper aspirare malim, vt Plinius fecit: nam qui spiritum detrahunt recentiores sunt omnes. Accedit etymologia: putant enim grammatici quidā heritium vel herinatium (sic legimus in Pontani de aspiratione libro, penultima per t. & i. non per c. & e. expressa) ab horrendo dici, atq; exinde aspirationem trahere. Quinetiā Galli aspirantes scribunt in sua lingua, Hispani tamē non aspirant. Nō ineptè etiam ab hærendo aliquis deriuet, quòd fructus & alia spinis eius infixa hæreant. Echinus tam aquatilis quàm terrestris Græca vox est, à Latinis erinaceus appellatus: quanquam Theodorus echinum marinū vbiq; non aliter quàm echinum interpretatur, Plinium forte imitatus, at eum qui terrestris est erinaceum cōuertit, Massarius. Ego aquatilem echinum à Latinis erinaceū appellari authorem non habeo: (licet Itali vulgo hodie riciū tum terrestrem tum marinum appellent, pro ericio per aphæresin.) Quamobrē & Massarium miror & Hermolaum, qui echinum piscem (sic enim impropriè vocat cū branchias non habeat, melius quidam ostreis adnumerāt) erinaceū Latinè vocari scribit. Herinaceus qui & herix, & hericius, quod spinis horreant dicti, vt quidā volunt, Perottus. Herices, quòd spinis horreāt, Grapaldus. Hericij, qui & echini dicuntur, Eucherius. Varro inuenisse se ericium cum proboscide scribit, vt Nonius citat ex Varronis Sexagef. his verbis: Inuenisse se cum dormire cœpisset tam glaber quàm Socrates, caluum esse factum ericium è pilis albis cū proboscide: (tam glaber quàm Socratis gallus, esse factum ericium cum pilis &c. vt Erasmus legit. Vide in Gallo H in prouerbio,

prouerbio Socratis gallus.) Syluaticus barbare iriccium protulit. Implicitumq; sinu spinosi corporis erem. Nemesianus. קפוד *kipod* Hebraice herinaceum sonat: quam vocem licet alij aliter interpretentur, herinaceum tamen esse constat: quoniam medici vt Serapion, Syluaticus, & alij qui Arabice scripserunt ceufud appellant (apud Auicennam caufed scribitur) & Græcorum de echino terrestri verba eius mentioni adscribunt. R. Dauid Kimhi auem solitudine gaudentem interpretatur, quam Ioseph Kimhi pater Dauidis Arabicè vocauit קנבאר, vulgò טורטוגא tartuga, (id est testudo, sed inepte vt videtur cum pro aue ponatur: forte turtur legendum, quæ vulgo vbiq; ferè nomen Latinum retinet, & solitaria auis est.) Idem Kimhi Sophoniæ 2. lingua Ismaëlitica (inquit) dicitur קנפוד, Arabicè קנפד: addit Esaiæ 14. semper in aquis versari. Salomon הריציון vocat, (alludens puto ad Gallicam vocem herisson, id est hericium, secutus nimirum nostros interpretes. Nam Septuaginta Esaiæ 14. &
10 Sophoniæ 2. ἐχῖνον vertunt. Hieronymus hericium. Ita etiam Esaiæ 34. vbi Salomon autem dicit צואיטא ziuetta vel ciuetta, id est noctuam. Redigam Babylonem in possessionem erinacei, & in stagna aquarũ, Esaiæ 14. Hebraicè kipod est. quod animal esse aquaticum vel saltem quod iuxta aquas habitet, ex his concludi posse aliqui putant: & quoniam verbum præcidere vel succidere Hebræis significat. eruditus quidam apud nos lutram, seu potius castorem, qui arbores succidit, esse colligit. Ab hac voce vltima tantum litera differt קפוז *kipoz*, quam R. Kimhi eiusdem cum kipod significationis existimat, quoniam zain & daleth crebrò inter se permutantur. similiter Salomon. Septuaginta etiam echinum, & Hieronymus hericium exponit. Abraham Esra nō sine ratione refellit, auem esse contendens. Nam Esaiæ 34. auem esse apparet ex eo quòd alijs tribus auium nominibus cōiungitur. (Munsterus noster eo in loco non kipoz sed kipod legit, & vlulam vertit: in Dictionario tamen suo kipoz vocem inde citat: & exemplaria quædam kapon habere monet: Chaldaica quidem translatio kipod habet.) Quidam apud nos vultu-
20 rem esse conijcit, quoniā ea maximè sit solitaria auis, vt cuius nidum homines ignorent, teste Plinio: accedere etiā etymon vocis ab insiliendo aut inuolando dictæ, id קפץ *kapaz* sonare in lingua Syrorum. Sed hæ coniecturæ sunt: neq; enim necesse est auem esse quod cum auibus nominatur: neq; etymologia probationibus rerum satis efficax est. Ego in vulgatis dictionarijs kapaz vocem cum zade, non cum zain, in fine scriptam reperio: quam claudere & contrahere exponunt, quod herinaceo præcipuè conuenit. Pro kipod Hebræorum Chaldæi קופדא *kopeda* dicũt. Errant qui thapsa erinaceum faciunt: cuniculus enim est, vt supra docui. Hoc quoq; vobis immundũ sit inter reptilia quæ repunt super terram, mustela, mus, atq; bufo iuxta genus suum: ericius, chamæleon, &c. Leuitici vndecimo interprete Munstero: pro ericio Hebraicè habetur האנקה *haanaka*. quam vocem *Kimhi* interpretatur pro reptili quod semper clamet, & inde nomen sortitum sit: Author Concordantiarum Esra reptile volans. Chaldaicus interpres Leuitici vndecimo vertit ילא *iala*, & וילא *iela*. id est hirudo vel sanguisuga. Arabs, ורל *verel*. Nico-
30 laus Lyranus R. Salomonem secutus, hericius: qui tamen alibi בבירא exponit, id est fibrum seu castorem, vt Munsterus legit. vel vt nostrorum quidam, viuerra, (quod non placet in nulla enim lingua hodie vulgare id nomẽ est.) Septuaginta μυγαλῆ, Hieronymus mygale, id est mus araneus. Agelmin, id est ericius, Syluaticus. Adulbus, id est ericius montanus, Vetus glossographus dictionum Auicennæ. Ego in Auicennæ textu aduldus reperio, & hystricem esse puto, vt in hystrice dicam. Alierha secundum quosdam est ericius magnus spinosus, (hystricem intelligere videtur:) secundum alios verò, ericius minor, Andreas Bellunen. Aema zameleantos, id est sanguis ericij. Syluaticus manifesto errore: legendum Hæma chamæleontos, id est sanguis chamæleontis. Χὴρ, echinus, Hesychius & Varinus: nec aliud addunt, vt dubium sit de terrestrí ne vel marino accipi debeat. Sed conijciat aliquis terrestrem ita dictum quod χήρ@ ἐν ἐρημίᾳ id est solitarius agat: vel χηραμοῦ, [illegible], id est latibula seu foramina subeat. Ἀκανθόχοιρ@, herinaceus terrestris, ἐχῖν@, Hesychius & Varinus. à dorso spinoso: vnde & ἀκανθόχοιρ@
40 vocatur, quasi porcus spinosus (quanquam hodie vulgò non herinaceus, sed hystrix ita nominatur) ab Etymologo & Varino. Eruditus quidam nostri seculi acanthochœron à Græcis hystricem vocari scribit, ex Suida. Ἀκάνθιον ζῶον ἐχῖν@, Hesychius & Varinus. Ἄκανθ@ ijdem animal & auem interpretantur: nec exprimunt quale animal: & acanōn scarabei genus. Apud Dioscoridem echinos chersæos, id est herinaceus terrestris appellatur, & nescio à quibus ἀκάνθιον ἔπιγειον: ego acanthion potius legerim à spinis. Nam & Galenus lib. 1. cap. 1. de compos. med. sec. locos in medicamento quodam quod locos etiam caluescentes prohibere, & pilis inducere possit, acanthionem terrestrem, herinaceum interpretatur: nam in eodem medicamento echini marini assumuntur. Azani vel Aezani vel Azanium, vrbs est Phrygiæ, quam Hermogenes Ἐζεάνιον scribi debere putat. Fertur enim eo in loco frequentes villas fuisse rusticorum: & cum aliquando fames ingruisset & pastores sacrificijs nihil impetraret à dijs, Euphorbus quidam τὴν ἀλώπεκα. id est vulpem, (videtur ἀζαγνὸν legendum, si supra rectè scribitur Ἐζεάνιον:
50 vel ἀγανὸν, si inferius rectè Ἐζανεύς:) & ἐχῖνον id est echinum dæmonibus immolauit, vnde placatis dijs terræ fœcunditas redijt. Quamobrem à vicinis sacerdos & princeps creatus est, & ciuitas ab eo dicta [illegible], quod ad verbum sonat [illegible], Stephanus in Azani: ex quo Erasmus etiam transtulit in prouerbio Azanæa mala. Herinaceus, Italicè *riccio*, vel vt alij scribunt *rizo*: Hispanis, *erizo*: Lusitanis *ouriço* vel *orico cachero*, eò quod corpore contracto sese occultet: cacher enim occultare est. Gallis *herisson*, Germanis *igel*, vel *eygel* vt in Germania inferiori scribunt. Hollandis *een yseren verckẽ* quasi porcum ferratũ dicas. Anglis *hegghog*, id est sæpium porcus, quoniā in sæpibus versari solet: vel vrchin, quo nomine hominẽ etiam appellant incuruiceruicum, hoc est qui caput & collum ad pectus inclinat. Illyricè *gesi*, malox, *ez uuujer* Zatho, *uZijschax*. Oppianus circa finẽ lib. 2. de venatione duo echinorum genera describit, maius & minus, his versibus quos propter elegantiam adscribendos iudicaui.

60 Οὐκ ἐθέλω κνυζῶν [illegible] ἐχῖν@
Ἀργαλέοις [illegible]
Τοίσδεσι φρίσσοντας [illegible]

Μεί[illegible]
Οἱ μὲν [illegible]
Οἱ δ' [illegible]

Οὐδέ [illegible]. Dictionem προβλῆτι à recto προβλὴς deduco, vt [illegible] & [illegible] apud Homerum: Alia lectio προβλήτη, quæ si placet, legatur [illegible], [illegible] piscatione, vbi herinacei & serpentis pugnam describit. Sunt è genere herinaceorum maiores hystrices, Grapaldus. Oppianus quidem de hystriche seorsim agit libro tertio de venatione, cum herinacei maioris mentionem [illegible] libris quos iam recitaui libro secundo fecisset: Plinius hystrices ex herinaceorum genere facit & similiter [illegible] hybernis se mensibus condentes. Remedia quoque ex vstorum cinere, eadem in hystriche & efficaciora [illegible], vt infra dicemus. Varro inuenisse se ericium cum proboscide scribit, vt citat Nonius. Hunc equidẽ echinum suarium credi-
70 derim, cui proboscis est qualis in suum genere. Germani vulgò *sowigel* nominant: alterum genus, nisi ni fallor, rostro

rundam animalium, seruandæ in vsus medicos, prius quater aut quinquies, semper tamē per horam lauandæ sunt vino calido dulci, & in furno leniter siccādæ, Syluius. Assiccata caro (σκελετευθεῖσα, Plinius inueteratā reddit, Arabum interpretes salitam) & cum aceto mulso pota, nephriticis seu renum vitijs auxilio est: item aquæ quæ cutem subijt, conuulsionibus, elephantiæ, & male habitis, quos Græci cachectas vocant, (Arabum interpretes initium hydropis vertūt) viscerum fluxiones exiccat, Dioscorides. Eadē ex Dioscoride repetit Galenus de simplicib. 11. 3. his verbis, Scripserunt quidam herinacei terrestris carnem desiccatam prodesse elephanto obnoxijs, cachectis, conuulsionem sæpenumero patientibus, nephriticis, laborantibus aqua inter cutem quam anasarca vocāt: Quòd si ea efficere potest, facultatem habuerit valenter simul digerentem desiccantemq́; sicut & caro mustelæ arefacta. Eadem quoq; apud Rasin & Albertum legimus. Isaaci interpretes magna imperitia cuniculo, vel vt Belluacensis habet kericulo, attribuunt vim dissoluendi, stomachum roborandi, aluum molliendi, vrinam prouocandi: lepræ deniq; & elephantiasi medendi: Alij herinaceo eadem omnia: sed ij quoq; peccarunt: nam cum Dioscorides aliiq́; Græci seorsim de marino echino scripserint, eum in cibo sumptum stomacho gratum esse, bonam facere aluum, & vrinam ciere: & rursus priuatim de terrestri, quod elephantiasi alijsq́; paulò ante enumeratis morbis subueniat, illi in vnum omnia confuderunt. Ericius montanus melior est domestico, & habet spinas in modum acuum (sagittales Auicenna) & est consimilis in cura, melioris comestionis, magisq́; iuuat stomachum, & ventrem magis mollit, vrinamq́; ciet efficacius, Rasis & Albertus. Mihi quidē herinaceus montanus ille hystrix esse videtur, adulbus ab Auicenna dictus: nam Syluaticus quoq; adualdul primum, deinde adubul ericium montanum interpretatur, qui vulgò dicatur istrice. Quòd autem is in cibo sumptus ea præstet, quæ Rasis, Albertus, & eos imitatus Platina ei tribuit, ex veteribus authorem habeo neminem: Echinis enim marinis tantum omnes has facultates attribuunt: herinaceo verò terrestri & hystrici, neq; simpliciter, neq; magis aut minus quàm marinis. Quanquā enim in remedijs ex vsto corpore corióue aut spinis eandem vim terrestri & marino echino esse Galenus tradit: Plinius verò, Quæ de herinaceis, inquit, dicuntur, eò magis valebunt in hystrice: longè tamen alia ratio est, si in cibo sumantur: quod illi non animaduerterunt. Ericius terrestris salitus aduersus elephantiasin prodest: item paralysi & spasmo, & vitijs neruorum omnibus, Auicenna. Caro erici est bona lepræ, Idem. Coctus aut assus ericius in lepra remedium est, Rasis. In contractione neruorum caro palumbina in cibis prodest & inueterata, herinacei spasticis, Plinius: Distinguendum forte post prodest, non post inueterata, vt cum Dioscoride ei conueniat. Carnes inueteratæ herinacei sumptæ vtiles sunt hydropicis Plinius. Salsa ericij caro cum oxymelite iuuat hydropicos, Auicenna & Rasis Albertus addit, ad omnes hydropis differentias prodesse, nempe carnosam, (vt ipse loquitur,) tumidam, & citrinam. Eadem caro salsa, cū oxymelite pota, salubris est in dolore renum, Rasis, Auicenna, & Dioscorides, & alij. Solus Philes herinacei vsti cinerem cum vino albo potum dolentibus renes mederi scribit. Caro ericij salutaris est in phthisi, Auicenna. Ericius coctus aut assus phthisicos iuuat, Rasis. Emplastrum ex ericio valet contra neruum contractum & dolorem in ventre natum ex crassis flatibus, & difficultatem digestionis, Rasis: quem autem bonum authorem hæc scribendo secutus sit, nō inuenio. Herinaceorum cinis cum oleo perunctorum custodit partus contra abortus, Plinius. Inueteratas (inquit Plinius) herinacei carnes quis possit dare potui furenti, etiamsi certa sit medicina? Herinacei carnem iucundam esse aiunt, si capite percusso vno ictu interficiatur, priusquam in se vrinam reddat: Eos qui carnem ederint, stranguriæ morbum contrahere minimè posse. Hæc caro ad hunc modum occisi, stillicidia vesicæ emendat: Item suffitus ex eodem. Quòd si vrinam ex se reddiderit, eos qui carnem ederint, stranguriæ morbū contrahere traditur, Plinius. Caro ericij terreni efficit ne pueri lectos permingant: vrinam enim tantopere retinet in cibo sumpta vt si assidue quis ederit, vrinæ difficultatem incidere periclitetur, Auicenna, & Rasis similiter, sed obscurius. Si abscindatur caro herinacei absq; decollatione, deinde suspendatur super bestiam aut hominem, qui ægre reddit vrinam, mox & facile eam emittet, Rasis. Herinacei caro optimè decocta atq; in cibo sumpta, stranguriosis mirè subuenit, & citò naturalem vrinę cursum relaxat, Marcellus. Idem alibi echinos cum aculeis suis teri iubet, & ex mulsa aqua frequēter accipi aduersus dysuriam: Plinius vero echinos cū spinis suis tusos & è vino potos, calculos pellere scribit, de marinis intelligens, qui & aliâs (inquit) in cibis ad hoc proficiunt. Caro ericij terreni confert febribus diuturnis, Auicenna & Habix apud Serapionem. Eadem succurrit morsis à serpētibus (vermibus venenosis, Auicenna. Medicinalis est herinacei pellis, nisi ab eo permingatur, Philes. Herinacei adeps (caro assiccata potius, secundū Dioscoridem) prohibet viscerum fluxiones, Auicenna. Ericij salsi, & in aqua feruentis innatans collecta pinguedo, si illinatur baculo, & is in domo (vel lecto, Albertus) ponatur, conuenient ad eum pulices, Rasis. Pungentes in palpebris pilos vbi euulseris, cochlearum carnes cum viridium ranarum harundineta incolentium, vel herinacei terrestris sanguine subigito, & adiecta atramenti sutorij moderata quantitate exiccari finito, & vrere (inuersis palpebris illine saliua diluens) cauendo ne pupillam attingas, Aetius 7. 67. Et paulo post, Extremè autem confert, inquit Archigenes, sanguis herinacei terrestris, & fellis eiusdem par pondus, & castorei quod sufficit. &c Ad pilos inutiles & pungentes in palpebris, Fellis & sanguinis erinacei terrestris partes tres, fellis chamælectis totidem castorei parum. Gal. κ. τόπ. 4. 8. ex Archigene. Si ex sanguine eius & melle cum aqua calida gargarismus fiat, vocem obtusam & raucam emendat, Rasis & Albertus. Sinister oculus cum oleo frixus in vasculo reconditur: is liquor somnificus est: oportet autē extremo stili immisso in aurem distillari, & statim somnus inuadet, Iidem. Hepar herinacei fictili solibus excocto arefactum, (in testa siccatum in feruenti sole. vetus translatio: in testa noua, Rasis:) ad eosdem vsus, quos caro assiccata præstat, vtilissimè reconditur, Dioscorides, Rasis & Albertus. Auicenna non ad omnia quæ de carne herinacei prius dicta erant, hepar eius vtile facit, sed solum ad postremum, nempe fluxiones viscerum: quod auxilium tamen non carni sed adipi perperam adscripsit. Ad solem exiccatū elephantiasi medetur, Aelianus. Ἥπαρ τ' (ἐχῖνε φασὶν ἰατροί) καὶ μὲν ἐκ πυρὰς ἀναψύχειν, Καὶ φλεγμονῆς ὄιδημα συστέλλειν ξένον. Philes. Fel herinacei psilothrum est vtiq; mixto cerebro vespertilionis, & lacte caprino: item per se cinis (quiuis cinis simpliciter) cum lacte, Plinius. Fel herinacei cum vespertilionis cerebro & canino lacte renibus impositum, mirè prodest, Marcellus: In Plinij verbis canino legendum, non caprino. tum ex Marcello apparet, tum ex ijs quæ supra de lacte canino scripsimus, cui psilothri vim quidam falsò attribuerunt: caprino autem nemo. Cæterum Marcelli verba planè corrupta esse videntur, quid enim istis remedijs cum renibus? præsertim cum hæc & huiusmodi Marcellum ex Plinio mutuatum esse constet: proinde hoc vel simili modo legemus, Fel herinacei cum vespertilionis cerebro & canino lacte mixtum, psilothrum est. Nec moueor quod Marcellus cap. 26. inter remedia ad renum vitia hoc quoq; describit. Pilos in palpebris incommodos euulsos renasci nō patitur fel herinacei, Plinius. Collyrium ex felle herinacei oculis immissum

missum prodest, Rasis. Ad vitiligines illini iubent fel herinacei ex aqua, Plinius. Eodem verrucæ omnis generis sanantur, Plinius. Aduersus lienis dolorem, quidam duorum dierum catuli ex aceto scillitico dant ignoranti, vel herinacei lienem, Plin. Herinacei lien assus in cibo sumptus, lienosum efficaciter curare fertur, Marcel. Conferunt contra lepram expressionē ad phthisim ex vlcere pulmonis renes eius desiccati. Si ex eo (ex renibus, Albertus) sumatur pondus vnciæ à patiente difficultatē vrinæ cum aqua cicerum rubeorum, dissoluit statim, Rasis: Albertus addit, & dysenteriam & tussim curat. Fimus erinacei recens & sandaracha, cum aceto & pice liquida mixta & imposita, etiam fluentes capillos continent, Marcel.

Sua cuiq; vrina (quod fas sit dixisse) maxime prodest, confestim perfuso canis morsu, echinorumq; spinis inhærentibus, & in spongia lanisue imposita, Plin. Si echini aculei pedib. inhæserint, aut alicui corporis parti, in lo-
10 tio humano calenti pedē diu tene, facile excutientur, Marcel. Quamuis autem Plin. echini nomine marinū semper intelligat, vt herinacei terrestrem, videtur tamen hoc ex lotio hominis remedium ad vtrunq; aculeos corpori infixos communē habere facultatem. Quidam erinacei vini cū spinis exusti pulueres equo asthmatico datos in stabulo, statim prodesse affirmant, Camerarius.

H.

Grammatici Græci (vt Suidas) echinos interpretantur chœrogryllos & contra. Ἐχῖνος ἀπὸ τοῦ ἔχειν ἑαυτὸν, τῶν ἀκανθῶν ἀφανῶν ὄντων: ἢ κατ' ἀντίφρασιν ἀπὸ τοῦ μὴ οἷόν τε εἶναι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκάνθας, ὡς ἀκανθίτης, Etymologus & Varin. Et rursus, Ἐχῖνος παρὰ τὸ συνέχειν ἑαυτὸν στρογγυλούμενον: ἐκ γὰρ τοῦ ἀλέξεσθαι τὸν ἐπιχειροῦντα συνειλεῖται. ἐν τῷ ἀκανθῶν
20 βέλος προβάλλεται, ὡς ἔρυμα, Idem. Ἐμπλάσας εἰς δέρμα λαλὸν τὸ ἀπ' ἀκάνθης λεγόμενον, Galenus de comp. phar. sec. locos. Cornarius dubitat an rectè sic legatur: & si sic legendum est, herinacei pellem exponendum coniicit, quoniam hoc animal Græci vt supra dictum est acanthionem & acanthochœrum nominant. Galenus quidem malagma quoddā ad splenicos & hydropicos tali pelli inducendū scribit. Fieri potest vt ab aliquo loco dictum sit genus pelliū, cui emplastra commodè illinerentur: Nimis enim curiosum videretur, & magorum nugis affine, herinacei pellē in hunc vsum requiri, quę haud scio an ita parari possit impedientibus spinis. Acanthus certe apud Stephanum ciuitatū aliquot nomen est, & Acantha lucus ingens in Thebacia, quamuis locus is mutilus apparet. Ζάλακες, histrices, echini terrestres, Lexicum.

Epitheta, Hirtus, Asper, Volubilis, Ruber, Aequoreus, apud Textorem: Aequoreus idem est marino: Ruber (etiam marini propriū videtur, cętera vtriq; communia. Ὀξὺ πλακόεντα ἑλικοῖς κέντροισιν ἐχῖνον, Suidas ex Epigra.
30 Ὀξύκομος, apud Oppianum, qui alibi idem marino attribuit: Ὀκρίεις, quod asperum significat, vnde pumicem λίθον ὀκριόεντα quidam vocauit) & terribile φριχτὸν φοβερὸν τριχὶ. Κυκλοτερής. Ὀλοτριχος, cum aspiratione, ὁ τριχοειδὴς ὅλος καὶ πανταχόθεν ἀκανθώδης, id quod herinacio magis conuenit, quàm si cum tenui spiritu scriptum exponamus, τὸν ὅλον ἐν τῷ τρίχειν. Αἰολος. Αἰόλα γυῖα δυσῶν αἰόλα interpretor mobilia, vtpote in globum contracta, & apta rotari: hoc magis placet, quàm varia colore interpretari: non enim corpus varium habet, sed ipsos tantum aculeos albo nigróq; alternis distinctos, quales & hystricis sunt. Τρηχέας λαχνήεντας κτλ. πέφυκεν ἐξεῖπεν Ὀππιανὸς θωρήξατ' ἐχίνων αἰόλα φῦλα, Oppianus de histrice: Ex eodem poëta superiora epitheta omnia sunt, præter primum ex epigrammate.

Echinus Græcis nomen est vasis ex ære, aut opere figlino, in quod tabulæ ad iudicium pertinentes (testimonia, vel testium dicta) conijciebantur, aliâs coniecta signabantur: eius mentio fit apud Demosthenem, Aristote-
40 lem, & Aristophanem, Suidas, Massarius, Cælius, Pollux. In hanc capsam siue scrinium, testium dicta, acta litis, omniaque à partibus prolata conijciebantur, notisque additis signabantur, ne quis dolus malus in ijs subesset. Vnde ea quæ in acta prolaturi erant, apud sequestrem deposituri, quoad palam in iudicium proferrentur ad sententiam ferendam, τὰ εἰς ἐχῖνον ἐμβαλλόμενα appellabant, litis instrumentum significantes. εἰς ἐχῖνον ἐμβάλλειν, pro eo quod est apud acta proferre. Ἐχῖνος ἀγγεῖόν τι χαλκοῦν ἢ (legendum ἢ vt Aristophanis scholiastes habet) ὀστράκινον εἰς ὃ τὸν γραμματέα τὰ περὶ τὰς δίκας (aliâs μαρτυρίας, ἃ τινες ἐμαρτύρησαν κατασημηνάμενοι) ἐτίθεντο. Hinc Aristophanes in Vespis, Κατέαξ' ἐχῖνον. Echini, cadisci vel vasa erant, εἰς ἃ αἵ τε μαρτυρίαι καὶ αἱ προκλήσεις ἐγγραφοι ἐνεβάλλοντο ὑπὸ τῶν δικαζομένων, καὶ κατεσημαίνοντο ἵνα μηδεὶς κακουργήσῃ τὰ ἐμβαλλόμενα: Vel secundum alios, εἰς ἃ διαιτηταὶ καθιᾶσι τὸν γραμματέα τὰς μαρτυρίας ἃ τινες ἐμαρτύρησαν: καὶ κατασημηνάμενοι μετὰ ταῦτα εἰ ἐγκληθείη ἡ δίαιτα τοῖς δικασταῖς ἐπεδίδουν, Varinus, Suidas & alij. Quamobrem diætetarum, id est arbitrorum, erat echinus, & ab ijs cum
50 opus erat iudicibus tradebatur. Plura vide in Commentarijs Budæi. Pocula cum cyatho duo sustinet, astat echinus Vilis, cum patera guttus, Campana supellex, Horatius Serm. 1. Sat. 6. Hic, vt Acron docet, echinus genus est vasis ænei in quo calices lauantur, quam alij ampullam dicunt esse vitream: Scopa Italicè defrescatoro exponit. Echinus genus est chytræ, id est ollæ, Pollux: item lebes, σκεῦος μαγειρικὸν, καὶ λοπάς, Hesychius & Varin. Ἐχῖνον λέβητα, id est lebetem, Etymologus. Sunt item echini circa manus carpum ornamenta: sicut pericarpia, & item psellia ac bubalia, Cælius. Echinus muliebris ornamenti genus est, non dissimile omnino brachialibus & armillis, Hermolaus ex Polluce. Echinus placenta secundæ mensæ apud Athenæum libro 14. videtur autem in Rhodo fieri solita ex verbis Lyncei illic citatis: ἄμης verò, cui comparatur, Athenis. Pollux insularem placentam esse meminit, ἄμητι similem: Πέμμα νησιωτικὸν ὡς τὰ ἀμύλια, Hesychius. Ἐχῖνοι τῶν τραχειῶν ἀγριάδες, Hesychius. Echinus, fræni pars, Hesychius. Fræni pars quæ ori inseritur χαλινὸς vocatur, cuius medium
60 ὕλιον, τὰ δὲ περὶ αὐτὸ δακτύλιοι, ἐχῖνοι, τρίβολοι ὡς περὶ μαχαίρας (nisi malis περιμασσάτης) ὁ ἵππος, Pollux. Et alibi τοῦ χαλινοῦ τὰ σιδήρια, ὑποστόμια: καὶ τῶν ὑποστομίων, τὰ μὲν κοῖλα ἐχῖνοι, &c. Ἐχῖνος, τῶν κιονοκράνων μέρος, Hesychius. Inuenio echinum rectè dici partem in capitulo Doricæ columnæ: crassitudo quippe eius trifariam distribuitur: vna enim portio est plinthus cum cymatio: altera echinus cum annulis: tertia hypotrachelio contrahitur columnæ, Cælius. Echinocephalum Cratinus Periclem appellauit. Pollux libro 2. melius legetur schinocephalum, vt supra docui in Cane, Capitis octaui parte 2. Scillæ genus vnum aut bulbum eius omnem ab Hippocrate schinum vocari author est Galenus in glossis. Edulia quædam ex amygdalis præcipuè, & alia ex vuis passis ad herinaceorum speciem à coquis parantur, & eorundem nomine apud nostrates vocantur, vt legimus in Balthasaris Dillingensis coqui libro Germanico. Est & militare in lingua nostra herinacei vocabulum, quum acies ita instruitur vt hastis vndiquaque regentibus hostes excipiat. Rustici denique nostri he-
70 rinaceum nominant abscessum, qui medias pecoris, vaccarum præsertim vngulas obsidet. Cuius vitij Colu-

 mella in

in ipso discrimine vngulæ nasce-
ntia in ouium morbis meminit, subluuiem vel intertriginem vel tuberculum. Cassidorus Variarum libro quinto scribit, vbi diuersas amphithe-
scribens. Non alienum est ab hoc loco quod Cassidorus Variarum libro quinto scribit, vbi diuersas amphithe-atrales pugnas hominum aduersus bellnas describens, Alter (inquit) se gestabili muro cannatum, contra sæuissimum animal, ericij exemplo receptatus, includit: qui subito in tergus suum refugiens, intra se collectus absconditur, & cum nusquam discesserit, eius corpusculum non videtur. Nam sicut ille veniente contrario reuolutus in sphæram, naturalibus defensatur aculeis, sic iste consutili crate præcinctus, munitior redditur fragilitate cannarum. Hæc ille.

Echinus Aristoteli est pars ventris ruminantium (vt & Hesych. scribit) Gaza omasum transfert. Ἐχῖνος καὶ τὸ θυλάκιον ... ἐπέχειν ἐν ἑαυτῷ τὴν τροφὴν, Suidas & Varin. Meminit etiam Etymologus citans hunc Callimachi versum, Οὔτε μάλιστα βοῶν ... ἐχῖνον. Echinus dicuntur interna ventris Eustathio, siue ventriculus: & vt vult Nicandri scholiastes ventriculus propriè bouis. Echinus venter est in bobus, & in ceruis etiam, Cæl. Ἐχῖνος ... μέρος ἀσέρος, Varinus: lege ... ex Etymologo. Lac coagulatur etiam à domesticæ gallinæ pellicula, quæ intra ventriculum stercori destinata est, echinus ab aspritudine Græcis appellata, ceu cortex quidam, Beritius in Geopon. Græcis. Ἐχῖνος τῶν πλευρῶν (fortè ...) ..., Hesych. Ἐχῖνος, μικρὸν τῆς θαλάσσης ζῶον, ἢ τὸ πετεινὸν, Hesych. Et alibi, Ἄκανθος ζῶον, φυτὸν, καὶ πλευρὸν, Idem & Varinus: vt echinus & de marino dicatur, & de aui quadam, quanquam πλευρὸν & πετεινὸν etiam ad insecta volucria extendi possunt. Ego Echinũ autem nusquam legi, spinum sæpe. Videri quidem posset spinus vox Latina, quam Græci ἀκανθίν interpretetis. Scribitur autem σπῖνος etiam à Græcis non ab acanthis spinis, id est spinis facto nomine, sed per onomatopœiam, vt videtur. Gaza acanthidem auem ex Aristotele nunc spinũ nunc ligurinum vertit: victat enim ex spinis & carduis. Imperitus aliquis pro spino echinum facile scripserit, & facilius Græcis literis: nec rari huiusmodi errores in Græcorum Lexicis sunt. In his verbis Ἄκανθος ζῶον, intelligo echinum animal siue terrestre siue marinum, nam & alijs nominibus ab acantha deriuatis nominatur, vt supra ostendi. Post ζῶον aliquid deest, χερσαῖον, vel θαλάσσιον, vel τετράπουν, vel simile quid, vt rectè sequatur καὶ πλευρόν. Quòd si hanc coniecturam vt pro echino, si auem intelligimus, spinus legatur, quæ mihi quidem probabilior est, aliquis non receperit: aliam habeo, vt echini vel acanthi spiniue nomine, insectum volucre, nempe maximum scarabeum cornutum accipiamus, quem aliqui vulgo cerũ volantem vocitãt: is enim compressis cornuum ramis tanquam spinis configit quicquid in medio deprehenderit: & Ἀκανὸν Hesych. scarabei genus interpretatur: videtur autem acanos idẽ quod acanthos, vt acanion quoq; non aliud quàm acanthion est. Sunt sanè etiam crurib. spinosi scarabei quidam, vt in Historia insectorũ videbimus. Echiniscus Polluci lib. 2. pars auriculæ est, ἡ περὶ τὴν κυψέλην κοιλότης, id est proxima circa vel ante foramen auris concauitas, media foramen (quod κυψέλην voco, licet etiam sordes eo contentas hac voce significent) & auriculam. Hystrices generat India & Africa spina cõtectas, ex herinaceorũ genere, sed hystrici longiores aculei, & cũ intendit cutem, missiles. Plura muriũ genera in Cyrenaica regione: alij lata fronte, alij acuta, alij herinaceorũ genere pungentib. pilis, Plin. In Cyrene aiunt plura muriũ esse genera, οὓς μὲν γὰρ πλατυπροσώπους ὥσπερ αἱ γαλαῖ γίνεσθαι: τινὰς δ' ἐχινώδεις, οὓς καλοῦσιν ἐχίδνας (lego ἐχῖνας, à recto ἐχῖν, ex Herodoti lib. 4.) Aristot. in Mirabilibus. Gillius imperite in Aeliano 8. 9. ἐχινώδεις vertit, viperæ speciem & similitudinem gerentes, quos indigenæ echinatos vocent. Aegyptijs muribus durus pilus sicut herinaceis, Plinius, & Aristoteles in fine libri 6. hist. animal.

Echinum Massarius oleæ genus interpretatur tanquam ex Polluce: Hesychius εἶδος ῥοιῶν, id est mali Punicæ genus. Est & herbæ genus apud Galenum, quam etiam erinon Dioscorides videtur appellasse: quanquam in vetustis codicibus non erinos, sed echinos legitur, est & apud Hippocratem echini herbæ mentio, Massarius. Apud Plinium lib. 23. cap. 7. erineos legitur: vbi de ficis & caprificis agens Herba quoque (inquit) quam Græci erineon vocant, reddenda in hoc loco propter gentilitatem. Palmum alta est, cauliculis quinis ferè, ocimi similitudine, flos candidus, semen nigrum, paruum: tritum cum melle Attico, oculorum epiphoris medetur: vtcunque autem decerpta manat lacte multo & dulci herba, perquam vtilis aurium dolori, nitri exiguo addito: folia resistunt venenis. Nicander etiam in Theriacis erinon vocat, & contra venenata commendat, Καὶ χλοάζοντος ... ἐναρπίζαντι ἐρίνου, exponunt autem ἀρπίζας τοὺς αἱμασιώδεις τόπους: οἱ δὲ τείχη, ἄλλοι δὲ τὰ κλιματώδη χωρία, quasi ... : & ἁρπίζων maceriam. Marcel. Verg. Nicandri verba interpretatur, Et virentis ad radices montium erini. Tradidit Diocles (inquit idem) à quo Plinius multa accepit, ocimo simile esse: nasci prope flumina & fontes: & præter id apricis locis & ad radices montium, Hæc ille ex scholijs in Nicandrum, quæ etiam admonent herbam ἔρινον voce penanflexa trissyllaba, à Diocle ἐρινεὸν nominari voce oxytona quatuor syllabarum. Sed Dioscoridis quoque verba audiamus ex lib. 4. cap. 30. Erinos (inquit) sunt qui ocimoides, qui hydreron, Romani ocymum aquaticum dicunt (vt Marcellus vertit) nascitur secus fluuios & fontes: folia habet ocimi, minora tamen, & in superiore parte incisuris diuisa. Ramuli exeunt dodrantales (κλωνία σπιθαμιαῖα, proinde non placet quod Plinius scripsit herbam esse palmam altam) quinque aut sex: flores candidi sunt: nigrum verò semen, paruum, acerbum. Lacteo liquore abundant caulis & folia. Eius semen drachmarum duarum pondere quatuor cyathis (drachmis, Aegineta) mellis temperatum, contra oculorum destillationes inungitur, sistitq; eas. Aurium dolores finit addito sulphure ignem non experto & nitro instillatus succus, Hæc Dioscorides. Galenus lib. 6. simplic. medic. echinon vocans easdem eius vires refert. Aegineta, per ignorantiam forte, bis commemorat, primum in Erino ex Dioscoride, deinde in Echino ex Galeno. Hæc herba quòd sciam medicorum hodie nulli cognita est, quorum scripta in lucem edita viderim: ego non hanc ipsam, sed congenerem aliam demonstrabo, quam Plinius militarem appellasse videtur 24. 18. Lactoris, inquit, nota vulgò est, plena lactis, quod degustatum vomitiones concitat. Eandem hanc aliqui esse dicunt, alij similem illi, quam militarem vocant, quoniam vulnus ferro factum nullum non intra dies quinque sanat, ex oleo imposita: Nec alibi plura apud vllum authorem de duobus his nominibus siue vnius siue duarum stirpium reperio. Ego diuersas esse puto vel hoc argumento, quòd quæ vulnera tam cito glutinant, insignem astringendi vim possidere probabile est, quæ quidem contraria est vomitoriæ facultati. Habet autem erinus siue echinus vim illam reprimendi, siccandiq; & constringendi, vel Galeno & Aegineta testibus in censu simplicium. Quanquam etiam lib. 9. cap. 7. de compositione secundum locos Galenus, Succus echini, inquit, facit ad inflammationes & prolapsam sedem. Easdẽ planè vires habet herba quam Hieronymus Tragus li. 1. ca. 100. esulã dulcẽ nominauit: manat enim lacte, vt esula & tithymallorũ genera, vnde forsan & erini id est caprifici nomen impositũ ob similem liquorem. Verum lac eius dulce, non acre vt tithymallorũ est, quamuis tithymallos aspectu, floribus, pericarpijs & semine ita referat, vt prorsus eiusdem generis videatur. Pericarpia

tamen

tamen non læuia habet, sed hirta & quodammodo echinata; villorum gratia echini nomen merito ei conueniat. Astringit omnibus sui partibus, maximè tamen radice, quam albam habet, digiti ferè crassitudine, geniculatam, transuersam, duos aut tres palmos longam, eminentioris nodis totidem, quot caules præcedentibus annis singulos singulis addiderat. Locis aquosis prouenit, & iuxta sepes, syluestribus tantum aut montanis. In hortos translata pluribus annis viuacissima durat. Flores ei lutei, folia oleæ sed minora, quamobrem non erinon Dioscoridis, sed omnino congenerem ei esse statuo. Echini vocantur etiam quercuum cyttari, id est panniculæ quædam ceu nucamenta quæ ex ramis earum dependent, Hesychius. Echinus, fructus platani, Idem. Ricinus quoque vt folijs platanum imitatur, sic echinata habet seminum vasa. Est & echinatum pomum in solani cuiusdam peregrini genere: quod Fuchsius stramoniam & nucem methel appellat. Dicuntur item in castaneis echini, quia eo modo quo echini marini aculeis armati sunt. Græci enim echinon hirtum vocant (hoc testimonio aliquo fulcire debebat: ego echinon adiectiuè sumptum nusquam legere memini) inde echinatum dicimus, quod ad similitudinem castanearum calycis aculeis hirtum est, Massarius. Armatum castaneis echinato cortice vallum est. Plin. 15.23. Dipsaco in cacumine capitula sunt echinata spinis, Plin. Chamæleon candidus serpit in terra echini modo spinas erigens, Idem. Glycyrrhiza & ipsa sine dubio inter aculeatas est folijs echinatis, Plinius: atqui glycyrrhiza, non ἐχῖνα sed σχῖνα id est lentisci folia habet. Echinopus Athenæo lib. 9. nescio quam herbam spinosam significat, quàm poëta quidam vnà cum ononide nominat, Τὰς ἀκάνθας συνάγων, ὡς ἂν ἐχινόποδας καὶ ἀνὰ τρηχεῖαν ὄνωνιν Αἰεὶ διατρίβων, ἀνθέων τῶν ἡδίστων μηδὲν συναθροίζων, in grammaticum quendam anxiè diligentem circa singulas voculas, solidæ verò eloquentiæ & eruditionis negligentem. Ἀνακάφανον, ἐχινόπους, Hesychius & Varinus. Ceras ex omnium arborum satorumque floribus apes confingunt, excepta rumice & chenopode: Herbarum hæc genera, Plinius 11. 8. malim echinopode: quoniam chenopodis nomen nusquam inuenio: conuenit autem herbæ spinosæ ab echino factum nomen. Quanquam herbam quandam suibus venenosam Germani vulgo chenopodem, id est, anseris pedem, *gensfuss* vocitant.

Insulæ Echinades dictæ sunt ab Echione quodam, vel à multitudine echinorum, siue terrestres illi, siue marini fuerint: Vel quod solum earum asperum & spinosum sit echinorum instar, Eustathius in Dionysium. Oxiæ insulæ, quas Homerus Toàs vocauit, Echinadibus propinquæ sunt, adeò vt inter eas à Strabone collocentur, Hermolaus. Echinæ insulæ sunt circa Aetoliam, quibus Achelous fluuius limum adijcit, Echinades aliàs dictæ διὰ τὸ τραχὺ καὶ ὀξὺ: vel ab echinorum copia, vel vt Apollodoro placet ab Echino vate, Stephanus. Echinades, insulæ Acarnaniæ iuxta hostia Acheloi fluuij, in quibus Epei dicti habitant, Scholia in Iliad. 2. Plura quære in Onomastico nostro. Echinus nomen est ciuitatis, cuius (vel viri à quo dicta est, vt Etymologus habet) meminit Demosthenes Philip. quinta, Suidas. Echinos vrbs est Acarnaniæ ab Echino condita, quam Rhianus Ἐχινοῦν vocauit, aliqui Echinuntem, Stephanus. Echinus vrbs Thessaliæ sic dicta ἀπὸ ἐχίνου ἑνὸς ἐκ τῶν Σπαρτῶν ἐνοικήσαντος, Varinus: vel ἑνὸς τῶν Σπαρτῶν (lego Σπαρτιατῶν) ἐνταῦθα οἰκήσαντος, Etymologus. Hanc ciuitatem in Phthiotide collocat Ptolomæus, in faucibus Sperchij amnis, Plinius. Echinûntis mentio fit apud Ciceronem in Arato, Dicitur excelsis errans in collibus amens, Quos tenet Aegeo defixa in gurgite Echinus. Echinos Thraciæ vrbs ad Pagaseum sinum, Pomponius lib. 2. Sperchium tamen in Maliacum sinum desinere Ptolomæus scribit.

c. Mures alpini totam hyemem in latibulis vsq; ad ver erinaceorum instar conuoluti delitescunt & dormiunt, Ge. Agricola.

e. Sanguine herinacei cum decollatur, æquali oleo mixto, si inungatur corpus viri ignorantis quid sit, ligatur ab omnibus mulieribus vsq; ad mensem, Rasis & Albertus. Oculus herinacei dexter frixus ad pondus vnciæ (Rasis nescio quas ponderum notas hîc habet) cum oleo alinulæ (aliàs alnulæ) vel seminis lini, si ponatur in vase æris rubri, & collyrij modo inde illinatur oculi hominis, qui noctu videre desiderat, in tenebris condita quælibet tam visu discernet quàm interdiu, Idem.

h. Magos qui Zoroastren sectantur, imprimis colere aiunt herinaceũ terrestrem, maximè vero odisse mures aquaticos, Plutarch. in Symposiacis lib. 4. quęstione vltima. Idē in lib. de Iside, terrestres echinos ab his magis bono deo attribui scribit, aquaticos autem malo. De herinaceo sacrificato supra dixi capite primo.

Proverbia. Ἐχιναλώπηξ, vide in Vulpe. Echino asperior, Ἐχίνου τραχύτερος, in hominem intractabilem & insuauibus moribus dictum metaphora sumpta ab echino siue terrestri siue marino, Erasmus. Totus echinus asper, Ἅπας ἐχῖνος τραχὺς in morosos & iniucundis moribus quadrat. Echini enim tum terrestres tum marini vndique spinis obsepti sunt, vt nusquam impune possis attingere. Est & hominum huiusmodi genus cum quib. nulla ratione possis agere citra litem. Aristot. in Pace. Οὐδέποτ' ἂν ποιήσαις λεῖον τὸν τραχὺν ἐχῖνον, id est, Ex hirto in læuem nunquam mutabis echinum, Erasmus. Scholiastes Aristophanis aptum huius dicti vsum esse ostendit, cum quis alicui infensus & asper, mitis ac benignus erga ipsum vt fiat, persuaderi nō potest. Echinus partum differt, Ἐχῖνος τὸν τόκον ἀναβάλλει, de ijs dici suetum qui prorogarent quippiam suo malo: veluti qui creditam pecuniam comperendinant, tamen aliquando reddendam vel maiore cum fœnore. Aiunt echinum terrestrem stimulata alno remorari partum, deinde iam asperiore ac duriore facto fœtu mora temporis maiore cruciatu parere author Suidas, Erasmus. Echinus parturiens cunctatur: vel Echinus partum procrastinat, prouerbium in eosqui in perniciem suam morarum causas innectunt: cuiusmodi sunt illi versuram facientes, &c. Budæus: Prius duo echini amicitiam ineant, alter è mari alter è terra, Πρὶν δὲ δύο ἐχῖνοι ἐς φιλίαν ἔλθωσι, ὁ μὲν ἐκ πελάγους, ὁ δὲ ἐκ χέρσου: de ijs qui moribus ac studijs sunt inter se discrepantiores, quàm vt spes sit aliquando inter eos necessitudinem coituram. Refertur à Suida, Erasmus. Multa nouit vulpes, verum echinus vnum magnum, Πόλλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα, Zenodotus hunc senarium ex Archilocho citat. Dicitur in astutos, & varijs consutos dolis. Vel potius vbi significabimus quosdam vnica astutia plus efficere, quàm alios diuersis technis. Nam vulpes multiiugis dolis se tuetur aduersus venatores, & tamen haud rarò capitur: Herinaceus vnica duntaxat arte tutus est aduersus canum morsus. Siquidem spinis suis semet inuoluit in pilæ speciem, vt nulla ex parte morsu prehendi queat, Erasmus. Ὅτι δὲ οἱ ἐχῖνοι, λέγω δὲ καὶ τοὺς χερσαίους καὶ τοὺς θαλαττίους, καὶ αὐτῶν φυλακτικοί εἰσι τῷ ... [illegible] ... Ἢ πολλ' ἐχῖνος ... [illegible] ... Hęc ex Athenæi Dipnosoph. lib. 3. Erasmus eosdem versus ex Zenodoto recitat, & primo quidē versu pro ἐν legit ἐγὼ, secundo autē pro ... legit ..., & ita transfert: Leonis arte in solo

ſanè probo, Aut magis echini comprobo miſeros dolos. Ego Athenæi lectionem potius ſequor, cuius hic ſenſus eſt, Magis laudandam eſſe leonis fortitudinem, qui ſcilicet aperto Marte ſeſe tuetur, quam timidam herinacei aſtutiam. In Athenæo etiam aliquis miretur, quo pacto dicat ab Ione prædicta vtriuſque echini calliditatem prædicari, cum in verſibus ab eo recitatis, de terreſtri tantũ mentio fiat: Sed videntur reliqui, de marino ſcilicet echino deeſſe, quod ipſa orationis ſpecies oſtendit. nam illud ἐν τε χέρσῳ, expectari facit inferius addendum, ἐν τῇ θαλάσσῃ, aut ſimile quid. Refert prouerbium etiam Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. his ferè verbis, Quid herinaceorum in defendendis tuendisq; ſe dexteritas? nonne prouerbio locum fecit? Scit multa vulpes, vnum ſed echinus magnum. Nam vrgente vulpe, vt ferunt, εἶν Στρόβιλ@ ἀμφ' ἀκανθαις, &c. vt iam ex Athenæo recitaui. Iam ſi verũ eſt quod noſtrates aiunt & Ge. Agricola ſcribit, (vide in vulpe D.) vulpem herinaceũ ita incluſum & in pilam redactum permingere, ac ſuffocare. cum propter vrinam in os eius influentem ſpiritum ducendi nullam habeat poteſtatem. forſan id ignorarunt primi huius prouerbij authores: aut non hæc animalia inter ſe compararunt, ſed vtrun quod canes venantes. Superius ex Plinio retuli, aqua calida perfuſum herinaceũ corpus explicare, quod forſan ſimili ratione fit cum à vulpe permingitur, non ſuffocationis periculo. Ὥσπερ ἐχῖνον λαβεῖν μὲν ῥᾴδιον, συνέχειν δὲ χαλεπόν: οὕτω καὶ τὰ χρήματα, id eſt, Sicut echinum vtiq; capere facillimũ eſt, retinere difficillimum: ita & pecunias. Aelian. 4.14. in Varijs. Huic ſimile eſt illud Anaxagoræ ἐν τῷ περὶ βασιλείας Χρήματα χαλεπὸν μὲν συναγείρασθαι, χαλεπώτερον δὲ φυλακὴν τούτοις περιθεῖναι. Cælius.

DE ELEPHANTO.

A.

ELEPHAS Græcis vſitatum vocabulum à Latinis etiam receptum eſt: apud Ciceronem & alios bonos authores elephantus quoque in recto ſingulari reperitur. Barrus, vt Grammatici quidam annotant, lingua Sabina elephas dicitur: vnde & ebur appellatum putat. Seruius tanquam à barro. Barrire etiam elephanti dicuntur à ſono, vt Feſtus ſcribit, per onomatopœiam, vt boues mugire. Elephantes Italia anno vrbis conditæ quadringenteſimo ſeptuageſimo ſecundo in Lucanis primum bello Epirotico vidit, & boues Lucas inde dixit, Plinius & Solinus. Amat inſani Bellua ponti, Lucique boues. Seneca in Hippolyto: quidam luci boues, ſylueſtres exponunt, quod lucus ſylua ſit, ego pro elephantis accipio: vt ſenſus ſit, maximas etiam quaſque belluas, tum in mari vt cete: tum in terra, vt elephantos, amore vinci. בהמה *behemah* Hebræis quamuis beſtiam ſeu belluam ſignificat, ſunt qui etiam pecus & iumentum interpretentur. Pluralis numerus eſt behemot, Iob cap. 40. vbi R. Moſes commune vocabulum omniũ iumentorum exponit, vt leuiathan omnium piſcium maiorum. R. Abraham eodem in loco mirabile aliquod vel monſtroſum animal eſſe putat. Noſtrorum quidam elephantum ſignificari arbitrantur per excellentiam, qua ratione Latinorum etiam nonnulli belluam vocant. Animæ facultatem quam αἰσθητικὴν, id eſt ſenſitiuam Græci dicunt, Iudæorum ſcriptores nepheſch habehemit vocant, quaſi animam irrationalem dicas, vt per vocem behemah brutũ omne intelligatur. Chaldæus interpres Deuteronomi, capite 14. pro behema generali vocabulo vertit בעירא *beira* (Arabs בהאיץ *behitz*, Perſa בהד *behad* Septuaginta κτῆνη, Hieronymus animal.) Idem Chaldæus alibi vbi Hebraicè שן *ſchen*, id eſt ebur legitur, vocem פיל *phil* vſurpat, & cum articulo דפיל *dephil*, vnde Græci elephantis vocem traxiſſe videntur. Munſterus etiam pro elephanto phil ponit, & pro ebore ſchen dephil. in Dictionario ſuo trilingui. Schen Hebræis dentem ſimpliciter ſignificat, accipitur autem per excellentiam pro ebore, id eſt elephanti dente. הבנים *hoben*, quidam exponunt Elephantem, alij pauonẽ, alij ebenũ arborem, quod magis placet. Syluaticus haage & aagi neſcio cuius dialecti vocabula ebur interpretatur. Et alibi, Lapis alagi (inquit) ſimilis eſt oſſibus elephantum. Fel z-baragi, fel elephantis, Vetus Gloſſographus in Auicennam. Cæſar vocatur elephantus lingua Punica, inde nomẽ Iulij Cæſaris auo, quod is elephantẽ in pugna occiderit. At Feſtus, Cæſar (inquit) quod cognomen eſt Iuliorum à cæſarie dictus eſt, quia ſcilicet cũ cæſarie natus eſt: alij Cæſarum nomen aliunde deriuant, vt in Onomaſtico noſtro reperies. Περίσσος, elephas, Heſych. & Varin. Italicè *leofante*. vel (vt alij ſcribunt) *liofante*: Gallicè, *elephant*: Hiſpanicè, *elephante*: Germanicè *helfant*: Anglicè, *olyfant*: Illyricè *ſlon*.

B.

Elephantes Romæ iuncti primum ſubiere currum Pompeij magni Africano triumpho: quod (factum) prius India victa triumphante Libero patre memoratur. Procilius negat potuiſſe Pompeij triumpho iunctos ingredi portam, Plinius. Elephantes Italia primum vidit Pyrrhi regis bello, & boues Lucas appellauit in Lucanis viſos anno vrbis quadringenteſimo ſeptuageſimo ſecundo, (vt Solinus etiam poſt Plinium ſcripſit.) Romæ autem in triumpho ſeptem annis ad ſuperiorem numerum additis. Eadem plurimos anno quingenteſimo ſecundo victoria L. Metelli Pontificis in Sicilia de Pœnis captos. 142. fuere tranſuecti ratibus, quas doliorum conſertis ordinibus impoſuerat. Verius eos pugnaſſe in circo, interfectoſque iaculis tradit penuria conſilij. Quoniam neque ali placuiſſet, neque donari regibus. L. Piſo inductos duntaxat in circum, atque vt contemptus eorum increſceret ab operarijs haſtas præpilatas habentibus, per circum totum actos: Nec quid deinde ijs factũ ſit authores explicant, qui non putant interfectos, Plin. Pompeius Romæ venationes exhibuit quibus quingenti leones cæſi. elephantes deinde, horrendum quippe dictum, quæ ſpectaculum. Plutarchus in vita eius. Mirum eſt libro ſeptimo Plinium ſcribere, L. Metellum elephantos primum bello Punico primo duxiſſe in triumpho: quum tamen libro idem octauo tradat, elephantes Italiam vidiſſe primum Pyrrhi bello, &c. Sed in ſeptimo forſan de ijs ſenſit, qui modò in Carthaginenſes depugnarunt, ſicuti commeminit libro decimonono ab Vrbe condita Liuius. Cæterum author Seneca eſt in libro de breuitate vitæ, principem omnium Curium Dentatum elephantes duxiſſe in triumpho. Sed & mox paulò, Idem (inquit) enarrabat, Metellum, victis in Sicilia Pœnis, triumphantem vnum omnium Romanorum ante currum centum & viginti captiuos elephantes duxiſſe. Cælius. Victo Pyrrho Manius Curius Dentatus in conſulatu triumphauit, & Romam primus elephantes quatuor duxit, Eutropius. C. Fabricio apud Pyrrhum legato pecuniam ab eo accipere renuente, poſtridie ipſum terrere volens Pyrrhus, iuſſit dum ſimul loquerentur maximum elephantũ poſt aulæam iuxta ſe conſtitui, ac deinde ſubitò aulæa ſublata, elephas

elephas ex improuiso conspectus,, proboscidem super caput Fabricij extulit, ac vocem terribilem asperamque emisit. At Fabricius tranquillè conuersus leniterq; arridens inquit, Nec heri aurum, nec me hodie bestia permouit, Plutarchus in vita Pyrrhi. Elephantes ex Europæis (inquit Pausanias in Atticis) primus Alexander habuit, cum subegisset Porum & Indorum potentiam fregisset. A morte autem Alexandri, præter alios reges Antigonus plurimos habuit, cum Demetritum prælio vicisset. Hos cum idem aduersus Romanos dimicaturus haberet, vehementer eos terruit, tum aliâs tum aliud quippiam quam animalia esse ratos. De elephanto enim ὅσον ἐς ἔργα καὶ ἀνδρῶν χεῖρας (lego χρείας, vt sit sensus) quantũ ad opera & vsus (in bellis) momenti hominibus adferat, etsi iam olim omnes nouerant: ipsas tamen belluas, antequã Macedones in Asiam transirent, nulli dum mortalium præter Indos & Afros, eorumq; vicinos viderant: Cui rei testis vel Homerus esse potest, qui cũ regũ lectos, & ædes etiam locupletiorũ ex eis, ebore ornatas referat, ipsius tamen belluæ nulla apud eum mentio. Quam quidem si vidisset,

[illegible] fuisset multò prius eam commemoraturus fuisse mihi videtur, quàm Pygmæorum & gruũ pugnam, inquit [illegible] Pausanias. Fuerunt sub Gordiano Romæ elephanti triginta duo, quorum ipse duodecim miserat, Alexander decem, Iulius Capitolinus.

Elephantorum alij palustres, alij montani, alij campestres sunt: qui moribus etiam & ingenijs non parum differunt, vt capite quarto dicam. Proprium est eorum naturæ roscida loca & palustria amare, & amnes amplecti, vbi versari maximè student: vnde etsi fluuiales non sunt, tamen riparios dicere possumus, Aelianus. Multa in Oriente proueniunt, quæ in alijs Orbis partibus nusquam comperiuntur, ceu quæ ampliorem expetant caloris copiam, vt sunt leones, tigrides, elephanti, item gemmæ & aromata: quæ omnia in locis ad Orientem, quæque ad Austrum innuunt, affatim succrescunt, Cælius. Frigoris sanè impatientes sunt elephanti, proinde frigidis in regionibus non nasci mirum non est. India plurimos maximosque elephantes habet, robore ac magnitudine præstantes, Diodorus Siculus. Indici elephanti nouem cubitorum altitudine, latitudine verò quinque, habentur. Maximi illic qui Prasij appellantur: secundi verò ab his existimantur Taxilæ nuncupati, Aelianus. Indis arant minores, quos appellant nothos, Plinius. Duo eorum genera sunt: nobiliores indicat magnitudo, minores nothos dicunt, Solinus. Indicum Afri pauent, nec contueri audent: nam & maior Indicis magnitudo est, Plinius. Indicos elephantos Mauri timent, & quasi paruitatis suæ conscij aspernantur ab his videri, Solinus. Quantum equo Nysæo maior est Libycus elephas, tanto Lybicis elephantis maiores sunt Indici, Philostratus. Onesicritus & alij dixerunt, Libycos & maximos esse & valentissimos, (Græce est μείζους ἢ τῶν Λιβυκῶν, καὶ ἐρρωμενεστέρους, Id est Libycis maiores & robustiores, apparet deesse vocem Ἰνδούς, qua adiecta, tum syntaxis congruet, tum sententia cum alijs authoribus) qui rictu propugnacula deijciant, & arbores radicitus euellant, in posteriores pedes erecti, Strabo. Elephantis Indicis adsunt cornua duntaxat maribus: Aethiopicis verò ac Libycis vtroque sexu, vt Amyntianus tradit in libro de elephantis, Scholia in Pindarum. Indicos reperio nigri & murini coloris esse: in Aethiopiæ verò regione quadam ad meridiem nuper inuenta permagnos & omnes albos. Indici iam adulti capti, solis Musicis instrumentis cicurari possunt, vt cap. 5. dicam. Leones & elephanti vt in India sic in Aethiopia quoque capti seruire coguntur, Philostratus. In Taprobane tigrides & elephanti capiuntur, Solinus. Taprobane insula πεπληθυῖα θηρίων ἐλεφάντων, Alexander cognomine Lychnus. In magni maris insula Taprobane permultorum & valde grandium elephantorum pastiones vigent. Ac nimirum hi insulani elephanti animi robore & virtutis indole, & corporis magnitudine, eis qui in continenti degunt, præstantiores existimantur, eos magnis nauibus in continentem transportantes Calingarum regi vendunt, Aelianus. Elephanti multi & maximi habentur in Sumatra, quæ Taprobana videtur, Lud. Vartomannus. Libycus elephas, Lucanus libro 8. Elephantes fert Africa vltra Syrticas solitudines, & in Mauritania: Ferunt Aethiopes & Troglodytæ, vt dictum est: sed maximos India, Plinius. Indici quantum Libycis præstent, paulò superius indicaui. In Mauritania oppidum est Sala, iam solitudinibus vicinum, elephantorumque gregibus infestum, Plinius. Tingitana prouincia Mauritaniæ qua porrigitur ad internum mare, exurgit montibus septem, qui à similitudine fratres appellati freto imminent: Hi montes elephantis frequentissimi sunt, Solinus. Atlantis in Africa montis saltus elephanti occupant, Solinus. Aethiopia vastos elephantes fert prominentibus vtrinque dentibus, Herodotus libro 3. vt Valla transfert, Græce non aliud reperio quàm ἐλέφαντας ἀμφιλαφέας, vt Eustathius etiam in Dionysium poëtam scribens ex eo repetit. Amphilaphes grammatici exponunt magnum, conspicuum, & alijs modis qui elephanto non conueniunt. India perhibetur molibus ferarum mirabilis, pares tamen in hac terra (Italia) vastitate beluas progenerari quis neget? cum inter mœnia nostra natos animaduertamus elephantes, Columella libro 4. Post Syrtes in Africa excipiunt saltus repleti ferarum multitudine, & introrsus elephantorum solitudines, Plinius 5. 4: Zannes traditur oppidum Libyæ circa Nilum ad Africæ latus, vnde elephanti incipiant, Idem. Montem transgressis viri occurrerunt qui elephantis vehebantur. Hi autem sunt qui regionem colunt inter Caucasum montem, & fluuium Cophena iacentem, homines planè inculti, & armentorum equites curatoresque, (Græce legitur, Νομάδες τε καὶ ἱππόται τῶν ἀγελῶν,) Philostratus. Onesicritus classis Alexandri Magni præfectus elephantos in Taprobane insula maiores bellicosioresque quàm in India gigni scribit, Plinius. Elephas magna copia in syluis Nigritarum regionis inuenitur, Leo Africanus. In regno Balman quod magnum Cham Dominum agnoscit, elephanti multi reperiuntur, M. Paul. Venetus.

Elephanti magnitudo & tota species stupenda est. Terrestrium (inquit Plinius) maximum animal est elephas. Elephantis opitulata est natura magnitudine corporis: sufficit enim hæc ad necem arcendam, Aristoteles. Mares fœminis maiores excelsioresque sunt, Auicenna, Vartomannus, & Gillius. Eorum varia est proceritas: nam alij ad duodecimum, alij ad decimumtertium dodrantem excelsitate procedunt, alij ad decimum quartum, Gyllius: aut etiam decimum quintum, Vartomannus. Indici elephanti nouem cubitorum altitudine sunt, vt Aelianus refert. Elephas vnus maior est tribus bubalis, Vartomannus. Oppiani de huius bestiæ magnitudine versus hi sunt.

> Θηρσὶ δέ τοι μέγεθος μὲν, ὅσον μήπω τι γαίης
> Ἠπειροφοίτοιο [illegible], οὐδ' ἕτερος αὐτὸν
> Ἄλλος ὑπερφέρει. φαίης κεν ἰδὼν ἐλέφαντα
> Χεῖμα φέρειν δεικνῦσι βροτῶν, ἐπὶ χέρσον ὁδεύειν.

Indicis color est niger vel murinus: in Aethiopiæ verò regione quadam nuper inuenta albus. Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris? Horatius. Pellem habet nigram quasi puniceam & scabiosam, Albertus. Colore est bubalorum, Vartomannus. Totus niger est, & glabra cuti, sine pilis, Obscurus. Durissimum dorso tergus, ventres molles, setarum nullum tegumentum: ne in cauda quidem præsidium abigendo tædio muscarum (namque id & tanta vastitas sentit) sed cancellata cutis, & inuitans id genus animalium odore. Ergo cum extenti recepere examina, arctatis in rugas repente cancellis, comprehensas enecant. Hoc ijs pro cauda, pro iuba, pro villo est, Plinius. Durissimum dorso tergus est, ventri mollius, setarum hirsutiæ nullæ, Solinus. Plinius cum reprehendisset illos qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putant, sed ea magis bruta esse quibus crassior cutis est, subdit: Elephantorum quoque tergora impenetrabiles setas (aliàs cetras) habent, cum tamen omnium quadrupedum subtilitas ani-

tilitas animi præcipua perhibeatur illis. Hic vbi setas legitur, vetus lectio erat [illegible]: quæ vox cum sit deprauata, & Plinius libro octauo neget setas elephantis villas esse, fieri potest vt scribendum sit quasi setas: non enim setæ ibi sunt, sed quasi setæ, Hermolaus. Suum pili crassiores sunt quàm bubus & elephantis, quamuis tenuiorem quàm boues & elephanti cutem habeant, Aristoteles. Pilos eorum ex nouo orbe terræ deportatos vidi, qui ad duorum palmorum longitudinem procederent, Gillius. Pelle quidem robusta, sed turpi & aspera teguntur: eam ferrum peracutum non incidere potest, Gillius ex Oppiano. Πρὸς τῆς φύσεως τὴν δορὰν [illegible] πω θραυόντων, Heliodorus lib. 9.

Caput elephanti prægrande. Minoribus sunt auribus atque oculis quàm pro tantæ molis portione. 10 Ἴφθιμον δ' κάρηνον, ἐπ' [illegible] Βαιοτέροισι Κεκασμένοι [illegible] λοι περ ἐόντες, Oppianus. Vartomannus oculos eorum suillis comparat: Obscurus quidam rubicundos esse scribit. Auriculæ eorum duos dodrantes longæ sunt, quoquo versus bene latæ, Vartomannus. Auriculas habent, quales draconum pinguntur, aut vespertilionum alis similes, Obscurus. Apud Sambros (in Africa, vel Sambros Aethiopes vt Solinus habet) quadrupedes omnes sine auribus, etiam elephanti, Plinius. In Melindæ regno visi sunt elephanti duo iuuenes, alter 6. menses natus, quantus est bos magnus, sed carnibus superans boues duos, alter multo maior: vterque niger & carnosus, quorum dentes non erant palmo maiores: sunt autem tantæ magnitudinis, vt ipsorum duo possent nauim quantumuis magnam, Thomeus Lopez.

Elephanto dentes vtrinque quatuor, quibus conficit cibum, atque in farinæ speciem molit. Duo 20 præterea prominent grandes, quos mares grandiores resimatosque habent: fœminæ minores, & contra quàm mares: vergunt enim deorsum, pronique deuiant, Aristoteles. Elephanto dentes intus ad mandendum quatuor: præterque eos qui prominent, masculis reflexi, fœminis recti atque proni, Plinius. In elephantis vtrumque sexum dentibus armari nemo non tradit. At Ammianus in India fœminas edentulas nasci prodit, Spiegelius. Statim cum natus est elephantus, dentes habet: quanquam grandes illico perspicuos obtinet, Aristoteles. Dentes exerti sunt apro, hippopotamo, elephanto, Plinius. Duos ei dicunt prominere exertos, quos alij dentes, alij cornua vocant, Aelianus. Sunt autem illi in superiore mandibula, Vartomannus. Quemadmodum duobus dentibus apri, sic elephanti armantur, sed situ contrario: illis enim in sublime feruntur, his deorsum retorquentur, Gillius. Eorum qui sunt confirmata ætate, ea magnitudine dentes existunt, vicem vt postium præstent in domicilijs (quod capite quinto etiam ex Plinio 30 confirmabimus,) & pro palis Nigritæ ad sepimenta vtantur: sæpe enim ad longitudinem decem pedum augescunt, Gillius. Grandia taurorum portant qui corpora quæris An Libycas possint sustinuisse trabes? Martialis de dentibus eboreis. Innominatus quidam cuius liber de terra Sancta Italicus extat, scribit se vidisse dentem elephanti à Veneto quodam mercatore ducatis, id est, denarijs aureis, sex & triginta emptum longitudine dodrantum ipsius quatuordecim, crassitudine dodrantum quatuor: tanto pondere vt homo tollere non potuerit. Vartomannus scribit visos sibi in Sumatra insula duos elephanti dentes qui ambo appenderint libras trecentas & triginta sex: libram autem quantam accipiat non exprimit. Palustrium elephantorum dentes liuidi sunt, rari, tractúque (forte tractatu) difficiles, & in plerisque partibus foramina sunt: in alijs verò partibus quasi grandinis grana tumores quidam insurgunt, & arti minimè obtemperant. Montanorum verò minores sunt dentes, verum & sufficienter albi sunt, & nihil in eis difficile in- 40 uenitur. Optimi autem omnium sunt campestrium elephantorum dentes: maximi enim albissimique sunt, & incidi faciles, vt nullo labore in quancunque manus voluerit partem deducantur, Philostratus Alemano Rhinuccino interprete. Ex elephantino genere cornua fœminæ maius pretium quàm maris habere fertur, Aelianus. Abijciunt ea decimo quoque anno & defodiunt, vt inferius dicam. Prædam ipsi in se expetendam sciunt solam esse in armis suis, quæ Iuba cornua appellat: Herodotus tantò antiquior & consuetudo melius dentes, Plinius libro 8. Libro quidem nono, Elephantos & arietes (inquit) candore tantum cornibus assimulatis, in Santonum littore reciprocans destituit Oceanus. Quoniam autem de ambabus belluis (vt scribit Massarius) scilicet elephantis & arietibus simul loquitur, dentes elephanti marini Plinius hìc cornua videtur appellasse, ne si dentes dixisset, arietes, de quorum cornibus non dentibus sermo est, ab appellatione cornuum exclusisse videretur. Nam si dentes elephantorum dixisset, opus fuis- 50 set, arietum quoque cornua expressisset: sed tolerabilius Plinio visum vtrisque animalibus seruiendo cornua appellare: quod alibi etiam hac de causa fecisse videtur, dentes elephanti cornua impropriè nuncupando, vt libro decimooctauo quando ait, Atque eum in arbores exacuant limentque cornua elephanti, & duro saxo rhinocerotes: ne si dentes elephanti dixisset, rhinocerotes quod cornua non dentes exacuunt, similiter exclusisset. Sed quando de solis elephantis loquitur, dentes propriè appellat, vt libro octauo, (vnde eius verba paulò ante retuli.) Dentes quoque Aristoteles secundo de historia appellauit: & tertio de partibus animal. elephanto cornua natura esse negata dixit, quod magnitudinis ipsius exuperantia ad necem arcendam sufficeret, Hactenus Massarius. Iuba dentes elephantorum cornua esse arbitratur, eò quod à temporibus nascantur. Acuere autem ipsa elephantes dicuntur, quod nulli alij inest animalium, permanere eadem etiam quæ primitus nascuntur, nec decidere sicut dentes ac rursus nasci. Ego autem his ra- 60 tionibus nequaquam assentior. Cornua enim etsi non omnium animalium, ceruorum saltem decidunt ac renascuntur. Dentes autem in hominibus quidem decidunt ac renascuntur omnes, aliorum verò animalium nulli contingit vt dentes cæteris eminentiores, quas sannas vulgò dicimus, aut gemini etiam sponte cadant: quod si forte violentia quadam coacti ceciderint, non renascuntur: armorum instar natura maxillis eos inseruit, Insuper cornua lineam quandam veluti torno impressam singulis annis circa radices obducunt, quod oues etiam, capreæ, bouesq; testantur, dens autem leuis politusq; oritur, & nisi violenter frangatur talis permanet, materiam enim substantiamq; lapidis parere videtur: Cornua insuper ea tantum habent animalia, quibus duplex bifidáque est vngula: Elephas verò quinque habet vngues & plantam multipliciter scissam, ne altius pedes imprimat, si quando in humido solo forte constiterit. Præterea natura cornutis omnibus animalibus perforata, & in medio vacua ossa supponens, supra quę extrinsecus cornu producitur: elephantorum autem & plena per omnes partes si- 70 milia ossa sunt: quod si illud extrinsecus quis adapertum inspiciat, in medio tenue foramen ([illegible]) inueniet,

ficut in dentibus esse videmus, Hæc Philostratus libro secundo de vita Apollonij, ex interpretatione Alemani Rhinuccini, quam licet non probem, ea tamen quod Græcum exemplar ad manum non esset necessariò vsus sum. In elephante non potius dentes quam cornua, teste Aphrodisiensi, appellari debent, Grapaldus. Quos dentes multi dicunt, cornua sunt, Varro libro tertio de lingua Latina. item Aelianus: qui & cornuum medullam in elephantis edendo esse scribit. Quicunque (inquit Pausanias) elephantum ossa quod ex ore prominent, dentes potius quàm cornua esse putant, considerare debent alces mares (fœminæ enim ijs carent) sua habere cornua in supercilijs: Aethiopicos verò tauros in naso sita: vt non valde mirum sit eadem elephanto ab ore prominere. Accedunt & hæc argumenta assertioni nostræ: Cornua annorum circuitu animalibus nonnullis decidunt & renascuntur, in quo genere vt ceruos & dorcades esse constat, sic nos etiam elephantos ponimus. Dentes certe animalium adultorum nulli solent renasci. Quomodo igitur renascerentur hæc elephanti ossa, si dentes, non cornua essent? Sed igni etiam dentium natura non concedit (quod si cogas dilatari, franguntur: Oppianus:) at cornua vt boum sic elephantorum, ex rotundis fieri plana, & in alias verti figuras vi ignis possunt. Hippopotamis & apris dentes exertos inferior maxilla profert, at cornua non videmus ex maxillis nasci (In Græco non legitur negatio, sed videtur mihi deesse, quamuis Cælius sine negatione verterit, Gillius dissimulanter præterijt:) Sciendum est autem cornua elephanti à temporibus supernè descendere (ῥίζαι μὲν πρώτιστον ἀπὸ κροτάφοιο πεφύκασιν, Ἐκ μεγάλοιο μεγάλαι, φηγῶν ἄπο, Oppianus:) & ita foras tendere: quod quidem non auritus sed oculatus testis scribo: Nam craniũ elephantis acuratè consideraui in Campania in templo Dianæ, quod triginta plurimum stadijs distat à Capua metropoli Campaniæ. Elephas itaq; vt magnitudine & specie corporis à cæteris animalib. permultũ differt, sic diuersum etiam & peculiarem sibi cornuum habet exortum, Hucusq; Pausanias lib. I. Eliacorum: Eundem locum Cælius transtulit lib. 13. cap. 18. Eisdem argumentis Oppianus vtitur lib. 2. de venatione, vbi elephantum inter cornuta animalia describit.

Linguam perquam exiguam elephantus habet, atque interius positam quàm in cæteris sit, ita vt vix eam videre possis, Aristot. Lingua ei bene exigua est, Aelianus. Lingua lata elephanto præcipuè, Plinius. Proboscis, προβοσκὶς, in elephanto vocatur à Græcis & Latinis nasus elephanti, vel potius pars à naso porrecta demissáque terram versus: sic autem vocatur quod ea ante se extensa pascatur, hoc est cibum potumque ori admoueat. Plinius nunc proboscidem, nunc manum vocat: vt libro 8. cap. 7. Proboscidem (recentiores quidam codices promuscidem habent, Proboscidem, inquit Cælius 3. 30. nos etiam promuscidem dicimus, ratione qua b. transit quandoque in m. vnde κύβινδιν illi, nos cymindin pronunciamus: Hæc ille sine authore. Ego cybindin apud Græcos legere non memini, sed cymindin tantum: quanquam Hermolaus cybindin apud Aristotelem scribi ait, deprauato forsan codice vsus. Promuscidis quidem vocabulum apud Vitruuium etiam, & in Gazæ translatione ex Aristotele reperitur) eorum, inquit, facile amputari, Pyrrhi præliorum experimentis paruit. Et alibi, Mandunt ore: spirant, & bibunt, odoranturque haud impropriè appellata manu. Ita promuscide tanquam manu vtitur, Gillius ey Aeliano. Eadem ratione pronomæam Græci hanc partem vocant, quibus νέμεσθαι idem quod βόσκειν, id est pasci significat. Προβοσκὶς, ἡ τοῦ ἐλέφαντος προνομαία, Suidas & Varinus. Vel, vt Hesychius habet, τὸ ἐκπεπτωκὸς καὶ προβεβλημένον τοῦ εἴδεος τοῦ ἐλέφαντος. Προνομαία καὶ προβοσκὶς, ἡ τοῦ ἐλέφαντος ῥὶς, Varinus: Hesychij lectio corrupta est. Inuenias tamen etiam de alijs animalibus proboscis nomen vsurpatum. Varro se inuenisse ericium cum proboscide scribit, vt Nonius citat. Proboscidis, vt apud Athenæum legimus, quæ & pronomæa, elephantum est, propriè verò etiam de musca & lolligine profertur: & vt idem alibi habet, de sepia quoque: De musca quidem Lucianus vsurpauit. Habet elephas talem tantamque narem, vt ea manus vice vtatur: quippe qui non nisi ad os illam admouens, & bibat, & edat: suo etiam rectori eam erigit, atque offert: & arbores quoque eadem prosternit: & quoties immersus per aquam ingreditur, ea ipsa edita in sublime, reflat, atque respirat. Aduncíuscula parte sui postrema, naris hæc est; sed flecti non potest: cartilaginea enim, & proinde rigidiuscula est, Aristoteles. Et alibi, Elephantis prolixa validáque naris augetur, eiusque vsus idem qui manus: ea nanque cibos tam siccos quàm humidos colligunt, capiunt, & ad os admouent soli animantium omnium. Et rursus, Elephas prioribus pedibus non vtitur loco manuum, sed nare sua. Promuscis eorum intus concaua suilli labri speciem similitudinemque quandam gerit: mobilis est, vt modo relaxetur, modo contrahatur, Gillius. Τῶν δ' ἤτοι ὀφθαλμῶν μεσσηγὺς ἀποεκπροθέει μεγάλη ῥὶς, Λεπτή τε σκολιή τε, προβοσκίδα μιν καλέουσι. Κείνη θηρὸς ἔφυ παλάμη, κείνῃ τὰ θέλοισι ῥηϊδίως ἔρδουσιν, Oppianus. Habet hoc animal quo loco alijs est nasus, partem quandam pendentem, angustam ac longam adeò vt ad terram pertingat. Hac pro manu vtitur, & extrema eius parte sic omnia tractat, atque ita rebus apprehendendis applicat, vt ne minima quidem numismata ipsum effugiant: quæ etiam sublata proboscide (sic partem eam vocant, rectori insidenti tradit. In fine perforata est, & animal ipsum per foramina illa velut per nares respirat. Postquam autem mortuo elephante vsque ad radicem partis ipsius dissecans, meatus, qui à foraminibus sursum feruntur, reperi non aliter quàm in nobis exitum habere duplicem: vnum quidem qui ad ipsum cerebrum perueniebat: alterum autem in os perforatum, impensius adhuc naturæ artem sum admiratus. Vbi autem etiam didici, ipsum animal, cum fluuium, aut lacum profundum traijcit, vt totum ipsius corpus demergatur, per sublatam in altum hanc proboscidem respirare, naturæ prouidentiam intellexi, non in eo duntaxat quod partes omnes ipsius animalis pulchrè construxerit, sed quod ipsum etiam eis vti docuerit, Galenus ab initio libri septimi decimi de vsu partium. Poboscis ei ad terram demissa, & anterius carnosa est: hac cibum potumq; assumit in os, quod ei sub ceruice est sicut sturioni. Eâdem aliquoties nummũ è terra tollentem vidi: & aliquando detrahentem ramum arboris, quem viri vigintiquatuor fune trahentes ad humum flectere non potueramus: eum solus elephas tribus vicibus motum detrahebat, Vartomannus. Promuscis eius longa est decem cubitos, qua pro manu vtitur in bello, cibo, & alijs operibus, Albertus: Hanc alibi calceum vocat, & plura de ea scribit libro 2. tractatu 1. cap. 1. de animalibus. Aquam, inquit, ea haurit, & aspergit venatores aut circumstantes, &c. Duplici tum corde, tum sensu animi, elephantus esse dicitur, & altero quidem ira incendi, altero mitigari & leniri Maurorum sermonibus peruagatum est, Aelianus. Galenus libro septimo Anatomicarum administ. scribit se ex elephanti dissecti corde magnum os exemisse, & quòd duos tantum ventriculos cor eius habeat, contra Aristotelem qui magnis animalibus tres attribuit. Elephanto etiam iecur sine felle: incisa tamen parte qua fel adhærere solet, humor felleus effluit plus minus Aristoteles. Fel non ad iecur, sed ad pectus situm habere dicitur, Aelianus. Elephanto intestinum ita est sinuosum (συμφύσεις ἔχον) vt aluos habere quatuor videatur: in hoc etiam cibus

recipitur:

recipitur: nullum enim conceptaculum cibi aliud separatim adest. Extra quoque eidem suillis proxima, sed ma-
iora. Iecur enim quadruplo maius bubulo est: & reliqua pari ratione, excepto liene: hic enim minor ex pro-
portione est Aristoteles. Plinius non iecur sed pulmonem eius quadruplo maiorem bubulo facit. Ventres ele-
phanto quatuor, cætera suibus similia, Plinius. Mammas duas habet paulò citra pectus, Aristoteles. Sub armis
ei papillæ existunt, Aelianus. Elephas tantum mammas sub armis duas habet, nec in pectore, sed citra in alis oc-
cultas: Nulla in feminibus (aliâs femoribus) digitos habentium, Plinius. Elephanto mammæ sunt sub armis
duæ, tam mari quàm fœminæ, perquam exiguæ, nec pro corporis vastitate, ita vt eas à latere conspicere prope-
modum nequeas, Aristoteles. Et de partibus anim. 4. 10. Elephas, inquit, duas tantum habet, easque sub ar-
mis: causa cur duas habeat, quod vniparis est: cur non inter femora, quod multifidum est: nullum enim [illegible]
femora habet, cui pedes discreti in digitos sunt. Cur supra sub armis, quod in ijs quæ plures obtinent ma[illegible]
primæ sunt, & plurimũ lactis hauriunt quæ ea parte continentur. Elephantus genitale equo simile habet [illegible]
uum: nec pro corporis magnitudine. Testes idem non foris conspicuos, sed intus circa renes conditos ha[illegible]
quocirca initum celerius agit, Aristoteles. Testes intus habet propter pondus sui corporis, vt sit velo[illegible]
tus: tamen tempore coitus emittit eos, Albertus. Testes ei intus ad aluum nectuntur, Aristot. Et alibi, [illegible]
intus habet ob suæ cutis duritiem, cum ex ea scrotum non posset fieri. Testes elephanto occulti, Plinius. [illegible]
Cnidius planè mentitur ea quæ de semine elephanti scribit: ait enim vsque adeò durari siccescens, vt electro [illegible]
succino simile efficiatur, quod nunquam fit, Aristot. de generat. animal. 2. 2. Fœmina etiam elephanto [illegible] ge-
nitale, vt cæteræ, inter femora habet, Aristoteles. Malleolos posterioribus imis cruribus [illegible] Arist. Cru-
ra priora multò posterioribus longiora sunt, Aristoteles & Aelianus. Ποδῶν γε μὲν [illegible] : [illegible]
θεν πολὺ πλέον ἀείροντα, Oppianus. Pedes maiores priores, Plin. Cur anteriores ei pedes maiores validioresq;
sint, causam reddit Albert. lib. 2. tract. 1. cap. 1. de animalib. Crura eius æquali infra supráq; crassamento, Var-
toman. Magna sunt, & ex æquo ferè supra infraque crassa columnarum instar, Albert. Articulos crurum non
tam sublimes habent vt aliæ animantes, sed humiliores terram versus, Vartoman. Elephas non, vt aliqui retu-
lerunt, agit: sed considendo crura inflectit: nequit tamen præ nimio pondere, vtrunque in latus æquilibrio quo-
dam vergere: sed aut læuo incubat, aut dextro, atque eo ipso habitu requiescit. Flectit hic certe suos posterio-
res poplites modo hominis, Aristoteles. Cæteræ quadrupedes, elephanto excepto, contrario modo quàm ho-
mines sua membra inflectunt, Idem. In posterioribus elephanto articuli breues: Idem poplites intus flectit ho-
minis modo, cætera animalia in diuersum, Plinius. Accedit quoque motum præstari etiamsi nullus cruris fle-
xus agatur, quemadmodum pusiones serpere videmus. Quinetiam elephanti ita se mouere diuturna hominum
fama celebrantur: quæ tamen falsò confirmata est, cum id genus animalium inflexu vel in scoptulis opertis vel
in clunibus adducto sese moueant, Arist. in libro de communi animalium gressu. Elephanti crura osse continuo
& inflexibili constant, Strabo. Genua elephanti non flectunt, vti Ambrosius prodit: quia rigidiore crurum vsu
opus fuit, quo velut columnis tanta posset membrorum moles fulciri. Calcaneum modo leuiter inflectunt, ri-
gent cætera pedum à summo ad imum, Cælius 4. 12. Elephantos crura sine nodis articulisque habere vanum est:
imò verò habent flexiones, & vt aliæ bestiæ, quum libet crura flectunt & erigunt: in ima enim propemodum
cruris parte iunctiones & flexus habent, Gillius. Si cadant surgere non possunt, quoniam ossa solida & inarti-
culata habent: vnde crura tibiasque postquam iuuentam excesserint flectere nequeunt: Hinc est quod dormi-
entes non recumbunt: defessi verò magnis arboribus se applicant: eas obseruant venatores & penè succidunt,
vt innixæ eis belluæ cadant & capiantur, Authores obscuri. Flexus post genua (poplites intellige) negantur ha-
bere: quos forsitan habent laxos (lego, non laxos) sed strictos, & idcirco ab imperitis carere putantur: nam si
prorsus non flecterent crura, gressus eorum non foret ordinatus, Albert. Similiter rotundis pedibus, vt equi,
sunt: sed amplioribus. vt planta quoquouersum ad binos dodrantes accedat, Gillius. Pedes eorum inferius, magni
orbis mensarij instar rotundi sunt, Vartoman. Pomi instar, Author obscurus. Elephas animal multifidum est,
Aristoteles. Digiti eius indiuisi, ac leuiter formati, nec vngues omnino sunt, Idem. Omnia digitos habent quæ
pedes, excepto elephanto. Huic enim informes, numero quidem quinque, sed indiuisi, ac leuiter discreti, vngu-
lisq; non vnguibus similes, Plin. Singulis pedibus numero quinq; digitos indiuisos leuiterq; discretos habent,
Aristot. & Aelianus. Ex quo fit, vt animal sit minimè ad natandum habile, Aelian. Quinque vngues habent. &
pedem multipliciter scissum, ne si quando in humido solo constiterint, altius pedem imprimant, Gillius. Varto-
manus totidem vngues & corneos eis esse scribit. Quamuis in multa diuidant pedem, natura tamen digitos
coniunxit, vt pes validior esset Albertus. Solipeda sunt, vt equus, asinus, elephantus, Aelianus de animal. 11. 38.
Caudam habent similem caudæ bubali, trium forte dodrantum longitudine, paucis in extremitate pilis: Varta-
man. Nullum tergori setarum tegumentum, ne in cauda quidem præsidium abigendo tædio muscarum: sed can-
cellata cute in rugas arctata enecant: vt superius ex Plinio retuli.

C.

Amat amnes hoc animal: & quanquam non fluuiatile sit, tamen riparium dici potest, Aristoteles. Gau-
dent amnibus maximè, & circa fluuios vagantur, cum alioquin nare propter magnitudinem corporis non pos-
sint, Plinius. Barrire elephanti dicuntur à sono vocis, Festus. Hinc & ipsi elephanti barri vocantur, vt su-
pra dixi. Et barrus barrit, Author Philomelæ. Citra nares ore ipso vocem elidit spirabundam, quemadmo-
dum cum homo simul & spiritum reddit, & loquitur. At per nares simile tubarum raucitati sonat, Aristotel.
Citra nares ore ipso, sternutamento similem elidit sonum, per nares autem tubarum raucitati, Plinius. Cla-
mor autem, quem quidam barritum vocant, prius non debet attolli quàm acies vtraque se iunxerit. Vege-
tius 3. 18. Hunc exercitus clamorem Festus non barritum, sed barbaricum vocat: quod eo genere barbari
vtantur: & forte similiter apud Vegetium legendum. Quàm terribilis in pugna sit elephantorum stridor, vt
Marcellinus vocat, capite quinto dicam. Ἐλέφας τετριγὼς, elephas stridens vel barriens, apud Philostratum.
Truncos gratissimo in cibatu habent: Palmas excelsiores fronte prosternunt, ac ita iacentium absumunt fru-
ctum, Plinius & Solinus. Quænam in cibo eis noxia aut venenosa sint, inferius in tractatione de morbis ipso-
rum exequar. Cum eos cætera pabula defecerint, radices effodiunt, quibus pascuntur: E quibus primus
qui aliquam prædam repererit, regreditur, vt & suos gregales aduocet, & in prædæ communionem deducat,

Aelianus.

A[illegible]anus. Dentium altero acutum ad propulsandas iniurias seruant, altero radices effodiunt & arbores extr[illegible]unt, I[illegible]m. L[illegible] sitam regis liburnicæ inter alia meridianæ illius nauigationis miracula, melones in Aethiopia [illegible] habere prædicant, quorum odorem elephantes sagacissimi olfactus animal, de longinquo senti[illegible] ad [illegible]esque cucumeraria tota depopulentur ac proterant, Hermolaus in Dioscorid. Elephantis cicu[illegible] ceteros cibos hordeum datur. Elephantus eodem pastu modios Macedonicos (hordei, vt Aelianus add[illegible].) nouem, quod plurimum edere potest. Sed tantum dare periculosum est: sex aut septem dedisse modios, in via frequenti satis est: sed farinæ non plus quàm quinque: vini etiam quinque mares, quæ mensura heminas continet sex. Aristoteles. Animalium maximè odêre murem: & si pabulum in præsepio positum attingi ab eo vidêre, fastidiunt, Plinius. Farinam similem minutissimo pulueri permixtam separat optimè, ita quod farinam in pastum colligens nihil admittit de puluere, Obscurus. Elephanti postquam cicures euaserunt, panibus maximis, hordeo, caricis, vuis, cæpis, allijs, iunco, palma, hederaceis folijs vescuntur, Aelianus. Apud Indos tractus est, cui nomen est Phalacrus, quasi Latine caluus: eoque ita appellatur, quòd qui herbam in eo nascentem gustauerit, & pilos & cornua amittit. Itaque elephanti, nisi cogantur, non accedunt ad locum illum, imò verò prope cum accesserint, perinde atque homines prudentissimi, ab omni illius loci germine refugientes, pedem referunt, Aelianus. Iam quidam amphoras (metretas, Aelianus) aquæ mensuræ Macedonicæ quatuordecim eodem hausit potu, & rursus à meridie eiusdem diei octo, Aristoteles. Claræ & nitidæ aquæ potio elephanto inimicissima est, nec prius bibit quàm conturbarit: turbida enim & sordida ei suauissima est: proinde cum ad flumen aut lacum accesserit, cœnum pedibus perturbat, Aelianus. Huius rei causam Simocatus adfert, quòd in aqua pura suam ipse vmbram extimescat: ideoque solere Indos cum traijcienda est aqua, obscuram & illunem obseruare noctem. Sine potione octo dies fert, Aelian. Elephantus quidem gregarius assuefactus, aquæ vtitur potione: Ei verò qui ad bellum certat, non modò ex vitibus confecti, sed etiam ex oryza factitij vini vsus indulgetur, Aelianus. Et alibi, Potionem, inquit, qua ipsi pro vino vtuntur, ideò ipsis largiuntur, vt ad prælium audaciores efficiantur. Elephantes & simiæ vini potu inebriantur, vt Athenæus citat ex Aristotelis de ebrietate libro. Vt elephantus vini potione obliuiscitur fortitudinis, sic Simia hausto vino, fraudis immemor, non est ad capiendum difficilis, Gillius. Recens capros zythi potione cicurari, capite quinto dicam. Omnia bene olentia amant, vnguentorum & florum odore permulcentur, Aelian. Et rursus, Flores eis dantur, atque in prata ad legendos flores, quia suauitatem odorum amplexentur, aguntur: ipso enim odoratu flores internoscentes colligunt, atque etiam hos lectos in calathum inferunt, quem eorum rector sustinet. Postquam hunc floribus compleuerint, tanquam vindemia facta, lauatione similiter atq; homines lauti delectantur: Vt vero ea vti reuerterint, eò vbi quasillum floribus plenum reliquerint, expetunt. Quod si rector afferre tardauerit, barritum edunt, neq; prius cibum sumunt quàm eis quispiam quos collegerint flores attulerit, eos allatos de quasillo tollentes sui præsepis labra ornant. Hanc nimirum cibo suauitatem ex his bene olentibus comparantes, stabulum vbi diuersantur, floribus permultis sternunt. Hæc Aelian. Sagacissimè odorantur, (quod forsitan propter nasi longitudinem eis contingit, vt auritis acurius audire) & venatorum insidias hoc beneficio fugiunt, herba quam senserint humanis calcatam vestigijs euulsa, & per manus deinceps tradita, vt capite quarto ex eodem authore dicemus. Velocitate non quicquam tanta est, quem non vel suo tardo gradu assequantur, Gillius. Agminatim oberrant, Solin. Nare propter magnitudinem corporis non possunt, Plin. Digiti pedum eis indiuisi leuiterq; discreti, ex quo fit vt ad natandum minimè sint habiles, Aelian. Incedit etiam per aquam, & eatenus mergitur, quatenus eius promuscis superat: reflat enim per eā, & spiritum accipit & reddit, sed nare satis pondere sui corporis non potest, Aristoteles. In naueis autē immittuntur, ponte vtrinq; ramis frondescentibus adumbrato, ad fallenda huiuscemodi animalia: hoc enim ipsum cum vident, se per terram, quia eis hæc mare videndi facultatē adimant, etiam nunc iter facere arbitrantur, Aelian. Somnum erecto corpore capiūt: quia operosum eis esset decumbere, simul & deinde à cubitu exurgere graue, Aelian. Dormituri non recumbunt, defessi verò arboribus magnis se applicant, quibus succisis cum cadunt surgere nequeunt, Obscurus.

Nec adulteria nouê[illegible], nec vlla propter fœminas inter se prælia, cæteris animalibus perniciosa: non quia desit illis amoris vis (nam & homines ab eis amatos constat, vt cap. 4. indicabimus,) Plinius & Solin. Ab omni immoderata libidine castissimi sunt. Nunquam enim, neque vt constupratores, neque vt item valde lasciui societatem Veneris cum fœmina faciunt. Id tanquam generis successione carētes, liberis procreandis dant operam: sic hi, sua stirps vt ne deficiat, complexu Venereo iunguntur: Neque id sanè plusquam semel in vita, & eo duntaxat tempore, cum se iniri fœminæ patiuntur, Aelian. Mas quam impleuerit coitu, eam rursus non tangit, Aristot. Vt quisque vxorem impleuit, non eam amplius attingit, Aelian. Idem alibi. Cum libidinis furore ardent, incursu parietes euertunt, & similiter atq; aries frontis vi atq; impressione palmas prosternunt. Ad coitum inquit Aristot. efferari solent: quamobrem apud Indos ijs haudquaquam permitti initum aiunt: libidinis enim rabie agitati, casas prosternunt male conditas, pluráq; alia incommoda faciunt: mitigari pabuli copia narrantur: plagis e[illegible]iam temperant, adductis alijs quibus ferire præcipiant, Aristot. Elephantum quamuis raro amare ferūt, quoniam, vt antè dictum est, libidinum moderatione temperatus sit: tamen ipse illud admirabile amore plenum audiui, quod consequitur: Vir venandi elephantos haud imperitus, scribit se, cum ab imperatore Romano cum potestate in Mauritaniam ad venandos elephantos allegatus esset, ex elephantino genere adolescentem formosum vidisse, coeuntem cum elephanto & adolescente & pulchro: alterum vero seniorem, quia huius siue amator siue maritus esset, vt se spretum, ignominiæ loco hoc tulisse: quare acriter animo incitatum impetum fecisse, vt nil proprius factum fuerit, quam nos, inquit, omnes perderet, sicq; incurrisse in illum formosum riualem suum, pugnamq; edidisse, tanquam eum qui de amica sibi erepta doloribus acerrimis premitur: adeóq; infestis animis v[illegible]runq; cum altero pugnam commisisse, vt ex impetu cornibus ambo mutilarentur. Neutrum ideo non vicisse, quòd multa verberatione eos venatores distraxerint. Postea autem quàm amissis armis in posterum inutiles ad conferendam quasi manum inter se facti essent, riualitatem amantium conquieuisse. Domantur rabidi fame & verberibus, elephantis alijs admotis, qui tumultuantem catenis (quærendum an rectè hic legatur, catenis, malim plagis, ex Aristotele, id est verberibus, quam vocem Plinius etiam proximè ante posuit) coerceāt: & aliâs circa coitus maximè efferantur: & stabula Indorum dentibus sternunt. Quapropter arcent eos coitu, fœminarumq; pecuaria separant, quæ haud alio modo quàm armentorum habent, Plin. Pudore nunquam nisi in abdito coëunt, Plin. Aperte porrò ac palàm in aliorū oculis non coëunt, sed secedētes, aut sese in arbores densas, & fre-

& frequentes occultant, aut in concauum locum, & profundum, ad occultandos eos facultatem habentem, se abdunt, Aelian. Solitudines petunt coituri: sed præcipuè secus flumina, & qua pasci consueuerant, Aristot. Coëunt locis occultis & palustribus, Vartoman. Elephas fœmina in coitu sedet (se submittit) & equitat super eam mas: quam ob causam fœmina descendit in foueam aliquam, vt mas commodius superueniat. Præcipuè verò in aqua iniri desiderat, vnde cum fœminæ tum mari maximè commoditas accedit: nam is & coiturus per aquam facilius tollitur, & post coitum facilius descendit, Albertus. Ἐλέφαντες ... ἐπιβαίνεσθαι, τουτέστι τῆς μίξεως ..., Etymologus. Et rursus, Παρὰ τὸ ἐλέφας ἐπιβαίνειν τὴν θήλειαν. ἐπιβαίνουσι δὲ αὐταῖς, οὐκ ἐπὶ γῆς διὰ τὸ βάρος: ἀλλ' ἐπὶ ὕδατος ἑλώδους, ὅπου νέμονται, καὶ γίνεται ... hoc est, Coëunt, non in terra propter corporis grauitatem: sed in aqua palustri, vbi etiam pascuntur: quod aqua attollente corpus maris conscensuri fœminam) leuiores nimirum fiant. Contigit aliquando (verbis vtor Alberti ex Auicenna) marem coire cum fœmina in regione quæ dicitur Virgea de Cauretyuyz: quod quidē mirum videbatur, cum aliàs extra terram natalem suam, hoc est Indiam, coire non soleant. Tum temporis vero extra Indiam in regionem Corascenorum, & finitimam educti coibant: Mas fœminam saliens culmo: proboscidem puto intelligit, cum in singulari numero proferat: nam alibi dentes eius siue cornua barbari culmos appellant) caudam eius remouit, Hæc Alber. Proli operam daturi Orientem versus pergunt ad proximum Paradiso locum, vbi inuentam mandragoram fœmina prior gustat, deinde persuasus ab ea mas, sic miscentur & fœmina concipit, vt nugatur Author obscurus libri de natura rerum. Elephantus tam mas quàm fœmina incipit coire anno ætatis vigesimo, Aristot. Et alibi Elephantus fœmina incipit coire anno, aut duodecimo, cū celerrimè: aut quintodecimo, cum lentissimè. Mas quinque aut sex annos natus superuenit ineunte vere. Mas coit quinquennis, fœmina decennis, Plin. Venerem ante annos decem fœminæ, ante quinque mares nesciunt, Solinus. Mas coitum triennio interposito repetit: Quam grauidam reddidit, eandem præterea tangere nunquam patitur, Aristot. Mari tempus coitus est cum domi detentus fuerit, & sæuierit: tunc etiam pingue quiddam emittit per spiramentum quod ei secundum tempora est: fœminæ verò cum hic idem meatus apertus fuerit, Strabo. Βαίνεται δὲ ὁ ἐλέφας ἦρος ὥρῃ, καθάπερ βοῦς ἢ ἵππος, ἐπεὰν τῇσι θηλέῃσιν αἱ παρὰ τῷ κροτάφῳ ἀναπνοαὶ ἐκπνέωσιν, Arrianus in Indicis. Coëunt & pariunt vt equi, plurimum vere, Coëunt, non sicut quidam putant promiscuè, sed velut equi, & reliquæ quadrupedes, Diodorus Siculus interprete Pogio. Græcum exemplar desiderabam. Subsidit fœmina, clunibusque submissis insistit pedibus, ac innititur: Mas superueniens comprimit atque ita munere venereo fungitur, Aristotel. Elephanti, cameli, tigrides, lynces, rhincerotes, auersi coëunt, Solinus ex Plinio: qui auersa eis genitalia esse adijcit. Fœmina igitur biennio quinis, vt ferunt, cuiusque anni diebus, nec amplius: sexto perfunduntur amne, non ante reduces ad agmen, Plin. Biennio coëant, quinis, nec amplius, in anno, diebus, non prius ad gregarium numerum reuersuri, quàm viuis aquis abluantur. Solin. Ferendi vteri tempus alij annum & sex menses, alij triennium statuunt: causa quamobrem incertum hoc sit, quod non pateat coitus, Aristoteles. Et alibi, Vterum biennio gerit: parit singulos: viuiparum nanque est. Vterum gerunt menses, vt minimum, sedecim: vt plurimum, octodecim, Strabo, Diodorus Siculus, & Arrianus in Indicis. Decem annis gestare in vtero vulgus existimat: Aristoteles biennio nec amplius quàm semel gignere, pluresue quàm singulos, Plin. Eadem apud Solinum & Isidorum lectio est. Κυΐσκονται δεκαετίαν, id est, Decennio grauescunt vtero, Onesicritus apud Strabonem: Interpres non rectè trāstulit, Concipiunt decimo anno. Hinc natum prouerbium. Elephanti celerius pariunt, de quo infra. Audiui sæpe hoc vulgo dicier, solere elephantum grauidam perpetuos decem esse annos, Plautus in Sticho. Biennium gerere vterum audio: alij sesquiannum tantum grauidas esse aiunt, Aelian. Parit enitens posterioribus cruribus, & subsidens cum dolore, Aristot. Partus in caput procedit ad lucem, Aelian. Animalia quo maiore corpore, eò minus fœcunda sunt: singulos gignunt elephanti, cameli, equi, Plin. Vnicum veluti equæ pariunt, quem nutriunt matres annis sex, Diodorus Siculus interprete Pogio: Ad annum vsque octauum lactant. Arrianus in Indicis. Apud Strabonem legitur, senis mensib. fœtum à matre nutriri. Partus magnitudo est instar integræ ætatis & iustæ magnitudinis porci, Aelianus: vel, vt Aristoteles, magnitudine vituli: Idem alibi clarius, bimestris aut trimestris vituli magnitudine esse scribit. Elephanti, vt diximus, pariunt singulos, magnitudine vituli trimestris. Plinius: anniculi, Aelianus. Statim vt natus est, cernit & ambulat, Aristoteles. Ore sugit non promuscide, Idem & Aelianus. Elephantus in quadrupedum genere ex minimo maximus euadit: vt ex aquatilibus crocodilus: ex volucribus, magna struthio, Aelianus. Cum sunt in catulorum (vitulorum potius: nam adulti etiam boues Lucæ dicuntur, & Plinius fœtus eorum vitulos vocat) metu, infestissimi sunt, Idem. Et alibi, Nec verò si quis fœtum à partu recentem contigerit, matres indignantur. Plane enim noscunt non animo quidem lædendi contrectari, sed ad ludicram delectationem, & blanditias suscipi: esse (que) hominis naturam ea excellitate animi, suo vt partui adhuc tantillo incommodare nollet, Aelia. Fœmina parturiens ingreditur aquā vsq; ad vbera, & illic parit metu draconis: qui extra aquā parienti fœtum deuoraret. Mas etiam à pariente non recedit, propter serpentē, qui inimicus est eius sicut draco, Author obscurus lib. de nat. rerum. Elephantorū fœminæ proximè vias, quo carniuoras bestias minimè accedere sciunt, fœtus comprimis ædunt. &c. Interpres libri Plutarchi Vtra animaliū prudentiora. &c. sed falsus est cū hæc ἐλάφων (vt in nostro etiam codice Græco Basileæ excuso legitur) id est ceruorum, non elephantū natura sit. In Mauritania quemadmodū quotannis ceruis, sic decimo quoq; anno cornua elephantis excidere solere aiunt. Itaq; hi in cornua incumbentes, vsq; adeo ea impellunt & defigunt in terrā expositā in planiciem, quoad illa ipsa occultauerint. Nam præ cęteris camporū patentium æquora & palustria amāt, Aelian. Et alibi, Locum (inquit) in quem abstruserunt & reposuerunt cornuum thesaurum pedibus exæquant & complanant. Terra autem quod sit feracissima, post paulū herbam proferens, abditorū cornuum aspectum viatoribus adumbrat. Eorum peruestigatores, qui sanè ad illorū insidias & astus prudentes sunt, in eum locum in quem cornua defossa suspicantur, vtribus aquam deportant, & vero alium aliò ex vtribus dispertiunt & disponunt, atq; ibi commorantur: Alius quidā dormiens alius potans, alius cantiunculam canens suos amores meditatur. Quod si cornua sint alicubi prope defossa, quadam mirabili illecebra ex vtribus sic aquam eliciūt, vt vasa exiccent & exinaniant. Ii autem qui cornua exquirunt, statim sine canibus sagacissimè prædam odorati locum illum perfodiunt, & optatum consequuntur: si vero vtres permanserint pleni, eos inde transferentes, aliò se conferunt, Hæc Aelianus

Fœmina elephas mare multò robustior, alacrior, & magis magnanima est quàm mas. Et fœminæ quædam in hoc genere planè viriles sunt, Vartomannus. Non modo fœminæ marib. ferociores, sed ad onerum vectiones etiam for-

etiam fortiores existimantur, Gillius. Mas tamen prælijs aptior est, vtpote altior, Obscurus. Euertit ædificia elephantus, dentes admouens magnos: palmas verò sua fronte impellit, donec declinet, tum pedibus inculcans prosternit in terram, Aristoteles. Aelianus hæc eum præcipuè facere scribit, cum libidinis furore ardet. Palmas excelsiores fronte prosternunt, ac ita iacentium assumunt fructum, Plin. In bello etiam roboris & fortitudinis facinora designat egregia, & aliâs ad imperium. Proboscide quantum possit, supra retuli. Vnus sanè animalium omnium, vt maximus, sic robustissimus esse videtur. Vidi (inquit Vartomannus) nauem palangis impositam (si rectè verto) à tribus elephantis in genua demissis frontibus annixis, è mari in littus protrudi. Oppianus syluestres elephantos scribit, fagos, oleastros, & palmas dentibus subuertere radicitus, θηκτῇσιν ἀπειρεσίαις γένυσσιν. γένυας dentes vocat per synecdochen, continens pro contento. Quò magis oneratus est, tantò firmius incedit: in dorso gestat turrim ligneam, quæ homines triginta & victum quantum satis est contineat, cum armis instrumentisq; bellicis, Author obscurus. Tam validi sunt, vt in cruce (lego turre) lignea super se ferant homines duodecim & amplius, ita quod aliqui magni quadraginta homines posse portare dicuntur, Albertus. Indorum regem hostibus bellum inferentem, bellatorum triginta millia elephātorum accedunt: tum verò maximorum & fortissimorum tria millia subsequuntur, ad hostiles muros ipso incursu euertēdos institutorum: cum enim rex iubet, euertunt. Idque se audiuisse Ctesias scribit: idemque Babylone se vidisse dicit, palmas ab his ad moderatoris sui iussum violentissimo impetu extirpatas, Aelianus. De vi & robore ipsorum ad belli vsum, plura adferam cap. quinto. Elephantem alij annos circiter ducentos viuere aiunt, alij trecentos. Aristot. & Aelian. Vt longissimum, annos circiter ducentos viuit: sed multi ante hoc tempus morbo pereunt, Arrianus in Indicis. Viuere elephantos mares alij annos ducentos, alij centum & viginti aiunt: fœminas etiam ferè totidem, Aristot. Florere ætate circa sexagesimum narrant, Idem & Aelian. Viuunt plærique quantum longæui homines: quidam (qui maximè senescunt, Diodorus Sic.) ad ducentesimum perueniunt annum. Aristoteles viuere ducentis annis, & quosdam trecentis existimat: Iuuenta eorum à sexagesimo incipit, Plin. Viuunt in annos trecentos, Solin. Onesicritus dicit eos ad trecentesimum annum viuere, raros ad quingentesimum: circiter ducentesimum robustissimos esse Strabo. Iuba rex Elephantum scribit patri suo fuisse, qui multa secula vixisset, nempe qui emanasset, & per manus traditus fuisset, vsque ad huius alta stirpe. Et Ptolemæo Philadelpho Aethiopem elephantum fuisse, qui vel multas ætates vixisset, vel ex hominum consuetudine, vel institutione mansuetissimum: atque idem ipse ait, se vidisse elephantum Seleuci, cognomine Nicanoris, qui vsq; ad Antiochorum postremam expugnationem vixisset. Aelianus. De elephantorum, ætate quod longissimæ vitæ sunt, ab alijs pluribus scriptum est: veruntamen qui habitant apud vrbem Taxilam, omnium Indiæ vrbium maximam elephantum inuenisse perhibent, quem vittis ac myrteis coronis indigenæ ornabant, asserentes vnum ex his esse, qui pro rege Poro aduersus Alexandrum pugnauerat: quem propterea quod in pugna promptissimè versatus esset, Alexander Soli dedicauit. Esse autem illi torques aureos circa dentes, seu potius cornua libeat appellare, & in torquibus literas Græcas insculptas, hæc verba referentes: Alexander Iouis filius Aiacem Soli. Hoc enim Aiacis nomen ipse elephanto imposuit, magnum magno nomine exornans. Coniiciunt autem indigenæ annos quinquaginta supra trecentos, ab ea quam diximus pugna ad ea tempora intercessisse, cum tamen scire non possint quot fuerit natus annos, quando pugnæ interfuit. Iuba verò quondam rex Libyæ in scriptis retulit, equites Libycos quandoq; elephantis insidentes, inter se pugnasse, fuisséq; alteri elephantorum parti turrim dentibus insculptam, alteri verò nihil: cumq; nox pugnantes occupasset, partem quæ turrim in dentibus gestabat superatam, in Atlantem montē confugisse: se vero post id tempus annos quadringentos ex ijs vnū cœpisse qui aufugerant, & insigne illius dentib. insculptum inuenisse, quasi nuper fabricatum, nulláq; ex parte consumptum, Hæc Philostratus lib. 2. de vita Apollonij. Candore dentium intelligitur iuuenta, Plin. & Solin.

Multis morbis obnoxij, & prorsus difficiles curatu sunt, Strabo. Hyemis ac frigoris impatiens hoc animal esse dicitur, Aristoteles, Aelianus, Solinus. Frigoris impatientes: maximum hoc malum, inflationemque, &c. sentiunt Plin. Anni æstiui tempore cum calor à sole intenditur, & æstus ingrauescit, tum elephanti ad calorem frangendum inter se crasso perfunduntur cœno, quo partim vim caloris depellant, partim vel vmbrosis speluncis, vel arboribus quæ ramorum frequentia eos opacare possint, refrigerentur. Complures eorum morbos vinum nigrum epotum curat, Strabo. Aelianus post mentionem de vulnerib. eorum & oculorum morbis factam, Cæteris (inquit) quibus tentantur morbis, vinum nigrum medetur: (idem testatur Arrianus in Indicis) Quòd si hac medicina ex morbo non liberantur, insanabiles sunt. Elephas chamæleonte concolori frondi deuorato, occurrit oleastro huic venenoso, Plin. Si quis casu chamæleontem deuorâit, vermē elephantis veneficum, oleastro sumpto pesti medetur, Solin. Cruciatum in potu maximum sentiunt hausta hirundine: hæc vbi in ipso animæ canali (id est faucibus & arteria) se fixit, intolerando afficit dolore, Plin. Aegrotant etiam si comedant terram, nisi ea frequenter vtantur: nam si frequenter, nihil sentiunt mali: lapides etiam interdum deuorant, Aristoteles. Et terram edisse ijs tabificum est, nisi sæpius mandant: Deuorant autem & lapides, Plin. In venationibus si quis eorum fuerit vulneratus, cæteri alcës lachrimas vulneribus illinentes, tanquam medici ægrotantibus assistunt. Philostratus, Vulneribus butyrum auxiliatur: ferrum enim extrahit. Vlcera suillis carnibus fouent, Strabo. Indi capitis elephantis eorum vulnera aqua primum tepida eluunt: Deinde si hęc ipsa luculenter sint alta, butyro vngunt: postea inflammationem leniunt, suillam carnem recenti sanguine madentem & calidam admouentes. Aelian. Ἕλκεσιν αὐτῶν τὰ ὕεια κρέα ἐπιβάλλουσι θερμὰ καὶ καταπεπασμένα (lego καταπεπλασμένα) Arrianus in Indicis. Oleum (aliàs vinum) alij bibunt, alij non: & si spiculū in corpore inest, eijcitur eo quod bibitur oleo, vt aiunt: qui autem oleum (aliâs vinum) non bibunt, ijs radix tyrtami decocta in vino (aliâs in oleo) datur, Aristot. Dubitat quidam an pro tyrtami legendū sit dictamni, an expungi omnino debeat. Dictamnum equidem telis expellendis vtilem esse capris syluestribus & ceruis, in ipsorum historijs diximus: sed folia eius tantū depascuntur: medici quoq; in hominum remedijs folia tantum requirunt, radix inutilis est: Non igitur legendū dictamni. Quòd si expungatur, aliud alterius plantæ nomen substituendum fuerit, cuius radix vim corpori infixa depellendi habeat. In Græco textu nec tyrtami nec alterius plantæ nomen legitur. In Græcis codicibus (vt scribit Aug. Niphus) magna varietas est: primò quia legitur radix, & non adijcitur cuius herbæ: deinde quia dicitur decocta in oleo & non vino. Vnde antiquus interpres sic legit, Vinum alij bibunt, alij non: Et si spiculum inest, eo vino eijcitur, quod biberunt, vt aiunt. Michaël Ephesius asserit eijci quorundam opinione spiculum ex corpore elephanti potione vini, vt per esum dictamni ex caprea: quę scriptura probatur ab Ephesio: vnū tamen deest, quoniā in Gręco

textu non habemus expressam herbã, cuius radix in oleo sit decoquenda, Hæc Niphus. Ego tyrtami nomen nusquam reperio: sed ne aliud quidem medicamentũ quod intra corpus homini, aut feræ (excepta dictamno) sumptum, tela aliáue infixa exigat. Omnia enim foris imponi præcipiunt medici, & præter cætera in radicum numero, in hunc vsum laudantur, allium cum pice, aristolochiæ cum resina, arundinis per se vel cum bulbo: berberis vel oxyacanthæ radicem, cyclamini cum melle & vino: filicis, lactucæ asini, id est anchusæ: narcissi cũ lilio & melle: rubi canini, xiphij radix superior cum vino & thure: vitis albæ cum vino & melle: deniq; iridis syluestris cum flore æris, terebinthina, & pauco melle. Ex his omnibus ad tyrtami vocem, calami forte vel cyclamini voces propius accesserint. Olei potu tela, quæ corpori eorum inhæserant, decidere inuenio: à sudore autem facilius adhærescere, Plin. Sensus videtur, Oleum ad extrahendas sagittas magis prodesse elephantis, si post sudorem statim id hauserint, quoniam ita (meatibus apertis, & calore in superficie corporis oleum à venis attrahente) facilius adhærescat: tanquam nimirum oleo ad ipsas attracto ceu vnctæ & lubricæ facilius emittantur. Cum vel hasta vel sagitta ictus est elephantus, oleæ flore vel oleo ipso defixa tela expellit, Aelian. Cerui ægri ramusculos oleæ comedũt & sanantur, Ambrosius secutus forte aliquem qui pro elephanto elaphon, id est ceruum hoc facere perperam legit, vt in Ceruo monui circa finem capitis tertij. Furoris tentatione eos aliquãdo laborare manifestum est, ex cursu furijs incitato, Aelian. Rabidi (quales præcipuè per libidinem fiunt) fame & verberibus domantur, elephantis alijs admotis, qui tumultuantem feriant, Aristoteles: catenis coerceant, Plinius. Si per insomniam fessi sunt, armis perfricatis ex sale, oleo, & aqua curantur. Cum humeri dolent carnibus suillis assis appositis iuuantur, Aristot. Vlcera etiam & inflammationes eorum (quæ nimirum in humeris præcipuè nascuntur propter onus & attritionem) his carnibus foueri supra dixi. Ophthalmicis medetur bouillum lac infusum, Strabo & Arrianus in Indicis. In oculorum morbis, bubulum lac tepefactum infundunt, quo hi remedio oculos aperiunt, & magno cũ voluptatis sensu sicut homines, vim medicinæ agnoscunt, Aelian. Elephantos cæteris malis immunes aiunt, inflatione autem alui acrius infestari, Aristot. Frigoris impatientes sunt: maximum hoc malum, inflationemq; & profluuium alui, nec alia morborum genera sentiunt, Plin. Morbis inflatione cõtractis laborant: quo fit, ne possint excrementum vel vesicæ vel alui reddere, Aristot. Niphus hunc in eis affectum colicum esse conijcit. Fluore insuper tentantur: quò cum vires languerint, curantur potione aquæ calidæ, & cibo fœni melle imbuti: vtrunq; enim id sistit profluuium alui, Aristoteles.

D.

Elephanti gregatim semper ingrediuntur. Ducit agmen maximus natu, cogit ætate proximus, Plin. Et alibi; Gregatim semper ambulant, minimè ex omnibus soliuagi. Oberrant agminatim, Solinus. Nunquam verò elephantus ab reliquorum agmine secernitur, nisi aut filiorum suorum, aut ęgrotantium causa: pro his nimirum nihil non moliens inexpugnabilis manet, Aelian. Solent magno numero confertim incedere, & si quenquam obuiam habuerint, vel deuitant vel illi cedunt, Leo Africanus. Prædam ipsi in se expetendam sciunt solam esse in armis suis, quæ Iuba cornua, alij melius dentes appellant: Quamobrem deciduos casu aliquo, vel senecta, defodiunt, Plinius: tanquam inuidia quadam aduersus hominem ducti id faciant. Quòd autẽ abiecta cornua defodiant præcedenti etiam capite ex Aeliano dixi, nec non qua arte defossa inueniantur. Noctu suam seruiendi conditionem deplorare dicitur, non contento barritu (ὁ πετρυγὼς) quo sæpe aliâs vtitur, sed luctuosa vocis suppressione miserabiliter immurmurans. Quòd si quis ita occultè gementi & lamentanti interuenit, verecundia quadã motus, querelis suis moderatur, & gemitus facere desistit, Gilius ex Philostrato. Gaudent phaleris argenteis. Mulieris forma hoc animal capitur, atq; hebescens ad eius pulchritudinem, remittit furorem animi sui, Aelian. Traditur vnus amasse quandam in Aegypto corollas vendentem: Ac ne quis vulgariter electam putet, miretur gratã Aristophani (Byzantino in vrbe Alexandria, Aelian.) celeberrimo in arte grammatica, Plin. Sunt ferarum amores etiam; idq; plurimarum: feri alij & rabidi, quemadmodum & hominum: alij nec ambitione barbara, nec inuenusto congressu: qualis Alexandriæ grammatici Aristophanis riualis elephas fuit. Coronariam eandem vterq; deperibant, cum elephas quidem grammatico haud segnius amorem studiumq; declararet: poma forum transiens amicæ adferre, iuxta diu adsistere, cunctariq;, promuscidem intra vestium sinus inserere, ac mamillarum decus blandè palpare contrectareq; solebat, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Præter hanc aliam quoq; mulierem corollas similiter vendentem in Antiochia Syriæ vrbe cicurem elephantum amasse aiunt: de quo Aeliani hæc verba sunt. Hunc audio dum ad pastiones iret, mulierem corollas vendentẽ cùm quàm suauissimè adspexisse, tum verò etiam quàm libentissime in illius conspectu acquieuisse, atq; huius faciem promuscide tersisse, suauiterq; contrectando illi blanditũ fuisse: Mulierem vicissim ex suo artificio illecebras amatorias, corollas videlicet ad tempus ita contexuisse, vt cotidie illi quidem sumere operæpretium, huic vero etiam opus largiri esset. Postea autem quàm mulier excessit è vita, elephantus nec pristinæ consuetudinis compos, nec quam amaret amplius mulierem videns, tanquam amans qui amasiam amiserit, sic eam desiderabat, animoque incitabatur, ac qui antè mansuetus fuisset, humanitate expulsa, f[...] induebat, tanquamq; homines ex tristitia, ac mœrore laborantes de potestate animi exeunt, sic is furens ferebatur, Hæc Aelian. Et vnguentariam quandam dilectam Iuba tradit: Omnium amoris fuere argumenta gaudium à conspectu, blanditiæq; inconditæ, stipesq; quas populus dedisset seruatæ, & in sinum effusæ. Nec mirum, esse amorem, quibus sit memoria, Plin. Alius Menandrum Syracusanum incipientis iuuentæ in exercitu Ptolemæi, desiderium eius quoties non videret inedia testatus, Plin. Nunc quàm memoria sint bona quamq; diligenter præceptum officij aduersus præcipientes teneant, quàm simul eorum qui quippiam eis committunt, vel expectationem vel fidem non fallant, explicandum est. Cum Antigonus Megarensem vrbem obsideret, mulier simul cum vno de elephantis bellatoribus versabatur: hæc enim illius qui elephantum aleret vxor, infantem puerum pepererat, quem huic elephanto, lingua vtens Indica, quam elephanti intelligunt, credidit. Vt vero is primum sibi creditus est, illum diligebat, & custodiebat, ex eoq; proxime adiacente magnam voluptatem capiebat: cum ploraret, oculos tum auertebat tum vero ab eo dormiente muscas abigebat: Arundines ei pro pabulo obijciebantur, quas, & omnem cibum, nisi puer adesset, reijciebat. Nutrix igitur necesse habebat postea quàm eum lacte compleuisset, elephanto curatori apponere, vel omnino elephantus non parum iracundia incitabatur, ac nonnunquam in verbera erumpebat. Interdum etiam cum vagiret infans, cunas vbi iaceret, mouebat: sicq; eidem ipsi ex hoc motu oblectamenta & solatia, sicut nutrix, afferre studebat, Aelianus. Eandem historiam, quoniam perelegans est, & paulò aliter refertur ab Athenæo lib. 13. vt ex tempore inde transtuli

... Phylarchus (inquit) libro vicesimo ... tanti in puellum amorem his verbis describit. Mas ... & cum eo foemina, quam Nicæam vocabant. ... moriens Indi vxor infantem suum dies natū triginta ... commiserat. Mortua igitur muliere, mirabilem quendam bellua infantis amorem concepit. Nam ... à se infantem non sustinebat, & nisi conspiceret indignabatur. Quamobrem quoties cum lactasset nutrix, mox inter pedes belluæ collocabat in cunis: quod nisi faceret, elephas cibum recusabat. Tota autem deinceps die, dormiente puero, calamo vel aliud quippiam de pabulo tenēs muscas ei depellebat. Quòd si ploraret, cunas proboscide mouebat, & sopiebat ipsum. Idem & mas elephantus sæpenumero factitabat. Læsi dicuntur offensam meminisse, longoq; tempore post iniuriæ vindictam reddere. Qui ad boues accedūt, rubram (puniceam) vestem idcirco non ferunt, neq; item splendidam (claram) qui ad elephantos appropinquant: quod certè eiusmodi colore eas bestias constet efferari, Gillius ex Plutarchi connubialibus præceptis. Idē Plutarchus in libro de Alexandri fortuna, tauros phœniceis irritari efferariq; scribit elephantos verò albis, vt Cælius obseruauit. Elephas timet album colorem. Theuetus. Pullos suos, adhuc à partu recentes, nunquam deserūt at sanè in illis à periculo tuendis constantissimè permanent, priusq; animam amittunt, quàm suos catulos deserant, Aelian. Idem, Quantus matrum in hoc genere in sobolem suam sit amor, matris (inquit) etiā aliunde argumentis constat, hoc verò præcipuè: Cum in foueam pullum suum incidisse mater perspexisset, ne minimam quidem moram interposuit, nec eius cursum vlla ad pullum consequendum segnitia tardauit, quin vehemēti dolore affecta, quanto maximo posset incitato incursu, in delapsum filium præceps ageretur, amboq; eodem casu morte occumberent: hic quidem materno pondere pressus cōtereretur: illa verò præcipitata, caput diffringeret. Τῶν νεογνῶν πεσόντων ἢ πάνυ βαθέσι βόθροις Πίπτοντες συγχωννύμενοι συνολλύουσι τὰ βρέφη, Tzetzes. Duplici tum corde, tum sensu animi elephantus esse dicitur, & altero quidem ira incendi, altero mitigari & leniri Maurorum sermonibus peruagatum est, Aelian. Amnem transituri (syluestres scilicet, vt Plutarchus addit) minimos præmittunt, ne maiorum ingressu atterente alueum, crescat gurgitis altitudo, Plinius & Solinus. Traijcit prior, cæteris hoc sese dans, natu simul & mole minimus cæteri interea ad ripam astant, quantumq; flumen ille magnitudine superet, speculantur: quæ res exercitui reliquo non dubiam ad traijciendum spem facit, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Elephantorum flumē transmittentium minores natu sese traijciunt primi: hi vero qui sunt confirmata ætate iam grandes, fluctibus obruuntur, duntaxat promuscidibus extra aquam eminentes, teneros vero pullos dentium proiectorum eminentia matres ferunt, ac simul tanquam vinculo promuscide illos complectentes, transuehūt, Aelianus & Philostratus. Masculi pullos manibus sursum impellunt: lactentes autem deferunt matres, vel manibus suis, vel geminis dentibus, Tzetzes. Apollonius cum videret elephantos hoc modo Indum flumen transeuntes, Hæc (inquit) ô Damis, nullo iubente ex se ipsis naturali quadam prudentia ac sapientia faciūt. Vides enim quo pacto sarcinarum vectores imitati suos deferant pullos, vinculis, ne fortè cadant, eos complexi? (Video, inquit Damis, &c. sed cur tam imprudentem, sibiq; inutilem tranationem faciunt? Præcedit enim vt vides, omnium minimus, ipsum verò sequitur paulò maior, & post ipsum alius, ita vt eorum maximi postremi sint: oportebat autem contrarium ordinem in transeundo seruare, maioresq; tanquam muros & propugnacula cæteris facere. Tunc Apollonius, Minimè verò, inquit: Primum enim ipsi insequentes homines fugiunt: oportebat igitur contra insequentes hostes à tergo muniri, sicut in pugna fieri videmus. Insuper si eorum maximi prius flumen transissent, ignotum erat an fluminis altitudinem cæteri minores possent superare: illis enim facilis esset fortasse transitus cum sint proceriores: his verò impossibilis forsitan esset, quod altitudinem aquæ superare non possent: sed cum eorum minimus transierit, facilem esse cæteris transitum demonstrat. Insuper maiores prius euntes profundiorem alueum sequentibus facerēt subsidente limo, & in fossam secedente, propter belluæ pondus & magnitudinem pedum: minores verò nequaquam tranationi maiorum officient, minorem in alueo fluminis concauitatem facientes, Hucusq; Philostratus. Mutianus ter consul author est, se vidente Puteolis, cùm aduecti è naue egredi cogerentur, territos spacio procul pontis à continente porrecti, vt sese longinquitatis æstimatione fallerēt, auersos retrorsus isse. Plin. Alienæ quoq; regionis intellectu creduntur maria transituri, non ante naues conscendere, quàm inuitati rectoris iureiurando de reditu Plin. Maria transmeaturi naues non prius subeunt, quàm de reditu illis sacramentū luatur, Solin. Circa dentes belluis summa cura, alterius mucroni parcunt, ne sit prælijs hebes: alterius operario vsu fodiunt radices, impellunt moles, (arbores extirpant, Aelianus,) Plinius, Solinus, Aelianus, & Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Cum ab Indis hominibus arborem elephanti radicitus extrahere coguntur, non prius ad eam extirpandam aggrediuntur, quàm quatefecerint ac tremefecerint arborem, sic periclitantes, euerti ne possit, an omnino inuictam ab impetu sit se præstatura, Aelianus.

Elephanti iussa faciunt, Plin. Nearchus author est adeò mansuescere elephantos, vt lapidem ad scopum iacere, & armis vti, & optime natare (...) ediscant, vt maxima possessio existimetur elephantorum currus, Strabo. Mutianus ter consul author est, elephantum quendam & literarum ductus Græcarum didicisse, solitumq; perscribere eius linguæ verbis, Ipse ego hæc scripsi, & spolia Celtica dicaui, Plin. Hæc verba si Græce scribantur, heroicus versus constituitur hoc modo: αὐτὸς ἐγὼ τάδ᾽ ἔγραψα λάφυρά τε Κελτ᾽ ἀνέθηκα, vt Sipontinus citat, sed absq; authore. Ego, inquit Aelianus recte & ordine in tabula quadam Latinas literas vidi elephantum scribere: veruntamen docentis manus subijciebatur ad literarum figuram & lineamentum instituens animal: cumq; elephantus scriberet, eius oculos immotos, & deiectos esse perspexi, vt grammaticum quendam dixisses. Elephas terribilis est ille quidē & vastus corpore: sed adeò homini obnoxius, vt tantam molem in ludicra verterimus, & spectacula panegyrica, quando saltationes condiscit, &c. Cælius. Apud Indos Arrianus scribit, elephantes quoq; saltationem doceri & exercere. Idem. Turpes esseda quod trahunt bisontes, Et molles dare iussa quod choreas Nigro bellua nil negat magistro, Quis spectacula non putet deorum? Martialis. Motus quosdā bellicos ædit, velut ostendens quod hāc etiam disciplinam seruat, Aelianus. Germanici Cæsaris munere gladiatorio, quosdam inconditos motus ædidere saltantium modo. Vulgare erat per auras arma iacere non auferentibus ventis, atq; inter se gladiatorios congressus ædere, aut lasciuiente pernicitate colludere. Postea & per funes incessêre: lecticis etiam ferentes quaterni singulos, puerperas imitantes: plenisq; hominū triclinijs accubitu, iêre per lectos, ita libratis vestigijs, ne quis potantium attingeretur Plin. Ad numerum saltare, inquit Aelianus, tibiæ auditione demulceri, cursum tardare ad soni tarditatem seq; remittere ad remissionem tibiæ: rursus cum acute sonans impellit, festinare, discendo assequi perfecte elephātus solitus est. Neq; vero natura modò illū summa ex omnibus animalibus magnitudine ornauit, sed & disciplina mansuetum, & tractabilem edidit. Elephanto ad morum mansuetudinem & facilitatem erudito, nihil

nihil mitius, nihil ad id quod volumus obtemperantius est. Cum Tiberij Cæsaris nepos Germanicus ludis spectaculum edidit, plures iam grandes vtriusq; sexus elephanti Romæ erant, è quibus alij plerique geniti expliciti erant, quorum artus interea dum committebantur, & confirmabantur, & membra infirma co[illegible] peritus vir ad pertractandos eorum sensus, animosq;, nunc eos disciplina mansuetiori, nũc terroris & mirifica [illegible]berationis plena excipiens, erudiebat. Primum enim eos maxima lenitudine & mollitudine, cibos nimirum illecebris & varietate suauium inuitamentorum refertos indulgens, ad disciplinam informabat, vt si quid esset agreste, expelleret, ex feritate ad mansuetudinem & quasi ad humanitatem quandam transformaret: sicq; eos moderabatur, vt feritate expulsa, disciplinis & musicæ studio operam darent, tympanorum sono nihil exterrerentur, pedum ingredientium strepitum, cantumq; miscellaneum ferrent: eos præterea exercebat ad nõ formidandam hominum multitudinem. Illa vero virilis disciplina, nõ ad grauem plagarum ictum excandescere, coactos membrũ aliquod ad saltandum flectere, non rabiosè (cum essent maximo robore præditi) incitari. Cũ magister elephantorum spectaculum edidit, ij tempore suo specimen dederunt, se recte institutos esse, illumq; in seipsis erudiendis non operam perdidisse ostenderunt: nam duodecim numero theatrum ingressi, composito gradu incedebant ac toto corpore diffluebãt, tanto ornatu, nimirũ stolis saltatorijs induti, solaq; magistri significatione vocis ordinatim instructi, vt ferunt, gradiebantur. Ac vero rursus, si illis hoc imperaretur, in orbem saltabant, eundemq; orbẽ ad imperantis vocem repetebant, atq; nunc flores pauimentũ ornabant spargentes, nũc modeste pedibus terram pulsantes musica moderatam saltationem vna cõsensione obibant. Hactenus Aelian. Certum est vnum tardioris ingenij in accipiendis quæ tradebantur, sæpius castigatum verberibus eadẽ illa meditantem noctu repertũ, Plin. Elephantum cæteri quidẽ hoc potissimum mirantur, quod discendo & doctoribus se præbendo, in hominũ cœtibus eas in gestu figuras & varietates effingat, quarum elegantiam ac copiam vix ipsa hominũ industria exprimere aut memoria complecti facile possit: ego vero hisce magis ex affectibus motibusq;, quos suapte sponte citraq; doctrinam tenet, velut simplicibus & impermixtis ac synceris, æstimandam bestiæ intelligentiam putârim. Nam Romæ certum est cum haud ita pridem ad gestus quosdã miros indipiscendos, & motus euolutu difficillimos ingeminandos antea quidem instituti fuissent, vnum tardioris ingenij, quia ægrius hæc assequebatur, vbi libet pessime audientem & verberibus sæpe castigatum, deprehensum noctu eadẽ illa ex se se ad lunam meditantem mollientemq;, Hæc Plutarchus in libro Vtra animaliũ, &c. Vidi ego elephantum cymbalo ludentẽ, aliosq; saltantes. Cymbala autem singula vtriq; cruri anteriori appensa erant, & aliud appellatæ proboscidi. Ille alternis vtrunq; in cruribus cymbalũ proboscide feriebat numerosè: alij circumcirca saltantes tripudiabãt: & alternis anteriora crura tollentes flectentesq; numerosè ingrediebãtur, ita scilicet vt cymbalorũ sono admonebantur, Arrianus in Indicis. Elephantum mimus Aethiops iubet subsidere in genua, & ambulare per funẽ, Anneus Seneca in epistolis. Mirum maximè & aduersis quidẽ funibus subire, sed regredi magis vtiq; pronis, Plin. Illa vero vel ad ridiculè insaniendum spectatorẽ inducere possint, in theatri harena humiles lectos spectare, vario stragulo textili & magnificis operibus picto ornatos: lauta itẽ pocula & argenteas crateras, aureasq;, permulta aqua repletas, mensasq; magnificas, tanto pane & carnibus extructas, vt vel edacissimorũ animalium ventrẽ implere potuissent: omnibus ita recte apparatis, cõuiuæ intromissi sunt elephanti, mares sex, virili veste induti, totidemq; fœminæ, stola muliebri ornatæ, decorè epulis accubuere, ac in mensam promuscides tanquã manus porrexerunt, summaq; cũ modestia epulati sunt: neq; ex ipsis quispiam visus est vorax, neq; maioris partis rapax. Cum esset bibendũ, vnicuiq; cratera exhibebatur, & hi quidẽ promuscidibus potionẽ haurientes moderate bibebant: deinde circunstantes leuiter & festiue, sine cõtumelia aspergebant, Aelian. Elephantus omnium ferarum mitissimus & placidissimus est: quippe qui permulta officia & erudiat, & intelligat: quando etiam regẽ adorare condiscit, Aristot. Nã quod ad docilitatẽ attinet, regẽ adorant, genua submittũt, coronas porrigunt, Plin. De supplice elephante Martialis tetrastichon,

Quòd pius & supplex elephas te Cæsar adorat, — *Hic modo qui tauro tam metuendus erat:*
Non facit hoc iussus, nulloq; docente magistro, — *Crede mihi, numen sentit & ille tuum.*

Elephantus Indorum regem ad forum euntem, primus adorat. Huic præest rector, qui illum huius instituti commonefacit, ipsiq; memoriam disciplinæ instrumenti quo illum moderatur pulsu, atq; voce Indorum propria renouat, cuius natura quadam admirabili recondita elephanti intelligentes sunt, Aelianus. Viginti quatuor elephanti Indorum regi permanent custodes alternis vigilijs, alij alijs in stationem succedẽtes tanquam cæteri custodes homines. Sapientia item quadam Indica ad vigiliarum disciplinam erudiuntur, ne inter custodias somnũ capiant. Hi igitur ad vigilias agendas præstãtissimi excubitores, & à somno inuictissimi, & secundum homines fidissimi illic sunt, Aelianus. Elephantorum alij palustres, alij montani, alij campestres. Paludibus capti, dementes, leuesq; sunt: Montani, praui atq; insidiosi, & nisi cum pabuli inopia premuntur, nihil tutum ab eis expectandum: Campestres mansueti & lenes, & imitationis studiosi: scribunt igitur atq; tripudiant, & ad fistulæ sonitum saliunt, seq; à terra saltando subleuant, Philostratus. Elephas animal est proximum humanis sensibus. Quippe intellectus illis sermonis patrij, & imperiorum obedientia, officiorumq; quæ didicêre memoria. Amoris & gloriæ voluptas: imò verò, quæ etiam in homine rara, probitas, prudentia, æquitas, Plin. Iuxta sensum humanum intellectum habent, memoria pollent, syderum seruant disciplinam, Solin. Atqui Plinius eo in loco, non disciplinam, sed religionem venerationemq; syderum, Solisq; ac Lunæ eis esse dixerat. Valent sensu & reliqua sagacitate ingenij excellunt, Aristot. θυμόσοφον γὰρ εἴπερ τι ἄλλο θηρίον ὁ ἐλέφας, Arrianus. Nomina sua nouere. Linguam Indicã elephanti intelligunt, Aelian. Peruagatum est, sicut Oppianus ait, elephantos inter se loqui, φθογγὴν ἐκ στομάτων μεσσοπαγῆ τονθορύζοντας: eorũ verò collocutionem non omnibus quidẽ, sed solis domitoribus notã esse: Itemq; cum vicini sunt ad moriendum, diuinatione quadam animi præscire fatalẽ necessitatem. Vidi elephantos quosdam, qui prudentiores mihi videbantur, quàm quibusdam in locis homines, Vartoman. Tanta huic belluæ cum genere humano societas, tamq; prope accedit ad hominis ingenium, vt Cicero non vereatur affirmare, nõ paruam nationem hominum sensu ac ingenio esse multo inferiorem, Gillius. Elephanto belluarum nulla prudẽtior, Cicero 1. de Nat. Elephantorum acutissimi sensus, Idem 2. de Nat. Omnium quadrupedum subtilitas animi præcipua illis perhibetur, Plin. Antipater tradit agnitum in senecta multos post annos, qui rector in iuuenta fuisset, Plin. In Syria elephantum scribit Agnon, cum in ædibus cuiusdam aleretur, ac seruus qui additus curator erat, de demenso quotidie subtraheret, dimidioq; belluam fraudaret: sed enim hero iam aliquando præsente consideranteq; demensum totum solueret, torue tuentem, ac promuscida contrahentem, hordei partem additam repulisse, ac quàm exactissime separauisse, serui iniuriam hoc nimirum pacto ad herum deferentem. Alium vero cum lapides & terram ma-

... mensuram pabulo miscuisset: ipsum ex foco correptum cinerem in ollam magistri, elixis iam
... , Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Aelianus eandē historiam paulo aliter narrat, Cum
..., qui hordeum huic admetiendi procurationē habebat, hordei partem subtraxisset, illiusq; in locum la-
pidibus suppositis, ipsi debitam tamen mensuram cumulatè seruasset, vt dominum vtriusq; si quando vidisset, fal-
leret: Elephantus videns eum qui sibi debitum fraudabat polentam coquere: primum promuscide pabulum col
legit, deinde in ollam infudit, sicq; solerter iniurijs, iniurias sibi illatas vltus est. Circa Licham (in extrema Africa)
pluuialium aquarum lacunæ sunt, quibus arefactis elephantes proboscide ac dentibus puteos effodiunt & aquam
inueniunt, Strabo lib. 16. De calliditate ipsorum, qua vtuntur cum premuntur à venatoribus, vel in foueas ab eis
factas inciderunt, dicemus cap 5. Mirum in plerisq; animalium scire quare petantur, sed & per cuncta quid ca-
ueant. Elephas homine obuio forte in solitudine, & simpliciter oberrante, clemēs placidusq; etiam demonstrare 10
uiam traditur. Idē vestigio hominis animaduerso, priusquam homine, intremiscere insidiarū metu, subsistere ab
olfactu, circumspectare, iras proflare, nec calcare, sed erutum proximo tradere illum sequenti, nuncio simili vsq;
ad extremum: & tunc agmen circumagi, & reuerti, aciemq; dirigi: adeò omniū odori durare virus illud maiore ex
parte, ne nudorum quidem pedum, Plin. Tum sagacissime odorantur, tum acerrimis sensibus existunt: tum vero
ex his, partim antegredientes, partim subsequentes, ordinatim eunt, atq; horū primus narium sagacitate herbam
ante pedes suos positam sentiens humanis vestigijs esse transitam, eam euellit, & ei, qui à tergo proximus est, odo-
randam tradit: is rursus alteri, qui post eum stat ac deinceps per omniū quasi manus sagaciter contrectatur, quoad
ad illum ipsum qui extremum agmen ducit peruentum fuerit. is simulac olfecerit, barritum vastum ædens, quasi
signum ad fugam dat. Hi tunc in conualles profundas, aut in loca cōcaua & palustria, vel si minus id concedatur,
in nemorosa campestria, ab eo loco iter auertunt, prorsusq; se totos auertunt ab his locis, quacunq; frequētes ho- 20
mines iter facere solent: quòd ab hominibus, vt animalibus sibi infestissimis, timeant, Aelian. Differunt inter se
elephantes mirum in modū robore, atq; animo. Sunt apud Indos in vsu rei bellicæ non solū mares, sed etiā fœmi-
næ veruntamē fœminæ pauciores sunt, & longe timidiores. Aristot. Elephantorum generis fœminæ multò pauui-
diores sunt, Plinius & Auicenna. Quamobrē miror quod Vartomannus scribit fœminā multò robustiorem, ala-
crioré, magisq; magnanimā esse quàm mas sit: Et fœminas quasdā planè viriles reperiri: Nisi forsan interpres eius
errauit. Antipater author est, duos Antiocho regi in bellicis vsibus celebres etiā cognominibus fuisse, Aiacem &
Patroclum Antiocho vadum fluminis experienti renuit Aiax, alioquin dux agminis semper. Tum pronunciatū,
eius fore principatum qui transisset, ausumq; Patroclum ob id phaleris argenteis, quo maxime gaudēt, & reliquo
omni primatu donauit. Ille qui notabatur, inedia mortē ignominiæ prætulit. Mirus nanq; pudor est, victusq; vocē
fugit victoris: terram ac verbenas porrigit, Plin. Herbam victori à victo tradi solitam, vel ex prouerbio constat. 30

Religio illis syderum quoque, Solisq; ac Lunæ veneratio, Plin. Luna nitescente gregatim amnes petunt, mox
aspersi liquore, Solis exortum motibus, quibus possunt, salutant: deinde in saltus reuertuntur, Solin. Authores
sunt in Mauritaniæ saltibus ad quendam amnem, cui nomen est Amilo (aliâs Anulo) nitescente Luna noua gre-
ges eorum descendere, ibiq; se purificantes solenniter aqua circumspergi, atq; ita salutato sydere in syluas reuerti,
vitulorum fatigatos præ se ferentes, Plin. Historicus Dion pergere elephantes ait [illegible], id est, ad aquam
perennem, Cælius 13. 18. considerandum relinquēs an Plinius ἀέναον ex authore aliquo ceu propriū nomen trans-
tulerit, qua voce deprauata Anulum librarij scripserint. Ab interlunio recrescente luna, elephantos intelligo
quadam naturæ recondita notione, ex sylua primum, vbi pascuntur, ramos decerpere, eosq; deinde sublimes fer-
re, tum vero ipsos ad lunam suspicere, ac leuiter ramos mouere, tanquam supplicationem quandam lunæ præten-
dentes, eis ipsa vt propitia existere velit, Aelian. Visi sunt fessi ægritudine, quando & illas moles infestant morbi, 40
herbas supini in cœlum iacientes, veluti tellure precibus alligata, (aliâs allegata,) Plinius: Aelianus (vt mox subij-
ciam) hoc eos moribundos facere scribit. Iuba supplices dijs immortalibus esse tradit: quippe qui suopte ingenio
& mari lustrentur, & surgentem Solem adorent proni, promuscide velut manu in cœlum sublata: vnde charissi-
mum dijs animal esse constat (ex Ptolemęi Philopatoris facto, qui elephantos quatuor immolauit, vt cap. 8, dicā)
Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Exorientem solem elephanti venerantur, promuscidem, tanquam ma-
num aduersus solis radios alleuantes. Itaq; hos ei charos esse & egregie diligi Philopator Ptolemęus testis est nobis
locuples. Is sanè post partam victoriam eius belli quod cum Antiocho gessisset, cū quàm gratissimus aduersus so-
lem, quē deum existimabat, esse vellet, proq; victoria ei gratias persolueret, tum alia magnifica sacrificia fecit, tum
vero quatuor elephantos, bene magnitudine grandes, existimās se sic deum religiose colere, primum immolauit:
deinde cum in somnijs minis dei perculsus fuisset, ob inuisam numini talem hostiam, religionis metu permotus, 50
pro immolatis ex ære quatuor elephantes in honorem Solis excitauit: hoc vt supplici facto hūc sibi placatum ef-
ficeret, Aelianus, & Plutarchus loco proxime citato. Elephanti cadauera sui generis sepeliunt, Tzetzes. Eadem de
religione ipsorum tum in alijs sepeliendis tum sub suam cuiusq; mortem, Aeliani verba hæc sunt: Vt Aethiopum
(inquit) sermonibus peruagatum est, elephantus, cum alterum perspexerit mortuum, nō præterit, quin humum
promuscide haustam, velut sanctam & mysticam inijciat, communem naturā miseratus mortuo parentans, vt ne
aliquid impie committat: nam hoc quidem ipsum non agere, execrabile ducit. Quare ad hoc nefariū scelus vitan-
dum, satis est ei vel ramum inijcere, quo facto, abit, communem omnium finem non aspernatus. Tum etiā ad nos
is sermo permanauit, elephantos cum ex vulnere, siue id in bello, siue in venatione acceperint, vicini sunt ad mo-
riendum, aut obuiam herbam, aut fortuito obiectum puluerē alleuantes, in cœlum suspicere, eumq; puluerem,
herbámue iacere, & simul voce sua propria lamentari, & miserabiliter supplicare, tanquam deum ob ea quæ iniu- 60
ste, & indigne sustinent, obtestantes, Aelian. Patres suos ætate grandes nutriunt. Tzetzes. Aetate affectis iuniores
de legitimo cibo cedunt (quod etiam Tzetzes testatur) eosdemq; summa & obseruantia colunt, & à periculis ser-
uant. In fossam delapsos, iniectis fruticum fascibus subtrahūt, quibus tanquam scalis senectute graues ascenden-
tes, liberantur, Aelian. Et rursus, Iuniores, vel labores, vel pericula suscipiunt, & antecedentibus ætate, de cibo &
potione concedunt, propter obseruantiam per quam cultu quodā, & honore natu maiores dignandos existimāt.
Nunquam enim neq; ex senectute infirmum, neq; eum qui morbo teneatur, sui gregales deserunt: sed & fidissimi
ei permanēt, eiusq; cum cęteris in rebus studēt incolumitati, tum vero etiamsi ipsi insectatione urgeantur, pro eo
propugnant, & saucios, & fessos curant: ac integri, à vulneribus hastas & iacula è corpore sauciorum, tanquā chi-
rurgi periti extrahunt, vt ne homines quidē scientius, Hæc Aelian. Natu grandiores & minores, infirmos etiam,
& fessos ac saucios quantopere curent, sequēti capite dicam in venatione ipsorum. Cæterum quanto erga fœtum 70
suum

suum ducantur amore, superius explicaui. Abstracti à suis elephanti sedibus patrijs, quamuis vinculis primum &
fame, deinde varijs cibariorum blandimentis mansuefacti sint, tanta tamen naturalis soli illecebra tenentur, vt
patriæ memoria eis obscurari & euanescere nequeat. Quare cum horũ pleriq; grauissimo mœrore suscepto con-
ficiuntur: tum vero quidam ex his, vberrime flentes (ut Tzetzes etiam scribit) tantam lachrymarũ vim profun-
dunt, vt oculorum sensibus capiantur, Aelian. Antipater diuinationem quandam iustitiæ elephantis inesse tra-
dit. Nam cum Bochus rex triginta elephantis, totidem in quos sæuire instituerat, stipitibus alligatos obiecisset,
procursantibus inter eos qui lacesserent, non potuisse effici, vt crudelitatis alienæ ministerio fungerentur, Plin.
Elephantus quantopere auersetur & oderit adulteria, historijs aliquot ab Aeliano relatis probabimus: Elephas
quidam (inquit) cum vxorem sui domitoris & altoris stuprari manifestò deprehendisset, ambos, & eum qui stu-
prum inferebat, & eam qua cum id faciebat cornibus transfigens, interfecit, ac in stragulis constupratis, & lecto
adulterato iacentes reliquit. Vt verò primum elephanti rector venisset, & manifestò nefarium facinus, & huius
vindicem cognouit. Hoc quidẽ factum, ab India huc ad nos manauit. At Romæ aliud simile euenisse audio: præ-
terquam quòd addunt, ibi elephantum non vtrunque modo occidisse, sed & stragula veste eos texisse, & nutricio
aduenienti stragulam reiecisse, & retexisse, & proxime inter se iacentes demonstrasse. Ita ille tum facile iniuriam
illatam sibi fuisse intellexit, tum etiam maxime facinus ei liquebat, vbi cornu quo ipsos cõfixisset, cruentũm per-
spexit. Et rursus, Cum quidam cicuris elephanti moderator, coniugem non illam quidem amabilem, sed sanè di-
uitem haberet, amoris oculos primum ad aliam adiecit: deinde eam vxorem ducere studens, alteram priorẽ stran-
gulauit, ac prope ab elephanti præsepi homo præcipiti consilio non defodit modò, sed alteram quam amaret, in
matrimonium duxit. Elephantus autem cum tanti facinoris conscientia incitatus, tum vero suapte natura à malis
abhorrens, nouam vxorem eò perduxit, vbi humata altera iaceret, cadauerq́; dentibus refodiens & denudans quæ
dicere nequiret, ex ipsis operibus hæc mulieri ostendere conabatur: eam edocens, quibus esset moribus præditus
is, cui ipsa nupsisset, Hactenus Aelian. Si quem ex magistris curatoribúsue (τῶν χορτοφόρων ἢ διδασκάλων) per iram
interfecerint, adeò illum desiderant, vt præ mœrore à cibo abstineant, idq́; interdum etiam ad mortem vsq;, Stra-
bo. Quidam iracundia permotus cum sessorem suum occidisset, tam valde illũ desiderauit, vt pœnitudine & mœ-
rore confectus obierit, Arrianus in Indicis. Non est omittenda etiam illa Aeliani historia, qua mirificũ elephanti
cuiusdam albi amorem & gratitudinem prædicat, qua is Indum nutricium suum prosecutus est. Cum Indus (in-
quit) quispiam elephanti album pullum offendisset, atq; hunc etiam nunc tenerum aluisset, & paulatim mansue-
fecisset, eoq́; deinde veheretur, & beluam amaret, & vicissim redamaretur ipse, ac simul suam elephantus educa-
tionem, cum maximis amicitiæ officijs, huic Indo compensaret: Indorum rex id intelligens, muneri poposcit sibi
elephantum mitti. Is vt vehementi riualitate flagrans, amatoriè dolebat, si hunc alius quàm ipse esset habiturus.
Itaq; negans se daturum, vnà cum elephanto in desertissimam regionem perfugit. Rex autem id ægrè ferens, ad
eum insequendum misit, qui Indo auferrent, simul & illum comprehensum ad pœnam reducerent. Cum eò ve-
nissent, vbi erant transfugæ, comprehendereq́; aggressi fuissent: ex superiori loco lapidibus eos homo appetebat,
pariterq́; elephantus, vt iniuria insigni accepta, illorum impetum repellebat. Vbi Indus lapidatione facta percus-
sus, de loco, vnde se defendebat, præceps deiectus fuisset, elephantus hominum more acerrimè se tuentium, pro
suo nutricio cum propugnauit, tum vero ex inuadẽtibus partem occidit, partem in fugam impulit: tum altorem
suum promuscide circumplexus, ad stabula inuexit, ac tanquam amicus permansit fidelis amico, beneuolentiam
ostendens, qua admirabili suum educatorem prosequebatur, Hactenus Aelianus. Quid Poro regi in illa aduersus
Alexandrum pugna saucio, nónne multa elephas spicula leniter ac citra dolorẽ promuscide vulneribus extraxit?
& cum esset grauiter vulneratus, ipse quoq;, non ante abiecit se tamen, quàm exanguem & nutabundũ regem in-
telligeret, hic enim vt ne durius ille caderet, sensim se humi prior demisit, velut stratum hero incumbenti præbẽs,
Plutarchus in libro Vtra animalium. Et rursus, Iam chirurgicen elephantos callere certò traditur: quippe spicula
hastasq́; & tela vulneratorum corporibus astantes extrahunt, idq́; citra conuulsionem & damnum. Qui primus
aliquam prædam repererit, regreditur, vt & suos gregales aduocet, Aelian. Fossas quómodo transeant, quum ve-
natione premuntur: & quomodo illapsis egrediendi facultatem parent, capite quinto dicemus.

Elephanti sunt natura mites & mansueti, vt ad rationale animal proximè accedãt, Strabo. Elephas animal do-
cile & syluaticum, Leo Africanus. Maximè omnium ferarum disciplinæ capax est: vbi semel ad hominem adsue-
scit, ab eo omnia patitur, ex eoq́; morum similitudinem in se transfert, neq; aliter quàm parui canes ex hominis
manu gaudet cibum sumere, atq; ad se accedentem promuscide complectitur, eumq́; caput intra fauces immit-
tere facile tandiu patitur, quoad homini libitum fuerit: hoc enim in eorũ pastoribus (νομάσι) fieri videmus, Phi-
lostratus. Ipsius animalis tanta narratur clementia contra minus valida, vt in grege pecudum occurrentia manu
dimoueat, ne quid obterat imprudens: nec nisi lacessiti noceant, ideoq́; gregatim semper ambulent, Plin. Inest il-
lis clementiæ bonum: quippe si per deserta vagabundum hominem forte viderint, ductus vsq; ad notas vias præ-
bent: vel si confertis pecoribus occursitent, itinera sibi blanda & placida manu faciunt, ne quod obuium animal
interimant, Solin. Non homini, nisi lacessiti, quicquam nocent: tum enim promuscide tanquam manu compre-
hensum eum ad teli iactum iaculantur: vt sæpe, antequam terram contigerit, moriatur, Gillius. Plutarchus affert,
Romæ etiam elephantum ex pueris, qui promuscidem stilis pupugissent, vnum sublimem corripuisse, vt statim
eum in sublime, quantum maximè posset, iacularetur. At enim sublato eorũ qui aderant clamore, sensim & mo-
derate rursus humi deposuisse, existimantem tanto metu iniecto, satis illum pœnarum pependisse, Gillius ex Plu-
tarchi libro Vtra animalium, &c. Vbi pro his verbis, vt statim eum in sublime iacularetur, Græcè legitur, ὑψηλὸν
ὡς ἀποτυμπανίσων: Grynæus simplicius vertit, arreptum alteq́; sublatum confecturus videbatur. Ἀποτυμπανίσαι, vt
Varinus & Etymologus docent, non est simpliciter occidere, sed tympano ferire: id autem lignum est, quod alij
scytalen vocant: olim enim hostes lignis occidebant, postea verò gladio, tum seruos tum liberos. (Certum est an-
teferri & æris vsum in pugnis, stipitibus duris sudibusq́; preustis milites vsos, & similiter nimirum securis aut gla-
dij loco carnifices ligno vel trunco vtebantur: & forsitan inde verbum obtruncare descenderit, pro caput ampu-
tare: Capio fustem, obtrunco gallum furem manifestarium, Plautus: quod postea fere pro quouis modo occidere
vsurpatum est.) Et rursus, Ἀποτυμπανισθῆναι, inquit Varinus, idem est quod decollari, τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθῆναι.
Ἀποτυμπανίζειν Suidas interpretatur ἀκλεῶς φονεύειν, id est ignominiose occidere. Τύμπανα, ξύλα ἐφ' οἷς ἐτυμπάνιζον,
[illegible], Suidas & Va-
rinus: (forte ita vt tympana vulgò nota instrumenta bacillis pulsantur.) Tympanum lignũ est carnificis, quo sibi

tradtros necat, Etymologus. τυμπανίζεται, ligno feritur, excoriatur, suspenditur. Tympana in Aristophanis Pluto
ligna sunt quibus caederentur nocentes, Caelius. Varinus cum scribit fuisse ligna ἐν οἷς ἐτυμπάνιζον, id est in quibus
tympanorum supplicio afficiebant, videtur indicare ligna quibus imponerentur vel alligarentur sontes. Pollux
libro octauo carnificis instrumenta numerat, gladium, laqueum, tympanum, & venenum. Et paulo post, Σφαλὶς
εἶτα τὸ ξύλον ἐκαλεῖτο, ἀπὸ ... Tympanum apud Theodoritum instru-
menti tortorij genus est, quo sontes torquentur differunturq;, Grammaticus quidam. ἀποτυμπανίζεσθαι, tympanis
ac fidiculis extendi vt martyres, Cyrillus lib. 8. Fidiculae numero plurali tantum, sumitur pro instrumento tor-
quendi, ex duobus vt putatur obliquatis lignis compacto, ab extorquenda veritate ac fide: Vel à nerueis funibus,
vinculisq; quibus ad illum modum homines torquendi alligantur, Valla lib. 1. Sed alij potius esse putant tormen-
tum quo sontes à tortore funibus alligati, vulgò torquentur, (appensis scilicet ad pedes lapidum ponderibus.) 10
Cum igitur tam varia sit tympani cum pro supplicij tormentiue genere accipitur, significatio, necessario etiam
formatum inde verbum τυμπανίζειν & ἀποτυμπανίζειν, sensum habebit multiplicé. Quod ad Plutarchi verba, qui-
bus dicit elephantum ita puerum proboscide sua rapuisse sublimem vt videretur illum ἀποτυμπανίσειν, ego verte-
rim, violenter illisurus solo: percutiunt enim & illidunt quae volunt manu elephanti. Videtur autem τυμπανίζειν
non simpliciter & semel tantum, sed aliquoties iterum atq; iterum in terrã illidere significare, instar eorum qui
tympana bacillis feriunt. Facile possunt mansuescere elephanti, Aristot. Et alibi, Mites & mansuetudini addicti
sunt. Quomodo mansuefiant, vide cap 5. post venationẽ eorum. Θυμὸς ἀπειρέσιος ... ἄγγελοι
... &c. Oppianus. Musica capti cicurantur, praesertim Indici, vt capite quinto di-
cam. Ex Strabonis doctrina didicimus elephantes cantu mulceri, & tympanorum sono, Caelius.

Elephanti etiam pugnant inter se vehementer, & dentibus alter alterũ ferit: qui autem victus fuerit, adeò ani- 20
mum amittit vt ne vocem quidem victoris toleret, Aristot. Elephantum quomodo expugnauerit canis Indicus,
retuli supra in historia Canum robustorum. Magnus Indorum rex quotannis diem vnum proponit, tùm homi-
num, tum bestiarum certaminibus: committũtur autem pugnaturae inter se & aliae bestiae, & elephanti. Elephanti
ad certamen vt incendantur, promuscide sponte sua sese verberant, Aelian. Clara est vnius è Romanis dimicatio
aduersus Elephantum, cum Annibal captiuos nostros dimicare inter se coegisset. Namq; vnũ qui supererat ob-
iecit elephanto: & ille, dimitti pactus, si interemisset, solus in harena congressus, magno Poenorum dolore confe-
cit. Annibal cum famam eius dimicationis contemptum allaturum beluis intelligeret, equites misit qui abeuntẽ
interficerent. Proboscidem eorũ facillime amputari Pyrrhi praeliorũ experimentis patuit. Romae pugnasse Fene-
stella tradit primum omniũ in Circo Claudij pulchri aedilitate curuli M. Antonio, A. Posthumo Coss. anno vrbis
sexcentesimo quinquagesimo quinto. Item post annos 20. Lucullorum aedilitate curuli aduersus tauros. Pompei 30
quoq; altero consulatu, dedicatione templi Veneris victricis pugnauere in circo 20. aut vt quidã tradunt 17. Ge-
tulis ex aduerso iaculantibus, mirabili vnius dimicatione, qui pedibus cõfossis repsit genibus in cateruas, arrepta
scuta iaciens in sublime, quae decidentia voluptati spectantibus erant in orbem circumacta, velut arte non furore
beluae iacerentur. Magnũ & in altero miraculũ fuit vno ictu occiso. Pilum sub oculo adactũ, in vitalia capitis ve-
nerat. Vniuersi eruptionem tentauere non sine vexatione populi, circundati claustris ferreis. Qua de causa Caesar
dictator, postea simile spectaculũ editurus, Euripis harenam circundedit, quos Nero princeps sustulit equiti loca
addens. Sed Pompeiani amissa fugae spe, misericordiã vulgi inenarrabili habitu quaerentes supplicauere, quadam
sese lamentatione complorantes, tanto populi dolore, vt oblitus imperatoris, ac munificentiae honori suo exqui-
sitae, flens vniuersus cõsurgeret, dirasq; Pompeio, quas ille mox luit, poenas imprecaretur. Pugnauere & Caesari di-
ctatori tertio cõsulatu eius, 20. contra pedites quingentos: iterũ totidem turriti cum sexagenis propugnatoribus, 40
eodem quo priores numero peditum, & pari equitũ ex aduerso dimicante. Postea singuli, principibus Claudio &
Neroni in consummatione gladiatorũ, Plinius. Pugnam illorũ primus omnium in Circo dedit Cn. Pompeius lu-
dis, quibus à se factum theatrum dedicauit, vt scribit Asconius Paedianus. Vide supra initio capitis secundi. Decli-
nas vt lucas boues Olim resumpto praeferoces praelio Fugit iuuentus Romula, Ausonius. Edita munera in qui-
bus elephantos & crocutas, & tigrides, & rhinocerotes, &c. exhibuit, Iulius Capitolinus in Antonino Pio. Qui
modo per totam flammis stimulatus arenam Sustulerat raptas taurus in astra pilas, Occubuit tandem cornuto
ardore petitus, Dum facilem tolli sic elephanta putat, Martialis, Haec omnia Plinius lib. 8. cap. 7. Elephantorũ
plerique ignem fugiunt, vt ex historijs confirmabimus sequenti capite, vbi de vsu pilorum in bellis dicetur.

Si elephantus feritate efferatur, statim ad arietis conspectũ mansuescit, Gillius. Elephas furens ariete viso quie-
scit, ac cõflaccescit impetus Caelius ex Symposiacis Plutarchi: & Zoroastres in Geoponicis. Arietis cornua horre- 50
scit elephas, Aelianus. Et alibi, Romanos (quoniam non cornua modo arietis, sed etiam suilli pecoris grunnitum
oderunt) Pyrrhi Epirotarum regis elephantos in fugam vertisse homines dicũt, victoriamq; amplam ex eo bello
retulisse. Elephanti ex animalibus maximè exhorrent hircum cerasten, porcum: quibus sanè machinamẽtis Ro-
mani elephantos Pyrrhi regis primum vertentes, victoria sunt potiti, Volaterranus: qui perperam forte pro arie-
te cornuto, hircum cerasten reddidit. Regem insipientiam fugientem significaturi Aegyptij elephantum (vetus
interpres ineptè ceruum reddidit) & arietem pingunt: fugit enim ille cum arietem videt, Orus. Cum Elephanti
in venatione fugantur, si eos sic frequẽtes coactos leones perspiciant, alij aliò in fugam tanquam hinnuli, ab ele-
phantis sibi incredibiliter timentes, conijciuntur, Aelian. Iphicrates scribit apud Hesperios Aethiopes leones
elephantorum pullos aggredi, quos cum vulnerarint, iam matribus succurrentibus fugere. Illas verò cum filios
sanguine maculatos viderint, eos interficere: leones postmodum reuersos cadaueribus vesci, Strabo. Suis grunni- 60
tum horrescit elephas, Idem. Et rursus, Cum ab Antipatro Megarenses circumsederẽtur, acerrimeq; Macedones
incumberent, primo in sues pice oblitos incendium Megarei excitarunt, deinde sic incensos in hostes immiserũt.
Ii itaq; furore inflammati, cũ in elephantorum agmina incurrerent, tum clamantes, nempe igni flagrantes, quasi
quibusdam furijs elephantos incitarunt, & grauiter perturbarunt: hi enim nullum neq; ordinem tenebant, neq;
amplius, quamuis à primo aetatis tempore domiti fuissent, mansuefacti erãt: siue quòd sua quadam recondita na-
tura à suillo pecore longè abhorreant, grauiq; in id odio sint: siue etiam quia horum absonum vocis acumen per-
horreant. Cuius rei non ignari educatores generis elephantini, vna cum suibus pullos alunt, ex consuetudine eos
vt minus horreant, Haec Aelianus. Elephantes porcina vox terret, Seneca in libro de Ira. Aegyptij pro rege qui
hominem nugatorem fugiat, elephantem cum sue pingunt: fugit enim is grunnitu suis audito, Orus. Exhorre-
scit à porcelli recens nati voce, Zoroastres in Geoponicis. Oderunt muris (fortè μυὸς legit pro ...) vel maximè 70
fugiunt,

fugiunt, pabula etiam quæ à musculis contacta sunt, recusant, Solinus. Elephantos ad potum venientes in Gange Indiæ, vermes brachijs binis, sexaginta cubitorum cærulei, qui nomen à facie traxerunt, mordicus comprehensa manu eorum abstrahunt, vt Statius Sebosus affert, Plin. 9.15. Elephantorum (ἐλάφων etiam id est, ceruorum) anima serpentes extrahit, Plin. Draconem elephas perhorrescit, Aelian. Et rursus, Aethiopia (inquit) dracones ad longitudinem triginta passuum progredientes generat, & nomen proprium non habent, sed duntaxat elephantorum interfectores ipsos nominant, & proueniunt ad summam senectutem. Item alibi, Apud Indos, sicut audio, graueis inter se gerunt inimicitias draco & elephantus. Quare dracones haud inscij imperitiq;, ex arboribus elephantos ramos decerpere in pastus suos solere: in has ipsas arbores primo serpunt, postea eam sui corporis partem dimidiam quæ ad caudam pertinet, arborum folijs circuntegunt, alteram partem anteriorem funiculi instar appensam demittunt: eo cum accessit elephantus ad arboris cacumina colligenda, draco in huius ipsius oculos insiliens effodit, & constrictum tenens, insolito & nouo quodam laqueo strangulat, Hæc Aelian. India fert elephantos (verba sunt Plinij) bellantesq; cũ eis perpetua discordia dracones, tantæ magnitudinis, vt & ipsos circunflexu facili ambiant, nexuq; nodi præstringant. Commoritur ea dimicatio: victusq; corruens complexum elidit pondere. Mira animalium pro se cuiq; præcipua solertia est, vt ijs (draconibus) vna scandendi in tantam altitudinem difficultas. Draco itaq; iter ad pabula speculatus ab excelsa se arbore inijcit. Scit ille imparẽ sibi luctatum contra nexus: itaq; arborum aut rupium attritum quærit. Cauent hoc dracones, ob idq; gressus primum alligant cauda. Resoluunt illi nodos manu. At hi in ipsa nare caput condunt, pariterq; spiritum præcludũt, & mollissimas lancinant partes. Iidẽ obuij deprehensi, in aduersos erigunt se, oculosq; maxime petunt. Ita fit vt plerunq; cæci ac fame & mœroris tabe confecti reperiantur. Quam quis aliam tantæ discordiæ causam attulerit, nisi naturæ spectaculum, sibi paria componentis? Est & alia dimicationis huius fama. Elephantis frigidissimum esse sanguinem, ob id æstu torrente præcipue à draconibus expeti. Quamobrem in amnes mersos insidiari bibentibus arctatisq; illigata manu in aurem morsum defigere: quoniam is tantum locus defendi non possit manu. Dracones esse tantos, vt totum sanguinem capiant. Itaq; elephantos ab ijs ebibi, siccatosq; cõcidere, & dracones inebriatos opprimi, commoriq;, Hucusq; Plin. Milton vocant Græci minium, quidã cinnabari. (Cinnabari Galenus & Dioscorides neutro genere proferunt: Plinius & neutro & in fœminino cinnabarin.) Vnde natus error Indico cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi sanguinem draconis elisi elephantorum morientiũ pondere, permixto vtriusq; animalis sanguine, vt diximus. Neq; alius est color qui in picturis propriè sanguinem reddat. Illa cinnabaris antidotis medicamentisq; vtilissima est. At hercule medici quia cinnabarin vocant, pro ea vtuntur hoc minio, quod venenũ esse paulò mox docebimus. Cinnabari veteres quæ etiã nunc vocant monochromata (quorũ etiam lib. 35. cap. 5. meminit) pingebãt. Cinnabaris adulteratur sanguine caprino, aut sorbis tritis. Pretiũ syncerær nummi quinquaginta, Hæc omnia de cinnabari Plin 33.7. Idem lib. 35.5. Floridi (inquit) colores sunt, quos dominus pingenti præstat, minium, Armenium, cinnabaris, &c. Et lib. 13. cap. 1. Vnguentis quidã coloris gratia addiderunt cinnabari & anchusam. Inter elephantos & dracones iugis discordia: deniq; insidiæ hoc astu præparãtur. Serpentes propter semitas delitescunt, per quas elephanti assuetis callibus euagantur, atq; ita prætermissis prioribus postremos adoriuntur, ne qui antecesserint, valeant vltimis opitulari. Ac primum pedes nodis illigant, vt laqueatis cruribus impediant gradiendi facultatẽ, Solinus: & reliqua vt Plinius: Et subinde, Itaq; cum ebiberint sanguinẽ, dum ruunt belluæ, dracones obruuntur. Sic vtrinq; fusus cruor terram imbuit, fitq; pigmentũ quicquid solũ tinxerit, quod cinnabarim vocant. Taprobana maxima Indorum insula elephantos alit, & serpentes qui omniũ serpentium naturam superant. Hi elephantos aggressi, pedes eorum suis implicant spiris, & in terrã deiectos vorant. Sæpe tamen pondere illorum obruti commoriuntur. In horum draconum capitibus multi pretiosissimi lapides reperiuntur, quorum natiua sigilla sunt, ita vt vni huius generis currum fuisse insculptum multi se vidisse affirment, vt Posidippus alicubi in carminibus suis testatur, Ioan. Tzetzes Chiliade octaua. Sanguinem draconis Serapio, quem hemalocoen vocat, non aliter describit quàm Dioscorides quartam sideritidis speciem, nec alias ei facultates attribuit, & Galeni de sideritide verba citat. Quarta sanè species sideritidis apud Dioscoridem (apud quem primam quoq; speciem sanguinem Titani cognominatam legimus) vulnera sanat & astringit, quam multi millefolium putant: & reuera è genere millefolij est qua rustici nostri ad boues & equos vulneratos sanandos vtuntur. Serapionem secuti recentiores etiam, vt Genuensis, Pandectarius & alij, per sanguinem draconis, sideritidis herbæ succum intelligunt: non tamen inde paratus in pharmacopolijs reperitur, sed alia tria genera: vnum in rotulas conuolutum, quod ex rubrica, qua boli Armeniæ loco pleriq; hactenus vtebantur, & terra fit: Alterũ, cuiusdam arboris lachryma: Tertium, gummi arboris in quo cortices etiã apparent, in lachryma non itẽ: vtrunq; gustu astringit. Vtrunq; è Libya adferri scimus, & ex Aegypto Venetias Antonius Brasauola. Et rursus in minij examine. Non possum (inquit) aliter suspicari quàm cinnabarin esse guttam illam vel lachrymam (arboris ex Libya) quam in officinis sanguinem draconis appellant, nec in vili pretio est. In quo certe color profundus visitur, vt de cinnabaris suæ colore Dioscorides scripsit. Is non ita dudum Venetias adferri cœpit, & paucus quidẽ: vtuntur eo pictores ad fingendum sanguinem. Apud hos simul & medicos in magno vsu est. Idem sentit Matthæolus quoque in commentarijs suis Italicis in Dioscoridem. Sanguinis draconis (inquit) color ad sanguinem omnium maximè accedit, translucidus & friabilis est: pharmacopolæ hodie sanguinem draconis in lachrymis vocant, ad differentiam adulterati qui in pastillos redactus habetur. Verus enim, vt Aluigus Cadamostus scribit. libro quarto suæ nauigationis in Africam, lachryma gummosa & liquida est, ex arbore destillans: cuius vt maiorem copiam habeant Afri, ferramẽtis quibusdam corticem vulnerant, & collectum liquorem & ad ignem decoctum, sanguinem draconis vocant. Hinc verisimile fit (inquit Matthæolus) hanc esse Dioscoridis cinnabarin, vt quæ ex Africa, & perpauca quidem afferatur, vnde magno in pretio est. Vires etiam hæmatitæ lapidis habet, & à recentioribus medicis satis feliciter ad sanguinis sputum, eiusq; fluores, tum alios, tum dysentericos tum muliebres vsurpatur propter vim astringentem. Accedit quod etiam Dioscoridis tempore cinnabarin sanguinem draconis vocabant: sic enim ille scribit, insinuans non verè draconis hunc esse sanguinem, sed à colore ita appellatum. Sed apparet illi non satis constitisse de hoc pigmento, vndénam sumeretur: & multò minus Plinio, qui putasse videtur cinnabarin verum draconis sanguinem esse: nec subijt ei dubitare, quo pactó fieri posset vt sanguis extra venas siccus, ac terræ permixtus, tam viuum sanguinis colorem redderet, qualem ipse cinnabarin reddere scribit, & nos in nostro sanguine draconis Africano manifestè videmus, Hæc ferè Matthæolus. De sanguine draconis (verba sunt Monachorum qui nuper in Mesuen scripserunt) optimè tractauit Ant. Brasauola. Habentur autem venalia

hodie duo genera hoc nomine, quorum alterum fictitium est, ex bolo non Armenia, sorbis contusis, & caprino hircinóue sanguine, alijsq; diuersis rebus, in placentarum formam redigi solitum, & furno aut sole desiccari. Hoc vt plurimum in equorum & similium (animalium) remedijs vtuntur multi etiam hominum. Alterum verò succus est & lachryma quarundam magnarum arborum, in insulis Lusitanorum nuper inuētis copiosè nascentium: Cuius generis arbores Vlyssippone maximas vidimus. Sunt enim tanquam columnæ, vnicæ cimaturæ (sic illi loquuntur) more palmarum, absq; ramis, folia sunt eis simillima spatulæ fœtidæ, crassiora tamē: cortex arboris subcinericeus, & vnà cum tota arbore rubri succi plenus. Arbor tempestiuè scarificata emittit lachrymas sanguineas, quas gummi instar condensatas abradunt è cortice incolæ, nec vilius vendunt. Multi etiam lignum eius frustatim incisum ebullire faciunt, & decoctum igne aut sole condensant, &c. Vtrumq; enim sanguinem draconis appellant. Sed longè melior est lachryma seu succus collectus ligni decoctione. Cæterum an hic sanguis draconis easdē vires habeat quas Achillea sideritis (Serapio, vt ex Brasauola supra citauimus, non Achilleam aut Achilleam sideritin, sed simpliciter dictæ sideritidis speciem tertiam sanguinem draconis vocat: Galenus similes vtriusq; facultates facit, sed Achilleæ efficaciores magisq; astringentes) nescimus. Sed præstare putamus vti succo sideritidis vel lactucæ authoritate Auicennæ, quàm alia re absq; vllo authorū testimonio, Hactenus Monachi in Mesuen. Ego has arbores Libycas & in nouis repertas insulis palmarum generis esse conijcio. Nam palmis folia gladioli herbæ folijs comparantur, vnde spathen Græci nominant. Trunci etiam ramorumq; natura eadem. Natales ijdem, loci feruidi & arenosi. Colorem præterea palmarum germina phœniceum siue puniceum habent, vnde arbores ipsæ phœnices Græcis dictæ. Sunt autem illarum tam multa genera, eaq; longè diuersa, vt vix vllius arborum puto plura reperiantur: quò minus mirum fuerit hanc etiam adnumerari. Postremo vires conueniunt. Nam fructus palmarum astringunt, vulnera glutinant: sanguinem excreantibus in cibo commendantur, hæmorrhoidas & dysenteriam cohibent, &c. Actuarius sanguinem draconis, δράκοντος vel δρακόντειον καλλίμβρον αἷμα nominat. Cæterum quæ hodie cinnabaris vocatur, idem scilicet nomen propter coloris similitudinem sortita, alia fossilis, alia factitia est, vtraq; metallica & venenosa, nec vllo modo in corpus admittēda. Illa in fodinis argenti viui reperitur, vt Matthæolus scribit, rubicunda, non admodum dura, sed friabilis, magni ponderis, & argenti viui tam plena aliquando, vt sponte defluat. Factitia ex argento viuo & sulphure fit, sublimatis vt vulgò loquuntur. At minium vulgare hodie vt plurimum fit ex plumbo & cerussa vsta, vnde id ipsum Galeni ac Dioscoridis sandycem esse apparet, Serapionis vero minium, Matthæolus. Georgius Agricola vir tum aliâs in bonis literis, tum in re metallica vnus omnium maximæ authoritatis, cinnabarin siue minium factitium Germanis suis interpretatur *Zinober*: minium natiuum, *bergZinober*: minium secundarium, *menning*: quo nomine (inquit) etiam appellatur sandyx: differt autem sandyx, non colore, sed conficiendi ratione à minio secundario. Cinnabari (inquit Galenus) modicè acrem facultatem obtinet, habet verò & astrictionis quippiam.

Elephantum infestum esse ferunt tauris syluestribus Albert. Martialis in Spectaculorum descriptionibus taurum cum elephanto commissum meminit. In Ludis Pompeij Magni visus est rhinoceros. Alter hic genitus hostis elephanto, cornu ad saxa limato præparat se pugnæ, in dimicatione aluum maximè petens, quam scit esse molliorem: longitudo ei par, crura multò breuiora, Plin. Et alibi, In arbores exacuunt limantq; cornua elephanti, & saxo rhinocerotes. Rhinoceros licet humilior inferiorq; elephanto, cornu tamen (quod in summa nare validissimum gestat, adeò vt ne ferro quidem robore concedat,) saxis exacuto, elephanti crura suo rictu subiens, discerpit & laceratisq; effuso sanguine decumbit. Pugna eorum est de pastionibus, pro ijsq; tuendis multi mori dicuntur: ac si aluum non præoccupârit rhinoceros, sed in aliam elephanti partem aberrârit, elephantinis dentibus distrahitur: ac tametsi eius pellis ea existat firmitate, vt ægrè iaculo penetrari queat, tamen tam violētus est elephanti impetus, vt eam traijciat, Aelianus. Meminit etiam Oppianus, sed paucis, & Strabo lib. 16. Tigris elephanti quoq; spernit vestigia, Plin. Tigris elephanto longè robustior est, Eustathius in Dionysium, & Arrianus. Insilit in caput elephantis, & facile suffocat, Idem. Gryphes cum alijs animalibus certant, eaq; vincunt, contra leones autem & elephantos non stant, Aelianus.

E.

Elephantum venatio multis in Libya circa Troglodyticam oppidis nomen dedit, vt capite octauo dicemus. Africa foueis capit, in quas deerrante aliquo protinus cæteri congerunt ramos, moles deuoluunt, aggeres construunt, omniq; vi conantur extrahere. Antea domitandi gratia greges equitatu cogebant in conuallem manu factam, & longo tractu fallacem: cuius inclusos ripis fossisq;, fame domabant. Argumentum erat ramus, homine porrigente clementer acceptus. Nunc dentiū causa, pedes eorum iaculantur alioquin mollissimos, Plin. Accepi ex sene quodā fide digno (verba sunt Alberti ex Auicenna) Indos facere foueas, in quas esca illiciente elephanti aliquando incidant: illapsum venatorū aliquis accedēs, flagro vehementer afficit: tandē alius superuenit, qui se elephanto ostendens percussorem illum tanquā cum increpatione & violentia ab elephanto reijcit, & mox elephante in fouea relicto discedit: redit percussor, & rursus flagellans ab altero superueniente repellitur. Hoc sæpius iteratur, ita vt elephas tandē agnito liberatore suo, conspectu eius gaudeat: quo animaduerso, aperitur ei via fodiendo qua possit egredi de fouea: egressus sequitur liberatorē suum, eiq; paret. Et hoc idem (inquit Albertus) narrauit mihi vir fide dignus, qui regionē illam peragrauerat, addens percussorem elephanti horribili colore caput & faciem pingere, & habitu vti alieno, ne postea ab elephanto cicurato agnoscatur, & in periculo vitæ sit. Cæterum Strabo libro decimo quinto, & Arrianus in Indicis, hoc modo eos capi aiunt, vt Gillius transtulit: à quo omissa adijciam, & quædam emendabo: Venatores quatuor aut quinq; stadiorum locum planum & minimè impeditum (ψιλὸν, Strabo, id est nullis arboribus aut fruticibus interceptum: ἄπεδον καὶ καυματώδεα, Arrianus. ἄπεδον Varinus planum exponit, καυματώδης æstuosum significat, forte κλιμακώδεα legendū, vt decliuem exponamus, quem Plinius nimirum conuallem longo tractu fallacem nominat, quo scilicet paulatim & tanquam per gradus descenditur) fossa latitudine quinq;, simul & altitudine quatuor cubitorum (ὀργυιῶν, id est vlnarum,) cingunt: & terrā quæ fodiendo eruitur, murorum instar circunquaq; exaggerant. In aggere subterranea latibula efficiunt, in quibus foramina relinquunt, per quę lucem admittant, vnde accedentes feras intueri possint. Tum ponte (angustissimo, Strabo) multo cespite constrato, ne feræ insidias positas sentiant, fossæ transitus iungitur, ac nimirum ad maiorem ferarum illecebram tres quatuórue ex mansuetioribus fœminas elephantos in claustrum concludunt: venatores in aggeris latibula abstrusi manent in insidijs. Iam vero eiusmodi beluæ loca culta interdiu nō adeuntes, sed noctu

hoc tantum gregatim errantes pascuntur, maximum & præstantissimum ex ipsis ducem, vt bâues taurum, sequuti: sic ad fossam appropinquantes, cum inclusarum vel vocem vel odorem perceperint, eò confestim accedere properant, & circum aggeres tam diu concursant, quoad pontem nacti, intra munitiones singillatim ingrediuntur: li autem qui positi sunt in insidijs, pontem celeriter detorquent. alij magna celeritate vicinis proximis vicis elephantos inclusos denunciant: quo intellecto, ij in fortissimos quosque & maximè cicures elephantos ascendentes, accedere contendunt: neque tamen statim vt eò accesserunt, cum feris pugnam committunt, sed eos primum aliquandiu fame & siti frangunt: deinde per pontem repositum ad eos ingressi, cum ijs iam infirmioribus & afflictis certamen instituunt, ac feros siti fameq; & tristitia confectos, cicures expugnant: ac homines ex elephantis desilientes, (Cum verò iam defessi fuerint, rectorum audacissimi clam descendentes, quisque sui elephantis vterum subeunt: atq; hinc subitò syluestrium vterũ subeuntes, compedes illis injiciunt. Strabo:) primo compedibus defatigatos deuinciunt: post verò cicures incitant, vt feros vsq; verberent, dum in terrã procubuerint: tum ipsis laqueos ad terram abiectis in collum inserunt, (bouillis loris crudis eorũ colla cum domesticis alligant, Strabo:) in eosq; humi stratos ascendunt, & ne sessores excutiant, vel alia quapiam iniuria afficiant, eorum collum acuto ense in orbem incidunt, & in ipsa sectura funem alligant, vt ob doloris sensum vinculis concedant, & ex feritate conquiescant. Nam collum circumactis vulnus fune atteritur. Proinde agnoscentes infirmitatem suam vincti ducuntur à mansuetis. Eorum autẽ qui sunt ætate vel infirma vel exacta (ἢ πρεσβύτεροι, ἢ [illegible], Arrianus:) dimittunt, reliquos in vicos abducunt, (in stabula, Strabo:) & pedibus inuicem vinctis, & collo ad columnam validam, fame domant, deinde aut herba, aut viridi harundine pascunt. Hi molestia afflicti, pabula recusant sumere: illi verò cantibus eos & tympanis & cymbalis demulcent ac deliniunt, Hæc Arrianus & Strabo.

Nunc alias etiam venationis elephantum rationes, ex Aeliano præcipuè, adscribam: & primum quomodo ne in foueas incidere cogantur aduersus venatores tum armis tum ignibus resistentes pugnẽt. Insidiæ (inquit) quas elephantis venatores instruxerint, non eos facile latent. Nam cum ad foueam, quam contra ipsos suffodere venatores solent, proximi accesserunt, seu naturali quadam intelligentia, seu retrusa & abdita præsensione, & scientia rerum futurarũ, à progrediendo vlterius se sustinent: ac quàm mox itinere conuerso, in venatores inuadunt, viq; & impressione sese in medios insidiatores incitant, simul & eos euertere conantur, fuga vt salutem cõtra insidias superiores facti adipiscantur. Id igitur temporis cum atrox pugna, tum vero vel hominum, vel elephantorum cædes, & occisio fit multiplex. Huius pugnæ ratio talis est. Homines quidem eminus hastas & iacula intorquentes, ac collimantes, ictu directo eos feriunt. Contrà elephanti, ex hominibus si quem cecidisse animaduerterint, statim violenter illum & corripiunt, & ad terram à se abiectum, proterunt, & conculcant: simul & cornibus (sic enim eorum dentes appellantur) tandiu profligant, quoad miserabili & referta acerrimis doloribus morte, hunc proiectum affecerint. Cum autem huiuscemodi animalia inuadunt, tanquam vela ex animi incitatione quàm contentissime aures, quas habent patulas, intendunt, & pandũt more magnarum struthionum, quæ vel dum fugiunt, vel dum inuadunt explicatis alis feruntur. Itemq; promuscidibus, sub cornua redactis, & cõtractis, quemadmodum rostra nauium plenissimis velis propulsa, sic elephanti vehementi impressione irruentes, multos mortales funditus euertunt. Tumq; perinde vt tuba belli classicum sonans, clamores vastissimos edunt. Humi porrò prostratorum, & genibus contritorum, & ossium obtritorum, tantus est strepitus, vt vel illinc longissimè exaudiatur: nec non sæpe elisis oculis, naribus distractis, fronte disrupta, facieiq; forma amissa non vel à proximis cognatione sibi noscuntur. Iam ex ijs nonnulli ad hunc modum inopinatò seruantur. Quamuis enim sanè venatorem beluæ cursus celeritate comprehenderit: præ tamen vehementi impetu, hunc transcurrens, genibus in terram præcipitibus actis, cornua aut in radicem, aut in quippiam aliud tale compingit: ex quo retinetur, ac vix dum se retraxit, cũ venator elapsus iam salutem fuga est consecutus. In hac igitur pugna, elephanti sæpe vincunt, sæpe item varijs terroribus iniectis vincuntur. Tubarum enim clangor vastum clamorem efficit, ipsiq; homines armis concrepantes, clypeos videlicet hastis contundentes, & vlulatum tollentes, strepitu vndiq; omnia circumsonare faciũt: tum vero partim in terra ignem incendentes, partim in sublime tollentes, ac tanquam funda eum contorquẽtes, partim ignitos torres iaculantes, atq; etiam longas faces in ferarum oculos magna vi inferentes, & intrudentes, eis hæc omnia ægre intuentibus timorem afferunt. Vnde adeo impelluntur, exterrenturq;, vt interdũ in foueam, quam antè declinabant, detrudantur, & compingãtur, Hæc Aelianus. Et rursus, quomodo à venatoribus in fugam acti: incensis tandem syluis ab ea cohibeantur, describens, Qui venandi (inquit) elephantos scientiam tenent, nobis testantur, hos insectatione venatorum pressos, cum robore immenso, tum impetu effrenato atq; præcipiti, & quẽ sustinere possit nemo, sic quidem per maximas arbores, tanquam per segetes excurrere, ea q; tanquã spicarum calamos, vbi cursum ramorum proceritate retardari vident, perfringere: vbi vero ipsi ex arboribus eminent, & proceriores existunt, tum omni neruorum contentione currere, tum viam insequentibus præcidere: nec mirũ, locorum enim consuetudinem tenent. Cum autem se ex insectatorum suorum conspectu eripuerint, eosq; maximis processibus itineris longè & retro positos senserint, tum ex fuga recipiunt animum simul, & tanquam periculo liberati, insistunt: ibiq; tum metus solicitudine expulsa, ex immenso labore requiescunt: his interea ad cibi cogitationẽ memoria excitatur, iuncos & hederas per arbores erraticis implicationibus serpentes depascũtur, atq; palmarũ tenera cacumina, & aliarũ plantarum adolescentiores truncos. Quòd si rursus insectatores ad eos propius adsint, hi etiam iterũ sese in fugã impellunt: Cumq; ab his multã viam absunt, sese ex fuga colligentes, requietẽ curarũ ex itineris labore habent. Insequentes autẽ præcipitante sole debilitati, syluã incendunt, & viã ipsis obstruũnt: quod ipsum sentiẽtes elephanti, se sustinẽt à progrediendo. Ignẽ non minus quàm leones extimescũt. Hæc omnia Aelian. Gabinius Romanus scriptor de elephantis tradit fabulosa quędã, dicit enim ceteras feras ignẽ fugere, elephantes ei resistere ac repugnare, propterea quod syluam cõsumat: eos cũ hominibus certare, & speculatores præmittere, & cũ illos viderint, fugere: cumq; vulnera acceperint, ramos vel herbã vel puluerẽ supplices prætendere. Strabo. Troglodytæ contermini Aethiopiæ, qui hoc solo venatu aluntur, arbores propinquas itineri eorũ conscendunt. Inde totius agminis nouissimum speculati, extremas in clunes desiliunt. Læua apprehẽ[illegible] pedes stipantur in sinistro femine. Ita pendens alterum poplitem dextra cædit: ac præacuta bipenni hoc crure tardato profugiens, alterius poplitis neruos ferit, cuncta præceleri pernicitate peragens, Plinius. Elephantum venatio ad puteum dicta ab Elephantophagis habitatur, qui dum [illegible] venãtur, gregem earum per [illegible] bus cernentes, eũ minimè adoriuntur, sed eorũ qui à grege aberrârint ad posteriora furtim accedentes [illegible] cidunt, Strabo. Gillius copiosius prosequitur his verbis: Aethiopes ex procerissimis arboribus elephantorum in-

[illegible]

troitus atq; exitus obseruant, non in multos vno eodemq; tempore inuadunt, sed in singulos tantum magno ro-
bore animi insiliunt: nimirum speculator caudam beluæ appropinquantis ad arborem, in quam abditus is latet,
desiliens, manibus comprehendit, pedesq; ad dextrum femur obijciens, securi, quæ ex humero pendet, expedita
& acuta, dextri poplitis neruos succidit: in quo certamine vtriusq; salus periclitatur. Interdum elephantus incisis
neruis in sauciam partem procumbens, Aethiopem secum in terram abijcit, atq; interficit: Interdum suo ponde-
re hominem ad arborem aut saxum allidens, occidit: ac nimirum nonnulli elephanti dolore pressi, quando insi-
dias facienti nocere non queunt, sese tandiu in fugam impellunt, dum crebro securis ictu decumbũt: tum ad ter-
ram stratorum posteriores partes incolæ vicini comedunt. Alij (ex Troglodytis Aethiopiæ conterminis) tutiore
genere, sed magis fallaci, intentos ingentes arcus defigunt humi longius. Hos præcipui viribus iuuenes cõtinent,
alij connixi pari conatu tendunt, ac prætereuntibus sagittarũ venabula infigunt, mox sanguinis vestigijs sequun-
tur, Plin. Nonnulli (ex Elephantophagis) sagittis eos interficiunt serpentium felle tinctis. Sagittatio per homi-
nes tres perficitur, quorum duo arcum tenent, & vltra progrediuntur, tertius verò neruum trahit. Nonnulli ar-
bores obseruant, ad quas elephanti reclinari & quiescere solent. Harum ex altera parte truncum succidunt. Itaq;
bestia se inclinans, pariter cum arbore ruit: & cum surgere nequeat, eò quod crura continuo & sine flexu osse con-
stent, illi ex arboribus desilientes eam obtruncant, Strabo. Iam apud Aristotelem venatio elephantorum huius-
modi legitur: Conscendunt (inquit) mites aliquos animososq; elephantos, qui venantur, cursuq; insequũtur fe-
ros: quos cum occuparint, ferire præcipiunt suis, dum fatigent, viresq; dissoluant. Tum rector in defatigatum il-
lum insilit, regitq; falce: post breui tempore fera mitescit, atq; obtemperat. Quandiu insidet rector, mitẽ se quisq;
exhibet: cum descenderit, alij mansuetudinem seruant, alij suam repetunt feritatem: itaq; immitescentium crura
priora præpediunt vinculis, vt quiescant capiuntur & natu iam grandes, & pulli, Aristoteles. Capiuntur in India,
vnum ex domitis agente rectore: qui deprehensum solitarium abactúmue à grege, verberat ferum: quo fatigato
transcendit in eum, nec secus ac priorem regit, Plin. Vetulus elephas efferatior est, & non facile capitur. Sed mi-
nores quoq; natu capere operosum est, quoniam à maioribus, qui eos tuentur, non facile relinquuntur. In Ca-
spio lacu oxyrynchi pisces capiuntur: horum exempta viscera excoquunt. Vnde ad permultos vsus accommoda-
tum fit glutinum: nam non modo ad quæcunque applicatum fuerit, adhærescit: sed & firmissimè retinet, vt & de-
cem diebus madefactum nunquã postea dissoluatur: & eo ad elephantos comprehendendos venatores vtantur,
& pulchra facinora ædant, Gillius ex Aeliano. Sunt in Zeila insula multi syluestres Elephanti, miræ magnitu-
dinis, quos capiunt & cicurant hoc modo, In monte parantur claustra ingentia firmissimis palis, atque inter duas
arbores habent portam pensilem. Illic includitur elephas fœmina cicur, quo tempore marem appetit. Tum ele-
phanti cæteris animalibus salaciores, vbi sentiunt fœminam illic esse, sponte sua quærunt ad eam aditum portæ
inter duas arbores. Quum autem ingressi fuerint qui ingredi cupiunt, tũc homo in arboribus speculator funem
vnde porta suspensa est abscindit: porta decidẽs elephanto ad fœminam ingressos includit: illic relinquũtur sine
cibo & potu 6 aut 7. diebus, donec inedia confecti, vix pedibus cõsistant: sicq; fame enectos 20 aut 30 viri clau-
stra ingressi, binis fustibus cædunt vsq; ad latitudinem & sic eos domant, Thomeus Lopez. Tametsi elephas ani-
mal sit ingens & ferox, magno tamen numero à venatoribus Aethiopiæ in hunc ferè modum capiuntur: Hi in
densis syluis vbi animalia quiescere norunt, inter multas arbores septum frequentium ac robustarum frondium
conficiunt, parum interualli ab altera parte vacuum relinquentes, cui portam quæ fune leuari potest in plano in-
star rastri distensam affigunt, paruoq; negotio passum occludunt. Elephas itaque sub frondibus quietem captu-
rus, septum ingreditur, quem attracto fune constrictũ venatores ex arboribus descendentes sagittis confodiunt,
dentesq; extrahunt ac vendunt. Cæterum si elephantem septum euadere contingat, quotquot reperit homines,
interficit, Leo Africanus.

Hactenus de hominum aduersus capiendos elephantos technis dixerim: nunc subijciam quid ipsi contra has
elephanti faciant, & quibus modis euadere conentur. Quomodo venatorum insidias herba euulsa per manus tra-
dita sibi inuicem prodant, capite quarto explicauimus. Circumuenti à venantibus primos constituunt quibus
(dentes illi exerti) sunt minimi, ne tanti prælium putetur. Postea fessi impactos arbori frangunt, prædaq; se redi-
munt, Plin. Cum venatu premuntur, pariter confringunt vtrosq;, vt ebore damnato nõ requirantur. Hanc enim
sibi causam periculi præsentiunt, Solin. Elephanti causam cur petantur prænoscẽtes, ex sese qui dente inutili sunt,
ante cæteros in prima acie constituunt, ad primum hostium impetum sine magna iactura excipiendum: reliqui
qui in subsidijs manent, dentium robore integri, auxilium fessis ferunt, Aelian. Equitatu circumuenti, infirmos
aut fessos in medium agmen recipiunt: ac velut imperio ac ratione, per vices subeunt, Plin. Conflictu fortuito si
quando pugnatur, non mediocrem habent curam sauciorum: nam fessos vulneratosq; in medium receptant, So-
lin. Amor eis mutuus intercedit: & cum fugiunt venatores, robusti ac florentes ætate extrema tenent, in medium
verò vetulos & matres cum pullis recipiunt, Tzetzes. In venationibus sibi mutuò ferunt auxilium, ita vt si quis
eorum labore deficiat, alter pro illo sese opponat, Philostratus. Cum à venatoribus elephanti tanquam milites in
bello funduntur & fugantur, nõ alij ab alijs sep[illegible]im, sed omnes simul & communiter in fugam se dant, ac simul
inter se prementes ad gregales suos adhærescunt. Horum autem qui iam sunt firmata & integra ætate, reliquos sic
circuncludunt, tanquam pugnacissimi propugnatores totum agmen circummuniunt: qui vero longius sunt æta-
te prouecti, atq; matres sub se quæq; suos pullus ita occultantes, perraro hi paruuli vt videantur, subter medium
obtinent locum, Aelian. Cum elephanti fossam transilire non queunt, de his vnus aliquis in hanc sese demittit,
& transuersus fossæ stans, partim vacuitatem occupat, partim pontis se vicarium præstat. Cæteri supra hunc gra-
dientes transmittunt, & euadunt, simul & eũ, qui pontis loco erat, hoc modo ex fossa conseruant. Superiore enim
ex loco quispiam porrigit pedem, quem is qui infra est promuscide circumplicat, reliqui autem virgultorum fa-
sces deijciunt, ad quos ille, cũ fortissimè tum cautissimè pedibus adnitẽs, celeri ascensu subtrahitur, Aelian. Cum
fossas transeunt profundas, & difficiles superatu, δυσχερεῖς qui inter cęteros robustior & maior fuerit, stans me-
dius, tanquam pons, transmittit omnes: alij autem ingerentes deinde sarmẽta multa fossæ, seruant eum per quem
traiecti sunt, Tzetzes. Societatis & commercij vim non absq; intellectus sensu elephantos ostendere, Iuba author
est, fossa ducta, eaq; fruticibus paruis & humo leui obtecta, venatores his struunt insidias. Huc igitur quoties de-
cidit aliquis, cæteri quicunq; comitantur congestam vndique syluam saxaque inijciunt, dum cauo fossæ expleto
egressus captiuo detur, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Postea quàm in foueam inciderunt, & se iam te-
neri sentiunt, animaduertentes exitus locum nullum eis relictum esse, cum eos pristini animi, tum libertatis capit
obliuio:

obliuio:tum vero facile cibos ex largientibus sumunt,tum si quis præbeat, libenter bibunt, atq; vinum si in promuscides effundas, sine recusatione admittunt, Aelianus. Quomodo tranent fluuios cum vrgent venatores, prædictum est capite quarto.

Elephantos natura mansuetos esse & facile cicurari eodem supra capite docui: nunc quomodo & quibus artibus cicurentur expediendum. Mansuescunt igitur vel necessitate, vt vinculis & fame, vel blandimentis tum Musicis tum alijs, vt ex Aeliano deinceps docebimus. Quid elephantis (inquit Aelianus) postquam capti sunt faciāt, vt mansuescant, dicendum est. Primo in syluam non ita longo interuallo ab ea fossa, vbi comprehensi fuerint, distantem, sic eos strictè constrictos funibus trahunt, vt ne permittant quidem, néue hi præcurrant, néue rursus retrahantur: deinde certo & dimenso spatio horum quenq; ad maximam arborem illigantes, vt neu in anteriorem partem insilire, neu rursus admodum in posteriorem resilire queant, néue ipsis ex funis laxitate facultas sit ad inferendum iniuriam, uictus tenuitate & fame, horum robur frangunt. Postea verò quàm eorum domitores duritiam animi tandiu paulatim molliuerunt, quoad pristinæ inexpugnabilis feritatis eos ceperit obliuio, de manu cibum sumendum dant. Hi necessitate pressi, cum non malitiose iam, tum vero hilarioribus oculis & mansuetioribus, quàm essent soliti, intuentur. Horum autem, qui sunt ætate robusti, vinculis ruptis, cum dentium robore, tum verò promuscide arbores reuellunt, & frangunt: vixq; sero admodum, partim fame, partim ciborum illecebris, partim verberibus mansuefiunt, Hæc Aelianus. Et rursus Indi homines, licet permulti & magna machinati, non elephantos iam ætate procedente confirmatos facile comprehēdere queunt. Quare ad loca fluminibus proxima (roscida enim & palustria pascua frequentant) venatores profecti, eorum catulos tantum capiūt. Hos cum adhuc ætate infirmos & teneros ceperūt, ciborum blanditijs & assentationibus ad parendum informant, ac instituunt, blandiloquentiaq; mansuefaciunt: Hominum enim indigenarum linguam elephanti intelligūt. Breuiter perinde illos quasi infantes pueros alunt, partim cibaria eis largientes, partim disciplinas tradentes: quę res efficit, ipsi vt ad obediendi facilitatem transferantur, & exuta feritate, humanitatem induant, Aelian. Et alibi, Si Indicus elephantus robore ætatis confirmatus capiatur, ex feritate ægre traducitur ad mansuetudinem: & quod desiderio libertatis teneatur, ideo cædes facit: ac si vinculis deuinciatur & constringatur, magis incitatur animo, neq; vllam seruitutem perpetitur. At enim Indi varijs & multiplicibus cibariorum illecebris eum delinire student: ille tamē nihil de acerbitate sua remittens, nihilq; ab ijs blanditijs mitescens, ijs præclare contemptis, pergit ijsdem infestus esse. Quid igitur ij comminiscuntur & machinantur? Instrumēto quodam musico vernaculam cantiunculam ei canunt, is animum attendit, auremq; ad audiendum erigit, & suauitate illius demulcetur: animi incitatio comprimitur. Tum paulatim in obiectum cibum respicit, & tametsi omnibus vinculis exoluitur, tamē cantu deuinctus, non amplius ad pristinos mores à mansuetudine deficit, Hæc omnia Aelianus. Ex Strabonis doctrina didicimus elephantes cantu mulceri, & tympanorum sono, Cælius. Capti celerrimè mitificātur hordei succo, Plinius & Solinus. Zythus potionis genus est quod ex hordeo fit, quo madefactū ebur in omne opus tractabile redditur, Dioscorides. Græcè legitur, εὐεργὴς δὲ ὁ ἐλέφας γίνεται βρεχόμενος αὐτῷ. Hinc apparet Plinium ex Græco aliquo authore ijsdem aut similibus verbis vso, zythum reddidisse hordei succum, & pro elephante homonyma voce nō ebur, vt debuerat, sed ipsum animal. Ἡ χρόνη τὸ ὀστοῦν περιεὶς τέφρα καὶ ὄξει διαβρεχὸν γινόμενον, καὶ τὸν ἐλέφαντα τῷ ζύθῳ μαλακὸν γενόμενον καὶ χαλῶντα κάμπτουσι, καὶ διασχηματίζουσιν· ἄλλως δ' οὐ δύνανται, Plutarchus in commentariolo, An ad infelicitatem satis vitium sit. Sensus est, vt Marcellus Vergilius transfert, cinere & aceto madens os licio (siue acia malis dicere) secatur, & ebur zytho mollitum flectunt, & conformant, aliter autē non possunt. Certe ipsa vox εὐεργὴς apud Dioscoridem, operi facilem & tractabilem materiam significans, neq; de animali, neq; de elephantiasi morbo (vt ridiculè dubitat Marcellus) verba eius accipi posse cōuincit. Accedit ratio, ebur scilicet macerari molliriq; zytho, quoniam is acorem & vim aceto similem, quæ solidissima quæq; penetret, in se contineat. facile enim acescit aqua in qua hordeum aut aliquæ fruges aliquandiu macerantur. Acetum etiam ex zytho & similibus, vt cereuisia, potionibus fieri constat. Aceti feruidi vis tanta est vt saxa penetret. cum cinere ossa emollit, Plutarcho teste: non mirum igitur si zythus etiam acorem in se continens, & facile acescens, eadem facultate eboris soliditatem remittat. Zythum Symeon Sethi φουκᾶν appellat. Elephantina ossa, inquit, in zytho aliquandiu macerata, ceræ instar emolliuntur: addit & reliqua quæ Dioscorides de zytho. Democritum inuenisse aiunt quemadmodum ebur molliretur, Seneca lib. 14. epistola 91. Quòd si quis Plinio patrocinari voluerit, dixerit forte fieri posse vt pariter vtrumq; verum sit, & ebur zytho molliatur, & eiusdē potu mitigetur elephas animal: nam cū vino delectetur vel ad ebrietatem, vt supra diximus, zythum quoq; libenter ab eo admitti verisimile esse, præsertim cum hordeo gaudeat ex quo conficitur. Elephanto qui ad bellum certat, non modo ex vitibus confecti, sed etiā ex oryza factitij vini vsus indulgetur, Aelianus. Mandragoræ radix fertur μαλάσσειν ἐλέφαντα συνεψομένη αὐτῷ ἐπὶ ὥρας, καὶ εὔπλαστον αὐτὸν εἰς ὃ ἄν τις βούληται σχῆμα παρασκευάζειν, Dioscorides: quod de ipso ebore quoque, non autem de animali intelligendum.

In quibusdam regionibus pretium elephanti est, ducati (denarij siue drachmæ pondere nummi aurei) quinquaginta, in alijs mille, & alibi ad summum bis mille interdum, Vartomannus. Insueti insidendi in eis, non aliter quàm ij qui in mari nauigant in nauseolam incidunt, neq; insistere possunt. Non item in adolescentium elephantorum sessione fit negotium, imò ex illorum molli gradu sessor tantopere oblectatur, vt si mula veheretur, Gillius & Vartoman. Cum in elephantum ascenditur, is in terram abijcit genua, & conscensionis gradum scandenti facit: neq; porrò frenum eorum cuiquam inijcitur, neq; funis ad ceruicem vllus adstringitur, sed soluti ad insulam Zanzibaram gradiuntur, Gillius. Sessore conscensuro elephas alterum ex posterioribus crus inflectit, vt per id ascendat, simul tamen ab astantibus eum iuuari & promoueri opus est. Non freno aut habenis aut alijs vinculis regitur bellua, sed insidentis voci obsequitur, Vartoman. Apollonius iuxta Indum fluuium puero occurrit, qui annos natus tredecim, elephanto insidens, acriter stimulis belluam vrgebat, Philostratus. Elephantisten Aristoteles vocat elephantorum moderatorem, elephantarchen Plutarchus, Cælius. Sed forsan elephantistes is tantum est qui insidet elephanto, etiam priuatus: elephantarches autem qui imperat in bello (vt inferius dicam) non ipsis belluis, sed militibus qui elephantis inuehuntur, vt Cælius non rectè synonyma fecerit. Puer insidens elephantum καλαύροπι regit apud Philostratum in vita Apoll. Est autem apud Camertem καλαῦροψ, [illegible] ἐπικαμπὴς ἐν ἄκρῳ, [illegible] & καλαυροπίς, βουκολικὸν φόρημα. Scribitur & καλαῦρωψ per ω. pro virga pastorali: [illegible] interpretatur Hesychius. Baculus in alteram partem recuruus & clauatus, [illegible] Ἀγκυστήριον τοῦ ἐλέφαντος [illegible], Hesychius & Varinus: Apud eosdem vox [illegible] ijsdem verbis exponitur. Indi arant

arant elephanti minores quos appellant nothos, Plin. Vita mitioribus populis Indorum multipartita degitur: Genus vnum est semiferum, ac plenum laboris immensi venandi elephantes domandiq;. Iis arant, ijs inuehũtur, hæc maximè nouêre pecuaria, ijs dimicant, militantq; pro finibus. Delectum in belua, vires & ætas atq; magnitudo faciunt, Plin. Elephantem sub iugum & vincula duci Nearchus scribit, Strabo: vbi Græcus codex habet, ἀγεσθαι δ' ὑπὸ ζυγοῦ (lego ζυγὸν) καὶ forte ὡς) καμήλους: sed locus videtur corruptus. Oppianus libro quinto de piscatione elephantem sub iugum mitti scribit, mulorũ instar. Mulierẽ eam præstare existimant Indi, quæ munus ab amante elephantem acceperit, vt Nearchus refert: sed hic sermo cõtrarius est illi qui equum & elephantum regibus duntaxat possideri asserit apud Indos, Strabo. Mulieres apud Indos, quæ quidem pudicitiæ famam appetũt, nulla alia mercede eam amiserint: pro elephanti verò munere ei qui dederit misceri, turpe non existimant: quin etiam gloriosum mulieribus videtur, si cuius forma elephanti pretio digna sit iudicata, Arrianus in Indicis. Quadrigæ elephantorum Gordiano decretæ sunt, vtpote qui Persas vicisset, vt triumpho Persico triumpharet: Misitheo autẽ quadriga equorum & triumphalis currus, Iulius Capitolinus. Anthologij Græci lib. 1. sectione 69. in bellum, Philippi epigramma extat huiusmodi: Οὐκ ἔτι πυργωθεὶς ἐπὶ φαλαγγομάχας ἐπὶ δῆριν Ἀσχετος ὁρμαίνει μυριόδους ἐλέφας. Ἀλλὰ φόβῳ σείσας βαθὺν αὐχένα πρὸς ζυγόδεσμους, Ἄντυγα διφρηλατεῖ Καίσαρος οὐρανίης.

Indi elephantis dimicant, militantq; pro finibus, vt paulò ante ex Plinio retuli. Nouissima Indiæ gente Gangaridum Calingarum regio Partalis vocatur: regi elephanti septingenti in procinctu bellorum excubant, Plinius & Solinus. Rex Palibotræ omnibus diebus elephantorum octo millia ad stipendium vocat, Solinus. Indi omnes, quicunq; præditi sunt regia potestate, non sine maximo elephantorum numero militarem agitant disciplinam, Idem. Vltra hos siti sunt Modubæ, Molindæ, &c. rex horum elephantos quadringẽtos in armis habet, Plin. Antipater author est, duos elephantos Antiocho regi in bellicis vsibus celebres etiã cognominibus fuisse: etenim nouere ea. Certe Cato, cum imperatorũ nomina animalibus describeret, eum qui fortissimè præliatus esset in Punica acie, Sutrum tradidit vocatum, altero dente mutilato, Plin. Quidam sessores suos excussos contra vim hostium tutati sunt, & sese pro illis in mortem obiecerunt: aliqui sublatos è prælio extulerunt ad sepulturam, Arrian. Elephanti quidam aurigas suos, qui in conflictibus sanguine exhausti cadunt, sublatos è pugna eripiunt ac seruant. Sunt qui defenderint & seruarint eos qui spatium inter anteriores ipsorum pedes subiuerant, Strabo. Cum Porus Indorum rex, in prælio, quod cum Alexandro commiserat, multis telis confixus esset: elephantus quo vehebatur, etsi sanè multis etiam ipse sagittis vulneratus erat, defixa tamen in corpore Pori tela, leniter & caute promuscide extrahere non prius destitit, quàm dominum intellexisset, ex redundanti sanguinis profusione, debilitari, & euanescere. Itaq; leniter & sensim se inflexit, vt ne ex alto decidens, Pori corpus graui casu affligeretur magis. Cum autem Pyrrhus Epirotarum rex ad Argos occubuisset, in eo conflictu elephantus fuit, qui sessorem suum tantopere amaret, vt non prius, quamuis auriga iam cecidisset, currere omiserit, quàm suum nutritium ex hostibus & seruasset, & intra fines amicos reportasset. Turrigeros elephantorum miramur humeros, Plin. Domiti militant, & turres armatorum in hostes ferunt, magnaq; ex parte Orientis bella conficiunt. Prosternunt acies, proterũt armatos. Iidem minimo suis stridore terrentur, vulneratiq; & territi retro semper cedunt, haud minore partiũ suarum pernicie, Plinius. Equorum & elephantorum insignis vsus est ad pugnas: ductor elephanti, elephantagogus vocatur: & qui eis præficitur elephantarches, Pollux. Elephantarchas quidã sedecim elephantis præesse scribunt: & munus ipsum elephantarchian vocant. Quantum sit robur corporis elephanti tum, ad alios tum bellicos vsus, capite tertio exposui. Militaris elephantus dorso suo vel nudo tres bellatores fert, alterum dextra, alterum sinistra pugnantem, tertium retro versus bellantem, ac simul quartũ manibus moderamina tenentem: sicq; illis beluam dirigentem, tanquam nauem clauo nauicularium, reiq; nauticæ peritum, Aelian. Pugnant onusti turribus, quibus decem aut etiam quindecim Indici homines superstant, qui ex turribus tanquam propugnaculis in hostes iaculantur, aut arcu sagittas torquent, Philostratus. Cum eos ad bellũ Indi armant, in clitellas, geminis ex ferro catenis infra aluum cinctas, vtrinq; tanquã caueam ligneam imponunt, atq; ad collum alligant, singulas caueas terni milites ingrediuntur: in vtriusq; medio auriga sedet, qui beluam patrio sermone alloquitur, & cũ progrediendum aut regrediendum est, ostendit: Ferias, inquit, hunc: ab illo abstine manum. Itemq;: In hos inuade, ab ijs te contine. Atq; ea magnitudine tanquam castellum aliquando dorso constituunt, vt vel quindecim ex eo armati homines pugnent, quod cum pugnam committere moliuntur, asseribus superintegunt: ad promuscidem lorica circummunitam districtus gladius longitudine duorum cubitorum, crassitudine humanæ palmæ alligatur. Neq; modo fœminæ maribus ferociores, sed ad onerum vectiones etiam fortiores existimantur, Gillius & Vartomannus. Sed vter sexus fortior aut robustior sit inquisiuimus supra cap. 3. Fœmina aptior est gestandis oneribus bellicis, mas verò ipsis prælijs, vtpote animosior & procerior, Obscurus. De elephantis, quibus rex Porus in prelio aduersus Alexandrum vsus est, mentionem facit Plutarchus in vita Alexandri. Elephanti in prælijs homines alios conculcant, alios proboscide eleuatos rursus in terram allidunt. Heliodorus libro nono Aethiopicorum, in prælij cuiusdam Aethiopum aduersus Persas descriptione de elephantis hæc scribit. Καὶ σὺν τούτοις πυργοφόρους ἐλέφαντας ἀντιτάξας. Et mox, Ὁ δὲ Ὑδάσπης τὰ μὲν πρῶτα σχολαίτερον ἀντεπῄει προσέταττε, βάσιν ἐκ βάσεως ἡσυχῇ παραμείβοντας, τῶν ἐλεφάντων ἕνεκεν, ὅπως ἂν μὴ ἀπολειφθεῖεν τῶν προμάχων, ἅμα τὴν ῥύμην τῶν ἱππέων τῷ μεταξὺ ὑπεκλύων. Et rursus, Οἱ δὲ ἐπειδὴ μόνον ἐπλησίαζον, κατόπιν ἑαυτῶν τοὺς ἐλέφαντας ὑπέστελλον, ὥσπερ ἐπὶ λόφον ἢ φρούριον τὸ ζῷον καταφεύγοντες. ἔνθα πολὺς φόνος καὶ ὀλίγου παντελὴς συνέπιπτε τῷ ἱππικῷ. οἵ τε γὰρ ἵπποι πρὸς τὸ ἀήθες τῶν ἐλεφάντων ὄψεως ἀθέατον διαταραττόμενοι, καὶ τῷ μεγέθει ξενίζοντι τῆς θέας τὸ φοβερὸν ἐπιφερόμενοι, οἱ μὲν παλινδρομοῦντες, οἱ δὲ ἐν ἄλλοις (lego ἀλλήλοις) συνταραττόμενοι, τὴν τάξιν τῆς φάλαγγος τάχιστα παρέλυον. οἵ τε ἐπὶ τῶν ἐλεφάντων καὶ τοὺς πύργους ἓξ μὲν ἕκαστοι (lego ἕκαστον) κατειληφότες, (Videtur hîc aliquid deesse) δύο δὲ καθ' ἑκάστην πλευρὰν ἐκτοξεύοντες, τὴν ἐπ' οὐρὰν μόνην καὶ εἰς τὸ ἀπεναντίον σχολάζουσαν, οὕτως δή τι συνεχὲς καὶ ἐπίσκοπον ὥσπερ ἐξ ἀκροπόλεως τῶν πύργων ἔβαλλον, ὥστε εἰς νέφους φαντασίαν τὴν πυκνότητα παρασχεῖν τοῖς Πέρσαις. Et paulò post, Καὶ οὕτως οἱ μὲν αὐτοῦ κατηναλίσκοντο ὑπό τε τῶν ἐλεφάντων ἀνατρεπόμενοι καὶ καταπατούμενοι: οἱ δὲ ὑπό τε τῶν Σηρῶν, ὑπό τε τῶν Βλεμμύων ὥσπερ ἐκ λόχου ἐπελθόντος ἐκδρομαῖς τε πιεζόμενοι, καὶ τοὺς μὲν περιόσκειν ἐπεχόντων: τοὺς δὲ μετ' ὀλίγον συμπλεκομένων ἀπὸ τῶν ἵππων εἰς γῆν ὠθούντων. ὅσοι δὲ καὶ διεδιδράσκειν, ἀπεχώρουν εὐθὺ ὁρμήσαντες τοὺς ἐλέφαντας ἀποχωροῦν. τὸ γὰρ θηρίον πέφρακται μὲν καὶ σιδήρῳ παρεσκευασμένον εἰς μάχας, ἄλλως δὲ πρὸς τῷ φύσει τὸ δέρμα ἐστόμωται, τραχύτατον φολίδος τε ἐπιφανείας ἐπιτείνουσης, καὶ πᾶσαν αἰχμὴν τῷ ἀντιτύπῳ θραυούσης. In Persarum exercitu aduersus Iulianum, elephantorum fulgentium formidandam speciem & truculentos hiatus vix mentes pauidæ perferebant: ad quorum stridorem odoremq; & insuetum aspectum magis equi terrebantur: quibus insidentes magistri, manubriatos cultros dexteris manibus illigatos gestabant, acceptæ apud Nisibin memores cladis. & si ferocius animal vires exuperasset regentis, ne reuersum per suos, vt tunc

vt tunc acciderat, collisam sterneret plebem, vertebram, quæ caput à ceruice disterminat, ictu maximo terebrabant. Exploratum est enim aliquando ab Hasdrubale Annibalis fratre, ita citius vitam huiusmodi adimi beluarum, Ammianus Marcellinus paulo post initium libri 25. Idem libro 19. Lux (inquit) nobis aduenit n... ma, Persarum manipulos formidatos ostentans, adiectis elephantorum agminibus, quorum stridore immanitatéque corporum, nihil humanæ mentes terribilius cernunt. Elephantis pugnaturis non modo ex viribus confecti, sed etiam ex oryza factitij vini vsus indulgetur, Aelianus. Potionem qua pro vino vtuntur, ideo ipsis largiuntur, vt ad prælium audaciores efficiantur, Gillius. Elephantis vi magna propulsis, quos si nimis conectis vndique circumnexos, iam corporibus tactis, gradientesque retrorsus, retinere magistri non poterant, Marcellinus libro 19. Quomodo Megarenses in prælio aduersus Antipatrum, s... bus pice obitis incensisque, in elephantos ipsius immissis, eos perturbarint, iam capite quarto retuli. Romanos (quoniam non cornua modo arietis, sed etiam suilli pecoris grunnitum oderunt) Pyrrhi Epirotarum regis elephantos in fugam vertisse ferunt, Aelianus. Elephanti in prælijs magnitudine corporum, barritus horrore, formæ ipsius nouitate, homines equosque conturbant. Hos contra Romanum exercitum primus in Lucania rex Pyrrhus eduxit. Postea Hannibal in Africa, rex Antiochus in Oriente, Iugurtha in Numidia copiosos habuerunt. Aduersus quos diuersa resistendi excogitarunt genera armorum. Nam & centurio in Lucania gladio manum (quam promuscidem vocant) vni abscidit: & bini cataphracti equi iungebantur ad currum: quibus insidentes clibanarij larissas, hoc est longissimos contos in elephantos dirigebant. Nam muniti ferro, nec à sagittarijs, quos vehebant beluæ lædebantur, & earum impetum equorum celeritate vitabant. Alij contra elephantos, cataphractos milites immiserunt, ita vt in brachijs eorum, & in cassidibus vel humeris aculei ingentes ponerentur è ferro, ne manu sua elephas bellatorem contra se venientem posset apprehendere. Præcipuè tamen velites antiqui aduersum elephantos ordinarunt. Velites autem erant iuuenes, leui armatura, corpore alacri, qui ex equis optime missilia dirigebant. Hi equis prætercurrentibus ad latiores lanceas vel maiora spicula beluas occidebant. Sed crescente audacia, postea collecti plures milites pariter pila, hoc est missilia, in elephantos congerebant, eosque vulneribus elidebant. Illud tamen additum est, vt funditores cum fustibalis & fundis rotundis lapidibus destinatis, Indos (per quos regebantur elephanti) cum ipsis turribus affligerent atque mactarent, quo nihil tutius inuenitur. Præterea venientibus beluis, quasi irrupissent aciem spatium milites dabant. Quæ cum in agmen medium peruenissent, circumfusis vndiq; armatorum globis, cum magistris absq; vulneribus capiebantur illæsæ. Carrobalistas aliquanto maiores (hæ enim longius & vehementius spicula dirigunt) superpositas curriculis, cũ binis equis aut mulis post aciem ordinari conuenit, & cum sub ictu teli accesserint bestię, sagittis balistariorum transfigũtur. Latius tamen & firmius contra eas præfigitur ferrum, cum in magnis corporibus maiora sint vulnera. Aduersum elephantos plura exempla & machinamenta retulimus, vt si quando necessitas postulauerit, sciatur, quæ sint tam immanibus beluis opponenda, Hęc Vegetius de re militari lib 3. cap. 24. Elephantis proboscides facile amputari supra docui in B.

Maurorum pedites elephantum pellibus pro clypeis se protegunt, Strabo.

Nunc de ebore dicendum, quod Græci per synecdochen non aliter quàm ipsam beluam elephantem nominant. Quòd cornua sua certo tempore abijciant defodiantq;, & defossa qua arte inueniantur, capite tertio docui ex Aeliano. Libyci homines elephantos venantur, non alia magis quàm dentium gratia, Aelianus. Herodotus prodit, Aethiopas tributi vice regibus Persidis vicenos dentes elephantorũ grandes, tertio quoq; anno cum auro & ebeno pendere solitos. Tanta ebori authoritas erat vrbis nostræ trecentesimodecimo anno: tunc enim author ille historiam eam condidit Thurijs in Italia, Plin. Excogitatæ sunt (per luxuriam) & ligni bracteæ, nec satis: Cœpere tingi animalium cornua, dentes secari, lignumq; ebore distingui, mox operiri, Plin. Dentibus ingens pretium, & deorum simulachris laudatissima ex his materia, Plin. Cornua fœminarum (habent enim & fœminæ quoq; certis in regionibus, vt capite secundo dixi) maioris esse pretij, huiusmodi rerum artifices prædicant, Aelian. Venditur ebur pondere: sunt qui tabellas aut segmenta eboris, præsertim in operibus inde factis, vt pectinibus, capulis, alijsq;, cetaceorum pisciũ ossibus adulterent. Distingui audio, quod è piscibus leuiora sint, minusq; per ætatem pallescant. Ebur etiã verum, cum in terram cadit, facilius frangitur, cætera ossa tenaciora sunt. Ex arbore & simulachra numinum fuere, nondum pretio excogitato beluarũ cadaueri, antequam vt à dijs nato iure luxuriæ, eodem ebore numinum ora spectarentur & mensarum pedes, Plin. Ebur quomodo molliatur zytho, dictum est superius hoc ipso capite, vbi quomodo elephanti capti cicurentur, tractauimus. Mitior est (quàm sarcophagus) seruandis corporibus nec absumendis, chernites, ebori simillimus, in quo Darium conditum ferunt, Plinius 36, 17. Ἐλέφαντι ὅμοιος ... Δαρεῖον, Theophrastus. Candidum marmor ebori simile, dicitur & lapis Coralliticus, & Arabicus: ex quo fit gemma Arabica: quæ, vt Plinius scribit, ebori simillima est, & hoc videretur, nisi abnueret duritia: dicitur etiam chernites, in quo Darium, vt Theophrastus scribit, conditum ferunt: reperitur etiam in Germania, &c. Id aliquando in stirias concreuit, sæpe translucet, sæpius non politum nitet: idem marmor plerumque spiris fumidum esse solet: quale potissimum gignitur in Phrygia & Cappadocia, ex quo iterum fit gemma, quam Plinius, etiamsi ebori similis sit, tamen quia fumo suffusa, capnitem appellauit, Georg. Agricola. Huius generis mihi videtur, qui apud Syluaticum lapis lagia (lapis alagi, apud veterem glossographum in Auicennam) nominatur, similis ossibus elephantis, fusci coloris, & quasi subrufus. Hagiar alagi, id est lapis eburneus, Andreas Bellunensis. Theophrastus author est & ebur fossile candido & nigro colore inueniri, & ossa è terra nasci, inueniriq; lapides osseos, Plin. Aliud est ebenum fossile, gagati simillimum, sed ramosum, nec ardens. Pæderos gemma Arabica, aspectu eburnea est, Solin. Vetus oleum existimatur ebori vindicando à carie vtile esse. Plin. Circa Iouis Olympij simulachrum in luco, quem Altin appellant, pauimentum est ex lapide nigro, proximè verò circa statuam κρηπὶς, id est basis, è Pario lapide, vt oleum statuæ infusum illic excipiatur. Conducit enim statuæ illi ebur, & ne quid vitij ex vligine loci accidat, efficit. Cæterum Athenis in arce, Palladis quam Parthenon vocant, simulachrum eburneum, non oleum sed aqua iuuat. Nam cum locus valde æditus & siccus squalidusq; sit, aquam & rorem inde nascentem desiderat. At in Epidauro quęrenti mihi qui fieret, quod Aesculapij simulachrum nec aqua nec oleo rigaretur, responderunt, ipsum & solium cui insidet super puteo situm esse, Pausanias in Eliacis; vnde etiam Cælius partem transtulit lib. 13. cap. 17. Quòd ebur siccitatibus maxime offenditur, & de eburneis celebratis simulachris, Leonicenus variæ historiæ 2. 59. vbi etiam ex Pausania quædam transtulit de eburneis celebratis simulachris. Venerẽ Vraniam Phidias ex ebore & auro fecit, Pausanias.

Elephantina Venus (inquit Gyrald.) ab vrbe Aegyptia denominata putatur. &c. Sed forte ab eburnea statua sic dicta fuerit, vt Apollo eboreus Romæ. Raphani ebora poliunt, Plin. Squatina lignum & ebora poliuntur, Idem. Fiunt ex ebore præter alia cultrorum capuli, quos aliqui in mensa veneno præsente sudare nugantur. Ἐλεφαντόκωποι ἀπὸ τῆς λαβῆς τῶν μαχαιρῶν φησι, Suid. Corcyræa flagra κώπας ἐλεφαντίνας, id est ex ebore manubria habebant, Hesych. Ἐλεφαντοκώπας ξίφεσι μαχαίρας. Θεόπομπος ἐν Πόλεσιν, vt Pollux citat. Qui cultui student in Britannia, dentibus mari nantium belluarum insigniunt ensium capulos: candicát enim ad eburneam claritatem, Solin. cap. 25. Plato dixit κλίνην πηχίνην, οὐδ᾽ ἂν καὶ ἐλεφαντίνην ἔπος. καὶ χελώνης, Pollux. Inter opes Salomonis fuit thronus de ebore grandis vestitus auro fuluo, (vt legimus 3. Reg. 10.) cui operi vix minus triginta millibus talentorum attribui potest, &c. Robertus Cenalis. Mineruæ Panachæidis simulachrum ex ebore & auro factum est, Pausanias in Achaicis. Idem multa tum deorum tum alia simulachra, vel ex ebore tantum, vel etiam ex auro facta commemorat: multa & alij authores passim, quæ omnia referre infinitum fuerit. Οἱ πτέχινοι (ex succino vel electro nimirum) καὶ ἐλεφάντινοι ... γυναιξὶν εἰσὶ σύμφωνοι, Suidas ex authore innominato. Magnitudo dentium videtur quidem in templis præcipua. Sed tamen in extremis Africæ, qua confinis Aethiopiæ est, postium vicem in domicilijs præbere: sæpesq; in ijs & pecorũ stabulis pro palis elephantorum dentibus fieri, Polybius tradit, authore Gulussa Regulo, Plin. Eorum qui sunt confirmata ætate ea magnitudine dentes existunt, vicem vt postiũ præstent, & pro palis Nigritæ ad sepimenta vtantur: sæpe enim ad longitudinẽ decem pedũ augescunt, Gillius. Atramentum Apelles commentus est ex ebore combusto facere, quod elephantinũ vocant. Plin. 35. 6. Pinxit ebore cestro (aliâs cesto) id est viriculo, Plinius 35. 10. Et superius paulò, Et penicillo pinxit & cestro. Sophocles cestram dixit pro stimulo siue stylo, vt ait Pollux. Hoc genus missilis, quod Græci cestrã vocant, nostri viriculum: nam & terebram vulgo ita dicimus, Hermolaus in Plinium. Pictores ebore à Plutarcho in Periclis vita ἐλέφαντες ζωγράφοι nominantur: nisi quis ἐλέφαντος putet, non ἐλέφαντες scribendũ, Ibidem. Plura de ebore quod ad philologiam præcipuè, vide capitis octaui segmẽto secundo. Elephanti ossa & pellis, vbicunq; incendantur, serpentes fugãt, nec vllũ animal venenenosum accedit, Author obscurus libri de naturis rerum. Quærendum an hæc potius ad elaphon, id est ceruũ pertineant: Vt & illud quod apud Aelianum legimus. Contra omnium ferarũ venena remedio esse elephanti adipem: quo inunctũ, licet nudus contra efferatissimas bestias procedat, illæsum discedere. Sed videtur eadẽ vis vtriusq; animalis partibus iam dictis contra serpentes inesse. Nam viuum etiam vtrunq; serpentib. infestum est. Ea quidem quæ vrantur omnia ferè, si fumi mordacitati odoris grauitas accedit, vt maximè fit in ossibus, pilis & corijs, serpentes fugant. Vide plura capite septimo.

F.

Elephantophagi à belluis quas venantur eduntque, dicti, à Nomadibus immundi vocantur, Strabo lib. 16. Et proximè ante hæc verba, Sabæ (inquit) ciuitas maxima est, quam Eumenis lucus sequitur: Vlterius est vrbs Daraba & elephantum venatio, quę ad puteum nominatur, eam Elephantophagi habitant. Troglodytæ contermini Aethiopiæ, solo elephantorum venatu aluntur, Plin. Asachæ (in Africa) montes habitant, viuunt elephantorum venatu, Plinius. Asachæi ex Aethiopum numero captos venatibus elephantes deuorant, Solinus. Contra Meroën sunt Megabari, vel Adiabaræ dicti: pars eorum Nomades, qui elephantis vescuntur. Plinius. Aethiopes qui Nomades appellantur, ciuitates in curribus positas habent: Proximi autem illis sunt qui elephantos venantur, illosq́ue in frusta diuisos vendunt, vnde cognomen adepti Elephantophagi nuncupantur, Philostratus. Inuenit luxuria commendationem & aliam (præter eam quæ circa opera ex dentibus facta est:) expetit in callo manus vim saporis, haud alia de causa credo, quàm quia ipsum ebur sibi mandere videtur, Plinius. Ex tanta elephanti mole nihil esculentum est nisi promuscis, & labra, & cornuum medulla, Aelian. Aethiopes elephantum in venatione captorum posteriores partes comedunt. Gillius. Vidi in quibusdam regionibus ferculũ omnium pretiosissimum æstimari & regi apponi solitum, renes elephanti, Vartoman. Carnem elephanti cum alijs quibusdam decoctam veteri tussi mederi Rasis & Albertus scribunt, vt sequenti capite dicam. Τάριχος ἐλεφάντινον, id est elephantinum salsamentum, memoratur apud Athenæum lib. 3. nec explicatur. Nam quos recitat Cratetis comici versus, mihi quidem obscuri sunt: nec ab Hermolao & Cælio Athenæi locum citantibus explicantur. Quod autem (inquit) percelebre fuerit Cratetis illud elephantinũ salsamentum, Aristoph. in Thesmophoriazusis testatur. Apparet sanè in magno pretio fuisse, nam Aristophanes μέγα βρῶμα & λαμπρὸν τάριχος cognominat: Elephantinum autem fortassis ab eboris colore dictum fuerit.

G.

Mustelæ exustæ cinis, & elephantis sanguis, immixtus & illitus elephanticis corporibus medetur, Marcellus Vergilius. Elephanti sanguis præcipuè maris, fluxiones omnes, quas rheumatismos vocant, sistit, Plin. & Isidorus. Sanguis & ischiadicis prodest, Plin.

Caro eius frigida & sicca est abominabilis, Albertus: Ponderosa, frigida, pinguis, abominabilis, Rasis. Decocta & liquefacta cum aceto & semine ferulę, si pręgnans hanc gustauerit decoctionem, proijcit quicquid habet in vtero, Idem. Qui gustat de carne elephanti cum aqua & sale cocta, cum seminibus asquesim (ferulæ Albertus) sanat tussim antiquam, Rasis: & mox subijcitur, Quando coquitur & liquefit cum aceto & semine feni, (Albertus vt iam citaui, legit ferulæ: & addit, hunc potum abortiuum esse prægnanti.

Elephanti adeps contra venenata valet. Nam si quis eo inungatur, eiusue suffimento expietur, hæc ab illo aufugiunt longissimè, Aelian. Vide supra circa finem capitis quinti. Illitus fugat venenosa, Auicenna. Adipe ceruino elephantinoq; perunctos, serpentes fugiunt, Dioscorid. 2. 86. Sepum elephantis illitum capiti dolenti prodest, Albertus & Rasis citans Aristotelem. Fumo quoq; qui fit ex vngula & pilis elephantis, animalium quælibet venenata fugantur, Isidorus.

Ebur tota substantia cor roborare, & conceptum iuuare, practicis scribitur, frigidum siccum primo gradu, Syluius. Cauendum est ne sit adulteratum ossibus piscium, aut aliorum quorundam animalium. Elephas

(inquit

(inquit Platearius) habet ossa quædam solida vt dentes, elephantorum medullam habent, & fallitur Platearius, Monachi in Mesuen) quæ non cremantur, sed ad diuersos vsus seruantur. Quædam verò medullam habent, quæ combusta dicuntur spodium. Est autem spodium frigidum in tertio gradu, siccum in secundo. (Hæc graduum assignatio falsa apparet, & neque vero spodio, neque antispodio ex ossibus elephanti cremati conuenire.) Adulteratur quandoque ossibus canis combustis, quandoque etiam marmore combusto, sed id est minus (lego nimis) ponderosum. Eligi debet subalbidum, valde leue & continuum, Hæc Platearius. Pharmacopolæ vbique hodie pro spodio ossibus combustis vtuntur, siue elephantis, vt ipsi asserunt, siue potius bouis, vel arietis, vel canis, aut alterius animantis: quis enim vsta discernat? Monachi in Mesuen. Huius spodij (ex ossibus elephantorum vstis) vsus est in syrupis ad refrigerandum. Puluis eius cum succo plantaginis ad dysenteriam & sanguinis sputum datur, Platearius. Ebur vim astringendi obtinet, Dioscorides & Serapio. Ego nullam in gustu astrictionem percipio, sed emplasticam vim potius & absque morsu siccantem. Dioscoridi forte imposuit siccandi natura: at non si quid fluxiones siccat, statim astringit. Saluus fluat, Torridus ex vino cortex potabitur oui: Ramentum nuci credunt prodesse e[illegible]phantis, Serenus. Spodij ex ebore apud recentiores medicos præparatio huiusmodi præscribitur: Eboris [illegible] partes secti libram fictili crudo impone & operculum luto circunquaque obline & agglutina: sic crema[illegible]nito donec fictilia percocta sint: deinde exemptum ebur in tenuissimum puluerem terito & cribrato: [illegible] in patina vitrea liquoris stillatitij rosarum libras duas superinfunde, & exiccari sinito: deinde secu[illegible]to, & tantundem liquoris rosacei affundens siccato. Vbi verò iam tertio contriueris, admiscebis liquo[illegible]sarum camphoræ subtilissimè tritæ drachmas quatuor: & pariter conteres in tabula marmorea duriss[illegible]gesque pastillos, & in denso aliquo vase, ne expirent, repones. Quòd si ebur defuerit, cornu ce[illegible] similiter præparabis: est enim hoc quoque efficax medicamentum ad multa, præsertim contra venena. [illegible] monent ebur aperto fictili cremandum esse: sic candidum fieri, secus nigrescere. Ad elephantiasin, Ebu[illegible] & cornu ceruini ramenta cochlearij mensura sæpe ad prædictam mensuram (pharmaci ex cedria, quod sic fit: acetum optimum, cedria, & succus brassicæ, singula cyami mensura miscentur, & ieiunis mane præbentur) ammiscentur. Nam & per seipsum vnumquodque eorum potatum vtilissimum existit, Aetius 13.122. Ebur & castoreum ex lacte rabido equo infunduntur, Nemesianus. Qui post ægritudines aliquas, vt lethargum aut pestilentiam, in obliuionem deciderint, eos maximè iuuat hiera Ruffi: & castoreum cum oleo occipiti illitum. Post purgationem hieræ, scobem dentis elephantis circiter drachmam vnam è mulsa potam non parum iuuare creditur: & castoreum similiter post purgationem drachmæ pondere cum melicrato, Aetius. Eboris scobe illito paronychia sanantur, Dioscorides, Serapio & Plinius. Ramentis eboris cum melle Attico, vt aiunt, nubeculæ in facie tolluntur, Plinius. Ebur cum melle contritum & impositum, maculas mitè sanat, Serenus. Mulier si quotidie de puluere eboris faciem suam fricauerit, plagas mundabit, Idem: Per plagas (inquit Humelbergius) intelligit, quas priore curatione maculas, Plinius 28. 8. nubeculas vocat. Drachmam (vnciam, Albertus) de alkal, id est osse elephanti, cum decem drachmis (vncijs, Albertus) mentastri montani aquæ potam ab eo quem primum infecerit lepra, plurimum prodesse dicunt, Rasis. Capitis doloribus prodest limacis inter duas orbitas inuentæ officulum per aurem cum ebore traiectum, Plinius. Nauseantibus suibus salutaris habetur eburnea scobis sale fricto, Columella lib. 7. Cornu ceruinum & ebur aliqui miscent aduersus lumbricos. Ioan. Agricola scribit medicum quendam scobem eboris vino, aut liquore alicuius herbæ obstructione liberantis chymistarum fornace extracto, maceratum, ieiunis ictericis propinasse non absque successu: Ego idem remedium in manuscripto Iudæi cuiusdã libro legere memini.) Conducit (inquit Agricola) hoc medicamen obstructionibus diuturnis egregiè, & remouet insuper stomachi dolores supra alia pharmaca, quę in hunc vsum comparantur. Exhibetur etiam cum mulsa valde insigni facultate in comitialibus. Eboris vsti farina cum sanguine hirci pota, calculos in renibus & vesica frangit absq; omni periculo, Obscurus. Eburnei pectines capiti præ cæteris salubres existimantur: forte quòd reliqui ex cornibus facti plerique graui odore sint, ex ebore non item.

Proboscidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius si & sternuat. Dextra pars proboscidis cum Lemnia rubrica adalligata, impetus libidinem stimulat, Plinius.

Iecur comitialibus morbis prodest. Plin. Extremitas (aliâs additamentum) hepatis comesta cum aqua (sumac) & folijs citranguli, hepati dolenti medetur, Rasis & Albert. Elephanti fel aliqui commendant tanquam auxiliare morsibus serpentium, Dioscorides 6.39. Fel eius ad pondus aurei (aliâs alkirat, lego alcirat, id est ceratium, tertia pars oboli) per nares immissum, iuuare aiunt contra morbum caducum, Albertus: Rasis æquale moschi pondus adijcit.

Fimo elephantis si illinatur pellis (cutis) pediculosa, & in ea resiccari permittatur, pediculis liberabitur, Albertus & Rasis. Eodem si suffiatur domus aut alius locus, ciniphes (aliâs culices) fugiunt & moriuntur, Iidem. Si suffiatur eo venter febricitãtis, prodest. Hali. Si supponatur (cum lana submittatur) mulieri, conceptionem prohibet, Auicenna & Hali. Stercus elephanti sterilitatem facit, Auicenna.

H.

a. Elephas apud Græcos inflectitur per antis, anti, &c. quomodo Latinorum quidam, præsertim recentiores, casus omnes ab eis mutuantur, præterquam datiuum pluralem, qui Græcis est ἐλέφασι: Latini, quoniam talem vsurpare formam non potuerunt, nec elephantibus vel in isto vel auferendi casu dicere placuit, elephantis dixerunt: & huius terminationis occasione alios quoque casus omnes in secunda declinatione vsurpant. Quanquam in Plinio nominatiuum Elephantus (quo Gaza vtitur) nondum inueni, sed casus ab eo factos in vtroque numero omnes: & nonnullos ex eis apud Vergilium & Ciceronem. Græcorum elephas in recto singulari, & elephantes tum in recto tum accusandi casu pluralibus, & apud Plinium inueniuntur (quanquam frequentius in plurali elephanti & elephantos) nec alij præter hos tertiæ declinationis casus. Plautus in Sticho, elephantum grauidam dixit. Sed ista curiositas ad grammaticos relegetur. Ἐλέφας Græcis aliás semper masculinum est, sed cum de fœmina peculiaris sermo est, [illegible] dicitur, & [illegible] vt apud Athenæum ex Plutarcho. Ἐλέφας nomen habet quasi ἑλέσας, quod in paludibus mas fœminam [illegible], id est con-

id est conscendere soleat, vt cap. 3. explicaui: [illegible] Etymologus. Nos ab Hebraica voce potius descendisse ostendimus supra capite primo. Elephantem Græci à magnitudine corporis vocatum putant eò quod formam montis præferat. Græcè enim mons elephon (forte [illegible], id est collis) dicitur. Apud Indos autem à voce barre vocatur, vnde & vox eius barritus, & dentes ebur, Isiderus apud Vincentium Bell. Huc facit illud Oppiani. [illegible] ὀδόντων. Ὄχημα non vehiculum tantum significat, sed quoduis etiam animal, cui inuehantur & inequitant homines, vt sunt equus, mulus, camelus, elephas, &c. [illegible] Σεβήρου [illegible] ἐλέφαντα [illegible] ἐλέφαντι [illegible] Καὶ ὁ Σιδήρ[illegible]φορούμενος, Suidas in Βασιλικῆ. Ἐλεφαντίσκιον, fœtus Elephantis, Aelianus. Bellua pro elephanto per excellentiam, apud Martialem, Nigro bellua nil negat magistro: & apud Plinium, Nondum pretio excogitato belluarum cadaueri. Elephanti maximi effigies in Hypnerotomachia Italica Polyphili describitur. In manubriis cultrorum elephantes aut Leones sculpebant, Suidas. Elephanto, qui in Punica acie fortissimè fuerat præliatus, Cato Surum nomen imposuit. De Aiace elephanto Pori, quem Alexander captum dimisit torque ornatum, supra dixi: Item de Aiace & Patroclo Antiochi: & de Nicæa elephanto fœmina, quæ mulieris sibi commissum infantem matris instar curauit.

Epitheta. Anguimani elephanti, Lucretius libro 2. sic dicti, quod manum siue proboscidem flectunt ac contorquent vt angues propria corpora. Clemens. Ferox. Getulus. Immanis. Indicus. Infrenis. Libycus, Lucano libro 6. Libyssus. Marmaricus. Nigrans. Niger. Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris? Horatius. Placidus. Terribilis. Trux. Turriger. Vastus. Ἐλέφαντας ἀμφιλαφέας apud Herodotum legimus, & in Eustathij commentarijs in Dionysium de situ orbis, vide supra in B. Ἀμετροβίων ἐλεφάντων, Etymologus sine authore: expono μακροβίων. Taprobane Νῆσος [illegible] ἐλεφάντων, Alexander qui & Lychnus. Μυριόδοξ à magnitudine dentium, & Φαλαγγομάχας à bellico vsu, in epigrammate Philippi. Ἀλλὰ καὶ Ἰνδῶν Θῆρα κελαινοδόντων [illegible] ἀνάγκη Κλίνων [illegible], &c. Oppian. Πυρροφόροι apud Heliodorum. Μήπερα [illegible] ἐλεφάντων, Dionysius Afer.

Elephas poculi genus erat tricongium, vt Damoxenus testatur in Autopenthûnte, [illegible] ἐλέφανθ' ἥκει φέρων. Ὁ παῖς. τί δ' ἐστὶ τοῦτο πρὸς θεῶν; [illegible] χόας, [illegible] Memimit eiusdem Epinicus in Hypoballomenis, [illegible] ἐλέφας, ἐλέφαντα [illegible] (elephantis imaginem in eo sculptam fuisse significare videtur) [illegible] (lego χωροῦν) δύο χόας, [illegible] ἐλέφας ἐκπίοι. Ἐγὼ δὲ τοῦτο πέπωκα (versus constabit si legas, Ἐγὼ δὲ τοῦτό γ' ἐκπέπωκα) πολλάκις. Οὐδὲν ἐλέφαντος [illegible] διαφέρεις οὐδὲ σύ. Hæc Athenæus: Versus vltimus prouerbialis est, vt infra dicam. Elephas est hordeum infusum, & est quidam potus, Syluaticus sine authore: forte legendum phucas, [illegible]: qui potus ex hordeo, non alius quàm Dioscoridis zythus, vt supra docui: cui cum elephante nihil commune est, nisi quòd eo nimium vtentes elephantici fieri dicuntur: & ebure (quod Græci elephantem vocant) in eo maceratum molliri aiunt. Eburnea facies, id est eboris instar alba, Perottus. Elephantinus nomen possessiuum: vt pellis elephantina. Elephantinum emplastrum describit Celsus libro quinto: sic autem dicitur, eodem teste, quod sit percandidum. De elephantino salsamento superius dixi. Libros veteribus elephantinos esse nuncupatos ex amplitudinis ratione, sunt qui opinentur: ijs verò triginta quinq; numero & tribuum & tribulium continebantur nomina. Scribit tamen in Tacito Fl. Vopiscus, in libris hoc genus solita perscribi senatusconsulta, quæ ad principem pertinerent. In Vlpia verò bibliotheca seruabantur hi, Cælius. Elephantia, siue quod idem est Aeginetæ Paulo, elephantiasis & elephas: vt in Plinio quoque possis defendere, sicubi elephantis (vt libro 20. capite 18.) pro elephantijs scriptum est. Est autem id ceu lepræ quoddam genus elephantorum cuti simile, crebris summa corporis parte maculis ac tumoribus, rubore paulatim se in atrum vertente: ijs non ora modo atque manus, sed suræ ac pedes inflantur, vt hinc recentiorum plærique non alios esse putent elephantiacos, quàm quibus crura sic intumescunt, vt pedes elephantorum habere videantur. Origo morbi ex atra bile, non quidem omni, sed retorrida: morbus inexpugnabilis, atque vt cancer vnius partis, sic elephas totius corporis quasi cancer existimatur. Cassiodorus, Cutis (inquit) animalis elephanti vlcerosis vallibus exaratur, à qua transportaneorum nephanda passio nomen accepit. Hæc Hermolaus in glossematis Plinianis. Idem in castigationibus Plin. lib. 20. cap. 18. reprehendit medicos recentiores, qui elephantiam vocant morbum quo pedes & crura vehementer intumescunt. Diximus elephantiasin (verba sunt Plinij 26.1) ante Pompei Magni ætatem non accidisse in Italia. & ipsam à facie sæpius incipientem, in nare prima veluti lenticula: mox inualescente per totum corpus, maculosa, varijs coloribus, & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, dura, ceu scabie aspera: ad postremum verò nigrescente, & ad ossa carnes apprimente, intumescentibus digitis in pedibus manibusque. Aegypti peculiare hoc malum: & cum in reges incidisset, populis funebre. Quippe in balineis solia temperabantur humano sanguine ad medicinam eam. Et hic quidem morbus celeriter in Italia restinctus est, Hucusq; Plinius. Elephantiasis (inquit Aëtius 13. 120.) à quibusdam leontiasis, ab alijs satyriasis appellatur. Elephantiasis quidem à magnitudine & diuturnitate affectionis nomen accepit, imò & propter cutis asperitatem quæ in nonnullis apparet. Leontiasis autem appellatur, cum frons ægrorum cum quodam tumore laxior redditur, ad similitudinem pellis flexilis superciliorum leonis. Satyriasis verò, propterea quod malæ faciei ijsdem cum rubore attolluntur, & musculis maxillaribus veluti conuulsionem patientibus, mentum ipsum dilatatur, quemadmodum etiam ridentib. euenire solet, similitudine quadam ad picturas Satyrorum: quin & alacritas vehemens ad coitum ipsis adest, quemadmodū & de satyris fertur. Est autem grauis morbus, & prope ex eorum numero qui incurabiles existunt. &c. Elephas affectus cutē crassam atq; inæqualē reddit, liuor adest tum cuti tum oculorum albis, exeduntur partes manuum ac pedum summæ, ex quib. sanies liuida ac fœtida emanat: apparent etiam in huiusmodi partibus affectis venæ crasso nigróque sanguine plenæ, Galenus in definitionibus & Therapeuticis ad Glauconem. Plura de hoc malo vide apud Celsum 3.25. & Manar-

& Manardum in epistolis, & alios recentiores quorum diuersæ quidem opiniones sunt: sed plures & doctiores ferè in hoc conueniunt, morbum qui sacris literis lepra vocatur (alia enim est quam Græci medici lepram nominant, non adeò difficilis curatu) & similiter hodie vulgò, non alium quam elephantem esse. Elephantiasis genus est lepræ, Hesychius & Varinus. Elephantiasin certe alicubi in lepram mutatam apud Galenum legimus. Ἐλεφαντιασμὸς morbus, Varinus. Phœnicius morbus, φοινίκιος ..., qui in Phœnice & alijs regionibus ad Orientem sitis abundat: videtur autem elephantiasis esse, Galenus in Glossis in Hippocratem. Et rursus, Phœnicium affectum (inquit) coniecerit aliquis à colore dictum elephantiasin esse. Galli morbum quendam in equis appellant farcin, in quo (ut audio) tumida & varicosa sunt crura: eruditus quidá elephantiasin exponit: sed hæc Arabum non Græcorum elephantiasis est, ego varices potius dixerim, vocabuli etiam similitudine fretus. Πιθάκνη, οἱ τὴν λευκὴν ἔχοντες λέπραν, Hesychius & Varinus. Archigenes apud Aetium lib. 13. lepram à leuce, alpho, psora, & impetigine fera certis notis distinguit. Scitu dignum (inquit Cælius) ex victus ratione ac cœli æstu hoc malum apud Alexandriam vigere plurimum: In Germania verò ac Mysia rarenter admodum quenquam ita inficit: atq; eodem modo apud Schytas galactopotas nunquam visum ferè. At in Alexandria diætæ modus plurimum id genus concinnare valet: athara siquidem vescuntur, siue pulte, id est farina frixa, nec lentem abnuunt, vel salsamenta, aut limaces: quidam nec asininas carnes, aut eiusmodi alia quibus chymi vis comparatur crassior & melancholica. Quod quum alibi, tum in secundo ad Glauconem comprobat Galenus. Elephantices nuncupat Firmicus elephantiasi laborantes. Elephantiæ serpentes sic dicti, quod is quem momorderint hoc genere lepræ afficiatur, vt quidam ex Solino citat. Anacardus fructus ab imperitis vocatur pediculus elephantis, Syluaticus. Elephantum cetacei generis ad Aquatilia differo. Vri magnitudine paulò elephantis inferiores sunt, Cæsar. Belluæ marinæ, cui Andromede exposita fuit, costarum excelsitas elephantis Indicis eminentior fuisse traditur, Solinus. Equi fluuialis reliquum corpus (præter vngulas, aures & caudam) elephanto non dissimile est, Gillius. Monoceres fera pedibus elephanto similis est, Plinius. Eale fera Apud Aethiopes caudam elephanti habet, Plinius. Theocritum aiunt τὸ κάλλος ἐρίσαθαι ἐλεφαντίνῳ ζημίαν, Laërtius in Aristotele. An quod elephantes deformissimi.

Q. Fabius propter candorem Eburnus cognominatus est. Elephantis, quæ & interdum à Græcis Elephantine vocatur, lasciuissima mulier varia concubituum genera descripsit. Huius meminit Tatianus Assyrius in libro aduersus gentes, & Suidas, Martialis quoque & Plinius. Latini quidam, alioqui literati falsò marem putarunt, Gyraldus. Elephantine Thebaidis oppidum, vbi nulli arbori decidunt folia, Plinius 16. 21. Elephantina est insula spatio semistadij, cum ciuitate quæ Cnuphidis templum habet, & Nilometrio, Strabo lib. 17. Elephantis Nili insula est infra nouissimum cataracten, nauigationis Aegyptiæ finis, ibi Aethiopicæ conueniunt naues, Plinius. Elephantina vrbs distat à Thebis Aegyptijs viginti & octingentis stadijs. De hac scribit Appion quod Onychina dici debuisset: quemadmodum enim onyx, id est vnguis resectus, iterum crescit, & quod demptum est resarcit: sic Nilus pro consumptis inundatione per agros aquis, quotannis rursus paulatim colligitur, & rursus inundat, Etymologus. Nilus Aegyptum & solus, & totam, & in rectum permeat, à minore cataracte supra Syenen & Elephantinam incipiens, qui sunt & Aegyptij & Aethiopiæ fines, vsque ad Nili ostia in mare, Strabo lib. 17. De Elephantophagis dixi supra capite sexto. Elephas, mons Arabiæ in mare expósitus, Strabo libro decimosexto. Elephas promontorium & fluuius iuxta mare rubrum, Arrianus in periplo maris rubri. Eleutij, Ἐλεύτιοι, gens Apuliæ, Hecatæus in Europa: (forte addendum Elephantiam vel Elephantinam vocat, popter gentile quod sequitur.) Parthenius Elephantidem eam vocat. Gentile à priori Elephantinus, à posteriori Elephantites. Ptolemais à Philadelpho condita est ad venatus elephantorum, ob id Epitheras cognominata iuxta lacum Monoleum, Plinius 6. 29. Philothera est ab Heroum vrbe nauiganti iuxta Troglodyticam, à sorore secundi Ptolomæi appellata, Satyri opus, qui ad Troglodyticam & Elephantum venationem perscrutandam missus est, Strabo libro decimosexto. Et rursus, Arabij sinus pars quæ Troglodyticam spectat ad dextram est, vbi nauigantibus ab Heroum vrbe vsq; ad Elephantum venationẽ & Ptolemaidem, stadiorum sunt nouem millia ad meridiem & paululum ad Orientem. Et alibi eodem libro, Post Stratonis insulam sequitur portus Saba, & Elephantum venatio, Ἐλεφάντων κυνήγιον ... αὐτῷ. Et paulò pôst, Vlterius est vrbs Daraba, & Elephantum venatio, quę ad puteum nominatur, eam elephantophagi habitant. (à quibus elephanti quomodo capiantur, supra recitaui capite quinto.) Sunt & aliæ quædam Elephantum venationes (Ἐλεφάντων θῆραι) & vrbes ignobiles, &c. Vlterius est Licha elephantum venatio, Strabo eodem lib. 16.

b. Ebur vel ebor neutri generis, elephanti dens, quasi è barro, id est elephanto productum, teste Seruio. Hoc solum ebur est, Plinius de dentib. eius exertis loquens Πριστὸς ἐλέφας (ebur serra diuisum) os elephantinum, sic ebur Græci per excellentiam vocant: additur autem πριστὸς ad ipsius belluæ differentiam, Varinus. Ἐλεφάντων ..., Dionysius Afer de Indis Orientalibus canens. Classis regis Salomonis ibat per mare in Tharsis cum classe Hiram, ferens aurum & argentum, dentes elephantinos, simias & pauones, 3. Reg. 10. & 7. Paul. 9. Latini etiam elephantum quandoq; pro ebore siue dente elephanti ponunt: vt, in foribus pugnam ex auro solidóque elephanto, Vergilius. Georg. 3. Altera candenti perfecta nitens elephanto, Aeneid. 6. Ἐλεφάντινον δίφρον id est solam eburneam nominat, Theocritus Idyl. 31. Ἐκ λευκῶ ἐλέφαντος ἀετῶ id est aquilæ ex ebore, Idem Idyll. 15. Est & niueum epitheton eboris & nitidum. Ab ebore deriuantur adiectiua quædam: Eburneum, quod ex ebore est. Plinius libro 36. Iouem fecit eburneum in Metelli æde qua campus petitur. Liuius libro 5. ab Vrbe, Eburneis sellis sedere. Eburneum signum, Cicero 6. Verrina. Eburneolus diminutiuum, Cicero 3. de Orat. Quem seruum sibi habuit ille ad manum, quum eburneola solitus est habere fistula. Eburneum apud poëtas reperitur. Hanc primum veniens plectro modulatus eburno, Tibullus. Legitimeque faces: gradibusq; accliuis eburnis, Lucanus. Atq; ensem collo suspendit eburnum, Vergilius: pro vaginam eburneam, Seruius. Eboreum quoque fit ab ebor. Quum in triumpho Cæsaris eborea oppida essent translata: Quintilianus lib 6. Ante Apollinem eboreum qui est in foro Augusti, Plinius lib. 7. Eburatum, eboretectum. Lectos eburatos, auratos, Plautus in Sticho, Eburata vehicula, pallas, &c. Idem in Aulularia. Mensæ apud nos candore probantur eboreæ, eburatæque ebore intectæ, Grapaldus. Homerus ebur elephanta vocat acuta antepenultima: per synecdochen, vt caput pro homine: sunt qui vltimam acuant, & elephantina, id est ex ebore facta interpretentur, in hoc nempe versu, Ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ Μηονὶς ἠὲ Κάειρα, παρήϊον ἔμμεναι ἵππων, &c. Iliados quarto. Aliqui lanas albas interpretantur, Hesychius & Varinus.

ἐλέφαντα

ἐλεφάντινα eburnea, & simpliciter alba apud Hesychium. Impubesq; genas, & eburnea colla, id est instar eboris alba, Ouidius 3. Metamorph. Digiti eburni, id est candidi, apud Propertium. Ebur item ponitur pro vasis & alijs rebus ex ebore dolatis. Non ebur, neque aureum Mea renidet in domo lacunar, Horatius 2. Carm. Vt omne ebur ex ædibus sacris auferret, Cicero 4 Verrina. Dum Tiburtinis albescere collibus audit Antiqui dentes fusca Lycoris ebur. Martialis lib. 13. Merulis anniculis rostrū in ebur transfiguratur, duntaxat maribus, Plin. Non enim est è saxo sculptus, aut ebore dolatus, Cicero 4. Academic. Ebur ex inanimo corpore extractum, haud satis castum donum deo, Cicero 2. de Legibus, mutuatus eum locum ex Platonis de legibus duodecimo, vbi Græcè legimus, Ἐλέφας δ' ἀπὸ λελοιπότος (sic malim quàm vna voce ἀπολελοιπότος) ψυχὴν σώματος, οὐκ εὐαγὲς ἀνάθημα. Ficinus transfert, Ebur cum olim ab anima destitutum fuerit corpus, ad deorum simulachra ineptum est. Cicero pro εὐαγὲς videtur ἁγνὸν legisse, quod placet. Ouidius libro decimo Metamorphoseos Pygmalionem fabulatur ex ebore virginis simulachrum fecisse, eiusque amore captum à Venere impetrasse vt in veram viuamque virginem verteretur: & ex eius coniugio Paphum suscepisse filium, qui nomen insulæ dedetit. Ἐλεφαντόδετος, idem est quod ἐλεφαντόκωπος, id est eburneo capulo insignis, de quo supra alicubi: sic & μελάνδετον apud Homerum leges, de quo vide Varinum. Ἐλεφαντόποδας τραπέζας dixit Lucianus in somnio. Κλίναις ἐλεφαντόποσι καὶ στρώμασι πορφυροβάφεσι Plato poëta apud Athenæum. [illegible] ἐλέφαντι, Χείλεσι [illegible] Epigramma authoris incerti lib. 2. Anthologij. Elephantos Maurusia alit, Strabo. Nascuntur elephantes apud Hesperios Aethiopes: & qui rhizes vocātur, qui magnitudine & pugnandi viribus elephantos referunt, idem ex Iphicrate. Marcello inter alia prodigia, infantem elephantis capite natū adhuc esse superstitē nunciatum est, Plutarch. in Marcello. Alcippe elephantum peperit, quod inter ostenta est, Plin.

e. Liberales sanè mihi ac magnifici, miniméque parci in pecunijs circa diuinum cultum Græci extitisse videntur, quibus ab India vsq; & Aethiopia ebur ad concinnanda simulachra aduehebatur, Pausan. in Eliacis. Ἐκ δ' ἄρα χειρῶν Ἡνία λεύκ' ἐλέφαντι χαμαὶ πέσεν, Homerus Iliad. quinto. Elephantotomi Oppiano dicuntur, qui ex ebore aliquid faciunt. De eburneo Pelopis humero fabulam lege apud Ouidium Metamorphoseos libro sexto, & reconditam de eodem historiam in Leoniceni Varijs 2. 61.

Sunt geminæ Somni portæ, quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbris.
Altera candenti perfecta nitens elephanto,
Sed falsa ad cœlum mittunt insomnia manes.
His vbi tum natum Anchises, vnaq; Sibyllam
Prosequitur dictis, portaq; emittit eburna,

Vergilius circa finem libri sexti Aeneidos. Somni, id est somniorum, inquit Seruius. Est autem in hoc loco Homerum secutus.

Ξεῖν' ἤτοι μὲν ὄνειροι ἀμήχανοι ἀκριτόμυθοι
Γίνοντ', οὐδέ τι πάντα τελείεται ἀνθρώποισι.
Δοιαὶ γάρ τε πύλαι ἀμενηνῶν εἰσὶν ὀνείρων.
Αἱ μὲν γὰρ κεράεσσι τετεύχαται, αἱ δ' ἐλέφαντι.
Τῶν οἳ μέν κ' ἔλθωσι διὰ πριστοῦ ἐλέφαντος,
Οἵ ῥ' ἐλεφαίρονται ἔπε' ἀκράαντα φέροντες.
Οἳ δὲ διὰ ξεστῶν κεράων ἔλθωσι θύραζε,
Οἵ ῥ' ἔτυμα κραίνουσι βροτῶν, ὅτε κέν τις ἴδηται.

(Hæc Penelope ad Vlyssem Odysseæ lib. 19.) In hoc tamen differt, quod ille (Homerus) per vtramque portam somnia exire dicit, hic (Vergilius) vmbras veras, per quas somnia iudicat vera. Et poëticè apertus est sensus: Vult autem intelligi falsa esse omnia quæ dixit. Physiologia verò hoc habet. Per portam corneam oculi significantur, qui & cornei sunt coloris, & duriores cæteris membris. Nam frigus non sentiunt, sicut etiam Cicero dicit in libris de Deorum natura. Per eburneam verò portam os significatur à dentibus. Et scimus quia quæ loquimur falsa esse possunt: Ea verò quæ videmus sine dubio vera sunt. Ideò Aeneas per eburneam emittitur portam. Est & alter sensus. Somnum cum cornu nouimus pingi. & qui scripserunt de somnijs, dicunt ea quæ sub fortunam & personæ possibilitatem sunt videntur habere effectum, & hæc vicina sunt cornu, vnde cornea vera fingitur porta: ea verò quæ supra fortunam sunt, & habent nimium ornatum variamq; iactantiam, dicunt falsa esse, vnde eburnea quasi ornatior porta fingitur, Hæc Seruius. Sed audiamus etiam Græcos Homeri Scholiastes. Aliqui corneam portam synecdochicè pro oculis accipiunt: cornea enim prima oculi tunica est. Per eburneam verò os intelligunt, intra quod eboris colore (ἐλεφαντόχροες) dentes sunt. Hęc autem sic interpretantur, vt quæ oculis vsurpamus, fide digniora esse dicant, quàm quæ ore narrata aliorum audimus. Vel, quoniam cibi potusq; copia per os ingesta, falsa reddat insomnia. Vel ab ipsa vocum Etymologia, vt porta κερατίνη denominetur ἀπὸ τοῦ κραίνειν, quod perficere significat: ἐλεφαντίνη autem ab ἐλεφαίρειν, quod decipere: nam his duobus vocabulis etiam ipse poëta vtitur. Vel ab eboris & cornu natura. Hoc enim in laminas diffectum, visum facilè transmittit: ebur non item, Itaque corneam portam exponunt veram, perspicuam & lucidam: Eburneam verò, falsam, obscuram, & confusam. Non desunt denique qui cœlestia somnia cornibus conferant, inde quòd ea in altum tendunt: terrestria verò ebori, quòd in elephante deorsum nutat. Nam de cœlesti somnio etiam alibi mentionem à poëta fieri, vt cum ait, Καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν: & de terrestri, cum δῆμον ὀνείρων nominat. Si quis plura hac de re desiderat, legat etiam Varinum in dictione Κερατίνην, & Macrobium in Somnio Scipionis lib. 1 circa finem capitis 3. Nos pauca hæc verba inde adscribemus, Cornu (inquit) ista natura est, vt tenuatum visui peruium sit: eboris verò corpus ita natura densatum est, vt ad quamuis extremitatem tenuitatis erasum, nullo visu ad vlteriora tendente penetretur. Animalia quibus inuehuntur apud Indos plerosq; cameli sunt, & equi, & asini: felicioribus verò elephanti sunt. Est enim elephas apud ipsos regium animal ad inequitandum, βασιλικὸν ὄχημα, secundus honor quadrigis equorum, tertius camelis. Vno autem equo vehi turpe est, ἄτιμον. Arrianus. Pompeius primus in Circo elephantorum duodeuiginti pugnam edidit, commissis more prælij noxijs hominibus, Seneca de breuitate vitæ. Diuus Cæsar ad lumina quadringenta in capitolium triumphans ascendit, elephantis lychnos dextra sinistráq; gestantibus, Alexander ab Alexandro. Heliogabalus fertur elephantorū quatuor quadrigas in Vaticano agitasse, Lampridius. Libyci eos qui ab elephantis vel in venationibus vel in prælijs interfecti sunt, honorificis sepulturis prosequuntur, hymnosq; in honorem eorum cantillant. Est autem hoc argumentum hymnorum, vt dicant eos se fortes viros præbuisse, qui tantæ bestiæ reluctari non dubitarint, Aelianus in Varijs, & qui ab eo transtulit, Cælius 18. 38.

h. Ptolemæus Philopator elephantos quatuor Soli immolauit, deinde in somno minis dei perculsus, totidem ex ære elephantos in honorem Solis excitauit, vt cap. 4. dixi. Alexander captum vnum ex regis Pori elephantis Soli dicauit, vt supra etiam ex Philostrato retuli.

In illaudata laudantes Alciati Emblema.

Ingentes Galatûm semermi milite turmas,
Lucarum cum saeua boum vis, dira proboscis,
Ergo trophaea locans elephantis imagine pinxit:
Bellua seruasset in nos foedissima barrus.
Spem praeter trepidus fuderat Antiochus:
Tum primum hostiles corripuisset equos.
Insuper & socijs occideramus ait,
Vt superasse iuuat, sic superasse pudet.

Eiusdem aliud in pacem.

Turrigeris humeris, dentis quoq; barrus eburni,
Qui superare ferox Martia bella solet,
Supposuit nunc colla iugo: stimuliq; subactus,
Caesareos currus ad pia templa vehit.
10 *Vel fera cognoscit concordes vndiq; gentes,*
Proiectisq; armis munia pacis obit.

PROVERBIA. Citius elephantum sub ala celes: Lucianus in indoctum, Θᾶττον ἂν πέντε ἐλέφαντας ὑπὸ μάλης κρύψειας ἢ ἕνα κίναιδον, Id est, Citius quinq; elephantos sub ala tegas, quàm vnum cinaedum. De ijs qui dissimulari nullo pacto possunt, quòd notis aliquibus prodant animi morbum. Culicem elephanti conferre dicuntur qui minima maximis comparant. Libanius ad Calistum, Τὸ δ᾽ ἐμὸν πάθος, οἷον κώνωψ ἐλέφαντι παραβαλλόμενος, Id est, Ego verò perinde sum quasi culex cum elephante collatus. In epistolis quae Phalaridis nomine feruntur, extat huiusmodi quoddam adagium, Κώνωπος ἐλέφας Ἰνδὸς οὐκ ἀλεγίζει, id est, Culicem haud curat elephantus Indicus. Dictum est autem ob singularem densitatem cutis elephantinae, quae fertur etiam iacula excutere, tantum abest vt culicis morsu possit offendi. Adhiberi poterit, quoties significabimus excelsis animis leues & vulgares iniurias esse negligendas. Prius locusta elephantum pariet, de re impossibili. M. Varro de lingua Latina libro 3. refert
20 ex Ennio versum hunc, Atq; prius pariet locusta lucam bouem, Erasmus. Festus hunc versum Naenio tribuit. Elephantus non capit murem, Ἐλέφας μῦν οὐχ ἁλίσκει. Generosus & excelsus animus negligit praedas viles, ac lucella minuta. Vir egregiè doctus non insectatur minutulos istos literatorum simios. Homo praepotens non offenditur iniuriolis tenuium, Erasmus. Ego in Apostolij Collectaneis rectius legi puto, Ἐλέφας μῦν οὐκ ἀλεγίζει, Id est, Elephantus non curat mures, quod Graeci carminis heroici hemistichium est: ἐπὶ τῶν τὰ μικρὰ καὶ φαῦλα ὑπερορώντων. Obiecerit tamen aliquis huic prouerbio id quod supra docuimus, elephantum odisse mures. & pabulum ab eis contactum aspernari. Elephantum ex musca facere, est res exiguas verbis attollere atque amplificare. Lucianus in Muscae encomio: Πολλὰ δ᾽ ἔτι ἔχων εἰπεῖν, καταπαύσω τὸν λόγον, μὴ καὶ δόξω κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖν, Erasmus ex Suida: meminit etiam Apostolius. Nihil ab elephante differs, Ἐλέφαντος διαφέρεις οὐδέν, in magnos & stupidos dicebatur: etiamsi primam ingenij laudem Plinius tribuit elephantis, sed inter
30 bruta. Verum corporis moles & formae foeditas, adagio locum fecit. Refertur à Diogeniano. Videtur huc alludere Palaestrio Plautinus, qui herum suum non suo, sed elephanti corio circumtentum ait, nec plus habere sapientiae quàm lapidem, Erasmus. Legitur etiam apud Suidam & Apostolium, ἐπὶ τῶν μεγάλων καὶ ἀναισθήτων, παρόσον καὶ τὸ ζῶον τοιοῦτον. Apud Epinicum in Hypoballomenis, cum iactaret quidam se elephantum poculum tricongium, quod ne elephas quidem ebiberet, saepius exiccasse, subiicit quidam, Οὐδὲν ἐλέφαντος διαφέρεις οὐδὲ σύ, vt supra ex Athenaeo citaui. Ex ijsdem versibus postea obseruatis Erasmus etiam haec verba, Οὐδ᾽ ἂν ἐλέφας ἐκπίοι, id est, Ne elephas quidem ebiberet, adagiis inseruit. Rhytus (inquit: errat autem, nam pro poculo rhytum, ῥυτὸν, genere neutro semper profertur) poculi genus est, specie cornu, quod videtur (hoc ex sua coniectura dicit, mihi quidem non videtur) eburneum fuisse, impositum imagini elephanti: ita vt quadruplex in istis versibus elephanti mentio fiat (poculi, imaginis beluae, eiusdẽ viuę, & hominis ebibentis, omniũ elephanti nomine ἰσχυρῶς
40 dictorum.) Dicetur, inquit Erasmus, in librum insulsum ac loquacem, quem ne patientissimus quidem perlegere sustineat. Magnos stupidosq; elephantorum nomine intelligebant, vel Graeco suffragante prouerbio, Caelius. Celerius elephanti pariunt: Sunt quibus hoc quoque (inquit Erasmus) inter adagia videtur adnumerandum, quod scriptum est apud Plinium Secundum in praefatione historiae mundi: Nam de Grammaticis, inquit, semper expectaui parturiri aduersus libellos meos, quos de Grammatica aedidi: & subinde abortus fecêre iam decem annis, cum celerius etiam elephanti pariant. Hactenus Plinius. Itaq; cunctationem immodicam, & quorundam nimis lenta molimina, his verbis licebit significare. Porrò de elephantorum partu Plautus in Sticho: Audiui saepe hoc vulgò dicier, solere elephantum grauidam perpetuos decem esse annos. Licebit adagium etiam in hanc vertere formam: Quando tandem paries obsecro, quod tot iam annos parturis, vt nec elephanti diutius? De elephantorum pariendi tempore sententias authorum diuersas, capite tertio posui. In eburna vagina
50 plumbeus gladius, Ἐν ἐλεφαντίνῳ κολεῷ τὸ μολύβδινον ξίφος: prouerbium natum ex Diogenis Cynici apophthegmate. Nam cum adolescens quispiam insigni forma, foedum quiddam atque obscoenum dixisset: Ex eburna, inquit, vagina plumbeum gladium educis. Ebur atramento candefacere, est genuinae formae, cultum atque ornatum externum inducere, quo decus illud natiuum obscuretur magis quàm illustretur. Proinde lena Plautina puellae naturali forma praeditae, tamen cerussam ad oblinendas malas postulanti: Vna, inquit, opera ebur atramento candefacere postules.

DE EQVO.

60

A.

EQVVS nobilissimum inter quadrupedes animal, & vitae humanae multis omnino modis vtilissimum, è iumentorum numero censetur: cui equidem nullum anteferri posse inter bruta existimo, cum ingenij simul & corporis eius dotes perpendo. Habent & aliae quadrupedum suas laudes, & nonnullas quibus equum fortassis excellunt: nam quod boue pluribus modis victũ iuuet humanum animal nullum est. Sed si conferas inter se vsus omnes, licet vno aut altero equus vincatur, pluribus semper vincet. Accedit quod vbique terrarum equus ali & nasci potest. Quamobrem merito prima ei quadrupedum, imò animaliũ omnium, dignitas, praecipuè in planis regionibus, vt boui in montanis. Sed equi laudes & vtilitates plurimas passim vniuersa haec eius historia ostendet, eò caeteris prolixior, quò plura de hoc animante, vtpote omnium nobilissimo, apud authores
70 inuenimus. Equum Latini etiam caballum vocant, de qua voce plura dicam initio capitis octaui.

Hebræi סוס sus, vt equam *susah*, quam vocem Canticorum primo aliqui equitatum vel multitudinem equorum exponunt. Appellant autem Græci quoque, tum equam, tum equitatum, hippon in fœminino genere: סוס quidem Hebraicè equum aliqui dictum putant quasi שוש à gaudio. Hieremiæ octauo sus vel sis autem quandam significat, quam Rex Salomon aliter corcaia dictam. & Gallicè *gruem* videtur interpretari: Sunt autem verba prophetæ, de ijs auibus vt ciconia, turture, hirundine & grue, quæ norant tempus suum migrandi ac redeundi. Sicut grus & hirundo sic garriebam, meditabar sicut columba, &c. Esaiæ 38. pro grue Hebraicè סיס sis legitur, *Kimhi* equum exponit, vt etiam Ionathan, qui iam citato Hieremiæ loco equum exposuit: Aquila quoque equum reddit Hieronymus alibi miluum, alibi hirundinis pullum Septuaginta & Symmachus χελιδών, id est hirundo. Σύριος equus Syris, Varinus. רכש *rekesch*, Dauid *Kimhi* docet R. Ionam putare equum præstantem & non annis confectum sic appellari: ipse *Kimhi* aliud genus animalium nescio quod (iumenti, Munsterus) esse significare: & tertio Regum capite quarto scribit quosdam peradim, id est, mulos interpretari. Leui ben Gerson equos velocissimos intelligit, quorum vsus in bello sit: & similiter author Concordant, genus equorum. Hieronymus Esther octauo, veredarios. Idem Geneseos 14. equitatum intelligit per רכש *rekesch*, possessionem verò per רכוש *rekusch*.

Danielis

Danielis vndecimo rekuſch apparatum bellicum notat, alibi poſſeſſionē pecorū & rerum inanimatarum. Achaſtranim Eſther octauo Hieronymus veredarios transfert, Dauid Kimhi & Abraham Aſdre mulos. R. Salomon camelos celeriter currentes. Nominantur autem eodem capite achaſtranim, bene, id eſt palli haramakim: vbi Dauid Kimhi ex traditione patris ſui equam ait Arabica lingua vocari רמכה ramka: R. Abraham quoq; notat Iſmaëlitica lingua equos ita vocari. Videtur ſanè iumentorum genus celerrimum ſignificari. Chaldaica tranſlatio habet ramakim, id eſt equi, Græcus interpres omittit: Hieronym. Vt nouis epiſtolis veteres corrigantur. אבירים abirim, robuſti, per excellentiam tauri & caballi dicuntur. Pro ſus, id eſt equo Exodi nono, Chaldaicè legitur ſuſatha, Arabicè בגל bagl. Perſicè אסבכא asbacha. Syluaticus vocem faras equū exponit, & hara faras ſtercus caballinum, & anfeſcalferas coagulum caballinum: & dheneb bachil, caudam equinam herbam: dunab quidem & ſanab pro cauda poni reperio, vt bachil equus ſit. Si calcauerit zoſach, id eſt equus, veſtigium dorim, id eſt vrſi (Hebræis & Chaldæis dob vrſus eſt, zeeb verò & deba lupus: pertinet autem ad lupi veſtigium quod hic ſcribitur vt capite quarto confirmabimus) accidit ſtupor eius pedi, Aeſculapius. Equus Græcis nominatur ἵππος, nunc vulgò ἄλογο dicitur, Italis cauallo: & ſimiliter Hiſpanis: Gallis cheual, Germanis roſſz, Anglis horſe: Bohemis kuň, Polonis koń. Reliqua vide initio capitis octaui.

B.

In admiſſario quatuor ſpectanda ſunt, forma, color, meritum pulchritudo. De cæteris aliâs. Colores hi præcipui, badius, aureus, albineus, (abineus apud Cælium,) ruſſeus, murteus (mureus Cælius,) ceruinus, gilbus, (giluus Cælio,) ſcutulatus, albus, guttatus, candidiſſimus niger, preſſus (preſsè niger Cælio.) Sequentis meriti, varius cum pulchritudine nigro, vel albineo, vel badio miſtus. canus etiam quouis colore, ſpumeus, maculoſus, murinus, Obſcurior. Sed in admiſſarijs præcipuè legamus clari & vnius coloris, cæteri verò deſpiciendi, niſi magnitudo meritorum culpam coloris excuſet, Pallad. in Martio tit. 13. Murinus color vulgaris eſt in aſinis, Colum. libro 6. Myrteus eſt preſſus in purpura, Iſidorus. Canus & colore candido & nigro eſt. Scutulatus ſic dicitur propter orbes, quos habet candidos inter purpuras, Idem. Scutulata veſtis dicta eſt à ſcutula vaſis genere, quæ habet quoſdam orbes vel circulos, quaſi ſcutulis diſtincta. Galli ſcutulis veſtes diuidere, quæ ſcutulata dixerunt, inſtituêre. Guttatus eſt qui veluti guttas habet, ςικτὸν Græcis eundem puto. Et picta perdix, Numidicæque guttatæ, Martialis. Ruſſeum equum veteres ruſtici nominabant, qui non planè ruberet, ſed proximè ad eum colorem accederet: ſaſinatum hodie quaſi ſanguinatum vulgò equiſones appellant, Nic. Erythræus. Secundum Iordanum color baydus (nimirum badius) & ſemialbus obſcurus ſupra omnes eſt laudandus, Laurent. Ruſius. Sæpe etiam improbati coloris equi, perquàm egregij ſunt, Idem. Oppianus per venationum genera equorum colores diſtinxit. Nam qui colore cæruleo eſſent, (& pedibus varijs vel maculoſis, ςικτόποδες) aptos eos cenſet agitandis ceruis. Glaucis, qui color eſt nitidior & clarior, contra vrſos: contra pardos, fuluis, (ὀρφανοὺς, id eſt rubicundis, vel ſanguineo colore:) contra apros, nigris, (αἴθωνας & πυρσολαμπέας ego aureos & fuluos verterim:) flammantibus oculis ac renidentibus, qui vitrei nunc vocantur, contra leones vtendum eſſe, Camerarius. Sed χαροπὸν, vt Græcè legitur, melius fortè ad totius corporis, non oculorum duntaxat colorem retuleris: quamuis glaucos etiam equos recentiores quidam oculorum tantū ratione intelligunt. Venanti melius pugnat color, &c. Gratius: quæ ſequuntur mutila ſunt. Multos certi colores iuuant. Nonnulli huius aut illius coloris equos felicius à ſe agitari putant: qua de re & aſtrologi non dubitant monere atq; præcipere, inſpecto cuiuſque themate genitali, Camerarius. Color naturalis equi, qui in ſylueſtribus deprehenditur, eſt cinereus, per dorſum linea fuſca à capite vſque ad caudam porrecta. In domeſticis tamen boni inueniuntur nigri, ruffi, & albi aliquando: & ſimiliter griſei, qui quaſi circulis paruis interpoſitis nigros albis immixtos habent pilos, Albertus. Noſtri obſeruarūt nullos equos naſci pilis albis, ſed canis, qui tandem progreſſu temporis dealbeſcant. Putant etiam huius coloris equos magis durabiles & viuaces haberi, minusq; morbis obnoxios. Sylla equum album, animoſum, & velociſſimum habebat, Plutarch. Ἵπποι λευκότεροι χιόνος, equi candidores niue, Varin. in Ἵπποι. In coloribus equorum niger eſt optimus, ruſusq; albus vel glaucus: albus etiam plerunq; bonus, cæteri verò deteriores iudicantur, Author libri de natura rerum. Πηγοὺς ἵππους, aliqui ſolidos & firmos equos interpretantur: veteres verò nigros, tanquam illi optimi ſint, Varin. Sic & pecus πηγεσίμαλλον exponunt, cui lana ſolidior vel denſior ſit, εὐπαγὲς ἢ εὐτραφὲς [illegible] μαλλούς: vel alba, uel nigra, Heſychius. Venanti melius pugnat color, optima nigri, &c. Gratius: quæ ſequuntur mutilia ſūt. Γερμὰν, equus coloris illius quem Græci œnopòn quaſi uineum appellant (qualis in vino nigro apparet,) Heſychius & Varinus: Ψαρὸς oxytonum, coloris ſpecies varius: ψᾶρος autem paroxytonum ſturnus auis quæ & ipſa varia eſt: vnde piſces etiam pſari vdicti videntur. Hinc ψαροὶ equi huius coloris vocantur. Ψαρὸς & ψαρὸς & ψαυκρὸς pro veloce quibuſdam exponitur: nimirum [illegible], ἢ ἄκρως ψαύων. Nam & ψαυκρόποδες epitheton equi Arionis à celeritate factum eſt. Κνηκὸς ψαρὸς ἵππος, Heſychius & Varinus. Iidem Κνηκὸν album vel ruffum exponunt, nimirum Dorice pro cnece: nam cneci herbæ ſemen album, flos ruffus eſt. Κνηκὸν [illegible] quaſi cnecinus color, ſubcroceus quidem ſi florem ſpectes: ſin ſemen, albus, Heſychius. Κνῆκος albus, & genus ſeminis, καὶ πυρὸς, (lego πυῤῥὸς, id eſt ruffus,) Heſychius & Varinus. Plura vide in κνῆκοι & κνηκὸν apud Varinum. Strabo libro 3. Celtiberorum equos ὑποφαιοὺς eſſe ſcribit, interpres ſubalbos reddit. Bonaſus colore eſt inter cinereum & ruffum, non ſicut παρῶαι (paroi, Gaza vel parij, licet Codices impreſſi corruptè partos habeant) dicti equi, ſed ſupra ſqualidiore pilo, ſubter lanario: nigri aut admodum ruffi nulli ſunt, Ariſtoteles hiſt. animal. 9. 45. Παρωαὶ (oxytonum) equi dicuntur quidam colore ruffi, Heſychius & Varinus. Eſt & πάρωος proparoxytonum apud Heſychium de ruffo colore equi. Reperio & parium & balium colores equis attributos, Hermolaus in Corollario, nec plura de pario. Ego meam ſuper hac voce ſententiam in Bonaſo declaraui. Γαλεὶς, color in equis aſinino ſimilis, Heſychius & Varinus: legitur & Γάλινες apud Varinum, quod magis placet: ſed id quoque per omega potius ſcripſerim in medio, Et Etymologus: vt γάλων equus dicatur, tali colore inſignis, nempe muſtelino: nam galen Græci muſtelam vocant, cuius color quoniam aſinino ſimillimus eſt, aſellum quoque inſectum à colore dictum, alio nomine γαλέαν appellant. Honeſti Spadices, glaucique, color deterrimus albis Et giluo, Vergilius libro 3. Georgicorum: quem locum enarrans Vuillichius, Germani (inquit) ſpadiceum equum vocant ein braunlingk: glaucum ein graulingk vel ſchimling (ſchimmelfert, quem noſtrates etiam præcipuè laudant) forſan à colore mucidi panis giluum, ein pfaels pferdt: (noſtri falw ſcribunt, tanquam à flauo deducta voce, ſubflauum enim ſignificat: Græci eum colorem ξανθὸν dicunt.) Audio huius

colori

coloris equos aspectu plerunq; elegantes & nitidos esse, ideoq; frequentius palpari, vnde natum sit prouerbium in lingua nostra vulgare, *den falben hengst streichen*. de ijs qui assentantur & palpum obtrudunt. Nisfrus equus, id est flauus, ξανθός. Nisa enim equos omnes flauos habet, Varinus. Grammatici nostri (Seruius) glaucos dici equos interpretantur felineis oculis, id est quodam splendore perfusis, Cælius. Glaucus est velut oculos pictos habens, & quodam colore perfusos, Vincentius Bell. ex Isidoro. Glauci equi felineis oculis, qui vulgò glaucoli dicuntur, Perottus. Atqui glaucus tam de reliqui corporis colore quàm oculorum vsurpatur, & de inanimatis quoque rebus. Vergilius glaucas salices dixit & oliuas & vluam, quod admistum habeant viridi colori alborem quendam. Sed ne viridis quidem color (inquit Gellius lib. 2.) pluribus quàm à nobis vocabulis dicitur. Neq; non potuit Vergilius colorem equi significare viridem volens, cœruleum magis dicere equum, quàm glaucum: sed maluit verbo vti notiore Græco quàm inusitato Latino. In animalium pilis puniceus, purpureus, & porraceus (φοινικοῦς, ἁλουργὴς καὶ πράσινος) colores nunquam extant, Aristoteles circa finem libri de coloribus. Iam cum porraceus color viridis sit, qualis in porri folijs noscitur, repugnant hæc Aristotelis verba Gellio, qui glaucum in equis colorem viridem exponit. Non placet etiam quod eundem colorem cœruleum appellari posse scripsit Gillius: mihi enim omnes tres diuersi colores videntur. Varium in equo colorem nostri vocant *gschegget*. Aelopoli Homero celeres potius equi quàm varij sunt, ex Porphyrij sententia, &c. Cælius lib. 21. circa finem capitis 24. Inter colores equorum (inquit Camerarius) est rarior ille quidem, ideoque, mea quidem sententia præclarior, varius: quem lingua Teutonica appellat verbo deriuato à strabis oculis, quia resplendeant diuersi colores & visum quasi distorqueant: quemadmodum & vestes binis coloribus intextis strabæ vocantur. Sed hos, maximè equites certarum gentium non probant, quam tamẽ ob causam nihilo sunt deteriores habendi. Cur enim his varij equi non placent? Quia insidijs, latebris, ignorationi sunt contrarij. Hic quidem color argumento videtur esse naturæ bonæ, & constitutæ temperata quadam mistione humorum, de quibus & albi & nigri & fului pili extiterint. Itaque & elegans ferè est horum corpus: si qui autem inter hos excellunt, eos videas tanta venustate & pulchritudine præditos, vt equestre nullum Calamidis signum spectabilius esse potuisse videatur: Et in equis certe diuersi coloris, macula alba in fronte laudatur: qualis ille Vergilianus, quem etiam varium toto corpore introduci sentio: tales enim fuisse constat Thracios, qui patrio vocabulo Marones dicerentur, & de colore λευκόφαιοι, admissioni quidem non expetiti, quod deteriore colore pulli ab his gigni crederentur. Quo ipso nomine admirabiles etiam iudico varios, quippe hunc decorem formæ qui quasi diuinitus consequi, non à parentibus accipere videantur. Hos Marones à veteribus dictos cum comperissem, admodum fuimus delectati, pluris q; etiam quàm antea facere cœpimus, propter cognomen præclarissimi poëtæ, cuius de his versus sunt: Thracius albis. Portat equus bicolor maculis, vestigia primi Alba pedis, frontemq; ostentans arduus albam. Hæc Camerarius huius coloris equis præ cæteris delectatus. Absyrtus cap. 14. (vnde Camerarius mutuatus est) tractans de coloribus, non equorum, sed asini admissarij, ita scribit interprete Ruellio: Speciosiores sunt asini, quorum color in purpuram spectat, idq; si nigram, nec vllatenus in fuscum vergentem maculam fronte gerant, (Græcè legitur, καὶ ἐν τῷ προσώπῳ λευκοὶ, καὶ οὐ φαιοί. Probantur sane equi ἀλόρυγχοι & ἀλφοπρόσωποι, tanquam viuaciores) Longè omnium pulcherrimi nigri habentur, qui non incanum ventrem, sed cõcolorem habent. Cui pulla in ore macula subest, (εἰ δὲ τύχοι τὶς τοῦ στόματος μέλαν ἔχων,) aut lingua nigricat, is consimilis coloris sobolem haud dubiè generabit. Qui ex candido colore in cinereum canescunt, (λευκόφαιοι) quos vocant morones (μάρωνας habet codex impressus) ij ad admissurã non accersantur: siquidẽ colores nullo in pretio habiti, magna ex parte redduntur soboli, Hæc ille de asini admissarij coloribus. De spadicibus quæsitum à multis, quinam esse videantur: ac certum est punicei coloris hos aliquid habere, vt & fusci illi, & fului, & in quibus rubentes maculę albo inspersæ sunt, vt purpurei appareant, spadices habendi sint, Camerarius. Cassios medicus in problematis equos balios laudat, quos Græcè βαλίους, baios vulgò appellant: Virgilius spadices, id est palmeo colore, Volaterranus. Spadiceus color est palmeus: palmarum enim termites cum fructu suo spadices & baia Græcia nuncupat. Vnde & nunc badius equus (lo cauallo baio, Sceppa) qui badius Varroni, vt est apud Festum, & balius Cassio medio nominari videtur. Nam is in problematis generosos ait equos esse balios. Color hic vulgò aliàs Lionaro dicitur, Nicola. Erythræus Italus. Adi Gellium lib. 2. capite quo de coloribus tractat. Βαΐον, ramus palmæ, Varinus. Balius color (apud Plinium libro vltimo cap. 7.) videtur accipi pro vario ab Euripide: quidam pro spacide, hoc est palmeo qualis est equorum quoque (quos & phalios aliqui scribunt) apud Maronem. in Vopisco diximus baltias siue balias à calore vestes appellari, sed blatteas scribendum ibi censeo. Rura hodie subrubrum colorem panni blattum Romæ appellant siue bladum: vt hinc videri possit ortum, quamobrem frumentum quoque ipsum ita barbarè nominetur vulgò: nam robi tritici Columella meminit, coloris Festus, Hermolaus. Gellius scribit spadica esse Doribus auulsum (ἀπὸ τοῦ σπᾶν nimirum, vnde & spadones) è palma termitem cum fructu: Et libro 2. esse punicei coloris speciem. Spadices (inquit Seruius) phœniciatos vocant, id est professos myrteos. Tinctores & spadicarij apud Firmicum nominantur. Spadix, phœnix & lyrophœnicium, instrumenta musica sunt. Polluci. Balios ventos accipiunt violentos: nam & balias equos, celeres intelligunt poëtæ, Cælius. Scoppa Grammaticus spadicem equum, palmatum quoque vocat. Palmatum parietem Quintilianus dixit. Mihi quidem spadix color videtur proximus illi quem nos à castaneis denominauimus *kastenenbraun*, & huius coloris equos imprimis laudamus. Puniceum verò, licet is etiam nomen à phœnice, id est palma mutuatus videtur, lætius rubere puto, non sine sua nigredine tamen, qualis in rosarum quodam genere apparet, tanquam purpura saturata & nigricante, qualis forsitan apud Phœnices populos, à quibus & ostrum Tyrium dictum, tingebatur: vt inde potius ei nomen sit quàm ab arces populos, à quibus & ostrum Tyrium dictum, tingebatur: vt inde potius ei nomen sit quàm ab arbore. Badium antiqui vadium dicebant, quia inter cætera animalia fortius vadat. Idem spadix est quem phœnicatum vocant, à colore palmæ quam Siculi spadica appellant, Vincentius Bell. ex Isidoro. Equi badij nominantur etiam à Gratio poëta. Βαλίας, paroxytonum, nomen equi Achillis, significat etiam varium, in qua significatione βαλιὸς quoque cum omicro scribitur in vltima. Balium aliqui dictum putant, quasi φαλιὸν, τὸν λευκομέτωπον καὶ τὸν λευκὸν, id est album, aut alba duntaxat fronte insignem, quem nostrates appellant *ein blaß*. Βαλία, αἱ ταχεῖαι, παρὰ τὸ βάλλειν, καὶ ταχέως [illegible] παρὰ τὸ παλλεσθαι [illegible] τοῦ τάχους, ἢ παρὰ [illegible], Varinus. Cretenses balium etiam mutilum appellant, & Thraces Bacchum, Idem. Alicubi etiam legi βαλιὸν dici ἀπὸ τοῦ βάλλειν τοῦ κεντεῖν καὶ ῥίζειν, vt στικτὸν significet. Βαλιοὺς, μέγα, πολύ, οἱ δὲ ταχύ, Varinus. Et quorum fessas imitantur terga fauillas, Gratius de equis colore cinereis, vel canis, vel glaucis. Nostrates pro colo-

pro coloris diuersitate nomina quoq; diuersa equis imponunt, qualia sunt *rapp, schimmel, bless*. Iubam esse concolorem corpori censuêre veteres esse optimum: nunc tamen in fuluis laudatur a[illegible] bicantis comæ quasi canicies, & iję qui magnifiunt & velatuli appellãtur, Camerarius. [illegible] Pollux. Hippocomi sæpe colorem fuco, robur inani sagina, vt ait Quintilianus, mentiuntur. Admonet me hæc [illegible] de coloribus equorum tractatio, vt istos etiam quos Græci oryngas vocant, ὀρύγγας, hoc potissimum loco comm[illegible] memorem. Horum genus amabile, varium (στικτὸν) ac perpulchrum vocat Oppianus libro primo de venatione. N[illegible] men autem eis inditum putat, vel à montibus vel à libidine, hisce versibus:

Ἤ ὅτι [illegible], Ἢ ὅτι [illegible]

Addit, alios eorum maculis siue tænijs oblongis frequentibus ornari, quales tigridum [illegible] ectantur: alios rotundis vt pantheræ: atque has maculas cauterio adhuc pullis adhibito fieri. Sunt & aliæ (inquit [illegible] mangonum artes, quibus pullos etiam quocunque placuerit colore concipi & nasci efficiunt. Nam cum equa [illegible] libidini obnoxia est, equite dicunt, admissarium bellè ornatum & pulchris pictum coloribus ([illegible]) ei ostendunt, & in conspectu eius aliquandiu retinent, vt desideratam illa speciem diutius imaginet[illegible]ur, & oculis animóque hauriat imprimatque: demum admittunt, vnde pullus similis patri concipitur. Colum[illegible]bas etiam pulchris & varijs coloribus, quales in conspectu eis per libidinis tempus fuerint, nasci, suo loco dicemu[illegible]. In hippocomicis libris Germanica lingua ęditis, nigrum colorem pilis equorum albis induci reperio, si abluantu[illegible] filicis radicum & saluiæ in lixiuia decocto. Dealbari vero pilos illos qui illiti sint pinguedine collecta ex decocto [illegible] talpæ in olla noua: supernatat enim pinguedo, si talpa diutissimè decoquatur. Vel sic, Pilis euulsis locus illinatur m[illegible]elle crudo cum adipe melis. Alij aliter idem moliuntur. Vide infra capite tertio in Cosmeticis. Sæpius quidem sim[illegible]les fœtus parenti ædere consueuerunt equæ, vt Pharsalica semper, quam ideo probã nominarunt, Camer. Præter hominē pilos equo tantum canescere Plin. scribit. Equis pili in senecta apertè canescunt, Aristot. Et alibi. Equis maximè omnium quæ nouerimus animaliũ canicies innotescit: quod os in quo cerebrum, tenuius quàm cætera pro magnitudine habeant: argumentum est, quod ictus in eo loco periculosus est: vnde illud Homeri. Et qua setæ hærent capiti, letaléq; vulnus Præcipuè fit equis.

De pilorum coloribus equirum alijs, tum canicie, iam proximè diximus: Restat vt ipsas corporis equini partes enumeremus. Equo & boui pilũ quotannis deciduum esse quidã scripserunt, Cælius. Quia pilis equi in gena seu palbebra inferiore carent, propterea Apelli Ephesio qui equũ quempiam pinxisset, reprehensioné attulisse ferũt. Alij nõ Apelli hoc accidisse, sed Niconi aiunt, cum tamen scientissimè cæteras equi partes pinxisset, hanc partem illi vitio versam fuisse, Aelian. Iubam in equis Græci λοφιὰν appellant, Xenoph. χαίτην, Gaza vertit cristam lib. 2. de partib. anim. cap. 14. Pili equis in iuba largi, in armis leoni, Plin. Procomium, Προκόμιον, pili sunt qui à vertice equi iuxta oculos & tempora propendent. Apud Vegetiũ lib. 2. Veterinariæ cap. 11. protocomium legitur, quod non adeò placet. Xenophontis interpres iubam verticalé transtulit. Latinius capronas dicturus Sunt enim capronæ, comæ ante frontem, quasi à capite pronæ, teste Nonio: vel vt Festus ait, equorũ iubæ in frontem deuexæ. De his Lucilius in Satyris apud Nonium, Aptari caput, atq; comas fluitare capronas Altas, frontibus immissas, vt mos fuit illis. Δέδοται δὲ [illegible] θεῶν καὶ ἀγλαΐας ἕνεκα ἵππῳ χαίτη, καὶ προκόμιον [illegible]. Xenoph. Hoc est, non vtilitatis tantũ gratia, quod prius dixerat (nã cauda muscas abigit: procomiũ oculos tuetur ne quid molesti incidat, nihil interim impedito pilorum prolixitate visu: asinis quidem & mulis procomij loco ad oculos defendendos aures datæ sunt longiores. Iuba conscensori adminiculũ præstat, eóq; magis quo fuerit prolixior) iuba, capronæ & cauda equis contigerunt, sed etiã decoris ornamentiq; loco. Quod vel equi ipsi intelligere videntur, γαυριῶντες καὶ καλλωπιζόμενοι ἐπὶ τῇ χαίτῃ, vt Pollux ait, id est, superbientes & quasi gloriantes ob iubã suam. Quamobrem perorigæ qui asinos equabus admittunt ad mulorũ procreationem (οἱ ὀνοβάται [illegible]) cum asinos ab equab. despici, & iniurijs insuper affici, morsu aut calce lædi, animaduertunt, iubis detonsis equas ad fontes tanquã specula ducunt, in quib. turpitudinem suam & ademptũ comæ decus contemplatæ, ignobiles illos admissarios nõ amplius dedignantur. [illegible] (lego [illegible] id est [illegible]) Poll. In equis (inquit Vegetius) nõ solum vtilitas, verũ etiam decoris ratio seruanda est. Nunquam itaq; nisi necessitas passionis exegerit, de articulis resecãdi sunt cirri. Naturale enim ornamentum pedũ natura in illis constituit. Ceruicem etiã ipsam diligens debet ornare tonsura. Multi enim sicut currulibus, ita & sellaribus iumentis pressius colla radunt. Quæ res licet præstare creditur augmentum, tamé sub honesto sessore deformis est. Alij ita tondent, vt arcum videantur imitari. Nonnulli Armeniorum more crines aliquos in tonsura ipsa per ordinem derelinquunt. Sed gratiora sunt quæ translata de Persis posterior vsus inuexit. Nam media iuba ad omnem accurationem ex sinistra parte tondetur, à dextra verò omnino intacta seruatur. Et nescio quo pacto plurimum deceat, quia illud quod naturaliter laudatur, Vergilius imitatur: Densa iuba, & dextro iactata recumbit in armo. Quod si bicomis fuerit, vt vulgus appellat, mediæ ceruicis setas æqualiter oportet attonderi, ita vt tam dextri quàm sinistri limitis continuata serie iubæ relinquantur intactæ: quod nihilominus inuentum constat à Parthis, Hacusque Vegetius. Posterior pars pulli est altior anteriore, sed accedente incremento ætatis anterior in plerisque sublimior fit. Pulli equini, inquit Aristoteles, paulò suis parentibus semmissiores sunt, atque adulti crure posteriore caput attingere nequeunt, quod nouelli facile attingunt. Mulomedici quorum barbara dictio est, vt Laurent. Russius, pastoralia in equo vocant iuncturas siue articulos pedum: quod ea parte numellæ (vinculi genus, Itali pastoram vocant: & ita vincire pastorare) adhiberi soleant. Iumentum habet in capite ossa duo, à fronte vsque ad nares alia duo, maxillaria inferiora duo: dentes quadraginta, id est molares vigintiquatuor, caninos quatuor, rapaces duodecim. In ceruice autem sunt spondyli septem, spatulæ (lego spondyli) renum sunt octo, a renibus vsque ad anum septem. Muscarium (id est cauda) habet commissuras duodecim. In armis prioribus sunt ragulæ duæ: ab armis vsque ad brachiola, duo: à brachiolis vsq; ad genua, duo. In genibus parastaticæ duæ. A tibia vsq; ad articulos, duo. Bases quæ appellantur numero duæ. Vsque ad pumices vngulæ, ossa minuta sedecim. In pectore vnum. Costæ tamen in interioribus trigintasex. Item à posterioribus à cumulari (aliâs columellari, sed paulò post commissuram renum cumulare vocat) vsque ad molaria duo: à molaribus vsque ad vertebras duo: costales duo. Ab acrocolephio (acrocolion intelligo, id est coxam vel superiorem femoris partem, nam inferior hypocolion vocatur) vsq; ad gambam (id est tibiam: vt Itali & Galli hodieq; vocant) duo: à gamba vsq; ad cirros tibiales (pilos longiores intelligit quos *fisslen*

Germani

Germani nominant, de quibus non tondendis paulò ante etiam ipsius verbis monuimus) duo: minuta vsque ad vngulas sedecim. Et sunt os omnia centum septuaginta, Vegetius 4.1. Nunc mensuras numerumq; membrorum oportet exponi. In palato gradus sunt duodecim: longitudo linguæ habet pedem semis: labrum superius habet vncias sex. inferius vncias quinque: maxillæ singulæ vncias denas: à cirro frontis (procomium sic appellare videtur) ad nares habet pedem, auriculæ singulæ continent vncias senas. In oculis autem singulis vnciæ quaternæ. A cirro vbi desinit ceruix vsque ad mercurium continentur calculi octo. Spina continet subter spatulas (forte subter spondylos, vt & paulò ante Spatulæ pro spondylis leguntur) triginta duas. A commissura renum, quod cumulare dicitur, vsque ad imum muscarium commissuræ sunt duodecim. Sagulæ longicia vncias duodecim. Ab armis vsque ad brachiolum vncias sex. A brachiolis vsque ad genua longitudo continet pedem. Ab articulis vsque ad vngulas vncias quatuor. In longitudinem vel prolixitatem pedes sex. Hæc eumetria equi connectitur honestæ ac mediæ. Cæterum non dubitatur in buricis minora ista, & in primæ formæ equis esse maiora, Vege. 4.2. Neruorum quoque numerus, qualitas ac mensura pandenda est. A medijs naribus per caput, ceruicem ac mediam spinam, vsque ad imum muscarium descendit filum duplex, quod continet pedes duodecim. Duo nerui in ceruice palmarij continent pedes quatuor. Ab armis vsque ad geniculum nerui duo. A geniculo vsque ad basim nerui quatuor: in prioribus sunt nerui decem, in posterioribus decem. A renibus vsque ad testes nerui quatuor. Fiunt in se omnes nerui triginta quatuor, Veget. 4.3. Consequenter venarum quoque indicandus est numerus. In palato venæ sunt duæ, suboculares duæ, in pectore duæ, de brachiolis duæ, de subcirris quatuor, de talis duæ, de coronis quatuor, de feminibus quatuor, de femoribus vero duæ, de subgambis duæ, de muscario vna, venæ matricis in ceruicibus duæ. Fiunt pariter venæ viginti nouem, Vegetius 4.4. Venæ quædam supra oculos secantur equis, minutis in eum vsum factis phlebotomis. Detrahitur etiam sanguis ex palati venis. In festo diui Stephani mos erat olim apud nostrates venam in ceruice equorum aperire, propter plures eius temporis ferias: nunc propemodum exoleuit. Sanguinem detrahes de ceruice, id est de matricali vena, Vegetius 1.13. Spadonibus equis inter authores constitit sanguinem de matrice nunquam, nisi forte ex nimia & extrema necessitate, tollendum: propterea quod caloris maximam partem cum testibus amiserunt. De palato tamen, si non impediat negligentia, omnibus propè mensibus tam spadonibus quàm testiculatis minuendus est sanguis. Admissarij verò si cohibeantur à venere, vbi dematricati fuerint (id est sanguis ex Matrice vena eis detractus, vt ego interpretor) cæcari sæpe dicuntur. Quamuis eo anno quo admissum faciunt, non sit eis vena laxanda, ne generationi intentum corpus cura geminæ necessitatis exhauriat, Vegetius 4.7. Sanguinem mitte de vena organica equi, quæ est in collo, Rusius. Recentiores venam magnam, aliâs nigram, & fontanellam eandem faciunt. Vocant autem Itali fontanellam, locum qui in equis forinsecus cauus apparet circa coxendicem, quin & iugulum seu thymum in homine eodem nomine appellant. Si equus fuerit morfonditus, scinde pellem supra fontanellam banchæ, &c. Lau. Rusius cap. 73. Spauanus morbus circa garectum ex latere interiori subtus garectum parum inferius, quandoque tumorem inducens circa venam magistram quæ dicitur fontanella, Idem cap. 103. Extremitates gulæ cum parua rosneta in tantum cauentur funditus, donec vena magistra pedis quæ tendit ibidem, rumpatur, & sanguis fluat, Idem cap. 129. In dolore corporis equi ex superfluo sanguine, de vena quæ tigratica dicitur, videlicet prope vngulam ob vtraque parte corporis minuatur, Idem. Vena consueta inter iuncturam & pedem ex latere interiori aperienda est in attractione dicto affectu, Petrus Crescent. Hanc venam esse puto quæ vulgo à nostris vocatur *die fisselader*, (vel potius *fesselader*, loco sic dicto, vt coniicio, quòd iumentis illic numellæ inijciantur, id quod nos *fesslen* dicimus:) & in homine *die rossader*, nimirum tanquam *rossader*, id est equina, quod in equis frequenter incidatur: est autem vena malleoli. Easdem puto venas Hippocrates intellexit τοῖς σφυρῖτιν vocans, τοὺς ἐν τοῖς σφυροῖς φλέβας, citante Varino. Venam quæ supra genu interior est, nostrates nominant *die schranckader*: illam verò quæ pertundi solet ea in parte, qua calcaria adiguntur, *die sporader*: quam Petrus Crescent. 9.18. cingulariam, vt coniicio, appellauit: Si equus (inquit) doleat ex abundantia sanguinis vel humorũ intra venas, &c. statim à vena cingularia, quæ est prope cingula ab vtraq; parte sanguis detrahatur: & ex quacunq; parte corporis sanguis haberi potest, vsq; ad debilitatẽ ferè minuatur. Sed de phlebotomia equorum plura leges infra cap. 3. vbi de sanitate equorũ tuenda dicemus. Equus, non seuum vel adipem habet, sed pinguedinem, ἀπιμελὴς, ἀλλὰ πιμελώδης, Hierocles. Pars media inter aures, Germanicè *kamm*.

Oculi equorum quibusdam glauci, Plin. D. Augusto equorum modo glauci fuêre supraque hominem albicantis magnitudinis, Idem. Cur alibi tam homines quàm equi oculis magna ex parte cæsijs (glaucis in Græco) sunt? An cum oculi triplici coloris genere distinguantur, nigro, caprino & cæsio, corporis totius colorem oculi quoque color consequitur: itaque haud immeritò cæsius est, Aristoteles Sect. 10. problem. 13. Grammatici nostri (vt Seruius) glaucos dici equos interpretantur felineis oculis, id est quodam splendore perfusis, Cælius: sed de hoc colore circa reliquum corpus supra diximus. Nostri appellant *glasoug*, id est vitreos oculos, & noctu etiam videre putant. Equis solis præter hominem variat oculorum color: proueniunt enim eis aliquando cæsij, Aristoteles. Equi maximè omnium cæterorum animalium oculis variant: aliqui enim cæsij altero oculo nascuntur, quod nulli ex cæteris bestijs euenit manifestè, Aristo. Equos cœruleis oculis (γλαυκώπας. Gillius cæsios reddit) in venatu contra ceruos Oppianus probat. Exophthalmos equus est cui oculi prominent, cœlophthalmos, cui in recessu conduntur, Cælius. Equi heterophthalmi habentur quibusdam pulcherrimi (κάλλιστοι præstantissimi) cuiusmodi fuit Alexandri Bucephalus, Pelagonius in Geopon. 16. 2. vt Cęlius vertit. And. à Lacuna heterophthalmos reddit monoculos. Inter optimos, inquit, monoculos à quibusdã censeri Pelagonius ait, si à natura talé orbitatem contraxerint: nam si è casu, absurdum esset id dicere. Idem Cornarium reprehendit, quod heterophthalmos interpretetur ab alterius oculi varietate sic dictos. Videtur autẽ deceptus verbis Ammonij, qui in lib. de vocabulorũ differentijs heterophthalmon vocat, qui altero oculo κατὰ περίπτωσιν (id est casu aliquo, siue fortuito siue per morbũ, vt ego accipio, quanquã Varin. scribat κατὰ τύχην) orbatus sit: monophthalmũ verò, qui vnicum duntaxat oculum habeat, vt cyclops: etsi Varin. non ita accipere videri potest. Itaq; monophthalmos, nisi monstrum aliquod fortassis, nemo fuerit: heterophthalmi vero Ammonio dicti quicunque altero oculo cæci, altero tantum vident, siue ita nati sint, siue casu postea superueniente. Sed huiusmodi equi qua ratione laudari possint non video. Absyrtus certe lib. 1. cap. 15. longe alios videtur heterophthalmos dicere, his verbis vt Ruellius transtulit: Heterophthalmi, id est qui varietate oculorum notantur equi, non eandem rem oculis cernunt: Nam quemadmodum ἑτεροσκελὴς & ἑτερόπους, claudicare solet, & labori itineris cedere: sic etiã illos hac diuersitate

variegatos

variegatos visus deficit. Quin & ob hanc oculorum varietatem, & improbi, & rerum eis occurrentium verentes, nec non ad speciem rerum oculis obiectarum consternabiles sunt. Hos tamen Parthi magno in pretio habent, & pro generosissimis adsumunt: apud quos primum procreatos fuisse constat. Qui verò discolores notas in tergore referunt, eos Parthos veteres appellarunt: apud quos primum in lucem æditi produntur, Hæc Absyrtus interprete Ruellio: Qui ἑτερόσκελι & ἑτερόποδα vertit eum cui crura vel pedes discoloribus maculis euariant, quod mihi non placet: neq; enim hoc admodum vitio dari in equo potest, neq; tarditatis vel causa vel signum est. Nam Oppianus in venatu ceruorum equos adhiberi iubet σκελίποδας, id est quorum pedes maculis distinguantur, vbi præcipua celeritate opus est. Apparet autem heterophthalmon quoq; Ruellium intellexisse eodem modo, cui varijs punctis aut maculis colorati sint oculi: in quam forte opinionem induxerunt eum Absyrti hæc verba, Καὶ ἐπεὶ ἡ ποικίλοι
10 τῷ χρώματι εἰσί, ἡ οὕτω διεγνῶσι παρ' ἐκείνοις πρώτοις γεγονέναι. Nam cum hęc statim post heterophthalmiæ vitium eodem in capite subijciantur, Parthicos scilicet equos appellatos à veteribus qui varij colore essent, illam de coloris oculorum varietate intellexit, cum author nihil circa colorem eis commune, sed nomen tantum à gente apud quam vtrique nati primum celebrentur, insinuet. Proinde non probo quod Ruellius vertit. Qui verò discolores notas in tergore referunt, &c. quasi vero etiam heterophthalmi similes, id est discolores notas in oculis referr nt. Alia igitur quædam varietas & diuersitas vnius scilicet oculi ad alterum collati intelligẽda est, siue ea in colore sit: (nam ex Aristotele supra citauimus equos nonnullos altero oculo cæsios nasci, quod nulli ex cæteris bestijs manifeste eueniat:) siue alio quodam affectu. Huc facit quod heterognathos equus appellatur, non vllà coloris ratione, sed qui caput in alterum latus & maxillam vt plurimum vertat, & ne freno quidem facile in contrarium flectatur. Sic & ἑτεροφθαλμεῖ dicimus. Parthi autem ideo fortassis huiusmodi equos præferebant, quòd pauidi essent & fugæ apti,
20 cum ipsi fugiendo pugnarent, nec vellent cominus hostem aggredi. Vetus ille Micon (Μίκκων) arbitrabatur equum in inferiore gena pilos edere, quos phlebarides Græci vocant. Taxat igitur Simo iure Miconem, ac ignorantiæ insimulat, Herocles. Vide in H.a vbi de imaginibus equorum. Equorum animi indices aures, sicut & leonum cauda, Plinius: sed hæc ad electionem equi pertinent. Equi nares mulomedici Græci ἰωδῶνας & μυκτῆρας vocant. Equo dentes mutantur, Aristotlees. Vtrinque dentati sunt, homo, equus, asinus, & sanè adipem habent, Aelian. Equus dentes emittit vniuersos, Aristoteles. Dentes continui, vt homini, equo, Plin. Quibus continui dentes, sorbent, vt equi, boues, Idem. Difficile aut ferè impossibile est, equum os probum habere, nisi extrahantur ei dentes scalliones dicti & plani. Equus enim calefactus si hos dentes habuerit, ægrè per sessorem retineri potest, & morsum freni plurimum auersatur. Quamobrem iam dicti dentes quatuor, postquam annorũ trium cum dimidio equi ætatem exegerint, rad citus extrahentur, de maxilla inferiore bini vtrinque, ferramentis ad id aptis,
30 Russius cap. 40. vbi plura legat qui volet de cura post dentes exemptos vulneribus adhibenda. Idem equos qui habent huiusmodi dentes scallionatos vocat, & peculiaria eis frena præscribit cap. 35. Dentes quos nostri lupinos aut sylvestres vocant in equis (wolffzän, waldzän) postrema parte maxillæ adnascuntur, pullis præsertim: ante cæteros dentes, parui magnitudine fabæ, in cibo capiendo impediunt, vnde iumentum strigosius euadit, quamobrem extrahendi sunt. Redduntur equis dentes senectute candidiores, cæteris animantibus (rubescunt, Plinius) nigriores, Aristoteles. Sed plura de dentibus dicam cap. 3. vbi de dignoscenda equi ætate agam. Os Vegetius 2.33 etiam morsum appellat, vt & Germani, his verbis: Si quod os fractum fuerit, vt morsum claudere non possit. Vsurpatur & ῥύγχος, id est rostrum de equis, vnde & ἀλφορυγχεῖν apud Absyrtum lib. 1. cap. 13. qui tardius senescere feruntur, vt & ἀλφοπρόσωποι. Χελῦναι Ruellius in Hippiatricis labra transfert. Varinus χελῦν etiam & χελύνιον, χεῖλος interpretatur: at χελώνιον Polluci, summa pars dorsi est iuxta ceruicem in homine. Equa mammas binas habet inter femora, & singulos parit, Aristot. Equi mares nonnulli carent mammis: non enim omnes ha-
40 bent, sed tantum qui matri similes prodière, Idem. Equorum cor, sicut & boum quorundam, suo in corde ossiculum continere aiunt, Aristot. Gaza in translatione sua de bobus tantum hoc scripsit, de equis omisit: quod miror, cum Græcus textus expresè sic habeat, ἔχει δ' ὀστοῦν ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἵππων. Et lib. 3. de partib. cap. 4. Cor (inquit) sine osse est omnium, quæ nos nouerimus præterquam equi, & generis boum cuiusdam. Et Hierocles, In equorum & mulorum quorundam corde inuentum est os. Et Plinius, In equorum corde (inquit) & boum, ossa reperiuntur interdum. Equi axillæ, apud veterinarios Græcos μασχάλαι & μασχάλαι. Dorsum equi, barbari authores garresum vel garresc nominant: apud Russium cap. 86. inscribitur de læsione garrasij seu guida: & cap. 88. de pulueribus ad sanandum dorsum vel garresum equi. Equus fel non habet Aristot. Et alibi, Equus omnino & omnia solipeda felle carent. Equi, muli, asini, &c. fel non habent, Plin. Sunt qui equo non quidem in iecore esse, sed in aluo pu-
50 tent, Plin. Fellis vesicam equus in hepate non habet, sed quidam solutior inhæret neruulus, in quem se genus hoc humoris insinuat, &c. Absyrtus in cura malidis articulariæ. Iecur habet (vt Ruellius vertit: in codice impresso πνεύμονα. id est pulmonem legimus) in tres fibras diuisum (τρίλοβον forte legendum, non τρίβολον) felle non adnato, vt quod copiosum & graue olens intestino adhæreat, Hierocles. Colon intestinum Absyrtus etiam intestinum magnum & monenteron nuncupat. Tormina equis accidere putantur in grandiore intestino, quod Græci monenteron & côlon vocant, quia altera parte sui liberum quasi voluatur in ventre sine meatu: ideoq; tam hominibus quàm brutis, in cursu & incitatione ibi sonitus editur, qui est equorum clarus & magnus. Sunt qui côlon ab hoc distinguant, & monenteron vocent typhlôn, id est cæcum, subijciantq; colo, Camerarius. Extalis Vegetio 3.11. intestinum rectum. Hancham barbari & Arabum imitatores pro coxendice, vel capite aut articulo eius vsurpant. Coccyx pars quædam est inter armos siue scapulas, in medio (vt conijcio) dorso, circa spinam emi-
60 nens. Absyrtus cap. 14. de asino admissario, Ἔστω δὲ μὴ κάτωμος, συνωμίαν τε ὑψηλοτέραν ἐχέτω καὶ ἴσην, καὶ τὸ ἐν αὐτῇ κατὰ τὸν κόκκυγα, πλατύν, μέσην διῃρημένον, μὴ στενὸν δὲ καὶ πυγῶδες. Ruellius pro coccyge catagrapho vertit prominentiam litura distinctam, &c. Absyrtus quidem expresè dicit coccygem esse ἐν τῇ συνωμίᾳ, id est interscapilio siue medio scapularum aut armorum loco. Eandem partem innuere videtur his verbis cap. 114. Πάντων δὲ κρείττονες οἱ τὸ ἐκ φύσεων ἔχοντες τῆς συνωμίας ὑψηλοτέραν. Et rursus cap. 115. κόκκυγα appellare, nisi mendum est exemplaris, Τοὺς δὲ ἀετογενεῖς τῶν ἵππων ἐν ταῖς ὤμοις καὶ τῷ κόκκυγι παραλαμβάνουσιν οἱ Σαυρομάται ὡς ἀγαθούς. Quosdam aëtogenes vocant à genitiua quadam nota, quam in armis & clunibus referunt, Ruellius: sed ineptè: probant enim hanc notam Sarmatæ in armis & cocco, in posteriore autem parte circa coxas & caudam improbant, vt mox subijcitur: non igitur clunes cũ armis iungere debuit Ruellius, neque coccon ita transferre. Rursus cap. 26. τὸ παρὰ δεῖ παρὰ τὴν ἔκφυσιν (malim ἔκφυσιν vt Ruellius: nam Absyrtus φύσιν habet) ὤμου εἰς τὸν κόκκυγα μέσον, verba sunt Hieroclis, & similia Absyrti.
70 Ruellius vertit, Iuxta exortũ armi in mediam prominentiam perforare tergus oportet. Ὀσφὺν Greci lumbos vocant.

Est autem non vna huius vocis significatio, vt apparet ex hisce Xenophontis verbis, Ὀσφὺν δὲ λέγομεν οὐ τὴν [illegible] μεταξὺ τῶν πλευρῶν καὶ τῶν ἰσχίων κατὰ τὴν κενεῶνα. Eadem ex Xenophonte mutuatus est Pollux. [illegible] n homine anum significat, id est partem cui insidet: in equo autem dorsi partem cui insidetur, vt apud Xenophontem, Curator (inquit) spinæ pilos ne quo attingito, nisi manu, qua illos premat & mulceat; ([illegible]: Pollucis codices corrupte habent καταπαύοντων pro ἀπαλύνειν,) sequens situm eorum: sic enim quasi sedili in equo minime nocuerit, ἥκιστα γὰρ ἂν βλάπτοι τὴν ἕδραν τοῦ ἵππου. Eadem Pollux, cuius & hæc sunt, [illegible] ῥάχις, [illegible] ἰσχίων [illegible] ἐπιβάτης. Vbi apparet cum eandem partem ἕδραν & ῥάχιν vocare: præcipuè verò ἕδραν dici mediam spinæ partem, cui insidet eques: vt forte legendum sit, Μάλιστα δὲ τὴν μέσην τῆς ῥάχεως [illegible] &c. Muscarium Vegetius equi caudam appellat, à muscarij flabelli, quo muscæ abiguntur, similitudine, & vsu in equis eodem. Cauda prolixa & densa pilis præcipuum equi ornamentum est, de qua supra etiam ex Xenophonte nonnihil dixi in procomij mentione. Equorũ caudæ tenor breuis, pili prolixi: bubus contra, Aristoteles. Caudæ animalibus prælongis setosæ, vt equis, Plinius.

Suffrago id est in posterioribus pedibus quadrupedum quod in prioribus genu. Vel est nodus aut articulus sub crure, quo pedis versura constat, tibiaq; ita annectitur pes, vt verti possit: id quod spectamus in bobus, equis, & cæteris armentis, Dictæ suffragines quod suffringantur, hoc est in altum frangantur: vel quod ad gressum suffragentur. Constat sanè genua animalium, quæ animal generant, ante se flecti: suffraginum verò artus in aduersum. Quemadmodum igitur poplites dicti sunt quod post plicentur: ita suffragines quod subter frangantur. Aues & quadrupedes in priora curuant, suffragines in posteriora, Plinius lib. 8. Barbari suffraginem garrectum nominât, Galli le iarret de derriere. Equus in venatione facile vulneratur ab apro εἰς τὸ ἐντὸς μέρος τῆς ἀγκύλης ἐν τῇ ἰγνύϊ, Absyrtus cap. 111. Ruellius vertit interno poplitis sinu, aut interiore crure.

Vegetius crura ipsa in iumentis gambas vocat: quasi campas. Nam & Aristoteles campen nominat in pedibus, qua suffragines poplitesq; habetur, Hermolaus. Legimus etiam super gambam apud Vegetium 3.20. & subgambam 3.22. Si laccæ in gambis fuerint, aut aliquis dolor coxæ vel gambæ, sanguis detrahatur gambis: sunt enim venæ à visceribus descendentes per gambas interius, Vegetius 1.27. Idem lib 3. cap. 19. de laccis gambarum scribit, & mox cap. 20. de iumento gamboso. Pro gamba Galli iambam etiamnum dicunt. Οἱ τοῖς ὤμοις ἐπισαλεύοντες [illegible] ἀναπεπταμένοις γαλιαγκῶνες, ἀναφέρεται ἐπὶ τὸν ἵππον. Aristoteles in Physiognomicis. Interpres Latinus galeancones vocem relinquit, cætera ad verbum, sed ineptissimè, transfert. Intelligi autem & emendari & expleri potest hic locus ex Adamantij Physiognomonicorum lib. 2 capite de motu vbi legitur. Ὁ δὲ ἐν τοῖς ὤμοις ἐπισαλευόμενος, [illegible] ὑψαυχενῶν, αὐθάδης τε καὶ ὑβριστής, οὕτω γὰρ βαίνει ὁ ἵππος: Hoc est vt Cornarius vertit, Qui vero humeris subcommouetur, rectius autem est & altæ ceruicis, contumax est & contumeliosus. ita enim graditur equus. Γαλιαγκῶν quidem apud Varinum exponitur qui brachium minus (vel breuius) habeat: grammaticus quidam recentior eundem Latinè ancum vocari ait. Festus ancum illum esse docet, qui aduncum brachium habet, vt exporrigi non possit, nimirum ab ancône, id est cubito incuruo. Sed hoc quid faciat ad iam citatum Aristotelis locum, non video. Adamantius pro Γαλιαγκῶνες (quam vocem quomodo Galenus in Glossis exponat dicam in Mustela) legisse videtur ὑψαυχενοῦντες: nec dubium quin ex Aristotele ita legerit, cum & præcedentia & sequentia conueniant, vt conferentes deprehendent.

Περόνην in equo, quidam pedis commissuram vertunt, ego os tibiæ quod radium vocant, vt in homine etiam, & sic Ruellius quoque capite 13. translationis suæ reddidit aliqui fibulam. Μεσοκύνια Ruellius calces transtulit. Asinus admissarius habeat τὰ μεσοκύνια μὴ λίαν ὑψηλὰ, μηδὲ ταπεινὰ, μηδὲ κυνοβάτης ἔστω. Hoc est, calces neq; præter modum altos, neque nimium depressos: sed neque nixus talis ingrediatur, vt Ruellius vertit. Idem alibi talos, vt capite 7. vel vt eius translatio habet, octauo. Ἐπὶ κριθιάσεως [illegible] τὰς ἐν τοῖς μεσοκυνίοις τοῖς ἐμπροσθίοις φλέβας, ἐκ τοῦ ἐντὸς μέρους ἢ τοῦ ἐκτός, id est, In hordeatione morbo venæ sub anterioribus talis externa vel interna parte feriantur. Rursus capite 113, de domitura pulli, Pullo (inquit) qui committitur exercitationi, solum non alta profunditate subijciatur: quippe cum facile tibiæ radium hinc contingat abscedere, id quod pedis articulos ac suffragines infirmat: Græce est, καὶ οὕτως τὰ μεσοκύνια χθαμαλὰ γίνεται. Et mox sequenti capite, Si os luxetur in articulo pedis aut corona, Στρέμματος γινομένου ἐν τῷ μεσοκυνίῳ ἢ κυνόποδι λεγομένῳ πρῶτον ἀφαιρεῖν αἷμα ἐκ τοῦ μεσοκυνίου (ab articulo suffraginis) τὸ δὲ κυνόποδον ὃ στεφάνην λέγουσι μὴ κεντεῖν, [illegible] γὰρ τῷ ἀγγείῳ σύνδεσμος νευρώδης. Hinc apparet coronam etiam cynoplon dici, mesocynion verò proximam (superius nimirum paulo) partem, & ipsam quandoque propter vicinitatem eodem nomine venire. Iam capite 103. vbi Græce scribitur, μεσοκύνια ἐν βραχίοσι, suffragines in cruribus vertit, & alibi etiam pro brachijs crura posuit. Ego βραχίονας & σκέλη non semel ab Hippiatris distincta reperio, & Vegetium etiam brachiola in equis dixisse. Rursus cap. 112. translationis Ruellij, sic legimus. Qui suffraginum articulo (ἐν τοῖς μεσοκυνίοις) recta (procera potius, vt paulo post ex Xenophonte dicam) ossa continent, ij pessimo gressu nituntur, vectoremq; contundendo fatigant (φέροντες συγκόπτουσι, concutiunt nimirum vt equi succussatores) ij quod ceruino pede constant, elaphopodes nominantur. At qui eisdem in locis breuia condunt ossa & humilia, ob idq; cynobatæ vocantur, ij vngulas ad internam calcium partem, seu malleolos potius vocare placet (κυνοπόδων ἢ σφυρῶν λεγομένων) adferunt, ac pedes tractim agunt (ἐλκοῦσι lego ex Xenophonte, cuius verba paulo post citabo, id est, vulnerant pedes. Recentiores hoc vitium attactionem vocant. *gerürt*) in eisq; claudicant. Sunt ex ijs qui facile vngulis aberrent. Κυνοβάμων vocatur equus quidam, Hesychius & Varinus. Equos quosdam minus probandos cynepodas fuisse nuncupatos inuenimus, Cælius: Ego nusquam ipsos equos, sed tibiarum in eis partem sic appellari inuenio: Pollux tantum in Canum historia κυνήποδας ἵππους simpliciter nominauit lib. 5. cap. 11. inter nomina à cane deriuata. Δεῖ μέντοι καὶ τὰ ἄνωθεν μὲν τῶν ὁπλῶν, κατωτέρω δὲ τῶν κυνηπόδων ὀστᾶ, μήτε ἄγαν ὀρθὰ εἶναι [illegible] αἰγός, [illegible] τὸν ἀναβάτην, καὶ [illegible] μᾶλλον τὰ τοιαῦτα σκέλη. οὐδὲ μὴν ἄγαν ταπεινὰ [illegible] ἐν βώλοις (lego βώλοις) ἐν ἐν λίθοις ἐλαύνοιτο ὁ ἵππος, Xenophon. Omnibonus Leonicenus sic transtulit, Ossa quæ sunt supra vngulam infra talos, qua parte vt in caninis pedibus callus subest, κυνήποδας dixere, neque erunt procera (ὀρθὰ id est recta, videtur pro ὑψηλὰ accipi, cum ταπεινὰ eis opponantur, Absyrtus hæc ipsa ossa puto, vel totam hanc partem, mesocynia appellat, quæ neque alta, neque breuia esse vult in asino admissario, vt superius citaui) & caprarum: (vt ceruorum, vnde & elaphopodes dicuntur, Absyrtus:) sic enim cum succussatione equitem affligunt, tum ipsa facile crura huiusmodi inflammantur. Neque verò depressa: sic enim deglubi isti & exulcerari calli solent, seu per glebas siue per lapides agatur equus. Κύνες, [illegible] τῶν ὁπλῶν μέρος, καὶ [illegible], Hesychius & Varinus: sed apparet eos errare, cum non vngularum pars, sed vicina

vicina sit, vnde & κυνοπόδιον appellatur. Nos partem illam à corneis illis vellis prominentibus ad vngulam vsq; posteriori scilicet parte, vbi cirri pilorum eminent, & pes cauus apparet, nominamus *die fesel*, & caua ipsa *fyselloch er*. Eandem puto Laur. Russius falcem appellauit, locum delicatum & neruosum parumq; carnosum esse scribens, cap.112. quod de læsione falcis inscribitur. Et alibi, Equus (inquit) habeat falces curuas (inde nomen fortassis) & amplas tanquam ceruus. Συμβαίνει ἀδιαλείπτως τὰ μεσοκύνια [illegible], Absyrtus cap.107. Παραγκρίσματα [illegible] κυνόποσιν ἢ στεροῖς λεγομένοις, Hierocles eodem volumine cap.107. Item cap.117. μεσοκύνιον legimus, corrupta voce, vt mihi videtur, pro mesocynion, Ruellius articulum vertit. Coniecerit autem aliquis κύνας & inde deriuatis nominibus has partes appellari, à colligando quod Græci κυνοῦν dicunt: siue quoniam vngula illic adnata sit carni, vt κυνοδέσμιον vbi præputium glandi alligatur: siue quoniam ea in parte numellis & vinculis astringi solēt equi. Leoniceno tamen alia etymologia placet, quod calli illic tanquam in caninis pedibus subsint. Est & in tibijs equi pars quam lingua vernacula *vuertzel* appellat, & alia quam *schlegel*. De cirris pedum mentionem feci superius, Vegetius etiam subcirros vocat. Carnem viuam in vngulis Germani *kern* quasi nucleum nominant: Bulicttum recentiores quidam, vt Russius, vbi carnes viuæ vngulis coniunguntur. Στεφάνην, id est coronam siue corollam Græci vocant commissuram vngulæ cum pede, vel vngulæ exortum. Αἷμα [illegible] περιστεφανίδος, Hippocrates in Hippiatricis cap.117. Ruellius transfert è parte coronam cingente. Quærendum est an potius vena sit eius loci peristephanis dicta. Eodem capite ἁρμονία τοῦ ὄνυχος, id est vngulæ commissura nominatur, nō alia nimirum quàm στεφάνη. Bases Vegetio ossa quædam sub tibijs, vt videtur, calcanei forte. Xenophon astragalos, id est talos, equis attribuit, cum Aristoteles solipedum nulli astragulum esse dicat, & ne asino quidem, præterquam Indico, cui cornu à fronte emineat, Pollux. Cornu pro vngula tum in equo, tum in boue etiam & capra, vt alicubi dixi. Hinc & cornipedes equi apud poëtas. Equinas vngulas à Stygis aqua solas non perrumpi Pausanias scripsit, Cælius. Alij idem asini, alij muli vngulis attribuunt, vt ostendi in Asino capite secundo. Germanorum hippiatri & fabri, qui soleas ferreas equis inducunt, nescio quam vngularum partem nominant *breyss*. & aliam *ballen* vel *pallen*. Vngula ipsa vulgo *houf* dicitur, Græcis ὁπλὴ, & ὄνυξ interdum, Xenophon vtroque vtitur. Sed forte distinguat aliquis, vt onyx vngula propriè dicta sit, ὁπλὴ verò pars illa tota, quæ & hirundinem & tuellum & batrachos cōtinet. Ὁπλαὶ, ὄνυχες ἵππων καὶ ἑτέρων ζώων, quasi ἁπλαῖ, id est simplices: quod non bifidæ nec multifidæ sint vt in alijs quadrupedibus, Varin. Pedis cauum interius veteres chelidóna nominarunt, nunc quod ad soleam, cum paratur vngula & ferro adæquatur, forma cuspidis sagittæ effingitur in medio, pedestralam vocant sua lingua Teutones, Camerarius. Chelidôn vngulæ dicitur concauitas, sed & in canibus eodem modo. Cælius ex Hesychio. Sed in canibus vllam sic dictam partem nusquam hactenus legere memini. In asino admissario requiritur vngula dura, subter concaua, interiore sinu paruo, quam à nido hirundinis chelidona vocant, Absyrtus interprete Ruellio cap.14. vbi Græcè sic legitur, Παχὺν τὸν ὄνυχα, καὶ κάτωθεν κοίλην τὴν ὁπλὴν, ὃ χελιδόνα μικρὰν ἔχουσαν. Qui albam habent vngulam equi, & chelidones longas, improbi sunt & molles habent pedes, &c. Absyrtus cap.105. vbi & alia plurima ex chelidone signa docet, vnde equi vel probis, vel prauis & mollibus pedibus præditi colligantur. Ruellius hirundinem ad verbum transfert, Camerarius in Xenophonte nescio qua occasione testudinem: vtrique alicubi cauum pedis. Ὁ ἱππόκομος καθαιρέτω τὴν χελιδόνα, καὶ τὴν κοιλότητα τῆς ὁπλῆς θεραπευέτω, Pollux. Idem alibi in equo probat vngulas cauas, ita vt chelidôn profundius lateat, & nullam ex solo molestiam percipiat: talis enim vngula (inquit) Xenophonte teste, cymbali instar in solo resonat. Hirundo sanè molliuscula est, ideoq; soli & lapidum [illegible] tur. Χαμηλὰς vocat Xenophon vngulas pleniores carnosasq; citra cauitatem, Cælius. Noscendum est (inquit Xenophon) vtrum vngulæ sint arduæ, an tam priori parte quàm posteriore depressæ siue humiles. Nam arduæ [illegible] à solo hirundinem, quam vocant, elatam habent: at depressæ sic gradiuntur, pedis vt molliores [illegible] æquabiliter fulciant incessum. Nostrates equos illos quorum altior est hirundo, & insignis [illegible] *holfüssig*: quibus vero pedes contra se habent, *laufüssig*, quasi planipedes dicas. Ii offenduntur cum per [illegible] & lapidosa incedunt: & soleæ ex ferro aliter eis inducuntur quàm cæteris, corio quandoq; interposito. Simile [illegible] tium in humanis pedibus euenit: vnde plauti vel planci dicti, qui pedibus planis sunt: Et poëta Accius quia Vmber Sarcinas erat, à pedum planicie initio plotus, postea plautus est dictus. Exterior pars stabuli sternatur lapidibus rotundis palmari magnitudine, &c. vt insistentis vel incedentis per eos equi hirundo solidior reddatur, Xenophon. Tuellum apud barbaros scriptores vt Russium, est quædam teneritas ossium referens formam vngulæ, quam nutrit etiam, eiusq; radices in se continet. Hæc sæpe clauis solearum malè adactis læditur, vt scribit Russius cap.123. Eadem forte pars fuerit, quam Germani vocant *den kernen*, nimirum quòd mollior intra duriorem tanquam nucleus in testa sua contineatur: nisi quis à carne nomen deductum malit, quòd carnis substantia constet. Eandem aut proximam partem à Græcis batrachon dici conijcio. Nam Absyrtus in Hippiatricis cap.8. de hordeatione scribens, Frictio (inquit) secundum pilos ad imas partes spectet: siquidem per pedes huiusce morbi impetus erumpere creditur: quapropter pecus vngulas abijcit, in quibus partes illæ quas batrachos, id est ranas vocant, teneræ fiunt, & sanguinem emittunt quas inferius scarificare & circuncidere oportet. Ruellius hoc in loco aliter vertit, & ranas incrementa linguæ (vt in homine accipi solent) interpretatur, absurdo (vt mihi videtur) sensu. Nam quod vngulæ pars sit, manifestissimum est ex Geoponicis Græcis, vbi lib.16. cap.1. pulli eligendi signa ex Absyrto traduntur, & inter cætera laudantur, ὁπλὴ ἐν [illegible] καὶ παντόθεν [illegible] βάτραχος μικρὸς, ὄνυξ στερεός. Andreas à Lacuna batrachon, nescio qua ratione vertit escharam singulis crurium adnatam: Cornarius ranunculum, licet codex impressus renunculum habeat. Συμβαίνει δὲ τοῦτο (τὴν ὁπλὴν ἀπορρῆξαι) ὅταν τραχύ [illegible] ὁ ἵππος [illegible], καὶ [illegible] ὃ λέγουσι βατραχίζειν, Absyrtus cap.26. Ruellius transfert. Deterit autem vngulam tractim ingrediens, cum cursitans lapsatur, & ita caducus distrahitur, vt innatantes ranas imitetur, id βατραχίζειν Græca consuetudine nominant. Ego potius verterim, ad ranulam sic dictam pedis partem offendere: quam vocem Ruellius alibi tanquam ignotam sibi præterit. Oportet ferramento concisorio soleas ramulasque (lego ranulas) purgari, Vegetius 1.56.

Eupodia, virtus pedum in equis: vnde equi ipsi eúpodes dicuntur, pedibus & vngulis bene constituti, præcipuè cum duras & solidas vngulas habent: qui secus, κακόποδες, κακοσκελεῖς, μαλακόποδες, ἁπαλόποδες. Dicuntur & ἐπιρρεπεῖς [illegible] quidam equi, vt in heterophthalmi mentione supra ostendi. Ὅσοι δὲ εἰσι κατ᾽ ὄνυχα [illegible] ἢ [illegible] φυσικῶς, ἢ [illegible] ἐξ αἰτίας, &c. [illegible], Absyrtus cap.110. Ruellius ita transfulit, Qui secundum vnguem cornu caleant, aut suopte ingenio vario pede, vel ex certa causa diuersis vngulis constant, &c. clau-

 dicant,

dicant, & lumbos habent infirmos. Sunt & alia quædam nomina partium equi, vt quæ in Hippiatricis circa finē capitis 11 ... leguntur, quod in translatione Ruellij centesimum duodecimum est, [illegible] Ruellius propter obscuritatem hæc omisit: sunt enim recentioris Græciæ vocabula ista [illegible], &c. ἁρμὸς est harmonia, articulus, iunctura.

DE ELECTIONE EQVORVM.

Palladius in equo admissario quatuor spectari iubet, formam, colorem, meritum, pulchritudinem: Sed eadem quatuor in alijs etiam equis, seu pullis educandis, seu emendis adultis, præcipuè mihi spectanda videntur. De coloribus equorum iam supra copiosè dixi, dicentur tamen hic etiam nonnulla obiter in obseruatione formæ. Forma equorum quales maximè legi oporteat, pulcherrimè quidem Virgilio vate absoluta est: sed & nos diximus in libro de iaculatione equestri condito, & ferè inter omnes cōstare video, Plinius. Sed primo loco de pullo eligendo præcipiemus, initio à Vergilianis versibus facto qui lib. 3. Georg. leguntur huiusmodi: Nec non & pecori est idem delectus equino. Tu modo, quos in spem statuis submittere gentis, Præcipuum iam inde à teneris impende laborem. Continuo pecoris generosi pullus in aruis Altius ingreditur, & mollia crura reponit. Primus & ire viam, & fluuios tentare minaces Audet, & ignoto sese committere ponti: Nec vanos horret strepitus: illi ardua ceruix, Argutumq; caput, breuis aluus, obesaque terga: Luxuriatq; toris animosum pectus, honesti Spadices, glaucique color deterrimus albis, Et giluo: tum, si qua sonum procul arma dedere, Stare loco nescit: micat auribus, & tremit artus: Collectumq; premens (aliâs fremens) voluit sub naribus ignem. Densa iuba, & dextro iactata recumbit in armo. At duplex agitur per lumbos spina: cauatq; Tellurem: & solido grauiter sonat vngula cornu. Seruius argutum caput, breue exponit: pectus toris luxurians, torosum & eminens pulpis. Deterrimus albis, Atqui alibi ait, Qui candore niues anteirent. Sed aliud est candidum esse, id est quadam nitenti luce perfusum: aliud album, quod pallori constat esse vicinum. Giluus autem est melinus color, quem vulgò fuluum vocat. Multi ita legunt, albis & giluo (forte, E giluo) vt non album & giluum, sed albogiluum vituperet: quod si singuli colores vituperandi sunt, quanto magis mixtus vtroq;, id est albogiluus? Spina duplex, aut reuera duplex: aut lata, vt alibi. Duplicem gemmis auroq; coronam Hæc omnia Seruius. Equi boni futuri signa sunt, si cum gregalibus in pabulo contendit, in currendo, aliáue qua re, quo potior sit: si cum flumen traijciendū est, gregi in primis prægreditur, nec respectat alios, Varro. Cum natus est pullus, confestim licet indolem æstimare (qualis futurus sit equus è pullo coniectari potest, Varro:) si hilaris, si intrepidus: si neq; conspectu, nouaq; rei auditu terretur, si ante gregem procurrit, si lasciuia, & alacritate interdum & cursu certans æquales exuperat: si fossam sine contractione transilit, pontem flumenq; transcendit. Hæc erunt honesti animi documenta. Mores autem laudantur, qui sunt ex placido (videtur addendum concitati:) & ex concitato mitissimi. Nam hi & ad obsequia reperiuntur habiles, & ad certamina laborum patientissimi, Columella. Mores, vt vel ex summa quiete facile concitentur, vel ex incitata festinatione non difficile teneantur. Consideranda sunt in pullis corpora magna, longa, musculosa & arguta, Palladius. Corpus multum, membra non confusa, Varro. Corporis forma constabit exiguo capite, non magno. Oculis nigris. Naribus apertis, non angustis. Auribus applicatis, Varro. Auriculis breuibus & arrectis. Ceruice molli lataq;, nec longa. Iuba densa, non angusta, crebra, fusca, subcrispa, subtenuibus setis implicata in dexteriorem partem ceruicis, (per dextram partem profusa.) Pectore lato, pleno, & musculorum toris numeroso. Humeris latis, Varro. Armis grandibus & rectis, Columella. Scapulis latis. Lateribus inflexis. Ventre modico, substricto. Spina duplici Columella. Spina maximè duplici: sin minus, non extenta, Varro: extentam intelligo gibbosam vel prominentem, Græci κυρτὴν dicunt, quæ cauæ opponitur. Leguntur autem eadem verba apud Absyrtum in Geoponicis Græcè hoc modo [illegible] μὴ κυρτὴν: contrario sensu, quem & Ruellius in Hippiatricis hoc caput exponens (quanquam Græcus codex impressus non habeat) ineptè imitatur: sed negationem addendam ad κυρτὴν tum ex Varrone clarū est, tum ex Hippiatricorum Absyrti cap. 103. vbi in equo ad iugum idoneo [illegible] requirit. Lumbis deorsum versum pressis, Varro: latis & subsidentibus, Columella. Testibus paribus & exiguis, Columella & Palladius. Cauda longa & setosa crispaq;, Colum. ampla, subcrispa, Var. Cruribus æqualibus atq; altis rectisq;. Genibus rotundis (teretibus) nec magnis (paruis) nec introrsus spectantibus Clunibus rotundis. Feminibus torosis ac numerosis. Vngulis duris & altis & concauis, rotundisq;: quibus coronæ mediocres superpositæ sunt. Toto corpore vt habeat venas, quæ animaduerti possint, quòd qui huiuscemodi sit & cum est æger ad medendum est appositus. Sic vniuersum corpus compositum vt sit grande, sublime, erectum, ab aspectu quoq; agile, & ex longo, quantum figura permittit, rotundum, Hæc omnia Varro & Columella prodiderunt. Habetur & in Ang. Politiani Rustico egregia electionis pulli descriptio. Eadem ferè omnia similiter in pullo probat Absyrtus in Geoponicis Græcis lib. 16. cap. 1 in paucis admodum differens: requirit enim tenue collū (vt vertit And. à Lacuna: Græcè legitur ἁπαλὸν, id est molle, vt Columella quoq; habet:) iubam promissam ([illegible]) brachia recta, ventrem moderatū. [illegible] And. à Lacuna ineptè vertit amplum (cum Varro modicum, Columella substrictum laudet:) testes oblongos, (sed errorem video & pro μακροὺς legendum μικρούς. Nam præter Palladium & Columellam qui probant exiguos testes, Xenophon etiam non magnos equum decere scribit, quanquam addit, [illegible], interpres vertit, sed in pullo hoc notari non potest.) Pectus [illegible], lege [illegible] (nam & alij authores eiusmodi laudant, musculosum inquam & torosum: sic & [illegible] mox laudat: ridiculus est qui contextum vertit:) Ruellius etiam [illegible] legit, vt apparet in Hippiatricis cap. 14 translationis eius.) Postremo ranam exiguam. Ex his enim (inquit) claret tum magnum tum bonum futurum equum.

His adnectemus quæ Xenophon & pleraq; mutuatus ab eo Pollux, de probandis aut improbādis in pullo corporis partibus literis mandauerunt. Equi nondum domiti corpus (inquit Xenophon) diligenter explorandum est, quod animi haud satis claras significationes dare soleat equus qui nondū conscenditur. Soliditas igitur membrorum omnium, cum ad cursum celeriorem tum a[illegible]riorem equum reddit. Plato statum corporis rectum & articulatum probat. Caput osseum sit, maxillæ [illegible] paruæ. [illegible], Pollux. Extantes oculi vigilantiores putandi quàm profundi: horū etiam prospectus longius penetr[illegible]erit. Oculi sint ignei, & quasi sanguinei, [illegible], Pollux & Oppianus. Plato tamē in Phædro equum deteriorē & immorigerum, [illegible] & ὕφαιμον, id est

de est glauco & subcruento aspectu, reliqui corporis colore nigro facit: meliorem verò mitioremq́; nigris oculis, corpore albo. Auriculæ breues & minutæ, vertex verò grandior caput equinum decet. Nares patulæ multò quàm conniuentes, & apertiores meatus habent animæ, & faciũt videri equum terribiliorem, χαροπὸν. Nam & irascens equus equo, & inter agitandum ferociens, diducere vehementius nares consueuit. Præstantiorem equum Plato ἐπίγρυπον, id est rostro adunco fingit, contrarium πυκνοπρόσωπον. Iam de pectore non oriatur ceruix tanquam porci prona, sed eminens pertineat ad verticem vt gallinacei. (λαγαρὸς δ' εἴη ὁ αὐχὴν κατὰ τὴν συγκαμπὴν, quidam vertit, curuetur autem in flexu: malim, gracilis autem sit ceruix qua iungitur capiti: nam & Russus collum longum & gracile iuxta caput laudat. Λαγαρὸν proprie est gracile ambitu vel complexu suo, inter crassiores supra infraq́; partes medium, vt mihi quidem videtur: quales in animalibus inde vocatæ λαγόνες sunt: quod autem tale fuerit, flectitur curuaturq́; commodius. Esto igitur equi ceruix circa summam vertebram gracilior, vt caput in eo flectatur.) Ita collum fuerit ante equitem, oculi autem spectabunt ante pedes. (Νεάτην δ' ἐπὶ γλῶσσαν ἔχει ... νευει, Oppianus. Et rursus, Γυρωτὴν δὲ ... ἵππος, Ὡς ἐπὶ ... φάλαρα.) Atq; huiusmodi equus, vtcunq; animosus, minimè violentus esse poterit. Violentiam enim vsurpant equi non inflectẽtes collum & caput, sed extendentes. Platoni laudatur equus ὑψαύχην, vt κραταιαύχην & ... vituperatur. Considerandũ & hoc vtrum buccæ sint teneræ an asperæ, an verò inæquales. Nam imparitas harum facit plerunq; duri & contumacis vt oris (heterognathi) equi reddantur. Iuba pulchrè comata, & procomium decorũ. Spina dorsi supra armos (ἀκρωμία) paulò elatior, præbet opportunius sedile equiti: & armi ac reliquũ corpus firmius compinguntur, si illa duplex fuerit, quàm si simplex: tum etiam & eques residebit mollius, & forma delectabilior erit. Pectus amplum (latum) idoneum est & ad formã & ad robur, & ad longiores gressus, vbi non implicentur crura, (vt fit cum breuiori interuallo distant.) Latera demissiora (πλευρὰ βαθύτερα, Xenophon: Pollux in plurali dicit πλευράς, id est latera vel costas) oblonga, & supra ventrem turgidiuscula, tum aptiorem ad residendũ, tum robustiorem melioriśq; de pastu succi equum indicant. Venter substrictus, περιεσταλμένη Pollux: legendum περιεσταλμένη. Lumbi (ὀσφῦς) quo erunt latiores & breuiores, hoc facilius attollet priores pedes equus, & posterioribus subsequetur: ita etiam ilia (κενεών) esse minima videbuntur, quæ vastitate sua partim deformant, partim etiam debilitant & grauant equos. Xenophon. Lumbi sint duplices, Pollux. Coxas esse latas & carnosas oportet, vt cõsentaneæ sint cum pectore & lateribus. Clunes solidæ ac latæ. Cauda longa non ornamento solum sed etiam vtilis est, vt infestantes scilicet muscæ abigantur. Femora neruosa, μηροὶ ἰνώδεις, Pollux: εὐπαγέες, μυώδεες, Oppianus. Camerarius μυωδέες legit propter carmen: ego ἰνώδεες malim cum Polluce: neruosum enim solidius est musculoso. Sed Absyrtus quoque probat μηρους μεμυωμένους, quare rem in medio relinquo. Femina quidem sub cauda si latioris interualli linea distinxerit, (μηρούς διακεχυμένους, Xenophon, videtur legendũ esse διωρισμένους,) hoc pacto quia crura posteriora spatiosius (maiori interuallo distantia) attrahentur, ideo & successio (ὑπόβασις, malim progressio, vt Atticum sit pro πρόβασις, nisi quis πρόβασιν de prioribus pedibus dicat, ὑπόβασιν de posterioribus) ac equitatio erit terribilior & firmior, & quàm aliter essent meliora omnia. Crura seu femora posteriora διαβεβηκότα, Absyrtus etiam in asino admissario probat: quòd sic futurus sit ... ἐν τῇ ἐπιβάσει. Femur sub armis si crassum sit, habet, vt in virili corpore non solum robur, sed etiam venustatem. Tibiæ excarnes. Tibiarum ossa sint spissa, vtpote corporis totius stabilimenta: sed spissitudo non erit venarum neq; carnium: nam hoc pacto cum per aspera agitur equus, impleri hæc sanguine necesse est, & existere nodos (κιρσούς, varices) inflariq; crura, & cutem rescindi, (ἀφίστασθαι:) qua laxata sæpe commissuræ discedunt, & equus claudicat, (ἡ πτελέη ... χωλὸν ἀπέδειξε τὸν ἵππον, id est radius tibiæ luxatus claudum reddit equum.) Crura mollia & flexilia, σκέλη ὑγρά.

Pullus cuius à primo statim ortu altiores tibiæ fuerint, is maximus futurus est. Omnium enim quadrupedum tibiæ processu temporis parum crescunt altitudine, secundum has vero (id est, si illæ vero in pullo altæ sint) consentiente magnitudine corpus reliquum augetur. Genua si pullus lubrico flexu moueat ingrediens, coniecturam ex hoc facere possis, in equitatione crura similiter lubricum motum habitura esse: quanquam enim mollities illa flectendi procedente tempore maior fit, meritò tamen in pullis statim animaduersa laudatur. Γόνυ λαγαρὸν πρὸς τὴν συγκαμπὴν, Pollux: malim ὑγρὸν πρὸς τὴν συγκαμπὴν vel καμπὴν, vt Xenophon habet: & ipse Pollux in vitijs oppositis, de genibus loquens, ὑγρὸν appellat equum qui ea facile flectat: quanquam & αὐχὴν λαγαρὸς κατὰ τὴν συγκαμπὴν à Xenophonte laudetur: genu tamen non itidem vt ceruix, λαγαρὸν (de qua voce superius docui) dici potest: Κυνήποδες ἐγκοιλοι, ... Pollux. Ossa supra vngulam infra talos, qua parte vt in caninis pedibus callus subest, κυνήποδας dixêre, neque erunt procera, neque vero depressa, vt superius exposui in partium equi enumeratione. Sed omniũ prima erit pedum, vtpote fundamenti totius corporis, consideratio. Et in his primum vngula cõsideranda. Spissa enim ad pedum bonitatem longè præstat tenui. Deinde cognoscendum, vtrum vngulæ sint arduæ, an tam priore parte quàm posteriore depressæ siue humiles. Nam arduæ altius à solo testudinem (chelidóna) quam vocant, elatam habent: at depressæ sic gradiuntur, pedis vt molliores & duriores partes æquabiliter fulciant incessum: vt fit in hominibus quoque quorum crura distorta sunt, qui valgi vocantur. Rectè etiam Simeon scripsit sonitu deprehendi pedum bonitatem. Non secus enim ardua (κοίλη, id est, caua) vngula, quàm cymbalum resonat. De posteriorum pedum talis seu tibijs, deq; ijs quos κυνήποδας vocari diximus, & de vngulis, eadem quæ de prioribus pedibus tradita sunt, perhibemus. Atq; hæc in pullis eligendis qui obseruare voluerint, eos adepturos puto optimis pedibus & robustos & satis corpulentos, tum vero pulchritudine & magnitudine præditos equos. Hactenus Xenophon & Pollux. Apparet autem ex postremis hisce Xenophontis verbis, hæc ab eo tradita electionis signa, non ad bellatorem duntaxat equum, de quo præcipuè disserit, sed ad alios etiam pertinere. Iam contraria quæ vitio dantur, etiamsi ex præcedentibus per se possint intelligi, adscribam tamen ex Polluce translata, vt huic instituto plenissimè satisfaciam. Improbantur itaq;, caput graue & carnosum: aures magnæ: nares angustæ vel coalitæ, (μυκτῆρες συμπεπτωκότες:) oculi caui, ceruix oblonga, iuba parum pilosa, pectus angustum, armi caui: latera angusta & parum carnosa: lumbi acuti, coxæ asperæ, crura duriora, id est, tarda ad motum: genua ægrè flexilia: nam quæ mollia sunt & facile flectuntur, gressum equi faciliorem tutioremq́; præstant, vt & minus delassetur, minusq́; offendat aut cespitet. Femora minus solida, ... Tibiæ varicosæ. Cynepodes crassi. Vngues tenues: & vngulæ plenæ, carnosæ, læues, planæ, quas Xenophon ..., id est, humiles appellat. Hactenus Pollux. Oppianus libro primo de venatione, equi tum ad bellum tum ad venationem apti notas laudabiles in plærisq; similiter describit, nos ea tantum recitabimus, vbi vel amplius vel diuersum aliquid habet. ...

Εὐρὺ πέλοις φαιδρόν τε μεσόφρυον, ἐκ δ' ἄρ' ἀκρήρης Ἀμφὶ μέτωπα τρίχων πυκινοὶ σείοιντο κορυμβοί. ...

[illegible] (Pollux ἰνώδεις, &c. vt paulo superius monui:) [illegible] ceruinis similia: [illegible]. Talem etiam equum, inquit, maximè probant, [illegible]: Hoc est, periti certaminum equestrium, & armentorum custodes: nimirum quod contra piratas & abigeos talium equorum fortitudine & celeritate præstantium, vsus in sua aut alijs regionibus fuerit. In adulto etiã equo emendo, eadem ferè quæ in pullo obseruanda sunt. Quæ autem præcipuè circa ingenium & mores eius perpendi debeant, inferius dicetur. Quò acrior equus est, eò amplius in bibendo nares mergit, Plinius. Emptio equina similis ferè ac boum & asinorum, quod ijsdem rebus dominium in emptione mutatur, vt in Manilij actionibus sunt perscripta, Varro.

In admissario etiam & matrice eligendis, pleraq; similiter examinari debent, vt in equo simpliciter emendo vel educando pullo: quanquam multo plus refert admissarium esse egregium, vt tota ab eo prognata soboles laudabilis habeatur. Equos ad admissuram quos velis habere, legere oportet amplo corpore, formosos, nulla parte corporis inter se non congruente, Varro. Quales sint eligendæ equæ ex quibus muli procreentur, in Asino scripsimus. Forma esse oportet magnitudine media, quod nec vastos nec minutos decet esse. Equas clunibus ac ventribus latis, Idem. In admissarijs quatuor spectanda sunt, forma, color, meritum, pulchritudo. in forma hoc sequemur: Vastum corpus & solidum, robori conueniens altitudo, latus longissimum, maximi & rotundi clunes, pectus latè patens, & corpus omne musculorum densitate nodosum, pes siccus & solidus, & cornu concauo altius calciatus. Pulchritudinis partes hæ sunt: vt sit exiguum caput & siccum, pelle propemodũ solis ossibus adhærente: Aures breues & argutæ, oculi magni, nares patulæ, coma & cauda profusior, vngularum solida & fixa rotunditas, Palladius: Ea quæ de coloribus mox adijcit, iam supra enumeraui. Et mox, Eadem (inquit) in equabus consideranda sunt, maximè vt sint longi & magni ventris & corporis: sed hoc in generosis seruetur armentis: Cæteræ passim toto anno inter pascua, dimissis secum maribus impleantur. Eadem ferè de pulchritudine equi Albertus scribit, & inter alia, Oculi (inquit) magni sint, & quasi ante caput siti: aures breues & acutæ (argutæ Palladius, ex quo transscripsit: quamuis & Russius acutas habet, & quasi aspideas, nescio quo sensu) & quasi antrorsum porrectæ: cauda magna & longa, nares apertæ, quas cum bibit profundè in aquam mergat. Russius ad equi pulchritudinem præter cætera, maxillas graciles & siccas commendat: os magnum & laceratum, (Oppianus στόμα ἄρκιον, id est, os moderatum:) garese verò acutum sed quasi tensum & rectum: dorsum curtum (breue) & quasi planum. Costas & ilia vt bouina. Anchas longas & tensas: coxas intus forisq; latas & carnosas: garetta ampla & sicca & tensa: falces curuas & amplas, ceruinis similes, crura ampla, pilosa & sicca. Iuncturas crurium grossas, & non carnosas, propinquas vngulis, ad similitudinẽ boum. Posterior pars corporis altior sit anteriore, vt in ceruo, Hęc Russius. Pulchritudo equi melius apparet in macilento corpore quàm obeso. Nam pinguitudo sæpe vitia quædam occulit, Idem.

Regibus hic mos est vbi equos mercantur, opertos / *Inspiciunt, ne si facies vt sæpe decora*
Molli fulta pede est, emptorem inducat hiantem / *Quòd pulchræ clunes, breue quòd caput ardua ceruix.*

Horatius lib. 1. Serm. Sat. 2. Equi pulchritudo maximè excellit si ceruicem natura erectam & sublimem gerat, & verticem magnum, & aures minores quàm pro capitis modo Pollux. Alia etiam nonnulla quæ ad pulchritudinem equi seorsim referri poterant, inter alias electionis notas iam recitauimus. Eligendi sunt parentes boni & pulchri, vt pulli etiam similes generentur, tum corpore, tum moribus, quod vt plurimum fit: nam vt contrarium accidat, alia quædam causa superueniat oportet, Russius. Si equus leucoma, id est albuginem vel candicantẽ notam in oculis ostendat, non ictu contractam, sed genitiuam (vt Ruellius reddit: Græcè legitur ἀπὸ ταυτομάτου, id est sponte natam, nulla scilicet externa, sed interna & latente causa) ad seminandam prolem repudiatur: namq; editum hoc parente pecus cum ad eandem deuenerit ætatem, simili modo cæcitate afficietur: Equam vero tali genitore procreatam, propter anniuersariam purgationem, id malum non manet: sed mas quem ea peperit matrix, auitum referet vitium. Iam qui insiliendis equabus vel pigri vel inhabiles spectantur, vtpote cum operi cedant, sunt segregandi. Qui etiam vnico teste constant, ad admissuram asciscere non oportet: cum ex maxima parte infœcundi reputentur aut pullos suæ stirpi mutilæ similes progenerent. Quibus varices in testiculis prominent, seminandæ soboli non habentur idonei, hos varicosos (κιρσοκήλας?) vocant. Admissarium enim corpore esse integro & omni vacare culpa oportet, Absyrtus. Sed plura de admissarijs equis dicam capite tertio: hic enim ea solum proposui, quæ circa corpus eorum spectantur.

De notis equi ad venationem apti Oppiani sententiam retuli iam ante: sed Nemesiani quoque perelegantis poetæ eadem de re versus audiamus.

Cornipedes igitur lectos det Græcia nobis, / *Cappadocumq; notas referat generosa propago*
Armata & palmas nuper grex omnis auorum. / *Illis ampla satis læui sunt æquora dorso,*
Immodicumq; latus, paruæq; ingentibus alui, / *Ardua frons auresq; agiles, capitiq; decoro*
Altus honos, oculiq; vago splendore micantes. / *Plurima se validos ceruix resupinat in armos.*
Fumant humentes calida de nare vapores. / *Nec pes officium standi tenet: vngula terram*

Crebra ferit, virtusq; artus animosa fatigat. Belisarius Aquiuiuus in libro de venatione Oppianum secutus, [illegible] non os mediocre vertit, vt nos supra: sed largissimo (inquit) sint ore longoque, ne freno inobedientes esse iudicentur. Capita etiam alta idcirco esse vult, vt si quandoq; equum cespitare contigerit, subleuari facilius quo minus corruat freno possit. Alia quædam de equo venatorio inferius hoc in capite afferam. Non illi venator equus, non spicula curæ, Claudianus. Equi alij sunt idonei ad rem militarem, alij ad vecturam, alij ad prædã. Itaq; peritus belli alios eligit, atq; alit, ac docet: neq; eodem modo parantur ad ephippium, vt ad prædam: quòd vt ad rem militarem, quòd ibi ad castra habere volunt acres, Varro.

De equis insititijs & bigeneris qui debent ad iugum destinari, Absyrtus capite centesimo translationis Ruellij sic scribit: Equos qui diuerso parentum seminio procreantur, à corporum notis nosse commodum est qui ad iuga capessenda sint habiles & idonei. Tali autem habitu constare debent: pectore lato, ampla similiter ceruice, naribus apertis, prominentibus armis, cruribus ([illegible]) rectis, suffraginibus mesocnemijs [illegible] non magnis: pedibus non vacijs, sed neq; ingredientibus qui displodantur, ventre non paruo, spina non incurua. Talibus meritis validos, & ad obeunda munia robustos tibi comparabis. His pauca quædam addemus de nonnullis corporis equini

equini partibus, circa electionem obseruandis, tanquam appendicem omissorum superius. Equorum animi [illegible] aures, sicut & leonum cauda, Plin. Et alibi, In equis (inquit) & [illegible] genere indicia animi aures præferunt, fessis marcidæ, micantes pauidis, subrectæ furentibus, [illegible] in veterino genere, vt notam eam habeant, quam leporinum dent [illegible] rumari non oportet: sed nuper in lucem ædita aut reijcere, aut ab armẽt [illegible] vtiq; huiusmodi fœturas & pullationes veluti adulterinas esse naturæ notas & portentosas: maximè autem gignuntur in hinnis & bigeneris animantibus, Absyrtus. Pollux laudandum equi aspectum siue oculos his epithetis ornat, [illegible] nam quod addit [illegible], ad aspectum, aut apparentẽ ex eo animi notam, nõ æque pertinet. Et mox, Καὶ [illegible] Bre-
10 uitas colli semper commendari solet ab equestribus, prolixitas verò instar gruis mirum in modum vituperatur, And. à Lacuna. Equi Argolici & Istrij, [illegible], indiuidua & caua spina. vt Ruellius vertit, Hispani verò [illegible], quanquam illic spinæ vocabulum non adijcitur, Absyrtus cap 115. quòd si [illegible] sunt, [illegible] videntur [illegible], sed certi hac de re nihil habeo. Crura valida & sicca sint, & æqualiter à genu vsq; ad pedem porrecta, ita vt nulla tubercula promineant, nihil etiam ad tactum cedat, Albertus. Pes æqualis & planæ superficiei, id est non asperæ, rotundus, vndiq; terram tangens, Idem. Pedum laudatam constitutionem Pollux [illegible] vocat. Ab eodem probatur equus [illegible] & [illegible]. Heterognathon Camerarius ex Xenophonte vertit duri & contumacis oris equum. Huiusmodi autem fiunt, vt liquet ex verbis Xenophontis, cum maxilla altera durior vel asperior, altera mollior vel tenerior est. Præcipiatur curatori (inquit idem) ne vnquam habenis attrahat equum: hoc enim heterognathos facit, (os durum, Camerarius.) Et alibi, Heterognathos equos prodit, non solum equi-
20 tatio illa quam [illegible] vocant: sed euidentius etiam mutata subito equitatio. Nam plerique nolunt excurrere, nisi ita flexus eueniat vt improbior maxilla domum & ad reditum conuertatur. Et rursus, Agitationem autem in primis probamus eam quæ [illegible] appellatur, quoniam ambas buccas ad conuersionem assuefacit. Est & hoc bonum agitationem ipsam mutare, vt equi buccæ in vtrilq; exæquentur. [illegible] (Pollux) [illegible] Suidas & Varinus. Hesychius [illegible], id est duri oris exponit: [illegible], id est contumax & effrenis latius patet: Pro inexplebili, vt illi exponunt, & ambabus maxillis cibum vorante, apud authores legisse non memini. Heterognatho contrarius & laudandus est, [illegible] apud Pollucem. [illegible] (in Xenophonte corruptè legitur [illegible]) [illegible] (lego [illegible]) (hoc est quod Xenophon scribit. [illegible]
30 [illegible] &c.) [illegible] Pollux.

Teutones (inquit Camerarius) cum bonum & generosum equum depingunt, diuersorum animantum concinnatis virtutibus, vt Homerus fingit de dijs Agamemnonem suum, à lupo tria, & à vulpe tria, & à muliere [illegible] seu [illegible] assumunt. Lupi oculos, voracitatem, validam ceruicem. Vulpis aures breues, caudam longam, gressum lenem. Mulieris pectus, superbiam, comam. Alij magis pudendo intellectu inter muliebres in equo virtutes posuêre conscensionis patientiam. Itemq; alij hæc ita exposuêre, generoso equo virtutes vt attribuerent duas leporis, velocitatem & agilitatem. Duas vulpis, bonorum oculorum & pilosæ caudæ. Lupi duas, lenitatem gressus & voracitatem. Duas asini, coxas valentes & firmitatem pilorum: vel vt quibusdam placet, bonas vngulas. Mulieris duas, superbiam & subiectionem. Atq; etiam alij aliter hoc modo: (declarant enim hæc etiam Teutonum maiorum nostrorum sapientiam:) De lupo (lucio potius) pisce adesse debere equo voracitatem & exiliendi
40 facultatem. De anguilla agilitatem & (vt meminisse videor) celeritatem. De serpente, oculorum aciem & gyros. De leone, amplum pectus & densam iubam. De fœmina, quæ diximus. De fele, nitorem & lenitatem gradus. Hæc omnia Camerarius. Nunc de indole etiam, ingenio & moribus & actionibus nonnullis, quæ circa equum eligendum considerantur, dicamus. In equo igitur adulto & iam vectore parando primum ætas ignoranda non est, (de cuius dignotione capite tertio dicam:) ætate perspecta, inquit Xenophon, videbimus & lupos quo pacto ore, & verticale lorum quo pacto ad aures admittat. Hæc minimè erunt obscura, si coram emptore & applicatum frenum & detractum fuerit. Mox animaduertendum quo pacto suscipiat dorso conscensorem: multi enim equi recusant ea, quæ laborem sibi allatura esse intelligunt. Obseruabitur & hoc, vtrum cum equite non recuset ab alijs equis digredi, aut, si forte prope assistat, an ad hos se efferre soleat. Reperiuntur etiam qui de mala educatione ex equitationibus recurrant ad domesticos secessus. (De heterognathis iam paulò ante dixi.) Neq; fugere nos par
50 fuerit, an etiam instigatus ad celeritatem equus cito sustineri, & libenter reuerti soleat. Prodest & hoc scire, vtrum extimulatus etiam obtemperet equus. Nam immorigerus equus nõ inutilis tantummodo, sed sæpenumero proditoris vicem obtinet, Hæc Xenophon. Ab ingenio equus laudabitur, inquit Pollux, si fuerit [illegible] Hucusque Pollux. Budæus oris morigeri & ductilis equum laudat, vt Græci eugogon &c. Quò quis acrior, hoc altiùs profundius nares mergit, Plinius. Equus sit audax, pedibus terram fodiens & terens, hinniens, membris tremens: hoc enim fortitudinis est indicium: ex quiete summa facile concitetur, facile etiam ex maxima concitatione sistatur & quiescat, (idem in Hippiatricis Græcis alicubi legimus, & paulo ante ex Polluce diximus) Albertus. Equus Platoni in Phædro laudatus [illegible] At improbatus eidem, [illegible] Huius loci paralipomena quædam, vt vitia & virtutes nonnullas equorum, octaui capitis parte secunda requires. Præstantissimus quidem fuerit equus, in quo & animi & corporis formæque dotes coniunguntur: quod si non contingat, formæ potius quam animi vitijs ignoscemus. Strigosum pecus equumque dicimus, qui sit malè habitus & gracilis: hoc est Græcè [illegible] Aristoteli, Theophrasto, Pausaniæ, Hermolaus. Mihi quidẽ nonnihil interesse videtur. [illegible] enim propriè dicitur animal quod circa [illegible], id est ilia & partem qua cingimur, gracilius est, quem habitum in adolescentibus
70 & puellis præcipuè laudare solent: & quoniam sphẽces, id est vespæ, qua thorax cum ventre inferiore conseritur,

 gracili

gracili filo cohæret, idem sphecôdes appellatur: at strigosus habitus totius corporis est, pleno & nitido carnosoq; contrarius, λεπτὸς, ἰσχνὸς, κατισχνὸς, λεπτόσαρκος, siccus & veluti strijs (seu strigis) quibusdam asperior, squalidus aspectu, & semper vitiosus. λαγαρὸν vero in nonnullis corporis partibus commendamus, vt in equi ceruice qua capite iungitur apud Xenophontem. Censores P. Scipio Nasica, & M. Pompilius cum equitum censum agerent, equum nimis strigosum & male habitum, sed equitem eius vberrimum & habitissimum viderunt: Verba sunt Masurij citante Nonio, & Gellio 4 20. Grammatici quidam strigosum interpretantur exhaustum & macilentum, quasi stringosum: & iumenta strigosa, quod corpora eorum restricta sint fame aut alia vitij causa. Vide infra in C. de morbis toti corpori communibus, initio statim. Equus dysgargalis Xenophonti, qui est δυσυποτακτος ac difficilis, qui ne tactum quidem aut titillationem pati queat, γαργαλισμὸν Græci dicunt, Cælius.

Vitia ingenij moru & actionum equi (pedum etiam nonnulla) apud Pollucem leguntur ista: βραδὺς, νωθὴς, ἀμβλὺς, ἀργὸς, βλὰξ, ἁπλοῦς, ἄπους, κακόπους, κακόπους, μελαγχολικὸς, δειλὸς, ἄπληκτος, καθέδρικὸς, ὕπτιος, (ὑπτιάζων potius, vt in Hippiatricis legitur) δυσαπόλυτος, ἐπίφοβος, οὐ συνδάκνων τοὺς πόδας, μαλακὸς τὴν ὁπλήν, σκληρόστομος, βαρὺς τὴν κεφαλήν, [illegible], κυφαγωγότερος, δυσγαργάλιστος, ἀπειθὴς, δυσήνιος, δυσάγωγος, ἀνάγωγος, ἄστομος, [illegible], [illegible], λακτίζων, λακτιστὴς, ἀδάμαστος, φρυασσόμενος, [illegible], [illegible], ἀτακτος, θηριώδης, δύσφορος, [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] ἱππεία, οὐδὲ προσιέμενος τὸν χαλινὸν, ὑπέρφοβος, [illegible], ἀποδείστερος Σίμων ὁ [illegible]. Hactenus Pollux.

Probantur ad equitationem qui genibus lentis (ὑγροῖς) & facile flexibilibus constant: quippe minus ij cæteris decerrant (ἀπταιστότεροι minus offendunt aut cespitant) nec sessori periculum afferunt, minusq; fatigati in obeundis operibus elassescunt, quàm qui duris genibus non secus atq; si vallis & palis niterentur. Qui magnis ilibus turgent, ij imbecilliores viribus & deformiores intelliguntur. Omnibus præstantiores habentur, qui originem armorum (ἐπωμίδα) sublimiorem prætendunt: non enim modo sessoribus tuti, sed firmioribus armis stabiliti putantur. Suspicaces & meticulosos supra modum, optimum est non possidere: cum nos non fugiat plerunq; sarcinas & onera quæ subuectant, perniciosè deturbare: quod minori vitio verteretur, nisi vectorem excutientes male sæpius afficerent. Sed equinum genus prospicuam præ se fert suspicionem, sic vt insidens tutò hæreat: asininum verò pecus & bigenerum rerũ conspectu consternabile, nouitatisq; verens, in discrimen adfert, Absyrtus cap. 112. Laur. Russius capite septimo, aphorismos aliquot ad electionem equorum vtilissimos quanquam parum Latino sermone his fere verbis præscripsit: Equus maxillis crassis & collo breui, non satis cõmodè frenari potest: Equus frigiditate & inflatione capitis laborans, oculis tumidis, & capite graui deorsim nutans, auriculis circa partes extremas pendentibus & frigidis, vix vnquam poterit curari. Equus auriculis pendentibus & magnis, oculis concauis, lentus, remissus & mollis est. Equus garettis amplis & extensis, falsis (falcibus) curuis, ita vt garetta in gressu introrsum spectent, vt plurimum celer & agilis est. Equus garettis curuis, & falcibus extensis, & hanchis curuis, secundum naturam ingredi solet. Equus cum per caudam trahitur, quo firmius pressiusque eam ad se trahit, tanto præstantior, & ad bellicum vsum laudatior: vt ille etiam, cui pellis inter aures vbi iuba desinit, craneo tenacius hæret. Equus habens iuncturas crurum iuxta pedes natura crassas, & pastoralia breuia boum instar, natura fortis existimatur. Equus costis grossis tanquam bubulis, ventre amplo & deorsum pendente, laboriosus & patiens iudicatur. Qui vngulas omnes albas habet, vix aut nunquam fortes habebit. Equus si super omnes pedes in principio, præcipue anteriores, diu & æqualiter coniunctos insistat, ita vt vnum pedem ante alterum non extendat, aut eleuet, aut vno quàm altero leuius ac debilius terræ innitatur, membra inferiora se habere sana & firma declarat. Equus naribus magnis & inflatis, oculis grossis, non concauis, natura vt plurimum audax est. Equus ore magno scisso seu valde diducto: maxillis gracilibus & macris, collo longo & gracili versus caput, facilem freno se præbet. Equus truncum caudæ strictum ad se tenens, & fortiter iuxta costas strictum, magna ex parte fortis & patiens est, sed non celer. Equus habens crura & iuncturas crurium satis pilosas, pilos longos, easdem partes ad laborem validas habet, sed idem plerunque celer non est. Equus culmine longo & amplo præditus, hanchis longis & extensis, altior posterius quàm anterius, velox in cursu esse solet. (Quæ de claudicatione sequuntur capite tertio inter morbos pedum addentur.) Equus cui interiora corporis male habent, auriculis & naribus vt plurimum [illegible]is, & oculis concauis, pro semiuiuo habetur. Anthrace laborans si flatus narium emittat frigidos, & oculi lacrymentur assiduè, morti vicinus iudicatur. Equus afflictus enorra vel verme volatico in capite, & continuè naribus humorem reddens aquæ pinguis & frigidæ instar, vix euadet. Equus patiens morbum arragiati, & foriolus, [illegible] est liquidum subinde stercus emittens, ita vt venter eius prorsus inaniatur, in infusionẽ cadet, & vt plurimum breui morietur. Equus habens viuulas si subito in sudorem toto corpore resoluatur, & membris omnibus contremiscat, & animo subinde deficiat, non videtur posse euadere. Si nares equi aliquantisper comprimantur, & mox redditus ex eis spiritus fœnum aut stramen iuxta positum fortiter proijciat, à stranguria (stranguillione) & enorra liberum habet caput. Equus habens pares bassas (falces, forte) natura, & non impares, non facile bene habitus euadet.

Pullus qui ad bellum instituitur quomodo exerceri debeat, præscribit Absyrtus caq. 113. translationis Ruellij. Bucephalus Alexandri Magni equus bellator optimus qualisnam fuerit, dicemus infra capitis octaui parte vltima. De equorum ad militiam delectu scribit Valturius 6.9. Xenophontis, Pollucis & Oppiani sententias de eligendo militari equo in præcedentibus iam retuli. Alia quædam de equo bellatore inferius adferam.

Equus qui ad ostentationem & formæ merito alitur, ab alta & erecta ceruice commendatur: nam equus cum fœminæ quam desiderat visendum se præbet, [illegible], ceruice erecta superbit, & cursu fertur procace. Inprimis vero elegans fuerit, si ceruicem natura tollat & extendat: vertice magno, auribus quàm pro capitis modo minoribus, Pollux ex Xenophonte. Cætera quæ ad pulchritudinem equi faciunt, cum alijs superius explicaui.

De regionibus quæ insignes equos producunt.

De stirpe magni interest qua sint, quod genera sint multa: Itaq; ad hoc nobiles à regionibus dicuntur, Varro. In permutandis equis vel detrahendis (lego distrahendis, id est vendendis) maximam fraudem patriæ solet afferre mendacium. Volentes enim charius vendere, generosissimos fingunt. Quæ res compulit nos, qui per tam diuturnas & longinquas peregrinationes equorum genera vniuersa cognoscimus, & in nostris stabulis sæpe nutriuimus, vniuscuiusq; nationis explicare signa vel merita, Vegetius. Equorum tot sunt genera, quot hominum nationes

tiones discretæ: ego (inquit Oppianus) præstantissima tantum dicam, Ὅσσοι δ' ἐπιτηδείοι ἀρετῇσιν ἱππῶν. Sæpius quidem similes fœtus parenti ædere consueuerunt equæ, multum etiam cœli habitus & regiò refert, vt de patria inquisitio non inutilis sit æstimanda.

Acarnanum & Aetolorum solitudo, pascendis equis est accommoda nō minus quàm Thessalia, Strabo. Achiui, Ἀχαιοί, Armenij, & Tyrrheni, ad bellum apti sunt, Oppianus. Vide Epei. De Græcis inferius dicam. Aegyptij, Nec sæuos miratur equos terrena Syene, Gratius. Alexandria equorum studijs & equestribus certaminibus, olim maximè dedita fuit, vt scribit Apollonius lib. 5. Aethiopia pennatos, vt fertur, equos generat, & cornibus armatos. Aetnæi, vide Siculi. Aetoli, vide Acarnanes. Afri, vide Libyci. Algoici, vide Heluetij. Apulos Varro laudat. Eosdem & Roseanos Volaterranus bellis aptissimos scribit. In Arcadia fertilia pecori fuêre pascua, præsertim equis atq; asinis admissarijs ad mulos procreandis: Equorum sanè genus excellit Arcadicum, Strabo. Idem alibi Thessalicos Arcadicis præfert. Idem mox Argolicos celebrat. Argolici probis sunt pedibus & capite, clunibus non item: indiuidua spina, grandi, sed curta, vt Ruellius vertit, (τέθαχα ἀσπουσι, καὶ ῥάχιν μεγάλην, βραχεῖς. Posteriora duo ad totum equi corpus retulerim,) Absyrtus. Armenij ad bellum apti, Oppianus. Armenij & Cappadoces à Parthis genus ducunt, capite tantum grauiores. Vide infra in Nisæis. De Asture vel Asturcone equo dicam inferius in tractatione de differentia equorum ab incessu.

Barbari, vide Libyci. Vegetius post Hunuscos, Toringos & Burgundiones celebrat, iniuriæ tolerantes. Britannia mannos equos & tolutares hodie mittit, Volaterranus.

De equis à Calpe monte celebratis, vide in Hispanis. Cappadoces & Armenij à Parthis genus ducunt, sed capite grauiores sunt, Absyrtus. Cappadocū gloriosa nobilitas, Vegetius. Cappadocia ante alias terras altrix equorum, & prouentui equino accommodatissima est, Solinus. Cappadocumq; notas referat generosa propago Armata, & palmas nuper grex omnis auorum, Nemesianus. Cum Cappadoces Persis quotannis pendant, præter argentum mille & quingentos equos, &c. duplum ferè horum Medi pendebant, Strabo. Oppianus Cappadoces inclytos & celeres cognominat. Hi dum ætate minores sunt (inquit) pullinis adhuc dentibus & lacteo corpore, imbecilles habentur: fiunt autem eò velociores, quò maiores natu fuerint. Animosi audacesq; sunt, bellis pariter & venationibus idonei, cum nec arma metuant nec cominus cum feris congredi. Plura vide infra in Siculis. Mazaca (neutrū plurale) est ciuitas Cappadociæ sub monte Argæo, quæ nunc Cæsarea dicitur, vt Eusebius in Chronicis meminit: hinc gentilia Mazacenus, Μαζακεύς Stephano. Turba Mazacum, Suetonius in Nerone. Non solum autem regio, sed & vrbs ipsa quondam Cappadocia dicebatur. Ab hac vrbe Mazaces equos dictos coniicio, qui apud Oppianum Μάζικες nominantur, per iôta in penultima, ego per ἦτα malim ex alpha mutato. De his simul & Mauris Nemesiani versus attexam:

Sit tibi præterea sonipes, Maurusia tellus
Quem mittit, modo sit gentili sanguine firmus:
Quemq; coloratus Mazax deserta per arua
Pauit, & assiduos docuit tolerare labores.
Ne pigeat quod turpe caput, deformis & aluus
Est ollis, quodq; infrenes, quod liber vterque,
Quodq; iubis pronos ceruix diuerberet armos.
Nam flecti facilis, lasciuaq; colla secutus
Paret in obsequium lentæ moderamine virgæ.
Verbera sunt præcepta fugæ, sunt verbera freni.
Quin & promissi spatiosa per æquora campi,
Cursibus acquirunt commoto sanguine vires,
Paulatimq; auidos comites post terga relinquunt.
Haud secus effusis Nerei per cærula ventis,
Cum se Threicius Boreas super extulit antro, &c:
Horum tarda venit longi fiducia cursus:
His etiam emerito vigor est iuuenilis in æuo.
Nam quæcunq; suis virtus bene floruit annis,
Non prius est animo quàm corpore passa ruinam.

Nomades etiam in Libya Mazyes dicuntur:

Et forte Nemesianus Libycos quosdam equos Mazacum nomine intellexit, cum & Maurusijs eos coniungat, & Mazacem coloratum appellet, quod Cappadoci nō conuenit: & verbere virgæ fræni loco regi scribat, quod apud authores de Massylis in Libya equis legimus, vt infra dicetur in Libyum mentione. Verum celeritas & vigor in senecta Cappadocibus conueniunt, vt ex Oppiano relatum est. Rursus si Mazaces ijdem Cappadoces sunt, quid est quod vtrosq; seorsim nominat Oppianus? nisi forte omnis Mazax Cappadox est, non contra. Celtiberi, vide in Hispanis. Chalambrij equi à loco Libyæ sic appellantur, Hesychius & Varinus. Chaonij, vide Epirotæ. Colophonij & Magnetes in equis alendis plurimum operæ impenderunt: habitant enim Colophonij in planicie, vt apud Græcum quendam authorem legi. Strabo lib. 14. scribit Colophonios olim cum naualibus copijs abundasse, tum equestribus vsq; adeò præcelluisse, vt vbicunq; gentium bellum gereretur quod confici non posset, Colophoniorum equitum auxilio profligaretur: atque inde vulgo natum prouerbium, Colophonem addidit, Erasmus. Cretenses equos, Κρῆτας Oppianus laudat: Et alibi, Ἵπποι τ᾽ ... Κρήσια φῦλα, Cyrenaici magnitudine pollent, ilibus substrictis & paruis, ideo ad curule certamen idonei (δρομικοί,) pedum bonitate præstantes, inter equitandum longiore animæ ductu, Absyrtus.

Dalmatas vide mox in Epirotis ex Vegetio.

Epei equi, Ἐπειοί, Oppiano memorantur. Sunt autem Epei Achaiæ populi. & Achaici etiam equi ab eodem celebrantur. Epidaurium genus equorum excellit, Strabo. Idem alibi Thessalicos Epidaurijs præfert. Epirotici, mordaces & peruersi, Absyrtus. Epirotas, Samaricos ac Dalmatas licet contumaces ad frena ac viles, armis ac bellis asseuerant cruribus, Vegetius: (legerim, licet contumaces ad frena, ac viles armis, at bellis, &c.) Et mox, Epirotas ac Siculos non despexeris si mores ac (abundare videtur hæc copula) pulchritudo non deserat. Quamuis sæpe fuga versos ille egerit hostes, Et patria Epirum referat, Vergilius. Est & Chaonia pars Epiri alpestris, licet quandoq; sumatur pro tota Epiro. Commendabantur autem etiam Chaonij equi, vt Gratius meminit de Siculis equis scribens his verbis: Queis Chaoniæ contendere contra Ausit, vix merita quas signat Achaia palma: (malim, Chaonios & quos, genere masculino.) Erembi, Ἐρεμβοί, Oppianus. Sunt autem hoc nomine Arabiæ populi, quos & Ichthyophagos & Troglodytas aliqui vocant.

Frigiscos non minus velocitate quàm continuatione cursus inuictos, Vegetius tertio loco commendat, post Hunuscos scilicet & Burgundiones. Vide ne Frisisci dicendi sint à Frisijs, quorum equi commendantur, vt ab Hunis Hunusci.

Gallici, vide Menapij. Ego faxim muli pretio qui superant equos, Sint viliores Gallicis canterijs, Plautus. Illi

gaudeant

gaudeant Gallicis canterijs, nos solutus vinculis asellus Zachariæ delectet, Hieronymus. L. Apuleius iumēta Gallicana commendauit: quibus, inquit, generosa soboles perhibet generosam dignitatem. Γελῶοι genus equorum ignobilium & ad bellum non idoneorum, Hesychius & Varinus. Hoc nomen an à regione aliqua factum sit, & quanam illa, certi nihil habeo. Gelas quidem Siciliæ fluuius est, & equi Siculi in magna existimatione sunt. Videtur autem Gelas casu recto dicendus Siciliæ fluuius: vrbs autem Gela, ἀπὸ γέλα ποταμοῦ, Suidas. Immanisq; Gela (in genitiuo nimirum) fluuij cognomine dicta, Verg. Sunt & Geloni Scythiæ populi, qui in equis fugiendo pugnabant, de quibus Lucanus, Massagetes quo fugit equo, fortesq; Geloni. Et Vergilius, Bisaltæ quo more solent, acerq; Gelonus, Cum fugit in Rhodopen, aut in deserta Getarum. Et lac concretum cum sanguine potat equino. Fugaces autem equi bellis minimè idonei sunt. Germania grauiores & succussarios habet, qui subsultim molestè ingrediuntur. Getici equi celerrimè feruntur, Aelian. Græcanici, Ἑλλαδικοί, pedibus bonis fulti sunt, vasto corpore, capite venusto: ardua antica parte statura (ὀρθοὶ τὰ πρόσθια) concinnoq; hactenus corpore: sed clunium compago incommoda, nec respondente: pernices & animosi. Verum in tota Græcia Thessalici præferuntur, Absyr. Cornipedes igitur lectos det Græcia nobis, Nemesianus. De Achæis superius dixi.

Heluetij bellis idonei sunt, & præcipuè Algoici, qui durare diutissimè putantur, Camerarius. Hispani magno sunt corporis habitu, concinno & erecto, eleganti capite, compage corporis luculenter diuidua, (εὔτομοι simpliciter.) sed astrictis clunibus, (σύνισχιοι) itineribus obeundis pares & robusti, corpore nec gracili, nec ad maciem opportuno: cæterum ad cursuram inhabiles (ἄδρομοι, forte εὔδρομοι, vt ex sequētibus authorum verbis apparebit) in equitatione calcaribus non incitantur (ἐν ἱππασίᾳ, lego ἱππασίᾳ vt Ruellius etiam, ἀκέντητοι.) Quin & ab ortu ad integram vsq; ætatem morati & obsequentes, (εὐήθεις,) deinde improbi & mordaces euadunt, Absyrtus. Cappadocum gloriosa nobilitas: Hispanorum par vel proxima in circo creditur palma. Nec inferiores prope Sicilia exhibet circo: quamuis Aphrica Hispani sanguinis velocissimos præstare consueuit ad vsum sellæ, Veget. Parthis (inquit Oppianus) præstantiores sunt Iberi. celeritate enim tantum præstāt inter equos, quantum aquila aut circus accipiter in aere, & in mari delphinus: sed exigui sunt, & viribus paruis & animo imbelli, Ἀλλ' ὀλίγοι, βαιοί τε μένος τε καὶ ἀνάλκιδες ἦτορ (Absyrtus tamen, si recte legitur, magno corporis habitu esse scribit:) & cursus celeritatem hi pauca emensi stadia amittunt: corpore venusto, sed vngulam habent parum solidam, πληκτρόφοροι, εὐγονυπέδιλον. Hispani celeritatis & agilitatis opinione à Magnatibus expetuntur, Camerar. Ex Hispania leuitate elegantiaq; conspicui sunt, Volater. Equi maiores corpore à tertio climate vsq; ad finem sexti procreantur, & præcipuè in Hispania: Fortiores autem & satis magnos etiam in septimo climate procreari vidimus, & eosdem patientiores laboris, quàm qui à tertio climate vel quarto habentur, Albert. Celtiberorum equi subalbi (ὑπόψαροι) sunt: quòd si in exteriorem traducantur Hispaniam, colorem permutant: sunt autē Parthicorum similes, nam & agilitate & currendi dexteritate reliquos anteeunt, ταχεῖς & εὔδρομοι, Strabo lib. 3. Videbis altam Liciane Bilbilim Equis & armis nobilem, Martial. Est autem Bilbilis Celtiberiæ ciuitas. De Callæcis & Asturconibus vel Asturibus dictis, item à Calpe monte celebratis, omnibus Hispanis, paulò post dicam in differentijs equorum secundum gradum. Hunuscorum longè primo (prima) docetur vtilitas patientiæ laboris, frigoris, famis, Veget. Et paulò mox, Hunuscis grande & aduncum caput, extantes oculi, angustæ nares, latæ maxillæ, robusta ceruix & rigida, iubæ vltra genua pendentes, maiores costæ, incurua spina, cauda syluosa, validissimæ tibiæ, paruæ bases, plenæ ac diffusæ vngulæ, ilia cauata, totumq; corpus angulosum, nulla in clunibus aruina, nulli in musculis tori, in longitudine magis quàm in altitudine statura, propensior venter exhaustus, ossa grandia, macies grata, & quibus pulchritudinē præstet ipsa deformitas, animus moderatus & prudens & vulnerum patiens, Hæc Vegetius. Hunuscos equidem (aliâs Hunnuscos per n. duplex, alibi etiam Hunnicos vocat) eosdē olim Hunnos, & hodie Vngaros dictos puto. Hunnorum examina pernicibus equis huc illucq; volitantia, cædis pariter ac terroris cuncta compleuerunt, Hieronymus ad Oceanum. Equi mordaces & calcitrones, vt Pannonici pleriq; (Pannoniam hodie Vngariam vocant) de quibus & prouerbium malignitatis ortum, non ferè nisi irritati, aut opinione aut metu offensæ ferociunt, Camerar. Pannonij ad bellum idonei sunt, Idem.

Iberi, vide in Hispanis. Indicum equum exultantem, & immoderatius excurrentem continere & coercere, habenas adducere, vel remittere non est cuiusuis, sed hominū qui à primis temporibus ætatis ad rerum equestrium scientiam instituti sint: hi freno ipsos sustinere assueuerūt, simul & refractarium lupatis refringere, quos quidem equinæ tractationis bene periti, ex indomita effrenatione in exiguum gyrum compellunt: Veruntamen ad hunc gyrum agendum, atq; ad conficiendum orbem manuum robore opus est, & summa rei equestris scientia. Qui huius disciplinæ sunt experientissimi, & callidissimi agitatores, currum versare in orbem plane norunt: cuius certamen non est contemnendum, præsertim cum duos milites pugnantes ferre queat. Aelian. Apud Indos Psyllos (nam sunt etiam alteri Africi) arietibus non maiores equi gignuntur, Idem. Terram Indiam equos vno cornu præditos procreare ferunt, quorum è cornibus pocula conficiuntur, in quæ venenum mortiferum coniectum, si quis biberit, nihil graue, quod cornu repellat malum ipsum, perpetietur, Aelian. De hoc vide plura in Monocerotis historia: Ipse quidem Aelianus alibi, & secutus eum Philes, idem scribunt de poculo ex asini Indici monocerotis cornu facto. Iones, Oppian. Istrij pedibus valent, (εὔποδες) perquam proceri (εὐμεγέθεις) indiuidua spina (ἄτομοι τὴν ῥάχιν) cauaq;, sed cursu pernici, Absyrtus.

Libyes, Oppianus. Mauri (inquit) præstantissimi sunt tum in longis cursibus, tum duris laboribus ferēdis. His proximi Libyes durabili celeritate. Forma similis vtrisq;: nisi quòd robusti Libyes maiores sunt, corpore oblongo: costis & lateribus crassioribus, & ampliore ad rectum impetum pectore. Solis æstum & sitim meridianam facilè tolerant. Σπαθίων κλίτα, costas & pectus (quasi costale vel è costis contextum) interpretor. nam σπάθας costarum ossa vocari inuenio. Vocantur etiam σπάθαι ligna & ferramenta oblonga, ansa angustiore, reliqua parte latiuscula ad feriendum, radendum, & eximendum aliquid apta. Hinc & spatha Apuleio & Vegetio, longior ac latior ensis, quod nomen sermo Italicus adhuc retinet. Vulgus spathulas vocat, specilla latiuscula, quorum vsus est frequens pharmacopolis & vnguentarijs: Spathulæ ligneæ mentio est apud Celsum lib. 8. Græci etiam spathen nuncupant instrumentum textorium, cuius pulsu tela arctatur densaturq;, Latinè forsan pectinem dixeris à figura. Κτένας Grammatici σπάθας, & κερκίδας σπάθας interpretantur. Africa Hispani sanguinis equos velocissimos præstare consueuit ad vsum sellæ, Vegetius. Numidis (inquit Liuius lib. 23.) desultorum in modum binos trahentibus equos, inter acerrimam sæpe pugnam, in recentē equum ex fesso armatis transultare mos erat, tāta velocitas ipsis, tamq; docile equorum genus est. Ex Tuni Africæ ac Massylia Numidiaq; cursu præstantes etiamnum habentur equi, quos

quos vulgo Barbaros vocant. Maſſyli Libyæ populi equos habent optimos, quos virga non freno gubernant: vnde & Vergilius lib. 4. Aeneidos, infrenes vocat Numidas. Silius quoq; ait, Hic paſſim exultant Numidæ gens inſcia freni, Quis inter geminas per ludum nobilis aures Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis. Itẽ Martialis lib. 9. Et Maſſyleum virga gubernat equum. Idem Nemeſianus de ijs ſcribit quos Mazaces vocat, vt ſupra ſtatim poſt Cappadoces indicaui. Vide mox etiam in Mauris. Dorcades Libyæ quanquam velocitate ſunt mirabili, tamen inferiores ſunt currendo equis Libycis, Aelian. Tibiæ cantu vſq; eò capiuntur Libycæ equæ, vt huius blandimentis ad homines manſueſcant, & inſultare deſinant: quocunq; eas cantiuncularum blanditiæ inuitauerint, eò paſtorem conſequuntur: cum ille inſiſtit, hæ etiam à progrediendo ſe ſuſtinent, ac ſi cantum contentiorem ad tibiam canat, ex eo tanta voluptate afficiuntur, vt lachrymas tenere nõ poſſint. Harum paſtores ex rhododaphne arbore paſtoritiam fiſtulam excauant, cuius ſonor inflatu armentum antegredientes demulcent. Aelian. Fingit equos Piſis Numidæ ſoluer.* Audax & patiens operum genus, ille vigebit Centum actus ſpacijs, atq; eluctabitur iram.* Nec magni cultus ſterilis quodcunque remiſit Terra ſui, tenuesq; ſitis producere riui, Gratius: Et quamuis locus non eſt integer, omnia tamen de Numidicis & Libycis equis dici, conſtat cum ex Oppiani verbis ſuperius recitatis, tum ex ijs quæ Aelianus ſcribit: De Libycis equis (inquit) hæc ex hominibus eiuſdem gentis audiui: equorum velociſſimos eſſe, nullo laboris ſenſu affici, ex habitus gracilitate & tenuitate macilentos eſſe, totosq; ex ſeſe aptos exiſtere ad fortiſſime ſuſtinendam dominorum negligentiam: pabulum enim dominos eis nec largiri, nec eos cum laborauerint ſtrigile perfricare, nec eis cubilia ſubſternere, nec vngulas expurgare, ſed ſimulatq; iter inſtitutum confecerunt ex equis deſilientes, hos ad paſtiones dimittere. atq; ita homines Libycos grandi macie confectos, & ſqualore ſordidos huiuſcemodi equis vehi, Hæc Aelian. Afrorum qui inter Getuliam & noſtram habitant, equi & boues μακροχειλότεροι ſunt quàm noſtri, id eſt longioribus labris, (interpres vngulis vertit.) Eorum reges plurimum equorum gregibus ſtudẽt, vt ad centena pullorum millia quotannis recenſeantur, Strabo. Sunt & Chalambrij Libyci iam prius dicti, & inferius dicendi Naſamônes. Pauciſſimos equos Barbaria producit, ſed qui deſerta incolunt Arabes, populiq; Libyci cùm plurimos enutriant, non tamen ad iter vel militiam ſed venationibus aſſuefaciunt, nec alium præter camelorum lac, noctu & interdiu binis vicibus cibum præbent, quo agiles & elegantes & potiſſimè macilentos conſeruant & graminis tempore herbam paſcere ſinunt: verum non inequitant. At quos alunt.

Maſſyli equi, proximè cum Libycis memorati ſunt. Magnetes populi equis alendis celebres fuere, & equeſtris pugnæ periti, vnde Lucanus lib. 6. Et Magnetes equis, Minyæ gens cognita remis. Eſt autem Magneſia Macedoniæ regio Theſſaliæ annexa: item vrbs & regio Aſiæ ad Mæandrum. Magnetes equos Oppianus etiam commendat. Mauri pugnant frequentius ab equo haſtati (ἀπ᾽ ἀκοντίου) equis nudis vtentes, & iunceis frenis, (σχοινοχαλίνοις χρώμενοι ψιλοῖς τοῖς ἵπποις.) Ac ferè & ij & ſequentes Maſſæſyli & alij Libyes magna ex parte eodem modo inſtructi ſunt, & in cæteris perſimiles, paruis equis vtentes, celeribus tamen & obtemperantibus, adeò vt ſola virgula gubernentur. Equi collaria (περιτραχήλια) ex ligno habent aut pilo confecta, è quibus habena dependet. Strabo. Barbariæ principes, non ſunt eiuſdem velocitatis, ſed quod pabulo cibentur, elegantiores & corpulentiores, quibus vrgente periculo, cum hoſtium furorem euadere conuenit, vtuntur, Leo Africanus. Oppiani verba de equis Mauris (& Nemeſiani de Mauruſijs, idem eſt autem Maurus & Mauruſius Strabone teſte) ſupra inter Libyes, quibus eos forma ſimiles facit, recenſui. Vocat autem αἰόλα φῦλα Μαύρων, hoc eſt agilia & velocia Maurorum genera, vt ego quidem interpretor, non varia. Et paulò poſt, Μαύρων ὠκύτεροι Σικελοί, Σικελῶν δὲ τε θυμόν. Καὶ χαροποὶ τελέθουσι, καὶ ἔξοχον αἰγλήεντες, Καὶ μοῦνοι μίμνουσι μέγα βρύχημα λέοντος. Videtur autem verſus vnus poſt primum deeſſe, vt ſenſus hic ſit: Mauris celeriores ſunt Siculi, Siculis autẽ animo (Mauri præſtantiores ſunt, aut ſimile quid) qui & fuluo colore & valde ſplendidi viſuntur, & ſoli magnũ leonis rugitum expectant. Mox etiam cum ad alias feras in venatione alio colore commendet equos, ad leones præcipuè charopos, id eſt fuluos laudat. Abundãt autem in Mauritania leones. Mazaces, vide ſupra ſtatim poſt Cappadoces. Medi eximia ſunt magnitudine, Abſyrt. Medos homines habitu corporis opimo, & luxu ſimiliter atq; illorum equos diffluentes adeò niteſcere audio, vt pariter cũ dominis equos, & magnitudine corporis & pulchritudine, atq; adeò lauto extra corpus cultu delectari, & magnitudinem & pulchritudinẽ ſuam ſentire videantur, Aelian. Medi Perſis quotannis equos ter mille pendebant, Strabo. Niſæos etiam Herodotus Medicos vocat, vt infra dicetur. Menapij (vulgo Geldrici) noſtratium ſoli, qui Cæſari opinor Gallici ſunt, & Rugi vt bellatores fermè in pretio ſunt, Camerarius. Rugos inuenio incoluiſſe regionẽ quæ adhuc Rugenland appelletur & meminiſſe ipſorũ Paulum Diaconum lib. 1 de rebus Longobardorum. Sunt qui eos in Mechelburgenſes abijſſe dicãt. Hi veriſſimis Germanis orti (inquit Althamerus) lingua ac virtute Germanis intercenſentur. Murcibij vix ora tenacia ferro Concedunt, Gratius. Mycenas tanquã generoſorum equorum patriam Vergilius prædicat. Gratius equum venationi aptum deſcribẽs his verſibus vtitur: Cõſule, Penei qualis perfunditur amne Theſſalus, aut patriæ quem conſpexère Mycenæ Glaucum, nempe ingens, nempe ardua fundet in auras Crura, quis Eleas potior luſtrauit arenas? Ne tamen hoc attingat opus, iactantior illi Virtus, quàm ſyluas, durumq; laceſſere Martem. Myſi vt bellatores in pretio fuere, Camerarius.

Naſamones apud Gratium nominantur. ſed lo[c]us non eſt integer, his verbis: Murcibij vix ora tenacia ferro Concedunt, aut (forte at) tota leui Naſamon *. Sunt autem Naſamônes populi Libyæ nauium Syrtibus inuolutarum ſpoliatores. Pulcherrimus omnium equus Niſſæus eſt, eo reges vehuntur: eleganti forma, greſſu molli, & freno facilis: capite paruo, iuba multa & lõga, comis vtrinq; demiſſis ſubflauis, μελαγχροῦσι, Oppianus: qui Νισσαῖον ſcribit, per iôta & ſigma duplex: Hierocles in proœmio Hippiatricorũ Νυσαῖον (cũ ypſilo & ſigma ſimplici) à Perſarum regibus in pretio haberi. Regio ſub Caſpijs portis in humili & concauo ſolo, & Armenia, eximiè paſcendis equis apta eſt, vnde pratum quoddam Hippobotum vocatur, per quod iter faciunt qui ex Perſia & Babylone in Caſpias portas proficiſcuntur, in eo paſci dicunt equarum (ἵππων θηλειῶν) quinquaginta millia, quæ armenta regia ſunt. Niſæos (cum iota & ſigma ſimplici, vt Euſtathius etiam ſcribit) equos, quibus reges vtebantur, optimos ac maximos, alij hinc genus habere dicunt: alij ex Armenia, habent autem propriam quandam formam, quemadmodum Parthici nunc dicti præ Græcis & alijs qui apud nos ſunt. Et herbam quę præcipuè equos nutrit, eò quod ibi abundet, propriè Medicam vocamus, Strabo. Niſæus campus, Νισαῖον πεδίον, ille celebris alicubi iuxta Medicam regionem fuit, magnos equos Niſæos appellatos producens, Euſtathius in Dionyſium. In India animantes multò ſunt grandiores quàm cæteris in locis, præterquam equi: nam Indici equi vincuntur à Medicis qui Niſæi vocantur, Herodotus lib. 3. Et libro ſeptimo in deſcriptione exercitus Perſarum, Poſt haſtatos (inquit) incedebant

debant equi decem quàm pulcherrimè ornati, qui Nisæi dicuntur, ideo sic dicti, quod est ingens Medicæ regionis campus nomine Nisæus, qui grandes fert equos. Hos sequebatur Iouis currus quem octo equi albi trahebãt. Post quem ipse Xerxes vehebatur curru equorum Nisæorum. Quantum equo Nysæo maior est Libycus elephas, tanto Libycis elephantis maiores sunt Indici, Philostratus. Idem libro primo, Rex autem candidum equum immolaturus erat τῶν Ὀλείων Νισαίων, id est ex Nisæis de meliore nota, vt quidam exponit. Nisæi equi dicti sunt à Nisæa (nimirum regione) siue Armeniæ siue Mediæ. Sunt qui Nisæum locum Persidis faciant: vbi Nisæi equi celerrimi nascantur. Aliqui Nisæum flauum (ξανθὸν) interpretantur: eò quod Nisa equos omnes huius coloris habeat, Varin. Inter Susianam & Bactrianam locus est Καταπεχόνιν (νῦ ἐπιγῶνα. Hesychius & Varinus) qui lingua Græca νισ⊗ (νῆσος, Hesychius & Varin.) vocatur, in quo equi eximij procreantur, Suidas in ἵππ⊗ Νισαῖ⊗: Hesychius & Varinus in Νησαῖοι ἵπποι. Sunt qui à mari rubro haberi existiment, & omnes colore flauos esse. Herodotus Nisæum Mediæ locum facit. Orpheus in Dictye Nisam locum in mari rubro situm esse scribit, Suidas. Stephanus etiam Νησαῖον πεδίον apud Medos esse meminit, à quo equi Nesæi dicantur. Cælius Rhodiginus reprehendit quendam qui pro equis Nesæis insulares verterit. Auctor Plutarchus est Pyrrho speciem oblatam, velut Nesæo equo inscenso, ducẽ se illi præstaret Alexander Magnus: id quod non percipiens interpres transiluit. Sed & in Græcos codices irrepsit mendum: nam Νησαίων ἵππων legitur. Meminit & loci & equorum Arrianus quoq;: sed & in Legibus Plato, vt Strabonem prætercam, & Ammianum Marcellinum, Cælius. Ego in Plutarchi codice, vbi Νισαῖον per iota scribitur, mendum esse non puto, cum apud alios etiam (authores quos citauimus, Oppianum, Strabonem, Philostratum: Herodotum, Suidã, Eustathium, omnes eodem modo scribatur: Solus Stephanus & Hesychius Grammatici per ἦτα scripserunt, Varinus vtroq; modo. Quare miror & Hermolaum, qui apud Plinium lib. 6 cap. 25. vbi scribebatur regio Nisæa, Nesæa legendum putat. Sunt apud Medos fœtus equorum nobilium, quibus (vt scriptores antiqui docent, nosq; vidimus) ineuntes prælia viri summa vi vehi exultantes solent, quos Neseos appellant, Marcellinus lib. 23. Numidici, vide in Libycis.

De Paphlagonum in alendis equis studio, vide infra in Venetis. Parthi magno & amplo sunt corpore, animosi, specie generosa, ac pedibus eximiè valent, Absyrtus. De heterophthalmis apud Parthos commendatis equis, & ijs qui vario colore distinguuntur ab ijsdem primum profectis, ex Absyrto superius dixi. Siculis velociores sunt Armenij & Parthi βαθυπλόκαμοι: Parthos rursus celeritate excellunt Iberi, Oppianus. Scilicet & Parthis inter sua mollia rura Mansit honor: veniat Caudini saxa Taburni, Garganúmue trucem, aut Ligurinas desuper alpes, Ante opus excussis cadet vnguibus, & tamen illi Est animus, fingetq; meas se iussus in artes. Sed iuxtà vitium posuit deus, Gratius. Celtiberorum equi subalbi, si in exteriorem traducantur Hispaniam, colorem permutant. Sunt autem Parthicorum similes: nam & agilitate & currendi dexteritate reliquos antecunt, Strabo. Parthi quomodo in tottonarijs vel succussarijs equis gressus molliant ad Asturconum similitudinem, inferius dicam ex Vegetio. Pellæi, vide mox post Thessalicos. Persis prouincijs omnibus præstat equos patrimoniorum censibus æstimatos, tam ad vehendum molles & pios incessibus, nobilitate pretiosos, Vegetius. Et paulò post, Persis & statura & positione à cæteris equorum generibus nõ plurimum differt, sed solius ambulaturæ quadam gratia discernuntur à cæteris: gradus est minutus & creber, & qui sedentem delectet & erigat, nec arte doceatur, sed naturæ veluti iure præstetur. Inter colatorios (malim tolutares) enim, & eos quos totonarios vulgus appellat, ambulatura eorum media est, & cum neutri sint similes, habere aliquid creduntur ab vtrisq; commune, sicut probatum est. In breui amplius gratiæ, in prolixo itinere sæuior patiẽtia, animus superbus, & nisi labore subiugatus, assiduè aduersum equitem contumax mens, tumens, prudens: & quod mirum est, in tanto feruore cautissime decoris est obseruantior: incuruata in arcum ceruix, vt recumbere videatur in pectore, Hæc Vegetius. Pharsalica equa semper parenti similes fœtus ædit, eam ob causam proba nominata, Camerar. Phasianos equos inuenimus ab eius auis inusto insigni, vel quoniam ad Phasin equi habeantur pulchritudine præstantes, Cælius.

Roseani apud Varronem à Rosea dicti: eosdem Volaterranus bellis aptissimos esse scribit. Est autẽ Rosea apud Festum (aliâs Roscea,) campus in agro Reatino, dictus quia in eo arua rore semper humida feruntur. Rugi, vide supra in Menapijs.

Sacarum equi, si qui sessorem excusserint, subito consistunt, vt rursum ascendere possit, Aelianus in Varijs. Vegetius 4. 6. cum Persas equos laudasset, sequuntur (inquit) Armeni atq; Saphareni. Sapphirine quidem insula est in Arabico sinu & Sapiri populi iuxta Pontum: de Sapharenis certi nihil habeo. Epirotas, Samaricos ac Dalmatas licet contumaces ad frena ac viles, armis ac bellis asseuerant cruribus, Vegetius: ego post armis distinguo, & pro ac lego at: Cuius verò regionis Samarici sint non inuenio. Equi Sardiniæ, agiles, pulchri, sed minores alijs, Munsterus. Sarmaticum genus non inelegans & in suo genere cõcinnum est, ad cursum idoneum: simplex, grandi corporis habitu, valido capite, ceruice decora, (εὐκέφαλον, εὐτράχηλον,) Absyrtus. Et paulò post, Quosdã equos aetogenes vocant, à genitiua quadam nota quam in armis & cocco referunt, quos Sarmatæ sibi vt probos adsciscunt, apud quos cum reliquis de pernicitate certant: quare ijs ad bellicas excursiones vtuntur. At verò qui aquilinam notam ponè ferunt contra clunem & caudam, ij ab ipsis improbantur. Quin & obseruatum esse apud se tradunt ne ex eis prælientur: Quippe aut equitem facile ijs insidentem perire, aut in quippiam molestiæ incurrere. Sarmatæ longinqua itinera acturi, inedia pridie præparant eos, exiguum tantum potum impartientes: atque ita per centena millia & quinquaginta cõtinuo cursu euntibus insident, Plin. Sarmatici bellis apti sunt: & multi eorum reperiuntur castrati in tenera ætate, atque ijs dentes cadere negantur, Camerarius. Scythicę gentis & Sarmaticæ mos proprius est, equos castrare, vt mansuetiores ad parendum fiant: parui enim sunt ac celeres, & acres, atq; rebelles. Strabo lib. 7. Scythici, Oppianus. Vide quæ proximè ante de Sarmaticis simul & Scythicis ex Strabone diximus. Nec inferiores Hispanis equos propè Sicilia exhibet Circo, Veget. Et rursus, Nec Epirotas Siculosque despexeris, si mores ac (ac copula videtur abundare) pulchritudo non deserat. Siculi equi celerrimi sunt, Λιβύιον νέμονται Καὶ τρηχαλέων δρ⊗, pro Λιβύιον lego Λιλυβήιον per diæresin. Lilybæum enim promontorium Siciliæ est Libyam versus: sic & carmen melius constabit: manuscriptus quidam codex perperam Λιβύιον habebat. Tricipitem montem Aetnam intelligo, vt qui ignem eructet, & suppositum Enceladi gigantis cadauer tegat: quod hic de hoc monte Oppianus, alij de Aetna nominatim scribunt. Cæterum Siculis (inquit) velociores sunt Armenij & Parthi: vide etiam supra in Mauris. Sed Gratium etiam de equis Siculis audiamus: *Sic (vt Libycis) & Strymonis facilis tutela Bisalta, Possent Aetnaas vtinam se ferre per artes. Qui ludus Siculis: quid tum si turpia colla, Aut tenuis dorso curuatur spina? per illos Cantatus Graijs Agragas, victaq; fragosum Nebroden liquere feræ. O quantus in armis Ille meus,*

Ille meis, cuius dociles pecuaria fœtus Sufficient queis Chaonias contendere contra Ausit vix merita quas signat Achaia palma., Hæc Gratius: Mihi quidem locus tanquam parum integer suspectus est. Agragas mons est Siciliæ, cum oppido eiusdem nominis in summitate, apud quem optimos equos alere consueuerunt veteres. Est & Mebrodes Siciliæ mons, quem aliqui à damarum copia dictum putant, sine authore. Impressus Gratij codex non rectè habet Hebroden. Magnanimûm quondam generator equorum Agragas, Vergilius Aeneidos 3. Vbi Seruius. Secundum Pindarum, inquit, quondam Agrigentini equos ad agones Græciæ mittebant, qui inde victores reuertebantur. Legimus etiam illud, quum in Cappadocia greges equorū periissent, Delphici Apollinis responso repararunt greges de Agrigento, eosq; meliores. Aetnæum cantharum Aristophanes in Pace vocat magnum siue à montis Aetnæ magnitudine, siue quod magni canthari in eo nascerentur: vel ab equis Aetneis velocitate & cursu celebratis. Excellunt equi in Syria & Cappadocia nati, Albert.

In Græcia nobiles sunt Thessalici equi, Varro: Excellunt in tota Græcia, Absyrtus. Gratij poetæ verba de Thessalo equo lege supra in Mycenæo, id est, Mycenis nato equo. Admeti equæ præstantissimæ apud Homerum Iliad. β. Thessalicæ fuerunt. Acarnanū solitudo pascendis equis est accōmoda, non minus quàm Thessalia, Strab. Certū est Thessalicā equorū valere prestantia: Vnde etiā Xerxes certamen equile ibidē loci fecisse dicitur, vt suos illic experiretur equos, vbi Græcorū optimos esse audierat. Decernetur equa Thessalica, Ἐπικεκρίσεται ἵππος Θεσσαλική, prouerbiale dictum de summo præmio, propterea quod antiquitus prima laus fuerit equarū Thessaliæ: Id quod satis indicat oraculum Aeginensibus redditum. Citat Eustathius in secundum Iliados librum. Suidas refert, haud dum scio ex quonam authore: Ἱππεῖς μὲν ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Θρᾴκῃ, τοξόται δὲ καὶ ψιλοὶ [illegible] ἐν Ἰνδίᾳ καὶ Κρήτῃ καὶ Καρίᾳ. Id est, Equites in Thessalia, Thraciaq; sagittarij atq; armatura leuis in India, Creta, & Caria, Erasm. Scholia vulgata in secundum Iliados Thessalicos equos præstantissimos faciunt, Ἵππον Θεσσαλικὴν, Λακεδαιμονίαν τε γυναῖκα, Ἄνδρας δ' οἳ πίνουσ' ἱερῆς πηγῆς Ἀρεθούσης πίνουσιν ὕδωρ καλῆς Ἀρεθούσης, aliâs ἱερᾶς Ἀρεθούσης. Meminit rursus Eustathius in Dionysium Afrani scribens, & Arethusam, cuius hic mentio, EubϾæ fontem facit. Qui scripsit commentarios in Theocritum sic legit, Ἵπποι Θεσσαλικαί, Λακεδαιμόνιαι τε γυναῖκες &c. vt citat Erasmus in prouerbio Megarenses (vel Aeginenses) neq; tertij neq; quarti. Thessaliam pascendis equis commodissimam, qui Arcadicos & Epidauricos maximè præcellant, testis est Strabo libro 8. Cæsar dictator equorum Thessaliæ in tauros dimicantium eosque necantium, primus spectaculum Romanis fertur dedisse, Textor. Thessalicus sonipes bellis feralibus omen, Lucianus libro 1. Pella etiam Thessaliæ vrbs est, à qua Pellæos equos apud Gratium dictos puto, quanquam & aliæ sint Pellæ vt Macedoniæ & Achaiæ. Spadices vis Pellæi valuêre Cerauni, Et tibi deuotæ magnum pecuaria Cyrræ Phœbe decus, nostras agere in sacraria tensas, Gratius de venatione. Sunt Cerauni montes Epiri, & Cyrrha Phocidis oppidum in radicibus Parnassi montis, vbi colebatur Apollo Cyrrhæus. Tyrrheni tanquam bello apti ab Oppiano laudantur. Ex Tyrrheni maris insulis, præsertim Corsica & Sardinia, breues admodum, sed animo generoso atq; audaci, ingressu irrequieto, Volaterran. Thracij, Θρήϊκες, Oppianus. Thraces turpes sunt, deformi specie, rigido corpore (ξυλόσωμοι) prægrandibus armis (κάτωμοι: Grammatici κατωμιζειν exponunt equum qui sessorem ab humeris in terram excutiat:) gibbere vel curua spina: vari, atq; ideo ingressu vacillante cursuq;, Absyrtus interprete Ruellio. Oraculum Delphicum, quod paulò ante recitauimus, Thessalicos, vel vt Scholiastes Theocriti scribit, Thracios equos præ omnibus extollit. Strymonio facilis tutela Bisaltæ, &c. vt mox supra in Siculis ex Gratio dictum est. Toringos & Burgundiones tanquam iniuriæ tolerantes Veget. commendat, ita vt proximum post Hunniscos, quos omnium primos facit, locum obtineant. Burgundiones olim loca vltra Vistulam tenuerunt: Thuringi Hessis vicini sunt, qui Plinio, vt Volaterran. conijcit, Cimbri mediterranei vocantur.

Venetos aliqui putant descendere à Venetis Paphlagoniæ populis, qui post bellum Troianum ad hæc loca peruenerint: & huius coniecturæ argumentū faciunt industriam ipsorum in alendis equis: quæ hoc omnino tempore defecit: antea tamen in summa apud illos cura fuit, veteris scilicet studij circa mulorum sobolem æmulatione (ἀπὸ τῆς παλαιοῦ ζήλου τῆς κατὰ τὰς ἡμιονίτιδας ἵππους, cuius Homer. etiam meminit (Iliad. β.) Ἐξ Ἐνετῶν, ὅθεν ἡμιόνων γένος ἀγροτεράων. Dionysius quoq; Siciliæ tyrannus hinc alendorum semen equorum constituit (Τὸ ἱπποτροφεῖον συνεστήσατο τῶν ἀθλητῶν ἵππων) quos ad equestre certamen tollebat: adeo vt per Græcos equinæ prolis Venetæ nobilitas maneret, & ad longū tempus propago ipsa famam vendicaret, Strabo lib. 5. Ἵπποι Ἐνετίδες nominantur apud Stephanum in Enetis, vicinis, vt ait, Paphlagoniæ populis. Ἐνίνδας (proparoxytonū, malim paroxytonū) [illegible] Ἐνετίδος, [illegible], Hesych. & Varin. Ἐνδίες (vox corrupta vt videtur pro [illegible]) [illegible], Iidem. Ἐνετῶν, πεδίων, ἢ ἀπὸ γένος τῶν ἡμιόνων, Iidem. Vuallachus hodie apud Saxones appellatur equus castratus: quod multi ex ea regione, quæ olim Dacia dicta est, habeantur, Villichius. Lycospades & lycophori qui sint, infra dicam in celerum mentione.

De equorum differentijs à gradu & incessu.

Equorum gradus, vel qualitate differunt, vel quantitate. Qualitatem voco, cum equum molliusculè, durè aut mediocriter ingredi dicimus: quantitatem vero celeritatis & tarditatis discrimen. Quanquam & hæ qualitates quædam & potentię naturales sunt in animantibus: non sine temporis tamen, quod quantitatis generi adscribitur, animaduersione: propriè autem tardum & celere dicimus ratione motus, qui cum sit omnis continuus, ea quidem ratione quantitati subijcitur. Sed priore loco de differentijs in qualitate dicam. Motus igitur equorū (vt tradit Albertus) quatuor sunt: Cursus, qui ex saltibus equi constat: & fit cum simul eleuantur anteriores pedes, simul etiam posteriores, & equus se impingit anterius. Trottatio, quando velocius quam in ordinato gressu, oppositorum laterum anteriorem simul & posteriorem pedem tollit: quo quidem modo fit etiam peditatio, sed præter equi concitationem. Ambulatio (Germanis, *der stapf*, denique, cum simul in eodem latere anteriorem & posteriorem leuat pedem: quæ quidem mollius agitur, si propius terram non altè subiatis sed quasi tractis pedibus fiat, & paulò citius anterior quàm posterior pes figatur: quo magis autem ab hoc modo recesserit gradus, eò durior erit: Vnde necesse est optimè ambulantes equos frequentius cespitare præcipuè in via aspera, Hactenus Albertus. Succussores equi (quos alij succussatores vocant, succussones ue) frequenter sessorem inquietant, inde nomen sortiti: nam Marcello authore succussare est sursum frequenter excutere, Grapaldus. Ex Germania (inquit Camerarius) grauiores & succussarij habentur, qui subsultim molestè ingrediuntur. His similes appellat Nonius tortores equos: Ausonius verò cruciantes, vt cruciante (inquit) canterio: succussatios Festus

Succussatores tardi, ratique (aliâs tetri tardique) cabali, Lucilius. Et alibi, Campanus sonipes succussor nul-
lus sequatur. Agite, ac vulnus ne succusset gressus, cautè ingredimini, Actius. Pedetentim ite,& sedato nisu, ne
succussu arripiat maior dolor, Cicero 2. Tuscul. Gressum ipsum huiusmodi succussaturam aliqui vocāt. Albertus
(vt supra posui) trottationem, voce Italis, Gallis, Hispanis & Anglis vsitata: (Tortores ex Nonio ferè intelligo,
qui & cruciantes à poëtis dicuntur: vulgo quoque paucis immutatis appellantur hodie tortores. forte trotones,
equi, Hermol.) Germani *trab.* Pomponius Decuma fullonis. Et vbi insilui in cochleatum equuleum, vbi tollu-
tim tortor, id est torqueor, Nonius. Parthis consuetudo est equorum gressus ad delicias dominorum hac arte
mollire: non enim circulis atq; ponderibus prægrauant, vt soluti ambulare condiscāt: sed ipsos equos, quos vul-
go trepidarios, militari verbo tortonarios vocant (prius verbum ad Germanicam succussatorum nomenclatu-
ram *traber* alludit, vel [illegible] Græcum, quod apud Absyrtum legimus, vt inferius in Calpes mentione citabimus:
posterius ad Gallicum vel Italicum, si r literam tantū post t subijcias) ita edomant ad leuitatem, & quædam blan-
dimenta vecturæ, vt Asturconibus similes videantur. In sicco itaq; æqualiq; solo quinquaginta passus in longum,
& quinque in latum plenis cophinis digeritur per ordines creta, ad similitudinem stadij. quod aulicibus (vide an
sulcibus legendum) asperius sit, tum difficultate coronam velocitatis optātibus ingerit, in quo spacio cum equus
frequentissimè exerceri cœperit, in illos aulices necessariò offendit, & priores & posteriores vngulas impingit, &
aliquando vel cadit, vel sic offendit vt cadere videatur: post quod admonitus iniuria, tollit altius crura, & infle-
xione geniculorum atque gambarum molliter vehit. Præterea minutos gressus imitatur, vt inter aulices vngulas
ponat: nam si extendere voluerit, offendit in cumulum. Minutim autem equus ambulans commodius vehit, &
pulchrius videtur incedere, Hæc Vegetius 1. 56. Quærendum an hic aut similis, vt puto, sit gressus ille quem
Germani vocant *dreischlag*. Habentur & in pretio cuiusdam mollioris gradus equi, ad quem magna cura, vt ne
nimis altè tollant crura, assuefieri solent: sed ij delicatissimi, quorum hic non institutionis, sed naturæ gradus est,
Camerarius. Huiusmodi equus apud Simonem (quem Xenophon citare solet) [illegible] & [illegible] dicitur,
qui inter currendum crura modicè à solo tollit, Pollux. Idem gradarius vocatur & tollutaris equus, qui molli gra-
du & sine succussatura gestat. Varro, Qui te gradu (inquit) tollutim (aliâs tollutili) melius quam tute molliter
vectus, citò relinquat Asturconibus & tollutaribus mannis, Seneca in epistolis. Demam Hercule iam de ordeo,
tollutim ni badizas, Plautus Asin. Vt equus qui ad vehendum natus est, tamen traditur magistro, vt equiso do-
ceat tollutim, Varro. (Tolutim per l simplex, quasi volutim vel volubiliter, Nonius: qui multa etiam super
hac voce ex veteribus testimonia affert.) Adequitatio hæc, vt arbitror, [illegible] à Iulio Polluce dicitur, quia
carpat in cursu terram, & tollat volubiliter ac modice vestigia: etenim tollutim, quasi volutim interpretantur,
Hermolaus. In Hispania Gallaica gens & Asturica equini generis, quos thieldones vocamus, minori forma ap-
pellatos Asturcones gignunt: quibus non vulgaris in cursu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glome-
ratio: vnde equis tolutim carpere in cursus traditur arte, (Hermolaus legit, tollutim carpere in cursu traditum
arte, & tieldones, sine aspiratione:) Plinius. Tieldonum vocabulum accedit ad Germanicum *Zeltner*: sic enim
vulgò nominant equum gradarium: Angli *an amlyng nag*: hunc enim ab Anglis audio paruum, castratum & per-
quam molli gressu esse: Illum verò quem vocitant *a hobye horse*, paruum quidem, sed minus molli gressu, &
castratum: & alium *à hackeney horse*, hodœporicum mercede conduci solitum, mediocri magnitudine, siue is
castratus siue non castratus sit. Galli & Germania inferior, hac quenè: quod alternatim pedibus eleuatis soni-
tum citet similem illi qui auditur cum olera aut aliud quippiam geminis cultris minutatim super abaco ligneo
inciditur: quod Galli dicunt *hacquer*, nostri *hacken*. Franc. Arlunnus equum mannum, thieldonem vel Astur-
conem, Italicis vocibus vbino & chinea exponit: Scoppa mannum palafreno: mannulum palafrenetto: Astur-
conem vero, lo cauallo portante, che va serrato, acchinea & cheua alambro, vel adaso: & alibi Tollutarium si-
militer. Voces quidem chinea & achinea à Gallica hacquenè factæ videntur. Asturco, hacquenee ou guilhedin,
Robert. Stephan. Sunt qui gradarium & tolutim factum equi incessum, Italicè ambiaduram vocent: Albertus,
vt supra dixi, peditationem. Palefridorum vsus est vectio, quæ equitatio dicitur, & horum etiam est non castrari,
ne effœminentur, Albert. Gualoppo vel galoppo Italicè, equi gressus inter succussationem & cursum medius
est: hunc etiam Arlunnus Latinè gradrarium interpretatur, quod non probarim: De hoc paulo post plura in
Calpe. Hermolaus pro voce tieldones apud Plinium, aliquando scribendum putauit Tyddones, à Tydda oppi-
do citerioris Hispaniæ, Græcorum originis iuxta Galleos. Nec decerno id magnopere (inquit) nec refello. Ipse
equus non formosus, gradarius optimus victor, Lucilius. Seneca epistola 40. per metaphoram Ciceronem gra-
darium vocauit, cuius oratio lentè incedebat: quoniam gradarij equi sine succussatione molliter incedunt. To-
lutarius vel tolutaris equus, à pedum volubilitate quasi volutarius. Tolutim, quasi volutim, hoc est volubiliter,
Nonius. O pestifera, trux, acerba tolutiloquentia, Næuius citante Nonio. Tolutarium ab Astrucone & manno
distinguere videtur Seneca epistola 88. his verbis. Ita non omnibus obesis mannis & Asturconibus & tolutarijs
præferres vnicum illum equum ab ipso Catone defrictum? Mannulus, equus pusillus. Martial. libro 12. Nus-
quam est mulio, mannuli tacebunt. Habebat puer mannulos multos, & iunctos, & solutos. Plinius in epist.
Manni apud Horatium Carm. 3. dicti sunt, vt ibi inquit Acron, quòd mansuetudine manum sequantur. Et Ap-
piam mannis terit, Horat. in Epodis. Detonsi manni, Propertius libro 4. Elegia 8. Currit agens mannos ad vil-
lam, Lucretius lib. 3. Manni equi non admodum magni vestigia glomerant: nunc sanè id genus ex Britannia
venit, Volaterran. De his nonnihil adferam etiam in ginnis vel nanis equis. Equisones & arulatores, siue ma-
nis ociones, arte & industria talem (qualis Asturconum est) gradus glomerationem equis dederunt, Grappal-
dus. Hic breuis ad numerum rapidos qui colligit vngues, Venit ab auriferis gentibus Astur equus, Martialis li-
bro vltimo. Hic aliâs His) paruus sonipes, nec Marti notus: at idem *Aut inconcusso glomerat vestigia dorso, Aut
molli pacata celer trahit esseda collo*, Silius de Asturibus populis loquens. Callæcis lustratur equis scrupola Pyre-
ne. Non tamen Hispano Martem tentare minacem Ausim, Gratius. Pisis in antiquissimo marmore inscri-
ptio quædam Astyrum mentionem facit, vt refert Francisc. Robortellus libro 2. Variarum annotationum
cap. 21. Astyras verò ego puto (inquit) intelligi equites, qui equis Hispanis, ab Asturia regione vterentur:
nisi fortasse malis ab Astura oppido Latij vocatos Asturas, Vergilius opinor ad hos equites alludens nomen il-
lud ita protulit cum ait, Astur equo fidens: etsi ille Latinus non erat. Hæc ille. Sed cum inscriptio illa sic habeat,
Præfectus cohortis secundæ Astyrum, Astures vero, vt ex præcedentibus claret, bellis idonei non sint, non as-
sentior Robortello: & nec illi coniecturæ, Asturas ab Astura oppido Latij vocatos videri posse. Parthi quomodo
in tortona-

in tottonarijs siue succussatijs equis, gressus addelicias dominorum molliant, superius ex Vegetio traditum est. Volcatium nobilem Asturcone è suburbano redeuntem canis à grassatore defendit, Plin. Aut Asturconi locus ante ostium detur, ad Herennium. Est & πέδη equitationis genus, de qua Xenophon interprete Camerario: Heterognathos (inquit) id est, duri oris equos, prodit non solum equitatio illa quasi catenata, quæ πέδη dicitur, sed euidentius etiam mutata subito equitatio. Et alibi. Agitationem autem im primis probamus eam, quæ πέδη appellatur, quoniam ambas buccas ad conuersionem assuefacit. Est & hoc bonum, agitationem ipsam mutare, vt equi buccæ in vtrisque frequentur. Nos etiam extensiorem illam catenam agitationis gyratæ præferimus: ἐπαινοῦμεν δὲ καὶ τὴν ἑτερομήκη πέδην μᾶλλον τῆς κυκλοτεροῦς) nam in hac libentius & conuerti se equus fatur iam procursionis (ἐξ εὐθείας) & simul ad directum cursum, simul ad flexus assuefieri patietur. Πέδη δὲ ἱππασία ἡ κυκλοτερής (ἑτερομήκης Xenophonti) πέδη, ἡ ἀπὸ τῶν κύκλων περιόδων, Poll. Πέδη quidem vinculum & pedicam significat, solent autem gradarijs futuris aut Asturconibus equis, circulis atque ponderibus prægrauari pedes, quod patet ex Vegetio 1.56. vt idem fortassis gressus sit πέδη Græcorum & Latinorum gradarius vel tolutarius. Ad eundem pertinet etiam calpe Græcorum: nam καλπάζειν Suidas & Varinus exponunt τὸ ἄκροις καὶ ἁβροῖς ποσὶν βαίνειν: hoc est, summis pedibus & molliter incedere. Καλπάζειν (forte καλπάζειν) ἡσυχῇ τρέχειν Hesych. Ego σκιπάζειν verbum nusquam reperio. Κάλπη, ἵππος ἐλαύνων id est gradarius ad verbum: καὶ εἶδος δρόμου, Hesychius & Varinus. Calpe in Olympijs cursus erat cum equa fœmina, Pausan. Καλπὴν ἢ καλπάζειν Græci dicunt equum ad ingressum exultantem vrgere: nostri (inquit Budæus) hoc callopare vocant: & callopum, quod illi κάλπην dicunt. (Curtius quo quis insidens equo, alterum quantum potest celerrimè trahit, calpen Græci vocant, Galli galop, & hinc καλπάζειν, lego καλπάζειν, gallopet, Petrus Ruellius.) Plutarchus in Alexandro de Bucephalo loquens, μικρὰ δὲ συμπαραδραμὼν τῷ ἵππῳ, καὶ παραλαβὼν τὴν ἡνίαν, ἐπέστρεψε πρὸς τὸν ἥλιον. Μικρὰ δὲ οὕτω παρακαλπάσας, καὶ καταψήσας, ὡς ἑώρα πληρούμενον θυμοῦ καὶ πνεύματος ἀποῤῥίψας ἡσυχῇ τὴν χλαμύδα, καὶ μετεωρίσας αὑτὸν, ἀσφαλῶς περιέβη. Quibus verbis significat Alexandrum equi frenum manu tenentem ad aliquantum spatij equum incitasse ad procursum, cum ipse quoque cursu equum assequeretur atq; æquaret: & deinde manu plausúque permulsisse, vt solent equisones equos ferociores demitigare: & deinde in Bucephalum insiliuisse & conscendisse. Legimus & in Hippiatricis hæc verba, Καὶ ἀναβάτην ἐπικαθίσαι μικρὸς, δρόμῳ τῷ διακάλπης γυμνάζε, ἤτοι τῷ λεγομένῳ τρεπίδω (trepidarij equi mentionem ex Vegetio superius feci in succussatore) Hactenus Budæus. Mihi Alexander Bucephalum ferocem equum conscensurus, illum ad procursum incitasse (vt Budæus παρακαλπάσας reddit) minimè videtur, sed potius equum iam procurrere incipientem leni cursu comitatus aliquandisper, ita vt potuit conscendisse: vt verbum illud non actiuæ, sed neutræ significationis sit, vt simplex etiam καλπάζειν: παρὰ præpositio, ipsum iuxta & ad latus equi molliter procurrisse insinuat: quo sensu etiam παρατρέχω profertur. Sed plura de vocabulo calpes, & calpe dicto certamine, afferam octaui capitis parte quinta: Nemesiani tamen versus, in præsentia obuios, huic adhuc loco annectam: Quinetiam gens ampla iacet trans ardua Calpes Culmina cornipedum latè fœcunda proBellum. Nanque valent longos pratis intendere cursus: Nec minor est illis, Graio quàm in corpore forma. Nec non terribiles spirabile numen anhelæ (anheli potius) Prouoluunt flatus, & lumina viuida torquent, Hinnitusq; cient tremuli, frenisq; repugnant. Nec segnes mulcent aures, nec crure quiescunt. Calpe mons est Hispaniæ, oppositus Abylæ monti Africæ, quæ duæ dicuntur columnæ Herculis. Ex Tyrrheni maris insulis equi habentur gressu irrequieto, Volaterran.

Κέλης, equus celes, qui ab vno sessore agitatur & regitur. Veteribus (inquit Camerarius) non fuit in frequenti vsu agi singulos equos, vel equitem insidentem equo vehi, non incognita tamen res. Itaque & Homerus describens Vlyssis residentis diuaricatis cruribus super vna fracta nauis trabe in mari iactationem, vsus est similitudine equitis agitantis equum solum, quem κέλητα vocat. Hinc verbum κελητίζειν, quod idem poëta posuit in Rhapsodia o. Iliades. Apparet autem non fuisse talis equitationis in bello vsum, sed in pace tantum & ostentatione agilitatis desultoriæ: cum vnus plures equos aleret & inter illorum cursus, vel vt Homerus ait volatus, ex vno in alium insiliret. Sed nunc hæc tota agitatio nota & consueta est, illa autem curulis desita & ignota. Vocatur hæc agitatio μονιππος (monippos vocant vno depugnantes equo, Cælius) inuentum Bellerophontis: Cui pater Neptunus (huius enim fuisse filium tradunt, cum putaretur patrem habere Glaucum Sisyphi dem:) illi igitur Neptunus velocissimum equum Pegasum dedit alis præditum. Aliqui hoc inuentum ad regem priscum quendam Aegyptij referunt, Sesostrim nomine, qui sit apud Herodotum Sesostris. Aliqui etiam ad Orum, qui bellum gesturus cum fratre Typhone, potius equum quàm leonem ad prælia fertur instruxisse: quia ad persequendum quoq; hostem equus, leo in eo tantum conflictu esse vtilis videretur. Vergilius huius agitationis autores & inuentores frenorum, facit Lapithas gentem Thessalicam in Georgicis ita canens: Frena Pelethronij Lapithæ gyrosque dedere Impositi dorso, atque equitem docuere sub armis Insultare solo & gressus glomerare superbos. Sed alij Centauros hanc primos vsurpasse perhibent, saltem vt ex equis pugnarent. Sed de Centauris plura dicam in H.a. Non eodem modo putantur equi ad ephippium (hos celeres dixeris) vt ad prædam, Varro. μονίππιζειν non simpliciter rei equestri vacare significat, sed vnico equo vehi, quem nunc celerem appellant, Scholia Aristophanis & Suidas. Κέλης ἵππος, ὁ ἀζευκτος. ἀλλ' ὁ καθ' ἕνα κελητιζόμενος, ὁ δὲ ἀντὶ ἐπὶ ἵππων μονάμπυξ καὶ δρομικὸς, ὁ νῦν σελλάριος λεγόμενος καὶ γυμνὸς, Varin. hoc est, celes est equus singularis, non iunctus ad currum, idoneus ad currendum, qui nunc sellaris dicitur (vtitur eo vocabulo Veget. 1.56. iumenta sellaria vocans quibus sellæ imponuntur) & nudus. Μονάμπυξ πῶλος, equum vectorem & equiti paratum intelligo, quod freno instructus sit, quod Græci & χαλινὸν & ἄμπυκα vocant (vt pluribus dicam in H. e.) nam singulares tantum proprie dictis frenis reguntur, cæteri non item. Varinus μονάμπυκα ex Pindaro μονήλατον exponit. Dictus autem κέλης videtur, vel à verbo κέλεσθαι, quod est iubere, hortari, & excitare voce, vnde celeuma nauticum: (hinc & celetes naues dicuntur, de quibus paulò post:) vel παρὰ τὸ κελεύειν ἐπὶ τὸ τρέχειν, vnde & κελευστής: vel quod διαβεβηκότα ἐπικαθῆσθαι, id est diuaricatis cruribus insidere mos sit, Varin. & Scholiastes Homeri Iliados o. Τετρώροις ἢ κέλησι, ἰππαδρομίαν ἄζετε, ἵνα δὲ κέλης κέλητι παρακελευστικέ. Aristophanes in Pace: vbi Scholiastes celetes equos ἀζευκτους exponit. Celetes & celetizontes legimus apud Plinium libro 34. cap. 5. & cap. 8. item lib. 6. cap. 29. item libro 9. cap. 10. Celetizontes pueri (inquit) laudantur Hegiæ statuarij: Et alibi, Canachi etiam statuarij. Κέλης ἵππος, καὶ ἱππαστής, καὶ μονάζων, Hesych. Κέλης equus solus, & qui eo inuehitur. sellaris equus & nudus: synoris verò equos binos & iunctos significat, Suid. Olympiade tricesima tertia, pancratiastes & equus celes Olympicis certaminib. reliquis accesserunt, Pausanias in Eliacis. Iasius vir Arcas κέλητι ἵππων ἐνίκησε, Ibidem. Fuit & πολυκέλης certamen

certamen in Olympijs institutum, in quo vicit Tlepolemus Lycius Olympiade 128. Idem. In Al[illegible] luco Timonis filij Aesypi, qui equo celete vicerat, effigies à Dædalo Sicyonio facta spectatur, Idem. Callus ex Græco, κέλης eques dictus, Fest. Κελητίζω, [illegible], Hesych. & Varin. κέλητα [illegible]. Apud Hesychium & Varinum reperitur etiam [illegible], quo modo scriptum non placet. [illegible] equo singulari insidentes cursu certant, Suid. & Varinus. De Celete & monippo vide nonnihil etiam in H. e. Κέλης, [illegible], Varinus lego [illegible], &c. vt superius explicatum est, vt Latinæ originis sit, & grammatici Græci non intelligentes a κέλλω descendere somniarint. [illegible] etiam nauigij genus est, item [illegible] nauis. Hesych. [illegible] quod appellere significat, tæ & remiges suis vtuntur celeusmatis, hortationibus & [illegible]: vel à verbo κέλλω quod appellere significat, (magnis enim ad littus appellere non licet.) & rursus [illegible] & [illegible] paruum nauigium interpretantur, per translationem ab equo celete, quo sessor vnus vehitur, Suidas & Varin. [illegible] Aristophanes de nauiculis intelligens. [illegible] in Epigrammate citante Suida. Nauigia quædam celetes appellantur, author Pollux: vel mirum [illegible] id genus celetes vocatum fuisse, Hermolaus. Κέλης, nauigium actuarium est, quod vno remo & non binis aut ternis per sedilia agebatur, cum tamen plures remiges haberet. Celocem Latini interpretantur, authore Gellio. Vnde & κελήτιον, paruulus celox, Thucydidi, Baysius de re nauali. Κέλης [illegible] (lego [illegible], vt Lexicorum scriptores habent) [illegible] autem (apud Aeschinem contra Timarchum malefica & Pyratica nauis est forma inter epactridem & celetem, Ammon. Apud Varinū [illegible] etiam pro naui pyratica exponitur, vel equo non strato, Græci ἄστρωτοι: nos celetem equum supra ex Grammaticis quibusdam [illegible], id est nudum eodem sensu interpretati sumus: quæ quidem interpretatio non conuenit cum ijs qui sellarem exponunt. Desultorij sine ephippijs equi ad cursum apti erant, quos Græci celetas vocabant. Hi quondam à nobilissimis iuuenibus, teste Tranquillo (in vita Cæsaris) agitabantur, nunc sanè à ministris, Volaterran. Ephippiatis equis contrarij sunt à nostris desultorij nuncupati, quod ex his facile desiliant desultores, qui, teste Manilio in quinto Astronomiæ, fiunt sub signo Heniochi, Grapaldus & Perottus. Vide etiam infra capitis octaui parte quinta in ephippiorum mentione. Ego desultorios equos vt minimum binos esse oportere video, celetem verò etiam solum dici: vt celes latius pateat, & vnicum semper & singularem significet equum, siue stratus is siue instratus equitetur, & siue cum celeritate, siue simpliciter vt hodœporicus. Desultorios verò binos vel plures esse oportet, vt ex defessis vel cursu, vel armati quem vehunt equitis onere, in alium transilire liceat: hi veteribus nudi in vsu erant: hodie ephippiati sunt omnes. Celetes quidem pro desultorijs Homerus Iliados ο. posuit, his versibus. Ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ ἵπποισι κελητίζειν εὖ εἰδὼς, Ὅς τ' ἐπεὶ ἐκ πολέων πίσυρας συναγείρεται ἵππους, Σεύας ἐκ πεδίοιο μέγα προτὶ ἄστυ δίηται [illegible] λαοφόρον καθ' ὁδὸν πολέες τε ἐθηήσαντο Ἀνέρες ἠδὲ γυναῖκες· ὁ δ' ἔμπεδον ἀσφαλὲς αἰεὶ [illegible] ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἀμείβεται· οἱ δὲ πέτονται. Desultorios equos (inquit Cælius) video dici à desiliendo: nam, vt Sex. Pomp. scribit, paribus equis, id est duobus, Romani vtebantur in prælio, vt sudante altero transirent in siccum. Nam & pararium dicebatur æs, quod equitibus duplex pro binis equis dabatur. Eum verò Scytharum plerisque morem fuisse, Ammianus prodit Marcellin. binos trahendi equos, vt iumentorum vires foueat permutatio, vigorque otio integretur alterno, Hæc ille. Desultores, id est desultorijs equis vtentes Græcè amphippos vel hamippos dici ex eodem docebimus in H. e. Cassiodorus in epistolis 34. 5. Equi (inquit) desultorij sunt, per quos Circensium ministri missus denunciant exituros (vt luciferi, quadam in astris similitudine, præcursorias, velocitates imitari videantur, vt Hermolaus citat in Glossematis in Plinium.) Desultor verò is est, qui equos desultorios alit docetque. Itaque peritus belli alios eligit, alit, ac docet: aliter quadrigarius ac desultor: neque idem qui vectorios facere volet, Varro de re rust. Numidis desultorum in modum binos trahentibus equos, inter acerrimam sæpe pugnam in recentem equum ex fesso armatis transultare mos erat, tanta velocitas ipsis, tamque docile equorum genus est, Liu. lib. 23. ab vrbe. Quin & eum qui certat, rectè desultorem dixeris: quod comprobat Vlpian. Digest. de præscriptis verbis, Tuque desultor in his cucurreris & viceris. Cicero pro Murena ait: Qui nescio quo pacto mihi videtur prætorius candidatus in consulatem, quasi desultorius in quadrigarum curriculum incurrere. Desultorem porrò designat Elegiacum illud scientissimè concinnatum, Est etiam aurigæ species vertumnus, & eius Traijcit alterno qui leue pondus equo, Cæl. Plura vide in H. e. in Bellatoribus equitibus. De celeribus equis dicemus etiam in b. & H. e. inter certamina.

Dentes luporum maximi equis quoque adalligati, infatigabilem cursum præstare dicuntur, Plinius. Sarmatæ longinqua itinera acturi, inedia pridie præparant equos, exiguum tantum pótum impartientes: atque ita per centena millia & quinquaginta continuo cursu euntibus insident, Idem. Πάρθοισι, μέγα [illegible] Oppian. Καὶ Λίβυας [illegible] δολιχὸν δρόμον ἐκτελέσαι, Tyrrheni & Cretenses, [illegible] (Hoc fertur de equis Dardani ex Borea prognatis, vt ex Homero iam dicemus.) [illegible] Hæc omnia Oppianus diuersis in locis. Idem cum celeritatis palmam Iberis equis attribuisset, vt iam recitaui: proximos ijs Armenios facit: his Parthos, Siculos, Mauros & postremos Libyos. Seneca in epist. 12 86. de velocitate per se æstimata, non quæ tardissimorum collatione laudatur hæc carmina esse scribit, *Illa vel intacta segetis per summa volaret Gramina, nec cursu teneras læsisset aristas: Vel mare per medium [illegible], Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.* ex quo poëta autem [illegible]. Nam [illegible] eadem Græcè apud Homerum Iliados vicesimo legimus. Nam de Dardano regetis [illegible] Has Boreas amauit [illegible], & pullos ex eis genuit ([illegible]) qui si per terram currerent, [illegible] per mare, [illegible]. Lucianus in Lucino de [illegible] Celer equus Polluci cognominatur, [illegible]: sed plura à celeritate epitheta referemus in H. a. Αἰολόπωλος. Homero celeres equi [illegible] intelliguntur, ex Porphyrij sententia. Cælius pluribus id astruens lib. 21. in fine cap. 24. Sed [illegible], non equi ipsi dicuntur, verum qui possident equos: vide in H. b. [illegible] Homerica hyperbole. [illegible], Pollux.

[illegible]

Pollux. Πεδωκίσαντι ἵππῳ Plutarchus dixit in Sylla Xenophon πεδᾶν. Ἔνδρομον vocant equi cursum, cum vltra terminum constitutum præ impetu excurrit, Pollux. Legimus autem ἔνδρομον ἵππον apud Aeschinem, vt idem scribit 3.30. Arabes, quorum principem Zambeium appellant, equabus vehuntur, tantæ celeritatis, vt per diem noctemque circiter centena milia itineris conficiant. Volare ij potius quàm equitare videntur: ephippijs vulgus non vtitur, sed proceres tantum: qui etiam soli vestiuntur, reliqui indusijs contenti sunt, Vartomannus. Hea regio Africæ habet non multos admodum equos, verum eos adeò agiles, vt non felis his velocius montes illos transuolare possit: nulli illis adhibentur calces, Leo Africanus. Equa mater optima, summa charitate & fide pullum suum amat, cuius sanè modi amoris Darius ætate inferior non imperitus, equas à partu recentes relictis domi pullis, ad pugnas ducebat. Pulli sic alieno lacte à matribus orbi, quemadmodum homines parentib. amissis aluntur. Darius cum inclinata iam acie in eo prælio quod ad Issum (lego Issum) commiserat, Persarum res premi cœpissent, cumque victus fuga salutem adipisci necesse haberet, in equam ascendit: quæ quòd relicti memoriam pulli recordaretur, quanto maximo potuit studio & celeritate eum ipsum prędicatur ex periculis eripuisse, Aelian. Circa extremum Septentrionem (vt scribit Paul. Venet. 3.49.) regio quædam est in qua multo per annum tempore Sol non apparet, ita vt non solum noctu tenebræ sint, sed etiam interdiu aër in modum crepusculi caliginosus. Hanc regionem confines Tartari prędæ gratia ingressuri, ne propter subitò ingruituram noctem periclitentur, hoc modo cauent. Equas cũ pullis accipiũt: & pullos in primo regionis ingressu custodibus committunt, vt se illic redituros expectent. Sic equæ nocturno itinere diligentius obseruato, rectà ad pullos suos in reditu contendunt, idq; celerrimè. Laxant enim eis sessores habenas, & liberè quo suo instinctu feruntur ire permittũt. Equi alij ad admissuram, alij ad cursuram idonei sunt, Varro. Ταχυπώλων, ταχὺ ἵππους ἐχόντων, Varin. Τὸ ὑπερεξελ-φορεῖν τὸν ἵππον, ὅπερ γίνεται ἐπὰν εἰς δρόμον ἐξελαύνῃ, οὐ πάνυ ἐπαινοῦσιν οἱ ἱππικοί, Poll. Equus cursorius, δρομικός. Equus imperatoris Probi in parœmiæ formam deduci potest. Is erat nec decorus quidem, nec staturosus, verũ celeritate tanta, vt diuturnis spatijs centum obiret miliaria, vel in decimũ diem labore haud interpellato. Eum tamen fugaci magis quàm forti ac strenuo congruere militi pronunciauit Probus idem, Cæl. Fuit autem hic equus Alanicus in bello Probi contra Alanos captus. Equos generosiores & ad cursum præsertim paratos, quos barbaricos dicimus, paleis & zeatico hordeaceóue cibario, qui sunt principum equisones alere consueruut, Grapald. Albertus equos celeres inepta voce curriles dixit: Horum, inquit, vsus est ad fugas & insecutiones precipuè: & ne indurescant eis nerui ex calore cursu, castrantur. Voluptatem equis inesse, Circi spectacula prodiderunt. Quidam enim equorũ cantibus tibiarum, quidam saltationibus, quidam colorum varietate, nonnulli etiam accensis facibus ad cursus prouocantur, Solin. Ex Hispania veniunt leuitate elegantiáq; conspicui, Volaterran. Hos vulgò iannettos vocant, Hispani (vt audio) genetos (à quib. etiam felis cuiusdã syluestris nomen geneta habemus) à genibus, vt quidam conijcit: quod cũ ferè celere hoc genus equorum sit, vectoré genibus ad sellam & latera equi inniti oporte[illegible]a tutius vehatur. Scuppa canteriũ lo giannetto interpretatur, quàm rectè, ipse viderit. Ἐνετίδες (alibi etiã Ἐνίδες habetur, quod non placet, apud eosdem) ἵπποι, id est Veneti vel Adriatici equi, ijdẽ λυκοσπάδες (legerim λυκοσπάδες) & λυκοφόροι dicuntur, Hesych. & Varin. Equus à lupo sauciatus, bonus euadet ac velox, Zoroastres in Geopon. Equi cur dicantur lycospades (inquit Cęlius) etymon duplex comperisse videor: alterum est de freni genere quod lycon vocent, nostri lupara dicunt: sicut Georgico. tertio Vergil. duris parere lupatis. Quo in loco Seruius & qui ab eo mutuati sunt plures, esse lupata tradunt frena asperrima, sic de lupinorũ dentium similitudine nuncupata, quos esse inæquales constet, vnde & morsus infigatur summi nocumenti. Hoc vero frenorum genus equis adhiberi præferuidis, sępeq; ob insitam animositatem rebellibus, vt retundatur impetus, hebescatq; generositas nimia, moris esse, nemo non nouit. Sunt qui malint lycospades inde dici, quod qui pullina ætate in lupos inciderint, si periculum euadant, insigniter bonitate proficiant ac pernicitate. Cęterum perpensione dignum cur nam eiusmodi casum consequatur euentus hic, nisi dicamus, ideo credi vehementiores effici equos ab ea impostura: quoniam, ni fuissent natura tales, haudquaquã dilabi eualuissent: neq; enim prudentem euasisse Vlyssem dictitamus, Cyclope declinato: sed ideo declinasse, quia foret prudens, Hęc Cę. Transtulit autem ex Aeliano (vel Plutarchi Symposiac.) ex quo rursus eadem, interprete Gillio, vt clariora fiant, recitari nihil prohibet. Lycospades igitur (inquit ille) alij ideo dicunt à frenis lupatis appellari, quòd his effrenationem eorũ precipitem sessores moderentur. Plutarch. ex parentis sui sententia existimat hos optimos & velocissimos esse, qui à lupo appetiti, ex eius faucibus euaserint: quod ipsum dubitationem habet, cur ij quos lupus mordicus presserit acriter animosi efficiantur, cum feræ bestiæ morsus, terrorem potius, quàm animum facere videatur: & timidi effecti, quemadmodum feræ tendiculis attentatæ magis insidiarum metuentes sunt, ita hi à currendi celeritate sese sustinent. (τὰς ὁρμὰς ἐξαλλόντες καὶ ταχυτῆτας ἴσχειν, Plutarch. accipit autem ἴσχειν pro ἔχειν, non pro sustinere & morari, vt Gillius ineptè vertit.) Quamobrem dicimus huiuscemodi equos nõ ex eo magis ad currendum præstare, quòd cum pulli essent ex lupis euaserunt, sed quia animosi, & veloces natura essent, propterea effugisse. Eiusdem rei (cur inquam equi ex rictu luporum seruati, alacriores, θυμοειδεῖς, esse dicantur) causam inquirit Plutarch. in Symposiacis 2.8. ex cuius verbis vel Aelianum errasse qui ex Plutarcho transcripsit, vel interpretem potius (nam Græcum exemplar non vidi) facile apparet. Ipse quidem Plutarchi verba sic verterim: Cum pater meus equorum pullos qui lupi morsum effugissent, bonos & celeres euadere diceret, & multi qui aderant idem affirmarent, quæstionem proposuit, cur hic euentus θυμικωτέρους καὶ γοργοτέρους (animosiores & velociores: nam & paulò post subdit, θυμικοὶ καὶ ταχεῖς) reddat equos. Et cum plærisque videretur, hoc casu equos non animosos, sed potius timidos fieri: itaque iam prorsus pauidos vel leuem ob causam statim ad cursum & velocitatem excitari, similiter vt feræ illę quę semel irretitę fuerint. Ego verò considerandum dixi, ne contra potius res se habeat quàm plerisq; videatur, nempe vt non quia lupos effugẽrũt velociores fiant equi, sed quia natura veloces erant, iccirco effugerint. Hæc Plutarch. Equi lycospades nuncupati, inquit alibi Aelianus, Græcorum hominum cum studiosi esse dicuntur, tum de huiuscemodi hominum genere mirificam notionem habere, vt naturali quodam sensu ad eos amandos afficiantur: neque enim palpantibus se offenduntur, neque resiliunt, sed tanquam constricti tenentur, totum diem cum ijs traducunt atque somnum prope eosdem capiunt. Sin ad ipsos barbarus accedit, quemadmodum ex vestigijs sagaciter odorantes canes feras percipiunt, sic eos equi cognoscunt, & clamorem tollunt, & tanquam sanè feram bestiam extimescentes, dant se in fugam. Iam porrò ijs ad equos assueuerunt, & pabulum objicientibus mirificè oblectantur, maximè aurigis formosi videri studẽt, quod quidem ipsum cum natant ostendunt: tum enim in aquam bene penitus procedunt, vt & nitidũ os efficiant, & ne sordidum quippiam ex præsepi aut de via illitum deformet

speciosum nitorem, ac odorati vnguenti suauitatem, Homeri & Simonidis testimonio, in amore, & [illegible] habere existimantur. Hactenus Aelianus. Sed hoc idem alibi equis in genere attribuit, his verbis. Ex [illegible] huius tractationis periti sunt, audiui equum delectari lautione & vnguentis. Hæc de lycospadibus equis, [illegible] an idem lycophori sint, haud scio: Hesychius quidem & Varinus in vocibus. [illegible] & [illegible], vel superius recitaui, eosdem facere videntur. Vtrique etiam à celeritate commendantur. Sed differre videri possunt, quia aliam rationem cur dicti sint lycophori (quàm de lycospadibus supra retulerim) affert Strabo libro quinto, his verbis: Fama est inter Venetos celebrem admodum fuisse quempiam, qui in faciendis vadimonijs studio non mediocri teneretur, quæ ex re & hominum iocis carperetur. Is igitur in venatores fertur incidisse, qui irretitum haberent lupum, & [illegible] per iocum rogantibus, velletne pro lupo vadem se constituere? vt illata ab eo damna persolueret, si ē [illegible] beluam dimissuros. Fideiubere sese confessus est. Emissum deinde lupum, magnum equarum armentum agitantem nullo notatum cauterio ad fideiussoris stabulum adduxisse. Eum recepta gratia, equas lupi [illegible] tam inussisse, & inde lupiferas (λυκοφόρους) nominasse, velocitate magis quàm pulchritudine præstantes. Cuius successores & signum & nomen, equarum generi seruasse, vtq; solis eis stirps ipsa legitimè perduraret, fœminam nullam alienare consuesse. Equinam hinc præcipuæ celeritatis progeniem extitisse. Hac vero tempestate, vt diximus, omnis huiusmodi rei defecit exercitatio, Hucusq; Strabo. Plura quæ ad Philologiam de celeribus equis spectant, referemus in H. b.

Ex velocibus equis sunt etiam venatici, de quibus partim diximus, partim dicemus. Sunt & veredi cursu pernices. Veredos antiqui dixerunt, quòd veherent rhedas, id est ducerent, Festus. Veredarijs ad celeritatem comparatis equis nomen olim fuit, iuxta hoc Martialis, *Parcius vtaris moneo rapiente veredo Prisce, nec in lepores tam violentus eas.* Et alibi, *Stragula succincti venator sume veredi, Nam solet à nudo surgere ficus equo.* Veredos (inquit Cælius) si modò non aberrat interpres, aliâs æris non multi, apud Procopium Persici belli secundo libro, equos accipimus publicos. Veredarium metaphora decenti legimus apud Hieronymum: Quia singulæ, inquit, metuunt veredarium vrbis offendere. At Procopius idem veredarios intelligere videtur, eos qui celeriter equis inuecti regum literas prouehunt. Equorum publicorum in hoc vsu, commeminisse Ammianus videtur Marcellinus: Transeo (inquit) quod quidam per ampla vrbis spatia subuersosque silices sine periculi metu properanter equos velut publicos, signatis (quod dicitur) calceis agitant, familiarum agmina tanquam prædatorios globos trahentes à tergo: ne Sannione quidem, vt ait Comicus domi relicto. Procopij, vel interpretis sententiam adiuuat Firmicus Matheseos tertio: Regum, inquit, nuncios veredariosque reddent. Cursus publicus dicebatur aut fiscalis, quum ab imperatoribus certis locis equi id genus præceleres destinabantur: quibus non vtebantur alij, nisi facultate impetrata, quam vocant tractatoriam, Hucusque Cælius. Verba hæc apud Liuium lib. 5. ita leguntur: Repente quibus census equester erat, (equi publici non erant assignati) consilio prius inter sese habito, senatum adeunt, factáque dicendi potestate, equis se suis stipendia facturos [illegible]tunt, quibus amplissimis verbis ab senatu gratiæ actæ sunt. Puto (inquit Fr. Robortellus) Liuium per equos publicè assignatos intelligere equos, qui vectigales à Cicerone vocantur in Philippica oratione 2. cum ait, tum existimauit se suo iure cum Hippia viuere, & equos vectigales Sergio mimo tradere. Antonius redemptas habebat ab ærario vectigales quadrigas, Asconius. Sed redeo ad veredos. Scythæ fœminis (vt nunc nostri sunt cursores caballarij) vti maluêre: sed in prælijs, quod vrinam cursu non impedito reddant, Grapaldus. Ἦλθε παρ' Ὄθωνος ἱππεὺς τῶν καλουμένων Νομάδων, γράμματα κομίζων, Plutarchus in Othone. Fuerunt & [illegible] nuncij, vocabulo Tarentinorum (siue pedites, siue equites potius, vt ex sequentibus Herodoti & Suidæ verbis inter se collatis colligitur) οἱ ἐκ διαδοχῆς γραμματοφόροι, ἡμεροδρόμοι, ἄγγελοι, Varin. apud quem etiam [illegible] pro nuncio scribitur. Recentiores quidam Grammatici scribunt astandas dictos apud Persas tabellarios, qui certis interuallis itinerum permutabantur. Ἀγγαρήϊον δρόμημα, cursus pernicissimus equitum, vt scribit Herodot. lib. 8. Vnde nomen angariæ & parangariæ in libris iuris manauit. Est autem nomen Persicum vulgò postas appellant, Bud. in Annotat. secundis. Apud Persas, vt Suidas indicat, regij nuncij ἄγγαροι (quasi ἄγγελοι forte) dicuntur, & ijdem astandæ, &c. Vide Lexicon Græcolatinum. Ἄγγαροι, dicuntur ipsi σταθμοί, hoc est mansiones ac diuersoria, in quæ angari, id est tabellarij, peracto diei penso diuertunt, Cæl. 10. 8. Veredis (inquit Grapald.) nostra tempestate vtuntur lancearij equestres stratioticos quos dicunt, lances manibus reciprocantes. Commendantur ad hoc Tarcorum caballi testiculis vt plurimum ademptis, canthetios vocât, pernicissimi. A veredis cursores, seu mauis tabellarios equestres celeri celeritate perferentes, veredarios, vt à caballis alij caballarios appellant: qui teste Iulio Firmico sub equi cœlestis sydere nascuntur. Veredarios hodie vulgo postas appellant, forte quod equis per internalla dispositis, vt recentes subinde habeant, vtantur. Equos Pegasidas ad desultoriam vicissitudinem à fesso in recentem assiliendi in venationibus habere oportet, Bud. Pegasacii cursores à Gallia Lugdun[illegible] quinto aut sexto demum die Romam aduolant, subinde per stationes mutatis equis, Baysius de [illegible] Suidas in Indaco. Magni Cham regis Tartarorum emissarij & nuncij (vt scribit Pau. Venet. 2. 23.) [illegible] habẽt [illegible] per viginti quinq; milliaria vsq; ad extremos imperij limites, ita vt in locis etiam vastis [illegible] & desertis huiusmodi diuersoria triginta aut quadraginta miliaribus distantia reperiantur. Conficiunt autẽ sic dispositi equites vno die ducenta aut trecenta milliaria, relictis subinde equis fessis & recentib. substitutis.

[illegible], equi ad venationes apti, Poll. Veredis etiam in venationibus vtebantur, vt ex Martiali pau[illegible]. Equos Pegasidas ad desultoriam vicissitudinem è fesso in recentem assiliendi in venationibus ha[illegible]ter, Bud. Mares ad venationis vsum præstant: nã fœminæ minus celeres sunt ad longos per nemora cur[illegible] [illegible]en[illegible] sunt procul fœminæ, ne equi hinnitu feras disturbent, Oppian. Restat equos finire notis, quos [illegible] Admittant: non omne meas genus audet in artes. Est vitium ex animo: sunt quos imbellia fallant [illegible]: præueniens quondam est incommoda virtus, Grat. [illegible] &c. Op[illegible] 2. de Venatione. Vide nonnulla etiam in b.

[illegible] licet plerique animosi sint & insigni animorum præ cæteris animantibus præditi magnitudine: qui[illegible] tamen hac ipsa excellunt, & corporis insuper viribus pollent, atque hi soli bellis idonei sunt: Lanigeræ pe[illegible]des & equorum bellica (aliâs duellica) proles, Lucret. Bellatoris equi forma quæ probetur per totum corpus [illegible] singulas eius partes, Xenophon & Oppian. docent, quorum verba superius posui in electione equi in genere. Quoniam verò proposuimus (inquit Xenoph.) bellatorij equi comparationem, faciendum periculũ omnium, quæ in

quæ in bello obijci consueuere: quæ sunt, fossam transilire, superare vallum (τάφρον ὑπερβαίνειν: vel, vt Pollux habet, [illegible]) in collem erumpere, de colle desilire (τὰ ὄχθας ἀναβαίνειν, ἀπ' ὄχθων [illegible]: est autem [illegible] vet[illegible] propriè ripa fluminis: quamobrem Poll. vbi hunc Xenophontis locum exscribit, ante verba iam citata, legit: καὶ ποταμοὺς περᾶν, mox subdit, καὶ ἀπ' ὄχθης (malim ἐπ' ὄχθας) ἀναθρώσκειν. [illegible] κατάκλιτα.) Tentabimus & in cliuos sursum, & per decliuia, & in obliquum agitare equum. Ex his enim [illegible] omnibus deprehenditur, & animi fortitudo, & corporis sanitas. Non tamen si quis forte non in omnibus istis [illegible], ideo repudiari debebit. Multi enim quia inexercitati sunt, non quia parum valeant, in illis deficiunt. [illegible] instituat, & assuefaciat atque exerceat, iam & ipsi hæc præstiterint, si quidem sani & non ignaui fuerint. Cæterum suspecti (ὑπόπτας scribitur, id est suspicaces, non ὑπόπτους, id est suspectos: licet [illegible] & contrarium eius ἀν[illegible] apud Pollucem legantur de equis) prætereantur. Qui enim formidolosi sunt, non sinunt [illegible] dari hostibus: quin etiam equitem sæpe frustrati in maximas difficultates sæpe coniiciunt. Sæuitiam etiam equi (ἄτακτα χαλεπότητα ἔχει) nouisse debemus, si qua illius vel erga homines, vel alios equos: itemque num [illegible]bilis sit (δυσγάργαλος, id est ægrè ferens contrectari, vtpote titillationi obnoxius:) omnia enim hæc dominis adducantur. Detrectationes autem frenationum & conscensionum, & si qua alia renuat equus, multò melius comperiet, qui post defatigationem iterum illa experiri voluerit, quæ ante equitationem fecerat. Sanè qui post exhaustum laborem non recusant laborare, certum argumentum hi dant præclari animi. Atq; vt dicam breuiter, equus cum bonis pedibus mansuetus, satisq; velox, qui laborare & possit, neque nolit: inprimis quidem morigerus, is scilicet & minimæ tristitiæ, & maximę salutis author in bello equiti futurus est. Verū quibus aut propter ignauiam crebra agitatione, aut propter animositatem blandimentis multis atq cura opus est, hi primum equitis manibus assiduum negotium faciunt, deinde in periculis animum perturbant, Hactenus Xenophon interprete Camerario. Probatur præterea Polluci in bello equus ὁ γνωρίζων τῶν ἐχθρῶν, ἀνατρεπτικός, ὑπὸ σάλπιγγος ἐξορμῶν, [illegible]. Idem bellatorem equum nominat πολεμιστήριον, πολεμικόν, στρατιώτην. Ineptus verò bellis apud eundem his notis vituperatur, ἀπόλεμος, ποδήμων, ταπεινός, μικρόψυχος, ἀσχήμων, ἀπειθής, εὐλαβής: οὐδ' ἂν σάλπιγγος ἀνασχοιτο, οὐδ' ἂν ἐνέγκοι πολέμου βοήν. Θυμαίνων, συναέθλος, ἀρήϊος, ἐμβρέμος ἵππος, Oppian. Ne armorum fremitum, & gladiorum ad clypeos resonantium crepitum equi extimescant, eos ad strepitum & sonitum assuescere cogunt, armataq; cadauerum simulachra sub ipsum fœnum (frenum) subiiciunt, vt cæsorum conspectum in bello ferre consuescant, vt ne rerum terribilium metu affecti ad rem militarem inutiles sint. Quod quidé ipsum Homerus haud sanè ignorauit, cum Diomedem quidem in Iliade scripsit Thraces iugulare: Vlyssem vero interfectos pedibus subtrahere, ne in cadauera incurrentes Thraces equi formidine perterrerentur: atque ad hæc ipsa inducet, vt in formidolosa quædam ingredientes præcipiti effrenatione efferrentur, Aelianus. Quomodo institui & exerceri debeat pullus bellator futurus, infra dicam capite quinto, ex Hippiatricorum capite 116. Cur equos ad belli vsum Barbari castrare soliti sint, vide infra in Canterio. Equi bellici, qui dextrarij vocantur (vtuntur hac voce hodie Itali, Germani *hengst* nominant) non debent castrari, ne timidiores fiant. Horum est sonis Musicis gaudere, & crepitu armorum excitari, & cum aliis dextrarijs congredi: Item ædere saltus, & irrumpere acies mordendo & calcitrando. Hi aliquando dominos aut curatores suos tantopere amant, vt amissis eis cibo abstineant, & præ tristitia quandoq; vitam finiant. Est quando in tristitia lachrymantur, vnde aliqui de victoria aut clade secutura præsagiunt, Albertus. Similia ex Plinio leges in D. Bellatores equi, aut cataphractis ardui & robusti: aut semicataphractis, siue sagittariis: aut sanè balistariis (liceat enim nostrorum temporum ἱπποτοξότας ita appellare:) iis igitur mediocres quęruntur, Camerar. Nostratium equorum Menip[illegible] soli, qui Cæsari vt opinor Gallici sunt, & Regi, vt bellatores fermè in pretio sunt. Sunt & Heluetii, & præcipuè Argoici, qui durare diutissimè putantur. Externorum autem Mysi, & Pannonii, & Sarmatici, Idem.

Iam si quando lubeat (inquit Xenophon) idoneo bellis equo vti ad agitationem magnificam & speciosam, omnino ab eo, quod plerię; faciunt in opinione præclaræ equitationis abstinendum, os vt in frenis laceremus: itemque calcari vt subdamus, & incutiamus scuticas. Nam ita diuersa omnia accident ab iis, quæ expetuntur, cum & figuram quandam arduam equi habenis arreptis efficientes, qui debuerat prospicere eum occæcant, & calcaribus atque flagris equum territant, vt non sine periculo perturbetur. Hæc autem sunt quæ faciunt hi equi, quibus agitatio molesta est maximè, atque in turpitudine quidem, non cum honestate. Sed equus si didicerit agitari frenis laxioribus, & ceruicem attollere, eandemq; à capite recuruare, ita facile præstabit ea, quibus etiam ipse potissimum delectatur & sibi placet. Hæc autem esse quæ diximus, vel hoc argumento intelligi poterit, quòd equus quoties festinat ad alios equos, sed ad equas inprimis, tum & attollit ceruicem quàm altissimè, & caput maximè proclinat truci cum specie, (γοργούμενος:) tum crurum mollitudinem fert sublimem, & caudam sursum intendit. Qui igitur ad talem formam composuerit equum, qualem ipse effingit, quoties pulcherrimus videri cupit, is hoc consequetur, vt & agitatione voluptatē equus capiat, & magnificus atq; terribilis ac spectabilis fit. Quæ quidem qua ratione obtineri posse credimus, nunc deinceps conabimur exponere. Prima igitur frenorum cura est, (sed super his verba Xenophontis differam ad capitis 8. segmentum quintum.) Sed qualecunq; contigerit frenum, cum hoc cuncta ea quæ subiiciuntur, præstabit is qui voluerit formam equi efficere eam, quam supra diximus. Os igitur equi concutiendum (ἀνακρουστέον) neque ita vehementer equus vt refugiat (ἀνακ[illegible], quod pro ἀνανεύειν positum videtur:) neque ita placidè vt non persentiscat. Atque iam post concussionem vbi equus ceruicem attollet, statim freno indulgendum: itemque alia oportebit (id quod monere non cessamus) dum facitè obsecundârit, vicissim illi gratificari. Cumque animaduersum fuerit delectari equum elatione ceruicis, & habenarum laxitate, tum cauebitur ne quid illo tempore huic molestiæ obiiciatur, quasi ad laborem equum adigere velimus, sed blandimentis tum equum demerebimur, vt speret requietem: ita enim magis prompto animo ad celeritatem agitationis deueniet. Iam vero celeritate etiam gaudere equos, satis argumenti est, quod liberatus pedetentim nullus abit, sed aufugit: hæc enim certè est voluptas equorum, nisi forte ad cursuram importunius fuerint incitati. Sed cum inter agitandum equus exultabit, scilicet edoctus iam priore agitatione fuit deflexibus ad celeritatem incitari: quod cum facere sciuerit, si quis tum il[illegible] adductis habenis retineat, & signū aliquod det concitationum, coërcitus hic frenis, imperio concitationis commouetur, & pectus effert, & iratus protollit crura altius, non mollia tamen hæc: quippe inoffensis iam non magis mollibus cruribus vtuntur equi. Sic igitur exardescēte equo, si frenis indulgeas, ibi pre gaudio, quod in laxitate se freno liberatum putet, exultabundo habitu, mollibusq; cruribus elatè sese inferet, planè præsentans pulchritudinem qua componere se equi solent festinantes ad

 alios

alios equos. Qui q; hoc cernunt, talem equum app llant liberalem, & voluntarium, & equitatorem, & ferocem, & superbum, simulq; & iucundum & terribilem aspectu, Hæc omnia Xenoph.

Minuti in delicijs sæpe habentur, & pueris potentum atque diuitum parantur, Camerarius. Ex equa & mulo generatur innus, Aristoteles & Varin. [illegible] grammatici mannum & equum pumilum exponunt. Sed de manno & mannulo dixi supra in mentione equi gradarij. [illegible], Suidas & Varinus. Equos statura pusillos vocant inos, sed & ginnos posteri nuncuparunt, Cælius. Ginni apud Aristotelem deminuta forma equi dicuntur, quos & gygenios ab Strabone nuncupari, putant nonnulli: quanquam & mulorum genus sic in Liguria vocet: plura de ginno, hinno & inno. & vario harum vocum tum scribendi tum significandi vsu, diximus in Hinno post Asini historiam, & in Ceruo capitis 3. parte 1. [illegible], Hesychius & Varinus. Ex equo & asino ginni proueniunt, cum conceptus in vtero ægrotauit: est enim ginnus idem quod metachœrum in porcis, cum membra & magnitudines vitiantur in vtero, Aristoteles. [illegible] (malim [illegible]) [illegible], Varinus apud Hesychium post [illegible] punctum scribitur, quod non probo: pro [illegible], forte [illegible] legendum: etsi Aristoteles ex mulo & equa ginnum generari doceat. [illegible], Hesychius & Varinus. Apud Indos Psyllos (alij enim in Africa Psylli sunt) arietibus non maiores equi gignuntur, Aelianus. Mannos siue mannulos equos pusillos, buricos etiam nominant, vt est apud Acronem & Porphyrionem, Grapaldus: Cælius burdos vulgò vocitari, non burices, ex Porphyrione citat. (De burdone in ginno dixi post Asini historiam.) Buricos quidem equos minores vocari legimus apud Vegetium quoque libro quarto capite secundo. Runcinæ Plinio sunt maiores serræ, quibus fabri materarij secant arborum moles, subiectis cantherijs. Canterij verò sunt, qui à rusticis ferè nominantur caballi: quia ipsos equos, vt notum est, cau erios vocamus. Sed & runcinos agrestè vulgus dicit minores equos, ex hac fortasse runcinarum, quas diximus origine, Hermol. Runcini equi habentur ad labores onerum vel tractus quadrigarum & rhedarum: licet etiam alij aliquando his laboribus deputentur, Alber. Minores quosdam equos, quibus carpenta & petorita traherentur, mannos, & voce diminutiua mannulos appellarunt: horum, vt nunc quoq; fit, iubæ tondebantur: quod & Propertius significat lib. 4. Huc mea detonsis auecta est Cynthia mannis, Camerar. Musimon, asinus, mulus, aut equus breuis, Non. Pretium emit qui vendit equum musimonem, Lucilius lib. 6. Asinum, aut musimonem aut arietem, Cato Deletorio, Nonius. De musmone in Sardinia, fera oui vel arieti simili, dicam statim post Ouis Historiam.

Canterius (aliqui cantherium scribunt t aspirato) equus, cui adempti sunt testiculi, Cato cap. 149. Vegetius spadones dixit. Cantherium Germani monachum vocant, *ein munch*: & alibi Vuallachum, Vuillichio teste: quod eorum copia ex ea regione, quæ olim Dacia dicta est, habeatur. Angli *a gelding*. Scoppa canterium iannettum Italicè vulgò dictum interpretatur, de quo superius inter celeres dixi. Galli *cheual ongre, cantier, cheuron.* M. Cato Censorius cantherio vehebatur. Seneca. Cruciante canterio, Plautus citante Festo: Cruciantem interpretantur succussatorem: Locus Plauti est in Cap. Tum piscatores qui præbent populo pisces fœtidos, Qui aduehuntur quadrupedanti, crucianti canthetio. Vtitur cantherij vocabulo etiam Cicero ad Pætum lib. 9. & lib. 3. de Nat. Veredi velocissimi in cursu sunt, &c. commendantur ad hoc Turcorum caballi, testiculis vt plurimum ademptis, cantherios vocant, Grapaldus. In vijs habere malunt placidos: propter quod discrimen maximè institutum, vt castrentur equi. Demptis enim testiculis fiunt quietiores, & ideo quod semine carent, ij cantherij appellati in suibus maiales, in gallis gallinaceis capi, Varro. Multos ego scio non modo asinos inertes, verumetiam ferocissimos equos nimio libidinis calore laborantes, atque ob id truces vesanosque, adhibita tali detestatione, mansuetos ac mansues exinde factos, Apuleius libro 7. Metamorph. Equis interdum ferociæ minuendæ gratia exectione animus cum virilitate adimitur: hoc vulgo fit quibusdam in locis, vbi promiscuè pascuntur armenta equorum, vt placidè & mansuete conuersentur: tum canterij vocantur, Camerarius. De castrandi ratione, Hippiatr. 100. Rusius 98. Scythis & Sarmatis peculiare equos eunuchos facere, quoniam sic euadant mitiores: habent autem non magnos admodum, at acres pręcipuè pernicesq; nunquã non rebelles, Cælius ex Strabonis lib. 7. mutuatus. Sarmatis & Quadis equorum plurimi ex vsu castrati sunt, ne aut fœminarum visu exagitati raptentur, (captentur, Cælius:) aut subsidijs ferocientes prodant hinnitu densiore vectores: & per spatia discurrant amplissima sequentes alios, vel ipsi terga vertentes insidendo velocibus equis & morigeris, trahentesque singulos, interdum & binos, vti permutatio vires foueat iumentorum, vigorque otio integretur alterno, Ammianus Marc. libro 17. Pannonij & Sarmatici multi reperiuntur castrati in tenera ætate, atque ijs dentes cadere negantur, Camerarius. De Gallicis cantherijs mentionem feci supra. Currilium (sic vocat celeres & ad cursum vtiles) equorum vsus est ad fugas & insecutiones præcipuè: & ne indurescant eis nerui ex calore cursus, castrantur, Albertus. Sed neque vetulus cantherus (lege cantherius) quàm nouellus melior, nec canitudini comes virtus, Varro Aboriginum vt citat Nonius. Pręsepia, non tantum quibus aut cantheria aut iumenta cætera, aut vetera (veterina animalia pabulantur, sed & omnia loca clausa & tuta dicta præsepia, Nonius. Cantherijs equis non mittendus est sanguis, vt infra dicam vbi de Phlebotomia equorum agetur. Vecturæ optimi cantherij, equi videlicet castrati, Volaterranus. Mense Martio omnia quadrupedia, maximè equos castrare debemus, Pallad. Cantherium in fossa, rusticum prouerbium (inquit Erasmus) quo licebit vti, quoties quis ad id negotij trahitur, in quo nequaquam valeat: aut vbi res vehementer erit impedita periculosáue. Nam vt plurimum valet equus in planicie, ita minimè in fossa. Iubellius Taurea, & Cl. Asellius singulari certamine iuxta Capuam pugnabant: & cum diutius vterq; alterum libero campo elusisset, Taurea in cauam viam descendere iussit, alioqui equorum, non equitum fore certamen. Eò cum Asellius extemplo descendisset, rursum elusit Taurea sermone, qui postea in rusticum versus est prouerbium: Minimè, scis inquiens, cantherium in fossa? Hæc Liuius decadis 3. lib. 3. Cantherius in porta adagium quod refertur à Festo in dictione Ridiculus. Indicat autem conuenire, cum quis in principio rei vix inchoatæ deficit animo. Natum à Sulpitio Galba quodam, cui cum prouincia exituro, cantherius in porta cecidisset: Rideo, inquit, te cantheri in porta, cum tam longum iter sis iturus, iam lassum esse te, cum vix dum sis ingressus. Erasmus ex Festo. Sunt qui opinentur cantherij vocabulum inde trahi: quia cauterio detestari (testiculis priuari) mos esset, per vnius demutationem elementi. Nonnulli canterios intelligunt mulos, ad vellaturam quos pascere moris est: vnde sit cantericium (lege cantherinum) hordeum, Cælius. Hordeum hoc nomine apud Columellam legitur, hexastichon etiam dictum. Cantherinum, inquit Ruellius, putauerim dici, quod folliculo castratum enascatur. Est & in vitibus cantherius, iugum simplex; cum depositis

hastilibus

hastilibus, (vt Columella scribit) adnectuntur singulæ per transuersum perticæ in vltimam ordinis partem: Id ferè Plinius quoque prodit, Cælius. Pedamentum etiam cantherium vocant, vnde cantheriolos diminutiuum apud Columellam. Vocat enim is cantheriolos in cepinis, id est ceparum locis, munimenta quædā ceparum, ne thallii earum ventis prosternātur: sicut in rapinis etiam cantherios cum operiuntur rapæ, vt à pruinis semina defendantur. Canterios item in architecturæ ratione nominat Vitruuius libro quarto: vnde canteriatum tectum, sicut asseratum quoq; dictum inuenimus. Vulgus quoq; (Italicum) crassiores & robustiores ramos canterios solet dicere, nil de luxato admodum verbo. Ridiculè quidam canterium apud Senecam pro vehiculo accipit, Cæl. Canterij, tigna. Vitruuius lib. 5. Et cantherij prominentes ad extremam suggrundationem, supra cantherios templa. Vineæ quæ pedaminibus adnixæ singulis iugis imponuntur, eas rustici cantheriatas appellant, Colum. 5. 4. Certe hæc mulier canterino ritu astans somniat, Plautus in Menæch. Adagium hoc reconditum (inquit Cælius) in mulierem concinnatum est, quæ etiam si astare, vigilare, rectéq; sensibus vti videbatur, tamen quia nænias quasdam Siculis gerris vaniores effutiebat somniare ac dormitare eam dicit canino ritu. Notissimum quippe dormire equos stantes, Cælius 8. 4. Ibidem Apuleij enarratorem reprehendit, qui cantharino ritu legit, tanquam à cantharo vase vinario.

Στάλακες, genus equorum: significantur etiam talpæ hac voce, Hesychius & Varin. Equos gregales Græci φορβάδας dicunt. (Φοράδας autem granidas) domesticos verò [illegible], Cælius: opponuntur autem apud Aristotelem. Ego gregales Græcè etiam ἀγελαίους dixerim, & Latinè armentitios, vel armentinos, vel armentales. Armentalis equæ mammis, & lacte ferino Nutribat, Vergilius. Equas [illegible] ita diebus equire, ante quàm gregales aiunt, Plinius. Emissarius equus, aries, & huiusmodi, qui e[illegible] in solitudinem, vel qui ad generandam sobolem emittitur, Valla in Rhauden. Hoc vocabulum in translatione [illegible]orum, quæ Hieronymi putantur, positum aliquoties reperi: vt caprum emissarium Leuitici 16. [illegible] vertunt. Equi alij sunt idonei ad rem militarem, alij ad vecturam: itaque peritus belli alios eligit, [illegible] aliter quadrigarius ac desultor, Neq; idem qui vectarios facere vult, Varro. Ad currum equi [illegible] iugales & bijuges, & à carruca carrucarij, à carpento carpentarij, & à rheda rhedarij, & à cisio cisarij (cisiarij potius) nomina traxerunt: sed mulos primos cœptos currui vehiculoque adiungi creditum, teste Pompeio. Grapaldus. Apud Vegetium iumenta curulia legimus, per duplex r. Albertus inusitato vocabulo equos ad fugam & insecutionem aptos, curriles vocat. A curru sellam curulem nominari legimus, r simplici & prima breui. Celerius voluntate Hortensij ex equili educeres rhedarios, vt tibi haberes mulos, quàm è piscina barbatum mullum, Varro. Videtur sanè rheda de mulis propriè dici, cui ad itinera conficienda iungebantur, vt apud Græcos ἀπήνη: nam rhedarium equum (quanquam Grapaldus sic vocet) apud veteres non memini legere vt mulum rhedarium. De varijs vehiculorum generibus, dicam in H. e. Vectarij (inquit Camerarius) ad plaustra, essedа, rhedas, carros adiunguntur. Veteres tamen Græciæ & Italiæ populi, non equos ad plaustra & vehicula, sed boues aut mulos adiunxêre, & clitellis magis quam equis vsi fuère. Nostri autem homines, nisi vbi montana sunt, non ferè boues, neque aratores neque vectarios alunt. Videas etiam alicubi syluarum ingentium accolas, & carbonarios, ante boues equos agitare. Vecturæ optimi canterij, equi videlicet castrati, Volaterran. Vectarijs robur esse oportet: hi ruri educuntur, sui cuiusdam generis, quamuis & bonos equos interdum rura mittant, sed in oppidis ad vecturas plærunque dantur effœti annis, aut læsi, qui illis operis reliquas vires conficiant. Neq; est tanta nostri temporis humanitas, vt ociosus alatur equus, postquam consenuerit & vires amiserit, vtq; non turpi senectæ illius, quod Maro fieri oportere censuit, ignoscatur abdito domi. Camerar. Runcini equi habentur ad labores onerum vel tractus quadrigarum & rhedarum: licet etiam alij aliquando his laboribus deputentur, Albertus. Dignum est notatu dextrario verbum apud Solinum, (de cursu equorum quadrijugum,) vnde modo equos maximè bigarios, Hetruria dextrarios appellat, Hermol. Ego equum insignem potissimum, quibusdam Italiæ locis vulgò destriero nominari audio. Equi sarcinarij aut iugales, Bud. lib. 5. de Asse. Clitellarius equus id est sarcinarius, à ferendis clitellis, Textor. De clitellis plura attuli in Asino in H. e. Equi & canes si ruri alātur, sumptus & curas quæ in ipsos cōferuntur, facile cōpensant. Nam equo siue mane siue serò dominus ad negotia festinet, expedite vehitur, Xenoph. De equis bigeneris & ad iugū destinatis, supra alicubi dictum est. Itinerarij equi promiscuè grandes paruiq; esse solent. Camer. Pollux hodœporicos nominat: nos itinerarios, vt Cælio placet, dicere possumus. In vijs habere malunt placidos propter quod discrimen (placidorum ab acribus, qui ad rem militarem conueniunt) maximè institutum, vt castrentur equi, Varro.

De equis autem ad pompam idoneis (pompicis) qui q; sese erigere & præclari videri soleant, si quis tales requirit, is sciat non cuiusuis equi hæc esse opera: sed eorum qui sint animis ingentibus & validis corporibus præditi. Quòd autem nonnulli arbitrantur cum mollitudine crurum coniunctam esse erigendi facultatem, id verum non est: sed lumbi (lumbos, ὀσφῦν, nunc apello, non qua caudam versus, sed qua intra latera & coxas ad ilia tendunt, [illegible]) cui sunt molles & succincti atque robusti, poterit spatiosè prioribus cruribus subijcere posteriora. Hoc dum facit, dum si quis freno concutiat eos equi, ([illegible]) fit vt posteriores in talos ille reflectatur atque subsidat, erigat autem superiores corporis partes, sic aspicientibus contra aluus & inguen vt appareat. Ibi igitur frenis indulgendum, vt equus quod pulcherrimum est in hoc genere, faciat liber s & ita spectatoribus hoc facere videatur. Sunt qui ad hoc etiam erudiant equos: quorum hi virga talos pulsant, illi baculo iubent accurrere qui coxas ([illegible]) verberet. Nobis verò hæc videtur institutio optima, si id quod semper dicimus, non omittatur vnquā, equo vt quies contingat, postquam voluntati agitatoris obtemperauerit. Proinde certis signis excitatum equum sponte ([illegible], lege [illegible]) pulcherrimos & splendidissimos gestus exhibere oportet. Quod si post equitationem & copiosum sudorem, nec non cum sese rectè erexerit, statim sessore ac frenis releuetur equus, ([illegible]: hoc est, vt ipse verto, Quòd si etiam dum equitatur, ad sudorem vsq; agitetur: vbi primum verò sentè sese erexerit, statim sessore ac frenis leuetur: nō dubitandū quin sua voluntate postea ad erectiones perueniturus sit. Super huiusmodi iam quidē agitationi idoneis equis [illegible], & ij pinguntur, & heroës: hominesq; in vsu horū decente, magnifici videntur. Vsq; adeò verò equus qui sese erigit, vel pulchra vel admirabilis, vel etiam expetenda res est, vt omniū oculos spectantium in se conuersos teneat, tam iuuenū quàm seniorum, & reliqua. Maximè sanè laudatur talis equus, qui corpus & [illegible] frequentissimè erigat, & lentè interim procedat, Hæc omnia Xenoph. Transcripsit & Pollux ex eo nonnulla, sed breuius ac obscurius

obſcurius: & quædam à Xenophonte relata ad equum militarem cum ad oſtentationem equitatur, ipſe non re-
ctè ad pompicum refert.

Oppianus ſylueſtrem equum compoſita voce hippagrum vocat, equiferum Plinius. Equi feri reperiuntur,
Ariſtoteles. Alpes habent equos agreſtes, Strabo. Et alibi, Hiſpania producit equos ſylueſtres affatim. Equi
feri in Hiſpaniæ citerioris regionibus aliquot ſunt, Varro. Fuerunt ſub Gordiano Romæ equi feri quadraginta
Iulius Capitolinus. Et alibi in Gordiano primo, Extat (inquit) Gordiani ſylua memorabilis, picta in domo roſtra-
ta Cn. Pompeij, in qua pictura præter alias feras equi feri trecenti continentur. In Aethiopum locis præruptis
multi ſunt equi feri, duobus dentibus exertis & venenatis præditi: quibus non ſolida pedum vngula, ſed ſimili-
ter vt ceruorum bifida eſt, iuba per mediam ſpinam ad extremam vſque caudam pertinet. Ac ſi quando eos po-
ſitis laqueorum inſidijs Indi comprehenſos in ſeruitutem redigere velint, abſtinent ſe propterea cibo & potione,
quod ſeruiendi indignitatem acerbiſſimè ferant, Oppianus libro 3. de venatione. Oneſicritus ſcribit equos vni-
cornes in India eſſe ceruinis capitibus, Strabo. Equi ſylueſtres colore ſunt cinereo, linea per dorſum fuſca à ca-
pite vſque ad caudam, Albertus. Apud Hypanim Scythiæ fluuium equi ſunt ſylueſtres & candidi, Herodotus in
Melpomene: quod ex eo Euſtathius etiam repetit in Dionyſium ſcribens, vbi & alium Indiæ Hypanim eſſe do-
cet. In Syria aiunt greges ſylueſtrium equorum eſſe, quibus ſinguli duces præſint: & ſi quis minorum natu fœ-
minam ſaliat, ducem indignatum tamdiu perſequi, donec aſſecutus ore inter poſteriora crura inſerto, teſtes eius
auellat, Ariſtoteles in Mirabilibus. Nos ſupra ex Oppiano retulimus onagrum marem pullis in ſuo genere ma-
ſculis ſtatim natis teſtes mordicus abſcindere. Septentrio fert & equorum greges ferorum, Plin. Et alibi, Potus
equiferorum ſanguis ſuſpirioſis ante omnia efficax eſt. In Bruſſia ſunt equi ſylueſtres, neque à Græcis, neq; à La-
tinis deſcripti, penitus equis ſimiles, niſi quod dorſa ſatis mollia habent, & ad inſidendum inepta, neque temere ci-
curantur vnquam. Sunt autem edendo, nec ſunt eorum carnes palato inſipidæ, Eraſmus Stella in libro de origi-
ne Bruſſorum. Equus ſylueſtris ceruino cornu reperitur in Polonia, Io. Boëmus: quærendum an de rangifero
dicto ſentiat. In ſyluis moſchouiticis & Lituanicis equorum ſylueſtrium maximi greges reperiuntur, qui etiam
capti nunquam domantur, impatientes omnis laboris. Fuſci ſiue ſubcinericij coloris, Io. Bonat. de Balicze. Habe-
tur inter feras Africæ equus ſyluaticus, qui raro ſe conſpiciendũ præbet. Ab Arabibus deſertum incolentib. capi-
tur & comeditur, aſſerentes iſtiuſmodi carnem eò præſtantioris eſſe ſaporis, quo magis iuuencula eſt: verùm rarò
equis vel canibus comprehendi poteſt. In aquis vbi animal verſatur, certos nectunt laqueos, quibus arena obdu-
ctis pede ſuper impoſito innexus capitur & occiditur, Leo Africanus. Equos feros ſiue ſylueſtres cum alibi vidi,
tum in θηριοτροφείῳ Illuſtriſſimi principis Bruſſiæ: equis communibus per omnia ſimiles, excepto colore totius
corporis murino, ſpina vero dorſi nigra, itemque cauda ſi bene recordor. Ad primum hominis aſpectum non ad-
modum ferociũt, nec etiam fugiunt, ſed ſi quis forte inſederit, miro modo inſanire feruntur: carnibus pro ferinis
etiam nobiles veſcuntur, Ant. Schnebergius.

C.

Equi natura calida & temperata iudicatur. Caliditatem oſtendunt, leuitas, velocitas, audacia, & vitæ longi-
tudo, viuacior enim eſt cæteris (plæriſq;) animantibus. Temperatus autem exiſtimatur, quoniam docilis eſt, & in
dominum vel nutricium ſuum placidus, Ruffius.

Minoris eſt pretij equus multò, cuius oculi fuerint albi: quia ductus ad niuem vel locum frigidum non videt:
ſed in loco non lucido & tempore calido bene videt, Creſcent. Reliqua de oculis & viſu equorum, præcedenti
capite diximus.

Quibus cordi eſt educatio generis equini, maximè conuenit prouidere authorem induſtriũ, & pabuli copiam
quę vtraq; vel mediocria poſſunt alijs pecoribus adhiberi: ſummã ſedulitatem, & largã ſatietatem deſiderat equi-
nũ pecus, Colum. 6.27. Equi gaudent pratis riguis & paludibus, Ariſtot. Equorum gregib. ſpatioſa, & paluſtria, nec
non montana paſcua eligenda ſunt: rigua, nec vnquã ſiccanea, vacuáue magis quàm ſtirpib. impedita, frequenter
mollibus potius quàm proceris herbis abundãtia, vulgaris. equis paſſim matib. ac fœminis paſci permittitur, Co-
lum. Paſcendi (inquit Varro) ratio triplex: In qua regione [illegible] potiſſimũ paſcat, & quando è queis: vt capras
in montoſis potius locis, & fruticibus, quàm in herbidis [illegible] equas contra. Equis paſcua legamus pinguiſſima,
hyeme aprica: frigida & opaca prouideamus æſtate, nec adeo [illegible] lib. locis nata, vt vngularũ firmitas de aſperitate
nil ſentiat, Pallad. Equi, muli, & aſini (inquit Ariſtot.) fru[illegible] b[illegible]q; veſcuntur, ſed maximè potu pingueſcunt.
Equinum pecus paſcendum in pratis potiſſimum herba: in ſtabulis [illegible] retepibus arido fœno: cum pepererint, or-
deo adiecto, Varro. Equos vere nouo farragine molli paſci, ven[illegible] q[illegible]

Inde vbi pubentes calamos durauerit æſtas, *Lacten[illegible]ſq; [illegible] herbas ſiccauerit omnem*

Menſibus humorem, culmiſq; armárit ariſtas: *Ordea tun[illegible] paleaſq; leues præbere memento.*

Puluere quinetiam puras ſecernere fruges *Cura ſit, atq; toros manibus percurrere equorum,*

Gaudeat vt plauſu ſonipes, lætumq; relaxet *Corpus, & altores rapiat per viſcera ſuccos.*

Id curent famuli, comitumq; animoſa iuuentus, Nemeſianus. De oleraceo cibatu equi, ſcribam inferius vbi
ſanitatis equorum tuendæ præcepta tradentur. Fœno aluntur iumenta, datur & ſtramentum. Equos vero gene-
roſiores, & ad curſum præſertim paratos, quos barbaricos dicimus, paleis & zeatico hordeaceóue cibario, qui
ſunt principum equiſones alere conſueuerunt, Grapaldus. Equis pabulum conuenit duriuſculum, & quod
non inflet: vt auena, vel triticum, & aliquando ſpelta: hordeum verò & ſiligo quoniam inflant minus proban-
tur, Albert. Pollux equorum nutrimenta enumerat, hordeum, zeam, olyram, fœnum (χόρτος χιλός. Gram-
matici (Suidas & Varinus) χιλὸν ſimpliciter nutrimentum, vel χόρτον id eſt fœnum exponunt, quaſi χειλῶν ἀπὸ
τοῦ χείλεσι τεῖσθαι, inde χιλοῦσθαι, παχύνεσθαι, σιτίζεσθαι: ὁ χιλός:) & ex Homero, triticum, lotum, apium paluſtre.
Equo abunde eſt cytiſi viridis pondo xv. Columella. ſed de cytiſo copioſiſſimè docui in Bouis hiſtoria capite 3.
Equus (inquit Ruffius) edat fœnum, paleas, herbas, ordeum, auenam, quæ ſunt naturales & proprij ſemper equo-
rum cibi. Si tamen equus ſit iuuenis, herbis & fœno cum ordeo, vel alio ſimili, aut ſine ordeo paſcatur ſuffi-
cienter: quoniam herbæ & fœnum ventrem dilatant & corpus, & humiditate ſua alunt augentque. Nam cum
omne animal natura humidum ſit, equus in omni ætate reficiendus eſt humidioribus herbis. Vbi iam adultus &
labori idoneus fuerit, ſiccioribus alimentis mediocriter vtatur, vt paleis & hordeo, & ſimilibus. Paleæ quidẽ cum
ſicciores

ficciores sint, equum non facile obesum reddunt, sed in habitu mediocri conseruant, & robur addunt. Nam dura cum dissoluantur ægrius, vires diutius fouent: tenera & mollia non item. Melior autem fuerit in equis mediocris habitudo, inter obesam dico & macilentam. Nam si modum excedat, illa multos & prauos humores morbis fomenta suppeditat: hæc vires imminuit, & corpus aspectu turpe reddit, Hucusque Russius: transcripsit autem ferè ad verbum ex Petro Crescentiensi 9. 5. Botri autumno in cibo exhibiti equis, ventrem mouent, & corpus augent, Obscurus. Medica herba quæ præcipuè equos nutrit, in Media abundat, Strabo. Herbæ Medicæ prima falx vitio datur, & cum fœtida aqua rigatur commoda est, Aristoteles. Herba Medica apud nos fœnum est optimum (χόρτος ἄριστος) & præstantissimum & aptissimum equis: eadem quoque trifolium vocatur, Varinus. Sed satis iam multis in Boue de Medica dixi cap. 3. Ad maciem equorum, vt Columella prodidit, nulla
10 res tantum, quantum Medica potest. Plura de hac herba in Boue capite tertio disserui; & inter cætera vocari eam hodie vulgò ab Hispanis *alfalfes*, apud Arabes alasfest, &c. Bellunensis alasfest, & fasfasa eandem esse scribit, hic pauca ceu paralipomena adijciam. Fasfasa, trifolium est quod datur equis saginandis, simile fulæ, Vetus Glossographus Auicennæ. Sulla, id est arthritica: vel secundum quosdam herba dulcissima & grata equis, qua Calabri equos saginant, Syluaticus. Et alibi: Sual, id est sulla. Cytisum in Italia vulgò plerique vocant trifolium caballinum, quod pastu eius equi delectentur, Matthæol. Sed cum trifolium caballinum, vt ex descriptione eius apparet, non alia sit herba, quàm quæ Germanis *sibengezeit* appellatur, &c. eandem cytisus esse [illegible] test, vt facile intelliget qui cytisi historiam supra in Boue legerit cap. tertio. Tribulo herba viridi Th[illegible] nis fluuij accolæ equos saginant, Dioscorid.

Verno tempore equis, iunioribus in primis per continuos dies plusculos farrago exhibetur, qua & purga-
20 tur & obesiores euadunt. Farrago est commistura multarum frugum in equorum pabulum, Germanice *eingemengde*, Villich. A trimatu farrago dari solet. Hæc enim purgatio maximè necessaria equino pecori, quod diebus decem facere oportet, nec pati alium vllum cibum gustare. Ab vndecimo die vsque ad quartumdecimum dandum ordeum, quotidie adijciendo minutatim. Quod quarto die feceris, in eo decem diebus proximis manendum: ab eo tempore mediocriter exercendum, & cum sudauerit, oleo perungendum. Si frigus erit, in equili faciendus ignis, Varro. Eadem omnia in Hippiatricis, quæ Ruellius transtulit, tanquam Eumeli recitantur: nam Græcus codex impressus non habet:) Et insuper hæc verba, Farrago etiam bubus cæterisq; pecudibus optimè dissecta præbetur. Et si depascere sæpius voles, vsq; in mensem Maium sufficit. Nostri equorum mangones (inquit Ruel.) dragetam, quasi vario pabulorum genere conflatam nominãt, Græci grastin. Farrago pilum expolit, cum frugibus grauida est: sed duris iam horrens aristis inutilis est, Aristot. Græci mixtam farraginẽ ad equos purgan-
30 dos grastin vocant, Ruel. De farragine & ocymo, quantũ ad boues attinet & in genere permulta attuli in bouis historia cap. 3, Memineris statim cum in affectionem inciderit, hordeum ei subtrahendum penitus & potus, herbas virides vel farragines ad sustentandum dandas, Vegetius de vesicæ morbis loquens. Pasce igitur sub vere nouo farragine molli Cornipedes, Nemesian. Vbi equum priuatim locauerimus, vere circa idus Aprilis, farraginem dabimus: maximè probatur triticea: sin desit, hordeacea: dabitur autem per dies quinq;, inde iam dieb. decem alijs obijcietur. Longe melius cedet si iuxta mare sata farrago fuerit: (ventrem enim facilius soluit, humoremq; deducit, Veget. 1. 23.) ea si desit, præsente vtemur: indies sextarium vnum hordei priori modo adiecisse satis est. (Ego verterim, præsente vtemur cum hordeo: vt legatur, non καὶ, sed σὺν κριθῶν, vt etiam paulo post) quoad ventum erit ad constitutum modum, in quo morabimur, viride fœnum quandiu suppetit sine intermissione dantes. A primis quinq; diebus equũ ad aquas producemus, totumq; sic vndis proluemus, vt natandi detur potestas: de-
40 in omni destricta cutis illuuie, oleum & vinum oportet inspirare, & manibus pressis terga secundo pilo subigere, dum insidens humor prorsus abstergeatur, reliquis diebus, vt paulò ante scripsimus, hordeum vnà cum farragine dandum erit. (Si tamen farraginis penuria fuerit, alia ineunda erit ratio, vt initio à calendis facto ad tricesimum vsq; diem perueniamus) Sed necessarium est dum (Ruell. non rectè transtulit antequam) farraginem premus, sanguinem mitti, sectis in pectore venis, saucitatisq; palati toris, vt qui præfuerat sanguis vnà cum [illegible] à solidis suffundatur, nouusq; inanitas impleat venas, & in palatum feratur. Hac ratione viuendi firmatus equus, non facile aduersis valetudinibus patebit, & obeundis par erit laboribus. Cæterum equo qui ita viridi pascitur herba, salem (super tabella aliqua vel disco, vt facile sumant quantum voluerit) præberi perquam vtile fuerit, ne os manantibus vlcusculis, quæ veterinarij sigriales, (συκέλαιον in excuso) nonnulli aphthas vocant, [illegible]deatur. (Eodem os totum manu mulceatur, aduersus idem malũ aphtharum ne superueniat, Theomnest.) N[illegible]
50 est committendum, vt equus qui malide implicatur, in hac per farraginem curatione, sub dio pascat. Nam [illegible] lues hæc tergus subtercurrit & scabiem creat, ex qua flagrante solis æstu furor vel insania concipitur. Oportet ergo clausum intra tecta continere & ita cibum obijci. Porrò longè optimum ante fuerit alui deiectionem moliri dato cucumere (nimirum syluestri) & nitro, quam viridi segete genus equinum exhilaretur, Absyrtus, Hierocles, Theomnestus. Eadem hæc ratio circa farraginem, mulis quoque conducit, vt Theomnestus scribit. Cum viridis pabuli tempus adpetit (inquit Hierocles) dabis operam vt vno die syluestri fœno (gramine) vescantur: Postridie in nares medicamentum inspirabis, quod cocci (gnidij) radice ([illegible]) iride, folio, costo & pipere componitur: confestimque ad pascua diebus binis aut ternis emittas, vt rapto naribus medicamine caput humi deflectentes omnem ei insidentem humorem excutiant, Hierocles. Theomnestus eundem puluerem aliter describit his verbis: Radicis cocci (gnidij) piperis, pulegij, origani, singulorum vncia: folij, costi, iridis, radicis cu-
60 cumeris erratici quam leuissimè triti, singulorum semuncia: omnia tusa & cribro tenui farinario creta, per arundinem in nares inspirantur. Caput semissem horæ suspensum extollitur: insequentique triduo (vel biduo) pastioni veterinum indulgere sinitur, vt omnis pituitosus humor, qui frigoribus hyemis in cerebro coierat, capitis depressu cum incumbit pastui destillans ruat. Ea res omnẽ pituitam per nares elicit, & pecudem expurgat: ita enim neq; malides, neq; tonsillæ, neq; strumæ ijs animantibus enascentur. Dein in equilia reducas, & syluestre fœnum quatuor aut quinq; diebus repræsentes. Quin etiam farraginem (postridie incipe dare farraginem) In primis triticeam, si desideretur, hordeaceam, quinq; diebus ministrabis. Deinde sanguinem detrahes, & cum eo qui profluxit, nitrum & acetũ additis ouis (Theomnestus oua non addit) & oleo miscebis, ac totum animal oblines (à capronis ad calcem secundũ pilos illines) & tantisper in sole cõtinebis, dum omnis illitio resiccetur. Postea remittes in stabulum, & rursum alijs quinq; diebus farraginẽ obijcies, in quibus strigiles non adhibebis. Sexto sta-
70 bulo educens equum lauabis, & asperis stragulis deterges, vt omnis exhauriatur humor, & sordes [illegible]

vbi in equile se receperit, farraginē obijcies complurimū diebus quatuordecim, vel saltem nō paucioribus quàm se-
vel nouē, quò præpinguis & obesus eniteat. Similē huic curam vide infra inter Ἰατρικὰ de purgatione per aluum,
vbi ex Vegetio recitabitur qua obseruatione cyclo curentur animalia. Camerarius cum ad nostras regiones hanc
curandi equos & à morbis præseruandi rationē reuocare vellet, in Hippocomico suo sic scribit: Vere cibi prode
sūt, nequaquā aridi, sed molles atq; teneri. Hanc ob causam videtur ad valetudinem tuendam optimū esse, equus
vt in prata boni & succidi graminis deducatur atq; ibi pascatur pro voluntate sua. Nam satiari vel etiā repleri illum
non oberit. Si aliquid impedimento forte sit, quo minus in prata deduci equus rectè possit, afferri gramina desec-
cta, qualia diximus, curabuntur, & ante illum humi in corbe ampliuscula apponentur, & hic cibus præbebitur,
si ita videatur (nam tempus non ausim præfinire) à Calendis Maij vsque in Nonas, atque præbebitur solus inter-
diu. Vesperi autem auenæ vel ordei non multum dabitur, vt verbi causa consueti pabuli pars quinta, atque huic
sal inspergetur, vel proponetur hoc equo vt lingat. Interea sæpius sternutationem fremitus excitabimus indito
naribus puluisculo quem veteres præscripserunt. vt sint pondera æqualia piperis, pulegij, origani, amaraci, co-
sti, ireos, malabathri, radicis (cocci) gnidij. Per calamum autem inflari iusserunt. Nos illa exotica, si vel pului-
sculo velimus vel omittere, vel mutare, vt opinor, rore marino, nardo, saluia rectè poterimus, de quo cuiusque
suum esto iudicium. Postea alios dies sex pascetur gramine desecto, neque viridi, neque arido adhuc sed fœno
quodam virescente: & suum pabulum integrum apponetur. His peractis sanguis minuetur, & quidem largius,
atque ita resumetur vsitata cura atque tractatio. Hoc, vt ratio mea fert, & vigorem equi augebit. & corpus red-
det plenius atq; nitidius, non quadam exuberantia, sed robore carnis: idemq; sanitatem præstabit tutam atque
defensam, neq; patietur leui momento affligi. Sed quandiu in gramine detinebitur equus, accuratè oportebit à
frigore defendi: ideoque nisi sereno cœlo in prata non educetur, & noctu stragulis atq; tegetibus operietur, Hæc
Camerarius. Secale elixum & cum pabulo datum equis vendendis, falsam corpulentiæ speciem repræsentat. Ocy-
mum Venerem stimulat, ideo etiam equis asinisq; admissuræ tempore ingeritur, Plin. Plura de ocymo in Boue
cap. tertio dixi, vbi etiam de farragine. De macerata fruge quam strigosis equis Cappadoces exhibent, scribitur
in Hippiatricis 29. Equi cum edunt frumentum, nunquam sine detrimento id faciunt, Serapio citans Gale-
num. De herbis quibusdam, tum quibus vescuntur equi, tum quæ denominantur ab eis, in Philologia docebo.
Quibus iumenta in genere nutriuntur aut saginantur, vt gramen, eruum, viscum, ad librum de animalibus com-
munem pertinent. Horotas & Gedrusios fama est tanquam fœnum pisces equis edendos obijcere: Celtas audio
boues & equos piscibus alere: Et nonnulli quoque testantur: Macedones & Lydos piscibus equos suos pascere,
Aelianus. Apud Pæones qui Prasiadem paludem habitant (vnde breuis admodum in Macedoniam via est) iuxta
montem Orbelum, equis & subiugalibus pisces pro pabulo præbent, Herodot. lib. 5. De pabulo equorum plura
dicam capite quinto in tractatione equi: De pullorum autem alimentis priuatim quædam, hoc ipso capite inferi-
us. Qui citò obesos efficere equos desiderant, tortucas (id est testudines cum pabulo molli decoquunt, & sic
equi grandem sed falsam corpulentiam acquirunt, Albert. Helleboro nigro equi, boues, sues necantur: itaq; ca-
uent id, cum candido vescantur, Plin. Prouenit apud nos ægolethros, noxia herba, orobanchæ similis, de qua in
Boue dixi: hac non ipsa solum boues abstinēt, sed etiam gramine circum circa nascente, licet eodem equi vescan-
tur. Quænam in cibo abortum equabus moueant, dicam inferius.

Equi sorbendo bibunt, vt & reliqua animalia, quorum dentes continui sunt: Aristot. Equi, & cameli, aquam
turbulentam & crassam suauius bibunt, quippe qui ne ex fluuio quidem prius hauriant, quàm pede inturbent:
possunt vel ad quatuor dies tolerare sine potu, mox bibunt quàm multum, Aristoteles. Et alibi, Bibunt equi aquas
libentius turbidas: quod si clara est, inturbant eam vngulis suis, & cum biberint lauant se totos, lymphisque po-
tiuntur: balneum enim omnino hoc animal adamat, & aquæ deditum est: quamobrem natura etiam equi fluui-
atilis ita constat, vt viuere nisi in humore non possit. Bos contra quàm equus, nisi aqua sit clara, frigida atque
lympida, bibere nolit. Obseruandum est (vt scribit author quidam obscurus) vt aqua bibenda equis non sit ni-
mium lenta aut mollis, sed duriuscula, turbida, leniter fluens. Hæc enim crassiore sua substantia melius nutrit.
Cæterum quo frigidior aqua est, & velocius fluit, eò minus alit. Conceditur tamen per æstatem cum nimium
calorem temperari res postulat. Non parum etiam consuetudini dandum est, quæ licet mala fuerit, subitò ta-
men mutari non debet, sed paulatim. Et quoniam equus nisi affatim bibat, non satis proficit, os ei interdum
sale (qui vino nonnunquam recenti conspersus sit) perfricandum est: sic enim bibendi simul edendique auiditas
acuetur. Adferentur & capite quinto in tractatione equi nonnulla, quæ ad potum eius pertinent. Quo acrior e-
quus est, eò altius in bibendo nares mergit, Plin. Qui fiat quòd equi bibentes caput in aqua ad oculos vsq; demer-
gant, muli verò & asini summis tantū labris sorbeant, Hieronymus Garimbertus inquirit quæstione 45. Illud mi-
rum vtiq; vel Homero auctore vinum iumentis solitum dari: sic enim Hector Iliados octauo equos alloquitur su-
os. Rependite (inquit) si Andromache Ὑμῖν πὰρ προτέροισι μελίφρονα πυρὸν ἔθηκεν, Οἶνόν τ' ἐγκεράσασα πιεῖν, ὅτε θυμὸς
ἀνώγοι, Cælius. Columella equis sanis, sed macilentis, vini potionem dari iubet, Vinum equis quidā infundunt,
vt animosos reddant, vide cap. quinto in tractatione equorum. Βόρταχος, rana, auena: vel secundum aliquos fru-
mentacea equorum potio, Varin. Hesych. distinguit, vt alij equorū potionem exponant, alij verò frumentaceam.
Est autem frumentacea potio, vt curmi, & zythus ex hordeo.

Somnus & vigilia, incrementum & corruptio, & vita & mors, cæteraq; accidentia ex sensibus, sunt in cani-
bus, sicut in equis & hominibus, Author obscurus. Equi & lupi nocte melius vident quam homines, Car-
danus.

Equos etiam somniare palàm est, Aristoteles, Plinius. Equos stantes dormire & somniare superius dixi in
Canterij mentione.

Equi cur plus excrementi sicci egerant quàm humidi: Aristoteles sectionis 10. problemate 58. Vt equę ita &
vaccæ crebrius mingunt, Aristotel. Scythæ per bella fœminis vti malunt, quoniam vrinam cursu non impedito
reddant, Plin. Cur mas in equino & asinino genere, vrinam fœminæ odoratus, caput erigit, & dentes nudat? Hie-
ron. Garimbertus quæstione 46. Spumantemq; agitabat equum, Vergilius Aeneid. 11. Vectus equus spumante
Sages, Aeneid. 12. Seu spumantis equi foderet calcaribus armos, Aeneid. 6. Inquirit alicubi Galenus cur
equi currentes spumam emittant. Equæ lac secundum locum tenuitatis habet post lac cameli, Aristoteles.
Plura de lacte equino capite sexto leges. Equæ purgantur menstruis, modo quidem ampliore quàm oues &
capræ, sed multò minus portione, Aristoteles. Equabus menses fiunt, & vaccis, sed minus, idem. Et alibi,
Equa

Equa menstruosa non est, imò minimum inter quadrupedes emittere solet. Et rursus, Equa vacat admodum purgamentis in partu, minimumq; emittit profluuium sanguinis videlicet pro corporis magnitudine. Itẽ alibi, Conceptus indicium maximè in vaccis, equabusq;, cum menses cessarunt, spacio temporis bimestri, trimestri, quadrimestri, semestri: sed id percipere difficile est, nisi quis iamdudum secutus, assuetusq; admodum sit: quamobrem nõ desunt, qui menses in his animalibus negent.

Cum equa peperit statim secundas deuorat, atque etiam quod pulli nascentis fronti adhæret, hippomanes dictum, magnitudine minus carica parua, specie latiusculum, orbiculatum, nigrum, (fuluo colore, Solinus: legendum forte fusco:) hoc si quis prærepto odorem moueat, equa excitatur, furitq; agnito eo odore: quapropter id à veneficis petitur & percipitur mulierculis, Aristotel. Et alibi, Quod hippomanes vocant, hęret quidem fronti nascentis pulli, vt narratur: Sed equæ perlambentes abstergentesq;, id abrodunt: quæ autem de hoc fabulantur, figmenta muliercularum, & professorum carminis incantamentorum esse credendum potius est. Proditur equis (inquit Plinius) amoris innasci veneficium, hippomanes appellatũ, in fronte, caricæ magnitudine, colore nigro: quod statim ædito partu deuorat fœta, aut partum ad vbera non admittit: olfactu (nempe huius carunculæ) in rabiem id genus agitur. Aelianus etiam hippomanes huiusmodi in fronte pulli nascentem carunculam esse scribit. Hi autem (inquit) qui per præstigias & captiones mulieribus illudere solent, vim aiunt quandam alliciendi ad libidinem, atq; amatoriam flammam excitandi habere: eamq; ob rem equa furens inuidia, nõ homini has præstigias permittit assequi. In Varini Lexico de hippomane Aristotelis ferè verba legimus, & insuper, Ἐστὶ δὲ εἰς πολλὰ δόκιμον: hoc est, probatum ad multa vsum habet. Vtuntur eo ad philtra veneficæ, Hesychius. Quæritur & nascentis equi de fronte reuulsus, Et matri præreptus amor, Vergilius lib. 4. Aeneidos. Atqui Georgicorum tertio aliud hippomanes facit, his versibus: Hinc demum (cum libidine agitantur equæ) hippomanes, vero quod nomine dicunt Pastores: lentum distillat ab inguine virus. Hippomanes, quod sæpe malæ legêre nouercæ, Miscueruntq; herbas, & non innoxia verba. Sic & Tibullus, Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ. Sed hoc Aristoteles quoq; agnoscit, vide infra vbi de libidine equarum hoc in capite agetur. Coitus stimulat virus à coitu equi Vergilio quoq; descriptum, Plinius. Hinc perorigæ coitum admissarijs excitant, vt inferius dicetur. Id præcipuè armentum si prohibeas, libidinis extimulatur furijs: Vnde etiam veneno inditum est nomen hippomanes, quod equinæ cupidini similem mortalibus amorem accendat, Columella. Hinc & ἱππομανὴς adiectiuum, & ἱππομανία, de quibus vocibus capite octauo dicam: & ἱππομανεῖν, insanire ac furere in Venerem, de quo mox in libidine equorum. Apud Theocritum in Pharmaceutria hippomanes memoratur tanquã herba his versibus: Ἱππομανὲς φυτόν ἐστι παρ' Ἀρκάσι, τῷ δ' ἔπι πᾶσαι Καὶ πῶλοι μαίνονται ἀν' ὤρεα, καὶ θοαὶ ἵπποι. Sunt qui ex Hesiodo quoq; herbam esse putent, quam edentes equi in furorem agantur, Vuillichius: de hac nonnihil capite 8. dicam. Equarum virus (a coitu in lychnis accensum, Anaxilaus prodidit equinorum capitum visus repræsentare monstrifice: Similiter ex asinis. Nam hippomanes tantas in veneficio vires habet, vt affusum æris mixturæ in effigiem equæ Olympiæ, admotos mares equos ad rabiem coitus agat, Plinius. Olympiæ Phormis Arcas (vt Gillius ex Pausania vertit) ex ære equum posuit, in eundemq;, quemadmodum in sermonem Eliensium venit, hippomanes inclusit: in hunc & si abscissa cauda turpior est, equi tamen ruptis vinculis libidinis furore feruntur, ac si de manibus ductorum effugerint, in eum ipsum ardentius multò, quam in pulcherrimam equam & viuam & se iniri sustinẽtem, insiliunt: neque enim quod vngulæ cum ad æream statuam adhærescere cupiunt, lubrico lapsu eludantur, idcirco coitum desperant, imò vero magis magisq; ore hiante atq; imminente adhinniunt, & violentius inuadunt: neque priusquam flagris & magno robore equisonis abstrahuntur, ab æreo simulacro depelli possunt. Eadem Aelianus scribens, Abstrusa quadam (inquit) artificis machinatione hippomanes reconditum intra æream statuam equos alliciebat: neq; enim erat tam accurata fabrica, vt ex ea equi eatenus fallerentur & inducerentur, vt tantopere ad illius conspectum in venerem stimulari deberent. Lichenes in equo, aliud quam hippomanes sunt, quod alioqui noxium omitto, Plinius. Carunculam vnà cum pullo enatam, alij in fronte insitam esse, alij ad lumbos, alij ad genitalia adhęrescere aiunt, eam sane nuncupatam hippomanes, primum vt ex sese equa peperit, continuo deuorat, & dei benignitate misericordi in equinam stirpem occultat, ne si, vt ferunt, idipsum vsq; ad extremum vitæ diem pullus semper insitum in se perseueraret habere, ad effrenationem impotentis veneris, tam mas quam fœmina rueret, & libidinis rabie equinum genus funditus periret. Quod quidem ipsum penitus cognitum pastores habent, ac si quando ad moliendas alicui amatorias insidias egeant, vt ipsum ad cupidinem veneris inflamment, diligenter obseruant quando equa ventrem ferens pariat, atque statim à partu pulli illud à pullo abscindunt, & in equæ vngulam inijciunt: (nam in hanc abditum & conditum optimè seruatur) simul & pullum quòd ipsum postea non lactaret mater illa, insigni & propria beneuolentiæ nota carentem, exorienti soli immolant: nam ideo pullum vehementer amare ingreditur, quòd illam deuorârit carunculam. Iam quicunq; per insidiss carnem illam gustauerit, proiecta & præcipite amatoria libidine constrictus tenetur, furit & perbacchatur & vociferatur, atq; effrenatus ad omnem muliebris sexus ætatem, cupiditatis adijcit oculos, ac morbum testans obuijs omnibus quemadmodum conflagret amoris flamma, exponit. Tum ex eo illius corpus diffluit & extabescit, quòd veneris insania animus exagitetur, Hæc Aelianus. Videtur autem pullium (Aristoteles πώλιον vocat, in Gazæ translatione pulium per l simplex legimus) cum hippomane confundere. Aristoteles manifestè distinguens, Emitti etiam (inquit) ab equa prius quam pullum, quod pulium dicitur, certum est. Plinius eandem rem (Hermolao teste) duobus locis non polion, sed poleam vocat: quod nomen tamen alibi attribuit asinini pulli fimo, quod primum edidit.

De equi voce Latini hinnire, adhinnire & hinnitum dicunt: Græci φρυμάττεσθαι, &c. vt capite octauo prosequemur. Equorum etiam voces (inquit Aristoteles) differre palàm est: fœminæ enim simul ac natæ sunt, vocem exiguam mittunt, ac tenuem: mares exiguam quidem & ipsi, sed pleniorem tamen, & grauiorem, quàm fœminæ, & indies maiorem reddunt. Bimus cum est, atq; inire incipit, vocem magnam grauemq; mas mittit: fœmina maiorem, quàm ante, & clariorem vsq; ad vigesimum ætatis annum magna ex parte: sed ab hoc tempore imbecilliorem tam mares, quàm fœminæ reddunt.

Vita equorum (inquit Aristoteles) plurimis ad decimumoctauum, atq; etiam vicesimum annum: sed nonnulli etiam quinq; & viginti, atq; triginta egerunt, & si cura diligenter adhibeatur, vel ad quinquaginta protrahitur ætas: longissima tamen vita in pluribus ad tricesimum annum, quod magna ex parte fieri norimus. Fœmina magna quidem parte quinq; & viginti annos viuere potest: sed iam nonnullæ etiam quadraginta vixere. Minus tem-

poris mares viuunt, quàm fœminæ, propter coitum: Et qui domi aluntur, minus quam gregarij, Hæc Aristo. Et
alibi, Coëunt mares ad annos tricenos ternos: fœminæ ad quadragenos: ita vt per totam ferè vitam coitum equis
seruari eueniat. Viuit enim magna ex parte mas annos circiter quinq; & triginta, fœmina plus quam quadragin-
ta. Iam & quinq; & sexaginta (septuaginta, Athenæus & Plinius) annos vixisse equum proditum est. Eadem ver-
ba legimus apud Athenæum libro octauo, citata ex epistola Epicuri. Albertus narrat se audiuisse à quodam mili-
te, equum eius annum sexagesimum excessisse & semper ad prælia vtilem fuisse. Nos etiam (inquit Aug Niphus)
accepimus ab equisonibus Ferdinandi primi, fuisse equum in regio stabulo septuagenarium. Viuunt annis qui-
dem quinquagenis: fœminæ minore spatio, Plinius cōtra quam Aristoteles, qui maribus propter coitum (vt pau-
lo ante dixi) vitam breuiorem attribuit. In Lusitania quædam ex vento certo tempore cōcipiunt equæ: sed ex his
equis qui nati pulli, non plus triennium viuunt, Varro. Cur equus cum tardius maximè quam homo pariat, viue-
re tamen minus possit: dicetur infra in equæ partu. Aetatem iumentorū ex dentibus alijsq; signis oportet agno-
sci, ne velamentis imperitiæ subeamus incommodum: vel curantes ægrotantis ignoremus ætatem. Quia sicut ho-
minibus, ita & equis aliud conuenit, cum iumenta sunt feruida, aliud cum senecture iam frigida. Manifestum est
autem notas corporis cum ætate mutari, Vegetius. Et alibi, Aetas longæua Persis, Hunnicis, Epirotis ac Siculis:
breuior Hispanis ac Numidis. Equus si diligenter curetur, & mediocriter equitetur, ita vt non nimio labore ex-
hauriatur, vt plurimum ad vigesimum annum in vigore suo perueniet, Russius. Fœminæ quinquennio finē cre-
scendi capiunt, mares anno addito, Plinius. Fœmina (inquit Aristoteles) quinquennio finem, tum longitudinis,
tum etiam proceritatis sui corporis recipit sed mas sexennio: pòst, annis sequētibus totidem crescit in corpulen-
tiam, & ad viginti vsq; annos pergit proficiens: verum celerius fœminæ quàm mares perficiuntur: quanquam in
vtero mares, quàm fœminæ citius, quemadmodum etiam homines: quod idem, vel in cæteris animalibus quæ pa-
riant plura, fieri solet. Ἀλφόρυγχοι & ἀλφοπρόσωποι, hoc est ore albo vel facie alba insignes, tardius senescunt, Ab-
syrtus cap. 13. Ab complemento (inquit Absyrtus) viribus pollet equus annos octo, qui molli constitit pede: sed
qui duriore nititur, decem: quoniam si vehemētiore motu concitaueris, post hoc tempus malè valebit, impatiens
itinerum: nec par erit labori. Nam in prioribus pedibus coronæ & suffragines, quas mesocypia nominant, à mal-
leolis dimittuntur: nec ingredi postea, nec pedibus insistere valet, seq; ipse proijcit. A primo lucis rudimento ad
senium solido pede fultus, octo & viginti annos, vel vndetriginta viuit, nec facile trigesimum implet: porrò molli
pede præditus, quatuor & viginti annos degit, Hæc ille. Plures sunt dentes maribus quam fœminis: Vitæ sunt
breuioris quibus pauciores, viuaciores quibus plures. Equo dentes quadraginta numero sunt, Aristoteles & Pli-
nius. Habet autem (inquit Absyrtus) in anteriori parte superiores octo, & totidem inferiores, cū caninis: & mo-
lares in maxilla superiore senos, ac inferiores totidem: & in altero latere similiter. Itaq; præter agnatos (ἐκτὸς τῶν
προσφυῶν) quadraginta dentes equus possidet. Cæteris senecta rubescunt, equo tantum candidiores (nigriores
Aristot.) fiunt, Plinius. Equo castrato prius non decidunt dentes, Plinius. Aetas veterinorum (equorum, & alio-
rum quæ solidas vngulas habent, Absyrtus: & ferè omnium quæ vngulas indiuisas habent, & etiam cornutorum,
Varro: & ferè cornutorum, alius quidam) dentibus indicatur. Horū (vt scribit Aristot.) primores quatuor, men-
se tricesimo mutantur, bini vtrinq;, suprà dico, & subter: tum vbi præterea annum compleuerit, quatuor itē mo-
do eodē mittuntur, duo superius, totidemq; inferius: rursusq; anno altero peracto, simili modo quatuor alij mu-
tantur: quibus iam præteritis annis quatuor, & mēsibus sex, nullus præterea mittitur: quanquā euenisse in aliquo
certum est, vt cū primis omnes amitterentur: atq; etiā in alio, vt cum vltimis omnes, sed hęc raro, Hęc Aristoteles.
Amittit equus tricesimo mense primores vtrinq; duos: sequenti anno totidē proximos: cum subeunt dicti colu-
mellares. Quinto anno incipiente binos amittit, qui sexto anno renascuntur: septimo omnes habet & renatos &
immutabiles, Plinius. Equus (inquit Varro) triginta mensium, primum dentes medios dicitur amittere, duos su-
periores, & totidem inferiores. Incipientes quartum agere annū, itidem eijciunt & totidem, proximos eorū quos
amiserunt, & incipiunt nasci quos vocāt columellares. Quinto anno incipienti item eodē modo amittere binos,
quos caninos habent, tum renascentes eis, sexto anno impleri. Septimo omnes habere solent renatos, & cōpletos.
His maiores qui sunt, intelligi negant posse, preterquam cum dentes sunt facti brochi (plicati, Crescentius) & su-
percilia cana, & sub ea lacunæ (partes subiectæ superciliis cauæ, & oculi scilicet caui, Absyrtus) ex obseruatu dicūt
cum equum habere annos sexdecim. Dum bimus & sex mensium est equus (vt Columella & Palladius scribunt)
medij dentes superiores, & inferiores cadunt (quos lactentes vocāt, Vegetius) cum quartum agit annum, ijs, qui
canini appellantur, deiectis, alios affert: intra sextum deinde annum, molares superiores (molares cadunt, Vege-
tius) cadūt. Sexto anno, quos primos mutauit, exæquat. Septimo omnes explentur æqualiter, & ex eo cauatos ge-
rit. Nec postea quot annorū sit, manifesto comprehēdi potest. Decimo tamen anno tempora cauari incipiunt, &
supercilia nonnunquam canescere, & dentes prominere. Eadem Vegetius, & insuper, Duodecimo anno (inquit)
nigredo in medietate dentium apparet. De brochis dentibus, dixi supra in canis historia, hîc illud monere sat fue-
rit, quos Latini brochos & prominentes vocāt, προπεπτωκότας Absyrto dici. Absumpta hac obseruatione (ex den-
tibus) senectus in equis, & cæteris veterinis intelligitur dentium brochitate, superciliorum canicie, & circa ea la-
cunis, cum ferè sedecim annorū existimantur, Plinius ex Varrone vt apparet. Dentes anteriores qui primum mu-
tantur, Græci μεσόδοντας & πρώτους vocant, Latini medios. Vegetius lactantes, malim lactentes. Dentes pullinos ia-
cere, Plinius de mula lib. 8. Dentes anteriores quibus pascuntur, numero duodecim, Vegetius rapaces nuncupat.
Cum pullus triginta mensium est (author Absyrtus: Ruellius perperam, anniculus & sex mensium, transtulit, pri-
mum dentes medios, quos sectores appellant, amittit, duos superiores & totidem inferiores, qui facile principes
& maiores habentur. Vbi quartum agere annum cœperit: semestri spatio proximos abijcit: nec multò post in eo-
dem quadrimatu superiorem vnum, & inferiorem alterum vtrinq; proijcit: quo tempore caninos ædit, eosq; se-
cutis duodecim mensibus complet: intra sextum deinde annum molares superiores cadunt. Sexto anno quos
primum mutauit, exæquat: à septimo ad octauum omnes explet æqualiter, Hæc Absyrtus imitatus (vt apparet)
Varronem. Et Paulò post, Sunt qui æditis primis dentibus interiecto octimestri spacio secundos præferant, &
emittentes vltimos pari mora dentitionem interpellant. Cæterum tempora prima (triginta menses intelligo,
quo dentes primi mutantur) nullus eorum qui primores amittit dentes, pertransit, neq; linquitur. In reliquis ve-
rò non omnes sors eadem manet, nec simile tempus obseruatur: sed secundi primos (aliquando) anticipant (κα-
ταλαμβάνουσι, id est assequuntur, eodem scilicet tempore mutantur, vt & mox subijcitur) vltimiq; secundos. Ex-
ploratum autem habemus eos qui primorum iacturam faciunt, eodem tempore columellares (γόμφιοι) anterius,

vnum

vnum superiorem & inferiorem alterum emittere, (βάλλειν.) & ab vtroq; latere primos ex his cum agnatis ipsorum (ἀδελφοὺς vocant) mutare. A complemento cum reliquum trimatum agunt, dens rumpitur ac rotundatur, & in triangularem figuram exit: quo tempore præcipuè defluxio in ora equorum decumbit, Hactenus Absyrtus, cuius verba de eadem re paulò aliter leguntur in Geoponicis lib. 16. cap. 1 qui volet, conferat. Dentes mutare & amittere, Græci dicunt τοὺς ὀδόντας βάλλειν, ἐκβάλλειν, ἀποβάλλειν, ἀπολύειν: & cum id primum facere incipiunt, πρωτοβολεῖν. Licet & pullos ipsos πρωτοβόλους dicere, vt Pollux δευτεροβόλους dixit. Emittere verò dentes, φύειν τοὺς ὀδόντας, Absyrtus: in Geoponicis 16. 1. pro φύειν legitur φέρειν. Vir prudens & expertus (verbis vtor Petri Crescentiensis) nostris temporibus ait, equum habere dentes duodecim, nempe sex supra & totidē infra, omnes anterius, ex quibus ætatis indicia habeantur: & insuper scaliones ac molares, Fieri autem potest vt equi nonnulli plures habeant, & tunc dentes sunt dupli: Item vt equus eijciat ex his aliquos, qui non renascantur: quod quidem equo obest ad pastum: pascitur enim per dentes anteriores. Quamobrem minoris erit pretij. Mandit per dentes molares. Dentes qui primi mutantur duo superiores sunt, & duo inferiores, qui vocantur primus morsus, & vocatur pullus primi morsus, quod quidem dicit fieri secundo anno, & postea mutat alios quatuor dentes proximos: scilicet duos superiores & duos inferiores, qui vocantur quadrati, id est tertius morsus: & quando pullus nascitur, cum anterioribus nascitur, & postea nascuntur scaliones. (de his extrahendis vide supra in B. & infra in morbis dentium:) qui cum nimis longi sunt, impediunt equum mandentem ita vt macrescat, quamobrem à marischalcis dictis resecantur. Equi iam adulti dentes fiunt rariores longioresq́; : & capita dentium nigra, canescunt etiam ætatis progressu: & dentium color in senescente ad albedinem redit, transitq́; ad colorem mellis: & postea fiunt albi colore pulueris, ac longiores: sed ipsa dentium longitudo est aliquando per naturam absq; senectute, propter quam causam resecantur senibus dentes, vt iuuenes credantur, Hucusq; Petrus Crescent. Animalia quæ albescunt (nempe in senectute) vt equi & canes, omnia ex natiuo colore in album mutantur, διὰ τὴν εὐτροφίαν, lego ἀτροφίαν, Aristoteles in lib. de colorib. Plerią; asserunt (inquit Vegetius) domitis & freno assuetis animalibus rugas, quæ in labris sunt superioribus, computandas, ita vt ab angulo vbi cœperit morsus incipientes, vsq; ad extremum labrum perueniamus: quia annorum numerum rugarum (numerus) ostēdit. Postremo, rugarum multitudine, tristitia frontis, deiectione ceruicis, pigritia totius corporis, stupore oculorum palpebrarumq́; caluicie senectus ipsa se prodit. Viget & equus & mulus (inquit Arist.) à dentium ortu, cumq́; prodierint omnes, non facile ætatem dignoueris. Quamobrem dici solet, certa ſab ortu, incerta ab ortu: denique post dentium ortum, eo maximè declaratur ætas, quem caninum vocamus. Breuior enim hic septennibus est, propter freni attritum quod ad eum inijcitur: non septennibus maior quidem, sed non vertice extans adactiore. Iunioribus acutior & procerior est. Aetatis notæ (vt docet Anatolius) non à dentibus solis petendæ sunt: nam hæc probandi ratio nō satis exacta iudicatur, quòd planè dentibus suam ætatem non fateantur. Nonnulli à maxillis annos explorant. Si cutis à corpore reliquo nō ægrè diducta trahentemq́; manum sequens, perquam facile suam in sedem resiliat, equi iuuentam denunciabit. Si verò leuata cutis, se ipsa carni tardius agglutinet, senectutem testabitur. Aetatis indices dentes à Græcis γνώμονες vocantur: quos postquam excidisse compertum sit, malè emi equam Xenophon scripsit. Varro post septimum annū fallacia esse omnia indicia tradit, nitescere tamen in senecta dentes equorum. Est & hoc à veteribus vt annositatis indicium proditum, si contracta armorum pellis lentè explicetur: hoc de pelle maxillarum scripsit Aristoteles, Camerarius. Γνώμονες dentes Latinè pullini dicuntur, quòd pullis adhuc & in incremento ætatis decidant, vt Pollux scribit. Λιπογνώμων, adultus & senescens: nullum ex dentibus reliquum ætatis habens indicium, vt quos amiserit omnes, Hesychius & Varin. Scribitur apud eosdem & Pollucem quoq; per diphthongum Λειπογνώμων, ὁ μηκέτι βόλον ἔχων, τέλειος καὶ γεγηρακώς. Βόλον intelligo ipsam dentium emissionem, aut amissionem. Γνώμονα ἔλεγον τὸν βαλλόμενον ὀδόντα τῶν ὄνων (Aristoteles quidem de asinis vsurpat) δι' οὗ τὰς ἡλικίας ἐξήταζον· τὸν δὲ αὐτὸν καὶ κατηρηκότα ἔλεγον, Suidas. Προβατογνώμων, qui dentes iam abiecit, Varinus in Γνώμων. Idem nimirum ἀγνώμων & λιπογνώμων fuerit. Πῶλοι ἄβολοι λέγονται, οἱ πῶλοι, καὶ τέλειοι μέσοι: ὥσπερ γὰρ Πλάτων τοὺς δευτεροβόλους ἐκάλεσεν, οὕτω τέλειοι ἵπποι, γεγηρακότες, ἀγνώμονες, λειπογνώμονες, Pollux. Ἀβολήτωρ καὶ ἄβολις ἡ ἄβολος ὄνος ἢ ἵππος, ὁ μηδέπω ἐκβεβληκὼς τοὺς ὀδόντας, Varinus. Idem autem (inquit) etiam ἀγνώμων vel ἄγνωμος dicitur.

Equis opitulata est natura pernicitate corporis, Aristoteles. In equis valde currentibus motus vehementia & calor spumam circa os excitant, Galenus. Boues cū humi incumbunt, Germani sedere, equos iacere dicunt. Esse equum animal philolutron ac philydron, id est balneorum & aquæ expetens, auctor probat Aristoteles, Cælius. Hippicum esse mensuræ nomen nouimus Plutarcho docente: Lege (inquit) Solon statuit, vt vbicunq; publicus puteus esset, intra hippicum homines vterentur. Est autē Hippicum quatuor stadiorum distantia, Cælius. Ἵππειος δρόμος, πτερὰ χιλιοις, Hesychius & Varinus.

Admissarius equus, qui ad prolem seruatur, vt vnus plures equas impleat: Italis rozzone, Gallis estalon, Germanis *ein hengst* vel *springhengst*, Vide etiam in H. a. & H. c. Emissarius equus, aries, & huiusmodi, qui emissus sit in solitudinem, vel qui ad generandam sobolem mittitur, Valla in Raudensem: Legitur autem hæc vox aliquoties in veteris Testamenti translatione. Admissarius ad fœminas admitti dicitur, & admissum facere, id est inire: opus ipsum, admissio, admissus, admissura, (equi alij sunt idonei ad rem militarem, alij ad admissuram, Varro:) Græce ὀχεία, vt admissarius ipse ὀχευτὴς Absyrto, & alijs ὀχεῖον genere neutro, vt Straboni, & Aristoteli in Mirabilibus, & historiæ anim, 6. 18. Pelagonius in Hippiatricis cap. 14. κακογενὲς ὀχεῖον vocat non bonæ indolis vel degenerem admissarium. Ὀχεῖον, τὸ εἰς ὀχείαν ἀνειμένον, intellige ζῶον, Hesychius: Varinus etiam currum & vehiculum exponit, & locum idoneum in quo proli opera detur. Est & κήλων eiusdem significationis in Hippiatricis. Κηλώνιον, ἵππος ἐπιβατηρικὸς, ἀπὸ δὲ τοῦ κήλων, ὃ σημαίνει τὸ ξηρὸν, Varinus. Κήλων, ὀχευτής, Idem & Hesychius. In Polluce legimus ἀναβάτας, τὰ ἐν ταῖς ἀγέλαις ὀχεῖον, melius τὰ ὀχεῖα, Ἀναβάτης nomen admissarijs, vt equo, asino, arieti, &c. commune est, ἱπποβάτης proprium asino qui equam salit. Fœminæ ipsæ submitti dicuntur. Peroriga appellatur quisquis admittit: eo enim adiurante equa alligata celerius admittitur, neque equi frustra cupiditate impulsi semen eijciant, Varro. Quo fit, inquit Cælius, vt apud Plinium libro 8. capite de equis, rectius forsan peroriga legatur quàm auriga (vt modo agnoscitur) quem ab equa laceratum scribit: quanquam apud Varronem historiæ eiusdem relatione auriga item circumfertur. Perorigam Aristoteles in Mirabilibus ἱπποκελαστὴν vocat, Oppianus συνεφελκτῆρα. Equimentum, merces quæ datur pro admissura equi. Varro Sexagesi. An si equam emisses quadrupedē, vt meo asino Reatino admitteres, quantū poposcissem, dedisses equimentū? vt citat Nonius, qui per æ diphthongum scribit interdictiones ab a. incipientes, non per e. vt in dictionarijs suis recentiores, ab equo deriuari existi-

mantes, cum potius ab æquitate deriuetur; proinde parem vicem exponit Nonius, scilicet mercedē pro eo quod admissum est. Idem reprehendit eos qui æquamentum scribunt.

De admissarij electione superius scripsi post electionem equi simpliciter. Equinum pecus tripartito diuiditur: est enim generosa materies, quæ circo sacrisq; certaminibus equos præbet: est mularis quæ pretio fœtus sui comparatur generoso: est & vulgaris, quæ mediocres fœminas, maresq; progenerat: vt quæq; est præstantior, ita vbere campo pascitur, Columella. Equas ex quibus propagare studemus, oportet esse bene compactas, magnitudineq; decenti: visu præterea splendidas & spectabiles, ventre & ilibus magnis: ætate non minores quàm trium, nec maiores quàm decem annorum, Absyrtus. Si vtilem admissarium & ad creandam prolem idoneum libeat experiri, digitis duobus comprehensum genitale semen laneis lacinijs (κλωνίῳ ἀπὸ ἐρίων) distrahes: si resiliat in se, ac sese cohibeat, ita vt non discindi patiatur, vtilem admissarium ostendit: hoc Hipparchus asseuerat: sin protinus tactu distractum diffindatur, nec visci more glutinatū lentescat, seminandis filijs vt inutile repudiatur: talis equus ad ineundas matrices non est adsciscendus, Pelagonius cap. 14. Equos ætate affectos aiunt, pullos cum cæteris in rebus debiles, tum pedibus infirmos procreare solere, Aelianus: Hunc quoq;, vbi aut morbo grauis, aut iam segnior annis Deficit, abde domo: nec turpi ignosce senectæ, (id est, & senectæ non turpi ignosce) Frigidus in Venerem senior, frustraq; laborem Ingratum trahit: &, si quando ad prælia ventum est: Vt quondam in stipulis magnus sine viribus ignis, Incassum furit, Vergilius. Illud in admissarijs seruandum est, vt medijs aliquibus spatijs separentur, propter noxam furoris alterni, Palladius. Equos pretiosos reliquo tempore anni (præterquam admissuræ) remouere oportet à fœminis, ne aut cum volent ineant, aut si id facere prohibeantur cupidine solicitati noxam contrahant: itaque vel in longinqua pascua marem placet ablegari, vel ad præsepia contineri, Columella. Et rursus, Eo tempore quo vocatur à fœminis admissarius, roborandus est largo cibo, & appropinquante vere, ordeo eruoq; saginandus, vt veneri supersit: quantoq; fortior inierit, firmiora semina præbeat futuræ stirpi. Sed eadem de re Vergilium audiamus:

His animaduersis, instant sub tempus, & omnes
Impendunt curas denso distendere pingui,
Quem legêre ducem, & pecori duxere maritum:
Florentesq; secant herbas, fluuiosq; ministrant,
Farraq;: ne blando nequeant superesse labori:
Inualidiq; patrum referant ieiunia nati.
Ipsa autem macie tenuant armenta volentes.
Atq; vbi concubitus primos iam nota voluptas
Sollicitat, frondesq; negant, & fontibus arcent.
Sæpe etiam cursu quatiunt, & Sole fatigant:
Cum grauiter tunsis gemit area frugibus: & cum
Surgentem ad Zephyrum paleæ iactantur inanes.
Hoc faciunt, nimio ne luxu obtusior vsus
Sit genitali aruo, & sulcos oblimet inertes.
Sed rapiat sitiens Venerem, interiusq; recondat.

Equi ad generandum admittendi copiosè pasci debent, & sine labore, non prorsus tamen otio relinquendi, ne iners & pituitosus humor augeatur, sed moderatis exercitijs recreandi magis quàm fatigandi sunt, Russius. Admissarium equum relaxare conuenit ab operibus, Absyrtus. Marem putant minorem trimo non esse idoneum admissuræ, posse verò vsq; ad vigesimum annum progenerare, Columella. Aetas incipientis admissarij quinti anni initio esse debebit: fœmina rectè & bima concipiet: quia post decennium iners ex ea soboles & tarda nascetur, Palladius. Fœminam bimam putant rectè concipere, vt post tertium annum enixa fœtum educet: eamq; post decimum non esse vtilem, quod ex annosa matre tarda sit atq; iners proles, Columella. Generat mas ad annos triginta tres: vtpote cum à circo post vicesimum annum mittantur ad sobolem reparandam. Et ad quadraginta durasse tradunt, adiutum modo in attollenda priore parte corporis (hoc Aristoteles de equo Opuntio scribit:) Sed ad generandum paucis animalium minor fertilitas: qua de causa per interualla admissuræ dantur, nec tamen quindecim initus eiusdem anni valet tolerare, Plinius. Quæ ætas in equis coitus initium & finem adferat, dicetur etiam infra.

Coëundi initium equis in vere, Aristot. Et alibi, Admissarios (inquit) non vt equæ, sic asinæ æquinoctio admouent: sed æstiuo solstitio, vt tempore calido pulli nascantur. Coitus (inquit Plinius) verno æquinoctio bimo vtrinq; vulgaris, sed à trimatu firmior partus. Fœturæ initium admissionis facere oportet, ab æquinoctio verno ad solstitium, vt partus idoneo tempore fiat, Varro. Admissuræ in vulgaribus equis certa tempora non seruantur: generosis circa varnum æquinoctium mares iungētur, vt eodem tempore, quo conceperint, iam lætis & herbidis campis post anni messem paruo cum labore fœtum educent. Nam mense duodecimo partum ædunt: maximè itaq; curandum est prędicto tempore anni, vt tam fœminis, quàm admissarijs desiderantibus coeundi fiat potestas: quoniam id præcipuè armentum si prohibeas, libidinis extimulatur furijs: vnde etiam veneno inditum est nomen hippomanes, quòd equinæ cupidini similem mortalibus amorem accendat, Columella. Mense Martio saginati ac pasti ante admissarij generosis equabus admittendi sunt, & repletis fœminis item ad stabula colligendi, Palladius. Tempus congressui aptissimum existit ab æquinoctio verno, hoc est à vigesima secunda Martij, vsque ad vigesimam secundam Iunij, vt partus videlicet fiat circa temperatissimam herbescentemq; anni constitutionem. Equa siquidem vtero gerit vndecim mensium decemq; dierum curriculo. Etenim quæ concipiuntur post æstiuum solstitium, ea sanè infœliciter educantur, prorsusq; inutilia sunt, Absyrt. Commodum videtur vt equi locis calidis mense Aprili, frigidioribus autem Maio admittantur. Nam circumuoluto anno pulli eodem tempore nati, & aërem temperatum & copiosum inuenient nutrimentum: autumnus etiam easdem ob causas non incommodus est nascentibus in eo pullis, Russius, Admittere oportet cum tempus anni venerit, bis die, mane & vespere, Varro & Absy rt. Si equa semel subacta marem postea respuerit, post dies denos rursus sunt conciliandi. Quòd si ne tunc quidem equum exceperit, secernenda est, ceu iam grauida. Vbi autem equæ ipsæ cōceperint, obseruandum est ne misceantur plus iusto, néue in locis frigidis diuersentur, Absyrtus. Quoad satis sit admitti ipsæ significant, quòd se defendunt, Varro.

Quidam præcipiunt eodem ritu, quo mulos, admissarium saginare, vt hac sagina hilaris plurimis fœminis sufficiat: veruntamen nec minus quam quindecim, nec rursus plures quam viginti vnus debet implere, Columella. Lucienus apud Varronem, Ego quoq; adueniens aperiam carceres (inquit) & equos emittere incipiā, nec solum mares, quos admissarios habeo, vt Atticus singulos in fœminas denas, è queis fœminas Cōmodius Equiculus vir fortissimus etiā patre militari iuxta ac mares habere solebat. Neq; tamē æqualem numerū (inquit Pallad.) omnibus debemus adhibere, sed æstimatis viribus vniuscuiusq; admissarij, submittenda sunt pauca vel numerosa coniugia.

iugia, quæ res efficiet admissarios non parua ætate durare. Iuueni tamen equo, & viribus formaq; constanti, non amplius quam duodecim, vel quindecim debemus admittere, cæteris pro qualitate virium suarū, Palladius. Tricenæ fœminæ, aut paulò plures, maribus singulis dantur, Aristoteles. Regi Babylonis erant peculiares equi, præter bello destinatos, admissarij octingenti, cum equarum quibus admittebantur sedecim millibus: nam singuli ad vicenas admittebantur, Herodotus lib. I. Hippotrophium Straboni lib. 16. locus est equis alendis accommodus, qualis ad Syriæ Apamiam visebatur, equarum vel supra triginta millia capiens, admissarios verò trecentos. Cælius: sic vni admissario equæ centum assignarentur, qui sanè nimius est numerus. Non desunt qui dent operam, quo magis equarum amore flagrent admissarij, vt iubæ suorumq; capillorum venustate, nec non cæteris elegantibus honestamentis (πωκάσμασι) exornentur, & ad hoc si quæ pollent aliæ cupidinis illecebræ: Quin eam quoq; 10 equo tanquam cursu certantem proponunt. His autem lenocinijs putant equum ad amorem inuitari. Mares quinque mensibus antea quam vocentur, à fœminis sunt segregandi, frumento etiam roborandi, torrido paulatim eruo & similagine aqua macerata largius saginandi, vt veneri supersint, & hoc fulti cibo fortius ineant, Hæc Anatolius. Vt admissarius equus in venerem proruat, vstam cerui caudam cum vino terito, testes & genitale linito: sic hebes equus, voluptate solicitatur ad venerem: sed cum furentis in libidinem impetum compescere voles, oleo perungito, Absyrtus. Ocymum venerem stimulat: ideo etiam equis asinisq; admissuræ tempore ingeritur, Plinius. Satyrij gens erythraicon arietibus quoque & hircis ad venerem segnioribus in potu datur: & à Sarmatis, equis ob assiduum laborem pigrioribus in coitu, quod vitium prosedanum vocant, Plinius. In fœminis iumentorum coitum incitat vrtica, si folijs eius perfricetur vulua, Macer. Coitum in equo iuuat puluis testiculorum equi in potione datus, Aggregator citans Plinij librum 28. Sunt qui rerum perpulchrarum studiosiores, asi- 20 num, equum, aut alium quemuis admissarium, huius coloris vestimento contegunt, quem futuram pullationem referre velint. Siquidem qualem vestitu colorem ij mentientur, in talem enata progenies degenerabit, Absyrtus. Admissarium eo colore pictum, quo pullum nasci desiderant, (vel vno vel vario) aliquandiu ante equam libidine ardentem detinent, demum dimittunt, sic pullus suo tempore nascitur eo quem optarunt colore, Oppianus. Proles vt vel fœmina, vel masculus concipiatur, nostri arbitrij fore Democritus affirmat, qui præcipit, vt cū progenerari marem velimus, sinistrum testiculum admissarij lineo funiculo, alióue quolibet obligemus, cum fœminam, dextrum: idemq; in omnibus penè pecudibus faciendum censet, Columella. Si quispiam marem nasci velit, cum Aquilonius inspirat ventus, insiliendam equam objiciet: si fœminam fingi sit in animo, cum Auster perflat, Africanus. Vbi admissarius equam superuenerit (inquit idem) certis signis comprehendere licet quē sexum generauerit: quoniam si parte dextra desiliuit, marem feminasse manifestum est: si læua, fœminam, Africanus in 30 translatione Ruellij cap 15. His similia vel eadem potius, de tauris etiam scribunt authores, quantum attinet inquam ad curandum, vt hic vel ille sexus concipiatur, vel vter conceptus sit dignoscatur, vt in Tauro docuimus circa finem capitis tertij. Marem pariet equa si submittatur (hoc Germani vocant *beroſſen*) tertio ante plenilunium die: fœminam, si tertio post plenilunium, Obscurus. Mares (verba sunt Aristotelis) hoc genere fœminas sibi societate coniunctas dignoscunt olfactu, etsi paucis antè diebus vnà fuerint: quod si fœminæ diuersæ permisceantur, mares alienas mordendo expellunt, suasq; singuli seorsum habentes pascuntur. Tricenæ, aut paulò plures singulis dantur: quoties mas accesserit aliquis, confestim in eum maritus conuertitur, & currens gyro aggreditur pugna: & fœminam, si quà se mouerit, morsu reuocat. Et alibi, Equi tempore libidinis equos mordent, sternunt equitem atque insequuntur.

40 *Nónne vides, vt tota tremor pertentet equorum*
Corpora, si tantum notas odor attulit auras?
Ac neq; eos iam frena virûm, nec verbera sæua,
Non scopuli, rupesq; caua, atq; obiecta retardant
Flumina, correptos vnda torquentia montes,
Vergilius de vi amoris scribens.

Coitus (inquit Aristoteles) non tam laboriosus equis quam bubus est. Salacissimum omnium tum fœminarum tum marium equus est, homine excepto.

Equire dicimus equam, cum marem desiderat. Græci ἱπποµανεῖν. Equienti mulæ, id est equum appetenti, Columella 6.37. Equas domitas sexaginta diebus equire tradunt, antequam gregales, Plinius. Incenduntur libidine (inquit Aristoteles) ex fœminis equæ potissimum, mox vaccæ. Equæ itaq; equiunt: vnde vocabulum id ab hoc vno animali trahitur, maledicto in mulieres libidinosas (vt illas equas vocemus, & equire dicamus, Aelianus) Nec 50 non euentari (ἐξανεμοῦσθαι) per id tempus (quæ dicuntur: quapropter in Creta insula equos admissarios minime à fœminis semouendos censent. Cum vero ita affectæ fuerint, currunt relicta societate: simile hoc vitium est, vt quod subare in suibus dicitur. Currunt non orientem, aut occidentem versus, sed ex aduerso aquilonis aut austri: nec appropinquare quenquam patiuntur, donec vel defatigatæ desistant, vel ad marem deueniant.) Vide infra in mentione conceptus earum ex vento.) Tum aliquid emittunt, quod hippomanes appellatur, eodem, quo illud quod nascitur, nomine. Tale hoc sanè est, quale suis illud, quod apriam vocant: sed hoc præcipue ad amoris veneficia petitur. Equæ tempore coitus colligunt sese, & societate magis quàm antea gaudent: iactant caudam crebrius, vocem immutant, humorem emittunt suis genitalibus similem genituræ, sed multo tenuiorem, quàm mares, quem hippomanes nonnulli appellant, non quod pullis nascentibus adhæret: accipi eum humorem difficile esse aiūt, quod paulatim admodum labitur. Mingunt etiam pluries, atq; inter se ludunt cum equiunt, Hacte- 60 nus Aristoteles. Mirum est, quadrupedum prægnantes venerem arcent, præter equam & suem, Plinius. Sola animalium (inquit Aristoteles de generatione animalium 4.5.) mulier & equa, grauida coitum patiuntur. Equa quidem soliditate suæ naturæ, & quod aliquid spatij in vtero supersit, vt dictum est, amplius quidem, quàm vt ab vno occupetur: sed arctius quàm vt alterum perfectè possit superfœtari. Libidinosa natura est equa ob eundem effectum, quo solida omnia veneris sunt appetentiora: illa enim ita se habent, quia carent purgatione, quę perinde est fœminis, vt coitus maribus: equa enim menstrua minimè emittit. Albertus causam facit abundantiam cibi, & temperamentum calidum ac humidum.

Scilicet ante omnes furor est insignis equarum:
Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
Potniades malis membra absumpsere quadrigæ.
Illas ducit amor trans Gargara, transq; sonantem
70 *Ascanium: superant montes, & flumina tranant,* Vergil.

Tum equæ tum vaccæ indicium suæ libidinis

præstant, genitalis specie prominentiore, Aristotel. Equarum libido extinguitur iuba tonsa, Plinius, Albertus & Rasis. Equarum libido extinguitur magis iuba tonsa, & frons tristior redditur, Aristoteles. Tondentur etiã equarum iubæ, vt asinorum in coitu patiantur humilitatem. Auicenna scribit equarum libidinem minui cum præciduntur eis pili: quasi motus pilorum in cauda & iuba libidinis causa sit, Albertus.

Equas post tertium annum, aut post vnum ab enixu vtiliter admitti putant, coguntq; inuitas, Plinius. Iuniorum coitus præter ætatem contingit pabuli bonitate & copia, Aristot. Equus coire incipit bimus, tam mas quàm fœmina: sed hoc in paucis fit, pulliq; eorum ipsorum minores imbecillioresq; sunt. Quod autem plurimum trimatu tam mares quàm fœminæ incipiunt, & proficiũt subinde ad prolis præstantiam, in vicesimum vsq; annum, Arist. qui & alibi eadem repetit. Et alibi, Coire itaq; incipit equus vel tricesimo mense: sed quoad digne procreare possit, tunc tempus est, cum dentibus mittendis cessauit: verum iam nonnullos etiam cum mutant, implere potuisse aiunt. idq; fieri ita confirmant, nisi natura steriles sint. Et rursus, Fit itaq; vt equo ferè tempus idoneum maxime sit ad procreandum, cum annum quartũ, & sex menses complêrit: seniores equi profectò fœcundiores sunt, tam fœminæ, quàm mares. Coëunt mares ad annos tricenos ternos, fœminæ ad quadragenos: ita vt per totam ferè vitam coitum equis seruari eueniat, Arist. Mares coire ad annum tricesimum tertium, nonnullos ad quadragesimum, sed adiutos, superius ex Plinio recitaui, paulò post initium mentionis de admissario (scribit autem eadem ferè etiam Solinus cap. 47.) ubi & alia quædam attuli qua ætate equi in vtroq; sexu coire & incipiant & desinant. Gignunt equæ annis omnibus ad quadragesimum, Plinius. Mas (inquit Aristoteles) omnibus temporibus init, nec cessat quandiu viuit. Fœmina etiam quandiu viuit initur, nec tempus vllum certum libidinem aufert: sed ingenium hominis arcet, aut vinculo, aut aliquo huiuscemodi impedimento: non tamen quouis tempore facto initu, facultas enutriendi quod pepererint, datur. Equum apud Opûnta gregarium fuisse accepimus, qui annos quadraginta natus posset coire: sed adiumentum quoad sui pedes priores attollerentur (quod supra etiam ex Plinio recitaui) desiderabat. Idem alibi Ferunt regi Scytharum fuisse equam egregiam, ex qua mares generosi omnes gignerentur: quorum vnum, qui præstantior haberetur, cum vt ex matre procrearet, placeret, admissum omnino recusasse: opertam deinde latuisse matrem, vt imprudens superueniret: verum vbi à concubitu faciem matris deiectam agnouerat, fugam properasse, atq; seipsum actum præcipitem interemisse. Alij addunt, regem Scytharum hoc fieri voluisse, cum reliquus præstantium equorum grex peste absumptus esset: & ne se ex odore noscentes detrectarent, vtrosq; à perориga alijs pellibus obtectos & oleo odorato inunctos esse: postea verò cum remotis operimentis incestum cognoscerent, vinculis abruptis magno cum hinnitu procurrisse, & capita tandẽ petris illisa confregisse, Oppianus & Aelianus. hic tamen vt Aristoteles, sese præcipites egisse scribit. Plinius Aristotelem sequitur, his verbis, Alium (equum ferunt) detracto oculorum operimento, & cognito cum matre coitu, petijsse prærupta atq; exanimatum. Equam eadem ex causa in Reatino agro, laceratumq; pariter aurigam inuenimus. Nanq; & cognationũ intellectus in ijs est: itaq; in grege prioris anni sorore, libentius etiam quàm matre, equa comitatur. Tametsi incredibile (inquit Varro) quod vsu venit, memoriæ mandandum: Cum equus matrem vt saliret adduci non posset, & cum capite obuoluto perориga adduxisset, & coegisset matrem inire, cum descendenti velum dempsisset ab oculis, ille impetum fecit in eum, ac mordicus interfecit. Camelos in Admirabilium relatione tradit Aristoteles nunquam coisse cum matre. Hoc idem & in equis ex Plinio astruere conantur aliqui: quod tamen falsum conuincimus ex Aristotele libro sexto scribente, Equi vel suas matres & filias superueniunt, atq; tunc perfectum esse armentum videtur, quum parentes suam ineunt prolem. Suppetit Ouidij authoritas ex decimo Metamorphoseos, Coëunt animalia nullo Cętera delectu, nec habetur turpe iuuẽcæ Ferre patrem tergo, fit equo sua filia coniux, Cælius. Falsum igitur fuerit quod Oppianus scribit statim ante historiam equæ & pulli regis Scytharum, his versibus, Ἔξοχα δ' αὖ τίεσι φύσιν, τίεσι [illegible] (forte [illegible]) Ἐς φιλότητα μολεῖν, τὰ οὐ θέμις, ἀλλὰ μένεσι Ἄζονται μυσεῖν, καθαρῆς δ' ἐράασι Κυθήρης. Tum in equorum tum in boum genere, turgent ad coitum prius minores natu, quàm maiores, Aristot. Equos, & canes, & sues initum matutinum appetere, fœminas autem post meridiem blandiri, diligentiores tradunt, Plinius. Equus non certo dierum numero implet, sed aliquando vno, aut duobus tribúsue, aliquando pluribus: serius certe quàm asinus, equam superueniens implet, Aristot. Apud Mysos cum equinum genus coit, quidam velut Hymenæum quendam nuptijs præcinunt, & cantus suauitate permulsæ equæ grauidæ fiunt, & formæ pulchritudine, eximios pullos ex sese pariunt, Aelianus. Et alibi, Euripides dicit, pastores hymenæos ad fistulam cantantes, ad Venerem equas incitare, atq; etiã equos ad ineundas fœminas incendere. [illegible], Plutarchus in Symposiacis. Equæ interposito tempore admittuntur, quoniam ferre continuò nequeant, Aristoteles. Alternis qui admittunt, diuturniores equos, & meliores pullos fieri dicunt. Itaq; vt restibiles segetes essent exuctiores, sic quotannis quæ prægnans fiat, Varro. Non statim à partu equa impletur, sed intermisso tempore: & melius quarto aut quinto anno interposito procreat. Omnino, si nihil plus detur, vnum tamen interponere annum, & quasi nouale facere necesse est, Aristoteles. Vulgari fœminæ solenne est omnibus annis parere, generosam conuenit alternis continere, quo firmior pullus lacte materno laboribus certaminum præparetur, Columella. Generosas equas & quæ masculos nutriunt, alternis annis submittere debebimus, vt pullis puri & copiosi lactis robur infundant, cæteræ passim replendæ, Palladius. Quòd si aut fœmina recusat, aut nõ appetit taurus, eadem ratione, qua fastidientibus equis mox præcipiemus, elicitur cupiditas odore genitaliũ admoto naribus, Columella. Et in equis, Quòd si admissarius (inquit) iners in Venerem est, odore perfricatur detersis spongia fœminæ locis, & admota naribus equi. Idem scribit Absyrtus, vt in Geoponicis legimus. Si equa marem non patitur, detrita scilla (squilla Palladius) naturalia eius linuntur, quæ res accẽdit libidinem, Columella. Si fastidium saliendi est, inquit Varro, scillæ modicum conterunt cum aqua ad mellis crassitudinem, tum ea re naturam equæ, cum menses ferunt, tangunt: contrà, ab locis equæ nares equi tangunt. Si equa marem non patitur, gallinaceo fimo cum resina terebinthina trito, naturalia eius linuntur: ea res accendit libidinem longeq; magis, si saliendi fastidiũ est, oblitus scilla coëundi cupidinem elicit, Anatolius. Non est committendum, inquit idem, vt strigosa equa & obsita sorde saliatur: quippe cum talium cupiditate celerius equũ solicitari constet, perinde quasi stimulatus hac coluuione gaudeat. Nonnunquam ignobilis quoq; vulgaris (equus) elicit cupidinem coëundi. Nam vbi admotus ferè tentauit obsequium, fœmina abducitur, & iam patientiori generosior equus imponitur, Columella. Sæpe accidit vt equa patiatur equum super se, coitum tamen detrectet, quod ex defectu caloris ipsius circa naturalia contingit: quamobrem vrtica vel squilla perfricari debet, Russius. Admissarius quomodo alacrior ad Venerem fiat, supra in ortu diximus.

diximus. Excitatur & tibiæ cantu libido in vtroq; sexu, hippothoron vocant, vt ex Aeliano retuli. Vide etiam supra in Capræ historia, cap. 5. Sed non vlla magis vires industria firmat, Quam Venerem, & cæci stimulos auertere amoris. Siue boum, siue est cui gratior vsus equorũ, Vergil. De equorum in Syria syluestrium æmulatione, qua impulsi minores natu, qui fœminas salierint, persecuti castrant, superius dixi cap. 2. Conceptus indicium, maximè in vaccis equabusq;, cum menses cessarunt, spatio temporis bimestri, trimestri, quadrimestri, semestri: sed id percipere difficile est, nisi quis iamdudum secutus, assuetusq; admodum sit, Arist. Colorem (equæ cum concepere) illico mutant rubriore pilo vel quicunque sit pleniore: hoc argumento desinunt admittere etiam volentes, Plinius. Aliquot regionibus (inquit Columella) tanto flagrant ardore coëundi fœminæ, vt etiam si marem non habeant, assidua & nimia cupiditate figurantes sibi ipsæ Venerem (cohortalium more auium) vento concipiant. Quæ poëta licentius dicit,

Continuoq; auidis vbi subdita flamma medullis,
Vere magis (quia vere calor redit ossibus) illæ
Ore omnes versæ in Zephyrum stant rupibus altis,
Exceptantq; leues auras: & sæpe sine vllis
Coniugijs vento grauidæ (mirabile dictu)
Saxa per, & scopulos, & depressas conualles
Diffugiunt, non Eure tuos, neq; Solis ad ortus:
In Borean, Caurumq;, aut vnde nigerrimus Auster
Nascitur, & pluuio contristat frigore cælum.

Cum sit notissimum etiam in sacro monte Hispaniæ, qui procurrit in occidentem iuxta Oceanum, frequenter equas sine coitu ventrem pertulisse, fœtumq; educasse, qui tamen inutilis est, quod triennio prius quàm adolescat, morte absumitur: quare, vt dixi, dabimus operam, ne circa æquinoctium vernum equæ desiderijs naturalibus angantur, Hæc Columella. In fœtura (inquit Varro) res incredibilis est in Hispania, sed est vera, quod in Lusitania ad Oceanum in ea regione, vbi est oppidum Olyssippo monte Tagro, quædam è vento concipiunt equæ, vt hic gallinæ quoq; solent, quarum oua hypenemia appellant: sed ex his equis qui nati pulli non plus triennium viuunt. Constat in Lusitania circa Olyssiponem oppidum & Tagum amnem, equas Fauonio flante obuersas animalem concipere spiritum, idq; partum fieri, & gigni pernicissimum ita, sed triennium vitæ non excedere, Plinius & Solinus. Proprium equæ est (vt Albertus scribit ex Auicenna) pede aut coxa aliquantulum recalcitrare cũ desiderat coitum: & hoc modo aperit vterum, hauritq; eo meridionalem aut septentrionalem ventum, quo plurimum delectatur. Scribit etiam Auicenna senem quendam fide dignum, natum in insula cui Arabicum nomen Dealtusa, sibi narrasse, quod equa Arabica illic concepto vento non cessarit currere per desiderium coitus, donec octo leucas emensa fines insulæ attigit. Equi quando euentari (ἐξανεμοῦσθαι) dicantur, supra ex Aristotele docui in mentione libidinis equorum. A coitu solæ animalium currunt ex aduerso Aquilonum Austrorúmue, prout marem aut fœminam concepere, Plinius. In Lusitanis iuxta flumen Tagum equas Fauonio spirante concipere falsò prodidisse complures ait Iustinus, figmentumq; ex equarum fœcunditate ac gregum multitudine, qui in ea prouincia multi & pernices visuntur, fluxisse autumat. Eorum qui aliter opinantur turba eliditur Iustinus, quibus diuus Augustinus ascribi potest. Nonnulli si ventus à masculis flauerit, equas obuersas odore fieri prægnantes tantum, atq; ex ijs natos pullos triennium vitæ non excedere produnt. Silio Italico, Septimaq; his stabulis longissima ducitur ætas, Hæc Io. Brodæus. Fit in equorũ genere, inquit Aristoteles, vt aliæ omnino steriles sint, (quod & alibi affirmat:) aliæ concipiant quidem, sed ædere nequeant: cuius rei indicium aiunt, quòd fœtus circum renes alia quædam specie propemodum renum, ita continet, vt rescissus quatuor renes habere videatur. Quomodo efficiatur vt armentitiæ concipiant, legimus in Hippiatricis Græcis capite quintodecimo: Si gregalem, inquit Hippocrates, equam concipere velis, vrticam in os equi pellito: & reliqua. Porrò sterilis equa concipiet, si fasceum porrorum in pila tusum vini cyatho perfundes, & cantharides versicolores numero duodecim, ex aqua biduum oriculario clystere in vuluam ingeres, postero die equum ad ineundam fœminam emittes: postquam desiliuit, bis genitales locos elues. Aliud, Nitrum, passeris fimum resina terebinthina simul deteruntur, & in vnum coacta naturalibus inseruntur. Silere montano putant promoueri conceptionem in vaccis & equabus. Vbi equæ conceperint, obseruandum est ne misceantur plus iusto: neue in locis frigidis diuersentur: frigus enim grauidis aduersatur, Absyrtus in Geoponicis. Grauidæ non vrgeantur, nec famem vel frigus tolerent: nec inter se loci comprimantur angustijs, Palladius. Cum conceperint equæ, videndum ne aut laborent plusculum, aut ne frigidis locis sint, quòd algor maxime prægnantibus obest. Itaq; in stabulis ab humore prohibere oportet humum, clausa habere ostia, ac fenestras, & inter singulas à præsepibus interijcere longurios, qui eas discernant, ne inter se pugnare possint. Prægnantem neq; implere cibo, neque esurire oportet, Varro. Post conceptionem (inquit Columella) maior prægnantibus adhibenda cura est, largoq; pascuo firmandæ. Quòd si frigore hyemis herbæ defecerint, tecto contineantur: ac neque opere neq; cursu exerceantur, neque frigori committantur: nec in angusto clausóue, ne aliæ aliarum conceptus elidant: nam hæc omnia incommoda fœtum abigunt. Cauendum ne grauidæ pabuli mutatione tententur, neq; infestentur aquarum insuetarum nouitate, siquidem huiuscemodi peregrinarum rerum obiectu facile abortus contrahitur, Anatolius.

Non illis grauidis quisquam iuga ducere plaustri,
Non saltu superare viam sit passus, & acri
Carpere prata fuga: fluuiosq; innare rapaces.
Saltibus in vacuis pascant: & plena secundum
Flumina: muscus vbi, & viridissima gramine ripa:
Speluncæq; tegant: & saxea procubet vmbra, Verg.

Grauidæ mox separentur à maribus: & ita curentur vt neq; macilentæ nimis, nec obesæ euadãt, sed inter vtrunq; habitum mediocres. Vterq; enim immodicus, vt vel abortus fiat, vel infirmior aut minor fœtus, in causa est, Ruffius. Nec impedit partus quasdam ab opere, falluntq; grauidæ. Vidisse Olympia prægnantem equam Echecratidis Thessali inuenimus, Plinius. Quæ cura prægnantibus adhibenda, Vt facile partus ædatur, Ad secundas hærentes, Mulomedici Græci docent capite quintodecimo: item de perferendo ventre & enecando partu, partim eodem, partim antecedente capite. Vide etiam nonnihil infra, in tractatione de morbis equorum in ijs quæ vtero accidunt. Certum est equas, si sint grauidæ tactas (à muliere profluuio mensium laborante) abortum pati: quin & aspectu omnino, quamuis procul visas, si purgatio illa post virginitatem prima sit, aut in virginea ætate spontanea, Plinius. Abortum facit equa odorem sentiens fungi fumigantis lucernæ extinctæ, quod & mulierum nonnullis accidit. Aristoteles, Aelianus, Rasis & Albertus. Ex his Aristotelis verbis corrupta iudico ea quæ Vincentius Bell. citat ex Zenonis de animalibus libro, Equa fœta (inquit) cum odoratur quod est in sepo vaccæ, egreditur

ditur partus eius. Abortiunt ferè iumenta, glandibus cerri deuoratis, Ruffius. Ex sene quodam nostrate audiui, gentianam quoq; abortus causam esse equabus. Si postea quàm trachuri caudam absciderīs, ipsumq; in mare liberum emiseris, eam equæ ventrem ferenti appendas, non multò certe post abortum pariet, Aelianus. Aegyptij mulierem quæ abortiuum fecerit significaturi, equam scribunt quę lupum presserit. Equa enim abortit, nō modo si lupum calcauerit, sed etiam si ipsius vestigia attigerit, Orus. Vide infra cap.4. Si cum equa ex equo prægnante coierit asinus, fœtus iam conceptus corrumpitur, Aristotel. Et rursus, Quum equus cum asina, vel asinus cum equa inierit, multò magis abortus consequitur, quàm cum vnigenæ inter se iungantur: verbi gratia, equa cum equo, aut asina cum asino. Conceptum ex equo secutus asini coitus abortu perimit, non item ex asino equi, Plinius & Aristoteles, qui causam reijcit in asinini seminis frigiditatem. Et rursus, Equi genituram (inquit Aristot.) corrumpit asinus: sed equus asini minimè, cum equa iam asini initu conceperit.

Si aut partu aut abortu equa laborauit, remedio erit filicula trita & aqua tepida permista, dataque per cornu, Columella. Scythæ equabus grauibus equitant, cum primum se mouerit fœtus, & nimirum eas proficere ad partus facilitatem arbitrantur, Aristoteles. Equi & ijs cognata animalia, quanquam minus temporis viuunt, tamen diutius vterum ferunt: alia enim annum, alia quod plurimum menses denos grauida exigunt, Aristoteles. Idem problematum sectione 10. Equus (inquit) vt tardius maximè quàm homo parit, sic viuere minus potest: cuius rei causam, vuluæ siue vteri durities habet. Quomodo enim ager sitiens haud citò suas stirpes enutrit: sic durior vulua equarum, informando nutricandoq; suo fœtu remoratur. Annum vterum fert & asina & equa, Aristot. Partus asinarum à tricesimo mense ocyssimus: sed à trimatu legitimus: totidē pariunt quot equæ, & eisdem mensibus, & simili modo, Plinius. Partum in eo genere vndenis mensibus ferunt, duodecimo gignunt, Aristoteles & Plinius. Equa cum conceperit duodecimo mense parit, Varro ex Magone & Dionysio, Columella. Ventrem fert duodecim menses, Varro. Et alibi, Duodecimo mense die decimo aiunt nasci: quæ post (id) tempus nascuntur, ferè vitiosa atq; inutilia existunt. Equarum natura est partum spatio duodecimi mensis absoluere, Palladius. Equa vterum gerit vndecim mensium decemq; dierum curriculo, Absyrtus. Mares citius perficiuntur in vtero quàm fœminæ. Equa facillimè omnium quadrupedum parit, Aristot. Et rursus, Cæteræ quadrupedes iacentes parere solent: at verò equa cum tempus iam ædendi appropinquârit, erigit se, stansq; emittit partum. In hoc genere grauida stans parit, Plinius. Equa singulos parit, Aristoteles. Et rursus, Pariunt magna ex parte equæ singulos: sed gemellos quoq; aliquando complurium procreant. Singulos gignunt equi, Plinius. Equa vacat admodum purgamentis in partu, (Græci lochia vocant:) minimumq; emittit profluuium sanguinis, videlicet pro corporis magnitudine, Aristoteles. Cum peperit, statim secundas deuorat, atq; etiam quod pulli nascentis fronti adhæret hippomanes dictum, Aristot. De polio seu pullio dicto, quod ante partum emittit equa, dixi supra in hippomane. Matrices equas quidam vocat eas quæ fœtū alunt. Pullatio & pullities apud Columellam fœtura pullorum est, vel ipsi pulli: sed de alijs quoque animalibus non equis tantum in vsu sunt. Asinis à fœtu mammæ dolent, ideo sexto mense arcent partus, cū equæ anno propè toto præbeant, Plinius. Lactare mulum semestre temporis spatium referunt, equo autem plus temporis tribuunt, Aristot. Equi & asini ad biennium lactentur, Anatolius. Pullus commodissimè ablactatur hoc modo, Separetur à matre triduo ante plenilunium, & per horas vigintiquatuor ab ea exclusus, rursus mane admittatur, & vbi lac copiosè suxerit adeo vt venter turgeat, remoueatur nec admittatur amplius: sic deinceps habitior manebit, & elegantior fiet, Author obscurus. Quinquemestribus pullis factis, cum redacti sunt in stabulum, obijciendum farinam ordeaceam molitam cū furfuribus, & si quid aliud terra natum libenter edent. Anniculis iam factis dandum ordeum, & furfures, vsque quoad erunt lactentes. Neq; prius biennio confecto à lacte remouendum, Varro. De hippothelis asinis qui lacte equarum aluntur, paulò post dicam. Terram attingere ore pullum triduo proximo quàm sit genitus, negant posse, Plinius: vt supra etiā in 8. dictum est. Pulli equarum nati manu tangendi non sunt, quia eos tactus lædit assiduus: quantum ratio patitur, defendantur à frigore. In pullis pro ætatis merito ea sunt consideranda, quæ signum bonę indolis monstrant, quæ in patribus, vel matribus spectanda præcepi: dabit & hilaritas & alacritas, agilitasq; documentum, Palladius. De ijs quæ circa pullum eligendum consideranda sunt, satis iam dixi cap.2. Si partus prospere cessit, minimè manu contingendus pullus erit. Nam læditur etiam leuissimo cōtactu. Tantum cura adhibebitur, vt & amplo & calido loco cum matre versetur, ne aut frigus adhuc infirmo noceat, aut mater in angustijs eum obterat. Paulatim deinde producendus erit, prouidendumq; ne stercore vngulas adurat: mox cum firmior fuerit, in eadem pascua in quibus mater est, dimittēdus, ne desiderio partus sui laboret equa. Nam id præcipue genus pecudis amore natorum, nisi fiat potestas, noxam trahit, Columella. In decem diebus secundum partum cum matribus in pabulis prodigendum, Varro. Et rursus, Pullos, cum stent cum matribus, interdum tractandū, ne cum sint disiuncti, exterreantur, & reliqua, vt in domitura ipsorum dicam 5. cap. Præsepia altiora esse oportet, ad quæ iumenta capistrentur, vt sursum versus spectantia cibum capiant. Id maximè in pullis obseruandum est: sic enim erecta ceruice niti consuescent: quæ res equino pecori maximam venustatem adfert, Anatolius. Et rursus, Equa post alterum aut tertium mensem (ædito iam partu) longè magis exercitationibus credi debet, quò lac in ea præstātius gignatur: sequens equuleus cursibus committatur. Si pulli molles gerant vngulas, asperis locis eos citatius agemus, calculos pedibus substernentes: sic enim vngulæ durantur: quæ si ijs parum adhuc solidatæ mollescant, hanc curationem oportet adhibere: Adeps suilla vetus, & hircina, sulphur ignem non expertum, & alliorum spicæ misceantur: ijs vngulæ & earum caua perunguntur, Hæc Anatolius. Pascua prouidere oportet non adeò mollibus locis nata, vt vngularum firmitas de asperitate nil sentiat, Palladius. Ad firmitatem vngulis comparandam, vtile videtur vt pulli saxosis & montanis locis nascantur, vt duris & asperis locis & aëre frigido durescant. Conducunt autem montana loca duplici nomine: primum quia pedes in eis validiores, aptiores, crassiores ac duriores reddunt: deinde quoniam subinde per inæqualia loca ascensu descensuq; exercitati, laboribus sustinendis præparantur roboranturq; Ruffius. Ex asino & equa (inquit Plinius) mulus gignitur mense duodecimo: Ad tales partus equas neq; quadrimis minores, neq; decennibus maiores legunt: arceriq; vtrumq; genus ab altero narrāt, nisi in infantia eius generis quod ineant lacte hausto. Quapropter subreptos pullos in tenebris equarum vberi, asinarúmue equuleos admouent. Gignitur autem mula ex equo & asina, sed effrenis & tarditatis indomitæ. Equo & asina genitos mares hinulos antiqui vocabant: contraq; mulos, quos asini & equæ generarent. In plurium Græcorum est monumentis cum equa muli coitu natum, quem vocauerint hinum, id est paruum mulum. Generantur ex equa & onagris mansuefactis mulæ veloces in cursu, &c. Hucusq; Plinius. Equuleos quorū hoc in loco Plinius (lib.8. cap.44.)

cap. 44.) meminit, Aristoteles hippothelas quasi equimulgos vocat. Arcebit (inquit) ab initu & asinum equa, & equum asina: nisi contigerit vt asinus equæ lac hauserit: ob id de industria pullos asinorum supponunt, qui vocantur hippothelæ, Hermolaus. Pullum asininum (inquit Varro) à partu recentem subijciũt equæ, cuius lacte ampliores fiunt, quòd id lac quam asininum ac alia omnia dicunt esse melius. Præterea educant cum paleis, &c. vt in Mulo persequemur. De equi & asinæ, vel asini & equæ coitu, gestatione, partu, & alia quædam vide supra in historia Asini. Si quem mulorum genus (inquit Palladius) creare delectat, equam magni corporis, solidis ossibus, & forma egregia debet eligere, &c. vt in Mulo explicabitur, vbi etiam de asino admissario ad mulos procreandos eligendo copiosè tractabimus. Anna socer Esau primus equis asinas copulauit, vt Iudæi asserũt, Isidorus. Equarum iubas tondere præcipiunt, vt asinorum in coitu patiantur humilitatem: comantes enim gloria superbire, Plinius, & Aelianus, cuius verba in Mulo recitabo. Quin & alioqui equarum libidò extinguitur magis iuba tonsa, Aristotele teste. & frons tristior redditur. Cur Elei equas finibus eductas iniri faciant, Plutarchus inquirit problemate 52. inter Græcanica & Leonicenus in Varijs 1.62. Cur equæ in Elide ex asinis concipere non potuerint. Muli asiniq; (inquit Herodotus lib. 4.) vim hyemis ferre non queunt: quò magis miror cur in omni Eleo agro muli nequeunt gigni, cum neq; locus sit frigidus: neq; vlla alia causa appareat. Aiunt Elienses ipsi ex imprecatione quadam id sibi contigisse: Cumq; tempus aduentat conceptus equarum, se in loca finitima illas educere: Ibi postquam admiserint asinos dum equæ conceperint, tunc rursus eas reducere.

De sanitate equorum tuenda, & præcauendis morbis.

Mulomedici & veterinarij dicuntur communi vocabulo, qui veterina curant, equos, mulos, asinos. Dicuntur autem veterina animalia ad vecturam idonea, quæ aliquid vehere possunt, quasi venterina, quòd ad ventrẽ onus religatum gerant. Vngulæ veterino tantum generi renascuntur, Plinius. Et genus omne quod est veterino genere partum, Lucretius lib. 5. Veterinarium pro medico veterinorum dixit Columella, & medicinam veterinariam. Vegetius artis veterinariæ siue mulomedicinæ libros quatuor reliquit, & eadem vocabula in præfatione vsurpat: quanquam ars veterina in excusis codicibus legitur, perperam vt videtur. Equarius, equorum curator, apud Solinum cap. 5. Herophilus equarius medicus, Valerius Max. Equorum medici, equinarij, veterinarij, manucalci, (corrupta puto voce, pro vulgari illa, marescalci,) mulomedici appellantur, Textor. De medicinis vel plurima sunt in equis, & signa morborum, & genera curationum, quæ pastorem scripta habere oportet. Itaq; ob hoc in Græcia potissimum medici pecorum κτηνιατροὶ appellati, Varro. Iulius Firmicus ἱππίατρον dixit. Marescalcum Rusius & alij vocant chirurgum (vt ita dicam) equorum, qui vel secando vel vrendo eis medetur. Ἱππιατρικὰ (intellige βιβλία) Absyrti & aliorum Græce extant. Eadem Latinitate donauit Ioan. Ruellius, cuius translatio pura quidem & elegans in Latino sermone est: quòd ad rem verò, multis in locis & manca & corrupta, vt ipse cum Græcis conferendo animaduerti. Sunt autem præter Absyrtum authores isti, Hierocles, Theomnestus, Pelagonius, Anatolius, Tiberius, Eumelus Thebanus vel Chiron, Archedemus, Hippocrates, Aemilius Hispanus, Litorius Beneuentanus, Himerius, Africanus, Didymus, Diophanes, Pamphilus, & Magon Carthaginensis. Citantur etiam obiter in eodem opere, Agathotyches, Nephon, Hieron, Cassius, Hemerius. Geoponicorum etiam, quæ Constantino adscribuntur, liber sextusdecimus ἱππιατρείαν cõtinet: sed ita vt omnia ex Hippiatricorum volumine iam dicto desumpta videantur. Nonnulla quæ in Geoponicis legebantur, & in Absyrti, &c. Hippiatricis deerant, Ruellius translationi suæ adiecit. Scripsit & Laurentius Rusius librum eiusdem artis: in quo præter alios authores, copiosè de frenis eorumq; differentijs tractat, expressis pariter picturis eorum. Primus omnium puto hippicum, id est de equis & equestri arte librum Simon quidam Atheniensis reliquit, ex quo omnia quæ placebãt in suum transcripsit Xenophon, nos pleraq; ex Xenophonte in hunc nostrum, De equis preterea (vt Camerarius obseruauit) quædam scripsit Cleodamas Achnæus: Plinius etiam, qui ipse librum se de iaculatione equestri edidisse ait, tradit equitem quendam Sarmenem primum de equitatu scripsisse, effictum à statuario Demetrio: Et Mecõn quidam, & alij. Magister Maurus Hippiater citatur à Laur. Rusio cap. 144. & 151. Petri Crescentiensis de agricultura liber nonus capita 57 de equis continet. Multa de ijsdem docet Albertus Magnus quoq; lib. 22. historiæ animalium: Multa etiam rei rusticæ prisci scriptores, Varro, Columella, Palladius. Extant deniq; in omnibus ferè vulgaribus linguis de equis curandis conscripti libri, Germanicè, Italicè, Gallicè: Italicè quidem excusum vidi Augustini Columbini librum.

Quæcunq; ad equi sanitatem tuendã vel cauendos morbos præcepta pertinent (ὑγιεινὰ & προφυλακτικὰ Græci vocant) partim hoc in loco trademus, partim capite quinto, in ea parte quæ est de tractandis equis. De dentibus equi, quos vulgo scalliones vocant, & eorum exemptione, supra dictum est. Ad hos autem eximẽdos (inquit Rusius) tempus vindemiarum aptissimum est: nam si racemi vuarum in cibo eis tum dentur, vulnera oris melius curantur & consolidantur, nec vermes aut prauæ carnes innasci possunt: itaq; ex hoc cibo os equi melius efficitur, ac ipse etiam pinguescit. Ad eandem curam (scallionare vocant) obseruandum est vt Luna decrescat. Animalium dorsa vt laboris plurimum sentiunt, ita diligentius sunt curanda. Exceptis enim his qui deputati sunt circo, reliquum mulorum, equorum, asinorumq; genus sub sellis aut sagmis solo tergo præstat officium. Vnde laudabilior industria est, quæ incolumitatem tuetur, quam quæ cupit læsa curari. Nam diligẽtia defendit à vitio: si centones vel saga primum sufficientia, deinde mollia imponantur, & lota, atq; ad tempus diligenter excussa, ne aliquid sordium aut asperitatis inhæreat quod sub pondere inulceret pellem: tunc sagmarum vel sellarum mensura conueniens & apta qualitas debet adhiberi. Si enim ista minora fuerint vel maiora, angustiora, vel vltra modum lata, vel quæ non congruunt, grauiter nocent. Hinc enim collisiones, suppurationes, apostemataq; nascũtur, cum nimis locis inæqualibus premitur pondere, vel discentes tracturam mercurius aut spina deteritur. Ipsorũ quoq; pondere, etiamsi in stratis nulla sit culpa, enormitas nocet, & ideo temperanda est mẽsura ne inferat vulnus, Hæc Vegetius. Multum autem refert (inquit Columella) robur corporis ac pedam seruare, quod vtrunq; custodiemus si idoneis temporibus ad præsepia, ad aquam, ad exercitationem pecus duxerimus, curæque fuerit, vt stabulentur sicco loco: sed de stabulis instituendis cap. 5. dicetur. Auena aliaue annona equo exhibenda, bene purgetur prius, ne quid pulueris aut aliud inutile insit: puluis enim facile tussim inducit, & interiora desiccat, quod malum ferè incurabile est, Rusius. Iumenta sæpe morbos concipiunt, si sudant, & à concitatione confestim biberint, Columella. Fatigatis aut calescentibus ne cibus, minusq; potus præbeatur: ne vel celer interitus sequatur, aut venenum

denum in crura decumbat, &c. Camerarius. Et rursus, Crithiasis omnia membra debilitat, vt nec ingredi velit equus, & pascatur humi iacens: idemq; accidit de potu intempestiuo, sed cum minore periculo. Sed de hoc & eo quod ex retenta vrina in longiore itinere fit periculo, amplius dicam capite 5. Tempore veris equum frenatum Soli matutino aliquantisper exponere, ad sanitatem tuendam facit. Plurimum iuuat (inquit Vegetius) si sæpius & cum moderatione animalia sedeantur (exerceantur, nempe equitando.) Nam imperitia rectoris, & incessus eorum debilitat, & mores, præcipuè seruorum impatientia, qui absentibus dominis ad cursum equos vehementer stimulant, & non solum flagellis, sed etiam calcaribus cædunt, dum aut inter suos velocitatem cupiunt experiri, aut cum alienis vehementi obstinatione contendunt, nec reuocant aliquādo currentes, nec temperant: neq; enim de damno domini cogitant, quod eidem contingere gratulantur. Quam rem diligens paterfamiliâs summa seueritate prohibebit, & iumenta sua idoneis & moderatis hominibus, scientibusq; tractare committet. Post sudorem quoq; si æstus sit, pusca os ablui cōuenit: si hyems, muria. Vinum quoq; & oleum faucibus infundi oportebit ad cornu, æstate frigidum, hyeme tepefactum, ita vt hyeme meri sextario, olei vnciæ tres, æstate autem duæ tantummodo misceantur, Hæc Vegetius. Accidit his equis qui parum exercentur, ferè vt anhelitus difficultate laborent, Camerarius. Vicinum stabulum cōuenit esse loco arido, stercore vel paleis mollibus adoperto, in quo ante potum animalia volutentur: Quod exercitium & sanitati proficit, & ægritudinis vitium commonstrat: nam quoties animal, aut non solito more se transuoluit, aut omnino detrectat accumbere, scias illud ex tædio laborare, & ideo separari debere atq; curari, Vegetius. Si veterinis in itinere defessis sellæ vel sagmæ auferantur, vt loco aliquo commodo liberè volutari possint, ita recreantur vt lassitudine posita, mox iterum laborem tanquam recentia subeant, Rusius. Τὸν ἵππον ἄγειν ἐπὶ τὰ κυλίσματα (codex impressus non rectè habet κλύσματα) καὶ ῥαίζειν, in Hippiatricis legimus: Ruellius absurdè transtulit adaquationes & lauacra. Et alibi κυλιέσθω καὶ ῥαιζέσθω, æquè absurdè vertit, proluatur & ad cursum leniter incitetur. Κυλίειν quidem verbum communissimum volutare signat: vnde κυλίστρα, volutabrum, locus in quo se volutant animalia. Ῥαίζειν rarius & obscurius est: videtur autem significare ad cursum incitare: ῥαιζεῖν enim circumflexum Hesychius & Varinus exponunt, διώκειν, ὁρμᾶν, τρέχειν: & Ῥοιζεῖν, similiter: Hesychius etiam Ῥοιβδεῖν, ῥαιζεῖν & διώκειν interpretatur. Ῥαισμὸς, ὁ τῶν ἵππων ῥυμὸς, Iidem: quanquam hoc nihil ad rem præsentem facere videtur. nam ῥυμὸν interpretantur temonem inter binos equos. Cæterum cum considero quod apud eosdem ἰλία exponitur locus iuxta fluuium & arenam in quo equi volutentur, ἰλίζειν verbum idē quod κυλίειν esse subit, eoq; magis quòd Hippiatri etiam in locis iam citatis coniungant. Apud Suidam nihil reperio. Optimum fuerit vt interdum ad volutabra ducantur quæ solidas gerunt vngulas: locus ad id eligendus solidus, terrenus, æquabilis, non lapidosus nec salebrosus, quo sese possint citra noxam saburrare. Improbantur læti tractus, βαθύγεοι, graminosi, stercorati, quod expeditum nō reddant equum, nec corporis agilitate præstantem. (ἔτι γὰρ ὁ πηλὸς ἀλλοτριοῖ τὸν ἵππον οὐδὲ ἀφαιρεῖ τοῦ σώματος.) Porrò durum solum & solidum, non erit eis alienum, Absyrtus interprete Ruellio. Equum aiunt lauatione & vnguentis delectari, Aelian. Monent quidam ne macilenti equi supra ventrem in aquam adigantur: quod ventre eis refrigerato alimentum non sentiant: pinguiores verò sæpius & altius in aquam agendos, sic effici ne nimium pinguescant, & corpus sanum ac integrum conseruent. Equus ad aquam potaturus ducatur paruo passu: & tam mane quàm vesperi retineatur vsq; ad genua vel paulò supra spatio trium horarum in aqua dulci frigida vel marina: nam aquæ naturaliter equis conueniunt, dulcis quidem frigiditate, marina verò siccitate sua constringendo humores qui ad crura descendunt & morborum causæ sunt. Inde rediens equus stabulum non ingredietur, donec crura eius detersa & siccata sint. Nam stabuli vapores in cruribus humidis facile excitant gallas & prauos humores Hæc Petrus Crescent. Sunt qui hircos in stabulis alant: tanquā hircinus odor salubriorem equis aërem reddat, & nescio quos morbos amoliatur. Omnis extremi frigoris tolerantior equino armento vacca est, ideoq; facile sub dio hybernat, Columella. Si animal (inquit Vegetius) domi forisq; perfrixerit, calidioribus vnguentis, quæ multa sunt, lumbi eidem confricentur & cerebrum, potionibusq; & pigmentis. & herbis quarum feruentior est vis, per os continuò oportet infundi, vt perfrictionis incommodū euincatur atq; pellatur. Nā si in visceribus permanserit algoris iniuria, diuersos periculososq; procreat morbos. In locis circa Tanaim & Caucasum borealem tantum est frigus hybernum, vt præ illo equi, muli, & pecora moriantur, vt scribit Dionysius Afer. In Scythia ingentem & diuturnam vim hyemis equi perferunt, muli asiniq; ne incipientem quidem ferunt, cum tamen alibi stantes in gelido equi tabefiant, asini verò ac muli durent. Herodotus. Equus hyeme gerat operimentum laneum propter frigus: æstate lineum, ne lædatur à muscis & similibus insectis, Rusius. Si dierum canicularium tempore æstu animal fatigabitur, vel aquis frigidis est perfundendum, vel in mare flumenue mittendum: frigidis etiam potionibus recreandum, vt necessitati laborum aut temporū aptior medicina succurrat, Vegetius. Si sanis est macies, celerius torrefacto tritico quàm ordeo reficitur: sed & vini potio danda est, ac paulatim eiusmodi subtrahenda immissis ordeo furfuribus, dum consuescat faba & puro ordeo ali. Nec minus quotidie corpora pecudum quàm hominum defricanda sunt, ac sæpe plus prodest pressa manu subegisse terga, quàm si largissimè cibos præbeas, Columella. Animalia macie tenuata (inquit Vegetius) non absq; studio diligenti reuocantur ad corporum firmitatem. Nā oleo veteri vinoq; permixtis, & tepefactis in Sole, per totum corpus vnguntur, & contra pilum multorum manibus perfricantur, vt & nerui mollescant, & cutis laxetur, & sudor erumpat: Quo facto cooperta in pontili strato collocentur. Et si hyems fuerit, condita cū semiuncia apij seminis triti, & olei tribus vncijs calefacta per os ipsius oportet infundi. Si æstas fuerit, absinthium vel rosatum cum quatuor scrupulis croci, & duabus vncijs olei frigidum per os similiter debet accipere. Quorum si non suppetit copia, vinum simpliciter cōuenit præberi cū cæteris. Prēterea eiusmodi species tēpore hyemis cum hordei modijs quatuor miscebis, fabæ sextarios octo, tritici sextarios quatuor, ciceris sextarios octo, fœnigræci sextarios quatuor, erui sextarium vnum & si meritum equi vel facultas domini suppetit, vuæ passę & nuclei sextarios singulos: quæ omnia solerter commista cum fuerint, vnum modum in aqua mundissima pridie debes infundere, & paululum mane siccare, ex quo equo semimodium ante prandium, & semimodium ad vesperam dabis per plurimos dies in loco optimo. Vigintiuno die ita stabuletur, vt intrinsecus bibat. Quòd si vltra modum sagina prouenerit, ne plethora noceat, auferendus est sanguis à matrice. Prēterea graminum radices quas aratrum frequenter euellit, studiosè collige, & quàm potueris longas minutatim concide, hordeoq; commisce, & quotidie præbere non dubites. Aestate verò, excepto eruo, species illæ quas diximus, pro æstimatione mensura farraginis adiuuicem præbeantur. hoc est, hordei viridis plures maioresque fasciculos, tritici vel ciceris, vel fœnigræci minores & pauci: Quæ omnia contusa oportet apponi, Hucusq; Vegetius. Aegrotanti pecori aut fame confecto (vt in Hippiatricis

piatricis Græcis legimus cap. 119. in translatione Ruellij) curatione huiusmodi opus est: Seminis apij sextarius
vnus, seminis lini drachmæ tres, fœnigræci sextarij duo, erui trepondo, radicis panacis, iridis Illyricæ, herbæ Sabi-
næ, singulorum selibra, axungiæ libræ sex, vino excipiuntur vetere, & coguntur in pastillos, qui siccantur in vm-
bra: dantur iuglandis magnitudine: cum mellis tribus vncijs, & vini veteris vno sextario resoluuntur nihil (&, pro
ὡς lego καὶ) per triduum infunditur Canis etiã caput efficaciter suffitur, sic vt nidor naribus hauriatur. De mor-
bosa corporis macie dicam plura inferius, vbi de morbis toti corpori communibus agam. Nec conuenientium
potionum (inquit Vegetius) cura debet cessare: nam languor, macies, & tussis, & internorũ dolor facile submo-
uetur, si sulphuris viui semunciam, id est scrupulos duodecim, myrrhæ scrupulos quatuor redactos in puluerem,
ouoq; crudo immixtos cum hemina (sextario, vt habetur libro 4. cap. 8.) vini optimi per os dederis. Est alia sum-
ptuosior, sed accommodatior potio ad omnes morbos, quæ & celeriter reficit, & cum intrinsecus purgauerit, cu-
rat omnes morbos, tussim veterem, phthisicos, vulsos, & quæcunq; vexata sunt in opertis. Prisanæ sextarium, se-
minis lini heminam, fœnigræci heminam, croci vnciam, acronem salsum porci pinguis, vel longanonem: vel si
porcina defuerint, caput hœdinum depilatum, cum pedibus suis & cordulis intestinorum mundis, hyssopi fasces
duos, cochleas germanas quindecim, bulbos quindecim, ficos duplices viginti rutæ fasciculum vnum, baccarum
lauri cum virent sextarium, dactylos viginti, allij capita tria, seui caprini vncias sex, pulegij sicci fasciculum: hæc
omnia purgata leniterq; contusa decoques in aqua cisterna, vel cœlesti, donec acron ille vel certe caput hœdi li-
quescat & dissoluatur ab ossibus: propter quod assiduè aquã refundes (adijcies) ne comburatur, sed feruendo pin-
guescat, vel succus ipse pinguior (spissior) efficiatur. Post hæc diligentissimè colabis ad colum, (excremẽta & ossa
abijcies) tum tragacanthæ vnciam in tres diuides partes, ita quod exinde in vnam potionem missurus es, pridie
infundas in calidam, vt inturgescat. Tunc addes passi sextarios tres, & tribus diebus singulos sextarios dabis, oua
numero sex (in die secundo olei rosati oua plena numero duo) butyri vncias tres. (In die tertio) anagallici vn-
cias tres: amyli vncias tres: pulueris quadrigarij (quem describit lib. 4. cap. 13.) selibram, lomenti fabæ selibram.
Quæ omnia miscebis, vt dictum est, æquis ponderibus per triduũ diuides (ita temperabis vt per cornu defluant)
& ieiunum animal potionabis, & horis aliquot deambulare facies, vsque ad septimam, à cibo abstineatur & potu,
Hæc Veget. 1.56. & rursus 4.8 vbi pauca quædam variant, & medicamentum ad Chironem refertur. Et si volueris
(inquit) septem diebus interpositis repetis & das à capite potionem. Aliud ibidem, quod iumenta à morbis vin-
dicat & custodit: Gentianæ, aristolochiæ rotundæ, myrrhæ troglodytidis, rasuræ eboris, & baccarum lauri æquis
ponderibus puluis immixtus, (si ebur demas, erit theriaca diatessaron dicta: describitur etiam in Hippiatricis
cap. 123. in Ruellij versione, hoc titulo. Potio necessaria omni tempore prælibanda.) ex quo grande cochleare ple-
num sumis: Addes hyssopi triti scrupulos quatuor, mellis vel passi vncias tres, vini sextarium, gisni resoluti pastil-
lum vnum. post cursum siue post laborem conditi bene (piperati) heminam adijcies, æstate roris (forte rorisma-
rini) vel absinthij tantundem, & per os dabis ad cornu. Idem Vegetius 3.75. potionem contra omnes morbos de-
scribit. Eryngij radices aduersus morbum tam equorum quam boum plurimum prosunt, vt in Boue ex Vegetio
docui. Nec equi nec boues morbo prementur aliquo, si illis cornu ceruinum appenderis, Absyrt. in Geopon. Si
æstu animal fatigatur, puscam cum pulegio trito misces, naresq; & faciem confouebis, oua quoq; trita cum hemi-
na vini veteris optimi faucibus infundes, vt per oui refrigerium vini virtus accrescat. Infusio vires equi recreans
describitur in Hippiatricis Græcis capite 128. item potio quæ vires mirificè reficit, & ad omnem eorum curatio-
nem, præcipuè tussis, conducit: & cum aliæ diuersæ infusiones potionesq;, tum quæ ab anni partibus æstiuæ aut
hybernæ cognominantur: & alia quædam medicamenta communia, quanquam & morbis quibusdam peculiaria
neglecta ordinis ratione inserantur. Si cum incessit hyems (vt in Hippiatricis Græcis legimus, cap. 129) animal
oleribus vesci placet, pridie diligenter olus excoques, & in offas agglomerabis, addito oleo, & trito sale, petroseli-
no & cumino illo die. Postridie siccius offerri condimentum procurabis, axungiam adijcies & exhibebis. Et mox,
De danda adipis offa: Optimum aduersus intestinas valetudines auxilium, cum hyems adest, offas axungiæ cum
pice liquida & oleo præbere: sed cum æstas accessit, axungiam ex melle, butyro, porris, & rosacco dedisse satis est.
Verum hoc medicamen subinde repetens animal adsumat. Græci priorem curationem λαχανισμὸν vocant, poste-
riorem ἀξυγγισμόν. Alias quasdam compositiones prophylacticas, hoc est ad præcauendos huius armenti mor-
bos, inferius recensebo: vbi locus erit de morbis eius in genere tractandi. Apophlegmatismũ præseruantem à ma-
lide, tonsillis & strumis, descripsi supra in mentione farraginis inter cibos. Curandum vt equi stabulentur sicco
loco, ne humore madescant vngulæ: sed stabula qualiter instrui oporteat capite 5. dicemus. Ne vngulas comburat
stercus cauendum, Varro. Animalibus (inquit Veget. 2.58.) exiguæ vngulæ crescunt, vel attritæ (itineris iniuria)
reparantur, si allij capita septem (aliâs tria) rutæ manipulos tres. (aliâs rutæ veteris fasciculum) aluminis tunsi &
cribrati vncias septem, (al. scissi & cribrati vncias sex) axungiæ veteris pondo duo, stercoris asinini (recẽtis) ple-
nam manum commisceas ac decoquas (domi) & vtaris (in itinere ad vesperam: Hoc idem medicamentum de-
scribit 1.56.) Prudentius consilium est pedum tueri sanitatem, quam passionem curare. Corroborantur autẽ vn-
gulæ, si iumenta mundissime sine stercore vel humore stabulentur, & roboreis pontibus consternantur: articuli
quoq; vel suffragines post iter calido foueantur vino. Naturaliter autem molles vngulæ solidantur, si hederæ se-
minis duas partes, & aluminis rotundi vnam partem pariter contundas, & calciatis pedibus per multos dies indu-
cas. Item subtritis pedibus prodest, picis liquidæ selibram, aceti heminam, salis libram, hederæ folijs quantũ suffi-
cit pariter cõtundes, & laboranti quotidie pedes perunges. Mollissimæ vngulę hoc vno medicamine, quo poten-
tius nihil est, assolent indurari: Lacertum viuũ viridem, (pedibus iumentorũ attritis prodest sanguis lacertæ vi-
ridis, Plinius) in ollam nouam mittes, adijcies olei veteris libram, aluminis (bituminis) Iudaici selibram, cerę librã,
absinthij tunsi selibram, & decoques cum lacerto: Cum fuerit resolutum, calẽtia vniuersa colabis, abiectisq; ossi-
bus & purgamentis, liquatum medicamen in ollam remittes: & cum vngues indurare volueris, vngulam subrades,
& factum vnguentum in cannam viridẽ mittes, adhibitis carbonibus, propè feruens, per cannam initiales vngu-
lis: prouisurus ne coronam tangas aut ranulas, si his exceptis, in solo & in circuitu solidaturus vngulã confricabis.
Memineris autẽ vngulas excrescendo renouari, & ideo interpositis diebus vel singulis mensibus talis cura nõ de-
erit, per quam naturæ emendatur infirmitas, Hæc omnia Vegetius. (Similem fere olei ex lacertis ad eundẽ vsum
compositionẽ dabimus in lacerta viridi & ex Hippiatricis græcis.) Et alibi, Pedes equorũ post viam eruendi sunt
diligenter, ne quid luti vel sordium in articulis basiq; permaneat. Vnguento etiam confricabis, quod vngulas nu-
trit & firmat: Picis liquidæ libras tres, absinthij libram vnam, allij capita nouem, axungiæ libram, olei veteris
libram

libram semis, aceti acrioris sextarium vnũ, vniuersa contundes & miscebis, & decoques, & ex eo coronas vel vngues animalium confricabis. Et rursus 2.55. Animalium (inquit) vngulæ asperitate ac longitudine itinerum deteruntur & impediunt incessum, &c. Et mox post curam apostematis intra vngulã orti, Subtritos pedes fomentabis aqua calida, axungiaq; veteri perunges: deinde testa candenti decoquis, oleo post & sulphure pariter contrito lana candente leuiter vres per triduum. Si vero contuderit, sanguinem de corona emittes, & calida fomentabis, axungia veteri perunges: ouinum quoque stercus cum aceto permiscebis & impones: quamuis alij caprinum efficacius credant. Vngulas his temporibus (inquit Camerarius) fimo bubulo maximè solidari conseruariq; credunt: cuius rationem sunt qui apparere negent: sed adiuuari fimo bubulo vngulas compertum putatur. Parantur etiam ad has vel conseruandas, vel etiam reparandas, medicamenta quædam vnctionum. Huiusmodi medicamenta adhibere nostri vocant *ynschlahen*: Vide infra capite quinto, & hoc ipso capite infra vbi de vngularum cura & morbis tractabitur. Vngulam subradere Veget. dixit, cauare vel squarare Pet: Cresc. Subraditur autem tum reliquum solum, tum chelidôn dicta. Equorũ pedibus (inquit Grapaldus) soleas è ferro addimus, at Nero olim mulis suis ex argento: Poppea coniunx Neronis (teste Plinio) delicatioribus iumentis suis soleas ex auro quoque induere solebat. Aprili quotidie mane in campis per quo suis gurgites equitato, item Maio: sic vngulæ & cornu firmantur. Vtile autem fuerit soleas ex ferro inducere cum noua est Luna, & cum in Virgine versatur, Obscurus. Contingit aliquando vt nix inter soleas & vngulas equorum recepta congeletur, nostri vocant *ynstollen*, id ne fiat quidam hoc pacto cauent: fascias ex marginibus pannorum præcipuè sectas, nouem ferè digitos longas, aqua ardente madidas ferreo instrumento inter soleas & vngulas mane equitaturi infarciunt, & si quid forte promineat, abscindunt: ita ab hoc malo securi totum diem iter faciunt, vesperi rursus auferunt.

Cosmetica quædam, id est quæ ad ornatum & pulchritudinem in corpore equi ab equisonibus fiunt.

Caput equi macrescit (inquit Albertus) & siccatur, si antequam septem annos habeat, sæpe aqua frigida abluatur & fricetur. Collum autem eius crassescit, & crines melius crescunt, si aqua calida sæpe ac diligenter iuxta scapulas humectetur, & crines digitis scalpentur & prope caput: sed frigida, non calida aqua: quia caput debet esse gracile. Si mense Maio teneras fagi frondes equis in cibum dederis, pilus elegantior cum aliàs tum colore nascetur, Obscurus. Equis è cicatrice cur pili nascantur, iiq; candidi, Aristoteles quærit sectione 10. problemate 29. & 31. Cur equis pili per cicatrices oriri queant, hominibus nõ item, Aphrodisiensis libro primo problemate 46. Pilorum in colore varietas, itemq; oculorum (vt si vnus albi coloris fuerit, alter nigri, vel vnus albus & alter varius, &c.) mutari non possunt, quia contingunt in ipsa genaratione, Russius. Vt pili renascantur in cicatricibus, vel qui aliter effluxerunt, Rusius 163. Vegetius 2.63. Cur cicatricibus equorum inspersus hordei puluis faciat vt pili non albi, sed cæteris vnicolores oriantur, Aphrodisiensis inquirit lib. 1. problemate 45. Pili concolores nudis cicatricum areis reddentur hoc modo, vt scribit Tiberius: Hordei pinsiti sextarios duos subigito, & adiecta nitri spuma, exiguoq; sale, panes formato, dein in furnum dimittito, donec in carbones redigantur: postremo tusos tritosq; permisto oleo vlcerum cicatricibus oblinito: hoc diebus viginti facito. Aliud ad idem medicamentum, & alia vt pili nascantur, crescant, vel colore mutentur, lege ibidem in Hippiatricis Gręcis capite 55. item de pilis caudæ, iubæ, & capronarum, vt crescant, & non marcescant aut defluant, capite 54. Quomodo pili nigri mutentur in albos Rusius docet capite 164. Talpam in aqua discoquito, & ius illud, postquam triduo seruatum fuerit, rasis prius locis vbi pilos albos enasci voles, illinito, eoq; abluito. Vide nonnihil supra capite secundo, vbi de coloribus equorum egi. Sicubi pilos in equo albos desideras, loco raso fel caprinum inunge, Author obscurus. Feces seui in lucernis vsti, illitæ partibus glabris pilos eliciunt, vt quidam scribit. Si album pilum nigrescere cupias, Atramenti sutorij scrupulos septem, rhododaphnes succi scrupulos quatuor, sepi caprini quod sufficit, pariter temperabis & vteris, Vegetius 2.64. nos locum planè corruptum emendauimus ex Græcis Hippiatricis cap. 55. Si e diuerso albos pilos facere volueris, cucumeris syluestris radicum libram vnam, nitri scrupulos duodecim, in pulueres cogis, heminam mellis adijcies, quibus permixtis vteris. Eadem in Græcis Hippiat. loco iam citato paulò aliter leguntur. Vt equis hirsutis pili nascantur molliores, Hippiatrica 94. Si in tibijs vel alio loco exulcerati pili forte implicentur, psilothra adhibentur, qualia describit Camerarius in Hippocomico suo. Haud scio quali pilorum affectione vitiatos equos Germanicè lego vocari *strauffhärig*. De scabie & pruritu, vide infra inter morbos vnionis solutæ. Si pili marcescunt vel corrumpuntur in extrema parte caudæ, remedia, Hippiatrica 55. De fluxu pilorum caudæ, Rusius 161. De langio caudæ, qui morbus est instar cancri, Idem 162. De pilorum in cauda rigore, hystrichidem vocant, quòd setis suillis similes pili enascantur, Hippiat. 59. Cauda prolixa & densa pilis præcipuum equi ornamentum est. Huius igitur incrementum studiosè procurabitur: quod fiet, si crebrò humectetur frigida, vel etiam sero liquidiore: hoc enim præsentem habere efficaciam quidam asserunt, Camerarius.

De purgatione alui.

De purgatione quæ per farraginem fit, supra docuimus in ciborum mẽtione. Absyrtus capite 127. vel vt Ruellij translatio habet 122. de infusionibus deiectorijs περὶ καθαρτικῶν ἐγχυματισμῶν, ita scribit: Catulum lactentem iugulatum deglubunt, visceribus & extis exenteratum eluunt, dein ollæ mandant, vt aquæ tantisper incoquatur, dum corpus ossa relinquat: cuius iuris, adiecto melle, per triduum heminas binas quotidie satis est infudisse. Decocto suillæ iidem præstant, aut candidi gallinacei iure: ea maioribus nostris memoriæ tradita sunt. Nos ijs vsi fuimus infusionibus, tenuem tithymallum incoquentes in aqua, aut peucedanum, aut absinthium, aut minus centaurium, aut aristolochiæ radicem eodem modo decoctam aut syluestris cucumeris radicem ex nitro, vt prius scriptum est: aut colocynthidis Aegyptiæ semẽ cum pulpa cruda resiccatum: sit aquæ modus sextarius, quotidieq; septem dierum spatio per os infundatur. Optimum fuerit syluestrem cucumerem ex nitro defudisse, Hæc ille. Et capite 111. in translatione Ruellij, Tusam (inquit) in tenues particulas syluestris cucumeris radicem insolamus, dum flaccescens inarescat: rursumq; vt in tenuissima leuigetur, contundimus, adiecto tunsi nitri pari modo: saliq; permiscentes vorandam obijcimus. Porrò grauidis & ventrem ferentibus iumentis abstinemus: lactarijs (ὑποπώλοις) tamen interdum damus. Siquidem & ipsi qui matribus subrumantur equuli, hac ratione purgabũtur. Salem huius

huius gratia permiscemus, vt animal hoc illectum condimento, deiectorium medicamen non aspernetur. Melius cedet si salis furfurosa sordes adijciatur, (κάλλιον ἢ δὲ ἁλὸς μιγνύειν πίτυρα) sic vt à decimoquinto rem auspicati, quinto quoq; die, quod est ter in eo temporis spatio, ad calendas vsq; præbeamus. Quod si fuerit ita factum, nec psora nec scabies inuadent, cæteræque valetudines arcebuntur. Audio gentiana etiam exhibita purgari equos. Vtile est equum (inquit Rusius) semel in anno purgari, vt & firmior valetudo & ipse viuacior sit: quamobrem aliquos hic purgandi modos aperiam. Purgatur ergo equus farragine, vt Romæ & locis vicinis fieri solet. Pascuntur enim equi herbis, quas farraginis nomine vocant diebus quindecim, quo tempore abunde purgantur: deinde verò eodem pabulo etiam pinguescunt. Herbæ genus in Apulia trifolium vocant, (trifolium vulgare, siue lotum pratensem interpretor) quod semel satum triennio durat. Quotannis autem viridem & teneram herbam producit, quæ per totam æstatem vesca manet. Huius pastu non minus quàm farraginis purgantur simul & habitiores fiunt. Porrò in locis frigidioribus, quales sunt Gallia, Germania, Anglia, & similes, quoniam pascua humidiora, magisque viridia & tenera sunt, equi pratensibus herbis mirificè & purgantur & pinguescunt. In quibus verò regionibus melones vel pepones abundant, hos fructus minutatim concisos equis exhibent: purgant enim mirabiliter, præcipuè per vrinam, & pinguiores deinde reddunt equos. Est & alia ratio, eaque melior huiusmodi: Annona per dies quindecim præbetur, ita purgati habitiores mox fiunt. Huic etiam præferunt eam quæ vuis siue racemis abunde exhibitis purgatio fit: quæ vulsos etiam (morbum pulsiuum) iuuat, & vnicè præ omnibus remedijs curat. Similis huic modus est, quod ad purgationem equorum, ficus affatim edendos obiecisse. Sunt & aliæ quædam purgandi rationes, quæ tamen corpus non augent, minusque tutò adhibentur, vtpote magis medicinales: ex quibus vnum & alterum solum proponam, reliquos industriæ peritorum huius artis relinquo. Tincæ vel barbi piscium interanea omnia, siue de vno, siue etiam si opus sit de pluribus piscibus minutatim incisa cum optimo vino albo misce, & per cornu in gulam equi infunde, purgabit mirum in modum. Aliqui siliginem (secale intelligo: sic enim siliginem accipiebant superioris seculi homines indocti) in aqua fluuiali diu coquunt: sed præstat non diu coqui, ita vt non rumpatur cortex, & minus fastidiatur ab equo: deinde siccatam equo annonæ loco in cibo præbent: mirabiliter purgat, & lumbricos etiam expellit. Hoc remedium vtile quidem est, modo equi admittant: sæpe enim diebus aliquot aspernantur & abstinent. Curandum est autem vt equus qui herbis purgatur, contineatur sub tecto, & operimento aliquo laneo tegatur, Hæc Rusius. Canabis aqua sumpta aluo iumentorum prodest, Plin. Qua ratione cyclo curentur animalia Veget. describit 2. 6. his verbis: Memineris autem omnes valetudines capitis, præcipuè veteres (&) periculosos, cyclo oportere curari: Cui hæc obseruantia & ordo est adhibendus. Triduo ab hordeo abstinebitur animal, temperabitur etiam mollibus cibis: post diem tertiam de dextra ac sinistra, prout ætas aut vires vel valetudo permiserint, de matrice (sic dicta vena) sanguis auferetur. Quo facto per triduum viridi cauliculorum ac lactucarum sustentabitur cibo. Primo vno die à cibo eum sustinebis & aqua: nono autem die offas caulium cum liquamine & oleo optimo temperatas non minus viginti digeras, cui nihilominus lactucam dabis in cibo ter in die. Post potionem bibere semper incipiat. Si verò venter vehementer solui incœperit, caulium offas dare desistes: sed dabis paleas & furfures, ita vt sequenti die penitus nihil manducet, sed solam aquam percipiat ad bibendum, ac postero die inducatur in cellam balnei calidam & sudet. Opus est autem diligentia vt reducatur celeriter de calore, ne intercluso spiritu pereat: tunc extergetur diligenter, vinóque & oleo largiter perfricatus, accipiet cum nitri puluere folia raphani conspersa, quantum commodum est. Postmodum cum radicibus cucumeris asinini viridis minutatim concisis oleum optimum miscebis, & in vase nouo ita decoques vt tertiam perdat: ex quo singulas heminas per capita animalium per triduum dabis, vt potio ventrem resoluat. Sed si vltra modum fluere cœperit, lenticulam & hordeum pari mensura friges. & de his singulas bilibres per dies singulos cum furfure & paleis dabis. Quinque itaque diebus operam refectionis eius impendes, & leuiter exercebis, vt intelligas quantum vires corporis sanitasque profecerit. Post hæc eum pro arbitrio despumabis. Sequente die caput eius purgabis exorica (vox corrupta videtur) vel radice Dianaria, quam Artemisiam dicimus: si hæc non fuerint, ex liquamine optimo cum oleo misto: cuius caput pedesq; connectes, cum bene purgatum agnoueris, soluito: butyrum ex oleo roseo solutum infundes in nares, vt illo purgationis mitigetur asperitas, ita vt singulæ cotylæ singulis naribus infundantur. Si supradictæ potiones non soluerint ventrem, mellis, hellebori albi pondus vnius denarij cum hemina dulcis vini bene tritum in potione recipiat, vel certe scammoniæ pondus duorũ denariorum diligenter tritæ cum dulcis vini hemina simili ratione diffundes in fauces. Quòd si venter vltra modum dissolutus discrimen importat, anagallicum succo ptisanę ad restrictionem ipsius dabis, lenticulamq; & hordeũ frixum, singulas bilibres cũ paleis & furfure prębebis in cibo. Ad vltimum, partes quę in causa sunt, sinapizabis diligenter, sinapizatũ cautêre ferreo, vel quod vtilius creditur cuprino cõbures, vsta curaturus ex more. Potionem quoq; ex antidoto polychresto per dies plurimos dabis, & exercebis leuiter, & ad cibaria ipsius aliquid per partes semper adiunges, donec ad pristinam consuetudinem reuocetur. Insanabiles valetudines cyclo affirmantur posse curi, id est, insani corroborari: Caduci cyclo curati vrantur in capite: morbidi verò, dysenterici, coriaginosi, orthopnoici, strophosi, cyclo curentur in renibus, Hucusq; Veget.

De sanguinis missione.

Phlebotomum hoc est ferreum instrumentum quo vena inciditur. Vegetius alicubi sagittam vocat, Germani sumpto (vt videtur) à Græcis vocabulo, *ein fliedmen.* φλέβα τέμνειν, φλεβοτομεῖν, καὶ ἐξαιμάσσειν ἐκ τοῦ μηροῦ, apud Hippiatros legimus: item ἐξαιματίζειν τὰς ἐν τοῖς μετακαρπίοις φλέβας αἷμα ἀφαιρεῖν καὶ λαμβάνειν ἐκ τοῦ μηροῦ, κροτάφους λῦσαι, τὰς δώδεκα φλέβας τοῦ ἵππου λῦσαι, Et apud latinos, venam incidere vel secare, ferire: apud Vegetium etiam percutere, pulsare: sanguinem detrahere, vel mittere, emittere, auferre, laxare, minuere, subtrahere, tollere: deplere etiam Vegetius dixit & phlebotomare: Et alibi, Vena icta sanguis acontizet, post decursionem fasciola ligabis venam. De venæ sectione, & venarum à quibus sanguis detrahi solet nominibus quædam docui supra capite secundo. Pluribus membris ac morbis (inquit Veget.) generale remedium diligenter oportet exponi, quod præcipuè in sanguinis detractione consistit, si rationabiliter pro tempore & viribus animalium, & pro æquitate perfecti mulomedici adhibeatur industria. Qui si ignarus fuerit huius rationis, non solum per detractionem sanguinis non curabit, verumetiã periculum iumentis frequentissimè generabit, cum vita virtusq; animantium cõsistat in sanguine. Rursus tempestiuè detractus sanguis, corpori pręstare adsolet sanitatem. Et rursus 2. 40.

Conuenit de ceruicis curatione dicturo, obseruationem indicare phlebotomi, (phlebotomiæ:) quia circa ea loca frequenter operatur. Detracturus sanguinem, animal à cibo abstinebis & potu, æquali loco constitues, tunc locum supra ceruicem alius teneat & adstringat ad normam, vt vena facilius appareat. Deinde supra laqueum de sinistræ manus pollice venam deprimas, ne ludat, tum sagitta tangas. Duæ autem venæ à capite summo descendunt & conueniunt se sub maxillis vsque ad gulam, inde à geminis venis inferius quatuor digitis, ferramentum deprimis, ne in gulam mittas, & bifurcum tangas, & iumentum occidas. Statim sagittam duobus digitis tenebis nec plus ferri imprimas, quàm extra digitos eminebat. Nihilominus etiam mediano digito manum tuam moderando suspende, vt sit leuior, ne vehementius imprimas quàm oportet: quia non plus debet quàm mucro descendere. Si parum aptè profluat sanguis, iumento fœnum dabis aut aliquid quod manducet. Agitatione maxillarum plus sanguinis (de) vena profluet, Hæc Vegetius. Quæ de phlebotomia equorum in genere scripserunt Absyrtus & Hierocles, & de venis quibusdam priuatim, leges in Hippiatricis Græcis capite nono: In ijsdem capitis decimi inscriptiones hæ sunt, Vtrum optima equis sit venæ sectio. Quòd interiores femorum venas secare non conducat: & quod vena prope testiculos ἰσχιάδης dicta si secetur, mortem inferat: Et quæ venæ in pede ac circa coronam secandæ sint, quæ non: Quòd ex itinere defessis sanguinem detrahere non conueniat: Quòd post incisionem venæ non oporteat diu à potu arcere: Rursus quod equo ex itinere fesso non sit secanda vena, & quomodo tractandus sit. Castratorum sanguinem non detrahendum. Hippocrates de phlebotomia equi tum in genere, tum circa ceruicem & tempora: De inflammatione ex phlebotomia. Si vena secta immodicè sanguinem fundat. Rursus ad inflammationes ex phlebotomo, & contra omnem inflammationem. Vt sanitas equi seruetur (inquit Petrus Cresc. & ex eo repetit Rusius) vena colli consueta quater est incidenda anno, scilicet vere, æstate, autumno & hyeme. Equus nunquam debet minui de stontris, seu de pectore, nec de costato seu de flancis, qui tales minutiones requirunt consuetudinem: nisi causa aliqua & necessitas postulet, Rusius. Ad morbos particulares in equis, asinis & mulis sanguinis detractione vtendum est, Hippocrates in Geoponicis. Pasce igitur sub vere nouo farragine molli Cornipedes, venamque feri, veteresq; labores Effluere aspecta nigri cum labe cruoris, Nemesianus. Equus vt præseruetur à diuersis affectibus, vt minimum ter anno sanguis ei mittendus est, authore Mauro, primò circa finem Aprilis, secundo circa principium Septembris, tertio circa medium Decembris. Mutari tamen hæc debent pro equorum qualitate & locorum in quibus degunt. His autem signis cognoscitur an equus venæ sectione indigeat, si rubeant oculi, si venæ plus solito turgeant, si cutis & crines pruriant, si pili cadant, si in dorso equi tumores aliqui rubicundi appareant, si equus non bene concoquat. Hæc cum apparent, principijs obsta, & sanguinem mitte de vena organica equi quæ est in collo (*die halssader*) idque satis abunde si vires equi patiantur. Quòd si à phlebotomo vena infletur, impone folia vitis albæ cocta, sic tumor demittetur, Hæc Rusius: Alia sanguinis abundantis signa lege apud eundem cap. 41. Plerique veris tempore (inquit Veget. 1.22. quotannis de ceruice iumentis sanguinem demere, & sic in herbam mittere necessarium putant, ne veteri corruptoq; sanguis nouus admixtus naturæ calescens, debilitatē valetudinis ue periculum faciat. Veteres autem prudentioresque authores absq; necessitate depleri animalia vetuerunt: ne consuetudo minuendi, si tempore aliquo facta non fuerit, statim intra corpus morbum ac valetudinem generet. Rectius ergo est minoris ætatis animalibus & bene valentibus ex nulla parte corporis sanguinem detrahi absque (pro nisi) palato: de quo assiduè tam minoribus quàm maturis detrahendus est humor, vt caput, oculi, cerebrumq; releuentur. (Sic etiam lib. 1. cap. 56. De palatis, inquit, singulis mensibus minuente luna sanguis detrahetur: quo facto si qua est capitis passio releuatur, & ciborum fastidium tollitur.) Maturis vero animalibus non incommodum est pulsare venam cum mittuntur in pascua. Illa tamen in omnibus, qui deplendi sunt, conseruanda est consuetudo, vt pridie quàm vena pulsetur, substententur leuioribus & parcioribus cibis, vt per diastema composito corpore sint, non turbato per indigestionem. In solo autem æquali statues iumentum, ceruicemq; illius loro cinges, quo strictius super scapulas tangatur, vt vena possit ab aliquo clarius intueri. Tunc spongia cum aqua venam ipsam lauabis, & sæpe deterges, vt altius emineat. Pollicem quoque sinistræ manus interius deprimes, vt non ludat, sed tumidior atque inflatior vena reddatur. Consequenter iuxta præceptum artis, vel animalis ipsius positionem, sagittam dati calibis (forte chalybis, id est ex chalybe) exiges, cotibus bene acutam. Obseruabis quoq; ne altius imprimas manum, & gulam atque gurgulionem rumpas, & arteriam præcidas. Hoc enim vitæ conuenit inferre periculum. Percussa vena fœnum vel farraginem ad edendum apponas animali, quatenus agitatione maxillarum per venam melius erumpat sanguinis impetus. Cum autem niger vel corruptus humor egeretur, vel cœperit manare purior, statim iumentum tolles à cibo, & imposita fistula venæ plagam astringes. In plaga verò pittacium imponas, vt diligentius claudat, licet quidam vtantur & creta. Deinde in tenebroso loco & calido statues iumentum, & farraginem (si tempus est) vel fœnum mollissimum dabis septem diebus ac noctibus. Aquam etiam offeres, vt si voluerit bibat. Pulsata etiam quocunque loco vena, omnem sanguinem diligenter excipies, & aceto oleoque permistum, vel alijs medicaminibus quæ ratio deposcit, animalis ipsius corpus perunges, præcipuéque illum locum, ex quo detractus est sanguis, & qui esse putatur in causa. Constat enim naturali quadam ratione atque beneficio (vt quidam aiunt) ipsum sanguinem, cum superfusus est languentibus membris præstare medicinam, vitiumque siccare: Quam curationis solertiam non oportet omitti. Præterea interpositis diebus post phlebotomum animalia producuntur ad Solem, & sanguis detrahitur eis de palato. Despumantur etiam tertio gradu à dentibus caninis, (vide in Hippiatricis Græcis cap. 9.) quos oportet suspendi altius propter sanguinis fluxū, ita vt eā die mollissimis cibarijs vtantur & furfure. Sequentib. autem diebus non ex integro hordeum consequantur, sed à vilibus incipiant, & ad consuetudinem per singulorum dierū augmenta perueniant. Consequenter tepido die ducantur ad mare vel fluuium, diligenterq; loti tergantur. Vino quoque & oleo in Sole perungendi sunt diligenter, & confricandi, vt corpora eorum calefacta aut repellāt, aut perferant per fricationis iniuriam. Quibus perfectis equi nobiles tunc demum ad labores cursusq; itineris renocentur, Hæc Veget. Venæ autē diei hora secunda, verno autumnaliq; maximè tempore incidentur: sed & brumali atq; alio quolibet, modo non nimis calido neq; æstuante, Camerarius. Sanguis initio vel fine morbi potius quàm in medio mittendus, Veget. Quibusdam equis sua sponte venæ rumpuntur, & exudat humor superfluus, ijs incidi illæ non debebunt: alijs sanis quoq;, sed nimium plenis: quod vel corpulentia, vel de attritus cupiditate, rictuq; dentium & capitis iactatione animaduerti solet. His ergo sanguis detrahetur, vt veteribus placuit, de palato potissimum: sed de collo etiam minui nihil nocuerit, præsertim in consuetudine, vt sæpe accidit, Camerar.

Admissa-

Admissarijs eo anno quo admissum faciunt vena laxanda non est, ne generationi intentum corpus cura geminæ necessitatis exhauriat, Veget. Sciendum est castrata animalia (idem legimus in Hippiat. cap. 10.) nunquam oportere depleri causa herbæ, quæ iam partem virium cum testibus amiserint: & si depleta fuerint, vehementius cruciantur, Idem 1.23. Et mox capite 24. Admissarios etiam equos phlebotomare non est opus: partem enim virium & sanguinis in coitu natura digerit. Si tamẽ ab admissura cessauerint, nisi annis omnibus herbarum tempore depleantur, incidunt in cæcitatem: quia id quod coitu digerere consueuerant, declinat in oculos. Absyrtus cap. 44. prohibet venæ sectionem cum sanguis per dorsum exit, ne intrò reuocẽtur praui humores. In farciminosi morbi principio vel fine secanda est vena, minimè autem in medio, Veget. Si sanguis nimium abundet in equo, de vena quæ est in medio collo, pro fortitudine & ætate equi sanguinẽ mittes, vsq; ad pondus trium vel quatuor librarum: Sin debilis est & pullus, ad pondus vnius & dimidiæ vel duarum librarum tantum. Quòd si negligatur venæ sectio, scabies & vlcera forte cutim infestabunt, Rufius. In morbo, quem Albertus & recentiores nominãt frenes, copiosa missio sanguinis fit, hoc modo: Vena crassa (inquit Albert.) quæ est inter ambas coxas, & vena quæ sub cauda est, per interuallũ quatuor digitorum à natibus incidatur, vt sanguis à natibus extrahatur: idq; cito faciendum est: nam differre euacuationem in hoc morbo periculosum est. Mittatur autem sanguis ad animi ferè deliquium. Fit & in eo quem infundaturam vocant affectu, copiosa venæ sectio. In quibus passionibus & ex quibus locis sanguis emitti debeat, Veget. 1.25. docet his verbis: Morbidis & quibuscunq; totum corpus in causa est, sicut febrientibus, de matrice detrahendus est sanguis: Cephalalgicis autem, arpiosis (appiosis forte, vt 2.10) insanis, cardiacis, caducis, phreneticis, bistruticijs, sicardicijs, rabiosis quoquo modo præcipitur de auriculis sanguinem demere. Veruntamen melius est si temporibus quæ in dextra ac sinistra sunt parte, detrahatur, id est sub cauatura temporum tribus digitis ab oculo interpositis inferius vena perquiritur, & ex vtraq; emittitur sanguis. Eis verò quibus suffusio contingit oculorum, vel cætera vitia quæ oculis nocent, inferiores venæ sub oculis positæ, quæ descendunt sub angulis oculorum inferioribus, quatuor digitis inferius quàm oculi sunt, inciduntur. Quibus quidem fastidium inhæret, vel arteriarum vel faucium tumor, vel prægrauatio capitis, de palato auferendus est sanguis. Quibus autem pulmo est in causa vel iecur, vel cætera quæ his vicina sunt membris, de pectore minuendus est, ex venis quæ positæ sunt in dextra ac sinistra, vbi brachiola coniunguntur, & flexura fit cum armus plicatur. Quibus quidem armus est in causa, de brachiolis sanguis minuatur: quæ venæ positæ sunt interius, vbi centuriæ, id est musculi brachiolares sunt, sex digitis superius quàm genu, tribus vel duobus digitis inferius quam centuriæ. Hæ venæ sagitta percutiantur, sed cautè modesteq; tangantur, propter debilitatem animalis: quia hæ commixtæ sunt neruis. Quibus autem articuli in causa erunt, vel si articulus insertus vel intortus fuerit, vel aut aquatilia habuerit, vel quiduis simile in articulis contigerit, de subcitro sanguis subtrahi debet: quæ venæ positæ sunt inferius quàm articuli tribus digitis sub coronam: quæ venæ cum summa cautela tangendæ sunt, quia articulorũ com[illegible] sunt neruis. Creciaco vel si basim mouerit, de coronis rectis tollitur sanguis, Hæc Veget. 1.25. Quibus autem iumentis vel suffusionis vitio vel per volantatem excruciata vngula fuerit, vel quibus remorata basis longi temporis claudiginem fecerit, his quomodo incidẽda vena & reliqua cura adhibenda docet capite 26. Et mox capite 27. quibus in morbis & quomodo incidenda sit vena sub cauda, quatuor digitis ab ano, vbi pilos non habet, in media caudæ diuisura, loco prius cæso tabula aliqua non ponderosa, quousq; se vena demonstret: erigenda est autem & resupinanda cauda ad lumbos. Equus podagricus curatur inter alia remedia si sanguinem tollas è palato nõ multum, & rursus post septem dies ex posterioribus pedibus proximè talos, (ὑποκάτω τῶν ἀγκυλῶν) à suffragine, Ruell. illum quoq; non multum, & similiter ex anterioribus, Absyrt. Si, vbi antea diebus aliquot sponte ieiunarint, mox in furorem vertantur, sanguine detracto iuuantur, Arist. Ad fluxiones oculorum, &c. secetur vena in facie ἡ ἀπὸ τῶν μήλων λεγομένη, Absyrtus capite 11. In palato audio duas aliquando venas feriri, vt sanguis per gulam defluat. Commendant Hippiatri venæ sectionem ἐν τῇ κατὰ τὴν κοτύλην φλεβί, hoc est, è toris acetabulorum coxendicis, vt Ruellius vertit. Venæ in equo interdum (inquit Albert.) scinduntur per transuersum, ita vt lignũ serra secatur: ex quo ne sanguis vel fluxus ad partes debiliores, vt oculos, pedes aut alias decumbat, incisio hunc in modum administranda est. Pellis equi, vbi incisio fieri debet, primum calida foueri, & à pilis radi, deinde manibus diu fricari debet, ita vt aperiatur (eleuetur) aliquantulum: & sic altior paulò circumiacente pelle findatur secundum longitudinem venæ quæ findenda est: tum vena à carne separetur & findatur: quod si crassa & plena fuerit, detrahatur ab ea sanguis quantum satis est. Mox eleuetur cum bacillo ex ligno molli ad spatium duorum digitorum, & sic filo molli vtrinq; ligetur. Facta præcisione capita venarum ex vtraq; parte aliquantulum adurantur: & tam filum quàm capita venarum extra vulnus dependeant, vt à vena quæ inter ligaturas est putrefacta leuiter abstrahi possint, tum fila tum partes abscissæ venę. Quòd si sanguis in aliqua parte, & præcipuè in pede collectus fuerit, antequam educatur, debet vena ex inferiore parte ligari, & non ex ea quæ ad cor dirigitur: & ita detrahendus est sanguis, Hæc Albert. Vide etiam Rusium cap. 45 de serratione seu laqueatione venarum. Venarum laqueatio seu incisio (inquit Rusius) omnino vitanda est: quia nunquam erunt equi tam validi & robusti quam ante fuerunt: nec aliter inde proficiunt quam quòd pulchriores apparent. Cauendum est etiam ne secones (setones) aut laquei vnquam ponantur in pectore, nisi causa omnino necessaria postulet: nam grauis inde fit equus, & pectoris grauitati obnoxius.

De cauterijs.

Coquere & decoquere, pro adurere: & cocturam pro adustione, apud veterinarios Vegetium & Rusium legimus. Καυτὴρ vel Καυτήριον, instrumentum quo ignito vrunt: id è ferro fit, vel vtilius è cupro. Adhibetur equis cauterium etiam in curatione per cyclum, præcipuè ad veteres capitis valetudines, vt superius dixi vbi de purgationibus alui sermo fuit.

Chirurgia appellatur quo cunq; secatur ferro, vel cauterijs vritur: quę cum sit omnibus membris animalium, præcipuè tamen capitis necessaria est medicina, Veget. In animalium curis ac medicinis (inquit idem 1.28.) duplex remedium authores esse voluerunt: minutionem sanguinis, per quam constricta laxantur: & vstionem cauterij, per quod laxata firmantur. Sed cum phlebotomi ratio euidenter videatur exposita, cauterij quoq; licet nouissima cura sit, aperienda videtur vtilitas. Nam adustio laxata constringit, inflata attenuat, humectata desiccat, coagulata soluit, farcinomata (vox apparet corrupta) præcidit, veteres dolores emendat, alienatas corporis partes ex qualibet causa ad statum suum reuocat: super naturam excrescentia, sublata & adusta crescere non patitur:

Nam cum candente ferro ruperis cutim, vitium omne concoquitur atq; maturatur, & beneficio ignis dissolutum, per fora mina quæ facta sunt effluit cum humore: atq; ita sanatur passio & tollitur dolor. Postquam cicatricibus clausis, constrictior & robustior redditur locus, ac prope insolubilis cutis. Sciendum verò cuprina cauteria plus effectus ad curandum habere quàm ferrea. Præterea si in capite morbus est, inuritur ceruix: si lumbaris est, lumbis ignis adhibetur. Interdum autem puncta infiguntur, interdum ad similitudinem lineæ candens deducitur ferrum, aliquando velut palmulæ fiunt. In hoc enim laudatur mulomedici ingenium, si ita animal cauterio curauerit, ne deformet. Pro locis autem in quibus est passio. & pro pellis æstimatione, cauteria vehementius imprimuntur aut leuius. Memoria autem retinendum est, quassaturas (alias fracturas) emota vel contrita aut fracta de locis suis, vri penitus non debere: nam perpetua debilitas consequitur: sed melius est cum locis suis reposita fuerint, & ligaturis diligentius communita, atq; ita naturæ industriaq; beneficio corroborata, chalasticis vnctionibus & malagmis, postremum causticis eadem percurare ad spem perpetuæ sanitatis. Quod specialiter admonendum est, ne mulomedici festinantes, dum foco curare cupiunt, animalia debilitent aut deforment, cum phlebotomis, potionibus, vnguentis, syringis, medicaminibusq; diuersis ante sit tentanda curatio: & si nihil profecerint, ad extremum ignis adhibetur, Hæc Veget. De cauterijs adhibendis in febri, opisthotono, nephritide, & ijs quæ paraprismata vocant iuxta poplites. &c. & de cauteriorum vstionibus sanandis, qui legere volet adeat Hippiatricorum caput 97. in quo etiam particulares aliquot compositiones medicaminum causticorum ex calce, chalcitide, &c. præscribuntur: & apud Vegetium libro 4. cap. 14. Si diuturnam equi sanitatem desideras (inquit Rusius) ita quòd gallæ superossa, spincilæ, ierdæ, spauani, carbæ & furinæ, nunquam ipsum infestent: & maiore fiducia eum fatigare ausis (affectus enim iam dictos equi præ nimio labore incurrunt) curabis vt equus à perito eius artis homine decoquatur in locis vbi vitia ista oriri solent. Si equi coquantur cum sunt bimi vel trimi vel antequam separentur de armentis statim cum iumentis per pascua liberè dimitti debent, non adhibitis alijs medicamentis: sic melius curabuntur, & pulchriores apparebunt: cocturæ enim ignem adustionem, & pruritum mirabiliter remouere, & cocturas curare potest. Sciendum est etiam quòd cauterium eodem in statu, in quo inuenerit equum conseruat: quamobrem si equus alicui ex prædictis vitijs obnoxius sit, non debet ignis remedium adhiberi quousq; dolor cessauerit Hæc Rusius. Cauteria felicius adhibentur vere vel æstate, Absyrt. item decrescente Luna potius quàm crescente, Rusius. Equum timidum & pigrum vre in flanco in modum rotę, & fac cruces & punctos in eis: similiter & in renibus & quatuor pedibus: & panicum edendum obijcito, & in loco calido diligenter custodito, Rusius. Medicamentum causticum ad neruorum dolores Vegetius describit capite vltimo. Cauteria consulunt hippiatri in diuersis morbis, comitiali, stropho dysenteria, orthopnœa, hydrope, abscessibus morbi farciminosi, malandrijs. id est vulneribus ceruicis, coriagine, & radio fracto. Cauteriũ adhibetur tumentibus testiculis, si alia remedia & sanguinis missio non iuuant: sed curandũ ne testes attingãtur cauterio, Hierocles.

De morbis equorum & curandi ratione quadam in genere.

Nonnullos equorum morbos cognoscere difficile est, cum eadẽ sæpe signa diuersis in morbis appareant: Verbi gratia. non solum febriens capite in terram demisso anhelitum ducit frequentiorem, sed cum alij etiam dolores vrgent. Rursus opisthotonicorum notæ traduntur, quæ etiam proueniunt ijs animantibus, quæ longior insolatio aut diuturnus labor ad imbecillitatem perduxit. Ea nõ possunt insistere, sed commissis in vnum pedibus concidunt. Non ergo putabis ipse dolorem esse ventris, aut tormina: neq; ab ijs medendi rationem trahes, sed conueniens morbo remedium adhibebis. Multa igitur germanarum ægrotationum signa similitudine confunduntur: multa quoq; prorsus dissidentium indicia facile deprehendes, si diligentius animaduertas, Pelagonius. Aures etiam frigidæ indicant morbum. Signa diuersa equi virtutes aut vitia aut morbos noscendi Rusius per aphorismos præscribit cap. 7. vnde nos quædam recitauimus supra in B. in electione equi. Equo ferè qui homini morbi, præterq; vesicæ cõuersio, sicut omnibus in genere veterino, Plin. Homines vsu periti totidem ferè morbis equũ, atq; etiam ouem infestari, quot hominem referunt, Aristot. Tres acutissimi morbi equis & alijs quorum solidæ sunt vngulæ accidunt, vesica, conuersio intestinorum quæ ileos vocatur, & cardiacus: cæteri verò morbi ad dies aliquot differuntur. Solet tamen etiam crithiasis, & suffocatio, & ventris dolor illico perimere, nisi præsens remedium auxilietur, Hierocles cap. 33. Frenes morbum vocant recentiores, qui vel infra duas horas aliquando occidit. Sunt & paristhmia periculosa. Hernia equi ex calcitratu alterius ad inguen orta, tertio ferè die occidit. Strangulina intra duodecim dies vel occidit, vel transit in moruellam. Malis nisi citò succurras in asthma transit. Asthma, vt aliqui putant, incurabile est Malis etiam quæ sicca appellatur & rupto pulmone fit, incurabilis est: articularis verò difficilis curæ: at subtercutanea & humida facilius curantur. Morbi alij ascititij sunt, alij naturales quos fœtus in vtero experiri incipit. Frequens opinio est (inquit Veget.) Barbaricis equis nulla adhibenda medicamina, quòd vsq; adeò naturæ beneficio ægroti conualescant, vt eis nocitura sit cura. Sed falsa erat ista persuasio. Nam quanto fortiora membra sunt, tanto diutius viuunt, si ex aëre venientibus medela non desit. In equis & omnium iumentorum genere, indicia animi aures præferunt, fessis marcidæ, micantes pauidis, subrectæ furentibus, resolutæ ægris, Plin. Continuò animal quod valetudo tentauerit (inquit Vegetius) tristius inuenitur aut pigrius, nec consueto vtitur somno, nec solito se more transuoluit, nec requiem vt assumat accumbit: nec deputatum cibum assumit ex integro: & potum aut intemperantius accipit, aut omnino fastidit, stupentibus oculis, auribus flaccidis, erecto visu turpi pilo, exhausta sunt ilia, fit spina rigidior, anhelitus crebrior aut grauior: incessus ipse, quo maximè notatur, segnis ac nutans. Cum huiusmodi signa in iumento vnum vel plura conspexeris, statim illud separabis à cæteris, vt contagionem non inferat proximis, & facilius in solo iam causa morbi possit agnosci. Si diligenter habitum, post vnam, secundam, vel tertiam diem ab illa mœstitia fuerit absolutum, nihilq; resederit in corpore ipsius quod putetur ambiguum, scito ex leuioribus causis illam venisse tristitiam, & animal consuetudini pristinæ esse reddendum. Nec explorandi omittatur intentio: nam frequentius inspici debet & cautius, quod semel cœpit esse suspectum, Hucusque Vegetius. Cadunt in morbis nonnullis equi vt caduco inde dicto, & eo quem frenes vocant: & malide humida, & morbo acuto ex pabulo contracto, quo laborantem equum nostri vocant *räch vom fuoter*, videtur autem crithiasis esse: nam in hac quoque cadunt, & erigi recusant. In podagra etiam ferè stare & ambulare nesciunt: si coguntur, claudicant: sæpe se proijciunt, vt indigesta ex hordeo animalia, quæ propter dolorem non coquunt cibum, Vegetius. Pedes posteriores attrahunt, in nephritide vel subrenali

renali morbo. Ἐλκέμβροι ἐκ λαγόνων, leguntur apud Absyrtum cap. 61. Sytmaticum iumentum quod coxas posteriores subito trahit, Vegetius 3. 22. Sed signa & symptomata vnde ad certiorem morborum cognitionem veniamus accuratè & ordine tradere non institui, sat fuerit occasionem aliquam præstitisse alijs, qui hæc forte magis desiderant. Venetæ factionis homines & Prasinæ, equorum subinde retrimenta olfactare consuesse legimus: vt hinc pernoscerent, quam facile cibos conficerent, bonam eorundem habitudinem[que] sic deprehensuri, Cæl. Plerunq; iumenta morbos concipiunt lassitudine & æstu, nonnunquam & frigore, & cum suo tempore vrinam non fecerint: vel si sudant & à concitatione confestim biberint: vel si cum diu steterint, subito ad cursum extimulata sunt. Frigus quantopere noceat equis, dictum est supra in Τ̓γιεινοῖς.

Prohibet Rusius ne ferro tangatur pars vlla equi, quæ alicui signo zodiaci respondeat, in quo tum temporis Luna sit. Si equus doleat ex retentione vrinæ vesicam inflantis, cùm aliqua equa per stabulum liberè permittatur abire, sicque necessario prouocabitur ad vrinam: Et nota quòd hoc remedium ad omnes dolores vtile reperitur: quia voluntas coitus valde naturam corroborat & confortat, Crescentiensis. Suffumigantur equi in diuersis morbis, vt dysuria vel ischuria, tetano, malide, strangulina ex frigiditate capitis, & morbo infestati apud Crescentium qui accidit equis cùm statim à calore refrigerantur. Sudoris remedium adhibetur non paucis: farciminosi ad sudorem vsq; ambulare coguntur: hydropici bene operti mediocriter exercentur ad sudorem. Multum equitantur etiam tetanici, ni fallor: & qui ischuria laborant, & qui *räch* à nostris vocantur. Podagrici ambulando minutatim exercentur loco sicco donec sudent: In Græcis Hippiatricis opertos ad sudorem vsque paulatim agitari lego. Inambulatio & lenis cursus conuenit equo ex vrinæ difficultate laboranti, Vegetius. Perfrigeratus equus & qui intestini peruersionem patitur, deambulatione & equitatione, διὰ χαλινῶν iuuatur, Absyrtus. Orthopnoicum equum temperabis exercitationibus vt sudet, Veget. Equus stropho, id est, torminibus ventris laborans, post alia remedia quæ ad aluum ciendam pertinent, ad cursum agitur, sed nec diuturnum nec citatum: deinde vacuato ventre rursus ad sudorem vsque agitatur, Absyrtus. Hippiatri radice hibisci frequenter vtuntur, Tragus. Sanguine draconis fictitio ex bolo non Armenia, sorbis contusis, & caprino sanguine, alijsque diuersis rebus, ad equorum & iumentorum morbos vtuntur, Monachi in Mesuen. Sulphuris genus nigricans pharmacopolæ nostri vendunt, quod caballinum vocant, non aliam puto ob causam, quàm quod in equorum remedijs locum habet. Aliqui non solum grauior anhelitus si sit, sed ad omnes viscerum & interaneorum morbos prodesse volunt, sulfuris viui pulueres infusos cum passo: Qui etiam acrius reddunt hoc medicamentum liquefacto sulfure ad igne, & ita postea trito & admisto pabulo, pondere denariûm trium aut quatuor. Sed hoc vt egregiè curari omnia equorum latentia mala affirmant in successu, ita contrariam fortunam equo esse statim letalem aiunt. Quare, nisi necessitate vrgente, ab hoc scilicet abstinebimus, Camerarius. Hedera terrestris ad omnes morbos & languores equorum præsens remedium habetur, quæ non solum ab illis mandatur, sed etiam trita inseratur naribus vt sternutatio prouocetur, Camerarius. Sunt qui radicem vulgo carlinam dictam equo in itinere alligari iuxta os iubent in freno vel lupatis, & sic vires suas conseruaturum, & nullo subito morbo (*räch* vocant nostri) correptum iri. Serpentis caro & decoctio equo vulso datur, item scalmato vt vocant: & ad tussim siccam ac lumbricos ventris. Plutarchus refert Achillem medicum equorum pabulis apium commiscuisse: nec ab re, quòd cum otiosis præter morem equi pedes laborent, nullum apio melius remedium, quo in Iliade vsum Achillem inuenies, Ruellius. Consiliginis herbæ (de qua plura diximus alibi) radix, vel si ea desit, veratri nigri, multiplicem apud hippiatros vsum habet: diapyron Græce vocant. In orthopnœa (inquit Pelagonius) si cætera remedia non succedant, curabitur equus inserta pectori radicula, quam veterinarij consiliginem vocant (Græce legimus διαπύρων ἑλξιν, malim διαπύρων) aut narium[que] vel auricularum radicibus (ἀρχαῖς) impacta: siquidem has in partes omnis vis morbi noxiumq; virus elicitur. Vtuntur etiam consiligine in hydrope, & contra omnes contagiosos morbos. Sunt qui præsentissimum aduersus oculorum albugines remedium putent, aurem subula transsuere, factoq; foramini veratrum inserere. Prodest quoque cutem sub malis perforare, impressoq; vulneri idem veratrum adigere, Absyrtus cap. 11. vt vertit Ruellius: in Græco additur, [illegible]. Stercus humanum impositum linguæ equi, reuocauit & erexit iacentem iam humi: efficacius autem, si etiam naribus inferes. Iacobus Dondus ad morbos quadrupedum (in genere) ex Plinio commendat, capram solidam cum corio & ranam rubram dissectas: Cytisum: Rutam per nares cum vino: Semina perfusa amurca olei: Sideritin, præcipuè ad anginam quadrupedum libro 26. Scrofulariam maiorem in Gallia appendunt collo equi farciminosi: Aiunt autem farcimen dictum idem esse in equo, quod in homine morbus Gallicus: & Hispanos Neapoli morbi huius authores fuisse, cùm excisa equorum farcimina iniecissent patcis, Alanus.

Saliuandum pecus, hoc est, quasi saliua potionandum, vt Petrus Ruellius exponit: & saliuatum (inquit idem) à quibusdam saliuatum, potionis est genus quo in iumentis maximè vtuntur veterinarij medici: Græcè ποτὸν, πόμα, & πρόπομα. Saliuatum vinum (inquit Hermolaus in Dioscoridem scribens cap. 904.) à saluia dici nouimus. Saliuatum verò quo veterinarij vtuntur, potionis genus est. Potòn Græci vocant, ex hordeacea aut triticea farina & sale, à quo fortasse saluiatum. Quidam in Columellam saluiatum aut salinatum legere malunt: ab eo salinare verbum deducitur. Item in Plinium 27. 11. Pro salinati voce (inquit) codices antiqui & Columella habent, saliuati: est autem vbi & saluiatum scribatur: omninoq; potionis genus est, quo veterinarij vtuntur: à saliua, vt puto, quam veteres pro succo accipere consueuerunt: nisi quis & saluiatum, aut salinatum quoque legi probet, à sale. Ego verò saluiatum non potionem, sed offam vel vt vulgus loquitur magdaleonem esse, quæ non bibatur nec infundatur in os animalis, sed manibus inferatur demittaturq; in fauces, collatis authorum locis deprehendi. Opus est autem arida tritaq; in farinam, vt eruum, hordeum, milium, lentem, aut herbam aliquam, liquore aliquo excipi, vt lacte, aqua, vino, sapa, ouo, & in offam siue globum formari: sed authorum loca subijciam. Veterem tussim sanant duæ libræ hyssopi macerati sextarijs aquæ tribus: id medicamentum teritur, & cum lentis minutè molitæ sextarijs quatuor more saluiari datur: ac postea aqua hyssopi per cornu infunditur, Columella 6. 10. Vocat autem aquam hyssopi, in qua maceratus est hyssopus. Nam proxime antè, remedium ad recentem tussim his verbis ei describitur, Lentes valuulis exemptæ, & minute molitæ miscêtur aquæ calidæ sextarij duo, factaq; sorbitio per cornu infunditur. Hinc facile apparet sorbitiones vt potiones quoq; (sorbitionem veluti crassiusculam potionem dixerim cum farina aliqua decoctam, ita vt cremorem habeat) liquidiores esse & per cornu infundi, saluiata non item. Tenero olere commisto torrido molitoque milio, & per vnam noctem lacte macerato saluiatur, Columella. Est enim saluiare, saluiatum inserere, vel saluiati more faucibus immittere. Vitulis (pro alimonia) tostum mo-

litumq; milium cum lacte miscetur saluiati more præbendum, Palladius: Nostri huiusmodi turundos saginandis anseribus parant. Ad lumbricos vitulorum, lupini semicrudi conteruntur, & offæ saluiati more faucibus ingeruntur: Potest etiam cum arida fico & eruo conteri herba santonica, & formata in offam, sicut saluiatum demitti, Columella. Limeum herba appellatur à Gallis, qua sagittas in venatu tingunt medicamento, quod venenum ceruarium vocãt: Ex hac in tres modios saluiati additur, quantũ in vna sagitta addi solet, ita offa demittitur in boum faucibus in morbis, Plin. Recens tussis optimè saluiato farinæ hordeaceæ discutitur, Columella. siccum hoc medicamentum videtur, sed Vegetius ouum crudum & heminam passi ad sextarium farinæ hordeaceæ addi iubet. Eruum cum hordeo molitum saluiati more in fauces demittitur tussientium boum, Columella. Hoc etiam aridum videtur, sed Græci remedium idem ferè cum hordeo madefacto fieri iubent. Errant igitur qui saluiatum potionem exponunt grammatici recentiores: & ij etiam, vt mihi videtur, qui à saluiæ succo deducunt: mihi quidem saliuatum scribi præcipuè probatur, quod vnà cũ saliua in pecoris fauces immissum deglutiatur. Errauit & Ioannes Ruellius in Hippiatricis Græcis propotisma quod infunditur saluiatum reddens, cap. 128. in Græcis: Et mox, Alia saliuandi ratio est &c. Græcè simpliciter ἄλλα legitur, & subauditur propotisma. Vegetius 3.60 offas & offulas appellat his verbis, Mel, butyrum, axungiam, salem & piculam cõmiscebis, offas facies & in passo intinctas digeres. Et rursus alio medicamento descripto, fœnogræco, apio, ruta, caricis tragacantho, anagallico & allio commixtis, subdit: Omnia conterantur, offulisq; ad nucis magnitudinem factis, ternæ, quinæ, septenæ per triduum digeruntur, (hoc est, primo die ternæ, altero quinæ, tertio septenæ.) Faciunt autẽ vtraq; hæc remedia ad equos tussientes, vulsos, ruptos, Absyrtus in Hippiatricis 62 μαγδαλιὰς nominat. Equum (inquit) itinere aut cursu defessum reficies hoc modo: Polentam vino odorato mixtam rediges in magdalias, & apprehensa linguæ inseres. Et rursus cap. 89. Si equus gallinaceum fimum deuorârit, fimum album gallinaceum cum denario adipis & duobus polentæ chœnicibus, vino permiscens & magdalias effingens edendum dato. Hierocles ibidem mazas vocat. Sed satis de saliuato. Medicamentorum genera diuersa describuntur à Vegetio 4.27. Potio æstiua 1.57. & 4.27. Hyemalis 1.58. & 4.27. Autumno & vere 1.59. omni tempore, 60. Potio diapente 1.64. Aduersum omnia genera morborum confectio 4.11. Confectio suffimentorum salutaris 4.12. Puluis quadrigarius 4.13. Eiusdem apud Hippiatros Græcos capite penultimo diuersis in locis variæ traduntur compositiones: Malagmata plurima & hippacopa quædam præscribuntur in Hippiatricis Græcis capite vltimo. Sunt & apud Vegetium malagmata quædam libro 4. capitibus 17. 20. 21. & 23. Synchrisma apud Vegetium 4.18. Anacollema & synchrisma 4.22. Infusionum, id est potionum quæ per os infunduntur, Græci enchymatismos vocant, variæ compositiones in Hippiatricis Græcis capite penultimo. Sed non est institutum de compositionibus siue medicamentis ad equorum morbos secundum genera agere: alijs hanc curam relinquimus, qui tum hæc tum alia ex Vegetio & Græcis Hippiatricis & aliarum linguarum diligentius & curiosius persequantur, mihi summa capita digessisse sat operosum fuerit. Potiones medicamentosæ equis per os infundi (digeri, vt Vegetius loquitur) solent, per vas ligneum, vt Columella meminit alicubi: per cornu, vt Vegetius & Græci quibus frequens est illud, δίδου διὰ κέρατος, ... βαλὼν ἐγχει εἰς τὸ στόμα. Hierocles. Per os dabis ad cornu, Vegetius. Filicula trita & aqua tepida mista datur per cornu, Columella. Ἐγχυματίζειν διὰ τῶν ῥινῶν, Hierocles: διὰ τοῦ στόματος, Absyrtus. Διὰ ῥινῶν ἐγχυματιζέσθω ... μεθ' ὕδατος κοτύλαις, καὶ διὰ τοῦ στόματος, Absyrtus 62. Ἔγχει τῷ φάρυγγι, in Hippiat. Et alibi, Ἐγχυματιζέσθω διὰ κέρατος διὰ τῶν ῥινῶν, Hierocles. Ex aqua mulsa diffundes ad cornu, Vegetius. Et alibi, Defundere in fauces, per os dare, per fauces digerere ad cornu. Sed alibi verbum digerere accipit pro eo quod est in os manu inserere, vt 3. 60. Offulæ ad nucis magnitudinem factæ per triduum digeruntur. Et, Offas in passo intinctas digeras. Inseritur & manus vncta in anum in diuersis morbis, vt stropho vel torsionibus ventris, inflatione & alijs, vbi aluus obstructa est. Clyster propriè dicitur instrumentum quo aluus colluitur: hoc adhibere Vegetius clysteriare dixit. Quoties autem clysteriabis (inquit) caput animalis in valle statues, & clunes ad altiora conuertes, vt quod per clysterem diffundis ad interiora perueniat. Diutissimè autem post potionem in talibus locis animal retinetur, vt facilius necentur vel eijciantur pestes internæ. Διαρρίνιον vel ... vocatur instrumentum quoddam, cuius vsus est vt equis per nares commodius medicamenta infundantur. Camilus (vox barbara) instrumentum quo aliquid inflatur: vide ne cannula potius legendum. Cum lignea brocha humor qui intra cutem est moueatur, Rusius. Σαρκολαβὶς in Hippiatricis cap. 128. instrumentum quo aliquid apprehenditur & extrahitur forpex. Rosnettam vocant barbari ferramentum, quo soleæ equi raduntur & scinduntur: de quo & alijs quibusdam plura in Philologia dicentur in e. Aphorismos aliquot de signis & iudicijs circa morbos equorum, lege apud Petrum Crescentiensem libro 9. cap. 57. & Rusium cap. 7. Morbi naturales (inquit Rusius) dicũtur, qui contingunt in vtero, quibus cum animal nascitur. Fiunt autem vel augmento, vel diminutione, vel errore naturæ, vel ex parentibus hæreditarij. Rursus morborum ex augmento, alij sunt ex simplici abundantia, aut materia corrupta, &c. ex hac gignuntur scrophulæ, testudines, glandulæ & similia. Ex diminutione, idq; vel partis alicuius priuatione omnino, vt si nascatur sine auriculis, vel cæcus, & cæt. vel prauitate, vt cum naris, vel oculus, vel testiculus, alter altero minor est, aut coxa vna quàm altera breuior: est quando crus totum minuitur, qualem equum vulgo sculmatum (scalmatum) dicunt. Est quando natura errat in formatione fœtus, vt si nascatur equus cruribus obliquis, vel vngulis, anterius aut posterius, aut vtrobiq;: vel cum pars aliqua non suo sita est loco. Parentum denique vitia & morbi sæpe in fœturam deriuantur: hinc gerdæ & guttæ (zardæ & gallæ Petrus Crescent.) oriũtur, &c. Nascitur quandoq; equus vitiosus ita vt maxilla inferior superiore longior sit. Et aliquando nascitur cum aliqua superfluitate in pedibus vel alia corporis parte quæ murus vel callum vulgò (verbis vtor Petri Crescent.) dicitur, qui murus sine corio fit. Est quando errore naturæ nascitur equus obliquis cruribus, vel cum zardis in garectis, & gallis in cruribus, &c. Plura de his vitijs eorumq; cura & emendatione, lege apud Crescentiensem loco iam citato. Liceret hoc in loco etiam ingenij & animi vitia ceu morbos quosdam annotare, qualis est equus refragator vel refractarius & contumax quem nostri vocant *stettig*, Itali restio & adombrato, cum sæpius ita restitat & subsistit, vt nec verbis nec vi adigi ad pergendum in via vel opere possit. Frequenter pullus (inquit Rusius) propter malam eruditionem & institutionem dum domatur, vitiosus & restiuus fit, quod vitium non facile relinquit. Tradit autem (capite 160.) & alia quædam remedia, & optimum esse quòd castretur: castrato enim & mansuetos & non restiuos fieri, &c. Equo refractario radicem vrticæ inter carnem & cutem insere qua parte calcaria adiguntur, Innominatus. Contrario laborant vitio quos Xenophon anagogos vocat, ita contumaces, vt vbi constitueris, consistere abnuant, Cælius. Equus mordax aut calcitro, vitiosus, nõ morbosus, Gell. 4.2. Potio ad sæuitiam mordentium,

dentium, in Hippiat. 128. Vt animalia feritatem exuant, Ibidem 129. Equi ne hinniant, Ibid. [illegible], [illegible], Hesychius & Varinus.

De ijs morbis qui toti corpori communes sunt, siue quod omnes partes simul occupent, vt febris, pestis &c. siue quod nulli parti sint proprij, sed vel quamuis partem, vel cutem duntaxat inuadere soleant.

Xenophon Apomnemoneumatum libro 3. atrophos equos intelligit imbecilles, quiq; consequi vix valeant, Cæl. In Hippiatricis [illegible] legimus, vocabulo à ligni siccitate facto, ac si aridum & sine succo dicas. Strigosus, inquit Nonius, apud veteres morbus dicitur iumentorum qui corpora stringat, aut fame, aut alia vitij causa, quasi stringosus. De equis strigosis & macie laborantibus, supra dixi in E. inter vitia equi: hic plura adijciam, de ea præcipuè macie quæ sanitatis limites excessit & morbis annumerari debet. Plenitudo & obesitas quamuis morbus non dicatur, equum tamen lædit, & medicationem requirit, Camerar. De equis emaciatis, Hippiat. cap. 62. De extenuatis & strigosis incertam ob causam, Ibidem capite 68. Si extenuatus sit equus, Geoponica 16.3. ex Absyrto. De equo qui cum abunde edat non proficit, Ruf. 156. Ad cutis siccitatem & maciem, Pelagonius capite 128. De macerata fruge quam strigosis equis Cappadoces exhibent, Hippiat. 129. Totius corporis macies sequitur etiam illum morbum, quem malidem siccam appellant. Recentiores quidam scalmatum vel scalmatum vocant equum emaciati exhaustiq; corporis, cuius etiam excrementa fœtent, & interiora omnia sicca sunt: siue à malide, siue à sceleto potius corrupta voce. Hunc morbum Rusius scalmaturam vocat cap. 141. Equum cum sic afficitur, scalmari dicunt: quod eis accidit cum aliâs, tum quando per nimium calorem laborant. Vide Pet. Crescent. 9.22. Vocatur & coxæ luxatio apud eundem cap. 32. scalamati: aliâs sculamati. Et forte Germani hinc suum detorsêre vocabulum *einschelm*, quod & cadauer bestiæ significat, & equum viuum quidem sed præ macie cadauerosum: hinc etiam ad animi & morum in homine malignitatem transfertur, tantam præsertim quæ publicè plecti mereatur, & carnifici tradi, vt bestiarum corpora nimia macie aut morbo confecta excoriatori traduntur. Iumenta syntectica vel stomachica (inquit Vegetius 3.55.) quotidie tenuãtur, & macie ossa eminent, multũ manducantia esuriunt semper, quicquid inuenerint tentant fame cogente corrodere, durum stercus emittunt, trahunt longam ac miserabilem vitam, vt nec surgere valeant: propterea quòd stomachus eorum nimio rigore perstrictus, nec coquere potest, nec hepati aliquid propinare. De nimis pingui equo vt macrescat, Rusius 157. Si equus fuerit infirmus & grauis, scinde corium intra (inter potius) crura priora, & annulum de vite alba insere inter corium & pectus, ita quòd non cadat, & equita eum securè, Rusius. De febri equi, Hippiatr. 1. Geoponica 16.4. Vegetius 1.29. Rusius 1.66. Remedium ad febricitantem pecudem, Hippiat. 128. De febribus internis, Vegetius 1.31. Et per sequentia quinq; capita, Si autumno febrierit, Si æstate, Si hyeme, Si ab indigestione vel plethora, Si deniq; ex vulnere oris aut faucium febriat. In febribus incidendam esse venam in Hippiat. legimus cap. 9. & adhibenda cauteria capite 97. Verbenaca in vino febribus iumentorum prodest, Plinius. De lassitudine quæ videtur febribus similis, Veget. 1.30. Syncopati non sine febri sunt, Veget. Iumentum phragmaticum febricitat, oculos introrsum reducit, terram pedibus tundit &c. Veget. 3.30. In Hippiatricis capite 43. alius affectus, vt videtur, emphragma vocatur, id est obstructio, cum recto intestino obstructo via excrementis non patet. De febri pestilentiali, infra dicetur.

Plerunq; iumenta (inquit Columella) morbos concipiunt lassitudine. Huic quies remedio est, ita vt in fauces oleum, vel adeps vino mista infundatur. De coactionibus, id est nimia lassitudine, Idem 1.37. Quæ genera ægritudinum inde nascantur, Ibidem 38. De equis itinere aut cursu fatigatis, & qui membra ex lassitudine imbecilla habent, & [illegible] ὑπέρ πυρεσσώδη, Hippiat 62. Sic affectum equum nostrates, ni fallor, vocant *rächgeritten*. Est quando nimio cursus aut quæuis onera trahendi labore morbum incidit periculosum equus, *verzücht sich, überzogen, räch von arbeit*. [illegible], Suidas. Si æstuauerit animal & defectionem patietur, Vegetius 3.40. Sudor prorumpens causa incerta, Hippiat. 106. De exæstuatione vel causone à via, Ibidem 64. De syncopatis & confixis, Veget. 1.53. Ad morbos imbecillitate, æstu & frigore contractos, Hippiatrica 108. Si morbus frigore contractus sit (inquit Columella) fomenta adhibentur, caputq; & spina, tepenti adipe vel vino liniuntur. Infestatus dicitur equus, cum post calorem vel sudorem refrigeratur, & impeditur gressus eius, Petrus Crescen. 9.21. & Rusius 143. apud quem infustico legitur, voce (vt videtur) corrupta: corium in eo adeo extenditur, vt digitis capi vel astringi non possit, nerui attrahuntur, & oculi quandoq; lachrymantur. Alius videtur morbus quem Vegetius 1.55 sanguinis infestationem vocat, cuius hæc signa sunt, Oculi tumebunt, frigidum erit corpus & ceruix, tristitia fastidiumq; iungetur, difficileq; curabitur. Malis, [illegible], vno quidem vocabulo pestilentia appellatur, sed habet plurimas species, vt docet Vegetius 1.2. & deinceps: quanquam ipse non malidem genere fœminino vt debebat, sed malleum in masculino & l. duplici profert: vocat & morbum simpliciter differentia adiecta. Malleus itaq; secundum Vegetium vel morbus pestilens, iumentis ingruit octuplex: est enim humidus, siccus, articularis, subrenalis, farciminosus, subtercutaneus, elephantiasis, mania. Ego malidi omni commune esse video periculũ præsens, & quòd iumenta sic affecta stare aut incedere nequeant. Malis (inquit Theomnest in Hippiatricis 2.) alia sicca est, quæ latet, alia humida, in qua sanies pituitosa per narem albicans, effluit, vnde etiam nomen à colore impositum est. &c. De malide eiusq; differentijs & remedijs multa iam in Boue ex Vegetio scripsi. Alienatus, morbus pestilens, sic dictus quoniam animalibus eripit sensus: vocatur etiam malis & oractibus à quibusdam, Veget. 3.23. Μαλιᾶν est malide affici. De malide Hippiat. 1.2. Causæ & curæ generales malidis, Veget. 1.17. Suffimenta contra malidem, Veget. 1.19. & 20. Malis humida alia recens & sine odore, alia inueterate & fœtida. De malide humida, Hippiat. 2. Morbi humidi signa, Veget. 1.3. cura 1.10. De malide sicca, Hippiat. 2. Morbi aridi signa, Veget. 1.4. cura, Ibidem 11. Morbi subtercutanei signa & cura, Ibidem cap. 5. & 12. Malis intercus, Hippiat. 2. Morbi articularis signa & cura, Veget. 1.5. & 12. Malis articularia, Hippiat 2. Ad articulares dolores, Ibidem 129. Malis siue pestilentia diuerso genere passionum emigrans, equinum genus contagione committit, Veget. 3.2. Equis interdum morbus pestilens vniuersis incidere solet, Aristoteles. De peste, Hippiatr. 4. Vergilius in Georgicis de peste equorum his versibus canit:

Labitur infelix studiorum, atque immemor herbæ
Victor equus, fontesque auertitur: & pede terram
Crebra ferit: demissæ aures: incertus ibidem
Sudor: & ille quidem morituris frigidus: aret
Pellis, & ad tactum tractanti dura resistit.

Hæc ante exitium primis dant signa diebus.
Tum vero ardentes oculi: atq; attractus ab alto
Ilia singultu tendunt: it naribus ater
Profuit inserto latices infundere cornu
Mox erat hoc ipsum exitio: furijsq; refecti
(Dij meliora pijs, erroremq; hostibus illum)
Sin in processu cœpit crudescere morbus:
Spiritus, interdum gemitu grauis, imaq; [illegible]
Sanguis. & obsessas fauces premit aspera lingua,
Lenæis, ea visa salus morientibus vna.
Ardebant: ipsiq; suos, iam morte sub ægra
Discissos nudis laniabant dentibus artus.

Stichas citrina efficax est aduersus pestem boum & equorum, & omnium animalium, quando trita cum potu datur animalibus, vt quidam experimentis clarus mihi retulit, Albertus. De febri equorum epidemia, Rusius 166. Est etiam illa pestifera labes, vt intra paucos dies equæ subita macie, & deinde morte corripiantur: quod cum accidit quaternos sextarios gari singulis per nares infundere vtile est, si minoris formæ sunt: nam si maioris, etiam congios. Ea res omnem pituitam per nares elicit, & pecudem expurgat. Vuulæ apud recentiores nominantur glandulæ quædam inter collum & corpus equi (legẽdum viuulæ) quę auctæ deglutitionem & respirationem impediunt. Aliqui morbillos vocant. Ex his laborantes equi, aures subinde concutiunt, sitiunt, lambunt quod apponitur, &c. Rusius 62. (Videtur autem tonsillas intelligere, non viuulas nostrorum.) Glandulæ sunt circa maxillas, &c. Petrus Cres. 9.17. Itali, vt audio, vulgo viuas appellãt: Germani *fyfel. fifel, feibel,* forte quoniam aliqui vermiculos esse putant: *vurbel* autem vulgo est vermiculus vel gurgulio qui exest legumina. Pleriq; tamen non vermiculos, sed grana esse asserunt milij ferè instar. Equus habens iunulas (lego viuulas) si subitò vniuersus in sudorem soluitur, & membra ipsius singula contremiscunt, ac ipse continuo scorditiones patitur, non videtur posse euadere, Rusius. Audio equis sic affectis venas sub lingua aliquando aperiri, vel post auriculas, vel in medio vtriusq; auris. Sunt apud nos equarij, qui equi aurem dextram deorsum ad maxillam iuxta collum extendunt, & quæ postrema parte auriculæ cutis attingitur illam rescindunt, & vermiculos, vel grana, vel glandulas pestiferas eximunt. Similiter ni fallor extensa auricula retro ad locum inter iubam & maxillam, vbi mucro auriculæ desinit, venam pertundunt in equis quos à vento affectos nostrates vocant, *räch vom vvind.* Aduersus viuulas aliqui virgas teneras è corylo naribus intrudunt ita vt sanguinem eliciant, deinde aquam salsam inspergunt. Alij in medijs naribus intrinsecus vtrinq; venas liuidas apparere aiunt, eas aperiendas esse vt sanguinem emittant, & digitis intra nares quàm penitissimè adactis pertractata cute sanguinem detrudendum esse: & si sanguis in os equi influat, permittendum vt lingat, ipsum vero equum non concedendum loco stare, sed subinde circunducendũ. Viuulis quidam hodie, vt audio, medentur profluuio menstrui muliebris per potionem infuso, atq; aiunt deinceps perpetuò liberum fore equum ab eiusmodi peste. Strangulina vel strangulio apud recentiores est catarrhus & pituita narium ex refrigeratione, cum anhelitus difficultate, multo per nares humore effluente: qui nisi sponte fluat, suffimentis aut errhinis prouocatur. Germani vocant *strenge* vel *strengel:* & equum sic affectum *strenglig.* fortassis à difficultate morbi: nam *streng* vocant omne difficile ferè quod Græci [illegible]: quare etiã in alijs partibus equorum morbos compositis cum hac voce nominibus nominant, vt *buchstreng. brustgestreng*) vel potius à strangulando, quod equi sic affecti naribus obstructis propter respirationem impeditam quasi strangulari videantur. Stranguillio, inquit Rusius cap. 63. glandulæ sunt circa gulam equorum quæ videntur esse carnes, quas aliqui vocant branchos caballi, alij stranguilliones. Hæ branchant gulam & mandibulas, ita quod cum gurgulatione quadam spirant equi, & vix transglutiunt, &c. Sed hic forte alius morbus est quàm nostrorum strangulio, qui Rusij & Petri Crescen. cymorra videtur, cum & morbi descriptio & remedia conueniant. Cymorra (inquit Rusius 71.) descendit à capite equi diu refrigerati, proueniens ex cursu rheumatis, quod per nares continuè aquæ instar emanat, & humores frigidos & quandoq; crassos educit. Accidit autem propter antiquam frigiditatem, & aliquando propter vermem dictũ volatilem, vnde ferè omnis humiditas capitis per nares fluit. Et inter omnes morbos qui propter intemperiem qualitatum accidunt equis, nullus tam periculosus & suspectus est quàm passio rheumatica quæ ex frigiditate contingit, &c. Prosunt eis variæ suffumigationes, errhina, sternutamenta, &c. Apud eundem Rusium circa finem capitis 7. non cymorra sed enorra huius morbi nomen scribitur, Equus (inquit) anhelitum fortiter à se proijciens à stranguria (lego stangulione) liberum habet caput. Petrus Cresc. 9.24. cimonam vocat, quod magis probo, quasi ἀπὸ τοῦ χειμῶνος, quod hyems & frigiditas huius morbi causa sit. Huius ex frigore contracti humoris per nares fluxus remedia leguntur etiam in Hippiat. Græcis cap. 129. Nostri equos sic laborantes vocant *streng, rotzig,* vel potius *rützig* & *rotzig:* quanquam hoc ad simplicem pituitam siue coryzam & grauedinem magis pertinet. In strangulione verò propriè à nostris appellato, præter alia remedia audio cauterium sub mento (vt ita vocem) adhiberi, & caput ita ligari vt deorsum spectet, quo liberius effluant humores. Idem fortassis est morbus Anglicè dictus glanders, quem aiunt catarrhum esse per nares cum tussi. Ad fascinum, Vegetius 3.74. De incerto equorum morbo, Theomnestus in Geoponicis 16.12.

Crithiasis, κριθίασις, id est hordeatio, vt Gaza apud Aristotelem transtulit, morbus est equorum. Non placet quod apud Hesychium & Varinum legitur, Κριθία, κρίθινον, καὶ ἵππων ἀῤῥώστημα: Ego sic malim, Κριθίασις, ἵππων ἀῤῥώστημα. Vitium quoque equorum est quod hordeatio dicitur, cuius indicium, vt palatum molestet, & feruentius spiret equus quàm ex consueto: nullum huius mali remedium est, nisi sponte naturæ emendetur, Aristoteles. Ἔστι δὲ [illegible] ἵππων κριθίασις καὶ ὑπεραίμωσις [illegible], Pollux & Varinus. Sed ne quis decipiatur, ac vnius morbi duo nomina crithiasin & hyperæmosin esse putet, apponam verba Xenophontis, qui de equili scribẽs id clausum esse oportere, non solum ne furto pabulum equi diminuatur: sed etiam vt appareat si forte effundatur ab equo: quod vbi fuerit deprehensum, inquit, intelligi potest, vel curatione indigere τὸ σῶμα ὑπεραιμοῦν, (lego τὸ σῶμα ὑπεραιμοῦν) aut quiete defessa membra, vel surrepere crithiasin, aut alium quempiam morbum. Equus cum crithiasin patitur, κριθιᾷν vel κριθιάζειν dicitur. Si equus doleat ex superfluitate sanguinis vel humorum prauorum in venis, torquentur & mouentur ilia, & frequenter cadit in terram, & venæ plus solito tumefiunt, Crescentiensis 9.18. Quum ex itinere aut cursu (inquit Hierocles in Hippiatr. 8. & Absyrtus similiter) adhuc anhelabundum pecus hordeum deuorarit, cruditate vexabitur, quæ subter tergus irrepens, per totum corpus euagatur: itaque conuellitur equus, vt nec pedibus insistere (ἐπιβαίνειν) nec articulos inflectere valeat. Magna cum vi lotium egerit. Sudor femoribus & costis erumpit. Cibus inter suspiria datus, raptim cum halitu trahitur. Caducus recusat exurgere, sed decumbens pabulo vescitur. Deinde remedia subiungit, quæ alia sunt ab hordei, alia à tritici largiore cibatu affectis equis. Quòd si equus in itinere non dissimile vitium potu raptim hausto contraxerit,

contraxerit, eisdem casibus cognoscitur implicari. (ἀγκεῖ συνδεδέσθαι,) ijsdem remedijs curandus est: non tamen
vngularum iacturam faciet, multoq; celerius recreabitur. Deprehenditur autem vitium, si equus horrore con-
cutitur, & in palato cutis intumescit. Qui huiusceemodi morbo superest equus, sese nunquam ita recolligit, vt de-
inceps suum obire ministerium & solitos vsus præstare queat, Hæc Hierocles. Nostrates, vt conijcio, crithiasin
vocant *räch vom fuoter*: & si ex intempestiuo aut liberaliore potu fiat, *räch vom wasser*, vbi minus periculi esse aiūt:
& nisi pituita à naribus destillet, vena colli incisa curant: Post Hieroclis verba aliæ hordeationis notæ ex innomi-
nato quodam authore scribantur huiusmodi: In crithiasi oculi malè habent, os fœdis vlceribus (aphthas vocant)
obsidetur. Crenæ palati versusq; sublimes attolluntur, & feruorem quendam expirant: sanguine turgent venæ:
visuiq; ac caligo succedens offunditur. Albertus Magnus Aristotelis crithiasin interpretatur forcin, & Germani-
10 ce *schüs* vel *schule*. Ego in Hippiatricis quibusdam Germanicis *schoel* nominatum lego morbum, in quo pala-
tum & gingiuæ præ nimio sanguine intumescant. Iubent autem vrere si magnus sit tumor: sin paruus, aperire
cultello. Sed hunc morbum oris recentiores lampascum vocant, qui ab hordeatione diuersus est, deceptus au-
tem videtur Albertus quòd in crithiasi quoque simile symptoma accidat. Augustinus Niphus Suessanus hordea-
tionem a rusticis vulsum dici interpretatur, quod itidem non probo: vulsi enim pulmonarij sunt. Si hordeo malo
aut nimio lædatur animal, Vegetius 3.73. Equo hordeatione laboranti caduco cubitorique, qui nec progredi
nec exurgere potest, Hippiatrica 129, Equus podagricus humi iacet non aliter quam qui hordeatione laborat,
Absyrt. De dolore ex nimia ingestione hordei vel similis indigesti, Rufius 150. scribit autem præter cætera sym-
ptomata etiam ventris torsiones ingruere. Plethora ex hordeo fit, si equi dum sudant hordeum comederint: vel
ipsum hordeum nouum fuerit, quia vehementius calet: vel copiosius quàm oportet otiosa pascuntur. Sudant,
20 ligati sunt armi, ambulant incertum, Vegetius 3.44. Alibi etiam apud Vegetium indigesta ex hordeo animalia
legimus. Si equus (inquit Albertus lib. 22.) hordei vel alterius frumenti aut leguminis grana, nihil aut parum
dentibus contrita degluriat, idque nimium abunde, morbus fit vnde concoquere non potest, neque caput satis
erigere: sed id valde à se extendit, & siti affligitur: debet autem abstineri à potu, &c. hoc etiam Hierocles, Non-
nulli, inquit, præceperunt equum à potu abstinendum esse. Et mox, Sunt qui manu oleo inuncta fimum eximūt.
Et Albertus loco iam citato, Sunt qui manu (inquit) per intestinum equi immissa, grana attrahunt & viam ape-
riunt, &c. Equi interdum (Camerarij verbis vtor) pestilente humorum corruptione laborant, vel cum agitan-
tur ita vt in labore & fatigatione deficiantur viribus. imprimis si contra ventum incitentur: vel de æstu & sidere:
etiam nonnunquam de frigore & diuturniore inedia: Nec non si post longiorem quietem repente fatigentur.
Aut nisi suo tempore vrinam eiecerint: potissimum autem, si vel in sudore, vel de vehemētiore agitatione aquen-
30 tur, Sæpenumero etiam aquæ ipsæ vitiosæ, interdum & contagia quædam illos inficiunt. Hoc malum, quo
equus fuerit generosior, eò citius eum extinguere solet, nisi celeriter succurratur. Vix autem vnquam pristina
strenuitas in talibus recuperatur. Fit etiam vt expulso veneno, vel naturæ robore, vel medicamentis ad extimas
corporis partes, vngula delabatur de pedibus morbo correptorum. Contra hoc malum nota multa sunt reme-
dia, quædam etiam obscœna, (vt excrementum hominis cum allio in vino dilutum infusumq;.) Sed sanguinem
mitti, si vires ferant, omnino optimum & præsentissimum. Veteres pulueres duos valde probarunt, quorum co-
chleare vnum laboranti equo infunderetur. Horum vnus teritur de radice gentianæ & aristolochiæ longæ, bac-
cis lauri, myrrha, eboris scobe, his omnibus æquali pondere inter se mistis ac comminutis. Alter de pullo ciconiæ,
plumato quidem illo, sed nondum volucri. Hic inditur in ollam viuus, & hac diligenter contecta, in furno tostus
cinefiet, & puluisculi asseruabuntur in vitreo vasculo, vnde ad suprascriptum vsum promantur, Hæc Camerarius
40 ex Vegetij libro 1. cap 17. Vegetius quidem inter cæteras huius mali (malleum ipse vocat) causas, illam quoque
numerat, si hordeum sudantes acceperint, & si post cursum calidi biberint, &c. quas supra hordeationis quoque
causas fecimus vt dubitem an malleus potius Vegetij sit ille morbus à quo nos equum *räch* dicimus, nam totidem
ferè eius ex causis differentias capite iam citato Vegetius facit: an quam supra descripsimus crithiasis. Videtur &
infundatura, vt Albertus vocat, non aliud quàm crithiasis: & equus infunditus, qui crithiasin patitur. Infundi-
tus fit (inquit Petrus Crescentiensis 9.19.) ex nimio alimento vel sanguine per crura diffuso. Infundatura (in-
quit Albertus) accidit equo ingesta multa annona, quando nimis festinanter ducitur (forte manducat) & mox
nimio potu repletur, antequam cibus satis sit concoctus. Item si a magno labore puram & bonam annonam
aliúmue cibum valde esuriens & ventre vacuo, nec hausto potu, multa grana parum dentibus fracta vnà cum cor-
tice vel palea transgluttit: hinc aliquando infusio ad pedes descendit. Quòd si inter pellem & carnem fluxerit pru-
50 ritum ciet. Equus ita affectus incedit titubans, ac si super carbones ardentes ambularet: cum stat, pedibus tremit:
nec extensis, sed quasi contractis membris stat: quin subinde iacere cupit, & propter grauitatem posteriora à ter-
ra erigere nequit, ac si freno anterius retrahatur, & super genua quasi cadit posteriora, Hæc Albert. Curādi ratio-
nem omitto. Equus à nostris *räch* dictus, rigida habet membra & conuulsa, & sanguine ei detracto calido perfri-
catur: hoc remedium in malleo etiam pestilente Vegetius adhibet & alij in alijs morbis, vt cap. septimo dicam.
Est quando hunc affectum in posterioribus tantum pedibus fieri dicunt nostrates equarij medici, *räch vff den hin-*
deren fuessen. ex nimio onere posterius imposito, vel aliam ob causam: hic fortè Græcis fuerit [illegible]
& morbus ab Alberto frenes dictus, de quo leges infra in morbis renum & lumborum. Est & quidam affectus
in cruribus vel pedibus puto, quem vocant *mauchelräch*, abscessus, vt conijcio, circa vngulam. Sed hi duo par-
ticulares affectus sunt: cæteri vero. *räch gritten, räch vom wasser, vom futer, vom wind*, toti corpori communes.
60 Sed hæc accuratius discutienda, & Germanica aliaque barbara nomina proprijs Latinis aut Græcis reddenda pe-
ritioribus rei equestris relinquo. Sunt qui flores, qui in agris frumento aut secali consitis proueniunt, qui-
bus à cyaneo colore nomen, salutares in cibo affirment equis lassitudine ita affectis ob cursus vel saltus vio-
lenter extortos, vt malleum Vegetio dictum inciderint, *zu räch gritten*: vel potius pestilente malleo captis, qui-
bus etiam modicum de pelle mustelæ albæ minutatim concisæ, vel caudam eiusdem, in pabulo præbent. A ven-
to sic affectis, vena inter oculos & aures aperitur: à pabulo vero, vbi venter inflatur (ego crithiasin appellārim)
saponem intestino inserunt. Syderatitia iumenta dicuntur, cum venas vacuas percusserit frigus aut æstus.
aut impleuerit cruditas, aut ieiunia bulimum fecerint. Redditur enim stupidum animal, & titubans ambu-
lat, Vegetius 3.35. Hyperæmosin, id est sanguinis abundantiam à crithiasi differre supra ex Xenophonte do-
cui. Sanguinis exuberantia spiritus læditur: hanc curarunt quondam pabuli mutatione & exercitijs. nunc san-
70 guinis missione crebriore malum plenitudinis emendāt, Camerar. De dolore ex superfluo sanguine intra venas,
vnde

vnde dolores & torſiones in corpore oriuntur, Ruſ.148. Creſcent.9.18. De ſanguine ſuperabundante, Idem 41. De infeſtatione ſanguinis, Veget.1.55.

De vnionis ſolutione, abſceſſibus & tumoribus.

De fluxu ſanguinis è vulnere,& ſi ſequatur hæmorrhagia, Ruſius 43.& Albert. lib.22 de morbis equorum. De reſtringentibus fluxum ſanguinis, Idem 44. Si percuſſa vena claudi non poſſit, Veget 3.14. Fluxui ſanguinis iumentorum vtilis eſt fimus ſuis infuſus in aceto, Plin. Si ſanguis fluat per dorſum & ſecundum pilos, Hippiat.4. Sanguinis profluuio exhauſti, Ibid.42. Ad oſſa fracta, Hippiat.74. Ruſ.168. Ad caput fractum vel nudatũ aliquo caſu, Veget 2.13. Ad omnia equi vulnera, Ruſ.169. Ad vulnera vel vlcera, Veget.2.62. Ad vlcera cerotum, Idem 4.27. Aduerſus vetuſta & recentia vlcera, Hippiat.129. Chlora & tetrapharmacum ad omnia vulnera elimpidanda vel ſine difficultate claudenda, Veget.4.27. & rurſus aliud, &c. Vulnerarij mixtura, Hippiatr. 129. Traumaticum, Veget.4.26. Traumatica medicamenta duo, Veget.4.19. Vulnerarium emplaſtrum, Hippiat. 129. Aliud ad cruenta vulnera, Ibidem. Erigeron mixtura ad recenter vulneratos, Ibid. De vnguento ad reparandam carnem. Ruſ.177. Genus eſt milli folij quo ruſtici noſtri ad boues & equos vulneratos vtuntur, Braſauola. Ad vlcera iumentorum & animalium, facit aſphodeli radix cocta illita, Plin. Cinis excrementi menſtrui cum camini puluere & cera, Idem. Pix humida, Serapio. Rubi foliorum puluis, Plin. Herba quam Germani conſolidam auream vocant, *guldingunſel*. Aprili menſe & initio Maij floribus cœruleis florentem in pratis, &c. equos vulneratos aut ſellis compreſſos efficaciter iuuat, minutatim conciſa & pabulo immixta. Si equus ab alio morſus ſit, Hippiatr. 73. Si quem alter equus calcitro icerit, Ibid. Si iumentum aut rotæ aut axis ictu fuerit eliſum, Veget 3.21. Surculis hærentibus & clauis refigendis, Hippiat.129. Si truncus aut ſpina intret in aliquam partem corporis equi, Ruſius 170. Si equus ſagitta vulneratus ſit, cancros duos cum adipe leporis contuſos vulneri ſuperilligato, & extrahetur ſagitta, Innominatus. Præcipitati aut in foueam deuoluti, Hippiat.72. Emplaſtrum ad ruptos, Hippiat.129. De ijs quibus aliquid internè conuulſum eſt, Ibidem 66. Si quid intus conuulſum aut ruptum eſt Ibidem. De dorſo læſo à ſella, Ruſius 76. Si compreſſo equi dorſo in itinere tamen pergendum eſt, pannum ſellæ quo pili continentur aperies,& pilos exemptos diduces digitis vt molliores fiant, iterumq; claudes, ita ne vlla durities aut aſperitas inde equum lædat,& ſimul medicamenta appones. Sunt qui tritum piper loco læſo inſpergant, & interim in itinere pergant. Eſt quãdo dorſum læſum inflatur & carnes putrefactas producit, ex compreſſione ſellæ vel oneris. Inflatio hæc inueterata putreſcit, & putrilago iuxta oſſa efficitur aliquando coagulatio prauæ carnis, vnde ſanies aquoſa aſſiduè deſtillat, & hic morbus dicitur læſio pulmonis vulgo, Creſcent.9.28. Vocant autem pulmonem non viſcus, ſed genus abſceſſus à forma. De pulmone ſeu pulmoncello, Ruſius 82. Pulmunculum in dorſo animalis natum difficile eſt medicamentorum appoſitione ſiccari, Vegetius 2.61. Idem pulmunculi in pede meminit 2.56. Noſtri vlcus ex attritione in dorſo factum, rupturam vocant, *bruch vnder dem ſattel*. Id aliqui hoc modo curant: Ollam nouam dimidia parte implent aſinino fimo, & dimidia ouis formicarum: & ſic vrunt: & vbi locum oleo vnxerunt, cinerem inde inſpergunt bis quotidie. De læſione dorſi, Ruſius 75. De profunda plaga dorſi ſupra ſpatulas, Idem 78. De dorſo & armis læſis, dolentibus, attritis, vlceratis, ſuppuratis, vulneratis, diuerſas ob cauſas, Hippiatr.26. Vlceratio ſpinæ, Theomneſtus in Geopon.16.15. De cura dorſi læſi, Veget.1.63. & 2.60. Pet.Creſcent 9.30. Intertriginem vel attritionem dorſi, noſtri vocant *fratt*: Vide etiam infra quædam vbi de ſcabie dicetur:& rurſus inferius de coriagine & cornu dorſi. De inflatione dorſi ratione ſellæ, Ruſius 77. De veſicis paruis in dorſo equi, Creſcent.9.30. Ruſ.87. Tumores circa armum inueterati exciduntur & curantur, vt reliqua ſpinæ vlcera, quæ cyſtes, id eſt veſicæ vocantur, Abſyrtus 26. De ſpalacijs ſiue tumore & duritie in ſummitate armorum, Ruſ 84. Si nerui aut muſculi ſpatulæ ex punctura calcaris, vel ex alia cauſa lædantur aut inflentur, Albert.lib.22. Si iumẽto ſcapulæ fuerint diſſolutæ, id eſt vlceratæ, Veget.2.44. Si equus inter cingula ex eo quòd nimis cinctus diu pergit, læditur: aut fortè in vena lateris pungatur, & propter ſtricturam ſanguis emanare non poteſt, vnde forſan inflatur, oportet poſt quinq; dies cum pus maturuit aperto corio pus extrahi, ita vt digitorum compreſſione noxius humor expellatur, Albert. Suppuratio melius ignea lamina quam frigido ferramento reſeratur,& expreſſa poſtea linamentis curatur, Columella.

Cephalicum ad omnia vulnera difficilia claudenda & ſupplenda, Veget.4.27. De fluxionibus vlcerum, & ijs quos aper dente percuſſit, Hippiat.111. Vulnus in cauis partib. Ibidem 71. Stypticum ad omnia vulnera humecta, & fungos exiccandos, Veget.4.27. Ariſtolochia & caua radix (ſic vocant Germani herbam cuius radice rotunda & caua hactenus pro Ariſtolochia rotunda abuſi ſunt) vlceribus omnibus humidis & manantibus in humano & pecorum corporibus conueniunt: quamobrem equarij medici ad curanda equorum vulnera his herbis & radicibus carere non poſſunt, Hier. Trag. Vlcera equorum à nonnullis hunc in modum curantur: Sambuci folia in vino coquuntur cum pauco ſale: eo vlcera abluuntur: mox ſuccus foliorum ſambuci inſtillatur, deinde gallinaceus fimus aridus & cribratus inſpergitur: debet autem ſambuci ſuccus mane inſtillari, puluis è fimo veſperi inſpergi, & ſic viciſſim pergendum eſt, Innominatus. Alij aluminis & chalcanthi partes æquales cum aqua coquunt in olla noua,& aquam inde vlceribus inſpergunt. Suppuratione etiam equi infeſtantur, Ariſtoteles. De ſuppuratione, Hippiatr.26. Suppuratio (inquit Columella) melius ignea lamina, quam frigido ferramento reſeratur,& expreſſa poſtea linamentis curatur. Ad tumores malagma, Veget.4.27. Ad tumores ſiue ad duritiam quamlibet fomentum, Ibidem. Ad tumores duros & veteres malagma, Veget.4.15. Contra tumorem omnem, præſertim qui igneo feruore non flagret, Hippiat.129. Abſceſſus facti ex nimio motu, caſu, vel ictu, Ibid 79. Ad varios tumores præſertim calidos in equis ſedandos, anagallide aquatica vtuntur ad equos,& mirè prædicant Tragus & Fuchſius.

Ambuſta vel ignem experta, Hippia.81. Lipara pro ambuſtis, Ibidem 129. De combuſtis à calce quauis parte corporis aut fimo, Ibidem 65. Hyperſarcoſin, id eſt carnem in vlceribus exuberantem, noſtrates vocant *das wild fleiſch* [illegible]. Caro mortua in vulnere quomodo curetur, docet Albert.lib.22. in equo. Noſtrates carnem putridam vocant, [illegible]. Si caro in vlcere vel exuberet vel putreſcat, vitriolum tritum frequenter inſperges,& ablues vino, in quo decoctum ſit vrticæ ſemen.

Ad vermes vlcerum, Veget.3.2. Scabies, Veget.3.71. Ruſius 72. Theomneſt. in Geoponicis 16.17. Hippiatr. cap 6.32. Si ſcabies latius prurit, Ibidem 69. In prurigine (inquit Albert. libro 22.) equus ſe dentibus mordendo ſcalpere deſiderat,&c. Oritur autem primò iuxta carnẽ in collo paruis vlceribus, & per totum corium & corpus defluentibus pilis ſe diffundit,& niſi cito occurratur in ſcabiem vertitur, &c. curã omitto. De ſcabie & eius cura Albert.

Alber. Ibidem. Sion scabiem equorum lenit, Plin. Equorum scabiem ranæ decoctæ in aqua extenuant, donec illini possit, aiuntq; ita curatos non repeti postea, Plin. & Auicenna. Ad scabiem & pruritum quadrupedum adhibentur, Haleces sale infusæ per noctem. Plin. Aqua maris, Idem Amurca olei cocta cum lupinis & chamæleonte, Idem & Auicenna & Serapio. Asphaltus. Plin. Asphodelus illita, & priuatim in equis, Idem. Butyrum cum resina, Plin. Chamæleontis succus, Idem. Elleborus niger cum thure & cera, aro & pice, vel cum psyllio, Plin. Heliotropium vstum cũ aceto illitum, Obscur. Fel capræ cum cinere aluminis. Ficus siccæ & folia eius cocta cum radice almezereon nigri, Auicen. Fimus bouis vel bubali, Plin. Glutinum taurinum in aceto liquefactum addita calce, Idem. Citran, id est cedria, Serapio secundũ Galenum & Dioscor. & præcipuè oleũ eius. Oleum lentisci, Plin. Pastinacæ piscis iecur coctum in oleo efficacissimè curat, Idem. Pix, Plin. Pix liquida, Serapio ex Dioscoride. Sal Chalaitreus, Plin. Squinanthi oleum, Serapio secundũ Habyz, Auicen. Haliabbas. Hyssopus cum oleo, Plin. Personatiæ siue arctij radicem tritam aliqui miscent cũ lacte vaccino, & equorum scabiem illinunt. Impetigines, & quicquid scabies occupat, aceto, & alumine defricantur. Nonnunquam, si hæc permanent, parib. ponderibus permistis nitro, & scisso alumine, cum aceto linuntur. Papulæ feruentissimo sole vsq; eò strigile raduntur, quoad eliciatur sanguis: tum ex æquo miscentur radices agrestis herbæ, sulfurq;, & pix liquida cum alumine. Et eo medicamine prædicta vitia curantur, Colum. Et rursus, Scabies (inquit) mortifera huic quadrupedi est, nisi celeriter succurritur: quæ si leuis est, inter initia candenti sub sole vel cedria, vel oleo lentisci linitur, vel vrticæ semine, & oleo detritis, vel vnguine ceti, vel quod in lancibus salitus thynnus remittit. Præcipue tamen huic noxæ salutaris est adeps marini vituli: sed si iam inueterauerit, vehementiorib. opus est remedijs, propter quod bitumen, & sulfur, & veratrum pici liquidæ, axungiæq; veteri commista pari pondere incoquuntur, atq; ea compositione curantur, ita vt prius scabies ferro erasa, perluatur vrina. Sæpe etiam scalpello vsq; ad viuũ resecare, & amputare scabiem profuit, atq; ita factis vlcerib. mederi liquida pice atq; oleo, quæ expurgant, & replent vulnera æquè: quæ cũ expleta sunt, vt celerius cicatricem & pilum ducant, maxime proderit fuligo ex aheno vlceri infricata, Hæc Columella. Sunt qui ad scabiem equi vnguentum parent veteri axungia, oleo laurino, helleboro albo & argento viuo permixtis, ita vt ad libram axungiæ sextam olei laurini partem, hellebori octauam addas: argenti viui verò quantum satis videbitur pro scabiei modo, non nimium tamen. Simile vnguentum describit Rufius 72. Malidem subterculaneam (Græci μάλιν ὑποδερματίτην vocant) scabies sequitur, prauis humoribus sub cute infusis: mentio eius fit in Hippiatr. & apud Veget lib. 1. cap. 5. & cap. 12. In Germanicis libris nisi mendum est, genus quoddam scabiei equorum nominari inuenio *die vulden neres*, quod resina, axungia, & vitellis ouorum mixtis & in sole inunctis curant. Impetiginem aliqui *vetter* vocant (alij *Zittermal*) qua forsitan voce corrupta *neres* scriptum est, vt impetigo fera intelligatur. De scabie & pruritu colli & caudæ equi, Rufius 72. Et de scabie in genere, quam rungiam vocat Gallica voce, ibidem. In collo equi (inquit) iuxta garese quædam scabies fit, &c. De læsione garrasij seu guida, Idem 86. Cum garrese (inquit) fuerit nimis inflatum & plenum putredine, vratur pluribus punctis foci, aut ferro idoneo scindatur, &c. De quibusdam pulueribus ad sanandum dorsum vel garresum equi Idem 88. Hoc malum nostrates puto vocant *krattigkeit*, & equum sic laborantem *krettig*, vel potius *krættig*, à rana rubeta, quòd locus affectus similiter infletur. Idem aut similis affectus est, vnde equum nuncupant *krantzgrindig*. De paziolis (pustulis) quæ nascuntur in dorso equi, Rufius 87, sunt autem, inquit, pusillæ excoriationes, &c. Papulæ erumpentes, Hippiatr. 69. Intertrigo bis in die subluitur aqua calida: Mox decocto ac trito cum adipe defricatur, dum saniei vis emanat, Columella. Albæ vitiligini citra scalpellum mederi, Hippiatr. 129. Contra morpheam, serpiginem & impetiginem equorum, Rufius 180. accidunt autem hæc vitia vt plurimum circa oculos seu palbebras, & circa nares & os equi. De impetigine superius etiam dixi ex Columella. De impetigine crurum, alijsque vitijs seorsim dicetur infra. De elephantia, Hippi. 3. Elephantiasis signa, Vegetius 1. 9. cura 1. 16. Numeratur autem ab eo inter species malidis. Lepræ curatio 118. De spallatijs, Rufius 84. Sic autem vocant barbari tumorem & duritiem carnis super spatulas siue armos, quæ dorsi superficiem superat. Vegetius libro 2. cap. 30. entomata nominat tubera & tumores diuersos, vt sunt steatoma, meliceris, aneurysma, atharoma, ganglion. Adijcit & curam omnibus vnam & communem. In malide articulari tubercula quædam nascuntur per totum corpus, Hippiat. 97. Dracunculus vermis est tineæ similis, non in ventre, sed in lacertis, femore, tibijsque, parte Aegypti superiore copiosus: qui latera quoque paruulorum infestat, mouetúrque hic sine dubio, Petrus Ruellius. Aduersus dracunculum, Hippiatr. 129. hoc infestante, toto corpore pustulæ erumpunt, & animal clamitans obstrepit. Farciminosi morbi signa, Vegetius 1. 7, cura 1. 14. Censetur & hic inter malidis genera, & huiusmodi argumento deprehenditur. In lateribus (inquit Veget.) & in coxis & in verendis quoque partibus, & præcipuè in iuncturis membrorum, vel in toto corpore collectiones inflantur: rursumque hi velut sedatis, aliæ renascuntur: cibum potumque ex more recipiunt, macrescunt tamen: quia digestio eis plena non prouenit, hilares aspectu, sanisque similes creduntur. Haud scio an huius generis sint quæ in Hippiatricis cap. 97. φαρκῖνα dicuntur, farcimina forte legendum: quæ tumores sunt (inquit Absyrtus) illis quos Græci dothiênas vocant similes, maioresque, ac suppurantur, & sponte erumpunt, fiuntq; diffusa malide articulari. Farcina (inquit Albertus) nascitur ex nimia carnis humectatione, & immoderata repletione: aliqui vermem vocauerunt, eò quod superfluus humor in carne & cute foramina facit tanquam vermium, contingit autem ex sanguinis fluxione extra venas: & interdum ex magna plaga, vel ictu & liuore si non curentur intra duos menses, & in locis fuerint cauis, ac inter armos & in lateribus: interdum ex morsu alterius equi farinam patientis &c. Hæc ille. De verme dicto farsino, Rufius 146. De verme dicto anticor, Idem 147. Fit autem cum paruus humor colligitur & putrescit in capsula cordis, vnde pars ad pectus propellitur, & , si collum occupauerit, tumorem facit. Ab hoc corrupta cordis substantia mortem sequi necesse est: quamobrem anticor, id est, cordis suffocatio vocatur. Anticax (aliàs antiquor vel anticar, qui tres modi corrupti videntur, vt anticor tantum rectè scribatur, quod morbus ante & circa cor & in pericardio fit) glandulæ sunt, vel tumor, inflatio, vel apostema circa cor, Petrus Cresc. 9. 15. De verme volatili, Rufius 145. In hoc vlcera præcipuè in capite oboriuntur, humores è naribus fluunt: Vocatur autẽ volatilis, quoniam humores superiora petunt: aliqui talpinum appellant, & transit aliquando in cimorram supra dictam. De verme equi Rufius 144. Is incipit in pectore, vel intra coxas iuxta testiculos: deinde ad crura descendens tumefacit ea, & crebris vlceribus perforat: aliqui guttam vocant. Vermem dicunt glandulas in pectore vel coxis inflammatas. &c. Petrus Crescent. 9. 14. Realgar fit ex sulfure, calce viua, & auripigmẽto, & idiomate nostro vocatur soricoria: occidit sorices puluis eius, & omnia animalia: abolet fistulas & vermes

educitur,

equorum,& omnem malam carnem corrodit, Syluaticus. Ad eadem omnia valet aconitum: præcipuè autem ex aconiti genere ad vermes equorum apud nos vtuntur, quod pallidum florem gerit radice ad retis speciem incisa. Hinc natus videtur error, vt res longè dissimiles, aconitum & realgar, propter virium similitudinem à recentioribus quibusdam confunderentur. Equus vermem passus nunquam ad pristinæ valetudinis robur aut pristinam alacritatem redibit. Vermem Germani vocant *den wurm* vel *burtzel* alij *purtzel*, à farcina vel farcimine forsan detorto nomine. Distinguunt autem loco tripliciter, vt alius nascatur in naso, alius inter genu & coxam, alius in pudendis vel virga equi maris. Rursus vermes alios apertos esse legimus, vbi tubercula aliquot apertis foraminibus apparent, *aufsuuerfende wurm*: alios verò tectos. Sed remedia quoque in libris quibusdam nostra lingua manuscriptis reperta adijciam. Cicutæ succus cum melle illinitur, quo gustato vermem illico mori aiunt. Radice petasis herbæ (quam nostri radicem pestilentiæ vocant) veterinarij quidam vtuntur ad vermes equorum, aliaq; vitia tum intra tum extra corpus, Tragus. Pecudi ex verme laboranti, præsertim equo, folia carduorum edenda præbe: Aut commansam herbæ phu radicem superilliga. quod homini quoque prodest. Si vacca vel bos vermem patiatur, ouis rubetarum in palude aliqua vel alibi repertis locum affectum diligenter perfricabis: inde stercus humanum calidum impones, & linteo obligabis: & nigri solani superficiem edendam obijcies, radicem collo appendes: ne aquam adeat animal cauebis, sanabitur. Sunt qui locum scindunt & extracto verme succo persicariæ herbæ, quam plerique hydropiper faciunt, abluunt: Alij herbam cum lapide superponunt, mox defodiunt, morbo ita paulatim decrescente, vt ipsi superstitiosissimè credunt, quemadmodum herba defossa flaccescit ac putrescit. Alij radicem polygonati, carbones quernos, thus, hordeum non decorticatum & salem, omnia minutatim cōtusa concisáue miscent, & inde quantum manus capit pabulo equi inspergunt, idq; bis aut ter repetunt. Si equo vermis inter carnem & cutem nascatur, tumorem vrito, & medullam ceruinam infundito. In libris Hippiatricis nostra lingua excusis, vermes vbiuis nati cauterio vruntur, deinde ærugo inspergitur, si inter coxam & genu fuerit: si in naso, ærugo cum osse equino vsto: si in pudendis, ærugo, sulfur, & hyoscyami semen veteri axungia excepta illinuntur. De cancro, Pet. Crescent. 9. 46. De cancro cum alibi, tum in labijs, Albert. Cancer (inquit Rusius 171.) fit circa iuncturas crurium iuxta pedes aut inter iuncturas & pedes, videlicet in pastora, & quandoque alibi in corpore, &c. De carcinomate, Hippiatr. 76 De fistula ex cancro, Pet. Crescent. 47. De fistulis, Hippiat. 128. Rusius 172. fit autem (inquit) ex antiquo vulnere non curato, vel ex cancro. De fistula vbiuis corporis, Veget. 2. 27. Collyrium fistulare, quod fistulis immittitur vulnerum, quæ ab initio curata fuerint negligenter, Veget. 4. 16. Emplastrum contra omnia cacoëthe vlcera, phagedænas vlcerum diuturnas, & abscessus ano præsertim erumpentes, Hippiat. 129. Mori, caro in pelle superflua, Pet. Crescent. 11. De tuberculo in mori speciem, Hippiatr. 127. Malagma ad vligines, Veget. 4. 24. hæc alibi puto vlcera glycea vocari. Agglutinans medicamen ad fanos Hippiatrica 129. De glandulis & scrophulis inter pellem & carnem, Petr. Cresc. 32. De glandulis, testudinibus & scrophulis, Ruf. 139. Omnes hi tumores fiunt ex materia corrupta in vno loco se condensante inter corium & carnem. Pendigo ad scirrhos pertinere videtur. Si iumento scapulæ vlcerentur, diligenter inspice, ne quas inter neruos & commissuras pendigines faciat, Veget. 2. 44. Pendiginem circumcides ad viuum, Idem 2. 55. Glycium ad sordida & cancrosa vulnera, Veget. 4. 27. Malagma ad vligines, Idem 4. 24. Linimentum ad phazalam (abscessum puto) morbum peculiarem equis mare rubrum ingredientibus. Emplastrum quod dolores sopit, & incandescentes inflammationes discutit, Hippiat. 129. item aliud, Ibid. Traumatica duo ad phlegmonas tollendas, Veget. 4. 27. Rhaduncelus (forte carbunculus) est phlegmone occupans cutem & carnem vsq; ad profundum, cum sanguinolenti humores superabundant: sunt autem eius differētiæ pro diuersitate humorum, & cæt. Albert. Ad inflammationem omnem, & malagma ad spinæ vertebram, Theomnestus in Geoponicis 16. 16. De barbulis & carbunculis, Rusius 85. Barbula forte à carbunculo corruptum est nomen: fiunt autem ex superfluo sanguine, & aliquando miscentur etiam alij humores: cura eorum docetur in capite de læsione dorsi. Squillares dicti furunculi Hippiat. 80. Ficus est collectio rubicunda vel liuida prominens ex nimio intercutaneo sanguine, &c. Albertus. De ficu qui nascitur alibi quàm in pedis solea equi, Rusius 140. Ignis sacer vel pusula, Hippiatr. 25. Si equus aut bos ficosos tumores (*feyguuartzen*) patiatur, cultro abscinde, & quinque folij succo sanguinem ablue, mox cretam tritam insperge, Obscur. De herpeste, id est serpente vlcere, Hippiat. in hoc ἀλφώδες album sub pelle incidendum, & astringentibus inde curandum est, &c. Turtæ (inquit Albert.) apostemata sunt in superficie carnis intra cutem exorta, in modum panis qui turta vocatur: fiunt ex abundantia sanguinis maximè, humorisque intercutanei putridi: & aliquando cum caro læditur ictu aliquo, &c. De curtis (lege turtis) equorum, Rusius 81. De equo super quem Luna splenduit, Rusius 83. Videtur autem de apostemate vel vlcere intelligere, quod Lunæ radijs tactum putrescere vel corrumpi alibi etiam legere memini. Verrucæ vbiuis, Veget. 3. 17. Traumaticum ad verrucas tollendas, Idem 4. 27. Verrucas in equis quidam pilis ipsorum vinciunt, & testas concharum quæ in aqua dulci reperiuntur vstas tritasque inspergunt. Claui, Hippiatr. 26. Coriago, ἐγδερμία, vitium est, cum pellis appressa tergo pertinaciter adhæret: hoc cum ambobus armis inhæsit synomiasin vocant, vide Vegetium 3. 54. & Hippiatrica 26. Cornu vocatur cum corium in carne dorsi, vel sola caro antea læsa, videtur sicut cornu indurata: quod ex nimio pondere sellæ vel alterius oneris accidit, ita vt rumpatur aliquando pellis dorsi, & vlcus aliquando etiam ad ossa pertineat. Fit etiam raduncelus interdum in cornu, &c. Albertus, & Petrus Cresc. 9. 27. Compressum in hoc malo (inquit Rusius 80.) corium cum carne conglutinatur: & cornu vocatur, quia instar cornu formam rotundam habet: vel à diffusione latitudinis quæ protenditur in acutum: vel à corio cum cute inuiscato, &c. De coriagine diximus etiam inter morbos bubuli pecoris. De dorso læso attritóque, superius etiam dictum est. De neruo inciso & eius cura, Rusius 173. Neruorum vulnera, Hippiatrica 84. Ad ictus & dolorem neruorum cataplasma, Hippiat. 129. Cæteros neruorum affectus, quære infra vbi de articulis & partibus extremis dicetur. Varices, Hippat. 77. Crurum ossa (inquit Xenophon in electione equi) sint spissa, sed spissitudo non erit venarum neq; carnium: nam hoc pacto cum per aspera agitur equus, impleri hæc sanguine necesse est, & existere varices (χείρους, lego κιρσοὺς) & crassescere crura, & cutim abscedere.

Alexipharmaca & Theriaca.

Sæpe imprudens animal venenum in pascuis vel præsepibus vorat, contra quam noxam alexipharmaca remedia vbi ab authoribus petenda sint monstrabimus: sæpe etiam à venenosis animalibus ictu morsúue læditur, quibus

quibus theriaca dicta medicamenta succurrunt. De brassica syluestri cum fœno depasta, Hippiatr.90. De aconito,91. De cicuta,92. De veratro & ægolethro in cibo sumptis superius dixi. Interit veneno sandarachæ & equus, & quoduis iumentum siue veterinum: datur in aqua percolatum, Aristoteles. Est quando equus sordidos & absterſioni destinatos pannos vorat, contra quod malum in Germanicis libris remedium inuenio oua aceto calido macerata donec testæ abscedant, &c. Si equus terram vorârit, pro remedio sauinam in pabulo dant minutatim incisam, Obscur. De equo qui comedit pennam, Ruf.133. Contra fimum gallinæ deuoratum, Hippiatrica 89. Veget.3.85.& 3.15. Stercus suillum iumentis propinatur contra venenosos morsus, Veget 3.77. Si araneum comederit equus, Veget.3.80. Buprestes bestiolæ (vulpestres, corrupte) araneæ similes, cum deuoratæ fuerint, animal præfocant, Veget.3.15. vbi de causis impeditæ vrinæ loquitur. Si buprestin comederit in fœno, Idem.3.78. Contra buprestin, Hippiatrica 86. Qui remedia Germanicè scribunt, hoc malum vocát *käfern im magen*. De erucis, Hippiatrica 93. Contra hirudines haustas, Absyrt.in Geoponicis 16.18 Hippiat.88.

De morsu canis rabidi, Hippiatrica 87. Veget 3 84. Hippiatrica in fine capitis 87. De aquæ metu, Vegetius 3.31. Muris aranei morsus (inquit Aristoteles) equis alijsq; iumẽtis molestissimus est: pustulæ hoc excitantur: & periculosior quem defixerit grauida: pustulæ enim rumpuntur, ex quo interitus sequitur: sed si non grauida est, non interimit. De morsu muris aranei, Hippiatrica 87. Vegetius 3.77. vocat autem murem cæcum: & 3.82. vbi murem araneum vocat. Si iumenta momorderit (mus araneus,) mus recens cum sale imponitur, aut fel vespertilionis ex aceto, Plinius. Fit aliquando vt mustela iumentum morsu sauciet, cuius dentes inficiunt animal, & moritur, nisi subueniatur. Remedio est si vulnus oleo perungatur, in quo mustela suffocata computruerit, expresso validiusculè per linteolum. Fricatur & locus saucius arida pelle mustelæ, vt incalescat, & datur iumento antidotus theriaca, Camerar. Quinetiam ea (inquit Aristoteles) quam alij chalcidam alij dygnidam vocant, suo morsu aut interimit, aut vehementem dolorem mouet: similis hæc paruis lacertis est: sed colore serpentis quam cæciliam nominant. De vulnere ex sagitta intoxicata, Rusius 178. Ad morsus serpentium, Hippiatrica 85. & 86. Rusius 179. Quadrupedibus à serpente læsis hæc prosunt, vt Aggregator obseruauit: Cancri in cibo sumpti, Plin. Daucus, idẽ. Filix imposita capiti iumentorum defendit à serpentibus, Idem. Mustelæ catulus nudus recens cum sale appositus, Plin. Ruta per nares cum vino, Idem. Vespertilionis fel cum aceto, Idem. Si vipera animal percusserit, Vegetius 3.79. Hippiatrica 85.& 86. Aduersus colubros, Veget.3.77. Ad ictos à scorpione, Hippiatr. 86. à scorpione vel alia reptili bestia læsos, Hippocrates in Geoponicis 16,19. Veget.3.77.& 3.83. Si animal mordeatur à phalangijs, Veget.3.77.& 3.81. Hippiatrica 85.& 86. Si pastinacam (staphylinon, insectum) deuorarint, cuius magnitudo quæ verticilli bestiolæ est, irremediabile malum est, Aristoteles. De eodem insecto, Hippiatrica 119. De pastinacæ marinæ ictu, Hippiatr.87. Est in exemplis equos ab apibus occisos, Plin.11.18. Apes aliquando equum non modo fortissimè inuasisse, sed etiam interemisse, Aristoteles affirmat, Aelian. Ne muscis infestentur veterina, Hippiatrica 85. & ne vlcera ab ijs tacta vermibus scateant, Ibidem. Muscas quoq; vulnera infestantes (inquit Columella) summouebimus pice, & oleo vel vnguine mistis, & infusis, cætera erui farina rectè curantur. Sunt qui vulneribus illini iubent vnguen illud quo axes rotarum perunguntur: aut serum aquámue casei inspergi. Culices propellendi, Hippiatr.85. Contra tabanos vel œstra, Ibidem. Contra cimices & pulices Ibidem. Contra pediculos, Veget.1.44. Hippiat 95. Contra ricinos, Ibidem. Quidam argentum viuum axungia vetere extinctum, fasciæ ex cannabi illinere iubent, eamq; collo appendi. Alij aqua, in qua resina decocta sit, abluunt.

De particularibus morbis à capite ad pedes.

Omnes valetudines capitis, præcipuè veteres & periculosos, cyclo curare oportet, Veget. Cycli autem rationem ex eo descripsi supra, vbi de equo purgando egi. Ad passiones capitis iumenti bryonia & vitis nigra prosunt, Plin.23. vt citat Aggregator. Ad caput fractum vel nudatum aliquo casu, Vegetius 2 13 Si caput equi ex ictu morbóue languet, raphani (seminis nimirum) & zedoariæ partes æquales tritas cum vino misce, & faucibus infunde: idq; toties, donec sanies à capite fluxerit, Obscurus. Ad capitis dolorem, Vegetius 2.8. capitis & caluariæ, Hippiatri.104. Capitis dolorem, inquit Columella, indicant lachrymæ quæ profluunt, auresq; flaccidæ, & ceruix cum capite aggrauata & in terram summissa. Tum rescinditur vena, quæ sub oculo est, & os calda fouetur, ciboq; abstinetur primo die. In postero autem potio ieiuno tepidæ aquæ præbetur ac viride gramen, tum vetus fœnum, vel molle stramentum substernitur, crepusculoq; aqua iterum datur, parumque ordei cum viciæ libris duabus & semis: vt perexigua portione cibi ad iusta perducatur. Appiosus, id est hemicranicus equus, vnde & mens hebetatur & visus: Et quia vna pars prægrauatur, tanquam ad molam vadit in gyrum, Veget 2.2. Et rursum 2.10. Appiosum iumentum (inquit) præsepio incumbit, oculos tensos habet, micat auriculis, &c. Vide etiam paulo post in Rabioso. Sol canicularis ardentior animalia percutit in cerebro, vnde caput deiectum habent, Vegetius 3.36. Ad siriasin, id est capitis ardorem, Hippiatrica 129. Capitis valetudines, Vegetius 2.1. Cum ex æstu (inquit) vel frigore debilitata sunt membra, & in capite frixus sanguis vertitur in virus, tunc repletis venis cerebri membrana distenditur, & somni salubritatem frequenter excludit: ex quo necessariò dolor capitis, mœstitia & imbecillitas subit. Distentionis quoq; valetudo (Vegetius 2.9.) ad capitis præcipuè causam refertur. Obscuratur in ea visus, capitis membrana distenditur, adest tremor & sudor totius corporis. Contingit autem diuersas ob causas, si sudans biberit, ex indigestione cibi, si non dormiat, si substrictus manserit. Capitis refrigeratio, vt cum equus ex calido stabulo subitò ad frigus perducitur: vnde equus aliquando tussit, & appetitum amittit, &c. Pet. Cresc 9.25. De frigiditate capitis equi, quæ tussim prouocat, oculos inflat, aliquando lachrymas euocat, Rusius 70. De viuulis, Petrus Cresc 9.17. De strangulione, Rusius 63. De strangulione & cymorrha, vt quidã scribunt, item de viuulis, supra inter morbos communes docui: etsi potius ad capitis morbos referri debeant. Pro chimorra aut simili voce, apud Petrum Cresc.9.14. hæmoagra ineptè legitur. De strangulina etiam inter thoracis & pulmonis morbos nonnihil dicetur infra. Ad defluxiones vel destillationes à capite, Hippiatri.104. Pituitæ, id est fluxui humorum, vel rheumati iumentorũ vel pecorum, vt Aggregator obseruauit, prodest cretani (id est crethmus) Plinius lib.26. item hellebori nigri surculus per aurem traiectus, & postero die eadem hora exemptus, Idem lib.25. Equo cui catarrhus per nares fluit (*rützig*) olei libram, in qua argenti viui quadrans decoctus sit, refrigeratam ab ignis calore per nares infundes: sic enim vel intra octo dies, vel sex menses saltem conualescet: aut morietur, Obscurus. De genere & qualitate mucorum qui per nares fluunt, Vegetius 2.36. Medicamentum ad saniem li-

quidam è naribus, Hippiatrica 129. Vegetius libro 1. maniam quoq; inter malidis species numerat. Dephreniti-de Vegetius 2.5. Si, vbi antea diebus aliquot sponte ieiunarint, mox in furorem vertantur, sanguine detracto iuuantur, Aristoteles. Equis furentibus auriculæ sunt subrectæ, Plinius. De insania, Vegetius 2.12. Oculi, inquit, ardent sanguine & humore suffunduntur, auriculæ stant vel micant: indomitorum instar capi non possunt, capti parietibus se illidentes conantur effugere. De furore & rabie, Hippiat. 102. Insania, cum præsepia frangunt, sese morsu lacerant, homines impetunt, auribus micant, &c. Vege. 3.43. Contra maniam seu furiam in equis, Rus. 15[illegible]. De chirurgia adhibenda in equo furioso, propinato ei opiato pharmaco, &c. Idem 159. Rabies (inquit Vegetius) eadem omnia & maiora ostendit quam insania. De equo furioso vel leproso (lego rabioso) Rus. 154. Rabiosus, Vegetius 2.5. & 2.11. Cum appioso (inquit) accedit thoracis passio, statim fit rabiosus, supercalefacto iecore & sanguine, &c. Dolor est loci, adeò vt mordendo se comedat (præsepia aut ilia mordicet: vel alium impetat. Subito hinnit tanquam sanus. In parte capitis vbi vitium remansit post curationem, difficile se gyrabit, & parietibus se iunget, &c. Rabiosi equi (inquit Camerarius) fiunt varijs de causis, vt ab æstu, à pabulo non idoneo, à cerebri inflammatione, à bilis in venas exudatione. Flagrant & rigent oculis, spumam eijciunt. His venas statim incidere oportet, qui si castrentur, resipiscere subitò perhibentur. Nostri equos insanos lunaticos vocãt, & cerebrum cum luna eis minui aiunt. Circa Abderam & limitem qui Diomedis vocatur, equi pasti (nascentibus illic herbis) inflammantur rabie, circa Potnias verò asini, Plin. non exprimit autem quibus herbis. Equos efferari & rabie inflammari ferũt, bibentes ex Cossinito flumine Thraciæ qui defluit in Bistonicum stagnum, vbi Diomedis Thracis, qui immanes equos habebat, quos Hercules expugnauit, regia olim fuit. Ex eodem morbo laborare dicunt equos bibentes de fonte Potniæ, qui non longe ab vrbe Thebis abest, Aelian. Equi dicũtur νυμφιοί, qui lymphatico morbo laborant: in quo ad tibiæ sonum quies cõtingit, fronte demissa quod vocatur κατωπᾶν, Cælius. Quod autem lymphari dicitur, tale est, vt equus ad tibiæ sonum quiescat, & demittat frontem: cum verò conscenderis, citetur contentius donec retineas: demissus etiam semper tristisq; est. si rabie tenetur: cuius indicium, vt auriculas demittat ad iubam, rursusq; protendat, idq; vicissim factitet, Aristoteles. Rara quidem (inquit Columella) sed & hæc est equarum nota rabies, vt cum in aqua imaginem suam viderint, amore inani capiantur, & per hunc oblitæ pabuli, tabe cupidinis intereant. Eius vesaniæ signa sunt, cum per pascua veluti extimulatæ concursant, subinde vt circumspicientes requirere, ac desiderare aliquid videantur. Mentis error discutitur, si deducas ad aquam. Tum demum speculatæ deformitatem suam pristinæ imaginis abolent memoriam. Eadem hæc verba Ruellius in Hippiat. 15. tanquam Theomnesti repetit, cum in Græcis nihil tale hoc loco legatur, nulla Columellæ mentione facta. Hydrophoba, id est aquam timentia iumenta, ex qua passione in rabiem conuerti solent, Vegetius 3.31. Syderatio, Veget. 2.39. In hac (inquit) labia & maxillæ & nares etiam deprauantur in parte, ita vt vix cibaria dentibus inlidat, quæ etiam humoribus plena reperies: & bibiturus os ad nares demerget in aquam, quia infirma sunt labia quibus haustus attrahitur. De syderatione & comitiali morbo, Hippiatrica 109. De epilepsia, Veget. 3.33: Si equus morbo incognito collabatur, filicis fœminæ radicis partem linguæ subijcito, mox alui ac vesicæ excrementum reddet & exurget, Hieronymus Tragus hoc ipsum se expertum scribens. Ad vertiginẽ, Hippiatrica 128. Paralyticum iumentum ambulat primum in latere ad similitudinem cancri, ceruicem incuruat ac si fracta esset, rectos pedes non ponit (parietibus se illidit) cibum & potum non recusat, hordeum ipsius vdum semper apparet, Vegetius 3.41. Indicia resolutionis neruorum, Hippiat. 129. Ex impetigine inueterata iuxta oculum vermis fit qui ad cerebrum penetrat, vnde animal statim moritur, Incertus. Cerebrum commotum facit vt malè ambulent equi, frequenter offendant, & toto se corpore commoueant, &c. Veget. 2.7. Ad lethargicos, Hippiatrica 128: quod penultimum est caput de diuersis morbis. De lethargico equo, ibidem 101. in verbis Absyrti de thlasmate. Animal lethargicum semper iacet ac dormit, Vegetius 3.48. Lethargici, Hippiatr. 104. Λήθαργοι τῶν ἵππων οἱ ἀεὶ ἐλεμεῖς καὶ νωθροί, καὶ πάθος τι σὺν πυρετῷ, Hesychius & Varinus. Ad somnum conciliandum, Hippiat. 128. Neruorum læsio, Absyrtus in Geopon. 16.7. Capiuntur equi (inquit Aristo.) etiam rigore neruorum: cuius indicium, venæ vt omnes neruiq; intendantur, & caput ceruicesq; immobiliter rigeant, rectisq; cruribus gradiatur. Roborosa passio (Vegetius 3.24.) dicitur, quæ animal rigidum facit ad similitudinem ligni. Totum corpus astringitur, extensæ sunt nares, & aures frigidæ, immobilis ceruix, os constrictum, caput extensum, pedes constricti, vt nulla commissura flectatur, &c. Tetanus videtur hic affectus: & idem forte est quem Germani vocant *erschrecken vff allen fieren*. hoc est noxam per omnia crura: in quo allium cum aceto tundunt. & crura bis aut ter illinunt: & donec incalescant inequitant, & calefactum operiũt. Spasmus, *der krampff, oder verkürtzt adern*. Vide infra in affectibus ceruicis & colli, & rursus in affectibus neruorum inferius. Tetanus, Hippiatr. 34. Tetanum vel rigorem neruorum vulgò in Italia incordatum vocant. Tetanus vel robur. opisthotonus, emprosthotonus, Veget. 3.24. Opisthotonus, Hippiat. 34. Vegetius 3.47. Ad opisthotonicos vnguentum, Hippiat. 129. Spasmus in causa est vt subito concidant, articuli eorum extenduntur, toto corpore palpitant, aliquandò etiam de ore spumam emittunt, &c. Vegetius 3.32. In opisthotono non debet incidi vena, Absyrtus cap. 9

De morbis oculorum Hippiat. 11 Rusius 52. Vegetius 2.22. Heterophthalmos equus, vide supra in B. sed hic affectus naturalis siue connatus est. Oculis iumentorum & quadrupedum (vt obseruauit Aggregator) prodest anagallis, Plinius lib. 25. Chamelæa Idem 24. Sal, si inspuatur oculis, Idem 31. Oculus lunaticus vitium est, quod interdum oculo album inducit interdum lympidat, vnde lunaticum veteres nominauêre, Vegetius 2.18. Nostri aiunt oculum (malim, maculam aut suffusionem oculi) cum Luna crescere & decrescere, & interdũ prorsus obcæcari. Aduersus hoc vitium aliqui lapillos in capitibus cancrorum repertos terunt, melle excipiunt. & oculis illinunt (hoc aliqui etiam ad cicatrices & vngues adhibent.) Alij vitellum oui cum sale subigunt, & vstum inde puluerem oculis inspergunt, quod cicatrices etiam abolere aiunt. Pili in oculis, Vegetius 2.15. De sanguine qui apparet in oculis equorum, Rusius 57. Oculi cruore suffusi, Hippiatrica 11. Oculorum vulnera & ictus. Ibid. Ad oculum percussum, Vegetius 4.27 Rusius 59. Ad album vel glaucoma ex percussura natum, Vegetius 2.22. Ictus vulneris & inde carcinoma, Ibidem. Ad rupturas, & de tuniculis seruandis, Vegetius 4.27. Nostrates vulnus oculi ab acuto aliquo ligno infixo vocant *den angstal*, & venam statim ante oculos incidunt: Alij vero eam quæ mox sub vinculo nasi (vt vocant) reperitur, & caput humilius alligant, vt sanguis effluat. Exulcerati oculi. Hippiatr. 11. Vlceribus in oculis animalium medetur papauer, Auicenna. Papaueris cornuti folia & flores iumentorum (κτηνῶν) argema & nubeculas inuncta emendant, Dioscorides. Theophrastus folium eius argema in ouibus tollere scribit. Dolores oculorum, Hippiat. 11. Omnis dolor oculorũ inunctione succi plantaginis

ginis cum melle Attico, vel si id non est, vtiq; thymino celeriter leuatur, Columella. Oculorum inflammationes, procidentiæ, defluxiones, Hippiatr. 12. De lachrymis oculorum, Rusius 13. Contra ruborem & dolorem oculorum, Rusius 61. Lippitudo Hippiatrica 11. Absyrt. in Geoponicis 16 5. De epiphoris oculorum, Vegetius 2. 22. Hippiatrica 11. Auticax est rheuma ad oculos, epiphora vel ophthalmia visum impediens, Petrus Cresc 9 26. Apud eundem 9.15. auticax, aliâs antiquor, vocatur glandula quædam circa cor, &c. Si animal oculum impegerit, aut confricauerit, vel ex percussura læserit, & album induxerit, etiamsi totus oculus præclusus sit, hac ratione curabis, &c. Vegetius 2.20. Ad confricationem oculorum, Rusius 10. Fluxionem oculorum aliqui curant insperso puluere, ex vitello oui vsto, & carco, hedera terrestri ac ruta vstis mixtisq; omnibus. De tumore calloso oculorum, Vegetius 2.22. Oculorum carcinomata, Hippiatrica 11. De caligine oculorum, Rusius 54. De caligine & panno siue panniculo albo, qui pupillam oculi occupat, & visum obumbrat, Rusius 55. Oculi (inquit Camerarius) caligine & nebulis frequenter læduntur, claritatem restituere putāt medullam de cruribus caprinis exemptam recentibus & incoctis, cum trochiscis roseolis (cum rhodostagmate, vt habet Absyrtus in Hippiat. cap. 11. vnde hæc transtulit Camerarius, & vt rhodostagma non rectè pastillos roseos vertit, sic compositionem eorū frustra de suo adfert: de rhodostacto vide Aeginetam 7.15. de roseis pastillis, 7 12.) & illinetur oculus caliginosus (equi vel muli bis aut ter penna illinetur, & sanabitur, Absyrtus.) Quòd si etiam pustulæ appareāt, aut rubedo oculorum, proderit idem medicamentum vel medulla cerui cum croco pondere denarij, sic mista vt liquiditas retineatur. Ad caligines (ἀχλὺς) remedio esse putantur sputa salis in ore ieiuni liquefacti: aut puluisculi de corio veteri tosto in furno & cinefacto, Camerarius ex Hippiatricis. In quibus nos cap. 11. sic legimus, Medulla ceruina purgata, ne quod ossiculum remaneat, & in pila marmorea trita cum drachma croci triti miscetur & reponitur in vase ligneo (vitreo, Ruellius) vel corneo ad vlcera oculorum. Oculos equi claros reddet hoc medicamentum: Ad vnciam mellis puri, zinziberis drachmas duas admisce, & stillatitij liquoris rutæ vnciam semis: hoc oculis inditum & iumentis & homini prodest. Contra maculam equorum, Rusius 58. Cicatrices oculorum, Hippiatrica 11. Vegetius 2.22. Cicatrices oculorum (inquit Columella) ieiuna saliua & sale defricatæ extenuantur: vel cum fusili sale trita sepiæ testa: vel semine agrestis pastinacæ pinsito, & per linteum super oculos expresso. Pterygia, id est vngues oculorum, Hippiatr. 11. De vngula oculorum (*der nagel*) Rusius 56. Est autem (inquit) cartilago, quæ frequenter medium oculorum occupat. Collyria ad oculorum albugines, Hippiat. 12. Geoponica Græca 16.6. Ad albuginem & vestigia vlcerum in oculis animalium commendatur centaurium minus à Plinio lib. 25. cinis de osse sepiæ lib 32 sideritis libro 25. & flos papaueris campestris ab Auicenna. Cicatricem esse puto quod nostri in oculo vocant *das fāl*, quasi pellem dicas, nisi quis pannum potius barbaris dictum interpretetur: eam aliqui curāt vitello oui cum sale subacto & vsto, vt & lunatum oculum, sicut supra dixi. Alij tum ad cicatricem tum vnguem oculi duodecim lapillos è capitibus cancrorum vrunt, & inflant in oculos equi, donec rubescant: deinde mel illiniunt. Hoc etiam supra ad oculum lunaticum retulimus, Alij vnum aut alterum ouum coquunt donec durescāt, & quod album est super ferro vrunt dum in cinerem vertitur, cui admiscent piperis & zingiberis albi farinam cribro excretam, hoc arido replent canalem pennæ & in oculum inflant. Alij similiter inflant tritas concharum testas quæ in stagnis reperiuntur. Ad oculorum album vel glaucomata. Veget. 4.27. Album vel glaucoma ex humore vel percussura natum, Vegetius 2.22. Si animal oculum impegerit, aut confricauerit, vel ex percussura læserit, & album induxerit, Vegetius 2.20. Oculus lunaticus vitium est quod interdum oculo album inducit, interdum lympidat, Veget. 2.18. Collyria diuersa, ad album in oculis, ad glaucoma, Vegetius 4.27. Suffusio vel album quomodo per nares curentur, Veget. 2.21. Suffusio oculorum, Vegetius 2.16. Hippiatrica 11. Paracentesis in cicatrice oculi, & quæ sit incurabilis, Veget. 2.17. Apud Græcos medicos non in cicatrice sed suffusione oculorum, paracētesin adhiberi solitam legimus. Est suffusio, Græcis hypochysis, barbaris cataracta, Germanis *ein starr* vel *stara*, vnde compositum *starrblind*, id est ex suffusione cæcus. Staphyloma oculi, Hippiatrica 11. Vegetius 2.19.

De extrahendis equo dentibus, qui dicuntur scalliones, Rusius 40. Sunt autem (inquit) quatuor in maxilla inferiori, extrahendi cum equus fuerit annorum trium & dimidij, duo ex eis scalliones, & duo plani vulgo nuncupantur. Plura de his dentibus scripsi supra in B. Si gingiuæ vel dentes doluerint, Vegetius 2.32. Ad Parulides id est gingiuarum collectiones, Hippiatr. 129 Pullaria, tumor inter gingiuas & maxillas, tanta teneura vt manducare vix possint: sunt autem glandulæ quædam, Veget. 2.25. Os vlceratum, Hippiat. 60. Aphthæ oris, Ibidem 61. Vlcus putridum vel marcidum in ore, Hippiat. 28. De malo oris equi, vbi glandulæ in vtrisq; maxillis intrinsecus tumefactæ apparent, instar amygdalarum, Rusius 64. Hoc malum Germanicus quidam liber exponit, *Geschwollen halss, oder so es nit schlinden mag.* Si tumores in ore sint, quos nostri gallas vocant, è venis sub lingua sanguinis bonam partem extrahunt, & os perfricant vino vel aceto, cui sal & arida fæx vini æquali inter se portione miscentur: Alij gallas ferro curuo excisas ita perfricant: quod si palatum tumeat, gallas secundum longitudinem excindunt, & vulneribus diligenter affricant salem non tritum. Si equus ex vulnere oris aut faucium febriat, Vegetius 1.36. Ad fistulam in maxilla vel ore. Vegetius 2.26. Equorum communia mala sunt, immundicies oris, aut dentium asperitas & inæqualitas, &c. Camerarius. De læsione linguæ, vbi multa vlcera fiunt, vt ex morsu dentium, vel freni vel malo pinzanese dicto, Rusius 68. Malum (inquit Albertus) in lingua equi aliquando fit, cum ex putrida esca sanguis putridus & phlegmaticus generatur linguam putrefaciens: vnde lingua excoriatur, & venæ sub ea nigrescunt. Hoc malum aliquando ad pedes descendit, ita vt equus vix stare possit, &c. Lingua incisa, fibulis consuenda, &c. Veget. 2.31 Ad linguam intercisam, Hippiat. 129. Ad ligulam, Hippiatr. 129 Ad palati dolorem cataplasmata, Hippiatr. 129. Si vena in palato incisa claudi non potest, Vegetius 2.35. De palatina, Rusius 65. Sunt autem sulci quidam in palato equi, caui vel profundi, ex pabulo acuto & aristis pleno pungente palatum, aut ex phlegmate orti. De lampasco, Rusius 66. Est autem lampascus in equis palati tumor, & forte per metathesin literarum sic nominatur voce à palato detorta. Anglicè etiam lampas vocatur, Germanicè *schal* vel *staul*. in quo affectu quidam gingiuis supernè tumidis cauterium adhibent. Lampasius (inquit Albertus) ex abundantia sanguinis in superiori parte oris iuxta dentes est protensa inflatio, ita vt sulci qui inter dentes sunt emineant, & equo esca (fluratura & moruellata Rusius) de ore cadat, &c. Columella in bubus tumorem palati vocat. Palati tumor accidit etiam morbo quem crithiasin vocant, vnde Albertus apud Aristotelem deceptus nō symptoma tantum palati tumorem (ipse mollitiem vocat) sed eundem omnino morbum cum crithiasi facit. De barbulis sub lingua, Rusius 69. Barbulæ quædam (inquit Albertus) fiunt in palato equi, siccæ, in modum co-

norum mamillarium alicuius bestiolæ, quæ cum crescendo longiores paruo grano fuerint, equum ab edendo impediunt. Germani, vt conijcio, *zäsen* vel *fesen* nominant, quæ sint eminentiæ quædam sub lingua, similes grani frumenti quod *fesen* appellant, & equum ita impediant vt ex cibo nihil proficiat: nisi fosellis potius, de quibus statim dicam, hoc nomen conueniat, quod magis placet. Ioan. Ruellius in Hippiatricis quodam loco vbi de ranis pedum parte mentio fit, ineptissimè vitiosa incrementa linguæ interpretatur, & Petrus Ruellius errorem eius secutus à Gallis vulgò les barbes nuncupari scribit. Fosellæ (vel floncellæ, Rusio 67.) inflationes (molles & paruæ, Rusius) intra os equi in labijs natæ versus extremos dentes, in medio nigricant: fiunt autem cum equi ingerunt frigidas & asperas herbas, quæ super labijs & maxillis diu manent, & impediunt quo minus pabulum equi suo commodè loco mandi possit, vt in lampasco etiam contingit, &c. Albertus. Videtur autem hoc esse illud malum quod superius dixi à Germanis *fesen* appellari, quod aliqui definiunt tumorem esse sub labijs ad dentes laterales, & eadem Germanicè de eo scribunt, quæ de fosellis Albertus Latinè: vt *fesen* à fosellis detortum sit nomen: barbulæ verò supradictæ Germanica lingua vocentur, *wertzlin oder zäpflin im rachen*. Glandulæ inter maxillas & fauces inferiores nascuntur, & ad similitudinem pilularum maiores, aliæ verò minores connexæ ex carne obdurescunt, & tumorem sine doloribus faciunt, &c. Vegetius 2.24. Si ex plethora sanguinis fauces tument, Vege.2.29. Tumor faucium & capitis interius adeò vt bibere aut manducare non possint, Vegetius 2.28. Tonsillæ, Hippiat.18.& 20. Maxillæ interdum dolent & tument, interdum etiam lapides in eis concrescũt, Hippiatr.18. Si equo maxillæ dolent, calido aceto fouendæ, & axungia vetere confricandæ sunt, eademq; medicina tumentibus adhibenda est, Columella. Maxillarum vlcera putrida, Hippiatr.28. Os fractum iuxta collum, vel molares, vel alio oris loco, vt morsum equus claudere non possit, Vegetius 2.33. De sanguine per nares fluente, Hippiatr.42. Vegetius 1.54 Nonnunquam etiam per nares profluuium sanguinis periculum attulit, idque repressum est infuso naribus viridis coriandri succo, Columella. De cuferino vel cuferio, id est cum post cursum sanguis de naribus fluit, Vegetius 2.37. De cartilagine narium corrupta & sanguine fluente, Vege.2.34. Si narium septum rescissum est, Hippiat.129. De polypo, Hipp.2.21. In polypo narium præclusi spiritu strangulari videntur, stertunt, muci humidi profluunt, Veget. 2.38. Chanan est sonitus accidens in naso, quo fit sæpius ista vox chaha: vel secundum alios est exitus vaporis fœtidi ex naribus, sicut accidit equis, Andreas Bellunensis. Ozænæ vitia pedum sunt Vegetio item Absyrto cap.129. vt errauerit Ruellius qui fœda narium vlcera illic interpretatur. Podagræ indicium, vt alter testium dexter palpitet, vel vt paulò citra nares cauam quiddam rugosumque gignatur, Aristoteles. Sternutatorium, Hippiatr.129. Aurium dolores, Hippiat.17. De auribus contusis, & collectione aurium vel suppuratione, Veget.2.24. De tumore iuxta aurem, Ibidem. Si aqua ingressa sit, Ibidem, & Hippiatr 17. Strumæ & parotides, id est duri tumores iuxta aurem, Hippiatr.16. Vegetius 2.23. Vlcera auricularum, Hippiat. 17.

Si equo collum ita tumeat, vt deglutire non possit, bacillum anterius fissum & stupa inuolutum inserito in fauces equi, vt vlcera rumpantur, deinde tria oua cum aceto mixta infundes, Scriptor innominatus. Apud eundem morbus quidam nominatur *kälsucht*, id est gutturis morbus, cui hoc remedium adhibet: Album liquorem (inquit) de ouis vigintiquatuor thuri miscebis (quod remediũ vsurpatur etiam in lampasco dicto, quem *schnelsucht* interpretamur) & in collum defundes deinde collo circulum circumpones (quidam & alterum pectori addunt) & equitari facies donec bene sudauerit: alij aliter medentur, vt in libris Germanicis præscribitur. Ceruicis tumor & attritus, Hippiat.23 Stiua (inquit Albertus) in collo equi dicitur, cum collum sine dolore huc illuc flecti non potest, nec equus escam nisi per interualla capere potest, accipit autem à terra raptim & festinanter. Causa est extensio neruorum colli & repletio. Curatur subulis candentibus transfixis, &c. De scima (stiua lego) seu lucerdo, Rusius 73. fit (inquit) ex nimio onere scapularum, & desiccatione nimia neruorum colli, &c. Nostrates hoc vitium in quo tendines ceruicis rigent, vocant *halßstarrig*. De spasmo & tetano supra dixi in morbis capitis. Est & aliud colli vitium, quod vulgo vocamus *den speckhalß*, & equum ita affectum *speckhälsig*: quem in Germanicis libris reperio similiter curari, vt scabiem colli, de qua supra diximus. Audio tumorem esse mollem laxumque, qui in causa sit vt collum & iuba in alterum latus inclinentur: & aliquando excindi. Collum equi inflatur inquit Rusius, si intra quartum diem post extractionem sanguinis, plagam super lignum & lapidem fortiter, aut alius equus illam corroserit, aut si cito post restrictionem plagæ duram escam comederit, &c. Si iumentum ceruicem vel vertebras eiecerit aut luxauerit, Vegetius 2.41. Hippiatr.26. Peruersio ceruicis, Hippiatr.24. Ceruix destillationem patiens tumidior videbitur, fœtorem habebit canceraticum, cum humore nigro & liquido: diligenter scrutaberis foramina eius, &c. Vegetius 2.43. Si iuxta collum ex punctura spatulæ aut lateris inflatus fuerit equus, &c. Albertus. Malandria, id est vulnera ceruicis, Vegetius 2.42. Strumæ rumpendæ, Hippiatr.20. Strumæ vel parotides vel scrophulæ, iumentorum guttur & fauces infestantes, Vegetius 2.23. Strumæ & parotides. Hippiatr.16.

Arteria vlcerata aut rupta, Hippiatr.63. Ad scabritiem gutturis, Hippiatr.129. Cynanche, id est angina, Hippiatr.19. Ad pectoris vulnus ferro vel aliter factum, Hippiatr.47. Pectoris aggrauatio, Petrus Cres. 9.34. De grauedine pectoris quæ fit ex plethora ferè, & impedit gressum equi, Rusius 91. Equi aperti ante pedes anteriores pastorentur, & pectus vino calido lauetur, Rusius 92. Si animal lædatur cum accipit potionem, vt si in arterias pulmonis resilierit, Vegetius 3.75. De vitijs pulmonis, Hierocles in Geopon.16 10. In dolore pulmonis stertit equus, tussit, excreat purulentum, &c. Vegetius. De eodem Hippiatr 5. Pulmonis vitio contingit vt equi propter tussim difficilem ossa deuorasse putentur: hic morbus cum nouus est, equus inde pneumorrox vocatur, à pulmone rupto (de quo Hippiatr.6.) & facile curatur. inueteratus iam pure collecto in pulmonibus pneumonia dicitur. & equi pneumonici, hoc est pulmonarij vel vulsi, & ægrè curatur, Hippiatr. Pulmonis exulceratio, Hippiatr.27. Pulmonarij & vulsi, Hippiatr.7. Ad tussim equorum, Hier. in Geopon.16.11. Hippiatr.22. Vegetius 3.61. & 69 Tussis ex humoris acerbitate, Vegetius 3.67. Ad tussim siccam, Idem 3.68. Rusius 165. Ad tussim si quid faucibus inhæserit, Vegetius 3.62. Ex faucibus, Idem 3.66. Exasperato gutture. Ibidem. Si ex vulneribus faucium tussis vrgebit, Vegetius 3.70. Si ab internis tussierit, Ibidem. Ad tussim ex perfrictione, Vegetius 3 63. In hac caput deorsum mittunt tussiendo vsque ad terram, bibentibus aqua per nares currit. Est & tussis à colibus, cum coles iniuriæ pleni sunt tumentque, dum bibunt sic affecti continuò ruminant, Vegetius 3.64. Est deniq; (inquit idem 3.65.) ab interioribus, grauior & penè insanabilis: hæc nares iumenti præcludit vt spiritum reddere non possit. Si ilia spissis pulsibus ducit, signum est prouenire à iecore vel pulmone, vel præcordijs: Sin

lentis

ientis pulsibus ilia duxerit & ventrem, indicat tussim de his locis, in quibus intestina ligantur, quorum tensione & iniuria compelluntur tussire. Nam si cursu nimio vel latiore saltu conuexata ilia fuerint, hæc nascitur causa. Ex nimio quoq; æstu vel intolerabili frigore interiora vitiantur & faciunt tussicos. Vnde vulsi appellantur, Hæc Vegetius. Ad tussim & vulsos, Vege.3.69.& 70.& 4.9. Capitis refrigeratio interdum facit vt equus tussiat, Petrus Cres. Recens tussis celeriter sanatur, pinsita lente, & à valuulis separata, minuteq; molita. Quæ cum ita facta sunt, sextarius aquæ calidæ in eandem mensuram lentis miscetur, & faucibus infunditur, similisq; medicina triduo adhibetur, ac viridibus herbis, cacuminibusq; arborum recreatur ægrotũ pecus. Vetus autem tussis discutitur porri succo trium cyathorum cum olei hemina faucibus infuso: ijsdemq;, vt supra monuimus, cibis præbitis, Columella. Ad tussim recentem dari putant vtiliter pisorum lentiũmue, aut etiam fabarum lomentũ, Camerarius ex Hippiatr. Græc. Ex eodem remedium ad anhelitum grauiorem ex sulfure supra retuli, vbi tractatũ est de morbis equi in genere. Tussi & asthmati iumentorum, vt Aggregator obseruauit, conducit gentiana, Plin.26. Verbasci cuius flos est aureus, tanta vis est, vt iumentis etiam non tussientibus modo, sed ilia quoq; trahentibus, auxilietur potu, Plinius 26, Quidam erinacei viui cum spinis exusti pulueres equo asthmatico datos in stabulo, statim prodesse affirmant, Camerarius. De vulsis etiam in præcedentibus quædam citaui: videntur enim vulsos (in Græcis etiam Hippiatr. [illegible] legimus) appellare aliquando authores, quicunq; grauiter tussiunt, quòd arteriæ, aut pulmonis aut reliqui thoracis pars aliqua conuulsa in eis videatur, vel rupta, vnde & pneumorrhôges dicuntur. Vegetius 3.42. vulsare posuit pro valde tussire. Vulsa quidem, Græcis spasmata, in quocunq; corporis loco dicuntur, quoties non ruptum modo aliquid, sed nerui quoq; ij, quos ἶνας, hoc est fibras dicunt, lacessiti sunt atq; vulsi. Barbari quidam recentiores, pro vulsis vulsiuos & pulsiuos equos dicunt: à quibus etiã Germani mutuati videntur suum *külsen*, quod est cum difficultate & maiore sono tussire. Quinetiam pulsiuum equum nostri videntur tanquam à cordis pulsu nominasse *ein hertzschlegig roß*: cum tussientem, vt puto, solum, aut etiam anhelosum intelligãt, quod vel ex remediorum natura conijcio: nam inter cætera gentianam cum quarta salis parte in vino coqui & infundi iubent. De pulcina (aliâs pulcini siue mulsiui, deprauatis codicibus,) Pet. Cres. 9.20. Morbus hic (inquit) fit ex calore liquefaciente pinguedinem, quæ obstruit pulmonis arterias, ita vt equus vix respirare possit: Signa sunt, nariũ magna spiratio, & ilium (circa coxas) crebra pulsatio, (hinc forte aliquis pulsiuum equum dici conijciet, nõ tanquam vulsum: sed cum res vna sit, de vocabulis nemini contendimus.) Incurabilis ferè est: tentantur tamẽ remedia quædam, &c. Autumni tempore cibetur vuis maturis, vel dulci musto potetur. Mangones quidam ad viridia pabula ducũt, vt fallant emptores. De vulsis, Vegetius 3.66. De equo pulsiuo, Rusius 142. In hoc morbo (inquit) narium continua & magna suffocatio contingit. Dantur pro remedio carnes & decoctio serpentum, &c, Ad vulsos & ruptos (grauiter tussientes) Veget. 3.70. Chamæleuce (inquit Cælius Calcagninus epistolicarum quæstionum libro 3.) ea est, quam olitores & agrestium vulgus vngulam equinam vocat: ex antiquis nonnulli tussilaginẽ vocauerunt, quòd arcendæ tussi sit accommodata. Ex eo factum puto vt veterinarij, ad discutiendam equorum peripneumoniam, illa vtantur. Ea est vehemens pulmonis inflammatio, ex destillatione plerunque proficiscens, quam grauis anhelitus subsequitur: hinc equos pneumonicos appellant medici, quos Latinè pulmonarios rectè nuncupaueris, à grauitate respirationis, & ab ilibus quæ difficulter admodum trahunt. Mulomedicorum imperitia hoc tẽpore vulsos vocitauit, Hæc ille. Sed alius mihi videtur peripneumonia peracutus in homine affectus, quam qui in vulsis seu pneumonicis & pulmonarijs equis intelligitur, inueterata scilicet tussi laborãtibus, vt Calcaguinus in hoc errârit. Iumenta nimio saltu, vel cursu, aut ruina, cũ aliquid intrinsecus ruperint, vulsant: stranguriam patiuntur, excreant purulentum aut sanguinẽ ab initio, &c. Vege.3.42. De epistomicis (forte pneumonicis) vulsis, colicis, &c. vnde sanguis tollatur, Veget.1.27. Quorum pulmo versus cartilaginem ensiformem (sic reddo *das hertzblatt*) contrahitur his sisymbrium cardaminen dabis in cibo, Hippiatr. liber German. Equus pulsiuus si vuas vel racemos abunde ederit, liberatur: nec simile huic remedium reperitur, Rusius, & Pet. Cres. cuius verba paulò ante citaui. Spiritu distenti equi, Hippiat. 62. Ex anhelitu inflationes, Vege.3.39. Aduersus strangulatum prouenientẽ eum equus satur cibo ad cursum agitur, Hippiat.111. In Germanicis etiã libris inuenio remedia equi, vt vocãt, suffocati (*ersteckt*) id est anheli. Οἱ μὲν ἀποπνιγεῖς, [illegible], Suid. De strangulione, Pet. Cres. 9.16. Glandulæ aliquot (inquit) circa caput equi sunt & earum quædam sub gutture, quæ interdum augentur propter humores equi refrigerati à capite descendentes, vnde totum guttur inflatur, & meatus respirandi cõprimuntur, &c. Haud scio an hæ glandulæ, tonsillę sint, de quibus Hippiatri Græci agunt 18. & 20. conijcio autem easdem esse, quoniam non reperio alium morbum à recẽtioribus descriptum qui magis accedat: Quanquam & viuulæ à quibusdam dictæ eodem in loco glandulæ quædam sint, similiter ab influxu capitis auctæ, & arteriam similiter ita cõstringentes vt animalia suffocentur, nisi in tempore succurratur, per cauterium vel incisionem. Exciduntur autem etiam strangulionis glandulæ: & apud Græcos Hippiatros tonsillis cauterium adhibetur. Strangulinam vocant (inquit Albertus) cum omnes meatus gutturis equi, per quos anhelitus ad nares meat cum tussis grauedine constringuntur. Fit ex putrida esca & aqua nimis crassa, & ex phlegmate collectio propter otium equi: vel sicca esca cum puluere comesta vel potu nimis frigido, vel cum tempore frigido nimis biberit equus, & postea sine coopertorio in frigido loco steterit, præcipuè si antea lassus fuerit & ieiunus. Si per octo dies equus laborauerit, desperatur. Frequenter infra duodecim dies euadit, vel in moruellam transit, & periclitatur, Per contagionem etiam inuadit hic morbus, &c. Est quando strangulina ex frigiditate capitis vel tussis siccæ pectus equi concutit, &c. Hucusq; Albertus, remedia omitto. Plura vide supra in morbis toti corpori communibus de strangulina. Tormentilla data in potu vel pastu, vtilissima est bobus & equis pulmonarijs ob defluxionem à capite cum asthmate, auribus flaccidis & fastidio cibi, Albertus in Aristotelis hist. anim. 8.23. Malidis siccæ causa refertur ad pulmonem in dextro latere ruptum, & pleuritidem inde factam: nihil per nares fluit, emaciantur, grauiter anhelant & cum fœtore, Vide Hippiat.2. De malide in vniuersum supra dictum est inter morbos communes. Hippacare, celeriter animam ducere, ab equi halitu qui est supra modum acutus, Festus. De asthmate, id est suspirio, Vegetius 3.68. De asthmate & orthopnœa, Hippiatr.27. Nostri nescio quem in equis morbum vocant *brustgestreng*, quem curari aiunt si pectus inungatur fimo canis ex oleo de seminibus cannabis: vel tanaceto cum sale ex aqua infuso, & tanaceti herba naribus inserta. Præscribunt etiam remedia ad pectoris tumorem: & ad vitium à quo equum *brustsichtig* appellant. Asthmaticum vocant, *dãmpfig, ersteckt, schwaär æthmende, hertzschlechtig, hinsch*. Accidit ferè equis, qui parum exercentur, vt anhelitus difficultate laborent, tum igitur admiscebuntur herbæ calidæ naturæ ad discutiendos humores lentos & tenaces, vt artemisia & origanum. Hedera

autem terrestris ad omnes morbos & languores equorum præsens remedium habetur, quæ non solū ab illis mādatur, sed etiam trita inseratur naribus vt sternutatio prouocetur. Sed ad difficultatem spirādi laudatur & cichoreæ radix, & gentianæ. Laudatur & sulfur (aliqui sulfuris vnciam dimidiam pro vna dosi terunt, & pabulo inspergunt) cuius vsus tamen periculo non videtur carere. Quidam erinacei viui cum spinis exusti, pulueres datos in stabulo statim corrigere hoc vitium affirmant, Hæc Camerarius. Sunt qui asthmaticum sanandum promittant, si triduo furfures aridos ederit. Aliqui helleborum nigrum inserunt inter cutem & carnem foramine transfixo subula. Est & alterum hellebori nigri genus ab Hiero. Trago descriptum, abrotono vel esulæ vulgo dictę non dissimile, quod ab efficacia aduersus asthma Germanicè *brustkraut* nominatur. De Orthopnœa, Hippiatr. 27. In orthopnœa siue plagio rigido equus etiamsi trahatur, ambulare detrectat, anhelat grauiter, frequēter suspirat, rhonchos ducit, ilia suspendit: dum manducat, tussit: difficile liberabitur licet diu viuat, &c. Veget. 3.46. Empyi equi dicuntur, quos suppuratio infestat, Cæl. Ad vomicam, Veget. 3.69. & 3.53. vbi & empyema vocat. In hoc morbo (inquit) tussiet equus, purulentum excreabit os grauiter olebit, cum accubuerit difficile surget. Iumenta nimio saltu vel cursu, aut ruina, cum aliquid intrinsecus ruperint, stranguriam patiuntur, excreant purulētum, aut sanguinem ab initio, &c. Veget. 3.42. Cordis dolor, Hippiatr. 29. Irremediabile malum est, inquit Aristoteles, si cordis dolore vexatur equus: cuius indicium, vt latera subsidant, & ilia præstringantur.

Stomachicus vel potius syntecticus, Vegetius 3.55. Vide supra in morbis communibus. De syncopatis & confixis, Vegetius 1.53. Cardiaca, id est cordis (oris ventriculi potius) dolor, vel deliquium animi & sudor, Vegetius 2.4. Cardiacus morbus, Hippiatr. 29. De bulimo, id est intensa fame, Hippiatr. 67. Vegetius 3.35. De bulimo ex fame vel lassitudine, Vegetius 3.38. Est quando ieiunia bulimū faciunt, vnde desideratitia iumenta dicuntur, &c. Vegetius 3.35. Sanguinis vomitus Hippiatr. 42. Vegetius 3.13. De aqualiculo, id est stomacho (ventre potius & intestinis) & qui eius vitio contingant morbi. Ad fastidia cibi & nauseam, Hippiatr. 129. De inedia laborantibus & fastidiosis iumentis, Hippiatr. 120. Nostri hoc vitium dicunt *verstossen*: os & linguam in eo arescere aiunt. Huc pertinet quod supra ex Xenophonte & qui ab eo mutuatus est Polluce retulimus, Ex plenitudine (inquiūt) crithiasis & hyperæmosis fiunt: ἢ ὅτι ἀκμεμίζωσι τὸ σῖτον, ποτὲ χρὴ ὑφαιρεῖν ἢ χόρτον παραβάλλειν μόνον, ἢ πάλιν τῶν κριθοφόρων. Interdum & fastidio ciborum (inquit Columella) languescit pecus. Eius remedium est genus seminis, quod git appellatur. Cuius duo cyathi triti adiunguntur olei cyathis tribus, & vini sextario, atq; ita faucibus infunduntur. Et nausea discutitur, etiam si caput allij tritum cum vini hemina sæpius potandum præbeas. Si abunde non edat equus, Absyrtus in Geoponicis 16.13. Capitis refrigeratio aliquando tussim inducit, & appetitum omnem abolet, Petrus Cresc. Ad cruditatem, Hippiatr. 128. Oppletio & cruditas, morbus acutus, Hippiatr. 99. vt crithiasis quoque, & ipsa cruditas. Cruditas ægritudinem facit, ob quam modo in vnam partem, modo in aliam ambulantes inclinant, Vegetius 3.37. Si equus ab indigestione febriat, Vegetius 1.35. Sideratitia iumenta dicuntur, cum venas vacuas percusserit frigus, aut æstus, aut impleuerit cruditas, &c. Vegetius 3.35. Noxa ex putri fœno, Hippiatr. 31. Si animal fœno malo lædatur, Vegetius 3.72. Si hordeo malo aut nimio lædatur, Veget. 3.73. De alijs in cibo venenosis supra diximus. Si equus doleat ex nimia ingestione hordei vel alterius similis tumefacti in ventre aut stomacho, quod noscitur si venter sit durus & ilia tumeant, Petrus Cresc. 9.18. Si equus valde calefactus nimium aquæ frigidæ bibat, dolet aliquando & inflatur, sed rarò, Idem. Affectus quidam crithiasi similis ex liberaliore potu oritur, vt supra diximus. De eo qui aquam reuomit, cum stomachus paralysin ex frigore sustinuit. Vegetius 3.34. Si equus doleat ex flatibus, & ilia tumeant & ferè totum corpus plus solito, Petrus Cresc. 9.18. De dolore ex flatibus qui subeunt meatus corporis concalefacti, vnde ilia sudant, & corpus quandoque valde tumescit, & equus valde affligitur, Ruf. 149. De ilium inflatione, πνευματώσεως, Hippiatrica. 46. Ventris inflatio (sine dolore) Veget. 3.59. testes sudant, alternis pedibus terram tundunt, subito inde alterna parte se conuertunt: caput ad ilia ponunt, tanquam locum doloris ostendant, gemitus interdum & tremor totius corporis insequitur. Emphragma id est tortura & extensio ventris dolorque cum magno periculo, Veget. 1.40. De Emphragmate, Idem 1.47. Curatur extractis è longanone excrementis manu oleo inuncta, vel clystere iniecto. Vide etiam Hippiatr. 43. De diuersis passionibus ventris, eorumque causis & signis in genere, Vegetius 1.39. Dolor ventris, Veget. 1. 49. Hippiatr. 31. & 33. Ventris & intestinorum dolor sedatur in bubus visu nantium (anserum natantium, Veget.) & maxime anatis: quam si conspexerit cui intestinum dolet, celeriter tormento liberatur. Eadem anas maiore profectu mulos & equinum genus conspectu suo sanat, Columella & Veget. 3.3. Morbi genus quoddam nostri a ventris pulsatione vocant *buchschlahen* vel *buchstrenglng*, in quo anhelitus equorum breuis agitur, venter & latera vndatim mouentur. Ad huius curationem incidi iubent venam quam à calcaribus denominant in vtroque latere: & heliotropium (intybum syluestre) in cibo dari: quod si fastidiet, minutatim incisam cum auena aut palea misceri. Alij oleo de seminibus cannabis cum sanguine canino venas pectoris perungunt: Alij lapidem de carpione pisce in vas vnde equus bibit inijciunt. De cholera humida & sicca, Hippiatr. 75. De bili vel choleris, in quo malo iumenta commouentur ac volutantur vt strophosa, Vege. 3.50. De bili arida, Idem 3.51. Si bilis molesta iumento est, venter intumescit, nec emittit ventos. Manus vncta inseritur aluo, & obsessi naturales exitus adaperiuntur, exemptoq; stercore posita cunila bubula, & herba pedicularis cum sale trita, & decocta melli miscentur, atque ita facta collyria subijciuntur, quæ ventrem mouent, bilemque omnem deducunt. Quidam myrrhæ tritæ quadrantem cum hemina vini faucibus infundunt, & anum liquida pice oblinunt. Alij marina aqua lauant aluum, alij recenti muria, Columella. Intestinorum dolor, Hippiatr. 36. De stropho eiusq; causis & cura, Vege. 143. De stropho, id est torminibus, Hippia. 45. In stropho (inquit Veget. 3.57.) volutatur equus, patitur torsionem, ilia sibi respicit, stercus durum egellat, terram pedibus tundit dolore cogente, intermissis horis refrigerationem sentit & requiem. Tormina (inquit Camerarius) sæpe male habent equos, ea accidere putantur in grandiore intestino, quod Græci monenteron & colon vocant, etsi quidam distinguunt. Torminosis igitur equis prodest sanguinis detractio, venis suffraginum incisis: itemque applicare ventri sacculos cum auena, aut milio, aut quod efficacius putatur, sale, tam calidos quam poterit manus sustinere. De ileo & ileosis equis, Hippiatr. 126. Veget. 1.48. & 1.42. Equi domestici laborant ileo dicto, id est tenuioris intestini morbo: cuius mali indicium, vt crura posteriora attrahant ad priora, & ita summoueant, vt propemodum collidant, Aristoteles. Ad intestini magni quod monenteron & colon vocant conuersionem, Hippiatr. 36. De coli dolore, Veget 1.41. & 1.50. & 3. 42. Coli intestini inflationes & dolores, Idem 3.60. De colica seu stropho, aliqui truncationem vocant, Rufius obiter quædam 151. nam de vrinæ difficultate ex professo illic agit. Coli cruciatus, Hippiatr. 31. Ad colicos compo-

compositio, Veget. 4.27. Colicis vnde sanguis tollendus, Veget. 1.27. Ad aluum obstructam, Hippiatr. 129. Longanonis cura, Veget. 1.42. Emphragma, id est obstructio dicitur, cum rectum intestinum peruersum & obstructum est, Hippiatr. 43. Vide etiam paulo superius. De torminibus, Hierocles in Geopon. 16.9. Strophosis vnde sanguis tollendus, Veget. 1.27. Epithema pro cœliacis, Hippiatr. 129. De alui profluuio, Absyrt. in Geopon. 16.8 Veget. 3.16 Hippiatr. 62. Dysenteria, Hippiat. 39. Veget. 3.11. Pastillus ad dysentericos & laborantes foria pecudes, Hippiat. 129. Sanguis per sedem, Hippiatr. 42. De equo patiente ragiaturam (vox est Italica) siue dysenteriam, Ruf. 136. aliqui ragiato, alij forate vocant. Sed aliud forte quam dysenteriæ profluuium intelligunt, quoniam sanguinis qui in dysenteria omnino excernitur, non meminit, vel Rufius, vel Petrus Cres. 9.23. vbi hûc morbum aragaici (nisi mendum est) appellat, quem comitentur tormina ventris, rugitus, egestio crudorum, &c. τιλῶντες (& ἱπποτιλαι) dicuntur equi forioli, & stercore liquido laborantes, Hippiat. 56. Diarrhœa, Hippiatr. 35. Ad procidentiam sedis & vitia eius, Hippiatr. 129. Si intestinum emittatur extra anum, Rufius 96. Tenesmum, ni fallor, Germani quidam appellant *den fürstal oder gezwang*: cui medentur glande è lardo in auripigmenti polline circumuoluta in anum inserta, aut multum subinde salis potui adijciunt, aut saponem cum potu infundunt. Teredines vel lumbrici, Hippiatr. 41. Vermes in ventribus equorum, &c. Albertus, Rufius 167. De clysterijs ad curam lumbricorum & tinearum, Vege. 1.45. Ventris dolor ob vermes, Hippiatr. 31. Cossi & lumbrici qua cura tollantur ad manum, Veget. 1.52. De lumbricis, cossis & tineis, Veget. 1.44. Ad cossos, vermes, vel tineas, Veget. 4.10. Solent etiam (inquit Columella) vermes quasi lumbrici nocere intestinis, quorum signa sunt, si iumenta cum dolore crebro volutantur, si admouent caput vtero, si caudam sæpius iactant. Præsens medicina est, ita vt supra scriptum est, inserere manum, & fimum eximere: deinde aluum marina aqua, vel muria dura lauare, postea radicem capparis tritam cum sextario aceti faucibus infundere: nam hoc modo prędicta intereunt animalia. Vermes mirificè & affligunt & lædunt equos (inquit Camerarius) neque sunt vnius generis: alij enim grandiores in aluo nascuntur, atq; his liberari equos difficile: alij albidi in anu adhærescere videntur: hos eximes, & insperges cinerem de foco. Sed ad vermes generalis medicina, infundere chalcanthi boni non rubicundi cochleare vnum in decocto absinthij, aliqui absinthite vtuntur. Prodest & ceparum aut lumbricorum terrestrium pondus denarij vnius tritorum in aceti hemina, quæ infundatur naribus equi. Aliqui gentianam minorem radice alba & semper perforata (*modelgär* vocamus) aduersus equorum lumbricos vtuntur, alij bryonia. Sunt qui hoc medicamentum celebrent ori infundendum: Ex testis ouorũ pipere usto, & rubigine ferri, puluis aridus fit, miscendus aceto tempore vsus. aliqui & salem addunt. Huius potionis vi lumbricos omnes ex ventre & intestinis exigi pollicētur. Alij vinum infundunt, in quo anagallis concisa ebullierit.

Iecoris dolor, Hippiatr. 32. Vegetius 3.58. Sequitur hanc noxam cibi fastidium, potus appetentia, ventris inflatio, macies. Icterus, Vegetius 3.56. Hunc oculi virides comitantur, lippitudo, &c. Morbus regius, Idem 3.49. Hydrops, Hippiatr. 38. Vegetius 3.25. Hyposarca, (pro qua sarcostis ineptè scribitur) Idẽ 3.26. Tympanites, Hippiatr. 38. Vegetius 3.27. Splen, Hippiatr. 40. De lienosis, Vegetius 3.28. Implecticus similem lienoso passionem sustinet, simili vnctione perfricandus, Veget. 3.29. Subrenalem morbum Veget. lib. 1. inter species malidis numerat. Signa eius, Veget. 1.8. Cura 1.15. Vnde sanguis tollendus sit in subrenali morbo, Veget. 1.27. Dolor renum, Veget 3.7. & 3.4. parte secunda eius libri. Nephriticus equus posteriore parte tractim progreditur, & vacillans inter incedendum parietes ambit, Hippiatr. 30. Frenes apud Albertum vocatur morbus, in quo maxima influxio renes equi mordicet ac immobiles faciat: vnde animal tanquam epilepticum ad terram cadit, & humores ad cor discurrunt: & equus aliquando intra duas horas moritur. Rufius cap. 89. guttam renalem seu morsuram renum nominat. Et sanè frenes vox apud Albertum à renibus deprauata videtur. Equi sic affecti, quod fit diuersas ob causas, Græcis hippiatris ἀλγήμενοι ἐκ λαγόνων dicuntur, Germanis *kibisch oder räch oder rehisch mitt den hinderen beinen.* Si musculi qui in renibus sunt, vexantur ex casu, vel interni vel externi tantum, Veget. 3.5 De calculosis iumentis, Veget. 1.46.

Dolor vesicæ, Vegetius 1.51. Indignatio vesicæ in genere, & speciatim, Veget. 3.15. Vrinæ difficultas, Idem 1.61. Dysuria, Hippiatr. 33. Absyrt. in Geopon. 16.3 Theomnest. ibidem 13. Vegetius 3.15. Dysuria etiam in tetano accidit. Non malis equis frequenter morbus dysuriæ infestus esse consueuit. Succurritur his, si aut ea in loca deducantur, quæ madent adhuc aliorum equorum recenti vrina: aut in cœnum demittantur: aut etiam penis molliter fricetur, aut viua musca in illius canaliculum immittatur: nam inuitari ad mictum hos sibilis & sonis quibusdam oris, notum est. Sed si hæc non profuerint, suadent (Veget. 3.15.) vngulę ramenta teri & in vino infundi equo: aut intectum equum à ceruice vsq; ad coxam suffire iuniperi baccis, aut croco, aut castorio. Contra hoc malum, ne accidat, prouidendum, ne, hyeme præsertim, in frigidam demittatur equus, maximè de itinere fessus, priusquam vrinam fecerit. Hoc quidem paulò nugacius à Græcis traditur, si difficulter meiiere, vrinámue quasi guttatim exprimere soleat equus, tum cimicem imponendum in aurem, dextram quidem fœminæ, læuam autem maris, futurumq; vt malum cesset Camerar. Aliqui cimices tritos (inquit Veget. 3.15.) in nares (εἰς ῥῖνας, Hippiat. 33.) animalis mittunt, & alium super naturam qua mingunt confricant: certissimum dicitur. Nostratium quidam lapides è capitibus cancrorum ad vrinam promouendam equis tritos in potu miscent. Vel piscis quem vulgo harengam dicunt, intestinum quod vesicæ instar inflatum in recentibus reperitur, in pabulo dant: Sunt qui pediculos viuos in anum imponendos scribant. De conuersione vesicæ, Hippiatr. 121. Equo ferè qui homini morbi, præterq; vesicæ conuersio, sicut omnibus in genere veterino, Plin. Irremediabile malum est, si vesica dimoueatur de suo situ: cuius indicium ne vrinam reddere possit, & vt vngulas clunesq; trahat, Aristoteles. De ischuria Albert. Hippiatr. 33 Veget. 5.15 Si equus doleat ex retentione vrinæ vesicam inflantis: quod ex aliquo loci tumore cognoscitur, & iactatione frequenti in terram, Petrus Cres. 9.18. De dolore ex retentione vrinæ, vel de vesicæ inflatione & torsionibus, stranguria & ischuria, Rufius 151. Si vrinam non facit (inquit Columella) eadem ferè remedia sunt, (quæ proximè ante ad lassitudinem præscripserat:) nam oleum immistum vino super ilia & renes infunditur: & si hoc parum profuit, melle decocto & sale collyrium tenue inditur foramini, quo meat vrina: vel musca viua, vel thuris mica, vel de bitumine collyrium inseritur naturalibus. Hæc eadem remedia adhibentur, si vrina genitalia deusserit. Vegetius quidem in stranguria compunctiones & morsus in vrinali fistula fieri ait: vt non alius morbus stranguria videatur, quàm qui à medicis recentioribus ardor vrinæ dicitur. Nonnulli vinum in quo auena bullierit, refrigeratum equo infundunt, vrinam ita statim ciendam sperantes. De stranguria vel stillicidio vrinæ, Hippiatr. 33. Veget. 3.15. Rufius 151. Iumenta nimio saltu, vel cursu, aut ruina, cum

aliquid intrinsecus ruperint, vulsant, stranguriam patiuntur, &c. Veget. 3.42. Tormina vrinæ iumentorum re-leuat, (vt Aggregator notauit,) allium tritum naturæ inunctum, Plin. 20. Cretani (crethmus) Plin. 26. Vt sperti-lio alligatus, Idem 30. Si equus laboret torminibus vrinæ (nostri vocant *die harnvuinde*) semunciā de baccis lauri tritis ex vino vel cereuisia tepidis infunde. Innominatus. Ad sanguinis mictum, Veg. 9.10. Theomnest. in Geo-pon. 16.14. Vrina si sanguinem trahit, Hippiat. 42. Ad sanguinis mictum tum ex plethora in otio, tum aliâs in labore nimio, onere, vel ascensu, Veget 3.12. Sunt qui ad auertendum sanguinis mictum venas qua calcaria adi-guntur semel aut ter per duos aut tres dies secant. Morbum quem Germanorum Hippiatri vocant *lauterstallen*, diabeten esse conijcio: Ei medentur incisa in ceruice vena: sanguinem qui effluxerit ex aqua bibendum dant fur-furibus admixtis. Alij trita alni folia in auena præbent: alij cretæ farinam in potu. De testium tumore, Veget. 3.6. Tussis causa quandoq; à colibus fit, cum coles iniuriæ pleni sunt tumentq;, &c. Veget 3.64. De inflatione testi-culorum, Rusius 97. Testium inflammatio, Hippiat. 70. inflammatio & tumor, Ibidem 49. Enterocele, Hip-piatr 50. Hernia ex calcitratu inguini adacto mortalis, Hippiatr. 73. Κερσοκήλωνες dicuntur qui in testiculis va-rices habent in Hippiatr. Genitalis procidentia, Hippiatr. 48. Si natura excidit & reuocari non possit, Veget. 3. 9. Pus in genitalibus, Hippiatr. 49. Vuluæ procidentia, Hippiat. 15. vel 14 in græco. Ad matricis dolorem, Veget. 1.45. Pręgnantium equarum cura, Varro 2.7. vide supra in hoc capite vbi & alia quædam ad grauidas equas & par-tum abortumq; pertinentia recitaui. Generationem iuuat in animalibus siler (seseli intelligo) Plin. 20. item Dioscorides & Auicenna, vt Aggregator citat. De perferendo ventre, & enecando partu: Quis sexus concipia-tur: Quæ cura prægnantibus adhibenda: Vt facile partus ædatur: Secundæ quomodo excutiendæ: Vt concipiant. De his omnibus vide in Hippiatricis capite 15.

Si caudam laxet, aut crebro motu vibret, Hippiat. 55. De langio in cauda equi, Rusius 162. Est autem hoc ma-lum (inquit) instar cancri, vnde carnes corroduntur, & pili ac ossa caudæ corrumpuntur. Defluuium pilorum caudæ, Hippiatr. 55. Rusius 161. In caudæ flagello sæpe furfures pilos exedunt: tum elui locum oportebit vrina pucrili, & vino calido foueri, mox decoctu maluæ cum succo radicis althææ miscebimus vino dulci & oleo, atque locum vitiatum perungemus, Camerar. Althææ radix præsens est remedium contra defluuia & tenuitatem pilo-rum, tam in hominibus quam brutis, Camerarius ex Hippiatricis.

Neruici, νευρητικοί, Hippiatr. 83. Ad neruorum dolores vrentia, Hippiatr. 97. & 129. Ad neruos vexatos, Ibi-dem. Ad neruos malagma, Vegetius 4.25. Ad neruorum perfrictiones vnguētum, Hippiat. 129. Ad ictus & do-lorem neruorum cataplasma, Ibidem. Ad neruos læsos, percussos, dolentes, Albertus. Tuba vocatur putrefa-ctio quædam per longitudinem ipsius nerui, Petr. Cres. 9 37. Ad neruos claudos compositio, Veget. 4.27. Ad neruos crassos causticum, Ibidem. Contra omnem dolorem & tumorem & indignationem neruorum, Rusius 176. De neruo contracto, Idem 174. De neruo intrinconato, Rus. 175. adhibet autem mirabile cauterium. De neruorum vnione soluta dictum est supra. Ad dolores spondylorum & spasmos, Hippiatr. 26. Ad omnia ossi ula medicamentum, Veget. 4.27. Articularem morbum Vegetius libro 1. inter species malidis ponit. Malis arti-cularia, Hippiatr. 2. Emota vel exorta de locis suis, non vrenda: quomodo autem tractari debeant, supra in Cau-terijs ex Vegetio dixi.

*Quædam huius loci de crurum & pedum morbis inter scribendum nobis interciderunt, quę si denuò ad ma-num venerint, inter paralipomena vel equi vel totius operis ponentur: sin minus, non difficile erit harum rerum curioso, quæ de hisce morbis aut vitijs ij authores, vnde nos reliqua excerpsimus, vel tanquā indicem in eos con-scripsimus, obseruare: Hippiatrica Græca dico & Germanica, & Rusij, Petri Cres. Albertiq; scripta. Spauanus siue scauani est noxa paulo infra garectum ex latere interiori, inducens aliquando tumorem circa venam magi-stram, quæ dicitur fontanella, attrahens ibi humores assiduè per dictam venam, vnde cum fatigatur equus nō pa-rum claudicare cogitur, Rusius 103. Hic morbus apud Petrum Cres 9 36. spanenus nominatur (nisi mendū est) similis zardæ, &c. De superossibus equi, Rusius 108. Petrus Cres. 9.39. fiunt autem callosa ista tubera, nō in cru-ribus tantum, sed alijs etiam partibus equorum, non tam noxia, quam visu turpia. Superos vel superossum dici-tur (inquit Albertus) quando collectio aliqua in membris siccis colligitur, & ad modum ossis induratur. Vnde fit vt equus sæpe cespitet & impingat in locis asperis propter difficultatem inflexionis, &c. Si superos in iunctura sit quomodo tolli debeat, Idem. Nostrates hoc uitium vocant *überbein. beinvuachs*. Audio excindi solere, & equos sæpe claudicare interim dum crescunt. Remedia quæ Hippiatri Germani scripserunt omitto. Aliqui cauterium adhibent superossi prius frigida perfuso, deinde anagallidem & plantaginem tritas imponunt. Vel crucis in mo-dum vsto post triduum insperguntæruginem. Tumor ossilagini similis, Veget. 2.22. De spinulis siue spinel-lis equi, Rusius 107. Petrus Cres. 9.38. Est autem vitium subtus garectum (vt illi scribunt) in iunctura ossis (vel circiter iuncturam ossium) eiusdem garecti, generans superos ad magnitudinem auellanæ. Ex furina, nisi præue-nias, celeriter efficitur superos durissimum, Rus. 106. Lichenes sunt in equorum genibus & super vngulas in fle-xu harum partium indurati tyli, id est calli, Dioscorides. Lichenas ossicula vocant, canini dentis imagine, geni-bus equorum, & prope vngulas adnascentia, Petrus Ruellius. Suffraginosus equus, cuius suffragines morbo vi-tiatæ sunt. Græci hæc vitia σεῖρας & χειράματα vocant. vide Hippiat 52. Traumaticum ad suffraginosos, Vege. 4. 27. Gambosum animal, Vegetius 3.20. Cum defluxiones erumpunt in pedes (inquit Absyrt. interprete Ruel-lio) quas è Græcis nonnulli σεῖρας quasi pedicas aut catenas vocant: alij chiramata, quòd calces rimis scissę rigeant: hinc σειρᾶν verbum quasi compediri dictum est. Romani suffragines nominant. Hoc vitium vt hyeme contrahi-tur, sic æstate pecus à morbo sese recolligit & sanatur. Suffraginosi non facile articulariæ malidis vitio tentantur, sed ne castrati quidem vt plurimum defluxionibus opportuni (rheumatici, suffraginosi) sunt. Sunt autem deflu-xionum quæ pedes afficiunt genera tria: quorum iam vnum proposuimus: alterum vngulam in altum sustollit: tertium cum eadem offringitur, vt in prouectis ætate. Qui defluxionibus sunt obnoxij, eis fluidū est saliuis os, &c. Quærendum an χεῖρας potius quàm σεῖρας scribendum sit. Χεῖραι αἱ ἐν ποσὶ καὶ ῥαγάδες. καὶ χειρόποδες οἱ ἔχοντες τοὺς πόδας κατερρωγότας, οἷον ῥαγόποδες, Varinus. Χειράδες ἤτοι ῥαγάδες τῶν χειρῶν. Χίραι, αἱ ἐν τῷ δέρματι ῥαγάδες. Χειραλέος, τοὺς πόδας κατειργασμένος, (malim κατερρωγμένος.) Idem & Hesychius. Vide plura in Sue a. inter deriuata. Cæterum σεῖρας in hac significatione apud grammaticos non reperio. (Vide crepatium infra in morbis vngularum.) Idem aut proxi-mum malum est quod mulas Albertus vocat, Rusius etiam feracias, nomine quidem ad σεῖρας alludente. Hæ (in-quit Rusius 115.) ex frigiditate & humiditate à via excitantur, crura vltra genua inflantur hyeme & vere: æstate & autumno sine inflatione latent: noscuntur tamē ex pilis rigentibus quamuis madidis. Mulæ (inquit Alber.) dictæ

sunt læsiones posteriorum crurum & pedum, quæ fiunt tempore frigido, cum equus in via difficili & cœnulenta multum laborat, & postea etiam neglectus refrigeratur. Vnde humores statim, præsertim in equo minore natu, ad pedes posteriores descendunt, & deinde per frigus ibi coagulantur, & aliquãdo pariunt inflationes à pede vsq; ad genu: aliquando scissuræ fiunt, aliquando inflatio nulla est, sed pili cruris horrent & rigent, Hæc Albert. De omnibus coronæ duritijs quæ tofacei calli nominantur, Hipp. 113. In pedis corona nascentes ficus seu marisca, & verrucæ formicantes, Hipp. 82. De marmore, id est tuberculo iuxta coronam, id est vngulæ exortum, Hippiatr. 53. Græci μάρμαρον vocant. Mulus tantum fit μαρμαρώδης, asinus rarò: equus non, sed podagricus, Absyrtus cap. 53. quo tamen paulo ante scripserat marmora duros esse tumores, claudicationis causam in equis. Si thlasma fuerit in vngula, venam in corona scalpello soluere non oportet, quod ob hoc erratum μαρμαρυγή contingat, Absyrtus cap. 101. Hieroclis de marmore verba ex Hippiatricorum cap. 82. referũtur à Syluatico in dictione Marmoro: [illegible] pte autem pro Hierocle Herodium scribit. Marmoris duri tumoris in articulis meminit etiam Vegetius 2. 48. Thlasmata in dossuarijs præcipuè iumentis nascuntur, & in tubercula palmularum imaginem exhibentia, phœnicas nominant, facile degenerant, Absyrtus in Hippiatr. 101. De moro siue celso, Rusius 138. Est autem (inquit) superfluitas carnis granulosæ in cruribus, &c. Furina (inquit Rusius 106.) vulgò vocatur vitium equi inter iuncturam pedis & vngularum supra coronam pedis in ipsa pastora, quod ab initio inflationem quandam vel callositatem carnium supra pedem excitat. Furma vel furmelli fit ex percussione mala &c. inter iuncturã pedis & pedem supra coronam in ipsa pastora, impediens gressus equi: cum veterascit, efficitur super os durissimum, Petrus Crescen. 9. 49. Curua morbus dicitur, eo quod curuet crus: est autẽ inflatio in tibia iuxta iuncturam post vel ante supra genu facta, ex concussione vel impactione alicuius duri, Albertus. Curba (inquit Rusius 105.) fit subtus caput garecti in magno neruo posteriori tumorem faciens aliquem per longitudinem nerui, vnde equus claudicat. Si talus exeat animali, quod ex perfrictione nonnunquam fit, Veget. 3. 6. Adnascuntur etiam cirsi, id est varices, equorũ tibijs: Hoc vitium apud Gallos audio farcin appellari, Robert. Stephanus in Dictionario Gallicolatino elephantiasin exponit: in quo forsan erratum est eò quod tibias inflatas & varicosas Auicenna & alij quidam recentiores elephantiam appellarint. De varicosis, Hippiatr. 77. De varicibus plura vide proximè inferius in meliceridum mentione. De ozænis, Hippiatr, 129. Sunt autẽ vitia pedum, siue vlcera fœtida, vt apud Vegetiũ quoq;: vt errârit Ruellius qui in Hippiatr. loco iam citato fœda narium vlcera interpretatur. Ozænæ cilicijs cum sale & aceto defricandæ, Vegetius 2. 49. Et 3. 22. Quæcunq; (inquit) de ozænis cæterisq; vitijs articulorum in prioribus pedibus dicta sunt, scias etiam in posterioribus debere seruari. De paẽnna, clauardo seu aquarola, Rusius 118. Hoc malum fit ex allisione ferri, lapidis, vel ligni retro pedem iuxta vngulam sine inflatione crurum, vnde locus crepando finditur, & humor fœtidus emanat, Rusius & Albertus. Artus inflammationibus ac meliceride laxati & vliginosi, Hippiatr. 52. Vbi Græcè legitur ἄρθρα φλεγμοναῖς χαλασμένα ἢ ὕδατα, Ruellius vertit, Cum artus laxati dehiscunt aut aquosa scatent vligine, Ego pro ὕδατα, legerim ὑδάτια vel ὑδατίδας potius. quæ vox eodem in capite etiam prius aliquoties legitur. Vegetius hydatidas vertit aquatilia vel pustulas aqua plenas. Cæterũ vligines vlcera sunt Vegetio, quæ Græci glycea vocant, quasi dulcia dicas, forte à suauitate illa quam pruriẽtia scabẽdo iumenta percipiunt. Melicerides, Hippiatr. 77. Sunt & vlcera quædam (inquit ibidem Hierocles) crebris tumoribus exasperata, paraprismata inde vocant: aut quod in faui speciem concreta sint, meliceridas appellant. Alij quod per foramina fertur humor, hydatides vocare maluerunt: in talis & calcibus nascũtur, (non vt propriè dictæ melicerides & pompholyges, id est bullantes pustulæ passim in cute:) nec vrens medicamentum postulant, cum planè varices iudicentur: quamuis & alterum sit genus varicum, quod cæcum fallit: Quæ res ita deprehenditur, cũ pecus in stabulo decumbit, & solito diutius inibi iacet: nam exurgere non potest, nisi quis ei ferat opem, &c. Cauterium adhibetur in genere vlceris quod paraprismata vocant, iuxta poplitem. Nam paraprismata quæ hydatides vel melicerides dicuntur circa malleolos non debent vri, Hippiatr. 97. Aquatilia in articulis vel gambis, Vegetius 2. 49. Pustulæ aqua plenæ, Hippiatr. 77. Impetigines in articulis vel genibus, Vegetius 2. 51. Impetigines Græci lichenes vocant, genus scabiei & erosionis in cute, quod impetit ac veluti lambendo (vnde nomen à Græcis impositum) proximas partes infestat atq; depascitur. Sed alterius generis sunt calli illi similiter in articulis aut genibus nati, quos licheonas Dioscorides appellauit, impropriè vt videtur. Prius & ꝓpriè sic dictũ genus Germani *rappen* appellant in equis, & *rappiken*, & equum sic affectum *räppig*. In poplitibus (inquit Camerarius) sæpe oritur impetigo, quam percurari non putant bonum esse, quòd humor desidere soleat in pedis corollam: Teutones crucas nominant. Ego scribendi rationem diuersam animaduerto crucas enim vocant *[illegible]* impetiginem verò *rappen*. Hanc in artubus ante & retro fieri aiunt. Grapæ rimæ sunt & fissuræ in pedib. & cruribus, &c. Pet. Cres. 9. 44. De grappis in iuncturis crurum circa pedes, quæ rumpunt carnem per longum vel transuersum, Ruf. 111. Vnguentum ad grappas ex transuerso & testas longas, Ruf. 114. Aduersus hãc noxam aliqui vnguentum parant albo liquore oui, excremento alui hominis, sulfure & axungia mixtis, loco calido aut in Sole illinendũ. Alij fel porci cũ tribus ouorum vitellis miscent, & illigant malum ita vna nocte depellendum promittentes. Alij deustis candela pilis loci affecti vt glaber fiat, sulphur axungia exceptam inungunt, & eodem modo curari promittunt vitium a quo equum *muchig* vulgò appellant. Aliqui scribunt *müchig* & interpretantur scabiosum in pedibus. Sunt qui axungiam de porco ruffo liquefactam igne in aquam defundunt, & rursus collectam agitatamq; cum sulphure miscẽt, & inungunt: tertio post die crustulas siue escharas minores diligenter remouent, & quotidie vngere pergunt. Idẽ hybernæ scabiei mederi aiũt. Si equus impetigine laborat, aut vitium patitur quod Germani vocant *gagenhauf*, hoc modo curabis: Vitrum læuissimè tritũ miscebis resinæ liquefactæ, & expressæ de carne suilla duos digitos crassa pinguedini: hoc bene calidum circa pedem parti læsæ circumligabis: refrigeratum demes: & locum cultro abradas donec sanguinem emittat: tum insperges chalcanthum & vitrum læuissimè trita, & relinques donec sponte excidant. Alij idem remedium his verbis describunt: Stupam puram duorum digitorum crassamento (hoc potius placet quam quod de carne suilla paulò ante dictum est) pice feruida inferes, & loco affecto calidum impones: tridud post religabis & infricabis acetum furfuribus & sale mixtum. Alius quidã hoc remedium præscribit pro eo quem vocat *bolbnessig*. Est & praua quędam scabies in crure inferius statim supra subcirros, in qua pilos situ contra naturam prouenire aiunt: nostri *struppen* vocitant, & equum sic laborantem *strüppig*: Ad hoc etiam malum, & illud quod iam *gagenhauf* appellauimus, commune remedium adhibent, corticibus tiliarum (superioribus recisis) per quatuordecim dies in aqua maceratis, & eo quod salis instar concrescit inuncto. Idem prodesse aiunt ambustis, ita vt ne vestigia quidem aut cicatrices relinquantur. De grisaria, quæ fit in coronis equorum

supra

supra vngues,& curatur similiter grappis: sæpe tamen incurabilis est præsertim inueterata, Rusiu. 114. Idem forte vitium est quod Germanicè vocant *gurfee,gurfey,durfüle*: fit enim id circa subcirros, cutim & pil[o]s corrumpit, & cornu etiam quandoq; infestat, nonnunquam incurabilis. Aliqui allia cum melle trita equis sic affectis in cibo dant,& lupato alligant. Scracies (nomen barbarum, nec memini iam vbi legerim) impetigo est in pedibus, in locis ex[c]arnibus præsertim infra suram: vtuntur aduersus eam sinapi: nascitur enim ex frigore. Aduersus scabiem in pedibus, axungiam veterem liquefactam & aquæ infusam rursus collige misceq; cum polline gentianæ, & inunge. Sunt qui serpentis adipe equi vngularum oras inungant aduersus scabiem, Galenus de parabilibus cap.10. Vligines etiam in pedibus, cruribus, vnguibusq;, vel sub armis aliquando generantur (quidam dulcedines vocat, glycea vlcera etiam apud Galenum legimus) habentq; similitudinem scabiei: Diffundunt & pedes vlcerant, Veget.2.52. Cancer cum in reliquo corpore, tum circa iuncturas crurum iuxta pedes, aut inter iuncturas & pedes, videlicet in pastora fit, Ruf.171. Paracercis vocatur collectio quædam circa radium in tibia equi, Hippiatr.51. Vermis incipit in pectore equi vel intra coxas iuxta testiculos, deinde descendit ad crura, quæ tumefacit, & crebris vlceribus perforat, Ruf.144. *Agley* vel *eygley* vulnus quoddam in pede Hippiatri Germani appellant, cui simum caninum cum chalcantho tritum imponunt, & plantaginem superilligant, idq; sæpius repetunt. De rimis quas vocant rhagades, Hippiat.122. Crepatium vocant cum corium rumpitur inter iuncturam cruris & vngulam, Pet. Cres.9.45 & Ruf.112. Rumpunt (inquit Ruf.) corium & carnes instar scabiei cum ardore. Crepatia magis longa & transuersa (inquit idem 113.) inter carnem viuam & vngulam, videlicet in bulletis magis impedit gressum. Vide siras, chîras, & chiramata, superius in pedum malis: exponunt enim calces rimis scissas. *Spatten*, vt audio, Germani vocant duriusculos quosdam nodos iuxta vngulam vel coronam, vnde pes incuruetur: quidam excindere solent. Equum sic affectum *spättig* nominant: nostri puto etiam *leistig*. Sunt qui tuberculis illis scarificatis mentastrum illigant: Alij aliter medentur. Vide ne sit furma vel cutua superius dicta. Excinditur etiã tuber illud quod Germanis dicitur *elnbogen*. Equi quorum vngulas rhagades & rimæ diffindunt, *sattfuesig* vel *satthuessig* à nonnullis nostratium vocantur: & vngulæ sic affectæ, *geschrunden oder gespalten oder ryssende fuess*: vitium ipsum vocant *satthorf* vel *hornkluffi*, & aliud quoddam in vngulis *den houffstrauch*. Calcibus & talis vtile emplastrum, Hippia.129. De ambustis glacie, Theomnestus in Hippiat.125. Hybernis itineribus (inquit) glacies equos reliquaq; iumenta torquet: quod vitium pagoplexiam appellant. Iis intument calces & cum vngulis feruore laborant, &c. Si equus haberet malum in pede vt subularet seu clanciaret in corona: primo remoue pilos, &c. Rusius 134 Nost[r]i, vt conijcio, vocant *horfzwang*, cum vngula crescit versus calcem introrsum, & pungit. Si equus doluerit in pede propter laborem, Ruf.135. De podagra iumentorum, Hippiatr 54. Vege.2.53. Equus podagricus humi decumbit non aliter quàm ho[r]deatione affectus, Absyrtus. Equorum gregales morbo immunes sunt, excepta podagra: hoc enim vno laborant & plerunq; ob id vngues amittunt. Sed amissis alij statim enascuntur: fit enim vt altero subnascente vngue, alter amittatur. Indiciũ morbi, vt alter testium dexter palpitet, vel vt paulò citra nares cauum quiddam rugosumq; gignatur, Aristoteles. Et quando cornu separatur & discedit à seipso ita vt spacium in medio cauum & inane relinquatur, (præsertim in cauo pedis circa chelidona dictam) quod malum nostri vocant *erbelle* vel *verbelle*. & remedia quædam præscribunt. Quæcunq; de vngulis priorum pedum dicta sunt, scias etiam in posterioribus debere seruari, Vege 3.22. Græci malacopodes equo[s] nominant, quorum mol[l]iores sunt vngulæ: eas nostri *murbe fuess* vocant, & medicamentis indurant: Vide Hippiatr.105. Subtriti pedes, Hippiatr.105. De ijs qui cornua calcando proterunt, Hippiatr.100. vt Ruellius transtulit, perperam vt mihi videtur: Græcè legitur, Ὅσοι δὲ εἰσι κατ᾽ ὄνυχα πατοῦντες, &c. ego verterim, Equi illi qui (nõ plenis soleis, sed summis tantum) vnguibus insistunt aut ingrediuntur, &c. claudicant, & infirmis sunt lumbis, & cursu inferiores. Remedium autem nullum præscribit, cum pro vngulis attritis multa tradantur, quæ satis explicata sunt capite 105. Quinetiam ibidem subijciens Absyrtus ἢ ἐκ προσπαθοῦντες φυσικῶς, ἢ ἐπισχηκότες ἐξ αἰτίας, hoc est, (vt ego interpretor) siue à primo ortu, siue ob aliam postea causam, pes alter ab altero diuersus (longior nimirum) fuerit, innuere videtur hos ipsos esse τοὺς κατ᾽ ὄνυχα (scilicet ἄκρον) πατοῦντας. (Ὅταν ὁ ποδὸς τῷ ἄκρῳ τῷ ὄνυχι ἐπιβαίνῃ, Absyrt.cap.101.) Et certe necessaria hæc claudicatio est (non vt aliâs propter doloris sensum) cum pes alter breuior plena solea in humum demitti non potest. Animalium vngulæ (inquit Vegetius 2.55.) asperitate ac longitudine itinerum deteruntur, & impediunt incessum. Ex tortura quoq; si in aspero vel lapidoso itinere iumenta coguntur ad cursum, indignationes oriuntur. Postremo etiam otiosa in stabulis ex collectione humorum incipiunt claudicare. De pedibus siue vngulis attritis aut mollibus, Veget.2.58. Iumenta quandoq; vngulas mutant & abijciunt, vt in podagra, Græci τὰς ὁπλὰς ἀποβάλλειν dicunt. Si exungulauerit iumentum, Veget.2.57 De dissolaturis vngularum, Rusius 130. Pet. Cres 9.53. De mutationibus vngularum, Rusius 131, Pet. Cres 9.54. Ad vngulas obliquas remedium, Rusius 121. Cum clauis malè adactis læduntur ungulæ, inclauaturam recentiores vocant, nostri *vernaglet*. De inclauaturis diuersis, Pet. Cres.9.55. Ruf. cap.123 de secunda specie inclauaturæ, Idem 124. de tertia, 115. De inclauatura quæ rumpitur, id est pus emittit in corona pedis, Ruf.126. Verbasci folia recens contusa inter duos lapides, & inclauaturis equorum inserta, statim sanant, Petrus Matthæolus. In hoc malo soleas ex ferro refigunt, & thus ex aqua imponunt vulneri. Alij milium bene coctum cum axungia calidum imponunt: Alij clauum tantum extrahunt, & super ignito silice aquam aut vinum effundunt, curantq; vt vapor quàm calidissimus ad locum læsum perueniat. De his quibus sanguis in vngulam tollitur: Al', Quomodo sanguis tollatur his, qui vngulam cogunt vel eiecerint, Veget.1.26. Θερμόπλα, morbus equi circa pedes, Hesychius & Varin. Ego in Hippiatricis θερμοπλῶν legi inter signa & symptomata aliorum circa vngulas affectuum, vt thlasmatis, marmoris, pagoplexiæ: in his enim vngulæ solito feruidiores sentiuntur. Θερμὴν τὴν ὁπλὴν ἔχειν, signum thlasmatis Absyrto 101. Equi in quorum pedibus marmora sunt, ... Absyrtus 53. In pagoplexia, id est ambustis frigore vngulis, ... Talem in homine affectionem vnguium ex frigore obortam, præsertim cum nimis refrigeratos intingunt frigidæ, nostri vocant *kuonieglen*: Græcè ψυχρονυχίαν dixeris. Sanguis dimissus in pedes claudicationem affert, quod cum accidit, statim vngula inspicitur, tactus autẽ feruorem demõstrat Columella de bobus. Si equus fuerit tutellatus (al' cudellatus) siue multũ speratus in pede, aut si habuerit multũ frigus in pede. Ruf 122. De spumaturis vngularũ, siue infusione quæ ad pedes descendit, Ruf.129. Malpitiũ (Rusius pinsanese vocat capit.120.) fit in bulletis vngularum, vbi carnes viuæ iunguntur vngulis, ex prauis humoribus qui illuc defluxerũt, & impedit gressus equi non aliter quam infusio, Petr. Cres.9.48. Seta vulgo nominatur species fistulæ, quæ in vngula equi nascitur, vsq; ad tuellum

ad tuellum intrinsecus vngulam per medium scindens: aliquando autem ex latere, & tunc dicitur setula: scissura eius à corona pedis incipit, & protenditur per longum inferius vsq; ad extremitatem pedis vel vngulæ, emittens quandoq; viuum sanguinem per fissuram, &c. Rusius 132. & Pet. Cres. 9.50. vbi tamen non seta, sed fica legitur. Σχίδαι etiam & χίραι rimas quasdam pedum esse supra diximus. A seta fortassis Germanica vox *sattfeesing*, facta est, quasi setipedem dicas, significatio quidem conuenit. De maledicto in pede, Rus. 133. Hæc noxa qualis sit non expectat: adhibet autem remedium, saluiæ partes duas, lardi vnam, trita imponi iubens. Si iumentum ad aperturam pulmunculum fecerit, scias totum solum hoc est assem hac ratione tollendum: Vngulam subrades, &c. Vegetius 2.56. Idem 2.61. meminit pulmunculi in dorso nati. De subiactura, Rusius 128. Cum equus (inquit) sine ferreis soleis per loca aspera diu ducitur, vngula ita atteritur, vt tuellus intrinsecus defendi non possit itaq; inter tuellum & soleam fit congregatio sanguinis cum dolore, & humores confluunt. Accidit quandoq; quòd pes læditur subtus vngulam in medio soleæ ex ferro (vel osse, vel lapide ligno ue) vel alia re dura vsq; ad tuellum intrante, vnde tuellus læditur: ex qua læsione cum vngula non inciditur circunquaq;, vt debet, nascitur super tuello quædam caro superfluitas, quæ superat soleæ superficiem & vulgò ficus nominatur, &c. Petr. Cres. 9.56. & Rusius 127. Ad incrementum vngulæ promouendum, Hippiat. 105. De incremento cornu, Ibidem 117. Vngulæ productionē moliri, Hippiat. 123. Si vngulæ & in vngulis caro minuantur, nostri medicamentis occurrunt, quæ in Hippiatricis libris nostro sermone describuntur, *So der kern schwynet*. Plura vide supra, in hoc ipso capite, inter ὄνυχα.

D.

Equorum ducem, vt boum, nullum constituunt: quoniam equorum natura non stabilis, sed mobilis procaxq; est, Aristoteles. Equus velox & superbum & generosum est animal: & huic naturæ aptum corpus habet, vngulis nempe robustis & iuba instructum, Galen. Adamantius physiognomon μεγαλαυχίαν & φιλοτιμίαν, id est superbiā & gloriæ studium equi ingenio attribuit. In equis (inquit Lactantius de falsa relig. 3.8) gloriæ cupiditas experimento deprehenditur: victores enim exultant, victi dolent. Hinc & Vergilius, Insultare solo, & gressus glomerare superbos. Ouidius etiam in Halieuticis idem in equis ingenium eleganter describit his versibus:

Hic generosus honos, & gloria maior equorum:
Seu septem spatijs circo meruêre coronam,
Attollat caput, & vulgi se venditet aura?
Quàm tumidus, quantoq; venit spectabilis actu,
Vngula sub spolijs grauiter redeuntis opimis.
Nam capiunt animis palmam, gaudentq; triumpho;
Nónne vides victor quanto sublimius altum
Celsâue cum cæso decoratur terga leone,
** Compescatq; solum generoso concita pulsu*

In circo ad currus iuncti non dubiè intellectum adhortationis & gloriæ fatentur, Plin. Inter cæteras animantes (inquit Aelian.) equus magno elatoq; animo est. Enimuero magnitudo & celeritas ipsa ceruicisq; eminentia, & crurum facilis contractio, facilisq; porrectio, & vngularum crepitus inducunt, eū vt audacius is exultet & gestiat, insolentiusq; efferatur: tum maxime comata equa mollitie, & insolentia diffluens superbiat, eamq; ob rem ab asinis se iniri indignissimè ferat, vt maximo vicissim gaudio compleatur, cum equo tanquam nuptijs sociata sit, ob idq; ipsum se plurimi esse arbitretur: cuiusmodi affectus gnari, qui sibi mulos gigni volunt, equæ iubam temerè, & sine artificio tondent, posteaq; asinos admittunt: ea vero tum mariti ignobilitatem cuius prius pudebat, & contra quem antè resistebat, facillime patitur, atq; eius rei Sophocles meminisse videtur, Hæc Aelian. Equarum iubas tondere præcipiunt, vt asinorum in coitu patiantur humilitatem: comantes enim gloria superbire, Plin. Vide etiam in c. vbi de coitu equarum & in Mulo c. vbi de asino admissario. Equi vocem quoq; agnoscunt equorum quibus cum pugnarint, Aristoteles. Equi ad discendum dociles sunt, neq; rerum memoriam, quas perceperunt, vlla obliuio delet, Aelian. Equus (inquit idem) cum freni crepitum, & strata, & cætera ornamenta videt, tum fremit, & exultans vngularum supplosione obstrepit, & ex eorum conspectu, afflatu quasi furoris ad iter incenditur: voce equisonis excitatur, & aures erigit. & naribus inflatis celerem festinationem anhelat, quodā incredibili cursus studio ad currendi memoriam rediens. Ingenia eorū (inquit Plinius) inenarrabilia iaculantes obsequio experiuntur, difficiles conatus corpore ipso nixuq; inuitantium, (aliâs, imitantium.) Iam tela humi collecta equiti porrigunt. Tubarum clangorem bellatores equi ita intelligunt, vt loco stare quandoq; nesciant: & quando retractari iniriue certamen debeat agnoscunt, Belisarius. Huc facit illud Vergilij Georg. 3. Tum si qua sonum procul arma dedêre Stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus, Collectumq; premens voluit sub naribus ignem. Equi tibijs & fistulis mulcentur, Plutarch. Tibiæ cantu quantum delectentur Libycæ equæ, dixi supra capite secundo, vbi de Libycis equis mentio fuit. Sybaritas saltationem equos docuisse iampridem peruagatum est, Aelianus. Docilitas tanta est, vt vniuersus Sybaritani exercitus equitatus, ad symphoniæ cantum saltatione quadā moueri solitus inueniatur, Plinius. Sybaritæ in conuiuia equos introducebant ita imbutos, vt incinentis tibiæ cantu audito, statim arrigerentur, ac pedibus ipsis prioribus vice manuum gestus quosdam chironomiæ motusq; ederent ad numerum saltatorios, Cælius ex Athenæo vt videtur, qui libro 12. in historia luxus Sybaritarum, de equorum saltationibus in hæc verba scribit; vt nos conuertimus: Sybaritarum is erat luxus, vt equos etiam inter conuiuia ad tibiam saltare assuefacerent. Quòd cum scirent Crotoniatæ, & bellum aduersus eos gererent (vt Aristoteles etiam refert in ipsorum republica) saltandi signum equis dederunt. Ducebant enim secum in reliquo belli apparatu tibicines quoq;: quos tibia canentes cum audiuissent equi, non saltare solum cœperūt, sed vnà cum sessoribus ad Crotoniatas transfugerunt. Similem de Cardianis historiam Charon Lampsacenus libro secundo de finibus prodidit his verbis: Bisaltæ expeditione aduersus Cardiam suscepta vicerūt. Dux Bisaltarum Onaris erat: qui puer adhuc in Cardia venditus, & Cardiano cuidam seruiens, tonsor factus est. Acceperant autem Cardiani oraculum, quod Bisaltæ aduersus eos venturi essent: Huius cum sæpius mentionem in tonstrinis fieri audiuisset, ex Cardia profugus in patriam redijt, & à Bisaltis cōtra Cardianos dux creatus est. Cardiani autem omnes equos suos in symposijs saltare docuerāt. Saltabant illi, & posterioribus innixi pedibus, varios prioribus saltatorios motus tibiæ numerorum periti ædebant. Hæc cum Onarin non laterent, tibicinam ex Cardia emerat, à qua multi Cardiani tibiæ canendi artem edocti in exercitu aderant. Hi tēpore prælij ad tibiam numeros illos saltandi, quos equi tenerent, canere iussi sunt: quibus equi auditis in posteriores pedes erecti ad saltationem se conuerterunt: Erat autem omnis Cardianorum vis in equitatu, atq; ita superati sunt, Hactenus Athenæus. Voluptatem equis inesse

inesse Circi spectacula prodiderunt. Quidam enim equorum cantibus tibiarum, quidam saltationibus, quidam colorum varietate, nonnulli etiam accensis facibus ad cursus prouocantur, Solin. Equum ita edoctum in Traiano scribit Dion, vt regem adoraret, Cæl. Cum in aduentum & gratulationem Mariæ puellæ Britannicæ (quæ Ludouico duodecimo Gallorum regi nupserat) spectacula illa, quæ torneamenta legulei vocant, Luteciæ frequenti rerum omnium apparatu æderentur: visus est mihi equus, qui sessore hortāte reginam inclinatis plerunq; genibus salutabat, moxq; consurgens volucri saltu in aëra sese efferebat, Text. Homerus equis non tantum intelligentiam, sed diuinam intelligentiam, atq; etiam orationem attribuit. Nam apud hunc poetam & ad præsepia otio contra naturam suam languentes mœrent, & Patroclo occiso perturbātur animis, & ipsi Achilli futura prædicunt, Camera. Hac de re uersus Homeri citat Io. Tzetzes 3.118. Affectum equinum lachrymæ probant. Solin. Equi præsagiunt pugnam, & amissos lugent dominos, lachrymasq; interdum desiderio fundunt, Plin. Post bellator equus, positis insignibus Aethon It lachrymans, guttisq; humectat grandibus ora, Vergilius libro 11. de Pallantis equo. Sunt & Oppiani versus lib. de venatione 1. super equorum intellectu & erga homines amore, qui commemorentur dignissimi.

Ἵπποις γὰρ περίαλλα φύσις πόρε τεχνήεσσα	Ἡμερίων κραδίην, καὶ στήθεσιν αἰόλον ἦτορ.
Αἰὲν γινώσκουσιν ἑὸν φίλον ἡνιοχῆα,	Καὶ χρεμέθουσιν ἰδόντες ἀγακλυτὸν ἡγεμονῆα,
Καὶ πολέμοισι πεσόντα μέγα στενάχουσιν ἑταῖρον.	Ἵππος ἐν ὑσμίνῃ ῥῆξέν ποτε δέσμια σιωπῆς,
Καὶ φύσιος θεσμοὺς ἀπεδέδραμε, καὶ λάβεν ἠχὴν	Ἀνδρομέην, καὶ γλῶσσαν ἰσοῖον ἀνθρώποισι.

Accursius legum interpres, refert Cęsarem triduo antequam moreretur, asturconem suum flentem inuenisse, futuræ quidem mortis indicium: quod fidem non caperet, nisi Tranquillus in eiusdem vita simile quid testaretur. Proximis diebus, (inquit) equorum greges, quos in traijciendo Rubicone Marti consecrauerat, ac sine custodibus vagos dimiserat, comperit pabulo pertinacissimè abstinere, vbertimq; flere, Hæc Textor. Ab equis generosis dominos mirè diligi certissimum est: argumento fuerit equus Rodati, qui à morte Caroli Magni monachus apud Mald. factus, aliquantò post irruentibus paganis, equum quem in monasterio deposuerat insiliit: quē equus licet iam declinantis ætatis alacriter suscepit, & donec de hostibus suis triumpharet, portauit: Erat autē hic equus ex illorum numero, qui nullum sessorem præter dominum proprium admittere dignantur, Vincentius Bellun. ex Alexandro quodam. Plures huiusmodi historias capitis octaui parte vltima referam. Fidelissimi ante omnia homini canes atq; equi, Plinius. Si accuratè & liberaliter tractetur equus, cum beneuolētia erga eum qui sibi benefecit, cumq; amicitia acceptum beneficium compensat, Aelia. Hoc quidem compertum est, nisi forte vel morbo (nam & rabie equi corripiuntur vt canes) vel ira insaniat equus, non facile hominem lædere, maximè [illegible] aut sexus imbecillioris. Itaque mordaces isti & calcitrones, vt Pannonici plerique, de quibus & prouerbium malignitatis ortum, non ferè nisi irritati aut opinione aut metu offensæ ferociunt. Quamuis vt inter homines, ita inter equos quoq;, malitiosi & nocentes aliqui præ cæteris inueniantur, Camerarius. Amissa parente in grege armenti reliquæ fœtæ educant orbum, Plinius & Tzetzes. Equæ societate coniunctæ, si altera forte perierit, altera pullum parente orbatum enutrit, Aristoteles. Equarum genus miro quodam amore prolis teneri putatur: cuius rei indicium est, quod sæpius steriles auferunt pullos à matribus, quos ipsæ amore prosequētes tuentur: sed quoniam lacte careant, deprauant eos quos diligunt, Aristoteles. Hippomanes de fronte statim ædito partu deuorat fœta, aut partum ad vbera non admittit, si quis præreptum habeat, Plin. Equæ plerunq; macrescunt desiderio pullorum absentium: propterea dimittendi sunt in eadem pascua quibus mater, Columella. Qui equas ad reditum saltem, aut si opus sit, fugam, veloces desiderant, à partu recentes accipiunt: quæ quoniam relictos pullos recordantur, quos plurimum amant, quanta possunt celeritate qua venerunt repetere solent iter. Qui metaphrenon, id est partem inter scapulas supinam (ὑπτιον) habent, remisso & stolido ingenio existimantur: quoniam huiusmodi in equis est, Aristoteles in Physiog.

Equi ab elephantis in prælio terrentur, vt in Elephanto dixi cap. 5. ex Heliodoro & Marcellino. Equis odio naturali camelus aduersatur, Aristot. & Plinius. Quantum camelum equus reformidet, Cyrum & Crœsum cognouisse aiunt, Aelianus. Simonides in Iambis dicit, Persas post Cyri pugnam in Lydia camelos simul cū equis alere, equorum metum ex camelis conuictu conantes expellere, Aelian. Cyrus in prælio aduersus Crœsum, camelos cōtra equitatum instruxit hac ratione, quod camelum equus reformidat adeò quidē, vt nec speciem eius intueri nec odorem sentire sustineat. Id ideo commentus est, vt equitatum Crœsi, quo ille se præualiturum considerabat, inutilem redderet. Simulatq; in pugnam itum est, equi olfactis pretinus conspectisq; camelis retro se auertunt, vnde spes Crœsi interijt, Herodotus libro 1. Rumpi equos traditur, qui vestigia luporum sub equite sequantur, Plinius. Vestigia lupi calcata, equis afferunt torporem, Idē. Si casu equus lupi vestigium conculcet, torpore comprehenditur: si item lupi calcaneum equi quadrigam trahentes conculcent, sistentur tanquam ij cum quadriga conglaciati essent, Aelian. Equi luporum vestigijs calcatis obtorpescunt cruribus, Pamphilus in libro rerum natural. Geoponica. Si calcauerit zosach, id est equus vestigium dorim, id est vrsi (lupi potius, vt cæteri omnes scribunt) accidit stupor eius pedi, Aesculapius. Mulierē quæ abortierit significaturi Aegyptij, equam scribunt, quæ lupum presserit. Equa enim abortit, nō modo si lupum calcauerit, sed etiam si ipsius vestigia attigerit, Orus. Prægnans equa incedens super vestigia lupi, irascetur, Rasis & Albertus. Et alibi, Si calcet equus vestigia lupi vel leonis, pedibus obtorpescet, vt moueri nequeant, Iidem. Dextarij non castrati & fortes, ex audacia appetunt adire & impugnare leonem (hoc Oppianus de charopis equis scribit, cæteros verò omnes leonum aspectum non sustinere:) castrati autem adeò timent, vt nec calcaribus nec flagris adigi possint vt propius ad leonem accedāt, Auicenna. Inimica omnia suilla equino generi, grunnitus, fœtor, halitus, Camerarius. Equum ferunt struthiocamelum refugere, nec intueri audere, Cardanus. Equi capitale dissidium est cum vrso, Erasmus in colloquijs. Equi amantur ab otidibus, Aristoteles. Otis ex omnibus auis equorum studiosissima censetur: nam cum cætera animalia in pascuis oberrantia aspernetur: equum vt aspexerit, magno statim cum gaudio ad ipsum aduolans, appropinquare pergit, Aelian. Si quis equinam pellem induerit quotquot volet otides venabitur: nam equorum studio captæ accedunt, Gillius. Hominem viribus infirmum qui fortiorem fugiat significātes Aegyptij, otidem auem & equū pingunt: euolat (ἵπταται) enim illa viso equo, Orus 2.20. Sed hoc aliorum scriptis aduersatur, vt de antho potius quam otide aue id verum sit. Equorum odio habet florus auis: pellitur enim ab equo pabulo herbæ qua vescitur: nubecu-

nubeculans hic, nec valens acie oculorum est: quippe qui vocem quidem equi imitetur, atque aduolans equum fuget: sed interdum excipiatur occidaturq́; ab equo, Aristoteles. Barbari, vt Albertus & alij, vbi in Græco anthon, id est florum auem legimus, ibis vel ybos habent. Philes Græcus ineptè non anthum auem, vt debebat, sed anthiam piscem ab equo odio haberi scribit. Est auis quæ equorum hinnitus, anthus nomine, herbæ pabulo aduentu eorum pulsa, imitatur, ad hunc modum se vlciscens, Plinius.

E.

Eporedicas Galli vocant bonos equorum domitores, Plinius 3. 17. Rauisius Textor r. literam in medio aspirat. Eporædia Plinio Italiæ transpadanæ oppidum est, Ptolemæo Salasiorum, hodie Hiaurea. Equiso dicitur equorũ domitor. Nam vt equus (inquit Varro) qui ad vehendum est natus, tamen traditur magistro, vt equiso doceat tolutim incedere. Hippocomus Græcis vocatur equorum curæ præfectus. Πωλοδάμνης Straboni, qui pullos domat: & (opus ipsum πωλεύειν) πωλοδαμασία Diodoro Siculo. Hippodamus, qui domat equos, Io cozone, Scoppa in Lexico Latinoitalico. Equisones & arulatores, siue mauis cociones, arte & industria equis gradus glomerationem dant, Grapald. De pulli domitura, Hippiatrica 116. Absyrtus in Geoponicis 16. 1 Mansuefaciendi (inquit) sunt pulli, instituendiq́;, vbi decimumoctauum mensem compleuerint. Tunc enim eos deligantes capistro, præsepi frenum suspendere conuenit, vt illud contrectantes assuescant, nec trepident ob sonum à sielisterijs (postomides vertit Cornarius) profectum. Cæterum dum fuerit trimulus domandus est, prius quam ventricosus euadat. De domitura & institutione equi, Crescentiensis copiosè agit lib 9. per totum caput sextum. De nutritione paruorum pullorum, Ruf. 18. De educatione adultorũ, Idem 19. Quomodo & quo tempore illaqueari debeant equi qui ducuntur ad armenta, Ruf. 20. Quomodo & qua cautione equi domẽtur. Idem 22. & de custodia equorum post domationem, cap. 23. De equo disciplina instituendo, Ruf. cap. 24. In pullo instituendo (inquit Xenophon) non decet ipsum equitem occupari, sed potius domitori tradet, & quomodo institui ab eo velit præscribet. Prouidebitur autem vt accipiat domitor pullum mansuetum & manuum patientem, atq; amantem hominum, quæ pleraq; domi à curatoribus (hippocomis) illorum efficiuntur, qui norint, cum famem atq; sitim, tum irascentiam pulli ad silentia & solitudines (ἐρημίας, interpres legit ἠρεμίας, vt oppositum sit quod sequitur δι' ἀνθρώπων) relegare: contrà verò cibum & potum & depulsiones offensarum per homines procurare. His enim custoditis non solum diligi à pullis homines, sed requiri etiam necesse est. Contrectandæ etiam eæ partes corporis, quas maximè tangi equus gaudet: hæ sunt densissimæ pilis, & à quibus molesta depellere ipse nequit. Iubeatur & curator pullum cum traducere per turbam, tum varias ad species & voces admouere. Ex his, si quid forte illũ perculerit, ostendere oportebit placando, non sæuiendo, terribile non esse, Hæc Xenophon. Quando & quo tempore edomari debeant pulli, Rusius 21. Pulli domantur Martio, vbi tempus bimæ ætatis excesserint, Pallad. Sunt qui dicant post annum & sex menses equulum domari posse, sed melius post trimum, è quo tempore farrago dari solet, Varro. Equus bimus ad vsum domesticum rectè domatur, certaminibus autem expleto triennio, sic tamen vt post quartum demum annum labori committatur, Columella. Diuersa autem circo ratio quæritur: itaq; cum bimi in alio subigantur imperio, non ante quinquennes ibi certamen accipit, Plin. Domitores equorum nõ verbera solum adhibent ad domandum, sed cibum etiam sæpe subtrahunt, vt fame debilitetur equulcorum nimis effrenata vis, Cicero in Hortensio vt Nonius citat. Pullos, cum stent cum matribus, interdum tractandum, ne cum sint disiuncti, exterreantur. Eademq́; causa ibi frenos suspendendum, vt oculis consuescant & videre eorũ faciem, & è motu audire crepitus. Cum iam ad manus accedere consueuerint, interdum imponere his puerum bis, aut ter pronum in ventrem, postea iam sedentem: hæc facere cum sit trimus, tum enim maxime crescere, ac lacertosum fieri, Varro. Pullus passum suauem vel durũ cui assuescit iuuenis, vix iam prouectus ætate relinquere potest, &c. Isidorus lib. 8. Ducendum esse equum per loca vbi sint sonitus & strepitus, Rusius 36. Hippocomus equum viæ lapidosæ, sed non nimium asperæ assuefaciat. Quòd si etiam in stabulo lapides ἀμφιδόχμους (ἀμφιδόχμοι, λίθοι μέγεθος ἔχοντες, Hesychius & Varin. δόχμιος quidem obliquus est, δοχμὴ verò & δακτυλοδόχμη apud Pollucem, mensuræ nomen, quatuor digiti manus conclusi: hinc est puto quòd Camerarius, quanquam ἀμφ. πόμων in Xenophonte legitur, ipse ἀμφιδόχμων ex Polluce reposuit, & palmares vertit:) quorum singuli circiter libram appendant, deposueris, incluserisq́; ferro, vt Xenophon cõsulit: sic quoq; ex assuetudine eos calcandi confirmabit & roborabit pedes pullus, Pollux. Exteriore quidem parte sui stabulum (inquit Xenophon, ἐξώσταθμον vocans) ita rectissimè se habebit, & pedes equi ampliabit, si rotunda saxa palmari magnitudine pondere libræ, quam multa quatuor aut quinq; plaustra vehere possint, effusè deijciantur, & ferro includãtur, ne à se discedant. Ac super hæc inductus equus quasi in lapidosa via singulis diebus aliquantisper gradiatur. Nam siue destringatur, seu à muscis pungatur, vti vngulis illum non secus ac si vadat necesse est. Etiam testudinem (chelidona) pedis hoc modo effusi lapides solidant. Equitanti frequenter descendendum de equo & ascendendum esse, Rusius 37. Ad inscensionẽ tam instratum quam nudum equum assuefieri rectũ fuerit: sed de hac plura inferius. Qui nactus est equum (inquit Xenophon) omnino imperitum saltuum, is vacuum illum prehenso loro ductorio transgressus fossam prior attrahito ad saltum. Quòd ille si renitatur, à tergo aliquis flagrum aut virgam summis viribus incutiat, ita transiliet non solum illud spatium, sed longius etiam quam debuisset, & in posterũ non expectabit verbera, sed vbi senserit modò ponè accedere aliquẽ, statim saliet. Cum vacuum assuefeceris, ita etiam agitabis conscensum, primum quidem trans minores fossas, mox etiam latiores. In conatu autem saliendi subdes calcaria, itidemq́; cum subsilire equum & cum desilire volueris, calcaria subdito: toto enim corpore in omnibus his annitẽs equus, faciet illa ita, magis vt eum ipse, tum eques in tuto sint, quàm si posteriore parte sui quasi deficeret, vel in transiliendo, vel in erumpendo sursum, vel in desiliendo. Cæterum ad decliuia primum in solo equos assuefieri conuenit. Ita tandem assuefacti libentius per decliuia, quàm recto cursu ferentur. Nam quòd quidam verentur, ne si per decliuia incitentur equi, armos rumpant, neminẽ debet terrere, qui cognouerit & Persas & vniuersos Odryssas cursu per decliuia certantes, nihilò minus habere sanos equos, quàm Græcos. Porrò sessor ad hæc omnia accommodũ præbere debet. Itaq; ad primum ille equi impetum proclinator, ita minimè equus tergiuersabitur, aut eques succutietur: statimq́; reprimens equum, resupinator, ita minimè ipse iactabitur. In traiectu fossæ, & cliui ascensu, nõ fuerit incongruum iubam tenere, ne simul & loco & freno grauetur equus. Sin per decliue agetur, & resupinator eques, & equum sustineto freno, ne præceps vterq; deorsum feratur, Hæc Xenophon. Ad circumactiones autem vtrunq; in latus, & in gyros, itemq́; conuersionem celerem directi cursus, est id quidẽ non

vulgaris industriæ equum instituere: sed nisi sit valde nihili pecus, assiduitas & diligentia etiam hæc celeriter assequitur. Loquor autem de equo integro, & cuius vires nulla iniuria morbi debilitauerit. Nam talium labant crura, neq; tuto pedetentim per plana etiam loca ingredientibus his vehâre, nedum illos ad cursum cõcites & in gyros torqueas aut agas per salebras, Camerar. De gyris equi infra etiam dicemus inter equitationis præcepta.

De castratione dictum est supra capite secundo in Canterio.

Equorum & equarum greges qui habere voluerint, vt habent aliqui in Peloponneso & in Apulia, primum oportet spectare ætatem, quam præcipiunt. Videndum ne sint minores trimæ, maiores decem annorum, Varro. Aetatem quomodo discernas capite tertio docuimus. Ad equarum gregem quinquagenarium bini pastores sufficient vtiq;, vterq; horum vt secum habeat equas domitas singulas in ijs regionibus, in quibus stabularij solent equas abigere, vt in Apulia & in Lucanis accidit sæpe, Varro.

Equile stabulum equorum est, Varroni & Catoni. De hoc supra etiam in domituræ mentione nonnihil diximus. Plancæ roboreæ supponantur stationibus equorũ cum stramine, vt iacentibus molle sit, stantibus durum, Vetus quidam nescio an Vegetius. Curandum est vt stabulentur sicco loco, ne humore madescant vngulæ: quod facile euitabimus si aut stabula roboreis axibus constrata, aut diligenter subinde emundata fuerit humus, & paleæ superiectæ, Columella. In stabulo reprobatur à plerisque pauimentum ligneum asserum, seu trabium atque axium, Camerar. Stabula equorum vel boum, meridianas quidem plagas respiciant, non tamen egeant septendrionis luminibus, quæ per hyemem clausa nihil noceant, per æstatem patefacta refrigerent, Pallad. Diligens dominus (inquit Veget. 1.56.) stabulum frequenter intrabit, & primum dabit operam vt stratus pontilis (hunc etiam inferius in hoc capite similiter nominat: & lib. 2. cap. 58. Iumenta, inquit, mundissimè stabulentur, & roboreis pontibus consternantur) emineat: ipsumq; sit, non ex mollibus lignis, sicut frequẽter per imperitiam vel negligentiam euenit: sed roboris viuacis duricia & soliditate compactum. Nam hoc genus ligni equorum vngulas ad saxorum instar obdurat. Fossa præterea quæ lotium recipiat, deductorium debet habere cuniculum, ne pedes iumentorum redundans vrina contingat. Patena quæ appellatur (vox facta videtur à φάτνη Græcorum) hoc est alueus, ad hordeum ministrandum sit munda semper, ne sordes aliquæ cibarijs admisceantur & noceant. Loculi præterea vel marmore, vel lapide, vel ligno facti, distinguendi sunt, vt singula iumenta hordeum suum ex integro nullo præripiente consumant. Nam sunt animalia ad edendum auidissima, quæ cum celeriter propria deuorauerant, partem consortis inuadunt. Alia verò naturali fastidio tardius comedunt, & nisi separatim acceperint, vicinis rapientibus macrescunt. Cratis, quæ iacca vocatur à vulgo, pro equorum statura nec nimis alta sit ne cum iniuria guttur extendatur: nec nimis humilis, ne oculos contingat aut caput. Luminis plurimum stabulo infundi oportet, ne tenebris assueta, cum producũtur ad Solem vel caligent, vel aciem visus imminuant. Aestate in apertis locis tam noctibus quàm diebus iumentis libera aura præstanda est. Hyeme verò tepere debent stabula potius quàm calere: nam nimius calor licet custodiat pinguedinem & reficere videatur, tamẽ indigestionem facit, & vehementius nocet naturæ. Propter quod diuersa genera morborum ex vapore ipso animalibus generantur: & si producuntur ad frigus insolitum, statim ægritudinem ex frigoris nouitate percipiũt, Hucusq; Vegetius. In quo quidem loco sues stabulabunt, eodem equos nequaquam deducemus, neq; prope consistere patiemur. Inimica enim omnia suilla equino generi, grunnitus, fœtor halitus, discernente hac etiam in parte natura ipsa generosissimam ignauissima bestiam. Remouebuntur & aues domesticæ atq; altiles à præsepibus equorũ, quæ propter reliquias pabuli sectari solent, quæ tum in his non solum pinnulas excutiunt, sed etiam stercora deijciunt: atq; illæ cũ gutturis, hæc cum alui periculo ab equis deglutiũtur, Camerar. Et rursus, Quotiescunq; (inquit) intra stabulum & ad præsepe equus curabitur, stramenta etiam furcillis cum excutientur, tum componẽtur, & immunda omnia auertentur: hoc non solum aspectu est iucundum, & curatorũ diligentiam studiumq; mundiciæ commendat, sed etiam valetudinem equorum bonam conseruat atq; auget, propter fœtoris & situs remotionem, quibus cũ anhelitus equorum facile vitiatur, tum squalida omnia aërem inficiunt, vt maius etiam malum metuendũ sit. Quare qui diligenter & accuratè tractari equos student, hoc vident non minus vt equilia stabula niteant, neq; secus vt suo quidq; loco repositum, omniaq; versa & prætersa sint, quàm in conclauibus & triclinijs suis: ne quis cum forte ingressus sit absentibus equis, non equos ibi curari, sed sues pasci existimet. Equi instructi vbi redierint, tum illos ministri, stratis, frenis, omniq; ornatu exuent, & curabunt, vt expositum est. Hæc autem omnia suo quidq; loco suspendent aut reponent: similiter & alia supellex equestris, & totum stabuli instrumentum, aptè atq; ordine collocatum visetur: Vniuersa quidem ab equis longiusculè. Nam multi reperiuntur ita petulantes equi, & bona cum natura tum cura luxuriantes, vt quicquid attingere forte potuere, id arrodant, & frusta interdum pannosa aut lorea deglutiant. Quod illis, si fecerint, nequaquam scilicet salutare fuerit. Quare serie quadam omnia erunt disposita, neq; panni detersorij, aut strigiles, aut pecten, in præsepi abijcietur, neq; prope etiam appendetur: neq; strata temere quocunq; infligẽtur, vt obliqua pronáue iaceant, nihil laboret minister, Camerar. Et alibi, Tractationes nocturnæ cautæ fient illatis luminibus. Itaq; & laudantur stabula lapidea, & concamerata: stramen enim & fœnum flammam celeriter & concipit & auget. Sed quoniam fieri nequit vt curatori interdicatur, ne vnquam in stabulum lumen intulisse velit: id præcipiendum est, vt vel in laterna inferat, vel illatum in candelabro reponat, quod debebit esse ferreum subiecta latiore lamina, in quam scintillæ omnes incidãt, & alicubi loci suspensum aut affixum, vnde longissimè stramina & fœnum & materia alia ignium absit, Hactenus Camerar. Addentur etiam proximè quædam post cibum & potum equi, quæ ad stabulum pertinent.

De tractatione equi quantum ad sanitatem tuendam, supra etiam capite tertio non pauca attulimus. Hæc quæ dicuntur de cura & tractatione equorum, intelligendum quo melior equus & vsus illius nobilior sit, eò diligentius exercenda: quippe cum in contemptu quorundam maxima negligentia non reprehendatur. Est autem prima dignitas bellatorum: proxima itinerariorum, aut eorum qui animi causa aluntur: postrema vectariorum, Camerar. De curando equo, Ruf. 28. De curando equo cum equitari debet, Idem 29. De cibo & potu equorum supra quoq; dictum est cap. 3. Pabuli cura neglecta futurum vt & generosissimus equus pereat ac corrumpatur, & mediocris prorsus inutilis fiat. Contra futiles sæpe illa ipsa cura exquisita, & assiduo respectu, ad non spernendũ vsum, mediocres autem ad præstantiam quoq; nonnunquam perducuntur. Quod & ipsum poëtæ veteres indicarunt, cum Neptuni progeniem Arionem, vel nescio quem alium, fecere de Cerere. Quo quis non videt significare illos voluisse de bono pastu equos ad diuinitatem propemodum quandã euadere solere, Camerar. Curandum est præcipuè (inquit Veget. 1.55.) vt siue fœnum siue paleas, vel manipulos viciæ pro regionum vsu vel copia

animalibus

animalibus præbeas, incorrupta ac bene olentia & munda mittantur. De hordeo quoq; non erit sollicitudo dissimilis, ne aut puluerulentum sit, aut lapidosum, aut mucidum aut vetustate corruptum, aut certe recens de arcis sumptum, & ipsa nouitate præferendum. Et paulo post, Hordeum quoq; non semel nec bis, sed pluribus portionibus præberi conueniet: quicquid enim paulatim acceperint, legitima digestione conficiunt: quod verò semel & enormiter sumpserint, cum fimo indigestum integrumq; transmittunt. Mane (inquit Camerar.) fœnū objici non oportebit: sed post datum & cōsumptum pabulum hora tertia manipulus vnus fœni objicietur, quod equus vbi confecerit, aquabitur. Id tempus incidet in horam circiter nonam. Tum iterum manipulus fœni objicietur, & post horas tres, id est circa duodecimā pabulum præbebitur meridianum simile matutino. Postea hora secunda aut tertia manipulus fœni objiciatur, & mox deinde bibendi copia fiat equo. Tandem vespertinum apponatur
10 pabulum paulò copiosius, præsertim hyeme, & vna objiciatur manipulus vnus aut alter fœni. Priusquam autē pabulum proferri sentiat equus, afferatur aqua pura, & admoueatur equo, si forte sitiat & potum desideret. Veteres, id quod Xenophon innuere videtur, bis tantum pauēre equos suos, Hæc ille. Et rursus, Mane hora sexta in stabulo equo pabulum præbebitur, nisi aliqua res & vsus equi suaserit accelerare pastum. Nam multa possunt incidere quæ ordinem turbent. Pabulum verò auenæ apud nos dari solet. Etsi nonnunquam hordeum apponunt, idq; existimo si fieret crebrius futurum cum equorū bono: nam alit magis hordeum, & est minus crudum, id est ἄπεπτον: & sanguinem gignit tenuiorem. Sed tum mane auenę seu hordei pabulum dabitur: qua mensura quidem, non potest certò præfiniri: nam æqualem nō omnes expetunt: communis tamen videtur quatuor chœnicū, siue semodij: id est quantum fermè sexies cauis ambabus manibus comprehendi poterit, Tantum quidem ferè apponere solent, sed largius parciúsue hos vel illos equos pascere oportebit. Qui quidem nō multum defatigantur &
20 quiescunt, aut rarò agitantur, illis plenum pabulum nequaquam dabitur, neq; merum: sed cū minuetur, tum miscebitur paleis, aut quod magis laudatur confectis culmis frugum, Hæc Camer. Qui equum & sanitate & robore validiorem habere cupit, paleas & hordeum toto anno ei præbebit, & ne herbas aut farraginem tempore verno det cauebit. Cæterum autumno herbas roscidas dabit è pratis, & nihilominus adijciet annonā hordei pro nocte: Sic equus & sanior & laborum tolerantior, & à morbis tutior ac viuacior erit, nec nimium pinguis. Si tamē mercatoris fuerit equus, pinguem reddere licebit vt pulchrior appareat. Pullis enim tēpore veris expedit farragines seu alias herbas exhiberi, maximè qui fatigandi non sunt, Hæc Rusius capite vltimo. Audio in quibusdā Angliæ locis panes ex leguminibus, vt fabis & pisis, confectos equis in cibum dari. Cum iter facies equo ne dederis multum annonę in meridie, sed eò amplius boni fœni, & si libet panem maceratum è bono vino. Cœnam maturè dabis, vt maturius quiescere incipiat, Obscurus. Pabulum madefacere quamuis pleriq; improbent, ratione tamen,
30 vt interdum hoc fiat, carere non videtur. Sicut neq; hoc, vt frustum panis nonnunquā præbeatur equo cum sale. Nam est pabuli magna ariditas, de qua vt equus siccitate laboret, facile acciderit. Sed fastidiosos hæc equos reddere putant. Id quod, si vero modo & hæc & alia omnia administrentur, non videtur pertimescendum, Camera. Fessum & sudantem equum potu abstinebimus: nec grana, sed fœnum tantum objiciemus: & stragulo opertum paulatim circunducemus, donec calor satis euaporârit, Obscurus. Equus si laborauerit aut sudârit & incaluerit, cibum potúmue nō sumat, nisi prius coopertus aliquo panno, paulisper ambulando ductus fuerit, & sudor & calor abierint, Russius. (Quæ intempestiuum huiusmodi cibū & potum incommoda sequantur, plura diximus supra in c.) Nihil vnquam neq; cibi objiciet, neq; offerret potus, feruentibus & anhelantibus atq; fessis: sed, dum quasi spiritum recipiant, pabulationē aquationemq; differet, atq; interea quiduis potius vsurpabit curationis. Nā qui sedulus & fidelis erit, semper inueniet, quod equo benefacere quoquo tempore rectè possit, Camerarius.
40 Aliqui post absumptum pabulum stramenta carpunt, ne sordida quidē respuentes, quod putatur anhelitum lædere: quamuis quibusdam hoc non nocere, quibusdam etiam prodesse videatur: Quod mihi quidem nemo facile persuaserit, quo minus temere hoc referentibus assentiemur. Ergo qui stramenta carpent, ijs capistrū inducetur post pabuli comestionem, hoc animam non impediet, & stramenti pastum prohibebit. Id quidē facile, qui cogitabit, verum reperiet, quò vel pabulum vel potus purior atq; syncerior fuerit, eò meliorem habendum. Quapropter de auena & pulueres excutiendi, & sordes etiam eximendæ sunt, præsepeq; diligenter extergendū, vt in repurgatum indatur pabulum. Itidemq; fœnum nunquā objicietur equo ita, vt de fœnili est detractum, sed prius intra manus versabitur, vt pulueres & immundiciæ excidant, atq; ita purum dabitur equis, Camerar. Capistrum è corio valido inijciatur in caput equi, & binis retinis alligetur præsepi, & pedes anteriores pedica lanea vinciantur, & posteriorum pes alter alligetur, ne huc illuc moueri possit: hoc ad crurium conseruandam sanitatem facit,
50 Petrus Crescentiensis 9.5. Et mox, Est etiam perutile vt equus assiduè in terra iuxta pedes anteriores cibū capiat, ita vt collum cogatur longius extendere, quod inde gracilius & pulchrius euadet.

De potu administrādo nonnulla iam proximè diximus in cibi mentione. Aqua pro potu equi aliquantulum salita sit, leniter currens, vel parum turbata (aliquantulum salsa & turbida, suauiter currens vel quasi nihil, Rusius) tales enim aquæ calidæ sunt, & crassiusculæ, vnde magis nutriunt: frigidæ vero & veloces in motu perparum, Petrus Cresc. 9.5. & Rusius 27. Temporibus tamen nimium calidis, dulces aquæ conuenire videntur. Sed habenda est consuetudinis ratio. Et quia equus ni copiose bibat, corpulentus nō fit, abluatur os eius interius & fricetur cum sale madefacto in vino: sic enim auidius edet bibetq;, Rusius. Aqua in potu equis limpida ac frigida, etiam perennis ac profluens ministranda est. Nam quicquid importunius fluit, virus nō admittit, Vegetius. Equus fessus equitatione aliáue labore, non est potandus, nisi prius vrinam emiserit, vtcunq; diutius expectandum sit, ne
60 in periculosum aliquem morbum incidat. Distentio morbus periculosus, cum alijs ex causis cōtingit equo, tum si sudans biberit, Vegetius 2.9. Videas aliquando segnes istos & nihili curatores, plerunq; importatam aquam, si prope sit vnde petant, offerre equis, neq; illos foras educere ad aquationes, quod valde culpandum est, Camerarius. Et rursus, Aqua autē nunquam offeretur equo, quæ in vase aliquantisper retenta situm duxerit, aut in quam illo aperto aliquid decidisse incubuisseue pulueris seu quisquiliarum possit, semperq; in stabulum importabitur, quandocunq; hoc fieri oportebit, & offeretur equo recens. Etsi non desunt, qui stagna turbidiora optimas ac saluberrimas aquationes suppeditare existimēt, cuius rationem ipsi reddiderint: hoc certe videmus plerosq; equos fastidire tales aquas, neque velle bibere quamuis sitientes. Etsi vir peritissimus Aristoteles scribit camelos & equos crassiore & turbidiore potu gaudere, neq; de flumine nisi prius pedibus turbato bibere. Ipse quidem potus largior reddit obesiora iumenta, Camer. Domesticam (inquit idem) & intra stabulum curam fidelem & assi-
70 duam esse oportet. Xenophon non patere, neque accessa illa vult loca esse, in quibus equorum stabula fuerint,

duabus maxime de causis, ne pabula subducãtur, néue ignorari possit vtrum equus illa dissipet. At sunt certe duo præcipua signa sanitatis equorum: vnum intra stabulum, si auidè & libenter pascatur: alterum foris, si os abundat spumis & humore. Omni imbecillo pecori altè substernendũ est, quò mollius cubet, Columella. Locus vbi moratur equus, mundus sit interdiu, noctu verò paretur ei cubile è palea vel crassiore fœno vsque ad genua, Petrus Cresc. Stramenta ad nocturnam quietem, itidemq; hyeme quàm æstate pleniora suggerentur. Nam & noctu recubat diutissimè equus, & non minus calore offenditur atq; læditur, quàm frigore. Sed contra vtrumq; præcipua est stabuli defensio, si ita est extructum, vt cellæ vinariæ esse debent, hyeme vt tepidum æstate gelidum vt sit. Sin aliter, arte & ratione tam calor quàm frigus repelletur. Itaq; cum erit intensius frigus, vt interdum brumale, tegetem circundabimus pectori maximè & aluo equorum, Camer. Et rursus, Nonnulli equi stramenta prioribus pedibus dissipant, his scilicet sæpiusculè componentur: quid enim aliud fieri contra hoc possit non video. Oportet equum habere continuè tegmentũ lineum tempore calido, propter muscas, & laneum tempore frigido propter frigus, Petr. Cresc. Vesperi etiam maximè, sed & alijs temporibus, vngulæ emundabuntur, ad quem vsum diligentiores ferreum vncinum habent, quo sub solea abditas arenas & lutum proruunt. Tum deinde fimus bubulus maximè, aut, si hic desit, equi, in cauam vngulam inculcabitur, applicato stramento, quo minus citò excidat. Placet hoc quibusdam fieri maximè alternis diebus, quidam non dubitant singulis iubere. Quidam malunt pluribus intermitti. Neq; desunt qui hanc curam, vt superuacaneam, aut etiam inutilem planè negligant: qui tamen consensu penè omnium redarguuntur. Contrà aliqui non solum probant & obseruant, sed insuper etiam seuo aut aruina illas crebro perungi volunt, Camerar. Sunt qui vngulis vesperi purgatis in cauitatem inferciant fimum bubulum aut equinum, vnà cum ouo recenti agitato & cinere calido commixtis. Absyrtus si fractum (thlasma) in pede fuerit, fimum bubulum recentem cum origano in aceto & oleo feruefactum pedi frequenter subijcere consulit. Sed de vngulatum cura plura diximus capite tertio inter [illegible]. Prisci soleas vngulis affigere non consueuere. Catullus tamen ferreæ soleæ meminit, cum de mula loquitur, & quendam optat in luto veternum, & supinum animum relinquere, Ferream vt soleam tenaci in voragine mula, Camerar. Si inductæ nouæ soleæ fuerint, aut veteres nouis clauiculis firmatæ, aliquantisper equum quiescere patiemur, ne post recentẽ molestiam alia mox illi obijciatur, Idem. Equi vngulæ congruis muniantur ferramentis, rotundis instar vngulæ, lenibus (lego leuibus) strictis ita vt vngulis in circuitu bene adhæreant. Nam leuitas ferri reddit equum agilem ad leuandum pedes & strictura eius vngulas maiores ac fortiores facit, Pet. Cresc. Vngulæ quomodo lædantur clauis malè adactis, vide in c. inter vitia pedum. Hippocomus curabit vt satis mollia sint equi labra, quo facilius frenum sentiat. Molliuntur autem fricatione manuum (leui) & aquæ tepidæ fotu, & oleo interdum inuncta. Frenũ etiam admittent facilius quòrum molliuscula erunt labra, Pollux: & Xenophon, vt Camerarius citat. De magno calore & labore graui vt paulatim refrigeretur equus, optimum. Nam celeriter vtrumq; fieri, equo nõ solum perniciosum, sed sæpe etiam exitiale, Camerar. Si quis equum (inquit Xenophon) detergere velit tali situ, vt oculos habeat versos in eam partem, in quam spectat equus, in periculo versabitur ne in faciem sibi equi tum genu tum vngula incutiatur. Sin contra equum propter crus exterius iuxta scapulam procumbens defricauerit, neq; ipse affligi, & sic cauum pedis vngula explicata repurgare poterit. Atq; similiter & posteriora crura repurgantur. Hoc meminerit equi curator, & hæc & alia quibus opus factis, nequaquam ita fieri debere, vt vel cõtra faciem, vel contra caudam equi accedatur, ideo quòd equus si vim facere conetur, vtraq; illarum partium sui hominis vires vincit. Ad latera verò adiens maximè & sibi cauerit & equum prolixè tractare poterit. Anteriores pedes, inquit Pollux, capite verso eodem quo equus suum vertit, abstergere oportet, ne lædi possit. Posteriores verò, in contrariam equi partem respiciendo. Eadem de re Camerarius, Contra equum à latere astare (inquit) quicquid agas, & ad operis dexteritatem, & ad vitandum periculum profuerit: Omninoq; cauebit curator, ne aut caput aut caudam versus ad equum accedat. Quare & frenati educentur sic, agitator prope armos vt habenam tenens ingrediatur. Habenam nunc voco lorum, quod de lupis reuinci solet liberum, [illegible] Græci dixere, non frenorum habenas: nam has attrahere alium quàm insidentem, reddit equum insolentẽ, & qui in alteram partem plerunq; conuerti nolit. Cum produci equum oportebit (Xenophontis vtor verbis) sic duci illum vt sequatur (ego potius sic intelligo Græca, vt is qui ducit sequatur equum) hac de causa improbatur nobis, quòd hoc pacto ductor sibi minimè prospicere, equus autem omnia patrare possit quæ voluerit. Neque ita placet duci, vt longo loro alligatum sibi illum succedere ductor assuefaciat, propterea quòd in vtrumcunq; latus obuertere queat improbitatẽ suam, & conuertere se aduersus ductorem suum. Iam plures si vnà ducantur hoc modo equi, quomodo abstineant mutuis iniurijs? A latere verò duci assuefactus equus, neq; homines, neq; alios equos facile læserit, & rectissimè præparatus fuerit ad conscendendum, si quando hoc celeriter fieri oportuerit. Caballi minus sedulò cum curantur, non modò quod ad pabulum attinet, sed in tota tractatione reliqua, fiunt strigosi & deformes, Græci [illegible] vocant: nam attenuantur & macrescunt, & coxæ eminent, & depyges fiunt non aliter, quàm vel manifesto in morbo, vel occulto interdum languore. Id non accidit ijs equis, qui bene & diligenter curantur, præsertim cum strigile, atque etiam manu sola. Incredibile enim est quantum & valetudini & venustati equorum conferat hæc cura. Itaque cum in languore extenuarentur equi, imprimis fricatione veteres vsos legimus, Camerar. Sæpe plus prodest pressa manu subegisse terga, quàm si largissime cibum præbeas, Columella. Vngulis purgatis curatisq;, tum manipulo stramenti puri & aridi detergebitur equus, ita vt manus sequatur pilorum situm: hoc enim nitidos illos reddere solet, Camerarius. Et alibi, Quotiescunque (inquit) de agitatione reductus in stabulum & inductus in suam cellulam fuerit equus, tum curator detergeat totum quidem corpus stramento arido, diligentissimè verò pedes & aluum. Vngulas interius quoque repurgabit, & vtrum rectè atque commodè præferratæ sint considerabit. Detergebit autem sudores atque humiditatem omnem cum magna cura. Strata sudantibus & defatigatis non statim auferet, sed sub illis patietur refrigerari & recipere vires equos. Fuit & veteribus in vsu (inquit Camerarius) vt ligneo gladiolo perpurgarent cutem equorum, & de pilis sordes atque puluerem excuterent. Itemque texta quædam de corticibus palmæ vt inducerent manibus curatores equorum, quibus pili detersi complanarentur & splendescerent, [illegible] hanc Græci vocarunt. In destringendo (inquit Xenophon) ordiemur à capite & iuba. Nam frustra inferiora nitemur perpurgare, si superiora immunda fuerint. Atque ita deinceps per totum corpus cunctis ijs, quæ ad repurgandos equos comparata sunt, vtemur, ad pilos erigendos, & expellendum puluerem secundum pilorum situm: (videtur addenda negatio, non secundum pilorum situm, [illegible]

ἐκπτῦσαι τὴν κόνιν, Pollux.) Sed curator spinæ pilos ne quo attingito nisi manu, qua illos premat & mulceat (ταῖς χερσὶ μόνον καταψῶντα, Pollux: lego ἀπαλύνειν ex Xenophonte) sequens situm eorũ, quo enati sunt: sic enim quasi sedili in equo minimè nocuerit. Caput aqua eluito. Nam cum osseum sit, si ferro aut ligno perstringat, molestiam equo obiecerit. Iubam verticalem (procomion) & ipsam humectare debet. Prolixitas enim horum pilorum non prohibet aspicere equum, ac repellit ea ab oculis, quæ molestiam equis afferrent. Deinde incremẽta caudæ & colli pilis procurabuntur, quo longius pertingere cauda, & molesta sibi repellere, quoq; plenius adminiculum conscensor habere possit. Crura lauari nobis non placet: nam cum nullam habeat vtilitatem, damnosa interim est vngulis quotidiana humectatio. Minus etiam sæpe inferius aluum repurgari oportet, quòd & in primis hoc sit molestum equo: & quò fuerit illa pars mundior, eò plura quæ molestiã exhibeant equo ipsa colligat. Præterea quamuis in hoc elabores, vix eduxeris equum, & mox similis est ijs futurus, quos repurgauerit nemo: quapropter hæc omittentur. Crura autem manibus destringi satis fuerit, Hactenus Xenophon. Cum destringetur equus & detergebitur (inquit Camerar.) optimum fuerit extra stabulum educi, & alligari laxiore habena, vt quasi solutus & liber astet: insistere autem saxis teretibus, atq; ita placidè & fricari & sordes repurgari atq; etiã flabello excuti conueniet. Tum iubam & pilos verticis atq; caudæ humectari & pectine disponi. Ipsum curatorem tum iubere stercora & madida stramenta efferre. Quòd si cotidie factum fuerit, & equo prodest & ministrorum dispertitum laborem minuit. Veteres nõ frenatos, sed capistro circundato ori produxere equos ad strigilem & pectinem & volutabra. Nunc in omnibus rebus laboris & operæ minimum subire volunt ij, quibus ministeria incumbunt, Camerar. Ante aquationes semper destringi equum & pecti iubam oportebit. Id debebat fieri extra equi cellam in loco patente, vt sunt atria & vestibula: ita enim & excuti pulueres, & sordes eximi: & omnia, quæ assolent ritè geri possent. Sed famulorum ignauia plerunq; laborem fugit, & supra stramenta equum astantem ad præsepe destringit, deterget, fricat, pectit: si tamen etiam hoc ab illis fit, ac non potius magna ex parte, siue etiam totum negligitur, quo admodum equi vitiantur, Camerar. Et alibi, Xenophon (inquit) aluum & tenuioris pili aut glabra loca sæpe emundari non putat bonum esse: cuius quidem rationi & nos assentimur: sic tamen, ne penis quasi vriculus, quem Græci vocarunt κώρυκον & ψωλεὸν, negligatur: quem repurgari sedulò oportet: nam illo sordibus referto, accidit plerunq; difficulter vt mingat equus. Equos summo mane palea vel crassiore fœno è cubili eius sublato, abstergi oportet per dorsum & crura, & omnia membra, Pet. Cresc. Sciendum est (inquit Xenophon) nunquam esse lori eius, quo ad præsepe alligatur equus, astringendum nodum, ea parte capitis, in quam verticale (coryphæa) freni applicatur. Cum enim crebro ad præsepe caput equus moueat, nisi fuerit circa aures verticale innoxium, sæpenumero vlceris causa existit: his igitur exulceratis, & destrictioni & frenationi equus refragabitur. Vtile etiam imperari curatori, vt quotidie stercus equinum & stramenta in vnum locum exportet: hoc enim facto & ipse minus laborabit, & equo consulet. Sciet etiam curator accommodare equo capistrum, quoties vel ad destrictionem, vel volutabrum educere volet. Denique quocunq; sine freno ducendus erit, capistrum inductur. Nam hoc respirationem non impedit, & morsibus tamen obstat, atq; subitas inuasiones equorum cohercet. Alligari equum à capite superne rectum est: quicquid enim os illius offendit, declinare solet elato capite equus. Id cum facit ita alligatus magis laxantur quàm rumpuntur vincula: Aquare & mergere equos pro lauare vel abluere per æstatem in præterfluente dixeris. Nunc cotidie bis aquatum equi solent agi, vt ipsis crura & venter humectetur: quorum Xenophon neutrum probat, madefactionem etiam crurum nocere dicit vngulis. Sed hoc contra tam receptam consuetudinem & vsurpationem omnium asserere nimiæ audaciæ fuerit, præsertim cum & veteres eluisse sordes tam crurũ, quàm ventris solitos fuisse, & hoc aliquoties præcepisse reperiatur, Camerar. Et rursus, Ego (inquit) in ea sum opinione, in hyeme crebro equos mergi non oportere: omnino autem nunquam adhuc æstuantes & sudantes. Aquari quidem non debent prorsus in suspicione vitij morbiue, neq; cum medicari illos voluerimus, siue pharmacis, seu manu. Quidam vino calido aut fece post interualla certa temporis colluunt crura equorum, nam neruis hoc prodesse constat: etsi nonnullis displiceat, Camerar. Articuli vel suffragines post iter calido foueantur vino, vt corroborentur vngulæ, Veget. 2.58. Nonnulli vesperi crura equorum perluunt aqua calida è coquina, qua abluta sunt vasa escaria (*mit kaesspuolen*) aut vino collectitio, quod obiter dum vina depromimus, aut aliàs è dolijs defluit (*mit tropffwyn*) dorsum vero recenti aqua frigida cum sale. In æstate sub caudam subrepere solent muscæ, itemq; sub ventrem ad inguina, quas maximè vesperi, sed interdiu quoque curator eximet, vt requiescere equus possit, Camerarius. Curam equorum (inquit idem) ab affectu quodam beneuolentiæ proficisci optimũ fuerit. Facile autem hoc diligentia & obsequium effecerit, non solum equus vt amet, sed vt requirat etiam atq; desideret curatorem suum. In hac parte commendatur non solum remotio eorum omnium, quæ equos offendere solent, vt famis, sitis, madidi stramenti, in æstate caloris ac muscarum, hyeme frigoris: sed etiam contrectatio & demulsio earum partium, quarum contactu gaudent equi, quales sunt maximè hirtæ, & à quibus equus, si quid fortè molestum sit, repellere minimè valet, (quod & Xenophon scribit.) Iam in tergiuersationibus, aut feritate, nequaquam delectantur equi ijs, qui non tam placare quam vlcisci illos voluerint: itaque & in stabulo & foris, multis equis nocetur agitatorum & curatorũ morositate & iracundia. Sepe attrectare equos, & illis abblandiri cum voce tum manu, mansuetos facit. Maximopere autem cauendum, id quod nunc multum frequenterq; fieri videmus, ne in equũ quacunq; de causa in stabulo & ad præsepe sæuiatur. Hoc enim vt taceam, quod metu & fugæ cupiditate ad illas lintres præsepium adigũtur, quibus inflictos armos sæpenumero rumpunt, & fiunt inutiles equiti: sed vt tam detrimentosum non sit, hoc certe incommodi & mali affert, quod equum aut trepiditate & formidine, aut immanitate & furore complet. Itaq; animaduertas quosdã palpitantibus membris in metu sine euidenti causa ad præsepe quasi plagas viraturos non posse consistere: Alios omni vi & impetu efferri atq; irritari, tanquam à se depulsuros contraria & violenta: Ideo autem fit quia sensêre ad se aliquem accedere, & expectant scilicet malum quod sæpe pertulerunt. Ad bonam curam hoc præcipuè pertinet, Equus vt & ametur ipse, & tractatorem suum à quo curatur, qui est Varroni equiso, amet, & se illi curæ esse sentiat. Diximus autem dominum ipsum sæpe oportere respicere ad equum suum, cum vt sciat qua sedulitate curetur, tum vt equo non sit ignotus. Id igitur qui fecerit, ex eo non paruam voluptatem capiet. Si cui autem vnus equus, quamuis forte plures possideat, & strenuus & obsequiosus contigerit, is & amet charumq; illum habeat, & solus potiri velit. Nam verissimè hoc à Teutonibus dicitur: cos qui ament vxores suas, rectissimè facere si non dimittant ad externos cœtus cõuiuiorum & festiuitatum, quòd semper reuertantur cum moribus aut opinionibus nouis. Itidemq; qui equos quales maximè vellẽt nacti sint, si vtendos eos dent alij, hoc scire debere, illos leuius quidem aut vehe-

mentius, sed omnino mutatos reuersuros esse. Præceptum optimum & vtilissimum hoc, Nunquam dominus vt curatori ministerisq; suis nimium confidat. quin ipse quoque aspicere crebrò ad operas illorum velit. Sæpe cum pabulum dabitur, cum aquabuntur, destringentur, intueantur, ipse assit. Cogitet dictum esse Catonis præclarū, & salutare ad domesticam disciplinam, Frons occipitio prior, Hæc omnia Camerarius.

His adiungam cosmetica quædam, hoc est ad equi ornatum pertinentia. Consideratur autem ornatus, vel in corpore equorum, idq; dupliciter: aut enim medicamentis fit adhibitis. vt cum alibi tum circa pilos & cicatrices, de quo supra partim secundo (in pilorum mentione) partim tertio capite egimus: aut sine medicamētis sola hippocomi industria, vt in pilis componendis, purgandis, secandis, de quo hoc in loco nonnihil. Vel extra corpus in ornamentis appositis, vt phaleris, &c. de quo octaui capitis parte quinta dicemus. De iuba equorum quomodo tondeatur, & quod cirri crurum non sint tondendi, capite secundo in partium corporis descriptione docuimus. Hoc loco subit mirari rationem illorum (inquit Camerarius) qui elegantissimos interdum equos verticis iuba præcisa & truncata cauda (nostrates equos huiusmodi vocant *mutzen*) reddunt aspectu fœdos quasi infamiæ quibusdam notis. Etsi videntur non sine causa maiores hoc nostri factitasse: itaque illi postea alligata quasi phenace pilorum, studuerunt ademptum mutilatione decorem reparare. Quid autem vt naturalem non retinerent, ac defenderent potius, causæ fuisse suspicabimur? Equidem existimo primum factū hoc fuisse ab aliquo, cuius equum strenuum & bonum, vitiata scabiosa impetigine cauda deturparet: postea in quouis pilorum defluuio id vsurpari cœptum, in ignoratione scilicet remediorum huius malitidum nouitate, vt fit, res commendari, & placere insolentia sua cœpit. Iam vero etiam audiui, quod haud scio an falsum sit, animosiores reddi mutilatione equos. Sed omnino barbarum hoc & corrigendum videtur, præsertim cum eripiatur hæc contra muscas necessaria illis flabelli defensio, præciso caudæ verbere, Græci οὐρὰν vocarunt. Iam etiā aliqui verticis iubam implectunt vt in fronte, tanquam virgunculæ crinis, filo discolore implicata dependeat: quo si putant equum speciosiorem reddi, admodum falluntur: sin consuli prospectui, redarguuntur à Xenophonte, qui hos pilos visui nihil officere, vt diximus, demonstrat Camerarius.

Qui equum curat, maximopere illi videndum, ne qua re vehementius equum offendat. Offenduntur autem aliqui facile inter frenandum siue ipsi respuunt ferrum, aut lora indui vertici molestè ferunt, seu durius & immitius inuaduntur, Camerarius. Vt autem rectè etiam infrenetur equus (inquit Xenophon) accedito curator primum ad læuum latus illius, deinde habenas ob caput in summis armis deponat, verticale autem attollens in dextra teneat, ac lupos sinistra admoueat: quos si equus admiserit, applicanda scilicet erunt freni lora. Sin equus os nō aperiat, tenens frenum propinquum dentibus, maximum digitum manus inserito maxillis, quo facto pleriq; os pandunt. Sed ne sic quidem si frenum receperit equus, tum labrum ille vrgeat ante dentem qui caninus appellatur: ac paucissimi, cum hoc fit, non admittunt frenum. Præcipiatur & hoc curatori, primum, ne vnquam habenis attrahat equum, ita enim durum os (heterognathus) redditur. Deinde vt à buccis conueniente spatio distet frenum. Nam cum illas premit, callum solet obducere, ita sensus retunditur. Cum autem longius dependet vsq; ad summum os, potestas tamen fit equo, si frenum momorderit, minus parendi domino. In his acrem esse curatorem non minus quàm vlla alia in re elaborare conuenit. Tantum enim momenti in hoc est situm, libēter vt equus frenum admittat, vt si quis omnino reijciat, is nulli vsui esse censendus sit. Quod si curator non solum cum ad laborem equus, sed etiam cum ad pabulum ducetur, & de agitatione domum reducetur, frenum illi induerit, nimirum iam vltro appetet statim vbi hoc offerri sibi viderit. Cum frenandus (inquit Camerarius) & insternendus erit equus, tum detersus esto, & nitidus atq; pexus: frenetur autem sic vt minimè offendatur: ita libentius frenos admittet, quos vidi qui initio sale conspergerēt, quòd cum lingeret equus & simul manderet frena illa pati assuefieret. Quidam comprimentibus equis dentes, neq; recipere frena intra os volentibus, ferro labra & gingiuas vrgent: quod etsi in præsentia nisi sint ferociores, facit, vt admittant frenum, odium tamen illius perpetuum excitat. Quare melior est ratio Xenophontis, digitis premere labrum: non enim in hoc tantus sensus doloris, vel dolor potius nullus omnino inest. Frenantur autem hoc modo. Habenæ, quibus equus regitur, obducūtur ob equi verticem & deponuntur ad imam iubam seu scapulas, vel (si quis hoc mauult) armos aut spinam. Tum sinistra teneat ferrum freni siue lupos, & dextra subter collum equi sensim circumacta verticale lorum vnà cum reliquo frenorum loreo quasi reticulo applicet atq; circundet capiti, & quæ nectenda fuerint connectito, & catenulam qua nunc maxillæ reuinciuntur, infibulato: atq; ita instructus equus ductorio loro, si consistere ad præsepe diutius debeat, religator supernè de furcillis seu clatris, in quas equis fœnū nostris moribus obijcitur, vt fœniles dicere posse videamur. Sed melius fuerit extra suam cellam productum equum in loco aperto & libero, vbi atterere latera nequeat, neq; etiam attingere, quod ore impetat, reuincire, vt ibi consistat tantisper dū conscendatur. Atq; hæc erit frenationis ferè ratio, & administratio. Dentes scalliones & plani vulgò dicti, equis extrahi solent vt frenum commodius admittant, vt capite secundo scripsimus. Quæ frena cuiusq; ori maximè conueniant diligenter exquirendum, conuenientia autē non facile mutanda sunt: ea sic indentur, ne aut angantur buccæ, aut illa in dentibus voluantur. Quorum alterum callos in malis creat, alterum obstat moderationi: nam sic facile morsu freni arripiuntur ab equis, quo facto illi se regi non patiuntur, Camerar. Bene quidem (inquit idē) cingula strati adduci cum ad alia prodest, tum minus reddit molestum & graue pondus sessoris, cum strata non quasi volutantur super equi tergo. Strata autem placidè apponentur ita, vt curator ad latus sinistrum accedat, & stratum sine impetu & tumultuatione, quam molliter poterit fieri, super dorso equi deponat, vt illius veluti capulus supra spinam, qua parte ceruix exoritur, sistatur: omnia autem, quæ expedita esse debent, cauebit, ne super stratū dorso equi impingantur, vt sunt cingula, & illa sessionis adminicula & lorum pectoris siue armorum, nec non reticula illa lumborum, si annexa forte sibi stratum habeat. Tum deinde primum omnium annectetur lorum pectoris, & per illa reticula si assint, cauda exeretur, vt fieri consueuit, atq; ita strati diligenter compositi vinculum adducemus & infibulabimus cautè. Nam bene equitant, qui bene cingunt. Idq;, vt ante dixi, equo prodest: neglectum verò eques vt leui impulsu delabatur, in causa esse poterit. Hoc cingulum debet crati pectoris subligari, non aluo neq; ilibus. Insternari vel inditis vel nondum inditis frenis, minus laxè reuincientur, ne fortè procumbant, id quod neq; equo bono, & stratis nocet. Educi autem optimum de cella tum equos in aperta & libera loca, & alligare loro proliziore: ibi vt quasi arbitrio suo aliquantulum versentur, quo generosos admodum oblectari putant. Etiam ad eas partes, quas cingulum obit, sæpius respiciendum, ne forte illo perusta cute vulneratæ sint: quod malum cito curari debet, & facile poterit intertriginum communibus & notis omnibus remedijs, Camerar.

Conscen-

Conscensurus equum (inquit Xenophon) primum de freni parte inferiore, seu etiam de annulo bullæue huius religatum lorum ductorium, ἀγωγεὺς uno verbo Græcis est, aptè sinistra manu prehendet, ea laxitate, vt neq; si insurgens, pilisq; auribus vicinis inhærens, neq; si de hasta saltu conscensurus est, conuellat equum. Dextra capiet habenas depositas in summis armis vna cum iuba, ne scilicet vllo pacto conuellat habenis os equi. Postquam se alleuârit ad conscensionem, tam igitur sinistra quidem librato corpus, dextra verò intenta sublevet ipse sese. Huiusmodi conscensio etiam à tergo omnem deformitatis aspectum excluserit. Conscendet autem crure incuruato, neq; genu dorso equi impinget, sed in latus dextrum tibiam traijciet. Vbi verò iam circumactum pedem applicuerit, tum deinde & natibus residebit super equo. Quòd si forte eques sinistra manu ducet equum cum gestet dextra hastam, equidem censeo vti esse vsum ille sibi vt paret etiam à dextro latere conscendendi. Neq; vlla alia ad hoc scientia opus, quam quæ dextra paulò ante exequebatur, ea vt sinistra agat: & contra quæ sinistra, vt tum dextra. Hęc ideò laudatur à nobis conscendendi ratio. Nã simulac conscenderit eques, paratus mox est ad omnia, si quod forte ingruat subitum certamen hostibus irruentibus, Hæc Xenophon. Qui equum ascendit, primum ab altiore loco id faciat, vt neq; seipsum inter conscendendum offendat, neq; ponderis sui impetu equo molestus sit, Pollux. Ad insensionem tam instratum, quàm nudum equum assuefieri rectum fuerit, vt placidè committat propter adminiculum, siue hoc saxi seu trunci, siue etiam soli editioris sit. Quòd si accedere aut stare nolit, aut vehementius quoq; renitatur, tum blandimẽtis atq; affabilitate potius mitigabitur, quàm minis & increpatione ac plagis compelletur. Si enim tum vapulet aut inclametur, nunquam insensio grata huic futura est, à qua dum abhorrebit, semper trepidabit, aut tumultuabitur ad conspectum insensoris. Inter conscendendum cauebitur ne habenæ, quibus equus regitur, attrahantur in alteram partem: atq; vbi in equo iam consessum fuerit, opera dabitur vt exæquatæ illæ comprehendantur & teneantur pariter. Illud enim si committatur, & hoc si negligatur, contumaciam oris efficere solet, Camerar. Et alibi, Qui equum inscendere volet, nisi ipse forte ducet, accedito placidè, & illi adblanditor verbis aut sono oris conuenienti, aut etiam palpis, ita gaudebit cõscensione equus & libenter consistet, admittetq; equitem. Hoc efficitur atq; obtinetur in summa interdum ferocia equorum, conscensionem vt neq; reformident, neq; detrectent. Itaq; hoc de Alexandro Magno proditũ memoria est à Plutarcho in vita eius, non multò post initium. Cum ad Philippum adductus fuisset ille celebris equus Bucephalus nomine, à Thessalo Philonice, & indicatus immani pretio, regem exciuit, vt prodiret cũ suis in campum, equi periculum vbi fieret. Ibi ille ferocire & neminẽ admittere velle, ac si inclamaretur concitari & resilire, deniq; videri nulli vsui & plane ferus. Tum rex iratus iubet abduci equum insolentis atq; indomitæ feritatis. At Alexander, qui forte aderat, querebatur equum eximiũ & admirabilis bonitatis amitti atq; perdi inscitia & formidine eorũ, qui illum tractare nescirent. Ad hæc primum tacere Philippus & dissimulare. Cum verò eadem repeteret Alexander sæpius, Túne igitur, inquit, melius posse tractare te equos speras, quam hos senes, qui reprehenduntur increpatione tua? Hunc quidẽ certe, inquit Alexander, melius ego tractauero, quàm quisquam alius. Sin verò minus, inquit Philippus, quam pœnam vis sustinere procacitatis tuæ? Ego ne? inquit Alexander, pretiũ equi scilicet ipse tum soluam. Hic risu oborto, argentiq; persolutione præfinita, accedit Alexander ad equum, prehensumq; loro cõtra Solem conuertit, quòd conijceret illum vmbram appropinquantium aspicientem perturbari motu & specie huius. Atq; ita parumper circumiens placido gressu, & equum manu demulcens, cum intelligeret de spiritu animositatem equi maximam esse, atq; hanc illum quasi colligere, ponit chlamydem, ac se in illo sublatũ ritè collocat, frenorumq; habenas sic prehendit, vt equi os minimè læderet aut laceraret. Tum equum nõ nihil remisisse de ira & commotione animi sentiens, atq; gestire excurrere, laxatis habenis incitat voce quoq; vehementiore, & calcibus ferit latera. Quæ res primum Philippum & alios perterruit, sed mox vt videre, quòd & Alexander reflexisset, & ageret ita, vt par esset equum cum exultatione & lętitia: ibi acclamare vniuersi. Philippo verò etiã lachrymæ cadere præ gaudio, neq; posse ille sibi temperare, quin filium complecteretur atq; exoscularetur. Quare sic se res habet, quemadmodũ diximus, vtilem esse maximè placiditatem & moderationem in conscensionibus, & cautionẽ hanc ne qua res aut species tum obijciatur equo, quæ illum percellat & perturbet, aut etiã perterreat. Quòd si hoc etiam obtentum sit, equus sessorem suum vt agnoscat, & illo gaudeat, nihil ad commoditatẽ conscensionis iam poterit deesse. Ipse qui conscendere volet habenas teneto medias, & capulum strati sinistra, dextra autẽ librato corpus, quo residat expeditius, néue mole corporis quasi inflicta equum lędat. Dominis conscendentibus famuli adesse & debent & solent, cum non desides sunt neq; ignaui, sedulò: hos ab altera parte basin orbiculi ferrei, quæ sunt, vt dictum est, sessionis adminicula, retinere, probatur nobis: ita enim mollius inscẽdet eques, & erit inscensio equo minus molesta: attrahi autem ab illis habenas non oportet, sed omnino liberũ relinqui os equi, Hęc omnia Camerar. Commodum sanè fuerit si equus etiam edoctus fuerit se submittere, ὑποκλάζειν, Xenophon. Fit autem hoc, inquit Pollux, cum cruribus diuaricatis humiliorem se præstat equus, & veluti subsidit, quo facilior sit conscensio. Bonum & hoc, tenere curatorem imponendi in equum sessoris Persicum morem, vt cum ipse dominus in morbo & senecta habeat à quo in equum facile imponatur, tum alteri, cui gratificari voluerit, copiam illius facere possit, Xenophon. Equiso instruatur quonam modo Persico more sit auxilio, vt equus facile conscendatur, dorso domini pedes sustinendo, Raphaël Volater. in Epitome sua in Xenoph. de re equestri. Vegetius libro 1. de re militari ait apud antiquos moris fuisse vt equi lignei hyeme sub tecto, æstate in campo ponerentur super quos iuniores primũ inermes consuetudine proficerẽt, deinum armati ascendere cogerentur: tanta quidẽ cura vt non à dextris modo, sed à sinistris partibus & insilire & desilire discerent: euaginatos etiam gladios, aut quid simile manu tenentes. Equi multi dum inscenduntur (inquit Camerar.) ferociunt, quod quidem sæpe à iunioribus fit cupiditate pergendi, præsertim si prope assint alij equi ad quos illi festinent. Est autem & inscendendi & insternendi equos longè diuersa nunc ratio, quàm apud veteres fuisse legitur. Nam & de paulò editioribus locis prehensa iuba & librato corpore sine offensa equos conscendere, & in hos, cum iuxta astitissent hastæ innisi, solebant insilire de terra. Nunc ardua loca quæruntur, & dependent de isto sedili quo insternitur equus, ex ferro dimidiati orbes cum base, cui innitentes conscensionem moliuntur. Itaq; de priscis heroibus Germaniæ, hæc etiam agilitatis canitur laus, quòd armati omnibus adminiculis neglectis in equos insilire consueuerint. Introducuntur autem illi omnes equites, de more gentis nostræ: Quem vel, quod veri puto est, nullis ignotum Iulio Cæsari vel ab illis temporibus nondum fuisse obtentum de eo liquet quòd ille in quarto libro Commentariorum suorũ belli Gallici scriptum reliquit, Germanos neq; iumentis importatis vti, sed quæ apud ipsos praua atq; deformia nata sint: Et turpissimum haberi apud eosdem ephippiorum vsum. his enim equestris rei gloriam

Germanis planè adimit. Ac mihi perquàm commoda videtur esse, & ad firmitatem & ad mollitudinem sessionis, hæc quæ nunc vsurpatur, insternendi ratio, qualiscunq; fuerit veterum, & cuiuscunq; modi ephippia seu strata illorum, quorum repertorem fuisse Pelethronium Plinius scripsit.

Vbi iam resederit eques (verba sunt Xenophontis) siue super nudo equo, seu etiam in ephippio, non laudatur quasi curulis quædam sessio, (vel potius tanquam in sella. nam δίφρος & bigam & sellam significat,) sed vt cruribus diuaricatis maximè rectitudo custodiatur: sic enim & feminibus firmius adhæserit equo, ac erectus validius & coniecerit iaculum, & ictum, si res poscat, intulerit ab equo. Hoc etiam studendum, tibiæ vna cum pedibus vt remissæ sub genibus dependeant. In rigiditate enim si crus aliquopiam impegerit, periculum fuerit ne frangatur: fluxa verò tibia facile cesserit offendentibus, neque femur tamen demutauerit. Curabit & hoc eques, vt truncus quoque, id est ea corporis pars quæ est supra coxas, quasi ad fluxum quendam agilitatis composita sit: hoc enim modo & efficacior fuerit, & minus, si quis detrahere aut impellere conetur, subsultârit (σφαλλοιτο, malim σφάλλοιτο, id est cadere periclitabitur.) Cum iam resederit, vt tum cōsistat placidè equus, institutus esse debet, dum attrahat eques. si quid forte oportet, & habenas coæquet, & hastam adaptet. Tum deinde brachium læuum lateri adponito, qui habitus equitis est elegantissimus, & robur manui addit. Habenæ laudātur æquales, non fragiles, neq; lubricæ, neq; crassæ: etiam hasta illa manu, si opus sit, comprehendi vt queat. Insidens equo (inquit Pollux) femina non admodum premes, sed pedes molliusculè suspendes, ita vt stanti similis appareas. Validior enim qui stat quàm qui sedet. Curabis quoq; ne quam corporis equi partem laborantem attingas, vt pedes aut latera. Has enim præcipuè partes in perpetuo motu esse oportet. (δεῖ γὰρ πόδας διαφέρειν καὶ τὴν πλευρὰν περιφέρειν.) Quin & facilius portabit equus ritè insidentem. In equis aliqui iacent verius quàm sedent, cum tamen ipsa sessio status habere speciem debeat. Hi equos non solum pondere, sed pigritia sua grauant & debilitant, vt sub illis ingrediantur difficilius, & celerius defatigentur. Atq; talibus equitibus tamen, nisi strata sunt penè plumis, vt nunc fit, efferta, femina facile aduruntur, itemq; nates: Quod si accidisset, veteres remedio esse prodidère, vt illinatur spuma equi collecta de ore & inguinibus, Camerarius. Et alibi, Cum eques se collocârit in strato, tum adductis habenis quasi erigat caput equi, ita pergendum esse equus intelliget, tum sessor paululum remittet habenas, sic tamen semper vt teneat arduiores, neq; has vnà cum manu defluere patiatur. Reddit enim hoc equos segniores in defatigatione: contra diligens & attenta habenarum prehensio, vegetos efficit. Aliquibus ora sunt neque dura neq; mollia, magis tamen dura, (vt videtur) quàm mollia: ideoque si initio cum incitâris & adegeris ad cursum aut gyrum, si tum igitur habenas attrahas, non obsequuntur. Faciendum igitur vt talibus laxissimè remittantur primum, ita postea regere & pro voluntate quisq; sua moderari facile poterit. Equus natura generosus, etiam laxato ei freno, erecta ceruice pergit: ignobilem freno coges vt decorum seruet. Cauendi vero sunt asperiores freni, quos equi eodem esse loco non sinunt, sed huc illuc subinde mouent, commodiorem sibi tandem locum inueniendi spe. Quamobrem ferocioribus equis duriores freni inijciendi non sunt (mordicus enim illos tanquam obeliscos arripiunt, cum firmi solidiq; sint) sed molles: vt vbicunq; apprehenderint, reliqua catenæ instar flectantur, Pollux. De frenis plura in Philologiæ parte 5. dicemus. Equus durus (duri oris) difficulter flectitur: & quamuis permittas ei frenum, minimè apprehendit: contrà qui molli est ore (μαλακόγναθος,) facillimè (negatio in Græco abundat.) Morigerum autem (πειθήνιον) iudicabis, si laxatum frenum contracturo tibi facile paret: & si dato ad cursum signo, alacri statim impetu procurrat: (μήτε, lego μετὰ ῥύμης ὁρμῶν) & rursus à cursu audito subsistendi signo, etiam difficilibus in locis mox subsistat, Pollux. Locos autem equitationi difficiles alibi esse dicit, glebosos, aratos, cultos, nimium duros (ἀντιτύπους) lapidosos intelligo) angustos. Quidam tanta sunt oris duritia, vt cum frenos, quemadmodum dicitur, momorderint, frustra in cōtinendo sessor laboret: Hos omnino repudiat Xenophon, Camerarius. Equi si morsu frenum apprehenderint, inclinato capite extra iter institutum violenter feruntur: & ceruice obliqua crebroq; concussa, vim facere & excutere conantur: & in dorsum (elatis scilicet cruribus prioribus) tergiuersando reclinant, (ἀνανεύουσι δὲ ἐπὶ τὴν ῥάχιν ἀναχαιτίζοντες,) Pollux. Ἀναχαιτίζειν quidem proprie dicitur eques ipse, cum equi impetum inhibet, coërcet, reprimit, refrenat, & veluti iuba (quam χαίτην Græci vocant) correptum retinet: vt pluribus dicam in H. e. Sessor vbi conscendit, non statim agitabit equum, sed sistet parum ab initio: quod Pollux sic effert: Στησάτω δὲ αὐτὸν, ὅταν ὁ ἵππος ἄρχηται τῆς ἐπιτελέσεως. ἐπισκέψιν δὲ ὁ Ξενοφῶν καλεῖ, τὴν ἀρχὴν τῆς τῶν ποδῶν κινήσεως. Initia agitationis semper erunt lenta & placida, sensimq; progressiones maiores fient, dum ad cursum, si videatur, & hunc ipsum intentiorem perueniatur. Itemq; retinere subitò attractis habenis incitatos peruersum est. Nam lentè desinere agitationem, ita vt cœperat, æquum. Sunt autem quidam equi ad hoc etiam assuefacti vt de incitatissimo cursu repente consistere, & subito omni vi excurrere sciant. Sed hoc singulare scilicet fuerit, neq; in præcepta referri queat, Camerarius. Signo dato vt equus progrediatur (inquit Xenophon) fiat hoc initio pedetentim, ita minimè turbabitur. Habenæ, si flexibilior fuerit equus (ἢν κεφαλοφόρος ᾖ) attollantur manibus paulò altius: sin caput pro pendet (ἢν δὲ μᾶλλον ἀνακεκυφὼς) premātur, κατωτέρω. Sic enim forma reddetur venustissima. Post hæc si suo proprio gressu perget, absque minima molestia corpus quasi lentescet, & equus libentissimè ad cursuram (εἰς τὸ ἐπιτροχάζειν) cōuertetur atq; incitabitur. Hîc cum opinio sit à læua parte initium facere pulchrius esse, ita hinc potissimum incipietur, si gressum post conscensionem dextrum mouente equo, tunc signum detur ad cursuram: ita enim ille sublaturus læuum, ab eo principium fecerit cursus: Cumq; ad sinistram conuertetur, sic etiam flexuram incipiet. Fit enim vt equus si conuertatur in dextram, dextris etiam partibus procedat, in sinistram verò læuis, Xenophon. Quo tēpore equus equitari & laborare debeat, & quo non, Ruf. 30. Labori & equitationi equorum parci oportet. cum vel æstus vehementior vrget, vt sub cane: vel frigus. vt tempore brumæ. Iam quouis tempore non vltra noctis initium fatigari debent. Equus quò magis vacuus est, eò magis extenditur ad mingendum: cauendum est autem ne post talem extensionem cito cursitet, ne quis neruus conuellatur aut aliter lædatur, priusquam partes paulatim in pristinum reducantur statum, Albert. Curandum vt equus in itinere tempestiuè semper vrinam reddat, semel saltem intra duo miliaria (Germanica) mediocria vt longissimum. Præcauendum (inquit Veget.) vt in longiore vectatione vel itineribus, iumentis vrinæ copia non negetur: quæ res non sine periculo pleruną; differtur. Equus hyeme fluuium transiens, ita vt ventrem eius superet, facile in stranguriam incidet, nisi vrinam prius emiserit: quod vt promptius faciat, exonerari etiam paulisper oportet, Absyrt. Celeritate gaudere equos, satis argumenti est, quòd liberatus pedetentim nullus abit, sed aufugit: hæc enim certe est voluptas equorum, nisi forte ad cursuram importunius fuerint incitati, Xenophon. Si cum celeritate equites, nullam corporis tui partem antrorsum protendes: sed manu quæ habenas teneat

neat procul à te extensa, breui vtens habena, equum per vices incita & siste, [illegible] nunc indulge, nunc [illegible] trahe. Quòd si equus frenum in cursu extendit, ([illegible]) signum id fuerit vel imperiti sessoris, vel equi inermi, Pollux. Calcaria quidem non nisi cum opus fuerit subdentur equis: ad reliqua vox aut virgula sufficiet. Nam & acres equi calcaribus ad feritatem incitantur, & placidos ad patientiam quandam ignauam illorum crebritas adigit, vt veluti asini ad plagas perferendas assiduitate durentur, Camerar. Danda opera vt alijs atq; alijs in locis, itemq; modo longæ, modo breues equitationes vt fiant: minus enim hæc odiosa equis sunt, quam si semper iisdé locis, & eodem modo agerentur, Xenophon & Pollux apud quem [illegible] pro [illegible] legitur. Equum sessor agitet per plana primum & læua loca: [illegible] hoc est, vt ego interpretor, Non rectà autem nec repente ex contrario locorum situ in contrarium agat, sed equum obliquet, vt Simon nominat. Nunc longam nunc breuem, nunc remissam, nunc concitatam equitationem per vices instituat: & frenum ad vtranq; maxillam vicissim accommodet Pollux. Sessor quomodo se gerere debeat dum equus vel fossam transilit, vel per nimis accliuem decliuéue locum ingreditur, ex Xenophonte recitaui supra statim post Domituram. De agitatione autem perquam diligenter veteres Græci præcepere, ne minimis quidem eorum, quæ fieri deberent, neglectis: qualè est, laxandas habenas si ad saltum aut collem superandū incitetur equus: adducendas verò, si per decliuia aut lubrica agatur, Camerar. Et alibi, Videtur hic locus non recusare mentionem quandam agitationis & gyrorum. Atq; hæc quidem est gratissima equis [illegible] & veluti sinuata. Hac delectantur equi, & generosi maximè ita ingrediuntur, vt nō directè, sed in latera euagantes vicissim pergant. Nam strenuis in equis hæc etiam superbia inest, sese vt cōtemplantes gaudeant incessu mollioris gradus, vt illa apud Euripidem mulier, [illegible]. Gyrorum autē apud veteres exquisitam rationem & magnam artem fuisse facile potest vel de vno Xenophonte perspici. Hæc nunc est mutata prorsus, vsq; adeò, vt quod ille laudatissimum esse scripsit, in læuā circumagi equos, nunc planè [illegible]. [illegible] in vtranq; partem gyrari equum rectum est, idq; nisi contumacia oris impedimento sit paris facultatis esse conuenit: tamen in ostentatione gyri nunc in dextram partem dari solent, & qui in læuam æduntur, eos vocant auersos, Camerar. De gyris equi in vtrunq; latus dixi etiam supra mox post Domituram. In flexibus (inquit Xenophon) sistendi sunt equi. Neq; enim facile est, neq; periculo caret, equum concitatū statim circumagere, præsertim loco salebroso aut lubrico. *(Sequentia quomodo Græcè habeant vide paulò post:) Si equū sistere non placuerit, tum quàm maxime poterit, tam se eques, quàm equum frenis obliquabit: sin aliter fecerit, sciat leuissima de causa fieri posse, vt vnà cum equo corruat. Verum vbi iam post flexum directè prospiciet equus, ibi ad celeritatem instigandus erit. Nam obscurum non est, in prælijs quoq; flexus vsurpari cum insequendi hostem, tum se recipiendi gratia: quare expedit ad celeritatem post flexum assuefacere equos. Tum verò posteaquá satis esse exercitij videbitur, profuerit tamen & post quietē repente incitare equum cū auersum ab alijs equis, tum ad illos conuersum: itemq; de celeritate statim reprimere, nec non consistere eū pati & mox flectere ac incitare: nō enim dubium quin venturum tempus sit, quo ambobus illis opus fuerit. Cum descendendum erit, cauebitur ne hoc fiat vel inter equos, vel in hominum cœtu, vel extra agitationis spatia: sed quo in loco defatigari cogitur eo scilicet in loco & requies equo contingat, Hæc Xenophon interprete Camerario: Locus asterisco notatus, qui incipit, Si equum sistere nō placuerit, &c. Græcè sic legitur: [illegible]. Ego sic verterim, Cum equus (inter flectendum) freno attracto paulisper retinebitur, curandum vt situ corporis interim quàm minimè obliquo sit, & sessor ipse similiter. Sic etiam Pollux paraphrasticè reddidit his verbis. [illegible]. Quod autem sequitur, [illegible] &c. non rectè infertur ad præcedentia. Xenophon enim cum equitationis modum mutandum, nec rectà semper procedendum, eoq; nomine [illegible] commendasset, subdit: [illegible] & reliqua vnde Pollux ineptè transcripsit. Vocatur autem rectus cursus [illegible], & qui reflectitur [illegible]. Sunt quædam (inquit Camerarius) in equitatu horum temporum à veterum more diuersa, ac pleraq; omnia barbara & immania, delectaturq; audacia & temeritas nostrorum hominum similibus bestijs. Quippe qui maiora pericula ludere in equis soleant, quàm vnquam in vllo circo ædita comperiantur. Nam incitatis videas equis in medio quosdam & contentissimo cursu sic insidere, vt remissis habenis ambas manus sursum & in latera iactitent: quod tamen factum scio cui mortem & exitium attulerit, cum ita, vt diximus, instigatus equus ad saxum offendisset, & obruisset impetu illatus sessorem. Aliqui de arduissimis cliuis atque etiam montibus præcipitijsq; ad cursum equis adactis deferri, in laude & ostentatione ponunt. Quid ille? qui per scalarum plurimos gradus vix & difficili molitione attractum equum conscendit, & de editiore eo loco desilire secum verberibus, calcaribus atq; voce coegit. Quid vero alter? qui in roboreum lacum, cuiusmodi in oppidis ferè adductæ aquæ excipiuntur & continentur, cum instigato equo insilijt. Taceo totam illam in venationibus agitandi temeritatem, vbi omnia insequentibus cōspectas feras esse plana oportet, quæ & Teutonico prouerbio notatur, quo dici solet, De manibus & pedibus tum actum videri, scilicet quod inter hanc vitā si conseruetur, felix eques fuisse videatur. Verum si ratio & disciplina accederet, nunc quidē, vt ego iudico res equestris ad quandam admirabilem perfectionem perduci facile posset: Ita est instructio equorum præclara & commoda & omni à parte tam equis quàm viris apta atq; opportuna, Hacusq; Camerarius. Et alibi. Ea quæ contraria sunt equis & ingrata, remoueri ab illis omni tempore oportet, vt diximus imprimis autem cauendum ne quid tale de improuiso & inopinato illis obijciatur præsertim si animosiores [illegible] & ad insaniam [illegible] modo adiguntur. Hoc non seruant his temporibus [illegible] equitationes [illegible]. Itaq; & statim cum se in equis collocarunt, habenas attrahunt. & equum extimulatum circumagunt, [illegible] ad saltum impellunt. Atq; audiui ego de quodam qui cum delectaretur ferocissimis & acerrimis equis, [illegible] vellet etiam illorum augere animos, tum soleret adductis loro altius capitibus, & disclusso ore imbutere [illegible] vini, quantum quidem visum esset, quo hausto cum incaluissent sub agitatore illo vesano, [illegible]. Ergo pleriq; equitatus studiosi, nihil volunt esse placidi neque domiti in equis suis. Sed vinum apud Homerum quoque potus est equorum, quod suis miscere solitam ait Andromacham Hector diligentius quidem & accuratius, quàm sibi, qui ipsius esset maritus.

Ne autē iracundè tractetur equus, vtilissima est doctrina atq; institutio in re equestri. Nam ira nihil prouidet. Itaque ea designat plerunque, quorum pœnitentia necessariò est comes, Xenophon. Nunc demonstrabimus

inquit

inquit idem, si cui forte oblatus sit ferocior, aut ignauior iusto equus, quo pacto vtroq; rectè vti queat. Primum igitur sciendum, ferociam in equo similem esse iracundiæ hominum. Vt igitur non irritantur facile, quibus nihil neq; dicitur neq; fit quo offendantur: ita & ferociorem equum minimè commouerit is, qui nō læserit. Quapropter statim in conscendendo prouidendum, ne cōscensor molestus sit equo. Cum autem in equo consessum fuerit, acquiescendum plusculum temporis, vel quandiu licuerit, atq; ita agendus equus quàm blandissimo imperio: ac mox lentissimis à gradibus initio facto, ad celeritatem adigetur: inter quæ vix sentiet ille incitationem. Imperio autem repentino equus ferocior, itidem vt homo perturbatur animo, siue quid tum aspexit subitò, seu audiuit, seu etiam patitur. Quare hoc non ignorabimus, repentina omnia in equis perturbationes efficere. Verum si incitatum ad celeritatem contineri ferociorem in cursu volueris, nō attrahes derepente, sed placidè adduces frenum vt inuites, non cogas ad consistendum. Placantur etiam equi longioribus spatijs magis, quàm si crebrò conuertantur: atq; lenta diu equitationis spatia (αἱ πολὺν χρόνον ἡσυχαῖαι ἐλάσεις) mites (καθεψεῖ, malim καθεξῶσι) & placidos præstant, neq; ferociam equorum suscitant. Quòd si quis sperat, si diu & celeriter agitet equum, fore defatigatum deinde mansuetiorem, diuersum sentit atq; accidere consueuit. Nam hæc inter, feroces magis violentiam vsurpare, inq; ira, quemadmodum homines iracundi, sæpe & se & sessorem indignis modis tractare solent, Proinde ad celeritatem summam equos feroces non facile incitabimus. Nequaquam autem adigemus ad alios equos, nam fermè improbissimi quiq; (οἱ φιλονεικότατοι) ferocissimi sunt. His aptiores freni quoque læues quàm asperi. Si quando tamen asperos indiderimus, laxando vt læues videantur efficiemus. Prodest etiam vt sessor assuefaciat sese ad talem in equo potissimum feroce collocationem, qua & ipse minimè commoueatur, & nulla ferè alia parte equum contingat quàm vbi sessioni firmæ causa contingi illum necesse fuerit. Nec hoc ignorandū, præcipi poppysmo (id est, cum labris compressis acutior quidam sonus oris æditur) equos mitigari: κλωγμῷ verò (qui sonitus fuerit palati & gutturis,) incitari. At si quis initio equo offerat gratiora cum clogmo, contraria autem cum poppysmo, citò ille didicerit, poppysmo iam incitari, mitigari verò clogmo. Atq; similiter inter clamores ac tubas cauendum, ne equo formido aliqua nostra appareat, néue illi hoc tempore turbulentū aliquid obijciatur: sed quantum fieri poterit, quietem tum conciliare equo studebimus. & (si fieri potest) matutina aut vespertina pabula præbebimus. Hoc autem consilium optimum fuerit, ne quis sibi equum ferocem ad bellum parare velit. Verum de ignauis tantum scripsisse satis fuerit, in his omnia contraria exercenda, quàm de ferocibus dicta sint. Hactenus Xenophon. Τοὺς δὲ θυμοειδεῖς ἵππους κατάψαν δεῖ μᾶλλον ἢ κεντρίζειν, ὥς περιστρέφειν πλέον ἢ ἐξαναγκάζειν, Pollux. Equus si quid forte suspicatus (ὑποπτεύσας, nostri dicunt *schühen*) accedere aliquopiam nolet, demonstrandum illi, quòd ea, quæ auersetur, fugienda non sint: hoc quidem planè equo animoso. Sin erit timidior, contrectabimus id, quod ei horribile apparet, & leniter eodem ipsum adducemus. Qui verò verberibus adigunt, plus timoris incutiunt equis. Nam quia tum malè mulctantur, huius etiam ea, quæ suspicione sua refugiunt, causam esse arbitrantur, Xenophon. In auersationibus ac tergiuersationibus calcaria si subdantur, magis equū perturbant, & terrorem atq; peruersitatem augent. Itaq; tum placandi maximè & confirmandi, vt feritatem intelligant, & sentiant non esse exhorrescenda illa, quæ refugerint, ita etiam horribilia tandem extimescere desinent, Camerar. Et rursus, Si quid per iram in equū tergiuersantem committatur, vehementius ille perturbatur, & postea facilius terretur: quia illa obiecta alieniora exhorrescit, propter quæ se afflictū recordatur. Equū itinere defessum, adeò vt nulli omnino labori amplius par videatur, recreabis ac veluti recentem efficies, si sella aut clitellis ablatis, in domo vel stabulo aliquo, si occurrat, aut ipsa etiam via, liberè volutari pro arbitrio sinas, vt muli ferè & asini facere cōsueuerunt. Cauebis tamē ne talis sit aëris cōstitutio, vt pluuia aut vēto lædi possit. Quid faciendū si equi dorsum læsum sit, & nihilominus ipsum equitare vel onus gestare oporteat, lege Rusium cap. 181. Si equiti femina vel nates adurātur, veteres remedio esse prodidere, vt illinatur spuma equi collecta de ore & inguinibus, Camerarius. Equis & iumentis cum per niues ducuntur, sacci pedibus circumligandi, vide Suidam in Πεδιλῶν.

Equus iumentum est, Aristoteles. De cursu equorum vide capite secundo vbi de celeribus agitur. Ego faxim muli pretio qui superant equos Sient viliores Gallicis canterijs, Plaut. De pretio equorum quorundā dicemus Philologiæ parte quinta. Mulis, equis, asinis feriæ nullæ, nisi si in familia sunt, Cato. Messis ipsa alibi tribulis in area, alibi equarum gressibus exteritur, alibi perticis flagellatur, Plin. In equum in senecta molentē epigrammata duo Græca Anthologij lib. 1. sect. 33. Exanimato equorum corpore nascuntur vespæ & crabrones, Textor. Pressus humo bellator equus crabronis origo est, Ouid. lib. 15. Metamorph. Equi cadauer proiectum vespas gignit: ex huius putrescentis medulla euolant vespæ, nimirum volucris progenies ex equo animali velocissimo, Aelianus. Celebris apud Græcos hic versus est, & apud Suidam legitur, Ἵπποι μὲν σφηκῶν γένεσις, ταῦροι δὲ μελισσῶν. Vespas vt significent Aegyptij, equi cadauer pingunt, quòd ex eo plurimæ generentur, Orus.

Olera erucis obnoxia futura negant, si palo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere, fœminę duntaxat, Plinius. Equæ caluaria, sed non virginis intra hortum ponenda est, vel etiam asinæ. Creduntur enim sua præsentia fœcundare quæ spectant, Pallad. Cribrorum genera Galli è setis equorum inuenere, Plin. Fit & setaceus quidam pannus ad cribrandi vsum, ex setis (ni fallor) equinis. Equorum setæ de caudis & iubis ad balistas vtiles asseruntur: licet arcus vel balistæ cæteraq; tormenta, nisi funibus neruilibus intenta nihil prodesse dicantur, vide Vegetium lib. 4. de re militari. Ex equinis pilis tendiculæ seu laquei fiunt ad capiendas aues. Quare in funiculos piscatorios, ὁρμιὰς Græci vocant, setas ex equorum quàm ex equarum caudis malint. Plutarchus inquirit problem. 17. de causis natur. Ex caudæ equinæ pilis prisci confectis cristis galearum superbierunt, cuiusmodi & Achilli eximias quasdam Homerus imponit, implicitas aureolis cincinnis, Camerarius. Aethiopes qui ex Asia sunt, pleraq; arma quæ Indi gestabant, pellesq; frontium equinarum, cum auribus atq; iubis in capitibus, vt ipsæ iubæ pro cristis essent, & hirtæ aures equinæ rigerent, Herodot. lib. 7. [illegible] Hesychius & Varin. ex Homero nimirum: ego apud Q. Calabrum legi, qui libro quarto inter alia certamina describit sagittis propositam huiusmodi galeam petentes. Reciproca tendens neruo equino concita tela, Accius apud Varronem. Contexuntur inde & funes. Varro præceptis adijcit, equino fimo quod sit leuissimum segetes alendas: prata verò grauiore, & quod ex hordeo fiat, multasq; gignat herbas. Plin. Equinum fimum quidam cum luto subigunt ad cōstruendas fornaces chymisticas, vt solidior tenaciorq; materia fiat. Equarum virus à coitu Anaxilaus prodidit in lychnis accensum, equinorum capitum visus repræsentare monstrifice, similiter ex asinis, Plin. Sauromatæ plurimos alunt equos: quibus non tantum ad bellum vtuntur, sed etiam dijs immolant, & cibo adhibent. Vngulas etiam colligunt, purgant & diuidunt (διαιροῦσι) ad similitudinem squamarum

matum in draconibus, aut incisionum in viridi fructu piceæ: deinde perforant ac neruis equorum boumq; consuunt ad vsum thoracum, qui quidem Græcanicis nec inelegãtiores neq; infirmiores sunt: facile enim ictus tum cominus inflictos, tum telorum eminus sustinent. At linei thoraces non æquè vtiles sunt in pugna, cum ferrum violenter adactum transmittant: venantibus verò conueniunt, Pausanias in Atticis.

F.

Sarmatis, Vandalis, ac innumeris alijs, equorum & vulpium carnes solatio sunt, Cælius. Hippophagos inuenio Scythiæ in Asia populos fuisse. Sunt qui asinorum domesticorum carnes edant, etiam cum senuerunt: quæ
10 pessimi succi, concoctu difficillimæ, ac inter edendum insuaues sunt, stomachumq; lædunt: quemadmodũ equorum ac camelorum carnes quibus etiam ipsis homines, animo & corpore asinini ac camelini vescuntur, Galenus lib.3. de alimentorum facultatibus. In Scythia parua iuxta Theodosiam & Tauricam Chersonnesum Nomades sunt, qui carnibus tum alijs tum equinis aluntur. & equorum caseo & lacte, & oxygalacte, quod illi arte quadam condientes eximium habent opsonium: quam ob causam poëta omnes eius tractus incolas galactophagos appellabat, Strabo lib.7. Athenæus libro quarto scribit, apud Persas diebus natalitijs fuisse morẽ, vt diuites bouem, asinum, equum & camelum apponerẽt totos in clibano aut camino coctos, Erasmus in prouerbio Solidos è clibano boues. Equinam & camelinam in Damasco edi, apud Vartomannũ legi. Equi syluestres in Polonia edun-tur: placet maximè pars sub iuba. Strabo libro septimo de Mysis loquens, quorum Homerus Iliados ν. meminit his versibus, Αὐτὸς δὲ πάλιν τρέπεν ὄσσε φαεινώ, Νόσφιν ἐφ' ἱπποπόλων Θρηκῶν καθορώμενος αἶαν, Μυσῶν τ' ἀγχεμάχων:
20 Mysos Europæos potius quàm Asiaticos intelligendos scribit. Cui sententiæ (inquit) etiam poëtæ testimonium accedit. quoniã Hippemolgos, Galactophagos & Abios eis adiungit, qui quidem in plaustris viuentes Scythæ & Sarmatæ sunt. Hæ enim nationes Thracibus hac tempestate promiscuæ sunt, &c. Ἔνθα (supra Tauricam Chersonnesum iuxta Alanos) μελάγχλαινοί τε καὶ ἀγαυοὶ ἱππημολγοὶ, Dionysius Afer. Ἱππημολγός, qui equas mulget (Suidas & Varin,) ac si equimulgum dicas. Asini etiam qui subrumantur equabus hippothelæ Græcis dicti, equimulgi Latinè nominari queunt. Hippomolgos vocant pastores equorum, quòd lacte equino viuant: eosdem galactopotas & galactophagos nominant. Fertur autẽ in historijs huiusmodi gentẽ in Scythia esse, quam & Abios vocant, vtpote [illegible] quòd vili & simplici victu cõtenti sint: ὅτι ἅμα τῷ βίῳ περιόντας, ὡς ἁμαξόβιοι, Varin. Sarmatarum gentes è milio maxime pulte aluntur, & cruda etiam farina equino lacte vel sanguine è cruris venis admixto, Plin. Sauromatæ (inquit Pausanias in Atticis) plurimos alunt equos, vtpote Nomades: quibus non tan-
30 tum ad bellum vtuntur, sed dijs etiam suis immolant, & cibo adhibent. Tartari incidunt & vulnerant equos, cruoremq; & per se, & cum milio vorant: Carnes pecudum, pecorum & equorum comedunt, etiam semicrudas. Caballos pridie tum sponte tum morbo mortuos, exciso loco apostemate infecto, perlibenter comedunt, Matthias à Michou. Tartari equos & canes comedunt, Paulus Venetus. Vergilius tertio Georgicôn de febri ouium scribens sic canit:

> *Profuit incensos æstus auertere, & inter*
> *Ima ferire pedis salientem sanguine venam:*
> *Bisaltæ quo more solent, acerq; Gelonus,*
> *Cum fugit in Rhodopem, atq; in deserta Getarum:*
> *Et lac concretum cum sanguine potat equino.*

Getæ bibunt equinum sanguinem permixto lacte: Textor. Idem dicit de Gelonia. Pelias Neptuni & Tyrûs filius
40 ab equa educatus fertur, Cælius & Aelian. in Varijs lib.12. Ἱπποθόων Κερκυόνος παῖς (παῖς) ὅτι (ἵππος) αὐτὸν ἐκ Ποσειδῶνος κυήσασαν ἐξέθηκεν, ἵππος δ' αὐτὸν ἐξέθρεψε, Varin. Videtur sanè etiam nomen ab euentu factum: nam θόω, τρέφω καὶ θηλάζω exponitur. Metabus (vt est apud Vergilium lib.11.) filiam Camillam equino lacte educauit. Verba eius hæc sunt,

> *Hic natam in dumis, interq; horrentia lustra*
> *Armentalis equæ mammis & lacte ferino*
> *Nutribat, teneris immulgens vbera labris.*

Ἱπποθώνη, ἡ ὑπὸ ἵππως θηλάσασα, Hesychius & Varinus. Tartari lac equarum bibunt, quod ita præparant, vt videatur esse vinum album, non admodum insipidus potus: vocatur autem ab ipsis chuinis, Paulus Venet. Rex Tartarorum (inquit idem 1.65.) habet armenta magna equorum alborum vtriusq; sexus, qui putãtur excedere numerum decem milium. In festiuitate autem quæ celebratur vigesimo octauo Augusti, præparatur lac equinum in va-
50 sis decentibus, & rex ipse m̃anibus suis diffundit hinc inde lac illud pro honore deorũ suorum, arbitrans & à magis suis sic edoctus, quòd dij lac bibant effusum, & soliciti sint conseruatores omnium eorum quæ possidet. Post sacrificium illud nefandũ, bibit rex de lacte equarum albarum, nec vlli alteri licet illa die bibere de lacte illo, nisi fuerit de progenie regis, præter populum quendam regionis illius Horiach vocatum: qui hoc etiam fruitur priuilegio, propter victoriam quandam magnam, quam pro magno Cham Chinchis obtinuit. Barbari quidam (inquit Albertus) emulsum equarum lac Soli exponunt donec pars crassior subsidat, postea in vase feruefaciunt vt siceram, (cereuisiam:) & quod eliquatum est bibunt: & hoc potu vtũtur Tartari, Comani, Pruteni, & finitimi eis barbari. Plurimum autẽ inde pinguescunt, illi maximè qui non sunt in assiduo motu & exercitio. Bubulum asininum & equinum lac, ventri magis (quam ouillum, quod crassius est) idonea sunt, sed ipsum turbãt, Dioscorides. Maximè perpurgat lac equinum, tum asininũ, deinde bubulum, tum caprinũ, Varro. Lactis equini potus aluum
60 soluit, Plin. Lac equarum, sicut & camelorum partui vicinarum, tenue est, aquosum, & ventrem mollit, Auicenna. Vel cum lacte capræ salsum mulsumq; (ipsum lac salsum & melle conditum intelligo) capesses. Crede tamen potum meliorẽ lactis equini: Dicitur hic validos asinæ peruincere succos, Serenus de ventre molliendo. Tenuissimum lac camelis, mox equabus. crassissimũ asinæ vt coaguli vice vtantur, Plin. Equinũ lac oevus descẽdit, simiseum, Galen. Serum de lacte equino potui datũ, facile & sine periculo ventrem molliter purgat, Marcellus. Vtile est etiam lactis sero ventrem subducere: veruntamen id nõ sit quod ex caseo fuerit expressum: melius enim est id, quod per decoctionem ex lacte separatur, præsertim equino vel bubulo, Aëtius. Equinum ac asininum lac mi-liq; modo asininũ, quod & paucissimæ pinguedinis particeps est, propterea rarò in alicuius vẽtriculo transit in caseum, Galen. Serum de lacte equino potui datũ, facile & sine periculo ventrem molliter purgat, Marcellus.
70 Dioscorides. Glycyrrhiza, id est dulcis radix, sitim restinguit, si teneatur in ore. Qua de causa Scythæ hac contenti,

tenti, decem duodecimq́; dies degunt, & uitam non aliter quàm hippacæ esu prorogant. Quod Plinius vndecimi voluminis calce confirmat. Quædam enim exiguo victu famem ac sitim sedant, conseruantq́; vires, vt butyrum, hippace, glycyrrhizon. Hippacen apud Theophrastum Theodorus equestrem vertit, quasi radix esset dulci radici par ingenio ad abigendam sitim famemq́;: sed caseum equinum, non radicem aut herbam esse, Dioscoridis Plinijq́; testimonio constat. Hermolaus vna litera discernit, sic vt hippice herbam, hippace caseum designet. Scythæ Nomades vescuntur carnibus coctis, bibuntq́; lac equinum: comedunt etiam hippacen: id autem est caseus equinus. Hippocrates in libro de aëre aquis & locis. Et rursus lib. 4. de morbis, Scythę (inquit) lac equinum in caua vasa lignea infusum concutiunt. Illud autem dum turbatur spumescit ac secernitur, & pingue quidem, quod butyrum vocant, quum leue sit, in superficie consistit: graue vero & crassum deorsum sidit, quod etiã secretum siccant. Vbi vero concretum ac siccatum fuerit, hippacen ipsum vocant: At serum lactis medium locum tenet. Scythicam herbam in ore habentes famem sitimq́; non sentiunt, inquit Plinius lib. 25. Idem, inquit, præstat & hippice dicta, quòd in equis quoq; eundẽ effectum habeat. Traduntq́; ijs duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare, siti fameq́;, Hæc ex Plinij lib. 11. cap. 54. Hermolaus citat. Vetus lectio habebat titipacæ, Hermolaus hippace vel hippice reponit. Sestius eosdem effectus caseo equino, quos bubulo tradit: hunc vocant hippacen. Plin. lib. 28 Scythica radix, quam nonnulli dulcem appellant, nascitur apud Mæotim: sitim extinguit, si teneatur in ore. Qua de causa, tum ea, tum equestri vocata, Scythas vndecim & duodecim dies, sitim tolerare affirmant, Theophrastus de historia plant 9. 13. Quo in loco Gręcè non hippice, sed hippace legitur, vt non probem Gazam, qui equestrem transtulit, nec Hermolaum qui hippicen, vt supra dixi, ab hippace differre somniat. Sed in hoc etiam errauit Gaza, quòd sitim tolerare vertit, vbi Græcè simpliciter διάγειν legitur: hoc est vitã agere: vt intelligamus hippacen cibi loco, glycyrrhizam vero sitis remedium esse. Apparet etiam Plinium errasse, qui lib 9. cap. 54. hippacæ & glycyrrhizo, vtriq; seorsim attribuit vtrunq; remedium: Hunc errorem rursus admisit lib. 25. cap. 8. his verbis, Scythicam in ore habentes famem sitimq́; non sentiunt. Idem præstat apud eosdem hippice dicta, quòd in equis quoq; eundem effectum habeat: Traduntq́; his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame sitiq́;, (melius quam Gaza, qui de siti solum transtulit:) Hunc locum ab eo translatum apparet ex Theophrasto, sed perperam: & de suo adiunctum per etymologiæ coniecturam quòd hippice idem in equis præstet. Idem Plinius lib. 28 cap. 14. equi coagulũ hippacen vocat, cœliacis & dysentericis, etiamsi sanguinem detrahãt vtile fore scribens. Hippace, teste Aelio Dionysio, edulium Scythicum est, è lacte equino. Ἱππάκη (in Theophrasti codice cum accentu in vltima scribitur, quod non placet) Scythicum edulium ex lacte equino: aliqui oxygala equinum esse dicunt Scythis in vsu: idq́; bibi, & concretum edi, ex Theopompi lib. 3. Sunt & qui hippacen equile interpretentur, Hesychius & Varinus.

G.

De equiferis non scripserunt Græci, quoniam terræ illæ non gignebant. Veruntamen fortiora omnia eadem quàm in equis intelligi debent, Plinius. Sanguis equi adrodit carnes septica vi, Plinius. Sanguis equarum quæ admissuram expertæ sunt, in medicamenta additur quæ erodunt, septica vocant. Dioscorides interprete Ruellio: Græcè legitur, τὸ δὲ τῶν ὀχευτῶν ἵππων αἷμα σηπτοῖς μίγνυται. Marcellus Vergilius alijs verbis eundem quem Ruellius sensum affert, ea sunt: Miscetur medicamentis quæ exedendo sint, matricum equarum & quæ admissuræ inseruiunt, sanguis Hermolaus Barbarus verò, ἵππων ὀχευτῶν, de equis maribus ijsq́; admissarijs exposuit, Plinium forte secutus qui lib. 28. cap. 10. sanguinem equi præcipuè admissarij contra panos & apostemata facere scribit. Atqui eiusdem libri capite nono, Sanguis equorum (inquit) septicam vim habet: Item equarũ præterquam virginum, erodit, emarginat vlcera: (quæ lectio magis placet, quàm Marcelli Vergilij, emarginat, vlcerat.) Ex his Plinij verbis apparere videtur, sensisse eum equorum vtriusque sexus sanguinem septicum esse: nam erodere & emarginare vlcera, id quoq; septicum esse significat. Hinc & Hermolaus in corollario ex hoc nimirũ loco, Equæ virginis (inquit) sanguini vim inesse negant, quæ maribus fœminisq́; non virginibus. Quod ad Dioscoridis verba, ὀχευτῶν de maribus intelligo: nam rectus ὀχευτὴς pro admissario, apud Hippiatros legitur: ὀχευτὴ vero in fœminino genere, de equa matrice (quam vocem Marcellus Vergilius veluti vsitatam, sed absq; authore profert) nusquam quod sciam. Sed hac de re nemini contenderim, cum multa alia præstantiora & faciliora paratu septica medicamenta reperiantur. Proinde Galenus etiam (vt scribit de simplicib. medic. lib. 10. cap. 6.) experiri se noluisse ait an equorũ admissariorum (τῶν ὀχευόντων ἵππων, in masculino genere manifestò ponit: Aëtius omisit equini sanguinis mentionem) sanguis crustam moliatur & septicus sit, cum aliorum copia ei semper fuisset, ne quam præstigiatoris suspicionem de se meritò præberet. Escharoticon dicitur, quod vrit & crustam facit: Auicennæ interpres equi sanguinem adurere & putrefacerę scribit. Regio morbo prodesse dicitur sanguis asinini pulli ex vino: eadem & ex equino pullo similiterq́; vis est, Plinius. Hippiatri sanguine equorum ad diuersos in eis morbos vtuntur, tum illito aut infricato foris, tum intra corpus. Incisis palati venis si sanguis in ventrem eorum defluat, lumbricos in eo occidit. Equum peste affectum (ſchaeyſrãkig iſt) sanguinem suum lingere curant cum sale super lapide, extractum de venis vbi calcaria adiguntur, Innominatus. Sanguis equi illitus languentibus in equo membris medetur, vt supra dixi ex Vegetio capite tertio, vbi de phlebotomia mentionem feci. Prodest equis, si sanguine suo detracto ea ex parte, quæ pro ratione morbi conuenit, cum aceto mixto, animal perfricetur, Veget. 1. 17. Sanguis equi alijs medicamentis miscetur, & illinitur fractis aut luxatis armis, Theomnest. Phragmaticum equum sic cura: Sanguinem detrahes de matrice, & cum oleo vinoq́; tepefacies. totumq́; iumentum contra pilos confricabis, Veg. 3. 29. Si nerui conuellantur aut rigeant equis, sanguine emisso partes affectas calido inungi oportet, Innominat. Sanguis equi ex venis τῶν ἰνχῶν cum axungia & oleo imponitur renibus equi nephritici, Hippiat.

Carne & fimo equi in agro pasti, ad serpentes (serpentium morsus) vtuntur, Plinius. Carnem caballinam discoctam, potu suum morbis reperimus mederi, Plinius. Equi adeps quomodo curetur, in Tauro dixi ex Dioscoride: quanquam eius interpretes horum animalium nomina omittunt. Equi axungia suffumigata, eijcit mortuũ partum foras, & secunda sequitur, Sextus. Ad multiplicandos capillos, mulieres in Occitania vtuntur adipe equino, Furnerius. Medullam equinam recentiores quidam vnguentis ad spasmum miscent. Ad neruos contractos valet medulla equi. Bulliatur in vino, deinde infrigidetur, & post ad ignem vel solem calide inungatur, Innominatus. Si equus laboret abscessus illo genere quod vulgò vermem vocant, cum alibi, tum in naso, cutem cauterio

aperiunt,

aperiunt, & æruginem cum osse equino usto inspergunt, adiecto interdum hyoscyami semine. Dentes equi masculi (non castrati, Rasis) positi sub capite (vel super caput stertentis in somno, prohibent ne stertat, Albertus:) illius qui in somnis opera gerit, prohibent, Rasis. Dentium equi farina perniones rimasq; pedum sanat, Plinius. Dentes caballini tunsi ulcera pernionum, si sint tumidi, utiliter curant, Marcellus. Dentis caballini contusi farina priuatim subluuiem sanat, Plinius. Eadem (inquit alibi) inspersa, verendorum cæteris vitiis (de formicationibus verrucisq; prius dixerat) medetur. Et rursus alibi dysentericis ac cœliacis salutarem esse scribit. Dens caballinus contusus, & in puluerem tenuissimũ redactus, veretro inspersus efficaciter prodest, Marcellus. Equi dentes qui primum nati fuerint, si dentem qui dolet tetigerint, remedio erunt. Nam & si infans equi rostrum basiauerit, dentium dolorem non sentit, & nec equus mordebit infantem, Sextus. Dentes qui equis primum cadunt, facilem dentitionem præstant, infantibus adalligati: efficacius, si terram non attigêre, Plinius. Collo igitur molli dentes nectentur equini, Qui primi fuerint pullo crescente caduci, Serenus ad infantes dentientes. Dentes pulli anniculi, adalligati celeriorem & sine dolore dentitionem præstant, Rasis & Albertus. Medicamento cuidam Cleopatræ ad alopecias miscentur inter cætera equi dentes vsti apud Galenum κατ. τόπ. 8. Pilo equino circumligato verrucas tolli audio: ratio est, quoniam propter astrictionem alimento priuatæ arescunt. Pilus equinus ad hostium domus alligatus, prohibet ne culices aut ciniphes per hostium inuolent, Rasis (apud quem pullus pro pilo scribitur) & Albertus. Inguina & ex vlcerum causa intumescunt: remedio sunt equi setæ tres, totidem nodis alligatæ intra vlcus, Plinius. Sanguinem sistit pilorum asini cinis illitus: efficacior vis è maribus aceto admixto, & in lana ad omne profluuium imposito: similiter ex equino capite (scilicet pilorum cinis) & femine, Plinius. Canis si fascinatus fuerit, suffito cum pilis equinis de posterioribus pedibus, sago opertum donec sudet, Demetrius. Corium equi adustum illitumq; ex aqua pustulis, quas bothor vocant, refrigerat eas, Auicen.

Ad lienem sedandum datur equi lingua inveterata ex vino, præsentaneo medicamento, vt didicisse se ex barbaris Cæcilius Bion tradidit, Plinius. Equi lingua arefacta, & ad lenitatem trita, atq; ex vino potui data, protinus vtilitatem suam sedato lienis dolore manifestat, Marcellus. Equi coagulum aliqui hippacen vocant, Dioscorides & Plinius. Hoc ex vino potum aduersus serpentium morsus salutare creditur, Matthæolus. Cum vino propinatum omnes dolores sedat, Aesculapius. Priuatim cœliacis dysentericisq; conuenit, Dioscorides. Dysentericis & cœliacis quidam priuatim prodesse scripserunt, Galenus de simplicibus 10. 11. Equi coagulum, inter auxilia cœliacorum & dysentericorum tradunt, etiamsi sanguinem detrahant, Plinius. Idem apud Auicennam & Haly legimus, quorum interpretes pro affectione cœliaca diuturnum ventris fluxum verterunt. Ad vlcera intestinorum, laudatur coagulum præcipuè equinum, Auicenna. Coagulum equi, & sanguis caprinus, vel medulla, vel iecur aluum soluit, Plinius: Sed hæc omnia sistunt potius siccantq; aluum, vt in Capra docuimus. In corde equorum invenitur os, dentibus caninis maximè simile: hoc scarificari dolorem: aut exempto dente emortui equi maxillis ad numerum eius qui doleat demonstrant, Plinius. Equi iecur theca cedrina reponito, deinde Chio vino & aqua dilutum exhibeto: quibus enim iecur vlceratum est, ne amplius exedatur, efficitur, Galenus de paratu facilibus 2. 38. Si mortuus partus sentiatur, lien ex aqua dulci potus eijcit, Plinius. Splen asini syluestris vel equi syluestris aridus tritus in potu datus splenetico pondere Drach. 3. in 5. unc. vini temperati conuenit illi, Gal. T. ut citat R. Moses. Coitus stimulant testiculi equini aridi vt potioni interi possint, Plinius. Equi castrati testiculi siccantur in furno: & his tritis datur bis aut ter è iusculo bibendum, quantum tribus digitis capitur, ut secundæ pellantur certissimo remedio. Hoc quidam quinquagies feliciter se expertum affirmant. Panos & apostemata in quacunq; parte discutit vngulæ equinæ cinis cum oleo & aqua illitus, Plinius. Strumas discutit vngulæ asini vel equi cinis ex oleo aqua illitus & urina calefacta, Plinius. Vngularum equinarum exustarum cinis cum oleo impositus vel illitus, strumis medetur, Marcellus. Rubori cum prurigine illinitur equi spuma, aut vngulæ cinis, Plinius. In Hippiatricis Græcis equo ileoso remedium commendatur huiusmodi: Ramenta ex vngulis anteriorum pedum, trita cum vini cotylis tribus per nares infunduntur. In iisdem Hippocrates equo strophoso infundi iubet ramenta vngularum anteriorum trita in quatuor cotylis aquæ. Ramenta ex vngulis equi ex vino per nares equo infusa, vrinam eius promouent, Hierocles, Vegetius 3. 15. Aduersus calculos prodest vngulæ equi cinis in vino aut aqua, Plinius. Vngulæ equinæ scobem, vel exustæ cinerem, si calculosus in potionem acceperit, citò sanabitur, Marcellus. Vngulæ suffitu partus mortuus eijcitur, Plinius.

Fel equi tantum inter venena damnatur, ideo flamini sacro equum tangere non licet, Plinius. Lacte equino venena leporis marini & toxica expugnantur, Plinius. Lactis equi potus aluum soluit, Idem, Dioscorides & Auicenna: vide supra capite sexto. Comitialibus datur lactis equini potus, Plin. In comitiali morbo testes aprinos bibisse ex lacte equino aut ex aqua prodest, Plinius. Ad comitiales coagulum vituli marini bibunt cum lacte equino, asininóue, Plinius. Aetius de suppuratis renibus tractans, Lac (inquit) cum melle post puris eruptionem eis præbendum: & primum quidem asininum aut equinum: ad vlcera enim repurganda conducit: postea vero cum repurgatione amplius opus non habent, etiam bubulum, &c. Lacte equino iuuantur uuluæ collutæ, Plinius. Si pus in vteris fuerit, lac equinum coctum exactè colatum infunditur, Hippocrates lib. de sterilibus. Mulier quæ non concipit si lac equinum ignorans biberit, & mox cum viro coierit, concipiet, Rasis & Albertus. Equæ lac potum, matricis laborem sedat, & educum (aliàs caducos, abortum forte intelligit) eijcit, Aesculapius. Semina hyoscyami cum lacte equino trita corio ceruino illigabis, ita ne terram tangant: hæc alligata mulieri conceptum prohibent, Rasis. Serum lactis equini facile & sine periculo ventrem molliter purgat, Marcellus. Recentes cicatrices oculorum impunissimè abstergit equinum lac cum modico melle assiduè illitum, Aetius. Caseus equinus ventrem reprimit, & torsiones tollit, Aesculap. Equi spuma (eam intelligo quæ in corpore equi cum incaluit & sudat, apparet, quanquam etiam de sudore seorsim inferius dicam) illita per dies quadraginta, priusquam nascantur primum pili restinguuntur, Plinius. Equi spuma si puero inuesti pectinem linieris, pili eius non crescunt, nec generantur, Sext. In dolore vel grauitate aurium commendatur equi spuma, vel equini fimi recentis cinis cum rosaceo, Plinius. Videtur autem rosaceum vtrique addendum: Nam & Marcel. sic scribit, Spuma equi recens detracta, & cum oleo roseo infusa, auricularum quamuis vehementes dolores resoluit. Si ab equitando vexata fuerint inguina, aut intertrigines dolebunt, spuma equi fricentur,

statim remediabuntur, Marcel. Plinius ad hoc remedium non simpliciter spumam, sed spumam ab ore (id est saliuam, quae albentis scilicet, quam reliqui corporis spuma sudori permista videtur) inguinibusq; collectam illinir probat, his verbis: Foemina atteri adurique equitatu notum est: Vtilissimū est ad omnes inde causas, spumam equi ex ore inguinibusq; illinire. Rubori cum prurigine equi spuma, aut vngulæ cinis illinitur, Plin. Ego ad hoc vitium oris saliuam potius, quàm aliunde collectam spumam & salsedine sua mordicantem adhibuerim. In feruido faucium malo, quod æstate nonnunquam grassatur pestilenter, lue in milites præsertim, nostri à liuido linguæ & faucium colore vocant *die bleüwe*, hoc remedium commendari inuenio: Saliua equi auenam aut hordeum pasti, os ægroti diligenter colluitur: deinde ex cancris viuis contusis humoré exprimes eodemq; rursus lauabis. Quòd si viuos habere non potes, pollinem de cancris aridis in clibano tostis insperge, postquam equi saliua ablueris. Tussim sanat saliua equi triduo pota, equum mori tradunt, Plin. codices excusi aliam & obscuram lectionem habent: Ego hanc nostram confirmo ex verbis Sexti & Marcelli quæ hic subieci. Equi saliuam si biberint phthisici & qui malè tussiunt, sani efficiuntur. Expertissimum sanè equus morietur. Sextus. Ad phthisicos remedium & præsens & maximum: nam etiam vitæ dubios sanat, & quibus spes superesse nulla videatur: equi saliuam vel spumam cum aqua calida bibendam per triduum dabis: etiam quem tussi intoleranda & diutina laborare videris, hoc remedio liberabis: ægrum quidem sine cunctatione sanabis, sed equum mors subita consequitur, Marcellus. Sudor equi mistus cum vino, abortum facit potus à grauida, Rasis & Albertus. Sudor bestiæ (equi, Albertus) inflat faciem, & inducit synanchen (& sudorem fœtidum, Albert.) Rasis. Si cultelli vel gladij calefacti (rubei, Rasis, id est igniti) sudorem equi imbiberint, inficiuntur adeò vt locus ab eis vulneratus sanguine ante mortem animantis manare non desinat, Albertus. Idem apud Rasis interpretem, sed ineptissimè legitur. Si equum sagitta venenata vulnerârit, sudorem alterius equi & panem combustum cum vrina hominis in potu dabis, deinde in vulnus quoque immittes admixta etiam pinguedine, Rusius 178. Sunt qui tineas & serpentes è ventre hominis exigi promittant, si equi sudorem cum vrina in balneo biberit, Innominatus. Fimi asinini idem qui equini effectus est, Auicenna. Fimi equini inueterati fauilla adrodit carnes, Plinius. Armentarij (equi vel asini) qui herba pascitur, siccum fimum liquatum in vino, mox potum, contra scorpionum ictus magnopere auxiliatur, Dioscorides. Ad serpentes vtuntur carne & fimo equi in agro pasti, coagulo leporis ex aceto, contráq; scorpionem & murem araneum, Plin. Tanta vis est in veneno rabiosi canis, vt vrina quoque calcata noceat, maximè vlcus habentibus: Remedium est fimum caballinum aspersum aceto, & calfactum in fico appositum, Plinius. Marcellus empiricus capite 8. Collyrium quoddam fieri docet in olla operculo tecta cum foramine cui inserta sit canna vt expiratio pateat: ollam verò cooperiri iubet fimo caballino recenti. Hoc putrefaciendi modo (sic enim vocant) etiamnum & medici & maximè chymistæ vtuntur. Tam asinorum quàm equorum fimum, siue crudum, siue crematum, addito aceto sanguinis eruptiones cohibet, Dioscorides, Rasis & Albertus. Aridum insperium sanguinem sistit, Aesculap. Stercora asinina vel equina, si, dum calida sunt, apponantur, sanguinem ex vulnere fluentem sistunt, Rufius inter equorum remedia. Et alibi, Sanguinem (inquit) cohibet stercus equinum recens, cum creta & aceto acerrimo mixtum agitatumque. Et rursus, Sanguis aperta vena ad contrariam partem reuellatur: deinde fimum equi cum filtro (lana feltria) vstum vulneri aut venæ impone. Ne venæ equi sectæ plus iusto exinaniantur, stercus ipsius iumenti fluentibus venis admotum fasciis obligetur, Columella & Vegetius 2. 45. & rursus 3. 14. Secta vena equi sanguinem nimis fluentem sistes, si fimum ipsius equi imponas, Pelagonius. Siue fimus manni cum testis vritur oui, Et reprimit fluidos miro medicamine cursus, Serenus ad sanguinem è vulnere nimis fluentem. Stercus equi recens, olfactum etiam sanguinem reprimit, Albertus & Rasis, apud quem tamen corruptus est locus. Si sanguis ex vulnere immodicè fluat, fimi caballini cum putaminibus ouorum cremati cinis impositus mirè sistit, Plin. Si ex vulnere immodicus fluat sanguis per nares, fimus caballinus quo modo egeritur adpositus, statim subuenit, Marcellus. Et alibi, Stercus caballinum exprimitur dum recens est, eiusq; succus naribus trahitur ab eo cui importunius fluunt. Si thlasma (fractum reddit Ruellius) in vngula habeat equus, &c. post alia remedia fimum equinum aridum illigari Pelagonius iubet in Hippiatricis. Auribus instillatum equi fimum dolorem tollit, Aesculapius. In dolore aut grauitate aurium equini fimi recentis cinis cum rosaceo prodest, Plinius. Stercus caballinum recens colliges, & in furno calefacies, tunc oleum medio capiti infundes contra vuam, & sic stercus prædictum in panno vel in linteo spisso capiti superligabis in noctem, Marcel. Regio morbo fimum asinini pulli, quod primum ædidit à partu, datum fabæ magnitudine è vino intra diem tertium medetur: eadem & ex equino pullo similiterq; vis est, Plin. Ad colicam (*für die muter*, quanquam vteri morbum propriè sic Germani vocant, colicam impropriè) remedium certum, ita etiam vt morbus non repetat: Fimi de equo qui auena aut hordeo pascatur, non gramine, manipulum in dimidia mensura vini (vncias circiter octodecim intelligo) decoques donec pars dimidia consumatur: hoc paulatim bibendum est, donec exhaurietur: erit autem eò vtilius quo exhaurietur citius, Empiricus innominatus. Equini fimi cinis in aqua potus aluum sistit, Plin. Ad ventrem fluentem, Equi stercus aqua liquefactum & percolatum, si bibatur, facit regressum, Sextus. Fimum caballinum combures, & cinerem fimi ipsum cum vino vetere miscebis & conteres: & sic dabis dysenterico bibendum sine aqua, si non febricitabit: Marcellus. Equini fimi cinis cœliacis & dysentericis salutaris dicitur, Plinius: paulò ante etiam asinini fimi cinerem ex vino, vtrique vitio efficacem esse scripserat. Si partus mortuus sentiatur, lien equi ex aqua dulci potus, eijcit: item vngulæ suffitu, aut fimum aridum, Plin. Mihi verborum constructio parum cohærere videtur: quamobrem legerim potius, Item vngula suffita, aut fimum aridum, scilicet suffitum. (Apud Vincentium Belluacen. legitur, aut vngularum suffumigatio, vel fimus aridus) Nam & apud Haly medicum sic legitur, Suffitus ex fimo equi secundas fœtumque mortuum educit. Fauilla fimi equini inueterati partum mortuum eijcit: vt quidam ex Plinio citat. Quidam vrinam equi aquæ ferrariæ ex officinis miscent contra comitialem morbum, eademq; potione & lymphaticis medentur, Plinius. Pecori sanguinem siue per anum, seu vuluam, seu nares emittenti, pultem facito ex farina tritici & ouo & butyro tritis in lotio ex equili hausto: deinde pultem vel massam illam coctam in cinere pecori dabis. Empiricus innominatus. Lutum ex cuiuscunque equi lotio factum vino permiscebis, colatumq; per nares infundes, & confestim prouocat vrinam, Veget. 1. 61. & Hippiatrica: in quibus & hoc additur, lutum huiusmodi etiam aridum easdem vires obtinere. Vulgare & verum est remedium, lutum de via ex lotio cuiuscunque equi factum vinoque permixtum & colatum naribus infundas, Vege. 3. 15. Lichenes sunt in equorum genibus, & super

vngulas

vngulas in flexu harum partium indurari calli: qui triti & in aceto poti, comitialibus mederi traduntur, Dioscorides & Galenus de simplicib. medic. 11. 17. Aliqui & ad caniis fuis ferae morsum adhiberi consulunt, Galenus ibidem. Comitialibus datur et equo lichen in aceto mulso bibendus, Plin. Zeidæ sunt augmentationes in cruribus [illegible] equorum [illegible], Serapion 444. Nicander circa finē theriacorum remedium componit contra omnes venenatos [illegible] inter cetera, [illegible]. Dentes [illegible] confirmari aiunt lichēnis equi cum oleo infuso per aurem: est autem hoc in equorum genibus, ac [illegible] per vngulas, Plin. Ferunt additiones illas, quæ sunt in genu equi, tritas & potas cum aceto, sanare sodam & epilepsiam, Auicennæ interpres. Calculos expellunt lichēnes equini ex vino aut mulso poti diebus quadraginta, Plin. Vestigium equi excussum vngula (vt solet plerunque) si quis collectum reponat, singultus remedium [illegible] recordantibus quonam loco id reposuerint, Plinius.

H. a.

a. Equi dicuntur ab æqualitate siue paritate, eò quod pares antiquitus curribus (bigis quadrigisq;) iungebantur. Albertus & Sipontinus. Equa, mula, &c. datiuum & ablatiuum pluralem in abus faciunt: Priscianus [illegible] hæc nomina pro equa asinam ponit. Caballum pro equo Latini dicunt, Græci καβάλλην, Itali cauallo, Galli cheual, Illyrij kobyla, & forte Germani etiam inde vocem *gaul* mutuati sunt. Caballos antiqui equos dixere, fortassis (licet enim suspicari nobis) voce ficta de sonitu quem edunt, pulsu vngularum, vnde & sonipedes dicti, Camerar. Caballus, quòd cauet terram vngula impressa, Obscurus. Caballos videtur intelligere Hieronymus maiores equos, sicuti mannos accipimus minores, Cælius. Sunt autem Hieronymi verba hæc, Vt statim [illegible] galeis, caballos equis cedere. Ego contra coniicio: nempe vt galea militare capitis velamentum, validius est quàm tiara in pace apud Persas & Medos gestari solita: sic equus quasi per excellentiam de animoso & bellatore equo dictus, caballo præfertur qui pacis tempore ad diuersos labores seruit. Nam operarium & vitiorem equum propriè caballum dictum esse, ex aliquot authorum testimoniis, quæ subijciam, apparet: etsi nonnulli eiusmodi sunt, vt caballi nomen pro equo simpliciter vsurpare videantur. M. Cato Censorius cantherio vehebatur, & hippoperis quidem impositis, vt secum vtilia portaret. O quantum erat seculi decus imperatorem triumphalem Censorium, vno caballo esse contentum: & ne toto quidem. Partem enim sarcinæ ab vtroque latere dependentes occupabant, Seneca. Succussatoris tetri tardiq; caballi, Lucilius. Alius caballum arboris ramo in humili alligatum relinquit, Varro Parmenone. In castris permansi, inde caballum reduxi ad censorem. καβάλλης apud Hesychium & Varinum [illegible] ἵππος, id est operarius equus. Καβάλης, ἐκαταβαλών, &c. Suidas, Hesychius, Etymologus: sed fortè in omnibus erratum est: nam ista interpretatio ἐκαταβαλών pertinet ad vocem καββαλών quæ apud Suidam statim sequitur, ex καταβαλών per syncopen facta. Hoc erratum in aliis simplex, ab Etymologo & Varino bis commissum est. Hoc igitur omisso apud Suidam sic legemus, Καβάλλης (oxytonum non proparoxytonum vt Etymologus habet, & per vnum lambda) [illegible] καββαλὴς [illegible] καὶ τὸ ἄλις, περισπωμένως [illegible] ἀπὸ κάπης ἐσθίειν ἀλόγων. Hæc ita verterim, Caballus [illegible] compositum est a nomine κάπη quod præsepe sonat, & aduerbio ἄλις quod est abunde: quod scilicet affatim pascatur ex præsepi: vel forte per redundans aliquid ex præsepi, dum iumentum pascitur, delabatur. Apud Varinum [illegible] per vnum lambda: item καβάλλης, [illegible], Varinus & Etymologus. [illegible], Hesychius. [illegible] Stephano nomen est ciuitatis. Ne verò tu (inquit Plutarchus) [illegible] aut equitatum opperiaris, [illegible] cornigera, & argento picta, quæ celeres vsu assequuntur & prætercurrunt: ve[illegible] & caballo ([illegible] καβάλλης [illegible]) fuge hostem [illegible]. D[illegible] vocabulo, Græcesi à Latinis accepisse arguit: nam & in aliis plerisq; Latinis scribendis Græci plurimum variant. Certum est apud Græcos paulò antiquiores caballi vocem non reperiri. Ego præ cæteris modis [illegible] scribi probo, cum β. simplici, & λ. duplici in prima apud Græcos inflexione. Νάνοι, [illegible], Hesychius & Varinus: nos ninnum vel ginnum de pumilis equis & asinis dici alibi docuimus in Asino, Ceruo & Equo. Optat ephippia bos piger, optat arare caballus, Horatius. Apud eundem in Sermon. Saturcianus caballus legitur, id est Saturcianis agris natus, qui sunt in Apulia fertiles. & equorum nobilium genitores, Acron. [illegible] franguntur [illegible] caballis, Iuuenalis Sat. 10. Hippocrenen Persius caballinum fontem dixit. Caballina caro, Plinius 28. 20. Equitem pro equo veteres quidam posuerunt, vt Vergilius Georg. lib. 3. Atque equitem docuere sub armis Insultare solo. Ennius lib. 7. At non quadrupedes equites, Nonius Marcel. Vide etiam Gellium libro 18. cap. 5. Sic etiam equitare de equo reperitur, cum sessoris proprium sit. Omnis extremi frigoris tolerantior equino armento vacca est, ideoq; facile sub dio hybernat, Columella. Amissa parente in grege armenti, reliquæ fœtæ (de equabus loquitur) educant orbum, Plinius. Armenta ipsa macie tenuant. Vergil. in Georg. id est ipsas equas, [illegible] de maribus admissariis seorsim dixisset. Armenta (inquit Seruius in tertium Aen.) dicta [illegible] nam & qui intersunt prœliis: boues arrnant ex corijs. Armenta quoq; dicta sunt [illegible]. Iugales, pro equis curru iunctis. [illegible] Aeneæ [illegible], Vergil. Aen. 7. Sed iugales, Silius libro 16. Emeritos vertunt ad pascua nota iugales [illegible]. Cornipes & sonipes, epitheta equi, pro equo absolutè ponuntur. [illegible] equus. [illegible] Hesychius & Varinus [illegible], Etymologus [illegible] Græcorum Lexicis: nisi quòd [illegible] oxytonum à Varino [illegible] exponitur. Pieni sapud Pausaniam secundo Eliacorum legimus [illegible] paroxytonum Tarentinum quendam gymnasten fuisse. [illegible], Hesychius & Varin. [illegible], Hesychius & Varin. [illegible] Idem. Φαρᾶίς, [illegible], Idem. Oppianus equam [illegible] vocat. Ἵππος, [illegible] scribitur autem pi duplici ad differentiam [illegible] quod [illegible] significat, Etymologus. Ἵππος Attico more tam fœminino quàm masculino genere profertur, Varin. Et alibi, Αἴξ (inquit) apud poëtas etiam de maribus dicitur. & communi genere profertur, vt & [illegible]. Huius Atticæ & poëticæ consuetudinis quidam ignari, interpretes quando fœminino genere reddunt in sermone Latino, quod in eo positum Græce reperiunt. Ex hac Attica consuetudine est, quod interdum scriptores non contenti ἡ ἵππος dixisse cum articulo fœminino, addunt insuper θήλεια. Sciendum est (inquit Etymologus) Iones animalium nomina fœminino genere pronunciare, cum

greges

greges aut armenta eorum significant, vt τὰς [illegible], τὰς βοῦς. Significat sanè ἵππος equum & equam, & equorum armentum & turmam equitum: hinc ἵππος χιλία, & μυρία pro mille & decē millibus equitum [illegible] Vatinus. Caccabe, Κακκάβη, olim vocabatur Carthago: quæ vox incolarum lingua caput equi significat, Stephanus: Vide supra in Boue H. h. Alla, Ἄλλα, Caribus equum significat, Stephanus in Hyllouala. Germani equum admissarium vocant *hengst, springhengst*: Itali & Galli stallonem: fœminam, *stut, merch, gurr*, & aliqui *mörsch, muterpferd*, Galli iumentum. Celtæ qui Brenno duce Græcorum vox est μάρκα & [illegible]. Equulum & equuleum, Latini equum paruum, nouellum, vel pullum equi vocant: Græci ἱππάριον, eodemq; nomine auem vulpanseri similem: hippardion verò bestiam cornutam, bisulcam, iubatam. Ἱππίδιον quoq; ab equo diminutiuum videtur, sed nomen est piscis Hesychio & Varino. Bos equuleum peperit, Liuius 3. belli Punici. Vt iniecto equulei freno repente exagitantur nouo, Cicero 3. Tuscul. Vt fame debilitetur equuleorum nimis effrenata vis, Idem in Hortensio. Neque furentem equuleum Damacrinum insanus equiso exhibebis morbi fluctibus educat vnquam, Varro Eudæmonibus. Sipontinus simplicius citat, Neq; furentem equuleum insanus equiso exhibeat maris fluctibus. Vbi insilui in cocleatum equuleum, ibi tolutim tortor, Pomponius apud Nonium. Equulos argenteos nobiles, qui Q. Maximi fuerunt, aufert, Cicero 6. Verr. Legitur hic & equuleos. Omnia in perfectis & maturis decet esse meliora, vt in equo quam in equulo, in cane quam in catulo, in viro quàm in puero, Cicero lib. 2. de Nat. Sunt qui dicunt post annum & sex menses equulum domari posse, Varro. In fœminino genere diminutiuum est equula apud Varronem, Hermolaus Barbar. equilam legit. Et apud Nonium citantur Varronis verba ex lege Mænia, hoc modo: Nemo est tam negligens, quin summa diligentia eligat asinum, qui suam saliat equilam. Pullos dicimus paruos fœtus quorumcunque animalium, non quadrupedum modò, sed etiam auium, ranarum, &c. Equæ pullus, Lucretius. Continuò pecoris generosi pullus, Vergilius de equuleo. Et sanè frequentius iumentorum, vt equi, asini, fœtus pullos nominant authores, quàm aliarum quadrupedum: vt etiam Germani *ein füle*, Galli poulain: Vtrique nimirum à Latina voce, Latini à Græcis: qui πῶλον dicunt de equuleo propriè, poëtæ pro equo simpliciter. Pulli propriè sunt equorum, Hermolaus. Μέρσον, πωλίον, Hesychius & Varinus. Πωλίον apud Aristophanem in Pace, vbi scholia adunt πώλους propriè dici fœtus equorum & aliarum quadrupedum, quas Græci κλῆνη nominant. Hinc πωλεύειν, equos domare & instituere, quod & πωλοδαμνεῖν, & alia plura in Græcorum lexicis vocabula. Vituli nomen ponitur etiam de equis apud Vergilium tertio Georg. Iam vitulos hortare, viamque insiste domandi, vt Grammaticus quidam exponit: Seruius quidem eo in loco generaliter tum de equis tum de bobus accipi ait, Vergilio de vtrisque pariter docente. Equum omnium primum à Neptuno productum ferunt, vt parte vltima huius capitis dicam. Morem literas inurendi in equis, agnoscere videtur Aristophanes, qui in Nebulis coppatiam inde equum nominat, cui inustum esset cappa: sicuti samphoras siue sapphoras, quibus sigma. Etenim sigma & ni inusta vocabant san, Cælius & Varinus in κοππατίας. Seruantur autem etiamnum hæ notæ in equis, Varinus ibidem. Vide nonnihil etiam infra in H. e. post mentionem stimulorum. Coppa vero est numeri figura, compacta ex cappa & sigma, hoc modo, ϛ. signat autem nonaginta: etiamsi coppatiam quidam interpretati sunt quasi κόπτοντα, quod est vngula terram excauantem. Vero propius est, ab insigni ita nuncupatum, quæ ratio etiam bucephalos fecit. Et Corinthiorum rex Sisyphus, animalium vngulis monogrammaton nomen suum inscribebat, vt furto intercepta eo repeteret & argumento. Trisippion quidem fuit veluti rotula quædam publica nota, quæ candens malis equorum imprimebatur, qui iam consenuissent: dicebatur & ἵππου τεῖχος, Cælius: De hoc plura dicam in H. e. Athenæus libro 11. scribit sigma literam Doricè san appellari, & equos propter impressam eis huius literæ notam apud Aristoph. in Nebulis samphoras. Cælius ista ex Scholiis in Nebulas Aristophanis (vel Suida, apud quem eadem leguntur, sed loco vno manco) transtulit, sed omisit obscura quædam, quæ etsi nec ipse assequor, adferam tamen in medium ne quid dissimulem: ea huiusmodi sunt [illegible] (lego π. id est octoginta) [illegible] (Aliter forte hunc numerum olim notarunt, quàm hodie notari solet: accedit tamen hodierna quoque nota nonagenarij numeri ϛ. nonnihil ad cappa Græcorum hoc modo scriptum μ. vt inde coppa dictum conijcias: veteres quidem sigma maiusculum figura lunulæ pingebant.) Alibi etiam in ejsdem Scholiis sic legimus, Σαμφόρας ἵπποι οἱ σῖγμα ἔχοντες περὶ τὸν μηρόν. καὶ διὰ τοῦ μ, καὶ π. γράφεται. ego magis probo per μ. vt samphoras sit equus, qui notam fert san literam: solet enim ν. in μ. vertti ante Φ non item in π. Et rursus in eandem comœdiam, Κοππατίας ἵππους λέγει: Στρεψιάδης μετὰ τοῦ χαράγματος, καὶ [illegible]. Videntur enim pretiosi fuisse equi, qui huiusmodi notis insigniebantur: proinde Appollonius apud Philostratum, Nec accusaui [illegible] (inquit) piscium causa, quos maiore pretio emunt plerīq;, quàm coppatias quondam emere præstantes viri [illegible], &c. Per[illegible] Byz[illegible]tius apud Athenæum libro quinto [illegible] Aristophanes in Nubibus. Phasianos hic aliqui equos [illegible] qui circa Phasin amnem præstantes nascuntur: alij phasiani auis nota insignes: al[illegible] aues.

Rustici & aurigæ nostri equis à colore, figura aliisq; ob causas nomina imponunt. *Rapp*, colore nigro: *roll*, qui tintinnabulum gestat: *ründerle*, à figura [illegible] breui & corpulenta: item *schimmel*, *blass* (de quibus capite 2. in coloribus equorum dixi) *stabele*, *grommen*: & *mutz*, cui præcisa est iuba & cauda truncata.

Equorum nomina propria quæ apud veteres præcipuè poëtas reperi, ordine literarum hic subieci. Alastor, Aethon, Nyctæus, & Orneus, equi Plutonis apud Claudianum libro 1. de raptu Pros. Aetha, nomen equæ Agamemnonis apud Homerum in funere Patrocli, Αἴθην τὴν Ἀγαμεμνονέην, Suidas. Aethion, Statio Thebaid. 6. Aethon, Eous, Phlegon, Pyrois, equi Solis apud Ouidium. Aethon. Plutonis equus, vide Alastor. Aethon, Lampus, Podargus, (Podargas, in Scholiis, quæ ex his duo tantum propria faciunt.) & Xanthus, Hectoris equi apud Homerum Iliadis octauo. Aethon Palantis equus Vergilio. Arion equus filius Neptuni & vnius ex Furiis, Varinus: Telpusij quidem, Pausania teste, Cererem Erinnyn vocant. Lactantius grammaticus in Thessalia terram tridente percussam à Neptuno scribit, vnde prosiluerint equi duo Scyphios & Arion. Cererem aiunt mutatam in equam, ex Neptuno in equum mutato filiam peperisse, cuius nomen non initiatis celandum sit, & equum Arionem: & hanc ob caussam (dicunt Thelpusij,) Neptunum apud se primum inter Arcades Hippium esse dictum.

dictum. Et hoc probant carminibus ex Iliade & Thebaide citatis: ex Iliade quidem hisce, Οὐδ᾽ εἴ κεν μετόπισθεν Ἀρίονα δῖον ἐλαύνοι, Ἀδρήστου ταχὺν ἵππον, ὃς ἐκ θεόφιν γένος ἦεν. Ex Theba verò, quomodo Adrastus fugerit Thebis, Εἵματα λυγρὰ φέρων σὺν Ἀρίονι κυανοχαίτῃ. In his carminibus innui putant, Neptunum patrem esse Arionis. Antimachus quidem Terræ filium facit, his carminibus, Ἄδρηστος Ταλαοῦ υἱὸς Κρηθηΐδαο Πρῶτος Δαναῶν περικλυτὰ ἤλασεν ἵππω, Καιρόν, τε κραιπνὸν, καὶ Ἀρίονα Θελπούσιον. Τὸν ῥά ποτ᾽ Ἀπόλλωνος σχεδὸν ἄλσεος Ὀγκαίοιο Αὐτὴ γαῖ᾽ ἀνέδωκε, σέβας θνητοῖσιν ἰδέσθαι. Sed fieri potest vt quanquam è terra prognatus, originem ex deo ducat, & ideo pilorū colore cæruleum referat: (nam & κυανοχαίτης, Neptuni epitheton est.) Sunt qui & hanc historiã referant, Herculem cum bellum aduersus Eleos gereret, ab Onco petiisse equum, & Arione in prælijs invectum Elin obtinuisse: Postea verò Adrasto equum donasse: vnde Antimachus, Ὅς ῥα τρίτος Ἀδράστῳ τετύχθαι ἄνακτι, Hæc omnia Pausanias in Arcadicis. Qualis & Adrasti fuerit vocalis Arion, Tristis ad Archemori funera victor equus, Propertius. Vide Leonicenum in Varijs 2.79. Cygnū Martis filium Hercules equestri certamine vicit, adiutus equo Arione, quem Neptunus in faciem equi transformatus ex Erinnye genuit, deditq; Capreo Hiliarti regi, qui eundem Herculi rursus Adrasto: cuius ille auxilio apud Thebas evasit, quum reliqui duces ferè omnes occiderentur, Innominatus quidam in Onomastico nostro. Arionis equi meminit etiam Statius Theb. 6. Aschetos, Statius sexto Thebaid. Aura equæ nomen apud Pausaniam. Balius, Xanthus, & Pedasos, Achillis equi. Βαλίος βαρκτικῶς ὄνομα ἵππου, βαλιὸς δὲ ὀξυτόνως ὁ ταχὺς ἢ στικτὸς παρὰ τὸ βάλλειν ὅ ἐστι κεντεῖν καὶ ῥίπτειν, Eustathius. Achilles (inquit Nic. Erythræus) biga vt plurimum vtebatur, iunctis scilicet Balio & Xantho equis immortalibus: hos Podarge mater equarum rapidissima, dum per florea prata pasceretur, ad Oceanū ex Zephyro genuit, vt Homerus canit. Quanquam in decimo sexto Iliados, Automedon Achillis auriga ijs quoque tertium Pedasum nomine loro tamen extremo iungat, & mortalem quidem equum immortalium equorum comitem. Βαλίας nomen equi Achillis, significat etiam varium, Varinus. Neptunus Ξανθὸν (melius Ξάνθον oxytonum) καὶ Βαλιὸν equos Peleo donauit, nuptias cum Thetide celebranti, Idem in Θέτιν. Meminit horum Achillis equorum Homerus libro 16. Iliados: & rursus libro 19. vbi Xanthus vocalis à Iunone redditus domino respondet. Et lib. 17. ipsi immortales à Ioue facti etiam lachrymas emittunt. Xanthus & Balius (inquit Varinus) equi Achillis, οἳ ἅμα πνοιῇσι πετέσθην, id est qui æquali cum ventis pernicitate volabant (per summa æquora currebant, Q Calaber libro 8.) ex Harpyia Podarge nati sunt, &c. Vide plura apud eundem de historica & physica huius fabulæ interpretatione in Ξάνθος, & in libro nostro de auibus in historia harpyiarum. Borystheni equo venationibus aptissimo, sepulchrum ab Adriano substructum scribit Dion, Cælius. Bromius apud Statiū Theb. 6. Cærus, Καιρός, vide Arion. Calydon & Cygnus, Statius 6. Theb. Camphasus, Silio libro 16. Cnacias, vide Phœnix. Corax, vide Phœnix. Corithe, apud Iuvenalem Satyra 8. his versibus, Sed venale pecus Corithæ, posteritas & Hirpini si rara iugo victoria sedit, Nil ibi maiorum respectus. Britannicus Corithen & Hirpinum interpretatur equorum nomina, citans Martialis versum, Hirpini veteres qui bene novis avos. Ge. Valla vero locorum nomina esse putat, ex quibus equi clari nascerentur. Cygnus à colore albo dictus, vide Calydon. Cyllarus, equus Castoris à velocitate dictus, de quo Vergilius Georg. 3. Talis Amyclæis domitus Pollucis habenis Cyllarus. Accipimus autem hîc poëticè Pollucem omnino pugilem pro fratre Castore, quem ex tertio Iliados equorum domitorem fuisse constat: & venustè, quando & illos alterna se morte redimere fabulantur, Erythræus. Cyllari etiam Statius lib. 6. Theb. meminit. Cyllarus, equus Castoris, à verbo κέλλειν, vt velocem significet. Stesichorus enim ait Mercurium dedisse Dioscoris equos Φλόγεον καὶ Ἅρπαγον, ὠκέα τέκνα Ποδάργης, Ἥραν δ᾽ Ἐξάνθον καὶ Κύλλαρον, Etymologus: & Varinus, apud quem quædam corrupta sunt.

Dimos & Phobos, Δεῖμος καὶ Φόβος, id est Terror & Pauor, (sic Valerius lib. 3. Argon interpretatur) Martis equi: quorum Homerus tum alibi sæpe meminit, tum Iliados quinto: & Maro. Martis equi bijuges, & magni currus Achillis. Neptuni equos memorant Enceladum, Eriolen (Ἐριώλην, τὸν) Glaucum, & Sthenontem. Σθένοντα quidem propter Neptuni & maris potentiam: Ἐγκέλαδον verò à sonitu maris: Γλαῦκον, ab eiusdem colore: Ἐριώλην deniq;, propter humidos ventos, ex quibus etiam vehemens & impetuosa ἐριώλη est, cuius & Comicus meminit, Varinus in Ἵππος. Ἐριώλη fœmininum apud Aristophanem in Equitib. legitur, & explicatur in Scholijs, τυφῶς, ἀνέμου συστροφὴ ἢ πυρὸς: ἀναθυμιάσεως συστροφὴ πρὶν ἐμπυρωθῆναι τὸν ἀέρα: πνοὴ μεγάλη καὶ σφοδρά. Cæterum in Vespis ludens idem poëta caunacen vestem Persicam in quam plurimum lanæ insumptum esset, ἐριώλην vocat quasi ἐρίων ἀπώλειαν. Eous, Ἠῷος, vnus ex equis Solis, vt in Aethone dixi. Ex Hippodamiæ procis primum Marmacem ab Oenomao occisum aiunt, cuius equarum nomina fuerint Parthenia & Eripha, (Παρθενία καὶ Ἐρίφα:) & has quoq; supra dominum suum ab illo mactatas esse, ac sepulturæ permissas: Et fluuium Partheniam ab altero equo nominatum, Pausanias Eliacorum secundo. Exalithus, vide in Cyllaro. Garganus libro 4. Silij. Glaucus, vide in Encelado. Harpagus, vide in Cyllaro. Harpe equa Pelorum equum ex Zephyro vento conceptum produxit, Silius libro 16. Harpinna & Psylla, Ψύλλα (alias φίλα) καὶ Ἅρπινα, equi Oenomai, quorum auriga erat Myrtilus, Varinus. Hirpinus, equus Martiali libro 3. Epigrammatum, Textor: Vide Corithe. Ilerda, Silij libro 16. non equi, vt Textor ineptè exponit, sed vrbis Hispaniæ nomen est. Incitatus, Ἰγγίνατος, equi nomen est apud Suetoniū, præter interpretū sententiam, Cælius. Apud Martialem libro 10. mulonis nomen est. Iris, sexto Theb. Statij. Lampon, Silij li. 16. & eodem nomine Diei equus à splendore dictus: nam Nocti equos nigros, Diei albos attribuunt Λάμποντα (al' Λάμπον) καὶ Φαέθοντα ἵππους Ἠμέρας φησὶν Ὅμηρος: ἵππος δὲ Ἡμέρας ἐστὶ, ἡ περιφέρουσα αὐτὴν ὀξεῖα τοῦ ἡλίου κίνησις, ὑφ᾽ ἧς λάμπει καὶ φαίνει, Varinus. Recentiores, vt & Lycophron, Diem à Pegaso equo vehi aiunt. Λάμπος καὶ Φαέθων ἠοῦς ἵππων ὀνόματα, Eustathius. Lampus, Λάμπος, vnus ex equis Hectoris, vt in Aethone dixi. Lamus libro 16. Silij. Melampus, Silij libro 16. Nycteus, Plutonius equus, vide Alastor. Orneus, Plutonis equus, vide Alastor. Panchates, lib. 16 Silij. Parthenia, vide Eripha. Pauor, vide Dimos. Pedasus, vide in Balio. Pegasus, vide inter historias, vltima huius capitis parte. Pelorus, vide Harpe. Phaëthon, Diei equus, vide Lampon. Pherenicus, apud Pindarum. Phlegon, Solis equus vt in Aethone dixi. Phlogeos, vide in Cyllaro. Phobos, Martis equus, vide in Dimo. Phœnix, vnus ex equis Cleosthenis Epidamnij, de quibus Pausanias libro 2. Eliacorum sic scribit: Post Pantarcis statuam, Cleosthenis Epidamnij currus est, Ageladæ opus. Is vicit Olympiade sexagesima sexta: & suam equorumq; & aurigæ imagines illic fieri curavit, adscriptis etiam equorum nominibus. quæ sunt Phœnix & Corax: & vtrinque ad iugum, dextro latere Cnacias, Κνακίας: sinistro, Samus, Σάμος. Hic quidem Cleosthenes primum Græcorum, qui equis nutriendis studuerunt, imaginem in Olympia posuit. Quanquam & Miltiades Atheniensis & Evagoras Lacon posuerunt: sed Euagoras currum solum abique sua imagine: de Miltiade alibi dicam, Hæc Pausanias. Pholoë, lib. 6. Theb. Statij, Podarces, Ibidem: dictus nimirum quod valeat pedibus.

Podarge à celeritate pedum, vide in Balio. Podarges similiter, vide in Cyllaro, Podargus inter equos Hectoris erat, vt in Aethone dixi: & alius eodem nomine Hippamonis equus, de quo distichon legimus, Αἰδεὶ μὲν Ἱππαμόνεω, ἵππω δὲ Πόδαργος, Καὶ κύων Λήθαργος, καὶ θεράπων Βάβης. Pylla, vide Harppinna. Pyrois, ex equis Solis, vt in Aethone dixi. Rhœbus, equus Mezentij apud Vergilium Aeneid. 10. παρὰ τὸ ῥοιβέω, quod est emico, Nic. Erythræus: Ego verbum ῥοιβέω in vulgari tantum Lexico Græcolatino (quod multis modis corruptum est) positum reperio sine authore. Sunt qui per æ. diphthongum Rhæbus scribant, quod magis probo. Samus, Σάμος, vide Phœnix. Scyphios & Arion, equi Neptuni secundum Lactantium. Καιρὸς & Arion Adrasti secundum Antimachum, vt in Arione divi Sicoris, penultima breui, lib. 16. Silij. Sthenon, vide supra in Encelado. Strymon, Statio Theb. 6. Tagus, apud Silium lib 1. equi nomen est, vt scribit Textor: locus iam non occurrit, sed deceptum puto Textorem, vt in Ilerda. Terror, vide Dimos. Theron equus, Silius libro 16. Thoës, Statius 6. Theb. Volucris, equi nomen, Cælius. Verus imperator (inquit Iul. Capitolinus) Prasinis contra Venetianos turpissimè fauebat. Nam & Volucri equo Prasino aureum simulacrum fecerat, quod secum portabat. Cui quidem passas vuas & nucleos in vicem hordei in præsepe ponebat, quem sagis fuco tinctis coopertum, in Tiberianam ad se adduci iubebat, Cui mortuo sepulchrum in Vaticano fecit. In huius equi gratiam primum cœperunt equi aurei vel brauia postulari. In tanto autem equus ille honore fuit, vt ei à populo Prasinianorum sæpe modius aureorum postularetur, Hæc ille. In hoc quidem Silij carmine libro 16. Primus equum volucrem Massyli munera regis Haud spernenda tulit: volucris pro epitheto accipi potest, cum nullum aliud equi nomen eo in libro, licet complura sint, Latinæ originis habeatur. Ovidius etiam volucres equos epithetικῶς secundo Metam. dixit, & Pegasum priuatim sexto. Xanthus, equus Hectoris, vt in Aethone dixi: & alius Achillis, vide in Balio. Hactenus vetera equorum nomina ordine literarum recensuerim. Nunc adijciam recentiorum quædam, vbi prius Statij aliquot versus è sexto Thebaidos recitauero, vt certius constet de nominibus quibusdam supra positis. Nominibusque cient, Pholoën Admetus & Irin, Funalemque Thoën: rapidum Danaëius augur Ascheton increpitat, meritumque vocabula Cygnum. Audit & Herculeum Strymon Chromin, Euneon audit Igneus Aethion, tardum Calydona lacessit Hippodamus, variamque Thoas rogat ire Podarcen. Nic. Erythræus de Xantho Achillis equo dominum suum allocuto scribens in Indice suo Vergiliano, Commentum hoc (inquit) vocalium equorum ac immortalium, vernacula poetarum Musa audacius æmulata est: quippe quæ heroum suorum generosissimos equos proprijs nominibus fabulosius etiam decantauit, vt Rholandi Brigliadorum (hoc est freno aureo insignem) & Vegiantinum, Baiardum Rainaldi, Rubicanum Argalifæ, Hippogryfum Rugerij, Frontinum & Fratalatum Sacripantis, Rondellum Oliuerij, & aliorum alijs nominibus alios.

Epithetorum equi testimonia reperies apud Textorem vno in loco omnia: nos ea pro argumenti ratione distribuimus, cum alia bellatori alia celeri equo conveniant, de quibus partim supra capite secundo dixi, partim paulo post secunda huius capitis parte dicam: Alia ad animi aut corporis virtutes aut vitia spectent, de quibus similiter infra dicetur. In præsentia ea ferè tantum adferam, quæ equo simpliciter congruunt. Aeripes, vide inferius inter Græca. Assidui. Cornipedes. Fœmina cornipedi semper adhinnit equo, Ouid. Ponitur & absolute pro equis, Quem ceperat ipse Cornipedem, Silius: vt etiam Sonipes. Aere, & cornipedum cursu simulârat equorum, Vergilius. Fumans, Suspensus cura fumantum totus equorum, Marullus. Frenigerum equum Textor dicit, eadem forma qua alam frenigeram Statius lib. 3. hoc versu, Quis nam frenigeræ signum dare dignior alæ? Hinniens equus, Politiano. Humentes Noctis equos Claudianus dixit, fortè à Noctis natura. Iubatus, apud recentiorem quendam. Puluerei, Valerius Argon. 4. Quadrupedes. Denique vi magna quadrupes equus, atq; elephanti Proijciunt sese, Ennius apud Gellium. Quadrupedante invectus equo, Silius. Quadrupedante putrem sonitu quatit vngula campum, Verg. Spumantemq; agitabat equum, Vergil. Et alibi, Vectus equo spumante Sages. Et rursus. Seu spumantis equi foderet calcaribus armos. Spumifero portatur equo, Codrus Vrceus. Squamigeris invectus equis, Richardus quidam. Sudans. Ceruoque fugacior ibat Sudanti tremebundus equo, Claudian, Cætera, vt dixi, epitheta, passim pro argumento digessi. His Græca subnectamus, quæ cuivis equo absolutè conveniunt. Μώνυχες ἵπποι, Homerus Iliados 8. quòd solidis vngulis constent, cum boves & alia pecora bifidas habeant. Κραταιώνυχες, Eustathius. Ἵππος χαιτήεσσα, Phocylides. Εὔτριχες & καλλίτριχες ἵπποι, Hom. I. 2. Χαλκόποδες ἵπποι, vt apud Varinum traditur, non solum qui firmis validisq; sunt vngulis dicuntur, quasi æripedes: sed etiam qui pedibus resonant, vt sonipes apud Latinos poetas. (Οὐ μόνον οἱ στερεόποδες, ἀλλὰ καὶ οἱ ἠχόποδες.) Nam & ὀριγδοῦπας πόδας ἵππων, Homerus nominat: & ὑψηχέας ἵππους, id est altè resonantes. Sed magnis præcipuè equis. bellatoribus & succussoribus epitheta huiusmodi quadrare videntur. Ὑψηχέες ἵπποι, ὑψαύχενες, ἢ ὧν ὁ κρότος ὑψοῦ ἠχεῖ, Varinus. Καναχήποδες ἵπποι, Oppianus, & Hesiodus in Symposio Plutarchi. Sic & Latinis æripedes equi dicuntur. Narrat & æripedes Martis arasse boves, Ouid. epist. 6. Grammatici exponunt pedes ære munitos habentes: Quemadmodum & equos æripedes Textor à ferreis soleis: hoc autem epitheton equis contributum recentiorum tantum aliquot testimonijs comprobat.

Deriuata ab equo, quæ ad equitem & equitationem pertinent vocabula, pleraq; parte quinta huius capitis explicabimus. Equarius, ad equum pertinens: & equorum curator apud Solinum, vt apiarius. Herophilus equarius medicus, Val. Maximus. Equinum & caballinum Plinio, quod ex equo est, vt equinus caseus, caro caballina. Equuleus tormenti genus in equi formam, in quem conijciebantur rei. Cicero libro 4. de finibus, Nec si ille sapiens (inquit) ad tortoris equuleum a tyranno ire cogatur, similem habeat vultum, & si ampullam perdiderit. Aliqui eculeum scribunt: sunt qui ardentem laminam esse tradunt, qua homines cruciabiliter torquentur, Calepinus. Hæc etiam in equuleum inijcitur, quo vita non aspirat beata, Cicero 5. Tusculana. Sæuitia commenta est equuleos, cruces, vncum, & tunicam illam alimentis ignium illitam & intextam, Seneca lib. 2. Epist. Vide etiam paulò inferius: & rursus in e. vbi de centris. Equum, qui nunc aries appellatur, in muralibus machinis Epeum ad Troiam invenisse dicunt. Plinius 7. 56. De ariete machina suo loco plura dicam. Equi duratei sive lignei mentionem faciemus etiam inter prouerbia infra.

Hippos, id est equus, syderis nomen apud Proclum de sphæra. De hoc Cicero libro 2. de Nat. hos versus affert ex Arato: Huic equus ille iubam quatiens fulgore micanti Summum contingit caput aluo, stellaq; iungens Vna. Equum Aratus (inquit Higinus) & alij complures Pegasum Neptuni & Medusæ Gorgonis filium dixerunt: qui in Helicone Bœotiæ monte vngula saxum feriens, fontem aperuit, qui ex eius nomine Hippocrene est dictus.

Alij

Alij dicunt, quo tempore Bellerophontes ad Prætum Abantis filium, Argiuorum regem devenerit, Antiam regis vxorem hospitis amore inductam, petiisse ab eo vti sibi (sui) copiam faceret, promittens ei coniugis regnum. Quæ cum impetrare non potuisset, verita ne se ad regem criminaretur, occupat, eum sibi vim afferre voluisse Prœto dicit. Qui quod eum dilexerat, noluit ipse supplicium sumere, sed quod æquum esse sciebat, mittit eum ad Iobatem Antiæ patrem, quam alij Sthenobœam dixerunt: vt ille filiæ pudicitiam defendens, Bellerophontem obijceret Chimeræ, quæ eo tempore Liciorum agros flamma vastabat. Vnde victor profugiens, post fontis inventionem cum ad cœlum contenderet evolare, neq; longè iam abesset, despiciens ad terram, timore permotus decidit, ibique periisse dicitur: equus autem subuolasse, & inter sydera ab Iove constitutus existimatur. Alij non criminatum ab Antia, sed ne sæpius audiret quod nollet, aut precibus eius moveretur, profugisse Argis dixerunt. Euripides autem in Menalippa, Hippem Chironis Centauri filiam, Thean ante appellatam dicit: quæ cum aleretur in monte Pelio, & studium in venando maximum haberet, quodam tempore ab Aeolo Hellenis filio Iovis nepote persuasam, concepisse: cumq; iam partus appropinquaret, profugisse in syluam, ne patri, cum virginem speraret, nepotem procreasse videretur. Itaq; cum parens eam persequeretur, dicitur illa petiisse ab deorum potestate, ne pariens à parente conspiceretur. Quæ deorum voluntate postquam peperit, in equam conversa, inter astra est constituta. Nonnulli eam vatem dixerunt fuisse: sed quod deorum consilia hominibus sit enuntiare solita, in equam esse conversam. Callimachus autem ait, quod desierit venati & colere Dianam, in quam (lego, equam vel equinam speciem, vt supra diximus) eam Dianam convertisse. Hæc dicitur etiam hac re non esse in conspectu Centauri, quem Chirona nonnulli esse dixerunt: & etiam dimidiam apparere, quod noluerit sciri se fœminam esse. Hæc omnia Higinus. Sed de Pegaso equo pluribus agetur octaua huius capitis parte. Hippus affectio est à generatione prodiens, qua instabiles fiunt oculi ac semper moventur, vtiq; motum sustinentes in concussu & tremore assiduo consistentem: hanc affectionem hippon vocavit Hippocrates (nimirum à motu illo sursum deorsumq; facto, qualis equitantibus contingit:) accidit autem oculum firmanti masculo, qui visorij basim instrumenti complexus est, Author definitionum medicarum quæ Galeno attribuuntur. Stridere dentibus (inquit Galenus in commentario in Prognostica Hippocratis capite 7.) ex natura, simile est affectui oculorum insito quibusdam, quem appellitant equum, cum nullo tempore manere possint requieti, sed in modum intremiscentium subinde nictant. Ἵππος membrum pudendum viri & mulieris, & magnus piscis marinus, Varin. & Hesychius. Aut agitavit equum lasciua supinum, Horat. Serm. 2. 7. Equum (inquit Accom) appellauit membrum virile. Ἵππος, λιμὸς ὁ ἄλεθρος, μάσιξ, Iidem: videtur autem aliquid deprauatum. Plato rationem aurigæ vocabulo prudentioribus monstrat: Appetitum verò geminum, equi indicant gemini: appetitum quidem rationis compotem equus bonus: appetitum eiusdem impotem, equus malus, Cælius. Scitu dignum (inquit Cælius) quod tradit Origenes, per figuram omnes qui in carne sunt nati equos, & habere ascensores suos: sunt quos dominus ascendit, & circumeunt omnem terram: propterea Abacuc tertio, Equitatus tuus salus: alios ascendit diabolus & angeli eius, qui ternistratores dicuntur, quoniam triplici calle ad animæ properant interitum, verbo, cogitatione, opere. Niceratus nobili epigrammate (vt Cælius annotat) vinum esse poëtis, equi magni vice canit: Οἶνός τοι χαρίεντι μέγας πέλει ἵππος ἀοιδῷ, Ὕδωρ δὲ πίνων καλὸν οὐ τέκοις ἔπος, &c. al. Οἶνός τοι χαρίεντι φέρει ταχὺς ἵππος ἀοιδῷ, Ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκοις, quod distichon Demetrio Halicarnasseo Zenodotus attribuit: Sed priore modo apud Athenæum legitur, vt refert Erasmus in prouerbio Aquam bibens nihil boni parias. Nulla placere diu neque vivere carmina possunt, Quæ scribuntur aquæ potoribus, Horat. Ligatum quidem & numerosum sermonem ἔποχον Græci vocant, hoc est sublimem & quasi equo invectum: vt solutum πεζὸν, id est pedestrem & humilem. Meretrices dicebantur πῶλοι, quasi Ἀφροδίτης πῶλοι: ἤτοι νέαι, καὶ αἱ νέαι, καὶ παρθένοι, Hesych. De equuleis tormenti genere vide paulo supra & nonnihil infra inter imagines equorum. Plutarchus in Lucullo pressos fœnore ab publicanis scribit coactos pati, σχοινισμοὺς, κιγκλίδας καὶ ἵππους. Ἱππίσκος, ἐπίθεμα κεφαλῆς, ἢ γυναικεῖον κόσμιον, Hesychius & Varinus. Pollux hunc senarium ex iunioris Cratini Omphale citat, Ὑμεῖς δ' ἐὰν ἱππίσκον ἢ τρίμιτον ἔχητε, ὡς καὶ ταῦτα εἴδη χιτωνίσκων. Κτεὶς (similiter vt ἱππίσκος & ἱππεύς) à scholiaste Aristophanis in Equitibus exponitur, τὸ τοῖς ἵπποις ἐπιτιθέμενον (aliâs περιτιθέμενον) καὶ γυναικεῖον προκόσμημα. Ἱππῆες fabula Alegidis. Hippus fluuius in ponto a Tarsuro distat stadijs 150. Arianus in periplo ponti.

Hippobinum Scholiastes in Ranis Aristophanis à lasciuia & coitu dictum scribit: quoniam in magnis rebus ἵππον Græci accipiant, sicut ἱππόπορνος, cinædus dicitur magnus. Galenus septimo simplicium pharmacorum auctor est, hippomarathron dici fœniculum syluestrem ab insigni magnitudine. Dioscorides syluestrem fœniculum hoc nomine grandiorē esse ait. Sed & hipposelinum (quod olus atrum Romana vocatur lingua) eodē modo à magnitudine nuncupari videtur astipulante Dioscoride. Ἱππομανῆ Sophocles Aiacem nuncupat velut μεγάλως μαινόμενον, id est insigniter furentē, ex ratione metaphorica, quando, vti nobilis canit poeta, Scilicet ante omneis furor est insignis equarū: Vel, vt præstruximus, quia ἵππος magnitudinē significat: nam ἱππογνώμονα dicunt, magnanimū, Hæc omnia Cælius. Vide Varinū in voce ἱππομανὴς, & Erasmū in proverbio Ἱππομανεῖν. Pratum ἱππομανὲς, apud Sophoclē, herbosum, floridū, equis expetitū, vel herbis valde luxurians. μαίνεσθαι enim luxuriari est, & abundare, vt in voce ὑλομανεῖν nostri dicunt *vergeilen*, Latini etiam syluescere in arboribus: de viribus priuatim τραγᾶν, id est hircire dicunt, cum nimia alimenti copia luxuriant, vt exposui in Hirco H. a. Ἱππόπορνος, magnus scortator, & nimio in mulieres amore insanus, vt Suidas ex Aristophane citat. Ἱπποτυφία, nimius fastus. Ἱπποβάμονα ῥήματα in Ranis Aristophanis legimus, sublimia & affectata vocabula intelligo, Horatius ampullas & sesquipedalia verba vocat: Græci etiam ἁμαξιαῖα: Quin & alibi in eadem comœdia Aristophanes ἱπποβάμονα ἔπη dixit. Hippocronia, nugæ, quasi dicas nimium antiqua & obsoleta, qualia sub Saturni regno fuerunt. Vide Cronippum in propriis virorum infra. Est & Neptuni cognomen Hippocronius, de quo infra dicam. Hippalectryon apud Aristophanem nonnullis dici videtur de ingenti gallo: alijs de marino quodam animali. Ἱππόδοσιν, περὶ μεγάλην εὐωχίαν, Hesychius & Varinus: sed videtur dictio deprauata. Ἱππόκελευθος, ἵπποις κελεύων, ἢ ἱππεύς, ἢ ὁ πολλὴν ὁδὸν πορευόμενος, Hesychius & Varinus. Ἵππων paroxytonum viri nomen est, oxytonum verò equile significat: hoc in Suidæ & Varini Lexicis non satis expressum est. Pollux libro nono ludum quendam describit, qui σκαπέρδα, & ἱππάς, & κυβίστινδα dicatur. Is talis est: Puerorum aliquis manibus in tergum reductis consertisque pectinatim digitis, alterum genu innitentem manibusq; oculos eius obnubentem circunfert. Accipitur sane cotyla pro cauitate, vt hic volam, id est cauum manus, vel quæ coniunctis mutuò digitis inter vtramq; manum interius fit cavitatem significet. Ἱππάδα verò hunc ludum dici apparet, quod qui circunfertur

inequitare videatur. Κυφηπίνδαν deniq; quasi κυφισίνδαν (nisi fortè ita legendum sit) quòd cum is qui gestat præ pondere inclinato sit dorso & capite, eiusq; corporis habitum qui gestatur etiam imitari cogatur, τῶν κυβιστώντων, id est vrinantium, vel aliter in caput se devoluentium gestum exprimant. Ἐν κοτύλῃ φέρειν, id est In cotyla gestaris, suspicor dictum (inquit Erasmus) de ijs qui arbitrio alieno quò libitum esset, huc atq; illuc ducerentur, aut vbi quis indulgentius foverit. Tractum adagium à ludo puerili, &c. non aliud enim quàm recitata iam Pollucis verba subiungit. Hippadas legimus sacrificia dicta Athenis quæ mitterent equites vocati, Cælius. Cæterum hippiades, statuæ mulierum equestres sunt, quales Amazonum: Indocti quidam confundunt. Ἱππάδες, θυσίαι ἃς οἱ ἱππεῖς ἔπεμπον ἐν ταῖς πομπαῖς, Scholia in equites Aristoph. Ἱππάς, census equitum, τίμημα μικρόν. τινὲς δὲ στολὴν ἱππικήν, καὶ θυσίαν, ἣν τοῖς ἵπποις ἀπένεμον, Varinus. Ἱπποφόρβιον: vide paulò post: item in e. Ἱππάζειν, ἱππασία, Varinus: apud Hesychium ἱππάζειν legitur, non suo loco, sed post ἱππάπερις. Hippacare, est celeriter animam ducere, ab equi halitu qui est supra modum acutus, Festus. Ἱππασμα, equitatio, iter equestre. Ἱππαστὶ adverbium, in morem insidentis equo cruribus divaricatis, ac si tu equitanter dicas. Ἱππόθεν ἐκχύμενοι (apud Homerum puto) de militibus ex equo Durio prodeuntibus, Varinus. Ἱππείαν, τὴν ἵππον, ἔνιοι δὲ τὴν τοῦ τόξου νευράν, τὴν ἐξ ἱππείων τριχῶν, Hesych. & Varinus. Hippione nomen medicamenti compositi adversus podagram apud Aëtium, nescio vnde dicti. Ἱππεύς, genus cometæ, quod iubas equinas (inquit Plinius 2. 25.) imitatur, celerrimi motus, atq; in orbem circa se euntes. Hippiospes in carmine dicitur, qui aliàs epitritus. Hippia entea in Pindaro vasa intelligunt Phidonia, seu mensuras, quas Corinthi primũ comperisse Phidonem tradunt: hippia autem dici, quoniã Argos vnde fuit Phidon, nuncupetur hippiõ, Cælius. Ὅσσοισ' ἱππελάτοισιν ἀεργέεσιν ὁμιλοῖς, Oppianus. Ἱππῶδες vocatur quod equo decorũ & conveniens est, vt βλέμμα ἱππῶδες apud Pollucem. Πωλικὸν παράδειγμα, alicubi legere memini: Idem puto quod apud Varinum legitur, Πωλικὸν δῆγμα (etsi δῆγμα per η. scribitur) φρύαγμα. Πωλικός, γενναῖος, παιδικός, vt πωλικὸν σκίρτημα, Varinus. Est & πωλικὸς adiectiuum, vt πωλικὸς φύσις apud eundem. Πωλικοῖς διώγμασι, τοῖς διὰ τῶν ἁρμάτων διώγμασι, Hesychius. Ἱππομανία insanũ studium in emendis & alendis equis quantolibet sumptu. Eodem sensu adiectiuum ἱππομανής, & verbum ἱππομανεῖν proferuntur. Idem vitium Aristophanes ad icterum corporis morbum alludens, ἵππερον dixit composito ab amore equorum vocabulo. Ἀλλ' ἵππερόν με κατέχειν τῶν χρημάτων, Strepsiades conquerens de filio sumptuoso circa equos. Alludit autem ad naturam icteri etiam in verbo κατέχει. nam ictericorum oculi bile perfunduntur, vt Scholia monent: quæ ἵππερον, ἱππικὸν ἔρωτα καὶ νόσον ἱππικὴν interpretantur. In Lexicis Hesychij & Varini (quæ innumeris deprauata locis habentur, non modo librariorum, quod tolerabilius est, sed authorum etiam & illorum qui collegerunt tum inscitia tum negligentia) diversis in locis legimus ἵπαρος, ἵππαρος, ἱππάορος cum vno duntaxat modo ἵππερος semper scribendum sit. Apud Suidam ἵππερος etiam adiectiue exponitur ὁ περὶ τοὺς ἵππους τὸ ἔρωτα ἔχων, nec aliud quàm Aristophanis iam dictum testimonium citatur, in quo certè substantiua hæc vox est. Ἱπποερασαί, οἱ φίλιπποι, Pollux. Hippoperas, quasi equestres peras, bulgas interpretantur (bulgas Pompeius vocat, & vulgus etiam hodie apud Germanos & Gallos: sunt autem sacculi scortei ad ferenda numismata, aliaq; necessaria: aliqui vulgas vocitant) quæ equis imponi vel ab ephippijs suspendi solent, sive singulæ, sive binæ. M. Cato Censorius cantherio vehebatur, & hippoperis quidem impositis, vt secum vtilia portaret: vno caballo contentus, & ne toto quidem, cum partem sarcinæ ab vtroq; latere dependentes occuparent, Seneca epistola 88. Ἱππηλασία, via qua currus agi potest, aut iumenta, iurisconsulti actum appellant: legitur & cum adiectione viæ, ἱππηλασίη ὁδός, apud poëtam quendam puto, citante Varino. Ἱππήλατος, ἵππον ἐλαύνων, ἱππικός, φυγάς, ἱππικώτατος, εὔδρομος, πλατεῖα ὁδὸς καὶ λεῖα, εὐρύχωρος, καὶ ἡ μεμαλαγμένη, Hesych. Varinus etiam ἐψιλωμένην exponit, id est nudatum, vacuum scilicet omnibus equitantium impedimentis & obstaculis, vt saxorum, fruticum, arborum, &c. Ἱππόπεος, τὸν πέτιππον, καὶ τὸ πετράχαλκον, ἐκ τῆς * ὄρνης τὸ σῆθος, Λάκωνες, Hesych. Ἱππόπεος, κοιλάς, αὐλή, δῶμα, Idem & Varinus. Ἱπποφορεύς, gradarius, Lexicon Græcolatinum sine authore. Memini alicubi legere ὑποκρέκειν de molli ingressu equi gradarij & tollutaris: quod verbum quidam in Lexico Græcolatino exponit resonare, placidè pulsare fides in concinnanda ad numeros cithara, ex interprete Pindari. Videtur sanè numerosus etiam tollutarius equi gressus.

Ἱππαπαὶ apud Aristophanem in Equitibus vox fictitia, vt admonent scholia, ad imitationem vocis ῥυππαπαί, quæ acclamatio nautica est: mentio enim illic fit de equis & hominibus hippagines naves ingressis. Aquilonem ventum quòd frigore suo vrat & excoriet etiam bestias, vocamus Germanicè *schind den hengst*: hoc est equorum excoriatorem, vt Græci βυδορον. Φίλιπποι, mœchi, Hesych. & Varinus. Ἱπποερασαί, οἱ φίλιπποι, Pollux. Πλήξιππος, equos veberans, bellicosus: cognomen Pelopis apud Homerum Iliados secundo: quod occiso Myrtilo auriga suo, ipse currum regere cœperit, &c. vide scholia in Homerum. Μετώπη (aliqui Metopen lacum, alij fluuium fuisse dicunt) ἔτεκε Θήβαν τὴν πλήξιππον, ἤγουν τὴν πλήττουσαν τοὺς ἵππους ἐν τοῖς δρόμοις, τὴν ἱππικήν, τὴν πολεμικήν, Scholia in sextum idos Pindari Olympiorum. Ἀμαζονίδων δαμνίππων, id est equestrium, Orpheus. Socus filius fuit Hippasi hippodami, id est rei equestris periti. Ἀγχιππος, bellicosi equites, Hesych. Ἀελλίππος, velox, Suidas & Varinus. Cretici canes celeres, qui in venatione equos comitabantur cursu, paripi dicti sunt, Pollux. Ἄνιππος ὁδός, inequitabilis via, id est equitationi inepta, apud Herodotum. Ἄνιππος, carens equis, Varinus. Herodotus scribit Massagetas esse ἱππότας καὶ ἀνίππους, id est ex equis præliari & pedibus, Cæl. Ἀλλ' ὁ περιόφητιμιος ὁ θεῖος Μεγακλέης ἄνιππον, Aristophanes in Nebulis, id est ἵππων ἐστερημένον. Ἐχέπωλος, habens equos, Suidas: equestris, alens equos, Hesych. Ἱπποδέτης, ligans equum, Lexicon Græcolat. Λευκόπωλος, epitheton Solis quòd candidis vehatur equis. Hippagines naves quibus equi vehuntur, quas Græci ἱππαγοὺς dicunt Festus. Ego non ἱππάγους, sed ἱππηγοὺς vel ἱππαγωγοὺς legerim. Grapaldus in multitudinis numero hippagones dixit, vt agasones, quod non probamus. Hippagogi navigij Pollux etiam meminit, Hermolaus. Hippagines, vel, vt Livius, hippagogæ naves, transportandis equis destinatæ, Baysius. Hippagogas dici naves equis subuectandis destinatas, apud Herodotum historia sexta duobus locis obseruauimus, Cælius. Et alibi, Apud Pollucem libro primo inter equitum species recensentur, hippotoxotæ, hypaspistæ, sceuophori, hippagogi & anippi. videtur autem legendum amphippi vel hamippi, vt pluribus probat Cælius eodem in loco, (lib. 21. cap. 30.) Stratiotides naves Thucydidi nuncupantur, quarum vna est functio, vti pugnaturos subuectent pedites: verum quia & equites, inde hippagogi eidem nuncupantur quoque, Cælius. Græcis dissimiles equitum fuère species: nam quidam hippotoxotæ dicti, alij sceuophori, &c. Nonnulli hippogagi: multi amphippi, qui equis duobus merebant, Alexander ab Alexandro 6. 22. Scopa Grammaticus hippaginem genere neutro in pontone Italicè interpretatur. Sunt autem pontones naves, quibus in traijciendis amnibus loco pontium vtimur: Cæsar tertio belli ciu. genus nauium Gallicarum esse scribit.

scribit. Ἱππαγωγεύς, τὰς ἵππους δ' ἄνδρας ἀγούσας ναῦς, Suidas. Aliud est ὑπαγωγεύς, nempe instrumentum quo lapides expoliuntur, cuius meminit Pollux post Aristophanem in Auium comœdia, Hermol. Atqui Scholiastæ in Aues Aristoph. ὑπαγωγεὺς exponitur [illegible]: hoc est trulla, instrumentum cæmentarii pro illinendo muris tectorio, & inducendo gypso: vnde verbum trullisare *ein pflasterkellen*. ab aliis verò, inquit, ἐργαλεῖον οἰκοδομικόν, ᾧ [illegible] τὰς πλίνθους πρὸς ἀλλήλας, quod aliqui paráxyston nominant, *ein murhammer*. Ὑπαγωγεύς, [illegible], Pollux. Ab hisce duobus diversum est instrumentum quo lapides expoliuntur et complanantur, τύκος dictum (a quo τύκος alibi [illegible] exponitur) vnde verbum τυκίζειν in Amb. Aristoph. σιδήρεον λιθοξοϊκόν, *ein steinmetzysen*. Sunt autem ea diversa, *ein spitzysen, ein zweyspitz, ein schlagysen, ein steinax.* Hippagum Salaminij invenerunt, Plin. 7.56. de nauticis inventis scribens. Hermolaus tamen in castigationibus, Græci (inquit) non hypagum, sed hippagum scribunt. Hippophorbus, genus est tibiæ, quam Libyes Scenitæ invenerunt: hac ad equorum pascua vtuntur: materia est laurus detracto cortice: nam exempta medulla acutum reddit sonum, & equorum celeritati convenientem (si rectè verto quod Græcè scribitur, [illegible]) Pollux. Ἵππαξ μεν, πίζομεν, Hesych. sed rectius per simplex pi scribi arbitror. Ἱππ[illegible] τὰς [illegible], Aristophanes. Ἱππαζόμενος. [illegible] ξύλον [illegible], Hesych. idem lignum ἴπος ab eo superius dictum est: & ab Etymologo ἶπος per pi simplex, ad differentiam τοῦ ἵππου.

Hippochœris vel hypochœris, oleris nomen apud Plinium, lib. 21. cap. 51. vtroque enim modo legi posse Hermolaus in castigationibus suis scribit. Verba Plinij sunt, Vulgarium in cibo apud Aegyptios herbarum nomina, condrylla (melius chondrilla per iôta) hypochœris, & caucalis, anthriscum, scandix, &c. nec alibi eius apud Plinium mentio. Theophrastus de hist. plant. 7.7. inter olera numerat intubum, aphacam, andryalam, hypochœrin (Gaza porcelliam vertit) senecionem, & alia quæ intubum folio referunt. Et rursus eiusdem libri capite vndecimo, quanquam & ὑποχώρησις ibi corruptè legitur. Cichoracea omnia (inquit) folio sunt annuo, ab radice foliata, &c. caulibus atq; radicib. differunt. Deinde cum cichoream descripsisset, subiungit, Hypochœris læuior, & aspectu mitior, & dulcior est: (forte sonchus læuis, aut congener saltem) nec vt candralia, quæ omnino ingustabilis est, & in radice succum lacteum, acrem, eundemq; copiosum habet: Hæc Theophrastus, nec alibi apud eum vlla andryalæ aut candraliæ mentio fit: proinde facile suspicor, librariorum inscitiam vtrumq; locum depravasse, & chondrillam legendum: (Andryala in Theophrasto, condryala in Plinio, pro condrilla depravatè legitur, Hermol.) nam & Plinius vt supra citaui chondrillam cum hypochœride coniungit: & alibi similiter vt Theophrastus lacteum radicis succum (Theoph. vno verbo ὀπώδη dixit) eumq; copiosum & acrem ei attribuit. Hoc etiam ex Dioscoride & Galeno constat inter sylvestres intubos chondrillam esse, quam duorum generum Dioscorides facit. In ramulis prioris gummi mastiches simillimum inveniri solet, tuberculo fabæ: Græci tuberculum sive grumum chondron appellant, inde chondrillæ nomen, vt ego quidem conijcio: nam Galenus per ch. scribit, Dioscorides per k. Plinius chondrillæ fabæ radicem tribuit, quod non intellexerit, vt puto, gummi tantum fabæ semini comparari. Galenus chondrillam amariorem sicciotemq; paulò facit quàm intubus sit. Lemonium (inquit Plinius 25.9.) succum lacteum mittit, concrescentem gummi modo, humidis locis: datur denarij pondus in vino contra serpentes. Hoc equidem cum Dioscoridis chondrilla idem esse conijcio: nam & illa lacteum succum gerit gummi modo concrescentem, & in vino contra viperas datur. In pratis (à quibus limonio nomen) apud nos nascitur intubi sylvestris genus, cubitale, aut longius, strigosum, floribus flavis, quod & hieracij generib. adnumerari potest. Est & aliud genus, longissimum in intubaceo genere, trium aut quatuor cubitorum ferè proceritate, quod locis humidis, opacis, & montanis sæpe nascitur, flore (ni fallor) purpureo in pappos abeunte. Sunt & alia quædam limonia. Est & aphaca Theophrasti intubacei generis, amara, nec apta cibo: multum diversa à recentiorum Græcorum aphaca quæ leguminum generis censetur. Ad hanc digressionem nos invitauit Hermolaus, qui apud Plinium 21.15. non hypochœrin tantum (nisi quis hypochœrida malit, quoniam rectus oxytonus est) quod nos probamus, & in Græcis codicibus Theophrasti sic scriptum invenimus: sed hippochœrin vel hypochœrin legit, tanquam indifferenter vtrunq; probans, aut certè dubitans. Similis in scribendo diversitas in alijs etiam aliquot plantarum nominibus accidit, vt hypoglosso, & hypophæsto: multi enim hippoglosson & hippophæston scribunt, cum neq; magnitudo, neq; aliud ad equum pertinens eis attribuatur. Melius Galenus libro 8. de simplicibus ὑπόγλωσσον scribit, additq; causam nominis, quoniam summis corymbis subnascantur quædam lingulis similia. In hippophæsto & hippophaë, vtro potius modo scribendum sit, certi nihil habeo. Apud Dioscoridem quidem hippophaës alijs nominibus hippophyes, hippophaes & hippion vocitari legimus, quæ omnia ab equo ducta sunt vocabula. Hippophæstum quoq; (inquit) alij hippophaes vocant. Et Plinius de vtroq; loquens, Debent (inquit) accommodatæ esse equorum naturæ, neq; ex alijs causis nomen accepisse: quippe quædam animalium remedijs nascuntur, &c. Sed Marcellus Vergilius, Nihil nos movet authoritas Plinij, inquit: nihil enim constituit dicens, Debent accommodatæ esse equorum naturæ, &c. nos nihil aliud hippon in his vocibus compositis quàm magnitudinem & in eo genere (cardui fullonij) grandius significari credimus, Hæc ille. Atqui hippophaës non grandem esse herbam, sed [illegible] & χαμαίζηλον, Theophrastus scribit. De hippice herba Plinio dicta, docui supra c. sexto in Hippaces, id est casei equini mentione. Ἀγριέλαιος oleaster, vnde & proverbiū, Ἀκαρπότερος ἀγριελαίου. Suidas. Λαμπρίππιος, genus caricarum, quas Græci ischadas vocant, id est ficus aridas. Eupolis apud Vatinū. Hippion inter hippophais nomenclaturas est apud Dioscoridem. Hippoglosson, idem quod antirrhinon Dioscoridi. De propriè dicto hippoglosso vel hypoglosso potius, superius dictum est: Est & laurus Alexandrinæ cognomen apud Dioscoridem. Hippolapathum maius satiuo est, candidiusq; ac spissius, Plin. Hippomanes idem quod apocynū apud Dioscoridem, quod & Hermolaus obseruauit: est & inter cappatis nomenclaturas apud eundem. Hippomanes herbæ genus est Hesiodo, quod & Seruius testatur, Hermol. Hippomanes, secundum Crateiam planta est fructu cucumeris sylvestris, folio nigriore, tanquā papaueris spinoso, Hæc Theocriti interpres: Plura vide supra in c. in mentione excrementorū equi, inter significationes hippomanis. Fœniculum sylvestre aliqui hippomarathrum vocant, Plin. Et alibi Nemeli cauliculi quidadam, vt marathro, hippomarathro. Nomē huic à magnitudine contigisse superius indicaui. Strabo in Mauritania hippomarathri scapum duodecim cubitos longum, & quatuor palmos crassum nasci scribit. Et quanquā tum hipposelino, tum hippomarathro ad equorum dysuriam Hierocles hippiater vtatur, vtrunq; tamen à magnitudine potius in suo genere, hoc fœniculi, illud apij, nominatū dixerim. Theophrastus (inquit Nicandri interpres) hipposelinon in petrosis provenire locis dicit, à magnitudine sic nuncupatū, vel propter equorū stranguriam: Gaza equapium trans-

transtulit. Hipporizon in Hippiatricis Græcis nominatur ca. 15. miscetur autem aliis quibusdam ad clysterem vteri equæ, promouendæ conceptionis causa. Hipparison, nisi mendum est apud Dioscoridem inter verbenacæ alterius nomenclaturas legitur. Ego verbenacam alteram esse coniicio, quam vulgo Germani consolidam auream vocant: eam in cibo salubrem esse equis quibus vlceratum est dorsum supra dixi. Hippuris herba à caudæ vel setæ equinæ similitudine nomen tulit apud Græcos: id Germani ad verbum proferunt, *rossschvvantz, pferdschvvantz, rossvvadel:* & aliis nominibus *katzenschvvantz, schaffthevv.* Nomenclaturæ eius apud Dioscoridem Latinæ leguntur istæ, equinalis, equitium, equi vel equina salix, equisetum. Equisetum, hippuris à Græcis dicta, pilus est terræ, equinæ setæ similis, comis iunceis multis nigris, vt est equorum cauda, Plin. Et alibi, Inutilis in pratis & equisetis est, à similitudine equinæ setæ. Anabasis herba eadem quæ hippuris & equina seta dicitur, Hermolaus. Hippuris Pomponio, Hippuriscus Stephano, insula maris mediterranei iuxta Cariam, cuius etiam Plinius meminit lib. 4. ca. 12. ab hippuri vel pisce, vel frutice, vt Hermolaus coniicit, appellata. Tradunt, inquit Plinius, iuxta arbores nasci, & scandentem eas dependere comis iunceis multis nigris: Hinc facile apparet cur ephedron & anabasis vocetur, quibus nominibus Plinius verba iam citata, tanquam originis expositionem statim adiungit, vt superuacua sit Hermolai coniectura ephydron legi posse, quoniam in aquosis nascatur. Nec similitudinem tantum ad equi caudam hippuris habet, vnde potissimum dicta videtur: sed etiam cum vino trita, infusaque in potu (vt in Hippiatricis Græcis legimus ca. 1.8) equorum vrinam prouocat, & dysuriam eliminat, vt vel ludendo quis dicat hippurin appellatam διὰ τὸ ἄγειν τοῖς ἵπποις εἰς τὰ οὖρα. Ambrinas (anabasis forte) Græcis est cunicella herba, ea scilicet quæ cauda equina dicitur, Vetus glossographus in Auicennam. Potamogeton similis betæ foliis, &c. Castor hanc aliter nouerat, tenui folio velut equinis setis, thyrso longo & leui, in aquosis nascentem, Plin. Σύμφυτον, ἢ καὶ ἄλλον ἵππουρον, θλάσας ἐκπίεσον τὸν χυλὸν εἰς κοτύλας β, &c. Hierocles ad orthopnœam equi. Ruellius siue aliam lectionẽ secutus, siue corruptum hunc, vt apparet, locum suspicatus, ita transtulit: Hali, quod symphytum appellant, & conteri succus expressus, qui heminas duas impleat. Sed forte legendum est, Σύμφυτον ἢ καὶ ἄλλο πετραῖον, &c. Hoc enim ad thoracis & pulmonis vitia efficax esse constat. Codeta ager in quo frutices existunt in modum codarum (caudarum) equinarum, Festus. Hypopeston legebatur apud Plinium 27. 10. Hermolaus hypophæston legendum mouet: potest & ab equo (inquit) videri appellata hippophæston: vtroque modo rectè scribitur à Græcis, Hæc ille. Ego hippophæston malim, cum & Plinius ab equo deriuet, & apud Dioscoridem, vt iam retuli paulò superius, plures ab equo nomenclaturæ ei tribuantur: & hippophaës etiam cognata ei herba similiter ab equo composita voce scribatur apud probatos authores, vt Dioscoridem & Hippocratem. Nam Galenus in glossis Hippocratis, quas ordine literarum tractat, in elemento iôta, ἱππόφεων herbam exponit, quæ non hippophaës tantum nominetur, sed etiam κνάφον & σύφον ab Hippocrate: legendum est autem, non σύφον sed στοιβὴ, vt inferius ab eo scribitur in Sigma, vbi per ypsilon aduersante literarum ordine scribi non potest. Diuersa tamen ab hac fuerit Dioscoridis stœbe. Similiter libro 21. cap 15. vbi hypophes legebatur apud Plinium, Hermolaus hypophyes, aut etiam hippophyes reponit, ex Dioscoride (vt inquit) Galeno & Theophrasto: Ego apud illos aliter quàm hippophyes voce ab equo composita legere non memini. Nam Theophrastus de hist. plan. 9. 15. Ex lactaria (inquit, interprete Gaza) hippophaës fit, idque optimum apud Tegeam: quod & Plinius ex eo repetijt. Intelligo autem hic hippophaïs nomine, non sui generis herbam, sed succum siue liquorem ex lactaria collectum, cui similis purgandi vis insit: nam & hippophaës propriè dicti radix lacteo succo turget, qui inde eximitur, perinde vt ex thapsia, & ad purgationes accommodatur, Dioscoride teste. Democritus aglaophôtin herbam in marmoribus nascentem, vocat etiam hippophonada, quoniam equæ præcipuè caueant eam, Plin. Lapathum syluestre alij oxalidem appellant, nostri rumicem, alij cantherinum, Plin. Syluaticus linguam equi betonicam interpretatur: & hyoscyamum alio nomine dentem caballinum vel equinum dici scribit. Trifolium caballinum in Italia plerique vulgò vocant, quod nostri *stundkrut, sibengezyt, zigerkrut:* & Fuchsius pro loto satiua pingit in libro qui solas stirpium imagines habet: in magno enim opere prius pro trifolio asphaltite pinxerat. Huius enim pascuis, vt Matthæolus scribit, equi delectantur. Quòd autem non sit cytisus, vt idem suspicatur, facile intelliget, qui nostra de cytiso scripta in Boue legerit. Mihi certe trifolium istud caballinum lotus syluestris Dioscoridis esse videtur, fœnograeci viribus prædita. Matthæolus andacocam (vel potius handacocham) Arabum, lotum syluestrem Dioscoridis esse contendit, & Aegyptiã: & reprehendit illos qui trifolium interpretantur: quod inde ei contigisse puto, quoniam caput Serapionis & Auicennæ de handacocha non totum perlegit, sed ab initio tantum: nam si perlegisset, deprehendisset opinor quod ipse deprehendi, Arabes vno handacochæ nomine, quatuor diuersas herbas complexos, hoc est vrbanam & syluestrem lotum, & Aegyptiacam lotum, & Dioscoridis trifolium longè à vulgari diuersum, odore bituminis insigne, ex quo laudatum illud ad articulorum neruorumque dolores oleum fit, non ex syluestri loto vt ipse ait. Errant igitur, & Arabes qui diuersas herbas earumque vires confundunt: & Matthæolus, qui vnam tantum aut alteram ab eis lotum describi putat: & maximè, qui vulgari trifolio in odore & viribus multum diuersis pro handacocha ad oleum iam dictum vtuntur. Handachocha (inquit Bellunensis) est genus trifolij: quod plures emittit caules duorum vel trium palmorum (dodrantum intelligo) altitudine, floribus citrinis odoriferis: planta Syris notissima, ex cuius floribus oleum parant experimento cognitum in vitijs neruorum. Hæc à Bellunensi scripta de Dioscoridis loto [illegible] intellexerim, quæ nimirum quod odoratior sit syluestri hortensi culta dignata est. Quærendum [illegible] an eadem sit herba, de qua Monachi in Mesuen nuper scripserunt, distinctione 11. cap. 328 his verbis. Est & trifolium maximè odoratum, quod vulgò Romæ tribulum (quasi trifolium: Dioscorides quidem lotum satiuam etiam [illegible] non cognominari scribit, vel quisquis est qui nomenclaturas addidit) appellatur: quod [illegible] mulieribus præcipuè venditur: quoniam distillatur ad suffumigia & alia varia odoramenta, nec aliter [illegible] in vsum medicum venit. Hæc illi, quo autem à veteribus nomine dicta sit, ignorare fatentur. Germani [illegible] vocant *rossmüntz,* id est mentam equinam: tussilaginem, vt & Latinè quidam recentiores, vngulam caballinam, *rosshůb,* (Marcellus empiricus herbam quæ Gallicè calliomarcus, Latinè equi vngula vocatur, commendat ad tussim:) oxyn Plinij, quod trifolium acidum dici potest, *rossampffer,* id est oxalidem equinam: maluam syluestrem maiorem, *rosspappelen,* id est maluam equinam. Phu, quam vulgo Valerianam vocitant, Germani *denmarc,* haud scio an ab equo composito nomine: equum enim marcam appellabant, nostri nunc equam tantum.

Fera quæ ab equo hippardium nominata est, capronas (χαίτην) gerit in summis armis: [illegible] ab hippelapho, quod barbam vt ille non habet. Hæc similiter vt hippelaphus, tenuissimo iubæ ordine a capite a[illegible] armos crinescit. Gerit etiam cornua vtrumque genus, excepta fœmina equiceruini generis: & pedes habet [illegible] sulcos, Aristoteles. Hippelaphus ab equi & cerui similitudine dictus est, nec alius Volaterrano [illegible] tragelaphus videtur: de quo plura dixi in Cerui & Hirci Philologia.

DE HIPPELAPHO.

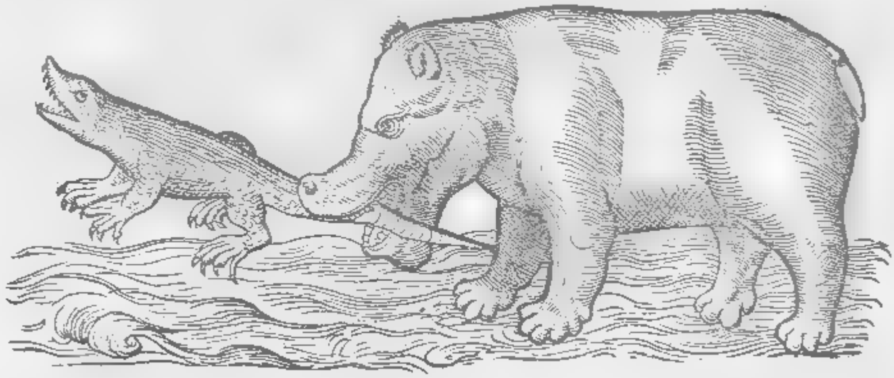
HIPPELAPHVS Aristotelis, vt Io. Caio Anglo videtur, is est cuius iconem, & descriptionem subiicio, quam ab eodem Io. Caio accepi cum his verbis quæ sequuntur. Noruegia (inquit) in nostram Britanniam animal quoddam transmisit, sui quidem generis, sed mixtæ formę. Nam corpore compacto, crure longo atq; gracili, vngula bifida, cauda breui, ceruum esse diceres: capite & aure mulũ, cornu dorcadem, labro superiori propenso alcē ferè, iuba equum, nisi quòd tenuior & erectior ea est quàm equi. Peculiariter habet ab armis ad caudam per omnem spinæ longitudinem pilum [illegible] leuiter, aruncum sub fauce promissum, & in eo palear pendulum, pilum per armos longiusculum obliquo ascensu. collum breuius quàm pro corporis modo. Eam ob rem cum vel herbam carpit, vel panem proiectum tollit, vel potum ex vase aut vado sumit, in genua procumbit. Cornua in hoc genere mari tantum, non è summo capite erecta, sed è medio ferè capite ex vtroq; latere paulò supra oculum enata, & in latus exporrecta, aspera & toberosa vt ceruis, nusquam læuia, nisi in summis processuum fastigiis. & qua decurrunt venæ, ad tegumentum villosum in teneritudine nutriendum per longitudinem producta. Minus tamen aspera sunt à primo processu ad secundum in anteriori parte, & rugis potius quàm tuberculis conspicua. Eadem ad dimidiam sui longitudinem [illegible] rectà tendunt, inde, in sublime sensim recuruantur. Vtrumq; processus tantum tres facit. quorum humiliores bini [illegible] spectant, sublimiores singuli cœlum. Euenire tamē solet, vt vel inopia pabuli, vel [illegible] orbo, (vt custodes [illegible] & ipse vidi,) sinistrum cornu duos tantum exigat processus Longa ea sunt pedem Romanum vnum cum [illegible], & digitum vnum cum semisse. Crassa ad radicem, palmos Romanos duos integros. Summus [illegible] cessus, distat à summo alterius, ped. Romanis tribus, & digit. tribus: vt & infimos ab infimo, [illegible] duobus. Metior à fastigiis. Colore sunt & densitate substantiæ, ceruinis quàm simillima. [illegible] cum sicca, dimidiata, supra, & spongiosa fronte, libras quinque cum semisse & vnciæ [illegible]. [illegible] libram dico, vncias sedecim intelligo. Decidunt quotannis vt ceruis, aprili mense. Caua [illegible]. Frontis spacium inter cornua, palmorum duorum Romanorum cum semisse est. [illegible] inter cornua est, à posteriori parte caua est. In ea ciuitate cerebrum erat positum, [illegible] mediam oculorum regionem. Eam in sceleto a & b literæ (*In pictura nostra hæ literæ per [illegible]*) indicant. Dens vt ceruis, sed equino maior, & in maxillaribus per inferiores sulcos, sed [illegible] denticulus acutus assurgit, ne quid eò cibi inconfectum delabatur. Colore id animal est per [illegible] tam, murino aut asinino: per prouectam ætatem fusco, sed magis per extremas totius corporis margines:

[illegible]

bilo læuissimo, cruris maximè, nisi ab ventre, in intimo & summo crure, imò & supremo collo, pectore, armo, atque spina. Proceritate est, duodeuiginti palmorum vulgarium & digitorum trium. Multò velocius equo est. Fœmina singulos peperit in Britannia: aiunt tamen geminos parere. Caro illi nigra est, & fibra crassa atq; longa vti bubus: præparata tamen vt ceruina, atq; in furno cocta, in cibo ceruina est suauior. Vescitur herba, sed rariùs apud nos, eo credo ingenio quo equi, qui cum panem possunt, fœnum nolunt: folio, cortice ex arbore, pane & auena lubentius. Priora vel ad triginta palmos vulgares excelsa, naturali corporis positura carpit. Si quid sit eo excelsius quod affectat, erigit se in posteriores pedes, & prioribus in arborem aut maceriē innixum, vt solent capræ, vel supra fidem extenta ore detruncat: tanta est animalis proceritas & altitudo. Bibit aquam, bibit & alam seu ceruisiam auidissimè pariter & copiosissime, idq; sine ebrietate. Sunt qui vinum dedêre, sed id si prolixius hauserit, imitatur vitium ebrietatis. Placidissimum animal est, si cicuretur: alioqui ferox admodum, & humanum genus persequens, si non aspectu, at odore, quo maximè pollet & cane certius. Quamobrem qui per vinaria regia illi præficiebatur, singulis annis serra dissecabat cornua. Quem comprehendit, calcibus deturbat, &, si eques est, etiam equum. Quem non ante conspectum odore præsenserit, voce prodit propemodū clarè grunnientis suis. Orbum sua fœmina, mulieres valdè affectat, & quasi sexum nosset, pudendum denudat. Id habet instar ceruini. Vngulam eius aduersus morbum caducum valere creditur. Hoc animal Noruegia *Elend* & *Elke* nominat, si benè externa vocabula nostri sonant. Equidem Hippelaphum, seu equiceruum cum Aristotele & Alberto Magno dicerem. Hic enim muli caput atq; aures habere dicit equiceruum. Ille iubam tenuem à capite ad armos protensam, aruncum peculiarem à gutture pendulum, & dorcadis cornua gestare scribit Hippelaphū. Alcem esse non putem: cū Alci nec crura flexa, sed rigida, nec cornua his similia, nec in armis iuba sit apud veteres authores, si bene memini. Minus Hippardium crediderim, cum præsertim fœmina cornibus careat, & mari aruncus sit: quæ in Hippardium non cadunt. Tragelaphum esse dicere, vetant & dorcadis cornua, & muli caput. Adiungam veram imaginem, & seorsum capitis sceleton vnà cum suturis, vt erant naturaliter, quò certius quæ ad caput pertinent cernantur omnia. Hæc omnia Caius. Apparet autem omnino animal hoc Alces esse speciem, eandem per omnia illi quam nos exhibuimus, exceptis tantum cornibus: quæ certè Dorcadis seu capreoli in Alcium genere inueniri ab alio nemine hactenus cognoueram: nam Alce nostra, quæ similiter à Noruegis *Elent* vel *Elke* nominatur, semper magna & lata admodum (qualia pinximus & vidimus ipsi, & Albertus quoq; describit) cornua gerit: vt restes oculati non pauci mihi asseruerunt: & ex Prussia Poloniaq; vbi capiuntur, depictas icones cum eiusmodi cornibus miserunt amici, Io. Kentmanus, Io. Pontanus, & Ant. Schenebergerus, omnes medici doctissimi. Aristoteles quidem historiæ lib. 2. cap. 2. dorcadis cornua Hippelapho tribuit, id est, capreæ: & iubam in summis armis, & in capite descendentem tenuem: animal bisculum esse dicit, non maius ceruo: fœminam cornibus carere: proprium ei quòd barbam gutturi annexam habeat: nasci apud Arachotos (est autem Arachosia regio maioris Asiæ, in qua Alexandria & Arachotos ciuitates sunt) vbi etiam Boues feri inueniantur. Quæ omnia videntur Alcæ nostræ conuenire, nisi quòd Ceruo multo maior est, duplo plerumque: & cornua non dorcadis simpliciter, sed eius quę platyceros cognominatur, quanuis adminiculis (quę vocant) caret, longè maioribus, &c. Quare duplex, opinor, Hippelaphus fuerit: vnus videlicet Alce nostra cornibus latis: alter verò, Hippelaphus Aristotelis seu Arachosius, cornibus dorcadis, qui apud Noruegos etiam reperitur, eadem magnitudine qua Alce nostra platyceros: quanquam Aristoteles apud Arachotos Ceruo magnitudine parem esse dixit, siue deceptus, siue quòd reuera illic minor nascatur: duæ vnius generis proximi species: vtraque inter equum & ceruum ferè ambigente natura: barba non à mente, vt cæteris, sed à larynge (id est gutture) dependente. Equiceruus noster, inquit Albertus, cicuratur etiam ad equitandi vsum: tantundem enim vno die spacij, quantum Equus triduo perficit. An Hippelaphus Caij cœlo victuq; mutato, etiam cornua mutauit? Videtur autem idem Tragelaphus ab aliis dictus, qui ab Aristotele Hippelaphus. Vide quæ notauimus suprà in Tragelapho quorundam, cui cornua ceruina.

Hippotigrin animal celebratum inuenias in Antonino Caracalla ex Dionis Nicæi historia, Cælius. Hippocameli nihil quàm nomen apud Ausonium reperitur. Sciurus, vocatur & campsiurus, & hippurus, Varinus & Hesychius. Hippocyon (si rectè legitur,) nomen Satyræ Varronis. Ἱππάγεμον, auis quædam vulpanseri similis, Hesychius & Varinus. Hippalectryon dici videtur staturosus (magnus) gallus. Putant aliqui esse marinum animal, etiamsi in rerum id natura compertum quandoq; abnuant philosophia imbuti pleriq;, Cælius. Aeschylus in suis tragœdiis hippalectryonem finxit, non animal naturale, sed insigne nauis, vt ipse exponit in Ranis Aristophanis, vbi cum Euripides eum reprehendens dixisset, Ἤδη ποτ' ἐν μακρῷ χρόνῳ νυκτὸς διηγρύπνησα Τὸν ξουθὸν ἱππαλεκτρυόνα ζητῶν τίς ἐστιν ὄρνις. Aeschylus respondet, Σημεῖον ἐν ταῖς ναυσὶν ὦ 'μαθέστατ' ἐνεγέγραπτο. Euripides, Εἶτ' ἐν τραγῳδίαις ἐχρῆν κἀλεκτρυόνα (aliàs κἀλεκτρυόνα) ποιῆσαι; Aeschylus, Σὺ δ', ὦ θεοῖσιν ἐχθρὲ, ποῖ' ἄττ' ἐστὶν ἅττ' ἐποίεις; Euripides, Οὐχ ἱππαλεκτρυόνας μὰ Δί', οὐδὲ τραγελάφους ἅπερ σὺ, Ἃν τοῖσι παραπετάσμασι τοῖς Μηδικοῖς γράφουσι. Hippalectryonem, vt in scholiis Aristophanis & apud Varinum & Hesychium legimus, aliqui magnum gallinaceum interpretantur, vt gallinaceo simile genus Persicum sit: alij gallinaceum in velis siue tapetibus Persicis pingi solitum: alij deniq; marinum animal: & licet philosophi hippalectryonem in rerum natura esse negarint, meo tamen tempore (inquit scholiastes) quidam in tale animal fortuitò è mari prodiens incidit, & à se occisum cum passim ostentasset, in sigillo suo & clypeo depingi curauit. Ἵππος, pipo auis, vt Gaza transfert ex Aristotele libro 9. de animalibus: alibi tamen in Græcis codicibus ἵππα legitur, & similiter à Gaza vertitur. Ἵππα, ὁ δρυοκολάπτης, id est picus auis, Hesychius statim ante Ἵππαγα. Ἱππώ, auis quædam marina pulchra & elegans, Scholia Lycophronis. Ἱππόκαυπος, auicula quædam, Hesychius & Varinus: Hippocampus quidem animalculum est marinum, vt inter aquatilia referam. Athenæus pullos gallinaceos à Græcis hippos, hoc est quasi equulos vocari scribit: credo, quia pulli propriè sunt equorum, Hermolaus. Ἵππος magnus piscis marinus, Hesych. & Varinus. Athenæus libro septimo dubitat an hippi pisces ijdem sint, quos Epicharmus ἱππίδια cum epitheto λεῖα vocat, id est equuleos læues, nimirum sine squamis vel spinis. Citat etiam versus Numenij & Antiphanis Colophonij, qui hippos inter pisces numerant. Hesychius etiam & Varinus hippidion genus piscis esse docent. Cancri quidam in Phœnice hippi vocantur, tantæ velocitatis, vt consequi non sit, Plinius. Hippurus piscis apud Aristotelem, Gaza equiselim vertit: quo nomine Plinius hippurin herbam vocat. Ἵππουρος piscis ab Hicesio ἵππουρος, Dorioni coryphæna vocatur. Est autem eius naturæ, vti Numenius docet, frequenter vt exiliat, & eam ob causam ἀρνευτὴς, id est vrinator vocatur. Hinc fortassis & nomen sortitur quod equi instar subinde exiliat, ὅπως [illegible] ἱππ- [illegible]

ῥάχιν, non à cauda equina. Campas marinos equos (vocantur hodieq; caballi marini Italis, Græcis, à flexu posteriorum partium hippocampos appellant, Varro.

10

20 HIPPOPOTAMVS, id est, Equus fluuiatilis, turpissima quadrupes, Nilo ferè peculiaris est ambiguæ vitæ: cui Aristoteles iubam & vocem equi attribuit. Capite Bouem aut Vitulam refert, inquit Bellonius: reliquo corpore ad Porci figuram magis accedit. Quamobrem Byzantini, apud quos mihi aliquādo viuus Hippopotamus conspectus est, vulgari lingua modò Porcum, modò Bouem marinum appellarunt: quæ res nonnullos, eosq; paulò eruditiores commouit, vt dicerent nostris temporibus visum nunquam fuisse Hippopotamum. Cui sententiæ, nisi ego rerum potiùs quàm vocabulorum essem studiosus, facilè subscriberem. Verùm in diuersum me pertrahit antiquorum numismatum atq; Hippopotamorum figura: quæ certè plurimùm accedit ad eam, quam ante viuum animalis corpus Byzantij delineare iussimus. Hæc ille. Imaginem quidē illam ad viuum ab eo expressam nondum vidi. Volui autem hoc libro inter Quadrupedes viuiparas Hippopotamum proponere, quòd nō solùm pariat educetq; in sicco, sed noctu etiam relictis agris fruges & fœnum depascatur, ac proximas agrorum messes

30 populetur: & ad ingrediendum magis quàm natandum à natura factus videatur. PHOCAM verò quamuis quadrupedem, oblæsam tamen & imperfectam: somniq; tantum causa, non etiam cibi in littora exeuntem, ad hunc librum non pertinere iudicaui. Sed de Hippopotamo quoq; in Libro qui aquatilium icones cum nomenclaturis exhibet, plura dicemus. Hæc hippopotami icon hic exhibita sumpta est ex Colosso, qui Nilū Aegyptium Romæ in Vaticano refert. In fluuio nomine Astræo, qui inter Berœam & Thessalonicam fluit, peculiare genus muscarum est, apibus simile tum magnitudine, tum bombi strepitu, vesparum colore, equiseles (hippuros Græcè legi coniicio) appellant indigenæ: eæ ad summam aquam versantes à piscibus corripiuntur, &c. Gillius ex Aeliano. Ἱππομύρμηκες, formicæ equites, Gaza ex Aristotele, à magnitudine puto dictæ. In Sicilia formicæ quæ equites appellantur, non sunt, Aristoteles de hist. anim. 8.28. nec alibi earum meminit. Λέγονται καὶ μύρμηκες ἵπποι, Hesychius. Scarabei genus viride, dorsum habet nota quadā aureola sic illustre, vt Lunæ speciem exiguæ sustinere vi-

40 deatur, quare non inuenustè à Cosentinis equus Lunæ nuncupatur, Thylesius. Muscæ quædam circa equorū capita obuolare solent ex fimo (ni fallor) equino natæ: vt & scarabei genus illud quod nostrates vocant *roßkäfer*.

Centauros (inquit Camerarius) equitationem primos vsurpasse perhibēt, saltem vt ex equis pugnarent: adq; hanc accommodant fabulam monstrosæ formæ, qua illi à poëtis introducuntur, & quam Græcus versus obscœnus expressit, Ἵππος ὀχεύεται ἄνδρα, ἀνὴρ δ' (βροτὸς δ', vt habet Varinus in Centauris) ἀποπέρδεται ἵππον. Pindarus elegantius, cum dixisset progenitos à Centauro filio Ixionis suscepto ex nube & è re nominato, qui commiscuisset sese cum equabus Magnesijs sub monte Pelio: æditam enim tum fuisse sobolem vtriq; parenti similem, suprà quidem patri, infra matri, Ἐκ δ' ἐγένοντο (inquit) στρατὸς Θαυμαστὸς ἀμφοτέροις Ὁμοῖοι τοκεῦσι, τὰ ματρόθεν μὲν κάτω, τὰ δ' ὕπερθε πατρός. Hos latrocinijs aiunt deditos, cum tenerent loca montana & inaccessa in Thessalia, excurrisse in equis, & prædas egisse, cumq; ante se abigerent armenta & greges, extimulantes scilicet quo celerius pergerēt,

50 exclamantes in agris & vicinorum opem implorantes, quibus sua eripiebantur, hippocentaurosq; nominantes, vociferabantur. Hanc autem speciem præbebant illi raptores intuentibus à tergo, quę postea pingi & effingi cœpta, dimidiati ad vmbilicum hominis & parte posteriore equi. Eodem referunt & procreationis horum fabulam, & Ixionis parentis rotam, quibus in aëre, hoc est sub dio agitandi, & celeritas & gyri atq; orbes designentur. Itaq; nōnulli ἱπποκενταύρους ἐπωνόμασαν, κέντορας [illegible] iuxta hoc, [illegible]. Hucusq; Camerarius. De Centauris fabulam quandam narrat Seruius tertio Georgicorum, quę veluti nugæ respuenda videtur. Diodorus in quinto, Centauros nonnulli volūt in Peleo à Nymphis nutritos, postea equos subagitasse, exq; eis Hippocentauros natos. Creditum, quòd primi equitare ausi sint, exeoq; natam fabulam, veluti equi essent hominisq; natura, Hæc ille. Centauri ab Hercule domiti, inter labores eius numerantur. Vide Palæphatum cap. 2. Hippocentaurus, canis nomen apud Pollucem. Plutarchus in cōuiuio sapientum, in domum Pe-

60 riandri allatum scribit à pastore infantem ex equa natum, cuius caput, collum & manus hominis essent, cætera equi: eiulatus infantium. Hoc inspecto Thales Periandro dixit, sibi quidem non videri rem prodigiosam & ceu portentum à dijs immissam, quo seditiones & dissidia significarentur, vt Diocles iudicabat: sed rem esse naturalē, ideoq; consulere se vt vel equisones non habeat, vel vxores eis tradat. Claudius Cæsar scribit hippocentaurum in Thessalia natum eodem die interijsse. Et nos principatu eius allatum illi ex Aegypto in melle vidimus, Plin. De Centauro sidere vide Higinum. Lapitharum & Centaurorum prælium Ouidius describit lib. 12. Metam. Pugnare ex equo Thessalos inuenisse tradūt, qui Centauri appellati sunt, habitantes secundum Pelium montem, Plin. De Centauris & Ixione multa legimus apud Eustathium in primum Iliadis, æditionis Romanæ folio 102. & alia Homeri scholia in eundem locum: & Etymologicon in Hippocentauro: item Varinum in eadem voce Chironis fabulam anagogicè exponentem: itē in Onomastico nostro in Centauris, Hippocentauris, Chirone, Ixione, Cæ-

70 neo & Lapithis: & Fr. Floridi Sabini Lectionum succisiuarum lib. 2. cap. 6. Homerus Centauros φῆρας vocat, quæ

Tt voc

vox Latinis etiam in vsu est, & feras significat: quòd semiferi, & semihomines essent. Pirithous cũ Hippodamiam Adrasti filiam vxorem duceret, Lapithas & Centauros tanquam affines vocauit. Centauri vero inebriati mulieribus quotquot aderant vim facere conabantur, itaq; à Lapithis iratis interempti sunt, Scholia in Odysseæ phi. in mentione Eurytionis Centauri: alij aliter de Eurytione scribunt, vt ibidem ex Bacchylide citatur. Humano capiti ceruicem pictor equinam Iungere si velit, Horatius de Arte. Hoc monstrum puto centaurus foret. Ἱπποκένταυρος, [illegible] Hesych. Apud Plutarchum hippocentaurus dici videtur pro equitatore præstantissimo & inexsuperabili. Ipse, inquit, se ait perniciter currere. illum autem volare, se commodè in equo vehere, [illegible] ; quod est, sed quid ad hippocentaurum hũc? Cælius. Socrates apud Aristophanem, Nubes (inquit) mutantur in quam voluerint formam, [illegible] Addunt scholia Xenophantis filium pæderastam & [illegible] hirsuto corpore fuisse: sunt autem & Centauri inferna corporis parte, vtpote equina, hirsuti: & ipsi quoq; propter amoris insaniam aduersus Lapithas pugnarũt. Taurus partem hominis pudendam significat, & inde fortassis centaurus vt lastaurus, pro molli & libidinoso accipitur. Vide Κενταυρικῶς apud Suidam. Xenophon Grylli filius fertur celebrem canem habuisse, Hippocentaurum nomine, Pollux. De onocentauro supra dixi post Asini historiam. De Ocyrhoe Chironis filia in equam mutata, Ouidius lib. 2. Metamor. Italiam omnium principes inhabitasse feruntur Ausones indigenæ, seu autochthones. At vetustissimũ fuisse Marin quendam nomine, cuius antica corporis humana prorsum viderentur: postica verò, equina omnino. Nam & nomen ipsum propemodum idem pollere quod apud Græcos ἱππομιγής, id est equo immixtus. Videri autem potest equum inscendisse primus, & freno inhibuisse, atq; argumento eiusmodi διφυὴς creditus: eundem quinetiam vixisse fabulantur annos centũ ac tres & vigintiter item mortuum, reuixisse ter. Sed enim simile veri mihi haud fit, in Varia historia inquit Aelianus lib. 9. Nec desunt qui equitandi artem, id est τὴν ἱππικὴν, in Libya compertam primo tradant: Qua ex caussa nuncupârit Pindarus in Pythijs Κυρήνην εὔιππον: etiamsi ad id referunt alij, quòd ab Neptuno edocti sint Libyes currus iungere: quin & Pallada equestrem in Libya genitam, Cælius.

In mari rerum non solum animalium simulacra insunt, vt vuæ, gladij, &c. quo minus miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis, Plinius. Exeunt è mari belluæ quædam equorum capitibus, Plinius. Orsei Indi asperrimam venantur feram monocerotem, reliquo corpore equo similem, capite ceruo, &c. Plinius. Nabim Aethiopes vocant collo similem equo, pedibus & cruribus boui, Plinius: hęc camelopardalis est, cuius historiam supra dedimus. Rhinocephalus ceruicem habet equinam cum vniuerso corpore: flammis quas ore expirat, homines pereunt, Physiologus author obscurus. Ego nullum huiusmodi animal in natura extare arbitror. Pausanias in Corinthiacis, in templo quodam Gabalis, effigiẽ esse scribit equi qui partes post pectus cetaceas habeat. Catoblepon bellua, de qua supra scripsi inter boues syluestres, iubam gerit equinã. Xenophon Lampsacenus author est in Oceano Scythico insulas esse, quarum Hippopodes indigenæ, humana vsq; ad vestigiũ forma in equinos pedes desinant, Solinus cap. 22. Ab Istro septentrionem versus habitant Germani, Sarmatæ, Getæ, &c. item Neuri, & Hippopodes, qui ab alijs Zagati dicuntur, Eustathius in Dionysium. Coruda circa Indiam locus est, vbi bestiæ visuntur Satyris similes, equina cauda, &c. Aelian. Satyris iuxta coxas enascuntur caudæ nõ multò minores equinis, Pausanias. Lamia pedes habet equinos, cætera capris conformia, Glossa in Esaiam. Anthus auis equorum hinnitus imitatur, Plin. &c. vt supra dixi ad finem capitis quarti.

Aquilam Romanis legionibus C. Marius in secundo consulatu suo propriè dicauit. Erat & antea prima cum quatuor alijs: lupi, minotauri, equi aprią; singulos ordines anteibant, Plin. Πωλία, χαλκοῦν τὸ πῆγμα. [illegible] Hesychius & Varin. Plutarchus in Nicia ait equi characterem alicuius fronti inustum apud antiquos seruitutis fuisse argumentum, Textor. Cephallenes equum nummis insculpebant, Pollux lib. 9. De Cleosthenis Epidamnij & aurigæ eius, & currus & equorum imaginibus ab Agelada fabricatis, primis omnium, vt videtur, in Olympia collocatis, superius dixi inter nomina equorum propria. Elephanti & equi maximorum imagines Poliphilus in Hypnerotomachia sua Italica depingit. C. Iul. Cæsar equi sui quem habebat pedibus propriè humanis, instar (id est signum) pro æde Veneris genitricis dedicauit, Suetonius. Anthologij lib. 4. lectione 7. Philippi Macedonis epigramma in equi effigiem ex ære legimus huiusmodi: [illegible] χαλκοδαιδάλω τέχνη Κορωνῶν ἔσχε. [illegible] Hippiades statuæ mulierum equestres appellabantur, cuiusmodi fuisse videntur Amazonum, quas mortalium primas equum scandere ausas Lysiæ oratori creditur, Hermolaus. Sunt qui hippades huiusmodi statuas per imperitiam pro hippiades nominent. Talis Clœliæ statua inter obsides Porsenæ posita dicitur, Grapaldus. Cimonis æneæ equę prorsus ad equarum eius imaginem conuenientes, extiterunt Athenis. Aelianus lib. 9. Variorum. Pollio Asinius vt fuit acris vehementiæ, sic quoq; spectari monumenta sua voluit, in ijs sunt Hippiades Stephani &c. Plinius 36. 5. Et rursus 34. 6. Equestrium statuarũ (inquit) origo perquam vetus est, cum fœminis etiã honore communicato. Clœliæ enim statua est equestris, & quæ sequuntur. Statuæ equestres etiam Clœliæ, Q. Marcio Tremulo, Domitiano, & alijs multis erectæ sunt, Textor. Equestres vtiq; statuæ Romanam celebrationem habent, orto sine dubio à Gręcis exemplo. Sed illi celetas tantum dicabant in sacris victores. Postea verò & qui bigis vel quadrigis vicissent. Vnde & nostris currus in his qui triumphauissent. Serum hoc, & in his non nisi a diuo Augusto seiuges, sicut & Elephanti. Non vetus & bigarum celebratio in his qui prætura functi curru vecti essent per circum, Plin. 34. 5. Aristodemus bigas cum auriga fecit, Plinius. Pisicrates bigæ Pithò mulierem imposuit Idem. Menogenes statuarius quadrigis spectatus est, Idem. Prælium equestre ad Trophonij oraculum Euthycrates Lysippi filius optimè expressit: item quadrigas Medeæ complures, equum cum fiscinis, Plin. Fictiles quadrigæ Romæ erant in fastigio Iouis templi, quas faciendas locauerant Romani Veienti cuidã artis figlinæ prudenti, &c. vt in H. b. dicam inter Celeres equos. Constantinus cum vrbẽ lustrans ad Traiani forum venisset, singularem sub omni cœlo structuram, herebat attonitus per giganteos contextus circumferens mentem. Omni itaq; spe huiusmodi quicquam conandi (ædificandi) depulsa, Traiani equum solum locatum in atrij medio, qui ipsum principem vehit, imitari se velle dicebat & posse. Cui propè astans regalis Hormisda è Perside, respondit gestu gentili Antè (inquit) imperator stabulum tale condi iubeto si vales: equus, quem fabricare disponis, ita latè succedat, vt iste quẽ videmus, Ammianus Marcellinus lib. 16. Metellus Macedonicus fecit porticus quæ fuêre circundatæ duabus ædibus sine inscriptione positis, quæ nunc Octauiæ porticibus ambiuntur: &

hanc

hanc turmam statuarum equestrium, quæ frontem ædium spectant, hodieq; maximum ornamentum eius loci, ex Macedonia detulit. Huius turmæ hanc causam referũt. Magnum Alexandrum impetrasse a Lysippo singulari talium authore operum, vt eorum equitum qui ex ipsius turma apud Granicum flumen ceciderant, expressa similitudine figurarum, faceret statuas, & ipsius quoq; ijs interponeret, Velleius Paterculus. Equulos argenteos nobiles, qui Q. Maximi fuerunt, aufert, Cicero 6. Verr. De equis aureis vide in Volucri equo superius inter propria equorum nomina. Exquiliæ gemini sunt in vrbe montes. In altero eorum sunt Diocletiani thermæ, & duo equi marmorei ingentes, cum viris seminudis lora tenentibus, miro artificio insignes, quorum vnus inscriptum Latinis literis habet, opus Praxitelis: alter, opus Phidiæ. Constat hos à Tyridate Armeniorum rege Romam delatos, quem Nero vt lautè exciperet, theatrum Pompeij vnius diei opera totum inaurauit, Sipontinus. De equo ligneo, quo capta est Troia infra dicam inter prouerbia. Athenis in Acropoli Durius equus stabat, cum inscriptione, Chæredemus Euangeli filius Cœle (ἐκ Κοίλης) natus dicauit: erat autem is æneus factus ad similitudinem Iliaci, Scholia in Aues Aristophanis, vnde Erasmus transcripsit in prouerbio Dureus equus. Quum apud Ephesum Macedo Alexander suam ipsius esset intuitus imaginem, pro virili ab Apelle expressam, non satis pro picturæ dignitate laudauit. Forte verò interim equo inducto, & ad pictum equum mire adhinniente, tanquam verum planè ac spirantem: O rex (inquit Apelles) ὁ μὲν ἵππος ἔοικέ σου γραφικώτερος κατὰ πολύ, id est, equus quam tu expressior multò est ac veritati proximior, Cælius 13.38. ex lib. 2. Variorum Aeliani, non procul ab initio: sed melius vir doctissimus Iustus Vulteius noster γραφικώτερος transtulit, meliore in discernendis picturis iudicio præditum: quæ & argutior sententia est, & vocabuli γραφικὸς vim rectè exprimit: simili enim terminatione ad aliarum quoq; artium peritos nominandos Græci vtuntur, vt grammaticus, historicus. Sic Aristoteles in Physiognomonicis: Καὶ τὰ ἄλλα [illegible] Pilis equi in palpebra inferiore carent: propterea Apelli Ephesio qui equum quempiam pinxisset, reprehensionẽ attulisse ferunt. Alij non Apelli hoc accidisse, sed Niconi aiunt, cum tamen scientissimè cæteras equi partes pinxisset. Aelianus. N. con. vel secundum aliquos Polygnostus pictor in Pœcile porticu equum cum depinxisset, pilos addidit inferioribus palpebris per ignorantiam, cum cætera omnia egregiè pinxisset. Tzetzes Chiliade 12. cap. 427. Phormis quidam ex Mænalo Arcadiæ in Siciliam migrauit ad Gelonem Dinomenis filium, apud quem & Hieronem postea eius fratrem, cum multa præclare in bellis gessisset, tantas sibi opes parauit, vt & Apollini Delphis donaria quædam consecrârit, & Olympiæ duos equos (ex ære) vtrunq; cum suo auriga: priorem equum cũ viro Dionysius Argiuus perfecit, alterũ Simon Aegineta. Prior equus is est, cui vt Elienses ferunt insertum est hippomanes: & sanè videtur magi alicuius arte in Phormidis honorem factum esse, quod circa equum contingit. Nam cum & magnitudine & forma inferior sit multis alijs equis qui intra sacrum illic lucũ spectantur, & cauda insuper mutilata deformis, mirificè tamen ab equis maribus appetitur, qui non verno solum sed quouis tempore (οὐ τῇ ἦρος μόνον, ἀλλὰ ἐν ἁπάσαις ἐπ' αὐτὸν ἐρῶ [illegible], lego [illegible]) amore eius accensi, vel vinculis ruptis vel aliter ad eum accurrunt, &c. (vt supra cap. 3. in hippomanis mentione retuli) Pausanias Eliacorum primo. Eandem ex Pausania historiam transtulit Nicol. Leonicenus variæ hist. 1.64. Extant Simonis de re equestri scripta, a quo etiam æneus equus Athenis in Eleusinio positus est, & in basi cælata opera & facta ipsius, Xenophon. Cimon (Κίμων) Atheniensis, &c. scripsit hippo scopicum librum mirabilẽ, Suid. in K. litera. Audiuisti de prisco illo Simone, qui equitationis suæ modos & figuras in Eleusinio apud Athenienses sculpi curauit, Hierocles ad Bassam in Hippiatricis cap. 1. Cimonis equi ærei Athenis positi sunt, veris ipsius equis quam simillimi, Aelianus Variorum lib. 9. In Aegesta ciuitate Siciliæ Aemilius Censorinus crudelis tyrannus dona conferebat in illos qui noua tormentorũ genera fabricassent. Cum autem Aruntius Paterculus equũ æreum à se conflatum ei dono dedisset, vt sontes includeret, tyrannus tum primum iustus, muneris authorem primum iniecit, vt quod alijs excogitasset tormentũ primus ipse experiretur, Plutarchus in Parallelis minoribus. Similem historiam de vacca ænea Perilli in Boue recitaui, De equuleo, alio tormenti genere, dictum est supra inter deriuata ab equo. Zenodorus artifex egregius cũ Mercurij statuam in ciuitate Galliæ Aruernis faceret, duo pocula Calamidis manu cælata, æmulatus est, vt vix vlla differentia esset artis, Plinius 34.7. & mox sequenti capite, Praxitelis simulacrum habet & benignitas. Calamidis enim quadrigæ aurigam suum imposuit, ne melior in equorum effigie, defecisse in homine crederetur. Ipse Calamis & alias quadrigas bigasq; fecit, equis semper sine æmulo expressis. Plinij verborum, inquit Hermolaus, sensus talis est: Praxitelis haberi simulacrum benignitatis cognomine, quoniam benignitatis ingenij testis esset: vtpote qui alieno, id est Calamidis quadrigæ, aurigam de suo imponere dedignatus nõ esset. Hic Calais, non Calamis dicitur Ouidio: Vendicat vt Calais laudem quos fecit equorum. nisi forte Calamis legendum est in eo versu, Hæc Hermolaus. Alius fuit Calais frater Zethæ filius Boreæ. Polycleti discipulus Aristides quadrigas & bigas fecit, Plinius. Athenion Maronites in tabula pinxit agasonem cum equo, quo maximè inclaruit, Idem. Quinam in Olympijs vicerint equis, quorũ etiam imagines vel statuæ positę sunt, Pausanias enumerat toto secundo Eliacorum libro, vnde nos quædam excerpsimus, partim iam dicta, partim dicenda. Statua Theagenis in luco Olympiæ facta est à Glaucia Aegineta: & iuxta currus æneus, & vtrinq; singuli celetes [illegible] pueri, monumenta super victorijs Olympicis Hieronis Dinomenis, Pausanias Eliacorum 2. [illegible] equus celes [illegible] vicit Lycus Phidolas, super columna erectus visitur. Cætera ex eodem libro huius argumenti, si quis curiosior est, plura sibi colliget. Apelles pinxit Clytum equo ad bellum festinantem, & [illegible] tem. Est & equus eius, siue fuit, pictu- in certamine, quod iudicium ad mutas quadrupedes prouocauit ab hominibus: Namq; ambitu æmulos præualere sentiens, singulorum picturas [illegible] equis ostendit: Apellis tantum equo adhinniuère, idq; postea semper illius experimentum artis ostentatur, Plin. [illegible] Fecit & Neoptolemum ex equo aduersus Persas, Antigonum thoracatum cum equo incedentem. Peritiores artis præferunt omnibus eius operibus eundem regem sedentem in equo. Protogenis Rhodij [illegible] palmam habet Ialysus: Est in ea canis mirè factus, vt quem pariter casus & ars pinxerit. Non indicabat se exprimere in eo spumam anhelantis posse, &c. absterserat sæpius mutaueratq; penicillum nullo modo sibi approbans. Postremò iratus arti quòd intelligeretur, spongiã impegit inuiso loco tabulæ, & illa reposuit ablatos colores, qualiter cura optauerat, fecitq; in pictura fortuna naturam. Hoc exemplo similis & Nealcem successus in spuma equi similiter spongia impacta secutus dicitur, cum pingeret poppyzonta retinentem equum, Plin.

Propria ab equo videntur Germanis veteribus deducta nomina cõplura, vt Chonodomarius & Suomarius Alemannorũ reges, apud Ammianũ Marcellinũ lib. 16. & Vadomarius lib. 14. Itẽ Othmarus & similia nomina. In

[illegible] rius, cuiusmodi plura, puto, inter nomina principum veterũ Germanorum reperias in Stumpfij nostri [illegible]. Plurima Græci propria hominum & locorum nomina ab equo deriuata etiam composita habẽt, quorum [illegible] historias si hic adijcerem, nimius sanè & intempestiuus labor foret: quamobrẽ sat fuerit ipsa tantum [illegible] qui de singulis copiosius cognoscere volẽt, apud authores inquirent, qui vel hominum gesta & historias, vel Geographicos libros ædiderunt. Nos etiam in Onomastico permulta ab hippos deriuata aut composita nomina propria vno in loco dedimus hominum locorumq́; : & in Bibliotheca scriptorũ. Greci quidem compositis deductisq́; ab equo nominibus propria hominum nomina formare plurimũ delectati sunt, & plurimum hac in parte luxuriati, vt singulis mox enumerandis apparebit. Existimabant enim nescio quid dignitatis equestris nobilitatisq́; equi vocabulo conferri. Hinc est quod in Aristophanis Nebulis legimus, Strepsiadem cum vxore de nomine filio imponendo contendisse: & cũ illa Xanthippum aut Charippiden vocari vellet, Strepsiades verò aut sui nomine Pheidoniden, conuenisse tandem vt veluti coniunctis nominibus Pheidippides nominaretur. Apud Latinos vix vnum aut alterum simile reperio: qualia sunt apud Varronẽ de re rust. Equitius & Equiculus. Apud Vergilium Aene. 9. penultima per o scribitur. Continuò Quercens & pulcher Equicolus armis. Commodius Equiculus vir fortissimus & patre militari natus Varroni memoratur. Ex proprijs vocabulis Græcis proponam primum hominum propria, & virorum prius quàm mulierum: deinde locorum & populorũ, seruato ferè literarum ordine in singulis. Hippalcus, Hippodamiæ & Pelopis filius. Hippalmus apud Q. Calabrum. Hippammon apud Pollucem, per mi duplex scribendũ. Ἀνδρὶ μὲν Ἱππάμμων ὄνομ' ἦν, in versu heroico. Hippagoras. Hipparchus quo nomine plures apud Suidam recensentur. Ἱππάρχειοι ἑρμαῖ, dicebantur columnæ quædam ab Hipparcho erectæ, inscriptis elegijs, quorum scopus erat meliores reddere lectores. Hipparchi murus, τὸ Ἱππάρχου τειχίον. Hipparchus Pisistrati filius iuxta Academiam murum ædificauit, maximo Atheniensium sumptu quem illos facere coegit: vnde prouerbium istuc de rebus sumptuosis in vsum venit, Suid. Hipparchus Collergeus primus ostraco damnatus, Plutarchus in vita Niciæ. Ἱππαρχίων ἄφωνος, prouerbium apud Suidam: citharœdus hic fuit & cum certare deberet aduersus Rufinum citharœdum, obmutuit. Hipparchides, apud Aristophanem. Hipparinus nobilis Syracusanus Dionis pater, Dionysij socer & collega, apud Plutarchũ in vita Dionis. Dion Hipparini, Syracusanus, philosophus Platonicus. Dionysij vxoris Aristomaches frater &c. Suidas. Hippasus Metapontinus. Hippasus in Corinthiacis Pausaniæ. Sôcus Hippasi hippodami, id est rei equestris periti filius, Homerus Iliad. λ. De Leucippe & filio eius Hippaso, quem ipsa & sorores per insaniam laniatum ederunt, scribit Plutarchus in Græcanicis quæstionibus 37. Hippasides apud Q. Calabrum. Hippias, plures huius nomini vide apud Suidam, &c. In Hippiæ mimi nuptijs Antonius, vt in eius vita refert Plutarchus, per totam noctem bibit. Hippiothon, Ἱππόθων. Cercyonis filius, quæ illum ex Neptuno susceptum clam exposuit: inde repertum equa nutriuit Etymologus: Vide ne idem sit, qui Hippothoon infra, & ipse Neptuni filius. Hippon, Ἵππων, paroxytonum, nomen viri est: oxytonum enim equile significat. Hippon tyrannus capitur, Plutarchus in vita Timoleontis. Hermogenis Lycij nobilissimi cursoris Hippos cognominati mentio fit secundo Eliacorum Pausaniæ: vicit autem octies in tribus Olympiadibus. Hippobotæ aristocratiam in Chalcide Eubœæ ciuitate, Aristotele teste, aliquando tenuerũt, Strabo lib. 10. Hos ex Chalcidensibus exactos Plutarchus memorat in vita Periclis. Hippobotus philosophus quidam Suidas. Hippocles. Hippoclides: [illegible] τὸ τῆς γυναικὸς μέρος Ἀριστοφάνης [illegible] Hesychius & Varinus. Non est curæ Hippoclidi: Οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ, Erasmus in prouerbijs. Hippoclidis philosophi meminit Valerius Max. 1. 6. Hippocoon cum liberis ab Hercule interfectus est. Hippocoontis Hyrtacidæ, Vergilius. Ἱπποκλέους, [illegible], Hesychius & Varinus. Vide paulò post in Hippomene. Hippocrates multi fuerunt: medici quidem huius nominis septem, Coi omnes, à Suida enumerantur. Hippocrates Syracusanorum dux fœdera violat, & Syracusas capit apud Plutarchum in vita Marcelli. Hippocrates Mathematicus mercaturam exercuit Plutarchus in vita Solonis. Hippodami cuiusdam mẽtio fit in Equitibus Aristophanis. Hunc aiunt Milesium fuisse Euryboontis filium: habitasse autem Piræum, & illum (vel domum quam in Piræo habebat) Atheniensibus distribuisse, & in honore apud eos fuisse, meteorologum cognomine. Sunt qui cum de voracitate notum [illegible] Μιλήσιος, Hesychius & Varin. Hippodamia dictum est forum in Piræo, ab Hippodamo Milesio architecto, qui Piræum Athenis ædificauit, Suid. Hippodamus quidã apud Homerum etiam [illegible] cognominatur, hoc est equestris & bellicosus. Hippodamantium vinum Hesychius & Plinius inter transmarina commemorat, nescio à quo loco dictum. Hippodorus in Onomastico. Hippodotes apud Gyraldum de dijs. Hippodromus sophista apud Cælium, Hippolochus, Bellerophontis filius & Glauci pater, Homero: & alius Antimachi Troiani [illegible] idẽ. Hippolochus Macedo, Athenæus. Hippolochus, Hippomachus, Dracontides, viri Athenis [illegible] leges conscriberent Xenophon. Hippolytus filius fuit Thesei & Hippolytes Amazonum reginæ [illegible] Antiopæ secundum alios. Plutarchus in Theseo) quam Hercules victam Theseo vxorem tradidit. [illegible] iuxta mare agitaret, apparentibus phocis equi territi currum ruperũt, & Hippolytum discerpserunt [illegible] nomini tanquam omini infœlici respondit. Vide Onomasticon, & Plutarchum in [illegible] prouerbium Hippolytum imitabor, cuius etiam Suidas meminit. Idem nominis omen in Hippolyto nostræ religionis euentum habuit. Is enim in Ostijs Tyberinis martyr [illegible] sub Decio Cæsare & Valeriano [illegible] Huius mortem describens Prudentius [illegible] hos versus reliquit: Ille supinata residens ceruice, Quis, inquit, Dicitur? affirmant dicier Hippolytum. Ergo sit Hippolytus, quatiat turbetq́; iugales, Intereatq́; feris dilaceratus equis. Sed de Hippolyto Thesei leges etiam Cælij lectio 11. 24. vbi cœlestem quoq; heniochum non alium putari scribit. Idem ali[illegible] Hippolytus in cœlo auriga. [illegible] apud Trœzenios, [illegible] Dianæ ex Aeneidos septimo [illegible] Hippolyto [illegible] inquit Plutarchus [illegible] veluti [illegible] & promere gaudente [illegible] Hippolyta rursus charum caput æquora findit. Hippomachus amptes literarum doctor, Plutarch. in vita Dionis. Alterius cuiusdam tibicinis meminit Aelianus in Varijs lib. 14. hic cum discipulus eius aberraret inter canendum tibia, percussit eum baculo dicens: Perperam cecinisti [illegible] Hippomacho [illegible] athletices magistro scribit. Hippomachus Eliensis, & alter ex Caria Thraciæ apud Suid. Fuit & alter Athenis legum scriptor apud Xenophontem, de quo ante in Hippolocho. Hippomedon [illegible] bellicis operibus insignis apud

Plutar-

Plutarchum in vita Agidis:item viri nomen apud Statium lib.8.Theb. Hippomenes. vt scribit Ouidius, Limonen filiam in adulterio deprehensam equo famelico præbuit deuorandam. Verba eius sunt hæc,in Ibin. Solaque Limone pœnam ne senserit illam, Et tua dente fero viscera carpat equus. Vnde facta parœmia, quam ex Diogeniano auocat Erasmus, Magis impius Hippomene, Textor. Hippomenes filiam suam vitiatam equo vorandā obiecit,&c. vnde & locus dictus est ἵππου κόρης. Suidas hinc forte est etiam quod apud Hesychium legimus ἱππομανέστερος. Vide Heraclidē de rebus pub.cap.1.& infra in prouerbio, Hippomene iniustior. Hipponax Ephesius Iambographus. Hipponacteum præconiū, vide inter prouerbia Erasmi. Hipponicus in Aeliani Varijs. Cratinus Hipponicum propter ruffum colorem Scythicum nominauit. Scythicum enim lignum est, ἐν ᾧ ξανθίζουσιν αἱ γυναῖκες ἢ βάπτουσι τὰ ἔρια. id est quo mulieres lanas tingunt, & flauo colore inficiunt: nisi ξανθίζουσι passiuè accipias, vt ipsæ se, id est capillos suos hoc ligno inficiant, Varinus in voce Cratinus: sed mutilus apud eum locus est. Hipponici cuiusdam Herodotus meminit. Hipponicus Atheniensis ab Alcibiade pugno percussus, Plutarch. in vita Alcibiadis. Hipponus, ἵππόνους, filius Megapenthis, nepos autem Prœti, Scholiastes Pindari. Hipponus, qui postea Bellerophon, Cælius ex Scholijs in Homerum. Videtur sanè dictio hæc composita, & significare magnanimum, vt ἱππηγνώμων. Hippophatus, Gyraldus de dijs. Hippostratus, ibidem: vide Hippothous. Hippotes & Hippotades, id est Hippotis filius ibidem. Hippotes, viri nomen, Suidæ in Μελανίππη: Aeoli pater,&c. Cæl. Cnopi tyranni frater apud Athenæum lib.6. Hippothoon, ἱπποθόων, filius Neptuni, à quo Hippothoontis tribus dicta, Suidas. Herōum eius, id est templum in quo colebatur, Hippothoontium dicebatur, Hesychius & Varin. Vide ne idem sit Hippiothon supra dictus, & ipse Neptuni filius, ἱππόθωνος, Suidas. Hippothous, Strabo. Hippothous & Hippostratus ex procis Hippodamiæ. Hippothous dux Pelasgorum, Iliad.β.

Agrippa, viri nomen apud Latinos, non ab equo, sed ægro partu. Ἄγριππος quidem Grecis oleaster est. Alcippus in Amatorijs Plutarchi Anaxippus. Anthippus, Pollux 1.10. Anaxippus comicus apud Athenæum. Archippus poëta. Argyrippus adolescens in Asinaria Plauti. Aristippus, Aelian.lib.9. Variorum. Calippus philosophus Atheniensis, Suidas: fuit & athletę nomen apud Pausaniam Eliac.1.C. Tiberius Augusti successor Calippides per iocum vocatus est quem cursitare, ac ne cubiti quidem mensura progredi, prouerbio Græco notatum est. Nam & Tiberius quamuis prouincias & exercitus reuisurum se sæpe pronunciasset, & prope quotannis profectionem præpararet, vehiculis comprehensis, commeatibus per municipia & colonias dispositis, ad extremum vota pro itu & reditu suo suscipi passus, in vrbe tamen se continebat, Sueton. Callippides olim (inquit Erasmus) prouerbio dicebatur, qui in moliendis negocijs, cum multa se facturum minaretur, nihil tamen conficeret: aut quemadmodum ait Terentius, qui sedulò mouens sese nihil promoueret. M. Tullius ad Atticum lib.13. Varro mihi denunciauerat magnam sanè & grauem προσφώνησιν Biennium præterijt, cum ille Callippides assiduo cursu nullum cubitum processerit. Quis hic fuerit Callippides, inquit Erasmus, non satis perspicuum est, nisi quod haud dissimile veri videtur accipiendum esse de Callippide tragœdiarum histrione celebri & multi nominis apud Græcos, cuius meminit Plutarchus in apophthegmatis Laconicis. Hic Agesilaum regem aliquando obuium, nō salutatus ab eo interrogauit: Non agnoscis me rex, nec qui sim audisti? Tum Agesilaus hominem cōtemplatus, Ἀλλ' οὐ σύ ἐσσι Καλλιππίδας ὁ δεικηλίκτας; hoc est, An num tu es Callippides ille dicel[illegible] sic Lacedæmonij mimos appellant. Mihi quidem hoc Agesilai dictū prouerbiali sensu torqueri posse videtur, in homines ostentatores & laudis auidos, quorum multi se suaq; non ab omnibus nosci mirantur: Vt alius quidam Callippides ille fuerit, cuius nomen de ijs vsurpatur, qui cum multa promittant, nihil promouent. Aliqui Calippidem per l. simplex scribunt, alij callipidem per p. simplex, vtriq; imperite. Ξάνθιππον ἢ Χαίριππον ἢ Καλλιππίδην, Aristophanes in Nebulis. Charippus, Aristoph. in Nebulis, vt iam citaui. Memini & Χαίριππον per diphthongum alicubi legere, vt apud Iuuenalē Sat.8. Οἰὼ filia Cephali, vxor Charippi, Suidas in Οἰώ. Chrysippus & Argyrippus ab ornatu equorum nominati videntur. Chrysippus Pelopis ex Hippodamia filius: & alius philosophus Stoicus. Chrysippus etiā inter Solis filios numeratur in Olympijs Pindari Carmine 7 in Scholijs. Cirrhippum ab equis & cirrho colore dici puto, Cælius. Cratippus vir clarus & canibus alendis deditus, Galenus lib 2 de antidotis. Cronippus apud Aristophanem, Σὺ δ' εἶ κρόνιππος, videtur quidem non proprium: sed Suidas & Varinus exponunt μέγαν λῆρον, id est magnas nugas, vt & Cælius: ego potius magnum nugatorem dixerim. Vel [illegible] Iidem Hippos in compositione augent: cronia vero, id est Saturnia, obsoleta & nugalia dicuntur: hinc & composita vox inuersa ἱπποκρονία, cuius mentionem supra feci. Ctesippus vnus ex procis. Hom. Odyss.χ. Damasippus, apud Iuuenalem & Macrobium. Dioxippus apud Plinium & Aelianum in Varijs lib.12. Drasippidas nomē fictum in Vespis Aristophanis. Ephippus, viri propriū, Suid. & poëtæ apud Macrobium. Euippus filius Megarei regis Megarensium, Pausanias in Atticis. Euripides cum per p. simplex scribatur, non videtur ab equo compositum esse nomē, etsi antepenultima producatur, vt in illo Ionis, Χαῖρε μελαμπέπλοισιν Εὐριπίδη ἐν γυάλοισι Πιερίας. Etymologus Euripiden ait ab Euripo dictum esse, quòd in Euripo natus feratur. Glaucippus, apud Macrobium. Gylippus, nomen Lacedæmonium, Varin. Gilippus Arcas nominatur Vergilio Aeneid.12. Hermippus philosophus, vide Suidam. Lahippus, statuarius apud Plinium. Leucippus Oenomai filius, Pausaniæ in Arcadicis. & Amyclæ Lacedæmonij filius pater Arsinoes matris Aesculapij, Scholiastę Pindari: & philosophi nomē Aristoteli lib 1. de hist. animal. & canis apud recentiorem quendam: apud Pindarum Proserpinæ epitheton, vt infra dicam. Lysippus, Plinio nobilis sculptor: itē poëta comicus: vide Onomasticon. Melanippus, vir Thebanus in bello fortissimus, qui Tydeum occidit,&c. Pausan. in Bœoticis. Melanippi & Charitonis historiam describit Aelianus lib.2. Variorum. Melanippus vnus ex filijs Nestoris, Hom. Menippus, Suid. Nicippus. Nothippus poëta opsophagus apud Athenæum. Phænippus quidā turpis & libidinosæ vitę homo fuisse fertur, Tisamenus verò peregrinus & mastigias, vnde Tisamenophænippos huiusmodi homines Aristophanes in Acharnensibus dixit. Hercules ex Chalciope Eurypyli regij filia, Pheidippum suscepit, Schol. Pind. Pheidippides Strepsiadis apud Aristophanem filius, vt supra dixi. Pheidippidis Atheniensis tabellarij meminit Herod. lib.6. Philippus. Hesychius philippos etiā mœchos interpretatur. [illegible] [illegible], Eustath. Philippides & Philippion Suid. Philippicus, qui & Bardénes, Iustinianum regem occidit &c. Suid. Plexippus Althεæ frater à Meleagro occisus. Ouid. met.8. Posidippus, [illegible]. Samippus viri nomē in Nauigio Luciani. Stratippus, in Equitibus Aristophanis. Taraxippus Glaucus in Isthmo fuit, quem equi peremerunt. Taraxippum etiā nuncupari inuenio herōum Myrtilo à Pelope structum, in quo & rem diuinā illi obierit, vt perpetratæ cædis iram leniret. Nominis ratio est, quod in eo loco Myrtili arte iniectus sit Oenomai equis terror. Sunt qui ab Oenomao id solitum peragi fabulentur. Quidam in illis in

fossa aliqua à Pelope, sibi ab Amphione tradita Thebano: quibus non Oenomai modo exterriti sint, verum exterreantur omnes illac transeuntes equi. Fuisse verò Aegyptij putant Magicæ peritum Amphiona: propterea petras illi in Thebarum mœnibus struendis visas obtemperare, sicuti Orpheo ratione eadem feræ obedieurunt, Cæl. Vide plura apud Pausaniam Eliacorum secundo. Epigrammatum Græcorum lib.1.sectione 45. Augeas dicit duodecimam boum suorum partem esse ταραξίππειο πάρουσαν. Cleon in Equitibus Aristophanis ταράξιππος: cognominatur, quòd ordinem equestrem perturbaret. Telesippus filius Hippocratis, Varin. Xanthippus pater Periclis, Varin. Hoc nomen à flauo equi colore inditum apparet vt cirrhippus à gilvo, Leucippus ab albo, Melanippus à nigro. Zeuxippus, dux Lacedæmonius, Xenophon de rebus Græcorum.

Mulierum nomina. Hipparchia vxor Cratetis Cynici, &c. vide Suidam. Hippe meretrix Athenæo lib.13. Theodotum quendam fœno præfectum regis Ptolemæi amatorem habuit, & cum in comessatione aliquando apud regem vinum copiosius infundi peteret, vehementer enim sitire se: Meritò, inquit rex: plurimum enim fœni deuorasti. Arguté quidem, cum & ipsa Hippe, id est equa vocaretur, & Theodoti cui commissum erat fœnum opes consumpsisset. Hippe Chironis Centauri filia in equam mutata, vt supra in equo sydere dixi: vide Onomasticon. Hippe & Aegle vxores Thesei Hesiodo teste, Athenæus lib.13. Hippe filia Danai, à qua hippion Argos dictum, Hesychius & Varin. Hippia, Ἱππία, Arsinoë vxor Philadelphi, Hesych. Spartana virtus apud Leuctra attrita corruit, infesto numine, si credimus, ob scelus admissum in Scedasi puellas, Molpiam & Hippo, vti à Pausania (in Arcadicis) relatum scio, etiamsi ex Plutarcho alibi Miletiam scripsimus Cælius. Plura vide apud eundem libro 5.cap.8. Ex Fuluio quodam & equa Hippo puella nata fertur, Cælius ex Plutarcho. Celebratur Athenis quoq; fœmina Hippo, vt est apud Valerium Maximũ. Hippo vel Hippona dea infra dicetur. Hippo inter Nymphas Oceani & Thetidis filias numeratur in Theog. Hesiodi. Hippodamia, Ἱπποδάμεια, quæ & Briseis: & Veneris cognomen, Hesych. Hippodamiæ Pelopis & Myrtili fabulam, vide in Scholijs Homeri in Iliadis β. & in Onomastico. Hippodamia Pelopi peperit sex filios, vt Pindarus scribit, Atreum, Thyesten, Pittheum, Alcathũn, Philisthenem (pro quo alij Hippalcum numerant) & Dian aut Chrysippum, Varin. Hippodamia ancilla Penelopæ, Odyss.6. Hippolyte Amazonũ regina, Hippolyti ex Theseo mater, vt supra dixi: Vide Onomasticon, vbi etiam Hippolytes Acasti vxoris mentio fit. Hippomedusa Niobes mater, Eustath. Hesiodus in Theogonia inter Nymphas Nerei filias numerat Hippothoën, Hipponoem, & Menippem. Aenippe, Eudori filia, ex Aeneo marito Cyzicum regem Dolopum peperit, Orpheus in Argonauticis. Alcippe Martis filia, Pausanias in Atticis. Alcippe elephantum peperit, quod inter ostenta est, Plin. Astræus Neptuni filius Alcippen sororem imprudẽs compressit, &c. Plutarchus de fluuijs in historia Caici. Anippe filia Nili Busiridem ex Neptuno peperit. Plutarchus in Parallelis minoribus. Apathippe ex Apolline Chium genuit, Plutarchus de fluuijs in Pactolo. Archippa vxor Themistoclis ex tribu Alopecia, Plutarchus. Archippen meretricem à Sophocle iam sene amatam apud Athenæum legimus lib.13. Aristippe, vide Leucippe. Chrysippes quæ Hydaspen patrem amauit, historia legitur apud Plutarchum initio libri de fluuijs. Cydippen fecit Protogenes Rhodius, Plin. Cydippe Ochimi filia ex Cercapho Solis filio peperit Camirũ, Lindum & Ialysum, Scholiastes in Olympia Pindari Carmine 7. Fuit & alia Cydippe Cleobis & Bitonis mater, apud Stobæum in Sermone de morte. Euexippe, filia Scedasi Bœotij, Cęlius. Εὐίππη filia fuit Tyrimmæ in Epiro quam corrupit Vlysses, Parthenius cap 3. Euripps, mulieris nomen in epistolis Theophylacti. Heurippa, Dianæ cognomen, Cæl. ab equis ab Vlysse inuentis, Pausanias. Leucippides, duæ quædam virgines fuerunt. Πωλία, χαλκοῦν πτῆγμα: φέρει δὲ ἐπὶ τῷ ἀμαντίῳ τῷ Λευκιππίδων ἐν ὠκεανοῖς ... ἐναι παρθένους φασί, Hesychius & Varinus. Stephanus Leucippidas, id est Leucippi filias nominat Phœben & Elairam, ex Aphidnis ciuitate Laconica ortas: has à Castore & Polluce raptas legimus. Leucippe ex Vulcano Aegyptum peperit, Plutarchus de fluuijs in Nilo. Leucippe, Aristippe & Alcithoë sorores, Minyades cognominatæ, cum Bacchi choream contemnerent, in furorem conuersæ, Leucippæ filium tenerum adhuc discerpserunt, hinnulum esse putantes, & postea in aues mutatæ sunt, vna cornicis, altera vespertilionis, tertia noctuæ forma assumpta, Aelianus lib 3. Variorum, Plutarchus in Græcanicis quæstione 37. laceratum istum Leucippes filium, Hippasum nominatum meminit. Lysippe mater Teuthrantis Mysorum regis, Plutarchus de fluuijs in Caico. Lysippe, filia Prœti, cum cæteris sororibus à Iunone in vaccam mutata. Lysippe vxor Prolai apud Elienses, Pausan. Menalippe apud Homerum. Xanthippe Socratis vxor. Zeuxippe, mater Priami, Varin.

Locorum & populorum nomina. A Nare amne vsq; ad Equiculos tenent Sabini, Cato Orig. Equestris & Rauriaca Coloniæ Plinio 4.17 inter Galliæ populos numerantur. Ptolemæus Equestrem Sequanorum in Gallia Belgica ciuitatem facit. Equestres, vt Antoninus in Itinerario apertè scribit, sunt citra Iuram iuxta lacum Lemannum, à quo distant 20.M.p. Quare conijcitur esse Neuidunum, sicut & liber prouinciarum meminit Neuiduni Equestrium, quæ ciuitas hodie vocatur Neuis, vulgo Neau. Sed cum Antoninus Equestres prius commemorat ac deinde lacum Lausunum (qui idem est Lemanno) videtur hæc vrbs citra lacum fuisse, vt forte sit illa quæ hodie Dunoy vocatur, quæ vox nomini Neuiduni non malè respondet, &c. Hæc Sebast. Munsterus in castigationibus circa finem operis de Rhætia Alpina. Videri sanè potest Neuidunum duplex fuisse, vt alterum differentiæ causa Neuidunum Equestrium dictum sit.

Equus nomine mons Troiæ imminet, per quem illa facile capta fertur, vnde equi Troiani fabula nata est secundum quosdam, Nic. Erythræus. Daphidas cum eius studij esset, cuius professores sophistæ vocantur, ineptæ & mordacis opinationis, Apollinem Delphis irridendi causa consuluit, an equum inuenire posset, cum omnino nullum habuisset: cuius ex oraculo reddita vox est, inuenturum equum, sed vt eo perturbatus periret. Inde cum iocabundus, quasi delusa sacrarum sortium fide, reuerteretur, incidit in regem Attalum sæpenumero à se contumeliosis dictis absentem lacessitum, eiusq; iussu saxo, cui nomen erat Equi, præcipitatus, ad deos vsq; cauillandos dementis animi iusta supplicia pependit, Valer. Maximus. Roboam Salomonis filius inter alias vrbes condidit Hippam & Marissam, Iosephus Originum Iudaic. 8. 10. Eadem forte fuerit Hippus vrbs Palæstinæ Stephano. Ἱππάδες portæ quædam Athenis, Varin. Hipparis, Ἵππαρις, fluuius est in Camarina vel, per mediam Camarinam fluens) cuius aquæ pars vna dulcis est, altera salsa: hunc nouum subinde lutum afferre & ripis apponere aiunt, vnde ædificandi materiam incolę sumant: alij verò quoniam per mediam syluam quandam fluit, vnde arbores multæ proceræq; nascantur, hoc modo ædificantibus Camarinæis prodesse. Fertur autem & nauigabile & piscosum esse flumen, fontes habet in monte quodam Siciliæ. Ligna quæ in syluis secuerint ei iniecta in vrbem vehuntur, Hæc ex Scholijs in quintum Carmen Olympiorum Pindari. Hipparenum Mesopotamiæ oppidum: Muros Hipparenorum

parenorum Persæ diruêre, Plin. Hippia (Ἱππία) vrbs Perrhebiæ, aliâs Phalanna dicta, Stephanus. Phalanna est vrbs Perrhæbis quondam subdita Strabo. Oppidum in Græcia Ἵππιον Ἄργος ab equis cognominatum est, Varro. Argos hoc Achaicum dicebatur, Peloponnesi vrbs, hippobotum etiam alio ab equis cognomine dictum, vtpote equorum pascuis aptum. Hippion Argos ab Hippe filia Danai appellatum apud Hesychium & Varinũ legimus. Plura vide inferius H.b. in patrijs equorum. Dauniorum oppidum Harpi, aliquando Argos hippium Diomede condente, mox Argirippa dictum, Plin. Ptolemæus Scyracenos vltra montem Hippicum in Asia collocat, Hermol. Fuit & Hierosolymis Hippicus dicta turris, cuius meminit Iosephus de bello Iudaico 6.6. Longinquiores eodem disceptant foro Halydienses seu Hippini, Apolloniatæ, Trapezopolitæ, Aphrodisienses, Plin. Hippus fluuius est Moscorum. Phasis amnis maximè inclaruit Aea xv. M. p. à mari. vbi Hippos & Cyanos vasti amnes è diuerso in eum confluunt: accipit etiã Glaucum, &c. Plin. Phasis Glaucum in se recipit & Hippum è vicinis montibus cadentes, Strabo: idem ex eo in Dionysium scribens Eustathius repetit. Hippocoum vinum ex insula Cô, dictum ab agro generoso cui nomen Hippo, Festus. Hippu acra, id est equi promontorium, vrbs Libyæ. Steph. Hippucome, vicus Lycię, dictus ab equo viatorum quorundam illic mortuo, Stephan. Hippomenes filiam suam vitiatam à quodam, equo vorandam obiecit, &c. vnde & locus dictus est ἵππου καὶ κόρης, Suidas. Vide infra in prouerbio Apud equum & virginem. Prusa ciuitas Bithyniæ sub Hippo monte sita, Plinius paulo ante finem libri quinti. Coloni, Κολωνοὶ (sic dicti scilicet colles in Attica: nam & simpliciter κολωνὸν locum altum interpretantur) duo fuerunt, vnus ἵππιος (malim ἵππιος, vt Pausanias habet, vel ἵππειος per ει. vt author argumenti in Sophoclis Oedipum in Colono) appellatus: cuius Sophocles meminit, tanquam Oedipus ad illum confugerit: alter in foro erat iuxta Eurysacis heróis templum, vbi conueniebant mercenarij homines, ob hoc ipsum Κολωνῖται dicti, Pollux. Ostenditur & locus appellatus Κολωνὸς ἵππιος, in quam Atticæ partem primum venisse quidam dicũt Oedipum: à quibus tamen Homeri poësis discrepat. Dicunt autem aram quoque Neptuni hippij, & Mineruæ hippiæ (in hoc colle esse,) Pausanias in Atticis. Templum Furiarum quas σεμνὰς vocitant, in hippio Colono est: cui nomen, quoniam templum in eo sit Neptuni hippij. & Promethei: & oreocomi, id est qui mulorum curam habent, in eo habitant, Author argumenti in Sophoclis Oedipum in Colono. Et paulo post, Ἡ σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐν τῷ Ἱππείῳ. Vnde apparet & Colonum, & Hippium utrumq; seorsim dici, & coniunctis etiam vocibus Colonum hippium, differentiæ causa nimirum ab altero Colono. Colonus hippius in Attica prope Academiam est, Pausanias. Adrastum aiunt cum Thebis fugeret, equos in Colono primum cohibuisse, & Neptunum ac Mineruam hippios appellasse, Hesych. & Etymologus. Ἱππόλοφος nudum nomen apud Suidam, non aliud significare videtur quàm Atticum collem iam dictum, cum λόφος & κολωνὸς synonyma videantur. Hippus insula Eretriæ, item vrbs Siciliæ, & alia Palæstinæ, Steph. Eadem forte est Hippa vrbs à Roboam Salomonis filio condita, vt superius retuli. Lacus in quem Iordanis se fundit, amœnis circumseptus oppidis est, Iuliade & Hippo, Plinius 5.5. Inter Decapolitanæ regionis, quæ Iudææ iungitur, oppida, Plin. 5.18. numerat iam dictum Hippon Dion. Sic enim etiam Hermolaus legit, idq; facit (inquit) authoritas Dionis, qui scribit, Dion olim Hippo nominabatur. Erythræ ciuitas est Ionica. quæ portum habet, & quatuor ex aduerso ei sitas (στρογγύλας) paruas insulas, quæ Hippi dicuntur, Strabo libro 14. quare corruptum Stephani locum conijcio, vt legamus Hippum non Eretriæ, sed Erythrarum insulam esse. Mentionem de his insulis facit etiam Plin. 5.29. Hippuris maris mediterranei insula Pomponio: Hippuriscus insula Cariæ Stephano. Meminit etiam Plin. 4.12. vbi pro hippurusa, hippuriscus legendum videtur. Annij Plocami libertus circa Arabiam nauigans, Aquilonibus raptus præter Carmaniam xv. die Hipp uros portum eius inuectus est. Plinius. Portus quidam in Taprobane Hippuros nominatur, Solin. Hippo vel Hippon (Ἵππων) duplex est in Africa: vnus (profertur & fœminino genere) regius cognominatus: alter diarrhytus, quod palustri solo madeat, vnde & terræ motibus frequentius infestatur, quare vagã Silius dixit, vtramq; vno versu complexus, Tum uaga, & antiquis dilectus regibus Hippon. Vtramq; Hipponem Græcos equites condidisse author est Solinus. Cirta in Africa Masanissæ & successorum regia est, in mediterranea, vrbs optimè structa, cum à cæteris, tum à Micipsa, qui & Græcos in eam habitatum deduxit: & tantam effecit, vt decem equitum millia, & peditum viginti emitteret. Cirta itaque hic est, & duo Hippônes: alter Vticæ proximus, alter remotior & Trito (Tritoni) propinquior, ambo regiæ, Strabo lib. 17. Plura de vtraq; Hippône Africæ apud Plinium ex Indice requires. Est & Hippo oppidum Locrorum in Brutijs, Hipponium (Ἱππώνιον) Stephano ab heroë quodam sic dictum, & à Romano post Annibal uentia: gentile Hipponiates. Stephanus. Hinc & sinus Hipponiates apud Strabonem libro sexto, quem Antiochus Napitinum dixit, Plinius Terinæum. Hippo Lucaniæ ciuitas, Plutarchus in vita Ciceronis. De hoc Plinius 3.5. Hippo (inquit) quod nunc Vibonem Valentiam appellamus: Idem apud Strabonem legimus lib. 6. Ab eodẽ Plinio 2.1. in Hispaniæ descriptione Hippo Caurasiarum memoratur. Regio quæ sub Caspijs portis in humili & concauo solo iacet, & Armenia, eximiè hippoboti, id est equis pascendis aptæ sunt. vocatur autem & pratum quoddam Hippoboton, per quod iter faciunt qui ex Persia & Babylône in Caspias portas proficiscuntur, Strabo. Argos Achaicum etiam hippoboton cognominatum, supra monui. Hippocephalum suburbanum Antiochiæ dictum alicubi legisse memini. Hippocorona est in Adramyttena regione, & Hippocronium in Creta, Strabo libro 10. Fontes in Bœotia à Plinio numerantur Hippocrene, Aganippe, Gargaphie, &c. Hippocrene, ἵππου κρήνη, fons in Helicone à Pegaso equo dictus, qui sitiens vngula terram percussit, vnde fons emicuit, vt Hesiodus in Theogonijs canit (item Aratus. & Higinius: vide in Pegaso infra in h.) Hesych. Cum Bellerophon Argis sitijsset terra icta pede Pegasi fontem emisit, qui inde fons equi, vel Pegaseus (Πηγασία κρήνη) dictus est, Varinus. Iuxta Hippocrenen in Bœotia alter etiam fons Aganippe est non procul ab Helicone monte. Persius Hippocrenen fontem caballinum dixit, ex quo qui hausissent protinus furore afflati poëtæ fieri credebantur. Hinc Hippocrenides Musæ. Vide Onomasticon. Orestes à cæde materna expiatus fertur tum alijs modis, tum aqua ex fonte Hippocrene: qui etiam apud Trœzenios monstratur ex Pegasi vngulæ ictu prognatus (vnde & Πηγασίαν κρήνην vocant) Cælius ex Corinthiacis Pausaniæ. Vide nonnihil etiam in Gyraldi opere de dijs ex indice. Fuit in Piræo forum nomine Hippodamia à Milesio Hippodamo qui Piræum struxit: meminit Demosthenes. Ἱπποδάμειαν ἀγορὰν nuncupat rerum Græcarum lib. 2. Xenophon, Cælius. Vide supra inter propria virorum nomina in Hippodamo. Hippodamantium vinum quoddam in Cyzico, Hesych. Post hæc authoritas Hippodamantio, Mystico, Cantharitæ, Plinius de vinis transmarinis.釆Sternæa, via Hippocoontis hostilis, καὶ στρατηγικὴ τῶν πάντων, Hesych. Hippodromus locus Alexandriæ ciuitatis, vt in eius descriptione refert Strabo lib. 17. significat autem quemuis locum, equorum spectaculis & cursibus aptum.

Hippola, Ἵππολα, vrbs vetus Laconicæ: gentile Hippolaites, Stephanus. Herodotus ad Borysthenis Hypanisque tractum scribit, Hermolaus. Hippomolgi, Ἱππημολγοὶ (vel Ἱππομολ-γοὶ) dicti ab equis mulgendis, Stephanus in Melanchlænis: vide supra cap.6. Hipponium vrbs Brutiorum, aliâs Hippo paulo superius dictum. Hipponnesus, vrbs Cariæ, & alia Libyæ, Stephanus. In Ceramico sinu insulæ, Hipponnesos, Mya, Sepiussa, Plin.5.31. Hippophagi populi Scythiæ in Asia, (vt cap.6. docui,) & alij Hippopodes, de quibus superius etiã hoc ipso capite dixi, supra Tauricam Chersonnesum iuxta Alanos. Solinus in Oceano Scythico habitare scribit, & humanam vsq; ad vestigium formã tenere, sed in equinos pedes desinere: Et Plinius 4.13. in quibusdam maris illius insulis. Hipporcæ, gens Aethiopiæ, atri coloris, tota corpora rubrica illinit, Plinius. Hippotamadæ, vicus in tribu Oeneide, Stephanus.

Aganippe, Bœotiæ fons, vt superius in Hippocrene dixi. Argippæi Scythæ ab ipso natali calui, mares pariter & fœminæ, &c. sacri dicuntur esse, arma non possident: vocantur autem Argippæi, Herodotus lib.4. Argyrippa (Ἀργυρίππα) ciuitas in Apulia olim Argyrohippus dicta, quam Diomedes ædificauit, à qua Argyrippeni dicuntur: vide Stephanum, qui & hippion Argos à Diomede cognominatum ait, vnde ab equis ei nomen esse constat, & non probandi sunt qui per π. simplex scribunt: neq; qui secundam per iôta. Dauniorum oppidum Harpi, aliquando Argos hippium Diomede condente, mox Argirippa dictũ, Plin. Ἀργυρίππη, Beneuentum, Suidas. Centhippe (Κένθιππη) locus Argiuæ regionis, dictus quòd Bellerophontes in eo primum stimulàrit equum Pegasum, Varin. Μάριππος, vrbs Phœnices, Stephanus. Φιλιππήσιοι, Suidas, nec addit quicquam. Philippenses, Philippesij Græcè, ad quos D. Pauli epistola extat, in prima Macedoniæ parte sunt, vt narratur in Actis cap.16. colonia oriunda ab vrbe Philippis, dicta à Philippo conditore, Erasmus Rot. Philippi ciuitas Thraciæ, à Philippo rege Macedonum structa. Iuxta hanc sunt campi Philippici. &c. Est & Siciliæ ciuitas à Philippo sic dicta, cum prius Crenides vocaretur, Stephanus: Vide Onomasticon. Philippopolis vrbs Macedoniæ quam Philippus Amyntæ filius condidit, Stephan. Euippe, vicus Cariæ, Idem. Πάριππον, locus Athenis, Suidas & Varinus. Taraxippus, loci nomen, vt supra dixi inter propria virorum.

H. b.

Fortè inuenitur aliquando equus cornutus: sed hoc monstrum fuerit, Albertus. Γίννοι, equi parui, οἱ κολοβοὶ τῶν ἵππων, vt νάννοι οἱ κολοβοὶ τῶν ἀνθρώπων, Suidas in Σφυράδες. Plura de hac & similibus vocibus vide supra in Hinno vel ginno statim post asinum, & in Ceruo H.a. & in equo B.

De pulchritudine equorum, lege Petrum Cresc, 9.7. Equus defesso similis, & capite prono, non est εὐσχήμων, id est decorus, Pollux.

Ὁμότριχας ἵππους Homerus dixit pro ὁμότριχας, id est concolores, cum duo vel plures, eodem omnes colore spectantur. Πλησιὸς κυανότριχας ἵππους ζεύξάμενος Κούρην ἐπιβήσατο, Orpheus in Argonauticis. Βάδιος Suidæ filium, & equi colorem significat. Equi colore dispares, hic badius, iste giluus, ille murinus, Varro in Asino ad Lyram vt Nonius citat. Improbi sunt equi vt plurimum præ cæteris, qui album aliquid in pedibus aut cruribus habent. & qui alba fronte sunt, aut rostro albo, præcipuè verò si phœnicei coloris equi tale quid habuerint, Absyrtus in Hippiat.105. Equi albi in magno pretio sunt apud Tartarorum regẽ, cui huius coloris equi ab initio anni cuiusq; interdum ad centum millia donantur, Paulus Venetus. Et rursus alibi, Rex Tartarorum habet armenta magna equorum alborum & equarum albarum, quæ putantur excedere numerum decem milium. Statius de equabus Admeti, Noctemq; diemq; Assimilant, maculis internigrantibus albæ. Candore niuali, Verg.3. Aeneid. Albi equi meliores & auspicatiores olim habiti videntur: vide prouerbium Albis equis præcedere. In Geoponicis 16.2. laudatur equus γλαυκός: & paulò post τὴν χροιὰν κατακόρως μέλας: vnde apparet glaucum colorẽ de oculis tantum illic accipi, nigrum verò de reliquo corpore: Vide supra in B. Turpis equus nisi colla iubæ flauentia velent, Ouidius 13. Metamor. Seiani equi (de quo inter prouerbia) colorem puniceum fuisse aiunt, Erasmus. Qualis color equorum sit qui spadices vocantur, deq; istius vocabuli ratione, Gellius 3.9. Τοὺς μὲν μέσους (ἵππους) ζυγίους λευκοστίκτῳ τριχὶ βαλιοὺς, (oxytonum: alias ferè semper paroxytonum reperias:) τοὺς δ᾽ ἔξω σειραφόρους ἀντήρεις καμπαῖσι δρόμων πυρρότριχας, μονόχαλα δ᾽ ὑπὸ σφυρὰ ποικιλοδέρμονας, Euripides in Iphigenia in Aulide. Λευκότεροι χιόνος, θείειν δ᾽ ἀνέμοισιν ὁμοῖοι, Hom. Iliad. κ. de Rhesi equis præstantissimis agens.

Oculos natura nobis, vt equo & leoni setas, Cicero 3. de Oratore. Ἵππων χαίτην, (Aristoteles λοφιάν, Gaza cristam vertit,) λεόντων χαίτην, Lucianus in Cynico dixit. Λοφιά, iuba: hinc ζῶα λόφουρα dicuntur ἀπὸ τοῦ λόφου ἤτοι ἀκροτάτου μέρους, Varinus. Πωλεικὰ, χαίτη, id est iuba, Varinus. Germani colli aut verticis iubam, ni fallor, vocãt *den krantz*. Venæ ἐν μέσῳ τῶν ἀντικνημίων incidendæ, Pelagonius in Hippiatr.26. Vena organica inciditur in stranguillione, Rufius. Oculorum varietas cum in prima generatione contingit, mutari non potest: vt cum vnus oculus fuerit albi coloris, & alter nigri: & vnus albus & alter varius, & his similes, Rufius. Ὅταν γένηται ἐν τῷ ὠτίῳ ἕλκος, ἢ ἀπόστασις ἐν τῇ διπλοΐδι, Absyrtus in Hippiatr.17. Ruellius sic vertit, Cum in auricula vlcus aut abscessus innascitur, purulentum humorem tunica duplex includit. Dentes equo vtraq; parte oris continui sunt, Plinius. Ὅσα δὲ γίνονται ἐν τῷ μονώνυχι ..., Hippiatrica 115. Ruellius transfert, Cæterum quæcunq; sic nascuntur in veterino genere, vt notam eam habeant, quam leporinum dentem vocant, subrumari nõ oportet. Morsum pro ore equi Nonius dixit his verbis, Postomis dicitur ferrum, quod ad cohibendam equorum tenaciam naribus vel morsui imponitur. Ζέα pars quædam oris equi vt videtur. ... μετέωρον τὴν ζέαν, ... θερμόν, Hippiatrica 120. Ruellius transfert, Si equus vel aliud iumentum nullo correptũ vitio laborarit inedia, sic vt nihil excelse contigerit, id erit argumento: toruli in versus digesti sustolluntur in palato, os feruidum sentitur. Gnathos, id est maxilla equi, ... etiam vocari videtur in Hippiatricis cap.28. ab initio. nam cum titulus sit, Πρὸς σπασθέντας τοὺς ἐν τῇ γνάθῳ: caput sic incipit, Συμβαίνει πάθος ἐν τῷ ... Ruellius vertit, Si vitium freni iniuria creauit. Σὺν δ᾽ ἐξαλάμενος Πᾶσα κυκηθείη, κεραμέων μέγα κωκυσάντων, Ὡς γνάθος ἵππου, Homerus in carmine ad figulos. Si parotis equo nascatur κατὰ τὴν σφαγὴν, ἢ ὑπὸ ... Absyrtus 16. Cum narium pars, quæ Græcis traganum dicitur, concisa est, &c. Hippiatr. cap. vltimo: Vide paulò post inter pectoris partes. Pars quædam est, colli opinor, quam Germani vocant *vuderrouss*, vbi scabies illa accidit, qua affectus equus à nostris *kroettig* appellatur. Eminens in dorso pars inter vtrasque scapulas coccyx vocatur, vt supra capite secundo docui: Est & nympha pars quædam ibidem, vt

apparet

apparet ex Absyrti verbis, cap. 26. [illegible] Eadem & Hieroclis verba sunt eodem capite. Ruellius in Hieroclis verbis Græcum nymphæ vocabulum [illegible] in Absyrti verò verbis, articulum armorum transtulit. [illegible], Aristoteles in Physiognom. Si sagmæ vel sellæ maiores minores ue aut angustiores iusto fuerint, collisiones & suppurationes nascuntur, vel circa [illegible] tracturam (locus non integer videtur, forte legendum [illegible]) aut spina detegitur, Vegetius 2.59. [illegible], Absyrt. 26. Ruellius vertit, [illegible] occupet. Videntur sanè [illegible] propriè dici media costarum spatia musculorum sedes. [illegible] Absyrtus cap. 26. Ruellius vertit, Armus in [illegible] aut [illegible]ctum, quasi legerit [illegible]. [illegible] Ruellius interpretatur armorum compagem. Armum vel scapulam, nostri *boug* appellant: barbari spallam: & [illegible] spallarum summitatem. Videtur sanè [illegible] suprema thoracis pars iuxta finem colli, & initium dorsi, vbi & coccygem posuimus. [illegible] τῇ ἀκρωμίᾳ, Xenophon de frenando equo. In summis armis, Camerario interprete. Si omoplatas (id est armos vel scapulas) dolor vehementius excruciet, ferro [illegible] oportet transfigere. & à iuba inter cutem & iugulum ([illegible], vt Græcus codex impressus habet) instar octo digitorum sectiunculam auspicari, sic vt ne scalpello iugulus ipse contingatur, Pelagonius in Hippiatr. cap. 26. interprete Ruellio. Vltimo quidem Hippiatricorum capite, traganum pars quædam narium appellatur. Luxatio accidit, cum neruus qui scapulas comprehendit, aut articulus quem gumphum vocant, acetabulo propulsus excidit, Absyrtus ibidem, eodem interprete. Græcè legitur, [illegible].

Authores barbari, vt Rusius, flancum vel fiancum appellant, locum vt puto inter costas & coxendicem medium, hoc est ilia, [illegible]. Ἕδρα in equo pars dorsi cui insidet eques, vel ephippium insternitur. [illegible] (ephippium Camerarius) [illegible], Xenophon. [illegible] Hierocles: apparet autem hîc hedran ab eo pro ano positam. Plinius in sedem recipere de Bucephalo dixit, sedem nimirum, vt Græci hedran de dorsi parte intelligentes, nisi quis sellam potius accipiat. Penis quasi vtriculus, quē Græci vocarunt [illegible] & [illegible], sedulò repurgari debet, Camerarius ex Xenophonte. Cauda equina, [illegible], vt Varinus & Suidas habēt. Caudam vt Latini muscarium, sic [illegible] Pelagonius nominauit cap. 155. Commendatur Polluci [illegible], quam Simon (inquit) etiam [illegible] vocat: poterit autē & [illegible] dici proprijssimo nomine. Caulis caudæ longior asinis quàm equis, setosus veterinis, Plin. Caudecæ, cistellæ ex iunco, à similitudine equinæ caudæ dictæ, Festus. Supragambam pro femore dixit Vegetius 3.20. Anteriores equi pedes apud Græcos vocantur [illegible]. Posteriores verò, [illegible], Pollux. Venę [illegible] incidēdę, Pelagonius ca. 26. Pedis in equo partes, subcirrus, corona, basis, articuli, suffrago, nominantur apud Vegetiū lib. 1. in fine capitis 25. & initio 26. [illegible] Absyrtus nominat cap. 53. [illegible], Absyrtus cap. 96. Articulū sub tibia, quo pedis versura cōstat, Vegetius suffraginē & per excellentiam articulū vocare videtur. Articuli vel suffragines equi post iter calido foueantur vino, vt corroborētur vngulæ, Vegetius 2.58. Eundem locū [illegible], & recentioribus pastoram appellari puto. Est enim pastora locus inter vngulam & proximam iuncturam, Rusius 115. Pedes post viam eruendi sunt diligenter, ne quid luti vel sordiū in articulis basiq; permaneat, Vegetius. Sanguinē detrahes ex posterioribus pedibus iuxta talos [illegible], Ruellius vertit à suffragine. Nostri partē illam vocāt *den schlegel*, hoc est malleum, quæ inter vngulam & tibiæ iuncturam media est: huic à posteriore parte insunt caua illa quæ nominant *die fysel loecher*. Probant autē eos potius quibus breuior ea pars est, tanquā robore crurum validiores: nam quibus ea oblongior est, infirmiores sunt cruribus, & ferè dum ingrediuntur nescio quomodo pedē inæqualiter, anterius primum, deinde posterius submittūt, vt vrsorū instar, vnde etiam *bärnhemm* à nōnullis appellantur, quasi [illegible]. Aliud ab hoc vitium est, cū heteropodes sunt, nec totis vngulis ex æquo innitūtur, sed in alterutrum latus magis vergunt, cuiusmodi equos audio quosdā vocitare *[illegible]* vel *schägg*. Vngulas equi nostrates vocant, *hoof, klauuen, horn*: primum vocabulum propriū est, alterum ad bisulcos etiam & multifidos vnguēs pertinet, tertium à substantia cornea sumitur. Vnde & Latini poetæ cornipedes cognomināt equos, vt Vergilius Aeneid. 7. Et Silius lib. 7. Fului iuga celsa trahebant Cornipedes. Cornipedi Fauno cæsa de more capella, Ouidius 2. Fast. Solido grauiter sonat vngula cornu, Vergilius 3 Georg. [illegible], qui solidos habet pedes: [illegible] qui molles, Absyrtus. [illegible] de equis propriè dicitur, Aristophanes etiam de suibus posuit: & [illegible] de equis. Hesiodus in Aspide. [illegible] Suidas & Varinus. Stygis aqua cum vasa omnia, lapidea è crystallo & murrhina, ossea, & ex quouis metallo conflata penetret & perrumpat, sola equi vngula illæsa continetur. An vero etiam Alexander Magnus huius aquæ veneno vitam finierit, dicere certò non possum, famā verò esse scio, Pausanias in Arcadicis. Vitruuius & Plinius non equi, sed mulæ vngula Stygis aquā contineri aiūt. Iustinus vel Trogus lib. 17. equi. Vide supra in Asino B. [illegible] Plinius. Petilara, satara, sicca & stricta vulgò interpretantur [illegible] ita dici, Festus. Sipontinus petilansura legit. Petiles vox antiqua paruum significat: inde petilansur [illegible]. Per cannam instillas vngulis, prouisurus ne [illegible], Vegetius 2.58. Malpitium fit in balletis (al' bullesis, quod non placet) vngularum equi, vbi carnes viuæ iunguntur vngulis, Petrus Crescent. Bulletæ quidem dictæ videntur forma diminutiua Gallis & Italis familiari, vt sit vngularum pars inferior, dicta à similitudine bulgarum, quæ peræ sunt & equis geminæ appendi solent. Nescio quæ pedum pars sit, quam Germani quidam appellant *theylen* vel *trelen*.

[illegible] Aristoteles in Physiog.

De equorum electione aphorismi Petri Crescen. lib. 9. cap. 8 & 9. Qui de laudibus equorum aliquid commentati sint, dicam inferius in H. e. Laus præstantissimi equi, quem Synesius Vranio donauerat, in epistola eius ad eundem continetur, quam nos vtcunq; ex Græco Latinam fecimus. Dono (inquit) [illegible] laudibus ornatissimum: Qui vsum sui tibi præbebit ad certamina cursuum, ad ven[illegible] in bello, ad pompam deniq; victorialem de Libyco trophæo celebrandam. Non enim facile [illegible] præstantior, aut in certamine cursor, aut pompicus, aut bellator, ([illegible]).

Quod

Quòd si indecentior ei forma quàm Nisæis equis apparet, vt cui aspera & prominens calua sit, & lumbi excarnes, cogitandum similiter in equos vt homines non simul omnia diuinitus conferri. Sed forte hoc ipso nomine laudabilior fuerit, quod maiores partes duras quam molles à natura acceperit. Tolerandis enim laboribus ossa quàm carnes aptiora sunt. Vestri quidem equi carne, nostri ossibus excellunt, Hæc Synesius. Validus, potens, membrosus, equi epitheta apud Textorem. [illegible], præstantissimus equus, Plutarcho in Sympofiacis. [illegible], capite recto & concinno equi, Absyrt. 115. de Græcanicis equis: & de Hispanis, [illegible] & de Armenijs βαρυκέφαλοι: vt laudentur qui erectum habent caput & cócinno quodam decentiq; situ: non iners, graue & deiectũ. Arduus, sublimis, epitheta equi de ceruicis & capitis habitu potissimum dicta. ardua ceruix Vergilio commendatur. Totumq; per agmen Sublimi prouectus equo, Lucanus lib. 7. [illegible], à sublimi ceruice, qua differunt à mulis & asinis: quorum licet longa sit ceruix, non tamen vt equorum, generosiorum præsertim quorum proprium [illegible] erecta est. [illegible] igitur fuerint ὑψαύχενες καὶ [illegible] non autem, vt quidam exponunt [illegible], id est longæ ceruicis, quod non equis, sed cygnis & huiusmodi auibus proprium est, vnde & [illegible] cognominantur, Varinus. [illegible], Hesychius. [illegible], Varin. [illegible], Hesychius. Ὑψαυχεῖς, ὑψαύχενες, Idem. Ceruicem crassiusculam in equo laudant. & vt talem acquirat armos frequenter aqua calida ablui iubent, & iubam subinde manibus deregi. Σταφύλῃ ἐπὶ νῶτον ἐίσας, Homerus Iliadis secundo de equis Admeti, magnitudine & proceritate inter se omnino pares fuisse, & quasi ad regulam vel perpendiculum æquales, docẽs: sicut & à coloris similitudine ὀτρίχας dixerat. Σταφύλη quidem, vt Scholia docent & Varinus, amussim, vel perpendiculum, vel diabeten, id est circulum significat: plura de hac voce, eiusq; accentu, lege apud Ammonium in Differentijs vocũ. Commendatur in equis si femora multum distent: hoc Absyrtus cap. 14. etiam in asino admissario probat: quem habere vult, [illegible] Ὀρθοκώλεις (licet ὀρθοκώλεις scribatur) & [illegible] equos vocat Absyrtus cap. 115. qui genua non satis flexilia, sed pali instar rigida habẽt: Sed [illegible] vox substantiua non propriè potest adiectiuè capi. Ergo animos æuumq; notabis Præcipuè: hinc alias artes, prolemq; parentũ: Et quis cuiq; dolor victo, quæ gloria palmæ, Vergilius in Georgicis. Κωδωνίζειν apud Aristophanẽ probare & experiri significat, ducta translatione vel à vasis figlinis, quæ an integra sint sono experiri solemus: tintinabulorum enim instar resonant, quæ integra fuerint. Vel ab ipsis tintinabulis (κώδωνας Græci vocãt) quæ agitata si argutius sonent probantur. Vel ab equis aut auibus quibusdam, vt coturnicibus: solent enim equi & coturnices, si parum fortes sint, sonitu tintinabulorum terreri: animosiores verò facile ferunt, Varinus. Eiusdẽ significationis est etiam compositum verbum διακωδωνίζειν apud Varinum. Sunt qui à numismatum probandorum sonitu, vel à tintinabulis quibus experiebantur an custodes vigilarent, ductam conijciant metaphoram: sed hanc coniecturam minus probat Scholiastes in Ranas Aristophanis: magis verò illam quæ à vasis aut equis probandis vocabuli originem deriuat. Equos enim an tumultibus bellorum ferendis idonei essent hoc modo probabant. Κώδωνας, id est tintinabula, duces in phaleris & frenis equorum olim habebant, vt núc etiam apud Romanos, quod Varinus sæpe vidisse se scribit. Aristophanes Κωδωνοφαλαροπώλους vocat, qui huiusmodi tintinabulis vterentur ad phaleras pullorum, id est equorum. Citatur à Varino hoc eius carmen, Οὐδ' ἐξέπληττεν αὐτοὺς κύκνους [illegible] κωδωνοφαλαροπώλους.

Centrinęces, vt Cælius ex Homero scribit, nuncupantur equi centro (stimulis, calcaribus) obedientes. Κεντρηνεκέας, [illegible], Hesychius & Varinus. Εὐήνιον εὐπειθές, [illegible]. Εὐῆρες ἵππους, [illegible]: sed εὐῆρες proprie de nauigio dicitur quod aptum & bene constructum est πρὸς τὸ ἐρέσσειν, id est, ad remigandum, Varin. Animosus equus diuersis epithetis ornatur, vt sunt: generosus, magnanimus, fortis, ardens, acer, cupidus, ferox, audax, minans, terribilis, fremens. Hæc præcipuè in equo bellatore (de quo plura inferius) laudatur virtus. Emicatq; vt equi potentis animositas, Sidonius. Tempore paret equus lentis animosus habenis, Ouid. de Trist. 4. Frenaq; magnanimi dente teruntur equi, Ouid. de Arte 1. Consimile in cursu possint, ac fortis equi vis, Lucretius lib. 3. Quid tam egregium si fœmina forti Fidis equo? Verg. Aened. 11. Quippe videbis equos fortes cum membra iacebunt In somnis, sudare tamen, Lucret. lib. 4. Nec te fortis equi ducet ad arma sonus. Et ad lituos hilarem, intrepidumq; tubarum Prospiciebat equum, Statius lib. 11. Equũ alacrem lætus aspexit, Cicero lib. 1. de diuinatione. Filius ardentes haud secius æquore campi Exercebat equos, Verg. Aened. 7. Ardentes & equos ad mollia ducere frena, Manilius lib. 4. Effodere loco signum quod regia Iuno Monstrârat, caput acris equi, Verg. Aen. 1. At puer Ascanius medijs in vallibus acri Gaudet equo, Aen. 4. Vtq; acres concussit equos, vtq; impulit arma, Aen. 8. Denique vbi medio nobis equus acer adhæsit Flumine, Lucretius lib. 4. Acer equus quondã, magnæq; in puluere famæ, Ouid. Metam. 7. Milite non illo quisquam fœlicius acri Insultaret equo, Silius lib. 10. Vt cupidi cursus frena retentat equi, Ouid. lib. 3. de Ponto. Non sonipes in bella ferox, non iret in æquor, Lucan. lib. 4. Siue ferocis equi luctantia colla retorques, Ouid. in epist. Phædræ ad Hippolytum. Audaci strenua fertur equo, Pontanus. Troilus haud aliter gyro leuiore minantes Eludebat equos, Stat. lib. 5. Sylu. Vt qui terribiles pro gramẽ habentibus herbis Impius humano viscere pauit equos, Ouid. in Ibin de Diomedis equis, quibus hæc non animositas, sed crudelitas attribuitur: Decet verò etiam animosum equum hostibus terribilem esse. Subitisq; frementes Vorticibus contorsit equos, Lucan. lib. 4. Vexere turmas, & frementẽ Mittere equum medios per ignes, Horat. lib. 4. Carminum. Ad hunc frementes vertere bis mille equos Idem in Epodo. Et media è [illegible] frementes Hos assistere equos, Stat lib. 3. Theb. Vide plura infra in H.c. vbi de voce equi. Oppianus [illegible], & [illegible] cognominat. Xenophon [illegible] dixit. [illegible], Hom. Iliad. [illegible]

Vitia equorum ab animo. Mordacem equum Græci δακνην appellant. [illegible] equi Xenophonti, qui calcibus impetunt pertinacius, (calcitrones) Cal[illegible], Suidas ex innominato. [illegible] Aristophanes in Anagyro, [illegible] ἀγεράγαχος, vt Suidas citat & Varin. Quòd si equites (inquit Socrates ad quendam equitum magistrum futurum, lib. 3. Memorabilium eius apud Xenophontem) equos tibi adduxerint tam vitiatis pedibus [illegible] tibijs: quosdam verò ita debiles ac strigosos vt sequi non possint: & quosdam ita malè educatos, vt non maneant quocunq; tu loco ordinaueris: quosdam verò tam calcitrosos, vt non sit possibile de vno in alium aciei locum transferre, quæ ibi vtilitas erit equitatus? Equos his vitijs præditos Xenophon Græcè nominat, κακόποδας, κακοσκελεῖς, [illegible]

γυγυσαλινπηές. Asper equus duris contunditur ora lupatis, Ouid. Eleg. lib. 1. Impulit asper equus, fessusq; sub æquora mersit, Silius lib. 4. Corruit asper equus, confixaq; cuspide membra, Idem lib. 17. Seu frena sonantia flectes. Seruiet asper equus, Statius lib. 4. Sylu. Immitem quatiebat equum, spumantia sæuo Frena cruentantem morsu, Silius lib. 12. Ipse humero exertus gentili more parentum Difficili gaudebat equo, Silius lib. 8. Morientumq; ora furenti Hippomedon proculcet equo, Stat. lib. 8. Theb. Vt rapit in præceps dominum spumantia frustra Ora retentantem durior oris equus, Ouid. 2. Amorum. Contumax ad frenum, Veget. Effrenis. Infrenis. Ἄζυμοι [illegible], [illegible] Ἄζυμοι πῶλοι [illegible] φέρουσι, Suidas & Varin. Στεικίας, ὁ ἀπειθής, μέγα στόμα ἔχων, ἢ τοῦ ἵππους [illegible] ἀπειθοῦντας τῷ χαλινῷ, Hesych. Equus sternax, qui facile sternit sedentem, Seruius. Et sternacis equi lapsum ceruice Thymœten, Verg. Aened. 12. Idem correptis sternacem ad prælia frenis Frangere equũ,

10 Silius lib. 1. Ἀδάμαστος πῶλος, id est indomitus pullus, ὁ τῷ ἱππαζομένῳ ἀντιτείνων, ἢ ἀπαίδευτος ἢ ἄγριος, apud Xenophontem. Idem [illegible] & [illegible] dicetur. De equo effreni Luciani locus est in Cynico dignus qui recitetur. [illegible] ἵππου [illegible] &c. Hoc est, Idem verò vobis vsu venit, quod contigisse cuidam ferunt qui equum conscenderat furibundum abreptum enim illum equus ferebat, nec vlla descendendi equo currente facultas erat. Cum autem obuius quidam interrogaret quonam pergeret: respondit, quò illi videtur, demonstrans equum. Sic à vobis si quis quærat quò pergatis, si verum fateri volueritis: quocunq; libuerit affectibus, dicetis, &c. Κατωμιος ἵππος, ὁ ἀπὸ τῶν ὤμων [illegible] τὴν γῆν, Hesych. & Varin. Κατωμος verò dici videtur, qui humilioribus est armis. Absyrtus cap. 14. de asino admissario, ἔσω δὲ μὴ κάτωμος, [illegible] ἔχέτω, vt hæc duo opponantur. Idẽ cap. 115 de Thracibus equis, [illegible] κατωμοι, [illegible]. Προωχής ἵππος, ὁ [illegible], Hesychius: apud Varinum codex impressus non rectè habet [illegible]. Dictus sanè προωχής videtur, quod sessorem

20 antrorsum quasi effundat. Effusumq; equitem super ipse secutus implicat, eiectoq; incumbit cernuus armo, Vergil. 10. Aened. Hoc qui facit equus, [illegible] dicitur, & [illegible] (& si Suidas aliter accipere videatur) ἀναχαιτίζειν verò est cõtrarius equi motus, cum anteriorem partem eleuat vt in c. pluribus dicam. Equos ad sonũ quemlibet vel minimum compauescentes, expressius Græci ψοφοδεεῖς nuncupare solent, dictione compacta à ψόφος, qui est sonus, & δέος timor, Cælius. Ὑπόπτος equus, formidolosus est, & qui metuit quod metuendum nõ erat: Pollux κινύπτηλον laudat: ego ὑπόπτηλον potius legerim in prima declinatione apud Xenophontem nam Absyrtus quoq; cap. 115. sic habet, τοὺς [illegible] ὑπόπτηλας, καὶ ὑποψοφοδεεῖς: κινύπτηλον vero compositum rectè dici arbitror in tertia. Κραυγίας ἵππος, qui clamore & strepitu terretur, Lexicon. Γλοιώς, ἡ κακοήθης ἵππος, ἢ πολυδίκη [illegible] Σοφοκλεῖ. καὶ γλοιὸς τὸ [illegible], Γλοιὸς [illegible], λιπαρόν, [illegible] τὰ ἤθη, Hesychius & Varin. Γλοιός, νωθρός, [illegible], Iidem. Inde aduer-

30 bium Γλοιῶς, νυστακτικῶς: pro quo corruptè ναυπηκτικῶς legitur: γλοιάζειν quidem νυστάζειν est, id est nutare capite & in somnum delabi. Σκίνδαροι καὶ σκινδαλέες, οἱ τοὺς ἔρας συνεχῶς [illegible] ἵπποι καὶ κύνες, Hesychius & Varin. Σκινδαροι etiã & σκινδροι apud Hesychium exponuntur, οἱ τοὺς ἔρας (vel τὰς ἔρας:) σαίνοντες. Κινύρας, τοὺς κακουργοὺς ἵππους, Hesychius & Varin. Stlembus, grauis, tardus: sicut Lucilius pedibus stlembum dixit equum pigrum & tardum, Fest. Equus intractatus & nouus, Cicero de amicitia.

A patria equi nobiles dicuntur. Non ego nobilium venio spectator equorum, Ouid. Eleg 3. Nec te nobilium fugiat certamen equorum, Ouidius de Arte 1. Nobiliumq; greges custos seruabat equarum, Ouidius 2. Metam. Acarnici equi, id est maximi, vt infra dicam inter prouerbia. Acarnania quidem Epiro proxima est. Dionysius poëta Alanos vocat πλοιίππους. Argos Achaicum ἵππιον, ἱππότροφον, vel ἱππόβοτον cognominatur à poëtis, vt supra etiam indicauimus inter locorum nomina propria: vel ab Hippe Danai filia, vel (vt Etymologus & Scholiastes

40 Homeri scribunt) ab equo Agenoris. Aptum dicit equis Argos, ditesq; Mycenas, Horat lib. 1. Carm. Ode 7. Ὅταν εἰς Ἑλλάδ᾽ ἱππεύοντ᾽ Ἄργος μόλης, Euripid. Eustathius in Dionysium Afrum scribens, multa alia huius vrbis cognomina affert. Ἱππόβοτον Ἄργος τὴν Πελοπόννησον (melius τὸ κατὰ τὴν Πελοπόννησον, vt Eustathius etiam habet) λέγει, &c. Hoc est, Homerus Iliad. 2. hippoboton Argos cognominat oppidum Peloponnesi, ab Argo illo oculatissimo sic dictum: hippoboton verò, quod multos & præstantes equos ferret, vt historiæ testantur, Varinus. Ἱππόβοτον Hesychius exponit equorum pascuis idoneum, vel μεγαλόβοτον & εὔγεων, vt hippos hic nihil quàm augeat. Ἄρειοι πῶλοι, περσικαί, Hesychius & Varinus: malim Περσικαί: nam Aria Stephano regio est Persica. Elæus equus, ab Elide oppido Arcadiæ: vide H. c. in Olympiorum mentione. Xenophon elegantiæ studiosus equum Epidauricum habuit, Aelian. Hispani. Ego (inquit Sipontinus) fabulam esse existimo ex equarum fœcunditate & gregum multitudine natam, qui tanti in Lusitania, & tam pernices visuntur, vt non immeritò à vento ipso concepti videantur.

50 Γλαῦκος εὔπωλος, id est [illegible], pulchros equos nutriens, apud Varinum. Troij equi, Τρωϊοι, à Troë heroë, vel à Troia, Hesych. Mazicas equos Oppianus celebrat. Mazices Africæ populos Ammianus Marcellinus lib. 29. frequenter nominat. Equi præstantes circa Phasin Scythiæ amnẽ nascuntur, Scholia in Nubes Aristophanis. Equi Pygmæorum, vt & ipsi, minimi feruntur: aliqui eos perdicibus vehi aiunt. Satureianum caballum vocat Horatius 1. Serm. 1. Satureianis agris natum, qui sunt in Apulia fertiles, & equorum nobiliũ genitores, Acron. Thessalia equos gignit eximios, ἱππότροφος inde cognominata. Equa Thessalica decernetur, vide inter prouerbia. De Thessalicis equis oraculo celebratis, Tzetzes 9. 291. Thessaliam εὔπωλον Orpheus in Argonauticis dixit. Pharsalos Thessaliæ oppidum est, vnde campi Pharsalici. Mulieribus insitum nonnullis, velut brutis quoq;, vt equis & bobus, filios ædere qui genitorem exhibeant: cuius fuit modi Pharsalica equa cognomento iusta. Cælius. Bucephalum etiam Alexandri equum ex Philonici Pharsalici grege emptum Plinius scripsit. Θρήκην ἱπποτρόφον He-

60 siodus dixit. Orpheus in Argonauticis εὔπωλον. Balasciæ prouincia Mahumeti addicta, equos habet multos & optimos, magnos & veloces, qui tam duros & fortes pedes ac vngulas habent, vt ferreis soleis non indigeant, vtcunq; per saxa & montes currant, Paulus Venetus 1. 34. Arabes habent equos pernices quos barbaros appellant, Aloisius Cadamustus. Et rursus cap. 32. In regno Senegæ Nigritarum (inquit) equos maximi pendunt, quandoquidem difficulter eò ducuntur: nec facile ibi aluntur propter aridam terram. Nam torrida est plaga, quæ pabula non producit: facitq; æstus nimius, vt equorum inguina intumescant, vt vix meiere possint: crepant propterea stranguria huiusmodi labefactati. Pro fœno vtuntur faseolorum laceramentis (seu caulibus dissectis, postquam siliquas dempserunt) Sole siccatis. Loco auenæ succedit milium, quo mirum in modum pinguescunt. Pro equo instrato phaleris & reliquo ornatu dant mancipia nouem, ad summum quatuordecim, prout equi & forma elegans & agilitas persuaserit dandum. Quum autem emerint equos, mox accersunt fascinatores equorum,

70 huncq; ritum seruant: Rogum accendunt sarmentis, & herbis quibusdam suapte natura fumum exhalantibus, & equo

& equo per lotum apprehenso, sistunt ipsum supra fumantem rogum, ac verbis nonnullis prolatis, vnguento tẽnuissimo equum illinunt, & in domum adducunt, vbi ad quindecim vel viginti dies delitescit, nec à quoquam videtur. Interea etiam appendunt collo equorum effascinationes quasdam corio rubro inuolutas: Et hæc agunt adfirmantes strenuiores tutioresq; bello futuros equos, Hæc ille.

Celerum epitheta. Alatus equus pro celere, Sil.lib.12. Ales equus, Ouid.3.Amor. Rimaturq; omnia circum Alite vectus equo, Sil.lib.12. Hinc forte ansam cepere fingendi Pegasum alatum fuisse equum, propter eximiam eius celeritatem. E recentioribus quidam aligerum dixit equum. Alipedumq; fugam cursu tentauit equorum, Verg.lib.12. Alipedumq; fugam progressus equorum, Stat.Theb.6. Pallas & alipedum Iuno iuga sistit equorum, Valer Flaccus lib.5. Sæuus anhelanti mœnia lustrat equo, Ouid.4.Trist. Ipse caput quassans circumlustrauit anhelo Muros sæuus equo, Silius. Qualis vada Castor anhelo Intrat equo, Stat. Propè captus anhelum Verbere cogis equum, Claudian. Et celer hinnit equus, Author Philomelæ. Aut quis equum celerémue arcto compescere freno Possit? Tibullus lib.4.vbi (inquit Textor) ue diminuit, aut debet expungi m.litera non elisa. Ora citatorum dextra detorsit equorum, Aen.12. Tum verò incubuit Libyes super ipse citato Ductor equo, Sil.lib 10. Volat ille citatis Vectus equis, nullaq; latus stipante caterua, Claudian. Ante citos quantum Pegasus ibat equos, Ouid.4.de Ponto. Vt cupidi cursus frena retentat equi, Ouid lib.3. de Ponto. Iam fulgor armorum fugaces Terret equos, Horat.lib 2.Car. Torquentem frenis ora fugacis equi, Ouid.in epist. Phædræ ad Hippolytum. Flectitis aut freno colla fugacis equi, Idem in epist. Herûs ad Leandrum. Tela fugacis equi, Propert. libro 3. Ceruoq; fugacior ibat Sudanti tremebundus equo, Claudian. Stat.1.Theb. Clarabit pugilem nõ equus impiger, Horat.lib.4.Carm. At non Sarmaticos attollens Susana muros Tam leuibus persultat equis, Silius libro 3. Anfractus leuioris equi, Valer.6. Argonaut. Pernix. Sic vbi prosiluit piceo de carcere præceps Ante suos it victor equus, Sil.lib.15. Impulit aduerso præceps equus Ochea conto. Valerius Flac.6. Argon. Sitq; socer, rapidis qui tonat altus equis, Ouid. in epist. Deianiræ ad Herculem. Hippolytum rapidi diripuistis equi, Idem 1.de Arte. Rapido certamina linquit In latebras euectus equo, Silius lib.16. Nec fortibus illic Profuit armentis, nec equis velocibus esse, Ouid.Metam.8. Vt noua velocem cingula lædat equum, Ouid.lib.1. de Remedio. Seneca in Agamemnone, Vos Græcia nunc teste veloces equi. Volucres portis auriga sub ipsis Comit equos, Statius lib.4.Theb. Vertice sic Pholoës volucrum nutritor equorum, Idem lib.10. Volucris non præpete cursu Vectus equi non Pegaseis adiutus habenis, Claudian.lib.1.in Rufinũ. Dum volucri quatit asper equo, syluasq; fatigat, Valerius Flac.3 Argon. Fuit & proprium equi nomẽ Volucris, vt supra diximus. Iuuenal.Sat.8. equum tum celerem tum ignauum, his versibus describit:

Nempe volucrem
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Feruet, & exultat rauco victoria circo.
Nobilis hic, quocunq; venit de gramine, cuius
Clara fuga ante alios, & primus in æquore puluis.
Sed venale pecus Corythæ, posteritas &
Hirpini, si rara iugo victoria sedit,
Nil ibi maiorum respectus, gratia nulla
Vmbrarum, dominos pretijs mutare iubentur
Exiguis, tritoq; trahunt epirhedia collo
Segnipedes, digniq; molam versare Nepotis.

De celeribus equis in certaminibus, nonnihil dicam in H.e. Vergilius in Georgicis de equo iam triennium superante, & ad publica certamina instituendo, Carpere mox gyrum incipiat, gradibusque sonare Compositis, sinuetq; alterna volumina crurum.

Sitq; laboranti similis: cum cursibus auras
Prouocet, ac per aperta volans, ceu liber habenis,
Aequora, vix summa vestigia ponat arena.
Qualis Hyperboreis Aquilo cum densus ab oris
Incubuit, &c.

Ἀελλάδων ἵππων, ταχέων, apud Sophoclem in Oedipo tyranno, vt Hesychius citat. Ἀελλώδεις ἵπποι, αἱ ταχεῖαι, tragicum est, Suid. Equi veloces, ἢ ἀελλόποδες λεγόμενοι, ἀελλόποδες (apud Simonidem) ποδώκεες, ἔσπλαῖς Ἁρπυίαις ἴσοι κατὰ λαιψηρὰ, ἢ δ᾽ οὐκ ἀέκοντε πετέσθην, Homerus Iliad.θ. de equis Iouis currum per aëra trahentibus, quos & ὠκυπέτας nominat. Ἀερσίποδες ἵπποι apud Homerum, qui pedes celeriter vel altius eleuant: nam verbum ἀείρειν eleuare est: vel quasi ἀέρσιοι τοῖς ποσὶν. ὠκύποδες (apud eundem) ταχύποδες, ἐλαφρόποδες. Αἰετὸς ἵππων, celerrimus equus in epigrammate Archiæ, Anthologij 1.33. pro equo omnium pernicissimo, quando aquila inter aues velocissima est. Oppianus Iberos equos tantæ celeritatis esse scribit, vt solæ cũ eis aquilæ certare possent. Velociores aquilis equi illius, Hierem.4. Ἀετοφόροι dicti equi à genitiua quadam nota, quam habent circa armos, à Sarmatis probantur tanquam ad cursus aptissimi: improbantur qui eandem circa caudam & clunes habuerint, Absyrt.115. Conuenit sanè à pernicissima auium aquila equos etiam velocissimos sic appellari, etsi nulla huiusmodi corporis nota foret. Αἰολος ἵππος, Q.Calaber. Πόδας αἰόλος ἵππος, Homer. Φρύγας αἰολοπώλους vocat Homerus, siue quòd celeres equos possideant, siue quòd varijs equitandi modis vtantur, Scholia in Aristophanem: plura vide apud Varinum. Αἰολόπωλοι Homero celeres equi potius quàm varij intelliguntur, ex Porphyrij (Quæstionum Homericarum 3.) sententia, Cælius. sed in hoc errasse mihi videtur: non enim ipsos equos Homerus, sed equites αἰολοπώλους, appellat. Οἷοι Τρώϊοι ἵπποι ἐπιστάμενοι πεδίοιο, Κραιπνὰ μάλ᾽ ἔνθα καὶ ἔνθα διωκέμεν ἠδὲ φέβεσθαι, Οὕς ποτ᾽ ἀπ᾽ Αἰνείαν ἑλόμην, Diomedes apud Homerum Iliad.5. Ἀτειρέες τε πέλωρ ἅμα πνοιῇσιν ἀέλλης [illegible] θέοντε, Q.Calaber lib.8. de equis Achillis. Aeotæ equos donauit Ἥλιος [illegible], Apollonius. Λὰξ δὲ ἵπποι [illegible] Hom.Odyss.γ. Εὐσκαρθμοι, εὔποδες, [illegible], ταχεῖς, σκαίρειν [illegible] τὸ δὲ σκαίρειν τὸ κινεῖσθαι, Hesychius & Varin. In Iliensi campo tumulus quidam est, quem homines (inquit Homerus in Catalogo) Batieam vocant, dij verò σῆμα πολυσκάρθμοιο Μυρίνης. Tradunt autem Myrinam vnam fuisse ex Amazonibus, coniecturam ex adiectiuo capientes: equi enim propter celeritatem εὐσκαρθμοι dicuntur, vnde & illam ab equorum celeritate πολυσκάρθμον dictam, & Myrinam ciuitatem ex ea nominatam esse, Strabo libro 12. Κραιπνοὶ, Oppianus. Ὀξεῖς, ταχεῖς, Pollux. Κάστορα τ᾽ ὠκυπόδων [illegible] ἵππων Apollonius lib.1. Ταχὺς quidem proprium equi epitheton perhibetur, vt [illegible] asini. Ταχέες ἵπποι apud Homerum, id est celeriter currebant, quod in Odyssea πλήσσοντο dicitur Aeolicè. [illegible] Et in Iliade, [illegible]. Τροχάζειν etiam de cursu equorum in Hippiatricis legitur, Τροχάσαι, [illegible], Varinus. Ὑψαυχενίδης, epitheton equi Arionis (sic vocabatur Adrasti equus) à celeritate, [illegible]

κατὰ δρόμον, Varinus & Etymolog. hoc est quod Vergilius dixit, Vix summa vestigia ponit arena Ἵππος ζυγὸν κατὰ ἵππος, hemistichium apud Varinum: videtur autem Homeri. Africa equos velocissimos præstat ad vsum sellæ, Veget. Ratumena (inquit Festus Pompeius) porta à nomine eius appellata est, qui ludicro certamine quadrigis victor Hetrusci generis iuuenis à Veijs consternatis equis excussus, Romæ perijt: qui equi feruntur non ante constitisse, quàm pervenirent in Capitolium, conspectumq; fictilium quadrigarum, quæ erant in fastigio Iovis templi, quas faciendas locaverant Romani Veienti cuidam artis figlinæ prudenti: quæ in bello sunt recuperatæ, quia in fornace adeò creuerant, vt eximi nequirent: idq; prodigium portendere videbatur, in qua civitate eæ fuissent, omnium eam futuram potentissimam. Hæc Pompeius. Meminit & Plutarchus (in Publicola:) item Solinum, Tarpeium, inquit, Iovem terna dextratione lustrauit, &c. Hermolaus scribens in Plinij librum 8 ca. 42. Hoc ipsum ferè Olympiæ scribit accidisse Pausanias, auriga homine Corinthio effuso, cui nomen erat Phedol., vt equæ Aura, cuius & imago ibi consecrata est. Auræ quidem nomen celeri equo convenit. Tartarorum equi tantæ velocitatis sunt, vt vno die viginti miliaria magna Germanica equitent, Matthias à Michou. Cicero gradarius fuit in loquendo, Seneca. Ὑποκρέκειν, ἐπὶ ἵππων πορείας τις, Varin. Apud Hesychium quidem legendum est, ἐπὶ τῶν ἵππων πορείας τις τρόπος, βῆμα, hoc est modus quidam incedendi equorum: puto autem gradario vel tollutari eundem esse, vt supra etiam alicubi dictum est. Ὑποκρεκόντων, κροκόντων, ἐγγιζόντων, Suid.

Lydi in Asia Crœsi tempore fortes & strenui erant: & ex equis pugnabant, equitandi sanè periti, & hastas prælongas gestabant, Herodot. lib. 1. Lapithæ (Vergilio teste) frena invenerunt, & equum docuêre sub armis. Insultare solo, & gressus glomerare superbos. Milite non illo quisquam felicius acri Insultaret equo, Silius libro 10. Filius ardentes haud secius æquore campi Exercebat equos, Verg. Aeneid. 7. Et solitum armigeri ducite munus equi. Propert libro 3. Astat & audaci strenua fertur equo, Pontanus. Hinc bellator equus campo sese arduus infert, Vergil. libro 2. Georg. Et inter Bellatoris equi caua tempora conijcit hastam, lib. 10. Aen. Post bellator equus positis insignibus Aethon, lib. 11. Aen. Nec bellatoris terga premuntur equi, Ouid. libro 2. Fastor. Pars bellacis equi duris premit ora lupatis, Pamphilus quidam. Bellicus ex illo fonte bibebat equus Propter. lib. 4. Belligerosque hortantur equos, hi pectora fletu Chara premunt, Stat. lib. 7. Theb. Quod muniat arma, Belligeros quod frenet equos, Idem libro 3. Achil. Lanigeræ pecudes, & equorum duellica proles, Lucretius libro 2. Non sonipes in bella ferox, non iret in æquor, Lucan. lib. 4. Siue ferocis equi luctantia colla retorques, Ouid. in epist. Phædræ ad Hippolytum. Quisnam frenigeræ signum dare dignior alæ? Stat. Morientumque ora furenti Hippomedon proculcet equo, Stat. Equus insiliens, & insultans, apud recentiores. Et ad lituos hilarem intrepidumq; tubarum Prospiciebat equum, Stat. Martius huic sonipes campos hinnitibus implet, Silius libro 1. Troilus haud aliter gyro leuiore minantes Eludebat equos, Stat. Impulit adverso præceps equus Ochea conto, Silius. Pugnator & pugnax, apud recentiores. Plura quæ bellatoribus equis maximè conveniunt epitheta, vide superius inter epitheta animosi & fortis equi.

Sin ad bella magis studium, turmasq; feroces,
Et Iovis in luco currus agitare volantes:
Bellantum, lituosq; pati, tractuq; gementem
Tum magis atq; magis blandu gaudere magistri
Invalidus, etiamq; tremens, etiam inscius avi.
Carpere mox gyrum incipiat: gradibusq; sonare
Hic vel ad Elei metas, & maxima campi
Aut Alphea rotis prælabi flumina Pisæ,
Primus equi labor est, animos, atq; arma videre
Ferre rotam & stabulo frenos audire sonantes:
Laudibus: inq; vicem det mollibus ora capistris
At tribus exactis, vbi quarta accesserit ætas:
Compositis, &c.
Sudabit spatia: & spumas aget ore cruentas:

Belgica vel molli melius feret esseda collo, Vergil. in Georgicis. Ἐνυάλιος, id est Martius, Oppian. Μενεδάϊος, ὁ πολεμιστήριος ἵππος, Varin. qui & στρατιωτικὸν appellat. Δεξιὸς διώκειν ἵππος: & φόβον ἄρεως φορέων apud Homerum. Ὡς δ' ὅτ' ἀρήϊος ἵππος ἐελυόμενος πολέμοιο Σκαρθμῷ ἐπιχρεμέθων κρέει πέδον, &c. Apollonius. lib. 3.

Non illi venator equus, non spicula curæ, Claudian. de nuptijs Honorij. Thyssageris (inquit Herodot. libro 4.) vicini sunt lyrcæ & ipsi è venatione victitantes hunc in modum. Conscensis arboribus, quæ per omnem regionem frequentes sunt, insidiantur. Singulis adest canis: & item equus, in ventrem cubare edoctus humilius, subsidendi gratia. Vbi quis ab arbore feram viderit, sagittaq; percusserit, conscenso equo illam persequitur, comitante cane. Venatoris συνεργὸς Pollux facit κυνηγωγὸν, & ἱππαγωγὸν.

Beroaldus in Suetonium ait funalem equum eum fuisse, qui proximus triumphalem currum antecederet, quasi fune coniunctus. Habenalis aliter vocatur à Dionysio. Tranquillus in Cæsare Tiberio, Dehinc pubescens Actiaco triumpho currum Augusti comitatus est sinisteriore funali equo. Alexander ab Alexandro Genialium dierum 5. 20. funales equos dici conijcit, qui funibus alligati currum triumphantis traherent, in quibus ingenui pueri sedere veteri more solebant. Vel quòd in his insiderent qui funalia præferebant & faces: nam pervulgatum ferè est faces & lumina tam in apparatu triumphi, quàm iuxta triumphantem deferri solere. Diuus enim Cæsar ad lumina quadringenta in Capitolium triumphans ascendit, elephantis lychnos dextra sinistraque gestantibus. Funalis sanè vel habenalis equus, is videtur, qui Græcè σειραφόρος dicitur, de quo infra in e. In prouincia Caraia equi optimi sunt, qui à mercatoribus in Indiam ducuntur. Incolæ verò solent illis equis auferre de osse caudæ nodos duos vel tres, ne equus currens sessorem cauda feriat, neve caudam in latera subinde flectat, quod turpe existimant, Paulus Venetus. Σπάλακες, genus equorum, Hesych. & Varinus. Νεοχμοὶ ἵπποι, οἱ ἀπὸ πολέμου, Varinus.

H. C.

Ἱππόβοτον vocant locum equorum pascuis idoneum, vt Argos hippoboton, & pratum hippoboton, de quo ex Strabone in B. dixi, in equis Nisæis. Ἱπποκαμπτὴς, ὕλη λίαν μεγάλη, ἵπποις * λελειμμένη, (forte ἵπποις καταβοσκομένη, aut tale quid) Hesych. Ἱππόβρωτος, ab equis devoratus, Lexicon. Ἵπποι ἀδηφάγοι, equi voraces, apud Pollucem. Τέθριες ἵπποι λέγονται ὅτι ἀδηφάγοι εἰσὶν: εἰσὶ δ' ἄλλοι, Hesych. & Varin. Σιτιστὸς ἵππος, qui in stabulo alitur equus: ἐπὶ φάτνῃ τρεφόμενος, καὶ ἀκοστήσας (ὅ ἐστι, Scholia in Iliad. ζ) ἐπὶ πολλὴν χρόνον, Iidem. Χλωροφαγῆσαι, herba viridi pasci. Χλοάζειν, viridi herba pascere: χρασίζειν, grasti, id est farragine.

farragine. Φασγίζειν, ἢ μόνον τὸ πληροῦν, ὃ καὶ χορτάζειν λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ πλήθειν εἰς τὴν γαστέρα, Pollux. Et alibi, Χιλὸς, ὃ καὶ χόρτον, καὶ πόαν, καὶ κράστιν τινὲς ἐκάλουν. Equis qui anno quarto demum ad bellum vel certamina sacra domantur, Tum demum crassa magnum farragine corpus Crescere iam domitis sinito. nanque ante domandum Ingentes tollent animos, prensique negabunt Verbera lenta pati, & duris parere lupatis, Verg. in Georg. Fœnum alibi bis tantum, alibi ter aut quater etiam anno secatur. Armentorum id cura, iumentorumque progeneratio suum cuique consilium dabit optimum, maximè quadrigarum quæstus, Plin. Thraces qui ad Strymona habitant, folijs tribuli equos saginant, Plin. Τρίβολον πόαν χλωρὰν οἱ Θρᾷκες ἵπποις προσφέρουσι, Dioscor. Apud Hesiodum hippomanes herba est, quam edentes equi aguntur in furorem, Hermolaus. Quænam herbæ hippomanes dictæ sint, vide supra parte prima huius capitis inter plantas. Circa Scytharum & Medorum dictam Thraciæ regionem, locus est viginti ferè stadiorum spatio, qui hordeum producit, quo homines vescuntur, equi verò & boves abstinent, &c. Aristoteles in Mirabil. Ἀκοστήσας (apud Homerum circa finem Iliados ζ.) ἄκος τῆς σιτίσεως λαβὼν, ἐπεὶ ἐστὶν ἴαμα κυρίως δὲ πᾶσαι αἱ τροφαὶ ἀκοσταὶ καλοῦνται, παρὰ τὸ ἵστασθαι τὰ σώματα τρεφόμενα ἐν ἄλλῳ καιρῷ. βέλτιον δὲ ὀρεχθεὶς ἐπὶ τῇ τῆς φάτνης σιτήσει, Scholia. Hordeo dum connutritur equus, ἀκοστῆσαι pronunciatur: quoniam vt interpretantur glossematarij, acosten hordeum vocat Nicander. Sed apud Thessalos cibaria & alimenta omnia nuncupari acostas, traditum veteribus est (nostrates forsan ab hac origine *kost* appellant.) Sunt qui apud Homerum Iliados rhapsodia sexta, legant ἀκοσήκας ἐπὶ φάτνῃ, exponantque, sordidatus in stabulo. Nam κόπος, id est gœtus sordes indicat, Cæl. Κεκορηότε πίσης βόες, σίτον (vox videtur corrupta. malim ἴδιον τοῦτο βοῶν. ὡς καὶ ἵππων τὸ ἀκοσᾶν: quanquam de omnibus brutis propriè dicitur κεκορότες, Varin. Κύπειρον, flos quo equi vescuntur, Hesy. & Varinus. Ἵπποι δὲ κρῖ λευκὸν ἐρεπτόμενοι καὶ ὀλύρας Ἑσταότες παρ᾽ ὄχεσφιν, ἐΰθρονον ἠῶ μίμνον, Iliad. θ. Olyræ semen hordeo simile, Scholia. Τρώξανα, quæ cadunt à præsepibus equorum, aut boum, ἤτοι ἄλλων κτηνῶν λείψανα, Varinus. Tartarorum equi pedibus aquam & pabulum sub niuibus sibi quærunt, Matthias à Michou. In prouincia Aden equi, boues, cameli & oues vescuntur piscibus, quorum ingens illic copia, & libentius quidem siccis quàm recentibus: nam propter immensum calorem herbis & frugibus carent. Paulus venetus. Tondentes campum latè, Vergilius de equis pascentibus, Vt ante lucem viri equiq; pransi essent, Liuius. Egregia sunt illa Persæ cuiusdam & Libyos dicta: Nam alter interrogatus, quæ res potissimum saginaret equum, respondit, Oculus domini. Alter, quod stercus esset optimum, Domini vestigia, inquit, Aristot. 1. Oeconom. Huc pertinet illud quod refertur à Gellio, quod cum quidam corpulentus ac nitidus, equum haberet macilentum, rogatus quid esset in causa: respondit mirum non debere videri si equo esset habitior, quandoquidem ipse se pasceret, equum curaret seruus. Eleganter dixit equiso quidam, nihil perinde saginare equum, vt regis oculum. Ἀνὴρ χαρίεσσαν ἐόν, ὡς ὁ λόγος ἵππος Σκυθιστὶ, Φωνεῖ δ᾽ ἐκάστῳ πα γινώσκων, &c. Byzantius Parmeno apud Athenæum lib. 5. Nos eum qui vno haustu multum biberit, vaccæ potius quàm equo comparamus. Fimum (inquit Hermolaus) Græci multis nominibus appellant, ἀποπάτημα, ἀπόπατον, βόλβιτον, & ἱππομακροβόλιτον, &c. Et mox, asini propriè est onis, & onthos, equi cópros. Equi excrementum alui propriè dicitur πέλος, πέλεθος, σπατίλη, Varinus in Ἀποπατῆσαι. Ego alibi πέλεθον, βῶλον exponi reperio: σπέλεθον, κόπρον: πέλετον verò per τ. pro fimo in Lexico vulgari Græcolatino exponi non probo. Forte autem π. & σπ. aliquando indifferenter ponuntur: nam etiam pro caprino fimo pyrathon & spyrathon legimus. In Acharnensibus Aristophanis πελεθὸν oxytonum (quod minus placet) legi in his versibus ridiculis, Ὁ δὲ λίθον βαλεῖν βουλόμενος ἐν σκότῳ λάβοι τῇ χειρὶ πελεθὸν ἀρτίως κεχεσμένον. vbi Scholiasten βῶλον interpretari miror, ego legerim κόπρον, (vt & Varinus in Σπέλεθον habet.) nam in Ecclesiazusis σπέλεθον per σπ. non π. legens, cum acuto in prima, non vt illic habetur in vltima. βῶλος quidem pro κόπρος facilius deprauatum est: quoniam μ. & κ. literæ proximas habent figuras: nec me mouet quod Varinus etiam eum sit secutus errorem: quare & πελεθόβαψ apud Varinum exponetur, stercore tinctus, id est inquinatus. Ὀνιαῖα & ὄνθια, ἢ ἵππου τὸ ἀφόδευμα, Varinus: apud Hesychium ὀνιαῖαι tantum (in plurali numero) sic exponitur. Immitem quatiebat equum spumantia sæuo Frena cruentantem morsu, Silius. Et spumas aget ore cruentas, Vergilius de equo cursu certante in Eleo campo. Ἵππου vel ἵππειον κράτος, ἢ ἡ ἵππου ἰσχὺς, Suidas, Varinus, Hesych. Τροχάζειν & ἱππάζειν verba de cursu & ambulatione equi ponuntur Absyrto cap. 26. Συμβαίνει δὲ ποῦ ὅταν τροχάζων ἐνθρίσκῃ, ἐνθ᾽ ὅτε δὲ καὶ συνεκρουσεν ἐν τῷ πεδίῳ πρὸς ἕτερον ἱππάζων. Cameli Bactrianæ velocitate sunt inter equos, Plinius: id est æquè veloces ac equi. Τὰς ἱππασίας ποιεῖσθαι, Xenophon in libro de re equestri videtur & de equite & de equo ponere, vt Latini etiam equitare. Equus ἱππαστὴς à Polluce laudatur. De equo resonante vngulis in ingressu Xenophon dixit πρὸς τὸ δάπεδον ψοφεῖν: εἴποις δ᾽ ἂν χαλκοστεῖ κτυπεῖ, ἠχεῖ, Pollux. Χθόνα δ᾽ ἔκτυπον ὠκέες ἵπποι Νύσσοντες χηλῆσι. κονίη δέ σφ᾽ ἀμφιδεδήει Κοπτομένη πλεκτοῖσιν ὑφ᾽ ἅρμασι καὶ ποσὶν ἵππων, Hesiodus in Aspide. Ματᾶν libro 5. Iliad. de equis dicitur, τὸ καταστρεψεῖν καὶ ἀργὸς ἵστασθαι, Varin. Ματᾶν, ματαΐζειν, Hesych. Ὑψηλόκαρηνοι ἵπποι, ὀρθοὶ ἑστηκότες, ἢ μάλιστα ὑπερέχοντες, ἀνεπτοῆσθαι, ἀφρίζουσι, Varin. Ὑπανεχώρησαν, Hesych. est autem apud Homerū Iliad. θ. hæc dictio. Hinnitum acutum Vergilius dixit Georg. 3. Hinnire (inquit Nic. Erythræus) propriè equorum est, quo vernacula lingua nostra nidrir, annichiare Siculi. Germani dicunt *vvichlen* vel *vveyhelen*: Galli hennir. Hinnitusque cient tremuli, Grat. Quum aliquantum progressus esset, subito exaudiuit hinnitum, respexitq;, & equum alacrem aspexit, Cicero 1. de Diuinat. Fœmina cornipedi semper adhinnit equo, Ouid. lib. 1. de Arte. Hinnibundè pro hinnienter, ab eo quod est hinnio. Claudius Annalium lib. 16. Equæ hinnibundè inter se spargentes terram calcibus, Nonius. Ex fremitu equorum illata suspicione, Cæsar. Equorum ardescit fremitus. Verg. Et alibi, Poscit equos, gauderque tuens ante ora frementes. Plura super hoc verbo leges superius in b. vbi de equo animoso. Ἵππων φωνὴ χρεμετισμὸς, χρεμετίζειν, χρεμετίζοντες, ἐπιχρεμετίζοντες, ὅπου γε καὶ φρυμαγμὸν ἵππων ἐκάλεσεν, καὶ φρυμάττεσθαι ἔστιν ἵππους, φρυάττεσθαι δὲ πάντας, Pollux: vltimam dictionem lego πάντες, hoc sensu: De voce equorum omnes ferè φρυάττεσθαι dicere, φρυμάττεσθαι verò pauciores. Ἵππος φρυάττεται, χρεμετίζει. Χρεμετισμὸς, φρύαγμα, φριμαγμός. Ἆσθμα, πνεῦμα, φύσημα, καὶ γαυρίαμα, καὶ αὔχημα. Φριμάττεσθαι, φυσᾶν, ἀσθμαίνειν, ἐκπνεῖν, γαυριᾶν, καὶ τὰ ὅμοια, Pollux. Φριμαγμὸς οὐκ ἔστι ὁ χρεμετισμὸς, ἀλλ᾽ ὁ διὰ τῶν ῥινῶν τῶν ἵππων ἐκπεμπόμενος ἦχος, ὅταν γαυριῶσι. Φριμασσομένη, χρεμετίζουσα, γαυριωμένη, ἢ ἀτάκτως πηδῶσα (Suidas & Varin.) καὶ φριμαγμὸς ὁ χρεμετισμὸς παρὰ Λυκόφρονι. καὶ φριμασσόμενοι τῷ τραχήλῳ ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τιθέντες. Φριμᾶται, φριμάσσεται. Φριμάττεσθαι, ἐπὶ τράγου: φρυάττεσθαι δὲ ἐπὶ ἵππου: καὶ φρυαγμὸς ἱππικὸς, apud Sophoclem in Electra, Hæc omnia Varinus, & partim Etymologus. Φριμάσσεται, σκιρτᾷ, ἐπεγείρεται, Hesychius. Pollux c. 13. φριμαγμὸν & φριμάττεσθαι (per iota in prima) magis proprium caprarum esse dicit, cum easdem voces prius equis attribuisset, prima per ypsilon scripta. Varinus de equis vtroque modo scribit, nam præter citata iam loca per iota, per ypsilon etiam sic habet: Φρυμάσσων, ἐπὶ

ἵππου. Ego φρυάττεσθαι quidem semper rectè per ypsilon scribi censeo, φριμάττεσθαι vero semper per iota (sive de equo, sive de capris aut hirco dicatur: nam φρυάττεσθαι de solis equis in usu est) scribendum videtur. Nam Suidas & Hesychius per iôta tantum habent, quibus tanquam antiquioribus Lexicis maior fuerit authoritas quàm Varino. Citantur & tria authorum testimonia apud Suidam, in quorum tertio φρυμαγμὸς per ypsilon scribitur, perperam, vt apparet: cum ipse literarum ordo repugnet. Ea vt sunt, apponemus, φριμάξασθαι παρὰ Ἡροδότῳ, τὸ φρυάξασθαι, ἢ πεφυσῆσθαι. Et aliud, Ἡ δὲ [illegible] ὑποθέμενος φριματτομένη, [illegible] καὶ δύναται εἶναι [illegible] ἐπιθέσεως. Καλλίμαχος, Κτύπος τῶν [illegible] καὶ φρυμαγμὸς (lego φριμαγμὸς) [illegible] κατακλύοντες, ἐξεπλήσσοντο. Etymologus quoque φριμάττεσθαι & deriuata per iôta tantum scribit, literarum ordine etiam apud eum sic scribi poscente: nec obstat quòd à verbo φρυάττεσθαι formari ait, μ litera abundante. Ὡ δ' ἐπὶ, φριμάσσει τε καὶ γαίων [illegible] αὐτοῖς, Oppian. de cane Britannico. Ammonius de differentiis vocum, φρυάττεσθαι equi esse scribit, φριμάττεσθαι hirci: & φριμαγμὸν dici quasi φρυμαγμὸν, innuens non scribi quidem per ypsilon, videri tamen à φρυάττεσθαι deduci, abundante scilicet μ vt & Etymolog. Inuenio quidem & [illegible] quoque verbum de voce leonis: & verba βρυμάινειν, βρυμᾶσθαι, βρυμῆσαι, βρυμᾶσθαι, exponi per ὀργίζεσθαι, θυμοῦσθαι, ἀπειλεῖν, ἦχον ἀποτελεῖν: βρυάζειν vero γαυριᾶν, ἀναβακχεύειν, μετά τινος κινήσεως, &c. Quæ verba & scribendi modo, & significatione ferè cum superioribus duobus conueniunt. Φρυάγματα, φυσήματα ἱππικά, Varin. Φρύαγμα, ἡ τῶν ἵππων καὶ ἡμιόνων διὰ μυκτήρων ἠχὴ ἀγρίῳ φυσήματι ἐκπίπτουσα. λέγεται δὲ καὶ ἐπὶ τῶν γελώντων, Suidas & Varin. Φρυάττεσθαι, καταπλήττειν (aliàs καταπλήττεσθαι) ἐπαίρεσθαι, φυσᾶν, δι' ὑπερηφανίαν καὶ θρασύτητα φυσᾶν τοῖς μυκτῆρσι, Suidas & Varin. Ἐπαίρεσθαι, μεγαλοφρονεῖν, γαυριᾶν, Hesychius. Φρύαγμα, elatio, superbia, Idem. Ἔχων τρόπους φρυαγμοσεμνάκους τινάς, senarius Aristophanis in Vespis de homine supercilioso & superbo, citatur autem hoc modo à Suida. Aristophanis codices impressi deprauatè habent, ὀφρυαγμοσεμνακύνας. Non placet quod in vulgaribus Lexicis Græcolatinis reposuerunt quidam φριμάττειν, φρυάττειν, & φρυμάσσειν, terminatione verborum quæ actiua aut neutra sunt: ego semper vt media pronuncianda puto, quod exemplis iam positis satis probatum est. Τῶν ἵππων ἄρτι φρυασσομένων, Callimachus in lauacra Palladis. Καταφρυάττομαι, [illegible], Suidas. Chnoæ dicuntur φρυάγματα ἢ φυσήματα καὶ πνεύματα ἱππικά, Cælius ex Scholijs in Electram Sophoclis: ego chnoas modiolos rotarum intelligo, vt in e. dicam. Καὶ κεῖνοι πελάσει λεόντων ἀντία βρυχῇ, Oppianus de equis charopis, cum βρύχειν propriè leonum sit. Πωλικὸν δῆγμα (lego φρύαγμα) φρύαγμα, Varin. Ἵππον μεγάλα χρεμέτοντα, Oppian. Et rursus, Ὡς ἵππον σπέρχοντα, μάκρ' [illegible] τε χρεμέθοντα. Κτύπος τε ῥοθίων, καὶ χρεμετισμὸς ἵππων ἀλλήλοις ἀντηχέει, φησὶν Αἰλιανὸς, Suidas in ῥόθιον. Χρεμετίσαι, κράξαι ὡς ἵππος. Χρεμετισμὸς, ἡ τῶν ἵππων φωνή, Hesychius & Varin. sed ineptè primam syllabam per αι. & secundam per α. scribunt. Χρεμετίζει, κελεχίζει ὡς ἵππος, Hesych. Χρέμιζον. Ἡσίοδος ἐν Ἀσπίδι, Ὀξέα χρέμισαν πεδὰ δ' ἔσφιν ἄγνυτο ἠχή, ἀντὶ τοῦ χρεμέτιζον. Τὸ δὲ χρεμίζειν, ἀπὸ τοῦ χρέμω, χρεμέθω, Etymolog. Legitur & χρεμετᾷ, ἠχεῖ apud Hesychium & Varinum: Equus est animal χρεμετιστικὸν, quasi dicas hinnibile. Χρεμετίζειν, ἦχον τῷ στόματι ἀποτελεῖν, πταρνῦσθαι, &c. Suid. sed video corruptum esse locum, & legendum χρέμπτεσθαι, quod tamen screare vel excreare potius, quam vt Suidas interpretatur sternutare significat. In Marathone vico (inquit Pausanias in Atticis) tota nocte equos hinnientes & viros pugnantes audire est. Hos quidem propius spectare voluisse data opera, nemini profuit: Si quis verò rei ignarus, imprudens & fortuitò inciderit, nullam dæmonum iracundiam mouet. Φυσιῶντας ἵππους λέγει Ὅμηρος τοὺς πνευστιῶντας: [illegible] σημαίνοι ἂν καὶ τὸ [illegible] (vox corrupta videtur, lego φρυαττομένους) καὶ ἀσθμαίνοντας, καὶ πνεῦμα ἠρεθισμένους, Varinus: anhelos vel anhelantes Latinè dixeris. Χνόαι, φυσήματα καὶ φρυάγματα ἱππικά, Cælius. Est & pars rotæ, modioli. Χρέμη, φρυαγμὸς, ὁρμὴ, χρεμετισμὸς, θόρυβος. Χρόμος, ψόφος ποιὸς, [illegible] χρεμετισμός. Χρόμαδος, κρότος, ψόφος, Hesychius & Varin. Κρεμάων πεδίοιο, Homerus de equo: Hesychius exponit, [illegible] τοῦ ποιεῖν, ἐπιθυμῶν: itidem Scholiastes Homeri, sed addit, ἢ χρεμετίζων, locus est Iliad. 3. & rursus Iliad. [illegible] Βρυχμάζουσι, χρεμετίζουσι, Varin. Βρύχαλος, χρεμετισμὸς, Hesychius & Varin. [illegible] equi vox. Iidem: vocabulum per onomatopœiam factum apparet. Μικάζει, χρεμετίζουσι, φωνοῦσι, Varin. melius μιμάζουσι, vt Hesychius habet. Florus anis, equi hinnitum imitatur, Gillius ex Aeliano: Vide supra circa finem capitis quarti. Satyrus à Syllæ militibus captus, vocem asperam equi præsertim hinnitu & hirci balatu permistam ædidit, Plutarch. in Sylla. Homines quidam vocem ædunt similem asini, equi, aut alterius bestiæ voci: conijciendum est autem eiusdem animantis ingenium quoq; referre quenque, cuius vocem expresserit, Adamantius.

Esse verò equum animal philolutron ac philydron, id est balneorum & aquæ expetens, auctor probat Aristot. Cæl. Equus animal est lauationis cupidum, gaudetque paludib. & turbulentis aquis, Varin. in [illegible]πος. Εἰωθὼς λούεσθαι ἐϋῤῥεῖος ποταμοῖο, Iliad. [illegible] Volutantes se equi Græcè dicuntur κυλίεσθαι, ἀλίεσθαι, & [illegible]: & locus volutationi aptus, ἀλίστρα, ἐξαλίστρα, κυλίστρα, Pollux. Dicitur & ἀλινδεῖσθαι volutari, & volutationis locus ἀλινδήθρα Hesychio & Varino. Ἀλινδήθρας τε καὶ ἐγκυλίσματα, Aristophan. in Ran. [illegible], Iidem. [illegible] (fortè [illegible]) Iidem. [illegible], locus arenosus iuxta fluuium, Hesych. & Varin. [illegible]λέτρα, piscina lauandis equis destinata, Iidem. Nec vaccam vaccæ, nec equas amor vrit equarum, Ouid. 9. Metam. Quum tibi flagrans amor, & libido Quæ solet matres furiare equorum, Sæuit, Horat. lib. 1. Carm. Ode 25. Ἱππομανὴς, valde libidinosus siue ab ἵππος voce quæ auget in compositione, siue à nimia equarum libidine. Equæ cum libidine accenduntur, ἱππομανεῖν Græcis, Latinè equire dicuntur. Ἱππομανῆ mulierem Latinè virosam dixeris, quòd viros appetat. Equienti mulæ cruda brassica datur, Columella lib. 7. Equum admissarium Itali hodie stallone vocant, Germani *schälhengst*, Græci [illegible] & [illegible], & alijs nominibus, vt in C. dixi. Κηλῶνες, [illegible], Varin. Et pater armenti capto eripietur agello, Iuuenal. Satyr. 8. Ἱππόβορος, asinus equarum initor, Hesych. & Varin. Plutarchus in Symposiacis (libro 7.) scribit vbi saliantur equæ nomon incini solitum, quem vocant hippothoron, Cæl. Erat autem cantus equis in Venerem concitatis (vel concitandis) ad tibiam accini solitus. Ἱππογνώμων qui equas grauidas ab alijs internoscit, Hesychius & Varin. Eadem vox magnanimum significat. Quum Xerxes cum exercitu Hellespontum transisset, ingens prodigium oblatum est. Siquidem equa leporem peperit: quod facile erat interpretari, fore vt Xerxes qui exercitum aduersus Græciam maximo strepitu & ambitiosissimè ducebat, rursus pro seipso solicitus ad eundem locum fuga recurreret, Herodot. libro 7. Idem prodigium similiter Valerius Maximus describit. 1. 6. Audio in Rhætiæ alpibus monte Speluga, vt vocant, equum ex tauro nostro seculo natum esse. Retulit etiam nobis amicus fide dignus, visum à se in G[illegible] in aula regis equum posteriore parte ceruum. Gastholdus, qui olim palatinus Vilnensis erat, fertur habuisse

Equum semicerum: cuius anterior pars fuerit equo similis, posterior verò cerui figuræ: erant enim pedes posteriores graciles, & vngulæ diuisæ instar pedis ceruini. Ant. Schenebergerus. De infante centauro, & Hippo puella ex equa nata, supra dixi, huius capitis parte prima. Phocylides apud Stobæum in sermone [illegible] mulieres vituperantur, pro diuersis earum ingenijs alias ex alijs animantibus natas scribit, vt cane, apicula, sue, equo. Et eodem in loco Simonides idem argumentum latius prosequutus, ex equo natam mulierem scribit ab omni labore alieno esse animo, & in seipsa solum ornanda tempus insumere, inutilem marito, nisi is perquā diues aut princeps fuerit. Equam Eudemus ait adolescentem, ac armenti præstantissimam, tanquam omnium formosissimam puellam ab equisone adamatam fuisse, primumq; sui amoris hanc flagrantiæ moderatum fuisse. Deinde libidine inflammatum, vsque eò processisse cum equa, vt venereo complexu iungeretur, remq; tandem perficeret turpem. Vbi verò equæ pullus incesto stupro matrem contaminari perspexisset, eam sicà domino tyrannicè tractari acerrime 10 tulisse. Itaque impetu facto, virum interemisse, atque cum obseruasset, vbi humaretur eò profectum refodisse, omnibusq; supplicijs cadauer iam nullū sensum ex mœrore percipiens vexantis, afflixisse, Aelianus. Equum adamatum à Semiramide vsque ad coitum, Iuba autor est. Plinius. Reg. Babylonis erant peculiares equi, præter bello destinatos, admissarij octingenti, cum equarum quibus admittebantur sedecim millibus, Herodotus libro primo. Quòd si equarum numerum conferas admissariorum numero, deprehendes singulis admissarijs vicenas fœminas destinatas fuisse, id quod eodem in loco Herodotus monet. Homerus equos ætate minores ἀταλὰς πώλους vocat, quòd labores sustinere nondum possint, nam adulti contrario vocabulo ταλαίπωροι dicuntur & τάλανες, Varinus: qui etiam alibi ἀταλὰς, παρθένους, exponit. [illegible] τὸν δευτερόβολον, &c. Absyrtus in Hippiatricis: malim τὸν δεύτερον βόλον: nam βόλος τῶν ὀδόντων, dentium in pullis mutatio est: at pullus ipse qui mutat primo πρωτόβολος, secundo δευτερόβολος dicitur. Homerus Iliados secundo 20 equos colore, ætate, & magnitudine figuraq; dorsi per omnia similes describit hoc versu, ὄτριχας, οἰέτεας, σταφύλῃ ἐπὶ νῶτον ἐΐσας. Trima equa, Horatius tertio Carmin.

Hippiatrum vulgo Italicè & in finitimis linguis marescalcum appellant, aliqui perperam menescalcum & manescalcum. Origo vocis Germanica est: nam Germani olim equos (nunc equas tantum) maras vel marcas nominabant, nimirum per metathesin Arabicæ vocis ramaka equam significantis. Iam equus laudatus ocio interdum & quiete perit: Vnde dicitur, in stabulis plures quàm foris corrumpi. Nam & strenuior quisque ægre se patitur diutius retineri ad præsepe, & in campum excurrere auet. Tum igitur & recto cursu, & ambagibus, & saltu, colliumq; aditu & cliuorum descensu exercebuntur, modo quidem & scite, non insano quodam & ebrioso impetu. Itaq; traditur hoc de Eumone ingenioso rege & forti, cum quodam in castello ab Antigono obsessus non haberet patentia & spatiosa loca, in quibus equi exercerentur: ne stando perpetuo languorem & socordiam 30 atque etiam vitia, vt fit, contraherent, funibus transuersas subter præcordia illorum trabes curasse suspendi, & adduci postea has ita, vt priore parte corporis paululum supra terram equi attollerentur, cui cum insistere laborarent, neq; impediti subiecta trabe attingere possent, ita etiam commoti, omnes vires intendebant, & nitendo toto corpore defatigabantur, vt etiam sudor eliceretur, Camer. In strigosum equum distichon Lucilij. Anthologij 2. 23. Ἵππον ἔθρεψε Ἐράσιππος ὁμῶνυμος μὰ Ὀλύμπιος ἤγαγε κλῆρον, Ἧς ὀλιγοδρανέων ἵππος ἀπεκρέμασε. Si oues vtuntur stabulo in quo mulæ, aut equi, aut asini steterunt, facile incidunt scabiem, Colum. [illegible] id est morbus equorum, Oppiano: videtur autem de peste intelligere, [illegible]. Equus Crassi furore percitus in flumen se præcipitauit, vt Plutarchus in eius vita refert. Vermis in Indo fl. reperitur septem cubitorum longitudine: is tam robustus est, vt in quodcunq; inciderit animal nocte egrediens conficiat, equum, bouem, &c. Aelia. Silurus grassatur vbicunq; est omne animal appetens, equos innatantes sæpe demergens, præcipuè in Mœno Germaniæ amne 40 prope Lisboam, Plin. Creditum quondam ex equo, occiso hasta basilisco, & per eam subeunte vi, non equitem modo, sed equum quoq; absumptum, Plinius.

H. d.

Vitia & virtutes equi quædam in H. b. dicta sunt, circa electionem. Ἵππειον θράσος, vide infra in prouerbijs. De animositate equi multa pulchrè dicuntur Iob. 39. Κραυγίας ἵπποι ὑπὸ κραυγῆς καὶ ψόφου ταρασσόμενοι, Hesychius. Equus cibo satur procurrit. Κεῖθεν ἀν ὡς δ' ὅτε τις στατὸς ἵππος ἀκοστήσας ἐπὶ φάτνῃ, Δεσμὸν ἀπορρήξας θείῃ πεδίοιο κροαίνων, [illegible] ἀγλαΐηφι πεποιθὼς, ῥίμφα ἑ γοῦνα φέρει μετά τ' ἤθεα καὶ νομὸν ἵππων, Homerus Iliad. ο. sed de magnanimitate equi in b. tractauimus. Mithridates Ponticus somnum capiens, corporis sui custodiam non modo satellitibus, sed & tauro & equo & ceruo mansuefactis 50 committebat, vt pluribus in Tauro retuli ex Aeliano. Philarchus refert Centaretrium è Galatis (Aelianus interpres: Gillio eandem historiam narrans, hominem hunc natione Gallum, nomine Centoaratrum fuisse ait) in prælio occiso Antiocho potitum equo eius conscendisse ouantem: At illum indignatione accensum domitis frenis, ne regi posset, præcipitem in abrupta isse, exanimatumq; vnà, Plin. & Solinus. Scythæ quidem equitatus & equorum gloria strepunt. Occiso deniq; ipsorum regulo ex prouocatione dimicante, hostem cum victor ad spoliandum venisset, ab equo eius ictibus morsuq; confectum, Plin. Philistus refert equum à Dionysio relictum in cœno hærentem, vt sese euellisset, secutum vestigia domini, examine apum iubæ inhærente: eoq; ostento tyrannidem à Dionysio occupatam, Plin. Interfecto Nicomede rege, equus eius inedia vitam finiuit, Plin. & Solinus. Socles formæ pulchritudine egregius Atheniensis, quem mihi permulti ignorare videntur, equum emit pulchrū, & tam vehementi in se amore incensum, vt cum adesse sentiret dominū, exultaret & gestiret: cum ascendere 60 pararet, se ad consensum præstaret obedientē: cum ante oculos consisteret, ille suauiter & amatoriè in eū intuetur. Quæ omnia eatenus amatoria & iucunda visa sunt, quoad petulantiam in adolescentē attentare conatus est, simul & fama turpitudinis de ambobus dissipata extitit: tum eam infamiam Socles sibi conflari non passus, vt in amatorem flagitiosum, & petulantem, odio incensus equum vendidit. Is non ferens ab adamato suo se distractum abesse, acerrima inedia voluntariam sibi consciuit mortem, Aelianus. Nerua Traianus simulac Parthorum & Armeniorum fines ingressus est, regionis satrapæ, ipsiq; mox reges cum muneribus ei occurrerunt, equumq; duxêre ita edoctum vt regem adoraret. Nam pedes anteriores in modum supplicantis flexit, caputq; pedibus eius qui proximus esset subiecit, Dion Cassius in Nerua Traiano. Νόμος ἐστι τοῖς ἵπποις [illegible] [illegible] καὶ συνήθη καὶ γνώριμα, Theophylactus in epistolis. B anonis hexastichon in equum recusantem ingredi nauim, Anthologij lib. 1. sectione 33. extat huiusmodi.

Πῶλον τὸν πεδίων, ἀλλ' ἔχε ἄλλος ἱππεύσῃσα, Νηῒ διαπλώειν πόντον ἀπειρέσιον.
Μὴ θαύμαζε χρεμέθοντα, ἐν ποσὶ λὰξ πατέοντα Τοίχους, καὶ θυμῷ δέσμα διαξάμενον.
Ἄχθεται εἰ φόρτε μέρος ἔρχεται. οὐ γὰρ ἐπ' ἄλλοις Κεῖσθαι τὸν πάντων ἔσχατον ἠνίοχον.

Ceruus est animal adeò simplex, vt equo aut bucula accedente propius, hominem iuxta venantem non cernat, Plin. 9. Aristoteles a Platone adhuc viuo ἀπέστη, ὥστε φασὶν ἐκεῖνον εἰπεῖν, Ἀριστοτέλης ἡμᾶς ἀπελάκτισε καθάπερεὶ τὰ πωλάρια γεννηθέντα τὴν μητέρα, Laertius.

H. E.

Eques, communis generis, qui insidet equo: item qui equestrem habet ordinem. Nos primo loco de Romanis equitibus loquemur, deinde Atheniensibus, postea de reliquis, & in genere quædam de ijs quæ ad equitis vocabulum pertinent. Sequentur ludi & certamina equestria, equestris res bellica, equitatio ipsa, tractatio, stabulum, instrumenta, currus, pretium & sumptus in emendis alendisq́; equis: postremo quædam de laudibus & vsibus equorum, tum in vniuersum tum ex singulis partibus.

Equestrem ordinem (vt scribit Sipontinus) medium fuisse constat inter patricios & plebem. Principio equites iudicesq́; ijdem habebantur, & gestandi annuli aurei ius erat. Postea M. Cicero in consulatu suo equestre nomen stabiliuit, Senatum ei concilians, celebrans se ex eo ordine prouectum esse, (vt Plinius refert 33. 2.) Ab illo tempore planè hoc tertium corpus in repub. factum est, cœpitque adijci senatui populoque Romano equester ordo: ob quam causam post populum scribebatur, quia nouissimè cœperat adijci. Imprudenter quidem hoc tempore huius dignitatis viros, qui gestandi auri ius habent, milites vocant, cum sint equites iure optimo appellandi. Hi olim sub Romulo regibusq́; Celeres dicebantur, à Celere Remi interfectore, qui initio à Romulo præpositus fuit: qui primo electi fuerunt è singulis curijs, ideoq́; trecenti omnino: deinde à flectendis (vt quidam putant) animis, quoniam iudices erant, siue potius à flectendis equis, Flexumines vocitati: postea Trossuli, à Trossulo oppido Thusciæ circa Vulsinios nouem millia passuum, quod sine vllo peditum adiumento equites cepissent, (vt Festus testatur, & Plinius 33. 2.) Varro, Nunc emunt Trossuli nardo nitidi vulgò Attico talento equum. Iunius, Quòd ad equestrem ordinem pertinet, ante Trossulos vocabant, nunc equites vocant: ideoq́; quia non intelligunt Trossulus nomen quid valeat, multos pudet eo nomine appellari, inuiti tamen Trossuli sæpe vocantur, Hactenus Sipontius. Horatius 2. Serm. Tu quum proiectis insignibus, annulo equestri. Equestris ordinis princeps, Cicero ad Brutum libro 11. Equestris disciplina, Verr. 6. Equitibus purpura, vt patricijs & senatorijs, vti non licebat. Ius verò annulorum aureorum non equitibus modo, tanquam bellicæ virtutis insigne, sed & senatoribus & militiæ primoribus datum fuit. Cautum fuit olim, ne quis huic ordini adsciseeretur, néve ius annulorum aureorum daretur, nisi ipse ingenuus, pater & auus ingenui forent, cuique sestertia quadringenta (Sestertia quadringenta, vt Robertus Cenalis computat, valent viginti millia librarum Turonicarum, solatorum verò bilibrium decem millia: scribit Budæus censum equestrem ad hanc summam temperatum sub Tiberio: cum prius quingenta sestertia requirerentur:) quod peculium equestre habitum est, census fuisset, (vt Plin. scribit 33. 2.) Principes equestris ordinis olim publicani fuêre, flosq́; equitum Romanorum publicanorum nomine continebatur: postea deprauatis moribus paulatim mancipes & scribæ pro concione ab imperatoribus, velut præcipuo munere, aureis annulis donari cœpere, Alexander ab Alexan. qui copiosè & eruditè multa de equitibus præcipuè Romanis scripsit libro 2. cap. 29. Genialium dierum. Ἵππαρχος, magister equitum apud Romanos dictus, primæ post dictatorem dignitatis, Suidas. Equites etiam iudices vocabantur, quia iudicum decuriæ ex equestri ordine deligebantur, Budæus ex Suetonio in Cæsare. Quem tu si ex censu spectas, eques Romanus est, Cicero pro Rosc. Com. Equites ordini senatorio dignitate proximi, Cicero pro Cluentio. Marcius primus dictator magistrum equitum sibi assumpsit Spurium, qui secundus ab ipso esset. Nam dictaturæ tempore, cum munus illud magistri equitum primum inuentum est, proximum ab illa honore dignitateq́; erat. Suidas in Hipparchos. De equestri ordine quædam & origine anulorum aureorum, tradit Plinius libro 33. cap. 1 & 2 quæ hic breuitatis causa omitto, paucis tantum inde recitatis: Quod antea (inquit) militares equi nomen dederant, hoc nunc pecuniæ iudices tribuunt. Nec pridem id factum D. Augusto decurias ordinante, maior pars iudicum in ferreo anulo fuit: ijq́; non equites, sed iudices vocabantur. Equitum nomen subsistebat in turmis equorum publicorum, &c. Equites Romani quomodo iudices facti sint, Appianus libro 1. de bellis ciuil. Et libro 2. Equites (inquit) ad omnia potentiores ob facultates, vectigaliumq́; & onerum cæterorum mercedem, quæ à populis penduntur capientes, multitudine insuper seruorum abundantes, tertiam tributorum partem sibi remitti à Cæsare impetrarunt. Impolitias Censores facere dicebantur, inquit Festus, quum equiti æs abnegabant, ob equum malè curatum. Nimis pingui homini & corpulento (inquit Gellius in fine libri 7.) censores equum adimere solitos, scilicet minus idoneum ratos esse cum tanti corporis pondere ad faciendum equitis munus: non enim pœna id fuit, vt quidam existimant: sed munus sine ignominia remittebatur. Tamen Cato in oratione, quam de sacrificio commisso scripsit, obijcit hanc rem criminosius, vti magis videri possit cum ignominia fuisse. Lucio Scipioni Asiatico, quum reus esset pecuniæ interceptæ M. Cato censor equum ignominiæ causa ademit, vt scribit C. Plinius de viris illustribus. Equitare antiqui dicebant equum publicum mereri, Fest. Equestre æs, quod equiti dabatur, Fest. Pararium æs appellabatur id quod equitibus duplex pro binis equis dabatur, Fest. Equestria, quatuordecim ordines in quibus equites in theatro sedebant. Equestria omnium equitum Romanorum sunt, Seneca lib. 7. de Benef. Et iterum, Sed cum in theatrum veni, si plena sunt equestria, &c. Item, Habeo in equestribus locum, non vt vendam, non vt locem, non vt habitem, sed vt spectem. Suetonius in Domitiano, Et quia pars maior intra popularia deciderat, quinquagenas tesseras in singulos cuneos equestris ac senatorij ordinis pronunciauit. De subsellijs in quib. equites spectabant, plura leges apud Alexandrum de Alexandro 5. 16. Equitatus (inquit Hermolaus in Glossematis in Plinium) non modo equitum manum significat, & actum ipsum equitandi (vt illud Plinij: Feminæ equitatu atteri & aduri solent: item illud, Ab armorum & equitatus lassitudine:) sed & ordinem equestrem, volumine 33. capite 2. Quinetiam, inquit, ipsum equitum nomen sæpe variatum est in ijs quoq́;, qui ad equitatum trahebantur: sed vetusti codices æquitatem habent, non equitatum, quam lectionem Hermolaus approbare videtur. Atheniensium primus & ditissimus ordo (vt legimus in Scholijs Aristophanis in Equites, & apud Cælium 25. 18) erat illorum qui pentacosiomedimni à quingentis medimnis dicebantur, quod tantum spatij ararent. Hi necessitate vrgente talentum pendebant. Secundi ordinis erant ἱππεῖς, id est equites, dicti quod cum opus erat alere equos possent

δεῖ τι διωκάδαι ἵππεαν τοῦ γρύνηται ἱππων ἕκαςος αὐτῶν τρέφειν, Scholia Aristoph. & sic Cælius etiam legit: sed melius Suidas in ἱππεῖς, ἵππον legit in accusatiuo singulari, & post γένηται distinguit: vt intelligamus, singulos equites ciuitatis nomine equos singulos alere oportuisse: nam si in plurali legas, de numero non constabit: quanquam & apud Pollucem sic legitur, τὴν ἱππάδα τελοῦντες, ἐκ τοῦ δύνασθαι τρέφειν ἵππους κεκλῆσθαι δοκοῦσι. sed hinc nihil certi, vnúsne plures an singulos equos aluerit. Heraclides in Cumaeorum repub. sic scribit, Φείδων ἀνὴρ δόκιμος πλείοσι μετέδωκε τῆς πολιτείας, νόμον θεὶς ἕκαστον ἐπαναγκες τρέφειν ἵππον.) Hi ad medimnos trecentos possidebant, semitalentum pendebant: & antiquitus numero sexcenti erant: deinde auctus est eorum numerus in tantum vt mille ducenti fierent: sacrificia quæ ipsi in pompis mittebant, hippades dicebantur. Comam eis alere licebat (ἱππομᾶν καὶ κομᾶν. Suid.) Tertius ordo, inquit Scholiastes Aristophanis, Thêtes dicebantur, &c. sed alibi legimus Zeugitas ante thêtas fuisse, vt Suidas ex Aristotelis Atheniensium rep. libro citat in dictione ἱππάς, & Varinus similiter. Sed hoc interest, quòd Varinus eo in loco scribit in quatuor ordines diuisum fuisse populum Atheniensem, pentacosiomedimnos, equites, Zeugitas, & thêtes: Suidas quintum addit, hippáda vocans: quod minus placet, quum Hesychius etiam quatuor tantum ordines faciat. Zeugitæ dicebantur, secundi census ciues, qui ζεῦγος, id est iugum mulorum alebant, Budæus: Vide etiam infra in recurali hac ipsa parte huius capitis. Sacrificia ab equitibus celebrata hippádes dicebantur: & bos ad sacrificium adhibitus, βοῦς ἱππάς: census etiam quem conferebant ἱππάς vocabatur, Hesych. Diximus autem superius ex Cælio dimidium talentum equites pendere solitos fuisse, hoc est coronatos aureos trecentos: quamobrem miror hippáda τίμημα μικρὸν, id est paruum censum à Varino exponi. Hippada aliqui pensionem equitum exponunt, alij vestem equestrem: καὶ θυσίαν ἣν τοῖς ἵπποις ἀνέμενον, (sacrificium nimirum quod pro equorum salute faciebant) Hesychius & Varin. Hipparchi, id est equitum magistri duo tantum (quod & Suidas scribit) ex omni Atheniensium numero creabantur, qui curam bellorum gererent: phylarchi verò decem, vnus scilicet ex quaq; tribu, equitibus præficiebantur, Pollux. De hipparchi officio Xenophontis librum habemus: & Socrates apud eundem libro tertio Apomnemoneumatum eius de eodem quædam egregiè disserit. Κλυτόπωλος, bonus eques, vel qui bonos equos possidet, εὔιππος, εὔπωλος: Plutonis epitheton, alij aliter interpretantur, vt Varinus docet: apud quem etiam κλειτόπωλος legitur per ει. in prima. Ἱππική, ars equitandi, facultas equestris. Hanc non desunt qui in Lybia compertam primò tradant: qua ex causa nuncupârit Pindarus in Pithijs Κυρήνην εὔιππον: etiamsi ad id referunt alij quòd ad Neptuno edocti sint Libyes currus iungere: quin & Pallada equestrem in Libya genitam, Cæl. Vide infra in Neptuno hippio. Eques etiam pro ipso equo accipitur à Vergilio, vt supra dixi. Omnes antiqui scriptores (inquit Seruius apud Macrobium circa finem libri 6.) vt hominem equo insidentem, ita & equum cum portaret hominem, equitem vocauerunt (& equitare de vtroque, vt infra probabimus.) Ennius, Denique vi magna quadrupes eques atque elephanti Proijciunt sese. Hominem qui equo insidet, Veget. sessorem vocat. Equisessor vox composita apud Calepinum legitur, sed sine authore. Equestris, qui equo vehitur, vt circulator equestris apud Apuleium, Scoppa. De equitibus & eorum officio, in diuersis epistolis quædam scripsit Antonius Gueuara Hispanus: Extant autem epistolæ illæ Hispanicè, vt ab eo scriptæ sunt, & in Italicam linguam translatæ. Qui qualesque fuerint equites Achæi, Chalcidenses, Cretenses, Capuenses, Gaditani, Germani, Patauienses, Persæ, Alexander ab Alexandro docet in diebus genial. 2. 29. Hippobotas Chalcidensium ex historia dici nouimus prædiuites, gloria quoque præcellentes, Cælius. Ἱππεῖς apud Lacones vocabantur adolescentes (νεανίαι, iuuenes transfert Cælius 19. 22) qui iustos adolescentiæ annos attigerant, teste Eustathio Iliados θ. & qui his præerant ἱππαγρέται apud eosdem dicebantur, Varinus in Βοῦδος. Eligunt ephori ex florentioribus viros tres, qui ἱππαγρέται (al' ἱππάγρεται, interpres de suo addit ab equitatu congregando) appellantur, Xenophon in repub. Laconum. In Lacedæmoniorum repub. monarchia ad reges, aristocratia ad senes, oligarchia ad ephoros, democratia denique ad hippagretas & iuuenes pertinet, Archytas Pythagoreus apud Stobæum in Sermone de repub. Vide etiam inferius inter Bellica. Καρῖται, ἱππεῖς περιχυτοί, κάδος, Varin. Ἱππεύς, exul, & genus ornamenti virginum, (vt hippiscus etiam ἐπίθεμά κεφαλῆς, aut muliebre ornamentum exponitur:) & rei equestris peritus, Hesychius & Varin. Ἱππότης pro equite frequens apud Homerum, præsertim pro epitheto Nestoris: recentiores aliqui exulem exponunt, sed melius est equitem interpretari, & rei equestris peritum, ἱππέα, ἔφιππον, ἱππικόν, ἱππηλάτην, Hesychius, Etymologus, Suidas, Varin. Scholiastes in Iliados secundum, Nestorem hippótên exponit exulem, & hanc historiam affert. Hercules cum occiso Iphito expiari à Neleo non impetrasset, Pylum obsedit: & propter Nelei filiorum imprudentiam magnis subinde malis vrbem afficiebat. Quæ quidem quandiu viueret Periclymenus Nelei filius, difficilis expugnatu erat: quòd is amphibius (vitæ mutabilis, vide Onomasticon in Periclymeno) esset. Sed tandem in apiculam mutatus, cum Herculis currui insideret, prodente Minerua, ab Hercule interemptus est. Tunc igitur Pylo vastata, & vndecim eius fratribus occisis, Nestor qui in Gerenis alebatur, solus remansit, Gerenius inde cognominatus, vt Hesiodus in Catalogis refert. Ἔποχος, qui vehitur equo vel curru: hinc orationem metro & numeris astrictam ἔποχον appellant a sublimitate: prosa enim veluti pedestris & humilior est, vt refert etiam Cælius 7. 1. Ἔποχον inter equi instrumenta legisse videor alicubi, Cælius: Vide infra in ephippij mentione. Ἱππέων κἀναβατῶν pro ἀναβατῶν, Xenophon Apomnem. 3. Ἱππεὺς ἀναβατικὸς Xenophonti dicitur, qui commodè & facilè equum conscendere potest. Καλοῦνται δὲ ἱππεῖς, ἱππόται, ἡνίοχοι, ἀναβάται, ἐμβάται, (lego ἀμβάται,) Pollux. Ἱπποβάτης, ἱππεύς, Hesychius & Varin. Ἱπποβάτιο, ἱππικοῦ, Hesychius. Ἱππεύς, qui communiter καβαλ[illegible] dicitur, Varinus. Caballarij quidem nomen apud Gallos non equitis simpliciter, sed dignitatis nomen est. Sic & equites aurati hodie dicuntur qui virtutis merito à regibus vel cæsaribus, torque aurea, ni fallor, donantur. Equites etiam fiunt (si modo per censum liceat) hoc dignitatis nomen adepti, qui religionis causa sepulchrum Domini Hierosolymis adeunt, certis quibusdam ceremonijs, dum creantur, adhibitis. Ἱππελάτης pro ἱππηλάτης, carminis gratia apud Oppianum. Νέστορ ἴδ' ἱππηλάτα Θρηικῶν κεδορομένος ἄλλων, Homerus Iliad. ni. id est, rei equestris peritorum. Apud Varinum ἱππηλάτων scribitur, cum omega in penultima: quo modo etsi formari potest (nam πωλέομαι etiam versari significat) in dactylicum tamen versum non admittitur. Ἱπποδίωκτον, [illegible] Hesychius, Varinus, Suid. Ἱππεύουσιν, ἐφίππων, Hesych. Ἱππαλαῖς [illegible] Pollux. Ἀναβαν [illegible] Orpheus. Vide quædam supra parte prima huius capitis inter deriuata: & infrà hac ipsa parte in Bellicis. Ἱππεῖς pro ipsis equitibus apud Homerum in hoc versu, Ὀτρύνων ἱππῆάς τε [illegible], id est, Instigans tum equites tum viros scutatos, hoc est pedites armatos. Sic etiam communiter dicimus, Ἡ τῶν Περσῶν

ἵππος ἐνίκησεν, ἤγουν ὁ ἱππεύς. Sic & ἱπποκορυστὴς accipi poteſt, quaſi ἱππεὺς κορυστὴς, id eſt eques armatus, Porphyrius quæſtionum Homericarum 16. Ἱππηλευθ@, [illegible], Heſychius & Varin. Ἱππαφαρμ@, magiſtratus quidam, Heſychius & Varin. vide ne legendum ſit ἵππαρχ@. Ἱππαρχία, præfectura & quaſi magiſterium equitum: vnde verbum ἱππαρχεῖν, hoc magiſtratu fungi, cum genitiuo: Demoſthenes, Καὶ ἂν ἱππαρχεῖν ἠξίωσεν ἱππέων τέτοις ὃ συνεξῆλθεν: hinc & paſſiuum in vſu in tertio Politicorum Ariſtotelis, Δεῖ τ ἄρχοντα ἀρχόμενον μαθεῖν, οἷον ἱππαρχεῖν ἱππαρχηθέντα. Ἱππαρχικὸς, qui hipparchi munere bene fungitur. Ἱππαρχικὸν δὲ καὶ τὸ τὰ χωρία γιγνώσκειν, Xenophon. Ἵππαρχ@ apud Lacones, qui iuuenum curæ præfectus eſt, Heſychius & Varin. nos eundem paulò ante hippagretam Laconicè dici monuimus. Hipparchi tabula: quoniam apud Syracuſanos hipparchi ſcripta in tabulis nomina illorum qui aliquid deliquiſſent notabant, Suidas: ex quo etiam mancus Heſychij locus reſtitui poteſt. Videtur autem prouerbij vim habere, vt vulgò etiam catalogum pro reprehenſione dicimus, & catalogum alicui legendum, pro eo quod eſt increpationem expectandam: nimirum à ludimagiſtrorum more qui puerorum nomina in tabulis ſcripta (vt in matricula, ſic vocant, academiarum rectores) cum vel abfuerint, vel peccarint aliquid, ne per obliuionem impune abeant, puncto notant in ſulco cera expleto. Eraſmus in Chiliadibus Ἱππάρχων in plurali numero ſcribit, & Hipparchorum tabulam vertit, cum Suidas & Heſychius in genitiuo ſingulari habeant: Et ex Suida ἀτακτεντων transfert, qui ordinem deſeruiſſent, ſomnians forte λειποτακτοῦντων ſe legiſſe: non enim per inſcitiam puto, cum mox idem vocabulum ex Heſychio melius reddat, qui indecore aliquid feciſſent. Hoc etiam falsò attribuit Heſychio Lacedæmoniorum hipparchum delinquentium nomina in tabula ſcribere ſolitum: nihil aliud enim de Laconum hipparcho Heſychius ſcribit, quàm quod iuuenibus præfectus fuerit. Deinde nouo initio facto ſubijcitur, Ἱππάρχου πίναξ, ἔνιοι ἱππάρχαι ἐν πίναξι, qui locus mutilus, vt dixi, ex Suida ſic reponetur. Ἱππάρχου πίναξ. ἐπὶ παρὰ Συρακουσίοις οἱ ἵππαρχοι ἐν πίναξι, &c. nam ſequentia vtrique eadem ſunt. De vſu prouerbij rectè Eraſmus, quoties haud impune futurum, ſi quid peccetur, ſignificabimus. In eundem ſenſum dici poſſe videtur, Iouis diphtera. Sic & σκυτάλαι Heſychio tabulæ ſunt, in quibus iudices ſcribebant nomina delinquentium. Sunt quibus calaſiris intelligatur equeſtris tunica latior, quam & xyſtida vocant: dicitur quoque ἱππικὸν χιτών, Græcorum lexicis hac in re præcipuè vitiatis, Cælius. Ἱππικὸς χιτών Ion in Agamemnone dixit, vt Heſychius & Varinus citant, apud quos hunc tantum errorem inuenio, quòd codices impreſſi καλα σίριδας duabus vocibus habent, pro vna cuius antepenultima per iota ſcribi debet. καλασίριδας. καλασίριες, τὰ λοχία, ἃ καλοῦσιν ᾤας, Heſych. & Varin. forte καλασίριδας legendum, vt accuſatiuus ſit à recto calaſiris. Vocabulum λοχία hoc ſenſu non memini alibi legere: ᾤας enim, id eſt fimbrias interpretantur. Pollux certe 7.13. vbi de oa loquitur, & diuerſa fimbriarum vocabula recenſet, nullum habet huiuſmodi. Idem 7.16. calaſirin tunicam Aegyptiam thyſanotam, id eſt fimbriatam eſſe docet: vbi tamen vtrunq; vocabulum, calaſiris dico & thyſanotós, non rectè per duplex ſigma ſcribuntur. Καλάσιρις, χιτὼν πλατύσημος, ἢ ἡνιοχικὸς καὶ ἱππικὸς χιτών, ἔνιοι δὲ λινοῦν καὶ ποδήρη χιτώνιον, ἰσχυρὸν, apud Ariſtophanem in Theſmophoriazuſis, Heſychius: nos lineam veſtem talarem, vocamus *ein chuttel*, quaſi à Græco χιτών: & quòd à balneo ferè geſtatur, *ein badhembd*. Calaſiris, tunica lata, vt Aegyptij vocant: item nomen proprium, Suidas & Varin. Ὁ καλάσιρις, χιτὼν πλατύσημος: Cephiſodemus vocem Aegyptiacam eſſe ſcribit, Scholia in Aues Ariſtophanis: Calaſiris linea veſtis ſacra, Varinus in ἔαρ. Aegyptijs in more fuit vt Calaſires, qui præcipui habentur milites, à nullo doctore, ſed à patre ſolum, militiæ præceptis erudirentur, Alexander ab Alexandro. Κάσσας ἱππικὰς nominat Xenophon in Cyri inſtitutione: ſunt autem ἐσθῆτες εἰλιταί, Pollux. Mihi quidem erratum videtur, & pro εἰλιταὶ legendum πιλωταὶ, vt veſtes intelligamus non contextas ſed ex filtro ſeu feltria lana in ſe conferta à pilotarijs concinnatas, de quo panni genere pluribus in Tauro docui: eſt enim hoc genus ſoliditate denſitateq; ſua equitibus præcipuè aptum aduerſus pluuias. Germani vocant *rytmäntel, filtzmäntel*. Accedit noſtræ ſententiæ Heſychij teſtimonium, Κασας (melius Κάσσας per duplex ſigma, vt Varinus habet) ἀμφιτάπης, καὶ πιλωτά: Et rurſus, Κάσσας, ἱμάτιον, παχὺ καὶ τραχὺ περιβόλαιον. Κάσσαι, calceamenta caua in quibus equitant, Heſychius & Varin. ocreas Latinè dixerim. Eſt & ξυστὶς, καὶ ἱππικὸς ſecundum quoſdam, vt Varinus annotat. Xyſtis, veſtis eſt equeſtris, tragica, & muliebris: & exponitur, ποδήρης, χρυσοῦν ἱμάτιον: ferebant eam reges in tragœdijs, & aurigæ (vel equis inuecti athletæ) in pompis, Scholia in Nubes Ariſtophanis: Vocabulum eſt communiter oxytonum, Atticè paroxytonum. Mantelli nomine pro veſte equeſtri, & Germani vtuntur, vt iam dixi, & Galli aliæq; gentes: videtur autem originis Perſicæ vox. Μανδύας, genus Perſicæ veſtis qua vtebantur in bellis, Varinus & Heſychius. Reperitur & κάνδυς eiuſdem ſignificationis, vt alterutrum corruptum eſſe ſuſpicemur. Sed [illegible] potius corruptum fuerit. Κάνδυς, χιτὼν Περσικὸς ὃν ἐμπορπῶνται (lego ἐμπορπῶνται, [illegible], id eſt fibulant ſibi) οἱ στρατιῶται, Heſych. Ἀπορρίψαντες τὸν κάνδυν, καὶ τὰς ἀναξυρίδας ἐξελκύσαντες, καὶ τὸν πῖλον ἀφελόντες, Authoris innominati verba apud Suidam & Varinum: Videor ſanè mihi apud Xenophontem legiſſe. Erant autem Perſæ omnes equites, vt infra dicam in Bellicis.

Equi nobiles & curſu validi, quia publicis certaminibus & ſpectaculis vel ſinguli curſu certabant, vel bigis aut quadrigis iuncti, propoſitis quidem præmiis, Græci dicuntur ἀθλητικοὶ, ἀθλοφόροι, ἀγωνιστικοὶ, [illegible] ἀθλοφόροι, vt apud Pollucem & Varinum legimus. Ἵππος ἀθλητὴς apud Strabonem. [illegible] Τέσσαρες ἀθλοφόροι ἵπποι (αὐτοῖσιν ὄχεσφι) [illegible] Homerus Iliad. [illegible] Idem Iliad. χ. Et rurſus in Odyſſea, [illegible] κεῖται ἄεθλον ἢ τρίπος, ἠὲ γυνή &c. Idem Iliad. [illegible] facili cui plurima palma ad curule certamen idonei, vt Ruellius vertit. Nempe volucrem Sic laudamus equum, facili cui plurima palma Feruet, & exultat rauco victoria circo. Nobilis hic quocunq; venit de gramine, cuius Clara fuga ante alios, & primus in æquore puluis, Iuuenalis Sat. 8. Acer equus quondam, magnæq; in puluere famæ, Ouid. lib. 7 Metamorph. Et alibi, Non ego nobilium venio ſpectator equorum. Et rurſus Nec te nobilium fugiat certamen equorum. Primus in certamine, Horat. de Arte. Annicetis Cyrenenſis (inquit Aelian. ſecundo Variorum) ob artem equitandi & curruum regendorum peritiam, ſuperbum animum gerebat. Voluit igitur quodam tempore ſpecimen artis ſuæ Platoni exhibere, & iuncto curru in Academia multos curſus circumequitauit, adeò intentè curtus greſſum ſeruans, vt ne digitũ quidem latum diſcederet ab orbitis, ſed ſemper in eodem ſpatio permaneret. Cæteri igitur omnes mirantes obſtupuerunt: At Plato nimiam eius induſtriam reprehendit, inquiens, fieri non poſſe vt qui rebus tam nullius pretij operam nauaret adeò diligentem, poſſit magnis & præclaris negotijs vacare. Cum enim omnis cogitatio in iſta conferatur, neceſſum eſſe vt ea negligentius agat, quæ reuera ſunt admira-

admiratione digna. Ἐφίππεια esse interpretantur sellam: ἐφίππιον vero est currentium equorum certamen, Cælius. Ἐφίππιον, ἀγώνισμα ἐφ᾽ ἵππων τρεχόντων, Suidas. Plato libro 8. de Legibus intercursores enumerat, primum σταδιοδρόμον, deinde eum qui δίαυλον currit, tertiò qui ἐφίππιον. Ἀνιππασία καὶ διιππασία, ἡ τῶν ἵππων ἅμιλλα, Varin. & Suidas: legendum ἀνθιππασία, quod cum aliàs constat, tum ex eo quod subijcitur, ἀντιμωσίαν quoque & διωμοσίαν (à diversis præpositionibus ἀντὶ & διὰ composita vocabula) eiusdem significationis esse. Eundem errorem etiam in Delta elemento commiserunt, vbi eadem prorsus verba leguntur, Διιππασία & ἀνιππασία, &c. At melius in Alpha cum scribunt, Ἀνθιππασία, ἡ ἱππικὴ ἀγών. Item Hesychius, Ἀνθιππασίαν (melius Ἀνθιππασία) τῶν ἱππέων ἄσκησις καὶ ἀντίθεσις αὐτῶν. Διελασία, decursio militaris, id est ἀνθιππασία, Budæus. Ad amicam cursus equorum spectantem, Ouid. Eleg. 3. Equorum certamen prolixè describit Statius libro sexto Thebaidos, & Q. Calaber circa finem libri 4. certamen curule. In certaminibus equestribus mos antiquus fuit, alienis vti equis: quamobrem Homerus etiam cum in funere Patrocli certamen describeret, Menelaum inducit vtentem Agamemnonis equo Aetha nomine, & altero suo, Pausanias de Olympiis scribens. Ἀποβάτης, certamen quoddam equestre: & ἀποβῆναι, τὸ ἀγωνίζεσθαι τὸν ἐπιβάτην (lege ἀφβάτην ex Varino:) & ἀβάτης οἱ τρεχόντες ἀπὸ τοῦτο ἀγωνισμάτος, Suid. Varinus addit, Quæ verò in hoc certamine fieri solita sint, Theophrastus indicat. Soli autem Græcorum Athenienses & Bœotij eo vtuntur. Erant & anabatæ, equis manibus ad cursum vtentes in olympijs, a quibus prope finem curriculi desiliebant, & apprehensis frenis simul cum equis pedibus currebant, quod in calpe etiam fiebat: sed calpe equam fœminam habebat, & alios terminos curriculi. Olympia dicebantur ludi in honorem Iouis Olympici instituti in Arcadia apud Pisam & Elidem, quinto quoque anno repeti solita: in quibus tum alia certamina diuersa, tum equestria quædam exercebantur. De his sat fuerit authorum loca demonstrasse, exscribere nimis prolixum. Vide Onomasticum in dictionibus Olympia, Olympias, Olympionices: Item Suidam. Sunt qui quarto quoque anno celebrari ludos Olympicos moris fuisse scribant, alij quinto: nec discrepant: alteri enim computant vtrumque annum, in quo celebratur ludus, & sic quinq; fiunt anni, vt dies febrium tertianæ & quartanæ medici numerare solent: alteri celebritatis præteritæ annum omittunt. Inuenio lustrum Latinis id esse quod Olympias Græcis, id est quinquennium, ita tamen vt quadriennio exacto, quinto quoq; anno ineunte, lustrum peractum esse intelligatur: sic primum & secundum lustrum dicitur, &c. vide Promptuarium. Chronicorum authores Olympiacum agonem ab Hercule institutum docent anno mundi 2752. incipiunt autem Olympiadem primam numerare anno mundi 3185. anno ante conditam vrbem 17. Christus autē natus est anno mundi 3962. vt olympias prima octingentis annis, minus circiter viginti ante Christum natum fuerit. Cæterum postremam Olympiadem trecentesimam & vigesimam octauam inuenio, anno post natum Christum 534. Olympiadum computatio, inquit Plutarchus, incertissima est. Nam eorum exscriptionem serò est adortus Eleus Hippias, nullo ad modum innixus ad fidem necessario argumento. Pindarus laudes conscripsit victorum in quatuor sacris certaminibus, quæ sunt Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia: inter quæ principatum Olympijs attribuit. De Olympico certamine multa scribit Cælius libro 13. per totum caput 17. vnde nos illa potissimum adferemus, quæ ad rem equestrem pertinentia ex Pausania transtulit. Olympias quinta & vigesima (inquit) equorum in curru vidit cursum, quos τελέους, id est perfectos adultó ue dicunt, ac curru victor pronunciatus Pagondas est Thebanus. Ab hac porrò Olympiade octaua, equi celeres in puluerem prodiêre: vnde monampycia Pindaro nuncupata. (De ampyce dicam infra.) Synoris quæ duos habet equos τελέους, admissa fertur tertia & nonagesima Olympiade, vt primo rerum Græcarum scribit Xenophon. Mox nona & nonagesima currui admoti etiam pullis equis, placuit certare. Concinnata posterius item pullorum synoris: nec displicuit κέλης pullus. Fuit apénes item cursus, sed & calpes: hæc verò equam habebat, sed ita vt extremum cursum anabatæ, hoc est sessores ipsi desiliendo, apprehensis manu habenis, vt docuit Pausanias, perficerent. (Nos hæc ex Pausania multò clarius reddemus infra, post carcerem & metæ mentionem.) Quod, inquit, vel ad mea servatum tempora est. Apéne autem mulas equorum loco iungebat, (ex commentariis in Pythia Pindari.) Celeta instituisse Bellerophon traditur primus, synorida verò Castor, currum Erichthonius Atheniensis, altrahen Oxylus Aetolus, Hucusq; Cælius. Quantum clamore iuuatur Elæus sonipes, quamuis iam carcere clauso Immineat foribus. Lucanus libro 1. Vergilius in Georgicis cum alia quædam pertinentia ad equos cursu certantes in circo vel agône Olympico scribit (quæ supra alicubi recitaui, in celeris equi, ni fallor, mentione) tum quæ sequuntur carmina.

Ergo animos æuumq; notabis,
Et quis cuiq; dolor victo, quæ gloria palmæ.
Nonne vides? cum præcipiti certamine campum
Corripuere, ruuntq; effusi carcere currus:
Cum spes arrectæ iuuenum: exultantiaq; haurit
Corda pauor pulsans, illi instant verbere torto,
Et proni dant lora: volat vi feruidus axis.
Iamq; humiles, iamq; elati sublime videntur
Aera per vacuum ferri, atq; assurgere in auras,
Nec mora, nec requies: at fuluæ nimbus arenæ
Tollitur: humescunt spumis, flatuq; sequentum:
Tantus amor laudum, tantæ est victoria curæ.

Et rursus, Sin ad bella magis studium, turmasq; feroces: Aut Alphea rotis prælabi flumina Pisæ: Et Iovis in luco (Ἄλτιν vocat Pausanias) currus agitare volantes: Primus equi labor est, animos atque arma videre Bellantum, lituosq; pati: tractuq; gementem Ferre rotam, & stabulo frenos audire sonantes, Hæc ille. Quis Eleas potior lustrauit arenas? Gratius de equo Thessalico vel Mycenis nato. Sunt quos curriculo puluerem Olympicum Collegisse iuuat, metaque feruidis Euitata rotis, palmaq; nobilis Terrarum dominos evehit ad deos. Horatius Carm. Ode 1. Et rursus Carm. li. 4. Ode 3. Illum non labor Isthmius Clarabit pugilem: non equus impiger Curru ducet Achaico Victorem. De certaminibus sacris, Cælius 21. 31. De quatuor sacris Græciæ certaminibus, Leonicenus 1. 68. Quis primus instituerit apud Græcos Olympicum certamen, & alios id genus ludos, Polydorus 2. 13. De primis Olympici certaminis fundatoribus, & restauratoribus postmodum, Leonicenus 2. 57. Mulieres ab Olympiis excludi solitas. Cælius 14. 14. Hellanodicæ qui, & quomodo in sola Aristopatera legem Olympiorum transgressi sint, Tzetzes 12. 407. & 1. 23. & Leonicenus in Varijs 2. 56. vbi hanc mulierem Olympijs spectandis contra leges admissam, Callipateriam vocat, & filium eius facit Pisirhodum: Tzetzes verò sororis filium, & Πεισίδωρον nuncupat. Epigrammata aliquot in quatuor sacros agônes habemus à principio Anthologij Græci. De Olympijs permulta Pausanias in Eliacis libro 1. ex quibus translata quædam per Cælium Rhodiginum supra recitaui. Enumerat etiam quinam in Olympiis vicerint equis, quorum imagines quoq; vel statuæ positæ sunt, per totum secundum Eliacorum librum. De Olympicis ludis, alijsq; sacris certaminibus multa præclarè scribit Alexander ab Alex. 5. 8. Τελειόμενον ἅρμα, τὸ ἐκ τελείων ἀλυμπιάδων ἐζευγμένον, Hesych. & Varin. Cynisca Archidami Spartano-

Spartanorum regis filia, mulierum prima, inquit Pausanias, equos alere adorta est: primaq; curru adepta victoriam est in Olympicis. Eius herôum visebatur in regione, quam de platanorum copia platanistam vocant, Cælius. Equi eius ænei, magnitudine equis minores, visuntur in vestibulo templi Iouis Olympici, Pausanias Eliacorum lib. 1. Meminit etiam eius initio secundi Eliacorum. Equo in Olympia vicisse aiunt Iasium, Pausanias. Vidimus Olympia prægnantem equam Echecratidis Thessali inuenimus, P. ... Miltiades vnus ex decem ducibus Atheniensium in Marathône, patrem habuit Cimonem Stesagoræ, qui Pisistratum Hippocratis ex Athenis fugit: & dum fugit obtinere Olympiadem quadriiugo certamine, quam victoriam muneris gratia transtulit in Miltiadem ex matre germanum: proximaq; Olympiade eisdem equabus aliam Olympiadem cum vicisset, à filijs Pisistrati interfectus est, mortuo iam Pisistrato: sepultusque ante vrbem trans viam quæ vocatur Diacœle: Et è 10 regione sepultæ sunt equæ illæ, quæ treis Olympiacas victorias reportarant. Idem quod istæ iam aliæ equæ fecerunt Euagoræ Laconis (quæ etiam in ludis Eleis victrices fuêre) aliæ præterea nullæ, Herodotus libro sexto interprete Valla. Huius Cimonis meminit etiam Tzetzes 1. 22. vitam eius Plutarchus conscripsit. De Olympia, id est Iouis Olympij templo in agro Pisano, & iuxta eam luco campoque, & Olympici certaminis origine progressuque, lege Strabonem libro octauo. Hippodromus, locus ad cursus equorum destinatus, qui statim intrantium oculis totus simul offertur, hinc atque hinc platanos, aut buxos, aut cupressos, aut alias arbores perpetuò virentes habens. In eo de pernicitate equorum certatur, citra simulachrum pugnæ, & à cursu equorum appellatur, Budæus in Pandect. Inde de hippodromo & & palæstra vbi reuenisses domum, Plautus Bacch. Λέγει ἱππόδρομον (apud Homerum Iliad. Φ.) λέγουσι τὸ πεζὸν ... χωρίον, Varinus. Accipitur etiam adiectiuè pro loco idoneo equitationi: πεδιάς, ὁμαλή, ... ἱππήλατος, ἱππόδρομος ..., Pollux. Forum Eliensium antiquo more 20 constructum, porticus inter se distantes habet, & vias per eas: Vocatur autem nostro tempore Hippodromus, & instituunt in eo equos incolæ, Pausanias Eliacorum 2. Cum omnis Alexandria equorum studijs vehementer incumberet, atque in hippodromo ad hoc spectaculum ciuitas vniuersa conueniret: tantaque plerumq; oriretur contentio decertantium, vt sese mutuò etiam perimerent, hunc morem grauiter redarguit Appollonius, Philostratus. Hippodromus certamen Athenis in honorem Thesei celebratum, Hesychius & Varinus. Hippodromia, id est certamen currentium equorum, post reliqua certamina celebrari solebant, Scholia in Pacem Aristophanis. Azanem Arcadis fuisse filium, Pausanias scribit, quo moriente, certamina sint proposita primum; præcipuè vero hippodromiam, id est equorum cursum, Cæl. Philostratus in Hippodromo sophista, Olympiodoro suus patri gloriæ adscribit, quod hippotrophia cunctos præcelleret Thessalos, Cælius. Θεωρεῖον, τὸ ἱππόδρομον, Varin. Circus dicitur, inquit Nonius, omnis ambitus vel gyrus, vnde diminutiuum circulus. Cicero lib. 2. 30 de Legib. Iam ludi publici, quoniam sunt cauea circoque diuisi, sint corporum certationes cursu, & pugillatione, luctatione, curriculisq; equorum vsque ad certam victoriam circo constitutis. Mediaq; in valle theatri Circus erat, id est spatium spectaculi. Plura leges paulò inferius, & in Promptuario in vocabulis Circenses & Circus, & Alexandrum ab Alexandro in Dieb. genialib. 5. 8. & 5. 16. Ἐν ἱππικῷ θεάτροις οἱ Ῥωμαῖοι Κίρκον καλοῦσι, Plutarchus. Hippodromum Siculi campum vocant, Hesychius & Varinus in Κάμπος voce Latina: qua & Vergilius eadem significatione vtitur, Hic vel ad Elei metas & maxima campi Sudabit spatia. Et quoniam in campo, id est planicie equi, & exultant & cursu valent (vnde prouerbium, Equum in planiciem) trahitur hoc vocabulum ad rem quamlibet, in qua quis copiosius studium suum declarare & vires explicare potest. Campus Rhetorum, Cic. 1. Offic. Idem 4. Academ. Quum sit enim campus, in quo exultare possit oratio. Item pro A. Cæcinna, Istum locum fugis & reformidas, & me ex hoc (vt ita dicam) campo æquitatis, (vide ex 40 Nizolio an equitatus legendum sit,) ad istas verborum angustias, & ad omnes literarum angulos reuocas. Ἱππικόν, τὸ στάδιον, Hesychius & Varin. Stadium Latinè curriculum dicitur, siue locus in quo equi hominésue currunt, & certant athletæ: dictum ἀπὸ τῆς στάσεως, hoc est à statione, quòd Hercules eo spatio vno spiritu confecto, constitisset. Institutum quippe ab Hercule stadium tradunt, eumq; pedibus suis metatum esse id stadium quod est Pisis apud Iouem Olympicum, fecisseq; id longum pedes sexcentos, (siue centum vigintiquinq; passus.) Inde postea cætera stadia terris Græcis ab alijs instituta, pedum quidem simili modo sexcentorum, veruntamen aliquantulum breuiora. Ex Gellio lib. 1. Olympicum stadium, Seneca in Thyeste. Stadium orgyiàs, id est vlnas continet centum, vel cubitos trecentos: αὐλὴ olim dictum, vnde diaulos (spatium duplicis stadij per se & rectà extensum: vel vnius tantum, quod respectu cursoris per vnum idemque stadium redeuntis ad cursus sui initium duplex fit) & diaulodromi. Stadium à statione (στάσιν Græci dicunt) vocatur: stantes enim spectabant: vel quasi σπάδιον, παρὰ τὸ ἐν ... 50 σπᾶν, Varin. Carceres, tantum pluraliter, locus in circo vnde emittuntur equi in spectaculis. Seruius in 1. Aen. Carcer est (inquit) vndecunq; prohibemur exire. Dictus quasi arcer ab arcendo, teste Varrone. Locum autem in quo seruantur noxij, carcerem dicimus numero tantum singulari: vnde vero erumpunt quadrigæ, carceres dicimus numero tantum plurali, licet poëta in singulari sæpe vsurpent, Ruuntque effusi carcere currus, Verg. Aeneid. 3. Signa tubæ dederant, quum carcere pronus vterq;, Ouid. 10. Metamorph. Sacro de carcere missis Insistam forti mente vehendus equis, Idem 3. Amor. Et similiter author rhetoricæ ad Herennium libro 4. Impudentesq; illos dicit esse qui currere cœperint, ipse intra carcerem stet, &c. Soluti carceres, Stat. 6. Theb. Nec enim in quadrigis eum secundum numerauerim, aut tertium, qui vix è carceribus exierit, quum palmam iam primus acceperit: nec in orationibus, qui tantum absit à primo, vix vt in eodem curriculo esse videatur, Cicero de claris orat. Sic vbi prosiluit piceo de carcere præceps Ante suos it victor equus. Silius. Quamuis iam carcere clauso Immi-60 neat foribus, Lucan. Vt cum carceribus missos rapit vngula currus, Instat equis auriga suos vincentibus, illum Præteritum temnens extremos inter euntem, Horat. Serm. 1. 1. Disponebatur circus in forma spatij oblongi, & in summitate circi carceres erant, vnde equi curribus iuncti ad cursum mouebantur, & quum ad summum deuenissent, reuoluebantur, donec ad priorem metam deuenirent, Promptuarium. Hoc facit quod diaulum exponunt cursum reciprocum siue duplicem, obeundi scilicet stadium ac mox redeundi. A carceribus ad calcem, id est à principio ad finem, prouerbialis locutio, apud Cic. de amic. Ἀπὸ βαλβίδων (ἀπ' ἀρχῆς, ...) Hesych. & Suidas) à carcere siue repagulo, id est ab ipso rei principio: extat apud Aristophanem, Erasmus Chiliade 2. Centuria 5. Prius autem Chil. 1. Cent. 6 idem in plurali, Ἀπὸ βαλβίδων posuerat, citato Aristophanis versu è Vespis, Καὶ μὴ εὐθὺς γε ἀπὸ βαλβίδων περὶ τῆς ἀρχῆς ἀποδείξω. Interpres (inquit) metaphoram à stadijs sumptam ostendit, in quibus carceres erant repagula quædam, quæ Græci 70 βαλβίδας seu ἀφετηρίας appellant, vnde cursus initium erat: iuxta has linea tendebatur, cui insistebant cursori,

Hæc

Hæc Erasmus. Ego, vt res clarior fiat, Græca apponam. [illegible] περιμανέν ὁ δρόμ⊕ αὐτῶν. Et rursus in equitibus ad verba Comici, [illegible] τε καὶ ταπνὶ, ἵνα σ' ὑπὸ [illegible], Scholiastes addit: Βαλβὶς [illegible] ξύλον [illegible] καὶ ἀφετηρίαν καλοῦσι: hoc lignum transuersum cursoribus iam ad cursum paratis [illegible], id est currere permittebant. Aliter, [illegible] ἀρχὴν [illegible] vel quasi [illegible], vel a verbo [illegible]. Plura de voce βαλβὶς vide paulo post. Item in Acharnensibus, [illegible] γραμμὴ δ' αὐτῇ: gramme, id est linea, exponitur initium, ἀφετηρία ἡ λεγομένη βαλβίς. A linea incipere, ἀπὸ γραμμῆς ἄρχεσθαι, inquit Erasmus, ij dicuntur, qui ab ipso rei exordio sumunt initium. Age igitur ad lineas rursus & ad gradum, Tertullianus dixit lib 1. adversus Marcionem, pro eo quod est, ab integro. Et alibi in prouerbio Extrema linea: Quoniam olim (inquit) initium vnde cursus incipiebatur, ducta linea notabatur, rursus extremum linea significabatur, idcirco à linea incipere, siue ad lineam redire dicebantur, qui rem ab initio repetebant. Et quod in quaque re postremum est, extremam lineam appellabant. Ita Terentianus Phædria, Postremo extrema linea amare nonnihil est. Et Tertullianus lib. quem adversus Hermogenem scripsit, vocat eum ignorantium extremam lineam, quod vltimus esset hæreticorum. Siquidem adhuc erat in viuis, quum ea scriberet Tertullianus, Hæc Erasm. Quintilianus libro vndecimo ita scribit, Transire in diuersa subsellia, parum verecundum est: nam & Cassius Seuerus vrbanè adversus hoc facientes lineam poposcit. Hic ego lineam (inquit Cælius 5. 14.) longurium accipio: sic enim longiores perticas, aut robustiora ligna, quæ in stabulo equis interponuntur, ne consurgant in pugnam, aut se mutuò feriant, appellari obseruauimus. Seruius Aen. quinto, vbi in ludorum celebratione Virgilius ait: Signoque repente Corripiunt spatia audito, limenq; relinquunt: regulam interpretatur, quod dixit poëta limen, aut signum de creta factum. Hinc est cur in ludis ab eruditis persæpe linea nuncupetur alba. Aliqui tamen lineam apud Ouidium longum in Circo sedendi spectatorum ordinem interpretantur. Porrò vt in carceribus visebatur linea, sic & in meta, vbi vincentibus proponebantur præmia, vt Pindaricus tradit interpres. Longis porrò lineis quid fieri, eleganter dicitur, quod è longinquo fit: velut, extrema linea amare apud Terentium, Hæc Cælius: Ego lineam video pro filo etiam & fune accipi, vt in linea piscatoria: vtebantur autem funibus quoque ad limites certaminum signandos, vnde Lycophron, Ἐγὼ δ' ἄκραν βαλβῖδα μηρίνθου σχάσας: quanquam & lignis transuersis vsos reperimus. Ars fit, an quid aliud, & à quibus carceribus decurrat ad metas, Varro de re Rust. 1. 3. Curriculum, locus in quo certamen currendi exercetur. Sunt quos curriculo puluerē Olympicum Collegisse iuuat, Horat. nisi quis curriculū à curru diminutiuum accipiat, vt Curtius lib. 8. Aliorum turbati equi non in voragines modò, lacunasque sed etiam in amnē præcipitauêre curricula. Tu cum de curriculo petitionis deflexisses, Cic. pro Mur. Accipitur etiā pro cursu, Quod sine Curriculo & sine certatione corporū fiat, Cicero 2. de Legib. Κατάδρομ⊕ est stadium, in quo equites decurrere solebant imaginario prælio (hippodromus vero citra pugnæ simulacrum) Latine decursoriam dixeris, Budæus in Annotationib. Ἐνεχελίδων, locus equestrium certaminum, & templum Ili, Hesych. & Varin. Enechelidon, locus Athenis stadiorum octo, in quo hippodromiæ fiebant, ab Echelo quodam dictus, Varin. Fuit autem Echelus heros quidam: alij echelum herois cuiusdam epitheton faciunt, [illegible] ἥρωι. Hesych. Echelidæ (authore Stephano) vicus est Atticæ, ab Echelo heroë dictus: heroi autem hoc nomen contigit à loco qui dicitur Helos, inter Piræeum & Tetracomum Herculeum sito, vbi in Panathenæis agônes gymnici agitabantur. Βαλβὶς ἡ ἀρχὴ τῆς εἰσόδου καὶ ἐξόδου, καὶ ἡ ἄφεσις τῶν ἵππων, [illegible] Βαλβῖδες, [illegible], Hesych. Βαλβῖδες, [illegible], Idem. Ἐγὼ δ' ἄκραν βαλβῖδα μηρίνθου σχάσας, (ἀνοίξας,) Πρώτην ἀράξας [illegible], Lycophron. Balbides (inquit Aelius Dionysius) non solum lineæ, à quibus excurrendi initium fit, ἀλλὰ καὶ [illegible] ἡ ἀρχὴ φησὶ τῶν πεντάθλων σκάμματ⊕, (lege σκάμμα: [illegible] id est fossæ) vnde prouerbium, Ἀυτῶν [illegible] τῆς βατῆρος τοῦ λόγου, hoc est, quod primum & præcipuum in re erat verbis tuis attigisti, Varin. & Suidas partim. Βατῆρ, τὸ ἄκρον [illegible] Hesych. Βαλβὶς [illegible], Idem. [illegible] τοῦ [illegible], Idem: & Galenus in Glossis Hippocratis: hoc est cauitas oblonga: per metaphoram scilicet à fossis, & eminentibus earum marginibus, qualibus areæ certaminibus destinatæ, circundantur, vnde prouerbium illud, Ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾶν, id est vltra fossas saltare, cuius meminit Suidas, & metaphoram à pentathlis ductam esse ait. Ferri enim de Phayllo Crotoniata vel Opuntio pentathlo, quod fossas quæ pedum quinquaginta latitudinem habebant, primus transilierit: quod testimonijs ex epigrammate & Cratylo Platonis probat. Simile est prouerbium, Extra oleas, quod Erasmus locum habere ait, vbi quis terminos præscriptos transgreditur: aut aliena, nec ad rem pertinentia facit, dicit ve. Aristophanes in Ranis, Μὴ [illegible] Stadia: inquit interpres, in quibus currendi certamina peragebantur, oleis per seriem positis vtrinq; sepiebantur, quas præterire non licebat: proinde qui prætereiisset oleas, extra stadium currere videbatur. Ἄφες [illegible], Suidas. [illegible] (malim [illegible].) [illegible] Suidas. Hysplex, inquit Theocriti interpres laquei species est; propriè autem cursorum carceres sic vocantur, [illegible] nos cancellum dicimus, Cælius. Ὕσπληγξ, carceres vnde equi emittuntur in spectaculis: item flagellum, [illegible] & [illegible]. [illegible] flagellum sic dictum quod fiat ἀπὸ [illegible], id est è setis suillis: (vel [illegible] præpositione [illegible], quasi [illegible], ἀφετηρία, Etymolog.) & carceres, inde (vt videtur) dicti, quòd flagello illic feriantur equi, [illegible], Varinus. Ὕσπληγξ, [illegible] Hesych. & Suidas. [illegible] ἀφετηρία, [illegible] Ego quidem semper ὕσπληγξ legere malim cum gamma ante xi, & sic in obliquis gamma duplex fiet: etsi apud Pausaniam obliqui cum simplici gamma aliquoties leguntur à recto [illegible]. (Atqui [illegible] fit, vnde & [illegible], eiusdem significationis pro stimulo, sine [illegible].) [illegible] Suidas ex authore innominato. Et ex epigrammate, [illegible]. Et Iosephus, [illegible] ὕσπληγγ [illegible], Aristophanes: [illegible] Suidas interpretatur, [illegible]. Circumscribere cancellis,

cancellis, Erasmus in proverbio Minore finire pomœrio. Conclides pro carcere accipit Plutarchus in Lucullo, vbi pressos fœnore ab publicanis pati coactos scribit, σχοινισμοὺς, κιγκλίδας, καὶ ἵππους, Cælius: Et potius certum genus aliquod vel tormenti vel carceris aut caueæ cancellatæ, cui intrudebantur sontes, vel exponebantur in ea, κιγκλίδα esse dixerim: neq; enim inter peculiaria & exquisita tormentorum nomina carceris etiam nomen generale, & exigui ad tormenta illa momenti ponere conveniret. In Lexicis nihil reperio quod huc faciat. Pollux tum alibi κιγκλίδα genus hostij esse scribit: tum libro 8. Αἱ τῶν δικαστηρίων θύραι κιγκλίδες ἐκαλοῦντο, ἃς οἱ Ῥωμαῖοι καγγελωτὰς (id est fores cancellatas) λέγουσι. Ἀφ' ἑστίας ἀρχόμενος, hoc est à foco incipiens: parœmia, translata à cursoribus in sacris: mos enim erat Vestæ primitias offerri, Hesychius: sed locus est corruptus, qui cursorum mentionem facit: non enim ἀπὸ τῶν δρομέων περὶ τὰ ἱερὰ legendum, sed ἀπὸ τῶν καθιερωμένων τὰ ἱερά, vt habent Scholia in Vespas Aristophanis, vnde Varinus etiam transcripsit: quæ verba Erasmus in prouerbio, Ab ipso lare, interpretatur à vetusto ritu sacrorum. Licebit sanè apud Hesychium legere, ἀπὸ τῶν δρωμένων περὶ τὰ ἱερά, quæ lectio magis arridet quàm Scholiastæ & Varin. Sed bene cecidit, quòd licet corruptus hic locus nihil ad certamina, de quibus hîc agimus, pertineat, eundem tamen sensum habet prouerbium Ἀφ' ἑστίας ἄρχεσθαι, quem illa, A linea, & A carcerib. de quibus ex professo hic scribimus. Ἀφετηρία, ἀρχή, ἡγεμονία. ἡ ἀρχὴ (θύρα, Suidas) τοῦ ἱπποδρόμου, καὶ ἁπλῶς πᾶσα ἀρχή, ἢ τὸ κάγγελον, Hesychius & Varinus. Cæterum organa ἀφετήρια (quæ vox proparoxytona est) dicuntur, quorum vsus erat in obsidionibus, Suidas: balistæ nimirum & catapultæ, vel quæuis machinæ, quæ lapides vel alia tela eiaculabantur. Ἀφετηρία, ἄφεσις, ἵππων ἄφεσις, & ἱππάφεσις, synonyma sunt. Ἱππαφέσεων, τῆς ἀφετηρίας. Πολύβιος, Παραπλήσιόν τι πάθος ἔφασκε τοῖς ἐπὶ τῶν ἱππαφέσεων, οἷον εἰκὸς ἐφιστάμενοι ἐκ τῶν αἱρουμένων πυργῶν, Suidas. Ἡ ἄφεσις τῶν ἵππων ἐν Ὀλυμπίᾳ παρέχεται σχῆμα τὴν πρῷραν νεώς. τέτραπται δὲ αὐτῆς τὸ ἔμβολον ἐς τὸν δρόμον, &c. ἑκατέρα μὲν δὴ πλευρὰ τῆς ἀφέσεως πλέον ἢ τετρακοσίους πόδας παρέχεται τὸ μῆκος. πρὸ δὲ τῶν ἁρμάτων ἢ καὶ τῶν ἵππων τῶν κελήτων, διήκει πρὸ αὐτῶν καλῴδιον ἀντὶ ὕσπληγος, καὶ τηνικαῦτα χαλῶσιν οἱ ὕσπληγες, &c. Pausanias Eliac. 2. in horum carcerum embolo, id est rostro, delphis æreus in canone erectus visitur, & in medio ara quæ aquilam ex ære alis longè extensis sustinet. Est autem machina huiusmodi, vt ea commota delphinus in terram cadat, aquila verò sursum prosiliat. Hos tam artificiosos carceres Cleœtas quidam concinnauit, in cuius rei gloriam statuæ suæ Athenis hoc distichon inscribi voluit: Ὅς τὴν ἱππάφεσιν στυ Ὀλυμπίᾳ εὕρατο πρῶτος τεῦξέ με Κλεοίτας υἱὸς Ἀριστοκλέους. Νύσσα, ἡ ἀφετηρία τῶν ἱππικῶν ἀγώνων. τοὺς μὲν ἵππους κεντοῦσιν οἱ παρεστῶτες σιδηροῖς κέντροις, ὡς ὀξυτέρως ἐκπηδήσωσι τῇ πληγῇ: τοὺς δὲ πεζοὺς, λόγοις, Varinus. Καμπτὴρ etiam νύσσα vocatur quasi νεῦσα. νεύουσι γὰρ περὶ τὸν καμπτῆρα καὶ κάμπτουσιν, Idem in Νύττουσιν. Νύσσα, καμπτήρ, τέρμα, βαθμίς, Suidas. Νύσσα, ὁ καμπτὴρ ἀπὸ τοῦ ἐλθόντα κατ' αὐτὸν νύσσειν τοὺς ἵππους, Hesychius. Κολοκώνας, τὰς βαλβίδας τινές, Hesychius & Varinus. Καμπτήρ, flexus, & meta circa quam vertuntur. Lexicon. Δρόμοι τινὲς ἦσαν κάμπειοι, οὐκ εὐθεῖς καὶ ἁπλοῖ, ἀλλὰ καμπὰς ἔχοντες, Suidas & Varin. & Cælius, Campion (inquit) cursum vocabant, non rectum, nec simplicem, sed flexiones habentem. Ἱππικὸν τόμον, ὁ καμπτήρ, Hesychius & Varinus. Τέρμα, νύσσα, καμπτήρ, Suid. Sed de voce torme, etiam inferius dicam. Ἵππους δ' ἐξελάσασθαι ὑφ' ἅρματι, καὶ περὶ νύσσαν Ἀσφαλέως κάμπτοντα τροχῶν σύριγγα φυλάξαι, Theocritus Idyllio 31. in Heraclisco. Eobanus vertit, Sed coniungere equos curru vertente rotarum Ad metam radios, & campi tuta tenente, Amphitryon puerum, &c. Ipsemet edocuit. Κέντει τὸν πῶλον περὶ τὴν νύσσαν, Stimula equum circa nyssam: hoc est, festina ad scopum propositum, Suidas. Incita equum iuxta nyssam, hoc est iuxta lineam sive metam, vt Erasmus interpretatur, quod non probo: in fine enim demum stimulare equum, serum est. Spatiorum in quibus certabant, tres sunt differentiæ, carceres, meta & flexus vel καμπτὴρ in medio, vt inferius ex Polluce dicetur. Grammatici quidem lexicorum authores pro omnibus istis spatiis nyssam exponunt: sed vt pro carceribus accipi possit, quoniam illic quoque punguntur equi ad cursum, pro fine certè vel meta improprijssime accipietur: propriè verò pro flexu in medio, vt ex Polluce constat, & paulò ante positis Theocriti verbis, περὶ νύσσαν κάμπτοντα. Suidas quidem in Nyssa, vt iam recitaui, spatia hæc omnia confusè nominans (nam pro βαθμίς, βαλβὶς legendum iudico) Pollucis verba transcripsisse videtur, non interpretando, sed enumerando diuersa spatia: quod & alibi à Grammaticis illis parum prudenter fieri obseruaui. Sed in hoc etiam Erasmus errat quòd vertit iuxta pro circa. Redeo ad prouerbium: id vsurpatum scribit Erasmus, vbi sermo loquentis aberraret ab instituto. Natum videtur (inquit) ex Iliados Homericæ ψ. vbi Nestor multis verbis docet filium Antilochum quo modo debeat equos regere: addit & hoc, Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριφθήτω, (al' ἐγχριμφθήτω) Vsurpauit proverbij titulo Gregorius Nazianzenus in oratione de sancto pascha, Ἀλλά τι τούτων ἡμῖν τάχα ἄν τις τῶν φιλεόρτων καὶ θερμοτέρων, κέντει τὸν πῶλον περὶ τὴν νύσσαν, τοῦ τῆς ἑορτῆς φιλοσόφει. Et rursus in oratione de natali Iesu Christi. Idem variauit nonnihil in oratione contra Eunomianos, Μηδὲ καθάπερ ἵπποι θερμοὶ καὶ δυσκάθεκτοι τὸν ἐπιβάτην λογισμὸν ἀπορρίψαντες, καὶ τὴν καλῶς ἄγχουσαν εὐλάβειαν ἀποπτύσαντες πόῤῥω τῆς νύσσης θέωμεν, Hucusque Erasmus. Cæterum quòd νύσσα in Homerico versu quem citauit, non metam & finem cursus significet, vt ipse transfert (quamuis eodem in loco τέρμα ab Homero dicatur, simpliciter scilicet pro signo, non pro termino) manifestum fit ex carminibus quæ statim subijciuntur, hoc sensu: nam si semel nyssam (Scholiastes nihil aliud quàm καμπτῆρα exponit) superâris, nullus te amplius insequentium assequi aut præuertere poterit: atqui hoc in meta iam constituto metuendum non erat. Hinc termino vicinum fuisse hoc signum conijcio, quanquam supra in medio fuisse, simpliciter dixerim, hoc est quocunq; inter carceres & metam loco. Docet autem poëta ibidem nyssam fuisse lignum erectum orgyiæ, id est vlnæ mensura supra terram, duobus vtrinq; lapidibus albis appositis, Ἐν ξυνοχῇσιν ὁδοῦ, (ἐν ταῖς συμβολαῖς, καθ' ὃ μάλιστα στενωτάτη ὁδός) λεῖος δ' ἱππόδρομος ἀμφίς, (ὁμαλὸς δ' ὁ μετ' αὐτὸ ἱππόδρομος. Λεῖον ἱππόδρομον λέγουσι τὸ περὶ τὸν καμπτῆρα χωρίον, Varin. Q. Calaber lib. 4. vbi equestre certamẽ describit in honorem Achillis nyssan duobus in locis pro carceribus accipit; eodem certe in loco ἁματροχίας pro ἁρματροχίας impropriè ponit, quod in Callimacho etiam Porphyrius reprehendit. Cæterum non nego certamina quædam talia fuisse, in quibus cum ad metam peruenerant equi, circa illam reflectebantur, & ad carceres redibant, sive semel sive quotiescunq; visum fuisset: in his quidem metam & nyssam sive camptêrem pro eodem termino accipere nihil vetat: in simplici autem cursu, vbi carceres non repetebant, diversi fuerunt, quod vel ex Pollucis testimonio apparet. Ὅθεν μὲν ἀφίενται, ἄφεσις καὶ ὕσπληγξ, καὶ γραμμή, βαλβίς. περὶ δὲ ὃ κάμπτουσι, νύσσα καὶ καμπτήρ: ἵνα δὲ παύονται, τέλος, καὶ τέρμα, καὶ βατήρ, ἔνιοι δὲ καὶ βαλβίς, Pollux Lycophron etiam νύσσαν pro initio excurrendi accipit, πρώτην vocans νύσσαν, innuens esse etiam δευτέραν τὴν νύσσαν. Δίαυλος, ὁ ἐκ τοῦ διαύλου ἀγωνιστής, ὁ ἀγωνιζόμενος τὸ διπλοῦν στάδιον, ὁ ἵππιος δρόμος (quem Plato de legib. 8. ἐφίππιον vocat, vt supra citaui: Hippicũ quidem, quasi equi cursum, quatuor stadiorum distantiã interpretatur Cælius) καὶ δρόμος τὸν ἕνα καμπτῆρα, Pollux. Meta, cõgeries seu strues in acutũ tendens, ceu turbo inuersus, cõnos à Græcis appellata, quia esset

posita

positam in dimenso spatio, vel quia eam metiantur quadrigæ circùm currentes: moris enim erat septies metam lustrare, Propertius libro 2. Eleg. 16. Aut prius infecto deposcit præmia cursu, Septima quam metam triverat ante rota. Quum enim iam carceribus emissæ ad metam venissent quadrigæ, erat opus vt circum ipsam flecterentur. Vergilius quinto Aeneidos, Hic viridem Aeneas frondenti ex ilice metam Constituit, signum nautis pater, vnde reverti Scirent, & longos vbi circùm flectere cursus. Seu septem spatijs circo meruêre coronam, Ouidius de equis in Halieuticis. Hic vel ad Elei metas, & maxima campi Sudabit spatia, Vergil. Metæ quàm mollis flexus, Persius Sat. 3. Indici equi apti sunt certaminibus curruum, quos qui vehuntur in orbem agunt, vt supra in B. dix. Hamatrochia, associatus cursus, quasi ὁμοδρομία: harmatrochia verò, rotarum orbita. Hanc interstitionem Callimacho in Homeri enarratione (Iliad. φ.) fuisse incognitam miratur Porphyrius (in quæstionibus Homericis,) Cælius. De cursus certamine per calpen & apenen, nonnihil etiam superius dixi, & Pausania interprete Cœlio. Transtulit eundem locum Leonicenus etiam 2. 58. sed ineptè, nec integrum, vt Cælius quoque. Nos hic quæ illi omiserunt ex eodem authore conversa addemus. Calpes igitur certamen, vt Plutarchus etiam in Symposiacis meminit, Olympiæ introductum, non multò post explosum fuit, sicut bigarum etiam certamen. Ἦν δὲ ἡ μὲν θήλεια ἵππος (legendum videtur θηλειῶν ἵππων, præsertim cum sequatur αὐτῶν in genitiuo plurali) καὶ ἀπ᾽ αὐτῶν ἀποπηδῶντες, &c. Hoc est, Erat autem calpe vehiculum iunctis equabus fœminis, à quibus circa extremum cursum desilientes vectores (ἀναβάται) apprehensis frenis & brachio foris circumvoluto pariter currebant, quod meo etiam seculo anabatæ dicti faciunt. Sed qui nunc anabatæ nominantur, à veteris illius calpes anabatis differunt: nam & currendi signa variant, & equis vtuntur masculis. Cæterum apene neque vetus inventum est, neq; sanè decora erat. Similis enim erat bigis, sed mulos pro equis habebat. Τὸ τῶν νεωτέρων ἡμιόνων ἀγώνισμα ἐκαλεῖτο κάλπη: τὸ δὲ τῶν ζυγίων, ἀπήνη, Pollux libro 7. Quem locum sic verterim, Certamen per mulos dossuarios calpe olim nominabatur, apene per Zygios, id est bijuges. De calpe nonnihil dixi etiam supra in B. in mentione de gressibus equorum. Ἀπήνη ἐστὶν ἅρμα ἐξ ἡμιόνων ζευχθέν. ἀπήνη ἐπὶ ἵππων, ἅμαξα ἐπὶ βοῶν, Varinus. Ἀπήνη, ἅμαξα, ἢ δὲ ζεῦγος ἡμιόνων, Hesychius. Suidas etiam hamaxan interpretatur: & ex innominato quodam hæc verba citat, Aemiliam Scipionis vxorem præter ornamenta corporis καὶ τῆς ἀπήνης, sequebantur etiam vasa ad sacrificandū argentea, &c. De equo celete satis dictum est in B. Vsum eius cum freno Bellerophontes primum invenit, Scholia in Pythia Pindari. Καὶ μονίππῳ δ᾽ ἄν τις χρῷτο ἀνδρειοτέρᾳ κινήσει ἐπινεάζων, Pollux. Hospes Atheniensis apud Platonem libro 8. de Legibus, ad Cliniam Cretensem de exercitijs & certaminibus equestribus his verbis vtitur: Equorum vsus in Creta magnus non est: Quare necesse est studium in nutriendis equis, certandoq; cum eis, minori curæ Cretensibus esse. Nam currus (ἁρμάτα) quidem nemo vestrum tenet: neque in hoc operam ponere præclarum esse ducitis. Cum igitur consuetum id non sit, certatores huiusmodi lege statuere, dementis esse videtur. Singulis autem equis, (μονίπποις,) ijsq; qui pullinos dentes nondum iecerint, pullis, & horum medijs perfectisq;, equestrem ludum pro regionis natura tribuere licet. Huiusmodi ergo certamen secundum legem fit: in eoq; iudicium magistris equitum & tribunis, tam de omni cursu equorum, quàm de his qui cum armis descendunt, communiter tribuatur. Non armatis verò neq; in gymnasticis ludis, neq; hic, certamen præmiumq; imponimus, Hactenus Plato. Synoris, Συνωρὶς, (inquit interpres Aristotelis in Nebulis) est currus non plenus, sed ex duobus iunctus equis, quem nunc diphron vocamus: quanquam eo propriè dicitur nomine in curru pars, vbi cum parabate versatur auriga: vnde etiam inclinatur quasi δυσφόρος, id est duos ferens, auctor Eustathius, Cæl. Synoridem Castor invenit, Scholiastes in Pythia Pindari. Synoris erat biga è duobus equis, non pullis, sed adultis: quanquam pòstè pullis quoque iuncta est. Inveni tamen apud Aristotelem in libro de mundo, etiam in bello vsos synoride, Cælius. Plura super synoride & bigis, quære in Dictionarijs Græcorum Latinorumq;, & in Commentarijs linguæ Græcæ Budæi. Quadrigas bigasq; & equos desultorios agitaverunt nobilissimi iuuenes, Tranquillus in vita Cæsaris Dict. Iam bijuges & quadrijuges, & tota curruum vectura atque aurigatio, quæ circi quondam fuit sacrorumq; certaminum, à nobis ignoratur, Camerarius. Λέγοιτο δ᾽ ἂν ζεῦγη ἡμιονικὰ, καίτοι καὶ ἱππικὰ, Pollux. Ἱππεύεταί τε καὶ ξυνωρικεύεται, Strepsiades in Nebulis Aristoph. de Phidippide filio conquerens eum nunc celere equo, nunc bigis vehi. Harma Græcis genus est ad bigas & quadrigas: videtur autem absolutè ferè pro quadrigis accipi. Plura vide infra in re curuli. Quadrijuges æquo carcere misit equos, Ouidius. 3. Amor. Primus Erichthonius currus, & quatuor ausus Iungere equos, rapidisque rotis insistere victor, Vergilius. Harma, id est currum, Erichthonius Atheniensis invenit, Scholia Pindari in Pythia. Nemeis certamen erat gymnicum, καὶ ἅρμα, ἔχει δίφρος δὲ κέλης, Scholiastes in Nemea Pindari. Ἀλλ᾽ ὅταν ἀμφὶ Διὸς τύμβῳ καναχήποδες ἵπποι Ἅρματα συντρίψωσιν ἐπειγόμενοι περὶ νίκης, Hesiodi carmen de re impossibili in Symposio sapientum Plutarchi. Τεθριπποτροφεῖν, quadrigas, hoc est quadrijuges equos alo, apud Herodotum in Erato. Ἅμιλλαν ἐπίνει ποδοῖν Πρὸς ἅρμα τέτρωρον Ἑλίσσων περὶ νίκας. Ὁ δὲ διφρηλάτας βοᾶτ᾽ Εὔμηλος Φερητιάδας, Euripides in Iphigenia in Aulide, de Achille armato. In circo ad currus iuncti, non dubiè intellectum adhortationis & gloriæ fatentur, Plinius. Claud. Cæsaris secularium ludorum circensibus, excusso in carceribus auriga, albati equi palmam occupauere, primatum obtinuere, opposita effundentes omnia, quæ contra æmulos debuissent peritissimo auriga insistente, facientes. Cum puderet hominum artes ab equis vinci, peracto legitimo cursu ad metam stetere. Maius augurium apud priscos, plebeis circensibus excusso auriga, ita vt si staret in Capitolium cucurrisse eques, sedemque ter lustrasse: maximum verò, eodem pervenisse ab Veijs cum palma & corona, effuso Ratumena, qui ibi vicerat: vnde postea nomen portæ est, Plinius. Diversa circo ratio quæritur: itaq; cum bini in alio subigantur imperio, non ante quinquennes ibi certamen accipiunt, Plinius. Cum Sylla post victoriam circenses faceret, ita, vt honesti homines quadriges agitarent, fuit inter eos C. Antonius, Asconius in orat. Cicer. in C. Ant. & L. Catil. Et paulo post: In Syllæ ludis, quos hic propter victoriam fecerit, quadrigas C. Antonium & alios quosdam nobiles homines agitasse. Præterea Antonius redemptas habebat ab ærario vectigales quadrigas, quam redemptionem senatori habere licet per legem: fuit autem notissimus in circo quadrigarum agitator Boculus, Πολυαρματέω secundum quosdam certamen erat cursus equorum Athenis, qui vnus & simplex erat, Scholia in Nubes Aristophanis. Conso siue Neptuno equestri diem solennem Arcades celebrabant, Hippocratia nominantes, Consualia Romani: eoque die in Circo Romæ à sacerdotibus fiebant ludi illi quibus virgines Sabinæ raptæ, vt pluribus scribit Gyraldus in opere de dijs, & nos parte vltima huius capitis persequemur, vbi de Neptuno equestri agetur. Certabant autem in ijs equi iuncti, & non iuncti. Consualia primum dicta, mox Circenses vocata sunt, & ludi magni, & Romani. Equiria, neutrum plurale, ludi quos Romulus Marti instituit

per

per equorum cursum, qui in campo Martio exercebantur, Festus. Iamq; duæ restant noctes de mense secundo, Marsq; citos iunctis curribus vrget equos. Ex vero positum permansit Equiria nomen, Ouidius 2. Fastor. Equiria Ouidius duplicia commemorat, in Martio scilicet & Aprili, Gyraldus. De Consualibus vide etiam Alexandrũ ab Alexandro 5.26. Equitia (vt idem scribit, per t. non per r.) singulis annis duodecimo calendas Maias in Circo maximo celebrarunt, qui dies Cerealibus incurrebat, in quibus post equos vulpes stipulis alligatæ, accensa flamma, cursitabant. Equiria Italicè Scoppa exponit lo intorniamento la giostra: (ijsdem vocabulis hasticum ludum, quem Græci xysticum dicunt, interpretatur) vulgus torneamentum, Germani etiam externa voce *tormeren* vocant, siue à Troiano ludo, quem Vergilius Aeneid. quinto describit, siue à torme vel tormos Græcis vocibus. Τέρμα, εὐθὺς δρόμος κατὰ τέχνην, ἢ περιφορὰ, ἢ σύμπας, Hesychius & Varinus. Τόρμη, νύσσα, καμπτήρ, Suidas. Ἱππικὸν τόρμος, ὁ καμπτήρ, Hesychius & Varin. Plemna rotæ (inquit Cælius) vocatur quoq; torma. Suam habẽt & Cretenses tormam, cui qui præficitur tormarches nuncupatur. Pausanias eruditè verbum inde concinnauit, ἐκτερμεῖν, quo significatur excursus præter id quod deceat, Hæc Cælius. Ἐκτορμεῖν, τὸ ἐκ τοῦ καθήκοντος δρόμου πέρα ἐκβαίνειν, Varinus: talis quidem equus ἔκδρομος dicitur. Tarentinis aliquando familiaris fuit equitatio in armis, ἡ Ταραντῖνος ἱππηλασία: vnde verbum ταραντινίζειν factum, equitationem armatam & pugnæ similem exercere significat, Eustathius in Dionysium de Tarento scribens: & forsitan ab hac voce descendit vernacula nostra *tornieren*, potius quàm à torme, vel Troia, de qua paulò post. Equestre certamen in funere Patrocli agitatum graphicè describit Homerus Iliados ψ. & aliud in funere Achillis, simia Homeri Q. Calaber lib. 4. Et quoniam præcipuum in his descriptionibus ornamentum est in exprimenda equorum celeritate, quanquam multis de illa, & pertinentibus ad eum, vocabulis & locutionibus poëtis, supra in a & H. b. tractauerim, non possum tamen mihi temperare quin ea quoq; hic addam, quæ in duobus istis certaminibus describendis elegantissimi isti poëtæ vsurpant. Ea ferè huiusmodi sunt. Τῶν δ' ἵπποι μὲν ἔασιν ἀφάρτεροι, Homerus: id est præstantiores, celeriores: ab aduerbio ἄφαρ quod est subitò, celeriter. Αἴολος ἵππος, Calaber. Ἄφαρ δ' ἵπποισι τάθη δρόμος, Homerus. Ἂν δὲ κέντροις θέοντες, Idem. Τὴν περὶ δὴ ζυγὸν ἦγε μέγα δρόμον ἰσχανόωσαν, (ἐξεχομένην, ἐκτεινομένην, ἢ ἐπιθυμοῦσαν, ἀντὶ τοῦ ἄγαν σ.) Homerus. Οἱ δὲ οἱ ἵπποι Ὑψόσ' ἀειρέσθην ῥίμφα πρήσσοντε κέλευθον, Idem. Ἵπποι δ' ἐρρώοντο, Calaber. Οἱ δ' ἐπέτοντο διὰ πλατέος πεδίοιο. Idem. Οἱ δ' ὦκα διέπρησσον πεδίοιο, Homerus. Τοὶ δὲ πέτοντο κονίοντες πεδίοιο, Idem. Ἵπποι ἀερσίποδες πολέος πεδίοιο δίενται, Homerus. Τὼ δὲ πετέσθην, Idem. Ἀλλ' ἄφαρ πολλὸν Ποσσὶν ἀφαυροτέρους· οἳ γάρ τ' ἔιδοντ' ἀνέμοισι, Calaber. Οἱ δ' ἄφαρ ἐγκονέοντες ἐλαφροτάτων μέγ' ἵππων Μάστιγι, οἱ δὲ ... ἐοικότες ἁρπυίῃσι, Καρπαλίμως ζεύγλῃσι μέγ' ἔνθορον ἀσχαλόωντες, Calaber. Et rursus, Οἱ δὲ χαλινὰ γένυσσιν ἀφρίζοντες Δάπτον, ἐπ ποσὶ γαῖαν ἐπέκτυπον ἐγκονέοντες Ἐκθορέειν. τοῖς δ' αἶψα δρόμος (γίνετ',) οἱ δ' ἀπὸ νύσσης Καρπαλίμως ὅρμησαν ἐελδόμενοι μεμαῶτες, Ἴκελοι ἢ βορέαο μέγα πνείοντος ἀέλλαις, Ἠὲ νότου κελάδοντος, ὅτ' εὐρέα πόντον ὀρίνει Λαίλαπι καὶ ῥιπῇσι, &c. Ὣς οἵγ' ἐσσεύοντο κόνιν ποσὶ καρπαλίμοισιν Ἐν πεδίῳ κλονέοντες ἀπείριτον, Hæc Calaber. Πολὺς δ' ἀνεκήκιεν ἱδρὼς Ἵππων, ἔκ τε λόφων, ἔκ τε στέρνοιο χαμᾶζε, Homerus. Ἵπποι βάρδιστοι θείειν, (ἤτοι βραδύτατοι,) Idem. Et rursus, Ὑπὸ δὲ στέρνοισι κονίη Ἵσταται ἀειρομένη, ὥστε νέφος ἠὲ θύελλα. Χαῖται δ' ἐρρώοντο μετὰ πνοιῇς ἀνέμοιο. Ἅρματα δ' ἄλλοτε μὲν χθονὶ πίλνατο πουλυβοτείρῃ, Ἄλλοτε δ' ἀΐξασκε μετήορα. Equites etiam sic certantes, ταχέας & ποδώκεας vocat. Στὰν δὲ μεταστοιχί, (κατὰ στίχον, ἐφεξῆς) σήμηνε δὲ τέρματ' Ἀχιλλεὺς Τηλόθεν ἐν λείῳ πεδίῳ· παρὰ δὲ σκοπὸν, (ἐπίσκοπον, παρατηρητήν) εἷσεν, Ὥς μεμνέῳτο δρόμους, καὶ ἀληθείην ἀποείποι, Homerus. Porrò præmin in hoc certamine vincentibus proponit Achilles Ἵππους δ' ἡμιόνους τε, βοῶν τ' ἴφθιμα κάρηνα. Et rursus, illi qui primum victoriæ locũ obtinuisset, egregiam mulierem, & ingentem tripodem auritum: secundo, ἵππον ἑξέτε' ἀδμήτην βρέφος ἡμίονον κυέουσαν. Troia, ludus puerilis equestris ab Aenea constitutus. Suetonius de Cæsare, Troiam lusit turma duplex maiorum minorumq; puerorum. Ludus ipse quem vulgo Pyrrhicham (ego Pyrrhicham aliud nõ esse quàm saltationis genus in armis hactenus semper legi) appellãt, Troia vocatur, cuius expressit originẽ in libro de puerorũ lusibus, Seruius.

Incedunt pueri, pariterq; ante ora parentum
Frenatis lucent in equis.
Cornea bina ferunt præfixa hastilia ferro:
Pars leues humero pharetras.
Tres equitum numero turmæ, terniq; vagantur
Ductores: pueri bisseni quenq; secuti.
Signum clamore paratis
Aepytides longè dedit, insonuitq; flagello, (id est virga.)
Olli discurrêre pares, atq; agmina terni
Diductis soluère choris, rursusq; vocati (scilicet ictu virgæ.)
Conuertère vias, infestaq; tela tulêre.
Inde alios ineunt cursus, aliosq; recursus
Aduersis spatijs, alternosq; orbibus orbes
Impediunt, pugnæq; cient simulachra sub armis.
Et nunc terga fuga nudant: nunc spicula vertunt
Infensi: facta pariter nunc pace feruntur.
Hunc morem cursus, atq; hæc certamina primus
Ascanius, longam muris cum cingeret Albam
Retulit, & priscos docuit celebrare Latinos.
Hinc maxima porrò
Accepit Roma, & patrium seruauit honorem:
Troiaq; nunc pueri, Troianum dicitur agmen,

Hucusq; Vergilius. Notissimum apud nostros ludi & exercitij puerilis genus est, quod vulgò appellant *den braten jagen*, id est venationis seu feræ persecutionem: impropriè quidem, cum velitationis bellicæ, non venationis imaginem referat. Sed pueri pedites & inermes hunc ludum ludunt, vtraq; pars tanquam hostes castra è regione metati. Progreditur ab alterutra parte vnus ad hostium castra, tanquam prouocans ad pugnam, occurrit illi propius accedenti quispiam ex hostibus, & fugientem persequitur: assecutus enim si manu attigerit, captiuum ducit: sed cauendum est ei ne dum cupide nimis persequitur, ab hostium aliquo occurrente deprehendatur. Captiui aliter liberari non possunt, nisi quis suorum intactus ad ipsos in hostium castris detentos peruenerit. Exercitatio ista nõ celeritatis tantum in cursu est, sed ingenium etiam euitandi aut deprehendendi per flexus & ambages hostem requirit, & spectatores oblectat. Hanc Troiam pedestrem appellabimus, ne pueri literarum studiosi nomine tam pulchri ludi destituantur. Catadromus, vt supra dixi, stadium est in quo equites decurrere solebant imaginario prælio. Thessalorum gentis inuentum est equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice tauros necare: primus id spectaculum dedit Romæ Cæsar dictator, Plinius. Sulegian (sus quidem equus est Hebraicæ & finitimis linguis) est ludus, in quo equitantes sphæram ligneam baculis feriunt, apud orientales populos in vsu, Andreas Bellunen.

De ludorum militarium celebrationibus lege Valturium 12.12 Et de equestri exercitatione, eundem 4.3. Aladar. est prosequi equum currentem cum baculis ipsum percutiendo, quum gradum seu cursum sistere voluerit, & est exercitium forte, Andreas Bellunen. De equitum armatorum exercitijs sententiam Platonis ex octauo de

Legib. paulo superius recensui. De exercitio venationis, aut si duo equites ex composito, hic fugiat, ille sequatur cum armis: item de conflictu equitum eorundem eminus & cominus, ac deijciendi modo, Xenophon in libro de re equestri.

De equis bellatoribus supra dictum est in B. & H. b. restat vt de equitibus etiam qui iis vehuntur & militant, verba faciamus. Habebat Salomon 40. millia præsepia equorum curulium, & duodecim millia equestrium, vt legimus 3. Regum 4. Curules equos Robertus Cenalis interpretatur, qui oneribus vehendis, quadrigisq; voluendis: equestres vero qui vehendis militibus inseruirent. Libyes ex curribus pugnabant, sicuti apud Homerum heroes: hic enim nouisse monippos non videtur: sic enim vocitant vno depugnantes equo, Cæl. Et alibi, Duobus modo equis ad currum adhibitis heroës depugnasse, in Iconibus Philostratus scribit, etiamsi Hector audacia præstans quatuor vteretur. Vectabula hæc seu iumenta, Græci vocant [illegible], in quibus præstò auriga est, pugnat parabates, aut aliud quid facit etiam propter synodiam, vt inquit Eustathius. Eum Plato (vt scribit Pollux 1.10.) anabatam micraspida vocauit. Homerus Iliad. [illegible] id est currum inscenderunt parabatæ ac aurigæ. Dionysius lib. 8. parabatas pro aurigis accipit, quos Athenienses apobatas (forte epibatas) vocabant. Aristophanis interpres currum inscendere solitos scribit, hoplitem & parabatem, ac id genus currus à Theseo excogitatos primum, Hæc Cælius. Pugnabant Libyes à bigis (ἀπὸ δίφρων) & equis iunctis, vt Homeri heroës quoque: is enim equos monippos id est singulari equo vtentes non agnoscit. Vocatur autem δίφρος quædam Libyca, alia Persica, alia Laconica, Pollux 1.10. Olim nō equo celete, sed curribus tantum vtebantur: aut si Græcè mauis, Τὸ παλαιὸν οὐ κέλητι ἵππῳ τοῖς ἅρμασιν ἐχρῶντο, Scholia Homeri. Pugnare ex equo, vt Plinius ait, Thessali docuere, qui Centauri dicti sunt, habitantes iuxta Pelium montem. Alij nō ex equo pugnare, sed equitare simpliciter Centauros primum ausos aiunt. Equestres copias dicimus, vt pedestres: item pugnam equestrem. Equestre prælium, Cæsar 3. de bello Gall. Euphranor pinxit equestre prælium, Plinius. Prælium equestre ad Trophonij oraculum Euthycrates optimè expressit, Idem. Equitatus, manus vel multitudo equitum in bello. Lepidus Ciceroni, Equitatum habet magnum. Cicero pro Font. Magnos equitatus ad ea bella, &c. Nutantem aciem victor equitatus incursat, Tacitus. Græcis est ἱππικόν: intelligitur enim πλῆθος vel τάγμα. Dicunt & ἵππος in fœm. genere eodem sensu. Equitatu vel turmis est tutius confligere, quam peditatu vel legionibus, Scop. Legio est maximè de peditibus, Veg. 2. Turma, ordo militaris & equitum dicta quasi terdena, quod terdeni equites ex tribus tribubus, Tatiensium, Ramnensium, & Lucerum fiebant: constabat enim ex triginta duobus equitibus. Et qui illi præerat decurio dicebatur, vt Varro & Vegetius tradiderunt &c. de hac etiam paulò post. Vide Dictionaria. Herodotus libro septimo Persicum equitatum describens, Sunt quidam (inquit) Nomades homines qui Sagartij appellantur, cultu inter Persicum & Pactycum, qui attulēre equitum octo millia, armaturam neque aheneam neq; ferream assueti ferre, præter pugiones, vtentes reste è loris conserta, qua freti in prælium eunt. Has cum hoste congressi inijciunt in summum laqueos habētes, qui laqueus cum aut equum aut hominem adeptus est, eum ad se trahunt: ita illi illaqueati conficiuntur. Indi eandem quam peditatus suus gestant armaturā: Cæterum equos desultorios agebant & currus: quibus curribus suberant & equi & asini agrestes, &c. Fuitq; numerus equitum octo millia myriadum, id est octoginta millium, præter camelos & currus. Erant autē Arabes postremi, ne equitatus consternaretur equis, camelos non tolerantibus. Equitatus præfecti erant Harmamithres & Tithæus filij Datis. Nam tertius eorum collega Pharnuches ægrotabat. Equitante enim eo, canis sub pedes equi intercurrit: quo equus improuiso deterritus, atq; erectum sese attollens, Pharnuchem excussit. Hic collapsus sanguinē euomuit, vnde in phthisin id est tabem incidit. Equo autem à casu statim domini, fecerunt famuli vt ille iusserat: Abducto nanq; in eum locum vbi dominum strauerat, crura cum genibus absciderūt, Hactenus Herodotus. Ἱπποκρατεία victoria equestris, τὸ τοῖς ἵπποις νικᾶν, Hesych. & Varinus. Ἱπποκρατεῖν, equitatu vincere, equestribus copijs obtinere victoriam: & passiuum ἱπποκρατεῖσθαι Budæus. Ἱππομαχία, pugna equestris: & verbum ἱππομαχῶ, & [illegible] ἱπποκρατῶ, καὶ ἱππομαχῶ, Budæus. Equi etiā infrenes aliquando in bello adhibebantur. Fuluius Flaccus Celtiberos in Hispania fudit, detractis frenis equis, vt maiore vi atque impetu in hostes incurrerent equites Romani, Gyraldus. De serio conflictu vicissim fugiendo & persequēdo inter castra propria & hostium vtrinq;, Xenophon in libro de re equestri. Bellatorem equitem (inquit Damis in Apollonij vita apud Philostratum) iisdem artibus instructum esse oportet quibus alium quemuis equitem (de quo inferius dicam) & insuper alijs, vt sciat hostem ferire, & se protegere: insequi præterea ac refugere, & inimicum pellere, & equum assuefacere, ne clypei sonitum, aut fulgentis galeæ splendorem formidet, neue pugnantium voces & exclamationes perhorrescat. Ἱπποπαλικά, [illegible] πεζὸς μισθοφόρων, Hesych. De equitibus & hipparchis nonnulla ad bellum pertinentia, retulimus etiam superius in mentione equitum simpliciter. Προεξέδραμον οἱ ἱππεῖς, προεξεπήδησαν, προεξήλασαν. ἐκδρομὰς ἐποιήσαντο, [illegible] ἱππεῖς, ἱππομαχία, ἱππομαχῆσαι, ἱπποκρατῆσαι, καθιππεύσασθαι, [illegible]. Pollux libro primo. Ὀτρύνων ἱππῆάς τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας, Homerus: equos pro equites dixit, ἤγουν ἱππεῖς καὶ ὁπλίτας πεζούς, Varin. Hippocorystas (ἱπποκορυστάς, ab initio secundi Iliados) dici Apion arbitratur, qui equinis setis ornatas gestant galeas. Risit hoc Porphyrius (in quæstionibus Homericis cap. 16.) putās eo nomine equites intelligi, quoniam κορυστὴς armatum indicet ac ferè pro pedite accipiatur. Corys vero, inquit, id est galea sit ab κορύσσεσθαι, quod & κορύσσεσθαι dixit poeta id signat in altum tolli: vnde coryne pro claua, Cælius. Et alibi, Si hippocorystæ (inquit Eustathius: leguntur etiam apud Varinum eadem in huius vocabuli explicatione) ab equinis setis & galea nomen haberent, hippocorythes dici debuerant, vt corythaices, & corythæolos Hector. Est igitur hippocorystes, idem qui hippiocharmes, id est ex equo bellator. Ἱπποκορυσταί, ἐφ' ἵππων ἐπικεκορυθμένοι, ἢ ἱππεῖς κεκορυσμένοι, [illegible] καὶ ἀφ' ἵππων μαχόμενοι, Scholia in Homerum & Varin. Ἱπποκόρυσσι (legendum ἱπποκορυσταί) ἱππικοί, ἱππομάχοι, [illegible], Hesychius. Idem paulo post hippurin exponit galeam setis equinis ornatam: qua de re plura dicemus infra in vsu ex partibus equi. Porphyrius ἱπποκορυστὰς dici conijcit pro [illegible], id est equitem armatum. Hippon enim pro equite poni.

Ἱππιοχαίτην, ἐξ ἱππείων τριχῶν, Hesych. Ἱππιοχάρμης, qui ab equis pugnat, vel qui equitatione gaudet: χάρμη [illegible] μάχη. Varinus. χάρμη, ἡ ἐκ χαρᾶς μάχη, Hesychius. [illegible], Varin. Ἱππεῖς [illegible], ἱππικοί, Hesych. Ἱππόται, bellaces, Lexicon. [illegible] apud Sophoclem interpretantur πολεμικοὶ καὶ ἱππείας ἐπιμελούμενοι. Ἱππηλάτης, eques, ἱππικὸς [illegible], vel qui multū viæ cōficit, Varin. Et rursus, Ἱππηλάτης propriè dicitur, qui segnior est quàm vt pedes iter facere velit & vt plurimū equo vehitur. Et talis quidē lex erat Persarum: postquam consultius sibi esse intellexerant ab equis quam pedites

pugnare.

pugnare. Præcipuè autem videtur per excellentiam hippocoleuthos appellari, qui pugnacissimus ab equo, vel [illegible], id est aurigandi peritissimus fuerit: nō item qui pedes pugnat, nec quilibet equo vehi gaudens: quales Persæ fuerunt, qui ex lege semper equites iter faciebant, hippocentauris ferè similes, Varinus. Hipparchus, vt supra dixi, præfectus est equitatui. [illegible] Ἀλέξανδρον, Suidas. Ἱππεῖς, id est equites vocabant Lacedæmonij in iuuenili ætate constitutos, eorumque præfectos ἱππαγρέτας, vt Varinus scribit in [illegible], & alij vt supra ostendi: ἡγέτης dux est, Lacones hagetam vnde fortassis rhô abundante hippagreta nominatur. Idem tamen & Hesychius Hippagretas (suo ordine in Iôta) interpretantur præfectos [illegible], id est selectiorum militum armatorum: quærendum an pro [illegible] rectius legeretur [illegible]. Vide supra hac ipsa in parte huius capitis vbi de equitibus simpliciter dictum est, de hippagretis & alijs quibusdam. [illegible] (hemistichion Homeri puto:) [illegible], Hesychius & Varinus. Χωρὶς ἱππεῖς, id est seorsim equites, prouerbium apud Suidam, de quo sic scribit: Cum Datis Atheniensium agrum inuasisset, Iones aiunt quum secessisset ipse conscensis arboribus Atheniensibus significasse, equites separatim esse. Vnde Miltiadem separatione ipsorum intellecta, inito mox conflictu victoriam obtinuisse: & locum habere prouerbium de ijs qui ordinem dissoluunt. Plutarchus alicubi dicit Batalos esse Germanorum equites præstantissimos, qui insulam colant quam circumfluat Rhenus, Cælius. Idem docet batalos à Græcis appellatos molles & cinædos. Cæterum Plutarchi locus est in vita Othonis: vbi Græcus codex impressus [illegible] habet, sed interpres rectè Batauos transtulit: & sic etiam Alexander ab Alexandro legit in descriptione Germaniæ. Taciti de Batauis verba sunt hæc: Omnium harum gentium virtute præcipuè Bataui, non multum à ripa insulam Rheni colunt. Vangiones Batauiq; truces, quos ære recuruo Stridentes acuêre tubæ, Lucanus libro 1. Ἱππεῖς λευκοθώρακες. Καὶ παροιμία, [illegible], Suidas & Varinus. Eques quomodo muniri debeat armis, thorace, galea, manu vel chirotheca, & lacerti veluti ocrea, &c. docet Xenophon in libro de re equestri circa finem. Equitatus (inquit Cælius) ex armaturæ genere diuersa sortitur nomina, siquidem alij sunt equites cataphracti, alij acataphracti. Cataphractos intelligi eos volo, qui non solum sua corpora, sed etiam equos lorica vndique muniunt. Hos scribit Vegetius (3.23.) esse quidem à vulneribus tutos, sed propter armorum impedimēta & pondus capi summa facilitate. Et Q. Curtius equitibus tradit equisq; Persarum tegumenta fuisse ex ferreis laminis serie inter se cōnexis. Cataphractos equites scribit Ammianus Marcellinus, etiam clibanarios nuncupari. Idem inter equestres copias cataphractarios recenset sagittarios, formidabile genus armorum. Lampridius in Alexandri Cæsaris oratione de Persis perdomitis innuere videtur planè, cataphractarios ab illis clibanarios vocari. Loricatos equites dici cataphractos Liuius tradit. Equites antiquitus non habuisse thoracas, scribit in commentatione de Romanorum militia Polybius: Verum, inquit, in subligaculis periclitabantur ad inscensum descensumque præceleres. Eorum clypei ex bubulo concinnati corio, placentis erant vmbilicatis persimiles, quibus in re diuina vti moris fuerat. Scribit in Adriano grauis auctor Dion, equites qui vocantur Bastai, Danubium armatos enatasse. Cataphractas naues & aphractas recenset historiarum quinto Polybius. Cataphractorum equitum apud Persas panopliam describit Heliodorus libro 9. Aethiopicorum. Acataphracti equites alij hastati vel contati (δορυφόροι, ἢ κοντοφόροι, ἢ ξυστοφόροι, Suid. Ammonius ξυστὴν ἀκόντιον interpretatur:) dicuntur, alij ferentarij. Hastati manus conserunt, & cominus hasta decertant: quorum alij scutum gerunt & inde scutati, θυρεοφόροι, dicuntur. Alij sine scuto hasta impugnant, qui nomine speciali ([illegible], id est simpliciter, vel generali vocabulo) hastati vocantur & contati. Ferentarij equites ij dicuntur, qui eminus solent dimicare: quorum alij iaculis (acontijs) alij arcu vtuntur. Iaculantur, quos Tarentinos vocamus: Arcu vtuntur, qui equites sagittarij (ἱπποτοξόται) & à nonnullis Scythæ etiam vocantur. Tarentinorū duo sunt genera: nam alij longius iaculantur & ob eam rem equites iaculatores dicuntur (ἱππακοντισταί, aliâs ἱππαγωνισταί perperam) & Tarentini speciali vocabulo, (Suidæ etiam ἀκροβολισταί, vt videtur: sed idem nomen ad hippotoxotas quoque pertinere iudico: vtriq; enim inter equites ita sunt, vt in peditum numero velites. Gaza ferentarios transtulit, imitatus Salustium, qui in Catilinæ coniuratione ferentarij militis meminit: Vegetius etiam ferentarios nominat, vt paulò post recitabo.

Ἀκροβολίζεσθαι [illegible], &c. Varin. [illegible] Suid.) alij cum semel aut bis iaculum miserunt, manus de cætero cum aduersario conserunt, & cominus pugnare incipiunt, non secus quàm quos hastatos appellari retulimus. Leues hos nominari solitum est. (hi iaculis emissis cominus etiam pugnant, spathis aut securibus vtentes, Suidas:) Hæc Aelianus in libro de instruendis aciebus interprete Gaza: & Cælius 21.31. sed obscurius quædam: & in hoc errat, quòd Tarantinos arcu vti scribit. Suidas quoque in vocabulo [illegible] eadem fere habet sed obscurius, vocabulis quibusdam deprauatis, vt etiam libellus Græcus de vocabulis rei militaris innominati authoris inter appendices Lexici Græcolatini iam sæpe excusus, & in fine dictionarij Suidæ. Bonos iaculatores antea ferentarios nominabant, Veget. 3.14. Apud veteres inter pedites erant qui dicebantur leuis armaturæ, funditores & ferentarij, qui præcipuè in cornibus locabantur, & à quibus pugnandi sumebatur exordium, Veg. 1.20. [illegible] (rotundata vertit Camerarius) [illegible] (vbi ad eum peruenerit intra teli iactum) [illegible], Xenophon in libro de arte equestri. Huic loco lucis nonnihil accessurum videtur ex verbis Pollucis, quæ lib. 1. cap. 11. huiusmodi sunt: [illegible] (hoc est, iaculis quorum præfixa ferramenta non in mucronem sed in globulum desinant, vt ego quidem interpretor, cum non serius sed ludicrus hic conflictus sit) [illegible].

De equo celete & desultorio non pauca scripsi in E. sed quoniā in bellis etiam desultores vel hamippi amphippi ne dicti equites eis vtuntur, quædam prius non dicta hic adijciemus. Paribus equis, id est duobus Romani vtebantur in prælio, vt sudante altero transirent in siccum, Festus. In prælijs quoq; desultorii propterea dici poterunt, quia (vt Pollux lib. 1. ait) duo equi singulis equitibus præstò erant, exercitatis ita militibus, vt altero de via fesso desilire possent in recentem, Hermolaus. Herodotus lib. 1. scribit Massagetas esse [illegible], id est ex equis præliari & pedibus. Sed apud Pollucem lib. 1. vbi equitum species recensentur, pro [illegible] legendum est

ἀντίστομοι. Nam Aelianus de phalange differens quæ antistomus dicatur, à duplici frontis seu oris obiectu, quasi occeps: ita instituta, vt medijs tergis inter se oppositis constet: ita deniq; infert, Valet hoc instruendi genus potissimum contra barbaros, qui loca amni Istro vicina incolunt. quos amphippos cognominant à mutatione equorum: ex alijs enim equis in alios transilire consueuerunt. Traditum hoc & à Suida, in parte quæ est de vocabulis rei militaris: (in libello innominati authoris excuso in fine dictionarij Suidæ, vt supra dixi: item in vocabulo ἅμιπποι.) Sed hamippos item dictos quandoq; aduertimus: & ita forte scripsit Pollux. Sed eo vocabulo pedites cum equitibus dispositos accipiunt Thucydides ac Xenophon, quos Philochorus prodromos dicit. Hamippos apud Sophoclem in Antigone dici inuenio celeres, veluti equos adæquantes cursu, quod adnotarunt scholiastæ, Cælius. Ἅμιπποι (lego ἀμφίπποι) δύο ἔχειν ἵππους, καὶ ἑτέρῳ προσηρτῆσθαι θατέρῳ, καὶ μεμελετηκέναι μεταπηδᾶν εἰς ἑκάτερον. [illegible] ἐπὶ μακροτέρας κατανύσειεν, ἐὰν αὐτοῖς ἀκοπώτεροι. Pollux. Ἀμφίπποι, οἱ ἐπὶ δυοῖν ἀστρώτοιν ἵπποιν συνεζευγμένοιν ὀχούμενοι, οἱ καὶ μεταπηδῶσιν ἀπ᾽ ἄλλου ἐπ᾽ ἄλλον, ὅταν ἡ χρεία καλῇ, Author innominatus de vocabulis militaribus, & ex eo Suidas. Ἅμιπποι, δύο ἵπποι συνεζευγμένοι, Hesychius & Varinus: Suidas addit, τῷ τραχήλῳ, id est bini equi ceruicibus iuncti: sic veteres xynoridem vocabant: (posteriores de biga, id est bijugo curru tantum eam vocem proferunt.) Vehebatur autem altero equo auriga, altero eques armatus. Καὶ νῦν δὲ χρῶνται [illegible] οἱ Λίβυες οἱ προσαγορευόμενοι Ζεύγιται. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἅμιππον καλεῖ πως, οὕτω Θουκυδίδης, Suidas. Et rursus, Ἅμιπποι [illegible] οἱ σὺν ἵπποις στρατευόμενοι. Alij equos (celeres Varinus) iunctos esse dicunt, quorum alteri eques insideat, & alterum secum trahat. Cæterum Thucydides & Xenophon in volumine de rebus Græcanicis, pedites quosdam hamippos vocant: καὶ μὴ ποτε πρόδρομοί τινές εἰσιν οἱ ἅμα τοῖς ἵπποις τεταγμένοι, (Φιλόχορος δὲ ἐν τῇ ἑκκαιδεκάτῃ φασὶ καὶ προδρόμους, Suidas & Varinus Hinc est illud Homeri, Θρώσκων ἄλλοτ᾽ ἐπ᾽ ἄλλον. Varin. Galli cheuaulx de relais, quasi equos relictos & reseruatos vocant eos, qui interim otiantur & quiescunt dum laborāt alij, vt fatigatis illis succedant. Equites quidam ab Alexandro instituti sunt, quos à duplici genere pugnæ appellabant διμάχας, & hi quidem equo pugnabant peritissimè, vbi verò exigeret necessitas, & foret regio equitatui inepta, cuiusmodi Græci vocant ἄφιππον, mox desilientes ex equis congrediebantur vt pedites ne omnino forent ἀπόμαχοι, id est pugnæ expertes, & Lydium paterentur incommodum, Cælius ex Polluce. His apparatus armorum erat grauior quàm pediti leuior quàm equiti. Et vbi tempus pedites fieri postulabat ministro in hunc vsum destinato equos tradebant, Pollux. Διμάχαι, οἱ λεγόμενοι ἅμιπποι, οἱ τινὲς ἐπὶ μὲν πεζῶν, ὅτε δ᾽ ἐφ᾽ ἵππων μαχόμενοι, Hesychius & Varinus. Videntur etiam qui dimachas sequuntur ministri rectè hamippi vocari posse: item milites illi de quibus Vegetius 3.16. Quòd si equites (inquit) impares fuerint, more veterum velocissimi cum scutis leuibus pedites ad hoc ipsum exercitati ijsdem miscendi sunt: quos expeditos velites nominabant, &c. Germanis interdum pro consilio fuit, vt equites dimissis equis, ad proximos euaderent, & immiscentes se peditibus, dum fluctuatur acies, hosti obuiam irent: ideo vt spe fugæ erepta, æquato omnium periculo, pedestri prælio acrius insisterent: Vel vt in hostes acrius incurrerent, detractis frenis, cum effusum cursum temperare nequirent, equos concitatos agerent, & impressione facta, vi viam facerent, sparsosq; & incompositos adorirentur, Alexander ab Alexandro. Cæsar de Sueuis scribens, Equestribus, inquit, prælijs ex equis desiliunt ac pedibus præliantur, equosque eodem remanere vestigio assuefecerunt, ad quos se celeriter, cum vsus est, recipiunt. Hæc ille. Nec illud Hispanis est proprium vt duo pariter vno vehantur equo: cæterum inter præliandū alter pedester certamen init. Strabo.

Equites Romani præter arma & gladium folliculis frumentum deferebant, Alex. ab Alex. Hippotoxotæ dicti sunt equestres sagittarij, vel qui equis insidentes sagittas mittūt, meminit eorum Hirtius lib. 5. belli Asiatici. Aristophanes in Auibus accipitres hippotoxotas cognominat, composito vocabulo, per equum pernicitatem volatus eorum insinuans: per arcum vero, vnguium curuitatem, vt in Scholijs legimus & Varini lexico. Non est Cretæ inutilis qui sagittam aut iaculum ex equo immitit: quapropter in hoc etiam ludendi gratia cōtentio concertatioq; habeatur Plato lib. 8. de Legibus. Forma equorum, quales maximè legi oporteat, pulcherrimè quidē Virgilio vate absoluta est: sed & nos diximus in libro de iaculatione equestri condito, Plinius. Quomodo iaculum ab equite rectè emittatur, docet Pollux 1.11. Tarentini, equites quidam: aliqui acontistàs, id est iaculatores interpretantur aut ψιλοὺς (Hesychij codex malè habet ψήλας) vt Hipparchus tradit, Varinus: ψιλοὺς Gaza velites aut expeditos transfert, aliqui leuis armaturæ milites: sed leuiter armati ἐλαφροὶ magis propriè dicendi sunt, quàm ψιλοί, id est inermes, corpore non muniti armis, sed tela tantum gestantes. Arrianus equites quosdā in Alexandri exercitu sarissophoros appellatos tradit: sicuti & nonnullos, qui dicerentur amici (ἑταῖροι,) Cælius. Sarissæ longitudo ad cubita quatuordecim, quorum duo manus auferunt reliqua duodecim prominent. Hasta nulla cubitis octo breuior, longissima, quæ eatenus sumi potest, quatenus tenere miles & vti facile valeat, Aelian. Sunt & qui dicantur chrysophalari equites, aut etiam argyrophalari: cuiusmodi in ludis produxit Antiochus Epiphanes, Cæl. Quemadmodum inter pedites centuria vel manipulus appellatur, ita inter equites turma dicitur, & habet vna turma equites 32. qui à decurione sub vno vexillo reguntur. Eligendus est autem decurio habili corpore, vt loricatus, & armis circundatus omnibus cum summa admiratione equum possit ascendere, equitare fortissimè, conto scienter vti, sagittas doctissimè mittere, turmales suos, id est sub cura sua equites positos, erudire ad omnia quæ equestris pugna deposcit: eosdem cogere loricas suas vel cataphractas, contos suos & cassides frequenter tergere & curare. Plurimum enim terroris hostibus armorum splendor importat Vegetius 2.14. Atqui Ammianus Marcellinus lib. 26 equitum peditumq; turmas dixit. Dicuntur & drumi, equitum globi: Scire debet dux contra quos drumos, id est globos hostium, quos equites oporteat ponere, Vegetius. Grumus quidem vocatur terra in aceruum collecta, minor tumulo: item de alijs rebus grumus vel grumulus salis, pro globulo, vbi Græci chondrum dicunt, nostri *ein klotzen*. Turmæ vocis etymologiam dixi supra. Tormarches tormæ præfectus apud Cretenses, Cælius. Prima legionis cohors præter pedites, equites loricatos 132. habet: secunda sexaginta sex, &c. Vegetius 2. 6.

Equitum alæ dicuntur, ab eo quòd ad similitudinem alarum ab vtraq; parte protegant acies, quæ nunc vexillationes vocantur à velo: quia velis, hoc est flammulis, vtuntur. Est aliud genus equitum qui legionarij vocantur, propterea quòd connexi sunt legioni: Ad quorum exemplum ocreati sunt instituti, Veget. 2.1. Alæ, equitum ordines vocant (vt ait Gellius libro 16.) quòd circum legiones dextra sinistraq; tanquam alæ in auium corporibus locabantur. Dum trepidant alæ, (id est equites, Seruius) saltusq; indagine cingunt, Vergilius 4. Aen. Plusq; aliquanto damni hæc ala equitum amissa Annibali quàm Salabia fuit, Liuius. Sic ala legionum, Cic. Att. libro 11.

Alam

Alam priuatim dici inuenio duplicem phalangem apud Græcum authorem innominatum de militaribus vocabulis, qui Græcis etiam literis vocem Latinam imitatur, vt paulò mox dicam. Ἄγημα, ala equitum, quanquam & de peditibus dicatur, Cælius ex Arriano. Ἄγημα, agmen elephantorum, peditum, atq; equitum quod regem præibat, Varinus: & in Lexico Græcolatino quidam ex Arriano. Sunt qui agema dicant esse potiorem & validiorem partem exercitus Macedonici, viribusq; & corporum habitudine superiorem, Varinus, Hesychius, & Suid. Agema apud Q. Curtium lib. 4. legendum, non agmina. Ἴλη turma est equitum 64. Ἐπιλαρχία continet equites 128. (quod in peditatu phalanx aut σύστασις, &c. dicitur.) Ταραντιναρχία 256. Ἱππαρχία 512. Ἐφιππαρχία 1024. Τέλος 2048. Ἐπίταγμα 4096. Horum nominum duo tantum etiam de peditatu dicuntur: nempe τέλος, pro duobus millibus, vel secundum alios duobus millibus & quadraginta octo: & ἐπίταγμα, duplo maiore numero, pro duplici nempe phalange, quem & κέρας & ἄλαν (alam vt supra dixi) appellant. Author innominatus libelli de militaribus vocabulis & Suidas in Ἐφίππιον, qui tamen locus omnino mutilus est. & ex libello (quem dixi) restitui potest. De voce ἴλη, vide plura in Lexicis. Ἰλάρχης, ταξιάρχης, Suidas. Σκυτάλαι, αἱ ἱππικαὶ ἴλαι, Hesychius. Pyrgus, turris est, & militaris ordo quadringentos viros continens, turma equestris. Eustathius Iliad. δ. tradit constare è trecentis & sexaginta viris, & quadrangula forma instrui ad typum turris. Hipparchia ala equitũ, quæ quingentis insuperq; duodecim constabat equitibus, Cælius ex Arriano: In Tacticis Aeliani interprete Gaza pro duodecim non rectè legitur duobus. Ἱππαρχία, δύω ταραντιναὶ (lego ταραντιναρχίαι) ἱππέων ἀνδρῶν δώδεκα, (lego πεντακοσίων καὶ δώδεκα.) Varin. Lycurgus ad maximos conatus turmam quadratam ex quinquaginta equitibus fecit, quam οὐλαμὸν vocitauit: Qui etiam equites ac pedites in sex tribus diuisit, quarum quælibet tribunum militum, & quatuor præfectos manipulares habuit, &c. Et tametsi centuriæ, decuriæ, turmæ, cohortes, equitatus, pro voluntate proq; arbitrio sæpe auctæ & imminutæ, nonnunquam duplicatæ fuerint: idem tamen nominis, quamuis mutato militum numero, sortitæ fuêre, Alexander ab Alexandro 1.5. Οὐλαμὸν Varinus quadraginta virorum simpliciter (non equitum) esse scribit. &c. Ἄριππος equites septuaginta complectitur, Idem & Hesychius. Sed plura de equitibus bellicis si quis requirit, obseruet ipse diligentius apud rei militaris scriptores. Trimacresia apud Gallos equitum ordo: nam equum dicunt marcam, Cælius. Equos armis præmuniri (inquit Cælius 21.31.) sciunt omnes, sed corũ nomina (ni fallor) nota paucissimis. Igitur quæ à fronte propendent, prometopidia: quæ ab auribus, parotia: pareia, quæ maxillas præfulciunt, appellari debent: prosternidia verò, quæ pectus: parapleuridia, quæ lateribus obiacent: parameridia, quæ femoribus, solet ea vulgus coxalia nuncupare: paracnemidia, tibijs apponi consuerunt. Transtulit hæc Cælius ex Pollucis lib. 1. cap. 11. Λέγονται δὲ ἵπποι [illegible], Pollux ibidem. Quomodo muniri & armari debeat equus bellator Xenophon docet circa finem libri de re equestri, vnde ferè etiam Pollux sua mutuatus est vocabula.

Nunc de ipsa equitatione, siue equitatu & actu equitandi agendum, Latinis primum, deinde Græcis vocabulis, &c. Equitandi ac sagittandi studium à Medis ad Persas & Armenios profectum est, Strabo. Quia equitandi artem primus excogitauit Neptunus: inde factum opinatur Pausanias, vt dicatur hippios, potius quam causa alia. Alij à Centauris equitandi artem, alij non hanc, sed ex equo pugnandi inuentam prodidere. Vide supra parte 1. huius capitis post Centauros statim in mentione Maris. Amazones mortalium primas equũ scandere ausas Lysias orator credit, Hermolaus. Alij Bellerophontem, alij Neptunum, primum domuisse equos, & equitandi artis authorem esse tradunt, vt Polydorus prosequitur 2.12. de inuentoribus rerum. Ctesilaus statuarius fecit equitem Sarmenem, qui primus de equitatu scripsit, Plinius. Damis in Apollonij vita apud Philostratum, boni equitis munus esse ait, Equo rectè insidere, atq; illi fortiter dominari, & frenis in quamcunq; voluerit partem circumducere: non parentem verberibus plectere: cauere insuper ne in foueam, aut voraginem, aut hiatum aliquem deferatur, dum paludem cœnúmue nititur euitare: Denique per accliuem locum ascendenti equo moderatè frena remittere: in præcipitem verò ac decliuem eunte, non deserere frena, sed magis contrahere: Interdum quoq; crines aut aures manu demulcere, nec semper in ipsum flagellis vti. Equitatus, equitum manus. dignitas equestris, & actus equitandi. Femina atteri aduriq; equitatu, notum est, Plinius. Adequito, prope vel iuxta equito. Ad illũ adequitare, Cæsar. Castris adequitare, Tacit. lib. 5. Adequitauit deinde sensim portis, Liuius. Collinæ portæ adequitans Hannibal, Plinius. Eò ferocius adequitare Samnites vallo, Liuius. Numidæ adequitare, deinde refugere, Idem. Adequitatio, idem quod equitatio, vt quidam scribit. Vectura apud Vegetium, ipse gressus equi vehentis equitem. Equus ad vehendum est natus, Varro. Martialis lib. 12. epigramma legitur in Priscum venatorem temerariæ & periculosæ equitationi nimium indulgentem, huiusmodi:

Parcius vtaris moneo rapiente veredo
Prisce, nec in lepores tam violentus eas.
Sæpe satisfecit prædæ venator, & acri
Decidit excussus nec rediturus equo.
Insidias & campus habet: nec fossa, nec agger,
Nec sint saxa licet, fallere plana solent.
Non deerunt qui tanta tibi spectacula præstent:
Inuidia fati sed leuiore cadunt.
Si te delectant animosa pericula, Thuscis
(Tutior est virtus) insidiemur apris.
Quid te frena iuuant temeraria? sæpius illis
Prisce datum est equitem rumpere, quàm leporem.

Equitabilis locus, commodus equitationi. Opportuna explicãdis copijs regio erat, equitabilis & vasta planicies, Liuius. Et Curtius, Imber violentius quàm alias fusus, campos lubricos & inequitabiles fecerat. Equito, equo vehor, equo insideo. Equitare in arundine longa, Horatius 2. Sermon. Iactabit se, & in his equitabit equuleis, Cicero 6. Verr. Lucilius etiam de ipso equo dixit, Quis hũc currere equum, non æque equitare videbat? His equitat curritq; oculis, Nonius. Alij sic citant ex Lucilio, Nempe hunc currere equum nos, atq; equitare videmus: sic enim citatum legimus apud Macrobium circa finem libri septimi. Equitare (inquit Seruius eodẽ in loco) & homo vtens equo, & equus sub homine gradiens dicebatur. Equitare antiqui dicebant equum publicum mereri, Festus. Cameli Bactrianæ iumentorum dorso funguntur, atq; etiam equitantur in prælijs. Plinius. Thessalorum inuentum est, equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice tauros necare, Plinius. In orbem equitare, id est in circuitum, Ouidius 12. Metamorph. Ter circùm astantem læuos equitauit in orbes, Vergilius 10. Aeneid. Adequito paulò superius positum est. Obequito, id est circumequito. Primò obequitando castris prouocandoque, Liuius. Et luce orta postero die obequitauit stationibus hostium. Idem. Cumq; agmen obequitaret, varia oratione, vt cuiusq; animo aptum erat, milites alloquebatur, Curtius. Perequito, in omnem partẽ equito. Primò per

omnes partes perequitant, & tela conijciunt, Cæsar. Quum perequitasset aciem promissa repetens &c. Liuius.
Claudius quum ex via longè perequitasset, nullo obuio hoste, in campum rursus euectus, increpans ignauiam
hostis, &c. Idem. Prætereequitantesq; absterrent Liuius 3. ab Vrbe. Equo vehi Bellerophontem inuenisse tradit,
Plinius. Albis equis residentes duo iuuenes visi, Valerius. Incedunt pueri, pariterq; ante ora parentum Frænatis
lucent in equis, Vergilius. Sublimes in equis redeunt, Idem. Villas adire asellis aut vehiculis, Plinius. Vbi Persæ
redditi sunt vino inferiores, puerorum quidem institutio ad venandum adhuc durauit, [illegible]
[illegible], Xenophon libro 8 pædiæ. Nicias in Lachete Platonis hippicen, id est artem equestrem,
egregium, vtile, & maximè liberale exercitium esse affirmat. Eandem in Hippia maiore Socrates apud Thessalos
præcipuè in honore fuisse ait. ἱππασία, id est equitatio, communiter dicitur, ἱππεία verò & ἱπποσύνη poëtice, Va-
rin. [illegible] Pollux. Ammonius certè epi-
[illegible]
baten scribit propriè dici eum qui naui vehatur, anabaten verò qui equo. [illegible], de celeri equitatione
apud Pollucem. [illegible], Aristoph in Acharnens. Scholia addunt, [illegible]
[illegible], Varinus. ἱππεία, ἡ
[illegible]
[illegible], Varin. Suidas. ἱπποσύνη, equitatus, ars equitandi: [illegible]
[illegible], apud Homerũ, cuius hoc hemistichium est, [illegible], Varin. & Hesych. Nestor
Iliad. ψ. Antilochum filium suum inquit à Ioue & Neptuno ἱπποσύνας didicisse, hoc est equitandi & equestria cer-
tamina obeundi artem. [illegible], vt apud Suidam citatur: [illegible]
[illegible], Hesychius. [illegible], Suidas, Varinus. [illegible] Ari-
stophanes. [illegible], Hesych. & Varin. [illegible], Hesych. & Varinus. [illegible]
[illegible], de equite dicuntur, Hesych. & Varinus. Dicitur etiam ἱππεὺς camelo insidens apud Xenophontem.
[illegible], equitator, Lexicon Græcolat. Pollux quidem equum [illegible] laudat. [illegible]: Vide ab initio
huius partis H. e. [illegible] Hesych. & Varinus. ἄνιππος, imperitus equitandi, Pollux. l. 11. Hesychio &
Varino idem est [illegible]
[illegible], Pollux. Et rursus, [illegible]. Et alibi de militibus scribens, quos [illegible]
vocant, [illegible]
[illegible], loca equitationi inepta, [illegible] Suid. ἄφιπποι, equis priuati qui &
[illegible], Suidas. [illegible]
[illegible], Suidas & Varinus.

[illegible] vel [illegible], equitare. [illegible], Suidas. [illegible] Aristophanes in
Nubibus. In Scholijs non [illegible], sed [illegible] legitur, & sic exponitur: Nunc equo singulari, nunc biga vehi-
tur. [illegible] enim vel [illegible], equo celere, id est singulari vehi significat. [illegible] (non probo
quod in Græcolatinum Lexicon quidam retulit [illegible]) [illegible], synonyma Hesychius & V-
rinus. [illegible], Eupolis, Suidas. [illegible], perequi-
tabant Heliodorus. [illegible], in Lexico Græcolat. [illegible], præteruehi equo, [illegible]
[illegible], (iuxta equitare, & quasi ad latus sequi) Hesych. Suid. & Varinus. [illegible]
[illegible], Varinus & Hesychius. [illegible], obequitare, [illegible], Iidem. [illegible]
[illegible] (aliâs [illegible]) [illegible], Pollux: vnde forsan ali-
quis colligat, [illegible] de equite tantum dici, [illegible] non de hoc solum, sed etiam de equo: nam & [illegible] equũ
(vt dixi) alibi laudat Pollux [illegible] apud eundem legimus de celeri equitatione. Ka-
[illegible], Suidas & alij. Construitur genitiuo. [illegible]
[illegible], citatur apud Suidam: videtur autem significare, inuehi in
philosophiam. ἐλαύνειν, equitare: vnde [illegible] id est decursio mi-
litaris, [illegible], Budæus in Commentarijs. Et eques quidem ἐλαύνειν dicitur, equus verò ἐλαύνεσθαι. [illegible]
[illegible], Appianus apud Suidam & Varinum. [illegible]
[illegible], Varinus. [illegible]; Equésne venis an nauigio? Sophocles. [illegible]
[illegible], ac si dicas equitabundè insidere, cum pueri diuaricatis cruribus alicuius humeris insident. [illegible]
[illegible], Hesychius & Varinus. [illegible] etiam eiusmodi significationis aduerbiũ in Lex. Græ-
colat. habetur. [illegible]
[illegible], Pollux. Xenophon etiam in lib. de re equestri ijsdem vocabulis vtitur. [illegible]
[illegible], Pollux. De calcaribus, ijsq; adigẽdis, inferius inter instrumen-
ta dicam, [illegible]
[illegible], Dexippus apud Suid in [illegible]
[illegible], Suid. [illegible] &c. Varin. est
autem locus Homer. [illegible], id est celeriter equitat. Suid. in [illegible]: Homer.
Iliad. [illegible] pro [illegible] absolutè posuit, [illegible]. ἡνιοχεῖν, equum regere, nõ solum in curru, sed
etiam singularem cui quis insidet, vt simpliciter pro equitare accipias, apud Xenophontem: & etymologia qui-
dem nihil quam habenas manu tenere significans, hoc facile admittit. [illegible]
[illegible], Suidas. [illegible] Vari-
no. [illegible], Idem. Bucephalus haud vnquam inscendi se ab alio nisi à rege passus est, Gel-
lius. [illegible], Xenophon. [illegible] equum dicitur eques, id est refrenare, coërcere, & impetũ eius
reprimere, [illegible] (quidam antepenultimam non rectè per ypsilon scribunt) [illegible],
[illegible], Hesychius & Varinus. Sed ipse etiam equus [illegible] dicitur, cum erectus ante-
riore parte caput & ceruicem retrorsum iactat, excutiendi præcipuè sessoris causa. At qui posteriore parte altius
sublata equitem excutit & tanquam effundit equus, [illegible] vocatur, vt supra dixi in B inter vitia equorum [illegible]
[illegible], Pollux l. 11. Eiusdẽ aliud
testimoniũ in E. recitaui super hoc verbo. Plutarchus in Symposio sapientum pro eo quod est iubam & ceruí-
cem erigere accepit: Mulus, inquit, cum imaginem suam in fluuio conspexisset, formam & magnitudinem cor-
poris sui admiratus, [illegible]. Cæterum [illegible] dicitur equus, vt habet Varin. cum per
[illegible] extra rectam & institutam viam equitẽ auehit, Varin. [illegible]

[illegible]

αὐχένα πεπλωκότων τῶν ἐπιβατῶν, ἐκτραχηλισθῆναι δὲ λέγεται, οὐχὶ ἐκσφονδυλισθῆναι, (spondylum aut vertebram luxare) ἐστὶν δὲ αὐτὸ (τὸ) διαμαρτάνειν ἐκπεσόντα, ab equitantibus translatum: meminit Demosthenes quinta Philippica, Etymologus & Varinus. Ἱππασίας δὲ ἤρων ἔλαυνέ(?) μὴ … τὸν ἵππον ἐκτραχηλισθῆναι, … τῷ τραχήλῳ … ἐξεδίωξε τὸν ἵππον ἐξαδυνατήσαντα … μὴ … ἀποτρεψάμενοι, οἱ δὲ ἐπὶ … , vt Suidas citat ex innominato authore.

Cur qui equo vehuntur, quo longius equus decurrerit, eò magis emittere lachrymas solêt, Aristoteles sectione 5. problemate 13. & 34. Equitatio stomacho & coxis vtilissima, Plin. lib. 28. Motuum qui exercitij causa assumuntur, alij per nos fiunt, vt ambulatio: alij extrinsecus, vt nauigatio & gestatio qualibet. Nonnulli misti planè sunt, veluti equitatio. Non enim vt in vehiculis, præsertim in quibus stratus quiescas, ita etiam cum equo insideas accidit vt à gestante tantum agiteris, ipse nihil agas: quin spinam erectam sustinere, tum vtrisque feminibus equi costis firmiter hærere & crura extendere oportet, etiam ante prospicere. In quo nõ modo visus sed etiam collum laborat. Præciuè tamen viscera hoc genere agitantur, Galenus de sanitate tuenda 2. 31. Equitationes cõcitatæ sæpe aliquam circa renes partem ruperunt, aut circa pectus læserunt, quandoq; etiam seminarios meatus: vt ne dicam de ipsis equorum delictis, per quæ sæpe equites sella excussi statim perierunt, Galenus in libro de paruæ pilæ exercitio. Vsus equitationis vniuersus (ἀκρατής puto græcè: id est vehemens & nimius) ægris nõ multum confert: si tamen suauiter gradiatur equus, nihil vltra facit quàm femorum lassitudinem, eiusq; partis vbi crura plicantur & vnde pendent: at si impellatur, perturbat vniuersum corpus & defatigat: habet tamen etiam modus iste quidpiam vtilitatis in valentioribus: roborat enim præ cunctis alijs exercitijs spiritum, reliquumq; corpus, sed stomachum maxime: purgat etiam sensus, acutioresq; reddit: thoraci tamen pessimus est hic exercendi modus, Aëtius 3. 7. Scythæ corpora habent nimium fluxa & lata, neque enim fascijs (infantes) colligantur, quemadmodum fieri solet in Aegypto. Deinde quòd non animaduertunt quomodocunq; inter equitandum equis insideant. Postremum etiam propter desidiam perpetuam. Masculi enim eorum antequam potẽtes fiant equos conscendere, atq; in illis vehi, plurimum temporis desident in curribus, &c. Hippocrates in libro de aëre, aquis, & locis. Et mox cur Scythæ parum appetant Venerem, fieri ait ex continua equitatione, quæ eos ad commistionem reddat impotentiores. Ab equitatione (inquit) diuturni eos corripiunt articulorum dolores. Nimirum propendentibus semper ex equis eorum cruribus, deinde claudi fiunt, contrahunturq; coxendices quum inualuerit morbus. Medicantur autem sibi ipsis à principio morbi vtraq; vena retro aures incisa, vnde cum sanguis effluxerit, hæc ipsa etiã sterilitatis causa est. Afficiuntur autem hoc malo illi præcipuè inter Scythas, qui genere & potentia præualent, ex nulla alia quàm continuæ equitationis causa: pauperes minus, cum non multum equitent. Vbi enim frequenter & continuè homines equitant: ibi plurimi à diuturnis doloribus articulorum, coxendicumq; maximè & pedum corripiuntur, ad coitumq; fiunt impotentes. Accedit quòd anaxyrides (braccarum siue feminalium genus) semper habent, & plurimum temporis in equis desides agunt, vt neque manu tractare pudenda liceat, &c. Hæc Hippocrates. In Scandinauia & vicinis locis, equorum & hominum pedibus rotundæ clypeorum forma tabulæ subaligantur, ne pessum eant in niuem, vt Olaus Magnus annotauit.

Πωλεύω, ἵππων ἐπιμελοῦμαι, πώλους παιδεύω. Hesychius & Varin. Πωλευτικός, παιδευτικός. Πωλεία, ἡ τῶν ἵππων παίδευσις, Varinus. Ἱπποδαμαστής, πωλοδάμνης, qui domat & instituit pullos, Varinus & Hesych. vnde verbũ πωλοδαμνεῖν, πῶλον δαμάζειν, Iidem. Δαμάσαι δ' ἂν εἴποις ἢ πωλεῦσαι, πωλοδαμνεῖν, καὶ ἐκπαιδεῦσαι, ἢ ἡμερῶσαι, ἀσκῆσαι, ἀναδιδάξασθαι, Pollux. Equorum domitores & aurigæ fuisse dicũtur, Automedon Achillis, Idæus Priami, Turni Metiscus (apud Vergilium, Myrtilus Oenomai, Cebares Darij, Anniceris item Cyrenæus, & apud Vergilium Picus, Mesapus, Lausus: apud Silium Cyrnus, Durius, Atlas, Iberus memorantur, Textor in Epithetis equi. Cillas, Pelopis auriga. Patroclus auriga erat Achillis, Patrocli Automedon, Automedontis Alcimedon, Varin. in Ἡνίοχος. Telchius & Amphitus, vel Rhecas & Amphistratus, Castoris & Pollucis aurigæ. Corax aurigæ nomen Marcellino lib. 14. Ὑπερποππύζω, Aristophanes in Equitibus: vbi Scholia, Πόππυξ ἐπιφώνησις ἣν ἡμεῖς ποππύζειν λέγομεν. Ποππύζω, λέξις … παρὰ τοῖς … τῶν ἡνιοχούντων ἵππους. Πόππυζε μόνη, τὸ φίλημα … ποππύζε … , ἀντὶ τοῦ κλάζε, κήλει, in Epigrammate. Ποππυσμός … ἵππους Suidas, Hesych. & Varin. De poppysmo & clogmo supra etiam nonnihil ex Polluce & Xenophonte docui. De poppysmo vel poppysmate & diuersa ad has voces veterum testimonia, vide in Miscellaneis Politiani cap. 32.

Hippocomi, mangones qui equos componunt, Grapaldus. Ἱπποκόμος (paroxytonum, vt etiam in Scholijs Homeri) ὁ τῶν ἵππων ἐπιμελούμενος, Suidas & Varinus. Τοῦ δ' ἱπποκόμου … Plutarchus in Sylla. Ἱπποκομέω, curo equos in Lexico Græcolat. Καὶ ἵππων δὲ ἐκ κοινῶν ἐπιμελητὰς καθίστη. Xenophon in Pædia.

Heniochum Græci aurigam dicunt, quòd henias, id est habenas manu teneat regatque. Videtur autem aliquando ἡνίοχος simpliciter pro equite poni: nam is quoque cum freni loris habenas tenet. Ἱππασίαν δ' ἐρεῖς, ἢ ἐλάσεις, ἢ ἡνιοχῆσαι, ἢ ἐπόχως ἐγκαθίσαι, Pollux.

Ἡνίοχος & παραβάτης in vno curru quid differant paulò ante in Bellicis diximus, & docetur etiam à Varino in voce Ἡνίοχοι. Reperitur & ἡνιοχεύς (apud poëtas puto) nimirum ab ἡνιοχεύω verbo, Varin. Ἡνιοχεία, ἡ ἁρματηλασία, Varinus.

Ἡνιοχεῖν, metaphoricè pro regere & gubernare accipitur, Varin. Hesych. Ἡνιοχεῖ, ἐλαύνει, ἵππους ἐξηγεῖ, οἰκονομεῖ, Hesych. In voce ὑφηνίοχος præpositio abundat, Varinus & Hesych. legitur autem Iliados 3. Auriga communis generis propriè dicitur, vt ait Seruius, qui currũ regit. Hic situs est Phaëthon currus auriga paterni, Ouid. Aurigarius, idem quod auriga. Aureax, auriga, ab aureis, id est freno equorum circa aures alligato, Festus. Circumstant propere aurigæ (id est agasones, Seruius) manibusq; lacessunt Pectora plausa cauis. Aurigam video vela dedisse rati, id est nautam, Ouid. 1 Trist. Hinc aurigare vel aurigari verbum, & aurigatio, & aurigarius: vide Promptuarium.

Ἱπποδιώκτης, ἡνίοχος, Hesych. & Varinus. Ἱππηλάτης, ἱπποδιώκτης, Idem. Ἱππηλασία, τῶν ἡνιοχούντων, id est aurigantium, circa equos versantium, equestrium, Iidem. Ἐλατήρ Homero, ἡνίοχος. Ἀστραβηλάτης, ἡνίοχος, Hesychius & Varinus. Sunt qui dossuarium mulum astraben nuncupent: (astrabelaten vero aurigam) aut notophorum, id est dorso ferens ac gerulum iumentum, Cælius. Varinus Onocindynon onelaten & astrabelaten interpretatur hoc est agasonem vel mulionem, non aurigam vt Cælius. Κεντρώνιος, ὁ ἡνίοχος, Varinus: quòd feriat stimulis, (nimirum quales boum stimuli sunt, non calcaribus.) Hesychius κεντρώνιος (paroxytonum) exponit … , … Varinus. Κάστωρ, ἡνίοχος, Hesych.

 Heniochus

Heniochus comicus Atheniensis apud Suidam. Heniochia regio est apud Caucasum, cuius incolæ Heniochi, Stephan. Heniochi Ptolemæo 9.5. populi Sarmatiæ iuxta Pontum non longè ab Achæis Plinius 6.5. à Telchio & Amphito Castoris & Pollucis aurigis Heniochorum gentem feram ortam dicit. Idem scribit Ammianus Marcellinus lib.22. Dioscuriadis (inquit) in Colchica authores sunt Amphitus & Telchius,&c. Strabo vero lib.11. Tradunt (inquit) Laconas habitasse Heniochiam, quorum duces Rhecas & Amphistratus fuerunt, Castoris & Pollucis aurigæ, vnde Heniochi (vt par est) ex ijs quidam sunt nominati,&c. In ora ante Trapezunta flumẽ Pyxites, vltra vero gens Sannorum Heniochorum, Plinius 6.4. Et rursus, Deinde multis nominibus Heniochorum gentes. Et cap.9. Cyrus oritur in Heniochijs montibus, quos alij Coraxicos vocauere. Traianus Heniochorum regem profecutus honore est, Dion Cassius. Dextra atq; intima Ponti incolunt Colchi, Heniochi & Achæi, Velleius Paterculus. Erichthonius omnium princeps, vt Arati vetus testatur interpres, currus equis iunctis docuit quadrigis solaribus persimiles cõpingere. Qua sane admiratione est inter cœlitum translatus imagines, quod non tacuit Manilius astronomicôn primo, heniochi nomenclatura insignis: Heniochus studio mundumq; & nomẽ adeptus, Quem primum curru volitantem Iupiter alto Quadriiugis conspexit equis, cœloq; sacrauit. Scribit verò Theon cœlestem Heniochum, vel esse Bellerophontis idolũ: vel Trochili, Callithea qui est natus sacerdote apud Argos prima, quiq; currum iunxit primus. Alij esse Myrtili dicunt. Sunt qui Cillantis Pelopis aurigæ, aut Oenomai quoq;, Cælius. De Erichthonio, & quòd primus omniũ curru vel quadrigis vsus sit, Polydor.2.2. Auriga, signum cœleste super Tauri cornua: retinet autem stellas duas in manu quæ hœdi vocant. Quarto nonas Octobris auriga occidit. Columella. Auriga Sub læua Geminorum abductus parte feretur, Cic 2. de Nat. Vide Higinium & alios. Ἱππονώμαν Aristophanes Solem vocat, quòd aurigæ instar agat & regat currum & equos, Varinus. ἱπποπείρης, equi moderator, quasi pungens equum, aut equorũ experiens, Lexicon Græcolat. Agitator apud authores ferè ponitur pro rectore equorum aut curruum. Et equorum agitator Achillis, Armiger Automedon, id est auriga, Verg.2.Aen. O quicunq; faues fœlix agitator equorum, Ouid.3. Amorum. Nec est melius quicquam, quàm vt Lucullus sustineat currum, equosq;, vt bonus sæpe agitator, Cic. ad Att lib.13. Idem 4. Acad. Ego enim vt agitator callidus, prius quàm ad finem veniam, equos sustinebo. Gubernator (metaphoricè pro agitatore) magna contorsit equum vi, vt Quintilianus citat. Sæpe oleo tardi costas agitator aselli,&c. Verg.1.Georg. hoc est verberator, Seru. Agaso, equos agens, id est minans, Fest. sed menare pro agere vel ducere Gallica vox est. Pinxit & in vna tabula agasonem cum equo Plin. lib.35. Et duo equi phalerati cum agasonibus, Liuius. Sumitur etiam pro hippocomo seu equisone, & equorum curatore. Si patinam pede lapsus frangat agaso. Horat.2.Serm. Sat.8. vbi Acron, Agaso propriè dicitur seruus qui iumenta curat: hic autem Satyricè escatum ministrum agasonem appellauit, quem vulgò dicunt inferiorem. Equiso pro equite (sed locus videtur corruptus.) Varro Trodite, Nam vt equus qui ad vehendum est natus, tamen hic traditur magistro, vt equiso doceat tolutim, Nonius. Et alibi, Equisones non equorum tantum moderatores aut magistros, sed omnes quibus regimẽ conceditur cuiuslibet rei, dici posse veteres probauerunt Varro Marcipore, Hic in ambiuio nauem conscendimus palustrẽ, quam nautici equisones per viam conducerent, loco. Equorum pastor, equisio (hoc non placet) seu equiso & equitarius Latinè, ἱπποφορβὸς Græcè, Textor, ἱπποφορβεὺς, ἱπποκόμος, φορβὴ ἡ τροφή, Suid. Hesych. & Varin. Ἱπποφορβεῖν, ἱπποφορβία: ἐν Σοφοκλῆς ἱπποβουκόλοι, ἱπποφορβός, Pollux. Ἱπποφόρβιον, locus in quo aluntur equi (vt in Scholijs Homeri etiam legimus) & grex equorum, & capistrum, Hesych. Varin. Polia iureconsultis esse videtur equinum armentum: nam quod Grecè ἱπποφόρβιον dixit historia quarta Herodotus poliam Latinè reddidit interpres, Cælius. Ἱπποφόρβιον (oxytonum) grex equorũ, Scholia Homeri Hippophorbon dictam tibiam Scenitæ Libyes excogitarunt & in equorum pabulis vtuntur: fit ex lauro Cælius ex Polluce. Fit ex lauro (inquit Pollux) detracto cortice: exempta enim medulla, acutum reddit sonum, & equis conuenientem: Græce est, ὀξὺν ἦχον ἀφιεὶς, καὶ τοῖς ἵπποις τῷ ὀξύτητι καθικνούμενον. Ἱππῶται (in Varino legitur ἱππῶνοι quod minus placet) ἱπποφορβοί. Ἵπποι φορβάδες, ἵπποι ἀγελαῖοι, Pollux. Ἱπποβουκόλοι pastores equorum interpretantur, Pollux (vt paulo ante citaui) Hesych. & Varin. quare non probo illum qui in Lexico Græcolatino bubulcum exposuit. [illegible] ἱπποβουκόλος, (senarius ex poeta quodam, Sophocle vt conijcio,) Varinus. Hippobotæ apud Chalciden, vocabantur prædiuites & gloria excellentes, Cæl. Ἱπποτρόφος, ἀγελοτρόφος, ἱππονόμος, Pollux & Varinus. Ἱππονόμος, pastor equorũ: & ἱππονομία, merces ex equis vel mulis, Lexicon Græcolat. [illegible] ἀγέλης, Philostratus in vita Apollonij; vide an legendum ἱππῶται, id est ἱπποφορβοί, vel contra apud Varinum, vt paulò ante citaui, pro ἱππῶται, ἱππόται) interpres Latinus parum probatus, vertit: homines planè inculti & armentorum equites curatoresque. Equum ab ipso Catone defrictum, Seneca epistola 88 Distringere apud Plinium 34.8. pro defricare in balneis, & vti strigilibus. De equotribis & strigile vide inferius in hoc capite. [illegible] Pollux. In Callimachi hymno in lauacra Palladis, versus leguntur huiusmodi. Οὐ πὼ Ἀθηναία μεγάλως ἀπελύσατο πάχεις, Πρὶν κόνιν ἱππειᾶν ἐξελάσαι λαγόνων. [illegible] Citatur hic hymnus & Latine redditur à Politiano in Miscellaneis cap.80.

De stabulo in genere quædam scribit Grapaldus lib 1 cap.8. Equaria, idem quod equile. Varro in procemio de re rust.2. Quòd & ipse pecuarias habui grandes, in Apulia ouiarias, & Reatino equarias. Præsepe ipsum propriè stabulum dicetur, Grapaldus. Equitium, equorum armentum. Vlpianus ff. De vsu & habitatione: Equitij quoque legato vsu, videndum ne & domare possit & ad vehendum sub iugo vti. Tacitus de Germania, Mos est ciuitatibus vltrò equitium conferre principibus. Equitium Grapaldus & Scoppa grammatici mandram interpretantur. Est autem mandra Græcum vocabulũ Italis hodieq; in vsu pro equili. Μάνδραι, [illegible] ἵππων, Hesych. & Varinus. Polia, armentum equorum, ἀγέλη ἵππων, vt supra monui. Equitarius, equili præfectus, Scoppa: Textor pastorem equorum interpretatur. Ego equitiarium potius dixerim, quinque syllabis, qui equitio præsit vel curat, vt & Cælius habet. Ἱππῶν, oxytonum, equile: paroxytonum verò proprium viri est. Hippostasium esse videtur equorum stabulum, sicuti boum bustasium. Nam & equum ab armento sequestratum iam, & stabulo ac præsepi applicitum, Græci eleganter staton id est στατὸν dicunt, Cælius. Ἱππῶνες, ἱππῶνες, ἱπποστάσια, [illegible], Pollux. Στάσις ἵππων pars ciuitatis apud Euripidem in Hippolyto. Lysias hippostasin dixit: [illegible] Pollux. Hippostasia, hippostasis hippostasium, stationes equorum in stabulis, Budæus in Commentarijs. Ἱππάκη, stabulum equorum apud Lacones, Varin.

Varin.& Hesychius. [illegible] Varin. Σταῦλος, stabulum iumentorum, equile, Varinus. [illegible], Hesych & Varinus. Hippo dea stabuli credita, vt inferius dicetur inter deos. Eò loci stabulum (inquit Xenophon in libro de re equestri) ædificatum habere conuenit, vt quàm frequentissimè ob oculos domini equus versetur. Ipsius equi veluti conclaue ita construi optimum, vt non magis pabulum de præsepi, quàm cibus domini de penu furto subduci possit. Qui quidem in hoc negligens est, is seipsum, vt ego opinor, negligit: manifestum enim est in periculis equum corpus domini accipere tanquam depositum. Neq; ille locus ideo solum communiendus est ne furto pabulum diminuatur: sed quia etiam, si forte effundatur ab equo, ita cognoscitur, &c. Porrò ad pedes confirmandos, prouidendum est ne stabula sint humida & læuia: talia enim præclaras etiam vngulas corrumpunt: quamobrem defluxum habebunt, ne humida sint læuitas autem emendabitur defossis lapidibus, quorum inter se magnitudo sit vngulis par. Nam inter standum quoq; talia stabula pedes equorum consolidant. Post hæc curator equum educet, vbi destringat. Resoluetur autem de præsepi post matutinum pabulum equus, vt sit vespertinum illi iucundius, Hæc Xenophon: mox autem qualis exostathmus, id est exterior pars stabuli esse debeat, subijcit: qua de re eius verba superius alicubi recitata puto. Præsepe generis neutri, & præsepes fœminini apud Plautum & Catonem, stabulum dicitur equorum, mularum, & cæterorum animalium. Stabant tercentum nitidi in præsepibus altis, Vergilius 7. Aeneid. de equis. Olida præsepia, Iuuenalis Sat.8. Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent, Verg. 4. Georg. de apibus. Accipitur etiam pro lupanari, &c. Vide Promptuarium.

Vergilius præsepia plena & farura cognominat. Legimus etiam hoc præsepium. Præsepium meum hordeo passim repleri iubet, fœnumq; Bactriano camelo sufficiens apponi. Apuleius 6. Metam. Φάτνη, παρὰ τὸ φαγεῖν, vt etiam κάπη à κάπτειν: vtrunque verbum edere significat. Ἱππείῃσι κάπῃσιν apud Homerum. Φατνώματα, τὰ διάγλυφα (aliâs διάγλυφα) [illegible], (canales nimirum.) Φατνωτὸν, τὸ [illegible]. Varinus. Vide etiam in alijs Lexicis & Etymologo in κάπη & in Ἱππείαις κάπαις apud Varin. In stabulo (inquit Columella) sint ampla præsepia super quæ transuersi asseres in modum iugeri à terra septem pedibus elati, configantur, ad quos religari possint iuuenci. At præsepe ipsum (inquit Grapaldus) proprie stabulum dicetur: lignum verò ad quod equos cæteraq; iumenta capistris (ita enim ipsa lora dicuntur) religare solemus, non aliter quàm ad ansulam vel vncinum, vacerra nominatur. Columella clatrorum genus vacerras appellat, quibus robore factis caueæ muniuntur. Patena quæ appellatur (vox facta videtur à φάτνη Græcorum) hoc est alueus ad hordeum ministrandum, Veget. 1. 56. Et ibidem, Cratis, quæ iacca vocatur à vulgo, pro equorum statura nec nimis alta sit, &c. [illegible] Pollux 10.38.

Ephippium, tegmen equi ad mollem vecturam paratum. Varro in Catone, Mihi puero equus erat sine ephippio, Nonius. Stragula succincti venator sume veredi. Nam solet à nudo surgere ficus equo, Martialis ephippij lemmate proposito in Apophoretis. Inde equi ephippiati, quorū contrarij sunt à nostris desultorij (sine ephippijs, vt & Perottus scribit, vide supra in B.) nuncupati, quòd ex his facile desiliāt desultores. At generaliter omnia quæ mulis equisue insternuntur strata dixêre: & equos stratos ac instratos, eis ornatos. Armatos deinde instratisq; equis signum expectare, Liuius. Et alibi, Malis strata detrahi iubet. Stultus est qui equum empturus non ipsum inspicit, sed stratum eius & frenos, Seneca ad Lucilium, Hæc Grapald. Frenos & strata equorum Pelethronium inuenisse dicunt Plin. Equum empturus solui iubet stratum, Senec. in epist. (der sattel, oder satteldecke.) Armatus eques frenatos stratosq; teneret equos, Liuius. Quidam stratum etiam accipit pro culmis qui sternuntur ad cubile equis. Optat ephippia bos piger, optat arare caballus, Horat. Neque eodem modo parantur ad ephippium, vt ad prædam, Varro 3. de re rust. Puto concedi nobis oportere, vt Græco verbo vtamur, si quando minus occurret Latinum: ne hoc ephippijs & acratophoris potius quàm proëgmenis & apoproëgmenis concedatur, Cicero 3. de Finib.

Ephippium de equo dicitur, non sella, inquit Budæus. Sella à sedendo dicitur, Isidorus inter instrumenta equi. Vulgus quidem Italorum & Gallorum ephippium sellam nuncupat. Africa equos velocissimos præstat ad vsum sellæ, Veget. Equorum mulorumq; genus sub sellis aut sagmis solo tergo præstat officium, Idem 2.59. In sedem recipere, Plinius de Bucephalo: vbi vel dorsi equini partem, cui insidet eques, quam & Græci hedram vocant: vel ephippium intelligas licet. Ephippiati, qui ephippia habent in equis. Cæsar lib. 4. belli Gallici, Non eorum moribus turpius aut inertius habetur, quàm ephippijs vti: itaq; ad quemuis numerū ephippiatorum, quamuis pauci, adire audent: loquitur autem de Sueuis. Ephippiarij equi dicebantur, qui inter meritorios ephippia gerebāt, Sipontin. Scoppa ephippiarium, ephippiorum artificem interpretatur. Parephippius in codice de cursu publico (licet parphiphum legatur) qui equo currit sine ratione artis equestris, Scoppa. Numidæ equo nudo, id est sine ephippijs, in bello vtebantur, Appianus de rebus Libycis. Nec legimus, neq; sanè ex veterum monumentis aut marmoribus aspicimus, equos eorum ephippia more nostro, neq; penitus staffas (stapedes) vulgo dictas habuisse: sed tantum in dorso ephippia eius generis, quibus hodie domitores equorum vtuntur, Volaterran. Equis instructi & ephippijs ac frenis decentibus prorsus, Ael. Lampridius in Seuero.

Ἐφιππία, certamē currentium equorū: per iôta in penultima: per ει vero diphthongum, stratum vel sella equi. [illegible] Ῥωμαίοις τῶν αἰχμαλώτων [illegible], Procopius apud Suidam. [illegible], Poll. Et alibi, Pro equis singularibus (monippis) parare oportet, [illegible] (malim ἐφίππειον.) Camerarius etiam apud Xenophontē rectè pro epocho reddit ephippiū. [illegible], Siculi. [illegible] (forte σάγματα) [illegible], Hesych. [illegible], Hesychius: sed magis probo Varini lectionem, [illegible]. [illegible] quidem asinus attritus & annosus exponitur. Sic & astraben interpretantur asinum, mulam, quoduis iumentum, dossuarium mulum: & in ephippijs lignum quod manu tenent sedentes, Cælius. De clitellis & sagmis dixi in Asino H.e. sed hîc etiam nonnulla addemus, presertim quod ad equos. Vide etiam infra in mulis. Clitellarij vel clitellati muli & equi dicuntur, qui onera vel sarcinas in clitellis ferunt. A clitellæ similitudine locus Romæ Clitella vocabatur: item in via Flaminia loca quædam deuexa & accliua. Est etiam tormenti genus eodem nomine, Sipontin. Clitellarij vel dorsuarij vel dossuarij (nam dossum pro dorso veteres dicebant) ijdem sunt: quin & sarcinarij, quòd sarcinas clitellis alligatas dorso gestent. Equi sella, vel barda, si salmam portauerit. Hæc verba apud Vegetium, ni fallor, leguntur. Sagmarij equus

equus, [illegible], nostris *saumroß*. Illyricè saumar. Sagma, quæ corruptè vulgo salma dicitur, à stratu sagorum vocatur, vnde & caballus sagmarius, mula sagmaria, Isidorus. [illegible] Πέρσης ἀνὴρ [illegible], Xenophon apud Suidam. Cingulum hominum, generis neutri est: nam animalium, genere fœminino dicimus has cingulas, Isidor. Vt noua velocem cingula lædat equum, Ouid. lib. 1. de Remedio. Ephippium loris cannabinis (quæ cingulas vocitant) ventrê cingentibus, ne diffluat, continetur, Grapald. Postilena incuruum lignum siue crassius lorum dicetur, quod sub iumentorum cauda posuêre, eò quod à posteriore parte habeatur. Plautus in Casina, Ita te aggerunda curuum aqua faciam, probè, Vt ex te postilena possiet fieri. Hinc per contrarium antilena, qua pectus cingitur, vt pectorali, Grapald. & Sipontinus. Antilena, *das vorder gröt, fürgröt, brustboug*. Postilena, *das hinder gröt, hinderboug*. Apud Isidorum antella & postella legitur, his verbis: Antella, quasi antesella: sicut & postella, quasi postsella. Aliqui postilenam deriuant à post & stando. Videretur & ὑποζώνη cingulum vel cingula equi esse: sed grammatici exponunt [illegible]. Sed & cingulas laterales legimus, à lateribus quæ cingunt. Adduntur ferè omnibus bullæ (*spangen*) ex orichalco imprimis, orbiculatæ, extuberantesq; ad ornatum & splendorem, Grapaldus. Λέπαδνα (apud Hesychium non rectè legitur λεπάδια) lora sunt lata, quibus ceruices equorum iugo alligatur (ἀπὸ τοῦ λέπω, τὸ λεπίζω, propter latitudinem:) vel pectoralia lora quæ à ceruicibus equorum demittuntur, vel pectoralia lora simpliciter: vel [illegible], id est lora quæ ab axillis sic nuncupantur, Varin. & Suidas. [illegible] (aliàs [illegible]) vel [illegible], [illegible] τοῦ [illegible], Varinus & Hesych. Legitur autem apud Strabonem vox [illegible]: & fortè ad equos tantum currui iunctos pertinet, de quo viderint quibus vacat. [illegible], Pollux 1. 10. Λέπαδνα legimus Iliados ε. & τ. vbi Scholia exponunt [illegible]. Non placet qui in Lexico Græcolat. λέπαδνα etiam capistra vertit: [illegible], Calaber. Capistrum à capite iumentorũ dictum, Isidorus. Capistrum, capitis vinculum quod iumentis & cuicunque animali adhibetur, ne fugiant. Primaq; ferratis præfigunt ora capistris, Vergil. 3. Georg. id est duris, Seruius. Hinc verbum capistrare, Vide Promptuarium. [illegible], Varinus & Suidas. [illegible], Hesych. [illegible], Idem. Φορβεὰ [illegible], Suidas. [illegible], &c. Pollux. [illegible], Pollux. [illegible], &c. Idem. Sunt & φορβειαὶ pelliculæ quædam circa os tibicinum, vt vox moderatior suauiorque reddatur, Scholia in Aristophanẽ. Ἱπποφόρβιον, καπίστριον, Hesychius, Varinus. Κάπιστρον & [illegible], Varinus. [illegible], Idem & Hesychius. [illegible], Hesychius: Varinus exponit φορβειὰν ἵππου, à capite Latina dictione. [illegible], Pollux.

[illegible], Hesychius & Varin. Hinc factum videtur verbum [illegible], includere. [illegible], Xenophon de re equest. Capulum, funis, à capiendo, quòd eo indomita iumenta comprehendantur, Isidorus. Sciet etiam curator accommodare equo capistrum (κημὸν) quoties vel ad destrictionem, vel volutabrum educere volet. Denique quocunq; sine freno ducendus erit, capistrum induetur, [illegible]: nam hoc respirationem (ἀναπνεῖν, in Polluce [illegible] legitur, quod non placet) non impedit, & morsibus tamen obstat atq; subitas inuasiones equorum coheret. Alligari equum à capite supernè rectum est: quicquid enim os illius offendit, declinare solet elato capite equus: id cum facit ita alligatus, magis laxantur, quàm dirumpuntur vincula, Hæc Xenophon in libro de re equestri. Apparet autem κημὸν alium esse à freno, tum ex hoc Xenophontis loco, tum imitati eum Pollucis his verbis: [illegible], κημοῦν τὸν ἵππον, Κημὸς, genus freni, ἢ φιμὸς, Suidas, Varin. Sic autem nominatur ἀπὸ τοῦ χάσκειν. [illegible] (aliàs [illegible]), Varinus. [illegible], Varinus. [illegible] (al' [illegible]) [illegible] (εἰς ὃν [illegible]), Hesych.) [illegible] (lego [illegible]) [illegible], Varinus, Hesychius, & Scholia Aristophanis. Pollux ad monippos, id est singulares equos, requiri ait ephippium, [illegible], Philodemus in epigrammate. Καὶ [illegible], Suidas ex epigrammate. Chamus, genus aspri freni, quo caballi superbi coërceri solẽt: dictus à curuitate: chamos enim Græci curuum dicunt, Isidorus. [illegible], Varinus: & χαλινὸν, καμπύλον, [illegible], Idem. Chami vocabulo vsus est D. Hieronymus Psalmo 31. (vbi 70 etiam κημὸν habent) & 4. Regum 19. his verbis, Ponam chamum in labijs tuis, & reducam te in via per quam venisti. Ego camum potius sine aspiratione protulerim, vt Græcæ originis sit, καμὸς Doricè pro κημὸς. Deos quæso, vt quidem hodie camum & furcam feras, Plautus Casina. Grammatici genus vinculi interpretantur. Vocabatur etiã κημὸς à similitudine figuræ, vt conijcio, cadus iudicialis, vel operculum eius, per quod calculi (vt tali in turricula ludi genere, de quo paulo post) immittebantur. Κημὸς, [illegible], Hesychius) [illegible] (lego [illegible]) [illegible]. Erat hoc operculum [illegible] id est infundibulo simile figura, vnde χοάνην (lego [illegible]) Cratinus appellat: nam ἠθμὸς quoque, id est coli, vel sacci per quem colamus, similis forma est. Erat autem cadus duplex, alter æneus & ratus, alter ligneus & irritus, (κύριον καὶ ἄκυρον Græci dicunt:) Et æreo operculum erat [illegible] (fortè [illegible], id est perforatum) vt in ipsum solum calculi inijcerentur, Varinus & Scholia Aristophanis.

[illegible] ἐπικείμενος τῷ καδίσκῳ, Pollux. Cemos herba videtur appellata ex floris siue calycis figura: quoniam pyxidecula Athenis ita nominabatur, per quam suffragia in subiectum vasculum, quod caddiscum vocabant, demitti consueuerant: quod & Venetijs hodieq; seruatur, Hermolaus. Cemos apud Dioscoridem est inter nomenclaturas leontopodij, catananees, & hederæ. Scholia in Aristophanem interpretantur lilij genus, & herbam quandam & legumen quoddam apud Thraces. [illegible] &c. Pollux 1. 10. In homine etiam (per translationem à frenis) labiorum [illegible] partes vtrocũque [illegible] ad maxillas desinentes, [illegible] dicuntur, Pollux. [illegible], Nicander de aconito scribens. Est præterea κημὸς è filis aut funiculis ([illegible]) instrumentum [illegible] figura, in quod purpuræ aut conchylia ingressa capiuntur, &c. Varinus. Huius figuræ piscatoria instrumenta quæ [illegible] cancellatim

cellatim f. decussantibus filis, vt in retibus, nostrates vocant *feumer*, *l'aren*, *setzbë*, *en.sc.zgarn*. Est & nassa huiusmodi, sed e viminibus contexta, cyrton Græci nominant: quo cum intrauerit piscis exire non potest, *e.n. üsch oder reüs*: aliqui excipulam vel excipulum vocant. Vide etiam in Porro pisce.

Frænum, instrumentum quo equus retinetur & domatur: dictum quòd equorũ ora frangat, & ideo per æ. scribendum, (multi absq; diphthongo scribunt.) In plurali hi fræni, vel hæc fræna. Et stabulis fræno audire sonantes, Vergilius, Ouidius sonantia fræna dixit. Alteri se calcaria adhibere, alteri frænos, Cicero de claris Orat. Ni frænum accipere & victi parere fatentur, Vergilius metaphoricè. Frenos & strata equorum Pelethronium (malim Pelethronios cum Vergilio: vide Onomasticum) inuenisse tradunt, Plinius 7.56. Frena Pelethronij Lapithæ, gyrosq; dedere Impositi dorso, Vergilius. Κέλητα δὲ χαλινὸν πρῶτος Βελλεροφόντης ἐπεκτήσατο, Scholia in Pindarum. Quid te frena iuuant temeraria? Martialis. Ardentes & equos ad mollia ducere frena, Manilius lib 4. Frenaq; bina eius, quæ nunc habet aurea Pallas, Vergil. Impari frena thesauri equorum accommodant, Accius, vt Nonius citat. Tẽpore lenta pati frena docentur equi, Ouid. 1. de Arte. Frena dicta (inquit Isidorus) quòd equos fremere cogant: vel quòd hæc equi frendant, id est imprimant dentibus & obmordeant. Hippolytus arctis continet frenis equos, Seneca. Aureas dicebant frenum, quod ad aures equorum religabatur: oreas quo ora coërcebantur, Fest. Et alibi Oreæ freni quòd ori inseruntur dicti. Titinnius in Setina: Et si tacebit, tantum gaudebit sibi permitti oreæ. Cæcilius in Ariolo Deprandi autem Leonis obdas oreas. Cato Originum lib. 3. Equos respondit oreas mihi, inde tibi cape flagellium. Trebelius pro se apud populum: Equus qui mihi sub feminibus occisus erat, oreas detraho. Lupati sunt freni asperrimi, dicti à lupinis dentibus, qui inæquales sunt, (quod & Seruius scribit:) vnde & eorum morsus vehementer obest, Isidorus. Lupi, fræni asperrimi, à lupinis dentibus, quia inęquales sunt: siue quia duritiam habent lupinorum dentium similem & propterea morsus eorum asperrimus. His frenis vtebantur Galli. Vuillichius Germanicè reddit *brechzeum*. Camerarius apud Xenophontẽ pro stomio lupos vertere solet. Vide in Lupo H. a. Tẽpore paret equus lentis animosus habenis, Et placido duros accipit ore lupos. Ouid. 4. Trist. Non aspera præbet ora lupis, Papinius in Achil. Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis, Silius. Prensiq; negabunt Verbera lenta pati, & duris parêre lupatis, Verg. 3. Georg. Asper equus duris contunditur ora lupatis Ibid. Solinus genere masculino dixit, Isq; adeò spreuit lupatos, vt de industria incuruatus, ruina & se & equitem pariter affligeret. Lupatis temperat ora frenis, Horatius 1.8. Carm. Pastomis (aliàs postomis, quod minus placet) dicitur ferrum (instrumentum ferreum siue ligneum) quod ad cohibendam equorum tenaciam naribus vel morsui imponitur, Græcè ἀπὸ τοῦ στόματος. Pastomides huic ingentes de naribus pendent, Lucilius, citante Nonio De formis frenorum vtilibus, tam pullis, quam equis scallionatis & non scallionatis, Rusius cap. 35. Idem docet nonnihil de freno & frenatione cap. 40. quod inscribitur, De extrahendis equo dentibus qui dicuntur scalliones. Varias etiam frenorum differentias eleganter pictas, in Rusij volumine reperiet qui desiderabit. Vt iniecto equulei freno repente exagitantur nouo, Cicero 3. Tuscul. Immitem quatiebat equum spumantia sæuo Frena cruentantem morsu, Silius. Frenatis lucent in equis, Vergil. Vt armatus eques frenatos stratosque teneret equos, Liuius. Equites infrenati. id est quorum equi non habent frenos, Idem. Numidæ frenis nõ vtebantur, Oppius de bello Africo. Massyli equos virga non freno gubernant: vnde & Vergilius infrenes vocat Numidas. Murcibij vix ora tenacia ferro Concedunt, Gratius. De frenis & reliqua instructione equorum Libycorum dixi in B. in Mauris & Libycis. Considerari debet (inquit Petrus Crescent.) durities & mollities oris equi, vt pro illius ratione frenum commodum adhibeatur. Sunt enim frena quædam valde leuia, quædam minus: alia asperrima & durissima, alia minus: quædam media inter prædicta Formas eorum scribere omitto, quia nota apud frenorum artifices: nec possunt tam aptè describi, quemadmodum possunt oculata fide videri, Hæc ille. Arrianus libro octauo de rebus gestis Alexandri Indorum frenandi morem his ferè verbis describit. Equi eorum non sunt ephippijs instructi (σεσαγμένοι) sed neq; frenis ita vt Græci aut Celtici: nam summum equi os corio bubulo crudo ambitur: quod consutum est & (περιηρτημένον) annexum: continet autem stimulos ex ære aut ferro introrsum conuersos: ditiores eburneos parant. Cæterum ori ferreum inditur instrumentum obeli figura, (hoc est rectum & oblongum:) à quo habenæ (ῥυτῆρες) dependent. Habenis attractis, obelus equum coërcet, & stimuli ab eo pendentes pungendo habenis parere cogunt, Hæc ille. Græci frenum χαλινὸν appellant: est autem propriè ea pars freni quæ ori inseritur. Inde verba χαλινοῦν & χαλιναγωγεῖν. Χαλιναγωγεῖν γλῶσσαν, frenare linguam. Nicander tropicè dentes χαλινοὺς dixit: Oppianus funes nauticos vocabulo neutro plurali χαλινά. Buccarum partes circa labiorum confinia Græci χαλινὸν vocant, Cælius. Χαλινὸν Homerus vocat freni partem quæ ori inseritur: habenas verò ῥυτῆρας & ἡνία, &c. Varinus. Pollux ad equum singularem requirit inter cætera φιμοὺς, ψάλια, χαλινούς. Τὸ μὲν δὴ πρῶτον ἐκ Φορβειᾶς τὸν ἵππον περιακτέον, εἶτα χαλινώσαντα ἐᾶσαι ἑστάναι, ὡς μὴ εὐθὺς ἑλκόμενος πνοίη: ἀλλ' ἐν ἀναλγησίᾳ καὶ ἀπραγμοσύνῃ τῆς σιαγόνος, ἠρέμα προσεθιζόμενος τῷ χαλινῷ, Pol. Χαλινοῦσι δ' [illegible] καὶ χαλινὸν [illegible] τῷ στόματι, ἐκχαλινοῦσι, Idem. Ἵππος εὐχάλινωτος, δυσχάλινωτος, Varin. Εἶμ' αὖθις ἐγχαλινώσας, Plutar. de Sylla. Et alibi, Ἵππος ἐγχαλινωθείς. Ἵππος ἀποχαλινοῦντες, Xenoph. Ἐκλῦσαι τὸν ἵππον τοῦ χαλινοῦ, Procop. Ἐφεῖναι τὸν χαλινὸν εἰς τάχος, Pol. Ἀνέτως τοὺς χαλινοὺς ἐφιέντες, Heliod. in Aethiop. Et rursus, Ἐφεὶς τῷ χαλινῷ τὸν ἵππον. Ἀνακλάσαι τὸν αὐχένα ἐκ τοῦ χαλινοῦ, Pol. hoc est, vt videtur ἀναχαιτίζειν τὸν ἵππον, ἀνακρούειν. Et alibi, Ποτὲ μὲν [illegible] ποτὲ δὲ καθίησι καὶ ἐνδίδωσι τὸν χαλινὸν, ἐνδάκνει λαμβάνει. Ἐν χειρὶ τινάσσων Νωλεμὲς ἀμφὶ γένυσσι μέγα κτυπέοντα χαλινὸν, Calab. lib. 4.

Οἱ δὲ χαλινὰ χρυσάμπυκα φέρουσι, Ἀσπίον, Ibidem. Χαλινὸν χρυσάμπυκα, id est aureis phaleris ornatum, Pindarus dixit in Olympijs Carmine 13. Item philtron hippion pro freno, Ibidem. Ῥυτῆρες, χαλινὸς, ποδύλιον, Suidas. Ἱππικὰ ὄργανα, κέντρον, μύωψ, ἀποχαλινῶσαι, ἡνία, Pollux. Χαλινοῦσθαι [illegible], Callimachus. Στόμια, τὰ χαλινά, poëticè, Varinus. Δακὼν δὲ στόμιον, ὡς νεόζυγος Πῶλος βιάζῃ, καὶ πρὸς ἡνίας μάχῃ, Aeschylus in Prometheo. [illegible] Κεντροδινουμένας, Euripides. Φιμὸν, ἄγχειν, [illegible] Varinus. Ἐπιστομίζειν, ἐμποδίζειν, κατέχειν, καταπνίγειν, Idem & Suidas. Τοῦ δὲ χαλινοῦ τὰ σιδήρια, ἐπιστόμια. [illegible] (Et alibi, [illegible]) [illegible] Poll. Στομίας equus, qui freno nõ facile paret. Στομίας ἵππος ὁ τῷ στόματι ἀντερείδων τῷ χαλινῷ, Eustath. Φιμὸς, ὁ χαλινός, (quasi [illegible]) Καὶ φιμοὺς, ἐκυβευτικὰ ἔτερα ὄργανα, Aeschines cõtra Timarch. Φιμὸς δέ ἐστιν ὁ καλούμενος κημὸς εἰς ὃν ἐνέβαλλον τὰς (οἱ κύβοι) Δίφιλος δὲ φησιν, Ἔχει εἰς μέσον τὸν φιμὸν, ὡς ἂν ἐμβάλλῃ, Suid. & Varin. Instrumentũ hoc lusoriũ à figuræ similitudine sic dictũ apparet, vt & κημὸς, quẽ supra quoq; interpretati sumus indicialẽ cadum, vel operculum eius conforme, per qđ calculi immittebantur. Latini similiter à figura turriculæ nomẽ huic instrumento indiderũt, de qua Martialis lib 14.

Non soli autem tali, lib.14. Quærit compositos manus improba mittere talos, Si per me misit nil nisi vota facit.
vt Perottus putat, in subiectum alueolum per turriculam demittuntur, sed etiam tesseræ vt ex Suidæ verbis appa-
ret, κυβόπυργον ὄργανον appellantis: & apud nos etiam quanquam rarum hūc ludum cum tesseris fieri obseruaui, nec
id absque ratione. tam enim tesseræ quàm tali per manum fraudulenter emitti possunt, per turriculam non item:
vbi scilicet non arte dolóue, sed votis tantum luditur. (Nostrates vocant *in der brenten spilen*. quo ludi genere in
nundinis quibusdam ferè apud Heluetios vtuntur.) Turricula, vasculi genus à turris similitudine ita dicti, quo
iactari tali ludendo solebant. Eadem pyrgos appellatur: sic enim Græci turrim vocant. Qui pro te tolleret, atque
Mitteret in pyrgum talos, Hor. 2. Ser. Sat. 7. Hic Acron, Pyrgum (inquit) hoc est tabulam: alij fritillum dicunt.
Calepinus hoc in loco non pyrgum, sed fimum legens, Fimum (inquit) vel fimus, quod nos fritillum & alueo-
lum dicimus, in quo coniectæ tesseræ agitatæque miscentur. Atqui nos phimon ostendimus, non alueolum, sed
vas supra alueolum esse. Pyrgum quidam vasis genus cauitate sessili interpretatur, quo coniecti tali agitentur an-
tequam in alueolum proijciantur, vt in Promptuario legimus: quod mihi non probatur: turri enim pyramidis
figura, non sessilis & plana conuenit. & supra ex authoribus ostendi, infundibuli aut coni colicue formam κημῷ ap-
pellato vasi fuisse: sunt autem capistra quoq; & frena (de loris frenorum loquor) ferè huiusmodi: & ipsum ludi
instrumentum, quod hodieque apud nos durat, interpretationi meæ astipulatur. Quanquam enim turres qua-
drangula forma extrui soleant, vnde & pyrgos turma equestris similiter instructa nuncupatur: magis tamen in
turrium specie tectum ipsum pyramidis forma assurgens consideratur. Cęlius Calcagninus de talorum ludo scri-
bens, Ad summouendas, inquit, alcatorum fraudes, qui subdola manu vti callent: institutum est, vt in condito-
rio, seu tu pyxidem mauis appellare, repositi tali promerentur in abacum: id conditorium Persius orcam, sumpta
ex monstro marino translatione appellauit. Sic & Pomponius poëta Bononiensis, Dum contemplor orcam, ta-
xillos perdidi. Hæc Calcagninus. Persij versus Satyra 3 hi sunt: Quid dexter senio ferret, Scire erat in voto, dam-
nosa canicula quantum Raderet, angustæ collo non fallier orcæ. Hinc apparet orcæ lusorij instrumenti ad ta-
los, collum fuisse angustum, quale scilicet infundibulorū est ex orbiculato ambitu capaciore paulatim in conum
se colligens: (quamuis & aliud genus infundibulorum est, quòd planum habet fundum, sed ex quo oblongus &
teres canalis descendat:) quamobrem non probo Calcagninum qui pyxidis & conditorij nomine orcam luso-
riam appellet, cum in tali cauitate nihil, ne momento quidem, loco manere possit, sed statim immissum delaba-
tur & excidat per collum. Fallitur etiam Sipontinus & alij, qui talos in pyrgum seu orcam iniectos iactari agita-
rique putant, eo scilicet modo quo manu agitari ab alcatoribus solent: cum turricula sic agitari non opus habeat,
delatis sponte qui simpliciter immissi fuerint talis aut tesseris: nec possit etiam, cum loco fixa sit, ni fallor, supra al-
ueolum. Campum in quo tesseraria pugna exercebatur, ab antiquis nunc abacum, nunc alueolum, nunc tabu-
lam lusoriam, modo πλινθίον, sed & fritillum appellatum video: reclamantibus licet grammaticis, qui ex authori-
tate Porphyrionis, non ad tesserarium ludum, sed talarium, fritillum pertinere arbitrantur: vt idem sit cum turri-
cula instrumentum, &c. Calcagninus in libello de tesserarum ludo.

Τηλία, κημοὶ, φιμοὶ, κιθὶς, κύθοι. Ἀφέσεως κύθοι, Pollux lib. 8. sed prima syllaba vocis κιθὶς per η. non per ι. scribi debet:
sic enim legitur apud Varinum: Κηθάρια, τὰ ὀξύβαφα, ἐξ ὧν τοὺς κύβους ἠθίεσαν, πλεκτὰ δ' ἦν ταῦτα. Et rursus, Κήθιον, ἀγ-
γεῖον πλεκτὸν, εἰς ὃ τὰς ψήφους καθιᾶσι. Et mox, Μὴ περιμένετε ... κύβων παιδιὰν ... βάλλοντες ἐξ αὐτοῦ. καὶ
γὰρ Ἕρμιππος ἐν Θεοῖς, Καὶ τρεῖς κύβους ἔσω ἔχων κήθιον. Κήθεια, κηθάρια, τὰ ὀξύβαφα, ἐν οἷς τοὺς κύβους ἔβαλλον. Hoc instru-
mentum si idem cum turricula est, non propriè videtur oxybaphi nomine, id est acetabuli, exponi. (Aut pro
vtroq; forsan rectè accipi potest, cum acetabuli nomen latè pateat, ita vt coxæ etiam acetabulum, sed Latinè, græ-
cè cotyla, dicatur.) Mutuatus est autem Varinus quæ hic ad scripsi, ex Scholijs in Vespas Aristophanis, vbi poëtæ
verba sunt hæc: Ὡς ἠλθόντε γε τὸν μὲν σύρφακα τὸν ἄλλον (id est vulgarem turbam iudicum.) Ἐκ κηθαρίου λαγαρίζομενον &
τραγαλίζοντα τὸ μηδὲν, ex cethario victitare, & minimum inde lucellum quasi liguriendo absumere. Sed talis & tes-
seris relictis ad frenos redeo. Pollux ad equum singularem requirit κημὸς, φιμοὺς, ψάλια, &c. Pluralis numerus φι-
μοὶ vel φιμά: vt in Epigrammate Anytes, καὶ λασίῳ φιμὰ περὶ στόματι, in pueros hirco inequitantes. Φίμα (paroxyto-
num, non probo) κημὸς, φιμὸς, Varinus. Hinc εὔφιμος ἵππος, ὁ εὐχάλινος: ἀφύφιμος, ὁ δυσχάλινος, Idem.
Vocabantur quidam & αὐλωτοὶ φιμοὶ, ac si frenos tibiales dicas, à quibus crepitacula (κώδωνες) pendebant: & im-
misso eis equorum hinnitu sonum tibiæ similem reddebant, Pollux & Varinus in Αὐλωτοί. Si glans ita contecta est
(inquit Celsus 7.25.) vt nudari non possit, quod vitium Græci φίμωσιν appellant, aperienda est: quod hoc modo
fit. Subter à summa ora cutis inciditur recta linea vsque ad frenum, atq; ita superius tergus relaxatum cedere re-
tro potest.

Φιμοῦν, ἄγχειν, ἐπιστομίζειν. Τὸ στόμα τῷ χαλινῷ φιμώσαντες ἐπιφαγμένως, Suidas.

Ῥυτὰ, τὰ χαλινὰ, ἀπὸ τοῦ ἐρύω vel ἐρύω quod est traho, Varinus: idem videtur quod ῥυτῆρες, id est habenæ: quam similiter
vocem aliqui frenos interpretantur, per synecdochen nimirum: sed de habenis postea. Ἐγίνα, χαλινοὶ, Hesychius
& Varinus.

Apud Pindarum facetiore metaphora frenum equi hippium nuncupari philtrum obseruauimus, Cælius,
Ψάλιον μὲν τὸ ἵππου (ὁ χαλινὸς, ἢ ἡ κρίκος τοῦ χαλινοῦ, ἢ ἁπλῶς ὁ ..., Varinus:) ψέλιον δὲ τὸ ἀκρεις τῆς βραχίονι περι-
τιθέμενον κόσμιον, Ammonius. Dores ψέλιον vocant ..., Idem.

Ψάλιον Atticè, ψέλιον communiter, Idē. (vt ..., ..., σίαλος.) Non probo quod apud Hesychium
legitur, Ψαλὸν, εἶδος χαλινοῦ. In pace Aristophanis ψάλια legitur per λ. simplex, carminis causa puto lambda alte-
ro abiecto (quanquam & apud Xenophontem, vt paulo post citabo similiter habetur) in his versibus dimetris
anapæsticis: Ἀλλ' ἄγε Πήγασε χώρει χαίρων Χρυσοχάλινον πάταγον ψαλίων Διακινήσας φαιδροῖς ὠσί. Scholia ψαλίων, χα-
λινῶν exponunt, vt Suidas etiam & Varinus.

Pollux equum singularem instruens desiderat κημοὺς, φιμοὺς, ψαλία (paroxytonum, nisi mendū est) χαλινούς.
Psallium inijcere, ψάλιον ἐμβάλλειν, dicuntur, qui ferocientem animum moderamine quopiam premunt, meta-
phora sumpta ab equis animosioribus. Plato libro de Legibus tertio: Ὁ ... ἐπὶ ... ὑμῶν,
... ψάλιον ... ὀθόνη ...

Psallium autem (inquit Erasmus) est circulus, qui freno additur, vnde & pro freno ponitur interdum. Nisi
forte allusit ad bubalos, qui circulo ferreo naribus iniecto circumaguntur, vnde prouerbium, Naribus trahere.
Rusius quidem inter picturas frenorum, nonnullos cum circulis pingit mediæ parti anteriori annexis, vt pro
equis Turcicis, & genetis Hispanis.

Κυφὼν, ἡ κλοιάγχη τοῦ ψελλοῦ (forte ψελίου, vel δεσμοῦ, Varinus,) Κύφων ὅπερ ἔνιοι συνάγχην καλοῦσι: significat etiam vinculum ligneum, Hesychius. Sed hoc nihil ad frenos. Pollux ad equum singularem requirit χαλινὸς πνιγεύς, καὶ γὰρ τὸ πνιγεὺς ἐπὶ ἵππου Ἀριστοφάνης ἐν Δαιταλεῦσι λέγει. In lexicis Græcis & Græco latino πνιγεὺς non aliud esse dicitur quàm clibanus, vel caminus (vt etiam in Scholijs in Nebulas & Aues Aristophanis:) & propriè vbi extinguuntur ac suffocantur prunæ: mihi sanè in verbis Pollucis freni vel lupati asperioris genus esse videtur, quòd ferociores equos ita aliquando coërceri oporteat vt vel suffocandi videantur. Freni pars quæ ori inseritur χαλινὸς, οὗ τὸ μὲν μέσον ἡνίον. τὰ δὲ περὶ αὐτὸ, δακτύλιοι, ἐχῖνοι, τρίβολοι, οὕσπερ μασσᾶται ὁ ἵππος, Pollux. Τρίβολοι, τὰ τοῖς ἵπποις ἐν τοῖς χαλινοῖς ἐντιθέμενα. Hesychius & Varinus. Φαλὸς, pars quædam freni, Iidem. Xenophon in libro de re equestri conscendendi equum præcepta tradens, sic scribit: Πρῶτον μὲν τοίνυν τὸ ῥυταγωγεῖον χρὴ ἐκ τῆς
10 ὑποχαλινιδίας, ἢ ἐκ τοῦ ψαλίου ἠρτημένον, εὐτρεπὲς εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα λαβεῖν, καὶ χαλαρόν. τῇ δὲ δεξιᾷ τὰς ἡνίας παρὰ τὴν ἀκρωμίαν λαμβανέτω. Camerarius vertit: Primum de freni parte inferiore, seu etiam de annulo bulláue huius religatum lorum ductorium, aptè sinistra manu prehendet, & satis laxè. Dextra capiet habenas depositas in summis armis. Et rursus in eodem libro, ex eiusdem versione: Primum non pauciora frena duobus parabimus: quorum vnum lenius orbes (τροχοὺς) habeat grandiores: alterum eosdem cum grauestum depressos. Echini autem, id est clausuræ, etunt acutiores, vt cum istud prehenderit offensus equus asperitate mox dimittat: Cum autem lenius illi inditum fuerit, tum gaudens huius quidem lenitate, alia nihilominus ad quæ asperiore freno instructus fuerat, sub leni quoque exequatur. Sin lenitate contempta in hoc penitus incumbere volet, cogent scilicet illum hanc ob causam subiecti grandiores orbes, os pandere, atque ita admittere lupos. (Sed Græca mihi aliud sonare videntur, proinde apponam. Ἢν δ᾽ αὖ καταφρονήσας τῆς λειότητος θαμινὰ ἀντερείδηται ἐν
20 αὐτῷ, mordendo scilicet & mandendo: τούτου ἕνεκα τροχοὺς μεγάλους τῷ λείῳ προστίθεμεν, ἵνα χάσκειν ἀναγκαζόμενος ὑπ᾽ αὐτῶν, ἀφείη τὸ στόμιον: hoc est, vt os pandere coactus, frenum mordere & mandere desinat.) Poterit autem asperius frenum variari cum implicatione quadam, tum extensione, (Οἷόν τε δὲ καὶ τὸ τραχὺ ὁποῖον ἂν δέῃ ποιεῖν καὶ κατειλοῦντα καὶ κατατείνοντα: Camerarius legisse videtur κατατείνοντα. Pollux omnino aliter, Ἔστι δὲ καὶ τοῦ τραχέος ἐμπεριάγειν καταλαβόντα, ἢ κατακηροῦντα, lego καταγκυλοῦντα, etsi κατακηροῦν cera oblinere significat.) Cæterum cuiuscunque modi fuerint frena, sunto mollia omnia. (χαλινοὶ ὑγροὶ, quibus contrarij σκληροί.) Nam rigidum quauis parte sui prehensum retinet equus totum inter maxillas, perinde ac veru vbilibet prehendas totum sustuleris. Alterum verò non aliter quàm catena, ea parte tantummodo qua tenetur, non flectitur, aliæ pendent: quas elabentes dum captat equus, lupos (στόμιον) interea amittit de maxillis. Hanc ob causam & inferun ur medijs axibus annuli (κατὰ μέσον ἐκ τῶν ἀξόνων δακτύλιοι κρέμανται) vt hos lingua atque dentibus pren-
30 sans, omittat correptionem inter maxillas freni. Frenum molle est, cum axes commissuras (συμβολὰς) habent læues atque latas: itemq; omnia quæ axibus accommodantur, cum sunt ampla (εὐρύσματα, forte εὐρύτερα, καὶ μὴ σύμπυκνα, etsi Pollux etiam εὐρύσμα habet) & minus densa, mollius frenum existimandum. In quo verò omnes particulæ freni grauiter discurrunt atque colliduntur (χαλεπῶς διατρέχῃ καὶ συνῇ, id est ægre loco mouentur nec facile inter se concurrunt) illud frenum rigidum erit, Hactenus Xenophon. Eadem fere & Pollux: vide supra in E. Freni pars quædam nuncupatur echinus: sicut quod circa mentum est, psellium: quod ori inseritur, chalinus: cuius medium est, henium: post in ambitu dactylij, echini, triboli, quos mandit equus, Cæl. 12. 18. ex Polluce, vt apparet. Κορυφαίαν apud Xenophontem Camerarius verticale lorum transfert: apparet autem ex verbis Xenophontis circa aures id locari. Κεκρύφαλος, κορυφαία, & χαλινὸς, à Polluce pariter recensentur. Κεκρυφάλους, τοὺς τῶν ἵππων κορυφαστῆρας ἢ κορυφάντας, Hesych. & Varin. Ὁ δὲ ἀπὸ κορυφῆς τοῦ ἵππου ἐκτεταμένος ἱμὰς ἐπὶ τὸν χαλινὸν, κορυφαία. ὁ δὲ περὶ τὰς γνάθους, γνεαστὴρ, γνεάς, (malim oxytonum γνεάς, vt μασχαλὶς &
40 μασχαλιστὴρ,) Pol. 1. 10. Τὰς μὲν ἡνίας περιβαλὼν περὶ τὴν κεφαλὴν κατατιθέτω ἐπὶ ἀκρωμίᾳ. τὴν δὲ κορυφαίαν τῇ δεξιᾷ αἱρέτω. τὸ δὲ στόμιον τῇ ἀριστερᾷ προσφερέτω. κἂν μὲν δέχεται, δῆλον ὅτι περιτιθέναι δεῖ τὸν κεκρύφαλον, &c. Xenoph. Camerarius vertit, Habenas ob caput in summis armis deponat, verticale autem attollens in dextra teneat, ac lupos sinistra admoueat: quos si equus admiserit, applicanda scilicet erunt freni lora. Coryphæam fortassis Latinè frontale lorum vel frontale simpliciter non ineptè dixeris. Nam freni ipsi (vt scribit Grapaldus) à frontalibus pendent, quæ caput equi hinc inde vinciunt, & additis bullis interdum auratis, gemmisq; venustant. Plinius 37. 12. de cochlite gemma, Quondamque tantæ magnitudinis (inquit) fecere, vt equis regum in Oriente frontalia, atque pro phaleris pensilia facerent. Sed ampyx, potius quàm coryphæ, frontale videtur, de quo infra. Aliqui frontale exponunt ornamentum, quod fronti equorum siue elephantorum imponi solebat. Ingentes ipsi
50 erant, addebant speciem frontalia & cristæ, & tergo impositæ turres, Liuius. Pollux quidem προμετωπίδας inter arma equorum numerat: sic etiam vocatur τὸ ἐπὶ τοῦ μετώπου δέρμα, idem. Φάλαρα aliqui ornamenta frontis exponunt, Varinus in Ἡνία. Sed de phaleris infra. Σιελιστήριον videtur appellare Absyrtus in Geoponicis libro 16. capite 1. eam freni partem, quæ ori inseritur, nimirum à saliua (σίελον & σίαλον Græci dicunt) qua oppleri solet. Τὰς φορβειὰς αὐτοῖς περιτιθέντας, τὸ χαλινὸν πρὸς τῇ φάτνῃ κρεμαστέον, ἵνα φωνῇ συνεθίζηται, καὶ μὴ εὐλαβῆται τὸ ἀπὸ τῶν σιελιστηρίων ψόφον. Andreas à Lacuna in huius loci interpretatione vocem Græcam reliquit, Cornarius postomides vertit: Veteres, vt Varro, in eodem argumento, hoc est pulli domitura, frenos simpliciter nominant. Τετράζων, εἶδος χαλινοῦ, Hesychius & Varinus. Ὀχμάζειν, equum cum freno agere, vel sub curru, vt dixi in Ceruo capite quinto. Οἱ δὲ Πάρθοι ἐξέφυγον ὄπισθεν τοὺς ἵππους περὶ τοῖς αὐτῶν αὐχέσι τὰς κάμακας ἑλίξαντες, Suidas in Κάμαξ, quod exponit palum, perticam, lignum rectum.
60 Habenæ, quod his equos teneamus: vnde & equi habiles dicti: hæc & retinacula à retinendo lora (lego, & lora) Isidorus. Habenæ (inquit Grapaldus) frenis annexa sunt lora, manuque tenentur, vt equum in gyros flectere, impellere, & retinere valeamus. Manibus molitur habenas, Vergilius de Turno. Ferrato calce, atque effusa largus habena Cunctantem impellebat equum, Silius Punic. 7. Ipse ter adducta circum caput egit habena, Verg. 9. Aene. Liber habenis equus, Idem 3. Georg. Semel hic cessauit, & (vt fit) In scalis latuit metuens pendentis habenæ (id est scuticæ,) Horatius 2. epist. Habena vel habenæ potius in plurali (sunt enim gemina lora) pro potestate & facultate: item habenula diminutiuum, vide Promptuarium. Tempore paret equus lentis animosus habenis, Ouidius lib. 4. de Tristibus. Habenas Græci ἡνίας in fœminino genere, vel in neutro ἡνία (præsertim poetæ) vocitant ἀπὸ τοῦ ἀνιῷ τὸ λυπῶ, ἢ ἀπὸ τοῦ ἱέναι καὶ συνιέναι τοὺς ἵππους: non solum enim de celete equo, id est singulari ἡνία dicuntur, sed etiam de iunctis curru aut biga,
70 vt Varinus docet. Χαλινὸς de toto freno dicitur, cum propriè ea tantum sit pars quæ ori inditur: lora vero

q[illegible] [illegible]ibus equitantium tenentur, ἡνία & ῥυτῆρες dicuntur, δι᾽ ὧν ἐφέλκονται ἵπποι ὧδε καὶ ἐκεῖ. Varinus. Eadem, vt [illegible], & [illegible] dicuntur, vt supra monui: quanquam χαλινοὶ interpretentur, per synecdochen: vt & ἡνίαι, χα[illegible] Pollux, vt [illegible] supra citaui, medium quoque partis illius quæ ori inseritur [illegible] appellari tradit. Ἡνίαι, [illegible] τῶν χα[illegible] Hesychius. [illegible] Xenophon. Ἡνία σιγαλόεντα (Homero) λαῖρα πε[illegible] Hesychius & Varinus. Ἐκ δ᾽ ἄρα χειρῶν ἡνία λεύκ᾽ ἐλέφαντι χαμαὶ πέσεν, Homerus Iliad. ε. Ἡνία δὴ τοι [illegible] Aeyte in Epigrammate. Idem epitheton in Aspide Hesiodi legitur. [illegible] (senarius Aristophanis, vt videtur, apud Suidam) τουτέστι τὴν ἐξουσίαν. τροπικῶς, ἀπὸ τῶν ἀρ[illegible]. Homerus Iliad. ψ. vbi Scholia [illegible] ἡνία: dicuntur autem sic παρὰ τὸ εἰλεῖν, δι᾽ ὧν [illegible] ἵππους εἰλεῖσθαι, [illegible] reperitur autem semel tantum hæc dictio apud Homerum, Varinus. Εὔληρα, τὰ ἡνία τὰ καὶ συνέχοντα τὰ ὑποζύγια: παρὰ δὲ Ἐπιχάρμῳ αὔληρα εἴρηται, [illegible]. Etymologus. [illegible] ἡνία χερσίν, Homerus Iliad. ψ. Maurorum equi collaria (πε[illegible]) habent è ligno aut pilo confecta, vnde habena dependet, Strabo. Δυσήνι⊙ ἵππ⊙, ὁ δυσπειθὴς καὶ [illegible], Varinus. De heniocho, id est auriga, supra diximus: ἡνιοχεῖν, manu tenendo habenas equum regere, siue in curru, vt frequentius vsurpatur, siue singulari equo insidentem, vt apud Xenophontem: Ἡνιοχεῖται δὲ [illegible] ἵππ⊙, ἀνωτέρω ταῖς χερσίν, &c. Idem henias, id est habenas laudat æquales, non infirmas, nec lubricas, neque crassas: etiam hasta illa manu, si opus sit, comprehendi vt queat. Ἀπὸ ῥυτῆρ⊙ ἀνεῖναι τὸν ἵππον, [illegible] τὸν χαλινὸν εἰς τάχ⊙, [illegible] τὰς ἡνίας, Pollux. Ἔνδε ῥυτῆρσι τάνυσθεν, Homerus in Iliade. Ἱππικὰ ἔρ[illegible], [illegible], ῥυταγωγεύς, κέντρον. Pollux. Et rursus, Τῶν δὲ ἱππικῶν σκευῶν, κεκρύφαλ⊙, ῥυταγωγεύς, ἀγωγεύς. ὁ γοῦν Στράττις ἐν Χρυσίππῳ λέγει, [illegible] τὸν πῶλον, ἀτρέμα [illegible] τ᾽ ἀγωγέα βραχύτερον. Ὁ δὲ ἵππ⊙ αὐτῷ ἤσκητο ἄρα καὶ [illegible] ἡνίας [illegible] φέρεσθαι, Dexippus apud Suidam. Ἡνιοχαρέτης, apud Lacones is dicebatur qui iuuenes in re equestri instituebat, Hesychius & Varinus. Ἀφηνιάζειν, equi contumaces & præferoces dicuntur, cum rebelles sunt habenis, & frenum morsu corripiunt, vel aliter per vim sessorem à via instituta auferunt. Herodianus eleganti metaphora vsurpat pro imperium detrectare, ac subditum esse nolle. Ἀφηνιάσαι κυρίως τὸ ζυγομαχῆσαι [illegible] ἅρματι ἵππους, καὶ περαιωθῆναι ἀπὸ ἡνίων [illegible]. κέλης δὲ ἵππ⊙ ἀφηνιάζει, ὅτε τὸν χαλινὸν ἀποπτύσας, ἢ καὶ ἄλλως [illegible], ὡς μὴ πείθεσθαι, τῷ ἐπιβάτῃ μεταφέρεται θέων, Varinus in Ἡνία. Construitur hoc verbum cum genitiuo, Suidas. Ἀφηνιαστής, ἀνυπότακτ⊙, ὑπερήφαν⊙. Οἱ δὲ, ἀφηνίασαν μὲν αὐτὸν τῆς φιλίας, &c. Suidas. Ἀφηνιάζειν, τὸ σκληρύνεσθαι, καὶ ἀπειθεῖν τῆς εὐθείας ὁδοῦ εἶναι, χαλεπαίνεσθαι, Varin. Δακὼν δὲ στόμιον ὡς νεοζυγὴς πῶλ⊙ βιάζῃ, καὶ πρὸς ἡνίας μάχῃ, Aeschylus in Prometheo. Fortè & προσηνὴς ἀπὸ τῶν ἡνίων dicitur, quasi ὁ καλῶς & πρᾴως τὰς ἡνίας προσιέμεν⊙: exponitur enim ἐπιεικὴς, πρᾷ⊙, χρηστός: quanquam apud Grammaticos nihil dum de huius vocis origine legere memini. Ποδολκὶς, ἡ ἡνία τῶν ὑποζυγίων, Helychius & Varinus. 41. Ἀντήλιον τὸ καὶ παρώπιον, δέρμα περὶ τὰς ὄψεις τῶν ἵππων τιθέμενον, Eustathius.

Ampyx, aurata dicitur catena (σειρὰ, funis, Varinus) setas vinciens equinas in frontis ambitu: vnde & Martis equi chrysampyces Homero dicuntur. Sunt & qui eo nomine reticulum intelligant muliebre (*ein haub*) Cælius ex Varino. Virgines apud nos antequam nubant, partim ornatus, partim coercendi capillos causa, strophium quoddam latiusculum & rotundum coronæ instar capiti imponunt, margaritis & gemmis (veris ditiores, tenuiores è vitro fictis) interpunctum: quod quidem similiter, vt reticulum, ampyx vocari posse videtur, vulgò nostrates nominant *haarband*, id est vinculum capillorum. Huic ab occipitio pendulam subijcere solent ταινίαν siue φενάκην, hoc est fictitiam comam è tenuissimis filis sericis siue bombycinis, diuersis coloribus alternatim distinctam: vulgus appellat *ein bendel*. Ἀσκητὰ πέπλῳ τε καὶ ἄμπυκι, Theocritus de muliere Idyllio I. Cæterum qualisnam ampyx in equo fuerit, multis docet Varinus. Ampyx, inquit, masculini generis secundum veteres, diadema quoddam esse fertur capillis religandis destinatum, quos collectos veteres huic vinculo subijciebant: quæ quidem descriptio κόφαν vulgo dictam non aliud esse quàm ampycem demonstrat. Et verbum ἀμπυκίζειν etiamnum significat antias siue caproneas id est longiores frontis pilos religare: (legimus etiam penultimam per α. ἀμπυκάζειν, apud Eustathium Iliados χ. quanquam Varinus & Etymologus interpretantur τὸ τὰς ἔμπροσθεν ἀπὸ προσώπου τρίχας σπαράττειν. (Etymologus habet σπαράξειν, lego σειράζειν, quod est vincire:) & rursus ἀμπυκάσαι, ἀναδῆσαι, χαλινῶσαι, ex Lexico Rhetorico.) Hinc dicti chrysampyces equi, quòd pili verticales eorum aureo ligarentur strophio. Ἄμπυξ, χαλινὸς, συγκάλυμμα, ἐπίκρανον, καλύπτρα, διάδημα, στεφάνη. Ἄμπυκες, διαδήματα καὶ κατὰ μεταφορὰν ἴσως διὰ τὸ ἀμπέχειν (ἢ παρὰ τὸ ἀναπτυκάζειν καὶ ἀνέχειν τὰς τρίχας, Etymologus) [illegible] γλῶσσα [illegible] ἐπὶ τριχῶν λέγειν εἰώθει. Παραμπυκίζεται apud veteres exponitur [illegible] τὰς τρίχας. κεκρύφαλ⊙ vel κεκρύφαντ⊙ (malim κροκύφαντ⊙, vt paulo post dicam) ornamentum quoddam est capitis: ἀναδέσμη vero vinculum (σειρὰ) in circuitu circa tempora ligari solitum. Vel, Ampyx est cephalodesmion muliebre. Ampyx apud Sophoclem in Philoctete pro rota accipitur propter rotunditatem, Varinus. Χρυσάμπυξ, χρυσοχάλιν⊙ (per synecdochen, Scholia in quintum Iliados:) vel χρυσήνιο⊙, χρυσ[illegible] ἢ χρυσοῦς δεσμοὺς ἔχων περὶ τὴν ἄμπυκα, (supra ex Varino masculinum apud veteres fuisse dixi, [illegible]) Helychius. Sic & χρυσήνι⊙, qui aureas vel pulchras habenas habet, vel καλλίδιφρ⊙, Idem. Χαλινὸν χρυσάμπυκα, [illegible], Pindarus in Olympijs Carmine 13. Et carmine 7. Χρυσάμπυκα Λάχεσιν, pro καλάν: & similiter in Isthmijs Carmine 2. χρυσαμπύκων Μοισᾶν dixit, pro καλῶν. Καὶ ἄμπυκα [illegible] ἀέρῳ, Calaber de equis, libro quarto. Ampyx proprie est capitis obligamentum, ac auro & lapillis splendicans lorum, capiti circumiectum fœmineo: verum metaphoricè auro litum sic nominant frenum, Cælius ex Varino in [illegible], ἄμπυκα, [illegible] πλεκτήν ἀναδέσμην, Κρήδεμνον θ᾽, Homerus Iliados χ. de Andromache in terram collapsa: vbi Scholia addunt, Κεκρύφαλον τὸ περὶ κεφαλὴν [illegible]. Ampyx quidem quoniam & in fronte & ornamenti loco habetur, frontale Latine dici potest: quo vocabulo, vt supra citaui, Plinius de equis vtitur. [illegible] λιπαράμπυκα, legimus in Acharnensibus Aristophanis: ad vocem, Thasiam, aliqui muriam subaudiunt: alij phialam Thasio vino plenam accipiunt: [illegible], Scholia. Ἀμπυκτῆρα, [illegible] equina ornamenta, apud Sophoclem in Oedipo in Colono, Varinus. Μεγαλαμπυχέα equum apud Pindarum [illegible] interpretatur, Varinus ex Scholijs Pindari Carmine quinto. Sed apud Pindarum tam in textu, quam in Scholijs [illegible] per κ, non per χ, [illegible].

Ornamenta equorum alia circa partes instrumenti necessaria sunt, vt [illegible] Homero, & aurum gemmæ

gemmæve circa frenos, habenas: de quibus hîc nihil aut pauca dicemus: alia solius ornatus gratia adduntur, vt frontalia, monilia, phaleræ. Phaleræ equorum ornamenta dicuntur, à verbo Græco quod illustrare significat, Grapaldus: φαλὸν Græci illustre dicunt. Repetitur autem in plurali numero plerunque, nimirum quod semper geminæ sint, vtrinque ad vtranq; maxillam. φάλαρα τὰ περὶ τὰς γνάθους σκεπάσματα λέγουσι Δωριεῖς, Varinus: quanquam & προμετωπίδιον ἵππου κόσμιον, id est frontale ornamentum equi apud recentiores idem interpretetur. φάλαρα, οἱ νῦν λεγόμενοι φάλοι, παρὰ τὸ φαλιὸν τὸ λευκὸν, ἢ παρὰ τὸ φαεινὰ εἶναι. Scribitur etiam φάληρα per η. in penultima, vnde τετραφάληρος, Varinus. φάληρα, φαληριόωντα, alba, albicantia, φαλαρὸς, albus, idem & Hesychius. φάλαρα, ἀστραγαλίσκος ὁ ἐπὶ τῆς περικεφαλαίας: καὶ παραγναθίδες χαλινοί, (lego χαλινοῦ) ἢ ἱπποκόσμια. Hesychius. φάλαρα, τὰς προμετωπίδας, (de frontalibus dixi superius:) οἱ δὲ ἀστερίσκους τὸν κόσμιον τὸν κατὰ τὸ μέτωπον τῶν ἵππων. παρὰ δὲ Ἡροδότῳ τὰ περὶ τὰς γνάθους σκεπάσματα, Suidas. φάλαρα, παρώπια, Pollux, non quidem interpretans, sed res diuersas enumerans, vt ferè solet. Plura leges in φαλὰ & φαλὸς apud Etymologum, & τετράφαληρος & τετράφαλος apud Varinum. Primus equum phaleris insignem victor habeto, Vergilius 5. Aen. Præter equos virosque, & si quid argenti, quod plurimum in phaleris equorum erat, omnis cætera præda diripienda data est, Liuius. Frangebat pocula miles, Vt phaleris gauderet equus, Iuuenalis Satyr. 11. Plinius etiam in singulari protulit libro 23. his verbis: Est enim adiectum hoc quoque: sed & phalera posita, propter quæ nomen equitum adiectum est. Phaleratus, phaleris ornatus. Suetonius in Claudio, Crassus frugi equo phalerato, & in veste palmata. Munera quæ legati ferrent regi, decreuerunt, equos duos phaleratos, &c. Vt phaleratis dictis ducas me, Terentius in Phormione: vbi Donatus phalerata interpretatur honesta atque ornata. Primo die phalerato equo insignis, Suetonius in Caligula. Equitatum frenis, ephippijs, monilibus, phaleris præfulgentem, Gellius libro 5. Phaleras Galli bardas nuncupant. Χαλινὸν χρυσάμπυκα, χρυσᾶ φάλαρα ἔχοντα, Pindarus in Olympijs. Castori dedit Iason ἱππευτῆς γέρας χρυσείων φαλάρων πολυτεχνέα κόσμον, Orpheus in Argonaut. Ἵππω χρυσείαισιν ἐθείρῃσιν κομόωντε, Homerus Iliados θ. Achatis quædam genera in India, equorum ornamenta reddunt, Plinius. Certe equus non iners, neque corpore incomposito & bene curatus, & ipse gaudet quodam comptu, & equitem exhilarat. Neq; hoc fugit, quem nihil fugit etiam minimarum rerum, Homerum, qui ornamenta equorum, & ipsos reddere conspicuos dicit, & equitibus dignitatem ac laudem adiungere, &c. Versus eius hi sunt, Ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ. Μῃονὶς ἠὲ Κάειρα, παρήϊον ἔμμεναι ἵππων, Κεῖται δ' ἐν θαλάμῳ, πολέες δέ μιν ἠρήσαντο Ἱππῆες φορέειν, βασιλῆϊ δὲ κεῖται ἄγαλμα, Ἀμφότερον, κόσμος θ' ἵππῳ ἐλατῆρί τε κῦδος. Hæc Camerarius. Sunt autem versus Homeri Iliados quarto, vbi Scholia παρήϊον exponunt παραγναθίδιον, τὸ νῦν χαλινάριον καλούμενον. Κωδωνοφαλαροπώλους, κώδωνας, id est tintinnabula vel crepitacula ærea phaleris adhibentes & frenis, vt supra etiam dixi: præcipuè autem duces id faciebant: & à Romanis etiamnum id fieri sæpe se vidisse Varinus scribit. Aurigæ etiam seu potius carrucarij apud nos tintinnabula, sed maiora, equis suis appendant: sed quidam affirmant pluribus muscis eos infestari si tintinnabula gestent, tanquam arguto sonitu vt apes alliciantur. Cucumam sunt qui habenalia putent ornamenta ex ære orbiculata, è medio bulla protuberante, vnde vulgò forsan borchias vocant, Cælius. Cucuma (diminutiuum, cumella) alioqui vasis genus est æri vel ferrei cum ceruice, sartagini puto (quam frixorium Hieronymus vocat, nostri *ein pfann*) non dissimilis. Martianus Iurisconsultus ad L. Iuliam, de sicarijs: Sed si claui percussit, aut cucuma in rixa, quamuis ferro percusserit, tamen non occidendi animo. Hinc liquet ferream fuisse cucumam, vt non rectè intellexerit Grapaldus scribens, Cucuma similis, vt opinor, erat testæ, quam Apitius & Martialis Cumanam nominant ex terra rubra, à figulis rota formata. Fieri tamen potest vt forma similis fuerit, materia diuersa. Cucumam ingentem foco apposuit, Petronius in Satyra. Et mox, Frangitur ergo ceruix cucumæ, ignemq; valescentem restinguit. Quòd si, vt conijcio, sartagini simile vas est, ceruicem pro ansa accipiemus: alia enim ollarum ceruix est. Operimenta quibus mulorum boumq; & equorum dorsa conteguntur, dorsualia vocant, Grapaldus. Scoppa dorsuale pannellum Italicè interpretatur: & alibi centonem, pannellum asini & similium. Κένδρων, τὸ ἐπιτιθέμενον τοῖς ὄνοις ἐκ ποικίλων καὶ δερμάτων συρραφὲν, καὶ ἐπίσαγμα τῶν ὄνων. Varinus. Sed hæc munimenta non ornamenta sunt. Stratumq; ostro quem ceperat ipse Cornipedem, Silius. Instratos ostro alipedes, pictisque tapetis. Aurea pectoribus demissa monilia pendent, Tecti auro, fuluum mandunt sub dentibus aurum, Vergilius libro 7. Aeneid. Vltimum versum citat Seneca epistola 88. Monile dictum est ornatus muliebris, qualem habuisse Eriphylam fabulæ ferunt: ex eo etiam equis propendens à collo ornamentum monile appellatur, Festus. Δειρήεις, περιδέραιον ἵππων, Varinus & Hesychius: Sed plura de hac voce dixi in Cane in H. e. Equi βασιλικὰ προσκόσμια καὶ περιδέραια, Plutarchus. Τὸν περὶ στέρνοις κόσμον ὀδοντοφόρον, Philodemus in Epigrammate: Brodæus in Scholijs non attingit: fuerit autem fortassis ornamentum ex ebore. Maurorum equi collaria (περιτραχήλια) ex ligno aut pilo confecta habent, è quibus habena dependet, Strabo. De frontalibus, & ampyce, in præcedentibus dictum est. Οὐκέτι χρυσοχάλινον (λαμπρὸν, τερπνὸν) ὁρῶ φάος ἠελίοιο, Hexameter apud Suidam. Χρυσοδαιδάλτοις στομίοισι πώλους, Euripides, Παρώπια (ἢ παρωπίδια, ὡς ἐν τῷ περὶ ἱπποτροφίας) καὶ ἀντήλια, τὰ περὶ (aliâs παρὰ, & melius) τὰς ὄψεις τῶν ἵππων δερμάτια, Varinus Aelium Dionysium citans. Apud Pollucem παρώπια perperam pro παρώπια legitur: & ἀνθήλια per θ. quod communis Dialecti videtur, per τ. vero Ionicæ: cum ex eo sic dici videantur, quasi ad auertendum Solis splendorem occulis apponantur: etsi munimenti causa magis id fiat in equis vectarijs tantum. Dicuntur etiam ἀνθήλια νέφη, τὰ ἀποσκοτοῦντα τῷ ἡλίῳ, Varinus: id est nubes quæ Soli oppositæ ipsum inumbrant. Quidam ex Theone in Aratum anthelia exponit nubes orbiculatas & rotundas, solem splendore repræsentantes: Sed has vsitatius παρήλια dici video. Helcium dicitur, inquit Grapaldus, ante pectus equorum, & id genus animalium, ab armis, id est humeris, pendens instrumentum quoddam tractorium, quo & molæ illi per machinulam innexæ versantur, & curricula per temonem trahuntur, vnde & nomen accepit: ἕλκειν enim trahere est. Germani vocant *komet* vel *kommen*, Illyrij chomut: instrumentum vero quod gestant inter arandum, helcio leuius, nostri vocant *halsen*, quasi ceruicale aut collare dicas, quoniam collo & ceruici circumponitur. Hinc (ab eodem verbo ἕλκειν, Grapaldus) helciarius apud Martialem, qui fune cannabino nouem trahit aduersus vndas. Sidonius, Curuorum chorus helciariorum. Defectum alioquin me helcio sparteo dimoto nexu machinæ liberatum applicant præsepio, Apuleius nono Metamorph. Et paulo post, Helcio tandem absolutus, refectuiq; securè redditus.

Ferramentum quo vngulæ iumentorum circunciduntur, concisorium & circuncisorium Vegetius vocat. Oportet ferramento concisorio animalium soleas ranulasq; purgari, Veget. 1. 56. Circuncisorium inferes inter

vnguem & solum, & cum bene ellimpidaueris, &c. Idem 1. 26. Laur. Rusius rosnetam vocat, Crescentiensis bul-
lestam ferream, ni fallor. Absyrtus [illegible] & [illegible], Ruellius scalprum transtulit. Lapithas primum equorum vn-
gulas munire ferreis soleis cœpisse ferunt, Polydorus. Naliterna, genus vasis aquarij ansati, & patentis quale est
quo equi perfundi solent, Festus. Numellæ, vincula ex ferro, quo quadrupedes maximè deligantur, Columella,
Varro, Plautus. Pastoram Itali vulgò appellant, & qui de equis parum Latinè scripserunt, vt Rusius & Crescen-
tiensis, qui etiam verbum pastorare vsurpant. Numellæ, machinæ genus ligneum ad discrutiandos noxios para-
tum, quo & collum & pedes immittunt. Neruos, catenas, carcerem, numellas, pedicas, boias Plautus in Asinaria.
Sed de huiusmodi vinculis multa in Cane diximus. Μαγκλάβια, χειρῶν σιδηρῶν ἢ [illegible] περὶ τῶν ἵππων, Hesychius &
Varinus. In spatula equi luxata ponatur stellecta (astellecta) conueniens, sub læsione spatulæ per vnum submis-
sum, vt humores illuc defluant & educantur, Rusius author barbarus. Et rursus de grauedine (vt vocat) pectoris
loquens, Astellecta (inquit) in vtraque spatula ponatur.

Equitantium adminicula quibus pedes inferuntur, vt sessio fiat commodior (staphas nuncupat inscium
vulgus) ab Auicennæ interprete, primo Canonis dicuntur subsellares, quia subsella propendeant, vt docti inter-
pretantur. Monet autem inibi Princeps, non oportere subsellares aut pedum integumenta esse iusto arctiora,
quoniam eius membri motus longe facilius arcere valeat frigus Cælius. Eques veterum neque legimus, neque ex
monumentis eorum aspicimus, pedum sustentacula, quæ vulgò staffas appellant, habuisse, Volaterranus. Ephip-
pio dextra ac sinistra loris quibusdam ferreæ machinulæ adduntur, quas stapedes eleganter & Latialiter appella-
bimus: quia in his sessores, dum terga premunt equorum, pedes habere consueuerunt: apud maiores, vt in sta-
tuis equestribus apparet, non fuère, Grapaldus. Germani vocant *stägreiff*. Calcaria dicta qui in calce hominis li-
gantur ad stimulandos equos (& iumenta) quibus aut pugnandum est, aut currendum, propter pigritiam anima-
lium aut timorem, nam ex timore stimuli nuncupati, Isidorus. Calcari quadrupedem agitabo Plautus in Asinaria.
Seu spumantis equi foderet calcaribus armos, Vergil. 6. Aene. Ferrato calce, atque effusa largus habena Cunctan-
tem impellebat equum, Silius 7. Punic. Calcaria addere per metaphorã est cupiditatem ac studium alicuius au-
gere atque acuere. Vide Erasmum in Chiliad. Et natibus addere calcar, Horatius 2. Epist. Isocrates dicebat se calca-
ribus in Ephoro egêre, contra autem in Theopompo frenis vti solere, Cicero 3. de Orat. Laudataque virtus Cre-
scit, & immensum gloria calcar habet, Ouid. 4. de Ponto. Ventus suo casu vehementius sufflare, & calcar (id est
impetum) admouere, Varro apud Nonium. Generosissimæ creduntur gallinæ, quæ quinos habent digitos, sed ita
ne cruribus emineant transuersa calcaria (πλῆκτρα,) Columella. Inter equestria instrumenta Polluci numeran-
tur κέντρον, μύωψ. Sed videtur μύωψ potius per υι diphthongum scribendum cum insectum significat, quod alijs
nominibus œstrum & tabanum vocant, aculeo suo infestum, à cuius similitudine stimulus etiam siue calcar, quo
equi vrgentur, dictum videtur: est enim illud insectum ex genere μυιῶν, id est muscarum, cuius vocis similiter pri-
mam syllabam per diphthongum scribunt. Cum verò lusciosum, siue illum qui proxima tantum videt, remotiora
non videt, significat, per ypsilon tantum scripserim, ἀπὸ τοῦ μύειν quod conniuere est: solent enim quibus ita affi-
ciuntur oculi, cum quid accuratius inspecturi sunt, plerunque conniuere, quod vel ex proprio oculorũ affectu cla-
rius intelligo. Sed video in multis dictionibus ypsilon meru pro υι diphthongo scribi, quod apud veteres quoque
factitatum Athenæus alicubi docet. Μυωπίζειν, stimulare, calcar addere. Ἐφεὶς τῷ χαλινῷ τὸν ἵππον, καὶ μυωπίσας, παντὶ
τῷ ῥοθίῳ τὴν τῶν ἐναντίων ἵεται, Helio. Aethiop. 9. Et alibi, τοῖς μύωψι τοὺς ἵππους ἐρεθίζοντες. Μυωπίζειν & μυωπάζειν,
conniuere oculis, lusciosum esse, palpare. Ἀνάγκη δὲ καὶ ψηχόμενον καὶ μυωπιζόμενον τὸν ἵππον κεχρῆσθαι ταῖς ὁπλαῖς, κα-
θάπερ ὅταν βαδίζῃ, Xenophon. Hoc est, vt Camerarius vertit: Nam siue destringatur, seu à muscis pungatur equus,
vti vngulis illum non secus quàm si vadat necesse est. Τῷ κέντρῳ ἐξαιμάσσειν, calcari cruentare, Pollux. Equo ignauo
& parũ alacri nihil impediet (inquit Pollux) etiam calcar adigere, τῷ ἀθύμῳ ἵππῳ ἐμβαλεῖν τὸν μύωπα. Animosi enim
indignantur, & ictu læsi tanquam accepta iniuria in cursum præ iracundia aguntur, (ἐκφέρονται εἰς δρόμον:) & im-
petu qui periculosus est domino propter iram feruntur. Quòd si quis equitandi artis inscius fuerit, parumque fir-
mè insederit, illum etiam excutiunt, & ab ab instituta via auferunt, & in posteriores pedes erecti tergiuersantur,
ἀναχαιτίζουσι. Item alibi, Animosiores equos demulcere magis oportet, quàm stimulare, κεντρίζειν. Κέντρα διωξικέ-
λευθα, Philodemus in Epigrammate. Centra, inquit Eustathius, sunt quæ encentrides item dicuntur, id est infixæ-
rentes calcaneo stimuli, quibus excitari equos nouimus. Erant & suæ furibus ecentrides, quibus per parietes ob-
repebant, velut factitasse Corœbus dicitur apud Pausaniam. Cælius. Encentridas pedibus circa calces alligabant
equitantes. vt Pherecrates in Dulodidascalo scribit, Pollux. Et rursus, Τοῖς ἡνιόχοις δεῖ κέντρων, μαστίγων, ἐγκεντρίδων.
Nam encentridas ad vsum iumentorum Plato Comicus nominauit. Κεντρηνεκέες apud Homerum nominantur
equi centro obedientes, [illegible], ταχεῖς, καὶ [illegible] κεντριζόμενοι, καὶ τοῖς κέντροις ἄκοντες καὶ πεθόμενοι, Hesychius,
Varinus, Cælius. Κέντορες ἵππων, [illegible] τὸ ἐλαύνειν, ἐλατῆρες, ἡνίοχοι, &c. Hesychius & Varinus, apud quem
plura. Πτερνίζειν, λακτίζειν, calcibus ferire, calcar adigere: pternis enim, id calcaneis, alligantur calcaria. Κέντρα et-
iam & [illegible], Hesychius κεντρίσαι exponit. Κέντρα, τὰ τῶν ἵππων πλῆκτρα, Varinus. Πλήξιππος, equorum stimulator.
Κεντρότυπος, [illegible], Varinus. De bucentris, id est boum stimulis, suo loco egimus. Λάκ-
τις, stimulus, scutica. Πωλοι [illegible] φοβηθέντες, Euripides. Κέντρα ὁμοκλήσας, acclamando stimula, Homerus Iliados ψ.
Κέντρῳ ἐπιπλήσσων, Ibidem. Ἀνὰ κέντροιο θέοντες, Ibidem. Tales ἀπλήκτους vocat Plato, Absyrtus ἀκέντρους. Κέντρων,
fur manifestarius: quoniam per tormenta aculei siue stimuli eis admouebantur, Varinus. Ἵππος sanè tormenti
genus, cuius ex Plutarcho supra memini: nihil quàm aculeos huiusmodi fuisse crediderim: vt vna litera mutata
eculeos aliqui dixerint, alij equuleos, vt cocum & coquum dicimus: quod non animaduertentes Græci ἵππος
potius quàm κέντρα transtulerint: nisi quis inde potius hippos & equuleos dictos arbitretur, quòd homines eis
ita stimularentur, aut etiam crudelius, vt stimulis & calcaribus equi. Calcaribus equos concitamus, non aliter
quàm flagellis è summis arborum partibus, (id est virgis lentis & flexilibus) è loris, è neruo taurino, Grapaldus.
E loris flagris propriè scutica dici videtur: nam σκῦτος Græcis corium est. Τὴν [illegible] Μάστιγα, [illegible]
[illegible], Philodemus in Epigrammate. Μάστιξ φραγέλλιον, Hesychius Græcam vocem Latina interpretatus. Μάστις,
[illegible], μαστίξ, apud eundem & Varinum leguntur: [illegible] tamen suo loco apud illos non reperitur, forte Græcis
tantum recentioribus vsitata vox, à verbo δέρειν, percutere. Μαστίζειν, flagellare, commune est: μαστίειν poeticum:
μαστίσδειν Doricum. Μαστίζειν & ἱμάσσειν, idem significant: vt μάστιξ etiam & [illegible]: vt μάστιξ dicta videri possit
per aphæresin ἀπὸ τοῦ ἱμάντος, id est à loro, quasi ἱμάστιξ. Μάστιε νῦν: Μάστι δ' ἐλάαν [illegible], pro μάστιγι per apocopen
(vel per synæresin potius à recto μάστις:) [illegible] [illegible] [illegible] τρίχας ἵππους: Μάστιξεν
δ' ἐλάαν,

δι' ἐλαίαν, λείπει ἄδου ἵππους, Hæc omnia à Varino citantur, ex Homero nimirum. Μαστίζειν τὸν ἵππον dixerim: μαστιγοῦν non item, sed παῖδα ἢ δοῦλον ἤ τινα κατάδικον, quanquam & μαστίζειν eosdem. Μάστιξ, δι' ἧς τὸν ἵππον πλήττομεν. Κεντρῶν σφίγκτορ εὐγραφέα μάστιγα, in epigrammate, Suidas. Σκυτάλαι, ὄφεων εἰσὶ φλαγέλλια, ἱμᾶσι, Varinus. Οἱ μαστιγούμενοι δοῦλοι, στιγματίαι, καὶ στίγωνες: ὥσπερ οἱ μαστιγούμενοι, μαστιγίαι. τὸ δὲ δεῖσθαι μαστίγων, μαστιγᾶν Εὔπολις εἴρηκεν. Αἱ δὲ μάστιγες, ὑστριχίδες, ἱμάντες, ἐντερεῖς. Τὸ δὲ πρᾶγμα, μαστιγῶσαι, πλῆξαι, ξᾶναι, κατὰ νώτου πολλὰς πλήξας πληγὰς, παῖσαι, ἐντεῖναι, ἐμβαλεῖν, Pollux. Et alibi, Κωπαπλῆγα τὸν μαστιγίαν Ἀριστοφάνης ἐκάλεσε. Μάσθλη ἢ μάσθλης, lorum molle & tractabile, παρὰ τὸ μάσσω τὸ μαλάσσω, vel ab ἱμάσσω secundum Herodianum: inde pro homine etiam molli & dissoluto capitur, vel inconstante, & qui aliud loquitur, aliud agit, Varinus. Παρὰ Κράτητι ἐν ταῖς Ἑορταῖς καὶ ἀστραγαλωτή τις μάστιξ ὠνόμασται, Pollux: flagellum intelligo cuius lora nodis tanquam astragalis exasperentur: nam &
10 astragalo herbæ nomen à nodoso radice, protuberantibus per interualla nodis: siccis & asperis locis nascitur, è viciarum syluestrium genere: herbarij nostri vocant *christianvvurtz*. Plato Comicus in Cleophônte μασθύγαν τὴν μάστιγα nominauit, Pollux 10. 13. Hesychius & Varinus μάσχαρα habent per αι diphthongum: & exponunt, μάστιξ, ἰχθύς, γαυρία. Μάσχανα apud eosdem, γῆ ταυρεία. Vide in Muræna H. a. Μάστιγι δ' αἰὲν ἔλαυνε κατωμαδὸν, id est flagellum frequenter humeris equorum infligebat, Homerus Iliados ψ. Et rursus, Μάστιγι κατωμαδὸν ἤλασεν ἵππους, Iliados ο. Apparet sanè penultimæ quantitatem indifferentem esse. Οἱ δ' ἄρα πάντες ἐφ' ἵπποιιν μάστιγας ἄειραν Πέπληγόν θ' ἱμᾶσιν, ὁμόκλησάν τ' ἐπέεσσιν, Iliados ψ. Μάστιξεν δ' ἵππους, Iliados θ. Ἐλαφροπέδων μέγας ἵππων Μάστιγον, Calaber libro 4. Ἱμάσθλῃ ταρφέα πεπληγώς, Ibidem. Αὐτὰρ ἱμάσθλην Χερσὶν ἔχε φαεινήν, Homerus Iliados ψ. Γέντο (ἔλαβεν) δ' ἱμάσθλην Χρυσείην εὔτυκτον, Iliados θ. Μάσθλη, ἡ μάσθλης, ἡνία, ὁ φθέγξ, Varinus. Βουπλῆγα apud Homerum Iliadis sexto aliqui securim interpretantur, qua cædebantur boues: alij flagellum, ex bubulo scilicet corio. Ὅππως
20 τὸ πρῶτον τανύσῃ βοέοισιν ἱμᾶσιν, Homerus Iliad. ψ. Ἐπεμάστιε ἵππους, flagellabat equos, apud eundem: vide Varinum. Vna scutica omneis impellit, Μία μάστιξ πάντας ἐλαύνει: hemistichium heroicum (inquit Erasmus) de negotio dictum, quod facile fieret, videlicet à promptis omnibus, vt suapte sponte currentibus. Fortassis aptè dicetur & in hos quos eadem causa impellit, puta eadem spes lucri, studium commune, idem amor aut odium: Sumptum ab aurigis. Author Suidas. Vsurpat Plutarchus in vita Lycurgi, scribens vrbem Lacedæmoniorum ἀπὸ σκυτάλης μιᾶς καὶ τρίβωνος ἄρχουσαν τῆς Ἑλλάδος ἑκούσης καὶ βουλομένης: id est, Scytala ac sago imperantem Græciæ spontaneæ volentiq;. Hippocampum interpretantur aurigarum scuticam flectendis equis accommodam, vnde nomen. Et apud Helicen ciuitatem dicitur stetisse Neptunus æneus, habens hippocampum in manu, Cælius. Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis, Silius. Et Massyleum virga gubernat equum, Martialis. Καὶ σοίνην (Κ' οἰσυίνην: id est, Et vimineam, legendam conijcit Brodæus) ῥάβδον ἐπὶ προθύροισι Πόσειδον Ἄνθετο σοι νίκης
30 χαριστ... (vox non integra) Ἰσθμιάδος, Philodemus in Epigrammate. Character est ferrum coloratum, quo notæ pecudibus inuruntur, Isidorus. Cauterium interdum pro signo, interdum pro cura adhibetur, Idem. Bucephalum quidam dictum putant ab insigni taurini capitis armo (μηρῷ, Tzetzes: ἰσχίοις, Etymologus) impressi, Plinius. De veterum more literas inurendi equis, vnde samphoræ & coppatiæ dicti, supra egimus in H. a. mox ante propria equorum nomina. Τὸ τοῖς ἀπηγορευκόσι τῶν ἵππων βαλλόμενον σημεῖον, τρίσιππον, ἐκαλεῖτο, Pollux. Ἱππου τροχός: τοῖς γεγηρακόσιν ἵπποις ἐχάρασσον ἐπὶ τὴν γνάθον σημεῖον τροχοῦ σχῆμα ἔχον. ἐκαλεῖτο δὲ καὶ τρύσιππον, Hesychius. Trisippion fuit veluti rotula, quædam publica nota, quæ candens malis equorum imprimebatur qui iam consenuissent, Cælius. Τρύσιππον olim vocabatur character, quem senatus in probatione equorum infirmis & attritis (τετρυμμένοις, Hesychius: malim per vnum μ. à τρύω, & sic prima syllaba rectè per ypsilon scribitur: τετριμμένοις à τρίβω, Varinus: & sic rectè per iôta) imprimi curabat, ne amplius ad militiam producerentur: erat
40 autem character ille rotula, maxillæ inijcienda, Hesychius. Τρύσιππον attritis & inutilibus equis additur: Aelius Dionysius τρυσίππειον quatuor syllabis dixit. Inurebatur autem equi iam veteli & exhausti maxillæ figura similis rotæ, siue curandi, siue signandi tantum gratia, Varinus. Ἵππῳ γηράσκοντι τὰ μείονα κύκλ' ἐπίβαλλε, Admonet adagium (inquit Erasmus) vbi vires per ætatem fatiscunt, respirationem ac refocillationem quandam à laboribus dandam. Ductum aiunt ab equis militaribus, quibus senescentibus leuius trisippion admouebant. Zenodotus ostendit prouerbium extitisse apud Cratetem Comicum in Samijs. Erit carmen heroicum, si pro κέκελα legas κύκλα, Hæc Erasmus. Ego vocem corruptam κέκελα apud solum Zenodotum legi puto: Varinus κύκλα habet. Sunt autem fortassis cycli isti partes quædam freni quæ morsui inseruntur, vt etiam trochi & dactylij, nempe orbiculi quidam siue rotundi, siue mucronati.

Strigilis (inquit Grapaldus) instrumentum è ferro dentatum, à stringendo, quod radere significat, dici
50 potest: quo equos & id genus iumenta expolire solent equisones, è corpore sordes abradendo: vnde equotribas appellabimus, vt mulotribas Plautus qui mulas fricant. Strigiles nuncupati à tergendo, Isidorus: sed præstat in fœminino genere vti. Strigilis (inquit Nonius) certum est esse fœminini generis, antiqui & neutro genere protulerunt, (nimirum strigil casu recto.) Si ad illam vitam, quæ cum virtute degatur, ampulla aut strigilis accedat, Cicero. Præstant & strigilum vicem linteolorumq; affectis corporibus, Plinius de spongijs loquens. Hinc strigilecula diminutiuum. Strigilare, idem quod stringere, Grammaticus quidam sine testimonio. Strigiles à stringendo, id est exterendo nomen traxêre: vel quia Græci dicunt στλεγγίδας, quarum vsus non homini tantum ex crassa & rudi lacinia, sed etiam iumentis in quotidianum frictum è ferro, Herm. Barbarus. Distringere apud Plinium 34. 8. pro defricare in balneis, & vti strigilibus. Vide supra in E. nonnihil de defricando & distringendo equo. Inter equestria instrumenta sunt ψήκτρα & σκορακίς, Pollux 10. 13. Idem 1. 11. de instrumentis quibus cu-
60 rantur & ornantur equi loquens, sic scribit: Τὸ μὲν ἐκκαθαῖρον τὴν τρίχα πλευρῶν ἐστιν ὡς ξύλον, σπάθη. Τὸ δὲ διακτενίζον ..., ψήκτρα. τὸ δ' ἐπικείμενον ἐκ τοῦ φοινικαμπεχόνης ..., ὃ καταστέλλει τὴν τρίχα, καὶ ἐκλεπτύνει, σωρακίς. Camerarius spathen ligneum gladiolum interpretatur: soracidem verò texta quædam de corticibus palmæ. Ampechonen scio vestem significare, & arborem suo cortice tanquam vestiri: de palma tamen ampechonen dictam nusquam legi: maschale quidem palmæ ramum significat: sed legi alicubi ex palmæ, ni fallor, folijs in Aegypto fieri tanquam storeas & segestria, quas forte phœnicampechonas dixeris. Στλεγγιδοποιός, στλεγγοποιός, στλεγγίς, ἀποστλεγγίσασθαι, ἀπεστλεγγισμένος. Est etiam stlengis, pellis inaurata, quam capiti circumponunt, Pollux: alij laminam auream fuisse aiunt, vt inferius mox dicam. Καὶ ψήκτρην ἵππων ..., Philodemus in epigrammate. Ψήκτρα nominatur in Aristophanis Anagyro. Διὰ ψήκτρας ... καθαίρουσα ἵππου αὐχμηρὰν τρίχα, Sopocles in Oenomao, vt Pollux citat. Ψήκτρα, ...
70 ... ἵπποι κνήθομαι, Καὶ πριστὸν ψήκτρης κνῆσμα σιδηρόδετον, In epigrammate, apud Suidam. Στλεγγὶς dicebatur etiam

στλεγγίς, Pollux circa finem libri tertij. Στλεγγίδες, τὰ τριπλόβεα, quibus in balneis vtimur dum fricamur, & sordes abradimus, τὰ ῥύπου ἀφαιρετικά. Ἐξέλιπε στλεγγίσματα, Lycophron apud Varinum: quanquam vno gamma non duplici apud eum hæ voces scribuntur, quod non probo. Στλέγγισμα quidem ipsæ sordes sunt, quæ deradunturr: ἐξιπτεῖ τῶν ξυστῶν ῥυπῶν γλοιὰς, Hesychius. Errauit quisquis in Græcolatino Lexico στλεγγίδα vas olearium interpretatus est: incidit autem in hanc errorem (vt facile coniicio) ex verbis Pollucis, qui circa finem libri tertij, gymnasticam supellectilem enumerans sic scribit: Καὶ λήκυθον ἂν εἴποις, καὶ στλεγγίδα, ἐκαλεῖτο δὲ καὶ στλεγγὶς καὶ ξύστρα, καὶ σπαθὶς. καὶ τὸ παιδὶ ὃς ἦν λήκυθον φέρει: πεντῆν γὰρ ὁ στλεγγιδολήκυθος. (Ξυστρολήκυθον, κάδη, καὶ βίασα ἐλαίου λήκυθα, Hesychius & Varinus.) Hic certè mos est Pollucis plura vocabula accumulare, dummodo ad vnum argumentum pertineant, etsi res diuersas significent. Quòd verò non sit vas olearium, etsi vsus eius ad hauriendum è lecytho, id est oleario vase oleum esse possit (alia forte quædam strigilis figura olim fuit,) sed obiter & per accidens, ex Suidæ verbis apparet, quæ sunt: Τῇ γὰρ στλεγγίδι οὐ πρὸς τὸ περιξύεσθαι μόνον χρήσαιτο ἄν τις, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ὕδωρ ἀρύσασθαι. Xenophon, Τὰ δὲ ἄλλα ἦσαν στλεγγίδες χρυσαῖ. Καὶ στλεγγιζόμενος, ἀποξυόμενος. Ἀριστοφάνης γέρας. Εἰ παιδαγωγὸς ἀκολουθεῖν δεῖ σφῷιν καὶ στλεγγίδ' ἔχοντα. Δαιταλεῦσιν, Οὐδὲ ἐστὶν αὐτῇ στλεγγὶς, οὐ δὲ λήκυθος καλεῖται στλεγγίς. Καὶ χρυσοῦν ἔλασμα τὸ περὶ τῇ κεφαλῇ τῶν γυναικῶν, Hæc Suidas. Τοῖς δὲ παρεσαῖτοις στέφανα καὶ στλεγγὶς καὶ λήκυθος, Pollux 4. 18. Latinè etiam quidam recentiores strigilem accipiunt pro quodam vasis genere. Plautus in Persa, Ampullam, strigilem, scaphium, soccos, pallium, marsupium habeat. Et in Sticho, Rubiginosam strigilem, ampullamque rubidam. Cum nihil prohibeat his & alijs quos citant locis strigilim balneatoriam accipere, quæ cum ampulla olearia ferebatur, vt post frictionem, & sudoris abstersionem, quæ strigili fiebat, vngerentur. Gliris nardo decoquitur vsque ad tertias, & strigili tepefactum oleum auribus infunditur, Plinius. Τὸ εἰς τοῦ, λήκυθος καθ' ἑαυτὸν ἐπὶ γεύματι τοῦ μύρου, σπαθίδα καὶ σπάθην κλητέον, Poll. Est & xystis, inquit Cæl. alio vocabulo dicta stlengis, hoc est strigil: vnde xusticos seu xysticos leges pro indoctis quidem, sed in cute curanda nimio plus satagentes. Legitur id nomen apud Epicharmum & Diphilum. Ego xystidem in Lexicis Græcorum, Polluce, Aristophanis scholijs, & secundo Idyllio Theocriti, pro vestis aut etiam iaculi genere exponi reperio, pro strigile nusquam: xystra vero pro strigile, receptum omnibus est vocabulum. Stlengis significat etiam ductam ex auro bracteam siue laminulam, qua coronabantur, non mulieres tantum, verum & viri, quod indicat per initia quarti libri Athenæus, Cælius. Phidias fecit distringentem se, Plinius 34. 8. Et paulo post, Lysippus fecit distringentem se: Et mox de eodem Græca voce, Populus magnis clamoribus reponi apoxyomenon flagitauit. Κτένιον, κτενίζειν, λειολεχεῖν, in Hippiatricis.

Venio ad rem curulem, in qua cum copiosissimus esse possim, temperabo mihi tamen, vt ad sequentia festinem. Plura conquirendi materiam studiosi habent ex Græcis Latinisq; dictionarijs. Scripsit & Cælius Calcagninus, ni fallor, de appellationibus rei curulis. Ego ea tantum afferam quæ in præsentia se offerunt qualiacunq;, nemini causam dicturus etiamsi præstantioribus quibusdam omissis leuiora commemorauero. Curules equi, id est quadrigales, Festus. Textor etiam currilem dixit equum ex recentiore quodam, dubitans an curulis potius dicendum sit. Curules equos (per simplex r. vt & Festus) Robertus Cenalis episcopus interpretatur qui currus vehunt. De curribus quædam, bigis & quadrigis præsertim, vide supra in Certaminum equestrium mentione. Ζεῦγος, id est iugum vocari potest quicquid iunctum est, etiamsi ex tribus aut quatuor iumentis (hypozygijs) fuerit, Pollux. Sed per excellentiam de mulis dicitur absolutè, & ζευγοτροφεῖν similiter. Subiuges carpento equas, Plinius. Iungere dicimus non equos tantum, sed ipsos etiam currus. Phryges primi bigas iunxerunt, Plinius, per synecdochen. Primus Erychthonius currus & quatuor ausus Iungere equos, rapidisq; rotis insistere victor, Verg. Georg. 3. Ὑποζύγιον, quoduis iumentum: hypozygios vero adiectiuum est. Zygij equi, qui iugum subeunt: qui latera stipant, pareori, &c. vt paulò inferius explicabimus. Iugales etiam absolutè de equis poëtę dicunt. Ζυγήφορος ἵππος, Callimachus. Ὑπὸ δὲ ζυγὸν ἤγαγεν ὠκέας ἵππους, Homerus Iliad. ψ. Σεῖον ζυγὸν, à consequente, pro eo quod est continuo & concitato cursu ferebantur, Varinus. Ἵππειος ζυγὸς, Suidas, nec aliud addit. Ζυγομαχεῖν & ἀφηνιάσαι verba, tum de celere equo, tum de iunctis sub curru vsitata, superius ex Varino explicaui. De vehiculis, Isidorus lib 20. Etymol. Textor in officina 16. Vehiculum cum quatuor rotis Phryges inuenerant, Plinius. Cur Septimontio vehiculis iunctis vti cauebant? Plutarchus problematum Rom. 66. Copia rei vehiculariæ data, Marcellinus libro 14. Vehicularij, qui vehicula agunt seu regunt. Villas adire asellis aut vehiculis, Plinius. Vehia, Oscorum lingua plaustrum dicitur, Festus. A veteribus vehu pro via dicebatur, quod per eam omnia veherentur. Rustici etiam nunc quoq; viam veham (Germani proxima voce *wäg*) appellant propter vecturas, Varro 1. de re rust. Vehicula triumphalia, Plinius: meritoria, Suetonius. Camerata vehicula, qualia sunt pensilia in quibus matronæ gestantur, Budæus. Omnesq; dij, qui vehiculis thensarum solennes cœtus ludorum initis, Cicero 7. Verr. Veheș vel vehis, quantum fœni vel stercoris vna vectura in plaustris vel alijs instrumentis ferre possumus, (*ein karreten*, sed hoc minus est, non plaustri, sed biroti vehiculi aut carrucæ onus: *ein fart*, communius & generalius est. pro cuiuisuis vehiculi onere) vehes autem stercoris habet modios octoginta. Vtuntur hac voce Plinius & Columella. Mulieribus interdictum est ὀχήματος ἐπιβαίνειν ζευκτοῦ, Plutarchus in quæstionibus rerum Rom. 54. Ὄχημα ad verbum sonat vehiculum: videtur autem generalis vox. Hesychius enim exponit ἅμαξαν, ἅρμα, δίφρον: hoc est, plaustrum, currum, bigas. Ὀχηματικὴ δύναμις, quasi vectariam facultatem dicas, triplex est in bellis: vna equis, altera curribus, tertia elephantis constat. (Singula enim horũ ὀχήματα dixeris,) Suidas in Ἱππική. Ὀχέεσφιν & ὄχεσφιν Homerus dixit pro ὀχήμασι, ἅρμασι. Ὀχμάζειν, equum cum freno agere, vel sub curru vt dixi in Ceruo cap. 5. Currus generale nomen videtur, per excellentiam verò pro quadrigis poni, vt & ἅρμα apud Græcos. Erichthonius primus quadrigis vsus, Plinius. Scholiastes Pindari harma, id est currum ab eo inuentum ait. Vergilius lib. 7. de bigis dixit, Absenti Aeneę currum geminosq; iugales. Graues & propemodum immobiles currus illuuie & voragine hærebant, Curtius. Currus agitare volantes, Vergilius in Georg. Curriculum, paruus currus. Polydamas athleta currum cum equis concitatum retinuit, Ἀλλ' ὅρμα ἐλαύνοντα σπουδῇ τὸ ἅρμα ἐπίσχε τοῦ πρόσω. Pausanias Eliac. 1. Curribus olim, ἅρμασι, in bellis vtebantur, non equis singularibus, Scholia in Homerum. De curribus bellicis, vide Pollucem 1. 10. Cælium 21. 18. Πολεμιστήρια καὶ τὰ πολεμικὰ ἅρματα, ἐφ' ὧν ὁπλῖται ἐπιβάντες ἀμυνταί παραβάται: hæc Theseus iuuenit, Scholia in nebes Aristophanis: plura vide supra inter Equestria bellica, hac ipsa huius capitis parte. Huc pertinent etiam falcati currus ἅρματα δρεπανηφόρα, ἢ κατηδρεπανηφόρα. Βιαιοὶς ἅμαξαν ἄξαι ἢ ἡμιόνους εἰς ἅρμα, Varinus in ζεῦξαι. Ἅρματα δ' ἐκάπτω καὶ ἄντυγες ἀμφαρέβιζον Ἵππων ἱεμένων.

ἱεμένων, Hesiodus in Aspide. Γὰμ φ' ἔφερον θοὸν ἅρμα κονίοντες πεδίοιο, Ibidem. Κόνις δέ σφ' ἀμφιδεδήει Κοπτομένη πλεκτοῖσιν ὑφ' ἅρμασι καὶ ποσὶν ἵππων, Hesiodus in Aspide. Et rursus, τὰ δ' ἐπικροτέοντα πέτοντο Ἅρματα κολλήεντα. Ἵπποι δ' ἅρματα ... πιτνοῦντες, Calaber libro 4. Καὶ ὑφ' ἅρματ' ἔρυσαν (σὺν ἵππους,) Ibidem. Pindarus Oenomai χάλκεον ... ρο currum dixit. Ἐρυσάρματας ἵππους, Homer. Iliad. ο. id est currum trahentes, currui subiuges equos. Vide Varinum: quamuis apud eundem secunda syllaba per iôta quoque scripta reperitur. Ἁρμα ἐλᾶν vel ἐλαύνειν, vnde ἁρματηλάτης. Hamatrochiæ & harmatrochiæ discrimen, in Porphyrij quæst. Homeric. Lydi ce ebres fuerunt in re equestri, vnde Lydius currus in prouerbium venit, vide Erasmum: Meminit Varinus. Ἁρματίαι, ἅρμα ἐπιβάλλειν ... nomina iactuum in tesseris apud Pollucem. Quadrigæ & bigæ, sæpius quidem numero plurali, interdum etiam singulari dicuntur. Quadriga, apud Solinum. Curriculum quadrigarium, Valla ex Herodoto. Apta quadrigis
10 equa, Horatius 2. Carm. Quadrigæ elephantorum Gordiano decretæ sunt, vtpote qui Persas vicisset, vt triumpho Persico triumpharet: Misitheo autem quadriga equorum & triumphalis currus, Iul. Capitolinus. Nauibus atque quadrigis, Ciris quadrigis, Iouis quadrigis, Vide in Chil. Eras. Erichthonius omnium princeps, currus equis iunctis docuit quadrigis solaribus persimiles compingere, vt supra dixi. Plinius quadrigas Erichthonium inuenisse scribit, Scholiastes Pindari harma, id est currum: hoc enim nomine pro quadrigis aliquando per excellentiam vtuntur. De hoc Erichthonij inuento vide Cælium 13. 7. Cisternes Sicyonius equos quadrigarum medios, eosq; singulos ex vtraque parte simplici vinculo primus applicuit, Isidorus. Ab Afris quadriiuges equos iungere græci didicêre, Herodotus. Quadrigas Medeæ complures Euthycrates Lysippi filius optimè expressit, Plinius. Phyromachi (Pyromachi forte, aut Ephyromachi) statuarij quadriga regitur ab Alcibiade, Idem. Euphranor statuarius fecit quadrigas bigasq;: Item Alexandrum & Philippum in quadrigis, Plinius. Theodorus
20 statuarius quadrigulam fecit tantæ paruitatis, vt totam eam currumq; & aurigam integeret alis simul facta musca, Idem. Aelianus in Varijs lib. 1. Myrmecidam Milesium, & Callicratem Lacedæmonium huiusmodi quadrigas fecisse scribit. Aristides Thebanus pinxit currentes quadrigas, Plinius. Aristodemus bigas cum auriga fecit, & quadrigas, Idem. Delphico oraculo (inquit Valerius libro 1.) Macedonū rex Philippus admonitus vt à quadrigæ violentia salutem suam custodiret, toto regno disiungi currus iussit: eumq; locum, qui in Bœotia quadriga vocatur, semper vitauit: nec tamen denunciatum periculi genus effugit: nam Pausanias in capulo gladij, quo eum occidit, quadrigam habuit cælatam. Quadrigam meritoriam Dasypodius interpretatur *einrollwag*. Τέθριππον, τετράϊππον ἅρμα, Varinus. Τέθριππα in honore apud Indos proximo post elephantes sunt: deinde cameli: vni vero equo insidere ignobile, ἄτιμον, Arrianus. Τεθριππόβαμον, ἡ ἐπιλωτὴ ἐφολκὴ τοῦ ἅρματος, Varinus. Τεθριπποβάται, qui vehuntur quadrigis. Τέτρωρον, παρὰ τὸ ἀρηρέναι καὶ ἡρμόσθαι σὺν ἵππους αὐτῷ, Varinus. Τῷ δ' ἡλίῳ βωμῷ παρεστήκει τέτρωρον ἵπ-
30 πων λευκῶν, Heliodorus. Τετράορος, τέσσαρες ἐπὶ τοῦ τεθρίππου ἐπεζευγμένοι, Hesychius & Varinus. Vide etiam τετράωροι per omega. Τέσσαρες ἀθλοφόροι ἵπποι αὐτοῖσιν ὄχεσφιν Ἐλθόντες, Homerus Iliad. lambda. Hic scholia, Αἱ δύο ξυνωρίδες, ὅπερ καὶ τέτρωρον λέγεται. Ἡ δ' ὡς τ' ἐν πεδίῳ τετράοροι ἄρσενες ἵπποι, Homerus in Odyssea. Τέθριππον, τετράϊππον, Varinus. De quadrigis, quas Romani Veienti cuidam figulo locauerunt, supra dixi in Celeris equi mentione in H. b. Bigas primum iunxit Phrygum natio, Plinius. Bigari, Liuius. Biiuges equi & biiugi Vergilio: δίζυγες, Homero. Eutychides pinxit bigam, regit Victoria, Plinius. Et rursus, Pilicrates bigæ Pitho mulierem imposuit. Bigarij equi: tales maximè Hetruria dextrarios vocat, Hermolaus. Synoridem quid veteres appellarint, supra alicubi diximus. Συνωρίς, ἅρμα δίπωλον, ἐκ δύο ἵππων, ἡ συζυγία, δυάς, Hesychius. Ξυνωρίδα, ζυγήν, κυρίως ἐπὶ τῶν ἡμιόνων, ἢ ἐκ δύο ἵππων λέγεται, Varinus. Hesychius addit, ὀρεύς γὰρ ἡμίονος: quasi etymologiam vel compositionis rationem afferens: mihi quidem ξυνωρὶς à mulis dici nequaquam videtur, vt neq; τέτρωρον. Ταύρων ξυνωρίς, & alibi βοῶν, apud Heliodorum
40 legitur, pro dyade simpliciter. Τῶν ἵππων Εὐμήλου πολὺ μᾶλλον ἐοικότα κατασκευάσαντες τὴν συνωρίδα τῶν βαλαντίων, Suidas in Τῶν. Συνωρὶς καὶ συνωρικὰς ἡ κῶλον, iactuum in tesseris nomina apud Pollucem. Quatuor equos Scholia Homeri duas bigas & quadrigam interpretantur. Ἑξάπωλον ἅρμα, in quo sunt seiuges equi, Bud. in comm. Δίφρος locus in curru, vbi auriga stans equos regit, (Pollux harmation diphron vocat) per synecdochen pro ipso curru ponitur: quasi διφόρος vel δυοφόρος (forte quòd à duobus equis trahatur: pro biga enim vsurpari solet: vel cum pro parte currus accipitur, quod in ea homines versentur, auriga & miles parabates.) Vide Varinum. Quadrigam currum plenum & perfectum dicunt, bigam non plenum. Εὐπλεκέων δ' ἐπὶ δίφρων Ἡνίοχοι βεβαῶτες ἐφίεσαν ὠκέας ἵππους, Hesiodus in Aspide. Δίφρος εὔπλεκτος, Homerus Iliades ψ. Διφρεία alia est Libyca, alia Persica, alia Laconica, Pollux. Currum & vehiculorum permulta sunt genera, vt carrus, carruca, cisium, carpentum, rheda, &c. Celerius voluntate Hortensij ex equili educeres rhedarios, vt tibi haberes mulos, quàm
50 è piscina barbatum mullum, Varro. Rheda vocabulum Gallicum, genus leuiculi currus, quo gestabantur nobiliores in villas suas, cuiusmodi sunt hodie quos Itali cochios vocant. Plurima Gallica valuerunt, vt rheda & petoritum quoq;, Quintilian. lib. 1. Hanc epistolam dictaui sedens in rheda, cum in castra proficiscerer, Cicero ad Attic. Omnemq; aciem suam rhedis & carris circundederunt, Cæsar 1. bel. Gal. Quem tollere rheda Vellet iter faciens, Horat. 2. Serm. Rhedarius auriga rectorq; ipsius rhedæ apud Ciceronem pro Mil. Rhedam mihi videri, ferè vsurpari pro vehiculo cui muli ad itinera conficienda iunguntur, dixi supra in E vbi & diuersa equorum à vehiculis formata nomina protuli, qualia sunt, carrucarij, carpentarij, cisiarij, vectarij. Tritoque trahunt epirhedia collo Segnipedes, Iuuenalis Satyr. 8. Quum sit epi præpositio Græca, rheda Gallicum: nec Græcus tamen, nec Gallus vtitur composito: Romani suum ex vtroque fecerunt, Quintilianus libro 1. Eporhedicæ edam, teste Plinio, Gallica vox est, bonos equorum domitores significans. Petoritum, Gallicum vocabulum,
60 genus vehiculi, apud Belgas Galliæ ciuitatem repertum, vt Varro scribit: quamuis sint qui ex Græco vocabulo & Latino compositum velint, dictumque à voluendis rotis, vt Gellius testatur 15. 30. Legitur hæc dictio apud Horat. 1. Serm. & Secunda epistola, Esseda festinant, pilenta, petorita, naues. Et apud Plin. 34. 17. Benna lingua Gallica genus vehiculi appellatur: vnde vocantur combennones (socios vulgò hodie compaignons nominant) in eadem benna sedentes, Festus. Bennæ emantur, Cato cap. 23. Nos bennas hodie vocamus instrumenta monotrocha, quibus rustici lætamen in agros inuehunt, ansis vtrinq; prominentibus ante se impellentes. Rob. Stephanus bennam hodie à Gallis tombereau vocari docet, à Picardis bareu. Essedum, vehiculi genus Gallorum Britannorumq;, apud Belgas primo repertum. Et propriè essedum in equo. Hic Vedius venit mihi obuiam cum duobus essedis & rheda equis iuncta, Cicero 6. ad Att. Solitus in gestatorio ludere, ita essedo alueoque adaptatis ne lusus confunderetur, Sueton. in Claud. Vtitur & Cæsar 4. bell. Gall. Gallica vel
70 molli melius feret esseda collo, Vergil. 3. Georg. de equo. Britannica esseda, Propertius lib. 2. Eleg. ...

Mol...

Multisonora esseda, Claudianus de mulabus Gallicis. Esseda etiam fœminino genere legitur apud Senecam in epistolis. Pilentum, inquit Festus, vehiculi genus, quo matronæ ferebantur. Idem videtur esse quod petoritum, quod est quatuor rotarum, ab Hispanis introductum. Varro de lingua Latin. in consuetudinem sua ætate primum venisse scribit. Estq; eius formæ, qua nostri temporis principum Italiæ mulieres vectantur: ita libratum, vt considentes in puluinis in aëre suspendi agitatæ videantur. Castæ ducebant sacra per vrbem Pilentis matres in mollibus, id est pensilibus, Verg. 8. Aeneid. Honoremq; ob eam munificentiam ferunt matronis habitum, vt pilento (codices impressi habent plaustro: vetus exemplar, pilento) ad sacra ludosq;, carpentis festo profestoque vterentur, Liuius 5. ab Vrbe. Ante fores iam pompa sonat, pilentaq; sacra Præradiant ductute nurum, Claudianus de nuptijs Honorij. Carpentum, genus vehiculi, dictum quasi carmentum à Carmenta Euandri matre. Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant. Hæc quoque ab Euandri dicta parente reor, Ouidius 1. Fast. Nero ostentabat hermaphroditas subiuges carpento suo equas, Plin. hist. Nat. Carpentis vtebantur in bello, Liuius 1. ab Vrbe. Serica carpenta, serico panno ornata, Propertius 4. Eleg. Volucri Carpento rapitur pinguis Damasippus, Iuuenalis Satyra 8. Carpentarius, equus qui carpenta ducit: & faber, qui facit, Sipontinus. Cisium, genus vehiculi biroti, inquit Nonius. Cisio celeriter ad vrbem vectus, Cicero. Et alibi, Decem horis nocturnis sex & quinquaginta millia passuum cisijs peruolauit. Vnde apparet hoc vehiculi genus ad celeritatem comparatum esse. Vide Budæum in Pandectas. Cisiarius, qui cisium agit. Sic cisiarius, id est carrucarius, dum cæteros transire contendit, cisium euertit, Vlpianus. Aliâs legitur cissium & cissiarius s. duplici. Carrus & carrum, vtroque modo dicitur, à cardine quatuor rotarum, vel quòd currendo sonet. Ea die per viarum angustias carra complura, multosq; lanistas retraxit, Hirtius lib. 6. Alteri ad impedimenta & carros suos se contulerunt, Cæsar 1. bel. Gal. Vix qua singuli carri ducerent, Idem. Vtitur & Liuius. Carruca videtur diminutiuum à carrus. At nos carrucas ex argento cælare inuenimus, Plinius lib. 33. Nec feriatus ibat ante carrucam, Martialis lib. 3. Carrucarius, qui carrucam regit Vlpiano: mula carrucaria, quæ trahit, Eidem. Arcera apud Varronem & Ciceronem citante Nonio, plaustrum est rusticum tectum vndique quasi arca: hoc vehiculi genere senes & ægroti vectari solent. Arcirma, genus est plaustri modici, quo homo gestari possit, Fest. Plaustrum, currus. Grauia plaustra, Vergil. 3. Georg. Stridentia, Ibidem. Leuia, Claudianus. Robusta, Horatius. Vehere poemata plaustris, Idem in Arte: id est, inquit Acron, tam multa scribere, quæ quis possit plastris aduehere. Flexerat obliquo plaustrum temone Bootes, Ouidius 10. Metamor. de vrsa sydere cœlesti. Geminum plaustrum, Seneca Oedipo. Plaustrarius, qui regit plaustrum. Vlpianus. Plostrum idem quod plaustrum. Quot iuga boum, mulorum, asinorum habebis, totidem plostra esse oportet, Cato. Plostellum, diminutiuum. Plostellum Pœnicum, assibus denratis constat cum orbiculis ad excutienda è spicis in aream grana, Varro libro 1. de re rust. Traha, genus vehiculi sine rotis, quo coloni vtuntur, à trahendo dictum, vt ait Seruius, (*ein schleipfen, schlitten.*) Tribulaque, traheaq;, & iniquo pondere rastri, Vergil. 1. Georg. pro traheæ per epenthesin. Ἀπήνη mulis iungebatur: de hac & calpe, vide supra in certaminis Olympici mentione. Vt cum boues defessi iugo trahunt δυσεργέα ἀπήνην Ἄχθεϊ πετρήεντι ὑπ' ἄχθεϊ δινήεντι. Τετρέμυλοι, Calaber libro 6. Ἵππους ἐντύνειν, ὑπὸ δὲ ζεύξασθαι ἀπήνην, Orpheus Argon. Συνωρίδα πρῶτος κατέζευξε Κάστωρ, ἅρμα Ἐριχθόνιος, ἀστράβην Ὄξυλος ὁ Αἰτωλὸς, Scholia in Pythia Pindari. Ἅμαξα propriè boum est, ἀπήνη equorum vel mulorum, Varinus. Ὁδὸς ἄνιππος, ἀναμάξευτος, Pollux. Ἀμαξίς, diminutiuum, plostellum. Βοῦς εἰς ἄμαξαν ἄξαι ἡμιόνους εἰς ἅρμα, Varinus in Ζεῦξαι. Καμαρύες, αἱ Σκυθικαὶ σκηναί, ἔνιοι δὲ τὰς κατήρεις ἁμάξας, Hesychius & Varin. Κάρρμα, ποτὸς, ἡ ἐπὶ τῆς ἁμάξης σκηνὴ, Iidem. Λαμπήνη, ἅμαξα βασιλική. ἴρδιον περιφανὲς, ὅ ἐστιν ἅρμα σκεπαστὸν, Suidas. Varinus addit, ἢ ῥαβδίον περιφανὲς, ex Hesychio: sed suspicetur aliquis corruptum hoc esse pro ἴρδιον περιφανὲς: quanquam & ἴρδιον vocem deprauatam puto, cum in nullis Græcorum lexicis reperiatur, & legendum ῥαῖδον, quæ vox à Latinorum rheda deducta est. Ῥαίδειον, τὸ φορεῖον. καὶ ῥαῖδον, ἅρμα σκεπαστόν, Varinus. Λαμπήνη, εἶδος ἁμάξης ἐφ' ἧς ὀχοῦνται, Hesychius hamaxan generale vocabulũ faciens. Σάτινον vel σατίνη, plaustrum, vehiculum, apud Homerum in Hymnis, Ποιῆσαι σάτινα καὶ ἅρματα ποικίλα. Σατῖναι ἅμαξαι, Varinus. Φορεῖον, lectica, vehiculum, in quo scilicet homines feruntur: vnde & Latini gestatorium dixerunt. Solitus etiam in gestatorio ludere, Suetonius in Claudio: mox autem gestatorium illud essedum vocat. Gestationum leuissima est naui in portu, vel in flumine lectica aut scamno: acrior vehiculo, Celsus. Thensæ, sacra erant vehicula, authoribus Festo, Seruio, & Asconio: cum pompa ordinum, hostiarum & officiorum: sic dictæ quòd ante eas lora tenduntur, quæ gaudent manu tenere & tangere qui eas deducant: vel ἀπὸ τοῦ θείου, hoc est à re diuina. Vtuntur hac voce Cicero & Liuius. Omnesq; dij qui vehiculis thensarum solennes cœtus ludorum initis, Cic. 7. Verr.

De partibus curruum, Pollux 1. 10. Quid chœnix, chœnicides, plemnæ, syringes, torma, enelata, hamaxedonia, cnemæ (id est radij), Cælius 16. 17. Quid apsis, epitotron, itys, Idem 18. 10. Ἀμπυξ, funis inter vtrunq; bouem vel equum, temonis vice protensus. Ἄμπυξ (inquit Hermolaus in Plinium 8. 44.) funiculus is qui per iuga ipsa tenditur, aut quo trahi ferri ue solent à iumentis onera. Inde verbum ἀμπεύειν, vt glossematorum scriptores aiunt, propriè significat iter curru facere, per abusionem verò translatum est ad veterina iumentaque: sed & onusta, inquiunt, iumenta si quis iuuerit, ἀμπεύειν dicetur, ijs verbis: Καὶ ἀμπ[illegible]. Συναμπεύων [illegible], id est connitendo comitandoq; accendebat iumenta ad opus. Aristoteles de vetulo Atheniensi [illegible]. Perottus sic vertit, Iumenta comitatu nisuque exhortaretur. Theodorus minus propriè, Comitans & obiens iumenta exhortabatur. Vide supra in Boue H. e. & in Mulo H. d. & Ἀμπεύω in Etymologico, [illegible] apud Suidam. Πλῆμναι, αἱ χοινικίδες [illegible], Scholia in quintum Iliados. Plemnæ, inquit Cælius, modioli dicuntur, quoniam ab axe impleantur: plemas vero vndas accipiunt, in Oceano præcipuè, vnde plemmyra, id est, inundatio. [illegible] ἀπὸ τοῦ πληροῦν τὸν ἄξονα, Scholia in Iliados ε. Πλῆμναι, radij in rota, vt quidam ineptè in Lexic. Græcolatino interpretatur. [illegible], Hesiodus in Aspide. [illegible], Varinus & Hesych. Syrinx quidem propriè videtur appellari ipsum foramen cui inseritur axis, πλήμνη vero lignum orbiculare inter radios & foramen illud medium: vel vt Pollux habet, quod circa axem voluitur. [illegible] vero (à similitudine mensuræ chœnicis, vt Latinis etiam [illegible]) [illegible] vnà cum foramine: etsi Varinus chœnicidas & syringes interpretatur foramina quæ aliâ chnoæ dicantur. [illegible] Theocrit. Idyl. 31. Plura vide apud Varinum in [illegible] (lege [illegible]) & [illegible]. Ἅρματα δ' [illegible] ἀμφαραβίζον, Hesiodus in Aspide. [illegible]

ἱππεῖαι [illegible] ἐξέμιγγες ἔβαλλον, Αἵ τ᾽ ἀπ᾽ ἐπισσώτρων, Homerus Iliad. λ. Achilles armatus currebat [illegible] καὶ [illegible], Euripides in Iphig. in Aulide. Ἄντυγες, αἱ περιφέρειαι τοῦ ἅρματος αἱ περιπεπηγυῖαι, [illegible] ἔνθεν καὶ τὰ [illegible] ἐξῆπτοντο, αἱ περιφέρειαι τοῦ ἅρματος δίφρου. ὁμοίως δὲ καὶ [illegible] αὐτοῦ καλεῖται. Ibidem. Ἐξ ἐπιδιφριάδος πυμάτης, Homerus Iliad. decimo: Scholia exponunt, ἐκ τοῦ ἐσχάτου μέρους τοῦ ἅρματος δίφρου ἢ περιφερείας, ὃ καὶ ἄντυξ καὶ ἐπιδιφριὰς καλεῖται. De diphro currus parte, cui auriga insistit, plura vide supra in mentione bigæ. Homerus etiam rotas (τροχοὺς) Ionice κύκλα vocat, (κύκλα [illegible]: Iliad. [illegible] rotam exponunt) & ὀκτάκνημα (quinto Iliadis) cognominat, hoc est [illegible] ὀκτὼ κνήμας ἔχοντα, octonis constantes radijs. Axis quidem est ἄξων, [illegible] χοινικίδας ἐμβαλλόμενος [illegible] τροχοῦ, lignum medium transuersum, vtriusque rotæ modiolis insertum: continetur autem in eis obfirmatur q; clauis, quos ἐνήλατα vocant. Pol-
10 lux eosdem claues paraxonios, vel epibolos vel embolos vocari scribit. Παραξόνια, κινδυνώδη καὶ παρεμβόλα, παρὰ τὸν τροχὸν ἐλκόμενα, ab axe, quod ea pars semper in periculo sit. Varin. Ἀκραξόνια, axium partes extremæ, Pollux. Ἁρματοπηγὸν δὲ καὶ ἡνίοχον Οἰνομάου ἐμβαλόντα κήρινον ἔμβολον ἐπὶ τοῦ ἀκραξονίου, ἢ ὅλως ἐμβαλόντα τὸν ἔμβολον, Varinus in Oenomao. Δεξιτερὴ ἄπτυξ ἄγχι πεπηγυῖαν ὑπ᾽ ἄξονι δινήεντι, Calaber libro 6. Ἴτυς, ἡ περιφέρεια τοῦ σχήματος. ἁψῖδες δὲ, ἐξ ὧν ἡ περιφέρεια γίγνεται τοῦ τροχοῦ. ἡ ἁψὶς, εἰς ἣν αἱ κνῆμαι ἀπὸ τοῦ χοινικίδος ἐμπήγνυνται. Itys, ipsa currus (rotæ) circunferentia, siue gyrus, apud Homerum, Varinus. Ἐπισσῶτρα, οἱ κανθοί, τὰ ἐπάνω τῶν τροχῶν σίδηρα, (lege σιδήρεια,) Suidas. Apsis quidem etiam σῶτρα vocatur, Pollux. Idem episotra per s. vnum scribit, vt sic dicta videantur tanquam episostra, hoc est absidi adiuncta ferramenta. Οὐ δέ τι πολλὴ Γίνετ᾽ ἐπισσώτρων ἁρματροχιὴ κατόπισθεν Ἐν λεπτῇ κονίῃ. Homerus Iliad. ψ. Et rursus, Ὅσσον δὲ τροχοῦ (νῦν τοῦ ἅρματος) ἵππος ἀφίσταται, ὅς ῥά τ᾽ ἄνακτα Ἕλκῃσι πεδίοιο τιταινόμενος σὺν ὄχεσφιν: Τοῦ μέν τε ψαύουσιν ἐπισσώτρου τρίχες ἄκραι Οὐραῖαι, ὁ δέ τ᾽ ἀγχι μάλα τρέχει. Ἐπίσωτρα,
20 (vide Etymolog.) τὰ ἐπάνω τῶν τροχῶν σιδηρᾶ ἢ χαλκᾶ, ἃ καὶ κανθοὶ καλοῦνται. ὁ ἔξωθεν τὸν τροχὸν κατέχων σίδηρος. οἱ σιδηροῖ ἢ χαλκοῖ κύκλοι τῶν τροχῶν, Hæc omnia ferè ex Scholijs in quintum Iliados. Ἕστωρ, instrumentum illud quod totum inseritur temoni, quo totum iugum retinente, currus ducitur. Paxillus qui in summo temone præfigitur, cui annulus inijcitur, & iugi lora obligantur, vt iugum retineant, sic Aristophan. Alij curuaturam, vel circinatum foramen iugi, quod iumentorũ ceruicibus aptatur: Item ὁ πρῶτος κρίκος τοῦ ῥυμοῦ apud Eustathium vbiq; πόλος pro κρίκος legitur in manu scriptis exemplarib. Item cuneus, ἔμβολος, clauus, Eustathius in Iliados ω. Hæc de hestore eruditus quidam in Lexicon Græcolatinum retulit. Vide Ἕστωρ apud Varinum. Βληταί, οἱ τῆς ἁμάξης τροχοί, σφῆνες, ἐμβλήματα. οἱ δὲ γόμφους καὶ συμβολὰς ἀξόνων, Hesych. Λέπαδνα & μασχαλιστῆρες superius dicta sunt: lora videlicet, quibus ceruices equorum alligantur iugo (nam de ephippiato quoque equo dicuntur.) Ῥυμὸς, pars currus, temo inter equos, vide Hesych. &c. Ῥυμὸς δ᾽ ἐπὶ γαῖαν ἐλυσθη, Homerus Iliad. ψ. Ἡνίαι, vide supra inter equi singularis
30 instrumenta. Ἀφέσται, lora altiora, quæ terga equi iugalis excurrunt, sub alis eius succincta, Budæus in Annot. sec. Ἱππολάμπεα, τὰς τριχίνας σειρὰς Πάρθοι οὕτω καλοῦσιν, Hesychius & Varinus. Ex equis iunctis, οἱ μὲν ὑπὸ τῷ ζυγῷ ζύγιοι (ἢ ζεύγιται, Varinus.) οἱ δ᾽ ἑκατέρωθεν, παρήοροι καὶ παράσειροι, καὶ σειραῖοι: καὶ αἱ τούτων ἡνίαι, σειραὶ, καὶ παρηορίαι, Pollux 1. 10. Cælius ad verbum sic transtulit: Qui iugum subeunt equi, Zygij cominantur: qui latera stipant, pareori, penultima longa (etiamsi eorum habenæ siræ, ac pareoriæ dicuntur. Ego pareoros cum e. breui potius quàm producto scripserim, vt & alij plærique omnes, & Homerus Iliad. θ. Ὁ φὶ ὁ γέρων ἵπποιο παρηορίας ἀπέταμνε. Σειραφόρος ἵππος, ὁ ἔξω τοῦ ζυγοῦ. qui & παρήορος, Varinus & Scholia in Aristophan. Σειραῖος, equus dexter, Lexicon. Παράσειρος, ὁ ἀκόλουθος ἵππος, Varinus: apud eundem alibi penultima per ypsilon scribitur, vt & apud Pollucem. Ἄσειρος ἵππος, ὁ μὴ ἔχων σειρὰν, μηδὲ δέσιν: ἀλλ᾽ ἄφετος, καὶ ἀνετος, Varinus: & alibi Ἄσυρος (per ypsilon in penult.) ἄδετος. Παρήορος ἵππος, & παρηορίαι habenæ quibus alligatur,
40 vide plura apud Varinum. Παρήορος, ὁ ἐν (lego ἐκτὸς) τοῦ ἅρματος τρέχων, Helychius: ὁ παραζυγευόμενος. Τοὺς μὲν μέσους ζυγίους λέγ. Κοσμίω τριχὶ βαλιὰς, τοὺς δ᾽ ἔξω σειραφόρους Ἀντήρεις καμπτοῖσι δρόμων, Euripides. Funalis vel habenalis à quibusdam vocatus equus (de quo plura dixi supra) currui ad dextram sinistramque iungebatur, quare eundem σειραφόρον esse conijcio.

Ἱππόνομα, μισθὸς ἱππικὸς καὶ τῶν ἡμιόνων, Hesychius & Varinus. Ἱπποπωλῶ, equos vendo. Varinus. Ἱπποπώλης, equorum venditor, Lexicon. Ἱπποπώλων, equestrium, aurigarum, circa equos versantium, Varinus. Ἔξεστι δὲ ἱππάσαι ἐξ ἀγέλης πῶλον, ἱππωνῆσαι, καὶ ἱππωνία, Pollux. Ἱπποτροφία, equorum nutritor. Ἀπὸ τοῦ τρέφω, ἱπποτροφῶ, ζυγοτροφῶ, ζευγοτροφῶ. Ἱπποτροφεῖν δ᾽ ἐπιχειρήσας, ὃ τῶν εὐδαιμονεστάτων ἔργον ἐστί, φαῦλος δ᾽ οὐδεὶς ἂν ποιήσειεν, οὐ μόνον τοὺς ἀνταγωνιστὰς, ἀλλὰ καὶ τοὺς πώποτε νικήσαντας ὑπερέβαλλετο, Isocrat. περὶ ζεύγ. Πρώτη δ᾽ ἱπποτρόφησε γυναικῶν, Pausanias in Lacon. Hinc καθιπποτροφῶ, in alendis equis consumo: & καταζευγοτροφῶ. Isæus περὶ τοῦ Δικαιογένους
50 κλήρου, Οὐδὲ γὰρ εἰς τὴν πόλιν, οὔτε εἰς τοὺς φίλους φανεῖσι [illegible] δαπανηθεὶς οὐδὲν, οὐ μὴν οὐδὲ καθιπποτρόφηκας. οὐ γὰρ πώποτε ἐκτήσω ἵππον πλείονος ἄξιον ἢ τριῶν μνῶν: οὔτε κατεζευγοτρόφηκας. ἐπεὶ οὔτε ζεῦγος ἐκτήσω ὀρικὸν οὐδεπώποτε ἐπὶ τοσούτοις ἀγροῖς καὶ κτήμασι. Inde ζευγῖται dicti, οἱ δεύτερον τίμημα τελοῦντες Athenis, hoc est secundi census ciues. Τεθριπποτροφῶ, quadrigas, hoc est quadrijuges equos alo, apud Herodotum. Καθιπποτροφῶ autem εἰς τὴν ἱπποτροφίαν καταναλίσκω, sic dicitur, vt καθηδυπαθῶ, κατακυβεύω, & alia. Hæc omnia Budæus in Commentatijs linguæ Græcæ obseruauit. Ἱπποτροφίαν, id est equorum nutricationem, quòd ea res magno constet impendio, apud Spartanos inter execrationes vsurpari solitam, scimus ex Græcorum libris. Nam & Aristophanius ille senex ita queritur, ἀλλ᾽ οὐ δύναμαι δείλαιος εὕδειν δακνόμενος ὑπὸ τῆς δαπάνης καὶ τῆς φάτνης, id est: Nequeo miser dormire: me nanq; mordicus lancinat impensa & præsepe, Camerarius. Νόσος μ᾽ ἐπέτριψεν ἱππική [illegible], Strepsiades in Nubibus Aristophanis. Scholia addunt: Studium enim nutriendi equos reuera morbus est, cum magnos faciat
60 sumptus, nec vllus tantis dignus impensis inde fructus redeat. Equos alere res p[er]quam sumptuosa videtur, Laconicæ etiam execrationi adiecta, quæ huiusmodi est: Οἰκοδομὴ τοι λάβοι, καὶ ἀμβολά: ἢ, [illegible] ἢ γυναῖκα τοι ποιχὸν ἔχοι, ὡς τούτων πάντων δαπανηρῶν ὄντων καὶ ἐπιζημίων, Suidas in Ἵππω & in Οἰκοδομή. Cætera quidem huius imprecationis clara sunt: ἀμβολά vero quid sibi velit, non satis mihi constat. Etsi enim idẽ significet quod ἀναβολή, hoc est dilatio, mora: cuius tamen rei dilatio significetur, dubito: quanquam omnis expectatio dum inter spem metumque animi pendemus, solicitos & anxios, imò miseros facit expectantes, longe vero miserrimos si ijs tandem quæ tantopere sperabant penitus frustrentur. Antiqui maximè studuerunt equorum & boum greges tanquam illius seculi diuitias sibi comparare, Pausan. Caballatio iurisconsultis alendi publicos equos munus, Cæl. Priuato homini equum & elephantem apud Indos (quosdam) alere non licet, Strabo. Mulierem eam præstare apud Indos Nearchus scribit, quæ munus ab amante elephantem accipiat: sed sermo hic
70 dissentit ab illo qui equum & elephantem (illic) à solis regibus possideri ait, Strabo. Ad equos emendos

[illegible] millia æris ex publico data: & quibus equos alerent, viduæ attributæ, Liuius. Conquesti quidam olim de sul temporis luxu, coquos emi singulos pluris quam equos quiritabant: At nunc coci triumpharum pretijs parantur, & coquorum pisces, Plinius de mullo scribens. Robertus Cenalis scribit, quadrigam Salomonis tempore æsti[matam] fuisse sexcentis siclis, hoc est nostro numismate ducentis quadraginta coronatis, (coronati sexaginta pro singulis equis.) Et alibi, Drachmæ sexcentæ pretium sunt equi, qui egrediebatur ex Aegypto, tertij Regum c. 10. [illegible] quater repetitus sexcentos siclos reddit, pretium quadrigæ: sic enim textus habet. Egrediebatur quadriga ex Aegypto sexcentis siclis argenti, equus vero centum quinquaginta. Apud Iosephum, interpretis aut librarij vitio, drachma pro siclo legitur: aut pretium equi vnius pro pretio quadrigæ reponitur. De equi apud Athenienses trium minarum pretio, paulo superius verba Isæi recitaui. Bucephali (inquit Robertus Cenalis) equi Alexandrina equitatura decantatissimi, pretium erat talentorum tredecim, authore Gellio, septem millibus & octingentis coronatis nostro calculo æstimandi, quam summam ex abaco procedentem reperies decem talentis vna cum trium talentorum æstimatione coniunctis. Plinius sedecim talenta refert tribus talentis superadditis, quorum adiectione nouem millia sexcenta effluent coronata. Bucephalus Alexandri equus emptus est nostratis nummi coronatorum nouem M. sexingentis: vt Plinius retulit: vt Plutarchus septem M. octingentis, Camerarius. Equus Cn. Seij à Cor. Dolobella centum millibus sestertijs emptus est, Textor. Bisinagar vrbs est regni Narsingæ, cuius regi supra quadringenta equitum millia in armis excubant. Equus ibi non minoris quàm quadringentis aut quingentis pardais (sunt autem aurei nummi) venditur. Vsu quandoq; venit vt octingentis aureis quis equum emerit: pretij hanc immanitatem efficit, quod aliunde aduehuntur: ibiq; nulla equarum armenta, prohibentibus regibus, qui portus asseruari iubent maritimos, ne importentur equæ, Varthomannus 4. 10. Et rursus cap. 11. Narsingæ regis equi pretium tantum esse creditur, quanti est vrbs aliqua nostrarum. Id efficiunt innumeri lapides pretiosi, margaritarum ac vnionum complura genera, quibus phaleræ apparatu incredibili teguntur. In Timochaim regno Persidis equi sunt magni & pulchri, vt etiam quandoque vnus veneat pro ducentis libris Turonensibus. Hinc etiam à mercatoribus in Indiam transuehuntur per mare, Paulus Venetus.

De vsu & laudibus equi, Simon Grynæus in præfatione in Hippiatrica Græca Basileæ excusa: Vuechelus in Rusij Hippiatrica Gallicè à se excusa: & Hierocles in præfatione libri secundi Hippiatricorum. Quondam asinis non solum onera gestanda imponebantur, sed etiam pistorum hi carruculas trahebant: nunc propriè vbiq; cum equis commutantur, Camerarius. Tartari maxima flumina tranant caudas caballorum tenentes, alligatis supra ipsos sarcinis Matthias à Michou. Διεβίβαζε σοῦ ἱππεῖς, ἑκάστου τῶν ἱππέων ἐκ τῆς κέρκου πεζῷ προσηρτημένου, Suidas in Κέρκ@. Vlysses vt expeditionem ad Troiam effugeret, stultum se simulans equo & boue iunctis arabat, &c. Scholia in Lycophronem. Hippocorystas dici Apion arbitratur, qui equinis setis ornatas gestant galeas. Risit hoc Porphyrius, putans eo nomine equites intelligi, quoniam κορυστὴς armatum indicet, ac ferè pro pedite accipiatur, (&c. vt supra in Equitum mentione exposui.) Cælius. Aere caput fulgens, cristaque hirsutus equina, Vergil. 10. Aeneid. Hippurin, Ἵππουριν, galeam vocat poëta, quæ lóphon, id est cristam seu conum haberet; ex equinis pilis vel cauda equina in fastigium erecta conditam, siue terroris gratia, (iuxta illud, Δεινὸν δὲ λόφος καθύπερθεν ἔνευεν:) siue ornatus etiam, (ita vt hodie struthionum pennæ vsurpantur.) Λόφος τὸ προσθίδιον (περίτθιον Etymologus habet, quod minus arridet) τῆς περικεφαλαίας ἀνάστημα. Eandem galeam & ἱπποδάσειαν vocat, hoc est equo hirsutam, pro equinis setis, Lexica Græcorum. Χαλκόλοφον, ἱπποχαίτην, τὸ ἐπανάστημα τῆς περικεφαλαίας, ἢ ἐξ ἱππείων τριχῶν κεχόσμηται, Hesychius & Varinus. Ἱππόκομοι κόρυθες apud Etymologum nominantur. Ἱππόκομον τρυφάλειαν, cassidem cristatam equinis pilis, Hesychius, Varin. legitur autem Homeri Iliad. μ. & Theocriti Idyl. 27. Καταῖτυξ genus galeæ nec splendidæ nec cristatæ, sed humilis, vnde nomen, παρὰ τὸ κάτω τετύχθαι, κατωφερής, ὡς μὴ ἔχουσα λόφον ἤτοι τρίχωσιν, Etymol. & Varinus: sed addit ille, ὡς πρὸς τὴν αὐλώπιδα τὴν ἀνάτασιν ἔχουσα. Est autem aulôpis quoq; genus galeæ, de quo vide Varinum. In hoc medio apparatu fulgentem gladium è lacunari seta equina aptum (appensum) demitti iussit, vt impenderet illius beati ceruicibus, Cicero 5. Tusc. de Dionysio tyranno. Καὶ γαμψὸν χαίτησιν ἐφ' ἱππείῃσι πεδηθέν. Ἄγκιστρον, κρυφίην εἰναλίοισι πάγην, Suidas in Γαμψὸν. Conficiunt & nostri lineas piscatorias ex equinis setis. Ἱππείαν, τὴν ἵππον, ἔνιοι δὲ τὴν τῆς νευρᾶς, τὴν ἐξ ἱππείων τριχῶν, Hesychius, Varinus. Ἱππικὴ βάσις, ἡ νευρὰ τοῦ τόξου, διὰ τὸ ἐξ ἱππείων γίνεσθαι τριχῶν. οἱ δὲ θώμιγγα νευρῶν, ἱππικὴν καλοῦσι, Iidem. Equorum corpore exanimato vespas atq; crabrones procreari putant, sicut asinorum scarabeos, Plin. Nostri ex equorum fimo diuersa scarabeorum genera nasci affirmant, vt inter Scarabeos dicemus. Pressus humo bellator equus crabronis origo est, Ouidius Metam. 15. Ἵπποι μὲν σφηκῶν γένεσις, ταῦροι (aliâs μόσχοι) δὲ μελισσῶν, Nicander in Theriacis: Vide in Apibus. Super omnia est compositio, qua inuictos faciunt magorum mendacia, cauda draconis & capite, pilis leonis è fronte, & medulla eiusdem, equis victoris spuma, canis vnguibus adalligatis ceruino corio, &c. Plinius.

H. h.

Licinius imperator cum filiam Christianæ religionis cultricem ab equis discerpi vellet, ipse à suorum vno morsu interfectus est, Textor. Neocles Themistoclis filius, equi morsu interijt, Plutarchus. Metius Suffetius ab equis discerptus est (iubente Tullo rege Romanorum) quod teste Vergilio à Romanis ad Fidenates defecisset, Textor: Vide Onomasticon nostrum. De Hippolyto Thesei filio, & eiusdem nominis martyre, qui ab equis discerpti sunt: item de Hippomene quæ filiam equo deuorandam præbuit, nonnihil dixi supra inter propria hominum nomina ab equo ducta. Plutarchus in Parallelis (minoribus) ponit Comminium quendam, Comminij ex Aegeria filium, qui à Gidia nouerca (cuius votis parere noluerat) stupri instar Thesidæ accusatus fugiens, ab equis fit dilaniatus, Textor. Pyrechmum Euboiæ regem Bœotijs bellum inferentem, Hercules profligauit, eumq; pullis equinis alligatum in diuersas partes discerpsit, Onomasticon. Hippomenes cum filiam deprehendisset vitiatam, equo famelico vorandam obiecit: vide in H. a. & infra in prouerbio Hippomene iniustior. De Glauco Potniæo ab equis discerpto, & Diomede deuorato, dicam inferius inter historias fabulosas. Equorum lapsu perierunt apud Vergilium, Nipheus. Leucagus, Liger, Clonius, Remulus, Amycus: Apud historicos Agenor, Fulco Hierosolymorum, Philippus Ludouici Crassi filius Gallorum, Bela Pannoniæ, reges, Textor.

Achillis equi præstantissimi & celerrimi ab Homero celebrantur Iliad. ψ. vbi Peleum eos à Neptuno accepisse.

accepisse legitur. Nomina eorum dixi in H.a. Calaber libro 4. Achillem equos præceleres à Telepho, quem vulnerârat, dono accepisse scribit. Admeti equos Homerus lib. 2. Iliados peroicissimos fuisse scribit. ὀρνιθέας, id est auium instar. Noctemq; diemq; Assimilant maculis internigrantibus albæ. Statius de equabus Admeti. Admeti Thessaliæ regis equas pauisse fabulantur Apollinem, vt infra dicam inter deos. De Adrasti equo, cui nomen fuit Arion, supra dixi in a. inter propria equorum nomina. Ab Agenoris equo Argos hippotrophon dictum est, Etymologus. Alcibiadis & Cimonis (al' Simonis) equi inter generosos numerantur. Constat Alcibiadem nutriendis equis tantam adhibuisse operam, quantam sui sæculi vel regum vel hominum priuatorum nemo, Textor. Alexandro Magno & equi magna raritas contigit: Bucephalum eum vocarunt, siue ab aspectu toruo, siue ab insigni taurini capitis armo impressi, Plinius. Bucephales vocatus est equus Alexandri regis, propter quandam bubuli capitis similitudinem, Festus: vel à latitudine frontis, Strabo libro 15. Bucephala siue Bucephalia, Indiæ vrbs est iuxta Hydaspen fluuium, ab Alexandro condita, sic appellata à Bucephalo equo, qui cecidit ibidem in prælio, quo vicit Porum: & eo ipso loco sepultus est, Author Strabo li. 15. & Plinius 6. 20. Meminit etiam Stephanus duorum huius nominis locorum. Est & Atticæ (Achaiæ. Plin. 4. 5.) portus Bucephalas Stephano dictus, Bucephala Pausaniæ, Bucephalon Ptolemæo. Vide Stephanum in Βουκεφάλαι, & in Βουκεφάλεια. Βούκαρος (quæ vox idem quod Bucephalos significat) fluuius in Salamine apud Lycophronem. Inter tribuli etiam herbæ nomenclaturas Bucephalon reperio. Alexander mortuo Bucephalo Alexandriam (Bucephaliam potius) condidit, ἐντάφιον αὐτῷ τῆς ἀρετῆς χαριζόμενος πόλιν, Scholia in Nubes Aristophanis non procul ab initio. Aseni Indi trium vrbium incolæ: Caput eorum Bucephala, Alexandri regis equo (cui fuerat hoc nomen) ibi sepulto conditum, Plinius. Ἵππος ἐνυάλιος (aliâs ἐνυαλίοιο, quod placet) Μακεδονίς (aliâs penultima per ε. scribitur, malim Μακηδονίς propter carmen) βασιλῆος Βουκεφάλας ὁπλοῖσιν ἐναντία δηϊόωσιν, Oppianus 1. de Vena. Βουκεφάλας ἵππος ἦν ἀτίθασος, ἀνθρώπους καταφαγών, Βοὸς ἔχων κεφαλὴν ἐν τῷ μηρῷ σφραγῖδα, &c. Tzetzes 1. 28. Hoc est, Bucephalas equus erat indomitus, mordax, bubulo capite notatus in femore, non caput vel cornu bouis gestans. Bucephalus (inquit Etymologus) dictus est Alexandri equus, non quod bouis cornua haberet, quod falsum est: aureis enim ab Alexandro ornatus erat. Non tamen à cornibus nomen tulit, sed quoniam sic vocabantur in Thessalia equi habentes inustum βουκράνιον, id est bubulum caput. Quod ita se habere vel ex Aristophanis Anagyro constat, hoc versu: Μὴ κλαῖ' ἐγώ σοι βουκέφαλον ὠνήσομαι. Et rursus, Ψυχὴ ῥήμασι τὸν βουκέφαλον καὶ κοππατίαν. Bucephalus igitur vocatur qui in coxis (ἰσχίοις) bubuli capitis characterem habet inustum, Etymologus. Equus Alexandri regis & capite & nomine Bucephalus fuit, Gellius. Sedecim talentis emptum ferunt ex Philonici Pharsalij grege [illegible] tum puero (Alexandro) capto eius decore, Plin. Emptum Cares (Chares, qui scriptor à Plutar. etiam [illegible] a Alexandri citatur) scripsit talentis tredecim, & regi Philippo donatum: æris nostri summa est HS. CCCXI. Gell. 5. 2. Vide etiam supra vbi de pretio equorum in genere tractaui. Bucephalus quam artificiosè ab Alexandro adolescente tractatus sit, cum ferociens neminem admitteret, ideoq; à Philippo eius patre contemneretur, supra dixi in E. ex Camerario. Neminem hic alium quàm Alexandrum regio instratus ornatu recepit in sedem, alios passim reijciens, Plin. Super hoc equo dignum memoria visum, quòd vbi ornatus erat armatusq; ad prælium, haud vnquam inscendi sese ab alio nisi à rege passus sit, Gel. Bucephalus regijs instratus ephippijs, neminem quàm Alexandrum dorso excepit, vt referunt Q. Curt. (libro 9.) Solin. Plutarch. & Iustin. Grapald. Bucephalus quantisper nudus erat conscendendum se etiam equisoni dabat: ornatus vero regijs iam aulæis collaribusque, neminem admittebat, Alexandro tantum excepto: cæteris periculum facturis, aut alioqui propius accedentibus, ingenti hinnitu occurrere insultareq;, ac nisi cederent fugaq; sibi consulerent, proterere solitus, Plutarch. in libro Vtra animalium, &c. Idem in prælijs memoratæ cuiusdam perhibetur operæ, Thebarum oppugnatione vulneratus in alium transire Alexandrum non passus: Multa præterea eiusdem modi, propter quæ rex defuncto ei duxit exequias: vrbem tumulo circundedit nomine eius, Plin. Cum in eo insidens Alexander bello Indico, & [illegible] facinora faciens fortia, in hostium cuneum, non satis sibi prouidens, immisisset, coniectis vndique in Alexandrum telis, vulneribus altis in ceruice atq; in latere equus perfossus est. Moribundus tamen, ac propè iam exanguis, [illegible] hostibus regem viuacissimo cursu retulit: atq; vbi cum extra tela extulerat, ilico concidit: & domini iam [illegible] superstitis securus, quasi cum sensus humani solatio animam expirauit. Tum rex Alexander parta eius belli victoria, oppidum in ijsdem locis condidit: atq; ob equi honores Bucephalon appellauit, Gel. Nonnulli heterophthalmos equos inter præstantissimos collocant (verba sunt Pelagonij in Geoponicis 16. 2.) qualem fuisse aiunt Alexandri Macedonis Bucephalum. Post hæc verba statim sequitur, γλῶσσαν λεπτὴν καὶ μακρὰν: τὸ δὲ πρόσωπον σιμόν. &c. nec nullum apponitur verbum, quo cum isti accusatiui construantur, vt propter mutilatum locum in dubio relinquatur lector ad Bucephalúmne hæc omnia qualis nam ille fuerit, describendum pertineant: vel potius, in quo interpretes omnes conueniunt (Cornarius, And. à Lacuna, & Ruellius, qui in Hippiatricorum translatione ca. 14. ex Geoponicis hæc adiecit.) ad quemuis equum præstantem. Sed vtrolibet referas, quoniam supra omisimus, hic recitanda videntur. Probant igitur habentes (vel, Bucephalus habuit) linguam tenuem & longam, faciem simam vel aduncam, altam ceruicem, colorem glaucum (oculorum nimirum:) corpus non impatiens contrectari (δυσγαργάλιστον vel δυσγάργαλιν. quas voces supra explicauimus: Ruellius dissimulat, And. à Lacuna corpus firmum somniat: melius quod ad rem Cornarius dixit, non titillosum: quod ad dictionem, aptius forte titillabundum vel titillabile dixeris, etsi authorem non habeamus:) collum erectum, plenum & crassum: τὸν τράχηλον βραχύν, hoc est minimè exiguum (vt And. à Lacuna reddit: nam collum breue, inquit, semper commendatur ab equestribus, prolixum vt in grue vituperatur: itaque βραχὺν maluit accipere pro paruo quod magno opponitur, vel pro angusto quod lato, non pro breui quod longo contrarium est:) ventrem castigatum & ad ilia contractum: magnitudinem moderatam, μέγεθος ἱκανόν: venas toto corpore conspicuas & elatas. colorem nigrum saturatum. Ex prælio Alexandri contra Porum Bucephalas non statim, sed vt plurimi prodidêre post longas vulnerũ curationes expirauit. Refert Onesicritus eum senio ac labore confectũ occubuisse. Triginta nanq; annos natus moribundus iacuit. cuius mortem acerrimè indoluit Alexander, & super eo iuxta Hydaspen conditã vrbem Bucephaliã appellauit, Plutarch. in vita Alexandri. Equus Bucephalus quem Demaratus Corinthius Alexandro donauerat, cum ex omnibus ornamentis nudus erat, equisonem etiam (eumque solum, Diodor.) sibi insidere patiebatur: Cum autem ephippiatus & cæteris regijs ornamentis instructus, nullum alium sessorem quàm Alexandrũ admittebat cui sua sponte, & nullo impulsu astabat, & vt facilior conscensio esset, ei ascendenti sese corpore demittebat: Quo visus est ad omnia

Asiaticæ

Adhuc ea bella Alexander, Aelian. Eadem ad verbum ferè legimus libro 17. historiarum Diodori Siculi, vbi tamen equi nomen non est adiectum: vt suspicetur forsan aliquis diversum fuisse à Bucephalo, qui emptus traditur à Philippo, vt supra diximus, &c. quoniam cætera omnia conueniunt cum ijs quæ alij authores de Bucephalo scripserunt, eundem esse crediderim. Cum Cyprij (inquit Herodot. libro 5.) contra Persas, à quibus defecerant, se tutarentur, Onesilus rex aduersus Artybium Persarum ducem vltrò constitit. Insidebat Artybius equo, in armatum erigere se docto, & pedibus simul atq; ore eum inuadere. In conflictu igitur, Onesilus, vti conuenerat cum satellite, ipse inuadentem Artybium ferit: satelles vero equo sublatos pedes in Onesili scutum iactante falce percutiens abscidit: vnde Artybius vnà cum equo corruit. Ioannes Tzetzes Chiliade tertia ca. 116. paulò aliter narrat hunc in modum: Cum Artybius ab Onesilo deiectus esset, equus videns dominum suum prostratum, erectus in pedes anteriores cum Onesilo Cypri rege pugnabat, & clypeum eius percutiens ferè occidisset, nisi pedes eius falcibus amputassent armigeri. Eadem ab eo ijsdem verbis referuntur Chiliade quarta in epistolio. Caligula (inquit Dion, vt citat Cælius 21. 24.) ex equis vnum sic amauit, vt ad cœnam inuitaret, annona quoq; apposita & hordeo, quin & aureo poculo vinum propinabat, per illius salutem fortunamq; concipere iusiurandum solitus: consulem quinimmò designare constituerat: fecissetque, ni consilia interpellasset mox interitus. Cimonis equi inter generosos numerantur, Simonis alij & plures scribunt, (ego tamen Cimonis malim,) vt dictum est in H. a. in tractatione imaginum equi. In Domitiani equum maximum, Statius Syluarum libro 1. Dardani illius diuitis Iouis filij trium millium equarum armentum, atque præcipuè ex his duodecim pullos patre Borea genitos, Homerus suo præconio nobilitauit. Item Eumeli equas, Erythræus. Oenomai equi Psilla & Harpinna, vide Varinum in Oenomao. Alius fuit Oenomaus qui Partheniam & Eripham equas suas quum iugulasset, iussit sepeliri, Cæl. Sed male transtulit ex Pausaniæ Eliacorum 2. vbi Marmacis equas ab Oenomao occisas proditur. Pelops equos à Neptuno accepit, Varin. in Oenomao: Vide Palæphatum. Penthesileæ equus ab Orithyia Boreæ vxore acceptus, vt Q. Calaber fabulatur. Vide plura de his paulo infra inter fabulosos equos. Probi equus nec decorus nec staturosus erat, sed mira celeritate, vide inter prouerbia. Rhœsi equi, λευκότεροι χιόνος, θείειν δ' ἀνέμοισιν ὁμοῖοι, Homer. Iliados 10. Hunc versum integrum ad Turni equos transtulit Maro libro 12. Aeneid. Meminit & Rhœsi equorum lib. 1. Aeneid. Trois equi immortales ad fabulosos mox dicendos pertinent. Simonis equi, vide in a. inter imagines equi. Turni equi apud Vergilium ex Orithyia Boreæ vxore, vide inferius in fabulosis. Vlyssis equi, vide infra in Neptuno Hippio.

Equi fabulosi. Bellerophon vel Bellerophontes, primò Hipponus, ἱππόνους, (aliâs Hipponous) dictus est, post ab interfecto Corinthiorum primate Bellero, Bellerophontes. Hic sumpto à Neptuno Pegaso equo ad Chimæram perimendam euolauit, eamq; occidit. Deinde ex rerum felici successu superbiens, quum in cœlum cum Pegaso volare tentaret, Iupiter indignans œstrum Pegaso immisit, à quo agitatus Bellerophontem excussit, cecidítque in campum, qui postea Aleius appellatus est. Pegasus autem à Ioue inter sidera relatus est. Pernicissimus hic equus & alatus fuisse perhibetur, ex Neptuno & Pegaside natus, Gyrald. Sunt qui Diem à Pegaso equo vehi fabulentur, Scholia in Lycoph. Visus eram molli recubare Heliconis in vmbra, Bellerophontæi quà fluit humor equi. Propert. libro 3. Vide plura in Onomastico nostro de Bellerophonte, & de Pegaso in vtriusque mentione, item in Scholijs in quintum Iliados Homeri: & in prouerbio Bellerophontis literæ apud Erasmum: & supra in H. a. vbi de equo sydere: Hesiodi Theogonia, Scholijs in Lycophronē, & in voce Τραγικώτερος apud Suidam, &c. Eques ipso melior Bellerophonte, Horat. 3. Carm. De Pegaso equo vide Varinum in Πήγασος: & eundem & Etymologum in Ἑλλωτίς. Hellotiam, Ἑλλωτίαν, Mineruam aliqui dictam volunt, διὰ τὸ ἑλεῖν τὸν Πήγασον ἐν χαλινῷ ὑπ' Ἀθηνᾶς δεθέντα Βελλεροφόντην, ὅθεν πανήγυριν καὶ ναὸν Ἑλλωτίας Ἀθηνᾶς ὑπ' αὐτοῦ γενέσθαι φασί, Varinus, Scholia in carmen 13. Olympiorum Pindari, vbi etiam paulo post plura de Bellerophonte simul & Pegaso reperies: fertur autem Pegasus ex Gorgone vel Medusa natus fuisse. Πήγασος ὁ πτερωτὸς ἵππος Μεδούσης τῆς Γοργόνος, διὰ τὸ ἔχειν καὶ τὴν στρατηγίαν ὅτι ἐκπεπήδηκε (forte tanquam πήδασος) ἐκ τοῦ τῆς Γοργόνος τραχήλου, Scholia in Homerum. De Pegaso è sanguine Medusæ nato, vide Ouid. 4. Metam. Κατὰ γὰρ αὐτὸν δὴ τὸν Πλάτωνα ἐπιρρεῖ δὴ ὄχλος μορμολύκων Γοργόνων καὶ Πηγάσων, καὶ ἄλλων ἀμηχάνων πλήθει τε καὶ ἀτοπίᾳ τερατολόγων τινῶν φύσεως, Athenæus lib. 5. Plinius 10. 49. Pegasos fabulosos fuisse existimat. Aristophanes in Pace Πηγάσιον adiectiuum facit, hoc versu, Ὦ Πηγάσιόν μοι φησὶ γλυκαῖον πτερόν. Scyllam & Pegasum nomina nauium fuisse putat Palæphatus περὶ ἀπίστων, non monstra vt poëtæ fabulati sunt, Erythræus. Alatum fuisse fingunt poëtæ, nimirum propter celeritatem eximiam: nam & quosuis equos celeres poëtæ volucres cognominant, vt supra in a. & b. diximus: & Solinus tauris Indicis volucrem pernicitatem tribuit. Instratos ostro alipedes, Vergil. Pegasi equi effigies Gabalis in templo quodam visebatur, Pausanias in Corinthiacis. Pegasus (inquit Albert. Magnus) animal est compositum, quod in Aethiopia generatur, permagnum & horrendum, equi formam præferens anterius: alas habet vt aquila, sed multò maiores: caput cornutum (quod & Plinius scribit) & adeò monstrosum, vt multa animalia solo aspectu terreantur. Alis non volat in sublime elatus, sed aërem tantum ferit & cursus sui velocitatem sic promouet, animantibus cunctis infestus, maximè vero homini. Hæc ille sine authore: Alij eiusdem commatis scriptores, adijciunt: graui corpore esse, fuga mirabili: alarum remigio adiutum currere potius quàm prouolare: & colliso aëre vi pennarum instar turbinis impellere ventos, voracem esse, & in quiete moueri. Pegasides Musæ dictæ sunt à fonte, quem Pegasus ictu vngulæ fingitur aperuisse, ob quam causam & Græcè appellatæ sunt Hippocrenæ, Festus. Vide supra inter propria ab equo deducta nomina. Tarsus Ciliciæ ciuitas, sic dicta est à tarsis, id est calcibus Pegasi, qui è cœlo cum Bellerophonte in senecta iam delirante, in Aleium campum deiectus est, Eustathius in Dionysium Afrum. Dictus est autem campus Aleius ἀπὸ τῆς ἄλης, ab errore, quòd in eo Bellerophon solitarius & equo & mente deiectus oberraret, quæ etymologia vel Homero approbata videtur, Eustathius. Pegasarium cursorem Baysius veredarium appellat. Centhippe dictus est locus Argis, quod Bellerophon illic primum stimulârit (κεντεῖν Græci dicunt) Pegasum equum, Varinus. Est & Pegasus, Πήγασος, viri nomen, qui ex Eleutheris Bœotiæ oppido Bacchi simulacra Atticæ inuexit, &c. Scholia in Acharnen. Aristophanis. Pegasos equino capite volucres, & gryphas auritos aduncitate rostri fabulosos reor: illos in Scythia, hos in Aethiopia, Plinius: Et alibi, Aethiopia lyncas & sphingas generat, multaq; alia monstro similia: pennatos equos & cornibus armatos, quos Pegasos vocant. Aethiopici cœli ales est Pegasus, sed hæc ales equinum nihil præter aures habet, Solinus. Penthesilea Amazonum regina equum celerrimum ab Orithyia Boreæ vxore accepit. Ἕζετο δ' ἵππῳ καλῷ ὠκυπετῇ τε, τόν οἱ ἄλοχος Βορέαο πόρεν Ὠρείθυια πάρος Θρῄκηνδε κιούσῃ, ξείνιον, ὅστε θοῇσι μετέπρεπεν ἁρπυίῃσι, Q. Calaber lib. 1. Vergilius duodecimo Aeneidos

Aeneidos Turni equos ex Orithyia natos ſcribit, & alibi duodecim pullos in armento Dardani patre Borea genitos. Buſiris & Diomedes equos humana carne pauerunt, Textor. Abſenti Aeneæ currum, geminosq́; iugales Semine ab æthereo, ſpirantes naribus ignem, Illorum de gente, patri quos dædala Circe Suppoſita de matre, nothos furata creauit: Landinus exponit, Circe Solis filia furtim & clam patre ſupponens matrē, ſcilicet equam, equos Solis creari fecit: hos vocat nothos, quòd eorum mater mortalis, pater vero diuinus eſſet: nam propriè nothi dicuntur, quos nobilior pater ex ignobili matre creauit. Tractum eſt, inquit Seruius, de Homero, qui tales equos habuiſſe inducit Anchiſen Iliad. quinto. Πῦρ πνεόντων ἀρχὸς ἵππων, Pindar. de Sole. Ignipedes equos Ouid. dixit 2. Metam. Licet ignipedum frenator equorum Ipſe tuis altè radiantem crinibus arcum Imprimat, Stat. Diomedes rex Thraciæ, ab Hercule ſuis equis in pabulum datus eſt, eadem talione qua ille in hoſpites ſæuire conſue-
10 uerat. Suisq́; regem pabulum armentis datum. Vide Onomaſticon, Palæphatum, & Cælium 13. 8. Vt qui terribiles pro gramen habentibus herbis Impius humano viſcere pauit equos, Ouid. Vide prouerbium Diomedea neceſſitas apud Eraſmum. Diomedes Thrax cum filias haberet meretrices, cogebat hoſpites αὐταῖς συνεῖναι ἕως ἂν κόρον σχῶσι καὶ ἀναλωθῶσιν οἱ ἄνδρες, proinde in fabulis ἵπποι ἀνδροφάγοι nominantur, Scholia in Eccleſiazuſas Ariſtophan. Diomedis equæ, id eſt filiæ libidinoſæ, aduentantes voraſſe ſunt dictæ: quanquam interimi à patre ſolitos intelligere maluit Euſtathius, Cæl. Ex Diomedeis equis prognatus fuiſſe creditus eſt equus Cn. Seij, de quo dicam in prouerbio Seianus equus. Equus albus Diomedi immolabatur apud Venetos, vt mox inter ſacrificia referam. Circa Abderam & limitem qui Diomedis vocatur, equi naſcētibus illic herbis paſti, inflammantur rabie, circa Potnias vero aſini, Plin. Aelianus non aſinos ſed equos etiā ex fonte Potniæ bibentes, qui non procul Thebis abſit, in rabiem verti ait. Potnia vrbs eſt Bœotiæ, non longe à Thebis, vbi Glaucus Siſyphi filius & Meropes,
20 habuit equas, quas cōſueuerat humana carne alere, quo cupidius in hoſtem irruerent: quem ipſum tandē, cum alimenta deficerent (vel vt alij, cum ſacra Veneris prohiberet) deuorarūt. Hinc dictæ equæ Potniades apud Ouidium in Ibin. Vide Onomaſticon in Glauco, & Palæphatum, aut etiam Vergilij interpretes in tertium Georgicorum ſuper his carminibus. Et mentem Venus ipſa dedit, quo tempore Glauci Potniades malis membra abſumpſere quadrigæ. Glaucus alter ab equis deuoratus, Γλαῦκος ἄλλος ἱππόβρωτος: quadrabit in hominem alendis equis exhaurientem facultates ſuas. A fabula natum, qualis fertur & de Actæone, Eraſm. in prouerb. Τρῶες ἵπποι (apud Homerum Iliad. 8. & rurſus penultimo) equi Trôis intelliguntur, qui etiam immortales dicuntur: non Troici vel Troiani, de quibus nihil eximium proditur, Varin. Propter Trôis equos regnante Laomedonte captū ab Hercule Ilium fertur: nam cum Laomedon equos præſtantiſſimos Herculi, vt Heſionen eius filiam monſtro marino expoſitam liberaret promiſſos, re peracta negaret, Hercules indignatus Troiam euertit, Onomaſticon.
30 Fertur autē hos equos Laomedon à Ioue pro Ganymede accepiſſe, Scholia in Lycophronem, Cæl. Ex his etiam Anchiſes fœminis clam admiſſis, pullos habuit, Hom. Iliad. ε.

His attexemus quæ ad religionem pertinent, circa deos, ſacrificia, ſepulchra, omina. Et quoniam pluſcula de dijs ſe offerunt, ordinem literarum ſequemur. Apollo, vide in Sole. Caſtoris equus nomine Cyllarus, vt inter propria dixi.

Ceres in equam mutata, Oncij armento ſe immiſcuiſſe fertur, cū Neptunus amore eius Proſerpinam quærentis captus inſequeretur: Neptunus autem decipi ſe intelligēs, etiam ipſe in equum mutatus rem cum illa habuit: vnde Ceres initio valde indignata eſt, & Erinnys inde cognominata: poſtea verò ira remiſſa in Ladone fluuio ſe abluit, & inde Luſia dicta eſt, Pauſan. in Arcadicis. Ex hoc concubitu Arionem equum natum fabulantur, vt inter propria equorum nomina dixi. Prope Phigaliam Arcadiæ vrbem in monte Elaino, Cereris Melænæ, id eſt niter
40 præ pullatæ ſacrum fuit antrum. Deæ cum Neptuno congreſſum ſub equina ſpecie celebrant Arcades. Verum non inde natum Phigalenſes equum volunt, ſed quam dicūt Arcades Δέσποιναν. Deam vero indignatione in Neptunū concepta, prætereaq́; Proſerpinæ raptu conſternatam, ſibi pullam induxiſſe veſtem ac in ſpeluncam ſeſe inſinuantem, diu poſtea non eſſe viſam, &c. hinc antrum illud Phigalenſes Cereri ſacrum aſſerunt, atque ſimulacrum inibi conſecraſſe, habitu quidem in petra ſedentis ac cætera mulieri perſimile, præter caput quod cum coma erat equinum, adnexis draconum & ferarum id genus item iconibus. Tunica ad talos demiſſa. Delphin manu ſuſtinebatur: columba verò altera. Cereris & antri ſic quodā reſponſo meminit Apollo, quum Phigalenſes deum adijſſent: Ἀρκάδες Ἀζᾶνες βαλανηφάγοι, οἳ Φιγάλειαν Νάσσασθ', ἱππολεχοῦς Δηοῦς κρυπτήριον ἄντρον, Hæc Cælius 13. 31. ex Pauſaniæ Arcadicis, vt apparet.

Diana apud Arcades Εὑρίππα dicebatur, ab equarum inuētione, quas amiſerat Vlyſſes, qui & equeſtris Neptu-
50 ni ſtatuam erexit, Cælius ex Pauſaniæ Arcadicis. Aiunt autem Vlyſſem (inquit ibidem Pauſan.) cum equos illic (vbi nunc Pheneatarum acropolis eſt) reperiſſet, voluiſſe equos in Pheneatarum regione nutrire, vt boues in Epiro quæ è regione Ithacæ eſt. Cæterum equeſtris Neptuni ſtatuam ex ære ab Vlyſſe poſitam, parum mihi veriſimile fit, quo tamen temporis æris fundendi ars nondū extiterit, Hæc ille. Cælius ex hoc loco ineptè vertit, Vlyſſem ſtatuam equeſtris Neptuni erexiſſe, ſed non ex ære. Hippolytum ab equis diſtractum reuocatum aiunt ad vitam herbis quibuſdam (Aeſculapij) & amore Dianæ. Iupiter vero talis medicinæ, qua mortui vitæ redderentur, repertori indignatus, Aeſculapium fulmine ad inferos deiecit. At Triuia Hippolytum ſecretis alma recondit Sedibus: & nymphæ Aegeriæ, nemoriq́; relegat: Solus vbi in ſyluis Italis, ignobilis æuum Exigeret, verſoq́; vbi nomine Virbius eſſet. Vnde etiam Triuiæ templo, luciſq́; ſacratis Cornipedes arcentur equi: quòd littore currum, Et iuuenē, monſtris pauidi effudêre marinis, Vergilius 7. Aeneid. Vide Cælium 11. 24. Poëtæ equos Nocti
60 nigros adſcribunt, Diei candidos: Lunæ nigrum alterum, alterum album. Textor. Lunæ Aethiopes conſecrant ξυνωρίδα βοῶν διὰ τὸ τεθέλγειν, ὡς ἔοικε, τῆς θεοῦ τὴν γηπονίαν συνεργοὺς καθιεροῦντες, Heliodorus lib. 10. Et alibi, τῷ θεῷ, τῇ μὲν σεληναίας παρειστήκει ταύρων ξυνωρὶς, τῷ δὲ ἡλίῳ, τέθριππον ἵππων λευκῶν εἰς τὴν ἱερουργίαν ηὐτρεπισμένον. Diei equi apud Homerum Lampus & Phaethon: recentiores vero, vt & Lycophron, Diem à Pegaſo equo vehi aiunt, Scholia Lycophronis. Hecate etiam ad Dianam ſiue Lunam pertinet: fingitur autem τρικέφαλος, tergemina Auſonio: quòd caput eius dextrum ſit equi, ſiniſtrum canis, medium hominis agreſtis. Τάρταρος Ἑκάτη, λαιὸν δ' ἄρ' ἐπ' ὤμων ἵππος χαιτήεις, [illegible] Ἀνδ[illegible] σκυλάκαινα, μέση δ' ἔφυ ἀγριόμορφος, Orpheus in Argonaut.

Fortunæ equeſtris ædem vouit Fuluius prætor in Hiſpania, quod ſtrenua equitum opera in Celtiberos vſus foret, Cælius. Et alibi, Equeſtris Fortunæ templum fuiſſe legimus in Taciti Annalibus, apud Antium, nec in vrbe ad ſua tempora viſitatum. Hecate, vide in Diana. De Heniocho ſydere ſupra in e. diximus. Hercules ἱπποδέτης
70 cognomine Oncheſti colitur, vel (vt alij) Thebis, Heſychius & Varinus. Hippodetes (per ε in penultima, ma-

 lim per

lim per epsilon) Hercules cognominatus, vt scribit Pausanias: cui templum Bœotij construxêre, ea scilicet ratione, quod cum Orchomenij aliquando vsq; ad eum locum venissent, Hercules noctu equos, qui ad eorum currus erant iuncti, colligauit: vnde & cognomentum deductum, Gyraldus. Ἵππαν κικλήσκω Βάκχου τροφὸν, ... Orpheus in hymno ad Hippam Bacchi nutricem. Vetus Orphei codex (inquit Gyraldus) Hiptam non Hippam habet. Ἱππα... δρυοκολάπτ... (picus auis, dryocolaptes vsitatius) ... ἥρα, id est Iuno, Hesychius non suo loco, sed statim ante Ἵππαν. De Iunone hippia paulò mox dicam. Hippe Chironis Centauri filia in equam mutata, vt supra in equo sydere dixi ex Higino. Ouidius tamen 2. Metam. Ocyroên Chironis filiam in equam mutatam fabulatur. Hipponam deam equorum & stabuli antiqui venerati sunt, vt Bubonam boum: de hac dea Plutarchus in Parallelis meminit, & Apuleius lib. 3. Asini aurei, & Tertullianus in Apologetico & Fulgentius ad Chalcidium: eā enim inter deos Semones, qui vocantur, (quos nec cœlo dignos putabant, ob meriti videlicet paupertatem, Fulgent.) commemorat. Iuuenalis quoq; eandem intellexisse à plerisq; putatur in illo: Iurat Solam Hippo, & facies olida ad præsepia pictas: vt scilicet Hippò & Hippona dicatur, Gyraldus: sic Dido & Manto pro Didonem & Mantonem dicimus. De Hippona puella (aliqui, perperam puto, Eponam vocitant) quam Fuluius quidam ex equa genuit, supra dixi inter propria hominum. Respicio pilæ medio, quæ stabuli trabes sustinebat. In ipso vero meditullio Hipponæ deæ simulacrum residens ædiculæ, quod accuratè corollis roseis quidem recentibus fuerat ornatum, Apuleius 2. Metam. Iuno etiam hippia, id est equestris cognominata est, Gyraldus. Hesychius Hippiam interpretatur Iunonem, vt paulo ante retuli. Iouis currū, qui in exercitu Xerxis Xerxen ipsum præcedebat, octo equi albi trahebant, Herodotus lib. 7. Equo vehi flamini Diali non licebat, ne si longius digrederetur, sacra negligerentur Festus. Fel equinum tantum inter venena damnatur, ideo flamini sacro equum tangere non licet, cū Romæ publicis sacris equus etiam immoletur, Plinius. Pirithous, Πειρίθοος, nomen accepit ἀπὸ τοῦ περιθεῖν ἵππῳ ὁμοιωθέντα τὸν Δία ἐν τῷ μίγνυσθαι τῇ μητρὶ αὐτοῦ. Scholia in primum Iliados. Multis gentibus equum hostiarum numero haberi, testimonio sunt Lacedæmonij, qui equum ventis immolant, &c. & Salentini, apud nos memranæ (* sic habent impressi codices mutilati) Ioui dicatur, viuus conijcitur in ignem, Festus. Calaber lib. 14. Iouis currum & equos describit hisce carminibus, Τὸν δ' ἔφερον Εὖρός τε Βορέης τε Ζέφυρός τε δ' ἐπὶ τοῖσι Νότος τε. Τοὺς δ' ὑπὸ ζευγνύμενον ... ἤγαγεν ... ἅρμα ... αἰὼν ἀκάματος ... Αἰὼν Χερσὶν ὑπ' ἀκαμάτοισιν ... ἐξ ἀδάμαντος. Luna, vide Diana. Martis hippij id est equestris, ara in hippodromo Olympico fuit, Cælius ex Pausania. Equiria, ludi quos Romulus Marti instituit per equorum cursum, qui in campo Martio exercebantur Festus. Cur Idibus Decembris (verba sunt Plutarchi in Romanarum rerum quæstionibus capite 93. ἱερὸς malim ἵππος, id est equus) in cursu equorum victor dexter sacer. (Videtur autem non Decembris sed Octobris legendum, vt mox ex duobus Festi locis recitabimus & Gyraldus asserit in libro de annis & mensibus: Est sanè October vniuersus Marti sacer.) Marti immolatur, & caudā statim decisam ad Rheginam (regiam, Festus) qui dicitur locus, deportat aliquis, & aram cruore spargit, de capite vero inter se decertant, alij de sacra via descendentes, alij de Suburra aduersus eos impetum facientes? An quod Troiam equo captam putant, idcirco equum supplicio afficiunt, quòd è Troianis oriundi, Mixtaq; Troiugenûm sint pignora clara Latinis? An quod iracundū, ferox, & bellicosum animal est equus? dijs autem grata & accommodata inprimis immolant. Victor autem idcirco immolatur, quod victoriæ Mars author est: Vel potius, quoniam Marti conuenit stare loco, & qui locum suum in acie tuentur, vincunt eos qui non manent sed fugiunt: vt celeritas (per equum insinuata) tanquam fugæ & timiditatis occasio (ἐφόδιον) per hoc sacrificij genus puniatur, & tanquam sub ænigmatis inuolucro fugam minimè salutarem esse intelligatur. Equus Marti immolabatur, quod per eius effigiem Troiani capti sint, vel quod eo genere animalis Mars delectari putaretur, Festus Et alibi, Panibus redimibant caput equi immolati idibus octobribus in campo Martio: & id sacrificium fiebat ob frugum euentum: & equus potius quàm bos immolabatur, quod hic bello, bos frugibus pariendis est aptus, Festus. Et rursus, October equus appellatur, qui in campo Martio mense Octobri immolatur quotannis Marti, bigarum victricium dexterior: de cuius capite non leuis contentio solebat esse inter Suburranenses & Sacrauienses: vt ij in regiæ pariete, illi ad turrim Mamiliam affigerēt: eiusdemq; cauda tanta celeritate perfertur in regiam, vt ex ea sanguis distillet in focū, participandæ rei diuinæ gratia: quas hostias hic quidam Marti bellico sacrari dicunt, non (vt vulgus putat) quia velut supplicium de eo (equo) sumatur, quòd Romani Ilio sunt oriundi, & Troiani ita effigie equi sunt capti, Hæc Festus.

Equorum greges, quos in traijciendo Rubicone Marti (aliâs flumine, non Marti) consecrauerat, ac sine custodibus vagos dimiserat, comperit pabulo pertinacissimè abstinere, vbertimque flere, Tranquillus in vita Iulij Cæsaris.

Colebatur Mars à Carmanis, cui quod equis carerent, eorumq; inopia in bello asinis vterentur, asinum sacrificabant, ut Strabo lib. 15. scribit: id à Scythis fieri ait Arnobius Apollodorum citans, Gyrald. Martis equi bijuges, Vergilius in Georgicis: Equos eius Terrorem & Pauorem Valerius lib. 3. Argonaut. nominat, ex Homero scilicet qui Iliados quinto & alibi eosdem Deîmon & Phóbon appellat.

Minerua hippia, id est equestris, vt Phurnutus ait: item Pausanias in Atticis, nec quidem semel: item Arpocration, (& Suidas in Ἱππία Ἀθηνᾶ,) sic verò nuncupata quòd currum instruxerit prima: hanc Isæus rhetor & Mnaseas Neptuni filiam fuisse tradiderunt ac Polyphes Oceanitidis.

Δαμάσιππον etiam vocatam scribit Phurnutus, quasi dicas equidomitricem, Gyrald. & Cœl. Palladis hippiæ ara in hippodromo Olympico fuit Cælius ex Pausania. Pallada equestrem in Libya genitam aiunt, Cæl. Mineruæ hippiæ (Ἀθηνᾶς ἱππίας) & Neptuni hippij aræ sunt in Hippio dicto Colono Atticæ (cuius supra mentionem feci inter propria locorum) Pausanias. ... Callimachus de Minerua: id est, Gaudens equorum & scutorum sonitu. Hippia vocata est Minerua, quòd è capite Iouis cum equis prosilierit, vt scriptus in eam hymnus indicat. Vel quòd Coryphe (lego Polyphe, vt Suidas & alij habent) Oceani filia ex Neptuno eam vnà cū curru pepererit. Vel quòd Adrastus Thebis fugiens, quum equos in Colono sisteret, Neptunum & Mineruam ἱππίας appellârit, Etymologus & Varin. Neptunus ἵππιος, vel (vt alij scribunt, ...) per ε in penultima, id est equestris cognominatur, Suidas & Varinus. Hippius Neptunus cur appellatus sit, cum alias causas ab alijs fuisse existimatas, in Achaicis dicat Pausanias (quas tamen non recenset:) Ego, inquit, sic puto cognominatum, quod ὁ ἱππικῆς, id est equitationis inuentor fuerit: nam & Homerus in equorum certamine Menelao ab dei huius appellatione adhibuit (Menelaum Antilocho deferentem facit, Camerar.) iuramentū quod equis conueniret, Ἵππων ἁψάμενος, γαιήοχον ἐννοσίγαιον Ὄμνυθι μὴ μὲν ἑκὼν τὸ ἐμὸν δόλῳ ἅρμα πεδῆσαι. Pamphos (Πάμφως)

vero,

vero, qui Athenienſibus antiquiſſimos hymnos fecit, eſſe dixit Neptunum [illegible] (θυγηδεμνάων, Camerarius) non aliunde niſi ab equeſtri appellationem deflectens. In Arcadicis autem idem Pauſanias, ex Neptuno ait in equum mutato Cererem peperiſſe filiam, cuius nomen non eſt profanis enunciandum, & Arionem equum quare ſubdit: Neptunus primum apud Arcadas hippios cognominatus eſt. Fuit quoq; templum huic deo apud Haleſum montem Mantineæ, quod qui ingredi auſus fuiſſet, vndarum aſperſione occæcabatur, nec multò poſt moriebatur, &c. Gyraldus ex Pauſania. Et mox, Hippius Neptunus & Damæus vocatus eſt, (ab equorum, vti arbitrantur, domitione. Cæl.) de quo alibi. Diodorus Siculus de Cretenſibus agēs, Addunt (inquit) etiam Neptunum equos primum domuiſſe, artemq; equitandi ab illo traditam, ex quo hippius ſit appellatus. Val. Probus in Comment. Verg. ſuper ea in Georg. verba, Tuq; ò cui prima frementem Fudit equum tellus, &c. Campi, inquit, in Theſſalia ſunt Petræi, in quibus locus Petra nomine, percuſſus tridente Neptuni, equum, qui Scyphius vocatus eſt, edidit. Romani autem Neptunum equeſtrem vocant, Græci [illegible] τὸν Ποσειδῶνα, quòd exiſtimetur princeps originis equorum, &c. Feſtus quoque ita: Hippius, [illegible] dictus eſt, vel quòd Pegaſus ex eo & Pegaſide natus ſit: vel quòd equuleus, vt putant, loco eius ſuppoſitus Saturno fuerit, quem pro Neptuno deuorârit: vel quòd tridentis ictu terra equum excierit, cui ob hoc in Illyrico quaternos equos iaciebant nono quoque anno in mare, Hæc Feſtus. At vero Iſidorus de Circenſibus ludis agens, Itaq; inquit, Caſtori & Polluci deputantur hæ ſpecies, quibus equos à Mercurio diſtributos hiſtoriæ docent: ſed & Neptunus equeſtribus ludis præeſt, quem Græci hippion appellant: ſed & Marti & Ioui in ludis equeſtres ſunt conſecrati, & ipſi quadrigis præſunt. Porrò & Phurnutus inter cætera & hoc ait, quòd ideo hippius dictus eſt Neptunus à velocitate nauigationis maritimæ, quodq; naues in mari quaſi equi eſſe videntur (vel à fluctuum marinorum maxima agilitate, Camerar.) Hippij Neptuni meminit & Artemidorus in primo Onirocriticôn, Hæc omnia de hippio Neptuno Gyraldus. Petræi Neptuni fabulam aliqui hunc in modum tradunt, quòd Neptunus aliquando dormiens in petra quapiam, per ſomnum Venere pollutus ſit: quod effuſum ſemen terra ſuſcipiens, equum primum exhibuit vocatum Scyphion. Alij diſpoſitum fuiſſe certamen ſcribunt Petræo Neptuno, in eo loco vbi primus equus ἐξεπήδησεν, egreſſus eſt: propter quod & hippius Neptunus eſt dictus, Gyraldus. Vide ſuperius in Cerere, qua cum in equam mutata Neptunum equum coiſſe nugantur, quam fabulam deſcribit etiam Cælius in fine libri 18. Lactantius Grammaticus in Theſſalia terrá tridente percuſſam ſcribit à Neptuno, ex quo (mirum dictu) proſiluerint equi duo, Scyphios & Arion, inde nata Theſſalicorum equorum præſtantia. Seruius grammaticus, in contentione cum Mineruа de Athenarum nomine, ab Neptuno littore percuſſo, equum ſcribit productum, ſed à noſtris coarguitur, &c. Cælius 21.24. Primus ab æquorea percuſſis cuſpide ſaxis Theſſalicus ſonipes bellis feralibus omen Exiluit, Lucanus lib. 6. Neptuniq; ipſa deducat origine gentem Vergilius de equo nobili. Neptuni hippij & Mineruæ hippiæ aræ ſunt in Hippio dicto Colono Atticæ, cuius ſuperius inter propria locorum mentionem feci. Pindarus in Pythijs Cyrenen [illegible] cognominat vbi aliqui cauſam referunt, quòd ab Neptuno edocti ſint Libyes currus iungere, Cæl. De Neptuni equeſtris templo & miraculis, vide Leonicenum in Varijs 1.41. De hippio Neptuno vide Etymologum in [illegible] vbi Σ[illegible] pro Σκύφιος perperam legitur. Vlyſſes inuentis equis quos amiſerat, equeſtris Neptuni ſtatuam erexit: inde & Heurippa Diana dicta, vt ſupra retuli ex Pauſania.

Ἵππειος Ποσειδῶν, φυσικῶς φασὶ, διὰ τὸ λέγειν τὰς, [illegible] (ſic enim legendum puto vt forte naues intelligat) ἵπποι. Ἀνδράσι γίγνονται κατὰ τὸν μῦθον: vel quoniam Arionem & Pegaſum equos genuit Neptunus, Varin. Achillis equi præſtantiſſimi & celerrimi erant: acceperat autem illos Peleus à Neptuno, Homerus Iliad. [illegible] Conſus Neptunus (inquit Gyrald.) à Romanis, qui & equeſtris vocatus eſt, vt Liuius ſcribit, vnde dicta Conſualia, quæ primum dicebantur, mox Circenſes & ludi magni, & Romani. Tum Iouis & Conſi germanus, Tartareus Dis, Auſonius. Et alibi. Cænea mutauit proles Saturnia Conſus. Plutarchus cum alibi, tum maximè in Romulo, Romulum ait cuiuſdam dei aram conditam ſub terram in Circo inueniſſe, eiq; deo indidiſſe nomen Conſo (tanquam abſconſo forte, extra Plutarchum) ſiue à conſilio, quòd conſiliarius foret: ſiue Neptuni equeſtris: aramq; ipſam reliquum tempus latere, in equeſtribus vero certaminibus aperiri. Sic verò & Dionyſius Halicar. in primo hiſtoriarum, Dedicarunt, inquit, & Romani Neptuno equeſtri templum, atq; diem illum ſolennem, quem Arcades Hippocratia, Conſualia Romani vocant, ijdem conſtituêre: quo in die apud Romanos ex conſuetudine ceſſant ab operibus equi, & muli redimiti floribus capita. Equos & aſinos cur Cōſualibus ociari ſinant, ex Plutarchi rerum Romanarum problematis in Aſino ſcripſi. Varro Conſualia dicta ait à Conſo, quòd tum feriæ publicæ ei deo, & in Circo ad aram eius à ſacerdotibus fiunt ludi illi, quibus virgines Sabinæ raptæ. Conſuales ludos ait Feſtus celebrari mulis ſolitos eſſe in Circo maximo, quòd id genus quadrupedum primò curru vehiculiſq; adiunctum putetur: Idem tamen alibi, mulos Lunæ aſcribit. Hactenus Gyraldus, apud quem ſi libet etiam plura de Conſo & Conſualibus lege, Syntagmate quinto Operis de dijs. [illegible]. Neptunus Conſus, Lexicon. Neptunus equo ſi certa priorum Fama patet primus teneris læſiſſe lupatis Ora, & littoreo domitaſſe in puluere fertur, Papinius in Thebaide. Fuit & Thebis hippodromij templum Neptuni, quod Chryſippus ex carmine ſignificat Pindarico ex Iſthmijs, Cælius: Gyraldus aliter, Hippocronius, inquit, Neptunus cognominatus fuit, cuius & Thebis ſacrum celebrabatur, vt Pindarus in Iſthmijs, itemq; in Nemeis manifeſtat: legi & hippocurium Neptunum alicubi nuncupatum. Conijciat ſanè aliquis hippocronium dictū Neptunum, quod Saturnus, Græci Cronon dicunt, hippon, id eſt equum pro eo deuorârit. Hippocronia quidem nugas interpretantur, quaſi dicas nimium antiqua & obſoleta, qualia ſub Saturni regno fuerunt.

[illegible] (epitheton Neptuni [illegible]), Heſychius. [illegible], Neptunus lingua Deliorum, Lexicon. Apud Varinum [illegible] legitur, quod magis probo. De Arione Adraſti equo ex Neptuno genito ſupra dictum [illegible]. Bellerophon à Neptuno ſumpſit Pegaſum equum. Ab eodē Pelops [illegible] Varinus in Oenomao. Fabulantur aliqui de Methymnæis oraculo iuſſos virginem Neptuno in [illegible] Enallum ducem quendam eius amore captum vt eam ſeruaret enataſſe: & tum quidem [illegible] eſſe: poſt tempus vero aliquod Enallum rediſſe, & narraſſe quòd virgo quidem inter Nereides [illegible] vero equos Neptuni cum aliquandiu pauiſſet, magno ſuperueniente fluctu natando ſequentem ſe enaſiſſe, Athenæus lib. 11. Silius lib. [illegible] fingit Neptuni currum trahi equis marinis, Non aliter quotiens perlabitur æquora curru, Extremamq; petit Phœbæa cubilia Tethyn Frenatis Neptunus equis. Peliam Neptuni & Tyrûs filium equa [illegible] Variorum.

Neptuni in equum mutati fabulam Ouidius describit 6. Metam. Meminit & Pausanias in [illegible] in Cerere. Noctis equos nigros poetæ adscribunt, [illegible] candidos: Lunæ nigrum alterum, alterum [illegible], Textor. [illegible] iam Noctis equos, Lethæaq; Somnus [illegible] Fræna regens, Claudian. 3. in Rufin. [illegible] cognominatur quinto Iliad. Scholia exponunt [illegible] egregios equos habentem: Vel [illegible] Et rursus Iliad. [illegible] vbi Scholia. Fortassis autem insignes equi ei attribuuntur quia mortem nemo effugere potest. Vide etiam Varinum in [illegible]. Proserpinam Pindarus in Olympijs [illegible] nominat, siue quia [illegible] (vt ait Scholiastes) huiusmodi epithetis deos ornare: siue quòd [illegible] eam a Plutone raptam Ceres mater [illegible] curru insidentem inuenerit. Saturni in equum mutati fabulam recenset Ouid. 6. Metam. Talis & ipse [illegible] ceruice effudit equina, Coniugis aduentu pernix Saturnus: & altum Pelion [illegible] Vergil. in Georg. cum equum bellatorem descripsisset. Rhea Neptunum enixa inter gregem agnorum [illegible] Arnen fontem ab agnis appellatum occultauit, Saturno autem equum se peperisse dixit, & pullum equinum ei deuorandum dedit, Pausanias in Arcadicis. Sol [illegible] quod duobus equis albis vehatur, Lexicon. Solem Aristophanes vocat [illegible], Varinus. [illegible] Pindarus de Sole. Interea volucres Pyrois, Eôus & Aethon, Solis equi quartusque Phlegon, Ouidius secundo Metamorph. [illegible], Theodectes de Aethiopibus. Ignipedum frenator equorum, Statius libro primo Thebaidos. Sol equos suos ne fatigentur pascit herba quadam, qua gustata Glaucus in mare se præcipitem dedit, & in dæmonem marinum mutatus est, Alexander Aetolus apud Athenæum. Equus animal est [illegible], Proclus in dies Hesiodi. Erichthonius omniū princeps, currus equis iunctis docuit quadrigis solaribus persimiles compingere, vt supra dixi. Apollo nomius, id est pastoralis, quod pauerit equos Admeti, de quibus supra etiam memini. Vide Onomasticon in Admeto. [illegible], locus Thessalicus, qui forte palustris erat & aptus alendis equis. Pauit autem Apollo Eumeli equos, tanquam pastor & mercenarius ([illegible]) Admeti: aut à Ioue coactus, vt qui Cyclopes occidisset, non illos Homericos, sed alios quosdam, Varin. Iosias rex aboleuit equos, quos dederant reges Iuda Soli, in introitu templi Domini, iuxta cameram Nethanmælech eunuchi, qui princeps erat in suburbijs. & quadrigas Solis combussit igne. Regum 4.23. Hic Munsterus, Adoraturi Solem (inquit) insidebant equis illis, equitabantq; ab ingressu templi vsque ad cameram Nethanmælech. Apollinem Persæ equo placabant. Placat equum Persis radijs Hyperiona cinctum Ne detur celeri victima tarda deo, Ouidius lib. 1. Fastorum. Massagetæ etiam, vt Herodotus in fine libri primi docet, equum vt pecorum pernicissimum Soli vt deorum pernicissimo immolant. Idem de Persis Varinus refert in voce [illegible]. Equum Soli immolari a Massagetis scribit Strabo lib. 11. Herodotus etiam à Scythis idem fieri tradit, Gyraldus. Philostratus in Heroicis refert Palamedem Græcis præcepisse, vt orienti Soli candidum equum mactarent. Quadrigæ de equis albis Soli ad sacrificium apud Aethiopes adornantur, Lunæ vero bigæ boum siue taurorum, Heliodorus. Rhodij quotannis quadrigas Soli consecratas in mare iaciunt, quod is tali curriculo fertur circumuehi mundum, Festus. Pullum à quo pullium vel hippomanes, abstulerint pastores, Soli immolant, vt supra in hippomanis mentione ex Aeliano retuli. Exercitu Persarum progrediente, ignis quem ipsi sacrum æternumq; vocabant, argenteis altaribus præferebatur. Hunc mox insequebantur magi, magos iuuenes 365. puniceis velati amiculis, quot in anno dies sunt. Mox Iouis sacer currus, quem albi traherent equi: Post quos insigni magnitudine visebatur equus Solis, sic enim dicebatur, Cælius. Ventis equum immolant Lacedæmonij in monte Taygeto, ibidemq; adolent, vt eorum flatu cinis eius per finitimos quàm latissimè deferatur, Festus: in causa forte est ventorum celeritas: qua ratione vt diximus, etiam Soli immolabant equum. Venus hippodamia, [illegible] nominata apud Hesychium, item Briseis. [illegible], id est Equestris Venus (hoc est, equo insidens) ab antiquis effingebatur, nam Veneris filius Aeneas, cum occasum versus nauigasset, equum mox conscendit, & hac statua matrem honorauit, vt Suidas scribit in [illegible], Gyraldus.

Romæ publicis sacris equus immolatur, Plinius: videtur autem Octobrem equum intelligere qui Marti Romæ immolabatur, vt supra diximus. Ioui etiam, & Soli, Ventisq; sacrificatos equos in singulorum mentione retulimus. Scribunt aliqui, [illegible] Scholiast. Lycophr. Apollonium adeuntem Babyloniorum rex Græco sermone sacrificare vnà secum dijs iussit: Erat autem candidum equum mactaturus ex Nisæis de meliore nota sic instructum tanquam in pompam profecturū, Philostratus lib. 1. Regem Indorum aiunt ad flumen accedere cum augeri dies incipiunt & illic equos nigrosque tauros flumini tanquam deo sacrificare Philostratus. Tauros, veteres fluuijs consecrabant: aliqui etiam equos viuos in eorum vortices inijciebant, vt Troiani in Xanthum, Varin in [illegible], partim de singulis hecatomben immolandi, partim epuli populo parandi gratia, Heliodorus 10. Aethiop. Cum Thebani aduersus Lacedæmonios bellum gererent, Pelopidæ vni ex ducibus Thebanis Scedasum in somnis visum aiunt: aduentare enim Leuctra Lacedæmonios, sibi ac filiabus pœnam daturos: vno verò prius die quàm cum Lacedæmonijs confligerent, pullum equi ([illegible], lego [illegible]) candidum instructum ad sepulchrum virginum mactari iussit. Plutarchus in Amatorijs cap. 3. In Venetis sanè quidam Diomedi insignes existunt honores: nam candidus illi immolatur equus, Strabo lib. 5. & Eustathius in Dionysium. In Thessalia is qui vxorem ducturus est, pro nuptijs sacrificans, equum bellatorem inducit frenatum, & omnibus armis instructum: Deinde sacrificatione facta equum vxori habenis ducendum tradit. Iam porrò id quam significationem habeat, Thessalis explicandum relinquo, Aelianus. [illegible] equum immolare apud Strabonem. In festis quibusdam Tartarorum præparatur lac equinum [illegible] in vasis decentibus: & rex ipse manibus suis diffundit hinc inde lac illud pro honore deorum suorum [illegible] & à magis suis sic edoctus quod dij lac bibant effusum & solliciti sint conseruatores omnium [illegible] possidet. Post sacrificium illud nefandum bibit rex de lacte equarum albarum, nec vlli alteri [illegible] fuerit de progenie regis, præter populum quendam regionis illius Horiach vocatum, [illegible] gaudet priuilegio propter victoriam quandam magnam, quam pro magno Cham Chinchis [illegible] qui albi atq; equæ in magno a populo illo habeantur honore. Rex quidem [illegible] decem millia possidet, Paulus Venetus 1.65. Sauromatæ [illegible] non tantum ad bellum vtuntur, & in cibo: sed dijs etiam suis immolant, Pausanias in Atticis.

In rogo Patrocli comburebantur etiam equi apud Homerum Iliad. [illegible] Volucer equus Veri imperatoris sepulchri

pulchri honore affectus est, vt inter propria equorum dixi in a. Cimonis equæ post tres victorias Olympicas, Athenis sepultæ sunt, vt in Olympiorum mentione diximus. Magnum in equis alendis studium posuerũt Megacles & Cimon Athenienses, qui equos suos etiam sepeliri curarunt, Tzetzes Chiliade quarta, in epistolio. Scythæ cum rege defuncto aliquam eius pellicum strangulatam sepeliunt, & eum qui vina miscebat, & cocum, & hippocomum, & ministrum, & qui erat à nuntijs, nec non equos, & alias res. Circumacto anno rursus hoc agunt. E famulis regis, qui ingenui Scythæ sunt, intimos sumunt. Horum quinquaginta cum strangulauerunt, ac totidem præstantissimos equos, eductis intestinis expurgatis paleis implent ac consuunt. Et vbi dimidium fornicis super duo ligna resupinatum statuerint, alterumque dimidium super altera duo ligna, & item alia multa huiuscemodi defixerint, tum super ea equos imponunt, crassis tignis in longum ad ceruicem vsq; traiectos, ita vt priores fornices sustineant armos equorum, posteriores vero iuxta femora suscipiant vteros, vtrisq; cruribus supernè pendentibus. Equos infrenant, eorumq; habenas ad palos extentas alligant. Dehinc super eorum singulos statuunt singulos quinquaginta iuuenum strangulatorum, hunc in modum: Vnicuique eorum rectum stipitem per spinam ad ceruicem vsque transfigunt: quod inferius stipitis extat vltimum infigunt tigno illi, quo equus transfiectus est. His equitibus sepulchro circumpositis abeunt. Hunc in modum reges sepeliunt, Hæc Herodotus lib. 4. Borysstheni equo venationibus aptissimo, sepulchrum ab Adriano substructum scribit Dion, Cæl. De Bucephali sepulchro supra dixi inter historias. Oenomai (Marmacis, ab Oenomao occisas, Pausan. Eliac. 2.) equas tradunt vocatas Partheniam & Eripham, quas quum iugulasset iussit sepeliri, Cæl. Miltiades tres equas Olympiæ occisas (Ὀλύμπια ἀνελομένας,) sepulturæ honore in Ceramico affecit. Itẽ Euagoras Lacon, idemq; Olympionices equos ad sepulturam magnificè dedit, Aelianus. Fecit & diuus Augustus equo tumulum, de quo Germanici Cæsaris carmen est. Agrigenti complurium equorum tumuli pyramides habent, Plin.

Metamorphoses siue trãsformationes in equos, vel equas, Saturni, Iouis, Neptuni, Cereris, & Hippes úe Ocyrhoës Chironis filiæ, in præcedentibus sparsim in sua singulorum mentione recensui.

Omina, ostenta. Pedestrium auspicia nominabantur, quæ dabantur à vulpe, lupo, serpente, equo cæterisque animalibus quadrupedibus, Festus.

Ἵππους μελαίνας ἢ καλὴν χαίταις βλέπειν. Ἵππων δὲ λευκῶν ὄψις, ἀγγέλων φάσις. Senarij apud Suidam de somnijs intelligendi. Bello Macedonico (inquit Val. Max. 1. 6.) Publius Vatinius Reatinæ præfecturæ vir, noctu vrbem petens, existimauit duos iuuenes excellentis formæ, albis equis residentes, obuios sibi factos nuntiare, die qui præterierat, Persen regem à Paulo captum: quod cum senatui indicasset, tanquam maiestatis eius & amplitudinis vano sermone contemptor, in carcerem coniectus: postquam Pauli literis illo die Persen captum apparuit, & custodia liberatus, & insuper agro ac vacatione donatus est. Castorem vero & Pollucem etiam illo tempore pro imperio P. R. excubuisse cognitum est, quo apud lacum Iuturnæ suum equorumq; sudorem abluisse visi sunt: iunctaq; fonti ædes eorum, nullius hominum manu reserata patuit, Hæc Valerius. Quatuor hic, primum omen, equos in gramine vidi Tondentes campum latè, candore niuali. (Candore niu. hoc, inquit Seruius, ad victoriæ omen pertinet.) Et pater Anchises: bellum ô terra hospita portas: Bello armantur equi, bellum hæc armenta minantur. Sed tamen ijdem olim curru succedere sueti Quadrupedes: & frena iugo concordia ferre. Spes est pacis, ait, Verba sunt Aeneæ apud Vergilium Aeneid. 3. Primus ab æquorea percussis cuspide saxis Thessalicus sonipes, bellis feralibus omen, Exiluit, Lucan. lib. 6. Germani ex hinnitu & fremitu equorũ, monitus futurorum prædici putant, quos nullo opere cõtactos candidi coloris plurimos educebant, Alexander ab Alexand. Darius quomodo hinniente equo eius in aurora primò, rex inter septem principes viros Persas, inter quos ita conuenerat, sit declaratus, describit in Thalia Herodotus. Oebares, inquit, Darij equiso, vbi nox aduenit, vnam equarum quam equus Darij maximè adamabat, in suburbana adducit, ibiq; alligat. Tum equum Darij eodem ducit, eumq; circumagens identidem equæ admouet, ac tandem admittit. Postero die simulatq; illuxit, sex Persæ ex conuento affuerunt equis assidentes, Et cum in suburbanis vltrò citroq; vectarentur, vbi ad locum peruenerũt, vbi superiore nocte equa fuerat alligata, ibi Darij equus accurrẽs hinnitum ædidit: & hinnitu ædito potinus fulgur sereno cœlo tonitruq; extitit. Hæc cum Dario tanquam ex composito accidissent, eum compotem voti fecerunt. Nam cæteri ex equis desilientes Darium adorauerunt. Sunt qui hoc dicant Oebarem fuisse machinatum; sunt qui aliud: nempe attrectatis huius equæ genitalibus ipsam manum intra subligaculum tenuisse abditam: & sub ipsum statim Solis ortum, cum equi digressuri essent, eam naribus equi Dariani admouisse, equumq; ad odoris sensum infremuisse atq; hinnisse. Καὶ χρεμέθων ποτὲ πῶλος ὑφ' ἡνιόχοιο δόλοισι Θήκατο τῶν Περσῶν Ἀσσυρίων βασιλῆα, Oppian. 1. de Venat. In exercitu Xerxis aduersus Græciam equa leporem ædidit, vt supra retuli in H. c. ex Herodoto & Valerio. De equa quæ nostro seculo leporem peperit, vide in lepore H. c. Bos equuleum peperit, Liuius 3. belli Punici. Proximis diebus equorũ greges, quos in traijciendo Rubicone Marti (aliàs non Marti legitur, sed flumine) consecrauerat, ac sine custodibus vagos dimiserat, comperit pabulo pertinacissimè abstinere, vbertimq; flere; Tranquillus in vita Iulij Cæsaris. Niphus Suessanus equos ante mortem Caligulæ pabulo abstinuisse & vbertim fleuisse scribit, non citato authore. Nero ostentabat hermaphroditas subiuges carpento suo equas, in Treuerico Galliæ agro repertas, ceu planè visenda res esset, principem terrarum insidere portentis, Plin. C. Iulius Cæsar vtebatur equo insigni pedibus propè humanis, & in modum digitorum vngulis fissis: quem natum apud se quum aruspices imperium orbis terræ significare domino pronunciassent, magna cura aluit: nec patientem sessoris alterius, primus ascendit: cuius etiam instar pro æde Veneris genitricis postea dedicauit, Suetonius. Plinius cum de Bucephalo scripsisset, subdit: Nec Cæsaris dictatoris quenquam alium recepisse dorso equus traditur, idemq; hominis similes pedes priores habuisse, (idem scribit Plutarchus in eius vita) hac effigie locatus ante Veneris genitricis ædem. Auctor historicus Dion, Cæsari Lusitaniam gerenti natum esse equum διφυεῖς τὰς τῶν προσθίων ποδῶν ὁπλὰς ἔχοντα, id est cui gemina foret in anteriorum pedum vngulis natura, qui mox illum elatè admodum gestaret, reliquos omnes ἀναβάτας recusaret, vnde immodica de se sibi cœpit polliceri, Cælius. Palatinus Vilnensis habuit equum cum quinq; pedibus, Ant. Schnebergerus. Apud comitem Palatinum Henricum visus est equus 6 pedib:

PROVERBIA.

Ab equis ad asinos, vbi quis à studijs honestioribus ad parum honesta deflectit, vel è conditione lautiore ad abiectiora deuenerit. Τὸ δὴ λεγόμενον, ἀφ' ἵππων εἰς ὄνους μεταβέβηκας. Procopius Sophista in epistola quapiam:

ex asino equus, [illegible] ἄφιππος, E tardigradis asinis equus emersit, cum clarus euadit quispiam obscuro genere natus, aut quoties ab indocto præceptore proficiscitur discipulus eruditus, &c. Erasm. Meminit etiam Apostolius, & interpretatur [illegible], vt non solum ad parentes aut præceptores respiciendum sit sed in vno etiam homine locum habeat prouerbium, qui pridem obscurus nobilior euadit. [illegible] meos nunquam abegerunt, nec equos, [illegible], verba Achillis apud Homerum Iliados primo, prouerbialiter vsurpata à Plutarcho. Visus est, cum negamus nobis esse causam, cur illum aut illum odisse debeamus, Erasmus. Acarnici equi, [illegible], dicebantur equi maximi. Finitimū illi cuius meminit etiam Aristoteles, [illegible]. Vergilius item in Georgicis tribuit primam laudem equis Epiroticis. Acarnanes enim sunt iuxta Epirum, quemadmodum Thessali. Conueniet vti de re quapiam ex mia, aut insigni præmio, Erasmus. Equis albis præcurrere, Horat. 1. Serm. Vel quòd equi albi meliores habebantur: vel fortunatiores & auspicatiores esse credūtur: vel quòd illis in triumpho victores portantur: hinc qui longo interuallo alicuius rei præcedit, albis equis præcedere vel vincere dicitur. Græci simpliciter dicunt [illegible] pro longè antecellere, quòd equestris cursus sit expeditior, Erasmus. Anus velut equus profundam (pro sepulchro) habebis fossam, [illegible]. De ijs qui penitus abijciuntur tanquam prorsus inutiles. Equi enim posteaquam consenuerint, in altos terrarum specus (εἰς χάσματα, Suidas) aliquò præcipitantur. Ita mulier olim amata, simul atq; defloruit forma, fastiditur ab omnibus: simile illi, Equi senectus. Erasmus. Apud equum, & virginem: Aeschines aduersus Timarchum refert, Athenis fuisse quendam tantæ seueritatis, vt filiam quod impudicè se gesserit, nec integritatem suam seruārit vsque ad matrimonium, deportārit in locum desertum, atq; ibi vnà cum equo incluserit, haud dubie fame perituram: Eiusq; domicilij solum sua etiamnū ætate superfuisse tra- 20dit: quod ex re dicebatur Παρ' ἵππον καὶ κόρην, id est, Apud equum & virginem. Dici potest in exemplum immodicæ seueritatis, Erasmus. Hippomenes (inquit Suidas) præfectus (ἄρχων) erat Athenis: excidit autem magistratu hanc ob causam. Quum ciuis quidam filiæ eius vitium clam obtulisset, præ iracundia in cellam quandam cum equo eam alligatam conclusit, & neutri cibum præbuit. Equus igitur fame vrgente puellam aggressus cōsumpsit, & paulo post etiam ipse perijt, ac domicilio in quo erat euerso obrutus est: & loco nomen impositum ἵππου καὶ κόρης. De hoc plura require supra in a. inter propria virorum ab equo facta nomina.

Cantherius in fossa, Cantherius in porta, Canthcrino ritu stantem somniare, prouerbia ex Erasmo explicaui supra in Cantherij mentione in E.

Caudæ pilos equinæ paulatim vellere, dici potest prouerbio, qui quod viribus atq; impetu fieri nequit, id tempore atq; assiduitate cōficit. Horatius in epistolis: Vtor permisso, caudæq; pilos vt equinæ Paulatim vello, demo vnum, demo etiam vnum, Dum cadat elusus ratione ruentis acerui, Qui redit ad fastos, & virtutem æstimat annis. Natum è facto quodam ducis Sertorij, cuius rei meminit Plutarchus in eius vita. Hic enim cum suis copijs, ex barbara turba conflatis, rationibus persuadere non posset, in re militari plus habere momenti cōsilium, quàm vires temerarias, postea quàm illi parum feliciter pugnassent, duos proponit equos, alterum macilentum atq; inualidum: alterum vegetum cauda pilosa. Atq; inualido illi iuuenem adhibet prægrandi corpore & admirandis viribus. Contrà vegeto illi pusillum & imbecillum admouet homuncionem: hic singulos pilos paulatim vellens, breui spatio totam depilauit caudam. Iuuenis è diuerso caudam omnem simul manibus vtrisq; comprehensam, vi atq; impetu conatur reuellere. Qui cum frustra sudaret, risui fuit circumstantibus. Sub hæc assurgēs Sertorius, cuius consilio iussuq; hæc fuerant acta, Videtis (inquit) commilitones, quanto plus possit ingenium quàm vires, Erasmus. Eandem rem describit Valerius Maximus 7.3. Sunt quædam (inquit Erasmus) & hodie vulgò iactata, non indigna quæ veteribus adagijs adnumerentur: Quod genus est illud, Nō oportere equi dentes inspicere donati: Cum significamus æqui boniq; consulendum, qualecunq; est quod non emitur, sed gratis donatur. Vsus est tamen hoc prouerbio Hieronymus in præfatione Commentariorum in epistolam Pauli ad Ephes. Parum, inquit, eloquens sum. Quid ad te? Disertiorem lege. Non dignè Græca in Latinum transfero: Aut Græcos lege, si eius linguæ habes scientiam: aut si tantum Latinus es, noli de gratuito munere iudicare: & vt vulgare prouerbium est, equi dentes inspicere donati, Erasmus. Germani hoc prouerbium sic efferunt, *Man sol eim geschenckten pferd nit ins maul sahen.*

Equitandi peritus ne cantes: Sumptum à poeta quopiam, in eum qui professus res serias versatur in nugis. Equitatio militaris est, & ad bellum pertinet. Musici sunt imbelles ac voluptatum insectatores. Gregorius theologus in epistola ad Eudoxum rhetorem, [illegible], Nondum liquet è quo poeta sumptum sit: sed dictū videtur in Thebanos, qui duas artes præcipuè discebant, equitandi & canendi tibijs, quum altera parum alteri cōgruat, Erasmus. Ferociores ac insolentiores redduntur copioso pabulo non modo boues, sed & equi & asini vnde extat & Sophoclis dictum in tumidū quempiam ac praeferocem: Tu, inquit, ferues, quasi pullus pabuli copia, Erasmus. Ἵππειος θράσος, equina ferocia vel audacia, [illegible] ἵππων θρασυνομένων, Varinus & Suidas. Ibyci equus, Ἰβύκειος ἵππος, in iocum prouerbialem abisse videtur, de ijs qui nolentes præter ætatem ac vires ad periculosum (vel difficile) negotium adigerētur. Dicti originem refert Plato in Parmenide. Ibyco poetæ equus erat iam annosus athleta, multis certaminibus detritus. Is quum ad certamen currui iungeretur, extimuit, videlicet expertus eiusmodi ludorū aleam. Ridente populo Ibycus surgens, Equus (inquit) domini similis est: nan. & ipse iam senex ad amandum compellor. Huc allusisse videtur Horatius in epistolis, Non eadem est ætas, non mens. &, Solue senescentem maturè sanus equum, ne Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat, Erasmus. Eodem prouerbij sensu Sophocleus etiam equus vsurpatur, vt infra dicam. Incita equum iuxta nyssam, id est lineam vel carceres, &c. Vide supra in H. c. in Carcerum mentione. Ithorus, [illegible] Suidas ait vocem prouerbialem fuisse (ἐπὶ τῶν παρακελευομένων) in eum qui velut instigator hortatorq; foret alijs: translatum opinor à nautis, quos remigantes naucleri vox animat ad gnauiter laborandum, siue ab equorum cursu. Plutarchus scribit [illegible] (vide supra in C.) appellatam cantionem ad incitandas equas: [illegible] Græcis est impetu insilire. Apparet Græcam vocem compositam ex ἴθι, vade: & ὀρῶ incitare, Erasmus. Lydius currus, vide supra in H. e. vbi de curribus.

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus, prouerbialis versus apud Horatiū, vt in Boue dixi. In planiciē equum, quoties quis ad id prouocatur, in quo plurimū valet, quoq; vel maximè gaudet. Equus in campo tanquā in sua est harena. Apud Luc. in Captiuo, cū ipse iudices postularet, Plato respōdet, [illegible], hominem rhetoricū significans, & in agēdis causis exercitatū. Plato in Theæteto, [illegible] (alias [illegible]) εἰς πεδίον προκαλεῖς,

Σωκράτην εἰς λόγους. Translatum videtur à militia: nam quoties res est pediti cum equite, pedes fugit campestria, sectaturq; loca impeditiora, Erasm. Ἱππέας εἰς πεδίον προκαλῇ, δηλονότι ἔνθα ἂν [illegible] Suidas. Et rursus, Ἵππος εἰς πεδίον ἄξεις, [illegible] Equus me portat, alit rex: prouerbium, vt Græci parœmiographi scribunt hinc natum. Iuuenis quidam sub rege Philippo stipendia faciebat. Is cum admoneretur vt missionem peteret, seseq; à militia abdicaret, negauit se facturum, his quidem verbis, Ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει. Huc allusit Horatius cũ in epistolis sub Aristippi persona sic ait: Rectius hoc, & Splendidius multò est, equus vt me portet alat rex: Quo quidem in loco Acron huius admonet prouerbij, cuius etiam meminit Diogenian. Apparet è tragœdia quapiam ascitum: est enim carmen anapæsticum dimetrum, Erasmus. Probi imperatoris equus in parœmiæ formam deduci potest. Is erat nec decorus quidem, nec staturosus: verum celeritate tanta, vt diurnis spatijs centum obiret miliaria: vel in decimum diem labore haud interpellato. Eum tamen fugaci magis quàm forti ac strenuo congruere militi pronunciauit Probus idem, Cælius. Procul à pedibus equinis, Ἐκ τῶν ποδῶν ἱππείων, etiam hodie vulgò dicitur (Germani inferiores, *Vnder dem pferde hen:* & alij passim, *Ausz den fuessen: Das pferd schlecht, gehe jm nit zuo nahe*) cum significant fugiendũ esse periculum. Proprius huius dicti vsus est in certaminibus equestribus, vt sibi quisque caueat: id deinde vulgus prouerbij vice vsurpauit, Erasmus. Τῷ ἅρματι ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ' ὤκιστα τάχιστα δελφίς, &c. Id est, Equus in quadrigis, in aratro bos: nauem ocyssimè præuertitur delphinus, Pindarus vt a Plutarcho citatur. Erasmus in prouerbio Quam quisq; nôrit artem in hac se exerceat. Equis & quadrigis, id est omni conatu, Cicero ad Q. fratrem. Idem 2 Offic. Cum his velis equisq;, vt dicitur, si honestatem tueri ac retinere sententia est, decertandum est. Si huic occasioni tempus se subterduxerit, nunquam ædepol albis quadrigis indipiscet postea, Plautus in Asinaria, vt citat Erasmus in prouerbio Equis albis præcedere.

Saluete equorum filiæ, vide in Mulo. Equum habet Seianum, olim prouerbio dicebatur in calamitosum, & ad extremam inopiam redactum. Allegoria sumpta est ab equo quodam fatali, cui à Cn. Seio domino nomen inditum est Seiano: is ex Diomedis equis prognatus fuisse creditus est. Fuit insigni quidem specie, verum eiusmodi quodam fato, vt quisquis eius equi possessor esset, is cum omni domo ad internecionem vsq; deperiret. Id quod Cn. Seius ipse capitis damnatus, ac miserando affectus supplicio: deinde & Cor. Dolobella bello interfectus. post hunc C. Cassius ab hostibus occisus: deinceps M. Antonius detestabili exitio perditus, probauit. Hunc equum C. Bassus Argis se vidisse refert, haud credibili pulchritudine, vigoreq;, & colore exuperantissimo, nempe puniceo. Hoc adagium & refert, & copiosius explicat A. Gellius 3.9. Hæc Erasmus. Equus Cn. Seij (inquit Ioan. Rauisius) à Cor. Dolobella centum milibus sestertijs emptus, inusitata quidem magnitudine, sed eo fato, &c. vt supra. Vide etiam Cælium 12.13. de eodem equo: cuius historiam Antonius de Gueuara quoq; narrat epist. 25. Scytha equum, subaudi recusat: τὸν ἵππον ὁ Σκύθης, subaudi ἀπωθεῖται vel βδελύττεται: de ijs qui clam aliquid desiderant, palàm vero reijciunt & recusant, Suidas in Τὸν ἵππον. Prouerbij ratio clarior fit ex altero prouerbio eiusdem sententiæ apud eundem in voce Scythes, quod huiusmodi est. Σκύθης τὸν ὄνον, vel vt Suidas habet, ὄνειον δεῖπνον) Scytha asinum: de ijs qui verbis dissimulant, aut etiam abominantur, re ipsa autem appetunt. Nam cum quidã asinum mortuum vidisset, dixit: En tibi cœnam ô Scytha: ille vero primum detestatus, paulo post curiosius de eo perquisiuit & circa eum parandum elaborauit (αὖθις δὲ πολυπραγμονήσας περὶ αὐτὸν ἐπονεῖτο) Suidas & Hesychius, apud quem mutilus hic locus est. Non placet quod Erasmus hoc prouerbium sic effert. Ἀκκιζόμενος Σκύθης τὸν ὄνον, duo prouerbia vnius vt dixi vtrunq; per se sententiæ confundens. Suidas certè, & Hesychius sine voce ἀκκιζόμενος melius proferunt: mox vero interpretationis loco eam subijciunt: Sed nec illud probo, quòd ὄνειον δεῖπνον suspicatur vtile conuiuium potius quàm asininum significare. Scythas quidem & Tartaros equina vesci alibi diximus: & vescerentur nimirũ asinina quoq;, quam à nonnullis edi Galenus scribit, si Scythica regio eos proferret. Nunc quoniam, Aristotele teste, caret, magis forte probandum erit equi mentionem in prouerbio fieri, (vt Suidas facit: & si Erasmus, quod sciam, nusquam meminit) quàm asini. Equi senecta, ἵππου γῆρας: prouerbium in eos dici solitum, qui præclaris rebus gestis in iuuenta, postea quàm consenuerint, ad sordidas curas semet abijciunt. Allegoria sumpta à generosis equis, qui senio facti segnes, in pistrinum, aut carrum, aut aliud id genus opus detruduntur, olim in pretio habiti, dum viribus integris essent. Οὐ [illegible] ἀναγκαζόμενος, Plutarchus in libello, An seni sit administranda respub. Cum hoc conuenit Ennianum illud, quod refertur à Cicerone in Catone Maiore: Sicut fortis equus spatio qui forte supremo Vicit Olympia, nunc senio confectus quiescit, Erasm. Idem alibi in prouerbio Equi generosi senectus, Sophoclis ex Electra versus recitat istos: Ὥσπερ γὰρ ἵππος εὐγενής, κἂν ᾖ γέρων, Ἐν τοῖσι δεινοῖς θυμὸν οὐκ ἀπώλεσεν, Ἀλλ' ὀρθὸν οὖς ἵστησιν, ὡσαύτως δὲ σὺ Ἡμᾶς τ' ὀτρύνεις, καὐτὸς ἐν πρώτοις ἕπει. Verba sunt Orestis ad pædagogum senem, cuius consilio & auxilio occidit Clytæmnestram & Aegisthum. Vide supra, prouerbium, Anus velut equus &c. Est & vulgare Germanis prouerbium de inutili equi senecta, *Vuen das pferd zuo alt ist, so spannet man es in den karren oder schlecht es für die hund.*

Senescenti equo minores cyclos immitte, vide supra in H.e. Equo Sophocleo similis, adagium in eos est, qui ætate fessi & imbecillo corpore, animi tamen vigorem seruant etiamnum. Philostratus in Damiano sophista, Καὶ [illegible] Nam Sophocles iam senex, & pro deliro à filijs accusatus, tragœdias tamen optimè & grauissime componebat, vt pluribus probat Cælius 21.20. In equo autẽ, inquit, arbitror allusum ad Tragici cothurni maiestatem, qui sit veluti equestris, Comicæ humilitatis ratione, vnde in Arte poëtica Horatius: Et tragicus plerũq; dolet sermone pedestri, &c. Et rursus cap. 21. Coloni sic dicti loci duo fuêre: alter appellatus hippos id est equus, in quẽ confugit Oedipus. Ad quem forte prouerbiũ respectat, quod de equo Sophocleo pretexuimus, eò quidẽ procliuius, si inibi quoq; habitauit Sophocles, quod in quinto de finibus Cicero significat. Eundem cũ Sophoclis equo sensum habet etiã Ibyci equus, de quo superius dictum est. Testudinem equus insequitur: cõueniet vti hoc prouerbio cum rem præpostere & absurde geri significamus, Plutarchus in libello aduersus Stoicos, [illegible] Erasmus. Decernetur equa Thessalica, explicatum est supra in E. vbi de patrijs equorum. Vide etiam inter hæc de equo prouerbia superius in Acarnico equo. Troianus, vel dureus equus, δουράτεος ἵππος, vt Erasmus scribit, de clandestinis insidijs dicebatur, aut vbi repente complures apparerent, qui latebant antea. Sumptũ ab equo Homerico, in quo Græcorũ proceres abditi, repente prosilientes Troiam ceperunt. Hunc Homerus durateũ appellat, vt Odysseæ octauo, quòd trabibus esset cõtextus. [illegible]

μέγαν ἵππον, ἵν' εἵατο πάντες ἄριστοι Ἀργείων, Τρώεσσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες. Plutarchus in vita Themistoclis narrat illum aliquando dono rogasse equum a Philide nutritore equorum. Eum is vbi negasset, comminatum fuisse se breui ex illius domo facturum equum δουράτεον: significans se crimina ipsius ac domesticorum prolaturum in lucem. Nec inicitum fuerit, si quis ludum alicuius eruditi, Durateum equum appellet, quod ex eo breui tempore summi viri prodierint. De laudatis viris qui subitò alicunde emerserunt, apud eruditos frequens est, vt ex illius domo veluti ex equo Troiano prodisse dicantur. M. Tullius Philippica secunda ad egregij facinoris societatem retulit: In huius me consilij societatem tanquam in equum Troianum includi cum principibus non recuso. Aristophanes in Auibus prouerbium detorquet in emphasim roboris ac magnitudinis: Καὶ Θεαγένης ἐναντίω δύ' ἅρματε, ἵππων ὑπόντων μέγεθος ὅσον ὁ δούρειος. Interpres admonet allusum ad equum æreum insigni magnitudine, qui in Acropoli stabat Palladi dicatus à Charidemo (Cælius 29.25. Χαρίδημον vocat) quod ipsa testabatur inscriptio. Verum is ad imitationem equi Troiani compositus erat. M. Tullius actione in C. Verrem sexta, Troianum equum accipit pro extrema calamitate: Quem concursum factum in oppido putatis? quem clamorem? quem porrò fletum mulierum, qui viderent equum Troianum introductum, vrbem captam esse diceret, &c. Portas per quas intro-ductus fuerat equus dureus, Homerus Iliad. tertio Scæàs, hoc est sinistras, appellat, quod læua mente Troiani equum illum induxerint in ciuitatem. Idem pro Muræna dicit, equum Troianum intus esse, quum sentit reip. periculum esse à ciuili discordia, (à Catilina:) Intus (inquit) intus est inquam equus Troianus, à quo nunquam me consule dormientes opprimemini. Idem pro M. Cælio, An equus Troianus fuerit, qui tot inuictos viros muliebre bellum gerentes tulerit ac texerit? Hæc omnia Erasmus. Et rursus in prouerbio Seianus equus, Equus durateus (inquit) fatalem interitum attulit Troianis: ad quod alludens Maro, Scandit, inquit, fatalis machina muros. Equi Troiani meminit Cicero etiam in libro de Diuinatione, & in epist. famil. Troianũ equum (inquit Nic. Erythræus in Indice Vergiliano in voce Simulacrum) cum Minerua fabricauit Epeus, vt Demodocus apud Homerum canit Odysseæ octauo. Hunc Vergilius instar montis equum appellat, modò equi molem, aliâs equi immanis molem, interdum ferum, nunc dolum, quandoq; machinam, monstrum infelix, claustra pinea, & denique lignum: nam trabibus contextus acernis, vt idem poeta canit, Sectaq; intextus abiete costas. Vnde durateus, id est ligneus Homero ductus, ἵππου κόσμον ἄεισον δουρατέου, & quæ eodem citato libro sequuntur. Quem imitatus Lucretius, Nec cum durateus Troianis Pergama partu Inflammasset equus nocturno Graiugenarum. Apud Flaccum Argonauticôn 2. Manet immotis nox Duria castris: alij codices habent Durica eodem sensu: quidam simplicius legunt Dorica pro Græca, vt, Et Dorica castra. Equo autem ligneo inclusis Danais expugnatum fuisse Ilium fabulosè poetæ commenti sunt: sed rei veritas ita habet. Equum ligneum, simulato pro reditu Mineruæ voto, Græci ea magnitudine construxerunt, vt intra mœnia Troiana recipi non posset, nisi portæ muriq; vrbis deponerentur. Eum Sinon, transfugam simulans, persuasit Troianis, si in vrbem inducerent, futurum, vt nunquam Græci aduersum eos amplius arma mouere possent. Quamobrem deiectis portis & murorum parte, equum introducunt. Capientibus mox ipsis cibum securè, ac nihil tale verentibus Troianis, Danaûm ductores ex loco, vbi in insidijs subsiderant, vnde adhuc illi Argiuorum insidiæ nomen est, prodeuntes apertam vrbem inuadunt, atq; hoc pacto capiunt. Hæc ex Palæphati apistis. Alij sentiunt poetas equi commentum de monte quodam arripuisse, cui Equo nomen esset, qui Troiæ immineret, per quem etiam facile capta sit: ad quod & Vergilius his (verbis) allusérit. Instar montis equum diuina Palladis arte Aedificant. Hactenus Erythræus.

Dares Phrygius scribit Polydamantem Troianorum proditorem suasisse Græcis vt noctu ad portam Scæam exercitum adducerent, vbi extrinsecus caput equi sculptum esset. Equum, qui nunc aries appellatur in muralibus machinis, Epeum ad Troiam inuenisse traditur, Plinius. Equum durium Epei opus fuisse, Pausanias (in Atticis) interpretatur machinam muris dissoluendis, cuius æneum simulacrum in Acropoli fuerit, Cælius. De equo Durio & Troia per eum capta, multa Calaber lib. 12. Arietem à Carthaginensibus excogitatũ, Vitruuius & Tertullianus in libello de Pallio memorant. Higinius etiam Troianum equum, machinam oppugnatoriam fuisse scribit. Et hic quidem, Plinius & Pausanias, plus fidei merentur quàm Dictys & Palæphatus. Est præterea equus Troianus Liuij poetæ tragœdia, Brodæus.

Equus Troianus (inquit Cælius) prouerbio vsurpari potest pro societate non in perniciem modo cuiuspiam init, verum & ad bonam frugem aliquam. Cicero alicubi scribit ex Isocratis ludo, veluti ex equo Troiano, innumeros principes exiuisse. Huc delecta virûm sortiti corpora furtim Includunt cæco lateri, Vergilius. M. Varro, quod ad equum ligneum attinet, Epeum eius concinnatorem fuisse coquum scribit, & Argiuis cibum curasse: ideoque à Plauto fumicum coquinatorio epitheto nominatum, &c. Vide plura apud Cælium 29.25. & Politianum in Miscellaneis, cap. 5. & supra in H.a. inter imagines equorum. Propertius lib. 4. Elegiarum abiegnũ equum dixit. Troiam fertur ob Laomedontis equos primum ab Hercule, deinde per ligneum equum ab Agamemnone, tertiò propter equum qui in porta consistens, Iliensibus claudere volentibus impedimento fuit, à Charidemo duce captam fuisse, Plutarchus ab initio vitæ Sertorij: Vnde apparet equos Troiæ quodammodo fatales fuisse. Ἵππον δούρειον λέγει Ὅμηρος, ὁ ἐκ ξύλων. ξύλα δὲ ἰδίως ξέεσθαι ἢ ξύεσθαι· καθὰ λίθοι, [illegible] Varinus. Epeus nomen cuiusdam fabri, qui equum dureum fecit, Festus. Ἱπποτέκτων (id est equi faber) filius Panopei durium (δούρειον) equum fabricauit, in quo occultati viri Græci quinquaginta supra ter mille mea memoria (κατ' ἐμὲ [illegible] videtur locus deprauatus) equo à Troianis intra mœnia attracto, noctu progressi, cæteris qui in Tenedo erãt Græcis signum face dederunt: & cum ij aduenissent, Ilium vastauerunt. Varinus ex authore innominato: apud Dictyn quidem & Daretem nihil tale inuenio. Βρεμαλέα. [illegible] ἵππον. Hesychius & Varin. In equũ ignauum perquam elegans Lucilij hexastichon extat Anthologij 2.23, huiusmodi, Θεόσωρον ἵππον ἔχεις Ἐρασίστρατε, ἀλλ' ὁ [illegible] Οὐδὲ μιᾶς [illegible] Ὅντινα [illegible] ἵππον, ὃν οἱ Φρύγες εἵλκυν ἅπαντες Σὺν Δαναοῖς [illegible] Vinum equus poetæ. Demetrij Halicarnassei distichon huiusmodi citatur a Zenodoto, etiamsi in epigrammatis refertur Nicerati titulo: Οἶνός τοι χαρίεντι πέλει ταχὺς ἵππος ἀοιδῷ, Ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν οὐδὲν ἂν τέκοις. Vide supra in H.a. inter deriuata ab Equo. Ἅπαξ δ' ἐκπιὼν οἶνον ὡς ὕδωρ ἵππος, Σκυθιστὶ φωνεῖ, οὐδὲ κόππα γιγνώσκων, Parmeno Byzantius apud Athenæũ lib. 5. Ac si dicat, Si homo semel tantum vini hauserit, quantum aquæ solet equus vno potu cõsumere, minus iam sapit equo: equus enim saltem nomen suum semper agnoscit, vt coppatias dictus à coppa numero, de quo dixi in H.a. inter nomina equorum. Nos potioni nimium indulgentem, vaccæ instar bibere dicimus. Cum peditibus cucurristi, & illi fatigarunt te: quomodo ad certamen prouocabis equos? Hieremiæ 12.

Germanis vsitata prouerbia ab equis ducta, quibus eiusdem ferè sententiæ Latina absq; equi mentione enunciata adiungemus. *Das pferdt ist sein fuoters vuerdt*, Equus meretur pabulum, Canis digna pabulo. *Die roß hinder den vuagen spannen*, Equos currui postponere: Currus bouem trahit. *Er rydt ein gäch pferdt*, vel vt Vuestphali proferunt *He rydt ein geck pferdt*, Equum sternacem equitat: Malo asino vehitur. *Es vertritt sich auch vol ein pferdt das vier fuesse hatt, oder ein pferdt mit vier fuessen*: Est quando equus quanquam quadrupes gressu aberrat: Quandoque bonus dormitat Homerus. *Gaul als gurr*, Equus equa dignus: Mali thrîpes, mali îpes. *Hie schvuimmend vuir oepfel, sprach der pferdtsdreck, do schvuamm er vnder den oepfeln vff dem vuasser*, Hic nos poma natamus, aiebat stercus equinum, cum inter poma aquæ innataret. *Kleine pferdt, kleine tagreysen*, Parui equi, parua itinera: Efficimus pro nostris opibus mœnia. *Man muoß mit den pferden pfluogen die man hat*. Arandum est equis quorum copia est. Si bouem non possis, asinum agas. *Mit boesen gaulen bricht man das eyß*. Malis (ferocibus) equis scinditur glacies. Scindere glaciem Latinis etiã prouerbiale est. *Mit vnvuilligen ochsen oder pferden ist nit guot pfluogen*. Bobus aut equis inuitis nõ bene aratur: Inuitos boues plaustro inducere. *Roßarbeit*, Equini labores. Herculei labores. *Trauvue vuol reytet das pferd: hinvuäg*. Credulitate equus amittitur: Fiducia pecunias amisi. *Vuann die alten gaul gehen vuerdend, so stehen sy nitt Zuo halten*, Cum veruli equi currere incipiunt, difficilimè retinentur: Anus subans, [illegible]. *Zuo dem baren bringen*, Ad præsepe adducere, In laqueum inducere.

Plato in Phædro tres animæ partes facit, [illegible] Homerus cursum viri præstantis in pugna & alacris confert cursui equi pabulo saturati, [illegible], Varinus in [illegible].

In adulari nescientẽ Alciati emblema. Scire cupis dominos toties cur Thessalis ora Mutet, & vt varios quærat habere duces? Nescit adulari, cuiquámue obtrudere palpum, Regia quem morem principis omnis habet. Sed veluti ingenuus sonipes, dorso excutit omnem, Qui moderari ipsum nesciat hippocomon. Nec sæuire tamen domino fas, vltio sola est, Dura ferum vt iubeat ferre lupata magis.

DE GENETHA.

GENETTAE icon a Bellonio exhibita, nescio quam accuratè facta: macularum quidem specie pellis differt ab illa, quàm nos probè scitéq; à pictore nostro expressam hic damus.

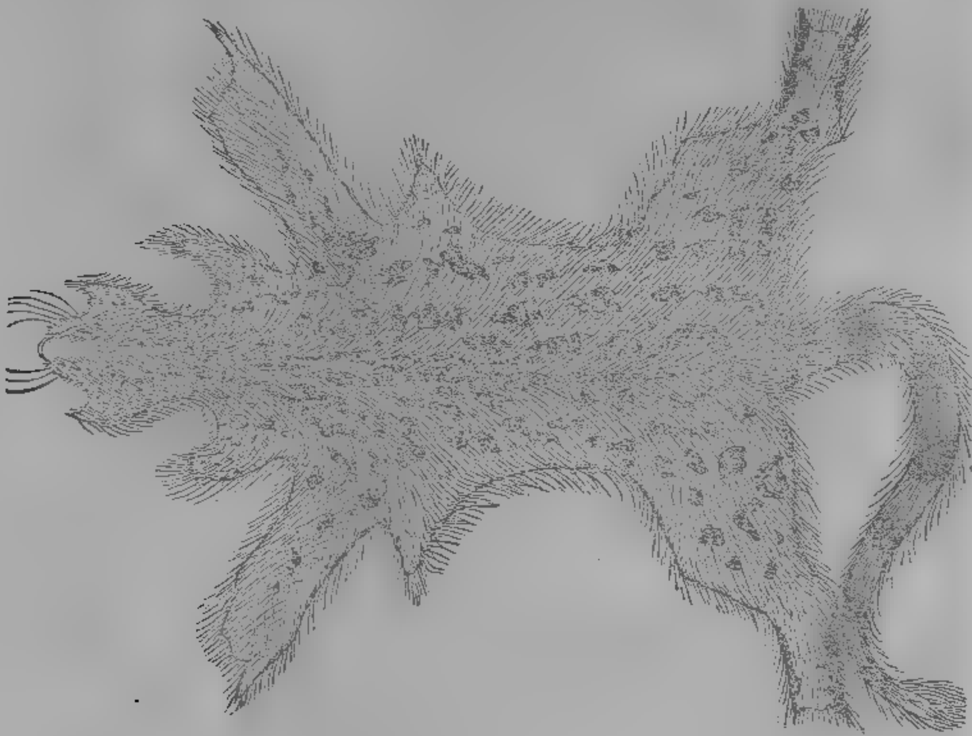

GENETHA, vel potius genetta aut ginetta (genocha apud Albertũ, perperam) est bestia paulò maior (minor, Albert. & rectè) vulpecula, colore inter croceum & nigrum, maculis interdum nigris ordine in pelle dispositis (maculis nigris interpositis, Albertus:) mansueta satis, nisi lacessatur. Ardua non ascendit, sed in humilibus locis, & iuxta riuos degit, & ibi victum quærit, Isidorus & Vincentius Bell. Germani vocant *ein genithkatz*. Pelles vestibus assuuntur, & pretiosæ habẽtur. Genetha ardua non ascendit, sed in humilib. locis & iuxta riuos degit Isidorus: quo nemo antiquior puto hoc nomine vsus est. Sunt etiã animalia (inquit Hier. Cardanus) pellibus nobiliora, vt lynces: & è mustellarum genere plurimæ, martori, varij, lardironi, viuerræ, ginettæ. Nostri, vt dixi, genetocatum composita voce nuncupant, ob cati similitudinem. Habet autẽ catus ingenium & formam magna ex parte mustelis similem: [illegible] mustela vocabulum, in catum quoq; cõferunt. Cæterum lardironi (hoc est glires, ni fallor) & varij, [illegible] potius quam mustellarum genera mihi videntur. Ginettas Hispania mittit, forma & moribus domesticis mustelis, quas nos foinos vocamus similes pelle varia ac nigro & cinereo alternantibus maculis distincta, Cardanus. [illegible] Scaliger: Quum domestica mustela, inquit, perpusilla bestiola sit, quomodo Ginettarum speci[illegible]es? Vnius ginettæ corium amplius tricenas cõtinet mustelinas pelliculas. Lutram enim maximam æquat. Deniq; mustelæ nihil præter auriculas. Pilo verò longè diuersa. Si tam esset inuentu rara, quam admirabili pulchritudine est, sine controuersia, præter cæteras summo in pretio futura erat: macularum crebritas, ordo, vegetus splendor nulli cedit. Idem in Hispania hoc animal generari scribit. Genethas Constantinopoli per domos cicures vagari sinunt, tanquam catos, Bellonius.

Ego

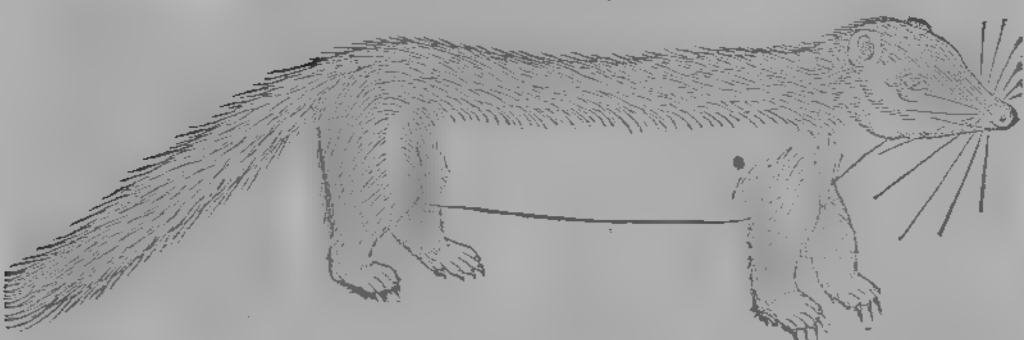
Ego pellem tantum genettæ vidi. Ea à capite ad extremam caudam longa fuit dodrantes quatuor cum palmo: cauda seorsum duos dodrantes, æqualis ferè reliquo corpori. Latitudo pellis in medio extensæ, dodrans vnus. Venter medius & collum supinum, cinerei ferè coloris. Caudæ circuli nigri octo: & totidem cani vel albicantes, alterne. Corpus totum nigris maculis elegãter distinguitur: reliquum fuscum vel candicans apparet, aut canum fusco ruffoq; pauco permixtũ. Mollis est pilus, & densus lanuginosusq; interius. Bene olet pellis, moschum quodammodo. Lugduno ad nos vehuntur: ternæ ferè aut quaternæ denarij aurei pretio. Ginettæ vnde dicantur certi nihil habeo: conijcio tamen nomẽ esse à loco: nam & equi iannetti ginnettiue dicti, ex Hispania habentur: quorum mentionem in Equo feci capite secundo inter celeres. Quærendum an genus aliquod sit thôis vel pantheris minoris quorum meminit Oppianus. Conueniunt enim magnitudo, maculæ, ingenium (nam & panthêra minorem, innoxium esse Oppianus scribit, vt suo loco dicemus) & vsus pellium ad vestes pretiosus, & insuper odor suauis. Aurenna (hyæna) taxus, genusta (genetha) lynx seu lupa ceruaria, cattus, mus, furo & mustela lædunt plus vulnere quam venenó, Arnoldus.

GENETHAE pellis, qualis apud pellifices spectatur.

DE GLIRE.

Hanc gliris imaginem doctissimus Bergomensis medicus Guilhelmus Grataroltus ad nos misit.

A.

GLIS nominatiuus ab eo, quod sunt glires. Laberius in Aquis caldis, Etiã hic me optimus somnus [illegible]premit, opprimitur glis. Plautus genitiuo plurali glirium ex[illegible] dixit, Nonius. Ego glirem à pin[illegible]guitudine dictum conijcio: gliscere enim crescere & [illegible] cat: pinguescit autem som[illegible]o hoc animalculum, tota hyeme dormiens. C[illegible] is vero, quibus ferè omnes [illegible]egiones abundant, etiam gliscit. Et alibi, Prius tamen quam [illegible] [illegible] [illegible]

nenit: nam eo quasi pabulo gliscit. Hinc, vt videtur, gliscerum quoq; conuiuium, vt Cælius meminit, dicit-
quod adiriale ac ganeatum dubiumq; fuerit. Glis animal, glis terra tenax, glis lappa vocatur, carmen apud
ticum. Et à recentioribus quibusdam grammaticis parum classicis, glis fœminini generis, vnde genitiuus li-
lis, terra cretosa vel argilla exponitur. Scoppa existimat vocem non Latinam esse. Cum pro lappa (vel cardu
Calepinus habet, fœmininum quoq; faciens) accipitur, genitiuum faciunt glitis: sed hoc quoq; Latinum
detur. Syluaticus glirem interpretatur animal quod in radice napelli moretur, deceptus (vt apparet) quod
vtrunq; muris genus videtur, vtrunq; syluestre. Sed de mure qui degit circa napelli siue aconiti radicē. inter m
res dicemus & in lupo a. vbi de aconito. Glis vero in arboribus & latibulis syluarum habitat. Albertus Mag
murem varium nominat, propter colorē, vt infra dicemus: quanquam & murem Ponticum recentiores va
10 absolutè appellant. עכבר akbar vocem Hebraicam murem interpretantur quod & ipse probo licet nōnulli pr
glire accipiant. Hieronymus Leuit. 11. murem vertit: item Esaiæ 66. quem nos inquit glirem vocamus, vel in
Orientis prouincias μυωξός. Septuaginta μῦν. Chaldæus, akbera, Arabs פאר pir vel phir, Persa [illegible] an mu
Rabi Abraham Iob 8. akbar araneam interpretatur, Munsterus. Comedentes carnem suillam, & abominat
nem, & akbar, Esaiæ 66. murem reddit Munsterus: etiā Leuitici 11. vbi sic legitur ex translatione ipsius: Hoc qu
vobis immundum sit in reptili quod reptat super terram: mustela & mus atq; bufo, ericius, chamæleon, lac
limax, & talpa. Græci glirem μυωξὸν appellāt. Myoxus animal moritur semestre tempus, & rursus post tempo
reuiuiscit, Epiphanius in Ancorato inter argumenta de resurrectione credenda. Item in fine primi tomi secu
libri contra hæreses, Tradunt (inquit) naturæ rerum experti, myoxum latitare, & fœtus suos simul in eodem l
co multos parere, quinq; & amplius: Viperas autem hos venari. Et si inuenerit totum latibulū ipsa vipera, q
20 non possit omnes deuorare, pro vna vice ad satietatem edit vnum aut duos, reliquorum verò oculos expungit, &
cibos affert, excæcatosq; enutrit, donec voluerit vnumquenq; eorum deuorare. Si verò cōtigerit, vt aliqui inex
perti in hos incidant, ipsosq; in cibum sumant, venenum sibi ipsis sumunt, eos qui à viperæ veneno sunt enutri
Sic etiam ô tu Origenes à Græca doctrina mente excæcatus, venenum his qui tibi crediderūt, euomuisti, & fact
es ipsis in edulium venenatum, ita vt per quæ ipse iniuria affectus es, per ea plus iniuria afficereris. Adderē & O
piani versus circa finem libri 2. de Venatione, nisi nimium indulgere poetarū elegantiæ videri metuerem: qua
obrem sat fuerit sensum exprimere. Præter institutum est (inquit) minora animalia & imbecillia commem
vt pātheras & feles, ἠ τυτθὰς ἀπαλάς τ' ἀλαπαδνάς τε μυωξάς: hoc est paruos & teneros & infirmos glires, qui tota hy
me somno sepulti mortuis similes iacent, at vere demum nouo reuiuiscunt, expergiscuntur, & ad cibum rede
capiundum. Non dicam etiam hirsutum & imbecillem sciurum, &c. Hinc quidem constat myoxum nō esse bu
30 fonem, vt quidam interpretantur, (Gyllius ex Oppiano:) sed nihil aliud quàm glirem: Apud Syluaticum que
miosos (pro myoxos) glis exponitur: quanquam mox idem, misoxum, ranam terrestrem venenosam rubeam in
terpretatur. Ipsum certe myoxi nomen animal ex myôn, id est murium genere, esse ostendit. Μυωξίας Græci m
rium cauernas vocant: quæ vox ante ξ habet ω, myoxus verò omicron. Apud Hesychium & Varinum eodem s
su μυοξίας tribus syllabis legimus. Easdem cauernas [illegible] nominant, similiter per omega: etsi ὀπὴ, id est foram
per omicron scribitur. Myxus quoque animalis nomen est, de quo incantationem legimus apud Suidam & Vari
num, ad asini dysuriam: Gallus bibit & non meijt, myxus (paroxytonum μύξος, in Ἀλέκτωρ vero apud Suid
oxytonum est μυξὸς) non bibit & meijt. Μύξος ὁ λαγωός (λαγὼς, Varinus) παρ' ἡμῖν, Suidas: ego non a
quàm glirem intelligi puto, quem vulgus Italorum hodie multis in locis galerum vocat, quod nomen ad lago
rum, vel lagonerum satis accedit, literis transpositis. An vero glires non bibant, affirmare non possum: verisi
40 tamen est longo tempore sine potu viuere posse, & meijere tamen, vt mures etiā. Ego cuniculos à teneris aliquot
iam menses potum aspernantes & recentibus tantum herbis contentos enutriui, cum interim in meiendo pluri-
mi sint. Myxum etiam prouerbialiter dicimus de homine arrogante & iactabundo, à Myxo quodam Dianæ sa
cerdote, qui homo nimis vrbanus & iactator erat, Suidas & Varinus in Μύξος, & in Βαβαὶ μύξος. Myxus, inquit
Erasmus in Chiliadibus, sacerdos Dianæ fuit gloriosus & magniloquus, qui se fingebat omnia mirari: Papæ autē
admirationis significationē habet. Refertur à Suida & Zenodoto. Ego apud Suidam de Myxo non reperio quòd
omnia mirari se finxerit. id quod parasiti & Gnathonis potius quàm Thrasonis ac Myxi est: Quamobrem ill
Papæ per ironiam intelligemus, non per μίμησιν: vt prouerbij talis sensus sit de homine iactabundo, qualis illius
Cerebrum Iouis, de eo qui ipse sibi plurimum sapere videatur. Ἐλειὸς apud Aristotelem Theodoro interpr
glis est, & vox ipsa satis alludit. Varinus eodem modo scribens genus accipitris interpretatur. Ἐλειὸς Aristarchus
50 inquit nasci inter frutices similes lacertis. Callistratus vero animal esse vermium generis (σκωληκοειδές τι) in qu
cubus, quo piscatores ad escam vtantur. Οὐκ ἔστι γὰρ ζῶον τετράπουν ὁ ἐλειὸς (apud Varinum aspiratur, quod nō p
καλούμενος μῦς, ὁ σκίουρος, Hesychius & Varinus: hoc est, Neque enim ἐλειὸς est animal quadrupes è murium ge
quod sciurum vocant. Glires quos Græci αἰλέας vocant (legendum ἐλειοὺς) in ipsis arboribus hyeme pinguescunt,
Volaterranus. Ὄλος, σκίουρος, ἔλειος (proparoxytonum,) Hesychius & Varinus. Vnde apparet veteres quosd
grammaticos glirem vel ἐλειὸν eundem sciuro existimasse, qui quidem in Ἐλειὸς, vt iam dixi, ab Hesychio & Varino
reprehenduntur. Nuper etiam Ge. Agricola in libro de animantibus subterraneis, eiusdem animalis hæc no
na esse asseruit, nullo tamen vel teste vel argumento adhibito, præterquam etymologiæ à se confictæ. Glirem in-
quit, Aristoteles ἐλειὸν a vertendo nominat. Vertit enim & sursum versus inflectit caudam: qua de causa alij Græc
καμψίουρον vocarunt: aliqui verò σκίουρον: quòd cauda sua villis vestita & conferta quasi flabello corpus soleat in
60 brare: aliqui μυοσκίουρον: quòd præterea similitudinem quandam gerat speciemq; muris. Ego glirem à sciuro di
ferre video, tum authoritate grammaticorum quos dixi: tum quoniam & Oppianus apud Græcos de my
(quem glirem esse ostendi) & sciuro: & apud Latinos Plinius de glire & sciuro seorsim agunt. Accedit quod o
nes qui Latinæ linguæ vestigia seruant, Itali inquam, Galli & Hispani, & gliris & sciuri diuersorum anim
diuersa nomina retinent, vtraq; antiquam originem testantia. Glirem in delicijs ciborum habent in m
liæ locis, sciurum aspernantur. Ἐλειὸν, vel [illegible] interpretantur [illegible]
verbo ego ἐλειὸν vel ἐλειὸς deduxerim, si etymologiæ rationē aliquis exquirat: vel ab εἰλεῖν aut [illegible]
συστρέφεσθαι, εἰλεῖσθαι: conuoluunt enim se hæc animalia dormientia. Cæterum [illegible], vel ἐλειὸς (aliqui aspirare n
aliqui etiam in neutro genere ἐλειὸν vel ἐλειὸς proferūt) [illegible]
[illegible], Scholia in Hom. mēsam coqui significat apud Homer. Iliad 9. [illegible]
70 & Varin. hoc est, mus agrestis: videtur autem, propter vocis similitudinem, nō aliud muris genus quam glir

gnificare. Νυεξὶς (vox detorta videtur ab ea quæ est μυοξὸς) mus in Cappadocia, quem aliqui sciurum vocăt. (Varinus etiam sic ex eo transcripsit.) Galenus lib. 3. de alimentorum facultate, Nō opus erit, inquit, pluribus exequi animalia omnia quæ apud singulas gentes propriè nascuntur, qualis est apud Iberos cuniculus: in Lucania autem Italiæ regione quod inter vrsum ac suem quodammodo est medium ceu aliud quoddam inter agrestes (ἐλειὸν) mures ac myoxos, & eos qui ἐλειοὶ (proparoxytona vox. interpres Martinus Gregorius sciuros vertit) appellantur, est medium: quod in eadem Italiæ regione, & alijs plerisq; locis manditur. Quæ enim ex eiusmodi animalibus bene habito corpore ac planè pingui sunt, ea experientia explora, præparandorum ipsorum rationem, quam incolæ experientia didicerunt, ab ipsis audiens ac discens. Ex his Galeni verbis existimabit aliquis, ἐλειοὺς & myoxòn animalia esse diuersa: sed fieri potest. vt myoxos subiuncta per epexegesin copulatiua cōiunctione elios interpretetur. Aut si non idem sunt, proxima tamen inter se genera esse apparet. Fieri potest etiam vt hæc verba, ἢ μυοξῶν, abundent, & fortè interpretandi gratia dictio ἐλειῶν, vtpote antiquior aut obscurior, in margine ab aliquo adscripta, posteà in contextum irrepserit: accedit, quòd ferè cùm animal vnum inter alia quædā ambigere dicimus, duo non tria nominamus. Medium autem illud inter murem aruensem & Glirem animal, apud Lucanos edi solitū, mea quidem coniectura sciurus fuerit. Sciurum Gliremq; (inquit Scaliger) temere quidam confudêre. Sciurus cauda tegit se, fuluo colore est, mansuescit, scurriliter & gannit & ludit. Glis cinereus est & esculentus: nunquam placet nisi inter patinas. Nihilo verius quod aiunt, ἐλειὸν ab Aristotele dici, quem nos Sciurum, quòd caudam inuertat: hoc enim est χάμπτειν, id est flectere: non autem ἐλελίζειν, id est, vertere aut voluere. Sed quia in cauis arborū inuoluit sese, vbi dormiens pinguescat. Sciurus autem ab vmbra caudæ, & à flexu, campsiurus. Glirem Itali vocant *lo galero, lo ghero*, vel *ghiro*, vt Scoppa, Arlunnus & Niphus docēt. Hispani *lirón*. Galli similiter *liron*, vel *rat liron*: secundum alios, *ung loir, ung rat ueul*. Germani circa Athesin *ein greul*: Heluetij, *ein rell* vel *rellmuss*, vel *grosse haselmuss*. Nam & aliud syluatici muris genus est, glire minus, cui ab auellanis quibus vescitur nomen est apud nostros: sed hoc in cibum non venit: similiter tota hyeme in syluis dormit, vnde apto vocabulo *dormus*, hoc est dormiēs mus, ab Anglis appellatur (proprium quidem gliris nomen Anglicum non reperio) de quo plura in murium historia dicam. Hoc non prætereundum, animal cuius imaginem dedi, sub ventre albicare: & mordax esse adeò vt rarò viuum capiatur. Hanc pictam cum ostendissem amico cuidam, qui rellios mures nostros, vt ita vocē, vidit editq;: nonnihil interesse dixit, quòd nostri oblongiore rostro videantur, & acutioribus auriculis, extrema cauda non æque villosa, ventre medio magis protuberante inter pectus & ilia contractiora, tergo & latere prorsus cinerei, in ventre (si bene memini) subruffi, non albi saltem. Capiuntur aliquando Claronæ (qui Heluetiæ pagus celebris inter altissimos montes situs est) in syluis & arboribus. Vtrunq; maius sciuro est, vtrunq; animal murium generis est, vtrunq; esculentum & pinguissimum: vt duæ species vnius generis videantur. Lardironi etiam, quorum Cardanus meminit lib. 10. de subtilitate, non alij quàm glires videntur: & nomen hoc à Cardano confictum propter lardum, hoc est pinguitudinem qua gliscunt: quanquam ipse mustellarum generi adnumeret, his verbis: Sunt (inquit) animalia pellibus nobiliora, vt lynces: & è mustelarum genere plurimę, martori, varij, lardironi, viuerræ, ginettæ: (sed varij, & lardironi, si glires sunt, muribus potius adnumerari debent.) Et mox, Pelles colli diuturniores plerunq;, vt in vulpe, viuerra, lardirolo. Ineptissimè quidam in vernacula lingua rattum vulgo dictum, hoc est murem domesticum maiorem, glirem faciunt: cum is non solum non sit edendo, sed propemodū venenosus habeatur. Polonicè quidam glirem interpretatur *sczurek*, (quidam rattum vulgò dictum, Polonicè *szurez* interpretatur,) quæ vox ad sciurum accedere videtur: sed sciurum vocant *vijevijorka*. Audio in Croatia & alibi illud etiā muris genus edi, quod *bilchmauss* Germanicè vocant, de quo plura inter mures.

B.

In Mæsia sylua Italiæ, non nisi in partu reperiuntur glires, Plinius admirans rerum naturam nō solum alia alijs dedisse terris animalia, sed in eodem quoq; situ quædam aliquibus locis negasse. Audio glirem maiorem esse sciuro, colore nigricante: vel, vt alij referunt, dorso fusco, ventre albo, (qui color etiā ijs est, quos iam mures ab auellanis vulgo dictos nominaui) cauda breui, in extremo villosa, facie quodammodo vrsina. Albertus etiam glirem colore varium esse scribit, in dorso griseum, in ventre album: breuioris pili, & tenerioris corij quàm animal quod verè varium (murem Ponticum, vulgò *punctmuss*, intelligit) vocatur. Axungia & laridum sunt in animalibus non cornigeris, quorum quatuor dentes vt plurimum prominent, vt sunt glis, felis, canis, vrsus, &c. Monachi in Mesuen. Veras glires & sciuros cæcum intestinum tantum nactum scimus, vt magnitudini eorum ventriculi facile respondeant: atque idem in sectione fæcibus turgidum reperitur, Vesalius.

C.

Fagi glans muribus gratissima est: glires quoque saginat, Plinius. Nucibus regijs vel iuglandibus delectantur glires. Arbores scandunt, & poma edunt: vel vt Albertus scribit, succo pomorum aluntur. Nostrates non ipsa poma vel mala à muribus rellijs edi aiunt, sed aperiri tantum, vt nucleis potiantur: & sępe sub arboribus copiam pomorum nucleis exhaustam à gliribus, inueniri: atq; inde nomen impositum vt *rellen* dicantur: nam idem vocabulum legumina sub mola decorticare significat, ita vt inter molendum medulla quasi nucleus à cortice ambiente purgetur: hoc Greci πτίσσειν, Latini piusere vel pinsare vocant: quod olim pilis tundentes faciebant, hodie molentes in molis, vt Budæus etiam testatur, Panicum pinsitum & euolutum furfure, Columella. Vt in pistrino pinsetur ac torreatur, Varro. Solent autem glires nostri poma, quorum appetunt genera, diuaricatis alicubi ramorum ceu furcis imponere, vt sic inserta obfirmataq; commodius euacuent. Sed de cibis eorum plura dicam cap. 5. Glires latent in ipsis arboribus, pinguescuntq; per id tempus vehemēter: vt & mures (albi, quod Gaza omiserat, Plinius addit) Pontici generis albi, Aristoteles. Sorices & ipsos hyeme condi autor est Nigidius, sicut glires: quorum senium finitur hyberna quiete: conditi enim & hi cubant: rursus æstate iuuenescunt, simili & mustelis quiete, Plin. Somniculosos ille porrigit glires, Martialis. Dic, cessante cibo, somno quis opimior est? glis, Ausonius. Tota hyeme dormit quasi in pilam coactus, quod si ad aërem serenum deferatur, paulatim inter manus tenentiū conualescente (concalescente) spiritu resoluitur, Liber de nat. rerum. Myoxi quomodo lateant, & quotuplicem fœturam ædant, capite primo ex Epiphanio recitaui.

Animalia tractilia dicuntur, quæ cum mutant locū se trahunt, sicuti mouentur lepores, qui saltando se trahūt: & glires inalati, qui mutant locum quasi se trahendo, & alia multa huius generis, Niphus in Aristotelis historiam animalium

animalium 1. 2. Ego tractilia, quæ Aristoteles ἑλκτικὰ vocat, non alia esse puto, quàm quæ in loci mutatione extensio contractoq; per vices corpore mouentur, ut lumbrici, de quorum motu ἕλκεσθαι & ἑλκυστικῶς propriè dicitur: lepores enim & similia Aristoteles saltu moueri dicere solet. Iam quid per vocem insulati sibi velit Niphus, non assequor.

D.

Glis animal est semiferum, Plinius. Si in viuarijs doliorum (de quibus mox in E. dicam) alere placeat, notatum est non congregari nisi populares eiusdem syluæ: & si misceantur alienigenæ, amne vel monte discreti, interire dimicando. Genitores suos fessos senecta alunt insigni pietate, Plinius. Vipera quàm astutè myoxos deuoret, 10 in A. dixi ex Epiphanio. Serpentes quidem etiam muribus insidiari certum est.

E.

Glis hyeme dormit: quamobrem si in syluis foueæ profundæ fiant, & terra, palea & lignis superne operiantur, plenæ his animalculis per hyemem inueniuntur, Albertus. Et alibi, Circa Boëmiam & Carinthiam rustici autumno in syluis cellaria parant, in quibus glires numerosi se collocant, & inde ad esum hominum colliguntur. Audio vagari in syluis per arbores sciurorum more, & ex vna in alteram transilire: & sæpe à venatoribus sagittis feriri, præcipue circa caua arborum, vbi latitare solent: hæc enim reperta, obstruunt venatores: reuersi ad ea glires & in aditu patifaciendo occupati feriuntur: sæpe in ipsis deprehensi cauis baculo immisso cæduntur. Glires in valle Telina à rusticis capiuntur sic: noctu cum facibus per campos procedunt, & glires ad conspectas 20 faces accedunt, qui splendore facum quas in faciem eis obuertunt, obcæcati, vel manibus capiuntur. Ex gliribus magnum emolumentum esse non potest, Appius apud Varronem. Leporarij genus venaticum, duas habet species: vnam, in qua est aper, caprea, lepus: alteram extra villam, quæ sunt, vt apes, cocleæ, glires, Varro. Gliri viuaria in dolijs, idem qui apris instituit, (hoc est Fuluius Hirpinus, Grapaldus) Plinius. In Gallia transalpina T. Pompeius in consepto amplissimo præter animalia cætera, dolia habet, vbi glires concluduntur, Varro de re rust. 3. 12. Et rursus 3, 15. Glitarij (inquit) locus, non aqua, sed maceria sepitur. Tota læui lapide, aut tectorio intrinsecus incrustatur, ne ex ea erepere possint. In eo arbusculos esse oportet, quæ ferant glandem: quæ cum fructum non ferunt, intra maceriam iacere oportet glandem, & castaneam, vnde saturi fiant. Facere his caueas oportet laxiores, vbi pullos parere possint. Aquam oportet esse tenuem: quod ea non vtuntur multum, & aridum locum quærunt. Hi saginantur in dolijs, quæ etiam in villis habent multi, quæ figuli faciunt multò aliter, 30 atque alia: quod in lateribus eorum semitas faciunt, & cauum, vbi cibum constituant. In hoc dolium addunt glandem, aut nuces iuglandes, aut castaneam. Quibus in tenebris, cum cumulatim positum est in dolijs, fiunt pingues, Hæc Varro.

F.

Glires censoriæ leges, princepsq; M. Scaurus in consulatu, non alio modo cœnis ademêre, quàm conchylia, aut ex alio orbe conuectas aues, Plinius. Et alibi, Extant censoriæ leges, glandia in cœnis gliresq; & alia dictu minora apponi vetantes. Sunt qui & taxos & glires cœnis addant, quæ animalia in qualitatibus hystrici 40 haud multum dissimilia sunt, Platina. Apud Rhætos qui Italicè loquuntur, glirium carnem salsam reponi audio, quoniam dulcis & pinguis sit suillæ instar. Poscuntur in conuiuijs aliquoties trutinæ, vt adpositi pisces & volucres ponderentur, & glires: quorum magnitudo sæpius delicata non sine tædio præsentium, vt antehac inusitata laudatur adsiduè, Am. Marcellinus lib. 28. Glires (inquit Apicius 8. 9.) isicio porcino: item pulpis ex omni membro glirium tritis cum pipere, nucleis, lasere, liquamine, farcies glires, & sutos in tegula positos mittes in furnum, aut farsos in clibano coques. De mure montano nihil aliud compertum habeo, quàm in Italia esse glires, qui in mensas veniant tanquam lautissimus cibus, Cœl. Secundus Curio.

G.

50 Glires in cibo sumpti contra bulimon prosunt, Matthæolus in Dioscorid. Ambustis medetur glirium cinis cum oleo, Plinius. Glirem integrum superligabis, verrucas mox tollit, Sextus. Glires & sorices combusti, & cinis eorum melli admixtus, si inde quotidie maneguстent qui claritatem oculorum desyderant, sanabuntur, Sextus. Gliris aut muris syluestris cinere iunctis claritatem visus restitui dicunt, Plinius. Mus gliris deglabrus, & cum oleo ac sale assatus, pleumoniticis vel empyicis cibo datus, mirè succurrit: eos quoque qui purulenta excreant celerrimè sanat, Marcel. Glirium vel soricum, vel vermium terrenorum cinis, ex oleo impositus pernionibus medetur, Marcel. Gliris pingue & gallinæ adeps, & medulla bubulina liquefacta tepensq; infusa auribus, plurimum prodest, Marcel. Paralysin cauentibus pinguia (Albertus non rectè vrinam legit) glirium decoctorum & soricum vtilissima tradunt esse, Plin. Gliris adeps remedium adferet ad eos qui paralysi tentantur, Sextus. Gliris detractâ pelle intestinisque exemptis decoquitur melle in vase nouo: sed medici malunt nardo decoqui 60 vsque ad tertias, atque ita asseruari: deinde cum opus sit strigili tepefacta infundere. Constat deplorata aurium vitia eo remedio sanari, Plinius. Gliri seu blattæ pellis detrahitur, & intestina eius decoquuntur in vase æreo nouo cum mellis heminis tribus, vsque ad tertias, atque ita seruatur, vt cum opus est strigili medicamentum tepefactum auribus infundatur, Marcellus. Ex blattis quidem ad aures remedia in libro de insectis ex Plinio & Dioscoride referentur: sed & gryllus auribus prodest, &c. & cogitandum an glirem pro gryllo Plinius & Marcellus posuerint: congenera enim ferè hæc animalia auribus salutaria creduntur, vt & millepedæ, siue aselli, quos aliqui in lingua nostra porcellos vocitant: significat autem gryllus etiam porcum Græcis. Sed Dioscorides etiam Eupor. lib. 1. ad aurium dolores & inflammationes, gliris adipem laudat, & rursus lib. 2. ad vteri dolores. Gliris vrinam contra paralysin valere Albertus ex Plinio citat, sed falsò vt paulo ante monui.

H.

70 Gliris pro Glis in nominandi casu apud Marcellum Empyricum: item apud Plinium, si rectè legitur, Gliris

[illegible] pelle decoquitur in vase nouo, Plinius. Epitheta. Somniculosi glires apud Martialem. Apud alios, vt [illegible] breues, [illegible] hyberni [illegible] & [illegible] Oppianus de myoxis. [illegible] Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo Tempore sum, quo me nil nisi [illegible] Martialis. Nullum animal grauiore [illegible] Dormitis nimium glires, vitulique marini.

DE GVLONE.

GVLONIS nomen de Septentrionali quadam voracissima fera etsi nouum est, & ab Olao Magno, vt [illegible] ad imitationē Germanicæ vocis primum con[illegible]ctum, placuit tamen retinere, & hoc in loco collo[illegible], cum veteribus ignota hæc fera indictaque videatur. Plurima tamen concurrunt vt aut ipsam hyænam, seu crocutam (quam [illegible] eandem hyænæ putant, alij ex hyæna & cane, alij ex hyæna & [illegible] natam: omnia dentibus frangit, protinusq; deuorata conficit [illegible] ventre: Plin. aut omnino congenerem bestiam existimem, vt [illegible] qui vtriusque historiam conferent: & commode quidem accidit, vt hyænæ historia proximè subijcienda literarum ordine sic poscente sequatur. In Lithuania & Moscouia (verba sunt Matthiæ à Michou ex libro 2. descriptionis Sarmatiæ Europeæ, cap. 3.) animal voracissimum & inutile, quod alibi non [illegible] apparet, rossomaka nominatum, magnitudine canis, facie catti, corpore & cauda vulpinis, (hyæna videtur quasi ex lupo & vulpe composita) colore nigro: (pedes & vngues asperrimi, corpus villosum, prolixis pilis subfuscis, cauda vulpis, sed breuior & pilis densior, Olaus magnus:) cadaueribus vescitur. Inuento cadauere tantum vorat, vt extendatur & inflettur tympani instar: itaque angustiam aliquam inter arbores ingreditur, & per vim se ipsum intrudit, ac ventrem premens stringensq; exonerat, vt violenter ingesta violentius egerat: sic extenuatum rursus ad cadauer properat & rursus impletur, ita vt vicissim de cadauere quantum potest deuoret & excernat, donec totum absumpserit. Et forsan natura tam insatiabile animal in illis regionibus producit, vt homines simili voracitate laborantes redarguat. Quoniam potentes quum conuiuari cœperint, sedent à meridie in medium noctis, continuo cibo & potu se opplendo, & cum natura exigit surgendo à mensa vt egerant, & rursus se ingurgitent, idq; ad vomitum vsque & rationis ac sensus amissionem, vt inguinis & capitis quæ sint discrimina tandem nesciant. Estque illa consuetudo perniciosa in Lithuania & Moscouia, magis vero & absque pudore in Tartaria, Hæc ille. Atque vtinam intra illas tantùm gentes plusquam belluina illa ingurgitatio circumscriberetur, nec Germaniam nostram inuasisset in tantum, vt quo nobiliore quisque ferè natus est loco, eò bibacior & voracior dies noctesque transigat, atque interim & nobilis, & bonus & Christianus haberi dicíq; velit, cum ne hominis quidem secundum rationem, nedum Christiani secundum pietatem, imò neque belluæ secundum naturam viuentis vitam tueatur. Nam vt hyæna aut crocuta, & alia quædam pauca naturæ monstra huic tam immani vitio obnoxia sint, pleraque tamen omnia bruta in cibo potúq; naturæ modum nunquam excedunt, ne verberibus quidem aut vilis illecebris vt id faciant adigenda. Sed redeo ad rossomacam: de qua eadem Lithuanus quidam nobilis sic narrabat: Rossomaka minor lupo, breuioribus cruribus, adeo repletur vt venter propendens terram ferè contingat. Rictum ferè suis habet, dentes lupinos, longos. Genera sunt duo, vnum nigrum, & aliud lupino ferè colore. Hominem & animalia viua non lædit: morticina tantum vorat, & nimis repleta in suo latibulo reuomit: ac rursus ad multum tempus ijs quæ euomuerit pascitur. Vrsus occidere eam obuiam non potest, ita dentibus se defendit: Hæc ille. Scribit Olaus Magnus in libello quem adiunxit Septentrionalium regionum descriptioni, vnde nos etiam picturam hic appositam mutuati sumus: quam quidem ad viuum factam non assero, sed dedi qualem inueni. Animalia, inquit, quæ Germani *vilfrass*, id est multiuora, Suedi ierff appellant, immodicæ voracitatis: nimium repleta ventrem inter duas arbores stringunt vt excrementa protrudant. Petuntur à venatoribus (sagittis, aut bombardis) pellis gratia solum, quæ apud nobiles & ditissimos ad vestimenta in pretio est, vtpote splendidis & florum instar distincta coloribus, quales in Damascena veste spectantur. Sed illi cum gestant huius bestiæ pelles, in eiusdem ferè naturam mutantur. Et alibi, caro eius omnino inutilis est ad humanam escam: sed pellis percommoda atque preciosa: candet enim fuscata nigredine, instar panni Damasceni, diuersis ornata figuris: eademq; eo pulcrior aspectu redditur, quo magis artificum industria, colorum conformitate in quocunque vestium genere fuerit coniuncta. Soli principes & magnates eo indumento tunicatum more confecto hyemis tempore vtuntur: quia colorem concipit citiùs & diutius seruat conceptum: idque non solum in Suecia & Gothia: Sed & in Germania, vbi raritas harum pellium maiorem sortitur æstimationem. Et huius causa sagittis a venatoribus hoc animal petitur, Hæc ille. Rosomachæ nomen Sclauonicum est, inquit Scaliger: nos ioco vulturem quadrupedem continentimus appellare: cadauera namque miro certoque odore sectatur. Pileo ex huius feræ pelle confecto vel Polonoru reges aliquando vtuntur. Pili in ea (vt Schenebergerus meus ad me scripsit) sunt longi, sed non admodum densè dispositi, nigri, splendentes, vt Zibellinæ videri possint: minoris tamen quam Zobella venditur. Alitur hoc animal apud Lithuanos (vt audio) in Principum aulis propter admirandam voracitatem: tantumque robore pedum valet, vt arborem in duas partes diuidat, & aino per medium districta se exoneret, Hæc ille: Dicitur hæc fera esse callida ac feris insidiari: cum feram aliquam animaduertit, conscendit arborem ac cum eam iuxta se videt, statim descendit ac feram apprehendit & occidit, siue sit ceruus aut Alce aut caprea &c.
Idem.

DE

DE HYAENA.

Hanc imaginem qualemcunq; in veteri Græco codice manu scripto poematum Oppiani reperimus: mihi quidem non placet.

A.

HYAENÆ quadrupedis nomen, vtpote peregrinæ & ignotæ plerisq; Græcis Latinisq; scriptoribus, non solum cum crocuta & leucrocuta quadrupedibus sæpe confundi video: sed etiam multa eadem alias quadrupedi hyænæ, aliâs eiusdem nominis serpenti, aliâs pisci attribui. Ego hoc in loco de hyæna quadrupede primum agam: deinde de illis animalibus quæ siue eadem hyænæ, siue diuersa sint, congenera tamen, nomine saltem differunt: eoq; vel Græcis Latinisq; vsurpato, vt crocuta & leucrocuta: vel barbaris tantum scriptoribus, vt papio, zilio. Ὕαινα, quadrupedis & piscis nomen, Hesychius & Varinus. De hyæna serpente suo loco ex Aeliano & alijs dicam. Hyænam alij glanum appellant, Aristoteles interprete Gaza de hyæna quadrupede: Græce etiam γλάνον habetur: apud Hesychium vero γάνος sine lambda, his verbis: Phryges & Bithyni hyænam, ganon vocitant. Niphus hyænam Ephesijs gannum (per n. duplex) vocari, ex Philopono annotauit. Ego cum lambda glanum potius quàm ganum dixerim, hac coniectura motus: quoniam hyæna etiam piscis nomen est, vt libro septimo apud Athenæum legimus, qui & ὑαινίδα ex Epicharmo nominat, quale verò piscis hoc genus sit tanquam ignorans non describit. Mihi quidem piscis idem videtur qui & ὗς illic ab eo nominatur, de quo Archestrati versus citat, Ἐν δ' Αἴνῳ χοιρ[illegible] [illegible], Ἣν καλοῦσι τινὲς θνητῶν ψαμμίτην ὀρυκτήν, Τοῦτο [illegible] &c. Conijcit autem eundem [illegible] in carmine Numenij dictum: & dubitat an idem sit piscis qui capros, id est aper vocatur. Ego aprum piscem Acheloi vocalem esse apud Aristotelem legi, vt illum à voce & quasi grunnitu sic dictum appareat. At psammitin orycten, hoc est arenarium fossorem, hyn, id est suem dici, quòd arenam rostro, vt sus terrestris cœnum fodiat, facile est conijcere: nisi quis malit ab aliqua corporis similitudine appellatum, quoniam Archestratus λοφιὰν (quæ vox propriè ad suilli dorsi setas pertinet, sed simpliciter etiam pro summa dorsi parte accipitur) eius assandam scribit. Sed de piscibus, quibus à sue nomen contigit, propter pinguitudinem, vocem, aut corporis figuram, alibi scribam. Quoniam igitur hyæna quadrupes, etiam glanos vocatur: & piscis quoque eiusdem nominis esse traditur, (inuenimus autem glanin vel glanidem piscem vocari quendam, quem aliqui eundem siluro putant sed perperam, vt ostendam in historiam piscium) omnino hyænam eundem esse putauerim. Silurus certè piscis voracissimus est, nec pisces tantum inuadit, sed etiam equos: vt vel eo nomine ab hyæna nomen sortitus videri possit. Illyrica lingua, vt ex Sigismundo Gelenio didici, hyænam quadrupedem vocat san, quod nomen ad Græcam vocem ganos alludit. Γάνδ[illegible] vel χάνδ[illegible], multa sciens, alterus, [illegible], Varinus: certe huiusmodi gaui hoc hyænæ natura est. Cæterum glanis vel glanys piscis, à Glany fluuio Italiæ vel Cumæ nomen habet, Varino teste. Quidam hyenam scribunt sine diphthongo, quod non probo: Græci enim per αι scribunt: nomen autem à sue indiderunt propter setas, vt capite secundo dicam. Porphyrius in eo opere quod inscripsit de abstinentia ab vsu carnium, hyænam dicit ab Indis appellari crocutam, Gillius: sed de crocuta quæcunque apud authores reperi, seorsim post hyænæ historiam conscribam. Belbi, id est hyænæ, decem fuerunt sub Gordiano Romæ, Iul. Capitolinus. Sic forte dicuntur à Belba Aegypti ciuitate. Pinicianus grammaticus nostri seculi, hyænæ nomen Germanicum finxit, *grabthier*, quod circa sepulchra versetur: ego *vilfrass* interpretarer: quoniam vel gulo est, vel omnino congener ei fera, vt iam supra in Gulonis historia dixi. Albertus vt pleraque corruptè, sic ionam pro hyæna scribit. Syluaticus yenam exponit bellulam (Galli mustelam belette vocant, & rursus yentam bestiolam quandam. Hyæna portentosum'ne magis an fabalosum animal sit nescio, alieni certè orbis animal credendum est, Marcellus Vergilius. Akabo, Aikabo, alzabo, aziba, albezao, pro animantis vnius nomine diuersæ scriptiones, leguntur apud Rasin de 60. animalibus capite decimoseptimo, & Albertum lib. 22. Est autem non alia quàm hyæna, quamuis interpres Rasis taxonem interpretatur, hoc est melem. Prima syllaba a. vel al. articuli loco est. Zabu vel ziba, nomen à lupo factum est. qui zeeb & in fœminino genere zeeba Hebræis vocatur: multa enim cum lupo habet communia, &c. Rasis quidem nihil quàm remedia & magicas quasdam facultates de hac fera recenset, ex quibus tamen facile deprehendi hyænam esse, cum quædam protlus eadem scribat quæ veteres Græci Latiniq; de hyæna, vt infra capite septimo conferentibus apparebit. Dabah, Alhani est animal magnum rapax, maius leopardo, & aliquando leone, quod quandoq; claudicat: & ideo vocatur claudicans: & inde regali dispositione papillo (forte papio, de quo paulo post) claudus in terra nostra vulgo dicitur: in Syria dicitur zabach tabaceus: ad formam lupi vergit, &c. Syluaticus. Nunquid volatile tinctum est hæreditatis meæ? nunquid volatile per circuitum eius? Hieremiæ duodecimo, interprete Munstero. Quo in loco Hebraicam vocem [illegible] ait, volucrem interpretantur, (Munsterus in Lexico etiam auium tribuit) Septuaginta spelæon, id est speluncam: & pro [illegible] zabua, hoc est tinctum est, Septuaginta reddunt [illegible] decepti nimirum vocis affinitate; quoniam zabo, vt dixi, hyæna est: quamuis pro fera per zain scribi conueniat; nimirum vocabulum Hebraicum: verbum autem zaba, quod est tinxit, per z.de scribitur. Eodem in loco Glossa Hyæna (inquit) nocturna bestia cadaueribus cunctisq; immundis vescitur: huius impuritati populi sui comparatur. Pro hyenæ & trochi nominibus apud Aristotelem de generatione animalium 3.6 Albertus habet, ex Auicenna, acrosilus & astriboth; tanquam auium nomina: & rursus, pro trocho, katabo: pro hyæna [illegible] zabo

aut simile quid legendum. Akabo in desertis Arabiæ versatur, Albertus tanquam ex Rasi, apud quem tamen hæc verba non reperio. Aristoteles vero genus quoddam hyænarum in Arabia esse scribit, (non simplex genus hyænæ esse insinuans.) In sacris literis bis legimus zeebe ereb, & semel araboth: interpretes variant: nam lupos Arabiæ, aut solitudinum, aut vespertinos interpretantur. Ego hyænas esse crediderim, quæ vesperi & noctu grassantur, lupis alioqui similes in multis, sed magis quàm illi astuti, malefici, voraces atq; crudeles. Principes vrbis (Hierosolymæ) veluti leones rugientes: iudices eius (similes sunt) lupis vespertinis, qui ossa non relinquunt ad diluculum, Sophoniæ tertio, interprete Munstero. Taxat autem propheta (inquit idem in Scholijs) insignem iudicum auaritiam. Non, inquit, lupi fame accensi tam auidè prædæ inhiant, cum etiam totum diem ieiunum duxerunt, & serò ad rapiendum sese proripiunt: quantum iudices extorquendæ per fas & nefas pecuniæ. Ostendit autem insignem luporum famem, qua coacti ossa cum carnibus deuorent. Septuaginta hoc in loco lupos Arabiæ transtulerunt, quod non probo: alijs enim punctis siue vocalibus Hebræi scribunt ereb pro vespera, alijs Arab pro Arabica natione. Et Hieremiæ capite quinto legitur zeeb araboth, in plurali numero: quæ vox pro Arabica gente accipi non potest: sed vel ab ereb, id est vespera descendit: vel arabah, hoc est solitudine vel deserto: ab vtroque enim pluralem numerum sic fieri Munsterus in Lexico docet. Sunt autem Hieremiæ verba hæc, interprete Munstero: Percussit eos leo de sylua, & lupus solitudinum deuastauit eos. Septuaginta, λύκος ἕως τῶν οἰκιῶν ὠλόθρευσεν αὐτούς: hoc est, lupus eos ad domos vsq; perdidit. Hieronymus Lupus ad vesperam vastauit eos. Habacuc etiam prophetæ capite primo verba sunt hæc, interprete Munstero: Leuiores sunt pardis equi Chaldæorum, & acriores quàm lupi vesperæ (zeebe ereb.) Velociores lupis vespertinis, Hieronymus. Ὀξύτεροι ὑπὲρ τοὺς λύκους τῆς Ἀραβίας, Septuaginta. (Hos locos de lupis Arabiæ Tzetzes etiam in suis Chiliadibus citat, sed nihil explicat.) Sed de velocitate hyænarum nihil certi habeo, vt neq; luporum: nisi quòd Oppianus secundum genus eorum, (circos & harpages vocat,) cæteris velocitate præstare ait: magis etiam famelicos esse, montanos, sed hyeme ad vrbes accedere, summo diluculo ad prædam abire, &c. Quòd si quis vel hoc vel aliud lupi genus, (nam quintum genus Oppiano lepores venatur: quod sine celeritate fieri non potest,) potius quàm hyænam pro lupo vespertino in libris prophetarum acceperit, non repugno. Hoc tantum assero, peculiare lupi genus intelligi, non autem quemuis lupum (vt obscuri quidam recentiores scribunt) sub vesperam magis famelicum esse, & hoc insinuare prophetas.

B.

Hyænam mittit Africa, Solinus. Plurimæ gignuntur in Africa, Plinius. Apud pastorales Afros reperiuntur bassaria, hyænæ, hystriches, &c. Herodotus libro 4. In Arabia genus quoddam hyænarum esse dicunt, quod torporem quendam stuporemq́ue animalibus inferat, &c. vt in c. dicam. Aristoteles in libro de Mirabilibus. Hyæna corpore non minore quàm lupus est, iuba qua equus, Aristoteles & Hieronymus contra Iouinianum. Colore lupi propè est, sed hirsutior, & iuba per totum dorsum prædita, Aristot. Et alibi, Iuba est qua equus, sed seta duriore longioreq;, & per totum dorsum porrecta. Hinc nimirum etiam nomen tulit, quod dorsum ei setis tanquam suillis rigeat. Medium hyænæ dorsum, inquit Oppianus, incuruatur, & circumquaq; (per totum dorsum, Aristot.) hirsutum est, vt non totum hyænæ corpus, sed dorsum tantum setis durioribus & prolixis rigere intelligamus. Corpus eius terribile frequentes vtrinq; tæniæ cærulei coloris distinguunt. Dorsum oblongum & angustum est, & cauda similiter, ῥινὸν τ' ἀμφοτέρωθεν ἐπιχλόουσιν ἰδεῖν κυανέῃσιν, (verba quædam videntur deprauata.) Hæc Oppianus. Habet Hyæna pilos acutos & densos, Recentior quidam græcus in Aelianum. Multa igitur lupo & hyænæ communia sunt: magnitudo & color, vt dixi: item voracitas, & insidiæ quas alijs animalibus moliuntur: ille gregibus ouium & caprarum, hæc canibus & homini quandoq;. Dentes vtrisq; serrati, genitalia vtrisq; similia, vt paulò post dicam. Vterq; noctu vagatur cibi causa: lupus vrgente fame, hyæna necessariò ferè: quoniam acrius noctu videt, interdiu hallucinatur. Οὕνεκα οἱ δι᾽ ἀνὰ νύκτα φάος, σκότος ἦμαρ ὄπωπεν, Oppianus. Oculi vituli marini & hyænæ in mille colores transeunt subinde, Plinius. Et alibi, Oculis hyænæ mille esse varietates, oculorumq́; (melius, colorumq́;, ex Solino) mutationes traditur. Aiunt hyænam colorem mutare ad libitum, Albertus: sed hoc de oculis apud veteres legitur. In oculorum hyænæ pupillis lapis inuenitur, hyænium dicunt, præditum illa potestate, vt cuius hominis fuerit linguæ subditus, prædicat futura, Solinus. Hyæniæ gemmæ ex oculis hyænæ, & ob id in vale inueniri dicuntur: & si credimus, linguæ hominis subditæ futura prædicere, Plinius. Germanorum artifices narrant hanc bestiam in oculis vel verius in fronte gestare lapidem pretiosum, Albertus. Lapis hyæna, inquit Sylbaticus Albertum citans, ab hyæna bestia nomen habet, eò quod oculi eius in lapidem vertantur. Aiunt autem Euax & Aaien (Solinus,) suppositum linguæ diuinationem conferre. Hyæna gemmam in oculis gestat, vel vt aliqui dicunt in fronte, Author libri de naturis rerum. Collum & iuba continuitate spinæ porrigitur, flectiq́; nisi circumactu totius corporis nequit, Plinius. Hoc Aelianus etiam de Lupo scribit, & aliqui de leone. Ego omnium animalium, quæ collum propriè dictum habent, vertebris id constare puto. Scaliger Leonis collum vertebris constare affirmat, contra quam proditum sit ab antiquis. Hyænæ cum spina riget collum continua vnitate flecti nequit, nisi toto corpore circumactio, Solinus. Ceruix leoni tantum & lupo & hyænæ ex singulis rectisq́; ossibus riget, cætero spinæ adnectitur, Plinius. Hyænæ cor magnum, Aristoteles. Hyænæ cor maximum est pro portione, vt & reliquis timidis (muribus, lepori, asino, ceruo, pantheræ, mustelis) aut propter metum maleficis, Idem & Plinius. Quòd de hyæna fertur, genitale simul & maris & fœminæ eandem habere, commentitium est: sed virile similiter atq; in lupis & canibus habetur: quod verò fœmineū esse videtur, sub cauda positum est, figura simile genitali fœminæ, sed sine vllo meatu: sub hoc meatus excrementorum est. Quinetiam fœmina hyæna, præter suum illud, etiam simile vt mas habet sub cauda sine vllo meatu, à quo excrementorum meatus est, atq; sub eo genitale verum continetur: vuluam etiam hyæna fœmina, vt cæteræ huiuscemodi (lupi & canes) fœminæ animantes, habet. Aristoteles. Idem alibi promptius esse scribit marem capere, quàm fœminam, vtpote callidiorem sexum, & ingenij secundū eum discrimen manifestò ponens. Hyænis vtranque esse naturam, & alternis annis esse mares, alternis fœminas fieri: parere sine mare, vulgus credit, Aristoteles negat. Sic & Oppianus. Audiui (inquit) vno anno hyænam patris vice fungi, altero matris. Sic & Philes poëta recentior: & Iorach apud Albertum, qui etiam venenum in cauda hyænæ colligi scribit: sed Iorach iste (inquit Albertus) frequenter mentitur. Si tamen est aliquid miræ nouitatis in istis, Alternare vices, & quæ modo fœmina tergo Passa marem est, nunc esse marem miremur hyænam, Ouidius 15. Metamorph. Aelianus & Orus in Hieroglyphicis, hyænam, non quadrupedem, sed serpentem per vices marem & fœminam esse prodiderunt.

C. Hyænæ

C.

Hyænæ noctu vident, cum interdiu nihil ferè videant vt feles, Aphrodisiensis in problematis 1. 66. De hoc etiam præcedenti capite dixi in oculorum eius mentione. Cadauera hominum, & ipsos homines & canes à se interfectos, vt sequenti capite dicam, deuorat. Ab vno animali sepulchra erui inquisitione corporum tradunt, Plinius & Solinus. Sepulchra effodit humanæ auida carnis, Aristot. Vox ei quæ propria sit non legi: humanum verò sermonem (vt crocutam quoque & mantichoram) & vomitionem hominis eam imitari sequenti capite referam. Hyænam per vices annorum nunc marem esse & generare, nunc fœminam & concipere, præcedenti capite refutatum est. Vide etiam inferius in Trochi mentione. Cani congeneres Lupus, vulpes, hyæna, Tigris: concipiunt hæc ex aliena æque atque è sua quisq; specie, Scaliger. Hyænæ coitu leæna Aethiopica parit crocutam, Plinius & Solinus. Thôes ex hyæna & lupo generantur, Varinus in Θῶες, & Hesychius in Θῶες per ω. quo modo melius scribitur. Ex his grammaticis Valla etiam Herodoti interpres libro quarto, vbi is simpliciter thôes in Africa generari dixerat, de suo addidit ex hyæna & lupo genitos, quod quidem parum fidi est interpretis. Sed thôes quales sint, & vnde generentur, ex ipsorum historia petendum est statim post lupum. Hyæna coit cum lupo, & parit eum qui ὀνόλυκος, (lego οἰόλυκος vel μονόλυκος) vocatur qui non in grege sed solitarius degit, inq; homines & pecora grassatur, vt scribit Græcus recentior. De trocho & hyæna (inquit Aristot. de generat. 3. 6.) stultè magnoq; errore narratur: hyænam enim complures aiunt, trochum Herodotus Heracleota scribit duplex genitale habere, maris ac fœminæ: & trochum seipsum inire: hyænam inire & iniri annis alternis: sed visa est hyæna mas, & altera fœmina sui discrimine genitalis: locis enim nonnullis penuria huius conspectus non est. Verum hyænæ tam mares quàm fœminæ habent sub cauda lineam quandam similem genitali fœminino: quæ quidem nota quamuis communis sit, tamen in maribus potius cernitur, quia mares quàm fœminæ magis capiuntur. Itaq; qui rem parum diligenter (ἐκ παρόδου) considerant, in hanc aberrant opinionem, Hactenus Aristoteles. Trochum quidem piscem esse, qui ipse se ineat, Plinius scribit 9. 52.

D.

Maximum cor est pro portione muribus, lepori, pantheræ, mustelis, hyænis, & omnibus timidis aut propter metum maleficis, Plinius & Aristoteles. Est in eis pietas crocodili, astutia hyænæ, Mantuanus. Promptius est marem capere: fœminis enim ingenita est callidior astutia, Solinus. Raro hyæna fœmina capitur, (quod etiam Plinius scribit:) nam inter vndecim numero vnam tantum cepisse venator quidam retulit, Aristoteles. Quodcunque animal ter lustrauerit hyæna, in vestigio hærere & mouere se non posse traditur: quapropter magicam scientiam inesse ei pronunciauerunt, Plinius & Solinus. Hyænæ vmbræ contactu canes obmutescere tradunt, Plinius & Aelian. Si canes venantes vmbram eius dum sequuntur contigerint, latrare nequeunt, voce perdita, Solinus. Cum Lunæ orbis plenus est, retro posito Lunæ fulgore suam canibus vmbram inijcit, quos statim mutos reddit & tanquam veneficio quodam, eorum sensus perstringit: deinde elingues abducit & optatis fruitur, Aelianus & Philes. Canes vomitionem hominis imitando capit, Aristot. Vomitionem hominis imitari traditur ad sollicitandos canes, quos inuadat, Plinius. Vomitus humanos mentitur, falsisque singultibus sollicitatos sic canes deuorat, Solinus. Ad stabula noctu profecta, humanum vomitum assimulat, eam vt canes exaudierunt, sic ad illam ipsam, tanquam ad hominem adeunt, ea verò comprehensos vorat, Aelian. Hyæna homini caniue dormienti suum corpus admouet (παρεκτείνει) ac si seipsam maiorem dormiente sentit, naturaliter sua magnitudine sensibus eum priuat, ac ipsius manus non resistentis exedit, & conficit: sin se breuiorem animaduertit, statim properat fugere. Quod si in te incurrerit, caue iam à dextera ipsam excipias, quoniam sic obtorpesceres, vt nullo modo te posses tueri: sin autem ex sinistra in eam inuaseris, confidenter aggredere, & occides, Gillius apud Aelianum non citato authore. Ego eadem ad verbum reperio in Geopon. Græcis 15. 1. à Zoroastre citata ex Nestoris Panacea. Cum fugiunt venantem, declinare ad dextram, vt prægressi hominis vestigia occupent. Quod si successerit, alienari mente, ac vel ex equo hominem decidere. At si in læuam detorserit, deficientis argumentum esse, celeremque capturam. Facilius autem capi, si cinctus suos venator, flagellumq; & ipsos equos, (aliâs imperitans equo,) septenis alligauerit nodis, Plinius. Hyænæ dextra in manu vim sopiendi habet, & suo tactu somnum conciliandi, sæpoquenumero in stabula ingressa cum dormientem aliquem deprehenderit, & pedetentim ad illum progressa fuerit, soporiferam, vt ita dicam, manum eius naribus admouet, sicque eas opprimit, hic vt sine sensu esse videatur, ac tantum terræ suffodit, quantum sit ad eum ipsum obruendum satis: guttur vero & supinum & nudum relinquit, in quod incumbens, somno oppressum suffocat, posteaq; in latibulum abstrahit, Aelianus. Philes paulo aliter, vt videtur: Dormientis, inquit, nari dextrum pedem immittens, κάρον efficit. Ὀρύξας οὖν τῇ κεφαλῇ χθαμαλά, Προσθήκε τὴν φάρυγγα γυμνὴν ἐκ παντός, Ἣ μικρὰ δεινῶς τοῦ φονώσης ἐμφύσης Ὁ πνεῦμα αὐτῶν δυστυχῶς ἀποπνίγη. Iidem alibi hyænæ piscis pinnæ dexteræ eandem vim attribuunt. (Oppianus dextræ leonis manui Νάρκα δεξιή, τῇ πάντα λύει ἀπὸ γυῖα τὰ θηρῶν.) Si piscis marini hyænæ nuncupati pinnam dextram ad hominem somno consopitum admoueas, sanè quàm eum ipsum perturbabis. Etenim formidolosa secundum quietem spectra videbit, acerbaq; insomnia (vel vt Philes, φρίκην ἄρρητον καὶ δεῖμα πολλῶν φαρμάκων) perpetietur, Aelianus. Vim istam pinnæ dextræ soporiferam, vitulo marino etiam attribuunt authores: vt & pellis aduersus fulmina. Mutilus est locus Aristotelis de hyænis in libello de mirabilibus narrationibus huiusmodi: Ἐν δὲ τῇ Ἀραβίᾳ ὑαινῶν τι γένος φασὶν εἶναι, ὃ ἐπειδὰν [illegible] ἢ ἄν* [illegible] ἐργάζεται, &c. hic ex Aeliani iam positis verbis ita suppleri potest, ἐπειδὰν προΐδῃ θηρίον ἢ ἄνθρωπον [illegible], τὸν δεξιὸν πόδα ταῖς ῥισὶ προσφέρον νάρκην ἐργάζεται καὶ πῆξιν τοιαύτην ὥστε μὴ δύνασθαι κινεῖν τὸ σῶμα. Quod vero sequitur, [illegible], legendum fortè [illegible], aut tale quid iam ex Aeliano recitatum. Hyænam magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione posuerunt, vtpote cui & ipsi magicas artes dederint, vimque qua alliciat ad se homines mente alienatos, Plinius. Molitur insidias homini, Aristoteles. Hyænam tradunt sermonem humanum inter pastorum stabula assimulare, nomenq. alicuius (audito assiduo, Solin.) addiscere, quem euocatum foras laceret, (vt in hominem astu accitum noctu sæuiat, Solinus:) Plinius. Pardalim hyæna hostiliter odit, Aelianus. Si hyænæ & pardalis pelles admisceantur, pardalina pilos amittit, hyænæ non item: quare Aegyptij superiorem ab inferiore victum significaturi, duas pelles pingunt, hyænæ vnam, alteram pardalis, Orus in Hieroglyph. Præcipuè pantheris esse terrori traduntur hyænæ, vt ne conentur quidem resistere: &

aliquid de corio earum habentem non appeti: Mirumq; dictu, si pelles vtriusque contrariæ suspendantur, decidere pilos pantheræ, Plinius. Magnus Indorum rex quotannis diem vnum proponit tum hominum, tum bestiarum certaminibus: committunt autem pugnaturas inter se bestiæ, feri tauri, arietes, hyænæ, &c. Aelianus. Ibis felle Hyænæ interimitur, Aelianus.

G.

Oleum in quo decocta sit vulpes siue viua siue mortua, arthriticos in eo longiori tempore immorantes, vel omnino sanat, si nouus sit affectus: vel, si saltem non inueteratus, ita curat, vt licet repetat, multò tamen mitior sit futura. Sed vulpinum oleum nihilo magis discutit eo quod ex hyæna similiter decocta paratur: id enim omnino eximiam discutiendi vim sortitur, Galenus de simplicibus 11. 47. Eadem ex Galeno descripsit Aëtius libro 12. Caro alzabo calida est & humida: cocta cum oleo (aceto, Albert. non probo) iuuat podagricos & dolores iuncturarum ex frigiditate: est enim tenuis substantiæ, & diaphoretica. Cocta cum aqua, cui insideat in solio seu cupa podagricus vel arthriticus plurimum prodest, Rasis & Albertus. Magorum vanitas, vt est solers ambagibus, hyænas capi iubet, geminorum signum transeunte Luna, singulosq; propè pilos seruari, Plinius. Corium hyænæ substratum à cane morsis auxiliari tradunt magi, Plinius. Ea etiam quæ in hoc capite de viribus hyænæ sequuntur, omnia ex Plinio desumpta (nisi aliud scriptoris nomen exprimatur) & magis autoribus attributa, semel hic monuisse sat fuerit. Probati quidem medici nihil huius feræ præter fel in remedijs ponunt, & oleum in quo ipsa (vt dixi) decocta sit. Vituli marini, aut quod melius est hyænæ pelle facta medicamenta (forte calciamenta) si quis in cotidiano vsu habuerit, efficaciter podagræ morbo carebit, Marcellus. Capitis dolori alligatam cutem prodesse quæ fuerit in capite eius, magi tradunt, Plinius. Post timorem aquæ, & ante ipsum (in lysso dicto) ciba eum cute adabici claudicantis (i. Hyænæ, Aldabab) Auicenna 4. 6. 4. Sanguinem cum polenta sumptum, torminibus. Sanguis si calidus illinatur, locis leprosis conducit, Rasis & Albertus. Carnes si edantur, contra canis rabidi morsus efficaces esse: etiamnum iecur efficacius. Neruos potos in vino cum thure, fœcunditatem restituere ademptam veneficio. Neruis à dorso armisque, suffiendos neruorum dolores. Canis rabidi morsu potum expauescentibus faciem perungunt adipe vituli marini: efficacius si medulla hyænæ & oleum è lentisco & cera misceatur. Medullas opitulari doloribus spinæ & neruorum, lassitudini renum. Medulla de spina hyænæ, admixto felle eius & oleo vetere, ad temperiem & lenitudinem acopi decocta, neruorum vitia omnia doloresq; auctore Democrito persanat, Marcellus. Sic & Plinius, Neruis mederi medullas è dorso cum oleo vetere ac felle. E dorso medullam adalligatam, contra vanas species opitulari. Adipe accenso serpentes fugari dicunt: Eundem illitum à cane morsis auxiliari. Ad alopecias inter alia prodest Hyænæ adeps, Gal. κατ. τοπ. Emplastrum è fermento apud Nic. Myrepsum n. 62. adipem hyænæ recentem recipit.

Sinistra parte cerebri naribus illita, morbos perniciosos mitigari, siue hominum, siue quadrupedum. Sterilitatem mulierum emendari, oculo cum glycyrrhiza & anetho sumpto in cibo, promisso intra triduum conceptu. Dentes eius dentium doloribus tactu prodesse, vel alligatos ordine. Hyænæ dentes admoti dentibus & appensi, dentium dolorem sedant, Nic. Myrepsus. Dentes si de sinistra parte rostri eruti sint, illigatos pecoris aut capri pelle stomachi cruciatibus. Contra nocturnos pauores vmbrarumq; terrorem, vnus è magnis dentibus lino alligatus succurrere narratur: Furentes suffiri eodem, & circumligari pectus cum adipe renum, aut iocinere, aut pelle præcipiunt. Dens alzabo suspensus super brachium dextrum ab humero vsque ad cubitum, obliuioni resistit, Rasis & Albertus. Maxillæ parte comminuta in aniso, & in cibo sumpta, horrores sedari: Eodem suffitu mulierum menses euocari. Palato arefacto, & cum alumine Aegyptio calefacto, ac ter in ore permutato, fœtores & vlcera oris emendari. Ceruicis carnes, siue mandantur, siue bibantur, arefactæ, lumborum doloribus mederi. Humeros humerorum & lacertorum doloribus tactu prodesse. Pulmones in cibo sumptos cœliacis (vetus lectio, iliacis) auxiliari: Ventriculis, cinerem cum oleo illitum. Cor in cibo sumptum omnibus doloribus corporum auxiliari. Tremulis, spasticis, exilientibus, & quibus cor palpitet, aliquid ex corde mandendum, ita vt reliquæ partis cinis cum cerebro hyænæ illinatur: Pilos etiã auferri hac compositione illita, aut per se felle, euulsis prius quos renasci non libeat: Sic & palpebris inutiles tolli. Mulieri candida à pectore hyænæ caro, & pili septẽ, & genitale cerui, si illigentur dorcadis pelle, collo suspensa continere partus promittunt. Carnes vel ossa hominis, si quæ in ventriculo occisæ inueniantur, suffitu podagricis auxiliari. Omentum, vlcerum inflammationibus cum oleo. Medulla ex dorso, vide superius in Medulla. Podagris, spinæ cinerem cum lingua & dextro pede vituli marini, addito felle taurino, omnia pariter cocta atq; illita hyænæ pelle. Ossa ex spina parturientibus prodesse. Costarum primam & octauam suffitu ruptis salutarem esse. Carnes si edantur, contra canis rabidi morsus efficaces esse: etiamnum iecur efficacius. Febribus quartanis iecur degustatum ante accessiones. Glaucomata iocineris recentis inassati sanie, cum despumato melle inunctis sanari dicunt. Iecur potũ torminibus & calculis mederi. Fel efficacissimum creditur scorpionis marini, & callionymi piscis, marinæq; testudinis & hyænæ, Dioscorides. Cum pharmacum aliquod paras, cui fel miscetur, colorem fellis spectato, qui alius in alijs animalibus est. Pastillis enim dictis taurinum admiscent: ocularibus vero medicamentis hyænæ, galli, perdicis, & aliorũ quorundam animalium, Galenus de simplicib. 10. 12. Et rursus, Taurinum fel efficacius est suillo, ouillo, caprino, & bubalo: ignauius tamen quàm hyænæ: vt huius quàm callionymi aut scorpij marini aut testudinis marinæ. Fel hyænæ per se illitum pilos auferre, euulsis prius quos renasci non libeat: sic & palpebris inutiles tolli. Si felle hyænæ loca quibus molesti sunt pili in palpebris nati assiduè tangantur, confestim tabescent: certe si prius vulsis superducatur, non renascentur, Marcellus. Idem remedium apud Galenum legimus Euporiston 1. 42 his verbis, Euulsis prius radicitus pilis, fel aut hyænæ aut hirci confestim inunge. Animalium quorundam fel (inquit Galenus de simplicib. 10, 12.) præ cæteris laudatur, quod & visum acuat, & suffusionum initia discutiat, vt callionymi piscis, hyænæ, &c. Hyænæ fel cum melle visum acuit, & illitum suffusiones discutit, Galenus ad Pisonem. Suffusionem oculorum canino felle malebat quàm hyænæ curari Apollonius Pitanæus cum melle: item albugines oculorum, Plinius. Fel vrsinum atq; hyænæ cum melle optimo mixtum & diu coagitatum, caligines eximit, si assiduè inde oculi suffundantur aut superlinantur, Marcellus. Lippitudini mederi fel illitum frontibus: aut ne omnino lippiatur, decoctum cum mellis Attici cyathis & croci vncia inunctum: Sic & caligines discuti & suffusiones: Claritatem excitari melius inueterato medicamento. Asseruari autem in Cypria pyxide. Eodem sanari argema, scabritias,

britlas, excrescentia in oculis, item cicatrices, Plinius. Fel hyænæ ad cicatrices, suffusiones, & alias hebetudines oculorum adhibeatur Aet. 7. 111. Democritus affirmat felle hyænæ si frons perfricetur, epiphoras incipientes, & omnem oculorum dolorem posse sedari, Marcell. Medulla de spina hyænæ, admixto felle eius & oleo vetere, ad temperiem acopi decocta, neruorum vitia omnia doloresq́; auctore Democrito persanat, Marcellus. Fel alzabo maris ligatum super femur alicuius sinistrum, promouet coitum cum muliere quandiu retinetur, Rasis & Albertus. Pessus ad conceptum promouendum, Leonis, aut vrsi, aut hyænæ, vel saltem taurini fellis vesicam euacuato, & ibidem vnguenti nardini, irini, rosacei, mellis, partes æquas inijcito, cumq́; omnia simul super calido cinere vniueris, seruato & vtere post mensium purgationem ante concubitum, Aëtius 16. 34. Fel alzabo pondere drachmæ potum cum decoctione spicæ nardi, remedio est aduersus tympanitem, Iidem. Membranam quæ fel continent, cardiacis potam in vino, vel in cibo sumptam, succurrere. Podagris fel prodesse cum lapide Asio. Lienem lienibus mederi. Lumborum doloribus carnes è lumbis edendas illinendasq́; cum oleo. Adipe è lumbis suffiri difficulter parientes, & statim parere. Vesicam in vino potam contra vrinæ incontinentiam succurrere: Quæ autem in vesica inuenta sit vrina, additis oleo ex sesamo & melle, haustam prodesse ægrimoniæ veteri. Vuluam cum mali Punici dulcis cortice in potu datam prodesse mulierum vuluæ. Spasticis genitale è maribus suffitu opitulari. Venerem stimulari genitali ad sexus suos in melle sumpto, etiam si viri mulierum coitus oderint. Lippientibus, ruptis, & contra inflationes, seruatos pedes opitulari tactu: læuos dextris partibus, dextros læuis. Sinistrum pedem superlatum parturienti, letale esse: dextro illato, facile eniti. Fimum quod in intestinis inventum sit, arefactum, ad dysentericos valere potum: illitumq́; cum adipe anserino opitulari toto corpore læsis malo medicamento. Aëtius 13. 6. emplastro cuidam imponendo aduersus crocodili morsum stercus hyænæ adiungit: hoc, inquit, si desit, porcino vtitor. Hyænæ stercus putrida curat vulnera, Hieronymus contra Iouinianum vt Vincentius Belluac. citat.

H.

a. Hyænæ epitheta. Aemula vocis, apud Textorem. Αὐδερκής, νυκτιπόρος, νυκτιπλανής, σμερδνή, Oppiano.

b. Color achatæ aliquando similis est pelli hyænæ. Agricola.

d. Qui voluerit transire per locum animalium alzabo, non infestabitur ab eis, si manu gestet radicem colocynthidis, Rasis & Albertus.

e. Grandini creditur obuiare, si quis crocodili pellem, vel hyænæ, vel marini vituli per spatia possessionis circumferat, & in villæ aut cortis suspendat ingressu, cum malum viderit imminere, Palladius. Corium crocodili, aut lupi ciaudi (i. Hyænæ) aut Simiæ, si circundetur ferendo ipsum cum coaldea, & superficies eius, nunquam cadet in ea grando, Rasis, Vide in crocodilo H. e. Phocæ & hyænæ pellibus vim quandam inesse aiunt fulmina prohibentem: quare & summas velorum partes eis obtegunt, Plutarchus lib. 4. sympos. Cælius Rhodiginus post claui ænei mentionem 29. 6. Consimile (inquit) huic ferè adagium vsurpari posse, video: vt qui suopte præsidio aduersus potentiorum vim præmunitus est, dicatur hydna gestare, id est tubera, nec non hyænæ phocarumq́; pelles, quòd hæc minimè tangantur de cœlo: Quo nomine velorū summa hisce communire nautici moris est. Amplius scribit Horus, si quis hyænæ pellem sibi circumponat, intrepidè per medios hostes transiturū, nocumento nullo: proinde Aegyptijs ratione hieroglyphica intrepiditatis ac constantiæ in calamitatibus indiciū haberi hyænæ pellem expictam. Quod ficus de cœlo non tangitur, id vtiq; amaritudini eius acceptum referri oportet: (tota enim arboris dulcedo in fructū secernitur.) Id genus quippe non attingunt fulmina, quod vitulus comprobat marinus atq; hyæna, Cæl. Nonnulli pelle hyænæ satoriam trimodiam vestiunt, atque ita ex ea, cum paulum immorata sunt semina iaciunt, non dubitantes prouentura quæ sic sata sint, Columel. 2. 9. Gentiana diebus septem cum hyænæ pelle amuleti loco gestatur aduersus rabidorū canum morsus, Actuarius. Frontis corium fascinationibus resistere magi pollicentur. Plin. Sanguine tactis postibus, vbicunq; magorum infestari artes: non elici deos, nec colloqui, siue lucernis, siue peluí, siue aqua, siue pila, siue quo alio genere tententur, Idem. Hyænæ linguam si quis manu teneat, contra canum impetum maximam cautionem habebit, Zoroastres in Geoponic. Eos qui linguam in calciamento sub pede habeant, non latrari à canibus, Plin. Oppianus lib. 3. de venatione videtur idem de pelle hyænæ scribere, vel quauis eius parte, in calceo gestata. Pilos rostri admotos mulierum labris amatorium esse, Plin. Tantumq́; est vanitatis, vt si ad brachium adalligetur superioris rostri dextræ partis dens, iaculantiū ictus deerraturos negent, Idem. Magi aiunt totius domus concordiam, hyænæ genitali & articulo spinæ cum adhærente corio adseruatis, constare: quem spinæ articulum siue nodum atlantion vocant: est autem primus. In comitialium quoque remedijs habent eum, Plinius. Super omnia est, quòd extremam fistulam intestini contra ducum ac potestatum iniquitates commonstrant, & ad successus petitionum, iudiciorumq́; ac litium euentus, si omnino tantum aliquis secum habeat. Eiusdem cauerna sinistro lacerto religata, si quis mulierem respiciat, amatorium esse tam præsens, vt illicò sequatur. Eiusdem loci pilorum cinerem ex oleo illitū viris, qui sint probrosæ molliciei, non modo pudicos, sed & seueros mores induere, Plin. Si pili de collo (calo videtur legendum ex Plinij verbis iam recitatis) masculi zabo combusti tritique cum pice inungantur ano sodomitæ patientis, liberabitur illo vitio, Rasis: apud Albertum viro legitur pro vitio. Si pes sinister & vngues alzabo in linteo alligentur dextro alicuius brachio, non obliuiscetur quæcunq; audiuerit aut cognouerit, Rasis & Albert. Manus dextra alzabo vna cum corio abscissa animali viuenti, adalligata ingredientibus ad reges aut alios, negotij alicuius obtinendi causa, gratiam & fauorem eis conciliat, vt quod petunt obtineant facile, Rasis & Albertus. Si manus dextra alzabo, quam hominis sinistra absciderit, ab aliquo gestetur, illum diliget quisquis viderit præter alzabo, Iidem. Medulla pedis sinistri trita vtilis est mulieri quæ maritum non diligit: nam si inijciatur in nares (narem, Albertus) eius, diliget eum præ cæteris. Rasis. Tali sinistri cinere decocto cum sanguine mustelæ, perunctos omnibus odio venire: idem fieri oculo decocto, Plin. Excrementa siue ossa reddita, cùm interimitur, contra magicas insidias pollere, Plin. Si vngues inueniantur in ventriculo occisæ, mortem alicuius capientium significari, Idem. Democritus scribit therionarca in Cappadocia & Mysia nascente, omnes feras torpescere, nec ✱ si hyænæ vrinæ aspersu recreari, Idem: Super quibus verbis sententiam meam explicabo in Lupo a. in mentione aconiti. Magi omnes metempsychosis credunt, & communem nobis cum reliquis animalibus naturam insinuantes, symmystas & eos qui sacris iisdem initiati sunt, Leones appellant: mulieres verò (scilicet, ijsdem sacris initiatas) hyænas: &c.

Porphyrius.

DE BARBARIS NOMINIBVS VEL

Hyænæ, vel congenerum ei animalium.

AKABO pro alzabo perperam scribitur apud Rasim, ea occasione quia l. & z. literas si coniungas, referunt ferè k. literam: legitur & zabo apud eundem. Cæterum alkabo, aziba, & albozao voces sunt deprauatæ. Vide supra in Hyæna capite primo.

ANA animal dicunt esse Orientis, validissimis dentibus, acutis, & longis & vnguibus acutis, perquam sæuum, gregarium & valde amans quæ sui generis sunt animalium: alienis infestum. Si quod enim alterius generis accesserit animal, gregatim resistunt: & vel fugant, vel perimunt. Dentibus & vnguibus se defendit ita, vt solitarium etiam ab aliquo robustiori deprehensum plerunq; euadat, Albert.

BELBVS, hyæna, apud Iulium Capitolinum.

CHAVS etiam & LYCAON congeneres hyænæ videntur, de quibus infra dicemus, statim post lupum (sed Chaus omnino idem est qui Lupus ceruarius, *ein luchs*.) De GVLONE ante hyænam statim docui.

LACTA in sepulchris habitat, & vescitur cadaueribus, Albertus. Hoc veteres de hyæna scribunt.

LVPVS vespertinus, vide supra in Hyæna capite primo circa finem.

PAPIO animal circa Cæsaream abundat, paulò maius vulpibus, luporum ingenio. Collecta enim hæc animalia vlulant, vno præeunte (præcinente) & alijs postea simul respondentibus. Pilo vulpem refert. Vno ex eis occiso cætera circa ipsum vlulant, tanquam plangant mortuum. Voces eorum adeò sonoræ sunt, vt quamuis remota ex propinquo audiri videantur. Vrgente fame sepulchra hominum aliquando ingredi & cadaueribus vesci dicuntur. Videntur sanè ex lupo & vulpe composita, Albertus. Kandelos lib. de doct. græc. est papio, bestia quadrupes venatica, interdum Paplon claudus dicitur, Halus. Abenauin, id est babuin, animal est simile cani, quod noctu latrat, & vorat cadauera: reperiuntur autem permulta in Syria inter Damascum & Berutum, Andreas Bellunensis. Et alibi, Dabha vel dahab, animal est medium inter lupum & canem, comedens cadauera: & comeditur caro eius ab hominibus, & reperitur in Syria in magna copia. Et rursus, Aldabha est animal notum in Syria, medium inter lupum & canem, pilis color qui vrso, & comedit cadauera. Munsterus in Lexico trilingui lupum Hebraice zeeb nominat: Chaldaicè autem, vt reor, (zain in daleth mutato) deeba. Dhoboha (dabha potius, vt Bellunensis corrigit) animal est, de cuius viribus in podagra & arthritide iam libro 3. diximus, Auicenna libri 2. tract. 2. in fine literæ D. Satis itaq; constat dabha & similes voces, nihil aliud quàm hyænam significare.

Dabuh (inquit Io. Leo Africanus) Arabica appellatione, Africanis lesef dicitur. Animal id & magnitudine & forma Lupum refert, pedes & crura homini simile. Reliquo bestiarum generi non est noxium, sed humana corpora sepulchris euellit ac deuorat, abiectum alioqui ac simplex animal. Venatores antrum in quo degit edocti, tympanum cantantes pulsant: cuius harmonia demulsum, non animaduersis technis, solido fune crura constrictum extrahitur ac interficitur. Sic ille: quibus perlectis statim animaduerti animal quod vulgò Papionem vel Babuin aliqui nominant, omnino Hyænam esse. Olim Arctopithecum esse suspicabar, (propter informē & vrsinam ferè corporis crassitiem, & ceu manuum pedumq; cum eisdem in Simia aut homine partibus similitudinē, quodq; arbores similiter ascendit, & ijsdem vescitur cibis:) quæ omnia tamen non solum cum Simia, sed etiam Vrso ferè, vt & pili colorem, communia habet, tanquā Arctocyon quidam, hoc est ex Cane & Vrso compositum animal. Bellunensis Cani simile esse dicit, medium inter Lupum & Canem, noctu latrare: in Syria abundare inter Damascum & Berytum. Eius figuram hîc adijcio, qualem reperi in charta quadam typis excusa.

In eadem charta descriptio Germanica continebatur huiusmodi: Hoc animal Papio (*Pauyon* Germanicè scribitur) à frequente populo spectatum Augustæ Vindelicorum, anno Salutis 1551. in magnis Indiæ solitudinibus, & rarò quidem, reperitur. Vescitur malis, pyris, & alijs arborum fructibus: apud nos etiam pane: in potu vinum amat. Esuriens conscendit arbores, easque concutit vt fructus decidant. Quòd si Elephantum sub arbore viderit, nihil curat: alia verò animalia cum ferre non possit, omnibus modis repellere conatur. Natura alacre est, & præcipuè cum mulieres viderit (ad libidinem pronum) alacritatem suam ostendit. Digitos in pedibus quatuor humanæ manus digitis similes habet. Fœmina in hoc genere semper geminos parere solet, marem simul & fœminam. Hæc ad verbum ex charta illa reddidimus. Papionem quem pingis (inquit Petrus Coudenbergius, pharmacopola Antuerpiensis eximius, in epistola ad me) vidi viuum: nec ineptè depictus est anum ostentans: nam 10 ad nutum, haud secus atque caput reliqua animalia, eum vertebat, frequentibus populo ostentans. Sub genere vno communi, sed quod nomine vacat, sunt Lupus, Canis, Tigris, Vulpes, & Hyæna, Scaliger. Ego aliquando Simiarum generis cum propter causas prædictas hoc animal esse conijciebam: tum quia Babuini nomen, ad Papionis nomen alludit. Sunt autem Babuini (vt Io. Leo Africanus scribit) Simiæ non caudatæ: verùm Papio (vt apparet) caudam breuem gerit: qui si non Arctopithecus, Lycopitheci tamen nomen ex Lupo & Simia compositum, corporis simul & morum ratione meretur. Quòd si Hyæna hæc est, vt omnino persuasus sum, (nam & Arabes medici, vt Auicenna de animali Dabha nomine, eadem scribunt, quæ de Hyæna Græci.) non erit Lupus aureus Oppiani (is enim Hyænæ seorsim meminit) vt Bellonius coniicit in Singularibus suis libro 2. cap. 108. Paruus quidam Lupus (inquit) in Cilicia & tota fere Asia reperitur, qui rapit & aufert quæcunque inuenerit noctu circa dormientes, (ad quos proximè accedit) vt pileos, ocreas, frenos, calceos, & huius- 20 modi. Forma ei inter Lupum & Canem est. Multi eius veteres tum Græci tum Arabes (Arabicum nomen non exprimit) meminerunt. Græci hodie vulgò appellant Squilachi (*σκύλακοι nimirum multitudinis numero pro σκύλακες:*) & hic esse videtur quem Græci authores Lupum chryseon, id est, aureum, cognominant. Non multò minor est Lupo. Noctu inclusus, Canis instar latrat. Nunquam solus reperitur: est enim gregarius, adeò vt aliquando ducenti in vnum gregem coëant, & nihil per Ciliciam hoc animali frequentius sit. Vociferantur autem in grege alius post alium, ac si Canis vocem hau hau repeteret. Color eis egregiè flauus est: quamobrem pellis eorum vestibus fulciendis destinata non paruo illic in precio est. Hæc ille. Atqui solus Oppianus Lupi aurei meminit: qui in altis montibus degat, Lupo præstantior fera ac robustissima, præsertim ore & dentibus, ita vt æs & saxa aliquando perforet: at Papio inferior viliorque est Lupo: quamobrem Papionem, Hyænam esse concludimus, multis hactenus seculis re, nomine & figura doctissimis etiam viris ignotam. Quod ad nomen 30 Dabha, Syriacum illud vel Chaldaicum esse apparet. Deeba Chaldæis Lupus est, Hebræis Zeeb vel Seb. solent autem Chaldæi z. in d. mutare. Alsebha (inquit Andreas Bellunensis) nomen est commune ad omnes quadrupedes, quæ hominem dentibus & vnguibus inuadunt, mordent, lacerant, & aliquando interimunt, sicut Leo, Lupus, Tigris, & similes: inde mores alsebhaie dicuntur, ferini scilicet, immanes, crudeles, belluini: quales huius generis animalium sunt. Sic ille. Vt Dabha Hyænam Syris & Assyrijs, sic Dob Vrsum significat: est autem, vt prædiximus, aliqua inter has feras similitudo. Lupi quidem aurei, de quo diximus cognomen, ab Hebræis seu Syris ductum videtur, qui aurum nominant sahab, vel sehab, & dahab vel dehab: Lupum verò zeeb, deeb, deeba. Circa Hyænæ tamen colorem non omnibus conuenit. Aristoteles Lupi feris colorem ei tribuit, quanquam non omnes Luporum species eodem colore sunt: Andreas Bellunensis Visi: Bellonius aureum: Oppianus frequentes vtrinque cœrulei coloris tænias.

40 Zilio animal apud Albertum in fine libri 22 non aliud quàm ipsa hyæna est, omnibus quæ ei attribuit consideratis: quamuis ipse compositam esse scribat ex hyæna & simia quæ maricommorion vocetur. Maricomorion quidem eodem libro in M litera, corruptissima voce pro veterum mantichora vsitor.

Crocvta, apud Græcos per τ. duplex scribitur: & per omicron tam in secunda quàm prima syllaba. Κροκόττας, animal est quadrupes Aethiopicum, Hesych. & Vari. κοροκόττας quatuor syllabis, Aeliano. Mantichora & crocuta è simiarum genere, hominum gestus & sermones imitantur, Volaterranus testem citans Plinium, sed falsò. Etsi enim apud Plinium legimus has bestias vocem imitari humanam: imitari tamen etiam gestus humanos & simiarum generis esse nusquam legimus: nec si quid imitatur, protinus simia est: simia quidem gestus imitatur hominis, vocem non item: & si maximè illam imitaretur, non tamen hoc satis foret ad probandum eiusdem generis animal esse quod eam similiter exprimeret, cum aues etiam multæ imitentur. Hyęnæ coitu leæna Aethio- 50 pica parit crocutam, similiter (vt ipsa hyęna) voces imitantem hominum pecorumque. Acies ei perpetua in vtraque parte oris, nullis gingiuis, dente continuo, qui ne contrario occursu hebeteretur, capsarum modo includitur. Hominum sermones imitari & mantichoram in Aethiopia auctor est Iuba, Plinius. De mantichora statim in Leucrocuta dicam. Solinus eadem de crocuta quæ Plinius: hoc tantum interest, quod Plinij verba hæc, Acies ei perpetua, Solinus à sequentibus distinxit & ad oculorū aciem retulit, cum Plinius de dentibus tantum accepisse videatur, nulla oculorum mentione: nam & dentium aciem dicere quid prohibet? Solini verba sunt hæc, Nunquam conniuet aciem orbium, sed in obtutum sine nictatione contendit. In ore gingiua nulla: dens vnus atque perpetuus, qui vt nunquam retundatur, naturaliter capsularum modo clauditur. Crocutas (inquit alibi Plinius) velut ex cane lupoque conceptos, omnia dentibus frangentes, protinusque deuorata conficientes ventre, Aethiopia generat. Vide supra in Gulone. Beluarum, inquit Gillius, quas Aethiopes crocutas appellant, natura ex cane & 60 lupo temperata, vtriusque robore dentiū superior est: omnia enim ossa confringit. Porphyrius in eo opere, quod inscripsit de abstinentia ab vsu carnium, hyenā dicit ab Indis appellari crocutam. Videtur autē vt Pantherarū genus est duplex, ita & Hyęnarum genus vnum in Syria esse, minus & innocentius: alterū verò maius & perniciosius apud Indos ac Aethiopes, quod illorum lingua Crocuta nominetur, & ab imperitis cum Leucrocuta, cui acies dentium perpetua est, confundatur: eò quòd similiter homini insidietur, &c: hanc Indicam Aethiopicámue Hyænam cognominare licebit. Qui in Aethiopia vocatur Crocottas (inquit Agatharchides) tanquam ex Lupo & Cane compositum animal, hoc nomen accepit: vtroque tamen sæuius est, & multò grauius (*βαρύγνωμ*) facie ac summis pedibus: robore admirandus, dentium vi præcipua, & ventris (omnia concoquentis:) facilè enim omniū ossium genus frangit, comminuit, deuorat, & incredibili concoctione consumit. Eundem aiunt sermonem humanum imitari, quod nobis quidem nō persuadent: & nominatim vocatos noctu, accedentes ad se tanquam hominem deuorare. 70 Callidum animal (inquit Aelianus) est crocutas: primum enim sese in densas syluas occultans materiarios fabros

Deinde summa humani sermonis nominatim inter se appellantes asculcat, illorumq; cuiuspiam nomen addiscit. Deinde summa humani sermonis assimulatione comparans insidias, quod audiuit nomen humana voce appellat, ad eam accedit appellatus, retrò verò illa cedens rursum appellat, idem iterum sępiusque ad humanam vocem accedit: vbi autem eum à socijs seduxit, & iam ab auxiliatoribus nudum constituit, correptum interimit: ex eoq; quem voce pellexit, sibi instruit & conficit cibum. Edita munera, in quibus elephantos, & crocutas, & tigrides exhibuit, Iul. Capitolinus in Antonino Pio. Io. Rauisius Textor multa etiam quæ Plinius de onagris scribit, crocutis attribuit, sua an librariorum oscitantia nescio. Apud Albertum pro crocuta ineptissimè cirocrothes, apud alios cirotrochea scribitur, citatis Solini quæ de crocuta sunt verbis. Post Barygazam continens ad Austrum pertingens Dachinabades vocatur: quæ supra hanc est mediterranea regio ad Orientem, montes magnos continet, & omnigena ferarum genera, ac inter alia κροκόττας, Arrianus in Periplo rubri maris.

Xiphilinus Dionis Nicæi abbreuiator in vita Seueri imp. Rom. agens de Plautillę Plautiani filiæ & Antonij filij Seueri imp. nuptijs, Edita sunt, inquit, tum varia spectacula propter reditū Seueri, & decennium principatus eius, ac victorias quas reportauerat, in quibus spectaculis apri sexaginta Plautiani inuicem certauerunt: cæsæq; sunt aliæ permultæ bestiæ, atq; imprimis elephas & Crocuta. Id animal est Indicum, & tum primum quod sciam, Romam aduectum est. Color eius est leænæ permixtæ cum Tigri: figura quodammodo ex cane & vulpe constat &c.

De LAMIA etiam siue vera siue fabulosa bestia, quædam hyænæ congruentia legimus: nempe animal esse crudele, noctu syluas exire, hominem aggredi. Sed de hac mox plura in L. litera.

LEVCROCVTAM (Aethiopia generat: vel potius India, potest enim ad vtrumque quodammodo referri, Plinius 8. 21.) pernicissimam (vetus lectio, perniciosissimam) feram, asini ferè (feri, vetus lectio) magnitudine, cruribus ceruinis: collo, cauda, pectore leonis, capite melium, bisulca vngula, ore ad aures vsque rescisso, dentium locis osse perpetuo: hanc feram humanas voces tradunt imitari, Plin. Sed quædam paulo aliter Solinus capite 55. in descriptione Indiæ: Leucrocuta, inquit, velocitate præcedit feras vniuersas. Ipsa asini magnitudine, cerui clunibus, pectore ac cruribus leoninis, capite camelino, bisulca vngula, &c. vt Plinius. Apud Albertum voce deprauata leucrochocha legitur.

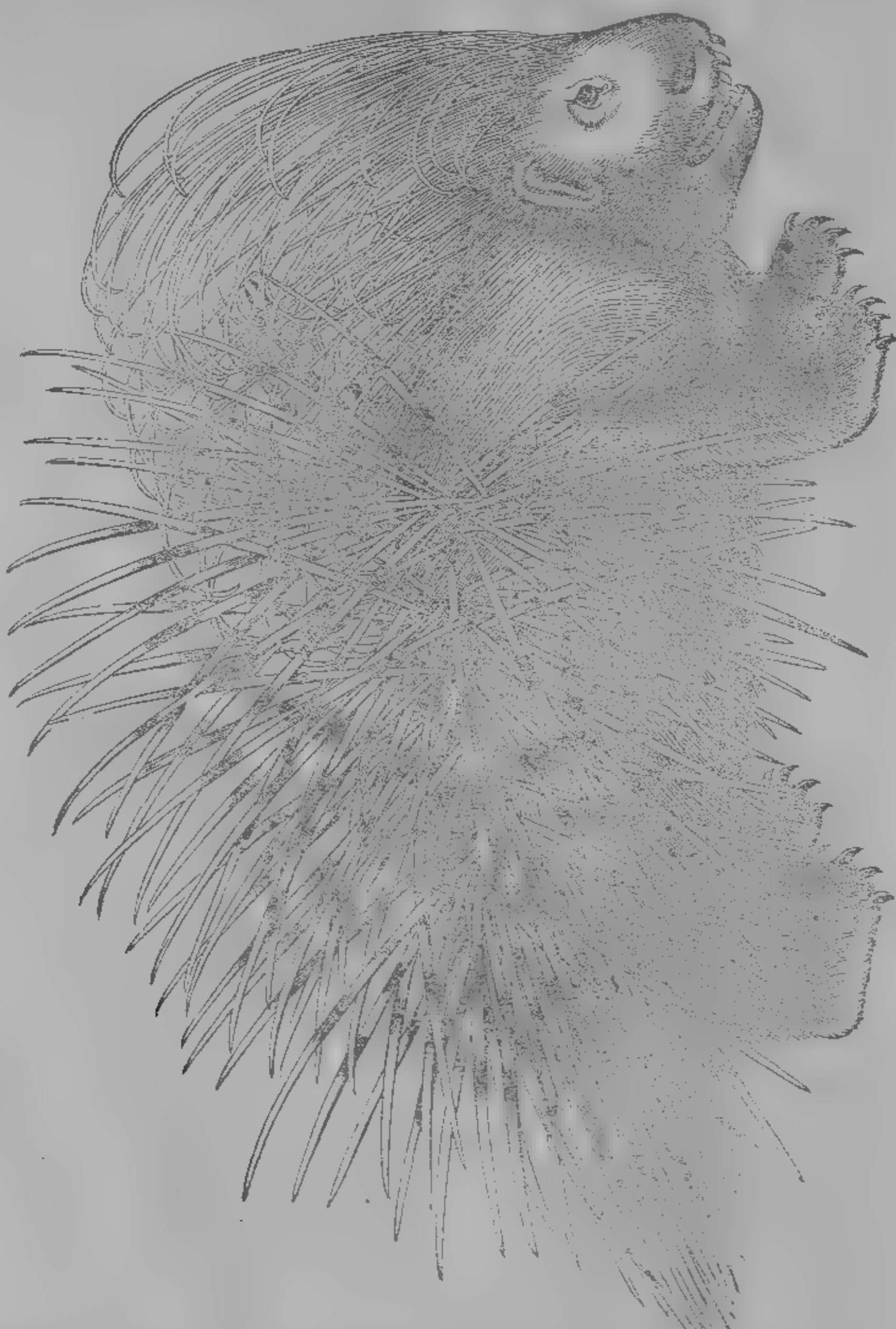
Lupus catus, vel Lupus Indicus. Ego ante octo annos Tridenti in arce Episcopi feram quandam vidi quam Italicè vocabant, loup chatt, id est lupum catum. Catum enim seu felem quodammodo facie refert, & vnguibus similiter acutis & maleficis prædita est: hanc tum temporis luchsam nostram id est lupum ceruarium esse putabam: sed posteà cum pelles luchsæ nostræ inspicerem, (nondum enim viuam videre contigit) deceptum me animaduerti: & lupum catum illum hyænam esse suspicari cæpi: colore enim si rectè memini, nigricans & maculosa erat, & à nonnullis etiam lupus Indicus nominabatur. Talem autem esse hyęnam, etiam amicus quidā vir doctus in Gallia sibi visam mihi affirmauit, cùm ab agyrta quodam & hyænæ quidem nomine circumduceretur.

MANTICHORA sic dicta bellua, si Ctesiæ credendum est, apud Indos gignitur: cui dentes (vt ille scribit) triplici vtrinq; (supra infraq;, Aelian.) ordine: magnitudo, hirtitudo & pedes leonis, facies & aures hominis, oculi cæsij, color rubricæ: cauda scorpionis modo terrestris aculeo armata, spiculaq; agnata iaculans: vox fistulæ tubæq; non absimilis: cursus non minoris pernicitatis quàm ceruis: feritas tanta vt nunquam possit mitescere, appetitus præcipuè carnis humanæ, Aristoteles. Plinius 8. 21. ita transtulit: Apud eosdem (Indos scilicet vel Aethiopes) nasci Ctesias scribit quam mantichoram appellat, triplici dentium ordine pectinatim coëuntium, facie & auriculis hominis, oculis glaucis, colore sanguineo, corpore leonis, cauda scorpionis modo spicula infigentem: vocis, vt si misceatur fistulæ & tubæ concentus: velocitatis magnæ, humani corporis vel præcipuè appetentem. Et eodem libro capite 30. Hominum sermones, inquit, imitari & manticborā in Aethiopia author est Iuba. Eadem ferè omnia Solinus capite 55. de India. Et post reliqua, Pedibus sic viget, saltu sic potest, vt morari eam nec extentissima spatia possint, nec obstacula latissima. Albertus & Auicenna marion vel maricomorion vocibus corruptis habent, & cerui velocitatem attribuunt: hic etiam luporum generis facit (vt habet interpres,) reliqua vt Aristoteles. Albertus ineptissimè à mantichora distinguit, quasi similis non eadem sit. Mantichora (ὁ μαντιχώρας inquit Philes, nimirum ex Aeliano) fera est Indica, hirsuta, rubra, speciem hominis referens (facie scilicet & auribus, vt Aristot. ait) oculis ardentibus, cæsijs: superciliis terribilis: auriculis densis (πυκνοῖς) modicè oblongis, rotundis, & ad basim glabris: dentibus acutis, ore horribili: reliqua species tota leonina est: cauda aculeum habet missilem, quo venatores armatos eis insidiantes perimit (retrorsum eiaculans:) quod si à fronte ei resistant, sic etiam cauda reflexa iaculatur. Aculeis vacuæ (pro κενέμβροι lego κενώμβροι) noui statim subnascuntur. His venatores breui superat. Et quanquam multæ sint apud Indos sæuissimæ voracissimæq; bestiæ, huic vni tamen anthropophagi nomen indiderunt. Huius catulum si ceperint Indi, extremas clunes lapide contundunt, vt aculeo producendo ineptæ fiant, & catulus sine periculo cicuretur, Hæc Philes. Aristoteles nunquā mitescere scribit, quod de adultis intelligi priuatim potest. Eadem ferè apud Volaterranum legimus, qui ex Aeliano se transcribere profitetur: & insuper, vnguibus esse leonis, cauda bifida, vtrinq; aculeis cuspidata: dentibus acutis, & aliquanto quàm canis maioribus: oculis villosis, noctuæ similibus (glaucis potius: glaux quidem noctua est.) Et hoc animal se vidisse testari Ctesiam in Persi de, ex India dono regi adlatum. Hæc Volaterranus, sed in suis translationibus sæpenumero errat: proinde hæc cum Græcis, si cui præsto erunt, Aeliani verbis conferri consulo. Volaterranum, qui mantichoram & crocutam simiarum generis facit, iam supra reprehendi. Apud Pausaniam in Bœoticis non mantichora, sed μαρτιόρα legitur, cuius verba vt à nobis conuersa sunt recitabo: Bestiā, inquit, à Ctesia memoratam in libro de Indis, quæ Indorum lingua martiora, hoc est homines deuorans (ἀνθρωποφάγος) vocetur, non aliā quàm tigrin esse crediderim. Attribuit autem ei triplicem dentiū ordinem in vtraq; maxilla (καθ' ἑτέραν, lego ἑκατέραν, τῶν γνάθων,) & aculeos in extrema cauda, quibus & cominus se defendat, & eosdem missilium instar eiaculetur. Cęterum hanc famā Indi inter se cōmunicasse mihi falsò videntur ob nimium huius feræ pauorē. Decepti sunt etiam quòd ad colorem: siue quòd tigris nimirū ad Solem (κατὰ τὸν ἥλιον) eis conspecta, rubere & vnius tota coloris (absq; maculis) videretur: siue in celeritate cursus (εἰ μὴ θέοι, lego εἰ γε θέοι: negatio .n. sensui contraria est) propter assiduas conuersiones talē existimantes. Ipse quidē conijcio, si quis Libiæ aut Indiæ Arabiæ ue oras peragrans, quotquot apud Græcos reperiuntur feras inquirat, alias prorsus non reperturum, alias vero forma differentes. Non enim homines tantū pro aëris & regionū differentia, formis inter se variant: sed idē cæteris quoq; animantibus vsu venit. Verbi gratia, alius in Aegypto aspidū color, alius in Aethiopia visitur, &c. Hactenus Pausanias, qui tribus maximè argumentis, regione natali, crudelitate, velocitateq;, niti videtur, vt martioram vel mantichoram, tigrin esse confirmet:

confirmet: sed quoniam eadem leucrocutæ conueniunt, & insuper vocis humanæ illectos deuorandi causa imitatio, leucrocutam potius quàm tigrin esse coniiciam dum alius meliora adferat.

DE HYSTRICE.

Picturam hanc Tiguri ad viuum fieri curauimus, cum agyrta quidam spectaculi gratia hystricem circumduceret.

A.

HYSTRICES generat India & Africa, spina contectas, ac herinaceorum genere (forte, genus,) Plinius: Solinus herinaceis similes scribit. Hystricem Arabicè aduldul vocari puto. Ericius syluestris, inquit Auicenna, notus est: & montanus est adaldul habens spinas sagittales (missiles) proximus naturæ siluestris vel terrestris: marinus quidem inter ostracoderma numeratur. Quæ de herinaceis dicuntur, eò magis valebunt in hystrice, Plinius. Rasis quoque montanum hericium efficaciorem

terrestri facit, his verbis: Ericius montanus melior est domestico, & habet spinas in modum acuum: consimilis in medendo facultatis, præstantior in cibo, vilior stomacho, & ventrem magis mollit, vrinam q; ciet efficacius, Hæc Rasis & Albertus. Sed apud Græcos facultates istæ echino marino attribuuntur. Vetus glossographus Auicennæ, vocem adulbus, ericium montanum interpretatur: Syluaticus adualdul & adubul, similiter: & in lingua nostra (inquit) vocatur istrice. Alietha secundum aliquos est ericius magnus spinosus, secundum alios vero ericius minor, Andreas Bellunensis. Albertus hystricem etiam succa nominare videtur, nescio qua lingua, vt in B. referam. Syluaticus & alij recentiores hystricem animal quod vulgò porcus spinosus dicitur, interpretantur. Sic & Græci quidam, vt Suidas, acanthochœron. quod idem sonat ad verbum: sed & vulgarem echinum terrestrem eodem nomine vocitant, Etymologus & Varinus. Quòd vero hystricem quoque echinum terrestrem Suidas interpretatur, falsum est. Syluatico etiam acanthochœros porcus spinosus vel hystrix est. Gyraldus in opere 10 de dijs gentium à quibusdam chœrogryllum exponi scribit: chœrogryllum autem ipse porcum spinum interpretatur, vt Syluaticus etiam, qui corruptè cirrogrillium scribit: sed chœrogryllum nos potius herinaceum esse in Cuniculi historia capite primo docuimus. Varinus quidem gylion exponit porcum, aut leonem. Ἀγρηλα Hesychius & Varinus ovum interpretantur, vel hystrichem secundum Cretenses. Domitius Calderinus apud Martialem orygem pro hystrice ridiculè exponit. Hodie vulgò in Græcia Scanzochœros vocari scribit Bellonius, quæ vox ab Ἀκανθόχοιρος facta videtur. Hystrix Italicè porco spinoso, vel histrice, vel istrice sine aspiratione. Hispanicè puerco espin. Gallicè porc espic. Anglicè porkepyne. Illyricè porcospino. Polonus quidam interpretatur morska szvvijnija, imitatus puto Germanos qui porcum marinum nominant, *ein meerschvvyn*. Ea nimirum ratione qua vulgus in mediterraneis, à mari remotum, incognita & peregrina pleraq; marina & transmarina vocat. Quanquam parum idoneus author Libri de natura rerum, hystricem circa mare degere scribit, & cum maritimis 20 locis destituitur in cauernas montium diuertere. Iuxta marina (maritima potius) habitat, & aliquando in montibus, Albertus. Certum est quidem hoc animal amphibium non esse, sed in syluis agere, quod & Oppianus testatur. Quamobrem ridiculus est illius error, qui nuper quadrupedum historia Germanicè edita, porcum spinosum (hystricis enim nomen non agnoscit) piscem marinum facit, Germanica appellatione deceptus. Aliqui hystricem Germanicè *taran* vocitant, nescio qua origine: aliqui *dornschvveyn*, hoc est porcum spinosum, ficta ab eis voce ad imitationem cæterarum aliquot gentium. Nam ea voce, vt supra ostendi, Itali, Hispani, Galli, Angli, & Illyrij quoque vtuntur. Quinetiam Germanorum aliqui peregrinitatis studiosi vocem *porcopik* receperunt: alij *stachelschvveyn* appellant, hoc est suem pungentem, vt Ge. Agricola docet. Hystrix animal est marinum, testaceum (ostracodermon) cibo aptum, Hesychius & Varinus: Apparet autem eos echinum marinum intelligere: nam Suidas hystricem terrestrem quoque echinum interpretatur: Vtrunque impropriè: neque 30 enim vllus authorum qui extant, hystrichem (quod meminerim) aliter quàm pro vulgò dicto porco spinoso vsurpat.

B.

Hystrices generat India & Africa (vnde ad nos nuper allatæ sunt, Ge. Agricola) spina contectas, ac erinaceorum genere (genus forte:) sed hystrici longiores aculei, & cum intendit cutem missiles. Ora vrgentium figit canum, & paulò longius iaculatur, (tanto etiam impetu, vt in ligno figat interdum, Ge. Agricola,) Plin. Hystrix in Aethiopia (hoc etiam in Hieronymi libro contra Iouinianum legitur) frequentissima, erinacijs similis, spinis tergum hispida, quas plerunque laxatas iaculatione emittit voluntaria, vt assiduis aculeorum nimbis canes vulneret ingruentes, Solinus. Herodotus libro quarto hystriches apud Afros pasto- 40 rales nasci tradit. Circa Scassem vrbem Tartariæ multi sunt sues spinosi: qui cum capiuntur, spinis suis sæpe homines & canes lædunt: nam canes in eos prouocati, adeò irritant feras illas, vt simul concurrentes terga sua, quibus spinæ innituntur, vehementer commoueant, atq; in viciniores homines & canes vibrent, Paul. Venet. I. 34. Homines & quascunque feras insequentes, fugiendo pugnans, emissis à tergo spiculis, vulnerat. Canes ictos quandoque perimit: quamobrem venatores retinent canes, & alio ad capiendum dolo vtuntur, Oppianus. Certo destinatoque ictu (vt audio) ferit quem voluerit, vulnere interdum incurabili propemodum, vtpote angusto & profundo, periculoso nimirum si neruus pungatur: vt Oppianus non temerè dixerit, ἰῷ δ᾽ ἀκεστῆρα μαλεγὴν βέλος. Hystricum aculeos genus quoddam pilorum esse putandum est, Aristot. Hi partim albicant, partim nigricant, non confusis, sed distinctis ordine coloribus: & in mucronem exeunt. Eos in pileis sæpe adferunt 50 peregrini à S. Iacobo Compostellano reuertentes. Spinis vtitur hystrix pilorum & armorum loco, non etiam pedum vt quidam dixerunt, Albertus. Echinos quidem marinos aculeis suis pedum loco vti traditur. Similiter vt Herinaceus spinis contegitur, sed multo maior est. rictu q; & pedibus differt: digitati enim Erinaceo sunt, illi bifidi, quanquam & Erinaceorum speciem bisulco esse pede tradunt. Non in opacis syluis (inquit Oppianus) tam horribilem ac rigidum quicquam præ se fert conspectum ac hystrix: cui magnitudo paulo minor quàm lupo, corpus validum, & spinis, vt herinaceorum, vndique rigens. Axungia & laridum sunt in animalibus non cornigeris, quorũ quatuor dentes vt plurimum prominent, vt sunt porcus, porcus spinosus, glis, felis, canis, &c. Monachi in Mesuen. Albertus libri 1. tractatus 1. capite 8. de animalibus, cum hericium alium caninum, alium porcinum esse dixisset, subdit: Et similiter animal quod vocatur succa: quod etiam hos duos modos habet, quòd alius in eo genere habet pedes porci: & alius pedes canis: est autem idem qui porcus spinosus. Hoc quidem de 60 hystrice nullus authorum prodidit: echinorum autem, vt in ipsorum historia dixi, differentia hæc hodie vulgo affertur, sicut & Melis. Hystrix quem ipse vidi, tres circiter pedes longus erat. Agyrta qui circunducebat, os eius leporino conferebat, aures humanis: pedes anteriores melis, posteriores vrsi pedibus. Hystricem Græci (inquit Ge. Agricola) ἀκανθόχοιρον vocant, quòd & similitudinem gerat speciemq; porci bimestris, & spinis erinacei instar hirsutus sit: attamen caput habet leporino similius: aures humanis, pedes vrsinis. Iuba ei est superiori parte erecta, & priori caua: tubercula cutis, quæ ex vtraq; oris parte sunt setas longas & nigras continent ex eis natas: quin reliquæ etiam setæ sunt nigræ. Primæ spinæ à medio oriuntur dorso & à lateribus, sed longissimæ à superiore eorum parte. Quæ singulæ partim nigræ, partim candidæ sunt: longæ duos vel tres vel quatuor palmos: quas, si quando libitum fuerit, vt pauo caudam erigit: ingressurus in cauernam demittit. Dentes, vt lepus, quatuor habet longos, duos superiori parte, & duos inferiori, Hæc Agric.

70

Hystrici

Hystrici potius quàm cuiuis alteri siue animal siue monstrum illud, quod Hieronymus Cardanus lib. 10. de subtilitate describit, adiungendum existimaui. Varij generis, inquit, incertæq; naturæ fuit animal, quod præsenti anno (1550. vel vno prius) decimo nono Ianuarij Papiæ vidimus. Vulpis magnitudo, aliquanto longius, ore & rictu leporino, cum pilis longis, duobusq; dentibus prælongis: siquidem digiti humani longitudine prominentibus ad modum sciuri (dentium:) oculis serpentinis, quippe qui angulis carerent & nigri essent. Pileus inerat capiti, hircinæ barbæ simillimus, sed non aliter quàm crista pauoni. Pilus mustellinus ac pulcher, nisi quod super collum velut lana candida videbatur: anteriores pedes vt taxi: aures & posteriores (pedes) nihilo differentes ab humanis, nisi quod pedibus vngula vrsi pro humana erat. In dorso postremaq; parte, spinæ circiter centum, hystricis instar, quarum quędam in apice curuabantur, prominebant, alioquin immobiles, nec vt de hystrice ferunt emissariæ: cum moueretur, strepitum dum se colliderent, edebant. Cauda anserina sed in spinas plumæ finiebantur. Si reliqua non videas, anserem dices: candidis ac cinereis plumarum sedibus, latoq; lumine anserem æmulantibus. Vox subobscura, rauca quasi latrantis canis. Iracundum animal, sed tamen quod facile à circulatore tractaretur. Canes odio prosequebatur maximo, sexus fœminei, ætatis iuuenilis. Potus nullus: cibus, panis aqua madefactus. Animal hoc sui generis vix esse credam, sed ex hystrice alioq;, velut vrso, natum. Hystricem enim constat esse suem spinas illas habentem in dorso, quas possit eiaculari. Africam mittere proditum est: sed nunc & Gallia habet & Italia. Spinæ palmi (dodrantis) longitudine, præacutæ, leues, albo nigroq; distinctæ. Sunt erinaceo spinæ similes, sed longè minores, & quæ emitti nequeant, Hactenus Cardanus.

C.

Hystrici ingressus grauis, (difficilis,) Albertus. Animal generat: Quatuor hybernis se mensibus condit, vt vrsa. verum propter frigus an alia de causa, ambigitur: & totidem diebus fert vterum quot vrsa (nempe triginta) & reliqua facit perinde vt vrsa, Aristoteles & Plinius. Latet æstate, & de cauernis prodit hyeme, contra quàm multa animalia, Albertus nec authorem nec suam obseruationem adhibens, nec contrariam veterum assertionem redarguens quamobrem miror idem à Ge. Agricola viro alioqui doctissimo diligentissimoq; proditum esse. Audio hystricem animal fœtidum esse, & in syluis cauernas fodere melis instar, cui & pedes anteriores in eundem nimirum vsum, similes habere aiunt: Potu item prorsus abstinere, pane, pomis & rapis vesci. Poma quidem (vt ipse obseruaui) cortice dentibus separato, vorat. Atqui Ge. Agricola hystricem vesci scribit pane comminuto, pomis, piris, rapis, pastinacis: bibere aquam, sed cupidè vinum dilutum: noctu vigilare, interdiu dormire.

D. Quomodo aduersus homines & canes se defendat emissis aculeis, in B. iam dictum est.

E. Hystricis pinna si scalpantur dentes, ad firmitatem pertinet, Plinius. Mulieres alicubi spinis hystricum vti audio vt verticis capillos discriminent.

F. G.

Hystricis caro, vt herinacei, licet non admodũ inter esculenta comedatur, stomachum tamẽ adiuuat, aluum soluit, lepram ac scabiem diminuit: salita hydropem mitigat: mingentes in lecto quo minus id faciant, adiuuat, Platina. Grçci nihil tale hystrici tribuunt: sed stomachum iuuare, aluum soluere, echino marino: vim aduersus lepram & scabiem, & vrinæ in pueris profluuium, terrestri. Quæ de herinaceis dicuntur, inquit Plinius, omnia tantò magis valebunt in hystrice. Hoc vt verum sit quod ad remedia, ex cinere præsertim vstorum aculeorum: ad carnis tamen facultatem in cibo sumendæ (herinacei enim assiccata vel inueterata in morbis quibusdam edenda commendatur) nonnihil interesse videtur. Partus conceptos, hystricum cinis potus continet, (& amolitur abortus,) teste Plinio: Idem tribuunt herinaceorum cineri si cum oleo perungatur. Ericius montanus est aduldul, habens spinas sagittales, propinquus naturæ syluestris vel terreni, Auicenna.

H.

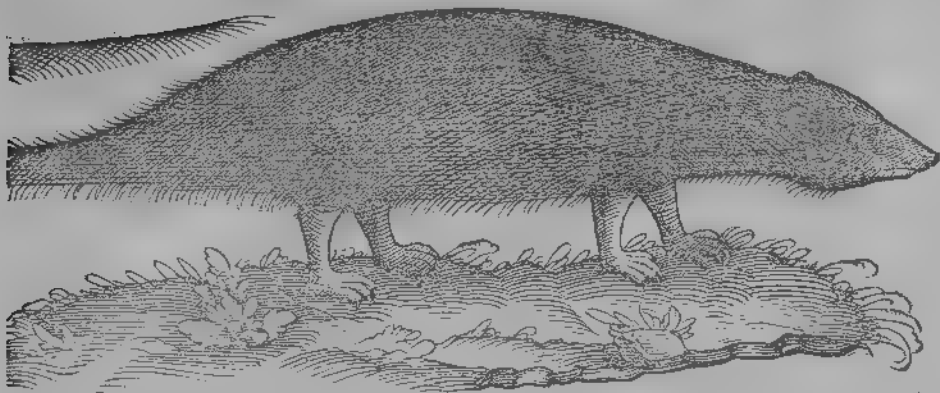
Hystrix (ὕστριξ, ὕστριχος: vel ὕστριγξ, ὕστριγγος. Oppian. lib. 3. de venat. Ὑστρίγγων δ' ἔπω τι πέλει κὰ δάσκιον ὕλην Γίγνεσθαι...) nomen à Græcis sumptum, apud quos huic animali inditum videtur à setis siue aculeis potius, quibus multò magis horret, quàm setis suis rigere sues soleant. Vt hystrix ad verbum suem setosum sonet. Aculeos enim eius, generi pilorum adscribẽdos Aristoteles iudicat. Hos diuersis nominibus, pilos, setas, villos, pinnas, aculeos, aut spinas, diuersi authores nominant. Hystrix recipit flatilem in vltima etymi ratione in obliquis, Cælius. Plinius 8.35. hystrices spina contectas in fœminino genere protulit: Oppianus in masculino hoc versu: Φεύγει ἐυμήκης, δολιχόδειρος πολεμίζει. Recentiores quidam Grammatici in dictionarijs suis Latinis ineptè primam syllabam per iôta scribunt. Ὕστριχες, capræ syluestres, hystrichides, Hesychius & Varinus. Hystrichis (ὑστριχὶς, apud Varinum non rectè ὑστριχὶν legitur) fera setis instar suis vestita, quas aduersus insequentes eiaculatur, Suidas & Scholiastes Aristophanis. Significat etiam flagellum: & hystrix similiter. Vtrunq; quidem vocabulum vtroq; sensu apud grammaticos saltem vsurpatur: apud authores tamen propriè magis hystrix pro animali, hystrichis pro flagro in vsu est. Hystrichis, flagellum è setis suillis, (inde & nomen conflatum apparet ἀπὸ τῆς ὑείων τριχῶν) Suidas & Scholiastes Aristophanis. Ὑστριχίσι μαστιγῶν, Aristophanes in Ranis. Et in Pace, Μὴ ὑστριχίσι ἐπιβάλλων. Εἰς τὰς ... (inquit Eustathius Dionysij Afri Scholiastes) non solum ... significat, sed etiam apheterian, id est carceres: & insuper hystrichidem, non animal sed feriendi instrumentum, quod ex setis suillis ad verbera aptum conficitur: corio nempe suillo oblongo & angusto vnà cum setis parum resectis, vt magis pungant, mastigias verberabant: atque hoc genus flagri ὕσπληγξ vocabatur. Aliter, Huiusmodi flagrum contextum vel contortum erat (πλέγμα ...) ex setis suillis: apud Theocritum ὕσπληγξ laquei aucupalis genus est, ... Prima quidem & propria significatione ὕσπληγξ pro scutica feriendi instrumento, qualecunque id fuerit, vsurpatum apparet: postea verò ad carceres etiã certaminum & ... translatum: vtrobique enim equi flagris & stimulis (vnde & nyssæ ortum vocabulum) incitantur. Hucusq; Eustathius. Hæc etsi magis ad philologiam de sue pertinebant, vocis tamẽ affinitate illectus cum hystrice posui. De voce ὕσπληγξ plura dixi in Equo philologiæ parte 5. Ὑστριχὶς (malim ὑστριχὶς, vt supra) flagellum è setis suillis, Varinus.

Ὑστριξ flagellum ex corio cum ipsis pilis, Suidas. Hystrichidas vocat Hierocles (in Hippiatricis cap. 59.) siue equos ipsos, siue equorum caudas, in quibus setæ suillis similes nascuntur: Ruellio hoc viriſ pilarem rigorem appellare placuit. [illegible], Varinus. [illegible] Hesych. Sunt qui leonum etiam & luporum catulos obricala vel obria nominent, Eustath. Pallidus alter Venit & hirsuta spinosior histrice barba, Calphurnius.

Apud Hieronymum mens hystrichula esse videtur liuore sordida & virus mordax missilium aculeorum instar eiaculari consueta, Cal. Penultimam hystricis Oppianus, vt supra citaui, per duplex gamma protulit, vt necessariò producta esset: aliter enim corripitur, vt apud Calphurnium: Venit & hirsuta spinosior hystrice barba. Videtur autem etiam prouerbij specie, agrestis aliquis & inamœnus, hystrice spinosior dici posse. Sic hystricis seta, [illegible] ὑστριχος, vt refert Erasmus, lepide dicetur de dicterio, quod acriter in quempiam tortum fuerit.

DE ICHNEVMONE.

ICHNEVMONIS picturam hanc desumpsimus ex vera eius effigie cum Crocodilo nobis conspecta, Bellonius. Ex eodem postea cognoui dorsum in hac pictura nimis eleuari, & planius esse debere: rostrum paulò magis acuminatum, crura minus crassa. Colorem, talem ferè esse, qualis hîc nigro alboq; distinctus conspicitur.

ICHNEVMONIS alia imago, ex veteri manuscripto Oppiani poematum codice.

A.

ICHNEVMON, ἰχνεύμων. Nicandro etiam ἰχνευτὴς, hydri siue enydri, id est lutræ species est in Aegypto: quanquam Marcellinus & Solinus nō ichneumonem hydri, sed hydrum ichneumonis speciem faciunt, quasi hydrus latius pateat, quod non placet: hydrus enim, id est lutra (de qua in Litera seorsim agam) plerisq; in regionibus reperitur, ichneumon vero lutra est Aegypto peculiaris iuxta Nilum. Enhydrus, alterum ichneumonum genus, Solinus capite 35. Enydros, inquit Isidorus, est bestiola ex eo nuncupata, quod in aquis versatur, & maximè in Nilo. Hæc Græce ichneumon vocatur: [illegible] quasi verò enhydrus quoq; non sit Græcum vocabulum. Et alibi, Hydrus est animal volatile (lego fluuiatile) in Nilo fl. inimicum crocodilo. [illegible], Hesych. Ichneumon Græcè vocatur, inquit Isidorus, eo quòd odore eius salubria ciborum & venenosa prodantur: De quo Dracontius ait, Praelicit (prodit forte) suillus (aliâs suillis) vim cuiuscunq; veneni. Dictus est autem suillus à setis. Apud Albertum neomon pro ichneumon legitur. Latinè, inquit idem, suillus vocatur, quoniam setas habet pro pilis: odore cibum conuenientem à venenoso distinguit. Ego ichneumonem dictum coniecerim ab inuestigando: Quòd sicut canicula (quam forma etiam corporis refert) feras indagat: sic ille inuestigat & obseruat crocodilum & aspidem, eorumq; oua, vt capite quarto dicetur. Aduersus omnia lumbricorum genera mirum in modū medentur pili animalis nominati alcei, in,

alcasim, Auicenna libri 3. tractatu 5. sen. 16. cap. 6. Andreas Bellunensis in castigatis codicibus nō alcasim sed harimun legi monet, quodnam vero id animal sit ignorare se fatetur. Sed Io. Manardus in epistolis 3.1. alcasim interpretatur ichneumonem: quoniam Aegineta etiam (quem Auicenna ferè sequi solet) sic scribit: In vniuersum omnes à lumbricis ægrotantes ichneumonos pili iuuant suffiti. Thiomon pro Ichneumon in libro Auicennæ reperitur. Nicandri interpres ichneumonem aquilæ speciem facit, Herculi sacram, ex Aegyptiorum sententia, Cœlius. Nos verò ichneumonem non ἀετοῦ sed ἐνύδρεως, i. lutræ speciem esse docuimus. Ichneumonem sunt qui murem Indicum vocari modò sentiant. Hermolaus in Plinium. Hac ætate quòd murinam speciem similitudinemq; gerit, vulgò murem Indicum vocant, Gillius. Ichneumo in Aegypto solum nascitur, magnitudine felis, specie muris: vulgò nunc murem Indicum vocant: alij vocant damulam. Albertus deceptus verbis Arabicis vocat ibim, 10 id est ciconiam quæ tota nigra dorso est, & inuenitur gilua (grisea) etiam, Niph. Est autem locus Alberti in Aristotelem de hist. anim. 9.6. vbi pro ichneumone anschycomon scribit ceu Græcam vocem, & ab Auicenna thyamon vocari ait. Scriptor quidam (nomen iam non occurrit) ichneumonem interpretatur murem Indicum vel murem Pharaonis. Cæterum damulam pro mustela (quam donolam vulgo Itali vocitant) Albertus, Vincentius Bell. & alij accipiunt: quæ etsi ichneumoni quædam communia habet (corporis formam fortassis, & quòd serpentes impugnat) ab ea tamen differre neminem ex eruditis dubitare puto.

B.

Animalia sua habet Aegyptus, ichneumonem & Aegyptiam aspidem, Strabo. Ichneumonem alij caniculæ dicunt similem esse, alij mustellæ, Gillius. Nicander formam eius confert ictidi ἀμυδρῇ, id est viuerræ vel mustellæ 20 rusticæ paruæ, vel (vt alij exponunt) iracundæ. Cæterum ictidis magnitudo, teste Aristotele, ea est quæ catuli Melitæi. Pilos eius suillis similes Isidorus parum grauis author affirmat, vt præcedenti capite dixi: Nicander λάχνην pilos eius appellat. non satis certa voce: nam vrsi, vulpis, suis, & hominis etiam pilis eam attribuunt poetæ, vt Varinus docet. Pupillæ paruæ κακομηχανίαν, id est malignam astutiam vel machinationem significant: nam serpentes, ichneumones, simiæ, vulpes & quæcunque improbè astuta sunt, [illegible], id est angustis sunt oculis vel pupillis: boues & oues contra, Adamantius. De cauda ichneumonis verba Oppiani sunt hæc: Οὐρὴ δ' οἱ δολιχὴ γὰρ [illegible]. Hoc est (vt ego interpretor: nam Gillius prætermisit) Cauda ei oblonga, serpentinæ similis, extrema sui parte è regione capitis conuoluta, nigricans, & vt serpentibus squamosa. Versum medium corruptum, ex coniectura sic lego. [illegible], donec ex manuscripto codice aliquis meliorem lectionem afferat. Caudam qui-30 dem longam & squamosam in eo talem intelligo, qualis propemodum muribus est. Ichneumoni (inquit Aelianus) vtriusque sexus participi à natura tributum est, vt & suo semine grauiditatem & partum alijs afferat, & ipse quoq; ventrem ferat, & ex sese pariat, (idem ferè de hyæna quidam scripserunt:) qui in pugna quam inter se pugnant victi fuerint, ea bellicæ offensionis nota inuruntur, vt & in viliorem sexum censeantur, & muliebria patiantur, (Aristoteles idem perdices factitare scribit.) Contrà, ij qui ex bello superiores euaserunt, victos subigūt, & simul suo semine implent: at victi ex ea malè à se pugnata pugna, hoc præmio afficiuntur, vt & partus dolores sufferant, & ex patribus qui iam ante fuissent, matres reddantur. Crocodilo Nilotico (inquit Bellonius, ex quo iconem quoq; mutuatus sum) fato quodam naturæ infensus est, ac propè lethalis Ichneumon, quemadmodum & delphino hamia, thynno asilus, & reliquis quoq; piscibus culices ac pediculi. Quod quum inter cætera naturæ ludicra magnopere admirandum esse censeam, cumq; multis ob id rationibus adducti veteres, ichneumonem 40 inter amphibia connumerarint (littoralis enim & Nilo æquè peculiaris est, ac nostris lacubus & amnibus lutra) eius ob id picturam ex vera effigie à nobis cum crocodilo conspectam hoc loco proponere æquum esse visum est. Est autem melis corpore, eodemq; pilo, recurtis pedibus, nigris, capite oblongo, nare prominula, mustelam iratam esse diceres: cuius ea est natura, vt dormienti crocodilo magno impetu in fauces irrumpat, vt ab eo deuoratam escam depascatur, qua abunde exaturatus, crocodili ventrem erodere atq; ipsum enecare traditur: alioqui magnus est Aegypti serpentium depopulator. Quamobrem huius loci vulgus ichneumonem in priuatis domibus, vt & nos feles, educat, muremq; Pharaonis appellat: neque vero vulgo nostro credendum esse duxerim, qui aliud quadrupedis, latioribus veluti tabellis loricati genus (Tattoum vocant) pro Ichneumone assumunt: est enim ab hoc longè diuersum animal, Hæc ille in libro Latinè scripto de aquatilibus. Cæterum in Gallico libro Memorabilium obseruationum suarum alia etiam quædam de eodem animante tradit. quæ huc in Latinum ser-50 monem translata adijcere visum est. Ichneumonis catulos inquit, rustici Alexandriæ in foro vendunt: aluntur enim in domibus, quoniam mures captant instar mustelæ, & serpentes etiam quoslibet in cibo appetūt: paruum est animal, sed mirè studiosum puritatis. Primus à me Alexandriæ visus, inter ruinas arcis captam a se gallinam vorabat. Cautus & callidus est circa prædam: erigit enim se in pedes posteriores, & cum prædam prope conspexerit, tranquillo per humum corporis tractu se promouet, & impetu tandem in animal strangulandum sese iaculatur. Vescitur autem indifferenter quibusuis viuentibus, limace, lacerto, chamæleonte, quouis serpente, rana, muribus, & alijs huiusmodi. Aues in primis appetit, & præ cæteris gallinas ac pullos. Iratus pilos erigit, qui duplici in eo colore visuntur, nempe albicantes vel subflaui per interualla, & leucophæi, duri & asperi instar pili lupini. Corpus quàm feli longius & compactius est: rostrum nigrum & acuminatum instar furonis dicti in genere mustelarum, absq; barba. Auriculæ breues & rotundæ. Colore (forte in superficie tantum: nam alioqui duos diuersos colores 60 pilis eius paulò ante assignauit) leucophæus est, ad pallidum vel subflauum inclinans, quemadmodum cercopitheci. Crura eius nigra sunt, digiti quinque in pedibus posterioribus: quorum postremus ab interiore parte perbreuis est: cauda longa & crassa ab ea parte qua lumbos attingit: lingua & dentes felis. Hoc ei peculiare, vnde scriptores tam mares quàm fœminas concipere putauerunt, quòd meatum peramplum habet vndiq; pilis cinctum, extra meatum excrementi, genitali muliebri non dissimilem: quem quidem aperire solet in magno calore, clauso interim excrementi loco & cauitatem aliquam admittente. Testes etiam vt feles habet. A vento admodum sibi timet. Animosus & agilis est, ita vt magno etiam cani se opponere non dubitet: imprimis vero catum si inuenerit, tribus dentium ictibus strangulat. Et quoniam rostrum ei nimis acutum est, ægre crassiusculum aliquid mordere potest, & ne hominis quidem pugnum clausum, Hucusq; Bellonius.

C.

70 Ichneumones & feles tot numero pariunt, quot canes, vescunturq; eisdem. Viuunt circiter annos sex, Aristo-

teles. Felium & ichneumonum reliqua vt canum. Viuunt annis senis, Plinius cum prius de canum coitu & partu dixisset. Circa fluuios degit, Nilum peculiariter: vnde Nemesianus, Et placidis ichneumona quærere ripis Inter arundineas segetes. Mihi quidem amphibium videtur hoc animal, non solum quòd circa aquas moretur, sed etiam quòd in ijs lutræ instar se mergat. Nam Nicander in Theriacis describens quomodo contra aspidem pugnaturus luto se muniat, sic canit: Αὐτίχ' ὁ μὲν ποταμοῖο [illegible] Τάρταρον [illegible]. Et mox aspidem aliquando mordicus ab eo cauda apprehensam in fluuium trahi, quod apud Strabonem quoq; legimus. Iam cum crocodili ventrem & viscera per fauces illapsus exedat, necesse est cum diutius absq; respiratione, quàm quæ amphibiæ non sunt quadrupedes, vitam agere posse.

D.

Possum de ichneumonum vtilitate, de crocodilorum, de felium dicere, sed nolo esse longior, Cicero de natura lib. 1 & 5. Tusculan. Beluas etiam in eos ipsos, à quibus beneficium acceperint, vehementer gratas esse testimonio sunt vel Aegypti admodum fera animalia, feles, ichneumones, crocodili, Aelianus. Et alibi, Cum homini infestissimis bestijs aspide & crocodilo inimicitias gerunt.

Trochilos (inquit Solinus) auis paruula est: ea dum reduuias (reliquias) escarum affectat, os belluæ huiusce paulatim scalpit, & sensim scalpurigine blandiente aditum sibi in vsq; fauces facit: Quod enhydrus conspicatus, alterum ichneumonum genus, penetrat belluam, populatisq; vitalibus, erosa exedit aluo. Eadē omnino scribit Ammianus Marcellinus lib. 22. De trochilo aue Aegyptia, alia à vulgari trochilo, id est regulo (etsi Plinius eandem faciat) in Auium historia dicetur. Crocodilum (inquit Plinius) saturum cibo piscium, & semper esculento ore in littore somno datum, parua auis, quæ trochilos ibi vocatur, rex auium in Italia, inuitat ad hiandum pabuli sui gratia, os primum eius adsultim repurgans, mox dentes, & intus fauces quoq;, ad hanc scabendi dulcedinem quàm maximè hiantes: in qua voluptate somno pressum conspicatus ichneumon, per easdem fauces vt telum aliquod immissum, erodit aluum, Hæc Plinius. Alij nullam trochili mentionem faciūt, sed simpliciter in apricantis eius vel dormientis fauces hiantes insilire scribunt. Ichneumones crocodilis apricantibus insidiantes, in oris hiatum intrant, & exesis visceribus è ventre mortuorum egrediuntur, Strabo lib. 17. Cum crocodilus humi iacet stratus. (verba sunt Gillij ex Oppiano) & rictu immenso os gerit patulum, tum ichneumon dolosa consilia de illius pernicie iniens, limis oculis tandiu eum obseruat, quoad arcto oppressum somno intuetur: tum cōfestim (in arena & luto volutatus, agilis procurrit) & singulari animi fiducia mortis portam ingressus per latum guttur in aluum delabitur. Crocodilus verò inexpectatum malum in ventre sentiens, somno soluitur: & incitato cursu furibundus & consilij inops longè lateq; vagatur, modò in imam fluuij sedem se demergens, modò magnum acerbitatis virus anhelans sese ad terrā abijcit: sed nihil hæc curans ichneumon, & viscerum (iecori præcipuè incumbens) suaui cibo expletur: ac tandē satur, iam exinanito crocodili ventre prosilit foras. Hæc ille ex Oppiano. Plutarchus etiam de ichneumone scribit, insidiantem crocodilo corpus diligenter amicire limo, & veluti corijs loricatum (θωρακιζόμενον) obglutinare. Atqui aduersus crocodilum nihil eget hoc munimento, cum dormientis per fauces illapsus, ventrem exedat eo in loco vbi nihil à crocodili dentibus ei metuendum: quanquam si attingere dentibus crocodilus ichneumonem posset, nihil ei vtcunque crassa luti crusta prodesset aduersus tantam belluæ vim: nam contra aspidis morsus (cum parui & infirmi admodum omnibus huius generis serpentibus dentes sint) luto incrustatum defendi posse facile concesserim. Non igitur vt à morsibus belluæ tutior sit in luto se volutat, sed alia, si modo id facit eius facti quærenda est causa. Mihi quidem eò difficilius per fauces eum delabi videtur, si non in luto solum, sed etiā arena, vt Oppianus refert, voluatur. sic enim & augetur corporis amplexus, & exasperatur: vtranque vero ob causam difficilior per angustum (fauces inquam & gulam) descensus. Iam si post lutationem Soli quoque se exponit, vt crusta durescat, eodem modo quo in præparatione contra aspidem pugnæ, multò adhuc difficilius delabetur, aspero dorsi vel totius forte corporis impediente rigore. Aut igitur Plutarchus & alij quidam præparationem eius quæ aduersus aspidem tantum propriè pertinet, ad crocodilum quoq; transtulerūt, quod facile aliquis ex Strabone facere potuit, cuius confusa ferè hac de re verba sunt, huiusmodi: Οἱ μὲν Ἀρσινοῖται σέβονται τοὺς κροκοδείλους τιμῶσιν· οἱ δ' Ἡρακλεωπῖται τοὺς ἰχνεύμονας τοὺς ἐχθίστους τοῖς κροκοδείλοις, καθάπερ δὲ καὶ ταῖς ἀσπίσι· καὶ γὰρ τὰ ᾠὰ διαφθείρουσιν αὐτῶν (circa hoc pronomen dubitatio est, an ad aspidas tantum, vt mihi videtur: an ad vtrunq; animal, aspidas & crocodilos referri debeat: vtriusq; quidem oua ichneumonem perdere apud authores legitur) καὶ αὐτὰ τὰ θηρία τῷ πηλῷ θωρακισθέντα καὶ κυλισθέντα (lego θωρακισθέντες κυλισθέντες) γὰρ αὐτῷ, ξηραίνονται πρὸς τὸν ἥλιον. εἶτα τὰς μὲν ἀσπίδας μὲν τῆς κεφαλῆς, ἢ τῆς οὐρᾶς λαβόμενοι, κατασπῶσιν εἰς τὸν ποταμὸν, καὶ διαφθείρουσι. τοὺς δὲ κροκοδείλους ἐνεδρεύσαντες, ἡνίκ' ἂν ἡλιάζωνται κεχηνότες, ἐμπίπτουσιν εἰς τὰ χάσματα, καὶ διαφαγόντες τὰ σπλάγχνα καὶ τὰς γαστέρας, ἐκδύνουσιν ἐκ νεκρῶν τῶν σωμάτων. Aut igitur, vt supra dixi, authores quidam ichneumonis præparationem aduersus aspidem, ad crocodilum quoque non rectè transtulerunt: aut si aduersus illum etiam se lutat, alia lutamenti illius quàm contra aspidem ratio est nempe vt sine arena fiat, & eo adhuc humente lubricoq; non Sole indurato, in crocodili hiatum insiliat, vt ita magis lubrico corpore facilius deferatur, id quod Isidorus innuere videtur his verbis: Hydrus cum viderit crocodilum in ripa ore aperto dormientem, inuoluit se limo, quò facilius possit eius faucibus illabi, &c.

Crocodilorum fœcunditati salutariter natura obsistit: nam oua quæ ex sese crocodili secundum flumina parere solent, inquirit ichneumo, ac perdit: & quod magnam admirationem habet, nec oua comedit, nec ad suam, sed ad hominum vtilitatem naturæ instinctu conterit, Aelianus.

Ichneumo Aegypti, vbi aspidem anguem suum hostem aspexerit, non prius aggreditur, quàm socios vocet, & limo obducto, contra ictus morsusque sese loricet. Modus armandi, vt primum madefaciat corpus, & in terra se volutet, Aristoteles. Virum debilem & qui aliorum auxilio egeat significantes Aegyptij ichneumonem pingunt hic enim si anguem inimicum videat, non statim aggreditur: sed prius vocatis alijs ex sua specie, sic firmior præsidio angui fit obuiam Orus in Hieroglyph. 2. 31. Habet aspis (inquit Plinius) internecinum bellum cum ichneumone. Notum est animal hac gloria maximè in eadem natum Aegypto. Mergit se limo sæpius, siccatq; Sole. Mox vbi pluribus eodem modo se corijs loricauit, in dimicationem pergit. In ea caudam attollens, ictus irritos auersus excipit, donec obliquo capite speculatus inuadat in fauces, Hæc Plinius. Ichneumon in pugna aduersus aspidem caudam erigit, quam aspis maximè incipit obseruare quasi minantem, ad quam cum vim suam transfert, corripitur, Isidorus. Oppianus ichneumonem non luto se oblinere, sed corpus arena obruere &

re & quasi sepelire scribit, oculis tantum & cauda (oblonga ac serpentina) prominentibus: sic expectare aspidem. Cum verò (inquit, interprete Gillio) hanc ignem spirantem animaduertit, statim caudæ girum agens, immanem feram prouocat: ea autem capite elato & exerto dente, frustra pugnare aggreditur: nam Ichneumonem nihil metus tardat ad excipiendam pugnam, imo vero ipsam mordicus premens vtrinq; se in orbem contrahentem lacerat, & mortiferum venenum ore eijcientem conficit, & occidit. In luto Nili volutus ichneumon, apricat se donec tergus siccetur & durescat, sic irruens in aspidem vel caput eius morsu amputat, vel mordicus apprehensam caudá in fluuium trahit, Nicander in Theriacis. Ichneumones luto incrustati aspides simul & earum oua desent. Inuoluti enim luto & ad Solem siccati, aspides per caput vel caudam capientes in flumen trahunt atq; occidunt, Strabo: cuius eadem de re verba Græca paulò superius recitaui. Ichneumon (inquit Aelian.) luto agglutinato sic se obducit, vt militem armis vndiq; septum referat: si lutum desit, aqua se alluens seque in altum madidumque sabulum abijciens, ex improuisis rebus ac fortuitis, arma ad tutionem sui ingeniosè comparat, continuoq; cum capitali aduersario depugnat: summas autem nares suas, teneras, ac valde aspidis morsui opportunas, suæ caudæ flexu septus, tuetur: si eas aspis assequi possit, hostem debellauit: sin minus assecutus fuerit, frustra dentes contra lutum exercet. Contra autem ichneumon illi anteuertens, si ex inopinato fauces comprehenderit, illam strangulat. Quocirca tota victoria cum sit posita in anticipatione, victor existit, qui morsibus alterum præuerterit, Hæc ille. Ichneumon haud ipsam tantum aspidem impugnat, sed etiam oua eius dispergit & dentibus frangit, Nicander: sic catulis suis futuram hostilem perniciem summouens, Aelianus.

G.

Præcidit (lego prædicit) suillus vim cuiuscunq; veneni, Dracontius: vide supra in A. Draconum adipem venenata fugiunt: item virus ichneumonũ, & cutis cinere in aceto perunctos, Plin. Quid autem per virus ichneumonum hic intelligat, dubitet aliquis: neque enim venenati aliquid illos habere legimus: fieri tamen potest vt habeant, sicut & mustelæ, quibus quodammodo similes sunt, vt supra ostẽdi. Basilisco mustelarum virus exitio est, Plinius: id est, necant eos odore, Budæus. Sed & morsus ichneumonum nonnihil veneni habere apparet, cum remedia aduersus ipsos scribantur. Est & alia iris ceræ similis & prædura: quam Horus crematã tusamq; ad ichneumonum morsus remedio esse tradit, Plinius de gemmis scribens 37.9. Ge. Agricola hanc iridis siue chrystalli speciem, à gemmarijs citrinam nominari scribit, & in Misenæ & Boëmiæ metallis reperiri, sed ferè mollem & fragilem, quam Plinio in Perside nascens prædura sit. Perniciosum ichneumonem Martialis dixit. Quòd si non totus ichneumon virosus est, genitalia certe eius talia esse credendum est, vt qui de enhydri siue lutræ genere sit, (animalis certe toto corpore fœtidi) cuius testes proximè ad castoreum accedere indicabimus, castorea autem virosa dixit Vergilius, hoc est grauiter odorata potius quàm venenata. Fugiunt autem serpentes omnia ferè quæ huiusmodi fuerint. Virus quidem de genitalium odore peculiariter dicitur. Lentum distillat ab inguine virus, Ver. 3. Georg. Virus verrinum è scropha ex coitu exceptum, Plinius. Pilos ichneumonis suffitos ijs prodesse quos lumbrici infestant, capite primo ex Aegineta & Auicenna asserui. Pro stercore felis, stercus ichneumonis in medicina supponi potest, vt inter Antiballomena Galeno adscripta legitur. Lotium ichneumonis cum lacte vaccæ nigræ dabis in impetu coli potandum, continuò subuenies, Marcellus. Ichneumones Herodotus videtur enydrias vocare: Earum autem testes vtiles esse scribit ad remedia ὑστέρων, i. vteri.

H.

a. Ὀφιομάχος, ichneumon, & locustarũ (ἀκρίδων) genus absq; alis, Hesych. Varinus ὀφιομάχην non ichneumonem, sed locustã tantum absque alis interpretatur. Aristoteles in Mirabilibus scorpiomachi locustę meminit, sed de his inter insecta. Ichneumon quidẽ quadrupes meritò ophiomachus nuncupatur: siue is cõtra aspides tantum pugnat, siue etiã, vt conijcio, contra cæteros serpentes. Hunc enim (inquit Cicero) Aegyptij consecrarunt, quod non sinat serpenteis, maximã eius regionis pestem, augeri. Ichneumon quadrupedis & piscis nomen, Varinus. Est & inter vespas ichneumon, quæ cũ phalange vel phalangio dissidet, Aristoteli & Plinio memorata. Epitheta. Solers apud Textorẽ. Delectat Marium si perniciosus ichneumo, Martialis. Strabo aspidi & crocodilo ὀλεθριώτατον, id est maximè perniciosum esse dicit, vt supra dictũ: si quis pro viroso aut venenoso interpretari mauult, non admodum repugno. Βαιὸς, μέγα θαῦμα, μεγαθήεσσι, αἰολόδειρος, Oppiano. Scincus in Nilo natus ichneumone minor est, tanto inferior crocodilo, Hermolaus ex Plinio. Ichneumonis & Ibidis imago in statua reperitur Romæ in horto Beluedere in Palatio Papæ: Bellonius.

b. Latonæ & Lucinæ sacri esse existimantur. Apud Aegyptios Heracleopolitas venerationem & religionem possidere feruntur, Aelianus. Idem capite 4. ex Strabone asserui. Ichneumonem Aegyptij colunt, quod nõ sinat serpenteis maximam eius regionis pestem, augeri, Cicero. Ichneumones Aegyptij lugent & sepeliunt, eodem quo canes modo, Herodotus lib. 2. vbi Valla indagatores transtulit, quod non probo. Enydria etiam in Nilo nascuntur, quas sacras existimant, Herodotus lib. 2. Gaza malè vertit, aquatilia quædam.

DE LAMIA.

A.

LAMIA nomen homonymum est: nam & terrestrem bestiam Libycam (siue veram illam, siue fabulosam,) & spectrum quoddam, & piscem significat. Omnibus quidem illis voracitatis notam veteres impingunt. Lamię quasi voraces cognomenta inuenêre, Alex. ab Alexandro. Genuæ, gulosi. Lucilius lib. 30. Illo quid fiat lamia, & pitto ixio dentes. Quòd veniunt genuæ illæ, vetulæ, improbę, ineptæ. Nonius: Versus duo heroici sunt, sed (vt apparet) corrupti. Λάμια apud Græcos ferè cum acuto in prima scribi reperio, rarius in media. Καρχὼ, λάμια, Hesychius & Varinus. Videtur autem hoc nomen piscis esse, vt vox carco a carcharia detorta sit: nam carchariam marinum piscem voracissimum, Massilienses hodieq; (teste Gillio) suæ antiquitatis retinentes, lamiam appellant: Nisi quis καρχὼ forte quasi χαροπὸν dictam velit: nam gorgoni (de qua inter boues syluestres iam dictum est) & lamiæ multa communia sunt, feras esse Libycas, monstrosas, draconum squamis oblitas, deorsum aspicere, vnde & κατωβλέποντα ζῶα dictæ gorgones priuatim,

[illegible] tanquam fœminæ quædam, vo[illegible] [illegible] unia: quòd terriculi gratia nominantur, tanquam fœminæ quædam, [illegible] quæ lamijs negantur, & uicissim [illegible] quædam gorgoni attribuuntur, vt alæ, &c. quæ lamijs negantur, & uicissim [illegible] buntur & lamijs similiter, vt species humana, mammæ muliebres, summa velo-[illegible] lamiæ etiam equinos pedes tribuunt, vt veteres onocentauro asininos (posterio-[illegible] tantum) idem prorsus animal facere videntur. Sed onocentauri historiam supra pòst asinum & onagrũ abun-de retuli. Phocarum odorem habebat, lamiæ vero testiculos illotos, cameli autem podicem, Aristophanes in Ve-spis: Græca sic sunt, φώκης δ' ὀσμὴν (εἶχε) λαμίας δ' ὄρχεις ἀπλύτους, πρωκτὸν δὲ καμήλου. Loquitur autem poëta de Cleo-ne: quem phocarum instar malè olentem facit, vt qui coriarius fuerit & libidinosum. In scholijs adijcitur, λάμια θηρίον ἀπὸ τοῦ ἔχειν μέγαν λαιμόν: hoc est, Lamia fera à faucium & gutturis magnitudine nominata. δρασκοὶ ἢ οἱ ὄρχεις. Testes marium sunt: poeta ve-rò lamiæ quæ fœmina est, testiculos (licenter & iocosè) affingit: sed δρασκοί apud Suidam etiam & Varinum legi-mus, vt suspicemur forte aliquid deesse, & prius dictum oportuisse, Cleonem quoq; hominem fuisse δρασκόν. Ego contra scholiastem dixerim, si lamia sui generis fera est (vt multi scribunt) marem & fœminam vno lamiæ fœmi-nino vocabulo comprehendi, nec ineptius lamiæ testes dici, quàm vulpis aut aquilæ. Sed videtur ille hæc scriben-do sensisse lamiam nihil quàm muliebre quoddam spectrum esse, quod miror cum Duridis verba superius recita-ta adnumeret. Eadem prorsus poëtæ verba de Cleone in Pace etiam reperio, vbi rursus in Scholijs quoq; similiter legimus: & insuper, Lamiam aiunt feram esse crudelem, fœtidam, immansuetam: illotos autem testes dixit, vt ma-gis notaret sordiciem & fœtorem Cleonis. In historijs legimus à Probo Cæsare multas lamias in spectaculo indu-ctas ac exhibitas fuisse, Gyraldus. Lamia pedes habet equinos, cætera verò capris cõformia, de qua dicit prophe-ta, Ibi cubauit lamia, & inuenit sibi requiem, Glossa in Esaiam. Lamia dicitur quasi lania quia durior & crudelior est suis fœtibus quam cæteræ bestiæ: fertur enim eos laniare, & inde (tamen) lactare, sicut scriptum est Hierem. Thren. 4. Lamiæ nudauerunt mammas, Glossa in Threnos. Hoc est, bestiæ vtcunq; ferocissimæ fœtus tamẽ suos lactãnt, in quo Iudæos crudeliores ostendit esse lamijs: inter quos pueris petentibus panem qui porrigeret nemo erat. Hebraicè thannim legitur: de qua voce multa scripsimus in Ceto A. Lamia genus monstri, vt quidam affir-mant, Eucherius. Esaiæ cap. 34. לילית lilith interpretantur Iudæi monstrum nocturnum, puerperis maximè in-festum. Aliqui lilith autem magnam vento victitantem exponunt. Numeratur autem à propheta illic inter feras & spiritus (vt satyros, faunos) qui vulgo in locis desertis degere creduntur. Lamia (inquit Albertus) est animal magnum & crudelissimum, quod noctu è syluis exiens hortos intrat, & frangit arbores ac dissipat (aliás, earumq; ramos dissipat:) habet enim brachia valida, & in omnem actum habilia. Et cum homines superuenerint, vt dicit Aristoteles, pugnat cum eis & morsibus vulnerat: sauciatus autem morsibus eius non sanatur, donec eiusdem be-stiæ rugientis vocem audierit. Hoc animal in desertis & ruinosis habitare dicitur, & fœminam diligit & aliquan-tulum figurat fœminam, & est pium fœminis quando lactat (lactant.) Aliqui lamias in Chaldæa capris magnitu-dine æquales (capris maiores, in Oriente circa partes illas quæ continent turrim Babel, in campo Sennaar, Liber de nat. rerum) esse dicunt, & cicurari, & lac copiosum habere, Hactenus Albertus. Lapsus est autem ille, vt innu-meris in locis, ita hic etiam per imperitiam: multa enim quæ castoris seu fibri sunt, lamiæ tribuit. Erroris occasio-nem video, quoniam (vt in Castore dixi) lamyekyz barbaram vocem, ex Auicenna forte sumptam, castorem in-terpretatur, quæ Græco & Latino lamiæ vocabulo proxima est, imò eadem si vltimam demas syllabam. Ramos quidem arborum (non brachijs tamen, sed dentibus) præcidere, castoris est. De eodem Plinius & Solinus scribũt, Animal est horrendi morsus: adeò vt cum hominem inuadit, conuentum dentium nõ prius laxet, quàm concre-puisse persenserit ossa fracta: quod Albertus ineptissimè sic protulit, Morsum castoris quidam dicunt non sanari, nisi læsus audiat fracturam ossium castoris: Longè vero ineptius ad lamiam transtulit, quasi ab ea saucius non sa-netur, donec rugientis eius (vt iam ex verbis eius recitaui) vocem audierit. Sic error errorem parit. Serpentem foues, & te serpens, Ὄφιν θάλπεις καὶ σὺ ὄφις, adagium est (inquit Cælius) non verius quàm frequentius, vbi quis in-nutrit, confouet, amplexatur, quod in euidẽs exitium erupturum mox est. ex historia natum huiusmodi. Menip-pus Lycius peregrinæ mulierculæ amore irretiebatur: ea vero, vt tum videbatur, speciosa quidem erat & permol-licula, nec non diuitijs vbertim fulta. Cæterum ea omnia ostentationem modò exhibebant, veri suberat nihil. In eius autem familiaritatem ad hunc se modũ insinuasse ferebatur. Pergebat quandoq; Menippus Corintho Cen-chreas solus: ecce phantasma quoddam illi occurrit, quod se in mulieris speciem illi conformauerat, atq; ex manu apprehendens Menippum: Iampridem, inquit, se illius amore teneri implicitam: esse vero se genere Phœnissam, & in suburbano quodam iuxta Corinthum habitare. Idq; etiã digito monstrans, illuc veniret hortari cœpit, &c. Blanditijs delinitus adolescens, mulierẽ frequentat. Id intuitus vir quidam magus aut philosophus, vt tum cre-ditum est (Apollonius:) O formose (ad Menippum inquit) & à formosis expetite mulieribus, Ὄφιν θάλπεις καὶ σὲ ὄφις. Deinde cum etiam nuptias cum muliere aut spectro potius Menippus pararet, rebus omnibus iam instructis tanquam ex opibus sponsæ: Argentum hoc (inquit magus) & aurum, cæteraq; domus huius ornamenta, tanquã Tantali hortos videtis: qui, sicuti ab Homero proditum est speciem quidem præferunt aliquam, quum tamẽ sint nihil. Eiusmodi verò ornatum hunc omnẽ concipiatis licet: neq; enim quæ videtur materia vlla subest, sed simu-lacrum modò est ac imago. Quòd vt uerum sciatis, bella hæc sponsa vna est τῶν Ἐμπουσῶν, ἃς λαμίας τε καὶ μορμολυκίας οἱ πολλοὶ ἡγοῦνται: hoc est, ex Empusis, quas lamias & mormolycias pleriq; putant. Sunt autem in amorem & Venerem procliues, & humanas carnes vehementer expetunt: Venereorumq; cupidine alliciunt multos, quos deglutiant mox. Cæterum vbi aurea supellex & imaginarium argentum, velut fumus effluxêre administriq; & coqui ac reli-qua familia increpita euanuit, Lamia lachrymãti iam similis rogabat, ne se torqueret: néue quid esset, fateri coge-ret. Illo autem acriter instante, tandem sese lamiam confessa est & voluisse Menippum voluptatibus delinitũ ob-uoluere, vt eius postea corpus deglutiret. Esse namq; sibi persamiliare formosiorũ vesci corporibus, vbi ad sum-mam sanguinis abundantiam peruenissent, Hucvsq; Cælius 29.5. Descripsit autem, quod dissimulat, ex lib. 4. Phi-lostrati de vita Apollonij. In cuius operis etiam secundo libro sic legimus: Apollonius & socij cũ lucente claraq; Luna noctu iter facerent, lamiæ (Græce legitur Empusæ) phantasma illis occurrit, modo in hanc, modo in aliam figuram sese conuertens, quandoq; ab oculis repente euanescens. Apollonius autem quidnam id esset quàm pri-mum agnoscens grauibusq; ac contumeliosis verbis illud increpans, socios vt idem facerent hortabatur: id enim contra huiusmodi inuasiones optimum sciebat esse medicamentum. Eius dictis cum socij paruissent, stridens phantasma celeriter tanquam idolum aufugit.

Apud

Apud Aristophanem in Ranis quidam se videre ait magnam feram, quæ in varias formas transeat, bouis, muli, mulieris formosæ: Et cum alter diceret, Atqui non amplius mulier est, sed iam canis, subijcit ille, Empusa igitur est. Chrysostomus Dion sic in Libyca scribit fabula. Esse in locis illis feras muliebri facie, etiam formosa: vberibus quoque cum pectore speciosissimis adeò, vti nullo pictoris ingenio effingi queant. Color spectatur præflorus, ex oculis præcellens promicat gratia, mansuetudini adnexa. Corporis reliqua squammis prædura, vt frangi ... re non sit: alis carent, sicut voce, sed sibilum elidunt modò, draconum imagine quadam. Terrestrium censentur omnium velocissimæ, vt celeritatem euadere nemo valeat. Viribus cætera peruincuntur, fraude tantum homi... siquidem reteguntur pectora, quorum illecti nitore confabulandi desiderio adeuntes rapiuntur protinus, Cælius. Dion qui Libycam scripsit historiam (inquit Gyraldus) de lamijs in hunc propè modum prodidit: Haud longè à littore maris curuum esse locum, arenosum, mari persimilem, in quo littora magna existunt, & arenosi aggeres in mari, circumuicina vero omnia deserta ferè manent. At si ibi fortè naufragi eiecti fuerint, feræ apparentes eos omnes qui vel peragrant, vel aberrant, rapiunt: quarum natura & corporis figura talis habetur. Facies est mulieris, &c. (vt iam ex Cælio retuli) inferiora sunt serpentis, vt ima pars in caput desinat serpentis, & quidem valde horrentis: hæ feræ alas non habent quemadmodum sphinges: neque enim loquuntur vt illæ, neque aliam vocem emittunt, sed solum sibila acutissima, quemadmodum dracones. Cætera quidem animalia viribus expugnant homines: hæ solum fraude ac deceptione: pectora aperiunt, & vbera ostentant: cum vero qui aspexerit, veneficijs quibusdam cogunt ad confabulationis desiderium. Et hi quidem veluti ad mulieres accedunt, illæ intrepidæ manent, deorsum in humum sæpe respicientes (nimirum vt gorgones, vel catoblepontes, vt supra dixi) ornatum ac pudorem mulieris imitantes, atque ita eum qui propius accesserit, rapiunt: nanq; manus sunt ferarum, quas aliquantisper occultant. Cæterum serpens mordens veneno interficit: cadauer ipsum comedunt serpens, & quod reliquum est, feræ: atque hactenus Dion fermè de lamijs feris, quibus videmus eos & falli & fallere, qui equinos lamijs pedes attribuunt. Has & propheta Hieremias videtur agnoscere, cum ait: Sed & lamiæ nudauerunt mammas, &c. quanquam locus hic ab Hebræis aliter effertur.

D. Hieronymus quædam ibi subinnuit. Porrò & Esaias lamiæ cubile dixit. Hebræorum nonnulli lamias, furias interpretantur. Scribit Picus quosdam dæmonas incubos esse interpretatos, existimasseq; superiores partes habere humanas species, inferiores belluinas. Lamias ineptè à laniando dictas putauit Isidorus. Hebræi lamiā lilith vocant, de qua monstra confingunt. Lamia præterea piscis genus, cuius Nicander in Glossis meminit, qui etiā carcharias appelletur: piscis huius Aristoteles, Plinius & Athenæus meminêre. Audio & hodie vocari à Massiliensibus lamiam, & ingentis interdum magnitudinis inueniri, integrosq; homines ab ea voratos aliquando repertos. Lamias puerorum esse terriculamenta, vel ex Apuleio satis constat. Sunt qui striges putēt, quæ infantium in cunis sanguinem sugunt. (Nos de strige inter aues dicemus.) Quin & Horatius in Poetica ideo dixit, (Nec quodcunq; valet poscat sibi fabula credi,) Neu pransæ lamiæ viuum puerum extrahat aluo. De lamijs & Plato meminit in Politicis, Hæc omnia Gyraldus.

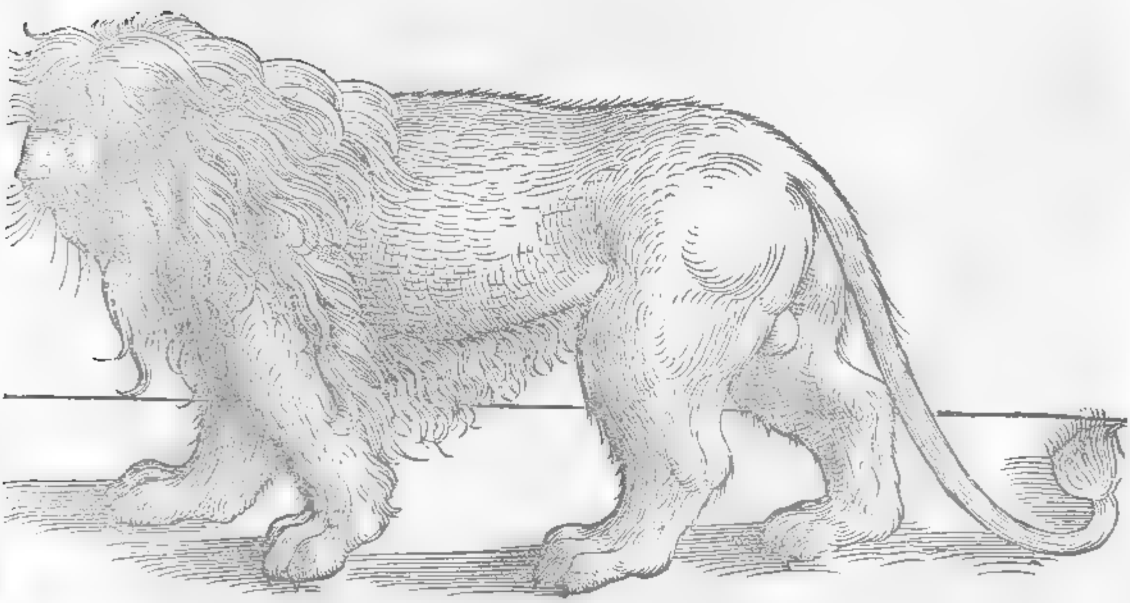
Μορμόνας à Græcis vocari scribit Hesychius, errantes & vagātes dæmones. Μορμολύκιον vel μορμολύκειον (vtrunq; enim legimus apud Gyraldum: pro altera voce μορμολύκειον legerim) pro larua & persona sumitur. Quinetiam μορμὼ pro deformi & monstrosa muliere à Theocrito vsurpatur: pro larua verò, apud Aristophanem grammatici interpretantur, Gyraldus de dijs Syntagmate 15. Et rursus ibidem, Lamiæ etiam striges à nostris vocantur. Duris Libycorum lib. 2. & Suidas & Phauorinus (& Aristophanis Scholiastes) Lamiam mulierem formosam fuisse tradunt, Beli & Libyes filiam, quam Iupiter adamauit, & ex ea filium suscepit: sed Iuno præ zelotypia filium perdidit (Suidas & Varinus habent ἀπώλλυε, vt non de vno filio sed pluribus intelligas) & Lamia præ mœrore deformata, alienos infantes rapere ac perdere dicitur, Gyrald. Reperies nonnulla etiam in Alciati Parergis lib. 8. Iupiter cum Beli filiam amaret, ex Libya eam transtulit in Italiam, vnde & nomen vrbi Italicæ. Ibi cum filios ex ea suscepisset, Iunonem non latuit, quę liberos natos perdidit. Itaq; Lamia ægrè ferens, alienos quoq; liberos per inuidiam sufffurata interemit. Hinc & nutrices aiunt pro infantium terriculamento Lamiam (vt apud Germanos mulierem nocturnam, *die nachtfrauv*) vocare. Fabulantur enim insomnem eam esse voluntate Iunonis, vt dies noctesq; in luctu exigat: misertum verò eius Iouem oculos exemptiles effecisse, ita vt eximi reponiq; possent: & facultatē addidisse, vt in quam libuisset formam se verteret, Varinus & Aristophanis Scholiastes. Lamia, mulier quædam antiqua Libyssa, sic dicta, Hesychius. Nec quodcuuq; volet poscat sibi fabula credi, Neu pransæ lamiæ viuum puerum extrahat aluo, Horat. de Arte. Sic etiam per Accò & Alphitò tanquā monstrosas fœminas deterrebant pueros à peccando, Erasmus in prouerbio Accissare. Nostræ etiam mulierculæ pueris sæpe minantur mulierem nocturnam. Lamiæ, mulieres quæ strigum instar infantium sanguinem sugunt, vel ipsæ striges, Perot. At ille colore spurcissimi humoris percussus, quo me lamiæ illæ infecerant, aspernatur, Apuleius lib. 1. de Asino. Terricolas lamias, Fauni quas Pompilijq; Instituêre Numæ, tremit has, &c. Lucilius apud Lactantium. Lamia secundū quosdam, mater fuit Scyllæ vnde Vergilius in Ciri, Ipsi seu Lamiæ mater sit, siue Crateis: quæ ex puella in monstrum versa infantes necare dicitur, quoniam omni sobole quam ex Ioue pepererat, à Iunone orbata est. Gyraldus de Empusa scribens, Nostro, inquit, hoc tempore quibus hoc phantasma muliebre apparuerit audiuimus. Legi qui putārent illud regis Dauidis meridianum dæmonium, huiuscemodi terriculamentū significare. Reperias etiam in plurali numero empusas dici, vt lamias. Nos de Empusa & onoscelis demonibus in Asino diximus: tribuunt autem etiam lamijs recentiores quidam (vt supra dictum est) equinos pedes, vt illis asininos. ... Aristophanes in Equitibus: vbi Scholia ... ὃν λέγουσι λάμιαν: Vt Gyraldus non rectè suspicetur apud Hesychium pro ... forte legendum μορμολύκειον.

Lamia viri nomen quo voracē significari dicunt, Cęlius. Aeli vetusto nobilis ab Lamo, &c. Horat. Carm. ... Erat enim Romę quædam familia nobilis Aeliorum (Heliorum Perottus,) à Lamo Antiphatis patre & Læstrygonum rege, qui Formijs regnauit, ortum habens, Calepin. Hoc nocuit Lamiarum cęde madenti, Iuuenal. ... ius familiæ etiam M. Cicero meminit. L. Lamia, nomen viri pretorij apud Val. Max. lib. 1. Lamię Syllani, ... ner Pij fuerit, mentionem apud Iul. Capitolinum alicubi legi, ni fallor. Caij Caligulę cadauer clam in Horto Lamianos asportatum est, &c. Sueton. Lucanis imperauit Lamiscus, cuius pedis digitus tertius à magno, similis ... pinę vngulę fuit, Heraclides in Politijs. Λάμιος vel Λαμίας, in Ecclesiazusis Aristophanis, vir quidam pauper & baiulus lignorum. Herophilen Sibyllam Iouis & Lamię Neptuni filiam tradunt, quę mulierum prima cecinerit oracula, Cęlius. Homo vorax, ἄνθρωπος λαιμὸν ἔχων, aliâs λαίμαργος (Mercerus interpres λαιμαργίας int. ...

tur) ab Aegyptijs picto scaro significatur: is enim solus piscium ruminat, & pisciculos quotquot accesserint deuorat, Orus. Μακκὼ & Λαμὼ (Suidas & Varin. habent Λαμώ) mulieres fuerunt stolidæ & deliræ: & Μακκὼ quidē dicta est παρὰ τὸ μάταια κοεῖν, ὅ ἐστι νοεῖν, Scholia in Equites Aristophanis: vbi μεμακκοακότα exponunt stultum & stupidum, non magis quam Maccò sapientem. Angelus Politianus condidit præfationem in priora Aristotelis Analytica Lamiæ titulo, in cuius initio, Mihi, inquit, etiam puerulo auia narrabat, esse aliquas in solitudinibus lamias, quæ plorantes glutirent pueros. Vicinus quoq; adhuc Fesulano rusculo meo, lucens fonticulus est (ita enim nomen habet) secreta in vmbra delitescens, vbi sedem esse nunc quoq; lamiarum narrant mulierculæ, quæcunque aquatum ventitant. Lamiam igitur Plutarchus habere ait oculos exemptiles. Hæc quoties domo egreditur, oculos sibi suos affigit: vagaturq́; per fora, plateas, quadriuia, &c. per conciliabula omnia, circumspectatq́; singula, scrutatur, indagat: nihil tam bene obtexeris vt eam lateat. Miluinos esse credas oculos ei: nulla eos preterit quamlibet indiuidua minuties, nulla eos euadit quamlibet remotissima latebra. Domum vero vt reuenit, in ipso statim limine demit illos sibi oculos, abijcitq́; in loculos. Ita semper domi cæca, semper foris oculata. Quæras forsitan domi quid agitet. Sessitat lanam faciens, atq; interim cantillat. Vidistis'ne obsecro vnquam lamias istas viri Florentini, quæ se & sua nesciunt, alios & aliena speculantur? Negatis? Atqui tamen sunt in vrbibus frequentes: Verum personatæ incedunt, homines credas, lamiæ sunt, Hucusque Politianus. Lamia (Λάμια, proparoxyt.) vrbs Meliensium (Maliensium, Strabo) Thessaliæ, apud Polybium, (de qua plura Suidas: Achelous est Lamiæ propinquus, Strabo lib. 9.) à Lamio (ἀπὸ Λαμίου, rectus esse potest tam Λαμίας quàm Λάμιος) Herculis filio: vel à Lamia muliere, quæ Trachinijs imperauit: in qua (circa quam, Strabo) & Lamicum (Lamiacum, Strabo) bellum. Alia est Ciliciæ, vnde gentilia Lamienses, Lamiotæ, Stephan. Idem Lamon, Λάμον, Ciliciæ fluuium esse scribit, & adiacentem ei regionē Lamusiam. Est & Λάμεια per ει diphthongum in penultima, mons Arcadiæ, Stephanus. Sunt & Lamiæ insulæ Plinio, &c. vide Indicem Plinianum. Λάμια, χάσματα. Etymologus. Varino Λάμβαι χάσματα sunt, & piscis: legendum forte λαμίαι, cum & lamia, vt dixi, piscis nomen sit. Λαμυρὸν, πολὺ, ἄθρουν, καταπιστικὸν, &c. Varinus. Thebani Demetrio regi subblandientes, Veneris Lamiæ templum excitarunt: erat autem eo nomine illius amica, ciuitatis pernicies à Comicis poëtis dicta, Cælius & Gyraldus. Lamia tibicina à Demetrio Poliorcete amata, &c. Athenæus lib. 13. Meretrici quidem Lamiæ nomen pulchrè conuenit: cum lamiæ, siue feræ, siue muliebria spectra, tum libidinis tum voracitatis vitijs infames existimatæ sint. Videntur enim meretrices, amantes suos quasi deuorare exhaustis eorum opibus, qua de re iocum in Capra scorto retuli, &c. Sic & Charybdin Horatius meretricem vocat: sic Diomedis filiæ equæ hospites deuorarunt, sic lupam pro meretrice dixerunt veteres. Et leporem meretricis nomen legimus. Damiam & Auxesiam deas Epidaurij coluerūt, vt terram eis fructiferam redderent, vti Gyraldus ex Herodoti lib. 5. refert, apud Pausaniam vero non Damiam, sed Lamiam legi scribit. Suspicetur forte aliquis lamiam feram aut spectrum nomen ab Hebræis tulisse n. litera in l. mutata, illis enim nemiot נמיות animalia sunt in locis desertis (rectus singularis est nemia) vt scribit Munsterus in Dictionario suo in voce ציה tziah.

Latax. Vide infra in Lutra, inter animalia Lutræ congenera.

DE LEONE.

A.

Leo Rex quadrupedum, nomen Græcum, λέων, cuius etymon in Philologia dicam, nō solum apud Latinos, sed plerasque etiam barbaras hodie in Europa gentes, vt infra patebit, seruat. Hebræi verò plura diuersaq; huius feræ nomina habent. ארי ari & אריה arieh, Deute. 33. leo est, Chaldæus eo in loco habet אריון arianan. Arabs אסד, asad. Persæ גהד, gehad. Septuaginta λέων, Hieronymus leo. ארי ari (inquit Munsterus) Chaldaice אריא aria, in plurali numero araijm & araiot

(araoth

(araoth schoagim,id est leones rugientes,Sophoniæ 1.genere masculino.) Itē figuræ leonum 3 Reg.7. Hinc ariel idem quod fortis 1.Paralip.11.& 2.Reg.23.volunt autem intelligi principem quendam.Isaiæ verò 29.& Ezech.43. accipitur pro altari holocaustorum secundum Hebræos,in quo ignis è cœlo delapsus cubauit, tanquā leo in spelunca:vel quod templum habuerit figuram leonis.&c. Ἀρχὶ,leo,Hesychius & Varinus. Ἀρουβ,leæna Syris, Iidē. Vtranq; vocem Hebraicam esse apparet:posterior quidem Chaldaica & pluralis numeri videtur.לביא labi,(nam litera postrema puncto caret) leo, לביאה lebiah leæna. Kimhi exponit ari,id est leonē: addit autem in commentarijs ari minorem esse,labi maiorem. Numerorum 23. iunguntur ambo nomina : ibi Chaldæus pro labi reddit ליתא leta, Arabs לבי lebu, Persa שר scher, Septuaginta & Hieronymus leonem. Locus ex Numeris citatus talis est,interprete Munstero:Ecce populus quasi labi (leo grandis) consurget:& quasi ari (leo) eleuabitur. Labi,leo prouecta ætate,Iob 38.Lebaim leones,Psalm.57.Lebaot,leænæ,Naum 2. ליש,laisch,Dauid Kimhi leonem magnum exponit.Chaldaica versio Esaiæ 30.catulum leonis interpretatur,Septuaginta σκύμνοι. Hieronymus leonē. Rursus Iob quarto Chaldæus pro laisch vertit laitha,quod vocabulum factum videtur ex laisch: Abraham Prizolenn.leonem intelligit:Septuaginta μυρμηκολέων vel potius μυρμηκολέων: Hieronymus tigris. Locus Iob.4.huiusmodi est,Munstero interprete: Rugitus leonis (arieh) atq; vox leonis (schachal) & dentes catulorum leonis (kephirim) euulsi sunt. Leo (laisch) perijt propter defectum victus, & catuli leonis (bene labi) dispersi sunt. Eruditus quidam nostræ ætatis hoc in loco per שחל schachal non leonem, quum aliud eius nomen adiunctum sit, sed cōgnatum leoni animal nempe leopardum intelligit: sed si hoc argumentū admittas, ne labi quidem aut laisch leonem significabit,cum arieh vsitatius leonis nomen in eadem sententia legatur. Leopardi quidem nomē Hebraicum esse nemer in panthera (quam recentiores leopardum dixerunt) docebimus. Verum & Septuaginta Osee quinto pro schachal πανθήρα conuertunt.Pro leæna,inquit Hieronymus,Septuaginta interpretati sunt pantherem: & tam nomen bestiæ quàm omnis bestia potest accipi. Atqui Dauid Kimhi schachal interpretatur arieh, id est leonem:& Commentarius kabuenaki nomen leonis,siquidem multa sunt ei nomina.Cōsentit Leui ben Gerson. Iob 4,Chaldęus pro schachal vertit schachala,Septuaginta & Hieronymus leænam.Iidem Septuaginta Prouerb.26.ἀποστελλόμενος,tanquam Hebraicè legerint שלח schalach:Hieronymus,leo. Psalmo 91.Chaldæus schachal catulum leonis interpretatur, Arabs אל פעי el phai. Hieronymus aspidem. Verba Osee quinto sunt hæc: Ego sum veluti leo (schachal) Ephratæis,& veluti catulus leonis (kephir) domui Iehuda. Et rursus Osee 13. Factus sum eis sicut leo (schachal) sicut pardus (namer,id est pardalis vel panthera) directus ad viā: deuoraboq; eos quasi leo, (labi,) Munsterus:nam Hieronymus pro schachal leænam reddit, vt solet. Septuaginta hic etiam pro schachal panther vertunt.Kephirim,leones,(melius,catuli leonum) Psalmo 104.כפיר kephir in singulari, Iudicum 14.quidam parum Latinè leunculum vertunt. Leo apud Hebræos, inquit D Kimhi secundū diuersos ætatis gradus diuersa sortitur nomina, in primo gradu vocatur גור gur, in secūdo kephir,in tertio arieh, in quarto labi, & in supremo laisch, Munsterus. Gur D.Kimhi cuiusuis animantis catulū,aut pullum nominari ait:ferè tamē per excellentiā de leonis catulo ponitur (vt σκύμνος apud Græcos) hinc pluralia gurim masculinū, & guroth fœmininum.Gur arieh, Deut 33 Hieronymus vertit catulum leonis. Septuaginta σκύμνον λέοντος:Chaldęus gur, Arabs schachel. Kephir author Concordantiarū catulum vel pullum animaliū exponit: ita fermè etiā Kimhi, nisi quod dicit kephir esse adultiorē quam gur. Psalm.17. Chaldæus שחצא schachaze.alibi filium aut catulū leonis interpretatur, Arabs אל שבל el schebal, Græcus σκύμνος. Hieronymus catulus leonis. Nahum prophetæ cap.2.arieh, leo:labi,leæna:cephirim, leunculi:gur, catulus leonis.omnia in vna periodo cōtinentur. Alsebha, inquit Bellunensis,est nomē commune ad omnes quadrupedes quę dentibus & vnguibus hominē mordendo laniandoq; aggrediuntur & aliquādo interimunt, vt leo, lupus, tigris. Hæc ille. Vetus interpres Auicennę lib.2.capite de carne, lupos vertere solet. Si super cortices quercus (ilicis) calcauerit zarim (aliâs sarim) id est leo, formidabit cōtinuò, Aesculapius. Hac de re alios authores citabo capite 4 hic de nomine quæritur. Videtur sanè zarim vox Persica: nā Num.23.pro labi, Persa scher (vel ser) posuit. Leonem Saracenis hodie sebey appellari, apud recentiorē quendam legi. Leo Italicè leone, Hispanicè león, Gallicè & Anglicè lyon, Germanicè & Illyricè *lew*. Vncia à recentioribus barbaris dicta fera, lonza ab Italicis quibusdam scriptoribus, leæna existimatur, vel pardus, vel panthera, vel lupus ceruarius, vt Fr.Arlunnus scribit: Ego pantheram esse suo loco demonstrabo.

B.

Leonum duo sunt genera:quorum alterum breuius,crispioreq; pilo, quod ignauius est: alterū longius, piloq; probiore, quod generosius est, Aristoteles interprete Gaza. Plinius eundem locum sic reddit, Leonum duo genera Aristoteles tradit, compactile & breue crispioribus iubis : hos pauidiores esse quam longo simpliciq; villo, eos contemptores vulnerum. Archoleontes nominantur in Gordiano iuniore Iul.Capitolini, Egnatius iubatos intelligit:sed & acroleontes,inquit,plerique probant. Atqui ego leones mares omnes iubatos esse puto (quanquam Oppianus de Libyco leone scribit, οὐκ ἐπιλαχνήεις) qui modo legitimi sint: nā leopardos. hoc est ex adulterio leænæ cum pardo natos ijs carere scio. Quid si archoleontes genus aliquod leonum prægrande intelligas? vt qui magnitudinis ratione cæteris præstare & quodammodo imperare videantur: nam & μήτρα vocabulum in compositione & magnitudinem & imperium significare videtur inter eiusdē generis animalia, vt ortygometra (Itali vulgò regem coturnicum vocant) ἀπὸ χηνῶν μήτρα. Sunt & μῆτραι in vesparum genere veluti duces apud Aristotelem, Gaza matrices vertit. Μητροκωμία inter vicos est, vt μητρόπολις inter vrbes. Leonum iubatorum centum pugnam primus omnium L.Sylla in prætura dedit : post eum Pompeius Magnus in Circo sexcentorum, ac in ijs iubatorum CCCXV. Plinius. Vbi per iubatos leones fortassis mares simpliciter intelligemus. Quod si quis apud Capitolinum archoleontas, leones nondum cicuratos intelligat, quasi agrioleontas, quoniam in eodem spectaculo leones mansuetos exhibitos dixerat, non contradicam.

Leones in Europa potius sunt & ea Europæ parte, quæ inter Acheloum amnem & Nessum est. Aristoteles. Et rursus alibi, Leo animal rarum est, nec multis nascitur locis: sed Europæ totius ea parte solū quæ inter Acheloum amnem & Nessum est. In Europa inter Acheloum tantum & Nestum amnes leones esse Aristoteles tradit, longè viribus præstantiores ijs quos Africa aut Syria gignant, Plinius. Circa Pæonium agrum atq; Crestonicum super amnem Chidorum Xerxe cum exercitu transeunte leones impetum dederunt in camelos &c. Herodotus lib.4. Et mox, Sunt autē per ea loca leones multi: terminus eorum est Abderorum flumen Nestus, & Achelous qui per Acarnaniam fluit. Nam nemo aut ad auroram trans Nestum vsquam gentiū viserit leonem in Europa, aut trans Acheloum

Acheloum ad Hesperum in reliqua cõtinente: sed in horum fluuiorũ medio leones gignuntur. Montana Thraciæ regio (inquit Pausanias Eliacorũ 1.) intra Nestum fluuium qui per Abderitarum regionẽ fluit, præter alias feras producit etiam leones, qui camelos quondam in Xerxis exercitu commeatum gestantes inuaserunt: hi sæpe in regionem circa Olympum euagantur montem, cuius latus vnum Macedoniam, alterũ Thessalos & Peneum flumen spectat. De Nesto amne scribit Plinius 4.11. vbi Hermolaus, Nessus fl. inquit, à Ptolemæo Ammianoq; Nessus appellatur, &c. Leones non gignit Peloponnesus, quod doctissimus Homerus nõ ignorasse videtur, cum aiebat, Dianã in Taygeto, & Erymantho Peloponnesi montibus delectatum fuisse in venandis apris, & ceruis: leonum autem non meminit & rectè quidem, quod hi ab ijs vacui essent, Aelianus. Leones nostro tempore nusquã in Europa nasci certum est: nisi ex industria fortasse hominis; Florentiæ, Niphus. Leones & tigrides in regionibus ad Orientem & Austrum nascuntur, quòd maiorem caloris copiam hæc animalia desiderent, Cælius. Magnus in Libya inquit Oppianus, leonum numerus est, Οὐκέτι λαχνήεις, ἀλλὰ ψιλὸς ἠδὲ δέρμα ἀγλαή. Σμερδαλέοι (lego σμερδαλέος scilicet χρὼς λεόντων) δ' ἐπὶ πρόσωπα, & αὐχένα πᾶσι ... Ἠδὲ μέλαν κυάνοιο ... Videtur autem hic sensus: Libyci leones non similiter vt alij multo pilo, nec ita splendido vestiuntur. Facies eis & ceruix horribiles. Corpus vniuersum ex cœruleo colore ad nigrũ inclinat. Addit preterea robur eis immensum esse, & leones omnes facilè superare. Gillius hunc locum ineptè transtulit. Si à Libya dictæ essent Lucæ boues, fortasse pantheræ quoq;, & leones, non Africanæ bestiæ dicerentur, sed Lucæ, Varro. Abyla promontorium Africæ Leones continet in supercilijs montium habitãtes, Philostratus. Mauritania leones alit, Strabo. Qui montes frigidos incolunt Leones, minus habent atrocitatis & ferociæ: quantò feruidioribus verò locis degunt, tanto maior eorũ rabies & audacia est: velut in Temesnæ & Fessæ regnorum cõfinijs, Angad deserto iuxta Telensinum, quiq; inter Hipponam & Tunetum degunt, quos inter celebriores & truculentiores totius Africæ Leones referunt, Io. Leo Africanus. Vltra Catadupa Nili procedens Apollonius & comites, viderunt leones & pantheras, Philostratus. Circa Meroën Astaboras & Astapas influunt: Hæc loca leones alunt, qui sub canis exortum à maximis culicibus hinc expelluntur, Strabo lib. 16. Vide infra in D. Apollonio, cum ad mare descenderet, dextra quidem Gangen, sinistra verò Hiphasin fl habenti, multi leones occurrerunt, Philostratus. In parte Syriæ contermina leones & pardales plures maioresq; reperiuntur quàm in Libya, Diodorus. Aethiopicum quandoq; leonũ genus in Libyam migrat, mirandum aspectu, colore nigro, bene comatum, capite amplo, pedibus hirsutis, oculis igneis, solo ore ex fuluo rubicundum, μοῦνοι ξανθῆς φοινισσόμενοι στομάτεσσι, Oppianus: addit autem visu, non auditu, cognitum sibi Aethiopicum leonem. Ciliciæ quod syluestre est efferatur plurimis bestijs & leonibus immanissimis. Leonũ alij ad Istri ostia, alij robore Istrianis inferiores in Armenia & Parthia nascuntur, crasso collo & capite magno, oculis lucidis, supercilijs densis & ad nasum dependentibus (sic verto ex Oppiano) collo & maxillis comantibus, Gillius apud Aelianum: sed Aeliani Greci codices nostri non habent. Locus omnino ex Oppiano sumptus est. Is Istrianos Armenijs eosdem facit, his versibus: Τοὺς μὲν ... πολυβενθέος ... ἄγχι ... Ἀρμενίης, &c. Alios vero, inquit idem, Eremborum (id est Arabum) fœlix terra producit: his quoq; ceruix & pectus hirsuta sunt, oculi tanquã igne micantes, omniũ præstantissimi, sed pauci. Circa Aden Arabiæ vrbẽ montes visuntur excelsi: vbi magna leonũ copia est, qui hominibus, vbicunq; possunt, plurimũ nocent. Itaq; nisi multi homines coniuncti, vt minimũ circiter centum, pariter incedant, non sunt tuti per istos montes, Vartomanus. Leones, Lupi, pardales abundant circa Arabiam, Agatarchides. Leones qui generantur in terra Coratenorũ (inquit Albertus, ex Auicenna vt suspicor) & præcipuè apud Hyconium (Hyrcaniã forte) ferociores & audaciores sunt ijs qui austrum & meridiẽ versus gignuntur. Cæterũ in quarto climate vel prope illud nati, timidiores sunt & infirmiores, quòd cœli illius constitutio cũ temperamento ipsorũ non cõueniat. Circa Hyconium quidẽ adeo feroces sunt, vt pauci venatoribus capi queant, cũ tamen non sæpe noceant hominibus, Hęc Albert. Leonũ color in Syria tantũ niger est, Plin. nos iam ex Oppiano Aethiopicos etiã nigros esse diximus. De leonibus Mesopotamiæ, qui à culicibus infestati oculis, vel in flumina se dantes pereũt, vel oculos vnguibus lancinando effodiũt excæcanturq; capite 4. dicã. Terra India animaliũ mater optima, leones etiã fert maximos, qui immanissimi dicuntur: pelles eorũ aspectu nigræ sunt, & horridæ & formidolosæ. Capti mirum in modũ mansuescunt (vt capite 4. dicam,) Aelian. Leones in regno Narsingæ plurimi, periculosa faciũt itinera, Vartomanus Rex Tartarorum habet leones maximos atq; pulcherrimos, maiores illis qui sunt in Babylonia: in quorũ pilis radioli quidã varij coloris apparent, scilicet albi, nigri atq; rubei, & illi quoq; docti sunt artẽ venatoriam. Nam plurimũ prosunt venatoribus, ad capiendum apros, vrsos, ceruos, capreas onagros, atq; boues syluestres. Duci autẽ solent duo leones in vehiculo quodã dum venatum itur sequente vtrunq; eorũ caniculo paruo, Paulus Venetus. In Tartaria leones alij nigri alij rubei coloris inueniuntur, Idẽ. Et alibi, In prouincia Abasiæ nascuntur leones, leopardi, &c. Et rursus, In prouincia Gingui sunt plurimi leones, vt etiam præ timore eorũ nullus audeat noctu extra domos dormire: nam quoscunq; inueniunt lacerant atq; deuorant. Naues quæ ascendunt & descendunt per flumen, propter leonum metum ad ripam non ligantur, sed in medio fluminis anchoris eiectis retinentur, alioquin leones noctu naues ingrederentur & quicquid viuum in eis reperirent deuorarent: (quomodo capiantur in E. dicam.)

Leones fului sunt omnes, Aristoteles. Et in Physiognom. ... Poetæ leonem aliàs fului aliàs flaui epitheto insigniunt, Græci ξανθόν. In nonnullis regionibus nigros, alibi ex cœruleo nigricantes inueniri leones iam supra dixi. Leo corpore longo est, Cardanus. Corpus totum articulatum (...) & neruosum habet, nec mollius nec durius iusto, Aristoteles in Physiognomicis, vbi etiã totius corporis leonini speciem & singula eius membra, formã virilem (ideam viri) præ cunctis animantibus maximè referre ait: vt pardalin, fœmineam. Leo validus est pectore & priore corporis parte, ac degenerat posterioribus membris, Macrobius. Interiora omnia canib. similia continentur, Aristoteles. Interiora eius sunt canis, & dentes etiã nisi quòd maiores sunt: exteriora vero sicut cati, Albertus. Leonem ferarum regem esse argumento sunt, pectus, genua, incessus, saltus & celeritas cursus, visus, iuba, os cataphractum (nimirum dentibus) latera firma, nerui solidi, vngues magni, ..., Philes. Leonum genus alterum breuius, crispioreq; pilo est, (crispioribus iubis, Plin.) alterum longius piloq; probiore (pilo recto & simplici, Aelianus: longo simplicią; villo, Plinius:) idemq; generosius est, & vulnera contemnit: illud ignauius & pauidius, Aristoteles. Pilus leoni non rectus anterius, sed mollis ac flexus, breuior parte postrema, Cardanus. Quoniam pili tum plani recti que (...) tum valde crispi timiditatem significant: qui summa tantum sui parte crispi fuerint (...) animositatis indiciũ erunt, vt ex leone patet, Aristoteles in Physiognom. Et alibi in ijsdem, Collum leonis scribit pilis (θριξὶν) induci flauis, ... ἀγαν

ἔχει ἀπεστραμμέναι: ἀπεστραμμένας vocans quas alibi [illegible] quidem non aliud est ei quàm [illegible] vt ipse deriuat. Et rursus, Pili molles timidum, duri fortem designant: argumento sunt omnia animalia: timidissima enim, quæ mollissimo pilo, vt ceruus, lepus, ouis: fortissima verò, leo, aper, eademque pili durissimi. Quadrupes nulla est, quæ pilos sicut homo vel in palpebra inferiori habeat, vel in alis vel in pube. Sed vice eorum alijs prona totius corporis hirsuta habentur, vt canibus: alijs crista (λόφια) adiuncta est, vt equis, cæterisq; generis eiusdem: alijs iuba, vt leoni mari, Aristoteles. Et alibi, Caret leæna iuba, maris hæc propria est. Pili equis in iuba largi, in armis leoni Plinius. Lucianus in Cynico, Καὶ τὸν πώγωνα κόσμον ἀνδρὸς [illegible] ὥσπερ [illegible] λεόντων [illegible]. Leoni præcipua generositas, tunc cum colla armosque vestiunt iubæ. Id enim ætate contingit è leone conceptis: Quos verò pardi generauêre, semper insigni hoc carent: simili modo fœminæ (hoc est leænæ
10 iuba carent, similiter vt leopardi,) Plinius. Et alibi, Turrigeros elephantorum miramur humeros, leonum iubas, &c. In rationis expertibus mari præstantiam quandam natura largita est, iuba leo antecellit fœminam, serpens crista, &c Aelianus.

Leonum ossa medullis carent, Aelianus. Leonis ossa robusta & solida sunt: & cum exiguam admodum & perobscuram medullam contineant ea prorsus carere videntur. Aristoteles. Leo ossa maiora, fortiora & duriora habet proportione corporis sui quàm cætera animalia, Albertus. Animalibus magnis adminiculo opus est maiori, validiori, & firmiori: atq; inter magna ijs potissimum tali opus est adiumento, quę violentiora sunt. Quamobrem mares ossibus durioribus constant quàm fœminæ: & quæ carniuora sunt, quàm quæ alio cibo vescuntur: ijs enim victus per dimicationem acquiritur: velut leonis ossa adeò dura sunt, vt ex ijs percussis ignis quasi ex silice excutiatur, Aristoteles de Partib. 2.9. Item in historia anim. 3.20. Quanquam medulla inquit, non nisi inclusa ossibus
20 est, tamen non ossa omnia medullam intra se cōtinent, sed ea tantum quæ caua habentur: tametsi ne ipsa quidem omnia cōtinent. ossa enim leonis partim nullam, partim exiguam habent: quamobrem nullam omnino medullam leones habere nonnulli putarunt. Hoc quidem in loco concedere videtur Aristoteles ossa leonum quædam caua esse, nō omnia solida, quod alibi asserere videtur, vt & Aelianus & Philes leonis ossa caua esse simpliciter negant. Leo (inquit alibi Aristoteles) nullam omnino habere medullam in ossibus suis videtur, quòd admodum exiguam ac tenuem habeat eamq; in paucis ossibus: solis enim inferioribus atque brachijs. Constat profectò leo præcipuè omnium animalium ossibus solidis: sunt enim adeò dura, vt ex eis concussis, ignis velut è silice elidatur, Aristoteles & Aelianus. Epicurus in epistola apud Athenæum lib. 8. ridet aliquot obseruationes Aristotelis tanquam aut nimis curiosas aut parum verisimiles, & inter cæteras ὅτι λέων στερεὰ [illegible] ἔχει τὰ ὀστᾶ [illegible] αὐτῶν, ὥσπερ ἐκ λίθων πῦρ [illegible]. Medulla leoni in femorum & brachiorum ossibus paucis, exigua admodum: cætera tanta
30 duritia, vt ignis elidatur velut è silice, Plinius.

Leo capite validissimo est. Aristoteles: fortissimo, Plinius. Mediocri, Aristoteles in Physiognom. magno, Cardanus. Faciem (πρόσωπον) habet magis quadratam, non valde osseam, Aristoteles. Cælius tamen, authore non citato faciem leoni rotundam tribuit, eoq; nomine Solem referre ait, cum & in ambitu radiorum quadam imagine pilos gerat. Frons ei quadrata, in medio magis caua, eminente supercilia & nasum versus veluti nube, Aristoteles. Et rursus de fronte scribens, Οἱ μικρότερον ἐπίπεδον ἔχοντες [illegible] τετράγωνον σύμμετρον τῷ μετώπῳ ἔχοντες, μεγαλόψυχοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Videtur autem nihil aut parum interesse, frontem, aut frontis epipedon, id est superficiem dici. Nam Adamantius de frontis inspectione sic scribit, [illegible] τετράγωνον [illegible] ἔχειν [illegible] λόγον [illegible] ἀνδρείων [illegible]. Cæterum id quod nubis instar supercilia & nasum versus in ima fronte prominere leoni scribit Aristoteles ἐπισκύνιον propriè vocari coniicio. Est
40 enim ἐπισκύνιον pellis supercilij quæ flectitur obtenditurq; leonum oculis, teste Eustathio Iliados ρ. Τὸ ἐπάνω τῆς ὀφρύος, Scholiastes Nicandri. Τὸ [illegible] τῶν ὀφθαλμῶν μέρος [illegible] τοῖς ὀργιζομένοις, Scholia in Iliados ρ vbi Homerus de leone venatoribus irato scribit. Πᾶν δέ τ' ἐπισκύνιον κάτω ἕλκεται ὄσσε καλύπτων. Σκύζει leo dicitur vbi ira feruidus, ac turba canū circumuallatus defixis in terram oculis consurgit in prælium. (Σκυδμαίνειν, [illegible] λεόντων, ἐπὶ τοῖς ἀφαιρουμένοις σκύμνοις ὀργίζεσθαι. [illegible] σκύμνος [illegible] συστολὴ τοῦ σκύλακος [illegible]) [illegible] Homerus Iliados vltimo, Varinus. Apud eundem plura, si libet, lege de verbo Σκύζεσθαι.) Cæterum eos qui vultu ita demisso & supercilijs laxatis sunt, siue præ ira siue præ tristitia. Scythicum tueri, & [illegible] (quod paragrammatismo inde videri potest detortum) & [illegible] & σκυθρωπάζειν dicimus: nostri etiam lingua vernacula [illegible], quasi ad verbum nubilare di-
50 cas: quòd facies eorum nō serena sed nubila nec frons exporrecta, sed laxata rugosaq; appareat: sed hoc communiter propter tristitiam & paruam quoque molestiam multis accidit. Atrocior verò magisque Scythicus ille aspectus, quem nominamus *schützlich*, tanquam à Scythis nomine facto: nisi quis malit à verbo *schützen*, quod est, defendere: quòd huiusmodi obtuitus sit hominis pro vita defendenda pugnantis: vt forsan à scuto quo milites proteguntur, deriuatum habeamus nomen *schütz* & verbum *schützen*. Quamobrem Aristoteles, vt iam citauimus leoni, (cuius talis perpetuò facies est, vt qui perpetuò etiam ita affectus sit) aliquid nubis instar circa supercilia prominere scribit.

Ταῖον ἐπισκυνίου [illegible] Theocritus Idyl. 25. de Hercule. De episcynio in homine & moribus inde iudicandis, scribit Adamantius lib 1. capite 12. [illegible] ἄγνωμοι, Aristot. in Physiogn. Vetus interpres sic reddit, Leo supra frontem iuxta nasum (melius forte, è regione
60 nasi) pilos habet inclinatos: postrema verba omittit: & videntur sanè corrupta: legendum forte [illegible] pro ἄγνωμοι. Alibi enim eodem in libro sic legitur. Οἱ τὰ μετώπια [illegible] τῆς κεφαλῆς [illegible] ἐπὶ τοὺς λέοντας. Vetus interpres, Qui id frontis quod est ante caput eleuatum habent, liberales sunt: referuntur ad leones: quasi non ἀνασιλλ... sed ἀνατείνει legerit: ἀνασιλλ... quidem participium ab [illegible] non rectè formatur, sed ἀνατεταμ... vel passiuè potius, requirente sensu, ἀνεσταλμένον. Sed ex inspectione leonis potius quàm Græcæ linguæ peritia emendari hi loci possunt.

Oculos habet charopos, concauos, non admodum rotundos, nec nimium oblongos, magnitudine mediocri. Cælius tamen oculum ei permagnum esse scribit. Charopi & canini [illegible] oculi [illegible] valde caui verò malигni sunt, & simiam referunt. Adamantius. Oculi parum caui [illegible] magnanimum innuunt, argumento sunt leones, Aristoteles. Fronto canes pastorales laudat [illegible]
70 hoc est, rauos oculis & leonina specie. [illegible] epitheton ex oculorum [illegible] in [illegible] est,

[illegible] inquit

(inquit Erythræus in Indice Vergiliano:) Ex quo & Aristoteles leonem charopôn vocat, quem Catullus cæsium appellauit, id est glaucum: quia glaucis oculis præditum hoc animal aspectu horribili apparet, Hæc ille. Sed oculos glaucos & charopos confundit, vt & alij quidam recentiores: Aristoteles manifestè distinguit, vt cum scribit in Physiognom. Οἱ δὲ μὴ γλαυκοὶ, ἀλλὰ χαροποὶ, εὔψυχοι, ἀναφέρεται ἐπὶ λέοντας καὶ ἀετούς. Adamantius etiam libro primo Physiognom. Oculi varij, inquit, cum charopo colore frequentius quàm glauco contingunt. Et rursus, Charopi oculi à nigris varietate differunt: fiunt autem pluribus modis: nam si quis simpliciter inspiciat, nigros putabit: sin accuratius, grana quædam videbit, quorum quædam ruffa sunt non admodum tamē, alia magis minúsue alba: alia pallida, vel simpliciter, vel ruffo simul nigróue admixto: alia deniq; cruenta, &c. Qui plura super hoc colore desiderat, legat Cælium 13.8. Nos etiam de colore charopo & rauo plura afferemus infra in b. Leonum pupillæ præfulgent, & dilucidissimum continent humorem, ita vt videantur ignitæ, Plutarchus & Aphrodisiensis: Plura vide capite sequenti de visu ipsorum. Acri sunt intuitu leones, Cardanus. Leo oculis patentibus atq; igneis cernitur semper, Macrobius. Apertis cum oculis dormire (propter genæ superioris breuitatem) capite tertio dicetur. Supercilium ei prægrande, Aristot. Nasus crassior quàm tenuior, Idem. Et rursus, Οἱ τὴν ῥῖνα ἄκραν ἔχοντες, ... ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς κύνας. οἱ δὲ τὴν ῥῖνα ... ἔχοντες, ἄκραν μὴ ἀμβλεῖαν δὲ, μεγαλόψυχοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Locum hunc mutilum esse apparet: nec potest ex veteri translatione, vbi magis etiam mutilatur, farciri: ex Adamantio potest, cuius verba subijciam. Ῥῖνες τὸ ἄκρον ἁδρὸν καὶ ἀμβλὺ καὶ στρογγύλον ἢ κεχηνὸς εἰ θεάσωμαι, τοῖς ἔχουσιν ἀνδρείαν καὶ μεγαλαυχίαν μαρτυρεῖ, ὡς λέοντος ἐοικὸς ἢ κυνῶν τῶν γενναίων. Superior maxilla non prominet, sed æqualis inferiori est, Aristot. Rictu oris est amplo, Cardanus. Στόμα ἔχει εὐμέγεθες. hoc est: os amplum habet (non, vt quidam vertit, iustæ magnitudinis,) Aristotel. Idem alibi os resciſſum ei tribuit. Labra tenuia in ore magno, ita vt partes superiores inferioribus superiniectæ sint, eademq; laxa iuxta labiorum angulos (συγχειλίας Græci vocant. sic autem legendum ex Aristotelis Physiogn. de labris, non ἀχειλίας: item non χῶρες, sed χαλαρά) animi magnitudinem & fortitudinem significant, cum in leonibus huiusmodi habeantur, Adamantius. Vide supra de Cane H. d. vbi etiam diximus summum leonis nasum rotundū, crassum & solidum esse. Leo dentes habet serratos, Aristoteles. Dentibus serratis prædita dicuntur, quæ dentes teretes & acutos habent, vt lupus, canis, leo, Aelian. Eorum quæ dentes habent serratos nonnulla non amittunt caninos, vt leones, Aristoteles. Et alibi, Dentes eos tantummodo mutat leo, qui canini vocantur (quod & Plinius scribit) quatuor, duos superius, totidemq; inferius, idque sexto mense ætatis fit. Leonibus ac pardis omnibusq; generis eius, etiam felibus, imbricatæ asperitatis lingua, & limæ similis attenuansq; lambendo cutem hominis. Quę causa etiam mansuefacta, vbi ad vicinum sanguinē peruenit saliua, inuitat ad rabiem, Plin. Leoni ceruix osse vno rigida constat nec vertebris vllis iungitur, Aristoteles & Aelianus. Leoni & lupo collum osse perpetuo riget. Aristot. lib. 4. de partib. Ceruix leoni tantum & lupo & hyænæ, ex singulis rectisq; ossibus riget, Plinius. Nō constat articulatis ossibus, nec flectitur, sed sequitur τῇ στροφῇ τοῦ σώματος, Philes. Spondyli in ceruice nulli, caro dura ac si tota sit neruus, eoq; retrospicere non potest, Rasis & Albertus. Scaliger tamen id negat. Vide in Hyæna B. De iuba ceruicis in pilorum mentione dictum est. Qui ceruicem parte posteriori hirsutam habent liberales (ἐλεύθεροι, lego ἐλευθέριοι, vt & alibi de leone scribitur, & sic vetus interpres quoq; vertit) sunt, argumento leonum, Aristot. Quibus collum magnum quidem (τράχηλος εὐμεγέθης) sed non nimis crassum est, magnanimi censentur, quòd leones repræsentent, Aristot. Et alibi, Leo collum habet oblongum, crassum, moderatum: vbi forte legendum, nō παχὺν σύμμετρον, sed παχὺν συμμέτρως, id est moderatè crassum, ne sibi contrarius videatur. Idem est enim dicere, non valde crassum, & moderate crassum. Ideo natura leonibus, sicut & vrsis & tigribus angustiora (breuiora intelligo) creauit colla: quia in terra ceruicem & ora non deijciunt pascendi gratia: sed aut ceruum inuadunt, aut bouem ouemq; discerpunt, Ambrosius. Οἱ τοῖς ὤμοις ἐπανακεκλικότες, ἐγκεκυφότες (malim ἐγκεκυφότες) μεγαλόφρονες, ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Aristoteles. Adamantius eandem sententiam sic expressit, Οἱ δὲ ἐν τοῖς ὤμοις ὑποκεκυφότες, καὶ ἅμα πρόσω κεκυφώς (cui opponitur rectus & alta ceruice, vt equus) μεγαλόνοια καὶ ... εὐήθες, ἵππος γὰρ καὶ λέων βαίνει. Humeros leo validos habet, Aristot. Pectus quoq; robustum, νεανικὸν, Idē. Validus est pectore & priore corporis parte, ac degenerat posterioribus membris, Macrob. Leoni vis summa in pectore, Plinius. Pars circa iugulos (κλεῖδας) soluta magis quàm compacta est, Aristot. Metaphrenon (superior in medio dorsi pars, inter scapulas) latum, Idem. Costis & dorso valde firmis est, ... Aristoteles. Leoni ventriculus arctior est, nec multo amplior intestino, Idē. Infirmus parte ilium est contra ictus, sed reliquo corpore multas patitur plagas, Aristot. Circa coxas & femora parū carnis habet, Idem. Leæna duas in ventre mammas habet, Arist. 2.1, vbi Gaza omisit. Et rursus, Leo binas tantum mammas medio ventre gerit (quod & Plinius scribit:) non quia parcissimè generat: nam plures quàm duos interdum æditised quòd lacte abundat: cibum enim quem rarò assumit, quoniā carniuorus est, in corpus absumit. Medio ventre graciles (οἱ ζωνοὶ, vsitatius εὔζωνοι) venationis studiosi sunt, argumento leonum & canum, Aristot. Longa leoni cauda, quam quatit persæpe, eiusq; verbere se stimulat ad pugnam vt capite quarto dicam. Græci in leone caudam alcæam vocant. Ἀλκαία, κέρκος, οὐρὰ ἡ τοῦ λέοντος, Hesychius. Et propriè quidem, inquit Varinus, leonis cauda alcæa dicitur, quod per eam se stimulet εἰς ἀλκὴν, hoc est ad fortitudinem vel defensionem, vt pluribus dicemus cap. 4. in mentione fortitudinis eius: vbi & de stimulo quodam veluti corneo, quē aliqui caudæ eius inesse dicunt, loquemur. Callimachus impropriè de muscis dixit ἀλκαίας ἀφύσσ... legendum forte, ἀλκαία κἀφύσσει hoc est musca oris aculeo, quo pro lingua vtitur, vorat glutitq;. Vel, Alcæa dicitur ... vt leo, taurus, canis, & alia, Varinus. Alcæa non tantum leonis est, sed & equi & bouis, & similium, quæcunq; cauda se defendunt (aut ad defendendū excitant.) Idem ex Lexico Comico. De alcæa in musca plura dicam in historia eius. Leonis caudæ infima parte setosus est caulis, Plin.

Crura valida & neruosa, Aristotel. Leoni pro talo tortuosum quiddam in anfractum est, quale effingunt, (... quales fortassis talos pro ludis effingunt,) Idem Lynx tantum digitos habentium simile quiddam talo habet: leo etiam nunc tortuosius, Plin.

Leonum pedes priores quinis distinguuntur digitis, posteriores quaternis, Aristotel. 4.12. de partib. qui locus apud Plinium 12 43 corruptus est, vt in Lupo docebimus. Leo aduncis est vnguibus, Idem: maximis ac durissimis, Cardanus. Mirum pardos, pantheras, leones, & similia, condito in corporis vaginas vnguium mucrone, ne refringatur hebeteturue, ingredi, auersisq; falculis currere, nec nisi appetendo protendere, Plinius. De vestigijs & gressu leonis capite proximo agetur.

C.

Ferarum aliæ montanæ vt plurimum sunt, vt leones: aliæ palustres, vt apri, &c. Pollux. Leo cacumina montium amat. Author obscurus. Leo acutissimi visus est (vnde & nominatus apud Græcos creditur, vt in Philologiâ docebo) nec vnquam omnino admittere soporem fertur, sed oculis patentibus somno frui, vt inferius dicam, vbi de somno eius loquar. Leones per Solem ingredi acriorem non patiuntur: sunt enim acie oculorum acutiuscula, & ignem (vt quarto capite pluribus indicabitur) interdiu ob eam rem fugiunt, Aphrodisiensis problematum 1. 66. Præfulgidas ei & quodammodo igneas esse pupillas, præcedenti capite dictum est. Βλοσυρὸς inter leonis epitheta apud Pollucem est, à visu truce & torno: ὁ τὸ βλέμμα περιγοργὸν, παρὰ τὸ στρεφόμενον [illegible] βλέπων, ἢ ἀπὸ [illegible]. Eustathius apud Homerum. Leones odorati, apud Lucanum: clarent enim olfactu adeò vt adulterium leenæ cum pardo odore sentiant mares. Sagacissimè, vt audio, odorantur: ideoq; mansuefacti ad venandum ducuntur, Aelianus. Gradiuntur leones pedatim, id fit cum pes sinister non transit dextrum, sed subsequitur, Aristot. & Plinius: qua de re plura in Camelo dixi, capite 3. Græce quidem Aristoteles hoc incedendi genus κατὰ σκέλος vocat, quod Varinus statim post λέων vocabulum (nescio ex quo grammatico) non rectè interpretatur pro pedetentim & modicis passibus, vt contrarium eius sit μακρὰ βιβάζων apud Homerum, ἐπὶ σκέλος vero (ἐπὶ enim præpositione vtitur non κατὰ) apud eundem [illegible], Iliad. λ. Theodorus Gaza non κατὰ σκέλος solum pedatim vertit, in loco iam citato, qui de proprio leonis gressu est, Plinium imitatus: sed alibi etiam vbi Aristoteles scribit leonem cum à venantium multitudine cedere cogitur, βάδην discedere: sensim pedatimq; discedere reddit: quod ego homonymiæ vitandæ causa non probo, pro βάδην pedetentim potius quàm pedatim translaturus. Incessus leoni νεανικὸς, id est strenuus est, Aristoteles in Physiogn. Et mox, Incedit autem tardè, & passibus multum distantibus, καὶ διασαλεύων ἐν τοῖς ὤμοις (hoc est, vt conijcio, humeris etiam ad singulos passus commotis, nimirum vt milites nostri solent cum hastati per vrbem ostentationis gratia incedunt.) Eandem rem Adamantius, vt superius quoq; recitaui, sic effert: ὁ δὲ ἐν τοῖς ὤμοις [illegible] καὶ ἅμα [illegible] λέων βαίνει. Tria sunt quę optimè incedunt, imò quatuor bene ordinant gressum: Leo qui fortissimus est inter bestias, & non auertit se à conspectu cuiusq;, &c. Prouerb. 30. Cum insequuntur, nisum (postremum) saltu adiuuant: cum fugiunt, non valent salire, Solinus: qua de re plura dicam capite quarto in fortitudinis eorum mentione. Vngues retrahunt, ne hebetentur, veluti in vaginas, vt feles etiam, & similia, vt præcedenti capite circa finem retuli. Albertus, cum per loca lapidosa ingrediuntur, potissimum id eos facere scribit, & ita suis quasi armis parcere. Plutarchus ita incedere ait, non solùm, ne aciem vnguium retundant, sed etiam ne ansam vestiganti præbeant: Vide capite quarto, in historia amoris ipsorum erga catulos. Leo cum cursu citato fertur, propositi cursus metas transit, quòd præ vehementia spiritus retinere se nequeat, Scriptor de nat. rerum.

Rugire proprium est vocis leonis, Ael. Spartianus. Tigrides indomitæ rancant, rugiuntq; leones, author Philomelæ, qui primam huius verbi corripit, Despauterius produci ait, sed testimonium non adfert. Quintianus quidem in Theocrisi producit. Pontanus libro 1. Amorum mugire de leone dixit, At quondam Libycis leo dum mugiret arenis. forte quòd primam verbi rugire producere nolebat. Rugitus leoni asper. Canes Albani vltro leones rugitibus insonant, Solinus. Fremere idem quod rugire: vnde illud apud veterem quendam poëtam, passam fecêre fremendi, Varro à leonibus ductum ait. Βρέμειν quidem apud Græcos de sonitu ignis, ventorum, & fluctuum (vt fremere etiam & fremitus apud Latinos) vt Varinus scribit, propriè accipi solet: sed ab eodem verbo leones ἐριβρεμέται & ἐρίβρομοι à poëtis cognominantur. Fremere quidem & fremitus apud Latinos, de equi etiam hinnitu vsurpantur. Fremit leo ore cruento, Vergilius 9. Aen. Vasto & graue murmur hiatu infremuit, Lucanus de leone. Leo in viros prius quàm in fœminas fremit, Plinius. Auditur quantum Massyla per auia murmur, Innumero quoties sylua leone furit, Martialis. Non fremit infantes leo nisi magna fame, Plin. libro 8. Leo frendens, Silius libro 10. Ouidius in Arte amandi apram frendentem dixit. In domo Circes, cum præternauigaret Aeneas, audiebantur Leones sera sub nocte rudentes, &c. Leonum vox, βρύχημα, βρυχηθμὸς (quas voces in Oppiano legi) βρυχᾶσθαι, [illegible], Pollux. Βρυχᾶται [illegible], Ammonius. Οἱ δὲ λέοντες ἐβρυχῶντο φωνοῦντες, Suidas ex authore innominato. Oppianus de equis cheropis dixit, Καὶ μένοι τετλᾶσι λεόντων ἄντια βρυχὴν. Βρυμάζει, λέων ἢ [illegible] φωνῇ, Varinus: huic similia videntur verba, significatio quoq; [illegible] & [illegible]μᾶσθαι. Leones iuuenes prædam nacti, clamore in vitulini mugitus formam contemperato, signum dant: vocantque seniores, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Animalia fortia vocem ædunt grauem, vt leo & taurus, Aristot. in Physiog.

Leo quamuis in edendo ferocissimus sit, tamen pastus, & fame iam vacans, facilis mitisq; maiorem in modum est, Aristot. & Philes. Satiati, innoxij sunt, Plinius. In fame, summo periculo ei occurritur: postea verò quàm cibo completus est, mansuescit, & simul lusionibus delectari fertur, Aelianus. Non pascitur mas cum fœmina; sed vterq; separatim: Vide capite quarto in fortitudinis ipsorum mentione. Vescitur leo carnibus crudis, vnde ὠμηστὴς Oppiano dicitur, quarto de piscatione: communius est ὠμηστὴς: synonyma; [illegible]. Vesci eos alternis diebus Aristoteles tradit, Plinius. Cibus ei nunquam deest: sed per vices nunc edit, nunc laborat, (venatur,) Oppianus. Cibo nunquam caret, quòd ad illius inquisitionem haudquaquam segnis sit, Aelianus. Non vescitur nisi ex venatione, nec venatur nisi semel in die, Auicenna. Leo animal est valde calidum & siccum, & non potest diu nutriri lacte, Albertus. Ὥς τε λέων ἐχάρη μεγάλῳ ἐπὶ σώματι κύρσας, Homerus Iliad. γ. Scholia exponunt, μεγάλῳ ζώῳ, quoniam cadauer attingere leonem negetur. Et rursus Iliad. σ. [illegible] μέγα πεινάοντα δίεσθαι, sic nec duo Aiaces Hectorem à Patrocli cadauere. Ἀπὸ σώματος [illegible] λέοντα. Ioan. Tzetzes [illegible] leonis, corpus viuum non mortuum accipiendum asserit. Et præterea ibidem, Leonis, inquit, & aquilæ cadauera non degustant: sed quod viuum comprehenderint edunt: nec postea ad idem, si quid relictum sit, redeunt. Cuius rei aliqui causam afferunt fœtorem: mihi verò per superbiam quandam id facere videntur, cum in suo vterq; genere regiam dignitatem obtineat. Cæterum de captis inclusisque tum leonibus tum aquilis, non habeo quod dicam: putârim tamen non mortua solum corpora illos deuorare, sed etiam ex melle placentas & huiusmodi. Et talis fuit leo quidam Appollonij temporibus (de quo dicemus in H. b.) quem ille Amasidis animam habere aiebat, Hactenus Tzetzes. Leo vescitur quidem carne ritu cæterorum sylucstrium ferratorum, sed cibo

incontinenter admodum vtitur, multaq; deuorat solida, sine vllo discrimine, mox nihil triduo, aut certè biduo edit: ferre enim inediam potest, vt qui iam ad multam satietatem repletus est, Aristoteles. A saturitate leones [illegible] triduo cibis carere Aristoteles tradit: & quæ possint in mandendo solida deuorare (quod & Aelianus scribit) nec capiente aluo, coniectis in fauces vnguibus extrahere, vt (si fugiendum sit) non in satietatem abeant, Plinius. [illegible], Philes. Expletus vel triduo vel quoad prioni cibi concocti sint, vt etiam lupus, abstinet, cubandoq; se fouet, Aelian. & Plutarchus. Calida præda semel saturatus, reliquias amplius attingere dedignatur, confidens nimirum nouam rursus prædam se posse venari. Philostratus. Pariter omnes parcunt à sagina: primum quòd alternis diebus potum, alternis cibum capiunt: ac frequenter si concoctio non est insecuta, solitæ cibationi superponunt diem: tum quòd carnes iusto amplius deuoratas, cum grauantur, insertis in ora vnguibus, sponte protrahunt. Saeè & cum fugiendum est in satietate, idem faciunt, Solinus. Saturatus leo carnibus alicuius feræ, reliquias aperto gutture suo halitu inspirat: vnde ita fœtent, vt à nullo animalium attingantur: postridie ad venationē rediens, si quid recens assequatur, hesternas reliquias contemnit: sin minus, ad easdem redit, Philes & Aelianus. Contacta halitu eius nulla fera attingit, &c. Plinius: Vide paulò inferius in mentione excrementorum eius. Saturitatem dierum inedia, vel simia deuorata vomitionibus purgat, Volaterranus: Sed de remedio eius ex simia, infra dicam in morborum eius mentione. Quænam animal a inuadat, siue cibi tantum gratia, siue etiam naturali quodam odio, capite quarto dicetur. Adeunt vrbes, & iniuriam hominibus inferunt, potissimum tempore suæ senectutis: tunc enim per corporis imbecillitatem, & dentium defectionem venari nequeunt, Aristoteles. Leones & lupi cum per ætatem venari non possunt, villas accedunt, vbi homines inuadunt, & rapiunt pueros, Albertus. Leo senex cum ætate processit & animus (vis) venandi deest, ad stabula & pastorum casas proficiscitur, quòd iam ad montanas prædas persequendas infirmus sit, Aelianus & Philes. Stabula pastorum armentaq; inuadit fame compulsus, vt Homero placet, Nomen authoris excidit: Intelligit autem forte de loco Homeri paulo antè citato ex Iliados decimooctauo, Ὥς δ' ἀπὸ σώματος ἔπι, &c. Polybius Aemiliani comes in senecta hominem appeti à leonibus refert: Quoniam ad persequendas feras vires non suppetant. Tunc obsidere Africæ vrbes: eaq; de causa crucifixos vidisse se cum Scipione, quia cæteri metu pœnæ similis absterrerentur eadem noxa, Plinius. Herbas leo non nisi ægrotus gustat, vt vomat, Niphus: vide inferius in morbis eius.

Leo parum bibit, Aristot. Aelian. Philes. Rarus est in potu, Plinius. Alternis diebus potum, alternis cibum capiunt, Solinus. Cyrus apud Xenophontem in pędia libro primo, milites strenuos collaudans, Vos, inquit, famem habetis pro obsonio, & aquæ potum fertis facilius quàm leones, ὑδροποσίαν δὲ ῥᾷον τῶν λεόντων φέρετε. Leo nunquam omnino admittere soporem fertur. Sed hoc alijs videtur perabsurdum: neq; enim esse aliquod animal cui perpetua sit vigilia: quod ipsum Aristotelis doctrina prorsum comprobatur. Forte inquiunt (transtulit hæc ex Varino vel Etymologo) vt dorcades apertis oculis leo conquiescit: vnde irrepsit sententia, illum nunquam dormire, Cæl. Sed ambigua est locutio, si quis leonem nunquam omnino admittere somnum dicat: aut enim (si vocem omnino coniungas cum voce nunquam) intelligi potest, eum perpetuò vigilare, quod falsum videtur: aut admittere quidem somnum, sed non omnino admittere, quod verius videtur, vt apparebit ex sequentibus. Aliqui obseruarunt leonem cum dormit caudam mouere, vt ostendat se non omnino dormire (quod & Philes scribit) vt cætera animalia. Quod ipsum Aegyptij se obseruasse gloriantur, leonem videlicet à somno inuictum esse, nempe qui semper vigilet, Aelianus. Hanc ob causam & Soli hoc animal comparant, Solare esse dicentes (vt pluribus in Philologia dissereretur. Leo minimum (ἀκαρὲς χρόνον) dormit, sublucentq; quiescentis oculi, Plutarchus Symposiacôn 4. 5. Dicitur quibusdam quoq; leo inter vigilandum præcipuè oculos occludere, quos aperiat dormiens. Hinc templorum claustris leonem symbolicè appingebant priores, Cæl. Leo dormit apertis oculis Philes. Leonis oculus vtiq; permagnus est: at imcumbens oculo pellis longè minor, quam vt oculum totum valeat obtegere: vnde fit vt oculis apertis somno frui videatur, Cæl. Leo minimum (lego, nimium) solicitus de se & catulis suis, dormit apertis oculis quasi vigilantibus, Iorath. Leo non dormit in aliquo specu, sed in aperto, nihil metuens, vbicunq; nox ei superuenerit, Aelianus & Oppian. Cum ætate processerit, & iam grauis factus fuerit, tum ad venandum infirmus, aut in specubus, aut nemorosis tractibus libenter requiescit, neq; tum vel cum infirmissimis animalibus, ætatis suæ infirmitati diffidens, versari fidenter audet: sed considerans corporis sui imbecillitatem, semper timidè & diffidenter cum ijs agit, Aelian. Leo cum dormit in naui, periclitatur nauis, Author libri de naturis rerum. Nauis dormiente in ea leone, plus solito mergitur: experrecto, rursus alleuatur, Aesculap.

Excrementa. Grauem odorem à leone reddi, nec minus halitum, Aristoteles tradit, Plinius. Et alibi, Animæ leonis virus graue, vrsi pestilens: contacta halitu eius attingit nulla fera, citiusq; putrescunt afflata reliquis. Dubitet autem aliquis an pronomen eius ad leonem vel vrsum referri debeat: & ad vrsum quidem referendum videtur, vtpote vicinius vocabulum: res vero ipsa fortassis ad vtriusq; halitum conuenit. Fœdum odorem leo in cibo relinquit ex suo halitu: profcisso quidem leone interiora grauiter olent, Aristot. Excrementum (alui) rarò emittit: tertio die vel vtcunq; accidit, egerit, idq; durum, aridum, & simile vt canis: flatum etiam alui acerrimum emittit, & vrinam grauiter olentem: vnde fit vt canes arbores odorentur: mingit enim crure elato, vt canes ad stipites. Idem. Vrinam mares crure sublato reddere vt canes, Aristoteles tradit, Plin. Leo in auersum (ex auerso, retro) mingit, mas inquam: nam fœminæ quadrupedum omnes id faciunt, Aristot.

Vehementia (σφοδρότης) præter vim & robur, celeritatem quoq; & concitationem significat. Et hercle genus leonum appellant omnes vehemens, quoniam huius quoq; contentam actionem atq; citatam conspiciunt, Galen. de diff. pulsuum 3. 4. Leonis vis summa in pectore, Plin. Sed de corpore eiusq; partibus & singularum robore, cap. 2. dixi: animi vero fortitudo, & quomodo iram ad defendendum se colligat atque extimulet cauda se flagellando, sequenti capite explicabitur. Semiramis Assyria non si quando leonem aut pardalim, similémue feram interfecisset: sed si leænam esset nacta, in eo sibi placuisse fertur, Aelian. in Varijs, fœminam scilicet mari ceu fortiorem præferens.

Magna leænis libido coitus, & ob hoc maribus ira, Plin. Vêre dum in Venerem propensi sunt, cruentam inter se pugnam exercent, octo aut duodecim vnà (vnam) Leænam insequentes, Io. Leo Africanus. Leones auersi coeunt, Aristotel. Plin: Solin. Leones adeò sunt calidæ naturæ, vt omni tempore desiderent coire, Author obscur. Et Aelianus similiter, Nullo anni tempore à coitu abstinet leo. Sed aduersari videtur Aristot, his verbis: Coit

leo

leo & parit non omni tempore: singulis tamen annis vere parit, &c. Leones, vrsi, lupi, libidinis tempore acrius in eos qui accesserint, sæuiunt, inter se tamen minus dimicant, quia nullũ ex ijs gregale est, Arist. Ex leænis & pardis leones quidem procreantur, sed ignobiles & iubarum inopes, Solin. Odore (quo plurimum valet, vt supra dixi) pardi coitũ sentit in adultera leo, totaq; vi consurgit in pœnam, idcirco aut culpa flumine abluitur, aut longius comitatur, Plin. Leænam dicunt feruere ad coitum, & leonem non admodum posse coire propter nimium temperamenti calorem, ideo leænam admittere pardum, & hoc odore percipere leonem, sed illa priusquam ad leonem redeat se lauat aquis niuis, vt adulterij odor obliteretur: Sed hoc falsum videtur, Albert. Leopardi historiam in Panthera requires. Philostratus li. 2. de vita Appollonij, leænam non ex pardo, sed pardali concipere scribit, his verbis. De leænis narratur ipsas in amorem sui pardales (quanquam Zenob. interpres pardos transtulit, cum alibi pro eadem voce pantheras reddat, idq; rectè) trahere eosq; (addit enim masculinum articulum τοὺς παρδάλεις: sed legendum παρδάλεις cum ο. paruo in prima syllaba, vt mas intelligatur: per alpha enim fœmininum est) in leonum cubilibus suscipere. Vbi verò pariendi tempus appetit, in montes confugiunt, & loca pardalibus consueta) pariunt autem maculosos catulos: propterea in densissimis syluis occultatos nutriunt, simulantes venationis causa se à maribus abesse. Leones enim si catulos deprehenderint, lacerant, & sobolem tanquam adulterinam perdunt, ξένοι, verbum vt apparet corruptum. Interpres ineptè vertit, matremq; tanquam adulteram abigunt: ego ξαίνουσι legerim, hoc est vnguibus vulnerant & lancinant.) Hyænæ coitu leæna Aethiopica parit crocutam, Plinius & Solinus. Arcadicos canes ab initio ex canibus & leonibus prognatos dicunt, & vocatos esse λεοντομιγεῖς, Pollux & Cælius. Cælius Rhodig. 7.34. scribit se legisse apud authorem fidei integræ, ouem fuisse in Co insula de grege Nicippi: quæ non ritu naturæ agnum, sed monstrifico partu leonem pepererit: quod ipsi Nicippo tyrannidem portendebat, quam mox assecutus est, quum ædito monstro hominem priuatum adhuc ageret.

Leænas inter omnem vitam (inquit Gellius 13.7.) semel parere, eoque vno partu nunquam ædere plures quam vnum, Herodotus in tertia historia scriptum reliquit. Verba ex eo libro hæc sunt: (Græca à Gellio posita omittam, Latinis propter breuitatem contentus.) Animalium acerrimum leæna & audacissimum, semel omnino in vita vnum parit. Enitendo enim cum fœtu pariter matricem proijcit. Rei verò huiusce causa est: quod cum in matrice manens moritari incipit catulus: motus ille vnguiculis præmunitus ferarum longè omnium acutissimis matricem discerpit: tum in maius continuò augescens, multò magis vngues imprimendo exulcerat, ita vt ad postremum dum partus adest, nihil de vtero relinquatur incolume. Homerus autem leones (sic enim fœminas quoque epicœno genere appellat) plures gignere atq; educare catulos dicit, his versibus, Εἱστήκει ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τεκέεσσιν. Ὥς τε λῖς ἠϋγένειος Ὅς ῥά θ' ὑπὸ σκύμνους ἐλαφηβόλος ἁρπάσῃ ἀνὴρ, Hucusq; Gellius. (Idem ferè aliqui de panthera ferunt. Vide in historia eius cap. 3.) Quod de leæna fertur, vuluam cum partu emittere, delira fabula est, facta ex ea causa, quod rarum genus hoc animalis est: nec rationem cur ita esset, comperire author ille fabulæ potest: rarum hoc enim est, nec multis nascitur locis, Aristoteles. Semel ædi partum, lacerato vnguium acie vtero in enixu, vulgum credidisse video: Aristoteles diuersa tradit, Plinius. Quod in sermonem hominum venit, fabula est, catulos vuluam dilacerare, Aelian. & Philostrat. Idem tamen Aelianus variæ hist. lib. 10. hoc eos facere affirmat his verbis: Οἱ τῶν λεόντων σκύμνοι καταμύσσουσι τοῖς ὄνυξι τὰς μήτρας τῶν μητέρων, πρὸς φῶς ἐπειγόμενοι. Idem & Aesopus fabulator asserit: Contendebant (inquit) olim vulpes & leæna de generositate: inter alia quum vulpes obijceret leænam vnum semper parere, suum verò multiplicem esse partum, inq; eo sibi placeret plurimum: respondit leæna, parere se quidem vnum, sed leonem. Quod & in adagium vertitur (inquit Cælius) quum virtutem ac animi excellentiam spectari oportere, astruimus, non vilem numerũ & inutilem. Leænæ fœtus intra duos menses perficitur, Philes, & Aelianus. Gestare fertur in vtero menses sex, Philostratus. Leænæ paulatim sterilescunt, ob nimiam fœcunditatem primam: primum enim quinq; aut sex pariunt catulos, tum anno secundo quatuor, mox tres: deinde pari modo per annos singulos minus vno, postremo nullum, cum excrementum omne consumptum iam sit, & ætate desinente semen vnà defecerit, Aristoteles. Leænam primo fœtu parere quinque catulos, ac per annos singulos vno minus (deinde per singulos partus numerum decoquere, pro minuere, Solinus) ab vno sterilescere, Aristoteles tradit, Plinius. Idem scribunt Solinus, Oppianus, Philes, Aelianus. Sed hoc idem Aristoteles alibi de Syriacis priuatim scribens, Leones, inquit, terræ Syriæ quinquies vita pariunt: primum quinq;, pòst vno subinde pauciores, deinde steriles degunt. Cur animantium alia partu sunt numeroso, vt sus, canis, lepus; alia non, vt homo, leo? An quod alia vuluas siue vteros continent multos, totidemq; formandi loculamenta, quibus impleri percupiunt, quibusq; semen genitale diuidendum, inserendumq; est: alia contra se habent, Aristoteles problematum 10.16. Apollonio & comitibus (inquit Philostratus lib. 1.) stadia viginti Babylone progressis, leæna in itinere accurrit à venatoribus interfecta: erat autem fera ingenti magnitudine, quanta antea visa non fuerat. Circa hanc clamor erat magnus venatorum, & eorum qui ex proximis vicis ad visendam feram concurrerant, qui magnitudinem insuetam & præterea maius aliud in illa admirabantur: cæso enim ventre catulos octo in vtero habentem inuenere. Traduntur autem de leænæ partu huiusmodi: gestare leænam in vtero fœtum mensibus sex, terq; omnino in tota vita parere: parit autem (vt aiunt) prima quidẽ vice tres, secunda autem duos: quòd si tertiò forte parere illam contingat, vnum duntaxat parere consueuit, quasi natura volente rariora producere quæ magnam in se feritatem habent: (vt transtulit Zenobius Acciolus, & sequitur eum Cælius 29. 9. sed Græca sic habent: τρίτον δὲ ἀποκυΐσκουσα σκύμνον ἕνα, μέγαν οἶμαι καὶ ἀγριώτερον ἢ κατὰ φύσιν: hoc est, vt ipse verto: Cum tertium pariendi tempus accesserit, catulum ædit vnicum, magnum nimirum & ingenij ferocioris: Nam & Aelianus similiter scribit, vt paulo superius retuli.) Contemplatus igitur feram Apollonius, cum aliquãdiu tacitus perstitisset: O Damis, inquit, nostra ad Indorum regẽ peregrinatio annua futura est, & præterea mensium octo. Hoc autem ex catulorum numero conijcere licet: quarũ singuli singulos denotant menses: ipsa autem leæna integrum annum nobis designat: perfecta enim perfectis conferenda sunt, Hæc Philostratus. Minus autẽ mirum est tot catulos leænam illam concepisse, cum omnium admiratione spectantium maxima fuerit. Leæna (inquit Auicenna) rarò generat, & ad summum duos concipit, propter caloris intimi vehementiam copiosius nutrimentum reposcentis, vnde numerosior impeditur generatio. Plures quàm duos interdum ædit, Aristoteles. Et alibi, Vere parit, & magna ex parte geminos, sed cum plurimos sex catulos, nonnunquam etiam vnum. Quadrupedes quædam multifidæ catulos inarticulatos propemodum pariunt, vt vulpes, vrsa, leæna, & alia nonnulla: sed omnia ferè cæcos, vt ea quæ modo dixi, atq; etiã canis, lupus, lupus ceruarius, Aristoteles. Et Plinius ex eodem

loco, Quadrupedes (viuiparæ) ferè perfectos ædunt partus, quædam inchoatos: in quo sunt genere leæna, vrsa & vulpes. Leonis fœtus similis est catulo cæco & mediocri, Philes. Plutarchus tamen quarto Symposiacon scribit, leonē propterea dici Solare animal, quod inter quadrupedia vnguibus aduncis catulos sola videntes parit leæna, Cælius. Item Aelianus, De animalibus oculis apertis solum leonem nasci Democritus ait, statim à partu strenuum quiddam ædentem. (Leonem partus) informes minimasq; carnes magnitudine mustelarum esse initio: semestres vix ingredi posse, nec nisi bimestres moueri. Aristoteles tradit, Plinius. Nos nihil tale apud Aristotelem legimus, cuius hæc verba sunt: Parit leæna quoq; adeò paruos, vt vix post secundū mensem incipiant ingredi. Eadem eius verba Aelianus reperit. Et Philes, Fœtus (inquit) intra duos menses perficitur, similis catulis cęcis & mediocribus: Intra duos menses etiam nati iam ambulant & currunt, & leones se futuros declarant. Natus ex leæna catulus, tribus diebus & noctibus dormire fertur. Tunc deinde patris fremitu vel rugitu, veluti tremefactus cubilis locus, suscitare dicitur catulū dormientem, Isidorus. Leæna catulos parit mortuos, sicq; triduò custodit, donec veniens pater in faciem eorum exhalet (alibi, non halitu sed rugitu patris id fieri scribit) vt viuificentur Physiologus. Idem huius rei rationē reddere conatur: cum prius an res vera esset certò cognoscere oporteret, quàm eius causam inquireremus. Vtcunq; est, verba eius adscribere non grauabor. Leones, inquit, calidissimi sunt natura: quod quidē probat eorum nobilitas, & fortitudo cum audacia & iracundia. Fœtus autem humiditatē continet ex generis temperie, quæ siccitate complexionis & caliditate viscosior redditur: & maximè circa cerebrum præualente siccitate & animali spiritu adiuuante. Vnde neruis obstructis, spiritus excluduntur, nec virtutes possunt actiones suas mouere. Parentibus ergo rugientibus circa fœtum, spiritus per os & aures, & meatus capitis ingressi, præbent fœtui motum, Hæc ille. Perdicum pulli simul ac pedes exeruerunt de integumento velocissimi sunt ad currendum, & Anatum pulli statim post partum natant: & leonum catuli matrum vteros stimulant vnguibus, Aelianus lib. 10. Variorum. Leo animal est valde calidum & siccum, & non potest diu nutriri lacte, Albert.

Leones pardalianches venenum sicuti pantheras occidit, Aristoteles: nos plura de veneno in Lupi historia dicemus in mentione aconiti. Leonem serpens perimit, vt in D. referemus. Scorpionem mirè fugit & abhorret, Albert. Pisces quidam nigri venenati in Armenia reperiuntur: horum farinam in ouium & caprarum discissa latera abdunt: & hanc escam ad feras alliciendas obijciunt, ac cum huiusmodi quippiam pardalis, leo, lupus gustarint, continuò moriuntur, Aelianus. Leontophonon, animalculū quoddam (θηρίδιόν τι) oberrans in Syria, Helychius & Varin. Leontophonon accipimus vocari animal paruū, nec alibi nascens, quàm vbi leo gignitur: Quo gustato tanta illa vis ac cæteris quadrupedum imperitans, illico expiret. Ergo corpus eius adustum aspergunt alij carnibus polentæ modo, insidiantes feræ, necantq; etiam cinere: Tam contraria est pestis. Haud immerito igitur odit leo, visumq; frangit, & citra morsum exanimat. Ille (leontophonus: quanquam & genere neutro proferri potest, vel absolute, vel tanquam adiectiuum cum substantiuo ζῷον) contra vrinam spargit prudens, hanc quoq; leoni exitialem, Plinius. Leontophonos vocari accepimus bestias modicas, quæ captæ exuruntur, vt earum cineris aspergine carnes pollutæ (polentæ modo aspersæ, Plinius & Aristoteles) iactæq; per compita concurrentiū semitarū leones necent, si quantulumcunq; ex illis sumpserint. Propterea leones naturali eas premunt odio: atq; vbi facultas data est, morsu quidem abstinent, sed dilaniatas exanimant pedū nisibus, Solin. Aristoteles etiā in Mirandis narrationibus, In Syria, inquit, aiunt esse animal quoddam, quod λεοντοφόνον vocatur: quod ipsum in cibo sumptum enecet: sumit autē non sponte, sed fugit hoc animal. At venatores captum à se tostumq;, albę polentę instar alteri cuipiam animali inspergunt: vnde feram, si quæ gustauerit, perire aiunt continuò: χαλεπὸν καὶ πρὸς τὸ οὖρον τὸν λέοντα τὸ ζῷον, lego προσουρῶν, vt sensus cum Plinij verbis conueniat, hoc modo: Vrina etiā aspersa leoni nocet hoc animal. Ego leontophonum nō vermem nec insectum, vt recentiorum quidam conijciunt, sed quadrupedem viuiparam esse contenderim, non alia quidem ratione, quàm quia vrinā reddit, quod huic generi proprium est. Albertus etiam in quadrupedum catalogo posuit. Venenum sanè habent quadrupedes quædā paruæ, vt mus araneus, mustela. Sed cum vel in Syria solum, vel si alibi etiam, ijs tamen in locis solum vbi leones nascuntur, leontophonum esse doceant veteres, & præterea paruam bestiolam, nil mirum eam ignotam non nobis tantum esse, sed etiam illis qui eius meminerunt authoribus, quorum alter ab altero descripsit: omnes quidem ex auditu se scribere indicant.

Leonis interiora corruptioni facile obnoxia sunt: quare fœtidum habet os, & saliuam, & humorē corruptum: itaq; morsus eius, & vngues inflicti, sępe venenosi sunt, vt morsus canis rabidi, Albertus, Vide infra in c. Leo ꝓpter naturam nimis calidam alternis diebus laborat morbo, quibus iacet prostratus & rugit, non totis diebus, sed statis horis, Cardanus. Leo in ira calore consumitur intra seipsum, Albert. Febri quartana affligitur, etiam cum sanitate frui videtur, perpetuò. Nisi enim hic morbus vim & impetum eius cohiberet, longè nobis perniciosior hæc fera esset, Philes. Leo ex hominis visu febricitat, & sanus esse videtur per hyemem, æstate vero qualibet febricitat: deniq; febri semper quartana laborat, & tunc maximè carnes simiæ appetit vt sanetur. Idem hausto sanguine canis morbo suo medetur, Physiologus. Sic & Albertus, Potatus aliquando sanguine canis sanatur. Sed neuter vlla veteris alicuius scriptoris authoritate nititur. Plinius non in febri sed fastidio, sanguine simiæ non canis ipsum sibi mederi ait, his verbis: Aegritudinem fastidij tantum sentit, in qua medetur ei contumelia, in rabiem agente annexarum lasciuia simiarum: Gustatus deinde sanguis in remedio est. Continuè febrim quartanam pati fertur: sed hoc pro certo falsum est: quia natura nullum animal facit, nisi æqualitatem habeat temperamento suæ speciei debitam, in qua quidē sanum degit, Albertus. Aegrotanti leoni nulla potest alia medicina adhiberi: sed si comedat simiam, id ei morbi remedium existit, Aelianus in Varijs 1.9. Et rursus in historia anim. Leoni, inquit, & delphino multa sunt communia. Vterq; imperat, ille terrenis, hic aquatilibus bestijs: senectute ambo tabescunt: & cum sunt in ægritudine, illi terrestris simia medetur, huic marina quoq; simia remedio est. Et alibi, Supra quàm ferre queat cibo expletus, aut quiete & inedia se exhaurit, aut simiam nactus vorat, illiusq; adesis carnib. ventrem mollitum extenuat. Leo saturitatem dierum inedia, vel simia deuorata vomitionibus purgat, Volaterranus sine authore: prioris tamen remedij, per inediam dico, authores habemus. Sed vomitionem pro fastidio vertisse videtur ex Græco ναυτία, nec verborum ordinem rectè percepisse. Simias maximi faciunt Indi, quoniam piperis (vt sic dicam) vindemiatrices sunt: quapropter & armis & canibus leones, & cæteras feras ab ipsis arcent. Insidiatur autem simiæ leo, ægrotus quidem medicinæ gratia: aiunt nanq; simiarum carnes leonum morbis mederi: senescens autem, pastus cibiq; causa. Nam vbi propter senium ceruos aut apros venari leones nequeunt, simias capiunt, in ipsas quod superest virium exercentes, Philostratus. Lupus & leo pro remedijs edunt gramen, & herbam frumenti, & rapesta, (capistrum) quæ vomitum prouocant, Niphus.

Viuere annos multos putantur, & quidam qui captus est claudus, dentes complures fractos habebat: quo argumento quidam longam esse leonum ætatem existimarunt: haud enim hoc accidere, nisi longo tempore potuisse, Aristoteles. Et Plinius, Aristoteles (inquit) vitam leonibus longam esse docet, argumento, quòd pleriq; dentibus defecti reperiantur. Viuunt & leones & lupi permultos annos, ita quòd aliquando ob senectutem fiant edentuli, Albert. Leo senectute tabescit, vt etiam delphinus, Aelianus.

D.

Animos leonum frons & cauda indicant, Solinus. Ex cauda quomodo de animo eius iudicandum, vide infra ex Plinio, vbi de fortitudine eius dicemus. Sunt quædam corporis partes, capite secundo à nobis explicatæ (vt pili, frons, oculi, nasus, labia, collum, humerorũ in incessu motus) quibus qui leonẽ referunt, similiter velle magnanimi, fortes, & liberales esse indicantur. Aristoteles in Physiognomicis cum corpus leonis descripsisset, idq; viri ideam maximè repræsentare demonstrasset, vt pantheram fœminæ, corpore simul & animo: qui in viris, inquit, fortior est & iustior, in fœminis contra, subiungit: Corpus igitur leonis huiusmodi est: τὰ δὲ περὶ τὴν καλῶ, δεκτικὸν (lego ψυχὴν, vt & interpres: & pro δεκτικὸν, μεταδοτικὸν) ἐλευθέριον (melius ἐλεύθερον) μεγαλόψυχον, καὶ φιλόνεικον (interpres legit φιλόνικον, per iota in penultima, quod placet) ἐπιεικὲς καὶ δίκαιον, καὶ φιλόστοργον πρὸς ἃ ἂν ὁμιλήσῃ. Hoc est vt ipse verto, Quod animum leonis attinet, animal est liberale & ingenuum, magnanimum, victoriæ studiosum, mite, iustum, & pio quodam amore in eos quibus cum versatur afficitur. Leonum genus breuius crispioreq; pilo, ignauius est: alterum longius piloq; probiore, generosius, Aristot. Vide supra capite secundo, vbi etiam secundum regiones diuersa eorum ingenia esse, ex Alberto recensui.

Pastor sæpe in pastionibus (venator in montibus) leonem aspicit pro catulis acerrimè propugnantem, & præclarè contemnentem factam saxorum lapidationem, & crebram missionem telorum: neq; vel infinitis vulneribus confectus, inuicto robore animi prius omittit eos tueri, quàm omnino moriatur: neq; enim sanè tantopere sua morte mouetur, quàm vt ne ab antro sui catuli abripiantur, Gillius: transtulit autem ex Oppiani de piscatione libro I. Aiax circa Patrocli cadauer stabat, ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσσιν, ᾧ ῥά τε νήπι' ἄγοντι συναντήσωνται ἐν ὕλῃ ἄνδρες ἐπακτῆρες, &c. Homerus Iliados ρ. Hic Scholia addunt, Notandum quòd etiam leones mares, catulos ducunt. At Varinus, Leonem (λέοντα) inquit, veteres obseruarunt Iliados φ. de fœmina dici, tanquam leænã fœminino genere proferre Homerus nusquam solitus sit, cum de Diana etiam ita canat, Ἐπεί σε λέοντα γυναιξὶν θῆκε Ζεὺς, vbi λέοντα pro λέαιναν accipere oportet. Qui hoc dicunt, à leone mare catulos duci negant: (ἰστέον ὅτι καὶ ὁ λέων ἄρρην ἀσκυμναγωγεῖ (lego σκυμναγωγεῖ.) Quamobrem Zenodotus reijciebat hos versus, leonem ipse de mare tantum intelligens, marem vero catulos ducere negans. (Negationem in Græco deesse apparet.) Atqui Antimachus & alij à leone mare catulos duci affirmant, Hæc ille. Gellius quidem 13. 7. (vt præcedenti capite recitaui) leonis vocabulũ epicœnum esse, & de fœmina quoq; accipi ait, id quod nos pluribus in Philologia probabimus. Mihi certe leonem marem, tam forte & generosum animal, vt maris ideam maximè omnium repræsentet, quod fœminæ etiam venando se adiungere non solet, fœmineum catulos circunducendi officium subire, verisimile non fit. Philostratus quidem in vita Apollonij, etsi leænæ nomen aliàs vsurpet, tamen libro secundo iam dictum Homeri locum, vt apparet, sic reddit: Ἐνέτυχες δήπου καὶ τῶν Ὁμηρείων λεόντων ἑνὶ, ὃς ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ σκύμνων δεινὸν βλέπει, καὶ ῥώννυσιν ἑαυτὸν μάχης ἅπτεσθαι. Cæterum Oppianus libro tertio de venatione, commemorans feras quæ amore in fœtum cæteris antecellant (lynces, leones pardales, tigrides) paulò post non leoni sed leænæ attribuit, pro catulis contra venatores vel ad mortem vsq; depugnare, id quod libro primo de piscatione leoni (λέοντι) simpliciter attribuerat. Sed vtrunq; locum apponam. Prior huiusmodi est: Fœtum suum, inquit, excellenter amant lynces, leones (λέοντες,) pardales, tigrides. Et si quando ad latibula sua reuersæ (πάλιν νεύμεναι, in fœminino genere, cum lynces & leones in masculino genere prius posuerit, pardales & tigrides in fœminino: debuerat autẽ nomina & participia masculina subijcere, nisi fœminas tantum intellexisset) catulis, quos venatores subtraxerint, vacua deprehenderint, miserabili voce non aliter exclamant plorantq;, quàm eiulare solent mulieres, cum regio patria armis vastatur & igne consumitur. Posterior locus, Ὡς δὲ καὶ ἐν θήρεσσιν ἐριβρυχοί τε λέαιναι, Παρδαλιές τε θοαί, καὶ τίγριδες αἰολόνωτοι, pro catulis aduersus venatores armis & telis omnibus vel ad mortem vsq; neglectis depugnant. Cum pro catulis fœta dimicat, oculorum aciem traditur defigere in terram, ne venabula expauescat, Plinius. Solinus hoc simpliciter de leonibus & in masculino genere proferens, Septi, inquit, à venantibus obtutu terram contuentur, quo minus conspectis venabulis terreantur. Homerus à leone pro catulis pugnante, Iliados ρ. vt supra citaui hoc fieri ait, Πᾶν δέ τ' ἐπισκύνιον κάτω ἕλκεται ὄσσε καλύπτων. (Sed de leone, quòd epicœnum sit nomen, in Philologia dicam pluribus.) Σκύζειν leo dicitur, vbi ita feruidus ac turba canum circumuallatus, defixis in terram oculis consurgit in prælium, Cælius. Cum leo ingreditur, nec rectà iter facit, nec simplex ponit vestigium, sed variũ imprimit, & multiplex: modo enim progreditur, modo regreditur, tum rursus procedit, idemq; vicissim retro commeat: nunc quasi sursum versus, nunc permistim facit vestigium: deinde partim præcidit viam, partim obliterat, vt ne venatores eius vestigijs insistentes, lustrum, vbi cum suis catulis habitat, reperire possint: quod diuino munere proprium naturæ leonum donatum est, Aelian. Sic & Philes, Vestigia, inquit, variè inuoluta obliterat, & incerta reddit, tum eundo redeundoq; obliquè, tum cauda confundendo, ne catuli furto subtrahi possint. Cum à venatoribus quæritur, sua vestigia cauda tegit ne possit inuestigari, Physiologus. Inuolutis semper pedibus ambulat, tanquam vagina conditis intus vnguibus, ne attritis acies retundatur, tum vt ne ansa vestiganti præbeatur. Haud enim vnguis leonini notam temere inuenias: sed exigua ac cæca quædam vestigia tum faciunt, cum vacillauere & gressu titubauere, Plutarchus. In Pangæo Thracio monte, Eudemus ait, (verba sunt Aeliani interprete Gillio) vrsam quę leonis lustrũ non ignorabat, à defensoribus vacuũ esse: huius catulos, qui per ætatem se nondũ tueri quirent interemisse: mox parentes cum aliunde ex venatu reuertissent. & cum etiam leunculorũ cædem factam vidissent, acerrimo, vt par erat, dolore pressos, vrsam insecutos fuisse. Hanc vero summo cum metu quantum potuit itineris contendentem, in primam quanq; arborem conscendisse, ibiq; vt ab illorum insidijs declinaret consedisse: eam autem illi cum se viderent vlcisci nequire, leænam quidem continenter summa diligentia ad arboris truncum insidias molientem excubasse, sursumq; versus intentis oculis sanguinariam aspexisse. Leonem vero similiter atq; hominem ex liberorum morte mœrentem, longe lateq; summo cum dolore totis montibus errasse, dum materiariũ fabrum offendisset, cuius è manibus magnopere exterriti securim vbi is excidisse perspexisset, sese attollens, illum blande & suauiter amplexabatur, linguaq; illi faciem abstergebat. Quam benignitatem homo sentiens, suis rebus fidere cœpit: leo hunc cauda amplexatus ducebat: neq; securim, quæ huius è manibus effluxerat, illum relinquere permittebat, sed

pede suo securim tollendam esse ostendebat: cum eius significationem homo non intelligeret, securim leo ore accepit, mordicusq; tenens, illi porrexit: ac deniq; illum ad lustrum suum, vbi contra[illegible] catuli iacebant, perduxit: id quod leæna videns, ipsa quoq; ad eos profecta, homini significabat, cladem miserabilem respiceret: atq; postea sua significatione hunc impellebat, suspiceret vrsam. Vnde homo coniectura assecutus aliquam hos ex hac graue iniuriam accepisse, omnes neruos ad excindendam arborem contendit. quam cum euertisset, vrsam præcipitem in terram delapsam feræ distraxerunt. Hominem illæsum leo reduxit in locum, vbi prius ei occurrisset, atq; materiæ quam à principio cædebat, illum inuiolatum reddidit, Hactenus Aelianus. Ex leone procreati (inquit idem) & robustæ & vigentis ætatis fiducia nitentes, longe procedunt ad venandum: ac patrem iam senem secum adducunt, eum impellentes: deinde in media via, quam ingressi fuerint, illum relinquentes, toto animo ipsi in prædæ curam incumbunt, ac tantundem prædæ consecuti, quantum vel genitori satis ad prandium sit, generoso quodam & contentissimo rugitu edito, parentem suum secum, is vt conuiuium ineat, tanquam conuictores ad prandium conuiuam inuitant. Senex tum sensim & pedetentim velut reptans, eò accedens, primo filios amplexatur, deinde lingua eis suauiter, velut horum laudans fœlicem venationem, blanditur: pòst & prandio dat operam, & cum his epulatur. Tametsi Solon qui lege sanciuit filijs parentes alendos esse, hæc eos facere non iussit: sed natura humanis legibus nihil egens, ipsa immobilis lex ad hoc officij munus docuit, Hæc ille. Leones cum senuerint nutriuntur a suis filijs, Tzetzes. Plutarchus in libro Vtra animalium &c. non à filijs parentes, sed quosdam senes à iunioribus ali scribit, his verbis: Est & leo socium animal. Graues annis & confecti iam, in communem à iunioribus venatum ducuntur, ac vbi cursu despondêre animum, sedent, euentumque præstolantur: iuuenes interea rem agunt: mox vt successit. clamore in vituli mugitus formam contemperato, signum dant, vocantq; senes: illi statim vt seu fere accurrunt, ac in commune præda fruuntur.

Leones liberales, fortes & nobiles sunt, Aristoteles. Nihil suspicatur leo, nullius suspiciosus est: festiuus, ludibundus, beneuolus admodum suis cum socijs & familiaribus, Idem. Leo amat homines cum quibus consueuit, præcipuè nutritores suos, Albertus. Dolis carent & suspicione: nec limis intuentur oculis, aspicique simili modo nolunt, Plinius. Nunquam limè vident, minimeq; se volunt aspici, Solinus. Creditum est à moriente humum morderi, lachrymamque leto dari, Plin. Leoni tantum ex feris clementia in supplices: prostratis parcit: & vbi sæuit, in viros prius quàm in fœminas fremit, in infantes non nisi magna fame. Plinius. Scribit Auicenna (inquit Albertus) si quis lapidem aut telum leoni immiserit, & aberrauerit, ita vt vel nihil lædat. vel parum, leonem irruere in illum solere & minari (terrere) non tamen interficere: sed forte tantundem incommodi relaturum quantum ipse accepit: addit etiam historiam militis à quo ipse audiuerit, hominis fide digni. Exiuerat ille cum socijs in dextrarijs (equis) ad contemplandum leonem. Dextrarij enim non castrati & fortes ea sunt audacia vt vltro in leones pugnandi gratia ferantur (hoc de charopis equis, id est quorum cæsij sunt oculi vel raui, Oppianus scribit) castrati verò adeò timent vt nec calcaribus nec flagris adigi possint vt propius accedant. Equitantes igitur illi inuenerunt tres leones pariter, quorum vni quidam ex eis sagittam immissurus aberrauit, sagitta prope caput illius traiecta. Quod animaduertens leo, substitit aliquantisper, cæteri duo præterierunt non velociter fugientes: quos ille paulò post secutus est. Tum miles idem, qui sagittam prius emiserat, in equo ad eum festinauit antequam alijs duobus leonibus coniungeretur, & lancea confodere conatus est: sed iterum vano ictu percussit terram, tangens aliquantulum sine vulnere caput leonis, & simul de equo ad terram delapsus est. Leo autem accurrens, militis caput in galea compressit læsitq;, sed non vulnerauit neque occidit eum, & mox alios leones secutus est. Hic igitur est mos leonis, vt tantundem ferè lædat quantum læsus est ipse, & vnguibus quasi minetur castigetq; hominem, atq; ita dimittat: id quod de lupo etiam fertur, Hactenus Albert. & Auicenna. De hac leonis ceu iustitia quadã in vlciscendo iniurias, plura dicemus infra vbi de fortitudine eius priuatim agetur: & quàm diligenter percussorem obseruet, ibidem. Recentior quidam parum idoneus author libri de naturis rerum, nescio quam feram melosum appellat: quæ valde magna sit & truculentos hostes (verbis eius vtor) persequatur, tanquam ad hæc creata. Rictus (inquit) habet ingentes, dentes quoq; fortes & prominentes, quibus cum audacter aduersarios aggreditur. Et cum hominibus fortibus terribilis sit, puerorum tamen innocentiam & eorum paruitatem mirabiliter perhorrescit, eorumq; verba fugit. Ego quæ pueris parcat, præter leonem, nullam apud classicos scriptores bestiam inuenio. Multi captiuorum aliquot leonibus obuijs intacti repatriauerunt, Solinus. Credit Libya intellectum prouenire ad eos precum. Captiuam certe Getuliæ reducem audiui, multorum in syluis impetum à se mitigatum alloquio, ausæ dicere se fœminam, profugam, infirmam, supplicẽ animalis omnium generosissimi, cæterisq; imperantis, indignam eius gloria prædam. Varia circa hæc opinio ex ingenio cuiusq; vel casu, mulceri alloquijs feras: quippe & iam serpentes extrahi cantu, cogiq; in pœnam, verũ falsúmue sit, vita non decreuerit, Plin. Getulæ mulieris nomen Iubæ libris comprehensum est, quæ obtestata occursantes feras, impunis redijt, Solinus. Leo in vulnera aut morsus non assurgit, si qui prostratus ab eo est, quibusdam indicijs victum se fateatur. Eam ob rem ferunt hoc distichon pro foribus Romani palatij inscriptum fuisse: Iratus recolas quàm nobilis ira leonis, In sibi prostratos se negat esse feram, Textor. De leonibus & lupis fertur, si inter hominem & aliud animal optio detur, parcere eos homini, Albertus. Sunt vero & fortuita eorum clementiæ exempla. Mentor Syracusanus in Syria leone obuio suppliciter volutante, attonitus pauore, cum refugienti vndiq; fera opponeret sese, & vestigia lamberet: adulanti similis, animaduertit in pede eius tumorem vulnusq;, & extracto surculo liberauit cruciatu. Pictura casum hunc testatur Syracusis. Plinius. Et mox. Simili modo Elpis Samius natione in Africam delatus naue, iuxta littus conspecto leone hiatu minaci arborem fuga petit, Libero patre inuocato (quoniam tum præcipuus votorum locus est, cum spei nullus est) neq; profugienti, cum potuisset, fera institerat: & procumbens ad arborem, hiatu quo terruerat miserationem quærebat. Os morsu auidiore inhæserat dentibus, cruciabatq; inedia, tum penè in ipsis eius telis suspectantem, ac velut mutis precibus orantẽ: dum fortuitu fidens non est contra feram, multo diutius miraculo, quàm metu cessatum est. Digressus tandem euellit præbenti, & quàm maxime opus esset accommodanti. Traduntq; quàm diu nauis ea in littore stetit retulisse gratiam venatus aggerando. Qua de causa Libero patri templum in Samo Elpis sacrauit, quod ab eo facto Græci κεχηνότ@- Διονύσ@ appellauere. Miremur postea vestigia hominum intelligi a feris, cum etiam auxilia ab vno animalium sperent. Cur enim non ad alia iêre? aut vnde medicas manus hominis sciunt? nisi forte vis malorum, etiam feras ommnia experiri cogit? Hucusque Plinius. His adiungam Androclis serui historiam, quem leo fugitiuum in Africa triennio nutriuisse, & postea feris obiectum (inter quas fortuito idem leo tum captus erat) aduersus pantheram

theram defendiſſe fertur, ex Aeliano & Gellio 5.14. Cum à ſenatore Romano, inquit Aelianus, ſeruus, cui nomen
Androcles erat, aufugiſſet, quia facinus quodpiam nefarium (id vero quale fuerit ignoro) admiſiſſet, & vero in
Africam veniſſet: relictis vrbibus in deſertiſſimam proceſſit regionem, (Quum prouinciam Africam preconſu-
lari imperio Androclis ſerui Daci dominus obtineret, Androcles iniquis & quotidianis verberibus ad fugam co-
actus, vt à domino terræ illius præſi[illegible] tutiores ei latebræ forent, in camporum & arenarum ſolitudines conceſſit:
ac ſi cibus defuiſſet, conſilium fuit mortem aliquo pacto quærere, Gellius:) Ibique cum ardore ſolis torreretur,
ſpeluncam ſubiens, ab æſtu requieſcebat: hæc autem ſpelunca leonis erat cubile. Poſtea autem quàm ex venatu
leo (gemitus ædens & murmura dolorem cruciatumq; vulneris commiſerantia) ſummo cum dolore, quo labo-
rabat ex pede transfixo ſtirpe à ſummo præacuta reuertiſſet, atq; in iuuenem qui intra ſpecum abdebatur, inciſ-
10 ſet, ipſum leniter aſpexit, ac blandiri cœpit, pedemq; porrexit, & quoad poterat ibi ſtirpem extrahi rogabat. ille
primo, etsi mors illi neceſſaria erat, ab eo pertimuit, deinde poſtquam manſuetam vidiſſet beluam, & pedis mor-
bum cognouiſſet, tum id quod pedem vexaret, euellit, tum vero dolore liberauit. (Stirpem ingentem veſtigio
pedis eius hærentem reuulſit, conceptamq; saniem vulnere intimo expreſſit, accuratiusq; ſine magna iam formi-
dine ſiccauit penitus atq; deterſit cruorem. Ille tunc hac medela leuatus, pede in manibus Androclis poſito recu-
buit & requieuit. Gellius.) Qua curatione leo delectatus, illum hoſpitaliter & amice tractando, & quæ venare-
tur (membra opimiora ad ſpecum ſuggerens, Gellius:) cum illo communicando, præmium ſaluti[illegible] perſoluit. Is
quidem incoctis, vt leonum mos fert, paſcebatur: ille vero aſſis (ſole meridiano torrens, cum ignis cop[illegible] non
haberet, Gell.) veſcebatur, communiq; vtriuſq; menſa ſecundum ſuam quiſq; viuendi rationem vtebatur. Itaq;
totum triennium ibi Androcles ætatem duxit. Cum eiuſmodi habitationis illum tæderet, iamq; ſollicitudinibus
20 eius animus expleretur, à leone diſcedens (leone venatum profecto reliquit ſpecum: & viam fermè tridui per-
menſus, à militibus apprehenſus eſt, Gel.) vagari cœpit. Cumq; vbi eſſet, intellectum fuiſſet, comprehenderunt
runt eum, vinctumq; Romam ad dominũ m ferunt. Hunc dominus tum de his quæ admiſiſſet facinoribus reum
facit: ita factum eſt, vt is ſic capite damnaretur, vt diſtrahendus beſtijs daretur. Tum vero ille Libycus leo fortè
captus fuit, & in theatrum immiſſus, ſimul & eò ad pereundum coniectus eſt homo leonis aliquando hoſpes &
conuictor. (Multæ ibi, Romæ in Circo maximo, ſæuientes feræ, magnitudines beſtiarum excellentes: ſed præter
alia omnia leonũ immanitas admirationi fuit: præterq; omnes cæteros vnus, qui corporis impetu & vaſtitudine,
terrificoq; fremitu & ſonoro, toris, comiſq; ceruicum fluctuantibus animos oculoſque omnium in ſeſe conuer-
terat. Introductus eſt inter complures cæteros ad pugnam beſtiarum Androcles. Hunc ille leo vbi vidit pro-
cul, repente quaſi admiratus ſtetit: Ac deinde ſenſim atq; placidè tanquam noſcitabundus ad hominem accedit.
30 Tum caudam more atque ritu adulantium canum clementer & blandè mouet, hominiſq; ſeſe corpori adiungit:
cruraq; eius & manus propè iam exanimati metu, lingua leniter demulcet. Homo Androcles inter illa tam atro-
cis feræ blandimenta amiſſum animum recuperat: paulatimq; oculos ad contuendum leonem refert. Tum quaſi
mutua recognitione, lætos & gratulabundos vidiſſes hominẽ & leonem, Gel.) Leo hominem ſtatim agnoſcens,
totius corporis inclinatione ad pedes illius ſe abiecit. Interea pardalis (hoc Gellius non habet) Androclem cum
inuadere aggrederetur, leo illum, qui videlicet ei aliquando ſalutem attuliſſet, ab huius laniatu ſeruauit, illamque
lacerauit. Spectatores, vt par erat, incredibili tenebantur admiratione: qui autem ſpectacula præbebat (Cæſar,
Gel.) Androclem acceſſiuit, ab eoq; totam rem cognouit. Inde primò rumor in multitudinem afflixit [illegible] æ
Cæſari Androcles dixerat, omnia ſcripta, circumlataq; tabula populo declarata ſunt, Gell.) inde re cognita po-
pulus clamorem ſuſtulit, cunctuſque conſeſſus multiplicem plauſum dedit, homini ipſi & leoni eſt largiendam
40 libertatem, Hactenus Aelianus. Gellius præterea addit. Atq; ideo cunctis petentibus (vt ſcribit Appion qui [illegible]
Aegyptiacorum, qui ſe huic ſpectaculo Romæ interfuiſſe aſſerit) dimiſſus eſt Androcles, & pœna ſolutus, & leo
ei ſuffragijs populi donatus. Poſtea, inquit, videbamus Androclem, & leonem loro tenui reuinctum vrbe tota
circum tabernas ire, donari ære Androclem, floribus ſpargi leonem: omneſque ferè vbique obuios dicere: Hic
eſt leo hoſpes hominis, hic eſt ho[illegible] leonis. Apud Gellium quidem vbiq; Androdus pro Androcles le-
gitur. Ex Gellio etiam Iouianus P[illegible] lib. 1. Amorum: & Antonius de Gueuara epiſtola 28. Leo-
nem in Amphitheatro ſpectauimus, qui [illegible] bestiarijs (beſtiarij dicebantur qui ludis publicis in Amphi-
theatro cum beſtijs depugnabant. Præclara [illegible] leo, ducenti beſtiarij, Cic. pro Seſt.) agnitum [illegible]
quondam eius fuit magiſter (alias miniſter) protexit [illegible] beſtiarum, Seneca in libro de beneficijs. Videtur
autem de Androcle intelligere. Mentor pedem [illegible] ſurculum extraxit: Quin & D. Hieronymus leo-
50 nem ſimili beneficio demeritus traditur, Volaterranus [illegible]. Elpis Samius os grande leoni dentibus infixum ex-
traxit, &c. ſimile beneficium D. Hieronymi in [illegible] ferunt, vnde leo aſinum eius clitellarium ſyluis ligna de-
ferentem diu ſit comitatus, ſemperque domum [illegible]. Quem quum aliquandò ſopitus à mercatoribus
raptum perdidiſſet, perditi lubens operæ [illegible] eiſque lignum detulit, tantiſper dum paucis poſt
diebus repertum in ſtabulum fugatis latronibus add[illegible]. Textor. Sed authorem vitæ D. Hieronymi Eraſ-
mus Roterodamus in eiuſdem vita, fabulam quendam & [illegible] impudenter mendacem facit, miraturq;
Volaterranum & alios quicquam inde citare voluiſſe. Symandium regem Aegyptiorum ferunt leónis domi
enutriti opera in pugnis vti ſolitum fuiſſe ad victoriam, vt ſcribit Diodorus Bibliothecæ ſecundo. Ὀσυμανδύας
rex magnus Syrorum leonem habeb[illegible] in bellis ſocium, ideo quod ipſum nutriuiſſet gratiæ memorem, Tzet-
zes. Quod de leone Eudemus dicit, non [illegible] paruam admirationem habet: hoc ipſum [illegible]. Iuueni fera-
60 rum curatori, canem nimirum, vrſam & leonem fuiſſe, eoſq; primum & pacem inter ſe ſeruaſſe, & ami-
citiam rectè coluiſſe. Deinde cum canis aliquando & vrſa inter ſe colluderent, & ludicris [illegible]
rentur, vrſam repentè ad feros mores [illegible] & canem ſimul inuaſiſſe, & ventrem [illegible]
ſimè diſtraxiſſe: cuius atrocitatem facti leonem [illegible], perfidiæ vrſinæ odio, quod & fœdus fregiſſet, & ami-
citiam inſtitutam violaſſet, inflammatum, iuſta & [illegible] iracundia contra vrſam & exarſiſſe, & ab ea pares pœnas,
quibus illa prius canem affeciſſet, repetijſſe, Aelianus.

Albertus Crantzius in Saxonia lib. 8. cap. 24. vbi de Leone quem rex Angliæ incluſum habebat loquitur:
ferunt beſtiam (inquit) internoſcere nobilem ſanguinem a degeneri. Ad hoc probandum duo mirabilia & no-
tatu digniſſima affert: tandem concludit, Leonem nullius niſi impauidi hominis vocem contremiſcere.
70 Ioan. Rauiſius Textor in Epithetorum libro leonis hiſtoriam ſcribens, quales hæ feræ erga tandem aliquos

 & [illegible]

& martyres ad pœnam eis obiectos, se præbuerint, recenset: cuius nos hic verba recitabimus, ordine quodam literarum, de viris primum sanctis, postea de mulieribus & virginibus. Sciendum est autẽ hanc in martyres leonum clementiam, non ex ipsorum natura, sed maiore vi profectam, quę pijs promittit impune eos super aspidem & basiliscum ambulaturos, & tutò leonẽ draconemue conculcaturos, Psal. 91. Antonio eremitæ, inquit Textor, quum ad excauandam foueam (qua Pauli primi anachoretæ humaretur cadauer) sarculum deesset, duo leones terrã vnguibus effoderunt, ac fossarij seu (si mauis) libitinarij subierunt munia. Daniel propheta à Babylonijs in carcerem coniectus, famelicisq; leonibus (quibus dietim ad escam duo damnatorum corpora, ac totidem dabantur oues) deuotus, eidem tamen mansuefactis, periculum euasit: Vide in historia Danielis, cap. 6. & 14. de Daniele bis obiecto leonibus, bis seruato, & mox iniectis illis qui eum falsò accusauerant, deuoratisq; Eleutherius & Prisca virgo leones (quibus hæc Claudij Cæsaris, ille Adriani mandato fuerant deuoti) mansuefecerunt, cicuresque reddiderunt. Macarius cum leænæ (cuius cauernæ cellam habebat vicinam) catulos cæcos visu donasset: belua præstiti obsequij gratiam referens, pelles ouium eidem plurimas memoratur attulisse. Primo & Fœliciano martyribus adductis ad tormentum leones nihil tamen nocuerunt. Tharaco martyri blanditus est leo, cui maximi præsidis iussu datus fuerat in pabulum. Vitum, Modestum, & Crescentiam martyres quum Diocletianus leoni obiecisset deuorandos, fama est bestiam columba mitiorem ad eorũ pedes supinam decubuisse, neq; vlla in re sanctis incommodasse. Eleutherius episcopus à leonibus duobus immissis innocuus euasit, Textor. Ferunt itidem leonem pedibus terram effodisse, vbi conderetur Mariæ Aegyptiacæ cadauer, idq; Zozimæ abbatis mandato. Irruentibus in Teclam virginem vrsa & leone, acerrimo conflictu leęna reluctata est, solo seruandę puellę desiderio. Martinã viri consularis filiam quum nullæ terrerent catenæ, nulla à fide verbera dimouerent, nullæ ad Apollinis cultum pollicitationes inducerent: leo Alexandri imperatoris iussu cauerna eductus, sese ad virginis pedes blandiente cauda, armisque & iuba demissis inclinauit, qui tamen ad inferendam mortem fuerat solutus. Dariæ virginis sub imperatore Numeriano bestijs adiudicatæ leęna cellam ingrediens, puellam ab omni iniuria non ferarum modo, sed scelestorum quoq; tutata est, Hæc omnia Textor. Ignatius episcopus Antiochenus, item Satyrus & Perpetua martyres leonibus obiecti, ab eis deuorati sunt, vt referam in h.

Leo ideam maris maximè omnium refert, vt pardalis fœminæ, Aristoteles & Adamantius. Leo vt animosus & fortis est ingenio, ita corporis forma id præ se fert, Adamantius. Iracundum genuit natura, vtpote fortissimum, Cardanus. Leonum animi, inquit Plinius, index cauda, sicut & equorum aures. Nanq; & has notas generosissimo cuiq; natura tribuit. Immota ergo placidus, clemens, blandientiq; similis, quod rarum est: crebrior enim iracundia eius. In principio terra verberatur: incremento terga, ceu quodam incitamento flagellantur. Cum blanditur caudam habet immobilem: iratus vero quatit primo terram, postea dorsum, & sic insilit, Albertus. Vide etiam supra capite secundo in caudæ mentione. Alexander Aphrodisiensis problematum 1. 144. ad quæstionẽ cur plurima ex animalibus suas peruibrare caudas soleant, cum notos sibi agnoscunt: & cur leo iratus costas per caudã verberet atq; etiam taurus: Quoniam, inquit, dorsi medullam ad caudam vsq; habent porrectam, quæ vim continet animalem, & motionis authorem: igitur cum animal notum sibi agnoscat, per caudam quasi per manum ritu hominum excipit, & partem sui corporis mouet quæ agilior & promptior est. Leonum vero & taurorum anima, vt per iram effici potest cum natura, sic eandem naturã propterea moueri vehementius cogit, vt etiam homines sæpe manus, aliamq; aliquam sui corporis partem per iram percutere nouimus. Cum enim ilico vlcisci animus nequeat, alio quodã modo furorem suum extinguit, id est ictu, aut strepitu, aut alio quolibet generis eiusdem remedio, Hæc ille. Leo ne quid ignauè faciat, flagellans semetipsum cauda excitat, Aelianus. Hoc & Lucanus innuit libro 1. Pharsaliæ, Cæsarem ante transitum Rubiconis de inuadenda patria cogitantem, leoni comparans, vbi ait:

Inde moras soluit belli, tumidumq; per amnem
Signa tulit propere: sicut squallentibus armis
Aestiferæ Libyes, viso leo cominus hoste
Subsedit dubius, totam dum colligit iram.
Mox vbi se sæua stimulauit verbere caudæ,
Erexitq; iubas, vasto & graue murmur hiatu
Infremuit: tum torta leuis si lancea Mauri
Hæreat, aut latum subeant venabula pectus,
Per ferrum tanti securus vulneris exit.

Non possum pręterire eadem de re elegantissimos etiam Homeri versus Iliados ypsilon, qui sunt huiusmodi:

Πηλείδης δ' ἑτέρωθεν ἐναντίον ὦρτο λέων ὥς
Σίντης, ὅν τε καὶ ἄνδρες ἀποκτάμεναι μεμάασιν
Ἀγρόμενοι πᾶς δῆμος, ὁ δὲ πρῶτον μὲν ἀτίζων
Ἔρχεται, ἀλλ' ὅτε κέν τις ἀρηιθόων αἰζηῶν
Δουρὶ βάλῃ, ἐάλη τε (πως ἐράφη, εἰλήθη) χανών, περί τ' ἀφρὸς ὀδόντας
Γίγνεται, ἐν δέ τε οἱ κραδίῃ στένει ἄλκιμον ἦτορ,
Οὐρῇ δὲ πλευράς τε καὶ ἰσχία ἀμφοτέρωθεν
Μαστίεται, ἓε δ' αὐτὸν ἐποτρύνει μαχέσασθαι.
Γλαυκιόων (πυρρῶδες καὶ φοβερὸν βλέπων, ἀφ' οὗ γλαυκιόωμος) δ' ἰθὺς φέρεται μένει, ἤν τινα πέφνῃ
Ἀνδρῶν, ἢ αὐτὸς φθίεται πρώτῳ ἐν ὁμίλῳ. Hic in Scholijs additur, Leo cauda seipsum flagellare solet. Habet autem in cauda conditum inter pilos stimulum nigrum veluti corneum, quo cum pungitur, præ dolore magis irritatur. Hæc verba de leone cauda se flagellante citat etiam Varinus in voce Παραβολή: hoc simili poëtam proponere dicens, τὸ μέλλον μὲν, εἰς τέλος δὲ γενναῖον. Leonum genus alterum breuius est, crispioreq; pilo, quod ignauius est: alterum longius piloq; probiore, quod generosius est, Aristot. In venatu dum cernitur nunquam fugit aut metuit: sed etiam si venantiũ multitudine cedere cogitur, sensim pedatimq; (βάδην, pedetentim) discedit, crebro subsistens atque respectans: nactus vero opaca, fuga quam maxime potest veloci, se subtrahit, donec in aperta deueniat, tum rursus lente incedit. Sed si quando locis nudis atq; patentibus cogitur fugam aperte arripere, currit contentus, nec salit, cursusq; eius continens, vt canũ intenditur: cum tamẽ ipse insectatur, vbi iam propinquârit, insilit, Arist. Generositas maximè in periculis deprehenditur: non in illo tantummodo, quòd spernens tela diu se terrore solo tuetur, ac veluti cogi testatur: cogiturq; non tanquam periculo coactus, sed tanquam amentia iratus. Illa nobilior animi significatio, quamlibet magna canum & venantium vrgente vi contemptim, restitansq; cedit in campis & vbi spectari potest: idem vbi virgulta syluasq; penetrauit, acerrimo cursu fertur, velut abscondente turpitudinem loco. Dum sequitur, insilit saltu, quo in fuga non vtitur, Plinius. Nunquam terga vertit in fugiendo, sed sensim pedetentimq; se recipit, cum fremitu contrà intuens, Aelianus. Cum premuntur à canibus, contemptim recedunt, subsistentesq; interdum ancipiti recessu dissimulant timorem: idque agunt si in campis patentibus ac nudis vrgeantur: nam syluestribus locis, quasi testem ignauiæ non reformidantes, quanta possunt se fuga subtrahunt, Solinus. Cum insequuntur, nisum saltu adiuuant: cum fugiunt, non valent salire, idem. Leonem aiunt cum vrgentur non fugere προτροπάδην (ἀμεταστρεπτὶ, ὡς [illegible]), ita vt animus totus in fuga sit, & corpus similiter,

similiter, ne respectando quidē) sed ἐντροπαλιζόμενον (quo verbo Homerus vtitur, comparans Aiacē virum fortem leoni hoc modo fugienti) quod crebro conuerti significat: [illegible], Varinus. Sed de gressu leonis in c. dixi. Verba Homeri Iliad. λ. sunt, [illegible] ἐντροπαλιζόμενος, ὀλίγον (κατ᾽ ὀλίγον) γόνυ γουνὸς ἀμείβων. Oppianus de leonibus paraphrasticè dixit, [illegible]. Achilles Aeneæ apud Homerum, [illegible], Scholia. Leo in fuga raro aspicit retrorsum, Albertus: sed contrarium scribunt Aristoteles & Homeri interpres, vt iam citauimus, quorum sententia verior videtur. In fuga, eò quod exacerbatus est, irruit in animalia occurrentia: & quando fatigatus est, vadit modicum & modicum frendens quasi dentibus, Albertus. Fugiunt interdum leones demissa inter crura cauda, vt canes, Aristot. Albertus vero aliter, Leones, inquit, aliquando debilitati timent & fugiunt, demissis auriculis, sicut canis: & hoc faciunt etiam lupi. Iam visus est leo, qui cum suem aggrederetur, vt setis horrentem aspexit, fugeret, Aristot. Vulneratus percussorē obseruat diligentissimè: ad quod allusit Horatius in Epodo scribens, Quid vt nouerca me intueris, aut vt petita ferro bellua? Verum est quod de eo narratur, percussorem agnoscere, atq; ex obseruato inuadere (quod & lupus facit, Niphus.) Si quis etiam nō percusserit, sed infester, hunc si ceperit, cum vnguibus lacerat, nec vlla iniuria afficit, sed quatit solum: atq; vbi ira perterruit, dimittit, Arist. Vulneratus, obseruatione mira percussorem nouit, & in quantalibet multitudine appetit. Eum verò qui tela quidem miserit, sed tamen non vulnerauerit, correptum raptatumq; sternit, nec vulnerat, Plinius. Corpora magnanimo satis est prostrasse Leoni, Pugna suum finem, cum iacet hostis, habet, Ouidius 3. Tristium. Iustus est leo, inquit Aelianus. & virum qui se lacessiuerit, vlciscendi modum tenet. Primum igitur cauda se incitans tanquam stimulis admotis exacuit: deinde inuadenti resistit, &c. vt Aristot. & Plinius. Et alibi, Eum à quo iniuriā acceperit leo, probe nouit vlcisci, & quamuis ex eo ipso non statim vltionem ceperit, tanto tamen post iram retinet, quoad pœnas pro maleficio sibi illato sumpserit: cui rei testimonio est Iuba Maurus, pater illius ipsius qui in triumphum Romam admodū puer ductus est. Is cum aliquando iter per desertam regionem faceret, vt gentē quæ ab se defecisset sub iugum rursus mitteret, è suo comitatu quispiam, cum præstanti nobilitate, tum egregia pulchritudine adolescens rei venatoriæ nō imperitus, leonem casu secundum viam animaduersum sagitta appetens, non ab ictu directo aberrauit, quin ei vulnus, non tamē mortem, intulit: Vulnere is accepto, statim se subduxit: tum ille qui vulnus ei inflixisset, vna cum cæteris discessit. Anno vertente interposito, Iuba rebus, ad quas cum exercitu profectus fuisset, præclare gestis, eadem via regressus est ad eum locū vbi anno antè leo vulnus excepisset. Is sanè etsi in magna hominū multitudine erat adolescens, ab inuadendis tamē cæteris suum impetum sustentauit: illum duntaxat qui se anno antè læsisset corripuit, & furorem acerbissimum, quem tandiu quàm dixi, seruasset, in illum ipsum hominem per adolescentem, quem ab alijs internosset, effudit, ac simul dilacerauit, nec illum quispiam ab hac potuit calamitate vindicare. At grauissima leonis ira perterrefacti, quà potuerunt, fugam quæsiuerunt, Hactenus Aelianus. Ὥστε λέων [illegible] Ἀνέρες [illegible] ἐδάμασσεν, Apollonius Argonaut. 2. Non ad venationem, nec ad pugnā eadem via leo & leæna proficiscuntur: causam periti ad notionem animalium afferunt, eorum robur corporis esse, suis enim eatenus viribus confidunt, vt vterq; non egeat alterius, Aelianus. Οἱ δὲ σκύμνοι τῶν γονέων (videtur χωρὶς addendum) [illegible] τῆς αὐτῆς δυνάμεως, ἐπὶ θήραν [illegible], Pollux. Hoc est, Catuli adeò nihil metuunt insidias, & suis viribus confidunt, vt soli sine parentibus venatum prodeant.

Leo (vt lupus etiam Alberto) quamuis in edendo (vel cum esurit) ferocissimus sit, tamen pastus & fame iam vacans, facilis mitisq; maiorem in modum est, Aristoteles. A prima ætate cicur factus, cum mansuetissimus est, tum vero eius occursatio facilima & iucunda: lusionibus delectatur: quiduis, modò id suo altori gratum esse sentiat, libenter sustinet, Aelianus. Et rursus, Cibo completus mansuescit, & simul lusionibus delectari fertur. Leo perfacilis est ad ludendū: sed ludi eius frequenter malè exeunt, nec ante multū temporis ludum deserit, Albertus. Leonibus manus magister inserit, osculatur tigrim suus custos, Seneca in epistolis. Et rursus, Tigres leonesq; nunquā feritatē exuunt, aliquando submittunt, & cum minimè expectaueris, exasperatur toruitas mitigata. Leones iugū subeunt, Plinius: Vide capite quinto de leonibus ad spectacula adhibitis: vbi M. Antonium primum eos iugo subdidisse dicetur. Leones & Elephanti vt in Indis, sic & in Aethiopia quoq; capti seruire coguntur, Philostratus. Plutarchus in Politicis præceptis, Annonem coactum scribit vertere solum exilij causa, quod in expeditionibus leonē haberet σκευοφόρον, id est sarcinas ferentem: veluti esset id argumento, eum τυραννικὰ φρονεῖν, id est ad tyrannidem aspirare. Meminit historię Plinius, sed aliter, Cęlius. Primus autē hominum leonem manu tractare ausus, & ostendere mansuefactum, Hanno è clarissimis Pœnorū traditur: damnatusq; illo argumento, quoniam nihil non persuasurus vir tam artificis ingenij videbatur: & male credi libertas ei, cui in tantū cessisset etiā feritas, Plinius. Hāno Charthaginensis leonem, quo ad vectiones sarcinarū vtebatur, habuit, vnaq; cum Berenice mansuefactus leo viuebat, linguaq; eius faciei blandiebatur, leniter abstergens, ac complanans rugas, demulcebat, cum eaq; in mensa conuiuebat, humaniter & apte comedens. Onomarchus Catanæ tyrannus etiam leones habuit conuictores, Aelianus. Et alibi, In Elymæa regione templum est Adonidis, vbi leones tantopere cicures sunt, vt eos qui intra templum ingrediuntur, amplexentur, & adulentur. Atq; etiam si quis edens appellet, tanquam inuitati conuiuæ, accedunt, & acceptis quæ eis præbuerit, moderatè discedunt. Est in regno Fessę planicies quæ Adecsen nuncupatur, cui adiacēt saltus, in quibus degunt Leones mites ac domestici, quos vnus quisq; bacillo [illegible], neq; aliud incommodum præstant, Io. Leo Africanus. Idem refert in quadam alia regione Africæ quotidie Leones ciuitatē ingressos ossa vicatim colligere, tam cicuratos ac domesticos, vt eorum [illegible] nec fœminæ nec pueri abhorrerent. Leones in India, si capiantur, mansuescunt quidē, modò ne maximi [illegible] tum verò adeò assuefiunt [illegible], vt facile similiter atq; canes ad venandos ceruos, apros, tauros, & [illegible] sylues[illegible] (vt [illegible] audio) odorantur, Aelianus. De Amaside Aegyptiorū rege in leonē mutato, qui mansuefactus [illegible] foro veluti canis ducebatur, &c. vt Philostratus scribit, dicemus in Philologia. Leones (inquit Apollonius [illegible] Philostratum li. 7.) quos mansuescere volunt homines, iubebat Phraotes verberibus non cedi: [illegible] illos aiebat. Nec rursus blanditijs nimiū leniendos putabat, quia sic nimiū superbi euaderent. Opinabatur [illegible] blanditias [illegible] nis permixtas facilius ad mores optatos illos posse deducere. Id autem nos nō pro ferarū duntaxat mansuefactione dixerimus: sed tyrannis quasi frenum quoddā inijcimus, quo si vtentur, à mediocritate nunquam aberrabunt. Leo domandus, caniculam iuxta verberandam videns, disciplina imbuitur, Albertus. Hyberna nocte solitarius quidam

dam leo (μονόλυκος, vt μονόλυκος) niues & frigus vitandi causa caprile ingressus est: pastores eo viso de se magis quàm capris soliciti magnoq; in metu constituti Iouem seruatorem inuocabant. At leo nocte illic peracta, nec capris, nec viris læsis, mane discessit. Vnde læti caprarij simulacrum (leonis scilicet) Ioui dedicatum à quercu suspenderunt, Author incertus in Epigrammatis 1. 33. Leones in delicijs atq; item leopardos habuisse narratur Heliogabalus, exarmatos cicuresq;: quos ita instituerant mansuetarij, vt ad mensas secundas iussi accumberent ex inopinato, nemine conscio exarmatas esse feras, Cælius. Heliogabalus ebrios amicos plerunq; claudebat, & subitò nocte leones & leopardos & vrsos exarmatos immittebat, ita vt expergefacti in cubiculo eodem, leones, vrsos, pardos cum luce, vel quod est grauius nocte inuenirent, ex quo plerique exanimati sunt, Lampridius. Et alibi, iunxit sibi & leones, matrem magnam se appellans.

Gradientes, mucrones vnguium vaginis corporum claudunt, ne acumina attrita retundantur. Hoc adeò custodiunt, vt non nisi auersis falculis currant, Solinus: vt ex alijs etiam in c. dixi. Vestigia leo quam callidè obliteret & dissimulet, vt fallat venatores, ne catulos in cubili deprehendant, supra hoc in capite dixi in mentione amoris eius in catulos. Vestigia sua terram cauda spargens, operit vsq; ad latibulũ suum, Iorach. Leones in Mauritania muliebribus verbis repelli, eiusque gentis linguam intelligere, Aelianus his verbis asserit: Cum homine Mauro & aliarum rerum communitatem quandam habet, & aquam de eodem fonte bibit. Hunc audio, cum venandi ratione falsus, fame premitur, Maurorum domos adire, ibi si vir adsit, illum ab ingressu prohibere, vique procul arcere: sin domo is abfuerit, & sola mulier ad domum tuendam relicta fuerit, hanc obiurgatorio sermone, illum vt ne vlterius pergat, inhibere: illiq; ita moderari, vt is contineat sese à progrediendo, & minime famis immanitate efferuescat. Intelligit sanè leo vocem Maurysiam. Verborum quibus mulier leonem increpat, huiusmodi sensus perhibetur: Non te pudet, cum sis leo omnium animalium rex, ad meum tuguriolum, vti pabulum tibi concilies, mulieri supplicatum venire, viceq; hominis corpore male affecti in muliebres manus respicere, vt muliebri misericordia dignatus, quæ tibi opus sunt, assequaris: quem potius in montibus ad captandos ceruos, aliaque animalia, quæ ad leonis pastum pertinent, exerceri: non autem more caniculi infelicis victum quæritare oporteret. His quasi cantionibus mulieris leo excantatus, afflicto animo & verecundiæ pleno, sensim oculos in terram deijciens, iustis rationibus victus, discedit. Neq; vero, cum equos & canes ob conuictus communitatem minaces hominum sermones intelligere, & timere videamus, mirum videri debet, si leones Mauros homines intelligant, & vereantur. Cui rei testimonio sunt pueri eorum infantes, quos simili atq; catulos leonum æqualique victus ratione vno eodemq; tecto alunt. Quamobrẽ leones Maurysias voces intelligere posse, nec incredibile, nec præter opinionem existimandũ est, Hęc Aelianus. Ex multis intellexi tum viris tum mulieribus, si fœmina in Leonem incidat, eiq; verenda monstret, magno clamore edito demissis oculis discedere. Credat qui volet, Leo Africa.

Leo cunctis animalibus robore, animo & crudelitate antecellit: nec feras tantum, sed homines etiam deuorat. Nonnulli quidem multis in locis vel ducentos equites inuadere audent. Armentorum greges intrepidè aggreditur, & quos capit in proximum nemus suis catulis defert. Equites, vt dixi, est qui quinos aut senos interficiat. Quicquid apprehendit, etiamsi Camelus foret, rictu aufert, Io. Leo Africanus. Leo cuiusuis feræ carnibus gaudet, maximè verò cameli, Philes. Cameli carnes à leonib. comedi solere, testimonio est Herodotus, cum in Xerxis camelos, qui commeatum portarunt, dicit leones inuasisse, & ex alijs animalibus nulla, neq; iumenta, neq; homines attigisse, Aelian. Herodoti hac de re verba in camelo recitaui capite quarto. Leo onagrum odit & venatur, Albertus: nimirum ex Ecclesiastici capite 13. vbi legimus, Venatio leonum onager. Bubalides caprearum generis inuadit, Oppianus. Leo, iam senex, præsertim simias captat, partim cibi, partim remedij causa, vt in c. dixi. Leo & lupus ceruarius (thos) inimici sunt: cum enim carne alantur, victum ex eisdem petant necesse est, Aristoteles 9. 1. Albertus pro leone hic lupum inepte ponit: thoëm vero, id est lupum ceruariũ toboz nominat. Dissident thôes & leones, Plinius. Thôes commissos (clarissima fama) leones Et subiêre astu, & paruis domuêre lacertis, Gratius. Cum leo insidias bubus molitur, suo robore prudenter vtitur: nam noctu proficiscens ad stabula, fortitudine sua omnes quidem exterret, vnum vt arripiat, Aelianus. Iphicrates scribit leones elephantorum pullos aggredi, quos cum vulnerarint, iam matrib. succurrentibus fugiant. Illas verò cum filios sanguine maculatos viderint, eos interficere, leones postmodũ reuersos cadaueribus vesci, Strabo. Si elephantos, dum in venatione fugiunt, frequentes coactos leones forte perspiciant, alij aliò tanquam hinnuli ab elephantis sibi incredibiliter timentes, sese in fugã conijciunt, Aelianus. Canes Indici robore & animo tantum valent, vt alijs ferè bestijs neglectis leones tantum sibi pares ad pugnã & se dignos antagonistas existiment, vt pluribus in Canis robusti historia cõmemoraui. Lauzani feram apud solum authorem libri de naturis rerum inuenio, vt Vincentius Bell. citat inter quadrupedes his verbis: Lauzani est animal à cuius crudelitate nulla bestia esse tuta potest: nam & ipsum leonem omnibus formidabilem deterit, suo tamẽ generi parcit, in cætera grassatur atq; reliquas bestias deprædatur. Et cum hæc scelus in alijs persequatur, propriæ tamen iniquitatis nõ meminit, &c. Ego lauzani, si qua est ita dicta fera, non aliam quàm tigrin esse coniecerim, vt vnam omnium sæuissimam simul & robustissimam, cum vel elephanti vestigia spernat, & nonnullis in locis duplo maior leone reperiatur. Martialis quidem leonem etiam ferum à trigide cicure discerptũ scribit. Leo non solum rugitu suo cæteras terret feras: sed & prædæ semper inhians, caudæ suæ descriptione per summum puluerem aut niuem protractæ, circulum describit, cuius circunferentiam transire non præsumunt bestiæ inclusæ, Liber de naturis rerum ridiculè quidẽ, ac si leo magiam calleat. Et rursus, Ad leonis rugitum animalia omnia figunt gradum, etiam quæ eum nunquam viderunt vel experta sunt. Item Ambrosius, Voci eius (inquit) tantus inest terror naturaliter, vt etiam animantia quę per celeritatẽ impetum eius euadere possunt, rugiente eius sonitu velut quadam vi attonita atq; icta deficiant. Et Glossographus in verba prophetæ Amos, Nunquid rugiet leo in saltu nisi habuerit prædã? Leo, inquit, cum famẽ patitur, si videt prædam, dat rugitum, quo audito feræ stant fixo gradu stupefactæ. Corium leonis cum corio lupi positum, depilat ipsum (hoc etiam de hyænæ ac pardalis corio scribitur) & similiter alia coria. Rasis & Albertus. Leo veneno serpentis occiditur. Eximia leonis pulchritudo per comantes ceruicis toros excutitur, cum subito à serpente os pectore (tenus) attollitur: itaque coluber ceruum fugit, sed leonem interficit, Ambrosius. Leo scorpionem vbicunq; viderit, velut hostem vitæ suæ fugit, & abhorret, Albertus & Physiologus. Exiguo scorpionis aculeo exagitatur, Ambrosius. [illegible] in vita S. Marcelli vt citat Suidas. Leo pro mure (id est viso mure) fugit, Rasis in Almansore: Aristoteles de leone scribit quòd aliquando ὗν, id est suem (non μῦν, id est murem) timuerit, vt supra citaui.

Galli terrori sunt etiam leonibus generosissimis ferarum, Plinius. Tale & tam sæuum animal gallinaceorum cristæ cantusq; etiam magis terrent, Idem. Leonem simul & basiliscum gallinaceus magno terrore afficit, Aelianus. Et rursus, Gallorum cantus leones & miluos exterret (leones terret, miluos extimescit vide Græcum codicem,) metu basiliscos exanimat. Timet leo gallum eiusq; cantum, & eo viso fugit, Zoroastres in Geoponicis 15. Gallum, & maximè album veretur, Ambrosius. Album gallum leo timere dicitur, forte propter speciei contrarietatem: vel quia basilisco similis esse dicitur, Albert. lib. 25. Animalia sunt solaria multa, velut leones & galli, cuiusdam solaris (virtutis) pro sua natura participes. Vnde nimirum est quantum (quòd) inferiora in eodem ordine cedant superioribus, quamuis magnitudine potentiaq; non cedant. Hinc ferunt gallum a leone timeri quam plurimum & quasi coli: cuius rei causam à materia sensuue assignare non possumus: sed solum ab ordinis superni contemplatione: quoniam videlicet solaris præsentia virtutis conuenit gallo magis quàm leoni, Proclus in libro de sacrificio & magia. Gallum quidem maxime Solare animal esse, in historia eius pluribus docebo: leonem verò cum Solis natura communicare, in Philologia ex Macrobio. Huc pertinent etiam hæc ex quarto Lucretij carmina:

Quin etiam gallum nocte explaudentibus alis
Auroram clara consuetum voce vocare,
Quem nequeant rapidi contra constare leones,
Inq; tueri: ita continuo meminere fugai:
Nimirum quia sunt gallorum in corpore quædam
Semina: quæ quum sint oculis immissa leonum,
Pupillas interfodiunt acremq; dolorem
Præbent, vt nequeant contra durare feroces.

Gallinaceo (Gallinaceorum, Hermolaus) iure perunctos, præcipuè si & allium fuerit incoctum, pantheræ leonesque non attingunt, Plinius. Vide plura in Gallo D.

De leontophono, qui vrinam leoni exitialem spargit: & escis admixtum eundem interimit, dictum est capite præcedenti. Circa Catras oppidum campis & frumentis incensis, exustæ sunt feræ plurimæ, maximeq; leones per ea loca sæuientes, immaniter consumi vel cæcari sueti hoc modo. Inter harundineta Mesopotamiæ fluminum & frutecta leones vagantur innumeri, clementia hyemis, ibi mollissimæ semper, innocui. At vbi Solis radijs exarserit tempus, in regionibus æstu ambustis, vapore sideris & magnitudine culicum agitantur, quorum examinibus per eas terras referta sunt omnia. Et quoniam oculos, quasi humida & lucentia membra, eædem appetunt volucres, palpebrarum libramentis mordicus insidentes, ijdem leones cruciati diutius, aut fluminibus mersi torquentur, ad quæ remedij causa confugiunt: aut amissis oculis, quos vnguibus crebro lacerantes effodiunt, immanius (Cælius legit, in amnibus) efferescunt: Quod ni fieret, vniuersus Oriens huiusmodi bestijs abundaret, Ammianus Marcellinus libro 18. Strabo libro 16. circa Meroëa similiter leones sub Canis ortum à maximis culicibus expelli scribit.

Leoni pauida sunt ad leuissimos strepitus pectora, Seneca. Et rursus, Curriculi motusq; rotarum versata facies, leonem redegit in caueam. Terrent eum rotarum orbes circumacti, currusq; inanes, Plinius. Extat elegantissimum Alcæi decastichon in sacerdotem Cybeles, qui obuium in monte leonem tympani sonitu perterrefactum euasit, Anthologij 1. 33. & rursus aliud Antipatri 7. 11. sed hic ab Alcæo variat, quod sacerdotem Cybeles frigus & niues vitandi causa interdiu leonis specum ingressum ait, & leonem sub vesperam reuersum tympano (ex bubalo corio) terruisse. Similiter lupos terreri in ipsorum historia dicam. Ἤτε δὲ ἢ τύμπανα καὶ κύμβαλα σκιῶν ἀνὴρ πάντα εἶπ. καὶ [illegible] καὶ λέοντι, καὶ [illegible], Pollux 10. 42. qui locus mihi obscurus est, cum aliâs, tum quod neq; ex præcedentibus neq; sequentibus verbis certi aliquid, quod huc faciat, colligere possum. Verum est quod de leone narratur ignem præcipuè formidare, vt Homer. quoq; testatur, cum dicat: Ardentesq; faces, quas, quamuis sæuiat, horret, Aristoteles & Aelianus: Græcos Homeri versus recitabo infra in H. C. Leones cum sint natura vehementer ignita (anteriore sui parte) vnde & Vulcano ab Aegyptijs sacri censentur, ob copiam interioris ignis, ægerrimè intuentur exteriorem, & fugiunt, Aelian. Lupus etiam ignê silicibus excussum fugit, Recentior quidem. Ignê metuit leo, vtpote natura feruidum animal, Philes. Terrent leonem rotarum orbes circumacti, & gallinaceorum cristę cantusq; etiam magis, sed maximè ignes, Plinius. Igne etiam in retia adiguntur, vt capite quinto dicam in venatione ipsorum. Leones per Solem ingredi acriorem nõ patiuntur: sunt enim acie oculorum acutiuscula & ignẽ interdiu ijdem ob eandem fugiunt, Aphrodisiensis. Vrsos leonesq; mappa proritat, Seneca. Leo calcatis folijs ilicis stupescit, (torpore tenetur) Aelianus, Zoroastres in Geopon. Si super cortices quercus calcauerit leo, formidabit continuo, Aesculapius. Leo timet lignum quod dicitur lethin. Rasis. Λέων δὲ χαυνοῦ [illegible], Ὁ [illegible] [illegible], Philes. Item si conculcat vel appropinquat modo folijs scillę herbę, torpore capitur, Aelianus. Gillius addit, idem accidere si folijs scillæ appropinquet: sed Lupum non Leonẽ alij ex scillæ folijs torpore affici aiunt. Vide in Lupo D. Elleborus & squilla canes & leones plurimos beluasq; interficiunt, Rasis. Democritus adamantida herbam nominat, Armeniæ Cappadociæq; alumnã: hac admota leones resupinari cum hiatu laxo: nominis causam esse quod conteri nequeat, Plinius. Nauis in qua leo dormit, mergitur plus solito: eodem experrecto, rursus fit leuior, Aesculapius. Oppianus scribit audisse se à leontocomis, Δεξιτερῇ [illegible] χεῖρεσ φέρειν [illegible] [illegible] Νάρκα θελῶ, τῷ πάντα λυγρῶν (forte λεῦ) [illegible]. Alij authores hyænam vim soporiferam in dextra manu habere aiunt.

E.

Tartari leones habent venationis cum canibus socios, vt supra in B. dixi. Magnus Cham imperator Tartarorum, leones maximos atq; pulcherrimos habet, ad venandum industrios, Paulus Venetus. Leones Indici, immanissimi quidem sunt, sed capti adeò mansuescunt (modo ne maximi sint) vt loro assuefacti, facile similiter atque canes ad venandos ceruos, apros, tauros, & asinos syluestres duci queant: sagacissimè enim eos odorari aiunt, Aelianus.

Indici canes & alij quidam venatores robusti, tauros, apros & leones aggrediuntur, vt in Canum historia docuimus: maximè verò id faciunt, è tigribus conceptæ canes apud Indos & Hyrcanos. Et truculentus Heloe certare leonibus audens. Fr. Mantuanus de cane. In prouincia Gingui magno Cham regi Tartarorum subiecta plurimi sunt leones, ijque magni & feroces: sed in eadem regione canes tam audaces & fortes habentur, vt non vereantur leones inuadere. Et sæpe fit vt duo canes & vir sagittarius equo insidens leonem superant: nam quum canes leonem adesse sentiunt, magno latratu eum inuadunt: præsertim verò quando sciunt se hominis auxilio fultos, non desinunt mordere leonem in partibus posterioribus atq; cauda: Et licet leo sæpe rictum illis minetur, huc illucque se vertens, vt illos dilaceret, tamen canibus magna cautela sibi prouidentibus, non facile ab eo læduntur, præsertim cum insequens eques tunc leoni iaculum infigere studeat, quando canes trucidare conatur.

Fugit

homines prouocentur in eum. Et si po-
Fugit tamen leo, metuens ne propter canum latratum alij quoq; canes & tesis rectà ad arborem aliquam se recipit, vt ea propugnaculi loco à tergo fruatur, versoque ictu contra canes tota vi sese tutatur. Eques autem accedens propius, non cessat iaculari leonem, donec interficiat: nec animad-[illegible] leo tace [illegible] donec collabatur, vsque adeò faciunt canes illi negotium. Paulus Venetus 2.49. Leo si in venatu videatur, erubescens dare terga, sese paulatim recipit, [illegible] opprimatur: [illegible] ctu venatorum [illegible] properè molitur, [illegible] ab [illegible] purgari existimans. Saltu caret in fuga, quo [illegible] Vestigia sua cauda obliterat & dissimulat, vt fallat venatores: Sed hæc [illegible] qua- dam quæ ad venationem eius [illegible] referri possunt, capite quarto enumeraui. Si venatori (inquit Pollux) com alia fera q[illegible] [illegible] pedibus non tanto internallo dist[illegible] (contra aprum pugnantem venabulum te- nere [illegible] pede [illegible], & posteriorem dextrum pedem tantum ab illo distare, quanto in [illegible] inter- manu [illegible], [illegible] feræ quædam, vt pantheræ & leones, cursu ad venatorem vsque [illegible], cum propè [illegible]. Dirigendus est autem ictus ad pectus & cor, tanquam vulnere in illis eo in loco maxime le- tali futuro. Leones, inquit Xenophon in libro de venatione, pardi (πάρδαλεις) lynces, pantheræ (πάνθηρες) vrsi & aliæ quæcunque eiusmodi feræ, in locis externis (extra Græciam) capiuntur circa Pangæum montem, & Cit- tum supra Macedoniam: aliæ in Olympo, Mysio, & Pindo: aliæ in Nysa supra Syriam: & ad alios montes quot- quot idonei sunt generis huius animalia nutrire. Capiuntur verò partim in montibus aconitico veneno, propter asperitatem regionis, [illegible] (quod ea scilicet aliud venandi genus, vt per retia & canes, non admittat) Hoc autem ea re miscentes, qua quæq; delectatur fera, venatores illis obijciunt secus aquas, & si quid aliud adire consueuerint. Partim etiam quæ noctu in plana descendunt, intercluse (ἀποκλειόμεναι, id est exclusæ, ne reditus ad montem eis pateat) equis & armis, nec sine venatorum discrimine capiuntur. Sunt quibus & foueas latas in or- bem ducunt, in medio relinquentes profundam lapideam columnam, cui capram sub noctis tempus religatam superponunt: & foueam ramis (ὕλῃ) circumsepiunt, ne videri possit, nullo aditu relicto. Illæ audita per noctem voce sepem obambulant, & vbi transitum non inuenerint, transiliunt & capiuntur. Oppianus leonum venatio- nis tres modos describit, quos & Belisarius, sed imperitè transtulit: eorum primus ex Xenophonte quoque iam recitatus est, addemus tamen ex Oppiano quoq;: nam in nonnullis variat: secundus igne, tertius flagellis fit. Pri- mus [illegible], vt Gillius ferè ex Oppiano transfert, huiusmodi est. Vbi leonis ex spelunca ad aquam profi- ciscentis tritam viam Libyci venatores obseruarunt, iuxta illam rotundam scrobem & amplam faciunt: in cuius medio columnam excitant (ὀφλκόλωνον, profundam columnam, Xenophon:) de hac agnum lactentem suspen- dunt, fossam maceria cingunt (Αἱμασιὴν πυκάσαντες ἐπασσυτέραις μυλάκεσσι) ne cum appropinquat fera, dolosum barathrum videat. Agnus sublime fixus, famelicum leonis cor balatu incitat: accedens igitur, nec diutius circa maceriam versari sustinens, statim transilit, & inopinata fouea excipitur: qua iam inclusus in omnes se partes ver- sat erigens (ad escam magis, quàm vt euadat) & sursum versus impetum facit, Hæc Gillius: sex autem qui sequun- tur versus omisit, qui etsi obscuriores sunt, & dubitari de eis potest, ad eundem ne venationis modum adhuc per- tineant, an nouum præscribant (quamuis enim Oppianus tres tantum modos se describere profitetur, Aethiopi- cum qui vltimus est tertium vocans, tamen fieri posset vt pro vno habuerit duos diuersos qui tamen ambo per foueam fiunt.) Græcè saltem à nobis adijcientur:

Οἱ δ' [illegible] [illegible] ἀθρήσαντες	Ἀγρευτῆρες ἔρυσαν, [illegible] δ' ἱμᾶσι
[illegible]	Ὅπλοτον [illegible] δόλον [illegible],
[illegible] δοχεύμενος [illegible] ἀλύξειν,	Ὡς δέ μιν ἀμφὶ χυτλῷ Λιβύων πολυδίψιον αἶαν.

Vox [illegible] versu tertio quid sibi velit non assequor. Κέλετρον quidem genus est instrumenti quo pisces capi- untur, [illegible] nimirum: & forte escam, carnem scilicet, assatam (vt longius etiam nidore alliciatur) venatores in tali quopiã instrumento inclusam (ne ab auibus aut alijs feris rapi possit) demittunt loro in foueam, vbi vel laqueis implicetur leo, vel alioqui propter profunditatem euadere non possit. Versu vltimo pro δέμεν, forte legendum δάμη, hoc est domitus, captus vel occisus est. His coniecturis interim vtemur, donec vetus aliquis codex manu- scriptus [illegible] nos doceat. Alter venationis modus per ignem, hic est: Qui accolunt Euphratem (inquit Gil- lius ex Oppiano) leones hoc modo venantur: Venatores partim in equis fortibus & charopis (de charopo ocu- lorum colore vide supra in Leone B.) vt qui tum celerrimi sint, tum soli audeant obuij leonibus ire, cum cæteri equi leonum aspectum non sustineant: partim pedites retia tendunt. Eorum tres in insidijs collocati ad retia fre- quentibus pedamentis suffulta manent: vnus in medio, alij singuli in vtroq; retium cornu, ita vt is qui in medio est vtrinq; extremos alios audire possit. [illegible] κεραίη, Ὅσσον [illegible] κέρας [illegible] alij more bellico circumsedentes, piceas faces ardentes in dextra, in sinistra clypeos habent: nam & ijs con- crepant, & incredibilem facium obiectatum metum feris inijciunt. Itaque cum omnes pariter equites circum- fusi, inuadunt, & pedites cum strepitu sequuntur: leones vociferatione venatorum territi, non audentes resi- stere, cedunt: & tum ignis metu, tum virorũ, in retia incurrunt: ac comprehenduntur: similiter nimirum vt pisces noctu à piscatoribus igne in retia adiguntur. Tertius deniq; modus venandi minori labore (ἀκάματος, mihi alpha hic [illegible] videtur) apud Aethiopes in vsu est. Nempe quatuor viri robusti scutati, & loris vndiq; mu- niti, & capite galeati, vt oculi tantum naresq; & labia appareant, flagellorum vibratione leoni in spelunca iacenti obstrepunt: Is hanc indignitatem non ferens, ore hianti atque imminenti, inflammatiq; oculorum flagrantia, magno cum rugitu erumpit, & tanquam procella & turbo in eos celeriter irruit: illi firmo constantiq; animo eam tempestatem excipiunt: Atque interea cum is vnguibus & dentibus eorum quempiam apperit, alius retro lacessens leonem percutit, & sublato clamore vexat. Tum idem confestim relicto priore, quem iam ore ceperat, ad posteriorem os retorquet. Alij aliunde irritant: at is martium robur spirans, huc & illuc irruit: hunc quidem relinquit, alium vero subitò corripit. Tandem longo labore fractus, & spumam in ore agens, decumbit, ac nimirum humi stratum, & iam valde quietum, vinculis constringunt, & tanquam arietem à terra tollunt, Hacte- nus Oppian. [illegible], Pollux. Hoc est, Capitur leo, difficillimè quidem adultus non laqueis aut pedicis (nam [illegible] videtur idem quod πλεκτή, hoc est vt Va- rinus exponit, [illegible]: quidam in lexico Græcolatino rete exponit:) sed machinamentis quibusdam & dolis. Leones etiam laqueis intricari inuenio, ad palum alligatis iuxta locum aliquem angustum per quem tran- sire solent, &c. vide Crescen. 10.31. Capere leones, inquit Plin. ardui erat quondam operis, foueisque maxime. Principatu Claudij casus rationẽ docuit, pudendam penè talis feræ nomine, pastoris Getuli sago contra ingruentis impetum

impetum obiecto: quod spectaculum in harenam protinus translatum est, vix credibili modo torpescente tanta illa feritate, quamuis leui iniectu operto capite, ita vt deuinciatur non repugnans: videlicet omnis vis constat in oculis. Quò minus mirum fit, à Lysimacho Alexandri iussu simul incluso strangulatum leonem. Item alibi, Nuper inuentum, vrsorum in harena & leonum ora aspergere chalcantho, tantaque est vis in astringendo, vt non queant mordere. Cassiodorus lib. 5. Variarum, quomodo contra belluas decertaretur, scribens, sic habet: Alij tribus, vt ita dixerim, dispositis hostiolis, paratam in se rabiem prouocare præsumunt, in patenti area cancellosis se postibus occulentes, modo facies modo terga monstrantes, vt mirũ sit euadere, quos ita respicis per leonum vngues dentesq; volitare. Quibus cibis vel escis leones occidantur, capite 3. dictum est. In Zaronio monte Africæ Viri validissimi perpetuò *leonibus* insidiantur, quorum & bonam ad Fessæ Regem copiam mittunt. Rex verò venationem hunc in modum instruit: In campo spaciosissimo capsulæ quædam sunt exstructæ tantæ altitudinis, vt in eis erecto corpore quis stare possit: harum quælibet ostiolo clauditur, interius verò armatus homo leonem in aream emissum apertis foribus præstolatur, tum leo quà patere videt fores, magno impetu currit, quibus identidem reclusis concitatur: *taurum* deinde adducunt contra leonem dimicaturum, ineunt pugnã cruentam, in quã si taurus leonem occiderit, transacta est eius diei celebritas, sin autem leo superior euaserit, mox egrediuntur armati omnes, qui numero ferè sunt duodecim, leonem oppugnaturi. Habet autem quilibet venabulum cuspidis sesquicubitalis. Quòd si armati leonem superaturi videntur, Rex numerũ diminui iubet: sin contrà armatos inferiores vident, protinus Rex cum suis è loco quodam eminentiori, vnde venationẽ conspiciunt, balistis leonem interficiunt. Fit autem sæpenumero vt priusquàm leo interficiatur, illorũ quisquam pereat, reliquis vulneribus affectis. Dimicantium aduersus leonem præmium est, vt singulis dentur aurei decem vnà cum veste noua: neque ad pugnam hanc admittuntur vlli, nisi viribus sint præstantissimi, atq; ex monte Zalag oriundi: qui verò leonibus insidiantur, ex Zaronio monte originem ducunt, Leo Africanus.

Leonum simul plurium pugnam Romæ princeps dedit Q. Scæuola, Publij filius, in curuli ædilitate: Centum autem iubatorum primus omnium L. Sylla, qui postea dictator fuit, in prætura. Plin. Primus L. Sylla in Circo leones solutos dedit, cum alioquin alligati tunc darentur, ad conficiendos eos missis à rege Bocho iaculatoribus, Seneca de breuitate vitæ. Post L. Syllam (inquit Plinius) Pompeius Magnus pugnam leonum in circo dedit sexcentorum, ac in ijs iubatorum CCCXV. Cæsar dictator quadringentorum. Pompeius Romæ venationes exhibuit, quibus quingenti leones cæsi, Plutarchus in vita eius. Iugo subdidit eos, primusq; Romæ ad currum iunxit M. Antonius, & quidem ciuili bello, cum dimicatum esset in Pharsalicis campis, non sine ostento quodam temporum, generosos spiritus iugum subire illo prodigio significante: nam quod ita vectus est cum mima Cytheride (citharœda, Crinitus,) supra monstra etiam illarum calamitatum fuit, Plinius. Ant. Heliogabalus quaternos canes ad currum iunxit: eoq; modo vectatus est. Idem leones iunxit, Cybelen se appelians, Lamprid. Leones non mansuefactos exarmare consueuerant, vt olim Heliogabalus: qui dentibus & vnguibus exectis, tricliniis etiam, epulantibus conuiuis, eos immittebat. Sed exarmare pro mansuefacere quidam dixerunt, Grapald. Antoninus Pius centum leones vna missione ædidit, Iul. Capitolin. Fuerunt sub Gordiano Romæ, leones mansueti sexaginta, archoleontes decem, Iul. Capitolin. Archoleontes quos fuisse conijciamus, in B. dictum est. Acilium Glabrionem consulem in Albanum Domitianus euocauit per Iuuenalium festos dies, quos inibi celebrabat, iussitq; cum ferocissimo leone ac visendæ magnitudinis congredi. Sed prudenter in pugnam prodiens Acilius feram cõfecit: (Id quod Satyricus poëta doctius exsequitur,) Cælius ex Dionis historia. Extat Martialis carmen lib. 8. de eximio quodam leone per Domitianum exhibito in spectaculo, huiusmodi:

Auditur quantum Massyla per auia murmur:
Innumero quoties sylua leone furit:
Pallidus attonitos ad plena mapalia pastor
Cum reuocat tauros, & sine mente pecus:
Tantus in Ausonia fremuit modo terror arena;
Quis non esse gregem crederet? vnus erat.
Sed cuius tremerent ipsi quoq; iura leones,
Cui diadema daret marmore picta Nomas.
O quantum per colla decus, quem sparsit honorem,
Aurea lunata cum stetit vnda iuba?
Grandia quàm decuit latum venabula pectus?
Quantaq; de magna gaudia morte tulit?
Vnde tuis Libye tam felix gloria syluis?
A Cybeles nunquid venerat ille iugis?
An magis Herculeo Germanice misit ab astro
Hanc tibi vel frater, vel pater ipse feram?

Lepus fugit, sus & aper *συῤῥήγνυται*, leo ἰθυφορεῖ, Pollux de venatione vel pugna animalium scribens.

Sanguis hircinus adamantem emollit: item leoninus. Est enim inter cæteros horum sanguis calidissimus. Adamas autem cum frigidus siccusq; sit, ab eo quod sibi maximè contrarium est præcipuè vincitur, Simocatus.

De pelle leonina, qua se quidam vestierunt, dicam in H. e.

F.

Rapacium omnium carnes declinant ad siccitatem, quę facile in corporibus bilem atram generat: maxime verò præ cæteris improbantur lupinæ & caninæ, quòd corruptos gignant humores, Ras. Leonina caro cæteris est calidior, crassa, grauis & difficilis (tardè digeritur, Albert.) Isaac. Dolorem & torsionem (& inflationem) ventris generat, Idem & Alber. Calidior est quam canina, simulque sicca: prodest in cibo paralyticis (vide in G.) Albert. Agriophagi populi in Aethiopia, pantherarum & leonum carnibus vescuntur, Plin. & Solin. dicti (vt apparet) quod animalia edant agria, id est, fera. Barbari inter Caucasum montem & fluuium Cophena, Apollonio & socijs leonum ac pantherarum carnes donabant, Philostrat.

G.

Sanguis leonis confricatus super cancrum, curat eum, Rasis & Albert. Leonis sanguine si quis corpus suum linierit, ab omnibus bestijs erit tutus, Sext. sed Plinius hoc adipi leonis adscribit, vt paulò post referemus. Qui carnes leonis decoctas manducant, phantasmata non patientur, Sext. Leonis caro phantasticos sanat, aurium dolori & cuiuis alij prodest, Aesculap. In cibo paralyticos iuuat, Albert. Si quis ex elaborato leonis aut lupi corio calceos gestet, pes non dolebit, Galen. Euporist. 2.248. ad podagram. Si quis sederit super pellem leonis, recedent ab illo hæmorrhoides, Aesculap.

Leonum pingue curari oportet vt taurorum. Dioscoride teste: Vide in Tauri historia ex Dioscoride & Plinio.
Dioscorides cum scripsisset, adipem omnem excalfacere, mollire, rarefacere: taurinum auté aliquantum astrin-
gere subdit: Earundem virium compos est, bubulus, vitulinus, leoninus: sed adipem taurinum nō astringere suo
loco probauimus. Recentiores quidam obscuri authores, Dioscoridis verba, quæ apud ipsum non reperio (vera
tamen esse non nego, & ex Galeno ferè sumpta video) citant hæc: Adeps leonis calidior est quam vllius quadru-
pedis, & minus (lego magis) extenuat. Inueteratus etiam calidior fit. Hœdorum adeps, inquit Galen. minus tum
calidus tum siccus est, quàm caprarum: sed & caprarum minus quam hircorum: & rursus hircorum minus quam
leonum. Nam horum adeps omnium propè quadrupedum adipe potentius digerit. Nam & caliditate exuperat,
& partium tenuitate. Itaq; si ipsum medicamentis ad vlcera & phlegmonas conuenientibus commisceas, nō mo-
do nihil adiuueris, verumetiam læseris, nimirum addita maiori quam conueniat acrimonia. Inueteratis tamē tu-
moribus atq; scirrhi in morem induratis, tum neruorum curuaturis (ancylas Græci vocant) & in summa quæ-
cunq; scirrhosa sunt, ijs aptissimus est, in quibus sanè minimè apparet efficax suillus. Taurinus autem ab vtroque
ex æquo distat: vt quanto calidior sicciorq; suillo est, tanto superetur à leonino. Hæc Gale. Sepum leonis calidius
est & siccius sepo algebut, id est bouis à mari exeuntis, & præstat apostematibus duris (fortius cæteris dissoluit
apostemata dura, Haly & Auicen.) Interpres Rasis, ineptissimè vt apparet ex Galeni verbis: qui leonis adipem cū
terrestrium quadrupedum adipibus confert, suis, hirci, & tauri præcipuè, non vllius marini animantis. Algebut
vocem apud Arabicorum nominum glossographos nusquam reperio. Haly eadem ferè quæ Rasis de adipe leonis
scribit, sed nihil de algebut, vt neq; cæteri Arabes. Adipe leonis perunctos bestiæ fugiunt, Plin. Sext. idem sangui-
ni, non adipi, attribuit. Obscuri quidam autores (Vincent. Bellua. & alij) citant hæc tanquam Dioscoridis verba,
Leonis adeps venenis contrarius esse fertur, cum vino adhibitus bestias omnes expellit: & est repercussibilis odo-
ris quo serpentes persequitur. Qui linit corpus suum sepo renum leonis, terrentur ab eo lupi Aescula. Adipe leo-
nis perunctus fugat omne animal, etiam serpentes, Albert. Si sepo leonis liquefacto inungatur animal, non acce-
dent ad ipsum muscæ, Rasis. Leonis adipes cum rosaceo cutem in facie custodiunt à vitijs, candoremq; seruant,
& sanant adusta niuibus, articulorumq; tumores, Plin. Sepum leonis permixtum vnguentis alijs, delet maculas
in homine, Albertus: sed apud Rasin, ex quo ille desumpsit, sic legimus: Stercus leonis desiccatum, & permixtum
vnguento eum quo aliquis vngatur, delet maculas. Faciei tumoribus sarmentorum cinerem alicui ferarum adi-
pi admiscens illinito, leonis videlicet, aut pantheræ, aut vrsi, &c. Aretæus. Adeps leonis remissus statim inunctus
omnem dolorem sedat, Sext. Ad neruorum & geniculorum dolorem, Adipem leonis cum medulla ceruina &
lactuca teres & commiscebis, tum demū perunges corpus, sanabitur, Idem. Nicol. Myrepsus vnguento 12. ad ar-
thriticos addit adipem leonis, &c. Leonis adeps cum rosaceo quotidianis febribus medetur, Plin. Nonnulli me-
morant adipem prodesse leonis, Serenus inter hemitritæi remedia. Leonis adipem remissum auribus instillato,
à dolore liberat, Sext. Si adipe leonina tonsillæ interius perungantur, eodem die sanabuntur, Marcell. Leonis
seuum per clysterem cum alijs quibusdā iniectum ad dysenteriam commendatur à Rasi inter remedia ex capra:
proinde capræ potius quam leonis seuum legendum esse puto: vt Dioscorid. etiam habet, vt diximus in Capra G.
Adeps leonis cum eiusdem felle ad comitiales laudatur, vt mox dicā. Ad alopecias miscetur adeps leoninus apud
Galen. κατ. τόπ. Ad Venerem ciendam leporis coagulū, aut Leonis adipem pudendo illinito, Oribasius apud Ae-
tium. Adeps leoninus & vrsinus in pessio vocato Aureo ad omnem duritiem & dolorem vteri, apud Myrepsum
num. 10. Cerebrum leonis (vt & cati) acceptum inducit amentiam, (stuporem mentis.) Idem auri instillatum
cum oleo aliquo (acuto, vt addit Albertus) surditatis remedium est, Rasis.

Si dens leonis caninus collo pueri suspendatur, antequam cadant dentes, & in ortu dentium secundorum, se-
curum reddet à dolore dentium, Albert. vel vt Rasis habet, antequam ei dentes nascantur, securum reddit à do-
lore dentium dum enascuntur. Cerebrum Leonis esum stupefacit mentem, Arnoldus. Cor in cibo sumptum
quartanis medetur Plin. Hepar leonis in vino positum & potum (cum vino puro bibitum, Ras. dolorem aufert
hepatis, Alber. Leonis fel potantem e uestigio interficit, Bertrut. Atqui pleriq; alij vim hanc venenosam non leo-
nis, sed leopardi felli attribuunt. Fel aqua addita claritatem oculis inunctis facit: & cum adipe eiusdem comitiales
morbos discutit, leui gustu & vt protinus qui sumpsēre cursu id digerant, Plin. Fel leonis potatum parum curat
icterum. Albert. Icterum curat datus in potu dauic: sed prima vice affligit, Ras. Dauic autem, vel (vt Bellunensis
scribit) danich, obolum significat, hoc est scrupulum dimidiatum, vel sextantem drachmæ. Ad vlcera oculorum
& albugines Fel leonis cum melle inunge, Galen. Eupor. 2. 99. Leonis, vrsi, aut bubulo felle, alijs quibusdam ad-
mixtis pro pesso vtuntur ad promouendum conceptum, vt in vrso dicam. Testiculus leonis (dexter, Rasis) tritus
cum rosis datus, sterilitatem inducit, siue bibatur, siue edatur assus crudúsue, Albert. Ad arcendum conceptum,
Leoninæ vuluæ adeps in vasculo eburneo feratur: est enim efficacissimus, Aetius 16. 17. Stercus leonis desicca-
tum & permixtum vnguento, cum quo aliquis vngatur, delet maculas, Rasis. Ad colon, Herculem erectum suf-
focantem leonem in lapidem medicū insculpito, ac inclusum in annulū aureum gestandum dato, Alex. Trallian.

Quæcunq; leo vel momorderit vel vnguibus lacerarit, sanies pallens admodum de his vlceribus effluit, etiam
per fascias, atq; spongias, nec reprimi vllo pacto potest: curantur eodē modo, quo morsus canini, vlcera, Aristot.
Ex omni vulnere, siue vngue impresso, siue dente, ater profluit sanguis, Plin. Curatur morsus leonis, vt rabidi ca-
nis morsus, & similiter etiam lupi rabidi, Albert. Et rursus, Vulnus dentium eius malū est: eò quòd virus de inte-
rioribus transit in vulnus: & cum vulnus ligatur transit virus in ligamenta: & cum reponuntur super vulnus, in-
ficiunt ipsa ligamenta & non curatur vulnus. Sed hæc ex Aristotelis verbis (quæ iam recitaui) non satis intellectis
detorta videtur. Leonum, pantherarum & vrsorum, & similium ferarū, morsus periculosi sunt, vt docet Aet. 13. 3.
Robusta enim, inquit, hæc animalia sunt & vncunguia, implicantq; quicquid contigerūt vnguibus penetrantia,
& corpora ipsa dilaniant. Perseuerando autem in manducatione, non solum corpus dilaniant, sed & ossa aliquan-
do ad farinæ similitudinem confringunt: vnde & vicini punguntur nerui. Satis verò manifestum est, quòd cor-
pora quæ in eiusmodi ac tantas calamitates inciderunt, non effugiunt periculum abalienationis: nam etsi ma-
neant, putrefactionem suscipiunt, & vlcera serpentia inducunt. Huiusmodi igitur vulnera cum aceto elota & cir-
cumrasa, solutis item corporibus ac ossibus extractis, emplastris integere oportet, & post suppurationem partium
dilaniatarum, repurgantibus linamentis curare: & cicatricem inducere, quemadmodum in communibus vlceri-
bus solemus. Emplastra autem his conuenientia sunt id quod ex salibus cōstat, & similia, quorum descriptionem
qui desiderat, adeat Aetij locum iam citatum.

H.

a. Leo Græcè rex interpretatur Latinè, eò quòd sit princeps omnium bestiarum, Isidor. Ego nec leonis nec simile vocabulum pro rege apud Græcos accipi inuenio, vt mirer hoc Isidori somnium. Leones dici placet Porphyrio παρὰ τὸ λάειν, id est ab visus excellentia: propterea Homerus Σμερδαλέον inquit: nam smerdaleon, inquit, formatum à μέρδειν est, quod μαίρειν indicat, id est splendere, accedente σα particula intendendi vim habente, Cælius. Λάω Græcis est video, inde ἀλαὸς cæcus: hinc & leoni nomen, quoniam acie oculorum præ cæteris animalibus valet. vt scribit Manethon in lib. ad Herodotū, Etymologus & Varin. Panthera leo, à Græcis sunt: à quo etiā rete quoddam panther, & leæna, & muliercula Pantheris, Varro. Leæna, λέαινα. vocabulum Græcis & Latinis in vsu, leonis fœmina est: sed apud Latinos poëtas lea etiam pro leæna reperitur Irritata leæ iaciebant corpora saltu,
10 Lucret. lib. 5. quod carmen etiam Nonius citat. Sæua lea, Ouid. 4. Metam. Λὶς (oxytonum, vt plerique scribunt: vel circumflexum, vt Aeschrion, ad differentiā adiectiui fœminini λὶς pro λισσή. id est læuis, vt λὶς πέτρη apud Homerum) idem quod λέων apud Homerū, vox Aeolica, vt Scholiastes monet. Λῖν accusatiuum omnes circumflectunt: aliqui etiam duabus syllabis λῖνα proferunt, vt θῶα, accusatiuum Doricum facientes à recto λίν, Varin. Λῖς, ὁ λέων, παρὰ τὸ λιαρὸν ... τῶν ζώων, Idem. Et rursus, Λὶς, ... λέων. Χάροψ, ὁ λέων, ἀπὸ τοῦ χαροπότητος, Varin. Apud eundem in Χαροπὸς, tribus syllabis legitur χάρεων pro leone, quod non probo. Videtur autem, inquit ibidem, χαροπὸς dici leo per antiphrasin, vtpote φοβερὸς ... ἐπεὶ καὶ ὁ Χάρων ... Χάροψ ... Lycophron. Θὴρ de leone per excellentiam dicitur, vt etiam de vipera quandoque. Α᾽ν ... ἐφοίτα ... ἐοικὼς, Home. id est, leoni similis per turbam incedebat. Et Iliad. λ. ... ἐφ᾽ ὅμιλον ... ἐοικὼς, ἐν τραπέζῃ ... Et alibi, Οἱ δ᾽ ὥς τ᾽ ἐκ βοῶν ἀγέλην, ἢ πώϋ μέγ᾽ οἰῶν Θῆρε (λέοντες κατ᾽ ...
20 Scholia) ... νυκτὸς ἀμολγῷ, Ελθόντ᾽ ἐξαπίνης σημάντορος οὐ παρεόντος, Iliados ε. Horatius in Epodo belluam pro leone dixit. Γύλιος, porcus, leo, Hercules, Etymolog & Varin. plura de hac voce vide in Cuniculo A. Leonem Homerus epicœno genere etiā de fœmina protulit, Gell. Hac de re etsi multa dixerim cap. 4. paulo post initium, hic tamen pluribus confirmabo. Vocabulum λέων more Attico de fœmina etiam vsurpari, ex Aristotelis verbis de partib. 4. 10. deprehendimus, quæ sunt: Τὰ δύο μόνας ἔχει μαστὰς, περὶ ... οἷον λέων. Et paulo post, Ὁ δ᾽ ἐλέφας ... fœminæ elephantis nomen cum masculino articulo proferens, vtpote epicœnum: sic & leonis vocabulum Atticè epicœnum videtur, non vel masculinum vel fœmininum. ... ἀλώπηξ, ἄρκτος, λέων, Arist. de generat. anim. 4. 6. Gaza leænam vertit, & Plin. ex eodem loco. Et mox, ... πλεονάκις: vnde manifestò apparet Aristotelem masculina vel epicœna animalium, vt leonis, elephantis & suis nomina, fœminis attribuere: & γονὰς pro τίκτειν, quod fœminarum proprium est, non rarò acci-
30 pere: leænæ quidem nomen, λέαινα, vsquam apud eum legisse non memini. Ὁ δ᾽ λέων ... βλέποντος ... Plutarchus Sympos. 4. 5.

Epitheta. Genus acre leonum, Ouidius 4. Fastorū. Animosi, Claudianus. Asper, Horat. 3. Carm. Ode 2. Sponsus lacessat regius asperum Tactu leonem. Audax. Emicat extemplo cunctis trepidantibus audax Crassa mole leo, Claudianus lib. 2. in Eutropium. Auidus, Ouid. epist. 9. Vnde potest auidus captæ leo parcere prædæ, Martialis. Si quis per summas auidus produxerit vndas Ora leo, Manilius lib. 4. Astron. Cæsius. Solus in Libya Indiaque tosta Cæsio veniam obuius leoni, Catullus de Acme. Carniuorans. Vrsi cum vitulis simul omnibusque animalibus carniuorans leo comedet paleas ad præsepia, Lactantius de diuino præmio 7. 24. Nec defuit illi Vnde emeret multa pascendū carne leonem, Iuuenal. Satyr. 7. Caspius, Cæde redit: sic Hyrcana leo Caspius vmbra, Statius lib. 8. Theb. Celer. Veluti celeres cum septa leones Plena boum inuadunt, Cantalycius. Cleonæus: Ausonius in
40 laboribus Herculis, à Cleone oppido Arcadiæ prope Nemeam syluam. Dominumque ferarum Crescere miratur genitrix Massyla leonem, Claudianus lib. 1. in Eutrop. Dominus & rex nemorum, Martialis. Ferox. Acremque dolorem Præbent, vt nequeant contra constare feroces, Lucretius lib. 4. Ferus Narcissique comas, & hiantis sæua leonis Ora feri, Columella. Leo nunc ferus alta Surgentes ceruice toros, &c. Sillius 5. Villosa leonis Terga feri, Idem lib. 16. Flauus. Credula nec flauos timeant armenta leones, Horatius in Epodo. Fortis, Crinitus 17. 2. Fremens. Carpitque fremens, auidusque cruoris, Sabellicus. Frendens Et stetit ante oculos frendens leo, Sillius lib. 10. Dentibus horrendum frendens, Pamphilus Saxus. Fulmineus Te sensit Nemeæus arcto Pressus lacerto fulmineus leo, Seneca in Agamemnone. Fuluus. Fuluique insternor pelle leonis, Vergil. 2. Aeneid. Optat aprum, aut fuluum descendere monte leonem, Idem 4. Aeneidos. Furens. Iam sine patre furens lustrat leo tecta ferarum, Cimbriacus. Generosissimi ferarum leones, Plin. Getulus. Tergum Getuli immane leonis Dat Salio, Verg. 5.
50 Aen. Tua Getulos Dextra leones, tua Cretæas sequitur ceruas, Seneca in Hippol. Non ego te vt tigris, Getulúsue leo frangere persequor, Horat. Hirsuti more leonis, Ouid. lib. 14. Hirsuti costis exuta leonis, Idem in Epistola Deianiræ ad Herculem. Idæus. Verberat Idæos torua cum matre leones, Claudian. 3. de raptu. Impatiens. Vacuo qualis discedit hiatu Impatiens remeare leo, Claudian. lib. 2. in Ruf. Impiger. Nunc hos tauros nunc impiger illos Insequitur. Sabel. Indomitisque loqui & sedare leonibus iras, Sillius lib. 3. Ingenuus. Astuta ingenuum vulpes imitata leonem, Horatius 2. Serm. Insanus. Fertur Prometheus insani leonis Vim stomacho apposuisse nostro, Hor. 1. Car. 1. 16. Nimirum hinc quod vulgò dicitur ab astrologis, leonem sydus dominari cordi. Est autem stomachus os ventriculi cordi proximum, quod ideo etiam Græci cardian aliquando vocant: ibi iracundiæ sedes videtur, non minus quam in corde: vnde verbum stomachari. Certè cum alimenti penuriam ea pars sentit, homines ad iracundiam multò procliuiores sunt: sed Horat. vt & Acron interpretatur, simpliciter de animalibus, non
60 sideribus intelligere videtur. Iracundus. Armeniæ tigres, iracundique leones, Ouid. 15. Metam. Iubatus. Silua Iubatus qualis Armenia leo In cæde multa victor armento incubat, Senec. In Thyest. Libycus. Iam cernes Libycum huic vallo assultare leonem, Sillius lib. 7. In tauros Libyci ruunt leones, Martialis lib. 12. Letifer apud quendā recentiorem. Magnanimus, Ouid. 3. Trist. Magnus. Nec magnos metuent armenta leones, Verg. Aegl. 4. Massylus. Ante pauens capiet Massylum dama leonē, Codrus Vrceus. Marmaricus. Et sua Marmaricos coget iuga ferre leones, Nemesianus Aegl. 11. Marmaricus leo Morsus cruentos passus audacis leæ, Seneca in Agamē. Maurus. Sed prius aut Mauro veniā fera præda leoni, Pontan. Molorchæus Mantuano, idē qui Nemeæus ab Hercule occisus, de quo vide infra in h. inter historias. Odoratus, quoniā olfactu claret. Tabemque cruentæ Cædis, odorati Pholoen liquère leones, Lucan. lib. 7. Parthicus, apud Marul. Phrygius. Iungebam Phrygios quum tu rapere leones, Claudianus lib. 3. Pœnus. Daphni tuum Pœnos etiam ingemuisse leones Interitum, Vergil. Aegl. 5. Præ-
70 datorque leo, dumosis scorpius aruis, Manil. lib. 2. Rabidus, apud Codrum. Rapidus. Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosque

rapidosq; leones, Hora. in Arte. Pectoris impulsu rapidi strauere leones, Statius 7. Theb. Quem nequeunt rapidi contra constare leones, Lucretius 4. Rigidus. Nec dorcas rigido fugax leoni, Martialis. Rugiens, Quintiano. Sæuus, Lucret. lib. 3. & Mart. Sæua leonum semina, Verg. Sanguineus, Valer. 3. Argon. Terrificus, Salmonio. Toruus. Aut fremuit toruum mutatus membra leonem, Sil. lib. 7. Toruusq; nouos respexit ad vngues. Stat. 9. Theb. Intres ampla licet torui lepus ora leonis, Martialis lib. 1. Triste leonum Seminium, Lucret. lib. 3. Toruus, Martiali. Trux. Quaterentq; truces ieiuna leones Ora, Valer. 8. Argonaut. Tumidus. Tigresq; domat tumidosq; leones, Ouid. 2. de Arte. Vastus. Et vastum Nemeæ sub rupe leonem, Verg. 8. Aen. Non tamen vt vastos ausim tentare leones, Propert. 2. Validus. Et validos partim præ se misere leones, Lucre. 5. Villosus, Vergilio & Rufo Festo. Violentiq; ora leonis. Ouid. 2. Metam.

Leænæ epitheta. Africa, Quintiano. Audax. Morsus cruentos passus audacis leæ, Seneca in Agamemnone. Cauernicuba, recentiori cuidam. Dira, similiter & dura, & ferox, apud recentiores leguntur. Fulua. Armenias tigres, & fuluas ille leænas Vicit, Tibullus. Getula. Non vides quanto moueas periclo Pyrrhæ Getulæ catulos leænæ, Horatius Carm. 3. 20. Hyrcana. Non aliter Scythicos armenta per agros Hyrcanæ clausere leæ, Stat. 5. Theb. Immansueta, recentiori cuidam. Libyca. Ipse fuit Libycæ præda cruenta leæ, Ouidius 5. Fast. Marmarica, Quintiano. Sæua lea, Ouid. 4. Metam. Tigridis, aut fæuæ profugi cum prole leænæ, Valer. 6. Argon. Torua leæna lupum sequitur, Vergil. Aegl. 2. Trux. Mantuano.

Græca. Αἴθων, Homero, & Oppiano. Etymologus exponit τὸν κατὰ ψυχὴν ἔμπυρον, ἢ δασὺν, ἢ μέγαν. Homeri Scholiastes διάπυρον, θερμὸν: sed forsan à colore hoc epitheton inditum est, à quo & vulpes, vt videtur, αἴθων cognominatur Pindaro. Αἰνὸς, Theocrito. Ἀλκήεις, Oppiano. Ἄμοτος & ἀμαιμάκετος, Theocrito. Ἀλίγκτος, Antipatro. Βαρύφθογγος, Nicandro. Βασιλεὺς, Oppiano. Θηρῶν βασιλεὺς ὁ βρασὺς ἄναξ λέων, Philes. Βασιλεὺς, βίαιος, Pollux. Βλοσυρὸς. Oppianus & Pollux: vide initio cap. 3 supra. Βοοφάγος apud Varin. Βριαρὸς. Γλαυκιόων. Γοργὸς, Ἐσχατιὴς, ἀλκὴν, Poll. Δεινὸς, Orpheus. Ἐλεήτης, ὁ λέων. (Videtur ad Leonem sidus pertinere.) Ἐσχατιὴ ὑπὸ τὸ ζῴδιον τοῦ λέοντος, ἢ ἐρημία διὰ τὴν ἕλην τὴν θερμότητα, ἢ λέγεται ἐκ ἕλη πλεονασμῷ τοῦ ἰῶτα, Varinus. Ἐρίβρυχος, Oppiano & alibi, Ἐρίβρυχοί τε λέαιναι. Τὸ γὰρ ἐμφυὲς οὔτ' αἴθων ἀλώπηξ, οὔτ' ἐρίβρομοι λέοντες διαλλάξαιντ' ἦθος, Pindarus in Olympijs. Τόλμα γὰρ εἰκὼς θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρῶν λεόντων ἐν πόνῳ, Idem in Isthmijs. Εὐγένειος, Pollux: poëticè ἠϋγένειος, Homero. Εὐκέμης, Pollux: poëticè ἠΰκομος. Εὐχαίτης, Pollux. Ἠϋγένειος, Homero: ὁ καλὸν (al' δασὺ) γένειον ἔχων, Scholiast. communiter εὐγένειος, vt Poll. Ἠΰκομοι, Oppiano communiter εὔκομοι, Polluci. Θηρῶν μεδέοντε λέοντες, Oppian. Θρασὺς, Poll. Θηρῶν βασιλεὺς ὁ θρασὺς ἄναξ λέων, Philes. Θρασύφρονες, Oppianus. Ἰσχυρὸς, Pollux. Κακὰς ἀναθρέμμα λεαίνας, Theocritus de crudeli. Καρχαρόδοντες. Κλυτὸς, Oppianus. Κοιλάνυχοι, Idem. Κομήτης, καρτερὸς, Pollux. Λαχνήεντες, Oppian. Μεγαλόθυμος, Pollux. Ὀρεσίτροφος, Homero. Ὀρείβιος. Ξανθόκομος vel ξανθοκόμης, Oppiano. Πυριγλήνος, eidem: propter oculos igneos, vt in B. dixi. Πελώριος, Apollonio. Πυρσὸς, in epigram. Σίντης, Homero: Scholiast. interpretatur βλαπτικὸν, κακοῦργον. Σμερδαλέος simpliciter, Homero. Σμερδαλέος προσώπῳ, Oppian. Ταυροφόνος θὴρ, Antipat. Ταυροκτόνος, Sophoc. Ταχὺς, Poll. Ὑπέραυχος, ὑπέρθυμος, ὑπέρφρων, ὑπερμεγέθης, eidem. Χαροποιὸς, apud Suidam. Χαροπὸς, vide supra in B. de oculis, Ὠμηστὴς vel ὠμηστὴς, Oppiano. Lycophroni & alijs. Ὠμοφάγος, Homero & Theocrito.

Deriuata. Leoninus adiectiuum apud Plinium & Varron. Οἱ ἢ λεόντειον ἐξέβρυχον, Suidas in ἐγκρίνοντες. Λεοντῆ, pellis leonina, vide in e. Λεοντίδιον, ὁ ἴσχνος τὸν λέοντα, Varinus. Λεοντιδεῖς, leonum catuli. Leontiasis morbus, qui vulgò hodie lepra, vnde dictus sit, in Elephante H. a. ex Aetio retuli. Λεοντοχόρταν βούβαλιν (pro δάμαλιν) Aeschylus dixit, hoc est iuuencam leonis cibum vel qua leo saturatur, Varin. Λεοντοκάρανον, ἀμάζονικὸν ὅπλον: Hesychius & Varinus, Claua fortassis erat, insculptum habens leonis caput. quanquam κόρυς etiam galeam significat. Πυροσκοπολέοντος, πυρροκεφάλος, ξανθοτρίχος, Hesych. Λεοντηδὸν, φοβερῶς, δίκην λέοντος, Varin. Vbi quis sacris initiabatur, Leontica vocât, aquæ loco in manus mel affundebant, ab omnibus noxijs sceleribusq; ac tristitiam inferentibus sic expurgari arbitrantes. Linguam item melle detergebant ab omni peccati labe, Cæl. transtulit autem ex Porphyrij interpretatione in antrum Nympharum apud Homerum, ex quo loco melius ita vertisset. Melle manibus illorum, qui sacris initiantur Leonticis, pro aqua infuso, manus ab omni re molesta, noxia & abominabili abstinendas significatur: itaq; lotionem igni familiarem adhibent, tanquam isti purgationi eius qui initiatur conueniat, reiecta qua ignis extinguitur aqua. Quæ verò & qualia & cur Leontica dicta sacra hæc fuerint legisse nô memini. Hoc obiter admonendum, vocabula apud Græcos quæ à leone vel deriuantur vel componûtur, tres de obliquis casibus huius feræ syllabas retinere, & in secûda per omicron semper scribi: alia vero multa à λεὼς quod Atticè populum significat fiunt, quæ per omega scribuntur, nec onto vel onti syllabas obliquorum admittunt, vt [illegible] saxum planum interpretantur Cælius. Λεοντομάχας Hercules apud Theocritum.

Athenæus libro duodecimo inter saltationum genera numerat λαῦκα & λέοντα: Pollux leonem saltationis terribilis genus esse scribit. Μελανοσυρμαῖον λέοντα, μέλανα ἢ συρμαΐζομενον, de Aegyptijs qui & nigri sunt, & potu vtuntur hordeaceo, quem syrmæam aliqui vocant, Varinus, ex Lycophrone vt videtur. Οὐ στήσομαι λέαιν' ἐπὶ τυροκνήστιδος (aliâs [illegible]) Aristophanes, hoc est, Non stabo (vt) leæna in tyrocnestide: Est autem leæna, schema quoddam libidinosum & meretricium, (σχῆμα συνουσίας ἀκόλαστον, Varinus in Λέαινα: hinc forte Martialis membrû muliebre leonem appellauit: vt dicemus in prouerbio Leonem radis) Tyrocnestis genus est cultri: solebant autem in manubrijs cultrorum elephantes aut leones sculpere. λέγει ἢ ὅτι οὐκ ἐπ' ἀνδρὶ σχήσομαι τὸ σχῆμα τοῦτο, ὡς λέαινα ὅπου τυροκνήστιδος [illegible], Suidas in Οὐ στήσομαι. Lea quidem Latinis pro leæna accipitur, sed λέα Græcis [illegible] exponitur Varino.

Leo sidus. Poetæ dicunt duos leones ab Hercule interfectos, vnum apud Teumessum Bœotiæ montem seu oppidum, & hunc esse volunt quem Iupiter in cœlum transtulerit: vt scilicet Herculis, qui feram inermis occiderat, gloriæ consuleret. Higinus tamen alium fuisse tradit, quem scribit à Luna iussu Iunonis in Arcadia nutritum (apud Lunam in Nemea regione Arcadiæ, Nigid.) & deinde in exitium Herculis dimissum, quem quum Herculesinterfecisset (iussu Eurysthei cum Molorcho hospite, Nigid.) ab indignata Iunone in sidera relatum ferunt. Sed vt breuitati studeamus, sequemur Germanicum in Arati Phenomenis scribentem, Leonem beneficio Iunonis inter astra collocatû, eò quòd virtute feras omnes præcellat. Periander (Pindarus Rhodius, vt habet Varinus: qui tamen hæc verba illi non attribuit) Rhodius refert eum ob primos labores Herculis memoriæ causa honorificè astris illatum. Hic notabilis & maximus inter signa est: habet stellas tres in capite, in pectore claram vnam, &c. Quum Sol ad eius signum peruenit, mense scilicet Iulio, tûc æstatis calor vehementissimus terras adurit, exsiccat flumina,

flumina, & fruges concoquit, Hæc Rauisius Textor. Leo quoniam inter quadrupedes principe loco est, eam ob causam a Ioue siderea sede dignatus videtur, Varinus. Aegyptij (inquit Macrobius Saturn. 1.20.) animal in Zodiaco cõsecrauere ea cœli parte, qua maximè annuo cursu Sol valido efferuet calore: leonisq; inibi signum domicilium Solis appellant, quia id animal videtur ex natura Solis substantiam deducere: primumq; impetu & calore præstat animalia, vti præstat Sol sidera: validusq; est leo pectore & priore corporis parte, ac degenerat posterioribus membris, æquè Solis vis prima parte diei ad meridiem increscit, vel prima parte anni à vere in æstatem: mox elanguescens deducitur, vel ad occasum, qui diei, vel ad hyemem, quæ anni pars videtur esse inferior. Idemq; oculis patentibus atq; igneis cernitur semper, vt Sol patenti igneoq; oculo, terramq; conspectu perpetuo atq; infatigabili cernit. Hæc Macrobius. Et rursus in Somnio Scipionis 1.12. Cum animæ (inquit) à cancro ad Leonem labendo peruenerint, illic conditionis futuræ auspicantur exordium. Et quia in Leone sunt rudimenta nascendi, & quędam humanæ naturę tyrocinia: aquarius autem aduersus leoni est, & illo oriente mox occidit, ideo cum Sol aquarium tenet manibus parentatur, vtpote in signo quod humanæ vitæ contrarium vel aduersum feratur. Scribit Nicephorus in Astrolabij structura cor cœlestis Leonis dici basiliscum, Cælius. Leo Solis symbolum habet: quoniam oculos habet ignitos, faciem (vt placet nonnullis) rotundam, & in ambitu radiorum quadam imagine etiam pilos, vt sit planè Solis simulacrum. Quo argumento Hori throno leones subijciunt. Est autem eo nomine Sol, ὑπὸ ἢ τῶν ὡρῶν κρατεῖν, Cælius. Plura vide in Philologia, cur leo solare animal existimetur. Leonis sideris epitheta: Aestifer, æstiuus, ardens, arens, calens, feruidus, flammifer, flammiger, Herculeus, horrendus, horridus, horrificus, rabidus, sæuus, terribilis. Horum ex poëtis testimonia Textor affert, sed cõmiscet ea epithetis leonis terrestris. Stella vesani leonis. Horatius 3. Carm. Aliqui apud Homerum Iliadis quinto χάλκεον ἦθος, in quo Martem fabulatur tredecim menses captum fuisse, leonis sidus interpretantur: Vide Scholia Homeri.

Icones. In templo quodam Pausanias scribit, in Agamemnonis scuto formidinẽ fuisse expictam capite leonino (quoniam leo minimum dormit, ac dormienti etiam oculi sublucent) cum epigrammate, Οὗτος μὲν φόβος ἐστὶ βροτῶν, ὁ δ' ἔχων Ἀγαμέμνων, Cælius. Aeneia puppis Prima tenet rostro Phrygios subiũcta leones, Vergilius 10. Aen. Dicitur quibusdam leo inter vigilandum præcipuè oculos occludere, quos aperiat dormiens: Hinc templorum claustris leonẽ symbolicè appingebant priores, Cælius. Aegyptijs ἀλκῆς & ῥώμης symbolum est Leo, Clemens. De fonte, qui quatuor fistulis (κρουνοῖς) per ærei leonis oculum vtrunq; os, & dextrum pedẽ saliebat, egregia quæstio arithmetica extat Anthologij Græci 1, 46. sine authoris nomine, his versibus: Χάλκεός εἰμι λέων. κρουνοὶ δέ μοι ὄμματα δοιά, Καὶ στόμα· σὺν δὲ θέναρ δεξιτεροῖο ποδός. Πλήθει δὲ κρητῆρα δύ' ἤμασι δεξιὸν ὄμμα, Καὶ λαιὸν τρισσοῖς, καὶ πισύρεσσι θέναρ. Ἄρκιον ἐξ ὥραις πλῆσαι στόμα· σὺν δ' ἅμα πάντα Καὶ στόμα, καὶ γλῆναι, καὶ θέναρ, εἰπὲ πόσον; Huic adiectum est scholium Maximi monachi, quod nos & breuitatis & excitandi lectoris ingenij causa, omisimus. Κρῆναι δὲ κατὰ χάσματα (lego κατὰ τὰ χάσματα) τῶν λεοντείων (scilicet προσώπων vel στομάτων) ἐξίασι κρουνούς: ὅτι Νεῖλος ἐπάγει νέον ὕδωρ ταῖς Αἰγυπτίων ἀρούραις, ἡλίου τὸν λέοντα παροδεύοντος, Plutarchus in Sympos. 4.5. Hoc est, vt nos conuertimus: Fontium salientibus ora leonum affingi solent, vt aqua ex eis profluat, (apud Aegyptios nimirum:) quoniã Nilus aruis Aegypti nouam aquam inuehit Sole transeunte leonem. Crœsus inter donaria Syracusis pictus est Mentor surculum extrahens pedi leonis, vt in D retuli ex Plinio. Λεόντιος πόρος, Alpheus fl. quoniam ad eius fontes leonum effigies dedicatæ sunt, Hesych. & Varinus. Sicyone in templo Aesculapij spectatur Somnus sopiens leonem ἐπιδώτης cognomine, Pausanias in Corinthiacis. Leænæ scorti imago celebris fuit Athenis, sub specie leænæ feræ, vt inter propria mulierum dicam inferius. Ampraciotæ leænam, quod tyrannum suum lacerasset & distraxisset, vt suæ libertatis vindicem, summa religione colunt, Aelianus. In Craneo dicto luco ante Corinthum vrbem sepulchrum Laidis est, cuius operculum effigiem leonis continet, arietem anterioribus pedibus tenentis, Pausanias in Corinthiacis. Quid scalptus sibi vult aries: quem parte leæna Vnguibus apprensum posteriore tenet? Non aliter captos quòd & ipsa teneret amãtes. Vir gregis est aries, clune tenetur amans, Alciatus in emblemate de tumulo Laidis. Delphos mittendam fecit leonis effigiem ex auro excocto decem talentorũ pondo: qui leo dum templum Delphicum deflagrauit à semilateribus decidit, super illos enim erat collocatus: & nunc in Corinthiorum thesauro repositus est, pondo sex talentorum atq; dimidij, eliquatis tribus talentis ac dimidio, Herodotus lib. 1. In ingressu Thermopylarum tumulus est, vbi nunc super Leonidem (Spartanorum ducem illic à Persis interemptum) stat lapideus leo, Herodotus lib 7. Leo Solis symbolum habet, vt in leone sydere demonstraui: quo argumento Hori, id est Solis throno leones subijciunt, Cælius. Leones duo atri in gradibus Capitolij ex atro marmore Lydio sunt, Ge. Agricola. Cyziceni in altera parte monetæ suæ Leonis imaginem sculpebant, in altera mulieris faciem. Suidas. Augustus in curia, quam in comitio consecrabat, duas tabulas impressit parieti, Nemeam sedentem supra Leonem, palmigeram ipsam, æstatem cum baculo sene, cuius supra caput tabula bigæ dependet, &c. Plinius. In manubrijs cultrorum elephantes aut leones sculpebant: hinc illud, Οὐ σήσαμα λέων ἐπὶ τυροκνήστιος, de quo paulò superius dictum est. Rex Salomon solium magnũ fecit eburneum, cuius fulcris duo leones (araioth) assistebant: sed & duodecim leones (araijm, leunculi in translatione Hieronymi) stabant illic super sex gradus hinc & hinc, Reg. 3.10. Quatuor animalia circa thronum cœlestem diuus Ioannes vidit (vt in eius Apocalypsi legimus cap. 4.) vnum simile leoni, secundum vitulo, tertium facie hominis, quartum simile aquilæ volanti, &c. quatuor euangelistas, Marcum, Lucam, Matthæum & Ioannem, pleriq; interpretantur. Reptat in vmbone leo flammeus, Poëta quidam recentior. Plurimi quidem huius seculi principes & nobiles viri, leonem ad insignia & stemmata tanquam fortissimum animal asciscunt: vt alij alia ferociæ & iracũdiæ plena & rapacissima animalia potius pro insignibus quàm placida & mansueta habere malunt. Leonem Florentini vrbis insigne habent, aluntq; semper viuos, vt Bernenses nostri vrsos. Λεοντείαι, Ἀμαζόνων [illegible], Hesychius & Varinus. De spectro Tricipiti, capitibus aquilæ, Leonis & bufonis, quod Marcomiro Troianorum circa Mæotim regi apparuit, ex Munstero historiam vide in lib. Quadrup. Ouipar. in Rana rubeta H. a. Leontarium collyrium dictũ propterea quòd Leonis imago ei imprimeretur, apud Galenum 4. κ. τ. 4 7.

Sunt & a leonis pelle & pantheræ nominatæ gemmæ leontios & pardalios, Plin. lib. 37. Et alibi, Gemma achates apud magos, quæ leoninæ pelli similis fuerit, potentiam habere contra scorpiones dicitur. Leoninus lapis à quibusdam herba lithospermon appellatur, de qua mox rursus.

Leontion & leoninus lapis, vt inter nomenclaturas Dioscoridi adscriptas legitur, herba lithospermon vocatur, cuius semina lapidis instar dura & fragilia sunt, & magnitudine coloreq; margaritas referunt: vulgò milium Solis vocant, & aduersus calculum renum vtuntur. Radix ei magna. Sed alterum genus parua & inutili radice,

foliis & granis minoribus locis cultis nascitur in aruis. Est & harundinis genus simili grano sed maiore: aliqui lachrymam vocant. His addamus leonticen, quæ alio nomine cacalia vocatur, cui semen margaritis minutis simile inter folia grandia dependere, in montibus ferè, Plinius scribit. Plura de ea leguntur apud Dioscoridem & Ruellium lib. 3 cap. 128. Recentioribus vt adfirmăt (inquit Ruellius) dicitur agreste carui: fruticosa est, semine minutis margaritis simili, inter folia magna pendulo, quæ ad oleagina vel querna satis accedunt. Dioscorides non folia vt Ruellius, sed florem querno oleaginóue comparauit, vt impressi codices Græci habent: sed pro ... id est quercui, legendum βρύω hoc est musco, ex vetustissimis codicibus rectè docet Marcellus Vergilius. Quercus, certe & oleæ foliorum species nihil commune habent, & Dioscorides de floribus clarissimè loquitur sunt autē flores oleæ muscosi, &c. vt Ruellij hac in re oscitantiam miremur. Idem 2.141. aliam Plinij leonticen siue cacaliam putat, & aliam Dioscoridis, quoniam diuersas vires eis adscribant: & Dioscorides seminum margaritis similium nullam mentionem faciat: vbi rursus hominis negligentia se prodit, cum apud Dioscoridem ... manifestè nominentur. Quod vires attinet, cum cætera omnia conueniant, non ideò diuersa erit Plinij leontice, etsi quædam ei à Dioscoride non memorata attribuat: Quanquam granis eius ex cerato inunctis faciem extensam & sine rugis seruari, Plinius etiam ijsdem quibus Dioscorides verbis de cacalia refert 26.16. quod itidē Ruellius non animaduertit. Cacalia quidem dicta videri potest, quasi coccalia, quod coccis, id est granis peculiaribus insigniatur: Leontice verò, vel quòd similiter vt litho spermon (quod & ipsum, vt paulò ante monui, leontion vocatur) grana margaritis similia proferat: Vel quod radicis commanducatæ succus arteriam similiter iuuet vt glycyrrhiza, Galeno teste. Vocatur autē glycyrrhiza quoq; leontica inter nomenclaturas Dioscoridis. Cæterum Galenus pro cacalia cancanon, καγκανον nominauit: Paulus cacanon, κακανον: Cancamon verò scribit lachrymam esse ligni Arabici, myrrhæ similem, odoratam, ad suffitus vtilem, vi extenuandi corpora obesa, item abstergendi & aperiendi obstructiones, vt & Dioscorides pluribus. Hanc Serapion & alij Arabes sic appellant: laccam vertūt interpretes. Sed quæ hodie in officinis lacca vocatur, nec odorata est, nec similes habere vires videtur: Ego eius loco medicamentis myrrham potius iniecerim, quàm vt Monachis qui in Mesuen scripserunt ; lacet, draconis vulgò dictum sanguinem, cui vis astrictoria. Nō probo eos qui canchamum apud Dioscoridem per c aspiratum scribunt: Mirum autem nullam huius lachrymæ mentionem à Galeno fieri. Ex confinio casiæ cinnamiq; & cancamum ac tarum inuehitur. Plinius, nec alibi plura. Caccaliam Paulus per cappa duplex scribit & eandem cacano facultatem habere tradit: Cacanon autem, vt iam dixi, Galeni cancamon, & Dioscoridis cacaliam vocat, vt nō solum eandem vim habeat sed eadem omnino sit. Sed huiusmodi errores Pauli etiam alibi reperias, res easdem propter nominum diuersitatem diuersas existimantis. Redeo ad cacaliam herbam, quam leonticen quoq; vocatam dixi: eam quæ hodie sit nullus adhuc demonstrauit, nam quod de carui agresti Ruellius scribit certi nihil est, & ex auditu tantum (vt apparet) ab eo scriptum: ego coniecturam saltem meam afferam, vt excitem diligentiores. In Galliæ & Italiæ hortis vidi lachrymam vulgò dictam herbam, folijs magnis harundini similibus, candicantibus, inter quæ caulis rectus assurgit: & inter folia caulemq; nascuntur grana candida, lapillorum duritie, vnde recentiores etiam aliqui lithospermon nominant. Ea filis inserūt mulierculæ, & quædam ita preculas suas numerant. Hæc nisi cacalia est, aliam doceri cupio. Est sanè perquam dulcis, vt arteriæ quod de cacalia scribitur, non minus quàm tragacantha aut dulcis radix vtilis videatur. Herbæ huius mentionem facit Hier. Tragus 2.140. lithospermum maius vocitans, *groß steinsamen*. Leontopetalum herba dicta videtur, ac si aliquam in folijs (πέταλα Græci poetæ vocant) cum leone, vel pedibus leonis similitudinem habeat: quod tamen authores nō exprimunt. Leontium etiam & leoninum semen, eiusdem herbæ nomina sunt inter Dioscoridis nomenclaturas. Habet hæc planta, vt Plinius & Dioscorides scribunt, caulem semipedalem aut maiorem, alis numerosum, quarum cacumine in siliquis semina ciceris modo bina ternaq; continentur, florem puniceum, anemones similem, folium brassicæ, diuisum papaueris forma: radicem nigram, similem rapæ, strumosam, tuberculis quibusdam ceu nodis articulorum eminentibus nascitur in aruis frumētario agro. Hanc ego me ignorare fateor: & sanè melius etiā Ruellius idem de se confessus esset, quàm patam leonis vulgò dictam, eandem asserendo reprehendēdi nobis occasionem reliquisset. Nam pata leonis apud Gallos non alia quàm cōsiligo vel pulmonaria veterinariorum est, de qua abunde docui in Boue cap. 3. Ea quantum differat à leontopetalo, & descriptionem partium singularum conferenti satis patebit: & insuper vires consideranti: radicis enim leontopetali vsus intra corpus est, consiliginis non item. Leontopetalon tertio gradu calida & sicca est: cōsiligo, vt mihi videtur, in quarto & caustica: eadē aut maiore potius efficacia qua helleborus niger, ideoq; illi antiballomenon. Leontopetali radix aduersatur omnium serpentium generibus ex vino pota, nec alia res celerius proficit, Plin. Picturam eius nuper Matthiolus Senensis dedit. Alia est leontopodium (quamuis idem nomē leontopetalo etiam tribuitur: Apuleius capite septimo leontopodion describens, eadem ei nomina tribuit, quæ Dioscorides leontopetalo) de qua Dioscorides: Digitalis, inquit, herbula est: foliola habet angusta, longitudine trium quatuórue digitorum, hirsuta, ab radice lanosa & albicantia, flores nigros, &c. Hanc hodie ignotam puto: nec est quod magnopere eam nouisse affectemus, cum ad amatoria tantum in vsu fuisse Dioscorides scribat (licet in extremo capite Græco addatur, eam phymata quoq; discutere:) vt Plinius quoq; cemon vel camon, quæ eadem est. Et Dioscoridis etiā de leontopodio caput in vetustissimis codicibus de cemo inscriptum erat, vt Marcellus Vergilius docet, qui & alia nonnulla affert de herba hac cognoscenda laborantibus vtilia. Atqui Plinius alibi leontopodion aluum sistere & bilem purgare scribit, semine lymphatica fieri somnia, campestri & gracili solo nasci. Item alibi, semen leontopodij tritum in aqua cum polenta, tela omnia infixa corpori (spicula sagittarum, alibi) extrahere. Sed hæc de leontopetalo intelligi debent: quod inde facile colligo, quoniam a Plinio cognominatur liceron, (litheoron, vt Hermol. legit. & corypetron, dorypetron & toriuentoron: quæ nomina apud Dioscoridem inter leontopetali nomenclaturas leguntur, paulum modo variantia, ...

Accedunt natales ijdem: & vires extrahendi sagittas calidæ siccæq; facultati in tertio gradu conueniunt: & si hæc facultas quibus inest, à tota substantia inesse videatur.

Sed si aluum sistit, quomodo bilem purgat? ego ciere potius quàm sistere dixerim: eaq; causa à Dioscoride etiā tradi, leontopetalon misceri clysteribus ad coxendicis dolores, nimirū ea facultate qua centaurium, lupinus & colocynthis, &c.

Forte etiam Plinij lectopodjum siue cemos, aliud est quàm Dioscoridis, & idem (vel eadem) potest cum helxine cissampelo vel conuoluolo, nempe bilem purgare, tela extrahere. Κημὸς capistrum est, aut vas eius figuræ vt

ſuprà docui in Equo H. e. cuius formam eius flores vel tintinabuli referunt. Vocatur etiam liceron puto à Gall. hodieq́;, vt à Plinio: & fieri poteſt vt nomina quæ leontopodio debebantur, Dioſcorides vel alius non rectè leonto petalo adſcripſerit. Marcel. Vergilius cemon dictum conijcit, quod freni inſtar coerceat amantium animos. Idem ex innominato authore addit florem roſeum eſſe, in quo folia albicent: quod verò inter folia medium eſt nigreſcat. Quod forte ad Dioſcoridis cemum nobis ignotum pertinet.

Leontopodion, inquit Hermolaus, in vetuſtiſſimo Dioſcoride appictam vidimus, ſimillimã herbæ quam vulgus ex noſtra conſuetudine calendulam appellat, vt eadem omnino eſſe videatur, Hæc ille. Apud me verò nulla huius picturæ & ſimilium authoritas eſt, vbi deſcriptio longè diſſentit. Pata leonis, ſi bene memini, in quibuſdam Italiæ Galliæúe locis, non ſolum conſiligo, vt iam dixi, ſed etiam geranij montani quoddam genus vocatur, radicibus oblongis, rubris & maximè aſtringentibus, flore purpureo anemones, folijs multifidis ſpecie quadam digitati pedis, noſtri *bluotwurtz*, id eſt radicem ſanguinis, quòd illum ſiſtat, appellant. In hortos tranſlatam, viuaciſſimam eſſe obſeruaui.

Branca leonis, herba flaura, Syluaticus. Et alibi, Herba flaua (aliâs Maura) planta leonis id eſt trifolium maius. Iligas, id eſt pes vel brancha leonis, herba, Idem. Eruditi hæc nomina de trifolio aſphaltite intelligunt. Orobanchen herbam in Bouis hiſtoria cap. 3. copioſè demonſtraui.

Eam Itali quidam, authore Petro Matthæolo, lupam vocant, quòd deuoret plantas quæ prope ipſam naſcuntur: alij caudam leonis: Inter Dioſcoridis certe nomenclaturas leonem quoque appellari legimus: Item in Geopon 2.40. vbi Sotionis verba hæc ſunt. Leguminum leo, oſprioleon Græcis & orobanche appellatus, non prouenietin aruis, ſi in quatuor angulis & in medio aruo rhododaphnes ramulos infixeris. Quod ſi velis hanc herbam in totum non apparere, quinq; teſtas accipito, & in ipſis cum creta aut alio colore albo Herculem leonem ſtrangulantem pingito, eaſq; teſtas ad quatuor angulos & in medium arui deponito. Alij teſtam ita depictam in media tantum area defodiunt. Eſt & alia quædã naturalis cura (nos hic ex Græco mutilam Cornarij tranſlationem reſtituimus) à Democrito etiam prodita, huiuſmodi. Quoniam leo animal gallo viſo expaueſcit & contrahitur: ſi quis gallum manibus ſtrenuè comprehenſum circa agrum geſtet, herba leonina (ἡ λεόντειος πόα) mox aboleb-itur, tanquam & ipſa leonem timente.

Aliqui experientia docti ſemina terræ mandanda gallinaceo ſanguine irrigant, tanquam tuta ſic à leonina herba futura. Ruellius compoſita voce leontobotanon protulit.

Βοτάνα τέ νιν (Καλλίαν) πόθ' ἁ λέοντος νικάσαντ' ἔρεψε, Pindarus in Nemeis: hoc eſt, Calliam olim victorem herba leonis coronauit: vbi Scholia, Herbam leonis dictam ex Archemori ſanguine prognatam aiunt. Alij, quod præſtat, ipſam Nemeam λέοντος βοτάνην interpretantur, παρόσον κατ' αὐτὴν δῆθεν ὁ λέων βοσκόμενος, vt βοτάνη hic non herbam ſed locum paſcuum ſignificet, in quo ſcilicet paſci ſolebat leo Nemeæus. Alij apium herbam: quòd Hercules victo leone, apio coronari in Nemeis victores inſtituerit ſed imperitè. cũ & certaminis inſtitutio, & ex apio coronæ præmium, Archemoro authori tribuantur. Hæc Scholia. Leonis cuiuſdam herbæ meminit etiam Columella in Horto ſuo, his verbis, Et hiantis ſæua leonis Ora feri. Et rurſus, Oſcitat & leo. Numerat autẽ inter herbas vernas & florum gratia ſeri ſolitas, vt narciſſum, hyacinthum, violas, roſas. Apparet ſanè nomẽ ei à floris figura inditum, quæ leonis inſtar hiantis oſcitet, vt ipſe loquitur. Libro quidem vndecimo, vbi proſa rem hortenſem eodem ordine deſcribit, quo prius carmine, nulla eius mentio: fatetur & Hermolaus in Corollario ſibi ignotam. Forte Aquilegia eſt noſtra quæ verna eſt, & florum gratia ſeritur, quibus hiantem veluti rictum refert. Os leonis herba flore purpureo, Perottus ſine authore: Videtur autem exiſtimaſſe eandem leontopetalon Dioſcoridis eſſe, cui flos puniceus anemonæ ſimilis attribuitur. Cyclaminum Theſſalus herbam leonis (ſideris: nã & alias herbas à ſignis zodiaci denominat) appellat, Aggregator. Leontocharon, polium, vt habent nomenclaturæ cum Dioſcoride. Cichorij ſylueſtris genus folio latiore, quod hedypnoida cognominant, flore luteo in pappos abeunte, leonis dens vulgari voce dictus creditur, Ruellius. Eandem aut omnino & genere & viribus ſimillimam, Dioſcoridis hieracium alterum eſſe dixerim. Herbarij quidam in Gallia thymelæam, leonem terræ nuncupant, Ruell.

Animalia. De leopardo in Panthera dicetur. Leontophonus cap. 3. explicatus eſt. Chimæram monſtrũ ex leone, capra, & dracone compoſitũ fabulantur: fabulæ allegoriam, & ſingulorũ in ea animaliũ ſignificationes interpretatur Cæl. 13. 9. Prima leo, poſtrema draco, media ipſa chimæra, Lucret. Vide ſupra in Capra H. a. Chamæleon quadrupes ouipara ſuo loco tractabitur. Leo feram ſignificat, & virginem & piſcem, Heſych. & Varin. Pro virgine vſquã legiſſe non memini: Homerus quidẽ de Diana, quę ſemper virgo fingitur, canit: Ἐπεί σε λέοντα ἔθηκε Ζεύς. Leonem verò piſcem (nomine piſcis cõmunius vtentes) non alium, quàm oſtracadermon illũ cancrorum generis intelligere videntur, de quo in libro de piſcibus dicemus. In mari magno circa Taprobanen inſulam infinitos piſces procreari ferunt, habentes capita leonum, pantherarum, & arietum, aliorumq́; animalium, Aelian. Eſt & inter ſerpentes leo apud Nicandrũ, alio nomine cenchrines dictus, oblongus, maculoſus: quem Scholiaſtes leonem dici putat, vel ex variantibus ſquamis, aut ex generoſitate, aut quia rectã geſtat caudã, & ſe ea difflagellando excitat in pugnã: vel quia mordet, ac hominis ſanguinẽ exſorbet, quæ ipſa & leo facit Cæl. Laiſch, ליש, vox Hebraica Iob cap. 4. ab Hieronymo tigris transfertur, a Septuaginta μυρμηκλέων, vel potius μυρμηκολέων: Eſaiæ verò cap. 30. leo ab Hieronymo, catulus leonis à Chaldæo, &c. vt ſupra in A. dixi. Ego vocem μυρμηκ[illegible] nuſquã reperio, nec diuinare poſſum quale ſit animal: & vt maximè ſit in rerũ natura, non rectè tamen pro Hebraica voce laiſch poni videtur, qua leonem doctiſſimi pleriq; ſignificari teſtantur: prouectæ quidẽ ætatis Dauid Kimhi, catulũ verò Chaldaicus interpres & ipſi Septuaginta Eſaiæ cap 30. Abraham Prizol leonis genus intelligit. Hæc iam ſcripſeram cum reperi apud Strabonem lib. 6. hæc verba: Extremæ Arabiæ vltimũ promontorium fert pardales fortiſſimas, & leones qui μύρμηκες, id eſt formicæ vocantur, & genitalia ſurſum verſa ([illegible], auerſa) habent, & colorem aureum, nudiores Arabicis. (Eædem fortaſſis formicæ ſunt Indicæ, quibus magnitudo Aegyptij luporum, Plinio.) Leones quidem aurei coloris reperiuntur etiam in intima Africa: vide in b. T[illegible], Varro. Tigris leænæ omnino ſimilis videtur præter ſolam pellem maculis exornatã, Gillius. Megaſthenes ſcriptis mandauit, in Praſijs tigres gigni leonibus duplo ferè maiores. Idẽ. Catus leoni vel potius leænæ quodammodo ſimilis eſt: ſed cati auriculæ acutiores, leænæ rotundiores ſunt. Gryphem Indicũ aiunt quadrupedem ve leonem eſſe, vnguibus etiã robuſtiſſimis leonum ſimilibus, Aelian. Sphingem fabulantur ex corpore virginis & leonis compoſitam eſſe, Aelian. Camelopardali poſteriores corporis partes leoninæ ſunt. Manticoræ Indicæ feræ corpus leonis eſſe Cteſias ſcribit, caudam ſcorpionis modo ſpicula infigentem, Plin. Leucrocutæ etiam feræ Indicæ, collum,

cauda, & pectus leonis apud eundem contribuitur. Dæmonium leoninum, est permixtio rationis cum actis malis lædentibus & iracundis, Andreas Bellunensis.

Propria. Leo Λέων, nomen proprium multis olim viris attributum. Videtur etiam Germanicum Leonhardi nomen à leone factum, vt Eberhardi ab apro, Bernhardi ab vrso, ac si istorum instar animalium fortes dicas. Leones dictos Romanos imperatores & pontifices aliquot in historijs legimus. Ἔστι γυνή, τέξει δὲ λέονθ' ἱεραῖς ἐν Ἀθήναις, ὃς περὶ τοῦ δήμου πολλοῖς κώνωψι μαχεῖται, ὥς τε περὶ σκύμνοισι βεβηκώς, oraculum fictum in Equitib. Aristophanis, tanquam Atheniensibus de Cleone datum: pulchrè enim colludunt nomina Leon & Cleon. Κώνωψι, τοῖς ῥήτορσιν, ἤγουν τοῖς Μήδοις λέγει, Scholia. Et cum Cleon gloriaretur se esse ἀντὶ τοῦ λέοντος, Demosthenes interlocutor subijcit, Καὶ πῶς μ' ἐλελήθεις Ἀντιλέων γεγενημένος; Ἀντιλέων, οὗτος πονηρὸς κωμῳδεῖται ὡς πολυπράγμων, Scholia. In Trœzenia naui capta à classe Xerxis, viro strenuissimo nomen erat Leoni, quo nomine nonnihil fortasse gloriabatur, Herodot. lib. 7. Leon nomen ducis Atheniensis apud Xenophontem rerum Græcarum lib. 1. Theodosius iunior imperator Eudociam Leonis Atheniensis philosophi (Leonitij sophistæ Atheniensis filiam, Gyrald.) vxorem duxit, Egnat. De Leone imperatore Romano, vide Suidam: item de eiusdem nominis Alabandensi rhetore & Byzantio philosopho, cuius historiam in Onomastico quoq; reperies. Platonis Alcyon à quibusdam Leonis Academici esse creditur, Athenæus lib. 11. Leo Tornicius dux defectionis contra Constantinum monomachum, post aliquot prælia ab eo captus, oculis priuatus est, Egnat. Leon celebris pictoris nomen apud Plinium. ταύρου βαθὺν πίνοντα, &c. καὶ Λέοντος ... Μιλήσιος γίγαντος, οὐδ' Ὀλύμπιος Ζεὺς ἀτρέμητος εἶδεν, Antipater in Epigrammate. Idem fortassis fuerit Astydamas Milesius, vir longè maximo & validissimo corpore, voracissimusq;, vt scribit Athenæus lib. 10. Leo Eurycratis filius, Lacedæmoniorum dux fuit contra Tegeatas, Pausan. in Laconicis. Leo Atheniensis, vnus ex eponymis tribuũ Athenis, filias suas publicæ salutis causa ex oraculo traditur deuouisse, Idem in Atticis. Pantaleontem à Pisis oriundum tyrannum, Pisatilem appellat Næuius, cum aliqui inde profecti nunc Pisani dicantur, Fest. Legitur hoc nomen etiam in Statibus Hermogen. Leones aliquot scriptores, veteres & recentiores, in primo Tomo Bibliothecæ commemoraui. Leonticus (Λεοντικός) Argiuus Tragœdus inter opsophagos numeratur ab Athenæo lib. 8. Leontios aliquot vide in Bibliotheca nostra, (& aliquos apud Suidam Leontius statuarius, & Leontion pictor, apud Plinium nominantur:) Vbi etiã Leonellus, Leobinus & Leodrisius scriptorum recentiorum nomina, à Leone formata videntur. Λεοντίδης nudum nomen apud Suidam: cui simile est Leonides, non tamen à leone factum, cũ secunda per o. magnũ scribatur. Vt etiam Leonicus, Leophron, Leonâs, à quo etiam alterum nomen viri Leonatus factũ apparet, apud Suidam per n. simplex (aliqui nõ rectè n. duplicant) & omicron in secunda, quod non placet. Leontiades tyrannus apud Xenophontem rerum Græcarum lib. 5. Leontichus vir in meretricijs dialogis Luciani. Samij Rhadinæ & Leontichi monumentum habẽt, ad quod qui amore torquentur, vota facere solent, Pausan. in Achaicis. Leontychidæ etiam viri nomen apud Cælium Rhodig. legi. Leontiscus, à Leontio diminutiuum. Hoc nomine pictor Plinio celebratur. De Leontisco Messenio acrochersite lege Suidã. Eiusdem Eliacorũ secundo Pausan. meminit. Leontiscus pancratiastes Maniam meretricẽ amauit, Athen. Leontius virile, Leontium muliebre nomen est. Sed viros deflexum à leone nomen ornat, & fortitudinis signum vel omen est: in mulieribus libidinis nota. Leontij enim & Leænæ nomina meretricibus tantum posita legimus: forte quod leo etiam pro muliebri pudẽdo accipiatur, vt supra dictũ est, & leæna pro schemate libidinoso. Leontij meretricis Epicuri, quæ philosophiæ etiam Epicureæ operam dedit, meminit Athenæus lib. 13. Leontium Epicuri cogitantẽ pinxit Theodorus, Plin. Cum meretricula etiã Leontium contra Theophrastum scribere ausa sit, Cicero 1. de nat. Leæna meretrix apud Lucianum. Patientia corporis innumera documenta peperit: clarissimum in fœminis Leænæ meretricis, quæ torta nõ indicauit Harmodium & Aristogitonem tyrannicidas, Plin. lib. 7. Et rursus lib. 34. Iphicratis (statuarij) leæna laudatur. Scortum hæc lyræ cantu familiare Harmodio & Aristogitoni, consilia eorum de tyrannicidio, vsq; ad mortẽ excruciata, tyrannis nõ prodidit. Quamobrem Athenienses & honorem habere ei volentes, nec tamen scortum celebrasse, animal nominis eius fecere: atq; vt intelligeretur causa honoris, in opere linguam addi ab artifice vetuerunt. Propter Hipparchi mortem (inquit Pausanias in Atticis) Hippias iracundiam suam tum aliâs declarauit, tum in mulierem nomine Leænam. Hanc enim in tormentis donec periret afflixit, sciens illam amicam Aristogitonis fuisse, & consilij eius minimè insciam existimans. Propter hanc fœminæ virtutem, deiectis tyrannide Pisistratidis, æream leænam Athenienses in rei memoriam cõflarunt. Demetrius Poliorceta tum alias tum Leænam meretricem Atticam amauit, Atheneus. Et rursus, Leæna Harmodij tyrannicidæ amica, cum ab Hippia tyranno cruciaretur, οὐδὲν ἐξειποῦσα ἐναπέθανε ταῖς βασάνοις. Hinc elegans emblema effinxit Alciatus, quod inscripsit, Ne quæstioni quidem cedendum, id breuitatis causa omitto.

In Co feruntur olim habitasse nymphæ, quæ è leonibus territæ in Carystum transierint: vnde & promontoriũ in Co Leon appellatur, Heraclides. Themistocles cum ad res Græcas conficiendas ad mare descenderet, Epixies Persa superioris Phrygiæ præfectus, diu illi paratas tetendit insidias, Pisidis quibusdam dato negocio, vt illũ cum in vrbe Leonis capite nuncupata diuersaretur, obtruncarent. At illi fertur meridiano tempore dormienti, deorũ mater per somnium se offerens, O Themistocles exclamasse, effuge Leonum caput, ne ipse in leonem incurras, Plutarchus in Themistocle. Sunt in honore intra decursus Nili multa oppida, præcipuè quæ nomina dedere ostijs: & Butos, Leontopolis, &c. Plinius lib. 5. cap. 10. (huic nomen positum à cultu leonum, dicam in h.) Ibidem cap. 9. Leontopoliten inter Aegypti præfecturas numerat. Alexandriæ octodecim in historijs numerantur: harũ vna est Libyæ siue Aegypti vrbs, in qua sepultus est Alexander Macedo (vnde Μακηδόνιον πολίεθρον Dionysius Afer appellat) cum alijs nominibus diuersis appellata, tum Leontopolis propter Olympiadem Alexandri matrem, ἧς ἡ γαστὴρ ἐσφραγίσθαι λέοντος εἰκόνι λέγεται. Eustathius in Dionysium. Iustinus rex Armeniam in quatuor partes diuisit. Earũ prima cęterarum clarissima Heptapolis vocatur, cuius metropolis est Bazanis (Βαζανίς) Leontopolis prius dicta. Eustathius in Dionysium. In ora (id est versus mare) Phœnices situm est Leontos oppidum, Plinius. Leonis vicus (Græcè est Λέοντος κώμη, quæ duæ voces in vnam forte coniungi debent, nisi κώμη legendũ sit, vt interpres legit) in Arabia mediterranea est, Strabo. Λέοντος κώμη in Phrygia est, Athenæus. In extrema ad meridiem Arabiæ ora à Dira vsq; ad Austri cornu columnæ & aræ sunt Pytholai, & Leonis, &c. Strabo. Leontarne, Λεοντάρνη, apud aliquos, vicus est circa Heliconem: vel fons, ita dictus eò quod Adrasto illic sacrificante, leo agnum rapuerit, Varinus in Ἀρνη. Leontius alueus, Λέοντος πόρος, pro Alpheo: quoniam iuxta fontes eius leonum simulacra collocata sunt, Hesychius & Varinus. Leontion, ciuitas Siciliæ, Onomast.

Leontini Siciliæ campi fertilissimi apud Plinium celebrantur 18. 10. Leontini oppidum Siciliæ, Plinius 3. 8.

Scribit

Scribit Lycophronis interpres, Læstrygonas esse, qui nunc in Sicilia dicantur Leontini, &c. Cælius. [illegible] tribus quædam Athenis, Polluci & Hesychio à Leone quodam viro dicta, cuius superius memini. Leonicum agri Vicentini oppidum est, Cælius Rhodig.

b. Leones in Europa non nisi quadam Thraciæ parte reperiuntur: nam Nemeæus, qui & Cleonæus, fabulosus est. In Asia diuersis locis. Caspium leonem poetæ cognominant, à Capijs montibus in Septentrione haud procul Armenia & Hyrcania. Parthicus, Marullo. Sylua iubatus qualis Armenia leo, Seneca in Thyeste. Idæus, quasi Cybeleius, ab Ida Phrygiæ monte matri deûm sacro, cuius currum trahi leonibus fingunt. Phrygius, eadem ratione qua Idæus, vel quod leones multi sint in Phrygia, Textor. In Africa: inde epitheta, Libycus, Getulus, Massylus, Marmaricus, Maurus. Fere omnia quæ diximus de leone, habet etiam lupus, sed minus eo: improbior tamen est, & magis insidiosus, Albertus. Quatuor leonum secundum colorem differentiæ, inueniuntur in regno presbyteri Ioannis, (vt vulgò vocãt, in intima Africa vt legitur in epistola quadam Hebraica quam in fine Cosmographiæ suę Munsterus adiecit,) nempe aurei, flaui, albi & nigri. Sunt & leones formicæ aurei coloris, vt supra in a. dixi. Oculos natura nobis, vt & quo & leoni setas, Cicero 3. de Orat. [illegible] λέοντες apud Homerum dicitur, vt scribit Porphyrius à glauco, glaucum autem [illegible], ab lacte, quod esse [illegible] conuenit, & proinde album. Sic Minerua glaucopis appellatur, & mare glaucum, & ipsa tranquillitas galene: nitescit enim tranquillum mare, obscuratur turbulentum, inde Homerus [illegible]. Hinc & oculi pupilla γλήνη, & [illegible], quod ex albedine splendicet. Aristoteles in Physiognomicis oculos leonis charopos vocat, eósdem verò glaucos esse Apollonij interpres probat: Theodorus charopos in Aristotele fuluos interpretatur. Rauam lupam apud Horatium de oculorum colore dictam interpretantur: quia rauus color, fuluus sit, sed nigroris habens aliquid. Proinde rauos oculos, charopos rectè dixeris: quãdo & Porphyrio rauum esse fuluum dicit. Charopos subnigros putãt alij, ac dici à nobis varios egopos verò subglaucos seu caprinos. Plutarchus in Mario charopos Germanorũ oculos appellat, interpres horrendos intellexit, Cæl. Et alibi, Glaucôpin Mineruam dici putat Phurnutus, non tam quia glaucos haberet oculos, quàm de formidoloso aspectu quoniã & glauci dicantur leones βασιλικοί, id est regij, & poetarum quidam dracones vocet glaucôpas. [illegible] Eustathius. Os leonis, [illegible] Oppianus appellat. Os non de homine tantum, sed pecude etiã & fera dici potest, veterum authoritate, vt de leone apud Vergilium lib. 7. Fremit ore cruento, Nonius. Tori comæq; ceruicis fluctuantes, Gellius de leone. O quantum per colla decus, quem sparsit honorem, Aurea lunatæ cum stetit vnda iubæ? Martialis. Alceam herbam (ex genere syluestris maluæ) in penultima, vt quibusdam placet, sine diphthongo scribitur, distinguẽdi causa ab alcæa, id est leonis animantis cauda: quæ etiam cercis dicitur: quanquam & herba quædam cercis est. è qua radij fiant textoribus, vnde & nomen, Hermolaus. De alcæa emblema Alciati extat, titulo Ira, huiusmodi. Alcæam veteres caudam dixêre leonis, Qua stimulante iras concipit ille graues, Lutea cum surgit bilis, crudescit & atro Felle dolor, furias excitat indomitas. [illegible] Oppianus. Simiarum genus in Prasijs Indis esse ferunt, barbatæ satyrorum instar, & cauda Leonis insignes, Aelianus.

c. Λεόντειον βρύχημα, rugitus leoninus Varinus. Hinc exaudiri gemitus, iræq; leonum Vincla recusantum, & sera sub nocte rudentum, Vergilius de Circe 7. Aene. [illegible] rugitum Leonis vocat Theocritus, & latibulum eius, [illegible]. [illegible], &c. Varinus. Minimum dormiunt sublucentq; dormientium oculi propterea in Agamemnonis scuto formidinem leonino pictam capite scribit Pausanias. Λαφύσσειν, deuorare, de leone, lupo, & huiusmodi feris dicitur. Menelaus conspecto Paride aciem Troianorum præeunte, [illegible] Iliadis tertio. [illegible] Iliados μ. Et mox de eodẽ, [illegible]. (His similia vide mox in d.) Item de Aiace. [illegible] Iliados lambda. Ceruus forte vulneratus sagitta, fugit quamdiu potest, defessum verò tandem iacentemq; thôes inuadunt & depascuntur. [illegible] Ibidem. Cõtingit aliquando vt venatores cum canibus ceruum aut capram syluestrem agitent, & ille in syluam aliquò aut in rupem euadat. [illegible] Iliados [illegible].

Catuli, inquit Nonius, non solum canum diminutiuè, verum etiam omnium animalium appellantur. Vergilius Georg. quarto in descriptione pestis, Tempore non alio catulorum oblita leæna Sæuior errauit campis. Lucretius lib. 5 At catuli pantherarum, scymnique leonum. Σκύμνοι peculiariter leonum catuli dicuntur, Pollux & Varinus, ijdem propriè [illegible] Varinus. Etymologus σκύμνος, paroxytonum, leonis catulum interpretatur: σκυμνόν verò, oxytonum, aliorum animalium. Athenæus lib. 7. Aristotelem citat, qui scymnon piscem mustelarum generis faciat. Scymnus Tarentinus, [illegible] erat excellens, Athenæus. Æschylus [illegible] vocat [illegible] Varinus in [illegible]. [illegible] & [illegible], hystricum & huiusmodi animalium catuli sunt, Varinus. [illegible] leonum catuli apud Æschylum in Agamemnone, sed validi & speciosi dicuntur & [illegible] qui luporum catulos eodem nomine comprehendi putant, Eustathius, vt quidam in Lexicon Græcolatinum transcripsit. In Co insula, apud veterem auctorem fidei integræ (Ælianum in Varijs lib. [illegible]) legimus, de grege ouiarico Nicippi, ouem non ritu naturæ agnum sed leonem peperisse. Prodigale id (vt erat) visum multis, quidem Nicippo tyrannidem portendit, quam mox is est consecutus, quum ædito monstro, priuatum adhuc ageret, Cælius. Fraus quasi vulpeculæ, vis leonis videtur, Cicero 1. Offic. [illegible], Homerus Iliadis rhô. Meles primus Sardius rex ex pellice sua leonem genuit: qui leo quacunque parte murorum circumdatus esset, ex ea parte Sardes inexpugnabiles fore Telmisses iudicauerant. Eum Meles per ceteram partem murorum circumduxit, quacunque poterat arx oppugnari, per vnam verò partem, tanquam inexpugnabilem & præcisam, circunducere prætermisit quæ ad Tmolum fluuium vergit: atque hac repugnante Cræso à Dario capta est, Herodotus lib. 1.

d. Extant Martialis epigrammata quinq; lib.1. nempe, septimũ, 16.19.28.79.& 148. de lepore per lusum transeunte per os mansueti leonis, ex quibus vel vnum recitasse sat fuerit: est autem 16.

Rictibus his tauros non eripuere magistri, *Per quos præda fugax itq; reditq; lepus.*
Quodq; magis mirum: velocior exit ab hoste, *Nec nihil à tanta nobilitate refert.*
Tutior in sola non est cum currit arena, *Nec caueæ tanta conditur ille fide.*
Si vitare canum morsus lepus improbe quæris, *Ad quæ confugias ora leonis habes.*

Aliud eiusdem poetæ 9.73. de leonis & arietis concordia legitur huiusmodi:

Massyli leo fama iugi, pecorisq; maritus *Lanigeri, mirum qui posuêre fide.*
Ipse licet videas, cauea stabulantur in vna, *Et pariter socias carpit vterq; dapes.*
Nec fœtu nemorum gaudent, nec mitibus herbis, *Concordem satiat sed rudis agna famem.*

In magnis festis Tartarorum adducitur regi eorum leo cicur, qui ad pedes eius instar catuli mansueti iacens dominum suum agnoscit. Paulus Venetus. De Tigride cicure quæ ferum leonem lacerauit, Martialis in lib. spectaculorum, epigram. 18. Vide in D. Titi Vespasiani Strozæ egregium carmen legimus lib. 4. Eroticôn, in leonem Borsij ducis Ferrariæ: qui obiectos ei in cauea tauros, vrsos & apros dilaniare solebat, lepori & catulo circa se vaganti parcens: tandem verò deposita mansuetudine, puellam. Sustulit ingratus, cui quondam plurima debens, Pectendasq; iubas & fera colla dabat. Θυμολέοντα, generosum aut fortem leonum instar, ἢ λεοντόθυμον, Hesychius & Varinus. Aquilis velociores, leonibus ferociores, Saul & Ionathan, 2. Reg. 1. Lamia meretrix Attica dicebat quòd οἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι λέοντες ἐν Ἐφέσῳ γεγόνασιν ἀλώπεκες. i. qui in Græcia fortes vt Leones, Ephesi vulpes. i. astuti & molles fiunt, Aelian. Varin. lib. 13. Senem quendam Plautus in Menæchmis appellat leonem Getulum olentem edentulum.

Impastus stabula alta leo ceu sæpe peragrans *(Suadet enim vesana fames) si forte fugacem*
Conspexit capream, aut surgentem in cornua ceruum: *Gaudet hians immane, comasq; arrexit, & hæret*
Visceribus super accumbens, lauit improba teter *Ora cruor*, Vergilius Aeneid. 10. Similis est comparatio

apud Homerũ Iliad. γ. (quam in c. posui hoc initio: Ὥστε λέων ἐχάρη:) & υ. (ibidē recitata. Βῆ ῥ' ἴμεν ὥστε λέων, &c.) Nicolaus Erythræus. Impastus ceu plena leo per ouilia turbãs, (Suadet enim vesana fames) manditq; trahitq; Molle pecus, mutumq; metu: fremit ore cruento, Vergil. Aeneid 9. Δὴ τότε μιν τρὶς τόσσον ἕλεν μένος, ὥς τε λέοντα, Ὅν ῥά τε ποιμὴν ἀγρῷ ἐπ' εἰροπόκοις ὀΐεσσι Χραύσῃ (ἀμυχήσῃ, ἤτοι ὀλίγον τὸ χρῶτα ἐπιξύσῃ) μέν τ' αὐλῆς ὑπεράλμενον, οὐδὲ δαμάσσῃ: Τοῦ μέν τε σθένος ὦρσεν, ἔπειτα δέ τ' οὐ προσαμύνει. Αἱ μὲν τ' ἀγχιστῖναι (ἐπάλληλοι, πυκναὶ) ἐπ' ἀλλήλῃσι κέχυνται. Αὐτὰρ ὁ ἐμμεμαὼς βαθέης ἐξάλλεται αὐλῆς, (ἀντὶ τοῦ εἰσάλλεται, ἢ ὑπεράλλεται τὴν ἔπαυλιν,) Homerus Iliadis quinto. Nõ famelicus, miti ingenio est: at vbi impulerit fames, rapitur quo furor iussit, & qualicunq; pastu propellit inediam, vt satis indicat M. Manilius lib. 4. Astronomicôn dicens, Quis dubitet vasti quæ sit natura leonis? Quasq; suo dictet signo nascentibus artes? Ille nouas semper pugnas, noua bella ferarum Apparat, & pecorum viuit spolio atque rapinis. Hoc habet, hoc studium postes ornare superbos Pellibus, & captas domibus configere prædas, Atq; parare metum syluis & viuere rapto. De leone ex cicure efferato Martialis epigrammatum 2.75.

Verbera securi solitus leo ferre magistri, *Insertamq; pati blandus in ora manum:*
Dedidicit pacem subito feritate reuersa, *Quanta nec in Libycis debuit esse iugis.*
Nam duo de tenera puerilia corpora turba, *Sanguineam rastris quæ renouabat humum,*
Sæuus & infelix furiali dente peremit. *Martia non vidit maius arena nefas.* Virgil. lib. 9. Aeneid.
Ceu sæuum turba leonem *Cum telis premit infensis: at territus ille*
Asper, acerba tuens retrò redit: & neq; terga *Ira dare, aut virtus patitur: nec tendere contrà,*
Ille quidem hoc cupiens potis est, per tela, virosq;. *Haud aliter retrò dubius vestigia Turnus*
Improperata refert, His similia ex Homero capite quarto scripsimus.
Pœnorum qualis in aruis *Saucius ille graui venantum vulnere pectus,*
Tum demum mouet arma leo, gaudetq; comanteis *Excutiens ceruice toros: fixumq; latronis*
Impauidus frangit telum, & fremit ore cruento, Verg. 12. Aeneid. Ὡς οὐκ ἐστὶ λέουσι καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστά,

carmen Homericum videtur: citatur à Scholiaste in Pacem Aristophanis sine authore. Torua leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam, Vergil. 2. Aegl. Venatio leonum onager, Ecclesiastici 13. Vtq; leo, specula cum vidit ab alta Stare procul campis meditantem prælia taurum Aduolat, Vergil. Aeneid. 10. Δίματι, ὥς τίς τε λέων καὶ ταῦρον ἐδηδὼς, Homerus Iliad. rhô. Et rursus in eodem:

Ὡς δ' ὅτε τίς τε λέων ὀρεσίτροφος, ἀλκὶ πεποιθὼς, Βοσκομένης ἀγέλης βοῦν ἁρπάσῃ, ἥ τις ἀρίστη.
Τῆς δ' ἐξ αὐχέν' ἔαξε λαβὼν κρατεροῖσιν ὀδοῦσιν Πρῶτον, ἔπειτα δέ θ' αἷμα καὶ ἔγκατα πάντα λαφύσσει
Δῃῶν, ἀμφὶ δὲ τόν γε κύνες τ' ἄνδρές τε νομῆες Πολλὰ μάλ' ἰύζουσιν ἀπόπροθεν, οὐδ' ἐθέλουσιν
Ἀντίον ἐλθέμεναι, μάλα γὰρ χλωρὸν δέος αἱρεῖ, Sic nullus Troianorum Menelao occurrere audebat, His similia quædam vide supra in H. c. Ὡς δὲ λέων ἐν βουσὶ θορὼν ἐξ αὐχένα ἄξῃ Πόρτιος, ἠὲ βοὸς ξύλοχον κάτα βοσκομενάων, Iliados quinto. Velut nactæ vitulos leænæ Singulos eheu lacerant, Horatius Carm. 3. I. quomodo Danaides maritos suos interfecerint. Gryphes cum alijs animalibus certant eaq; vincunt: contra leones autem & elephantes non stant. Aelian. Monocerotis & leonis mutuam pugnam, ad Monocerotem differo.

Ὡς δ' ὅταν ἐν τε κύνεσσι καὶ ἀνδράσι θηρευτῇσι Κάπριος ἠὲ λέων στρέφεται σθένεϊ βλεμεαίνων.
Οἱ δέ τε πυργηδὸν (πύργος δίκην ἐν τάξει) σφέας αὐτοὺς ἀρτύναντες Ἀντίοι ἵστανται, καὶ ἀκοντίζουσι θαμειὰς
Αἰχμὰς ἐκ χειρῶν, τοῦ δ' οὔποτε κυδάλιμον κῆρ (τινάσσει) Ταρβεῖ, οὐδὲ φοβεῖται, ἀγηνορίη δέ μιν ἔκτα,
Ταρφέα τε στρέφεται στίχας ἀνδρῶν πειρητίζων, Ὅππῃ τ' ἰθύσῃ, τῇ τ' εἴκουσι στίχες ἀνδρῶν,

Homerus Iliados μ. de Hectore in pugna instar leonis se gerente. Hector ad Græcos eum prostratum ab Achille vulnerantes, Βάλλετε νῦν μετ' ἐμὸν πότμον, ὑμετέρῳ δέμας, ὅτι καὶ αὐτοὶ Νεκροῦ σῶμα λέοντος ἐφυβρίζουσι λαγωοί, Antholog. 1.5. authore incerto.

e. Ad Indos sapientes, quum Apollonius cum eis conuersaretur, deductus est (vt curaretur) leonum venator acerrimus, annos ferè natus triginta. Huic venanti ingens leo in clune iuncturam dissoluit, atq; ita crus femurq; in alteram partem distorsit, Philostratus. Ἀρχιγένης [illegible] ad Leonum venationem, Suidas. Lentocomi, qui in caueis leonum curã gerunt. Cæl. Λεοντοκόμοι [illegible] Oppiano: sed malim cũ accentu in penultima, vt Varinus etiã habet & Etymologus, his verbis: [illegible]. Cælius mansuetariũ vocat, sed lentocomos dici potest etiam qui mansuetum iam curat. In leonem mansuetum in Amphitheatro prostratum, carmen condidit

condidit Statius lib.2. Syluarum. Linei thoraces etsi ferrum violenter adactum transmittant: venantibus tamen conueniunt. Effringuntur enim in eis tum leonum tum pardalium dentes, Pausanias in Atticis. Orus bellum gesturus cum fratre Typhone, potius equum quàm leonem ad prælia fertur instruxisse: quia ad persequendũ quoq; hostem equus, leo in ipso tantum cõflictu esse vtilis videtur, Camerarius. Historiæ hominum, qui leonibus obiecti, vel occiderunt eos, vel ab eis occisi sunt, referẽtur circa principium octauæ partis huius capitis. Leonteam vel leonten Græci vocant leonis pellem, Cælius: sed hæc commodius Græcè scribuntur, λεοντέη ἢ λεοντῆ. Λεοντῆ, δέρμα καὶ δέρμα λέοντος, Pollux. Aliqui λεοντὴ oxytonum scribere malunt, vt Scholiastes in Ranas Aristophanis, Suidas & alij plures. Athenæus lib.9. circumflectendum asserit, his verbis, [illegible] λεοντῆ [illegible]. Αὐτὰρ [illegible] δέρμα λέοντος [illegible], Suidas ex epigrammate. Λεον-
10 τέη [illegible], Hesychius & Varinus. [illegible] λεοντῆν [illegible] λεον-τος δέρμασι [illegible] δέρμασι. Varinus. Herodorus vir voracissimus, [illegible] λεοντῆς μόνης, Athenæus. Ἀμφὶ δὲ δέρμα πελώριον [illegible] λέοντος, Apollonius de Hercule. Καὶ [illegible] λύκου, Lycophron de templo Herculis. [illegible], leonina pelle induti seq. Herculis, Lycophron. [illegible] λέοντος δέρμα Isacius Tzetzes. Mauri leonum pelles induunt, & dormientes substernunt, Strabo. Barbari inter Caucasum montem & fluuium Cophena, Apollonio & socijs leonum ac pantherarum pelles, à carnibus nuperrimè direptas donabant, Philostrat. Pellem habere fingitur Hercules, vt homines cultus antiqui admoneantur, Festus. Aeneas tergum Getuli immane leonis Dat Salio, villis onerosum, atq; vnguibus aureis, Vergilius 5. Aeneid. Quẽ fulua leonis Pellis obit totum, præfulgens vnguibus aureis, 8. Aeneid. Ipse (Auentinus) pedes tegmẽ torquens immane leonis, Terribili impexum seta, cum dentibus albis Indutus capiti, 7. Aen. Dat Niso Mnestheus pel-
20 lem, horrentisq; leonis Exuuias, 9. Aen. Fuluiq; insternor pelle leonis, Aeneas 2. Aene. Præcipuumq; toro, & villosi pelle leonis Accipit Aenean, 8. Aen. Aurifero perfusa Tago villosa leonis Terga feri, Statius lib.6. Thebaidos inter præmia certaminum. Herodorus vir voracissimus [illegible] λεοντῆς μόνης, Athenæus. Αὐτὰρ [illegible] δέρμα λέοντος ἀφημμένον [illegible], Theocritus Idyll 27. de Amyco. Adrastus oraculo iussus filias coniungere apro & leoni, cum venirẽt ad eum, Tydeus apri, & Polynices leonis pelle induti, illis elocauit. Varinus in Oedipo.

Induitis me leonis exuuium, [illegible] τὴν λεοντῆν, prouerbium (inquit Erasmus) in eos dici solitum, qui suscipiunt negotium maius facultate, quiq; se magnificentius gerũt quàm pro sua conditione. Quidam ab Hercule sumptum putant, cuius hic ornatus erat, vt leonis exuuio tegeretur, deinde altera manu clauam, altera gestaret arcum, atq; hoc ornatu descendit ad inferos, Cerberum extracturus. Huc alludens Aristophanes in Ranis, Bac-
30 chum fingit, Herculis instar, leonis exuuio clauaq; instructum, ad inferos descendere parantem, vt Euripidem cum Aeschylo certantem audiret. Ridetur autem ab Hercule, quod id gestaminis neutiquam illum deceret, vtpote mollem & effœminatum. Eodem pertinet quod Menippus ille Lucianicus eodem ornatu se ab inferis redijsse adsimulat. Nihil autem prohibet quò minus prouerbium ad apologum illum referatur, cuius meminit Lucianus in Piscatore: Apud Cumanos asinus quispiam pertæsus seruitutem abrupto loro in syluam aufugerat: Illic forte repertum leonis exuuium corpori applicabat suo, atq; ita pro leone se gerebat, homines pariter ac feras voce caudaq; territans. Nam Cumani leonem ignorant. Ad hunc igitur modum regnabat aliquandiu personatus hic asinus: donec hospes quispiam Cumas profectus, qui sæpenumero viderat & leonem & asinum, atq; ob id nõ erat difficile dignoscere, aurium prominentium indicio, neque non alijs quibusdam coniecturis asinum esse deprehendit, ac probè fustigatum reduxit, dominoq; agnoscenti reddidit. Cumanos autem hîc appellat, non qui
40 sunt in Italia, sed qui sunt in Aeolide supra Lesbum. Nam & Lesbij & Cumani notati sunt stoliditatis, vt indicat Stephanus. (De asino Cumano scribit etiam Tzetzes 4.10. & 11. & 10.321.) Vsurpat hoc adagium Socrates Platonicus in Cratylo, negans oportere deterreri sese magnitudine disputationis institutæ, posteaquã semel leonis pellem esset indutus. (τὴν λεοντῆν ἐνδεδυκότα [illegible].) Lucianus in Pseudologista: [illegible] τὴν λεοντῆν, ὡς φανερὸς [illegible] Κυμαῖος [illegible]. Eusebius Cæsariensis aduersus Hieroclem, [illegible] τῆς λέοντος [illegible]. Demutauit nonnihil de prouerbio Lucianus in Philopseude cum ait: [illegible] λεοντῆ [illegible]. Hæc omnia Erasmus. [illegible] λεοντῆν [illegible], Aristophanes: [illegible] τὴν ἀσέλγειαν [illegible]. λεοντῆν forte inuerecundo sensu
50 accipit, vt Martialis leonem, vt in a. dictum est. Leonis tergus gestare, ceu prouerbiõ dici posset in virum fortem, quod id olim gestârit Hercules & post eum Ziclas (Ζήλας) ille apud Arrianum, Eusthatius. Sed, vt mihi videtur, aliorum quidem animalium, vt vulpis, hinnuli, pantheræ, pelles gestare illos, quorũ similia sunt ingenia, eleganter dicemus: leoninam verò, propter asini Cumani fabulam, non ita aptè. [illegible] λεοντῆν, ἢ παρδαλῆν. Eusthatius in Dionysium. Et rursus, [illegible]. Leonis exuuium super crocoton, Λεοντῆ ἐπὶ κροκωτῷ, parœmia, quæ locum habet, cum duo quæpiam copulantur, quorum alterum cum altero nequaquam congruit. Sumptum à Baccho qui hoc ornatu descendit ad inferos, apud Aristophanem in Ranis, (vt dictum est in præcedente statim prouerbio:) quo videlicet Hercules creditus, formidabilis videretur inferis: Hunc ita adornatum Hercules ridet, [illegible]
60 [illegible]. Appositè diceretur, inquit Erasmus, in monachos quosdã aut scholasticos qui foris insignia sui instituti portant, interius militarem imitantes cultum: aut qui veltu tetrico, moribus sunt effœminatis. [illegible], Scholia Aristophanis: Vide plura inter prouerbia ex mustela Prouerbium Τὸν κροκωτὸν ἡ γαλῆ, in mustela dicetur. Superioris ex Aristophane Suidas etiam in voce Κροκωτὸς meminit. Lysander Lacedæmonius cum ei vitio verteretur à nonnullis, quod fraude subinde ageret videretur: Quò (inquit) leonis peruenire pellis non potest, vulpinam assuisse haud dedecuerit, Cælius: transcripsit autem ex Lysandro Plutarchi. [illegible]. Suid. [illegible]. Apostol. plura leges in Vulpe G. Vestes in corio leonis deuolutæ, tutæ sunt à tineis, Rasis & Alber. Si sepo leonis cum alijs trito, ita quòd odorem alij vincat, corpus aliquod
70 perungatur, nunquam lupi accedent ad ipsum, Iidem. Si cum sepo leonis liquefacto circuitus ouium inungatur

(aliâs,

(aliàs, distilletur) nunquam accedent ad eum lupi, nec alia rapacia, Rasis & Albertus. Si quis linat corpus suum sepo renum leonis, terrentur ab eo lupi, Æsculap. Si sepo eius liquefacto inungatur animal, non accedunt ad ipsum muscæ (vel vt alij habent, lupi, aut bestiæ, aut serpentes) Rasis. Si suffitus ex sepo leonis circa aquam fiat, vel ex eo aliquid in aquam veniat, prohibet lupos ne bibant eam (ne accedant & ne bibant eam, Rasis:) Iidem. Leonis adipem aiunt amuletum esse aduersus insidiantes, ἀντιφάρμακον τοῖς ἐπιβουλεύουσιν εἶναι, Dioscorides. Fatemur & sine pudore quidem (inquit in annotationibus suis Marcellus Vergilius) nescire nos quibus insidijs & hic & Plinius resistere leoninum adipem dixerunt: hoc quidem monebimus, fabulosum & ex vulgo repetitum videri. Ego verò Marcellum miror, qui nodum in scirpo quærat: sciunt enim omnes quo sensu insidiæ nominentur, cum dolo scilicet & ex improuiso aliquis capitur, læditur, occiditur. Hi doli, hæ insidiæ ne quid possint, leonis adipem inunctum præstare aiunt, vi scilicet magica, non naturali. Resistere etiam insidijs videtur, Plinius. Et rursus, Magorum vanitas perunctis eo adipe faciliorem gratiam apud reges populósve promittit: præcipuè tamen eo pingui quod sit inter supercilia, vbi esse nullum potest. Similia dentis, maximè à dextera parte, villique è rostro inferiori promissa sunt. Leonis sanguine si quis corpus suum linierit, ab omnibus bestijs erit tutus, Sextus: eandem vim ferè adipi Rasis attribuit, vt dictum est. Helianthen vocat Democritus herbam in Themiscyræ regione & Ciliciæ montibus maritimis: qua cum adipe leonino decocta, addito croco & palmeo vino perungantur magi & Persarũ reges, vt fiat corpus aspectu iucundum, Plinius. Super omnia est compositio quia inuictos faciunt magorũ mendacia: Cauda draconis & capite, pilis leonis è fronte, & medulla eiusdem, equi victoris spuma, canis vnguibus adalligatis ceruino corio, neruisque cerui alternatis & dorcadis, Plinius. Equus sequens vestigia lupi (vel leonis, Albertus: non probo) cruribus obtorpescit, vt moueri non possit, Rasis. Stercus leonis in vino potum (aut positum in vino mensura dauic. Rasis) facit abhorrere vinum, Albertus.

h. Nationem quandam Libycam Nomadum, tum alijs rebus felicem, tum lacte abundantem, maximorum leonum magna multitudo de suis locis depulit, Ælianus. Dilaniatus est Paphages rex Ambraciæ, dum leænæ catulis stipatæ occurrisset, de quo Ouidius in Ibin. Fœta tibi occurrat patrio popularis in aruo, Sitq; Paphageæ causa leæna necis. Hyas item frater Hyadum à leæna interfectus est, Text. Ampraciotæ leænam colunt summa religione, quòd tyrannum ipsórum dilacerârit, Ælianus. Iuxta Indum fluuium mons est Lilæus nomine, à Lilæo pastore dictus. Hic cum superstitiosus esset & solam Lunam coleret, ac nocte intempesta eius aliquando sacra perageret, reliqui dij contemptum sui ægrè ferentes, duos ingentes leones ei immiserunt, à quibus laceratus, in sui nominis montem mutatus est. Nascitur in eo lapis clitoris, κλιτορίς, colore nigerrimus, quem pro ornamento incolæ gestant ἐν τοῖς σωτηρίοις, lego ὠτίοις, id est auriculis, Plutarchus in libro de fluuijs capite vltimo. Nota est historia Babyloniorum amantium Pyrami & Thysbes, vt ab Ouidio Metamor. quarto describitur. Pactum erat sub noctem egressos vrbe ad sepulchrum Nini fonti proximum conuenire: prior adfuit Thysbe: venit ecce recenti Cæde leæna boum spumantes oblita rictus, Depositura sitim vicini fontis in vnda. Ea visa fugit Thysbe, & tergi velamina lapsa relinquit. Hæc cum reperisset leæna, ore cruento laniauit. Paulò post Pyramus accedens, vestigia feræ deprehendit, & vestem statim cruentam reperit, vnde conijciens Thysben perijsse, suo se gladio iugulauit: Mox superueniens Thysbe, eidem gladio incubuit. Fuit in Scythia, aut (vt alijs placet) Numidia vir quidam sæuitiæ incredibilis Therodamas nomine: qui leonibus (quos multos habebat in stabulis) præbebat homines deuorandos: Ad quod allusit Ouidius in Ibin dicens, Therodamantæos vt qui sensere leones. Item in Ponto, Non tibi Therodamas, crudusq; vocabitur Atreus, Textor. Hyades dictæ sunt, vt quidam volunt, à fratre Hyade, quẽ à Leæna interfectum venãdo luxerunt, Erythræus. Regum lib. 3. cap. 13. describitur historia prophetæ cuiusdam, qui cum Domini potentiam in miraculis aduersus impium regẽ Hieroboam æditis vidisset, & interdictum Domini audiuisset, ne qua venerat via rediret, nec ederet biberétue illo in loco, idq; à seniore quodam propheta deceptus neglexisset asino vectus in itinere ab obuio leone dilaceratus est, illæso interim ad cadauer vnà cum leone stante asino, donec senior propheta re audita ad sepulturam id tolleret. Eiusdẽ libri capite vicesimo sic legimus: Cum propheta quidam diceret ad socium suum in sermone Domini, Vulnera me: & ille nollet, addidit: Quia noluisti audire vocem Domini, ecce recedes à me, & percutiet te leo. Ille igitur cum parum recessisset, à leone laniatus est. Dixerunt quidam ad regem Assyriæ, Gentes quas transtulisti de Babel & collocasti in ciuitatibus Samariæ, non cognouerunt iudicium Dei terræ, ideò immisit eis leones (haaraoth) qui interimunt eos, 2. Reg. 17. Ignatius episcopus Antiochenus, Ioannis Euangelistæ discipulus quum nullis tormentorũ generibus à fidei nostrę cultu posset diuerti, Traiani imperatoris mandato leonibus fame diuturna maceratis obiectus est. Satyrus quoque & Perpetua martyres pro Christiana pietate certantes, sub Valeriani & Galieni impp. persecutione itidem leonibus deuoti, & ab eis deuorati sunt, Textor. Alias martyrum historias quibus obiectis leones pepercerunt, capite 4. retuli. Descendit Samson in Thimnath, & ecce catulus ex leonibus cum rugitu ei occurrit: quẽ ille spiritu diuino afflatus hœdi instar nudis manibus discerpsit: Et pergens cõuenit mulierem quam ducturus erat: & reuersus post aliquot dies vt eam duceret, declinauit vt videret cadauer leonis, reperitq; in eo examen apum & mel, &c. Hinc etiam ænigma iuuenibus Philisteis proposuit huiusmodi: A vorace exiuit cibus, & ex forti egressa est dulcedo, &c. Iudicum cap. 14. Benaia filius Iehoiadæ vir robustissimus, percussit duos fortissimos ex Moab: Idem descendit & percussit leonem in medio foueæ tempore niuis, Paralip. 1. 11 & 3. Regum 23. Pascebam (inquit Dauid 1. Reg 17.) patris mei gregem, & veniebat leo vel vrsus & tollebat arietem de medio gregis, & persequebar eos, & percutiebam, eruebamq; de ore eorum. Perdiccas Macedo qui secutus est Alexandrum in bellis vsq; adeò fuit audax, vt aliquando in speluncam leænæ latibulum solus introiret. Verum leænam ipsam non deprehẽdit, sed catulos eius secum exportauit: & magnam hominum admirationem hoc facto meruit. Etenim nõ solum apud Græcos robustissimum & bellicosissimum animal leæna putatur esse, verum etiam apud Barbaros. Proinde dicunt, Semiramidem Assyriam, non si quando leonem cepisset, aut pardalim similémue feram interfecisset: sed si leænam esset nacta, animum extulisse sibiq; in eo placuisse, Aelianus in Varijs lib. 12. Ab Acropoli descendentibus (inquit Pausanias in Atticis) Septentrionem versus monumentum est Alcmenæ, &c. & prope illud Hylli filij Herculis: à quo non multum abest Apollinis & Dianæ fanum quod extructum aiunt ab Alcatho cum leonem Citheronium occidisset. Ab hoc enim leone interemptos aiunt tum alios tum Megarei regis filium Euippum: Itaq; regem illi qui leonem illum occidisset filiam promisisse vxorem, & simul regni successionem. Alcathum igitur (Ἀλκάθουν) Pelopis filium adortum eam feram & vicisse: & cũ regnaret ædem hãc condidisse Dianæ Agroteræ, & Apollinis Agræi. Lysimachus Agathoclis filius, dum Callistheni philosopho (quem sæpius de virtute disserentẽ audierat) ab Alexandro

xandro in fouea cum cane incluso, ad remedium miseriæ, venenum propinasset, ac propterea eiusdem Alexandri factum ægrè ferentis iussu, leoni fuisset obiectus, rem toti memorabilem posteritati egit. Manum siquidem amiculo inuolutam in os leonis intulit, arreptaq; lingua feram exanimauit, Textor. Hoc facto, vt quidam scribunt, vehementius postea Alexandro dilectus, & apud eum in honore maximo fuit, & tandem post mortem eius Pergamo præfuit, vbi thesauri regis fuerunt: Vide Trogum libro 15. Alexander Magnus Lysimachum familiarem sibi leoni obiecit. Nunquid ergo hic Lysimachus, felicitate quadam dentibus leonis elapsus, ob hoc cum ipse regnaret, mitior fuit? Nam Telesphorum Rhodium amicum suum vndiq; decurtatum, cum aures illi nasumq; abscidisset, in cauea velut nouum aliquod & insitatum diu pauit, &c. Seneca de ira. Polydamas (Scotusæus) leonem magnitudine visenda & robore confecit, & quidem inermis prorsus inobseptusq;. Herculi similem audaciam æmulatus, Cælius: Transtulit autem ex Pausania, qui Eliacorum secundo, Montana, inquit, Thraciæ regio intra Nestum fluuium leones alit, qui sæpe in loca Olympo finitima euagantur. Huius montis latus vnum ad Macedoniam vergit, alterum ad Thessaliam & flumen Peneum. Hoc in loco Polydamas leonem in Olympo confecit, &c. vt ex Cælio recitaui. Ab eodem Polydamante ferocissimi tauri pedem manu detentum, donec vngulam dimitteret: in Tauro dixi. In Leonem a bubulco occisum Anthologij 6. 11. hexastichon extat huiusmodi:

> Πυρσὸν ὑπὸ λέοντος ἀποφλοιώσατο δέρμα
> Ἄρτι καταβρύχοντα τὸν *
> Μόσχον εἶδ', ἀπέπισεν ἐ[illegible] αἵματος αἷμα,
> Στῆσε [illegible] Φονολαίμου,
> Οὐδ' [illegible] μάνδρας [illegible] ξυλόχους.
> Βληθεὶς, [illegible] βουκτασίαν.

Achilles adhuc puer λεοντέοισιν ἀγροτέροισιν ἔπρασσε φόνον, κάπρους τ' ἔναιρε, Pindarus. Phyllius quidam propter amorem pueri, iussu illius capras à se feras, volucres, & leonem quoq; ferum, ei tradidit domitas: taurum verò postremo victum cum illi negaret, indignatus puer saxo desiliens in cygnum auem mutatus est. Ouidius 7. Metam. Teumessus mons est Bœotiæ seu ciuitas, &c. vt in Onomastico docetur: vnde dictus leo Teumessius inauditæ magnitudinis, qui omnibus terrori erat, quem Hercules adhuc penè puer occidit, eiq; pellem detraxit, qua postea pro pallio semper vsus est. Hic leo à Ioue in cœlum translatus dicitur, vt gloriæ Herculis consuleret, qui eum inermis occiderat. Alij tamen non hunc, sed Nemeæum leonem, itidem ab Hercule interfectum, inter sidera relatum dicunt. Sed de leone sydere supra in H. a. Θηρῶν τ' ἄμφω καὶ Χαλασταῖος λέων, senarius Lycophronis vt Stephanus citat. Nemea vel Nemee, regio est Arcadiæ vel Elidis, in qua Dryopes habitabant: vel sylua, inter Cleonas & Phliuntem. In hac Argiui ob Herculis memoriam Nemeæa sacra celebrare consueuerunt, eò quod immanem leonem in ea interfecisset, Molorchi hospitis sui suasu cuius filium leo interemerat. Vnde & Molorchæum leonem quidam cognominant. Si fœnum premeres Nemeæum Phœbe leonem, Lucanus libro 1. Est & Nemea fons, item mons. Vergilius Aen. 8. de Hercule, Tu Cressia mactas, Prodigia, & vastum Nemeæ sub rupe leonem. Ausonius pro Nemeæo leone Cleonæum dixit, à Cleonis oppido Arcadiæ prope Nemeam syluam. Cognominatur & Bembinetas apud poëtas, à Bembina Nemeæ vico. Δέρμα τε [illegible] Βεμβινήταο λέοντος, Panyasis apud Cælium. Ex Cleonis Argos duæ sunt viæ, vna breuior qua pedibus tantum itur: altera quamuis & ipsa angusta circumiectis montibus, curribus tamen aptior est. In his montibus adhuc ostenditur specus leonis, & regio Nemea quindecim circiter stadia abest, in qua templum visitur Iouis Νεμέου, Pausanias in Argolicis. Nemeorum ludus funebris est ob Archemori mortem institutus, &c. Hunc Hercules deuicto Nemeæo leone instaurauit, & Ioui consecrauit. Celebratur autem tertio quoq; anno, Panemi mensis duodecimo die, certaminibus equorum & gymnicis, Scholia in Pindarum. De Nemeorum certamine reperies nonnihil apud Aelianum libro 4. capite de ijs qui memores beneficiorum fuerunt. Leo, inquit Varinus, in Nemea regione Argiua erat, nec ferro vulnerabilis, nec vllo genere teli: hunc Hercules suis manibus compressum occidit, & exuuium pro veste gestauit. Contigit autem aliquando vt eum transeuntem Telamon ei amicus, qui filijs carebat, Ioui sacrificans inuitaret rogaretq;, vt sic amictus leonis pelle Ioui patri suo sacrum faceret, & vt filius ei nasceretur oraret. Hercule igitur phiala aurea accepta sacrificante, & pro filio Telamoni impetrando Iouem orante, aëtòs, id est aquila præteruolauit. Itaq; iussit vt filium nasciturum Aëtòn nominaret. Quare filius Telamonis natus, primum Aëtòs, postea Aiax dictus est. Adultum Hercules pelle sua obtexit, eamq; ei donauit: qua tectus, vt nugantur, inuulnerabilis erat: (vt & Hercules) eo tantum, vt quidam volunt, loco excepto, qui pharetra prius tegebatur, cum pellem adhuc gestaret Hercules: (in Aiace vero eam gestante, excepto eo loco quo scutum tenebat, Isac. Tzetzes.) Sed hæc nugæ sunt: Veritas autem sic se habet. Aiax cum egregius miles & in multis prælijs versatus esset, nunquam vulneratus est, vt qui sibi optimè caueret & scuto se muniret. Sed postremò cum ipse suo se gladio per latus aut collum adacto iugulasset, eas tantum partes vulnerabiles habuisse, fabulati sunt, Hucusque Varinus, & Isacius Tzetzes Scholiastes Lycophronis: ex quo corrupta apud Varinum verba hæc, Ἄλλοι δὲ φασιν ἡρακλείδην εἶναι τὸν Αἴαντα, sic restitues: Ἄλλοι δέ φασιν ὑπὸ τὴν κλεῖδα εἶναι τρωτὸν τὸν Αἴαντα: Hoc est, Nonnulli Aiacem sub iugulo vulnerabilem fuisse aiunt. Nemea (inquit Tzetzes 7. 101.) regio est Argiua, sic dicta quod multis abundet pascuis: hanc vastabat leo quidam inuulnerabilis. Eum Hercules emissis sagittis, & confracta iam ictibus claua, cum nondum interemisset, nudis tandem manibus compressum occidit: & pellem vnguibus feræ incidens, [illegible] ὁπλισμὸν ἀείδηρον ἐν μάχαις. Vocat autem hunc leonem Νέμεον, alij Νεμεαῖον. Plutarchus in libro de fluuijs iuxta Inachum tum alios montes esse scribit, tum Apæsantum dictum, qui antea Selenæus, id est Lunaris vocabatur. Nam Iuno irata Herculi, vt eum vlcisceretur, Lunam sibi conciliauit, quæ incantationibus magicis cistam repleuit spuma: ex qua natum leonem maximum Iris comprehensum zonis suis in Opheltium montem demisit: Vbi ille pastorem quendam indigenam Apæsantum nomine laniauit, & monti nomen suum reliquit, authore Demodoco in primo Heracleæ. In Hercule furente Senecæ hic senariolus legitur, Sublimis altas Luna concipiat feras. Sed codex quidam vetustus pro altas, habet alias. Cuius intellectum loci (inquit Politianus in Miscel. 17.) non temere aliunde, quàm ex Achille desumpseris, qui in Commentarijs Græcis Arateis scribit, in Luna etiam habitari, fluuiosq; esse, vt cætera sicut in terra: quin Nemeæum quoque, inquit, illinc cecidisse leonem fabulantur. De Apolline mutato in leonem, lege Ouidium libro sexto Metamorph. De Hippomene item in leonem, libro 10. & de Atlanta in leænam mutata, ibidem. Curetes in leones mutati, vt paulo post dicam in loco de dis. Lupi & Leones apud Circen pharmacis in feras ex hominibus mutati, non feri, sed [illegible], Odyss. κ. Protei conformatio in diuersa corpora imaginum falsarum rationem continet, quibus deludimur: alij in alijs rebus summum statum bonum: quod si quis in ambitione & superbia id collocet, leo existimari potest, Cælius.

ad terrorem hominum impio
Timæus Pythagoricus, inquit, ... inductas putat falsò, ad terrorem hominum impiorum
... pœnæ saltem formidine à vitijs retrahantur. Et mox, Non desunt qui istis ... prætentur, vt animarum
quæ similem brutis duxerint vitam, aliæ inter alias bestiarum turbas diuersentur: Quod ipsum Platonis doctrinę
valde consentaneū putat Olympiodorus. Quod si habitum intelligamus, non speciem, at boz erit apud Platonem,
qui nutritioni deditus, vel Herculis quæstum in ea attribuitus, dictus est ... : miluus, qui raptu viuet per
concupiscentiam: leo, qui egregiè militabit: draco, qui crudeliter in genus humanum debacchabitur. Empedo-
cles inquit, si post excessum è vita homo de semetipso in bestiarum naturā demigrat, multò præstantissimā com-
mutationem esse, quæ fit ex homine in leonem. Sin homines è natura sua in plantas commutantur, optimam esse
conuersionem, & demigrationem ex humano genere in laurum, Aelian. Vir quidam (vt scribit Philost. lib. 5. de
vita Apollonij) leonem mansuefactum ex loro veluti canem, quocunq; vellet, ducebat. Leo autem nō modo ei
qui se ducebat blandiebatur, sed cæteris omnibus qui obuiam accessissent. Tali modo vir mercedem quærens
multas iam lustrauerat ciuitates: quin etiā templa ingrediebatur, quòd nudus à cædibus esset & impollutus: neq;
enim hostiarum sanguinem lambebat: & excoriatas atq; in frustra diuisas sacrorū carnes non attingebat: sed mel-
litis placentis, ac pane etiam & oleribus vescebatur, coctas quoq; carnes edebat: & vinum quandoq; bibere visus
est, cum antiquam seruaret consuetudinem. Is itaq; leo ad Apollonium veniens, qui tum fortè in templo sedebat,
& ad eius genua procumbens, humilius etiam quàm homines facerent, supplicare videbatur: quod videntes qui
astabant mercedis causa id facere arbitrabantur. Respiciens autem ipsum Apollonius, Hic, inquit, leo me rogat,
vt vos doceam hominis animam te habere: est autem Amasis, quondam Aegypti rex circa Saiticam præfecturam.
Quibus verbis auditis leo mirabiliter fremens, lachrimabilē rugitum edidit, tum dentibus infrendens, cum plo-
rare proculdubio videretur, aptissimè lachrymas fundebat. Demulcens igitur ipsum Apollonius, Ego (inquit) leo-
nem hunc eo Leontopolim mittendum esse, ibiq; in templo collocandum. Regem enim maximè in regiā belluam
conuersum, tanquam egenū mendicare indignum iudico. Post hæc congregati sacerdotes Amasidi sacrificarunt,
& belluam torquibus vittisq; redimitam, in interiorē Aegyptum miserē: tibijs ante ipsam carmina & hymnos de-
cantantes. Hęc Philostratus. Magi omnes metempsychosin credunt, & communē nobis cum reliquis animalibus
naturā insinuantes, symmystas & eos qui sacris ijsdē initiati sunt, leones appellāt: mulieres vero (scilicet ijsdē sacris
initiatas) hyęnas: ministrantes verò coruos: patres aquilas & accipitres, & qui leonticis sacris initiatur, illi variæ ani-
malium figuræ circumponuntur, Porphyrius. Leonis & muris apologum ex Babrio, Suidas in voce Φελξότειχα, his
verbis recitat, sunt autem senarij scazontes. Κοιμωμένου λέοντος ἀγρίης χαίτης Διέδραμε μῦς. ὁ δὲ λέων ἐθυμώθη. Φρίξας δὲ
χαίτην ἐκ ... φωλάδος χείλης. Nos inter Babrij apologos eundem legimus, sed alijs verbis, & communibus senarijs.
Apologum de leonis, asini, & vulpis societate, referam in prouerbio Leonina societas. Leo apud Aesopum ægro-
tare simulans, belluas omnes capiebat quæ ad visendum accedebant. Vulpes autem, Quid (inquit) huc ingrediens
vtilitatis capiam, vbi tutò manere nullus potest, exeuntium autem vestigium nullum video? Philostratus in vita
Apoll. Eundem apologum Horatius in Epistola prima primi libri, his versibus refert:

Quòd si me populus Romanus fortè roget, quur
Non vt porticibus sic iudicijs fruar ijsdem,
Nec sequar aut fugiam, quæ diligit ipse, vel odit:
Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Respondit, referam, quia me vestigia terrent
Omnia te aduersum spectantia, nulla retrorsum.
Bellua multorum capitum es. Πάσιν ὥσπερ καὶ ... χρησίν, ... τὸν λέοντα τῷ μισθῷ ... ἀγνοίας
δείκνυσι, Iulianus in exemplis.

In Hecatombe (inquit Iulius Capitolinus) si imperatorium sacrificium fit, centum leones, centum aquilæ,
& cætera huiusmodi animalia: quod quidem etiam Græci quondam fecisse dicuntur, cum pestilentia laborarent,
& à multis imperatoribus id celebratum constat.

Sub Atergatis simulacro species leonum sunt, eadem ratione terram esse monstrantes, qua Phryges finxêre
matrē deûm, id est Terram, leonibus vehi, Macrob. Mater Deûm Leonibus vehitur, validis impetu atq; feruore
animantibus: quæ natura cœli est: cuius ambitu aër continetur, qui vehit terram, Idem. Cybale Dea est montana,
ideo vehitur leonibus, Schol. in Aues Aristophanis. Phasiana dea, non alia quàm Rhea videtur: cymbalum enim
manibus tenet: & leones throno subijciuntur, Arrian. in Periplō. Curetes Iouem in Creta clam nutriuerunt, à
Rhea eis commissum: quod cum Saturnus resciuisset, iratus in leones eos mutauit: Iupiter verò iam regnans ef-
fecit, vt inter feras omnes principatū tenerent, & sub iugo Rheæ matris currum traherent, Oppian. Rhea Cybele
vocatur à Cybelis montibus: est enim dea montana, eamq; ob causam super leonum iugo inuehitur, Varin. So-
phoclis glossulatius Rheam ταυροκτόνων λεόντων ἔφεδρον interpretatur, φ à leonibus nutrita sit, aut quia nulla adeò
terra sterilis sit quæ culta non mansuescat, Io. Brodæus. Hanc veteres Graiûm docti cecinere poetæ Sedibus in
curru biiugos agitare leones, Lucret. lib 2. Et iunctæ currum dominæ (Cybeleś) subiere leones, Verg. 3. Aen.
Cui Dindyma cordi, Turrigeræq; vrbes, biiugiq; ad frena leones, Idē 10. Aeneid. de Cybele. Nicomachus pinxit
deûm matrem in leone sedentem, Plinius. Leonem simul & gallinaceum solaria esse animalia, sed hunc gradu su-
periore, ideoq; ab illo metui, dictum est capite quarto. Aegyptij (inquit Macrobius Saturnalium 1. 21) animal in
zodiaco consecrauere, ea cœli parte, qua maximè annuo cursu Sol valido efferuet calore, &c. vt supra recitaui in
e. de leone sidere: vbi plura etiam attuli cur leo solare sit animal. Leonem à somno inuictū esse, nempe qui som-
per vigilet, Aegyptij se obseruasse gloriantur: idcirco hunc Soli eos cōparare existimo, quòd Sol laboriosissimus
ad nullum temporis punctum versari interim intens circum orbem terræ, ab instituto cursu nunquā conquiescit:
cui rei Homerum testem afferunt, cum Solem inquit operum & laborum requiem nullam habere, Gellius ex
Aeliano. Mitras (vel, vt alij scribunt, Mithras) apud Persas Sol est, & primus eorum deus. Huius simulacrum fin
gebatur leonis vultu, ambabus manibus reluctantis bouis cornua retentans: quo significabatur Lunam ab eo lu-
men accipere, cum incipit ab eius radijs segregari: ipsa enim indignata sequi fratrem, occurrit illi, & lumen sub-
texit obscuratq;. Sol autem, id est Mithras, ideo leonis vultu esse dicitur, quia Sol leonem signum principale ha-
bet. vel quòd vt leo inter animalia, ita Sol inter sidera excellit, Gyraldus. Plutarchus scribit leonem propterea
dici Solare animal, quod inter quadrupedia vnguibus aduncis, catulos sola videntes parit leæna: minimū porrò
dormit, sublucentq; quiescentis oculi. Cælius. Leo in anteriori parte calidæ naturæ est, in posteriore frigidæ: sic
& Sol cum est in leone, Author obscurus. Dicitur quibusdam quoq; leo inter vigilandum præcipue oculos oc-
cludere, quos aperiat dormiens. Hinc templorum claustris leonem symbolicè appingebant priores, Cæl. Onos-
celi dæmones, mares se vt plurimum exhibeant, interdum quoque leonem & canem induere videntur, Cælius.

Canis

Canis Serapidi coniunctus est triceps, capite medio leonis, sinistro lupi, dextro canis: vide supra capite primo de canibus diuersis, vbi de Cerbero agitur. Ampraciotæ leænam summa religione colunt quod tyrannum suum lacerârit & distraxerit, tanquam suæ libertatis vindicem, Aelianus. Leonibus (inquit idem) in Aegypto religiosus cultus non modò tribuitur, sed etiam ex ijs vrbs nomen traxit: quorum sanè vim ac naturam exponere non alienum videtur. Templa habent sibi consecrata, & sedes ad commorandum amplas, & ad exercendum spatia & curricula laxa: tum eis bubulę carnes quotidie præbentur, quas distractas atq; ab ossibus nudas cum interea exedunt, & conficiunt, ab Aegyptijs incantantur Aegyptia voce. Cantionis argumentum huiusmodi est, ne ex aspiciente quenquam fascinent. Neq; vero eorum modò permulti diuinitatē & religionem apud ipsos habent: verum etiam sedes eis dedicatæ, è regione contrarios auersosq; aspectus habent: quarum fenestræ, tam quæ ad solis exortum pertinent, tam etiam quæ ad occasum spectant, apertæ suauiorem viuendi rationem eis & iucundius habitandi domicilium efficiunt, tum eis etiam sunt exercitationum loca ad tuendam valetudinem, tum propinquæ palestræ. Eos ideo Vulcano Aegyptij consecrarunt, quòd sint natura vehementer ignita, atque adeo exteriorem ignem ob copiam interioris ægerrime intuentur, & fugiunt: tum ipsos idcirco solis domicilia constituunt quòd ignei sint: simul & solem, cum est æstiuo tempore calidissimus, accedere ad leonem cœlestem dicunt: & ij quidem qui magnam Heliopolim incolunt, in templi vestibulis eos diuinæ cuiusdam sortis, vt Aegyptij dicunt, participes alunt. Nam ijs, quibus propitius est deus somniorum significationibus secundum quietem, futura non solum ostendunt, sed etiam à periurissimis, quod iusiurandum non conseruent, & fidem violent, non longo interuallo, atque adeo e vestigio, deo eis iustum impetum afflante, pœnas illorum fraudi debitas, repetunt, Hactenus Aelianus. Leonem colunt Leontopolitani, Strabo. Lycophron in Alexandria Herculē λέοντα dicit τριέσπερον, ex insigni roboris præstantia, & quia in eius generatione triplex in vnam coiuit nox, &c. Cælius. Apud Homerum alicubi de Diana legitur, Ἐπεί σε λέοντα γυναιξὶν ἔθηκε Ζεύς, ἰοχέαιρα, Varinus. Leæna in luco Dianæ, apud Theocritum Idyl. 2.

Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, vt aperiat librum, Ioannes Apocalypseos quarto. Intelligit autem dominum nostrum Iesum Christum, quem & agnum paulò post vocat, ab innocentia: vt leonem à fortitudine, quòd solus potuerit aperire librum, quem nullus alius spiritus aperire poterat. Sed etiam princeps tenebrarum ab apostolo Petro leoni confertur, non simpliciter, sed rugienti & famelico: ferociam enim & iracundiam leonis in fame summam esse diximus.

Leonis ad frugifera & fructuosa loca profectio siccitatem prænuntiat, Aelianus. Periclis mater Agarista per quietem sibi visa est leonem partu edere, & post paucis diebus Periclem peperit, Plutarchus in eius vita. Λέοντας ἰδεῖν ἀγριωδῶν δηλοῖ μάχας, Suidas & Varinus. Leonis aspectus famosus fuit & inglorius, itineraque infesta facere creditus: nanq; hostiū pugnam sæpe portenderant, Alexander ab Alex. sed deceptus videtur, non intellecto nimirum quem recitaui senario, cum is ad somnium pertineat, non ad leonem obuium vel in itinere visum. Erasmus eundem senarium inter prouerbia numerat, (quod parum probo,) translatum vt inquit, vel à somniorum coniecturis, vel ab obseruantibus auguria. Sed ad somnia duntaxat pertinere, vel inde clarum est, quod passim apud Suidam & Hesychium plurimi similes senarij monostichi onirocritici recitantur. Alexandrum Magnum in Babylone multa prodigia perturbabant. Ex his enim quos educabat, leonem quendam eximiæ magnitudinis ac formæ mansuetus asellus calcibus exanimârat, Plutarchus in eius vita. Leo in Co insula ex oue natus quid portenderit, capite tertio diximus. Apollonius ille magus cum non procul Babylone recessisset, leænam inuenit, in cuius vtero cæso catuli octo continebantur: vnde coniecit peregrinationem suam ad Indorum regem anni vnius ac mensium octo futuram, vt capite tertio recitaui ex Philostrato. Cypselus Corinthi tyrannus fuit, patre natus Eetione è Petra tribu, matre vero Labda, &c. vt pluribus persequitur Herodotus libro quinto. De hoc adhuc prius Pythia huiusmodi oraculum Bacchiadis cecinit: Concipit in Petris aquila enixura leonē Robustum, sæuum, multa & qui multa resoluet. Hæc bene nunc animis versate Corinthia proles, Qui colitis pulchram Pallenem, clarumq; Corinthum. Aquila Græcis ἀετὸς est, quo nomine ad Eetionem Cypseli patrem alluditur. Anno 1274. mulier quædam fœmina in episcopatu Kostnizero partum Leænæ similem edidit, excepto quod cutem humanam haberet, Sebast. Frank.

PROVERBIA.

Leonis catulum ne alas. Aeschyli sententia prouerbialis refertur apud Aristophanem in Ranis. Οὐ χρὴ λέοντος σκύμνον ἐν πόλει τρέφειν. Μάλιστα δὲ λέοντα μὴ 'ν πόλει τρέφειν, Ἢν δ' ἐκτραφῇ τις, τοῖς τρόποις ὑπηρετεῖν. Hoc est, Non est leonis catulus alendus in vrbe, minimè verò leo: quòd si tamen nutritus aliquis fuerit, moribus eius obsequi oportet. Refert hunc locum Valerius Maximus libro 7. capite de sapienter dictis. Admonet ænigma (inquit Erasmus) non esse fouendā potentiam, quæ leges posset opprimere: quod si forte talis quispiam extiterit, non esse è repub. decertare cum illo, quem nequeas nisi magno reipub. malo deuincere. Tyrannus aut ferendus est, aut non recipiendus. Meminit eiusdem sententiæ Suidas in voce Σκύμνος, ab Aeschylo de Alcibiade dictā scribens, &c. Leonem bracteatum Seneca intelligit, peregrinis excultum ornamentis, & naturali destitutum generositate: quod à gloriari nemo nisi suo debet, Cælius. Et statim. Apud eundem (inquit) adagium subnotauimus alterum, Magnis telis magna portenta feriuntur, subula leonem non excipit. Caprea contra leonem, vide in Caprea. Leo cordula vinctus: Lucianus in libello de mercede seruientibus, Νῦν δὲ τὸ λεγόμενον, λέων κρόκῃ δεθεὶς ἄνω καὶ κάτω περισύρομαι, Nunc autē (quod dici solet) Leo filo vinctus, sursum ac deorsum circumferor: cum quis exiguo commodo captus, apud aulicos ostentatur passim, quod princeps tantum alat virum. Hoc enim principes sibi gloriosum ducunt, si episcopos aut doctos viros cogant sua relinquere negotia, & aulicæ seruire pompæ, Erasmus. Domi leones, in pugna vulpes: Apud Aristophanem in Pace Chori hæc verba sunt, Ποιεῖ δ᾽ ἐγὼ δεινὰ πολλάκις. Οἴκοι μὲν λέοντες, ἐν μάχῃ δ᾽ ἀλώπεκες. Est autem scomma in Lacones. Scholiastes monet paroemiam esse, contortam primum in Lacones re malè gesta in Asia his verbis, Οἴκοι λέοντες, ἐν Ἐφέσῳ δ᾽ ἀλώπεκες, Theocritus Idyl. 26. Leonem larua terres, Μορμολυκείοις ἐκφοβεῖς τὸν λέοντα: refertur apud Diogenianum: conuenit de minis inanibus ac terriculis deridendis. Quòd, ni fallor memoria, reperi apud autorem quempiam, leonem etiam laruis & apposititijs vultibus offendi. Adagium vsurpat Seneca libro 2. Erasmus. Mortuo leoni etiam lepores insultant, vide in lepore h. Murem ostendit pro leone, prouerbiali schemate dictum, pro eo quod est, ingentia pollicitus & fortia, longè diuersa exhibuit. Synesius in epistola quadam ad Anastasium, Ἐξαγγείλας ἀντὶ τοῦ λέοντος ... καὶ πάντα ἐπιδεικνύ-

[illegible] ἀντὶ λέοντος. Hoc est, Cum inclamasset in illum bis aut ter, ac de plaustro quod aiunt conuicijs intectus, nihilq; non in eum esset vociferatus, cum eiusmodi vel a meipso dicta fuisse maximi fecerim, deinde murem pro leone exhibuit sceles. Sumptum apparet à bestiarijs, qui ridiculi gratia multa pollicitis, quasi leonem immanem & insolitæ magnitudinis emissuri, mox murem emittunt in caueam, Erasmus. A leonis pelle facta quædam prouerbia, memorauimus iam in H. e. nempe ista, Leonis exuuium induere, Leonis exuuium super crocoton. Leoninæ pelli vbi non pertingit assuenda vulpina. Leonem radere, λέοντα ξυρεῖν (Varinus habet ξυρᾶν) dicuntur, qui feroces & præpotentes arte tractant & illudunt magno suo periculo. Vsurpauit hoc adagium Socrates apud Platonem libro de Rep. primo, negans se vsque adeo dementem esse, vt leonem audit tondere, & Thrasymacho homini præferoci illudere. Οἴει γὰρ ἄν [illegible] Θρασύμαχον. Nam agni citra periculum tondentur vellunturq;, leo nullo modo tractari vult. Aristides in Panathenaicis ad Periclem à Platone taxatum refert, [illegible] λέοντα ξυρεῖν [illegible] Θρασύμαχον [illegible], Erasmus. Cynicus apud Lucianum cum Herculis & Thesei frugalem & seueram vitam commemorasset: & de Theseo priuatim quòd barbam comamque aluerit: addit hoc idem veteres omnes factitasse: Καὶ οὐκ ἂν ὑπέμεινεν οὐδὲ εἷς αὐτῶν, [illegible] τῶν λεόντων τις [illegible]: mollem enim & læuem carnem mulieres decere censebat. Λέοντα ξυρεῖς, hoc est, Leonem radis (inquit Cælius) adagium de ijs qui factu impossibilia tentant, (eodem modo à Suida explicatur) aut non citra periculum. Propterea Plato, sicuti commeminit etiam Philostratus, idem esse dixit leonem radere, & Thrasymachum συκοφαντεῖν, hoc est calumnijs circumuenire. Ad quod alluserit Epigrammatum 10. Martialis (vt Erasmus etiam annotauit) illis versiculis in Ligeliam quæ partem pudendam sibi vellebat, Quare, si pudor est, Ligella noli Barbam vellere mortuo leoni. Cæterum cur poëta leonem membrum muliebre nominauerit, interpretes aut non tradunt, aut inepta quædam afferunt. Sunt enim qui ideò dici opinentur, quod mirum in modum leoni fœtet anima: vel (inquit Domitius) quod placet, prouerbium est, quum volumus aliquem excitare, qui moueri non potest. Sed boni consulant eruditi, (inquit Cælius) si meam quoque coniecturam attulero. Legimus in Nicandri Theriacis de cenchrine serpente, qui alio nomine leo vocetur. Interpres autem leonem vocari conijcit, vel alias ob causas (vt inter Serpentes refertur) vel quia mordet, ac hominis sanguinem exsorbet, quæ ipsa & leo facit. Ex ijs animaduerto Martialem muliebre pudendum leonis nomine festiuiter appellasse, quoniam subinde masculorum sanguinem (vrinam genitalem, qui sanguis concoctus est) exugat. Mortuum verò dixit, quoniam ætate iam videretur emeritum, & ad Venereos vsus hebes ac frigidum, Hæc Cælius: Ego in Martialis versu Domitij interpretationem magis probârim. Vide supra in a. vbi illud Aristophanis exponitur, Leæna in tyroenestide. Risit leo, Ἐγέλασεν ὁ λέων, adagium in omnes, qui rugatioris frontis & Catoniana seueritate, quandoq; tamen matutinam exporrigunt grauitatem ac comes se præstant, solitò hilarius agentes. Pronunciatum id in Thucydidem, qui Cylonium scelus explicaturus, consuetò apertius, & intellectu nemini non obuio narrationem contexuit: quo nomine miratus eam technographus (Hermogenes puto) ediscendam summa cura iunioribus præcipit, vt σαφήνειαν & facilitatem eandem stylo valeant exprimere, Cælius 13. 19. Et mox, Facilem huic adagio verba Plinij præstiterint intellectum: Cauda, inquit, immota leoni placido, clemens, blandientiq; similis, quod rarum est: crebrior enim iracundia eius. Compatê ferè vim & illud habet, Ἐγέλασεν ὁ Χάρων. Leonis senecta præstantior hinnulorum iuuenta, Γῆρας λέοντος κρεῖσσον ἀκμαίων νεβρῶν: citatur apud Stobæum ex Hipporhoonte poëta. Senectus viri fortis ac strenui præstantior est iuuenta quorundam ignauorum & imbecillium iuuenum. Venustius fiet si longiuscule transferatur: Veluti si quis ingenium docti senis & exercitati præferat ingenio parum eruditi iuuenis. Dicetur non ineptè & in senectutem crudam viridemque, animoq; viribus adhuc pollentem, Erasmus. Leonina societas est, inquit idem, cum omne commodum ad vnum aliquem redit, reliquis vi fraudatis: qualis fermè solet esse cum regibus, aut præpotentibus plebeiæ sortis hominibus. Extat in Pandectis, in quibus ex Vlpiano refert Aristo, Cassium respondisse, societatem talem coiri non posse, vt alter lucrum tantum, alter damnum sentiret, & hanc societatem leoninam solitum appellare. Cæterū Cassianam appellationem, haud dubium prouerbialem, ex Aesopi Græci apologo natam apparet, qui talis circunfertur. Leo, asinus & vulpes societatem inierant, vt quod venatu cepissent, id in commune partirentur. Prædam vbi erant nacti, leo iubet vt asinus partiatur. Ille, vt est stolidus, in treis æquas portiones distribuit. Qua gratia mox indignatus leo, quod cæteris æquaretur, asinum adortus dilaniat. Restabat vulpes, eam de integro partiri iubet, illa totam fermè prædam leoni attribuit, sibi vix paucula quædam seruans. Leo comprobata distributione rogat, quisnam illam artem partiendi docuisset: Calamitas, inquit, asini. Leonem stimulas, pungis, seu vellicas, τὸν λέοντα νύττεις, de his qui potentem ac ferocem in suum ipsius exitium prouocant atq; extimulant. Refertur à Diogeniano, Erasmus. Leonem subula excipere, prouerbium superius dictum, statim à Leone bracteato. Leonis vestigia quæris, Τὰ λέοντος ἴχνη ζητεῖς, dicterium in eum qui verbis ferox esset, re timidus. Ductum ab apologo quopiam Aesopico, quo narrat venatorem quendam pastorem obuium rogasse, nuncubi leonem vidisset, vt eum sibi commonstraret. Atque eum respondisse: Equidem tibi leonis vestigia mox ostendero: neque enim procul absunt. Tum ille, Satis est, inquit, neq; enim vltra quicquam requiro. Conuenit cum eo quod alio positū est loco, Cum rursus adsit, vestigia quæris, Erasmus. Leonem ex vnguibus æstimare, Ἐκ τῶν ὀνύχων λέοντα γινώσκειν est ex vna quapiā coniectura negotium vniuersum perpendere, ex paucis multa, ex minimis maxima conijcere. Natum videtur adagiū à Phidia statuario, qui, sicut narrat Lucianus in Hæresibus, inspecto leonis duntaxat vngui, quantus esset totus leo perpendit, ac tumq; ex indicio vnguis effinxit. Plutarchus in commentario de defectis oraculis, videtur ad Alcæum referre: sic.n. scribit, Οὐ κατ' Ἀλκαῖον ἐξ ὄνυχος [illegible] id est, Non Alcæi more (melius, iuxta Alcæum, vt Cælius vertit: vt Alcæus, non origo huius prouerbij sit sicut Phidias, sed eo tantum vsus in scriptis suis) leonē ex vnguibus depingētes: hoc est, ex re minima maxima colligentes. Philostratus in vita Apollonij, Οἷον ἐξ ὄνυχος ἤδη ὁρῶ, id est, qualem ex vngui iam esse video. Basilius Magnus ad Maximum philosophum, Εἰκόνες ὄντως τῶν ψυχῶν εἰσιν οἱ λόγοι [illegible] γράμματος, ὥσπερ [illegible] ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα. Fit autē hoc Mathematica ratione, sicuti docet Vitruuius l. 4. vt ex membro vel minimo, totius corporis modus colligatur: Quemadmodum Pythagoras Herculani corporis mensuram, ex Pisano stadio, quod Hercules suis pedibus fuerat metatus, ratiocinatus est, Erasm. Ex vngue leonem describere per adagium dicimus, quum certioribus argumentis quippiam demonstrari significamus, aut à proprietate apertissima. Plutarchus in libro de oraculis quæ defecerant, Admirantibus verò qui aderant, Demetrio autem ridiculum statuente, à tam minutis rebus adeò magna venari, nec iuxta Alcæum,

ex vngue leonem describere, Cleombrotus ait, Cælius. Vnum quidem, sed leonem, vide supra in c. de partu le e ex Cælio. Congregare cum leonibus vulpes, apud Martialem, est res impares dissimilesq; permiscere. Vulpes dolis nititur, leo viribus fidit. Quanquam vtrunq; coniunxit Pindarus, indicans virum fortem leonem oportere præstare in exhauriendis certaminum laboribus; vulpem in consilijs. Sic enim in Isthmijs scribit, τόλμᾳ γὰρ εἰκὼς θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρῶν λεόντων ἐν πόνῳ, μῆτιν δ' ἀλώπηξ, Erasm. Λέων σοι γέγονεν ἐν ματρυιᾶς, ἐπὶ τῶν μοιχευομένων καὶ τικτουσῶν γυναικῶν, Suid. mihi locus videtur obscurus, eam nimirum ob causam ab Erasmo quoq; in Chiliades non ascitus. Ἄγρια τῆς καὶ συγκλικάς ἀναθρέψασα λεαίνας, Theocrit. Id. 28. Nunquid capies leænæ prædam? Iob 38. speciem habet prouerbij, de re impossibili ferè, quale & illud alicubi legisse memini, Herculi clauam extorquere. Facta est mihi hæreditas mea quasi leo in sylua, dedit contra me vocem suam, atque ideo odi eam, Hieremiæ 12.
10 Hoc est, Populus qui me prius tanquam patrem amabat & colebat, totus in me efferatus & animo alienatus est. Sophoniæ tertio principes improbi & tyranni, leoni rugienti comparantur, & similiter Prouerbiorum 28. Impij dicunt mortuos omnino perire, & mortuo præstare viuum, licet ob vilitatem conferatur canis vitæ ad leonis cadauer comparatæ (ac si dicerent, præstat viuum esse canem, quàm leonem mortuum) Gregorius Neocæs. in Ecclesiasten capite 9.

Emblemata quædam Alciati.

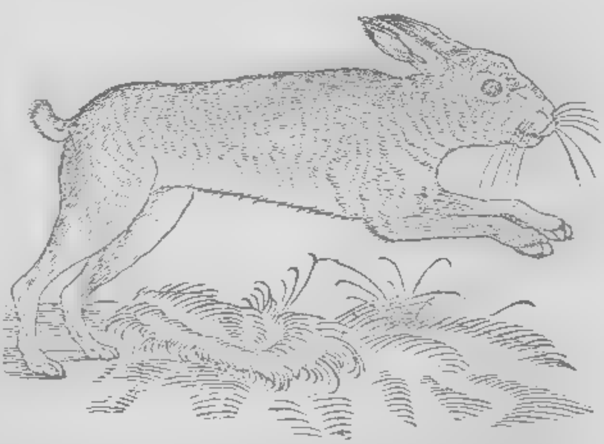
Romanum postquam eloquium Cicerone perempto
Inscendit currus victor, iunxitq; leones,
Magnanimos cessisse suis Antonius armis,
20 Vigilantia & custodia,
Et reuocet famulas ad noua pensa manus,
Ad superos peluis quod reuocet vigilem,
Templorum idcirco ponitur ante fores.
Aspice vt inuictus vires auriga leonis,
Viq; manu hac scuticam tenet, hac vt flectit habenas,
Dira lues procul esto: feram qui vincere talem
Furor & rabies,
Et scriptum in summo margine carmen habet:
Talia magnanimus signa Agamemno tulit.
30 Cum laruis non luctandum,
Qui toties hostes vicerat ante suos:
Dum curru, & pedibus nectere vincla parant.
Conuellunt barbam vel timidi lepores.
vide in lepore h.
Dum sæuis ruerent in mutua vulnera telis,
Accurrit vultur spectatum, & prandia captat.

Etiam ferocissimos domari,
Perdiderat patriæ pestis acerba suæ:
Compulit & durum colla subire iugum.
Ambage hac cupiens significare duces.
Instantis quòd signa canes det gallus eoi,
Turribus in sacris effingitur ærea mentem
Est leo: sed custos oculis quia dormit apertis,
Leones iuncti à Cupidine,
Expressus gemma pusio vincat amor.
Vtq; est in pueri plurimus ore decor:
Est potis: à nobis temperet an ne manus?
Ora gerit clypeus rabiosi picta leonis,
Hic hominum est terror, cuius possessor Atrida
Vide supra in a. inter Icones.
Aeacide moriens percussu cuspidis Hector,
Comprimere haud potuit vocem insultantibus illis.
Distrahite vt libitum est: sic cassi luce leonis
Prouerbium, Mortuo leoni etiam lepores insultant.
Ex damno alterius, alterius vtilitas,
Vngue leæna ferox, dente timendus aper,
Gloria victoris, præda futura sua est.

DE LEPORE.

40

A.

Lepvs quadrupes siue terrestris, Hebraice arnebet ארנבת vocatur, voce fœminini generis, quod lepores omnes vtrunque sexum habeant, Munsterus. Et Iudæi quidem hoc vocabulo nihil quàm leporem vocari consentiunt, &
50 Hieronymus non aliter vertit. Septuaginta verò aliâs dasypodem reddunt. Sed chœrogryllium, non aliud quàm echinum esse, in Cuniculo & Echino docui. Deuteronomij 14. pro arnabet Hebraico Chaldæus transfert ארנבא arneba, Arabs ארנב ernab, Persa ברגוש kargos. Schaphan שפן quoque Septuaginta diuersis in locis, λαγωὸν, ἐχινόποδα, & chœrogryllium interpretantur: sed omnino cuniculum esse in historia eius demonstraui. Hieronymus quoq; Prouerbioru 30.
60 straui. Hieronymus quoq; Prouerbioru 30.
schaphan lepusculum vertit. Lepus apud Auicennam arnebberi: apud Syluaticum arnaberri, arnebus, arnaben: & alfenglinar, coagulum leporis. Arnept. Saracenicè. Græcè λαγωὸς, vel λαγὼς, vel λαγωὸν, vt in Philologia pluribus dicetur. Vulgò etiam hodie λαγὸς a Græcis vocatur. Veteres etiam Græci quidam λαγῶα vocitarunt, vide in H. a. Dasypus quoque lepus est, à pedibus supra infraq; hirsutis dictus: quanquam Aristoteles alicubi coniungit λαγὼν & dasypoda (vt Plinius leporem & dasypodem) vbi Gaza leporem & cuniculum vertit: Strabo cuniculos λαγιδεῖς γεωρύχους, id est lepusculos terræ fossores nominat. Plutarchus dasypodum catulos λαγιδεῖς vocat: Οἱ δὲ δασύποδες περὶ ... ἀπαγγέλλουσι τῶν λαγιδέων, in libro Vtra animalium prudentiora, &c. vnde dasypodem cum prolagò, id est lepore accepisse constat. In Baleares insulas (vt scribit Eustathius in Dionysium Afrum) inuectos aliquando ferunt duos λαγιδεῖς (cuniculos) marem & fœminam, qui mox ita aucti
70 sunt numero, vt domos etiam & arbores suffossas euerterint: vnde incolæ legatione Romam missa agrum ... habitandum,

buendum) petere coacti sunt. Sunt autem λαγωδεῖς ... καὶ ῥιζοφάγοι, hoc est eius naturæ vt terram fodiant & radicibus vescantur, quos & λεβηρίδας aliqui vocarunt. Hæc ille ex Strabone ferè. Δασυπ... Suidas. Sed hæc controuersia copiosè tractata est in Cuniculo capite primo. Πτὼξ & alia leporis nomina perscrutata ad Philologiam pertinent. Leporum catulos Cicero, Varro & Columella lepusculos vocant: Græci forma diminutiua, λαγίδια, λαγίδεις, & λαγιδεύς, Pollux. Xenophon quidem μικρὰ λαγίδια dixit. Λαγωὸν vox nuda apud Suidam est. sed Varinus in voce Κώσις, a lepore diminutam esse ostendit. Λαγιδεὺς vero patronymica forma, à recto λαγιδεὺς (qui & apud Suidam reperitur) vt alicubi docet Varinus: sic & λυκιδεὺς & χηνιδεύς, pro catulo lupi & pullo anseris. Italice vel lieuora. Gallicè lieure (diminutiua, leureault & leureteau.) Hispanicè Lébre. Germanicè haß vel haas. Anglicè an hare. Illyricè zagitz.

B.

Lepores in Aegypto minores quàm in Græcia fiunt, Aristoteles. Velocissimi sunt montani, campestres minus, tardissimi palustres: sed qui loca omnia pererrant, in cursu molesti sunt: etenim sciunt compendiosa viarum, & currunt per aduersa vel plana maximè, per diuersa variè, per decliuia minimè, Xenophon. Græca sic habent, Θέουσι γάρ: μάλιστα μὲν τὰ ἐνάντη, ἢ τὰ ὁμαλά: τὰ δὲ ἀνώμαλα, ἀνομοίως: τὰ δὲ κατάντη, ἥκιστα. Capitur lepus, inquit Pollux, facilius cum per loca decliuia fertur, propter pedum posteriorum altitudinem, præceps actus in caput. In accliuibus verò pedum inæqualitas facit, vt corpus æquabiliter feratur, cum quantum locus humilior subsidit, tantum ipse altitudine crurum erigatur: vt quasi in plano currere videatur, aut quod ad ipsum saltem locus videri planus possit. Sed de cursu & velocitate leporum, dicetur etiam in E. Apud nos lepores montani differunt à campestribus, in Tridentinis & Vicentinis alpibus frequentes, nigritia, magnitudine, ferocia, densiore pilo à cæteris distincti. Hermolaus. Iul. Pollux lepores quosdam Elymæos vocat, vulpibus non ferè minores, & nigricantes, corpore oblongo, albicante macula, prope summam caudam longiore. Sunt & qui dicuntur moschiæ, quorum in vestigijs spiritum tanta vi sentire canes memorant, vt furere planè credantur. Chelidonios etiam quosdam dicit Athenæus, Cælius. De chelidonijs leporibus vide in Hirundine H. a. quos ἄνω μὲν μελάνας, τὰ δὲ κάτω ὑπολευκας κατὰ τὰς χελιδόνας ait Eustathius. Elymæi à regione dicti videntur, vt & canes Elymæi, de quibus dixi in capite de canibus venaticis in genere. Moschiæ verò ab odoris vehementia fortassis, vt & moschus odoramentum quod Arabes meisch appellant, & verisimile est Græcos ab Arabibus mutuatos. Pisis lepores sunt magni, in nostra regione parui: quia cibus leporum illic maior quàm apud nos est, Niphus. In Pannonia inferiore multò Italicis pinguiores & sapidiores vidi, Manardus. Leporum tria genera ferè sunt: Vnum Italicum hoc nostrum pedibus primoribus humilibus, posterioribus altis, superiore parte pulla, ventre albo, auribus longis: qui lepus dicitur cum prægnans sit, tamē concipere. In Gallia transalpina, & Macedonia fiunt permagni. In Hispania & in Italia mediocres. Alterius generis est, quod in Gallia nascitur ad alpes, qui hoc ferè mutant, quòd toti candidi sunt. Hi raro perferuntur Romam. Tertij generis est, quod & in Hispania nascitur, similis nostro lepori ex quadam parte, sed humile, quem cuniculum appellant, Varro. Leporum genera duo sunt, pars magni, subnigri (ἐπιπερκνοι) multum in fronte nitescunt, τὸ λευκὸν τὸ ἐν τῷ μετώπῳ μέγα ἔχουσιν: alij minores, subflaui, (ἐπίξανθοι, Polluci ἐπιπυρροι) parum candoris ostendunt. Caudam gerunt illi variam (κύκλῳ περιπίκιλον,) hi tersam (περίσσρον:) oculis verò sunt, illi sublucidis (ὑποχάροποι) hi subglaucis. Circa summam autem illi valde nigrescunt, hi perexiguum. (Οἱ μὲν transtulimus illi, vt referatur ad maiores lepores: οἱ δὲ, hi, ad minores. Pollux simpliciter, leporum alios charopis, alios glaucis oculis esse scribit.) Sed ex his minores, plerunq; incolunt insulas desertas, vel celebres, (habitatas:) & in his turba maior quàm in continente versatur, quòd ibi vt plurimū nec vulpes sunt, à quibus ipsi cum catulis occiduntur: nec aquilę, quæ montes magnos ępius quàm paruos frequentant: nam parui plerunq; in insulis sunt. Venatores etiam rarò desertas insulas adeunt: in his quę habitantur pauci sunt, & ij ferè negligentes venationis. In sacras autem ne transire quidē canibus licet. Itaq; innumeri proueniunt, Xenoph. Platina magnos & paruos lepores non aliter distinguit, quàm quod illos lepores vulgò dictos esse ait, hos verò cuniculos, quod parum placet.

Dorsum leporinum propriè est pullum, Thylesius, vt pluribus dicam mox in pilorum mentione. Leporis colorem lego dici epipercnon: quòd sit percnι, oliuæ species non acerbæ quidem, sed nec nigrescentis omnino. Sunt qui percnon punctis maculisq; nigrioribus interstinctum accipiant: nam de animalibus lib. 9. Aristot. quoque quartum aquilarum genus percnopteron dicit appellatum ab alarum notis. Eius aquilæ meminit Iliad. vltimo Homerus. In Plinianis codicibus scriptum modò obseruauimus, percnon dici ab Homero aquilam eam, Cælius. Lepus (inquit Pollux) colore est, ἐπίπερκνος. ἔστι δὲ τοῦτο τὸ εἶδος (... pro χρῶμα dixit, ne eandem vocem repeteret) περκνῆς ἐλαίας, ὑπὸ ὄμφακος ἔτι, ὑπὸ ἤδη μελαινομένης, hoc est inter acerbam & plenè maturam oliuam medio colore. Differunt colore lepores Oppiano: alij sunt Κυάνεοι, ὄνοφοι ... μελάμβωλον κατ' ἄρουραν, Ξανθοὶ δ' αὖθ' ἕτεροι πεδίων ἔπι μιλτοπαρῄων: hoc est interprete Gyllio, alij cyanei, alij in solis terrarum nigris fusci, alij in rubris terris rutili. Lepores Italici (inquit Petrus Cresc.) pedibus primis humilibus, posterioribus altis, superiore parte humili, ventre albo, auribus longis, qui lepus dicitur prægnans etiam concipere: In Gallia alterius generis reperiuntur, toti candidi: Tertij generis cuniculi fuerint. Leporum plura sunt genera (Plinij verbis vtor.) in alpibus candidi: quibus hybernis mensibus pro cibatu niuem credunt esse: certè liquescente ea rutilescunt annis omnibus: Et est alioqui animal intolerandi rigoris alumnum. Leporum generis sunt & quos Hispania cuniculos appellat. Communis lepus in alpibus Heluetiæ non mutat colorem, corpore maior, capitur in vallibus & inferioribus montiū locis: minor per brumā (ibidem & in Algouiæ montibus) totus albescit, æstate cæteris concolor, nempe fuscus: in summis montium iugis versatur, carne dulciuscula & minus laudata, Stumpfius. Lepori albo quem vidi, cutis nigricabat, multò tenerior quàm cæteris leporib: pili in summis auriculis nigri erant. Pausanias in Arcadicis scribit lepores albos ex Libya aduectos se vidisse, id quod mireris propter caliditatem regionis, cum apud nos nusquam nisi circa montium niuosorum cacumina tales visantur: in Scythia quidē Europæa (sic nomen eius Septentrionalem oram appello) hoc colore lepores abundant, vt Olaus Magnus testatur. Audio & in Anglia reperiri. Aristoteles etiam in libro de coloribus leporem album agnoscit. Leporem cognouimus hyeme albescere, æstate autem in suum colorem redire, D. Ambrosius & Albertus. Apud nos quidem etiam mustelæ aliquando per hyemem albæ reperiuntur. Lithuania tota hyeme albos & nigros lepores producit, Iob. Bonar à Balicze. Leporum albissimorum maxima copia Vilnæ habetur, minoris venduntur, insuauiorq; caro eorū existimatur, Ant. Schnebergerus. Apud Moscouitarum oppidum Mosaiscum, leporum multitudo multorum diuersorumq; colorum habetur, Scaliger. Naucrates Comicus poëta leporem in Attica non facile inueniri scribit: Alcæus verò plures esse subindicat, vbi scribit coriandro trito & sale aspergendos esse quos reperint lepores, Athenæus. In Ithaca lepores

pores illati moriuntur, extremis quidem in littoribus, Plinius. In Ithaca insula lepores si aliunde ill[illegible] tur, viuere nequeunt: sed eodem reuersi, vnde maris introierunt insulam, moriuntur, Aristoteles. [illegible] latum lepores non producit, Pollux. In Carpatho insula quantum abundarint lepores, inter prouerbi[illegible] item in Astypalæa insula, capite tertio in mentione fœcunditatis ipsorum. Leporum copia Baleares [illegible] abundabant: duæ quorum Pityusæ, duæ vero gymnesiæ vocantur. Hæ autem obrutæ leporibus. [illegible] gusto contra postulauerunt auxilium militare, quia maxime famis causa fuerant lepores. Cum terra pullulat, terra (loca culta) magis quàm montes tenent, Xenophon.

Nunc de singulis leporini corporis partibus acturus, primo loco integram eius partium ex Xenophonte descriptionem apponam, ne vnius authoris nomen sæpius nobis citandum sit, & ita pariter quid à nobis [illegible] tum castigatúmue sit appareat. Omnes in lepore partes (inquit Xenophon) mirificè ad celeritatem composita sunt. Si quidem corpus eius constitit ex his. Caput agile habet, breue, rotundum (interpres legit περιφερῆ [illegible] codices impressi habeant καταφερῆ: Pollux melius κεφαλὴν καταφερῆ, εἰς στενὸν καταλήγουσαν: hoc est, caput pron[illegible] in acutum desinens:) non rigidum, longitudinem idoneam. (Videntur hic quædam deesse, quæ ex Polluce [illegible] ciemus. Aures lepus habet sublimes: collum angustum, rotundum, molle, oblongum, quæ tria posteriore in ca[illegible] n ser[illegible] celeris collo à Xenophonte laudantur. Vnde apparet hæc verba, οὐ σκληρὸν, μῆκος ἱκανὸν, apud Xenoph[illegible] tem non ad κεφαλὴν, sed ad τράχηλον pertinere: nam quod Xenophon dicit οὐ σκ[illegible], Pollux ὑγρὸν reddit [illegible] μαλακὸν: & pro μῆκος ἱκανὸν, ἐπιμήκη.) Scapulas rectas, desuper non aptas (non arctas potius, sed satis laxas tasq; ad motum faciliorem: ὠμοπλάτας ὀρθὰς, ἀσυνδέτους ἄνωθεν: sicin cane quoq; probat ἰσχία ἄνωθεν μὴ συνδεδεμένα: vide mox in clunium mentione.) Crura in ipsis (id est priora crura) leuia, solida, vt vertit Leonicenus. G[illegible] legimus ἐλαφρὰ, σύγκωλα, apud Xenophontem & Pollucem. Forsassis autem σύγκωλα melius interpreta[illegible] exiguo interuallo disiuncta: posteriora enim magis distant, & diuaricantur: vnde apud Pollucem legimus, [illegible] δ' ἐστὶ τὰ ὄπισθεν σκέλη, ὡς ἐγκεκλίσθαι πρὸς τὰ ἔμπροσθεν, καὶ μὴ τοῦ δρόμου προβαλεῖν αὐτὰ πρὸ ἐκείνων, καὶ [illegible] ῥεθίζομεν τοῖς ὄπισθεν ποσὶν, οὐδ' ἐμποδὼν τοῖς ἔμπροσθεν ἐμποδίζοντα, διὰ τὴν ἐκείνων εἰς τὸ ἔσω παραλλαγήν. Idem Pollux libro secundo βλαισοὺς homines vocat quibus crura infra genua diuaricata sunt, & extrorsum vergunt: instar Λ. literæ, vnde & lambda hominem sic vitiatum appellant, Varinus qui βλαισὸς scribit.) Pectus non angustum, (στῆθος οὐ βαρύτονον, id est pectus non graue: Pollux reddit, non carnosum) Costas leues, commoderatas. Spinam (ὀσφὺν) teretem: aluum carnosam, (Codex impressus habet κοίλην, interpres κοιλίαν legit: Poll. melius κωλῆνα, id est pernam vel coxam & femur.) Ilia tenera, caua laterum idonea (λαμπάρας ἱκανὰς, apud Pollucem nihil huiusmodi legitur: λαμπάρα vocem nusquam inuenio, λαπάρα verò interpretatur ille, abdomen, venter, à laxitate dictus, vt quidam in Lexicon Græcolatinum retulit, item morbus Galeno, infestans partem inter ilium & thoracis ossa subsidentem: vide etiam Varinum: sed hæ significationes nominis substantiui sunt, in Xenophonte adiectiuum requiritur: proinde legerim λαπαρὰς cum acuto in vltima: est autem λαπαρὸς Varino, ἰσχνὸς, ἀπεσταλμένος: quæ significatio ferè etiam nominis λαγαρὸς est: λαπάττειν inan[illegible] re est, vnde λαπαρὸς, cauus & inanitus: sic etiam in cane celere Xenophon laudat τὰ κάτωθεν τῶν κενεώνων λαγαρὰ, καὶ αὐτοὺς τοὺς κενεῶνας.) Clunes obesas, vndiq; plenas, congruo desuper interstitio: (ἰσχία σύσαρκα, συνεστηκότα, Pollux: lego διεστηκότα, nam Xenophon διεστῶτα habet. Idem autem hic dicit, ἄνωθεν ὡς χρὴ διεστῶτα, quod supra de scapulis dixerat ἀσυνδέτους ἄνωθεν: & in cane celere ἰσχία ἄνωθεν μὴ συνδεδεμένα. Femina longa (μηροὺς μακροὺς: Pollux legit μικροὺς, reddit enim βραχεῖς) densa: (εὐπαχεῖς, sed melius in Polluce, εὐπαγεῖς, id est solida, vt in cane etiam:) foris musculosa (μυώδεις, Poll.) interius non protuberantia: hypocolia (de his plura dixi in Canis venatici historia. Pollux hoc loco hyposcelia reddit, cum supra in loco de somno leporis τὰ ὄπισθεν σκέλη reddiderit: Leonicenus hîc internodia transfert: superius femina: neutrum probo) longa & neruosa (μακρὰ καὶ στρυφνὰ, Pollux: Xenophontis codex non rectè habet μικρὰ. στιφρὰ verò vt Xenophon, & στρυφνὰ vt Pollux habet, voces synonymæ sunt: sed legendum στριφνὸν per ἰῶτα, vt densum, solidum & in se confertum significet, cuiusmodi corpora neruosa sunt: nam per ypsilon saporem astringentem & acerbum designat.) Pedes anteriores summè flexiles (ἄκρως ὑγροὺς, id est longos, molles: nam & Pollux habet, στενοὺς καὶ μακροὺς: summa certè mollities non conuenit eis: intelligit autem molle per ὑγρὸν posteriores pedes contraria voce στερεοὺς, id est solidos & duriusculos probans) angustos, rectos: posteriores solidos, latos, vtrosq; non contemptores asperitatis. Posteriora crura prioribus multum longiora, parumq; procurua, (καὶ ἐγκεκλιμένα μικρὸν ἔξω, Xenoph. βλαισὰ δ' ἐστὶ τὰ ὄπισθεν, ὡς [illegible] πρὸς τὰ ἔμπροσθεν, Pollux, vt pluribus paulò superius recitaui.) Villos breues leuesq;. Sic sanè compositum corpus fieri non potest quin & validum, & molle (aut flexile) & summæ agilitatis sit, Hactenus Xenophon. Caudam tantum, inquit idem, ad currendum incommodam habet, proinde in cursu auribus se gubernat, vt in c. dicam. Corpore non magno est, & natura leuis, Pollux. Σῶμα πέλει τυτθὸν, λάσιον, Oppian. Nunquam pinguescit, vt in E. referam: vbi etiam de sanguinis eius natura dicam. Dasypodi pili & in buccis intus, & in pedibus sunt: Quæ vtraq; Trogus & in lepore tradit, hoc exemplo libidinosiores hominũ quoque hirtos colligens. Villosissimus animalium lepus, Plin. Lepori vni pili & in bucca intus (ἐντὸς τῶν γνάθων) & sub pedibus sunt, Aristot. Τετρίχωται πᾶς, ὥστε καὶ τὴν γνάθον ἐντὸς ἔχειν τρίχας, Pollux. Sunt quæ mollem quidem habeant pilum, sed minus tenuem, vt lepores, contra quàm oues: leporum .n. pilus per summa cutis enascitur, quamobrẽ longitudine caret, & simile accidit, vt in iis quæ lino decerpuntur: quæ quamuis mollia sint, tamen nullã longitudinem habent, nec implexum vllum recipiunt, Aristot. Et in Physiog. Lepus cum timidissimũ animal & molli pilo sit, vt oues etiam ac ce[illegible] hom[illegible] Villos habet impenetrabiles (τρίχας στεγανὰς) sunt .n. densi & molles, Xenophon. De colore leporis superius dixi. Dorium leporinum inquit Thylesius, propriè est pullum: quamobrẽ naturę ipsius doctus magisterio, [illegible] recentem ab aratro metu pauidus quærit ille, ibiq; nonnunquam latitans, nudaq; re abditus, venatores canesq; ipsos prætereuntes ac sagaciter propè omnia perquirentes, coloris tantũ beneficio [illegible] epigrammate de lepore diximus Quem fuga non rap[illegible] ore canum, non occulit vmbra: [illegible] sub Ioue terra tegit. Lepus caput modicum habet, [illegible] Oppianus. P[illegible] & [illegible] desinens. Pol. Oculi leporum glauci aut charopi sunt, Pollux. [illegible] Oppianus de lepore. Oculi glauci simul, inquit Adamantius, & charopi hoc est diuersi [illegible] punctis mili magnitudine circa pupillas notati, ingenium dolosum & furtiuum significant. satis quidem solers, sed nec forte nec audax, cuiusmodi lepores sunt. Acie oculorum sunt, inquit Xenophon, multis de causis minimè acuta. Oculos enim habent exporrectos, τὰ ὄμματα ἔχει ἔξω: palpebras autem præcisas (καὶ τὰ

[illegible]) & quæ pupillis munimenta non præbeant: quapropter hebes visus est atq; diffusus. (Oculi [illegible], eoq; obtusius vident, Poll.) Ad hæc somno etiam multum deditur animal, quæ res nihil ad vi[illegible] acieni plurimum facit: [illegible] oculi non parum læduntur. Poll.) Et velocitas ad obtundendam aciem [illegible] Canum quoq; vrgentium [illegible] nanquanq; pertranseunt, quàm quid sit accuratè perspiciunt: [illegible] prouidentiam auferunt: vnde sæpe in retia incauti feruntur. Palpebris clausis (καταμύων, id est conniuens) vigilat, apertis dormit & immotis, Xenophon: vide etiam in c. Patens quid significare volentes Aegyptij, leporem pingunt: habet enim oculos hoc animal semper apertos, Orus. Lucent in charopis eorum oculis vigilia [illegible]: nunquam enim grauatis (demissis) somnum capiunt palpebris, vt qui tum feras tum homines metuant: noctè etiam vigilant, Oppian. Superior in homine palpebra ita quandoq; conuellitur, vt album oculi non tegat: λαγωφθάλμους, id est leporinos oculos habentes, qui hoc patiuntur, vocant Græci. Auicenna ascera, & palpebræ inuersationem. Idem inferiori contingit, & ectropion Græcis est, Manard. Lagophthalmus, inquit Celsus, vitium est vbi oculus in sopore non occluditur: fit autem, vt Celsus lib. 7. significat, vbi curatione adhibita ius a quo cutis exciditur, ita vt oculus contegi nequeat, vel aliam ob causam quandoq;. Nam si palpebra inferior minus instrigitur, sed pendens hiat, nec cum superiore coit, vitium facit, quod (eodem auctore) ectropium vocant. Glaucophthalmus pro lagophthalmos apud Celsum non rectè scriptum Hermolaus monet. Κορυβαντιᾶν, inquit idem, verbum apud Græcos factum est à pupillis oculorum quas κόρας appellant: sicut & Corybantes & Curetes: Qui cum custodes Iouis essent, non modo excubare, sed etiam apertis oculis dormire cogebantur: hinc natum vitio ex fabula vocabulum, vt qui leporum modo somnum caperent oculis patentibus, ita nominarentur. Proinde qui Corybantes à choreis dictos arbitrentur, errant: etiamsi Lucretius ita cecinerit: Cum pueri circa puerum pernice chorea Armati in numerum pulsarent æribus æra. In eundem sensum & Aristophanes poëta vsurpat verbum id in comœdia quæ Sphēces inscribitur, Ἢ παραφρονεῖς ἐτεὸν ἢ κορυβαντιᾷς. Vide Chiliadas Erasmi duobus in locis, vt index admonebit, super hoc verbo corybantiân. Dormiunt lepores oculis patentibus, multiq; hominum, quos κορυβαντιᾶν Græci dixêre, Plinius. Plura hac de re afferemus in c.

Lepori ὠτακούστικα, id est aures sublimes, Poll. Auritus à magnis auribus dicitur, vt sunt asinorum & leporum: aliâs ab audiendi facultate (sicut & oculatus,) Festus. Apud Græcos quidem nomen etiam λαγωὸς habet, ab aurium magnitudine, λα enim auget in compositione, ὦς auris est. Et sanè decebat vt timidum & inerme animal bene auritum esset, quò longius pericula & insidias perciperet & maturè sibi consuleret: sed ijsdem in cursu quoq; se gubernat, vt in c. referam. Aures ei longæ & pilosæ, Gillius. Labia perpetuò mouet, Obscurus. Bucca pilos etiam interius habet, vt supra diximus in pilorum mentione. Rimam illam in medijs labris rectà sub naribus, nostri vocant *hasenscharten*: & audio etiam homines quosdam ore sic deformato nasci, idque ferè accidere vbi grauidæ subitò leporis aspectu territæ fuerint. Nicol. Myrepsus emplastrũ num. 39. ait valere ad λαγοχείλας cum chirurgia. Fuchsius ἀγχυλογλώσσας legendum suspicatur: ego λαγωχείλας: & vitium hoc esse puto quod nos *hasenscharten* vocamus. Λαγόχειλοι qui habent labia scissa vt lepores, Camerarius. Vtrinq; dentatus cum sit, coagulum tamen habet, Aristotel. Quæcunq; sic nascuntur in veterino genere, vt notam eam habeant, quam leporinum dentem vocant (σιμά, καὶ λαγωόδοντα ἢ ἰξώδοντα) subrumari non oportet, sed reijcere aut ab armento segregare tanquam adulterinas fœturas & portentosas, Absyrtus capite 115. interprete Ruellio. Lepus habet collum angustum, teres, molle, oblongum, Pollux. Cor maximum est proportione muribus, lepori, asino, ceruo, pantheræ, mustellis, hyænis, & omnibus timidis, aut propter metum maleficis, Plinius & Aristoteles. Lepus solus ex ijs quibus pedes multifidi coagulum habet, Poll. Cum vtrinq; dentatus sit, coagulum tamen habet, Aristoteles. Et alibi, Lepori soli ex ijs quæ vnum ventrem habent, coagulum est. Fit autem ei coagulum, quoniam herbam succi lactei pascitur: talis enim humor lac in ventriculo infantium (τῶν ἐμβρύων) stringit, facitq; colostrum. Quæ verò hæc herba sit in Philologia dicam, vbi de plantis à lepore nominatis verba faciam. Lepores locis quibusdã bina iecora habere videntur, Aristoteles. Et alibi, Leporum generi cuidam (quod tum alibi, tum etiam in Sycino agro circiter Bolbam lacum gignitur) iecoris partes sepositæ sunt, nec eadem certa origine continentur: quippe quos bina habere iecinora crediderís, quoniam meatus procul admodum coëant. Bina iocinera leporibus circa Briletum & Tharnen, (in Thracia Therne est, non Tharne, Hermolaus) & in Cherronneso ad Propontidem: mirumq;, translatis aliò interit alterum, Plini. Idem alibi, cuniculorum in Bætica exta gemina sæpe reperiri scribit. Theopompus in Bisaltia lepores bina iecora habere prodidit, Gellius 16. 15. & Aelianus. Quod Plinius dixit in Cherronneso ad Propontidem, videtur id esse quod Aristoteles, in Sycino agro circa Bolbam lacum: etenim Syce, vt libro quarto diximus, videtur in Cherronneso Traciæ oppidum fuisse: de lacu autem Bolba, Stephanus quidem meminit ijs verbis: Bolba & vrbis & stagni nomen est: sed qua in terra sit non explicat, Hermolaus in vndecimum Plinij. Archelaus de leporibus scribit, vtranq; vim (vtrunq; sexum) singulis inesse, ac sine mare æquè gignere: Benigna circa hoc natura, innocua & esculenta animalia fœcunda generauit, Plinius. Quod idem lepus aliquando mas, aliquando fœmina sit, & naturas transmutet, & quandoq; velut masculus generet, quandoq; vt fœmina pariat, manifestum esse Democritus tradit Geoponicorũ 19. 4. Lepus à Physicis dicitur incerti sexus, ac esse modo mas, modo fœmina, Donatus. Mares lepores, vel potius androgynos, vno eodemq; tempore tum alios implere, tum ex sese parere, pluribus dicam in c. ex Aeliano. Arnebet, id est lepus apud Hebræos, terminationem fœmininam habet: quod vnum indiuiduum habeat vtrunq; sexum, Munsterus. Quidam è vulgo alternis annis mares & fœminas fieri putant. An sine mare gignat lepus, adhuc dubium est, Blondus. Albertus scribens, in Aristotelis de generat. anim. libri 3. caput textum, & alia multa ineptissimè tradit confunditq;, & lepori quædam attribuit, quæ Aristoteles ad mustelam refert: nam his & hyrzus eo in capite voces Arabicæ, vt coniicio, non leporem significant, vt ipse exponit, sed mustelam. Et paulò post adhab quoq; leporem interpretatur, eadem de eo scribens quæ eo in loco Aristoteles de hyæna: (nos adapem cuniculum esse docuimus, adhab hyænam: arnab verò Arabicè lepus est) sed ipsum Albertum audiamus. Quod (inquit) putant de lepore, quem adhab Arabes vocant, quod habeat vtrunq; membrum per vices mensium, non est verum: sed sub cauda habet quasdam lineas fissuris vuluarum similes. quæ lineæ semper inueniuntur in maribus & fœminis. (Et dicit Auicenna quod secundum numerum annorum ætatis suæ multiplicantur illæ fissuræ: ita quod aliquis captus est de quo venatores putabant quod octo vuluas haberet:) falsum tamen est: quia illæ lineæ inueniuntur in maribus & fœminis: sed quia plures capiuntur mares, magis obtinuit opinio eos hermaphroditos esse quàm fœminas. Hæc omnia, ijs exceptis quæ parenthesi includuntur, Aristoteles de hyæna scribit. Fit enim sæpe cum habent catulos recentes, alios vt in ventre habere

reperiantur.

reperiantur. Itaq; de his Archelaus scribit, annorum quot sint si quis velit scire, inspicere oportet foramina naturæ, quod sine dubio alius habet alio plura, Varro. Vt masculum leporem à fœmina discernas, vt Archadius scribit, naturæ foramina inspicito: nam sine dubio masculus vnum, fœmina duo inuenitur habere, si cautè & subtiliter inspiciantur, Crescen. sed apparet eum proximè recitata Varronis verba, codice nimirum deprauato, perperam legisse, & pro Archelao Archadium scripsisse, &c. Vide etiam infra cap. 3. De lepore fortasse (inquit Niphus) si illud est verum, quòd lepus sit mas & fœmina, est ad alterum incubus, ad alterum autem succubus: vnde tradunt venatores, in genere leporum inueniri eum qui est fœmina tantum, sed nullum esse marem qui non sit fœmina, quod sensibus subiacet: nam inuentus est lepus testibus atq; mentula præditus, qui lepusculos ferebat in vtero: nec non & lepus ferens lepusculos, testibus carens & mentula: per quæ dilutio obiectionum perspicua est. Nos verò testamur vidisse leporem solum marem, & leporẽ tantum fœminam, & leporem vtriusq; sexus, Hęc Niphus. Et rursus alibi, Illud quod Albertus de leporibus dixit, mihi semper fuit dubium: nam in venationib. obseruauimus leporem habuisse penem & testes, & deferre in vtero lepusculos: obseruauimus etiam leporem habuisse vuluam, & in ea lepusculos, carere verò testibus & peni. Et rursus, Aristoteles hanc de sexu leporis quæstionem non attingit. Ego vero leporem mentulatum & testiculatum ferre in vtero lepusculos obseruaui sæpe in venationibus, & apud nostros venatores hoc probatissimum habetur. Rondeletius verò testes leporis non putat esse qui existimantur in ijs qui vterum ferunt, sed vesiculas quasdam sanie tumentes, quales illæ quæ propendent in Castore & in quibus continetur Castoreũ, quasq; vulgus falso testiculos castoris esse autumat, cùm eos intra corpus ipsius reperiri affirmet. Atq; hinc fieri ait quod vulgo dicitur lepores vtriusq; sexus esse participes: quod falsissimum esse asserit. Vsum autem harum partium esse ait vt tũ castores tum lepores ingruente pluuia hoc humore seu hac sanie extracta corpus oblinentes, se ab aquæ iniuria tueantur. Hæc ille. Leporum vuluæ dum partum gerunt acetabula habent, Aristoteles. Sus, canis, lepus, partu sunt numeroso: nimirum quod vuluas siue vteros continent multos, totidemq; formandi loculamenta, Idem Problematum 10. 16. Lepori tibię neq; magnæ nec æquales sunt, Gillius ex Oppiano, qui canit: Βαιὰ πόδ[illegible], ἐκ[illegible] πέδιλα. Posteriora crura longiora habet, vnde facilius ascendit quàm descendit, vt supra dictum est. Solus animalium, Aristotele teste, pronam supinamq; pedum partem hirsutam habet, vnde dasypodis nomen, quod apud Cattinum & alios legitur, factum videtur, Poll. Cum procumbit lepus hypocolia, vel potius, vt Pollux habet, posteriora crura, ilibus subijcit, Xenophon. Caudam nimis breuem, & ad currendum incommodam habet, proinde in cursu auribus se gubernat, vt in c. dicam.

C.

Lepores alij montani, alij campestres, alij palustres sunt, alij per diuersa loca vagantur, Xenoph. Cubant ferè in arbustis obductioribus, & densis fruticetis, aut scissuris terræ profundis. Aut si Græcè mauis, Εὐναὶ λαγωῶν, [illegible] Πολυδεύκην, θάμνοι συνηρεφεῖς, ἴδαι ἀμφιλαφεῖς, [illegible] βαθεῖς [illegible], [illegible] δὲ τὰ ἐπίσκια. ἐν δὲ χειμῶνι τὰ μελάγχειμα. Sunt autem melanchema, vt Cælius ex Polluce interpretatur, cauitates (loca caua & humilia) in quibus colliquefacta est nix, dicta appellatione nigredinis argumento: quoniam operimento niuium agris albicantibus, ea portio plane nigrescat. Obscuri quidam authores leporem super petris cubare scribunt, secuti opinor locum quempiam ex vetere testamento, vbi cuniculum potius interpres Latinus reddere debebat: Vide in Cuniculo c. Rationem tum ventorũ tum temporum lepus planè scit. Hyeme apricis locis cubilia id circo informat, atq; imprimit, quod apricationem vehementer appetit: frigus hostilem in modum declinat: æstate vero, altioris sedis studio captus ad aquilonem cubitat. Temporũ commutationes nares ei indicant, Aelianus. Xenoph. scribit leporem acie videndi esse minimè acuta multis de causis (vt supra in B. retuli:) Plutarchus verò in Symposiacis sensoriorum excellentia hoc animal præstare annotauit, Cæli. Atqui Plutarchus non ab acri sed indefesso visu leporem prædicat: hæc enim eius verba sunt in Symposiacis libro 4. quæstione vltima: Sensuum acrimonia lepus excellit. Siquidem oculi leporũ indefessi sunt: itaq; dormiunt apertis. Auditu quoq; acerrimo præditi creduntur: quem admirati Aegyptij in sacris picturis auditum designaturi leporem pingunt. Animalia fortia, vocem ædunt grauẽ, vt taurus, canis: timida acutam, vt ceruus, lepus, Aristoteles in Physiognomicis. Glaucitat & catulus, at lepores vagiunt, Author Philomelę. Nos vagire apud bonos authores prima producta, & de infantibus tantum vsitatũ reperimus, [illegible] vt infanti vag[illegible] pu[illegible], O[illegible]dius 4. Fastor. [illegible] Eustathius. Quiescunt interdiu, noctu vagantur. Frigid[illegible] sanguinis & frigidi cordis lepus est, & ideo ad pastũ non nisi nocte progreditur, Albertus. In pastionibus tum nocturnis tum longinquis pabulum inquirit, siue quòd fortè peregrini cibi desiderio tenetur, siue [illegible]am quantum equidem intelligo, vt se exerceat, & pedum celeritatẽ firmet, Aelianus. Vnum animal digitos habentium herba alitur lepus, Plinius. Lepori co[illegible]m fit, quoniam herbam succi lactei pascitur, Aristoteles. De hac & alijs, tum quibus vescitur lepus, tum aliâs ab eo denominatis herbis, in Philologia dicam. Vescuntur etiam vuis: vnde festiuum extat Agathiæ Scholastici epigramma Anthologij 6. 7. huiusmodi: [illegible] Βακχιάδ[illegible] [illegible] βότρυν [illegible] Lepores quibus cibis saginentur, vide in F. Lepo[illegible] vide in Cuniculo A. Vino hausto leporem statim perijsse Philippus Belot Cen[illegible] hi retulit. Lepores aiunt non bibere sed rore contentos esse. Lepores vrinam retro mittunt, Aristot. [illegible] Lepus in auersum (al[illegible], ex auerso) mingit: mas inquam, nam fœminæ quadrupedum omnes ita [illegible]. Lepo[illegible] [illegible]crassissi[illegible] est, Aristot. Soli animaliũ lac habent etiã ante partum, Pollux & Aristot. Lac suillo simile [illegible] Somno multũ deditur hoc animal, Xenoph. [illegible] grammatic[illegible] conuenit [illegible] enim conniuere negant. A dormiendi habitu [illegible] Nicandro dicitur. [illegible] capere leporis [illegible] Aelianus. Et rursus, Non oculos claudit cum somnũ capit [illegible] vero cum reliqua membra somnũ accipiunt, interea tamẽ oculi vident. Vide etiam supra in B. de oculis lepo[illegible] & interpretatione vocis lagophthalmus: & infra in prouerbio, Lepus dormiẽs. Dorcas, id est caprea similiter [illegible] dormiens oculos apertos habet, Varinus. Palpebris clausis ([illegible]) id est c[illegible] & somnatis: (Locus hic apud Pollucẽ corruptus hinc restitui potest) oculos etiã [illegible] Na[illegible] vigilans vero minus, Xenoph. Parasitus quidã apud Athenęũ, multorum animaliũ quibus aliqua in re c[illegible] nomina accipit, vt [illegible] &c. [illegible] Lepores auersi coeunt: retro enim vrinam reddunt. Ari[illegible] Fœ[illegible] sæpenumero marẽ prio[illegible] Idem. Et rursus, Coëunt & pariunt quoque tempore. Dasypodes omni mense pariunt, & [illegible] leporis.

lepores, Plinius. Fœcundissimæ sunt naturæ: vnde præfinitum conceptionis terminum non habent, Simocatus. Lepus coitum quærit cum aliàs semper, tum verno tempore imprimis: itaque tum vestigia eorum magis confusa sunt, Xenophon & Pollux. A viro rei venatoriæ bene perito, & cætera quàm bono, & à mendacijs alieno, auditione accepi, mares lepores vno eodemq́; tempore tum alios implere, tum ex sese parere, tum nutrire, nempe qui sint vtriusq; sexus participes. Idemq; testabatur aliquando duos, aliquando tres parere. Hunc etiam addebat, marem semimortuum captum fuisse, ipsum autem prægnantem fuisse, atq; in dissecti vtero tres lepusculos repertos, eos primum extractos immobiles fuisse, deinde à sole intepescentes, reuixisse, & eorum quendam postea respexisse, celeriterque & linguam porrexisse, & cibi desiderio os aperuisse: itaque lac ei admotum fuisse, & paulatim alitum fuisse, Aelianus. Dum vtero ferunt, superfœtant, & singulis mensibus generant: sed fœtus ædunt non vniuersos: interpositis enim diebus quod res tulerit, peragunt partionem, Aristot. Et rursus, Habet fœmina lac priusquam pariat, & à partu continuo repetit coitum, & lactans adhuc concipit fœtum. Partum non vt maior fidipedum pars cæcum ædit. Dasypodes, inquit Plinius, omni mense pariunt, & superfœtant sicut lepores. A partu statim implentur: concipiunt quamuis vbera siccante fœtu: pariunt non cæcos. Et alibi, Lepus omnium prædæ nascens, solus præter dasypodem superfœtat, aliud educans, aliud in vtero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter. In cuniculis quidem manifestissima est superfœtatio, nec discernit eos à leporibus Aristoteles, Niphus. Animalia quæ & timido animo & esculenta sunt, ea omnia fœtuosa fecit diuina prudentia, ne assiduo esu deperirent: contrà, quæ sæua & maligna sunt, ea voluit parum esse fœtuosa. Vnde fit, vt lepus, quem omnia venantur, fera, ales, homo, tam ferax sit: solaque ex omnibus bestijs cum grauida est, etiam impleatur, & alium fœtum in vtero gestet pilis vestitum, alium nudum, alium tantum non formatum, alium concipiat, Herodotus in Euterpe. Eadem scribunt Xenophon, Aelianus, & Philes. Herodoti verba Athenæus etiam citat: & Pollux Xenophontis, quibus de suo quædam synonyma adijcit: Καὶ μὴν [illegible] ἐπικυΐσκεται ἀεί, καὶ διὰ πάσης, ὥστε τὰ μὲν ἤδη τέτοκεν, τὰ δὲ μέλλει, τὰ δ' [illegible] πολύγονον, πολύτοκον, πολύτεκνον, ἐπικυΐσκομενον, γίνεσθαι ἀεὶ ἐπιπληρούμενον. Ἐπικ[illegible] ἐπιπλα[illegible]. Καὶ εἴποις ἂν αὐτὸ πολύγονον, πολύτοκον, πολύτεκνον, ἐπικυϊσκόμενον, γίνεσθαι ἀεὶ ἐπιπληρούμενον. Ἐπικυΐσκεσθαι verbum Græcis superfœtare est, pro quo Herodotum ἐπικυΐσκεσθαι, Pollucem ἐπιπλαττεσθαι dixisse apparet. Καὶ ἐς φιλότητα μέλονται (malim μιγῆναι, aut simile quid) Νωλεμὲς ἱμείροντι: γάμων δ' ἐπ' ἐγγὺς ἔασι. Οὐ ποτ' ἀνάινονται [illegible] ἐρωῆς, Οὐδ' ὅτε γαστέρι φέρουσι πολὺ προγονῶν [illegible]. Ἔξοχα γὰρ τόδε φῦλον, ὅσ' ἄπλετον ἔτρεφεν αἶα. Πολυγο[illegible] τελείης [illegible], ἄλλο δ' ἔσωθεν Νόσφι τριχὸς φορέει, τὸ δ' αὖ ἡμιτέλεστον [illegible] ἐκθρώσκει τετελεσμένον, ἄλλο δ' ἔσωθεν [illegible] Ἔξειης τίκτει δέ, καὶ ὅπποτε θῆλυς ἀναιδὴς Λήθετο μαχλοσύνης, πλέιει δ' αὖξει, [illegible] ἀπαίσασθαι [illegible] Οὐδ' [illegible], Oppianus. Quamobrem animalia quædam superfœtare possint, alia non, Aristoteles explicat lib. 4. de generat. anim. cap. 5. Sunt autem nonnulla superfœtantia, inquit, quæ possunt enutrire conceptum quem superfœtarint, &c. vt lepus: hoc enim animal nec magnum est, & plura generat, vtpote multifidum: semine etiam abundat, quod eius hirsutie significatur: copia enim pili exuperat. Nam hoc vnum pilos & sub pedibus habet, & intra genas: pili autem abundantia & hirsuties copiam indicant excrementi: quamobrem homines pilosi libidinosiores, & seminis copiosiores sunt quàm læues. Idem problematum 10. 16. quærens cur animantium quædam partu sint numeroso, vt sus, canis, lepus: alia non, vt homo, leo: coniecturam addit, quoniam alia vuluas siue vteros continent multos, totidemq́; formandi loculamenta, quibus impleri percupiunt, quibusq́; semen genitale diuidendum inferendumq́; est: alia contra se habent. Hegesander Delphus scribit, regnante Antigono filio Gonatâ, tantum numerum leporum in Astypalæa fuisse, vt Astypalenses oraculo super ijs consulto, à Pythia audiuerint, nutriendos canes & venatione vtendum: & intra annum supra sex millia capta esse. Prouenit autem tanta copia, cum Anaphæus quidam duos tantum lepores ab initio in insulam iniecisset. Quemadmodum prius ab Astypalensi quodam duabus perdicibus inuectis in Anaphen, tanta perdicum vis in Anaphe nata est, vt incolæ de insula relinquenda periclitarentur. Porrò ab initio Astypalæa lepores non habuit, sed perdices tantum, Athenæus. Simili modo Carpathi etiam insulæ multiplicatis leporibus ex duobus tantum immissis, perditas esse fruges, inter prouerbia dicetur: & in Lero insula vno tantum inuecto, vide in a. vbi Higini de lepore sidere verba recitabo. Cubile leporis vbi catulos suos parit, Galli muettam vocant. Fœmina lepusculos vt primum enixa est, ore lambit, quod Galli sic proferunt: La lieure lime son leureteau, quand elle a leureté, Robertus Stephanus. Ex suis lepusculis alium alibi lepores in cubile se recepturi ponunt, vt mox in D. referam.

Lepores montani, campestres, & palustres quomodo velocitate differant, dictum est in B. & alia quædam de cursu leporum: de quo plura etiam in E. reperies. Leporis corpus modis omnibus ad agilitatem egregiè compositum esse, in B. diximus ex Xenophonte. Agilem autem leuemq́; esse leporem (inquit idem) vel illud indicat, quòd otiosè etiam ambulando saltat: gradientem verò nec vidit quisquam nec videbit: quia posterioribus pedibus vltra & extra anteriores pertingit, ac ita currit. (Hic adijcitur in Græcis, δῆλον δὲ τοῦτο τὸ ἴχνος, qui locus mihi corruptus videtur. Leonicenus vertit, Nam quod ad colorem attinet in promptu est: sed nihil ad rem,) Porrò caudam habent ad currendum incommodam, neq; enim propter breuitatem idonea est quæ corpus regat, sed hoc vtraq; facit aure (τῷ ὠτὶ ἑκατέρῳ τοῦτο ποιεῖ.) & cum in eo est vt capiatur à canibus, alteram videlicet aurem deducit ac traducit obliquam, illorsum nitens vbicunq; laborat. Idcirco in hanc circumagitur ocyus, in angusto valde relinquens id quod insequitur, (canem scilicet aut feram insequentem.) Lepus montem facilius ascendit quàm descendat, Albertus. vt supra etiam dictum est in B. ex Polluce: habet enim posteriora membra longiora, anteriora verò breuiora: itaq; deorsum versus ægrè decurrit, sursum facile, Aelianus. Posteriora crura in cursu (inquit Pollux) vltra anteriora extendit, salitq; posterioribus obnitens, nec vllo modo interim anteriores impedit, quod illi interius magis vergant. Salit autem magis quàm currit hoc animal, propter naturalem celeritatem, agilitatemq́; summam. [illegible] (lego [illegible]φρον ex Xenophonte,) Hæc Pollux. Cursum Græci propriè θεῖν, id est currere dicunt: leporem fugere, [illegible] Poll. Canes cursu flexuoso sæpe decipiunt, Volaterranus. Auribus corporis motum dirigit moderaturq; lepus, tanquam remis, quod in alijs animantibus plerunq; efficit cauda, (Cælius ex Poll.) sed hæc lepori breuior, & huic vsui idonea non est: itaq;, vt Pollux inquit, Ταῖς ὠσὶ χρῆται πρὸς τὴν ἡγεμονίαν, παραπέμπων [illegible] τὸ ἕτερον ἐς πλάγιον, Xenoph.) αὐτά, καὶ ὥσπερ κώπαις τοῖς παρεγγυῶν: sensus videtur, moueri à lepore aures in cursu alternis nunc ante nunc retro, vt nauiũ scilicet remi agũtur: vt παρεγγυᾶν pro παραγαγεῖν posuerit, nisi mendum est. Ad fugã sese auribus in terga inclinatis excitant: cum circumagitur, altera aure ab ea parte demissiore pro guberna-

gubernaculo vtitur, Volaterranus ex Xenoph. Archelaus autor est, quod sint corporis cauernæ ad excrementa lepori, totidem annos esse ætatis: varius certe numerus reperitur, Plinius. Eius annos indicant foramina quædam: nam quot sunt illi corporis cauernæ, totidem annos ætatis agit, Aelianus. [illegible] σώματ@- ἐγχωρέντων (forte ἐκχωρέντων, cum Plinius ad excrementa dixerit [illegible], Pollux, Albertus (vt in B. retuli) ex Auicenna scribit, sub cauda leporis esse quasdam fissuras vel lineas vuluarum similes, in maribus simul & fœminis, easq; secundum numerum annorum ætatis multiplicari: & captum esse aliquando leporem quem venatores putarint octo vuluas habere.

D.

Lepores mansuescunt rarò, cum feræ dici iure non possint: complura namq; sunt, nec placida, nec fera, sed mediæ inter vtrunq; naturæ, Plinius. Audio quidem à teneris nutritum, satis cicur & lepidū, [illegible] sq; corporis gestibus ac saltibus, iucundū hoc animal fieri. Quædam timore non cicurantur, vt mures & lepores: quomodo enim amabis, quem insidiari vitæ tuæ sit persuasum? at hoc sibi persuadent qui timent, Cardanus. Leporem aliquando aluimus qui adultus cum Cane Leporario, etiam interdum à recenti cruentà venatione, liberè ac securè lusitaret. Alium leporem domesticum in arce Montispesali memini, posterioribus pedibus terrā bis, ter, quater supplodentē, quo quasi sese acueret, belli cientē simulacra, vltro Canes prouocare, Scaliger. Lepores, cuniculi, & similia animalia semifera, ita quidem cicurantur, si tenera educes, vt hominem non metuant nec refugiant, sed sponte etiam accedant, cibi præcipuè gratia: nullius verò disciplinæ capacia sunt, nec vocis agnoscunt imperia: vocanti adesse, increpata discedere non assuescunt, nec aliud quidquam iussa facere. Animal est simplex & sola fuga se defendens, Albertus. Lepus planè timidus, pauidus & fugitiuus est, naturæq; debilis & imbecillis, Blondus. Ingeniosi ac timidi sunt, Aristoteles. Et in Physiognomicis, Pili molles hominem timidum significant: nam ceruus, lepus, & oues, pilis sunt mollissimis. Formidine præcellit animal hoc: facile nanq; temereque terretur ac compauescit, ἀναπτήσσεται: vnde & ptox vocatur: nam πτώσσειν, formidare est, Cælius ex Polluce. Leporem pro ventorum temporumque ratione cubilia mutare in C. dixi. Cubile non prius subire & succedere solet, quàm modò ingrediens, modò egrediens sua conturbàrit vestigia: vt ne ea struentibus sibi insidias appareant, naturali quadam sagacitate homines astutè decipiens, Aelianus. Lepus omnium prædæ nascitur, Plinius: nempe auium rapacium, terrestrium ferarum & hominum. His vel hyzus, vox barbara (Arabica vel Persica) mustelam significat: Albertus ineptissimè leporem exponit: deceptus, vt conijcio, quoniam vtrumq; animal catulos ore de loco ad locum frequenter transfert: quod eo in loco, vbi ipse leporem reddit, Aristoteles de mustela scribit. Lepores (inquit Plutarchus) in cubile se recepturi, sæpiculè iugeri etiam interuallo catulos alium aliò dissitos transferunt: vt si vel homo vel canis subeat, idem omnes in periculum ne vocentur: ipsi deinde impressis discursu multiplici prius vestigijs, saltu postremo ingenti inde abripiunt sese, atq; ita cubant. Fœtus suos (inquit Aelianus) in plures locos dispergit, hoc pacto arbitrans à rapinis tutiores esse, nam summo in eos amore flagrat. Neque à venaticis modò insidijs de se timet, verum etiam vulpium incursiones perhorrescit, nec minus auium impetus extimescit, sed & coruorum & aquilarum vocem multò maximè metuit, atque horret: & sanè quidem cum his auibus nulla pace coniungitur, sed sese abstrudit in dumeta, in aliáue frutera, aut cespites, aut cum necessitate vrgetur, in quoduis aliud latibulum se occultat. Et alibi, Aquila lepores rapit. Lepores non canes solum metuunt, verum & aquilas: ab his enim quoties ædita & aperta loca superant ([illegible]) rapiuntur, quantisper anniculi sunt: nam maiores incursu canum auferuntur, Xenophon. Vide etiam in E. Lepus vocem accipitris exhorret latitans, Volaterranus. Accipitres dicti astures auxilio canum venantur etiam lepores & cuniculos, vt alicubi legimus. Accipiter syluestris capit aliquando lepores: Et quando leporem capit, sinistrum pedem terræ infigit, & dextro prædam tenet: tum quamprimum potest oculos leporis eruit & sic interficit, Albertus. Vulpes & aquilæ leporibus insidiantur, vt in B. retuli ex Xenophonte. Lepores (inquit Aelianus) interdum à vulpibus non tantum cursu, sed etiam magis arte comprehenduntur. Captiosè enim circumuenire, inducere vulpes probe nouit: Cum enim noctu in leporis vestigium inciderit, & sensum ex eo perceperit, animam continens, spiritumq; comprimens, sensim & pedetentim vsq; eò vestigijs leporis insistit, quoad in ipso cubili eum deprehendens, tanquam de insidijs securum animi & insperantem capere aggreditur. At enim non hic dissoluto & ignauiter remisso animo, sed suspenso & sollicito somnum capit, simul ac primum vulpem aduentantem sensu comprehenderit, de cubili exsilit, properans fugam capere, & cursum ad summam celeritatem facit: vulpes item vestigijs eum insequens ingreditur currere: verum longam viam vbi hic confecerit, vt qui iam longinquo abscessu contra vulpem superior factus sit, sub dumeta, aliáue frutera densiora subiens, ex longo cursu, libenti animo & prolixo se quieti dat: at vulpes e vestigio insequens, ei non concedit ex fuga vt consistat, & laboris requietem habeat, sed ad alterum cursum ex quiete eum excitat, & agitat: postea vero quàm incitato cursu is permultum viæ procedens, itinera non minora quàm prius fugerit, rursus vehementer quietem capit capere: Illa verò fruterum quò se is coniecerit vrget, ac radicitus excutiens, ab assiduo cursu non finit conquiescere: itaq; is iterum excurrit, illa quoq; non se ad insequendum tardans, currere insistit. Cum autem continenter ex alio alius cursus hunc vigilijs diu multumque fatigatum exceperit, currendo fessus, & laboribus succumbit, & longius procedere desistit: ipsa verò consecuta, eum ipsum non sanè cursu, sed longinquitate temporis, & captiosa inuestigatione comprehendit. Hæc Aelianus. Vulpes aliquando capit cuniculos & lepores Albertus. Quintum lupi genus, minus cæteris, pilis rigidis, leporibus maximè insidiatur. Oppianus. Mustela dicitur dolosè colludere lepori: quem cum ludendo fatigarit, currere apprehendit, valideq; adhærens comprimit, ne currentem quidem relinquens, lassum tandem interficit & vorat, Albert. Leporem aliquando audiui ericij spinas singulatim mordicus euellere, & ita nudatum vorare: quod mihi quidem verisimile non fit: cum lepus non sit carniuorus: de vulpe potius probabilis hic dolus esset.

E.

Venatio. Lepori visus cur obtusus sit, in B. diximus. Cæterum præter alia canum quoq; [illegible] prouidentiam auferunt cum instantes persequuntur. Quo fit vt irruens ad multa improuidus, in retia etiam incautus feratur. Quòd si rectà fugeret, rarò hoc pateretur. Nunc verò quia locos complectitur & amat, vbi natus & enutritus est, capitur: sed plerique omnes præter corporis naturam sorte quadam capiuntur: nihil enim quod proportione conueniat, ab huius (corporis partium, vt in B. diximus) compositione dissentit, Xenophon. Lepus viam retrouersas pertinentem cupide amplexatur, consuetam sedem omnibus locis antefert, eoque

nec

non parum sæpe capitur, quòd assuetum cubile relinquere non possit, Aelianus. De cursu leporum & velocitate, vide quædam in B. & plura in C. Hic quædam illic relicta adijciemus, vt quæ propius ad venationem pertinent. Lepores statim vt canes & venatores senserint, ad cliuos confugiunt: hos venator à cursu accliui quantum potest auersos in decliuem agat: nam cum pedes priores eis breuiores sint, facilius per colles scandunt, vbi canes & venatores non paruo negotio sequuntur, Oppianus. In semitis etiam & armis celerius currunt, quamobrem inde quoque auertentur, Idem. Et mox, Aestate pedes eis grauantur: & hyeme (terra nimirum adhærescente, aut astringente gelu ex pruinis & niuibus) veluti calciati ad malleolos vsque impediuntur. Nostri niues profundas obseruant, vt minore negotio capiant. Montium incolæ, inquit Aelianus, non tam veloces, quàm qui in planicie versantur, nisi quando sub montem subiectos habent tractus in planiciem explicatos, quò ex montibus decurrant: vnde fit, vt tametsi montes incolant, tamen in campis exerceantur, vnde sæpe campani homines eos excitant, atque insequuntur. Cum autem proximi sunt vt capiantur, campestris viæ breuitatem declinantes, in altiores locos & montosos se conuertunt, in suas nimirum sedes festinantes, idcircoq; euadunt, & insperatam salutem assequuntur, quòd canibus & equis montium itinera infesta atque inimica, pedes obterunt & debilitant, sed eo acerbius canes vexantur, quòd carneos pedes, & minimè ad perpetienda saxa resistentes, & quemadmodum equi vngulas, habent. Contrà, lepus conuestitos pilis pedes habet, & duritatis & asperitatis patientes. Iam ex leporibus qui in crebris dumetorum frequentià locis commorantur, laboris inertia segnes, non ad cursum velocitate valent, ex pedum tarditate ad fugiendum laborantes. Nam huiuscemodi opimo habitu, & cessatione torpentes, currendi insueti sunt, & ad proficiscendum longissimè perimbecilles. Ipsorum ratio venandorum talis est. Primum per frutices perparuulos & minime continenti crebritate densos permeant: densiores verò, qui transiri non possunt, transiliunt: veruntamen vbi fruticetum aliud ex alio nexum latissimè continuatur, ibi hoc ipsum facere coacti cum sint, corporis grauitate ad saltum parum valentes, sanè quàm cito laborant & succumbunt. Canes vero ab eis ipsis primum aberrant, quod non eos propter minutarum arbuscularum frequentiam vident, & verò per frutices saliunt odoris sensu illecti, deinde tandem aliquando visos, insequuntur, de contentione currendi nil remittentes: illi autem ipsi ex continuatione sallendi ad capiendam fugam longiorem remollescunt, & viribus defecti comprehenduntur, Hactenus Aelianus. Et rursus, Lepus, inquit, quem canes & equi insectantur, si campestris sit, celeriore & concitatiore cursu quàm montanus viam conficit, propter corporis exiguitatem, & tenuitatem. Cum enim gracili habitu sit, ipsum celeritate præstare vero proximum est. Primum igitur ex terra exsiliens saltu fertur, & per dumeta aliáue densiora virgulta expeditus perlabitur. Tum vero sicubi herbæ sint altæ & frequentes, ex eis facile sese explicat, atque elabitur: ac quemadmodum leonibus caudæ ad excitandas vires magno adiumento esse dicuntur, sic huic aures roboris numina, & vexilla, & cursus incitamenta existunt: fugiens eas ad tergum retorquet, sicque ipsis tanquam stimulis torporem & ignauiam, ne à currendo retardetur, concitat. Iam porro cursum nec vnum, nec rectà tenet, sed & huc illuc se versat, & vero de recto cursu deflectit, vt exterreat canes, & circumueniat ad id quidem diuerticulum, quo vult iter conuertere: de auribus alterutram intorquet, atque inflectit, eaq; quasi moderatrice cursum dirigit. Neq; vero improuidè vno eodemq; tempore omnes suarum virium neruulos contendit, sed & impetum insequentis obseruat, & si ad insequendum tardus & segnis sit, non omnem suam celeritatem profundit: Sed duntaxat canes antegredi maturans, sese integrum seruat, & viribus suis moderatur, ne omnem suam currendi facultatem vrgens, ex incitato cursu viribus deficiat. Penitus enim cognoscit se ad cursum longè multumq; antecellere, & videt impensius laborare non esse necesse. Quod si pedum celeritate canis ad conficiendum interpollet, tum omnibus reuocatis viribus lepus quanto maximo potest cursu fertur. Cum autem longè multumq; canibus anteuerterit, & longo sanè interuallo venatores atq; equos reliquerit, tam sanè in aliquem tumulum ascendit, & in posteriores pedes sese erigens, tanquam ex aliqua specula, & insectantium certamen prospicit, & quantum equidem existimo, eos vt debiliores ridet. Post ex eo loco intuens, se omnia superiora habere, is nimirum quietem & tranquillitatem adeptus, ex lassitudine grate & libenter dormit, Hæc omnia Aelianus. Catuli magis subolent quàm adulti: quoniam eorum membra adhuc mollia per terram vniuersa trahuntur. Sed tenellos studiosi venatores dimittunt, gratificantes deæ: qui verò iam iuuenes (ἔτειοι, id est anniculi, vt paulò post etiam vertit) sunt, primo cursu velocissimè feruntur, deinceps non ita: agiles enim sunt, sed imbecilles, Xenophon. Syluosa loca (inquit Xenophon) magis redolent quàm nuda. Siquidem lepus, modò percurrens, modo procumbens, multa contingit. Procumbit autem ad ea quæ terra gignit, vel ipsius superficies habet, sub omnibus, super ipsis, in ipsis, propius, longius, nunc diu, nunc parum, nunc mediocriter: & in mari nonnunquam ad id quod potest exiliens, ([illegible]:) in aqua etiam si quid extans innatúmue fuerit. Itaque qui procumbere amat, cubile vt plurimum facit, si frigus fuerit, in apricis, (ἐνευδιεινοῖς:) si æstus, in vmbrosis: si ver & autumnus, in clementioribus locis, (ἐν προσηλίοις.) At verò qui currere solent, non ita: nam trepidi à canibus facti sunt. Procumbit autem femine sub ilibus posito, (ὑποθεὶς τὰ ὑποκώλια ὑπὸ τὰς λαγόνας. Pollux hoc loco pro hypocolijs posuit τὰ ὄπισθεν σκέλη. plura de hac voce vide in Canis venatici historia:) cruribus anterioribus vt plurimum iunctis atq; porrectis, (τὰ δὲ πρόσθεν σκέλη τὰ πλεῖστα συνθεὶς καὶ ἐκτείνας, Pollux habet προτείνας.) mento prioribus pedibus subnixo, [illegible] autibus super vtroque humero demissis, [illegible] locus mihi obscurus. Leporis cubile à Gallis vocatur la forme & lict du lieure. Vbiq; subsistit ([illegible]) vbi inuestigatur, præterquam si noctu exterritus fuerit: id vbi acciderit, subrepidat, [illegible], Xenophon. Inter agitandum perspicui sunt, per subactam humum præcipuè nonnulli, quibus inest rubor: per arundines etiam, quia ex aduerso refulgent. Perspicui sunt quoq; in tramitibus & vijs, si planæ fuerint: fulgor enim qui in ipsis est (τὸ φανὸν τὸ ἐν αὐτοῖς) repercutit oculos. Incerti verò sunt si ad saxa, ad montes, ad rupes, ad opaca recesserint, propter coloris similitudinem. Quod si canes præsenserint, sistunt pedem, & residentes seipsos erigunt: & canum, sicubi prope est, clamorem strepitumque captant, & vnde audierint auertuntur. Est etiam cum nihil audierint, sed audisse opinantes, vel sibi persuadentes, huc illuc trepidantes, vestigijs insilientes, in vestigia secedunt. Porrò longissimè currunt, qui nudis ex locis excurrunt, quia in aperto sunt: breuissimè verò, qui ex opacis: nam tenebræ (τὸ σκοτεινὸν) impediunt, Xenophon. Ea quidem vestigia, quæ residens seipsum erigendo lepus imprimit, Pollux ὀρθά, id est erecta vocat his verbis: [illegible] ὀρθοὶ [illegible] πόδας [illegible] ἐξόπισθεν ἐξανιστάμενοι, βούλονται [illegible]. Alia verò sunt [illegible], opposita τοῖς συμπεπλεγμένοις, vt idem ex Xenophonte habet. Xenophon quidem inter vestigiorum differentias numerat ὄρθια, πυκνά, καμπύλα, μακρά: sed interpres legit, ἀραιά.

ὀρθια, καμπύλα, πυκνά, μανά, vt duas syzygias oppositas faceret: atqui εὐθύ potius quàm ὄρθιος, καμπύλα opponitur: & μακρά etiam rectè legi potest, vt in sequentibus. Leporis vestigia multum hyeme procedunt, quia longæ sunt noctes: parum autem æstate, quia è contrario sunt breues. Nec verò subolent hyeme diluculo, cum pruina fuerit aut gelu, &c. vt in Cane sagace & inuestigatore ex Xenophonte recitaui. In plenilunio præcipuè leporum vestigia incertissima sunt: nam exultantes ad Lunam lepores inter se colludunt, & ea longè dissipantes dirimunt. Xenoph. Et rursus, Verno etiam magis quàm alio anni tempore confusa sunt: nam lepus coitum quærit cum aliâs semper, tum hoc tempore: quamobrem simul vagantes necessariò vestigia implicant. Subolent autem vestigia cubilium (iuxta cubilia. τὰ εὐναῖα τῶν δρομαίων ἐπὶ πλείω χρόνον ὄζει) diutius quàm cursu impressa. Illa enim lepus perambulat insistendo, hæc celeriter transcurrit. Lepus qui in cursu capitur, δρομαῖος: qui verò in cubili, ἐγκοίτης, εὐναῖος, Varinus. Inuenio & εὔναιος proparoxytonum (nam illud penanflexum est) apud Varinum his verbis: εὔναιος, λαγώς, Σοφοκλῆς Δόλοψι, καλ[illegible]. vide supra in Cane veloce. Vestigia quæ quò tendant cognitu facilia sunt, vt recta, Xenophon γνώριμα nominat, εὔσημα Pollux: quæ aliter habēt, vt συμπεπλεγμένα, intricata, hic δυσσήμα, ille ἄγνωστα: huiusmodi autem ferè sunt per quæ vulpes prius incesserint. Quomodo cubile subituri lepores, impressis discursu multiplici prius vestigijs, saltu postremo ingenti in id se recipiant, supra dictum est cap. 4. Flexuoso cursu canes plerunq; decipiunt, Textor.

Exeundum est autem ad venationem, inquit Xenophon, diluculo, ne vestigatione priuentur: nā si mora fiat, nec leporem canes inueniunt, nec fructum venatores faciunt: neq; enim manet natura vestigij, quæ singulis horis euanescit. Stolam custos retium leuem indutus venatum exeat: retibus diuortia claudat fragosa, decliuia, caua, obscura (ἀμφιβόλους τραχείας, σιμάς, λαγαράς, σκοτεινάς,) riuos, torrentes, aquasq; perennes: hæc illis præcipua sunt refugia: nam omnia dicere infinitum esset, diuerticula, biuia (ὁδοὺς: quæ vox etiam simpliciter vias vel semitas significat) lata vel angusta. Id orto iam Sole faciat, non in diluculo, ne si prope indaginem statuenda sint retia, strepitum simul audiens lepus refugiat. Quòd si procul statuantur, nihil magnopere prohibet in aurora securum statuere, vbi nihil obstiterit. Hastilia figito supina, vt cum adducuntur contendi possint. In ijs summis laqueos (βρόχους) æquales subijcito (ἐπιβαλλέτω) pariterq; fulcito, attollens in medio reticulum (τὸν κεκρύφαλον:) sed à plaga (εἰς τὸν περίδρομον) oblongum lapidem magnumq; suspendito, ne rete cū leporem tenuerit recellere possit. Iuga longa ordine cingito (στοιχιζέτω δὲ μακρὰ ὑψηλά.) ne forte lepus transiliat: sed inter vestigandum ne intermittito: est enim venatoris, sed gnaui, quàm fieri potest celerrimè leporem capere. Retia in arduis tendat, (τὰ δίκτυα τεινέτω ἐν ἀπέδοις:) casses (ἐνόδια) in vijs obijciat opportunis procul à tramitibus, plagas (περιδρόμους) ad humum religans, fastigia (ἀκρωλένια) contrahens, intra sardonios (μεταξὺ τῶν σαρδονίων. Τοῖς δικτύοις δὲ σαρδόνες περιπλέκονται, ὅπερ ἐστιν ὕφασμα τὸ πελάγιον βρόχων ἀνέχειν τὰ δίκτυον, ὅπερ ὁ περίδρομος, ἡ ἐπίδρομος τὸν σχαλίστῃ τὰ διαιρεῖν (lego δίκτυον) [illegible], Pollux 5. 4. vbi & alia retium & venatoria vocabula requires.) hastilia figēs, funiculos (ἐπιδρόμους) in summa tentiles superponat, ductiles coërceat, περιδρόμοις συμφράττων: tum extra circumiens cautius obseruet. Quòd si līmes decliuis fuerit, sagena erigatur. Leporem vero dum agitatur, insequens ad retia cum clamore adigat. Is cum in rete inciderit, canum iram non pulsando, sed leniendo refrenet: & venatori clamando significet, aut captum esse, aut hac vel illac transcurrisse: aut non videre vel non vidisse. Venator autē cum neglecta tenuiq; veste & calceo venatum exeat, manu baculum (ῥόπαλον) gestans. Retium vero custos sequatur, sed cum silentio saltum adeat, ne lepus si fortè propius fuerit, audita voce promoueatur. Casses & retia, vt dictū est, expediat, religatis ad syluam canibus, vnoquoq; seorsum, vt facile solui possint. Post hæc autem custos retia seruet, ipse vero sumptis canibus ad saltus indaginem subeat, & implorato Apolline & venatrice Diana, ac parte venationis promissa, vnam ex canibus soluat quæ vestigandi peritissima sit: si frigus fuerit, oriente Sole: si calor, ante diē: alijs autem anni tēporib. inter auroram & Solis ortum. Ast vbi vestigiū vna ex his quæ antecesserunt) ἴχνος ὄρθιον ἐκ τῶν ἀπηλλαγμένων, fortè ἐπηλλαγμένων: sic enim dicuntur vestigia, vt ipse Xenophon alibi exponit, τὰ ἐκ τῶν αὐτῶν πάλιν εἰς τὰ αὐτὰ ἥκοντα, & sic vertemus: At vbi canis emissus post intricata reflexaq; in se vestigia, ad recta tandē peruenerit, soluat etiā alterū) rectum deprehenderit, soluat & alteram. Et dum vestigium transigitur haud multum moratus singulatim dimittat & alias. Et ipse non vrgendo sequatur, vnamquanq; nominatim appellans, nec id nimium ne ante tempus irritentur. Hæ verò præ gaudio & ardore procedunt, vestigia vt sunt duplicia, triplicia (hæc aliâs puto πεπλεγμένα vocat) euoluentes, hac illac progrediuntur variè (διὰ τῶν αὐτῶν διὰ τῶν αὐτῶν, ἐπηλλαγμένα, περιφερῆ: forte legendum εἰς τὰ αὐτὰ διὰ τῶν αὐτῶν ἐπηλλαγμένα, de huiusmodi enim vestigijs etiam alibi apud eum mentio fit, vt iam proximè monui: ἐπαλλάττεσθαι quidem verbum in vsu est de ijs quæ non rectà procedunt, sed obliqua ceu cancellatim se diuidunt & decussant, quod nos dicimus *über einander vnd durch einander gehen*:) in orbem, in rectum, in curuum, per densa, per rara (μανά, vt supra diximus) per nota, per ignota, seipsas transmittunt, micantibus caudis, inclinatis auribus, luminibusq; coruscis. Vbi verò ad leporem accesserint, venatori significabunt, nam toto cum caudis corpore micant, hostiliter insultant, certatim prætereunt, studiosè concurrunt, repente consistunt, diuulsæ rursus inuadunt: postremò ad leporis cubile peruenient, & in ipsum incurrent. Ille subito exortus, canum in se latratum & clamorem fugiendo conuertet. Ipsi vero agitantes clament, Iò canes, Iò segnis: Bene ô canes (σαφῶς: lego σοφῶς, id est sapienter, sed, bene, vox breuior magis conuenit acclamationi canum.) Et venator cum canibus currat, veste quam gestat manu circumuoluta, & baculum (rhopalon) etiam ferēs, sequatur leporem: nec obuius eat ne perturbet. Ille se ab oculis proripiens refugit, & loca vbi primum inuenitur vt plurimum repetit. Porrò illis (venatoribus) pro more clamantibus, ô puer, ha puer, ohè puer, heus puer: puer (retiū custos) significabit captus sit néc ne. Et si primo cursu captus fuerit, reuocatis canibus alium quærat: sin minus quàm celerrimè potest cum canibus currat, nec desistat, sed assiduè transmittat. Et si rursus agitantes leporem occurrerint, clamet, Euge, euge ô canes, instate canes. Est quando longius procedunt vt eas pariter cursu sequi nō possit, & aliquando à cursu decerret. Rursus tandem repertas, si in vestigio fuerint, quantum potest accedens hortetur omnes, modo has modo illas nomine compellet, sonum vocis quàm poterit multipliciter varians, acutum, grauem, paruum, magnum. Et præter alias hortationes, si cursus in monte fuerit, sic etiam hortetur: Bellè canes, bellè ô canes, (Εὖ κύνες, εὖ ὦ κύνες. Forte Εὐαὶ κύνες, εὐαὶ ὦ κύνες: nam εὐγε κύνες etiam alijs in locis acclamare iussit paulò ante. Est autem εὐαὶ ἐπίφθεγμα [illegible] Varinus. Hac nimirum voce Bacchæ mulieres euantes in montibus vagabundæ vtebantur, talis & apud Latinos vox reperitur Euax.) Sin autem ad ipsa non fuerint vestigia, sed excesserint, tunc eas in hunc modum reuocet. Non retro, non retro? heus canes. Sed postquam vestigijs astiterint, circumagat eas, orbes multos crebrosq; faciens. Et vbicunq; incertum ipsis vestigium fuerit, signū statuat limitem

(ἴχνος) sibi, & ab hoc eas hortando, blandiendo coerceat (συνείργειν) donec vestigium manifestè cognouerint. Illæ
vero simulac certa erunt vestigia, irruendo, lasciuiendo, capita cōferendo, suspicando, significādo, fines sibi no-
tos statuendo, cito transcurrunt. Sed dum illæ ita per uestigium crebro dissiliunt, venator se reprimens cum cani-
bus minimè currat. (μὴ καταίγειν παρακελευόμενον, negatio μὴ videri potest abundare,) ne studio certandi vestigia præ-
tereant. At cum iuxta leporem fuerint, idq; venatori planè significauerint, obseruet ne territus à canibus locum
mutet. Illæ vero dum caudam crispant dum in se recidunt, dum insultant, & clangentes insurgunt, dū prosiliunt,
dum venatorem spectant, & hæc iam vera esse demonstrant, leporem vltro excitabunt, & latrantes inuadent: sed
siue in retia præcipitet, siue exterius siue interius prætereat, ad vnumquodq; horum custos retium proclamet: &
si captus fuerit, alium inquirat: sin minus, iisdem vt antè hortationibus transcurrat. Sed cum iam serum diei fue- 10
rit, canibus propemodum currendo defatigatis, tunc leporem venator fessum exquirat, nihil relinquens eorum
quæ terra gignit, vel ipsius superficies habet: sed crebrò eadē relegat, ne præteritus fallat. Procumbit enim in an-
gusto nec resurgit præ labore & metu. Superinducat & canes hortando: blandiendo, si qua est humana, multum:
si avidas, parum: si mediocris, mediocriter: donec ipsum vel e vestigio (κατ' ἴχνος) occiderit, vel in retia protulerit.
Post hæc autē sagenis retibusq; sublatis, canes auertat, & è saltu digrediatur, & si meridies æstiuus fuerit, resideat,
ne canes in itinere pedibus vrantur, Hactenus Xenophon Omnibono Leoniceno ferè interprete. Et rursus Ve-
stigent autem canes leporem, cum nix ita ceciderit, vt terram operiat: nam si loca quædā μελαγχίμα (id est absq;
niue, cum ea quæ circumquaq; sunt niue operiantur) fuerint, difficilis inuestigatu erit. At cum ningit, si Boreas
spirârit, vestigia diu manifesta eminent: neq; enim cito liquuntur. Sin & Notus statuerit, & Sol superfulserit, bre-
ui apparent nam statim dilabuntur. Sed neq; cum nix iugiter cadit, vestigia enim obducit. neq; cum ventus acri- 20
ter incumbit, niuem enim conuoluens incerta facit. Ad huiusmodi venationem cum canibus exeundum nō est:
siquidem nix canum nares adurit, & pedes ac leporis odorem gelu nimio tollit. Sumptis igitur retibus & comite
sibi adiuncto, ab agris ad montes pergat, & cum vestigia deprehenderit, per ea incedat. Sed si perplexa (πεπλεγ-
μένα) fuerint, ita vt ab iisdem ad eadem reflectantur, circumiendo ea emetiatur, & quo ferant inquirat. Multum
enim lepus oberrat, incertus vbi procumbat, & simul incessu perplexo fallere didicit, vt qui persæpe à talibus (ca-
nibus & venatoribus) agitetur. Vbi iam vestigium apparuerit, procedat vlterius: perueniet autem vel ad locū ali-
quem vmbrosum, vel abruptum, quod per huiusmodi loca venti niuem transmittāt: quo fit vt opportuna cubi-
libus multa in eis relinquantur, & talia quærit lepus. Hac igitur cum vestigia duxerint, non accedat propius, ne
promoueatur lepus, sed vndiq; circumdet: nam ibi esse speratur argumento erit, si nusquam inde vestigia dedu-
xerint. Sed cum ibi esse certum fuerit, illum relinquat, manebit enim, & alium quærat, antequam vestigia delean- 30
tur, rationem temporis habens: vt si etiam alios inuenerit, reliquum diei ad circumueniendū (circumdanda re-
tia) sufficiat. Quod vbi acciderit, retia vnicuiq; eorum circumtendat, non aliter quàm cū melanchima (id est lo-
ca quædam absq; niue, cum cætera circumcirca omnia niue operiantur,) fuerint, locū vniuersum cingendo, vbi-
cunq; tandem in eo lateat lepus. Retibus erectis, accedens commoueat. At si elapsus fuerit è retibus, per vestigia
sequatur: conferet enim se rursus ad similia loca nisi in ipsa niue opprimatur. Obseruans igitur vbicunq; fuerit,
circumuenire debet, quòd si non expectet, cursu insistere. Nam & sine retibus capietur, quia profunda niue lassa-
tur, & in extremis pedibus (vt Pollux etiam repetit, & Oppianus) vbi villosus est, moles niuis haud modica suc-
crescit, Hactenus Xenophon. De canibus celeribus, leporario, Gallico, Vertago, in canum historia satis dictū est.
Galli grandiores etiam canes, quos ceruarios appellant, vt & suarios lupariosq; sub nomine leporariorum com-
prehendūt, Budæus Venator leporis vestigia captat, ex agris supernè subducendo canes, sed qui culta nō adeunt, 40
prata, saltus (νάπας) fluenta, lapidósa syluosáq; petunt. Et cum mouetur lepus, clamorem minimè tollat, ne paui-
dæ vestigia malè significent, ἵνα μὴ αἱ κύνες ἐκφρονες γιγνόμεναι χαλεπῶς τὰ ἴχνη γνωρίζωσι. Sed vbi iam inuēti agitan-
tur, nunc flumina tranant, nunc viam flectunt, modò cauernas subeunt, ac penetrant: neq; tum canes solum me-
tuunt, verum & aquilas, vt in D. dixi. Venatici canes leporem, si necarint ipsi, discerpūt, & sanguinem auidè lam-
bunt: confectum autem cursu & exanimem consecuti, non attingunt, Plutarchus. Lepores & vulpes per æstatem
noctu progrediuntur, Tardiuus. Nos autem vidimus, inquit Blondus, venantes in capiendis leporibus hūc mo-
dum seruare insidiandi. Diuisi ac sparsi venatores per inculta frequentius quàm per culta, arte quadam incedunt
laqueis canem leporarium detinentes: spineta & sentes, siue dumeta, saltúsue potius celebrantes quàm nemora.
Nonnunquam etiam præmittunt odorum canem qui è latebris pellat timidū leporem, post quem è laqueis mit-
tunt canem fugacem, altis clamoribus persequentes qui sunt exhortationes fugacium canum. Comprehensi de- 50
mum lepores frequentius scinduntur à canibus, quàm cruenti ab ore canum euellantur à venatoribus. Quidam
etiam sedentes post fruticem siue carecta seu dumum leporibus insidiando, optimorum venatorum consequun-
tur nomen: hoc fit autem cum venantium maxima pars, è longis circuitibus expellit lepores insequendo vsq; ad
insidiantes quos improuiso aggrediuntur canes. Venantur autem lepores & post vindemiam in vineis, & in cam-
pis aratorijs confestim post mensem. Verum turgidi ac pingues maximè decipiuntur rigente bruma & supra ni-
uem. Sed in diluculo leporum præstantissima venatio est, Hæc Blondus. Nec verò canum cuiusq; generis familiæ
sagaciores vestigia tantum ferarum odorantur, sed feras, & perdices, & lepores: eorumq; recentia cubilia persen-
tiscunt è longinquo, vtpote aduerso vento eorum odorem captantes erectis naribus & exorbentes, Budæus. Le-
pusculi timentes. hoc quadrangulum dedit Diana rete, nexile, aut viscum, fuge lineamq; compedam, Varro in
Prometheo vt à Nonio citatur. Est autem viscum hoc loco genus retis. Cerui lepores & vulpes retibus capiun- 60
tur: præcipuè eo genere retis quod arolum vocant, (quod ab eo describitur 10.22.) Pet. Cresc. Et rursus 10.19. Le-
pores præcipuè capiuntur canibus sagacibus, quales sunt qui segusi vel brachi vocantur. Requiruntur etiam ca-
nes ad cursum agiles, qui eos persequantur & capiant qui omnes ad hoc instruuntur, & ad capiendū eos inducun-
tur, cum ex captis aliquid datur eis in cibum. Capiuntur etiam laqueis, vt idem scribit 10.31. Quomodo foueis ca-
piantur lupi, vulpes, lepores & aliæ feræ Crescentiensis docet 10.43.

Accipitres dicti astures auxilio canum venantur lepores & cuniculos: & aquilæ similiter, vt Pet. Cresc. scribit.
Cyro aduersus Armenium proficiscenti continuò in primo agro exurgit lepus. Aquila autem volans dextera, le-
porem despiciens fugientem, & irruit, & percussit illum, extulitq; correptum eoq; ablato in collem proximū pro
libidine vtebatur præda. Augurium igitur Cyrus intuitus, cum lætatus est tum Iouem regem adorauit, dixitq; ad
præsentes: Venatio quidem pulchra est futura, si Deo libuerit, Xenophon 2 de Pædia Cyri. Et rursus lib. 1. Aduer-
sus leporem verò (pater inquit ad Cyrum) quoniam in tenebris pascitur, diem autem vitat, canes alebas, quę odo- 70
ratu cum

ratu cum inuenirent. Et quia celeriter fugeret vbi esset inuentus, alias habebas canes, quæ erant eruditæ ad eum intercipiendum. Quòd si ab ijs etiam euasisset, cognito leporum transitu ac saltu, & ad quos locos fugientes à venatoribus capiuntur, hic casses visu difficiles tetendisses, quò in vehementi cursu ipse seipsum incidens conuinciret. Quò autem neq; hic diffugeret, eius rei speculatores constituebas, qui ex propinquo loco e vestigio superuenirent, atq; ipse tu à tergo clamore obstrepens, continuò ita leporem exterrebas, vt stupidus caperetur. Qui verò anterius erant in insidijs, hos tu silentium edoctos obseruare, latere faciebas. Et lib. 3. de dictis & factis Socratis: Nónne vides (inquit Socrates ad Theodotam meretricem) quòd etiam illi qui lepores sectantur, multa machinantur? Dum enim noctu pascendo oberrant, sagacibus canibus eos captant: at alios interdiu habent canes, quibus nocturna quæ liquerint cubilia comperiant. Tum etsi quos offenderint lepores, eos habent alipedes canes, 10 quibus auolantes queant intercipere. Nec non & retia per insidias disposita sunt, quibus qui canum ora effugiũt, decipiantur. Lepores ab aquilis capi: vnde aquila etiam λαγωφόνος dicta, &c. in Aquila pluribus dicetur.

Λαγωβόλιον, ξύλον (εἶδος, Varin.) ᾧ τοὺς λαγωοὺς ἀγρεύουσι, Suidas & Varin. Cælius lagobolium locum interpretatur in quo lepores venantur, sed absq; authore. Ego lagobolion vel lagobolon, pedum vel baculi genus esse video, quo venator leporem ferit. Gestabant & in comœdijs rustici lagobolon, vt Pollux scribit. Bucolico carmine certantes, cornua ceruorum gestabant, & manibus tenebant lagobolum, Scholiastes Theocriti. Καὶ πῶκας βάλλει, ἐξ ὑ-ρία τὰ λαγωβόλα. Theocrit. Idyl. 1. Xenophon pro lagobolo rhopalon, id est clauam dixit: hoc enim venatorē leporum gestare iubet. Ῥοικόν, λαγωβόλον (paroxytonum: sed frequentius proparoxytonum scribitur) ἐστὶ ῥόπαλον τὸ ἔσω νεῦον ἢ παχὺ, ... λέγεται ... , Varin. Ῥοικόν, σκολιόν, καμπύλον, σκαιόν, Hesych. Καλαῦροψ, ῥόπαλον ἐπικαμπὲς ἐν ἄκρῳ ... ξύλον ... Θεόκριτος ... λαγωβόλον. ... 20 ... ἐτυμολογοῦσι ... , Varin. Κορυβλογία, τὸ λαγωβόλον, Hesych. Καρᾶμβαν, ῥάβδον ποιμενικήν, id est baculum pastoralem, quem Mysi συκαλίδαν vocant, Hesychius & Varinus.

Leporaria appellantur, inquit Grapald. non solũ vbi lepores sunt, & Græcis λαγωτροφεῖα vocantur: sed omnia septa ædificia, quæ inclusa animalia habent quę pascantur. Roboraria eadem à tabulis roboreis, quibus septa fuerant, antequam macerias & mœnia noscerent, author Gell. ex Varrone. Viuaria autem aprorum cæterorumq́ue syluestrium primus Romanorum instituit, Fuluius Hirpinus, quæ ex Græco propriè θηριοτροφεῖα nuncupamus, Hæc Grapald. Gellius quidem lib. 2. cap. 20. leporaria pro viuarijs apud neminem vetustorum præter Varronem legisse se scribit: Scipionem vero omnium ætatis suæ purissimè loquutum, roboraria dicere solitum, quæ suo tempore viuaria appellabantur. Garennam Galli vocant viuarium: vel, vt Budæus interpretatur, cunicularium & leporarium nostri *ein thiergarten*. Leporaria te accipere volo, non ea, quæ tritaui nostri dicebant, vbi soli lepores 30 sint: sed omnia septa affixa villæ quæ sunt, & habent inclusa animalia, quæ pascantur, Varro. Siquidem mos antiquus lepusculis, inquit Columella, capreisq; ac similibus feris iuxta villam plerunq; subiecta dominicis habitationibus ponebat viuaria, vt & conspectu suo clausa venatio possidenti oblectaret oculos, & cum exegisset vsus epularum, velut è cella promerentur. Leporarij alterũ genus illud venaticum, duas habet diuersas species: vnam in qua est aper, caprea, lepus: alteram item extra villam quæ sunt, vt apes, cochleæ, glires, Varro. Et rursus, Apros quidem habere posse in leporario, nec magno negotio tibi est, captiuos, & cicures qui ibi nati sint, & pingues solere fieri scis inquam Axi. Nam quem fundum (in fundo quem) in Tusculano emit hic Varro à M. Pisone, vidisti ad buccinam inflatam certo tempore apros, & capreas conuenire ad pabulum, cum è superiore loco è palæstra effunderetur apris glans, capreis vicia aut quid aliud. Ego vero, inquit ille, apud Q. Hortensium cũ in agro Laurenti essem, ibi istuc magis τεχνικῶς fieri vidi. Nam sylua erat, vt dicebat, supra quinquaginta iugerum maceria se- 40 pta quod non leporarium, sed θηριοτροφεῖον appellabat. Ibi erat locus excelsus, vbi triclinio posito cœnabamus. Quintus Orphea vocari iussit: qui cum eò venisset cum stola & cithara, & cantare esset iussus, buccinam inflauit, vbi tanta circumfluxit nos ceruorum, aprorum, & cæterarum quadrupedum multitudo, vt nō minus formosum mihi visum sit spectaculum, quàm in Circo maximo ædilium non sine Africanis bestijs cum fiunt venationes. Et alibi. In leporario pater tuus præterquam lepusculum è venatione vidit nunquam. Neq; enim erat magnum id septum, quod nunc vt habeant multos apros ac capras (lego capreas) complura iugera macerijs concludũt, Varro. Et Appius apud eundem, Sequitur, inquit, actus secundi generis, affictitius ad villam qui solet esse, ac nomine antiquo à parte quadam leporarium appellatum. Nam neq; solum lepores in eo includuntur sylua, vt olim in iugero agelli, aut duobus: sed etiam cerui aut capræ (lego, capreæ) in iugeribus multis. Quintus Fuluius leporariũ dicitur habere in Tarquiniensi septum, iugerũ quadraginta, in quo sunt inclusa, non solum ea quæ dixi, sed etiam 50 oues feræ: Etiam hoc maius hic in Statonensi, & quidam in locis alijs. In Gallia vero transalpina T. Pompeius tantum septum venationis, vt circiter triginta millia passuum locum inclusum habeat. Præterea in eodem consepto habere solet, de animalibus coclearia, atq; alucaria, atq; etiã dolia, vbi habeat glires conclusos. Sed horum omniũ custodia incrementum, & pastio aperta, præterquam de apibus. Quis enim ignorat septa è macerijs, ita esse oportere in leporario, vt tectorio tecta sint, & sint alta? Alterum ne feles, aut meles, aliaúe quæ bestia intrare possit. alterum ne lupus transilire: Ibiq; esse latebras, vbi interdiu lepores delitescãt in virgultis atq; herbis: & arbores patulis ramis, quæ aquilæ impediant conatus. Quis itē nescit, paucos si lepores mares in fœminas intromiserit, breui tempore fore vt impleatur? tanta fœcunditas huius quadrupedis. Quatuor enim modò si intromiseris in leporarium, breui solet repleri. Leporum omnia tria genera (quæ capite secundo descripsimus) si possis, in leporario habere oportet: duo enim vtiq; te habere puto, & quod in Hispania annis ita fuisti multis, vt inde te cuniculos 60 persecutos credam, Varro. Et rursus, Lepores quoq; nuper institutum vt saginarēt pleraq;. cum exceptos è leporario concludant in caueis, & loco clauso faciant pingues. De viuarijs faciendis, & includendis pecudibus feris multa scribit Columella libri noni cap. 1. quæ differo ad librum de animalibus communem. De minoris autē incrementi animalibus (inquit ibidem) qualis est lepus, hæc præcipimus, vt in ijs viuarijs, quæ materia (maceria: sic enim supra dixerat, & muro) munita sunt, farraginis, & olerum, ferè intubi lactucæq;, semina paruulis areolis per diuersa spatia factis inijciantur: itemq; Punicum cicer, vel hoc vernaculum, nec minus ordeum, & cicercula condita ex horreo promantur, & aqua cœlesti macerata objiciantur: nam sicca non nimis ab lepusculis appetuntur. Hæc porro animalia vel similia his (etiam silente me) facile intelligitur, quàm non expediat conferre in id viuarium, quod vacerris circumdatum est: siquidem propter exiguitatem corporis facile claris subrepunt, & liberos nacta egressus fugam moliuntur. Hæc Columella. Epigramma in leporarij ingressum Ferrariæ, T. Vespasiani 70 Strozæ, lib. 1. Acrostichon. Adeò nihil omissum est, vt leporem surdum celerius pinguescere reperiamus, Plin.

Hoc si verum est, in causa fuerit fortassis, quod cum au[illegible] ad leuem quamuis subinde sonum & strepitum trepidus expau[illegible] corpus augendum [illegible] metu pauoreq; impediri videtur. Quod si etiam surdus natura non sit, auribus cera vel aliter obstructis auditus eis obtundi posset.

Scribit [illegible], Heliogabalum non facile [illegible] in cubitis seu accubitis, nisi quæ leporinū pilum haberent, aut perdicum plumas subalares. Vestes etiam leporino pilo facere [illegible] perinde molli vt in cute, propter breuitatem pili dilabidas, Plin. E leporinis pellibus cum pilis suis manicæ & caligæ parantur ad vsum eorum qui re frigeratis aut articularijs membris laborant: assuuntur etiam tegumentis pro ventre interioribus: multum enim calefaciunt, & leues simul ac molles sunt, triplici nomine gratæ. Indumentum ex pellibus leporum, corroborat corpora senum & iuuenum, Filius Zor apud R.Mosen. Leporis pilus quia mollior delicatiorq; est, spongiæ loco vtebantur plerunq; purgandis præsertim detergendisq; lippitudinibus, Cælius. [illegible], Aristophanes: hoc est, En accipe caudam leporis: est autem mollis & tenera leporis lana [illegible] Græci vocant, abstergendis [illegible] vt spongiarum etiam loco adhiberi possit tum aliis tum ad grámias oculorum. [illegible] Suidas & Varinus in voce [illegible]. Pedum etiam pro scopis vsus ad puluerem detergendum & verrendas quisquilias, &c. Iis aurifabri vtuntur.

F.

Leporina semper in delicijs fuit, & in splendidis epulis apposita. Inter aues turdus, si quis me iudice certet, Inter quadrupedes gloria prima lepus Martialis. In pentametro quidam pro gloria legunt mattya: quod nomen à maza sit, vocenturq; sic pretiosa omnia edulia, vt scribit Athenæus, Cælius. Antiphanes poëta in Cyclope, dasypodem, id est leporem, in conuiuio inter alia appositum celebrat, Athenæus. Leporem gustare fas non putāt Britanni, Cælius. Lepus quanquam ruminat, Iudæis in cibo a Mose interdictus est, quoniam pedes non bisulcos sed digitatos habet, Leuit.11. & Deuter.14. Plutarchus in Symposiacis lib.4. quæstione vltima, vbi quærit de Iudæis, vtrum illi colentes suem aut detestantes, carnibus eius abstineant: Quin & lepore, ait, quidā Iudæos abstinere ferunt, animal tanquam immundū & abominabile detestantes. Tum Lamprias, (hic locus mutilus est, ego ex coniectura vertam:) Atqui fortassis lepore non odio, sed cultu aliquo prosequentes abstinent, propter corporis cum asino similitudinem. (Paulò ante enim asinū quoq; ab ipsis coli Callistratus affirmauerat.) Quamuis enim & corporis mole multum inferior sit asino lepus & celeritate longè superior: mirè tamē cum eo conuenit colore, auribus, & oculorū tum pinguedine tum lasciuia, vt vix aliud animal paruum tam simile alicui magno reperias. Nisi fortassis Aegyptios circa similitudines secuti, animantis celeritatem diuinum quiddā existimant: & sensuum eius acrimoniam, (de qua in c. dixi,) Hæc Plutarch. Caro leporum sanguinem quidem gignit crassiorem, sed melioris succi quam bubula & ouilla, Galen.3.de aliment.facul. Paulus Aegineta tamen non meliorem, sed minus crassum ex leporina quàm bubula & ouilla carne succum generari scribit. Et rursus in libro de attenuante victu, Caro leporum ad victus rationem siccantem est accommoda, ad propositam verò non admodum confert: sanguinē enim vehementer crassum gignit. Eadem ex Galeno Arabici quidam scriptores repetunt, Rasis, Isaac & alij. Celsus leporem in media materia numerari debere dicit, & boni succi esse, aluum adstringere, & vrinam mouere. Caro leporis gignit sanguinem crassum & melancholicū: desiccat, & non attenuat, ideoq; medetur viscerum dolori, fluxui ventris, (&c. vt in c referam) Rasis & Albertus. Quanquam sicca & crassa, hircorum tamen & caprarum carnibus antefertur, Isaac. Calida est & sicca: & assata prodest vlceribus intestinorum, vt quidam ex Auicenna citant, apud quem ego nihil tale reperio. In Tacuinis verò Elluchasem sic legimus: Caro leporina vtilis est senibus, & frigidi temperamenti hominibus, in senecta præcipuè: iunioribus verò non conuenit: qui tamen sì eam in cibo sumpturi sint, per noctem prius in succo Punicorum & aceto macerent, Hęc ille, authorem citans Rasin. Idem ex Haly affert, calidam & siccam esse leporinam in secundo abscessu, ventrē sistere, & vrinam prouocare: præferendam esse si lepus in venatione captus sit à canibus, & magis hyeme, & regionibus frigidis, prodesse nimiū corpulentis, vigilias facere: cum condimentis vel aromatibus quę attenuent præparari debere. Auicenna, vt interpretes reddunt, leporem syluestrem nominat pro terrestri, vt coniicio, ad differentiā marini. Lepus frigidus est & siccus, salubrior futurus cum melle, Auicenna: sed hæc eius verba, vt Bellunensis monet, in emendatis codicibus nulla sunt: vt neq; ista, De eo qui in domibus nutritur adusto sumitur in potu medietas drachmæ. Mihi legendū videtur Eligendum esse leporem qui liberè pascatur in campis, non qui domi alatur: quæ ferè etiā Elluchasem in Tacuinis scribit. Cęterum drachma dimidia de lepore vsto in potu sumendo, fortè ad remedium aduersus calculum pertinet, quod ex lepore vsto fieri sequēti capite docebimus. Præterea quod stomachum mundificet, sic loquuntur, id quoq; meliores codices non agnoscunt. Lepus fit carnosum, sed nō pingue animal: huius carnibus vtantur qui macrescere atq; extenuari cupiunt Blondus. Aetius scribit carnes vulpinas, leporinas & ericij, naturæ humanæ esse dissimiles, & alimenta efficere pessima, cuius argumentū sit odor fœdus, Io. Agricola Ammon. Talis quidē odor excoriantibus circa intestina præcipuè apparet. Cuniculi caro melius & facilius alit quàm leporina, quæ frigidæ & siccę naturæ est & bilem atram gignit Platina. Vda cuniculus affert Fercula, viscosum semi imitata gluten, Bapt. Fiera, hoc cum à lepore differre scribens Cati syluestres temperamento ad lepores accedunt: caro eorū calida & mollis est, Rasis. M. Cato Cēsorius ægrotos ali iubebat holeribus, & carnibus anatis, palumbis, aut leporis: hanc enim leuem esse aiebat & ægrotantibus commodam: nisi quod multa parit insomnia Plutarchus in vita eius. Somniosos fieri lepore sumpto in cibis Cato arbitratur, Plin. Facile concoquuntur leporū, suum pedes, &c, Aretæus. Ioannes Manardus in epistolis 12.4. de leporina carne, quòd frigida siccaq; sit, & bilem atram gignat, ad Iacobum Pharusium medicum Rhegiensem id negantem copiosè scribit: nos inde quædā excerpemus: Applauserunt mihi, inquit, rationes tuę, quibus leporinam carnem & boni succi esse, & coctu non difficilem probas: Verum quò minus cōsentirem deterruit me veneranda antiquitas, & ad hæc vsq; secula quasi per manus nobis tradita sententiā. Scribitur enim in libro de Diæta secundo, qui quidem Galeni tempore à multis nunc ab omnibus Hippocrati adscribitur, in hunc modum: Leporina caro sicca & adstringens, lotium aliquantisper mouet. Deinde enumeratis Galeni verbis, quæ nos etiam paulò ante posuimus addit:) Et apertissimè lib 3. de locis affectis, magnam eam habere vim dicit in melancholici sanguinis generatione. Psellus quoq; & Paulus eisdē ferè verbis Galeno subscribunt. Et Simeon in libro de Escis, quasi quæcunq; dicta à vetustioribus erant colligēs, inquit Carnes leporum his qui exiccare corpus volunt, valde conducūt: minimè verò his qui temperatura sunt ficciore: sanguinem quippe gignunt crassarum partium & melancholicum. Deinde expositis quibusdam præceptis de omni ali-

10 20 30 40 50 60 70

mento

mento dijudicando, subijcit: Durities leporinæ carnis facit, vt serò & paulatim nutriat: quod dura alimẽta omnia faciunt, Galeno teste. Quemadmodũ autem, eodẽ teste, id quod facile concoquitur & celeriter nutrit, est quo ad nos calidũ: ita è contrario quod tardè & paulatim, quo ad nos frigidũ. Eadem durities euidens siccitatis indicium est: quod etiã testatur dissimilitudo quam habet cũ carne porcina, quæ præ cunctis carnibus, Galeno & ipso sensu teste, est nostræ magis similis. Ab hac leporinã per frigus & siccitatẽ recedere, nemo (ni fallor) ambiget, q vtranq; bene nôrit: exanguis enim arida & veluti vsta leporina videtur, suillæ cõparata vaporeq; omni atq; humore ac tenacitate ferè priuata: fragilis verò & ceu fibris abundans: quæ omnia & difficilem cõcoctu & seram ad diducendũ ostendunt. Agilitas quoq; & in currendo velocitas eam valde à sue differre ostendunt: sed & timiditas frigus indicat. Si enim siccitati coniungeretur caliditas, audaciam, quam summam in leone calido & sicco animali videmus,
10 in lepore quoq; efficeret. Quòd ais tale temperamentũ esse carnis quale sanguinis sit, nõ est necesse: mutari enim nutrimentum à nutriendo debet, non è contrario & aliæ etiam corporis partes à sanguine nutriuntur, quas tamẽ eiusdem esse temperamenti nemo dixerit. Sanguis certè longè calidior est quàm caro, &c. Sed quanquam tenuis est leporinus sanguis, aqueus ferè, & sine fibris, non sequitur nõ esse melancholicum. Tenuitas enim & (vt tu vocas) aqueitas, frigus ostendunt, non calorem: sanguis enim dilutior, Aristotele teste, frigidior est: eaq; animalia, quibus dilutior est, timidiora. Tauri quidem animalis valde calidi sanguis crassus est, & fibris refertus. Præterea licet, Galeno teste, dulcis sit sanguis leporis & sapidus, ita vt dulcedine & concoctionis facilitate sanguinem auium superet: didicimus tamen ex eodem Galeno, non omnia dulcia esse calida, sed ea tantum quæ dulcedinẽ magnam habent: quæ vero modicè dulcia sunt, esse frigida: ad tantam autem dulcedinem leporinus sanguis non attollitur. (Deinde tractata quæstione assæ ne carnes an elixæ humidiores sint: & verum assa aliquid caliditatis acquirant.)
20 Leporinæ quidem carni, inquit, modicè atq; vt coquina requirit assæ, nullam arbitror caliditatẽ superaddi, Hucvsq; Manardus. Elephantiacis in Cœna apponantur ex terrestribus fere, lepus aut sus, &c. Aretæus. Lepus assatus probatur, Idem cura Cephalææ. Schelides, laterũ carnes in leporibus, Cæl. Σχελίδες λαγωῶν (aliâs σκελίδες, quod non placet: σκελὶς enim à σκέλ[illegible] fit, quæ nunc in Comœdijs [illegible] vocatur, Pollux. Σκελὶς, τὸ ὀστοῦν τῆς ῥάχεως, ἕως τῆς ὑπογαστρὸς, Hesych.) λαγῷα κρέα, vt alicubi legere memini. Σχελίδες, [illegible] (τὰ πλευρὰ [illegible] κρεῶν, Suid.) ὡς Αἰσχύλος λέγει & Ἀριστοφάνης, Suidas, Varinus, Scholia Aristophanis in Equitibus. Σχελίδες [illegible], Pherecrates de sue. Sumine cũ magno lepus, atq; aper, atq; pygargus, Iuuen. Sat. 11. Canes pro amatoribus (inquit Crinit. 19. 9) passim accipiũtur, vt qui lepores magno studio cõsectentur, asserente Donato: Hinc illud vulgatum, Fœcundi leporis sapiens sectabitur armos, (ex Horatij 2. Sermonũ:) Et illud etiam Terentianum ex Liuio Andronico, si Iulio Capitolino (Flauio Vopisco in Numeriano, Erasmus) credimus, pro militari dicto,
30 Tute lepus es & pulpamentũ quæris. Lepus à posteriore parte, hoc est à lumbis & clunibus pulpamentũ de se præbet, eaq; corporis parte lautissimus est. Terent. Eun. Lepus tute es & pulpamentũ quæris: Id est ea requiris ab alijs, quæ ipse affatim habes domi, (Quod in te habes, hoc quæris in altero: & est tropus allegoria, Donatus.) Donatus in hunc locum, Lepus, inquit, pro infamia multa ponitur: vel quòd magis à posteriori parte, hoc est armis, pulpamentũ de se præbeat, quũ in conuiuio carpitur appositus: vel quòd venantur illũ & persectantur canes, quos pro amatoribus allegoricè intelligimus, vt ipse Terentius ait, Ceruam videre, fugere, sectari canes: Vel quod illum sic fugiant omnes, constituat vt hunc libido effœminata: (Obscuriora sunt hæc, & ab Erasmo etiã in huius prouerbij mẽtione omissa:) Vel quòd à physicis dicatur incerti sexus, ac esse modò mas, modò fœmina. Obscurus quidã Terentij interpres sic interpretatur: Quoniã nunc fœminæ nunc maris libidinẽ exerces, nõ est quod palpes mulierẽ. Lepus tute es & pulpamentũ quæris: Id est ab alio quæris quod in te habes: hoc est, blandiris scorto, cum ipse
40 sis scortum. Quod si Donatus & cæteri Terentij interpretes intellexissent, nõ fuissent tot ambagibus vsi in re simplici atq; aperta, Sipontinus. De lepore prouerbiũ dictum, Δασύπους ὢν κρεῶν ἐπιθυμεῖς: hoc est, Lepus es, & pulpamentũ quæris, vsurpatum à Terentio, Hermolaus. Δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖς, ἐπὶ τῶν ἐπιθυμούντων τῶν ἀλλοτρίων: ἐπὶ τῶν ἐπιθυμούντων παρ' ἄλλου [illegible] τὰ ὄντα αὐτῷ. Apostolius: παρ' ἑαυτῷ, Suid. Dasypus carnes desiderat: dicitur in eos (inquit Erasmus) qui ea requirunt ab alijs, quæ ipsis affatim sunt domi. Et mox, Sunt qui existiment prouerbiũ, Tute lepus es, & pulpamentũ quæris, cum proximo idẽ esse. Dictum est autem à milite glorioso apud Terentiũ in adolescentem Rhodium, qui scorto suo alludebat, ipse ea ætate qua scorti vicibus fungi posset. Donati cõmenta frigidiora mihi videntur, ac vt simplicius, ita verius esse puto ad Græcam parœmiam referre, Δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖς. Corpora quæ natura sunt sicca, salis conspersu exarefacta, cibo fiunt inepta: quidã enim leporem salire aggressus, mustelis exiccatis (τῶν σκελετευθεισῶν γαλῶν) similẽ reddidit, Gal. lib. 3. de alim. facultate. Ἐν λαγῴοις, id est in lepori-
50 nis carnibus viuere dicebantur, qui lautè atq; in delicijs vitam agebant. Aristophanes in Vespis, Sunt, inquit, mille ciuitates, quæ nũc nobis tributũ soluunt. Harũ vnicuiq; si quis imperet vt viginti alat viros, Δύο μυριάδες τῶν δημοτικῶν ἔζων ἐν πᾶσι λαγῴοις, Καὶ στεφάνοισι παντοδαποῖσιν, καὶ πυῷ καὶ πυαρίῳ: sic legendũ, nõ vt Erasmus habet πυαρίτῃ. Versus quem ibidẽ citat tanquã Homeri Erasmus, à Scholiaste non ita citatur: nec hercle Homeri esse videri potest. Aristophanis quidẽ de leporinis verba Suidas etiã adducit. Hoc est, Viginti millia dè populo hominũ viuerẽt in omnibus leporinis, omnigenisq; coronis, & colostris. Rursus in Equitibus, quũ Cleon & aduersarius certatim promittunt lautissimas epulas populo, multis deliciarum generibus nominatis, promittuntur & leporinæ carnes, quasi summæ exquisitæq; deliciæ, Hæc Erasm. Λαγῷα, τὰ τοῦ λαγωοῦ κρέα, id est carnes leporinæ, Suid. Legimus & λαγῷα in Lexicis, eodẽ sensu. Ἐν πᾶσι λαγῴοις apud Aristophanẽ: hoc est, [illegible], Varin. Ἐν πᾶσι λαγῴοις, id est omnib. leporibus (errat pro leporibus enim vltima circumflectẽda esset) hoc est in car-
60 nibus leporũ, id est in omnifariam bonis ac delicijs, Cæl. Ἔπειτα φέρε τὰς κίχλας, καὶ τῶν λαγῴων πολλά, Aristoph. in Pace. [illegible] κρατῆρα πεπληρωμένον τῶν λαγῴων κρεῶν, &c. apud Varinũ citatur. Archestratus Opsodædalus apud Athenæũ lib. 9. de optimo leporis appatatu scribẽs, maximè probat carnẽ eius parũ assam, & modicè crudam adhuc, necdũ sanguineo humore prorsus priuatam, sine alijs condimentis sale tantum aspersam, calidam statim à veru cõuiuis apponi. Sed præstat versus ipsius (quãuis duo postremi obscuri sint) recitare, si quis forte etiã plura inde colligat.

Τοῦ δὲ λαγὼ πολλαί τε ὁδοὶ πολλαί τε θέσεις [illegible]
[illegible]
Μικρὸν [illegible]
[illegible]
Καὶ κατάλοιπα λίαν, [illegible]
70 [illegible] δασύποδας

Σὺ δ' [illegible]
Θερμόν, ἁπλῶς [illegible]
[illegible]
[illegible]

Apud eundem Alcæi versus legimus de lepore condiendo.
Οὓς ἐὰν [illegible] ex quibus conijcio,

trito

posterior tamẽ pars
trito coriandro cum sale leporinam aspergi solitam. Leporem assum recte conuiuis appones: Platina.
melior habetur. Anteriorem nõ iniuria in piperato vel laridario coques. Eadẽ est & de cuniculo coctura, Platina.
Et leporum auulsos, vt multò suauius armos, Quàm si cum lumbis quis edat. Horat. Serm. 2. 8. Quia in clunibus
(inquit Acron) habetur aliquid tetri odoris & saporis minus iucundi. His adijciam quæcunq; de leporis appara-
tu legimus apud Apicium lib. 8. In leporem madidum: In aqua præcoquitur modicè, deinde compositum in pati-
na, ac coquitur oleo in furno: & cũ propè sit coctus, ex alio oleo pertangito, & de cõditura infra scripta: Teres pi-
per, satureiam, cepam, rutam, apij semen: liquamẽ, laser, vinum, & modicũ olei: aliquoties versatur: in ipsa per co-
quitur cõditura. Item alia ad eam impensam: Cum propè tolli debeat, teres piper, dactylum, laser, vuam passam,
caræanum, liquamen, oleum suffundes, & cum bullierit, piper asperges & inferes. In leporem farsum. Nucleos in-
tegros, amygdala, nuces iuglandes concisas, piperis grana solida: pulpam de ipso lepore & ouis fractis: obligatur
de omento porcino in furno. Sic iterũ impensam facies: Rutam, piper satis, cepam, satureiam, dactylos: liquamẽ,
caræanum vel conditum: bulliat donec spisset, & sic perfunditur: sed lepus in piperato, liquamine & lasere maneat.
Ius album in assum leporem: Piper ligusticum, cuminum, apij semẽ, oui duri medium, trituram colliges & facies
globum ex ea. In cacabulo coques liquamen, vinum, oleum, acetum modicè, cepullam concisam: postea globum
condimentorũ mittes, & agitabis origano vel satureia: si opus fuerit, amylas. Aliter leporẽ ex suo iure: Leporem
curas, exossas, ornas, mittes in cacabum: adijcies oleum, liquamen, locturam, fasciculum porri, coriandrum, ane-
thum: dum coquitur, adijcies in mortarium piper, ligusticum, cuminũ, coriandri semen, laseris radicem, cepam
aridam, mentham, rutam, apij semẽ, fricabis: suffundes liquamen, adijcies mel, ius de suo sibi: defruto, aceto tem-
perabis, facies vt ferueat, cum ferbuerit, amylo obligabis exornas. ius perfundes, piper asperges & inferes. Lepus
Passenianus: Leporẽ curas, exossas, extensum ornas, suspendes ad fumum: cũ colorauerit, facies vt dimidia coctu-
ra coquatur: lauas, asperges salem, mellem œnogaro tanges: adijcies in mortarium piper, ligusticum, fricabis, suf-
fundes liquamen, vinum, & liquamine temperabis in cacabum adijcies oleum modicũ: facies vt ferueat, cũ fer-
buerit amylo obligas, leporem assum à dorso tangis, piper aspergis & inferes. Lepus isiciatus: Eadẽ coctura con-
dies pulpam, nucleos infusos admisces, omento teges, & charta colliges lacinias & surclas. In leporẽ farsilem: Le-
porem curas, ornas quadratum imponis: adijcies in mortarium piper, ligusticum, origanum: suffundes liquamẽ,
adijcies iocinora gallinarũ cocta, cerebella cocta, pulpam concisam, oua cruda tria: liquamine temperabis: omen-
to teges & charta colliges lacinias, & surclas: lento igni subassas, adijcies in mortarium piper, ligusticum, fricabis:
suffundes liquamen, vino & liquamine temperabis. facies vt ferueat, cum ferbuerit, amylo obligas, & leporẽ sub-
assatum perfundes, piper asperges & inferes. Aliter leporem elixum: Ornas, adijcies in lancem oleum, liquamen,
acetum, passum, cepam concides & rutam viridem, thymum subcultratum, & sic apponis. Leporis cõditura: Te-
ritur piper, ruta, cepulla & iecur leporis, liquamen, caræanum, passum, olei modicum, amylum cũ bullijt. In lepo-
rem sicco sparsum, & hunc præcondies sicut hœdum Tarpeianum, antequã coquatur, ornatus suitur: piper, rutã,
satureiam, cepam, thymum modicũ, liquamine colluis: postea in furnum mittes, coques: & impensam talem cir-
cumsparges: piperis semunciam, rutam, cepam, satureiam, dactylos quatuor. Vuam passam: ius, cũ coloratur, su-
perfundes in patellam vinum, oleum, liquamẽ, caræanum: frequenter tangitur, vt condituram suam omnẽ tollat,
postea ex pipere sicco in disco sumitur. Aliter leporem conditum: Coques ex vino, liquamine, aqua, sinape modi-
cum, anetho, porro cum capillo suo, cum se coxerit, condies: piper, satureiam, cepe rotundũ, dactylos, damascena
duo: vinum, liquamen, caræanum, oleum modicè, stringatur amylo: modicũ bulliat, conditur lepus. in patina per-
funditur, Hucusq; Apicius. Leporum & ceruorum sanguis nõ coitu firmiore spissari solet vt cæterorũ, sed flui-
do, quale lac est, quod sine coagulo sponte coierit, Aristoteles. Sed de sanguinis leporini natura nõnihil & hoc in
capite ex Manardo, & supra in B dictum est. Non pauci pro alimento habent sanguinẽ leporis, gallinarum & ca-
prarum: leporis quidẽ & gallinarum complures etiam eorũ qui vrbes incolunt, Galenus de simpl. 10. 4. Idem ali-
bi, vt Manardus citat, leporinum sanguinem dulcem ac sapidum esse scribit, ita vt dulcedine & cõcoctionis faci-
litate sanguinẽ auium superet. Mimarcis (μίμαρκις vel μίμαρκυς, vt Suidas habet. quod non probo) propriè quidẽ
est chorda leporina (μίμαρκυς χορδὴ, Hesych. & Varinus) ex intestinis: sed vsurpatur etiam de sue. Aliter, Mimarcis,
apparatus quidam è ventre vel intestinis, vel [illegible] ius vel edulium variè conditũ, ex sanguine leporino & inte-
stinis, Suidas & Varin. Μιμάρκυς, λαγωοῦ χορδή. Hesych. Et rursus, Μίμαρκυς, venter & intestina victimę (ἱερεῖα: hie-
rion aliqui per excellẽtiam interpretantur bouem, Varinus alij ouem) cum sanguine apparata præcipuè verò ex
lepore hoc apparatu vtebantur, interdũ etiam de sue. Pherecrates per lusum de asino etiã hac voce vtitur. Sed ex
diuersis istis scribendi modis, μίμαρκυς, vt ego iudico, tantum probari debet, quo modo apud Varinũ & Pollucem
habetur. Μίμαρκυς, inquit Pollux, venter & intestina sunt cum sanguine apparata. maximè quidẽ leporum: quod
vero ius nigrum vocatur, cibarium est Laconibus vsitatum, quod alio nomine αἱματία (apud Varinum in ζωμὸς,
αἱματία oxytonum scribitur) vocatur. Hæmatian Latinè forsan dixeris sanguiculum: nam hœdi sanguinem in ci-
bum formatum sanguiculum vocari Plinius tradit. Iuris nigri Laconici Plutarchus etiam in vita Lycurgi memi-
nit: est autem idem aut simile cibarium quod nostri ex sanguine & extis aut visceribus leporis parant, & piperatũ
vocant *pfeffer*, cui & color niger adest. Αἱματία, μέλας ζωμός, Varinus: sed hoc modo scribi non placet. Αἱματία, ἀλ-
λαντία. Idem, & Hesychius, intestinum sanguine fartum intelligo, *ein bluotwurst*. Sic etiam è sanguine & intestinis
thynni, iuris vel gari genus fit, quod αἱμάτιον vocari quidã in Lexico Græcolatino annotauit. Ex sanguine & ioci-
nore & pulmonib. leporinis minutal, vt Apicius præscribit 8. 8. Adijcies in cacabum liquamen & oleum, cocturã:
porrum & coriandrum minutatim concides: iocinora & pulmones in cacabum mittes, cũ cocta fuerint, teres pi-
per, cuminum, coriandrum, laseris radicem, mentham rutam, pulegium: suffundes acetũ, adijcies iocinora lepo-
rum & sanguinem, teres, adijcies mel, ius de suo sibi, aceto temperabis. Exinanies in cacabum, pulmones leporũ
minutatim concisos in eundem cacabum mittes, facies vt ferueat, cum ferbuerit, amylo obligas piper asperges &
inferes. Hoc quoq; nuper institutum est. vt lepores saginarentur, cum exceptos è leporario quodam in caueis
& loco clauso satiant (faciant) pingues, Varro, & ex eo repetens Macrobius in Saturn. lib. 3. 13. Nunquam mul-
tum pinguescit lepus, sed quando sub tectis nutritur & non mouetur, aliquando ren eius dexter sepo operitur, &
tunc moritur, Albert. Quædam non pinguescunt vt lepus & perdix, Hermol.

Erasmus in prouerbio, Leporem non edit: Antiquitus inquit, superstitiosè creditum est, esu leporinæ pulpæ
conciliari formam. Vnde extat iocus Martialis in Gelliam lib. 5. quę misso lepore addebat ex vulgata opinione ad
muneris commendationẽ, Formosus septem Marce diebus eris. Id Poëta in ipsam torquens, quæ deformis esset:

Si me-

Si me non fallis, inquit, si verum lux mea dicis, Edisti nunquam Gellia tu leporē. Plinius scribit [illegible]
sumptum gratiā corporis in septem dies conseruare. Lampridius scribit poëtam quendam in Alexandrum Seue-
rum quod quotidie vesceretur leporinā, ita lusisse: Pulchrum quod vides esse nostrū regem, (Calcagninus [illegible]
[illegible], vt carminis rationi consuleret: Pulchrum quod video ducem esse nostrum, Quem Syrum sua protulit [illegible]
[illegible] Quem Syrum sua detulit propago, Venatus facit & lepus comesus, Ex quo continuum capit lepôrem. Hos
[illegible] quidam ex amicis ad Alexandrum detulisset, respondisse fertur in hanc sententiam: Pulchrum quod
putas esse v[illegible]strum regem Vulgari miserande de fabella, Si verum putas esse, non irascor. Tantum tu comedas
velim lepusculos, Vt fias animi malis repulsis Pulcher, ne inuideas liuore mentis. Si videris lector, inquit Eras-
mus, parum obseruatas metri leges, memineris imperatorem scripsisse, cuius est præscribere leges, nō parêre. Sed
non animaduertit Erasmus quod Lampridius refert imperatorem Græcis versibus respondisse, vnde superiores
ab ipso Lampridio vel alio quopiam transl[illegible]tos apparet. Somniosos fieri lepore sumpto in cibis Cato arbitratur,
vulgus & gratiam corpori nouem (septem potius, Martiale teste) dies friuolo ioco, cui tamen aliqua debeat sub-
esse causa in tanta persuasione, Plin. 28.19. vbi Hermolaus, Somniosos quidem ex leporina fieri adhuc vulgò cre-
ditur: vetus tamē lectio erat somnos, non somniosos. Cur vulgò recepta sit opinio apud veteres (inquit Cælius
Calcagninus epistolicarum quæstionū lib. 1) eos formosos diebus aliquot fore qui lepore vescerentur: nonnulli
rationem afferre conati sunt, quòd id pulpamentū vi polleat extergendi bilem atram, atq; ita animos exhilaran-
di. At ego hoc quicquid est vulgò assertum, ex vi vocabuli tractum puto. In vocibus enim antiquitas religionem
& auspiciorum obseruationem magna parte constare dixit. Hinc in delectu censuq; faciundo primi Valerius,
Saluius, Staterius nominabantur. Non secus igitur eos lepidos fieri, lepôremq; mutuari crediderunt, qui lepore
vterentur. Leporem (inquit Cælius Rhodiginus) Græci amoribus sacrum fabulantur, ducto argumento ex ety-
mi ratione: quoniam illorum lingua [illegible] dicitur [illegible] autem, id est amores, à verbo [illegible] vtroq; vi-
sum significante. Vnde forsan prorepsit sententia, formosos fieri diebus aliquot leporina vescentes carne. Lepo-
res calculos comminuunt commanducati, Alex. benedictus.

G.

Leporinus cinis cum oleo myrteo capitis dolores sedat, Plin. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle, Idē.
Lepus viuus vstus ad tussim, apud Nic. Myrepsum 60. Lepus in farinam furno reductus mane ex vino Cretico
propinatus quartanas sanare dicitur, Obscurus. Lep. integri combusti cinis confert contra calculum, Ras. & Al-
bert. Leporis sanguinem & pellem totam in olla cruda combures, vt in cinerem cōuertatur, & in aqua calida po-
tui dabis cochlearium vnum ieiuno, mox deliquescet lapis & eijcietur foras. Hoc experimentū nos ipsi fecimus.
Ne dubites. Hoc facies experimentum, mittes in aquam cochlearium pulueris, illuc pones lapidem qualē volue-
ris, statim deliquescet, vt mireris virtutē, Sextus. Pellem leporis recentem (vt Marcellus docet) in olla munda, vel
tegula, ita cum lana sua combures, vt in tenuissimum puluerem redigere possis, quē cribratum in vase nitido ser-
uabis: inde cū opus fuerit tria cochlearia in potione dabis bibenda, quę res siue calculos, siue vesicæ dolores con-
tinuò compescit: sed multò potentius erit remedium, si leporem viuum in olla noua claudas, & gypso omnia spi-
ramentá vasis obstruas, & in furno vsq; ad fauillam tenuissimam cremes, tritamq; & cribratā recondas, atq; inde
certas mensuras in potione vini offeras calculosis, & qui sanguinem mingunt, mirè eos sanabis. Leporis integri
combusti cinis confert aduersus calculum renum Rasis & Albertus. Leporis catulus vtero excisus in olla vritur
aduersus calculum, Hieron. Tragus non citato authore. Pharmacum simplex ad calculosos, cui Marcianus testi-
monium præbet, medicus Apher: Leporis pellem in ollulam conijce, & in furnum demitte, atq; vbi vsta fuerit vt
probè conteri possit, acceptam tere, & ex ipsa cochlearium vnum cum vino, ieiunis in solij calidæ aquæ insessu
præbe. Si verò velis experimentum pharmaci ipsius accipere, ex eo in vinum conijce, & cōtectum per paucas ho-
ras sine, & in grumos lapis dissoluetur, Aetius 11.9 de calculo vesicæ scribēs. Antidotus ad calculosos valde bona,
apud Nicolaum Alexandrinum interprete Fuchsio. Recipe leporem viuum, ipsumq; iugulato, ac sanguinē eius
olla noua excipito: dein detracta quoq; eius pelle integram vnà cum sanguine in vasculum immitte luto oblitū,
& operculo contectum: crematoq;, donec pellis vnà cum sanguine in cinerem redigatur. Amoto subinde oper-
culo, pellis sanguinisq; cinere accepto & læuigato, cochlearium vnum ex mero tepido dato, est præclara. Bartolo-
mæus Montagnana in Antidotario suo vbi medicamenta vsu à se cognita recenset, electuarium de lepore com-
busto describit, admiscet tamen etiam Iudaicum lapidem, & in spongijs repertos & lithontribon electuarium à
Nicolao descriptum, &c. Et rursus in electuario ad frangendum vesicæ calculum, inter alia leporem crematum
adijcit. In Germanico quodam libello empirico manuscripto medicamentum reperio huiusmodi. Si venter tor-
mina sentiat, & contrahatur, & calculi renum infestēt: balneum parabis in solio aquæ, in qua decoxeris maluam,
chamæmalum, sium alterum & cepas: Sumes etiam per interualla cum pane tosto puluerem ex cremato lepore,
capite & intestinis abiectis. Ad stranguriam, R. pulueris leporis vsti vnc. 1. Da cū liquore diuretico mane & sero,
Ex thesauro pauperum. Audiui à quodam religioso quod cinis lepreconum (lepusculos intelligo) lactentium
sumptus 9. diebus ieiuno stomacho consolidat firmiter crepaturam etiam antiquam, Author additionū ad breu.
Arnold. Lepus integer exenteratus in olla lutata redigatur in puluerem in furno: hoc audio multos dissenteri-
cos liberatos circa Lausanam. Ad calculum verò aliqui accipiūt tantum pellem, sanguinem & musculos, & lapi-
des cancrorum deinde addunt.

Indumentum ex pellibus leporum, corpora senum & iuuenum corroborat, Filius Zor apud R. Mosen. Auis
cuculus leporina pelle adalligatus somnos efficit, Plinius. Si equus posterioribus pedibus anteriores forte feriat
ac lædat, attactionem vocant [illegible] venam statim supra suffraginem circa malleolos [illegible] incidunt,
& leporinam pellem in vino calefactam imponunt aliqui. Pellis leporis recens imposita phymata [illegible], vel si licea
madefacta fuerit, Amatus.

Leporinus sanguis si calidus illinatur, ephelidas (id est asperam & discolorem cutem ab afflatu Solis) [illegible] Marcel.
Verg. Ruellius simpliciter vitia cutis in facie vertit) vitiligines & lentigines sanat, Diosc. 2.18. [illegible] cali-
dus illitus ephelidas & lentigines emēdat. Sed vt Celsus docet, interpositis plurib. horis mane eluēdi sunt loci illi-
ti, oleoq; leniter vngēdi. Leporis sanguis lētigines de facie pellit punctus, Sext. Et Serenus ad lētigines, Cygnæas
adipes hilari misceto Lyæo. Omne malū ꝓpere maculoso ex ore fugabis, Sanguine vel leporis mero, delabitur o-
mnis. Sang. lep. calidus superponitur morpheæ & panno, Auicenna in capite de sanguine. nā in capite de lepore,
panno tantum legitur: reddant autem Arabes fere pannū pro ephelide Græcorum, interdū pro sugillatis: aliqui

etiam ineptè pannum in panariciam conuertũt, quæ vox à paronychia barbaris detorta est. Ineptissimè Blondus; Sang. lep. inquit velamẽ oculorũ (pannum barbaram vocẽ sic interpretatus) abstergit. Si maculæ nigræ, vmbrosæ cum sang. lep. vngantur, remouentur, Rasis & Albert. Orno cutim, produco pilos, & sedo podagram, Sanguine si fuerint membra peruncta meo, Io. Vrsinus in lepore ex Kiranide. Sed alij cinerem capitis, vel ventrẽ cum intestinis vstum, pilorũ in capite defluuium emendare aiunt: sanguini eandẽ vim nemo attribuit, Marcellus quidẽ contrariam. Pilos, inquit, oculis molestos diligentissime velle, atq; eorũ loca hircino sanguine recenti, aut leporis, aut vespertilionis inlines. Sanguinẽ leporis magi illinunt, vbi euulsos pilos renasci nolunt, Plinius, si bene memini. Hirci, capræ, leporis & cerui sanguis, dysenterias & cœliacorũ profluuia sistit, si frixus (inassatus) in sartagine statim sumatur: in vino potus cõtra toxica efficax est. Dioscorides. Sanguis leporis frixus confert dysenteriæ & apostemati intestinorũ, & solutioni antiquæ: & venenum sagittæ aufert, Auicenna. Sanguine leporis apostemata calida citò maturãtur, Idẽ in capite de sanguine. Et rursus ibidẽ, Calidus linitur super apostemata calida & lenia: quæ vires etiã hircino adscribuntur ab eo. Elephantiacis locis post balneum cũ varijs rebus calidis & abstergentibus illinitur sanguis leporinus, Epiphanius empiricus. Leporis sanguis recens defusus, & cũ polenta coctus, & datus dysenterico, illico ventris profluuium sistet, Marcellus. Aluum sistit coagulũ leporis, & cæt. alij per se leporis sanguine cõtenti sunt lacte cocto, Plin. Sanguis leporis quomodo ad conceptũ faciat, vide infra in medicinis ex vulua leporis. De carne leporina etiam quod ad vires in medendo dictũ est nonnihil præcedẽti capite. Leporina caro calida est & sicca: assa vtilis est vlceribus intestinorũ, Auicen. Desiccat & nõ attenuat, & ideo prodest intestinis dolentibus, & ventrem sistit fluentẽ, & vlcera intestinorũ sanat, Rasis & Albert. Calculũ frangit, Filius Zor apud R. Mosen. Si cum oleo frigatur, & inde fiat clyster, ventris profluuiũ & vlcera intestinorũ curantur, Albert. Si assa in furno vel sartagine edatur, idem efficit Rasis & Albert. Carnis eius ius siue decoctum podagricos & arthriticos iuuat, eadẽ ferè efficacia, qua decoctum vulpis, Auicenna. Pingue leporinũ empirici, quorũ libellos vidi Germanicos adhibere solent, vbi quid infixum corpori extrahendũ est. Aliqui flores fabarũ & leporis pingue tundendo miscent, imponuntq; spinis extrahendis. Si clauus plantæ pedis infixus hæret. Cancrum crudum cum pinguedine leporis contusum, loco saucio impone: parti verò ex aduerso respondenti, tres aut quatuor fabaceos flores superilligato: per diem & noctem finito, sanabitur. Telum equo infixũ extrahes, illigato vulneri medicamento ex duobus cancris cum pingui leporino tusis. De axungia leporis (inquit Io. Andreas à Croaria in epistola ad Gesnerũ) vertici mulieris applicanda iam antea ad te scripseram, quę non secundinas modò sed fœtum mortuum expellere multis expertos audiui, ipse tamen nunquam probaui. Hæc ille. Leporis pilorũ cinis sanguinem sistit, Plin. Pilos sub ventre viuo lepori candidos velles, & seruabis, & cum vsus exegerit intortos naribus fluentibus fulcies, Marcellus. Leporinæ lanæ exustæ cinis cũ oleo myrtino & felle taurino & alumine trito miscetur, tepefactumq; medicamen inlitum ad fluentes capillos admodũ prodest, Marcellus. Leporis pilorum cinis cum melle decoctus, intestinorũ vitijs magnopere prodest, Plin. Pilos leporinos adiecto melle comprehẽdes, atq; inde globulos paruulos facies: hi singuli sæpius glutiti, intestina quamuis perniciose rupta, certa coniunctione cõnectunt, Marcel. Et rursus, Ad intestina rupta, leporinum stercus, atq; etiam pili vel lana eius de subuentrili cũ melle decocta ad magnitudinem fabæ glutienda frequenter data, quamuis perniciose ruptis intestinis celeriter medetur, ita vt etiam tenuiora quæ fuerint disrupta glutinet: sed assiduè hoc medicamine vtendũ est, donec periculum omne tollatur, Marcellus. Pilos leporis minutissimè incisos aliqui miscent alijs medicamentis intra corpus sumendis contra ramicem, Arnoldus. Pili leporis suffiti extrahunt pulmonibus difficiles excreationes, Plin. Stercoris caprini pilulas & leporis pilos, pinguedine phocę subacta suffito, Hippocrates de natura muliebri inter remedia ad menses ciendos & secundas euocandas. Et rursus ibidẽ inter subdititia medicamenta ad eosdem, vt apparet, vsus: Cucumeris syluestris semen, & testam combustam, vino subactam, cũ pilis leporinis in lana subdito. Si ex partu os vterorum fuerit exulceratum, florem rosarum tritum & vino imbutum in pilis leporinis apponito & acerbis colluito, Hippocrates de natura muliebri. Et rursus ibidem, Si vlceratum fuerit os vterorum aut inflammatũ, myrrham & adipem anserinum & cerã albam, & thus, in leporis pilis, qui sub ventre sunt, misceto ac terito, & in lana mollissima apponito. Si vterus puerperæ prociderit, sepiæ testam tusam & vino imbutam cum leporinis pilis lana excipe, & apponendum præbe, Idem lib. de superfæt. Si ex partu crus ab vteris claudum factum fuerit, & exurgere non poterit: Semen hyoscyami chemæ mensura in vino nigro ad triduum bibat: si verò mente percellatur ipsa bibens, lactis asinini poculum bibendum dato, deinde pharmacum à quo pituita purgatur: ex sandaracha autẽ & cerato & pilis leporis, per triduum suffitus fiat, Ibidem. Suffitui cuidam ad conceptum promouendum Aëtius 16.34. pilos leporinos admiscet. Si pedes adusti sint frigore, leporini pili cinis remedio est, Plin.

Lep caput exustum & cũ adipe vrsino aut aceto illitũ, alopeciarum inanitatibus medetur, Diosc. Leporis totũ caput quidã comburens, vtebatur eo ad alopecias cũ adipe vrsino, Galen. de simpl. 11. 6. Combustum cũ seuo vrsino, & vt cataplasma adhibitũ, alopecias emendat, Auicenna. Vstum tritumq; cum aceto, alopeciam illitum curat, Rasis & Albert. Vsto eo (cinere eius) quidã curant alopeciam, Serapion ex Dioscoride, & Auicenna. Neruorum tremori, item amissioni motus membrorũ atq; etiam sensus, confert comestio capitũ leporis, Incert. Cinis de capite leporis propriè marini, valet ad alopeciam, Auicenna: sed hoc echinis magis conuenit. Dentes à dolore præseruantia: Lunam succidã linteolo illigatã terito, adiecta deinde tertia salis portione, terito omnia simul, & perfricato hoc puluere dentes. Idẽ prẽstat puluis vsti contritiq; capitis leporis, Gal. Eup. 1. 65. Dasypodis caput vstum cũ fœniculo quàm albissimo & sepiæ tritis ossibus admiscens, vtere ad dealbandos dentes aliaq; eorũ vitia sananda, Gal. Eup. 2. 12. Ex leporis capite & muribus vstis Indicum medicamentũ, ad dentes purgãdos, &c. Hippoc. Capitis leporis cinis dentifriciũ est, adiectoq; nardo mulcet graueolentiam oris: aliqui murinorũ capitum cinerẽ miscuisse malunt, Plin. Capitis leporis exusti cinis cũ nardo vel cum melle impositus lenit graueolentia oris vlcera, Marc. Cerebella leporis & cuniculi cõtra venena plurimum posse aiunt, Plat. Corda animalium non sunt facilia concoctu: itẽ cerebra. Cor tamẽ cerui: & cerebrum leporis aut cuniculi sumpta prosunt propter virtutem theriacalem, Arnold. de conser. sanit. Cerebrum leporis in confortatione memoriæ & eius reparatione, maximam vim probatur habere, Abyzoar. Terrestris leporis inassatum cerebrum manditur, iuuandis tremoribus qui valetudine contracti sunt Dioscorides interprete Ruellio.

Marcell. Verg. τρόμους τοὺς ἐκ πάθους γινομένους, interpretatur tremores qui ex mala corporis affectione aliqua fiũt: & reprehẽdit Hermolaum Barbarũ qui vertit tremores qui in morborũ accessionibus contingũt. Videtur enim, inquit, de his tremorib. intellexisse, q in febris accessione cũ frigore nos torquẽt: atqui febrium cũ algore tremores Græci

res Græci propria voce [illegible] appellant. Habet sæpè omnis tremor vniuersalem ex infirmitate neruorum causam,
quod senectus apertè ostendit: priuatim verò plures & diuersas alias, frigidius naturæ temperamentum. frigidæ
aquæ nimium & importunum potum, frigidi & glutinosi humoris abundantiã, & si quæ aliæ huiuscemodi sunt.
Omnibus his tremoribus, aut illis saltem quibus natura potestateq; sua conueniat, tostum leporis cerebrum iu-
dicio nostro mederi Dioscorides ait: Persuasitq; id facile Paul. Aegineta, qui lib.3.cap. quo de tremoribus in vni-
uersum agit, cum multa de febrium tremoribus docuisset, statim subiecit: Simpliciter autem trementibus pro-
sunt, in potu castoreum, & leporis in cibo cerebrum, &c. manifesta inter febrium & aliarum affectionum tremo-
res diuisione, Hæc Marcellus Vergilius: in quibus nos quoq; sententiam eius approbamus: non item in eo quod
coniicit fieri posse vt nõ [illegible] ndum sit, vt intelligamus tremores qui ex crassis glutinosisq; hu-
moribus fiunt. Nam Arabes quoq; [illegible] legerunt, vt ex subiectis eorum verbis apparet. Cerebrum leporis assa-
tum confert tremori accidẽti in successione ægritudinis, Auicenna. Si asso capite cerebrum edatur, aduersus tre-
morem ex infirmitatibus prouenientem opitulatur, Rasis & Albertus. Confert tremori qui accidit post ægritu-
dines, Serapio ex Dioscoride. Leporis cerebrum ex vino potum, tremores membrorum sanat, Sextus. Assum in
cibo trementibus membris auxiliari, Blondus experimento se deprehendisse scribit. Apud Galenum de simplici-
bus lib.11.cap.6 pro [illegible] corruptè legitur [illegible] quod miror interpretes non animaduertisse. Aliqui, inquit,
etiam aduersus timores (lege, tremores) cerebrum leporis in cibo auxiliari prodiderunt. Si edatur de capite le-
poris, quantum eius edendo est, medetur aduersus tremorem: ego quidem experientia didici vtilem esse hunc ci-
bum dormitationi (torpori) & paralysi, Filius Zor apud R. Mosen. Cerebrum inassatum, manditur (vt dictum
est) iuuandis tremoribus: idem affrictu aut cibo facilem infantibus dentitionem præstat, Dioscorides: videtur
autem in hũc quoq; vsum assari vel torreri debere. Ex cerebro leporis cocto si gingiuas infantibus defrices den-
tes sine dolore crescent, Sextus. Mundantur (fricantur) cerebro leporis gingiuæ, sic dentes citò & facile ac sine
dolore prodeunt, Auicenna. Cerebrum leporis attritum & esum vtile esse didicimus pueris dentientibus, capite
videlicet toto elixo, vt ego facere soleo. Non tamen eximia vis eius est, sed similis melli & butyro, & alijs quæ ad
dentientes pueros conueniunt, Galenus. Paulus Aegineta lib.1. docet inflammatis infantium ex dentitione gin-
giuis, nihil esse dandum, quod multo & difficili conatu commanducandum sit: tum digitis palpandas gingiuas,
gallinaceorumq; adipe aut leporis cerebro molliendas esse. Lacte caprino vel cerebro leporum perunctæ gingi-
uæ, faciles dentitiones faciunt. Plin. Serenus Samonicus legit lacte caprino cum cerebro leporino, &c. sic enim
scribit, Aut teneris cerebrum gingiuis illine porci, Aut leporis niueum bibitur cum lacte caprino. Leporis cere-
brum in vino vtiliter bibitur, eiusq; testiculi tosti salubriter manducãtur ab eo qui vesicæ molestijs laborat. Mar-
cellus. Vrinæ incontinentiam cohibet cerebrum leporinum in vino, vel eiusdem testiculi tosti. Plin. Leporinum
cerebellum ex vino potum. vrinæ incontinentiam refrenat: eiusdem testiculi torrefacti & ex vino poti par reme-
dium submeiulis præstant. Marcellus. Si vrina præter voluntatem vel nimia fluat, Tum leporis cerebrum ex vino
potare decebit, Serenus. Ad mingentes in stragulis, Leporinum cerebrum ex vino propinato, Galenus Eupori-
ston 3.276. Dens leporinus appositus parti vbi dentes alicui dolent, sedat dolorem. Rasis & Albertus. Leporis
ventriculum coctum in sartagine admixto oleo myrtino impone capiti, capillos fluentes continet & cogit cre-
scere Sextus. Leporis ventriculum cum fimo suo, vino vetere lauabis, ita vt sordes ipsæ ibi sint & misceantur: aut
si in ventriculo non inueneris, pilulas de fimo ipsius impares numero tritas cum vino vetere dysenterico dabis
bibendas, Marcellus.

Coagulum Germani vocant *maegle keüm* vel *lip*. Leporino coagulo pares vires habent coagulum hœdi, agni,
hinnuli, dorcadis, capreæ platycerotis, dorci, cerui, vituli & bubali, Dioscorides. Vide in Ceruo G. Coagulum
hinnuli (quidam ineptè pro hinnuli legunt inutile,) leporis, hœdi laudatũ: præcipuum tamen dasypodis, vnius
vtrinq; dentatorum, Plin. sed dasypodem & leporem idem significare vt plurimum, dasypodem tamen aliquan-
do priuatim pro specie quadam leporis quæ cuniculus videtur (vt Gaza vertit apud Aristotelem semel aut iterũ,
vbi dasypodis & lagi coniuncta erant nomina) accipi, quod Plinius non animaduertit supra in A. docuimus. Lau-
dauit & Nicander in Theriacis suis contra venenata leporis coagulum: quo loco interpres eius, authore Nicoon-
te antiquissimo medicinæ authore, primum in coagulis honorem hinnulo tribuit, secundum lepori, tertium ve-
rò agno, contra quàm Dioscorides qui leporino primum ordinem dedit, Marcel. Vergil. Coagulum omne acris
ac digerentis potentiæ est, ac nimirum etiam exiccatoriæ, quod superiora necessariò sequitur. Lac in ventre coa-
gulatum dissoluit. quod & nos (inquit Galenus) non solum in leporino, sed etiam in aliorum animalium omniũ
coagulo experti sumus. Attamen leporinum omnium est præstantissimum: sed & sanguinẽ in ventre concretum
simili modo epotum dissoluit, ac efficacius quidem cæteris, verum nõ solum, quod quibusdam scriptum legitur:
sed & hoc commune est omni coagulo, Hæc Galenus. Auicenna quoq; coagulis omnibus leporinũ præfert. Quò
vetustius coagulum est eò præstantius, Aristoteles. Contra venena ex aceto bibitur, Dioscorides: & Auicenna,
qui theriacam & bezahar ita sumptum contra venena esse scribit: non autem, vt quidam ineptè citant, theriacam
insuper misceri iubet. Contra venena additur antidotis, Plin. Coagulo leporino, inquit idem, ad serpentes vtun-
tur ex aceto, contraq; scorpionem & murem araneum: aiunt autem nõ feriri leporis coagulo perunctos. Ad scor-
pionum & serpentium morsus, Leporinum coagulum cũ vino potui datum, aduersus venena resistit & discutit,
Sextus. Tribus obolis ex vino bibitur contra morsus venenatos, (ad serpentium, vel vt alij viperarum, morsus:
Græcè legitur, [illegible], sed eodem in libro de lepore priuatim agens, Coagulum eius ad [illegible], id
est viperarum morsus peculiariter commendat:) Dioscorides medicamentis ad [illegible] apud Galenum de an-
tid.2. miscetur inter alia Leporis coagulum. Contra pastinacam & omnium marinorum ictus vel morsus coagu-
lum leporis, vel hœdi, vel agni drachmæ pondere ex vino sumitur, Plin. Nicander circa finem theriacorum re-
medium compositum cõtra omnes venenatos ictus ac morsus describens, inijcit illi inter cætera [illegible]
coagulũ leporis. Leporis coagulũ & cuminum miscẽtur marinæ testudinis sanguini ex vino: [illegible] cõtra rube-
tæ venenũ Aëtio. Sanguinẽ in grumos concretum discutit tribus obolis ex vino potũ, Diosc. Leporinũ coagulũ si
cũ aceto ebibatur, sanguinẽ in ventre concretũ dissoluit, ac efficacius quidẽ cæteris verum nõ solũ, quod quibus-
dam scriptũ legitur, sed & aliud quoduis coagulũ Gal. Videtur autẽ, cum in quit, Quod quibusdã scriptum legi-
tur, Dioscoridẽ notare, immeritò tamẽ. Etsi enim Dioscorides leporino hãc vim priuatim attribuit, vt [illegible]
[illegible], id est sanguinẽ concretum dissoluat, trium obolorũ pondere ex vino sumptũ: mox tamẽ diuersorũ anima-
lium, quę paulò ante nominatim recensui, coagula parẽ leporino facultatẽ habere scribit, & omnia auxiliari con-
tra aco-

tra aconitum potu in vino sumpta, & in aceto contra concretum sanguinem. Intelligendum est autem hoc densati concretiúe sanguinis malum in ventriculo factum, quod maximè & periculosissimè à sanguinis taurini calidi adhuc haustu contingit. Coagulum hœdi contra viscum (chamæleonta ixian) & chamæleontem album, & sanguinem taurinum remedio est: contra quem & leporis coagulum ex aceto, Plinius. Eadem sanè vi aconito resistere videtur: nam id quoq; strangulando, vt sanguis & lac concreta, venenum est. Coagulum leporinum vel hinnuli contra aconitum datur ex vino, Nicander. Contra venena ex aceto bibitur, præsertim aduersus concretum (in ventriculo) lac, Dioscor. Et alibi, Cōtra lactis coagulati pericula auxiliatur coagulum omne, maximè verò leporinum, quod ex aceto bibere sæpius cogimus. Lac in ventre coagulatum dissoluit (scilicet cū aceto potum) quod certe & nos experti sumus, non solum in leporino, sed etiam in aliorum animalium omnium coagulo: attamē leporinum omnium est præstantissimum, Galen. Idem fortassis Auicenna scripsit, quod ab interprete (vt quidam citant: in meo enim exemplari non reperio) hunc in modum deprauatum videtur: Coagulum leporinum cum aceto lac in mulierum mammis coagulatum dissoluit: quanquam fortassis ea quæ pota coagulatum in ventriculo lac dissoluunt, lactis etiam in mamillis grumos dissoluere posse videntur, extrinsecus applicata. Arundines & tela, quæq; alia extrahenda sunt corpori, cuocant cochleæ ex his quæ gregatim folia sectantur contusæ impositæq; cum testis: & eæ quæ manduntur exemptæ testis, sed cum leporis coagulo efficacissimè, Plinius. Et rursus spinæ ac similia corpori extrahuntur, coagulo quocunq;, sed maximè leporis, cum thuris polline & oleo aut cum visci pari pondere, aut cum propoli. Et similiter Marcellus, Cuiuscunq; animalis coagulum, maximè leporis, cum pari pondere thuris vel visci impositum, permanere in corpore quæ calcata sunt, non sinit. Et alibi, Ad ea quæ calcata erunt, & ea quæ corpori inhæserint, extrahenda, leporis coagulum cum malua tritum impositumq;, potēter opitulabitur. Sanguinem sistit coagulum ceruinum ex aceto, item leporis, Plinius. Sic & Marcellus, Coagulum ceruinum deglutitum sanguinem ex intimis profluentem facile stringit: idē facit & coagulum leporis. Sanguinem è pectore educentes quomodo iuuet paulò post dicemus. Vlcus etiā annosum coalescet, si inducas leporis aspersa coagula vino, Serenus. Strumis exulceratis duntaxat coag. lep. è vino in linteolo imponitur, Plinius. Carcinomata curat coagulum leporinū cum pari pondere capparis aspersum vino, Plinius: (vtrunq; vino aspersum vnà teritur, & sic adponitur, Marcellus.) Aduersus quartanam, magi fimi bubuli cinere consperso puerorum vrina illinunt digitos pedum, manibusq; leporis cor adalligant, coagulum ante accessionem propinant, Plinius. Aut leporis tepidi (aliàs, timidi) diluta coagula trade, Serenus ad quartanam. Coagulum leporinum comitiales iuuat, Dioscorides In comitiali morbo dantur coagula leporis, Plinius: (item pulmo vel cor eiusdē, eo quem mox declarabimus modo. Lep. coagulum comitialem morbum, si cum aceto ebibatur, sanare proditum est, Galenus & Auicenna. Parum olei leporis coagulo infundito, & pilulas facito, ex quibus modò vnā, modò duas præbeto, Galenus Euporiston 2.3. Coag. lep. miscetur etiam antidoto Iuliani, medicamento ad calculum & comitiales, &c. destinato, Apud Aetium. Ictericis leporis coagulum cum meraco ad dies 5. vel 6. præbeto, Galenus ex Archigene. Si grauitas sit audiendi, laudant coag. lep. tertia denarij parte, dimidiaq; sagapeni in Aminæo vino, Plin. Ad auriū dolorem, Lep. coag auriculæ infunditur, Sextus: Sed legendū videtur, dentiū, non aurium, ex Plinio, vt sequitur: Leporina coagula per autē infusa contra dolores dentium efficacia sunt, Plin. Idem 24.1c. de Erasistrato, Ederæ acinos quinq; tritos in rosaceo oleo, calefactosq; in cortice Punici, instillauit dentiū dolori à contraria aure. Lep. coag. reiectionibus à pectore auxiliatur trioboli pondere ex vino, *Dioscorides*: Intelligidæ sunt autem sanguinis reiectiones: nam Græcè legitur, πρὸς τὰς αἵματος ἀναγωγὰς τὰς ἐκ θώρακος, vt vox αἵματος ad vtrunque pertineat. Marcellus Vergilius imperitè difficiles pectoris excreationes reddidit. Quoduis coagulū resoluit sanguinem coagulatum in pulmone, Auicenna: eadem scilicet vi qua in ventriculo. Quidā sanguinis ex thorace reiectiones lep coag. epotum supprimere prodiderunt: Cæterum nec alium quempiam eo vsum noui nec ipse sum ausus acri vti remedio ad affectum astrictione egentem, Galen. Apparet sanè notari ab ipso Dioscoridem præcipuè, qui tamen non sisti hoc remedio sanguinis eductionem, sed simpliciter iuuari scripsit: id quod verisimile est. Duplex equidem, cum sanguis è thorace fluit in pulmones & arterias asperas, periculum est, alterum commune, ne nimio fluxu vires exhauriantur, itaque opus est sistere: alterum, ne extra vasa sua profusus sanguis in arctis illis meatibus condensatus hæreat, ita vt nec ipse educi possit, & sanguinis deinceps fluentis viam impediat, vnde suffocationis periculum: hîc grumos dissoluentibus remedijs opus est, quale præcipuum est coagulum: aliqui vtraq; miscent, vt Plinius his verbis: Sanguinem expuentes coagulum leporinum tertia parte denarij cum terra Samia & vino myrteo potum sanat. Medici certe eruditi, si sanguis è pulmonibus reijciatur (quod colligitur ex eo, si ater & in grumum concretus cum tussi etiam & dolore partis affectæ reijcitur) primum poscam dilutam & tepidā exhibendam præcipiunt, vt si quis sanguinis grumus in viscere hæreat, inde dissolutus eijciatur: neq; quicquam obstat (inquiunt) bis & ter in tribus horis hanc potionem iterare. Post hoc demum medicamenta adstringentia & emplastica adhiben. Cæterum cum cœliacis quoq; & dysentericis & fœminis fluxione vuluæ laborantibus vtile prædicetur à Dioscoride & alijs coagulum, præcipuè leporinū: apparet illos credidisse sistendi omnino aliquam ei facultatem inesse: & verisimile est sicut extrinsecus liquores quidam, vt lac, coaguli vi densescūt, ita etiam sanguinem & alios humores in corporibus nostris, liquidos quidem densari, densos autem concretosque dissolui. Nam omne coagulum (vt inquit Auicenna) sanguinem & lac densata, & humores crassos dissoluit: quæcunq; verò liquida sunt, coagulat, &c. Coagulum leporis effluentem ex thorace sanguinem retinet, coagulatum dissoluit, Rond cap. de phthisi in sua praxi. Coagulum hinnuli, leporis, hœdi laudatum: præcipuum tamen dasypodis, quod & profluuio alui medetur, vnius vtrinq; dentatorum, Plinius. Habent coagulum omnia ruminantia, & inter dentata vtrinq; lepus. Quò vetustius coagulum est, eò præstantius: tale (videtur enim vetustate maiorem siccandi vim acquirere) profluuio alui (diarrhϾ) præcipuè medetur: atq; etiam quod leporis (dasypodis) est: sed laudatissimum hinnuli, Aristoteles. Alui fluorem sistit, Dioscorides. Aluum sistit coag lep. in vino ciceris magnitudine: aut si febris sit, ex aqua: aliqui & gallam adijciunt, Plin. Leporum coagulo illito vbere, sistitur infantium aluus. Idem. Ad infantium ventris fluxum, Leporinum coagulum illinitur in sumine mulieris: sed & puero dabitur bibere: si sine febricula fuerit, cum vino: febricitanti verò cum aqua calida: Idem facit & maioribus cum puluere gallæ, Sextus. Coagulum omne potum, sistit aluum: & debet dari in fluxu: agit enim vi quadam occulta, quam experientia ostendit, (videtur notare Galenum. qui coagulum tanquam acre vbi quid sistendum est dari prohibet,) quod si etiam ventri puerorum calidum imponas, sanat. facultate nimirum coagulante & indurante humores, Auerroes. Est sanè coagulo vis ignea, secundum Aristotelem: non quòd

sumatur

summum caliditatis gradum vt ignis obtineat, sed quoniã similiter vt ignis heterogenea discernit, vt in lacte partem crassam, aquosam & pinguem. Mihi nuper coagulum vitulinũ aliquot iam menses repositũ gustanti, odor, sapor & substantia, per omnia caseum inueteratum & putrescentem referebant: & sanè videtur idem in caseis efficere coagulum, quod fermentum in massa farinæ subacta, cuius exigua pars iniecta massam vniuersam sapore & qualitate sua imbuit. Sed cum vetus maximè caseus, coaguli vim repræsentet, nil mirum si facultates etiã aliquot easdem habeant. Quamobrem venter vtroq; sistitur: vtriq; vis inest dissoluendi præter naturam concreta: vt de coagulo iam supra diximus: caseo autem vetere concretos induratosq; arthritici cuiusdam tumores se dissoluisse Galenus scribit, subacto eo in mortario exquisite, cum prius madefecisset decocto saliti cruris porcini ac peruetusti. Lep. coag. tribus obolis ex vino potum, cœliacis & dysentericis succurrit, Dioscor. Cœliacos & dysentericos iuuat potum leporis, tum hinnuli, tum etiam capreæ coagulum ex vino, nec non immissum cum oryzæ cremore, Galenus Euporiston 1.113. Cœliacis coagulum leporinum subactum in pane datur: si verò sanguinem detrahũt, id est deijciunt, in polenta, Plin. Coag. lep. ex vino dilutum tepidum dysenterico dabis bibendũ, de quo coagulo si singulos scripulos in singulis ouis sorbilibus ieiuno per triduum dederis, mirè subuenies, Marcellus. Lac caprinum ad dimidias decoctum dysenter. & cœliacis datur. si sint & tormina, additur protropum. Torminibus satis esse remedij in leporis coagulo poto è vino tepido vel semel, arbitrantur aliqui: Cautiores & sanguine caprino cũ farina hordeacea & resina ventrem illinunt, Plinius. Colo sedando, pauidi leporis madefacta coagula pota, Serenus. Vrinæ incontinentiam cohibet coagulum leporinum cum anserino adipe in polenta, Plinius. Ad Venerem ciendam Leporis coagulum aut Leonis adipem pudendo illinito, Oribasius apud Aetium. Vuluæ fluorem sistit, Dioscorides. Et rursus, Tribus obolis ex vino potum fœminis fluxione vuluæ laborantibus auxiliatur. (Eandem vim Sextus cordi leporis, Plinius pulmoni ac iecori adscribit.) Menses retinet, vt quidam citat ex Auicenna: apud quem nos ita legimus, Quoduis coagulum prohibet quemuis fluxum sanguinis, & muliebrem quoq;. Coag. lep. profluuium muliebre sanare proditum est, Galen. videtur autem addendum quod proximè scripserat, si cũ aceto bibatur. Cum calidum sit vitandum vbi sanguis fluit aut fluxurus est, nõ video quomodo possit coagulum, quod acre est, menses immodicos cum practicis & medicorũ vulgo sistere, Syluius. Secundas adiuuat coag. lep. cauentur pridiana balnea. Illitum quoq; cum croco & porri succo vellere appositum abortus mortuos expellit, Plinius. Leporinum coagulum post triduum (ἀφ᾽ ἡμέρας τρεῖς, malim ἀπὸ vel ἐφ᾽ ἡμέρας τρεῖς: nam & in ostracite lapide simile medicamentum scribens, bibi iubet ἐφ᾽ ἡμέρας τέτταρας μετὰ τὴν ἄφεδρον: vt tribus vel quatuor diebus continuis statim à puerperio huiusmodi medicamenta bibantur: nam & alia ad sterilitatem inducendam pluribus diebus bibi iubent, vt clymenum in viris:) μετὰ τὴν ἄφεδρον potum, atocion esse fertur, Dioscorides lib. 2. cap. de lepore. Græca verba μετὰ τὴν ἄφεδρον Marcellus vertit à purgatione menstrua deceptus nimirum per Arabes, quorum interpretes ita transtulerunt. Serapion, Auicenna & Rasis: quòd autem non significet menstruam purgationem conuincitur ex capite de lepore, vbi vtrunq; vocabulum, καθάρσιν dico & ἄφεδρον contrarios effectus (sed alterum in pesso, alterum in potu) vtriusq; tempore ædente coagulo, expressum reperies. Sed rursus in capite de coagulis oblitus sui Marcellus, eandem vocem, & rectè quidem, puerperium transfert. Sic & Ruellius in eodem capite de coagulis remè puerperium vertit, in capite verò de lepore concubitũ. Cornarius vtrobiq; purgationem à partu factam interpretatur: Hermolaum vtrobiq; puerperium vertisse puto. Aphedrum pro puerperio accipiunt quandoque Græci, Cælius. Eandem vocem reperio apud Galenum lib. 2. de antidotis, cap. 133. Sunt autem Nicostrati verba: Si morsus à cane rabido, inquit, aquam pertimescat, suppone poculo κύλικος ἀπὸ ἀφέδρας, & bibet. Interpres transfert lacerum pannum ex sella. Eundem locum Actuarius transcribit in antidoto diacarcinon, vbi Ruellius sibi rursus non constans, lacerum pannum sub sedem vertit, cum intelligatur puerperæ pannus vterino sanguine pollutus. Hæc pluribus, quoniam in dictionarijs, Græcorum etiam, nihil huiusmodi reperias. Hesychius quidem & Varin. ἄφεδρον interpretantur ἀκαθαρσίαν, hoc est immunditiam: & ἀφεδρεύειν, in sella sedere: & ἀφεδρῶνα sellam, nimirum aluo exonerandæ destinatam. Habentur autẽ puerperæ etiam immundæ & suæ eis ad pariendum sellæ sunt, Suidas λοχαίας δίφρους nominat. Iam in eodem Dioscoridis loco vocẽ atocion, alij aliter interpretantur. Hermolaum Marcellus reprehendit, Marcellum Massarius: Ruellius ambiguè transfert, vt in vtranq; sentẽtiam accipi possit, atocion reddens, quod pariendi vel partus spem intercipit. Ego certe Marcelli sententiæ accedo, cuius hæc verba sunt: Μετὰ τὴν ἄφεδρον ἀτόκιον εἶναι, Barbarus vertit, sumptum à puerperio abortiuum est. Nos sterilitatem facere diximus non paruo discrimine, &c. Esse verò hanc atocij significationem, vel ex Plinio constat, qui 29.4. de phalangijs agens, In tertio (inquit) phalangij genere inueniri dicuntur vermiculi, adalligatiq; mulieribus ceruina pelle ante Solis ortum, præstare ne concipiant. Vis ea annua est, quam solam ex omni atocio dixisse fas sit, quoniã aliquarum fœcunditas plena liberis tali venia indiget. Ne concipiant, atocia homini præstare Plinius dicit: demirorq; hoc maximè loco Barbarum, qui in Plinianis castigationibus atocium exposuerit esse, quodcunq; conceptus adimit & partus spem intercipit: hoc loco autem abortiuum idem dixerit. Et in hoc ipso capite variata interpretatione, prohibere partus atocion verterit: nec animaduertit, non posse aliter quàm de sterilitate in Dioscoride intelligi, cum dicat à puerperio potum coagulum atocion esse, quo tempore sine nouo conceptu abortus fieri non potest, Hucusque Marcellus. Sed audiamus etiam Massarium, qui Hermolaum defendit: Coagulum leporis, inquit, magnum habet in medicinis vsum, præcipuè ad concipiendum mares, si cibo ante conceptionem præsumatur, (quod Plinius scribit:) vt Hermolaum nostrum iam liberatum pateat à falsa calumnia Marcelli, qui eum falsò accusauit, quod in Dioscoride leporinum coagulum non abortiuum esse, sed sterilitatem facere interpretari debuerit, quod est totum oppositum: non animaduertens Plinium lib. 28. testatum reliquisse, coagulum leporis in cibo sumptum mares concipi facere. Et, quod magis ridiculum est, Hermolai verba in castigationibus Plinianis exponit: nec ipse quidem intelligit. Ait enim 28. libro (Hermolaus:) Est autem atocion quæcunq; medicina conceptum adimit, hoc est partus spem intercipit. Non enim dixit conceptionem, sed conceptũ, id est fœtum, qui iam conceptus est, adimit. hoc est vt ipsemet exponit, partus spem intercipit, ceu fœtum qui conceptus est, peruenire ad partum impediat, & prohibeat: quod quidem nõ sterilitatem, sed abortum facere dicimus: quasi conijcere liceat ex horum antiquorum scriptorum verbis coagulum leporis, ante conceptionem sumptum mares concipi facere, post conceptionem vero sumptum abortiuum esse. Hæc Massarius nimio, vt meum est iudicium Hermolai eius sui defendendi affectu commotus. Etsi enim nonnihil dicere videtur, quamuis id quoq; refutari facile possit, validiores tamẽ Marcelli rationes non attingit. Pro Marcello quidẽ stat etiam Budæus in prioribus Annot. in Pandectas, his verbis: Ecbolia medicamenta sunt quibus medici vtuntur abigendis infantibus in

vtero

vtero enectis, quæ & phthoria dicuntur: Verba sunt crebra apud Dioscoridem, Latinè ejectoria & ejectrices medicinæ dici possunt. Aegyptus vuam ecbolimam (aliâs ecboláda, vtrunq; rectè) habet, abortiuos facientem, Plinius. Idem de scammonitę vino, Hoc vinum (inquit) phthorium vocant, quoniá abortus facit. Sic enim in antiquis exemplaribus legitur, manuscriptis, licet in impressis ectromatium legatur verbum subditium. (Aristoteles & Dioscorides abortiones ἐκτρωσμοὺς appellant.) Ea autē medicamenta quę sterilitatem afferunt & conceptū adimunt, hoc est vim concipiendi, atocia dicuntur. Dioscorides de cedria loquens, Circumlita (inquit) genitali ante coitum, atocij vim habet, Hæc Budæus. Et rursus in eodē opere, cum nominasset medicamēta oxytoca (ὠκυτόκια & ἐξυτόκια, vt cyclaminum, Dioscorides medicamenta vocat partum accelerantia) arregona (lego arrhenogona) & thelygona, subdit: Phthoria sunt & ecbolia ad partus abigendos: atocia ad fœcunditatem inhibendā & supprimendam excogitata fuerunt. Constat igitur hæc medicamenta vt sunt diuersa, sic nominibus etiam venire diuersis: quod quidem tam manifestum mihi videtur, vt pluribus demonstrari nemo desideraturus sit, puto. Certe etiam Arabes, Serapio, Auicenna, Rasis, atocion verterunt quod imprægnationem prohibeat. Cæterum Plinius cum passim plura quæ abortum faciant memoret, vnum duntaxat atocion supra dictū ex phalangijs, se præscripturum professus, alibi tamen oblitus sui alia quoq; affert: quale est illud lib. 20. cap. 11. Apium sexu distinguitur: caulæ fœminæ vermiculos gigni aiunt: ideoq; eos qui ederint sterilescere mares fœminasq;. Talis sanè & hodie quædam vulgi persuasio est, mares ad Venerē ineptiores fieri apij cibo, quod petroselinon impropriè vocant. Et alibi. Ederæ nigræ candidiores corymbi poti, steriles etiam viros faciunt, (Hederæ albæ fructu semē sterile fieri aiunt, Theophrast. 9. 19. de hist. Hederæ nigræ succus & corymbi poti inducunt ἀτονίαν, & largius sumpti mentem turbant. Diosc. lego ἀγονίαν. Sic & in Heraclea Arcadiæ vinū nasci Theophrastus scribit, quod potum viros mente moueat, mulieres autem steriles reddat, ἀτεκνούσας. Hederæ quidem nigræ corymbi etiam nigri aut crocei sunt, Dioscor. teste, non candidi, vt Plinius ait, &c.) quasi dicat sterilitatis medicamenta non solis mulieribus dari: vt de clymeno alibi, sterilitatem ea pota etiam in viris fieri. Asplenon quoq; fœminis dari prohibet, quoniam sterilitatem facit. Item de filice 27. 9. Neutra (inquit, id est, nec mas nec fœmina) danda fœminis: quoniam grauidis abortum, cæteris sterilitatem facit. Eodē in capite epimedion quoq; (etsi corruptè epimenidion legitur) fœminis cauendam ait, nec addit causam, quam Dioscorides exprimens, Atocios (inquit) eius radix est, & folia trita cum vino drachmæ pondere à purgatione (menstrua) statim pota per dies quinq; ἀσυλληψίας ποιεῖ, hoc est ne fiat conceptus impediunt, exponens nimirū quid esset atocion. In filice etiam fœmina, idem scribit quod de vtraq; filice Plinius, vt iam citaui. Radices eius datæ fœminis sterilitatem, ἀσυλληψίαν faciunt: prægnantibus abortum, nō enim διαδῷ (vt in cyclamino legitur, ἀποδῷ) sed λάβῃ legendū, vt Marcellus probat. Similiter Theophrastus de fœmina filice, γυναικὶ ἢ ἐάν γε δοθῇ, ἐὰν μὲν ἐγκύμονι, ἐκβάλλειν φασίν: ἐὰν ᾗ μή, τὸ ὅλον ἄτεκνον γίνεσθαι. Clymenum quidē apud Dioscoridem inter nomenclaturas etiá agonon, id est sterile nominari legitur: quod Marcellus ad periclymenum Dioscoridis referendum ait, atq; idē Theophrasti clymenon esse, à Dioscoridis clymeno diuersum, Plinium vtrunq; confundere. Periclymeni semē (inquit Dioscorides) ocytocion est: id est, ad celeritatem partus facit: habent easdem vires & folia: feruntur hæc triginta sex (aliâs septē, Theophrastus triginta tantum habet) diebus pota, ἀγόνους ποιεῖν, sterilitatem in viris facere, vt Marcellus vertit: nam Theophrastus quoq; de viris id scribit. Hoc obiter monuerim cyclaminum alteram Dioscoridis eandē periclymeno tum descriptione tum viribus mihi videri: nec impedire quod periclymeno radix crassa tribuitur, cyclamino alteri inutilis: qualiscunq; enim sit, ad remedia inutilis fuerit, cum nulla ex radice Dioscorides tradat. Cyclaminum autem vocatam dixerim, non quod aliquid, quod ad formam, cum prima & propriè dicta cyclamino commune habeat, sed quoniam, vt Dioscorides ait, in orbem suis flagellis & cauliculis voluitur. Xiphij superiorem radicem ferunt Venerem in vino potam excitare, inferiorem verò sterilitatem facere, ἀγόνους ποιεῖν, Diosc. interprete Marcello: qui coniecturā addit pro ἀγόνους hoc loco melius forte ἀτόνους legi posse, ea scilicet vi, qua testiculatæ radices herbæ testiculi præditæ credūtur. Sed Serapion etiam ἀγόνους legit, & Theophrastus de historia plant. 9. 19. Herbas quasdam, inquit, etiam generandi seminis facultatem atq; sterilitatem afferre (δυνάμεις ἔχειν περὶ τὸ γόνιμον καὶ ἄγονον) suis viribus posse affirmāt: & quasdam ex eodem facere vtrunq; valere, sicut qui testiculus appellatus est: cum enim gemini sint, alter magnus, alter autem paruus, magnum efficacem ad coitum datum è lacte caprino tradūt, minorem verò obesse ac inhibere: habet folium laseris, verum læuius atq; minus: caulem simillimum spinæ, quam pirum vocant, Hæc ille interprete Gaza: quem deprauati codices Græci fefellerunt: nam quod folium testiculi herbæ non σιλφώδες sed ἐλαιώδες, hoc est oleæ folijs simile sit, leuius tamen & angustius, ex Dioscoride ac reipsa manifestum est: quanquam diuersa eius genera reperiuntur, tum aliâs tum foliorum magnitudine differentia. Plinius etiam, Orchis (inquit) folijs oleæ, mollibus, ternis, &c. Cæterum hæc verba de caule, τὸν ἢ καυλὸν ὁμοιότατον ἀπίῳ, ἀπύρῳ, ἥπι ἀκάνθῃ, ex Dioscoride similiter & reipsa, sic lego: Τὸν ἢ καυλὸν σπιθαμιαῖον, ἐφ' ᾧ πορφυρᾶ τὰ ἄνθη: hoc est, caulem verò dodrantalem habet, in quo flores purpurei. Vinum in Trœzenia ἀγόνους ποιεῖ τοὺς πίνοντας, Theophrastus. Aspleno quidem, filici, & epimedio, (Theophrastus epimetron vocat,) quòd atocia sint, superstitiose veteres attribuisse facile conijcio, inde quod hæ plantæ steriles sunt natura, nec floris nec seminis feraces: vt & salici, quæ cum floreat, fructum tamē non perficit, vnde ὠλεσίκαρπον Homerus cognominat. Mercuriali verò masculæ & folio arrhenogono, propter semina testiculata vim mares generandi, fœminis fœminas. Hoc quod Plinius de aspleno, Theophrastus de hemiono, id est mula herba scribit: quæ omnino non alia est quàm Dioscoridis & Plinij asplenos, alia vero quam hemionitis Dioscoridis. Hemioni, inquit Theophrastus, folium mulieribus sterilitatem facere aiunt (εἰς τὸ ἀγονεῖν, quo verbo eo in loco 9. 19. de viris pariter, vt in clymeno, & mulieribus, vt in hemiono herba vtitur) miscendum autē aliquid etiam de vngula muli & dermate, id est pelle, aliâs spermate: de splene mulæ Luna silente, Serapio. Populi albę cortex cum muli renibus potus sterilitatem facere traditur: feruntur itidem pota à purgatione statim eiusdem arboris cum vino folia, idem prestare, Diosc. Hinc sanè apparet quod paulò ante dixi, similitudinibus rerum homines superstitiose impulsos esse ad ridiculas quasdam de medicamentorum effectibus persuasiones, vt hoc in loco herbæ sterili aliquid de quadrupede sterili miscendum ad sterilitatem inducendam præcipitur. Sunt tamen nonnulla quæ vera credimus, & certa cur sterilitatem inferant: ratio apparet, in viris precipuè, nimium videlicet exiccando, vt periclymenum, quod & Galenus testatur: argumento est, quod lienem quoq; consumat si quis multis diebus bibat: item ruta, & vitex. In ruta quidem triplicem ferè causam inuenio, cur & semen aboleat, & motum ad Venerem inhibeat: flatus enim consumit, sine quibus genitalia non eriguntur: & validè exiccat, & fortassis occulta quadam vi etiam coagulat semen, vnde & πήγανον aliqui dictum conijciunt διὰ τὸ πηγνύειν τὸ σπέρμα. quæ ratio

fortassis

forsitan etiam in coagulo fuerit, vt mulieres sanguine ipsarum eius potu coagulato sterilescant. Agnos quidem, id est vites quod ἁγνείαν, id est castitatem promoueat, & inhibeat Venerem, nomen etiam accepit: habet autem easdem ferè cum ruta facultates, sed remissiores, vt Galenus scribit. Esse autem in plantis quoq; occultam quandam humores, vt lac, coagulandi vim, galion, cnicus, liquor de ficu, caprifici surculus, balsamum, & alia quædam indicio sunt. Vt ruta sic etiam caphura (καφουρά) semen coagulat, πήγνυσι, quod Simeon Sethi testatur, etsi frigidam & siccam esse dicat, & renes ac vasa spermatica refrigerare. Idem de cannabis semine, siccat, inquit, genituram instar caphuræ. Pessarium ex semine cannabis corrumpit sperma, Serapion secundum eben Mesue. Aerugo ferri pota ἀσυλληψίας αἰτία, hoc est, conceptus impedit, Diosc. Si mulier concipere nolit, misyos fabæ magnitudinē aqua dilutam bibendam dato, & per annum non concipiet, Hippocrates in libro de natura muliebri. Alumen ex Melo insula priuatim sterilitatem impedito conceptu facit (πρὸς ἀσυλληψίαν συντελεῖ) naturalium ostio ante coitum appositum: quin etiam fœtus ex vtero pellit, Diosc. Lapis ostracites si quæ quatuor diebus à puerperio biberit, sterilitatem (asyllepsian) in posterum facit. Idem. Menta mulieribus ante coitum genitalibus (pessi modo) apposita, ἀσυλληψίαν ποιεῖ, hoc est, concipiendi vim adimit, Dioscorides: nimirum vi quadam coagulantibus contraria conceptionem impediens: nam foris quoq; folia eius demersa (ἐναποπλυθέντα) in lac, coire densariq; in caseum prohibent, Dioscoride teste: applicatur etiā mamillis in quibus lac densatur in grumos, apud Aëtium. Itaq; in vtero, vbi semen à calore naturali aut virtute formatiua veluti in massam densari oportet, si id vel externa aliqua vi citius aut aliter quàm oportet fiat, aut fieri omnino prohibeatur, conceptum & fœtus formationem impediri apparet. Quòd si vel ex pessis subditis, vel illita viri glande medicamentosa quæpiam vis seminis naturam infecerit, id quoque non vt par erat coagulari poterit, sed vel omnino fluidum, vel nimis densum, vel aliter malè dispositum reddetur. Sic cedria vel sanguine menstruo illita virga sub coitum aut subdito in pesso, mulierē concipere negant. Ea quidem quæ foris appendūtur (qualia quædam enumerat Aggregator, item Brunfelsius lib. 4. Pandectarum medicinalium, mox vbi de suffocatione matricis egit, titulo non inscripto) omnia superstitiosa esse dixerim, quæ tamen vel fortuiti aliquando vel ex confirmata vtentium persuasione euentus sequuntur. Heliotropium maius corpori adalligatur πρὸς ἀτόκιον, id est vt sterilitatem faciat, Diosc. Ruellius cōtrarium sensum reddit, deceptus forsitan à præpositione πρὸς, vt & Gaza in Theophrasto de historia Plant. lib. 9. circa principium capitis vltimi, granum gnidium contra alui solutionem dari scripsit, contrario quàm debebat sensu. Est & aliud genus medicamentorum, quæ vel post concubitum statim adhibentur, vt ne fiat cōceptus, in pessis suffitu, quæ aperiendi vterum attrahendiq; semen facultate sunt prædita, vt piper: de quo Dioscorides, Fœtus, inquit, ex vtero trahit. creditur & atocion esse post coitum muliebri vuluæ subditum & appositum. Hedera suffumigata post menstrua conceptum impedit, Serapio secundum Dioscoridem, vt Aggregator citat: sed in Dioscoridis codicibus excusis sic legitur: Hederæ corymbi à purgatione fœminis poti sterilitatem faciunt. Iam relicturus eram hanc digressionem cum forte se obtulit Cælij Antiquarum lectionum codex, cuius index, scripta eius de atocijs, hæc quę subijcio, demonstrabat. Atocia, inquit, in Dioscoride, vbi de cedria mentio est, intelliguntur ab Hermolao quæ abortum concinnant: quod approbat & Ruellius. Id reprehendunt quidam, quod Græcis atocia sint quæ sterilitatem inducunt. Cæterum ex Plinio comprobari prior translatio videtur: sic enim apud eum legitur 24. 5. de eadem cedria. Portentum est, quod tradunt, abortiuum fieri in Venere, ante perfusa virilitate. (Ego non magnam Plinij in ijs quæ ex Græcis transfert authoritatem esse dixerim: sed quantacunque sit, plures eiusdem locos habemus iam recitatos, quos ex Græcis conuertit: qui nobiscum faciant, quàm contra.) Idem Cælius 4. 23. Budæi de phthorijs & atocijs verba superius enumerata recenset, tanquam sua & suæ prorsus sententiæ. Et alibi, Prolifici seminis priuationem agoni nomine intelligit Dioscorides, sicut in fœminis sterilitatem atocion idem appellat frequenter: tametsi non desunt, qui aborsum malint intelligere. Pollux ἀτόκιον φάρμακον nominat, nec interpretatur: mulierem tamen ἄτεκνον & ἄτοκον vocat sterilem, tum illam quæ omnino non parit, tum illam quæ non amplius parit. Et alibi, Eam quę non parit, vocabis στεῖφαν, ἄγονον, ἄτεκνον. Et rursus, Ἄτοκοι δὲ αἱ ἄλοχοι, καὶ ἄγονοι, ὡς Πλάτων, ἢ στεῖφαι καὶ στεῖραι. Atocion igitur, vox adiectiua, subaudi pharmacon, simpliciter erit quod atocos, id est steriles facit mulieres, non ipsa sterilitas vt Cælius vertit. Improbæ quædam mulieres, ne concipiant, venas quasdam (malleolorum puto) sæpius incidunt, vt sanguinem vteri tanquam fœtus materiam detrahant. In viris quidem venæ post aures sectæ, sterilitatem & impotentiam adferunt, Hippocrates in libro de aere, aquis & locis. Coagulum leporis post menstruas purgationes appositum vuluæ (pessi instar) cum butyro, præstat mulieribus vt concipiant: potum vero partus enecat, & à puerperio sterilitatem facit, Dioscorides in capite de coagulo. Arabes, vt Serapio & Auicenna, locum hunc mutilatum recitant, puerperij enim mentionem omittunt, &c. Si biberit mulier post purgationem suam (triduo post puerperium. Dioscor. tribus diebus continuè coagulum leporis, dicunt quidam quòd prohibet conceptionem: & aliquando (post purgationem mensium pessi modo adhibitum, Dioscorid.) iuuat, vt dicit Auicenna: Si autem imposuerit vuluæ post suam purgationem, semper iuuat ad (contra, Rasis) conceptum, Albertus: sed ineptæ istæ translationes prorsus relinquendæ erant. Hoc obiter monendum, medicamenta quæ ad vterum siue vuluam pertinent, vt aut fœcunditas aut sterilitas ei concilietur, aut moueatur aborsus, vt ex præcedentibus aliquot citatis authorum (præcipuè Dioscoridis) locis, colligere est, ferè eo tempore exhiberi quo menses fluunt aut recens potius fluxerunt, tum aliâs tum post puerperium: tunc enim apertis meatibus, & dehiscentibus acetabulis, medicaminum vis facilius penetrat & recipitur. Quamobrem conceptionem quoque Galenus in libro de vteri dissectione, incipientibus fluere menstruis purgationibus aut desinentibus fieri ait: tunc enim vasorum vteri oscula, quæ ipsum ingrediuntur & sanguinem effundūt, aperta sunt. Quanquam autem, inquit, aperiuntur etiam reliquo toto purgationis tempore hæc vasa, non concipit tamen intra se tum mulier: neque enim potest in vtero semen manere, cum nimio influente sanguine eluatur. Hoc etiam ceu corollarium addam, Budæum rectè quidem ecbolia medicamenta interpretari quæ alio nomine phthoria dicuntur: medicis tamen accuratius hæc distinguenda. Videtur enim medicamentum aliquod phthorion & ecbolion pariter esse posse, & aliud phthorion tantum, aliud ecbolion tantum, vtraque seorsim Aggregator recenset. Phthoria quidem, hoc est quæ fœtum in vtero interimunt pharmaca, perpetuò vetita sunt: vt etiam quæ simul & interimunt & eijciunt, quæ tamen si facultas expultiua vteri muliebris infirma fuerit, per accidens fit vt phthoria solum sint, non etiam ecbolia. Ecbolia verò ista & licita esse possunt, quæ scilicet vel intrò sumpta vel foris imposita, fœtum iam prius mortuum quacunque ex causa, ne grauida eo computrescente in locis periclitetur, expellant. Similiter quodammodo res se habet circa lumbricos: sunt enim medicamenta quæ illos in intestinis interi-

mant, sunt quæ interimunt simul & eijciunt. Dioscorides cum in cyclamino dixisset, vmbilico & imo ventri illi-
tum aluum mollire, ἢ ἐκτρωσμοὺς ἐργάζεσθαι, & abortus facere: paulò post subdit, ... εἰς τὰ φθόρια, vbi Mar-
cellus iterum transfert, abortiuis medicamentis miscetur, quod non probo. Acrimonia quæ in centaurij magni
radice est, vim suam exerit menses ducendo, & fœtus tum mortuos detrahēdo, tum viuos corrumpendo eijcien-
doque, Galenus, Aetius, Aegineta. Diosc. vt hæc efficiat, in collyrij formam deradi subdiq; scribit. Lep. coag. ad
drachmas quatuor in potione datur vini, fœminæ de fœmineo, & masculo de masculino, & mox faciant coitum,
& post abstineant se, statim concipit. Etiam pro cibo omnibus vtatur, (vulua, testiculis, coagulo:) balneo vnctio-
nibusq; vtatur, mirè concipit, Sextus. Dorcadis, hœdi, leporis, coagulum & fel, cum agnino sanguine & adipe, me-
dullaq; ceruina, nardino & rosaceo oleo committe, & post purgationem subdito (vtero prius purgato,) Aetius
16.34. vt conceptus fiat. Et rursus ibidem, Pessulus conceptioni inducendæ idoneus, Coaguli lep. partes duas, alu-
minis scissilis partem vnam, cum melle diluito, & pessum conficito, Lep. coag. sterili mulieri impositum (pessi
instar) statim fœcundam reddit Simocatus. Fieri sanè potest vt hæc de conciliandа mulieribus fœcunditate per
coagulum, aut vuluam, aut testiculos leporis plausibilis siue vera siue falsa persuasio, ex leporis natura originem
duxerit: quod hoc animal longè omnium fœcundissimum sit, & solum ferè superfœtet. Vt mulier concipiat fœ-
minam, Lepus incidatur, & de sanguine qui à vulua fluxerit, illiniat sibi naturam & de coagulo eius, Sextus. Vide
infra in medicinis ex vulua. Magi propinant virgini nouem grana fimi lep. vt stent perpetuò mammæ: coagulum
quoq; ob id cum melle illinunt, Plinius. Leporis coagulū tradunt ex aqua tritum si illinatur, ad omnes mamma-
rum tumores & affectus, præcipuè lactis copia euenientes conferre, Aetius. Propoma ad quartanam certum, coa-
guli leporis t. læuigato cum vino sufficiente: da bibendum suspecta die. Incertus.

Pulmones leporis sale conditi in comitiali morbo dantur, cum thuris tertia parte in vino albo, per dies trigin-
ta, item coagula eiusdem, Plinius. Sextus idem planè remedium cordi adscribit, vt paulo post recitabo. Pulmonē
leporis contra dolores oculorum commendant, Plinius. Pulmo leporis superpositus & alligatus dolores oculo-
rum mirificè sanat, Sextus & Albertus. Vuluam adiuuat pulmo aridus potus, Plinius. Perniones & rimas pedum
vrsinus adeps sarcit, &c. & si subtriti sint contusi'ue offensatione. Si vero adusti frigore, leporini pili cinis: eiusdem
pulmo contusus dissectus, aut pulmonis cinis, Plinius. Ad perniones & pedes læsos à calciamentis. Leporis pul-
mo contritus & illinitus, vel super pedes positus, mirè sanat, Sextus & Albert. Pulmo ceruinus impositus & sæpe
renouatus ex calciamento læsos pedes sine dolore persanat: Leporinus quoq; pulmo multò efficacius impositus
iuuat, Marcellus: Vide supra in ceruino pulmone, in Ceruo G. Magi aduersus quartanam fimi bubuli cinere con-
specso puerorum vrina illinunt digitos pedū, manibusq; leporis cor adalligant, Plinius. Leporis iuuenis cor sub-
latum & quartanarijs collo vel brachio suspensum, liberat, si sub accessione eius pendeat Sextus & Kiranides. Ad
caducos. Leporis cor siccum derasum cum parte tertia thuris mannę trita ex vino albo da bibere per dies septem,
liberat. His verò qui sæpius cadunt dabis diebus triginta. Sextus: Plinius idem planè remedium pulmoni iecoris
attribuit, vt paulò superius recitaui. Ad vteri dolorem, Leporis cor aridum, & in ramenta concisum potui detur,
Galenus Euporiston 2 72. Leporis cor (iecur, Plinius, vt statim subijciam) siccum rasum ex aqua calida potui da-
to ieiunis cum Samia terra mulieribus profluuio laborantibus, sanabuntur, Remedium est eis etiam quæ sangui-
nem excreant, & locis (post partum, vt addit inscriptio) laborant, Sextus.

Profluuia mulierum adiuuat iecur (cor, Sextus: vt proximè recitaui) cum Samia terra ex aqua potum, Plinius.
Cœliacus iecur leporis coctum manducet, sanabitur: Item, si austero vino intingat, idem facit, Sextus. De hepate
leporis arido si sumat hepaticus pondere drachmæ (epilepticus pondere vnciæ, Albertus) iuuat, Rasis. Ad eos
qui vertiginem patiuntur, Fel leporis simul & iocinora mustelæ commixta ad drachmas tres, castorei drachmam
vnam, myrrhæ drachmas quatuor, cum drachma aceti ex melle aut passo bibant, sanabuntur, Sextus. Leporis fel
cum melle mixtum & inunctum, oculos clarificat, Sextus. Cum passo aut melle caliginem oculorum sedat, Pli-
nius lib. 28. vt Humelbergius citat. Cum melle albo contra albuginem oculorum proficit, Rasis & Albertus. Le-
poris fel recens cum pari mellis portione mistum & in cepæ corio tepefactum in aurem mitte: hoc enim reme-
dium ei qui vel nihil audiat, auditum restituit, Galenus Euporist. 3. 3. Ad lienosos cum præduro tumore. Lepori-
nus lienis recens ita deuoratus, vt ne dentibus attingatur, lienosos magnificè iuuat: ignoret autem laborans quid
deuorauerit oculis fascia velatis, Galenus Eupor. 2. 40. Venter leporis cum intestinis tostus & adustus in sartagi-
ne, territus & cum oleo rosatum mixtus capiti illinitur ad reparandos pilos, Auicenna. Leporis renes, inueterati in
vino poti calculos pellunt, Plin. Lep. renes siccos in Sole coctos derasos in potione dato, mirè sanat, Sext. In re-
num dolore crudos deuorari iubent, aut certe coctos, ita ne dente contingantur, Idem & Marcellus. Ad araneo-
rum morsus, Renes leporis & fulicæ eius bestiæ, qui ab araneis laborat si crudos deglutiat, sanabitur: morsis etiā
cocti dentur, Sextus: sed fulica auis est, & renibus caret, quod miror Humelbergium non animaduertisse. Aggre-
gator quidem vbi remedia ad morsum aranearum describit, nec leporis nec fulicæ meminit, cū alioqui frequen-
tissimus sit in remedijs ex hoc scriptore commemorandis. Recentiores quidam, vt Bartolomæus Montagnana,
leporis testiculos & vuluam miscent medicamentis intra corpus sumendis, ad coitum in viro, & conceptū in mu-
liere promouendum. Si testiculi leporum in cibis sumantur (vt & vuluæ & coagulum) mares concipi putant. Pli-
nius. Leporis testiculi tosti salubriter manducantur ab eo qui vesicæ molestijs laborat, Marcellus. Leporis testicu-
lum post purgationem suam mulier, si cum vino contritum accipiat, masculum pariet. Sextus. Vrinæ incontinen-
tiam cohibent leporis testiculi tosti, Plinius. Leporis cerebellum ex vino potum, vrinæ incontinentiam refrenat:
eiuidem testiculi torrefacti & vino poti, par remedium submeiulis præstant, Marcellus. Ad eos qui inuoluntariè
vrinam reddunt, Lep. testiculum aridum minutatim concisum ex vino odorato potandum offer, Galenus Eupo-
rist. 2. 76. Et rursus 3. 276. Leporis testiculum ex vino odorato tepido propinato mingentibus in stragulis. Li-
bro 9 de compositione secundum locos eundem in vino odorato feruefactum bibi iubet: sed pro ...
legendum ..., vt Aëtius & Aegineta habent. In dolore lumborum (coxendicis, vbi & fimus caprinus
feruens cauo in brachiali sub pollice à quibusdam imponitur, vt in Capra docui) testes leporis deuorare suadēt,
Plin. Qui testiculum leporinum coctum ieiunus comederit, citò coxarum dolore releuabitur, Marcellus. Lepo-
rum vuluas cum testiculos, vt modo dixi, recentiores quidam medici pollere putāt vi coitum in viris, conceptum
in mulieribus excitandi: & alijs eiusdem generis medicamentis intra corpus sumendis miscēt. Sed hæc fœcundan-
di ex leporinis partibus persuasio, ab ipsa animātis fœcunditate orta videtur, vt in coagulo dixi. Matricem leporis
sicca & tere, & da bibere quando fuerit è menstruis purgata, concipiet, Galenus Eupor. 2. 135. Vt sterilis cōcipiat,

Leporis consumit fœmina vuluam, Serenus. Vt mulier concipiat, leporis vterum frige, tritumq; assiduè propina: habeat autem & leporis sanguinem, Galenus Eupor. 3.234. Si vuluæ leporum in cibis sumantur, mares concipi putant. Et mox, Conceptum leporis vtero exemptum, his quæ parere desierint restibilem fœcunditatem afferre putant: sed pro conceptu, leporis saniem & viro magi propinant, Plinius. Vt mulier concipiat fœminam, Lepus incidatur, & de sanguine qui à vulua fluxerit, illiniat sibi naturam, & de coagulo eius, Sextus. Vt mulier masculum concipiat & pariat, Leporis vuluam siccam derasam in potione vini bibant vtriq; & mulier & masculus. Nam si mulier sola biberit, androgyne (androgynus) nascitur, hoc est nec masculus nec fœmina, Sextus. Ventris quidem dolore tentari negant talum leporis habentes, Plinius. Talum leporis tolle & ligato ad ventrem, mirè sanat, Sextus. Si quis talum leporis secum habuerit, immunis à dolore ventris & periculo huiusmodi perpetuò permanebit, Marcellus. Frequentissimè euenit vt ex qualibet causa subitò dolor ventris existat: sed qui talum leporis secum habuerit, huiusmodi casum, id est subitum dolorem ventris nunquam incurret, Idem. Et alibi, Leporis talus ventriculo subligatus dolorem eius (& ventris) excludit. Item inter remedia ad coli dolorem, Lepori viuo, inquit, talum abstrahes, pilosq; eius de subuentre (subuentrili) tolles, atque ipsum viuum dimittes: de illis pilis vel lana filum validum facies, & ex eo talum leporis colligabis, corpusq; laborantis præcinges, miro remedio subuenies: efficacius tamen erit remedium, ita vt incredibile sit, si casu os ipsum, id est talum leporis in stercore lupi inueneris: quod ita custodire debes, ne aut terram tangat, aut à muliere contingatur: sed nec filum illud de lana leporis factum debet mulier vlla contingere, hoc autem remedium cum vni profuerit, ad alios translatum cum volueris proderit: filum quoq; quod ex lana vel pilis quos de ventre leporis tuleris, solus purus & nitidus facies: quod si ita ventri laborantis subligaueris, plurimum proderit, vt sublata lana leporem viuum dimittas, & dicas ei dum dimittis eum, Fuge fuge lepuscule, & tecum aufer coli dolorem, Hæc nugatur Marcellus. Leporis talum Humelbergius interpretatur officulum in articulo pedis in posteriori suffragine duntaxat, quo scilicet modo in alijs quoq; animantibus talus reperitur, quæ modo habeant, vt bisulca ferè: nam solipeda & digitata Aristotele teste, non habent: quare lepus etiam carebit, quod Humelbergius non animaduertit: sed excusatur, quoniam Plinius quoq; & Marcellus talum leporis nominarunt: videntur autem illi impropriè sic vocare officulum in genu posteriori, vel suffragine potius, quod geniculi patella esse videtur, nostri vulgò vocant *den hasensprung*, hoc est saltum leporis: nimirum quod ea parte ceu basi inter saliendum nitatur. Hunc aridam tritam ex vino frequenter bibi contra calculos aliqui commendant inter præcipua remedia. Eadem officula cum pari pondere macis dicti aromatis contrita in vino Cretico vel Maluatico (aut si mauis Monembasico) ad dimidias coqui, & calidum bibi aliquoties, aduersus colicam seu ventris dolorem quidam consulunt. Leporum vel capreolorum talos ex vino aut stillatitio liquore pulegij, parturientibus mulierculæ pro ocytocio propinant, Tragus. Ad comitialem, Visci quercini, corallij, margaritarum, seminum pæoniæ, officulorum de suffragine leporis, lapillorum è cancris partes æquales miscentur, Obscurus. Leporis tali si alligentur, articularios affectus admodum alleuant: oportet autem leporem viuum relinquere, Trallianus lib. 11. Reperitur in latere leporis acui os simile, hoc scarificari dentes in dolore suadent, Plinius. Articulorum vitijs leporis pedes adalligatos, vtiles esse tradunt, Plinius. Podagras quidam mitigari (credunt) pede leporis viuentis abscisso si quis assiduè habeat, Idem. Fimum leporis ambustis medetur, Plinius. Vt stent perpetuò mammæ, virgini nouem grana fimi leporis magi propinant, Idem. Liquatum cum aceto & illitum, impetiginem curat, Rasis. Leporis fimi cinis in vino vesperi potus, nocturnas tusses sanat, Plinius. Contritum ex vino calido sumptum, arteriæ & columellæ vitijs & spiritus difficultati summopere opitulatur, Galenus Eupor. 3. 37. Cœliacis & dysentericis prodest leporini fimi cinis inspersus potioni tepidæ vini, Plin. Leporis ventriculum cum fimo suo vino vetere lauabis, ita vt sordes ipsæ ibi sint & misceantur: aut si in ventriculo non inueneris, pilulas de fimo ipsius impares numero tritas cum vino vetere dysenterico dabis bibendas, Marcell. Lep. stercoris pilulas septem tere, & cum dulci vino colico per triduum da bibendum, Marcellus. Fimum leporis cum melle decoctum, & quotidie fabæ magnitudine sumptum, rupta intestina sarcire mirè traditur, ita vt deploratos sanauerit, Plinius: Vide etiam supra inter remedia ex pilis. Pessus quo Asclepiades in nobilibus fœminis vtebatur vt conciperent, Myrrhæ drachmas quatuor, iridis, fimi leporis, singulorum drachmas duas, cum aqua collyria conficito & supponito, vbi menses desinerint, postea cum viro concumbant, Aëtius 16. 34. Stercus leporis positum super mulierem quæ nunquam peperit, nunquam pariet quandiu tenuerit: (si ligetur super mulierem, non concipiet quandiu tenuerit, Rasis:) Et si modicum eius vuluę imposuerit, desiccat (remouet ab ea, Rasis) menstruum sanguinem, & matricem vehementer exiccat, Albertus & Rasis. Raphael medicus Lucarni, mulieri non habenti lac prę̨scripsit hoc remedium: R. Crystalli, synapis albi, stercoris muris vel leporis: bibat è iure caulium vel fœniculi.

H.

a. L. Aelius putabat ab eo dictum leporem à celeritudine, quòd leuipes esset. Ego arbitror à Græco vocabulo antiquo, quod eum Aeoles Bœotij leporem appellant, Varro 3. de re rust. In opere verò de lingua Latina: Lepus, inquit, quòd à Siculis quidam Græci dicunt λέποριν: à Roma quod orti Siculi, vt Annales nostri veteres dicunt, fortasse hinc illud tulerunt, & hìc reliquerunt id nomen. Lepus à pedum leuitate nomen habet, quoniam ambulans non sentitur, Sipontinus: Isidorus quidem idem etymon facit, sed leuitatem pedum ad celeritatem refert: non vt Sipontinus videtur ad sonum, quòd mollissimè incedens propter vestigia pilosa non audiatur. Λαγὸς oxytonum, cum omicro in vltima, vox Ionica vt Athenæus dicere videtur: ait autem Eustathius quoq; hanc huius vocis inflexionem reperiri, nempe λαγὸς, οῦ &c. Eadem vox paroxytona proprium viri nomen est, vt Ptolemæus Lagus: sic & ἀρχός, translato in primam accentu proprium fit, Varinus & Cyrillus. Apud Homerum λαγωὸς legitur propter metrum, Varinus: etsi alibi communem hanc vocem esse scribat. Λαγὼς, & λαγὼ, τοῦ λαγὼ, Attica sunt. Hesychius & λαγώ, ὦ Pausanias. Λαγὼς (per omega) lepus est terrestris: per omicron verò, marinus & fluuiatilis, Varinus. Τὸν λαγὼν in accusandi casu cum ν. & acuto in vltima (vt Tryphon obseruauit) Aristophanes protulit, Xenophon autē in Cynegetico τὸν λαγῶ, vltima circumflexa & sine ν. Vulgò verò iam, inquit, λαγὸν dicimus vt ναόν, pro quo Attici λαγῶ, vt νεών. Cæterum eodem declinandi modo quo λαγὸς dicimus, λαγοὶ apud Sophoclē in recto plurali legitur: eo verò quo λαγὼς per ω rectus pluralis λαγῴ est apud Eupolin. Sunt qui in his vocabulis vltimam sine ratione circumflectant, cum acuenda sit, tum in cōmunibus vt ναὸς, λαὸς, tum in Atticis vt νεὼς, λεώς. Quanquam verò λαγὸς Ionicum, λαγὼς Atticum sit, tamen illud quoq; apud Atticos reperitur: vt λαγοὶ (quod iam diximus) apud Sophoclem. Cæterum in voce λαγωὸς, vel omega abundat, vt Ionica sit: vel omicron, vt Attica. Hæc

Athenæus. Ex eodem etiam Varinus repetit, sed paulò aliter. [illegible] inquit, vt [illegible], & similia, &c. aiunt autem [illegible] dissyllabum cum o. producto Ionicum esse: alij verò lagòs cum o. breui, & à [illegible] quod est video, formatum: dormiunt autem, vt supra diximus, apertis oculis lepores. Λα particula augendi vim habet: λᾶς Doricè pro κε autem significat: vt a magnitudine aurium nomen sit factum. Varinus & Cælius. Accedat & nostra coniectura, λαγνεία, λάγνος & λαγὼς, libidinosum significant: talis autem vel maximè lepus est: & forsitan eam magis ob causam Amoribus consecratur, quàm etymologiæ ratione, quam in b. adferemus. Quidam in Lexico Græcolatino λαγωὸν ineptissimè erinaceum interpretatur: nescio qua occasione, nisi quod Hieronymus pro schaphan Hebraica voce alibi chœrogylium, alibi lepusculum, alibi herinaceum ponit. Dasypodem pro lepore passim dicunt, Aristoteles & alij: Cratinus etiam, vt Pollux ait, propter pedes eius hirsutos. Λαγωὸς, θώξ & dasypus, communia leporis nomina sunt, Varinus. Ptox lepus à stupore atq; metu dicitur. Formidine præcellit hoc animal: facile nanq; temerè q; terretur ac compauescit (ἀναπτοεῖται) vnde & ptox vocatur: nam πτώσσειν formidare est, Cælius ex Polluce. Eodem vocabulo alia quoq; animalia quædam veniunt, & ipsa timida, nempe cerui, hinnuli, & dorcades, Hesychius & Varinus. Πτὼξ, λαγωὸς [illegible], Hesychius. Πτὼξ, δειλὸς, [illegible], Idem. Et rursus, [illegible] proparoxytonum à recto paroxytono) δειλοὶ, [illegible]. Est sane ptox epitheton potius, vt infra dicetur, quàm substantiuum: vsurpatur tamen pro substantiuo per antonomasiam, vt & ὀξυδερκὴς apud Nicandrum: sic autem cognominatur, quòd oculis patentibus somnum capiat. Ταχίνης, lepus & ceruus, Hesychius & Varinus. Ταχινὸς celer est: eximia autem vtriusq; celeritas. Ταχίνας nomen pro lepore Lacedæmonijs vsitatum: qui etiam λαγίδην pro lepusculo velati patronymica voce proferunt, Varinus. Λῶροι, lepores, Varinus. Λωροὶ (oxytonum,) λαγοὶ, apud Isauros, Idem & Hesychius: videndū autem ne λαγωοὶ vel λαγοὶ dictio fortassis pro [illegible] deprauata sit, aut è diuerso. Cretenses, lepores κεκῆνας vocant, Hesychius & Varinus. Στρωνὸς, lepus, Iidem. Λεπρὸς, macilentus, pallidus: & λεπρίας (forte λερίας: quid si lepus ex insula Lero significetur? illic enim vno tantum inuecto multiplicati sunt, vt in Lepore sydere mox dicam) vocant canes extenuatos & glabros: vel paruum leporem, Hesychius & Varinus. Trochum animal, cuius Aristoteles cum hyæna meminit, Albertus ineptissimè leporem interpretatur, quod is quoq; à multis mas & fœmina credatur, & alternis mensibus nunc incubus nunc succubus: atqui trochus non lepus est, sed piscis, nominatus à Plinio libro 9. Niphus.

Epitheta. Auritos lepores non Maro (1. Georg.) primus vsurpat, sed Afranium sequitur: qui in prologo ex persona Priapi ait: Nam quod vulgò prædicant aurito me parente natum, non ita est, Macrob. 6. 5. Fidentes pedibus lepores, Mantuanus. Leuipes, Cicero in Arato. Pauidus, Horat. in Epodo, & Samonicus. Nunc leporem pronum catulo sectarè sagaci, Ouid. 1. de remed. Solicitus, Idem 5. Fast. Aut leporis tepidi (aliàs timidi) diluta coagula trade, Samonic. Sunt & alia apud Textorem commemorata, nempe, Fœcundus, fugax, furax (quod non placet:) excornis, callidus, paruus, paruulus, pauens, meticulosus, tremebundus, tener, sagax, rapidus, vagiens, vagus, velox, velocipes, volucripes, villosus. Πτῶκας [illegible], Oppian. Ἀέλλοπες, Idem. Δασυκνήμῳ πτωκί, Idem. [illegible] λαγωῶν, Idem. [illegible] λαγωῶν, Nicander. Δερκευνὴς Nicandro, vt paulò ante dixi, in Alexipharmacis: cuius verba apud Suidam corruptissima sic restitues: Εὖτ' ἂν ἀπ' [illegible] χεύῃ [illegible] δέρτρον: Πολλάκι δὴ σκύμνοιο (Suid. habet σκύλακος: textus Nicandri & scholia σκύμνοιο) δερκευνέος, &c. inter remedia aduersus aconitum: Scholia interpretantur, [illegible] λαγωοῦ, [illegible] βλέποντος. Πτῶκας τε λαγωοὺς, poëta quidam. Homerus forte: nam idem alicubi πτῶκα λαγωὸν dixit. Ταχινὸς, in epigrammate. Τὸν ταχύπουν [illegible] [illegible] ἀπὸ [illegible] λαγών, Suidas ex epigrammate. Ὠκυπόδης, in epigram.

Lepus sine auribus est genus vinculi, tum fronti tum partibus inter frontem verticemq; sitis, accommodatum: Auritus verò lepus est genus aliud vinculi quo gladiatores plurimum vtebantur ad capitis ornamentum, Galen. lib. de Fascijs cap. 23. & 30. Leporinum, quod ex lepore est. Leporinus cinis, Plin. Leporinum lac, Varro. A lepore deriuatur lepor, vnde lepidus, Sipontin. Ipse quidem lepus animal est perquàm lepidum & amabile, nec immeritò Amoribus sacrum. Leporis cibo lepidos & formosos fieri homines in F. diximus. Λαγῷος, leporinus, Etymologus: hinc κρέα [illegible] apud Athenæum: sed codices impressi λαγῶα habent: ego vel λαγῷα legerim, vel vt Varinus & Hesychius habent λαγώνεια, (quam vocem per iôta etiam solum in penultima scriptam repeti: sed λαγῷα magis probârim, propter analogiam & authorum testimonia, quæ in F. recitaui. Λάγειον αἷμα κρέας, τὸ τοῦ λαγωοῦ, Suidas & Varinus. Πολύπτωξ τόπος, locus qui habet multos lepores. Eustathius. Tempore belli ciuilis inter Augustum Antoniumq; Cornificius poëta à militibus destitutus interijt, quos sæpe fugientes galeatos lepores appellârat, Cæl. Rheginenses vulgò lepores dicti sunt, vtpote pauidi & formidolosi. Eras. in prouer. Lepus pro carnibus. Lepus inter sydera nominatur in sphæra Procli. Noscitatur etiam in cœlo leporis sydus, sub quo qui nati fuerint, tanta erunt corporis leuitate, vt quum currere cœperint, velocitate sua agitati aues superare videantur, inquit Firm. Hunc locum si Mars respexerit, stadiodromos facit: si vero Luna cum Marte, pyctomacharios, id est pugiles, Cæl. De hoc sydere Higinus Lepus (inquit) dicitur Orionis canem fugere venantis: nam cum vt oportebat, eum venatorem finxissent, voluerunt etiam hoc significare aliqua de causa. Itaq; leporē ad pedes eius fugientē finxerunt: quem nonnulli à Mercurio constitutum dixerunt, eiq; datum esse præter cætera genera quadrupedū, vt alios pareret, alios haberet in ventre. Qui autē ab hac causa dissentiunt, negant Orionem tam nobilem & tam magnum venatorem (de quo & ante in Scorpionis signo diximus) oportere fingi leporem venari: Callimachum quoq; accusari, quod cum Dianæ scriberet laudes, eam leporum sanguine gaudere, & eos venari dixisset. Itaque Oriona cum tauro decertantem fecerunt: leporis autem hanc historiam memoriæ prodiderunt. Apud antiquos in insula Lero (Lerus vel Leria Straboni, insula est Icarij maris) nullum leporem fuisse: sed ex eorum ciuitate adolescentium quendam studio generis inductum, ab exteris finibus leporem fœminam prægnantem attulisse, & ad eius partum diligentissimè ministrasse. Itaq; cum peperisset, compluribus eius ciuitatis studium incidisse, & partim pretio, partim beneficio mercatos, omnes lepores alere cœpisse. Itaq; non longo internallo tantam multitudinem leporum procreatam, vt tota insula ab his occupata diceretur: quibus cum ab hominibus nihil daretur, in semina eorum impetu facto omnia comederunt. Quo facto incolæ calamitate affecti, cum fame forent oppressi, communi consilio totius ciuitatis vix deniq; eos ex insula abegisse dicuntur. Itaq; (deos) postea leporis figuram in astris constituisse, vt homines meminissent nil esse tam exoptandum in vita, quin ex eo plus doloris quàm lætitiæ capere posterius cogerentur, Hactenus Higinus. Similes leporum in Carpatho & Astypalæa insulis multiplicatorum historias supra in c. retuli. Anaxilas Rheginus, vt scribit Aristoteles, cum lepores in Siciliam inuexisset,

quæ illis antehac caruerat, & eodem tempore Olympicam victoriam apene, id est mulis ad bigam iunctis, retulisset, apene & lepore numisma Rheginorum signauit, Pollux.

Herba leporina, id est satyrion, Syluaticus. Testiculum leporis aliqui numerant inter species satyrij vel orcheos, Monachi in Mesue. Lepori coagulum fit, quoniam herbam succi lactei pascitur: talis enim humor lac in ventriculo infantium (ἐμβρύοις) stringit facitq; colostrum, Aristot. Hæc est nimirum quam Apuleius lactucam leporinam vocat, ca. 112. Nascitur, inquit, locis sabulosis. Lepus cum æstate à nimio deficit æstu, hac herba remediatur, ideo lactuca leporina dicitur. Hæc supposita sub puluino febricitantis, eo nesciente, remediabitur. Pilos oculis obstantes summè relegat (religat potius cum Ruellio: ἀναχγνᾷ, reglutinat palpebrarum pilos, Diosc. de chondrilla:) palpebrarum pilos inordinatissimos pro gummi efficacissimè regit, Plin. Hæc Apulei. Humelbergius syluestris lactucæ speciem esse coniicit, eam nimirū quam Itali casam, id est domum, leporis vocant. Sonchum (inquit Ruel.) Dioscorides cicerbitam à Romanis dici prodidit, quod nomen adhuc hodie in Hetruria seruatur. Veneti lactucinos, Galli lacterones appellant: herbarij nonnulli leporis palatium, quod hoc animal vt ab æstu vindicetur, & caloris propulset incommoda, soleat sub ramis eius decumbere & sæpenumero stabulari. Hæc eadē forsitan est quę ab Apuleio lactuca leporina nominatur, &c. quamuis pilos qui obstāt oculis, hæc inquiat religari: quę à Diosc. & Plinio de chondrilla traduntur, Hæc Ruel. Et rursus alibi, Arthriticę, inquit, apud recentiores duo sunt genera: Vnum flore luteolo, odorato, verno, vulgus primulam veris appellat: alterum, palatiū leporis vocant, quod subinde lepores sub eius vmbra lateant, cubitali altitudine, folijs fœniculi, baccis puniceis, radice numerosa crassaq;: Mihi quidem alterum hoc genus ignotū est, ne ab ipso quidem, vt coniicio, Ruellio cognitum. Quærendum autē an sit aliquod asparagi vel corrudæ genus. Tragus Tomo 1. ca. 88. herbam Germanicè dictam *hasenlattich* vel *hasenstrauch*, similē esse docet hieracio minori (quod & dentē leonis aliqui vocant, nostri *pfaffenrörle*) sed per omnia minorem, cauliculis tenuibus, læuibus, floribus luteis, locis cultis & inter fruges ferè prouenientem: & eandem lactucam leporinam Apuleij esse coniicit. Dioscorides quidem nullum lactucæ syluestris genus, vt sunt sonchi, hieracia, chondrillæ, in sabulosis nasci scribit, sed neq; alij veterum quod sciam, vt lactucam suam Apuleius forte in sabulosis nasci non verè scripserit. Sed quoniam chondrillæ mentio incidit, obiter detegendus est Plinij error: is libro 26. c. 8. aluum, inquit, sistit & chondris, siue pseudodictamnum. Hoc Dioscorides chondrillæ attribuit, non chondridi aut pseudodictamno: quamuis enim Plinius 25. 8. sic scribat, Pseudodictamnum multis in terris nascitur, à quibusdam chondris vocatum: tamen certum est pseudodictamnum vires habere dictamni, eamq; pulegij, cui mouendi potius quàm sistendi aluum medici facultatem tribuunt: dorcis quidem vel dorcidium inter dictamni nomenclaturas est, non chondris. Lageos vua, quæ Latinè leporaris dicitur. Verg. 2. Georg. Et passo Psythia vtilior, tenuisq; lageos. Seruius apud Macrobium quoq; lageam inter vuarum genera numerat. Hac plurimum delectari lepores putant. Amant quidem vuas in cibo lepores, & genus quoddam ex vuis albis prædulce & & maculis quibusdam cum maturuit ex fulco russis insigne, leporum vrina aspersum vinitorum apud nos vulgus dictitat. Dixit Vergilius (vuas) Thasias & Mareotidas & lageas, compluresq; externas, quæ non reperiuntur in Italia, Plinius 14. 3. Idem Lagarina vina nominat, quæ in Italia nascantur non procul Grumento, 14. 6. Præter centunculum, quam Græci clematidem vocant, rostratis folijs, ad similitudinem capitis penularum iacentē in aruis, [illegible] aluum & sanguinem sistit, &c. secundis etiam efficax mulierum: habent & alias clematidas Græci: vnam, [illegible] aliqui echiten vocant, al[i] laginen, nonnulli tenuem (minorem: λεπτὸν Græci simpliciter pro micron, vt in [illegible]) scammoniam: ea pedales, foliosos, non dissimiles scammoniæ ramos habet, nisi q̧ nigriora minoraq; [illegible]ia. Inuenitur in vineis aruisq;. Estur vt olus cum oleo ac sale, aluum ciet: eadem à dysentericis cum lini semine in vino austero sorbetur: folia in cibis lactis vbertatem faciunt, phthisicos iuuant cum melle, infantibus illita capillum alunt, Venerem stimulant, &c. H[æ]c Plinius 24. 15. Idem 22. 22. Lasine (lasione, vt Hermol. restituit) olus syluestre habetur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum, concilium vocant: commendatur ad stimulandos coitus: cruda ex aceto in ci[bo] sumpto, mulieribus lactis vbertatem præstat. Salutaris est phthisin sentientibus. Infantium capiti illita nutrit c[a]pillum, tenacioremq; eius cutem efficit. Hic Hermolaus, Quidam, inquit, lasinen corruptum esse nescientes Plinium culpant, quasi hanc ipsam herbam 24. libro (ca. 15.) repetisset inutiliter, laginem vocando, non lasinem. Sed cum longè alia sit hæc ab illa: nec ea vocabuli sit affinitas quam putabant, modestiæ suæ parum consulent, nisi recantauerint. Hæc Hermol. in defendendo quidem Plinio nimius. Quis enim non eandem esse videat, vbi præter nomen, vnica litera variante, etiā vires conueniunt? quatuor enim remedia quę hic iasionę siue lasinæ, rursus omnia l. 24. laginæ attribuit, nec obstat quod plura adscribit. Et nomina ita sunt vicina, vt alterum ab altero corruptum appareat. Vtrunq; etiam olus syluestre facit. Iam si iasione ea est, vt Ruel. suspicatur, & mihi certe omnino videtur, quam Galli vulgò liseronem vel liserotam appellant: aliqui campanellam vel volubilem minorem, nostri *kleingloggenblumen*: prorsus ei conueniunt tum illa quæ Plinius de lasine vel iasione scribit, tum quæ de lagine. Folia .n. ei rostrata, siue in triangulum acuminata in aruis iacent, eademq; trianguli figura caput penulæ siue cuculli cappæ, Hispanicæ, vt hodie loquuntur, speciem referunt. Sunt & scammoniæ similia planè folia, vt Monspessuli mihi demonstrata sunt: eadem & maioris volubilis, quam Plinius conuoluolum vocat: & Democritus, vt coniicio, malacocissum, nostri *zaunglogen*, id est sepium campanas. Sed audiamus Ruellium: Iasione, inquit, Theophrasto, olus est syluestre, copioso lacte succulentum, flore candido, & in hoc nobili, quòd singulari folio constet, sed ita implicato vt plura videantur, floris margine in angulos exeūte. Plinius olus esse syluestre tradit, &c. Cæterum idem de folio herbæ loquitur, cum inquit, (21. 17.) Folium vnum habet, sed ita implicatum vt plura videantur: quod Theophrastus de folio floris scribit. Flos conceptaculo auersa parte non indiget, sed postrema eius exeunt in angulos, qualis ferè oleagineus aspicitur. Porrò non multum ab ea dissidere putatur, quam Galli liseronē appellant, nomine etiam adludente: serpit .n. humi ramulis lacte prægnantibus, &c. Hęc ille. Eadē forte est quę in opere Theophrasti de causis plantarū ἀσίνη, vitiato fortassis codice, nominatur: nisi quis asineu potius quā iasionē legere velit: & sanè vetus lectio Plinij, apud quē duobus in locis lasine legitur, (nam Hermolaus primū pro illis iasionē posuit) & in tertio, vt recitaui lagine, propius ferè ad ἀσίνην quàm [illegible] accedit: coniicio autem eandē esse, quoniam nihil aliud de asine scribit, quàm proximè nascentia cauliculis suis amplecti. Quærunt, inquit, cui innitantur, hedera, smilax, cucumis: & inter minora serpyllū & asine, nec alibi eius, q̧ sciam, meminit. Gaza volucrū vertit, quod vt non improbo, ita clymenū quoq; Theophrasti (quod Dioscoridis periclymenū est, vt supra dixi) similiter volucrū ab eo alijs in locis transferri displicet: oportebat .n. diuersis rebus diuersa imponi nomina, neq; confundi lectores. Cęterū ex iam recitato Theophrasti loco asines historię hoc etiam nobis

accessit,

accessit, vt de magnitudine eius constet: nempe quod non maioribus ex amplexicaulium genere, sed minoribus adnumerari debeat. Eodem ex loco emendabimus etiam corrupta verba l. 7. c. 8. [illegible] plantarū Theophrasti: vbi idem argumentum tractat de plantis quæ circumuoluuntur, his verbis: Sunt quę alienis caulibus innituntur, & [illegible] (alias [illegible]) in indice vocabulorum Theophrasti ex translatione Gazæ) [illegible] [illegible] lego [illegible], nec moror quod Gaza transtulit, petinā & lappam. Quoniam petinæ nomen corruptū esse inde apparet, quod nec alius quisquā nec Theophrastus alibi eius meminit. [illegible] verò etsi quis defendat pro [illegible] dici potuisse, vt [illegible] & [illegible], [illegible] & [illegible], &c. eadem significatione dicuntur: non videtur tamen ita legendū, quoniam non propriè amplexicaulis hæc herba est, sed propter infirmitatē caulium, fulciri indiget. [illegible] verò amplexicaulem esse ipse Theoph. docet & alibi [illegible] alpha initiali semper expresso, cum lappā 10
significat apud eundē legimus, vt ibi lappam lenti ceu propriam noxam innasci scribit. Eadem proculdubio fuerit helxine cognomento cissampelos, scilicet hederæ minoribus ramulis ex libus, quibus complectitur quodcunq; contigerit adminiculū: nascitur in sepibus, vineis & segetibus: foliorum succus potu deijcit aluū: vt in quibusdam Dioscoridis codicibus legitur. Galenus & Aegineta nihil q̃ discutiendi vim ei attribuunt. Serapio ex Dios. c. 41. hederā facit volubilem maiorē: hanc vero minorē, acsin appellans, ab helxine detorta voce: & mox alterā minorem volubilem, nempe elatinen quam athin vocat. Apud Dios. inter periclymeni nomenclaturas legitur axine maior, quasi & altera minor axine e, vel potius asine sit, illa nempe qua de agimus. Lagine igitur herba apud Plinium nihil cum lepore cōmune habet, & melius asine quam vel lagine vel iasione nominabitur. Quamobrē iterum errat Hermolaus corollario in Dios. 650. scribens, p alsine corruptè in Theophrasto legitur asine, vbi Theodorus volucrū interpretatur, arbores amplexu hederę modo strangulantē: sed ne hoc quidē rectè citat. Cuminum leporis, limo- 20
nium, inter nomenclaturas apud Diosc. Lagopus, inquit Ruel. alijs leporis cuminū, nascitur in segetibus, & quasi pes leporis dicitur. Sanè & similis est el aspectu: proinde nō probauerim eorū sententiam, qui caryophyllatā vulgò dictam rentur, in opacis montanis nasci solitā, non in segetibus vt lagopus. Genus potius est humilis trifolij, in segetib. & aruis enati, quod vulgus trinitatē vocat. Hippocrates lagopyron nominat, quasi leporis triticū intelligas, furfuribus cum inaruit simillimā, folio paruo quasi oleagineo, longiore tantū (hoc nostro humili trifolio nō conuenit) cruentis vulneribus imponens. Hanc Galenus leporinā inquit herbā esse. Hęc Ruel. transcripsit autem ad verbū ex corollario Barbari in Dios. 627. [illegible], Galen. in Glossis Hippoc. Diosc. lagopodē non in segetibus vt Plin. sed hortorum areis nasci scribit: vtraq; quidem loca coli & & stercorari solent. Apuleius verò c. 61. Pedem leporis, inquit, Gręci lagopū, Romani vocant herbā benedictā, leporinū pedem. Nomen ei à similitudine pedis leporini. Nascitur in pratis: astringit ventrē, &c. Videtur autem ex Græcis prasiàs, id est hortorum areas, ineptè p pratis interpretatus, alliciente vocabulorū affinitate. Et quia à Romanis benedictā vo- 30
cari meminit, inde nimirū decepti sunt quidam, vt eandē esse putarēt, quæ hodie vulgo eo nomine, & alio caryophyllata vocatur: quæ leporinū pedē non panicula villosa vt genus trifolij proximè dicti, sed folio in tres ceu digitos diuiso repræsentat. Caryophyllata, pes leporis, sanamunda, Syluat. Sed hac in re periculum non est: quando & veterū lagopus ferè non aliunde cōmendatur quam q ventrem sistat: ad quod prestandū benedicta etiam nostra non fuerit ignaua. Lagopodem humilis trifolij genus describit Fuchs. To. 1. c. 188. Germanis, inquit, nominatur hasenfuss, oder katzenklee oder [illegible]: & Trag. To. 2. c. 3. inter trifolij siue meliloti, vt ipse vocat genera, similiter appellans katzenklee vel hasenfuss: & eodē in cap. genus quoddam meliloti paruum & inodorū (nostrates vocant gelbe huber krößle) Germanis nominari scribit hasenklee & hasenfuss, à nonnullis hasen pfötlin, id est leporinum trifolium, & pedem leporis. Idem Tragus scribit hieracū minus (dentē leonis vocant, nostri pfaffenrörle) recentiorib. quibusdā lagopoda videri, q equidem non probo. Et rursus To. [illegible] c. 109. herbam gnaphalio vel stœchadi citrinę dictæ similē, 40
candidam in siccis & apricis collibus nascentē, florum corymbis mollibus, candidis, vel purpureis, aut vtrāq; colore mixtis, viuacissimis, etiam in suspensa herba, &c. similiter Germanicè nuncupant [illegible], vel hasenpfötlin, id est leporis pedem, & rhurkraut, quod aluum sistat: hanc ego tamen propter foliorū cum olea similitudinē Hippocratis lagopyton puto: non autem lagopodem Dioscoridis, quę inter segetes & cultis tantum locis nascitur, illa minimè: quod ad vim aluum sistendi, & simpliciter siccandi, vtra vtris non refert. Diptamum, id est leporis auricula, Syluaticus. Circa montem Pessulanum auriculam leporis vocant herbam quandam annuam (aliqui elaphaboscon putant) caule ramoso, floribus luteis per vmbellas, folijs omnino cum recens prodeunt auriculas imitantibus, triuntalibus, & instar minoris plantaginis (si bene memini) neruosis, radice candida simplici, vt apiorum genus. Huius folia potu ad calculos commendant. Fungorum quoddā genus quercubus innascens, Germanicè quidam à figura hasenrörle, id est auriculas leporum nominant. Tragus tex. ij Tomi de plantis c. 1. Malua syluestris duplex est: ma- 50
iorem in quibusdā Germaniæ locis equinam, minorē leporinā cognominant hasenpapel, Tragus. Idem To. 2. c. 35. inter fœni vel graminis genera vnū recenset, quod hasenbrot, id est leporinum panē appellat, & alio nomine zydern, à tremore vt conijcio: nam flores eius specie singuli rotunda (vnde lep. panis forte nomen) per spicas digesti, pediculis hęrēt exilissimis, vnde fit vt semper moueant ac tremant: aliqui hasenrörlin, id est auriculā leporis vocitant.

Alpibus peculiaris est precipuo sapore lagopus auis: pedes leporino villo ei nomē hoc dedere, cætero candidæ, columbarū magnitudine. Est & alia nomine eodē a coturnicibus magnitudine tantū differens, croceo tincta cibis gratissima. Plin. Nos lagopodē alpinā auem à colore perdicē candidā vocamus, vel gallinam niuis schneehun, vnys räbhun, & alterū eius genus plumis fuscis & candidis distinctū, saxatilē gallinam, steinhun. Si meus aurita gaudet lagopode Flaccus. Martial. l. 7 [illegible], auis quędam. Hesy. & Varin. Lagois, auis quæ leporinas habet carnes, vel piscis genus mari Italo ignotū, Acrō. Nec scarus aut poterit peregrina iuuare lagois. Horat. 2. Serm. Auis quam 60
Galli & Itali francolinā vocitant, delicatissima omniū, Germanis est ein haselhun, quasi gallinam leporinā dicas: sed hęc eruditis plerisq; attagen esse videt. [illegible], genus aquilæ, Hesych. Melanaëton, id est pullam aquilā, Aristot. [illegible], id est leporariam appellat, Hermol. Vulturem aliqui Germanicè vocant hasengeir, hoc est vulturē leporarium: alij asgeir, q cadaueribus pasto vescatur. Lepus marinus, massa quædam informis, ein seehass. Est & alius huius nominis, de quo Aelian. Magni maris lepus ex parte ad terreni similitudinē accedit, pręter pilos, quos spinosos & erectos habet, &c. Nec scarus aut poterit peregrina iuuare lagois, Hor. Ser. 2. 2. vbi Acron, Lagois aut (non aut, sed auis legendū videt) carnē leporis habere perhibetur, aut est genus piscis quod in mari Italo non inuenitur. [illegible] [illegible], Hesych. & Varin. ego fluuiatilē leporē nec noui nec legere memini. Lepus piscis ex lacertorum genere, Plin. l. 32. (prope finem) vt quidam in suis dictionarijs citant, sed omnino falluntur: decepit eos verbum substantiuum sunt, quod expungendum Hermolaus monet. omnino tamē lepus marinus 70
nihil commune lacertis habet, vt & alij ibidem nominati.

Lepus,

Lepos, saltatoris nomen Horatio 2. 6. Serm. vt Acron scribit. Lagus, Λάγος, paroxyt. pater Ptolemæi successoris Alexandri. Nobilitas Pharij proles clarissima Lagi, Lucanus 10. Λαγίσκα meretrix, Athenæo.

Delus insula, Lagia olim dicta est, Plinius 4. 12. Stephanus Græcus, vt Hermolaus obseruauit, non Lagiam, sed Pelasgiam habet: Solinus tamen Lagiam à venatione, quasi leporariam. Lagusa, Λαγοῦσα, insula circa Cretam: gentile Laguseus vel Lagosius, Stephanus. Lagusa (inquit Hermol. in Plin. 5. 31.) vagum nomen est, à venatu dicta leporum. sic autem eo in capite legendum censet, vbi vetus lectio erat Lacula. Et mox in eodem capite, Lagusæ, (inquit) insulę sunt ante Troada. Lagoum amnem prope Caucasum ex montib. Catheis defluere aiunt, Plin 6. 7.

b. Leporis pili mollitie sua plumas auium æmulantur: vt Plinius non ineleganter de hoc animante scripserit, Aliud educat, aliud in vtero pilis vestitũ, aliud implume. Marcellus empiricus lanam lep. pro pilis dixit: & alicubi subuentrile leporis, quasi Græcam vocem hypogastrion de industria imitans. [illegible], Aristophanes: hoc est, Ecce leporis caudam accipe, Cælius. Vena leporis, est vena in extremo naso: quam si digito premas, venam deprehendes, Syluaticus. Germani proprijs quibusdam de lepore vocabulis vtuntur: Pellem vocant, *ein balg, vnd nit ein haut*: pedes, *lauff oder b[illegible]*: poplitum officula singula in vtrisque, *sprüng*.

c. Ὁ λαγωὸς τὰς ἀμπέλους [illegible] Rustica in epistola Simocatti. [illegible], Suidas ex Epigrammate. In exercitu Xerxis, quem aduersus Greciam sibi contraxerat, eque [illegible] tu leporem editum palam est: quo genere monstri significatus est rerum euentus, vt docet Valerius 1. 6. Idem prodigium in Equo H. c. ex Herodoti septimo retuli. Equa trimestri tantum prægnans, leporem peperit: lepus editus continuò humana voce locutus est, & matrem dentibus suffocauit. Ad hæc dum sanguinem maternum pro lacte sugeret, visæ sunt propalàm eius tergo plumæ longiusculæ innasci in alarum morem: quibus innatis, altiori, quàm soleant homines, voce hæc protulit: Fundite iam lachrymas & suspiria miseri mortales, ego hinc abeo. His dictis statim euolauit. O rem nulli credendam, sed vero ipso veriorẽ. Tabelliones publici septem numero huic ostento affuerunt, qui documenta sumpsere, testibus idoneis euocatis, Antonius Baucius in epistola scripta ex Galliæ oppido, quod diui Marcellini vocant, ad Petrum Toletum Lugdunensem medicũ, anno Salutis 1537. mense Decembri: legitur autem inter Tragicas narrationes Gilberti Cognati, cum eiusdem Toleti responso, vbi is hoc prodigium pro suo iudicio declarans: Veniet, inquit, profectò dies (nisi Dei æterni benignitate defendamur) in quibus nati se parentibus obsequium præstare putent, si ad necem eos perducant: imò ægrè ferent, quod nunc nati, vt talia sentirent: & se adulterinos, perinde ac fuit lepus ab equa, illo tempore decocto & malè adulto dicent, Hęc illi.

d. Lepus animal omnium pauidissimum est: vnde nostri hominem timore perculsum dicunt *erhaset*, id est leporis more affectum.

e. Qualis vbi aut leporem, aut candenti corpore cycnum Sustulit alta petens pedibus Iouis armiger vncis, Vergil. 9. Aene. Anthologij Græci 1. 40. extat epigramma Antiphili Byzantij in polypum à Phædone piscatore in mari arreptum, & ne manus ei cirris implicaret proiectum in proximi littoris fruticetum, vbi forte in leporem inciderit, eumq́; suis brachijs implicatum retinuerit: Et rursus aliud Isidori Aegeotæ, qui piscatorem illum Gymnichum vocat, & polypum ab eo mari redditum scribit, quod leporem veluti pro se redimendo retinuisset. Leguntur Martialis epigrammata quinque lib. 1. de lepore per latum transeunte per os mansueti leonis, ex quibus vnum recitaui in Leone H. d. sed hoc etiam in loco aliud eiusdem adferam:

Non facit ad sanos ceruix nisi prima leones. | *Quid fugis hos dentes ambitiose lepus?*
Scilicet à magnis ad te descendere tauris, | *Et quæ non cernunt frangere colla velint.*
Desperanda tibi est ingentis gloria fati, | *Non potes hoc tenuis præda sub hoste mori.*

Et canibus leporem, canibus venabere damas, Vergil. 3. Georg. Auritosq́; sequi lepores, Idem 1 Geor. Nunc leporem pronum catulo sectare sagaci, Ouidius 1. de remed. Leporem venator vt alta. In niue sectatur, Horat. Serm. 1. 2. Pauidum captare leporẽ, Idem Epod. Nos timidos lepores, imbelles figere damas Gaudemus, Gratius. Vt canis in vacuo leporem cum Gallicus aruo Vidit, & hic prædam pedibus petit, ille salutẽ, Ouid. 1. Metam. Mænalius lepori det sua terga canis Idẽ 1. de Arte am. Exagitatus lepus, Idem 3. de arte. Parcius vtaris moneo rapiente veredo Prisce, nec in lepores tã violentus eas, Martialis: Et mox, Quid te frena iuuant temeraria? sæpius illis Prisce datum est equitem rumpere, quàm leporem. Ἀλλ' ὅτε καρχαρόδοντε [illegible], Homerus Iliad. decimo. [illegible], Simocatus in epistolis. [illegible] (lege [illegible]) [illegible], V[illegible]. Lycurgus cum ciues ex molli & dissoluto viuendi genere ad honest[illegible] duos [illegible] parentibus natos educauit: quorum alterum domi reliquit, & [illegible] permisit: alterum res eductum venationi assuefecit. Postea in concionẽ duxit, vbi simul & cibarijs quibus[illegible] positis, & lepore emisso, hic statim leporẽ secutus est, ille cibaria abligurijt, &c. Plutarchus in La[illegible] apoph[illegible]. Per hyemen [illegible] ὁ λαγώς, id est facilis captu est lepus, Poll. [illegible], Lamprias ad T[illegible]yphen in [illegible] epistolis Aelian[illegible] mox T[illegible] Lamp[illegible] his verbis rescribit: [illegible], hæc Aelianus. O[illegible], Xenophon. Canes cum lepo[illegible], siquidem [illegible] dilacerare, atq; alacres sanguinem lambunt: [illegible] caudam mouentes [illegible] gratia, sed magis de v[illegible]ctoria contenderint, Plutarchus in [illegible] Theophrast. h[illegible]storiæ plan. 6. 29. [illegible] neque demersa in profundum aboleantur, vt limiter vagantia delitescunt: quemadmodum cum arida humus est: neque demersa in profundum aboleantur, vt [illegible]. Flatus enim & aquæ aduersantur permutantque odores. Quacum terra limosa ob imbrem vel [illegible] retineat. Quum euasisse retium ansas leporem signare volunt Græci, eleganti verbo dicunt [illegible], id est, lina effugit lepus: nam propter medius habitus, qui digitorum velut abstergmenta retineat. linon & velum indicat, atque item retia: proinde ab Asiaticis linaria plerunque dicuntur hæc, Cælius. Lepusculi timentes hoc quadrangulum dedit Diana rete, bis legitur apud F[illegible]: Perottus legit quadrangulum

 dedunt

dedunt sese in rete. I modo, venare leporem, nunc ityn tenes, Plautus in Capt. Vide infra inter prouerbia. Vocabula leporũ venationi accommodata apud Germanos huiusmodi reperio: *Der hasz schreyet, faart. Garn vnd seiler gericht werden, im gestellt. Er wirdt von dem strick mit den hunden gehetzt, in das garn gehetzt: oder, wirt vol ... dem lauffen darin gedruckt. Gnickt oder von den hunden erwürgt, zerrissen. Gestreifft vnd mit gesch hunden.* In leporem, qui dum canem terrestrẽ concitatius fugit, in mare deuolutus è rupe quadam, à cane marino laceratus est, extant epigrammata duo Germanici Cęsaris, & vnum Tiberij, Anthologij Gręci 1.33. Est & Ausonij super eodẽ tetrastichon huiusmodi: Trinacrij quondã currentẽ in littoris ora Ante canes, leporẽ cœruleus rapuit. At lepus: In me omnis terræ pelagiq; rapina est: Forsitan & cœli, si canis astra tenet. Auiũ genus quoddam in Europæ remotissimis ad Septentrionẽ locis circa Noruegiã, detracta leporis aut vulpis pelle, in ea parit & incubat, Olaus Magnus. In Scythia auis magnitudine otidis, binos parit, in leporina pelle semper in cacuminibus ramorum suspensa, Plinius. Leporum pedibus pro scopis quidã vtuntur. Aduersus talpas: Locum prius mulso eluito, deinde bubulũ fel inijcito & leporis stercus, Galenus Eupor. 3.163. Non latrari à cane (magi nugantur) leporis fimum vel pilos tenentem, Plinius: sed verisimilius hoc amuletũ hyęnæ quàm lepori adscriberetur, cuius & lingua & pellis, & aliæ partes gestatæ hac vi pollere dicuntur, vt quæ naturalẽ quandam aduersus canes antipathiã habeat: adhab hyena est Arabice, arnab lepus: quæ fortè nomina interpres aliquis peruertit, vt apud recentiores etiã Albertus confudit. Ad Indos sapientes, vt scribit Philostratus, adducta est mulier, quæ iam septies magna cum difficultate & periculo pepererat, (ἐπτὰ ἀδίνας ... πνιγεῖσα, interpres non rectè abortijsse vertit:) curata est autem hoc modo. Iusserunt sapientes maritum mulieris, cum tempus pariendi adesset, viuum leporem in sinu occultatum eò deferre vbi paritura mulier esset: inde cum aliquoties circa mulierem deambulasset (καὶ περιελθόντα αὐτήν) repente leporem è sinu dimittere, (τὸν λαγὼ legendum:) fore enim vt vulua simul cum fœtu elaberetur, nisi leporem illico foras eijceret, Hæc ille in vita Apollonij. Videtur autem stulta hæc persuasio inde sumpta, quoniam lepus facillimè parit.

f. Lepores dipnosophistis apud Athenæum appositi: & Romæ in cœna Lentuli, cum pro flamine Martiali inauguraretur, teste Macrobio.

h. Titus Vespasianus Strozza à principio secundi Eroticôn de lepore albo, quem amicæ donauerat, fuga elapso conqueritur: Sed aliquot eius versus recitabo.

Hunc ego per virideis vmbras cum matre vagantem | *Ad ripam excepi Sandale amœne tuam.*
Paruus erat. totoq; nitens in corpore candor | *Mæandri niueas exuperabat aueis.*
Paulatim positoq; metu mitescere cœpit, &c.

Meleagri epigramma vel epitaphium in leporem, qui catulus adhuc captus, & herbis enutritus, præ nimia pinguitudine mortuus erat, habetur Anthologij Graeci 3.24. Leporem Grǽci amoribus sacrum fabulantur, ducto argumento ex etymi ratione: quoniam illorum lingua λαγὼς dicitur ἀπὸ τοῦ λαεῖν· ἔρωτες autem à verbo ἐρᾶν, vtroq; visum significante, Cælius. Transtulit autem, vt apparet ex Varini verbis, quæ in dictione Π... leguntur huiusmodi: λαγὼς ἐρώτων ἀνάθημα, διὰ τὸ ταυτὸν τῆς κλήσεως φύσεως: λαγὼς τε γὰρ ἀπὸ τοῦ λαεῖν, ἢ ἔρως ἐκ τοῦ ἐρᾶν, ὅπερ τὸ βλέπειν μηνύει. Hæc quidem ratio Latinis etiam congrueret, vt Amoribus lepores consecrarentur, quod lepos & lepidus ab hac quadrupede dici videantur. Et ex eadem etymologia nata fortè persuasio est cibo eius formosos fieri, vt in F. diximus. Sed suapte etiã natura, vt Xenophon scribit, lepus animal adeò gratiosum est, vt nemo sit, qui si eum videat dum vestigatur, dum inuenitur, dum fugit, dũ capitur, quicquid amârit non obliuiscatur: quare vel hac ratione extra etymologiam meritò sacer est amoribus. Ὁ λαγώς με βασκαίνει τεθνηκώς, hoc est, Molesta est mihi mors leporis, Pherecrates apud Varinum in Βασκαίνει. Laginia dicta fuit Carum dea, Gyraldus. Idrias vrbs Cariæ Hecatesia prius vocabatur. Cares enim templo constructo deam Laginitin vocarunt, eò quod lepus illuc confugisset: & cum etesia, id est annua sacra illic facerent, inde nomẽ imposuêre loco, Stephanus. Lepus auersus auersionem significat, Orus in hieroglyphicis. Bœas Laconiæ vrbem conditam ferunt auspicio leporis. Nam cum incolæ quidam sedibus pulsi, locum quererent in quo habitarent, oraculo responsum est, fore vt Diana eis locũ habitationis demonstraret. In terrã itaq; egressis lepus occurrit, quem itineris ducem fecerunt: occultato autem ad myrtum lepore, & oppidũ ibi condunt, qua myrtus steterat, & arborẽ istam etiamnum venerantur, Pausanias. Equa leporẽ peperit, turpissimã regis Persarũ fugã significans, &c. Vide in H. e. supra. Lysandrum prodit historia (inquit Cęlius 26.29.) quum à Lacedemoniorũ ductu Corinthios defecisse, fama nunciasset, pfectum copijs instructũ ad ciuitatẽ oppugnandã vbi suos timore perculsos animaduertit, ignauius segniusq; irruere ac inferre signa, leporẽ fortè transilientẽ fossam vidisse: quo argumento, fiducię iam plenũ milites sic hortari cœpisse: Nõ erubescitis Spartiatę huiusmodi hostes formidare, ad quorũ mœnia lepores ex otiosa inertiq; vita dormiant? Id ꝙ parœmiæ habere formã potest, insegnes imbellesq;, vt ad coarguendũ torporem desidiamq;, etiamnũ in dormitientibus illorũ lepores dictitemus. Iter infortunatũ lepus occurrens facit, Φανεὶς ὁ λαγὼς δυστυχεῖς ποιεῖ τρίβους, Suidas. Erasm. hunc senariũ inter pverbia recensens, Vulgo creditum (inquit) etiam his temporib. occursum leporis omen esse parum felix, iter ingressis. Torqueri potest ad interuentũ cuiuspiam, qui videatur incommodũ aliquod allaturus. Obseruatũ veteribus, leporis occursum in itinere ominosum quippiam, inauspicatum atq; improsperum præsagire, Cælius & Alexander ab Alexandro.

PROVERBIA.

In leporinis, hoc est in omnibus delicijs & luxu: vide supra in F. Boue venari leporem, de re vehementer absurda ac præpostera, vide in Boue. Huic simile est illud inferioris Germaniæ: *Es war ein schimpf das man ein hasen mit der trummen fienge:* Quod alij sic efferunt, *Man solt ehe ein hasen mit der trummen fangen.* Cancer leporem capit, Καρκῖνος λαγωὸν αἱρεῖ, de re nequaquã verisimili dictũq; absurda (quæ fieri nullo modo possit, Suidas.) Velut si quis dicat ab indoctissimo superari doctum, Eras. Cancros lepori comparas. Καρκίνους δασύποδι συγκρίνεις, de supra modũ dissimilibus. Simile illi, Prius testudo leporẽ preuerterit. Lepus carnes desiderat, vide supra in B. Lepus p carnibus, Λαγὼς περὶ τῶν κρεῶν, subaudi periclitatur. In eos dicitur qui ob aliquam ... in discrimen vocantur: nam leporẽ non insectamur ꝙ noceat, sed quòd pulpamentum habeat. Effertur etiam ad hunc modum, Ὁ λαγὼς περὶ τῶν κρεῶν τρέχει, id est lepus pro carnibus currit: de ijs qui magno suo periculo atq; ... acriter decertant. Δοῦλον οὐκ ἄγω Εἰ μὴ νεναυμάχηκε τὴν περὶ τῶν κρεῶν, Charon apud Aristophanem in Ranis. Ad... ibit hoc loco interpres, apud Arginusam seruos non p pecunia aut alio quouis premio, sed pro vita dimicare ... (olim dimicasse, cum Athenienses necessitate coacti, seruos etiam belli socios sibi asciscerent. Est & al... περὶ τῶν νεκρῶν, cuius interpretationem omitto.) Idem in Vespis, Ποιήσω δακεῖν τὴν καρδίαν, ... περὶ ... τῶν δραμεῖν. Et rursus in eadẽ fabula, Ἢ λαγὼς ἢ λαμπάδ' ἔδραμες. Plutarch. in dialogo aduersus Epicurũ, Παπαὶ ... γέλωτος, εἰς τὴν γαστέρα ... περὶ τῆς ... ἀνθρώπων

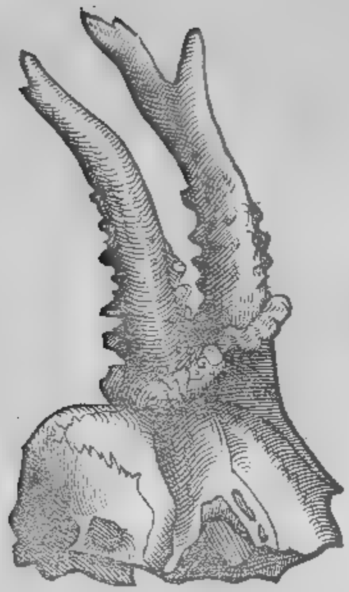
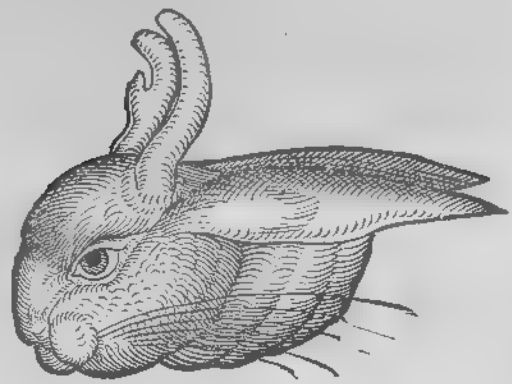
[illegible] ἐπέχειν, subaudi δρόμον. Significat autem eum Epicureos in summum discrimen adductum, quòd aduersus voluptatis assertores proposuisset, nec iucundè viui posse secundum Epicurum. Suspicor allusum (inquit Erasmus) ad priscas historias, quæ referunt aliquoties bellum natum inter populos ob direptas in sacrificijs carnes. Ita Pindarus in Nemeis, [illegible], Hactenus Erasmus. Meminerunt prouerbij Suidas & Hesychius: & dici solitum aiunt, [illegible] Varinus. Κρέας quidem aliquando pro corpore accipitur, vt in hoc Sophoclis, [illegible]. Huc pertinet illud Homeri Iliad. χ. de Achille Hectorē persequēte. [illegible]

Carpathius leporem, Ὁ Καρπάθιος τὸν λαγών, dicebatur in eos qui sibi rem noxiam accerserent. Hinc deductum adagium: quòd cum in Carpathiorum insula lepores non essent, illi curarunt importandos (par leporum inuexerunt, Poll.) aliunde. Verum vbi eius animantis magna vis increuisset, vt est mira fœcunditas, fruges insulæ populari cœperunt. Refert & interpretatur parœmiam Iul. Pollux lib. 5. item Aristoteles Rhetoricorū libro tertio, Erasm. Meminit etiā Suidas, & Eustathius in Dionysium scribens: ac interpretantur de his qui ipsi sibi adsciscunt malum [illegible]. Archilochus ad hanc parœmiam alludens, Καρπάθιος τὸν μάρτυρα dixit, Varinus. De alijs quibusdam insulis, quę similiter leporibus multiplicatis, vno & altero tantum primum inuecto, damnum acceperunt, dixi superius in c. de Astypalæa: & in a. de Lero insula, in mentione leporis sydeis. Lepus dormiens, Λαγὼς καθεύδων: quadrat in eum, qui quod non facit, id facere sese assimulat: aut quod facit, id se facere dissimulat. Qualem quidam arbitrantur fuisse Vlyssis somnum, cum à Phæacibus in Ithacam insulam exponeretur, authore Plutarch. Nam leporem patentibus genis dormire cum alij permulti tradunt authores, tum Plinius 11.37. (Vide supra in c.) Neq; perperam opinor dicetur & in timidos. Adagium à multis authoribus refertur. Erasm. Suidas, Hesychius & Varinus interpretantur de ijs qui somnum simulent. Est & apud Germanos vsitatū, *Er schlaaft den hasen schlaaf.* Leporem palpebris quidem clausis vigilare, apertis dormire, Xenophon prodit. Ad quod Græcum si respicere adagium putes, [illegible], lepus dormiens (quod in dissimulatores concinnatur aptissimè) plenius quiddam & doctius resipere videbitur, quàm quod modò affertur, Cælius. Duos insequens lepores, neutrum capit, Ὁ δύο πτῶκας διώκων, οὐδέτερον καταλαμβάνει. Sensus est, Qui simul duplex captat commodum, vtroq; frustratur. Effertur in Græcorum collectaneis & citra figuram, [illegible], Erasmus. In eandem sententiam effertur tritum illud Germanis. *Wär zu vil vvil haben, dem vvird offt gar nichts.* Lepori esurienti etiam placentæ fici, Λαγῷ πεινῶντι καὶ πλακοῦντες εἰς σῦκα: Suidas tradit dictum de ijs, qui compulsi necessitate, res etiam pretiosissimas absumunt. Fortassis natum ab huiusmodi quapiam fabula, qualem de se narrat Apuleius, quòd adductus fame placentas primū lambere, deinde etiam commesse didicerit, Erasmus: sed Suidæ verba, quadrare hoc prouerbium, [illegible], melius reddidisset: in eos qui necessitatis tempore res qualescunq; pro pretiosissimis habent. Iter infortunatum lepus apparens facit: Vide paulò superius inter omina. Mortuo leoni & lepores insultant. Extat epigramma Græcum (inquit Erasmus) cuius argumentum sumptum est ex Homericæ Iliados χ. vbi Herculem ab Achille iam interfectum circumsistunt Græci mortuo insultantes, nec quisquam erat qui extincto non aliquod vulnus infigeret. Epigramma sic habet, Βάλλετε νῦν μετὰ πότμον ἐμὸν δέμας, ὅτι καὶ αὐτοὶ Νεκροῦ σῶμα λέοντος ἐφυβρίζουσι λαγωοί. Dictū est aliâs de his qui mordent mortuos, cum laruis luctantur, & cum vmbris depugnant, Hæc Erasmus. Alciati emblema de leonibus qui leporis mortui barbam vellunt, recitaui in Leone. Lepores ad tiliorum mœnia dormire dicemus quos prorsus timidos esse significabimus. Vide supra inter omina, hac ipsa in parte huius capitis. Prius testudo leporem præuerterit, πρότερον χελώνη παραδραμεῖται δασύποδα, de re neutiquam verisimili, Eras. Aesopus fabulatur quòd testudo leporem cursu vicerit, vt pigros ad laborem impelleret, & veloces (ingeniosos) à torpore deterreret, Io. Tzetzes. Lepus tute es & pulpamentum quæris: Vide supra capite 6. Prius testudo leporē præuerterit, Πρότερον χελώνη παραδραμεῖται δασύποδα: de re neutiquam verisimili. (Senarius prouerbialis, de re impossibili, Suidas: factu difficili, Sipontinus.) Meminit Diogenianus, Erasm. Fabularum conditor Aesopus leporem cursu à testudine superatum scribens, tardi ingenij homines ad assiduum laborē incitat, ingeniosos verò à pigritia deterret, Tzetzes 7.105. I modo venare leporem, nunc ityn tenes, versus à Plauto in Captiui duo prouerbiali figura dictus. Id est, hanc interim cœnā qualemcunq; certam habens: quære alteram, si potes, potiorem: Itys enim auis, quem à Phaside Scythiæ flumine phasianum vocant. Proinde cum iubebimus, vt qui nactos sit commodi quippiam, ad aliud sese accingat, non intempestiuiter hoc vtemur adagio, Eras. Mox autem subijcit existimare se deprauatum esse locum, nec ityn legendum vt codices habent, nec ichthyn, id est piscem vt quidam videntur: sed ictin, id est viuerram: viuerris enim teste Plinio præcipuā esse gratiam propter venatum leporum & cuniculorum: sed dictionem, leporum, de suo addit Plinio: neq; enim in vllis codicibus legitur. Et res ipsa monet longè aliam cuniculos venandi rationem esse, qui in suos multifores specus statim se abdunt, quò ictides & mustelæ propter corporis paruitatem facile eas sequuntur: aliam verò lepores, qui quàm longissimè possunt concitatissimo cursu feruntur, vbi vix canes nedum mustelæ aut viuerræ sequi possint. Plura forsitan afferemus in Phasiano: in hanc enim auem Itys mutatus fertur. Leporis vitam viuere, Λαγὼ βίον ζῆν, dicuntur qui semper anxij trepidiq; viuunt: quòd id animal omnium prædæ expositum, ne somnum quidem capit, nisi oculis apertis. [illegible], Demosthenes in Aeschinem. Vsus est & Plutarchus in libello [illegible] scripsit Athanasius in Apologia prima: & apud Strabonem, Phryg [illegible] Erasmus. Leporis vitam agere apud Lucianum is dicitur, qui præpotentes ac [illegible] infans ipse reformidat [illegible], Cælius.

Sunt & proverbia Germanis ex lepore prouerbia. [illegible]: eodem sensu quo apud Græcos, Polypi mentem obtine. *Der hass* [illegible]. Patriæ famu [illegible]. Aliud stans, aliud sedens loquitur. *Das haasen* [illegible] *vvie ein hass* [illegible]. [illegible] Non tam [illegible]

Similie. Lepores [illegible] & educare alios fœtus, & iterum superfœtare: at improbatum istorum & barbarorum hominum mutua, priusquam conceperint pariunt. Petunt enim vsuram vt primum dederunt, & quam pro vsura accepere pecuniam mox rursus mutuant, vt ea quoque nouam pariat vsuram, Plutarchus in libro de non accipiendo mutuo. Sed hæc Græcè elegantius proferuntur, vbi & vsura τόκος à pariendo nominatur.

Leporis

Leporis effigiem collocauimus ſuprà. At hoc in loco ſubiungere libuit monſtroſa leporum capita cornuta in Saxonia (ni fallor) repertorum: quorum icones à Io. Kentmano Miſeno medico accepi. Cornua hæc (inquit) ab amico mihi donata, cùm prius à Saxoniæ principibus ſeruata fuiſſent, Leporis capiti adnata fuiſſe, vel ipſum cranium cui etiamnum hærent, arguit: ſex ferè digitos longa ſunt. Vidi & alia bina capita leporum ſimiliter cornuta, ſed nullum maioribus cornib. Sic ille. Nos & maiorum & minorum cornuũ quæ miſit figuras expreſſimus. Antonius Schneebergerus ſimiliter ad nos ſcripſit, ſe audiſſe quendam affirmantem ſe vidiſſe in caſtello illuſtris Domini à Boſſu in Hannonia, caput leporis habens duo cornua prorſus ſimillima capreoli cornibus, ſed breuiora. Addit & ſimile leporinum caput cornutum apud electorem Saxoniæ, vt fertur, aſſeruari.

Poſt Leporis mentionem non viſum eſt prætereundum animal Noui orbis, de quo Cardanus: Guabiniquinax (inquit) quem alij Guadaquinaium vocant, Lepore maius paulò eſt, colore roſeo, piloque vt Taxus oblongo, pedibus Cuniculi: collo & reliqua corporis parte inferiori Vulpi non abſimili: capite Muris: carne iucunda, guſtui & valetudini commoda: eſt autem animal agreſte.

DE LVPO.

A.

LVPVS, Hebraicè זאב *zeeb*, Geneſeos 49. Chaldaicè דאבא *deeba*, & דיבא *deba*. Arabicè דיב *dib*. Fœmininum, *zeebah*, lupa: & plurale maſculinum *Zeebim*, Ezechielis 22. *Zebeth*, id eſt lupus. Aeſculapius. *Alſebha* (inquit And. Bellunenſis) nomen eſt commune ad omnes quadrupedes quæ hominẽ dentibus & vnguibus inuadunt, mordent, lacerant, & aliquando interimunt, ſicut leo, lupus, tigris, & ſimiles. Inde mores alſebhaie dicuntur, ferini ſcilicet, immanes, crudeles, beluini, quales huius generis animaliũ ſunt. Hæc ille. Hinc forte factũ eſt, vt Albertus & alij quidam obſcuri ſcriptores, multa quæ de leone Ariſtoteles prodidit, in lupum conferrent. Oppianus inter cætera luporum genera, vnum in Cilicia, & Tauro Amanoq́; montibus chryſeon, hoc eſt aureum vocari ſcribit (vt in B. referam:) conijcio autem Hebraicam ſiue Syriacam illis in locis linguam fuiſſe, qua ſahab vel ſehab aurum vocant, ſeeb lupum: aũt dahab vel dehab, aurum: deeb vel deeba, lupum. Dib (aliàs dijb) Arabicum ſiue Saracenicum nomen, in medicorum libris ex hac lingua tranſlatis, diuerſe ſcribitur, adib, adip, adhip, aldip: ego poſtremam ſcriptionem prætulerim, qua & Bellunenſis vtitur. Aldip alambat, id eſt lupus furioſus, Idem. Hyænam quoque lupo congenerem Syriacè dabha, vel aldabha, vel dabab, vocari docui ſupra: videtur autem lupus quem aureum, vt iam dixi, Oppianus vocat, ad hoc genus accedere, tum nomine aurum ſignificante: tum natura, quòd ſub cane terram ſubeat vitandi æſtus gratia, quod Oppianus ſcribit, vt hyæna vel dabha ſepulchra, vt cibum ex cadaueribus quærat. Eſt etiam cæteris hirſutior lupus aureus, [illegible]; vt hyæna prorſus hirſuta, & iubata eſſe perhibetur. Eſt & in India lycaoni ceruix iubata: ſed differt regione,

gione, & coloribus, quorum nullus ei abesse dicitur. Adeps adib subtilis est, Auicenna. Vetus glossographus lupum intelligit. Bellunensis legit aldub, quam vocem in glossis vrsum interpretatur. Anoftris, id est lupus, Syluaticus. Aulma, id est lupi, Idem. Quæ quidem duo vocabula ad quam linguam referam, non video. Λύκος Græcis lupus est, & hodie vulgò λύγκος, fœmina λύκαινα, & si Suidas & Varinus simpliciter genus feræ interpretentur. לוקוס lycos pro lupo, etiam apud Arabicos quosdam scriptores à Græcis mutuatos reperitur, vt Munsterus in Lexico trilingui annotauit. Italicè lupo. Gallicè, loup. Hispanicè, lóbo. Germanicè, *vuolff.* Anglicè, Vuolfe. Illyricè, *vulk*: quasi per metathesin literarum Græcæ vocis.

B.

In Sardinia insula neque serpentes vlli, neq; lupi nascuntur, Pausanias in Phocicis, & Munsterus. In Creta lupos, vrsos, viperas, & similes feras noxias nasci negant, eò quod Iupiter in ea natus sit. Aristoteles in Mirabilibus. Atqui Lycastum Cretæ vrbem Stephanus dictã ait à Luporum multitudine, quæ ibi esse crederetur. In Olympo Macedoniæ monte non sunt lupi, nec in Creta insula, vt nec vllum aliud maleficum animal præter phalangium, Plinius & Solinus. Theophrastum audio dicentem, Cretam lupis & serpentibus infestissimam esse. Macedonicum verò Olympum à lupis nõ adiri, Gillius ex Aeliano, inepte & ambiguè: nam si quis regionem lupis infestam dicat, intelligi potest, abundare in ea lupos homini infestum animal. Sic Liuius, Vias latrocinijs, pascuaq; publica infesta habuerant. Vel, ipsam regionem infestam esse lupis, eisq; aduersari: sic Cicero: Quis hunc audet dicere aratoribus infestum aut inimicum fuisse? Nullos etiam fouet Britannia, Textor ex Plinio, ni fallor. Nulli in Anglia hodie lupi reperiuntur, Munsterus.

Sunt quædam genera vrsorum alborum, & canum, ac luporum, & similium quorundam, quæ venantur & habitant tam in aqua quàm in terra, propter similitudinem temperamenti eorum ad vtrunque elementum. Albertus. Lupi in Aegypto minores quàm in Græcia fiunt. Aristoteles. Inertes hos paruosq; Africa & Aegyptus gignunt, asperos trucesq; frigidior plaga, Plinius. Herodotus Aegyptios lupos non multò vulpibus grandiores esse ait. De lupis vespertinis, vel (vt alij vertunt) Arabiæ, in Sacris literis, vide supra in Hyæna capite 1. Leones, lupi, pardales abundant circa Arabiam, Agatharchides.

In Heluetia & alpibus perpauci reperiuntur: rarò enim ex Gallia cisalpina (Lombardia) & vicinis regionibus adueniunt: & si quis deprehendatur, mox tanquam communis hostis, datis vicatim campanarum, vt vocant, signis, venatione publica capitur. Pellium apud nos artifices, lupos Suedicos imprimis commendant, quod egregij, magni, & cinereo siue cano colore sint. Magni etiam sunt circa alpinas regiones, Rhætiam, Athesin, & Tirolensem, vt vocant, comitatum. In Rhætia quidem confœderata Heluetijs, magni lupi nigricantes reperiuntur, robustiores, & maioris pretij: audio tamen cum illis sæpe etiam alios minores & communes lupos reperiri. Cæterum in regionibus planis vt Galliæ multis, minores magisq; rufi habentur. Moscouia quà iungitur Lithuaniæ, passim in Hercynia sylua prægrandes ac atros lupos eosque ferocissimos gignit, Antonius Vuied in tabula Moscouiæ. Lupi in Scanzia si vlterius per congelatum mare processerint, luminibus feruntur orbari ob nimium frigus, Iornandes.

In Septentrione Europæ (circa Noruegiam puto) capiuntur tria luporum genera, in sylua Landserucca, quæ per octoginta miliaria extenditur, Olaus Magnus. Iisdem in locis alces à lupis montanis inuaduntur, vt in Alcis historia dixi. Galli sua lingua lupos garoux appellant illos, qui semel carnem humanam gustarint, encharnes dicunt: siue inde facto nomine, siue à gustato cadauere quod charongne nominant: Tales quidem hominibus postea semper infesti sunt, & metuendi, quod carnem hominis appetant: ideoque cauendi, vnde nominatos quidam conijciunt: cauere enim Gallis est garder: Vide plura in D. Italia lupos habet, qui cum cæteris similes non sint, homo quem prius viderint conticescit, &c. Solinus: Plura in D. vbi idem quibusuis lupis non italicis tantum, apud alios authores attribui docebimus. Sed prius Appulis iungentur capreæ lupis, Horatius. Apud Crotoniatas maximè abundant, Pausanias 2. Eliacorum De lupis Mæotidis, qui parte prędæ à piscatoribus donantur, ne noceant aut retia lacerent, Aeliani verba recitabo capite 4. Audax est magis eorum genus quod breue, quàm quod longum est, Liber de naturis rerum: Sed corruptus est locus ex Aristotele, qui non in luporum, sed leonum genere, generosiorem esse scribit, qui longior piloque planiore est: ignauiorem verò, qui breuior & crispiore pilo. Oppianus libro tertio de venatione, quinque luporum genera pastoribus obseruata describit, τοξότηρα, circum vel harpagem, aureum, & acmonas duos, quorum alterum ictinum, alterum nullo peculiari nomine vocat. Primus igitur τοξοτὴρ, id est sagittarius (a celeritate fortassis: qua tamen non hunc, sed secundum inter lupos præstare ait poeta: tigris quidem & sagittam significat, & velocissimam feram) perquam audax, toto corpore ruffo seu faluo est, ξανθός, membris rotundis, περιηγέα γυῖα; caput ei multò maius (quàm cæteris lupis,) & velocia crura. καὶ θοὰ κῶλα, (maiora itidem quàm cæteris,) venter canis aspersus maculis albicat. Vlulat horrendum, & subitò impetu fertur: caput assidue concutit, igneis oculis. Alter quem circum (nimirum à simili ingenio circi auis in accipitrum genere) & harpagem, id est raptorem appellant, corpore maior & longior est, omnium velocissimus. Hic magno cum impetu summo mane venatum exit, vt qui subinde esuriat: argenteo per latera & caudam colore: montes habitat: quibus per hyemem niue oppletis, interdum ad vrbes per famem impudentissimus accedit, furtim omnino & placidè, donec in propinquo alicubi capram corripiat. Tertium genus niuosos Tauri scopulos, Ciliciæ rupes, & Amani iuga incolit, hic præcipua pulchritudine spectabilis, non immeritò aureus nominatur, multis comatus pilis resplendens: non lupus, sed lupo præstantior ardua fera, (αἰπύτατον θῆρ, fortè quod ardua & montana loca sequatur.) Robustissimus est: præcipuè autem ore & dentibus valet, æs, ferrum & saxa aliquando perforans. Sirium orientem metuit, & mox in aliquem terræ hiatum aut obscuram speluncam se abdit, donec Solis æstus imminuatur: (Simile quid de oryge fertur: hoc quidem lupi genus præ cæteris ad hyænam accedere mihi videri, in A. dixi.) Quartus & quintus communi nomine acmones nuncupantur, (acmon genus aquilæ est, Varinus: & fortan ab hac aue rapace nomen eis inditũ, vt etiro etiam iam dicto, & proximè dicendo ictino: nisi quis malit à corporis figura, capitis nimirum & colli aliqua cum incude, quam Græci acmona vocant, similitudine, sic appellatos. Et fortean acmones alio vocabulo sed idem significante alterius linguę sic nominantur, vnde Oppianus ad verbum transtulit, vt chryseon quoq;) Vterq; breui sunt collo, αὐχένα βαιὸν humeris latis, hirsutis femoribus & pedibus, rostro minore, (ἀπεστεγχε ωμοις, Καὶ πόδας, ἠδὲ γένειον ἐλάσσονα

Gilius

Gillius vertit, hirsutis cruribus, rostro & pedibus minoribus) oculis paruis: sed differunt, quod alteri dorsum argenteum & venter albus splendeant, & soli pedes infimi nigricent: hunc aliqui ictinum (id est, miluum) canum nominarunt. Alter colore niger, corpore minor, non tamen infirmus, in lepores præcipuè inuadit, & rectis vndeque pilis riget, Hactenus Oppianus. Videtur autem primum Luporum genus esse, quod plerisque regionibus, præsertim planis, communis est: secundum verò, montanum siue alpinum: in Rhætia quidem nostra magni Lupi nigricantes reperiuntur, robustiores, & maioris pretij: audio tamen cum illis sæpe etiam alios minores & communes Lupos inueniri. Moscouia qua iungitur Lithuaniæ, passim in Hercynia sylua, prægrandes ac atros Lupos, eosq; ferocissimos gignit. Pellium apud nos artifices Lupos è Suetia in primis commendant: quòd egregij, magni & cinereo siue cano colore sint.

In Landserucca (quæ maxima Scandinauiæ sylua est) tria Luporum genera capi, Olaus Magnus prodidit in explicatione Tabulæ suæ. Idem in Septentrionalium regionum historia: Sunt (inquit) in montibus Doffrinis, qui Suetiæ ac Noruegiæ regna diuidunt, Lupi albicantis coloris, gregatim vt pecora, partim in vallibus, partim in montibus vagantes: quorum esca sunt animalia imbecilla, vt Mures, Talpæ, & huiusmodi. Syluestres verò & communes Lupi, armentis & pecoribus incolarum mira importunitate insidiantur: contra quos venatio publica instituitur: non verò tam curam habent vt veteres Lupi interimantur: quàm vt tollantur catuli ne adolescant. Quidam ex catulis sic interceptis etsi domestici fieri videantur vinculis clausi, sæuitiæ tamen suæ non obliti, quibusuis alijs, etiam volatilibus, insidiantur. Fœtus quidem ex ijs & Cane domestica procreatus, valde inimicus efficitur omni reliquo Luporum generi, quod gregibus insidiatur.

Est & genus Luporum Thoës dictum, cæteris longitudine procerius, sed breuitate crurum dissimile, velox saltu, &c. Sed hæc veteres de Thôe scripserunt: quæ ab Olao non simpliciter repeti oportebat. Genus vnum anonymum est, quod continet Lupum, Canem, Tigrem, Vulpem, Hyænam, Scaliger Exercitatione 202. vbi contra Cardanum scribit Luporum & Canum species esse diuersas, nec inuicem transire: & Lupum non sola feritate à Cane distare, sed tota specie. Reperiuntur enim (inquit) Canes feri, qui neutiquam Lupi sunt. In latibulis montis Falconi multis iam seculis agitant Canes absq; vlla hominum societate: cui tantum abest vt sese accommodét, vt maxima ex parte carnibus vescantur humanis. Lupi tamen neq; habent faciem, neq; vocem, neq; vocis modum, neq; mores. Non enim eos exigit inde fames ad vastandos greges. Albertus de animalibus 8.5.1. bonasum, qui generis boum syluestrium est, describens, ex tauro lupo & equo compositum esse nugatur.

Lupi forma similes sunt canibus magnis pastoralibus, Oppianus: mastinis, Albertus. Lupum nonnulli canem syluestrem esse dixerunt: quia forma ei canis, vlulatusq; consimilis, sed latratu caret, Author de nat. rerum: atqui Albertus carere eos latratu falsum esse ait. Color in lupis pro generum & regionum discrimine variat, vt iam ante docui: sunt enim ruffi, candidi, cani nigri, varij. Canus quidem color magis proprius eis & communior existimatur: vnde Oppianus licet de diuersis etiam colore lupis dicturus, communi epitheto πολιότριχα γένεθλα nominat. Lycophos Græci crepusculum dicunt, medium inter noctem diemque tempus, tanquam albo & nigro participans: per translationem à pilis lupinis, quorum ima ad cutim pars albicat, superior nigricat, Etymologus: Vide in a. Inter deriuata.

Villus lupi in carne verminosus est, Obscurus. Animalium cerebra crescunt decrescuntq; cum Luna, quod præcipuè in lupo & cane animaduertitur, Albert. Rauam lupam apud Horatium de oculorum colore dictam interpretantur, quia rauus color fuluus sit, sed nigroris habens aliquid. Theodorus oculos charopos in Aristotele fuluos interpretatur: proinde rauos oculos charopos rectè dixeris, Cælius. Oculi capræ lupoque splendent, lucemq; iaculantur, Plinius. Igniti sunt oculi primo luporum generi, quos sagittarios vocant, Oppian. parui postremis duobus, acmonas nominant, Idem. Oculi iracundis similes & palpebris patuli, quales in lupis & apris apparent, omnium pessimi, Adamantius. Raui luporum oculi, vide paulò ante in colore pilorum. Visum eis acerrimum esse, & in tenebris etiam, capite tertio dicam. Carcharodontes, hoc est dentibus serratis, nempe teretibus & acutis præditi sunt lupi, Aelianus: inæqualibus, quare morsus eorum vehementer obest. Isidorus: hinc & lupata frena asperrima, nomen tulerunt. Lupus aureus Oppiano, dentibus tantum valet, vt lapides etiam & metalla vincant. Animalia dentibus acutis carniuora rictu sunt ampliore, vt validius mordere queant: vt lupus, qui os maximè diducit, Vicent. Bell.

Lupo & leoni collum osse perpetuo riget, Aristoteles de partibus libro 4. Ceruix leoni tantum, lupo, & hyænæ singulis rectisque ossibus riget, Plinius. Lupus natura corporis rigidus facile se inflectere non potest, impetu suo fertur, & ideo frequenter illuditur, Glossa in Lucam. Ceruix solida & longa (μακρὰ videtur interpres pro μικρὰ legisse) siue vasta, quæ difficile flectitur, rapaces arguit: ad lupos enim refertur, Albertus ex Platone. Quibus valde breue collum est vt lupis, insidiosi ferè sunt, Aristoteles in Physiogn. Lupi collum in eas breuitatis angustias compulsum atque vehementer compressum est, vt contorqueri retroque versari non queat: & si retro velit aspicere, totum corporis truncum retorqueat necesse est, Aelianus: Idem Plinius & Solinus de hyæna scribunt. Βραχὺν ἢ τὸ τράχηλον ἐκ νώτων φέρον. Ἐπιδέει τὸ σῶμα, Philes. Oppianus colli breuitatem in duobus tantum generibus postremis luporum commemorat: sic enim accipio illud αὐχένα βαιοί. Cor lupi si aridum seruetur, valdè odoratum fieri dicitur, Albertus. Iecur luporum equinæ vngulæ simile esse traditur, Plinius. In vesica lupi lapillus reperitur, qui syrites appellatur, Plinius. Syrtitæ gemmæ è melleo colore croco refulgentes, intus stellas languidas continent: inueniuntur in littore Syrtium & Lucaniæ, Ge. Agricola ex Plinij 37.10. Alius est Syriacus lapis, qui & Iudaicus, ad vesicæ calculos expetitus. Lupo genitale osseum est, Aristoteles, Plinius & Albertus. Vulpibus & lupis villosus est caulis caudæ, Plinius. Lupi pedes priores quinis distinctos digitis habent, posteriores quaternis: nam priores pedes in digitatis aliquot, manibus fermè respondent: & quintus in eis digitus pollici: vt in leone, cane, lupo, panthera, Aristoteles de partibus 4.12. Hic locus apud Plinium 11.43. corruptus, ex Aristotele restitui potest.

C.

Oculi capræ lupoq; splendent, & lucem (noctu scilicet) iaculantur. Plinius. Equi & lupi nocte melius vident quam homines: homini ratio lumina monstrat, Cardanus. Lupus interdiu obtusius, nocte clarius videt, Physiologus. Vrgente fame noctu vagantur, (grassantur.) Oppian. Lupus acerrimis atq; acutissimis præditus est oculis.

Enimuero

Enimuero intempesta nocte, vel Luna ipsa silente, lucis vsura perfruitur: hinc lycóphos id temporis appellatur, cum lucem is solus naturæ munere oculis perceptam habet: (lycóphos crepusculum dicitur, vide infra in a.) & verò Homerus mihi vocare videtur id tempus. cum iam tunc cernens lupus se in viam dat ἀμφιλύκην νύκτα, Gillius ex Aeliano. Et rursus in Cicindela, Noctu etiam, inquit, luce cum ipsa fruitur, tum circumstantibus illucescit: qua in re mihi lupo præstantior videtur: qui etiamsi id temporis quod appellat Homerus lycóphos lucem naturæ munere oculis perceptam habet, tamen sibi soli, non vicinis, lucet. Amphilycen exortū interpretatur Theon: quia Soli dedicetur lupus, quia sit ὀξυδερκὴς, id est visus præacuti, sicut longinqua spectat Sol. Cælius. Lupus famelicus per noctem vento aduerso, escæ odorem vel per medij miliaris interuallum (hoc est quantum à pedite horæ spatio conficitur) aut longius percipit, Stumpfius.

Vlulando vnus præcinit, & alij conclamant, Obscurus. Vlulant autem in fame præcipuè. Vlulatus luporum horrendus, Obscurus. Lupum nonnulli canem syluestrem esse dixerunt: quia forma ei canis, vlulatusq; cōsimilis: sed latratu caret, Author de naturis rerū. Quod lupos latratu carere dicitur, falsum est, Albertus. Vlulare proprium luporum est, sed ad homines quoq; transfertur, Varro. Claudianus vlulatum etiam pro vagitu infantis dixit. Ast lupus ipse vlulat, frendet agrestis aper, Author Philomelæ. Apparet sanè vox ad imitationem soni facta; onomatopœiam vocant. Et altè Per noctem resonare lupis vlulantibus vrbes, Vergil. 1. Georg. Vlulare canum est & furiarum, inquit Seruius. Vide in Cane H.c. Hinc & Germani habent suum *hülen* vel *heülen*. Galli heurler. Vlula etiam auis nocturna nomen à voce habet, dicta ἀπὸ τοῦ ὀλολύζειν (inquit Seruius) quod est vlulare & flere, *ein hüw, hüru*. Item noctua apud nos, *ein eule* vel *ül*. Et ὀλολυγὼν auis apud Græcos, vt Varinus scribit. Ὀλολύζειν quidē propriè est flebili, miserabili & muliebri voce exclamare: vnde dicta etiā ὀλολυγὼν Aristoteli vox, quam ranæ mares emittunt, cum fœminas ad coitum vocant: Gaza ololyginem reddit. Ὀλολυγμὸς, θρῆνος μετὰ κραυγῆς ἢ ἦχος, Varinus: ploratum & eiulatum Latinè dicas. Sed hac voce de lupis Græci nusquam vtuntur. Ὠρυγή, ὠρυγμὸς, ὠρυόμενοι, de voce luporum: item ὑλακτεῖν & ὠρύεσθαι apud Pol. legimus. Vide in Cane H.c. Ammonius etiam de differentijs vocum scribens, in vocabulo βαΰζειν, ὠρύεσθαι lupis attribuit. Ὠρύεται, ὑλακτεῖ, Suid. Et rursus, Ὠρύω, τὸ ὠρύομαι.

Inter lupos præcipuam celeritatem secundo generi, circos vel harpages nominans, Oppianus adscribit. Βάδην στείχει, Philes de lupo, Aristoteles de leon: id est, pedetentim procedit, nec admodum currit.

Voracissimi & propemodum insatiabiles sunt: pilos & ossa deuorāt, & integra rursus aluo reddunt, Stumpfius. Carniuorus est (vt cætera etiam quorum dentes serrati) & multa solida deuorat: quamobrem nō pinguescit, alimento non concocto, (& frequenter hanc ob causam ægrotat:) semel saturatus abstinere vel triduo potest. Vorat potius quàm comedit carnes: & pauco vtitur potu, Author de nat. rerum, & Albertus ex Aristotele, qui hæc omnia non de lupo, sed de leone scribit: videntur tamen pleraq; etiam lupo congruere. Leones & lupi carnibus farti nimium, abstinent, cubandoq; tantisper se fouent, dum percoquant, Plutarch. In fame præcipuè sæuiunt (vt leones etiam) & quamuis domi nutriti, dum edunt neminem amant, quinetiam aspici interim indignātur. Exsaturatus lupus (inquit Aelianus) longum temporis interuallum inediam fert, atq; ei quidem venter late proijcitur, lingua tumescit, os obstruitur, & simul vt famem multo cibo depulit, similiter occurrētibus atq; agnus mansuetus existit. Neq; vero vnquam tum nec homini nec bestijs vllis, ne si quidem per medium agmen ingreditur, insidias molitur. Postea vero ei paulatim lingua extenuatur, ac in antiquam figuram redit, iterumq; lupus existit. Eadem ex Aeliano Philes. Leo etiam, Aristot. teste, pastus & fame vacans, facilis mitisq; maiorem in modum est. Lupi sæuiores sunt vicina nocte citati ad rabiem diurna fame: vnde scriptum est, Velociores erunt lupis vespertinis, (Esaiæ 20.) &, Iudices eius lupi vespere (Sophon. 3.) Obscuri. Sed de lupo vespertino sententiam meam exposui in Hyæna cap. 1. Quæ animalia cibi causa impugnent ac deuorent, dicam in D. Lupis peculiare est terram quandā in fame edere, Aristot. Plinius & Solin. Albertus hoc lupos facere scribit, non nutrimenti causa, sed vt ita pondere aucti facilius maiora quædam animalia quæ inuaserint mole sua deprimant: vocatur autē hoc terræ genus ab eo glis, ab alijs Latinius argilla. Cum equum (inquit) vel bouem, ceruum, equiceruum (alcen) vel aliud robustum animal inuadere parat, hoc tenacis terræ genere se ingurgitat, mox oppletus in facies eorū insiliens adhæret: & pondere fatigata tandē prosternit, & gutturarteriamq; morsu infixis dentibus dilaniat: tum terra vomitu reddita, animantis prostratæ carnibus saturatur quod si leuis esset, facilius excuteretur, Hęc ille. Lupus herbas nō edit nisi ægrotus: tunc enim gustat aliquid herbæ pro remedio & vomitat sicut faciūt canes, Albertus: Vide infra in mentione morborum eius. Cūm prædam habent & alia se obtulerit, secundā inuadunt, quasi præsentis obliti, Albert. sed videtur deceptus, quoniam Plin. & Solin non lupo, sed lupo ceruario hoc adscribunt. Quod superest cibi defodientes abscondunt: diuidunt autē ex æquo his qui in venatione fuerint: & si quid superest alios vlulatu aduocant, Albertus: Apparet autē Aristotelis verba, quibus eadē leonibus attribuit (vt in D. de leone recitaui) deprauatis etiā nonnullis ad lupum transtulisse. Sed lupos prædam communicare etiā ipse alibi negat, vide in D. Excrementum alui siccum reddunt, & cum flatu, (idq; frequenter super spinam albam:) vrina eis odora, Albert. Videtur autem hæc etiam deprauata, non rectè de lupo scribere. Nam Aristoteles de leone, Excrementum alui (inquit) durum & aridum emittit flatum etiam alui acerrimum ædit, & vrinam grauiter olentem. Conuenire tamē etiam lupis non nego. Vrinam odoratam esse, id est bene olere, minimè mihi verisimile fit: experiantur curiosi.

Ad promontorium Bubonicum innumeri thynni versantur, quorum maximi similiter vt sues soli & separatim natant: alij more luporum bini proficiscuntur, &c. Aelian. Quarum genus luporum, aureum vocat Oppianus, sub Sirio loca subterranea subit.

Lupi eodem coeunt modo quo canes, Aristot. Auertuntur dum coeunt canes, lupi, phocæ, in medioq; coitu, inuitiq; etiam cohærent Aristot. Coeunt lupi toto anno nō amplius dies duodecim, (vt Aristoteles scribit,) Plinius, Solinus, Isidorus. Coit lupus (inquit Aristot.) vno tempore tantū, parit ineunte æstate: fertur de eius partu ad fabulam proximè, lupos omnes intra duodecim dies parere: cuius rei causam proferunt fabulose, quod Latonam oberrantem totidem diebus ex Hyperboreis Delum deduxerint sub specie lupæ, propter metū Iunonis. Sed an tempus hoc pariendi sit, nondum exploratum habemus. Fertur quidē sic vulgò, sed verum minime esse videtur: quale vel illud ferunt, lupos semel in vita parere. Hæc Aristoteles. Lupos nostri per duodecim dies quos à natali Christi supputant, coire tradunt, ideo tum maximè furibundos lupos timent, Vuillichius. Cur lupæ certo anni tempore omnes intra duodecim dies pariant, causam inquirens Plutarchus in libro de naturalibus problemate 38. Antipater, inquit, in libro de animalibus, partum lupas proijcere adserit, cum glandiferæ arbores florē abijciunt, quo gustato, vteri illarum reserantur: cum eius copia non est, partum in ipso corpore emori, nec in lucem

venire posse: præterea regiones illas à lupis non vastari, quæ glandium quercuumq; feraces non sunt. Quidam ad fabulam Latonæ referunt. &c. vt iam ex Aristot. recitati. Lupi, vrsi, leones libidinis tempore acrius in eos qui accesserint, sæuiunt, inter se tamen minus dimicant, quia nullum eorum gregale est, Aristoteles. Lupus fert & parit vt canis, tum tempore, tum etiam fœtus numero, Idem. Multifida, vt canis & lupus, & parua eiusdem generis, vt mures, multa pariunt, idem. Cæcos pariunt catulos canes, lupi, pantheræ, thôes. Aristot. Et alibi, Quadrupedum multifida, omnia cæcos generant, post palpebræ dehiscunt, vt lupus, vulpes, lupus ceruarius, &c. Multifidæ quæ pariunt imperfecta, omnes multiparæ sunt, earum quædam catulos inarticulatos propemodũ pariunt: sed omnia ferè cæcos, vt canis, lupus, lupus ceruarius, &c. Aristot. vt in Cane recitaui. Vulgaris quidam apud nos sermo est, lupam nouem catulos generare: ex his postremum & in senecta genitum canem esse. Aiunt autem ad aquam ab eo duci catulos, vt bibentes obseruet: & canis instar lambentem reijci. Nuper à Rhæto quodã audiui, catulos luporum ex latibulis auferri in Rhætia circa calendas Maij, septem vel nouem aliquando ex vna parente. Idem aiebat vulgo ferri, lupam primo partu vnicum eniti catulũ, secundo geminos, & sic deinceps singulatim catulo semper vno auctiorem fieri partum vsq; ad decem, inde sterilescere. Coëunt animalia & quorum genus diuersum quidem, sed natura non multum distat, si modo par magnitudo sit & tempora æque vt grauiditatis: rarò id fit, sed tamen fieri & in canibus, & in vulpibus, & in lupis certum est, Aristot. Lupi cũ canibus coëunt in Cyrenensi agro, Idem. Crocutas velut ex cane lupoq; cõceptas, omnia dentibus frangentes, protinusq; deuorata cõficientes ventre, Aethiopia generat, Plin. sed de crocuta superius dixi mox post Hyænam: de lupo canario, & ceruario, id est thôe, infra statim post Lupum agam. Supra etiam in Canibus mixtis nonnulla attuli. Thoes feræ ex hyæna & lupo nascuntur, Hesychius & Varinus. Ex lupo pardali, (panthera) thôes gignuntur, Oppianus. Hyæna videtur composita ex lupo & vulpe, Albertus.

Viuunt & leones & lupi permultos annos, & dentibus in senecta malè afficiuntur, ita vt aliquando per ætatem edentuli fiant, Albertus. Senes lupi facile capiuntur: accedunt enim ad domos, (& in periculum se præcipitant, quasi vitæ fastidientes.) sunt enim longæ vitæ, & dentes tandem amittunt. Idem. Aristoteles eadem ferè non de lupo sed de leone priuatim scribit. Herbas lupus nisi ægrotus non edit: tunc enim remedij causa aliquid herbæ edit vomitq; sicut canes, Albertus. Lupus & leo pro remedijs edunt gramen, & herbam frumenti, & rapesta (rapistrum, *heaerich*) quæ vomitum prouocant, Niphus. Viscera habent infirma: & cũ laborant ex eis herbas comedunt, dracontium præcipuè ad acuendos dentes, Albertus: ineptissimè quidem, quorsum enim dentes acuuntur vbi viscera dolent? Aristoteles nihil tale de lupo, de vrso autem, Aiunt (inquit) latebram egressum, primum herbam arum dictam (dracontium aliquando reddunt Arabes: cui quidem proximum est tum aliâs, tum viribus) gustare, vt intestinum laxetur & hiet. Et rursus, Solent vrsi herbam arum comedere cum è latibulo egrediuntur, lignum etiam manducant, quasi dentiant: Locus est de hist. anim. 9. 6. in quo reddendo Albertus & hunc errorem & alios committit, Auicennæ puto ridiculos interpretes secutus. Canibus & lupis similiter accidunt quidã morbi rabies scilicet, synanche, & podagra, Albertus ex Aristot. de hist. anim. 8. 22. sed Aristoteles eo in loco de canibus tantum, nihil de lupis scribit: fieri tamen potest, vt ijsdem morbis & lupus, tanquam syluestris canis, tentetur. Aldib alambat, lupus furiosus, Vetus glossographus in Auicennam. Cætera animalia (præter canem) vt lupi, vulpes, &c. incurrunt rabiem potius æstate quàm hyeme, Ponzettus. Cerebrum lupi & canis, euidentius quàm aliorum animalium, crescentem ac decrescentẽ Lunam sequitur, Albertus. Hæc fortassis causa etiam fuerit cur hæc animalia præcipuè rabiant. De remedijs ad lupi rabidi morsum cap. 7. scribam.

D.

Lupi generosi (γενναῖοι, non εὐγενεῖς, id est nobiles vt leones) feroces & insidiosi sunt, Aristot. Perpetuo feri, Idẽ: Albertus tamen cicurari posse scribit, vt pluribus dicam infra. Audaces & dolosi, Albertus. Luporum rapax est natura & ignobilis: nam vbi caulas intrauerunt, non solum interficiunt quod satis est ad ventrem, sed totum gregem passim iugulant, Plinius si bene memini. Vide infra quomodo grassentur in oues. In fame eos præcipuè sæuire, saturatos ferè innoxios esse, vt leones etiam, præcedenti capite dixi. Lupus cibo satur, non lupus sed agnus videri potest, vel inter medios greges nec enim amplius deglutire potest: sed venter ei & lingula iuxta tonsillas tument: mox cibo concocto ingenium lupinum redit, Philes. Lupam fœminam aliqui mare fortiorem & audaciorem esse aiunt, quod falsum est, Albertus. Breues lupi inter cæteros magis audaces sunt, Idem. Leones aliquando debilitati timent & fugiunt demissis auriculis sicut canis: & hoc faciunt etiam lupi, Albert. Aristoteles idem de leonibus tantum scribit.

Lupos cum vel in foueam deciderunt, vel aliter se inclusos sentiunt (contrario quàm feles ingenio) omnino pauidos quasiq; attonitos, & præ stupore innoxios esse audio. Et in Italia ante paucos annos non procul Mediolano contigisse, vt lupus fame coactus ad villam quandam venerit, & ingresso cœnaculum vbi villica cum pueris erat, exterritam illam pueris relictis foras se proripuisse, attracto post se hostio cœnaculi. Mox villicũ reuersum, vxore demonstrante, lupum in cœnaculo liberis illæsis placidum & obstupefactum stantem deprehendisse. Huic loco non possum nõ adscribere mirabilem historiam, quam ex clarissimo viro Iustino Goblero nuper didici, cuius ex literis ad me datis verba sunt hæc: Exemplo Gesnere ostendam tibi, lupum terrestrem captum non sæuire in homines. Fuit mihi propatruus, Michael dictus, venationi & aucupio mirè deditus, qui cum fossas aliquas in agris suis ex patrio more haberet pro capiendis feris, altas ita vt nulla bestia quamlibet violenta erumpere capta posset: accidit vt vna nocte, eaq; Dominica tria animalia longè diuersæ naturæ vnã eandemq; in fossam caderent: mulier vicina prior, quæ, vt postea ipsamet retulit, sola decurrens in agrum sub vesperum betas rapasq; in obsonium sequentis diei istinc exportatura erat: deinde vulpes: tertiò ac vltimò lupus capitur. Singuli sibi in fossa locũ occupatum primo tota nocte quieti obtinẽt, & vt verisimile est, sese inter se mutuo metuunt. Lupus, quanquam animal ferocius, neq; vulpem tamen neq; mulierem attingit inuaditue, sed sua quasi in statione timidus persistit. Trepidanti interea mirum in modum mulieri nihil ab vtraq; bestia mali cõtigit, nisi quod ob metum ab illis vna nocte ferè tota canesceret, & tantum non ad amentiam redigeretur. Mane venator propatruus more suo fossas perlustrans, prædam triplicem insperato conspicit, & ad conspectum mulieris vicinæ suæ obstupescit, quam alloquens voce sua quasi ex morte reuocat, ac opem mox salutemq; præstat. Itaq; fossam insiliens, vt erat cordatus, ac robustus, statim telo lupum interficit, deinde vulpem, tandem scalam nactus, mulierem semimortuam humeris

suis

suis extrahit & in planiciem sistit, domumq; defert. Quo facto sua illa familiæ domuiq; reddita, deinde per omnẽ vitam tristior semper quàm ante comparebat. Tantum consternata erat illa nocte inter bestias lapsa muliercula. Cæterum ad venatum prædamq; suam propatruus rediens, miratur lupum, sæuam beluam & voracem, muliercula meticulosissima tamen & vulpe capta, nocte tota abstinuisse, Hactenus Goblerus. Ego nuper eandem historiam peregrinum quendam eodem ferè modo narrantem audiui: sed addebat præter mulierem, lupum ac vulpem, monachum etiam eadem nocte incidisse.

Leonis hic mos est, vt tantundem ferè lædat, quantum læsus est ipse, & vnguibus quasi minetur castigetq; hominem, atq; ita dimittat: id quod de lupo etiam fertur, Albert. ex Auicen. Tam leo quam lupus percussorem cognoscit, atq; ex obseruato inuadit. Cum iuxta Romam venarer in syluis, cane meo inuadente lupum, ab equo descendens gladio lupum vulneraui: qui in me conuersus conabatur mordere, nec alium præter me: quòd nisi fuissem adiutus, non sine periculo euasissem, Niphus. Dicuntur inter se rapinam æqua diuisione diuidere Liber de naturis rerum. Plutarchus hoc de leonibus scribit, non de lupis. ætate exhaustos à minoribus natu ad prædæ communionem vocari. Lupus non communicat prædam sicut leo. sed potius reliquias prædæ suæ fodit in terram, donec rursus esuriat, Albertus. Historiam de lupo, qui equarum armentum ad fideiussoris pro se capto dimissoque stabulum agitauit, vt gratiam referret, ex Strabone recitaui in Equo B.

Lupi, vtcunq; rapax animal, fœtus suos amant. fœmina partus custodit, mas pro catulorũ salute cibos ad ipsam defert. Philostratus in vita Apollonij. Cum fugiunt catulos secum ferunt, &c. hoc Aristoteles vrsis tribuit, nõ lupis, vt obscuri quidam ex eo citant.

A desertis locis ad habitata refugientes lupi, tempestatis acerbitatem se horrere ostendunt, Aelianus.

Ferunt lupos in magna armenta certaturos, ventrem explere terra: vt hoc onere grauati, non tam facile excutiantur, Textor: Vide supra vbi de cibo eorũ egimus. Animalia cornuta inuadunt à tergo: Vide paulò post quomodo boues inuadant. Insidiantur gregi præcipuè cœlo nubilo & nebulis obscuro, vt magis lateant. Cum fraudulenter incedit lupus, lambit & lubricos facit pedes, ne incessus audiatur, Albertus. Cum inter folia incedit, nè percipiatur ex sonitu, lingua pedes suos lambit, & sic eos lubricos ac humidos facit. Author de natur. rerum. Per sæpem transiens, occultè insidiaturus ouibus, si forte pede strepitum fecerit, mox pedẽ quasi reum mordet, Idem. Lupi (inquit in Hipparchico Xenophon) quæ custode carẽt prædantur, & ea quæ sunt in occultis locis rapiunt: ac si quis accurrat canis, si inferior videatur, lupus eum inuadit: si superior, pecude, quamcunq; tandem tulerit, interfecta recedit. Quod si etiam præsidium custodiamq; contempserint, ita se ipsi instruunt, vt alij custodes depellant, alij pecudes rapiant, atq; ita sibi necessaria parant. Hæc ille. Circumuentum ab hostibus (Διαδέντα: forte legendum Διαδράντα τοὺς ἰδίους ἐχθρούς, id est eum qui hostes suos euaserit) & qui minimo damno sese à discrimine exemerit, indicare volentes lupum pingunt amissa extrema cauda: hic enim cum periclitatur capi à venatoribus, pilos extremamq; caudam abijcit, Orus interprete Mercerio. Lupi fluuios transmittentes, ne vi fluctuum atque impressione funditus euertantur, stabilitatem ac firmitudinem sibi è natura sua constituentes, ex vndarum tempestat[illegible] se seruant, & flumina quæ transiri non possunt, ad traijciendũ facilia, hac machinatione efficiunt: Caudas nimirum inter se mordicus tenentes, resistunt ad perferendos fluctus, nulloq; negotio tutissime transnant; Aelian. Ne impetu vndarum abripi possint, mordicus alter alterius (quilibet præcedentis) caudam prehendit, & seriatim traijcit, Philes, Tzetzes, Volaterranus. Ab hoc luporũ ingenio λυκάβας, id est annus dictus videtur quod dies in eo ita cohæreant successione mutua, alter alterum nexu sequens continuo, vt de lupis fluuios tranantibus fertur: nempe quod singuli apprehensis morsu prænantium caudis, vna serie transmittant: aliqui tamen annũ sic dictum volunt, quòd λυγαίως hoc est obscurè & latenter prætereat, (vel celeriter, Suidas, cuius tamen rationem non affert) Varinus: & Suidas ferè similiter. Peculiariter tamẽ χειμῶνος ὥρα, hoc est cum tempestas vel hyems est, lupos ita transmittere ait: In lupos hoc modo nantes Bianoris epigramma Anthologij 1.33.

> Εἰς βυθὸν ἥλατο Νεῖλον [illegible] Ἠίλιον [illegible]
> Ἀλλὰ [illegible] Ἀλλ' [illegible]
> Μακρ[illegible] ἄνδρα [illegible]

Quomodo lupi apprehensis mutuò caudis bouem è lacu vel palude extrahant, inferius hoc in capite dicam. Lupi amantur à psittacis.

Apud Venetos duo luci monstrantur, alter Iunoni Argiuæ, alter Dianæ Aetoliæ dicatus: hisce in lucis feras ita mansuescere fabulantur, vt cerui lupis aggregentur, aduentantiumq; hominũ eas manus demulcentes pati, Strabo lib. 5. Secundum Mæotidis paludis Conopium nuncupatum, lupi quos nõ à domesticis canibus differre dicas, cum piscatoribus studiose versantur: Quòd si maritimæ prædæ partem fuerint assecuti, cum his viris rem maritimam tractantibus, & pacem habent, & tanquam fœdere deuinciuntur: (& quæcunque ceperint illi, custodiunt, Stephan.) sin nihil consequuntur, eorum retia lacerant, & distrahunt, & pro eo quòd nihil dederunt, damnũ retribuunt, Aelianus & Stephanus. Volaterranus ineptè vertit in Canopo Mareotidis hoc fieri: vnde Textor etiam deceptus est. Vide in Lupo pisce D nam quidam imperitè ad Lupum piscem transferũt. Aristoteles historiæ 9.36. Lupi (λύκε, id est Quadrupedis lupi, non Labracis piscis) piscatoris quoq; meminit, qui cum piscatoribus societatem ineat, ac nisi prædæ particeps fiat, retia discerpat. Sed id animal lutra fortè potius, quàm Lupus aliquis fuerit. Idem lupum perpetuò ferum esse ait: Albertus (catulum adhuc) cicurari posse, & canis instar ludere: non tamen deponere odium ad venatorem & agnos, & alia animalia minora quæ à lupis vorantur. Lupi catulus ab homine cicurari, duci, demulceri & canis modo tractari se patitur. omnino hominũ conuersationi assuescens: quod si tamen solutus escæ aut prædæ aliquid inuenerit, ingenium lupinum prodit & disciplinam omnem obliuiscitur. Dum cibum capit, nemini amicus est: & vel intuentibus interim succenset, Stumpfius. Vtcunq; catulus mansuescat, senescens tamen facile irritatur, vt vrsus etiam: & minora animalia cum potest inuadit, canes, anseres, anates, gallinas, Obscur.

Tam leones quàm lupi, vt fertur, si homo pariter & aliud animal se offerant, vt penes ipsos electio sit, semper parcunt homini. Albertus. Lupi senescentes facile capiuntur: ad villas enim accedunt, & in periculum se præcipitant quasi fastidio quodam vitæ: diu enim viuunt, & in senecta dentes amittunt, Albertus. Atqui Aristoteles hæc leoni non lupo tribuit. Oppianus secundum genus luporum (circos & harpages vocat) hyeme ad oppida accedere scribit. Tam leo quàm lupus (inquit Augustin. Niphus) in senectute rura (villas) petit, & homines inuadit;

potissimum pueros (teste etiam Alberto) quòd illa ætate iam imbecilles & dentibus fractis (cætera animalia aut robusta aggredi aut velocia persequi non possint.) Me quidem existente in Auiano, lupus quidã valde senex venit in rus, & puellam inuasit, quam celeri præsidio liberauimus & lupum interfecimus, qui ætate & dentibus mirum in modum laborabat, Hæc Niphus. Lupi hominem illi potius petunt, qui inertes & vnipetæ quidam sunt, quam qui venatores, Aristoteles & Albertus. Venatores lupos (τὰ κυνηγέσια vocat Aristoteles: nisi mendũ est) intelligo qui alacriores velocioresq́; sunt, vt animalia aggredi aut persequi & cupiant & possint. Vnipetas verò qui non gregatim, sed solitarij incedunt, atq; ideo ferè inertes & tardi sunt, cum nullo æmulationis studio excitentur. Gaza inertes & vnipetas dixit pro vnica voce Græca μονοπέραι. Hesychius interpretatur τοὺς μὴ ἀθρόους, ἀλλὰ καθ' ἕνα πορευομένους. Lupum solitariũ Aratus μονόλυκον dicit, sic μονόλυκος in epigrammate legimus. Μονιός, ὁ ἄγριος, μονόλυκος, Suidas. De lupo fertur quod hominem non edat, nisi fortuitò prius cadauer hominis gustârit: tunc enim illectus humanæ carnis dulcedine, non dubitat hominem inuadendo periclitari, Liber de naturis rerum. Lupi aliquando homines vorant, sed rarò. vbi vero semel gustauerint, impetu deinceps in eos feruntur propter carnis dulcedinem. Albertus. Hos lupos Galli appellant garoulx, vt in B. retuli. A lupis periculum est in nostris etiam regionibus, per hyemem præsertim in multa niue iter facientibus. Quomodo sibi quisq; à lupis cauere, & obuios arcere possit, docebimus infra hoc ipso in capite.

Canes seliuagos si deprehendant, interimunt & defodiunt. Albert. Nonnunquam canis & lupus aliqua societate amica confœderantur, adeò vt & ipsi fures nocte pariter caulas ingrediantur, Liber de natur. rerum. Alces inuadunt lupi montani circa Noruegiam, vt in earum historia dictum est. Lupus asino, tauro, & vulpi est hostis: cũ enim carne ipse alatur boues inuadit, & asinos, & vulpes Aristoteles. Lupi circumueniunt asinos, Plutarchus: nullo negotio comprehendunt & interimunt, Aelian. Capras lupus captare solet, cui opponimus canes defensores. In suillo pecore tamen sunt quæ se vindicent, sues, verres, maiales, scrofæ: propè enim hæc apris, qui in syluis sæpe dentibus canes occiderunt. Quid dicam de pecore maiore? cum sciam mulorum gregem cum pasceretur, eòq; venisset lupus, vltro mulos circumfluxisse, & vngulis cædendo eum occidisse: & tauros solere diuersos assistere clunibus cõtinuatos, & cornibus facile propulsare lupos, Varro. Lupo etiam sus obsistere repugnareq́; potest, Aristoteles. Sus pugnat cum lupo. (inquit Albertus) & lupus ingeniosè pugnat cum suibus, accedens subitò recedensq́; & attentans morsum gutturis eius. Narrauit sanè mihi quidã lupum se vidente, morsu comprehendisse lignum triginta vel quadraginta librarum in sylua: & cum eo se assuefecisse transilire grandem eo in loco arboris abscissæ truncum. tandem cum satis peritus transiliendi sibi videretur, se abscondisse: & aduenięte propter satam illic auenam porca syluestri cum pluribus ætate differentibus porcis, anniculis, bimis: prorupisse, apprehensoq́; porco, qui æqualis pondere videbatur ligno quo cum transilire truncum didicerat. (saltu retro truncum se recepisse) & interemptum ibi porcum deuorasse: & paulo post cum recessissent apri, ipsum etiam abijsse, Hæc Albert. Visum est aliquando quòd lupus frondes & ramulos salicis ore porrexit vt capras his frondibus gaudẽtes inescaret ac deciperet, Idem. Lupus si in minorem aliquam pecudem, vt suem aut capram inciderit, auricula comprehensa secum abducit currendo: renitenti clunes cauda ferit, ita vt misera pecus ipso etiam lupo interdum celerius currat: donec ad alios lupos prædam expectantes peruenerit: ibi statim dilaniatur momento, vt sæpe nihil præter intestina reliqui fiat: recipit autem se quisq; cum parte prædæ seorsum aliquò, vbi eam solus auidè vix ex dimidio commansam vorat, Michaël Herus. Lupos (de lupis) aiunt cum sint nacti sues (in accusandi casu) trahere vsq; ad aquam, quod dentes feruorẽ carnis ferre nequeant, Varro. Cerui amissis cornibus latent, & pascuntur de nocte, quia lupos fugiunt, Vincentius Bell. Quintum lupi genus, minus cæteris, pilis rigidis, leporibus maximè insidiatur, Oppian. Lupum grauiore pedis sonitu ouis stulta vocat, Plutarch. De lupo fertur quod cum ouem rapuerit insequente pastore, dentibus eam non lædat ne motu fugam eius retardet, Author de natur. rerũ. Raptam ouem, cum audit persequentes, illæsam portat, ne morsa & læsa sibi faciat cursus impedimentũ, Albert. Ouibus insidians ouile circuit, canis somnum & pastoris desidiam vel absentiam explorans. Glossa in Lucam. Vbi caulas intrauerunt, vel aliâs inciderunt in greges ouium, non solum interficiunt quod satis est ad ventrem, sed totum gregem, si possunt, passim iugulant, Text. Albert. Omnes occidunt antequam aliquam ad comedendũ attingant, Author de natur. rerum: nisi clamore pastorum, aut aliter impediantur. Sunt & naturales quędam in lupi ouisq; mortuorum partibus (vt pelle, lana, chordis) contrarietates seu antipathiæ, de quibus inferius dicam. Contra taurum lupus ire, & simul cum à fronte ideo adoriri non audet, quod & cornua extimescat, & eorum robur mucronatum declinare studeat. Quamobrem primum velut recta via contra eum pugnaturus esset, præ se gerit minas, & illius oculis sese crebro inculcat: deinde se retorquens in dorsum insilit, & verò acerrime ad eius perniciem incumbit, atq; cum naturæ astutia suam infirmitatem compensans, ipsum expugnat, Aelian. Καὶ ταῦρον [illegible] τὸ δέρμαν. Ταῖς [illegible] ἔχει. Καὶ [illegible], Philes. Boues quomodo se aduersus lupos defendant, superius ex Varrone dixi. Iam vero bouis errantem vitulum per insidias inuadunt, & arreptis naribus trahunt. Is contra sese retrahit: & permulta interim pugna editur dum illi hunc vi expugnare, hic resistere conatur. Cum autẽ hunc tam [illegible] contra se repugnare perspiciunt, eum obnitentem remittunt. Is ex vi retrahendi se, & contra eos tergiuersandi, retro versus in dorsum suum recidit. Lupi facto impetu, eius ventrem lacerant, & distractum excedunt, & consumunt, Aelian. Et rursus, Si boui qui in profundam inciderit paludem, lupi interuenerint, extrinsecus terrorem ei faciũt, eundemq́; periculi denunciatione agitant, non extra paludem eum permittentes egredi. Quem diu multumq́; postquam in paludis angustias compulsum, & in luto volutatum suffocari coëgerũt, maxime omnium illorum strenuus in aquam insiliens, & mordicus bubulam caudam tenens, extra paludem in terram ipsum trahere aggreditur. Simul & huius alter caudã apprehendens, ipsum trahit, & secundum tertius, & hunc ipsum quartus: hoc idem vsq; ad postremũ qui extra aquam consistit, faciunt. Atq; ad hunc modum extracto in aridum boue, lupi explentur & satiantur. Quòd si vitulus Bouis alicubi aberrârit, insidiantes lupi eum inuadunt, & naribus correptum trahunt. Renititur ille, atque ita summis vtrinq; viribus certatur, dum hi attrahendo vincere, ille luctando effugere conatur. Tandem verò lupi tantopere renitentem, subitò remittunt: vnde fit vt præ nimio in contrarium nisu vitulus euertatur: quem mox inuadentes lupi ventre laniato vorant. Hactenus Aelian. Apollinis Lycij templum Argis à Danao conditum est, delato ei imperio propter omen lupi qui taurum armenti ducẽ ante mœnia prostrauerat. Lupi natura immanes & crudeles ideo existimandi sunt, quòd inter se vorant, ad hunc modum mutuas sibi molientes insidias: eos enim ferũt primò in orbem circumagi, deinde excurrere, cum ex vertigine currendi & caligine eorum aliquis lapsus sit in

cum

eum humi stratum cæteri omnes facto impetu ipsum laniant. Hoc quidem facere solent, cum venationis facultate deficiuntur: Ita enim præ fame omnia nugas putant, quemadmodum scelerati homines nihil non præ pecunia præclare contemnunt, Aelianus. Tarandus inprimis hostes habet lupum, gularem, &c. Obscurus. In Tartaria aquilæ quædam cicuratæ adeò sunt audaces, vt non dubitent magno impetu in lupos insilire, eosq; in tantum diuexare, vt ab hominibus sine labore & periculo capi possint, Paulus Venetus. Prouerbium, Lupus aquilam fugit, referam in h.

In Italia creditur luporum visus esse noxius: vocemq; homini, quem priores contemplentur, adimere ad præsens, Plin. Italia lupos habet, qui cum cæteris similes non sint, homo quem prius viderint, conticescit: & anticipatus obtutu nocentis, licet clamandi votum habeat, non habet vocis ministerium, Solin. Atqui cæteri authores lupis simpliciter non Italicis tantum hoc adscribunt, vt Solinus videri possit non rectè accipere Plinij verba, tanquam peculiares sint per Italiam lupi hoc maleficio præditi: ego potius post verbũ, creditur, apud Plinium distinxerim, hoc sensu: In Italia quoq; (quæ superstitiosis alioqui aut falsis persuasionibus minus obnoxia sit) credi, visum luporum esse noxium: non autem, luporum in Italia visum esse noxium. Homo quem lupus prior viderit, vt Plato refert, obmutescit, & grauem virium iacturã facit, Ruellius: sin lupus ab homine prius fuerit visus, ipse debilior redditur, vt alius quidam addit tanquam similiter ex Politia Platonis. Rustici dicunt hominem vocem perdere, si lupus eum prior viderit: vnde subitò tacenti dicitur, Lupus in fabula est, Vincentius Bell. Vide infra in h. inter prouerbia. Lupus si primo hominem viderit, vocem ei eripit, & eum tanquam victor vocis ablatæ despicit: si autem se præuisum senserit, ferociam deponit, & currere nequit, Ambrosius. Lupus si te prior videns tibi vocẽ abstulerit, solue amictum tuum, vt sermonem resoluas, Physiologus: si homo soluerit amictum, audaciam recuperat, vt fertur, Albertus. Lupus cuius prior vestigia prospexeris, tibi nocere non poterit: sed si ille te ante notauerit, caudæ summam partem si habueris tecum, sine metu iter conficies, Sextus. Oculum lupi erutum cum vident quadrupedes domesticæ, timent & fugiunt. Et si quod animal (mulier, Rasis) minxerit supra vrinam lupi calidam, non concipiet vnquam, Pythagoras. Anseres à lupis & vulpibus capiuntur, & ideo ab eis custodiendæ sunt, Crescentiensis. Inter se concertantes apri, cum viderint lupos quasi confœderati se iuuant mutuò, Albert. Cauda lupi suspensa ad præsepe boum, prohibet boues comedere, Albertus & Rasis. Rumpi traditur equos qui vestigia luporum sub equite sequantur, Plin. Si casu equus lupi vestigium conculcet, torpore comprehenditur: si item lupi calcaneum equi quadrigam trahentes conculcent, sistentur tanquam ij cum quadriga conglaciassent, Gillius ex Aeliano. Vide in Equo D. Ἵππον ἢ ταχὺν ἴχνος ἀμβλύνει λύκος, Καὶ δίφρον ὀξὺν τὸ σφυρὸν τούτου τρέφει, Philes. Mulierem quæ abortum fecerit significantes Aegyptij, equam scribũt quæ lupum presserit: equa enim abortit, non modo si lupum calcauerit, sed etiam si ipsius vestigia attigerit, Orus. Si calcauerit zosach, id est equus, vestigium dorim, id est vrsi (lege deeb, id est lupi) accidit stupor eius pedibus, Aescul. Equus à lupo sauciatus, bonus euadet ac velox, Zoroastres in Geoponicis: Vide in Equo B. inter celeres. Lupus fugit ac timet hericium, Aescul. & Iorath. Leopardus desideratur à lupis cum olfaciunt ipsum, & sequuntur eum: sed lupus vnus nõ potest leopardum vincere, plures simul vincunt: & si verò velocissime fugiat, tamen vincitur in cursu, Auicenna.

A lupis occisarum ouium pelles, ac vellera, & facta ex his vestis, longè quàm cætera aptiora sunt ad pediculos procreandos, Aristot. Pilos habentium asinum tantum immunem pediculis credunt, & oues. Gignuntur autem & vestis genere, præcipuè lanicio interemptarum à lupis ouium, Plin. Oues à lupo adesæ suauiorem habent carnem, verum lana peduneulos generat, Zoroastres in Geopon. 15. Χιτῶνα λαβὼν ἐκ δορᾶς λυκοσπάδος, Σαυτὸν στέγειν ... Ποιεῖ γὰρ εὐθὺς κνησμονήν τε καὶ φθεῖρας. Παλμοὺς ἀτερπεῖς ἐμβαλὼν τῇ καρδίᾳ, Philes. Vestimentum de lana animalis, quod lupus comederit, factum, semper est pediculosum, Albertus. Si quis induat pellem ouis à lupo iugulatæ, scabie & pruritu vehemẽte continuò afficietur, Pythagor. Ouina pellis à lupo lacerata mouet pruritum, Cardanus. Cur oues à lupis dilaniatæ, carnem quidem suauiorem, lanam verò tabidã flaccidamq; & pediculosam habeant, causam inquirit Plutarchus in Symposiacis 2.9. quem locum, quoniã is liber adhuc conuersus Latinè nõ reperitur, meis verbis translatum apponam: Caro igitur ouis à lupo adesæ, dulcior fieri videtur, quòd lupus suo morsu carnẽ flaccidam teneramq; (πεπειρᾶν) reddat: est enim spiritus lupi adeò calidus atq; igneus, vt ossa etiam durissima in ventriculo suo tabefaciat & liquet: atq; hanc ob causam facilius etiam putrescere quæ à lupis tacta fuerint. Quod verò ad pediculorum in lanis procreationem, conijciat aliquis non tam ab eis generari pediculos quàm elici, per insitam ipsis quandam caliditatem aut exasperandæ diuellendæque cutis facultatem: inesse (ἐγγίνεσθαι lego ἐγγίνεσθαι) autem vim lanis huiusmodi toto scilicet pecudis corpore à lupi morsu spirituque, ad superficiem vsq; & pilos alterato. Atqui varijs modis animalia quæ iugulantur (nimirum propter diuersos iugulationis modos) affici, argumento sunt venatores & coqui, (aut lanij:) horum enim aliquos scimus vnico ictu animalia prostrauisse, ita vt icta (πεπληγότα, lego πεπληγότα) statim immota iacerent: alios verò vix multis tandẽ ictibus confecisse. Et quod magis mireris, aliquos ex vulnere ferri talem in animante iugulata vim reliquisse, vt mox putresceret, & neq; vno die integra duraret: alios verò nõ tardius illis interemisse, sed nullam in carnibus iugulatorum huiusmodi qualitatem relictam, & aliquandiu eas permansisse. Porrò quòd vis quædam cũ iugulantur aut moriũtur animalia, ad pelles etiam, pilosq; & vngues pertingat, ne Homerũ quidem latuit, qui de pellibus & loris scribens, his verbis vtitur, ἱμὰς βοὸς ἶφι κταμένοιο: hoc est, lorũ bouis per vim occisi. Validior enim & tenacior pellis illorũ est animaliũ, quæ non morbo aut senectute, sed iugulata obierint. Contrà, quæ morsu animaliũ intereunt, illis vngues nigrescũt, defluunt pili, & pelles marcidæ flaccidæ fiũt, Hucusq; Plutarchus. Si pellẽ ouis lupinæ adponas, defluet (abradetur) lana ouillæ. Pythagoras. Aquilæ penna si vel vna anserinis pluribus coniũgatur, consumet eas: & hoc sum expertus in pennis aliarũ: & forte similiter fit etiam in alijs harũ auium pennis. Idem fieri dicitur inter pilos lupi & lanam ouis, sed hoc non sum expertus, Albert. Si ex lupina pelle confeceris tympanum, id inter cætera pulsatum, solũ resonabit, silentibus cæteris vtcũq; prius sonoris, Oppianus: mox addens, Καὶ φθιμένοι γὰρ ἔχουσι λύκοι κότον ἀρνάσιν: vnde tympana illa quibus sonus adimitur lupini tympani pulsu, ouilla præcipuè intelligimus. Tympanum magnũ factum ex corio lupi, & pulsatum (in exercitu, Rasis) facit crepare alia tympana. Albert. Tympana de corijs luporum pulsata, insurdant (alia tympana) apud audientes, Rasis & Albertus: sed apud hũc mutilus est locus. Odiũ inter lupum & oues, omnibus eorũ membris inhæret: ita quod chordæ de intestinis ouium cũ chordis de intestinis lupi factis permixtæ, non sonant, Albertus & Rasis citans Aristotelem, apud quem ego nihil tale reperio. Si tendatur chorda de intestinis lupi cũ ouium chordis, rumpit eas, & aufert omne temperamentũ ab eis. Pythagoras. Coriũ leonis si coniungatur corio lupi, depilat ipsum, & similiter alia coria,

Rasis & Albertus. Cornix quæ inciderit in comesæ à lupo reliquias carnis, moritur, Aelianus & Philes. Lupus scillæ bulbos contingens, resolutus fatiscit, Ruel. [illegible], Philes. Cepas agrestes (id est scillas) si calcauerit zebeth, id est lupus, grauatur etus eius, Aescula. Lupus contactu scillæ conuellitur, (torpore capitur, Gillius de leone hoc scribés, nescio quàm rectè:) vnde etiam vulpes propter lupos latebris suis scillas apponunt, Zoroastres in Geopon.15. Turtur (vulpes potius, vt iam retuli) in nido suo ponit folia squillæ, ne lupus pullos eius incurset, Ambrosius. Leonem dicunt gallum album & muré fugere, lupum squillam, Rasis. Pythocharis tibicen, cum ad tibiam magna contentione incitatos numeros caneret, luporum impetum repressisse fertur, Aelianus. Audio nostra memoria in sylua prope Basileam virum quendam cum tympano transijsse: qui cum sequentem lupum lapidibus impetens nihil proficeret, & fortuitò laberetur in via, tympano interim quod gestabat resonante, lupum exterritum fugere animaduertit: itaq; tympano mox vehemẽter pulsato feram quàm longissimè fugientem abegit. Vrsos quidem tympani sonum fugere nostri affirmant. Horatius in sylua cantando lupum fugauit, vt ipse de se testatur Carminum 1.22. his versibus:

Namq; me silua lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen & vltra
Terminum curis vagor expeditus,
Fugit inermem.
Quale portentum neq; militaris
***Daunia** (Apulia) in latis alit æsculetis,*
Nec Iubæ tellus generat, leonum
Arida nutrix.

Hominem pericula ex occulto imminentia timentem demonstraturi Aegyptij, lupum ac lapidem pingunt: hic enim neq; à ferro sibi, neq; a virga, sed à lapide duntaxat timet. Nimirum si quis in eum lapidem coniecerit, derepente consternatum & vbicunq; lapis ei vulnus inflixerit, ibi succrescere solent pullularéq; vermes, Orus. Lupus ignem metuit similiter vt leo: quamobrem qui per hyemem & inter niues iter facientes à lupis sibi metuunt, duos silices intra vestes (vt calidi permaneant) secum gestant: & sicubi lupus se obtulerit, collisis illis ignem excutiunt: Lupus verò scintillis emicantibus ita terretur, vt accedere vtcunq; famelicus & hominem lædere minimè ausit, Michael Herus. Audio etiam sonitu è ferro gladij percussi, lupos fugari. Si quem lupus insidiosus paulatim sequitur, subsistens signũ aliquod mediũ ponat inter se & lupum vidente illo: sic enim illaqueationis metu subsistet, Albertus & Physiologus. Sunt qui mihi affirmarint, lupum in via ad hominem nõ accessurum, si virgam, aut quiduis aliud post se traxerit: nam viatorem quendã apparente lupo, cum nihil aliud ad manũ esset, peram fascijs cruralibus alligatam post se traxisse, & abijsse illæsum. Si quis corpus suum illinat seuo de renibus leonis, vel eiusdem fimo, absterrebit lupos, Aesculap. Lupus cuius prior vestigia prospexeris, tibi nocere non poterit: sed si ille te ante notauerit, caudæ summam partem si habueris tecum, sine metu iter conficies, Sextus.

E.

Draconis legem fuisse reperio, vt qui lupum occiderit, talentum accipiat: qui lupum vetulũ, duo. Lycoctonos Apollo appellatus, hoc est lupicida (inquit Gyraldus) ex lege Athenis lata, qua cauebatur, vt qui in Attica lupi catulum occideret, talento donaretur: qui lupum ipsum, d[illegible]bus: quod Aristophanis interpres scribit, (& ex eo Varinus in Λύκων.) Meminit Sophocles in Electra & Hesy[illegible] [illegible] Chorus in Auibus Aristophanis. Vbi interpres, Lex erat olim in A[illegible] [illegible], id est lupos occidere, &c. vnde & Apollinem Λύκειον & Λυκοκτόνον appellãt. Plura de his & similibus cognominibus Apollinis dicam in h. Qui lupũ apud Athenienses occidit, [illegible] Etymologus in Πολιοί. Solon eum qui attulisset lupum quinque drachmas iussit accipere: lupam autem, tantummodò vnam: vt Phalereus Demetrius tradit: illud bonis pretium, hoc ouis esse statuens, Plutarchus in eius vita. Vetusta est autem consuetudo Atheniensibus bellum cum lupis gerere, Ibidem. Vulpes & lupi (inquit Crescentiensis 10.32.) capiuntur quadã taiola ferrea, quæ circa se multos habet rampiones acutos: & ipsi habent circa se annulum prope se vbi annexi voluuntur, ad quẽ annectitur frustum carnis, omniaq; occultata præter carné, in terra firmata iacent. Cum autẽ lupus carnem dentibus captam eleuat, annulus eleuat rampiones circa caput & collum lupi, qui cũ fortius trahit & recedere nititur, fortius stringitur & tenetur. Fiunt & aliæ taiolæ, quibus in pedibus siue cruribus, quælibet omnino bestiæ capi possunt, quæ occultantur in itineribus quibus vtuntur, quarum figura aut forma non nisi oculata fide intelligi potest: quamobrem lectorem ad harum rerum artifices remittimus, Hæc Crescentiensis. Scoppa cassidem genus retis interpretatur, Italicè tagliolam. Harpago, lo rampino, lincino, id est vncus, Idem. [illegible], id est laqueus vel pedica pro lupis capiendis, Hesychius & Varin. Hausepied Galli vocant instrumentum quo capiuntur lupi, vulpes & meles. Capitur interdum lupus laqueo facto arte pastoris, cui vt primum caput imposuerit vel pedem, detinetur, Blondus. Feræ, & præcipuè lupi, foueis hoc modo capiuntur. Effoditur lata fouea instar ampli putei, & profunda ne pateat exitus: operitur autem crate (cratis, *ein hurd*) rotunda, quæ non totam foueam sed ferè totam operiat. Sub crate in medio alligatur stanga (pertica) longior crate & rotunda. In medio ponitur vinctus anser vel agnus: & paleis operitur vniuersus locus. Tum lupus anserem aut agnum ar[re]pturus, in foueam cadit cum crate subito reuoluta, Pet. Crescen. 10.33. Et mox in eodé capite aliud foueę genus describit, pro lupis, vulpibus, leporibus, &c. Crates qua tegitur fouea non debet esse tam valida, vt hominem vel lupum sustinere possit: sed anseré tantum vel agnum alligatum, siue viuum, siue mortuum, cum gramine quo insternitur. Sic lupus ad prædã veniens, vnà cum crate in foueam cadit. Sunt qui ea arte cratem componant, vt lupo delapso ipsa rursus vnà cũ esca erigatur, vt plures etiam lupi aut aliæ feræ quandoq; capiantur. Oportet autẽ foueas huiusmodi fieri in terra solida firmaq;: aut si talis non sit, foueæ latera ligneis tabulis muniantur, ne feræ pedibus fodiendo exitum sibi faciant, Innominatus. Constat luparios (id est venatores luporũ) carnibus tinctis veneno lupos necare, Seruius in Georg. Sed de veneno lupario, aconito inquam & similibus, dicã in a. item de venenatis medicamẽtis compositis. Rhæti in montibus lupos capiunt machinæ cuiusdã dolo, trabibus aut stipitibus arborũ quodam modo inter se cõsertis annexaq; funi esca, quam cum attingit lupus obruitur, similiter vt mures in domibus maiores opprimi solent. Lupus transglutit carnes ferè sine commansu: quamobrem complures hamos in bolis carnium concisis abscondũt: hos lupis exponunt, quibus illi deuoratis moriuntur, Albert. Vidimus quosdã rusticos (inquit Blondus) per vrbem (Romam) deferentes pelles luporũ, quos aiebant se occidisse puluere quodã solo ex herba quam cardum varium appellabant. & eodé mures necari affirmabant. Est autẽ idem hic carduus quo canes necari diximus. Vide in Cane cap.2. Apocynon lupos, vulpes, & pantheras interimit, Dioscorides quadrupedes omnes, Plinius: de hoc quoque multis egi in Cane c. Sicyone Apollinis Lycæi templum est, inquit Pausanias in Corinthiacis: nam cum lupi in greges ouium ita subinde grassarentur, vt nullũ ciues ex eis fructum capere possent: deus, quocunq; tandẽ modo

elocutus, oraculo monuit, vt vbi aridum lignum iaceret, corticem eius detractum vnà cum carnibus feris proponerent: quo cortice lupi gustato, statim perierunt. Ac id quidem lignum in Lycæi templo situm fuit, sed quod arboris genus esset, id neq; Sicyoniorum sacerdotes, quorum talia explicare munus est, nouerunt, Hæc ille. Perpaucæ quidem arbores venenosæ reperiuntur: herbæ verò complures. & sanè in præsentia præter taxum inter arbores (quanquam fraxini etiam ramenta & iuniperi in potu quidam veneni vim habere scribunt: & aliqui hodie huius quoq; corticem luxuriæ radici admiscent in globulos, quibus deuoratis lupi moriuntur, vt dicam in aconito infrà in a.) ac inter arbusta euonymum & rhododaphnen, nulla nostri orbis venenosa mihi in menté venit. Huius rei causam, si quis inquirat, in succum quo plantæ aluntur reiecerim: nã ille si bonus ac bene temperatus sit, altas magnasq; stirpes alere potest: sin praua qualitate aut venenosa imbutus, non potest arbores præsertim quæ & copioso & solido alimento egent: sed hoc παρέργως. Blemmi (inquit Diophanes in Geoponicis 18.14. lego Blenni) sunt marini quidã pisciculi, quos nonnulli lycos, id est lupos appellant, His lupos terrestres hunc in modũ venantur. Vbi viuos huiusmodi pisces plurimos expiscatus fueris, eos in pila mortarióue probe contundito. Postea verò, in monte, in quo diuersantur lupi, magnam prunam extruens, flante scilicet vento, portioné aliquam de dictis pisciculis igni inijcito: cruorem præterea atq; ouillas carnes minutim scissas, cũ piscibus comminutis cõfundens, relinquensq; discedito. Quippe igne ipso (rogo, τῷ πυρί) graué odorem ædẽte, lupi regionis incolæ omnes congregabuntur. Postea autem carnibus, aut etiam solo nidore fruentes, vertigine capti obdormient: quo tempore tu ceu stupidos ac torpentes eos reperiens, iugulato. Pisces quidam nigri venenati in Armenia reperiuntur: horũ farinam in ouium aut caprarum discissum latus abdunt, eamq; escam ad feras alliciendas obijciunt: ac cum eiusmodi quippiam pardalis, leo, lupus gustarint, continuo moriuntur, Aelianus. Quomodo lupi & vulpes alliciantur à venatore catum mortuum post se trahente (nostri vocant *ein beitze*) dixi in Cato E. Sed & alium hic modum adscribam ex libro quodã Germanico manu scripto. Felem detracta pelle exenteratam in furno torrebis, & modico melle inunges: tum ranunculos caudatos (*roßkopff*) super pruna vstos conteres, & feli insperges: sic paratam felem post te trahes inter contigua syluis arbusta, vel vbicunq; lupos aut vulpes versari scíueris. Sic allectas & apparentes iam propius feras alter venationis comes sagitta aut bombarda feriet.

Teucri & Mysi Thraces qui Asiam incolunt, veruta ad lupos conficiendos apta gestabant, Herodotus. Lupi vulnerati, gregi luporum se non immiscent: quia occiderentur ab eis timentibus deprehendi sanguine ipsorum: quamobrem soli euntes vulnerati, sanguinem suum lambunt, ne deprehendãtur: quod ipse expertus sum, Albertus. Canibus capiuntur apri ac lupi, sed auxilio venatorum: nam rarò soli ad eos præsumũt accedere, nisi sint mastini fortissimi & audaces, Petrus Crescentiensis. A canibus verò comprehenduntur, quia lupus versutior & sagacior cane est, Blondus. Canes quidam grandiores Gallis ceruarij dicuntur, quod ceruos tantum venentur: hos etiam sub nomine leporariorum comprehendũt, vt & suarios lupariosq; qui etiam apripetæ & lupipetæ dici possent, Budæus. In Anglia præstantissimos canes luparios haberi audio. Lupus non admodũ procul à canibus fugit, nisi Molossi & mastini vrgeant. Millus, collare canum venaticorum, factum ex corio, confixumq; clauis ferreis eminentibus aduersum impetum luporum, Festus. Lupi, inquit Blondus, funeis retibus sunt decipiendi: quoniã omnis alia venatio, præter eam quæ retibus fit, vana est in lupo. Parẽtur itaq; retia valida ac distensa, vt videbitur: nam quo tensa magis fuerint, eò vtiliora erunt: debent autem extensa alligari arboribus, vel alijs retinaculis arte factis, dummodo forti nexu contineantur. Plerisq; etiam partibus diligenter prætegentur ramosis frondibus, ne lupi adeuntes statim intelligant insidias. Præterea vtrinq; iuxta retia fient quædam attegiæ ex ramis syluarũ, similes tectis aut latibulis ferarum, in quibus latitent insidiatores cũ acutis hastilibus, vt lupos retibus intricatos statim conficiant: quod nisi illico fecerint, vt incidêre primum, liberabunt se à retibus lupi ac diffugient. Quamobrem illi curabunt vt & celeriter & fortiter ventrem & tergora luporum verutis & iaculis perfodiant. Porrò maxima pars venantium, cum canibus circundabit loca in quibus lupi latitant: & operam dabit vt canes siue latrando tantum loris detenti, siue industria agitatione, lupos ita cohibeant ne retrorsum euadant. Hoc etiam obseruandum, vt cum longè distant à retibus lupi lentius agitẽtur: propinquiores verò magno cum impetu & clamore venantium & canum, qui omnes tum dimittẽdi sunt, impellantur: sic enim pleriq; lupi decipiuntur, Hæc Blondus. Lupi & vulpes retia dentibus discerpunt, vrsi non item, Plutarchus in causis natural. 28.

Pellibus lupinis potentes & nobiles induuntur: parantur auté sic vt pars hirsuta foras spectet: nuda introrsum, nec vllo quidem panno illa induci solet. Corio lupino, inquit Blondus, vestiũtur nonnulli ad itinera & venationes: hac enim se intectos non imbribus non gelu aut ventis lædi posse intelligunt. Κυνέα, pellis lupina, aut potius pileus (περικεφαλαία) ex lupi vel ictidis, id est mustelæ rusticæ pelle, Varin. Plurimum diffundetur & ampliabitur semen, si cribrum ex lupina pelle factum fuerit, habens foramina triginta ea magnitudine, vt digitus transmitti queat, in Geoponicis.

A desertis locis ad habitata refugientes lupi, tempestatis acerbitatem se horrere ostendunt, Aelianus. Χειμῶνα, id est tempestatem significat lupus, cum solitarius vadit & diutius vlulat: aut cum parum curans aratores & frigore coactus ad rura accedit vt propius homines calidiore loco versetur, [illegible] hoc est, vt ibi cubet, vel vt illic insidietur, tanquam futuræ mutationis præscius, & includendorum propter eum pecorum, tempestiuè sibi de præda prospecturus, Scholiastes. hoc cum fit, tertio post die tempestatem expecta, Aratus. Martius ipse lupis villarum proxima oberrans, Affectansq; locos hominum, lectumque laremq; Sponte petens, crasso consurgere nubila cœlo Præmonet, Auienus.

F.

Lupi caro, vt syluestrium omnium ferarum quæ rapaces & carniuoræ sunt, apud honestos homines in cibum non admittitur. Audio tamen in Italia ab Insubribus lupos quandoq; edi. Caro lupi est frigida, fœtida, sicca, crassa, Rasis & Albertus: frigidior carne canis, Albertus. Caro luporũ (vel, vt Bellunensis transfert, quorumuis animalium rapacium) mala est, Auicenna. Et rursus, Carnes luporum & habentium rostra & vngues (Bellunensis legit, Carnes animalium rapacium, & auium rapacium habentium rostra & vngues rapaces, aduncas) conferunt oculis & confirmant eos. Laudant aliqui carnes luporum (animalium rapacium, Bellunensis) tanquam vtiles stomacho frigido, humido, & debili, Auicenna. Et mox, Carnem luporum & habentium (Bellunensis legit, animalium rapacium, & auium habentium. &c.) rostra & vngues (aduncos) abhorret stomachus. Et paulò post easdem carnes laudat ad hæmorrhoides. Rapacium omnium carnes declinant ad siccitatem, quæ bilim atram in corporibus generat: pessimæ autem sunt lupinæ & caninæ, corrumpuntque humores & animum, Rasis:

fortassis autem animum (nisi deprauata sit translatio) ab eis corrumpi scribit, quia melancholiam & prauas imaginationes generant, vt de bouina etiam & similibus Arabes scribunt. Caro lupi trita, cum modico piperis & cum melle despumato confecta affectui colico medetur, Rasis & Albert. Alia quædam de remedijs lupinæ carnis, vide in G. De Romulo & Remo, item Lycasto & Parrhasio, quos lacte lupino nutritos ferunt, dicam in H.d.

G.

Ad podagras magnificant vulpem decoctam viuam, donec ossa tantū restent: lupúmue viuum oleo cerati modo incoctum, Plin. De lupi præda, id est de reliquijs verueeis, aut capræ, aut cuiuslibet animantis, quam comederit, carnem vel pellem, vel os, collige & serua: & quando aliquis iecur doluerit, inde eum tange, continuò sanabitur, Marcell. Pellis lupi (lupiculi, aliâs lupusculi) si gestetur ab eo quem canis rabidus momordit, non incidet in metū aquæ, Hali. Si corio lupi constringatur venter laborantis colica: & si æger sæpius ipsi corio insideat, prodest, Rasis & Albert. Si corium (stercus, Rasis) lupi ad coxam colici suspendatur, alligatum filo lanæ quam lupus momordit, opitulatur, Albertus: ego de excremēto potius acceperim: Vide infra. Lupi aut vulpis corium si quis clamboret, & calceos gestet, pedes non dolebit, Galenus Euporist. 3.248. Pellis luporum nouiter excoriatorum, maximè cum actuali sua caliditate inuoluendo membrū spasmatum, prosunt, Marcus Gatinaria. Sanguis lupi permixtus cum oleo (nucum, Rasis) medetur surditati, Alber. Sanguis & fimus lupi, iuuant in colico affectu, Obscurus. Sanguis hirci, vulpis, aut lupi calidus contra calculum potus valet. Vide Syluij practicam cap. contra calculum. Lupi carnem conditam & decoctam qui ederit, à dæmonibus vel vmbris quæ per phantasmata apparēt, non tantum inquietabitur, Sext. Lupi caro cocta in cibo sumpta, phantasticos sanat, Aesculapius. Carnes lupi edisse parituris prodest: aut si incipientibus parturire sit iuxta qui ederit, adeò, vt etiam cōtra illatas noxias valeat. Eundem superuenire, perniciosum est, Plin. Plura de remedijs ex carne lupi in cibis sumpta, vide in præcedenti capite. Adeps lupi non minorē efficaciam habet quàm caninus, Sext. & Aescul. Adeps è lupis illitus, in his quæ rumpere opus est, plurimum proficit, Plin. Lupinum adipem recentiores quidam cum cæteris medicamētis articularijs ad vnguenta miscent. Aliqui addunt etiā vnguentis ad paralysin. Illitus vuluas mollit, Plin. Eodē fricari oculos contra lippitudines præcipiunt, Idem. Adeps adib (id est lupi, sed Bellunensis legit aldub, id est vrsi) sabrilis est, Auicenna. Caput lupi supponito sub puluino, & dormiet æger, Sextus. Ad dentes mobiles magnum remedium est in luporum capitis cinere, Plin. Febres quæ certo dierum numero redeunt, oculus lupi dexter salsus adalligatusq́;, si credimus magis, arcet, Plin. Oculus dexter lupi alligatus, febres discutit Sextus. Confricatus (infricatus) & illitus lupi oculus, glaucomata extenuat, & tollit stigma, & linitur si ante punctū (forte, punctus, nempe lupi oculus) fuerit: Vteris autem dextro lupi oculo si hominis dexter laborat, sinistro, si sinister, Sextus. Lupi dexter caninus dens, in magnis habetur operibus, Plin. Hominem qui Lunam senserit (lunaticum) canini dentes adib, id est lupi, curāt, Pythagoras. Dens lupi gingiuas infantum extenuat, quò dentes leuius proueniant, [illegible] Infantum gingiuæ canis dente conteruntur, (leniter perfricantur:) sed citius eis euocātur dentes [illegible] infricto) dente lupino. Linguam lupi quidam contra comitialem morbum edere iubēt. Qui per lupi guttur (arteriam [illegible]ocalem) biberit in synanche, certissima salute euadit, Ioan. Agricola: qui se hoc experimentum ab [illegible] Anglico medico Adolpho Occone accepisse scribit. Guttur lupinum, si ex eo bibatur, aduersus paralysin valet, Collinus. Pulmo lupi coctus & siccatus, & tritus cum pipere, ex lacte bubulo potus, vtilis est anhelosis, Rasis & Albertus citantes Galenum: apud quem ego nihil huiusmodi legere memini: pulmoni autem vulpis tum ipse tum alij hanc facultatem adscribunt. Lupi cor si aridum reponatur, perquam odoratū fieri dicitur, Albertus & Scriptor de nat rerum. Si crematum tritumq́; bibatur, epilepticum iuuat: dummodo à libidine purum deinceps se conseruet, Scriptor de nat. rerum. In libro quodam manuscripto Germanicè medicamentū aduersus comitialem huiusmodi reperio: Visci quercini vnciam vnam, visci de piro vnc. semis: mucronum de cornu cerui [illegible] drachmas duas, cordis lupini drachmam, permisce, vt fiat medicamentum aridum, quo in diluculo semper [illegible]atur: præstantius erit si addas scobem de occipitio cranei humani. Hepar lupi ad remediorum vsum non aliter quàm pulmo vulpis præparari & reponi debet, eo modo quem in Vulpe explicabo. Hepar lupi, epileptico cōfert: Lupæ verò epilepticæ, Arnoldus in Antidotis. Hepar lupi ad hepatis affectus quosdam vino albo optimo lauatur, inspergitur puluere tenuissimo santali flaui, siccatur, absynthio in scutella inuoluitur, octauo quoq; die mutatur absynthium, reponitur loco sicco, Syluius. Hepar lupi in medicamentum ex eupatorio hepaticum sæpe indidi, nec tamen effectum præstantiorem, qui mentione quidem dignus sit, quàm in eodem medicamento sine lupi hepate parato, deprehendi. Galenus lib. 11. de simpl. Idem tamē lib. 8. de compos. pharm. sec. locos, hepar lupi hepaticos tota substantia iuuare (non secundum vnam aut alterā qualitatem) abunde se expertum scribit. Et fieri sanè potest, vt cum diuersis temporibus hæc à Galeno scripta sint, aliquid ei vno tempore innotuerit quod non alio, vt annotauit Aloisius Mundella epistola 7. Dicat etiam aliquis hepaticum ex eupatorio medicamentum per se tam [illegible] opitulari, vt etiam egregio altero medicamento adiecto, nihil aut parum eius viribus accessisse videatur: nec obstat tamen id per se efficaciter agere. His & similibus rationibus excusari conciliariq́; possunt loci quos [illegible] Galeni: ego interim remedijs tum alijs tam longè petitis parum fido, tum ad iecoris causas lupino iecore nunquam equidem vti velim, nisi forte cæteris plurimis, in quibus & rationis & experientiæ plus est, frustra [illegible]ntatis. Antidotus hepatica è nouem speciebus apud Nicolaum Myrepsum, numero 164. recipit iecur lupi: & [illegible] 166 ex eupatorio inscribitur, cui tamen iecur lupi non additur. Archigenes apud Galenum lib. 6. de compos. sec. loc. hepar lupi ad oris crustas commendat: vbi Galenus hoc medicamentum probare se posse negat, quoniam compertum non habeat. Lupinum iecur (inquit Galenus de comp. sec. loc 8.8.) abunde experti sumus ad hepatis affectus vtile: vsus autem ipsius est (vt cochlearum etiam quas Asclepiades ad eosdem affectus laudat) si eius exactè triti drachma vna detur cum vino aliquo dulci, vt Theræo, Cretico: Benigna enim hæc sunt visceri, ipsum nutrire potentia & media iuxta calidi & frigidi oppositionem: & ob id talia pharmaca omnibus intemperaturis conuenire videntur, vt quæ ex substantiæ proprietate commoditatem de se exhibeant. Cæterum non obscurè febricitantibus, præstat ex aqua calida, aut feridis similiue succo pharmacum præbere. Hæc Galenus & ex eo Rasis, Albertus, & alij. Eadem ex Galeno descripsit Aetius 10.3. Iecur lupi (inquit) Marcellus empiricus capite 22. quod inscribitur ad iecoris vitia) sublatum Luna decrescente in fumo ponitur, & cum siccatum est, teritur: inde particula trita miscetur pulueri æquis portionibus facto de fœno græco, lupino & absynthio & costo, ita vt ex eo quod in se totum permixtum fuerit, mensura cochlearis cumulati detur ad diem non febricitanti ex vino mixto, si febricitabit, ex aqua, ita vt per triduum hoc medicamen ieiunus accipiat, &

porrecto

porrecto brachio in dextro latere vel semihora iaceat: inde diutissimè deambulet & tardissimè cibũ sumat: & ob-
seruet vt illo triduo purissimus & digestissimus sit, & frigidã non bibat, neq; salsum aliquid aut dulce mãducet. Et
paulò post, Potio saluberrima ad hepaticos, à Procliano medico ostensa: Ficatũ (sic Itali hodie vulgò iecur nomi-
nant) lupi integrũ folijs lauri inuolues, & ita ad Solem vel ad ignem siccabis, & siccatũ diligenter sublatis folijs in
puluerem rediges: quẽ puluerem in vasculo nitido seruabis, atq; ex eo coclearia duo, cũ piperis granis decẽ tritis,
adiecto melle optimo despumato quantũ sufficiat, cum caroeni cyatho, in potione ieiuno dabis, quam prius [illegible]
candenti calefacies, & diligẽter in mortario permiscebis, sedentiq; in lecto dabis, ita vt accepta potione cõtractis
genibus hora integra in dextro latere iaceat, & postea vel vna hora deambulet, Hęc Marc. Auicen lib. 5. summa 1.
tractatu 5. describit medicamentũ ad hepatis duritiem, quod recipit opium, hyoscyamum, castoreum, myrrham,
crocum, spicam, cordumeni, eupatorium, hepar lupi, & cornu dextrũ de cornibus capræ adustum, omnium partes
æquales, excipiuntur melle, &c. Alia prorsus est compositio pastilli de eupatorio apud Actuarium de compositio-
ne medicamentorũ. Iecur lupi miscetur speciebus electuarij quod dicitur oxisemeo, & prodest ad morbos hepa-
tis. Rasis Galenũ citans: quamobrem pro oxisemea, lego de eupatorio. Gugir (Gygye, Albertus) philosophus
asserit omnium animaliũ hepata ad hepatis dolorẽ prodesse, Rasis. Iocineris dolores reficit lupi iecur aridum ex
mulso, Plin. Lupi iecur denarij pondere ex vini dulcis sextario exhibitũ, ad iocineris vitia bene facit Galen. Eu-
porist. 2 38. Tussim iecur lupi ex vino tepido sanat, Plin. Si quẽ tussis intolerabilis vexat, de lupi iecore arido vel
exusto quantũ voluerit conterat, adijciatq; vinũ, mel, & aquã tepidam, atq; inde ad diem cyathum ieiunus bibat,
intra paucos dies mire sanabitur, Marcell. Ad acutum morbũ lateris, iecoris quæratur fibra lupini: adde costũ, fo-
lium, piper propina ex vino diluto, Seren. Pthisicis medetur iecur lupi ex vino, Plin. Dolorẽ & inflationem sto-
machi sanat iecur lupi, prius aqua coctum, mox arefactum & tritum, potioniq; inspersum, Marcell. Lupi hepar
hydropem curat, Platina. Puluerem ex eo in hydrope cũ vino albo in dies aliquot mane potũ, inter secreta quædã
remedia reponunt nonnulli, Syluius. Vuluarum dolores iecur lupi (in cibo vel potu) mitigat, Plin. Ad oris cru-
stas, hepatis lupi aridi cochlearia duo trita bibenda præbe, Galenus ex Archigene. Fel lupinum eandẽ efficaciam
habet, quam caninũ, Sextus & Aesculap. Fel lupi (pondere danic. Ras.) cũ grano moschi mixtũ, & semel in prin-
cipio mensis, semel in medio, naribus adhibitũ caduci, iuuat, (confert ei loco electuarij quod dicitur esse hylete,)
Albert. Fel lupi cũ elaterio vmbilico illigatũ, aluum soluit Plin. Fel caprinũ per se condylomatis sedis medetur,
lupinum ex vino, Plinius si bene memini. De intestino lupi, nihil (puto) veteres scripserunt: hodie tamen aliqui
laudant in colica. Intestinũ lupi ad colicam efficacissimum, vino albo optimo lauatur, inflatur, siccatur extra fur-
num & puluerem, absynthio inuoluitur, Syluius. Si edatur pars de virga lupi in furno assa & incisa, statim excitat
appetitum coitus, Rasis & Albert. De lupi genitali vide nonnihil etiã in vulpe. Tradit antiquitas authore Plinio
ossea genitalia pręcipuo inueniri remedio siue luporũ, vulpium, mustelarumq; ac viuerræ &c. Alex. Benedictus.
Si quis testiculum dextrũ lupi (& cruentum, Ras.) cum oleo misceat, & mulieri cũ lana ad imponendũ vuluæ de-
derit, remouebit ab ea coeundi desideriũ, etiamsi scortum fuerit, Rasis & Albert. Suffimento ad epilepticos apud
Nic. Myrepsum, miscentur inter alia, lupi testes. Lupi excrementis circumlini (oculorum) suffusiones prodest:
cinere eorum cum Attico melle iuungi obscuritates, Solin. Lupi fimus diu perfrictus ad summam læuitatem, cũ
melle mixtus etiam inunctione adhibitus oculorũ hypochysin discutit, & ad summam claritudinem eos perdu-
cit suffusione siccata, Marcell. Dentes mobiles confirmat luporũ capitis cinis certumq; est in excrementis eorum
plerunq; inueniri ossa hæc adalligata eundẽ effectum habent, Plin. Illito anginæ conterens optima: Stercus lupi
aut canis album, terito in pollinem, melleq; excipiens, illinito, Nic. Myrepsus. Lupinum stercus (inquit Galenus
de simplicibus to 28.) quidam colicis potandum dabat non tantum in ipsis paroxysmis, sed etiam in interuallis,
siquidem phlegmone vacarent. Quorum ego quosdam vidi non amplius inuadi: & qui erant inuasi, non amplius
id grauiter passos, sed nec post paucũ temporis. Accipiebat autẽ ille albidius potius stercus, quale vbi ossa ederint,
solẽt excernere. Verum illud etiã in eo mirabar, quod vel appensum euidẽter aliquoties iuuisset. Itaq; hic stercus
capiebat quod nõ decidisset in terrã: id quod non erat inuentu difficile. Ea enim est luporum natura quæ canũ, vt
suspenso altero posteriorũ crurum & mingant & cacẽt in eminenti quopiã ex terra. Itaq; in spinis sæpe æstate ster-
cus lupinũ reperitur, & fruticibus, vepribus (κλ... lego κλήθραις, id est alnis) herbisq; proceribus. Inuenitur
porrò in stercore illorũ & nonnihil ossium deuorati animalis: quod vt effugit commansionẽ, ita & concoctionẽ:
quod & ipsum contundẽs ac conterens, hi benecũ prębuit colicis ac si homo esset puritatis amans, miscebat & salis
quippiam aut piperis, aut quippiã eiusmodi vt plurimum autẽ ex vino albo cõsistentię tenuis bibendũ præbebat:
interim verò etiã ex aqua. Hoc autẽ stercoris quod patientis inguinibus λιγόνας Græci vocant applicandũ esset,
præcepit suspẽdi ex vinculo cõfecto ex lana, sed nõ qualibet: verum multò præstabat eam esse ouis à lupo laniatæ.
Quod si ea nõ adesset, lorũ tum quod cingeret inguinα, tum alterũ quo stercus cõtineretur, parari pręcipiebat. At
nos in ollulam stercoris maximè fabæ magnitudinẽ (vel in ollulam cuius magnitudo erat quæ maximæ fabæ, ali-
quantulũ stercoris) iniecimus, eamq; experiundi gratia quibusdã appendimus, nec potuimus nõ mirari, cũ plu-
rimos ipsorũ videremus adiutos: cæterũ ad ollulam duas ceu aures affiximus, per quas lorũ transmitti posset. Sed
hoc quidẽ obiter dictũ esto, si quis inuenietur qui sic suspensis fidẽ habere dignabitur. Dico autẽ sic, vt substantia
sit quę suspenditur, nõ voces barbaræ, vt quidã facere præstigiatorũ assolent quãdo & alias expertus sum substan-
tias, quæ in alijs affectibus similiter opererẽtur, Hucvsq; Gal. Meminit ex Galeno etiã Cõstantius in libro de in-
cantatione & suspensione, sed locus est deprauatus item Aëtius 9.31. inter pharmaca ad colicos & Auicenna 16.3.
tract. 4. cap. 14. Stercus lupi cũ vino albo & subtili coctũ (potum) vtilissimũ est colicis: & fertur sicoriũ (stercus
legendũ, vt etiam Rasis habet) super coxã colici suspẽdatur & cũ filo lanæ a lupo laniatæ ligetur, prodesse, Albert.
& Rasis. Lupi stercus, dummodo nõ in terra inuentũ, sed supra fustẽ, aut supra astulas, aut supra iuncũ, colliges &
seruabis: & cũ opus fuerit laborãti colico alligabis ad brachiũ vel ad collum in osse, aut in cupro, aut in auro clu-
sum licioq; suspensum: sed prius ex ipso stercore pusillũ ignoranti ex aqua calida bibendũ dabis, mirè celeriterq;
subuenies, Marcell. Et rursus. Ad coli dolorẽ requires fimũ lupi, & ossa quæ ibidẽ inuẽneris contundes & puluerẽ
ex his facies, & ex aqua frigida ieiuno bibendum dabis. Ad colũ efficax vsu probatũ: Lupi stercus in tenuissimũ pul-
uerem tritũ incretumq; & aquæ calidæ cochleatij dimidio, laboranti dato, Alex. Trall. Quæ in excrementis lupi
inueniunt, r ossa, si terrã non attigerint, colo medẽtur adalligata brachio. Plin. Talus leporis in fimo lupi repertus
tus quantũ prosit ad coli dolorẽ alligatus, in lepore dixi ex Marcello sed meræ sunt nugæ. Fimus albi (album) lupi
colicã curat, Hali. Intestinũ magnũ lupi vincit cruciatus colicos, vt & fimus eiusdẽ, Blond. Suffito a [illegible]
& lupi stercus, Hippoc. lib. 1. de morbis mul. in præscripto quodã ad conceptũ.

Lupi dentes inæquales sunt, quamobrem morsus eorum vehementer obest, Isidorus. Lupus rabidus suo morsu idem periculum adfert quod canis rabidus, Albertus & Bertrutius. Eiusdem sententiæ fuit Aggregator, qui vno titulo remedia tum ad canis tum ad lupi morsus complectitur. Nos ea copiosè recensuimus in Cane. Vulnera ex morsu lupi & vnguibus, periculosa sunt: effluit ab eis sanies per ligamenta etiam & spongias: curantur autem non aliter quàm canini morsus, Physiologus: sed Aristoteles hæc de leone scribit, non de lupo. A lupo rabioso in Vngaria morsos esse aliquot homines & mox quidem visos fuisse curatos: sed ante 40 dies omnes acerbissimo morbo perijsse, & in eo per vrinam carunculas quasdam caniformes summo cruciatu excreuisse, Io. Vitus Vngarus αὐτόπτης narrabat. Audiui & de quodam rustico, qui cum lupum fuste percussisset, ac lupus vnguibus faciem eius lacerasset vt cutem detraheret, breui quidem sanatus fuit vt nihil mali appareret, sed breui post tempore cœpit ægrotare ac vlulare vt lupus, & sic perijt, vnde conijciebatur lupum illum rabiosum fuisse. Trito allio defricto curatur in boue rabiosæ canis vel lupi morsus: qui tamen & ipse imposito vulneri vetere salsamento, æquè bene sanatur, Columella. Gentianæ drachmæ duæ è vino potæ remedio sunt contra morsus canis rabiosi & omnium luporum (rapacium, vel morsu & vnguibus laniantium bestiarum,) Auicenna. Luporum morsus bestijs inflicti ferro calido aduruntur, ne morsus vtiq; noxius contrahat corruptionem, liber de nat. rerum.

H.

a Lupus, quod nomen venit ex Græco lycos, apud maiores communis erat generis. Fest. Lupos quidam vocatos dicunt quasi leopos: eò quod quasi leoni in pedibus sit illis virtus: vnde & quicquid pede presserint, non viuit, Isidorus. λύκος ἀπὸ τῆς λύκης, id est à luce prima appellatos quidam putant: quia hæ feræ maximè id tempus aptum rapiendo pecori obseruāt, quod antelucanum post nocturnam famē ad pastum stabulis expellitur, Macrob. 1.17. Λύκαινα, lupa, Varinus in Ἀρκεσιάδης. Irpini appellati nomine lupi: quem irpum dicunt Samnites: eum enim ducem secuti agros occupauere, Festus. Κνηκίας, lupus, Varinus. Sed vide ne legendū sit λύκος pro λύκος: nam κνῆκος etiam, & κνακὸς, & κνάκων, λύκος exponuntur: nimirum à colore cneci seminis candidi: alij ruffum vel subcroceum (κροκίζοντα) interpretantur, ab eiusdem scilicet floris colore. Ὀλχοὶ, λύκοι, Hesychius. Lupi apud veteres dicuntur etiam νυκτερινοὶ κύνες, id est canes nocturni, Hesychius & Varin. Μονιὸς, aper syluestris, lupus solitarius, Suid. Cyrillus apud Oseē prophetam interpretatur asinum. Epitheta. His vbicunq; authoris nomen non addetur, inter Textoris Epitheta reperiri sciendum est. Acres, Horatius Epod. Genus acre luporum, Virg. Georg. 3. Agrestis. Appuli, Horatio. Asper, Ouid. 11. Metam. Atrox. Audaces, Gratius. Auidus, Ouid. 1. Trist. Auidus, Verg. 11. Aen. Canus, Ouid. 7. Metam. Carniuorus. Cautus. Celer. Cruentus, Statius 5. Theb. Cupidus cruoris. Degener. Durus. Edax. Esuriens. Expugnator pecoris. Famescens. Ferus. Fuluus, Ouid. 11. Metam. Ieiunus. Immitis, Improbus. Indomitus. Infestans. Infestus pecori, Hora. Epod. Ouid. 2. Fast. Infrendens. Insatiabilis, Ouid. in Ibin. Insidiator. Martiales Horat. 1. Car. Martius, quod veteres eum in tutela Martis esse finxerunt. Mœstus. Montani, Ouidius epist. 11. Nocturnus. Prædo. Proceri, Horat. 2. Serm. Rabidi. Rabiosus. Rapaces, Horat. Epod. Rapidus. Raptor. Rauus. Sæuus. Sarcinosus. Sanguineus. Sanguinolētus. Spumiger. Superbi, Valerius 3. Argonaut. Trepidans. Tristis. Triste lupus stabulis, Vergil. 3. Aeg. Trux. Vehemens, Horat. 2. epist. Vlulans. Vorax. Lupæ epitheta. Fœda. Immanis. Inhumana, Propert. 4. Eleg. Martia. Obscœna. Olida. Rapida, Ouid. 3. de Arte. Raua, Horat. 3. Carm. Romulea. Spurca. Trux. Volsca.

Græca. Ἀγρώσται λύκοι, Athenæus ex Anaxila. Αἱμωπὸς (id est ἀγελωπὸς) ἐυφελιξὶ λύκος, Varinus ex epigrammate. Ἀργαλέων ἐλάφων τε πολυσθλεκον ἁρπακτῆρα, Oppianus. Δαφοινὸς, ἀμοδόντες, Idem. Αἰαιδείων ἐπείμενος εἵνεκ' ἐδωδῆς, θηροτύφων, καρχαρόδους, Oppianus. Κρατερώνυχες, Homerus Odyss. χ. Κερδαλέοι, in epigrammate. Λαίμαργος, Bianor in epigrammate. Μηλοφόνος, Oppianus. Λύκοι ὀρέστεροι. 1. ἄγριοι, Homer. Odyss. κ. Νυκτερινὸς, Ποιμνίων ἐχθρὸς, Ὀλοόφρων, Πολιὸς, (& ...,vide infra in b.) Idem. Ὀφρύς, Philes. Ὠμηστής, Lycophron.

Lupa pro meretrice ponitur, propter auaritiam, rapacitatem & ὠμοφαγίαν. Lupula meretricula, Apuleio. A lupo facta meretricum nomina Græca (Lyce, Lycoris, & Lycænis) infra ponam inter propria. Deuortunt mores virgini longè ac lupæ, id est meretrici, Plautus Epid. Romulum & Remum aliqui non à lupa fera, sed à meretrice nutritos aiunt: qua de re Plutarchus in Romuli vita. Sunt qui dicant nutricis nomen ambiguitate fabulæ locum dedisse: nam & feras & meretrices cōmuni vocabulo lupas vocamus: ita Faustuli vxori, prostrato pastoribus corpore, lupæ cognomen esse additum, cum Laurentia antè nuncupata esset. Hinc lupari (Nonius ex Turpilio) pro scortari: & lupanar vel lupanarium pro habitatione meretricū: & lupanaris adiectiuum, (Calepino,) deriuantur. Ite quibus grata est picta lupa (i. meretrix) barbara mitra, Iuuen. Sat. 3. Cauete vobis à pseudoprophetis, qui veniunt ad vos in vestitu ouiū, sed intrinsecus sunt lupi rapaces, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες, Christus Matth. 7. (Harpages peculiariter luporum genus esse Oppian. docet, vt in B. retuli.) Lupi rectè intelliguntur hæretici, callidi videlicet fraude, fortes disputatione, crudeles occisione: Vnde apostolus ad Ephesios, Intrabūt lupi rapaces ad vos, Glossa in Acta. Noui quod ingressuri sint post discessum meum lupi graues (βαρεῖς) in vos non parcentes gregi, Paulus Actorum 20. Lupos serrulas vocamus manubriatas, agrestium vsibus accommodas, Cæl. Vtitur hac significatione alicubi Palladius: *handsägen*: dictæ nimirum propter dentes inæquales quales lupini sunt, quibus exasperantur: vt & lupi in frenis. Ad dolorem capitis lupinum: Suillum fimum comburito, & cinerem melli admisceto, caputq; rasum inungito: ac super brassicæ folia dato, Galenus de parabilib. 3. 285. Lupum appellant vlcus nō valde dissimile illi, quod fornicē vel noli me tangere nominant: nisi quod non faciem, sicuti illud, sed inferiores partes, præcipuè autē crura infestat: celerrimè depascens, & quasi lupus famelicus, proximas sibi carnes exedēs: quod & dubio procul de genere est phagedænæ, à magis exusta tantum materia factum, & propterea velocius obambulans, Manardus. Lupus quomodo differat à cancro & malo quod vocant noli me tangere, docet Cæl. 30. 14. Germani lupum vocant, intertriginem in sede ex attritione ortam, vt equitantibus solet. Martialis ficum: Stragula succincti venator sume veredi. Nam solet à nudo surgere ficus equo. Huius remedium ex felle bubulo, & carlinæ chelidoniæq; succis permixtis & pro emplastro impositis, in Boue scripsi. Est & lupus inter sidera, cui stellæ assignantur nouendecim ætate Ptolemæi in libra & scorpio resides, nunc in scorpio tantum visuntur, Ruellius. Λύκος περὶ ... λύκος, Varinus: de sidere intelligo. Luparij, venatores luporum, Seruio. Lupi vel lupati sunt freni asperrimi, dicti à lupinis dentibus qui inæquales sunt. Vide in Equo H. c. Mihi quidem non tam integrum aliquod freni genus asperioris videtur, quàm cuiusuis freni ferrum quod ori inseritur, lupus aut lupatum rectè dici, (aut certe vtroque modo accipi.) hoc Græci ... vocant, pro quo Camerarius apud Xenophontem lupos vertere solet. Nicandri Scholiastes lycon esse ait ferrum habenæ: τὸ ἐν τοῖς χαλινοῖς σιδήριον, Hesychius & Varinus. ...

Nostri vocant *dz gebiss*. Itali morsum freni. Freni genus Græci lycon nominant, Cælius: & fieri potest, vt idem conijcit, ab eo lycospadas equos potius dici, alacres scilicet & ferociores, quàm qui à lupo demorsi sint: solét enim animosi equi lupos & frenum morsu quandoq; corripere & attrahere. Lupus, instrumentum aduncum quo vasa quæ in puteum forte ceciderunt, extrahunt: idem harpax Græco vocabulo & harpago (Græce ἁρπάγη, non harpago) nominatur. In alios lupi supernè ferrei iniecti, vt in periculo essent, ne suspensi in murum extraherentur, Liuius 8. belli Punici. Habet Legio ferreos harpagones, quos lupos vocant, Vegetius 2.25. Hæc instrumenta vocantur etiã onagri, corui, & manus ferreæ, vt in Onagro docui. Lupus, qui & canicula, ferreus harpax, quo si quid in puteum decidit rapitur & extrahitur, Isidorus. Lycos etiam, id est, lupus vocatur fuscina, qua caro ollis eximitur: alio nomine κρεάγρα ἁρπάγη, & ἐξαυστήρ: ἐξαύειν enim eximere est, Pollux. [illegible] πάγη, Hesychius & Varinus. Ego [illegible] vocem corruptam esse censeo, & ἐξαυστῆρα legendum ex Polluce: quanquam ἐξαυστὴρ quidem suo loco apud eosdem κρεάγρα exponitur. Videtur & aliud vasis genus ἐξαυστὴρ existimatum Varino, quasi αὐστὴρ ab αὔω αὔσω: nam post hæc verba seorsim subijcit & ἐξαυστὴρ, κρεάγρα. Etymologus eandé originem facit & interpretatur σκεῦός τι apud Aeschylum. Ἀρπάγη [illegible] (lego [illegible]) ἢ ἀγκιστρον: est autem instrumentum habens ὄγκινας, id est vncinos siue vncos, quo cadi in puteos delapsi extrahuntur: Euripides lycon nominat, Hesychius & Varin. Creagran & harpagem & lycon appellari scribit Pausanias, Cælius. Et alibi, Sunt belli vsibus harpagæ, ab Agrippa excogitatæ, capiendis oblaqueandisq; nauibus. Ea verò sunt cubitorum quinq; ligna, ferro circumplexa, fibulasq; ab capite vtroq; præfixas continentia, vni falx ferro curuata inhæret, alteri funes destinantur plurimi, falces machinis attrahentes, vbi in tendiculam incidit hostica nauis: cui intercipiendæ machinulæ præsto & altera est: coraca vocant, id est coruum. Harpagones (inquit Plinius) Anacharsis excogitauit primus, & manus Pericles Atheniensis: auctor nobis est in Viris illustribus Nepos Cornelius: hisce vsum ex Romanis primum imperatorem Duillium, Hæc Cælius. Lupinus, adiectiuum. Quem inauratum in Capitolio paruum atq; lactentem huberibus lupinis inhianté fuisse meministis. Cicero in Catil. Galea lupina, Propertius.

Aristophanes in Vespis sycophantas appellat lupos. Theomnestus in Hippiatricis cap. 24. ligaturæ vel nodi quoddam genus lupum vocat, his verbis: Τὸ ἅμμα ποιεῖν βρόχον τὸ καλούμενον λύκον, ὁ ἀποδεσμεύειν: item Absyrtus cap. 74 quod est de fracturis. Λυκοι, [illegible] τῶν θυρῶν, Hesychius & Varinus: vocem quidé [illegible] in Lexicis non reperio: sed suspicor pessulum significare, quo obseratur & offirmatur ianua promoto, & retracto aperitur: (*ein rigel*) vel ferrũ in sera mobile, quod claui retrahitur vt aperiamus, *ein schloss* quod Latinè etiam pessulum vocant. Claue pessulis subiecta pandit fores, Apuleius. Subdita claue pessulos reduco, Idem. Itali vulgò cadenatiũ vocant, Calepinus. Idem pessulum dici putat quasi paruum pedem: vel quòd ne pessundetur hostiũ affigi solet & annecti: ego vero à figura sic dictum conijcio, qualis scilicet pessorum ([illegible] Græci vocant, vt Dioscorides) medicinaliũ est, nempe oblonga, siue cylindri siue coni speciei: nisi quis à passalo Græcorum deriuare malit. Obices sunt pessuli ferrei, Festus. Aliqui pessulum Græcè μοχλὸν & κατακλεῖδα vel καταπῆγα nominant. Καταπὴξ quidé Varino palus est qui in aqua defigitur, nostris *ein schwiren*. Nos instrumentum aliud ferreum aut ligneum, quo depresso ianua aperitur, & iterum delabente clauditur, à lapsu vocamus *ein fallen*, hoc etiam Latinè quidam pessulum interpretatur. A mandalo videtur & μανδαλωτὸν dici apud Aristophanem in Acharnensibus, εἶδος φιλήματος, ποικίλον, ἡδὺ, θηλυδριῶδες ἢ καταγλωττισμένον, ἐν ᾧ δεῖ τὴν γλῶτταν τῆς καταφιλοῦντος λέγειν: forte quòd instar pessuli linguam exertam εἰς τὸ τοῦ ἐρωμένου στόμα ἐρῶν ἐπέτεινεν. Νυκτερινοὶ [illegible], οἱ λύκοι, τινὲς δὲ εἶδος ὑποδήματος γυναικείου, Hesychius & Varinus. Λυκίσκος, ὁ μὴ ἔχων ἐξενίσκον τροχιλία, τρῆμα δὲ μόνον, ἢ ἄνευ δύο [illegible], Hesychius & Varinus: in Lexico Græcolatino quidam interpretatur trochleam suculis carentem & quæ solum foramé habeat. Λυκὶς, λύκιον, λυκάριον, τρυβλίον, οἱ δὲ λυκάριον, (forte λυγάριον, ne idem bis scribatur.) Hesychius & Varinus: videntur autem hæc nomina à recentioribus Græcis facta à ligula Latinorum, quæ paruum cochleare est, à lingẽdo forte dicta: nam aliqui lingulam dicunt, vel potius forma diminutiua à lingua, cuius speciem refert. Λυκιδεῖς quasi lupuli, luporum catuli, apud Pollucem: dicuntur & scylaces communiori vocabulo, Pollux. Λυκίδης rectus singularis non diminutiuæ, sed patronymicæ formæ est, Varinus in Λαγωός. Galli louueteaux nomināt. Λυκόω, perdo, corrumpo, lanio: inde σπέβωται λελυκωμένα, τὰ λυκόσπαστα, Hesychius & Varinus. Λυκάβας annus vocatur, quòd λυγαίως id est latenter & obscurè prætereat (sic enim tempus èlabitur, Hesychius ex Scholijs in Odyssea ξ.) Vel quòd dies anni continua serie pergant, vt lupi cum flumina traijciunt: fertur enim illos, cum rapidus aliquis fluuius traijciendus est, caudis mutuò mordicus apprehensis tranare, (vt in D. exposui) Varinus & Suidas. Λυκάβας [illegible] τοῦ [illegible] ταχέως βαίνειν, ἢ λυγαίως βαίνειν, ὅ ἐστι σκοτεινῶς ἢ ἀδήλως, Suidas. Lycobanta (melius lycabanta) ideirco annum nominari existimant, quod erga lupum Sol amorem habeat, &c. Aelianus, vt in h. dicã. Macrobius lycábanta interpretatur τὸν ὑπὸ τοῦ λύκου βαινόμενον καὶ μετρούμενον, quòd Lycus, id est Sol, transitu suo eum metiatur. Λυκηγενῆ aut λυκηγενέτην Homerus Solem vocat, quòd lucem diluculo, vel quòd lycabanta progeneret, hoc est annum; quem conficit Sol suo per XII. signa Zodiaci cursu, Gyrald. Λυκάβας, λυκαβαντος [illegible] Varin. ego λυκάβας malim. Λυκάβαντα vocant annum quasi lygabanta, [illegible] βαίνει, Idem in voce Λυγαίως: interpretatur autem λύγην noctem, λύγος tenebras, λυγαῖον obscurum.

Λυκόφως, τινὲς τὸ σκοτεινὸν λέγουσιν, [illegible] (Varinus addit [illegible] διαλελυμένον φάος, (sic λύγος [illegible]) vt sonet lucem solutam, (quasi dilutam, non meram:) vel tempus ex luce & tenebris permixtum, per translationem à pilis lupinis, qui interiore sui parte quæ cuti cõtigua est, albicant: exteriore nigricãt, Etymologus, Varinus & Eustathius apud Cælium. Vide etiam infra in Lyceo Apolline in h. & supra in c. de visu lupi. [illegible] id est matutina lux, crepusculum,) Suidas. Eustathius quidem in Iliad. [illegible] lucem matutinã interpretatur, vnde deriuetur λυκόφως: ité vmbram vnde [illegible] dicatur [illegible] mane, Oppianus: hinc & ἀμφιλύκη νυκτὸς quin & lupi canes nocturni vocãtur. Est igitur (inquit Varin.) [illegible], quod vulgo λυκόφως dicitur, inter noctem diemq; medium. Homerus sanè amphilycen noctem vocat, quę diei propinqua sit, & aurorã seu diluculum præcedat. Vel tempus quo Sol oriri & tenebras soluere incipit, non dũ tamen ortus est, necdũ plena aurora apparet: nominis ratio est, vel quod vox λυγ tenebras signat: vt amphilycon exponamus tenebrosam, quasi amphilygen: & lycóphos, quasi lygóphos. vel à lycea, id est pelle lupina: cui color cinereus, nõ totus niger, Hæc ille. [illegible] Hes. Amphilycen [illegible] λευκοπτέρυγα, [illegible], Suidas ex innominato. Idé amphilycen pro nocte simpliciter, per synecdochen accipi docet. vt in epigrãmate: [illegible] Homero Iliad 8. crepusculum antelucanum: cum lux adhuc crepera & dubia est, necdũ pura, Scholia: Sic etiam

Ep[illegible]

Porphyrius, citante Cælio, interpretatur. Prisci Græcorum (inquit Gyraldus) primam lucem, quæ præcedit Solis exortum, λύκην appellauere, ἀπὸ τοῦ λύκου, id est à lupo: hodie quoq; lycophos dicitur: eandem & λύκην Homerus nec semel appellauit: quin & Latini videntur lucem à λύκῃ deriuasse (ex Macrobio.) Quin idẽ ipse Homerus eam lucem, cum iam tum cernens lupus se in viam dare solet, ἀμφιλύκην νύκτα appellare videtur. Theon vero amphilycen Solis exortum interpretatur. Sed & Sol λύκιος cognominatur, (vt in h. referetur,) Hæc ille & Sipontinus. Lycophos Græci dicunt quod nos primum tempus lucis quasi λευκὸν φῶς, id est lumen candidum, Festus. Μεγαλέμερι τὸ λυκόφως, Hesychius & Varinus. Apparet vocem esse barbaram, finitimam nostris, *morgen* & *frue*, vel vtrisq; iunctis. Λυκαυγὲς, τὸ, crepusculum quod νύκτα ἀμφιλύκην vocat Homerus, Pollux. Vide λυκοειδὲς eiusdem significationis inferius. Λυκόποδες, tyrannorum satellites erant, corpore vegeto & animo præsigni iuuenes: vocabuli ratio est, quia pedes lupino circumtegerent corio (ne æstus adureret, Suid.) aut quia in clypeis lupi gestarent insigne, Cælius ex Suida. Alij sic dictos aiunt quasi leucopodes, id est albis pedibus: quod semper calceati (ὑποδεδεμένοι) essent, Hesychius. Aristophanes verò in Lysistrate Alcmæonidas sic nominat, qui contra Hippiam tyrannum & Pisistrati filios bellum gesserunt, munito Leipsydrio supra Parnethem, vbi ciues aliquot cum eis collecti sunt, vt scribit Aristoteles in Atheniensium republica, Suidas & Varinus.

Qui lycanthropia seu cynanthropia morbo occupantur, inquit Aetius 6.11. mense Februario noctu exeunt, in cunctis imitari lupos, aut canes, & vsq; ad diluculum circa sepulchra præcipue versantur: ita affectos his notis dignosces: pallidi apparent, & ignauè (ἀδρανῶς) aspiciunt, aridis oculis, neq; lachrymantur, spectabis in eis oculos cauos, scabram linguam, neq; omnino expuunt: sunt & siticulosi, tibijs ita vlceratis vt curari nequeant, propter frequentes casus (impactiones,) & canum morsiones: his signis cognosces lycanthropiam esse melancholiæ speciem. Hæc ille ex Marcello: curandi rationẽ omitto. Plura vide supra in Cane H.c. ex Manardi epistolis super hoc morbo. Qui sic afficiuntur lycanthropi vocantur, item lycaones, Cælius. Manardus morbũ ipsum lycaonem nominat: vt & Marcellus Vergilius in Dioscoridis de pæonia caput scribens: vbi & hæc eius verba sunt, Potuerunt Græci malum hoc lycaona vocasse ab Arcadiæ rege Lycaone, quẽ Naso 1. Metam. à Ioue in lupum ob scelera sua mutatum finxit aut quod verisimilius est, ex humanæ mentis alienatione hanc factam fuisse fabulam, &c. Omnia quidem in illo ferè ex hoc atræ bilis vitio descripta videntur, præsertimq; cum ait: Territus ipse fugit, nactusq; silentia ruris Exululat, frustraq; loqui conatur, &c. Lycaon apud recentiores vocatur morbi genus, quo affecti, noctu oberrant & circa sepulchra morantur, Varin. Cognatus huic affectus videtur, de quo Andr. Bellunensis, Dæmonium leoninum (inquit) est confusio rationis cum factis malis, noxijs & iracundis: vt à leone dictum videatur hoc malum, quòd eo detenti alios homines lædant & leonum instar in eos sæuiant.

Λυκέιον, terribile, lupinum: vt δέρμα λυκέιον, pellis lupina, Suid. Hesych. Varin. Γοργ.α, Dorice, τὰ μορμολύκεια, Suidas. id est personæ, laruæ, quòd pueris sint terribiles: nam & lupus fera terribilis est, & Mormo siue Gorgo, de qua dixi inter boues feros, vbi de Catobleponte. Λύκιον τέρας, τὸ τοῦ λύκου, (sydus intelligo:) λύκειον (lego λύκεον, quãuis alij in eadem significatione penultimam circumflectant, quod non arridet) verò cum diphthongo, de pelle, Varinus: lego autem δέρμα, non δῶμα. Λυκόφιλοι equi, ac si lupiferos dicas, dicti sunt in equo B. inter celeres: Item λυκοσπάδες ibidem. Apud Hesychium & Varinum nõ rectè λυκοπώδεις legitur in dictione Ἐνετίδες. Λυκοσπασεῖς (λυκοσπάδες potius) ἵπποι ὑπὸ λύκων διεσπασμένοι, οἱ περὶ τὴν ἀνδρίαν (lege Ἀδρίαν,) Hesychius. Sunt enim Veneti siue Adriatici equi. Vide etiam paulo superius hoc in capite in lupi freni mentione. Ἵπποι γὰρ σφηκῶν γενέσις, ταῦροι δὲ μελισσῶν, Σκήνεσι πυθομένοισι λυκοσπάδες ἐξεγένοντο, Nicander in Theriacis. Hoc est, ex cadaueribus equorũ & taurorum putridis generantur vespæ & apes, vtræq; lycospades, id est asperæ & similes lupis colore: vel quoniam vt lupi impudentes sunt, præcipue vespæ: vel quoniam lupis cadauera illa vorantibus carne nudata & rupto corio euolant, vt lupi fortuitæ generationis earum causa videantur. Scholiastes.

Λυκόβρωτος, à lupo adesus, Plutarcho. Λυκόσπαστον πρόβατον, laniata vel adesa à lupo ouis, Grammatici in Lexicis in voce Λελυκωμένα. Λυκαυχλίας, ὁ λυκόβρωτος, Hesychius & Varinus. Λυκοβατίας δρυμὸς, sylua in qua lupi versantur, Iidem. Λυκοψία, ἡ, ἀλλόφυλος, Hesych. & Varin. Λυκοειδὲς, τὸ πρὸ τῆς ἕω, τὸ λυκόφως, id est tempus antelucanũ, vel matutinum, Iidem. Quidam in Lexico Græcolatino interpretatur dolorem qui fauces infestet, sine authore. Λυκέῃ μα. ἐν λυκείῳ δέρματι πεπυκνωμένα, Hesych. & Varin. Λυκοθερσὺς, θρασὺς, Hesych. Λυκοκαρὶς, θερμὸν ἀπ' ἀλφίτων, (locus mihi obscurus,) Idem.

Λυκοδάικτης, qui lupos perdit vel occidit, vt in epigrammate, Δέρμα λυκορραίστης ἐκρέμασε Τελέσων, Suidas & Varin. Est autẽ epigramma Zonâ lib. 6. sect. 15. Anthologij, vbi vox Τελέσων desiderata, ex Suida restituetur. Λυκοκτόνος, paroxytonum, lupum occidẽs: proparoxytonum verò à lupo occisus, Quidam in Lexico Græcolat. Λυκόσπατος, ὁ ὑπαρχος: apud Hippocharmum, Hesychius & Varin.

Lycophilos pro suspecto ponitur & latente, vt est apud Ael. Dionysium & Menander ita scriptũ reliquit, Λυκοφιλίαι μὲν εἰσιν αἱ διαλλαγαί: id est, suspectæ quidem conciliationes sunt, Cælius & Varinus. Λυκοφιλίως, ὑπόπτως, ἀπίστως, Varinus. Videtur sanè factum hoc vocabulum ex apologo huiusmodi: Lupis & agnis fœdus aliquando fuit, datis vtrinq; obsidibus. Lupi suos catulos, oues canum cohortem dedêre. Quietis ouibus ac pascentibus, lupuli matrum desiderio vlulatus ædunt. Tum lupi irruentes, fidem fœdusq; solutum clamitant, ouesq; canũ præsidio destitutas laniant. Λυκόφρων, δεινόφρων, ὑψηλόφρων, Hesych. & Varinus: Est & viri proprium. Λυκόχρωος βαφὴ, color cinereus cuiusmodi lupinus est, Eustathius Iliad. κ.

Lycophthalmos gemma quatuor est colorum, ex rutilo & sanguineo: in medio nigrum candido cingitur, vt luporum oculi, illis per omnia similis, Plin. lib. 37.

Stirpes. Lupum salictarium Plinius lib. 21. numerat inter herbas Italiæ quæ in cibum veniunt, eaq; verius oblectamenta quàm cibos. Medicis & pharmacopolis hodie vulgò lupulus vocatur, Gallis hupelon Germanis *hopffen*. Caulibus aculeatis longissimisq; (inquit Ruellius) in vepribus & salictis reptat, folijs vitis albæ, hispidis, & nigrioribus: flore cinereo, ac multis exilibus folliculis squamatim compactili. Hoc frugibus admisto, Germani suam condiunt ceruisiam. Subit scanditq; salices, & arbusta omnia circumuoluendo se complectitur, nonnunquam quoq; reptitius lupus vocatur hodie. Græci vulgo bryon vocãt, à bryoniæ vt puto similitudine (nam bryoniam quoq; vt audio, in Burgundia vitem lupi vocant) bruscandulum Itali, quasi bryon scansile. Hæc Ruellius. Lupulos ego aut à colore lupino aut ab asperitate sic appellatos puto. asperrimi enim sunt & colorem lupi caule & folijs imitantur, Platina. Lupa, nomen cici vel ricini apud Dioscoridem. Lupinus vel lupinum (masculino genere frequentius) genus leguminis, quid cum lupo commune habeat, haud scio: circumagitur quidem cum Sole,

Sole, & Sol quoq; diuersa à lupo cognomina sortitur. Thermos Græci vocant, nostri *feigbonen, vvälsch bonen, vvolffzisern.* Lycos flores herbæ iridis dici inuenio, quòd labiorum lupi speciem reddant, Cælius ex Scholijs in Nicandrum, si bene memini. Apud Hesychium & Varinum non rectè legitur τὸ ὃ λυκὸς ἄνθος, pro τὸ ἶρέως ἄνθος. Orobanche apud Dioscoridem alio nomine etiam λύκος vocatur, & hodiè quibusdam lupa Matthæolo teste: Vide supra in Boue capite tertio. Chamælicos, verbenaca altera, inter nomenclaturas Dioscoridis. Lycium est spini pyxacantha, vel potius succus ex contusis decoctisq. æreo vase radicibus eius & ramulis: huic nomen inuentum Ruellius conijcit, quoniam à Lycia inueheretur, præcipuum vrbe Patara. Lycanthemon, smilax aspera, Dioscor. Lycophryx (aliâs leucophryx) artemisia, apud eundem. Per hyemis tempora Spartani lycophonas, λυκοφόνας, ad dormiendi vsum stipadibus permixtos sibi substernebant, θερμαντικὸν ἔχειν τι δοκοῦντας, Cælius. Lycopersium, de qua Galenus de simplicibus 4. 17. Nuper, inquit, herbam quandam conspeximus, quam centurio quidam ex barbarica circa Aegyptum regione comportauerat, odore adeò graui, adeoq; inamœno, vt ne gustare quidem auderem, sed letalé esse conijcerem: vtebatur autem ad vrgentes articulorum dolores: atq; ipsis etiam laborantibus refrigerandi pollere facultate est visa. Est autem colore subflauo, odore tam graui quàm cicuta: nisi quòd leuem quandam instar aromatum odoris adferat gratiam. Nomen herbæ ex qua succus hic exprimitur, lycopersium esse dicebat, Hæc Galenus. Lycoscytalion, sesamoides magnam, Dioscorides. Lycopsis anchusæ congener, miror quomodo ab aspectu lupino nomen tulerit. Ruellius linguæ canis hodie vulgò dictæ hoc nomen adiudicat: folia ei (inquit Plinius lib. 27.) longiora quàm lactucæ crassioraq;, &c. Pro thermuntiade lycopsolon substitui, in Succidaneis legimus. Messenij echinopodem, lycophanon (λυκόφανον) vocitant, Hesychius & Varinus: de echinopode herba vide in Echino supra in H. a. Lupi cor, capparis & limonium, apud Dioscoridem. Lupi pes, (vt scribit Ruellius,) Græci lycopoda nominant: herba est marrubio syluestri similis, folio lupini pedis effigie, dissecto, grauis odoris, caule anguloso geniculatoq;, fungosa intus medulla, radice frequenti capillamento fibrata: folia trita præsentaneo remedio imponuntur dissoluto stomacho. Galli nunc patam lupinam, nun herbam pectoralem, nunc manum sanctæ Mariæ nominant, Ruellius. Hæc est quam multi in Germania cardiacam vocant, *hertzgesperr, hertzkraut*: nimirum quod cardiæ (sic etiam stomachum siue os ventriculi veteres nominabant) imposita medeatur. Quod verò Ruellius ait Græce lycopodem nominari, nusquam reperio apud Græcos, sed neq; apud Plinium: quare confictam ab eo ad imitationem Gallicæ vocis Græcam conijcio. Sic & Dodonæus lycopodion ficto nomine vocat herbam, quam nostri pedem vrsi, vulgò muscosam, &c. Tragus melissam syluestrem facit. Fortassis hoc Galeni lycopersium fuerit, cuius proximè memini: cum & nomen à lupo, & odoris insignis grauitas, leuiter tamen aromatica, & ni fallor etiam color conueniat, præsertim maturo iam semine prægnantis herbæ: leuari autem eius vsu articulorum dolores facile crediderim, cum egregie discutiat, & mediocriter calefaciat euocetq; in vaporem resolutos crassos humores, &c. nam quod Galenus refrigerare putat, non pro certo asserit, sed vulgi refert opinionem, qui forsitan actu frigidâ herbam aut eius succum ad huiusmodi dolores admouebant. Vix hercle grauius odoratam inuenias herbam, vt non mirum sit Galenum noluisse gustare: ego vero certius cognoscendi gratia, ea etiam quæ venenosa esse sciebam, pleraque omnia gustu iudicare volui, sed ne quid deglutirem diligenter caui, & apotherapia mox aliqua vsus sum. Magna quidem inter plantas valde refrigerantium pars, odoris grauitate notatur, quod singulatim ostendere possem: non continuò tamen omne grauiter olens refrigerat. Fungi quidam (inquit Ruellius) terræ cohærent, nullo fulti pede, in globum circinati, nec vlla sui parte patentes dehiscunt: qui cum rumpuntur, atram fuliginem eructant, toto callo in fumum abeunte: hos crepitus lupi nostrum vulgus appellat, it nullo pacto manduntur. Germani nominant *pfauvvenfist*, id est crepitum pauonis: Matthæolus vesicas lupi, Tragus tertij Tomi cap. 1. *bubenfist*, & ouatos à figura. Crescunt, inquit, in campis gramine vestitis, albo colore, & cum aruerunt, crepant, & puluerem ferè flauum eructant. Hunc aliqui vetustis & humidis vlceribus inspergunt, vt siccentur & facilius curationem admittant. Fungus quem crepitum lupi vocant, cum stercore porci gramina pascentis tritus & calidus appositus plagæ, sanguinem sistit: debet autem intra triduum non remoueri, Rasis. Comarus Græcè, Arabicè catilabinchi, vel haruanchieth (apud Serapionem) Latinè ficus lupi, vel suborbito (lege, arbutus) nostro idiomate armoni vocant, Syluaticus. Idem alibi iusoph ficum lupi interpretatur. Arnoldus scribit arbutum in Hispania ficum lupi vocari. Caret eo Germania: in syluis Galliæ Narbonensis frequentem vidi. Dipsacum è genere carduorum, nostri vocant *vvolffstral*, hoc est fulmen lupinum: & esulam, hoc est pityusam, vel quemuis etiam tithymallum, *vvolffsmilch*, id est lac lupinum: aliqui non rectè *vvolffvvurtz*, id est radicem lupi: quod nomen aconito conuenit, vt iam docebo. In Hippiatricis Græcis cap. 26. helleborum album λυκοκτόνον vocari legimus, aut certè eiusdem facultatis plantam.

Aconitum quoniam lupos aliasq; feras plerasque omnes occidit, homini etiam intus forisq; venenum, sed & remedium aduersus morbos & vitia quædam, & lupariæ nomen, tum apud Germanos tum Gallos & Italos habet, hoc præcipuè loco, quæ super eo mihi obseruata sunt, studiosis communicare volui. Pluribus autem de eo mihi agendum est, propter veterum pariter ac recentiorum circa huius veneni genera, partim ignorantiam, partim errores, & codices quoq; veterum vitiatos. Antiquorum curam (inquit Plinius) diligentiamque quis possit satis venerari, cum constet omnium venenorum ocyssimum esse aconitum: & tactis quoq; genitalibus fœminini sexus animalium, eodem die inferre mortem? Hoc fuit venenum, quo interemptas dormientes à Calfurnio Bestia vxores M. Cæcilius accusator obiecit. Hinc illa atrox peroratio eius, in digito eas mortuas. Hæc Plinius. Et alibi, Nascitur in nudis cautibus quas aconas (ἀκόνας) nominant: & ideo aconitum aliqui dixere, nullo iuxta, ne puluere quidem nutriente. (Hinc forte Ouidius viuacia dixerit.) Et dira aconita creat cos, Ausonius. Hanc alij rationem nominis attulêre. Alij quoniam vis eadem in morte esset, quæ cotibus ad ferri aciem deterendam, statimque admota velocitas sentiretur. In Ponto est portus Acone, veneno aconito dirus, Plinius. Theopompus Chius, vir fide dignus, de Clearcho Heracleota Ponti tyranno scribit, quod multos violenter sustulerit, & plerisque bibendum dederit: quod cum cognouissent homines, nisi domo prodibant nisi gustata prius ruta: hæc enim præsumpta nihil obesse aconitum asserunt: est autem hoc venenum, quod sic nominatum ait inde quòd nascatur Aconis loco circa Heracleam, Athenæus lib. 3. Apparet autem priore loco non κώνειον sed ἀκόνιτον esse legendum, vt posteriore: quo quidem rectè aconitum legi etymologia demonstrat: quanquam & conion, id est cicuta inter venena est, & ruta inter vtriusque antipharmaca nominatur. Aconitum præterea ex Ponto, de

cuius hic loquitur rege, commendabatur. Quæ quia nascuntur dura viuacia caute Agrestes aconita vocant, Ouidius lib. 7 Metam. Eustathius quidem in Dionysium Afrum scribens aconitum sonare putat inexpugnabile venenum, πρὸς ὃ οὐκ ἔστι κονίσασθαι, καὶ οἷον παλαῖσαι καὶ ἀντιπαλαῖσαι. Et mox ex Arriano citat hæc verba, Mariandyni vltra Sangarium habitant, Paphlagonum vicini, vbi vrbs est Heraclea: quo in loco Cimmerij sumpto in cibis aconito malè habuerunt: nam pro patrio more herbis vescebantur. Κονίζεσθαι quidem est puluere seu arena aspergi, & ad luctam præparari, vnde ἀκονιτὶ & ἀκονίτως aduerbia, citra puluerem, sine labore & periculo, facile: Erasmus inter prouerbia recenset. Hinc iocus ille in Epigrammate, Ἀλλὰ τὸν ἀκόνιτον ἀπέφυγε τῷ ἀκονιτί. Xenophon in libro de venatione ἀκονιτικὸν φάρμακον dixit, aconiticum venenum: apud Hesychium & Varinum non rectè ἀκονιτικὸν legitur. Dicitur & aconitum vas non illitum, quod calido dilutum humore aquam in se trahit: Dioscorides ἀπίσσωτον exponit, id est non picatum, libro 1. de fuligine resinæ. Ἀκόνιτον vas (inquit Cornarius) idem est quod ἀκονίατον, id est nulla calce illitum, neque vllo tectorio obductum: nam à picis oblitione picatorum & non picatorum fictilium appellatio facta est Latinis, sicut à calce Græcis, &c. vt ille pluribus persequitur in commentarijs in Galenum κατὰ τόπους lib. 1. ad finem capitis 4. Aconitum (inquit Theophrastus: loquitur autem de secundo apud Dioscoridem aconiti genere) nascitur in Creta atque Zacyntho, sed plurimum optimumque in Heraclea Pontica: Et paulò post, Nascitur vbiq; & non in Aconis solum, à quibus habet appellationem: is autem vicus est Periandynorum: amat autem loca potissimum saxosa. Hoc in loco (de hist. plant. 9. 16. non Periandynorum vt Græcè Latineq; legitur, & à Marcello alijsq; citatur, sed Mariandynorum legendum est. Sunt enim Mariandyni (vt Dionysius Afer scribit & interpres eius Eustathius) populi vicini Paphlagoniæ, vbi extractus Cerberus ab Hercule spumam rabiens euomuit, vnde vel natum est aconitum, vt Nicander & Ouidius lib. 7. Metam. scribunt: vel cum prius innoxium esset, Cerberi vomitu contactum venenosum euasit. Cerberum aiunt in lucem eductum, cum eam ferre non posset, euomuisse, atq; inde ortum aconitum. Est autem Acheron fluuius Heracleæ Ponticæ, & iuxta Aconitus collis, vbi canis in lucem extractus fertur. Ibidem subuersum est oppidum Priolai, qui Lyci regis Mariandynorum filius fuit, & in Heraclea Pontica mortuus est, cum Hercules bellum gereret in finitimos: vnde vrbem Heracleæ vicinam Lycus sic appellauit à filij nomine Priolai, Scholia Nicandri. Mariandyniæ regionis Stephanus quoq; meminit. Alij tamen Cerberum non in Ponto, sed in Laconica iuxta Tænarum eductum ab Hercule fabulantur, vbi spelunca quædam ostenditur, vt refert Strabo lib. 8. Fabulæ narrauêre è spumis Cerberi canis, extrahente ab inferis Hercule, ideoque apud Heracleam Ponticam, vbi monstratur eius ad inferos aditus, gigni, Plinius de aconito. Nicander aconitum sentire videtur non ab Aconis Ponti vico dictum, sed à cautibus in quibus nascitur: Aconitum, inquit, aliqui thelyphonon & cammoron vocant: producit autem fœmineum (fœminarum perniciem) hoc aconitum (mons Ida) in collibus petrosis, ἐν ἀκοναίοις ἐρίπνοις: Vbi scholiastes, Prouenit aconitum ijs in locis vbi cotes nascuntur: quas aliqui in Heraclea nasci aiunt, alij in Hermione, alij in Tanagra. Quibus verbis cotes eum non pro petris aut saxis simpliciter accipere apparet, sed pro cotibus illis tantum quibus ferrum acuitur: quod equidem non probo, quanquam Theophrasti aconitum, quod secundum eius genus apud Dioscoridem est, simpliciter petrosis in locis nasci ab eo proditur: Nicander de primo loquitur, quod pardalianches, &c. vocant. Ipse quidem sæpissime aconiti Dioscoridis secundi duo genera, luteum inquam & cœruleum, ratione floris, iuxta petras montium emicare vidi: luteum etiam in ipsis petris & rupibus, sed terra intectis, non vt Plinius scribit nudis, nullo iuxta ne puluere quidem hęrente ac nutriente hanc plantam: hoc enim Grammatici commenti videntur, vt nominis rationem reddere possent, tanquam sic dicta herba quòd ἀκόνιτι καὶ ἀνὰ κόνεως nasceretur. Cœruleum sæpe quidem iuxta saxa, sed magis in terrenis oritur. Pallida Dictæis Cæsar nascentia saxis Infundas aconita palàm, Lucanus lib. 4. Syluaticus & alij quidam huius farinæ omnem herbam venenosam aconitum dici posse stultè persuasi sunt. Nunc ipsa aconiti genera describemus ex Dioscoride, Theophrasto, Plinio. Aconitum (inquit Dioscorides) aliqui pardalianches, alij cammoron, alij thelyphonon, alij therophonon appellant: folia habet tria quatuórue cyclamini aut sycij, id est cucumeris (Marcellus interpres addit syluestris) minora tamé & subhirsuta (ὑποτραχέα, quadantenus aspera, Marcell.) Caulis illi est dodrantalis: radix scorpionis caudæ similis, alabastri modo nitet. Nomina eius eadem omnia Nicander & Plinius recensent, præter therophonon, Ruellius theriophonon legit. Idem & Marcellus thelyphonon apud Dioscoridem & Theophrastum deprauatam esse vocem pro theriophonon temere suspicantur, cum & Nicander sic habeat, qui etiam θηλείην ἀκόνιτον eadem de causa vocat: nominis rationem ex Theophrasto & Plinio infra reddemus, quoniam genitalibus cuiuslibet animantis fœminæ inserta radix, mortem infert. Pardalianches quidem vocatur, quoniam panthera veluti strangulando occidat, vt legimus in Scholijs Nicandri, vnde hęc translata subijcimus. Pardalis deuorato aconito moritur: quamobrem non prius id gustat, quàm prope se viderit excrementum humanum, quo scilicet antipharmaco vtitur. Itaque pastores excrementum ab arbore suspendunt, in eam altitudinem quam saliendo pardalin assequi non posse coniiciunt. Hoc viso pardalis, secura propter antipharmaci præsentiam, aconitum edit: deinde antipharmacum appetens assiliensq;, cum propter altitudinem attingere nequeat, crebris tandem saltibus exhausta, vel moritur, vel vehementer debilitatur: natura enim infirmum (ἄτονον) est animal: & à venatoribus capitur vel occiditur. Hæc illa. Minus autem miretur aliquis curari excremento hominis hanc veluti anginam seu strangulationem, quam pantheræ seu pardales ex aconito patiuntur (veneno scilicet guttur, fauces & gulam inflammante, & humores illuc attrahente, vt helleborus etiam:) si legerit apud Galenum libro decimo de simplicibus experimentum memorabile de faucium inflammatione pueri excremento sananda. Pantheræ gustato aconito liberantur morte excrementorum hominis gustu, Plinius. Quod ad cammari nomen. Galenus in Glossis Hippocraticis cammoron interpretatur marinum animal (malacostracum, generis cancrorum) paruæ caridi, id est squillæ (cancello) simile: & aconitum, propter radicum eius cum squilla similitudinem: sed apud Hippocratem (inquit) in libro de Locis in homine de neutro istorum accipi potest, vbi in ardoribus cammoron assumitur. Vnde Erotianus (Herophilus, Cornarius) non solum ipsum animal cammoron sed etiam circumsitum ipsi muscum ita appellari ait. Zeno autem Herophilius cicutam, Zeuxis medicamentum refrigeratorium, Hæc Galenus. Ego apud Dioscoridem inter nomenclaturas cammaron nomen etiam mandragoræ & delphinio attribui obseruaui, in quarum historia vtrobique penultima per alpha scribitur (quanquam in delphinio per m. simplex camaros, quod non probamus) id quod placet. & si cammoros pro aconito apud Dioscoridem, Nicandrum, & Galenum in Glossis per o. paruum scriptum sit: & insuper Nicandri scholiastes, cuius non magna apud me authoritas, κάμμορον interpretatur,

κακῷ μ[illegible]ῳ ἀναιρῶν, id eſt malo fato interimens: nam κάμμορος pro κακόμμορος poetica vox eſt. Cammaron ſanè vtrobiq, per alpha pro cancri marini genere ſcribi, nouerunt vel mediocriter eruditi omnes: huius autem figuræ (Galeno etiam teſte, & Plinio) radices aconiti conferuntur, ſicut etiam ſcorpij caudæ: quamobrem ſcorpium aliqui vocauerunt: (arida radix incuruatur paulum ſcorpionum modo, Ruellius.) ſic & alterius aconiti radix ſquillæ cancelli marini cirris confertur. Sed & cammaros aliqui caridas (non καρίδας vt apud Heſychium habetur falsò) id eſt ſquillas rubentes vocitant. Κάμορος quidem per omicron & m. ſimplex, alnus eſt Heſychio & Varino. Aconitum folia habet cyclamini (inquit Plinius) aut cucumeris, non plura quàm quatuor ab radice leniter hirſuta: radicem modicā cammaro ſimilem marino: quare quidam cammaron adpellauêre, alij thelyphonon. Radix incuruatur paulum ſcorpionum modo, quare & ſcorpion aliqui appellauêre: nec defuêre qui myoctonon appellare mallent. Aconitum (vt legimus in libro de ſimplicibus ad Paternianum, qui Galeno attribuitur) herbula eſt quæ folia habet à radice duo vel tria, ſimilia cucumeri: & thyrſulum non altum: radicem oblongam, & ad imum magis tenuiorem & minutiorem, ſpeciem & colores ad ſimilitudinem ſcorpionis puſilli ſine pedibus. Thelyphonum (inquit Theophraſtus 9. 19. de hiſt. plant.) alij ſcorpionem appellant, habet folium cyclamini, radicem ſimilem ſcorpioni: naſcitur graminis modo, & geniculis conſtat: loca amat vmbroſa. Hæc Theophraſtus. Nicandri interpres gramini ſimile eſſe aconitum dixit, in quo reprehendendus eſt. Theophraſtus enim non hoc dixit, ſed naſci vt gramen, nimirum propter genicula, vt hoc ipſum ceu epexegeſin ſubiecerit: ſic etiam illud quod priuatim aconitum vocat, frumento ſimile eſſe ait, caulibus nimirum geniculatis & nodoſis, non alia parte. Forma quadam peculiari ſpectatur, nepæ (ſcorpij) vocatæ radix, repræſentat enim ſpeciem ſcorpionis, Theoph. 9. 14. Strangulator alnemer naſcitur in terris edeilla, (arenoſis, Bellunenſis:) & eſt amari ſaporis & horridi odoris, Auicenna lib. 4. fen. 6. Transeo ad aconitum alterum, quod Dioſcorides & Theophraſtus deſcripſerunt: à Plinio prætermiſſum admiror. Aconitum alterum (inquit Dioſcorides) ſunt qui cynoctonon, qui lycoctonon, qui cyamon leucon, Romani colomeſtrum (colomeſtin, Syluaticus) appellant. Huius tria generantur: vnum quo venatores, duo quibus medici vtuntur. Ex his tertium quod Ponticum vocant, (καλοῦσι) verbum ſi demas, clarior erit ſyntaxis, vt Ruellius fecit: ſed ita videbitur medicinale aconitum, non venatorium deſcribere: cum hoc à deſcripto venatores vti in fine capitis doceat. Theophraſtus quidem aconiti genus vnum tantum, quo medici ſimul & venatores vtantur, deſcribit) plurimum in Italia luſtinis montibus naſcitur, antedicto (altero quo medici vtuntur, quod non deſcripſit, vt neque venatorium,) efficacius: platani folia habet, ſed magis inciſa (μᾶλλον ἐπεσχισμένα, pluribus quàm platanus inciſuris diuiſa, Marcellus & Ruellius: ſed licet etiam profundiores non crebriores inciſuras accipere:) multoq; longiora (Ruellius & Matthæolus, qui μακρότερα legerunt: breuiora, Marcellus qui μικρότερα legit: quam vocem forte commodius Latinè reddas minora vel anguſtiora) & nigriora: caulem inſtar pediculi in filice, (vt ipſe interpretor, μόσχον enim in filice potius quàm καυλὸν dici, in Vitulo docuimus) glabrum, altitudine cubitali, & aliquando maiore: ſemen in ſiliquis quadantenus oblongis, radices cirris marinarum ſquillarum ſimiles & nigras: quibus ad venationem luporum vtuntur, crudis eas carnibus imponentes: quæ in cibo ab illis ſumptæ eos enecant, Hæc Dioſcorides. Aconitum (inquit Theophraſtus, de eodem loquens genere) folio conſtat intubaceo (ego non κιχωριώδες, ſed πλατανώδες lego: cum & Dioſcorides platani folium ei tribuat, & nos ea facie lupariam noſtram, cuius ſunt flores, nouerimus: radice tum ſpecie tum colore vnci proxima, (vt Gaza vertit: ſed legendum καρίδι, id eſt ſquillæ, non καρύα.) Fructus herbæ eſt, non humilis materiæ, (ὑλήματος, fruticis: nam capite quinto libri 4. hiſtoriæ, δένδρα, ὑλήματα, & πόας, ceu tria ſtirpium genera conſtituit) herba breuis eſt, & nihil ſuperuacui habens, (οὐδὲν περιττόν. nihil egregium vel eximium, vt Marcellus vertit, quod magis probo: quaſi dicat, etſi maxime venenoſum ſit aconitum, & miris facultatibus præditum, nihil tamen herba ipſa inſigne habet aut admiratione dignum, niſi radicem fortaſſis vt & thelyphonum: ſed hic de herba, hoc eſt ſuperficie priuatim loquitur:) ſed frumento ſimilis, ſemen tamen in ſpica non habet. Matthæolus neſcio quomodo negationem non vidit, & ſemen in ſpica, velut frumentum, habere falsò ſcripſit.

Aconitum Dioſcoridis primum, hodie à quibuſdam tora vocatur: de qua ſeorſim agam inferius. Hic illud tantum monebo, errare Leonardum Fuchſium, qui herbam paris appellatum vulgo ab Italis, vt Matthæolus ſcribit, aconitum primum eſſe aſſerit, cum ea omnino ſit ſolani generibus adnumeranda, tum aliàs, tum viribus: refrigerandi enim cauſa foris imponitur tumoribus calidis, idq; vtiliter vt experientia nos docuit: minimè vero putrefaciendi aut erodendi vt aconita: ſed non eſt quod pluribus refutem, ne ſim prolixior: mecum quidem & Matthæolus & Tragus ſentiunt: ſed ſuffragiorum numero hic non vincitur. Fuchſius ſanè tum aliâs tum inde mihi deceptus videtur, quod herbam paris (quam aliqui non rectè aſterem Atticum putant) nonnulli vuam vulpinam, lupinam, aut caninam vocant: vnde & Germanicum nomen factum, aut fictum potius ab imperitis puto medicis, *vvolffsbeer* (noſtri vulgo vocant *crützelkrut*, id eſt cruciatam, propter folia ſemper ferè quaterna, crucis inſtar diſpoſita: alij *ſproſſenkrut, augenkrut*, Fuchſius etiam *dolvvurtz*, quo nomine aliud ſolani genus in Boue in c. deſcriptum nos appellamus.) Sed vua lupina apud Arabes ſolanum eſt: teſte Auerroe, vt Syluaticus ſcribit: quamuis aliqui, eodem tradente, ſtaphiſagriam interpretentur. Alij Solanum non lupi, ſed vulpis vuam vocant. Gerunt autem vuas omnia ſolani genera. Cuculus vel vua lupina apud authorem de ſimplicibus medicamentis ad Paternianum, cap. 83. ipſum ſolanum ſimpliciter dictum eſt. Syluaticus non cuculus ſed caucalis legit, & vuam lupinam exponit. Plinius certe ſolanum cucubalum vocat. Secundi Dioſcoridis aconiti genera duo agnoſcimus, luteum (vt dixi) & cœruleum, quorum illud multò venenoſius & vehementius eſt. à Theophraſto & Dioſcoride deſcriptum: folijs enim ad platanum accedit, & extremæ radices in cirros ceu ſquillarum abeunt, &c. hoc vero Arabum napellus videtur, radice figuram napi præſentante, de quo infra ſeorſim. Noſtri vtrunq; lupariam vocant, *vvolffvvurtz* (Rhæti qui Italicè loquuntur ris de lup, id eſt radicem lupi) ſed luteum præcipuè per excellentiam: & quoniam cœrulei radix nigrior eſt, lutei minus nigra, fuſca ſcilicet & interdum albicans, lupariam albam & nigram aliquando nominamus, *die [illegible] vvolffvvurtz, die ſchvvartz [illegible]*. Lupacia, inquit Syluaticus, eſt herba interficiens lupos, & potiſſimum puluis ex ea: [illegible] radiculam eſſe ſiue helleborum nigrum, cum reuera ſit ſtrangulator adib ſiue aconitum. Cœrulei[illegible] aconiti radicibus qui pro helleboro nigro vterentur, pharmacopolas in Sabaudia vidi: & Iac. Syluius a[illegible] reprehendit idem à nonnullis in Gallia fieri: cuius erroris occaſio eis fuit niger radicis color, & quòd ventris profluuium ſimiliter moueat, vt in napello dicam, & quòd helleborus ipſe eis deeſſet. Aconitum inueniſſe prima dicitur Hecate, venenorum inſigni

crudelitate

crudelitate fœmina, quæ Persam patrem Solis filium perinde crudelissimum veneno sustulit, author Diodorus
Proinde Ouidius in Metamorphosi, cum herbam nominat Hecateida, creditur aconitum intellexisse. Habent
& rustici lupariam vulgo nominatam, ad eundem vsum, folio vitis, multas habente diuisuras, & maculas candi-
das, flore oblongo, luteo: quare recentiores herbarij lycoctonon arbitrantur esse, Ruellius. Aliqui hanc plantã
Gallicè madriettes vocant: alij patam lupinam, vt etiam cardiacam, de qua superius. Ponticum aconitum, inquit
Matthæolus, quod Dioscorides descripsit, in omnibus ferè Italiæ montibus nascitur, folijs magis quàm platani
incisis, caule filicis, floribus luteis, figura similibus ranunculi floribus, sed multò maioribus (nostræ lupariæ tum
lutea tum cœrulea, cucullatos, vt ita dicam, flores habent, vel quodammodo galeatos, ranunculi floribus longè
dissimiles, quare deceptum hic Matthæolum puto:) & vulgò luparia vocatur, quanquã in Tridentino (montem
esse puto iuxta Tridentum) herba vulpis nominetur, eò quod radices eius tritæ & carnibus mixtæ vulpes interi-
munt. Lupariam luteam describit Fuchsius historiæ plantarum capite tricesimo: Luteam simul & cœruleam
Tragus Tomo primo cap. 81. Folia, inquit, luteæ diuisa sunt in quinq; partes, vt sanicula vulgò dictæ, vel ranun-
culi hortensis, ex viridi nigricantia, (cœrulea potius, si bene memini, huius coloris folia habet, quæ etiam alaba-
stri instar resplendent, id est vasis ex alabastro factis, quod de primi aconiti radice Dioscorides scribit: est autem is
splendor qualis spectatur in illitis vernice lignis. *gfirnisst*: luteæ vero folia neq; nigricant, neq; splendent:) radix
est nigra, multis capillamentis vt asparagus aut veratrum nigrum, odoris non ingrati: caules ferè bicubitales, qua-
terni aut quini ab vna radice vetula procedunt: & flores mense maio proferunt pileoli acuti specie, similes ferè
floribus linariæ vulgò dictæ: folliculi subnascuntur quales in aquilegia, quam vulgò vocant, quibus semen inclu-
ditur nigrum, angulosum, nigellæ aut cepæ semini non dissimile, hoc si quis mandat, sputum efficaciter mouetur
& acrimonia ferè pyrethri sentitur. (Aconiti cœrulei radicem pyrethri & staphisagriæ gustu vrente linguam af-
ficere, ipse certò deprehendi. Odorem cum tunditur ingratum spirat, foris nigra est, intus alba, substantia tenaci
& sine neruis. Lege etiam Ammonium Agricolam in libro de Simplicibus.) Nascitur locis asperis, montanis, syl-
uosis, & in vallibus profundis, vt in sylua Martia, &c. Cœruleam Argentorati in hortis colunt: ea specie & sapore
luteam refert: procerior tamen & per omnia maior est, flores similiter per caulem deinceps tanquam in spica di-
spositi & [illegible] dehiscunt, colore cœrulei, caui, galearum imagine, vnde & herbæ nomen apud aliquos *ysen-
hütlin*, id est galea ferrea. Norimbergæ plantatur etiam alterum genus flore similiter cœruleo, & tertium roseo,
Hæc Tragus. Cœruleum commune genus, radices quodam modò bulbosas & napo figura similes habet, quæ in
iunioribus singulæ, in vetulis ternæ aut plures à capite cohærentes pollicis ferè crassitudine, paulatim in mucro-
nem attenuantur, vt hoc etiam nomine scorpij caudæ conferri possint, aut potius integro cum cauda scorpio sine
pedibus, vt primum aconiti genus ab authore de simplicibus ad Paternianum. Viderat ille fortassis aridas radices:
ex nostris quidem recentibus pedati etiam scorpij effigiem facile est imitari, paucis fibris resectis, vt reliquę pe-
dum loco sint. Nostri hanc plantam vocant *kappenblumen*, ac si pileatam aut cucullatam potius dicas, propter
florum speciem: aliqui *narrenkappen*, id est cucullum stultorum: alij *tüffelsvvurtz*, id est radicem diaboli, in Hel-
uetia Rhætis contermina. Licebit vero distinguendi gratia à genere luteo, cui eadem florum figura est, hanc pi-
leatam luteam, illam cœruleam dicere, (*blavv vnd gelb kappenblumen*) vt sic generum quoq; cognatio intelligatur.
Cœruleam herbarij quidam inferioris Germaniæ superbiam vocant, nimirum à thyrso qui & procerus & rectis-
simus vsq; ad finem est. Lutea apud nos in vallibus & lateribus minorum etiam montium crescit, cœrulea non
nisi in altissimorum montium lateribus: non enim in imis, vt lutea sæpe, neq; in summis: tum alibi, tum iuxta
saxa, locis terrenis, & circa lactariorum tuguria, intactum à vaccis: itaq; sæpe eius syluæ circa casas lactarias spe-
ctantur, nulla ferè alia internascente planta: est autem viuacissima, & in hortos translata facillimè compre-
hendit, & omnium diutissimè durat. Lutea non æquè facile crescit: iuxta muros vtraq; facilius. Cœrulea vtcun-
que neglecta, & malè etiam tractata, pertinacissimè viuit: plantatur autem propter coloris gratiam, qua vel ipsum
cœruleum metallum prouocat. Luteæ nulla gratia: pallidus enim & tristis ei color, qualis illi quam digitalem
Fuchsius nominauit, ex luteo albicans & dilutus. Nodi quidem geniculorum protuberantes gemmarum instar,
cœruleæ peculiares sunt: vt luteæ mirifica radicis textura, retiformis quodammodo, maculis siue foraminibus
passim dehiscens, præsertim si maior & annosa fuerit radix. Luparia pediculos occidit, item muscas in lacte. Con-
siliginem, de qua in Boue dixi, aliqui recentiores aconiti vel toxici generibus adnumerandam putant: & habet
sanè semina eorumq; vascula non dissimilia, vt & heliborus niger vulgaris: cui & viribus ferè respondet: & il-
lius ego potius quàm aconiti generibus adscripserim. Galli pomeleam, id est pulmonariam vocant, aliqui du cru,
quòd morbo sic ab eis dicto in pueris & in vaccis medeatur. Nostri *lüsskrut, küvvurtz*, &c. Sabaudi marficure,
alobre, quasi elleborum: aliqui patam leonis. Stultè quidam aconitum realgar interpretatur, quod venenum
metallicum est, quamuis potentia aconito non dissimile, de quo Syluaticus capite 602. His adiungam quæ ani-
malia aconito sumpto intereant. Aconitum vim mortiferam in radice tantum habet, foliũ & fructũ nihil nocere
affirmant, Theophrastus. Idem tamen, vt mox recitabo, folium quoq; genitalibus fœminarum inditum, mor-
tem afferre ait. Lurida terribiles miscent aconita nouercæ, Ouidius. Aconito fugitiuos in vinculo vti solitos de-
sponso animo ferrur, Ruellius. Aconito (inquit Theophrastus, loquens de illo quod Dioscorides secundi generis
facit) neq; pecus (ouis) neq; aliud vllum animal pascitur: confici ad efficiendum modo quodam enarrant, nec
nosse quenquam: quamobrem medicos, quoniam componere nesciant, pro putrefactorio vti: alijsq; quibusdam
de causis epotum nihil penitus posse efficere, neq; ex vino, neq; ex mulso. Componi autem ita ferunt, vt certis oc-
cidere temporibus possit (ocyssimum alioqui venenorum, vt Plinius scribit de primo aconiti genere) videlicet bi-
mestri, trimestri, semestri, anno completo, nonnullum etiam biennio: pessimè illos de vita discedere volunt, qui
plurimum temporis resistere possint: paulatim enim tabescat corpus, & languore pereat diuturno esse necesse: fa-
cillimè illos, qui confestim obeunt. Remedium nusquam esse compertum, sed falsò dici quoddam aliud resistens
illi haberi. Non enim herba, sed melle & mero, & quibusdam eiusmodi seruari aliquos potuisse ab incolis (Ponti.)
atq; id rarò factum, summaq; difficultate. Hæc Theophrastus. Et mox alio veneno commemorato (videtur autẽ
id Colchicon esse, ephemerum quoq; dictum) quod similiter vt aconitũ vel breui interimat, vel diu post, subdit:
Aconitum vero (vt diximus) inutile esse ijs qui præparare ignorent, nec licitum possidere, sed capitalem pœnam
institutam aiunt. Temporis differentiam pro collectus ratione sequi autumant, & mortes collectũ temporibus
compares euenire. Græcè legimus, [illegible] hoc est, tanto post sum-
ptum aconitũ tempore mori homines, quantũ ab eius collectione iam abierit. Fœminas occidit, tum in humano

(vt supra ab initio huius de aconito tractationis ex Plinio retuli) cum aliorum animalium genere, genitalibus inditum: quamobrem thelyphonon appellatur, primum scilicet aconiti genus. Omnem quadrupedem necat, imposita verendis fœminei sexus radice, folio quidem intra eundem diem, Ruellius ex Theophrasto: quasi vero maius in folio venenum quàm in radice sit, cum Theophrastus folio & fructui venenum esse negari scribat: vnde motus fortassis Gaza folij mentionem hoc loco omisit, nisi librariorum ea sit culpa: sic enim habet eius translatio, Enecat omnes quadrupedes eodem die, si genitalibus vel radicula imponatur. Græca lectio est, ἀπόλλυσι δὲ πάντα τετράποδα, ἐάν εἰς τὰ αἰδοῖα τεθῇ ἡ ῥίζα, ἢ φύλλον, αὐθημερόν. Thelyphthorion inter abrotoni cognomina, fortè non rectè positum est: licet enim suspicari pro aconito abrotonum aliquem legisse, eiusq; nomenclaturis adscripsisse quæ aconiti erat. Mel venenatum in Heraclea Ponti reperiri Dioscorides scribit, vbi & aconitum: iisdemq; remedijs
10 maleficio eius occurri, quibus aconito: vnde conijcimus existimasse eum, apes in Ponto ex aconito mellificare. Aëtius quidem 13. 59. manifestè scribit, mel apud Heracleam ex aconito colligi, nisi me fallit interpres, vt frustra hic Manardus contradicat Marcello. (Venenatū fit etiam ex floribus oleandri, Arnoldus.) Quam puto de gelidæ collectū flore cicutæ. Melle sub infami Corsica misit apis, Ouidius. Plinius tamen, ægolethron vocat genus herbę vnde mel istud colligatur, de quo pluribus dixi in Boue capite tertio. Fieri sanè potest vt ex vtrisq; illis herbis, vel pluribus etiam (venenis enim ea regio scatet) maleficium illud melli accedat. Cœrulei quidem aconiti flores sæpius gustaui, & semper mihi dulces visi sunt: sæpius etiam vespas & apiculas insidentes vidi. Aconito primo quæ feræ pereant, authores scribunt: & quæ secundo priuatim: ego vtroq; omne animalium genus necari existimo, vt ex sequentibus patebit. Aconitum primum, siue thelyphonum similes habet vires secundo: sed pardales peculiariter occidere creditur, vt lupos secundum, Galenus. Thelyphonum enecat boues, oues & iumenta, & ad summā
20 omnes quadrupedes genitalibus impositum, Theophrastus. Interimit pardales, sues, lupos, bestiasq; omnes in carnibus obiectum, Dioscorides. Leones, lynces, pardales, pantheres & vrsi, capiuntur aconito admixto escæ illi; qua quæq; delectatur, Xenophon. Tangunt carnes aconito, necantq; gustu earum pantheras, nisi hoc fieret repleturas illos situs: ob id quidam pardalianches appellauêre. At illas statim liberari morte, excrementorum hominis gustu demonstratum, Plinius: idem superius ex Nicandri scholijs retuli. Aconitum aliqui myoctonon appellauêre, quoniam procul & è longinquo odore mures necat Plinius: sed quod necet odore tantū aliorum nemo scripsit. Nicander mures hoc veneno παμπήδην, hoc est fundlitus & ad desolationem vsq; tolli tradit. Nostri quidē etiam luparia ex secundo aconiti genere, vt mox dicam, mures tolluat. Est & myophonum herba, à murium, vt præ se fert etymon, pernicie nominata. Absyrtus certe in Hippiatricis cap. 92. ipsum aconitum sic vocat. Herba muralis siue muricida (μυόφονον) à quibusdam vocata, ferulacea & neruicaulis est, vt fœniculum & ferula, & aliæ,
30 Theophrast. de hist. Plant. 6 1. Et rursus in fine secundi capitis, quædam veluti neruicaulia sunt, vt fœniculum, myophonon, & similia. At libro 7. cap. 7. Parthenium olus quod coqui exigat, vt malua & beta, &c. Muraleum vertit: helxinem nimirum intelligens, quæ iuxta muros & stillicidia nascitur: et si ea nostro tempore in olerum censu non sit: tenera quidem esse potest. Neruosi cauliculi quibusdā, vt marathro, hippomarathro, myophono, Plinius 21. 9. nec alibi eius meminit. Hermolaus quoq; ignotum sibi fatetur. Seminum naturā πεταλώδη habent, anisum, fœniculum, pastinaca, caucalis, cicuta, coriandrum, & sciàs, quam aliqui μιηφόνον appellant, Phanias apud Athenæum libro 9. Hermolaus corollario 691. φύσιν πεταλώδη vertit pileari forma; quasi πετασώδη legerit: nimirum quoniam horum omnium vt flores sic semina in vmbellis sunt, quæ petasos seu pileos quodammodo referunt: & sciàs etiam herba sic dicta videtur, à sciadijs, id est vmbellis, quas gerit, vt ferulacei generis omnes. Cæterum cur myophonon appelletur nullus coniecturæ locus est, cum mures occidere eam nemo scribat, & à myo-
40 phono sic à muribus occidendis dicto aconito longissimè differat: quamobrem miephonon, (μιηφόνον, vt Athenæi codices habent, vel potius μιαιφόνον, per αι diphthongum impropriam) quoties herba ferulacea, neruicaulis & vmbellam gerens significatur, semper scripserim, cum aliâs, tum homonymiæ declinandæ gratia. Coniecerim autem sic appellari παρὰ τὸ μιαίνειν φόνῳ, hoc est ab eo quòd tanquam sanguine inficiat: φόνος enim sanguinem significat, quare & atractylidem aliqui phonon nuncupant: & Theophrastus de euonymo, ὄζει δὲ δεινόν, ὥσπερ φόνος. Inficiunt autem sanguineo succo & aliæ diuersæ flore aut radice aut aliter: & inter ferulaceas ac neruicaules, pastinacæ satiuæ quas rubras dicimus: & pastinaca syluestris: quam Dioscorides sciadion, id est vmbellam habere scribit ex floribus albis, & in mediam eius partem exiguam purpureo colore spectari. Hæc planta vulgò cognita est: & memini aliquando audire partem illam vmbellæ purpuream à quibusdam colligi ad eundem colorem tingendū; quamuis ea exigua est, & longo tempore parum colligitur: cuti quidem infricta coloré reddit purpureum. Hanc
50 ipsam, aut proximam ei genere ac forma stirpem Theophrasti & Plinij miephonon esse dixerim. Nicander in remedijs contra ixiæ venenum polium quoq; myoctonon vocat, quod (inquit Scholiastes) nullus alius fecit: neq; enim mures occidit polium. Thelyphonum ad motum (ἐπιξυσμόν, hoc est scobe radicis derasa supra eum) scorpionem occidere tradunt, & eum reuiuiscere posse si helleboro candido linatur (aspergatur: nam verbum καταπάττειν aspergere est.) Theophrastus. Ferunt radicem aconiti (primi) scorpioni admotam, torpore eum resoluere: & è diuerso admoto veratro excitari, Dioscorides. Thelyphonum Theophrastus narrat, si ad scorpij dorsum admoneas, hunc statim perire: & si candido helleboro oblinas, integritati valetudinis mox restitui, Gillius ex Aeliano. Torpescunt scorpiones aconiti tactu, stupentq; pallentes & vinci se cofitentur: auxiliatur eis elleborum album, tactu resoluente: ceditq; aconitum duobus malis, suo & omnium, Plinius. Quinetiam intra corpus aduersus scorpionum ictus aconitum datur, vt inferius dicam. Therionarca in Cappadocia & Mysia nascente, omnes
60 feras torpescere Democritus scribit, nec nisi hyænę vrinæ aspersu recreari, Plinius. Ego hanc therionarcam eandem aconito primo crediderim: & pro [illegible] simpliciter, vel [illegible], aut alia quap à voce Plinium legisse [illegible]: elleboro enim albo scorpium vt recreetur aspergendū, καταπάττειν, ex Theophrasto iam recitaui. Therionarca (inquit iterum Plinius 2?. 9.) alia quàm magica (Democrito prodita, vt nunc recitaui) & in nostro orbe nascitur, fruticosa, folijs subuiridibus, flore roseo: serpentes necat, cuicunq; admota feræ & hæc torpor[illegible] adfert. Hæc forte delphinium Dioscoridis fuerit (cuius aliâs non meminit Plinius) cum facultas florisq; [illegible] conueniant. (Est & insula Therionarca, Plinio 5. 31.) nam fruticosa cum sit, aconitum [illegible] esse non potest, cui cauliculus dodrantalis tantum. Scribit autem de delphinio Dioscorides, Ferunt admota herba [illegible] scorpiones languescere, (παρέλυσθαι,) torpidosq; & ad nocendum inefficaces [illegible] in antiquam red[illegible] naturam: quare non immeritò inter nomina eius paralysis est, quod vim vigoremq; [illegible]
70 in homine etiam paralysin dicimus membris ac neruis resolutis motuq; [illegible]

scorpio, [illegible] id est resoluere ipsum, Dioscorides dixit. Paulus verò in aconito, vt superius recitaui, vncen: re-
soluere contraria signi[illegible] ne vsurpauit, pro co [illegible] dixit [illegible] mederi. (Apocynon quae q;
paratyus cognominatur, quòd folia eius cum adipe feris obiecta, statim eorum cerendices resoluant. Vocatur et
cammarus idem delphinium, vt aconitum, nō quod parte aliqua cammarum animal exprimat, sed quod cammari
aconiti instar scorpijs resistat: nam & fotis admotum, vt dixi, eis exitio est: & aduersus ictus eorum in vino biben-
dum datur, nec alia eius remedia traduntur: vt de aconito similiter, à quo tamen partium suarum descriptione
differt. Diachysis quidem & diachyton, eadem ratione vocari puto qua paralysin: hyacinthum, à colore floris aut
etiam figura: buccinum, à siliquis fortassis: delphinium vero vel delphiniadem, vt Dioscorides ipse docet, à folio-
rum figura: habet [illegible] foliola incisuris diuisa, tenuia (λεπτὰ, Marcellus legit λευκὰ, id est alba) oblonga, delphino-
rum figura, [illegible], vnde nomē inuenit. Ceterū q & nerion & neriadion & rosandrus vocatur, inde conijcere
subit, congenerē esse rhododaphnę plantam. Quoniā neriū etiā frutex rhododaphne est: & multa cum delphinio
communia habet: flores roseos, siliquas, folia oblonga: remediū, quo delphinium (semen eius) è vino contra scor-
pionum ictus bibitur, vnde rosandros vocatur: rhododaphne vero ceteris animalibus exitio, hominib. salutaris est
([illegible], quod vno verbo [illegible] dixeris) aduersus serpentium morsus, similiter ex vino pota. Videtur
certè delphiniū quoq; non sine veneno esse, cū & scorpios corpore afficiat, & homini non nisi aduersus scorpio-
nis morsum detur. vt & alia multa venenosa aduersus venena dantur. Quamobrē si quis delphiniū, rhododaphnē
minorē vel humilē dixerit, meo quidē iudicio nō falletur. Nascitur apud nos herba fruticosa, folijs amygdalę, flo-
rib. roseis & leucoij forma, &c. tota, ni fallor, specie rhododaphnæ similis quā in Canis philologia descripsi in zi-
2 beris canini ex Auicenna mentione: videtur autē vel delphinium esse, vel sanè eiusdem generis herba. Semen an
millo simile sit, iam non memini: continetur & lana in siliquis, cuius nulla apud Dioscoridē mentio: sed rhodo-
daphnes etiam siliquæ lana infarctæ sunt: vt huius saltem genus esse concedatur, si cui delphinij nomē admittere
non placeat. Nā quod seua vulgo dicta, delphiniū non sit, vt sibi persuaserat Marcellus, tam clarū mihi videtur, vt
vel paucis refutare tędio foret. Lychnin quoq; eandē contra scorpiones vim habere Dioscorides tradit, &c. Vide
in Delphinio H. a. Leones pardalianches venenū, sicuti pantheras occidit, Aristoteles. Hactenus quę animalia pri-
uatim aconiti primi veneno intereant, dictū est. Venio ad secundū, q triplex facit Dioscorides, nos (vt dixi) duo tā-
tum eius genera cognoscimus, luteū & cœruleū, eadem vtrunq; facultate: sed luteū efficacius, lupis pręcipuè occi-
dendis vulgò credit: quare illud tantū per excellentiā plerīq; lupariā vocant: pauci vtrunq;, coloris tantū differen-
tiam addentes. Proximè Nilum herba nascitur, quæ non sine causa lycoctonus appellatur, quòd eam lupus calcans
conuulsionibus moritur: ppterea Aegyptij in terras suas eiusmodi herbā importari phibent, quòd hoc animal ve-
nerentur, Gillius ex Aeliano: sed deceptus videtur in verbo calcans: q Græcè quomodo habeatur nescio, conijcio
autē aliquā esse vocem à verbo πατεῖν, quod & calcare & comedere, γεύσασθαι, significat, Varinus in πάσασθαι. Feles
mares subreptos fœminis fœtus occidunt, non tamen edunt, πατέονται, Herodotus. Sed quoniam venatores apud
nos aconita luparia certis modis alij aliter præparant & componunt, vt lupos ac vulpes interimant, cōpositiones
huiusmodi aliquot, vt partim in Germanicis libris manuscriptis reperi, partim à pharmacopolis nostris cognoui,
huc adscribam. Primum igitur an feræ, quas capturi sunt, eum ad locū vbi escam venenatam proponere statuunt,
ventitare soleant, carne aut alijs escis sine veneno obiectis explorare solent, tanquā inuitantes: atq; hoc venatorio
vocabulo vocant *lüderen* quasi *laden*, hoc est inuitare: solent enim illuc redire vbi escam semel repererunt, & alias
etiam forte secū allicere, siue sponte, siue quòd ad escam profectæ latêre alias non possint. Quod si escam absum-
ptam deprehenderit venator: certus adesse feram, globulos suos venenosos exponit, qui quidem fabis paulò ma-
iores, ab alijs magnitudine iuglandis, hunc ad modum fieri solent. Aconiti crassiusculè triti, vitri Veneti, vtriusq;
cochlearia duo: corticis fagi, foliorum taxi, vtriusq; cochleare vnum, diligenter cōmisceto: deinde mellis & axun-
gię, vtriusq; cochlearium ad ignem permisce, & bullientibus puluerem prædictum immittе: hinc pilulas forma-
bis, quas pro lupis capiendis axungia illines, pro vulpibus non item. Agyrtæ qui aconitum apud nos vendunt, taxi
folia non aliam ob causam ei misceri aiunt, quàm vt ne vomitu reddi possit: cum tamen taxum simpliciter vene-
num esse constet: sed docet Dioscorides strangulationē ab ea fieri, vnde conijcimus non guttur tantum sed fauces
etiam & gulam veneno eius comprimi & arctari, vnde vomitus impediatur: vt dupl[illegible]ci nomine noxia sit, sue in-
quam veneno, & ne aconitum reuomatur prohibendo. Catiuulcus rex Eburonum taxo se exanimauit, Cæsar 6.
belli Gallici. Alij hoc modo miscent: luparię vncias duas, foliorū fraxini vel taxi potius vnciam vnam: corticis fagi,
vitri Veneti, calcis viuę, arsenici citrini, singulorum sesquiunciam: amygdalarum dulcium vncias tres, mellis quan-
tum sufficit: fiant globi magnitudine nucis, lardo inungendi. Alij [illegible] adm[illegible]scent, vel potius eis inuoluunt:
pro vulpibus puto. Sunt qui Lupariæ radici effossæ Luna decrescente, folia betulæ, fraxini corticem, & Valerianā,
pari omnium mensura misceant, & globos cum melle factos anserino adipe illinant. Alij lupariam, arsenicum ci-
trinum & taxi folia ęqualiter. Aliter, Lupariæ vnciam, cum semuncia vitri & melle quantum sufficit subigito, piris
siccis contusis inuoluito, & seuum superinducito. Alij luteam & cœruleam lupariam, helleborum album, vitruar
Venetum, lardum vel axungiam, adipem felis syluestris, taxi folia, mel, farinam auenæ, arsenicum album & citri-
num, fungos muscarios pallidos aut rubentes, & oleum, omnia in vnam massam redigunt, certis ponderibus &
mensuris permixta, plurimum autem de fungis addunt, &c. Aconito pascitur neq; pecus, (ouis.) neq; vllum ani-
mal, Theophrastus. Luparia, vt Rhæti narrant, necat omne animal quod cæcum nascitur, vt lupos, vulpes, vrsos,
canes. Ego simpliciter quoduis animal eo deuorato interire crediderim. Rustici agyrtę vt mures tollantur in Sab-
audia & apud nos vendunt: habent autem nostri farinam ex auena aut tritico miscere, & in pultis formā redigere.
Ego quidem nuper aconiti lutei puluerem cum butyro, lardo & farina copiosum ratto (id est muri domestico ma-
iori) in muscipula capto per triduum appolui sine vllo potu, nec tamen inde mortuus est. Postea cum minores mu-
res cepissem, auripigmento in lardum infricato eis apposito, intra horam morientes vidi. Auripigmentum enim
præsertim luridum, quod rosagallum vocant (vt scribit Cardanus) tum mures, tum lupi si gustauerint, non solum
moriuntur, sed in rabiem adeò efferantur, vt sui generis animalia inuadant, & quęcunq; momorderint in eandem
rabiem incidant, vt totum genus breui pereat: cuius rei quandoq; feci experimentum. Sed tamen periculosum
est, ne etiam cicurata perdas & innoxia animalia, & ne aqua inuenta frustreris. Verum parua re, si bene cedat, do-
mum muribus plenam expurgabis. In lupis difficilius est, cum aquam celerius inueniant. Hæc ille. Pediculos etiā
occidit, ex oleo inuncta radix: vel si caput lauetur lixiuio in quo decocta sit, vt Tragus scribit: ego quidem ita la-
uari nemini consulo, inunctio forte tutior fuerit. Sed nec muscæ euadunt, degustato lacte in quo macerata sit.

Canes

Canes eodem interire iam prius dixi: & Dioscorides inter cetera secundi generis nomina cynoctonon ponit. Codices quidam manuscripti aconiti cynoctoni peculiarem titulum habent, librariorum (vt rectè conijcit Hermolaus) culpa, duo capita distrahentium in tria: nam cynoctoni Dioscorides neq; formam neq; medicinas exequitur. Apocynon quidem herba alia venenosa, cynoctonon etiam & pardalianches cognominatur. Non omittemus & antipharmaca quædam quæ medeantur ijs qui aconitum sumpserint. Pantheræ quidem excrementis hominum sibi medentur, vt supra retuli: Homines mulso vt Theophrastus docet. Ex vino aut mulso potum, nihil posse officere putant, Idem. Sed planè contrarium Eustathius apud Macrobium 6.7. asserit his verbis: Si quis aconitum nesciens hauserit, non nego haustu eum meri plurimi solere curari. Infusum enim visceribus trahit ad se calorem, & veneno frigido quasi calidum iam repugnat. Si verò aconitum ipsum cum vino tritum potui datum sit, haurientem nulla curatio à morte defendit. Tunc enim vinum natura frigidum admistione sui frigus auxit veneni, (mihi certum est aconitum venenū minimè frigidum esse) nec in interioribus iam calescit. quia non liberum sed admistum alij, imò in aliud versum descendit in viscera, Hæc ille. Mihi rationes istæ non placent: Puluerem muscorum (id est paruarum muscarum) napellum depascentium aduersus napellum datem, vel puluerem coturnicis seu turdi, Ant. Guinerius: deceptus nimirum ab Arabibus, aut eorum interpretibus, qui coturnices aconito pasci scripserunt: cum sturnos (non turdos) cicuta pasci scribendum fuisset, vt pluribus paulò post dicetur. Acetum calidum potum, (& mox vomitionibus redditum.) contra cicutam & aconitum prodest, Aggregator ex Serapione secundum Dioscoridem: ego apud Dioscoridem nullam aconiti mentionem in aceto reperio. Lac bubali & asinę contra aconitum bibitur, ouillum verò contra cicutam, Aggregator ex Plinio. Coagula hœdi, vituli, capreoli Halibbas contra cicutam propinat, alij contra aconitum. Allium debellat aconitū quod alio nomine pardalianches vocatur, Plinius. Rutam aduersari aconito, superius ex Athenæo recitaui. Galenus libro 2. de antidotis, rutæ manipulum tritum, è vino puro bibi consulit: aut ius gallinaceum pingue. Reliqua remedia & signa sumpti huius veneni leges apud Diosc. 6 7. item Aëtium, Nicandrum in Alexipharmacis. Sunt aconito etiam in medendo vtiles homini vires: quamuis Syluaticus nec intra nec extra corpus adhibendum scripserit: ex Auicenna nimirum, qui idem de vtroq; aconito tradidit. Aconitū siue pardalianches (inquit Galenus) septicæ, id est putrefactoriæ & venenosæ facultatis est, in cibo potuq; cauendum: idoneū vero vbi quid foris in corpore, aut circa sedem, exedendo tollendum videtur, ad quos vsus radix eius sumenda est. Sed & alterum quod lycoctonon vocant, eiusdem est facultatis. Aconitum (primum) vires habet thapsiæ, Author de simplicibus ad Paternianum. Celsus vim exedendi corpora cicutæ tribuit, quæ certe non huius sed aconiti est. Sed forte ruta legendū, vt & inter ea quæ rodunt paulò antè apud eundem non cicutæ sed rutę semen: id enim inter anastomotica prius numerauerat. Miscetur oculorum remedijs leuandi doloris gratia (ophthalmicis medicamentis anodynis,) Dioscorides: septica quidem idem ferè sine dolore præstant, quod cum dolore caustica. Proinde ego sic verterem: Miscetur oculorum remedijs quæ sine dolore exedunt, quamuis Dioscorides non satis expressit: sed res ipsa loquitur. Nam simpliciter ad dolorem tollendum aconitū applicare, insaniam dixerim. Sed fieri potest, vt cicutæ vires aconito Dioscorides adscripserit: miscetur .n. illa collyrijs, & oculorū medicamentis ad epiphoras, & dolores sedandos refrigerando & accersendo somnum, vt apud Pliniū & Dioscoridem legimus. Confundunt .n. aconiti & cicutæ vires inter se, pręcipuè Latini aliquot & Arabes, sed & Gręci vt Aëtius. Maiores oculorum quoq; medicamentis aconitum misceri saluberrime promulgauere, aperta professione, malum quidem nullū esse sine aliquo bono, Plinius. Aconitum accommodatum est ad exedendum aliquid ἐν τῷ στόματι ἢ καθ᾽ ἕδραν, Galenus vt paulò ante citaui: hoc est in ore, aut sede. Apud Aëtium tamen legitur τὰ ἐκτὸς σώματος ἢ καθ᾽ ἕδραν: hoc est, extra corpus vel in sede. Christophorus Orostius priorē lectionem probat. Ego tutius esse puto intra os non admittere, ne vel saliua infecta aut fortuito vel modicum eius deglutitum, periculi caussa sit. Foret etiam periculum si forte vlcuscula aut venæ aliâs apertæ & sanguinē fundentes in ore essent. Aegineta etiā habet ἐκτὸς σώματος. & sinister vetus interpres Latinus vertit. Sed staphisagria quoque aphthas cum melle sanat, teste Dioscoride: quę tamen propemodum simile aconito vim habet: & sandaracha apud eundem oris vlceribus cōmendatur, quam tamen lib. 6 inter venena cum calce & auripigmento numerat: quamobrē nihil asfero, nisi tutius abstinere, cum minus periculosa ad eosdē effectus remedia abunde reperiantur. Aconiti radix emplastri modo imposita, putrefacit (exedit) efficaciter hęmorrhoides & pudenda, Arnoldus citans Galenum, cum tamen apud Galenū non sic legatur. Aconiti herbę succo pilorum ortū prohiberi ferunt, Aëtius: atqui hęc facultas non aconiti sed κωνείου, id est cicutę est, sępius autē hęc ab imperitis confunduntur. Vtuntur thelyphono medici pro putrefactorio: sed & alijs quibusdam de caussis epotum nihil penitus posse officere aiunt, neq; ex vino neq; ex mulso, Theophrastus. Et rursus, Nepę vocatæ (corpij, thelyphoni) radix speciem scorpionis repræsentat, & vtilis ad eius ictum & ad alia quædam habetur. Et alibi, Proficit pota contra scorpionum ictus. Aconitum quoq; (inquit Plinius) in vsum humanæ salutis vertêre, scorpionum ictibus aduersari experiendo datum in vino calido. Ea est natura vt hominem occidat, nisi inuenerit quod in homine perimat: cum eo solo colluctatur, velut pari intus inuento. Sola hęc pugna est, cum venenū in visceribus reperit: Mirumq; exitialia per se ambo cum sint, duo venena in homine cō moriuntur, vt homo supersit. Hec Plinius. Videri autem potest nō de scorpij tantū veneno loqui, quod aconitum id solum in homine repertum impugnet. sed quouis etiam alio, vt Hermolaus et à & Ruellius acceperunt: & si à nemine alio veterum id scriptum inueniam: ego quidem credere quàm experiri malo, posset tamen aliquis periculum facere in cane, si modo nostrum aconitum, quod secundi generis est, idem præstare potest quod primum, de quo ipsi loquuntur. Extra corpus quidem vbi quid e[illegible] siccare oporteat, eundem vsum præbebunt, aconitum, staphisagria, iris syluestris, helleborus niger, thapsia, chamæleo niger. Staphisagria sanè non facultate tantum, sed tota specie, radice excepta, æmulari [illegible] aconitum videtur, folijs, pericarpijs, semine, flore: si rectè floris figuram memini: quanquam isatidis floribus, qui lutei & exigui sunt, Dioscorides staphisagriæ flores confert: quo nostræ staphisagriæ non conuenire [illegible] etiam testatur: nisi quis ita excusare velit, vt non isatidis floribus, sed colori qui huius herbæ succo expresso decoctoque (vt Ruellius meminit) cœruleus fieri solet, vulgo Indicum vocant, [illegible] staphisagriæ flores qui sub cœrulei sunt, comparentur. Author medicaminum [illegible] pro aconito [illegible] recte vsurpari posse docet. Sed iris syluestris quæ ab ipso intelligatur, non facile dixerim. [illegible] irin syluestrem vocari scribit: apud Dioscoridem vero xyris & ephemerum non letale [illegible]. Ego vero letale potius ephemerum, hoc est colchicum, aconiti vires habere dixerim. Xyris etiam intra corpus tutò sumitur. Quamobrem aliud iridis syluestris genus quærendum videtur [illegible]

commodius non inuenio quàm quod ſpatulam fœtidam vocat,quo & pediculi occiduntur,vt etiam colchico,&c. Ceterum vt aconitum alterum platani folia habet,ſic etiam cicl,ne ipſum quidem ſine veneno. Græci cicl alkerua vocant, de qua Auicenna, Dicitur quòd perſcrutatio vltima in expreſſione kesb alkerua & ſeſami, admodum venenoſa & mortifera ſit. Cornua de ſumbel Arabice,id eſt ſpicæ, pro qua translatum eſt in Almanſore,cornua cerui montani, lædit ſimiliter napello,quem odore etiam refert, Arnoldus. De cornu ſpicæ calidiſſimo & erodente veneno mihi ignoto, Auicenna ſtatim poſt napellum tractat. Et ſubinde de veneno quod muſkion appellat,(Bellunenſis legit farſiun)cui eodem modo reſiſtatur quo napello: & herbam ipſam napello ſimilem eſſe putat, fatetur enim ſe ignorare. Ego apud Græcos nihil quod cum eo conferri poſſit reperio. Gloſſa Arabica, inquit Bellunenſis, cicutam exponit. Atqui Auicenna inter calida venena de eo tractat. Myoſôta herba non alia quam Dioſcoridis & Græcorum, deſcribitur à Plinio 27.12. flore cæruleo, vi ſeptica & exulceratrice, quæ & ægilopas ſanet, &c. Eſt autem planè eadem quæ altera muris auricula Dioſcoridi: quam tamen ſepticam eſſe vel exulcerare alius nemo ſcripſit. Galenus in ſecundo ordine eam ſiccare ſcribit,caliditatem verò manifeſtam nullam obtinere, tantum abeſt vt exulceret. Sed neq; neceſſe eſt exulcerare aut exedere quicquid ad ęgilopas rectè admouetur, cum & refrigerantia quædam,ſed ſiccantia admoueantur. Quòd ſi has quas Plinius ei falſo tribuit facultates haberet, aconito viribus coniungenda eſſet, qua quidem occaſione eam hic memoraui. Lupariæ puluerem cum butyro ſubactum omne genus impetiginum ſanare promittunt, in iumentis & hominibus. Mulomedici apud nos vlcera phagedænica equorum(vermes appellant)aconito,vitro & axungia mixtis curant:alij etiam alia commiſcent. Napellum aliqui recentiores aconiti genus faciunt,Matthæolus negat: quamobrem priuatim de illo agere volui,aliorum primum ſcripta propoſiturus, inde meam ſententiā, aconiti genus eſſe, confirmaturus. Syluaticus Arabicas voces bix, biſmus vel biſſum, morgnapelli (mus napelli. potius) & alfarſas, diuerſis in locis napellum interpretatur: bixis vero toram, quam aconitum primum eſſe infra docebo: item alchlehil, gummi napelli, cum aliorum nullus quod ſciam vllū napelli gummi commemoret, ſed ixiæ chamæleontis venenoſi, quem theſiſie vel taſſia nominat Auicenna: à qua plurimum differt Græcorum thapſia, quæ tamen & ipſa, & gummi eius à recentiorib. quibuſdam (Arnoldo & alijs)inter venena numeratur,& ſuccus eius à Dioſcoride. Albis,id eſt napellus,Bellunenſis. Et rurſus, Albiſi eſt medicamen in quo recipitur albis, id eſt napellus. Biſmus, mus napelli, Idem: Inde forſan corruptè bis,id eſt napellus moſi vocatur: mos quidem Perſicè murē ſignificat. Biſmus buha, id eſt napellus Moyſi, Bellunenſis. Beſalbi, id eſt napelli, Vetus gloſſographus Auicennæ. Farſas, (forte farſiun, de quo paulo ſuperius diximus)dicitur quòd ſit napellus, alij venenum letale, Idem. Apud Auicennam li.4.fen.6. in melle venenato pro aconito legitur alſucharam, interpres ineptè vertit hyoſcyamum nigrum: ſignificat enim cicutam, vt Bellunenſi quoq; placet. Arnoldus aconitum vocat viſcat, & lycotorois, pro lycoctonon: & alterum genus folijs cyclamini ediforion,pro thelyphonon. Bis, id eſt napellus (inquit Auicenn) eſt venenum perniciosum,immodicè calidum & ſiccum : illitum delet albaras(id eſt vitiligenes:) & potum etiam cum ex eius gegueriſcet in potu ſumitur (Bellunenſis ſic legit, Confectio dicta alberzachali in potu ſumpta delet albaras: Syluaticus ſimplicius legit, delet albaras illitū & confert lepræ:) & ſimiliter confert lepræ. Potum occidit, dimidiæ drachmæ pondere, vel etiam minore, vt ego iudico. Antidotum eius eſt mus napelli, qui eo nutritur. Coturnices (leman) quidem eo paſtæ non moriuntur, (apparet hæc verba ineptè ex Galeno translata qui ſturnos cicuta citra noxam paſci tum alibi ſcribit,tum in lib. ad Piſonem: coturnices autem elleboro,vt & Ariſtot. lib.1. de plantis.) & præ omnibus diamoſchu compoſitio ei reſiſtit maximè, Auicenna lib. 2. ca. 500. Et mox ſequenti capite, Biſmus buha (inquit)id eſt napellus Moyſi, teſte Ioanne, herba eſt quæ naſcitur cum napello : & quicunq; napellus ei vicinus eſt, non creſcit, aut fructum non producit: & eſt præcipuum antidotum napelli, vtilis ad omnia ſimiliter, vt contra albaras & lepram. Biſmus verò ſeu napellus mus, eſt animal, quod moratur in radice napelli ſicut mus, vtilis ad albaras & lepram: (datur etiam contra omne venenum & morſus à vipera.) Hæc Auicenna: ea quæ parentheſeos notis incluſimus non habentur in quibuſdam codicibus. Napellus, inquit Syluaticus, herba eſt ſimilis helleboro nigro, cuius radix digeritur inſtar retis, & antonomaſticè eſt herba(quælibet)venenoſa: & eſt prima pars aconiti. Napellus (inquit Creſcentienſis) eſt napus marinus, in littore maris creſcens, illitus delet maculas cutis: & cum bibitur medicamentis quæ venenum eius remittant admixtis, valet contra lepram. Et quod miraculi inſtar eſt, mus paruulus paſcitur & inuenitur iuxta ipſum, antidotum ipſius. Glis animal, glis terra tenax, glis lappa vocatur: & illud animal moratur in radice napelli, Syluaticus. Arabicè quidem mus ille bix vel biſmus vocatur: & forte aliquis pro bis legit glis. De vero quidem glire, nos ſupra abunde ſcripſimus. Sunt qui murem illum napelli, ſi rectè memini, colore varium eſſe ſcribant: talis autem & glis eſt, fuſcus reliquo corpore, ventre candidus: & muris illud genus quod ab auellanis apud nos nomen ſortitur, de quo plura in Muribus. Vtrunq; per ſyluas & montes reperitur, vbi nimirum aconita quoq; creſcunt, & fieri poteſt, vt inter ſæpes præcipuè, vbi fructus aliquos colligunt vel exedunt, ſæpius iuxta aconita reperiatur: quanquam & alios quoſdam minores mures in montibus vidi ijſdem, qui & aconita producunt, ijs verò paſci, ab incolis & lactarijs hominibus, cum diligenter interrogarem, nuſquam reſciui. Napellus(inquit Ponzettus Cardinalis) ſiue aconiti ſpecies, ſiue non ſit, adeò certe pernicioſus eſt, vt eius ſuccus rumpat vaſa, in quibus reponitur. Quod autem dicitur animal paruum reperiri in eius radice, antidotum aduerſus ipſum, non puto verum, nec hactenus fuit expertum. Lapidis aut cornu genus, quod linguā ſerpentis vocant, ſudore arguit fel leopardi, viperam, napellum, ſi quod horum adſit, non item alia venena, Matthæolus ex Aponenſi. Idem Aponenſis in lib. de venenis capite 30. de ſucco napelli tractans, bezoar (inquit) eſt muſcus natus in radice eius: cuius aridi drachmæ duæ in potu dantur. Napellus (inquit Auicenna lib. 4. fen. 6. tract. 1. ſumma. 2. cap. 1.)venenum eſt deterrimum, quod ſi quis biberit, inflammatur labijs & lingua: oculi prominent, vertiginē & ſyncopē ſubinde patitur, & crura mouere vel exercere nequit. Quòd ſi qui euadūt, vt plurimū hectici aut phthiſici fiunt: eſt quādo epilepſiā mouet vel odor ipſius. Inficiuntur eius ſucco ſagittæ, quibus vulnerati ſtatim intereunt. Quod ad curā, vomitus ſtatim prouocandus eſt cum decocto ſeminis rapę: dandumq; in potu vinū & butyrum bubulū coctū, multis ſubinde potionibus: prodeſt & corticū glandiū cum vino decoctū. Deinde precipua eius cura eſt bezahar, & medicamē de moſcho, & algeduar, & ture (buha, ſeu biſmus buha, vt Bellunen. legit:) & theriaca magna quandoq; vſq; ad terminū, (ſi intra certū tempus detur, nec nimium differatur.) Pręſtantiſſimū omniū, ſi detur moſchus in fricatione albezahard: aut quantitas drachmę de medicamento moſchi cū ſiliqua vna moſchi. Sunt qui radices appatis bezahar napelli putent. Conueniunt quidem omnia albezaharad, ſed maximè quod ſimile eſt alumini, & fila vt lithargyrus habet. Item animal quod vocat ſurinus (mus napelli, Bellunen:) in cibo

cibo ſumptum aduerſatur napello, Hactenus Auicenna. Et mox capite tertio, Murkion etiam venenum ſimile napello eſſe putat, ac ſimiliter curari. Aponenſis ſigna quædam adijcit, quæ Auicenna non habet: vt ſunt, illum qui ſumpſerit napellum ſiue fructum eius (lego ſuccum) ſiue ſubſtantiam, intra vnum vel tres dies mori: denigrari ac defuſcari omnia membra eius, & deinde tumere totum corpus, linguam in ore continere non poſſe. Curam addit, vt cum butyro & aqua miſceatur terra ſigillata ad vomitum prouocandum, & mox exhibeantur ſmaragdi contritiſſimi drachmæ duæ cum vino, & cordi imponatur ſericum cocco tinctum madefactum liquoribus ſtillatitijs bugloſſæ & roſarum, idq; aliquoties iteretur: & à ſeruis ore ſugantur extremitates corporis, qui prius aliquid ſmaragdi biberint, ne & ipſi de vita periclitentur. Ego meioris fecerim, ſi moſchi aut ambræ aliquid cum terra ſigillata ex vino bibatur, quod & Matthæolo placet tanquam præſtantiſſimum napelli antidotum. Napel-
10 lum album Arabes nominant, & alibi cinereum ob talem radicis colorem, Bellunenſis. Napellus dicitur quòd ſit bryonia; Vetus gloſſematarius Auicennæ: ſed hæc opinio ſtolidior eſt, quàm vt refelli debeat. Ego omnino aconiti aliquod genus napellum eſſe puto: & fortaſſis id fuerit luparia noſtra cærulea, cui radix paruo napo ſimilis eſt, pollicis aut amplius craſſitudine, in mucronem ceu ſcorpij deſinens, ita vt fibris aliquot reſectis, & cæteris pedum loco relictis, omnino ſcorpium referat, vt ſupra dixi: nam & vltima pars mucronis ſæpe recurua eſt. De veneno quidem eius conſtat: & Hier. Tragus ſcribit perijſſe aliquot Antuerpiæ, radicibus eis coctis (nimirum quod genus aliquod napi aut ſiſari aut ſimilis radicis exiſtimaſſent) in cibo ſumptis, Scio Auicennam & lib. 2. vbi plantas deſcribit, napellum & aconitum diuerſis locis tanquam omnino differentes herbas deſcripſiſſe: & rurſus l. 4. vbi de venenis agit, alibi de napello, alibi de aconito ſcribere, & remedijs & accidentibus ſeu ſignis quibuſdam diuerſis. Sed hoc non ſatis eſt ad aſſerendum aliud napelli ab aconito genus eſſe: neq; enim tanta apud eruditos
20 Auicennæ authoritas eſt. Ipſe quidem audacter hoc aſſeruerim, napellum aut aconiti genus eſſe: (ſcio tamen quibuſdam in locis Auicennæ interpretes napellum pro cicuta ponere, vt 4. 6. 1. 2.) aut ſi de nomine contendere non placeat ijſdem quibus aconitum remedijs curari: vtrunq; ijſdem viribus præditum, calidum & ſiccũ ac ſepticum venenum eſſe: eoq; nomine vtrunq; toxicum, hoc eſt ſagittis inficiendis idoneum: (neq; enim vllum frigidum venenum toxicum eſſe poſſe crediderim:) quod de napello Auicenna teſtatur: aconito autem primo hodieq; ſagittas tingi, mox in tota dicam. Ponzettus quidem Cardinalis toxicum poſſe aliquando eſſe frigidum ſcribit, vt ſpumam vel ſanguinem botracis (ranæ rubetæ) ſupercalefactæ. Sed hoc venenum frigidum eſſe alius nemo ſcribit: neq; ratione defendi poteſt. Nicander membra eo incendi prodit. Similium etiam animaliũ venena ſeptica, vt ſalamandræ, linguæ inflammationem facere legimus. Certe cum ſeptica & calida venena, in exigua etiam portione venena ſint, frigida non item, ſed certa quantitate, illa potius vtpote toto genere venena & ab exiguo fo-
30 mento per totum corpus inficiendo progredientia, ſagittis tingendis delecta exiſtimo: neq; enim multum eis inhærere poteſt: & exiguũ illud quod inhæret ferri candentis vi ſuam refrigerandi noxam amitteret. Frigida enim venena toſta vel vſta infirmantur: calida vel ſeptica non item, cum etiam deteriora aliquando euadant. Certum eſt autem quòd ſagittarum cuſpides prius ignitæ ſucco aliquo venenato tingantur: recipit enim ferrum candens medicas vires & imbibit ſuccum: quare ad parandum ϛόμωμα, (chalybem vulgò vocant, εἰς τὸ ϛομῶν τὸν σίδηρον, ferrum medicatis quibuſdam plantarum ſuccis, piloſellæ vel alijs, ignitum immittunt. Equi ſudore cultellos & ſagittas quidam inficiunt: ignitos ſcilicet illi intingentes: vnde ita venenati fiunt, vt parti quam vulnerauerint, nimium ſanguinis profluuium inferant, Arnoldus ex Rasi & Alberto. Scio Hermolaum Barbarum, dorycnion, quod frigidum eſt venenum, ſic dictum conjcere, quòd cuſpides telorum inficere mos eſſet illo, ex Plinio 21. 31. Dory quidem Græcis non ſagittam, ſed haſtam vel haſtile ſignificat: vnde quidam dorycnij etymologiam adfe-
40 runt, vt Varinus ſcribit, διὰ τὸ δόρατι ἴσον εἶναι κἡ τοῖς ἀναιρεῖν. Sed hoc nemo Græcorum ſcribit, & incerta dorycnij hiſtoria eſt, cum alij ſui generis plantam faciant, alij eandẽ ſolano furioſo. Scythæ pro toxico leopardi felle vtuntur, Ponzettus. Verum licet diuerſa ſint toxica, Dioſcorides tamen (& alij Græci) certam quandam herbam, aut factum ex ea ſuccum, intellexit: nam inter alias venenatas herbas de toxico etiam egit: & venenorum genera deſcribens, Quædam, inquit, metallica, quædam ex animalibus ſunt: quædam ex plantis, ſiue radices plantarum, ſiue ſucci: ſiue ipſæ plantæ, vt ruta agreſtis, toxicum, &c. [illegible], Pollux. Scythæ dicuntur ad toxicum quo ſagittas obliniunt, humanum ſanguinem admiſcere, Aelianus. Nec patitur taxos, nec ſtrenua toxica ſudat, Columella de ſolo probato: videtur autem innuere toxicum à taxo arbore dictum ſibi videri, vt & Plinius, de quo vide in Ceruo E. Auicenna aduerſus ſagittas Armenias, hoc eſt toxicum, ſtercus hominis potum theriacam eſſe audiuiſſe ſe ſcribit: (vnde nouum argumentum nobis accedit, toxicum genus aconiti eſſe
50 confirmandi, cùm aduerſus aconitum Pantheræ ſimiliter ſibi medeantur.) Addit, donnulam, id eſt muſtelam exiccatam drachmis duabus cum vino potam, item galbanum, contra idem venenum opitulari: quæ duo remedia ſimiliter aduerſus toxicum prodeſſe, Dioſcorides prodidit. Napellus (inquit Matthæolus) radicem habet, vt videmus, reti ſimilem, folia non admodum diſſimilia folijs artemiſiæ maioris, flores purpureos, & cum adhuc clauſi ſunt caluarijs ſimiles: cum aperti, vrticæ mortuæ floribus, maiores tamen: caules plus quàm bicubitales, ſemen exiguum, nigrum, paruis ſiliquis (corniculis) incluſum. (Naſcitur in altiſſimis montibus: quod ipſe non exprimit, ſed neceſſariò ſequitur ad id quod antidotum eius murem ſæpe in altiſſimis montibus ſibi repertum ſcribit.) Hæc quidem deſcriptio tota facit cum noſtra luparia cærulea: nam illius quoq; flores aliquando purpuraſcentes vidi: radix tamen eius nullam retis ſimilitudinem habet, vnde ſuſpicor deceptum forte Matthæolum, quod luteę luparię proprium erat, ad cœruleam, id eſt napellum transferre: niſi aliud in Italia lupariæ aut napelli genus naſcitur, quàm apud nos, quod non puto: & ſi maximè talis naſceretur quale is deſcribit, non poſſet tamen non
60 ſcitur, quàm apud nos, quod non puto: & ſi maximè talis naſceretur quale is deſcribit, non poſſet tamen non quin ſit etiam aconito adnumerari deberet: quam Leoniceni ſententiam ipſe non meritò reprehendit. Addit praeterea ſe huius à ſe deſcripti napelli vim venenoſam animaduertiſſe Romę ſub Clemente ſeptimo: qui cum experiri vellet facultatem olei cuiuſdam aduerſus venena compoſiti à Gregorio Carauita Bononienſi, qui Chirurgiam me docuit: iuſſit duobus latronibus capite damnatis napellum exhibere. Hunc igitur latrones in pane, quem Martium vocant, deuorarunt: & oleo inunctus eſt ille qui plus veneni ſumpſerat: qui minus, abſque inunctione relictus eſt, & intra horas ſeptendecim miſerabili morte conſumptus cum omnibus illis crudeliſſimis ſignis & ſymptomatis, quæ Auicenna à napello produci ſcribit. Et quanquam ijſdem ſymptomatis alter etiam qui vnctus erat infeſtaretur, triduo tamen reſtitutus eſt. Porrò oleum illud quale fuerit, explicat in ſextum Dioſcoridis librum ſcribens, in caput de aconito. Res miraculo ſimi-
70 lis, inquit, oleum de ſcorpionibus foris duntaxat illitum breui tempore à tam crudeli veneno liberaſſe.

Certo

Certe & in hoc, & alio quouis veneno non corrosiuo, nec non in morsibus & puncturis quorumuis venenatorum animalium, nullum ei par inuenias remedium, si frigidum inungas singulis horis vbi venena sunt acutissima: vbi minus acuta, tertia quaq; hora. Inungi autem oportet non solum sedem cordis sub sinistra mamilla, sed etiam pulsatiles venas temporum, manuum pedumq́; Sed de hoc oleo & eius compositione plura dicam in Scorpionũ historia, ex præfatione Matthæoli in sextum Dioscoridis librum. Multa quidem & remedia & symptomata (inquit Matthæolus contra Manardum) eadem sunt toxici apud Dioscoridem, & apud Auicennam napelli, (quæ ipse singulatim recenset:) sunt tamen aliæ quædam notæ, quibus omnino diuersa esse hęc venena deprehenditur. Nam de toxico legimus, quòd furorem inducat: quod de napello non scribitur, neq; sanè latrones illi, quos napellum vorasse paulò ante dixi, vllum furoris affectum senserunt, cum cætera quæ de napello Auicenna tradit, in eos omnia caderent. Scribit & alia quædam de napello Auicenna, quorum nullam in toxico suo mentionem facit Dioscorides. In remedijs etiam multa inueniuntur diuersa. Quamobrem cum in cæteris venenis Dioscoridem ferè ad verbum exprimat Auicenna, in napello autem pleraq; alia quàm ille de toxico habeat, duo diuersa hęc esse venena concludemus: præsertim cum aliud caput de veneno tusom inscriptum Auicennæ sit, quod proculdubio Dioscoridis toxicum est. Hæc Matthæolus. Verum hæc omnia non magni fuerit negocij refutare. Primum enim non est necesse res esse diuersas, vbi scriptorum aliquis pauciora, alius plura sub alio nomine adfert, modo ne quid contrarium proferatur. Deinde quoniam plura sunt aconiti genera, ex quibus nos vnum aliquod esse napellum contendimus: fieri potest furorem ab vno inferri, non item à reliquis: & Dioscoridem genera duo tantum descripsisse constat, alia duo sine descriptione reliquisse. Quid quòd multum refert apparatus? Toxicum autem non simpliciter aconitum fuerit, sed succus eius certo modo paratus, vt & idoneus tingendis fiat sagittis, & aliquandiu conseruari possit: fortassis & adiectum aliquid, vt nostri lupatijs radicibus ad tollendas feras alij aliud miscere solent. Aconitum certe pro apparandi diuersitate varios & ferè contrarios, tum veneni tum medicamenti salubris ratione effectus præstare ex Theophrasto supra docuimus, qui maximum in præparandi modo momentum collocat. Postremò cum & toxicum Dioscoridi ignotum fuisse videatur, (vt in Ceruo E. dixi: & Matthæolus ipse concedit, & tusom quoq; Auicennæ, vt ipse fatetur, non mirum si parum perfectam tum eius tum quę proueniunt ab eo symptomatum descriptionem reliquerint. Hoc potius mirum esset, toxicum tam celebre venenum & tantopere cauendum, omnibus adhuc medicis ignotum esse, vt se quidem ignorare Matthæolus scribit. Illud equidem affirmo, napellum genus esse aconiti, idemq; toxicum, siue idem quod Dioscorides describit (diuersa enim sunt toxica) aut præcipuam eius vnde fieret materiam: siue aliud quidem toxicum, sed quod ijsdem possit remedijs iuuari, vtpote calidum siccum ac septicum venenum. Napellus Moisi (inquit Matthæolus,) mus est napelli, quem sæpe vidi & cepi in altissimis vallis Ananiæ montibus: sed non cuiusuis est eum inuenire, cum magna ad id (tædij) patientia & vigilantia requirantur. Itaq; non miror quod philosophus quidam & medicus insignis (vt apud recentiorem quendam legimus) cum mures huiusmodi nullos inueniret, cepisse tandem paruas quasdam muscas folijs & floribus napelli insidentes & exugentes inde sibi alimentum, & ex eis suam antidotum composuisse, ad muscas vigintiquatuor, terræ sigillatæ, baccarum lauri & Mithridatij, singulorum duabus vncijs adiectis, cum oleo & melle quantum satis erat excipiendis illis. Et hac quidem antidoto miris successibus, vt ferunt, vsus est, non solum aduersus napellum, quem diuersis animalibus faciundi caussa periculi exhibuit, sed multa etiam alia crudelissima venena. Hæc ille. Auicenna quidem, (siue ipse, siue interpretes, siue librarij: quod addo propter Matthæolum qui valde reprehendit Leonicenum, tanquam iniurium in Auicennam, quod interpretum forte aut scriptorum vitia, tanquam certus ab ipso commissa authore, simpliciter tanquam Auicennæ notet: ego breuitatis studio, Auicennæ nomine complecti soleo illam quæ extat æditionem qualemcunque, quoniam in ea qua scripsit lingua, quamuis extat, nondum tamen publicus nobis est factus:) Auicenna igitur, inquam, circa napelli murem parum sibi constare videtur, & ipse etiam dubitasse, esset ne aliqua huius nominis herba, an potius animal siue mus huius nominis: vtrumq; enim bismus appellat lib. 2. cap. 51. quamuis ad bismus herbam, etiã vox buba additur à Bellunensi: vtrumq; aduersus napellum, & albaras & lepram vtile facit. Buha (inquit Bellunensis) secundum Glossam Arabicam, est planta quæ dicitur gieduar, de qua Auicenna capite de zedoaria seu giedüar dixit, quod eius vicinitas infirmat plantam napelli: adfertur autem hoc nomine radix ex India, nigra, crassa, sicut radix doronici, saporis acuti: & vidi ipsam exhiberi cuidam principi Syriæ. Hæc ille. Ego apud Auicennam libro quarto in curatione napelli, buha & alguedar pro diuersis napelli antidotis accipi obseruaui. Sed has de mure napelli nugas, propemodum dixerim, Arabum & qui eos sectantur medicorum, tandem relinquo: siue herba quædam, siue mus quadrupes, siue muscus ad radicem nascens, siue musca insectum, siue moschus odoramentum, aut diamoschi antidotus, (quod plus rationis habet) præstantissimum aduersus napellum antipharmacon sit. Tam diuersæ quidem opiniones ex ipsa nominum vicinitate videri possunt exortæ. In Aethiopia radix quædam letifera est, qua sagittas illinunt: & in Scythia tum hæc, tum aliæ quædam, Theophrastus 9. 15. Rhododendron Dioscorides ait maritimis locis & secus amnes nasci, (verba sunt Marcelli Vergilij,) quod res ipsa etiam nunc indicat: Et nos scimus aliquot locis rhodanem corrupta voce appellari plantam, quæ quoniam pastu animalia enecet, pro toxico habeatur, & toxicum pariter vocetur. Hæc ille. Vulgus Gallorum & Italorum ferè quouis veneno infectos, intoxicatos vocant. Non indignum hoc loco etiam Ausonij epigramma est, super toxici viribus huiusmodi:

Toxica zelotypo dedit vxor mœcha marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum.
Miscuit argenti letalia pondera vini,
Cogeret vt celerem vis geminata necem.
Diuidat hæc si quis, facium discreta venenum,
Antidotum sumet qui sociata bibet.
Ergo inter sese dum noxia pocula certant,
Cessit letalis noxa salutiferæ:
Protinus & vacuos alui petiere recessus,
Lubrica deiectis qua via nota cibis.

Quod si hoc etiam toxicum de aconiti genere fuit, vt nobis verisimile est (Gallus enim Ausonius fuit, & aconiti genere Gallos pro toxico vsos, & etiamnum vti, constabit ex sequentibus,) cum Hermolao & Ruellio faciet, qui (vt dixi) ab aconito primo non ex scorpij ictu solum, sed aliud quoduis in homine repertum venenum impugnari putant, & illis inter se colluctantibus hominem seruari. Quin & alui fluxum aconito moueri in homine non dubitamus, cum idem in feris fiat. Pardalin occidunt tum alijs modis, tum aconito escæ admixto, vnde

vnde fera per diarrhœam inanitur, Pollux. Et alibi, Elateria dicuntur pharmaca, quæ nimium euacuando etiam necant, vt aconitum & elleborum. Quanquam etiam argentum viuum per se, tum pondere suo tum mobilitate per intestina deuolui & exitum quærere solet. Sed plura de toxico, & quòd ex aconiti genere conficiatur, in Ceruo docui capite quinto: (hic nonnulla illic omissa adijcimus) & inter cætera ex Aristotelis Mirabilibus, pardalion (id est pardalianches aconitum) venenum in Armenia nasci, &c. atqui Arabes pro toxico, Armenæ sagittæ venenum plerisque in locis reddere solent. Acustum (aliâs aucaston) secundum Glossam Arabicam est interfector lupi, Andreas Bellunen. Videtur quidem ab aconito interpolata vox: quod & aconistomon (vnde forsan colomestrum nomen corruptum apud Dioscoridem) vocari, ex Aëtio citat Hermolaus: item irin syluestrem, & pharmaciadem: nos præter iridis syluestris nomen in excusis Aëtij codicibus nullum reperimus aconito tributum. Faba lupina seu marcillium, datum in adipe, necat canes, lupos, vulpes & vrsos, Arnoldus. Videtur autem apocynon Dioscoridis, quod siliquas habet ceu fabarum: & folia cum adipe in panes coacta, canes, lupos, vulpes, & pantheras enecant: dicitur & cynomoron. Cieria, id est faba lupi, Syluaticus. Cenarasab, faba lupi, Idem. Apud Dioscoridem quidem κύαμος λευκὸς, id est faba alba inter aconiti alterius nomenclaturas est, & fortè cyamos lycu, id est faba lupi legendum fuerit: vt eadem causa sic nominetur qua apocynon, quòd lupos vtrunq; occidat. Catilabket, id est strangulator canis, aconitum, Syluaticus. Catilabich, id est strangulator patris sui, Idem. Interfector patris sui, non est aliud quàm satyrion, vt docent Monachi in Mesuen: bulbus enim nouellus tanquam filius videtur, qui vires veteris & rugosi, ceu patris sui, in se transsumpsit, mox ipse idem ab alio subnascente passurus. Marcillij quidem vox ad consiliginis nomenclaturam Sabaudicam accedit, quæ est marsieure, quasi Marsicam aut à Marsis inuentam dicas herbam, quod de consiligine Plinius testatur: siue fabam lupinam pro consiligine Arnoldus accepit, siue eodem similiue nomine consilio & apocynon propter similem in feris necandis, vt quidem existimo, facultatem, appellatæ sunt. Chanach aldib, id est strangulator lupi, suffocat lupos, porcos & canes, Auicenna. Chanach alnemer, id strangulator pardalis, suffocat alfhed & alnemer, (vetus interpres leopardos & lynces reddit, quod Bellunen. non probat alnemer enim non lynx est, sed panthera vel leopardus maior,) Idem. Alius est interfector canis, de quo apud eundem libro 2. in fine I. literæ legimus, canes eo sumpto confestim interimi: & in homine sanguinem per sputum & nares moueri. (Arnoldus in libro de venenis, idem de aconito scribit, tanquam ex Galeno.) Ego hoc venenum quod sit, non facile dixerim: neq; enim vlli illorum, quibus canes necari in ipsorum historia dixi, conuenire inuenio: sed neq; alteri cuiplam quæ Dioscorides descripsit venenorum. Theophrastus sanè meminit esse plantas quasdam, quæ sanguinem ad se trahant: alias quæ repellant: & Galenus alicubi historiam narrat herbæ inuentæ, quam quisquis sibi applicasset, sanguinem excerneret atq; hoc pacto interiret, &c. Dagabaoth, id est aconitum, Syluaticus. Debacul, aconitum, Idem. Amanaram, id est aconitum, Syluaticus. Baccæ masculi Hispaniæ, sunt venenum kacilkebi, id est interficiens patrem suum, Arnoldus. Elifotion, aliâs elifou, id est aconitum, Syluaticus & Arnoldus: est autem nomen deprauatum pro aconito thelyphono. Diaseriticum & erusitium voces corruptæ leguntur apud Arnoldum in libro de venenis, pro eriphia herba (de qua pluribus dixi in Hœdo) quæ aconito aut thapsiæ vires habet similes: mihi quidem etiam genus aconiti videtur vel propter radicis figuram, quæ instar bulbi oblongi est, ad imum extenuati: (sic enim legerim in libro de simplicib. ad Paternianum, non ad vnum exteuuati, quæ verba nullum sensum continent) accedit & violaceus flos, thyrsus oblongus, radicum appendices, natales in montibus, quæ omnia nimirum in luparia nostra cœrulea videntur: folia quoq; non omnino dissimilia apio sunt, quare & artemisiæ à Matthæolo comparantur: nisi quis non apij, sed platani legat, vt illi homines omnia corruperunt. Plinius quidem de eriphia superstitiosa quædã tradit, quæ si lupariæ nostræ non conueniunt, erificij tamen (sic scribitur) apud authorem de simplicibus ad Paternianum, descriptio, & cum eriphia Plinij, & cum nostra facit luparia cœrulea, vt certe congener existimari debeat: & si theriphonum potius quàm eriphium dici mereatur, si quis de etymo laboret. In libro de mirabilibus mundi, legitur planta Aegyptia nomine adiporis (à lupo, vt videtur, dicta) quæ collecta immatura gustata mitigat sitim, odore cydonij pomi: matura vero sensum intercipit, gressum impedit, linguam retardat, læditq; actiones mentis & corporis tanquam inebriando, Arnoldus in libro de venenis. Bixis, id est tora, Syluaticus: qui bix etiam napellum interpretatur. Dahag, id est tora, Idem. Brths (forte bix, aut bixis legendum) id est napellus seu tora, habet folia longiora, vicisiora petrocillo (lego, incisiora platano:) radicem duram asperamq;, summitatem quẽ grossam, & frondes (caules potius) quasi trium palmarum, flores purpureos, pulcherrimos: nascitur in montanis, vt in montibus pineis, puta prope Podium Seticanum, (Hispaniæ locum esse puto,) Arnoldus: apparet autem plantam esse de altero aconiti genere. Et mox, Orobus coturnicum est caliditatis & siccitatis summæ, infert syncopen, vertiginem, epilepsiam & linguam inflammat: necatq; celeriter: nisi superedatur confestim planta ad pedem eius nascens, raduar vel radores (nomina corrupta sunt pro anthora) vocant, alij napellum Moysi, alij anthoram: & est similis aristolochiæ, sed folia minora habet, nec floret, nec frondet, Hæc ille authorẽ citans quendam Algafik. Est sanè hic orobus coturnicum non alius quàm Auicennæ napellus: quo is etiam scribit coturnices absq; noxa nutriri: errore, vt videtur, nato ex Galeni verbis, qui sturnos cicuta pasci scribit, nec lædit nam κώνειον & ἀκόνιτον, vt dictum est, Arabici scriptores sæpe confundunt. Cæterum anthoræ (id est antitoræ) descriptionem præter illam Arnoldi hactenus nullam legi. Et mox, Filipendula (inquit idem) est species anchoræ (anthoræ) nigra exterius: interius vero alba: radices sunt obrotundæ, minores glandibus: & folia pimpinellę, dicta Iodomo, est theriaca venenorum omnium, propriè napelli. Sagitta etiam illita succo napelli, omne animal vulneratum necat. Corona ex eo gestata in capite, infert syncopen, & epilepsiam. Gummi [illegible] venenum est. Hæc omnia Arnoldus. Videtur autem filipendula eam ob causam antitoræ vel antinapelli genus existimari, quòd cœruleo napello nostro similem fermè radicem habet, tum colore, tum figura & magnitudine: fibris tamen & cirris caret, vt scorpij sine pedibus effigiem referat. Iam quod in capite gestatam nocentem [illegible] esse scribit Arnoldus: admonet me illius quod nuper ex auicula quadam audiui, si iuuenis inter tripudiandum cum virgine, quæ lupariæ cœruleæ flores in corona habeat, forte vulneretur, vulnus incurabile esse. Anchora est herba in hortis (in montibus potius) nascens, rara inuentu, nisi cum floret. Botanicus sibi ignotam fatetur S[illegible]n Ianuensis. Et rursus, Ancora herba est theriaca contra toram, habens duas radices, sicut satyrion, vnam pinguem, alteram extenuatam: meminit earum Botanicus. Quæ verò Gallis ancholia hodie vocatur, angelica quibusdam, non alia est quàm aquileia nostra. Vt leucomata & albuginem quamuis densam ex oculo detergeas, toram & anturam herbas virentes nitidissimè collectas contundes, & per linteum tenue succum earum exprime, eoq; oculos [illegible]

Marcellus

Marcellus Empiricus: Vnde apparet toræ, vel turæ, vel tauræ nomen, non ita recens esse. Ex Plinio quidem aco-
nitum ad oculorum medicamenta fuisse, iam supra dixi. Herba quæ taura vulgò nominatur, siue tora, flore est
cæruleo, folio rotundo, radice polypodij hirsuta, & vermis nigri effigie: Venenosa herba, cui per antipathiam
naturæ alia occurrit herba, antitaura & antitora cognomine, folio rotundo, Hermolaus in Dioscoridem Corol-
lario 541. in Lychnidis mentione: quæ & ipsa taurion cognominatur, vt aconitum taura vel tora: eaque admota
scorpiones similiter torpescunt: & quanquam aliud commune, quod sciam, nihil habeant, hæc tamen obseruatu
digna nobis visa sunt. Apud Auicennam libro quarto inter præcipua napelli antidota ture (tura, vel potius antura
legendum puto) numeratur, vt vetus interpres habet: vbi Arabicè buha, vel bismus buha legitur. Valdensium
populus in montibus habitat Galliæ, non procul Auenione, Italiam versus, hæreseos ab ecclesia Romana damna-
tus: apud hos toram herbam abunde nasci audio, cuius succum expressum in bubulis asseruant cornibus, ad sa-
gittas tingendas veneno præsentaneo: ipsi toram & toxicum vocant: homo aut quoduis animal telo inde im-
buto ictum intra semihoram moritur: homini tamen præcipuè letale hoc malum est. Vim eius experturi, acum
eo succo inficiunt, quo ranam pungant: quæ si illico moriatur, ita præsentaneum iudicant. Mortiferum negant
si deuoretur bibatúrue, etsi ne id quidem sine noxa fit. Præsentissimum verò esse coniunctum sanguini, quod per
sagittas contingit: si tamen locus ictus frigida mox abluatur, remedium pollicentur. Sanguis qui è vulnere de-
fluxit etiam ad imum pedem, hoc veneno contactus recurrit, & in vulnus iterum subit: Tanta in eo sanguinis vi-
tæq; auiditas rapida. Et hæc quidem accepi olim ab homine fide digno, qui cum Valdensibus ipse versatus fuerat.
Radicis certe & foliorum forma, & vis ipsa veneni, non aliud hanc toram, quàm primum Dioscoridis aconitum
esse conuincunt: quod & thelyphonon vocatur, quòd verendis fœminarum inditum mortis causa sit: nimirū quòd
illic etiam vis eius & halitus sanguini iungatur, siue per acetabula, siue per ἀνάδοσιν quandam. Audio etiam Sa-
baudiæ populum eiusdem religionis esse, qui vallem quandam Lucernensem incolat, homines asperos, nec ad-
modum suo principi obedientes: quòd metuendi sint propter sagittas herbæ toræ succo venenatas. Singulos do-
mi vasculum huius succi plenum seruare audio: & tali sagitta ictos paulò post mori, vulnere incurabili. Ab hac
valle exijsse quidam aiunt Valdenses, qui ab huius herbæ vsu Terclupini nominentur: nam lupos aliasq; feras in
venatione, similiter huiusmodi sagittis feriunt. Audiui etiam, si bene memini, solis in Gallia Valdensibus, pri-
uilegio quodam hoc toxico vti licere: forte quod & ad venationem indigere videantur, cum montes habitent:
& tanquam viri boni citra hominum noxam id possessuri existimentur: Sic & de aconito in Ponto scribit Theo-
phrastus, ijs tantum qui præparare nouerint possidere concessum, cæteris interdictum capitis pœna. Anthora,
inquit Syluaticus, dicitur quasi antitora: quod aduersetur thoræ: sunt autem duæ herbæ, quæ simul nasci solent:
folijs violarum, rotundioribus tamen, & parum incisis: floribus cyclamini, nisi quia in thora bene violacei sunt,
in anthora subrubei: hæc sanat, illa occidit. Hæc ille: remittit autem ad Thoræ mentionem, tanquam plura illic
dicturus in T. litera: vbi tamen nihil prorsus super his herbis scriptum inuenimus. Ant. Gainerius in libro de
peste, antoræ radicem tanquam egregium antidotum commendat, cuius experientiam ipse viderit, si in potu de-
tur scrupuli pondere cum aceto & aqua rosarum. Est autem, inquit, herba quæ nascitur iuxta toram, ex qua vene-
num conficitur, quo cum in alpibus Saluciarum & Pinarolij capras syluestres venantur. Radix eius (antoræ) simi-
lis est nucleis oliuarum, cuius mentionem in Synonymis Simon Ianuensis facit: & est bezear toræ, quæ nullum
non animal suo veneno interimit. Admonet me antora herbæ cuiuidam raræ, quam semel tantū in monte quo-
dam alto Sabaudiæ reperi, vltra Lemannum lacum è regione ferè Lausannæ: folium ei rotundum, planè circina-
tum, ea ferè magnitudine vt diameter duos pollices æquet, in circuitu serratum, solidum, albicans: & si bene me-
mini, singulis plantis vnicum: florem non vidi, radices sunt albæ, glandibus aut oliuis quodammodo similes vt
filipendulæ, gustu feruido. Sed hanc herbam postea cognoui propriè toram appellari à Valdensibus alijsq;, præ-
sertim in montibus iuxta Bergomum Italiæ, & omnino primum Dioscoridis aconitum esse: flore ranunculi, co-
lore & specie, & semine etiam simili. Idem & Cyclaminum Plinij monophyllon putârim. Arabes quidā Ascitæ
appellantur, quoniam bubulos vtres binos sternentes ponte, piraticam exercent sagittis venenatis, Plinius. Por-
tulacæ syluestris quam peplion vocant, memorabiles vsus tradantur: sagittarum venena, & serpentium hæmor-
rhoidum & presterum restringi, pro cibo sumpta, & plagis imposita extrahi, Plinius. Scincus prodest contra sa-
gittarum venena, vt Apelles tradit, antè posteaq; sumptus, Idem. Silphium venena telorum & serpentium ex-
tinguit potum, ex aqua vulneribus circumlitum, Plin. Venenum serpentis, vt quædam etiam venatoria venena,
quibus Galli præcipuè vtuntur, no gustu, sed in vulnere nocent, (hoc etiam hodie de tora fertur, vt supra dixi:)
ideoq; colubra ipsa tutò estur, ictus eius occidit, &c. Celsus. Primum aconiti genus (folio cyclamini) sępe in Tri-
dentino monte, vbi abunde nascatur, collectum Matthæolus scribit: nomen verò eius nullum adfert, nec vllam
descriptionem. Toram enim alibi Dioscoridis orobanchen nominat, sic dictam (vt ait) quòd ea gustata vaccæ
mox tauros desiderent: eandem ait lupam vocari: quòd deuoret plantas iuxta nascentes: sed de orobanchæ mul-
tis disserui in Boue c. De primo aconiti genere fuerit, inquit Matthæolus, radix illa qua quidam circa Romam &
Neapolin vtuntur, qui vnam hanc lupos necandi artem profitentur: & radices, quibus lupi subitò necantur, in
ponte S. Angeli vendunt: neq; enim lupariæ dictæ radices sunt, quæ nigro colore habentur, cum illæ ex albo ad
luteum colorem vergant, Hæc Matthiolus. Sed quærent diligentiores, an forte radix illa quam Romæ pro lupis
occidendis vendunt, non alia quàm chamæleontis siue alterius siue ixiæ sit, qua lupos occidi supra diximus ex
Blondo medico Romano. Ex chamæleonte etiam in Creta, si rectè memini, toxicum fieri alicubi legi. In mon-
tibus quibusdam prope Vallenses vel Vallesianos hodie dictos, Heluetijs coniunctos fœdere, herbulam illam,
quam pro lunaria minore Fuchsius depinxit, Tomi primi capite 183. toram vocitant. Petrus Aponensis libro de
venenis capite 21. vsneam aconitum esse asserit, magno errore. Vsnea seu sul[...]rata, planta albicans, salsa, ramos
habet longos & graciles: ex qua fit soza: drachmæ decem sumptæ intecimun[...]. Vsnen est herba kali,
vnde fit sal alkali, decem drachmarum pondere sumptum interficit, &c. Sera[...] cap. 247. Circa Italiam (in Ita-
lia) monte Circæo, aiunt venenum quoddam letiferum nasci, cui ea vis est, [...] s[...] fuerit (ἂν ἐντὸς περανθῇ, le-
go, πάθῃ τινὶ,) mox pilos è corpore defluere & marcescere faciat, & omnino corp[...] membra diffluere, ita vt aspe-
ctu miserabilis superficies sit corporis morientium. Hoc Cleonymo Spartan[...] s Paulum Peucestium (Peu-
cetium, id est Calabrum) & Gaium, deprehensos aiunt, & à Tarentinis pos[...] morte mulctatos, Ari-
stoteles in Mirabilibus. Circeum quidem inuenio montem esse propè Caiet[...] Campaniæ oppidum, vbi Circe
habitauit, varijs herbarū venenis abundantem: vel promontorium Tuscorum, [...] hodie S. Felicitas appellatur.

Ego inter venena ex plantis, nullũ huiusmodi legere memini: sed ad salamandræ, sepis, & aliorum quorundã serpentium morsus, pilorũ defluuium, & partium corporis putredinem sequi medici tradunt: quod si tamen plantã quædã huiusmodi est in Circeo monte nascẽs, vim septicam habeat oportet, vt aconita, chamælcontes, ephemeron, & similia, videri tamen potest, si planta est, ex aconiti generibus esse, quoniã illius etiam genus vnũ in Iustinis Italiæ montibus prouenire Dioscorides scribit: & cũ vim septicam habeat, nisi statim occiderit, planè miserabilẽ aliquandiu superuiuentium mortẽ sequi Theophrastus author est. Aristoteles quidẽ xenico veneno, quod mox aconitum esse dicemus, tinctas sagittas à Gallis, feris immitti scribit, & nisi statim pars circa vulnus excidatur, putrescere. Limeum herba appellatur à Gallis, qua sagittas in venatu tingunt medicamento, quod venenum ceruarium vocant: ex hac in tres modios saliuati additur quantum in vna sagitta addi solet, ita offa demittitur in boum 10 faucibus in morbis. Alligari postea ad præsepia oportet, donec purgentur: insanire enim solent, si sudor insequitur, aqua frigida perfundi, Plin. Genus aconiti hoc esse apparet, primũ inde quod Galios eo sagittas tingere scribit, (quanquam ex Sardoo quoq; ranunculo toxicum fiat, & inter ranunculi nomina miléon legatur apud Apuleium, & lycopnon, quasi lycophonon forte: Arnoldus quidẽ, ranunculum eundem, lupinum nominat:) deinde quod euacuandi per aluum vim habet, quam & aconitũ habere supra ostendi: & habent sanè eandem vim pleræq; aconito tum viribus, tum forma aut vtroq; cõgeneres herbæ, vt elleborus, chamæleon, staphisagria, thapsia, ricinus, ephemeron. Quod autẽ intra corpus aconitum etiam hominibus quidã nescio quomodo præparatum dare ausi sint dictum est supra ex Theophrasto: ad scorpionum ictus, & alios affectus, quorũ nomina nõ exprimit. Adde quòd & hodie de tora dicitur; & de venatorio Gallorũ veneno Celsus scribit, intra corpus sumptum nihil aut parum obesse: cũ veteres acerrimis venenis aconitum adscribant. Componi autẽ hæc contrarietas potest, vel quia diuersa sunt aconiti genera: vel quia superficiẽ aconiti etiam Theophrastus letiferam esse negauit, cum venenum omne in radice sit: vel potius, si exigua quædam portio (vt Plinius in limeo fieri scribit, & in alijs quoq; venenis medici faciunt) cum maiore copia retundentium & frangentium eius noxam iungatur: vel quomodocunq; pro apparatus diuersitate effectus diuersos sequi. Apud Celtas aiunt (verba sunt Aristotelis in Mirabilibus) nasci pharmacum, quod xenicum ab ipsis appelletur, mira corrumpendi celeritate: quamobrem venatores cũ ceruum aut aliam feram, tinctis eo sagittis percusserint, mox accurrere, & carnẽ circa vulnus excindere, ne venenũ subeat. Eo enim infectũ corpus putresceret, & venenosum in cibo foret. Inuentum autẽ aiunt huius antipharmacũ, corticem quercus: alij verò aliud quoddã folium, quod coracion nominãt ex euentu: quòd córaca, id est coruum aliquando viderint gustato hoc veneno cũ malè afficeretur, quæsitũ hoc folium deuorasse & liberatũ esse, Hæc Aristoteles: Conuenire autẽ ea omnibus modis cũ aconito, tora, limeo, facillimè animaduertet, quisquis præcedentia 30 legerit, ita vt pluribus id astruere superuacuum videatur. Dacos & Dalmatas aiũt cuspidibus helenium à Græcis dictum & ninũ ab incolis obtinere, (ϖεϊπωτήειν) idq; vbi sanguini vulneratorũ obuenerit, hominẽ occidere: comestum verò ipsis innoxium esse, & nihil mali efficere: ceruos etiã vulneribus sagittarum sic infectarũ mortuos, si edantur, nihil obesse, Galenus ad Pisonem, & Aegineta 6.88. mirificè autẽ congruunt hæc verba cum ijs quę de tora, id est aconito feruntur, &c. Sed nomina quoq; elenium (helenium quidẽ, quod vulgò enulam campanam nominant, quid cum hoc elenio commune habeat, nihil inuenio) & ninũ, nonnihil ad limeum accedũt, vt vnam vel alteram istarum vocum per librarios corruptam suspicemur. Helenium Aegyptium Theophrastus interim velenium, Aristoteles belenion scripsêre, si modo liber eius est, qui de plantis ad authorem Aristotelem refertur. Belenium (βελένιον) inquit, delibutorium in Perside venenum erat, in Aegyptum & Palæstinam translatum, sine periculo mandi cœpit, Hermolaus Corollario 38. quem Ruellius etiam, vt solet, sequitur. Ego vtrunq; deceptum 40 video: neq; enim de helenio hæc verba Aristotelis (aut quisquis eius libri author est) neq; de vlla alia herba intelligi debent: sed de persea arbore: de qua Dioscorides, Retulerunt quidã letalem in Perside hanc arborẽ esse, translatam vero in Aegyptum mutasse naturam & cibo idoneam esse. Idem Columella & Theophrastus testantur. Nihil autem mirum si pro persea belenion legatur: cũ passim eo in libro & barbara & corrupta nomina multa legantur, vt artemisia etiam pro arbore, &c. Galli sagittas in venatu elleboro tingunt, circuncisoq; vulnere teneriorẽ sentiri carnem affirmant, Plin. lib. 25. ad finem capitis 5. Vnde apparet elleboro quoq; vim ad sagittas eandem vt aconito esse: & alias insuper, vt mures, muscas & pedes necare, quas ibidem commemorat Plin. Sed hoc etiam suspicari licet, fieri posse vt Galli ellebori nomẽ aconito dederint olim quoq;, vt hodie adhuc multis in locis, pharmacopolæ etiam, quod Syluius testatur & ipse vidi, errore quidem capitali: sed hodie illi aconiti cærulei radices pro elleboro nigro vsurpant: Plinius de albo loqui videtur, quo sagittæ tingantur. De toxicis & sagittarum vene- 50 nis annotauit quædam Cælius 23.10. Συάγχ(Ⓒ)- radix qua sues (apri) capiuntur, Hesychius & Varin. Hanc quoq; aconito si quis adnumeret, non aberrabit, scribit enim de primo aconiti genere Dioscorides, quod & alias feras; & sues occidat, nimirum angendo & quasi strangulando, vnde & pardalianches dictum. Hactenus de aconito, toxico, napello, tora, & similibus seu facultate seu forma plantis, quibus & lupi & aliæ feræ, sed & homines necantur, cauendi gratia & antidota cognoscendi, dixerim: prolixius quidem quàm argumento de animalibus conueniat: non tamen ingrata, vt spero, hominibus literatis, præcipue medicis futura: quod pleraq; omnia primus nostro sæculo longa & diligenti obseruatione ista partim ipse protulerim, partim collegerim.

Animalia. Hyæna lupo similis est, vt Philoponus inquit, Niphus. Colore lupi propẽ est, sed hirsutior, & iubã per totum dorsum prædita, Aristotel. Dabha (hyæna) animal medium inter lupum & canem, Bellunen. Λυκοπάρδ(Ⓒ)- animal mixtum ex pardo & lupo vt quidam in Lexico Græcolatino annotauit: Vide infra inter conge- 60 neres lupo feras. Apud Eustathium in Iliad. x 1. legitur Λυκοπάρδος, vulgare nomen pro Thôe veterum, vt aliqui putant. De chao & lycaone, lupo canario, & thôe, id est lupo ceruario, infra post lupum statim dicam. Lyncem aliqui eandem thôi existimant, Itali vulgo hodieq; lupum ceruarium, aliqui lupum cattum nominant. Germani *luchs* vel *lux*. Vallenses Heluetij *thierwolf*. De Lycisco id est cane ex lupo & cane nato vide infra in C. Nominibus Λυκάδες Thessalicæ canis epitaphium non longissimis appellandi sunt canes, vt Lupa, Cerua. Tigris, Columella. Λυκαίνη; vnus ex canibus Actæonis apud Aeschylum. Pollux. Lupus, λύκ(Ⓒ)-, ex genere in Cane scripsi ex Polluce. Λυκιστής, vnus ex canibus Actæonis apud Aeschylum Pollux. Milurum lorum siue monedularum genere auis, Aristoteli: quamuis apud Hesychium & Varinum λύκ(Ⓒ)- legatur. Miluum Græci quidam vulgò λέπω vocant, (nimirum à lupina rapacitate,) Varinus in Ἰκτῖνος. Λυκοκλέπτης, ταις κλέπταις; Lacedæmonij, Hesych. sic enim lego. Lupus piscis carniuorus in alios grassatur, λάβραξ Græci à voracitate vocant, aut ab impetu & robore: marinus est: sed per ostia fluuiorum aliquousq; ascendit, vt ex mari Tyrrheno per 70 Tyberim Romam vsq;. Recentiores quidam imperiti maris, lucium piscẽ robustissimum voracissimumq; valialiis

[illegible] nt, lucij etiam nomine, tanquam à lyco Græcorum alludente, sed [illegible] um [illegible] turacem, non lycon vocant. & marinus est, vt dixi. &c. Lycos quidem etiam Græcis, vt Hesych. & Varinus testantur, piscis nomen est: qualis vero is fuerit non satis cõstat. Hicesius piscem anthiam, ab aliquibus lycon, ab alijs callionymon vocari scribit, Athenæus lib. 7. Vide in Lupo inter pisces. Engrauli, engrasicholi, vel crasicholi pisciculi, alio nomine lycostomi dicuntur, Aelianus. Suidas apuæ pisciculi epitheta esse scribit. Lupos phalangiorum siue araneorum generis, in libro de insectis quæres. Nicandri Scholia lycon etiã muscæ genus esse docent. Μορμολύκειον, τὸ δείκηλον μορμοῦς καὶ λύκου ἐπισπάστιον, Eustathius.

Icones. Aquilam Romanis legionibus C. Marius propriè dicauit: erat & antea prima cum quatuor alijs: lupi, minotauri, equi aprióq; singulos ordines anteibant, Plinius. Lupo Apollinem delectari aiunt, quia hic ex Latona in lupæ speciem conuersa, editus in lucem & susceptus fuisse feratur: eamóq; ob rem lupi simulacrum in Delphico templo ex ære excitatum esse arbitror, &c. (plura vide in h. in Lycæi Apollinis mentione.) Quem inauratum in Capitolio paruum atq; lactentem huberibus lupinis inhiantem fuisse meministis, Cicero in Catilinam. Denarij etiamnum vetustissimi reperiuntur argentei, cum imagine lupæ quæ Romulo & Remo infantibus vbera præbet. De imagine ærea eiusdem vide infra in d. Lycus quidam heros Athenis fuit, à quo dictus ibidem iudicij locus, τὸ ἐπὶ λύκῳ δικαστήριον, vbi lupi etiam effigies posita erat ad designandum loci & herôis nomen, Pollux. Vide mox inter propria virorum. Lycópodes, satellites tyrannorum: qui pellibus lupinis pedes induebant, vel in scutis lupi insigne habebant, Suidas & Varinus. Argiuorum nummus lupi imagine insignis fuit, quod Apollini sacrum crederetur id animal, Scholia in Electram Sophoclis.

Virorum propria. A Lupo nomina virorum habent Germani, *Vuolf, Vuolfhart, Vuolfgang.* Lupercus Berytius grammaticus, vide Suidam. Lupus Seruatus presbyter, & Lupus de Oliueto Hispanus monachus, in Bibliotheca nostra. Lupum virum Romę clarum suis carminibus carpsit Lucillius, teste Horatio. Plin. 8. 52. Fuluij Hirpini meminit: hunc M. Varro (inquit Hermolaus) Fuluium Lupinũ vocat. Vide paulò post ab initio de proprijs loc. & popul. Lycambes filiam habuit Neobolen, quam Archilocho in matrimonium promissam cum nõ daret: iratus Archilochus in eum maledicum carmẽ scripsit, quo Lycambes tanto est dolore compulsus, vt cum filia vitam laqueo finiret, Acron in Epodon Horatij Oda 6. Εἰς ὃ φθέγγος ἔλειπεν ἀλυσκάζουσ' ἰάμβων, ἄγγελον Ἀρχιλόχου φθέγμα Λυκαμβιάδες, Suidas ex Epigrammate. Λυκαμβὶς, ἀρχὴ Κρητικὸς ἐν νόμοις τὸν πολέμαρχον δηλοῦν, [illegible] Hesych. & Varinus. Lycabas, vir Assyrius, Ouid. 5. Metam. Lycaon. Multi hoc nomine dicti sunt: à quorum vno etiam Lycaonia appellata. Humero simul exuit ensem Auratum, mira quem fecerat arte Lycaon Gnosius: Vergil. 9. Aen. Alius fuit Lycaon Nelei filius & Nestoris frater, quẽ Hercules èxpugnata Pylo occidit. Alius Priami filius ex Laothoë ab Achille occisus, Homer. Iliad. χ. Sed celebratissimus omnium est Lycaon ille Arcadiæ rex, Titani ac Terræ filius, cuius filiam Callisto cum vitiasset Iupiter, Iuno in vrsam conuertit: & postea Iupiter miseratus in signum cœleste transtulit. Hæc Seruius enarrãs versum illum Vergilij 1. Georg. Pleiadas, Hyadas, claramóq; Lycaonis arcton. Plura de hoc Lycaone leges in Onomastico: & primo Metamorphoseon Ouidij, & Palæphato. Lycaon Pelasgi filius (inquit Pausanias in Arcadicis) Lycosuram vrbem condidit in monte Lycæo. Iouem itẽ Lycæum appellauit, & certamina Lycæa instituit. Videtur autem eadem ætate vixisse, qua Cecrops Atheniensium rex. Infantulum idem aræ Iouis Lycæi impositũ immolauit, quo sacrificio peracto confestim in lupum fuisse permutatum aiunt. Post Lycaonem, etiam aliũ quendam hominem ad sacrificium Iouis Lycæi in lupum esse transmutatum fabulantur, sed per vitam non mansisse. Quandiu enim lupus fuerit, si carnibus humanis abstinuerit, decimo anno post hominem è lupo rursus fieri aiũt. Sin autem gustauerit, beluam eum perpetuò manere. (transtulit hæc etiã Cælius 16. 3. sed parum aptè.) Hæc Pausanias: deinceps etiam Lycaonis filios & conditas ab eis ciuitates recenset. Hic Demarchus videtur, de quo in h. dicetur inter Metamorphoses. Λυκαινόμορφων Νυκτίμου κρεανόμων, Lycophron de filijs Lycaonis: vbi Scholiastes, Λυκομόρφων, inquit, dicendum erat: non in lupas enim sed lupos mutati Lycaonis filij finguntur, secundum istam historiam: Pelasgus Iouis & Niobes filius, ex Melibœa vel Cyllene secundum alios Lycaonem suscepit. Is rex Arcadum factus ex multis nuptijs filios quinquaginta nactus est, ex quibus fuerunt, Mænalus, Thesprotus, Nyctimus, Caucon, Lycus, &c. omnes impij, & superbi supra modum. Cæterum Iupiter homini mercede laboranti assimilatus, cum eos adijsset, ad hospitium eorum vocatus, pueri cuiusdã indigenæ iugulati ab eis viscera cocta (συμμίξαντες) in mensam apponunt. Iupiter vero abominatus mensam euertit: vnde locus adhuc τραπεζοῦς in Arcadia nominatur: Lycaoni autem & filijs, Nyctimo minore natu excepto, fulmen immittit. Porrò cum Nyctimus iam regnaret, diluuium sub Deucalione contigit, propter Lycaonis filiorum impietatem. Aliter, Iupiter hospitio apud Lycaonem exceptus, cibum sumebat: filij autem eius periculum facturi an deus esset, Nyctimi iugulati carnes alijs carnibus permixtas apposuerunt. At Iupiter indignatus, mensam euertit, vnde Trapezuntæ oppido Arcadiæ nomen. Filios autẽ Lycaonis fulmine interemit, & crebris fulminibus Arcadiam petijt, donec terra ipsa Iouem obsecrans τὴν χεῖρα, id est manũ extendit: quare primam inter Arcades ὀρεχειρίαν factam aiũt. Aliquos autem filiorum Lycaonis in lupos (vrsos fortè legendũ) mutauit: quos Lycophron nescio quomodo lycænomorphos dixit, nisi forte speciem pro specie accepit, lupiformes pro vrsiformes ponẽdo. Callisto enim (vt nugantur) Lycaonis filia, & Dianæ venando socia, ex Ioue grauida, in vrsam ab eo conuersa est, vt Iunonem lateret. & Arcadem filium peperit. Non autem Nyctimum, vt Lycophron nugatur, sed alium quendam indigenam puerum, vt Apollodorus & alij tradunt, Lycaonis filij mactauerũt, Hæc Scholiastes Lycophronis. Vide nonnihil infra in h. vbi de Ioue Lycæo: & de lycaone siue lycanthropia, insania quadam hominis, supra inter deriuata à Lupo. [illegible], Suidas in Lycostomos ex authore innominato. Ephoro authori initio fuit Hesiodus, Pelasgos ex Arcadia originẽ duxisse, qui diuino è Lycaone genitos extitisse ait, quem olim Pelasgus procreauit, Strabo lib. 5. Lyctus vrbs Cretæ, nauale habuit Cherronesum, à Lycto filio Lycaonis, Varinus. Mænalus etiam Lycaonis filius fuit, à quo Mænalo monti nomen, Varinus apud quem σῦμα pro σῆμα (quæ Dorica vox est pro σῆμα) mendosè legitur. O Pan relinque Helices promontorium, αἰπύ τε σᾶμα Lycaonidæ, quod etiam dij mirantur, Theocritus Id. 1. De lycaone animali infra dicam seorsim. Inde Lycam ferit, Verg. 10. Aeneid. Et rursus eodem libro, Protinus Antheum & Lycam, prima agmina Turni Persequitur. Lycaretus Mæandri filius Lemno præfuit, Herodot. lib. 5. Lycarius, vnus ex ephoris Lacedæmoniorũ, Xenophon lib. 2. rerum Græc. Lycastus vrbs Cretæ, sic dicta est à Lycasto quodam indigena, vel filio Minois, Varinus. Lycastus & Parrhasius à lupa nutriti feruntur, Plutarchus in Parallelis minoribus. Lyceas Naucratites scripsit

scripsit Aegyptiaca, Athenæus. Sæpius at si me Lycida formose reuisas, Verg. 7. Aegl. de pastore: sunt qui & Cen-
tauri nomen esse dicant. Lycidam quendam Salaminium Athenienses lapidauerunt, quòd pecunijs a Mardonio
corruptus videretur, Herodot. lib. 9. Lycimnius frater Astyochiæ, auunculus Tlepolemi, à quo & ipse interem-
ptus est, vt quidam ex Homero citat: sed forte legendum Λικύμνιος, de quo aliquid habes apud Varinum. Domū
tuam exuret Λικυμνίαις βολαῖς, Aristophanes in Auibus: Vbi Scholia, Licymnius forte ædes quorundā combussit.
Cæterum in Licymnijs fabula Euripidis introducitur quidā fulmine tactus. Licymnius Chius scriptor Græcus
citatur ab Athenæo lib. 13. Licymnia verba tanquam perelegantia Plato celebrat in Phædro. Lycinus, Λυκῖνος,
exul ex Italia, summæ apud Antigonum fidei fuit, & commissum sibi præsidium tenuit, Teles apud Stobæum in
sermone de exilio. Lycinus Heræensis cursor, Pausanias in Eliacis: alibi etiam Lycini equitis insignis, & alibi pu-
gilis meminit. Rectius viues Lycini, neq; altum Semper vrgendo, Horatius Carm. 2. 10. Lycis (vel Lycus) poeta
comicus ab Aristophane tanquam frigidus notatur, Suidas. Lyciscus statuarius fecit Lagonem puerum subdolæ
ac fucatæ vernilitatis, Plin. 34. 8. Lycisci cuiusdam Pausanias in Messenicis meminit ex Aepytidarum genere. Ly-
comedes rex Scyri (cuius in Theseo Plutarchus meminit) filiam habuit Deidamiam, ex qua Achilles Pyrrhum
genuit, Vide Onomasticon. Lycomedes Creontis filius apud Homerum Iliad. 9. huius cū vulnere in vola picti,
Pausanias in Phocicis meminit. Lycomedes Mantinensis, vir nobilis & diues, Xenophonti rerum Græcarū lib. 7.
Lycomedes natus ex Parthenope Ancæi filia & Apolline, Pausanias in Achaicis. Megalopolis conditores ab Ar-
cadibus electi, Lycomedes & Poleas Mantinenses, & alij, Pausanias in Arcadicis. Λυκομήδειος, vir inter comicas
personas, ἐκτοπώγων, μακρογένειος, ἀνατείνει τὴν ἑτέραν ὀφρῦν, πολυπραγμοσύνην παρενδείκνυται, Pollux. Λυκομίδαι, φρῆτρα
[illegible], Hesychius & Varin. Musæi hymnum in Cererem Λυκομίδαις ποιηθέντα citat in Messenicis Pausanias, non
procul initio: & paulò post Λυκομιδῶν κλίσιον quasi templum eorum nominat. Λύκων: huius nominis philosophos
quosdam & poetas lege in Onomastico. Lycon Comœdus in nuptijs Alexandri Magni fuit, Athenæus lib. 12. Eo-
dem in libro Lyconis Peripatetici meminit. Lycon Scarphei filius Comœdus, ab Alexandro Magno decem ta-
lenta accepit, Plutarchus in Alexandro. Lycon Achæus apud Xenophontem Anabaseos lib. 5. Lyconis Iasensis
librum de Pythagora citat Athenæus. Lycos vel Lycon quidam pentathlus fuit, Scholia in Vespas Aristoph. Λυ-
κοφόντης, viri nomen, Iliad. δ. Lycophron, viri proprium: & adiectiuum, crudelis, superbus, Hesych. & Varin. Ly-
cophron Chalcidensis, Aristoclis filius, adoptatus autem à Lyco Rhegino, grammaticus & poeta Tragicus, &c.
Suidas. Vide Bibliothecam nostram & Onomasticon, & quędam Cælij loca ex indice. Nicias Atheniensis Lyco-
phronem Corinthiorum imperatorem occidit, Plutarchus in Nicia. Lycophron Perinthi Corinthiorum regis
filius, matrem occidit viuente adhuc patre, Onomast. Lycophron Pheræus vniuersæ imperare Thessaliæ quęre-
bat, Xenophon rerum Græc. lib. 2. Lycorea vicus in Delphis à rege Lycoreo dictus: Pausanias aliter, vide inferius
inter locorum propria. Lycormas Larissæus equo celete vicit, Pausanias in Phocicis. Lycortæ Syracusani men-
tionem in Eliacis facit Pausanias, & alijs in locis, vt index in translatum demonstrabit. De Lycorta Megalopoli-
tanorum imperatore nonnulla scribit Plutarchus circa finem Philopœmenis vitę. Lycurgi cuiusdā strennui vi-
ri Homerus meminit, quem filium facit Dryantis: fit autem Lycûrgus contractum à λυκόοργος, non à λυκόεργος.
λύκον γὰρ ἔργον ἐστιν εἰπεῖν, ἔρξειν δὲ οὔ. hoc enim hominis proprium est, Varinus. Lycurgi Lacedęmoniorum legislatoris
vitam Plutarchus composuit. De eiusdem cōstitutionibus, & morte multa legimus apud Suidam. Vide Onoma-
sticon, & indicem in Cælium & in Herodotū. Lycurgus vnus ex decem rhetoribus Athenis, Lycophronis filius
(nepos Lycurgi legislatoris, Varinus:) plura leges apud Suidam. Lycurgides, filius Lycurgi, nepos Dryantis, An-
cæus nomine: vide Onomasticon. Hoc obiter addam, inter phialas fuisse quę dicerētur lyciurges (φιάλας λυκοερ-
γεῖς pro λυκιουργεῖς, non rectè habetur in excusis codicibus Pollucis) à Lycijs, vt Cęlius ait. Λυκιουργὴς, (malim vlti-
mam per η.) vox apud Demosthenem in oratione ad Timotheum. Didymus interpretatur phialas à Lycio My-
ronis filio (à Lycone quodā alij, Athenęus lib. 11.) factas: sed apparet ignorare grammaticū, huiusmodi schema-
tismum à proprijs hominum nominibus non reperiri, sed potius ab oppidis & populis, vt κλίνη Μιλησιουργής, (κάν-
θαρος Ναξιουργής, τράπεζα ῥηνιουργής, Athenęus ex quo Suidas etiā transcripsit) Suidas. Προβόλους δύο λυκιουργήτας ἡμιερ-
γέας, ὅτι ἀκόντια ἐστι περὶ λύκων θήραν ἐπιτήδεια ἐν Λυκίᾳ εἰργασμένα, Athenęus citans Herodoti librum septimum. Λυ-
κιουργεῖν, τὸ λυκιουργῆ ποιεῖν. Budęus in commētarijs linguæ Gręcæ. At Suidas, Μήποτε δὲ γεγράφθαι παρ' Ἡροδότῳ ἀντὶ τοῦ η.
(λυκιουργέας) ἀντὶ τοῦ προβόλους δύο λυκοεργέας, vt eadem scriptio sit quę apud Demosthenem de ijs, quę in Lyceo (ἐν
Λυκείῳ) facta sint operibus. Budęus quidem Λυκιουργὴς, Lycio opificio factum interpretatur. Λυκοεργὴς (in Lexico
Gręcolat.) exponitur etiam lupos conficiens: sic πρόβολον λυκοεργέα, venabulum lupis occidendis aptum dixeris.
Λυγκεργὸν (lego λυγκέρεον) τὸ ἤλεκτρον, Hesychius & Varinus. Λυκάεθος, vnus ex procis Hippodamiæ, Varinus in
Oenomao. Lycus pueri nomē, Horatio in Odis 2. 32. Lycus (Apollonio in Argonauticis) Dascyli Bithyniæ re-
gis filius, sacellum Castori & Polluci dedicauit, magna cura liberatus, interfecto ab ipsis Amyco Bebrycum rege,
Hermolaus in Plinium. Celænûs & Promethei filij memorantur Lycus & Chimæreus, Varinus in Ἄτλαντος. Ce-
lænò, vna Pleiadum, ex qua Lycum & Nyctea Neptunus sustulit, Gyraldus. Gemit crudelia: secū Fata Lyci, (vi-
ri Troiani) Verg. 1. Aen. At pedibus longè melior Lycus, 9. Aen. Lycus statuarius puerum suffitorem fecit, Pli-
nius 34. 8. Λύκος vel Λύκων quidam pentathlus fuit, Scholia in Vesp. Aristoph. Athenis in templo Mineruæ pu-
gnans Cycnus conspicitur. Is Cycnus, vt aiunt, cum alios tum Lycum Thracem propositis ad singulare certamen
præmijs occidit. Ad fluuiū verò Peneum ab Hercule est interfectus, Pausanias in Atticis. Hercules Lycum The-
barum regem quòd Megaræ coniugi vim voluisset inferre interemit. Nycteus (cuius filia Antiope celebratur) ex
vulnere moriens, Lyco fratri imperium Thebanorum committit, Pausanias in Corinthiacis: de eodem plura in
Bœoticis scribit, & quomodo ab Antiopæ filijs (Amphione & Zetho) pugna superatus sit. Vide Onomasticon.
In itinere ex agro Corinthio Lyci Messenij monumentum cernitur, quisquis tandem Lycus ille fit. Nec enim il-
lum inuenio Lycum Messenium qui pentathlum exercuerit, aut Olympia vicerit, Pausanias ibidē. Caucon Ce-
læni filius Orgia magnorum deorum Eleusine ad Messenam transtulit: eadem multis post Cauconem annis cele-
briora reddidit Lycus Pandionis filius: Lyci quercetum etiamnum appellāt, &c. Pausanias in Messenicis. Etru-
sus eodem libro Lycum Pandionis filiū oracula reddidisse commemorat. Ab hoc aliqui Lyciam dictam scribunt.
Gyraldus ex Pausania non rectè Lycium vocat, ni librarij peccarint. Meminit autem eius Paus. in Atticis, & He-
rodotus lib. 1. Lycus Phidolæ Corinthij filius, Isthmijs semel, Olympijs bis vicit, Pausan. Eliacorū 2. Fuit & Ly-
cus Priami filius: item vnus è Centauris. Callirhoe filia Lyci hominis sanguinarij & hospites immolantis à Dio-
mede relicta (quem Troia redeuntem benignè susceperat, & paternis liberauerat insidijs) laqueo se suspendit;

Iubas apud Plutarchum lib.3.rerum Africanarum. Gyraldus Lyci nomine numerat vnum inter Telchines. Lycis vel Lycos, frigidus quidam comicus poeta, vt superius retuli. τὸ ἐπὶ λύκῳ δικαστήριον, locus iudicij cuiusdã Athenis, vbi lupi effigies stabat, ad demonstrandum herois nomen, a quo sic dictus est locus. Ab eodem ortum est prouerbium, Λύκου δεκάς, Pollux. Θηρῷον (lege Θ' ἡρῷον, pro τὸ ἡρῷον) templum Lyci herois, Varinus. [illegible] γείτων ἥρως. Aristoph. in Vespis. Vbi Scholia, Lyci templum & herôum apud iudiciorũ loca erat. Aliter, Herôum Lyci apud locum iudicij erat: & cum iudicia agebantur, iudicialem mercedem, nempe triobolũ, (quotidie ei triobolum seponebant, Suid.) quam accipere solebant quorum erat iudicare, illi quoq; conferebant. Λύκου δεκάς, id est Lupi decas: dictum apparet (inquit Erasmus) in eos, ad quos inhonesti lucri pars aliqua tametsi pusilla rediret. Aut in eos qui largitionibus essent corrupti, aliósue corrumperent. Nam Athenis in foro vbi causæ agebantur, Lycus quidam genius (heros potius, vt Græci habent) sculptus stabat, ([illegible]) lupina specie. Apud hãc statuam sycophantæ pecunia corrupti versari consueuerunt, velut apud deum quempiam sui quæstus præsidem, eiq; in dies singulos triobolus secabatur, authore Zenodoto: quanquam attigit & Hesychius. Suidas addit, sycophantas (τοὺς δωροδοκοῦντας) fuisse decem numero, veluti decem viros referentes. Meminit huius Aristophanes in Vespis, Θ ἡρῷον εἰ πως ἐκκομίσαις τοῦ Λύκου, Si qua simulachrum efferre possis Lyci. Hæc Erasmus. Καὶ οἱ πρῶτοι δικασταὶ πρὸς τῷ λυκοειδεῖ ἥρωι ἐκλήθησαν, Varinus. Vox quidem δεκάς hoc in prouerbio videtur δωροδοκίαν sonare. vt δεκάζειν, δωροδοκεῖν: quoniam pariter decem versabantur iuxta Lyci effigiem, qui munera accipiebant ab ijs qui magistratum aut aliud quippiam ambiebant, vt quantum in ipsis esset eos promouerent, Suidas in Λύκου. & bis in verbo δεκάζειν. Lycus fluuius cognominis regi, fluens per Mariandynorum regionem, Varinus: vide infra inter propria locorum circa finem. Lycus rex fuit Mariandynorum, cuius filius Priolaus, Scholia Nicandri. Lycus medicus quidam apud Aëtium citatur: & Galenus contra Lycum quendam Hippocratis calumniatorem scripsit. Lycus Rheginus Lycophronem Chalcidensem Aristoclis filium adoptauit, Suidas. Lycus, qui & Butheras, Rheginus historicus, pater Lycophronis Tragici, sub diadochis vixit, insidijs Demetrij Phalerei petitus: scripsit historiam Libyæ & de Sicilia, Suidas. Scripsit quædam ad Alexandrum, vt Scholia in Aristophanem citãt. Λυκωρεύς minister Antyci, apud Apollonium Argonaut. 2. Λυκώπας bubulcus apud Theocritum Id. 5. Harpalycus, Mercurij filius, Theocritus Id. 31. Epilycus poeta comicus apud Suidam ex Athenæo: Vide Gyraldũ de poetis. Ἀγήλυκος, nomen viri apud Suidam. Autolycus, auus Vlyssis Homero. Fingitur autem filius fuisse Mercurij & ab eo furandi artem didicisse, ita vt furando semper lateret: & quæ furabatur pecora in aliam quam vellet formam redigeret: itaq; Parnassum montem habitasse, & ditissimus euasisse fertur, Scholia in Odysseæ τ. circa finem. Lycurgus rhetor contra Autolycum scripsit, Suidas. Hermolycus pancratiasta in Atticis Pausaniæ. Οἰόλυκος nomen proprium, ab Erasmo prouerbijs adnumeratum. Herodotus (inquit) lib. 4. refert, quum Theras quidam adornaret longinquam nauigationem, ac filius ipsius adolescens negaret se futurum eius nauigationis comitem, τοιγαροῦν ἔφη αὐτὸν καταλείψειν ὄϊν ἐν λύκοισι: id est, Itaq; relinquam eum inquit, ouem inter lupos. Ex eo dicto nomen inditum est adolescentulo Οἰόλυκος, voce composita ex oue & lupo. Dici poterit in hominem desertum ac destitutum auxilio. Quòd si quis negabit hoc esse prouerbiũ, referatur pro appendice ad illud Ouem lupo commisisti: nam probabile est ab hac historia natum prouerbium, Hæc Erasmus. Valla interpres Oilycum legit. sed codices impressi Οἰόλυκος habent, vt Erasmus legit.

Mulierum. Lupa meretrix Romulum & Remum lactauit: vide infra in d. Lyca meretricis nomen, Athenæo lib. 13. Extremum Tanaim si biberes Lyce Sæuo nupta viro. Horat. Carm. 3. 10. Lycaste filia Priami quam Polydamas Antenoris filius vxorem duxit, & nomen Nymphæ. Fuit & Lycaste nobile scortum in Sicilia, quam à forma Venerem vocarunt: vide Buthes in Onomastico. Lycoris amica Galli poetæ, quam sic ficto nomine appellauit Vergilius, cum Cythereis vocaretur: hæc cum postea spreto Gallo M. Antonium in Galliam proficiscentẽ sequeretur, Gallus sibi ipsi tandem amoris impatiens mortem consciuit. Tua cura Lycoris Perq; niues aliũ, perq; horrida castra secuta est, Verg. 10. Aegl. Cydippeq;, & flaua Lycorias, Vergilio 4. Georg. inter nymphas Penei fl. Lycænis, Λυκαινίς, meretricis nomen in Anthologio. Λυκαίνιον, ἢ γεραίδιον ἰσχνόν, anus in comœdijs, oblonga, paruis & crebris rugis, alba, subpallida, oculis straba, (στρεβλὸν τὸ ὄμμα.) Pollux. Λυκιάδες, virgines quædam, Hesych. & Varinus. Et rursus, Lyciades, Λυκιάδες, virgines numero triginta quæ aquam ferunt in Lyceum: Apud Hesychium additur, Λακεδαιμόνιοι: quam vocem ego retulerim ad Λυκηλάτας quod proximè sequitur, tanquam Lacedæmonij sic nominent anguillas: nam glossas passim in accusandi casu frequenter scribit, vt subaudiamus καλοῦσι. Mæonio regi quem (Helenorem) serua Lycimnia (forte Licymnia scribendum, vt viri quoq; nomen) furtim sustulerat, Verg. 9. Aen. Vel qualis equos Threissa fatigat Harpalyce. Verg. 1. Aeneid. Est & viri nomen Harpalycus.

Propria locorum & populorum. Irpini appellati nomine lupi, quem irpum dicunt Samnites: eum enim ducẽ secuti agros occupauêre, Festus. Fuluium Hirpinum dictum à Plinio 8. 52. Marcus Varro 2. de re rust. Fuluium Lupinum vocat. Ab Hydrũnte Soletum desertum, dein Fratuertium, Portus Tarentinus, statio militum Lupia, Plin. 3. 11. aliâs Luspia. Antonius Lupiam xxv. M. p. ab Hydrũnte abesse tradit.

Λυκαβηττός, mons Atticæ, sic dictus quod lupi in eo abundent, Hesych. & Varin. In Attica montes, Hymettus, Lycabettus & alij, Plin. 4. 7. Apud Aristophanem in Ranis per t. simplex legitur, vt Suidas etiam & Varinus ex eo citant, sed loco corrupto, sic enim legendum Ἢν δ' οὖν λέγῃς Λυκαβηττοὺς καὶ Παρνασσῶν ἡμῖν μεγέθη, τοῦτ' ἐστι τὰ χρηστὰ διδάσκειν, ὃν χρὴ φράζειν ἀνθρωπείως: quoniã vt Parnassus, sic Atticæ Lycabetus, montes maximi sint: vt verba magnifica & sublimia, quasi montibus æqualia intelligamus, inquit Scholiastes. Vel quoniam Aeschylus in fabula quadam Λυκαβηττοὺς & Παρνασσῶν μεγέθη dixit. In Critia quoq; Platonis Λυκαβηττὸν per t. simplex legimus, in Oeconomico autem Xenophontis per duplex. Lycaatæ, Arcadiæ populi fuerũt, Pausan. Λυκαιάται, [illegible] ὁ Λυκαιεύς, Suidas. Lycæus mons est Arcadiæ, in quo Lycæi Iouis delubrum. Plin. Quum pro monte Arcadiæ Lycæum dicimus, penultima æ. diphthongum habere debet, vt Græcis αι. discernendi caussa à Lyceo gymnasio Attico, quod in penultima e. longum habet, Græcè ει diphth. De Lycæo monte diuersis in locis Pausanias scribit, vt index demonstrat, & ex Pausania Cæl. 24. 17. & nos plura dicemus infra in Ioue Lycæo. Lycæum montẽ aliqui dictũ scribunt à lycis, id est lupis, quibus propter frequentiam pecudum abundabat. Et gelidi fleuerunt saxa Lycæi, Vergil. Aegl. 10. Consitaq; arboribus Lycea reliquerat arua, Ouid. 2. Metamphor. aliqui Lyrcea legũt, quod magis probo vel prosodiæ ratione. Lycæa vel Lycætha, vrbs Arcadiæ gentile Lycæus, Stephanus. Hypermnestra [illegible] patris imperiũ contempsisset, à patre fuit ad Lycei forũ citata, Pausanias in Corinthiacis. Lycaones, populi Asiæ Phrygibus & Galatis seu Gallogræcis vicini, Pomp. Mela. Lycaones in Asia sunt, Pisidarum & Cilicum finibus, Hermolaus.

molaus. Persidi (ἄπιστοι) sunt Lycaones, quod & Aristoteles testatur, Scholia Iliad. 4. Apud Plinium plura requires ex Indice. Lycaoniumq; Ericaten, Verg. 10. Aeneid. Deriuatur sanè Lycaonius tū à Lycaone rege. Fœda Lycaoniæ referens conuiuia mensæ, Ouidius: tum à regione, à qua etiam Lycàn & Lycaon gentilia sunt, Stephanus. Lycaonia, Λυκαονία, Asiæ regio, &c. vide Onomasticon. Dicta est autē hæc regio à Lycaone rege, de quo iam supra dictū. Varinus. Arcadia olim Lycaonia dicta est, Eustathius in Dionys. Et alibi, Lycaones dicti sunt à Lycaone quodam Arcade, qui vrbem apud eos condidit ex oraculo, ἔνθ' ἂν δακνηρὸς λύκος ἀκάματος φέρων ἐπὶ γναθμοῖς ἀνθρωπείαν παλάμην, τὸ ἐκεῖ τεύχειν ἄστυ. In his verbis ἀκάματος videtur epitheton esse lupi audacis & multos labores pro præda obeuntis: vt interpretemur oraculū, illic condendū esse oppidum, vbi lupus ore gestans manum hominis occurrisset. Lycaonia & Lycarnia regionū nomina, Varin. Stephano quidē Lucaria vel Luceria, vrbs est Italiæ, incolæ Lucrini. Lycapsus, Λύκαψος, vicus prope Lydiam, Stephanus. Lycaspus, vrbis nomen, Hesychius & Varinus, ego Lycastus legerim. Sic enim Stephano vocatur vrbs Cretæ, à luporū multitudine dicta, quæ ibi esse creditur. (Atqui Aristot. in Mirabilib. Lupos, inquit, & similes feras noxias in Creta esse negant.) Meminerunt eius, Mela lib. 2. & Strabo 10. Plin. 4. 12. Eandem Homerus Iliad. 2. ἀργινόεντα Λύκαστον dixit: Varinus interpretatur λευκόγειον, quod terra illic alba & argillosa sit: addit, sic nominari à Lycasto indigena, aut filio Minois. Est & Pontica Lycastus, inquit idem, vt refert scriptor ethnicorum: sic vocant Stephanum, etsi in impressis Stephani codicibus nihil tale reperiam: sed constat eos multis in locis mutilos esse. Lycastum etiam Plinio ciuitas est Cappadociæ Λυκαστία, regio Leucosyriæ (Cappadoces quondam Leucosyri dicebātur, Plin.) à qua Lycastiæ Amazones cognominatæ, Varin. Lyceum, Λύκειον, gymnasium Athenis, vbi docebat Aristoteles, Stephanus, & Varinus. Plato verò in Academia profitebatur: hinc illi Ciceronis versus, Inq; Academia vmbrifera nitidoq; Lyceo, Fuderunt claras fœcundi pectoris artes. Aliqui Latinè etiam Lycium scribunt. Qui erant cum Aristotele, Peripatetici dicti sunt, quià disputabant inambulātes in Lycio. Lyceum, vt habet Suidas, Theopompus Pisistratum construxisse ait: Philochorus verò, præside & dictante Pericle factum esse. Erat autem locus (gymnasium) iuxta vrbē, in quo exercebantur ante bella: & antequam milites educerentur ad expeditiones armati illic cōueniebant, & lustrabantur, ἐξοπλίσεις πρὸς ἐγίνοντο, Suidas: malim ἐξετάσεις, secundum Hesychium: & si qui strenui ac bellicosi essent viri, illic se ostentabant. (nostri vocant *ein musterplatz* campum vel aream faciendi delectus militū, aut exercitus lustrandi.) Eadem ferè scribit Scholiastes Aristophanis in Pacem. Lyciades (& alibi, Lycaides) virgines numerò triginta, quæ aquam ferūt in Lyceum, Hesychius & Varin. Lyceum fuit etiam gymnasium Ciceronis in Tusculano, à nomine scholæ Aristotelicæ, de quo lib. 1. de Diuinatione sic refert: Nuper quum esse cū Qu. fratre in Tusculano disputatum est. Nam quum ambulandi causa in Lyceum venissemus, id enim superiori gymnasio nomen est, &c. Ἐπιλύκειον, palatium imperatoris seu ducis belli apud Athenienses: ἀρχεῖον τοῦ πολεμάρχου Ἀθήνησι, Varinus. Ἐπιλύκειος λόγος, peculiaris sermo, vt quidam in Lexicon Græcolat. retulit, non citato authore. Λύκειος ἀγορά, Lyceum forum quoddam Argis, vel in terra Argiua, vbi conueniebant, Apollini sacer, Hesychius & Varin. Λύκειον, locus vel vrbs Thessaliæ, à lupo denominatus, qui illic in saxum conuersus fuit. Varinus: apud quem perperam legitur θηπῶν τῆς πόλεως: legendum autem ex Etymologo, θηπῶν τὰς τοῦ Πηλέως βόας, hoc est, cum Pelei boues aggrederetur: apud eundem Λύκιον scribitur, per iota in penultima.

Teuthraneæ supra Aeolidem sitæ, oppida sunt, Haliserne, Lycide, &c. Plin. Lycirna, pagus prope Calydonē, Strabo lib. 10. Lycinopolis, ciuitas quædam in Originum libro Catonis. Lycij dicti sunt secundum quosdam à Lyco Pandionis filio, qui in Asiam traiecit, Eustathius in Dionysium ex primo Herodoti. Lycius gentile & cognomē Apollinis. Λυκόα, vrbs Arcadiæ, Stephanus ex Pausaniæ octauo, id est Arcadicis, vbi sic scribit: In Mænali montis extremis partibus signa (rudera) ciuitatis Lycoæ apparent, templum itē Dianæ Lycoatidis. Super Psyllos in Africa lacus Lycomedis est, desertis circundatus, Plin. Λυκώνη, vrbs Thraciæ, Stephan. Λύκωνος, nudum nomen apud Suidam. Lycopolis, vrbs Aegypti sic à lupis cognominata, eò quod Aethiopes agros Aegyptios incursantes, lupi facta acie vsq; ad ciuitatem Elephantinam repulerint. Ibidem igitur ciuitatem cōstructam Aegyptij à bestijs illis Lycopolin cognominarunt, ac pro dijs lupos ipsos venerantur, Diodorus Siculus lib. 2. Lycōn polis, id est Luporum ciuitas, vna est in Lycopolitide præfectura Aegypti: altera in Sybennitica iuxta mare, Stephan. Luporum ciuitatis meminit Strabo lib. 17. & Plin. 5. 9. Eidem alibi, Lycopolitis vna est ex præfecturis Thebaidis Aegypti. Lycopolitana Thebaidos ciuitas, pari religione Apollinem & lupū colit, (vt in h. dicetur,) Macrobius. Lycorea, Λυκώρεια, vicus in Delphis, à Lycoreo rege dictus. Gentilia, Λυκωρεύς, Lycorus, Lycoreites. Dicitur & Iupiter Lycoræus, & Λυκωρεῖον cum diphthongo, Steph. Λυκώπεδος, paroxytonum Aeolicè, Varin. forte legendum Λυκώρεδος, quod communiter acuitur. Λυκώρεια, vrbs Delphidis, in qua colitur Apollo, à Lycoro conditore filio Coryceæ (& Apollinis, Scholia in Apollonium) habitante: (videtur enim legendum οἰκοῦντος) in Parnasso: qui montem quoq; (Lycoriæ vrbi) vicinū Coryceum appellauit à nomine matris, Etymolog. Corycium antrum à nympha Corycia dictum volunt, à cuius filio Lycoro ciuitati factū Lycoriæ nomen sit. Ex Lycoro Hyamus nascitur, cuius filia Celænò Delphum ex Apolline concepit, à quo nuncupati Delphi, Cælius ex Pausaniæ Phocicis. Oppidum (inquit Pausanias ibidem) ibi antiquissimum aiunt esse conditum à Parnasso, &c. à quo & monti nomen inditum: oppidum id quoq; diluuio Deucalionis tempore fuisse submersum aiunt. Quicunq; autem hominum tempestatem istam poterant effugere, luporum vlulatu (λύκων ὠρυγαῖς) incolumes in Parnasi cacumina euadebant, ducibus itineris factis hisce bellais. Propterea conditam ibi ciuitatem, à lupis Lycoream appellarunt: vnde & Apollo Lycoréus dictus, aliàs Lycoræus, Hæc Pausanias & ex eo Gyraldus. Λυκωρεῖ, nudū nomen apud Suidam. Φοῖβε Λυκωρεῦ, Orpheus in hymno ad Apollinem. [illegible] Λυκωρήιοιο Κασταλίδος, Apollonius in Argonaut. Exponunt autem Lycoreum, Delphicum: nam Delphi primum Λυκωρεῖς dicebantur, à Lycorea vico, Varin. Deucalion & Pyrrha cum terra diluuio obrueretur, arcam ingressi, supra Parnassum, vel secundum alios Lycoreum montem elati sunt, Scholia in Olympiorum Pindari Carmen 9. Lycosthene vel Lycosthenia, Λυκοσθένη, Λυκοσθένεια, vrbs Lydiæ, Steph. Lycosura, Λυκόσουρα, vrbs Arcadiæ in Lycæo monte à Lycaone condita, Pausan. Steph. Lycotæ & Lycosurenses Arcadiæ populi fuerunt. Pausan. forte Lycoatæ legendum: sic enim à Lycoa ciuitate dicuntur. Prope Lycosuram esse dicuntur montes Nomij [illegible]ibus & Panos Nomij sacellum, Cælius ex Pausan. Λυκόζεια, vrbs Thraciæ, gentile Λυκοζεύς, Stephan. Suid. [illegible] Lycuria, Λυκουρία, ager quidam Arcadiæ, qui Pheneatas & Clitorios distinguit, Pausan. Lyctos oppidum Cretæ, à Lycto Lycaonis filio conditum, Stephan.

Euenus fluuius in Aetolia oritur, Lycormas olim dictus, Strabo libro 10. & Stephanus in Lycorina, vbi pro

Eueno perperam Eycnos legitur: vide Onomast. Meminit & Stobæus sermone 98. de morbis, &c. Lycus fl. Ponti, viginti stadijs ab Heraclea distat, Arrianus in Periplo Ponti. Heraclea opp. Ponti, Lyco fl. appositum, Plin. Et rursus. Præterfluit & Neocæsariam. Multis etiam alijs in locis, vt Index ostendit, Lyci fl. meminit. Lyci amnis in Heracleensi agro meminit & Apollonius in Argonauticis, qui & regem tractus eius Lycum fuisse refert: & Orpheus in ijsdem, iuxta Euxinum esse canens hunc fluuium, vbi Argonautæ à Lyco rege suscepti sint. Fluit per regionem Mariandynorum Varin. Minorem Armeniam Lycus amnis disterminat, Plin. 6. 3. Et mox, Iris flumen deferens Lycum. Iris in se recipit Lycum ex Armenia fluentem, Eustath. Caper fl. Laodiceam Cariæ vrbem cum Lyco & Asopo amnibus alluit, Strabo lib. 12. Laodicea vrbs Asiæ imposita est Lyco flumini, Plin. Lycus fluuius Heracleensis agri duorum iugerum latitudine, Eustath. ex Xenophonte: Apud quem hunc locum reperias lib. 5. de expeditione Cyri: vbi Romulus Amasæus εὖρος δύο πλέθρων, latitudinem passuum quadraginta transtulit: quoniã plethron aliqui sextam stadij partem interpretantur. Lycus in Asia terræ hiatu absorptus, & alio loco renascens, tandem in Pontum cadit, vt testatur Ouidius lib. 4. de Ponto Eleg. 10. Et Metam. lib. 15. Iuxta Colossas Phrygiæ vrbem Lycus amnis hiatum terræ subiens occulitur: deinde ferè quinq; post stadia emergens, elabitur & ipse in Mæandrum, Herodot. Lycus fl. Ciliciæ, Plin. 5. 27. A Thyssagetis quatuor ingẽtes amnes per Mæoteos fluunt, in Mæotin paludem se insinuant, Lycus, Toaris, Tanais, Syrges, Herodotus. Lycus fluuius Telchinum, Hesychius & Varinus. Lycos fl. in ora Phœnices Plinius: meminit eius & Strabo. Est & Lycus Assyriorũ fluuius, qui Tigri immiscetur, Onomasticon. Item Lycus Vindeliciæ, qui ex alpibus oriens Augustam versus fluit, ac tandem Danubio miscetur, accolæ vocant *den Lech*: hic Vindelicos à Rhætis disterminat. Λυκεῖον (penultima circumflexa) ποτὸν, Lyceus potus, à fonte quem Apollo inuenit, ex quo lupi bibunt, vino & melle manantem, Suid. Hesych. Varin. Sed distinctius Erasmus in prouerbijs: Lupinum potum (inquit) dicebant, vbi quis voluptatem sui periculo capitis emeret. Narrant duos erupisse fontes sacros Apollini, quorũ alter vino scateret, alter melle, ad quos cum aues aduolarent feriebantur. Porrò Apollo Lucius dictus est, siue à luce quam aperit, siue à lupis interfectis, Authores Zenodotus & Suidas.

b. Ferè omnia quæ diximus de leone, habet etiam lupus, sed pleraq; hic minus, ille magis: moribus tamen lupus improbior est, & magis insidiosus, Albertus. Formicis Indicis magnitudo Aegypti luporum. Lupi à colore epitheta quædam inter cætera retuli superius. Λύκος πολιόθριξ, Oppianus: Λύκων πολιὰ χαῖται φῦλα, Eidem. Πολιοὶ λύκοι, aliâs πελιοί, ἢ αἴθωνες, hoc est ruffi, aut nigri: (αἴθων fuscum significat, poliós canum) ῥινὸν πολιοῖο λύκοιο, Homerus Iliad. κ. Vel πολιοί id est subcinerei, aut pretiosi, (τίμιοι) pretiosum enim hoc animal est: & apud Athenienses, qui lupum occidisset, pretium accipiebat quantũ sepulturæ sufficeret, (ἀγείρει αὐτῷ τὰ πρὸς ταφήν.) Aut propter Latonam fortassis quæ grauida in lupam mutata est. (vt dicam in h.) Aut πολιοὺς interpretabimur albos: nam pilis eorum, parte proxima cuti, color est albus: media, niger: suprema ruffus, vt per synecdochen ab albicante parte lupi toti πολιοὶ dicantur, Etymologus & Scholiastes in 2. Argonaut. Πολιὸς λύκος ὁ [illegible], ὁ πεφρώδης τὴν χρόαν, Eustathius. Apollonij. Vide supra λυκόφως inter deriuata à Lupo & infra in Lyceo Apolline. Pili lupis interius albi, exterius nigricant, Varinus: inde λυκόφως tempus matutinum nocti & diei confine. Lupina pellis cinerea est, & nigredinem non puram habet, Varinus in Ἀμφιλύκη. Lycophthalmos gemma lupini oculi effigiem refert, Plin. Lupati vel lupi, freni asperrimi à similitudine dentium lupinorum, Isidorus. Θοοῖς ὀνύχεσσιν ἐμαψεν, Oppianus. Lucanis imperauit Lamiscus, cuius pedis digitus tertius à magno similis lupi digito fuit, Heraclides in Politijs. Ex nostris qui lautius loquuntur, peculiares quasdam de lupo dictiones habent: *Er hatt ein haut die wirdt jm abgestreifft*. Os eius morsum vocant, *ein gebiss*: pedes *klauuen*. Caput Vrsi, apri & lupi, & aliarum belluarum mordentium Galli peculiariter hure vocitant. In equo bono & generoso Germani requirunt lupi oculos & validam ceruicem, & eiusdem voracitatem, & gressus lenitatem, Camerar.

c. Lupus ex longinquo & acute videt: noctu etiam, instar noctuæ, Philes. Terram edunt lupi, vnde γεωφάγοι dici possunt, vt qui holeribus victitant pauperes. Λαφύσσειν deuorare, ἀχανδαίως καταπίνειν, μετὰ σπουδῆς καὶ μετ᾽ ἤχου ἐσθίειν, σπαράσσειν, vocabulum quod de leone & lupo propriè dicitur, vt λαφύσσειν αἷμα, ἢ ἀναρρήξας βοεῖον, Varinus. Οἷόν τε σὺν λύκοι πινὲς ἢ θῶες ἐλάφυσαν τὰ ἀεὶ πλημμελῆ ἢ πρὸς ὀλίγον τῷ πυρὶ μισολυσμένα, Heliodorus. Λάπτειν, sorbere, lingua exerta aquam lambere cum sonitu, per onomatopœiam (vt nobis etiam verbum *lappen*, & lambere Latinis) de canibus, lupis, & huiusmodi animalibus propriè dicitur, Varinus & Scholiastes in Iliad. π. Vlulare, de luporum & canum horribili & vulgo ominosa voce: per onomatopœiam, quæ eadem Germanis est *hülen*, & Gallis vller. Exululat, Ouidius de Lycaone. Visæq; canes (id est Furiæ. Seruius) vlulare per vmbram, Verg. 6. Aeneid. Ὠρύεσθαι dicitur de lupis, canibus & leonibus, cum esurientes vlulant: & de alijs animalibus quæ proprium suæ vocis vocabulum non habent, Varinus. Pollux de minoribus, vt lupis, vulpibus, thoibus, ὑλακτεῖν & ὠρύεσθαι dici ait. Καὶ λύκος [illegible], Aratus. Ὠρυθμοῖσιν [illegible] αὐτέ, Oppianus de cane testiculis alligato in pardalium venatione. Leo ὠρύεται Apollonius 4. Argon. Transfertur etiam ad inanimata. [illegible], Dionysius Afer. Σμερδαλέον κεν, Oppianus de lupo. Λυκηθμός, vlulatus luporum, & barritus (de qua voce dixi in Elephanto c.) in primo prælij concursu. Pausanias in Argolicis clamorem illum ἀλαλαγμὸν vocat. Terribili Marte vlularent, Plin. lib. 26. Vlulata prælia, Statius 9. Theb. Lætis vlulare triumphis, Lucanus lib. 5. [illegible] Καὶ [illegible] αὐτοῖς ἀθρόοι, Suidas ex authore innominato. Catullire, esurire (prurire, potius) vel libidinari. Laberius, Scinde vnam exoleto impatienti catullientem lupam, Nonius. Quid lynces Bacchi variæ? & genus acre luporum Atq; canum? Vergilius in Georg. de vi amoris scribens. Lupa facit se iniri à lupo, exponit se ineundam. Galli sic proferunt, La Iouue se fait aligner au loup, Robertus Stephanus. Scylaces, id est catuli, canum & luporum dicuntur, Varinus. Ὀβρίκαλα, ὀβρίκαλα, vel óbria, dicuntur catuli hystrichum, leonum & luporum: vide in Leone H. c. Catuli luporum, Gallis louucteaux, cheaux verò cõmuniter dicunt de lupo, vulpe, mele & lutra, Robertus Stephanus. Ex lupis & canibus nasci genus quoddam canum, in Historia de canibus mixtis docui: aliqui sic natum lyciscum vocant. Latinè lupum canarium, aut canem luparium dixeris: quanquam Gaza & Niphus pantherem lupum canarium transferunt (vt a panthera distinguant,) de quo mox inter congeneres lupo feras dicemus. Galli canem fœminam cum ad libidinem incitatur lisse vel lyce nominant quasi lyciscam, nostri *leutsch*. Dente lupus, cornu taurus petit: vnde nisi intus Monstratum? Horat. Serm. 2. 1. Et mox, Mirum, Vt neque calce lupus quenquam, neq; dente petit bos. Οἳ [illegible] θυνον, Homerus Iliad. λ. de pugnantibus in acie.

Non

Non lupus insidias explorat ouilia circum, Nec gregibus nocturnus obambulat: acrior illum Cura domat, Verg in Georg. pestem describens. Quasi lupus ab armis valeo, clunes infractos fero, (aliàs desertos gero,) Plautus Ambroico, vt Nonius & Festus citant.

d. Quem tu ceruus vti vallis in altera Visum parte lupum graminis immemor Sublimi fugies mollis anhelitu, Horat. Carm. 1. 15. Vt pauet acreis Agna lupos, capreæq; leones, Idem Epodo 12. Lupis & agnis quanta sortitò obtigit Tecum mihi discordia est, Idem Epodo 4. Rapinam quæ audacter & impudenter fit (...., forte ....) lupis comparauit Homerus, ..., Varinus in ..... Prius lupus ouem ducat vxorem, ..., Ante lupus sibi iunget ouem, Aristophanes in Pace, de his inter quos insanabile dissidium. Consimili figura dixit Horatius, Sed prius Apulis Iungentur capreæ lupis. Plautus in Pseudolo, Vt mauelis lupos apud oues linquere, quàm hos domi custodes. Hoc prouerbium (inquit Erasmus) ad rem relatum, erit lepidius: quod genus, si dicas, pecuniæ studium non cohærere cũ studio literario. Scholia Aristophanis simpliciter de re impossibili prouerbiũ accipiunt: & poetæ cuiusdam (Homeri Iliad. χ.) hos versus citant, Ὡς οὐκ ἔστι λέουσι καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστά, Οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες (legendum ἄρνες) ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν, Ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισι. Ouem lupo commisisti, τῷ λύκῳ τὴν οἶν. Terentius in Eunucho, Scelesta ouem lupo commisisti: de Chærea ephebo, cui velut eunucho virgo soli credita est. Donatus admonet prouerbium esse quod contineat fœmineam reuerentiã, meretricium sensum. Concinnè vtemur, inquit Erasmus, quoties ei seruandum aliquid committitur, cuius gratia custodem magis oporteat adhiberi. Cicero tertia Philippica, Etenim in concione dixerat se custodem futurum vrbis. O præclarum custodem, ouium (vt aiunt) lupum. Custos ne vrbis, an direptor & vexator esset Antonius? Vnde quadrare videtur, quoties inimico negotiũ committitur, quiq; nobis pessimè velit, propterea quòd lupus & agnus genuino quodam odio dissident. Huic adscribendum illud quod refert Suidas, πρὶν κεν λύκος οἶν ὑμεναιώσει: id est, Prius etiam lupus ouem pascet. de re neutiquam verisimili. Huic confine Plautinum illud in Milite, Bono cella suppromo credita. Sed propius accedit quod est in Truculento: Nam oues illius haud longe absunt à lupis, Hæc Erasmus. Sed apparet deprauatũ esse Suidæ locum, & pro ...., legendum ὑμεναιοῖ, vt ex Aristophanis Vespis paulò superius recitaui, & ipse etiam Erasmus inter prouerbia refert, ... verbum nusquam reperias, ... apud Etymologum est. Carminis etiam dactylici ratio apud Aristophanem verbum .... non admittit. Ad hæc Suidas prouerbium exponit ...., similiter vt Scholiastes Aristophanis, vt inde sumptum corruptumq; appareat. Permulta enim ex illis Scholijs passim apud Suidam adducuntur. Ad hoc prouerbium pertinet nomẽ Οἰλυκος, de quo inter propria virorum dixi. Eurysthenem & Proclem audio (inquit Aelianus) cum in matrimonium fœminas ducere constitutum haberẽt, profectos ad Delphicum oraculum, deum consuluisse, quo cum Græcorum Barbarorúmue affinitate deuincti pulchre & prudenter nuptijs alligati viderentur: ijs deum respondisse, quà venissent in Lacedæmoniam reuerterentur. Vbicunq; porrò terrarum summe ferum animal ferens mitissimum eis occurreret, inde ducendas vxores esse: sic enim feliciter ipsis & prospere processuram esse. Cui oraculo obtemperantes, cum in Cleonęorum regionem venissent, ipsis occurrit lupus, agnum quem alicunde diripuerat portans: Ex eo illi coniecerunt Apollinem de ijs animalibus oraculo significationem dedisse: proinde ipsos Thesandri Cleonymi probi viri filias vxores duxisse, Hactenus ille. .... : Sic proceres Græci Bebrycas inuadebant, Apollonius Argon. 2. Torua leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam, Vergil 2. Aegl. ex Theocrito. Pecora minimè inuadet lupus, si ductori dicto squillam appenderis, Anatolius. Lupo etiam sus obsistere repugnareq; potest, Aristoteles. Ephesius interpretatur, Aristotelem hic suis nomine intelligere gregẽ suum, vel aliquot simul sues. Vnũ enim & solum obsistere lupo non posse nisi rarò, & cum fuerit magnus, & bene exertis dentibus. Alphec (melius alfhed, id est leopardus, panthera minor) lupos libenter occidit, Albertus. Lupi saturi parcũt ouibus, Theophylactus in epistolis. Quicquid lupus pede presserit non viuit, Isidorus. Si sepo leonis liquido animal inungatur, non accedent ad ipsum muscæ, (secundum alios interpretes lupi, vel bestiæ, vel serpentes,) Rasis & Albertus: vide etiam mox in e. Romum & Romylum (Remum, vt Dion scribit) lupa nutriuit: eleganter autem translatum est lupæ nomen ad meretrices, quòd luporum instar rapaces sint, Varinus in .... Vide etiam supra in a inter deriuata à lupo. Ad vagitum lupa accurrit, eosq; uberibus suis aluit, Plinius Cæcilius de viris illustribus. Nam quæ de infantibus ferarum lacte nutritis, quũ essent expositi, traduntur, sicut de conditoribus nostris à lupa, magnitudini fatorum accepta ferri æquius, quàm ferarum naturæ arbitror, Plinius Nat hist. lib. 8. Sunt qui Laurentiam & Larentiam distinguant, vt altera Acca Faustuli fuerit, altera etiam meretrix: ambas tamen Firmianus sub vna recitat Lupa, Romuli & Remi nutrice, &c. Gyrald. Syntagmate primo de dijs. Lycastus & Parrhasius Phylonomes ex Marte filij, in Erymanthum abiecti, cum ad cauam quercum depulsi hæsissent, à lupa nutriti sunt, &c. Plutarchus in Parallelis minoribus cap 36. vbi mox Romuli etiam & Remi a lupa nutritorum historiam prosequitur. Colitur ficus arbor in foro ipso ac comitio Romæ nata ob memoriam eius quæ nutrix Romuli ac Remi conditoris appellata: quoniam sub ea inuenta est lupa infantibus præbens rumen (ita vocabant mammam) miraculo ex ære iuxta dicato, Plin. Romulum quidam à ficu ruminali, alij quòd lupæ ruma nutritus est: quem credibile est à virium magnitudine item fratrem eius appellatos. Alij dicunt à virtute id est robore, (Græci .... vocant,) Festus. Vide etiam Plutarchum in vita Romuli, non procul initio. Inde lupæ fuluo nutricis tegmine lætus Romulus excipiet gentem, Vergil. 1. Aeneid. De his qui nonnere voci parcere, adagium est. .... id est Lupus prius conspicatus est, quod raucitatem & difficultatem loquendi faciat prior inspiciens. Hoc est quod deum vides lupino velamine obseptum. Nam & hoc genus animal .... ne hiscit quidem; quum soleant cætera clamore lætitiam indicare, Cælius Cal....

e. Nunquam custodibus illis, (Laconico aut Molosso cane) Nocturnũ .... incursusq; luporum Horrebis, Verg. in Georg. Quid immerentes hospites .... Horatius Epodon ode 6. in maledicum poëtam. Quorum apud nostros .... hanc ferè in modum loquuntur, *Er frißt, zerreißt: trabt, ...* *bissen, erwürgt, erschlagen. Er wirt auch in einem garten oder ....* *....* .... In .... Herculis fures & feras arcentem, lib. 4. Anthologij. Lupi non accedent ad animal ....

rit,Rasis & Albertus. Eadem cum allijs trito,ita quod odorē (odor) allij vincat, si quod corpus perungatur,lupi non accedent,Iidem. Sepo leonis liquefacto si circuitus ouium inungatur (distilletur,) nunquam accedent lupi nec aliæ rapaces feræ, Iidem. Si sepum leonis suffiatur circa aquam, vel inde aliquid aquæ immittatur, prohibet lupos ne vel accedant,vel bibant,iidem. Septa è macerijs in leporario alta esse oportet, ne lupus transilire possit, Varro. Magi dicunt lupos in agrum non accedere,si capti vnius pedibus infractis,cultroq; adacto, paulatim sanguis circa fines agri spargatur:atq; ipse defodiatur in eo loco,ex quo cœperit trahi: Aut si vomerem, quo primus sulcus eo anno in agro ductus sit,excussum aratro, focus larium, quo familia conuenit, absumat: ac lupum nulli animalium nociturum in eo agro quandiu id fiat,Plin. Massurius palmam lupino adipi dedisse antiquos tradit: ideo nouas nuptas illo perungere postes solitas,ne quid mali medicamenti inferretur,Plin. Si caput lupi columbario suspendatur,feles,mustelæ,& si quæ alia columbis nocent non adibūt,Rasis & Albertus. Huius rei caussam inquirit Cardanus in opere de subtilitate. Oculum lupi erutum si viderint quadrupedes domesticæ, timēt & fugiunt,Pythagoras. Oculus dexter lupi (siccus,Rasis) puero adalligatus amolitur timores: itemq; dentes eius,& pellis,Albertus:dens eius caninus,& nerui,& pellis,Rasis. Et rursus, Si quis dentem lupi gestet, impauidus erit. Dentes,corium vel oculos lupi quisquis secum habuerit, in causis suis obtinebit per aduocatos suos, eritq; diues apud quos suis homines,Iidem. Dens lupi adalligatus, infantium pauores prohibet, dentientisq; morbos: quod & pellis lupina præstat. Dentes quidem eorum maximi equis quoq; adalligati infatigabilem cursum præstare dicuntur,Plinius:hinc forte animosos ac celeres equos λυκοφόρας dictos aliquis conijciat,potius quam aliā ob caussam:de quibus in equo dixi cap.2. inter celeres. Veneficijs rostrum lupi resistere inueteratum aiunt, ob idq; villarum portis præfigunt:hoc idem præstare & pellis è ceruice solida existimatur:quippe tanta vis est animalis,præter ea quæ retulimus,vt vestigia eius calcata equis afferant torporem,Plin.

Vtq; lupi barbam variæ cum dente colubræ Abdiderint furtim terris, Horatius Serm.1.8. de mulieribus veneficis. Felle lupi cum oleo rosaceo si quis in supercilijs inungatur, diligetur à mulieribus cum deambulauerit cum eis (si conspiciatur ab eis, Rasis,) Albertus. Si virga lupi in alicuius nomine viri vel mulieris ligetur, impotens erit ad Venerem,donec nodus ille solutus fuerit, Albertus: Hac ligatione nulla est vehementior,Rasis. Lupus cuius prior vestigia prospexeris, tibi nocere non poterit: sed si ille te ante notauerit, caudæ summam partem si habueris tecum,sine metu iter conficies,Sextus. Si lupi cauda in villa sepeliatur, prohibet ab introitu eius lupos & muscas. Albertus: Cauda sepulta in domo, non inuolabunt muscæ, Rasis. Quin & caudæ huius animalis creditur vulgo inesse amatorium virus exiguo (extremo atq; exiguo, Blondus) in villo,eumq; cū capiatur abijcere, (al.abijci,) nec idem pollere,nisi viuenti direptum,Plinius & Solinus. Lupum aiunt in summo persequentium periculo extremum caudæ floccum elidere,conscius eum maximè ad amatorios cantus appeti solere,Cęlius Calcag.sed hoc tam falsum mihi videtur, quàm seipsum castrare castorem. Bos ossa nō deuorabit,si lupi caudam ad præsepe suspenderis,Paxamus. Cauda lupi suspensa supra præsepe,nō poterit cibo frui (bos, Albertus) quandiu illic relicta fuerit,Rasis. Si quis in lancea gestet calcaneum lupæ fœminæ, (suspēdat in capite lanceæ,Rasis:) & hostes cum lanceis ei occurrant,non lædent eum, (non accedēt ad ipsum, Rasis:) quandiu in lancea calcaneus remanserit,Albertus. Si mulier minxerit super vrinam lupi,non concipiet vnquam,Rasis. Si quod animal minxerit super vrinam lupi calidam,non concipiet vnquam,Pythagoras. Lapis vulgaris iuxta flumina fert muscum siccum,canum,hic fricatur altero lapide addita hominis saliua, illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit, dicit, φεύγετε κανθαρίδες, λύκος ἄγριος ὕμμε διώκει,Plinius.

Λυκέη, (vel λυκείη) lupina pellis, λύκου δορά, Hesychius & Varinus. Eadem λυκῆ, Polluci. Λυκείη, aliâs λύκειον, τὸ ἐκ λύκου δέρμα, Suidas: sed adiectiuum tantum esse videtur, nec absolutè poni. Ἕσσατο δ' ἔκτοσθεν ῥινὸν πολιοῖο λύκοιο, Homerus Iliad.κ. de Dolone. Et rursus λυκέην eidem detractam scribit à Diomede & Vlysse. Hominem rapacem lycea,id est lupi pelle conuestiri dixeris, Cælius. Λυκέην ἐνέδυσε, παροιμιωδῶς λέγεται ὁ ὑπὸ λύκου, ἅρπαξ, Varinus in Παρδαλέη. Militis cassidi (inquit in commentatione de Romanorum militia Polybius) lupi imponebatur pellis,aut eiusmodi quippiam, quod integumentum pariter atq; insigne foret, vt strenuè ignauéq; se gerentes latere haud possent,Cælius. Galea lupina,Propertius 4.11.

f. De Romulo & Remo,item Lycasto & Parrhasio,quos lupæ lactarunt iam dictum est in d.

h. Diræ seu Lupus,poëmation siue Aegloga Camerarij. Scripsit & Io.Lorichius nuper eleganti carmine Lupi querelam. De lupis qui Sicyoniorum greges infestarūt,dixi in e. Infestarunt & Trœzenios olim, Pausan. Lupus boues & oues,quos Peleus Acasto mittebat,laniauit,Vari.in Πηλεὺς. Lycium locus Thessaliæ, sic dictus à lupo,qui illic dum Pelei boues infestat,in saxum mutatus est,Etymologus. Milonem Crotoniaten Pausanias scribit à lupis conceptum,quod genus feræ apud Crotoniatas scateat vel maximè, Cælius & Aristophanis Scholiastes in Ranis ex Pausania. Milo cum nimia neruorum fiducia arborem in parte media hiantem diducere vellet, brachijs hinc inde cōstrictis, & deficiente conatu retentus,lupis fuit præda, Onomasticon. Lupus maxima magnitudine (inquit Aelianus) cum in ludum inuasisset,& de manibus Gelonis Syracusani pueri tabellas rapuisset, Gelon de sella surrexit, & sanè quidem feram non timore perterrens, sed tamen acerrime tabellarum suarum retinens,eum insequebatur. Postea autem quàm hic extra tabernam ludi literarij fuisset, hæc quidē labem fecit, & repentina ruina concidens,pueros (supra centum, Tzetzes 3.131.) vnà cum præceptore cōfecit,& oppressit: solus Gelon diuinæ prouidentiæ munere sodalibus suis superfuit. Quod ipsum nō cum à lupo occisum,sed potius seruatum fuisse,magnam profecto admirationem habet. Non igitur rationis expertia Deus negligit,imò vero chara habet,cum diuino instinctu partim ex his regnum præsignificarit, partim ex impendente periculo seruauit, Hæc ille. Mandato Eustorgij Lupus currum traxit,Textor.

Auguria. Pedestria auspicia nominabantur, quæ dabantur à vulpe, lupo,&c. & alijs quadrupedibus, Festus. Inter auguria ad dexteram commeantium præciso itinere, si pleno id ore fecerit, nullum omnium præstantius, Plinius. Viso quondam lupo (lupis visis, Alexander ab Alex.) in Capitolio, vt dirum putatum, vrbsque propterea lustrata, Volaterranus ex Liuio. Lupum quoque castra introisse, & laceratis obuijs intactum abijsse (vt annotat Alexander ab Alex.) exitium & cladem portendisse euentus docuit, toto postea exercitu ingenti clade affecto. Rursus cum cerua à lupo fugata, inter duas acies euasisset illæsa, insignem victoriam Romanis dedit. Lupos quoque in foro visos, incolumes euasisse,armis opprimi patriam, & magna rerum momenta designauit. Cum in Libyam colonia duceretur, lupos metas, quibus agger designabatur, mordicus dissipasse, velut diri euentus,effecit quò minus deduceretur: (Lupos Carthagini terminos detulisse,Plutarchus in Parallelis alicubi scribit.)

scribit.) Non sic Samnitibus deducentibus coloniam, qui lupo duce (quem irpum dicunt Samnites, [illegible] Irpini dicti) auspicatam deduxêre. Fuitq; animaduersum lupum subnigrum obuiam factum, grandem [illegible] afferre. Hactenus Alexander. Impios parræ recinentis omen Ducat, & prægnans canis, aut ab [illegible] currens lupa Lanuuino, Horat. Carm. 3.27. Si lupus voret nobis bestiam, quid significetur, per 12. [illegible] singulis existête, exponit Niphus lib. 1. de augurijs tabula quarta. M. Cicerone, C. Antonio Coss. lupi in [illegible] Iul. Obsequens. Antonius Baucius in epistola quadam ex D. Marcellini dicto Galliæ oppido ad Petrum [illegible] scripta anno salutis 1537. tale prodigium describit: Reducebat oues pastas in caulam opilio: & fortè accidit, vt pecus quædam macilentissima, ac penè scabie confecta, longo interuallo reliquas sequeretur: eam lupus prægrandis, & cui cilia iam canescebant, conspicatus, velocissimè insequi cœpit. Ego illac transiens ouiculam miseratus, quàm maximo poteram clamore & cursu, lupi vim ab innoxia arcere conabar. Sed antequam appropinquarē pecudi, ouis macie ipsa macilentior hostili & rabido animo lupum aggressa, strangulauit. Pecus in forum adducta & lupus interemptus, delectabile spectaculum prætereuntibus dedêre. Ceterum Doletus ad eum rescribens, prodigium his verbis interpretatur: Occidetur certe, occidetur lupus & hostis humani generis, pròh dolor iam diu in ouem Christi & terra & mari grassans, nihil nisi ferociam, iram & persequutionem dans. Quare deprehendetur, pœnasq; celeriter dabit miser ille quisquis est, cuius ego nomini parco: nam bestia est multorū capitum: moreq; soricis peribit, qui dum rositat seipsum prodit. Etsi ouis plagis onerata sit, victura tamen est illum, qui delictum haud inultum feret, maleq; illum multabit per Christum, Hæc illi. Lupus taurum cōfecit, eoq; auspicio Danaus regnum obtinuit, vt inferius in Lycio Apolline referemus ex Pausania. Λύκ@ [illegible] Senarius onirocriticus apud Suidam & Varinum.

Metamorphoses. Lycium Thessaliæ locus (oppidum) est, vbi olim lupus dum Pelei boues infestat, in saxum conuersus est, vt scribit Etymolog. Lupus in saxum conuersus, Ouidius alicubi in Metam. De Lycaonis in lupum migratione, & alterius cuiusdam innominati, supra dixi inter propria virorum. Homines (inquit Plinius) in lupos verti, rursumq; restitui sibi, falsum esse confidenter existimare debemus, aut credere omnia quę fabulosa tot seculis comperimus. Vnde tamē ista vulgo infixa sit fama in tantum, vt in maledictis versipelles habeat, indicabitur. Euanthes inter autores Græciæ non spretus, tradit Arcadas scribere, ex gente Antæi cuiusdam sorte electum ad stagnum quoddam regionis eius duci, vestituq; in quercu suspenso tranare, atq; abire in deserta, transfigurariq; in lupum, & cum cæteris eiusdem generis congregari per annos 9. Quo in tempore si homine se abstinuerit, reuerti ad idem stagnum & cum tranauerit effigiem recipere ad pristinum habitum addito nouem annorum senio. Id quoq; Fabius, eandem recipere vestem. Mirum est quò procedat Græca credulitas. Nullū tam impudens mendaciū est, vt teste careat. Itaq; Copas Agriopas, qui Olympionicas scripsit, narrat Demænetum Parrhasium in sacrificio, quod Arcades Ioui Lyceo humana etiam tum hostia faciebant, immolati pueri exta degustasse, & in lupum se conuertisse: eundem decimo anno restitutū athleticæ, certasse in pugilatu, victoremq; victoria Olympia reuersum, Hucvsq; Plin. Pausanias (inquit Hermolaus in hūc locum scribens) hunc qui Olympionica fuerit, & in lupum conuersus decimo post anno restitutus sit homini, & cætera, quæ hic dicuntur, fecerit: nō Demænetum, sed Demarchum Dinyttæ filium ait vocatum de quo epigramma quoq; haberi Olympiæ hoc affirmat: Υἱὸς Δινύττα Δάμαρχ@ [illegible] Εἰκόν' ἀπ' Ἀρκαδίας Παῤῥάσι@ [illegible]. Quænam origo mutationis (verba sunt ex octauo de rep. Platonis) ex tutore in tyrannum? an videlicet postquā cœpit qui præest id agere, quod circa templum Lycęi Iouis in Arcadia fabula refert? Quidnam? Quod quisquis humana viscera cum aliarum victimarum incisa visceribus ([illegible] ἀνθρώπινα σπλάγχνα, ἐν ἄλλοις ἄλλων ἱερείων ἑνὸς ἐγκατατεμημένου) forte gustârit, lupus fieri cogitur. Nónne fabulam audiuisti? Equidem. Eodem modo & hic cuius imperio vulgus omnino obtemperat, si cognato non abstineat sanguine: sed falsis, vt solent, confictis criminibus, in iudiciū trahat eos à quibus timet (εἰς δικαστήρια ἄγων μιαιφονῇ) & iniusta se cæde cruentet, viri vitam extinguens, gustansq; lingua impura & profano ore generis proximi sanguinem: ac nonnullos pellat, necet alios, suasorē se æris alieni decidendi ([illegible]) agrosq; distribuendi præbens: hic inquam necessario, vel ab inimicis interficietur; vel tyrannidem exercebit, lupusq; ex homine fiet, Hæc Plato. Neuri, Νευροὶ (inquit Herodot. lib. 4) Scythicis vtuntur moribus: hi relicto suo solo propter serpentium multitudinem cum Budinis habitauerūt: videntur autē κινδυνεύουσι, non vt Valla transfert, periculum faciunt) homines esse malefici, [illegible] quòd dicuntur à Scythis, & ab ijs qui in Scythia incolunt Græcis, semel quotannis singuli ad aliquot dies effici lupi, & rursus in pristinum habitum redire: quod tamen dicentes mihi non persuadent: nihilominus ipsi tamen aiunt ita esse ac deierant. Meminit Neurorum Dionysius etiam, cuius interpres Eustathius Neuritas quoq; nominari scribit, & Herodoti de eis verba citat. Apud Neuros Borysthenes oritur, Plinius & Solinus. Neuri vt accepimus, æstatis temporibus in lupos transfigurantur, deinde exacto spatio, quod huic sorti attributum est, in pristinam faciem reuertuntur, Solinus. Latona in lupam mutata, vide paulò post, in mentione Apollinis Λυκ[illegible], & ipsius Latonæ.

Vrsos qui sacri sunt, & lupos nō multò vulpibus grandiores, Aegyptij eò loci sepeliunt, vbi iacentes inueniūt; Herodot. lib. 2. Lycopolitani in Aegypto lupum colunt, Strabo lib. 17. Vide supra inter propria locorum. Lycoctonon herbam, qua gustata lupi conuulsionibus moriuntur, (aconiti genus esse docui in 2.) Aegyptij in terras suas importari prohibent, quòd hoc animal venerentur, Aelianus.

Apollini diuersa à lupo facta sunt nomina, de quibus singulatim dicendum: & primum ex Aeliano cur Λυκηγενὴς dictus sit. Lycabanta, inquit, iccirco annum nominari existimant, quòd erga lupum sol amorem habeat: tum eo Apollinem delectari aiunt, quia hic ex Latona in lupæ speciem similitudinemque conuersa, editus in lucem, & susceptus fuisse feratur: Cuius sanè rei Homerus meminit cum Apollinem nominat lycegenem, ([illegible] γενέτην.) Eamque ob rem lupi simulacrum in Delphico templo, ad designandum partum Latonæ, ex ære excitatum esse arbitror. Alij non id propterea ibidem positum esse dicūt, sed donaria ex templo cum [illegible] direptaq; fuissent, eademque à sacrilegis defossa, lupus indicauit, cum intra templum ingressus, prophetarum quempiam (sacram illius vestem mordicus comprehendens) traxit ad locum vsque in quem donaria occultata fuissent; Deinde anterioribus pedibus [illegible] ipsum locū [illegible], aurum Delphis furto direptum, & in Parnasso defossum, sicut dicit Palæmon, lupus inuestigauit, quamobrem Delphi lupum colunt [illegible]. Meminit etiam in Phocicis Pausanias: & addit sacrilegum illum in Parnasso dormientem a lupo occisum esse, deinde quotidie vrbem adijsse vlulasseq;, donec tandem sequentibus ipsum aurum ostendit. Lycegeneten Apollinem vocat Homerus, hoc versu, Εὔχεο δ' [illegible]: non quòd in Lycia generatus sit, (nam recens

admodum

admodum est fabula, vt ait Heraclides Ponticus in Allegorijs Homeri, neque temporibus Homeri adhuc inno-
tuerat;) sed vti diem ἀμφιλύκην vocant propterea quòd λύκη, hoc est diluculū generet: ita Solem λυκηγενῆ dixit Ho-
merus, quòd matutinæ lucis ac splendoris auctor ipse sit: Vel quòd lycábanta progeneret, hoc est annum, quem
conficit Sol suo per 12. signa Zodiaci cursu, Hæc Gyraldus. Ego citatum ab eo carmen Iliados quarto reperio, vbi
codices impressi λυκηγενεῖ habent, non λυκηγενέτῃ. Scholiastes sic dictum monet quòd in Lycia colatur, vel etiam
illic natus sit. Latonam enim dum fugeret zelotypiam Iunonis, in Lyciam vt lateret abijsse, atque illic peperisse
Apollinem. Varinus tamen Latonam post partum fugisse scribit in Lyciam siue maiorem secundū aliquos, siue
minorem quæ & Troia vocatur. Aliter, λυκηγενὴς dictus est Apollo eò quod lupus Latonæ parienti apparuerit,
vnde & [illegible] natum ex se Apollinem vocauit & λυκηγενῆ. Quamobrem, vt fabulantur, lupus Apollini sacer erat,
& effigies eius numismati imprimebatur. Λύκειος Apollinis cognomentum per ει. diphthongum, apud Stepha-
num, Varinum, & Pausaniam. Λύκειος Ἀπόλλων, quòd in Lycia huius nominis ciuitate colatur: vel quòd sacer ei sit
lupus: vel potius, quòd Sol recedente iam nocte lycophos (de quo vide supra in H. a.) id est crepusculum efficiat,
Varinus. Item in [illegible] Animalia quædam inquit, dijs sola vocis similitudine consecrantur: sic lupo delectari fa-
ciunt Apollinem, διὰ τὴν ἀμφιλύκην νύκτα, cui statim Solis exortus succedit. Apollini vel Soli sacer est cygnus, ob
candorem dici: coruus, ob nigredinem noctis: lupus, propterea quòd lupinus color medius inter vtrunq; sit, vt-
pote cinereus: neq; candidus, neq; admodum niger, ἀλλ' εἶναι τῷ περὶ τὴν χαροπότητα ... χρῶμα, quod & ly-
cóphos lingua familiaris vocat, Eustathius & Varinus in λυκηγενής. De lupis occidendis lex erat in Attica, & præ-
mium illi qui catulum occidisset, talentum: qui adultum, duo: Vnde & ipsum Apollinē Λύκειον & Λυκοκτόνον, quasi
Lupinum & Lupicidam nominat, Scholia in Aues Aristophanis.

Λυκοκτόνου θεοῦ, Sophocles in Electra. Aristarchus ita cognominari putat Apollinem, quòd pastoralis sit, & pro-
pter curam pecoris lupos interimat, (in qua sententia Phurnutus quoque est,) est enim lupus Apollini sacer, He-
sych. Varinus sic dictum scribit, quoniam lupi ei immolarentur. Argiuorū nummus lupi imagine insignis fuit,
vt testantur Scholia in Electram Sophoclis, quòd Apollini sacrum crederetur id animal: quo argumento & Ly-
coctonon Apollinem venerabantur, Cæl. Fuit sanè & locus Argis, Λύκειος ἀγορὰ dictus, Apollini dicatus, in quo
ciues conueniebant, Varin. Sunt ex Græcis qui in agrum Argiuum cœlo primum delapsum ignē ferant, diuq; in
Apollinis Lycoctoni templo seruatū, quod in Argiuo visebatur foro, quod in Electra Sophocles Lycium vocat,
Cæl. Lycij Apollinis (inquit Gyraldus, sunt autem verba Macrobij 1.17. Saturn.) plures accepimus cognominis
causas. Antipater Stoicus sic nuncupatū scribit ἀπὸ τοῦ λευκαίνεσθαι πάντα φωτίζοντος ἡλίου: id est, quòd omnia albescant
illucescente Sole. Cleanthes Lycium Apollinem appellatū notat, quòd veluti lupi pecora rapiunt, ita ipse quoq;
humoré radijs rapit. Philostratus inducit in primo de imaginibus, Palamedem loquentē contra Vlyssem, qui ius-
serat lupos occidi: ille negabat, quòd ipsos vt præludium pestis Apollo immitteret: quare inquit, Lycio ac Phyxio
luporū & fugæ (fugandi potius) præsidi Apollini preces afferamus, vt feras suis tollat sagittis. (Aliter hæc Iulia-
nus Aurelius: Refert, inquit, Pausanias, cū lupi ex Ida descendentes Græcorū exercitum vehementer infestarent,
& Vlysses suaderet, vt Græci sagittas in lupos torquerent, consuluisse Palamedem, &c.) Pausanias varius est in Ly-
cio Apolline interpretando: nā in Corinthiacis, Cū Danaus, inquit, cum Gelanore de Argorū imperio conten-
deret & vtrinq; multa ac plausibilia ad populū essent perorata, iudiciū à populo in sequentē diem est dilatū. Ma-
nè orta luce boum armenta in pascuis ante mœnia lupus inuasit, factoq; impetu cōtra taurum reliquorū ducem
pugnauit. Ibi cōmuni consensu Gelanorē Argiui cū tauro, Danaum cū lupo contulerunt: quoniā vt fera hæc ab
hominū familiaritate & conuictu est aliena, ita Danaus quoq; ad illud vsq; tēpus minimè familiaris eis fuerat. Et
quoniā lupus taurum prostrauerat, Danaus imperiū obtinuit. Hic itaq; ab Apolline ad armenta perductū lupum
cū putaret, templū Apollini Lycio extruxit, Hæc Pausanias. Idē vero vbi de Lyceo Athenarū agit in Atticis: Ly-
ceum, inquit, à Lycio Pandionis filio (Lycum hūc alij vocant) nomē tulit: id Apollini sacrū & olim apud veteres,
& nostro quoq; tēpore existimatum est. Et Lycius quidē illic primū nominatus est deus. Fertur autē etiam Ter-
missenses (Τερμισσεῖς, Telmisses habet Gyraldus, apud quē etiam mutilū hunc locum, librariorum forte culpa, re-
peries,) ad quos Lycius (Pandionis f.) Aegeum fugiens venit, Lycios ab eo fuisse appellatos. Fuit & Lycei Apolli-
nis templū apud Sicyonios, sic dicti propter lupos oraculi suasu arido quodā cortice ab eis necatos (vt in E. retuli.)
Lycij Apollinis ait Festus oraculū in Lycia maximæ claritatis fuit, ob luporū interfectionē. Lycij meminit Ver-
gilius, Lyciæ iussēre capessere sortes. Et alibi, Qualis vbi hybernā Lyciam, Xanthiq; fluēta Deserit, ac Delon ma-
ternam inuisit Apollo. Propertius, Lycio vota probante deo: quidā Pataræum etiam vocant, Hæc ferè Gyraldus.
Lycij Apollinis dicti à Lycio (Lyceo) gymnasio Athenis. Callimachus meminit. Fuisse tamē Thebis appellatione
eadē gymnasium, & Apollinē Lycium itidem, in Oedipode tyranno significat Sophocles, & exposuit interpres,
Cæl. Amphilycen exortū (Solis) interpretatur Theon, quia Soli dedicetur lupus, qui sit ὀξυωπής, id est visus præ-
acuti, sicut longinqua spectat Sol, Cæl. Prisci Græcorū (inquit Macrob. 1.17. Sat.) primam lucē quæ præcedit So-
lis exortū, λύκην appellauerunt ἀπὸ τοῦ λύκου, id est à lupo (vt rectè legit Gyrald.) hodieq; lycophos cognominát: de
quo tēpore ita poeta scribit, Ἦμος δ' οὔτ' ἄρ πω ἠώς, ἔτι δ' ἀμφιλύκη νύξ, Iliad. 7.) Idem (Iliad. 4.) Εὔχεο δ' Ἀπόλλωνι λυκη-
γενεῖ κλυτοτόξῳ, quod significat τῷ γεννῶντι τὴν λύκην, id est qui generat exortu suo lucē. Radiorum enim splendor pro-
pinquantem Solem longè lateq; præcedens, atq; caliginē paulatim extenuans tenebrarū, parit lucem. Neq; mi-
nus Romani, vt pleraq; alia ex Græco ita lucē videntur à lyce figurasse. Annū quoq; vetustissimi Græcorū λυκά-
βαντα appellant, τὸν ἀπὸ τοῦ λύκου, id est Sole, βαινόμενον καὶ μετρούμενον. Λύκον autē Solem vocari, etiā Lycopolitana The-
baidos ciuitas testimonio est, quæ pari religione Apollinem, itemq; lupum, hoc est, λύκον colit, in vtroq; Solē ve-
nerans, quòd hoc animal rapit & cōsumit omnia in modū Solis: ac plurimū oculorum acie cernens, tenebras no-
ctis euincit, Hactenus Macrob. Soli Aegyptiorū Lycopolitæ ouem edūt, quòd à lupo etiā quem deum existimāt,
ea deuoretur, Plutarch. in lib. de Iside. Λυκαῖον καὶ Θυμβραῖον τὸν Πύθιον, καὶ τὸν [illegible] Λυκαῖον, Hes. Λυκωρεὺς etiā Apollo
vocatur, vt Diodorus scribit & meminit Apollonius: sed & Orpheus in hymno ad Apollinem, Ἐλθὲ μάκαρ Παιὰν
Τιτυοκτόνε Φοῖβε Λυκωρεῦ. Legimus & Lycoreum Iouem apud Stephanum, Gyrald. Apollinis Λυκωρείοιο, id est Del-
phici, Apollonius 4. Argon. Delphi enim primum Λυκωρεῖς vocabantur, à vico quodam Lycorea, Scholia.

Latona in lupam mutata Apollinem peperit, vt superius in Apolline ex Aeliano diximus. Latonam oberran-
tem specie lupæ fingunt duodecim diebus ex Hyperboreis Delum deductam à lupis: ideoq; lupos vno tempore
tantum anni totidem diebus parere aiunt, Aristot. Meminit etiam Etymologus in [illegible]. At in Homeri Scholijs
lupum Latonæ parenti apparuisse legitur, vt supra recitaui. Rham psinitum regem Aegyptiorum viuum aiunt

ad Inf

ad inferos descendisse & cum Cerere alea lusisse, & iterum rediisse: hoc tempus ab eius descensu ad reditum, dicebant feriatum esse apud Aegyptios. In quo sacerdotes vnum ex suis palliatum, oculis mitra obductis in viam deducerent quæ fert ad Cereris templum, ipsos redire illo relicto. Hunc autem sacerdotẽ oculos velatos habentem aiunt, à geminis lupis agi ad Cereris templum, quod ab vrbe viginti stadia abest: & rursus a templo in eundem locum à lupis reduci, Herodotus lib. 2.

Lyceæ Dianæ templum apud Trœzenios fuisse ab Hippolyto excitatum auctor Pausanias est: qui tamen eius rationem cognomenti ignorare se fatetur: sed ex Macrobio aucupari (opinor) licet, vbi differitur, cur Apollo dicatur Lycigenetes ac Lycos, Cælius. Pausaniæ quidem in Corinthiacis verba sunt hæc: Trœzene iuxta theatrum Dianeæ Lyceæ fanum Hippolytus fecit. De cognomenti ratione nihil ab interpretibus potui percipere. Sed quia lupos fortassis Trœzeniorum agrum infestantes, expulerit Hippolytus, aut genus suum materna stirpe ab Amazonibus deduxerit (ἡ Ἀμαζόσι [illegible] πρὸς μητρὸς, [illegible] ἐπίκλησιν τὸ Ἀρτεμίδος αὐτῆς) cognomẽtum hoc Dianæ imposuit: potest & alia subesse ratio quæ à me ignoratur. Laphriæ Dianæ apud Patrenses magno in ara igne excitato, apros, ceruos, aliqui luporum aut vrsorum catulos viuentes iniiciunt, Pausanias in Achaicis.

Lycæus Iupiter (inquit Gyraldus) à Lycaone dictus, vt Pausan. in Arcad. tradit, cui deo & Lycæa certamen instituit. dictus etiam Lycaon in lupum à Ioue conuersus, quod infantem immolasset: alia tamen apud Ouidium legitur fabula in Metamorphosi, alia item apud Suidam. Lycaon (inquit Suidas) Pelasgi filius, Arcadum rex, patris instituta summa æquitate seruabat: sed vt subditos ad iustitiam seruandam quoq; pelliceret, Iouem boni malique inspectorem in hospitis forma ad se sæpe venire simulabat: quare cum aliquando se sacra facere velle, vt deum accepturus, dixisset, eius diuersis ex vxoribus procreati liberi nosse volentes, an deus nec ne venturus esset, pueri clã cæsi carnes carnibus sacrificii miscuêre, cogitantes deum id minus cogniturum. (Suidas contrarium scribit, ὡς ἐλέγξοντες εἴπερ ὄντως θεὸς ἐστιν.) mirum, diuina prouidentia factum, vt coorta repentè tempestate ac fulminibus, ii omnes interirent qui puerum interfecerant, (Hactenus Suidas:) vnde mox Lycæa instituta, quorũ cum alibi Pindarus meminit, tum in Olymp. ad Diagoram Rhodium. In Arcadia, inquit, Lycæa ludi in honorem Iouis Lycæi agebantur, in quibus præmia arma ærea fuêre, (tripos æreus, Varinus, sed Scholiastæ Pindarici verba hæc sunt, Ἐπελεῖτο ἐν Ἀρκαδίᾳ ἀγὼν τὰ Λύκαια, τῷ Λυκαίῳ Διὶ [illegible] πανόπλια, [illegible] ἐπίμων. Τὰ δ' Ἡράκλεια ἢ Ἰολάεια ἐπελεῖτο ἐν ταῖς Θήβαις, ἐδίδοτο δὲ τῷ νικήσαντι τρίπους χαλκοῦς.) hinc mutilum esse apparet Varini locum, quod verbis aliquot omissis Heraclæi certaminis præmium ad Lycæum referatur. Aut si mutilus non est, ab altero Pindarico Scholiaste non intellecto deceptum dixerim Varinum. Sunt qui Lycæum montem Olympum in Arcadia tradant, quem & pleriq; ἱερὰν κορυφὴν, hoc est, sacrum verticem appellant, vnde & Iouem Coryphæum sunt qui nuncupatum putant: in eo autem vertice Iupiter educatus ab Arcadibus traditus est. Fuit & fons mirabilis prope Iouis Lycæi templum, &c. (aliaq; ibidem, in Lycæo monte, miracula, quæ Pausanias in Arcad & Cœlius 24.17. referunt.) Sed de Lycæo Ioue & Strabo, item Callimachus & in eum Scholia & Hyginus in Vrsæ descriptione, In Iouis (inquit) Lycæi templum (lucum, Cælius) qui accessisset, mors pœna erat, Arcadum lege, meminit idem alibi, nec semel, Hæc Gyraldus. Lycæa (Λυκαῖα) sacra apud Phrygiæ vrbẽ Peltas à Xenia Arcade celebrata, primo Ἀναβάσεως prodit Xenophon, ac institutis certaminibus præmia proposita στλεγγίδας χρυσᾶς. Cælius. In Lycæo monte Arcadiæ, Lycæi Iouis delubrum est, Plin. Persæ expugnata Barce, per Cyrenen illæsam transierunt: inde cum ad rupem Lycæi Iouis subsedissent, pœnitentia eos subiit quod Cyrenen non occupassent, Herodotus circa finẽ libri quarti. De Lycoreo Apolline supra dictum: legimus & Lycoreum Iouem apud Stephanum.

Latini lupum Marti dicabant: hinc Martium lupum [illegible] legimus, quod in huius dei tutela sit, Gyraldus. Lycophron etiam Herculem lupum nominauit, hoc versu, Καὶ [illegible] λύκου. id est, Et leonis pelle amicti templum crudiuori lupi.

Canis Serapidi adiunctus triceps fingitur, capite medio leonis, sinistro lupi, dextro canis: Vide supra in Cerbero, cap. 1. de canibus diuersis. In Palatini montis radicibus (vt ex Trogo scribit Iustinus lib. 43.) templum Lycæo, quem Græci Pana, Romani Lupercum appellant, constituit ipsum dei simulachrum nudum, caprina pelle amictum est, quo habitu nunc Romæ Lupercalibus decurritur. Februalis seu februa Iuno nuncupabatur, teste Festo, quod ipsi eo mense sacra fiebant: eiusq; feriæ erant Lupercalia, qua die mulieres februabantur à lupercis amiculo Iunonis, id est pelle caprina, Gyraldus. Panos de more Lycæi, Vergil. In Lycæo (inquit Placidus Cælius grammaticus) templum fuit Panos, in quo natus asseritur. Pausanias verò in Arcad. in monte Lycæo & templum & lucum, & hippodromum ac stadium fuisse eius numini dicatum, vnde illi nomẽ. Lupercalia, inquit Gyraldus, Romanorum celebritas 15. calend. Mart. (licet aliter alii scribant) celebrabantur. (Lupercalia feriæ statiuæ sunt, hoc est certis ac constitutis diebus ac mensibus annotatæ, Macrobius.) in his capræ candidæ immolabantur, vel vt alii tradunt, canes. Februatus is dies teste Varrone & Censorino dicebatur. Februalia sacra ad expiandos manes fiebant, Græce λυκαῖα dicta à Pane Lycæo, deo Arcadico, hæc à lupercis celebrabantur, quorum varia fertur institutio vt à Plutarcho in Romulo pluribus traditur. Magis illa recepta est, quæ de Euandro Arcada rege proditur, qui ex Arcadia profugus, in Latio palatium tenuerit, nudosq; ibi iuuenes hoc sacrum per ludũ & lasciuiam primum agere instituerit, quam & Iustinus cõmemorat ex Trogo, &c. Varia quoq; de nomine traduntur. Pleriq; enim à lupis, qui lyci Græcè dicuntur, nomẽ deducunt, quod scilicet lupi arceantur à stabulis: alii à lupa nõ [illegible] quæ abiectis infantibus pepercerit: ante & Lupercal [illegible] appellata Varrone, vt scribit Arnobius. Aliqui ludicrum ipsum seu templũ in specu sub monte Palatino, Lupercal dictum fuisse aiũt: quod & poeta innuit, cum ait: Et gelida monstrat sub rupe Lupercal. Et Ouidius de Romuli lupa nutrice, Illa loco nomẽ fecit, locus ille Lupercal, Magna dati nutrix præmia lactis habet. Lupercal, ait Liuius, ludicrũ in monte Palatino. Nec [illegible] qui auctore Fabio, Lupercal dicant vocatum esse, quasi luere id est purgare per capram [illegible] de capra in primis sacrũ fiebat. Sed enim ea Lupercis fuit præcipua veneratio, vt quæ minus fœcundæ mulieres haberentur, minusq; fœtus ederent, ad lupercos confugere solerent, qui capris direptis tergoribus, eisq; [illegible] quum oppidum, hoc est Palatium discurrebant loris coriisque occurrentes, verbera [illegible] fœmina [illegible] prodibant, facilem eo verbere partum sibi sperantes. Hinc Ouidius in Fastis Ex [illegible] fecundæ [illegible] verbera dextræ: Iam socer optatum nomen habebit aui. Et Propertius, Verbera p[illegible] hirtus setosa mouebat arator, Vnde licens Fabius sacra Lupercus habet. Plura Plutarchus in Causis Rom. Nec [illegible] palmas præbere luperco, Iuuenalis in molles, & pathicos. &c. Plura de his sacris leges apud Gyraldum (vnde & hæc omnia desumpsimus) Syntagmate 17. de diis. Et alibi, Pani Lycæo in Lupercalibus canis immolabatur, vt ait Plutarchus: quoniam

quoniam gregis amicus & custos est canis. Alij capram albam dicunt: nonnulli hircum, ex cuius corio luperci sacerdotes flagella conficiebant, nudiq; per vrbem fœminas feriebant. Λυκέα, ἀγὼν ἐν Ῥώμῃ, συνήθεια ἥ ἐστιν αὐτοῖς [illegible], Etymologus & Varinus. Vide etiam in Onomastico, Lupercal, Lupercalia & Luperci.

Magi Arimanio quem dæmonem malum esse dicunt, sacrificant res quasdam tristes, vt mala deprecentur. Nã herbam quandam omomi dictam in pila contundunt, & Plutonem & Tenebras inuocant: deinde admixto sanguine lupi iugulati, in locum aliquem Solis luce carentem efferunt & effundunt, Plutarchus in libro de Iside.

PROVERBIA.

Lupo agnum eripere postulant, nugas agunt: Leno quispiã in Pœnulo Plautina. Vbi quis frustra conatur prædam recipere, cui semel manus iniecit rapax aliquis, Erasmus. Confine, quod mox dicetur, E faucibus lupi. Lupi alas quæris, λύκου πτερὰ ζητεῖς, de ijs, qui quærunt ea quæ nusquam sunt. Aut vbi quis verbo duntaxat territat, alioqui re nunquam facturus quod minatur, Erasmus. λύκου πτερά, ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων λέγεται, ὅταν μέχρι τοῦ λέγειν ἐστὶ φόβος ἡ, Suidas. Videtur sanè ad plura accommodari posse prouerbium si λύκου πτερὰ simpliciter efferas, vt Suidas: licebit enim quoduis commodum verbum subaudire, λέγειν, ἀκούειν, ζητεῖν, &c. Lupus aquilam fugit: vbi periculũ imminens euitari nõ potest. Aquilam enim, alata cum sit, frustra lupus fugit. Refertur à Diogeniano & Zenodoto: nec indicant originem prouerbij: nunquam enim audiui aquilas molestas esse lupis, Erasmus. Nos supra capite quinto aquilas in Tartaria cicures, tam audaces esse diximus (ex Paulo Veneto) vt non dubitent magno impetu in lupos insilire, eosq; in tantum diuexare, vt ab hominibus sine labore & periculo capi possint. Λύκος ἀετὸν φεύγει, [illegible] ἐπὶ τῶν ἀφύκτων, Suidas: ἐπὶ τῶν φευγόντων, Hesych. sed apparet vel deprauatum esse locum Hesychij, & legendum vt apud Suidam: vel deesse aliquam vocem, (μάτην, aut similem) vt prouerbiũ sit de ijs qui frustra vel temere fugiunt. Auribus lupum teneo: extat apud Terentium in Phormione. Antiphonti adolescenti vxor erat domi, quam nec eijcere poterat aut libebat, neq; rursum retinere. Auribus, inquit, lupum teneo: nam neq; quo modo amittam à me inuenio, neq; vti retineam, scio. Donatus parœmiam Græcis verbis adscribit, Τῶν ὤτων ἔχω τὸν λύκον, οὔτ᾽ ἔχειν οὔτ᾽ ἀφεῖναι δύναμαι. Suetonius in Tiberio, Cunctandi causa erat metus vndiq; imminentium discriminũ, vt sæpe lupum tenere se auribus diceret. Plutarchus in præceptis ciuilibus, λύκον οὔ φασι τῶν ὤτων κρατεῖν, id est, aiunt lupum non posse teneri auribus: cum homines hac parte maximè ducantur, nimirũ persuasione. Dicitur in eos, qui eiusmodi negotio inuoluuntur, quod neq; relinquere sit integrum, neq; tolerari possit. Cæcilius apud Gellium 15.9. citra metaphoram extulit: Nam hi sunt, inquit, amici pessimi, fronte hilari, corde tristi, quos neque vt apprehendas, neq; vt amittas scias. Refertur & à Varrone pro exemplo adagionis. Auribus lupũ teneo, Erasmus. Finitimum est illud Germanorum, inquit Tappius, *Wer den teüffel geladen hatt, der muoss jm werck gäben*, Qui dæmonem inuitauit, aliquid ei operis præscribat oportet. Ale luporum catulos. Theocritus in Hodœporis, θρέψαι καὶ λυκιδεῖς, θρέψαι κυνάς ὥς τύ φάγοντι. Pasce canes qui te lanient, catulosq; luporum. Prouerbium est teste interprete, in eos qui læduntur ab ijs de quibus bene meriti sint, aut in ingratos. Addit ille dictum Socratis, Κακοὺς ποιῶν εὖ, θρέψαι λύκον. Nam plerunq; solet id vsu venire illis, qui catulos luporum enutriunt. Extat super hac re non inelegans epigramma, quanquam incerto authore, de oue lupi catulum alente suis vberibus. Τὸν λύκον ἐξ ἰδίων μαζῶν τρέφω, οὐκ ἐθέλουσα, Ἀλλά μ᾽ ἀναγκάζει ποιμένος ἀφροσύνη. Αὐξηθεὶς δ᾽ ὑπ᾽ ἐμοῦ, κατ᾽ ἐμοῦ πάλι θηρίον ἔσται. Ἡ χάρις ἀλλάξαι τὴν φύσιν οὐ δύναται, Eras. Extat autem Græcum illud tetrastichon Anthologij 1.30. vnde Alciatus etiam suum de capra lupum lactante emblema effinxit, quod in Capra recitaui: in Græcis quidem versibus nec capræ nec ouis nomen exprimitur, nec refert vtrum accipias: sed ποιμὴν ouium propriè pastor est. Lupus ante clamorem festinat, Λύκος πρὸ τῆς βοῆς σπεύδει, vbi quis admissi conscius, vltro timet prius quàm accusetur. Siquidem lupus simul atq; prædã rapuit, mox properat aufugere, ne coorto rusticorum clamore veniat in periculum, Autor Diogenianus, Erasm. Lupi decas, Vide supra inter propria virorum.

Lupus in fabula: cum forte fortuna in medio sermone interuenit cuius mentio fiebat, conueniet illud ex Iliados x. [illegible] ἀνέρχεται [illegible], ἦ ἄρ᾽ ἤλυθεν αὐτοί, Erasmus Chil. tertiæ centuria 8. Et rursus Chil. 4. centuria quinta idem prouerbium sic scribit: Solitum est dici, quoties is, de quo confabulatio est, de improuiso interuenit: quod inde sumptum putat Donatus interpres Terentij, quòd lupus ei quem prior viderit, vocem adimere dicitur, vt cum cogitatione in qua prius fuerat simul & vocem amittat & verba. (Post hæc huius rei causam ex quorundam sententia depromit: sed frustra quæritur ratio cur sit res, priusquam de quæstione an sit constet.) Donatus huc pertinere putat Theocriticum illud, λύκον εἶδες, (de quo inferius.) Rursum illud Maronis, Lupi Mœrim videre priores, quum vocem per ætatem ademptam pastor quereretur. Sunt qui ex nutricum fabulis natum existimant, quæ narrant ludificato puero terrore lupi, verum lupum à cauea paulatim venisse ad limen cubiculi. Nam est & in apologis, matrem, vt puerum vagientem compesceret, lupum frequenter inclamasse, vt nisi desineret plorare, deuorandum auferret. Tandem lupum spe prędæ venisse: sed frustra hiantem abijsse, hac tantum sentẽtia doctiorem, non esse fidem habendam fœminæ pollicenti. Nam hoc, opinor, sensit Donatus. Locus enim in libris euulgatis non videtur carere mendo. Tertiam opinionem reijcit Donatus quæ putat hinc natum: quum in Næuiana fabula repræsentaretur, quomodo Romulus & Remus alti sint à lupa, repente verum lupum actioni interuenisse: quo factum vt subitum esset totius fabulæ silentium. Sic vsus est Terentianus Syrus in Adelphis, silentium innuens Ctesiphoni, quòd Demea pater adolescentis, quem ruri esse credebat, præter expectationem adesset. Festiuius etiam vsus est Plautus in Sticho. Atq; eccum, inquit tibi lupus. in sermonem præsens esuriens adest. Loquitur enim de parasito Gelasino, qui fratribus de ipso confabulantibus derepente interuenit. Addit enim prouerbio gratiam, allusio ad hominis edacitatem: quemadmodum apud Theocritum ad nomen adolescẽtis de quo dicitur, λύκον εἶδες. Vtitur & M. Tullius epist. ad Atticum lib. 13. De Varrone loquebamur, lupus in fabula. Venit enim ad me. Ferè fit autem vt quoties interueniat, de quo colloquimur, obmutescamus: propterea quòd siue laudabatur, pudet in os dicere, quod rectè narratur de absente: siue vituperabatur, timemus offendere, Hæc omnia Erasmus.

Rustici dicunt hominem vocem perdere, si lupus eum prior viderit: vnde subitò tacenti dicitur, Lupus in fabula est, Vincent. Bell.

Etiamsi lupi meminisses, Εἰ καὶ λύκου ἐμνήσθης, subaudiendum interuenisset: Quoties præter expectationem interuenit is, de quo fuerat mentio: cognatum ei (quod iam recensuimus,) Lupus in fabula. Id frequenter accidit (inquit

(Inquit Erasmus) In comœdijs ac tragœdijs, arte curaq; scriptoris, vt de quo fiunt verba mox interueniat. Accommodari poterit ad rem, veluti si apud autorem protinus vel casu occurrat, id de quo vertebatur sermo: adagium refert Zenodotus (& Apostolius.) Plato in Phædro, Λέγεται γοῦν ὦ Φαῖδρε δίκαιον εἶναι, καὶ τὸ τοῦ λύκου εἰπεῖν: id est, Aiunt igitur ô Phædre iustum esse, etiam quod de lupo dicitur narrar[e], Hæc Erasmus. Tappius huic prouerbio Germanicum illud accommodat, *VVo man des teuffels gedenckt, da vvill er seyn.* Cæterum quod ex Platone Erasmus adfert, Καὶ τὸ τοῦ λύκου, apud Suidam quoq; in Καὶ, circa finem, legimus: ex apologo, vt inquit, ortum: ferunt enim lupum, cum pastorem videret de oue ex grege ipsius mactata vescentem, dixisse, Ego si hoc facerem, quantus excitaretur clamor? Eundem apologum legimus apud Plutarchum in symposio septem sapientum. Lupi illum priores viderunt, in raucum dicitur, & cui vox repente sit adempta. Festiuius dicetur in eos, qui metu alicuius obticescunt, alioqui feroces. Vergilius in Aegl. cui titulus Mœris: Vox quoq; Mœrim. Iam fugit ipsa, lupi Mœrim vidêre priores. Seruius admonet physicos authores esse, inesse eam vim lupis, vt si quem hominem priores viderint, ei vocem adimant. Socrates apud Platonem libro de rep. 1. rem ad allegoriam vertit, dicens Thrasymachum sibi vocem adempturum fuisse, ni forte fortuna prior illum conspexisset. Καὶ ἐγὼ, ἀκούσας ἐξεπλάγην καὶ προσβλέπων αὐτὸν ἐφοβούμην: καί μοι δοκῶ, εἰ μὴ πρότερον ἑωράκη αὐτὸν ἢ ἐκεῖνος ἐμὲ, ἄφωνος ἂν γενέσθαι. Theocritus Idyllio 14. Οὐ φθεγξῇ, λύκον εἶδες. Illud quidem obseruatione dignum, Theocritum vertisse sententiam, cum negat eum proloqui posse, non qui à lupo sit visus, sed qui lupum viderit. Sed allusit duntaxat ad prouerbium Theocritus, cum significaret riualem conspectum, cuius nomen erat Lupus, Erasmus. Λύκον εἶδες, ἐπὶ τῶν ἀφνίδιον ἀχανῶν γινομένων, Suidas: addit exemplum ex authore innominato, Σὺ δ᾽ οὐκ ἂν δυναίμην πρὸς αὐτὸν ἀντιβλέπειν, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον, οὐ φθεγξῇ: alluditur autem ad hemistichium illud Theocriti. Vide etiam supra in D. Germani sic efferunt, *Er hatt ein vvolf gesehen. Er hatt dem vvolf inn arss gesehen.* E faucibus lupi, Ἐκ λύκου στόματος: vel vt Erasmus transfert, Ex ore aut rictu lupi: vbi res quæpiam præter spem recipitur, quæ iam planè perijsse videbatur, &c. S[i]c Fl[a]ccus i[n] Odis, Vel hœdus ereptus lupo. Adagium refertur à Diogeniano. Natum videtur ab Aesopica fabella, quæ narrat gruem, cum stipulata mercedem, os quod lupi gutturi inhæserat, immisso capite eduxisset, præmium exigentem irrisam à lupo fuisse, cum is diceret, abunde magnum esse præmium persolutum, quòd ex ore lupi caput incolume retulisset, Erasmus. Ἐκ λύκου στόματος, de ijs qui aliquid alicunde accipiunt, vnde non sperabant, secundum fabulam lupi & gruis, Suidas & Apostolius. Καὶ καρχαρὸν π(τραχὺ) μεσοδήσας, Σοὶ μισθὸς ἀρκεῖ φησι τῶν ἰατρείων, Κεφαλὴν λυκείου φάρυγγος ἐξελεῖν σώαν, ἐν μυθικοῖς, Idem Suidas in Καρχαρόδους. Lupus hiat, Λύκος ἔχανε, dicebatur si quis re multum sperata multumq; appetita, frustratus discederet. Aiunt enim lupum prædæ inhiantem rictu latè diducto, accurrere: qua si frustretur, obambulare hiantem. (Videntur hęc parum bene ex Suida translata: Ὅταν οὖν μὴ λάβῃ ἃ προαιρεῖται, τὸ κενὸν αὐτὸν χανεῖν φασι: hoc est, quod si frustretur ijs quibus inhiauerat, ad quæ hians accurrerat, frustra eum hiasse dicunt.) Οἷς πιστὸν οὐδὲν, εἰ μήπερ λύκῳ κεχηνότι, Aristoph. in Lysistrata. (Vertendum videtur; Quibus nihil fidum ac tutum est, nisi quid lupo hianti tutò committi putetur.) Εἰσῄειν οὖν, μάτην λύκος χανὼν παρὰ μικρὸν, Lucianus in Gallo. Ἆρα μὴ λέληθα ἐμαυτὸν εἰς παροιμίαν ἐλθὼν, καὶ γέγονα λύκος χανὼν διακενῆς; Apud Athenæum libro 14. citantur hæc ex Eubulo: Ἔπειτ᾽ ἔπειτα. μὴ πόθ᾽ ὡς λύκος χανὼν, Καὶ τῶνδ᾽ ἁμαρτὼν ὕστερον συχνῶν δράμῃς, Hæc Erasmus. Meminit etiam Hesychius: & Suidas, cuius hæc sunt verba: Λύκος χανὼν, ἐπὶ τῶν ἀπράκτων, hoc est, de irrito & inani conatu. Ὁ δὲ ἔδειτο τοῦ θεοῦ, ἐπικουρῆσαί τε αὐτῷ, καὶ λύκους κεχηνότας ἐκφῆναι σὺν τοῖς ἐκείνου (ἐκείνων) ἑαυτοῦ κατηγοροῦντας, ἵνα μὴ αὐτὸς ὄφλῃ γέλωτα ἄλλοις, ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι αὐτῷ, Aelianus. Hic lupi hiantes simpliciter homines rapaces & prædæ auidi nominantur, non qui frustra appetant, sed potius qui consequantur: hoc enim ille à deo petebat. Nonnihil huc facit etiam senarius ille onirocriticus, vt apparet, Λύκος κεχηνὼς φληνάφους δηλοῖ τρόπους. Homo homini lupus, Ἄνθρωπος ἀνθρώπου λύκος, superiori (Homo homini deus) quasi diuersum est, ac velut hinc effictum videtur: vsurpauit Plautus in Asinaria. Monemur eo, ne quid fidamus homini ignoto, sed perinde atq; a lupo caueamus. Lupus est, inquit, homo homini, non homo, qui qualis sit non nouit, Erasmus. Eiusdem sententię sunt Germanica illa, *Ein mensch ist dess anderen teuffel. Ein mensch ist des anderen hagel vvorden.* In laqueos lupus, Εἰς πάγας ὁ λύκος: Cum improbus quispiam tandem in extremum adducitur discrimen. Etenim cum lupus animal sit insidiosissimum, applauditur ab omnibus, si quando contingat illum irretiri ac protinus acclamant omnes, εἰς πάγας ὁ λύκος. Refertur à Zenodoto, Erasmus. Apostolius interpretatur, ἐπὶ τῶν ἁρπαζόντων μὲν, κατασχεθέντων δέ. Suidas, ἐπὶ τῶν πονηρῶν, ὅταν εἰς πέρας ἐμπέσωσι κινδύνου. Furem q; fur cognoscit, & lupus lupum, Ἔγνω δὲ φὼρ τε φῶρα, καὶ λύκος λύκον, Aristoteles septimo de moribus ad Eudemum hunc quoq; senarium citat inter adagia similitudinis. Amant enim vulgo se mutuò, qui similibus vitijs laborant, pręcipuè fures. Et lupi latronum instar collecti grassantur, &c. Erasmus. Conuenit huic illud, Bestia bestiam nouit Ἔγνω δὲ θὴρ θῆρα, apud Aristotelem primo Rhetoricorum. Et Germanica illa, *Ein kräbe beisset der anderen kein aug auss. Ein schalck vveiss vvie es dem anderen vmb das hertz ist.* Prouerbium sapit Vergilianum illud in Bucolicis: Hic tantum Boreæ curamus frigora, quantum Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas. Rectè dicetur, in hominem impudenter furacem. Extat hodieq; vulgò iactatum adagium, Lupus non veretur etiam numeratas oues deuorare, (*Der vvolf isst auch vvol eingezelt schaf.*) Porrò fures paulò timidiores, consueuerunt à rebus abstinere manum metu, videlicet ne hoc indicio deprehendantur, Erasmus. Prouerbia. *Prius lupus ouem ducat vxorem,* & Ouem lupo committere (quod Germani ad verbum imitantur, *Dem vvolf das schaaf befählen.*) quære supra in d. & Οἰόλυκος in a. inter propria virorum. Rapidæ tradis ouile lupæ, Ouidius 3. de Arte. Incustoditum captat ouile lupus, 1 Trist. Eleg. 5. Custos ouium præclarus lupus, Cic. 5. de amicit. Λυκόφιλοι ἐχθραὶ ... [illegible], vide in a. inter deriuata à lupo. Vt lupus ouem amat, Ὡς λύκοι ἄρνα φιλεῖ: qui sui commodi gratia simulat amorem. Nam is vulgò dicitur amor, quum reuera sit odium. Iuuenis enim cum puellam venatur vt illi pudicitiam eripiat, &c. quæso quid deterius hostis faciat hosti? Socrates citat carmen in Phædro veluti populari vsu iactatum, Ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ᾽, ὣς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί, Erasmus. Nunc & oues vltro fugiat lupus. Vergilius in pharmaceutria: citat Erasmus in prouerbio Ceruus canes trahit, propter consimilem sensum, cum adynaton seu præposterum quippiam significamus. Non magis parcemus quàm lupis, Οὐ φεισόμεθα μᾶλλον ἢ λύκων: Aristophanis interpres prouerbialem figuram esse admonet, inde natam, quòd antiquitus lex ad interficiendos lupos etiam præmio inuitabat apud Atticos, (vt in E. retuli, prope initium:) vnde & Apollinem Lyceum & Lycoctonon cognominarunt. Φεισόμεσθα γάρ τι τῶνδε μᾶλλον ἢ λύκων; Aristophanes in Auibus, Erasmus. Lupus pilum mutat, non mentem, Ὁ λύκος τὴν τρίχα, οὐ τὴν γνώμην ἀλλάττει: Senecta caniciem adfert improbis, non item aufert malitiam. Canescunt enim lupi, velut & equi, more hominum per ætatem, Erasmus. Nos ex Hieroglyphicis supra in D. scripsimus, lupum cum à venatoribus periculum sibi instare videt, ex-

tremum caudæ abijcere. Senectute non mutari ingenium nostri hisce adagijs asserunt, *Das alter schadet zur torheit nit. Er greyset, ee er vveyset.* Lupinus potus, Λύκειον ποτὸν, vide supra in 2. circa finem de proprijs locorum. Lupus circum puteum chorum agit, Λύκος περὶ τὸ φρέαρ χορεύει: in eos dicetur, qui sumpta inaniter opera spe sua frustrantur. Aiunt enim lupo morem esse. vt si quando sitiat, nec tutò se possit demittere, circum puteum oberret, frustra inhians aquæ, quam non possit contingere. Sunt qui parœmiam inde ductam existiment, quòd aliquando veniat vsu, vt lupus pecudem aliquam, aut hominem insectetur: qui postea quàm se in puteum quempiam altiorem metu demiserit, (ἐπὰν διώκοντος αὐτοῦ τι, τὸ διωκόμενον ἐμπέσῃ εἰς φρέαρ, Suid. & Hesych.) obambulat ille, velutiq; saltantium in modum in orbem circumagitur prædę cupiditate, qua tamen potiri non queat. Plutarchus in commentario cui titulus, quomodo possit adulator ab amico dignosci, Οἱ χρώμενοι προσκοπτικῶν ἀνδρῶν, τῇ περὶ τὰ σκώμματα ἀκρασίᾳ καὶ πικρίᾳ ἐγχυλῶσι: id est, Qui (intemperanti & virulenta in alios dicacitate) qui vtuntur, seipsos quoq; in perniciem adducunt, reuera saltationē illam circum puteum saltantes. Refertur adagium à Zenodoto, Suida, Diogeniano, Erasmus interpretatur, ἐπὶ τῶν πονούντων περὶ τῶν ματαίων: sed melius apud Suidam legitur ἐπὶ τῶν πονούντων περὶ τὰ μάταια. Sic Germani de fele frustra circumeunte edulium feruidum quod nō ausit attingere, *Er geht darumbher vvie ein katz vmb einen heissen brey.* Suade lupis vt insaniant, Theocritus in Aegl. cui titulus Νομεῖς, Πείσαις τοι Μίλων καὶ τὼς λύκως αὐτίκα λυσσῆν, Hoc quoq; Milo lupis mox persuadero rabire. Vbi quis animum inducit ad rem stultissimam, quam non aggrederetur nisi insanus. Nam lupi insaniunt vel sua sponte, veluti si quis tyrannum instiget ad crudelitatem, cum plus satis sæuiat suopte ingenio. Rabies propria canum est, vnde Scholiastes Theocriti putat hoc velut absurdum proponi. Sed canes aliquando rabiunt, lupi nunquam non rabiunt, Erasmus. A fronte præcipitium, à tergo lupi, Ἔμπροσθεν κρημνὸς, ὄπισθε λύκοι, (si quid addas, vt ἔστι γὰρ, erit pentameter elegiacus:) Quum aliquis hinc atq; hinc duobus maximis premitur malis, vt in vtrunq; inciderit, pereundum sit, Erasmus. A lupi venatu, Ἀπὸ λύκου θήρας: dici solitum, vbi quis protinus re infecta discedit: aut de negotio molesto & agresti. Neq; enim tutum est lupum insequi, neq; is facile capitur, quum reliquarum ferarum venatus non vulgarem adferant voluptatem. Meminit Suidas, Erasmus. Suidæ verba sunt, ἐπὶ τῶν ἀπράκτως εὐθὺς ἀπιόντων, οἱ δὲ, ἐπὶ τῶν ἀπηνῶν καὶ ἀγρίων: hoc est, Aliqui de hominibus agrestibus & crudelibus interpretantur, non vt Erasmus vertit, de negotio molesto & agresti.

Apologum de lupo tibijs canente, & canibus irruentibus deplorante quod ex coco factus esset tibicen vide apud Erasmum in prouerb. 732. Maritimus cum sis &c.

Peculiaria Germanis à lupo prouerbia. *Der hunger treibt den vvolf auss dem busche.* Quo sensu Latinorum illud est, Viro esurienti necesse furari. *VVer bei den vvölffen ist, der muss mit jnen heulen*: Insanire cum insanientibus, Lex & regio. *Er bessert sich vvie ein junger vvolff*: Imitatur nepam, Primum Mars in filijs laudatus est. *Es muss ein junger vvolff sein, der nie kein gerücht oder geschrey gehört hat*: Complurium thriorum ego strepitum audiui. *VVolffzän im mund haben*, hoc est, dentes lupinos habere: mulieres ferè de viris dicunt, quos duriores vel iracundos esse insinuant.

Sunt & in Sacris literis nostris à lupis tanquam prouerbia. Pseudoprophetæ vestitu ouium, intrinsecus lupi rapaces, Matthæi 7. Intrabunt post discessum meum lupi, Actorum 20. Emitto vos sicut oues in medio luporum, Matthæi 10. Mitto vos sicut agnos inter lupos, Lucæ 10. Videt lupum venientem, & relictis ouibus fugit: & lupus rapit ac dispergit oues, Ioan. 10. Principes in medio eius quasi lupi captantes prædam, Ezechiel 22. Si communicabit lupus agno aliquando, sic peccator iusto, Ecclesiastici 13. Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit, Esaiæ 11. Lupus & agnus pascentur simul, & leo & bos comedent paleas, Esaiæ 65. Huiusmodi est illud Theocriti Idyllio 31. Ἔσσαι δὴ τοῦτ' ἆμαρ, ὁπηνίκα νεβρὸν ἐν εὐνᾷ Καρχαρόδων σίνεσθαι ἰδὼν λύκος οὐκ ἐθελήσει. Stobæus in sermone de adulatione hoc Socratis dictum recitat, Lupi cum sint canibus similes, assentatores amicis, diuersa tamen studia sequuntur. Et aliud Epicteti in sermone de temperantia, huiusmodi: Veluti lupus animal est cani simile: ita & adulator, & adulter, & parasitus amico similis est. Animum igitur aduerte, ne canum custodum vice perniciosos lupos nescius admittas. Τῆνον (Daphnidem mortuum) μὰν θῶες, τῆνον λύκοι ὠρύσαντο, Theocritus Idyl. primo. Emblema Alciati de capra lupum lactante, vide in Capra h. & hic paulò superius in prouerb o, Ale luporum catulos, Græcè positum.

DE LVPO MARINO.

De lupo marino etsi à veteribus nihil, quod sciam, hactenus traditum fuerit: tam insignis est tamen eius, siue prædonem, siue monstrum marinum dicere volueris, forma, à labrace (id est lupo pisce) longè diuersa, vt particularem sibi descriptionem promereri videatur. Amphibium autem est animal, piscibus magna ex parte famem exaturans: in Oceani Britannici littore aliquãdo conspectum, sic terrestrem lupum referens, vt non immeritò lupi nomen apud vulgum retinuerit. Cicurem diu vixisse aiunt, capite enormi, oculos permultis vndecunque pilis adumbratos gerens, nare ac dentibus caninis, robustisq; barbis ore obsesso: pelle villis erectioribus hispida: nigris maculis vndique (vt & totum corpus) distincta: cauda oblonga, crassa, villosa, ac spissa, cætera lupum referens: quemadmodum ex pictura proposita facile cernes. Bellonius. De lupo piscatore ex Æliano & Aristotele dictum est supra in Lupo D.

DE FERIS ILLIS QVAE LVPO CONGENERES SVNT.

ET PRIMVM DE THOE, PANTHERE, LVPO CANARIO, Lycaone, Lycopanthera, Lupo Armenio, Cicalo, Pathione.

A.

THOES duorum sunt generum, sicut etiam pantheres (Est & pardalis siue panthera duplex Oppiano, maior & minor: sed quia minores viribus & animo maiore nihil inferiores esse scribit, apparet illos alios esse quàm πάνθηρες ab eo alibi dictos) magnitudine differentes. Videtur autem thos minor, panther minor, lycopantheros, & lupus canarius, idem omnino animal esse. Thôes luporum generis sunt, Plinius. Θώς, θωὸς, Suidas. Reperitur etiam prima per omicron in plurali numero, in Lexicis, quod non probo: quamuis etiam apud Arrianum in libro de rebus Indicis ita scribitur. Thos, bestia lupo similis, Hesychius. Et rursus, Θώων, fera vt lupus: non quod θώων nominandi casu proferat: solent enim illi Lexicorum scriptores vocabula eodem casu quo apud authores, præsertim poëtas reperiunt, in Lexica referre. legitur autem θώων apud Homerum Iliados λ. Hebraicum vel Arabicum thôis nomen nullum habeo. Quanquam apud Albertum legitur, Est quoddam genus lupi, quod chabez vocat Aristoteles, Auicenna autem beruet (Persica nimirum lingua) vocari scribit. Quæ verba Alberti sunt in historiam animaliũ Aristotelis 9. 44. eodem loco, vbi de thôe Aristoteles agit, & i[illegible]sdem verbis. Et rursus alibi, vbi Aristoteles leonẽ & thôem inimicos esse scribit: Albertus reddit, Lupus pugnat cum animali quod toboz (tohos forte, corrupto nomine à thos: & rursus à thoboz, vel toboz, chabez scripsisse videntur librarij, aut ipse Albert.) hoc autem quidam æstimant esse lyncem. Thos, Hebraicè forsan tahas תחש, vt in Mele dicam. ALSHALI, est animal simile lupo, And. Bellunen. ADEDITACH genus quoddam lupi, Syluat. Sed hæc nomina ad thôẽm ne an aliud lupi genus pertineant, incertus sum. Post hyenam quoque supra congeneres tum ei tum lupo feras recensui. Solin. ca. 33. thôas lupos Aethiopicos vocat: cum paulò ante LYCAONEM quoq; Aethiopicum esse lupum dixisset, ceruice iubatum, & tot modis varium, vt nullum illi colorem dicant abesse. Mutat colores Scytharum tarandus, nec aliud ex ijs quæ pilo vestiuntur, nisi in Indis lycaon, cui iubata traditur ceruix, Plin. nec plura de lycaone vsquam reperio. Est & hyæna lupo congener & iubata. Lycaones canes in Canibus diuersis dicti sunt: & Lycaon viri, furorisq; nomen, supra in Lupo H. a. Thôes optimi qui minores sunt: genera huius alij duo alij tria statuunt: plura ijs esse non videntur: sed vt piscium, auium, quadrupedum genera aliqua, ita thôes quoque per tempora immutantur: & colorem diuersum hyeme æstatéue trahunt, atq; æstate nudi (λεῖοι) hyeme hirti redduntur, Aristot. 9. 44. interprete Gaza, sed parũ aptè: nec enim vertendum erat, plura ijs (duobus aut tribus) esse non videntur: sed simpliciter, non videri plura esse thoûm genera, sed vnum duntaxat, quod & sequentia probant. Nearchus author est illas quæ vulgò tigrides vocantur, non veras esse tigrides, sed θῶας αἰόλας καὶ μείζονας ἢ κατὰ τοὺς ἄλλους θῶας: hoc est, thôas varios (quasi non omnis thos varius sit) & maiores quam cæteri thôes, Arrian. in li. de reb. Ind. Lupum ceruarium Grapaldus eundem thoi & chao esse suspicatur. Miror (inquit Hermol. in Plin. 8. 19.) qui thoas in Aristotele pro ceruarijs lupis cepere. Cum ceruarij lupi videantur esse ij, quos chaos vocamus, non thoas. Sunt quidem & thôes lupi, vt Plinius testatur hoc lib. ca. 34. sed quos Solinus in Aethiopia: non Gallia nasci tradat. Errorem hunc, si error est, Oppianus poeta videtur intulisse, qui thôas διφυεῖς, hoc est bigenas, panthera matre, lupo patre gigni cecinerit, effigie capitis lupini, (μητέρα μὲν φαίνοντι, πρόσωπα δ' αὖ γενετῆρα, pelle matrem referunt, facie patrem: sed prosopon, id est facies hìc forte pro totius corporis forma accipitur) pardorum maculis: quod ipsum ferè Plinius chao suo, id est ceruario lupo, tribuit hoc loco. Nominat & Theocritus, & Quintus poeta, & Iulius Pollux, thôa lupum vulpi similem voce. Homerus quoq;, sed quale sit animal non exprimit, præterquam quod non magnopere generosum facit, proptereaq; ceruario lupo maximè dissimile, Hęc Hermol. à cuius sententia nec ipse absum. Scio enim lupum ceruarium esse feram illam quam pleriq; lyncem appellant hodie, nostri *luchs & thieruvolff*: Itali, Rhæti qui Italicè loquuntur, & Sabaudi, etiamnũ ceruariam vocant. Hæc & si lupis tum ingenio tum quadantenus forma similis est, & insuper maculosa, à thôe tamen diuersa videtur: nam Plinius Græcum nomen thois semper relinquit, vbi ex Aristotele transfert: & de lupo ceruario quæcunque priuatim scripta reperi, inferius proponam in Lynce. Albert. lib. 22. lynci pleraq; attribuit, quæ veteres thoi. Niphus vbi Aristotelis de hist. anim. li. 6. cap. 35. interpretatur, Πάνθηρ (inquit) à vetere interprete panthera vertitur: sed Theodorus pardalin vertit pantheram; πάνθηρα vero lupum canarium. Sed quid sit lupus canarius non satis constat. Nonnulli authoritate Pollucis lupum canarium esse asserunt eum, qui vulpi voce similis est, qui etiam cum leonibus congreditur: hunc cæcos parere fœtus narrant, & cum plurimum quatuor (sed hunc non alium quàm thôem esse apparet) Alij canarium lupum esse putant eum, qui initu canis ex lupa nascitur: non desunt qui dicant lupum can. esse genus quoddam lupi, quod longum pilisq; asperis est. Et paulò post, Animaduerte Theodorum ceruarios lupos à Græcis dici thôas arbitrari, Pollucem vero asserere thôem lupum esse canarium, (ego nihil tale apud Pollucem reperio.) Lupi ceruarij (videtur authoris nomen desiderari) duas species fatetur, alteram quæ chaos dicitur: alteram verò quæ lynx, quæ pelle varia, visu acutissimo præstat. Et rursus in lib. 9. cap. 44. Constat, inqu[illegible], thôem, alterum de duobus esse, aut lupum ceruarium, aut genus id lupi quod Græci potherem volgò appellant, Arabes lupum Armenium, Thurci cicalum: vile hoc genus animalis ęst, magnitudine minus lupo, & cætera longè degenerans. Hoc genus lupi poetæ, Theocritus, Homerus, Quintus (Oppiano excepto) significare videntur, cum thôem nominant. Et Pollux planè ita velle videtur, vt thos genus sit lupi illud vile, panther autem ceruarius sit: constituit enim pan-

therem cum panthera seu pardali: thôem vero cum lupo & vulpe. Plinius etiam hoc idem lupi genus intelligit sine dubio, cum dicit thôem esse genus lupi: nam si ceruarium intellexisse, declarasset: quandoquidem ... & nouerat & nominauerat, & de eius obliuione scripserat. Quòd autem ea tribuit ei generi, quæ Aristoteles thoi, videlicet pugnare cum leone & canibus, & cane esse celeriorem, mirari de tanta eius inconsideratione debemus, &c. Meminit pantheris Herodot. & Galen. sed non ita vt genus animalis apertum sit. Quanquam Galenus significare videtur genus illud lupi ignobile potius quam ceruarium: scribit enim esse nonnullos homines ita belluinos, vt edant carnes leonum. & pardalon, id est pantherarum: alios vero esse qui edant carnes canum, & pantherum & vulpium. Et iterum, Genus illud quod Arabes vulgò lupum Armenium appellare dixi, Italia non habet: & simul & re & nomine carent Itali. Quamobrem fuit necesse aut Græco verbo pantherem dicere, aut lupum Armenium cum Arabibus, aut cicalum cum Thurcis, aut nouum imponere quod placuit: itaq; canarium 10 dixi lupum (hoc prius fecerat Gaza) à canis similitudine. Hucusq; Niph. Θῶες, πανθήρια, Scholia in 10. Iliad. Et rursus in 13. Θώων, πανθηρίων. Est autem pantherion, vox deminuta à panthere, hoc est paruus panther: quamobrem ipse etiam thoëm dico paruum esse pantherem, quamuis apud Latinos de paruo panthere nemo meminerit. Rectè tamen sic appellabimus, distinguendi gratia à pardali, quæ fera maior, & Latinis fœminino genere panthera est. Thôes, feræ paruæ in montibus, Hesych. Oppianus etiam inter viles & imbecilles feras pantheres numerat, cum felibus, gliribus & sciuris. lib. 2. de venatione non procul à fine. Quamobrem coniiciat aliquis genettas quoq; dictas, de quibus supra post equum seorsim scripsimus, aliquod minimi pantheris genus esse: Cardanus mustelis adnumerat: sed mustelarum maximas dicere, pantherum minimos, nihil forsitan prohibebit. Quinetiam zibetti catum, vt vulgo nominant, de quo statim post pardalim scribam, ad hoc genus referendum quidam existimat. Θώς, ὁ λυκοπάνθηρος, Varinus. Thos (inquit Eustathius in lib. 11. Iliados) animal est leonibus 20 inimicum, & lupo simile, secundum veteres, vnde & vulgò fortè Lycopanther vocatur. Et rursus in lib. 13. Veteres (inquit) Thôem tradunt Hyænæ similem esse & cum saltu ingredi, idq; statim vt natum est: (ἐκ βάθους μετὰ ἅλματος, ὁ πηδητικῶς βαδίζει:) quamobrem erramus qui vulgò Lycopantheres feras degeneres (ἀγεννεῖς) & fructibus vescentes, putamus esse Thoes, qui vel aduersus Leonem audacia præditi sint. Hæc Eustathius. Homerus quidem lib. 11. Thoes ceruum (sagitta percussum, cùm iam sanguine exhaustus fugere amplius nequit) laniantes, superuentu Leonis diffugere canit. Isidorus pantherem pro panthera ineptè accipit. Ego Francfordiæ aliquando (quæ Germaniæ vrbs ad Mœnum est, emporium celeberrimum,) venales vidi pelles quas leopardorum dicebant, maculosas quidem & elegantes, sed multò minores & diuersas ab illis quas in Gallia videram leopardorum pellibus, ex Africa aduectis: quæ candidiores sunt. Illæ vero, quas Francfordiæ vidi, magis fuscæ erant, oblongæ angustæq; , vt thôum planè generis esse videantur, & Germanice nominari possint, *klein lepparden*, hoc est parui 30 leopardi. Xenophon lib. de venat. ca. penult. Leones, inquit, pardales, lynces, πάνθηρες, vrsi & aliæ huiusmodi feræ, in locis externis capiuntur circa Pangæum montem, & Cittum supra Macedoniam: aliæ in Olympo Mysio & Pindo: aliæ in Nysa supra Syriam, &c. partim aconitico veneno, partim equis & armis introclusæ, partim foueis. Apud pastorales Afros, præter alias feras, nascuntur arietes agrestes, dictyes, thôes (θῶες) & πάνθηρες, Herodot. lib 4. Valla pantheras transtulit, quod non probo. Panther caurit amans, pardus hiando felit, Author Philomelæ. Hebraicam vocem שחל *schachal*. Osee 13. Septuaginta πάνθηρ interpretantur: sed hac voce leonem potius vel leænam significari, in Leone cap. 1. demonstraui. Lupus canarius (panther) cæcos parit luporum ritu, numero complurimum quatuor, Arist. hist. anim. 6.35. nec alibi vsquam eius meminit. Πάνθηρον ἀλώπεκα, Aristoph. in Ranis. Scholia exponunt, παντοδαπῶν θηρίων δεκτικόν: (aliqui tamen legunt ἐπ' ἀνθρώπ:) sic panthera retis genus est, quo omnis generis feræ capiuntur, vt in pardali dicam. Quæstionem de dasypode (& lepore:) sicut de 40 thôe, panthere ac lynce, negligentia quadam antiquis authoribus ita prætermissam putat Theodor. Gaza, vt excusari haud facile possint. Plinius certe, Oppian. & Aristotel. lynces, thoës, & pantheres, diuersis locis, tanquam animalia diuersa memorant: item Xenoph. (vt modò recitaui) lynces & pantheres. Pollux ac Herodotus, thôes & pantheres apertè distinguunt, vt quanquam congeneres feræ, magnitudine tamen, si non etiam aliter, omnino differre videri debeant: quod accuratius discutiendum relinquimus illis, qui peregrinas terras adierint adituriue sunt: nos hæc in angulo patriæ nostræ scribimus. PATHION (al' pachyo, inquit Alber.) animal est, quod naturæ decorem mirabilem habet: colore enim purpureo nitens adeò resplendet, vt visus in ipso quasi scintillare videatur. Mortuo, pellis quidem rubor manet, sed interit splendor: magnitudo ei canis, admodum mansuescit, & delicatis cibis gaudet. Quidam antiquorum putauerunt hoc animal habere aliquid diuinitatis. Ossa eius durissima & fortissima sunt, & nerui tam validi, vt non nisi magna violentia possint dirumpi. Hæc Albert. sine authore. 50 Quòd sicubi tale animal reperitur, thoum pantherumq; generis esse videtur: & à panthere forsan corrupta fuerit vox pathio. Thôem non sui generis esse animal, sed ex lupi coitu cum pardali nasci Oppianus cecinit. Thóes, Θῶες, θῶν, feræ ex hyæna & lupo natæ, Hesychius & Varinus. Thos animal est simile hyænæ, Scholia in Iliad. 1.

B.

Thôes per tempora immutantur: & colorem diuersum hyeme æstatéue trahunt, atq; æstate nudi, hyeme hirti redduntur, Aristot. & Aelian. At Plinius aliter, Habitum (inquit) non colorem mutant: per hyemes hirti (comati, Solin.) æstate nudi. Thos corpore longior & cauda porrectior est, (quàm lupus, vt Plinius accipit Aristotelis verba. Ego cani potius thôem ab eo conferri puto: nam de cane propius dixerat, lupos etiam & pantheres ei comparans:) sed proceritate breuior, celeritate æquè præstat, quamuis crura habeat breuiora: mollis enim & agilis est. prosilitq; longius ob eam rem potest, Aristot. 6.35. de histor. anim. Græcè legitur, Ἔστι δὲ τὰ μὲν ἰδέαν ... 60 ... : hoc est, Oblongus est à capite ad caudam vel extremū corpus, altitudine verò breuior: nam & Plinius ita ferè transtulit, nulla caudæ mentione facta. Idem proceritatem de longitudine à capite versus caudam accepit, non vt Gaza pro altitudine crurum & reliqui corporis. Sic inter vocabula rei militaris μεταβολὴν ἐπ' οὐρὰν legimus, & ἐπ' οὐράν, hoc est, militum conuersionem ab extremo agmine vel contra. Lupi ceruarij certe nostri cauda perbreuis est, quod meminisse debuerat Gaza, cùm pro thôe lupum ceruarium verteret. Thos interna omnia lupi similia habet, Arist. Lupo longitudine procerior est, breuitate crurum dissimilis, Plin. Veloces sunt quanquam breuia habent crura, Var. Thoes commissos leones. Et subière astu, & paruis domuêre lacertis, Grat. Aspectu (πρόσωπον, siue facie tantum, siue toto corpore) lupum genitorem referunt, maculis vero pardalin matrem Oppian.

70

C. Thos

C.

Thos velox est saltu, venatu viuit, Plin. Proprium eorum quod in saliendo ita nisus alitis habent, vt non magis proficiant cursu quàm meatu, Solin. Vincent. Bell. non meatu legit, sed in saltu. Animal est robustum & agile, & velox, quanquam breuibus cruribus, Schol. in Iliad. ν. & Varin. & Aristoteles, vt recitaui in B. Quadrupedum multifida, omnia cæcos generant, vt canis, lupus, thos, &c. vt in Cane ca. 3. ex Aristotele docui. Cæcos gignunt canes, lupi, pantheræ, thôes, Plin. Coitu vt canes impletur, & ex eos generat, numero duos aut tres aut quatuor. Lupus etiam canarius (panther) cæcos parit luporum ritu, numero complurimum quatuor, Arist. de hist. anim. nec vsquam alibi pantheris meminit. Βρυχᾶσθαι, inquit Pollux, non modo de leone dicitur: sed etiam vrso, & pardali & panthere: de minoribus vero, vt sunt vulpes, thôes & lupi, ὑλακτεῖν & ὠρύεσθαι dicitur. Vide vt pardalin, pantherem & 10 thôem distinguit. Hic (Hagnon quidam Bœotius) & semiferam thoum de sanguine prolem Finxit: non alio maior sua pectore virtus, Gratius: canes ex thoibus natos, fortes & aptos venationi esse asserens: proinde semiferos dixit, quòd altero parente cane mansueto, altero thoë animante fera nascantur.

D.

Thôes hominem diligunt, & neq; offendunt, neq; metuunt valde, Aristot. Innocui homini, Plin. Homines nunquam impetunt, Solin. Thôa legimus esse animal humani simum precipueq; homini amicum, ac φιλανθρωπότατον: & si forte in hominem inciderit, reuereri, (αἰσχύνεσθαι, Philes,) ac velut obseruanter suspicere. Amplius, si à feris ali s circumuentum senserit, tum vero accurrere protinus, opitulariq; pro viribus, Cęl. ex Aeliano mutuatus. Etymologus verbū θωπεύειν, quod adulari & blandiri significat, à fraudulenti animantis, quod θὼς appelletur, natura factum putat. Thôes pugnant cum canibus & leonibus: quo fit ne eodē in loco sint thôes & leones, Arist. 20 Et rursus. Leo & thos inimici sunt: cum enim carne alantur, victum ex eisdem petant necesse est. Dissident thôes & leones, Plin. (Aliqui non rectè ex Plinio citant lupum ceruarium cum leone pugnare.) Thôes, commissos (clarissima fama) leones. Et subiêre astu, & paruis domuêre lacertis, Grat. Vide supra in Cap. de canib. mixtis & bigeneris. Thôes collecti (inquit Oppian. lib. 2. de piscib.) ceruum inuadunt, & morsibus quantum possunt carnis laniando rapiunt, ac sanguinem lambunt: fugit ille cruentus aliâs ad alia montium iuga: non deserunt tamen eum thôes, sed subinde infestant, & per internalla tandem consumunt. Apparet autem mutuatum hæc Oppianum ex Homeri Iliad. 11. quem locum recitaui in Ceruo H. c.

H.

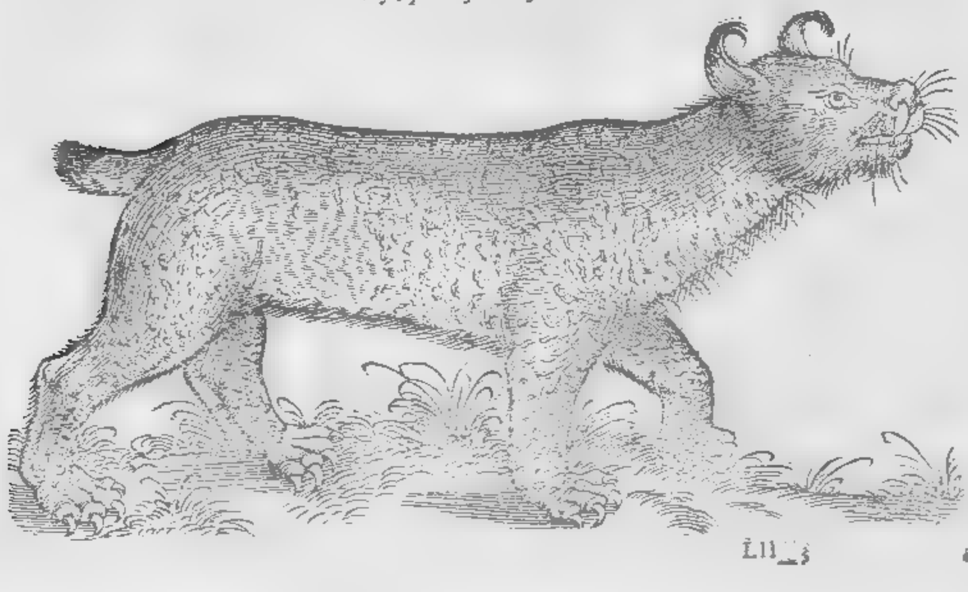
Θῶες dici videntur à θέω vel θοὸς, nempe à celeritate, Varin. quamuis Arrianus & grammatici quidam primam per omicron scribant in obliquis, poetæ tamen (Homerus, Oppian. Theocrit. Grat.) semper producunt. ὢ λύκοι, 30 ὢ θῶες, ὢ ἀν' ὤρεα φωλάδες ἄρκτοι, Theocrit. Idyl. 1. Hoc etiam obseruauimus, thôas ferè semper vnà cum lupis à poetis nominari, ita nimirum congeneres insinuantibus. Epitheta. Δαφοινοὶ apud Homer. Il. λ. Scholiastes interpretatur φονίας ἢ πυῤῥάς: hoc est, cædis & sanguinis auidos, vel rufos colore. Ἀναιδέες, ὠμησταὶ, ὑπερφίαλοι, Oppian. Ex lupo & pardali nascuntur κερασπόχροα φῦλα θοῶν, Idem: dixit autem fortassis κερασπόχροα, quòd pardalis matris colorem & maculas retineat: vel corpore valida: quoniam χρόα & colorem & corpus poetæ nominant: nisi quis malit κερασπεάνυχα: quod epitheton etsi eis conueniat, nihil tamen temere mutandum. Θωΰσσειν, ὑλακτεῖν, βοᾶν, μέλπειν, συρίζειν, θηλυδεῖ φωνῇ χρῆσθαι, κηρύσσειν, θηλυδῶς ὀρχεῖν, Hesych. & Varin. Θῶται, θυνᾶται (malim θοινᾶται: sic etiam Θῶσθαι, θοινᾶσθαι, non θυνᾶσθαι apud Hesych. legerim:) τέλη. Θῶσθαι, καὶ θώσασθαι, Doricè idem quod εὐωχεῖσθαι epulari, à verbo θῶ, Iidem. Ab horum sanè verborum aliquo thôis nomen factum aliquis coniecerit, vel à voce, vel à voracitate, vel à velocitate: aut certè contrà, ipsa hæc verba ab animali facta. Ὠρύεσθαι, vlulare, de thoibus di- 40 citur, vt de alijs quoq; minoribus feris, lupis, vulpibus, Pollux. Varinus quidem de leonibus etiam vsurpari scribit. Τῆνον (Daphnidem mortuum) μὰν θῶες, τῆνον λύκοι ὠρύσαντο, Theocritus Idyl. 1. Οἷον ἐν λύκοι πνὲς, ἢ θῶες ἐλάφοισιν τὰ ἀεὶ πεπυημένα, καὶ πρὸς ὀλίγον τῷ πυρὶ μεμολυσμένα, Heliodorus. Οἱ δὲ πυρὸς πῶ (de Troianis) φυζακινῆς ἐλάφοισιν ἐοίκεσαν, αἵ τε καθ' ὕλην, Θώων, παρδαλίων τε, λύκων τ' ἠΐα πέλονται, Homerus Iliad. ν.

Πάνθηρες χαροπές, Oppian. Πάνθηρ & Πάνθειρος, nomina propria, Suidas: nec aliud.

DE LVPO CERVARIO,
LYNCE & CHAO.

Figura hac lyncis est, siue lupi ceruarij, vt Itali vocant, qualem habere potuimus. Audio probam esse excepto capite & naso, quibus felem referre debet.

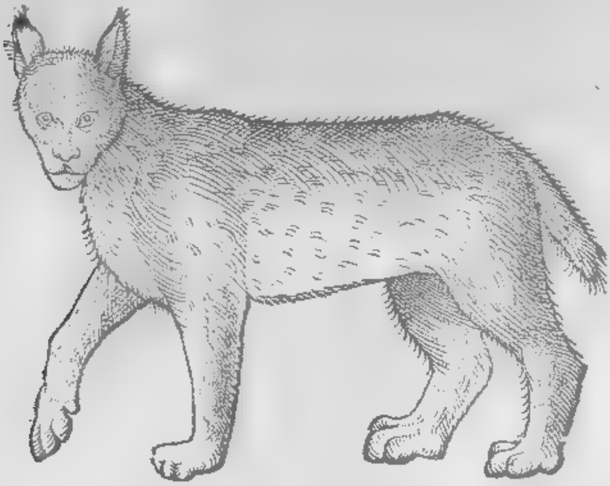
50

60

70

Alia lyncis imago à Io. Caio mihi communicata, quam prolè expressam asserit.

Alia adhuc lyncis effigies (ex tabula regionum Septentrionalium Olai Magni) felem syluestrem persequentis.

A.

LVPVS Ceruarius quanquam hodie apud Italos & vicinos quosdam populos, de illa fera dicitur, quam nostri vocant *ein luchs*, facto nimirum à lynce vocabulo: tamen apud veteres duo aut plura genera hoc nomine comprehensa sunt. Sunt in hoc animalium genere (de lupo & lupo ceruario proximè dixerat) & lynces, Solinus. Ceruarium lupum author quidam obscurus (nomen iam non succurrit) scripsit animal esse mixtum natumq; ex cerua & lupo, aut ceruo & lupa; sed hæc tam diuersæ naturæ & hostilis inter se animi animalia, simul coire vix credibile est, ego potius ceruarium appellari putârim, vel quod ceruos infestet, vel quod ceruorum hinnulos maculis suis imitetur. Pompeij Magni primum ludi ostenderunt chaum, quem Galli raphium vocabant, effigie lupi, pardorum maculis, Plinius. Et alibi, Sunt in luporum genere qui ceruarij vocantur, qualem e Gallia in Pompeij Magni harena spectatum diximus. Huic quamuis in fame mandenti, si respexit, obliuionem cibi surrepere aiunt, digressumq; quærere aliud. Vnde apparet chaum, raphium, & lupum ceruarium, vnius feræ diuersa nomina esse. Chaum à Pompeio primum in spectaculis ostensum, Seneca quoq; alicubi meminit, vt quidam citat. Chaonides canes dictas tanquã ex chao & cane natas Hermolaus suspicatur, sed chaus nomen apud Græcos non reperitur, nec alibi puto quàm semel apud Plinium, vt iam citaui. Vide in capite de canibus venaticis in genere. Albertus pro chao chamam dixit: pro raphio, rufinum, quem non Gallia, sed Aethiopia mittat: addit, animal esse ludis aptum, & disciplinæ capax: & in hoc conuenire cum natura canis. Thôem, vt præcedenti capite dictum est, Gaza ex Aristotele lupum ceruarium vertere solet, quod meis illic aliorumq; verbis refutaui. Albertus Magnus ea de lynce scribit, quæ veteres de thôe: Isidorus ea quæ de lupo ceruario Plinius, nempe lupo esse similem, sed maculis pardi instar distinctam, quod de thôe etiam Oppianus canit. Gaza existimare videtur thoem, lyncem, & pantherem vnius animantis diuersa esse nomina, cum tamen pro thôe lupum ceruarium reddat, pro panthere lupum canarium: sed quæ præcedenti capite explicata sunt, hic repeti superuacaneum. Lynx habet formam vt lupus, Iorath. Plinius lynces peregrinas esse tradit: Et alibi, in Aethiopia vulgo frequentes. Solinus capite octauo lupos ceruarios in Italia reperiri scribit: mox eiusdem generis etiam lynces esse testatus, ex qua regione habeantur omittit. Lynces bestias e quibus lyncurion, Zenothemis langas appellat, & circa Padum ijs vitam affirmat, Plinius. Et alibi, Bestias langurias in Italia esse quidam dicunt, e quibus (quarum vrina) fiat langurium, quod alij lyncurium vocant. Scribitur autem λύγξ apud Græcos, vt de obliqui formantur per duplex gamma, λυγγός, λυγγί, λύγγα. Λυγκεύς, lynceus, genus feræ, aut perspicax oculis, [illegible], Suidas & Varinus. Ego lynceum pro animali apud nullum veterem scriptorem legi, proprium autem viri sæpius, vt dicam in a. Solus Oppianus libro 3. de venatione, lyncis duo genera facit, maius & minus. Lynces paruæ, inquit, lepores venantur: maiores verò in ceruos atq; oryges facile insiliunt. Ambæ corporis figura: & similiter oculi vtrisq; suauiter fulgent, &c. vt in B. dicam. Hunc locum Gillius transferens, ineptissimè lynces pardalium generis facit, tanquam id asserente poëta.

Fera quæ nostris facto à lynce vocabulo *luchs*, vel vt alij scribunt *lux*, aut *luxs*, nominatur: Italis hodie vulgò lupus ceruarius dicitur, lupo cerueto vel ceruerio: & similiter Rhætis qui Italicè loquuntur, & Sabaudis: & Dal-

malis

matis vel Illyrijs ceruiro. Nuper sanè Bohemus quidam coniecturam suam mihi narrabat, lyncem Illyricè rys vocari, (& eam esse Luchsam Germanorum:) ceruiro autem id est ceruarium Illyricè dictum minorem esse, similem alioqui. Hispani adhuc Latino nomine vocitant lince, vt & Italici quidam scriptores in lingua vulgari, Alunno teste. In quibusdam Heluetiæ locis, & circa Sedunum, appellant *thierwolf*. Vncia quædam fera apud barbaros scriptores nominatur: quam ego pantheram esse puto, hanc Fr. Alunnus ab Italis quibusdam in vulgari lingua scriptoribus lonzam vocari ait, nonnullis leænam, alijs pardum, aut pantheram, aut lupum ceruarium interpretantibus. Vnciæ (Onces) vulgo dictæ lynces potius videntur esse quam pantheres, Bellonius: quanquam autem recentiores Leopardo seu Pantheræ minori hoc nomen tribuunt, a Lynce tamen corruptum videtur: Est autem ingenio & corporis effigie simile animal, cauda breuior lynci, illi longior, &c. Aconitum pardalianches 10 occidit leopardos & lynces, Auicenna. Arabicè legitur alnemer & alfhed, hoc est παρδάλεις καὶ λύγκας, vt ipse interpretor. Bellunensis docet alfhed leopardum esse, minorem quàm alnemer, vt pluribus in Panthera dicam.

B.

Lynces in Carpatho insula reperiuntur. Vide infra initio capitis septimi.

Lynces (nostræ) lupis minores sunt, tergo maculoso, Stumpfius. Audio eas secundum anni partes colorem aliquando mutare. Lupo longior est lynx, cruribus breuioribus, &c. Albertus: hæc veteres de thôe scribunt. Lynces ambæ (magnæ & paruæ) corporis figura similes sunt: & similiter vtrisque oculi suauiter fulgent: facies vtrisq; alacris perlucet: paruum vtrisq; caput, χαλκαυγέα ... : solus color dissimilis. Minores quidem rubra 20 pelle, maiores vero croceum & sulfuris instar coloratum gerunt florem, Oppian. Prominent eis oculi, Albertus. Lingua vt serpentium, quam plurimum extendunt, &c. Idem: sed talis lingua iyngis auiculæ est, non lyncis quadrupedis. Mammas habent in pectore, Textor: atqui hoc sphingum non lyncum est. Insatiabilia animalium, quibus à ventre protinus recto intestino transeunt cibi, vt lupis ceruarijs, & inter aues mergis, Plin. Lynx pro talo quippiam semitalo simile habet, Aristot. Lynx tantum digitos habentium simile quiddam talo habet. Vngues ei sunt magni, Albert. Vngues lynx modo occultat, vt in secunda effigie quam exhibuimus, modò exerit, pro arbitrio, vt cum irascitur, pugnat, scandit aut se retinet, & quidem prælongos, vt in prima effigie expressum est. Io. Caius. Præstat simiarum homini quàm simillimarum artus dissecare, cum te in exemplo exercere instituis: sin ea non detur, aliquam ei proximam deligito: aut si nulla omnino simia reperiatur, cynocephalum vel satyrum vel lyncem: summatim ea animalia quibus artuum extrema in digitos quinq; discreta sunt, Galenus in Anatomicis 30 administ. Alnemer est animal minoris (maioris forte) magnitudinis, quàm lynx, quod est lupus ceruarius, Bellunensis. Victa racemifero lyncas dedit India Baccho, Ouidius in Metam: quasi peregrinum & non nostri orbis animal lynx sit: Vide superius in A. lynces vbi reperiantur. Felis (inquit Cardanus) varia sunt genera: aut quia similitudine omnia fermè animalia sæua ei similia sunt, pantheræ, lyncei, pardi, & forsan etiam tigrides. Commune enim est vnguium magnitudo, & robur: pellis distincta, versicolor ac pulchra: caput rotundum, facies breuis, cauda prolixa, agilitas corporis, feritas: & cibus, qui venatione acquiritur. Luchs, acerrimi morsus, animal oblongum, breuibus cruribus, pelle indutum albicante, suprà subpurpurascente, sed maculis notisq; varijs, quæ speculorum instar radiant, pilis mollibus confertis longisq; obsita, Eberus.

C.

40

Lynces clarissimè omnium quadrupedum cernunt, Plinius. Ab hac visus præstantia ab Oppiano ὀξυδερκεῖς λύγκες cognominantur. Perspicaces sunt adeò, vt secundum poeticas fabulas, corpora solida visu penetrent, Albert. Ego non de lynce animante, sed Lynceo quodam viro (vt in a. referam) corpora solida visu penetrante apud poetas legi. Lynx visu suo res solidas penetrat: quod si quid translucidum ei obijciatur, offenditur, aut etiam excæcatur, Algazel in librum de sensu & sensibili. Philosophi putant nullum esse corpus omnino perspicuitatis expers, quamuis nos lateat: propterea lyncas tradi per medium videre parietem, Cælius. Dum lynces orcando fremunt, vrsus ferus vncat, Author Philomelæ. Corcare, vox lupi ceruarij, Fr. Alunnus. Lynces minores venantur lepores: maiores vero ceruos etiam & oryges. In regionibus circa Oceanum Septentrionalem Europæ, lynces catos syluestres & alia quædam animalia capiunt vorantq;, Olaus Magnus. Sunt qui affirment lyn-50 ces animalium quæ ceperint sanguinem tantum exugere, corpore intacto. Nuper vero à quodam audiui, lynces animal astutissimum in arboribus aliquando latere, ac in prætereuntes maiores quadrupedes desilire, & vnguibus ceruici infixis non remittere, donec laniato capite animalis prostrati cerebrum deuorarint, reliquis partibus intactis: minora vero animalia integra ab eis absumi. Aestate infirmam esse aiunt: circa saxa versari, nec longe à suo cubili discedere, nemini nocere, vsq; ad autumnũ: rupicapris insidiari, per saxa saltando saltantem persequi, arbores facile scandere, &c. Quid lynces Bacchi variæ? & genus acre luporum? Vergilius in Georg. de vi amoris, & libidinis tempore. Lynces auersæ coeunt, Aristoteles, Plinius, & Solinus. Superfœtant vrsi, lynces, & lepores, Oppian.

Lynces retro mittunt vrinam, (ex auerso mingunt,) Aristot. Et alibi, Lynx in auersum mingit, mas inquam: 60 alioqui quadrupedum fœminæ omnes id faciunt. Vrinam suam lynx (tanquam vires eius medicas cognoscens, & inuidens homini) protinus terra pedibus aggesta obruere traditur, Plinius. Ex domesticis sedibus egrediuntur, vt vrinam bene penitus occultent, Gillius. [illegible] id est puritatis studio: nimirum vt cati sua excrementa [illegible]. Plutarchus in libro Vtra animalium &c. Lyncem aiunt occultare vrinam, quòd cum ad alia multa sit vtilis, tum ad sphragidas, id est gemmas signatorias, Aristoteles in Mirabilibus. Lynx vrinam suam in terram occultat, quæ vbi con[illegible]ruit ac congelârit, lapis efficitur, ad sculpendum accommodatus, & simul ad muliebrem mundum expetitus [illegible]. Lyncum humor ita redditus vbi gignuntur, glaciatur, arescitue (concrescitue) in gemmas carbun[culis] similes, & igneo colore fulgentes, lyncurium vocatas, atq; ob id succino à plerisq; ita generari prodito. Nouêre hoc sciuntq; lynces, & incidentes vrinam terra operiunt, eoq; celerius solidatur illa, Plin. Et alibi, Succinum Demostratus lyncurion vocat, & fieri

 putat

putat ex vrina lyncum bestiarum: E maribus fuluum & igneum, è fœminis languidius atq; candidum. Alij dixêre langurium, & esse in Italia bestias langurias. Zenothemis langas vocat easdem, & circa Padum ijs vitam affirmat. Hæc ille 37. 2. & rursus eiusdem libri cap. tertio, De lyncurio proximè dici cogit autorum pertinacia. Quippe etiam si non electrum id esset, lyncurium tamen gemmam esse contendunt. Fieri autem ex vrina quidem lyncis, sed egestam terra protinus bestia operiente eam, quoniam inuideat hominum vsui. Esse autem qualem in igneis succinis colorem, scalpiq;: nec folia tantum aut stramenta ad se rapere, sed æris etiam ac ferri laminas, quod Diocles quidem & Theophrastus credidit. Ego falsum id totum arbitror, nec visam in æuo nostro gemmam vllam ea appellatione: & quod de medicina simul proditur, calculos vesicæ eo poto elidi, & morbo regio occurri si ex vino bibatur, aut si portetur, Hucusque Plinius. Vrinam suam lynces illico arenarum cumulis contegunt, vt Theophrastus perhibet: transit ea in duritiem pretiosi calculi. Is colore succini est, pariter spiritu attrahit appropinquantia, dolores renum sedat, medetur regio morbo, Solinus. Victa racemifero lyncas dedit India Baccho. E quibus (vt memorant) quicquid vesica remisit, Vertitur in lapides, & congelat aëre tacto, Ouidius 15. Metamorph. Lyncis vrina quam lyncurium (λυγγούριον) appellant, creditur eiecta statim lapidescere, sed falsò: eamq; ob caussam inanem & inutilem habet historiam. Est enim lyncurion quod à quibusdam electrũ pterygophoron dicitur, quòd plumas ad se alliciat: id potum ex aqua stomacho, aluoq; fluxione laboranti conuenit, Dioscorides. Lyncurium an sit, aut vnde sit, authoribus non constat, Hermolaus. Lyncurium, quod succinum, itemq; electrum appellant, Aëtius in antidoto Philagrij ex damasonio ad calculosos. Miratur Cælius quòd Diuus Hieronymus de lyncurio nil sibi compertum apud auctores fateatur, quum mentio eius sit apud Plinium & Theophrastum. Λυγκούριον, ἤλεκτρον, Hesychius & Varinus: ego λυγγούριον legerim. Λιγύριον, nomen lapidis, Varinus: hîc etiam λυγγούριον legendum videtur. Λιγύριον, ὕαλος, Hesychius & Varinus: fortassis & hîc. Succinum Theophrastus in Liguria effodi dixit. Sudines & Metrodorus asserunt arborem esse in Liguria, quæ electrum gignat Plinius. Mihi quidem verisimile fit electrum, ex aliquo Liguriæ emporio in Græciam olim aduectum, atque inde ergò primum à regione dictum Ligurium, per imperitiam postea inuitante vocabuli affinitate lyngurium quasi lyncis vrinam nominari cœpisse. Fertur vtriusq; populi (ἐξ αὐτῶν: sed potius legendum videtur ἐξ αἰγείρων, id est nigræ tantum populi) lachryma circa Eridanum fluuium, cum defluxit densari, fieriq; quod electrum vocant, & aliqui chrysophoron (forte quod aurum etiam ad se rapiat, vt æris ac ferri laminas, quod supra ex Plinio recitauimus) colore auri, in attritu odoratum: quod tritum potumq; stomachi & alui fluores sistit, Dioscorides in capite de populo nigra. Lucianus etiam in commentatiuncula quam de electro vel cygnis inscripsit αἰγείρους, id est nigras populos nuncupat arbores illas, ex quibus electrum fundi circa Padum veteres fabulati sint: sed quoniam leucæ, id est albæ populi, eiusdem generis arbores sunt, fieri potest vt succum concretum quem leucæ circa Padum fundant, statim lapidescentem, aliqui circa idem flumen lyncas quasdam animantes fundere dixerint: Sed hæ coniecturæ sunt nostræ. Oritur & è saxo (inquit Hermolaus corollario 698.) id est lapide lyncurio, siue lynceo vulgari voce dicto, fungus, admirabili natura. Præciditur hic in esum, & alius subnascitur anno toto: pediculi pars relicta duratur in silicem, atq; ita semper crescit lapis, restibili fœcunditate: nec credidimus, antequam domi natos ita manducaremus. Nouum & hoc vita sibi comperit, inuicemq; multa perdit: quanquam est vbi Plinius hoc innuat, vt in Castigatione Pliniana XXII. libri diximus. Ego nihil tale in Castigationibus siue prioribus siue posterioribus eum in librum reperio. Sunt & ex vtraq; populo fungi, corticibus earum dissectis, sparsisq; in areas stercoratas, vnde quacunq; anni tempestate fungi esculenti proueniunt, Dioscorides. De his aliter Hermolaus in eodem corollario, Sunt & ægiritæ fungi, sed industria, fermento in ipsis populi nigræ truncis diluto aqua protinus coalescentes. Elecotum, lego electrum, id est lapis lyncis, Syluaticus. Lapis lyncis fit de vrina lupi ceruarij in montibus coagulata, qui domi seruatus generat optimos fungos supra se quotannis: creditur prodesse dolenti stomacho, morbo regio, & alui profluuio, Euax apud Syluaticum cap. 420. Lapis lytzi dictus, λίθος λύτζι, (aliâs λίτζι) apud Nicolaum Myrepsum, in compositionibus aliquot medicis nominatur: & primum in libro de antidotis compositione 30. Vbi Leonhartus Fuchsius interpres verba hæc adiecit: Lapis lytzi variè apud Nicolaum sumitur. Hîc certè haud secus atq; in antidoto sequenti 37. accipitur pro lapide prasio, (vt ipse Nicolaus illic exponit, Lapis prasius, inquit, ab Italis lapis lytzi vocatur.) Est autem prasius, vel prasitis Theophrasto, sic dictus lapis, quòd viridi colore porri succum repræsentet. (quæ etiamnum apud Germanos nomen seruat, vt Ge. Agricola scribit.) Plinius 37 8. tria eius genera esse tradit. Eadem quas iaspis (& smaragdus) facultates habet, quare in hanc compositionem inseritur vt ventriculum roboret, Hæc Fuchsius: sed forte tanquam nephriticum pharmacum huic compositioni tricesimæ, quę & alia plura diuretica accipit, lapis litzi adijcitur. Cęterum in alijs quibusdam compositionibus lapidem litzi pro cœruleo siue Armeniaco accipit, inquit Fuchsius: vt in antidoto 465. diasenæ inscripta. Portò in antidoto 39. diacomerôn, pro lapide lyncis siue lyncurio, quod nihil aliud quàm succinum est. Antidoto etiam è cicadis apud Nic. Myrepsum, lyncurium miscetur: & hodie vsitatis compositionibus Philanthropo & Benedictæ purganti, lapis lyncis. Phrygius lapis (inquit Ge. Agricola lib. 5. de natura fossilium) ex Phrygia, cuius infectores eo vestes tingunt, nomen inuenit: sed nascitur in Cappadocia: is gleba est pumicosa, misti saporis: nonnihil enim & adstringit & mordet: optimus autem est colore pallidus, venas vero tanquam cadmia, habens candidas: non robustus compage corporis, mediocriter grauis, vino respersus & vstus, magis fit fuluus: hunc aliqui hodie pro lyncurio vendunt: sicut alij pro eodem, vt dixi, belemniten. In medicina exiccat: sed præterea mistis viribus præditus est: nam repellit & digerit, vtilis ad vlcera putrida, & ad oculorum medicamenta, Hæc ille. Et in eodem libro superius, Belemnites (βέλεμνον, id est) sagittæ effigiem repræsentat: quare Saxones eum vocabulo ex ephialte & sagitta composito nominant, (*alfesscht*, alij *alpschos*) potumque contra eiusmodi suppressiones & noctis ludibria valere dicunt, ac fascinationibus occurrere. Hunc lapidem hodie quidam medici pro lyncurio habent & vtuntur, qui ex vrina lyncis non concreuit: nec enim vllum tale fuit lyncurium: sed veteres scriptores succinum, vt dixi, sic appellarunt. Plura de belemnite cognitu digna, quæ eo in loco Agricola docet, omitto, ne sim prolixior: hoc tantum addam, vt medicos ad eius cognitionem inuitem: Quoniam vero, inquit, belemnitæ exiccant, Prussicis & Pomeranicis chirurgi curant vulnera: ijsdem medici, & Saxones suis, non aliter ac lapide Iudaico frangunt calculos. Antonius Musa Brasauolus terram lyncum vrina madidam sæpius collectam sibi & repositam scribit, sed nihil vnquam in ea concreuisse: mire autem fœtidam fuisse. Ge. Agricola libro 6. de nat. fossilium, ostracian alteram achatæ similem esse scribit, translucida viriditate

misti

mista nigrore: & eius fragmentis quosdam nostris etiam temporibus alias gemmas scalpere: hanc Germanicè interpretatur *lux saphir*, quasi saphirum lyncis, nescio quam ob causam: nisi quòd ipsius etiam viridis lapis à Nicolao Mirepso lapis lyzi, quasi lyncis, nõinatur. De vrina onagri, cũ interficitur, in terra spissante se, vt fertur, dictum est supra. Ego in officinis pharmocopolarũ apud nos lyncuriũ illud, vt vocant, consideraui, quod cen pumicosa quædam (leuitate ferè pumicis, non raritate) gleba est, quæ pugnum impleat, aut maior potius quàm lapis: alterum fusci vel nigricantis, alterum lutei coloris, quod & solidius, arenosius, & pinguius est, commansum lutescit, vtrunq; pelliculis seu membranis quibusdam albis intercipitur, luteum quidem manifestius, fungosæ cuiusdam tenacisq; substantiæ, vt hoc forte genus sit, è quo fungos nasci Hermolaus testatur: apparet sanè tum ex membranis illis, tum calculis in eo repertis, corpus esse heterogenes in terra coalescens. In Sabaudia alium lapidem lyncis mihi demonstrarunt, substantia crystalli, & pellucidum, ea duritie vt ignem excutias, triangulum ferè: colore partim candido, partim passeo diluto. Lyncurius lapis effusa lyncis vrina septem dierum spatio generatur, Iorath. Fungi iuxta mare rubrum quodam in loco erumpunt, qui sole tacti in lapidem commutantur, Theophr. de hist. 48. forte idem genus illud lapidis lyncis, quod ex Hermolao scripsi, fungos producere: nam si fungi in lapidem mutati sunt, ex eodem fungi rursus enasci posse videntur facilius, quàm ex vllo alio lapidis genere.

D.

Lynces, pardales, leones & tigrides, fœtus suos mirificè amant: Vide in Leone D. ex Oppiano. Lynx rapax est animal instar lupi, sed callidius. In arboribus latet, vt in prætereuntes pecudes desiliat, vt præcedenti capite dixi. Hominibus & pecudibus insidiatur, Stumpfius. Hæc dum proderem, à viro quodam fide digno audiui, lynces in regione Germaniæ quæ duci Vuirtenbergensi paret, nõ rarò capi: & contigisse aliquando vt lynx in quercu latitans, in rusticum prætereuntem desiliret: quam ille præuisam in ipso saltu, securi quam forte gestabat, exceperit, & in terram prostrauerit, vbi mox aliquot ab eo ictibus enecata sit. Lupi quos ceruarios dicimus, quamuis post longa ieiunia repertas ægrè carnes mandere cœperint, vbi quid casu respiciunt, obliuiscuntur: & immemores præsentis copiæ, eunt quæsitum quam reliquerunt satietatem, Solinus: & Plinius vt in A. retuli. Rex Tartarorum habet leopardos cicures, qui mirum in modum venationi inseruiunt: item lynces non minus ad venandum industrias, Paulus Venetus.

E.

Lynces, pantheres, vrsi, &c. in montibus capiuntur, partim aconito, partim equis & armis introclusi, non sine venatorum discrimine. Sunt quibus & foueas latas in orbẽ ducunt, &c. vt in Leone recitaui ex Xenophonte. Iisdem foueis lynces capiuntur, quibus & lupi, Olaus Mag. Canibus sectantibus lynx mox in arbores confugit: vbi feritur bombarda: capitur & decipula, quam sępe per saxa trahit. Lynx quum se captam videt, solet verè flere, vt etiam lachrymæ fluant, N. Spreng. Pelles lyncum nostrarum, vnæ omnium ferè pretiosissimæ sunt, & à nobilibus tantum in vestimentis ostentantur. Prisci venatores pelle lyncis tegebantur contra imbres & flatus ventorum: hoc namq; testatur Virgilius, cum inquit, succinctam pharetra & maculosæ tegmine lyncis.

G.

Vngues lyncum omnes cum corio exuri efficacissimè in Carpatho insula tradunt. Hoc cinere poto, propudia virorum: eiusdem asperso, fœminarum libidines inhiberi: item pruritus corporum: Vrina, stillicidia vesicæ. Itaq; eam protinus terra pedibus aggesta obruere traditur. Eadem autem & iugulorum dolori monstratur in remedio, Plinius. Sed de lyncurio, & remedijs ex eo, capite tertio dictum est. Luxorum nostratium vngues apud viros magnates in pretio seruantur. Ea enim apud nos de illis opinio circumfertur, quòd impositi in virgam equi siue hominis, retentam cient vrinam, Io. Bonar Baro. Vngues lyncum albicant: singulos apud nos argento includunt, & ad spasmum commendant, si gestentur: fortassis quoniam incurui sunt: quo argumento radices etiam nonnullas, curuas nodosasq; aliqui aduersus spasmũ appendunt, superstitiosi & digni talibus remedijs homines. Sunt qui viuulas in equis (vt vulgò appellant) his vnguibus saluberrimè sanciari & aperiri asserunt: & eam ob causam à multis equitantibus circunferuntur. Lynx seu lupa ceruaria, feles, mustela, &c. plus vulnere quàm veneno lædunt, Arnoldus. Venator quidam mihi nuper retulit, carnes lyncis comestas cum iusculo valde probari contra febrem quartanam: & ossa eiusdem combusta ac in puluerem redacta eximium esse remedium ad inueterata vlcera & fistulas tibiarum, C. Collinus.

H.

a. Λύγξ, λυγγὸς, fœminini generis, cum lyncem feram, cum singultum significat: aliqui non rectè masculini generis faciunt, & in obliquis gamma cum cappa scribunt. Λύγξ τὸ πάθος, ὁ λυγμὸς: καὶ τόξον, καὶ ζῷον, Hesychius & Varinus. Ego pro arcu nusquam legi: sed erroris huius, si error est, occasio fuerit illud poetæ, λίγξε βιὸς, hoc est, resonuit arcus, vel neruus, per onomatopœiam: huius autem nomini, inquit Varinus, thema nullum extat. Quorum stupefactæ carmine lynces, Vergilius Aegl. 8. Multi lynces, λύγγας, & leones, &c. alunt amantq;: qui tamen fratrum suorum iracunda aut imperita aut ambitiosa ingenia ferre non possunt, Plutarchus de philadelphia. Quod si lycon, id est lupum aliqui ἀπὸ τῆς λύκης (alij lucem matutinam, alij vmbram interpretantur) rectè deriuarunt, idem fortassis etymon lynci etiam perspicacissimo animali congruet.

Epitheta. Lynces fugaces, Horatius 4. Carm. Imbelles, Statius 2. Achill. Maculosæ, Vergil. Timidas agitare lyncas, Horat. 2. Carm. Variæ, Verg. Tergore lynces versicolore, Bapt. Mantuanus. Effrena, turgida, apud Textorem. ἀελζήλοι, εὔγληνοι, Oppiano.

Lynx, Λύγξ, vrbs Libyæ iuxta Gades post Atlantem: Artemidorus Λυγξῶ vocauit, Stephanus. Vide Hermolaum in Plinium 5. 1. Lyncus, Λύγκος, vrbs Epiri, apud Strabonem, à Lynceo dicta. Gentilia, Lyncius, Lynceus, Lyncistæ, Stephanus. A Lynceo (Hypermnestræ marito) dicta est Lyncea regio, quam mox Lyrco incolente Albantis filio notho, Lyrceam quoq; nominarunt, Cęlius. Lyncestij amnis potu inebriantis meminit Ouidius 15. Metam. Lynceo perspicacior: Lyncei perspicacitas (inquit Erasmus) in prouerbium abijt. Plinius nat. hist. 2. 17. Nouissimam, inquit, Lunam, primamq; eadẽ die vel nocte, nullo alio in signo, quàm in ariete conspici: id quod paucis mortalium contigit. Et inde fabula cernendi Lynceo. Sunt qui tradunt Lynceũ primum reperisse fodinas metallorum, æris, argenti, auri. Et hinc vulgò natam fabulam, quod ea quoq; videret, quæ sub terra forent, testis Lycophronis interpres. Meminit huius & Plato in epistola quadam. Aristophanes in Pluto, βλέπειν τ' ἀπέδειξεν ὀξύτερον τοῦ Λυγκέως. Lucianus in Hermotimo, Σὺ δ' ὑπὲρ τὸν Λυγκέα ἡμῖν δέδορκας, καὶ ὁρᾷς τὰ ἔνδον ὡς ἔοικε διὰ τοῦ στέρνου. Idem in Icaromenippo. Πῶς νῦν, καθάπερ Λυγκεύς τις ἄφνω γενόμενος ἅπαντα τὰ ἐπὶ γῆς διεγίνωσκες, Horat. 1. epist. ad Mecœnatẽ,

Non

Non possis oculo quantum contendere Lynceus. Non tamen idcirco contemnas lippus inungi. M. Tullius M. Varroni, Quis est tam Lynceus qui in tantis tenebris nihil offendat, nusquam incurrat? Apollonius in Argonaut. (meminit etiam Orpheus) scribit hunc Lyceum usq; adeò fuisse perspicacem, vt etiam terram ipsam oculorum acie penetraret, quæq; apud inferos fierent, peruideret. Plutarchus in commentario aduersus Stoicos testatur famam fuisse de Lynceo, quod saxa quoq; & arbores oculorum acie penetraret. (hoc recentiores quidam de lynce quadrupede ferunt.) Pausanias in Corinthiacis tradit Lynceum Danao vita defuncto, regni successionem suscepisse. Pindarus in Nemeis hymno decimo meminit Lyncei qui ex Taygeto monte viderit Castorem & Pollucem sub quercus trunco latitantem, & horum alterum iaculo vulnerasse. Pindari interpres citat historiam rerum Cypriarum, Aristarchum & Didymum, Hæc Erasmus. Quòd si quis lynceum, vt Suidas & Varinus, pro animali nempe lynce accipiat, sic etiam quadrabit prouerbium in hominem acutissimi visus aut etiam ingenij per metaphoram: hæc enim quadrupes, Plinio teste, clarissime omnium animalium cernit. Sed & lynceus adiectiuum, à lynce fera fieri videtur, non à Lynceo viri nomine. Omnes (inquit Galenus citante Cœlio) imbecilliore sumus cernendi potestate, si aquilarum & lyncis acuminibus conferamur. Ne corporis optima lynceis Contemplère oculis, Hypsea cæcior illa. Quæ mala sunt spectes, Horatius 1. Serm. Λυγκέως ὀξυωπέστερον βλέπεις, id est, Lynceo acutius vides: fuit autem Lynceus frater Idæ, ea oculorum acie, vt per abietem viderit Castorem cum fratrem per dolum necaret, vt Pindarus ait, Suidas. Locus Pindari est in Nemeis Carmine decimo, de Lynceo & eius fratre Ida, qui Castorem lancea vulnerârit, &c. vnde corruptus Suidæ locus restitui potest. Plura ab interpretibus Pindari petet qui volet. Λυγκεὺς, εἶδος θηρίου, ἢ ὀξυδερκής, Suid. Lynceus, inquit Palæphatus, æs, argentum, cæteraq; metalla primus inquirere cœpit. In qua quidem metallorum inquisitione, lucernas secum intra terræ penetralia circumferens, ibidem eas forte relinquebat, ac sursum ipse æs ferrumq; reportabat. Quod factum videntes homines, dicere consueuerunt, quod Lynceus subterranea etiam prospiceret ob idq; argentum inde sursum afferret. Lynceus, collyrium quoddam apud Galenum de Compos. sec. locos, & Paul. Aeginetam. Lyncei & eius tumuli, in Laconicis meminit Pausanias. Χαίρετε Λυγκῆος γενεή, Hesiodus in Aspide. Porphyrius in Homerum, si modo Porphyrius ea scripsit, in tertium Iliados, Idam & Lynceum scribit Apharei filios, Leucippidum amatores, ad nuptias Tyndaridas auocasse Castorem & Pollucem, qui sponsas Phœben & Ilairam rapere conati sunt: hinc orto certamine Ida (Idas) Castorem occidit: sed hac re iratus Iupiter, Idam fulminauit, &c. Gyraldus. Eadem leguntur in Scholijs Pindari: & insuper, Persei familiam à Lynceo ortam esse. De Lyncei contra Castorem pugna, Theocritus Idyllio 27. Hypermnestra inter filias Danai, quæ omnes ex patris præscripto maritos noctu iugularunt, sola marito nomine Lynceo pepercit: Vide Cælium 11. 13. & 25. Lynceus Samius grammaticus, &c. Suidas.

e. Succinctam pharetra, & maculosæ tegmine lyncis, Verg. 1. Aen.

h. De Lynco rege Scytharum in lyncem feram mutato, scribit Ouidius 5. Metam.

Maculosa quædam animalia veteres Baccho consecrarunt, vt lynces, pardales, axin. Victa racemifero lyncas dedit India Baccho, Ouid. 15. Metam. Quid lynces Bacchi variæ? Verg. 3 Georg. In India Ctesias nasci scribit feram nomine axin, hinnuli pelle, pluribus candidioribusq; maculis, sacram Liberi patris, Plinius. Bacchus aliquando effictus est in curru pampineo & triumphans, qui pantheris modo, modo tigribus ac lyncibus trahebatur, Gyraldus. Nebridem quoq;, id est maculosam hinnuli pellem, Bacchum, & Orgia celebrantes gestasse legimus.

Hæc scripseram cum accersitam à pellifice lyncis pellem inspicere ipse volui. Longitudo extensæ à summo naso ad caudam vsq; dodrantes quatuor, digiti quinq;: & caudę postea digiti septem. Latitudo circa collum, (non ambitus dico, sed dorsi tantum,) palmi duo in imo dorso, dodrans & digiti sex. Crurum anteriorum longitudo, dodrans cum digitis quinq;, posteriorum, dodrans cum digitis tribus. Pilus vndiquaq; mollissimus est, & densa lanugine confertus. Extremæ pilorum partes in dorso albicant, interius rufæ: albicant autem magis partes vtrinq; à dorso medio recedentes: mediũ magis fuscum & rufum est. Venter medius candidus, & maxime imus: partes vtrinq; partim candidę partim rufæ. Passim etiam in ventre puncta quædam nigricant, pauca: crebra verò iuxta imum ventrem vtrinq; ad latera. Pars quę in supina colli parte est è regione vtriusq; auris singulas bene magnas maculas nigras habet. Auriculæ paruæ breuem quasi triangulum constituunt, ambitu nigro: niger etiam supra eas villus eminet, cum paucis pilis albis. Barba setis albis condita est. Dentes albissimi, eminentibus digitum transuersum caninis superioribus: inter quos sex parui habentur: ex quibus duo extremi maiusculi sunt, cæteri minimi, præsertim in maxilla inferiore. Et vt breuiter dicam, dentes omnino similiter vt mustelæ rusticæ vel martes habet. Pedes admodum villosi sunt: digiti anteriorum pedum quinq;, posteriorum quatuor. Vngues candidi, acutissimi. Cauda per totum æqualis crassamenti, postrema parte nigra est. Pretium erat tres coronati seu denarij aurei cum triente: sunt quæ ferè duplo veneant, aliæ multò minoris, pro pellium differentia & regionum vnde habentur. Frequentes sunt in Suetia circa Hyelso vel Helsingiam, in collo variæ & maculosæ, Eberus. Mittuntur ad nos ex diuersis Alpinis regionibus. Capiuntur & in Martia sylua, & (vt audio) in Lituania & Polonia. Elegantiores maculis aliquot nigris per dorsum etiam insigniuntur. Vngues non quiuis, sed is tantum qui in pede dextro pro pollice est, argento includitur, & drachma argentea aliquando venditur, tanquam amuletum aduersus comitiales.

Est in arce Londinensi (inquit Io. Caius) animal carniuorum, agni bimestris magnitudine, corpore toto, capite, ore, pede & vngue felis. Sed barba atq; cauda, illa, vtrinq; dependente, ex dimidio anteriori nigra, posteriori alba: hac, breui atq; crassa, ex dimidio superiori rufa, inferiori nigra. Oculo flauescente, cilio obscure albicante. Aure, vt cati, erecta, pilo intus albo & tenui repleta, foris albo & nigro vestita, sed ita vt summa pars nigro, media, triangulari ferè modo, candido, & ima nigro vestiatur. Nec est ea contenta suo orbe finiri, nisi etiam & anterior eius pars seu extrema margo & posterior etiam, eo modo recuruetur in auersum, quo modo margines galeri sacerdotis Græcæ apud Venetos ecclesiæ ad superiora replicantur. Summis auribus insident pili aliquot nigri, veluti cristæ. Color animali est in extima parte, rufus, in intima albus, sed respersus hic fuscis & fere per quincuncem dispositis, illic sui coloris obscurioribus maculis, singulari pilo candido & item frequenti per vniuersum corpus præter cætera conspicuus, vt est in quibusdam cuniculorum nigris pellibus. Et vtraque nasi parte, maculæ quatuor sunt, ordine recto positæ. In vtroq; labro, vt nunc dicemus. In superiori labro, quinq; sunt macularum ordines æquidistantes. In primo ordine & summo, quatuor: in secundo, quinq;: in tertio, octo: in quarto, quinq;:

quinq;: in quinto, quatuor sunt, & hæ etiam in suo quæque ordine æquidistantes. In imo labro, septem sunt tantum insigniores, duobus ordinibus collocatæ. In primo, quatuor, ad ipsam labri oram: in secundo post eas, tres aliæ: post has, aliæ minores, sed non ita certa lege dispositæ vt superiores. In superiori labro, vtrinq; extant pili quidam rigidiores atq; albi, vt in catis & leonibus. Nasus illi rufescit pallidè, distinctus à cætera facie vndequaq; linea nigra. Extremum nasum per longitudinem alia linea (vt in Vncia) diuidit, sed per summa tantum leuiter ducta, non per ima altius impressa. Pes illi callosus est, & vnguis, vt Feli & Vnciæ, in pede abditus, nec nisi appetendo prætendit, vt illæ. Scandit miram in modum, ita, vt ea in re quid possit, ipsa natura vel in cauea docet. Mobile animal est, & loco stare nescit, adeò vt nisi fortè fortuna P.ci martij vox ex turba cuiusdam rustici, (qui tum Leones videndi caussa venerat) quietum reddidisset & attentum, nulla fuisset spes exquisitioris delineamenti. Eo
10 præsente, quietissimum erat: illo discedente, nusquam consistebat. Quamobrem coacti sumus eam misso post rusticum famulo, vocalem illum emere, quo præsente, mirabundum tantisper constitit, dum confecto negotio atq; absoluto opere discedendum fuit. *Luzarne* nostri vocant, Leunciámne an Lyncem ex vocum symphonia dictam, ambiguum est. Pellis in vsu est magnatum, & pretijs venditur amplioribus. Non excandescit nisi in iniuriosos. Vocem reddit qualem felis, cum succenset socio cibum prærepturo. Custodi blandum est & mite, nec in quenquam sæuum. Hactenus Caius. Insitatæ formæ animal anno Domini M.D.XLVIII. mense Maio è sylua Aureliana in agrum Bituricensium impetum fecit, tanta feritate, vt nemo agricolarum aut viatorum tutus vllis armis esset. Mediæ inter Lupum & Ceruum naturæ fuit, (*dicere forsan voluit Lupum ceruarium fuisse*,) antea illis in locis ignotum. Hæc ex Chronicis cuiusdam, qui addidit Paralipomena historiæ Carionis. Ego, si bene memini, non in Gallia natum animal ita grassatum esse accepi, sed Leopardum, qui ex aula Regis, vbi alebatur, euaserat: & hoc ali-
20 cubi in hac Historia quadrupedum à me literis mandatum puto. Quod cum legisset Io. Caius, sic ad me scripsit: Quod scribis de Leopardo regis Galliæ, potest etiam scribi de quodam quem habuit Angliæ rex Henricus octauus, vti mihi retulit nobilis quidam septuagenarius eius olim familiæ. Sic ille: & certè verisimilius est, Pantheræ quàm Lyncis tantum robur & tantam sæuitiam fuisse. Cæsar Scaliger libri de subtilitate ad Cardanũ, Exercitationis 210. prima parte, sentire videtur feram quæ Luberna vulgò dicatur, fœminam esse: Lyncem verò marem, Lupum ceruarium scilicet. Huic.n. (inquit) breues, orbiculares, distinctæ maculæ: illi pro ductæ, & admodum continuæ plereq;. Lupi autem dici videntur ab auiditate: vicina enim omnia populantur: quocirca in Scandinauia vbi Lyncum frequentia, aliarum ferarum insignis caritas: ad victum maxima ex parte agrestium felium prædam faciunt. Ceruorum esse hostes acerrimos (vnde ceruarij nimirum cognominantur) ex Oppiano disces: qui luculentissimis versibus eiusmodi pingit venationem, qualem pugnam Delphinis & Amiatum: ac Thoas vocat. Sic ille. Sed
30 cum Lynces etiam alibi ab Oppiano nominentur, quorum genera duo facit, Thós ne an Lynx sit Luchsa nostra, considerandum est.

Vidimus etiam Constantinopoli animalia duo parua tam similia feli, vt non nisi magnitudine differre viderentur: quorum nomen antiquum non inuenio, nisi forte de genere lyncum sint, Bellonius.

DE LYNCE INDICA VEL AFRICANA.

His addam quæ illustris vir Io. Bonar de Balicze liber Baro Castellanus ad me scripsit de lynce Indica vel Africana his verbis. In libro Iconum animalium, nullam fecisti mentionem Indicæ vel Africanæ Lyncis, præterquam istius nostræ quæ Germanico vocabulo Lux vocatur. Sed quia Plinius illius meminit, induxit me authoritas tanti viri, vt & istam ad te depictam mitterem & illius mentionem facerem (*picturam nacti non sumus, forte amissa est.*) Videtur enim cuius Plinius meminit multum differre à nostro lupo ceruario, qui cum sit maximus, vix attingit
40 mediocrem lupum magnitudine. Ista verò Constantinopoli depicta ferocem atq; ingentem bestiam ostendit. Præterea istorum nostrorum Luxorum qui in Moschouia, Lituania, Russia, Polonia, Hungaria, Germania capiuntur, rari sunt admodum insignibus maculis in dorso conspersi, sed in ventre tantum: Scotia tamẽ & Suecia mittit omnium pulcherrimos. Isti verò de quibus loquor, sunt maculis tam in dorso quam ventre alijsq; membris pleni, nec sunt adeò villosi & delicati vti nostrates, cum habeant pilos asperos, setosos & breues. Insuper, nostrorum maculæ sunt rotundæ, Istorum verò triangulares, & similes folio vocato k eblat. Hæc ille.

DE LVPO SCYTHICO.

50

Lupum Scythicum appello feram, quæ in vltima Scandinauia post Noruegiam & Gothiam reperitur: quam Olaus Magnus in tabula regionum illarum depinxit, vnde nos etiam istam effigiẽ mutuati sumus. Appellat autem Germanico nomine *grimmklavv*, ab vnguium acie, quòd illis præcipuè seuiat: animal lupi magnitudine, perpetuò iracundum.

60

DE LVTRA.

A.

Lutras è genere fibrorum esse Plinius scribit: est enim similiter amphibium, hoc est in aquis & terra viuens animal: & corporis partes quasdam similiter habet. Ab eisdem quomodo differant, in sequentibus explicabitur. Lutras etiam lytras dici posse, Varro docuit: quia radices arborum in ripa, inquit, succidere atq; dissoluere (quod Græcis ... dicuntur): potest tamen & à luendo videri nominata, quòd in aquis se luat: quoniã enhydris Græce nominetur à quibusdam. Hermolaus in Plinium. Idem in Corollario Græcè non enhydrida, sed enydron dici scribit. Enydris quidẽ, vel enhydris, Plinio coluber est, in aquis viuens, lutrix à Theodoro dicta, vt & Hermolaus scribit. Idẽ Theodorus enydron qua-
70 drupedem ex Aristo. etiã lutriã non lutram conuertit. Albertus & eum secuti barbari luter pro lutra scripserunt.

Leguntur

Legitur & anadriz pro enydris apud Albertum in Aristotelem de hist. anim. 8.5. Bostum, id est hydria siue lodra, Syluaticus. hydriam pro enydro scribens, lodram pro lutra voce vulgari hodie Italis. Kipod Hebraicam vocem aliqui lutram interpretantur, al j aliter: sed omnino echinum terrestrem esse, in eius historia confirmaui. Ichneumonem Isidorus enydrum, Marcellinus hydrum vocauit: eundem puto non ineptè lutram Aegypti vel Nili dixeris. Huius historiam supra seorsum dedimus. ἔνυδρος, animal fluuiatile simile Castori, Hesychius & Varinus. Apud Gelonos lacus est ingens, ex quo lutræ (ἐνύδριες, lego ἐνύδριες) capiuntur, & castores, & aliæ feræ τετραγωνοπρόσωποι, id est forma oris quadrata: quorum pelles ad renones faciendos consuuntur, (περὶ τὰς σισύρας παραῤῥάπτονται, circa sisyras pro fimbrijs ornamenti causa assuuntur:) & testiculi ad curanda posteriora sunt vtiles, Herodotus libro 4. interprete Valla: debebat autem interpretari, testiculos horum animalium vtiles esse mulieribus locosis vel vterinis, Græci hystericas vocant, quoniam Grecè legitur ἐς ὑστερέων ἄκεσιν: in quem vsum castoris precipuè testes commendantur: sed ex lutra quoq; idem effici creditur. Suidas dubitare videtur an ictis, quæ omnino mustelarum generis est, idem enydro sit: scribit enim animal esse castori simile: ἢ ἐνυδρόν ἐστιν, ἰχθυοφάγον: quæ verba etiam Varinus transcripsit & corrupit. Ipse quomodo legendum censeam, dicam inter mustelas in Ictide. Fluuiatiles caniculæ (κύνες ποτάμιοι, sic lutras nominat) terrestrium canum paruulorum speciem similitudinemq; gerunt, Aelianus. Apud Aëtium quoq; 2.178. canis fluuiatilis (κύων ποτάμιος) proculdubio lutra est, vide in G. inferius. Seruius castorem quoq; canem ponticum nominat. Alius est canis aquæ apud Arabicos scriptores, cuius fel inter venena numerant. Elluchasem in Tacuinis animalia quędam catos paludis nominat, ac si mustelas aut feles palustres aut aquaticas dicas, lutras forte intelligens, his verbis: Sedilia quæ fiunt ex catis paludis prosunt ad hæmorrhoides. Lutram hodie Itali lodram, lodriam, vel lontram appellant, vt reperio apud Crescentiensem, Arlunnum, & monachos qui in Mesuen scripserunt. Galli vne loutre, al' vng loutre: Sabaudi quidam vne leure. Hispani nútria. Germani & Angli *otter*. Illyrij vvydra.

B.

Lutras alunt pleręq; regiones, quibus amnes, lacus aut stagna piscosa non desunt. Habet eas Italia, Gallia, Germania, Heluetia, Anglia, Scandinauia, &c. In Borysthenis ripa & Sarmatia tota plurimæ sunt, Hermolaus. Reperiuntur in Italia vbi Pagus mari iungitur: sed in Neapolitano agro frequentiores sunt, Brasauolus. Fibris cauda piscium, cętera species lutræ, Plinius. Feli non admodum dissimilis est (aliqui vulpi comparant, corporis longitudine præsertim:) sed longior & latior, (& capitis specie diuersa, magnitudine pari) Albertus: castore minor. Lutræ castoribus similes pelle, sed triplo longiores sunt, in septentrionalibus aquis, pręsertim Suecię superioris, &c. reperiuntur. Olaus magnus. Pellem pilis bene densam habet: hi nitidi & molles sunt, vt etiam castoris, à quibus tamen differunt: nam lutræ pilus fuscus nonnihil ad castaneæ colorem deflectit, & breuis ac æqualis est: castori in cinereo candidus & inęqualis, Ge. Agricola. Castor pilo supernè canino est, albi lutræ, Syluius. Dentes habet acutos, & valde mordax est, Albertus: crura breuia, pedes omnes caninis similes, caudam longam, Ge. Agricola & Albertus. Caniculæ fluuiatili cauda est pilosa, Aelianus. Lutra castorem refert si caudam adimas, animal amphibium, fibrorum numero adscriptum, hoc tamē ab his distans, quod fiber vtriq; aquæ & salsæ & dulci, lutra mari nunquam immergitur. Caput illi est caninum, dentes quoq; ad canem venaticum accedentes: aures castoris: sed graciliori & longiori est corpore, oblongamq;, teretem, & in fastigium desinentem caudam gerit. Vulpinis est cruribus, paulò crassioribus tamen, quibus magis in aqua, quàm in terra valet: habet enim posteriores pedes planos, & membranis communitos, vt in castore dictum est: pelle contegitur minus quàm castor, spissa, frequenti ac breui pilo conspersa, colore nonnihil ad castaneum accedente: quæ nobis per hyemem maximo est vsui, magnoq; pretio diuendi solet. Cuius etiam caussa, nostri venatores magna sagacitate lutris insidiari solent: atq; earum vestigia in littore, excrementorumq; piscium aristis commixtorum naturam obseruare solent, Bellonius.

C.

Lutras è genere fibrorum nusquam mari accepimus mergi, Plinius. Reperiuntur apud nos, tum iuxta fluuios tum lacus. castores vero iuxta fluuios tantum. Lutris gressilis est, & degit quidem in fluido, victumque inde emolitur, sed aërem non humorem recipit, & foris (in suis cauernis) parere solet, Aristot. Lutra (lutius corruptè legitur)

[illegible] castor, venantur tam in aqua quàm in terra, Albertus. In antris habitat iuxta aquas, Idem. Referūt qui [illegible] ab eo veluti tabulatum ex ramis aut virgis aptè dispositis, cui incumbat, ne madefiat. Pisces venatur: & quamuis respiratione indiget, diu tamen sub aqua se continet: est quādo gurgustia (id est nassas) ingressus, suffocatur, cum neq; redire possit qua ingressus est: neq; nassam satis maturè discerpere. Quin & aliâs sæpe dum prædam auidius sequitur, aberratis impeditur & suffocatur: omnino enim per interualla ore & naribus exertis aërem [illegible]re ei necesse est. In venando quidem mira ei agilitas ac velocitas. Latibula sua tot piscibus replet, vt etiā aër inficiatur: quod quidam non sine periculo experti sunt, qui hoc animal capere voluerunt, Albertus & alij. Hinc & ipsa tam fœtida redditur, vt vulgo nostri in hominē graue olentem dicant, fœtere eum lutræ instar: vt Latini, hircum olere. Pisces venatur mira frequentia, Belluacensis. Piscibus maximè delectatur: præter illos tamen etiam alios cibos edit, (fructus & cortices arborum, Ge. Agricola.) Albertus. E cauernis ad pastum capessen[dum] egrediuntur, etiam hyberno tempore, Ge. Agricola. Piscibus lutra vescitur, lacubus, stagnantibus & quietioribus fluuiorum aquis infensissima, quos magna solertia, magnoq; impetu exterrens ad litorum cauernulas adigit, vt facilius intercipiat, copiosioreq; præda perfruatur: quanquam famem teneris etiam herbarum asparagis arceat. Cæterum cuniculos non longè à litore sibi excauat, à quibus mane exiliens, amplius quàm duo miliaria sursum contra aquæ defluxum tendit, vt postea piscibus saturata, facilius secundum aquæ decursum in destinatā sibi cauernam redeat. Plures catulos suis vberibus lactat, quos prouectiores, atq; adeò matres ipsas, venatores per hyemem defluxis plantarum folijs peruestigare solent, Bellonius. Tanta est Lutræ sagacitas, vt ex aqua per riuulum effluente per aliquot procul miliaria piscium odoris excipiat è viuarijs: quæ subiens vastet. Simul facilius haurit auram [illegible] fluuio delatam: simul inanis superare cursum potest: quo satura sine labore atq; negotio vnà cum ipso fluxu rursum delabatur, Scaliger. Lutris etiam hominem mordet, (vt fiber,) nec desistit, vt ferunt, nisi fracti ossis crepitum senserit, Aristot. Lutræ quadrato ore mordaces, vt Castores: Olaus Magnus.

D.

Lutra animal est astutum & malignum, Obscurus. Cicuratur aliquando, ita vt pisces circuitu suo in retia compellat, magno piscatoris emolumento. Olaus Magnus lutras in Scandinauia alicubi mansuefieri scribit, ita vt pisces etiam cocis ex aquis adferant in culinam. Sed quoniā auidiores prędæ, inquit, plures quàm sit opus occidunt, rarius ad hoc opus vsurpantur. Cicur facilis & alacris ad ludos est, Albert. & alij. Falsum est quod aiunt lutram à fibro cogi, vt aquam hyeme circa caudam eius moueat, ne congeletur: sed fiber fortior lutra est, & acutissimis dentibus: quare vel expellit eam, vel occidit, Albertus.

E.

Canes aquaticos nostri vocant, illos qui castores, lutras, & anates syluestres venantur, vt in Castore dixi in E. Assa (silphij genus graueolens) secundū aliquos in linteo ligata & iuxta flumen suspensa odore suo canes fluuiatiles occidit & (aut) fugat. Lutræ pilus mollissimus est, nec facile nitorem vetustate amittit: quamobrem pellis eius in pretio habetur (singulæ apud nos drachmis argenteis septem vel octo indicantur) [illegible] alias, tum quòd rectè parata pluuijs non læditur. Fiunt autem inde ornamenta in oris (fimbrijs vestium, Albert.) circa collum, in vestibus virorum ac mulierum, Albertus & author de nat. rerum. Lutræ & castoris pellibus cōcisis, fimbrias vestium ex pellibus nobilibus confectarum, solent exornare: quanquam lutræ pelles longè præstant fibri pellibus, Ge. Agricola. Lutrarū pelles περὶ τὰς σισύρας παραῤῥάπτονται, hoc est (vt ipse interpretor) tunicis pelliceis vel rhenonibus circunquaq; ornatus gratia assuuntur, Herodotus lib. 4. Valla trāstulit ad renones faciendos consuuntur. Germani multis in locis pileos his pellibus conficiunt, vel integros: vel qui ex panno sunt inde fulciunt. Easdem aliqui aduersus paralysin, vertiginem, & capitis dolorem salubres fore promittunt. Sed & calcei salubres inde fiunt, vt mox in G. dicetur. Lutrarum pelles cum alijs ex Suecia mira multitudine ad Moscouitas & Tartaros pro tegumentis & vestibus exportantur, Olaus Magnus.

F.

Lutram in cibo damnari audio. Caro eius frigida & fœtida est, Albert. In Germania tamen ab aliquibus in cibum parari Hier. Tragus scribit. Audio & Carthusianis, qui aliarum quadrupedum carnes non attingunt, lutra non interdictum esse.

G.

Sanguis caniculæ fluuiatilis, intumescentes hominum neruos lenire existimatur, aqua & aceto mistus, Aelian. Ex pelle ipsarum calcei (relictis nimirum pilis) conficiuntur, qui neruis salutares esse dicūtur, Idem. Calciamenta ex canis fluuiatilis pelle, mirificè prosunt ad pedum & neruorum dolores mitigandos, Aëtius. Plinius idem castoris pelli attribuit. Corium eius dicitur contra paralysin valere, Albert. Pilei ex pellibus lutrarum concinnati, aduersus paralysin, vertiginem & capitis dolorem salutares creduntur, Michael Herus. Lutræ iecur in furno tostum audio aduersus dysenteriam laudari, admixtis forsan etiam alijs quibusdam. Cœliacis quidem capræ, & magis hirci iecur commendatur. Lutræ iecur contra colicam valet: vinum bibitur cui impositum fuerit. Testes lutræ comitialibus prodesse docent experimenta, vt appareat cum fibro communem lutræ proprietatem esse, Hermolaus in Dioscoridem. Canis fluuiatilis testes, inquit Aëtius ad eadem valent ad quæ castoris testes, sed minore efficacia. Lutrarum testes ad eadem ferè valent ad quæ castorum, Ant. Brasauolus. Vtiles sunt ad remedia vteri, Herodot.

H.

Dilyteæ adipem vnguento duodecimo ad arthriticos Nicolaus Myrepsus miscet: quod animal idémne lytræ an diuersum sit, incertus sum. Enydris Herodoto & Hermolao Barbaro lutra est, vt supra citaui: Plinius eodem nomine appellat serpentem masculum & album, &c. pro quo lutrem ex Aristotele Gaza transfert. Est & enydrus gemma Plinio lib. 37. sic dicta quòd inclusam sibi aquam habeat. Lutras sunt qui in nostris l[itt]eris aquas immundas dici à Græcis interpretentur, opinor inde adductos, quia Suidas [illegible] exponit [illegible], Cæl. Miror Domitium, inquit Hermolaus, in Sylua quadam Papinij tradidisse aquas immundas Græcè lutras vocari, authore nullo, vt versum eius poetæ non lutras sed lutras scribendis luxauerit. Apud quosdam luter vas est, quo miscetur aqua vino: eius commeminit Hieronymus in Iouinianum, Cæl. Pellem qua [se] cingerent [illegible] mulieres in

 balneis,

balne's, vel qui illas abluebant, vocatam inuenio oam lutrida, ὤαν λυτρίδα, nunc vero oam per se: sic vero diceba-tur melota, hoc est pellis ouilla, &c. Cæl. plura vide in oue. Vinum elutriatum lutra vase, quod Græci μεταγγίζειν vocant, alicubi apud Plinium legitur, Hermol. Gallica lingua lutrarum fimum vocat espraintes de loutres: vestigia, les marches: catulos, cheaux: quamuis eadē voce lupi etiā, vulpis & melis catulos nominant, Robert. Stephan.

CONGENERES LVTRAE, LATAX, SATYRIVM, SATHERIVM, PORCOS.

LATAX, Λάταξ, etiam vt lutris fera quadrupes est, latior lutri, victus alioquin eiusdem, Aristotel. Et rursus, Ex lacubus & fluuijs victum petit. Degit quidem in fluido, victumq; inde emolitur, sed aërem non humorem recipit similiter vt lutris: & foris parere solet. Lataci pilus durus, specie inter pilum vituli marini & cerui, Idem. Et rursus de hist. anim. 8.5. Latax, inquit, latior lutre est, dentesq; habet robustos, quibus noctu plerunq; egrediens virgulta proxima tanquam ferro præcidit. Eodem in loco pro latace, Auicennæ translatio habet lamyakiz, Albertus castorem falsò exponit: hūc enim Auicenna, si rectè apud Albertum scribitur, fastoz appellat. Λάταξ, ἡ μεγάλη ψηγών, Varinus. Adhibebatur & in cottabis oxybaphum, in quod latagas infunderent. Sic autem humorem ex poculo vocant profusum, vt interpretatur Athenæus, Cælius. Oportebat autem (inquit Athenæus lib. 11.) sinistro cubito innitentem, dextra in gyrum flexa molliter emittere latagem, τὴν λάταγα: sic enim vocabant, liquorem è calice profluentem. Eodem in loco plura de cottabo siue cottabide ludo scribit. Aristophanis interpres in Pacem, latagem vocat non ipsum proiectum liquorem, sed phialam æream, in quam potus inijciebatur, &c. plura enim ibidem scribit super hoc ludi genere. Redamari se à suis amoribus conijciebant τῷ κτύπῳ τῆς λαττάγων (malim per simplex τ.) εἰ τὸ λείψανον τοῦ ποτοῦ καθείσιν τῶν κοττισάντων, Pollux lib. 9. sed rursus copiosè de hoc ludo agit lib. 6. cap. 18. obscurius tamen, vt mihi videtur: πάταξ quidem illic pro latax legitur: & exponitur pro ipso sono, quem vinum è poculo in cottabīon vas emissum reddit. Vide etiam Hesychium in Λάταγες & deinceps: & Suidam in Μεθυσοκότταβοι. Latacen herbam quandam magicam Plinius nominat, nulla descriptione. Paulus Eberus latacem esse putat animal quod vulgo noërtza dicitur, quod inter Mustelas describam.

SATYRIVM, Σατύριον fera quadrupes, victum ex lacubus fluuijsq; petit, Aristote. de hist. anim. 8.5. vbi Auicennæ translatio nomine detorto fassuron habet. Albertus interpretatur chebalum Latinè dictum, cuius hirsuta & nigra sit pellis, valde pretiosa, assui solita ante pallia varia, (intelligit forte cōsuta ex muribus varijs, id est Ponticis.) Sed chebalus vox Latina non est: zobelum hodie vulgò vocant, cuius pretiosissima omnium pellis, de qua inter mustelas dicam. neq; enim amphibion est animal.

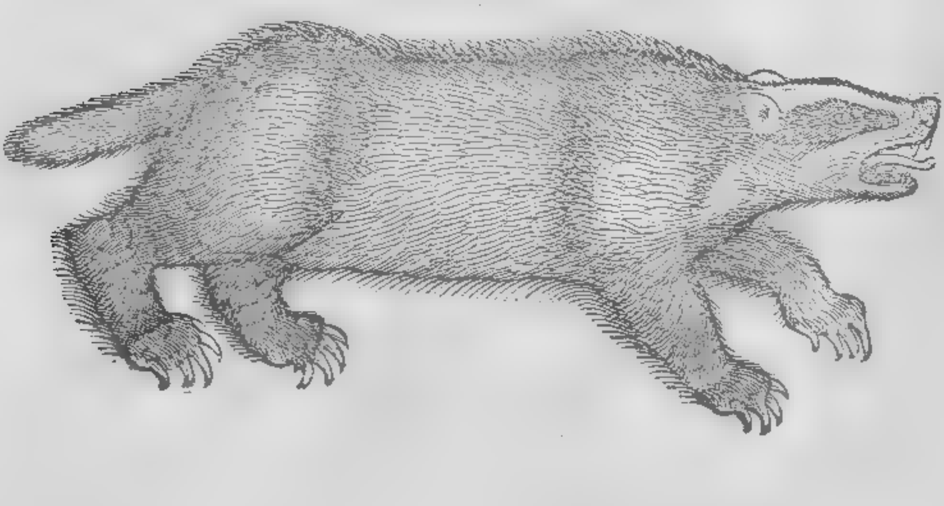
SATHERIVM, Σαθέριον, vt ibidem scribit Aristoteles, similiter amphibion animal est. Auicennæ translatio apud Albertum habet kacheobeon, aliâs kachyneon. Albertus interpretatur martarum, animal fuluum, gutture albo, magnitudine cati. Niphus Alberti verbis negligentius æstimatis, satherium ex eo scebalum (chebalum) facit, satyrium verò martarum. (Alij, inquit idem Niphus, satyrium putant vulgò appellari foinam, quæ magis aquas petit.) Sed martem quoq; (vulgus martarum dicit) & foinam, id est ictidem, mustelarum generis esse, nec amphibia, in ipsorum historia dicemus.

PORCOS, Πόρκος, animal quadrupes, fluuiatile, amphibium iuxta Istrum Varinus. Πορκόν, oxytonum, Hesychius cyrtum, id est nassam piscatoriam interpretatur.

DE MAESOLO.

MAESOLVS, Μαίσωλος animal quadrupes in India, vitulo simile, Hesychius & Varinus.

DE MELE.

MELES

A.

MELES vel melis, vtroq; enim modo scribi reperio, vt feles & felis, fœminini generis apud grammaticos. Lucifugo melis, Gratius. Albertus & recentiores quidam masculino genere protulerunt, vt felem quoq;: ego vtrunq; fœmininum potius fecerim. Bestia melis, Samonicus cap. 48. Septa leporarij è macerijs tectorio tecta sint oportet, ne feles aut meles aliáue quę bestia intrare possit, Varro: alij legunt, felis aut melis. Melis autem ingressum ideò prohibendum ab eo cõsuli apparet, quoniam aluearia in eodem consepto aliqui habeant, quibus meles insidiatur: Vnde etiam nominata videtur, quod mellis auidissima sit. Apud indoctos quosdam nõ meles, sed melo & melotus nominatur. Melo dictus est, inquit Isidorus, quod sit iucundissimo (rotundissimo, vt apud Vincentium Bell. legitur) membro, vel quod fauos petat, & assiduè mella captet. Melo vel melotus, animal quod & taxus dicitur, cuius pellis hispida valde melota vocatur, Glossa in epistolam ad Hebræos, sed melotam Græci pellem ouillam aut caprinam vocant, non melis (cuius ne nomen quidem Græcum reperias) vt suo loco dicetur. In medico quodã dinæ Hildegardis libro Helus pro mele scribitur, librarij forsan vitio. Est sanè meles non alia quadrupes, quàm quæ à recentioribus taxus vel tassus nominatur, alijs taxo, Alberto daxus. Scribit Sipontinus ignorasse quid melis esset longissimis temporibus Latinos omnes Græcosq;, alijs aliter hoc vocabulum exponentibus: tanquam ipse primus taxum esse docuerit: eum idem Aggregator & alij ante ipsum prodiderint. Græcum verò eius nomen nec ipse nec alius adhuc quisquam ostendit: nam *μελις* quod sciolus quidam in Calepini dictionarium inseruit, falsum & fictitium est. Aristoteles & veteres animal quod vulgo taxonem nominant, trochum appellarunt, Obscurus. Georgius Alexandrinus melem, animal auibus inimicũ putat esse, id nempe quod vulgus fouinum (foinum, Volaterranus) & marturellum appellat sed errasse conuincitur, quoniam in loco Varronis quẽ citat 3. 11. non meles, sed feles legitur. Feles apud Columellam & Varronem accipi videtur pro fouino, sic enim vulgus appellat bestiolam gallinis maximè infestã, Phil. Beroaldus. Sed felem, catum esse, supra assertum nobis est. fouinus & marturellus mustelarum generis sunt, multum diuersæ à mele seu taxo naturæ. Albozao (vocem corruptam pro alzabo &c.) Rasis interpres nõ rectè taxonem interpretatur, omnino enim hyæna est. תחש, *tachasch*, vel *tahas*, plurale *techaschim*, Dauid *Kimhi* exponit animal diuersorum colorum: vnde Onkelus vertit ססגונא *sasgona*. vel ששגונא *sasgona* quod gaudeat coloribus, Eadem scribit Abraham Esra Exodi 15. Rabi Salomon Ezechielis 16. תחשון *tesson*, id est taxum interpretatur, quod Nic. Lyranus probat, & vir quidam huius linguæ eruditus apud nos. Numeri (vt Aug. Steuchus testatur) 4. Ebræi quidam bouem quidam taxum durissimæ pellis exponunt Aquila & Symmachus ianthinon, item Ezechielis 16. Aquila & Theodotion ianthina, Septuaginta hyacinthum: sed animalis, non coloris aut vestis nomen esse patet ex scripturæ locis, qui sunt: Pelles arietum rubentes, & pelles taxorum (techaschim) Exodi 25. interprete Munstero. Hieronymus vertit, pelles arietũ rubricatas, pellesq; hyacinthinas, & Septuaginta similiter. Et rursus eadem verba capite mox sequenti. Et rursus, operient arcam pelle taxorũ (tachasch) & expandent pannum super ipsam qui totus sit hyacinthinus, Numeri 4. Et paulò post. Extendentq; super ista pannũ coccineum, quem operient alio operimento de pelle taxorum facto, Munstero interprete. Septuaginta & Hieronymus hîc etiam pellem hyacinthinam vertunt. Calciaui te *tachasch* (corio taxi) Ezechielis 16. hyacintho, Hieronymus & LXX. Numerorũ quarto Chaldaicus interpres, vt dixi, sasgona reddit: Arabs דארש *durasch*: Persa אסתאך *asthak*. Sed quoniam taxi pellis nec elegans nec pretiosa est quærendum an thos forte aut lynx aut simile animal, cuius & pretiosa sit pellis & colore punctisq; varia significetur. Vox quidem ipsa tahas vel tahasch satis ad thos accedit, quanquam ad taxum forte magis: sed ex vocum similitudine, nisi res ipsæ conueniant, nihil probatur. Meles Italicè *tasso* vocatur. Rhætis qui Italicè loquuntur, *tasch*. Gallicè *tasson*: vel vt alij scribunt, *taisson, taixon, tesson*: & à colore pilorum, *grisart*: aliqui *blaireau* (al. *blaureau*) appellant, Carolus Bouillus: aliqui Lutetiæ, vt audio, *bedouo*. Hispanicè, *tasugo* vel *texon*. Germanicè *tachs* vel *daxs*. Anglorum nomina diuersa sunt, *a brocke, a bagert*, (aliâs *badger*) *a baxson, a deer. agray*. Illyricè *gezvvecz*.

Sesquiuolos & taxones animalia quædam appellat author libri de mirabilibus sacræ Scripturæ qui vulgò Augustino attribuitur. Brasauolus taxum ferè murium alpinorum generis esse conijcit, forte quòd similiter in cauernis latitet, & somniculosus esse putetur. Sed muris alpini formã naturamq; longè diuersam esse, facile ex eius historia apparebit. Apud Lucanos in Italia animal reperitur, *μεταξύ πως ἄρκτου τε καὶ συὸς*, hoc est, mediũ quodammodo inter vrsum & suem, (non magnitudine sed corporis forma,) Galenus de alimentorum facultate 3. 1. Hoc animal forsitan aliquis melem esse coniecerit. præsertim cum hæc proprio nomine Græco destituatur: aut si pro *συὸς* legas *μυὸς*, murem alpinum intelligere poteris, quem quidam *ἀρκτόμυν* appellant. Sed potius fuerit nihil mutare & melẽ intelligere. Nam, vt [illegible] Cælius Secundus Curio nos docuit. mele (vulgò tasso nominãt) abundant non Lucani modo, verum etiam Siculi, & reliquæ regni Neopolitani oræ: & ea vescuntur autumnali præsertim tempore, quòd tum maturis vuis & reliquis fructibus maximè pinguescit, quamobrem vno nomine Σύαρκτος vel Συάρκτος Græce vocari poterit. Habet enim cum Vrso communia quædam Melis, vt crura humilia, corpus crassum, auriculis etiam & pedibus non dissimilis: & quod ijsdem fere vescitur, & in cauernis degit, somniculosus adeò vt magna hyemis parte dormiat: cum sue verò pinguitudinis abundantiam.

B.

Meles in alpinis & Helueticis regionibus plurimæ capiuntur. Duo sunt genera, vnum canis instar digitatum, quod caninum vocant: alterum vngulas, vt sues, habet bisulcas, quod idcirco suillum appellant, Ge. Agricola ex Alberto. Distinguuntur & erinacei genera similiter. Quidã non vnguibus tantum, sed ore etiã siue naso & rostro, suillum sui, caninum cani similem faciunt vt erinaceos quoq;. Differunt hæc taxi genera, rostri figura, & insuper victu: nam caninus vescitur cadaueribus, & ijs cibis quibus canes: suilles vero radicibus, & ijs quibus sues, vt retulit mihi Normannus quidam qui vtrunq; genus aliquando se cepisse aiebat. Taxus est magnitudine vulpis; Albert. sed crassiore breuioreq; corpore. Magnitudine ferè vulpis, sed humilioris staturæ, propter crurum breuitatem. Magnitudine est vulpis aut canis mediocris, cuius quodammodo speciem [illegible] maximè caninus, Ge. Agricola. Fiber melis ferè similis est, sed paulò longior, pilo subtiliore. Crassi meles [illegible] sunt pingues tamen, Ge. Agricola. Taxi sagina (adeps) Luna crescente augetur, decrescente minuitur, interlunio nulla, Liber de naturis rerum. Cutis ei dura & sordidissima, Isidor. spissa, Albert. villosa & satis rigida, Obscur. Pilum habet grisei coloris, Isidor. similiter vt feles coloris incani. Vnde quidam Gallorum à colore grisart vocitant. Duris vestitur villis, qui sunt vel albi vel nigri: & dorsum quidem abundat nigris, reliquũ corpus albis: excepto capite quod alternis qui-

busdam quasi lineis nigris & candidis à suprema capitis parte ad rictum ductis decoratur, Ge. Agricola. Pilo tegitur magis albo quàm nigro: sed in dorso plures sunt nigri, in lateribus plures albi. Capitis pilus in medio niger, vtrinq; (ad latera) albus. Albert. Dentes habet acutos: quamobrem mordax est animal. Dorsum latum. Crura breuia: & vt quidam scribunt inæqualia, nempe sinistri lateris breuiora: vnde fiat vt celerrimè currat, si pedes dextros rotarum orbitis inferat, & hoc modo venatores effugiat. Hoc ego, inquit Albertus, non deprehendi, cum tamen sæpius hoc animal considerauerim. Ipse etiam inspecta aliquando mele diligentissime, crura dextra sinistris æqualia deprehendi. Cauda ei varia, villosa, non longa. Zibethus, animal ore oblongo vt taxus. Cardanus. Melem ego aliquando cōsideraui, cui vngues quini ante & retro erant: crura anteriora dodrantalia, posteriora breuiora. Pondus erant libræ nostræ (quæ octodecim vnciarum sunt) fere 30. vt aiebant. Longitudo à summo naso (quem instar suis prominentem & crassiusculum habet) dodrantes tres cū palmo vel paulò plus. Pili (præsertim per totum dorsum, longiusculi ad tres digitos, hirti, inferius & maiori parte albicantes seu cani, superius nigricantes: caput per mediū albicat, vtrinq; verò maculæ (lineæ) nigræ sunt, &c. cauda magis albicat, latiuscula, sex aut vij digitos longa: crura nigris pilis vestiuntur: dētes fere vt canum, duobus vtrinque caninis, inferiores medij inter caninos parui & multi sunt. Corpus & sua proportione admodū latum est, pingui plurimo abundat, cùm inter carnē & pellem, tum circa renes. Auriculæ paruæ & breues: oculi parui. Fellis vesica magna satis. Graui odore, plurimis circa inguina pediculis latis infestabatur: vngues anteriores longiusculi & nudi ad fodiendum apti, posteriores breuiores & pilis tecti. Interlunij dies erat & pinguedo tamen in eo abundabat. Rictus ei angustior erat, & canino fere similis. Antiquis fuerat persuasum, promiscuum esse vtrunq; in Hyænæ sexum, eos castigat Aristoteles. Negat enim in masculo eam rimam, quæ sub excrementorum exitu est, peruiam introrsum esse. De Melibus hoc itē dictum à nobis est, Scaliger. Ego alium, in quo de Melibus hoc dixerit, locū iam non reperio.

C.

Meles subit cauernas, sed egreditur ad pastum capessendum, etiam hyberno tempore, & vagatur in syluis, Ge. Agricola. Quamobrem Gratius melem lucifugam dixit. Taxus somniculosus est gliris instar, Arlunnus: sed glis tota hyeme dormit, meles non item. Mel auidè appetit, ex quo nomen inuenit, Isidor. & Ge. Agricola. Apibus & melli insidiatur. Crabronibus & alijs vermibus taxum victitare ferunt: quia non est velox ad venandum, Albert. Amat loca feracia pomorum & fructuum arboreorum, quorum esu autumno præcipuè pinguescit, Stumpfius. Animal est valde pingue, Albert. hinc vulgò hominem valde corpulentū, taxi instar obesum esse dicimus. Lupi, melis, vulpis & huiusmodi animalium catulos, Galli cheaux appellant.

D.

Cauernas subterraneas dum sibi parant, vt audio, effossam terram in vnum resupinum conijciunt, quem mox satis oneratum pedibus apprehensum mordicus vectorem extrahunt, totiesq; repetunt, donec ampla satis sit habitatio. Similis quædam fibrorum & alpinorum murium industria fertur. Propriam sibi foueam vulpes non parat: sed melis foueæ, absente ea, introitum excremento inquinat: rediens illa virus olentem deserit, & vulpi habitandam relinquit, Isidorus & Albert. Cicurata, facilis est & ludis indulget, Albert.

E.

Canes quosdam exiguos, qui melium vulpiumq; caua ingressi, mordendo eas expellunt, nostri vocāt *lochhündle*. Meles quidem si quando cum canibus pugnat, valde mordet. Isidorus infesta tam à canibus aut alijs animalibus, supinam se dentibus pedibusq; defendere scribit. Meles in metu solertes, sufflata cute distinctè (al' distentu) ictus hominum & morsus canū arcent, Plin. Hoc audio hodieq; à taxo fieri compertum. Galli pedicæ genus vocant hausepied. illaqueandis lupis, vulpibus & taxis idoneum. Meliū pellibus pharetras muniūt, & helcia equorum. (*kommet*.) Ne vulnerentur canes à bestijs, imponuntur collaria, quæ vocantur melium, id est cingulum circa collum ex corio firmo cum clauis capitatis, Varro. (Ex taxi pellibus in Italia etiamnum collaria canum conficiunt: & pharetras villosas: & sacculos quibus tum pastores tum alij vtuntur his enim inclusa præclarè ab aquę iniuria defenduntur.) Collaria canum aliqui millos vocant, quasi melinos, ab hoc animali, vt grammatici quidam volunt, quos potius sequor, quàm illos qui à multitudine clauorū, quasi à mille clauis dictos aiunt. Plinius Frontinusq; tegi scuta melium pellibus scribunt, (easq; esse densas & validas) Hæc apud Plinium & Frontinum iam non reperio, nec memini authoris nomen qui hæc tanquam ex illis citat. Ge. Agricola Germanis suis melium interpretatur *ein halßband darunder daxs gefüttert, so man den hunden anlegt*. Collaribus ergo Sunt qui lucifugæ cristas inducere melis Iussêre, aut sacris conserta monilia conchis, &c. Grat. ne canes fascinentur aut ne rabiem incidant. Pilos in equis albos subnasci reperio, si prioribus euulsis locus illinatur melle crudo cum adipe melis.

F.

Taxos in Germania Italiaq; mensis apponi scio, & à multis laudari. Quidam apud nos pira simul coquere solent. Sunt qui & taxos & glires cœnis addant, quæ animalia in qualitatibus hystrici haud multum dissimilia sunt, Platina. Melis caro à me gustata septembri mense, bona, pinguis & subdulcis erat: quòd si generibus differunt, vt & caninus & suillus taxus sit, suillum (vt & in erinaceo: um genere) ad cibum præferendum iudico.

G.

Ad sanguinis reiectionem è pectore prodesse putatur Ouorum cinis, aut cochlearum, aut deniq; melis, Seren. Melis & cuculi & hirundinis decoctum & potum, ad morsum canis rabidi laudant Plin.

Sanguis taxonis cum sale cornibus animalium instillatus, à peste & mortalitate seruat: notum est omnibus, Brunfelsius nescio ex quo authore. Recentiores quidam liquorem stillatitium (destillatum vulgò vocant) è sanguine taxi, aduersus pestilentiam commendant. Sunt qui aduersus eandem luem hoc medicamentū præscribant, vt in manuscripto quodam libro reperi. Sanguis taxi recens, terra Armena, crocus, tormentilla, sicca teruntur reponunturque: vsus tempore sumitur inde ad magnitudinem fabæ cum quarta parte denarij aurei in tenuissimam scobem lima redacti. Præcipitur autem etiam flammulam (herbam sic dictam à facultate vrendi) iuxta vel sub bubonem illigari oportere. Taxonis sanguis siccus & in puluerem redactus, mirum in modum lepræ morbo medetur, Carolus Bouillus.

Taxi pinguedinem Græci prætereunt: constat autem plurimum emollire, Brasauolus. Iacobus Sylvius adipem me-

pem melinum,caninum,felinum,&c. inter taurinum & suillum constituit: nimirum quòd suillo crassiores, taurino tenuiores sint: mihi quidem omnes hi adipes suillo & taurino magis calfacere,& digerere videtur. Nec spernendus adeps dederit quem bestia melis, Serenus contra febres & calores nimios corporis. Adipe taxi inuncti febrientes sanantur, Aesculap. Axungia eius valet ad renũ dolores, Albert. Quidam nephriticis & calculosis inungunt:& alijs etiam membris dolentibus, Obscur. Inuncta melium pinguitudo vel cum alijs infusa (per clysterem nimirum,) renum dolores sedat. Ge. Agricola. Adipes taxi, vulpis, felis syluestris & alij à medicis quibusdã (Leonello & alijs) miscentur ad compositiones arthriticas. Taxi & canis pinguia equarij medici miscẽt ad neruos contractos remolliendos. Cerebrum cum oleo coctũ omnes dolores curat. Aesculap. Iecur melis ex aqua oris grauitatem emendat, Plin. Testiculi taxi cum melle cocti libidinem accendunt, Aesculap. Fertur quod soleæ ex pelle taxi paratæ in calceamentis sit scitum remedium contra dolorem podagricum, Incertus. Morsus taxi aliquando venenosus est, sed non semper, Albert. Morsus eius plerunq; grauissimus est, & exitialis: nimirũ quia vescitur crabronibus & animalibus venenatis quæ in terra repunt, vnde dentes eius inficiuntur, Liber de nat. rerum. Taxus, lynx, catus, &c. vulnere magis morsus sui quàm veneno lædunt, Arnoldus.

H.

Meles lucifuga, Grat. Licebit etiam obesam, opimam, vel pinguem cognominare. Melis hasta è ligno mali dicta, Fest. vt Græcæ originis sit, qui μηλέαν malum arborem vocat, prima longa: mélon, fructum eius,& per excellentiam cotoneum: vnde me inum penultima breui, ex malis cotoneis paratũ, vt oleum melinum: à mele autem quadrupede melinum, penultima longa formari poterit. μηλίς etiam in Lexico Græcolatino arbor malus exponitur, sed sine authore. Μελία fraxinus est, cuius lignum hastis conficiendis idoneum habetur: quare eodẽ nomine hastam quoq; nominant Græci, Mali certe arboris lignum hastis ineptum est. Leucrocutæ feræ caput ist melium. Plin. camelinum, Solin. A taxo Ferrarię nobilissima Taxonorum familia nomen sortita est, Brasauolus. Fiente, id est fimus Gallica lingua, non de quibusuis feris, sed propriè fœtentibus dicitur, vt vulpe, mele.

DE MONOCEROTE.

Figura hæc talis est, qualis à pictoribus ferè hodie pingitur, de qua certi nihil habeo.

A.

MONOCEROS, hoc est vnicornis fera ab alijs aliter describitur: siue quoniam diuersæ sunt vnicornes animantes vt constat: siue quòd aliqui notas diuersarum tanquam vnius confuderunt. Minus autem mirum de fera tam peregrina & toto à nobis orbe diuisa, nec vnquã in Europam adducta, diuersa ab Europæis scriptoribus auritis ferè omnibus nõ oculatis, memoriæ prodita esse. Hoc magis mirum, recentiores etiam, vt Ludouicum Romanum & Paulum Venetum, qui regiones illas in quibus reperiuntur lustrarunt, diuersas tamen monocerotes describere. Ego singulorum verba adnumerabo, vt doctioribus diligentioribusq; olim certius aliquid his de feris statuendi occasionem præbeam. Orsei Indi venantur asperrimam feram monocerotem, reliquo corpore equo similem, capite ceruo pedibus elephanto, cauda apro, mugitu graui, vno cornu nigro media fronte cubitorum duum eminente, hanc feram viuam negant capi, Plinius. Physiologus quidam author obscurus, & alij eum secuti, monocerotem animal paruum esse scribunt, hœdo simile, acerrimum, vno in capite cornu. Sed illi ex Plinio acerrimum pro asperrimum legerũt: & hœdo pro equo, vnde necessarius ferè alter error secutus est vt animal paruum esse putarent.

Montes (inquit Aelianus) esse dicuntur in intimis regionibus Indiæ, ad quos difficulter eatur, vbi præter alias bestias feras reperiatur monoceros, quem (Indi) vocant cartazonon: eumq; magnitudine ad confirmatæ ætatis equum accedere dicunt, iubaq; & pilis fuluum esse: pedum bonitate & totius corporis celeritate excellere: atque similiter vt elephantos pedum digitis indiuisis esse: apri caudam habere, inter supercilia cornu vno, eodemq; nigro, non læui quidem, sed versuras quasdam naturales habente, atq; in acutissimum mucronem desinente ornatum existere, Hæc Aelianus. Mihi omnino Plinius & Aelianus vnam eandemq; bestiam descripsisse videntur:

sed nec aliam Philes simia Aeliani, cuius verba singulatim in sequentibus per partes recitabo. Quinetiam asinum siue onagrum Indicum, si non idem, inter vnicornia tamē animalia iam descripto omnium proximum esse dixerim. Conueniunt sanè præter cornu vtriq; vnicum è media fronte, locus natalis India, equi magnitudo, vngulæ solidæ, celeritas, vita solitaria, robur inexpugnabile, & quòd cōfirmata ætate nulli capiuntur. Colore tantum differre videntur: cum asinus Indicus albus sit reliquo corpore, sed capite purpureo: monoceros fuluus, qui color etiam rhinoceroti à quibusdam tribuitur: sic & cornu color non idem. monoceroti enim simpliciter nigrum Plinius tribuit: asino Indico Aelianus medium tantum nigrum, inferius album, superius puniceum. Bellonius hæc ex Aeliano ita citat, vt cornu pars quæ in superficie est punicea intelligatur, interior alba, intima & media nigra quæ interpretatio mihi placet. Philes quidem cornu totum nigrum esse scribit, excepto mucrone. Sed de asino Indico vnicorne supra docui abunde statim post Asini historiam, ex Aeliano, Phile, Aristotele, Plinio. Hîc de eodem Philostrati verba adijciam ex lib.3. de vita Apollonij. Asinos syluestres (inquit) in vicinis Hyphasidi Indiæ fl. paludibus multos capi dicunt: esse autem huiusmodi feris in fronte cornu, quo taurorū more generosè pugnant: & Indos ex illis cornibus pocula conficere: asseruntq́; nullis morbis illo die affici, qui ex huiusmodi poculo potarint: neq; si vulnerati fuerint dolere, & per ignē etiam incolumes transire, neq; vllis venenis lædi quæcunq; nocendi gratia in potu dantur. Iccirco regum esse eadem pocula, nec alij quàm regi eiusmodi feræ venationem permitti. Apollonium itaq; feram aspexisse eiusq; naturam cum admiratione considerasse ferunt. Interroganti autē Damidi, an sermoni qui de poculo iam dicto ferebatur fidē adhiberet: Adhibeo, inquit, si huius regionis immortalem regem esse intellexero. Qui enim mihi aut alteri cuiquam poculū ita salubre (ἄκοσμον πῶς ἢ ὑγιὲς) dare potest nónne verisimile est ipsum quotidie illo vti, & ex eo cornu frequenter vel ad crapulā vsq; bibere? nemo enim vt puto calumniabitur eū, qui tali poculo etiam inebrietur, Hæc ille. Sunt etiā (inquit Arist. de partib. anim. 3.2.) quæ cornu singulari armentur, vt oryx & asinus Indicus: oryx bisulcū asinus ille solipes est: gerunt sanè medio sui capitis cornu fixum ea quæ vnum habent: sic enim maximè pars vtraq; cornu obtinebit, cum medium commune pariter vtriq; extremo sit. Solipes potius quàm bisulcum esse vnicorne rectè videri potest: vngula enim tam solida quàm bisulca, eandem naturam habet quam cornu, itaq; eisdē simul & vngulam findi & cornu congruum est. Fissio etiam vngulæ & cornu ex defectu naturæ euenit: itaq; cum exuperantiam vngulæ solipedum natura dedisset, rectè dempsit supernè fecitq́; vnicorne, Hæc Aristotel. Illa sanè cornua quæ hodie in principum quorundā, vel ciuitatum vel ecclesiarum thesauris ostendūtur, vt Venetijs Argentorati, Metis, audio anfractuosa esse, & spiris cōuoluta, tanquam duobus filis aut funiculis in se contortis. quale quidē cornu duplex iudicari debet, etiamsi vnicum & simplex appareat. Huiusmodi etiam Philes monocerotis sui cornu facit, hoc versu, Ὡς εἰς ἕλιγμὰς στρεφθὲν κεκλασμένον & versuras quasdam habere Aelianus scribit. Vide plura in B. Onesicritus inquit, equos vnicornes in India esse ceruinis capitibus, Strabo. Terrā Indiam equos vno cornu præditos procreare ferunt, quorum è cornibus pocula conficiuntur, in quæ venenum mortiferum coniectum si quis biberit, nihil graue, quòd cornu repellat malum ipsum, perpetietur, Aelian. Ceruinum caput etiam Plinij monoceros gerit, qui tamen (vt supra dixi) ab Aeliani monocerote non differt: vt etiam equus Indicus vnicornis non alius videri debeat: nam & monoceroti seu cartazono forma & magnitudo equi est. Quod autem Aelianus poculum ex eius cornu factum venenis aduersari scribit, quod tum ipse alibi tum Philostratus & Philes asino siue onagro Indico vnicorni attribuunt: rursus argumento est eandem esse feram quæ diuersis duntaxat nominibus appelletur: aut si differat, colore tantum differre, vt paulo ante asserui.

Mecha quæ vrbs est Arabiæ Mahometis sepulchro & delubro insignis: iuxta quod (inquit Ludouicus Romanus patritius) septa seu claustra visuntur, in quibus vnicornes gemini asseruantur, quos loco miraculi populo ostentant, nec ab re, res est miratu dignissima. Sunt autem eiusmodi. Alterum eorum, quem constat longè prociorem esse, pullo equino triginta menses nato haud absimilem crediderim. Prominet in fronte cornu vnicum, longitudine trium cubitorū. Longè natu minor est alter, vtpote anniculus, ac equino pullo simillimus: eius cornu quaterni palmi (quatuor palmorum, dodrantes intelligo) longitudinem haud excedit. Coloris est id animal equi mustellini, caput cerui instar: collo non oblongo, rarissimaq́; iubæ, ab altera parte solum dependētis. Tibias habet tenues, easdemq́; graciles admodum hinnuli modo. Vngulas anteriorum pedū bifidas habet, caprinos pedes fermè referentes. Tibiarum posteriorum pars exterior villosa est, piliq; plurimi. Sanè id animal ferū videtur: verum ferociam nescio qua comitate condiuit. Eos vnicornes quispiam Sultano Mechæ dono dedit, ceu rem inuentu rarissimam & maximè pretiosam. Adducti sunt ex Aethiopia ab Aethiopum rege, vt eo munere necessitudinem coniunctissimè cum Sultano Mechæ præfecto iniret. Hactenus Lud. Romanus, ex quo Cardanus etiam in opus suum de subtilitate transcripsit: sed errat quòd pro monocerote rhinocerotem nominat. Apparet autē diuersum hoc monoceros animal esse ab asino Indico, qui solipes est: nec non à Plinij & Aeliani monocerote, quē similiter solipedem esse dixerim, quoniam pedes eius elephantinis comparantur, quamuis enim elephantum nō simpliciter solipedem veteres dixerunt, vt qui digitos quinq; leuiter formatos & informes habeat, tamē equinis pedes eius conferuntur. Vnicorne quidem bisulcum animal præter orygem Aristoteles & Plinius nullum agnoscunt. Est autem orygis etiam cornu nigrū, altum, & ferrei, id est durissimi mucronis, in Libya, ex caprarum syluestrium genere: vt mirer Oppianum, qui rhinocerotem nō multò maiorem oryge esse scribit, cum Plinius eundem elephanto longitudine parem faciat, alij paulò minorē tum longitudine tum altitudine. Sed de oryge aliàs in historia ipsius: diuersum enim illū esse a simpliciter dicto vnicorni, omnino cum Nipho contra Albertum sentio. Regnum Basman (inquit Paulus Venetus) magnū Cham pro domino agnoscit. Inueniūtur in eo elephanti & vnicornes permulti. Sunt autē vnicornes paulò minores elephantis, pilis bubali, pedibus elephanti. Caput habent vt aper, & more porcorum in cœno morari gaudent, & alijs immundis locis. In medio frontis gestant cornu vnum, crassum & nigrum. Linguam habent spinosam, eaq; lædunt homines & animalia. Hoc etiam animal, si vera descriptio est, à superioribus omnibus diuersum fuerit: in nonnullis sanè ad rhinocerotem accedit, magnitudine, capite, pedibus, sed rhinoceroti cornu à naso prominet. Nicolaus Venetus comes, extremę Asiæ prouinciā quandam Macinum nominat, inter Indię montes & Cathaium, (Sericam intelligere videtur,) vbi animal nascatur suillo capite, bouis cauda, vnico in fronte cornu, eoq; cubitali, colore & magnitudine elephantis, quibus cum bellum continuè gerit. Id cornu veneno medetur, ideoq; in honore est, Aen. Syluius de Asia cap. 10. Albertus libro 22. vnicorni eadē adscribit quæ veteres & classici authores rhinoceroti. Theologi quoq; & interpretes sacrarum literarum ferè confundunt, vt medici quoq; recentiores, Aggregator, & nostra ætate Iac. Syluius. Atqui nos de rhi-

de rhinocerotis cornu in medendo viribus nihil quicquam legimus apud classicos authores: de monocerote verò vel asini aut onagri Indici cornu, ea quæ partim iam hoc in capite scripsimus, partim in Asini Indici historia, partim verò paulò post scribemus præsentis historiæ cap. septimo. Animalia quidem ipsa differre satis intelliget qui rhinocerotis historiã præsenti contulerit, vt de re ipsa dubium non sit. Ceterum Hebraicũ nomen ראם reem quod in Sacris literis nunc vnicornem, nunc rhinocerotem interpretantur, vtrũ potius esse dicam incertus sum, monocerotem tamen potius significari animus inclinat. Munsterus in Lexico trilingui rhinocerotem Hebraicè vocat רים aut ראם, reem & rursus vnicornem ראם reem, & רימנא rimna, & קרש karas vel karasch, quod nomẽ in Sacris literis non reperitur. si tamen reem vel rimna & karas in vnam vocẽ coniungas, vox fiet simillima Græcæ rhinoceros. Reem Dauid Kimhi feram robustam & vnicornem interpretatur. R. Saadias huius generis fœmellam nominat ako, de qua voce in Ibice dixi. Improbat Elias, neq; concedit vnum duntaxat habere cornu, siquidem cornua eius dicũtur. Deutero. 33. his verbis: Primogenitus bouis illius decorem habet, & cornua eius sunt velut cornua rhinocerotis, (reem) quibus deturbabit populos pariter vsq; ad fines terræ, Munstero interprete. Hieronymus hîc rhinocerotem transfert, Septuaginta monocerotem. Tertullianus in libro aduersus Praxeam tertio, hæc verba enarrans, sic translata, Tauri decor eius: cornua vnicornis, cornua eius, in eis nationes ventilabit ad summum vsq; terræ: Non vtiq; (inquit) rhinoceros destinabatur vnicornis: nec Minotaurus bicornis, &c. Rhinoceros quidem non vnum, sed duo gerit cornua, alterum in nare, alterum supernè, exiguum quidẽ sed validissimum, vt in eius historia referemus. Rabi Salomon etymologiam huius vocis (reem) putat רום rom vel גובה gobha. id est altitudinem. Abraham תוקף, tokeph, id est robur. Deuteronomij 33. Chaldæus exponit metaphoricè ruma vetukpha, id est altitudinem & robur. Arabs בורכאן barkeran, Persa ברך bark: qua voce interpretator etiam ako, (nos ako ibicem esse putamus.) Deus eduxit eos de Aegypto, quasi fortitudo vnicornis (reem) est, ei Numerorum 23. Arabica translatio habet רים, reem. Et exaltabitur cornu meũ sicut vnicornis. Psalmo 92. Chaldæus hic pro reem ponit רימנא remana: Arabs cõposita voce ab vnitate cornu vtitur. Salua me ab ore leonis, & à cornibus vnicornium (רמים, remim) exaudisti me, Psalmo 22. Vox Domini exilire fecit cedros sicut vitulum, & Libanũ & Sirion sicut pullum vnicornium. reemim Psalmo 29. Et ædificauit veluti (palatia) excelsa sanctuarium suum. Psalmo 78. hic [illegible] reemim, id est vnicornes (vt LXX & Hieronymus verterunt,) [illegible]ramim, id est excelsa legitur. Descendentq; vnicornes cum eis, & tauri cum magnificis Esaiæ 34. intelliguntur autem viri fortes & robusti, quare LXX. pro reemim verterunt ἁδρούς. id est vegetos. Nunquid acquiescet monoceros (reem) vt seruiat tibi, aut vt moretur iuxta præsepia tua? Nunquid ligabis monocerotem fune suo pro sulco (faciendo) aut complanabit glebas vallium post te? Iob. 39. Est enim fera prorsus indomita, vt dicam in D. דישון, dischon, vocem Hebraicam Chaldæus Deuteronomij 14. interpretatur rema, id est vnicornem: LXX. & Hieronymus pygargum. Vide in historia pygargi inter capras syluestres: quod si pygargũ esse non placet, oryx forsitan fuerit, qui & ipse vnicornis & ex syluestrium caprarũ genere est. Hebræi כרים carim pecora minora appellant. id est agnos, oues, arietes aliqui car hircum exponunt. Hieronymus tamen Psalmo 37. carim monocerotes vertit, quòd non probamus. Verba Psalmi sunt hæc. Inimici Domini sicut optimum (adeps) quod est in agnis (carim) consumentur. Vide in Hirco A. Alchercheden, est animal quod dicitur vnicornis, habens in fronte cornu vnum, quod aduersatur venenis, And. Bellunen. Μονόκερως, fera terribilis, Hesych. apud quem etiam μονοκέρωτος legitur, quod non placet, in recto: genitiuus quidem μονοκέρωτος per ω. in penultima habet. Est quãdo adiectiuè profertur, ὁ μονόκερως θήρ. Philes. Vnicornis nomen Latinum apud recentiores tantum & theologos legimus: Plinius Græca monocerotis voce vti maluit. Finxerunt & cæteræ gentes pleræq; ad Græci vocabuli imitationem huius belluæ nomina, ab vnitate & cornu composita. Itali, alicorno, vnicorno, vel vt quidam scribunt liocorno aut leocorno. Galli, licorne. Hispani, vnicornio. Angli, vnycorne. Germani, *einhorn*. Illyrij, gednorozecz.

B.

Quod ad monocerotis eiusq; partium descriptionem, quamuis præcedenti capite multa passim dixerim, nonnulla tamen vel illic omissa, vel vt inciderint, hic adijciam, ne ordinem institutum deseruisse videar. Monoceros apud Indos reperitur, Philes, Solin. Elephanti & vnicornes multi sunt in regno Niem, quod ad meridiem cõfine est Indiæ, Paulus Venet. Regnum Lambri habet vnicornes, Idem. Aloisius Cadamustus nauigationis suæ capite quinquagesimo regionis cuiusdam noui Orbis meminit, in qua vnicornes viui reperiantur. Ad orientem & meridiem sub æquinoctiali est Monoceros seu vnicornis animal, caput draconis habens: & cornu non magnũ quidem illud, sed tortuosum: mentum illi omne barba oblitum, collum longum in altum protensum, & serpẽtis tractui quam simillimum. Reliquum corpus ceruo similius: pedes autem sunt leonis, cuius effigiem coloribus expressam à pictoribus conspicere licet, Nicephorus Callistus. Monoceros animal est atrocissimum, Solin. δεινὸν ἰδεῖν, Philes. Equino corpore, capite ceruino, Solinus & alij. Villus ei fuluus, ξανθός, Philes & Plin. Os leonis, Idẽ. Cornu è media eius fronte protenditur, splendore mirifico, ad longitudinem pedum quatuor, ita acutũ, vt quicquid impetat facile ictu eius perforet, Solinus. Sæpe monoceros concussa verticis iuba longum & exitiale cornu propellit: quod è supercilijs natum, non cauum, nec leue (κοῖλον) aliorum modo cornuum est, nec planũ & æquabile, sed vel ferrea lima asperius, in multas subinde spiras reuolutũ: & telo acutius, vtpote non recuruum, sed planè rectum: vndiq; nigrum, mucrone excepto, Philes. Plura vide in præcedenti capite, & septimo infra. Duo integra eaq; maxima & pulcherrima cornua Venetijs in ærario D. Marci recõdi Antonius Brasauolus scribit: Argentorati etiam vnum asseruari audio, rectum & spiris contortum: itẽ bina in thesauro regis Poloniæ, singula ad hominis ferè proceritatem. Monocerotis cornu Brasauolus subnigrũ vel subcinericeum esse tradit: Nos illud (inquit Mundella) non comperimus, verum nigrum esse iuxta Plinij sententiam. Asinus Indicus vnicum cornu habet & animal illud quod veterum quibusdã archos quasi princeps vocatur, vnicornis Latinè, rhinoceros Græcè (vide in Rhinocerote A.) habet vnum cornu maximum, & solidum vt ceruinum, longius denis pedibus, vt ipse mensuraui: diameter circa radicem cornu sesquipalmum (sesquidodrantẽ) excedebat, Albertus in Aristot. de partib. 3. 2. Monocerotis (vt putatur) cornu circa annum Salutis 1520. (annis antequam hæc scriberem circiter triginta) repertum est in Heluetiæ fluuio Arula iuxta Brugam oppidum album, sed in superficie subflauum, duos cubitos longum, nullis tamen spirarum versuris: odoratum tum aliàs, tum accensum instar moschi ferè: id mox ad proximum monasterium virginum delatum, Campum regium vocant, à præfecto Badensi, tanquam

in iurisdictione ad octo Heluetiæ pagos pertinente repertum, repetitum est. Hæc mihi narrauit amicus quidam qui eiusdem cornu fragmenta quædam habuit. Caudam habet apri vel suis, Solinus Philes, Plinius, Aelian. Pedes elephanti, Solinus & alij: Veloces, sed inarticulatos, Philes. Crura ei proportione breuia, Isidorus: sed hoc rhinoceroti magis conuenit. Monocerotis figuram ex Vartomanni facetissima narratione adscribemus: Vnicornibus equi magnitudo: crura, pedes, caput, cerui, pili color balius. Equi iuba, rarior, breuior. Coxæ villosæ. Cornu vnum integrũ Niceæ vidimus: alia alibi. Suffuluum vnum: vnũ subluteum, accedens maximè ad buxeum: vnum subpuniceum. Etiam habemus frustum candidum, Scaliger.

C.

Desertissimas regiones persequitur monoceros, & solitarius errat, Aelianus & Philes. In excelsis montibus vastisq; solitudinibus commoratur, Isidor. Monstrum est mugitu horrendo, Solin. Omnium maximè animalium absonam vocem & contentam mittere fertur, Aelian. Maximo robore præditus & inexpugnabili cornu armatus est, Aelian. Morsu est graui, & calcibus crudeliter pugnat, Philes.

D.

Viuus non venit in hominum potestatem: & interimi quidem potest, capi non potest, Solinus & Plin. Monoceros robore suo inexpugnabilis & indomita homini fera est: Vnde illud (Iob.39.) Non vincies eum loro, neque cubabit in præsepi, Varin. Ferrum non timet, Isidor. Ad alias quidem bestias ad se accedentes mansuescere feruntur, cum verò gregalibus suis pugnare: neq; modo cum maribus naturali quadam contentione dissidere, sed contra etiam fœminas certare, pugnamq; vsq; ad mortem ingrauescere. Coitus vero tempore ad fœminam mansuetè assuescit, & gregalis fit: Cum hoc tempus transierit, & ventrem fœmina ferre cœperit, rursus efferatur & solus vagatur, Aelian. Cum alienis animalibus placidum se, ceu catulus gregi assuetus exhibeat, suo tamen generi infensissimus hostis est. Mansuescit vero erga fœminam, feritatem eius vi amoris deprimente, solo tempore libidinis, Philes. Hostis est leonis, quare leo conspecta hac fera ad arborem aliquam se recipit, & irruentem in se declinat: illa cornu arbori infixo hæret, & à leone occiditur: aliquando tamen contra accidit, Aethiopiæ rex in epistola Hebraica ad pontificem Romanum.

E.

Vnicornem aiunt adeò virgines puellas venerari, vt ipsis visis mansuescat, & aliquando iuxta eas in somnum delapsus capiatur ligeturq;, Albert. Amore virginum & odore allici ferunt monocerotem, Arlunnus: rhinocerotem Isidorus, cum monocerote, vt & alij quidam, ineptè confundens. Iuuenem aliquem robustum venatores puellę instar vestitum & aromatibus aspersum statuunt è regione loci, in quo monoceros fuerit, ita vt odoris suauitas auræ flatu ad belluam deriuari possit. Ipsi interea occultantur. Mox fera odore illecta ad iuuenem accedit, ille amplis muliebribus manicis totis refertis aromatibus eam obuelat. Tum venatores accurrunt, & cornu, quod venenis resistit, resecto, feram aufugere patiuntur, Tzetzes 5.7. Proposita in feræ conspectum virgo (inquiunt recentiores) aduenienti sinum aperit, in quem illa omni ferocitate deposita caput inclinat, vbi somno capta velut inermis comprehẽditur. Sed suspicetur aliquis hanc de monocerotis venatione persuasionem (quæ admodũ recens est, neq; enim vetustiorem eius authorem habemus quàm Tzetzen qui vixit anno Salutis 1176.) inde natã esse quòd (vt supra diximus) sui generis feras hostiliter persequatur, nec aliàs ad fœminam quoq; mansuescat, nisi libidine accensus. Πραΰνεται δὲ πρὸς τὴν θήλειαν (sic θῆλυς ἀναγρ., Oppiano) μόνον Οἶστρῳ χαλινοῖς ἐκδαμάζων τὸ τῦφος, Ἕως τὸ βλαστὸν τῆς γονῆς ἀφυβρίσῃ. Philes. Prasiorum regi monocerotis pullos etiamnum teneros aiunt deportari, eosdemq; festis diebus ad pugnam committi, ad robur ostendendum: nam integræ ætatis & perfectæ nullũ vnquam quisquam meminit captum fuisse, Aelianus. Et alibi, Domari possunt dum biennium nõ excesserint: vetuli enim ab immanissimis & carniuoris feris nihil differunt. Capitur etiam & domatur, cum adhuc pullus est, Albertus.

F.

Carnes asini Indici amaras & cibo non idoneas esse, Aelianus meminit. His similes monocerotis carnes crediderim, cum vt supra dixi, vel nihil, vel minimum, colore forsitan solo, differant.

G.

De cornu monocerotis supra scripsi, capite primo & secundo: & in primo etiam quæ veteres de remedijs ex eo prodiderunt: hoc in loco recentiorum præcipuè scripta de eodem eiusq; remedijs, & nostras obseruationes adijciam. Memini aliquando dodrantale huius cornu segmentum apud mercatorem quendam videre, foris nigrum & planum, non in spiras contortum, sed tum temporis non admodum obseruabam. Nunc apud pharmacopolas nostros exigua tantum fragmenta reperio, ex quibus medullam esse dicunt quæ rotundiora, albiora, molliorąq; sunt: exteriorem vero partem ceu corticem, quæ durior asperiorq; laminarũ formam refert, colore ruffo ex candido. Videtur sanè tum color iste, tum substantia nimium, si mandas, friabilis, nõ lenta vt cornuum, adulteratum quippiam indicare, alterius fortassis animantis cornu igne vstum, & odoribus quibusdã adiunctis adscititia quadam aromatica suauitate imbutum, fortassis etiam ignitum in liquoribus odoratis extinctum. Curandum est vt recens habeatur, & odoratum (si modo natiuus odor ille sit,) non vel ætate exoletum vel frequentibus poculis exhaustum. Diuites enim frustula huius cornu poculis suis sæpe inijciunt vel præueniendi quosdam morbos vel curandi gratia: sunt qui auro argentóue includãt, & sic quoq; poculis inijciãt, quasi vero multis annis quantumcunq; in vino macerari vis eadem perdurare possit. Sed quod vinum imbiberit fuscum colorem trahit, candore amisso. Pleriq; ad remedia ex eo promissa cornu simpliciter vti iubent: alij medullã preferunt. Vino iniectũ ebullit, quod quidã siue imperitia siue dolo genuini signũ esse aiunt, cum quęuis cornua vsta, in aqua aut vino ampullas moueant. Nebulones quidã nescio quam miscellã, quam Venetijs vidi (calcis & saponis vt audio: aut fortassis terræ vel lapidis alicuius: quæ itidẽ ebullire solent) pro cornu monocerotis vendunt. Quamobrẽ tutius fuerit, vel de integro cornu, si fieri posset, vel maioribus frustis & quæ cornu speciẽ probè referant, emere, quàm fragmenta minora

minora vei dolum minus deprehendas. Pharmacopola quidam qui in celebri apud Germanos emporio Norimbergæ fuit, retulit mihi monocerotis cornu adulterari à quibusdam ebore macerato vel etiam cocto cum nescio quibus medicamentis (tormentilla puto & alijs) vnde colorem traheret: deprehendi dolum si radatur: interius enim eboris substantiam esse. Antonius Brasauolus omnes ferè lapidem pro cornu monocerotis vendere scribit, quod quidem fieri non nego, qui certi nihil habeam: fieri tamē etiam potest, vt prædurum & solidissimum cornu, circa mucronem præsertim (quæ pars etiam inferioribus præfertur, vt in ceruinis quoq; cornibus) cui vel saxa & ferrum concedant, qualia & rhinoceroti & vnicornibus cæteris authores tribuunt. lapidis speciem præ se ferat. Nam si Orpheus de ceruinis cornibus propter soliditatē inter cornua ne an lapides potius censeri deberent, rectè dubitauit: magis opinor in vnicornium genere dubitandum fuerit. Non enim solis ceruis, vt Aristoteles putauit, solida sunt cornua: sed vnicornibus etiam qualia dixi. Monocerotis cornu hodie vsurpatur longinquitate temporis in admodum sanè à cornea diuersam naturam conuersum, Mundella. Iac. Syluius, Aggregator & alij, qui rhinocerotem cū monocerote confundunt, quod hodie in vsu medico est rhinocerotis cornu nominant: de quo tamen authores nullas huiusmodi vires tradiderunt. Monocerotis cornu aliqui superueniente veneno sudare aiunt, quod falsum est, Ferdinandus Ponzettus. Sudat fortassis aliquando, vtpote solidum, durum, & leue corpus, vt saxa etiam & vitra, vapore externo circa ea concreto, sed hoc nihil ad venenum. Sic & lapidis genus quem linguam serpentis vocant, sudare fabulantur veneni superuentu. Audiui & legi etiam in libro quodā manuscripto, monocerotis cornu genuinum à quibusdam hoc modo probari. veneno (arsenico vel auripigmēto) duabus columbis dato, altera quæ superbiberit aliquantulum de vero monocerotis cornu, sanatur: quæ non superbiberit, moritur. Ego hunc experiendi modum diuitibus relinquo. Nam pretium eius quod verum esse asserunt, nō minus hodie quàm auri est. Drachmæ pondus aliqui floreno vendunt, siue denarijs octo: alij coronato, siue denarijs duodecim. Medullæ quidem pretium maius est quàm durioris substantiæ. Aliqui drachmam quinq; obolis indicāt: tanta est diuersitas. Experientia vnicornis an sit necnè. Pone supra carbonē viuum sericum: & supra sericum vnicornem: & si est vnicornis sericum non aduretur, &c. Incertus. Cornu vnicornis, præcipuè ex nouis insulis allatum, tritū & in aqua potum, mirè facit cōtra venena: vt nuper experientia ostendit in homine qui à sumpto veneno, cum iam tumere inciperet, hoc remedio restitutus est, Obscur. Audiui & ipse à viro fide digno, quòd cum à cerasi esu (venenatū suspicabatur) venter ei tumeret, medulla huius cornu è vino hausta, illico sanatus sit. Ad comitialem laudatur à nonnullis hodie: vt ab Aeliano quoq; qui hunc morbum sacrum appellat. Sed veteres vim medendi attribuebant poculis ex hoc cornu factis, vino ex eis poto: nos quoniam pocula habere non possumus, substantiam cornu propinamus, vel per se, vel cum alijs medicamentis. Ego feliciter aliquando trageam, vt vocant, ex hoc cornu, cum succino, scobe eboris folijs auri, corallio & alijs quibusdā exhibui, & crassiusculè contusum cornu serico inclusum, in decoctum vuæ passæ & cinnamomi, &c. in aqua conieci, non neglecta interim reliqua medendi ratione. Commendatur preterea à medicis nostri seculi aduersus pestilentē febrem: & (vt Aloisius Mundella scribit) aduersus canis rabidi morsus & aliorum animalium ictus aut morsus virulentos: priuatim vero contra lumbricos & praua inde symptomata pueris in ditiorum familijs datur: deniq; cōtra venena quæuis & multos grauissimos morbos. Indorum rex è poculo cōfecto ex onagri Indici monocerotis cornu bibens, & interrogatus cur id faceret, εἰ μέθης χάριν, hoc est, & an ebrietatis causa, hoc est simpliciter bibendi & vino se oblectandi inde biberet, respondit ὅτι ἀναιρεῖ τὴν κακὴν μέθην: id est, hoc potu malam ebrietatem tolli, siue ebrietati eum resistere intelligens, siue potius malam ebrietatem nominans veneni potionem, mox enim addit. Ὅτι πάντων ἀλεξιφάρμακον ἐστίν. Ἢν ἱερὰν καλοῦσι νόσον, [illegible], hoc est, Et præter id quod venena omnia expugnat, Sacro vt nominant morbo medetur. Vnicornu tritum si in vino bulliat & inde colluatur os, ad quemuis dentium dolorem, mirum effectum habet, D. Georgius Pedemontanus expertus.

H.

Μονόκερως, τὸ μὴ δύο ἔχον τῶν κεράτων, ὡς Ἀρχίλοχος, Hesychius & Varinus: forte tanquam altero cornu mutilū. Epitheton, φιλώδης: quod odoribus delectatur, apud Tzetzen. Mensem principis diei ratione, in quo Luna primū apparere incipit, necdum bicornis est, Orpheus μόσχον μονοκέρωτα appellauit, vt dixi in Boue. H. a. Craterus cui monocerotis cognomen extitit in Troezena regione Asiæ coruorum opera venari solitus proditur, Perottus. In India & boues solidis vngulis vnicornes nasci, Ctesias scribit, Plin. Boues vnicornes, & tricornes, solidis vngulis, nec bifidis, in India reperiuntur, Solinus. Aonijs tauris varijs coloribus distinctis, perpetuæ indiuisæq; vngulæ sunt: ijsdem vnicum cornu ex media fronte existit, Aelianus & Oppian. In Zeila vrbe Aethiopiæ vaccas vidi cornu vnicum in fronte media habentes instar monocerotis, longitudine supra palmi (dodrantis) magnitudinē, resupinatum in tergū ipsæ coloris sunt phœnicei, Ludouicus Romanus 2.15. Est bos in Hercynia sylua cerui figura, cuius à media fronte inter aures vnum cornu existit, excelsius magisq; directum quàm ea quæ nobis nota sunt cornua: ab eius summo sicut palmæ ramiq; latè diffunduntur, Cæsar lib. 6. vbi Pet. Gillius non rectè pro boue bisonem legit. Dicitur Pericli aliquando arietis caput vno cornu ex agro esse delatum, &c. vide infra in Ariete h. Symeon Sethi capreolum illum ex quo moschus colligitur, vnicū habere cornu scribit quod præter ipsum à nemine proditum memini, vt ex proximè hic sequente eius historia patebit. Vnicornes aues in Aethiopia reperiuntur, Aelianus. Monoceros Alberto piscis est marinus cornu singulari in fronte armatus, &c.

h. Monoceroti comparantur homines pij, qui Deum vnum adorant, vt monoceros cornu se vno defendit. Et erigetur cornu meum tanquam monocerotis David (Psalmo 92.) Suidas in Μονόκερως.

COROLLARIVM ad historiam DE MONOCEROTE.

Cvm monocerotis historiam exararem, ab [illegible] Nicolao Gerbelio, quem equidem patris ac præceptoris loco & amo [illegible] per literas petij, vt [illegible] quod pro monocerotis cornu Argentorati in summæ ecclesiæ thesauro seruari audieram, [illegible] daret. Responsum autē eius tale fuit. Cornu (inquit) quod inter archana summi tēpli habētur [illegible] meis attrectaui. Ea est longitudine hominis proceri, si quid ē aciem illi addideris. fuit enim [illegible] plus [illegible] qui è nescio quo didicerat aciem seu cacumen illius cornu cōtra venena contraq; pestem remedi[illegible] [illegible].

Quam

Quam ob rem quadrifur ille superiorem partem ad tres aut quatuor transuersos digitos à reliquo corpore auulsit. Ob quod facinus, & ipse eiectus è consortio illo, & ne quisquam vnquam postea huius familiæ in hoc sodalitiū recipiatur, grauiter & maturè sancitum. Hæc cacuminis auulsio, notabilem deformitatem pulcherrimo muneri attulit. Totum cornu ab ea parte qua fronti animalis adhæret, vsque ad summam aciem solidum est: nullis punctis, rimis, aut scissuris hians. Paulò ampliore crassitie quàm lateris ferè nostri. Sæpius enim manu dextra complexus cornu, propè totum comprehendi. A radice vsq; ad cacumen, paruis lineolis, vt solent S. Blasij candelæ incuruari, elegantissime fastigiatur discriminaturq;. Pondus cornu, supra quàm quis credere ausit, insolitum: vt sæpe multos mirari viderim à tantillo animali tantum onus, tamq; longam molem gestari posse. Nullum ego prorsus odorem animaduerti. Color similis inueterato ebori, medius inter album & croceum. Verum nusquam melius hunc deprehendes, quàm ex segmentis quæ in myropolijs væneunt. Illis enim nostri cornu color similis est. A quo vero huic templo donatum sit, incompertum mihi, Hucusq; Gerbelius. Alius quidā amicus meus vir fide dignus, asseruit mihi se Lutetiæ apud Cancellarium D. à Prato vidisse monocerotis cornu partem cubitalem, spiris contortam, crassitudine baculi (mediocris, cuius diameter circiter sesquidigitum extendatur) luteo colore intus forisq;, substantia solida: cuius fragmenta in vino ebullierint, quamuis vsta non essent, odore nullo.

Hæc cùm legisset Io. Ferrerius Pedemontanus, ad nos scripsit, in templo S. Dionysij prope Parisios esse monocerotis cornu vnum longum sex pedes, in quo omnia quæ ex Gerbelio in Paralipomenis nostris scripta sint, conspiciantur, & pondus, & color: sed magnitudine præstare Argentoratensi, etiam concauitate ferè ad vnum pedem ab ea parte qua fronti animalis adhæret, hoc seipsum deprehendisse in æde S. Dionysij, & cornu ipsum quandiu voluerit manibus contrectasse. Audio superiore anno (qui fuit à natiuitate Domini 1553. quum Vercellæ à Gallis diriperentur, ex thesauro inde ablatum cornu monocerotis ingens, cuius pretium æstimaretur circiter octoginta mille ducatorum, ad regem Gallorum peruenisse.

Paulus Iouius de monocerote affirmat, animal esse pulli equini forma, colore cinereo, iubata ceruice, hircina barba, bicubitali cornu armatam frontem præferre, quod leuore (inquit) candoreq; eburneo, & pallidis distinctum spiris, ad obtundenda, hebetandaq; venena mirificam potestatem habere dicitur. Cornu enim immisso & per lymphas circunducto fontes expiare perhibent, vt salubriter bibat si inde virosæ bestiæ præpotarint. Id viuo animali non detrahi, quum vllis insidijs intercipi nequeat. Cornu tamen sponte decisum in desertis reperiri, vt in ceruis accidere videmus, qui ex senectæ vitijs renouante natura vetus cornu exuunt, venantibusque relinquunt. Hoc cornu regijs impositū mensis, toxica si qua sint epulis indita emisso statim admirabili sudore conuiuis prodere narrant. Ex his duo vidimus bicubitalia, brachiali ferè crassitudine: primum Venetijs, quod postea Senatus Solymano Turcarum imperatori dono misit: alterum pari propè magnitudine, sed præcisa cuspide argenteæ basi insertum: quod Clemens pontifex Massiliam profectus pro insigni munere ad Franciscum regem detulit. Cæterum de vi tantæ dotis in hac animante nihil plùs affirmauerim, quàm quod euulgata fama credentibus suadet.

Petrus Bellonius scribit compertum sibi esse pro monocerotis cornu interdum vendi dentem animalis cuiusdam (de dent de Rohart. ego quod animal hac voce significetur non intelligo, vt neq; vllus Gallorum qui apud nos degunt) & sic quoq; adulteratum nonnunquam vendi fragmentum paruum trecentis ducatis. Quòd si etiā verum cornu fuerit, non tamen illud videtur de eo animali esse, quod veteres monocerotis nomine descripserūt, præsertim Aelianus, qui solus mirabilē hanc vim contra venena & grauissimos quosdam morbos ei adscribit, is enim non album, vt nostrum videtur, hoc cornu facit, sed extrinsecus puniceum, interius album, intima & media parte nigrum. Quin tamen verè de viua aliqua fera (& illa quoq; vnicorni) nostrum quoq; sumptum sit, negari nō potest. Inueniuntur enim circiter viginti integra & totidē forte fracta in Europa nostra, è quibus duo ostenduntur in thesauro ædis S. Marci Venetijs (alterum nuper a Venetis imperatori Turcarum dono missum audio) vtrumq; sesquicubiti longitudine, altera parte extrema crassiore, tenuiore altera, ea quæ crassior est, non excedit trium pollicum iustorum crassitiem, quæ etiam asini Indici cornu tribuitur, sed reliquæ eiusdē notæ desunt. Scio etiam id quod rex Angliæ possidet in spiras retortum esse, sicut illud quod in æde S. Dionysij (prope Parisios) habetur, quo nullum maius visum arbitrantur. Et sanè nihil vnquam cir[ca] animalia maiore quàm hoc cornu celebratione dignius vidi. Res naturæ non artis est, in qua notæ omnes quæ verum animantis cornu requirit, inueniuntur. Et quoniam aliquatenus cauum est, (vltra pedis mensuram, qua exit à capite, & osse ab eodem nascente comprehenditur,) conijcio id nunquam decidere, vt neq; gazellæ, rupicapræ & ibicis cornua decidunt, eadem in dama, ceruo, capreolo, & camelopardali decidua. Longitudo ea vt vix procerissimus aliquis eius summitatem attingat, æquat enim septem magnos pedes. Libras tredecim cum triente appendit: cum simpliciter manu ponderatum multò grauius appareat. Figura planè cereum (duplicatum & intortum in se) refert, ab vna parte crassior & paulatim versus mucronem se attenuans, crassissima pars manu claudi non potest, diameter digitorum quinq; est, circunferentia, si filo metiaris, dodrans cum tribus digitis. Pars quæ capiti cōmittitur nonnihil asperitatis habet: cætera politæ læuitatis. Spirarum canaliculi læues & non profundi sunt, similes ferè intortis limacū anfractibus vel periclymeni circa aliquod lignum reuolutionibus. Progrediuntur autem à dextra sinistrorsum ab initio cornu ad finem vsq;. Color non omnino albus est, longo tempore nonnihil obscuratus. Cæterum ex ipso pondere facile est conijcere, animal ipsum quod tantum suo capite onus gerat, mole corporis vel grandi boue inferius esse non oportere.

Reperiuntur frequenter in Polonia cornua quædam, quæ Monocerotis esse conijciunt quidam, duplici argumento: primùm quòd singula reperiri soleant, nunquam bina quod hactenus sit auditum, quanuis aliquando cū ipso craneo & reliqui corporis ossibus inueniantur: deinde quòd vis eorum contra magnos & difficillimos morbos explorata sit, qua de re diligentissimè Antonius Schnebergerus olim discipulus meus, nunc magnæ doctrinæ apud Sarmatas medicus, & summus naturæ perscrutator, ad me perscripsit ante quinquennium ferè, ad cornua aliquot huiusmodi spectanda, clarissimi hoc tempore in Sarmatia medici, & mathematici nostra ætate incomparabilis Ioachimi Rhætici, summi amici mei, opera admissus. Primum istorum cornuum (inquit) vidi longitudine orgyiæ meæ, colore subcinericeo vel subnigro: mucrone acutissimo, terete. Diameter circa radicem cornu sesquidodrantem excedebat. Superficies erat plana, nullis spirarum versuris. substantia friabilis, figura incurua: interius colore candidissimo: qui fuscum colorem contrahit, si vinum imbiberit. Octo tales coniunctæ ei erant scissuræ (*laminæ*) quales in maiori parte quam mitto videbis, est autem illa pars non de cornu, sed vel palati os, vel alia quæpiam vt conijcio. Inuentum est hoc cornu sub terra, nō profundius pede, loco solitario, & excelso vt hîc sunt:

inter duos colles sito, per quem torrens fluit, à rusticis fodientibus propter iacienda ædificij fundamẽta. Percussum quidem securi cornu, in minimas partes dissectum est: generosus autẽ & magnificus vir Io. Frikasz (in cuius agro duo miliaria distante Cracouia, inuentũ est cornu) qua potuit diligentia ne particulæ disgregarentur, è terra eximi curauit. A radice ad apicem vsq; totum rotundũ (teres) fuit, linguæ contactu adhæret, dens tantus erat, quantum complecti manus potest, suprema (vel extrinseca) parte osseus, intus cauus in medio albus, in fine subruffus. Inuentum est autem totum animal: & vt ex magnitudine ossium facilè perspicitur, maius equo fuit. Quadrupes fuisse certum est ex humerorum, tibiarum & costarum ossibus. Quòd si dens Elephantis esset hoc cornu, vt quidam suspicantur, mireris cur nunquam (quod audierim) bina reperiantur. (*Sed neq; adeo curui sunt Elephanti dentes, sed potius cornua, vt ad semicirculum ferè accedant, quemadmodum ista.*) Huius cornu vires, denario eius exhibito cum vino aut aqua borraginis, in febribus inueteratis, tertiana trium annorum, quartana, & alijs mirabiles sum expertus, &c. vomitum nonnullis mouet, & aluum deijcit. Hactenus de primo ex quatuor illis quæ vidi cornibus. Alterum huic simile erat, sed minus integrum: colore foris nigerrimo, intus candidissimo, in torrente inuentum. Tertium & quartum durissima, ita vt vel saxum & ferrum eis cedere potuisse existimem, solida vsq; ad mucronem, integra tamen non vidi: sed vnius partem cubitalem, alterius sesquicubitalem: colore fusco, crassitudine eâdem ferè qua præcedentia duo. Verùm priora duo cum nullas habeant rimas aut scissuras, hæc habẽt per longitudinem instar striarum in caulibus herbarum. Horum alterum in agro quodam repertum est, ita prominens, vt palum esse rustici existimarent. Horum etiam vi medica multi à febribus liberati sunt. Quòd priora minùs dura fuerint, causam arbitror, quoniam alterum eorum in aqua tanto tempore latuerit, alterũ verò sub terra vix bene absconditum. Vidi postea quintum simile primo, nullum ex eis directum: sed omnia curua, quædam ad semicirculum ferè. Hactenus Schnebergerus meus: qui hoc etiam addit plurima huiusmodi inueniri in Polonia, & idcirco ferè contemni. Reperta sunt autem apud nos quoq;, in Heluetijs dico, mea memoria aliquot huiusmodi cornua: vnum in Arula fluuio iuxta Brugam oppidum: alterum superiore anno Basileæ in Birsa flumine, quod ipse vidi, sed fractum, sicuti etiam tertiũ apud illustrem Cimbrorum comitem Guilielmum Vuernerum in arce prope Roteuillam, qui magno fragmento me donauit: quod quia iam diu nõ reperio, furto mihi subtractum suspicor: sed aliud mediocre à chirurgo & tonsore Basiliensi, qui in Birsa dũ piscatur, reperit, accepi. In torrentibus quidem & fluuijs singula reperiri minus est mirum, vbi multo tempore partes separatæ aquarũ vi in loca diuersa rapiuntur. An verò in terra etiam semper singula reperiantur, considerandum est diligentiùs: & quærendũ an de eodem animali sit cornu illud maximum, quod singulare in templo maiori Argentinæ ad columnam plurimis, vt apparet, annis iam pependit, videtur enim eadem planè magnitudo crassitudo, & figura, qua Schnebergerus sua descripsit, id superius post Boues feros exhibuimus. Cornua singula veteres Monoceroti tantùm tribuerunt, quẽ alij alijs nominibus appellarũt, vt dictum est, & præterea Orygi (feræ nostro seculo ignotæ ni fallor,) quem Aristoteles & Plinius vnicornem faciunt: Aelianus quadricornem: Oppianus non exprimit, videtur tamẽ bicornem facere. Symeon Sethi Capream etiam quæ Moschum gerit, monocerotem esse scribit, &c. Recentiores quidã (vt Scaliger repetit) in Aethiopia alicubi Bobus vnicum è fronte media cornu prodire tradunt, pedali maius, curuitate supina, cuspide retrorsum deuexa: eosdemq; pilo ruffo vestiri. Vnde nõ omnium vnicornium cornu rectum esse colligimus. Sed cur in Polonia frequentius huiusmodi cornua repériũtur quàm alibi? an inde suspicabimur, Vrorum quorundam ea fuisse? qui vt hodieq; in Sarmatiæ syluis sunt, ita olim nimirum longè plures fuerunt: & cum in maioribus magisq; desertis syluis viuerent, nec tam assiduis venationibus occiderentur, eorum aliquos ad grandæuam ætatem maioribus subinde cornibus insignem peruenisse verisimile est. Nos hæc alijs consideranda proponimus. Pharmacopolæ nusquam opinor veri Monocerotis cornua habẽt: sed alij adulteratum quippiam, alij cornu illius maximi & ignoti, de quo diximus, fragmenta & non solum de cornu, sed etiam de ossibus capitis: quorum nõnulla temporis longinquitate ita affecta sunt, vt triplicem in eis substantiã deprehendas, suo quanq; interstitio diremptam, vnam ferè corneam, & pallidam: alterã albiorem, mollioremq;: tertiam, lapideam, candidissimam. Audio & ex nouis insulis Monocerotis nomine cornu adferri, contra venena laudatum: quod quale sit nondum resciui, quærendũ autem an sit Rhinocerotis: nam & veteres & recentiores quidam hunc cũ Monocerote confundunt. Vires quidẽ vtriusq; cornibus propè easdẽ esse conijcio. Rupicapræ genus vnicorne, Polonice Skalna koza, quasi rupea capra, inuenitur in monte Carpatho, & sæpe ex venatione Cracouiam in aulã adfertur: vt retulit Albertus Moscenius Polonus, eximiæ doctrinæ iuuenis, ipsum se non semel vidisse asserens.

DE MOSCHI CAPREOLO.

Hæc icon ab Antonio Musa Brasauolo ad nos missa est, tanquam animantis è quo moschus habetur.

A. B.

Moschos vel muscus, vt vulgò vocant, odor omniũ suauissimus, ex tumore quodã circa vmbilicum animantis cuiusdam peregrinæ emanat, hunc veteres Græci Latiniq; ignorarunt: descripserũt autem Arabicæ linguæ medici primum: nam recentiores Græci, vt Aëtius & Paulus Aegineta, quamuis meminerint, videntur tamen ex Arabum libris transcripsisse. In eius descriptione variant scriptores: sed plures vetustioresq; & fide digniores sunt, qui dorcadis, id est capreę siue capreoli genus faciũt hoc animal: vt ex verbis singulorũ iam recitandis apparebit. Capreæ peregrinæ, figura, colore, cornibus, (magnitudine, Isidorus & Albertus,) ab alijs nõ dissident: sed dentibus tantũ caninis discrepãt, quos binos & verriũ more exertos palmi longitudine gerũt, Serapio. Duos dentes albos habẽt, intrò reflexos tanquã duo cornua, Auicenna, Serapionis tamẽ interpres albos valde & rectos esse ait. Platearium errasse puto, qui albos nõ dentes, sed pilos eis tribuit, de quorũ colore inferius dicetur. Est hoc animal capreæ simile, vnico armatũ cornu, pregrandi corpore, Symeon Sethi, cuius plura de hoc animali & ipso moscho verba inferius recitabo: Quæ tamen Ruellius in volumine de plantis Aëtio attribuit, & similiter Matthæolus in cõmentarijs in Dioscoridem. Hermolaus etiã moschum ab Aëtio describi ait, apud quẽ ego nihil tale inuenio. Brasauolus etiã & Monachi Mesuen interpretati, nominari quidẽ aliquando ab Aëtio & Aegineta moschum aiunt, describi verò nusquã. Quamobrem aut memoriæ

moria lapsi sunt illi, qui ab Aëtio descriptum aiunt: aut potius Symeonis Sethi librum Aëtij authoris esse crediderunt. Ego prorsus Symeonis non Aëtij esse contenderim. Sed quisquis fuerit, errasse in eo mihi videtur, quod vnicornem hanc animantem facit, vt & Græcè legitur, & Gyraldus, Ruellius ac Matthæolus transtulerunt. Quod si error est, vt puto, cum aliorum nemo id scripserit, ne oculati quidem authores: inde forsitan natus fuerit, quod Auicenna, vt retuli, dentes huic capreæ intrò reflexos tanquã duo cornua esse scribit, quæ verba vel ab interprete vel à librario peruerti potuerunt. Gazelus moschi habet duo cornua erecta versus altum, Elluchasem. Sed neque maximum hoc animal esse, præter Symeonem, quisquam scripsit: vt hic quoque erroris suspicio sit, & pro μεγίστα ἴσαις δορκάδος, legendum μάλιστα ἴσαις δορκάδος, hoc est maximè simile capreæ: huic enim tum aliâs tum magnitudine par aut proximum esse alij authores testantur. Moschi animal mortuum vidi Mediolani, magnitudine, forma ac pilo, nisi quod coloris est magis glauci, capreolo simile, pilus tamen etiam crassior est pilo capreoli. Supra binos, & totidem infra dentes habet, hocq; solo differt & odore à capreolo: nam pili varietas à regione ortum habere posset, Cardanus. Gazellæ (id est capreæ) moschi, capreolis similes, graciliores, minores, elegantiores, ex Aegypto aduehuntur, Authoris nomen excidit. Dorcas peregrina colore ceruo similis est, dorcade aut capreolo paulò maior: & nonnunquam æqualis, figura quoq; similis, & vnguibus itidem multifidis, (bifidis,) Brasauolus αὐτόπτης. Rarò viuæ capiuntur, tantæ velocitatis sunt: verum aliæ similes gazellæ dictæ viuæ capiuntur, quæ moschum nullum adferunt, Alex. Benedictus. Voluerunt nonnulli animal moschi diuersum à gazella esse: sed nos illis credimus qui ex peregrinis regionibus profecti gazellam appellari dicunt, Brasauolus. Animal ex quo moschus colligitur, catti (librarij forte error est, & legendum capreoli) magnitudinem habet, pilis grossis vt ceruus, pedibus quoq; vngulatis: dentes ei quatuor, bini supra & totidem infra, longitudine trium digitorum: reperitur circa prouinciam Cathai, & regnũ Cerguth, quod Magno Cham Tartarorum regi subijcitur: moschus quidem illinc aduectus omnium præstantissimus est, Pau. Venet. Antonius Stuppa Ananæ vidit animal moschi magnitudine & figura agni semestris, colore grisei cati, capite canino, cauda cati, pedibus agninis, nullis cornibus. Verum hæc descriptio capreolo moschi conuenire mihi non videtur. Odoratissimum moschum Venetijs vidi, subnigrum: quem mercator quidã habebat, ex prouincia Cathai se attulisse asserens, iter non ineptum sibi fingens per mare Euxinum, Colchidem, Iberiam, & Albaniam, vsq; ad ingressum Scythiæ: est enim regio Cathai, Scythiæ extra Imaum pars. Nec mirum videatur: quoniã eo in loco regio est à Ptolemæo vndecima Asiæ tabula Randamarcostra nuncupata, in qua nardus abundat, & quam Sotus fluuius alluit. Incolæ regionẽ, vbi optimus moschus nascitur, Ergimul vocitant: particularem vero vrbem, Singui, Brasauol. Idẽ in Aegypto & pluribus Africæ locis hoc animantis genus reperiri scribit. In Thebeth sunt multę ciuitates: sed moschus omnis qui circa ea loca colligitur, auehitur à ciuitate, quæ priuatim totius regionis nomine Thebeth nominatur. Serapio. In regione Tebeth inueniuntur multa animantia quæ muschum producunt, quæ gadderi vocantur. Venantur ea canibus, abundantq;

musc. bo;

muscho, Paul. Venet. Abundant etiam hæc animalia in prouincia Caniclu, Idem. In Syria quandoque à nostris visuntur, Alex. Benedict. Vide etiam in G. infra, quibus ex locis aduehatur moschus. Moschus odoramentum: sanies galeiæ (gazellæ) inter inguina concreta, quam potius algaliam (de qua plura vide infra in fele zibethi post pantheram: & mox in præsentis animalis historia cap. 5.) dicimus quàm moschum. Moschus vero compositio ex multis potius quàm naturalis res est, cui basis animalis cuiusdam dapsico, id est cuniculo similis, sanguis est; qui ex India præcipuè Pegu prouincia ad nos tanquam pretiosissimus odor affertur, Rodericus Lusitanus sine authore. Muscum, qui & nunc in delicatiorem vsum venit, ab Hieronymo dici quandoque peregrinum murem sunt qui opinentur, Cæl. Muscus & œnanthe & peregrini muris pellicula, Hieronymus ad Demetriadem: quis autem sit peregrinus mus odorata celebratus pellicula, non video, nisi quis animal hoc intelligat, ex quo zibethum excipitur, (&c. Vide mox post pantheræ historiam.) Muscus quidem Hieronymo aliud non est quàm bryon, id est muscus arborum odoratus, (cuius Dioscorides & Plin. meminêre.) Nam & Plinius eadem in re mentione de bryo & œnanthe disputat, Hermolaus. Sed Hieronymus forte per muris peregrini pelliculam folliculum animalis moschi intellexit: nam in eo adhuc piloso moschus includi afferriq; solet, vt forte muris ... esse putârit nominis vicinitate deceptus. Mus muscus ex Aethiopia Arabiaq; venit, Volater.

Principes & alij quidam prædiuites viri hoc genus capreolos ex peregrino orbe aduectos in delitijs habent; aluntq;, in Italia præsertim. Venetijs mercatores vidimus, qui Alphonso duci Ferrariæ gezellam vendere cupiebant, moschum in folliculo habentem, Brasauolus. Audio ibidem Catharinum Zenum patritium Venetum huius generis dorcadem habuisse, & reliquisse ante paucos annos hæredibus suis.

Hanc feram, dorcadem capreámne aut gazellam Indicam, peregrinam vel Orientalem appelles, aut dorcadem moschi, vel simpliciter animal moschi, parum interest. Isidorus & Albertus nescio qua ratione musquelibet nominant. Moschon Græci scribunt, *μόσχον*: Arabes mesch vel misch, vel almisch. Germani *bisem*; & animal ipsum periphrasticè *bisemthier*: cæteræ gentes, Italica, Gallica, Hispanica, *musci* vel *muschi* nomen à recentioribus Latinis vsurpatum retinuerunt. Italicè dici potest *capriolo del musco*, Gallicè *cheureul du musc*. Syluaticus & alius quidam moscum Græcè *abonafa* vel *aboanifa* dici, stultissimè scripserunt: cum hoc authoris nomen sit cuius de moscho verba Serapio recitat. Itali *muscum* & *muscatum* dicunt, vulgò *muschio*. Angli *muske*: & animal *muske catte*, id est moschi felem, quod nomen zibethi animali potius conueniret. Illyrij *pizmo*, vt Germani *bisem*: quæ vox origine Hebraica mihi videtur: nam Regum 3. 10. בשם *bosem* exponitur aroma, suauis odor. In trilingui dictionario Munsteri, pro Aromate scribitur etiam בושם *bosem*, & בשם *besam*.

C.

Capræ peregrinæ agiles valde sunt, & velocissimè currunt, Brasauolus. Tantæ velocitatis vt rarò viuæ capiantur, Alex. Benedictus. Herbis odoratis pascuntur, vnde etiam moscho, id est sanguinis vmbilicum collectioni odor conciliatur, ex nardo præcipuè. vt dicam in G. Moschus omnis funditur ab vmbilico dorcadis peregrinæ: quæ cum ruit in Venerem quasi furijs stimulata (*οἰστρομανεῖ*. Gyraldus simpliciter vertit, cum stimulatur exagitaturque. *Πᾶσα ὁρμὴ ἐνθουσιαστική, κἂν ἔρωτα τυχὼν, ἢ μανίαν, ἢ θυμὸν, οἶστρος λέγεται*, Varinus:) eius intumescit vmbilicus in quem crassarum sanguis partium confluit: tumq; animal ipsum pabulo & potu abstinet, humique voluratur: tum demum (hac vexatione vmbilicum feculento sanguine turgentem exprimit, Ruellius) proijcit vmbilicum sanguine plenum turbulento, qui certo quodam tempore coagulatur, bonumq; odorem obtinet, Symeon Sethi, vt Gyraldus ferè & Ruellius transferunt. Folliculus quo continetur muscus, est vmbilicus animalis, siue circa vmbilicum vesica, plena sanguinis, quæ aliquandiu seruata in muscum transit, Elluchasem. Cardanus hanc vesicam infra vmbilicum esse scribit: Paulus Venetus iuxta vmbilicum inter cutem & carnem: Isidorus in inguine abscessum. Dorcadi peregrinæ quidam velati abscessus innascitur folliculi modo, cum pilis ceruinis similibus pendens, putri veluti sanguine, vectigali ceu onere, exonerante sese natura, Alex. Benedictus. Hunc vel per vim auferunt venatores capreis quouis modo captis aut interemptis, plerunque immaturum, ideoq; minus laudabilem, vt pluribus in G. referam: vel sponte ab ipsis emissum maturumque in locis desertis colligunt, vt iam ex Serapione recitabo. In syluestribus (inquit) capreis, quæ in montibus oberrant, & liberè vagantur, concepta sanies, antequam vomica rumpatur, suapte natura ad maturationem spectat: ad quam cum ventum fuerit, fera titillantis humoris lancinatu noxio (valde pruriente) lacessita, cotibus & saxis (arboribus, Isidorus) sese longo insolatu candentibus affricat magno oblectamento, donec facto vomicæ emissario, tota saniei vis à ventriculo (folliculo) supra lapides effundatur: non aliter quàm abscessus pure cocto fractus dissilit, ita vtriculus maturo humore per naturam exaniat (emittit saniem,) vlcusque postmodum ducit cicatricem, rursumque ruens sanguinis impetus eò se recipit, impletque vmbilicum, dum abscedens in consimilem vomicam extuberet. (Quotannis hoc fieri Ruellius scribit, sed sine authore.) Cæterum indigenæ, qui loca vbi versantur huiusmodi feræ ad vnguem norunt, saxa facile deprehendunt, quibus fusa colluuies & candenti Sole resiccata cohæsit. (Solis enim calor ac repercussus non modo densat effusum cruorem, sed odorem etiam commendat.) Hunc igitur moschum incolæ metunt, & vtriculis ferarum earum asseruant, quas venatu captauerant. Ille moschus multi vænit, ac inter magnifica & regia munera censetur, Hucusque Serapio paraphraste Ruellio. Si follicus ab animali demátur, ad moschum progignendum deinceps aptus non est. At si sponte sua exeat, in maturitate confricando, tunc iterum atque sæpius moschum facit. Eiusmodi animalia moschum quidem maturant apud nos, si habuerint quando conuehuntur: quod ratione cœli, aëris & earum rerum quibus viuit, euenire arbitror. Videtur sanè excrementitio isto humore hoc animal secundum naturam purgari, sicut multa sanguinis menstrui fluxu: neque diu viuere posse, nisi ita expurgetur. Propterea in nostro cœlo breui expirat, Brasauolus. Omnis caro huius animalis & excrementum dicitur muscus, sed multò præstantior est qui ab apostemate fluit, Isidorus & Albertus: totum quidem animal, vt mox dicam, vesicæ illius beneficio odoratum est.

D.

Exemptis dentibus longioribus mansuescunt, Alex. Benedictus.

E.

Venantur eas canibus in prouincia Tebeth, Paul. Venet. Morsu in persequentes sæuiunt, Alexander Benedictus. Laqueo aut sagittis eas barbari venantur, tantæ velocitatis vt rarò viuæ capiantur, Idem. Venatores hanc feram cassibus aut laqueis captant: aut sagittis vel missilibus vomicæ folliculum decutiunt, Ruellius ex Serapione, sed ineptè: neque enim folliculos missilibus amputari sentit Serapio: sed feræ quouis modo iam captæ folliculum quamuis immaturum ab eis abscindi. Moschus omnem rem ad hanc vsque diem cognitam magnitudine & suauitate odoris vincit & exuperat, Cardanus. Propter vesicam qua moschum infra vmbilicum continet, totum animal quantum mittat iucundi odoris, vix dicere queam: tametsi id quod vidi iampridem mortuum erat: sed & folliculo illo per multos annos arcis indito, omnes quæ intus vestes seruantur, miro odore fragrant, Cardan. In maximo hodie luxu est moschi vsus, circa vestes eius odore imbuendas, & suffitus, & orbiculos ad precularum numerandas: ad pilas, quas argento auróue includunt paulò ditiores, qui vel amant, vel aliter molles ac delicati sunt, vel suas ostentare opes volunt, vel vt aërem insalubrem aut fœtidum caueant, vel suos animæ aut aliunde graues halitus emendent, vel denique aduersus morbos quosdam præsertim cerebri frigidi & humidi. Hoc matronæ pertranseuntes procos ad Venerem inuitant: exotici vnguenti vicem reginis reddit. Animalis vitium seculo nostro placet, & in vitium vertitur. Venetis matronis non placet, quibus nec zibethi sordes, Alex. Benedictus. Qui gestat, in se non sentit, Idem. Succinum orientale (ambra) consuetudine odoris sui gratiam acquirit, cum zibethum & muscus fastidium pariant, Idem. Aëtius 16.133. suffumigio moschato scrupulos quatuor moschi admiscet: eundem sequentibus etiam aliquot suffumigijs & alijs, & regijs, & in ecclesia receptis admiscet: vt Nicolaus Myrepsus quoque, quem Leon. Fuchsius nuper nobis Latinum dedit, in capite de suffimentis. Sed ex Aëtio vnum adscribam, è capite 134. Suffumigij regij confectio: Styracis calamitæ libram i. ligni aloës vnc. vi. ambræ vnc. i. moschi scrup. iiij. misce. Alij ligni aloës vncias iiij cęteris admiscent, adduntq́; succi rosarum quod sufficit. Huic simile est suffimentum Nicolai Myrepsi, numero tertium, quod ad syncopem & imbecillitatem cordis inscribitur: & aliptæ moschatæ compositio hodieq; in vsu: item galliæ muscatæ apud Mesuen inter trochiscos: vbi & galliæ alephanginæ, & sebelliæ, & magnæ siue regali, moschum admiscet. Nonnulli galiam l. simplici scribunt, alij algaliam (vide plura in fele zibethi de algalia.) Harum compositiones aliquot Serapio etiam præscribit, & Auicenna. Cyphi (vox est Hebraicæ originis ab vrendo, id est suffiendo vel adolendo dicta) compositionem, veteres sine moscho parabant, recentiores, (vt Nicol. Myrepsus) addiderunt: hinc voce corrupta Cyprias auiculas aliqui dixerunt, vulgarem ad suffimenta compositionem, quam aliqui pharmacopolæ auicularum forma, alij aliter effingunt. Aquis odoriferis, quæ in chymistarum fornacibus, aut balneo Mariæ, vt vocant, parari solent, vt & aquæ rosaceæ simplici, pro ditioribus nonnihil moschi & camphoræ quidam adijciunt, &c. Huiusmodi sanè aliquot egregios liquores describit Andreas Furnerius libri Gallicè æditi de humanæ naturæ decoratione, parte secunda, quæ est de ornatu muliebri: vbi & smegmatis siue saponis moschati compositionem docet, & oleorum quorundam moschatorum. Aëtius 16.116. & deinceps vnguenta quædam siue olea moschata, id est moschum odoramentum recipientia describit. Eodem capite 116. orbiculos rotundos odoratos qui & alia quædam odorata & moschum accipiunt, parare docet: ac eosdem acu perforatos traiecto funiculo collo necti scribit. Oleum moschatum Nic. Myrepsus Μόσχου ἔλαιον vocat. Oleum muscelinum, quod & alijs quibusdam odoratis & moscho mixtis conficitur, in veteri æditione Nicolai reperio, & in translatione quam Nic. Alexandrini nomine Nicolaus Regiensis edidit. Moschus, galia, & similia, non debent decoqui cum alijs medicamentis: sed cum exigua parte decocti misceri, & sic reliquis affundi. Aliqui moschum in lana xylina ponunt in aliquo vase, & colo infusam decoctionem paulatim sic per lanam transmittunt, Monachi in Mesuen. Sed neq; conteri debet moschus, verum in liquore rosaceo alióue dissolutus cæteris medicamentis misceri, vel alia quadam artificiosa ratione, Idem. Seruari potest moschus in vase vitreo, denso, ac diligenter oblito cera: vel potius in vase plumbeo (quod & Alexan. Benedictus scribit) vt frigida & humida huius metalli qualitate melius seruetur. Quòd in alio vase fuerit, apponantur duo vel tria plumbi frustra, vt melius conseruetur. Cauendum est autem ne quid aromaticum addatur, sic enim suum odorem amitteret. Quém si amiserit, in olla (vase vitreo aperto, Syluius) ore aperto suspendatur in cloaca, & recupérabit eum Platearius. Odoris amissi vim in fœtoribus & latrinis (lacunis & stercoribus, Albertus.) recuperat: contra fœtorem eluctatur, & sic quasi luctando reuiuiscit, Isidor.

Pilæ moschi odore, quarum suprà mentionem feci, quæ tempore pestilenti præcipuè parantur, quo pacto componi debeant, plerique medici recentiores, quorum de peste scripta extant, præscribere solent. Est & compositio vna apud Alexandrum Benedictum pro confirmandis ijs qui animi deliquium patiuntur, si bene memini.

Iecore hœdino arefacto moschus adulteratur, Alex. Benedictus: Radice dicta *makir* & herbe *salich* trita, Elluchasem. Facillimè adulteratur: vnde sæpe stercus murium. & alia diuersa pro musco venduntur. Folliculis quidem integris non statim adhibenda fides: quoniam non desunt impostores, qui eos effingunt simillimos, & varijs rebus impletos, vero mosco interponunt, donec eius odorem recipiant: atque sic mulierculis & viris etiam imperitis vendunt, Monachi in Mesuen. Adulteratur etiam cuiusdam auis fimo, Alex. Benedictus. Adulteratur moschus & præcipuè niger, & niger ad subrufum colorem accedens, admixto pauco sanguine hircino modicè asso, vel pane asso: ita vt tres vel quatuor partes ex istis contritis ad vnam moschi admisceantur: & vix dignoscitur: sed panis assus, nimium friabilem reddit moschum. Sanguis verò hircinus cum frangitur lucidus est, & clarus interius. Quandoque venditur cum ipsis pelliculis, & adulteratur similiter, vt iam dictum est. Incisis enim pelliculis Saraceni verum moschum auferunt, & infarctas adulterato rursus ita conglutinant, vt non deprehendantur. Sed moschus adulteratus cum pelle, duplus est pondere ei syncero confer... Platearius. Moschus fictitius à quibusdam hoc modo fit: Nucis moschatæ, macis, cinnammomi, caryophyllorum,

phyllorum, spicæ nardi, singulorum pugillus vnus: trita omnia diligentissimè & cribro excreta, cum sanguine columbæ recenti subiguntur, & ad Solem siccantur: mox trita aqua rosacea moschata irrigantur, septies: ita vt semper irrigata denuo sicces ac teras. Tandem tertiam vel quartam partem veri moschi contriti admiscent, & rursus aquam rosaceam moschatam inspergunt, & in aliquot partes diuisam massam (si rectè lego) pilis minutis albis capreoli vel hœdi sub cauda inuoluunt, & in vase vitreo reponunt, Authoris nomen excidit: videor autem mihi in manuscripto cuiusdam empirici libello reperisse, & sequentem quoque compositionem, quæ huiusmodi est. Benzoinum, cera candida noui examinis, caries fraxini arboris, & moschus miscentur: est autem ambra factitia, moschum vel zibettum redolens. Aliter, Styracem, ladanum & scobem ligni aloës miscent: debet autem ad vtranque compositionem moschus vel zibettum addi, atque omnia cum aqua rosacea commisceri: sed facile fraus deprehenditur: nam natiua non ita celeriter vt factitia aquis mollescit, & ab eadem odore coloreq; differt. Cætera signa moschum dignoscendi syncerum eligendiq; præstantiorem, sequenti capite referam. Audio à quibusdam augeri moschum admixto semine herbæ, quam nostri aquilegiam, Galli angelicam vocant: quod etiam se deprehendisse amicus quidam mihi retulit. cum moscho in aqua (rosacea) resoluto, verum supernatare animaduerteret, & quod ex seminibus accesserat subsidere. Sed impostor ille rem forte non intellexit. Siquidem herba quam Galli angelicam vocant, vndiquaq; inodora est. Germanis verò dicta angelica (eruditi quidam laser Gallicum interpretantur) radice præsertim, moschi odorem præsentare sæpenumero mihi visa est, tum aliâs, tum pauca eius quantitate medicamentis compositis adiecta. Moschus odore in humido crasso perennante, viuacissimus est, Syluius. Vncia senis aureis emitur, Alexander Benedictus. Muscus efficitur horribilis odoris, vicinitate assæ fœtidæ vel castorei, Arnold. in Antidot.

G.

Moschus in Persas primum, inde in Amanum invehitur, & in Aegyptum exinde: cum folliculis suis etiamnum à Venetis in calicibus venundatur, qui etiam in pretio sunt, Alex. Benedictus. Indicus est melior Afro: subflauus etiam nigricanti præfertur: quanquam ex Catay præstantissimus hodie habetur, idemque niger, Syluius. Vide supra in A. Moschus (inquit Platearius) omnino niger non probatur: præfertur illi subniger. Alius est subruffus, omnino accedens ad colorem spicæ nardi, qui maximè laudatur. Huiuscemodi quidam haberi aiunt ex capreis quæ spicam nardi depascuntur. Quare eligendus est subruffus, qui quidem vix adulterari potest: & saporis amari, qui gustatus statim odore suo cerebrum feriat: qui neque statim soluitur, nec admodum resistit: & qui non omnino clarus (splendidus) sit intrinsecus: grana latiuscula, & per totum æqualia, xylocератij instar, optima iudicantur. Quod ad regionem moschum præferunt Antebium, vel Aicilkion, (Bellunensis legit Scinium, à Sceni regione fortassis) deinde Iurgium, postremo Indum marinum, Auicenna. Folliculi continentes moschum Cabit sunt subtili ex vesicula & moscho. Gergeri folliculi sunt his contrarij: qui moschus minus subtilis, minusq; aromaticus est. Sed moschus Charam medio inter prædictos loco est: quo cum scobs argenti & plumbi miscetur, vt augeatur pondus. Moschus Salmindi deterior est, quia folliculo suo exemptus in vase vitreo seruatur, Elluchasem in Tacuinis. Sunt qui Tumbascinum anteponant (inquit Serapio) odorisque præstantiam caprearum pabulo ferant acceptam, quæ nardo inibi uescantur copiosa, cæterisque odoratissimis herbis. In Senitarum quidem agro capreæ herbas odoratas pascuntur, sed odoribus impares. Aliam quoque merendi rationem causantur Tumbascini: hanc saniem vomicæ folliculo non eruunt, & blandiente cœli serenitate merum legunt. Senici verò vomicæ ventriculum exprimunt, & exclusa sanie adulterina permiscent, nubilo parumque arridente cœlo, & vasis vitreis recondunt, obturantq;: deinde mittunt in regiones Saracenorum & in Hamen (Amanum, Alex. Benedictus,) & Persida, & Haharac, aliasq; regiones Babyloniæ, (& in Aegyptum, Alex. Benedictus:) ac si Tumbascinus esset, Hæc Serapio. Præfertur moschus dorcadis, quæ depascitur vtrunque been & spicam, & almaru. Auicenna. Quum hæc animalia procul à mari versus desertum pascuntur spica, moschus ipsorum erit suauior: cum verò prope mare sunt, pascuntur myrrha, Elluchasem. Melior moschus fit in vrbe quadam quæ multò magis orientalis est quàm Chorase, quæ dicta est Tupata (Τεπάτα, Ruellius prima syllaba omissa Pat transtulit: eandem Serapio Tumbasci nominat.) Colore quidem hic moschus subflauidus est: huic bonitate cedit qui ab India defertur, colore in nigritiam vergente: hoc etiam imbecillior seu deterior est qui ex Sinis (aliâs Dinis, ἀπὸ Σινῶν: ex Senitarum agro, Ruellius: hanc regionem Seni vocat Serapio) habetur, Symeon Sethi. Quod ad colorem & odorem, pomalis (pomi odore forsan) citrinus laudatur, Auicenna. Citrinum Auicenna præfert, qualem nos nunquam vidimus: nam noster ferrugineus est, Brasauolus & Syluius. Muscus ferrugineus ferè est noster, non, quem Auicenna probat, citrinus, Alexandrinum vocans: est odore in opum Cyrenaicum inclinante, sed valentiore, præter summam aliam in eo fragrantiam: glebulis exiguis constat, Syluius. Syncerus niger est: conglobatus melior: solitudinis odorem habet, aut angulum quorundam stato tempore, aut cuiusdam auis fimi quo adulteratur: ex quo plus est, acrius nares ferit, Alex. Benedictus: lego, & quo propius est, acrius (id est minus grato odore) nares ferit: nam de zibetho quoque sic scribit, Ex proximo nares acrius ferit, & ex quo plus est, (lego, & quo propius est:) musco tamen charius comparatur: quoniam odorem qui gerit ipse non sentit. Sed hoc idem de musco quoq; scripserat, odorem eius ab eo qui gerit non sentiri. Venatores in regionibus Bereth (Tebeth) & Seni, plerunque capreis quas vel sagittis interemerint, vel aliter ceperint, folliculum adhuc immaturum abscindunt: qui moschus præcox tetro & insuaui odore displicet. Verum tantisper libero aëre suspendunt: dum abacto prorsus fœtore maturuerit: is hac concoctione perfecta miram sibi conciliat suauitatem. Simile quippiam in arborum fructibus fieri consueuit, qui præcoces decerpti, tandem exuta acerbitate, & dulces & suaueolentes euadunt. Sed præferri debet moschus ille, qui in folliculo suo maturescit, antequam rescindatur ab animali, Serapio. Folliculus moschi antequam maturuerit, graue olet. Venetijs odorari volui adhærentem adhuc animali: is omnino grauem odorem habebat, quia nondum ad maturitatem peruenerat. Quod si accidat ab animali auferri antequam abscessus concoctus sit, concoquitur quidem, sed ineptius olet, Brasauolus. Perfectus moschus non multus ad nos adfertur, sed folliculi solum vi ab animali abrepti, ex regionibus orientem & occidentem versus ad nos comportantur.

tantur: perfectior est ex oriente allatus, ijs præcipue locis vbi nardus & odoratæ herbæ nascuntur, Brasauolus.
An moschus legitimus & non adulteratus sit, quidam hoc modo probant. Ponderatum in peluim aut mal unium
madens humensque deponunt, tum post aliquantulum iterum ponderant: si superat, tum non adulteratum pu-
tant: si verò non, suppotititium illegitimumque indicant, Symeon Sethi Gyraldo interprete. Græcè sic legitur,
[illegible] (lego [illegible]) [illegible]
[illegible] Ruellius vertit, In peluim humore perfusam post examinatum trutina pondus
immittunt, postea iterum æqua lance ponderant. Quod si protinus ad stateram reductam superferatur, syncerí
experimentum putant: sin repens cedat & pondere degrauetur, spurij indicium existimant. Hanc opinionem
Sylaius quoque sequitur. Ego quod verba attinet, Gyraldo accessertm: [illegible] enim verbum significare vi-
detur, pondere superare: vt [illegible] ponderare vel appendere sit, quemadmodum [illegible]. Quod ad rem ipsam, vter
verius transtulerit experimentum diuitibus relinquo. Mercatores quidam empturi moschum, naribus obtura-
tis & respiratione cohibita ad medium iactum lapidis currunt, & inde attrahentes aërem ore, si moschi odorem
sentiant, emunt probantq;, Platearius. De moscho adulterato pluribus egi in E.

Moschus est calidus & siccus, sed siccior quàm calidior secundum quosdam, & subtilis, Auicenna & alij.
Cal. & sic in secundo gradu, Mesarugie. Cal. & sic. in fine secundi gradus, Auerrois. Calidus in secundo, sic-
cus in tertio. Al. halabamen. Cal. & sic. in tertio, & tenuium partium, Symeon Sethi, Constantinus, Mescha.
Calefacit moschus, idque insigniter, & intrò sumptus, & si applicetur quoque, nec non manifestè exiccat, Bra-
sauol. Siccare quidem eum, etiam ex vehementia odoris colligitur: odor enim in sicco fundatur, Aristotele
teste: sed nos multas partes humidas ab eo non remouemus: & humiditas eius valde crassa est, Idem. Conuenit
senibus per hyemem, Constantin. Dissoluit & consumit, vtpote cal. & sic. Platearius. Exigua eius portio ma-
gnæ est efficaciæ: quamobrem parcè admodum medicamentis adjcitur, nec conteritur, sed dissoluitur in
aqua rosarum, &c. (vt in E dixi,) Monach. in Mesuen. Reprimitur caliditas eius cum camphora, & siccitas
cum oleis humidis vt violaceo vel rosaceo. Dotin eius aliqui quatuor aut quinque ad summum grana faciunt.
Theriaca est venenorum, & propriè napelli, Auicen. Principalis ei dignatio inter aromata, Constantin. Aro-
matico quidem odore suo vires & spiritus corporis omnes corroborat: idque momento, propter partium eius
tenuitatem, quæ tametsi illico penetret, durat tamen diutius, nec tam cito dissoluitur quàm alij odores. Con-
firmat imbecilles particulas, Symeon Sethi & alij. Spiritus instaurat: ob id compositionibus multis analepticis
miscetur, Syl. Aëtius 12. 46. medicamento purganti ex hermodactylis moschum addit, restaurandi nimirum
causa particulas vt pharmacorum debilitatas. Vtilis est illis qui lipothymiam, hoc est animi deliquium patiun-
tur, quique vires resolutas habent, Symeon. Contra quamuis syncopen remedio est, Auerroes. Contra synco-
pen & totius corporis (contra syncopen & cordis, Isidor.) debilitatem, siue vitio capitis, siue hepatis, & contra
stomachi dolorem, ex frigiditate moschus simpliciter cum vino detur, vel diamargariton, vel plirisarcoticon, ad
summum pondere quinque granorum, Platearius & Isidor. Cor & omnia viscera roborat, cataplasmatis instar
impositus: membris omnibus, ipsis quoq; ossibus vires auget, vt recentiores quidam falsò ex Dioscoride citant,
qui nullam vnquam moschi mentionem facit. Addunt ex eodem, inunctum capitis grauedinem pellere, verti-
ginem ex abundanti humore natam emendare, omnium inuitare, venerem stimulare. Cor & reliqua viscera ro-
borat potus, aut adhibitus foris, Aben Mesuai. Cordis robur & lætitiam promouet, insignis ad hoc ipsum facul-
tate, Auicen. & Auerroes. Facit & ad cardiacos: ipsum enim cor confirmat & roborat, sed pallere corpus infi-
cit, Symeon. Tremorem cordis sanat, Auicen. Cerebrum temperatum roborat, Auicen. Caput frigidum iu-
uat, calidum lædit, Symeon. Calidis natura dolorem capitis statim excitat: ad affectus verò frigidos in capite
omnes perquam vtilis est, Rasis. Quibusdam malè olet: alijs caput frigidum iuuat, calidum ferit, & in eo epi-
lepsiam excitat, Syl. Quibusdam ita ingratus est moschi odor, vt inde capitis dolorem incurrant, aut etiam mor-
bum attonitum: & mulieres quædam vteri præfocationem, Brasauol. Et rursus, Suauitate illa odoris multorum
capita aggrauantur, & replentur. Calfacit cerebrum & deficcat, quum fiunt sternutationes cum eo, idemq; cor
roborat, Atabari & Mesarugie. Sternutationes de moscho paralysin iuuant, Constantin. Vtilis est sodæ (id est
capitis dolori) veteri, quam nimia humiditas comitatur, Mesarugie. Caputpurgium ex moscho cum croco &
pauca camphora, remedium est sodæ frigidæ: moschus etiam per se, propter vim resoluendi confirmandique,
Auicen. Corporis stupefactioni & surditati medetur. Melancholiam (ex solicitudine, Auicen.) abigit, Auer-
roes. Timorem melancholicum pellit, & animosos facit, Constantin. Miscetur collyrijs & aridis medicamentis
ocularibus: abstergit enim albuginē subtilem, & noxium humorem deficcat, & roborat oculos, Auicen. Hachim
eben Hanaim, Constantin. Aduersus nauseam medetur, & appetitum restituit, Rasis. Crassos intestinorum fla-
tus resoluit, Auerrois. Contra suffocationem ex vtero subuenit, Auerrois. Contra cerebri (erratum videtur) &
matricis præcipitationem, naribus applicetur: contra suffocationem autem matricis inferius, Platearius. Qui-
busdam mulieribus vteri præfocationē affert, alijs in pesso contra hanc mirè prodest, Syl. Odore eius vterus mirè
trahitur: propterea eius vsus in pessarijs maximus est, præsertim in vteri strangulatu, Brasauol. Vt menses edu-
cantur, & conceptus causa frigida impeditus promoueatur, moschus cum typhera magna supponitur. Pessus
etiam factus ex styrace calamita, ambra, & moscho non parum iuuat. Idem præstabit supposita lana xylina, oleo
muscelino madens, in quo resolutus fuerit moschus, Platearius. Est in moscho humiditas quædam, quæ coitum
excitat, quòd si cum oleo cicino resolutus virgæ illinatur, coitum promouet, Medici Persiani. Sterilitas coli, mi-
rificè mulieres in Venerem proritat, Brasauol. Moschus coitum auget, Auerrois. Hanc ob causam aliqui in me-
dicamentum diasatyrion moschum adijciunt. Si parum musci mandatur, fœtorem oris palliat, Platear. Placet
ex eo in tragematis oris commendatio, Al. Benedict. Muscardinas vocant hodie pharmacopolæ sacchar aqua ro-
facea moschata irrigatum, & in minutorum seminum formam crispa superficie redactum: videtur autem præci-
puè ad oris & halitus commendationem parari. In cibo facit (forte, pellit) oris fœtorem, Auicenna. Contra vi-
rus axillarum, hircum vocant: illinantur musco axillæ, & diligenter fricentur, bene palliat, Platearius.

H.

Moschus aromaticus nomen inuenit [illegible], quòd è medio (vmbilico scilicet animalis) fundatur:

vel à verbo [illegible], quod est quæro, quòd ab omnibus requiratur: vel [illegible], hoc est, oleo, fit oschos, & μ. litera abundante moschos: vel a priuatione tœtoris, [illegible]: [illegible] enim & bene & male olêre significat, (vt μ. litera priuationis loco forte præfixa sit) Etymolog. Moschi meminit & Phocion grammaticus recentior, Herm. Ego in [illegible] Etymologico (cuius authorem non Phocionem sed Micholum quendam esse alicubi legi) moschi odoramenti mentionem reperio, nec apud alium quenquam grammaticorum. Moschum aliqui dictum putant, quia Græci animal hoc ex quo moschus colligitur, vitulorum colorem habere iudicarunt, quos [illegible] appellant. Alij inquiunt ita appellari quia Græci primos stolones moschos vocant: moschus autem odoratus, est tanquam in eo animante stolo: sed verisimilius est ab Arabica voce misch Græcos deflexisse, Brasauolus, cui & ipse facile accedo.

Et celebris suaui est vnguine muscus Arabs, Alciat. Sunt ex plantis quæ moschum olent. De angelica nostra in [illegible] superius dixi: de dorcadi de vero [illegible] muscio, item muscilio vel dorcide herbis, & vua moschata, in historia Capreæ. Alfengemisch, est ocymum caryophyllatum, vel muscatum, vt aliqui putant: nam misch Arabicè moschus est, Monachi in Mesuen. Solanum, tum commune, tum vesicarium quoq;, ni fallor, sæpe mihi folijs suis moschum prorsus redolere visa sunt. Est & herbula quædam rara, nec vlli adhuc descripta, quam circa Basileam & Lausannam reperi, locis opacis & pinguibus. Vix vltra sesquipalmum assurgit, apij ferè folijs, tenera, flosculi parui & pallidi quaternis singuli foliolis, si rectè memini, summos coliculos coronant, mira proelus & peculiari ratione: sunt enim quaterni in circuitu laterum, in vertice vnus, omnes contigui: radix subest parua, alba, denticulata, similis illi quam in Hessia saniculam albam vocant: sed hanc quoq; à nonnullis sic appellari audio. Superficies eius ipsissimum moschum olet, breui quidem & fugitiuo sed suauissimo odore. In summis etiam circa Sedunum Helueticis alpibus, herbulam quandam breuissimam roseis vel purpureis floribus inueni, moschi vel stactes potius aut styracis calamitæ odore: vt & satyrij genus digitatum, florum capitulo coloris rubri adusti & nigricantis (quamobrem incolæ *brendli* vocitant, hoc est adustam) quo nihil vnquam suauius mihi odoratus videor, & ea quidem gratia quæ caput minime repleret. Rosa Damascena seu muscarella vulgò dicta inter syluestres annumerari potest: quam Auicenna Canone 2. ca. 514. Nesrin vel nesrin, vel neserin nominat, vt Bellunensis interpretatur, cuius hæc sunt verba: Nesrin est rosa odoris acuti, quæ vulgò in Hispania & Barbaria rosa muscata dicitur. Damasci rosa nesrin vel neserin, & est species rosæ syluestris. Simon Ianuensis etiam, & Pandectarius, neserin vel nesrim, autoritate Albaui dicunt esse rosam syluestrem & albam, quæ in frutice spinoso vt satiua nascatur. Serapio nersin vocat, & ab aliquibus rosam syluestrem & rosam Seni nominari scribit, Monachi in Mes. Alibi etiam nesrin rosam paruam, syluestrem, albam interpretantur: cui Auicenna & Serapio eandem facultatem attribuant qua præditum est zambacum vel iesiminum, sed infirmiorem: vt in penuria olei zambacini, oleo de nesrin, id est rosis Damascenis vti liceat. Nersin, inquit Auicen. calidus & siccus est ordine tertio. Omnis species (pars) eius vim habet abstergendi & attenuandi, sed flos præcipuè. Neruis frigidis prodest. Vermes aurium occidit: & tinnitum earum tollit. Dentium dolorem mitigat. Syluestris in hoc genere fronti in capitis dolore illinitur. Prodest gutturis & tonsillarum abscessibus. Drachmæ quatuor inde potæ, de syluestri præcipuè, vomitum & singultum sistunt. Hæc Auicen. de nesrin. Sed cum planta sit calida & sicca in tertio, & eadem ferè quæ zambacum efficiat, rosis eam adnumerare non possumus: neq; enim vlla nobis rosarum species siue satiua siue syluestris cognita est, quæ tertio gradu calfaciat, & illa prestet, quæ plantam nersin præstare ex Auicenna nunc recitaui. Quamobrẽ aliam esse oportet rosam Damascenam siue muscatam vulgò in Italia dictam: cuius Matthæolus etiam meminit, perquam odoriferam esse scribens, colore albo, & ventri mouendo cæteris efficaciorem. Ego loco nersin iesiminum vulgò dictum, aut leucoia potius quàm vllum rosatum genus vsurpare malim. Nesrim, id est zambacum syluestre, calidum est & siccum: & calidi temperamenti, caput lædit. (& vel sanguinem è naribus aliquando odore suo elicit) Rasis. Idem apud Serapionem. Vidi, inquit, in Corasceni qui dabant foliorũ eius duas aut tres ad summũ drachmas, vnde venter admodum mouebatur. Nersin est sicut narcissus, Auicenna & Aben Mesuai: ego narcissum hîc falsò legi video, siue authorum, siue interpretum aut librariorum hæc culpa sit: nam neq; forma, cum sit frutex rosæ similis, aut saltem magnitudine par: neq; vires cum narcisso conueniunt. Fieri quidem potest vt ea vox corrupta sit pro iesemino. Quanquam rursus in Narcisso etiam apud Serapionem scribitur, narcissum ea efficere quæ ieseminum. Sed legendum est nersin non narces (sic enim narcissum vocant) ea præstare quæ ieseminũ, vt Auicenna & Mesarugie docent. Serapio quidem vel citatus ab eo author, vocum affinitate facile falli potuit. Est autem zambacum siue iesеminum frutex floribus odoratis, quem Galli & Itali etiamnum iesеminum appellant, docti quidam iasminum, & vngentum eiusdem nominis Dioscoridi descriptum ex floribus eius confici arbitrantur. Ego eundem fruticem Vergilij casiam esse puto, apibus gratam, vt pluribus in Apum historia docebo. Quod si nesrim iesеminũ syluestre est, vt Rasis scribit, non rectè Auicenna huius plantæ genus syluestre priuatim nominaret, satiuum etiam genus eius alterum esse intelligendum relinquens, cum de sambaco, id est iasmin (sic enim Bellunensis hæc vocabula scribit) seorsim agat. Scribit autem sambacum calidum & siccum esse ordine tertio, & oleum eius prodesse neruis frigidis, in senibus præsertim, sed odore suo caput lædere, quod Dioscorides etiam de iasmino tradidit vnguento. Sed siue sambacum syluestre hæc planta est, siue similis ei, sat fuerit intelligere eandem vtriusq; facultatem esse, sambaci tamen efficaciorem paulò: & nullum pro eo rosarum genus substituendum. Rosæ quidem nomen (vocant enim nersin aliqui rosam agrestem, & rosam Seni, vt apud Serapionem legimus) non satis est ad probandum propriè dictæ rosæ hanc speciem esse: vt neq; violæ propriè dictæ genera sunt, quæ vocantur leucoia Dioscoridis, & leucoion Theophrasti. Oleum de nersin vtile est aduersus pleuresin ex atra bile, & vteri dolores, Aben Mesuai. Vinum quod vulgò muscatum vocant (nostri muscatellẽ) præcipui odoris iucundissimiq; saporis est: mirumq; quomodo musci s etiamnũ in pyra quędam minima transierit, superba (vt dicunt) cognominata: parua hæc & ocyssima, sed ætate nostra & in maiora etiam serotina idem odor transiuit. Vuam albam ac nigram quoq; iam occupauit: in alios fructus non transiit is odor: in pruna ac ficus à nobis frustra tentatum est. Alexander Benedictus lib. 10. cap. 10. operis sui practici, vt vocant.

Reddunt interdum & feles syluestres (martes potius;) & mures moschi odore recrementum, vt sæpe in dirutis agrorum ædificijs vidimus: sed id acceptum ferendum est odoratis fruticum cibis, quibus aluntur, Ruel. ego hæc animalia frutices minimè depasci puto. Sed de marte, & mure moschardino, vt quidam appellant, suo loco dicetur. Moschiæ dicti lepores quidam sunt, quorum in vestigijs spiritum tanta vi sentire canes memorant, vt fuere planè credantur, vt dixi in Lepore B. Moschus in Calechut affertur ex regione Pego dicta, à qua distat quingentis millibus passuum, Ludouicus Romanus.

DE MVLO.

A.

MVLVS iumentum est, quod Hebraica lingua פֶּרֶד *pered* nominat: vnde fœmininum פִּרְדָּה *pirdah*, Regum. 3. 1. Dauid Kimhi scribit ex sententia R. Ha., pered animal à separatione sic dici, qoud non pariat. Psalmo 32. pro Hebraica voce pered, Chaldæus habet כודנא *cudana*, Arabs בעאל, *beal*: at Geneseos 36. pro iemim Hebraica voce, (mulos pleriq; interpretantur,) Arabicè legimus בגאל, *begal*. Septuaginta hemionos. Ab hac voce nominatus videri potest burdo vel burdus Latinè: Porphyrio equum mannum siue mannulum interpretatur. Albertus Magnus videtur muli genus intelligere ex equo natum & asina, hinnum vel hinnulum veteres vocant, vt in hinni historia statim post asinum dixi: & nonnulla dicam mox in B. ימים *iemim*, Geneseos 36. Saadias & Salomon interpretantur peradim, id est mulos, similiter Steuchus & Sanctes: Hieronymus aquas calidas, alij onagros, &c. Vide supra in Asino H. b. Doctissimi quidem pleriq; mulos esse consentiunt, vt & D. Kimhi in libro radicum. רכש *rekesch*, alij equos præstantes nec dum annosos, aut velocissimos, alij mulos esse putant: vide in Equo A. Achastranim Esther 8. Dauid Kimhi & alij mulos interpretantur. R. Salomon camelos veloces, Hieronymus veredarios, Septuaginta omittunt. Sed diuersa apud Hebræos muli nomina esse minus mirum, cum præter commune genus muli, aliud quoddam peculiare in Syria habeatur, vt dicam in B. Apud Munsterum in Lexico trilingui pro mula scribitur *pirdach*, & *persuijah*, פרושיה. Græci mulam ἡμίονον dicunt, & alio nomine astraben, quæ vox nonnihil ad achastran Hebraicam vel Arabicam accedit. Hemionos quidem semiasinum sonat, quod mulus altero tantum parente asinus sit, altero equus, in plu-

ribus

ribus tamen asini quàm equi naturam sequi videtur. Italis, mulo. Hispanis, similiter: fœmina, mula, vt Latinis. Gallis *mulet*, fœmina *mule*. Angli à Gallis mutuantur *à mule*. Germanis, *multhier* vel *mulesel*. Illyrijs *mezeck*. Flandris *müll*.

B.

Sunt in Syris, quos mulos appellant, genus diuersum ab eo, quod coitu equæ & asini procreatur, sed simile facie: quomodo asini syluestres, similitudine quadam nomen vrbanorum accepere: & quidem vt asini illi feri, sic muli præstant celeritate. Procreant eiusmodi mulæ suo in genere: cuius rei argumento illæ sunt, quæ tempore Pharnacæ patris Pharnabazi in terram Phrygiam venerunt, quæ adhuc extant: tres tamen ex nouem, quot numero olim fuisse aiunt, seruantur hoc tempore, Aristoteles. Et alibi, In terra Syria super Phœnicem mulæ & coëunt, & pariunt omnes: sed id genus diuersum est, quanquam simile. Theophrastus vulgò parere in Cappadocia tradit, (quod in Aristotelis quoq; Mirabilibus legitur) sed esse id animal ibi sui generis, Plinius. In India equarum & asinorum greges sunt, & asinos equæ facillimè admittunt, & rubros mulos pariunt, ad currendum præstantissimos, Aelianus. Apud Indos Psyllos (nam sunt etiam alteri Africi) arietibus non maiores equi gignuntur: asini quoq;, muli, & boues minimi, Aelianus. In terra Scythica neq; asinus neq; mulus gignitur, ac ne vllus quidem visitur propter frigora, Herodotus lib. 4. Et paulò superius cum idem scripsisset, subdit: Quo magis miror cur in omni Eleo agro muli nequeant gigni, cum neq; locus sit frigidus, neq; vlla alia causa appareat. Aiunt Elienses ipsi ex imprecatione quadam id sibi contigisse, (idem ex Herodoto Eustathius repetit:) cumq; tempus aduentat conceptus equarum, se in loca finitima illas educere: Ibi postquam admiserint asinos dum equę conceperint, tunc rursus eas reducere. Plura vide supra in Equo c. Mulus natura sua asinum magis quàm equum refert, burdo autem contra: quamobrem mulus asini vocem reddit, burdo equi: vterq; ex dissimilis naturæ semine generatur, ideoq; sterilis est, Albertus. Videtur autem innuere burdonem ex asina & equo gigni, (veteres hinnum vel hinnulum vocabant:) vt mulus ex equa & asino: quanquam Alunnus, Burdo (inquit) vel hinnulus, Italis *mulo bastardo* (id est mulus spurius) dicitur, ex equa & asino nascens. Burdonem è genere mulorum esse Sextus Empiricus etiam manifestè innuit, eodem in capite ex mulo pariter & burdone remedia numerans: vbi & Humelbergius burdonem hinno eundem facit in suis enarrationibus. Adde quod remedia quædam ex burdone scripta à Sexto, alij de mulo similiter scribunt. Ginni apud Aristotelem deminuta forma equi dicuntur: quos & gygenios ab Strabone nuncupari putant nonnulli, quanquam & mulorum genus sic in Liguria vocet, Cælius. Musimon, asinus, mulus, aut equus breuis, Nonius. Mulus habet quædam asini propria, auriculas longas, vocem, crucem in humeris, pedes exiguos, & corpus macilentum: reliqua verò vt habet equus, Liber de nat. rerum. Muli nigricant colore: cardinales in Italia cinericei ferè coloris vt audio, comparant, eosdemq; magnos & candatos. Asinis & mulis procomij loco ad oculos defendendos aures datæ sunt longiores, Xenophon. Mulo dentes mutantur, Aristoteles. Asinus & mulus dentes habent triginta sex, καὶ τοὺς προσφυεῖς, id est itemq; agnatos vel connexos, vt Ruellius vertit, Absyrtus cap. 95. Ceruix mulorum & asinorum non est erecta vt equorum, etiam si longa sit, Varinus in Ἐρυαύχενες. In equorum & mulorum quorundam corde inuentum est os, Hierocles. Mulus & omnia solipeda felle carent, & ventrem habent simplicem, Aristoteles & Plinius. De vuluis mularum, vide in e. in causa sterilitatis earum.

C.

Equi, muli, & asini fruge herbaq; vescuntur, sed maximè potu pinguescunt, Aristoteles. Quidam præcipiunt equum admissarium eodem ritu quo mulos saginandum esse, Columella. Cucumeres à mulis vt pepones à felibus maxime expetuntur, Ant. Mizaldus. Qui fiat quòd equi dum bibunt caput aquæ ad oculos vsq; immergant, muli verò & asini extrema tantum labra, Hier. Garimbertus quærit quæstione 47. Rhododaphnæ flores & folia, mulis, asinis, & quadrupedum plurimis venena sunt Dioscorides. Muli & asini volutationi indulgent, vt ita scilicet à lassitudine recreentur. Viget & equus & mulus (Aristotele teste) à dentium ortu: cumq; prodierint omnes, non facile ætatem dignoueris: quatenus tamen dignosci possit in mentione equorum explicatur. Mulæ maiores & viuaciores sunt quàm mares muli, Aristot. Et alibi, Serius fœmina senescit quàm mas. Nonnulli fœminam profluuio vrinæ purgari aiunt: marem olfactu vrinæ prius senescere. Et rursus, Vita mulis ad annos multos: iam quidam vel octogesimum annum potuit agere, cum templum ædificaretur Athenis, de quo plura in e. Mulus asini, burdo equi vocem reddit, Albertus.

Obseruatum, è duobus diuersis generibus, tertij generis fieri, & neutri parentum esse similia: eaq; ipsa quæ ita nata sunt, non gignere, in omni animalium genere, idcirco mulas non parere, Plin. Mulas Democritus non parere ait: nec enim similes alijs vuluas animalibus habere: itemque ex diuersis animalibus procreatas minimè concipere quire, Aelianus interprete Gillio: sed non rectè fortassis ex Aristotele hæc transcripta sunt, cuius mox verba recitabo. Author obscurus libri de nat. rerum, mulorum genus sterile esse ait, quoniam ex diuersæ naturæ seminibus oriatur: frigidum enim esse asini semen, equi calidum. Aristoteles libro 2. de gener. anim. cap. vltimo, mulos tantum inter ea, quæ ex diuersæ speciei parentibus gignantur animalia (vt sunt lupi, vulpes, canes, perdices & gallinæ, &c. de quibus penultimo capite dixerat: Coëunt animalia etiam quorum genus diuersum quidem, sed natura non multum distat, si modo par magnitudo sit, & tempora æquent grauiditatis, &c.) steriles esse scribit. Cuius rei causa, inquit, non bene ab Empedocle & Democrito redditur. Obscurè Empedocles, planius Democritus scribit: sed neuter bene. Afferunt enim (eandem) demonstrationem æquè de omnibus, quæ præter suam cognationem coëant. Democritus meatus mulorum corruptos in vteris dicit, quoniam non ex cognatis principium eorum consistit. Sed id cum alijs etiam animalibus accidat, tamen nihilominus possunt generare, vt paulò ante dictum est. Empedocles (eiusdem aliam opinionem inferius ex Plutarcho adferam:) mixturam seminum causatur, quæ densa ex molli vtraq; genitura consistat: caua enim & densa coaptari vicissim, fieriq; ex ijs durum ex mollibus, vt si æs stanno misceatur. Sed hæc & ineptè & supra hominis captum dicuntur: (& quæ sequuntur, quæ idcirco omitto, quòd partim obscura, partim logica magis quàm physica sint.) Relictis igitur hisce nimium vniuersalibus & inanibus causis: ex ijs quæ in genere tum equorum tum asinorum insunt, considerando

potius acceperis causam: primum enim vtrunque eorum singularem parit fœtum ex sui generis maribus: tum fœminæ non semper concipere possunt: & quidem equæ interposito tempore admittuntur, quoniam fere e coitu. [illegible] inter quadrupedes emittere solet: asina conceptus incontinens est. Item equa menstruola non est: imò minimum inter quadrupedes emittit. Deinde cum asinum docuisset animal esse frigidum, semen quoque eius frigidum esse necesse est. genituram vtrunque [illegible] etiam emingit. Deinde cum asinum docuisset animal esse frigidum, semen quoq; integer [illegible] eius, inquit, frigidum esse necesse est. Cuius rei indicium, quod si equus superuenerit asinam, quam inie[illegible] non peruerteret asini initum (vt Plinius etiam scribit:) sed si asinus superuenerit equam, q[illegible] non peruertet, propter seminis sui frigiditatem. Cum igitur inter seipsa iunguntur, seruatur semen propter alterius calorem: calidius est enim ab equo quod secernitur: nam asini & materia & genitura frigida est, equi calidior est: cum autem mistum vel calidum cum frigido, vel frigidum cum calido est, euenit vt conceptus ex ijs seruetur, eaq; vicissim ex seipsis fœcunda sint. At verò quod ex ijs prodijt, infœcundum ad perfectam fœtificationem est. Omnino cum vtrunq; aptum propensumq; sit ad sterilitatem: sunt enim in asino, tum ea quę diximus, tum etiam, vt nisi à prima dentium mutatione (priusquam dentes pullinos iaciat, Plinius) generare incipiat, nunquam pòst generet, sed sterilis omnino perduraret: ita in exiguo continetur generandi vis corporis asini. facillimeq; labitur ad sterilitatem. Equus etiam simili modo idoneus est ad sterilitatem, tantoq; deest vt sterilis sit, quanto, vt quod ex ipsis prodierit semen frigidius reddatur: quod tunc efficitur, cum asini excremento (semine) miscetur: asinus quoq; parum deest quin sui generis initu sterile generet. Itaq; cum accesserit quod præter naturam est, si ante vix vnum partu naturæ legitimum poterat generare, iam quod peregrinum ex ijs prodijt sterilius, nihil deerit vt sterile sit, sed necessariò sterile erit. Euenit etiam vt corpora mulorum magna efficiantur, quoniam menstruorum decessus (ἀπόκρισις, id est excretio) ad corporis incrementū vertatur. Cumq; partus eorum annuus sit, non modo concipiat, sed etiam enutriat mula opus est: quod fieri non potest sine menstruis: mulis autem menstrua desunt, sed quantū inutile est cum excremento vesicæ abigitur: (Vnde fit, ne muli genitale fœminarū, vt alia solipeda, sed ipsum excrementum olfaciant) reliquū in corporis excrementū & magnitudinem vertitur. Itaq; concipere quidē aliquando mula potest: q; iam factum est, sed enutrire atq; in finem perducere nō potest. Mas generare interdum potest, quoniā & calidioris naturæ quàm fœmina mas est, & nihil corporis per coitum confert ad generationem: quod autē facit ginnus est (de quo paulò inferius dicetur,) Hæc omnia Aristoteles. Quadrupedibus tantū viuiparis menstrua contingunt, nisi quid læsum per generationē sit, vt mula. Arist. Aegyptij vt mulierem sterilem significent, mulam pingunt: hæc enim ideo est sterilis, quia matricem habet obliquam, Orus. Aristotelis de mulorum sterilitate sententiam ab Alexandro Aphrodisiensi non animaduersam miror: is enim eandem quam Aristoteles refellit, opinionem profert, Problematum suorum libro primo, his ferè verbis: Mulæ steriles videntur, quoniam ex animalibus constant specie diuersis: mistio enim seminum, quæ tam habitu, quàm natura inter se discrepant, aliud quippiam præter vires suorum simplicium conficit, & naturam eorum penitus abolet: quemadmodum albi & nigri mistio, abolitis extremis coloribus alium parit colorem fuscum nominatum, qui neuter extremorum est: igitur habitus genitalis abolettur, & specierum habilitas omnis destruitur, quæ creatrix certi indiuidui est. Hæc ille. Mihi quidem hæc ratio etiam contra Aristotelem defendi posse videtur: nam cætera animalia, quæ ex diuersis specie parentibus nascuntur, vt canes è cane & lupo aut vulpe: & accipitres ex accipitribus specie diuersis, & gallinæ ac perdices, ideo non sterilia forte fuerint, quòd parentes eorum quamuis specie diuersi, natura tamen non adeò differant quantum equus & asinus, eorumq; semina: de quibus etiam Aristoteles ipse testatur, hoc frigidum, illud calidum esse. Alcmæon (vt refert Plutarchus de placitis philosophorum 5.14.) mulos mares steriles esse scribit, propter tenuitatem, hoc est frigiditatem seminis. Fœminas verò quòd vteri earum occlusi sint, neq; dehiscant (acetabulis scilicet vnde sanguis menstruus funditur in alijs animalibus non apertis.) Empedocles vero (cuius aliam opinionem ex Aristotele paulò ante retuli) propter vterum nimis paruum, eundemq; humilem & angustum, & obliquo situ (καταστρεμμένον) ventri adnatum, ita vt semen non rectà inijci possit: & si posset, non tamen contineatur. Huic assentitur Diocles, sæpe in dissectionibus talem sibi visum scribens mulorum vterum, ac verisimile esse eandem sterilitatis causam in mulieres quoq; cadere. Mula quoq; iam facta grauida est, sed non quoad perficeret atq; æderet prolem, Aristoteles. Et alibi, Mula aliquando gemellos peperit, quod ostenti loco habendum est. Mula si gemellos peperit, ostentum dirum pestemq; denunciat, Alexander ab Alexan. Est in Annalibus nostris peperisse sæpe, verum prodigij loco habitum, Plin. Cum Darius Babylonem obsideret, Babylonij nihili pendere obsidionem: nam conscensis propugnaculis tripudiare, probraq; ingerere Dario atq; exercitui: quorum quidam ita inquit: Quid istic desidetis Persæ, quin potius abscedetis. tunc expugnaturi nos, cum pepererint mulæ. Hoc quidam Babyloniorum dicebat, credens nunquam parere mulam. Anno ac septem mensibus obsidione consumptis, &c Zopyro Megabyzi filio hoc contigit portentum, vt quædam mularum eius, quæ frumentum subuectabant, pareret: quo ostento commotus ille cum recordaretur eorum quæ Babylonius ille dixerat, vt ipse tanti facinoris author fieret, tanquam omnino fatalis, naso & auriculis seipsum mutilans, Darium consilijs instituit de capienda Babylone: ipse transfugam se simulans, & à Dario mutilatum quòd suasisset ei à Babylone tanquam inexpugnabili recedere, cum post aliquot præclara eius aduersus Persas facinora, dux exercitus & murorum custos creatus esset, vrbem Dario prodidit, vt pluribus recenset Herodotus libro 4. Et rursus libro septimo, Cum Xerxes, inquit, aduersus Græciam proficiscens cum exercitu Hellespontum traiecisset, mula mulum edidit, ancipitia genitalia habentem maris & fœminæ, sed maris superiora. Pariunt aliquando mulæ in terris valde calidis, in quibus exterior calor frigiditatem asini temperat interiorem, Albertus: quam eius opinionem ipse non probo, nec quo nitatur authorem habet, nisi forte Varronem, cuius iam verba recitabo: quod si iusta hæc causa est, cur aliquæ tantum & rarò, non omnes quæ eodem calore ex æquo fruuntur ijs in terris pariunt? Romæ aliquoties dicitur peperisse mulam. Mago sanè & Dionysius scribunt mulam & equam cum conceperint, duodecimo mense parere. Quare non, sic hic in Italia cum peperit mula sit portentum, adsentiri omnes terras. Neq; enim hirundines & ciconiæ, quæ in Italia pariunt, in omnibus terris pariunt. Non scitis palmas, cariotas in Syria parere, inuectas in Italiam non posse? Hæc Varro. Quidam non dissimulandi authores, vt M. Varro, & ante eum Dionysius ac Mago prodiderunt, mularum fœtus regionibus Africæ adeò non prodigiosos haberi, vt tam familiares sint incolis partus earum, quàm sint nobis equarum, Columella. In terra Syria super Phœnicem, & in Cappadocia, mulas parere aiunt: sed genus diuersum est, quanquam simile, vt in [illegible] retuli. Mulæ Democrito non naturæ opus, sed humanæ machinationis adulterinum inuentum & furtum esse videntur: nam cum Medus quidam asinus vim equæ inferens, fortuitò grauidam reddidisset, homines postea huius violentiæ discipuli facti, in con-

in consuetudinem procreandi adduxerunt, Aelianus. Apud Venetos Paphlagoniæ vrbem mulorum genus primum excogitatum & inuentum est, Scholia in Homeri Iliadis secundum. Ἐξ Ἐνετῶν, ὅθεν ἡμιόνων γένος ἀγροτεράων, Homerus. Eneti (Ἐνετοί) vrbs est Paphlagonum (inquit Scholiastes Apollonij pœtæ.) Vocabantur autem Eneti populi ante Troianum bellum Καύκωνες. Geneseos 36. legimus, quòd Ana socer Esau dum pascit asinos patris sui in deserto, inuenerit ימים iemim, id est mulos, vt plerią; interpretantur (alij vero aliter, vt in Asino scripsi in h.) Sunt qui arbitrentur onagros ab hoc primum admissos esse ad asinas, vt velocissimi ex his asini nascerentur, qui vocantur iamim. Plerią; putant quod equarum greges ab asinis in deserto ipse curauerit primus inscendi, vt mulorum inde noua contra naturam animalia nascerentur.

Asini opera sine dubio geruli mirifica, arando quoq;, sed mularum maximè progeneratione, Plinius. Ex equa & asino fit mulus: contra ex equo & asina hinnus: vterią; enim bigeneri atq; insititij, non suopte genere ab radicibus, Varro & alij, vt pluribus dicam inferius. Ex asino & equa mulus gignitur mense duodecimo, Plinius & Absyrtus. Si quem mulorū genus creare delectat, equam magni corporis, solidis ossibus, & forma egregia debet eligere: in qua non velocitatem, sed robur exquirat. Aetas à quadrima vsq; ad decennem huic admissuræ iusta conuenit, Palladius. Ad tales partus equas neq; quadrimis (trimis, Palladius, & Absyrtus apud Constantinum) minores, neque decennibus maiores legunt, Plinius. In educando genere mularum antiquissimum est diligenter exquirere, atq; explorare parentem futuræ prolis fœminam, & marem: quorum si alter non est idoneus, labat etiam quod ex duobus fingitur. Equam conuenit in annos decem, quousq; amplissimæ atq; pulcherrimæ formæ sit, membris fortibus patientissimam laboris eligere, vt discordantem vtero suo generis alieni stirpem initâ facile recipiat, ac perferat, & ad fœtum non solum corporis bona, sed & ingenij conferat: nam cum difficulter iniecta genitalibus locis animentur semina, tum etiam concepta diutius in partum adolescunt, vt quæ peracto anno mense tertiodecimo vix eduntur, natisq; inhæret plus socordiæ paternæ, quàm vigoris materni. Veruntamen vt equæ dictos in vsus minore cura reperiuntur, ita maior est labor eligendi maris, quoniam sæpe iudicium probantis frustretur experimētum, Columella. Creantur ex equa & asino, vel onagro & equa. Sed generosius nullū est huiusmodi animal, quàm quod asino creante nascetur. Vtiles tamen admissarij nascentur ex onagro, & asina: qui post in sobole secutura agilitaté, fortitudinemq; restituant, Palladius. Onagro & asina genitus mulus omnes antecellit, Plinius. Et alibi, Generantur ex equa & onagris mansuefactis mulæ veloces in cursu, duritia eximia pedum: verū strigoso corpore, indomito animo, sed generoso. Mula non solum (inquit Columella) ex equa & asino, sed ex asina & equo (hinnū alij vocant,) itemq; onagro & equa generatur. Neq; tamé vllum est in hoc pecore, aut animo, aut forma præstantius, quàm quod seminabit asinus: quanquam possit huic aliquatenus comparari, quod progenerat onager, nisi & indomitum, & seruitio contumax syluestri more, strigosum patris præferat habitum. Itaq; eiusmodi admissarius nepotibus magis, quàm filijs vtilior est: nam vbi asina & onagro natus admittitur equæ, per gradus infracta feritate quicquid ex eo prouenit, paternā formam & modestiam, fortitudinem, celeritatem q́, auitam refert. Qui ex equo & asina concepti generantur, quamuis à patre nomen traxerint, quòd hinni vocantur, matri per omnia magis similes sunt. Itaq; commodissimum est asinum destinare mularum generi seminando, cuius (vt dixi) species experimento est speciosior. Veruntamē ab aspectu non aliter probari debet, quàm vt sit amplissimi corporis, ceruice valida, robustis, ac latis costis, pectore musculoso & vasto, feminibus lacertosis, cruribus compactis, coloris nigri vel maculosi: nam murinus cum sit in asino vulgaris, tum etiam nō optimè respondet in mula: neq; nos vniuersa quadrupedis species decipiat, si qualem probamus, conspicimus. Nam quemadmodum arietem, quæ sunt in linguis & palatis maculæ, plerunq; in velleribus agnorum deprehenduntur, ita si discolores pilos asinus in palpebris, aut auribus gerit, sobolem quoq; frequenter facit diuersi coloris: qui & ipse etiā si diligentissime in admissario exploratus est, sæpe tamen dominum decipit: nam interdum etiam citra prædicta signa dissimiles sui mulas fingit: quod accidere non aliter reor, quàm vt auitus color primordijs seminis mistus reddatur nepotibus, Hucusq; Columella. Admissarius asinus (inquit Palladius) sit huiusmodi, corpore amplo, solido, musculoso, strictis & fortib. membris, nigri vel murini maxime coloris, aut rubei: qui tamen si discolores pilos in palpebris, aut auribus geret, colorem sobolis plerunq; variabit. Qui mularum generi seminando (inquit Absyrtus) destinabitur asinus, hac corporis forma sit oportet: habitu magno, quadratis membris, vasto capite, non equino: facie, genis, item & labris ingentibus: non exiguis oculis, neq; cauis: naribus patulis, neq; constrictis: auribus (non paruis) nec flaccidis, sed arrectis: (ὦτα μὴ μικρά, μηδὲ χλαμβά:) ceruice lata, neq; breui: lato & musculorum toris denso pectore, & ad sustinendos (equarum infestarum) calcitratus robusto: grandibus scapulis, ac partibus quę humeris subiacent, aut supra genua sitę sunt, crassis, valentibus, corpulentis, & quàm maximè distantib: siquidem opus est cum superuenit, vt fœminā facile complecti possit: grandi dorso, spina lata, neq; gibberi neq; caua, angustā lineā in rectū ferente: humeris nō subsidentib. sed eminulis: excelsa armorum compagine & æquabili, ita vt prominentiā litura distinctam habeat, (ἢ τὸ ἐν αὐτῇ κατάγραφον κόκκυγα: quę autē pars coccyx vocetur, docui in equo B. catagraphon autē ferre dicit, quòd sæpe eo in loco genitiua quędā nota reperiatur, à qua & equi κατάγραφοι vocantur) eandéq; latā (Ruellius pro πλατὺν legit ὀσφὺν, vertit. n. lumbis plenis, quos tamē oblongos esse quę hic requiritur, non conuenit: nam equū Xenophō hoc magis laudandū scribit, quo breuiores fuerint lumbi) plenā, oblongā, nec in arctū strangulatā. Sit etiā pectore latè costato, coxendicib. magnis & ęqualibus nō substrictis clunibus (μὴ προσέχλυτο) nec in acutū porrectis. Magis placent qui cauda sunt breuiore: feminib. insuper esto cōpactis, breuibus, lacertosis, neq; extrorsus auersis, cęterū diuaricatis: sic. n. firmior erit ἐν τῷ ὑποβαίνειν, (hoc est in equitatione & progressione: nam & Xenophon equum laudat, qui habeat [illegible]) tales etiā robustiores sunt, quàm συμμηροι, hoc est illi quibus femora pene cōmittuntur. Esto pręterea testibus magnis, parib: genibus magnis & rotundis, tibijs & cruribus vescis, (id est nō magnis) osseis ferè & excarnib. magisq; neruosis, minime varis (βλαισοί) neq; discolore tęniarū cinctu verticillatis, calcibus (mesocynijs, de quibus in Equo dixi) neq; pręter modum altis, neq; nimiū depressis: sed nec nixe [illegible] ingrediatur, (μηδὲ κυνοβάτης ἔστω) pedibus varijs, non introrsum contortis, nec humilib. (ὀρθὰ δὲ ποδῶν μὴ [illegible]) vngula crassa, (dura Ruellius) subter concaua, interiore sinu paruo, quē chelidóna vocant. Porrò voce nō retusa, sed clara rudat: hoc enim quoq; confert, vt sic deterreatur equa, & facilius morigeram admissario se præbeat. Speciosiores sunt asini, quorum color splendidus est, & in purpuram spectans: item qui in facie albi non fusci sunt: (Ruellius vertit, idq; si nigram, nec vllatenus in fuscum vergentem maculam fronte gerant.) Longè omnium pulcherrimi nigri habentur, qui non incanum ventrem, sed concolorem habent. Cui pulla in ore macula sobest.

(Cui

(Cui os intrinsecus nigrum fuerit,) & lingua nigricans, is consimilis (nigri) coloris sobolem haud dubie genera-
bit. Qui ex candido colore in cinereum canescunt ([illegible]) quos vocant morenas ([illegible]) ij ad admissuram
non accersantur: siquidem colores nullo in pretio habiti magna ex parte reddentur soboli, Hactenus Absyrtus in
Hippiatricis capite 14. Ruellio ferè interprete: nos quidē nonnulla mutauimus Græcum codicem excusum secuti.
Asinos admissarios (inquit idē Absyrt.) eligemus, qui cum equis educati sint. Nonnulli pulchrè facientes agrestes
asinos mansuefaciunt: est ex illis ꝑpagatio prolis optima, quòd liberè pasti illi & non inclusi fuerint. Mitescit sanè
maximè hoc animal, admodumq; obsequitur secundum omnia, non aliter quàm mansueti asini: nec vnquā sicuti
animalia cetera, vbi semel cicuratū est, efferatur. Iam verò fœtus ab hoc animali ęditi, ipsi quàm simillimi euadunt.
Porrò ad mulos procreandos admissio fieri debet paucis diebus ante solstitium ęstiuum. Curandum est autem vt
asini inscensuri eleganti forma sint prediti: talis siquidem & proles erit. Itaq; venustatis quidam studiosi, asinū aut
equum aut alterius generis admissarium, tali amiciunt stragulo, quali fœtum volunt nasci colore tinctū, Absyrtus:
Vide in Equo C. Multi admissarij (inquit Columella) specie tenus mirabilissimam sobolem forma, vel sexu pro-
generant. Nam siue parui corporis fœminas fingant, siue etiam speciosi plures mares quàm fœminas, reditum pa-
tris familiæ minuunt. At quidam contempti ab aspectu, pretiosissimorum seminum feraces sunt: nonnunquā ali-
qui generositatem suam natis exhibent, sed hebetes voluptate, rarissimè solicitantur ad venerē: huiuscemodi mari
lensim magistri subadmouere debent generis eiusdem fœminam, quoniam similia similibus familiariora fecit na-
tura. Ita enim efficitur, vt eius obiectu, cum mas etiam superiectu eblanditus est, velut incensus & obcæcatus cupi-
dine, subtracta, quam petierat, fastiditæ imponatur equæ. (Idem ex Columella Palladius repetit.) Est & alterū ge-
nus admissarij furentis in libidinē, quod nisi astu inhibeatur, affert gregi perniciem. Nam & sępe vinculis abruptis
grauidas inquietat, & cum admittitur ceruicibus dorsisq; fœminarum imprimit morsus: quod ne faciat, paulisper
ad molam vinctus amoris seuitiā labore temperat, & sic veneri modestior admittitur. Nec tamen aliter admitten-
dus est etiam clementioris libidinis, quoniam multum refert naturaliter sopitum pecudis ingeniū modica exerci-
tatione concuti, atq; excitari, vegetioremq; factum marem fœminæ iniungi, vt tacita quadam vi semina ipsa prin-
cipijs agilioribus figurentur, Hęc Columella. Libycorum asini maximi non equas comatas superueniunt, sed dun-
taxat tonsas: nec enim has cum ornamento superbientes harum rerum periti aiunt eiusmodi maritos pati, Aelia-
nus. Igitur qualē descripsi asellum, cum est à partu statim genitus, oportet matri statim subtrahi, & ignoranti equę
subijci, ea optime tenebris fallitur. Nam obscuro loco partu eius amoto, prædictus quasi ex ea natus alitur. Cui
deinde cum decem diebus insueuit equa, semper postea destinanti prębet vbera. Sic nutritus admissarius equas di-
ligere condiscit. Interdum etiam, quamuis materno lacte sit educatus, potest à tenero conuersatus equis familia-
riter earum consuetudinem appetere, Columella. Pullum asininum à partu recentem subijciunt equę, cuius lacte
ampliores fiunt, quod id lac quàm asininum ac alia omnia dicunt esse melius. Præterea educant cum paleis,
fœno, ordeo, Varro. Asinum ab equa, & equum ab asina arceri aiunt, nisi in infantia eius generis quod
ineant lacte hausto. Quapropter subreptos pullos in tenebris equarum vberi, asinarúmue equuleos admouent,
Plinius. Asinos qui equas suxerint, Aristoteles hippothelas vocat. Equa cum ex asino conceptum edidit, partum
sequenti anno vacua nutrit: id enim vtilius est, quàm quod quidam faciunt, vt & fœtā nihilominus admisso equo
impleant, Columella. Matri supposititiæ quoq; inseruiunt, quo equa ad ministerium lactis cibum pullo præbere
possit. Hic ita educatus ab initio potest admitti: neq; enim eum aspernantur propter consuetudinem equinam,
Varro. Annicula mula rectè à matre repellitur, & amota montibus aut feris (asperis) locis pascitur, vt vngulas du-
ret, sitq; postea longis itineribus habilis, Columella & Palladius. Asinarum pullos equabus subrumare oportet:
sic enim & lacte fruentur meliore, & equino generi assuescent, diligentq;: lactabuntur autem ad biennium, Ab-
syrtus. Asinum minorem si admiseris, & ipse citius senescit, & quæ ex eo concipiuntur fiunt deteriora. Qui non
habent eum asinum quem supposuerunt equæ, & asinum admissarium habere volunt, de asinis quenq; amplissi-
mum & formosissimum quem habere possunt, eligunt: quiq; seminio natus sit bono Arcadico, vt antiqui dice-
bant: vt nos experti sumus, Reatino, vbi tricenis ac quadragenis millibus H. S. admissarij aliquot venierunt.
Quos emimus item vt equos stipulamur in emendo, ac facimus in accipiendo, vt dictum est in equis. Hos (ad-
missarios) pascimus præcipuè fœno atq; ordeo, & id ante admissuram largius facimus, vt cibo suffundamus vires
ad fœturam: eodem tempore quo equos adducentes, ijdemq; vt ineant (per) perotigas curamus, Varro. Asinum
non oportet (inquit Columella) minorem quàm trimum admitti. Atq; ipsum si concedatur, vere fieri conueniet,
cum & desecto viridi pabulo, & largo ordeo firmandus, nonnunquam etiam saliuandus erit. Nec tamen teneræ
(temere, fortassis) fœminæ committetur: nam nisi prius ea marem cognouit, adsilientem admissarium calcibus
proturbat, & iniuria depulsum etiam cæteris equis reddit inimicum. Id ne fiat, degener & vulgaris asellus admo-
uetur, qui solicitet obsequia fœminæ: neq; is tamen inire sinitur. Sed, si iam est equa veneris patiens, confestim
abacto viliore, pretioso mari iungitur. Locus est ad hos vsus extructus (machinam vocant rustici) qui duos pa-
rietes aduerso cliuulo inędificatos habet, & angusto interuallo sic inter se distantes, ne fœmina colluctari, aut ad-
missario ascendenti auertere se possit. Aditus est ex vtraq; parte, sed ab inferiore clatris munitus, ad quæ capistrata
imo cliuo constituitur equa, vt & prona melius ineuntis semina recipiat, & facilem sui tergoris ascensum ab edi-
tiori parte minori quadrupedi præbeat, Hæc Columella. Conceptum ex equo secutus asini coitus (quod & Ari-
stoteles scribit) abortu perimit: non item ex asino equi, Plin. Idem superius ex Aristotele retuli. Lactare (equam)
mulum semestre temporis spatium referunt, mox sugi non pati: vi nanq; humorem trahi, & cum dolore: equo
autem plus temporis tribuunt, Aristoteles. Cum peperit equa mulum, aut mulam nutricantes educamus. Hi,
si in palustribus locis, atq; vliginosis nati, habent vngulas molles. Iidem si exacti sunt æstiuo tempore in montes,
quod fit in agro Reatino, durissimis vngulis fiunt. In grege mulorum parando, spectanda ætas, & forma. Alterum
vt vecturis sufferre labores possint, alterum vt oculos aspectu delectare queant. Hisce enim binis coniunctis
omnia vehicula in vijs ducuntur. Hæc me Reatino authore probares mi Attice, nisi tu ipse domi equarum greges
haberes, ac mulorum greges vendidisses, Varro.

Mulus mas septennis duntaxat generat, vt aiunt: fœmina improlis omnino est, quia perducere ad finem
quod conceperit nequeat: sed mas generare interdum potest, quoniam & calidioris naturæ quàm fœmina mas
est, & nihil corporis per coitum confert ad generationem: quod autem facit, ginnus est, quod mulus oblæsus &
pumilus est, vt in porcis metachœrum, Aristoteles. Et alibi, Mulus superuenire coireque incipit missis
dentibus primis: sed septennis implere potest, etiam cum equa coniunctus innum (γίννον) procreauit: post deinde

superuenire

superuenire non solet. Et rursus hist. anim. 6. 24. Prodeunt quos ginnos vocant ex equa, cum in gerendo vtero ægrotauit, more pumilionum in ordine hominum, aut porcorum deprauatorum in genere suum, quos posthumos (μετάχοιρα) nuncupaui: & quidem vt pumilio, sic ginnus modum suo genitali excedit. In plurium Græcorum est monumentis, cum equa muli coitu natum, quem vocauerint hinnum, id est paruum mulum, Plinius. Hinnos vel hinnas sub quo sensu accipere debeamus Varro designat. ait enim ex equis & mulis qui nascantur hinnos vocari, Nonius. De mulis pomilijs siue pumilis distichon Martialis, His tibi de mulis non est metuenda ruina, Altius in terra penè sedere soles. Ferrariæ in aula principis inter peregrina animalia asellos quoq; pumilos ali ante aliquot annos audiui. Ex equo & asina geniti quamuis a patre nomen traxerint quod hinni vocantur, matri per omnia magis similes sunt, Columella. Hinnus (inquit Varro) ex equo & asina procreatus, minor est quàm mulus corpore, plerunq; rubicundior, auribus vt equi, iubam & caudam similem asini habet: hos etiam vt equulos educant & alunt. Hoc animal, vt supra dixi, Albertus burdonem vocare videtur: scribit enim, Vt mulus sic & burdo sterilis est: hic equum magis refert (in quo contrarius est Columellæ verbis paulò ante recitatis) & vocem ædit equi: ille asinum. Sed de hinno, ginno, ac similibus vocibus, & burdone etiam, multa scripsimus supra statim post Asinum: vide etiam in primo capite præsentis historię. Equo & asina genitos mares hinulos antiqui vocabant; contraq; mulos, quos asini & equæ generarent, Plinius. Columellæ muli nomen communius est, ad tria animalia. Mula, inquit, non solum ex equa & asina & tauro, quod Gratianopoli, vt audio, reperitur, & Gallica voce iumar nominatur. Sed & Plinius alibi mulam appellat, non hinulum, quæ ex equo & asina gignatur, sed effrenis (inquit) & tarditatis indomitę. Præstat equam ab asino conscendi, quàm asinam ab equo, Absyrtus.

Ad morbos particulares in equis, asinis & mulis, sanguinis detractione vtendum est, Hippocrates in Geoponicis libro 16. Medicina per farraginem pro equis & mulis, ex Hippiatricis Græcis nobis recitata est in equo C. Equi, muli, & oues in Scythia sæpe per summum frigus moriuntur, Dionysius Afer. In Scythia ingentem & diuturnam vim hyemis equi perferunt, muli asiniq; neq; incipientem quidem ferunt: cum tamen alibi stantes in gelido equi labefiant, asini verò ac muli durent, Herodotus. Cur muli & canes peste Græcos apud Troiā infestante, priores perierint, vide in Cane C. & infra in Mulo H. c. Medicinas huius pecoris (inquit Columella) plerunq; iam in alijs generibus (bubus & equis) edocui: propria tamen quædam vitia mularum non omittam, quorum remedia subscripsi. Febrienti mulæ cruda brassica datur. Suspiriosæ sanguis detrahitur, & cum sextario vini, atq; olei thuris semuncia, marrubij succus instar heminę mistus infunditur. Suffraginosæ ordeacea farina imponitur, mox suppuratio ferro recluditur, linamentis curatur: vel gari optimi sextarius cum libra olei per narem sinistram demittitur. Admisceturq; huic medicamini trium vel quatuor ouorum albus liquor separatis vitellis. Femina secari, & interdum inuri solent. Sanguis demissus in pedes, ita vt in equis emittitur: vel si est herba, quam veretrum vocant rustici, pro pabulo cedit. Est ὑοσκύαμος, cuius semen detritum, & cum vino datum prædicto vitio medetur. Macies, & langor submouetur sæpius data potione, quæ recipit semunciam triti sulfuris, ouumq; crudum, & tritæ myrrhæ pondus denarij. Hæc tria vino admiscentur, atq; ita faucibus infunduntur. Sed & tussi, (ad mulorum tussim remedium describitur etiam in Hippiatricis Græcis ca. 22) doloriq; ventris eadem ista æquè medentur. Ad maciem nulla res tantum quantum Medica potest: ea herba viridis, nec tarde tamen arida fœni vice saginat iumenta: verum modicè danda, ne nimio sanguine strangulertur pecus. Lassæ, & æstuanti mulæ adeps in fauces demittitur, merumq; in os suffunditur, Hæc Columella. Equus, mulus vel asinus fatigatus, quòd in ipso statim itinere reficiatur, si onere deposito in stabulo vel via loco commodo, pro arbitrio se volutare permittatur, scripsi in Equo E. ex Rufio. Ad leucomata in equis & mulis, Hippiatrica Græca cap. 11. Ne mulorum ceruices (τραχήλους μυλῶν) rumpantur aut collidantur, medicamentum paratur adipis suillæ dupondio cum aceti duobus sextarijs: hoc ad tertias decoctum colatumq; illinitur, Pelagonius in Hippiatr. 26. Ventris & intestinorum dolorem bubus sedatur visu nantium (anserum natantium, Vegetius 3. 3.) & maximè anatis, quam si conspexerit cui intestinum dolet, celeriter tormento liberatur. Eadem anas maiore profectu mulos & equinum genus conspectu suo sanat, Columella. Dixerunt quidam mulos quosdam rabie correptos, momordisse dominos suos, qui inde in maniam inciderint, Auicenna. Muli arthritis vehementior est quàm equi: de qua curanda lege Absyrtum & Hieroclem in Hippiatr. ca. 2. Mulus tantum fit μαρμαρωτής (marmaton tuberculum est iuxta coronam, id est vngulæ exortum) asinus rarò: equus non, sed podagricus, Absyrtus in Hippiat. cap. 13. Ad ficosos tumores & myrmecias equorum & mulorum in quauis corporis parte, maximè vero in cruribus & pedibus, Absyrtus ibid. 82. Cętera exequemur in mulis, sicut in bobus & equis, vt in ipsorum remedijs tradidimus, Columella. Animalia quę frequenter coeunt, breuioris sunt vitæ: inde fit vt muli equos exuperent viuendi diuturnitate, Cælius. Mulus quinquaginta annos viuit, Eustathius.

D.

Mulus semper est cicur, Aristoteles. Equi cum suspicantur vel metuunt aliquid, manifestum est, sic vt insidens cauere sibi queat: asininum verò pecus & bigenerum (vt muli) rerum conspectu consternabile nouitatisq; verens in discrimen adfert, Absyrtus. Muli ingenium multò illiberalius, minusque benignum homini videtur quàm equi. Mulæ calcitratus inhibetur vini crebriore potu, Plinius. Et rursus, Mulas non calcitrare cum vinum biberint, quidam scripserunt. Vt simiæ quadrupedesque assuetæ vinum bibere vnguibus careant, accidere quidam putant (inquit Cælius Calcagninus lib. 2. epistolicarum quæstionum) quoniam in vino sit vis discussoria, & ad emolliendum efficax. Hinc euenit vt qui plus nimio se vino ingurgitauerint, resolutis neruis in paralysin facile delabantur. Sint igitur vngues vel neruorum claustulæ, vt dixit Plinius: vel caro concreta, & quasi in callum obdurata, vt alij putauêre: vino accedente emolliri resolnique fit verisimile. Alij humoris sanguinis, qui plurimus vino fieri solet, exundatione callo firmiorem asperitatemq; ac retorridam illam partem quasi macerari videtur & emollescere, vt aqua fruges & legumina [illegible] percoquuntur: aceto plumbum in cerussam resoluitur: & ouum ita tenerescit, vt vel per annulum [illegible] integro pertranseat. Ex hoc item facile colligi potest, cur veteres existimauerint vini potu effici, vt mulæ calcitrosæ esse desinant. Mitescente enim vngula, & pede quodammodo exarmato, feritas illa tollitur extunditurque: præsertim si quando euênerit, vt calcibus impetentes solido illidant, plusque inde damni accipiant quam afferant: quare consciæ imbecilli-

imbecillitatis suæ ferocire desistunt, Hæc Calcagninus. Columella in boum domitura ferocientium taurorum adhuc tergora mero respergi iubet, quo familiares bubulco fiant. Scio mulorum gregem cum pasceretur, eoq; venisset lupus, vltro mulos circunfluxisse, & vngulis cædendo eum occidisse, Varro.

E.

Mulus iumentum est, Aristoteles: animal viribus in labores eximium, Plinius. Mulis superiori ætate vehi cœperunt opulentiores: sed nunc tamen etiam non nisi importatis Germania nostra (vt & Anglia) vtitur, Camerarius. Et rursus, Veteres Græciæ & Italiæ populi non equos ad plaustra & vehicula, sed boues aut mulos adiunxêre: & viatoribus mulis magis quàm equis vsi fuêre. Vterq; sexus (mulus & mula) & viam rectè graditur, & terram commodè proscindit: nisi pretium quadrupedis rationem rustici oneret, aut campus graui gleba robora boum deposcat, Columella. Succo foliorum cucurbitæ si quis mularum aut equorum pilos intinxerit æstate media, non paruo rei miraculo muscarum molestia carent: ita mihi hoc persæpe vtile fuit, Cardanus. Annicula mula à matre amota, montibus aut feris locis pascitur, vt vngulas duret, sitq; postea longis itineribus habilis: nam clitellis aptior mulus, mula vero agilior, Idem. Si muli vngula (sinistra, Belberus in libro de sensibus) domus suffiatur, fugantur mures, Rasis & albertus.

G.

Puluerem, in quo se mula volutauerit, corpori inspersum mitigare ardores amoris quidam scripserunt, Plinius. Veneno infectus in necessitate debet poni in ventre mulæ vel cameli statim occisi: quoniam calor istorum resoluit venenum & roborat spiritus ac omnia membra, Ponzettus: meminit & Cardanus in opere de subtilitate. Mulorum pellis ac similium cinis locis igne adustis apponitur: Et vlcera calefacit, quum non sunt apostemata: vtilis est etiam attritis iniuria calceorum pedibus, & coxis, itemq; fistulis, Auicenna, vt quidam citant. Plura de pelle mulæ, vide infra inter remedia ex testiculis, & ex sordibus aurium inter excrementa. Si quis de medulla mulæ ad pondus trium aureorum sumpserit, stupidus efficietur, Rasis & Albertus. Auriculæ muli (aurium sordes potius, vt infra dicetur) & burdonis testiculi si ferantur à muliere, non concipiet, Aesculapius. De sordibus aurium & oris spuma, dicemus inter excrementa. Mulæ cor siccum & vino aspersum, datur bibere post purgationem tricesimariam, vt ne concipiat mulier, Sextus: Aggregator non cor legit, sed iecur: Vide in testiculis. Mula quoniam natura sterilis est, curiosis & superstitiosis hominibus occasionem dedit, vt diuersa ex diuersis eius partibus medicamenta tum intra corpus sumenda, tum applicanda foris, ad inducendam sterilitatẽ impediendumq; conceptum excogitarent: De quorum nonnullis in Lepore etiam dixi. Eadem persuasione herbam quoq; hemionon dictam, quòd sterilis sit, nec flores nec semen gerens, inter atocia numerant. Muli iecur, vide in testiculis infra, & in vngulis. Populi albæ cortex cum muli renibus potus, sterilitatem facere creditur, Dioscorides, vt in Lepore inter remedia ex coagulo eius recitaui. Scolopendria (asplenos Dioscoridis, hemionos Theophrasti) vt quidam tradiderunt, adalligata mulieri, vel sola, vel cum splene mulæ idq; in die qui noctem illunem habeat, ne concipiat efficit, Serapio & Auicena, vt Aggregator citat.

Si duo testiculi muli (duo testiculi gatti constricti in parte corij muli, Rasis) in pelle eiusdem corij constringantur, & super mulierem suspendantur, non concipiet quandiu ei adalligati fuerint, Albertus. Mustelæ testiculus sinister in pelle mulæ ligatus, & potus, atocion est. Vel testiculos eius abscinde decrescente Luna, & viuam dimitte, & da mulieri in corio mulæ, Kiranides. Burdonis testiculum supra sterilem arborem combustum & extinctum de lotio spadonis, illigato pelli mulæ, & post menstrua brachio suspendas, conceptum impedies, Sextus: Sed aliter hunc locum citat Aggregator, his verbis: Tamarisci (quæ arbor sterilis est) carbones extincti in vrina cameli, in pellicula mulæ brachio alligentur mulieris ne concipiat. Sed priori lectioni astipulantur barbari quidã recentiores, Aesculapij (hunc enim ferè pro Sexto citant) verba hæc adferentes, Auriculæ mulæ & burdonis testiculi si gestentur à muliere, non concipiet. Testiculus muli combustus brachio mulieris pro atocio alligetur: Quòd si virgo ex eo biberit post primam purgationem, nunquam concipiet: Vel iecur eius similiter cum vino biberit, Sextus apud Aggregatorem. Matrix mulæ si decoquatur cum carne asinina aut alia, & inde comederit mulier ignorans, non concipiet vnquam, Rasis. Si dentur occultè mulieri edendæ carnes quibus cum coctum fuerit aliquid de matrice mulæ, vel de ipsa matrice cocta, non concipiet, Kiranides. Lampyris vermiculus in matrice mulæ alligatus mulieri, sterilitatem facit, Idem. Vngularum muli vel mulæ cinis ex oleo myrtino alopecias replet, Plinius. Vngularum muli vel mulæ exustarum cinis & oleum myrtinum, cum aceto & cum pice liquida mixta & imposita, etiam fluentes capillos continent, Marcellus. Sextus pro vngulis muli ad idem remedium burdonis iecur ponit, his verbis: Burdonis iecur combustum cum oleo myrtino mixtum, & illinitum capiti, capillos fluentes continet & facit crescere. Mulæ vngularum cinis medetur cæteris verendorum vitijs, (præter formicationes & verrucas, arietis pulmonis inassati sanie curandas) Plinius. Vngulæ mulinæ exustæ cinis salubriter inspergitur vitijs veretrorum, Marcellus. Vnguis mulæ gestatus à muliere prohibet conceptum, Rasis.

De mulæ auricula sordes alligatæ in pellicula ceruina, & brachio suspensa post purgationem mulieris, efficit vt non concipiat. Quædam lana alba illigant: quædam ex aqua bibunt, Sextus. Si corio mulæ sordes aurium (cerumen vocant barbari) incluseris, & appenderis mulieri (vel occultè dederis, Kiranides: in cibo nimirum vel potu) nunquam concipiet, Rasis. Castoreum cum sordibus aurium mulæ sterilitatem facit, Kiranides. Pæoniæ semine aperto (forte, operto) cum sordibus aurium mulæ circumligetur ne concipiat mulier, Idem. Stercus mulinum cum oxymelle lienosis potui datum, dolores efficaciter tollit, Marcellus. Si mulieri fluxus oboriatur (ex vtero,) stercus muli combustum, tusumq; ac cribratum, vino dilutum bibat, Hippocrates lib. 2. de nat. muliebri. Clauos pedum sana vrina muli mulæúe cum luto suo illita, Plinius. Mulier si bibat assam fœtidam magnitudine fabæ infusam in vrina mulæ, non concipiet, Rasis. Medicamentum ex vrina muli podagricis vtile, describitur apud Aeginetam libro 7. his verbis: Vrinæ muli sextarij quatuor, argenti spumæ libræ duæ, olei veteris mystrum, trita diu omnia vt strigmenti spissitudo fiat, incoquito donec digitos non inquinent. Vide & apud Myrepsum inter vnguenta n. 26. Si mulier sudorẽ mulæ exceptum lana xylina pro pesso subdat, planè sterilescet, Rasis. Lichenem mulæ potum in oxymelite cyathis tribus, comitialibus morbis vtilem tradunt, Plinius. Muli impetigines in vtroq; crure super genua nascuntur, & veluti cutis aridæ modo inhærent: has incende, & strangouriosum diuaricatum desuper pone, ita vt suffumigationem illam expansis vestibus tegat, ne qua odor aut fumus emanet,

efficacissimè

efficacissimè incommodi eius vitio carebit, Marcellus. Ad suspiriosos remedium salutare: Spumam de ore mulæ collige, & in calicem mitte, atq; ex aqua calida siue viro seu fœminæ quæ hanc molestiam patitur, continuo da bibendam, homo statim sanabitur, sed mula morietur, Marcellus. Epilepticus cōcidet si pilos asini & mulæ in suffitum offeras, Trallianus.

In parte quam mula momordit (inquit Ponzettus) nascuntur aliquando pustulæ plenæ humore rubente vel pallido. Hunc morsum aliqui venenatum esse putarunt: & sanè sequuntur eum accidentia sæpe noxia, eaq; deteriora ex morsu fœminæ, quæ saliuam habet obnoxiā putredini, qua amplius etiam per iram animalis inflammata, non mirum si hominis morsi humores & sanguis alterentur. Mulus verò etsi maiori impetu mordere possit, minore tamen periculo morsum infligit, quod non æque putredini aptum in se humorem habeat. Accidit autem aliquando vt morsi vrina retineatur, cum aquosus humor videlicet omnis ferè in sudorem agitur. Aliquando & viscerum contortio (Ponzetti sunt verba) sequitur. Curandi sunt similiter vt à cato morsi, & vlcus decocto nepetæ circunquaq; fouendum.

H.

a. Video authores quosdam mulam pro vtroq; sexu mulari, & similiter mulum aliquando vsurpare: vt si dicas mulum ex asino & equa procreari, vel mulam similiter. Plinius in remedijs aliquoties distinguit, vt cum scribit. vngularum muli vel mulæ cinerē ex oleo myrtino alopecias replere. Mula datiuum & ablatiuum plurales in abus facit, vt equa etiam & asina secundum aliquos.

Ἡμίονος Græcis generis communis est. Αἰμίονος pro ἡμίονος Aeolicum est, Etymologus in Θνήσκω. Τράχηλοι μηλῶν, ceruices mularum, Pelagonius in Hippiatricis cap. 26. Οὐρεύς, mulus mas, vnde plurale οὐρῆες, Hesychius. Suidas mulum simpliciter interpretatur. Οὐρεὺς, ὁ ἀείδαρος (quod nomen nusquam reperio, videtur autem dialecto vel lingua aliqua mulum significare) ἢ ὁ ἡμίονος: mulus sic dictus, quod ἐν ὄρεσιν, id est in montibus laborare magis possit quàm cætera iumenta, (vt dicetur etiam in Patrocli sepultura, Eustathius in Iliad. α.) Varinus. Poëtæ propter carmen ypsilon adijciunt, Οὐρεύς. Hesychius mulum sic dictum putat παρὰ τὸ ὀρύειν, ἑρμηνευτικόν τινα ὄντα. ἢ ἐπεὶ ἄχρειον τὸ ζῶον, οἷον ἄγονον. nam & oua vria Græci dicunt, quæ Latini subuentanea. ἢ παρὰ τὸ οὐρώδη γονὴν ἔχειν, id est, vel ab eo quod genituram aqueam & seri instar dilutam habeat, quare etiam in coitu non concipit neq; parit, Etymologus. Oua generationi inepta οὔρια dici legimus, quasi flatuosa: nam vron dicūt ventum, quo argumento etiamnum ab Homero, mulos dici οὐρῆας coniectant periti, & recenset Eustathius, διὰ τὸ ἄγονον, id est ob insitam non gignendi proprietatem, quod eorum semen sit ἀνεμιαῖον, id est spiritosum, & proinde fœcunditatis nescium, Cælius. Οὐρήων παλαεργὸν ἔχειν πόνον ἑλκυστῆρα. Oppianus. Eandem vocē Homerus pro custodibus posuit, Iliad. κ. Ἤ τιν' οὐρήων διζήμενος, ἤ τιν' ἑταίρων. Οὔρεα, ἡμίονος, Hesychius & Varinus. Θρῆς, ἡμίονος. Iidem. Astraben esse asinum interpretantur nonnulli aut mulam. Quidam hypozygion omne, id est iumentum quo subuectentur homines. Dicitur & astrabe in ephippijs lignum, quod manu cōtinent sedentes. Sunt qui dossuarium mulum astraben nuncupent, (astrabelaten verò aurigam:) aut ipsum notophorum, id est dorso ferens ac gerulum iumentū, Cælius ex Suida & Hesychio, tametsi illorum nomina more suo dissimulet. Σωματηγοῦντα ὑποζύγια Hesychio, & σωματηγὰ Suidæ, hoc est iumenta dossuaria, voces raræ sunt apud Græcos, ego quidem alibi nusquam legere memini, sic autem vocantur, quod corpore suo vehant impositum dorso ipsorum onus, non vehiculo. Ἀστράβη, τὸ ἐπὶ τῶν ἵππων (ἐπὶ τῶν ἐφίππων, id est in ephippijs, Suidas: quanquam codex impressus habet ἐπὶ τῶν ἐφ' ἵππων) ξύλον, ὃ κρατοῦσιν οἱ καθεζόμενοι. τίθεται δὲ ἐπὶ τῶν ἀναβατικῶν ὄνων, hoc est, lignum quod equis imponitur, quod insidentes apprehendunt, idem etiam asinis admissarijs imponitur, (ἀναβάτης ἵππος, equus admissarius,) Hesychius. Ὁ δὲ τοῖς ἡμιόνοις ἐπιτυχὼν τόν τε φόρον, καὶ τὴν ἀστράβην ἄρας ἐπὶ τῶν ὤμων, εἰς τὴν μονὴν τοῦ θείου Σάββα ἔρχεται, Suidas ex authore innominato: in quibus verbis ἀστράβην clitelias rectè verteris, vide in Asino H. e.

Demosthenes in oratione cōtra Midiam ἀστράβην asinum aut mulum vocat, Suidas. Videri autem potest astrabe dictum iumentum à robore corporis, ἀστραβὲς enim exponunt robustum, firmum, immobile, vt ἀστραβῆ κίονα: & ἀστραφὴς, durum vtrunque ab alpha priuatiuo fit, & verbo στρέφω. τὸ ἀστρεπτον. ἀκίνητον, ἀσφαλὲς ἢ ἰσχυρόν. Ὄνος, ἡμίονος, ἀστράβη. τὸ δὲ ἀστραβηλάτης ῥῆμα ἀστραβίζειν Πλάτων εἴρηκεν ἐν Ἑορταῖς, Pollux. Budæus in cōmentarijs linguæ Græcæ astraben vertit clitellas. Eustathius, inquit, σέλλαν & σαγμάριον interpretatur, hoc est & clitellas & sellam equestrem, vnde ἀστραβηλάτης, agaso & mulio. Aliciph. in Epist. Συνῆπτο μὲν ἡ στοὰ ἡμᾶς ἐπὶ τῆς ἀστράβης φέρει, vbi ἀστράβη αὐτὴ ἡ νωτοφόρος ἡμίονος dictum est, sicq; sæpe accipitur. Demosth. quodam loco, Ἐπ' ἀστράβης δὲ ὀχούμενος ἐκ τῆς Εὐβοίας. Interpres καθέδρας εἶδος esse dicit, παρὰ τὸ μὴ στρεβλοῦσθαι λεγόμενον, μηδὲ στρέφεσθαι. Est autem sella præalta, ita vt lumbos tegat, Hæc Budæus. Est & vehiculi genus astrabe, (quo vtebantur in certaminibus) ab Oxylo Aetolo inuentū, vt harma, id est quadrigæ ab Erichthonio Atheniensi, synoris (id est bigæ equorum) à Castore, celes à Bellerophonte, Scholiastes in Pythia Pindari. vnde colligo per astraben eum apenen, ἀπήνην, accipere, hoc est bigas mulis iunctas: quoniam Pausanias & alij in horum certaminum enumeratione cum cętera eisdem nominibus appellent, pro astrabe tantum apenen habeat. Κάναθρα, ἀστράβη, ἢ ἅμαξα πλέγμα τι ἔχουσα. ἐφ' ὧν πομπεύουσιν αἱ παρθένοι, ὅταν εἰς τὸ τῆς Ἑλένης ἀπίωσιν, ἔνιοι δὲ ἔχειν εἴδωλα ἐλάφων ἢ γρυπῶν, Varinus. Sed de apēne plura dicam in e. Μονοστραβής, ὀχὸς (malim ὄχος paroxytonum, vt Hesychius habet) ἡμίονος, Varinus.

Οὖγος Ἀκέσαιος, ἐπεὶ αἱ Σικελικαὶ ἡμίονοι σπουδαῖαι ὧν δὲ Ἄκεσος Σικελίας, Hesychius. Σίνος, βλάβος, οἱ δὲ ἡμίονος, Idem & Varinus. Σιρὸς, ἡμίονος, πῶλος, Iidem.

Mulæ quidem siue feraciæ, apud Hippiatros recentiores, vt Rusium, dicitur vitium quoddā in pedibus equorum: qui cum sordidi humectiq; non curantur, frigore accedente, intumescunt. &c. Vide in Equo C. de vitijs pedum. Cæterum vt μονοστραβὴς de mulo opinor clitellario dicitur: sic & μονοφόρος ὄνος de clitellario asino apud Varinum. Πατρόθεν παρδακάδας, ὅτι πατέρων εἰσὶν ὄνων ἡμίονοι, Varinus.

Ἡμιόνειον ζεῦγος, apud Varinum, ἡμιονικὸν apud Pollucem, iugum vel bigæ mulorum. Orica iuga (ὀρικὰ ζεύγη, vel ὀρεικά: vtroq; enim modo scribitur apud Suidam & Varinum,) cum legimus apud Aeschinen ἐν τῷ περὶ παραπρεσβείας, de mulis dici interpretantur, quos appellari οὐρῆας auctor cum Aristophane Homerus est, Cælius. Οὐ καθιπποτρόφηκας, οὐδὲ κατεζευγοτρόφηκας. ἔτι οὐτε ζεῦγος ἐκτήσω ὀρικὸν οὐδὲ πώποτε ἐπὶ πολυτελῆ ἀγρὸν ἐκτήσω, Isæus. Θοαί (apud Varin. paroxytonum est) ζεῦγος ἡμιόνων, Hesychius.

Dissimilis patri, matri diuersa figura, Confusi generis, generi non apta propago, Ex alijs nascor, nec quisquam nascitur ex me, Aenigma de mulo in Rhetoricis Camerarij.

Ooo Epitheta.

Epitheta. Mulus clitellarius, clitellis aptus, apud Textorem. Mula, lutulenta biformis, Hispana, strigosa, apud eundem. [Greek] Homerus Iliad. [Greek]. Citat hunc versum Stephanus in Enetorum mentione. [Greek] Hesychius & Varinus. [Greek] Suidas, ex Homeri Iresione. [Greek] Eusthathius. [Greek] trahentes currum & funem, quæ & [Greek] nominant. Hom. Iliad. [Greek] Hesiodo & Homero. [Greek], Oppianus.

Muli Mariani dicuntur furculæ quibus religatas sarcinas viatores gestant, (ein raef.) à Mario inuentore dictæ, qua de re Frontini verba posui in Asino H.e. & Græcas nomenclaturas adieci. Muli Mariani dici solent à C. Marij instituto, cuius milites in furca interposita tabella varicosius onera sua portare adsueuerant, Festus. Erasmus sic legit, Muli Mariani dicti sunt varicosi milites, qui in furca sua onera portare consueuerunt. Et alibi Aerumnulas Plautus refert furcillas, quibus religatas sarcinas viatores gerebant: quarum vsum quia C. Marius retulit, muli Mariani postea appellabantur: Itaq; ærumnæ labores onerosos significant: siue à Græco sermone deducuntur, nã [Greek] Græcè, tollere Latinè dicitur. Nouo genere prouerbij in vsu venit, vt qui tam ad imperandũ quàm parendum iuxtà paratus foret, quiq; non segniter mandata exequitur, mulus Marianus diceretur: nanq; Marius quæcunq; militibus mandauit onera, ipse inter infimos obiuit imprimis: quamuis furculas, quibus sarcinas viatores gerunt, quas Marius primus commentus fuit, mulos Marianos aliqui dictos velint, Alexander ab Alex. Plutarchus in vita Marij originem adagij bifariam refert: Cum Marius imperator milites cursu varijsq; ac longis itineribus gestandisq; oneribus exerceret, atq; illi iam adsueti non grauatim tacitiq; ea ferrent, castrensi ioco [Greek], id est muli Mariani dicti sunt. Hinc translatum est in quosuis qui facile parerent imperatis. Sunt qui diuersam adagij originem referant: Quum enim Scipio Numantiam obsidens statuisset inspicere non arma modo militum, verum etiam equos, mulos, & currus Marium produxisse equum pulcherrimè ab ipso nutritum, præterea mulum habitudine corporis, mansuetudine ac robore longè cæteris antecellentem. Itaq; quum imperator Marij iumentis delectaretur, ac subinde horum faceret mentionem, tandem factum est, vt iocosa laude, qui in officio se præstaret assiduum, patientem ac industrium, mulus Marianus diceretur. Hominem spurium & non legitimo matrimonio natum Itali vulgo mulum nominant, Alunnus. Seneca in ludicro libello in Claudiũ Cæsarem, mulos (ego non mulos, sed muliones reperio, vt in e. dicam) perpetuarios nominat. Festiuius erit, inquit Erasmus, si detorqueatur in hominem immenso studio, aut perpetuis negotijs vehementer districtum. Mulinus. [Greek], vt vngula mulina apud Marcellum Empiricum. Equæ apud Columellam tripartito diuiduntur: est enim (inquit) generosa materies, quæ circo sacrisq; certaminibus equos præbet: est mularis, quæ pretio fœtus sui comparatur generoso: est & vulgaris, quæ mediocres fœminas maresq; progenerat. Materiem mularem vocat ipsam equam matrem siue matricem, ex qua muli generantur. Strabo lib. 5. de Venetis scribens, [Greek] vocat equas illas ex quibus asini admissarij mulos procreant, quasi dicas mulares equas. Mulio, qui mulos agit: vide infra in e. Mulomedicina, ars est veterinaria, quæ non mulis tantum sed alijs quoq; iumentis medetur, vt equis, vnde Græci hippiatricam vocãt, huius artis professores, mulomedici, veterinarij & hippiatri nominantur, vulgo mareschalci apud recentiores: Italicè vulgò meneschalci & manisthalci, vt dixi pluribus in Equo c. & H.c. Mulomedici nomen apud Firmicum legitur. Equitiarij qui equitijs præsunt vel curant, quibus affines vel mulomedici habentur, Cælius.

Protogenes Rhodius pinxit Athenis nobilem Paralum & Hemionida, quam quidam Nausicam vocant, Plinius 35.10. Pausanias hoc genus operis monstrari tradit Olympiæ, [Greek]: inde ortum vt virgines in iumentis siue mulis sedentes, hemionidas vocarẽt artifices, Hermolaus. Atqui Nausicaa apud Homerum Odyssea 3 non mulis, sed apenæ vehiculo quod à binis mulis trahitur, insidet.

[Greek], herba quædam, Hesychius & Varinus. Asplenon siue scolopendrion herbam, alio nomine hemionion vocari, apud Pliniũ legitur, & inter Dioscoridis nomenclaturas. Theophrasti sanè hemionos, nõ alia quàm asplenos Dioscoridis est: diuersa vero ab hemioniti Dioscoridis, quam Plinius etiam teucrion (diuersum à Dioscoridis teucrio) & hemionion appellauit. De vtraque copiosè dixi in Boue cap 3 vbi de morbis boum tractaui. Vtriq; nomen factum videtur à mulis propter sterilitatem: cum similiter caule, flore & semine careant: & asplenos insuper sterilitatem mulieribus facere cũ muli liene adalligata à Dioscoride scribatur: vide in Lepore cap. 7. vbi de atocijs egi. Theophrastus tamen 9 19. hemionon sic vocari scribit, quòd muli libenter ea vescantur. Nodia herba coriariorum officinis nota, ea mularis dicitur, alijsq; nominibus; nomas curat, efficacissimamq; aduersus scorpiones esse potam in vino aut posca reperio, Plinius Nec alibi vsquam vel ipse vel alius quisquam hoc nomine vllius herbæ meminit: ego tametsi nihil habeo certi, coniecturam tamen meam non celabo studiosos. Nodia igitur mihi videtur quæ centinodia hodie à multis vocatur, Græcis polygonon. cum & nomen à nodis quibus referta est, impositum, & remedia conueniant: nam polygonon, Dioscoride teste, ad vlcera maligna facit, nempe genitalium, & herpetes ac erysipelata, vt nodia ad nomas, id est vlcera depascentia. Bibitur etiã polygonon ad venenatorum morsus cum vino, Dioscoridi: & Plinio proserpinaca (quam polygono eandẽ esse eruditi cõsentiunt, eximij aduersus scorpiones remedij est. Nec refert quòd Plinius eodẽ capite proserpinacam & polygonum quasi diuersas herbas demonstrat, & nodiã quoq; priuatim cõmemorat: multa enim huiusmodi apud Pliniũ, quæ nominibus tantum differũt, ceu re ipsa diuersa recensentur. Cæterum cur nodia mularis cognominetur, non facile dixerim, nisi eius pastu fortè muli delectantur. Coriarijs quidẽ in vsu fuisse etiam polygonon potest propter vim astringendi coria, vt & rhus byrsodepsicos, & nostris cortex abietis aut piceæ, alibi è quercu, vt audio. Omphacitis galla, est cauum illud è quo glans querna enascitur, quo coriarij vtũtur. Aegineta lib. 3. cap. de dysenteria. Mandragoram magi hemionon cognominarunt, vt in nomenclaturis eius apud Dioscoridem reperitur.

[Greek], auis quædã, Hesychius & Varin. Muliones è culicũ genere non amplius quàm vnó die viuunt. Plin.

b. Quid ad rem pertinent mulæ saginatæ vnius omnes coloris? Seneca epistola 88. [Greek] iuba equorũ & mulorum. Namq; hic mundæ nitet vngula mulæ, Iuuenalis Satyra 7. Vngulas tantum mularum repertas, neq; aliã vllam materiam quæ nõ perroderetur à veneno stygis aquæ, cum id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum est, magna Aristotelis infamia excogitatum, Plinius. Idem legimus apud Arrianum lib. 8. Alij non muli sed asini, alij equi vngulam fuisse scribunt, qua Stygis aqua ad occidendum Alexandrum allata sit. Vide in Asino a. & in Equo H.b.

c. Odorandi sensu mulos præcellere aiunt, atq; eius beneficio derelictos alicubi vel odore solo redire in semitam: hinc etiam fieri vt facilius tabidam vim aëris concipiant & peste inficiantur: vt canes quoq; eodē sensu præstantes: quamobrem Homerus hæc animalia primum pestem sensisse ingruentem in Iliade scribit, Cælius. Scholiastes Homeri canes quidem primum perijsse scribit, quòd capitibus subinde ad terram inclinatis odorem trahant & inuestigent: halitum autē corruptum, qui pestis causa sit, ex terra oriri. Mulos vero, quòd ex diuersis speciе parentibus prognati sint: bigenera enim omnia facilius interire. Quæ ratio mihi non admodū probatur: nam viuacissimos iumentorum esse mulos reperio.

Φρυαγμα, ἡ τῶν ἵππων ἢ ἡμιόνων διὰ μυκτήρων ἠχὴ, ἀγέλη φυσήματικὴ ..., Varinus. Missa pastum mula, Horatius 1. Serm. Ἡμιονεῖν, ἡ κόπρος ἢ ἡμιόνου, Suidas, Varinus. Πλίσσεσθαι est gradario & leniori incessu progredi, non cursu. Homerus πλίσσεσθαι πόδεσσι de mulis dixit, Varinus. Αἱ δ' εὖ μὲν τρώχων, εὖ δὲ πλίσσοντο πόδεσσιν, Odyssee 3. Scholia simpliciter exponunt διέβαινον: Varinus vero tum ad cursum aptas, tum ad gradarium incessum. Μάστιξεν δ' ἐλάαν, καναχὴ (ψόφος, ἦχος) δ' ἦν ἡμιόνοιιν, Αἱ δ' ἄσπετον τανύοντο, φέρον δ' ἐσθῆτα, καὶ αὐτήν, in vehiculo scilicet, quod ἀπήνην vocat, Homerus de Nausicaa. Et mox, Καὶ τὰς μὲν (mulas) σεῦαν ποταμὸν πάρα δινήεντα Τρώγειν ἄγρωστιν μελιηδέα. Achilles Iliados ψ. certaminis præmia equitibus proponit, primo egregiam mulierem & ingentem tripodem auritum, secundo ἵππον Ἑξέτε', ἀδμήτην, βρέφος ἡμίονον κύουσαν.

In Africa mulos vel cæsos, vel siti animo deficiētes, Archelaus ait, plerosq; mortuos humi iacere proiectos, sæpeq; magnam serpentium vim influere ad eorum cadauera depascenda, Aelianus.

d. Mulus quidam (inquit Plutarchus in libro Vtra animantium, &c.) eorum de numero, quibus aduehendi salis negotium dabatur, traijciens flumen lapsus est nō sponte. sale vero liquefacto exhaustoq; surgens expeditior iam, sensit notauitq; causam: postea quoties flumen transiret, ex industria submisit mersitq; vasa, desidens leniter ac vtrunq; in latus quantum id fieri posset nutans. Hæc vbi Thales accepit, pro sale, lana spongijsq; compleri vasa, clitellas imponi & agi mulum rursus iussit: ille cum de more se mergens, onus aqua subeunte vehementer grauasset, parum commodum sibi hunc dolum ratus, ita deinceps caute scienterq; traijcere solitus est, vt nec inuito quidem contingerent onus aquæ. Eandem historiam Aelianus recenset. Ad octogesimum annum vixit mulus quidam Athenis, qui cum templum (Mineruæ à Pericle in Acropoli) ædificaretur, quamuis dimissus iam munere per senectam, commeans tamen ac obiens iumenta exhortabatur ad opus: quamobrem decreto à nemine eum arceri à frumentorum aceruis sancitum est, Aristoteles. Mulum 80. annis vixisse, Atheniensium monumētis apparet: eo gauisi cum templum in arce facerent, quod derelictus senecta, cadētia iumenta comitatu nisuq; exhortaretur, decretum fecere, quo caueretur ne frumentarij negociatores ab incerniculis (ἀπὸ τῶν τηλιῶν, Aristoteles: frumentum enim in cribris aceruisq; vendendi gratia proponitur, Hermolaus) eum arcerent, Plinius. Eandem ab Aristotele mutuati historiam Aelianus quoq; & Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. recitant. Victus huic mulo in Prytaneo publicus, tanquam athletæ iam ætate confecto constitutus est, Aelianus. Cæterum vbi Gaza ex Aristotele vertit, commeans ac obiens, Græcè legitur, συναμπρεύων ἢ παραπροσδούμενος, quorum verborum vis elegantius exprimi (à Plinio) non poterat quàm dicendo, nisu. Theodorus Aristotelis interpres hoc assequi nō potuit. Vide in Equo H.e. vbi de partibus currus. Plutarchus sic expressit, Mulus iste vetulus κατερχόμενος εἰς Κεραμεικὸν ἢ τοῖς ἀνάγουσι ζεύγεσι τοὺς λίθους ἀπαντῶν, ἀεὶ συνανέστρεφε (vide ne legendum sit συνήμπρευε) καὶ συμπαρετρόχαζεν, οἷον ἐγκελευόμενος ἢ παρορμῶν.

e. Mulio, mulorum ductor, (vt equiso equorum,) qui mulos clitellarios, vel ad vehiculū iunctos ducit. Mulius apud Calepinum legitur pro mulione ex Horatij lib. 2. Serm. Audit, cum magno blateras clamore, furisque, Mulius. Miluius hic legit Acron, qui parasitus fuit. Mulionem euitantem super ipsum corpus carpentum agere præcepit, Plinius de viris ill. 7. Cocco mulio fulget Incitatus, Martialis 10. 76. Apud Suetonium Incitatus equi nomen est. Nec pigri rota cassa mulionis, Martialis lib. 9. Nam mihi commota iamdudū mulio virga Innuit, Iuuenalis Sat. 3. Voces Amphionem tragœdum: iubeas Amphionis agere partes infantiorē quàm meus est mulio, Varro in Asino ad lyram apud Nonium. Quartarios (inquit Festus) appellabant antiqui muliones mercenarios, quòd quartam partem quæstus capiebant. Lucilius, Porrò homines nequam malus vt quartarius cippos Colligere omnes: Crinitus 11. 10. non cippos legit, sed apros: carminis quidē antiqua ratio vtrunq; admittit. Tu qui plura loca calcasti quàm vllus mulio perpetuarius, Seneca in ludo de morte Claudij Cæsaris. Rhenanus in Scholijs suspicatur perpetuarium dici, vel μιμητικῶς ad quartarium: vel illum qui in solidū aut semper sit vector, aut (quod magis arridet, inquit) qui perpetua nec interrupta vectatione suos vectores aliquò perducat. Ad vehicula mulis vsi sunt antiqui, non equis: vnde muliones vehicularij, quiq; mulis quæstum faciebant, Hęc Rhenanus. Perpetuarius conductor vel colonus, qui perpetuò rem conduxit, Budæus. Mulionius, ad mulionem pertinens. Mulioniam penulam arripuit, Cicero pro Sestio. Mulotribæ Plauto qui mulas fricant, Hermolaus. Græci mulionem, vt supra in a. dixi, ἀστραβηλάτην vocant: mulotribam verò vel curatorem mulorum, ὀρεωκόμον, vnde verbum ὀρεωκομεῖν, Pollux. Apud Hesychium & Varinum ὀρεοκόμος legitur, cum ει. diphthongo, ... Ὀρεσκόμοι ἐν τῷ ἱππείῳ λεγομένῳ κολωνῷ ἵσταντο, id est, Mulotribæ Athenis in Colono hippio versantur, Authur argumenti in Sophoclis Oedipum in Colono. Ὀρεωκόμος (per ω. in antepenultima: nam ὄρευς genitiuum habet ὀρέως) qui mulorum curam gerit: ὀρεοκόμος vero per omicron, qui montis, (ab ὄρος, ὄρεος,) Suidas. Sic & ὀρεωπώλης, qui mulos vendit: ὀρεοπώλης vero per omicron, in montibus versor, apud eundem. Dorsualia vocantur operimenta, quibus mulorum boumq; & equorum dorsa conteguntur, Grapaldus. Claudius Cæsar, vt Suetonius scribit, nunquam carrucis minus mille fecisse iter traditur, soleis mularū argenteis, canusinatis mulionibus. De clitellis, quæ iumentorum dorsis imponuntur, vt onera sustineant, multa dixi in Asino & Equo, vtrobique in H.e. Mulus quidem vtroq; clitellis aptior est. Clitellarius mulus, Cicero in Topicis. Clitellæ appellantur, quibus colligatæ sarcinæ mulis, & id genus veterinis portantur, vt scribit Pompeius. Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt, Horatius in Sat. Muliones multos clitellarios: ego habeo homines clitellarios: magni sunt oneris: quicquid imponas, vehunt, Plautus in Mustellaria. Mulos detractis clitellis cum cohortibus alaribus, &c. Liuius 10. ab Vrbe. Muli clitellarij Græcis sunt ... νωτεῖς, νωτοφόροι, νώτηγοι Arriano: & σωματηγοί, apud Suidam & Hesychium, vt supra in a. citaui in Mulis Marianis.

Νωτεῖς· οἱ ἄχθοφόροι ἡμίονοι, οἱ ἢ ἕλκοντες ζυγοί, Hesychius & Varinus. Νωτοφόρος dicitur, qui dorso baiulat, nō sub iugo vehit, homo, equus, asinus, Hesychius. Νωτηγὸς, ὁ ἐπὶ νώτῳ αἴρων ἢ βαστάζων, Suidas. ... vel ..., qui res ad iter necessarias ferunt. Sunt ex Græcis qui angarum non pro operario tantum accipiant ac ministro,

ſed pro achthophoro item ſiue baiulo: vnde & mulos quandoq; angaros dici compertum nobis eſt. Ἀγγαρ[illegible]
[illegible] ferre dicunt, permutatione ac viciſſitudine quadam, vti Orion [illegible] ἀγγαρεύεσθαι non ſolum ad one-
ra ferenda cogere, ſed ad quamlibet hoc genus neceſſitatem. &c. Cælius. [illegible] calidus mulis, gerulisq; redem-
ptor, Hora.3 epiſt. Curto mulo ire, Idem 1.Serm.

De vehiculorũ & curruum generibus multa dixi in Equo H.e. hîc quæ mulos priuatim attinent allaturus. Ce-
lerius voluntate Hortenſij ex equili educeres rhedarios vt tibi haberes mulos quàm è piſcina barbatum mullum,
Varro 3.17. Rhedam pro curru Varro Marcipore dixit, Regi Medeam aduectam per aëra in rheda anguibus, No-
nius. Mihi quidem rheda de mulis iunctis propriè dici videtur. Heliogabalus pro apophoretis dedit mulos, ba-
ſternas & rhedas, Lampridius. Mulionem cuitantem ſuper ipſum corpus carpentum agere præcepit, Plinius de
viris illuſtribus 7. Multiſonora eſſeda, Claudianus de mulabus Gallicis: propriè tamen de equis eſt, dum dicitur: (10)
vide in Equo H.e. Vnde thenſam atq; mulos ſine eam pedibus graſſari, Nonius ex Titinnij Veliterna. Quot iuga
boum, mulorum, aſinorum habebis, totidem ploſtra eſſe oportet, Cato. Vixq; datur longas mulorum vincere
mandras, Quaq; trabi multo marmore fune vides, Martialis lib.5. Eſt autem mandra ſtabulum, vel ingens vehi-
culum quo trabes portantur, quod Probus etiam Græcè [illegible] vocari ait. Mula carrucaria, Vlpianus ff. de ædili-
tio edicto. Mulio, qui mulos clitellarios ſiue quadrigarios ducit, Promptuarium. Ἡμιόνειον ζεῦγος, Suidas: ac ſi
dicas mulare iugum. Ὀρεικὸν vel [illegible] ζεῦγος, vide in a. Ζεύγλα, τὰ [illegible] ἡμιόνων ζεύγνυται, Heſychius & Varinus.
Ἀπήνη non mulam tantum ſignificat, ſed etiam ἀπήνην, id eſt vehiculum quod mulæ bijuges trahunt, vt in a. do-
cui, vbi & [illegible] memorantur. [illegible] bigæ mulis iunctæ, quibus curſu certabatur in Olympijs: ſynoris
vero erat biga equorũ vt ex Pauſania demonſtraui in Equo c. Non diu autẽ mulare certamen in Olympijs du- (20)
rauit, cum Arcades mulas deteſtarentur, vt Pauſanias refert Eliacorum 2. [illegible] ἀγώνισμα [illegible]
[illegible] Pollux. Sed [illegible] proprie dicuntur, qui dorſo onera ſuſtinent ſarci-
narum, non hominum, vt hic accipere Pollux videtur. Calpe etiam in Olympijs erat curſus, non mulæ, ſed equæ,
ſeſſorem vehentis qui prope finem curriculi deſiliens apprehenſo freno pedes vnà cum iumento currebat, teſte
Pauſania. Nauſicaa Homeri Odyſſeæ 6. inuehitur apéne, id eſt bigis mularum. [illegible]
[illegible], &c. Hom. Iliad. [illegible] Athenæus lib.2 ex Herodoto. [illegible] vocabulũ mi-
nus vſitatum, Heſychio exponitur, [illegible] ἅμαξα, id eſt ſpecies currus quo vehuntur homines: vel idem quod ἀπή-
νη vel ἅρμα ſecundũ alios. [illegible] (ſic enim lego) [illegible] ἅρμα [illegible], &c. vide in Equo H.e.
vbi de re curuli. [illegible] Eſaiæ 66. vbi Hebraicè kirkarot legitur, quam vocem alij camelos, alij dro-
mades interpretantur. Ἀπήνη currus eſt ex mulis iunctus. Vel Apéne equorum, hámaxa boum eſt, Varinus. Sed
video hæc vocabula confundi. Homerus Odyſſeæ 6. bigam mulorum primo ἀπήνην, vt ſuperius recitaui, poſtea (30)
ἅμαξαν vocat. [illegible] ἅμαξαν [illegible] ἅμαξαν [illegible] ἡμίονοι εἰς
ἅρμα, Varinus in ζεῦξαι. [illegible] ἁμάξαις: ἡμιόνων [illegible]
ἀμφω, Pollux lib.1. Cælius ſic vertit: Ad belli vſum aſini ſarcinas geſtantes pernéceſſarij habentur, boues item qui
currus trahant, muli vtrunq; præſtant. Ξυνωρίδα ζεύγλην, propriè de mulis dicitur, vel equis bijugis, Varinus: [illegible]
enim mulus eſt, Heſychius, ſed alia videtur huius compoſitionis ratio. Pauſanias quidem apenen in Olympijs bi-
gam mulorum fuiſſe docet, ſynoridem equorum. [illegible], ἅμαξα ἡμιονική, Heſychius & Varinus.

[illegible] Heſychius & Varinus. Ego faxim muli, pretio qui ſuperant equos, Sient
viliores Gallicis canterijs, Plautus. Criſpinus mulum ſex millibus emit Aequantem ſanè paribus ſeſtertia libris,
Vt perhibent qui de magnis maiora loquuntur, Iuuenal. Satyr.4. Cum Cappadoces Perſis quotannis pendant,
præter argentum, mille & quingentos equos, mulorum duo millia, ouium quinquaginta millia, duplum ferè ho- (40)
rum Medi pendebant, Strabo. Præmia vincentibus in funere Patrocli Achilles Iliad. φ. proponit [illegible]
[illegible] Valerianus in epiſtola apud Trebellium Pollionem Claudio, qui poſtea Cæſar pronun-
ciatus eſt, dari præcipit à procuratore Syriæ mulas annuas nouem, & mulionem, quem refundat, vnum.

> Οἱ δ' [illegible],
> Ἡ [illegible]
> [illegible], Homerus Iliad. [illegible]
>
> [illegible]
> Τ[illegible]:

Οἴηκες, circuli quidam iugum continentes, vel per quos
inſeruntur habenæ; quibus reguntur muli. οἰακίζειν enim regere & gubernare eſt, Varinus: vide Οἴακες apud He-
ſychium. Ἀλλ' ὅτε δή ῥ' ἀπέην, ὅσσον τ' ἐπὶ οὖρα πέλονται Ἡμιόνων· αἱ γάρ τε βοῶν προφερέστεραί εἰσιν Ἑλκέμεναι νειοῖο βαθείης
πηκτὸν ἄροτρον, Homerus Iliados κ. de Dolone, quem Diomedes & Vlyſſes inſequebantur. Vocem [illegible] exponũt
[illegible] &c. Præuertunt autem muli boues arando non quod robuſtiores ſint, vt quidam ſcri- (50)
bunt, (contrarium enim Columella aſſerit, vt ſupra in E recitaui:) ſed quod [illegible] riores, ſi pariter emittantur.

Cogunt concipere inuitas fetæ ex cauda mulæ, ſi iunctis cuſtodiantur inter ſe colligatæ in coitu, Plin.

Si oues vtantur ſtabulo in quo mulæ aut equi aut aſini ſteterunt, facile incidunt ſcabiem, Columella.

h. Piſcibus inuentis & fœtæ compare mulæ. Iuuenalis Sat 13. Non aliter ridetur Atlas cum compare gibbo,
Martialis Epigr. lib.6. Politianus in Miſcellaneis 23. non gibbo ſed mulo legit, quod in plerisque vetuſtis codici-
bus ſic inuenerit. Atlantem autem (inquit) de Iuuenalis verbis, nanum quendam pumilúmue fuiſſe, tempori-
bus illis haud ignoratum colligimus, per antiphraſin ſcilicet. ſic enim inquit, Nanum cuiuſdam Atlanta vocа-
mus. Sed & muli pumili tum in pretio ſunt inq; delicijs habiti. Erat autem proculdubio ridiculum hominem na-
num, mulo conſimiliter nano & compare ſibi vehi. Scytharum equi in prælio aduerſus Darium, cũ aſinos prius
rudentes nunquam audiuiſſent & mulorum ſpeciem tum primum viderent, in fugam conuerſi ſunt, Herodotus (60)
lib.4. Crœſo Delphis quærenti nunquid diuturnum foret imperium ſibi, Pythia in hæc verba reſpondit: Regis
apud Medos mulo iam ſede potito, Tunc ad ſcrupoſum fugere Hermum ſtrenue Lyde, Nec perſtare: nec
ignauum tunc te eſſe pudendum.

His ex verſibus cũ allati eſſent, multò magis quam ex cæteris voluptaté Crœſus accepit, ſperãs fore vt nunquã
apud Medos mulus pro viro regnaret, Herodot. lib.1. Piſiſtratus Hippocratis filius tyrannidẽ Athenis affectans,
ſeipſum ac mulas cũ vulneraſſet, bigam (τὸ ζεῦγος ἤλασεν εἰς [illegible] ἀγορὰν) in forum agitauit, tanquã elapſus ex hoſti-
bus, quem rus proficiſcentem illi prorſus interimere voluiſſent: itaq; populum orauit, vt aliquid cuſtodiæ circa ſe
habere permitteret, &c. Herodotus ibid. Mulus (pro) vehiculo lunæ habetur, quod tam ea ſterilis ſit quàm mu-
lus: vel quod vt mulus nõ ſuo genere, ſed equis creetur: ſic ea Solis nõ ſuo fulgore luceat, Feſtus. Mula Lunæ ſacra,
Proclus in Heſiodũ. In baſi throni Iouis Olympij tum aliæ deorũ imagines expreſſæ ſunt, tum Luna equo, vt mihi (70)
videtur,

videtur, inuecta: alij tamen mulo eam vehi aiunt, non equo: & ridiculam (χλεύην) quandam fabulam de mulo addunt, Pausanias Eliacorum 1. Mulis, equis, asinis feriæ nullæ, nisi si in familia sunt, Cato. In Consualibus cessant ab operibus equi & muli, redimiti floribus capita, Dionysius Halicarn. Mulis celebrantur ludi in Circo maximo Consuales, quia id genus quadrupedum primum putatur cœptum curru vehiculoq; adiũgi, Festus. In Consualibus mulus immolabatur, equi & asini feriabantur, Alexander ab Alex. sine authore.

Mulus quidam Lydus cum imaginem suam in fluuio conspexisset, formam & magnitudinem corporis sui admiratus, ceruice erecta equi instar in cursum se dedit: deinde asini filium se recordatus, mox cursum sistit, & hinnitum animosq; deponit, Aesopus in conuiuio septem sapientum Plutarchi.

PROVERBIA.

Muli asinis quantum præstãt: vbi quis longo interuallo præcedit. Τοίης δ' ὅσσον ὄνων κρείσσονες ἡμίονοι, Theognis. Refertur apud Athenæum 7. Sumptum videtur ex Homero, cuius hi versus sunt Iliad. κ. Ἀλλ' ὅτε δή ῥ' ἀπέην, ὅσσον τ' ἐπὶ οὖρα πέλονται, Ἡμιόνων &c. (vt paulò superius circa finem e. recitaui.) Hoc est, Verum vbi tantum aberant, quantum pars vltima sulci Mularum. Rursum Odysseæ θ. Τῶν δὲ θέειν ὄχ' ἄριστος ἔην Κλυτόνηος ἀμύμων, Ὅσσον τ' ἐν νειῷ οὖρον πέλει ἡμιόνοιιν, Τόσσον ὑπεκπροθέων λαοὺς ἵκεθ', οἱ δ' ἐλίποντο. Hos cursu anteibat Clytoneus splẽdidus omnes: Quantum mularum sulcus præcedit in aruo, Tantum is præcurrit. Olim bubus, asinis & mulis proscindebant arua. Hinc illa lex Mosaica Deut. 12. quæ vetat arandi gratia bouem & asinum sub idem iugum mittere. Aratrum igitur quod à mulis trahebatur, multò celerius perueniebat ad sulci finem; quum arator inuertit aratrum, quàm quod trahebatur à bubus, Erasmus.

Muli Mariani: hoc prouerbium explicaui in a.

Mutuum muli scabunt: Vbi improbi atq; illaudati se vicissim mirantur ac prædicant. Translatum à mulis, qui sicuti reliqua iumenta sese inuicem dentibus scabere solent. Citatur hic titulus, Mutuum muli scabunt, à Nonio Marcello inter reliquos Menippearum titulos M. Varronis, mirum ni prouerbialis. Ausonius in altera præfatione monosyllaborum, Sed vt quod per adagionem cœpimus, prouerbio finiamus, mutuò muli scabunt. Meminit huius & Varro libro de lingua Latina 3. (quanquã is locus est fœdissimè deprauatus:) his verbis, Sic fiet mutuam muli nam. arbitror legendum, mutuum muli, vt subaudiatur scabunt. Symmachus in epistola quadam, Mutuum; inquit, scabere mulos. cui prouerbio ne videar esse cõfinis, præconium virtutum tuarum, presso dente restringo. Non videtur autem adagium rectè accipi posse: nisi malam in partem: veluti si indoctũ indoctus, deformem deformis, improbum improbus vicissim laudaret, Erasmus. Germani alio prouerbio eundem sensum proferunt: *Sy lesend ein anderen die floehe ab, wie die hund*, id est, Pulices sibi mutuò detrahunt, canum instar. Huic confine est illud à Diogeniano relatum: Τὸν ξύοντα ἀντιξύειν, id est, Fricantem refrica, vel Scalpentem vicissim scalpe. Suidas ab asinis metaphoram translatam existimat inuicẽ morsicantibus, & in vtranq; partem dici posse, qui se mutuis officijs adiuuant, aut qui se mutuis contumelijs afficiunt. Aristides in communi defensione quatuor oratorum, Τὸν ξύοντα δ' ἀντιξύειν ἐν τοῖς ὄνοις ἡ παροιμία δήπου δίδωσι. Περικλέα δὲ κἂν τοῖς λέουσι μᾶλλον ἢ τοῖς ὄνοις εἰκάζειν φαῖεν ἂν Ὁμηρίδαι. Id est, Scalpentem inuicem scalpere, etiam asinis videlicet tribuit prouerbium. Porrò Periclem cũ leonibus magis quàm cum asinis esse conferendum dixerint Homerici. Eiusdẽ sententiæ est Terentianum illud ex Phormione, Tradunt operas mutuas. de adulescentibus qui se vicissim in peccatis defenderent. Et versus Epicharmi, Ἁ δὲ χεὶρ τὰν χεῖρα νίζει, (nisi malis κνίζει,) δός τι καὶ λάβε τι. Hoc est, Abluit (vel fricat) manũ manus, da aliquid, & aliquid accipe. Item illud, Senes mutuum fricant, natũ ex lepida quadam historia quam Aelius Spartianus in Adriani imperatoris vita recenset. Adrianus in balneo veteranum quempiam seruuli penuria, sese marmoribus affricantem conspicatus, eum & seruulis aliquot & sumptibus donauit. Quod reliqui veterani feliciter cessisse vidẽtes, cœperunt & ipsi cõplures sub oculis imperatoris sese marmoribus affricare, vt hoc modo principis elicerent benignitatem. At ille euocatis senibus, iussit vt alius alium vicissim defricaret, atq; ita pueris nihil opus fore. Is iocus postea in vulgi fabulam cessit. Celebratur & Scipionis Aemiliani apophthegma: Iumenta quòd manibus carẽt, alieno egere frictu. Quo significatum est, eos, qui res egregias gerere non possunt, egere precone, quo famã sibi comparent, Erasmus.

Cum mula pepererit, (Ἐπὰν ἡμίονοι τέκωσι, apud Herodotum:) quoties significamus (inquit Erasmus) aliquid nunquam futurum, aut adeò rarò solere accidere, vt improbum ac stultum videatur sperare. Ortum videri potest ex eo, quod refert Herodotus in Thalia: Cũ Babyloniorum vrbs obsideretur à Dario, (&c. vt supra recitaui in c.) Huic simile quiddam refertur à Suetonio in vita Galbæ Cæsaris. Huius auo procurãti fulgur, cum aquila de manibus exta rapuisset, & in frugiferam quercum contulisset, summum, sed serum imperium portendi familiæ, responsum est. Atq; ille irridens: Sanè, inquit, cum mula pepererit. Quod omen ita arripuit Galba, vt eum postea res nouas molientem, nihil æquè confirmârit ac mulæ partus, cæterisq; vt obscœnum ostensum horrentibus, solus pro lætissimo acciperet, memor sacrificij dictiq; auiti. Eiusdem sententiæ est Vuestphalorum illud, *Vuen die vuyden prunen tragend*, Cum salices pruna ferent.

Saluete equorum filiæ: Apparet ioco vulgari fuisse iactatum in eos, qui emolumẽti gratia blandiuntur: refert Aristoteles lib. 3. Rhetoricorum. In certamine mulorum, quum is qui vicerat dixisset exile pretium pro carmine, Simonides recusauit, indignans mulos celebrare suo poëmate: verum vbi victor dedisset satis magnum præmium, carmen tale fecit, Χαίρετ' ἀελλοπόδων θύγατρες ἵππων, siluit enim quòd essent ex asinis quoque nati, & quod honestius erat expressit, equorum filias appellans, Erasmus.

DE MVRE.

A.

MVs exiguum est animal, incola domus nostræ (vt Plinius loquitur) rosor omniũ rerum: vnde à sono, quem rodendo facit, Latinè etiam sorex vocatur, quamuis aliqui ita distinguant, vt mus domesticus sit, sorex syluestris, Sipontinus. Plinius certè soricem à mure manifestè distinguit, soricem syluestrem faciens, & maiorem, auriculis etiam caudaq; pilosis: & vbi Aristoteles murem aruensem nominat, soricem Theodorus reddit. Quamobrem infra inter diuersos mures de sorice priuatim conscribam, quantum de eo apud veteres reperio: nam recentiores varij soricem interpretantur: alij, vt dixi, murem simpliciter, communem nempe & vrbanum, quem Galli adhuc vernacula lingua soricem vocant: alij illum quem hodie rattum vocamus: alij quem myzerum Germani appellant (qui certe mus araneus est) soricem esse putant. Rattum hodie dictũ, id est murem maiorem, de quo infra separatim agam, obscurus quidã author semper intelligendum putat, quoties muris nomẽ apud medicos occurrit: soricem vero murem communem minorem esse. Ego quoties mus nominatur, nec syluestrem, neq; ratum, id est domesticum maiorem qui rarior est, intelligo, sed minorem & frequentiorem. Græci μῦν & κατοικίδιον μῦν appellant: sed vulgus Græcorum hodie ποντικόν. Μυωξὶς (μυωξία potius) ἡ τῶν ποντικῶν φωλεὸς, Varinus, ponticos pro muribus simpliciter dicens. Ἀσκαλαβώτης, animal quod alio nomine galeotes vocatur: ὁ δὲ ὁ ποντικὸς: καὶ ἡ κοινῶς λεγομένη νυμφίτζα, (mustelam hodie vulgò sic vocãt Græci,) Suidas. Domesticum murẽ Plinius etiam diminutiua forma musculum nominat: Ruinis (inquit) imminentibus musculi præmigrant. Hebraicam vocem acbar עכבר Leuitici 11. Septuaginta μῦν, id murem transtulerunt, Chaldæus acbera, Arabs phir vel phar, Persa an mus. Iudæi etiam nostri temporis murem significare aiunt, ac ita Munsterus vertit. Arabicè etiam Auicennæ mus far nominatur, & Saracenis hodie fara, vt alicubi legi, quæ voces eædem aut simillimæ Arabicæ in Biblijs voci phir sunt, & forte legendum phar, in medio quidem aleph scribitur: similis & Hebraica est, si primam syllabam auferas. Proinde nõ accedo Hieronymo, qui Esaiæ 66. myoxum, id est glirem esse putat, cum Leuitici vndecimo murem simpliciter transtulerit. Sed præstat murem interpretari, quo tanquam communiori vocabulo glis etiam continetur.

Mus Italicè topo nominatur, vel sorice al' sorgio o rato di casa. (Sed ratti vocabulũ, Germanis, Gallis, & Italis commune ad murem domesticum maiorem, vt dixi pertinet.) Hispani Latinius talpam non murem tópo vocitant. Iisdem mus appellatur rat. maior vero ratón. Gallis minor est souris, vox facta à sorice: maior rat: Germanis hic, *ratz*, Anglis rat vel ratte: ille, *muss* Germanis, Anglis movus vel mouse, Illyrijs, Polonis, minor myss: maior szurcz, quasi sorex. Veneti maiorem panteganam appellant, quasi ponticum, à vulgari nomine Græco, alij circa Romam sourco.

B.

Mures domestici non vno omnes colore sunt, sed alij nigricant, alij ex fusco colore ad ruffum aut giluum, alij ad cinereum tendunt. Est quando candidissimi reperiuntur, qualem ipse vidi, non minorem tamen, sed maiorem quem rattum vocamus. Mus albus prouerbialis suo loco dicetur. In murium genere albi inueniũtur, & in eorundem excremẽtis lapilli albi, & sunt valde multæ generationis, (salacissimi,) Albertus. Mures albi apud Allobroges reperiuntur, quos etiam vesci niue credunt indigenæ, Scaliger. De murino colore, vide in a. Murium alij sunt magni, alij mediocres, alij parui, Matthæolus. Muri cor magnum, Aristoteles. Cor maximum est proportione muribus, lepori, pantheræ, mustelis, & omnibus timidis aut propter metũ maleficis, Aristoteles & Plinius. Musculorum iecuscula bruma dicũtur augeri, Cicero 2. de Diuin. Murium iecusculis fibræ ad numerum Lunæ in mense congruere dicuntur, totidemq; inueniri quotum lumen eius sit: præterea bruma increscere, Plinius. Et lib. 2. Soricum fibras, inquit, respondere numero Lunæ exquisiuere diligentiores. Luna alit ostrea, & implet echinos, muribus fibras, Lucilius ex Gellio. A coitu recrescente Luna muris iecusculum mirum in modũ sibi fibram quotidie quandam progignit vsque ad plenam Lunam: deinde Luna decrescente fibræ pariter decrescunt, ac in vnum corpus extenuatæ paulatim euanescũt, Aelianus. Cum Luna panselenos est, iecur eius crescit & diminuitur in vtroq; interlunio, Albertus. Ego semel & iterum dissecti muris iecore inspecto numerum qui cum Luna conueniret nullum inueni, & omnino falsam hanc persuasionem existimo. Plutarchus in Symposiacis 4.5. muris aranei quoq; iecur imminui scribit ἐν ταῖς ἀφανισμοῖς τῆς σελήνης. Murium alij fel habent, alij non, Plinius, & Aristoteles duobus in locis. Muris vulua dum partum gerit, acetabula habet, Aristoteles.

De muribus Aegyptijs, Africanis, & alijs qui à regionibus denominantur, dicam inferius inter mures diuersos.

C.

Mures in domibus nostris habitãt, vbicunq; apta suis refugijs loca caua inuenerint: aut si minus sint apta, dentibus ipsi arrodunt & excauant: in medijs præcipuè, quæ caua relinqui solent, inter duo cœnacula locis: item intra

parietum caua, & circa tecta. Μῦς ὀροφίαι, vt Varinus refert ex Scholijs in Vespas Aristophanis, sunt mures qui versantur circa orophàs, id est domuum tecta & ea abrodunt. Mus domesticus in horreis & domibus habitat, niger & paruulus, Albertus. Noctu ferè discurrũt, latitant interdiu quòd hominem aut alia animalia eis infesta videant audiántue. Nullum aliud animal acrius asino audire ferunt, excepto mure, Suidas in Mida.

Mus panis cupidus est & eorum quæ ex frugibus ad cibum hominis fiunt. Est autem in perquirendis cibis solertissimus, eorumq; gratia sæpe periclitari nõ dubitat: & vt eis potiri queat, duras solidasq; materias, quibus aditu prohibetur, multum diuq; erodendo se fatigat, Obscurus. Omne murium genus grano (frumento) & pane vescitur: præfert autẽ durum molli. Si multos simul caseos inuenerit, gustatis omnibus, de meliore postea comedit, Albertus. Aegyptij in suis notis mure depicto iudicium accipiunt: mus enim pane multo ac diuersi generis simul posito, optimum quenque seligens comedit (quod & Aelianus scribit,) vnde & optimi panis iudicium in muribus esse putatur, Orus. Fagi glans muribus gratissima est, & ideo animalis eius vnà prouentus, Plinius. In Arcadia scio esse spectatam suem, quæ præ pinguitudine carnis non modo surgere non posset, sed etiam vt in eius corpore sorex exesa carne nidum fecisset, & peperisset mures. Varro. Sues spirantes à muribus tradũt arrosas, Plinius. Mures in Paro insula ferrum exedere & conficere dicuntur: Amyntas in Teredone Babylonica scribit eodẽ cibo vti Aelianus. Gyaros insula vna Sporadum est, vbi mures ferrum erodunt, Suidas & Stephanus. In Cypro insula aiunt mures ferrum exedere, Aristot. in Mirabilib. Mures fabulantur Chalcidensium ferrũ erosisse, Heraclides. In quadam prope Chalybes insula, superiore loco sita, aurum à muribus vorari aiunt, ideoq; in metallis eos dissecari, Aristoteles in Mirabilibus sic enim lego, locus est deprauatus. Theophrastus author est in Gyaro insula cum (mures) incolas fugassent, ferrum quoq; rosisse eos: id quod natura quadam & ad Chalybas fecère in ferrarijs officinis. Aurarijs quidem in metallis ob hoc aluos eorum excidi, semperq; furtum id deprehẽdi: tantam esse dulcedinem furandi, Plinius. Marcellum multa signa perturbabant, & mures in cella Iouis aurum corroserant: Plutarchus in vita eius. Bellum sociale, cuius author fuit Marius, diuersa signa præcessère: Mures suspensum in templo aurum corroserant, è quibus æditui quandam casse (σαγῆ) fœminam ceperunt: ea ibidem quinq; enixa musculos, tres absumpsit, Plutarchus in vita Syllæ. Antiphili hexastichon in murẽ qui propter scobem auri deuoratam incisus est, extat Anthologij 133.

Mures etiam vulgares ruminant, non solum Pontici, Plinius & Albertus. Mures lambendo bibunt, etsi dentibus serratis non sint, Aristoteles. Mures in Africa (Obscurus quidam ineptè legit, in aqua) cum biberint, moriuntur, Idem. In Africa maior pars ferarum æstate non bibunt inopia imbrium: quam ob causam, capti mures Libyci, si biberint, moriuntur, Plinius. An noxius muribus sit potus, vide in E. vbi de venenis eorum. Cuniculos etiam à potu mensibus aliquot abstinere supra dixi. In Lusis Arcadiæ quodam fonte mures terrestres bibere & conuersari, Theophrastus scribit, Plin.

Mus est temperamenti admodum humidi, Obscurus.

Flagranti libidine dicunt mures esse, testemq; Cratinum afferunt, dicentem in Fugitiuis, poëmate sic inscripto: Age nunc tibi ex æthere murinam lasciuiam Xenophontis fulmine percutiam: (νῦν σοι ἐξ αἰθρίας καταπυγοσύνην μυὸς ἀστράψω Ξενοφῶντος. Politianus in Miscellaneis 96. sic vertit, Age nunc tibi de sereno aduersus mollitiem muris fulgurabo Xenophontis. Volaterranus sic, Age nũc è sudo flagitium muris fulgurabo Xenophontis: additq; verba esse anus cuiusdam,) Atq; fœminam quoque murem maiore Veneris rabie flagrare dicunt. Et rursus apud Epicratẽ in fabula quæ inscribitur Chorus: Postremò subijt me detestabilis læna (leno, Volaterr.) deierans per Dianam (per puellam, per Dianam, per Persephattam, Politianus) esse vitulam, esse virginem, esse pullam indomitam. At illa murina erat, (μυωνία, myonia: sic etiam Cælius legit, & Erasmus in prouerbio Mus albus: & Volaterranus vt videtur, nam similiter murinam transfert. Politianum μυωπία vel μυωξία legisse video, & magis probo: vertit enim, At illa cauus erat murinus: nimirum quod virginitate non amplius integra sed perfracta esset, & quosuis amatores admitteret vt cauerna murium subeuntes sibi musculos: myoniæ quidem vocabulum nusquam legere memini.) Superiectione salacissimam eam dicere voluit, cum prorsus murinam (cauum murinum, Politianus) vocauit. Aelianus interprete Gillio. Sed Politianus hæc etiam tanquã ex Aeliano addit: Et Philemon, Mus albus, cum quis eam, sed pudet fari. Clamauit adeò statim detestanda læna, vt sæpe latere non est. In septimo Epigrammaton Martialis in vulgatis codicibus legitur, Nam cum me vitam, cum me tua lumina dicis: sed enim vetustissimi quiq; sic habent, Nam cum me murem, tu cum mea lumina dicis. Videtur autẽ puella blandiens amatori murem eum vocare eodem intellectu quo etiam passerculum solet, quia mures quoq; perhibentur salacissimi, Politianus: cui accedit etiam Erasmus in prouerbio Mus albus. Domestici mures salacissimi habẽtur, præsertim albi: vide infra in prouerbio Mus albus. Mures albi multæ valde generationis (salacissimi) sunt, Albertus. Mus in coitu complectitur cauda, Albertus. Supra cuncta est murium fœtus, haud sine cunctatione dicendus: quanquam sub authore Aristotele & Alexandri Magni militibus: generatio eorum lambendo constare non coitu dicitur, Plin. Salis gustatu fieri prægnantes opinantur, Idem. Accedente salis vsu longè fœcundiores fiunt, Aelianus. Sunt qui vehementer confirment mures, si salem lambant, impleri sine coitu. Aristoteles. Terræ Persicæ parte quadam mure fœmina rescissa, fœtus fœminini prægnantes comperiuntur. Idem & ex eo repetens Plinius. Murium generatio mirabilis præter cætera animalia maiorem in modum est tum numero tum celeritate. Iam enim fœmina prægnante in vase miliario aliquando occupatâ, paulò pòst reserato vase, musculi numero viginti & centum reperti sunt, Aristoteles. Ex vna genitos centum viginti tradiderunt, Plinius. De mirabili vno tempore agrestium murium redundantia, infra dicemus, vbi de muribus agrestibus priuatim agetur. Multifida, vt canis & lupus, & parua eiusdem generis, vt mures, multa pariunt, Aristoteles. Mures etiam ex terra, vel terra & imbre nasci infra dicam in agrestium historia. Ibidem quoque narrabimus quæ loca muribus infestata sint, & quæ propter murium copiam reliquerint incolæ.

Mures qui non ex insidijs, sed sua sponte moriuntur, defluentibus membris è vita paulatim excedunt: vnde profectum id quod est in prouerbio, Iuxta muris interitum, cuius Menander meminit in Thaide Aelianus interprete Gillio: Volaterranus ex eodem sic transfert, Vita his longissima, membris paulatim deficientibus, &c. De agrestium morte infra dicam.

D.

E volucribus hirundines sunt indociles, è terrestribus mures, Plinius. Quædam timore non cicurantur,

vt mures & lepores,quomodo enim amabis quem insidiari vitæ tuæ sit persuasum? At hoc sibi persuadent qui timent,Cardanus. Ruinis imminentibus musculi præmigrant,Plinius. Vbi domus aliqua cõsenuit & ruinam minatur,mures primi sentiunt, & celerrimè fugientes aliud domicilium quærunt, Aelianus in Varijs & in animaliũ historia. Et rursus in eadem, Quod vicinam (inquit) domum ad edendas ruinas mures & mustellæ præsentiunt, idcirco eius casum & prolapsionem præuertentes, ex ipsa emigrant, quod quidem ipsum in Helice oppido vsu euenisse dicitur. Cum enim Helicenses impium facinus in se aduersus Iones admisissent, eos nimirũ in altaribus mactantes,tum sanè his propinqua ruina ex ostentis portenta fuit. Nam quinq; antè diebus quàm Helice funditus euerteretur, qui in ea essent mures, mustellæ, serpentes, & verticillæ, cæteraq; eiusmodi ex eo loco exierunt: quod quidem facinus Helicensibus id ipsum intuentibus, summam quidem admirationem mouebat: veruntamen quam ob rem discederent, causam conijcere nõ poterant, postea verò quàm ex vrbe hæc animalia excessêre, ex terræ motu tantæ labes domorum noctu factæ sunt, vt nõ modò ex hoc casu desederit vrbs, & conciderit, atq; ex permultæ tempestatis alluuione funditus deleta fuerit: verum etiam cum forte decem naues Lacedæmoniorũ in vrbis portu stationeq; essent, ex marinorum æstuum tempestate perierunt, Hæc Aelianus. Mus domicilium sibi parat Aristoteles. Sed tamen cogitato,mus Pusillus quàm sit sapiens bestia,ætatem qui vni cubili Nunquã committit suam:quod si vnum obsideatur,aliunde perfugiũ Gerit,Plautus Trucul. Si quis ex muribus in aquã cadat, porrigens caudam alter hunc extrahit, ac seruat è periculo, Tzetzes. Cum mures in aquatile vas delapsi ascendere non queunt, mutuas inter se caudas mordicus tenentes, sese subtrahunt, secundum quidem primus, tertium secundus:sic enim eos mutuas inter se operas sapientissima natura ponere docuit, Aelianus. Sic lupi caudis inter se mordicus apprehensis fluuios tranant:& similiter Caspij mures, vt infra dicam in muribus diuersis.

Peruersorum morum mustelæ & mures sunt,eamq; ob causam Iudæis tum cibo tum contactu eorum interdictum est, Aristeas,sed per hæc animalia eiusdem ingenij homines reprehenduntur, qui scilicet timidi & ad quemuis pauidi strepitum sunt,interim verò furaces & clam insidiosi,Procopius.

Muribus maximè insidiantur feles,vnde & murilegos recentiores quidam vocarunt,murileguli verò apud iureconsultos muricis & purpurarum inquisitores nuncupantur. Mustelis eadem quæ felibus natura in murium venatu,perniciosissimæ eis quæ mustelarum minimæ sunt, & simpliciter nomine generis appellantur: quoniã hæ cauernas etiam subire possunt musculorum,nec egressos solum vt maiores mustelæ catiq; venantur. Videntur & mortuas mustelas horrere mures: nam caseos,si cerebrum mustelæ coagulo addatur, negant à muribus attingi, Plinius. Et alibi, Abiguntur cinere mustelæ sparso. Incolæ domorũ mures cùm ad cætera omnia timidi & perimbecilli habeãtur:tum maximè strepitus timore afficiuntur,sed nihil peius quàm mustelæ stridentis(γαλῆς κρίζούσης) vocem perhorrent, Aelianus. Mustela ruta in murium venatu cum ijs dimicatione conserta vires refouet, Plinius. Eâdem se præmunit contra serpentes. Vulpes callidè admodum mures captat. Eosdem in pratis anguis niger, (carbonarium Itali quidam vocant, Nicander eundem puto myagron à murium venatu) comprehensos deuorat. Murem animalium maximè odit elephas,& si pabulum in præsepio positum attingi ab eo vidêre, fastidiunt,Plinius. Odorem muris vel maximè fugiunt elephanti: pabula etiam quæ à musculis contacta sunt, recusant,Solinus. Leo murem fugit,Rasis:fortassis autem corruptus est locus:nam Aristoteles de leone scribit,quod aliquando hyn,id est suem, non myn,id est murem timuerit. Muribus accipitres vescũtur: item aues nocturnæ, vt noctuæ,bubones, Mures cum vocem felis aut viperæ exaudiuerunt,è nido musculos in locum alium transferunt, Aelianus. Mures etiam cum serpentibus aliquando colludunt, Ponzettus.

E.

Muscipula laquei genus est ad capiendos mures, Sipontinus:vt decipula laquei genus ad decipiendas capiendasq; aues. In granarijs muscipulæ disponantur ad mures capiendos, & per foramina ostij felibus introëundi potestas relinquatur,ad mures frumenta rodentes fugandos,Grapaldus ex Varrone puto. Si parit humus(in vineis) mures,minor fit vindemia, nisi totas vineas oppleueris muscipulis, quod in insula Pandatharia faciunt, Varro de re rust.1.8. Muscipulæ aliæ viuos capiunt mures:aliæ perimunt,siue pondere oppressos,siue aqua suffocatos,siue aliter, vt cum valido filo ferreo in oppositum clauum adiguntur capite in foramen propter escam inserto. Aliæ verò vas aliquod subiectum habent in quod illabantur,quod si aqua repleueris,suffocantur: secus, retinentur viui. De singulis igitur ordine dicendum:& primum de ijs quæ viuos capiunt.

Communissimum muscipulæ genus est,vas ligneum quadrangulum oblongum, quod tabulis quatuor construitur,posterior pars filis munitur ferreis,vt & inspicere illic liceat quid captũ sit,& odor escæ illa etiam ex parte à muribus hauriatur, vnde ad inquirendum aditum alliciantur: ad hæc aëre peruio longius spargitur escæ odor, & eminus etiam inuitat mures. Pars anterior hostiolum habet, filo appensum, quod cataractæ instar subitò cadit cum esca attingitur: filum autẽ alligatum est grui, hoc est ligno supra muscipulam transuerso sursum deorsumq; mobili,sustinente in medio columella quæ medio superioris tabulæ loco infigitur. Est & foramen in posteriore parte tabulæ superioris, cui filum ferreum mobile inseritur alteri ferro supra foramen transuerso circumuolutũ. Huic inferius hamato esca infigitur,vt lardum, vel nucleus iuglandis, vel panis: quæ modicè adolentur igne, vt longius spargant odorem. Suprema vero mobilis huius fili pars modicè inflexa vt angulus rectus fiat, & malleo dilatata,gruis extremæ parti in dimidiati cunei formam illic resciss quàm fieri leuissime potest imponitur,vt esca à mure contacta facilius ruat. Hæc instrumenta aliqui gemina conficiunt,hostiolis ex aduerso positis. Hoc genus instrumenti Petrus Crescent. (10.36.vbi diuersas muscipulas describit,quas omnes nos ordine recitabimus)muscipulas domesticas vocare videtur,quòd in plerisq; domibus habeantur. Oppianus etiam lib.2.de piscatione nõ aliud intelligere videtur, his versibus: Ὡς δ' ὅτ' ἀεὶς δολόεντα μυοκτόνον λίχνοισι μύεσσιν [illegible] [illegible] Γαστρὸς ἔνδον ἐλάσσε. [illegible] Κοῖλον ἐπεσμαράγησεν. ὁ δ' [illegible] Ἐκφυγέειν [illegible] Μάρψε [illegible] γέλων δ' [illegible] ἄγρη.

Aliud muscipulæ genus è filis ferreis in orbem ducitur, vt vas fiat rotundum partem quæ è cylindro transuersa secatur referens In eius summo orificium ex ijsdem construitur filis, quæ in fine singula acuminata in coni formam desinunt, vt in nassis fit ad capiendos pisces. Vasi escæ aliquid imponitur. Ad latus alicubi hostiolum fit vnde mus vel suffocatus aqua, vel aliter immortuus, eximatur. Est & alius modus minores musculos capiendi: Nucis iuglandis dimidia pars aperitur & oræ seu margini valis alicuius, ex metallo præsertim aliquo, subijcitur, ita vt pars

pars aperta introrsum vergat, & mus arrodere non possit nisi vas subierit: quod si fecerit, nuce dimota & vase [illegible] labente includetur. Hunc modum Crescentiensis etiam describit.

Item est alius modus, inquit Crescentiensis, cum vas aliquod operitur membrana, quæ in decussem (crucem) scinditur, (quidam membranam recentem oliæ obtendi volunt, & farinam inspergi vt mures assuescant accedere & postea arefactam scindũt) & in medio annectitur pellis suilla. Mures autẽ accedentes ad chartam siue membranam, ea deflexa ruunt, charta rursus erigitur vt vna opera mures infiniti decipiantur: quod si aqua in vase fuerit, suffocantur: sin minus, breui saltem fame intereunt. Fertur etiam ab expertis, quòd si mures in vas sine aqua illapsi diu viuere permittantur, fame nimia impulsi se mutuò tandem deuorant, fortior imbecilliorem. Quòd si tandiu relinquantur, vt vnus aliquis tantum, videlicet omnium robustissimus supersit, & hic permittatur exire, quoscunq; inueniet mures deuorabit murinæ iam carni assuetus, idq; facile cum illi non fugiant, Hæc ille. Ego nuper ab amico quodam accepi Senensem quendam sacerdotem cui marsupium in cauum q[illegible]oddam mures pertraxerant, captum vnum aliquandiu carnibus murinis tantum aluisse, ac ita dimisisse: qui cũ grassaretur in cæteros mures eosq; fugaret ad singula vbi latebant foramina pergens, sic etiam marsupij index perquirenti id singillatim sacerdoti fuit. Capiuntur etiam mures, si vasi, vnde euadere nequeant, tenuis baculus imponatur, qui in medio ita incisus sit, vt se tantum sustinere cum esca possit: nucleus enim nucis in bacilli medio ponitur, ad quem mus accedens cum baculo fracto cadit: & si aqua fuerit suffocatur: sin minus, occiditur, Crescentiensis. Et rursus, Modus (inquit) melior cæteris ad capiendum mures tam magnos quàm paruos, est huiusmodi. Asseres duos leuigatos longitudine brachij, latitudine semissis (dimidij brachij), ita coniunge vt digitis quatuor vel paulò minus in latitudine distent parte infima, cum duobus exiguis asseribus * in castris in vtroque capite vno, vt inferius æquales sint: sub his affige chartam * de pectore grossam massam (incisam) in medio ex trãsuerso, sed prope medium non affixam, & ita restrictam vt inter asseres facile eleuetur, vt si delabendo deformaretur, possit ad suã formam reduci. Cæterum prædicti duo asseres supernè in capitibus coniungi debent, ac super eos exiguus asser imponi, qui in medio contineat clauum retortum ad quem suspendatur frustulum cutis suillæ: alij non suspendunt, sed in medio asserum prope chartam ponũt, sic vt vna * mastula cum cute facile reuoluatur. Hanc machinam vasi fictili aut ligneo impones, vnde muribus exeundi facultas non sit. Præstiterit autem obrui massam frumenti vel alterius grani. Sic vna opera quotquot mures intrauerint & ad escam accesserint, delapsi capientur, charta semper in pristinum reuoluta locum. Alius modus: Orbis mensarius aut simile lignum rotundum infixis vtrinque acubus vel exiguis ligellis, duobus in sedili aliquo erectis breuibus ligellis bifurcatis (vel ramulum transuersum habentibus) imponitur. Curandum autem vt pars orbis posterior, hoc est sedile versus paulò grauior sit, & sedile attingat, anterior verò circiter pollicis lati altitudinem eleuetur. Tum farina aliaúe esca sedili prope orbem inspergitur, vt inuitentur mures, esca etiam orbi alligatur anterius. Mus à sedili in orbem progressus, eo reuoluto in lebetem, qui aqua semiplenus subijci debet, delabitur, orbe mox in priorem statum redeunte, vt sæpe plurimi mures vna nocte vna eademq; opera capiantur, omnes in lebetem delapsi. Alij pro orbe ligneo machinam quandam versatilem faciunt, quales sunt puerorum apud nos rotulæ arundinibus aut virgis alligatæ, in cursu ad ventum versatiles. Sunt & varia muscipularum genera, vbi mures pondere obruuntur. Muscipulæ quædam fiunt, inquit Crescentiensis, ex paruo ligno cauato, in quod delabitur aliud lignum paruum, sed graue & opprimẽs ingressos ad escam mures: annectitur enim suilla cutis ad lignum quoddã exile, quo attacto ruit moles: sed hic modus notior est quàm vt pluribus explicari mereatur. Huic affine est genus illud, quod nostri hoc modo parant: Tabulæ duæ coniunguntur pedem latæ vnum, longæ duos. Hæ posterius ligneo clauo iunguntur, qui tabulæ inferiori infigitur, superior enim eidem clauo non affigi, sed inseri tantum debet foramine suo (ampliore quàm vt motum eius impediat,) ita vt facile anterior eius pars sursum deorsumq; moueatur. Præterea inferiori tabulæ anterius forma patibuli (duobus lignis erectis transuerso vno imposito) siue Græcæ literæ Π. infigitur, altitudine dodrantis, latitudine quanta permittitur. Oportet autem de superiore tabula anterius nõnihil vtrinq; rescindi, vt patibulum subiens æqualiter cum inferiore extendi possit. Deinde inferiori tabulæ lignũ rectum & tenue secundum latitudinem (quę pollicem ferè aut vnciam æquat) imponitur in medio, & postrema parte alligatur ad clauum ligneum, quo tabulæ coniunguntur. In huius medio laridum vel quæuis esca alligatur. Debet autem anterius ad finem vsq; tabulæ pertingere, & illic etiam crenatum esse secundum latitudinem, crena ad dimidiati cunei formam ducta. In hanc enim ligno eleuato aliud supernè per exiguum lignum inditur, duos ferè digitos longum, latum vno: hoc inquã parte inferiore in crenam ligni escarij (id est continentis escam) inditur: supernè vero ad oram superioris tabulæ leuiter offirmatur, vt escæ contactu facilius ruat moles. Idẽ hoc ligellum (quod obfirmatorium, ad escarij differentiam nominari potest) filo annecti solet ad superiorẽ tabulam sub medio patibuli, atq; inde cum muscipulam erigere placet vltra patibulum traijcitur. Sunt qui inferiori tabulæ circa escam clauos infigant ferreos, quorũ mucronibus cadentis vi ponderis mures illidantur. Potest etiã lapide superior tabula onerari, vt grauius feriat. Porrò viuos obruendi machina maximè exteporanea hoc modo fit: Ex tenui ligno pars palmũ alta & digitũ ferè lata scinditur, & ab altera parte in cunei formã secta attenuatur. hoc lignũ columellæ instar erigitur, & cuneus eius inditur crenæ alterius ligni, quod huic ferè æquale vel paulò breuius sit, simile alioqui nisi quod altera crenata nõ cuneata est. Potest autẽ obfirmatoriũ appellari: hoc enim columella & lignũ escarium continentur obfirmanturq; ne ruant priusquã mus escam attigerit. Lignũ escarium dodrantale vel paulò longius esse oportet, esca circa mediũ alligata: pars eius anterior scissurã habebit, quæ paulo post caput incipiat, & ad duos ferè cũ dimidio digitos retrorsum extendatur: debet autẽ fieri ad angulos rectos & dimidiam ligni latitudinẽ auferre. His tribus lignis ita paratis, columellã eriges, ita vt cuneus sursum spectet [illegible], ita vt obfirmatoriũ ipsum retrorsum spectet, quò escariũ quoq; spectare debet: escariũ anter[illegible] columellæ admouetur, ad posteriorẽ vero eius angulũ in fine scissurę obfirmatorij cauda, hoc est pars [illegible] detrahitur, obfirmaturq; sed priusquã detrahas & obfirmes tabulã columellæ [illegible]. Sic dolo instructo mus si escam tetigerit, ruente tabula opprimetur. [illegible] Crescentiensis; sed obscurius, his verbis: Capiuntur mures assere quodã eleuato [illegible] columella eleuatus sustinetur, quadam spatula cutem suillam habente sic præpara[illegible], nisi cum mus cutem tangit in spatula eleuatam. Est & alius vsitatus apud nos modus. In tabell[illegible] digitos lata, circinatum foramen fit, cuius diameter digitorum sit quatuor: huic foramini subiectum inditur vas ligneum orbiculatum cauum palmi longitudine: in huius vasis latere altero, quod appellemus A. foramen[illegible] fit

in medio,

in medio, vbi filum escarium è ferro inseritur, id circunuoluitur paruo filo quod transuersum foramini infixum est, ita vt in muscipula primo descripta diximus: pars enim fili in fine hamata quæ longior est, introrsum pertinet, vt infigatur ei esca, pars altera breuior & in summo modicè ad angulum rectum inflexa foras spectat, vt ligello obfirmatorio imponatur: quod quidem ligellum filo percutienti è regione escarij annexum pendet. Filum percutiens appello, quo mus inserto in vas capite & escam tangens percutitur, illiditurq; acui ferreæ, quæ illic prope summitatem vasis in aduersum latus, quod B. appellabimus infigitur. ita vt mucro recta ad A, spectet. Hoc filum percutiens bene crassum est, & per totum B. latus tabellæ à principio ad finem rectà descēdit: mox extra tabellam in semicirculū incuruatur, cuius vertex à tabella palmo ferè recedit: & in latus A. reflexum, illic annectitur & infigitur. Sic paratam machinam cum instruere & intendere voles, ligellum obfirmatorium in latus A. detrahes & altera parte obfirmabis in marginem eiusdem lateris inferiorem, (quod vt firmius fiat, crenam illic vel scissuram aliquam in ligno facere possis) alteri vero nempe inferiori parti, summitatem fili escarij inflexam impones, & instrumentum totum in latus B. inclinabis. Eandē aut simillimam machinam Crescentiensis describit, sed obscurè, verbis forte per librarios deprauatis: sunt autem hæc, Mures etiam aliter capiuntur cum in aliquo nodo cannæ amplæ in capite fit arculus cum chordula, in qua acus magna consistit in media canna foraminis, foramen habet in medio, & cutim suillam interius cuidam virgulæ alligatam, & sic præparatam, quòd cum mus per foramen cutim mordet ac mouet, arculus descendit, & acus magna perforat caput eius, cumq; retinet ne fugere possit. Sed præ cæteris ingeniosum est machinæ genus, quod subijciam. Trunculus ligni duos palmos longus, vnum latus, duos digitos crassus, in medio duobus circiter digitis excinditur paulò vltra dimidiū latitudinis suæ. Latus illud vbi scissura fit decliuius & humilius esse debet, id appeliemus A. huic lateri semicirculus oblongus è ligno inflexo inditur, in foramina terebrata parte media A. lateris, ab vtraq; parte scissuræ, ita vt semicirculus ille recto & plano ad trunci basim situ sit, & instructa muscipula eidem semicirculo incumbat. Supra hunc semicirculum eiusdem figuræ tabella adaptatur ferreis mucronibus in circuitu denticulata: ita vt mucrones semicirculū collabente machina ingredi possint, propemodum attingentes ipsum. Hæc tabella trunculū versus ita rescindetur, vt scissuram eius ingredi possit, vbi transuersa chorda equinis setis contexta alligetur. Chorda autem per latera trunculi perforata transmittitur, ansulis vtrinq; ligneis annexa, vt ijs remitti intendiq; possit: ijs enim intensis tabella mucronata vehementius ferit murem. Supra trunculum statim retrò scissuram lignum erigitur quinq; circiter digitos altum rectumq;, & mox eadem longitudine recuruum (buris instar) anterius pertingēs & sursum inclinans: huic in fine filum annectitur cum ligno obfirmatorio paruo, inescatorium vero lignum imæ scissuræ alligatur. Mus escam attingens inter tabellæ corruentis mucrones & semicirculum configitur cōstrictusq; tenetur. Vidi & aliud huic simile genus: sed desino esse longior. Est præterea alius modus, cum vas aliquod ex quo euadere non possint, ad dimidium aqua impletur, cuius superficies zea seu spelta innatante operitur, quam videns mus & non aquam, in vas descendit & suffocatur, Crescentiensis. Audio nostros aliquando paleas aquę inijcere, quòd facile supernatent & sic mures aliquando nihil suspicantes de aqua insilire: facilius autem puto ad insiliendum allicerentur, si paleis farina auenæ aliáue tosta inspergeretur. Hoc circa muscipulas omnes quibus viui mures capiuntur obseruandum, vt eximantur statim: nam si perminxerint, mures alios dolum suspicantes difficilius allici putāt: quamobrem pollutas vrina, abluere solent, aliqui etiam fumo imbuere, tanquam vrinæ odor ita aboleatur.

Mures si amurcam spissam patinæ infuderis, & in domo nocte posueris, adhærebunt Palladius I. Si amurcam, inquit Anatolius, in æneam peluim infuderis, eamq; in media domus parte reliqueris noctu, mures congregaueris omnes, Paxamus in Geopon. Græcis 13.4.

Mus si castretur viuus & dimittatur, fugat cęteros, Plinius lib. 30. vt Aggregator citat. Ego de soricibus tantum apud Plinium hoc scribi reperio. Si deprehensum murem vnum excoriato capite abire permiseris, cæteri in fugā vertentur omnes, Paxamus. Mus masculus cum excoriatur & dimittitur in domo, aut castratur, aut abscinditur cauda eius, fugat reliquos: maximè vero si excoriatus fuerit. Fertur etiā si mus pede ligatus ad paxillum in domo retineatur, cæteros in fugam verti, Auicenna. Memini aliquando audire, si muri capto tintinnabulum alligetur, ac ita dimittatur, fugaturum cæteros. Fumus foliorum taxi occidit mures, Plinius.

Aconitum (primum, quod & pardalianches) procul & è longinquo odore mures necat, vnde aliqui myoctonon appellarunt, Plinius. Myoctonon quidem cognominari, Dioscorides etiam & Nicander meminerunt. Recentior quidam obscurus author, hæc Plinij verba de fumo aconiti interpretari videtur: quanquam lupariæ vulgo dictæ fumum id facere scribit, quæ ad secundum aconiti genus pertinet. Ego cum nuper radicem cœrulei primum, deinde etiam pallidi aconiti ratto capto per triduum edendū objicerem, butyro & farina, aliàs caseo mixtis: atq; is multum absumeret, nec periret tamen, sed ne lædi quidem videretur: occidi iussi. In causa forte erat parum recens pollen flaui aconiti: pharmacopolæ enim non integras lupariæ radices, sed contritas ferè seruare solent. In Sabaudia quidem vidi à rusticis has radices vendi, & muribus occidendis commendari ab ijsdem audiui. Nostri quoq; in Germania rhizotomi mures occidi promittūt, si lupariæ radicem tritam cum pulte ex auenæ aut frumenti farina mixtam gustauerint. Eadem ferè aconito vires staphisagria obtinet: & huius quoq; (è radice, vel semine potius) pollinem cum farina in butyro frixum mures occidere Tragus scribit. Cremato ebulum in domo tua contra mures, & effugient nec manebunt in hoc fumo, Incertus. Fugātur mures & calacantho, origano, apij semine atq; melanthio suffitis, Paxamus. Calacanthus autem (Græce χαλκάνθ legitur hoc in capite, & duodecimo vbi muscas suffitu eiusdem pelli scribitur: vndecimo autem contra culices χαλκάνθη) quid sit non facile dixerim. Apud Rasim non calacanthum sed chalcanthum, id est atramentum sutorium legitur: sic enim aliqui citant ex opere eius ad Almansorem: Mures (inquit) è domo chalcantho fumigata fugiunt. Calycanthemon quidē apud Dioscoridem inter clymeni & periclymeni nomenclaturas est. Fugiunt & hæmatite lapide suffito, nec non myrica viridi fumigante, Paxamus. Si domum suffumigaueris vngula muli sinistra, nō remanebit in ea sorex, Rasis, Albertus, Belberus. (soricem impropriè dicit pro mure domestico.) Si muli vngula domus suffiatur, fugiunt ab ea mures. Rasis & Albertus. Vnguibus mulæ vel asini (adustis) mures fugantur, Vrsinus. Fumigatio cum vitreolo fugat mures, Arnoldus. Mures abiguntur cinere mustelæ vel felis diluto & semine sparso, vel decoctatum aqua: sed redolet (scilicet frumentum) virus animalium eorum etiam in pane: ob id felle bubulo semina attingi vtilius putant, Plinius: sed hęc ad mures agrestes magis pertinere videntur, qui quomodo fugentur suo loco infra priuatim dicemus. Asphodeli radice mures fugantur, cauerna præclusa moriuntur, Plinius. Cucumim ex quo elaterium fit, &c, multi hunc esse apud nos, qui anguinus vocatur, ab alijs erraticus, arbitrantur: quo decocto

sparsa, mures de eius medicina non attingunt, Plin. Agrestis cucumeris & colocynthidis suffusio mures necat, Palladius I. Si cerebrum mustelæ coagulo addatur, dicunt caseos à muribus non attingi, Plinius. Frumento ne gurgulio noceat, neu mures tangant, lutum de amurca facito, palearum parum addito, sinito marcescant bene, & subigito, eo granarium totum oblinito crasso luto, postea conspergito amurca bene omne quod lutaueris. Vbi aruerit, eò frumentum refrigeratum condito, Cato. Absinthium defendit pannos & pelles à muribus, Circa instans. Atramentum librarium ex diluto absinthij temperatũ, literas à musculis tuetur, Plinius & Auicenna. Mulieres quædam apud nos absinthium decoquunt cum linimento illo farinaceo quo lectorum culcitras illinunt, vt à muribus tutæ sint, Tragus.

Si vis excæcare mures, tithymallum in tenues partes incisum mistumq; cum polline & œnomelite apponito: siquidem vbi ex eo comederint, occæcabuntur. Antolius quidem & Tarentinus dum de horreo mentionem faciunt, eisdem medicamentis sunt vsi, Paxamus.

Veratrum album mures polenta admixtum necat, Plinius. Ex polenta veratrum, aut agrestium cucumerum semen cum veratro nigro, colocynthide & farina permistum, mures perimit, Paxamus. Necabuntur si helleboro nigro caseum vel panẽ, vel adipes, vel polentam permisceas & offeras: & agrestis cucumeris & coloquintidis suffusio sic nocebit, Palladius. Nonnulli elleborum albũ & corticem cynocrambes tenuissimè comminuta cribrataq;, cum farina, ouis & lacte miscentes & læuigantes, pastam faciunt, quam murium foraminibus inserunt, Paxamus. Auicenna etiam elleboro mures occidi scribit, & merdasengi, id est lithargyrio, vtroq; nimirum per se: vt & Rasis, qui tamen utriq; farinam addit. Albertus omnia permiscet, elleborum inquam, lithargyrium & farinã. Elleborus cum melle & farina subactus, frixusq;, præsertim niger, mures & rattos necat, Tragus. Tortellæ ex elleboro cum farina & aqua factæ, Circa instans. Elleborus cum polenta, vel cum sauich (sauich Arabicè polenta est) & melle, Serapio secundum Dioscoridem, & Auicenna: sed Dioscorides de chamæleonte albo hoc scribit, nõ de elleboro. Chamæleon albus cum polenta subactus, & aqua oleoq; dilutus, mures, sues & canes occidit, Dioscorides: vide in Cane. Idem apud Auicennam de mezereon legitur, facili lapsu: quoniam mezereon chamelæa non chamæleon est. Succus decoctæ radicis chamæleontis herbæ additis aqua & oleo, mures in se contrahit ac necat, ni protinus aquam sorbeant, Plinius lib. 23. Rusticos vidimus cardum varium (id est chamæleontem) vendentes, cuius puluere tum lupos tum mures necari affirmabant. Mures perimit & hyoscyami albi semen, & radix caulis, (aliâs lauri,) Auicenna. Si rubi radicem butyro pani & caseo permistam gustarint mures, exanimantur & pereunt, Paxamus. Helenij radix mures contrita dicitur necare, Plinius. Bassal alfar (id est cepa muris, quæ & cepa canina dicitur: est autem eadem quæ squilla) mures occidit, Auicenna, secundũ Bellunensem & veterem glossographum. Σκίλλα, σκαμμωνία θανατηφόρος μυῶν, Hesychius & Varinus: Confundunt autẽ scammoniam & scillam diuersas plantas, non negauerim tamen scammoniam quoq; muribus venenatã esse posse: vt Auicenna mezereon, id est chamelææ vim mures necandi attribuit, quam Dioscorides & alij chamæleonti, non infeliciter lapsus, vt videtur nam chamelæam quoq; idem præstare crediderim. Syluestrem asparagum Græci orminum aut myacanthum vocant, Plinius: dubitauerit autẽ aliquis cur myacanthus, id est murina spina nominetur, aliam ne ob causam, an quòd mures forte interimat: nam canes quoq; asparagi decocto perire, autore Chrysippo, Plinius scribit. Theophrastus 6. 4. de hist. plant. Quædam (inquit) folium iuxta aculeum gerunt, vt tribulus, phleum, ononis, myacanthus, & alia. Gaza pro myacantho spinam murilem reddit. Videtur autem Theophrastus de rusco intelligere: nam is quoq; myacantha cognominatur apud Dioscoridem: quanquam nõ iuxta folia spinas habet ruscus, sed ipsa eius folia in aculeos desinunt. Syluestrem quidem asparagum hortensi similem vidisse memini, aculeatum autem propriè dictis aculeis, hoc est duris & pungentibus, nunquam. Sed asparagum syluestrem Theophrastus asparagian forte nominat lib. 6. cap. 3. de hist. plant. vbi & scorpium describit, & ipsum vt suspicor de genere syluestris asparagi: quoniam pro folijs similiter spinas habeat, & eodem tempore floreat, Marcel. Vergilius conijcit ruscum myacantham dici, quòd rustici in Italia hanc spinam in carnario suspendant, vt tueatur à murium iniurijs pernas, & caseorum fiscellas neq; enim acuminata in cuspidem foliorum eius acumina penetrare animalia illa audent: quam ob causam, inquit, murinam spinam dictam fuisse credimus. Hetruria certe modò nõ aliunde facto nomine appellat, (pongi topi à pungẽdis muribus, Matthæolus.) Theophrastus lib. 3. de plant. histor. centromyrrhinon id est cuspidatam myrtum vocauit, (vt Dioscorides oxymyrsinen & myrthacanthan,) Hæc Marcellus. Nostri iunipero similiter ad succidiam a muribus defendendam vtuntur. An verò ruscus Theophrasto myacanthus aut centromyrrhinon dicatur, aut etiam vtrisq; his nominibus, aut myacanthus illi nõ alius sit quàm asparagus syluestris, aut alia sui generis planta, cum neq; ruscus neq; asparagus spinas iuxta folia habeat, aut mutilatus forte sit codex Theophrasti, cuiusq; iudicio liberum relinquo. Aconitum myoctonon, aliqui etiã myophonon appellant: μυόφωνον herba quæ & aconitum, Hesychius & Varinus: sic enim lego: sed aliud etiã myophonon vel potius μυόφονον est, quod & σκίλλα vocatur, quòd in vmbellis florem & fructum promat, de quo itidem in aconito dixi. Nicander in remedijs contra ixiæ venenum polium quoq; myoctonon cognominat: quod (inquit Scholiastes) nullus alius fecit, neq; enim mures occidit polium, Hæc ille. Substratum quidem vel suffitum polium serpentes abigit graui enim odore est, & amarum. Hoc sanè suspicamur quoniam muscæ suffitis quibusdam, vt absinthio, galbano, melanthio &c. abiguntur, Græci autem muscas μυῖαι, mures vero μύες nominãt, aliquando hæc per incuriam aut inscitiam tum authorum tum librariorum confundi: polium quidem aptum videtur quod suffitum muscas & culices depellat. Si querno cinere infarseris aditus (caua) murium, cum contingentes assiduè, scabie inficiuntur & pereunt, Paxamus.

Si arsenicum citrinum cum farina subactum mus ederit, morietur, Albertus. Nostri arsenicum per excellentiam *müsgifft*, id est venenum murium appellant, quod inter alia murium venena efficacissimum ocyssimumque sit: accipiendum est autem non pallidum quo librorum compactores libros illinunt, vt aureo colore niteant: sed rubicundum, cuius etiam minima portio statim necat: cuius periculum ipse nupèr feci in duobus muribus muscipulæ inclusis: vterq; enim minima lardi portione vorata, inuoluta in hoc veneno contrito, modica farina superinspersa, intra horæ spatium perijt, magna cũ admiratione mea: vix enim [illegible] singulis deuorata puto. Sic ab alijs etiam interemptos hoc veneno mures audiui. Optimum sane fuerit venenum lardo in tenuissimas laminas secto illinere: sic enim facilius quã alio quouis modo edent. Plura de auripigmento & mistura eius in muribus lupisq; necandis facultate recitaui in Lupo & in Aconito. Famulus meus farinam frumenti mixtam pauco arsenico læuigato muribus necandis in domo proposuit: sed id forte gustatum catellus vnus e duobus domesticis

cum

cum paulò post vomitu redderet, euasit: alter vero de vomitu illo gustans, perijt, Ponzettus. Ego sanè cum vulpi quam domi alebam consiliginis semina aliquando dedissem, experiundi gratia num venenosa essent vt suspicabar, ea quoq; cum reuomuisset nihil passa est. Qui venenum apud nos muribus proponunt, pleriq; aquam etiam in vase apponi iubent, tanquam ijs si biberint citius morituris: sic enim venenum in venas dirigi, & inflatos mori aiunt. Ego quidem duobus illis muribus, quorum iam memini, nullum apposui potum, & intra horam vtrique perierũt, vt neq; simpliciter, neq; vt citius moriantur necessarius videatur potus. Imo verisimile est aliquos si biberint facilius vomere, atq; ita euadere: aut alia quadam ratione aquæ potu veneni vim retundi. Nam & chamæleontis herbæ succus additis aqua & oleo, mures in se cõtrahit ac necat, ni protinus aquam sorbeant, authore Plinio. Crescentiensis etiam veneno muribus proposito aquam remoueri iubet, vt paulò post recitabo. Nec me fugit quòd Aristoteles scribit de hist. anim. 8. 28. mures Africæ si biberint mori: quoniam animalibus Africanis etiã cæteris insolens potus est, propter inopiam aquarum, quòd æstate illic nulli sint imbres: itaq; contra quàm cæterarum regionum animalia tempore hyberno magis quàm æstiuo potum quærunt. Sed forte hoc vniuersale est omnibus muribus, vt legit (Michaël) Ephesius, Niphus. Homerus certe in Batrachomyomachia murẽ bibentem facit. Hæc veterum inter se & recentiorũ dissidia vt componantur, experientia magis quàm verbis & rationibus vti oportet. Mures & lupi si ex rosagallo ederint & aquam bibere possint, non solum moriuntur, sed etiam in rabiem incidunt, quam & sui generis animalibus quæ momorderint, communicant, Cardanus de subtil. Carnem infumatam & minutatim concisam cum butyro friges in sartagine: refrigeratis addes dimidiam partem calcis viuæ ad læuorem tritæ, hoc pharmacum in tabellas aliquot distribues, & propones ea in loca vbi musculos aut rattos versari scieris: tabellis etiam singulis vasa singula cum aqua appones vt bibant & citius moriantur, Ex libro quodam manuscripto Germanico. Ali qui calcem cum farina subactam, alij aliter, rattis proponunt. Mures necat alscch, (al' alsecch,) Auicenna. Bellunensis interpretatur realgar (al' resegal) seu toxicum muris. Realgar, inquit Syluaticus, fit ex sulfure, calce viua, & auripigmento, & idiomate nostro vocatur soricoria: interficit sorices & omnia animalia: puluis eius extinguit vermes equorum, & fistulis medetur, & omnem malam carnem corrodit. Occiduntur mures resalgario trito & caseo aut farina mixto, quibus in cibo delectantur. Sed remouẽda est aqua, cuius potu sæpe iuuantur, Crescentiensis. Ferri scobes (ῥίνημα) si fermẽto mista loco indatur qui scatet muribus, vbi gustauerint intereunt, Paxamus. Scoria ferri mures perimit, & crocus eius, Auicenna. Rasis scoriam ferri cũ farina subigi iubet. Lithargyriũ: vide supra in ellebori mentione. Crocus ferri à Bulcasi describitur, ex quo etiam Syluaticus mutuatur cap. 191. Argentum viuum mures interimit, Auicenna: argentum viuum sublimatum, Serapio secundum Rasim. Vitrum Venetum contusum, tum cribratum aliqui cum farina & aqua subigunt, ac in butyro frictum muribus apponunt. Vidi ego uendentem trochiscos confectos cum vitro contuso & farina auenacea (& forte aconiti puluere.)

De muribus qui regiones aliquas magna multitudine inuaserunt, & aut segetes populati sunt, aut etiam incolas expulerunt, dicam infra in historia murium agrestium.

Scythiæ magna pars tergore vulpium & murium operti incedunt, Alexander ab Alexandro. Scythæ pellibus tantum murinis ac ferinis vtuntur, Iustinus lib. 3. Sed mures quorum pelles in vsu vestium habẽtur, omnes syluestres sunt, & diuersorum generum, vt infra in singulorum historijs dicetur. Mures cum stridẽt, & plus solito (εὐδιοι, vide an legendum ἔνδιοι, sic melior fuerit syntaxis) tanquã saltantes discurrunt, tempestatem (χειμῶνα) significant, Aratus. Vbi Theon in commentarijs, Strident autẽ, inquit, saltantq; mures, siue quòd aërem astringi percipiunt: siue quòd cum tenuem & infirmam habeant cutem, cum terram refrigeratam calcant, non ferentes frigus exiliunt. Et rursus, Mures interdiu (inquit Aratus) pedibus versantes suum cubile, dormire appetunt cum imminet imber. Hic Scholiastes nihil adiecit, cum sententia tamen aduersa videatur superiori: quomodo enim dormituriunt imminente pluuia, si plus solito discurrunt & saliunt? Mustelæ & mures stridentes vehementem præsagiunt tempestatem, Aelianus.

F.

Peruersorum morum mures & mustelæ sunt, timidi, furaces, insidiosi, vt in D. dictum est, quamobrem lex diuina tum esu tum tactu eorum Iudæis interdixit: mures quidem cuncta fœdant, maloq; afficiunt: homini non modo perniciosi in cibo, sed nec vlli prorsus vsui vtiles, Aristeas. Comedentes carnem suillam, & abominationem atq; murem, simul consumentur, dicit Dominus, Esaias 66. Caro muris in cibo sumpta magnam obliuionem infert & abominationẽ, corrumpitq; stomachum, Arnoldus de Villa noua. Dentibus muris, id est maculæ quæ fiũt in facie, præcipuè infantium, propter esum panis à mure corrosi, Vetus glossematarius Auicennæ. Vide in G. circa finem. Incolæ regni Calechut mure ac piscibus Sole exustis vescuntur, Ludouicus Romanus 5. 6. Muris caro calida est, mollis & pinguis aliquantulum: & in ea virtus est expulsiua melancholiæ, Rasis & Albertus. Si comedatur mus assus, desiccat saliuam fluentem ab ore puerorum, Iidem: Vide in G. Sunt inter magos qui murem bis in mense iubeant mandi in dentium doloribus, doloresq; ita caueri, Plinius. Sed quæ remedia ex mure sumpto in cibo promittantur in G. dicam. Venisse murem ducentis nummis Casilinum obsidente Hannibale, cumque qui vendiderat fame interisse, emptorem vixisse, annales tradunt, Idem. Murium caro vtilis est accipitri, etiam quotidie data vnà cum pilis, (iuuat n. interanea omnia) aut saltem alternis diebus: purgat pituitam & bilem: fluxiones & pituitam cohibet, lapides soluit, & coryzam imminentem repellit: stomachum dissolutũ corroborat: in summa, salubris est accipitri, Demetrius.

G.

Muris caro calida est & mollis, & pinguis nonnihil, & bilim atram (cuius ego nullam rationem video) expellit, Rasis & Albertus. Arundines & tela, quæque alia extrahenda sunt corpori, euocat mus dissectus impositus, Plinius. Mus degluptus & per medium exsectus appositusque omnia quæ inhæserint corpori facile producit, Marcellus. Aduersus serpentium ictus efficaces habentur mures dissecti & impositi, quorum natura non est spernenda, præcipuè in ascensu syderum (vt diximus) cum lumine Lunæ fibrarum numero crescente ac decrescente, Plinius si bene memini. Mures, qui in domibus oberrant, concisos scorpionum plagis vtilissimè imponi in confesso est, Dioscorides. Idem ex eo repetunt, Galenus de simplic. 11. 46. Auicenna, Rasis, Albertus. Mus diuulsus scorpionis ictui imponitur, Plinius. Mus araneus si iumenta momorderit, mus recens cum sale imponitur, Plinius. Et mox, Et ipse mus araneus contra se remedio est diuulsus & impositus: Quod addo, ne quis priore etiam loco de mure araneo potius quàm domestico sensisse putet. Verrucas omnium

omnium generum sanat & abolet (eradicat, Rasis & Albertus) mus diuulsus, Plinius: diuisus atque appositus, Marcellus. Empiricum quendam apud nos nuper ad scirrhosi cuiusdam tumoris curationem vsum audio pinguitudine quæ destillauerat à muribus aliquot anseri inclusis simulq; assatis. Murini catuli triti in vino vetere ad crassitudinem acopi, si illinantur, palpebras gignere dicuntur, Plinius. Si inassatos infantes ederint, oris saliuam exiccari promittunt, Dioscorides: & post eum Auicenna, Rasis, Albertus. Sunt inter magos qui murem bis in mense iubeant mandi, vt caueantur dolores dentiũ, Plinius. Aqua in qua mus coctus fuerit, aduersum anginas salubriter inscio propinatur, Marcellus. Tradunt & murem cum verbenaca excoctum, si bibatur is liquor, remedio esse aduersum anginam, Plinius. Pulmonum vitijs medentur & mures, maximè Africani, detracta cute in oleo & sale decocti, atque in cibo sumpti. Eadem res & purulentis vel cruentis excreationibus medetur, Plinius. Vrina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis, Plinius: Serenus quidem cinerem muris ex vino aut lacte caprino præbet, vbi vrina præter voluntatem aut nimium fluit. Podagras leniunt mures dissecti impositi, idem.

Ambustis medetur murium cinis, (aut glirium cum oleo,) Plinius. Cupressi pilularum exustarum puluis tritus, vngularum muli vel mulæ exustarum cinis, & oleum myrtinum, cinis quoque vel fimus murium tritus, & cinis exusti erinacei recentis, vel fimus eiusdem recens, & sandaracha: hæc omnia cum aceto, & cum pice liquida mixta & imposita, etiam fluentes capillos continent, Marcellus. Loco quem mentagra obsederit muris exusti cinerem cum oleo apponi salubre est, Marcellus. Alopecias emendat cinis è murium capitibus caudisq; & totius muris, præcipuè si veneficio acciderit hæc iniuria, Plinius. Mures domesticos in olla exustos, tritosque axungia (oleo lauri, Rasis & Albertus) excipe, & præfrictis cum allio alopecijs in splenio impone, idq; donec capilli enascantur, quotidie repete, Archigenes apud Galenum de comp. sec. locos. Ad alopeciam, Murem combure & tere, & puluerem permisce cum melle, adipe vrsino, & vnge, Galenus Parabil. 2. 86. Ea quæ sequitur compositio (inquit Cleopatra apud Galenum lib. 1. de compositione sec. loc. inter remedia ad alopeciam) omnes ui sua præcellit, faciens item ad profluuium capillorum cum oleo aut vnguento dissoluta: facit & ad rarescentes in principio capillos, & in caluiciem prolabentes: estque omnino admirabilis: Murium domesticorum vstorum, panniculi ampelini (Cornarius à regione vel loco aliquo sic dictum coniicit. Heraclides quidem inter sua ad alopeciam medicamenta Cilicij panniculi meminit) vsti, dentium equinorum vstorum, adipis vrsini, medullæ ceruinæ, corticis calami, singulorum partem vnam. Hæc omnia arida læuigentur, & sufficienti melle admixto, ad crassitudinem mellis redigantur, indeq; adeps & medulla liquefacta addantur, & pharmacum ipsum in æream pyxidem reponatur, ex eoque alopecia donec capillos producat defricetur. Similiter autem & profluui capilli quotidie ex eo illinantur. Murium cinis cum melle instillatus, aut cum rosaceo decoctus aurium dolores sedat, Plinius. Murinus cinis, id est puluis exusti muris, cum melle dentibus infrictus, oris saporem commendat, (halitum fœtidi oris emendat.) Plinius & Marcellus: admiscent quidem marathri radices. Plin. Vide infra in remedijs ex capite muris vsto. Si vrina præter voluntatem vel nimium fluat, cinis prodest (hausto nepetæ quoq; succo) ex vino muris tritus vel lacte capellæ, Serenus. Plinius aliter, Vrina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis. De cinere ex capitibus murium, paulò mox dicam.

Graui difficiliq; chemosi oculorum (sic vocant rubentem carnosamq; inflammationem corneæ) medentur præsentissimè accuratius detritæ murium carnes cum crudo oui luteo, ad cerati consistentiam, & ex panno lineo impositæ, Galenus Parabil. 1. 31. Sanguis recens murinus illitus, vel ipse mus diuulsus verrucas omnium generum abolet, Plinius, Marcellus, & Auicenna. Galenus de simplic. 10. 6. an murium sanguis acrochordonas deijceret ne experiri quidem se voluisse ait, cum alia multa ad hoc vitium vsu probata iam cognosceret. Ad suffusionem admirabile, quod illico visum restituit: Muris sanguinem, & galli fel, & muliebre lac æquis ponderibus misce, & bene subactis vtere: probatum est enim, & magnificè profuit, Galenus Parab. 3. 16. Murina pellis cremata, ex aceto illito cinere, capitis doloribus remedio est, Plinius. Caput muris in linteo gestatum capitis dolorem sedat. Idem caput muris (fœminę Albertus) appensum epileptico curat, Rasis & Albert. Murium capita vsta cum melle inuncta alopecias curare possunt, Galenus ad Pisonem. Alopecias cinis è murium capitib. caudisq; & totius muris emendat, pręcipuè si veneficio acciderit hæc iniuria, Plinius. Alopecijs muscarum capita contrita affricta, Cleopatra apud Galenum sec. locos: Græcum exemplar μυῶν habet, id est murium: sed quoniam murium capita ad hunc affectum alibi semper vsta tantum adhiberi consulunt authores, muscarum vero simpliciter infricari, pręstiterit μυιῶν, id est muscarum legere cum veteri interprete. Quanquam Marcellus etiam muscarũ capita vsta ad alopecias commendet, Gręci nimirum codicis alicuius vitium secutus. Sed rursum apud Galenum sec. locos 1. 2. Cleopatra muscas in ollula torrefactas memorat, his verbis: μυίας ἐν πελλατηρίῳ φρύξας: miscet autem alijs medicamentis ad defluentes capillos. Et Soranus in medicamento ad alopecias habet μυιῶν πεφωγμένων ὥστε ἀναξηρανθῆναι, hoc est muscarum donec areant torrefactarum: quibus duobus in locis rectè muscas non mures accipi iudico: muscas enim torrefieri sat fuerit, quòd facile misceri possint, nec opus est prorsus adurere, ita vires etiam amissuras: mures verò vt teri misceriq; possint, prorsus aduri oportet: nec tamen vires amittunt, propter substantiã osseam, quę & facultatis longe tenacior est, & ἐμπύρευμα, hoc est igneã & acrem vim dum vritur concipit magis quàm tenuia aut mollia corpora, vt mihi quidem videtur. Aliqui alopecias cantharide trita illinunt cum pice liquida, nitro præparata cute: sed cauendum ne alte exulcerent: postea ad vlcera ita facta capita murium, & fel murium, & fimum cum elleboro & pipere illini iubent, Plin. Μυοχόδων, μυίας ἴσας, hoc est, pro muscerdis totidem muscas substitue, Author Succidaneorum quę Galeno adscribuntur. Atqui Galenus de comp. sec. loc. 1. 1. ad finem medicamentorum Asclepiadis aduersus alopeciam, Quamplurima, inquit, muscarum capita mox vbi capta sunt nudis alopeciæ partibus affricari iubet Asclepiades, atq; id maximè vbi alopecia fuerit exulcerata. Etenim confert, inquit, muscarum sanguis (tanquam mitigans & emplasticus, vt videtur) partibus tunc per pharmaca ex nitro ac alijs composita exacerbatis, nimirum quum non mordeant hæc ipsas tantum, sed bullas etiam in eis excitent. Et quamuis Plinius non hac gratia medicamentum ex capitibus murium addat, cum & alia valde acria admisceat: tamen non placet quòd ipsa murium capita simpliciter illini iubeat, quo modo muscarum illinuntur, cum alij authores adustis tantum vtantur, & rectè quidem vt superius monui. Murium capitum cinis in melle mixtus & illitus per decem dies, facit oculorum claritatem, Sextus. Murium capitum caudarumq; cinere ex melle inunctis oculis [illegible] dicunt, multò magis gliris aut muris syluestris cinere, Plin. Capitis leporini cinis dentifricium [illegible] ad [illegible] graueolentiam oris: aliqui murinorum capitum cinerem miscuisse malunt, Plinius: Ex eodem suprà scripsi [illegible] muris cinerem cum melle infrictum dentibus, oris saporem commendare, &c.

Muris cerebrum tolles & in vinum mittes, ac maceratum & tritum fronti illines, ad capitis dolorem, Marcellus. Muris cerebrum dare potui ex aqua (quod magi præcipiunt) quis possit phrenetico aut furenti, etiam si certa sit medicina? Plinius. Grauedo emendatur, si quis muris nares (vt tradunt) osculo attingat, Plinius. Et alibi, Grauedinem inuenio finiri, si quis nares murinas osculetur. In quartana adalligari iubent magi muris rostellum, auriculasq; summas roseo panno, ipsumq; dimittunt, Plin. Dentes refrigeratos summè curans: R. murem viuum, & exemptum eius dentem appende dentibus ægrotantis: murem autem viuum occidito, Myrepsus. Muri viuenti cor exemptum & brachio mulieris suspensum, efficit vt non concipiat, Sextus. Serenus aduersus quartanam bibi iubet fibram murini iecoris cum quatuor scrupulis vini austeri. Murem dissecans per Lunæ silentium, iecur ipsius extrahito, & assum epileptico vt comedat exhibeto, Galenus Parabil. 2. 3. Fel murium alopecijs prodesse, &c. ex Plinio retuli supra inter remedia ex capitibus murium. Si aliquod animal in aurem intrauerit, præcipuum remedium est murium fel aceto dilutum instillari, Plinius, Marcellus, & Serenus. Caudæ murium, vide in Capitibus eorum supra.

Murinum fimum Varro etiam muscerdas appellat, Plinius. Marcellus quidem singulas huius fimi pilulas (nam sic quoq; nominat) muscerdas appellat, vt infra patebit in remedio ad coxendices. In capitis dolore, muscerdas cum aceto & rosaceo temporibus & fronti illine, Archigenes apud Gal. κ. τόπ.

Carnes replet laser è silphio cum vino & croco, aut pipere, aut murium fimo & aceto, Plinius. Excrescentia omnia ipodij vice erodit ac persanat canini capitis cinis: eroduntur & murino fimo, Plin. Idem fimus apud Aëtium miscetur medicamentis ad impetigines. Lichenas in facie & murino fimo ex aceto illinunt: sed in hac curatione prius nitro ex aceto faciem foueri præcipiunt, Plinius. Loco quem mentagra obsederit, fimum murinum tritum ex aceto oportet imponi, vel muris vsti cinerem cum oleo, Marcellus. Murinum fimum admixto thuris polline & sandaracha panos discutit, Plinius. De muris fimo pilulas septem teres, & cum aceto fronti vel temporibus dolentibus inlines, Marcellus. Intestina terræ, muscerdam, piper album & myrrham, singulorum vnciam semis, teres, & aceto subacta hemicranico illines, mirè subuenies, Nicolaus Myrepsus. Piperis grana 21. murini fimi pilulas 21. sinapis quantum tribus digitis possis tollere, teres, & aceto acri ad ceroti modum permiscebis, & ita fronti impones, & aluta desuper teges, Marcellus. Herba strumus & stercus murinum contrita, & ex aceto fronti inlita, celeriter dolores etiam heterocranij abolent, Idem. Furfures capitis extenuabantur si stercore murino liquefacto in aceto caput in balneo perfricueris, Marcellus. Fimum murinum alij alijs medicamentis ad capillorum defluuia admiscent, tum aliâs, tum ad alopecias & palpebras glabras. Cleopatra apud Galenum de compos. sec. loc. medicamentis quibusdam ad alopeciam muscerdas addit. Alopecias replet murinum fimum, Plinius ex Varrone. Muscerdas tritas alopecijs illine, loco prius per linteoli affrictum subcruento reddito, Cleopatra apud Galenum. Murinum stercus detritum cum aceto & illitum, alopecijs medetur, Dioscorides, Asclepiades apud Galenum secund. locos, & Galenus ipse in libro ad Pisonem, & Parabilium 1. 14. Stercus murinum cum aceto tritum ad alopecias vnctas forma priore mirabiliter crines commodat, Marcellus. Fimus murinus tritus, cum aceto & pice liquida tritus & impositus: etiam fluentes capillos continet, Idem. Murium alui excrementa alopecias curare aliqui prodiderunt: & erat (nostro tempore) medicus quidam, qui medicamento composito vtebatur ex murium fimo parans, Galen. de simplic. 10. 29. Galenus scribit stercus muris alopeciam sanare, si trito admisceatur succus erucæ, & nasturtij, & ceparum vel alliorum, vt cataplasma in concinnatum imponatur, Rasis & Albert. Fimum muris alopeciæ confert, præsertim illitum cum cepe (melle, Bellunen.) idq; magis si adustum fuerit, Auicen. Stercus muris & thus permisce cum aceto, & fac mellis consistentiam, & vngue præfricando locum, (loco prius rubificato) Galen. Parabil. 2. 86. ad alopeciam, & Archigenes apud Galenum sec. locos. Aut veratrum album, piper, muscerdas præfrictis & conscalptis ex aceto illine. Aut muscerdas & veratrum album illinito, Idem ibid. Ordeum tostum & murinum fimum æquali pondere ex aceto illinuntur ad alopeciam, Galen. Parab. 1. 14. Aliqui alopecias cantharide trita illinunt cum pice liquida, nitro præparata cute: sed cauendum ne altè exulcerent. Postea ad vlcera ita facta, capita murium, & fel murium, & fimũ cum elleboro & pipere illini iubent, Plin. Fimum muris & hirci torrentur & illinuntur ex melle palpebris glabris: Vide infra inter remedia ex fimi murini cinere. Muscerdam in vmbra siccatam quam maximè nobilis quædam matrona propinat cum iure aliquo, circiter scrupulum, ad sistendum sanguinem vndecunq; fluentem, præcipuè ex vtero. Alexius Pedemontanus stercoris murium triti, quantum excipi nummo carolino potest, propinat ex dimidiato calice aquæ plantaginis cum modico sacharo vel penidio, mane ieiuno, & vesperi sub somnum, aduersus sanguinis sputum: idq; paucissimis vicibus repetitum, iuuare promittit. Raphael medicus Lucarni mulieri non habenti lac præscripsit hoc remedium, R. Crystalli, Synapis albi, stercoris muris, vel leporis, bibat è iure caulium vel fœniculi. Fimum murinum aqua pluuia dilutum, mammas mulierum à partu tumescentes reficit, Plinius & Serenus. Stercus murinum ex quocunq; liquore ignoranti colico, ne horrescat, bibendum dabis, mirum est, Marcellus. Fimus muris vehementer laxat: vnde & trutanni (sic legitur apud Vincentium Belluac.) medicinas inde acuunt, Liber de natur. rerum. Audio mulierculas quasdam vt aluum morantem infantium & puerorum promoueant, nonnihil de tritis muscerdis in pultem eis addere: apud veteres nullus muscerdæ intra corpus vsus fuit, (præterquam colicis, vt ex Marcello retuli, quibus & alia diuersa excrementa à multis dantur: & calculosis, vt mox ex Dioscoride subijciam:) nec ipse equidem vtendum consuluerim, cum alia honestiora medicamenta non desint. Aliqui non rectè ex Auicenna citant, sumptum fimum muris soluere puerorum ventres: non enim sumptum sed suppositum, collyrij forma, legitur. Muscerdæ infantibus subditæ alui deiectionem promouent, Dioscorides. Albertus cum sale & oleo (melle potius: nam sic & hodie quidã muscerdas, tritas puto, glandibus miscent, præsertim mulierculæ) subigi, subdiq; scribit. Cum puero cuidam mouenda esset aluus, glandem medicus quidam cum muscerdis parari iussit: ridebant autem qui audierant omnes, quòd cum tam multa essent quæ sedi apposita excretionem cierent, ille neglectis omnibus muscerdas adhiberet. Profectò enim ne experiri quidem tale quid sine pudore licet, nisi quis hæc dicens aut faciens pro curioso homine & præstigiatore haberi velit, Galenus de simp. 10. 28. Quanto magis igitur ridiculus fuerit ille qui etiam intra corpus muscerdas sumi consulere non erubescet? Qui muscerdam pro balano ano imponunt, egregiè excernunt, Brasauolus. Remedium coxendicis mirũ de experimento sic, Muscerdæ nouem tritæ ex vini quartario, super scabellum vel sellam laboranti potui dantur, ita vt pede vno, quem dolet, stans ad Orientem versus potionem bibat, & cum biberit saltu desiliat, & ter vno pede saliat, atque hoc per triduum faciat, confestim remedio gratulabitur, Marcell. Muris fimum cum thure & mulso (potum) calculos expellit,

expellit, Dioscorides: Cum thure & aqua mellis potum frangit lapidem, Auicenna. Muris stercus epotum calculos vesicæ frangit, Galen. ad Pison. Murino fimo contra calculos illinire ventrem prodest, Plin. Qui difficultate vrinæ laborat, vtiliter insidebit decocto fimi murini in aqua, Auicenna. Muris fimo illito pubi cohibetur virorum venus, Plinius. Vt fœtus in vtero mortuus vel etiam putrefactus egrediatur: Salem Ægyptium & murium stercus & cucurbitam syluestrem sumito, & mellis semicocti quadrantem affundito, & resinę drachmam vnam in mel inijcito, & cucurbitam ac murium stercus, omnia probè conterito, & in glandes efformato, easq; ad vterum subdito, quandiu opportunum esse visum fuerit, Hippocrates de morbis mulieb.

Stercus muris, crematum præcipuè, & cum melle illitum, alopeciæ remedium est, Auicenna. Ad caluas & glabras palpebras: Muris & hirci stercus æquali mensura tostum, & ex melle illitum, pilos renasci facit. Condu-
10 cit etiam ad vitiligines, Galenus Euporist. 1. 41. Palpebras gignere promittunt muscarum, fimi quoq; murini cinerem ęquis portionibus, vt efficiatur dimidium pondus denarij, additis duabus sextis denarij è stibi, omnia œsypo illinantur, Plinius. Canis dentibus medetur (sanat & supplet, Marcellus) cinis è murino fimo inditus, Plinius & Serenus. Sedis vitijs efficax est murini fimi cinis, Plinius.

Vrina muris corrodit vsq; ad ossa, Arnoldus. In coitu vrina eius dicitur venenosa, quæ si tetigerit hominem, corrodit vsq; ad ossa, Albertus. Aliqui hoc priuatim ratti vrinæ attribuunt, vt in historia eius dicam.

Muris morsui medentur grossi, & allium, Dioscorides: allium, Plinius lib. 20. Mus vulnere magis quàm veneno lædit, Arnoldus.

Dentibus muris (aliâs Baruli, id est barulios) Id est maculę quæ oriuntur in facie præsertim infantium, quum ederint panem corrosum à muribus, Syluaticus & Vetus glossographus Auicennæ.
20

H.

a. Musculi Plinio sunt domestici minores, vt in A. dixi. Muscum odoris genus sunt qui opinentur ab Hieronymo dici quandoq; peregrinum murem: nam muscum, id est μύσκον, murem paruum planè indicare, Cæl. Ego μύσκον pro paruo mure nec apud authores nec apud Grammaticos legere memini. Ipsum quidem odoris genus non myscon aut muscum, sed moschon rectè appellari, neq; ex vllo murium, sed ex capreoli genere eum prouenire, iam supra in historia eius abunde docuimus. Quòd si à mure diminutiuum formare libeat, μυΐδιον potius dixerim quàm μύσκον. Gyllius de musculo concha mydion dixit: sic inquiens à Gręcis hodie vulgo vocari. Μύσκος; (μῦς potius) μίασμα, κηλὶς, Hesychius & Varinus. Μυσπῖν, μυχουσμὸν (μοιχισμὸν forte) μύσαγμα, Idem. Mures domestici, οἱ κατ' οἶκον, οἱ κατοικίδιοι μύες, Galeno & alijs. Aliqui μῦς oxytonum scribunt: alij penanflexum, idque
30 ferè in soluta oratione: in carmine ferè producitur, aliquando corripitur: vtroq; modo penanflexum scribi poterat, nisi fallor: nam & alias vocales circunflexas, etiam natura longas, saltem in fine dictionum, sequente alia vocali, corripi scimus. Ἐν δὲ μύες στρεφοῖτο βραχίοσι, Theocritus. Accusatiuum pluralem dupliciter scribi inuenio, μύας apud Dioscoridem, μῦς apud Aristotelem & Pollucem. Ἦν δέ τις ἐν μύεσσι νέος παῖς, prima longa, Homerus, in Batrachomyomachia. Vbi tamen alio in loco primam datiui μυσὶ corripit. Ποινὴν σὺ τίσεις μυῶν στρατῷ οὐδ' ὑπαλύξεις; Ibidem. Μυών, ῶνος, Iliad. π. pro musculo. Σμῦς, μῦς, Hesychius & Varinus. Σμίνθα, mus domesticus, Hesychius, Varin. Σμίνθος, mus, Hesych. Σμινθεύς, epitheton Apollinis, (quasi murinum dicas:) sic enim Cretenses vocant mures, Varinus. Murem Cretenses smynthion siue smynthea (forte sminthon, ex Hesychio) vocant, vnde Apollini cognomen, vt Photioni videtur post Strabonem, Hermolaus. Murem smynthium (smintheum, Volaterranus) Aeoles & Troiani nominant: sicut Aeschylus in Sisypho testatur, cum ait: Sed agrestis quis est smin-
40 thius. De Apolline Sminthio, vide in h. Σμίνθιοι, τοὺς ἐχθροὺς οἱ σμίνοντες, Hesychius & Varin. Σμινθίων, nomen proprium, Varinus. Thraces murem argilum ἄργιλον, sua lingua appellant, quo viso, ex oraculo vrbem condiderunt, quam Argilum nuncupauerunt, Heraclides in Politijs. Ἄργιλος, ἡ, vrbs Thraciæ iuxta Strymonem fl. à mure sic dicta, quem Thraces argilon vocant: nam fodientibus ad iacienda fundamenta, mus primũ apparuit, Stephanus. Mures in Argillæ fundamentis apparuisse pugnantes, ciues præferoces & militares, haud dubio argumento præsignauit: ea enim vrbs ad Strymonem bonis auspicijs condita à muribus dicta est, Alexander ab Alexandro. Est & Argila vrbs Cariæ apud Stephan. Ἀργίλια, vicus Atticæ, Varinus. Ἄργιλος, argilla, terra alba, Idem. Λαμαὶ, mus, Hesychius & Varin. Ὕραξ, mus, in Alexipharmacis Nicandri, vbi interpres hyracem Aetolis suem dici scribit: hîc verò pro mure accipi propter rostri similitudinem. Eruditus quidam amicus noster, colludere putat hanc vocem cum Germanica *ratz*. Ὑρὰξ, oxytonum, μυγαλῆ, ἀσπαλαξ, Hesychius & Varin.
50 Carcini poetæ fabula Myes memoratur, vbi mustela strangulat nocturnos mures. Galeomyomachiam Gręcus quidam recentior descripsit, hoc est murium & felium pugnam, (γαλῆν enim pro fele recentiores impropriè ponunt, veteribus semper mustelam significat.) In eo poëmate ludicro, propria quædam murium nomina scitè finguntur. Rex est Creillus, cuius filius ψιχάρπαξ, & alter σιτοδάρπαξ, filia λυχνογλύφη, maiores χαρτοφάγοι. Et alij mures, τυρολείχος, ψιχολείχης, Κοπρολείχης. Cęterum in Batrachomyomachia, id est Ranarum & murium pugna Homeri mus fingitur Pischarpax, patre natus Troxarte & matre Leichomyle filia Pternotroctæ regis: & alij. Leichopinax, Tyroglyphus, Embasichytrus, Leichenor, Troglodytes, Artophagus, Pternoglyphus, Pternophagus, Cnissodioctes, Sitophagus, Artepibulus, Meridarpax. Θυλακοτρώξ, μῦς, οἱ δὲ αἴλουρος, Hesych. & Varin. quòd thylacum, id est saccum panarium erodat.

Epitheta. Breuis, Ouidius 2 Fast. Exiguus, Vergil. 1. Georg. Opici, Iuuenal. 3. Sat. Pauidus, Serenus. Ridiculus, Horat. de Arte. Rusticus & Vrbanus, Idem 2. Serm. Et prætereà quorum Textor meminit, Auidus, Cautus,
60 Improbulus, Infestus, Niger, Obscœnus, Paruus, Querulus, Rodens, Timidus, Terrestris. Græca. Δειλοί, in Batrachomyomachia. Παμφάγος, ἑρπηστὴς, λυχνοβόρος, ὀλίγος, Antiphilus in epigrammate. Λίχνοι, Oppianus. Ὀροφίας, qui circa tectum versatur, Aristophanes. Κατοικίδιος. Σκοτιοι μύες, Leonides in epigrammate. Φιλόλυχνος, Ibidem. Ὕγραες λιχμήρεες ἀγρεῖ, Nicander in Alexiph. id est περιλείχοντες, ἢ ἀπλήστοι. Μῦες νυκτερόφαγοι, id est noctu vorantis, al' μυχοβίοι, id est in abdito vel recessibus vorantis, Nicander in Theriacis. Quin & muris epitheton est γλαυκὸν, Eustathius.

Cauus vel cauum vel cauerna dicitur locus excauatus, in quem se recipiunt mures. Mures, cauerna radice asphodeli præciosa, moriuntur, Plin. Mesylus, cauusq; Totus ab insidijs tenui solabitur eruo, Mus rusticus apud Horatium. Ἐνὶ γρώνεσσιν ἔδησεν. Μυοδόχεις, (τὰς τῶν μυῶν τρώγλας, Scholia,) Nicander. Μυωπίαι, murium cauernulę, Hermol. τρώγλας, Hesych. & Varin. Vtitur & Aelianus hac voce: quamuis aliqui myonia non myopia legunt
70 apud

apud Aelianum pro muliere libidinosa, vt in c. retuli. Myopes dicuntur, μύωπες, qui non nisi admota oculis, conspicere queunt, & cum paulo longius aspicere cupiunt oculis ferè semiclusis id faciunt. Vitium ipsum aliqui ex Pituerii quaedam, myopian vocant. Μύειν sanè conniuere est, vnde sic à visu, qui Græcis ὤψ dicitur, myonte, id nio, nescio quam rectè, myopian vocant. Fere autem ab ipso ortu hoc vitium contrahitur: neq; habetur remedium. Conspicilia tantum quædam parantur, quorum vsu longius extenditur visus: ea sunt huiusmodi, vt minora reddantur, quæcunq; per ipsa aspiciuntur: nam quæ senes vsurpant, maiora quæ videntur reddere debent: quanquã & senes myopes vidi, qui itidem vt iuuenes hoc vitio laborantes ad lectionem & res alias domi agendas conspicilijs vti nõ solent, sed tantum si quid eminus cernendum est. Sunt autem conspicilia myopum (*minder gsicht*) oculis sanis aut hoc vitio non laborantibus, inutilia. Myopum vero visum colligunt & acuunt: & altera quidem non multum, altera verò multò minora reddunt quæ videntur, duplicia vocant, quibus ipse vti necesse habeo, cum quid è longinquo prospecturus sum: nam ad lectionem nõ adhibeo, quòd quamuis multò clariores reddant charactêres, visum tamen nimium colligendo offendunt: paucissimi autem ita prorsus myopes repeciuntur: permulti ex dimidio, qui simplicibus & communibus myopum conspicilijs vtuntur: quæ minus, vt ita dicam, acria sunt, & minus si quis ad legendum adhibeat, offendunt. Inter hæc & senum conspicilia media sunt quædam, quæ ad visum in suo statu cõseruandum facere dicuntur, cum quæ videntur nec maiora nec minora, sed eadem qua sunt magnitudine repræsentent. Hoc mirum, cum in hoc vitio tam breuis sit visus, qualem in me experior, vt charactêres communis magnitudinis si vltra quinq; digitos distent, non discernam, non facile tamen defatigari legendo, ne ad lucernã quidem, nec vllis ferè affectibus corripi, quod ego sciam. Hoc tantum memini, me adhuc puerum, hippo laborasse: is est oculorum affectus, quo palpebræ propter visus infirmitatem subinde, tanquam trementes nictatione sua claudunt aperiuntq; oculos. Hoc etiam obseruasse mihi videor, cæsijs oculis vel glaucis hoc vitium frequentius quàm nigris accidere. Iam cum à puero ferè hoc vitium incipiat, & oculi nihilò humidiores inde reddantur, imò paulò sicciores potius, non rectè videntur recentiores quidam hoc vitium, vt alios plerosq; oculorũ affectus, di fluxione humorum è cerebro gigni asserere: hoc enim si contingeret, exiccantib. & attenuantibus curari posset, nec perpetuum & incurabile esset: quamobrem alia quærenda est causa, quam ego in spiritus visiui tenuitatem reijciam interim donec alius meliora adferat. Hoc non omittendũ, minum esse quod vulgo creditur, oculos sic affectos perpetuò ferè in eodem statu durare, neq; timendum vt paulatim deficiente visu cæcitas inuadat. Latinum nomen myopum non inuenio: neq; enim luscios aut luscitiosos vertere placet, quum nyctalopes etiam sic interpretentur, vitium longè diuersum: quod ipsum etiam alij aliter accipiunt: ego quidem nyctalopem vidi senẽ quendam, qui ad lucernam noctu legere non poterat. Angli sic affectos, vt audio, vocant bot blind, id est cæcutientes & palpantes: boten enim vocant inquirere. Luscioli, luscitiosi, (vel nuscitiosi Festo) qui propter vitium oculorum parũ vident, Atteus Philologus. Nuscitiosi, inquit Ælius Stilo, plus vident vesperi quàm meridie: nec cognoscunt nisi quod vsq; ad oculos admouerint. Alij eosdem nyctalopas faciunt, &c. Hermolaus in Glossematis in Plinium. Ἐμυωπίασεν, ἄκροις τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀπέβλεψε. μυωπάζω (lego μυωπάζω) γὰρ τὸ καμμύω, Suidas. Plura quæres in Lexico Græcolatino. Simile quodammodo huic vitium est, quo laborantes nostri vocant *überſinnig*, melius dicturi *überſichtig*, ac si hyperôpas dicamus: qui non solum propius admouent oculis quod diligentius inspecturi sunt, verum etiam altius & ferè supra oculos eleuant. Accidere autem audio hoc incommodum adhuc infantibus, quibus sursum ac retro respectare in cunis nimium permittitur: fortassis & suffusio inferiore oculorum parte, hoc est infra pupillam exoriens eiusdem vitij causa fuerit. Sed istis myopum conspicilia nihil prosunt. Hæc per digressionem pluribus quidem dixi, sed Lectori spero non ingrata, rei medicæ præsertim studioso, quòd de hoc affectu medici tanquam incurabili parum diligenter tractauerint. Cæterum μύωψ cum per diphthongum υι. scribitur, asilum significat, de quo inter insecta dicam: quidam diphthongũ scribere negligunt per imperitiam: vt in alijs etiã inde deriuatis, cuiusmodi sunt, Μυίωψ, hamnus, à spinarũ aculeis sic dictus frutex: μυιωπίζω, πτερνίζω, διεγείρω, stimulo, excito. Idem verbum per ypsilon sine diphthõgo scribi debet cum conniuere vel myopũ instar intueri significat, Varinus exponit ἄκροις τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀποβλέπειν. Videtur & μυωπάζειν (malim μυωπάζειν: nam & myopiasin hoc vitium dici apud Galenum alicubi legitur. μυωπιάζω, μυωπάζων, παρακαμμύων, Hesychius: nostri dicunt *blintzlen*) pro eodem accipi, quanquam Varinus ὀφθαλμιᾶν & φυλάττειν exponit. Redeo vnde digressus sum. Non igitur myopia tantum de murium cauerna legitur: sed frequentius etiam μυωξία. Suid. & Varin. μυῶν χηραμὸν exponunt: item ὕβρισμὸν λόγον, vt & Hes. in qua significatione ego μυξωνίαν potius dixerim. Nõ placet quod μυξίαι pro μυωξίαι apud Hes. & Varin. legitur. Μυωξίς (lego μυωξία) ὁ τῶν ποντικῶν (μυῶν) φωλεὸς, μυωξία, Varin. Μύσυμα, φωλεὸς, Varin. Inuenio & ὀπὰς & τρώγλας de murium cauis dici.

Dentes muris apud Arabes sunt additamenta superflua dura, quæ nascuntur in extremitatibus vnguium iuxta carnem secundum latitudinem, & vulgò à Venetis dicuntur speili, And. Bellunensis: à nostris *leidſpyſſen*.) Alij maculas quasdam in facie interpretantur: vide supra in F. Muricida apud Plautũ de homine ignauo & inerte dicitur. Musculos dixerunt antiqui minores machinas, (inquit Veget. 4.17. de re milit.) quibus protecti bellatores, si luiũ offerrent aut ciuitatis fossatum, adportatis lapidibus, lignis & terra, non solum complent, sed etiam solidant, vt turres ambulatoriæ sine impedimento vehantur ad murum. Sunt minores vineis subditioresq;, & maiores firmioresq; pluteis. A castris longurios, musculos, falces, reliquaq; quę eruptionis causa parauerat, profert, Cęsar 7. belli Galli. Musculum pedum 60. longum ex materia bipedali, quem à turri lateritia ad hostium turrim murumq; perducerent, facere instituerunt, Idem 2. belli Ciuil. Vocantur autem à marinis beluis musculi. Nam quemadmodũ illi cum minores sint, tamen balenis auxilium adminiculumq; iugiter exhibent, ita istæ machinę breuiores deputatæ turribus magnis, aduenturi ulatum parant viam, itineraq; præmuniunt, Vegetius. Musculus, articulus in quo neruorum capita sunt, Sipontinus: Sed melius alij, Musculus, pars corporis est organica constans carne, fibris neruosis, vena, arteria, & membrana succingente, eiq; motus voluntarij organum. Vocatur autem musculus quòd à capite & parte deinceps latiore carnosęq; in tendonem, quasi caudam, exilem excarnemq; paulatim attenuetur. Cicatricem in dextro musculo, ex illoc vulnere Quod mihi impegit Pterela, Plautus Amphit. Eadem significatione Plinius & Celsus vtuntur: inde musculosus, apud Celsum: cui synonymon ferè est torosus. (Lacertus etiam, quanquam sępius brachium à cubito ad carpum dicatur, tamen interdum pro musculo accipitur: inde femina lacertosa apud Columellam legimus.) Apud Græcos etiam μῦς (Varino teste in μυῶν,) id est mus eadẽ significatione ponitur: vt ponticus quoq; apud Græcos vulgò, quoniam hac voce etiam pro mure animante abutuntur. Μύες, αἱ περὶ τὸν μηρὸν ἐν ταῖς κινήσεσιν ἐπανιστάμεναι σάρκες, Pollux libro 2. vbi de coxendice & femore loquitur. Et tametsi vbicunq;

vbicunq; caro in corpore ibidem musculus sit, cum caro propriè dicta semper musculi pars habeatur; inuenimus tamen quibusdam in locis peculiariter & per excellentiam μύας dici, vt in brachio μῦς ἔξωθεν καλεῖται μῦες, τὰ δὲ ἔνδον παρωλένια, Pollux. Nos quoq; eadem in parte mures priuatim nominamus, *müß, müßfleisch*, quod carne illic compressa dolor potissimum sentiatur. Ἐν δὲ μύες στερεοῖσι βραχίοσιν, ἄκρον ὑπ' ὦμον Ἕστασαν, ἠΰτε πέτροι ὀλοίτροχοι, Theocritus Idyl. 22. de Amyco. Legimus carnes supra frontem ad tempora nuncupari μύας, id est mures, & cerata, id est cornua à quibusdam, Cælius ex Polluce. Μυών, tori, id est pulpa musculosa, pars torosa, vt in brachijs, coxis & suris. Quidam non rectè μυιῶν cum diphthongo scribunt, vt Varinus, Hesychius & Etymolog. Μυώνων, τῶν σαρκωδῶν τόπων. Περκώπτης, Γένθων δέ τις ἄκροιο βαλών, μυώνων τε δι' ὅπισθεν εἰς τῶν ... ἑκατέρων ἐπὶ τυχὼν ἐρχόμενος ... ἐκρὲν εἷλκε, Suidas. Μυῶνες, μύες, φλέβες, ἢ αἱ συνεσφιγμέναι σάρκες καὶ πεπυκνωμέναι (apud Hesychium corrupta vox est διαφθαρμέναι) ἢ βραχίονες, Varinus. Idem myôna suram interpretatur: item hac voce musculos plures significari, vt myôn & mys ita differant, vt sidus & stella. Μυωτὸς, genus quoddam χιτῶνος, vestis, Hes. Myotum vestem Armeniorum fuisse dicunt, ex muribus contextam indigenis, aut eius animalis figura variè ornatam, Cælius ex Pollucis septimo, cuius hæc sunt verba: Ἀρμενίων δὲ ὁ μυωτὸς, ἢ ἐκ μυῶν τῶν παρ' αὐτοῖς, ἢ ὡς φασί τινες, ἢ μύας ἔχων ἐμπεποικιλμένους. Vngulata vestis primo è lautissimis fuit: inde surculata defluxit, Plin. sic enim legendum puto (inquit Cælius Calcagninus) à surculis & ramusculis, vt nunc etiam videmus, intextis & contortuplicatis: fuit quando soriculata à soricibus legendum putauerim. Nam Pollux myotòn, quasi tu soricinam dixeris, Armenijs peculiarem celebrat: & apud Eusebium legimus peplum Proserpinæ muribus contexi consueuisse, Hæc Calcagninus. Μύειν, τὸ τὰ χείλη πρὸς ἄλληλα συνάγειν, ὃ καὶ μύζειν λέγεται, ἢ τοὺς ὀφθαλμοὺς συνάγειν διαστρέφοντα. Τί μυς μύζεις, καὶ κνύζεις; Aristophanes: ... ἢ μύλλει, ἢ μυκτηρίζει, Suidas. Μυΐνδα, genus est ludi aliqui interpretantur, ὥσπερ μύες καταδύεσθε καὶ σκαρδαμύσσετε. (inquit Pollux l. 9.) in quo aliquis conniuentibus oculis (pileo aut fascia obuelatis) alta voce colludentibus vt sibi caueant designat, & mox circumiens si quem (discurrentium) apprehenderit, pro se conniuere cogit. Aut conniuens cæteros quærit absconditos, donec aliquem inueniat: aut conniuens (sedendo) quis ipsum attigerit diuinat. Pueri nostri quanquam his omnibus modis vtuntur, primum præcipuè myindam vocant, *blintz enmüßlen*: alterum *ich sitzen*: tertius ita ferè vsurpatur, vt sedentis alicuius à tergo astans aliquis oculos manibus obnubat, & reliqui singulatim capillos sedentis retro vellicent: quod si rectè diuinauerit à quo sit vulsus, liberatur eo qui vellicauit substituto. Sic triplex est myinda, ambulatoria, sedentaria, & vulsoria. Obscurius hunc ludum Varinus describit, his verbis: Μυΐνδα, παιδιά τις ἐν ᾗ καταμύων τις τὸ ἐρωτώμενον ἀποφαίνεται σχεδιάζων, ἕως ἂν ἐπιτύχῃ. ἐὰν δὲ ἁμαρτὼν ἀναβλέψῃ, πάλιν καταμύει. Myiocephalon oculi vitium est à similitudine capitis muscæ: aliqui non rectè primam syllabam sine diphthongo scribunt. Μυόδοχος, οὐδενὸς ἄξιον. (Melius myochodon, vt & Hes. habet: de re nauci & non maioris pretij quàm sit muscerda.) Μένανδρος, μυόδοχος γέρων. ὁ μυόδοχος γέρων λεληθέναι σφόδρα εἰρημένος, Suidas. Myodochum senem legimus, qui sit nullirei: Dioscorides eo verbo murium accipit retrimenta, quæ muscerdas vocant, Cælius. Ego apud Diosc. l. 2 capite de fimo, pro muscerdis μυόχοδα lego, (vide in c. infra.) Myodocos Nicander pro murium conceptaculis accipit, Cælius. Myoparon, genus nauigij ex duobus dissimilibus formatum: nam & midion (al' mydion) quomodo & paron per se sunt, Fest. Πάρων nauis à Paro insula, Scholia in Aristoph. Parones naues inter maiores annumerari videmus: minores verò myoparones, quas piraticas appellauêre, Calcagninus. Et paulò post, Paron (malim parona vel paronem, vt & Baysius legit ex Scholijs in Aristoph.) celebrant Parij. Καὶ εἰς ἀπορίαν ἐκπεσόντες ἀθρόαν ἀντὶ τῆς γῆς ἐκαρπῶντο τὴν θάλασσαν, μυοπάρωσι πρῶτον καὶ ἡμιολίαις, εἶτα δικρότοις καὶ τριήρεσι κατὰ μέρη περιπλέοντες, Appianus in Mithridate, vt citat Baysius. Cicero actione quinta in Verrem myoparonem piraticum nominat: ex cuius verbis Baysius conijcit myoparonem habuisse sex remorum ordines, & inter longas naues adscribendum esse. Idem Tullius paruos myoparones nominat septima in Verr. paruorum enim ministerio præfecti triremium & maiorũ vtebantur. Plutarchus in Antonio myoparonas vocare videtur, quos phaselos dixit Appian. quorũ forma mixta erat ex naue oneraria & longa triremi, quales hodie galenes vocant. Quòd si rectè Aristophanis interpres naues aliquot ab insulis dictas putat, vt corcurum à Corcyra, paronẽ à Paro, ausim & ego (inquit Baysius) conijcere, myoparonẽ esse nauigij genus compositum ab vtraq; forma earum nauium, quæ fieri solebant in Myunte & Paro insula, Hæc ille. Sed forte dicta fuerit myoparo parua nauis, paroni alicue maiori adiuncta, tanquam prodroma & anteambulatoria, vt holcadibus epholcia & epholcides, triremibus catte & pontones, strategidi speculatoriæ & catascopiæ: à mure siue musculo pisce duce balenæ, vt paulò ante in musculi machinæ oppugnatoriæ mentione dixi. Deinde à parui myoparonis forma, maiores etiam similes naues sic dici potuerunt. Μυοπολεῖν, κατασκοπεύειν, ὡς μῦς φοιτᾶν, οὕτως Ἀττικοὶ ὑπὸ μίαν λέξιν. σημαίνει καὶ τὸ ἀμερίμνως κρύφα, Varinus ex Scholijs in Vespas Aristoph. Hesych. exponit, ὡς μῦς περιπολεῖν. Gelenius noster finitimũ & voce & significatione esse putat quod Germani dicunt *vvispleu*. Vide infra in prouerbio, Muris in morem: Μύσσαν, μύζαν. οἱ δὲ τὸ μυὸς τρόπον ἀναστρέφεσθαι, Hesychius & Varinus: sed posterior interpretatio ad verbum μυοπολεῖν, quod paulò pòst sequitur, omnino referenda videtur.

Murinus Plinio & alijs adiectiuum est, vt murinus sanguis, murina caro. Murinus color qui vulgaris est in asinis, Columella lib. 6. Phæum colorem ex albo & nigro concinnatum volunt plerìq;, myinon item nuncupatũ, quod in libro de morali virtute confirmat Plutarchus, testatur & primo de ideis tomo Hermogenes, Cælius. Equi colore dispares: item nati, Hic badius, ille giluus, ille murinus, Varro in Asino ad lyram vt Nonius citat. Equorum colores præcipuos hosce comperi, badium, mureum, ceruinum, &c. Cælius. A mure non murineus sed murinus deflectitur: vt carmen illud Martialis Campis diues Apollo Murineis, minimè ad Smintheum illum Homericum & mures populatores frugũ referendum sit: quod dubio procul ad Gryneum referri oportet. Est enim authore Stephano Gryni oppidulum Myrinæorum, vbi & templum & oraculum vetustum Apollinis est, Cælius Calcagninus in Epistolicis quæstionibus. Murrhinũ quidem penultima correpta, vel murrheum dicitur, quod ex murrha gemma factum est, vt murrhinus calix. Scoppa murrham agatham vocat, & interpretatur Chalcedonium, vt & onychem: his enim duobus nominibus rem eandem Plinio designari: onyx quidem etiamnum nomen apud multos retinet, *onychel*. Est & murrina, aliàs murinna vel murinulum, potionis genus, non à myrrha sed à myro, id est vnguento vel odoramento dictum, myratum aliqui vocant &c. Hermolaus Corollario 825. Σμύξ (inquit Budæus) ore sensim compresso & contracto, καὶ μύουσιν ἔχειν στόμα, vt inquit Aristoteles in tertio de partibus, de piscibus loquens: Διὸ τὰ μὲν ἐπὶ στόματος ... τῶν δὲ σελαχῶν ... ἀνεῳγότα, τὰ μὲν ... χαρχαρόδοντα ... ἀνεῳγότα. Idem, Καὶ τὰ μὲν ἀνεῳγὸς ἔχει τὸ στόμα, τὰ δὲ μῦον. ὅσα μὲν καρχαρόδοντα, ἀνεῳγότα, ... Strabo libro 12. μυσὸν Asiæ partem nuncupat, ἐπεὶ ἡ μὴ καρχαρόδοντα, μυόοντα nisi μείζων legatur per ε, Hæc Budæus.

quam amplectitur Taurus: nam ad Boream, inquit, latus transeunti semper de longitudinis latitudine aufert mare. Idem paulò mox segmentum vocat μείουρον, & γραμμὴν μείουρον, Cælius. Et alibi, Myuri versus dicuntur qui circa finem peccant subsaltantq; (syllabam breuem pro longa habent:) sic autem dici videntur quod vitiosè claudant: nam μύειν claudere est. Et rursus, arbitrantur nonnulli arteriarum pulsus posse myuros dici ex similitudine caudæ muris. Nam & Dionysius Afer Peloponnesum prodit platani folio μυείζουσαν (κατὰ μυὸς οὐρὰν στενουμένην καὶ λεπτυνομένην κατὰ τὴν ἄκραν μέρος, ἤτοι κατὰ τὸ καυλὸν ᾧ τὸ φύλλον ἐξήρτηται, Eustathius interpres,) id est quod muris acutam equipareret caudam. Vel μυουρίζουσα ... Sed de myuris pulsibus, eorumq; differentijs consulendi sunt medici, præcipuè Galenus.

Μυοδρίτεια, genus lapidis cuiusdam vilis Hesychius.

Herba phœnicea appellata à Græcis, à nostris hordeum murinum, Plinius. Phœnix hæc Dioscoridi est, vbi inter nomenclaturas eius etiam lolium murinum legitur. Plinius hordeum murinum appellari ait, quod hordeaceo sit folio, & seminibus eius inter tegulas mures vescantur, Marcellus Vergilius. De myacantha, id est corruda, quæ & myon vocatur, in E. dixi, quoniam decoctum eius mures occidere fertur: Et ibidem de myacantha, id est rusco, cuius virgis spinosis succidiam & caseorum fiscellas rustici contra mures muniunt. Inter nomenclaturas Dioscoridi adscriptas, myitis caucalis est: myites & myopteron, thlaspi: myuros Armeni, s. sampsuchum: myortochon, auricula muris vel alsine. Μυόσωτις, herba similis aurib. muris, Hesych: Galeno μυοσώτις vocatur. Dioscoridi μυὸς ὦτα, alijs μύωτον. Alsine in lucis nascitur, vnde nomen, quidam myosôton appellant: nam cum prorepit musculorū aures imitatur folijs. Sed aliam docebimus esse quæ iustius myosôtis vocetur. Hæc eadem erat quæ helxine, nisi minor minusq; hirsuta esset: nascitur in hortis & maximè in parietibus: cum teritur odorem cucumeris reddit, Plin. De myosota Plinij cui vim septicā & exulceratricem tribuit, dixi quædam in Lupo a. in aconito. Dioscorides primum alsinem describit, quam helxinæ similē facit: & muris auriculis eius folia comparat, &c. deinde myosota siue muris auriculam alteram, quæ scilicet magis propriè sic vocetur. Priorem, morsum gallinæ hodie vocant: posteriorem verò aliqui esse conijciunt pulmonariæ genus syluaticū, non masculosum (maculosum enim pulmonaria Plinij est, buglossi folio, de quo pluribus egi in Boue c) floribus cæruleis, vernis, &c. Sunt qui & helxinem sui generis herbam myòs otíd, id est muris auriculam vocent, Diosc. Nostri auriculā muris, *musörle*, aliam vocant herbam, ex lactucarum syluestrium genere, cui folia ferè oleæ peculiari modo raris & oblongis pilis hirsuta sunt, vnde pilosellæ nomen apud aliquos: flos luteus, qui in pappos resoluitur, calyx nigricat: caule recto, sed aliquot circa eū flagellis (vt ita dicam) humi reptantib. de hac multa scribunt recentiores: de antiquo nomine dubitatur. Multi etiam aliam eodem nomine vocant, gnaphalio vel stœcadi citrinæ vulgò dictæ similem, florib. albis, aliâs purpureis, aliâs varijs, mollib. instar tomenti, &c. *musörlin, hasenpfötlin*, vide in Lepore a. Myagros herba ferulacea (φερουλώδης, Diosc.) est, folijs similis rubeç, Plin. Pluribus describitur à Dioscoride: qui herbam bicubitalem facit, semine fœnograeco simili, pingui & oleoso: quo tuso tostoq; virgas circunlinant, sic pro lucerna vtentes. Hanc Ruellius in Gallia vulgò notam esse scribit, camelinæ aut camaminæ nomine. Seritur, inquit quamuis & suæ sponte inter segetes inueniatur: semine minuto fœnogræci figura, in vtriculis orbicularibus concepto. Hoc in areis pauitis rura flagris decutiunt, & vannis ventilant, dum siliquarū recrementa vanescant, tum trusatilibus molis subijciunt, versandoq; subinde oleum exprimunt: quo non ad lumina tantum lucernarum, sed & ciborum quoq; condimentis pauperes vtantur, magno huius olei prouentu. Matthæolus in Italia nec seri nec alibi nasci putat. Fateor & ipse ignotam mihi. Marcel. Vergil. de nominis etiam origine nihil certi, inquit, afferri posse: nam quòd mures venetur & perimat, vt nomen indicare videtur, non constat. Forte mures agrestes (quos myagros dixeris, vt apros syagros) cum pingue & oleosum proferat semen, ea delectantur. Vide ego herbam paruis radiatā folijs, similiter vt galion, (quod hodie sic vocant eruditi, luteis & odoratis florum corymbis insigne) sapore ferè nitroso vel betæ, sputū cientes: in quibus semina nigra papaueris magnitudine, sed quæ nihil cum fœnogræco conueniant: quæ si myagros non est, nomē aliud ignoro. Sicurion, aliâs sucturion, id testiculus muris, Syluaticus. De myophono vel miephono, dixi in Lupo a. in aconiti mentione. Prope Acheloum Aetoliæ fluuium mons est Calydon, in quo μύωψ herba nascitur: quod si quis oculos abluerit aqua, in quam illa inmecta fuerit, visum amittit: placata verò Diana, recuperat, vt scribit Dercyllus Aetolicorum tertio, Plutarchus in libro de fluuijs. Μυξάρια, genus fructus qui comeditur vt ficus, Hesych. legendum μυξάρια, quem fructum pharmacopolæ vulgò sebesten appellant. Muris vnguis, polygonon: & muris vrina Magis, malua, vt inter nomenclaturas apud Diosc. legitur.

Ichneumonem recentiores quidam vulgò murem Indicum appellari docent. Vespertilionem nostri vocitant *flädermusz*, quasi dicas volucrem murem. Galli chauuesouris, id est caluū murem, &c. Est & inter pisces musculus, Græci mystocetū vocant balænæ dux. Sed Rondeletius distinguit, vt balænç dux ἡγεμὼν & ἡγητὴρ dicatur: μυσήκητος verò belua sit cetacea: Plinius confundens vtrumq; musculum transtulerit. Capriscus piscis vocatur etiam μῦς, Diphilus Siphnius apud Athenæum l. 8. (nisi quis non μῦν, id est murem, sed ὗν, id est suem legendū potius existimet,) Hermol. Mus aquatilis, hoc est testudo, Gręcè μῦς θαλάττιος & ἐμὺς nominatur, &c. vide in Testudine. Sunt alij præterea ostreorum generis, hoc est testa silicea intectorum, μύες, biualues, dicti scilicet ἀπὸ τοῦ μύειν: quòd testis suis ceu valuis dehiscere & rursus conniuere seu claudi soleant. Gaza apud Aristotelem alicubi mitulos transfert. Horum genus vnum musco obductum hirsutumque, murem quodammodo suâ hirsutie refert, mussolum Veneti vocant, siue à musco, siue quasi musculum. Germani quidem *muschelen* vocant omne genus testaceum biualue. Myaces pisces intelliguntur murices: sed & pro conchula accipitur myax, qua humores excipiuntur, Cęlius. At qui propriè loquuntur ostracodermorum genus à piscibus excludunt. Tellinas, non myacas, mitulos à Romanis dici, testatus Athenæus est: nos tamen aliorum in ea re obseruationem secuti, myacas non tellinas mitulos vocauimus, Marcel. Vergil. in Diosc. 2. 5. Murices quidem ego purpuras potius quàm myaces fecerim, aut certe similia purpuris ostrea, non biualuia, sed simplicia, in orbem se contrahentia, & quibusdam aculeis mucronata: vide in Purpurarum historia. Mya genus margaritæ circa Bosphorum Tracium, vniones rufos ac paruos gignens, vt ait Plin. lib. 9. De myiope insecto, cuius prima per vi. diphthongum scribitur, suo loco agemus. Μυαγρεύς, vel μυάγρης, vel μυοθήρας, inter serpentes innoxias à Nicandro memoratur, à murium venatu dictus, quos deuorat. Vtias in nouo orbe vocant animal cuniculo nostro simile, Petrus Martyr. Idem alibi vtias muribus non maiores scribit. Audio hodie exiguam quadrupedem ex nouo orbe afferri, candidam, cuniculo æqualem aut minorem, specie porcelli, singulis mensibus vt cuniculi fœcundam, & à mercatoribus porcellum Indicum vocari, haud scio an ab vtia diuersam.

Epicuri

Epicuri seruus nomine Mys, (Mus. Gellius 2.18.) philosophus non incelebris fuit. Macrobius 1.11. Μῦς pugilis nomen apud Suidam & Varinum. Item viri, qui claruit argento cælando. Quis labor in phiala? docti Myos? an ne Myronis? Martial. In scuto Mineruæ Athenis Lapitharum pugnam aduersus Centauros & alia quædam Μῦν quendam artificem fecisse (τορεῦσαι, tornasse) aiunt, Pausanias in Atticis. Non procul ab Acræphnio oppido regionis olim Thebanorum, templum Apollinis Proi est: vbi virum aliquando Europæum, nomine Myn, ablegatum à Mardonio, oraculum interrogasse aiunt lingua vernacula, Pausan. in Bœoticis (ex Herodoti octauo.) Parua mihi domus est, sed ianua semper aperta, Exiguo sumptu furtiua viuo sagina, Quod mihi nomen inest, Romæ quoque consul habebat, Camerarij ænigma de mure. Myagrus nomen cælatoris seu statuarij, apud Plinium 34. 8. item muscarum deus, sed in ea significatione primam syllabam υι. diphthongum scribi oportet. Myscellus, Μύσκελλος (aliqui non rectè per λ. simplex scribunt) vir qui Crotonem condidit. Suidas bis eius meminit, posterior locus desumptus est ex commentarijs in Nubes Aristoph. Item Erasm. in prouerbio, Donũ quodcunq; dat aliquis proba: Oraculi huic dati ex Strabonis sexto Erasm. meminit, sic legens: Μύσκελλε βραχύνωτε [illegible] ἄλλα [illegible] Οὐ [illegible] (aliàs [illegible]) [illegible] δῶρον δ' ὅ τι δῷ τις ἐπαίνει. Myscellus inquit Eras. dictus videtur ob crurum exilitatem, quæ habebat murinis similia, (sed ita per λ. simplex scribi deberet, & fieri potest vt carminis gratia duplicatum sit) brachynotus ob dorsum contractum.

Argilum Thraces murem vocant, quo viso conditam à se vrbem Argilum appellarunt, vt superius retuli, circa initium huius capitis. Mya & Sepiussa insulæ sunt in Ceramico sinu, Plin. 5. 31. Myanda, oppidum in continenti Ciliciæ, Plin. 5. 27. Myes, Μυῆς, vrbs Ionica, gentile Myesios, Stephan. Herodotus non procul initio libri sexti Myesios, Μυησίους nominat, vbi in Vallæ translatione non rectè Myasios legimus. Myon, vrbs Locrorum in Epiro cuius ciues Myones vel Μυονεῖς, Stephan. Pausanias etiam Eliacorum 2. Myones esse scribit Phocidi vicinos, qui in Locridis continente incolunt. Myonia, vrbs Phocidis, cuius ciues similiter Myones vel Myoneis dicuntur, Idem. Myonia vrbs Phocidis supra Amphissam in continente, triginta stadijs Amphissa distat. Myonenses hi & Ioui Olympio scutum dedicarunt, Pausan. in Phocicis. Myonnesus, vrbs vel parua regio inter Teon & Lebedon: Stephan. insula non procul Epheso: Plin. 5.31. Μυὸς ὅρμος, primus portus Ægypti ad rubrum mare, Arrian. Meminit etiam Plinius 6 28. Ad Myòs hormon, inquit, insula est deserta, &c. Myûs, vrbs Ioniæ. Strabo libro 12. ciuis Myusius, Steph. Myûnta oppidum primo condidisse Iones narrantur, Athenis profecti, Plin. Cydrelus Atheniensis Codri filius oppidum Myûnta condidit, Strabo. Meminit huius vrbis Herodotus etiam libro 1. Myûntem & alia quædam oppida Xerxes Themistocli donauit, vt in eius vita Plutarchus tradit. Myuntiorum belli cum Milesijs meminit Cælius 23. 1. Μῦς, nomen gentis, vnde Mysia vrbs dicta, Etymologus: sed locus videtur corruptus. Insula murium dicta sub linea æquinoctiali, sic dicta quòd abundet muribus diuersorum generum, Theuetus.

b. Vrsorum fœtus candida informisq; caro est, paulò muribus maior, Plin. Muris ὀδόντες σιδήρεοι, Antiphilus in epigrammate. Homerus in Batrachomyomachia murium etiam χεῖρας nominat.

c. Mus auidus mintrat, Author Philomelæ. Τρίζειν de muribus etiam dicitur, Eustathius. Μύες τετριγότες, Aratus. Καὶ [illegible] κατέτριζεν, Homer. de mure in Batrachomyomachia. Psicharpax mus regis filius in Batrachomyomachia, nutritum se inquit Σύκοις καὶ καρύοις καὶ ἐδέσμασι παντοδαποῖσι. Et mox, Οὐδέ με λήθει Ἄρτος [illegible] ἀπ' εὐκύκλου κανέοιο, Οὐδὲ πλακοῦς [illegible] ἔχων πολὺ σησαμίδα, Οὐ τόμος ἐκ πτέρνης, οὐχ ἥπατα λευκοχίτωνα, Οὐδὲ τυρὸς νεόπηκτος ἀπὸ γλυκεροῖο γάλακτος: Οὐ χρηστὸν μελίτωμα: Οὐδ' [illegible] μαγειροι. Et paulò post, nullis se herbis aut oleribus vesci. Corruptionem significantes Ægyptij murem pingunt: hic enim omnia degustans coinquinat ac inutilia reddit, Orus. Plautus in captiuiduo, Quasi mures semper edimus alienum cibum: nos tales parasitos vocamus *schmorotzer* & *tellerlecker*. Simulachra deorum cum foris speciosa appareant, intus continent sæpe μυῶν πλῆθος ἢ μυγαλῶν ἐμπολιτευόμενον αὐτοῖς ἐνίοτε. Lucianus. Muscerdas prima syllaba producta dicebant antiqui stercus murium, Fest. sic & succerda (sucerda Hermolao) vocatur stercus suillum. Murinum fimum Varro muscerdas appellat, Marcellus etiã pilulas, vt in c. dixi. Galenus muscerdas τὰ τῶν μυῶν ἀποπατήματα, & ἀφοδεύματα vocat. Aliqui, Hermolao teste myócopron & myscelerdam (lego mysceledra.) Varinus etiam μυόχοδα appellari scribit, videlicet neutro genere, plurali numero. Non probo quod Cælius legit myó locha, (vide supra in a.) cum myochoda vox rectè componatur à mure & verbo χέζω, cuius præteritum medium κέχοδα: vnde & χόδανον τὴν ἕδραν vocant: & χοδιτεύειν, ἀποπατεῖν. [illegible], Hes. ex quo apud Suidam etiam sic legerim, non μυόδοχος. Μυοδόχον vel μυοδόκον, scilicet ἀγγεῖον, muscipulam dixerim: vide in e. [illegible], & multitudinis numero myscéledra, murium feculentiam dicunt, Cælius, Varinus in [illegible], & Pollux 5.14. Proinde non placet quod alibi apud Varinum legitur [illegible] oxytonum: & eadem vox apud Hesych. oxytona. In Lexico Græcolatino μυσκέλεδρον etiam sine authore scribitur. Litemos, id est stercus muris Syluat. Murinos catulos de murium fœtu Plinius protulit.

d. Nos in partibus superioris Germaniæ murem vidimus, qui tenendo candelam ministrabat lumen comedentibus ad preceptum magistri sui, Albert. de animalib. 8. 5. 1 [illegible]; non solum inquilini, sed mures migrauerant, Cicero ad Attic. lib 14. Brasidas à mure morsus. vide in prouerbijs infra. Psicharpax mus in Batrachomyomachia: Οὐ δέδι' ἄνθρωπον καίπερ μέγα σῶμα φοροῦντα, Ἀλλ' ἐπὶ λέκτρον ἰὼν ἄκρον δάκτυλον κατεδάκνω, Καὶ πτέρνης [illegible] ἱκανὸν ἄνδρα, Νήδυμος [illegible]. Aio ælurum, qui aduersus mures sorícesq; perpetuos Palladis, id est Musæi ac bibliothecæ meæ hostes excubet, Calcagninus in epistolis: plura de cæteron. & rustici discordia vide in Cato. In Batrachomyomachia Psicharpax mus circum, id est accipitrem, & γαλῆν, id mustelam maximè se metuere dicit: & hanc præcipuè, quòd in [illegible] pia etiam caua mures persequatur. Vncia animal [illegible] in Africa interiore: à quo vulneratum mures infestant ac permingunt, Obscurus: De vncia quadrupede [illegible] Panthera A. Antiphili epigramma Antholog. [illegible] legitur in murem, qui cum domi hiantem ostrei concham [illegible] disset, immisso rostro carnem ostrei rodere cœpit: quo præ dolore testam contrahente & occludente, mus cum euadere nequiret, sic interceptus perijt. Hunc Alciatus etiam in sua Emblemata transtulit, sub titulo, Captiuus ob gulam.

e. Muscipula, instrumentum, machina, vel laqueus quo mures capiuntur. Nec non si paris huttius mures huius minor sit vindemia, nisi totas vineas oppleueris muscipulis, Varro de re rust. Μυάγρα, muscipula, Hesychio & Varino. Gelenius tres istas voces, Latinam, Græcam, & Germanicam, Muscipula, μυάγρα, *mußfall*, tanquam symphonas coniungit. Μυαγρός, muscipula, Polluci & alijs. [illegible]

σπαςτίνη σεσοςημυθον, σκανδάληθρον καλεῖται. ὁ δὲ ἐν μείζοσι πάγαις πάτταλος, ὅς ἐπ' ἀνοίξεως ὥσπερ καὶ τὸ τῆν θύραν τῶν ἱερῶν, Pollux 7.26. Et rursus 10.34. Myagræ nomen, inquit, apud Aristophanem in Phœnissis legitur: Καὶ Καλλίμαχος δὲ ἔφη, Εἶπεν τι (de voce εἶπος vel ἶπος paulò post dicam) ἀνάκτιπε μάλ' εἰδότι μακρὸν ἄλειθου, (lego ἀλέσθαι, vt sit hexameter) ὡς τὸν ἀνάτηκτα πα, εἶδος μυάγρας. Τὸ μὲν τοι ἐντιθέμενον ταῖς μυάγραις πατ'άλιον, σκανδάληθρον καλεῖται. ὡς ὁ ἐν ταῖς μείζοσι πάγαις πάτταλος, ῥόπτρον. τὸ δὲ σπαςτὸν, ᾧ συνέχεται, μήρινθος. Πάγη Polluci, & παγὶς, quæuis machina vel laqueus ad capiendas feras: de muscipula etiam priuatim dicitur Oppiano, vt in E. recitaui. Μυσπαλα, μυάγρα, παγὶς, Hesych. & Varinus. Καὶ παγίδ' ἀζεύξαντες, ἄπυς δολόεις πέλε πέτμος, Homerus in Batrachomyom. In eadem Troxartes rex murium conqueritur filium sibi muscipula captum: Homines eum, inquit, occiderunt, Καινοτέραις τέχναις ξύλινον δόμον ἐξευρόντες, Ἣν παγίδα καλέουσι μυῶν ὀλέτειραν ἐοῦσαν. Μυσφόνον, παγὶς, Hesychius & Varin. Μυσπάγη, παγὶς μυῶν, Hes. Ipos murium laqueus est, vt prodit Eustathius, ab ἴπτω quod est lædo, Cælius. Hanc vocem diuersis omnino modis scribi apud Grammaticos in Lexicis obseruaui: interpretantur autem omnes πάγην aut παγίδα, id est muscipulam, vel quoduis illabens pondus, & lignum ὃ ἐν πάγαις, id est in machinis inescatorijs mures opprimit. Ἵππος, equus, cum p. duplici scribitur, vt discernatur ab ἶπος, id est laqueo vel muscipula, Etymologus. Varinus primam circumflectit: apud eundem & Hesych. ἰπὸς oxytonum legitur, & exponitur tanquam rectus singularis quod non placet: videtur enim accusatiuus pluralis à recto ἰπὸς. Pollux εἰπὸς oxytonum habet ex Callimacho, vt paulò superius recitaui: sed Hesych. & Varin. εἶπος penanflexum scribunt, & alibi εἰλὸς oxytonum, eadem omnia significatione: εἰλὸς quidem minimè placet. Ἐξιπεῖν, exprimere succum, Galeno. Ἱππούμενος, πιεζόμενος, ijdem: malim ἰπούμενος, cum tenui spiritu & pî simplice: nam sic quoq; apud eos legitur. Ἰπούμενος, θλιβόμενος, πιεζόμενος, ἀναγκαζόμενος. Ἱπνούμενος, πιεζόμενος, ἢ τὸ ἐμπίπτον ξύλον τοῖς μυσὶν, Hesych: lego Ἰπούμενος, πιεζόμενος. ἰπὸς δὲ τὸ ἐμπίπτον ξύλον τοῖς μυσίν. Ἴπτω barytonum, lædo: ἰπῶ verò oxytonum, premo, θλίβω. Ἰπούμενος ταῖς συμφοραῖς, Aristophanes in Equitibus vt Varinus citat, & Suidas in ἴπτω, quamuis idem paulò ante eadem verba citans, ἱπνούμενος legit. Ἰπνούμενος ῥίζαισιν Αἰτναίαις ὕπο, Aeschylus: videtur autem vox facta à camino quem Græci ἰπνὸν vocant, quasi fumigatum dicas, quod conuenit Aetnæ monti ardenti. Ἀναδίκτης muscipulæ lignum quod concidit admorso funiculo, Sex Dionysius Siculus murium conceptacula rectè dici posse putabat, à seruandis muribus, Cælius. Myodocos in Theriacis accipit Nicander pro murium conceptaculis, Idem: παρὰ τὸ δέχεσθαι τοὺς μύας.

Si quod animal in mustum ceciderit, & interierit, vti serpens, aut mus, sorex'ue, ne mali odoris vinum faciat, ita vt repertum corpus fuerit, id igne aduratur: cinisq; eius in vas, quò deciderat, frigidus infundatur, atq; rutabulo ligneo permisceatur: ea res erit remedio, Columella 12.31. Tradunt magici iocinere muris dato porcis in fico, sequi dante id animal: in homine quoq; similiter valere, sed resolui cyatho olei poto, Plin. Moschus facillimè adulteratur: vnde sæpe stercus murium & huiusmodi ridicula pro moscho veneunt, Monachi in Mesen. Aedificare casas, plostello adiungere mures, Ludere par impar, Horat. Serm. 2. 3.

h. Glaucus filius Minois & Pasiphaës, cum murem persequeretur, in dolium melle plenum illapsus est, & postea à Polyide vate herba quadam ei imposita in vitam reuocatus, vt pluribus describit Isacius Tzetzes in Scholijs in Lycophronem. Hatto archiepiscopus Moguntinus à muribus deuoratus fertur, Textor. In mures incolas ędium pauperum, vt se recipiant ad ditiores, Leonidæ epigramma, & alterum Aristonis, Anthologij Græci 1. 33. Heliogabalus iubebat sibi decem milia murium exhiberi, mille mustelas, mille sorices, Lamprid. Μῦν δ' ἀλδώσας (forte δ' ἀλδώσας: nam δαλήσασθαι exponunt λυμήνασθαι, ἀδικῆσαι) περιφαγὼν ἢ συλήσας, Varinus. Mures cum candidi prouenêre, lætum faciunt ostentum, Plin. De soricum occentu, in sorice mox priuatim dicam. Mures incolæ domus, haud spernendum in ostentis etiam publicis animal, arrosis Lauinij clypeis argenteis, Marsicum portendêre bellum: Carboni imperatori apud Clusium fascijs, quibus in calciatu vtebatur, exitium, Plin. Mus corrodens aurum vel quiduis nobis iucundum, quid significet per duodecim signa, Luna in singulis existente, Niphus explicat libro primo de augurijs, tabula quarta. Vide supra in c. vbi de cibis muriũ agitur. Μῦς δ' αὖ φανεὶς ἔνδολος (Camerarius legit ἄδηλος) ἐν τρόποις πέλει, Senarius onirocriticus apud Varinum. Cum reges Scytharũ intelligerent Darium inopia rerum laborare, mittunt ad eum cum muneribus caduceatorem, aue, mure, rana, & quinq; sagittis. Persæ eum qui munera ferebat, percontabantur quid illa significarent. Iste negare sibi aliud esse mandatum, nisi cum illa tradidisset, celerrimè rediret: Iubere tamen ipsos Persas, si solertes forent interpretari quid sibi dona vellent. Hoc cum audissent Persæ, consultabant. Et Darij quidem sententia erat, Scythas seipsos ei donare, & terram atq; aquam, hac ratione coniectans, quòd mus quidem in terra gignatur, & eodẽ quo homines victitet: rana autem in aquis nascatur: auis verò sit equo assimilis: sagittis dandis, q̃ seipsos tradere videantur. At Gobryas vnus è septem qui Magos sustulerunt, hoc dicere dona coniectabat: O Persæ, nisi effecti vt aues subuoletis in cœlum, aut mures subeatis terram, aut ranæ insiliatis in paludes, non remeabitis vnde venistis, his sagittis confecti: (& rectè quidem ille,) Herodotus.

Cum Philistæi Azotij arcam Dei apud se retinerent, nati sunt mures: & facta est confusio mortis magnæ in ciuitate, Regum 1. 5. (sed hæc verba in Hebraicis exemplaribus non leguntur.) Percussitq; eos Dominus in inferioribus ventris. Et mox capite sexto: Sacerdotes eis consulunt, vt arcam Israëlitis remittant, & simul dona, videlicet quinq; anos aureos & quinq; mures (acbere) aureos, ad effigiẽ anorum hominis, & murium qui terrã perdebant. Smintheus Apollo nominatur Ouidio in Fastis, Homero, Orpheo, & alijs: sic cognominatus à murib. Causa (inquit Gyraldus) variè proditur. Crinis Apollinis fuit sacerdos: is cum Dei sacra neglexisset, à terrestribus muribus agrorum fructibus est priuatus: cuius detrimento damnoq; commotus Apollo, bubulco cuidam Hordæ nuncupato iussit, vt Crinin sacerdotẽ moneret, illum debere consueta sacra peragere: quod sacerdos cum fecisset, Apollo mures sagittis confecit: hinc Apollo Smintheus cognominatus est: sminthas enim Cretenses mures vocant. Ælianus de animalibus, id tradit, mures adorari ab his qui Troadis Hamaxitum incolunt: vnde Apollinẽ qui apud eos maxima religione fuit, Sminthiũ appellabant: mures enim Aeoles & Troiani sminthes nuncupant: sicut Aeschylus Sisypho testatur, cum ait: Sed agrestis quis est Sminthius. Tũ verò apud eos sminthes cicures alunt, eisq; victus publice præbetur, atq; infra altare, vbi degunt, latebras habent, Ælianus vt recitat Gyraldus: nã Gillius paulò aliter quædam transfert, ego Gyraldo accesserim. Apud etiam tripodẽ Apollinis mus manet, de cuius religione (inquit Ælianus) hanc accepi fabellam: Permulta murium millia cum Aeolum & Troianorum segetes inuasissent, atq; immaturas succidissent, & simul eis qui earum sementem fecissent, infructuosas reddidissent: cumq; Delphicus Deus de hac re consultus esset, respondisse: Oportere sacrificare Sminthio Apollini. Eos quibus datum esset oraculum, responsum secutos, ab hoc murium impetu liberatos fuisse, & frumentum eis ad solitas messes peruenisse.

Strabo

Strabo verò libro 13 aliam historiam, seu fabulam, vt ipse ait, recenset: In vrbe, inquit, Chrysa est Apollinis Sminthei delubrum & simulachrum, quod nominis veritatem seruat: nam mus quidem pedi statuæ subiacet: hanc statuam Scopas Parius fecit. Historia siue fabula, quæ de muribus narratur, huic loco congruit. Nam Teucris e Creta profectis datum erat oraculum, ibi eos sedem posituros, vbi terrigenæ eos adorirentur. Id circa Hamaxitum dicunt contigisse, maximamq; agrestium multitudinem murium noctu exortam, quicquid armorum & vtensilium (clypeorum lora & arcuum neruos, Ael.) ex corio inuenisset, corrosisse, & Teucros ibi mansisse, atq; Idam ab Ida quæ in Creta est, appellasse (& Sminthio Apollini templum excitasse, Aelian.) Heraclides Ponticus auctor est mures ibi circa templum abundare, & sacros existimari: simulachrum autem ita instructum esse, vt murem pedibus premat. Quidam tamen Smintheum quasi ζέων θεῖν, hoc est quod feruens currat, ad Solem respicientes, appellatum volunt. Sanè in locis pluribus Smintheus Apollo cultus fuit, nec templa solum illi posita, sed & loca aliquot Sminthia ait appellata ille idem Strabo, Hęc Gyraldus. Murē Cretenses sminthion siue sminthea appellant, vnde Apollini cognomen, vt Photioni videtur post Strabonem, Hermolaus. Σμινθεύς, μῦς. καὶ ὁ [illegible] Hesychius. Murinum Apollinem eundem Grynæo esse, non à muribus sed à loco id nominis sortitum, supra in a. diximus. Scribunt aliqui Arcadas Dijs obtulisse primum murem, secundò equum album, tertiò quercus folia, Scholiast. Lycophr. Musoritæ quidam hæretici mures colunt, vt scribit Philastrius in catalogo hæreseon 1. 12. Apud Eusebium legimus peplum Proserpinæ muribus contexi consueuisse, Calcagninus. Quantum est cunq; murium (inquit Aelianus) in Heraclea, quæ in Ponto insula est, deum & religiose colit, & quod deo cunq; dedicatum est, non attingit. Itaq; cum vitis, quæ ibi deo frondescit, & soli eidē ad religionem consecrata est, cuiusq; racemos dei administri ad sacra seruant, vuæ assecutæ fuerint maturitatem, tum de insula mures decedunt, vt ne si remanerent, per imprudentiam eas contingant, quas tangi fas non sit: post vero vbi id anni tempus pręterierit, ad domesticam sedem reuertuntur.

PROVERBIA.

Mus albus, Μῦς λευκός, apud Suidam: Μῦς κακός, id est mus malus (quod non placet) apud Diogenianum: In hominem lasciuum & libidinis immodicæ dicebatur. Nam mures domestici salacissimi sunt, præsertim albi, Erasm. Vide plura superius in c. vbi de libidine murium. Mures domestici, libidinosissimi sunt, præsertim albi: ὅτι δὲ εἰσὶ θήλεις, Apostolius & Varin. in prouerbio Mus picem gustans: debent autem hęc referri ad prouerbiū Mus albus, vt rectè habet Suidas. Θήλεις pro θηλυδρίας accipio, hoc est mures albos effœminatos esse, non fœminas: interpretantur .n. prouerbium Hes. & Varin. ἐπὶ τῶν [illegible] Sed Ælianus l. 12. de animalibus mures fœminas (inquit) ad libidinem procliuiores esse aiunt. Vide plura eo in loco. Inter Alciati Emblemata legimus hexastichon istud problema: Delicias & molliciem mus creditur albus Arguere: at ratio non sat aperta mihi est. An quod ei natura salax, & multa libido est? Ornat Romanas an quia pelle nurus? Sarmaticū murem vocitant pleriq; zibellum. Et celebris suaui est vnguine muscus Arabs. Hęc ille, sed ad prouerbij rationē prima tantum eius ex quatuor coniectura vera videtur. Zibellum quidem & muscum (quem à capreolo peregrino non mure haberi diximus) ignorarunt veteres qui murē album prouerbialem fecerunt. Existimantur sanè etiam inter homines magis molles & effœminati qui albi fuerint: quãobrē imbelles homines & fractos delicijs Gręci πυγάργους & λευκοπύγους vocitant, vt fortes ac strennuos μελαμπύγους. Μυσικαρφεῖς, ἀπὸ τῶν μικρῶν ἀξίων, Suidas. Aliorum quidem nullus quod sciam huius prouerbij meminit: quamobrem conijcio legendum forte Μυσικαρφί, vt Hesy. & Varin. habent. Μυσικαρφί (inquit Erasm.) dicebantur agere, qui durè ac siccè viuerent. (Interpretantur aliqui τὸ μεμυκότως καὶ ξηρῶς ποιεῖν. Hesych. est autem ποιεῖν, non viuere, sed facere simpliciter, aut carmen condere: vt μυσικαρφί scribere dicatur, qui frigido, exili, astricto & arido stilo, ac minimè copioso, ornato & fluente vtitur.) Vox ficta videtur à mure & palea, (κάρφος festuca est,) quòd mus in re pusilla vehementer laboret, Nisi malumus dictū à μύσσω quod est sicco, (μύσσει, καρφίζει) Hesych. &, μύσις, pręfocatio, quasi si quis festuca pręfocetur. (Non placet hęc de præfocatione coniectura, cum non de victu sed stilo & sermone arido prouerbiū sentire videatur: Cui opinioni nostræ accedit etiam sequens interpretatio, Mysicarphum hominē minimè facetum fuisse, ac alijs tantum arrisisse.) Vsus est hac voce Cratinus in Horis: & quidā ita proferri volunt, vt ἀληθινῶς, cum acuto in vltima, alij proparoxytonam faciunt. Sunt qui virū quempiam Μυσικαρφον dictum existimant, qui ex se quidem nihil venustiorū dicteriorū adferre poterat, sed tamen libenter aliorum dictis arridebat. Et huius nominis mentionē factam apud Apollophanem Comicum. Mus non ingrediens (non potens subire) antrum, cucurbitā ferebat, Μῦς εἰς τρώγλην οὐ χωρῶν κολόκυνθαν ἔφερεν: In eum, qui cum ipse sibi consulere non possit, alijs conatur opitulari. Aut qui conatur maiora viribus suis. Videtur ab apologo natum, sed anili, ni fallor, Erasm. Meminit Apostolius. Decipula (vel laqueus) murem cepit, εἷλεν ἡ παγὶς τὸν μῦν: de rectè meritoq; deprehensis, & malo dignis: quasi dicas, lupus in foueam incidit, aut aper in casses, Erasm. Meminerunt Suidas, Varin. & Apostol. Elephantus nō captat (vel non curat) murem, Ἐλέφας μῦν οὐκ ἀλεγίζει, de ijs qui parua & vilia contemnunt: Vide in Elephante. Mus non vni fidit antro: Nihil est hodie decantatius apud vulgus (inquit Erasm.) quàm eum murem esse miserum, cui non est nisi vnus cauus. Idem Plautus expressit in Truculento: sed tamen cogitato mus pusillus quā sit sapiens bestia, Aetatem qui vni cubili nunquam fidit suam. Quia si obsidetur vnum, aliunde præsidiū gerit. Locus erit adagio, [illegible] admonebimus, vt sibi plures amicos paret, aut vnà cum opibus studeat philosophiæ, vt si fortuna quod suum est [illegible] in literis sit præsidium, Erasm. Iuxta muris interitum, Κατὰ μυὸς ὄλεθρον: Aelianus de animalib. 12 [illegible] murem minimè viuacem esse, sed sua sponte defluentibus intestinis ocyus emori, atq; hinc natum prouerbium, Iuxta muris interitum. (Gillius sic vertit ex Aeliano: Mures qui non ex insidijs, sed sua sponte moriuntur [illegible] membris è vita paulatim excedunt, vnde factum prouerbum, &c.) Addit hoc vsum Menandrum in Thaide. Quadrate videtur in homines imbecilla valetudine, aut in [illegible], id est b[illegible] vitæ aut eos qui paulatim extabescunt. Verisimile est enim mures sic emori, quemadmodum nascuntur in Ægypto: vt aliqua pars sit viuus mus, altera nihil nisi limus, Erasm.

Murem ostendit pro leone, pro eo quod est, ingentia pollicitus & fortia, longè diuersa exhibuit: Vide in Leone. Virum improbum vel mus mordeat, Κἂν μῦς δάκνοι ἄνδρα πονηρόν, hemistichium heroicum, quo significatū est quacunq; ratione vindictam non deesse malis, sed eos aliquo pacto meritas dare pœnas. Refertur adagium inter Gręca epigrāmata, φασὶ παροιμιακῶς, κἂν μῦς δάκνοι ἄνδρα πονηρόν. At is quisquis est, nam incertus author, inuertit prouerbium.

prouerbium, dicens bonos viros vel à mure morderi, malis ne draconem quidem audere dentes admolliri: hoc est, insontibus passim noceri, propterea quòd ij impune lædi posse videantur, vtpote nō relaturi iniuriam. Eras. mox aliud simillimum subijciens, Mordebit vel capra nocentem, Κἂν αἲξ δάκῃ ἄνδρα πονηρόν. Mus puero morso aufugit, Μῦς δακὼν παῖδ' ἀπέφυγε, cum magni à minoribus læduntur, Apostol. Mus Brasidam inter caricas momordit, Μῦς ἔδηξε Βρασίδαν ἐν ἰσχάσι: cum monemus à paruis etiā caueri oportere, Idem. Brasidas, authore Plutarcho, cum manum in caricas temere misisset, & à mure inibi forte fortuna latente morderetur: Papæ, inquit, vt nullum est animal tam pusillum, neq; tam inualidum, quod lacessitum non cupiat vlcisci sese. Muris in morem: Plautus in Captiui duo, Quasi mures semper edimus alienum cibum: In parasitos dictum, quibus iucundum est aliena viuere quadra. Non conueniunt libertas & cibus alienus, quod elegantes indicat apologus de mure syluestri & domestico. Quin & Græcis prouerbiali verbo μυσπολεῖν dicuntur, qui muris in morem cibi causa obambulant oberrantq;: indicauit hoc Hesychius, Erasm. Nos de verbi μυσπολεῖν significatione in a. diximus, quæ est huc illuc discurrere, aut discurrendo aliquid perquirere, cibi vero causa id fieri grammatici non addiderunt: ego quemuis curiosum hominem & temere discurrentem, non parasitum solum, μυσπολεῖν dixerim. Metuit omnia, si vel mus obstrepat, Οἷος δεδιέναι πάντα κἂν ψοφῇ ὁ μῦς, refertur ab Aristotele 7. de morib. ad Nicomachum: de vehementer timidis: appellat autem hanc timiditatē θηριώδη, hoc est ferinam. Meminit Erasmus in prouerbio, In pulicis morsu deum inuocat.

Mons parturiebat, deinde murem prodidit, Ὤδινεν ὄρος, εἶτα μῦν ἀπέτεκεν, Senarius prouerbialis dici solitus in homines gloriosos & ostentatores, qui magnificis promissis, tum vultus vestitusq; authoritate miram de se mouent expectationem: verum vbi ad rem ventum est, meras nugas adferunt. Vtitur hoc adagio Lucianus in libello Quemadmodum oporteat historias conscribere. Athenæus in lib. 14. refert quòd Tachas rex Ægyptiorum huiusmodi scommate tetigerit Agesilaum Lacedæmoniorum regem cum ad eum venisset, suppetias illi laturus in bello, Ὤδινεν ὄρος, Ζεὺς δ' ἐφοβεῖτο, τὸ δ' ἔτεκεν μῦν, (Carmen videtur anapæsticum.) Erat autem Agesilaus pusillo corpore. Porrò dicto offensus, respondit, Φανήσομαί σοί ποτε καὶ λέων. Post euenit, vt exorta seditione apud Ægyptios, cum Agesilaus non adesset regi, coactus sit ad Persas fugere. Vtitur & Horatius in Arte poëtica: Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu? Parturient montes, nascetur ridiculus mus. Porphyrion ex Aesopi apologo quopiam natum existimat, is fertur eiusmodi. Cum olim quidam rudes atq; agrestes homines viderent in monte terram intumescere moueriq;, concurrunt vndiq; ad tam horrendum spectaculum, expectantes vt terra nouum aliquod ac magnum spectaculum ederet, monte nimirum parturiente, foreq; vt Titanes rursum erumperent, bellum cum dijs redintegraturi. Tandem vbi multum diuq; suspensis attonitisq; animis expectassent, mus prorepsit è terra, moxq; risus omnium ingens exortus, Erasm. Quanta Mus apud Pisam, Ὅσα μῦς ἐν Πίσῃ, subaudi tulit, aut simile quippiam. De ijs qui vincunt, & optatis potiuntur: sed non sine summo negotio, neq; citra magnum incommodum suum. Suidas natum ait ab athleta quodam, seu pugile Tarentino, qui in Olympiacis certaminibus apud Pisam, semel duntaxat victor discessit, idq; plurimis acceptis plagis, Erasm. Meminit Suid. Mus picem pustans, Μῦς ἄρτι πίσσης γευόμενος, (al' γεύεται, & sic pars senarij videtur.) Quidam (Suidas) aiunt dici solere in eos qui cum antea fuerint audaculi & confidentes, postea periculo degustato, planè (ἀθρόως) timidi videntur. Nondum satis liquet, vtrum à mure in pice deprehenso sit translata allegoria, sicuti placet Diogeniano: an ab illo de quo meminit Herodotus primo libro in pice deprehenso, atq; ita pœnas dante: an à pugile illo Tarentino, de quo modo dictum est, vt in πίσσῃ sit allusio ad nomen vrbis apud quam celebrantur certamina. Νῦν δ' ἔμαθ' ὡς μῦς φασὶ θαύματι γεύομεθα πίσσης. Sed quouis referas, significatur experientiam malè cessisse. Siquidem mus imperitus, si quando in picem inciderit, aut perit, aut vix eluctatur, ac deinde periculi memor timet contingere. Et pugil ante ferox & iactabundus, simulatq; certamen Olympiacum expertus est, sensitq; quanti constiterit ea victoria, deinceps abstinuit. Quare non intempestiue dicetur in eum, quem pœnitet experimenti, aut qui rem parum feliciter tentatam, iterum aggredi refugit, Erasm. Μῦς πίττης γεύεται, ἐπὶ τῶν νεωστὶ ἀπαλλασσόντων μετὰ κόπων, (πρασσόντων κακῶς, Hes.) καὶ Ὅσα μῦς ἐν πίττῃ, ἀπὸ μυὸς τοῦ Ταραντίνου κακῶς Ὀλυμπιάσιν ἀπαλλάξαντος, Suidas: hinc deprauatus Hesychij locus emaculari poterit.

Germanica prouerbia à mure. *Der müßdreck vvill alvväg vnder dem pfeffer syn*, Muscerdę semper intermisceri volunt piperi: Huic respondet quo Græci Latiniq; vtuntur, Corchorus inter olera. *VVer mit katzen jagt der facht gern müß*: Qui cum felibus venatur, vt plurimum mures capit: Corrumpunt mores bonos colloquia praua. *Art laßt von art nit, die katz laßt jrs mußens nitt*: Ingenium relinqui non potest, nec feles captandis abstinere musculis: Naturam expellas furca, tamen vsq; recurrit.

Apologi. Fabula rustici & vrbani muris, quam describit Horat. 2. Serm Sat. sexta, notior est quàm vt adscribi debeat. Κοιμωμένου λέοντος ἀγρείης χαίτης. Διέδραμε μῦς. ὁ δὲ λέων ἐθυμώθη. Φρίξας δὲ χαίτην ἔκθορε φωλάδος κοίλης, Babrius vt Suidas citat in voce Φρίξας τὴν χαίτην. In fabulis Aesopi atq; carminibus Babrij leo dormiens fingitur, cuius mus percurrens ceruicem, ex somno hunc excitauit perterrefactum. Vulpi autem ridenti leo respondit, Οὐ μῦν πτοοῦμαι, τὴν δὲ ὁρμὴν ἐκτρέπω, Non murem timeo, sed motum exhorreo, Tzetzes 13. 490. De monte parturiente & emergente mure apologum recitaui superius inter prouerbia. Fabula de fele in mulierem mutata, & sponsa cum esset murem persequente, vide supra in Cato. Οἱ δὲ μύες νῦν ὀρχοῦνται, δραξάμενοι τῆς σπατάλης. (ἤγουν τρυφῆς:) loquitur autem de catto seu fele domestica, Suidas in Σπατάλη: sumptum videtur ex apologo quodam. Apud nos prouerbiale dictum est, Fele absente mures saltant, aut diem festum agunt. Πάντως πού καὶ παρὰ τῶν ἡττόνων εἶναί τι χρηστόν, ὁ μῦς τὸ λέοντι τῶν μισθῶν σώσας, ἀρκούντως δείκνυσι, Iulianus in epistolis.

Egressi mures de cauernis suis ausi sunt prouocare nos ad prælium, Iudith 14. Sic per contemptum dicebant Assyrij de Iudæis Bethulia egressis aduersus ipsos.

DE MVRIBVS DIVERSIS.

MVRIVM permulta sunt genera, Albertus. ZEGERIAE, Ζεγερίαι, genus quoddam murium est, Hesych. & Varin. In Africa tria murium genera sunt, quorum aliqui zegeries vocantur Punica lingua, quod in nostra pollet idem quod βουνοί, (Valla colles transfert,) Herodotus lib. 4.

Ῥίσκοι, genus murium, Hesychius & Varin.

Σκάλοπες, mures quidam quos spalacas vocamus, Scholiastes Aristophanis in Acharnensibus, sed spalax non alius est quàm aspálax, id est talpa, de qua post Suem dicetur.

Norduegia pestem peculiarem habet, quam leem vel lemmer vocant patrio sermone. Hæc est bestiola quadrupes magnitudine soricis, pelle varia: hæ per tempestates & repentinos imbres decidunt, incompertum adhuc vnde, an ex remotioribus insulis & huc vento delatæ, an ex nubibus feculentis temere natæ deferantur. Id compertum est, statim atq; deciderunt, reperiuntur in visceribus herbæ crudæ nondum concoctæ: hæ more locustarum depascuntur omnia virentia: & quæ morsu tantum attigerint, emoriuntur virulentia: viuit hæc pestis donec non gustauerit herbam renatam. Conueniunt quoq; gregatim quasi hirundines auolaturæ, sed stato tempore aut moriuntur aceruatim cum lue terræ, ex quarum corruptione aër fit pestilens & adficit Norduegos vertigine & ictero: vel ab alijs bestijs dictis lefrat (quasi leopardis, quib. congeneres esse puto) consumuntur, vnde pinguescunt & reddunt pelles aliquanto laxiores humana mensura, Iacobus Ziegierus in Schondiæ siue Scandinauiæ descriptione.

DE MAIORE DOMESTICO MVRE, QVEM VVLGO RATTVM VOCANT.

A.

Mvris genus magnum, rattum vocamus, Albertus & Liber de naturis rerũ. Ratti quidem vox non Germanis tantum, sed Gallis etiam, Hispanis, Italis & Anglis in vsu est. Plura de diuersis nomenclaturis huius animantis vide supra in Mure A. Soricem non esse rattum vulgò dictum, id est maiorem murem domesticum, sed omnino syluestrem, ex Plinio demonstrabimus infra, vbi de Sorice separatim agetur. Sed murem araneum quoq; à ratto differre, ex eius historia patebit: quanquam Ge. Agricola eundem esse iudicat. Colotes, κωλώτης, stellio est. Albertus vbi Aristoteles asinum impugnare coloten scribit, rattum imperitè interpretatur. Sorex, *ratz*, ῥασὶς: hæc tria vocabula, Latinum, Germanicum, & Græcum, ἐκ παραλλήλου ponuntur in Lexico symphono Gelenij: Græcum forte apud recentiores vsurpatur: nam apud veteres nusquã mihi occurrit, neq; in Lexicis. Hyrax quidem, ὕραξ, quo pro mure Nicander vtitur, prima syllaba omissa, satis cum Germanico congruit: sed & ῥίσκος fortassis quod muris genus facit Hesychius & Varinus.

B.

Rattus quadruplo ferè maior est mure: colore subniger vel fuscus, qui ventrem versus dilutior est. Capite longiusculo, cauda procera, tenui, nuda pilis: mole corporis mustelæ magnitudinem assequitur, Ge. Agricola. Ego rattum vndiquaq; albissimum vidi nuper apud nos captum Aprilis medio, oculis rubicundis prominentibus, barba multis & oblongis pilis hirsuta. Augustæ Vindelicorum circa templum diui Huldrici rattos nullos inueniri audio. Non latet in terra veluti reliqui mures domestici, tametsi in valle Ioachimica ex proximis domicilijs in cuniculos (fodinas) ingrediatur, & in his versetur: alioqui hyberno etiam tempore in domibus nostris solent vagari, Ge. Agricola. Affirmant quidam inueniri aliquando rattum cæteris maiorem, proceriore & latiore corpore, quià cæteris otiosus alatur. Rattorum regem, *ratzen kunig* appellant. Fieri autem potest vt aliqui in senecta sic à minorib. natu alantur: nam & glires legimus fessos senecta parentes suos nutrire. Ge. Agricola rattum, vt dixi, murem araneum esse putans, sic de eo scribit: Mus araneus dictus videtur, quòd muri similis sit, & vt araneus parietes scandat, sed hoc de mure araneo veterum nemo scripsit: rattum quidem facile per parietem ascendere audio.

C. Cum lumen noctu ratto obtenditur, non fugit, acie oculorum quodammodo præstricta: mures autem fugiunt.

E. Necantur ijsdem quibus mures venenis, quę in

Mure

Mure copiosè nobis explicata sunt. Ca[illegible] eisdem, sed triplo aut quadruplo maioribus. Acontia nostra ratto me frustra dedisse, dixi in [illegible]

c. Rattorum tota caro calidior & [illegible] quàm murium minorum, vt ex dissectorum odore colligimus: quare magis discutere & siccare eam verisimile est, [illegible] excrementa quoq; acriora calidioraq; esse. Medici fimo ratti, id est muris maioris, ad alopecias vtuntur: Venenum in cauda gestare dicitur, Obscurus. Nos muscerdarum muris simpliciter .i. minoris domestici ad alopecias vsum esse, copiose docuimus supra in Mure G. Ratti cum libidine accenduntur, adeò perniciosi sunt, vt si eorum vrina partem aliquam hominis nudam attigerit, carnes eius vsq; ad ossa putrescere faciat, neq; cicatrix vlceri possit induci, Liber de naturis rerum. Alij, vt Arnoldus & Albertus, simpliciter hoc de muris vrina scribunt.

DE MVRE AQVATICO.

MVRIS quoddam genus aquatile esse audio, magnitudine ferè ratti terrestris, colore quodammodo subrufo. Germani vocant *vvassermauss*, Angli vvaterratte: Itali sorgo morgange, id est murem mergum. Galli rat d'eau. Pisces venantur, vt aiunt: & aquæ submersi per caua quædam aliunde in terram redire creduntur: quoniam aliqui sæpe cum obseruassent submersos, diu expectantes nusquam rursus emergere viderunt. Rattus alius terrestris est, alius fluuiatilis, Obscurus. Ego non in fluuijs, nec alijs aquis magnis, sed paruis tantum, riuis & alijs versari audio. Quidam nuper in nonnullis Galliæ locis etiam in cibum admitti rattum aquaticũ mihi narrauit: quod tamen verum esse affirmare non ausim. Muris aquatici naturam ac descriptionem ab antiquis prætermissam fuisse miror: cum sit amphibium animal, atque herbosis amnium ripis frequentissimum: id autem ab ijs factum est, vel quòd eius vtilitatem illi nondum percepissent, vel quòd superfluum existimarent huiusmodi animalis genus inter aquatilia connumerare. Quanquam Plinius ea muri marino aut aquatico tribuat, quæ certè testudini debentur. Sed hoc reuera fatendum est, magnam esse huius cum rattis, hoc est maioribus nostris muribus similitudinem: hoc dempto tamen, quòd fœminæ tres excernendis excrementis (vrinæ, fæcibus, fœtu) meatus extrorsum distinctos præ se ferant. Proinde mus aquaticus præter aliorum naturam, etiam maximos amnes natando traijcit: herbam depascitur: ac si quando ab origine sua, ac consueto domicilio recedat, ijsdem frugibus vescitur quibus & cæteri mures. Proinde Nilo, & apud Strymonem frequentissimus est: quo in loco, sub noctem, sereno tempore deambulantes permultos ex aqua in ripam concedere, & aquatiles plantas erodere, atque audito strepitu rursus in aquas demergi multoties conspeximus, Hæc Belonius: qui figuram etiam addidit, quam nos omisimus, quòd muri maiori domestico (ratto) vndiquaque similis videatur, nisi quòd rostro est obtusiore: vt meritò rattus aquaticus appellari possit: & Germanicè *VVasserratz*. Inuenio quidem ego apud veteres quoque muris aquatici viuipari (non testudinis) mentionem factam, vt apparet ex sequentibus. In Colusis Arcadiæ fontem esse aiunt, in quo mures nascuntur terrestres, & natant in eo vitam agentes: idem in Lampsaco fieri aiunt, Aristoteles in Mirabilibus: Ego Lusis non Colusis legerim. Lusi enim (quanquam vulgati codices duplex s. habent) vrbs est Arcadiæ, teste Stephano, vbi Melampus Prœti filias lauit & insania liberauit. In Lusis Arcadiæ quodam fonte mures terrestres viuere & conuersari Theophrastus scribit, Plinius. Pausanias quoque Lusos vrbem in ea terra collocat, qua Polybius Lusas in montanis agri Clitorij, Hermolaus. In Casinate fluuius appellatur scatebra, frigidus, in quo, vt in Arcadiæ Stymphali, enascuntur aquatiles musculi, Plinius: videtur autem non testudinum neque concharum genus, sed mures viuiparos intelligere. Magos qui Zoroastren sectantur, imprimis colere aiunt herinaceum terrestrem, maximè verò odisse mures aquaticos, (μῦς ἐνύδρους,) & quo quisq; plures occiderit, eò chariorem deo feliciorem-que existimare, Plutarchus Symposiacorum quarto quæstione vltima. Et mox, Quare Iudæi etiam si execrarentur suem, occidere deberent, vt magi mures. Cæterum in Commentario de Iside, magos scribit animalia quædam boni dæmonis esse putare, vt canes & gallinas, & terrestres echinos: mali autem aquaticos esse, τοὺς ἐνύδρους εἶναι: lego τοὺς ἐνύδρους μῦς, ex superioribus locis. An vero aquaticos mures intelligat illos de quibus hic scribimus, incertum est: ego testudines aquaticas potius, (nam has quoq; mures appellant,) intellexerim.

MVS PEREGRINVS.

MVSCVM, qui & nunc in delicatiorem vsum venit, ab Hieronymo dici quandoque peregrinum murem sunt qui opinentur, Cælius. Muscus, & œnanthe, & peregrini muris pellicula, Hieronymus ad Demetriadem. Quis autem sit peregrinus mus, inquit Hermolaus, odorata celebratus pellicula, non video: nisi quis animal hoc intelligat ex quo zibettum excipitur. Atqui nos zibetti animal longe diuersum à mure esse post Pantheræ historiam demonstrabimus. Mihi quidem verisimile fit hoc ipsum animal ex quo moschus odoramentum funditur, Hieronymum genus muris esse putasse, historia eius tanquam rei nouæ & ex alieno orbe aduectæ nondum cognita, ad quam opinionem nominis etiam vicinitas allicere potuit. Accedit quod in pelliculis animantis suæ adferri soleat. Quin & Raphaël Volaterranus, vir alioqui doctus & nostri ferè sæculi Murem illam, inquit, qui odoratus vulgò habetur, murem muscum Hieronymus in epistolis vocat: & in alia epistola murem peregrinum. Apud Italos quidem hodie odoratum quendam murem MOSCHARDINVM appellari audio: sed illum in Italia reperiri, nec peregrinum esse. Ruellius in historia stirpium mures simpliciter moschi odore recrementum aliquando excernere scribit.

DE MV-

DE MVRIBVS AGRESTIBVS.

A.

MVRES agreſtes in terra habitant, duorum generum: rubeus & niger, Albertus. Effigies quam damus (in fine libri) muris agreſtis maioris eſt, qui terram fodiẽdo hortos & agros populatur. Eiuſdem generis alij minores ſunt, domeſticis ſimiles, magis ruffi, quales me in alpibus etiam vidiſſe puto. Cæterum ſylueſtres aut ſyluaticos mures, quorum generis & ſorex eſt, eos voco, qui non in aruis & locis cultis aratíſue, ſed in ſyluis habitant, de quibus infra ſeparatim agam. Mus ſubterraneus, quem alij agreſtem vocant: Seruius à Cicerone nitedulam putat nominari, Ge. Agricola. Vt illa ex vepreculis extracta nitedula remp. conaretur arrodere, Cicero pro S. Seſtio. Nitedula quidẽ eſt etiam cicindela dicta, ex inſectis, quæ noctu lucet. Sæpe exiguus mus. Sub terra poſuitq́; domos, atq; horrea fecit, Vergilius in Georgicis. Murem agreſtem Marcellus empiricus nominat: Item Plinius, Mures agreſtes (inquit) à ſerpentibus læſi condrillam eſſe dicuntur. Palladius tum agreſtes tum ruſticos mures eoſdem nominat. Ἀρουραῖοι μύες, mures qui agros aut arua habitant, (quaſi aruales aut aruenſes dicas.) Heſychius & Varinus. Gaza μύας ἀρουραίους ex Ariſtotele ſorices reddit, quod non probo: ſorex enim ſylueſtris non agreſtis eſt, vt in eius hiſtoria dicam. Sorices hyeme ſæpe dormientes deprehenduntur, mures agreſtes non item, Κέρκος, μῦς ἀρουραῖος, Heſychius: alij interpretantur animalculum vitibus noxium, Varinus. Myagros viri nomen eſt, vt diximus in Mure a. item herbæ: compoſitionis quidem ratio murem ſylueſtrem inſinuat, vt ſyagros aprum ſylueſtrem. Græci agreſtis ſylueſtriſq́; differentiã non ita obſeruare vt Latini videntur: nam ἄγριον pro vtroq; vſurpant: aliquando tamen diſtinguunt, agreſte ἀρουραῖον dicentes: ſylueſtre ἄγριον, ſiue id in ſyluis, ſiue alijs locis incultis & ab hominum conuerſatione remotis ſit. Latini etiam ſæpe non diſtinguunt. Γεργάλιξ, γάλιγρος, ὁ ἄγριος μῦς, Heſych. & Var. glirem intelligo, qui & ſylueſtris mus, non agreſtis, dici poteſt. Spalacem quoq; vel aſpalacem, id eſt talpam, εἶδος ἀρουραίου μυὸς interpretantur Grammatici. Germani murem illum agreſtem, cuius figuram pro hoc loco in fine libri adijciemus, varijs nominibus appellant: vt ſunt, *feldmuſs* (quo nomine etiam Angli vtũtur) id eſt mus campeſtris: (habent & Itali quẽ murem campaignolo nominant, haud ſcio an eundem: ſed differre puto: audio enim ſic dictum, campaignolum murem, paruum & elegantem eſſe, cauda non glabra, ſed piloſa: & aliquando cicurari. Mus agreſtis, id eſt qui in campis inuenitur, Marcellus:) *erdmuſs*, id eſt mus ſubterraneus. *Nuolmuſs* vel *nielmuſs*, quòd terram fodiendo pedibus reijciat talparum inſtar: & eandem ob cauſam *ſchorrmuſs*, alij *ſchoermauſs*, & *ſtoſsmuſs*, & *luckmuſs*. Item à loco *ackermuſs*, cui maioris minoriſque differentiam addunt, maior eſt, cuius imaginem dedimus. Gallicè mulot vocari audio.

B.

Non multo minor eſt ratto, quin caudam vt ille longam habet ac craſſam, Ge. Agricola. Auriculis rotundis, capite magno rotundo nec eminente roſtro, colore fuſco ad latera ruffo, barba medio inter os & oculos loco rigente. Minoribus agreſtium breuis eſt cauda. Amicus quidã noſter medicus perquam eruditus complures mures ex putredine natos in prius diſſeruit, & vnum rectum ac ſimplex eorum inteſtinum, non vt aliorum conuolutum ſe deprehendiſſe mihi narrauit: ſumpſerat autem occaſionem ex Baſſiani Landi lib. 2. de humana hiſtoria, vbi ille muribus ex pueri materia genitis inteſtina recta eſſe ſcribit.

C.

Naſcitur omne genus muris de terra, licet etiam ex coitu ſui generis generẽtur. Vnde in terris Aegyptijs quando pluit plurimi generantur, Albert. Iuxta Thebaidem Aegypti quum Nili ceſſauit inundatio, calefaciente Sole limum ab aqua relictum, multis in locis ex terræ hiatu multitudo muriũ oritur, Diodorus Sic. Et mox, In Thebaidis agro certis temporibus multi ac magni generantur mures: qua ex re plurimum ſtupent homines, cum videant quorundam anteriorem, vſq; ad pectus & priores pedes, murium partem animatã moueri, poſteriori nondum inchoata, ſed informi. In Thebaide cum grandine pluit, mures in terra apparere audio, qui partim etiã nunc cœnum limoſum, partim iam caro exiſtunt, Aelian. De muribus qui cum pluit in Aegypto naſcuntur, & incolarum ſupplicationibus Deo factis ab agris ad montem auertuntur, Aeliani verba recitabo infra in Aegyptiorum mentione, vbi agam de muribus diuerſis ſecundum regiones. In Aegypto mures de terra & imbre naſcũtur, Macrob. Detergente Nilo muſculi reperiuntur inchoato opere genitalis aquæ terræq;, iam parte corporis viuentes, nouiſſima effigie etiamnũ terrena, Plin. Alicubi è terra mures progigni, qui mox per coitum mirè excreſcant, tum Auicenna ſcribit, Cælius. Sunt qui aſſerant omne animal idẽ ſpecie ex ſemine & ex putri materia fieri poſſe, tum

perfectum tum imperfectum. Quo posito, concedendum esset ex putri materia orta animalia, alia eiusdem speciei per coitum generare, & illa item alia, & sic in infinitum. Huius sententiæ Euripides & Auicenna fuerũt, propter vniuersalem hominum interitum ex diluuio. Alij dicunt perfecta animalia nequaquam fieri posse ex putri materia: imperfecta autem eadem specie ex putri & ex semine, vt mures qui ex putri materia orti generant mures eiusdem speciei: atq; ita senserunt Albertus & Aponensis, tanquam ex Aristotelis opinione. Verum Aristoteles ait sic (ex putri materia) nata generare quidem, sed animal specie diuersum, a quo nihil amplius gigni possit, (ne procedatur ad infinitum.) Quamobrem concedo quidem (inquit Niphus) mures produci posse ex materia putri qua in nauibus reperitur, & copiosissimè quidem, eosq; coëundo rursus alios generare, non tamen eiusdem speciei, sed alterius, & qui vltra generare nequeant. Mures ex putredine nati, generant quidem & ipsi, sed quod ex eis generatur nec mas est nec fœmina: nec amplius generat, Hieronymus Gabucinus. De muribus Caspijs qui segetes succidunt, & fructus in arboribus populantur, dicam infra inter Mures diuersos secundũ regiones. Mus agrestis non semper in terra latet, sed nonnunquã egreditur, etsi rarius, Ge. Agricola. Tumulos terræ instar talpæ excitat. Corrodit, imò exest, planeq; interdum consumit radices lupuli, pastinacæ, rapæ & reliquorum leguminum, Ge. Agricola. Radicibus tantum vescuntur, nec profundos agunt cuniculos, (sed statim sub cespite ac superficie fodere pergũt, vt inambulantes laxam suspensamq; terram & vestigijs cedentem percipiant) quorum introitus si quis fossorio aperiat, mox reparant ac retegunt: quod & talpæ faciunt, sed tardius, secundo interdum vel tertio demum die. Cognito igitur mures subesse, inde quòd foramina breui retexerint, iterũ tribus aut quatuor locis aperiuntur, expectaturq; vt cum ad retegendũ venerint, ligone aut fossorio in proximum post eos locum infixo vnà cum terra aut cespite eijciantur, eiecti conculcantur aut aliter occiduntur. Aliqui gramẽ in introitum inserunt, quod dum retrahere mus conatur, malleus ligneus in terram proximo post eum loco adigitur, vt foramine occluso & regressu ei negato capiatur. Castanea subterraneis animalibus sicut muribus & talpis infestatur, propter quæ sæpe nouella castaneta caluescunt, Ruelius. Mures agrestes à serpentibus læsi chondrillam esse dicuntur, Plinius.

Mirum percipimus ortum (inquit Aristoteles) redundantis agrestis murium generis. locis enim compluribus agri tam inaudito modo oriri solẽt, vt parum ex vniuerso frumenti relinquatur: tam citò absumitur, vt nonnulli mediocres agricolæ, cum pridie metere dum statuerint, postridie manè cum messoribus accedẽtes ad segetem, absumptam inueniãt totam: interitus autem minime euenit ratione: paucis enim diebus omnino abolentur, quanquam superiore tempore homines vincere vel suffiendo, vel sues, vt latibula effoderent, admittendo, nõ possent. Quinetiam vulpes eos venantur, & cati syluestres in primis: sed tamen superare copiam, & celeritatem prouentus nequeunt: nec aliud quicquam omnium vincit, nisi imbres: ijs enim quamprimũ intereunt. Audio mustelas valde persequi mures syluestres, ita vt meatus etiam hypogeos eorum subeant, vt viuerræ cuniculorum. Myagros vel myotheras anguis mures in pratis venatur. Plinius de numerosa murium domesticorum fœcunditate locutus, & quòd vel sale gustato fieri prægnantes aliqui opinentur, subdit: Itaq; desinit mirum esse, vnde vis tanta messes populetur murium agrestium: in quibus illud quoq; adhuc latet quonã modo illa multitudo repente occidat. Nam nec exanimes reperiuntur, neq; extat qui murem hyeme in agro effoderit. Plurimi ita ad Troadem perueniunt, & iam inde fugauerunt accolas. Prouentus eorum siccitatibus tradunt: & iam obituris vermiculum in capite gigni, Plin. Patrijs sedibus quosdam Italiæ populos incursio murium agrestium expulit, (quod & Diodorus Siculus scribit lib. 4. de antiquorum gestis) atq; in fugam compulit. Quòd sanè sic segetes & plantas, tanquam summa siccitas, aut teterrimum frigus, aliaúe tempestas vastarent, radices succidentes, Aelianus. Cosas Hetruriæ ciuitatẽ mures destruxêre, Volaterran. Cossa oppidũ est Vmbriæ, Plinio 5.3. Orbitellum hodie. Caleni vidimus quòd vna nocte totum campum segetis plenum mures absumpsêre, Niphus. In Hispania ingens est murium multitudo, vnde pestilentes sæpenumero secuti sunt morbi. Hoc aduersus Romanos aduenit in Cantabria, vt essent qui accepta mercede mures venarentur, & quantitate designata, salutem vix assequerentur, (καὶ μυοθηρῶντες ἐπὶ μέτρον ἀποδειχθὲν, διεσώζοντο μόλις.) Strabo lib, 3. Theophrastus author est in Gyaro insula cum incolas fugassent, ferrum quoq; rosisse eos, Plin. Et alibi, M. Varro auctor est ex Gyaro Cycladum insula incolas à muribus fugatos. Cum Palæstini arcam Domini captam apud se detinerent in ciuitate Azoto, incolæ crudeli dysenteria affecti sunt, & prouinciam consurgens multitudo murium deuastabat, vt legimus Samuelis seu Regũ primo: & apud Iosephum ab initio libri sexti Antiquitatum. Aeolij & Troiani murium abundantia infestati, Sminthco Apollini sacrificarunt, vt in Mure supra retuli in h. Et de muribus ex Heraclea Ponti insulæ recedentibus cum vuæ sunt maturæ, & post autumnum reuertentibus, ibidem. Cum Sanacharibus Arabum Aegyptiorumq; rex Aegyptum inuaderet, Vulcanus in exercitum eius noctu vim agrestium murium immisit, qui militum tum pharetras, tum arcus, tum scutorum habenas abederunt, ita vt postera die hostes armis exuti fugam fecerint, multis amissis, Herodot. lib. 2. Chalcidenses incoluerunt etiam Cleonas, Elymnio Athi montis ciuitate pulsi, vt fabulis proditum est, à muribus, qui omnia illorum bona ita deuorabant, vt neq; ferro parcerẽt. Heraclides. Timidi sunt etiam agrestes mures, sed domesticis audaciores, Aelianus.

Mures abiguntur cinere mustelæ vel felis diluto, & semine sparso, vel decoctarum aqua: sed redolet virus animalium eorum etiam in pane: ob id felle bubulo semina attingi vtilius putant, Plinius. Aduersus mures agrestes Apuleius asserit semina bubulo felle maceranda antequam spargas, Pallad. Apuleius (vt in Geopon. Græc. legitur) commendat fel bubulum, quo si tinguntur semina, vt ait, non infestabuntur à muribus. Satius tamen est per dies caniculares cicutæ semen cum veratro, aut agresti cucumere, aut hyoscyamo, aut amaris amygdalis & nigro elleboro contundentes, atq; ex æquo farinæ miscentes, subigentesq; oleo, id ipsum cauernis agrestium murium adponere: pereunt vbi primum gustauerint. Hyoscyami albi semine simpliciter mures necari Auicenna scribit: verisimile est autem ijsdem medicamentis agrestes interire, quibus & domestici, quorum venena copiosè in Murem prodidimus. Nonnulli rhododaphnes folijs aditus eorum claudunt, qui rosis his, dum in exitu nituntur, intereunt, Pallad. Qui ex Bithynis (inquit Apuleius) rerum experientia valent, folijs rhododaphnes meatus murium obturant, vt dum exire contendunt, ea contrectent dentibus: quæ quidem vbi contigerint, pereunt. Sed chartam nactus, quæ sequuntur inscribito. Adiuro vos omnes mures qui hic consistitis, ne mihi inferatis iniuriã, aut per alium eam mihi inferri patiamini. Assigno enim vobis hunc agrum (quem tunc nominas) in quo si vos posthac deprehendero, Matrem deorum testor, singulos vestrum in septem frusta discerpam. Hæc vbi scripseris, alliga chartam ipsam loco, quem obsident mures, idq; ante Solis exortum: sic tamẽ vt charactêres extrinsecus appareant

pareant conspicui, nimirum lapidi natiuo adhærescente charta. Scripsi hæc (inquit author Geoponicorum) ne quicquam præterire viderer: nec probo quidem vt fiant talia, sed potius consulo omnibus ne adijciant animum alicui horum quæ digna sunt risu. Mures rusticos, si querneo cinere aditus eorum satures, attactu frequenti scabie occupabit ac perimet, Palladius.

G. Muris agrestis, id est qui in campis inuenitur, combusti cinis contritus, & cum melle adsidue illitus, aciem oculorum caligine extenuata confirmat, Marcellus.

H. Aristophanes in Acharnensibus Athenienſium inopiam vel malitiam notans, ait eos, vbicunq; in agrum aliquem venerint, paxillo allia effodere, ὡς ἀρουραῖοι (γῆινοι, Scholiastes) μῦες.

10

DE MVRE SYLVATICO.

SYLVESTRIS aut syluatici muris Plinius aliquoties meminit, sed in remedijs tantum. Differre autem illum ab agresti præcedenti capite diximus, quòd non rura & locos cultos vt agrestis habitet, sed syluas & nemora. Syluestrem murem Græce μῦν ἄγριον dixeris, vt agrestem ἀρουραῖον. γηγενής, γήινος, ὁ ἄγριος μῦς: ego glirem intelligo, qui de genere murium syluestrium est. Plinius quidem ex glire & mure syluestri, etiam remedium idem facit, vt mox recitabo. Sed quoniam sorex quoq; mus syluestris est, eundem esse crederem, nisi vnus Plinij locus obstaret, vbi cum muris syluestris cinerem ad claritatem oculorum commendasset, mox in eundem vsum soricis quoq; cinerem prædicat, vt inferius inter remedia ex mure syluestri recitabo. Ge. Agricola magnæ doctrinæ vir, murem syluestrem interpretatur murem illum, cui nostri ab auellanis nomen imponunt: soricem verò illum facit, quem ego inferius murem araneum esse docebo. Ego muris syluestris propriè dicti genera duo esse video: Vnum, de quo Albertus scribit, Muris quoddam genus in arboribus habitat, fuscum, nigris in facie maculis: quod generali tantum nomine mus syluestris appelletur. De eodem Plinius intellexit, ni fallor, cum scribit, Fagi glans muribus gratissima est, & ideò animalis eius vnà prouentus. Alterum, quod priuatim sorex nominetur, quod Plinius per hyemem dormire scribit, & caudam habere villosam: cuius figurã subijcimus. Sed vt distinctius agam quæ de mure syluestri Plinius prodidit, separatim hîc adscribam, postea de Mure auellanarum etiam quæ nostri tradunt, & ipse obseruaui, ac de Sorice demum ex veteribus priuatim scripturus. Attritis medetur cinis muris syluatici cum melle, Plin. Ossibus fractis, caninum cerebrum linteolo illito superpositis lanis, quæ subinde suffundantur, fere è quatuordecim diebus solidat: nec tardius cinis syluestris muris cum melle, aut cum vermium terrenorum cinere, qui etiam ossa extrahit, Plin. Pernionibus imponitur seuum pecudum, &c. quòd si putrida sint vlcera, cera addita ad cicatricem perducunt, vel gryllorum (glirium vel soricum cinis ex oleo, Marcell.) crematorum fauilla ex oleo: item muris syluatici cum melle, Idem. Murium capitum caudarumq; cinere ex melle inunctis, claritatem visus restitui dicunt: multoque magis gliris aut muris syluestris cinere, Plin.

DE MVRE AVELLANARVM.

A.

MVs auellanarum, vt nostrates vocant, *ein haselmuß*, nõ alius quàm Plinij sorex mihi videtur, vt præcedenti capite dixi: quoniam vero soricem alij alium faciũt, separatim de vtroq; agere volui. Nostrorum aliqui glirem quoq;, vel gliris genus, (hoc est maiusculum syluestrem, pinguem & esculentum murem) auellanarum murem vocant, sed maiorem, *ein grosse haselmuß*. Genus illud, cuius hîc apposita est figura, corylinum Albert. vocat, à corylo arbusto, cuius fructus seu nuces auellanæ dicuntur: his enim præcipuè vescitur. Flandri vt audio, vocant *ein slaepratte*. id est rattum dormientem, vt Angli dormus, id est dormientem murem. Galli lerot, cuius somniculosa natura etiam in prouerbium eis abijt: falluntur qui glirem Gallicè lerot interpretantur, cum constet murem sic appellatum non edi: nisi forte vtrunque genus in diuersis locis sic appelletur: propter similem dormiendi naturam.

B.

Muris genus corylinum rubeum est, & cauda pilosa, Albert. Magnitudine corporis non differt à sciuro, verum colore qui ei fuscus est: & cauda, quam non habet villis confertam & plenam sed ab eis nudam vt cæteri mures, Ge. Agricola At quem nostri murem auellanarum vocant neq; rubeus est, vt Albertus ait: neq; cauda glabra, vt Agricola. Ego & viuum aliquot dies nutriui, & occisum diligentius inspexi: hunc ipsum scilicet cuius iconem adieci. Magnitudo & forma ratti erat, color murinus per tergum & latera, magis ruffus, præsertim in capite, auri-

... magnæ, glabræ, (Plinius quidem forici pilosas tribuit,) venter candidus: & eodē et fore crura, & cauda parte inferiore extremitatem versus, nares & pedes rubicundi, cauda tota hirsuta, (quod Albertus etiam de hoc mure, ue forice Plinius scribit) & qua desinit albis densisq; villis condita. Oculi maiusculi, eminentes nigerrimi, ita vt nihil ferè candidi in eis appareat, barba partim alba, partim nigra. Color niger infra supraq; aures & circa oculos, & in posteriore parte caudæ superioris. Pedum anteriorum digiti quatuor, pollex enim mutilus est, posteriorum quini. Posteriorum crurum pars auersa siue supina à suffragine per totam tibiam ad extremos vnguiculos glabra est. Odor quidem in hoc genere, & excrementa, ita se habent vt in domesticis muribus.

C.

Mus syluestris non tam in arboribus latet, quas vt sciurus scandit, quàm in terra, in cuius cauernas congerit fructum primis verò nuces auellanas, & eas quidem optimas. quare apud Germanos ex corylo nomen inuenit. nam ei non pro cibo somnus sed prouisum pabulum, Ge. Agricola. Mihi quidem rustici aliquot fide digni affirmarunt hunc murem à fine autumni ad veris vsque initium dormire: vnde & nomen ei apud Flandros & Anglos à dormiendo positum. Plinius etiam sorici hyemem dormiendo transigi scribit.

E.

Rustici cauernas istorum murium infixis designant virgis, vt his indicibus hyemis initio effossuri vtantur, cauernas enim seu cellas subterraneas satis amplas habent, vbi auellanas congerunt, omnes quidem bonas & integras, relictis vitiosis.

F.

In cibum non admitti certò scio: quamobrem errant qui eundem glirem putant.

G.

Remedia eadem ei attribuerim quæ Plinius muri syluatico, paulò ante nobis enumerata, quoniam & animal ipsum vel idem est, vel omnino cognatum.

DE MVRE NAPELLI.

MVs etiam napelli, si quis est ad syluestres referendus videtur. Serinus aliâs fuccinus, (ego vocem vtranq; deprauatam puto pro bisinus) mus est paruus, antipharmacum napelli, Syluaticus & Vetus glossographus Auicennæ. Napelli enim radicibus pascitur, vt aiunt. Alij non animal, sed herbam iuxta adnasci scribunt, quæ vim illam napello contrariam possideat: cui sententiæ etiam ipse accesserim. nam & apud Marcellum empiricum toræ & antitoræ, hoc est napelli & antinapelli herbarum nomina legimus: & eadem hodieq; durant. Quanquam Matthæolus hunc murem sibi in altissimis montibus iuxta napellum deprehensum tradit, sed non describit. Plura lege in Lupo a. vbi de aconito & napello copiosè dixi...

DE SORICE.

A.

SORICEM mihi videri hoc genus muris esse, quod nostri ab auellanis nominant, superius dixi in capite de mure syluatico: quoniam & syluestris est, & cauda pilosa & per hyemem dormit, quæ omnia sorici Plinius adscribit, hoc tantum impedit, quod sorici Plin. pilosas tribuit aures: ego nostrum auellanarium, vt ita dicam, murem, glabras habere puto. sed reliquæ tres notæ maiores sunt, quàm vt vna tantilla impedire debeat. Mus exiguum est animal ... qui à sono quem rodendo facit, Latinè etiam sorex vocatur: quamuis aliqui ita distinguant vt mus domesticus sit, sorex syluestris, Sipontinus. Itali quidem & Galli soricis nomen pro mure domestico ... seruant: & forte etiam veteres aliquando sic vsi sunt. In Arcadia, inquit Varro, sus fuit adeò pinguis, vt ... sorex exesa carne nidum fecerit, & pepererit mures, Soricis iecinoris fibras cum Luna augeri ac minui, ita vt numerus respondeat Plinius scribit, & alibi idē de mure. Item si castratus emittatur fugari cæteros, de sorice Plinius, de mure Auicenna scribit. Sorex syluestris est mus, maior domestico, Fr. Alunnus. Plinianus quidē & propriè dictus sorex, neq; minor neq; maior domesticus mus est: vtroq; enim modo aliqui interpretantur, sed falsò, vt apparet, quum notæ soricis supradictæ neutri conueniant. Muris quoddam genus rubeum est, breui cauda, acutæ vocis, quod propriè sorex vocatur, & est venenosum: quam ob causam non capitur à catis, Albertus: Sed hunc murem araneum esse, à nostris vulgò *spitzmuss* vel *nuzer* dictum, inferius demonstrabo. Quanquam & Ge. Agricola nostrum *spitzmuss* murem araneum esse suspicatur, & Carolus Stephanus in Vineto murem araneum à sorice non distinguit. *Μῦας ἀγρίους* Gaza ex Aristot. de sorices vertit: quod non probo, cum Plinius mures agrestes interpretetur. de quibus supra diximus. Hispani soricem, vt amicus quidam ad nos scripsit, vocant sorce, vel raton pequeno. sed quærendum est an id nomen muri araneo potius cōueniat vt Illyricum etiam niemegka mys, quo soricem significari itidem ex amici cuiusdam literis accepi. Sorex Latinum est vocabulū, eo quòd animal huiusmodi rodat, & in modum serræ præcidat, Isidorus. Sed coniecerit aliquis etymon esse Græcum, vt à voce ὕραξ (sic murem Nicander appellat) aspiratione in s consonantem versa, vt ab ὑπὲρ super, ὗς sus, &c. fiat syrax & sorex. Rattum Illyrica lingua szurck vocat quasi soricem. Caulem pro cole, sauricem pro sorice dicimus, Seruius.

B.

Aures soricibus pilosæ sunt, Plinius. Soricum fibras respondere numero Lunæ exquisiuêre diligentiores, Idē libro ... idem alibi de fibris in iecore murium scribit. Vide in Mure B. Boum caudis longissimus caulis idem setosus est veternis: ... infima parte, vt bubus & sorici, Plin.

C.

Sorices & ipsos hyeme condi author est Nigidius, sicut glires, Plin. Sorex desiccat, Author Philomelæ. Egomet meo indicio miser quasi sorex perij: Verba sunt Parmenonis Terentiani in Eunucho, qui delusus à Pythia prodiderat se seni. Donatus admonet esse prouerbium in eos qui suapte voce produntur. Atq; hinc existimat ductam esse metaphoram, quòd soricum proprium sit vel stridere clarius quàm mures, vel strepere magis cũ obrodunt friuola, ad quam vocem multi se extendentes, quamuis per tenebras noctis transfigũt eos. Vsurpat hoc adagium D. Aurelius Augustinus in primo de ordine lib. erga suum Licentium, qui dum pulsata tabula, soricẽ strepitu absterret, ipse sese prodebat Augustino quòd vigilaret. Allusit eodem Origenes homilia in Genesim tertia: Sed videbor, inquit, ipse meis indicijs captus, Erasm.

D.

Formicosam arborem sorices cauent, Plinius 10.71. Sorices & ardeolæ inuicem fœtibus insidiantur, Ibidem. Transtulit autem hæc Plinius ex Aristotelis lib. 9. de histor. anim. cap. 1. vbi legitur, Πόλεμος ἢ δὲ ἵππῳ καὶ ἐρωδιῷ, τὰ γὰρ ᾠὰ κατεσθίει καὶ τοὺς νεοττοὺς τοῦ ἐρωδιοῦ, vbi Gaza hippon vertit piponem auem.

E.

Scripserunt quidam sorices fugari, si vnus castratus emittatur, Plin. Hoc Aggregator ex Plinio citans, nõ sorices sed mures ita fugari scribit, vt Auicenna quoq;, vt recitaui in Mure E. Ne sorices vel mures lædant vites, quæ secundum ædificia sunt, docet Columella libro de arborib. cap. 15. cuius verba recitabo infra in Mure araneo A.

G.

Si oculi nigri nascentium placeant, soricem prægnanti edendum exhibent, Plinius. Si prægnans artus captiui soricis edit, Dicuntur fœtus nigrantia lumina fingi, Serenus. Paralysin cauentibus, pinguia glirium decoctorum & soricum vtilissima tradunt esse, Plin. Murium capitum caudarumq; cinere ex melle inunctis claritatem visus restitui dicunt: multoq; magis gliris aut muris syluestris cinere: Cum Attico melle cinis & adeps soricis combusti tritus lachrymosis oculis plurimum confert, Plin. Glires & sorices combusti, & cinis eorum melli admixtus, si inde quotidie mane gustent, sanabunt qui claritatem oculorum desiderant, Sext. Glirium (gryllorum, Plinius: quod minus placet) vel soricum cinis ex oleo impositus pernionibus medetur, Marcel.

H.

Sorex in masculino genere prima producta effertur: Si prægnans artus captiui soricis edit, Serenus. Licinius imperator spadonum aulicorumq; insolentiam mirè compescuit, tineas soricesq; palatinos appellans, Egnatius ex Aurelio Victore. A sorice fit soriceus & soricinus: vnde soricinos dentes dixit Plautus, Sipontinus. Soriculata vestis pretiosa, Plinio lib. 8. Calcagninus legit surculata. Vide supra in Mure H. a. in murinus adiectiuo. Mus soréxue si in mustum inciderit, quomodo curandum sit mustum: vide supra in Mure E. Heliogabalus iubebat sibi decem milia murium exhiberi, mille mustelas, mille sorices, Lampridius. Soricum occentu dirimi auspicia, annales refertos habemus, Plinius. Occentus soricis auditus Fabio Maximo dictaturam, & C. Flaminio magisterium equitum, deponendi causam dedit, Alexand. ab Alexandro. Prouerbium, Egomet meo indicio quasi sorex perij, vide supra in C.

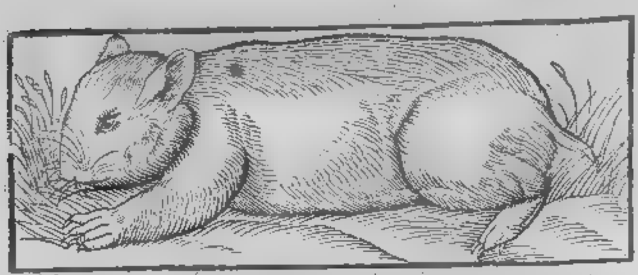
DE MVRE NORICO VEL CITELLO.

MVs Noricus (inquit Ge. Agricola) quem citellum appellant, in terræ cauernis habitat. Ei corpus vt mustelæ domesticæ, longum & tenue: cauda admodum breuis: color pilis, vt cuniculorum quorundam pilis, cinereus, sed dilutior. Sicut talpa caret auribus, sed non caret foraminibus, quibus sonum vt auis recipit. Dentes habet muris dentium similes. Ex huius etiam pellibus, quanquã non sunt pretiosæ, vestes solent confici, Hæc Agricola: Interpretatur autem Germanicè *pile*. Mus quidam colore ferè sicut cuniculi, magnitudine mustelæ, in terra habitat in Austria, & vocatur apud nos *Zizel* (lego *zysel*.) aures non habet, sed tantum foramina auditus, Albertus de animalibus 2.1.5. Et alibi in nonum Aristotelis librum capite 34. Noctuæ, inquit, venantur mures, & lacertulos, & ceacoydolos: quod genus est muris *zychel* (lego *zysel*) apud nos dictum. Græcè legitur, μῦς καὶ σαύρας καὶ σφονδύλας, id est mures, lacertas, & sphondylas: Gaza verticillos interpretatur: sunt autem insecta. Citellus vox ficta est ex Germanica *zysel*. Aliqui dicunt *zeisele* genus esse muris apud Vngaros, simile sciuro, in terræ cauis se condens. Hieronymus Tragus de pilosella herba sic vulgò dicta scribens citellos magnos nominat, *die grossen zissmeüss*, tanquam & minores sint huius generis. Vocant sanè murem araneum aliqui *zissmuss*: ficto ad vocem quam ædit nomine. Ego eundẽ murem nostros pellifices puto vocare *bilchmuss*: nam & Agricola citellum Germanicè interpretatur *pile*. De etymo mihi non constat. Aliqui eundem appellant *grosse haselmuss*, id est maiorem murem auellanarium, quòd auellanas similiter congerat: differt autem à minore (quem supra descripsimus cum pictura) tum aliâs, tum magnitudine, tum quod in cibum venit, minor nequaquam. Bilchos mures, vt ita vocem, ex Croatia & regionibus circa Venetiam mitti audio. Ego pelles tantum vidi in pileis inde consutis, colore fusco ex cinereo ferè, peculiari quodam odore, vnde capiti quidam nocere putant. Pileum inde confectum, drachma ferè, aut insuper obolo, qui aduexerat vendebat. Complures in vno cauo reperiri aiunt, circiter quadraginta interdum, cum magna auellanarum castanearumque copia: & eam ob causam à rusticis (per hyemem puto) inquiri, vt nuces auferãt magis quàm ipsorum gratia: quanquam & ipsi in cibo lauti delicatiq; nec parui pretij habentur.

Eduntur autem tum recentes, tum in fumo siccati. Pellifices vestium margines etiam his pellibus ornant & muniunt, (quod ipsi dicunt *verbraemen*.) constant enim pilis in se confertis & firmis. Ab antris suis infuso aliquo humore expelluntur citelli, vt criceti etiam & cuniculi, Albertus. Animal quod nos (Bohemi) sysel vocamus, criceto non omnino absimile est, nisi quòd pilo vestitur leporinum referente tam colore quàm mollitie.

[illegible] murium [illegible] habet [illegible] cum sit bucculis leuiter protuberantibus, [illegible] sint, tamen in eas vix credibilem numerum tritici infarciat, ceu in folles quos [illegible] in suos cuniculos commeatum in futuram hyemem congerit. Hæc ex Sigismundo Gelenio Bohemo cognoui.

DE CRICETO.

Effigies Criceti hæc sumpta est ex Germanico libro De quadrupedibus Michaëlis Heri.

Alia eiusdem accuratior, quam à Io. Kentmano accepi, et corporis habitu quo per iracundiam esse solet, aut cum se comprimit, ut color eius (nam pictum cum coloribus ad unam misit) in parte prona supinaq; & in lateribus appareret.

CRICETVS, vt dicunt quidam, animal est paruulum, in terra habitans, capite vario, dorso rubeo, ventre candido, pilus pelli tam tenaciter hæret, vt citius pellis de carne recedat, quàm pilus auellatur. De antro suo non facile extrahitur, nisi aqua feruente, vel alioquin humore infuso: & in hoc conuenit cum cuniculo & citello, de quo alibi diximus. Germanicè vocatur *hamester*: animal est valde mordax & iracundum, Albertus lib. 22. Haud scio an idem sit animal quod eodem libro in litera T. describit, his verbis: Traner (videtur Germanica vox) animal est paruum, spatiosum (forte speciosum) rubei coloris, cuniculi magnitudine, mirum in modum pugnax & animosum: in cuius signum ad protectionem capitis & cerebri à natura galeam osseam accepit. Ego cricetum viuum nō vidi, sed pelles olim Francfordiæ venales, quas *hamster* appellabant. Effigies quam damus desumpta est ex Germanico libro de quadrupedibus Michaëlis Heri: qui hoc animal ratto paulò maius esse scribit, colore castaneo aut spadiceo (*kaestenfarb oder braun[illegible]*) agilitate mira, noxio morsu, ita vt homini etiam aliquando molestum sit, perquàm iracundum & in vindictam præceps si quis vrgeat, aut à cauerna depellere conetur. Addit, aniculas quasdam adipem eius tanquam morbis quibusdam auxiliarem colligere. Audio etiam in agris circa Argentoratum reperiri, & vocari *kornfaerle*, ac si porcellos frumentarios dicas, quòd cauernas in aruis frumento consitis fodiant: pinguescunt admodum, quam ob causam porcellis forte comparantur, (quanquā & alij mures vnde hyraces Oppiano dicti, suibus rostro vel corporis forma conferuntur.) In Turingia abundant, & sæpe frumentum populati in cauernas suas congerunt: magnitudine inter cuniculum & rattum: Audaces adeò vt in hominem aliquando insiliant, & dentes cum infixerunt vix remittant. In cibum non veniunt, sed pelles consuuntur ad vestimenta: sunt enim, vt Albertus inquit, pilorum tenacissimæ. Ge. Agricola in libro de animantibus subterraneis, cū viuerram descripsisset, subdit: Huius generis est etiam *hamester*, quem quidam cricetum nominant. Etenim existit iracundus & mordax adeò, vt si eum eques incautè persequatur, soleat prosilire & os equi appetere: & si prehenderit, mordicus tenere. In terræ cauernis habitat, non aliter atq; cuniculus sed angustis: & idcirco pellis, qua parte vtrinq; coxam tegit, à pilis est nuda. Maior paulò quàm domestica mustela existit: pedes habet admodum breues. Pilis in dorso color est ferè leporis: in ventre, niger: in lateribus, rutilus. Sed vtrunq; latus maculis albis, tribus numero distinguitur. Suprema capitis pars, vt etiam ceruix, eundem, quem dorsum, habet colorem: tempora rutila sunt, guttur est candidum: caudæ, quæ palmum longa est, similiter leporis color. Pili autem sic inhærent cuti vt ex ea difficulter euelli possint. Ac cutis quidem facilius à carne auellitur, quàm pili ex cute radicitus extrahantur. Atque ob hanc causam & varietatem pelles eius sunt pretiosæ. Multa frumenti grana in specum congerit, & vtrinq; dentibus mandit. Quare nostri hominem voracem huius animantis nomine appellant. Ager Turingiæ eorū animalium plenus, ob copiam & bonitatem frumenti. Hucusq; Agricola. Ego inter mures potius quàm mustelas numerare volui, quod cauernas subit, & frumentum in ijs colligit: qui victus murium non mustelarum est. Sed vtri generi adscribi debeat, certius etiam ex dentibus iudicabitur: qui muribus bini anterius multum prominent, mustelis ad latera tantum canini parum præ cæteris eminent. Criceti nomen ab Illyrica voce factum coniicio. Vocant enim Illyrij hunc murem skrzeczick, vt ex Gelenio nostro didici: qui etiam in Lexico suo Symphono, hāc vocem Illyricam, & duas Græcas, [illegible] & κέρκος, ὡς παράλληλα ponit. Κέρκος quidē ab Hesychio exponitur [illegible] μῦς, id est mus agrestis. Posset etiā cricetus [illegible] per onomatopæiam dictus esse, quod est [illegible]. Hæc bestiola (inquit idem Gelenius in suis ad me literis) Græcè arctomys vocatur, non ideo quòd sit peculiaris Septentrionalibus tractibus, quanquam vix alibi reperitur, aut certe infrequens est: sed quòd figura ac colore vrsam referat, [illegible]

magnitudine soricem grandiusculum non superans: habet enim caudam peræque mutilam, & bipes incedit interdum, præsertim commotio: prioribus vero pedibus pro manibus vtitur, & si haberet tantum virium quantũ animi, vt iis ipsis esset truculentior nec enim in aduersam venatoris frontem insilire tantillum animal veretur, licet nec dentibus nec vnguibus admodum noxium: habitat autem in subterraneis foueis, & latet hyeme. Si quæ parua animalia audacia sunt, videntur eadem perquã calida esse: & tale animal est quod in segetibus degit, fuluum & varium in facie nigris maculis, quod Germanis *hamester* vocatur, maius ratto, minus catto, breuibus cruribus, audax & mordax valde, Albertus. Cæterum arctomys memoratur à D. Hieronymo in libro ad Suniam & Fretelam, Psalm. 104. Omnes, inquit, chœrogyllios simili voce transtulerunt, (pro Hebraica saphan: pro qua Hieronymus etiam Leuit. 11. & Deut. 14. chœrogyllium interpretatur Prouer. 30. lepusculum:) soli LXX. lepores interpretati sunt. Sciendum autem est animal esse non maius hericio, habens similitudinem muris & vrsi: vnde & in Palæstina ἀρκτόμυς dicitur. Et magna est in istis regionibus huius generis abundantia, semperq́; in cauernis petrarum & terræ foueis habitare consueuerunt, Hæc Hieronymus. Eruditus quidam apud nos arctomyn murem alpinum esse iudicat, de quo inferius agam. De chœrogylio in Cuniculo & Echino dixi. Saphan Hebræorum non aliud quàm cuniculum esse suo loco asserui.

HAMESTER animal est agreste (vt Ge. Fabricius in epistola ad me scripsit) sub terra habitans, apud nos non ignotum, colore vario, vt ex descriptione doctissimi viri Geor. Agricolæ licet cognoscere. Ventre non candido, quod initio auctore Alberto posuisti, sed potius nigerrimo. In posteriores pedes cum erigitur, colore & habitu vrsum refert. Quæ caussa fortasse est, vt aliqui putarint idem hoc esse animal cum eo, quod ἀρκτόμυν vocarunt Palæstini. Dentes habet in anterioris oris ima supremaq́; parte binos, prominentes & acutos: malas laxas & amplas, ambas exportando importandoque replet: ambabus mandit, vnde nostris de homine vorace sermo ortus est, *Er frisst wie ein hamster*, de eo qui ambabus malis expletis vorat, quo vitio Stasimus seruus in Trinummo Plauti notatur. Cum terram effodit, primum anterioribus pedibus (quos talpæ similes habet breuitate, sed minus latos) eam retrahit, longius progressus, ore exportat. Cuniculos ad antrum plures agit cubiti profunditate, sed admodum angustos, sic vt laterum pilos itu redituq́; atterat: antrum intus extendit ad capienda frumẽta. Angustia cuniculorum & multitudo, partim contra animalium insidias apta est, partim ad effugium: interior vero amplitudo, & domicilium præbet & horreum. Cuniculi etiam obliquè fossi, & in alios incidentes efficiunt, vt latibulum eius, si quis perfodiat terram, difficilius inueniat. Messis tempore, grana omnis generis frumenti importat: neque minus in colligendo industrius, quàm in eligendo conseruandoq́; est astutus. optima enim reponit, & ne sub terra excrescentia minus durent, fibras & capillamenta granorum omnium arrodit, interdũ stipulas gramenq́; colligit. Congestis granis hians incubare fertur, vt auarus indormit saccis, qui in Satyra reprehenditur. Somno pinguescit, vt glires, vt cuniculi. Terra ante cuniculos eruta, non tumuli modo assurgit, vt talparum tumuli: sed vt agger dilatatur, idq́; propter cauernarum multitudinem aptius est. Ea tamen cauerna è qua plerunq; exit, semita proditur, & in aditu nihil impedimẽti habet, reliquæ terra superius ingesta sunt tectiores: quas cum aperire vult, auersus egreditur. Vnum antrum mas & fœmella simul habitant: edito fœtu pristinum relinquunt & nouum fodiunt domicilium. In masculo hoc infidelitatis inest, quod paratis intus copijs fœmellã excludit: quæ perfidiam fraude vlciscitur: nam propinquam aliquam occupans cauernam, congestis frumentis, non sentiente masculo, ex altera parte pariter fruitur. Adeò natura mirabiliter prospexit omnium inopiæ: nec aliter inter homines pleriq; quod æquitate nequeunt, fraude impetrant. Venit hoc quoq; in sermonem vulgi, vt hominẽ parum fidum & suorum non studiosum appellet. *Ein vngetreuen hamster.* Cantillant puellæ rusticanæ de hoc carmen non illepidum, quod Iambicis quaternarijs conatus sum exprimere.

Hamester ipse cum sua
Prudens catuq́; coniuge,
Stipat profundum pluribus
Per tempus antrum frugibus.
Positq́; solus vt frui,
Lectis aceruis hordei
Auarus antro credulam
Extrudit arte coniugem.
Serua, inquit, exiens foras,
Cœli serena & pluuias,
At perfidus multiplices
Opponit intus obices.

Sed fœminis quis insitam
Vincat dolis astutiam?
Nouum parans cuniculum
Furatur omne triticum.
Egens maritus perfidam
Quærit per antra coniugem,
Ne se repellat blandulis
Demulcet inuentam sonis.
Illi esse iam communia
Seruata dum sint bona,
Rursus fruuntur mutuis
Antris, cibis, amplexibus.

Vescitur hoc animal frumento omnis generis: & si domi alatur, pane ac carnibus: in agro etiã mures venatur. Cibum cum capit, in pedes priores erigitur. Pedibus prioribus caput, aures, os demulcere solet: quod & sciurus & feles, & inter amphibia castor quoq; facit. Quamuis autem corpore exiguum sit, natura tamẽ est pugnax & temerarium. Lacessitum quidquid ore gestat, pulsatis vtroq; pede malis, subitò egerit, rectà hostem inuadens, spiritu oris & assultu proteruum ac minax. Vnde rursus nostri de eo, qui iracundus est, & ore immanitatem spirat, dicere consueuerunt: *Du spruest wie ein Hamster.* Nec terretur facile, etiamsi viribus impar ei sit, quem petit. Quamobrẽ alij etiam prouerbio locum dedit, vt nostri hominem insanè temerarium vocent, *Ein tollen Hamster.* Acrius resistentem, fugit: fugientem cursu insequitur. Vidi ipse, cum equum assultando naribus corripuisset, nõ prius morsu dimisisse, quàm ferro occideretur. Tollitur varijs modis. Nam aut infusa calida expellitur, vel intus suffocatur, aut ligone rutróue effossus occiditur aut à canibus, interdum à vulpe eruitur, læditúrue: aut decipula pondere superius imposito opprimitur, aut viuus denique arte capitur, idque noctis tempore, cum ad prædam egreditur, interdiu enim plerunque latet. Ante cauernam vsitatam, quæ (vt dixi) tritu semitæ deprehenditur, olla, quæ campi æquet planiciem, terræ infoditur. Fundo ollæ terra duorum digitorum altitudine inijcitur, desuper circumquaque tegens ollam imponitur lapis. Is eleuatur ligno, ad quod panis frustum infra alligatur. Inter ollæ & cauernæ spacium, micæ panis sparguntur, quas persequens & in ollam insiliens, ligno cedente capitur. Captus reliquorum more animalium, cibum non attingit. Si lapis coctilis, quales sunt quibus pauimenta sternuntur aut è quibus imbrices fiunt, ollæ fuerit impositus, captum animal sit, néc ne, ex humore lapidis mane cognoscitur:

etenim spiritus animalis inclusi & sæuientis, propter raritatem penetrans, lapidē humectat. Hamestri pellis maximè durabilis. ex ijs talare quoddam & varium pallium fit, quo in Misena & Silesia admodum honorato mulieres vtuntur, nigri rutiliq; coloris, cum latis ex lutræ pellibus fimbrijs. Eiusmodi pallium ferè æstimatur quindecim aut viginti aureorum Rhenensium precio: nam factas è panno tres quatuórue vestes diuturnitate superat. In Turingia & Misena hoc animal frequens est, non omnibus tamen in locis: in Turingia eo abundat totus tractus Erfurdanus, & Salcensis: in Misena, Lipsensis & Pegensis ager, vberrima & fertilissima vtriusq; regionis loca. In Lusatia circa Radeburgum, è satis panici effoditur, Mulbergi ad Albim in vinetis reperitur: nam maturis quoque vuis vescitur. Hamestrum nostri viuum in olla clausa cremare ad equorum medicinas solent.

DE MVRIBVS DIVERSIS SECVNDVM REGIONES, ORDINE LITERARVM.

MVRES aliquoties à regionibus cognominari reperio, quod duobus modis contingit: vno, quòd forma corporis nonnihil euariet: altero, quòd non forma, sed ingenio & moribus peculiare alicubi aliquid præter nostrarum regionum mures in se habeant. Vtcunq; est, nos omnes hic ab aliqua regione cognominatos vna alphabeti serie complectemur.

In Oriente mures magni sunt, vt Alexāder scribit, vulpium magnitudine, qui & homines & alia animalia infestant, Albertus: cætera animalia perimunt: homines licet non occidant morsibus, tamen molestant, Liber de nat. rerum. Americus Vespucius scribit se in insula quadā Oceani mille leucis ab Vlyssbona distante mures quàm maximos inuenisse.

Aegyptijs muribus prædurus ferè vt herinaceis pilus est: sunt etiā alij, qui recti bipedes ambulent: habēt enim crura posteriora longa, priora breuia. ortus eorum quoq; numerosus est, Aristoteles. Aegyptijs muribus durus pilus sicut herinacei. Iidem bipedes ambulant, ceu alpini, similiterq; residunt in clunes & prioribus pedibus vt manibus vtuntur, Plinius: sed alios non eosdem esse qui bipedes ambulant, & illos quibus herinaceis similes pili sunt ex Aristotele patet: Item ex Herodoto, qui tamen nō Aegyptios sed Africanos hos mures facit. Apud Afros seu Pœnos pastorales (inquit) in Africa Orientem versus, tria murium genera sunt, quorum alij bipedes vocantur, alij zegeries Punica lingua, quod in nostra pollet idem quod colles, (βουνοί,) alij echines. Plura murium genera in Cyrenaica regione sunt, alij lata fronte, alij acuta, alij herinaceorum genere pungentibus pilis, Plinius. In Cyrene diuersa tum colore tum forma murium genera nasci ferunt, ac quosdam ipsorum quemadmodum feles, ita lata facie esse: alios viperæ speciem similitudinemq; gerentes, acutas spinas habere, quos indigenæ echenatas vocant, Aelianus interprete Gillio: sed malè, vt apparet ex Aristotelis verbis, quæ in Mirabilibus sic sonāt; In Cyrene aiunt diuersa esse murium tum forma tum colore genera: ἐνίους γὰρ πλατυπροσώπους ὥσπερ αἱ γαλαῖ γίνεσθαι, τινὰς δὲ ἐχινώδεις, οὓς καλοῦσιν ἐχίδνας (forte legendum ἐχῖνας, vt Herodotus etiam habet, à recto ἐχῖν.) echidna quidē viperam significat: verum muribus istis nihil cum vipera commune esse, sed cum echino tantum spinas acutas, Aristotelis & Plinij verbis facile obtinetur. In Aegypto audio bipedes mures maxima magnitudine esse, & prioribus pedibus tanquam manibus vti, eosdemq; rectos duobus pedibus nitentes gradi: cum autem insequentibus vrgentur, salire. Aelianus ex Theophrasto.

Sunt & alij in Aegypto mures, qui in agros & messes grassantur: De quibus Aelianus, Primum (inquit) vt in Aegypto pluit. perparuulis guttis mures nasci solent, qui longe lateq; totis aruis vagantes, maxima calamitate ex spicarum circumrosione & succisione segetes afficiunt, & manipulorum aceruos vastantes, magnum Aegyptijs negotium exhibent: eo fit, vt ij insidias eis conentur muscipulis tendere, & sepimentis repellere, & fossis ac incensionibus arcere: sed mures vt minime ad muscipulas accedunt, sic cum sint ad saliendum apti, & sepes transcendunt, & fossas transiliunt. Aegyptij vero de spe & conatu depulsi, omni machinatione insidiarum. tanquam parum efficaci relicta, se ad suppliciter deprecandam à Deo calamitatem vertunt. Mures diuinæ iræ metu, in montem quempiam aciei instructione ordinem quadrangulum conseruantes discedunt: horum omnium natu minimi primo in ordine consistunt, maximi vero extremum agmen ducunt, eos qui lassitudine deficiunt, vrgent, ac seipsos sequi cogunt. Quod si ex itinere minimi natu laborantes subsistant, omnes quoque consequentes, vt est in more belli institutoque positum, insistunt, & interquiescunt: Simulq; se, vt primi mouere cœperunt, cæteri continuo omnes subsequuntur. Hoc idem qui Pontum incolunt mures illic agere dicunt, Hactenus Aelianus. Cæterum in Aegypto ex terra & imbre mures nasci, pluribus authorum testimonijs comprobatum est supra in historia murium agrestium.

Africæ mures cum biberint moriuntur, Aristoteles: sed forte hoc vniuersale est omnibus muribus, vt legit Ephesius, Niphus. Vide supra in Mure E. vbi de venenis ipsorum egimus. Pulmonum vitijs medentur & mures, maximè Africani, detracta cute in oleo & sale decocti, atq; in cibo sumpti. Eadem res & purulentis vel cruentis excreationibus medetur, Plinius.

Africæ murium diuersa sunt genera: alij bipedes, alij duris erinaceorum pilis, alij lata facie vt mustelæ. Sed hos mures alij Cyrenaicos vel Aegyptios vocant, vt superius retuli.

Alpini muris historiam infra separatim dabimus.

In Arabia mures sunt multò soricibus (τῶν ἀρουραίων) auctiores, quibus crura priora vel palmi (σπιθαμῆς) mensura, posteriora ad primum digiti nodum habētur, (τὰ δ' ὀπίσθια ἴσον ἄχρι τῆς πρώτης καμπῆς τῶν δακτύλων: intelligo tam breuia vt nihil eorū extra corpus emineat præterquā digiti cum suo articulo, vt in auibus apodibus,) Aristoteles.

Armeniorum vestem μυωτὸν fuisse dicunt, ex muribus contextam indigenis, aut eius animalis figura variè ornatam, Cælius. Aggregator Plinium muris Armeni mentionem facere scribit lib. 29. mihi nihil tale apud Pliniū occurrit & forte murem Armenum alicubi pro mure araneo legit.

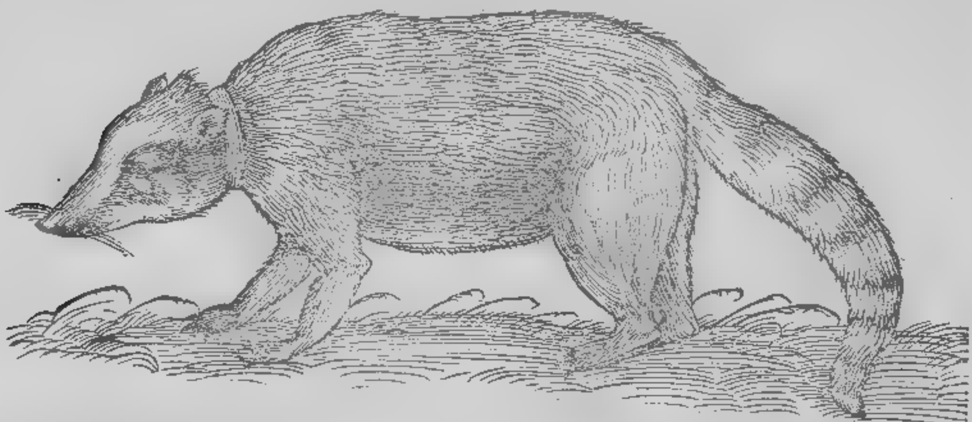
In Cappadocia genus muris nascitur, [illegible] appellatum, aliqui sciurum vocant, Varinus. Vide in Glire A.

De Caspijs muribus Aelianus scribens: Amyntas (inquit) in Mansionibus, quas sic inscripsit, in Caspiam dicit infinitam murium multitudinem accedere, eosdemq; in perennibus fluuijs rapide præcipitantibus intrepidè innatare, & caudas inter se mordicus tenentes (vt de lupis similiter fertur) firmamentū habere, eoq; firmo vinculo fluuios transmittere. Cum autem in arationes transierint, segetes succidunt, & in arbores ascendentes fructus edunt,

edunt, & ramos frangunt: Quibus Caspij vbi resistere non queunt, hoc modo infestas eorũ incursiones moliuntur vlcisci, vt non habentibus vncinatos vngues auibus quippiam noceant, quæ quidem ipsæ tantis gregibus vt nubes esse videantur cò aduolantes, mures sedibus pellunt, & suo proprio quodam naturæ munere à Caspijs famem depellunt, neq; magnitudine inferiores quàm Aegyptij ichneumones (intelligendum videtur mures Caspios ichneumonum magnitudine esse:) Itemq; agrestes sunt & acerbi. & robore dentium non aliter dissecare ac deuorare possunt, quàm mures ferrum in Teredone Babyloniæ, quorum pelles molles institores ad Persas vehunt, quibus vestes consuuntur, & corpus optime fouetur, Hæc Aelianus.

Cyrenaici mures, vide superius in Aegyptijs. Mus Getulus, videtur esse de muribus Africanis, vel his quos legimus in Cyrenaica regione esse fronte lata, (Plin. πλατυπρόσωπας ὥσπερ αἱ γαλαῖ, Arist. hoc potius puto esse mures Getulos.) vel illis quos in Africa bipedes dicunt, vbi & alij zegeries (ad sciuros, ea vox alludit) dicuntur Punica lingua, quos Græcè βουνοὺς dixeris. Sed quærendum an furones vulgò dicti huius generis sint: nam & illos ex Africa primum aduectos arbitror, quibus etiam similes mustelæ albæ, mures Pontici appellantur. Vide infra in Sciuro Getulo.

Indicus mus vel mus Pharaonis vt eruditi quidam recentiores scribunt, non alius est quàm ichneumo. Hospes quidam meus nuper Monaci in Bauaria se vidisse mihi narrabat murem peregrinum, quem Indicum appellarint qui demonstrabant, cauda oblonga & ore instar muris acuminato.

MVS Indicus alius, vt videtur, ab Ichneumone. Misit ad me aliquando Ant. Musa Brasauolas Muris Indici (sic enim appellabat) effigiem: quam ego priusquam veram à Bellonio exhibitam vidissem, Ichneumonis esse con jciebam: & rostro quidem (si barbam adimas) & auriculis ferè conuenit: sed differt cauda, qua Felem magis refert: & alijs pluribus quæ facile conferendo est obseruare. Eam, vt accepi, posui.

De Norico mure id est citello, iam supra scripsi.

Mures quosdam syluestres magnitudine muris & specie mustellina, colore ceu virides, per campos vagantes, & foramina subeuntes in Pannonia conspeximus, Fr. Massarius: à quo etiam Ge. Agricola mutuatus videtur.

De Ponticis & Venetis muribus in sequentibus priuatim tractabo.

DE PONTICO SEV VENETO MVRE, QVEM VVLGO VARIVM VOCANT.

Effigies huius muris à sciuro vulgari colore tantum differt. Apposuimus autem sciuri figuram communem, & hic & infra in sciuro, propter illos qui colores forte adijcient: aliter enim semel posuisse satis erat.

MVs Ponticus Aristoteli & Plinio memoratus, nomẽ à Ponto habet, quòd à regionibus ad Septentrionem circa Pontum peteretur ad vsum ornatumq; vestium. Græci quidem hodie vulgò etiam domesticum murem, ponticum ineptè vocant. Pontici mures (inquit Hermolaus in Corollario) alij vnius coloris sunt, alij varij. Ex hoc genere credũtur esse pelles quibus muniri vestes cõtra frigora cœpere: candidos eorũ armilinos sordidũ vulgus nominat: nã varij parte tantũ prona candicant. Veneris in dorso color, à quo dossuariæ pelles vocantur: quandoq; ferrugineus deterior priore. Hæc Hermol. Varios Isidorus & Albert. hoc genus mutuũ à colore vocant, vt paulò post recitabo: Itali quidẽ etiamnum vulgò sic nominant, vare. Nostri *fech* vel *vech*, quasi Fennicum aut Venetũ, à regionibus vnde adferuntur. aliqui

Vne-ck,

Vuerck, quod nomen à vario formatum videri potest, alij expresso etiam coloris nomine *grauvuerck*, id est varios canos vel cinereos: alij *pundten* vel *pundtmüß*, tanquam Ponticos mures: vel potius quoniam in fasciculos (quos nostri *bündt* vocant) colligati venduntur: in singulos quinquaginta, pretium ferè drachmæ viginti. Hermolaus in verbis iam recitatis Venetum murem à vario, colore saltem distinguere videtur: ego discrimen nescio: sed ita Venetus, aut (vt Ge. Agricola vocat) Fennicus hodie dici videtur, vt olim Ponticus, nempe à regione cuiuscunq; coloris afferretur. Varius tamen, si totus sit albus, (venter enim omnibus albicat) dici non potest. Venetos olim ad Vistulam sedisse, & Borussiæ gentem fuisse legimus: inde profectos Danubio traiecto occupasse Illyriam, &c. sunt qui eos nunc Sclauos seu Vinthos & Vinthones, *Vuenden* dici velint: ad sinum Venedicum habitant. Fennos Ptolemæus 3.5. Sarmatiæ gentes dicit, sub Venedis habitantes. Volaterranus hos esse putat qui hodie Prutheni aut Lituani dicuntur. Mures Pontici albi sunt, & hyeme conduntur: hos ego existimauerim quos vulgò armellinos vocant, Volaterranus: Eiusdem sententiæ Ge. Agricola est, & Olaus magnus. Distinctius Hermolaus, non enim simpliciter vt illi Ponticum murem armillinũ interpretatur, sed album duntaxat. armillini enim dicti semper toti sunt albi, extrema tantum cauda excepta quæ nigra est. Sed hic etiam ad muris Pontici genus referendus mihi non videtur: quem non aliud sit quàm mustela alba, quæ apud nos etiam hyeme albescit, & *hermelin* appellatur. Atqui mus Ponticus non mustelarum, sed murium generis est: imo sciurorum, vel ipse potius sciurus, nisi colore differret, vt ex sequentibus apparebit. Nec refert quod hyeme condi & dormire dicunt r Pontici mures, quod hermelini etiam nostri faciunt. Verisimile est enim non istos tantum mures, sed alia etiam murium genera & similia parua animalia, vbi ingens frigus & perpetuæ illo tempore profundæque niues vagari impediunt, latere propemodum omnia.

Aut igitur mus Ponticus albus colore tantum à cæteris differt, vt sit idẽ sciurus albus, etsi talem reperiri nondum audiuerim: aut si hermelinus noster est (vel vt Itali proferunt armellinus) veterum & recentiorum ferè inscitia proditur, qui mustelam murem Ponticum fecerunt. Quoniam vt lepores alpini albescunt hyeme, æstate ad suum colorem redeunt: sic & mustelæ in regionibus montanis aut frigidis. Armillini vocantur mures alpium & Septentrionis, Hermolaus in Plinium. Plura vide in mustela B.

Mus varius, quem quidam glirem vocant, Albertus. Et alibi. Glis colore varius est, in dorso griseus, in ventre albus: breuioris pili & tenerioris corij quàm animal quod verè varium vocatur. Sentit autem murem Ponticum verè varium vocari. Varius est bestiola de genere piroli (id est sciuri) paulò amplior quàm mustela: in arboribus habitat, & fœtificat. A re nomen habet, in ventre nanq; candidus est, in dorso colorem habet cinereum, elegantem atq; spectabilem, Isidorus & Albertus.

Sciurus Fennicus non cauda, non figura & lineamentis totius corporis, non magnitudine, non moribus, sed solo colore differt à nostrate sciuro: nam in candido cinereus est, cum nostras aut rutilus sit aut niger: attamen in ea Sarmatiæ parte, quam hodie Poloniam vocamus, inuenitur cui rutilus color mistus cinereo. Vtriq; (hoc est tam Fennico quàm nostrati) duo inferiores dentes sunt longi: vterque cum graditur, demissam caudam trahit: quum vescitur, cibum in priores pedes, quibus vt mures vtitur, pro manibus sumit: posterioribus clunibus insistit. Vescitur vero faginis glandibus, castaneis, nucibus auellanis, pomis, & similibus fructibus. Vtriq;, cum hyberno tempore latent, pro cibo somnus (vt gliri: quare sciurum & glirem eundem existimauit Ge. Agricola) atq; per id temporis pinguescunt, Hæc omnia G. Agricola. A mure Fennico, vt idem testatur, nomẽ habent *Feechberg & Schenberg*, arces puto circa Saxoniam sic dictæ. Poloni murium syluestrium, qui in pretio habentur ad vestimenta, præsertim nobilium, vt nuper ex indigena quodam didici, genera præcipua habent quatuor, quæ & nominibus discernunt. Popieliza grisei coloris est. Gronosthaij, animal albissimum in fine caudæ nigricat. Nouogrodela (ab oppido quodam puto eiusdem nominis) albicat quidem, sed ita vt sit intermixtum aliquid griseum. Vuieuuorka castaneo colore claro est. Hæc genera omnia parua sunt: differunt coloribus, capitis forma: & victu, quòd alia in terra, alia in arboribus degant. Hæc Polono dictante excepi. Secundum quidem genus, non aliud quàm hermelinum vulgò dictum esse apparet. Primum & tertium ad variorum siue Ponticorum genus retulerim: nisi tertium idem sit lassicio muri, de quo inferius. Quartum genus sciurum significat.

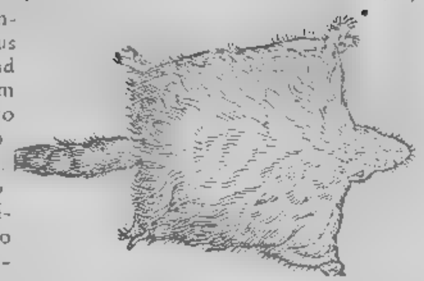
In Lanzerucca Scandinauiæ sylua, quę ad octoginta miliaria extenditur, varij, hermelini, zobelli, martes & alia diuersa animalia reperiuntur, Olaus Magnus.

Mures Pontici ruminant, licet vtrinq; dentati sint, Aristoteles. Pontici quoq; mures simili modo (vt pecora) remandunt, Plinius.

Mures hi vulgares ruminant, quamuis ex alio (quàm Pontici) genere sint, Plinius. Glires latent in ipsis arboribus, pinguescuntq; per id tempus vehemẽter. itidem mus Pontici generis, (cui color albus, quod Gaza omisit,) Aristoteles: Græcè est, ὁ λευκός. Videtur autem abiectus articulus speciem designare, aut qualemcunq; differentiam: tanquam & alterius coloris mures Ponticos reperiri dicat. Condũtur hyeme & Pontici mures, hi duntaxat albi: quorum palatum in gustu sagacissimum autores quonam modo intellexerint, miror, Plin. Varij nidum & mores & cibum habent piroli (id est sciuri,) Albert.

Variorum è pellibus vtilis & ornatus vestitus fit, Albert. His pellibus in ornatu vestium gloriantur homines vtriusque sexus, Isidor. Pellifices ornamenti causa vestium, quas ex alijs pellibus confecerint, oras hisce pellibus muniunt. Habent & nescio quas vestes sacerdotales, qui canonici dicuntur, multis in locis ex varijs vnà cum caudis ad imum dependentibus marginem consutas. Instruxit & ex muribus luxuriam suam vita: alios magnis frigoribus, alios medio anni tempore à Septentrionibus petendo. Armamus corpora, debellamus animos, Hermolaus.

Aspreolum in Germanicis commentarijs lego: & quid legam, nescio, Scaliger. Ego Sciurum Ponticum, siue Varium esse conijcio. Quoniam Sigismundus Liber Baro in Commentarijs rerum Moscouiticarum, vbi de pellibus diuersis è Moscouia adferri solitis mentionem facit, Sciuros Ponticos præterierit, quorum pelles inter præcipuas sunt, nisi Aspreolorum nomine eos intelligamus. Aspreolorum pelliculæ (inquit) ex diuersis partibus adferuntur &c. ex nonnullis semper decem numero colligatæ, quarum in singulis fasciculis duæ sunt optimæ quas Litzschna appellant, tres aliquanto deteriores, quas Crasna vocant: quatuor, quas Pocrasna: & vltima Moloischna dicta, omnium vilissima. Harum singulæ vna aut duabus dengis emũtur. Meliores & selectas in Germaniam & aliò mercatores magno suo commodo portant. Sic ille. Aspreoli quidem nomen, ad Pirolum vel Spiriolum (sic enim barbari quidem scriptores Sciurum vocant) accedit.

Mvs Ponticus aut Scythicus, Sciurúsue, alius, quem volantem cognominant, licebit & Sciurum latum nominare. Huius pelles duas Antonius Schneebergerus meus è Lithuaniæ Vilna ad me misit. Mitto tibi (inquit) pellem paruam, superficie pilorum cinerea siue albicante: radice verò (id est, parte interiore) è fusco nigricãte. Popyclycza latayacza, id est, Murem Ponticum volantem, à celeritate cognominant. Semper humidior apparet, nec potest à pellionibus præparari. Vtuntur ad oculos dolentes abstergendos, vim quandam singularem ad oculorum dolores mitigandos aut curandos ei inesse persuasi: ego mollitiem eius puto inuitasse primùm vt oculis abstergendis adhiberetur, sed cum pili non firmiter cuti hæreant, non sine periculo fieri videtur. Iuxta vel supra anteriores pedes, pilos ferè in orbem eminentes habet: alas appellant: quidam de arbore in arborem volare putant. Sic ille. Ego pelles missas cum crudæ essent, & à tineis ne perirent periculũ, pellifici dedi, qui eas præparauit cum aceto & fæce vini, &c. vnde egregiè remollitæ & extensæ sunt, earum nunc vtraq; longa est palmos duos (id est digitos octo) capite & cauda exceptis, latitudo eadẽ: vt Mus vel Sciurus quadratus vocari mereatur. Cauda quatuor aut quinq; digitorum est: similis cæterorum Sciurorum caudis, densis hirsuta pilis, albo nigroq; distincta. Ventris & totius pronæ partis color candicat, pilis interiùs fuscis. Pilorũ mollities summa est, & ad oculos aliámue partem demulcendam lenissimo ductu tanquam holoserici, sed multò mollior, idonea. Auriculę breuiores rotundioresq́; quàm in Sciuro. Pedes non satis apparent: Prona pars à supina distinguitur ceu linea quadam, à qua prominentes pili densiores solidioresq́; sunt: &, vt coniicio, ad volatum promouent: sicuti etiam ipsa corporis prætenuis latitudo: vt pisces lati sua latitudine natant. Aiebat pellifex vidisse se apud Silesios vestes etiã his pelliculis (quibus nihil tenerius) præparatis subduci.

Mures in Ponto incolarum supplicationibus ad deum factis auertuntur ab agris, vt Aegyptij quoq;, Aelianus. Sed aliud hoc murium genus videtur, agreste non syluestre: vt illi etiam in Heraclea insula Ponti, de quorum religione dixi supra in Mure h.

Simor, σίμωρ, apud Parthos vocatur genus quoddam muris syluestris, μυὸς ἀγρίου, cuius pellibus vtuntur ad uestes, πρὸς χιτῶνας, Hesychius & Varin.

Scythicvm murem eruditus quidam coniicit esse qui vulgò zobellus dicitur: quem nos mustelarum esse generis suo loco docebimus. Scythici quidem muris veterum quod sciam nemo meminit.

DE MVRE ALPINO.

A.

MVs alpinus cognomen traxit ex alpibus in quibus nascitur. Etsi enim alia quoq; murium genera alpes gignant, hoc vnum tamen genus, non nisi in altissimis alpium, & circa ipsos vertices nascitur, vt ipse multis excelsissimis montibus peragratis animaduerti. Itali vulgò murmont vocãt, vel (vt Hermol. scribit) marmotam: vt Matthęolus, marmontana, (Galli quidẽ cercopithecum marmot vocant.) Rhæti qui Italicè loquuntur, montanellam: Aliqui etiã in Italia, vt audio, varozam. Varios quidem mures Ponticos Italis nominari supra dixi. Galli, ni fallor, marmote: sic eum vocare videtur Scaliger, nouo nomine marmotam appellans. Germani, præsertim Heluetij, corrupta à mure montano nomine *murmelthier*, alij *murmentle*: Alij ficto nomine *mistbellerle*, propter acutam & tinnulam vocem, qua caniculas etiam sic propriè dictas, superat. Emptra (Liber de naturis rerum habet Enitra) vt quidam dicunt animal est paruulum in Germania: quod quidam murem montanum vocant, nec inuenitur, nisi in montibus, maximus è murium genere quos nostra producit regio, Albert. Germanicum forte fuerit, quasi Embdor, id est fœni cordi collector. Taxus animal est ferè in murium alpinorum genere, Brasauolus. Videtur autem hoc suspicatus, quoniam & in cauernis agit, & valde pinguescit: sed cum neq; dormiat hyeme, neq; muris speciem referat, & ingenio & victu multum differat ab alpinis muribus, congenerem illis minimè dixerim. Grapaldus & Alunnus Itali viri non indocti, armelinos vulgò dictos, mures alpinos esse putant, inde scilicet persuasi, quòd similiter hyemem somno sepulti exigant. Sed hi omnino mustelæ sunt quæ in locis aut regionibus frigidis per hyemem albescunt, vt supra in Muribus Ponticis asserui, & pluribus dicam in Mustela b.

Saphan Hebraicam vocem aliâs chœrogyllium, aliâs leporem vel lepusculum, δασύποδα ἢ λαγωὸν, Hieronymus & lxx. interpretantur, alij herinaceum. Ego in Cuniculo omnino cuniculum esse docui: quanquam Hieronymus in annotationibus Psalmorum ad Suniam & Fretelam eandem vocem ἀρκτομῦν interpretatur, animal in Palæstina abundans, à similitudine muris ac vrsi nominatum. Gelenius arctomyn murem vulgò cricetum dictum, Hieronymi arctomyn esse iudicat, cui & ipse assentior, vt supra in Criceti historia dixi. Eruditus quidã apud nos, murem alpinum: qui etsi ad hæc duo animalia quandam similitudinem habet, non videtur tamen in Syria & locis calidis reperiri, quum apud nos in summis tantum montibus ijsq́; frigidissimis & niuosis degat, nisi forte in Palæstina, hoc est, in regionis illius montibus inueniatur. Vrso quidem & Muri communia quędam habere videtur, tum corporis specie, tum aliâs. Græcus quidam recentior, cuius de animalibus aliquot libellum manuscriptum habeo: Arctomys (Ἀρκτόμυς, paroxytonum, inquit) vnus custodit cæteris pascentibus: & singuli partem pabuli ad eum deferunt, at si negligentior fuerit in custodia, & (homo) aliquis subitò superuenerit, (*cuius scilicet aduentum ille non prodiderit voce,*) à cæteris occiditur. Sic ille. Ego hæc alpino Muri tantùm conuenire puto: non etiam Criceto. Galenus de alimentorum facultate 3.1. apud Lucanos in Italia animal reperiri ait μεταξὺ πως ἄρκτου τε καὶ συὸς, hoc est medium quodammodo inter vrsum & suem: quo modo si rectè legitur, non aliud quàm meles aut taxus fuerit: at si pro συὸς legas μυὸς, intelligi poterit vel mus alpinus, quem apud Lucanos etiam in Apennini iugis reperiri non dubito: vel Hieronymi arctomys. Vide quædam supra in Mele a. circa finem.

B.

Murem alpinum veterum nemo ne nominauit quidem, solus Plinius pauca de eo scripsit. Ego hi-

storiam

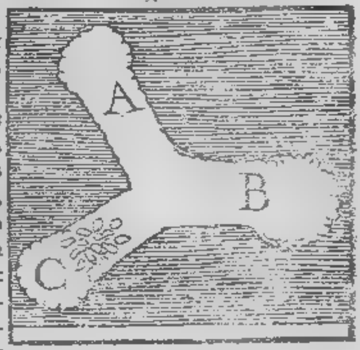
ſtoriam eius adſcribam, partim vt ipſe obſeruaui cum domi alerem hoc animal, à quo etiam quam adieci effigies ad viuũ expreſſa eſt: partim vt ab hominibus fide dignis, & montium incolis cognoui: partim ex Chronicis Ioan. Stumpfij, vnde etiam Ge. Agricolam mutuatum video quæ de hoc mure in ſuo de ſubterraneis animãtibus libello prodidit: & ex quadrupedũm hiſtoria Michaëlis Heri. Alpinos mures in Aegypto etiam reperiri ex recẽtioribus quidam ſcripſit, Plinium teſtem aduocans. Atqui Plinij verba hæc ſunt: Sunt his (muribus Alpinis) pares & in Aegypto: ſimiliterq́; reſidũt in clunes, & binis pedibus gradiũtur, prioribusq́; vt manibus vtũtur. Hinc intelligimus non eoſdem, ſed ſimiles eis, aut etiam magnitudine pares, in Aegypto naſci. Muri alpino magnitudo ferè leporis eſt, aut verius inter cuniculum & leporem: fele corpulentior eſt, ſed breuior cruribus. Species ac figura muris, ex qua mus dicitur. Vel, vt alij ſcribũt, forma & magnitudine eſt magni cuniculi, ſed humilis & lato dorſo: pilis durioribus quàm cuniculus, colore vt plurimũ ruffo, qui in alijs clarior, in alijs obſcurior & fuſcus eſt. Magnis oculis, prominẽtibus media magnitudine, Hermol. Apud Plinium ſic legimus, Conduntur & Alpini mures, quibus magnitudo media eſt: ex quibus verbis nihil aſſequor certi: Ponticos enim mures tantum ante Alpinos nominauit, nec vllos alios, inter quos & Ponticos Alpini media magnitudine eſſe dici poſſint, quamobrem legerim, Condũtur & Alpini, quibus magnitudo media extat (id eſt prominet) oculorum: ſic & Hermolaus legiſſe videtur: quanquam in caſtigationibus nullam huius loci mentionem facit, vt neq; Gelenius. Auriculas mutilas & quaſi decurtatas habet, (tam breues, vt vix eminere appareant, Matthæolus. Idem caput leporis ei tribuit, pilũ taxi, vngues ſatis acutos.) Priores dentes ſupra infráque binos vt ſciurus, & longos acutosq́; habet, fibrinis ferè ſimiles, ſubflauos. Circa naſum & labra ſuperiora nigræ ei & aſperæ ſetæ rigent, tanquã feli. Longitudo caudæ dodrans dimidius, vt Stumpfius: vel vt Agricola, duo palmi & amplius. Crura breuia, craſſa, & villis ſuperius referta: quibus & venter imus denſis ac longiuſculis munitur. Digiti pedũ vrſinis ſimiles: vngues lõgi, nigri, quibus altè effodit terram. Poſterioribus pedibus non ſecus ac vrſus ire ſolet, ac interdum ingredi bipes: quod & Plinius ſcribit, vt paulò ſuperius recitaui. Dorſum præpingue habet, quũ cæteræ corporis partes ſint macræ, quanquam hæc verè nec pinguitudo nec caro dici poteſt: ſed vt mamillarum caro in bubus, inter eas eſt medium quiddam. Craſſitudine magis quàm longitudine creſcunt, Matthæolus.

Marmotæ (inquit Scaliger) Melis ſunt magnitudine (*noſtræ minores ſunt, inter Leporem ferè & Cuniculum*) & pilo: cauda item nulla penè. (*Noſtrarum cauda ad ſex plerunq; digitos accedit.*) Eundem quoq; ad modum crura breuia, aures breuiſſimæ, auriculis curtiſſimis, atq; ad aſpectum nullis. Vngues longi, acuti, firmi, vnci robuſti nigri. Inter Mures quidam connumerarunt: cum quorum natura nihil habent commune, præterquàm quòd, ſicuti Sciuri, ſedentes, pedibus anterioribus vtuntur ad officia manuum. At hoc etiam Leporum genus vtrunq; facit: quorum capita non malè ſuis capitibus Marmotæ quoq; referunt. Cum Glirium ſpecie conueniunt in ſomno, hybernos enim totos menſes tranſigunt ſopore. Cum Leporum Muriumq́; dentibus eorum dentes multam habent affinitatem. Non niſi irritatæ ſæuiunt, poſtquam cicures factæ ſunt. Vnam aluimus in Taurinis manſuetã. quæ laneam lineamq́; omnem ſupellectilem dentibus abſumebat. Hoc etiam domeſtici ſolent Cuniculi. Earum vox à leporina recedit in ſoricinam, aut potiùs in cercopithecinam. Hęc Scaliger. Ego cum Plinio, & Alberto, Murium generi adnumeraui, multas ob cauſas, aſtipulantur & vulgaria nomina, quæ iam expoſuimus.

Si quando

C.

Si quando inter se colludunt, vt catelli clamorem faciunt. Cæterum cum irascuntur, vel tempestatis mutationem denunciant, argutissimam vocem fistulæ acutæ & aures lædenti similem edunt: idq; non in montibus tantum, speculator præsertim, de quo mox dicemus: sed etiam cum domi aluntur apud homines. Ab hac voce adeò acuta & tinnula, aliqui Germanicè ficto nomine hunc murem appellant *mistbellerle*, vt supra dixi. Ambulant aliquando bipedes, vt & Aegyptij mures, subsidentq; in clunes, & prioribus vt manibus vtuntur, Plinius. Mus alpinus demittit se aut saltat ab alto: ascendit etiam inter duos parietes vt purgatores caminorum: instar simiæ per gressus aliquot rectus incedit. Cibum in priores pedes sumit vt sciurus: vt idem sciurus & simia erectus vsque eo in clunibus residet, quoad ipsum comederit. Vescitur autem non modo fructibus, sed & alijs diuersis cibis: præsertim si à teneris domesticè educetur: vt, pane, carne, piscibus, iure, pulmento: cupidè verò, lacte, butyro, caseo. In alpibus cuniculis aliquando in casas vaccariorum actis, vbi lac seruatur, in ipso furto deprehenduntur. Dum lac edit, oris suctu sonitum sicuti procellus emittit. Ossa etiam rodit: scarabeis maij delectatur. Spondylio, quæ herba pratensis est panaci similis, cupidè vescitur, item brassica præsertim capitata. Non bibit, puto, in montibus: quoniam semper æstate herbas recentes habet, hyeme verò dormit. Hi mures multum dormiunt: & in cauernis suis delitescunt, quas miro artificio fodiunt. Nam, vt Rhætus quidam mihi nuper narrauit, duo foramina domicilij sui faciunt, quæ in diuersum tendunt, quod apposita figura vtcunq; demonstraui. B. igitur locus est, vbi habitant, non apertus, sed monti continuus. C. foramen, iuxta quod excernunt, nec nunquam per illud vel ingredi vel egredi solent, sed tantum per oppositum foramen. A. Hoc idẽ initio hyemis obturant iuxta principium aditus: deinde (post aliquot dies) excrementorum etiam foramen obturant, idq; non infra sed supra excrementa. Est autem A. situm superiore montis loco, C. inferiore. Cubilia exstruunt fœno, stramentis, sarmentis, Agricola. Cum niuibus iam montes teguntur, circa diuorum Michaelis aut Galli festum, in domicilium se abdunt, & foramina, vt dixi, occludunt, terra tam solidè infarcta fuluntq; vt facilius sit fodiendo terram integram ad latera, quàm illam foraminibus infarctam penetrare. (Postquam cubilia in specu strauerint, ipsum aditum atq; os eius sarmentis & terra obstruunt & obturant, Agricola.) Sic tuti à ventorum vi, ab imbribus, à frigore, degunt, & dormiendo ad ver vsq; perdurant sine omni cibo & potu, in globum erinacei instar conuoluti. Solent autem ferè quinq;, aut septem aut nouem, aut vndecim, pauloue plures vno in meatu cubare. Hinc factum est apud Alpinos populos prouerbium in hominem somniculosum, *Er müß syn zyt geschlaffen haben vvie ein murmelthier*: hoc est, Necesse habet certum dormiendo tempus consumere instar muris Alpini. Dormiunt autem hyeme etiamsi domi alantur, extra zetas vel hypocausta emissi: in aliquem sub scalis aliúmue recessum abditi. Ego cum dormiturientem aliquando hunc murem initio hyemis, in vas ligneum è scandulis abiegnis concinnatũ & fœno semiplenum deposuissem, addito etiam quo magis à frigore tueretur operculo, post aliquot dies mortuũ reperi. In causa fuit respiratio exclusa: quod si foraminibus aliquot operculum terebrassem, viuus hyemẽ exigere potuisset. Itaq; miror cum aditus cauorum suorum in montib. tam solidè arcteq; occludant, qui fiat quod respiratio eis non intercipiatur. Quidam in ędibus educati iam diu assueti non dormiunt. Conduntur hyeme Pontici mures, item Alpini. Sed hi pabulo ante in specus conuecto, cum quidam narrent alternos marem ac fœminam supra se complexo fasce herbæ supinos, cauda mordicus apprehensa, inuicem detrahi ad specum: ideoq; illo tempore detrito esse dorso, Plinius. Mira verò eis machinatio & solertia, cum fœnum iam congesserunt. Vnus enim humi stratus erectis pedibus omnibus iacet in dorso, in quem tanquam in plaustrum quoddam, cæteri ea quæ congesserant conijciunt: & sic onustum cauda mordicus apprehensa in specum trahunt, & quasi quodam modo inuehunt, Agricola. Eodem modo castores ligna aduehere, & taxos effossam terram pro domicilijs, donec satis ampla sint, euehere, apud recentiores legimus. Fides penes authores esto. Hoc quidem a faceto aliquo homine de industria fictum apparet, forte hos mures fœnum in dorso gestare, cauda per dorsum ad os reducta & mordicus comprehensa confirmatum, pro fune scilicet vt homines fœnum baiulant.

Emptra, hoc est mus montanus, animal est paruulum in Germania, vt quidam dicunt: huius generis mas & fœmina simul fœnum colligunt per æstatem, vnde hyeme viuant, hoc per cumulos (forte, cuniculos) in terram recondunt. Est autem fœmina astuta & voracior fœni, mas contra parcus: quamobrem fœmina de specu expulsa, aditum obturat, & ingressu eam prohibet. Illa retro alicubi aditum occultum fodit, & fœnum consumit. Itaque verno tempore fœmina obesa, mas autem per quàm macilentus egreditur, Albertus. (Idem de criceto mure quidam mihi retulit, quòd vulgò sic de ipso feratur in Turingia. Ille tamen non fœnum sed frumentum colligit.) Hoc si verum est, emptram fœminam potius quàm Ocni asellum, mulierẽ luxuriosam & mariti labore quæsita temere prodigentem significaturi, à pictoribus pingendam locabimus. Somno plurimum indulget: Cum vigilat vero, semper aliquid agit, stramina, fœnum, rallas, linteola cubili suo importans, quibus os ita complet, vt nihil amplius capere possit, reliquum pedibus accipit & trahit. (Si & citelli mures bucculis tritico mire infarctis, in suos se cuniculos recipiunt.) In montibus quidem, fœnum quod in saxis mollissimum crescit collectum in cauernam deferunt, vt hyeme mollius dormiant, Stumpfius & Agricola. In domibus etiam vbi aluntur, cubilia sua excrementis non inquinant, sed in angulum aliquem se recipiunt: vbi vesicam & alui suæ pilulas exonerent. Ligna etiam dentibus suis ita erodunt & excauant, vt per ea transire queant. Hoc animal dum viuit, satis grauem & aliquo modo virosum (nostri dicunt *vvilden*) odorem emittit, murinum ferè, præsertim æstate cum nondum pinguescit, Stumpfius.

D.

Ante cuniculos suos in Sole interdum colludũt, vt mustelarum vel martium catuli: & simul immurmurant aut latrant etiam instar caniculatum: idem faciunt vbi inter homines educantur, Stumpfius: qui se huius generis murem biennio domi aluisse scribit. Cum irritatus exarserit iracundia, facilius fit cum adhuc indomitus & insuetus homini est, acriter mordet, idq; dentibus anterioribus. Cicur vero nonnunquam alludit, & dentibus pediculos hominis captat instar simiæ, Idem. Et rursus, Ex feris quidem nostri orbis vix vllum reperies, quæ adeo mansuet-

mansueta & familiaris homini reddatur: sic cicurati, canes oderunt, & grauiter sæpe mordent in hominum scilicet præsentia, vbi canes se defendere non audent. Cum è cauerna montiuagi egrediuntur ad pastum, ad lusum, ad congerendum fœnum, ex eis vnus aliquis remanet iuxta cauernæ aditum, è sublimi aliqua specula quàm procelsa diligentissimè & longissimè prospiciens. Is cum vel hominem, vel pecudem, vel feram viderit, sine mora clamat, vel latratu ædito, vel voce acutissimum fistulæ sonum referente: quo audito vndique omnes ad cauernam concurrunt, speculator postremus ingreditur, Stumpfius. Mus alpinus pro sua magnitudine robustissimum est animal. nam quidam satis robustus iuuenis cum ingredientem in suam cauernam hunc murem pede posteriore apprehendisset, nullo modo extrahere potuit. In planicie non admodum velox est, vt homo etiam currendo assequi possit, nisi præueniat in cauum aliquod subire. Cruribus & digitis est robustissimis & celeriter fodit, ita vt existimetur fodiendo etiam subterfugere hominem eius capiendi gratia fodientem.

E.

Laqueis quibusdam aut machinis ad cauernarum aditus appositis capiuntur. Cæterum cibi gratia ferè hyeme tantum dormientes effodiuntur, hunc in modum. Incolæ obseruatos æstate cuniculos perticis iuxta infixis designant, quæ per hyemem inter niues emineant. Tum hyeme super circulis ligneis per profundas niues accedunt cum fossorijs, & niue reiecta, terraq; effossa, dormientes auferunt. Obiter autem inter fodiendum terram illam subactam & quasi turundam, quo os antri obstructum est, obseruant. Is enim si longior fuerit (pedum aliquot longitudine) vt penitius claudat, signum hyemis nimium duræ diuturnæq; interpretantur: sin breuis, contra. Loco effosso dormientes deprehenduntur, impari plerunq; numero, quinque pariter, aut septem, aut nouem, aut vndecim, paulòue plures: ita in corbes super fœno imponuntur, portanturq; dormientes quò libuerit. Neq; enim facile expergiscuntur, nisi calor Solis, ignis, aut hypocausti eos resoluerit. Cæterum diligenter obseruandum est tempus quo iam dormiant, ne ante illud fodiatur: pinguissimi quidem sub natalem Domini reperiuntur. Danda etiam opera vt inter fodiendum parum strepitus fiat, ne in calido suo loco excitentur: experrecti enim capi non possunt: nam vtcunq; strenuè fodiat venator, ipsi fodiendo simul & retrocedunt, & pedibus quam effoderint terram reijciendo fossorem impediunt, Stumpfius. Voce sua acuta & fistulam, vt dixi, repræsentante, vel aëris mutationem significant, vel sibi quid aduersi accidere. Si tempestas sit aut pluuium cœlum, non egrediuntur, sed in serenitate tantum. Cum pluuiam, niuem aut frigus præsentiunt, somnum appetunt: sin venturam & firmam serenitatem & constitutionem aëris calidam, ludis varijsq; actionibus occupantur, Stumpfius. Si domi alantur, multum sæpe damni inferunt, pannis alijsq; rebus arrosis, (vt sciuri & cuniculi,) Matthæolus.

F.

Hyeme, præsertim sub natalem Domini, in latebris suis pinguissimi effodiuntur. Occiduntur autem etiamnum dormientes, cultro in iugulum adacto, vnde parum prioribus pedibus moueri incipiunt, sed expirant prius quàm prorsus expergiscantur. Sanguis vase excipitur. Mus ipse in aqua feruefactus instar porcelli depilatur, vnde caro glabra & alba apparet. Exenterato sanguis rursus infunditur, sic apparatus vel assatur, vel iure nigro conditur. Sed salitur etiam infumaturq;. Infumati vero vel in iure nigro parantur, vel cum rapis aut brassica capitata coquuntur, Stumpfius. (Infumari eos quidam etiam citat ex Plinij 8.37. quod ego nusquam inuenio.) Et rursus, Hi mures in Alpinis regionibus frequenter eduntur: præpingues sunt, & pinguitudo eorum non fluxa, sed solidiuscula est, & vt ita dicam χονδρώδης. Hunc cibum etiam puerperis commendant: & vteri vitijs ac torsionibus ventris, (*für die bärmuter vnd das grimmen,* quæ vocabula nostri confundunt,) prodesse aiunt, tum in cibo sumptũ hoc animal, tum si adipe eius venter ac vmbilicus vngantur: somnum etiam promouere, & illitum iuuare arthriticos. Caro muris montani salita magis quàm recens probatur. Sal enim & nimiam eorum humiditatem exiccat, & grauitatem odoris emendat. Sed tum recens tum salita difficillima est concoctu, stomachum grauat, & nimium calefacit corpus, Matthæolus.

G.

Ventriculus muris Alpini imponitur contra colicam. Adipe eius manus illitas toto die facilius aiunt tolerare frigus. Adipis parum in iure calido muris potum, partum accelerare creditur. Veterinarij quidam vngentis ad maligna equorum vlcera & quæ vermes appellant, cum alijs medicamentis, quæ valde siccant, aut etiam septica sunt, huius muris adipem admiscent. Eundem Matthæolus molliendis neruis & articulis contractis laudari scribit. Reliqua ex eo remedia vide in fine præcedentis capitis.

DE MVRE LASSICIO.

MVRIS quem lassicium (*lassitz* Germanicè) nominant, pelles in pretiosarum numero habentur, is in cinereo candidus est, nec duobus digitis crassior, Ge. Agricola. Ego, si rectè memini, mustelæ quoddam genus Francfordiæ apud pellifices olim *lasser* appellari audiui. Supra in Muribus Ponticis, nouogrodelam Polonis vocari dixi muris genus pretiosi, cuius pellis albicet quidem, sed ita vt sit intermixtum aliquid griseum, id est cinereum: quærendum an idem lassicius sit. Polonus quidam cui picturas animalium inspiciendas dederam, figuræ furonis adscripsit Polonicum nomen novvogrodek, non rectè opinor. Alius Polonus mustelam albam Polonicè lasica vocari scripsit. Sunt qui lassicium murem non aliter à mustela alba vel hermelino differre putent, nisi quod duobus ferè digitis breuior est, *harnball* vero Germanicè dictus eadem ferè mensura hermelino longior.

DE MVRE ARANEO.

A.

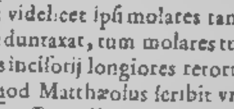
AANAKA, חנאקה, Hebraicam vocem Leuitici vndecimo, variè omnino interpretantur, reptile quod semper clamet, reptile volans, hirudinem vel sanguisugam, hericium, fibrum, vt supra in Echino dixi: Septuaginta & Hieronymus mygalen, id est murē araneum. Mugali alcale est, Auicenna 4.6.5.15. Apud Arnoldum Villanouanum in libro de venenis, legitur: Mugali, sehalhali. Sed videntur hæc nomina Arabes à Græca voce deducta corrupisse, vt alia pleraq;. Murem araneum mygalem & myogalen Græci appellant, Hermolaus. Ego μυογάλην vno tantum in loco apud solum Dioscoridem libro secundo legi: qui tamen alibi semper, vt & cæteri authores omnes tribus tantum syllabis mygalen nominat. Apud Suidam & Varinum μυγαλὴ oxytonum scribitur, (nec aliud addunt:) apud cæteros authores, nunc oxytonum, nunc paroxytonum, hoc rarissimè, illud frequentissimè, scribi inuenio. Nicander propter carmen μυγαλέην dixit, prima syllaba producta. Herodotus (libro 2. de animalibus apud Aegyptios sacris) mygalas maiores (mures, lego) araneos appellat, Volaterranus. Mus araneus, quem Græci σκυτάλην (lege, μυγάλην) appellant, Columel. 7.15. Cur vero mygale dicatur, non vna est sententia: mihi verissima videtur Aëtij, qui mygalen magnitudine muris esse scribit, (quamuis aliquanto minor sit) colore autem galæ, id est mustelæ similem. Amyntas μυγαλῆν (melius μυγάλην, vel μυγαλὴν) ait ex mure & mustela nasci, vt Scholiastes Nicandri scribit: sed hoc, inquit Marcellus Vergilius, nec verum nec verisimile est: quî enim ad generationem coibunt mus & mustela: quibus non solum dissimilis penitus natura, sed natiuæ & exitiales inimicitiæ sunt. Insulsè etiam Rodolphus quidam in Leuiticum, Mygale (inquit) dicitur quasi mus gulosus. Marcellus Vergilius Aëtij super hoc etymo verba non rectè transfert: neque enim eadem qua mus caudæ gracilitate est mygale, sed graciliore, & (vt Aetius scribit) breuiore: nec eadem rictus longitudine, sed multò longiore. Ge. Agricola rattum, vt vulgò dicimus, murem araneum esse suspicatus, mygalen dici putat, quòd magnitudine ferè mustelina, muris autem specie sit: quamobrem Latinè etiam aranei cognomen huic muri adiunctum conijcit, quod rattus vt araneus insectum parietes scandat. Sed rattum à mygale differre, facile deprehendet qui eum diligenter cum veterum descriptione, quam mox capite secundo recitabimus, contulerit. Muris genus rubeum, breui cauda, acutæ vocis, propriè sorex vocatur: est autem venenosum, & ideo non capitur à felibus, Albertus. Nos omnino hunc murem nostra lingua vocamus *mützer*, cuius hic imaginem præposuimus, eundemq; araneum esse asserimus, quem feles capiunt quidem & occidunt, sed tanquam venenosum non edunt. Albertus sanè & Ge. Agricola, qui murem istum soricem esse crediderunt, vocis maximè argumento adducti videntur: quæ & huic muri quo de scribimus admodum acuta est, & similiter acutam sorici veteres tribuisse videntur ex prouerbio quod apud Terentium legimus, Egomet meo indicio quasi sorex perij. Sed meam de sorice veterum sententiam copiosè iam supra explicaui. Carolus Stephanus etiam in Vineto soricem & murem araneum confundere videtur: nisi soricis vocabulo tanquam generali vtatur, quod ipsum quoq; non videtur probandum. Mus araneus exiguum animal atq; leuissimum est, quod aranei modo tenuissimum filum & gladij aciem conscendit, Sipontinus. Ego potius araneum à vi veneni dictum coniecerim, vt vulgò etiam araneum piscem cuius venenosæ sunt spinæ, si pungant, Venetijs nominant: Et tale quid innuere videtur Syluaticus, cum scribit: Mugali, id est draco marinus, & animal venenosum pusillū muri simile: nam & araneum piscem propter venenum pungentib. spinis insitum veteres ophin, id est serpentem nominarunt, & hodie quidam vulgo draconem vel dracęnam. Vegetius 3.77. murem cęcum nominat, & similiter Samonicus 47. Albertus murem cęcum interpretatur talpam, vt & Hesychius in dictione Λώτ, cui interpretationē subijcit, ἀσπάλαξ, μῦς τυφλὸς, ἢ πιῶ γῆν τρωκτῶν. Sabaudi hodie murem araneum muser vel musette vocant: Galli muserain, vel muzeraigne, qua voce Rhæti etiam vtuntur, qui loquuntur Italicè, müsseraing. Burgundi, sery. Vites quę secundum ædificia sunt (inquit Carolus Stephanus) à soricibus & muribus infestantur, interdum etiam eæ quę in medijs agris. Eos autem sorices vidimus rostrum acutum, exporrectum quidem admodum habentes: & pilis oblongis in morem felium onustū, venenatos quidem eos, tum ipso morsu, tum etiam tactu: Vulgus nostrum vocat mesiraignes: quod vocabulum quiddam commune cum mure araneo videtur habere. Id vero ne in vitibus accidat (inquit Columella libro de arboribus cap. 15.) cum Luna Leonis, aut Sagittarij, aut Scorpionis vel Tauri tenet hospitium, noctu putentur vites, Hæc Carolus Stephanus: sed videri cum nobis soricem cum mure araneo confundere supra diximus. Heluetij à vicinis forte Gallis mutuati nominant *mützer*, quasi murē araneum: reliqua Germania *spitzmuss*, ab acuta rostri figura: aliqui *zissmuss*, per onomatopœiam à voce: sed nos supra alium ciselum siue citellum murem descripsimus, quem aliqui puto nominant *grosse zissmuss*, id est citellum maiorem. Hollandi, vt audio, *mollmuss*: nisi talpam potius hac voce significent, quam & Flandri *mol* appellant. Matthæolus Senensis ex Dioscoride topo ragno transtulit: topo enim Italis hodie murem significat, ragno araneum. A Silesijs autem *Bisem mus* dicitur quasi moschi mus: dicitur enim siccatus in furno moschum olere: pellis quidem per se melius olet, vnà cum pilis, sed caro etiam olet. Excrementa quoq; eius moschum olent. De musco murē dictum est superius in mure peregrino. Muribus araneis abundat insula Britannia, in hodiernumq; diem barbari illi voce Romana vtuntur, Hermolaus in Plinium. Fieri quidem potest vt in nonnullis Angliæ locis muris aranei nomen idem aut simile Latino in vsu

sit, transumptum scilicet à Gallis, cum maxima Angliæ pars Saxonica & Gallica linguis duabus in vnam confusis vtatur. Ego tamen ab Anglis non aliam huius muris nomenclaturam vernaculè discere potui, quàm shrevv: vel vt alij scribunt, shrevve: alij erdshrevv. id est murem araneum terrestrem. De hoc mure Guilielmi Turneri Angli medici doctissimi verba ex epistola ante biennium ad me data subscribam: Murem araneum (inquit) puto me in Anglia vidisse: is nostrate lingua vocatur a shrovv aut à shrevv: mus est admodum niger (apud nos quidem in Heluetia, ex fusco subruffus) cauda valde breui, & rostro admodum porrecto & acuto. Caput, quale habet ad te mitto (misit autem non myzeri nostri, quem hîc depictum dedimus, caput, sed alterius cuiusdam perexigui muris, dentibus non differentis à reliquis muribus, cum araneus plurimum differat vt dicam in B.) vt melius possis de eo iudicare. Si cui apud nos male imprecamur, dicimus, i beshrovve the, hoc est imprecor tibi murem araneum, siue morsum eius, siue aliud quodpiam ex eo malum, Hæc Turnerus. Hispanis hunc murem raton pequénno dici puto, Illyrice niemegka mys, etsi amici Hispanus & Bohemus soricem ita interpretati sint per epistolas. Polonis keret. Aliqui animalculum quod nos *vvisele* appellamus, quod omnino mustela est, & à Gallis quibusdam præsertim cum albo colore est ermine nominatur, murem araneum esse putant: & Albertus mygalen marem mustelæ interpretatur, qui aues in nido iacentes venetur: sed horum error manifestior est, quàm vt vel paucis refutari debeat.

B.

In Italia muribus araneis venenatus est morsus, eosdem vlterior Apennina regio non habet, Plinius. Mures araneos multos in Germania & tota Italia vidi, præcipuè vero in Valle Anania Tridentinæ ditionis, vbi tamen venenosi non habentur, fortassis propter frigidam regionis temperiem: nam & scorpiones ibidem non sunt venenati, cum in cæteris Italiæ locis plurimum suo veneno lædant, Matthæolus. Mygale chamæleonti similis esse dicitur, Obscurus. Præcedenti capite multa diximus de huius muris corpore eiusq; partibus: hîc reliqua addemus. Mygalen aliqui dicunt animal esse minus mustela, colore ad cinereum declinante, cum subtilitate & tenuitate (dentes ei tenues Aëtius tribuit: quanquam & mus ipse totus exilior tenuiorq; cæteris muribus est) Auicenna. Et rursus, Mygale secundum aliquos formam coloremq; muris habet. Albertus rubicundum colorem muri venenato tribuit. Oculis est paruis, Idem: quanquam autem totus hic mus paruus sit, oculos tamen ei multò quàm pro portione minores esse, ipse etiam obseruaui, & propter hanc oculorum paruitatem visum ei admodum hebetem esse puto, adeò vt veterum quidam murem cæcum appellarint, vt Veget. & Samonicus. Nicander μυγαλὴν τυφλὴν dixit. Et Plutarchus in Symposiacis 4. 5. Mygalen, inquit, ab Aegyptijs coli aiunt, quòd cæca sit: tenebras enim antiquiores luce putant. Ibidem iecur eius in silentio Lunæ minui ab Aegyptijs creditum scribit: quod alij de muris etiam & soricis iecore prodiderunt. Rostrum habet oblongum & acutum, Aëtius & Auicenna: talpæ instar, Matthæolus. Ea quidem est rostri eius figura, quæ apta ad fodiendum videatur. Dentes habet tenues atq; eos duplici ordine sitos in vtraq; maxilla, quo fit vt quatuor dentium ordines habeat: & in morsis ab eo vulnera quadrifido ordine conspiciuntur, Aëtius. Matthæolus ex Aëtio citat, duos ordines dentium habere hunc murem, vnum intra alium: quod mihi non placet, Græcum exemplar inspiciant quibus ad manum est. Dentium, inquit Auicenna, tres sunt ordines: quorum alij super alios torti sunt retorsione parua ad superiora. Cæteri quidem mures, vt & sciuri & castores, dentes binos anterius oblongos habent, in ore verò interius molares in vtraq; maxilla quaternos seorsim, tum infra tum supra: vt in summa, dentes incisores quatuor sint, molares sedecim. Sunt autem molares, vt dixi, non solum quaterni, in vnaquaque maxilla, sed quatuor etiam ordinibus discreti, vt rectè tetrastichi, id est in quatuor diuisi ordines, dicantur, secundum Aëtium: videlicet ipsi molares tantum infra supraq; considerati. Quod si ab altera tantum parte, inferiore aut superiore duntaxat, tum molares tum incisorios dentes respicias, tres ordines inuenies, secundum Auicennam: ex quibus incisorij longiores retortiq; sunt. Sed hæc interpretatio ad reliquos mures magis quam araneum pertinet. Quod Matthæolus scribit vnum dentium ordinem haberi intra alium, nisi molares multò interius quàm incisorios esse intelligat, quid sibi velit non assequor: scio pisces quosdam & serpentes, duos aut tres dentium versus habere, atq, vnum intra alium, sed in murium genere nihil tale inuenias. Muri araneo breuis & gracilis est cauda, Albertus & Massarius. Mus araneus exiguus est vltra modum, longo rostello, oculorum acie obtusa, Plinius Valerianus 3. 55. Hæc iam scripseram, cum allatum mihi hunc musculum accuratius inspicere, & describere volui. Colore igitur partim fusco partim rufo est, inter se mixtis: venter albicat: pedes posteriores planè in postrema corporis parte hærent. Totus grauiter olet, & vel odore venenum suum prodit. Caudæ breuissimis pilis obsitæ longitudo, digiti duo: reliqui corporis tres, vel insuper dimidius. Ocelli nigri & minimi sunt, paulò maiores quàm talparum, magnitudine capitis minimæ aciculæ, vt non mirum sit ferè cæcum esse hunc murem, cui post talpam minimi omnium in quadrupedum genere oculi contigerint. Et sanè vulgò cæcum hoc animal creditur, atq; ideò, vt anicolæ aiunt, oculis diuinitus captum, vt minus nocere suo morsu possit: quod si verum esset, miraremur serpentes omnes (sola forte cæcilia excepta) non visu tantum, sed eo etiam in plerisq; acutissimo præditos esse. Dentes vt minimi sunt, ita situ figuraq; ab aliorum tum quadrupedum tum murium dentibus differunt, componente quodammodo serpentium & murium dentes in vnum animal natura. Anteriores bini oblongi, non vt alijs muribus simplices sunt, sed alijs binis aut ternis denticulis enascentibus exasperantur, tantillis vt nisi diligenter inspicias non appareant. Hoc etiam differunt à cæteris muribus, quod bini illi oblongi non separati sint à cæteris interioribus, spatio aliquo medio, sed vnus omnium continuus ordo est. Asperi planè & acuti sunt serræ instar, quidam binis alij ternis (vt tres posteriores puto) cuspidibus, tam exiguis vt ferè visum lateant, laterentq; magis nisi extremæ partes cuspidum quarundam ruffo colore notarentur. Dentes circiter octo sunt vtrinque (reliquis muribus quaterni tantum) & insuper duo longiores supra, infraq; totidem, ipsi etiam vt dixi duabus vel tribus cuspidibus serrati, quæ nisi quis accuratè obseruet dentes per se videri possunt, & omnes ex vno esse enati.

Sed vt res clarior fieret, geminas icones hic adieci capitum murinorum cum dentibus superioris maxillæ: maior communem figuram & situm dentium in omni genere murium (excepto araneo) & similium declarat, ad cranium muris agrestis repræsentata: minor, aranei muris dentium situm figuramq; vtcunque refert,

C. Mures

C.

Mures aranei apud nos capiuntur ferè circa hortos & stabula: hyeme quidem domos & stabula magis quàm æstate ingrediuntur. Gaudent sanè circa fimum bubulum versari. Simulachra Deorum cum foris speciosa appareant, intus continent sæpe μυῶν πλῆθος ἢ μυγαλῶν ἐμπολιτευόμενον αὐτοῖς ἐνίοτε, Lucianus in somnio. Visum eis hebetissimum esse, & ideo à nonnullis cæcos credi in B. dixi. Vox huic generi multò acutior quam alijs muribus, vnde aliqui soricem crediderunt propter prouerbium, vt in A. retuli. Per onomatopœiam etiam à voce aliqui Germanice hunc murem *zißmuß* nominant. Putauerunt aliqui araneum murem ex mure & mustela gigni, ridiculè quidem vt in A. dixi. Plutarchus in Symposiacis 4.5. Aegyptios ait credidisse τὴν μυγάλην πεπέσθαι ἐκ μυῶν πέμπτῃ γενεᾷ νουμηνίας οὔσης, quorum verborum sensus non satis mihi constat. Mures aranei orbitam (id est vestigium rotarum currus volutatione impressum) si transiere, moriuntur, Plinius. Hoc quàm verum sit, inquit Marcellus Verg. facile erit facto periculo cognoscere: atqui interim quodnam vulgò sit araneo muri nomen non docet. Ferunt non transiri ab eo orbitam torpore quodam naturę, Plinius. Negant transiri orbitam ab eo, naturæ quodam torpore: & si transierit, moritur: inde contra morsum eius terram ex orbita sumendam præcipiunt, Hermolaus. At alij veteres præter Plinium, non si transierit, sed si inciderit in orbitam, hunc murem perire scribunt. Noui & cęcam mygalen, inquit Nicander, in orbitis morientem: vbi Scholiastes, Mygale cum cæca sit, in orbitas iuxta rotas incidens illic necatur: quasi non per antipathiam orbitæ, vt alij scribunt, sed cum inde euadere non maturet, aut forte non possit, curru aliquo superueniente, pondere rotarum opprimatur. Mus araneus si in orbitam inciderit, naturali fato illic detentus emoritur, Marcellus. Mygale valde metuit orbitas: illapsa enim torpet ac tremit: ac si immoretur (quasi etiam euadere possit, si velit) sæpe etiam moritur, Philes. Si in orbitā inciderit, tanquam vinculis capitur ac moritur: quare & terra morsui quem inflixerit hic mus inspersa remedio est, Aelianus. Oculorum acie obtusa est, & ideo quantum existimo, iners ei natura, vt non possit transire orbitam, Plinius Valerianus. Tardiores multò sunt quàm mures: hanc ob causam pariter & propter hebetudinem visus, sæpe in stabulis deprehensi occiduntur. Mygales cursus vel incessus est in vltimo, Auicenna, vt Bellunensis legit, sensu minime claro, videtur autem tarditatem significare. Mygale animal paruum & venenosum, alicuius est vigoris in iuuentute, sed continuè per ætatis incrementa torpescit, Albertus: proinde non mirum si iam ob ætatem torpidi aliquando in orbitis reperiantur, nec facile inde euadant. Mygale dicitur quasi mus gulosus, Rodolphus in Leuiticum: sed ridiculam hanc etymologiam esse in A. dixi. Fraudulenta est, & dolo rapit quæ deuoret, Idem. Audio boum vngulas in stabulis viuentium sæpe ab eis perrodi.

D.

Mygale animal gulosum & rapax, fingit se mansuetum, sed cum quis ei appropinquat, mordens illico venenum infundit, vt legitur in annotatis in Leuiticum, Arnoldus de Villanoua. Crudeli est animo, sed hunc dissimulans blanditur bestijs, & si potest veneno interficit, Albertus. Mygalen pardalis exhorrescit, Philes. Omne iumentum murem araneum (non vt Gillius vertit mustelam,) reformidat, Aelianus. A felibus capitur quidem & occiditur, sed tanquam venenosus non editur. Cati si deuorarint, tabe mori dicuntur.

E. F.

Vites infestant sorices & mures, &c. vt in A. retuli, ex Carolo Stephano, qui mures araneos esse suspicatur qui id factitant. Astutum esse animal videtur & difficulter capi: plerunq; autem capitur primo frigore: tum enim prodiens perit: præsertim si in orbitam inciderit. Ne à felibus quidem in cibum admittuntur, vt mireris non defuisse qui homini è vino bibendum pro remedio sui morsus exhiberent, vt in G. dicemus.

G.

Mus araneus, qui cum in orbitam inciderit moritur, vstus in cinerem redactus, & cum adipe anserina permixtus, condylomatis infrictus, mirum remedium adfert, Marcellus. Mus araneus pendens enecatus sic vt terram nec postea attingat, furunculum sanat, ter circundatus ei, toties expuentibus medente & eo cui medebitur, Plin. Mus araneus si in orbitam inciderit, naturali fato illic detentus emoritur: hunc illic inuentum argilla, aut linteo, aut phœnicio inuolue, & ex eo ter circunscribe parotidas, quæ in corpore subitò turgebunt, mira celeritate sanabis, Marcell. Pro felle μυγαλῆς, (malim γαλῆς, id est mustelæ, cuius fel in vsu medico esse legimus, mygales nusquam: & Galeno etiā adscripta Antiballomena γαλῆς habent) fel cameli, Antiballomena apud Aeginetam. Muris aranei caudæ cinis (impositus) prodest morsis à cane rabido, ita vt mus cui abscissa sit cauda viuus dimittatur, Plin. Equo strophoso Hippocrates veterinarius per os infundi iubet ramenta vngularum (equi) anteriorum trita in quatuor cotylis aquæ, ἢ ἀπὸ ὀρύγματος μυγαλῆς λελειωμένον, hoc est vel aliquid terræ à mure araneo excussæ, vt in Hippiatricis legimus. Quin & ipse mus araneus aduersus morsum suum varijs modis prodesse dicitur, impositus, potus, appensus, vt in sequentibus dicemus. Prophylacticum quidem remedium, ne mordeatur homo vel aliud animal, prętantissimum esset, si superstitione amuleta carerent: recitabimus id tamen infra, vbi de morsu huius muris in iumentis curando agetur.

Muris aranei morsum venenatum esse: deq; signis eius & medendi ratione in genere.

In Italia muribus araneis venenatus est morsus, Plinius. Quibusdam in locis non haberi venenatum retuli supra in B. Muris aranei morsus interimere quandoq; solet, Galenus ad Pisonem. Ipsi quidem hi mures tam venenati sunt, vt supra dixi, vt capti etiam occisiq; à felibus non comedantur. Cadaueribus eos vesci audio, vt non sit mirum venenosam hoc alimento vim in corpus eorum distribui. Præcipuè vero noxius est eius morsus si prægnans momorderit, & si animal prægnans ab eo præsertim prægnante mordeatur, vt infra dicam vbi de iumentis ab eo demorsis agetur. Asseuerant aliqui demorsum non aliâs exulcerari, nisi prægnans (ἔγκυος: Marcellus Vergilius non rectè legit ἑκών;) mus araneus fuerit: tum enim auxilijs opus esse, Dioscorides. Si prægnans momorderit, protinus dissilit, Plin. Pustulæ, si prægnans percusserit, nec aliter, rumpuntur (erumpunt, & vlcus malignum faciunt.) vt Dioscorides & Aëtius scripsêre. Plinius non pustulas, sed ipsum murem araneum, si prægnans ferijsset, dissilire protinus existimauit, Hermolaus. Ego Plinium Græcis non intellectis omnino errasse dixerim. Vide etiam infra vbi de iumentis morsis agam, verba Aristotelis.

Signa. Muris aranei morsum arguit circum ambiens inflammatio, (dolor vehemens & punctura in corpore, & apparens tabor in locis secundum dentes eius, Auicenna:) nigraq; pustula diluta sanie turgens exurgit: & partes omnes vicinæ liuent, (bases seu caduce fusca sunt, & partes proximæ, Auic.) Rupta pustula, depascens vlcus, non ei dissimile quod serpit, occupat. (Cum pustula finditur, egreditur caro alba colore nerui, habens tunicas: & quandoq; apparet in eis adustio quædã: & quandoq; corroditur & cadit, imò fluit inibi pus virulentum, deinde putrefit, & corroditur, & caro cadit. Auic.) Intestinorum quoq; tormina, difficultas vrinæ, & frigidæ aspergini offusio (ψυχρᾶς νοτίδος περίχυσις) consequuntur, (sudor frigidus corrupt⁹, Auicenna,) Dioscorides & Actuarius. Sed video Auicennam sua ferè ex Paulo Aegineta transtulisse, quare Aeginetæ etiam verba adscribam. Vbi mus araneus læsit, sequuntur dolores pulsatiles, & in singulis dentium eius animalis ictibus rubores, (&c. vt Dioscor.) Cute pustulæ dirupta album vlcus apparet: nam & membranas neruosas deraditur: ad hæc, excidunt etiam partes depastione oborta his quæ serpunt (vlceribus) simili: præterea etiam intestinorum tormina comitantur, vrinę difficultas, & frigidi sudoris vndiq; eruptio, Hæc Aegineta. Manifesta sunt muris aranei vulnera, inquit Aëtius: quadrifido enim ordine conspiciuntur. Et sanguis quidẽ primò purus promanat, paulò post vero saniosus. Animal enim ipsum putrefactione occidit. Consueuerunt etiam bullæ insurgere, quas si quis dirumpat, carnem subiacentem feculentam videbit, & fissuris disparatam. Inflatio autem sequitur demorsos. Cæterum hoc animal frequentius ad testes insilire solet, (quod & Auicenna scribit,) eosq; percutere, non hominis solum, sed cuiusq; etiam bruti animantis.

Curandi ratio. Mus araneus pro sua magnitudine magna etiam vulnera facit: quòd si paruus aliquando imbecillius imprimens fecerit, ea curatu faciliora erunt. Pessimus vero morsus is est quem prægnans (idq; magis etiam, si prægnanti, vt supra dixi) infixerit. Morsus differentia ab inflammationis magnitudine apparet. Aëtius libro 13. cap. 14. iubet primum adhiberi communia remedia, quæ scilicet eiusdem libri capite decimo descripserat, nempe vt morsus primum abluatur posca calida, deinde ab aliquo exugatur, cucurbitula cum plurima flamma adhibeatur, loci vicini scarificentur, &c. Iubet etiam antidotos magnas exhibere. Strato apud eundem, locum demorsum primò scarificari iubet, deinde medicamenta imponi quę virus extrahant, acria scilicet, qualia inferius plura recitabimus. Si locus non sit exulceratus, nec pustulæ eruperint, imponuntur acria quædam, vt pyrethrũ, aut allia trita, aut sinapis, aut etiam malua: (aut ablutus tantum negligitur) si vero exulceratus sit (quod fit maximè si prægnans mus fuerit) cortices granati dulcis decocti triti imponuntur, & vlcera eodem decocto, aut magis myrti, perfusa fouentur, vt Aëtius ferè & Auicenna scribunt. Quæcunq; remedia ad scolopendræ morsum faciunt, hîc etiam salubriter applicantur, Aëtius & Aegineta.

Remedia topica, imponenda morsui muris aranei ordine literarum enumerata.

Absinthium bibitur cum vino contra muris aranei morsus & draconem marinum, Dioscorid. meminit etiam Plinius lib. 27. Medetur acetum scorpionum ictibus, canis, scolopendræ, & muris aranei morsibus, & contra omnia aculeatorum venena & pruritus, Plinius. Græci medici & alij quorum scripta viderim aceto vtuntur contra huius muris morsum, non per se, sed alijs remedijs eo exceptis, vt ipso mure araneo vsto, galbano, hordei cinere, sinapi trito, chrysogono. Allium ne contra araneorum murium venenatum morsum valere miremur, aconitum pardalianches debellat, & canum morsus, in quę vulnera cum melle imponitur, Plinius. Allia contrita illinuntur, Dioscorides, Actuarius, Aegineta, Auicenna. Morsum cum cumino integito & allio, putamine extrinseco non abiecto: eadem etiam cum oleo trita assidue & diligenter locis circumsitis illinito, Aëtius. Allium cum ficulneis folijs cyminoq; emplastri modo imponitur, Dioscorides. Althæa, vide in Malua inferius. Aquæ calidæ fotus conducit, Dioscorides & Actuarius: vt Ruellius & Marcellus vertunt: Græcè legitur ἠδίᾳ τῇ θερμῇ καταντλήσει: sed θερμὴ pro aqua calida non accipitur: apparet deesse vocem: Aegineta, qui Dioscoridem ferè transcripsit hac in parte, ἅλμης habet: est autem halme muria: & Aeginetam secutus Auicenna, Foueatur (inquit) aqua salsa calida, vt Bellunensis legit. Aëtius non ἅλμης sed ὀξάλμης legit: quæ vox acidam muriã significat. Vngulæ arietinæ cinis cum melle imponitur, Plin. Sec. Plinius Valerianus manifestè exprimit imponendum esse, Plinius tacuit, & medicamento bibendo mox subiunxit. Brassicę semen aut folia, trita cum lasere & aceto morsis à mygale, vel cane etiam rabioso, vtiliter imponuntur, Geoponica. Canis fimum illinito, quod & homini & equo medetur. Hierocles in Hippiatricis. Caprificus, vide in Fico infra. Chrysogoni folia contusa & ex aceto imposita, Dioscor. Cuminum, vide in Allio supra. E nigra ficu candidi cauliculi illinuntur cum cera, Plinius. Caprifici cauliculi aut grossi quàm minutissimę, ad scorpionum ictus è vino bibuntur: Lac quoq; instillatur plagæ & folio imponuntur: item aduersus murem araneum, Plinius. Caprificorum grossi cum eruo & vino contra muris aranei morsus & scolopendras vtiliter illinuntur, Dioscor. Allium cum ficulneis folijs & cymino, Dioscorides.

Ex galbano splenium per se, vel cum aceto tritum, Dioscorides, Auicenna, Actuarius. Hordeacea farina cum aceto mulso illita, Dioscorides & Actuarius. Hordei cinis illitus, Plinius. Si ruptę sint bullę vel vlcera oborta, acida muria prolue, & hordeum vstum tritum impone, Aëtius.

Leporis coagulum cum aceto impositum, vt Aggregator citat ex Plinij lib. 28. Vide infra in remedijs intra corpus sumendis. Malua vel maluæ folia, Auicenna & Aëtius, Malua syluestris, Æginet. Althęæ inter maluas (est autem ex syluestribus) contra omnes aculeatos ictus efficacior vis, pręcipuè scorpionum, vesparum, similiumq; & muris aranei, Plinius. Mus araneus dissectus & impositus ipse sui morsus veneficia luit, Dioscorides, Actuarius, Galenus de simplicibus 11.46. Tritus ipse & impositus ictũ suum sine dolore curat, Galenus ad Pisonem. Ipse mus araneus contra se remedio est, diuulsus & impositus: nam si prægnans momorderit, protinus dissilit, (non ipse mus, vt Plinius malè ex Græcis vertit: sed vlcus tantum rumpitur, vel potius erumpit, vt supra docui) optimum imponatur qui momorderit. Sed & alios ad hunc vsum seruant in oleo, aut luto circumlitos, Plinius. Murẽ ipsum araneum vstum cum aceto cataplasmatis vice imponito, Strato apud Aëtium. Mihi sanè multò magis probaretur acetum addi ad vsti huius muris cinerem, quàm ipsum per se murem dissectum tritúmue imponi: quando & alij quidam cineres adhibentur, vt hordei: & acetum per se tum huic tum alijs venenatis ictibus resistit, vt supra dictum est. Myrti decocto vlcera ex eius morsu vtiliter fouentur: Vide infra in Punico malo. Terra ex orbita, Plin.

Sin autem muris nocuit violentia cæci,   *Quæ sola signauit voluendis orbita plaustris,*

Illinc,

Illine, mira datur vili de puluere cura,

Serenus. (Alij non illini volunt, quod conuenit humidis: sed arido puluere tantum aspergi.) Mus araneus si in orbitam inciderit, (vide supra in c) tanquam vinculis captus immoritur: & morsus ab eo remedio est terra ex orbitarũ transitu sumpta, eaq; simul vt vulnus aspersum sit, statim sanatur, Aelianus & Philes. Matthæolus ex Nicandro citat terram curruum rotis adhærentem mederi morsui muris aranei, quod sibi inquit fabulosum videri. Ego huius rei mentionem apud Nicandrum non reperio. Porri, Diosco. Resistunt quoq; acini (*ῥοιᾶς*. Marcellus Vergilius corium transferre maluit, non quidem ex Græcę dictionis vi, sed quòd hoc remedium magis conuenire videretur, & aliorum quoq; authorum consensu niteretur) dulcis Punici decocti & illiti, Dioscorides interprete Ruell. Quòd si exortæ ab ictu vesicæ exulcerentur, mali Punici dulcis corium coctum tritum impone, vlceraq; ex eodem decocto, aut magis myrti decocto perfusa foue, Aëtius. Si apostema sit, cortices granati dulcis decocti imponentur, Auicenna. Pyrethrum, Aegineta & Auicenna. Sinapi, Auicenna. Sinapi tritum cum aceto, Aegineta & Strato apud Aëtium. Talpa discerpta imponitur, Plinius Valerianus. Cætera magorum placita de talpa, suis reddemus locis: Nec quicquam probabilius inuenietur quàm muris aranei morsibus aduersari eas, quoniam & terra, vt diximus, orbitis depressa aduersatur, Plinius. Trifolium bituminosum coque, & decocto calido locum demorsum foue. Nullus autem fomento illo vtatur qui non patitur. Transit enim affectus in eum, vt puter se à vipera vel araneo mure commorsum, Galen. Euporist. 2. 143. Verbenaca (Aëtius addit rectam) tum propinata ex vino, tum pro cataplasmate imposita, iuuat, Aegineta & Aëtius.

Bibenda edendáue aduersus muris aranei morsum.

Prodest potum abrotoni decoctum, maximè si in vino detur, Dioscorides, Actuarius, Auicenna (qui & paulò ante schea Armenum pro abrotono nominauerat inter eadem remedia,) Aegineta. Absinthium ex vino potum, Plinius & Dioscorides. Agni hœdíue coagulum, Aegineta & Auicenna. Coagulum agninum in vino potum, Plinius. Efficax est remedium, si misceantur, aristolochiæ corticis drachmę quatuor, myrrhę drachmę sex, Aegineta. Brassicę foliorum aridorum farina muris aranei morsus alterutra parte exinanit, Plin. li. 20. Muris aranei & canis rabiosi morsus brassicæ & semen & trita folia sanant, melius si cum lasere & aceto trita imponantur: decoctum quoq; foliorum datur bibendum, Ruellius. Capparis cortex, Aëtius. Cartamus, Auicenna. Cupressi teneræ pilulæ cum oxymelite, Aegineta: pro quo apud Auicennam non rectè legitur, Lac cum syrupo acetoso: quamuis & nux cupressi cum vino apud eundem inter remedia paulò ante legatur. Dioscorides cupressi pilulas recentes ex aceto propinat. Cyclamen cum oxymelite, Dioscorides & Auicenna. Chamęleontis radix ex vino, Dioscorides, Aegineta. Elelisphacos, id est saluia, Aegineta. Eruca ex vino, Idem, Dioscor. Aëtius, Auicenna, Actuarius. Erucę semen, Plinius & Auicenna. Gentianæ radix, Aëtius. Aegineta & Auicenna. Galbanum cum vino, Dioscor. Aegineta, Actuar. Hœdi agníue coagulum, Aegineta & Auicenna. Lauri foliorum tenerorum drachmam vnã aut duas cum vino tritas bibendas præbe. Eadem pecoribus conueniunt, Aëtius. Aliqui præ cæteris commendant succum foliorum lauri, & folia lauri humida (recentia) cum vino decocta, Auicenna. Coagulo leporis ex aceto vtuntur contra scorpionem & murem araneum, Plinius: Aggregator hoc remedium foris applicari scribit: Plin. non exprimit: ego in corpus sumendũ putârim, vt & hœdi agníue coagulum. Lubleb cum vino decoctum, Auicenna. Nec desunt qui literarum monumentis tradiderunt, tritum (ipsum murem qui momorderit cum vino exactè detritum, Aegineta) murem araneum contra suos ictus commodè bibi: quam historiam apud alios inuentam, dignam duntaxat censuimus quæ annotaretur, Dioscorides. Myrrha, vide superius in Aristolochia. Muris aranei morsus sanatur mustelæ catulo, vt in serpentibus dictum est, Plinius. Panacis liquor, Auicenna: numerat autem hunc liquorem inter fortiora auxilia, vt & cyclaminum, radicem gentianæ, & coagulum agni hœdíue. Pyrethrum cum vino, Dioscor. Aegineta, Auicenna. Serpyllum cum vino, Dioscorid. Aeginet. Actuar. Sisymbrium cum vino, Aegineta, Auicenna. Styrax cum vino, Auicenna. Verbenaca (recta, Aëtius) tum imposita tum ex vino propinata iuuat, Aegineta.

De iumentis à mure araneo morsis.

Muris aranei morsus iumentis omnibus molestissimus est: pustulæ hoc excitantur, & periculosior quem defixerit grauida: pustulæ enim rumpuntur, ex quo interitus sequitur. (His verbis, ex quo interitus sequitur, quod respondeat in Græco nihil inuenio:) sed si non grauida est, non interimit. Mygale aliquando iumenta veneno interficit, maximè equos & mulos, & præcipuè equas prægnantes, Albertus. Tradunt equos & iumenta, si herbas in quibus mus araneus virus emiserit, depascantur, statim exanimari, Sipontinus. Communem rationẽ medendi iumento morso à colubris, scorpijs, phalangijs & muribus cæcis, describit Vegetius 3. 77. Idem 3. 82. diuersa remedia contra muris aranei morsum priuatim recenset, ijsdem verbis quibus Columella 6. 17. quę recitaui in Boue capite tertio, vbi de morbis boum egi. Eadem omnino etiam Pelagonius scribit: habet tamen hic & Vegetius quædam, quæ apud Columellam non leguntur, inferius recitanda.

Signa. Mus araneus si morsum infixit, locus tumore duro cingitur, gemitus animal exprimit parum interpellans, Absyrtus. Intumescit animal totum, oculiq; collachrymant, & exsaniat tumor, ac virus à ventre destillat, pabulum respuit, Hierocles. Equus in stabulo iacens si subeuntem forte murem araneũ premat, mordetur ab eo, Hippocrates in Hippiatricis. Si asina prægnans ab hoc mure mordeatur, periculum est ne moriatur, Absyrtus. Si prægnans mus fuerit qui percusserit, his agnoscitur signis. Pustulæ per totum corpus exeunt, sed simili vt aliàs ratione curabitur, Vegetius. Normanni in Gallia hunc murem admodum venenatum esse putant, ita vt si equum vel bouem cubantem transilierit etiam, periculosi morbi eis causa sit, (vt circa lumbos claudum pecus, vel quasi immobile videatur:) nec posse curari nisi mus iterum per aduersum latus vel sponte vel coactus transiliat, quæ quidem valde superstitiosa est persuasio.

Cura. Apij semen coctum in vino & oleo demittes, ac tumentem locum scalpello discindes, quo virus euocetur, & vellicatum punctim vulnus recrudescat. Si per hæc inflammatio magis excandescat, in orbem teretibus ferramentis igni flagrantibus exulcerabis, sine partis aliquid deprehendens: rectis quoq; ferramentis, quo sanies emanet, reduIcerabis. Quòd si pars ea per exulcerationem intumescat, hordeum crematum tritumq; consperges.

ſed antea vetuſtam adipem iungere conuenit, Hippocrates hippiater. Aliqui, vt Tarantinus, tradunt allia tuſa eſſe imponenda, ſuffiendumq; cornu ceruinum. Abſyrtus melius eſſe putauit, ſi læſa pars vratur ſimul atq; dentium iniuriam ſenſit. Stratonicus ſcarificandum vulnus conſulit, præſertim quod inflammatione cingitur, & ſale & aceto conſpergi: poſtero die equum per aquam dulcem in curſum concitare, (ῥαίζειν,) cretaq; cimolia aceto ſubacta lini, vulnus balnearum ſtrigmentis nutriri, Hierocles. Aduerſus muris ar. morſum comprobatur allium tritum cum nitro: & ſi nitrum defuerit, cum ſale & cymino permiſcere, atq; ex eo puluere loca, quæ morſu contacta ſunt, confricare. Quod ſi eruperint vulnera venenata (ſi phlegmone rupta in vlcus abeat, Pelagonius) hordeum combuſtum in puluerem rediges, & diluto aceto (abluto vulneri ſimpliciter, Pelagon.) vulneri inſpergis, & hac ratione ſola curabis: (nam cæterorum auxiliorum vſu magis atq; magis gliſcit vulneris iniuria.) Dabitur potionem, pollinem tritici. hordeum, (anethum, Pelagon.) cedriam & vini ſextarium per fauces digeres, Hæc Vegetius & Pelagonius. Remedio eſt locum læſum aculeo compungi, braſſica trita cum aceto illini, allijs etiam ex aceto tritis, Abſyrtus. Tritas alij ſpicas, ſalem & cuminum paribus ſingulis menſuris vino miſtis illines. Aut intritum murem araneum cum ſextario vini faucibus infundes. Aut ſi illum non inueneris, creta figulari perlines, Hippocrates. Tritigeth acetabulum in vino odorato per nares indidiſſe proderit, (quod & Hippocrates ſcribit:) plagamq; canino ſtercore lini, quod idem hominibus ſalutare eſt, Hierocles. Terra quæ eruitur ex orbita aceto ſubacta, illitu auxilio fore fertur. Locum læſum ſubula compungas, puluereq; qui in orbitis ſub veſtigio rotarum inuenitur, acri aceto perfuſo linas, Hierocles. Terram orbitæ vrina ſubactam impone, Hippocrates. Lauri foliorum tenerorum drachmam vnam aut duas cum vino tritas homini morſo bibendas præbe: eadem pecoribus & iumentis conueniunt cum aqua trita & naribus infuſa: eſt enim præſens remedium, quare & hominibus commendatur. Aetius. Si iumenta momorderit (mus aran:) mus recens cum ſale imponitur, aut fel veſpertilionis ex aceto, Plinius: Subiungit & alia remedia, quæ pro iumentis commendare videtur, ſed cum alij authores inter hominis remedia eadem poſuerint, ſuperius à nobis enumerata ſunt. Exiſtimandum ſanè eſt pleraq; eadem homini & cæteris animantibus conuenire. Ne mus araneus animal mordeat, ipſum animal (ipſe mus araneus) viuum de creta circundabitur, quæ cùm induruerit, ſuſpenditur in collum, & non contingetur à morſu, certiſſimum eſt, Vegetius. Audio vaccarum vbera aliquando morſu huius beſtiolæ lædi: quo facto ruſtici axungiam maialis cuſſi inungunt.

H.

a. Epitheta. Τυφλήν τε σμερδνήν τε βροτοῖς ἐπὶ λοιγὸν ἄγουσαν, Μυγαλέην, Nicander. Samonicus murem cęcum dixit pro mure araneo, item Vegetius, epitheto vſi loco proprij.

e. Cornicem occiſam tandiu relinques donec puteat: cadauer iam fœtidum expones in locum vbi mures aranei ſunt, & conuenient ad hanc eſcam conſumendam omnes totius domus mures aranei: poterunt autem ſic collecti vel ſcopis opprimi, vel aliter occidi capiue: vt ex Gallo quodam homine erudito, dum hæc ſcriberem, cognoui, qui ſe quidem non expertum, ſed à pluribus ita ſe audiuiſſe aiebat.

h. Murem araneum colunt Athribitæ, Strabo libro 17. Mygalas & accipitres defunctos Aegyptij in vrbem Butum aſportant, Herodotus lib. 2. Murem araneum ab Aegyptijs coli & ſacrum haberi, (ἐκτεθειάσθαι) aiunt quod cæcus ſit: nam tenebras luce antiquiores exiſtimant: τίκτεσθαι δ᾽ αὐτὴν ἐκ μυῶν πέμπτῃ γενεᾷ νουμηνίας οὔσης. Præterea iecur eius minui ἐν τοῖς ἀφανισμοῖς τῆς σελήνης, hoc eſt cum Luna obſcuratur, Plutarchus in Sympoſiacis 4. an verò per obſcurationem, eclipſin intellexerit, id eſt deliquium quod non aliter fit niſi cum per diametrum Soli oppoſita eſt Luna: aut potius interlunium, id eſt coitum cum Sole, (cum & aliorum murium iecora pariter cum Luna creſcere & decreſcere authores tradant,) in medio relinquo.

DE MVSTELA PROPRIE SIC DICTA: CVIVS HISTORIÆ ETIAM ILLA ADDIDIMVS, QVÆ MVSTELIS OMNIBVS, VT VIVERRÆ, MARTI, &c. ex æquo conueniunt.

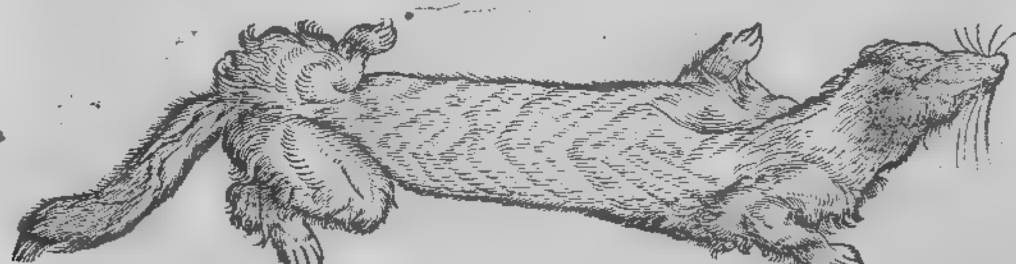
Hæc figura bis ponitur, quoniam muſtela alba ſolo colore ab altera differt.

A.

MVSTELARVM genera diuerſa ſunt. Nos de ſingulis ſeparatim dicemus: & primum de minima muſtela, quæ & vulgaris Plinio & domeſtica nominatur ab alijs: Græcis κατοικίδιος, vt Hermolaus & alij eruditi (Ge. Agricola, & Carolus Figulus qui de muſtelis dialogum conſcripſit) ſentiunt. Muſtelarum duo genera: alterum ſylueſtre: diſtant magnitudine, Græci vocant ictidas. Hæc autem quæ in domibus noſtris oberrat, &c. Plinius. Non probo quòd Niphus muſtelam in vrbanam & ruſticam diuidit: nam domeſticæ muſtelæ non in vrbibus tantum, ſed ruri etiam frequentius puto circa domos & villas reperiuntur. Sed in hoc etiam errat, quod muſtelam vrbanam, vt ipſe vocat, nõ aliam quàm catum ſeu felem eſſe vult, vt & Marcellus Vergil. Quanquam vero & aliæ quædam maiores muſtelæ ſæpe circa domos reperiantur, vt domeſticæ dici poſſint, vt genus illud interdum quod noſtri iltiſſum vocant, & martis genus vnum.

vnum, quia tamen eędem syluestres sunt, nec semper domesticæ, non propriè sic nominabuntur. Iltissus noster versatur circa aquas, vbi pisces captat: in syluis, vbi prehendit aues: in domibus, vbi gallinas, quare Plinius eam esse domesticam dicit, Ge. Agricola. Sed de alijs infra: hic de minima tantum agemus, cuius adiecta est effigies, & absolutè etiam mustela nominatur Latinis. Græcis γαλῆ similiter absolute. Solemus enim ferè quæ vulgaria aut domestica sunt, simpliciter nominare: rarioribus vero aut syluestribus aliquid discernendi causa adijcere. חלד. *choled*, Leuitici vndecimo mustela cõuertitur ab omnib. interpretib. Magistri vocant חולדה *chuldah*, vulgò מושתילא *mustela*, vt Dauid Kimhi scribit. Chaldæus trãstulit חולדא *chulda*: Arabs בלדח *caldah*: Perses גורבה *gurba*: Septuaginta γαλῆ, Hieron. mustela. אח, *oach*, Hebraica vox, vnde plurale ochim semel ponitur Esaię 13. (Babylon, inquit, subuertetur, & implebunt domos eorũ ochim, Munsterus cercopithecos vertit.) Dauid Kimhi existimat animal quod magistri Thalmudici נמיה, *nemiah* vocant, simile feli, vulgò dictũ מרטורו, marturo, id est mattes, aut פירון, *firun*, & פורון, *furon*. Author Concordantiarum Hebraic. קוח, *koph*, interpretatur cercopithecum vel cephum: & חולדה *chuldah*, id est mustelam, vel, vt Iudæi putant, mattem. Chaldęus transtulit אחין *echyn*. Symmachus etiam vocem Hebraicam reliquit. Septuaginta & Theodotion ἤχους, id est soni: (quasi echo intelligenda sit, quæ solet in magnis & desertis ędificijs resonare, vt in cauis & desertis circa montes locis.) Aquila typhones, Hieronymus dracones reddit. Koah quidem lacerti genus vel chamęleontem interpretantur Leuitici 11. Pro mustela apud Albertum barbara vocabula legimus his & hyzus, quæ nec ipse intellexit: sed ex collatione cum textu Aristotelis hanc significationem ipse deprehendi: nam Albertus hyrzum ineptissimè leporé exponit, deceptus quoniam vtrunq; animal ore suo catulos sæpe de loco ad locum transfert. Fethis etiam apud Albertum in Aristotelem 9. 1. non alia quàm gale, id est mustela esse videtur, quanquam addit, & gali, ceu de diuersis animantibus agens. Nam 9. 6 Feyton, inquit, ingenium habet vt vulpes, (scilicet in inuadendis gallinis) & eius altera species est katiz, id est ictis. Ninisi, id est mustela, Syluaticus: forte nimsi legendum: nam nimfitza apud Græcos hodie vulgò vocatur. Ibanauge est mustela, Vetus glossematarius in Auicennam. Ibinuers, id est animal quod vocatur bellula, Syluaticus: Videtur autem bellula mustelam significare, voce ficta à Gallis vel Italis, qui belettam aut balottam pro mustela dicunt. Et alibi, Yena, id est bellula. Γαλῆ Gręcis veteribus semper mustelam significat, recentiores quidam Gręci pro fele, id est cato abutuntur, vt supra in Cati historia dictum est. Theodorus Gaza apud Aristotelem, interdum mustelam, interdum cattum interpretatur: nec quamobrem ita verterit satis conijcere possum, cum cattum Græci æluron, & Latini felem appellent, vt ipse etiam transtulit, Massarius. Albertus galen aliquoties ineptissimè vulpem interpretatur. Σπονδύλη, ἡ γαλῆ, Atticè, Hesychius & Varinus. Malim per λ. simplex. Erasmus in prouerbio, Spondyla fugiens pessime pedit, spondylam felem interpretatur. Est & simile huic prouerbium Γαλῆς δριμύτερον, de aeri vel acido, vt Erasmus vertit, ventris flatu. Ibidem spondylen serpentis (insecti dicere debuit) genus esse ait, quod emoriens grauissimum odorem emittit. Σίσιλος, animal quoddam, Hesychius & Varinus: idem forte quod σισίλος, id est cochlea. Quidam nuper mustelam interpretatus est, sola (ni fallor) Germanicæ vocis affinitate ductus, nam Germani mustelam vocant *vvisel*. Græci hodie vulgò mustelam νιφίτζα dicunt: νυμφίτζα legi apud Suidam in dictione Ἀσκαλαβώτης.

Mustela Italicè nominatur donnola vel ballottula, Scoppa. Donnulæ & alibi dannulæ vocabulo Auicennę interpres barbarus pro mustela vtitur: Albertus & Niphus damula scribunt: quo vocabulo alij recentiores obscuri damam intelligunt, quæ de genere caprearum vel capratum syluestriũ est. Damma siue dammula, bestiola parua est & debilis, vt scribit Isidorus, sic dicta quòd de manu fugiat. Cum parit, statim deuorat secundas antequã terram attingant: & præda est alijs animalibus, Albertus lib. 22. Videtur autem damulam, siue capreæ genus siue mustelã accipias, cum alio quodam animali confundere quod secundas deuoret: harum enim neutram id facere legimus. Galeotes quidem, id est stellio cum primum suam exuit senectutem, eam deuorare dicitur: & fieri potest vt hunc aliquis cum gale, id est mustela confuderit, & secundas pro senectute, id est leberide reddiderit. Domesticas mustelas foinos vocamus, Cardanus Italus. Gallis mustela est belette, aliâs belotte, al' balotte. Aliqui, vt audio, circa Metas oppidum baccal nominant. Carolus Figulus mustelam Gallicè fouinum vel marturellũ interpretatur: quæ duo genera diuersa & syluestriũ mustelarum esse, infra ostendam. Hispanis, comadreia. Rhæti qui Italicè loquuntur, Latinum nomen retinent. Germanis *vvisel* vel *vvisele*. Ge. Agricola viselam dici ait ex sono quem ędit. Aliqui in Heluetia *hermelin* vocant, alij corrupta voce *hälemlin*: sed illæ duntaxat quæ totæ sunt albæ, quales apud nos hyeme fiunt, sic nominari debent, vt in B. dicam. Anglis, *vvesell*, alij scribunt *vvesyll* vel *vveasyll*: alba verò mustela *mineuer*, per transpositionem literarum Gallicæ vocis *herminne*. Illyrijs *kolczavva*. Quidam hodie animal cuius figuram pro mustela dedimus non rectè murem araneum esse putant: inde nimirum persuasi quòd morsus eius similiter ferè noceat. Albertus etiam mustelæ marem, mygalen vocari scribit, quòd falsum est: mygale enim Gręcis mus araneus est, siue mas siue fœmina. Ichneumonem vulgò nunc murem Indicum vocant, alij damulã, Niphus: sed damula siue donula Italis & recentioribus quibusdam barbaris, omnino mustela vulgaris est, nõ ichneumon: quod peregrinum & Ægypto peculiare animal est, &c.

B.

Mustela domestica plerunq; est in dorso & lateribus rutila, rarò subfulua: in gutture semper candida: quin nonnunquam tota candida reperitur, quanquam rarius, Ge. Agricola. In nostris quidem regionibus, quæ montanę sunt, mustelas omnes ęstate fuscas vel subrutilas esse audio, hyeme candidas: quod & Stumpfius noster in Chronicis suis annotauit. Lepores etiam, non omnes, sed alpini tantum hyeme in Heluetia albescunt. Vocantur autem

armelini

armelini) *hermeli* vel *hermlein*) tum propriè cum toti candidi sunt: aliqui apud nos per ęstatem quoq; cum fusci aut subrutili sunt, vt dixi, sic nominant: quo tempore *vviseie* potius dicuntur, non quidem à colore albo, quem nostri *vvisi* vocant, sed per onomatopœiam à sono vocis. Armelini in magno numero ex regionibus Europę ad Septentrionem sitis mittuntur, vbi maxima anni parte hyems & frigus obtinet, æstates breuissimæ sunt: quos quidem à nostris nihil differre puto, nisi quòd pilus forte tenacius eorum pellibus adhærescit, vt omnibus tempore frigido captis animalibus multò tenacior esse solet. Alba Russia siue Moscouia, qua parte Cronio mari accedit, zebellinas armelinasq; pelles nobilium ac matronarum delitias mittit, Erasmus Stella. Olaus Magnus in Lanzerucca Scandinauiæ sylua, cui longitudo ad octoginta miliaria, hoc genus mustelæ abundare scribit. Apud Tartaros tentoria regia foris pellibus leonum operiuntur: parietes verò intus obducuntur pellibus nobilissimis armelinorum & zebellinorum: etiamsi in regionibus illis hæ pelles pretiosissimæ habeantur, vt quandoq; vix pro duobus millibus Byzantiorum aureorum pelles pro vna tunica sufficiant, Paulus Venetus. Grapaldus & Alunnus, armelinum vulgò dictum, murem alpinum esse putant, quod fasum esse ostendi iam supra in historia muris Alpini. Brachialis (id est iuncturæ manus) ornamentum similiter vt pars ipsa brachiale dici potest, vt ab armo armilla. Ab armillis quidē armillini vocantur mures alpium & septentrionis, quorum est candor eximius: quoniā ex ijs pelles ambire vestiū manicas armillæ modo consueuissent: nunc totis subduntur vestibus, lectorū quoq; stragulis, Hermolaus in Glossematis. Ego Plinij murem alpinum, alium esse ostendi: quod si quis armelinum etiam sic vocare volet, quoniam circa alpinas regiones maximè per hyemem albæ habentur mustelę, illi non admodum contendero, sed mustelam alpinam vel mustelam albam discriminis causa nominare commodius esse monebo. Idem illis dicam qui armelinum murem Ponticum faciunt, quòd & ex Ponto aduehatur, & albus color ei (non omnibus tamen, sed vni duntaxat generi) ab Aristot. & Plinio tribuatur: quamuis .n. forte propter duas has causas sic nominari possit, nō tam considerandū est tamen quo res aliqua nomine dici possit, quàm quo dicatur propriè. Sed de Ponticis murib. sententiam meam in historia ipsorum explicaui. Mus Ponticus, quem hodie vocant hermelam, hyeme solum in cauis latet arborib. Est vero totus niuis instar candidus, excepta cauda digitum longa: eius .n. dimidia pars, & quidē superior, (inferior, vel extremitatem versus, vt ipse obseruaui: dorsum etiam multò candidius esse, ventrem ex albo subflauum) nigerrima. Magnitudo ei sciuri: persequitur mures & aues quibus vescitur. Eius pelles in pretiosarum numero habentur, Ge. Agricola. Conduntur (vt Plin. scribit, inquit Olaus Magnus, qui hoc animal Murē Ponticum esse putat) in hyeme Pontici mures, & ij duntaxat albi. Atqui si hyeme perpetua clauderentur, nunquā appareret albior pellis huius bestiolæ, quæ ęstate subrufa videtur in fine Maij: quando deposita albedine proli propagande certis diebus operam dat inter nouas herbas, prout obiter inter equitandū vidi apud Helsingos populos Septentrionales: ita vt in congressu propter nimiam coniunctionem (*multitudinem earum confertam*) in cursu velocissimo cohærerent, atq; dentibus striderent, tantum fœtorem in magna parte syluę diuersarum arborum relinquentes, vt vix meminerim me deteriorē sensisse vnquam. Singulo quoq; triennio vt plurimùm, copia alimenti, maximo mercatorum lucro, ampliatur & extenditur earum pellis: quod hoc modo non in Noruegia solùm, sed & in Helsingia & vicinis regionibus, accidit. Bestiolæ quadrupedes Lemmar vel Lemus dictæ, magnitudine Soricis, pelle varia: per tempestates & repentinos imbres è cœlo decidunt: incompertum vnde, an ex remotiorib. insulis, & huc vento delatæ, an ex nubibus feculentis natæ deferantur. Id constat, statim atq; deciderint, reperiri in visceribus earum herbas crudas nondum concoctas. Hęc more Locustarum, maximo examine cadentes, omnia virentia destruunt: nam quæ vel morsu attigerint, perdunt. Viuit hoc agmen, donec non gustauerit herbam renatam. Conueniunt gregatim quasi hirundines euolaturæ: sed stato tempore aut moriuntur aceruatim cum lue terræ (ex quarū corruptione aër fit pestilens, & afficit incolas vertigine & ictero:) aut his bestijs dictis vulgariter Lekat, vel Hermelini, (*vocabulo non tam Italico quàm Gothico*) consumuntur: vnde ijdem Hermelini pinguescunt, & reddunt pellium mensuram longiorem. Horum pelles (vt cæteræ etiam) venduntur decadum numero, quadraginta præsertim in quolibet fasciculo: & in regiones longinquas nauigijs exportantur. Hæc Olaus: deinde venationis eorū tribus aut quatuor modis expositis, per decipulam, foueas, canes, & sagittas, subdit: Caro eorum contemnitur: pellis sola in precio est propter candidissimum colorem, in summis principum vtriusq; sexus aulis. Solent autem his pellibus interponi raræ caudæ nigræ, maximè in amplissimis vestium fimbrijs, antiqua honestate seruatis. Varius, Mus est Ponticus & Sarmaticus: Hermellinus, Saetices: quem Aristoteles Murem album appellat, Scaliger. Erminium (aliâs, Ermineus, quod magis probo) quo quidam erinebioum (lego, ermelinum) vocant, animal est paruulum, figuræ mustelarum, hyeme candens niuis instar, æstate fuluum vt mustela: candet tamen semper in ventre, & in extremitate caudæ nigerrimū est. Mures & aues insequitur, & carnibus vescitur, Albertus. De genere mustelarum est, sed forma minor, Liber de nat. rerum. Carolus Figulus etiam herminnas, vt Galli vulgò vocant, vel hermellas, vt Germani, mustelarum generis esse scribit, colore tantum differentes. Pirolus, id est sciurus, mutat colorem: vt & mas mustelæ qui mygale vocatur: (non rectè: mygale enim mus araneus est:) hoc autē est animal quo aues adhuc implumes venantur in nidis: simile muri, & quotannis albescit magis magisq;, donec tandem assimiletur color eius colori butyri, Albert. 3. 2. Gronosthaij Polonis vocari audio, muris vel mustelæ potius Septentrionalis genus, vndiq; albissimum, sed in fine caudæ nigrum: quare eundē hermelinum esse conijcio: quā meam coniecturam Pictonus quidam vir doctus postea mihi confirmauit. Quanquam alius quidam Polonus demonstratam sibi mustelam albam, sua lingua lasica mihi nominauit. Sunt qui lassicium (sic enim G. Agricola nominat, & in murium genere ponit: vide supra inter Mures) ab hermelino non aliud differre putant, nisi quòd duobus ferè digitis breuior est: vt illud genus quod *harnball* Germanicè vocant, eadē mensura longius: vt pellifices nostri mihi narrarunt: quorum pleriq; hoc etiam affirmant, mustelæ colorem album propter ætatem, non propter frigus aut hyemem fieri: reperiri .n. eas in nostris regionibus, primo ętatis anno ruffas, altero mixti coloris, tertio demum candidas. Rosurella est animal circa aquas habitans, vt frequēter mustela maius, & pirolo (sciuro) minus. In dorso subrufum, in ventre candidum. In terra facit habitacula: & egerit stercus perquàm odoriferum, moscho simile odore, sed dissimile facultate & violentia odoris. Visus hominum fugit. Vno tantum in loco alui excrementa congerit, vnde facile ab hominibus colligi potest, Isidor. Guesseles vel roseculæ (Innominatus quidam Germanicè transtulit, *Grisselle oder rosch*, quæ nomina ego hactenus apud Germanos non audiui. Idem addit, non muris, sed martis genus esse, quod placet) vulgò vocantur mures quidam, quorum fimus habet moschi odorem: qui etiam in pelle huius muris percipitur. In dorso fuluus est, in ventre albus. In pratis habitat & iuxta riuos: & aliquando in domibus quibus contigua sunt prata herbosa, Albertus. Mustela quidem omnis, saltem si non capta sed libere alatur, fimum aliquo modo odoratum habet.

Mustela alia maior est, in ventre candida, & in dorso fulua, alia minor, Albertus. Mauritania mustelas alit felibus pares ac similes, nisi quod rictus eis eminentior & oblongior est, Strabo. Mustelæ quædam apud Afros nascuntur in Silphio, similes Tartessijs, Herodotus. Valla pro Tartessijs vertit murænis, quod non probo: quamuis scio apud Aristophanem quoq; Tartessiæ murænæ mentionem fieri, vt Varinus citat in Ταρτησία, sed ibidem Tartesiam quoq; mustelam dici scribit pro magna. Est autem, inquit, Tartesus (ego semper potius s. duplici scripserim) vrbs Iberiæ iuxta Aornum paludem. Aristophanis locus est in Ranis, vbi furiam vel dæmonem infernalem Tartessiam murænam vocat, quam prius ἔχιδναν ἑκατοντακέφαλον vocauerat. Tartessus vrbs est extra columnas Herculis ad Oceanum, vbi Arganthonius regnauit: habet autē mustelas maximas, Hesychius. Γαλῆ Ταρτησσία, feles (mustela potius) Tartessia, de magnis & ridiculis dicebatur. Tartessij sunt in Iberia, apud quos feles maximę nasci dicuntur. Fortasse nō ineptè dicitur & de rapacibus. Ὥσπερ μὲ γαλῆ κρέα κλέψασαν Ταρτησσίαν ἔχετ (duo habentes) Ἡλίοκος, Aristophanes in Vespis. Ἁρπακτικώτεροι τῶν γαλῶν, Rapaciores felibus (mustelis,) Lucianus, Erasmus. Ego Tartessiam mustelam prouerbio vsurpatam nusquam legere memini: & vt sic vsurpetur, alio tamen sensu quàm Erasmus accipienda videtur, non de magno & ridiculo homine: neq; enim magnum & stupidum hominem ita mustelæ magnæ conferas, vt asino magno, quo sensu asinum Canthelium dicimus. In Pordoselena via interiacet, cuis vltra alterum latus gignitur catus, (γαλῆ, id est mustela) citra alterum gigni non potest, Aristoteles. In Pordoselene insula viam mustelæ non transeunt, Plinius: Albertus addit, & illatæ moriuntur, similiter in Bœotiam illatæ fugiunt.

Mustela domestica plerunq; est in dorso & lateribus rutila, rarò subfulua: in gutture semper candida: quia nonnunquam tota candida reperitur, quanquam rarius, Ge. Agricola. De mutatione coloris eius per æstatem & hyemem, iam proximè dixi in Hermelini mentione. Figura corporis similior est mattaro quàm muri, & habet anteriores dentes breues, quod non habet mus, & infesta est muribus, vnde patet, quòd non sit de genere murium, Albertus. Corpus ei tenue & in longius ductum, Agricola: tenue & gracile instar sciuri, Stumpfius. Primores dentes breues habet, non sicuti mus longos, Agricola. Mures quidam in Cyrenaica sunt πλατυπρόσωποι ὥσπερ αἱ γαλαῖ, id est lata facie mustelarum instar, Aristoteles in Mirab. & Aelianus. Mustelæ cor magnum, Aristot. maximum proportione, vt & reliquis timidis aut propter metum maleficis animalibus, Plinius. Mustelę genitale osseum est, Aristoteles & Plinius. Vide infra in Viuerra. Penis canibus & mustelis osse constat, Vesalius. Vulpibus etiam osseum esse Aristoteles ait. Mustela habet caudam breuem, Agricola.

C.

Cauernas terræ & petrarum fissuras inhabitat, Albertus. Et rursus, libro 22. In cauernis habitat gali, & ad meridiem & ad aquilonem hostia parat, vt vndecunq; ventus veniat sit tuta contra ventum, (eo scilicet foramine obstructo.) Idem ferè de sciuris Plinius scribit. Septentrionem versus foueæ suæ ingressum facit, vt vento sibi contrario non fatigetur, Isidorus. Incolit saxa, foramina, & interdum fœnilia, vbi fœnum & stramentum reconditur, Stumpfius. Apud nos circa domos ferè & stabula habitat mustela, vnde & domestica dicitur: armelini verò in regionibus ad Septentrionem reperiuntur etiam in syluis. Mus auidus mintrat, velox mustelaq; drintit, Author Philomelæ. Germani ex sono vocis quam ędit viselam nominant, Agricola. Audio vocem eis acutam esse, & serpentium sibilo ferè similem. Mustela diutissimè dormit, Liber de nat. rerum. Glribus senium finitur hyberna quiete: conditi enim & hi cubant: rursus æstate iuuenescunt, simili & mustelis quiete, Plinius. Mustelas hyeme cubare, æstate expergisci Aristoteles scribit, vt Perottus citat: (ego hoc nusquam apud Aristotelem reperio: statim enim post glires, mures Ponticos albos id facere scribit, non mustelas vt Perottus citat.) Hoc mustelis accidere (inquit Perottus) compertum est, quod ipsi quoque coëmptis in hunc vsum vtriusq; generis mustelis, aliquando experti sumus. Mustela si nostræ domi viuit, etsi habet suas cauernas, non diu ac multem se condit: si ruri, hyberno tempore in specubus latet, Agricola. Hæc dum scriberem per mediam hyemem mustelam albam in horto extra vrbem sibi visam ἀξιόπιστος quidam mihi retulit, vnde colligo non longo tempore eas dormire, cum illa ne media quidem hyeme somno indulserit. Rursus alius quidam mihi affirmauit vidisse se mustelam Limagum vrbis nostræ flumen superantem continuatis saltibus, ita vt nunquam demersa nataret, sed subinde per superficiem saliret, quod propter leuitatem & agilitatem huius animalculi non difficulter credo. Mustela rusticis nostris non est ingrata: deuorat enim omnia genera murium, domesticos, tum minores tum maiores quos rattos vocant: item agrestes mures & talpas. Cauernas etiam subire possunt ob corporis sui gracilitatem: itaq; mures multò plures absumunt quàm cati. Ita fit vt in Heluetia mustelæ ferè abundent, quod à rusticis & alpinis hominibus amentur, Stumpfius. Gale muribus vescitur, & ideo cum serpentibus qui eisdem vescuntur, pugnat, Albertus ex Aristotele. Idem libro octauo galen hoc facere scribens vulpem interpretatur. Mustela gallinis infesta est: oua earum absorbet & ipsas interficit, Albertus. Ego à rusticis audio oua tantum ab eis rapi, vel exorberi, gallinis verò non noceri: quod & Stumpfius scribit. Syluestres verò mustelas, martes & iltissos à nobis dictos, gallinas iugulare certum est. Terrestris mustela fera bestia atque insidiosissima, in defunctos homines inuadit, & nisi arceatur, eorum oculos diripit & exorbet, Aelianus: eo scilicet modo quo gallinarum oua. Prouidendum ne ad anserum cellas accedere possint mustelæ, aliæue bestiæ quæ noceant, Varro. In anserum struendis cellis seruanda sunt eadem, quæ in alijs generibus pullorum: ne coluber, ne vipera, felesq; aut etiam mustela possit aspirare: quę ferè pernities ad internecionem prosternunt teneros, Columella. Amyntas ait mygalen, id est murem araneum ex mure & gale, id est mustela nasci, vt refert Scholiastes Nicandri: quod sanè ridiculum est, cum mustela omne murium genus maximè oderit ac deuoret. Mustela auribus concipit quæ ore parturiat: quare esu eius interdictum est Iudæis, vt hoc symbolo insinuaretur perniciosissimum esse hominibus morem, vt quæ ipsi auribus acceperint, eadem verbis exaggerantes maioribus malis inuoluant, Aristeas. Aegyptij inter cætera obscura sua symbola galen habent, id est mustelam: quam auribus concumbere ferunt, ore parere: quæ imago natales sermonis ostendit, Calcagninus ex Hieroglyph. Mustelam ore concipere & aure parere, Clemens papa dicit, Liber de natur. rerum. Galen id est mustelam ore parere fabulantur, vt piscem quoque galeon, id est mustelum, Horus. Γαλῆ θαλασσία, id est mustela marina, è collo parit: & sic (γαλῆ δειροτόκος id est mustelam colliparam) Lycophron Medusam Gorgonem nominauit, eò quod etiam post amputatum eius caput Chrysaorem & Pegasum pepererit, Varinus, & Isaacius Tzetzes Lycophronis interpres.

Sunt

Sunt qui coruos & ibin ore coire opinentur: inter quadrupedes etiam mustelam ore parere: atqui mustelam modo cæterarum quadrupedum vuluam habere certum est: ex qua quonam pacto fœtus ad os deueniat? sed quia mustela paruos admodum parit, vt & cæteræ fidipedes, & sæpe catulos suos ore susceptos transfert, fecit vt ita opinarentur, Aristoteles de generat: anim. 3. 6. Omne mustelarum genus ita inclitatum graue quiddam olet, sed maximè id quod Germani iltissum appellant, Agricola & Albertus. Omnis mustelæ stercus aliquantum redolet muscum, Idem. Mustela fugiens pessimè pedit, Vide infra inter prouerbia.

D.

Mustelæ quanquam exiguo corpore, prudentes, animosæ & feroces sunt, Matthæolus: quare & animalia 10 se maiora, per astutiam & agilitatem corporis vincunt, Obscurus. Timidissima est & latebris gaudet, Textor. Mustela, mus & lacerta, in Lege prohibita ne quis edat, clandestinas insidias & furta denotant, ob naturæ ipsorum timiditatem, quæ vel ad quemuis strepitum expauescit, Procopius Gazæus. Animal est subdolum, Obscurus. Rapax: vnde natum prouerbium, Mustela rapacior. Facile cicuratur, Albertus. Cicurare autem solent aliqui propter auium pullos præcipuè è nidis auferendos, vt in E. dicam. Mustelæ & sciuri allio dentibus tentato in posterum mordere vix audent, cicuresq́; hoc modo fiunt, Cardanus.

Catulos nuper natos, quia ab hominibus & nonnullis alijs animantibus, eis periculum metuit, singulis diebus aliò transfert, Agricola. Magna cura & industria fœtum nutrit: & sæpius de loco ad locum transfert ne inueniantur, Albertus. Mustelæ omnes hoc commune habent vt fœtus suos de loco in locum ore transferant: sed hoc etiam canes aliquando faciunt, Perottus. Mustelæ etiam, vt mures, domum ruituram præsentientes, paulò 20 ante migrant, vt retuli ex Aeliano in Mure D. Circa foueas suas quàm sint industriæ, paulò post initium præcedentis capitis dixi. Galeos (id est mustelus piscis) persequitur & alios quidem pisces, sed pastinacas præcipuè, quibus nihil in mari venenatius: sicut in terra serpentes mustela, Plinius. Mustela serpentem quoq; impugnat, cum præcipuè qui mures venatur. videlicet ea causa, quia ipsa etiam mures persequitur, Aristoteles. Et rursus, Mustelę serpens aduersarius est, quòd eadem in domo versantur: victus enim ex eisdem appetatur necesse est. Mustela visa est frequenter cum serpente pugnare, Perottus. Damulam odêre serpentes & fugiunt, & eius anhelitum sustinere non possunt, Auicenna puto. Sed videtur corruptus is locus vel mutilatus: non enim ipsius, sed rutæ quam comederit odorem serpentes fugere alij fide digniores scripserunt. Mustela quoties dimicatura cum serpente est, rutam comedit: odor etenim eius herbæ infestus serpentibus est, Aristoteles. Ruta contra serpentium ictus datur in potu vel in cibo: vtpote cum mustelæ dimicaturæ cum his, rutam prius edendo se muniant, Plinius: 30 hac sumpta fidenti animo ad pugnam procedunt: oderunt enim huius herbæ odorem serpentes, Aelianus. Atqui mustelam etiam ruta fugari apud Auicennam legimus, lib. 3. fen. 6. tract. 3. cap. 13. (Vide in Cato E.) quod mireris cum tot authores eandem ab ipsa edi scribant, siue ante pugnam cum serpentibus ineundam, siue (vt recentiores quidam malunt) iam peractam. Mustela serpentem aggressura agresti ruta se munit. Proinde omnem medicorum artem ruta superare dicitur: ita vt si mortuos fœtus suos inueniat, per herbam naturaliter notam rediuiuos faciat, Liber de nat. rerum. Albertus etiam agrestem rutam à mustela sumi ait: cum veteres simpliciter rutam dixerint: & potest sanè satiua vti, cum circa domos versari soleat. Gale muribus vescitur, & serpentes eisdem vescentes impugnat: quos cum vicerit, deuorat, & postea rutam comedit pro antidoto veneni, Albertus & Isidorus. Mustela vires resouet ruta, in murium venatu, cum his dimicatione conserta, Plinius. Basilisco serpentium venenatissimo mustelarum virus exitio est: Adeò naturæ nihil placuit esse sine pari. Inijciunt eas cauernis, facile cognitis soli 40 tabe. Necant illi simul odore, moriunturq́;, & naturæ pugnam conficiunt, Plinius & Solinus. Omne iumentum mustelam reformidat, Aelianus. Mustela prudenter capere aues videtur: iugulat enim quas ceperit, vt lupus ouem, Aristotel. Gallinaceos mustela terret, Philes & Aelianus. Mures omnis generis à mustela maximè sibi metuunt: nam cauernas etiam subiens eos apprehendit, vt in C. dixi. Mustelæ & sues dissident, Plinius: item mustela & cornix, Idem. Mustela cornicum nidos sæpe diripit, Perottus. Mustelam aiunt dolosè colludere lepori, quem ludo defatigatum gutture apprehendat, & firmiter adhærens comprimat, nec currentem quidem relinquens, donec lassum tandem enecet ac deuoret, Albertus. Mihi rusticus quidam affirmauit visam sibi mustelam quæ leporem aure teneret. Cati, vt audio, mustelas aliquando inuadunt, sed cedunt eis, & fortiter se defendentes relinquunt. Quibus in locis mustelæ non sint, natura quodam modo aduersante, superius in B. dixi.

50

E.

Γαλεάγρα, ὄργανον τιμωρητικόν, Suidas & Varinus. Hoc est instrumenti genus quo sontes plectuntur: vel potius cauea in quam conijciuntur. Nam Varinus exponit etiam θηρίων ὑποδοχήν, hoc est locum seu vas potius, cui feræ includuntur. Pollux inter σκεύη, hoc est vasorum genera numerat galeagran, & hac voce vsum scribit Demosthenem in oratione ad Aristogitonem. Videtur quidem propriè significare machinæ vel laquei genus quo mustelæ, quas Græci γαλᾶς & γαλέας dicunt, capiantur: vt mysgra, muscipulam: podagra, pedicā ceruorum, &c. sed huius significationis testimonium ex authoribus non habeo. Καὶ τελευτῶν τις εἰς γαλεάγραν ἐμβαλόντες περὶ τὰς σιδηρᾶς διερρωγυῖαν πᾶσαν, ἐν ἀδροχωρίαις ἐκύλιον. Καὶ αὖθις, Ὁ δὲ ἐν γαλεάγρᾳ σιδηρᾷ θεὶς αὐτὸν ἀπέκτεινεν, Innominatus apud Suidam. Lysimachus rex Telesphorum quòd scomma in Arsin... ea reginam torsisset, ἐμβληθῆναι ἐκέλευσεν εἰς γα- 60 λεάγραν, καὶ δίκην θηρὸς περιφερόμενον καὶ τρεφόμενον, οὕτως ἐπίπονον ἀποθανεῖν, Athenæus libro 14. vbi & galeagræ vocabulum apud Hyperiden rhetorem esse scribit. Dion historicus scribit ab Caligula plures in galeagrā coniectos necatosq́;, vt Cælius citat. Liuius alicubi genus quoddam turris galeagram nominat. Plutarchus in lib. Vtra animalium &c. caueam cui tigris inclusa erat galeagrā vocat. Vlmus vtilis est πρὸς θυρωμάτων, καὶ γαλεάγρας, Theoph. Sal Ammoniacum frumentumq́; humore aliquo diluens, circa loca quæ frequentant mustelæ miscellam ipsam dispergito. Aut enim vbi massam eam vorauerint, interibunt, aut illinc aufugient. Fertur autem, si quis vnius tantum caudam detraxerit, exciderit ue testiculos, ipsum q́; animal viuum abire permiserit, in posterū nunquam amplius accessuras illuc mustelas, Africanus in Geopon. Mustelam fugere aiunt odorem rutæ, Auicen. Cati syluestres fumum rutæ & amygdalarum amararum refugiunt, Rasis: cicures quoq; ruta syluestri fugantur, vt scripsi in Cato E. Chamæleontis felle in aquam coniecto, mustelas contrahi, magi scribunt, Plinius. Fel stellionum 70 tritum

tritum in aqua mustelas congregare dicitur, Idem. In Italiæ quibusdam locis mustelis domesticis, vt audio, vtuntur, vt extrahant columbas è columbarijs, & alias aues ex nidis quas in parietibus habēt, vt passeres, sturnos. Aues capiuntur in foraminibus columbarijs cum mustela cicurata in foramen immissa, Crescentiensis. Mustelam Metis audio Gallicè vocari baccal: hanc funiculo alligatam vasculo supra perticam imponunt, eleuantq; ad auium in arboribus nidos, vnde pullos extrahunt. Mustela mare auium pullos in nidis venantur, Albertus 3.2. Ictis etiā siue syluestris mustela, aues captat, vt in eius historia dicetur. A mustelis tutæ fient columbę, si inter eas frutex virgosus sine folijs asper, vel vetus spartea proijciatur, qua animalia calciantur, vt eam secretò non videntibus alijs vnus attulerit, Palladius. Mustelæ cinis si detur in offa gallinaceis pullis & columbinis, tutos esse à mustelis aiunt, Plinius. Et rursus, Gallinaceos nō attingi à vulpibus, qui iecur animalis eius aridum ederint: vel si pellicula ex eo collo inducta, galli inierint: Similia in felle mustelæ legimus. Caseos, si cerebrum mustelæ coagulo addatur, negāt corrumpi vetustate, aut à muribus attingi, Plinius. Mures abigūtur cinere mustelæ vel felis diluto & semine sparso, vel decoctarum aqua. Sed redolet virus animaliū eorum, etiam in pane: ob id felle bubulo semina attingi vtilius putant, Plinius. Mustelæ & mures stridentes, vehementem præsagiunt tempestatem, Aelianus.

F.

Mustela quondam Iudæis in cibo vetita fuit: est enim animal (inquit Aristeas) ad deturpandū omnia immundum: auribus præterea concipit (quod supra in c. refutauimus) quæ ore parturiat, qui mos hominibus perniciosissimus est, cum quæ ipsi auribus accipiunt, eadem verbis exaggerantes, maioribus malis inuoluunt. Alij, vt Procopius, esu eius interdicto, insidiosum, rapax & timidum ingenium symbolicè damnari putant. Sacerdotes mustelam non esitant, vt Aelianus ait, quòd ore pariat, Gyrald. Corpora quę natura sunt sicca, salis conspersu exarefacta, cibo fiunt inepta: quidam enim leporem salire aggressus, mustelis exiccatis similē reddidit, Galenus de ali. facult. 3. Exiccantur autem mustelæ, non ad cibum, sed ad medicamenta, vt in G. dicam.

G.

Mustela febrim curat, Vrsinus. Acopon ad podagram & articularem morbum mirabile: facit & ad diuturnum capitis dolorem, materiam ad superficiem ducēs, & ad frontem ac sinciput: Caniculam paruam probè saginatam viuam, & mustelam viuam in olei sextarios nouem, ac butyri libras tres conijcito: atq; donec victa fiant animalia coquito: deinde in percolatum oleum calidum pedes aut manus per totam diem imponito, Aëtius 12.43. Aliqui terram substernunt lacertæ viridi excæcatæ, & vnà in vitreo vase aunulos includunt è ferro solido vel auro: cum recepisse visum lacertam apparuerit per vitrum, emissa ea, annulis contra lippitudinem vtuntur. Mustelæ etiam oculis punctu erutis aiunt visum reuerti, eademq; quæ in lacertis & annulis faciunt, Plinius. Auicenna quædam attribuit dannulæ, id est, mustelæ carni simpliciter, quæ magis classici authores cineri mustelæ adscribunt: qualia sunt, arthriticis doloribus imponi: ex vino contra comitialem vel capitis dolorem bibi. Morsui scorpionis vtiliter imponitur, Albertus. Venenis resistit caro dannulæ sumpta, Auicenna. In cibo sumpta capite & pedibus abiectis, & sanguine illito, ad comitiales & strumas laudatur, Vide infra inter remedia ex sanguine. Exulceratis strumis mustelæ sanguis rectè illinitur, vel ipsa in vino decocta salubriter imponitur, Marcel. Plinius paulò aliter, Strumis exulceratis mustelæ sanguis, vel ipsa decocta in vino, non tamen sectis admouetur: aiunt & in cibo sumptam idem efficere. Contra arthritin, R. mustelam mortuam, & coque in oleo donec liquefiat: & cola oleum, fiat emplastrum cum cera, Theophrastus. Mustela domestica ad diuersa remedia amburi solet, & exenterata sale inueterari, & in vmbra siccari, vt Dioscorides & in Theriacis Nicander scribunt. Σκελετεύειν vocem, Plinius inueterare vel sale inueterare vertit: recentiores quidā exiccare vel arefacere, quidam ineptius salire simpliciter: propriè autem ad animalia integra quæ sic reponuntur induranturq; siccata pertinet. Corpora quę natura sunt sicca, salis conspersu exarefacta, cibo fiunt inepta: quidam enim leporem salire aggressus, mustelis exiccatis (γαλαῖς σκελετευθείσαις) similem reddidit, Galen. 3. de ali. facult. Cæterum περιφλέγειν Ruellius amburere vertit, Marcellus Verg. significantius, flammis amburere: Hermolaus Barbarus non rectè inassare. Nicander in Theriacis circunscribit, Ἀποσκύλας ἢ λάχνην καρφαλέην καθύπερθε πυρὸς σελάοντος ἀϋτμῆς. Iubet autem hoc fieri vel in catulis mustelæ, vel in ipsa mustela. Hoc quidem etiam in auibus, inquit Marcellus, mox mox coquendis coqui agunt, flammis enim quas non potuerunt manibus vellere minutissimas amburunt plumas. Vult sanè Dioscorides, non inassari, sed integram cum sua pelle, pilis tantum adustis, seruari mustelam. Nostri περιφλέγειν dicūt *bsengen*: quod quidam in suibus mactatis faciunt. Græci etiam ἀφεύειν & φλογίζειν, vt dicam in Sue H. f. Scripserūt quidam herinacei terrestris carnem desiccatam prodesse elephantiacis, cachectis, &c. quæ si efficere potest, facultatē habuerit valenter simul digerentē desiccantemq;: sicut & caro mustelæ arefacta, Galenus de simpl. 11.3. Exiccata è vino pota venenis aduersatur, Auicenna. Contra toxica mustela vulgaris inueterata binis drachmis pota valet, Plinius. Præparata (vt diximus) binis drachmis cum vino pota, aduersus omnia serpentium venena præsentaneo est remedio: toxico simili modo sumpta resistit, Dioscorides lib. 2. & Auicenna inter remedia ad sagittas Armenias. Mustelæ catulus præparatus, vt diximus (sale scilicet inueterata) contra omnia mala medicamenta valet, Plinius. Mustela sale inueterata inter auxiliaria morsuum, quos inflixêre serpentes medicamēta est. Bibitur autem binis drachmis ex vino, præparata vt supra dictum est, Dioscorides lib. 6. Mustelam arefactā aliqui planè omnis feræ alexipharmacum esse referunt, & maximè eius ventrem, Galenus de simpl. 11.35. Mustelæ, quæ in domibus nostris oberrat, inueteratæ sale denarij pondus in cyathis tribus (vini) datur percussis (à serpētibus,) aut ventriculus coriandro fartus inueteratusq; & in vino potus: & catulus mustelæ etiam efficacius, Plinius. Caro mustelæ arida si bibatur cum ruta (vino potius) contra morsum omnium animalium, Albertus. Cōtra phalangij morsum vtiles sunt mustelæ catuli, vt diximus (id est inueterati sale & è vino poti,) Plin. Et rursus, Muris aranei morsus sanatur mustelæ catulo, vt in serpentibus dictum est. Mustelæ caro arefacta valenter simul digerit & desiccat, qua vtiq; vi comitiali morbo afflictos iuuat epota, Galenus de simplic. 11.3. (& Auicenna.) Et rursus, Arefactam ac potam legimus prodesse comitialibus vi scilicet digerentē, 11.35. Dioscorides sanguini eius hanc vim attribuere videtur, (Marcellus quidem interpres expressè ad sanguinem refert remedium ad comitiales apud Diosc. Ruellius verò simpliciter vertit, vt Græca habent, Comitialibus etiam prodest, vt quo referas dubites) vt alij alijs mustelæ partibus: aliqui integræ mustelæ cineri, vt mox dicetur. Mustela exiccata & pota sanat epilepticos, Nic. Myrepsus.

De mustelæ cinere multa legimus remedia: atqui Galenus nunquam se hoc animal combussisse scribit, vt quid præstaret experiretur. Mustelę sanguis & cinis ad elephantiasin veliter illinitur, Plinius, Sextus, Aesculapius. Elephanti morbo aduersus erit cedri de cortice succus, Mustelæúe cinis, vel fusus sanguis ab illa, Serenus. Mustelæ exustæ cinis & elephantis sanguis, immixtus & illitus elephanticis corporibus medetur, Marcel. Aduersus anginas, sunt qui cuiuscunq; hirundinis pullum edendū censent, ne toto anno metuatur id malú. Strangulatos (pullos hirund.) cum sanguine comburunt in vase, & cinerē cum pane aut potu dant. Quidā & mustelæ cineres pari modo admiscent: sic & ad strumæ remedia dant, & comitialibus quotidie in potu, Plin. Mustelam totā viuam in olla vstam, & cinerem eius cū melle aut terebinthina aut butyro impositū, strumas sanare affirmant, Nic. Myrepsus. Ad comitialem, Aptus mustelæ cinis est, & hirundinis vnà, Serenus. Plinius alibi mustelæ cinerem etiam per se commēdat aduersus comitiales morbos. Auicenna simpliciter mustelam è vino bibendā præscribit ad epilepsiam & capitis dolorē. Mustelæ cinis illitus capitis doloribus remedio est, Plin. Cinerē mustelæ (inquit idem) phrenetico dare potui ex aqua aliqui prodesse tradiderunt: sed quis ad hoc cogere posset furentē, etiam si certa sit medicina? Mustelæ cinis oculorū suffusionibus confert, Plin. Ad reumaticos (siue catarrhum in fauces) efficax remediū sic: Mustela die Iouis Luna vetere capta, viua in olla rudi ita excoquitur vt teri possit, & in puluerem redigi, qui puluis collectus ex melle & bene contemperatus, ieiuno reumatico ad diem per cochleare dabitur, sed vnius ligulæ mensura, mirè proderit, Marcel. Ad parotidas Archigenes apud Galenū acris pharmaci facit mentionem ex mustela vsta, cuius cinerem cerato irino excipi iussit. De remedio ex hoc cinere ad anginas paulò superius dixi. Ad strumas Cineri mustelæ sarmentis combustæ miscetur axungia, Plin. Humeri doloribus tritus & cū cera permixtus subactusq;, ac ceroti more impositus, mirè medetur, Plinius & Marcel. Obscœnos si porrò locos noua vulnera carpant, Horrentū mansa curantur fronde ruborum. Et si iam veteri succedit fistula morbo, Mustelæ cinere immisso purgabitur vlcus Sanguine cū ricini, quē bos gestauerit ante, Serenus. Mustela in fictili cremata podagricis cōfert, cinere ex aceto illito, Dioscor. Cinerem eius cū aceto illitum podagricos arthriticosq; iuuare, tanquam vehementer valeat digerere (poros aperire, Albertus) quidā tradiderūt, Galenus. Mustelæ viuæ combustæ cinis cū oleo rosaceo & aceto penna illitus podagricis prodest, Marcel. & Plinius: qui addit, vel si cera & rosaceum admisceatur. Mustelæ cinis aut cochlearum cū amylo vel tragacantho, articulorū doloribus illinitur, Plin. Auicenna mustelæ carnem simpliciter emplastri more dolentibus articulis applicari scribit.

Comitialibus prodest & cerebrū mustelæ inueteratum, potumq;, Plinius: siccum potum cū aceto, Rasis. Cameli cerebrum siccatum & cū aceto potū, epilepticos sanat, & mustelæ similiter, Galenus ad Pisonem cap. 12. Facilius enituntur quæ ex vtriculo mustelino per genitale effluentes aquas sorbuēre, Plin. Equus si inciderit morbum (subitum ferè & perniciosum) quē nostri *rauch* appellant, de quo dixi in Equo C. curatur à veterinarijs quibusdam exigua portione pellis mustelinæ (quāta est coronati dicti nummi aurei magnitudo) intra corpus data, nescio an in potione per cornu, aut cū pabulo incisa. Alij hermelini, id est mustelæ albæ caudā, quæ dimidia parte alba & altera nigra est, minutatim incisam equis sic affectis in pabulo offerūt, vt apud recētiores hippiatros Germanicè legimus. Bouem si serpens aut animal venenosum læserit, mustelæ pelle locū saucium demulceto, Innominatus in libro Germanico manuscripto. Idem ferè fieri iubent aduersus morsus quos equis inflixerit, infricant enim vulneri pellem donec incalescat, & simul antidotū aliquod intra corpus exhibent. Ego si res successerit, aut vulnus parum noxium fuisse dixerim, aut antidoto liberatū animal, aut frictione vulneris ad calorem vsq;: quid enim pellis arida iuuet? Ipsum animal potius dissectum & calidum appositum proderit, quod & in mure araneo & alijs multis fit: siue quòd simile trahitur simili, siue ipsa caliditas ad se trahit: nam & alia quædā animalia si viua dissectaq; applicentur iuuant. Sanguis mustelæ si illinatur apostemati post aurem prodest, Rasis. Archigenes ad parotidas mustelæ sanguinis illinendi meminit. At vero talia (inquit Galenus) tanquā curiosa & superuacanea, & quæ magnam rei medicamentariæ egestatem indicent, si per alia auxilia, citra sanguinis mustelæ adhibitionē, parotidas curare nequeat, neq; in vsum adsumpsi, neq; eorum experimentum habeo: sed neq; ex amicis nostris quispiam alius vti tentauit. Mustelæ sanguine perunctæ strumę sanantur, Dioscorides. Mox autē subijcit, Comitialibus etiā prodest, quod Marcellus Verg. ad sanguinem retulit, sed quoniam aliorū nemo idem remedium sanguini attribuit, ad ipsam potius mustelam siue vstam, siue inueteratā sale, retulerim, vtroq; enim modo ad comitiales facere authores habemus. Mustela tamen in cibo, pedibus capiteq; abiectis, ad comitialem à nonnullis datur, & sanguis illinitur, aduersus epilepsiam: eodemq; modo aduersus strumas adhibetur, Galen. Parab. 2. 3. Must. sanguis strumis exulceratis rectè inlinitur, Plinius & Marcell. Ad faucium mala, Mustelæ sanguis inungatur & sanat, Sextus. Elephantiacis prodest, vt supra diximus in Cinere mustelæ. Podagras lenit cum plantagine illitus, Plin. Neruos contractos remollit, & articulorum dolorē soluit, Isidorus. Mustelæ ventriculus coriandro farctus inueteratusq;, percussis à serpente & comitialibus potu auxiliatur, Dioscorides. Idem Plinius scribit, sed comitialibus mederi, omittit, librariorum opinor culpa: Alibi enim, Prodest, inquit, ad comitiales mustelæ ventriculus inueteratus cum coriandro, vt diximus. Mustelam arefactam in potu comitialibus prodesse: & quidam planè omnis feræ alexipharmacum esse, scribunt: & maximè eius ventrem, Galenus.

Ad comitiales prodest & cerebrum mustelę inueteratum potumq;, & iecur eius, Plin. Epilepticis mustelæ iecur aridum ex aqua propinato, id facies autem cum ægrotus mox est casurus, Galenus de Parab. 2. 3. Fel leporis simul & iocinora mustelæ commisce ad drachmas tres, castorei drachmam vnam, myrrhæ drachmas quatuor, cum aceti drachma ex melle aut passo bibant qui vertiginem patiuntur, sanabūtur, Sextus. Mustelæ iecur lethargicis vtile putant, Vide mox in Testiculis. Ad arcendum conceptum, mustelę iecur sinistro pedi alligetur, Aetius 16. 17. Mustelę fel duntaxat contra aspidas est efficax, cætera sunt venenum, Perottus Plinium citans, sed perperam, vide infra in Mustelis syluestribus. Fel eius potum interimit nisi remedia maturè adhibeantur, Rasis. Pro felle mustelæ, (mygales, id est muris aranei Græce legitur apud Aeginetam, inter Galeni verò opera γαλῆς, id est mustelæ, quod probo) fel cameli substitui potest, Author Succidaneorū. Virga damulæ siccata trita & pota, morsis à serpentibus medetur, vt etiam cerui virga, Hali: Hic si quis damulam nō pro mustela, sed pro dama siue ceruini siue caprarum syluestrium generis accipere malit, non repugno. Mustelę rusticæ siue viuerræ coles ad stranguriam & calculum celebratur, vt in ipsius historia dicetur. Mustelæ testiculi & vuluæ ad comitiales valere creduntur, Plin. Ex istis (magicis puto) cōfessa aut certe verisimilia ponemus, sicut & lethargum olfactorijs excitari: inter ea fortassis mustelæ testiculis inueteratis, aut iocinere vsto, Plin. Ad arcendum conceptum, mustelę iecur sinistro pedi alligatur, nec eiusdem animalis testes circa vmbilicum gestentur, Aetius 6. 17. Testiculi musti [illegible] mulieri alligati partus continent, Textor.

Mustelæ testiculus sinister in pelle mulę ligatus, & potus atocion est, Kiranides. Vel testiculos eius abscinde interlunij tempore, & viuam dimitte, & da mulieri in corio mulæ, Idem. Si calcaneus mustelæ viuæ dematur, & alligetur mulieri, non concipiet quandiu eum gestârit, Albertus. Capitis canini cinis excrescentia omnia erodit ac persanat spodij vice: item mustelæ fimi cinis, Plinius. Pro muscerda, mustelæ æquale pondus, in Succidaneis Aeginetæ: sed legendum muscarum æquale pondus, (ad alopeciam opinor præcipuè.)

Morsus mustelæ venenosus est, Stumpfius. In rabie non minus quàm canis rabidus lædit, Bertrutius. Vulpes etiam & mustelæ rabidæ fiunt, Auicenna. Furo & mustela vulnere magis quàm veneno lædunt, Arnoldus. Venenatum aliquid inesse mustelis, vel ipsa odoris grauitas arguit, quæ in omni mustelarum genere tum præcipuè se prodit quum irascuntur. Mures abiguntur cinere mustelæ vel felis diluto, & semine sparso, vel decoctarum 10 aqua: sed redolet virus animalium corũ etiam in pane, Plinius. Aristides Locrus à Tartesia mustela morsus, iam moribundus, multò libentius se moriturũ fuisse dixit, si à leone aut panthera potius quàm tam ignobili animante morsus fuisset, Aelianus in Varijs lib. 14.

Mustelæ morsum (inquit Auicenna 4. 6. 5. 14.) celeres dolores inferre aiũt, & colore fuscum aut liuidum esse, (quod & Rasis scribit.) Curatur autem cum cepis & allijs (vt stellionis etiam morsus) tum foris adhibitis, tum in cibo sumptis, merum superbibendo. Prosunt & ficus immaturæ cum farina erui. Theriaca etiam vtiliter emplastri modo imponitur, vt & canis rabidi morsui, sicut in libro de theriaca legitur. Allia cum folijs ficulneis & cymino trita imponuntur, Rasis. Liquor lacteus è ficu cum eruo impositus, vt Aggregator ex Auicenna citat. item eruca in cibo si vinum odoratum superbibatur, Auicenna lib. 2. Vespertilionis fel non ad mustelę, vt Aggregator ex Plinio citat, sed ad muris aranei morsum à Plinio commendatur. Fit aliquando vt mustela iumentum morsu 20 sauciet, cuius dentes inficiũt animal, & moritur nisi subueniatur. Remedio est si vulnus oleo perungatur, in quo mustela suffocata computruerit, expresso validiusculè per linteolũ. Fricatur & locus saucius arida pelle mustelæ, vt incalescat, & datur iumẽto antidotus theriaca, Camerarius. Vide supra inter remedia ex pelle mustelæ. Vaccas à mustelis demorsas, rustici aliqui incantationibus sanari superstitiosè credunt. Vbera vaccarũ mordet mustela, quæ quàm primum in tumore fuerint, mustelina pelle perfricata sanantur, Georgius Agricola.

H.

a. Mustelam per l. simplex potius quàm duplex scripserim: nam & alia eiusdem terminationis Latina vocabula sic scribuntur, vt nitela, tutela, cautela, candela, cicindela. Custodelam dicebant antiqui, quam nunc dici- 30 mus custodiam, Festus. Non enim probo quod Carolus Figulus scribit mustelam dictam videri, à μῦς & στέλλω τὸ ἀποστέλλω id est surripio: quasi murium fur seu raptor. Addit etiam *stellen* vocem Germanicam (sed *staelen* potius scribendum est) quę furari significat à Græco verbo στέλλειν deriuatam videri. Ego potius originis Germanicæ esse dixerim, quòd furta tacitè & occultò fiunt: *still* enim tacitum, tranquillum, & quietum significat: inde *verstolen*, quod occultò factum ablatúmue est. St, apud Terentium, vox est silentium indicentis: qua ipsa aut simili Germani etiam vtuntur. Græca quidem verba στέλλειν & ἀποστέλλειν, vbi surripere aut furari significarent, nusquam legere memini. Mustela, quasi longior mus, Calepinus. Memini grammaticum quendam deriuare à mus & τῆλε, quod est longe, sed nugaces istæ deriuationes non placent. Γαλή oxytonum vel γαλῆ circunflexum, apud grammaticos & authores inuenio: sic in alijs casibus, γαλῶ vel γαλέω, γαλαί vel γαλαῖ. Vide in Leone H e. in λεοντῆ, potest autem, ni fallor, vtrunq; defendi. Oxytonum, tanquam primitiuum: circunflexum, tanquam à γαλέη deductum, qua vo- 40 ce Nicander vtitur: & Homerus, Μῦς ποτὲ δίψαλέος γαλέης κίνδυνον ἀλύξας: sic & μυγαλέην pro mure araneo Nicander posuit. Arborum quidem nomina aliquot à primitiuis in έα, contracta per ῆ scribũtur, vt συκῆ, ἀμυγδαλῆ, ῥοδῆ: Eustathio in Dionysium κωλέα κωλῆ circumflectitur, & similiter γαλέα γαλῆ. Γαλῆ, τὸ ζῷον. ἔστι δὲ τὸ ὄνομα ἰσόψηφον, δίκη, γαλῆ, ἀργῆ, Varinus. Ἰσόψηφα vocabula intelligo, quorum literæ ad numeros redactæ eandem summam perficiunt: nam & γαλῆ & δίκη computatis literis constituunt 42. pro ἀργῆ vero vt idem numerus constituatur, legendum ἀλγῆ. Deinde addit, ἀπὸ τῶν αὐτῶν συγκεῖται γραμμάτων, vbi erratum videtur: non enim ijsdem sed totidem literis, tria ista vocabula constant, quæ etiam in summam numerorum collectæ, eandem efficiunt. Ὦ ς μακάριος, Ὅστις σ᾽ ὀπύσει, κἀκποιήσεται γαλᾶς Σοῦ μηδὲν ἧττον βδεῖν, ἐπειδὰν ὄρθρος ᾖ, Mater rustica ad filiam in Acharnensibus: Vbi Scholia, Γαλᾶς (accusatiuus pluralis circunflexus) dixit præter expectationem ἀντὶ τοῦ παῖδας ἀρμόττοντας, solent autem homines tempore matutino frequentius pedere, peracta iam concoctione. Mustelæ quidem vt & felis flatus 50 alui acerrimus & putidissimus est, vnde & prouerbium natum, quod inferius ponetur. Γαλῆ, τὸ ζῷον: καλεῖται δὲ πρός τινων κερδώ, καὶ ἰλαρία, Suidas & Varinus. Κερδώ quidem pro vulpe potius accipi solet, propter eius animantis astutiam: sed mustelam quoq; astutam esse docuimus. Ἰλαρία vocabulum alibi nusquam reperio: & vulgare nomen recẽtioris Græciæ esse puto. Γαλερὸν quidẽ, vt & γαληνὸν à grammaticis exponitur, ἱλαρὸν, ἡδὺ, πρᾶον. In Olympia imago est Thrasybuli Iamidæ vatis Eliensis, ad cuius dexterum humerum γαλεώτης adrepit, Pausanias Eliacorum 2. Cælius 13. 35. galeoten ex hoc loco mustelam aut felem vertit: ego stellionem esse docebo in Stellionis historia: Κιὰν, γαλῆ, Hesychius & Varinus. Albertus galen alibi vulpem, alibi hœdum interpretatur, vtrunq; ineptissimè: item alibi adhuc absurdius speciem milui. Animal quod vocant habeninum, foueas habet in campis, & pugnando venatur animal dictum pelagoz, quod Auicenna videtur nominare murem cæcum quem nos talpam dicimus: & quodcunque aliud vicerit deuorat, Albertus in Aristotelis historiam 9. 1. vbi nihil omnino tale apud 60 Aristotelem reperio: conijcio autem habeninum illum Alberti, vel Auicennæ potius, non aliud animal esse quàm mustelam.

Epitheta. Pauida, Introrepens, apud Textorem. Velox, Author Philomelæ. Λαιψηρὴ id est velox, apud Nicandrum.

In Apuleio (inquit Cælius) mustelatos legimus peplos, de mustelini coloris similitudine, qui subliuidus est ac lentiginosus, cuiusmodi in vestibus comparet cruore commaculatis. Sed & nos eius coloris sericũ vt vulgò iam loquimur, rasum distrahi passim scimus. Scoppa mustellinum colorem Italicè interpretatur, lentiniοso, rossaccio. Hic est vetus, vietus, veternosus, senex, colore mustelino, Terentius Eunucho. Γαλωνες equi dicũtur, quorum color est ὀνοειδής, id est asininus, Etymologus. Quibus dum adhuc infantes sunt profundæ ac submersæ suppurationes circa brachij caput fiunt, omnes galeancones efficiuntur, Hippocrates in libro de articulis. Galenus 70 in Glossis, Γαλιάγκωνες (inquit) dicuntur, qui paruum & macilentum (atrophon) brachium habent. partes autẽ

circa cubiti flexuram siue gibbum tumidiores, quemadmodum etiam mustelæ. οἱ ἢ φθάσαντες γαλῆν ἢ χονδὸν [illegible] [illegible] τὸ ὀνομάζεσθαι. In his Galeni verbis pro χονδὸν conijcio κονδὸν legendum: hoc est imminutum, exile: nam [illegible] (melius κολοβὸς, vt Varinus habet: qui tamen cætera Hesychij verba recitans, pro κονδὸς habet πελωὸς, quod non probo) apud Hesychium exponitur κονδὸς, σμικρὸς, ὀλιγοστὸς ἢ ἐστερημένος. Aëtius lib. 2. cap. 120. ad œsypum parandū requirit ἐρια κονδὰ ἢ μαλακὰ, Dioscorides μαλακὰ ἢ οἰσυπηρὰ, vt κονδὸν accepisse videatur pro pingui: nam & [illegible] exponūt, στεαφῆ, πίονα; sed Galeni verbis optimè quadrat Hesychij interpretatio. Cornarius cubiti gibbum vertit quòd minimè quadrat, cum ἀγκὼν eandem partem significet, nec vnquam vllum vocabulum ex duobus idem significantibus rectè componatur. Gyraldus syntagmate 9. de dijs, præcedentia Galeni verba interpretatus, hæc tanquam obscura non attingit. Varinus etiam cætera ferè glossemata Galeni integra transcribere solitus, hæc omittit. Est autem γαλιάγκων scribendum cum acuto in penultima, nō vt Hesychius habet in vltima. Plutarchus in Isi & Osiri Mercurium scribit γαλεώγκωνα (cum epsilo in antepenultima) esse corpore. Miror autem (inquit Gyraldus) Cælium Calcagninum quodam suo opusculo de rebus Aegyptiacis inscripto γαλιάγκωνα [illegible] exposuisse albicubitum. Grammatici nonnulli galiancôna interpretantur qui iusto breuiorem habeat cubitum, (sed hic ancus Latinè dicitur. Galiancon quidem ab Etymologo exponitur qui habeat τὸ βραχίονα ἐλάττω, id est brachium iusto minus: sed paruitas ista ad crassitudinē referri debet, nō ad longitudinem, vt ex Galeno patet.) Ἀγκὼν est articulus totus vbi duo cubiti ossa cum brachio conueniunt, vnde γαλιάγκων dictus apud Hippocratem, Pollux. Quidam galeanchena, alij gylianchena (sed vtrobiq; præstiterit tertiam syllabam per au. diphthongum scribi) legunt, Gyraldus. Et alibi, Γυλιαύχην is dicitur qui collo est gracili & prælongo. Carcini poëtæ filios Aristophanes gyliauchenas & gyliotrachelos (non vt Erasmus legit glycytrachelos) appellauit, quòd colla & ceruices longas & angustas haberent. Γαλιώσης, ἀγκασαυχένης, Hesychius & Varinus. Γαλέα, múscipula, Lexicon vulgare: ego in hoc sensu γαλεάγρα legendū puto, de qua multa in E. dixi. Γάλη, [illegible], ἢ ἐν ᾗ γαλαία (γαλέα) πιζῶσι, Hesychius & Varin. Exedræ vocabulum apud Vitruuium & Ciceronem legimus. Constituantur in tribus porticibus (inquit Vitruuius) exedræ spatiosæ, habentes sedes, in quibus philosophi, rhetoresq; ac reliqui qui studijs delectantur, sedentes disputare possint. Dicta autem exedra videtur, quod extra vel iuxta porticum, aut ad latus eius extrueretur: vt hodie in peristylijs canonicorum aut monachorum, id est claustris (vulgò Capitula dicunt) fieri solent. Γαλεοὶ (vel galeotæ) dicti quidam vates in Sicilia habitarunt, vt in Stellione dicam.

Mustelæ sanguis Magis, asplenum & verbenaca, apud Dioscoridem. Γαλήψος, herbæ genus, Varinus: forte legendum γαλίοψις vel γαλέοψις, quæ herba est Dioscoridi memorata, alio nomine galeobdolon. Γαληψὸς quidem Stephano, vrbs Thraciæ est & Pæonum. Galisopsis, pulegium, apud Dioscoridem.

Carolus Figulus in dialogo de mustelis meminit auis cuiusdam quę mures venetur, Germanicè *Wuetker* dicta, Latinè mustela: sed qualis ea sit non describit. Latinum quidem mustelæ nomen confictum ab eo videtur, à simili venatu murium. Mustela piscis est, qui hodie vulgò lampetra vocatur, vt Massario videtur: sed etiā trissia (*trüsch*) nostris & Italis botetrissia vulgò dicta. Lugduni lota, in lacu Sabaudiæ iuxta Iuerdunum mustela hodie nominatur. Mustela breuis piscis nullam cum mustelo pisce (inquit Aelianus) communitatem habet. Nam hic quidem chartilagineus est, & pelagius, & magnitudine præstans, simul & canis speciem similitudinemq; gerit. Mustelam vero diceres esse iecorinum, &c. algas depascitur, & saxatilis est. atq; similiter vt terrena omnium cadauerum, in quæ incurrit, oculos exest & conficit, Hæc Aelianus. Γαλέα & γαλεὸς, piscis marinus, Suid. & Varin. Sed forte ita differunt hi pisces, vt de mustela & mustelo ex Aeliano iam recitaui. Γαλεὸς omnino mustelus est: cui similes pisces γαλεώδεις, id est mustelini generis appellantur. Γαλεὸς etiam pro galeota, id est stellione accipitur, Varinus. Γαλλίαι pisces sunt qui & onisci, id est aselli, Hesychius & Varinus. Γαλαξίας, ἰχθὺς ὁ ὀνίσκος (lego ὀνίσκος,) Hesychius & Varin.

Mustelaria inscribitur vna ex fabulis Plauti. Fuit & Carcini poëtæ fabula myes, vbi mustela strangulat nocturnos mures. Murinitini, sacellum fuit aduersum murum mustelinum, Festus. Galanthis ancilla Alcmenæ, partū dominæ mira astutia à Lucina eum impediente obtinuisse, ideoq; in galen, id est mustelam mutata fertur à Lucina, addita pœna vt ore quo præcipuè peccauerat, perpetuò pareret: seruare propterea mustelam colorem ancillæ pristinum, cui flaui fuerant crines: & in domibus nobiscum, vt ante, versari, eadē strenuitate præditam, vt Perottus refert ex Ouidij Metamorph. nono. Vide Onomast. nostrum. Alij ab ipsa gale quadrupede accurrente Alcmenæ partum facilem redditum scribunt. Vide inferius inter religiosa. Γαλήσιον, nomē loci, & mons prope Ephesum, Suidas & Varin. Stephanus Gallesium per l duplex, Ephesi vrbem facit.

b. Mus quem ziselum vocant in Austria, &c. magnitudine est mustelæ. Albertus. Leænas aiunt informes minimasq; carnes parere, quæ magnitudine mustelarum sint initio, Plinius. Mus araneus colore mustelæ similis est, magnitudine muris: quare ab vtroq; animante composito nomine apud Græcos mygale vocatur, Aëtius. Talpa rostrum habet vt mustela, (ῥύγχος ὡς γαλῆς, lego ῥύγχος μυγαλῆς, id est vt mus araneus,) Hesych. Aegyptij significaturi mulierem viraginem, (ἀνδρεῖα ἔργα πεπραχυῖαν) mustelam pingunt: αὕτη γὰρ [illegible] quod hæc maris pudendum habeat, quod mas scilicet in eo genere pudendum habeat) velut ossiculum, Orus.

c. Mustelæ catuli, σκύλακες Nicandro, communi ferè ad huiusmodi animalium digitatorum fœtus vocabulo. Αἱ γαλέαι μαλακῶς χρῄζοντι καθεύδειν, Theoc. Id. 15. in Eunoam ignauam & pigram. Lycophron Medusam γαλῆν vocat, quoniam post defectum caput Chrysaorem & Pegasum ediderit, mustelæ more quæ per os parit, his verbis, Τῆς δειροτομηθείσης μαρμαρώπιδος γαλῆς. Simonides apud Stobæum in Sermone quo mulieres vituperantur, diuersa mulierum ingenia recensens, singulas ex ijs quæ moribus referunt animalibus nasci fingit: & inter cætera, miserum ac triste illud mulierū genus esse scribit, quod è mustela creatur. Huic enim (inquit) nihil prorsus amabile, pulchrum, vel iucundum adest. Sed cum aliena sit (mustelarum scilicet & felium modo) a Venereo complexu, maritum fastidiet & furando vicinis nocebit, & hostias sæpe nondum consecratas vorabit. Mustela è [illegible] uerso offensa retrocedendū: id est homines delatores fugiendos: nam mustelam ore parere affirmant, Plutarchus in symbolis Pythagoricis.

e. Non allatrat canis caudam mustelæ, qua abscissa dimissa sit, habentes, Plinius & Aelianus. Tali [illegible] hyenæ cinere decocto cum sanguine mustelæ, perunctos omnibus odio venire, magi prodiderūt: [illegible] lo decocto, Plin. Si in pelle mustelæ maris elaborata literæ exarentur, & sic alligetur dæmoniacis vel incantatis, confert, Albert.

h. Pole-

h. Polemarchum quendam periurum qui classem Corinthiorum euaserat, quoties noctu dormiret mustelarum morsibus infestatum fabulantur, & in desperatione tandem sibi ipsi manum intulisse, Heraclides in Politijs. Heliogabalus iubebat sibi decē milia murium exhiberi, mille mustelas, mille sorices, Lampridius. Mustelæ laudem & epicedion carmine condidit T. Vespasianus Stroza, sexto Eroticôn. Mustela quoq;, sicut picus, à sinistra veniens infausti ominis est, Alexander ab Alexādro. Alciatus in Emblematis sub titulo Bonis auspicijs incipiendum: Auspicijs res cœpta malis bene cedere nescit. Felici quæ sunt omine facta, iuuant. Quicquid agis, mustela tibi si occurrat, omitte, Signa malæ hæc sortis bestia praua gerit. Vide mox in prouerbio Mustelam habes. Aelianus tradit magos affirmare mustelam ab Hecate nutritam esse, quòd hęc dea amatorijs adhibeatur: nam eius viscera his sunt apta, Volaterranus. Thebani apud Græcos mustelam religiosè venerantur, & dicunt: Cum Her-
10 culem Alcmena parturiret, & parere non posset, hanc accurrisse, & parturiendi vincula dissoluisse: vnde Hercules in lucem expeditius exierit, Aelianus. Eundem à mustela enutritū fuisse fabulantur, Eustathius. Alij non à gale quadrupede, sed à Galanthide ancilla hoc factum dicunt, vt superius dixi. Aegyptij colunt mustelam, quòd ea, vt multi adhuc putant ac dicunt, aure concipiat & ore pariat, quod symbolum est nascentis sermonis, Plutarchus in libro de Iside.

PROVERBIA.

Γαλῆ κροκωτόν, Mustelæ (quanquam Erasmus feli vertit: nec refert quòd ad sensum prouerbij) crocotum, subaudiendum das aut addis. Dici solitum quoties honor additur indignis, & quos haudquaquam decet. Aut cum datur quippiam ijs, qui munere nō norunt vti: veluti si quis à Musis alienissimo bellissimum donaret librū. Crocoton vestis genus est rotundæ ac fimbriatæ qua diuites vtebantur matronæ. Apud Nonium in dictione Richa,
20 refertur inter vestes delicatas & crocoton. Sic enim arbitror legendum, Mollicinam crocotam, chirodotam richam. Ac teste Plutarcho quidam Herculem pingebant κροκωτοφόρον, Omphalæ seruientem. Sumptum adagium ab apologo Stratidis, quē alio loco narrauimus, Erasmus. Effertur & aliter, Οὐ πρέπει γαλῇ κροκωτός, Vel Τὸν κροκωτὸν ἡ γαλῆ, vt Suidas docet. Eiusdem sententiæ est, γαλῇ χιτών. Suidas obscurius interpretatur, ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ μηδὲν ἀνιέντων, nisi quid à librarijs erratum est, quamuis apud Apostolium quoq;, qui sua ad verbum à Suida mutuatur, sic legimus. Erasmus, & Varinus quoq;, omiserunt. Erasmus crocoton non rectè neutro genere vsurpat. Græcis enim κροκωτὸς masculinum nomē est adiectiuum: accipitur tamen substantiuè subaudiendo χιτῶνα. Κροκωτὸς, εἶδος χιτῶνος. Ὁ δ' ἤθη τὸ κροκωτὸν κ. τῶπα, πρὸς δὲ πλείονας εἰς αὐτὸν ἐπιστρέφειν. Ὁ μὲν ἦν κροκωτὸς, ἔνδυμά ἐστι. τὸ δὲ ἔγκυκλον, ἱμάτιον, Suidas: atq; idem repetit in dictione Ἔγκυκλον. Crocota, crocei coloris vestis: Plautus Aulularia, Cum incedunt infectores crocotarij, Nonius. Recentiores grammatici crocotam vestem muliebrem crocei coloris in-
30 terpretantur, Suidas ἱμάτιον (Scholiastes φόρημα) Διονυσιακόν. cum paulò post non ἱμάτιον, sed ἔνδυμα esse dicant, ἔγκυκλον vero aliud genus vestis à rotunditate dictum ἱμάτιον esse: hinc deceptus videtur Erasmus, vt crocoton vestem rotundam diceret. Crocotòs, tunica qua Bacchus vtebatur, Pollux. Plura vide in Dictionarijs. Ἀλλ' οὐχ οἷός τ' εἰμ' ἀποσβέσαι τὸν γέλων, Ὁρῶν λεοντῆν ἐπὶ κροκωτῷ κειμένην, Hercules de Baccho in Ranis Aristophanis. Hic Scholia, Κροκωτὴν ἐφόρει λεοντῆν, ἵνα ᾖ ὡς Ἡρακλῆς, Ἡρακλέους γὰρ φόρημα ἡ λεοντῆ: κροκωτὴν δὲ, ἵνα ᾖ φοβερός. (Ἐφόρει δὲ τὴν λεοντὴν ἵνα φοβερὸς ᾖ, Suidas.) Ἡ κροκωτῷ, γυναικεῖα ἐκ τρυφῆς ἐνδύματα. Et paulò post, Crocotus & cothurnus, muliebria sunt: spolium vero leonis & claua, virilia. Ἐφόρει γὰρ ἐπὶ κροκωτῷ λεοντῆν, ὡς Ἡρακλῆς hoc enim erat gestamen Herculis. Vsurpatur autem hæc parœmia de rebus valde dissimilibus. Leonis exuuium super crocoton, prouerbium apud Erasmum, quod nos etiā in Leone posuimus. Aristophanes in Ecclesiazusis κροκώτιον forma diminutiua dixit (vt Plautus crocotulam in Epid.) Blepyrus senex, Ἀλλὰ τὸ γυναικὸς ἐξελήλυθα τὸ κροκώτιον ἀμπεχόμενος, ὃ ἐνδύεται. Vir
40 quidam, Τὸ δ' ἱμάτιον τί τὸ πᾶ σοι; Blepyrus, Οὐκ ἔχω φράσαι. Ζητῶν γὰρ αὐτ' οὐχ εὗρον ἐν τοῖς στρώμασιν. Ex his versibus appàret etiam differentia inter ἔνδυμα, (quod induitur, ita nimirum vt supra caput iniectum demittatur, sicut propriè dictum indusium, & vestis muliebris, quam supra indusium mulieres sumunt: (& ἱμάτιον, quod est exterius, nec induitur, sed circunijcitur. Aliquando tamen indifferenter poni videntur. Cæterum Blepyrus cum à lecto surgens indusium suum non reperiret, crocotula vxoris suæ forte reperta abusus est, non induendo scilicet, sed simpliciter circunijciendo: quod intelligitur ex verbo ἀμπισχόμενος, Scholiastes exponit περιβεβλημένος. Et paulò ante: Ἡμιδιπλοίδιον, τὸ γυναικεῖον ἱμάτιον, ἡ ἀναβόλαιον γυναικῶν. Ἀναβληθεὶς ἐνδύεσθαι, induere in modū amiculi, amictim circunijcere. Ἀναβλήδην εἵματα φορέσαι, Herodotus: hoc est quasi circumiectim & obuolutim, Budæus. Ἐνάπτεσθαι & καθάπτεσθαι verba de circuniectione vestis aut pellis circa humeros pertinētia, enarraui in Leone H. c. Duris Samius scribit Polysperchontem virum summæ apud Macedones dignitatis, quamuis iam senē, si quando inebria-
50 retur, ἐνδυόμενον κροκωτὸν καὶ ὑποδούμενον Σικυώνια διατελεῖν ὀρχούμενον, Athenæus lib. 4. Hercules infans recens natus κροκωτὸν σπάργανον ἐγκατέβα, Pindarus in Nemeis Carmine primo: Vbi Scholia, Εἰς κροκωτὰ ὑφάσματα ἐπειδὴ σπαργανωθείς. κροκωτὸν δὲ, ἤ τι ἀπὸ τῆς χροιᾶς τὸ κροκοειδὲς: ἢ ἀπὸ τοῦ κρόκης, τὸ ὕφαντον. Sed redeo ad prouerbia: Germani eodem sensu, quo Latini Mustelæ crocoton, Suem diphthera induere dicūt, *Ein sauw ein beltz anleggen.* Mustela (Erasmus felem transfert: nec interest quod ad rem ipsam & sensum prouerbij) fugiens pessimè pedit. Ὡς ἡ σφονδύλη φεύγουσα πονηρότατον βδεῖ. In eos quadrabit qui discedunt non citra infamiam. Hesychius docet apud Atticos spondylen dici felem, (non felem, sed γαλῆν, id est mustelam.) Est apud Aristophanem γαλῆς δριμύτερον, de acido (acri) ventris flatu, Erasmus. Quod autem ibidem de sphondyla insecto scribit, nihil ad prouerbiū: nec enim insectum vllum pedit: hoc etiam errat quod ibidē pro insecto serpentem dicit. Mustelam habes, Γαλῆν ἔχεις: In eum quadrat, cui omnia sunt inauspicata, tanquam fatis ac dijs iratis, vt aiunt. Olim creditū est hoc animal inauspicatum
60 infaustumq; esse ijs, qui haberent domiq; alerent, vt non admodū dissideat ab illis equum habet Seianum, & aurum habet Tolosanum. Vnde nunc etiam apud quasdam gentes, nominatim apud Britannos, infelix omen habetur, si cum paratur venatio, aliquis mustelam nominet, cuius etiam occursus vulgò nūc habetur inauspicatus. Adagium refertur à Diogeniano, Erasmus. Mustelam esse inauspicatam, supra etiam ex Alexādro ab Alex. & Alciato retuli. Mustela rapacior: Vide supra in E. Mustelæ seuum, Γαλῇ στέαρ, subaudiendum das aut committis. Cū ea dantur, quorum qui accipiunt natura sunt appetentissimi. Gaudet enim hoc animal præcipuè seuo: Veluti si quis laudaret laudis auidissimum: aut ad bibendum prouocaret natura bibosum. Refertur à Diogeniano, Erasmus. Βατράχῳ ὕδωρ, καὶ γαλῇ στέαρ, ἐπὶ τῶν ταῦτα διδόντων, εἰς χαίρουσιν οἱ λαμβάνοντες, Suidas. Videtur etiam accommodari posse, si quis rem committat illi, qui eam omnino perditurus sit, vel lupo ouem: quo sensu Germanicum celebratur adagium, Feli lardum aut caseum committere.

70 Mustela Tartesia: Vide supra in E.

DE MVSTELIS SYLVESTRIBVS DIVERSIS: ET PRIMVM DE MVSTELA SYLVESTRI

seu rustica in genere, mox VIVERRA, FVRONE, ICTIDE.

HACTENVS de mustela domestica, & simul ijs quæ omni mustelarum generi communia habentur. Venio ad reliquas, nempe sylvestres. Sunt enim plura earum genera, & quædam veteribus ignota. Quanquã enim vt Græci veteres ictidem & galen agrian, pro vno animali acceperunt: sic Latini pro eodem aliâs viuerram, aliâs mustelam sylvestrem vel rusticam dixêre: & furonem vulgò dictum docti plerique veterum viuerram esse consentiant, (cum & nomen ferè conueniat, & vsus idẽ ad venatum cuniculorum: & ijsdem locis aliquot vbi Græcè ictidas legimus, furones barbari interpretes reddant:) tamẽ ego ne quicquam confundere cuiquam videri possem, de singulis istis nominibus seorsim agam. Distincta enim, si cui libebit, coniungere, quàm confusa disiungere, multò procliuius erit.

MVSTELAE sylvestres (*γαλαῖ ἄγριαι*, Gaza vertit, cati sylvestres) venantur mures sylvestres, Aristoteles. Papilio lucernarum luminibus aduolans inter mala medicamẽta numeratur, huic contrarium est iecur caprinum, sicut fel (caprinum) veneficijs ex mustela rustica factis. Plinius. Veneficijs ex mustela sylvestri factis contrarium est ius gallinacei veteris large haustum, Idem. Mustelarum duo genera: alterum in domibus nostris oberrat, alterum sylvestre. Distant magnitudine. Græci vocant ictidas (vide plura de ictide infra.) Harum fel contra aspides dicitur efficax, cæterò venenũ, Plinius. Perottus hæc verba non rectè de mustelis simpliciter legit: & pro cæterò venenum, quod de felle tantum intelligitur, legit, Cætera sunt venenum quasi mustelæ totæ venenatæ essent. Iocinerum doloribus medetur mustela sylvestris in cibo sumpta, vel iocinera eius: item vipera porcelli modo inassata, Plinius. Marcellum Empiricum in his Plinij verbis non viperam, sed viuerram legisse videor: sic enim scribit, Viuerra tosta porcelli lactentis modo inassata, & cibo data ieiuno, miro modo iocineroso succurrit. Sylvestris mustela tota in cibo sumpta aduersus comitiales efficax est, Plinius.

Theodorus Gaza ex Aristotele VIVERRAM vel mustelam rusticam pro ictide Græca voce reddere solet. Ictis genus mustelæ rusticæ, quod viuerram interpretor, magnitudine est, quàm Melitensis catellus minor, sed pilo, forma, albedine partis inferioris, & morum astutia mustelæ similis, mansuescit maiorem in modum, officit aluearibus: mellis enim auida est, aues etiam petit, vt felis, genitale eius osseum est, vt antè dixi & medicamẽto vrinæ stillationibus esse putatur: datur per ramenta ex vino, Aristot. interprete Gaza. Alibi etiã mustelæ simpliciter genitale osseum esse scribit. Ictidem Theodorus Latinè Viuerram transtulit: nullo, vt opinor, (inquit Scaliger) alio argumẽto, quàm quòd Plinius aiebat genitale esse osseum Mustelis & Viuerræ id enim de Ictide Philosophus in secundo. Cæterùm de Ictide loquens ipse Plinius, Græca voce nominauit: neq; Viuerræ naturã descripsit cum propensione ad depopulanda mella, sed ad Cuniculos tantùm debellandos, & Mustelas numero plurali cum posuisset, addidit: Viuerræ, in singulari. Tum autẽ Viuerra non solùm mel non appetit, sed oblatum & respuit & fastidit. Vna etiam eo gustato contabuit: atq; in eo fuit, vt penè moreretur. Hæc ille, vt Viuerram neq; Ictidem, id est, Mustelam rusticam esse, neq; omnino Mustelarum generis, sed sui, ostenderet. Ictidem animal mellis auidum esse, & aluearibus officere, Aristoteles prodidit Græcum quidem Viuerræ nomen nullum indicat Scaliger. At Strabo lib. 3. de Cuniculis Hispaniæ loquens, & venatricibus earum Viuerris, Ictides nominat, ex Africa importatas scribens: quo argumento & Mustelarum generis eas esse, & Ictides rectè nominari fortè aliquis asserat sed ita vt Ictidũ species non sit vna. Genitalia ossea sunt lupis, vulpibus, mustelis, viuerris: vnde etiã calculo humano remedia præcipua, Plinius. Canibus etiam ossea sunt, Vesalius: & fibris, quod ipse obseruaui. Nemo autem arbitretur (inquit Albertus 2. t. 4.) quòd quum dicimus osseam aut cartilagineam esse virgam, intelligamus veram cartilaginis essentiam, sed potius substantiam cuius durities porportionem habeat ad os & cartilaginem: & quæcunque est substantia virgæ, oporteat quòd habeat medium in tactu vt delectationis sensui conuenit. Atqui fibri genitale, quod vidi, totum vno osse planè osseæ substantiæ constat: sensus verò voluptatis, neq; ad ossa neque ad cartilagines pertinet, sed ad neruos, ac musculos vel tunicas quibus illi inseruntur, vt Albertus planè insipiè hac de re locutus sit. Rasis interpres pro ictide furonem vertit. Furonis inquit priapus perutilis est dolori vesicæ, & stillicidio ac difficultati vesicæ. Miscetur autem cõtrita inde drachma vna

ma vna cum modico caryophyllorũ & bibitur. Ictidis genitale aiunt dissimile esse naturæ cæterorũ animalium, ut quod totũ ossis instar solidũ sit, (& semper rigeat.) quomodocunq; affectũ sit ipsum animal. Idẽ aduersus stranguriam præcipuũ esse pharmacũ aiunt, & propinari eius scobẽ (*καὶ δίδοσθαι ἐπιξυόμενον*) Aristoteles in Mirabilib.

Magna propter venatum cuniculorum viuerris gratia est. Iniiciunt eas in specus, qui sunt multifores in terra, vnde & nomen animali: atq; ita electos supernè capiunt, Plinius. Idem hodie fit in hoc genere mustellarum quas vulgò furones vocitant. Quare & hanc & alias ob causas, vt paulò superius dixi, viuerram à furone discrepare nõ puto. Viuerras, hoc est mustelas rusticas Strabo (lib. 3. de Cuniculis Hispaniæ agens) importatas ait ex Africa. Sunt qui eas Græcè ictidas appellari putent. Nunc Hispanum vulgus *φωλεύειν*: quoniam iniiciunt eas in multifores cuniculorum specus, Hermolaus in Plinium 8. 55. *φωλεὸν* quidem, speluncam, lustrum vel latibulum significat, sed maiorum ferarum propriè: quare verbum *φωλεύειν*, de mustelis & cuniculis non dixerim. Grapaldus viuerram scribit esse pholitam: ego pholeutam ipsum scripsisse puto ex Hermolao, corrupisse autem librarios. Mihi quidem furonis vox originem Arabicam aut alterius linguæ barbaram habere videtur: nam & apud Albertum furo, & alibi furiox pro fele legitur, etsi Albertus ipse hoc nõ animaduertit. Syluatico heluros (corruptè vt conijcio pro æluros) furo vel furunculus exponitur. Viuerra sub terra tanta est ferocia, vt sexcuplo ac decuplo se maiorem cuniculum superet atq; interficiat, extra latebras illam deponit ferociam, Scaliger.

Viuerra (apud Plinium vipera legitur, vt paulò ante recitaui in Mustela syluestri) porcelli lactentis modo inassata, & cibo data ieiuno, miro modo iocineroso succurrit, Marcellus.

F V R O N I S, vt hodie vocant, pictura est quam ab initio huius capitis vides. De hoc quædam in præcedentibus (Mustela syluestri, & Viuerra) dixi: hîc reliqua addam. Furo quanquam inter syluestres mustelas è nobis numeratur: in Anglia enim hoc genus syluestre reperiri audio: tamen facillimè cicuratur, & domi in capsis quibusdam ligneis alitur, vbi magnam ætatis partem somno cõsumit, sunt enim mustelæ omnes somniculosæ: sed quia temperamento sunt calido (quod apparet ex eorum agilitate, & facili exasperatione ad iram, & excrementis odoratis, &c.) citius concoquunt alimentũ, vnde experrectæ aliud quærunt, tum die, si nihil prohibeat, tum nocte magis propter timorem. Italia, Gallia & Germania hoc animal syluestre nõ habent, sed peregrinum & aductum. Et in Gallia quidem, præcipuè Narbonensi, à nobilibus ferè alitur, qui cuniculorum venationi dant operam. Vidi primum Nemausi, vbi vnam huius generis bestiolam, si bene memini, coronato vænire aiebant: quæ scilicet ad capiendos cuniculos bene esset instituta. In Anglia, vt audio, syluestres capiuntur aut occiduntur, ne deuorando cuniculos inopiam eorum faciant. Miror sanè illic reperiri, cum ex Africa primum, vt Strabo scribit, aducti sint ictides, quas viuerras & furones docti interpretantur. Galli vocant furon vel furet, aliqui male proferunt fuson & fuset. Hispani hurón, vel furam. Angli feret, vel ferrette. Germani inferiores *fret*, qua voce voracem significari aliqui putant, ego à Gallica voce furet vel Anglica feret, per syncopen fret efferri puto. Superioribus Germanis ignotum est hoc animal: rarissimè enim ad eos adfertur. Ge. Agricola Germanicè interpretatur *frette*: aliqui puto *frettel* vocant. Frettæ inter galàs ponuntur: sunt autem opinor illa animalia, quæ Galli furones vocant, Latini viuerras. Vtuntur eis pueri ad extrahendas de parietum nidis auiculas: immittuntur & in caua arborum, & inde auiculas vnguibus referunt, Carolus Figulus. Angli etiam vt audio, in hunc vsum furones adhibent, non mustelas. Non dubito tamen quin & mustelæ idem faciant, vt in ipsarum historia scripsi. Vide in Ictide ex Nicandro. Ex recentioribus Latinis, aut potius Barbaris alij furum, alij furonem, alij furunculum, alij furectum nominant. [illegible] vnde & fur: tenebrosos enim & occultos cuniculos effodit, (subit) & eijcit prædã [illegible], Isidorus. Viuerra quę cuniculos ex specubus exturbat, paulò maior est mustela domestica. Color ei in albo buxeus. Audax hoc animal [illegible] ac omni ferè animantium generi infensum atq; inimicũ natura: sanguinem earum quas mo[illegible] bibit: carnem non fermè comedit, Ge. Agricola. Subijcit autẽ quòd *hamester* etiam, quem vulgo cricetũ [illegible] nominant, illius sit generis: quem ego cur muribus potius quàm mustelis adnumerârim, in ipsius historia dixi. Furetta ex mustelarum genere [illegible] animal, & quod facile [illegible] tractandũ mansuescit: corpus totũ fuluũ est nisi quod circa os aliquantulũ albicet: circa collũ vero, & in gutture & in medio ventre ochræ colorẽ referat. Aures paruæ, oculi minuti & ardẽtes, pyropi splẽdore. Dentes in [illegible] tantũ maxi'la duos eminẽtes, sed nõ contiguos habet. Corpus cùm tangitur [illegible] alitur in domib. lacte & pane hordeaceo. In quãcunq; rimã aut foramẽ caput [illegible] reliquũ corpus facile sequitur, est enim tenue & longiusculũ: sed eundo tamẽ corpus contrahens, dorsum eleuat, dormit multũ, & in somno interdum quiritatur. Hæc icon ad viuũ expressa est, animal ad nos allatum è Germania inferiore. Quidã obscurus author appellat pholitam, sed quid illud sibi nomen velit non intelligo, G. Fabric. Cuniculi capiuntur hoc modo, (vt scribit Petrus Crescentiensis 10. 35.) Venator magnò strepitu excitato cuniculos pauentes fugat ad suos cauos: quò cũ se receperunt ad singulos reticula extẽdit: & per vnũ immittit furectũ (vide an legi debeat furettum) quẽ cicurem habet, propriũ inimicum cuniculorũ, ore eius occluso quodã frenello, (paruo capistro,) ita ut os aperire ac cuniculos mordere aut comedere possit, sed ꝓpellere tantũ. At illi omnes expulsi reticulis obuoluuntur. Plura vide in Cuniculis E. vbi tũ alia quædã tum Strabonis eadẽ de re verba recitauimus, qui [illegible] istas venatrices ex Africa aduehi scribit: quamobrẽ nõ ineptè mustelas Africanas aliqs appellauerit. Sed de Africanis mustelis nonnihil etiã supra dixi in Mustela domestica capit. 2. Furunculus genus est mustellæ syluestris, qua in cauernis cuniculi capiuntur, Perottus. Furunculus putorius (sic Galli vocãt illustrum nostrũ) [illegible] est, paulò amplior quàm mustela. Color ei inter albũ & buxeũ. Animal est animosum ac ferox. Coire dicitur prostrati (Albertus & alij quidã barbari de furonũ coitu scribũt, quæ de æluris, id est felibus co[illegible] Aristoteles prodiderat. Ego nõ prostratos vel catos vel mustelas coire puto: sed ita in vtroq; genere vt mas fœminã *ὀκλάζουσαν*, id est cruribus in terrã demissis & ventri ferè incumbentẽ superueniat. Vide in Cato C.) Fœmina cũ libidine ardet, nisi maris copia detur, intumescit & moritur. Partu fœcũda est: nam septẽ vel octo fœtus simul perficit. Vterũ gestat diebus quadraginta. Catuli recẽs nati, diebus triginta cæci sunt. A tẽpore vero quo visum accipiũt, intra quadragesimũ ferè diẽ venari incipiũt, Author libri de nat. rerũ. Quos ego vidi furones circiter duos dodrãtes lõgi erãt, colore albo: sed venter, si bene memini, in mare præsertim, pallidus erat, nõ [illegible] hermelinis quoq;. Oculi planè rubebãt, crura erãt humilia: fœmina grauida perquàm somniculosa erat. [illegible] Hebraicã vocẽ, aliqui furonem vel furunculũ interpretantur: alij marẽ, alij cephum vel cercopithecũ, vt pluribus in Mustela domestica dixi, capit. 1. Si caput lupi in columbario suspendatur, nõ accedet catus, vel furo. vel aliud columbis noxium animal, Rasis & Albert. Catus, mus, furo & mustela lædunt plus vulnere quàm veneno, Arnold.

ΦΕΡΕΟΙΚΟΣ animal est album simile mustelæ, quod sub quercubus & oleis nascitur (γινόμενον, vel vei latiu potius,) & glandibus vescitur, ab Arcadibus sic appellatum, Etymologus & Hesychius. Hoc animal nisi mustelarum generis fuerit, quas etiam corpore refert, ignotum mihi fateor. Et conuenit quidem Furonis quod ad literas φερεοίκου nominis pars prior, sed significatio non conuenit. Φερέοικος ἢ φέροικος, ὁ κοχλίας ἢ ἡ χελώνη, id est cochlea & testudo, (Latinè ad verbum domiportam dixeris, vt & Cicero alicubi cochleam:) Varinus: Vel animal maius vespa, Hesychius & Suidas.

ICTIS, ἴκτις, paroxytonum, vel vt alij ἰκτὶς, oxytonum, è genere mustelarum syluestrium est, quarũ qui vnum solum genus cognouerunt, vt veteres aliqui scriptores Græci, ictidem & mustelam syluestrem, omnino idem esse putant: cum plures mustelæ syluestres (vt hodie doctis quibusdam videtur: quorum tamen sententiam doctissimus Scaliger non probat) sint, vt in sequentibus apparebit. Gaza pro ictide reddit viuerram: de qua, & obiter etiam de ictide nonnulla, in præcedentibus dixi. Georgius Agricola ictidem esse putat, mustelam illam quæ Germanis *iltis* vocatur: nam vocabula ictis & *iltis* pulchrè colludũt, vna tantum litera variante. Niphus ictidem, marturum vel marturellum interpretatur. In Acharnensibus Aristophanis quidã dicit se adferre omnia bona Bœotorum, & inter cætera, ἐχίνους, αἰλούρους, πυκτίδας, ἴκτιδας ἐνύδρους, ἐγχέλεις Κωπαΐδας. Vbi Scholia, ἴκτιδας (qui accusatiuus est pluralis) interpretantur animal simile castori, pisciuorum: his verbis, εἶδος ζώου ὡς οἱ κάστορες ἢ ἔνυδρον. (malim ἐνυδρίς, id est lutræ.) ἔστι δὲ ἰχθυοφάγον. Apud Suidam & Varinum deprauata sunt hæc verba. Cæterum in verbis Aristophanis si distinguas post ἴκτιδας, ἐνύδρους substantiuè pro lutris accipies quod magis placet, sin minus, epitheton erit ictidum, tanquam illę etiam in aquis viuant, de quo mihi non constat. Piscibus tamen omne mustelarum genus vesci non minus quàm feles, non dubito. Sed feles cum piscibus delectentur, ab aqua tamen abhorrent. Iltissos quidem nostros, de quibus inferius, Ge. Agricola, iuxta aquas interdũ habitare & pisces venari scribit. Ego à rusticis nostris ranas ab eis captari audio. (Fieri potest vt ictis etiam dicta sit quasi ichthis, à piscibus vorandis.) Ictis, ἴκτις, aues deuorat, animal astutum, (πανοῦργον,) maius & hirsutius mustela, alioqui simile: aliqui ἀγρίαν γαλῆν, id est mustelam agrestem vocarũt. Aristophanes cum à Bœotis vulpes, ictides, feles, animalia fœtida, in ciborum delitijs haberi scribit, hominibus illis tanquam nimium crassis & rudibus (vnde & prouerbia aliquot nata) illudere videtur. Io. Tzetzes Variorum 3. 8. ictinum, id est miluum auem à multis cum ictide terrestri quadrupede confundi scribit: quod vt meritò reprehendit, ita ineptè ictidem interpretatur ælurum, id est catum. Albertus in Aristotelis historiam 9. 6. pro ictide habet ankatinos, quod Auicenna (inquit) katyz appellat: & est apud nos animal pullos (gallinas) comedẽs, quod Galli fissau (vox corrupta videtur) Germani illibezzum (lego iltizzum, vel potius iltissum) vocãt: cuius pars sub gula & ventre præfert ruborem, sed in dorso est subnigrum, gallinas infestat & interimit: nõ edit autem, nisi prius omnes aut multas iugulauerit. Alij quidam obscuri authores ex Aristotele pro ictide habent ankacinor, cui tribuunt magnitudinem catuli canis leporarij, (sic enim legendum ex Alberto:) & prudentiam maiorem in minore ætate quàm prouectiore. Cuius quidẽ rei nec rationem nec testem adferunt. Μορφὴ δ' ἰχνεύταο κινωπέτῳ, οἷον ἀμυδρῆς ἴκτιδος, ἣ τ' ὄρνισι κατοικιδίοισιν ὄλεθρον Μαίεται. Nicander in Theriacis vbi Scholia, ἀμυδρῆς, ἤτοι μικρᾶς, ἢ τῆς δεινῆς καὶ ὀργίλου. ἴκτις ἀμυδρὰ, pro ἀκίνητος, Scholia Nicander. ἰκτιδέα, pellis æluri (id est catti,) Suidas. Tzetzes etiam, vt paulò ante citaui, ictidem interpretatur æluron, quod non probo. Κρατὶ δ' ἐπὶ κτιδέην κυνέην, (pileum è pelle viuerræ factum,) Homerus Iliados κ. de Dolone. Vbi Scholia monent aliàs legi, ἐπ' ἰκτιδέην. Si legas κτιδέην, aphæresis erit: quæ tamen in primitiuo ἴκτις similiter admitti non potest: fieret enim κτις, quæ syllaba neq; circunflecti potest, cum producta non sit: neq; acui, monosyllabum enim acutum τίς tantum reperitur. Περικεφαλαιῶν, id est pileorum seu galearũ genera sunt diversa, & inter alia κτιδέη, κυνέη, & quæ propriè vocatur κυνῆ, &c. Varinus. Vide plura in Cane. Κτιδέα (Κτιδέη, Suid.) εἶδος περικεφαλαίας ἐξ ἴκτιδος δέρματος, ἴκτις δὲ ζῶον γαλῇ παραπλήσιον. καὶ κτιδωτὴς τέχνης, ἢ τῆς περικεφαλαίας. τινὲς δὲ φασι δορὰν λύκου, Varinus. Hesychius habet, ἡ κτὶς (monosyllabum. quod Scholiastes Homeri fieri posse negat) δὲ ἐστι ζῶον ὅμοιον γαλῇ, οὗ τὸ δέρμα ἀπέτεινον εἰς περικεφαλαίας. Ictidis genitale commendari ad stranguriam, superius in Viuerra dixi. Eadẽ enim viuerra Latinorum videtur, quæ Græcorum ictis est. Locusta cum serpente pugnat, Aristoteles 9. 6. de histor. anim. Locusta Græcè ἀκρὶς est: Niphus dubitat an hoc in loco ἴκτις potius legendũ sit, quanquam in suo codice ἀσπὶς habeatur. Ego vero ἀκρὶς, id est locusta rectè legi puto, qui sciam ophiomachum genus quoddam locustæ esse ab impugnandis serpentibus nominatum.

I modo venare leporem, nunc ityn tenes, versus prouerbialis apud Plautum: Erasmus legendum putat ictin, quod ego in lepore h. reprobaui.

DE MARTE.

Martis figuram bis posuimus, quoniam duo genera nobis cognita sunt, quæ colore tantum differunt.

MARTES mustelarum syluestrium generis est: hoc nomen hodie plurimæ nationes Europæ commune habent, Itali, Galli, Hispani, Germani, Angli, terminationibus tantum differẽtes, & qui Latinè scripserunt barbari quidam recentiores, martam (márta Hispanicum est,) martarum, marturum vel marturellũ nominare solent. Ex veteribus hoc nomine solus opinor Martialis vsus est, hoc versu: Venator capta marte superbus adest: quod carmen Volaterranus memoria lapsus, aut error librariorum Horatio tribuit. Est autem generis fœminini, vt feles & meles eiusdem terminationis animalia. Cæterum martẽ dictam conijcio, quod Martia, id est pugnax & ferox bestia sit: iugulat enim mures, gallinas & aues cæteras, vt infra dicemus. Sed cum plura eius genera sint, recentiores plerique non satis distinxerunt, nec apta ex vernaculis linguis imposuêre vocabula. Carolus Figulus ictidem communi vocabulo mustelam syluestrem facit, quod species sub se comprehendat martam & putoriam. Sed martam in alias species nõ distinguit. Est & hoc mustelæ genus syluestre, quod Martialis martem. Germani martarum nominant. In saxorum rimis & cauernis cubat. Domos ingreditur similiter vt ictis, (putoriam sic vocat:) & necat gallinas earumq; sanguinem exugit, & oua exorbet Ge. Agricola. Hoc genus nostri vocant *tachmarder, husmarder, steinmarder, buochmarder*: hoc est, martem tectorum, vel saxorum, vel domesticam, vel fagorum. Versatur enim frequentius in magnis ædificijs ac templis, præcipuè sub tectis, (nec non in syluis circa fagos) & gallinas & oua rapit, Stumpfius.

Martes istæ domesticæ, passim opinor in omnibus aut plerisq; Europæ regionibus habentur: martes vero propriè dictæ, quæ syluestres sunt, & quibus captis meritò venator superbire queat propter pellium pretium, in syluosis tantũ regionibus. Sed de syluestribus infra priuatim dicam: nũc de domestica agam, & quædam communia martium generi interseram. Galli igitur & Itali martem domesticam nostram *foinam*, vel vt alij scribunt, *fouinam* nominant: alij *foinum* aut *fouinum* masculinè proferũt. Et laqueo vulpes, & decipe casse foinas, Calentius. Sunt qui fouinum & marturellum pro eodem animali accipere videantur, vtroq; enim nomine felem interpretantur, vt pluribus dixi in Cato cápite primo. vbi & felem omnino catũ esse ostendi. Niphus cum alibi confudisset, rursus alibi (& rectè quidem, meo iudicio) distinguit, his verbis: Felis est, quę vulgò dicitur fouina: ictis, marturus vel marturellus: mustela verò donula. Martẽ Germani & Angli vocant *marder* vel *marter*. Itali marta, vel martore, vel martorello Galli mardre. Illyrij & Poloni kuna. Eras. Stella à Brussis (qui Sarmatiæ puto adnumerantur, vt & Poloni) gaynum vocari scribit: quę vox accedit ad kuna, sunt enim g. & k. literæ vicinæ. Sed hæ nomenclaturæ, vt dixi, ad syluestres potius martes pertinent.

Oach vocem Hebraicam Esaiæ 13. aliqui martem interpretantur, alij cephum vel cercopithecum. Vide in Mustela supra. Item zijm Hebraicam vocem, martes, aut viuerras (vt supra dixi,) aut cercopithecos. Satyrium quadrupedẽ amphibiam apud Aristotelem aliqui (vt Niphus) marturum esse putant, vel foinam quæ magis aquas petit. Vide supra in Satyrio mox post Lutram. Satherium, apud Auicennam kacheobeon vel kachyneon, Alberto videtur esse martarus, animal fuluũ, in gutture album, magnitudine felis. Idẽ fastoz vel fastor Auicennæ, qui Aristoteli castor est, ineptissimè genus martari facit, minus & nigrius prædicto. Anglia, vt audio nullum genus martis habet: sed mustelas, furones & putorias. Marti magnitudo felis est, sed paulò longior, crura verò habet breuiora, itẽq; breuiores vngues. Totum eius corpus pilis in fuluo subnigris vestitur, excepto gutture quod candidum est, Ge. Agricola. In dorso falua est, ventre & gutture alba sicut mustela, Albertus. Hæc cum scriberem cranium martis domesticæ inspexi, dentes in eo præcipuè admiratus, ij sunt peralbi, inæquales, & asperi: Canini infra supraq; oblongi eminent: inter quos transuersi linea recta sex parui incisoriorum loco habentur, quorum illi perexigui sunt quos inferior mandibula continet. Molares serrati, & quidam ex eis trianguli sunt, octoni infra, & totidem supra. Eorum vltimi in superiore parte oris, singuli vtrinq; multò cæteris interius sunt, nempe in ipso palato. Dentes in summa, trigintaduo. Setæ nigricantes à superiore mandibula retrorsum spectant.

Martis & mustelarum genera vix vnquam quiescunt, etiam cum domi cicures aluntur, Albert. Ego martem prorsus cicurem aliquando habui, canis quo cum nutriebatur amantissimum, quem in itinere etiam faciẽdo sequi solebat. Soluta vinculo, circa ædes & tecta vicinorum & longius quandoq; vagabatur, semper reuerti solita: Morsicatim sæpe cum cane & hominibus ludebat, & vnguiculis supina, vt cati solent, nec lædebat aut minimum. Sed quoniã facillimè exasperantur, vt morsum grauissimè infligant, dentes pręsertim caninos forcipe eis frangere quidã solẽt. Feles syluestres (martes potius: sed felẽ videtur pro fouina accipere, vt Beroaldus & Niphus.) & mures, reddũt interdũ moschi odore recrementũ, vt sæpe in dirutis agrorũ ædificijs vidimus, sed id acceptum ferendum est odoratis fruticũ cibis, quibus aluntur, Ruellius: Ego hæc animalia martes præcipuè herbis aut fruticibus vesci negauerim, Alexand. Aphrodisiensis problematũ 2.29. causam inquirens cur ferorũ animaliũ, vt damarum ([illegible]) & aliorũ quorundam excrementa paulisper aroma olcant, nec ita fœteant vt vrbanorũ: Quoniam ferè (inquit) cibo sicciori simplicioriq; vescuntur, laborantq; vehemẽter, (vnde & difflantur magis, & calore abundantia plenius concoquunt.) Mustelarum omne genus à pellionibus paratur ad vestitum. Martes præcipuè syluestres laudantur, vt paulò post dicam. Sunt qui martium & vulpium pelles podagricis insalubres esse dicant. Pileos verò ex pellibus martis albæ, id est album guttur habentis, capiti salubres. Martorella, id est Valeriana vel herba cati, Syluaticus. Vide in Cato. Ruta capraria à quibusdam taurina dicitur & martanica, ab alijs herba nefa, vel fœnogræcum syluestre, Monachi in Mesuen. Manardus in Italia à quibusdam gyarcham vocari scribit, Brasauola

Brasauola giargam. Et forte eadem fuerit quam Marcellus Empiricus ciciharbam vocat, miscens eam alijs quibusdam medicamentis ad caput porriginosum & vlcerosum. Martanica verò an à marte quadrupede dicatur vel aliam ob causam, incertus sum. Vide nonnulla super hac herba etiam in Capra a.

Martem syluestrem Germani vocant, *feldmarder, wildmarder*: aliqui enim simpliciter hoc genus in domesticum & syluestre diuidunt. Aliud est mustelæ genus syluestre (inquit Ge. Agricola, interpretatur autem Germanicè *baummarder*, id est martem arborum) quod in arboribus vitam viuit, quod etiam vocabulo martis appellatur. Ea mustela syluas insolenter & rarò deserit, atque in hoc differt à superiore, (domestica marte:) & insuper quòd guttur eius lutei sit coloris, & quòd reliqui corporis pilus magis sit obscurè fuluus. Huius duo genera quidam esse censent: vnum quod in fageis syluis versatur, (nostri vocant *buochmarder*:) alterum quod in abiegnis, (*thannmarder* vel *fiechtmarder*:) atque id sanè est aspectu pulchrius. Hæc ille: sed martes à fagis cognominata, nec luteum guttur habet, nec syluestris tantum est, sed circa domos etiam & saxa versatur, vnde eandem aliqui tectorum alij saxorum martem in Germanis vocāt, vt supra dixi: duo enim solum martis genera pellifices nostri agnoscunt. Genus illud quod in abietibus nidum struit, multò est pulchrius quàm quod in fagis: sed miscentur inter se hæc genera: & martes fagi ferè sequitur martem abietum, tanquam nobiliorem, vt fœtum ex ea nobiliorem acquirat,) Albertus.

Vtraq; martis genera apud Heluetios habentur, & in regionibus quidē ac vallibus alpinis præstantiores quàm alibi. Retulit mihi aliquando rusticus quidā, se initio Aprilis in præalta abiete Martem cepisse cum quatuor catulis: & in abietibus eas sciurorum instar nidificare. In Gallia audio martes abietum non haberi. Fagorū martes habitant in cauis fagis. Sed illarum quibus abietis cognomen addimus, multò meliores & pretiosiores sunt pelle (Multæ capiuntur apud Rhætos circa Curiam.)

Animal ipsum exiguum est, vulpina ferè forma, nigro sciuro non multò maius: (ego tam paruum nunquam vidi.) Pellibus eius nobiles & principes vestiuntur, Stumpfius. Rusticus quidam narrauit mihi se hoc anno initio Aprilis in præalta abiete martem cepisse cum quatuor catulis: solere enim hoc genus in abietibus sciurorum instar nidificare. Quoduis genus martis, à tenero præcipuè, cum homine nutritum, planè cicur fit & colludendo etiam familiare, Idem. Fagorum & abietum martes, vt & zobelli, bonitate cæteris omnibus eò magis præstant, quò plures pili candidi cum fuluis permisti fuerint, Ge. Agricola.

Sunt apud Brussos hodie dictos nemora plena animalculorum, quæ indigenæ gaynos, Germani *marter* appellant, Erasmus Stella.

Hæc scripseram quum in officina pellionis cuiusdam martium pelles aliquot inspexi. Visæ sunt autem mihi illæ quæ à fagis denominantur, Gallis foinæ (quod nomen similiter forte à fago factum est, quam arborē fau Galli appellant.) magis fuscæ maioreq; cauda & nigriore quàm martes abietū, quas aliqui simpliciter martes vocant. Magnitudo vtrisque eadem ferè. Sunt quidem pelles aliæ alijs latiores maioresq;, aliæ angustiores, pro ætatis nimirum & sexus differentia. Longitudo vtrisq; plerunque ad duos dodrantes cum duobus vel tribus digitis insuper. Cauda martis, dodrantis cum palmo mensuram æquat: foinæ paulò longior & amplior est. Abietum martes etiam ex Polonia aliquando afferuntur, sed fusco ferè colore diluto, qui non probatur: quamobrem nostræ præferuntur, puniceo & fusco colore mixtis insignes,) *brunlecht*.) Placet enim hic color in dorso præcipuè pellium, quarum præstantia ex hoc ipso, non gutturis colore magis minusúe flauo æstimatur. Fagorum dictæ martes frequentiores sunt in alpium nostrarum lateribus quæ meridiem & Italiam spectant, abietum raræ: in oppositis partibus, quæ versus nostras regiones & septentrionem sunt, res contra se habet: perpaucæ enim albo, plures flauo gutture inueniuntur. Egregia pellis è marte flaua, id est abietum, emitur apud nos ferè coronato, hoc est drachmis argenteis ferè duodenis, quædam octonis: albæ vero martis pretium triplo aut quadruplo minus est: plerunque enim ternæ vel quaternæ drachmis octo aut paulò minoris væneunt.

Lanzerucca sylua est Scandinauiæ longitudine ad octoginta miliaria, in qua martes & zobelli, &c. abundant, Olaus Magnus. Mardures & SCISMI sic dicta animalia apud Moschouitas abundant, Matthias à Michou. In syluis Lithuanicis mardures sunt albissimi, Iohannes Bonar. à Balicz. Populi quidam Sarmatiæ Europeæ ex sabellis, (zobellis) scismis & alijs animalibus pelles consuunt, Idem. Hungariæ Scythicæ prope Tanais ortum incolæ, duci Moscouiæ sabellorum scismorumq; pelles pro tributo pendunt. Io. Boëmus. Circa initium lacus Podamici oppidum est Brigantium, (*Braegentz*.) cui sylua adiacet Brigantina, in qua martes reperiri audio noctu lucentes, *liechtmarder*, vel *zündmarder*: sed nostri pelliones nihil certi de ijs habent. De rosurella Martis genere dixi supra in Mustela E. De zobello inferius dicam, post putorium.

DE

DE PVTORIO.

PVTORIVS à putore dictus eſt, quia nimium fœtet, maximè cum iraſcitur, Iſidorus. Omne muſtelarum genus irāincitatum graue quiddā olet, ſed maximè id quod Germani *iltis* (aliqui *ilkes* per e. in vltima ſcribunt) appellant, Ge. Agricola. Et alibi, Cum grauiter exarſerit malè olet: quocirca noſtri viliſſimum quodq; ſcortum & maximè fœtidum pellem ictidos ſolent nominare. Exiſtimat enim muſtelam hanc ſyluestrem Græcorum ictidē eſſe, quòd ictis Græcè, Germanicè *iltis*, vna tantum litera differant. In eadem ſententia eſt etiam Carol. Figulus. Ego ictidem vel commune nomen eſſe puto ad muſtelas ſylueſtres: vel ſi ad vnam ſpeciem contrahatur, viuerram, id eſt furonem vulgò dictum ſignificare, vt in Furone dictum eſt. Putorius animal eſt non ſecundum ſpeciem, ſed ſecundum genus determinatum, ſic dictum quia fœtet maximè cum iraſcitur. & hoc eſt quod vocamus martarum ſecundum omnem ſui diuerſitatem: & muſtela eſt eiuſdem generis, Albertus. Videtur autem putorium nomen generis facere, quod ſpecies diuerſas includat, vt prorſus ſit idem quod martarus, hoc eſt quæcunq; ſpecies martis: qua in re omnino eum errare dixerim: quamuis enim omnia muſtelarum genera, vt ſæpe dixi cum iraſcuntur fœteant: putorio tamen ſic per excellentiā dicto id maximè accidit. Galli ſane idem animal quod noſtri *iltis* ſua lingua *putois* (alij ſcribunt *puteus*) nominant, vt ex pluribus Gallis audiui & apud Carolum Figulum legi: Sabaudi *pontiet*. Angli fitche vel vt noſtri pronūciant fitſch: Illyrij vel Bohemi tchorz: Poloni vijdra. Hunc catum fœtentem vocat Scaliger, & alio nomine Fuinam, nos fuinam diximus eſſe martem ignobiliorem.

Iltiſſus noſter (inquit Ge. Agricola) aliquato maior eſt muſtela domeſtica, minor marte ſylueſtri. (Stumpfius marte corpulentiorem eſſe ſcribit.) Pilos habet inæquales & non vnius coloris: etenim breues ſubfului ſunt longi, nigri, qui ſic ex multis corporis partibus eminent, vt pellis diſtincta nigris maculis eſſe videatur: circa os tamen candidus eſt, Agricola. Pellis iltiſſi vt tractido obſeruaui, denſiuſcula eſt, ideoq; durabilis cum veſtes ea fulciuntur, ſed quoniam ferè pinguiuſcula eſt, & grauius olet, minimi in genere muſtelarum pretij habetur, minoris etiā quàm vulpes. Plurimis odore ſuo caput offendit. Pelliſices dicunt hyeme captas tum putorias tum martes meliores haberi, minusq; viroſas odore, circa ver autem cum libidine pruriunt olere grauiſſime. Cauda iltiſſo breuior eſt quàm martibus, vtpote duorum palmorum. Reliquo corpore longitudinem martium æquat, vel parum excedit. circa collum iiſdem anguſtior, amplior & latior circa imum ventrem. Cauda inſuper, pectore & cruribus nigrior eſt quàm martes. ad latera flauior: denique multò fœtidior. Putorius ſicut & taxus crura ſiniſtri lateris breuiora quàm dextri habet, (hoc ego in pelle iltiſſi falſum deprehendi.) Ardua domorū & penetralia habitat, gallinarum ac pullorum cupidiſſimus. Vt primum autem gallinā aut pullum ceperit, caput initio petit, Iſidorus. Iltiſſus habitat in riparum cauernis vbi lutræ & fibri more piſces captos comedit: & verſatur in ſyluis, vbi prehendit aues: in domibus, vbi gallinas, (quare Plinius eam eſſe domeſticam dicit,) quarum ſanguinem exugit, ſed ne clamare poſſint, earum capita primò mordicus auferat: etiam earum oua, quæ furari ſolet ac multa in vnum congerere, exorbet, Agricola. Ego apud Plinium ictidem (hanc enim iltiſſum, Agricola facit) domeſticam dici nuſquam reperio, Vnus tantum quod ſciam locus eſt, vbi ſtatim poſt memoratam ictidem, domeſticæ muſtelæ mentio fit, ſed ita vt diſtingui clarum ſit. Putorij & martari omnes muribus infeſti ſunt & gallinis, quibus primò caput & cerebrum auferunt ne clamare poſſint, Albertus. Hæc mihi ſcribenti ruſticus quidā narrauit ſæpe plurimas ranas inueniri in cauis arboribus, quas interemptas iltiſſi illuc congeſſerint. Sæpe verſantur circa fœnilia, ſtabula & alia ædificia: gallinas & oua rapiunt, abundant in regionibus alpinis, Stumpfius. Videntur mediæ eſſe naturæ inter feras & placidas animantes. Furunculus putorio ſimilis eſt, Obſcurus.

Inter eruditos ferè hactenus conueniebat, Martem & ſimilem ei beſtiam Putoriam, ad muſtelarum genus pertinere: id quod doctiſſimo Scaligero non probatur. Sic enim ſcribit contra Cardanum. Muſtelam domeſticā eſſe, quæ ab omnibus hactenus ſic vocata ſit: ſylueſtrem verò, Ictidem Græcè dictam. nō magnitudine aut ſpecie corporis, ſed loco tantùm differre: nam & ſylueſtres Muſtelas (inquit) familiaribus ſimiles, ſicut & Mures, videmus. A Muſtelis verò differre Viuerram, quam Furonem vulgò nominant: cuius nomen Græcum non ponit: & qui Ictidem interpretantur Viuerram, reprehendit. Sicut & illos qui Putorium, *Iltis* Germanicè dictam, Ictidem arbitrantur ob ſimilitudinem vocabuli: hunc enim ſicut & Mardurem aquaticam (ſic Galli vocant) eſſe ex genere illorum quinq; quæ ab Ariſtotele nominantur, Enydris, Caſtor, Latax, Satherion & Sathyrion. Deniq; Mardurē quoq; ſui generis eſſe: aliam (vt diximus) aquaticam: aliam terreſtrē. Terreſtrium excellentiſſima Sebellina, (inquit,) dilutior & ſplendidior, piliſq; raris, vt ita dicam, argentata. Noſtratis color fuluior. Tertiam vocant Calabram, colore longe minus ſaturo. Domitius Martem vult eſſe Vulpis genus, quod ſit *ἀλώπηξ* Ariſtotelis. Audiui à Germanis noſtratibus, qui in Ruſſia ſiue Rutenia fuerant, Mardures Sebellinas tribus dotibus cōmendari pilorū nigritia: denſitate, prolixitate. Conueniunt hæc poſtrema duo cū Gallorū æſtimatione, de nigritia nō itē. Hiſtiorē pilū eligunt, reſperſum ea quā dicebamus, candicantiū raritate. Hæc Scaliger.

DE MVSTELA SOBELLA, ET ALIIS QVIBVSDAM.

MVSTELLARVM genus omnium pulcherrimum & nobilissimum est, quod Germani zobelam (*zobel*) vocant, Ge. Agricola. Illyrij & Poloni sobol, vel vt alij scribunt sobol. Eruditus quidam amicus noster murem Scythicum appellat: ego martem Scythicam potius vel mustelã vel ictidem Scythicam dixerim. Galli (vt audio, corrupta voce martes soublines nominant. Aliqui, præsertim Itali, in prima syllaba non o sed e. vel i. scribunt, aliqui a. quod non probo. Consonantem quoq; initialem non z. scripserim, vt pleriq;, sed s. Nam Poloni, quorũ regio vicina est locis illis vnde ad nos mittuntur hæ pelles, sobol, vt dixi, nominant. Zobela in syluis vt martes degit: ea paulò minor, tota tamen obscurè fulua, præter guttur quod habet cinereum, Ge. Agricola. Zobela martem refert, minor quidem ea, & cruribus breuior, sed omnino martium generi adnumeranda. Pili eius quocunq; manu agantur, planum & æquabilem situm obtinent, nec vt aliorum animalium pili in aduersum acti rigent. Guttur medio ferè colore est inter albũ, quo martis domesticæ, & luteum quo syluaticæ guttur insignitur, (sic enim legendum puto, locus est mutilus.) Cætero nihil à martis colore differt, nisi quod elegantior est, Michaël Herus. Zebellinos leuium pilorum tenui canicie probatissimos, quibus nunc principum vestis fulcitur, & delicata matronarũ colla expressã viuæ animantis effigie conteguntur, Permij & Pecerri præbent, sed quos ipsi ab remotioribus etiam gentibus, quæ ad Oceanum pertinent per manus traditos accipiant, Paulus Iouius in libro de legatione Moschouitarum. Hungaria Scythica non longè à Tanais ortu extat, & Ihura hodie dicitur, duci Moschouiæ tributaria. Pendũt enim eius incolæ pretiosas animalium pelles, sabellorum scismorumq;, Ioan. Boëmus. Alba Russia siue Moscouia, qua parte Cronio mari accedit zebellinas armelinasq; pelles nobilium ac matronarum delicias mittit, Authoris nomen excidit. Lituania ijs tantum mercatoribus aditur, qui pelles emunt zibillinas ab Italis appellatas: his loco pecuniæ qua carent (Litoani) omnia commutant, Volaterranus. Populi quidam Sarmatiæ Europææ, ex sabellis, scismis, & alijs animalibus pelles cõsuunt, Matthias Michauanus. Iubri duci moschouię, pendunt pro tributo pelles sabellorum, schismorum, Idem. Lanzerucca sylua est Scandinauiæ cuius longitudo ad octoginta miliaria extenditur, in ea zobelli, martes & alia animalia capiuntur, Olaus Magnus. Zebellinæ pellium omnium longè pretiosiores pulchritudine & raritate: has mittunt sub extremis septentrionibus Lapones, Cardanus. Regio quædã Tartariæ est vbi abundant parua quædam animalia, quæ delicatissimas suppeditant pelles quas vulgò zebellinas vocant, Paulus Venetus 3, 47. Et alibi, Armelinorum & zebellinorum pelles apud Tartaros adeò pretiosæ sunt, vt quandoq; vix pro duobus milibus Byzantiorum aureorũ pelles pro vna tunica sufficiant, Paulus Venetus. Marduri ac Zebelli (inquit Olaus Magnus) frigidarum regionum animalia sunt, agiles cursu, & saltu eximij. Ferè enim vt Sciuri, cauda quasi pro temone vtentes, de arbore in arborẽ, ramos vnguibus apprehẽdendo saltant, morsu terribiles pro sua magnitudine. Dentes enim natura eis quasi nouaculas dedit: & vngues subtiles acutosq;. Caro inutilis: pellis magno in precio est, apud remotas præcipuè nationes. Earum discrimen in hoc est, quòd mardurinæ crassioris pili sunt: à vertice ad caudam, non autem econtrà, contrectatæ, pulchrum ordinem habentes: nõ item zebellinæ: nam à cauda ad verticem cõtrectatæ, æqualem seruant decorem, quia villosiores sunt, & densioris pili, quæ ob id citiùs vermibus consumuntur, quàm reliquæ pelles, nisi sint in continuo motu, aut absinthij ramis interpositis conseruentur. Quòd si sub dio Soli siccandæ exponantur, plus vno die consumuntur, quàm si toto anno tritæ vel gestatæ forent. Viuens enim bestia semper latitat in vmbroso saltu, vbi auiculis insidiatur. Libidinosum est animal, & valde fœtidum libidinis tempore. Vtriusq; tamen (Marduri & Zebelli) pelles, pili tactu sunt molliores & ingenti luxui deditorum hominum precio emptæ, à vermibus tandem consumuntur. Nascitur Zebellus (*Zobel* dicunt Germani) in extremis Moschouitarum syluis, & magno terrarum mariumq; spacio deportatur ad exteros. Hæc Olaus. Martium genera inter se miscentur, & Martes fagi ferè sequitur Martem abietum, tanquam nobiliorẽ, vt ex ea fœtum nobiliorem acquirat, Albertus. Martes hæc à nonnullis Fuina vel Foinus dicitur, Gallico Italicóue nomine, ad Latinam terminationem deflexo. Pelles zobelæ vt pretiosissimæ sunt, ita maximè durabiles existimantur, Michaël Herus. Zobelinę pelles pretij maioris sunt quàm panni auro texti. Etenim comperi optimas quadraginta numero, tot enim vno fasciculo colligari & vnà vendi solẽt, plus quàm milibus numûm aureorum væniisse. Mustelæ quidem horum trium generum (martes fagorum, martes abietum, zobela,) bonitate cæteris omnibus eò magis præstant, quo plures pili candidi cũ fuluis permisti fuerint, Ge. Agricola. A pellificibus ipse audiui pelles zobelinas mediocris pretij, quæ pro vna veste fulcienda sufficiant, magna ex parte non minoris quàm mille aureis comparari: (aureum voco, pretium octo denariorum vel drachmarum argenti:) à principibus verò interdum multò pretiosiores haberi. Sarmaticum murem vocitãt pleriq; zibellum, Alciatus in Emblematis: Sed nos mustelarum non murium generis esse ostendimus. Fassuron (sic peruerterũt Græcam vocem satyrion, quæ Aristoteli animal quoddã amphibium significat, de quo mox post Lutram diximus) est chebalus dictus Latinè, hirsutam & nigram habens pellem pretiosam valde, qua vtũtur ante pallia varia, Albertus. Niphus Alberti verbis negligentius æstimatis, satherium alterum animal amphibium apud Aristotelem, cebalum (chebalum, sic vocãt zobelum) ex eo facit, satyrium verò martarum. Ego ambos errare dixerim: & sobelos non Aristoteli solum, sed scriptoribus ante Albertum, quorum ad nos libri peruenerunt, omnibus incognitos, certe non memoratos esse.

NOERZA quoq; mustela sic vulgo dicta (Germanicè *noërtz*, vel vt alij scribunt *nertz* vel *noertz*) in syluis versatur, magnitudine martis, pilos habet æquales & breues, atq; colore ferè similes lutrę pilis: sed noerzæ pelles longè lutræ pellibus antecellunt, atq; hæ etiam præstant si pili candidi cum reliquis fuerint misti. Reperitur hoc animal in vastis & densis syluis quæ sunt inter Sueuum & Vistulam, Ge. Agricola. Mihi pellifex quidam Francfordiæ narrauit noërzas ex Lituania haberi. Oblongæ sunt, magis ruffæ ictidis, eadẽ ferè ódoris grauitate, toto corpore concolores. Quadraginta audio plerunq; vendi septẽ aureis Germanicis & semisse, hoc est sexaginta denarijs argenteis. Hanc aliqui latacem esse putant, quod victum ex aqua petat.

VORMELA (Germanicè *vuormlein*) minor est quàm viuerra (id est furo,) & magis varia. Etenim præter ventrem, qui quidem niger est, totum corpus albis, subluteis, rutilis, obscurè fuluis maculis decoratur. Cauda etiam quæ longa sesquipalmum, habet pilos cinereos cum candidis permistos, sed extrema parte nigros, Ge. Agricola.

Audiui à pellifice quodam inter peregrinas & nobiles mustelas, esse etiam quandam nomine SALAMANDRAM: sed certi nil habeo: si quæ tamen huiusmodi reperiatur, nomen ei fortassis à colorum varietate impositum fuerit, qualis in salamandra lacerto flauis nigrisq; maculis distincto spectatur.

CHIVRCAM mittit India occidentalis è mustellino genere, quæ vt simiuulpa, (de qua post simias dicam) catulos suos in crumena quadam sub ventre circunfert, Cardanus.

LARDIRONI si glires sunt, vt in Glire mihi videri dixi, non mustelarum generi, vt Cardanus facit, sed murium potius adnumerari debent.

GENETHA etiam Cardano mustelarum generis videtur, de qua in G. litera supra hoc in libro dixi.

VNCKEN in Hungaria mustelæ sunt subterraneæ, paulo graciliores sed longiores mustela domestica, co-
10 lore murino, sed dorso rubicundo: faciunt cuniculos in quibus habitant: venenati flatus sunt si quando milites in campis dormiunt, solent hæc animalia in ora illorum inspicere & sic illa veneno inficiunt. Siquis etiã os ad eorum foramen apponat inficitur. Aliud videtur esse hoc animal ab eo quod Vncia à quibusdam nominatur de, quo in Pantheræ historia agetur.

NEADES, VEL NEIDES, VEL NAIDES.

EVPHORION in commentarijs scriptum reliquit, Samum cum olim desertissimam fuisse, tum in ea bestias feras, maxima magnitudine, nomine Neades fuisse, quarũ sola voce terra discederet (abrũperetur, Volaterran.) Indeq; profectum esse id prouerbium, quòd vulgò Samij dicunt, Maius in
20 Neadum (forte, vna Neadum: nam Græcè legitur μεῖζον μία τῶν Νηάδων, Quid si legas, Μείζων μυῖα τῶν Νηάδων, vt simile sit prouerbium, Muscam elephanto: Videtur & apud Suidam corruptus locus, qui sic habet: Καὶ ἐν Σάμῳ δὲ θηρία γενέσθαι, φασιν, ὧν φθεγγομένων ῥήγνυσθαι τὴν γῆν, ἐκαλοῦντο δὲ Νηία, ὡς ἐν Ζηλίων, fortè ὡς Εὐφορίων: & pro Νηία, Νηΐδες.) Idemq; affert, earum ossa maxima vel sua ætate extitisse, Aelianus interprete Gillio. Prouerbij huius mentionem alibi nusquam reperio: nam neq; Erasmus meminit. Volaterranus hunc locũ transferens, hæc quidem vastæ magnitudinis animalia prouerbio occasionem dedisse scribit, sed prouerbium ipsum non exprimit. Et Cælius 21. 48. prouerbij prorsus non meminit, præcedentia tantum reddens, his verbis: Samum initio fuisse desertam aiunt, & & succreuisse in ea ferarum vim, quarum audiretur intolerandus velut barritus, quę dicerentur Νηΐδες, hoc est Neides. Quin & Heraclides in Politijs, Samum insulam (inquit) olim desertam animalium quorundam quæ ingentem ęderent, vocem copia habitasse fertur, nomine Νηΐδες.
30

DE ORYGE.

CAPRARVM syluestrium generis sunt & oryges, soli quibusdam dicti contrario pilo vestiri & ad caput verso, Plinius. Atqui Aethiopico etiam tauro, alij quàm rhinoceroti, pilum in contrarium verti legimus. Oryx quid sit non est exploratum, Niphus. Idem in tertium Aristotelis librum de partibus scribens cap. 2. vnicornem hodie dictum non esse orygem aduersus Albertum asserit. Domitius Calderinus apud Martialem, orygem pro hystrice ridiculè exponit. תְּאוֹ, *theo*, vocem Hebraicam Hieronymus & Septuaginta Deut. cap 14. vbi inter cibos puros numeratur, & Esaiæ cap. 51. (Filij tui iacuerunt mœrore affecti sicut oryx illaqueatus:) orygem interpretantur: ego potius bouem syluestrem esse sentio,
40 vt Dauid K. mihi exponit, &c. Vide in Bubalo. Quærendum an dishon potius Hebræis orygẽ significet, pro qua voce aliqui vnicornem, alij pygargum reponunt: Vide in Pygargo inter Capras feras. Orygem perpetuò sitientem (aliâs sitientia, scilicet loca, quod magis placet, Africæ generant,) Africa generat, & natura loci potu carentem, & mirabili modo ad remedia sitientium. Nanq; Getuli latrones eo durant auxilio, repertis in corpore eorũ saluberrimi liquoris haustu (id est potu) vesicis, Plin. Et Getulus oryx. Iuuenalis Sat. 11. Albertus & alij obscuri authores, liquorem illum adipson non intellecto Plinio, in vesica eius (vrinam continente) inesse putant, quum Plinius multitudinis numero vesicis dixerit. Oryx bestia est capreæ magnitudinis, hirco ex parte similis, villum habens sub mento, Author libri de nat. rerum. Capreæ similis, magnitudine hirci, barbata sub mento: in eremo versatur, & facile decipitur laqueo, Albert. Oryx (inquit Oppianus lib. 2. de venatione interprete Gillio) in syluis versatur, feris infestissimis: colore est lacteo, excepto ore nigro,) solis in facie nigricantibus genis, παρειαῖς. me-
50 taphreno siue dorso post caput gemino, id est amplo & crasso, & præpingui.) Cornibus excelsis, in sublime rigentibus,) nigris, acutissimis, ea duritie & soliditate, vt ęs etiam, ferrum & faxum superent. (Eadem duritie monocerotis etiam & rhinocerotis cornua esse legimus.) Sed Græca poëtę verba apponam, Ὀξεῖαι κεράων δὲ μετήοροι ἀντιτέλλουσιν. Αἰχμαὶ, πευκεδαναὶ (πικραὶ, θερμαὶ, ὀξεῖαι, letales: sic πικρὸν Homerus dixit,) μελανόχροον εἶδος ἔχουσαι, Καὶ χαλκοῦ θηκτοῖο, σιδήρου πικροτέροις, Πέτρου τ᾽ ὀκρυόεντος ἀφειότεραι (lego ἀρειότεραι) πεφύκασιν, λοφίεσσι (mortem inferentes,) κενεοῖς δὲ φύσιν κεράεσσι λέγουσι. Postrema verba sunt obscura: haud scio an aliquid desit. Videtur enim dicere voluisse poëta, cætera cornua quadrupedum caua & inania, orygis plena & solida esse: vt cerui etiam, vnicornium & rhinocerotis, quæ similiter eandem ob causam æque durissima validissimaq; sunt. Cæterum animo oryx immani & crudeli est: neq; enim canis latratum timet, neq; apri efferuescentem feritatem, neq; tauri mugitũ refugit, neq; pantherarum tristem vocem, neq; ipsius leonis vehementem rugitum horret: neq; item hominum robore mo-
60 uetur, ac sæpe robustum venatorem occidit. Cum autem vel aprum vel leonem vel vrsum videt, statim inclinatis cornibus in terram caput (ἀραιὴν κεφαλὴν) confirmat, ac inuadentis impetum manet, atq; interficit. Inclinato enim capite oblique quodammodo & cornu protenso, sic illo irruentem in se feram excipit, vt peritus aliquis venator diuaricatis crurib. leonem venabulo. Facile autem in ferarum pectora, cornua orygis (ineptè hæc Gillius) illabuntur: vnde illę statim cruentæ suum sanguinem manantem lambunt. (Interdum inter se pugnant: hęc in Gręco codice excuso nõ leguntur: quare Gillius aut malè vertit, aut verba quædam legit in nostris exemplaribus desiderata: sed bene quadrant omnia, etiam si non ad orygum inter se pugnam, sed orygis & alterius feræ, vt leonis, vel vrsi, referas.) Neq; vbi semel pugna incœpta est, datur fugere. (Alterutrum necesse est vincere, aut mortuum iacere, Gillius: cum Græcè nihil tale habeatur, sed ita solum vt subieci:) Perimunt autem se inuicem mutuis cædibus. Sic strata cadauera amborũ sæpe agrestes homines, pastores aut aratores, magna cum admiratione reperiunt,
70 Hactenus Oppianus. Idem alibi rhinocerotem, non multo oryge maiorem esse scribit: cum alij rhinocerotem

elephanto ferè parem esse dicant. Et alibi à lyncibus oryges infestari scribit, nimirum maioribus: quod non pugnat cum iis quæ paulò ante recitauimus, nempe leones, pantheras aliasq; feras eum non refugere: quamuis enim non fugiat, mutua tamen vt dictum est cæde pereunt. Matutinarum nô vltima præda ferarum. Sæuus oryx, constat qui mihi morte canum, Martialis lib. 13. Oryx bisulcus & vnicornis est, Aristot. & Plin. Audio in Transyluania capră syluestrem vnicornem reperiri, sed aliud præterea certi nihil habeo. Antonius Schnebergerus in quadam ad me epistola de vnicornibus rupicapris agens inquit, Certum est minimeq; dubium in Carpatho monte, versus Russiă Transyluaniamq; reperiri feras similes omnino rupicapris, excepto quod vnicum cornu ex media fronte enascitur, nigrum, dorsum versus inflexum, simile omnino rupicaprarum cornibus. Hæc ille. Plinius quidem capră syluestrium generis origē facit, à quo Oppiani oryx diuersus videtur tum magnitudine tum animo: cum minime timidum eum faciat vt reliqua caprarum genera sunt, sed fortissimis etiam feris se opponentem. Cornua etiam Oppianus quod sint orygi non expressit: videtur autem sentire non vnum, sed duo ei cornua esse: quoniam semel atq; iterum orygē in singulari numero nominans, de cornibus eius in multitudinis numero loquitur, vt Πήξας τε περὶ χθονὶ πικρὰ βέλεμνα: quanquam ibidem orygis κεράεσσι μετώποις dicit, cum μέτωπον vnum esse nemine dubitante cōstet, per licentiam poeticam. In cornibus vero quoniam dubitari potest, si vnicum habere sensisset, omnino id exprimere oportebat: quod cum nō faciat, cornua nec plura nec pauciora quàm in cornutis animalibus quæ omnes nouerunt, ei tribuisse videri potest. Aelianum certe miror qui oryges quadricornes dixerit, si rectè transtulit Gillius: sic enim legimus: Tigres domitas, cicures pantheras, & oryges quadricornes ad suum regē Indi afferunt: sed forsitan in India tantū eiusmodi sunt. Sic fieri potest vt magnitudine etiam secundum regiones plurimū differant. Symeon Sethi capream etiam quæ moschum gerit, monocerotem esse scribit: quod si verum est, aut eadē aut congener orygi fuerit: sed præter Symeonē aliorum nemo hoc tradit, nec ipse authorē adfert. Apud pastorales Afros præter alias feras nascuntur oryges (ὄρυες, lego ὄρυγες) τῶν κατὰ (malim τῶν ἐκ τῶν) κεράων τοῖσι φοίνιξιν οἱ πήχεες ποιεῦνται· μέγαθος δὲ τὸ θηρίον τοῦτο κατὰ βοῦν ἐστί, Herodotus lib. 4. Hoc est, ex quorum cornibus cubiti fiunt instrumentis musicis quę phœnices vocant: est autem hoc animal ea magnitudine qua bos. Φοῖνιξ, σπάδιξ, λυροφοινίκιον, instrumenta sunt musica κρουόμενα, hoc est quorū fides digitis pulsabantur, vt cithara, chelys, &c. Pollux l. 4. initio capitis noni. Πῆχυς, vt Grammatici interpretantur, brachiū est citharæ, sic dicta eius pars à cubiti similitudine. Quamobrē non probo Laurent. Vallam qui ex Herodoto transtulit, quibus vlnales palmæ pro cornibus fiunt, ac si ex orygum capite aliquid instar phœnicis siue palmæ, vlnę longitudine enasceretur, ridiculo certe sensu. Cum struthiophagis Aethiopes qui Silli appellantur, bellum gerunt, orygū cornibus pro armis vtentes, Strabo. Hinc cornua ista durissima & mucronata esse coniicimus, de longitudine .n. non constat cum pilis ligneis prefigi potuerint. Et Getulus oryx hebeti lautissima (cœna) ferro Cæditur, Iuuenal. Sat. 11. Oryges apud Strabonē aliqui vocari putant marinas orcas, vt Hermolaus scribit in Castigat. in Plinium. Oryx ὄρυγξ, animal est quadrupes dorcadi simile colore, (Albertus etiă capreę simile esse scribit,) vel genus scaphij, (forte genus instrumenti fossorij batillo similis scaphiū vocatur ἀπὸ τοῦ σκάπτειν, vt ὄρυγξ ἀπὸ τοῦ ὀρύττειν nam scaphium, σκαφίον, πτύον quoq;, id est ventilabrū interpretantur, cui eadē figura quę his fossorijs. Recentiores aliqui scaphium ligonem faciunt, cuius alia est figura, sed vsus similiter ad fodiendum. Et ride scaphium positis cum sumitur armis, Iuuenalis.) Item σκεῦος λαοξοικόν, (lego λαοξοϊκόν,) hoc est instrumentum lapicidarum seu latomorū, quo scilicet lapides cæduntur, aut cauantur, aut poliuntur. (Sophocles instrumenta latyporum vocat λείας & γλαφίδας· τὸ δὲ ὀρύσσειν τῶν λατόμων καλεῖται τύκος, Pollux.) Item genus piscis, (orca nimirum Latinis dicta, Straboni Oryx li. 3) Hesychius & Varinus. Sed ὄρυξ melius quàm ὄρυγξ dici videtur: nam in obliquis quoq; gamma simplex habet apud Orum, Plutarchum, & Oppian. vt Θυιὰς δ᾽ αὖτ᾽ ὀρύγεσσιν ὑπέρφαλος καὶ ἀπηνής. Ὄρυγες animalia quædam, Suidas. Γύης, (malim γύης, postrema pars temonis, quæ iam incuruatur, & quam proximè ἔλυμα, id est buris sequitur, cui vomer inseritur: vnde αὐτόγυον ἄροτρον, cui pars illa sponte incuruata, non ex alio ligno coniuncta est,) alio nomine ὄρυξ, Varin: nimirum à fodiendo: recipit .n. & continet hæc pars burim, cui inserto vomere terra foditur. Testudines quæ ad fodiendum comparantur, oryges Grecè dicuntur, Vitruuius 10. 21. Vbi Philander scholiastes, Suffossuri turres, inquit, aut mœnia vrbis (Cæsar agere cuniculos dicit, quos minas vocamus) vtebantur testudine fronte triquetra, vt missa tela dum in angulo consistere non possunt, per latera laberentur & reijcerentur: in ea machinatione comparati erant ad fodiendum homines, vnde nomē accepit: nam ὀρύσσω fodio significat. Orygem appellat Ægyptus feram, quam in exortu Caniculæ contra stare & contueri tradit, ac velut adorare, cum sternuerit, Plin. Afri Ægyptios ob hoc rident, quòd orygem quo die horaq; Canicula oritur vocem ędere fabulentur: ipsorū quippe capras quoties cum Sole eodē planè loco stella hæc oritur, in ortū, omnes conuersas eò respicere, atq; hoc syderis eius reuolutionū argumentū certissimū esse, cum q; decretis astronomicis prorsus congruere, Plutarchus in libro Vtra animalium &c. Eadem apud Aelianū paulò aliter leguntur, quare adscribam: Ægyptij (inquit) dicunt orygem caniculæ exortū cognoscere: Libyci confidenter & fortiter asserunt, suum caprinū pecus similiter eiusdem stellæ exortum pręscire: itemq; pluuias præsentire. Ægyptij impurū (inquit Orus interprete partim Gillio partim Mercero) scelestumq; notantes animum, orygem pingunt: quoniă ad ortum accedente Luna, intentis in deam oculis suspiciens, vociferatur: idq; illius odio nō amore eum facere ex eo liquet, quòd prioribus pedibus terram effodit (hinc fieri potest vt à fodiendo etiam nomen apud Græcos sortitus sit. Idem & à lupi quodam genere, aureum vocant, factitari apud Oppianum legimus:) & suas ipsius pupillas humi velut pingens defigit (ζωγραφεῖ ἑαυτοῦ τὰς κόρας: Gillius pro his verbis reddit, caput occultat. Vide num pro ζωγραφεῖ legendū sit aliud verbum, vt ἐγχρίπτει, aut ἐπισκιάζει, aut simile) quasi indignabundus inuitusq; deę ortū aspiciens. Idem quoq; in exortu dei, Solis inquam, efficit. (Sequentia tanquă obscura Gillius omisit.) Quapropter antiqui reges cum sibi ortum nunciaret horarum obseruator, huic insidentes animali per medium ipsum velut gnomones quosdam, ortus rationem ac tempus accuratè certoq; cognoscebant. (Gręca sunt, Διόπερ οἱ ἀρχαῖοι βασιλεῖς, τοῦ ὡροσκόπου σημαίνοντος αὐτοῖς τὴν ἀνατολήν, ἐπικαθίσαντες (malim ἐπιστήσαντες, id est animum & considerationem conuertentes ad hoc animal) τούτῳ τῷ ζώῳ διὰ μέσου αὐτοῦ ὥσπερ γνωμόνων, τὴν τῆς ἀνατολῆς ἀκρίβειαν ἐγνώριζον.) Vnde & sacerdotes solam hanc inter volucres non signatam comedunt: (τοῦτο μόνον τῶν πτηνῶν ἀσφράγιστον ἐσθίουσι: legendū forte κτηνῶν pro πτηνῶν: κτήνη enim dicuntur quadrupedes omnes quæ ad cibum mactantur, impropriè vero cęteræ aliæ: quanquam nonnulli κτήνη & ἄγρια sic distinguunt, vt hęc fera, illa mansueta sint, teste Varino:) quod simultatē quandam cum dea exercere videatur. Etenim quemcunq; in deserto locum aquis scatentem nactus fuerit, posteaquam biberit, labris turbat, lutumq; aquæ commiscet, ac pedibus in eam puluerem conijcit, idq; vt nulli alij animanti aqua sit ad potum idonea. Et sane quum dea omnia quæ toto orbe sunt vtilia gignat, augeat ac vegetet, ingratus & impius in eam oryx videri debet, Hæc Orus.

Apud

Apud Aegyptios qui Serapidem colunt, ex eo orygem malè oderunt, quòd ad Solis exortum conuersus, sicut Aegyptij ferunt, aluum deijciat, &c. Aelianus. Oryx oriente cane mirabiliter exultat, quasi tunc conualescat, Alber. Quum oritur Canicula naturaliter tripudiare videtur, corpore scilicet eius manifestò percipiente in brem & frigus præteriisse, & instare vapores ignei Solis, vt vestiatur terra floribus, herbasq; proferat & fructus. Est enim frigoris & niuium impatiens, Liber de nat. rerum sine authore. Feræ pecudes, vt capreoli damæq;, nec minus orygum ceruorumq; genera, & aprorum, modo lautitijs & voluptatibus dominorum se uiunt, modo quæstui ac reditibus, Columella 9.1. Et aliquanto post, Nec vero patientibus est oryx, aut aper, aliúsue quis ferus vltra quadrimatum senescere: nam vsq; in hoc tempus capiunt incrementa, postea macrescunt senectute: quare dum viridis ętas pulchritudinem corporis conseruat, æ e mutandi sunt. Orygem quidam ætatis nostræ scriptores, fœminino genere non rectè efferunt: nam Plinius, Oppianus, Plutarchus, Oryx, masculino tantum genere vtuntur.

Epitheta. Oryx Getulus, Iuuenalis. Seuus, Martialis. Ὀξύκερως, ἐρυθρὸν πέλ..., ἀγριόθυμος, χαροπός, ... φίαλος, ἀπηνής, ἀθυντής, δαφοινός, omnia apud Oppianum. Ὄρυγα, ..., σκαφίον, ligo, Suid. in σκα...

DE OVE.

A.

HEBRAEI diuersa habent nomina, quibus ouem & genus ouillum significant. צאן, zon, ouis, grex ouium, indeclinabile, Geneseos 30. Inuenitur pro eodem צנה zoneh, Psalmo 18. Scribitur etiam צון zon. Dauid Kimhi (vide eundem 1. Reg. 25.) in libro Radicum rectè interpretatur pecus paruum agnorum & caprarum, vt generis nomen ad minora pecora (id est ouillum & caprinum genus) sit, sicut בקר bakar, ad maiora. Septuaginta pro zon sæpe transferunt πρόβατα. Hieron. oues Amos 7. In principio Leuitici legimus oues & capras pecorum nomine demonstrari. Si obtuleris de pecoribus ἀπὸ προβάτων, agnum vel hœdum & ouem siue capram, Geneseos 4. Chaldæus ענא transfert. Vertunt enim Syri aliquoties zade in ain. (Hinc & anabula, ouis fera, id est camelopardalis.) Arabs גנאס genas, Persa גוספנד gespand. רחל, rachel, vnde plurale rechelim, R. Isaac interpretatur כבשה kabsah, id est agnam, & Dauid Kimhi similiter. Est autem propriè ouis fœmina, vt kebesch mas à quo tamen fœmininum kibsah fit. Esaiæ 53 legimus, rahel neelamah, id est ouis obmutescens, Munsterus. Geneseos 31. Septuaginta pro rachel vertunt πρόβατα: Hieronymus oues: Chaldæus, רחלך rachlak, id est oues tuas: Arabs, אבאלך akalak: Persa חומישן תו chomeschan thu. כבש kebes, cuius fœmininum kibsah, agnus & agna, adhuc anniculus: nam annum egressus dicitur איל ail vel eel, author Dauid Kimhi. Abraham Esra etiam docet ail maiorem esse natu. Leuitici quarto kebes legitur fœminini generis, LXX. reddunt ἀμνάς: item Leuitici duodecimo legimus de immolando agno (kebes) anniculo: quare etiam alibi, licet non expressa vnius anni ætate, docti tamen eandem intelligunt. Leuitici 22 Chaldæus pro kebes vertit, אימר, imar: Arabicus interpres עגל egl: Persicus ברה, barah. Kebes, inquit Munsterus, est agnus & grex agnorum, Hoseæ 4. Vnde plurale kebasim Ezec. 46 Fœmininum kabsa & kibsah, ouis, agna, 2 Reg. 12. Plurale kebasoth Genes. 21. Est & כשב, keseb, idem quod kebes, agnus, ouis. Plurale kebasim Genes. 30. (& Deut. 14. vbi LXX. vertunt πρόβατα:) & fœmininum kisbah, Leuit. 5. שה, seh, ouem nostri interpretes plerunq; reddiderunt:

 significat

significat item pecora minora, nempe oues & capras, tum fœminas tum mares: שׂה, *seh*, inquit Munsterus, est pecus, grex, aries, agnus, ouis generis communis: accipitur autem pro agnis & hœdis: Vide in Agna A. תישׁ, *taisch*, plurale teiasc him, Abraham Ezra Genes. 30 pecus maculosum & varium intelligit. LXX. τράγους, id est hircos transtulerunt, vt & Hieronymus. Genes. cap. 32. omnino pro hircis accipitur: Audio quosdam alicubi arietes vel totum genus ouium interpretari (quod nõ probo.) Vide in Hirco A. Chaldæus reddit teiasiah, Arabs teius, Persa astarha. Taisch (inquit Munsterus) est aries, vel secundũ alios hircus minor qui antecedit gregem ouium, & facile ascendit rupes & loca alta, Prou. 30 Plurale est teiaschim, hœdi, Genesis 30. טלה, *thaleh* vel *theleh*, (plurale *thelaim*, Esa. 40.) author concordantiarum *kebes*, id est agnum exponit: Dauid Kimhi addit lactentem, qui q; non comedit fœnum. Primo Regum cap 7. pro טלה חלב *theleh chalab*, LXX. vertunt ἄρνα γαλαθηνόν, Hieron. & Iosephus agnũ lactentẽ: aliqui non rectè pinguem transferunt. Epiphanius author est astronomos Hebræos ea voce denominasse arietem in circulo signifero. Magistri (inquit Munsterus) pro signo arietis cœlestis capiunt. קשיטה, *kesitah*, D. Kimhi & R. Salomon interpretantur ex sententia R. Akiba, qui testatur se profectum in Arabiã, audiuisse quod מעה *meah*, numum vel potius denarium & siclum vocarint *kesitah*. Onkelus autem Chaldæus interpres Gene. 33. transtulit חורפן *chorphan*. Septuaginta Gen. 33. & Iob. 42. ἀμνάς: Hieron. agnus & ouis: Abraham Esra, agnus vel ouis parua. Videntur autem docti à nostræ religionis hominibus agnam interpretari. Author concordantiarũ, moneta quędam: Aug. Steuchus, denarius vel obolus: Nicolaus Lyranus, obolus. Aldan, id est ouium, in vtroq; sexu, Bellunensis. Videtur autem dan à Syris dictũ pro *zon* Hebraico, *Zade* mutato in *daleth*. Oues hodie à Saracenis ganeme dici legere memini. Garien, id est pecora, Syluaticus. Hara garien, id est stercus pecorum, Idem. Atliat, id est caudarum ouium, Bellunensis. Ouis Græcis est πρόβατον, & ὄϊς veteribus: hodie vulgò προβατίνα, Vide in H. a. Latinè etiam pecus pecudis per excellentiam pro oue frequenter Plinius vtitur: & Italis hodieq; *pecora* dicitur. Gallicè *brebis*. Hispanis *ouéia*. Germanis, *schaff*. Anglis, *sheepe*. Illyrijs *ovvcze* vel *skop*.

B.

Pherecydes Gades Erythiam (aliqui insulam Gadibus proximam faciunt, freto vnius stadij discernente) videtur appellasse: vbi tanta pabuli lętitia perhibetur, quòd pascentium ibi pecudum lac serum non efficit, caseumq; multam immiscentes aquam conficiunt: tantũ exuberat pingue. Tricesimo die animal suffocatur, nisi aliquid cruoris exhauriatur. Herba verò quam pascuntur oues, sicca quidem est, sed incredibilẽ gignit aruinam. Quibus ex rebus fabulam de Geryonis armentis confictã esse, coniecturas faciunt, Strabo lib. 3. & Eustathius in Dionysiũ Afrum. Oues in Ægypto maiores quàm in Græcia fiunt, Aristot. Oues Pyrrhicæ in Epiro proueniunt, egregia magnitudine, à Pyrrho rege ita cognominatæ, Aristot. Apud Indos Psyllos (nam sunt etiam alij in Africa) oues magnitudine non superant agnos nostros, Aelianus. Aeschylides in libris de agricultura scripsit, minutissimas esse oues in Chio pabuli inopia, caseum tamen ex eis laudatissimum, Volaterranus ex Aeliano. Hispania nigri velleris præcipuas habet, Polentia iuxta alpes cani: Asia rutili, quas Erythræas vocant, item Bætica: Canusium fului: Tarentum & suæ pulliginis. Istriæ Liburniæq; pilo propior quàm lanæ, pexis aliena vestibus, & quam sola ars scutulato textu commendat in Lusitania: Similis circa Piscenas prouinciæ Narbonensis: Similis & in Ægypto, ex qua vestis detrita vsu tingitur, rursusq; æuo durat. Est & hirtæ filo crasso in tapetis antiquissima gratia: iam certe priscos ijs vsos Homerus author est. Aliter hæc Galli pingunt, aliter Parthorum gentes, Plin. Et rursus, Lana autem laudatissima Apula, & quæ in Italia Græci pecoris appellatur, alibi Italica. Tertium locũ Milesiæ oues obtinent. Apulæ breues villo, nec nisi penulis celebres. Circa Tarentum Canusiumq; summam nobilitatem habent. In Asia vero eodem genere Laodiceæ. Alba circumpadanis nulla præfertur, nec libra centenos numos ad hoc qui excessit vlla. Generis eximij Milesias, Calabras Apulasq, nostri existimabant, earumq; optimas Tarentinas. Nunc Gallicæ pretiosiores habentur, earumq; præcipuè Altinates: item quę circa Parmam & Mutinã macris stabulantur campis, Columella. Heluetia cum alibi tum in summis etiã alpibus oues alit, idq; altius quàm capras: capræ enim frutices sequuntur, qui excelsis cacuminibus desunt. Oues quasdam ex inferiore Germania nostri *Flemmung* nuncupant, id est Flandricas, quæ mollem & crispam gerunt lanam. Oues pellitæ propter lanæ bonitatem, vt sunt Tarentinæ & Altinates, pellibus integuntur, ne lana inquinetur, quo minus vel infici rectè possit, vel lauari, ac parari, Varro. Lana quę non mollis sed hirta fuerit, solox vocatur, vt & ipsum pecus, quod passim pascitur non tectum. Pascali pecore, ac montano hirco atq; soloce, Lucilius. Ego ab lana solocia ad putam data, Titinnius. Tarentinas oues & nuces dicunt, quæ sunt terentinæ, à tereno, quod est Sabinorum lingua molle: vnde Terentios quoq; dictos putat Varro. Hinc molle Tarentum dixit Horatius, Faborinus apud Macrobium 3. 18. Τέρενα Græci vocant ἁπαλά, id est tenera & mollia, Varinus. Oues Tarentinæ vocantur etiam Græcæ, & tectæ, quod sub tecto maiore ex parte alerentur, (vt colonicæ quæ hirsutæ sunt, in agro) vel quod propter velleris pretium pellibus integerentur: quare & pellitæ & hirtæ Varroni dicuntur, item Asianæ: nam vt locis aut aliter etiam differant, mollitie tamen velleris conueniunt. Ouium summa genera duo, tectum & colonicum: illud mollius, hoc in pascuo delicatius, quippe cum tectũ rubis vescatur. Operimenta eis ex Arabicis præcipua, Plin. De his plura dicam capite 5. ex Columella. Athenæus lib. 12. oues ex Mileto & Attica, tanquam præcipuas commendat. Gadilonetica regio vocatur post Halyos ostia vsq; ad Armeniam, tota campestris: oues habet mollis pellis & lanæ, quod in tota Cappadocia atq; Ponto perrarũ est, Strabo lib. 12. Buthquhania regio Scotiæ, tum cęterarum pecudum, tum omnium multitudine fœcunda est: vnde & vicinas regiones lana superat, Hector Boëthius. Ouilum pecus in Æthiopia lanæ inops, pilis camelorũ hirsutum est, Aelianus. Sed de lanarum differentia dicetur pluribus in E & e. Abydenas oues nullas videri albas, sed nigras omnes ferunt, Aelianus. Et alibi, Aristot. filius Nicomachus in Budianorum regione ait albam ouem nullam nasci, sed nigras omnes esse. Videndum ne pro Budiani legendum sit Abydeni, vel contra. Oppianus 2. de venatione, tradit, in Gortynide & rufas & quadricornes esse oues, Aelianus. In insulis fortunatis maris rubri, τὰ βοσκήματα λευκὰ μέν ἐστι πάντα, οὐδενὶ δὲ τῶν θηλειῶν ἐμφύεται κέρας, Agatharcides. In Bœotia amnis Melas potatus, oues nigras facit: Cephisus ex eodem lacu profluens, albas: rursus nigras Peneus, ruffasq; iuxta Ilium Xanthus, vnde & nomen amni, Plin. Oues in Ponto sine felle esse dicuntur, in Naxo autem felle duplici: Vide infra vbi de felle. Oues Indiæ & capras ad maximorũ magnitudinẽ asinorũ audio accedere. Quatuor fœtus cum plerunq; pariunt, tres verò cum minimũ, nunquã minus tribus tum oues tũ capræ. Caudę ouilię longitudo ad pedes vsq; pertinet: idcirco eas pastores ouibus matricibus abscindunt, quod tum sic facilius ineantur, tũ ex earũ adipe oleũ exprimatur.

Arietum

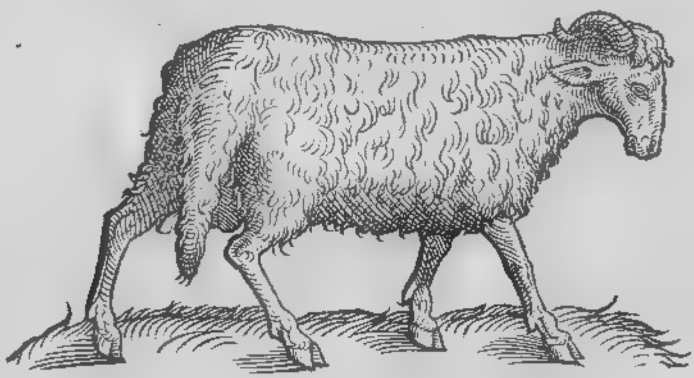
Arietum quoq; dissecant caudas: eatenusq; deinde sectio coniunctissimè committitur, cicatricis vt ne tenue quidem vestigium appareat, Aelianus. In Syria oues sunt cauda lata ad cubiti mensuram, Aristoteles. Syriç cubitales ouium caudæ, plurimumq; in ea parte lanicij, Plinius. Ctesias ait apud Indos ouillæ caudæ latitudinem cubitalem esse, Aelianus. Præditas esse oues Arabiæ caudis insolitis & diuersis Herodotus scribit: earum sanè duo genera ponit, (quæ nusquam alibi visantur) vnum dicit caudæ maxima magnitudine habere, vt dimetienti non tribus breuiores sint cubitis, quæ si trahantur, omnino ad terram atteruntur, & exulcerantur. At pastores ad fabrilem artem instituti, plostella fabricant, ad quę quidem ipsa alligatæ caudæ nituntur & sustinentur, quo fit, vt à vulneratione defendantur. Alterum caudarum genus dicit esse cubitali latitudine, Aelianus ex Herodoti l. 3. Quæ ad Oceanum pars respicit supra felicem Arabiam posita, pecoribus, bubus, & ouibus magnas pinguesq; caudas 10 habentibus abundat, Diodorus Siculus. Oues in calidis & siccis regionibus caudas multò latiores habent, lanam verò duriorem: in frigidis verò & salsis & humidis, lana eis mollior, cauda angustior, Albertus. Idem alibi scribit se vidisse plures oues, quarum caudæ latæ fuerint palmum (dodrantem) & amplius.

Ouis Arabica (inquit Io. Caius Anglus, qui etiam icones duas, quas subijcimus, misit) paulò maior est vulgari, eodem tamen quo illa vellere, figura corporis, & colore. Tantum tibiæ & prima facies rufescunt modicè: cauda lata est in summo cubitum vnum, paulum modò in descensu se coarctans leniter, quousq; tandem desinat in eam figuram, qua est aliarum ouium cauda. Vescitur herba, carne, pisce, pane, caseo, & quibusuis, id docente fame in naue, cum aduecta ad nos est in Britanniam. Herodotus in Thalia scribit, non alibi visum hoc, aliudq; genus μακρόκερκον (quod hic vna subijciam) quàm in Arabia. Hæc dum scriberem, vir quidam fide dignus mihi retulit, visam sibi Francfordiæ olim huius generis ouem cauda lata, non vt hîc pingitur: sed simpliciter marsupij 20 seu peræ alicuius instar latam, ita vt non attenuaretur deorsum: siue natura ea talis fuerit, siue aliter. Iohannes Leo Africanus hoc genus Africæ attribuit. His arietibus (inquit) nullum ab alijs discrimen est, præterquam in cauda, quam latissimam circumferunt: quæ cuiq; quò opimior est, eò crassior obtigit, adeò vt nonnullis libras X. aut XX. pendat, cum sua sponte impinguantur. Verùm in Aegypto plurimi farciendis veruecibus intenti, furfure hordeóq; saginant: quibus adeò crassescit cauda, vt seipsos dimouere non possint: itaq; qui eorum curam gerunt, caudam exiguis vehiculis alligantes, gradum promouere faciunt. Vidi in Asiota Aegypti ad Nilum ciuitate, centum & quinquaginta passuum milibus ab Alcairo sita, huiusmodi caudam libras octoginta ponderare, alijs se vidisse affirmantibus quæ semiducentas (*sic habet codex impressus*) libras expendissent. Omnis itaq; horum animalium pinguedo in cauda consistit: nec vnquam nisi Tuneti & in Aegypto reperiuntur.

Apud Garamantas ouillum pecus carne & lacte alitur, Aelianus. De ouibus in Aegypto, Africa, & Magne- 30 sia bis anno parientibus, & in Vmbria ter, dicam in c.

Ouis Arabica, cognomine Græco πλατύκερκος, hoc est, latæ caudæ.

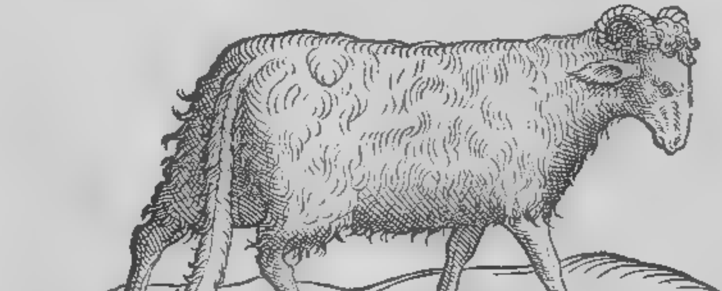
40

Ouis Arabica altera, Græco cognomine μακρόκερκος.

50

60

OVES feræ reperiuntur, Aristoteles. Dionysius Afer δὶς ἀγχύλους vocat oues non feras, sed in agris pascentes & manentes sub dio. Oues quas pascimus ortæ sunt ab ouibus feris, sic capræ quas alimus à capris feris, Varro. Et alibi. Etiam nunc in locis multis genera pecudum ferarum sunt aliquot, vt in Phrygia ex ouibus, vbi greges videntur complures. Cum in municipium Gaditanum ex vicino Africæ miri coloris syluestres ac feri arietes, sicut aliæ bestiæ muneratijs deportarentur, patruus meus quosdam mercatus in

 agros

agros transtulit,& mansuefactos tectis ouibus admisit, Columella. Videntur autem arietes isti musimones fuisse, cum & feros & hirtos fuisse,& coire cum ouibus non detrectasse legamus, quæ tria etiam musimoni conueniunt. Oues feræ non multo quidem nostris ouibus domesticis maiores, sed certè ad currendum velociores, & ad pugnandum fortiores, tum retortis cornibus, tum infestis & robustis frontibus armatæ, sæpe in in syluis suillū pecus (σύας αἰθυκτῆρας, apros impetuosos) ad terram abijciunt, & posternunt: Interdū impetu facto inter se pugnant, Neq; vbi semel pugna commissa est, fas putant fugere, imo frontibus confectis, alterutrā est necesse aut victoriam referre, aut stratam iacere mortuam, Gillius ex Oppiano. Quintus Fuluius leporarium dicitur habere in quo præter cætera animalia inclusæ sunt oues feræ, Varro. Montes esse aiunt intimis regionibus Indiæ, vbi quæ apud nos bestiæ domesticę sunt, feras aiunt esse, vt oues, capras, boues, Aelianus. Ad arietes agrestes, prouerbium: vide supra in prouerbio In capras feras. Ius in oui fero, describitur Apicio 8. 4. Πελάσσι τὰ ἄγρια. id est oues agrestes cū senuerint, nutriuntur à sua prole, Tzetzes. Camelopardalin Aethiopes nabim vocant, animal aspectu magis quàm feritate conspicuum: quare etiam ouis feræ nomen inuenit, Plin. A voce nabis Albertus & alij videntur anabula vocem detorsisse, pro eodem animali: quanquā etiam defenderit aliquis, quoniam ana נָבָה ouem significat, (Chaldaicè vt reor,) anabula posse ouem feram significare, vt turebalah (similiter Chaldaicè) bouem ferum. Alberto quidem ana longè aliud est animal, de quo verba eius supra statim post hyęnæ historiam inter animantes hyænæ congeneres recitaui. Extat Gordiani sylua memorabilis, in qua picta etiam nunc continentur tum alia diuersa animalia, tum oues feræ centum: quæ omnia populo rapienda concesserat die muneris quod sextum ædebat, Iul. Capitolinus.

De musimone, qui genus ouis syluestris est, & ouibus Creticis, dicam infra mox post Agnum. Videri potest & subus, σῦβος, ad syluestre ouium genus pertinere: nam Oppianus cum de ouibus Creticis egisset, quas colore flauo vel purpurascente esse scribit, quadricornes, non lana sed villo ferè caprino tectas, subiungit: Quinetiam subus colore flauescit splendido, sed non ęque villis hirsutus est, & duo tantū valida cornua supra latam gerit frontē. Idem amphibius est, & pisces deuorat, qui quidem ipsum natantem miro quodam siue odoris siue alio desiderio allecti gregatim sequuntur: vt copiosius referam infra statim post simias. Eiusdem generis colon κόλον etiam dixerim, vt Strabo vocat quadrupedem apud Scythas & Sarmatas inter arietem & ceruum, velociorem, corpore albicante, &c. vt supra in Coli historia dixi. Hodie snac (vel vt alij scribunt snak vel sniatky) appellari puto apud Moschouitas, candida est & sine lana: de quo hîc adijciam verba Matthiæ à Michou, quę in Coli historia omisi. Apud Tartaros (inquit) reperiuntur cerui, damæ, dorcę, & snak. Id animal est magnitudine ouis, in terris alijs non visum, lana griseum, duobus paruis cornibus præditum, cursu velocissimum. Carnes eius suauissimæ. Horum animaliū grex cum alicubi inter gramina in campo conspicitur, Imperator Tartarorum cum equitibus suis eum circundat, in altissimis graminibus delitescentem. Et cum equites tympana incipiunt sonare, snaccæ tanquā metu perculsæ rapidissimè huc illuc ab vna parte circunstantium ad alteram procurrunt, idq; toties donec præ lassitudine deficiant: & ita ab irruentibus Tartaris cum clamore occiduntur, Hæc ille. Attribuit autem ei lanam, impropriè fortassis: lanis enim carere hoc animal audio, vt musimones etiam & oues Cretæ: item colorem griseum, ego candidū esse audio: sed fieri potest vt inter vtrunq; medius sit: griseus enim siue cinereus aut canus, ad album accedit. Cæterum capi eas hoc modo, dum tympanis territæ cursu subinde reciproco lassantur, verisimilius mihi fit, quàm vt quidam referunt, defatigari eas ad tympana saltando.

Color albus in ouibus cum sit optimus, tum etiam est vtilissimus, quòd ex eo plurimi fiunt, neq; hic ex alio. Sunt etiam suapte natura pretio commendabiles pullus atq; fuscus, quos præbent in Italia Pollentia, in Bætica Corduba. Nec minus Asia rutilos, quos vocant ἐρυθρέας. Sed & alias varietates in hoc pecoris genere docuit vsus exprimere. Nam cum in municipium Gaditanum ex vicino Africæ miri coloris syluestres ac feri arietes, sicut aliæ bestiæ munerarijs deportarentur, patruus meus quosdam mercatus in agros transtulit, & mansuefactos tectis ouibus admisit. Eæ primum hirtos, sed paterni coloris agnos ediderunt, qui deinde & ipsi Tarentinis ouibus impositi, tenuioris velleris arietes progenerauerunt. Ex his rursus quicquid conceptum est, maternam molliciem, paternum & auitum retulit colorem. Hoc modo Columella dicebat, qualemcunq; speciem, quæ fuerit in bestijs, per nepotum gradus mitigata feritate, redijsse. Ad propositū reuertar. Ergo duo genera sunt ouilli pecoris, molle, & hirsutum. Sed in vtroq; vel emendo plura communia, quædam tamen sunt propria generosi, quæ obseruari conueniat. Communia in emendis gregibus ferè illa, si candor lanæ maxime placet, nunquam candidissimos mares legeris, quoniam ex albo sæpe fuscus editur partus: ex erythræo (erythro, vt superius) vel pullo nunquam generatur albus, Columella. Oues intonsas mercaberis: variam & canam comam improbabis, quòd sit incerti coloris, Idem. Oues nisi lanatas emi non oportebit quò melius vnitas coloris appareat, Idem. Oues primum oportet bonas emere: quæsita ætate, si neq; vetulæ sunt, neq; meræ agnæ, quòd alteræ iam nondum, alteræ iam non possunt dare fructum: sed ea melior ætas quam sequitur spes, quàm ea quam mors. De forma, ouem esse oportet corpore amplo, quæ lana multa sit, & molli, villis altis, & densis toto corpore, maxime circum ceruicem & collum: ventrem quoq; vt habeat pilosum: (Eadem Florentinus scribit in Geop.) itaq; quæ id non haberent, maiores nostri apicas (forte quasi ἀπόκους, à priuatione lanæ) appellabant, ac reijciebant: esse oportet cruribus humilibus, caudis obseruare, vt sint in Italia prolixis, in Syria breuibus, Varro & Crescentiensis. In ipsa oue satis generositatis ostenditur breuitate crurū, ventris vestitu: quibus nudus esset apicas vocabant damnabantq;, Plin. Fœmina post bimatum maritari debet: iuuenis habetur quinquennis: fatiscit post annum septimum. Maiorem trima, dente minacem, sterilem repudiabis. Eliges bimam, vasti corporis, ceruice prolixa, prolixi villi, nec asperi, lanosi & ampli vteri: nam vitandus est glaber & exiguus, Columella. Fœmina debet bima submitti, quæ vsq; in quinquennium fœturæ necessaria est, anno septimo deficit. (Sed de ętate ouium, vide plura in c.) Eligenda est vasti corporis, & prolixi velleris ac mollissimi, lanosi, & magni vteri, Palladius. Lana sit multa, mollis, nec coloribus varijs distincta: oculi magni, crura prolixa, & cauda similiter. Tales enim sunt præstantiores ad agnorum educationem, Florentinus. Oues nec vetulæ sint, nec meræ agnæ. Ea quidem ętas melior est quam sequitur spes, quàm ea quam mors. Probantur etiam ex progenie, si agnos solent procreare formosos, Crescentiensis.

Sunt quæ mollem quidem habeant pilum, sed minus tenuem, vt lepores contra quàm oues, Aristot. Et rursus, Oues frigidi tractus contra quàm homines afficiuntur. Scythæ .n. molli sunt pilo: at oues Sauromaticæ duro. Timida animalia ferè molles pilos habent, vt ceruus, lepus & ouis, Idē. Optimæ oues sunt quæ tenuē fluidamq; possident

possident lanam: quæ enim incrispantur lanugine, ex quidem natura languidæ habentur, Florentinus interpr[illegible] Andrea à Lacuna. Græcè legitur ἀρέσκει δὲ τὰ πρόβατα, τὰ ἔχοντα ἔρια ἁπλᾶ: τὰ δὲ παχύτριχα καθ᾽ [illegible] διαφθείρονται. Ego sic verterim, maximè probantur oues, quibus rectæ & extensæ sunt lanæ: nam crispas (lanas) facilius natura corrumpi affirmant. Si quis non lanas, sed oues ipsas quarum crispæ sunt lanę citius corrumpi asserat, huic non aliter responderim, quàm expectare me sententiam opilionis, aut hominis qui oues possederit vel curârit. Sues hybernum pilum non amittunt, cum cęterę quadrupedes magis obnoxiam frigori cutim habent, & pili refrigerati defluunt: sus verò calidissimus est, & pilos habet pingui infixos, &c. Oues etiam ac homines propter sui pili tum densitatem tum copiam, non ita affici pulsu frigoris possunt: non enim altius refrigerationi subire licet, vt possit vel humorem gelare, vel calorem concoquendo seuocare. Aristoteles problem. 10. 23. Et sequenti problemate causam quærit, Cur ouibus expilatis mollior pilus subnascatur, homini durior. Et deinceps, Cur ouium pili eo duriores sint quo prolixiores: hominum contra molliores quo prolixiores. De lanarū differentijs, secundum regiones præcipuè, nonnulla attuli superius. Infirm[illegible]ssimum pecori caput, Plin. O[illegible]is cerebrum squalidius est, id est minus pingue, Aristot. Cornua tenuiora fœminis plerunq; sunt, vt in pecore, mu[illegible]tis ouium nulla, nec ceruarum, Plin. In Africa arietes statim cornigeri generantur, nec solum mares, vt Homerus scribit, sed etiam fœminæ. Contrà in Ponto per prouinciam Scythicam nullis cornua enascuntur, Aristot. Agni cur in Libyâ statim cornuti nascantur, vt Homerus etiam Odyssęæ quarto testatur, supra in Boue [illegible] h. ex Herodoto rationem reddidimus. Albertus testatur se vidisse arietem quatuor magna cornua in capite gestantem, & duo longa in cruribus caprinis similia. Oues in Anglia cornutæ sunt præter morem aliarum regionum, Munsterus. Ego non aliud differre Anglicarum ouium cornua à cæteris audio, nisi quòd ferè magna sunt, & in vna pecude aliquando quaterna aut etiam sena reperiuntur. Oculi boum nigri sunt, ouium aquini, Aristot. de generat. 5. 1. Cæteris animantibus cum careant manibus, despiciant prorsus in latera necesse est: itaq; plus eorum oculi distant inter sese, & maximè ouium eò quòd maximè prono capite ingrediuntur.

Boues & oues & alia simplicis ingenij (εὐήθη) animalia, oculos habent magis patulos, (πλατὺ διέδοσαν) maligna vero & insidiosa, contra, Adamantinus. Dentes continuos possidet bos, ouis, Plinius. Et alibi, Continui aut vtraq; parte oris sunt, vt equo: aut superiore primores non sunt, vt bubus, ouibus, omnibusq; quæ ruminant. Maribus plures quàm fœminis dentes in homine, pecude, caprisue. Oui pauciores sunt dentes quàm arieti, Arist. Bidentes qui ęstimant ob eam causam oues à Vergilio dictas, quòd duos dentes habeant, pessimè ac vitiosè intelligunt. Nam nec duos dentes habent, & hoc quidem & genus monstri est, & melius intelligi potest, si biennis dixerit authoritate Pomponij in Attellana. Mars tibi voueo facturum, si vnquam redierit (rediero. Macrobius,) bidenti verre. Laberius paupertate, Vilus hac nocte bidentes propter viam facere: & Nigridius Figulus dicit bidental, quòd bimæ pecudes immolentur, Nonius Marcellus. Bidental dicebant quoddam templum, quòd in eo bidentibus hostijs sacrificaretur, Festus. Bidentes sunt oues duos dentes longiores cæteris habentes Idem. Apud Macrobium etiam 7. 9. ridetur grammaticus, qui oues bidentes dici docuerat, quòd duos tantū dentes haberent. Atqui hoc, inquit Auienus, vel nunquam contingere: vel si contingat, ostentum esse, & factis piaculis procurandum. Tum Seruius citato Pomponij ex Attellanis versu, in quo verrem bidentem legimus, ostendit, non propriū hoc epitheton esse ouis. Et Nigidius (inquit) in libro de extis, bidentes appellari ait non oues solas, sed omnes bestias bimas. Et in commentarijs ad ius pontificum pertinentibus, legi bidennes primò dictas, d. litera ex superfluo (vt sæpe assolet) interiecta, sicut pro reire, reamare, rearguere, dicitur redire, redamare, redarguere. Ergo bidennes primum dictæ sunt, quasi biennes. Quamuis Higinus qui ius pontificum non ignorauit, bidentes appellari scripsit hostias, quæ per ętatem duos dentes altiores haberent, per quos ex minore in maiorem transcendisse constaret ętatem, Hæc Macrobius. Vide etiam Gellium lib. 16. Dentes ouium (inquit Petrus Crescentiensis) mutantur post annum vnum & dimidium, nempe duo anteriores: & postea per sex menses mutantur duo proximi, deinde cæteri: ita quòd tribus annis vel ad summum quatuor eijciantur (omnes.) Sunt autem iunioribus dentes inęquales: in statu, æquales: ætate prouectis, discalcantur (sic loquitur,) minuuntur & corrumpuntur. Bidens host[illegible], bidens, Festus. Ambidens siue bidens ouis appellabatur, quæ superiorib. & inferioribus est dentibus, Idē. Ouis multiplicem ventrem habet, (vt cætera ruminantia,) Aristot. 3. de partib. anim. A ventriculo lactes sunt in homine & oue, per quas labitur cibus, in cæteris ile, à quibus capaciora intestina ad aluum, Plinius. Testes pecori armentoq; ad crura decidui, Idem.

Ouibus mammæ inter femina binæ, papillæq; binæ, Aristot. Oues capræq; in feminibus mammas habent binas, Plinius. Ouium & caprarum pars maxima habet fel, & quidem terris quibusdam adeò largè, vt exuperantia prodigij loco habeatur, vt in Naxo. Sed alijs quibusdam locis omnino carent, vt apud Chalcidem Euboicā parte quadam agri, Aristoteles de partibus libro 4. cap. 2. In iecore est fel, non omnibus datum animalibus: in Eubœæ Chalcide nullum pecori: in Naxo prægrande geminumq;, vt prodigij loco vtrunq; habeatur aduenis, Plin. 11. 37. Oues in Ponto sine felle esse dicunt: contra in Naxo insula duplici felle præditas esse, Aelianus. Absinthium Ponticum appellatur à Ponto, vbi pecora pinguescunt illo, & ob id sine felle reperiuntur, Plinius. In regionibus perfrigidis cum niue & hyeme vehementi anni tempus infestum est, fellis expers est ouillum pecus: Intra enim ouilia compulsum, nouo pabulo non vtitur. Deinde ineunte vere, cum ad pastiones proficiscitur, felle impletur, quod ipsum Scythicis ouibus vsū maxime euenire solere aiunt, Aelianus. Asiæ regio Scepsis appellatur, in qua lienes minimos esse pecori tradunt, & inde ad lienem inuenta remedia, Plinius ni fallor. Ouium cæterarumq; quadrupedum renes ęquabiles sunt, non sicut boum qui tanquam ex multis exiguis renibus compositi videntur. Densius item seuum circa renes nascitur ouibus quàm cæteris animalibus, Aristot. Caulis caudæ vulpibus & lupis villosus est, vt ouibus quibus procerior, Plinius. De latis & longis ouiū caudis in diuersis regionibus iam supra dixi. Ouis mirificè pinguis donata est regi Gallorum in oppido quodam Picardiæ anno 1547. cui altera vngula è duabus, nempe interior in vtroq; pede, ad octo circiter digitos excreuerat, extrema parte sursum recurua instar cornu rupicapræ, vt oculatus quidam testis mihi narrauit.

C.

In quibusdam Heluetiorum montibus oues per summa cacumina pascuntur, cum capræ morentur inferius, vbi reperiant frutices, qui cacuminibus desunt. Oues etiam somniant, Aristot. Preter hominē somniare pecora,

 capras,

capras, &c. Plinius. **Balare, factitium verbum est, proprium ouium.** Oues dicimus balare, vtique à sono ipso vocis, Festus. Exsacrificabat hostijs balantibus, Cicero 1. de diuin. Iam ne balare quidem aut hinnire fortiter diceremus, nisi iudicio vetustatis niterentur, Quintilian. Tactaque fumanti puluere balet ouis, Ouidius 4. Fastor. Grex balantum, Vergil. 1. Georg. Quoniam satis balasti ò Faustule noster, Cossinius apud Varronem de re rustic. Non ineptè autem balasse dicit Faustulum, qui tractauerat & docuerat de ouibus, quarum proprium est balare. Agni balant, Aelius Spartianus. Balitare, frequentatiuum. Pastor harum dormit, quum eæ eunt. Sic à pecu balitantes. Quæsitus matri multis balatibus agnus, Vergil. 9. Aeneid. Aegri balatus, Ouid. 7. Metamorph. Tener balatus ibidem, id est exiguus, qualis est agni adhuc tenelli. Tremens, Stat. 10. Thebaid. Pecorum balatu sonant ripæ, Vergil. 4. Georg. Gustatum à pecore caprisq́; pulegium, balatum concitat: vnde quidam Græci literas mutantes blechon vocauerunt, Plinius. Theophrasto pulegium βληχὼ dicitur. Γλήχωνα, id est pulegium, inquit Dioscorides, aliqui βλήχωνα vocarunt: quoniam gustatum à pecore cum floret pulegium, βληχὴν, id est balatum in eis quàm primum excitat. Βληχᾶσθαι, balare. Plura vide in H. c. Quorum vox mollis & remissa est, (μαλακὴ, ἀτονος,) mites sunt, sicut oues, Aristoteles in Physiol. Ouibus propriæ sunt voces ad Venereum coitum, Aristoteles.

Non multò aliter tuendum est pecus caprinum in pastu atq; ouillum, quod tamen habet sua propria quędam, Varro. Oues radicitus herbas carpunt, & arbores destruunt, & plurimis plantis morsus earum est exitialis, Albertus. Pascua ad Solis occasum spectantia prosunt: itinera & labores extenuant, Aristoteles. Oues & capræ herba vescuntur: pascere oues sedulæ atq; stabiles solent. Capræ loca crebrò permutant, summaq; tantum contingunt, Idem. Ouibus frondem viridem vsq; dum habebis, præbeto. Vbi sementim facturus eris, ibi oues delegato, & frondem vsq; ad pabula matura dato, Cato cap. 30. De cibo ouium vide etiam quędam in Ariete c. Oues licet in pascuis vberibus lanam acquirant molliorem secundum rationem pascuorum: tamen quia oues sunt animalia humidi temperamenti, meliorem lanam & molliorem faciunt ex pascuis tenuibus & salsis, quàm ex vberibus & dulcibus, & melius conualescunt in salsis & tenuibus pascuis, Albertus. Locis aridis pastæ melius conualescunt, & in locis palustribus morbidæ efficiuntur, Idem. De genere pabuli (inquit Columella) vt & ante diximus, & nunc eorũ, quæ omissa sunt, meminerimus, iucundissimas herbas esse, quæ aratro proscissis aruis nascantur, deinde quæ pratis vligine carentibus, palustres, syluestresq; minime idoneas haberi: nec tamen vlla sunt tam blanda pabula, aut etiam pascua, quorum gratia non exolescat vsu continuo, nisi pecudum fastidio pastor occurrerit præbito sale, quod velut ad pabuli condimentum per ęstatem canalibus ligneis impositum cum è pastu redierint oues, lambunt, atq; eo sapore cupidinem bibendi, pascendiq; concipiunt: at contra penuriæ hyemis succurritur obiectis intra tectum per præsepia cibis: aluntur autem commodissime repositis vlmeis, vel ex fraxino frondibus, vel autumnali fœno, quod cordum vocatur: nam id mollius, & ob hoc iucundius est, quàm maturum: cytiso quoq; & satiua vicia pulcherrimè pascuntur: necessariæ tamen, vbi cætera defecerunt, etiam ex leguminibus paleæ: nam per se ordeum, vel fresa cum suis valuulis faba, vel cicercula sumptuosior est, quàm vt suburbanis exiguo pretio possit præberi: sed si vtilitas permittit, haud dubie sunt optima, Columella. Pecori salem obijcere, Græci ἁλίζεσθαι dicunt, Gaza ex Aristotele vertit salire. Quare pastores ouibus salem obijciant, Plutarchus quærit de causis nat. problemate 3. Sal etiam coitum mouet, deberq; eis dari ante & post coitum, vt inferius dicetur. Vide nonnihil de sale etiam in E. Cogit aliquot corbulas vuarum, & frondem iucundissimam ministrat ouibus, Nonius Marc. ex Varronis de re rust. lib. 1. Opimat pecus olea, oleaster, aphaca, palea, herba: quæ omnia efficaciora sunt ex salsugine respersa: pinguescunt & hæc plenius præfatigata inedia triduo, Aristot. Aphace propter oues seritur, Athenæus libr. 9. Alexander Myndius dicit oues in Ponto amarissimo absinthio pingues fieri, Aelianus. Absinthium Ponticum appellatur à Ponto, vbi pecora pinguescunt illo, & ob id sine felle reperiuntur, Plinius. Absinthium marinum impinguat pecudes, Serapio secundum Dioscoridem: sed nostri Dioscoridis codices nihil eiusmodi habent. Ouibus fabæ largius datę, copiam efficiunt lactis, Aristoteles: Vide inferius vbi de lacte dicetur, hoc in capite. Fabæ siliquæ caulesq; gratissimi sunt pabulo pecori, Plinius. Cytisum in agro esse quàm plurimum refert: quod bubus & omni generi pecudum vtilissimus est: quod ex eo cito pinguescit, & lactis plurimum præbet ouibus, Columella. Frutex est cytisus (de quo plura leges in Boue c.) ab Aristomacho Atheniensi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus verò etiam suum, Plinius. Omnia pecora cytisum depasta lac multum habebunt, & simul embryon enutrient, Africanus. Luxuria segetum castigatur dente pecoris in herba duntaxat, & depastæ quidem vel sæpius nullam in spica iniuriam sentiunt. Retonsarum verò etiam semel, omnino certum est granum longius fieri, sed inane cassumq;, ac satum non nasci. Babylone tamen bis secant, tertiò depascunt, alioqui folia tantum fierent, Plinius. Et alibi, Sunt genera terræ quarum vbertas pectinari segetem in herba cogat. Eadem nihilominus & depascuntur. Quæ depasta sunt, sarculo iterum excitari necessarium. Oues pellitę (quę propter lanæ bonitatem sub tecto ferè aluntur) quæcunq; iubentur vescuntur: vt folia ficulnea, & palea, & vinacea, furfures obijciuntur modicè, ne parum aut nimium saturentur: vtrunque enim ad corpus alendum inimicum: at maximè amicum cytisum & medica: nam & pingues facit facillimè, & gignit lac, Varro. Si ex caprarum vel ouium grege quæpiam eryngiũ herbam ore sumpserit, illam primò dicunt, ac mox reliquum gregem, tandiu à progrediendo subsistere, quoad de eius ore herbam pastor detraxerit, vt retuli in Capra c. Laserpitium & circunfodi solitum prodidêre: nec purgari pecora, sed ęgra sanari, aut protinus mori, quod in paucis accidere. Persico silphio prior opinio congruit, Plinius. Et rursus, Laserpitio vesci pecora solita primoq; purgari, mox pinguescere, carne mirabilem in modum iucunda. Et alibi, Laser multis iam annis in Cyrenaica prouincia non inuenitur: quoniam publicani, qui pascua conducunt, maius ita lucrum sentientes, depopulantur pecorum pabula. Si quando incidit pecus in spem nascentis, hoc deprehenditur signo: oue cum comederit dormiente protinus, capra sternutante. In India, & maxime in Prasiorũ regione, liquido melle pluit: quod in herbas, ac palustrium arundinum comas decidens, mirificas pastiones ouillo & bubulo pecori præstat: quod quidem ipsum à pastoribus eò, vbi dulcis plus roris de cœlo delapsum est, agitur: & sic illis pastionibus tanquam epulis iucunde accipitur, pastoresq; vicissim prolixo epulo compensat: nam ex pecore suauissimum lac exprimunt, neq; sicut Græci faciunt, mel miscere & temperare habent necesse, Aelianus. In nostris regionibus, mel istud aëreum (quod Græci aëromeli & drosomeli vocant, Hebræi mannam, nostri *himmelhung*) bubus, si forte in herbis comederint mense Maio, valde noxium est. Ad Garamantas ouillum pecus carne & lacte alitur, Aelianus. In locis quibusdam Africæ, præsertim Aethiopiæ vicinis, oues carne & lacte nutriuntur, Strabo. Apollonium

circa

circa Indiam attigisse ferunt etiam Pegadem Oritarum regionem: vbi pecudes sint pisciuoræ, eacomedentes quæ minimè naturæ suæ conueniunt. Pastores enim piscibus illas alere consueuerunt, sicut in Caria ficubus easdem pascunt. Indi enim Carmani cognominati, mirè piscosum mare accolunt. Philostratus. Circa Calimos vicum Indiæ maritimum, Nearchus refert ouium carnes piscem resipere, vt auium marinarum: piscibus enim vescuntur, quòd regio gramen non ferat, Arrianus in Indicis. Et rursus nō multo post, Apud Ichthyophagos prata non sunt, neq; gramen nascitur: quamobrem pecora etiam ipsorum piscibus siccis vescuntur. Oues Lydiæ & Macedonicæ ex piscibus pinguescere dicuntur, Aelianus. Ennius cum dicit, Propter stagna vbi lanigerum genus piscibus pascitur, esse paludem demonstrat, in qua nascuntur pisces similes ranunculis, quos oues consectatæ edunt, Fest. In prouincia Aden, equi, boues, cameli, & oues vescuntur piscibus, quorū ingens illic copia, & libentius quidem siccis quàm recentibus: nam propter immensum calorē herbis & frugibus carent, Paulus Vener. De plantis quæ in cibo sumptæ noxiæ aut venenosæ sunt ouibus, dicam infra vbi de morbis earum: Et quædam de cibis earū, etiam capite quinto. Arabes dicunt ouium greges apud se musica plus sanè quàm cibo pinguescere, Aelian. Musicis sonis delectatæ melius pascuntur, Albert. Oues ruminant, vt quæ superiore dentium ordine careant, Aristot. Prouidendum est in hoc genere vt pabuli vbertate saturentur, & longè pascantur à sentibus quæ etiam lanam diminuunt & corpus incidunt, Crescentien. Pinguescit potissimum ouis ex potu: quamobrem æstate salem dare die quinto soliti sunt, singulis centenis singulos modios: sic enim pecus incolume, atq; pinguius redditur. Frequens igitur salis vsus eò pertinet, quando & paleis copiam salis admiscent, vt sitibundæ plus aquæ hauriant: & autumno cucurbitam sale contactam afferunt: quod lac etiam auget: & agitatæ quoq meridie, plus postmeridianis bibunt: fœtis (post partum, Albert.) distenta vbera pendent, quibus salis abunde est, Aristot. Rasis & Albert. Apud Rasim tamen locus mutilus est.

At cui lactis amor cytisum lotosq; frequentes Ipse manu, salsasq; ferat præsepibus herbas.

Hinc & amant fluuios magis: & magis vbera tendunt. Et salis occultum referunt in lacte saporem, Vergil. Pecus potu pinguescit, ideo sal illis aptissimus, Plin. Oues sale delectantur, quòd is in cibo potionis desiderium moueat, Aelian. Aqua ouibus autumno commodior aquilonia quàm austrina est Aristot. Aquam multam & turbulentam bibentes obesiores plerunq; fiunt, Albert. Ex Anglo quodam accepi non sitire ouem nisi viderit aquā: ea autem visa etiam non sitientem bibere: hoc an in Anglia (quæ ouibus abundat) magis quàm alibi accidat, nondum exploraui. In Hispania audio vellera ouium eo nobiliora fieri, quo minus biberint oues. Rore cœli in Anglia sitim sedant greges, ab omni alio potu arcentur, quòd aquæ ibi ouibus sint exitiales, Cardan. Sui per æstatem sitis maximè est infesta: quare non vt capellam, vel ouem, sic & hoc animal bis ad aquam duci præcipimus, &c. Columella. Plura de potu ouium quære infra in E. In Cephalenia insula, cum omnia vbiq; pecora haustu aquæ quotidie recreentur, in ea pecudes maiore ex parte anni ore aperto ex alto ventos recipientes, sitim suam sedant, Valerius Max. l. 6. Theophrastus tradit, in Macedonia qui candida sibi nasci pecora velint, ad Aliacmonē ducere: qui nigra aut fusca, ad Axium, Plin. Confluentem candidi coloris efficientē Crathis fl. emittit. Nam ouillum & bubulū pecus, & omnis grex quadrupes, sicut Theophrastus ait, ex eo bibens, de nigro rufóue albus fit, Aelian. Eudicus in Hestiæotide (Vetus lectio, Hestia, quæ vox nusquam reperitur. Hermolaus Hestiæam mauult legere, quę pars fuit Thessaliæ, Ptolemæo, Straboni, cæteris. Homero autem & Thucydidi oppidum in Eubœa. Stephanus & in Acarnania vrbem huius nominis tradit) fontes duos tradit esse, Ceronem, ex quo bibentes oues nigras fieri: Mellan, ex quo albas: ex vtroq; autem varias. Theophr. in Thurijs Crathim candorem facere, Sybarim nigritiam bobus ac pecoribus, Plin. De Crathide & Sybari fluuijs, vide Propruarium nostrum, & Hermolaum in Plinium 31. 2. Oues flauas reddere Scamander amnis creditur: quamobrem Xanthum pro Scamandro nuncupatū ab Homero autumant. Et in Antandria quoq; duo sunt fluuij, quorum alter candorem, alter nigritiā pecoribus facit, Aristot. Ad diuersam potionem colorum mutationem oues faciunt, quod quidem ipsum ex vi & natura aminium vsu eis euenire eo anni tempore, cum ineuntur, solet: Itaq; ex albis commutatio in nigras fit, contraq; ex nigris in albas conuertuntur. Hæc autem cum ad Antandrum amnem accidunt, tum ad Thraciæ fluuium, cuius nomen Thraces accolæ tibi dicent, tum vero ad Troiam Scamander ex aqua sua potantes oues fuluas efficit: ex eo factum est, vt huic qui initio Scamander nominaretur, deinde aliud nomen aduentitius ouium color Xanthum imposuerit, Aelian. Varro opinatur duo in Bœotia esse flumina, natura licet dispari, miraculo tamen non discrepante: quorū alterum si ouillum pecus debibat: pullum fieri coloris, quem induerit (videtur locus corruptus: legi potest, pullum fieri colorem vellerum.) Alterius haustu quæcunq; vellerum fusca sunt, in candidum verti, Solin. cap. 13. Potus etiam facit, vt mares aut fœminæ gignantur, vt infra dicemus. Nota est historia Iacobi nepotis Abrahami: qui cum impetrasset à socero suo Labano, vt pecora omnia varia & maculosa ouilli caprigeniq; generis sibi haberet, virgas populi, coryli & castaneæ, decorticatas, vt Munsterus vertit (non quòd cortices omnino eis detraxerit, sed ita vt pars aliqua eorum delibraretur, altera relicta, quò appareret colorū varietas, Munsterus:) in aquas & canales, vnde pecori bibendum erat imposuit, ita vt inter bibendum eas aspicerent, quo facto mox maribus admissis, fœtus maculosi concipiebantur. Hos in lucem æditos, separatis omnibus qui maculosi non essent, in conspectum ouium matricum sub conceptum agebat, vnde illæ similiter ij: quos ante se conspexissent maculosos ędebant fœtus.

Capris & ouibus cur plurimum sit lactis proportione sui corporis, inquirit Aristot. Problematum 10. 6. vide in Capra C. Inter omnia animalia ouis diu lac præbet (respectu suæ magnitudinis, Albert.) habet enim lac per octo menses, Aristot. & Albert. vide infra in E. Suillum & ouillum lac sero reddendo inepta sunt, Aristot. Salis vsu lac augeri, & autumno esu cucurbitæ sale contactæ, supra dixi in mentione potus ouiū: item cytiso, cum de cibis earū dicerem. Ouibus fabæ largius datæ copiam efficiunt lactis, Aristot. interprete Gaza: sed Græcè sic legitur: Πολὺ γάλα ποιεῖ κυάμων πλῆθος ὀλίγον, προσφερόμενον δέ: hoc est, Lac copiosum reddit fabarum etiam parua copia in pabulo. Herba lanaria ouibus ieiuna data, lactis abundantiam facit, Plin. Galariade (lego, Galactite) lapide trito cum sale mista aqua, oliuæ (ouium) circunspergantur vbera, Albert. Cum sale mistus aqua oriente Sole purgato ouili aspergantur oues, & turgebunt lacte, Obscur. Oues crassiorem reddunt vrinam quàm sui sexus mares, Aristotel. Menses oui & capræ tempore coëundi indicantur: quod idem post coitum etiam fit ad tempus, mox desistit, donec parturiant: tum denuò indicatur: quare pastores proximum esse partum intelligunt. A partu autem purgatio sequitur abunde: primum leuiter cruenta, postmodum valde, Aristot.

Oues

Oues & capræ anniculæ coeunt, atq; vterum ferunt: sed capræ potius: mares quoq; in ijs ipsis generibus eodem illo tempore ineunt: sed proles differt, quatenus præstantior ea est, quam senescentes mares & fœminæ procreatint, Aristot. Ouis debet bima submitti, quæ vsq; ad quinquennium fœturæ necessaria est, anno septimo deficit, Crescentiens. Arietes & oues fœtæ, (matrices,) ad prolē probari debent cum in tertio anno consistunt, Florentin. Curandum est, ne minori quadrima, nēue ei quæ excessit annos octo, proles submittatur: neutra.n. ętas ad educādum est idonea: tum etiam quod ex vetere materia nascitur, plerunq; congeneratum parentis senium refert: nam vel sterile vel imbecillum est, Columella. Oues parere vsq; ad annum octauum possunt: & si bene curentur, vel in vndecimū facultas pariendi protrahitur, (quod tempus vt plurimum ferè est tota vita ouis: in quibusdam tamē terris maritimis, vbi sicca & salsa habent pascua, viuunt per viginti annos & pariunt, Albert.) & quidē fieri potest, vt etiam per totam ferè vitā coeant, tam mares quàm fœminæ, Aristot. Et rursus, Coëunt tam oues quàm capræ, quandiu viuunt. Oues & capræ terno aut quaterno coitu implentur, Aristot. intra quartum coitum, Plin. Ouis decem vel duodecim annis viuit, & parit octo annis, Albert. Generatio bimis vtrinq; (ouibus & arietib.) ad nouenos annos, quibusdam & ad denos. Primiparis minores fœtus. Coitus omnib. ad Arcturi occasum, quod est à tertio idus Maias ad Aquilę occasum, id est xiiij. calend. Augusti, Plin. Ouili pecori ab Arcturi occasu vsq; ad aquilæ occasum, Varro. Anima capris quàm ouibus ardentior, calidioresq; concubitus, Plin. In grege ouium si maiores natu tempestiuè libidine incitantur, annum esse felicē gregi pastores confirmant: sed si minores, infelicem, Arist. Si minores natu prius coierint, pestem anno illo futuram portendunt: sin maiores natu tardius ad coitum moueantur, idem præsagiunt, Albert. Quæ aquam salsiusculam bibunt, maturius coëunt: nec solum ante coitū, sed etiam à coitu saliendum est (sal eis prębendum:) atq; etiā verno tempore, Arist. Capra oui similis est multis nominibus: initur quippe ijsdem temporib. Quinq; mensibus ingrauescit fœtu, perinde vt oues, (idem Plinius scribit.) Geminos etiā parit vt plurimum, Florentin. Ouis & capra ventrē ferunt quinq; menses, Varro & Florentin. Ouis prægnans est diebus centum quinquaginta: itaq; fit partus exitu autumnali, cum aër est modice temperatus, ac primitus oritur herba imbribus primoribus euocata. Quamdiu admissura sit eadem aqua vti oportet, quòd commutatio & lanam facit variam, & vterum corrumpit. Cum omnes conceperunt, rursus arietes secernendi. Ita factis prægnantibus, quod sunt molesti, obsunt: neq; pati oportet minores, quàm trimas saliri, quod neq; natum ex his idoneum est, nec non ipsæ fiunt etiā deteriores. Minores, quàm trimæ, deterrent à saliendo fiscellis è iunco, aliáue qua re, quam alligant ad naturam. Commodius seruantur, si secretas pascunt, Varro. Pinguedo nimia impedit quò minus concipiant oues, Albert. Sunt in equorū itemq; ouium genere quæ nullam faciant prolem: sed multorum genus totū sterile est, Aristot. De ouium conceptu nonnihil etiam dicetur in Ariete c. Cur oues ad Agenoris locum abigentes Argiui, vt ibidem ineantur efficiunt? An quia Agenor vir summa industria in ouibus tractandis fuit & prę cęteris regibus plurimos possedit greges, Plutarchus in Græcanic. Arietis dextro teste præligato oues (fœminas) taurū gigni quidam scripserunt, Plin. Non procul à Patrensium ciuitate fluuius est Milichus, & post illum alius nomine Charadrus: ex hoc pecora tempore veris bibentia, vt plurimum mares parere aiunt. Quam ob causam pastores in diuersam à flumine partem ea abigunt, (pecora cętera, vt oues & capras,) bubus tantum exceptis: tauri enim eis ad sacrificia & labores vaccis vtiliores sunt. Inter reliqua vero pecora fœminæ maribus præferuntur, Pausanias in Achaicis. Mares aut fœminæ generantur vi, tum aquarum, tum admissariorum. Nam & aquæ faciunt, vt fœminæ marésue concipiantur: ad hæc, aquilonis flatu mares potius concipiuntur, austri fœminæ. Vis tanta est aquilonis, vt vel ea quæ non nisi fœminas pariant, immutet ad prolis masculę procreationem. Spectare ad aquilonē oportet, cum coëunt fœminæ: quæ mane iniri solent, marem, si serò diei admiseris, non patiuntur, Aristot. Aquilonis flatu mares concipi dicunt, austri fœminas, Plin. Ac si res ferat vt plurimi mares progenerandi sint, Aristot. vir callidissimus rerum naturæ, præcipit admissuræ tempore obseruare siccis diebus halitus septentrionales, vt contra ventū gregem pascamus, & eum spectans admittatur pecus: at si fœminæ generandę sunt, austrinos flatus captare, vt eadē ratione matrices ineantur. (Idem ex Columella Palladius repetit, nec aliter Aelian.) Nam illud quod priore libro docuimus, vt admissarij dexter, vel etiam sinister vinculo testiculus obligetur, in magnis gregibus operosum est, Columella. Si à coitu imber accessit, abortum infert, Aristoteles. Oues si grauidæ glandem copiosius ederint, abortum faciunt, vt sues etiam. Ouibus tamen constantius hoc glandibus esitatis accidit, Aristot. Docent pastores suas oues gregari, facto strepitu: nam si cum tonuerit aliqua relinquatur, quæ non concurrerit, abortum, si est grauida, facit: vnde fit, vt si quem domi strepitum moueris, omnes concurrant, propter consuetudinem, Idem. Tonitrus solitarijs ouibus abortus inferunt: remedium est congregare eas vt cœtu iuuentur, Plin. & Albert. Candidi, nigriue efficiuntur fœtus, si sub lingua arietis venæ nigrę aut candidę habentur: cuius enim coloris sunt venę eiusdem & vellus est: varium etiam, si plures venarum colores sunt, Aristot. & Albert. Ouis aperto ore si inueneris nigricantem linguam, nigrū emittet fœtum: sin albam, candidum: si distinctam coloribus, partos similiter variabit, Democrit. Ferunt quinq; mensib. tum oues tum capræ. Vnde fit vt locis nonnullis, quibus cœli clementia & pabuli copia est, bis pariant, Arist. Gerunt partum diebus centum quinquaginta, postea concepti inualidi. Cordos vocabant antiqui post id tempus natos. Arietes primū vetustiores fœminas ineunt: nouellas.n. minus persequuntur. Pariunt, vt dixi, iuniores pauciora quàm vetustiores, Aristoteles. Pariunt maximâ ex parte singulos, sed aliquando & binos & ternos, & quaternos, Idem. Pariunt geminos, tum pabuli beneficio, tum si pater aut mater vim eam geminandi per naturam obtineat, Aristoteles. Oues in Orchadibus pene omnes geminos, imo trigeminos plerę q; partus edunt, Boëthius. Oues in Magnesia & Africa pariunt bis, Aristot. Problematum. 10.46 Apud Vmbricos aiunt pecora (τὰ βοσκήματα) ter anno parere, Idem in Mirabilib. Et rursus in eodem libro Apud Illyrios ferunt pecora, (τὰ βοσκήματα: capras & oues intelligo) bis anno parere & quidē plerunq; geminos: multa vero etiam ternos aut quaternos hœdos parere: quandoq; etiam quinos & plures: item lactis sesquicongiū in diē ab eis emulgeri. Aegyptus tam abunde herbida est, vt bis anno oues ex ea pariant, bisq; tondeantur, Aelianus. In terris calidis & humidis bis concipiunt, sicut in Mesopotamia, Albert. Oues nimium obesæ difficulter pariunt, quædam in ipso partu moriuntur antequam absoluant. Canes, vt reliquæ paruæ quadrupedes monstra pariunt frequentius quàm maiores, Aristot. problematū 10.60. Et alibi, Capræ & oues, (vt & reliqua fœcundiora & multipara animalia, partus interdum monstrosos ędunt. Ouis à partu cur non lædatur, Aristot. inquirit problem. 10.37. Musimonum (sunt autem veluti oues quædam syluestres, de quibus priuatim dicam post Agnum) è genere & ouibus natos prisci Vmbros vocauerunt, Plin. Musmo ex capra & ariete nascitur, & cinirus ex oue & hirco, Albert. l. 22. in dictione Ibrida. Apud Rhætos Heluetijs confœderatos locis alpinis, audio aliquando nasci capras

posteriore

posteriore parte, anterius oues vel arietes: sed viuere non posse, & paulò post partum mori: arietes enim cum senescunt validos & libidinosos fieri, & capras aliquando superuenire. Ex ouibus & arietum ferorum coitu fœtum conceptum paternum colorem retulisse, cumque similiter durasse per sobolem & nepotes deinceps: lanam verò in primo quidem fœtu hirtam, sed in nepotibus & deinceps mollem fuisse, in B. retuli ex Columella. Oues à partu ... Albertus legit ... vertit enim, Ante partum: sed vtroq; tempore dici conuenit:) lacte fluentes, vbera magis lacte distenta demittunt, Aristot. Partus vero incipientis pecoris non secus quàm obstetricum more custodiri debet, neq; enim aliter hoc animal, quàm muliebris sexus enititur, sæpiusque etiam quanto est omnis rationis ignarum, laborat in partu: quare veterinariæ medicinæ prudens esse debet pecoris magister, vt si res exigat, vel integrum conceptum, cum transuersus hæret locis genitalibus, extrahat: vel ferro diuisum citra
10 matris perniciem partum educat, quod Græci vocant ἐμβρύου ἄγος (forte, ἐμβρυουλκεῖν,) Columel.

Cubant oues capræq; vniuersæ per cognationem. Arist. Et rursus, Cubant difficilius oues, quàm capræ: magis enim capræ quiescunt, acceduntq; ad hominem familiarius. Ouium semen (id est genus) tardius est, quo hæ sunt placidiores: contrà caprile mobilius, Varro. Vita ouibus ad denos annos, sed magna ex parte ad pauciores, Aristot. Oues Aethiopicæ vel ad duodecim & tredecim annos vitam agunt: capræ etiam ad decem & vndecim, Aristot. Plinius capras tantum in Aethiopia vsq; ad annos vndecim viuere scribit, nulla ouium mentione. Alia quædam de ouium vita & ætate, & in qua sint eligendæ, dixi superius in B. In quibusdam terris marinis, in quibus sicca & salsa habent pascua, viuunt per viginti annos & pariunt, Albertus sine authore: nisi forte tale quid apud Auicennam legitur. De mutatione dentium, & ætatis per eam cognitione, dictum est in B. Oues in bono statu manent vsq; ad octo annos, & quædam vsq; ad decem, si copiosè pascantur, sed quæ famem patiuntur, necessariò
20 citò senescunt, Crescent.

De sanitate sunt multa, sed ea in libro scripta magister pecoris habet, & quæ opus ad medendum secum portat, Varro. Quod ad cibum & potũ pertinet, tum aliâs tũ ad sanitatem, superius dictum est. Mox etiã inferius venena earum enumerabo. Equi muli & oues in Scythia, sæpe præ frigore moriuntur, Dionys. Afer. Capræ frigoris impatientiores sunt quàm oues, Arist. Porrò inter ipsas oues frigoris patientiores sunt, quibus cauda amplior, quàm quib. porrectior, & glabræ exutiores, quàm vestitiores: crispę etiã algoris impatientes sunt, Idẽ. Et alibi, Iudicant pastores ouem validiorem, cum hybernis temporib. pruinam, quam susceperit, seruat: nam quibus virium minus, parũ præ sua imbecillitate constantes, discutiunt suo motu quantũ susceperint. Albert. longè aliter siue vertit, siue peruertit, his verbis: Oues excutientes à caudis glaciem, ferociores sunt & melius ac diutius durant: nõ excutientes autem cito moriuntur. Valent melius oues quàm capræ: sed robustiores capræ quàm oues sunt, Arist. Sanitas & in-
30 firmitas ouium (inquit Crescent.) certis signis cognoscitur: nam si aperiantur earum oculi, & venę sint rubicundę & subtiles, sanę sunt: Sin albę vel rubicundæ & crassæ apparuerint, infirmæ. Item si manu apprehensæ in schina prope anchas (in spina dorsi prope coxendices) comprimuntur, nec flectuntur, sanæ & validæ sunt: si vero flectuntur, infirmæ. Item si capite in pelle colli & ante tractæ vix trahi possunt, sunt sanæ & robustæ: si facile sequuntur, infirmæ. Item sanæ per viam animosius incedunt: imbecilles molestius, & capite inclinato.

Oues ne scabræ fiant, nec ricinis infestentur, & lanę plus vt habeant, quid agendũ docebo infra in scabiei ipsarũ mentione. Mato sciens lauari ouem, aut lanę purgandæ, aut scabiei curandæ gratia, pronunciauit tunc ouem per ferias licere mersari, si hoc remedij causa fieret. Balantumq; gregẽ fluuio mersare salubri. Adijciendo .n. salubri, ostendit auertendi morbi gratia tantummodo, non etiam ob lucrũ purgandæ lanæ causa fieri concessum, Macrobius Saturn. 1.16. Ouillũ pecus quamuis mollissimum sit, vt ait prudentissimè Celsus, valetudinis tutissimę est mi-
40 nimeq; pestilentia laborat, Colu. In Anglia cum æstates pluuię sunt, & cum pascuntur in locis vliginosis, & cũ lingunt mane rorem (non omnis ros, sed certo quodã tempore, Maio præcipuè pecori noxius est: rorẽ in Anglia ouib. pro potu esse supra dixi) putrescunt & contabescunt eis viscera, vt audio. Alysson si circa stabula plantetur, gregib. ouium & caprarum salubre esse perhibent, Plutar. 3. Symposiacôn. De alysso vide supra in Cane G. inter medicamenta intra corpus sumenda ab ijs quos canis rabidus momordit. De ventriculo ciconię vel arietis, ouib. salubri, lege inferius in peste ouium. Pastores & opiliones absinthij flores aridos contritos, cum sale ouibus ac bubus prębent, quotidiana experientia edocti, omne genus interiores morbos absinthio curari, dolores sedari, & excremẽta purgari, Tragus. Medetur ouium morbis decoctę radicis centaureę succus, Plin. Cani nonnunq ... ferres decoctũ hederæ: quo exhibito saltem per septem dies, ... rabidis canis incolumitatẽ: nam ouem quoq; pastus hederæ seruat, Biondus. Hyphear ad saginanda pecora visco vtilius. Vitia modo purgat primo, dein ea pingu... facit, quæ sufficere
50 purgationi. Quibus sit aliqua tabes intus, negant durare. Ea medendi ratio æstatis quadragenis diebus, Plin. Ilex fructus aliquando quaternos habet. binos proprios, glandem & granũ quoddã puniceum: & binos alienos, viscũ atq; hyphear, hoc à meridie, illud à septentrione. Aliqui viscum, stelin & hyphear non aliter differre putant, nisi q in diuersis arboribus nascuntur, alij verò specie differre aiunt, cum & fructus edant diuersos, & in eadẽ arbore aliquando pars vna stelin, altera viscum vel hyphear proferat. Idem de causis 2.33. Stelis vocabulum est Eubœẽsium, hyphear Arcadũ, viscum cõmune, Ibid. Ouibus vtile adiantũ circa ouilia earum seritur, Diosc. Pecori vtilissimos esse aiunt adianti ramulos in cibo, Plin. Asplênos herba consumit splenẽ pecorum, vt copiosè dictum est in Boue. Caprino pecori eadem remedia conueniunt quæ ouillo, Columella. Nunc quemadmodũ vitijs, aut morbo laborantibus subueniendum sit, præcipiemus, quanquam pars hæc exordij penè tota iam exhausta sit, cum de medicina maioris pecoris priore libro disputaremus, quia cum sit ferè eadem corporum natura minorum, maiorumq; qua-
60 drupedum, paucæ paruæq; morborum & remediorum differentiæ possunt inueniri: quæ tamen quantulæcunq; sint, non omittentur à nobis, Idem.

Vendere oportet armenta reijcula, (id est duplici in secunda syllaba) oues reijculas, Cato. Reiculas Nonius (id est simplici) interpretatur ætate aut morbo graues, citans illud Varronis ex libro de liberis educ. Et vt in grege opilio oues minus idoneas remouere solet, quas reiculas appellat. Cinis lanæ ouis passionibus pecudum medetur, Plinius vt Aggregator citat. Febres accidunt ouibus, quæ cognosci & curari possunt, vt dictum est de febribus in tractatu boum, Crescentiensis.

Quin etiam ima dolor balantum lapsus ad ossa | *Cum furit, atq, artus depascitur arida febris:*
Profuit incensos æstus auertere: & inter | *Ima ferire pedis salientem sanguine venam,*

Vergilius in Geor. (Prudenter Vergilius, inquit Columella, ouibus febricitantibus ... de talo vel inter
70 duas vngulas sanguinem emitti oportere. Nos etiam sub oculis & de auribus sanguinem detrahimus. Et in ex.

Quam

Quam procul aut molli succedere sæpius vmbra
Videris, aut summas carpentem ignauius herbas,
Extremamq́; sequi, aut medio procumbere campo
Pascentem, & seræ solam decedere nocti,
Continuò ferro culpam compesce: prius quàm
Dira per incautum serpant contagia vulgus.

Agni febricitantes quomodo sint curandi, in Agni historia prosequar. Ouibus ęgris & gregario aliquo morbo infectis, lac caprinum aqua permixtum bibendum dabis, Obscurus. Videtur autem hic potus in febribus tum alijs tum pestilentibus conuenire: nam & agnis febrientibus lac maternum pari mensura cœlestis aquæ miscetur, aut caprinum per corniculum infunditur, teste Columella. Nec capræ nec oues peste inficientur, si ex elconiæ ventriculo aqua intrito, singulis cochleare vnum infunderis, Quintilij. Aduersus morbum ouibus letalem, Ventrem arietis cum vino coques & aqua dilues, dabisq́; ouibus in potu, Rasis & Albert. Si ægrotet vniuersum pecus, vt & ante præcepimus, & nunc (quod remur esse maxime salutare) iterum admonemus in hoc casu, quod est remedium præsentissimum: pabula mutemus, & aquationes totius regionis, & alium quæramus statum cœli: curemusq́;, si ex calore, & æstu concepta pestis inuasit, vt opaca rura: si inuasit frigore, vt eligantur aprica, sed modicè ac sine festinatione persequi pecus oportebit, ne imbecillitas eius longis itineribus aggrauetur, nec tamen in totum pigre ac segniter agere. Nam quemadmodum fessas morbo pecudes vehementer agitare, & extendere non conuenit, ita conducit mediocriter exercere, & quasi torpentes excitare, nec pati veterno consenescere, atq; extingui. Cum deinde grex ad locum fuerit perductus in lacinias colonis distribuatur, nam particulam facilius quàm vniuersus conualescit, siue quia ipsius morbi halitus minor est in exiguo numero, seu quia expeditius cura maior adhibetur paucioribus, Columella. Prospicere maximè in ipso principio conuenit, ne in morbũ pestilentem incidant oues. Vere igitur aduentante, elelisphacum montanum prasiumq́; herbas contundes, & per dies quatuordecim in potu eis temperabis: idem & autumno diebus totidem faciendum. Quòd si iam eas occupauerit morbus, eisdẽ remedijs vti conueniet: iuuat etiam ex cytiso pabulum, arundinisq́; durissimæ radices teneræ madefactæ, atq; in affectã partem admotæ, (vt And. à Lacuna vertit: sed melius Cornarius, arundinis durissimæ radices tenerrimæ in potu maceratæ. Græcè enim non τόπον sed ποτὸν legendum.) Oportet autem infectas in aliam regionem transferre, ne contagione sua sanas etiam vitient: quin & ipsæ dum alia aqua spirituque alio fruuntur, roborantur & conualescunt, Africanus in Geoponicis Græcis.

Balatu pecorum, & crebris mugitibus amnes,
Arentesq́; sonant ripæ collesq́; supini
Iamq́; cateruatim dat stragem: atq́; aggerat ipsis
In stabulis, turpi dilapsa cadauera tabo,
Donec humo tegere, ac foueis abscondere discunt,
Nam neq́; erat corijs vsus: nec viscera quisquam
Aut vndis abolere potest, aut vincere flamma.
Nec tondere quidem morbo, illuuieq́; peresa
Vellera, nec telas possunt attingere putres.
Verum etiam inuisos si quis tentárat amictus,
Ardentes papulæ, atq́; immundus olentia sudor
Membra sequebatur: nec longo deinde moranti
Tempore, contactos artus sacer ignis edebat,

Vergil. in Georg. Seneca ab initio libri sexti Naturalium quęstionum, Pompeios celebrem Campanię vrbem Regulo & Verginio consulibus, desedisse terræmotu, & quidem diebus hybernis, scribit, &c. Et in eodem libro cap. 27. Aiunt (inquit) sexcentarum ouium gregem exanimatum in Pompeianæ regionis motu. Nec est quare hoc putes ouibus illis timore accidisse. Diximus solere post magnos terrarum motus pestilentiam fieri. Multa enim mortifera (tum aër, tum aquæ) in alto latent. Quæ cum extra superficiem terræ erumpunt suo halitu & vapore, facilius pecora sentiunt, in quæ pestilentia incurrere solet, quo auidiora sunt, & aperto cœlo plurimũ vtuntur, & aquis, quarum maxima in pestilentia culpa est. Oues vero mollioris naturæ quo propiora terris ferunt capita, corruptas esse non miror, cum afflatum diri aëris circa ipsam humũ exceperint. Nocuissent ille & hominib. si maior exijsset, sed illum copia aëris synceri extinxit, antequam vt ab homine posset trahi surgeret. Hæc Seneca. Oues si ab ardente Sole labefactentur, cadantq́; assiduè nec edant, agrestis betæ (lapathi nimirum) succus eis infundi debet: cogendæ sunt etiam ipsas betas comedere, Anatol. Si ob pastum insalubriorẽ venter eis tumeat, sanguinis detractione curabis illas, tandens scilicet eas venas, quæ supra labrum, & quæ sub cauda circa sedem sunt. Infundere etiam conuenit sesquiheminam humani lotij. Quòd si vermes (σκώληκας) vnà cum herbis vorauerint, idem faciendum est, Anatolius. Idem aut similis morbus est, quo (vt Gallus quidam non indoctus hæc mihi scribenti retulit) oues dicuntur venenum in pastu cum herbis sumpsisse: quod fieri aiunt cum aër crassus, lentus, & noxius cum rore concretus in herbas decumbit, qualis etiam plantis & arboribus sæpe exitialis est. Ouibus inde statim valde inflatis, pastores summas auriculas abscindunt vt sanguis emanet, & baculis percutiant latera. Alij aquæ permiscent inulam, & ori aperto infundunt: aut, si desit aqua, vrinæ permiscent, quam in vas aliquod aut etiam calceũ emiserint. Sic oues statim melius habere aiunt. Miles quidam narrauit nobis visam sibi esse ouem quæ in tabiem inciderat cum vacca rabiosa cornu eam impetijsset, Rufius. Si oues æstuantes biberint, & sic refrigeratæ fuerint, tum aliâs tum circa omentũ præcipuè, vt lanij nostri referunt, auriculæ eis dimidia ferè parte abscinduntur: quod si sanguis è vulnere manet, bene habet: sin minus, mactantur. Bilis ęstiuo tempore nõ minima pernicies, potione depellitur humanæ veteris vrinæ, quæ ipsa remedio est etiam pecori arcuato, Columella. Si hirudinem hauserint, acetum acre & calidum, aut oleum est infundendum, Anatolius. Si vermes (σκώληκας) cum herbis deglutiuerint, quomodo curandæ sint paulò superius dictum est.

Si qua reptilium bestiarum momorderit percusseritue, melanthium ex vino illi offerendum est: ac breuiter ea omnia facienda adhibendaq́; sunt, quæcunq; in historia horum aliorumq́, animaliũ tradidimus, Anatolius. Vere moriuntur pastæ rore melleo (de quo supra etiam dixi, noxium esse ouibus, vt bubus quoq;.) Autumno autem si aristis nimiũ impleantur, & postea statim bibant, diruptis visceribus (intestinis) moriuntur, Albert. Aconito neq; pecus (ouis) neq; vllum animal pascitur, Theoph. Oues necat nerion (id est rhododendrũ,) Dioscorid. Pecus & capræ si aquam biberint, in qua folia rhododendri maduerint, mori dicuntur, Plinius. Oues & capras perdunt euonymus & conyza, vide in Capra c. Sabina capris & ouibus venenũ est, Plin. lib. 16. Est etiam grauis pernicies herbæ sanguinariæ, (Sanguinaria herba Columellæ aut pilosella est vulgo dicta, vide Ruelliũ: aut numularia, cui apud Gallos ab exitio ouium nomen) quam si pasta est ouis, toto ventre distenditur contrahiturq́;, & spumam quandam tenuem tetri odoris expuit. Celeriter sanguinem mitti oportet sub cauda, in ea parte quæ proxima est clunibus, nec minus in labro superiore vena soluenda est, Columella. Easdem venas solui iubet Anatolius, si ob pastum insalubriorem venter eis tumeat: & verisimile est ipsum ex Columella transtulisse, quæ verò sanguinaria esset herba non cognouisse, ac ideo quod de ea priuatim dictum erat communius protulisse. Ego sanguinariam herbam dici nullã noui, præter polygonum Græcorum, cui tamen vim venenatam nemo attribuit.

Sed

Sed ouibus venenum esse potest, non item aliis animalibus, astricta nimirum aluo intumescente. (Atqui in Geoponicis Græcis polygonon herbam arietibus dari legimus, ut valentiores fiant ad coitum.) Qua sola facultate alia etiam astringens herbula binis & rotundis ferè numi instar foliis humi reptans, pulegio non dissimilis, locis opacis, ut circa sæpes & alibi, præsertim & humidis, Fuchsius numulariam vocat (expressa voce Germanica *pfennigkrut*, Angli eodem sensu dicunt penigras) ouibus exitio esse creditur. Itaque à Gallis per circunscriptionem vocatur herba oues necans *l' herbe qui tue les brebis.* At homini innoxia, & persæpe salutaris est. Ego teneram verno sæpe ex aceto sale & oleo comedi. Herba inodora est, flos pallidus graviter odoratus, ranunculi ferè floris effigie: nostri serpentinam (*naterkraut*) nominant, quòd serpentes vulnerati aut etiam aliqua parte dissecti, hac herba sibi mederi ut partes separatæ coalescant, à vulgo fertur. Mirum quòd anagallidem fœminam pecora vitant: at si decepta similitudine, (fœminæ ad marem anagallidem,) degustavêre, statim eam quæ asyla vocatur, in remedio quærunt: ea à nostris ferus oculus nuncupatur, Plin. Anagallis quidem herbula nitroso, acri & insuaui sapore est, ferè quo betæ radix cruda: sed cùm eodem tum mas tum fœmina sapore & facultate sit, cur illum gustent hanc aversentur, equidem miror. Cæterum asylæ herbæ hoc uno in loco, quod sciam, Plinius meminit, nec vel ipse alibi, vel aliorum quisquam. Duua (ut mihi hæc scribenti Gallus quidam dictavit) herba vocatur Gallis, in Normannia præcipuè, similis lapatho (vel gentianæ majori) sed angustioribus folijs & semper erectis, neruo medio ferè rubente, causticis: nascitur juxta aquas. Hanc si comederint oves, innascuntur eis in jecore animalia quædam parva, nigra, quæ similiter duvæ vocantur & morbus itidem duua, incurabilis: itaq; mox mactanda & comedenda sunt animalia. Herba quoniam hyems erat demonstrari mihi non potuit: quærent diligentiores num aliqua hydrolapathi species sit, aut potius plantago aquatica, cui folia semper eriguntur: quamuis neutra caustica sit, & forsitan qui hæc mihi dictavit hanc ei facultatem esse falsò credidit. Lanii nostri mihi affirmant sæpe in iecore ouium hirudines reperiri, folliculis quibusdam inclusas, longitudine sesquidigiti, latitudine ad longitudinem ferè dimidia, prætenues: id vitium contrahi potu aquæ palustris: in ventriculo nunquam ullas hirudines reperiri. Nascitur inter frumenta herba alba panico similis, occupans arua, pecori quoque mortifera, Plin. Vide in Boue C. in aconiti mentione Fracta pecudum non aliter quàm hominum crura sanantur involuta lanis oleo atque vino insuccatis, & mox circundatis ferulis conligata, Columella. Si pediculi riciniue molestent ouem, radix sphendamni (id est aceris) tundenda & in aqua elixanda est. Vbi autem à capite usque ad extremam spinæ partem, lanam totonderis, (ἀναξάνης, Cornarius reddit diuulseris,) tepidam ipsam aquam infundito, donec penetret vniuersum corpus. Nonnulli in tali quoque affectu (ut in scabie) cedria tantum vtuntur. Alijs etiam in vsu est radix mandragoræ. (οἱ δὲ μανδραγόρου ῥίζαν πιοῦσι καθ᾽ ὁμοιότητα.) Cauendum autem est ne gustetur (à pecore.) est enim periculosa: alij cyperi radices coquunt, eoque decocto oves abluunt, Diophanes. Atqui Plinius pediculos in ouibus gigni negat, his verbis: In ouibus & in capris ricini solum gignuntur, pediculi & pulices nulli. Et alibi, Pilos habentium asinum tantum immunem pediculis credunt, & oves. Gigni quidem pediculos in lanis interemptarum à lupis ouium, dicemus in D. Scabiem ovium contagiosam Galli vocant *le tac.* Oues ne scabræ fiant, Amurcam puram, & aquam ubi lupinus deferbuerit, & fecem de vino bono inter se pariter omnia sumito, & bene commisceto. Postea cum detonderis oues, vnguito totas: finito biduum aut triduum consudent: deinde in mari lauito, si aquam marinam non habebis, facito aquam salsam, ea lauito. Si hæc sic feceris, non scabræ fient, & lanæ plus, & meliorem habebunt, & ricini non erunt molesti. Eodem modo in omnes quadrupedes vtitor si scabræ erunt, Cato cap. 96. Oues frequentius quàm ullum aliud animal infestantur scabie, quam facit macies, ut maciem exiguitas cibi. Huic morbo nisi occurratur, vnica totum pecus coinquinabit. Nam oves contagione vexantur, Textor. Præ frigore oues aliquando in scabiem & podagram incidunt, teste Vergilio. De tonsura ouium primum animaduerto antequam incipiam facere, num scabiem aut ulcera habeant, ut, si opus est, antè curentur quàm tondeantur, Varro. Oues lauari solent vel lanæ purgandæ, vel scabiei curandæ causa, vt superius ex Macrobio recitaui. Quæ inter tondendum excitantur vulnera, pice liquida inungere conuenit, at vniuersum corpus oleo cum vino, aut coctorum succo lupinorum amarorum. Sed multò præstantius fuerit ex vini amurcæque portionibus paribus, aut ex oleo & vino albo ceræ & adipi (στέαρ, seuo) mistis, inungere. Hoc siquidem efficit lanam innocuam (ἔριον βλαβερὸν ἀποιεῖ,) scabiei resistit, vlceraque prohibet ne fiat, Didymus. Vide etiam infra in E. ubi de tonsura ouium, quomodo iam tonsæ illinendæ sint ne scabræ fiant, ex Columella præcipuè. Scabie igitur oves nunquam infestabuntur, si eis quæ prædicta sunt, quispiam oves tonsas inunxerit: Sin autem ob negligentiam tuam, scabie tuæ fœdentur oues, eas curabis hoc modo: Amurcæ sine sale, aquæ in qua amari lupini maduerint, fecisque vini albi, singulorum æquas portiones in vase aliquo miscens, & calefaciens, ouem inde perungito, eamque sic in unam & alteram diem relinquito. Tertia vero die, marina aqua, aut muria calida lauanda est: ac post id, aqua potabili. Quidam cupressi sphærulas aqua maceratas affundunt. Alii ex sulfure, cypero, cerusa atque butyro mistis, scabras oues inungunt. Sunt qui ex luto orto ab urina quam asinus in via excrevit, illinant oues. Nonnulli autem rectius facientes, non prius admouent aliquod remediorum dictorum, quàm totonderint partem scabidam, eamque lotio antiquo perfuderint. In Arabia porrò vel sola cedriæ inunctione scabiem discutiunt, ut in camelis & elephantis quoque. Scabiem ouium compesces, si lotio præluens, sulfure atque oleo inunxeris, Diophanes. Oues (inquit Columella) frequentius, quàm ullum aliud animal infestãtur scabie, quæ ferè nascitur, sicut noster memorat poëta: *Cum frigidus imber Altius ad viuum persedit, & horrida cano Bruma gelu.* Vel post tonsuram, si remedium prædicti medicaminis non adhibeas, si æstivum sudorem mari, vel flumine non abluas, si tonsum gregem patiaris syluestribus rubis, ac spinis sauciari: si stabulo vtaris, in quo mulæ, aut equi, aut asini steterunt: præcipuè tamen exiguitas cibi maciem, macies autem scabiem facit. Hæc ubi cœpit irrepere, sic intelligitur: vitiosum locum pecudes, aut morsu scalpunt, aut cornu, vel ungula tundunt, aut arbori adfricant, parietibusue detergent: quod ubi aliquam facientem videris, comprehendere oportebit, & lanam diducere: nam subest aspera cutis, & velut quædam prurigo, cui primo quoque tempore occurrendum est, ne totam progeniem coinquinet, & quidem celeriter, cum & alia pecora, tum præcipuè oues contagione vexentur. Sunt autem complura medicamina, quæ idcirco enumerabimus, non quia cunctis uti necesse sit, sed quoniam nonnullis regionibus quædam reperiri nequeunt, ex pluribus aliquod inuentum remedio sit. Facit autem commodè primum ea compositio, quam paulo ante demonstravimus, si ad fecem, & amurcam, succumque decocti lupini misceas portione æqua detritum album elleborum: potest etiam scabritiem tollere succus viridis cicutæ: quæ verno tempore, cum jam caulem nec adhuc semina facit, decisa contunditur, atque expressus humor

eius fictili vase reconditur, duabus vrnis liquoris, admisto salis torridi semodio: quod ubi factum est, oblitum vas in sterquilinio defoditur, ac toto anno fimi vapore concoctum, mox promitur: tepefactumque medicamentum linitur scabræ parti, quæ prius aspera testa, vel pumice defricta redulceratur. Eidem remedio est amurca duabus partibus decocta, item vetus hominis urina testis candentibus inusta: quidam tamen hanc ipsam subiectis ignibus quinta parte minuunt, admiscentque pari mensura succum viridis cicutæ. Deinde figuralibus tritis, & picis liquidæ, & fricti salis singulos sextarios infundunt. Facit etiam sulfuris triti, & picis liquidæ modus æqualis igne lento coctus. Sed Georgicum carmen affirmat, nullam esse præstantiorem medicinam,

Quàm si quis ferro potuit rescindere summum Vlceris os, alitur vitium, viuitq; tegendo.

Itaque reserandum est, & vlcera medicamentis curandum, Hæc omnia Columel. Sed Vergilii etiam ex Georgicis eadem de re versus apponam omnes:

Turpis oues tentat scabies, ubi frigidus hymber Altius ad viuum persedit, & horrida canò
Bruma gelu: vel cum tonsis illotus adhæsit Sudor, & hirsuti secuerunt corpora vepres.
Dulcibus idcirco fluuiis pecus omne magistri Perfundunt, udisq; aries in gurgite villis
Mersatur, missusq; secundo defluit amni. Aut tonsum tristi contingunt corpus amurca:
Et spumas miscent argenti, viuaque sulphura, Idæasque pices, & pingueis vnguine ceras,
Scillamque, helleborosq; graues, nigrumq; bitumen. Non tamen ulla magis præsens fortuna laborum est,
Quàm si quis ferro potuit rescindere summum Vlceris os: alitur vitium, viuitq; tegendo,
Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor Abnegat, & meliora deos sedet omnia poscens.

Medentur pecori lupini cum chamæleonte herba decocti, aqua in potum collata. Sanant etiam scabiem quadrupedum omnium in amurca decocti, vel vtroque liquore postea mixto, Plin. Lupini cum chamæleontis nigri radicibus decocti, quadrupedum (προβάτων, ouium) scabies sanant, in quem usum tepido decocto illo abluuntur, Dioscorid. Tragus (ex hoc opinor loco) quadrupedum & ouium scabiem sanari scribit lupinis cum radicibus carlinæ vulgò dictæ (*eberwurtz*) decoctis in vino quod à doliis dum hauritur destillans vasculis excipitur, vel etiam in aqua. Halimo syluestri effectus maiores in sananda hominum ac pecorum scabie, Plin. Herodotus κωνῆσαι dixit (malim omicron in antepen. κονιᾶν enim inungere est,) quoniam oues pice illinebantur, Hesych. & Varin. nimirum aduersus scabiem, vel ad tonsillas. Nam in voce Κωνῆσαι apud Hesychium & Varinum sic legimus, Πισηρία (malim per duplex sigma) ἡ ὑγρὰ πίσσα (pix liquida nimirum) ᾗ χρίουσι τὰ πελίδνωμα τῶν προβάτων. Pissasphaltos est mixta bitumini pice, naturaliter ex Apolloniatarum agro. Quidam ipsi miscent, præcipuum ad scabiem pecorum remedium, aut si fœtus mammas læserit, Plin. Pecorum scabiem sanant, lanasq; emolliunt piscinæ maris. Mediterranei marinam aquam imitabuntur, quàm salsissimam, si quatuor sextariis aquæ, vnum salis addiderint: nam si quis amplius addere conetur, vinci aquam, salemq; non liquari aiunt: moderatissimam fieri putant, si aquæ sextariis quatuor octonos salis cyathos misceant, Plin. 31. 6. Sunt qui dicant illam demũ aquam salsam respondere marinæ in qua ouum fluitet nec subsidat: quod cum ego experirer ejusdem ponderis aquam & salem esse oportere comperi ut ovum innataret. Duo salis sextarii in quatuor aquæ sextarios missi, temperatissimam marini liquoris copiam faciunt, Plinius Secundus apud Marcellum. Si abscessus corporis superficiẽ obsideat, aperiundus est, vulneriq; torrefactus sal atq; tenuissimus ex liquida pice imponendus, Anatol. Est etiam insanabilis sacer ignis, quam pusulam vocant pastores: ea nisi compescitur intra primam pecudem, quæ tali malo correpta est, vniuersum gregem contagione prosternit: sic quidem quod nec medicamentorum, nec ferri remedia patitur. Nam penè ad omnem tactum excandescit: sola tamen ea fomenta non aspernatur lactis caprini, quod infusum tantum valet, ut & blandiatur igneam sæuitiam, differens magis occisionem gregis, quàm prohibens. Sed Aegyptiæ gentis autor memorabilis Dolus Mendesius, cuius commenta, quæ appellantur Græce ὑπομνήματα sub nomine Democriti falsò produntur, censet propter hanc sæpius ac diligenter ouium terga perspicere: ut si forte sit in aliqua tale vitium deprehensum, confestim scrobem defodiamus in limine stabuli, & viuam pecudem, quæ fuerit pusulosa, resupinam obruamus, patiamurq; super obrutam meiere totum gregem, quod eo facto, morbus propulsetur, Columella. Claui quoque dupliciter infestant ouem, siue cũ subluuies, atq; intertrigo in ipso discrimine vngulæ nascitur, seu cum idem locus tuberculũ habet, (rustici nostri hoc vitium in pecore vulgò herinaceum vocant) cuius media ferè parte canino similis extat pilus, eique subest vermiculus. Subluuies, & intertrigo pice per se liquida, vel alumine & sulfure, atq; aceto mistis rite eruentur: vel tenero punico malo, prius quàm grana faciat, cum alumine pinsito, superfusoq; aceto, vel æris ærugine infriata, vel combusta galla cum austero vino lævigata, & superposita: tuberculum, cui subest vermiculus, ferro quàm cautissime circumsecari oportet, ne dum amputatur etiam quod infra est animal vulneremus: id enim cum sauciatur, venenatam saniem mittit, qua respersum vulnus ita insanabile facit, ut totus pes amputandus sit: & cum tuberculum diligenter circunciderís, candens seuum vulneri per ardentem tædam instillato, Hæc omnia Columel. De mentigine siue ostigine mortifera lactentibus agnis, lege in Agno C.

In morbo comitiali cerebrum nimis humidum est: cognouerit autem hoc ipsum quis maximè ex ouibus, & præsertim capris: hæ enim frequentissimè corripiuntur: quod si caput ipsarum dissecueris, reperies cerebrum humidum & sudore refertum ac male olens, Hippocrates in libro de morbo sacro. Chamelæam quoquo modo collectam iumentorum pecorumq; oculis salutarem esse aiunt, Plinius. Papaueris cornuti folium argema in ouibus tollere scripsit Theophrastus: Dioscorides inunctum argema & nubeculas κτηνῶν, (id est pecudum & iumentorum,) emendare. Si molesta pituita est, cunilæ bubulæ, vel nepetæ sylvestris surculi lana inuoluti naribus inseruntur, versanturq; donec sternuat ouis, Columella. Veratrum nigrum pecorum & iumentorum pituitas sanat, surculo per aurem traiecto, & postero die eadem hora exempto, Plinius. Ad tonsillas pix liquida illinitur, ut supra dixi inter remedia contra scabiem. Nascitur ouibus gossum sub gula ex fluxu humorum à capite descendẽtium: & perforata ibi pelle humor aqueus paulatim extillat, curanturque, Crescentiensis. Nostri hoc vitium vocant *Kræpff*, id est strumas, & de ouibus sic affectis dicere solent, *sy Kelchend*: contingit autem aliquando cum vitæ periculo: oboritur præcipuè initio veris: & postea cum iam gramine pascũtur inclinatis capitibus, curantur. Sunt qui sic affectorum pabulo, vel sali potius, medicamenta misceant, ut quidam apud nos iuniperi baccas & linguæ ceruinæ folia trita. Opiliones asari radicis pollinem sali mixtum ouibus lingendum præbent, ad pulmonis præcipuè vitia & tussim, Tragus. Oues si tussient, amygdalæ repurgatæ contusæque cum tribus vini cyathis distemperatæ, per nares infundi debent, Anatolius. Pastores nostri ouibus ægris, in tussi præsertim pseudochamędry medentur,

dentur, unde etiam nostri herbam ouium (*schaafkraut*) appellant. Similis est chamædryi, sed fatua & inodora, floribus cœruleis spicatim per adnatos ramulos digestis, in medii caulis cacumine nunquam se aperientibus. Plura de hac planta dixi in Boue C. Suspiriosè laborantibus, auriculæ ferro rescindendæ, mutandæque regiones, quod in omnibus morbis ac pestibus fieri debere censemus, Columella. Si laborent dyspnœa, ferro illis aures τέμνειν, id est, amputare (forare vertit Andreas à Lacuna: Cornarius incidere: ego summas auricularum partes resecandas intelligo,) oportet, ipsasque oues aliò traducere, Anatolius. Radix herbæ consiliginis, suum quidem & pecoris omnis remedium præsens est pulmonum vitio, vel traiecta tantum in auricula. Bibi debet ex aqua, haberique in ore assiduè sub lingua, Plinius. Ouem pulmonariam similiter ut suem curari conuenit, inserta per auriculam, quam veterinarij consiliginem vocant: de ea iam diximus, cum maioris pecoris medicinam tradidimus, sed is morbus æstate plerunque concipitur, si defuit aqua, propter quod vaporibus omni quadrupedi largius bibendi potestas danda est. Celso placet, si est in pulmonibus vitium, acris aceti tantum dare, quantum ouis sustinere possit, vel humanæ veteris vrinæ tepefactæ trium heminarum instar per sinistram narem corniculo infundere, atque axungiæ sextantem faucibus inserere, Columella. Cauda ouis quàm arctissimè præligata, euulsa inde lana, præ fastidio quæ non pascebatur ouis, statim vescitur: traduntque quod extra nodum sit è cauda præmori, Plin. Bilis æstiuo tempore non minima pernicies potione depellitur humanæ veteris vrinæ, quæ ipsa remedio est etiã pecori arcuato, Columella. De vermibus seu hirudinibus iecoris, supra dixi inter morbos ouis toti corpori periculosos. Tormentilla vulgò dicta dysenteriam & alia ventris profluuia sistit: quare opiliones etiam ea vtuntur ouibus curandis, Tragus. In nostra regione vt venter ouibus sistatur, salem præbent, & sic excitata siti vinum nigrum Albertus. Meatus etiam alimenti sicci coaluit aliquibus bestiis, scilicet ouibus & quibusdam aliis. Arist.

Lien ouibus aliquando crassis humoribus impletur inflaturque, idque sæpius mense Maio & Aprili præ copia crassi lentiq; sanguinis: unde sæpe subitò moriuntur. Prodest eis stetum, ut vulgò vocant, duorum digitorum poni inter nares, & operam dare ut multum detrahatur sanguinis. Quædam enim sic liberantur, aliæ nihilominus moriuntur, Crescentiensis. Animalia in renibus pinguissima: oues quidem letaliter circum eos concreto pingui, Plinius. Oues in renibus opimandis luxuriant: & iis pingui vndique obductis intereunt, quod ubertate pabuli fit, ut in Sicilia agro Leontino. Quocirca sero dici agere oues ad pascua pastores loci illius solent, quo minus capiant pabuli, Aristoteles. Ouibus solis animalium renes totos obesos habere letale est: quo fit ut quanquam pingues admodum sint, tamen aliquid desit, & si non vtrique, dextro quidem: causa cur hoc solis, aut maximè ouibus accidat, quod ijs quæ adipe pinguescere solent, pingue humidum est: itaque non æque flatus interclusi dolorem faciunt, quod causa syderationis est, Arist. de par. lib. 3. cap. 9. & rursus, Copia etiam seui genus ouium longe excedit: omnium enim animalium oues celeri renum obesitate opplentur, itaque humore flatuque intercluso celeriter præ syderatione intereunt: nam per venam aortam & maiorem statim vitium ad cordis sedem transuehitur. Oues præ nimio frigore aliquando in scabiem vel podagram incidunt, teste Vergilio. Podagra morbus est ἀπολλύει καὶ προβάτων, Athen. Ouem, equum, & hominem eisdem ferè totidemque morbis tentari periti tradũt, Aristoteles. Ouis si morbida fuerit, caprinum lac cum vino misce & bibendum præbe, Incertus. Item lanam eius combure & cinerem da bibendum, Idem.

D.

Oues quadrupedum mitissimæ sunt, Textor: mansuetæ & innocentes, Albertus. Ouis de domo vix eijcitur, & eiecta recurrit, Obscurus. Maximè natura quietæ sunt, & aptissimæ ad vitam hominum: quare & propter vtilitatem & propter placiditatem nutriendæ ab homine assumptæ sunt, Varro. Genus ouile amens, & moribus, ut dici solet, stultissimis est, quippe quod omnium quadrupedum ineptissimum sit: repit in deserta sine causa: hyeme obstante ipsum sæpe egreditur stabulo: occupatum à niue, nisi pastor compulerit, abire non vult, sed perit desistens, nisi mares à pastore ducantur: ita enim reliquus grex consequitur, Aristot. Quàm stultissima animalia lanata: quà timuêre ingredi, vnum cornu rapto sequuntur, Plin. In ouis ingenio se prodit τὸ εὔηθες. (id est simplicitas vel stultitia,) Adamantius. Ouis & asinus ineptissimis sunt moribus & degeneribus animis, Aelian. Ouiũ & boum duces constituuntur, Aristot. Omnium maximè animalium oues ad parendum faciles sunt: Etenim ad verba pastoribus obediunt, & canibus obtemperant, & capras sequuntur, simul & inter se amant, Aelian. Docent pastores suas oues gregari facto strepitu, ut supra in C. retuli, ubi de partu & abortu ouium dixi. Pili molles hominem timidum designant: nam & inter bruta huiusmodi sunt quibus mollissimus pilus, ut ouis, lepus, Aristot. Oues se inuicem amant, & una condolet alteri: nam sana si alteram viderit imbecillam, Soli pro ea se obijcit, & umbram ei obtendit, Albertus. Mater agnum odore posteriorum noscit, Albert. Κατοῦλας ἐν θηριακοῖς scribit, oues quæ agnos non amant, si quis cotyledinem herbam cum aqua tritam bibendam iis dederit, eos amare, Scholiastes Nicandri.

Cum capris oues amicitia coniunctæ sunt, Aelian. Luporum insidiis oues minus idcirco patent, quòd non ita separatim à reliquis errant quemadmodum singulæ capræ à gregalibus suis segregantur, Aelian. Lupum grauiore pedis sonitu ouis stulta vocat, Plutarch. Vide in Lupo D. Λελυκωμένα πρόβατα, τὰ λυκόβρωτα, (id est oues à lupis dilaniatæ,) Hesych. & Varin. Ouium quas lupus occiderit pelles ac vellera, & facta ex his vestis, longè quàm cætera aptiora sunt ad pediculos procreandos, Aristot. Vide in Lupo D. ubi etiam expositum est, cur oues à lupis dilaniatæ carnem quidem suauiorem, lanam autem tabidam flaccidamq; habeant. Haud mirum videri debet ouis pellem à lupo dilaniatæ pruritum mouere: nam ob vehementem metum, tum etiam ob contrariam naturam malè afficitur: etsi mors enim ultimum sit supplicium, magis tamen afficitur corpus in uno quàm alio genere. Metuit homo magis in mari fluctuans quàm coram hostibus, Cardan. Mirum est, inquit idem, & tamen verum, fidibus lupi agninas malè obstrepere: quanquam hoc idem contingat neruis fermè omnibus diuersorum animalium, ut canis & agni. Manifestius hoc contingit etiam in tympanis: nam ouina coram lupinis penè obmutescunt, stridentq;. Oues etiam mortuæ mortuum lupum extimescunt, Oppianus: cum proximè dixisset si tympanum ex pelle lupina pulsetur inter alia quæ ouillis pellibus constant, hæc obmutescere, illud vnum grauiter resonare. Si tendatur chorda lupina cum chordis ouillis, hæ rumpentur, vel omnem harmoniam (sonum) amittent. Quod si pelles etiam ouis & lupi coniungantur, ouilla lanam amittet, ut & alij scribunt & Albertus, qui tamẽ hoc se expertum negat. (Plura de his omnibus leges in Lupo D.) Ego ea quæ de chordis & tympanis dicuntur superstitiosa esse puto. Quanquam enim lupina pellis cum durior solidiorq; sit ouillis, sonum proculdubio in tympanis longè clariorem ædat, ut sonus reliquorum longè inferior minus animaduertatur, ut lux candelæ iuxta ignem

magnum positæ: (eadem & in chordis ratio fuerit:) rumpi tamen vel prorsus obmutescere quis credat? Cæterũ pellem ouillam lupinæ coniunctam absumi citius non mirum est, ut neque anseris pennas prius quàm aquilæ, si coniunxeris. Cicciorum enim animalium partes etiam ficciores minusq; excrementitiæ sunt, & eandem ob causam diuturniores. Sunt autem syluestria mansuetis ficciora, tùm exercitii tum pabuli ratione: nam & exercentur amplius, & pabulo tum ficciore tum minus copioso fruuntur. Et anseris quidem pennas plures ab una aquilina adiecta consumptas, expertum se profitetur Albertus. Sed si natura citius pereunt anserinæ, non verè nec propriè ab aquilinis consumi dicentur. Experiri poterunt curiosi, sepositis anserinis pennis aliis per se, aliis cum aquilina adiuncta, ut videant pariter ne, an hæ vel illæ priores intereant. Idem cum ouilla & lupina pellibus experiri licebit. Apibus inimicæ & oues, difficile se à lanis earum explicantibus, Plinius.

E.

Quadrupedum syluestrium quas utilitatis causa deprehensas homines incluserunt, ut mansuescerent, primas non sine causa putant oues assumptas, & propter utilitatem & propter placiditatem: maximè enim hæ natura quietæ, & aptissimæ ad vitam hominum. Ad cibum enim lac, & caseum adhibitum, ad corpus vestitum & pelles attulerunt, Varro. Vtilis est ouis lana, corio, lacte, carne, visceribus, (intestinis) fimo in quo quiescit, Albert. Nostri vulgò quosdam versus recitant, quorum sensus est, illum qui oues & apes possideat vel mediocri diligentia adhibita, facile ditescere. *Hab' bybe vnd schaaf, Vnd lig vnd schlaaf. Schlaaf aber nit Zulang, Das dir nit der gevvin Zergang.* Pastio.

Ergo omni studio glaciem, ventosq; niuales,
Quo minus est illis curæ mortalis egestas,
Auertes: victumq; feres, & virgea lætus
Pabula: nec tota claudes fœnilia bruma.
At vero Zephyris cum læta vocantibus æstas,
In saltus vtrumq; gregem (oues & capras) atque in pascua mittes.
Luciferi primo cum sydere frigida rura
Carpamus: dum mane nouum, dũ gramina canent:
Et ros in tenera pecori gratissimus herba est.
Inde, ubi quarta sitim cœli collegerit hora,
Et cantu querulæ rumpent arbusta cicadæ:
Ad puteos, aut alta greges ad stagna iubeto
Currentem ilignis potare canalibus vndam.
Aestibus at mediis umbrosam exquirere vallem,
Sicubi magna Iouis antiquo robore quercus
Ingentes tendat ramos: aut sicubi nigrum
Ilicibus crebris sacra nemus accubet umbra.
Tum tenues dare rursus aquas: & pascere rursus
Solis ad occasum: cum frigidus aera Vesper
Temperat: & saltus reficit iam roscida luna:
Littoraq; halcyonen resonant, & acanthida dumi,

Vergil. 3. Georg. (Vergilius lib. 3. Georgicorum mane pasci præcipit oues secundum morem suæ prouinciæ: nam in aliquibus locis morbum contrahunt, nisi iam siccato rore pascantur, Seruius.) Et rursus.

Si tibi lanitium curæ, primum aspera sylua,
Lappæq; tribuliq; absint: fuge pabula læta,
Continuoque greges, villis lege mollibus albos,

(& arietem tum corpore, tum lingua palatoque candidum.) Primũ prouidendum, ut totum annum rectè pascantur intus & foris, Varro. Pascua ouillo generi utilia sunt, quæ vel in noualibus, vel in pratis ficcioribus excitantur. Palustria verò noxia sunt, syluestria damnosa lanatis, Pallad. Sequeris autem noualia non solum herbida, sed quæ plerunque vidua sunt spinis, utamurque sæpius authoritate diuini carminis: Si tibi lanitium curæ est, primum aspera sylua, Lappæq; tribulique absint. Quoniam ea res, ut ait idem, scabras oues reddit, cum tonsis illotus adhæsit Sudor: & hirsuti secuerunt corpora vepres: tum etiam quotidie minuitur lana, quæ quanto prolixior in pecore concrescit, tanto magis obnoxia est rubis, quibus velut hamis inuncata à pascentium tergoribus auellitur: molle vero pecus etiam velamen, quo protegitur, amittit, atq; id non paruo sumptu reparata, Columella. Hoc pecus quamuis mollissimum, valetudinis tutissimæ est, minimeque pestilentia laborat. Verum tamen eligendum est ad naturam loci: quod semper obseruari non solum in hoc, sed etiam in tota ruris disciplina Vergilius præcipit, cum ait: Nec vero terræ ferre omnes omnia possunt. Pinguis, & campestris situs proceras oues tolerat, gracilis & collinus quadratas: syluestris & montosus exiguas: pratis planisq; noualibus tectum pecus commodissime pascitur. Idque non solum generibus, sed etiam coloribus plurimum refert, Idem. Aestate oues sub dio nutriuntur stabulanturque. Cæterum inualescente Sole in umbram sunt subducendæ: alioqui nequaquam. Maximè siquidem læduntur frigore, Florentin. Per totam æstatem (inquit Crescentien.) aurora surgente festinanter mulgeantur, ne solitum pastum perdant: & cum dies incaluerit, sic ducantur, ut calor Solis aut ventus vrens non possit eis nocere. Cæterum vesperi tamdiu foris sint, donec recuperẽt pastum quem perdiderunt in die. Cum redierint, semper curandum ne sint calidæ cum in ouilia includuntur. Quòd si magnus feruor fuerit, eant in proxima pascua, ne si longius abierint non possint recurrere ad umbracula: nec pastores sinant eas importunè aggregari cum cœlum fervet: quin semper moderatè dispergant. Cum adducuntur calidæ, non mulgeantur, (donec refrigerentur mediocriter.) Cum aurora apparuerit, mox agniculi ducantur ex umbraculis, ubi solicitè custodiantur. Cum viderint mane telas aranearum oneratas aqua, non permittant pascere. Si feruor fuerit & pluuia ceciderit, non sinantur iacere, sed ad altiora ducantur, ubi expositæ sint vento, semperque moueantur. Cauendæ autem sunt ab herbis, quibus permixta est arena. Mensibus Aprili, Maio, Iunio & Iulio non sunt permittendæ multum pasci, ut peritus quidam pastor monet, ne nimium impinguentur: sed mẽse Septembri, Octobri & Nouembri post mediam tertiam sunt tota die dimittendæ in pascuis, ut impinguentur quantum poterunt, Hucusque Crescentien. Non eadem loca æstiua & hyberna idonea omnibus ad pascendum. Itaque greges ouium longe abiguntur ex Apulia in Samnium æstiuatum, atq; ad publicanum profitentur, ne si inscriptum pecus paverint, lege censoria committant mulietos, & à campestri, æstate exiguntur in Gurgures altos montes, Varro. Et rursus, Greges in Apulia (in solitudine & saltibus pascentes, hybernis & æstiuis pascuis longè separatis) æstate prima luce exeunt in pastum, propterea quòd tunc herba roscida meridianam, quæ est aridior, iucunditate præstat. Sole exorto puro propellunt, ut redintegrantes rursus ad pastum alacriores faciant. Circiter meridianos æstus, dum deferuescunt, sub umbriferas rupes & arbores patulas subiiciunt, quoad refrigerato aëre vespertino, rursus pascant ad Solis occasum. Ita pascere pecus oportet, ut aduerso (auerso) Sole agat: caput enim ouis molle maximè est. (Infirmissimum pecori caput: quamobrem auersum à Sole pasci cogendum, Plin. Ab occasu paruo interuallo interposito ad bibendum appellunt, & rursus pascunt quoad contenebrauit: iterum enim tunc iucunditas in herba redintegrauit: hæc ab Vergiliarum exortu ad æquinoctium autumnale maxime obseruant. Quibus in locis messes sunt factæ, interest utile (teneantur in stipulis, quod est utile, &c. Crescent.) duplici de causa, quod & caduca spica saturantur, & obtritis stramentis (& stercorationem faciunt in annum sequentem, & segetes meliores, Crescent.) & stercoratione faciunt in annum segetes meliores. Reliquæ pastiones hyberno ac

verno

verno tempore hoc mutant,quod pruina iam exhalata propellunt in pabulum,& paſcunt diem totum , ac meridiano tempore ſemel agere potum ſatis habẽt,Hactenus Varro. Salis crebra conſperſio,inquit Pallad. vel paſcuis miſta,vel canalibus frequenter oblata,debet pecoris leuare faſtidium.(De ſalis vſu ſupra etiam dixi in C.in cibi ac potus ouium mentione,& inter tuendæ ſanitatis præcepta.) Nam per hyemem,ſi penuria eſt,fœnum,(ſi penuria eſt fœni vel paleæ,vicia vel facilior victus,&c. Creſcent.) vel palea,vel vicia,vel facilior victus vlmi ſeruatis frondibus præbeatur,aut fraxini. Aeſtiuis menſibus paſcantur ſub lucis initio,cum graminis teneri ſuauitatem roris miſtura commendat. Quarta hora caleſcente potus puri fluminis,aut putei præbeatur,aut fontis. Medios ſolis calores vallis,aut arbor vmbroſa declinet. Deinde ubi flexo jam die ardor infringitur,& ſolum primo imbre veſpertini roris humeſcit,gregem reuocemus ad paſcua. Sed canicularibus & æſtiuis diebus ita paſcendę ſunt oues,ut capita gregis ſemper auertantur à ſolis obiectu. Hyeme autem vel vere,niſi reſolutis gelicidiis ad paſcua prodire nõ debent: nam pruinoſa herba huic generi [illegible]bos creabit: ac tunc (al.tantum) ſemel adaquare ſufficiet. De temporibus paſcendi & ad aquam ducendi per æſtatem non aliter ſentio, quàm ut prodidit Maro, Luciferi primo cũ ſydere,(&c.ut ſuperius recitaui.) Deinde circa quartam diei horam & cum æſtus viget,ad puteos,ſtagna,valles aut aliam vmbram perducemus greges. Rurſus deinde iam mitigato vapore compellantur ad aquam,etiam per æſtatem id faciendum,& iterum ad paſcua producendum ad occaſum Solis. Sed obſeruandum eſt ſydus æſtatis per emerſum caniculæ,vt ante meridiem grex in occidẽtem ſpectans agatur, & in eam partem progrediatur, poſt meridiem in orientem: ſiquidem plurimum refert,ut paſcentium capita ſint (auerſa) obuerſa ſoli, qui plerunq; nocet animalibus oriente prædicto ſydere. Hyeme & vere matutinis temporibus intra ſepta contineantur,dum dies aruis gelicidia detrahat: nam pruinoſa ijs diebus herba pecudi grauedinem creat,uentremque proluit: quare etiam frigidis,humidisque temporibus anni ſemel tantum ei poteſtas aquę facienda eſt. Columella. Omni pecudi larga præbenda ſunt alimenta. Nam vel exiguus numerus,cum pabulo ſatiatur,plus domino reddit, quàm maximus grex,ſi ſenſerit penuriam,Idem. De cibis & paſtione ouium dixi etiam nonnulla Capite tertio,primum in mentione cibi ac potus earum, deinde inter præcepta tuendæ ſanitatis. Oues nutrire conuenit ex cytiſo,herba Medica,aut fœno græco,aut bromo (id eſt auena,) nec non ex culmis (achyris,id eſt paleis,qui ſunt folliculi granorum) leguminum atque hordei. Quæ quidem multò præſtantiora redduntur,ſi in area ipſa reſpergantur ſalſugine. Ex ficubus etiam groſſi (ὄλυνθοι) decidentes,atque arida folia oues commodiſſimè nutriunt. Sunt autem ducendæ ad paſtum,æſtate quidem prius quàm Sol exoriatur,rore adhuc non reſoluto, (ἐπὶ τῆς δρόσου διαμενούσης.) Oportet etiam proſpicere ut oues ſemper Solem habeent à cauda: utque earum impar ſit numerus,ceu quod habeat quandam vim naturalem ad incolumitatem atque ſalutem gregis,Florentinus. Capreæ,oues & iuuencæ ſæpibus arceri debent à vitibus,quibus plurimum nocent paſcendo & mordendo,teſte Vergilio. Apibus ſtatio quęrenda eſt,quo neque ſit ventis aditus,neque oues hœdi que petulci Floribus inſultent,Idem. Matrices oues poſtquam pepererint quomodo ſint tractandæ,vide in agno E.

Græcas oues,ſicut Aſianas,vel Tarentinas moris eſt potius ſtabulo nutrire, quàm campo, & pertuſis tabulis, ſolum,in quo claudentur,inſternere: ut ſic tuta cubilia,propter iniuriam pretioſi velleris,humor reddat elabens. Sed tribus,per annum totum,diebus aprico die lotas oues vngere oleo oportebit,& vino. Propter ſerpentes,qui plerunque ſub præſepibus latent,cedrum,vel galbanum,vel mulieris capillos,aut ceruina cornua, frequenter vramus,Palladius & Creſcent. Græcum pecus,inquit Columella, quod plerique Tarentinum vocant, niſi cum domini præſentia eſt,vix expedit haberi: ſiquidem & curam & cibum maiorem deſiderat: nam cum ſit vniuerſum genus lanigerum cæteris pecudibus mollius,tum ex omnibus Tarentinum eſt molliſſimum, quod nullam domini aut magiſtrorum inertiam ſuſtinet,multoq; minus auaritiam,nec æſtus nec frigoris patiens. Raro foris, plerunque domi alitur,& eſt auidiſſimum cibi,cui ſi detrahitur fraude villici,clades ſequitur gregem. Singula capita per hyemem recte paſcuntur ad præſepia tribus ordei,vel freſæ cum ſuis valuulis fabæ,aut ciceculæ quatuor ſextariis,ita ut & aridam frondem præbeat,aut ſiccam vel viridem medicam,cytiſúmue,tum etiam cordi fœni ſeptena pondo,aut leguminum paleas adfatim. Minimus agnis vendundis in hac pecude, nec ullus lactis reditus haberi poteſt: nam & qui ſummoueri debent,pauciſſimos poſt dies quàm editi ſunt, immaturi ferè mactantur, orbæque natis ſuis matres alienæ ſoboli præbent ubera: quippe ſinguli agni binis nutricibus ſummittuntur, nec quicquam ſubtrahi ſummiſſis expedit,quo ſaturior lactis agnus celeritèr confirmetur,& partu nutrici conſociata minus laboret in educatione fœtus ſui: quam ob cauſam diligenti cura ſeruandum eſt, ut & ſuis quotidie matribus,& alienis non amantibus,agni ſubrumentur. Plures autem in eiuſmodi gregibus, quàm in hirtis maſculos enutrire oportet: nam prius quàm fœminas inire poſſint mares caſtrati, cum bimatum expleuerint, enecantur: & pelles eorum propter pulchritudinem lanæ maiore pretio,quàm alia vellera mercantib. traduntur. Liberis autem campis,& omni ſurculo,ruboq; vacantibus ouem Græcam paſcere meminerimus, ne, ut ſupra dixi, & lana carpatur & tegumen: nec tamen ea minus ſedulam curam foris,quia non quotidie procedit in paſcua, ſed maiorem domeſticam poſtulat: nam ſæpius detergenda,& refrigeranda eſt: ſæpius eius lana diducenda,vinoque & oleo inſuccanda: nonnunquam & tota eſt eluenda, ſi diei permittit apricitas: idque ter anno fieri ſat eſt: ſtabula vero frequenter euerrenda & purganda,humorque omnis urinæ deuerrendus eſt,qui cõmodiſſimè ſiccatur perforatis tabulis,quibus ouilia conſternuntur,ut grex ſupercubet: nec tantũ cœno,aut ſtercore,ſed exitioſis quoq; ſerpentib. tecta liberantur,quod ut fiat,

Diſce & odoratam ſtabulis incendere cedrum,
Galbaneoque agitare graues nidore chelydros.
Sæpe ſub immotis præſepibus aut mala tactu
Vipera delituit,cœlumque exterrita fugit,
Aut tecto aſſuetus coluber.

Quare ut idem iubet: Cape ſaxa manu,cape robora paſtor. Tollentemque minas, & ſibila colla tumentem Deijce. Vel ne illud cum periculo facere neceſſe ſit,muliebres capillos,aut ceruina ſæpius vre cornua: quorum odor maximè non patitur ſtabulis prædictam peſtem conſiſtere,Hactenus Columella. Ne beſtiæ nocentes prorepant ad oues,ſuffitum in ſtabulis moliri conuenit: nempe ex capillis mulierum,aut galbano, aut cornu ceruino, aut caprillis vnguibus,aut pilis,bitumine & caſia,aut conyza,aut alio denique graueolentium,ſiue per ſe,ſiue cum alijs pluribus contuſo. Ad gregis autem ſtratum,vtendum eſt calamintha,aſphodeloque aut pulegio,aut polio,aut conyza,aut abrotono: hæc ſiquidem fugant beſtias,Florentin.

De ſtabulis Tarentinarum ſiue tectarum ouium,& ſerpentibus beſtiiſque venenatis arcendis ab eis iam proximè dictum eſt.

Incipiens,ſtabulis edico in mollibus herbam

Carpere oueis, dum mox frondosa reducitur æstas:
Sternere subter humum: glacies ne frigida lædat
Et multa duram stipula, filicumque maniplũ
Molle pecus: scabiemq; ferat, turpesque podagras,

Vergilius 3. Georg. Humilia oportet facere stabula, sed in longitudinem potius, quàm in latitudinem porrecta, ut simul hyeme calidæ sint, nec angustiæ fœtus oblidant, ea poni debent contra medium diem: namque id pecus, quamuis ex omnibus animalibus vetustissimum, (lego, vestitissimum,) frigoris tamen impatientissimum est, nec minus æstiui vaporis: itaque cohors clausa sublimi macerie præponi vestibulo debet, ut sit in eam tutus exitus æstiuandi: deturque opera, ne quis humor subsistat, vt semper quàm aridissimis filicibus, vel culmis stabula constrata sint, quo purius & mollius incubent fœtæ: sint quala mundissima, ne qua earum valetudo, quæ præcipue custodienda est, infestetur vligine, Columella. Stabula idoneo loco ut sint, ne ventosa, quæ spectent magis ad orientem, quàm ad meridianum tempus: ubi stent, solum oportet esse cruderatum, virgultis aut paleis aut aliis straminibus stratum, Crescentiensis,) & procliu[illegible] euerri facile possit, ac fieri purum: non enim solum ea vligo lanam corrumpit ouium, sed etiam ungulas, ac eas scabras fieri cogit. Cumque aliquot dies ita steterint, subijcere oportet virgulta, (alia virgulta vel paleas, Crescent.) & alia, quo mollius requiescant, purioresque sint: libentius enim ita pascuntur. Faciendum quoque septa secreta ab aliis, quo enitentes secludere possis, item quo corpore ægro: hæc magis ad villaticos greges animaduertenda. Contra illæ, in saltibus quæ pascuntur & à tectis absint longe, (nam in his quæ pascuntur in saltibus, custodes secum portant crates, &c. Crescent.) portant secum crates, aut retia, quibus cohortes in solitudine faciant, cæteraque vtensilia. Longè enim & latè in diuersis locis pasci solent, ut multa milia absint sæpe hybernæ pastiones ab æstiuis. Ego verò scio, inquam: nam mihi greges in Apulia hybernabant, qui in Reatinis montibus æstiuabant. Cum inter hæc bina loca, ut iugum continet scirpiculos, sic colles publicæ distantes pastiones, Varro. Ouium stabula satis ampla & lata esse debent, τοὺς σηκοὺς πλεῖον καὶ μᾶλλον πλατυχώρους εἶναι δεῖ.) curandumque vt calida & sicca permaneant. Pauimentum oportet decliue sit, lapidibusque stratum & complanatum. Ad partem eius accliuiorem præsepia sunt collocanda, supra quæ etiam perticæ (κλίμακες) infigendæ sunt, vt oues dum pascuntur supersilire prohibeantur, Florentinus.

Caprinum & ouillum stercus sedulo conseruato, Cato. Γόνιμος πρὸς εὐκαρπίαν τῶν θρεμμάτων ὄνθος καθέστηκε, Theophylactus in Epistolis. Fimum aliqui ex columbariis præferunt: proximum deinde caprarum est, ab hoc ouium, deinde boum, nouissimum iumentorum, Plinius. Cassius secundum post columbinum stercus, scribit esse hominis: tertio caprinum, & ouillum & asininum, &c. Varro. Acerrimus hominis fimus est, & optimus secundum aliquos, deinde suum, caprarum, ouium, boum, postremò asinorum, (ὄνων. Gaza vertit iumentorum,) Theophrastus. Ouillum quidam caprino præferunt, omnibus verò asininum, Idem. Stercus asinorum primum est maximè hortis, deinde ouillum & caprinum, & iumentorum, Pallad. Ad cultum hortorum optimum stercus est asini, quia nimium herbarum creat: proximum vel armenti, vel ouium, si sit anno maceratum, Columella libro vndecimo. In terra arenosa stercore ouillo aut caprino vtatur: In argillosa verò bubulo, in Geopon. Iustum est singulas vehes fimi denario ire, in singulas pecudes minores: in maiores, denas: nisi contingat hoc, malè substrauisse pecori colonum appareat. Sunt qui optimè stercorari putent, sub dio retibus inclusa pecorum mansione, Plinius. Ysali (arbores) stercus ouillum tantum non exigunt quidem, sed libenter assumunt, vel si cineris pulueres misceantur, Palladius. Ouillo fimo ad asparagos vti Cato (capite 161.) nominatim iubet, quoniam aliud herbasceret, (herbas crearet,) Idem. E segete euellito ebulum, cicutam, & circum salicta herbam auctam vluamque: ea substernito ouibus, frondemque putridam. Vbi saturus eris frumentum, oues ibi delectato, Plinius 17.9. ex Catone.

In emptionibus iure vtimur eo, quod lex præscripsit: in ea enim alij plura, alij pauciora excipiunt: quidam enim pretio facto in singulas oues, ut agni chordi duo pro vna oue annumerentur, etsi cui vetustate dentes absunt, item binæ pro singulis, ut prodant: de reliquo antiqua ferè formula vtuntur, cum emptor dixit: Tanti sunt mihi emptæ? & ille respondet, Sunt: & exprompsit numos. Emptor stipulatur prisca formula: Sic illasce oues, qua de re agitur, sanas recte esse, vti pecus ouillum, quod recte sanum est extra luscam, surdam, minam, id est ventre glabro: neque de pecore morboso esse, habereque recte licere: hæc si recte fieri spondes? nec cum id factum est, tamen grex dominum non mutat, nisi sit æs adnumeratum. Nec non emptor potest ex empto venditorem damnare, si non tradat, cum is non soluerit numos: ut ille emptorem simili iudicio, si non reddidit pretium, Varro. Et rursus, Relinquitur de numero, quem faciunt alij maiorem, alij minorem: nulli enim huius moduli naturales, Illud ferè omnes in Epeiro facimus, ne minus habeamus in centenas oues hirtas singulos homines, in pellitas binos. De numero pastorum alij angustius, alij laxius constituere solent. Ego in octogenas hirtas oues singulos pastores constitui, Atticus in centenas. In gregibus ouium, sed magnos quos miliarios faciunt quidam, facilius de summa hominum detrahere possunt, quam de minoribus, ut sunt Attici. Tremellius. Septingenarij enim mei, ut opinor, tu octingenarios habuisti. Nec tamen non ut nos arietum decimam partem, Varro. Qui sequitur gregem circumspectus, ac vigilans (id quod omnibus, & omnium quadrupedum custodibus præcipitur) magna clementia moderetur: Idemque duci propior quàm domino, & in cogendis, recipiendisque ouibus adclamatione, ac baculo minetur: nec vnquam telum emittat in eas: neque ab his longius recedat: nec aut recubet, aut considat: nam nisi procedit, stare debet: quoniam grex quidem custodis officium, sublimem celsissimamque oculorum veluti speculam, desiderat, ut neque tardiores & grauidas, dum cunctantur, neque agiles & fœtas, dum procurrunt, separari à cæteris sinat, ne fur aut bestia hallucinantem pastorem decipiat, Columel. Numerus caprini gregis minor esse debet quàm ouilli, quòd capræ lasciuæ & quæ dispergunt se: contra quòd oues se congregant, & condensant in locum unum. Itaque in agro Gallico greges plures potius faciunt, quàm magnos, quòd in magnis citò existunt pestilentiæ, Varro. Et alibi, Canis ita custos est pecoris, ut eius quod eo comite indiget ad se defendendum: in quo genere sunt maximè oues, deinde capræ. Has enim lupus captare solet, cui opponimus canes defensores. Ouium, caprarum & equorum pastores, genitalia earum tempore coitus, delibutis multo sali & nitro manibus, perfricant: vnde iis vehementior coitus appetitio exoritur, & mares sustinent. Alij alijs mordicantibus pharmacis ea perungunt, vt pipere vel nitro, vel vrticæ fructu, Aelian. Post fœturam longinquæ regionis pascua petiturus opilio ferè omnem sobolem pastioni reseruet suburbanæ: villicus enim teneros agnos, dum adhuc herbæ sunt expertes lanio tradit, quoniam & paruo sumptu deuehuntur, iis summotis, fructus lactis ex matribus non minor percipitur. Summitti tamen etiam in vicina vrbis quandoque oportebit.

Nam

Nam vernaculum pecus peregrino longe eſt vtilius. Nec committi debet, ut totus grex effœtus ſenectute dominum deſtituat: cum præſertim boni paſtoris vel prima cura ſit annis omnibus in demortuarum vitioſarumque ouium locum totidem, vel etiam plura capita ſubſtituere: quoniam ſæpe frigorum atque hyemis ſæuitia paſtorem decipit, & eas oues interimit, quas ille tempore autumni ratus adhuc eſſe tolerabiles, non ſummouerat: quo magis etiam propter hos caſus, niſi validiſſima, quæ non comprehendatur hyeme, nouaque progenie repleatur numerus, Columella. Curandum eſt ut mortuarum vel vitioſarum numerus nouella ſobole reparetur. Autumno debiles quæque pretio mutentur, ne eas imbecillas hybernum frigus abſumat, Pallad. Oues vt ſequantur, earum aures lana obturato, Florentin. Antiphanes in Aceſtria apud Athenæum quendam præ auaritia illas tantum oues mactare ſcribit, ex quibus nullus amplius fructus, vellerum, caſei, agnorum, ad eum perueniret.

Tonſura vocatur cum oues & capras detondent aut vellunt, Varro. Aegyptus tam abunde herbida eſt, ut bis anno oues ex ſeſe pariant, bisque tondeantur, Aelian. Menſe Aprili locis calidis tondeantur oues, Pallad. Locis temperatis menſe Maio celebranda eſt ouium tonſura, Idem. Et alibi, Iunio menſe oues in frigida regione tondemus. Tondendarum ouium tempus eſt in Iulio, Textor. Tonſuræ certum tempus anni per omnes regiones ſeruari non poteſt, quoniam nec ubique tardè nec celeriter æſtas ingruit: & eſt modus optimus conſiderare tempeſtates, quibus ouis, neque frigus, ſi lanam detraxeris, neque æſtum ſi nondum detonderis, ſentiat. Verum ea quandocunque detonſa fuerit, vngi debet tali medicamine: ſuccus excocti lupini, veteriſque vini fex, & amurca pari menſura miſcentur, eoque liquamine tonſa ouis imbuitur, atque ubi per triduum delibuto tergore medicamina perbiberit, quarto die ſi eſt in vicinia maris, ad litus deducta merſatur: ſi minus eſt, cœleſtis aquæ ſub dio ſalib. in hunc vſum durata paulum decoquitur: (aqua cœleſtis cum ſale paululum decocta ſub dio debebit pecorum tonſa & vncta membra diluere, Pallad.) eaque grex perluitur: hoc modo curatum pecus anno ſcabrum fieri non poſſe Celſus affirmat: nec dubium eſt, quinetiam ob eam eam rem lana quoque mollior atque prolixior renaſcatur, Columella & Pallad. Vide etiam ſupra de inungendis ouibus tonſis ex Didymo, Capite tertio in mentione ſcabiei ouium: ſic enim cauetur quo minus ſcabræ fiant. De tonſura ouium primum animaduerto ante quàm incipiant facere, num ſcabiem, aut vlcera habeant, ut, ſi opus eſt, ante curentur quàm tondeantur. Tonſuræ tempus inter æquinoctium vernum, & ſolſtitium cum ſudare cœperint oues: à quo ſudore recens lana tonſa ſuccida eſt appellata. Tonſas recentes eodem die perungunt oleo & vino, non nemo admiſta cera alba, & adipe ſuillo. Et ſi ea tecta ſolet eſſe, quam habuit pellem iniectam, eam intrinſecus eadem re perungunt & tegunt rurſus Siqua in tonſura plagam accepit, eum locum obliniunt pice liquida. Oues hirtas tondent circiter ordeaceam meſſem, in aliis locis ante fœniſicia. Quidam has in anno bis tondent, ut in Hiſpania citeriore, ac ſemeſtres faciunt tonſuras: duplicem impendunt operam, quòd ſic plus putant fieri lanæ, quo nomine quidam bis ſecant prata. Diligentiores tegeticulis ſubiectis oues tondere ſolent ne flocci intereant. Dies ad eam rem ſumuntur ſereni, & iis id faciunt ferè à quarta ad decimam horam, quoniam ſole calidiore tonſa, ex ſudore eius lana fit mollior, & ponderoſior, & colore meliore. Quam demptam & conglobatam alij vellera, alij velumina appellant: ex quorum vocabulo animaduerti licet, prius lanę vulſuram quàm tonſuram inuentam. (Oues non ubique tondentur: durat quibuſdam in locis vellendi mos, Plin.) Qui etiam nunc vellunt, ante triduo ieiunas habent, quo languidæ minus radices lanæ retinent. Omnino tonſores in Italia primum veniſſe ex Sicilia dicuntur poſt Romam cōditam anno quadringenteſimo quinquageſimoquarto, vt ſcriptum in publico Ardeæ in literis extat, eoſque adduxiſſe Publium Ticinium Menam. Olim tonſores non fuiſſe adſignificant antiquorum ſtatuæ, quod pleræque habent capillum, & barbam magnam, Varro. Palatini collis Romæ altera pars Veileia appellata fuit à vellenda lana, ante Hetruſcam tonſuram incolis monſtratam, Cato in libro originum. Nec frigido adhuc, nec iam æſtiuo tempore, ſed medio vere oues tondendæ ſunt. Curandum autem eſt vt poſt horam diei primam abſterſæ oues, exiccatoque vapore illo quem noctu lana extraxerat, præcipuè ad Solem tondeantur. Nam quum ouis quæ tondetur tunc ſudet, facile colligitur ſudor ex lana, (ἀναλαμβάνεται ὁ ἱδρὼς ἐκ τῶν ἐρίων,) lanaque ipſa euadit tum nitidior tum mollior, Didymus.

Fructum ouis è lana ad veſtimentum miniſtrat, Var. Quadrupedibus pili ſenectute craſſeſcũt, lanæq; rareſcũt, Plin. Lanę molles & criſpæ præferuntur, Albert. Arietis lanam ſequitur quicquid ex eo generatur, Idem. De ariete eligendo, infra dicetur in hiſtoriæ eius cap. 2. De Tarentino ſiue tecto pecore, quod lanarum tantum gratia nutritur, ſuperius hoc in capite dictũ eſt. Quibus paſcuis lana melior molliorq; fiat, explicauimus ſupra partim hoc ipſo in capite, partim tertio. Cur ouium expilatis mollior pilus ſubnaſcitur, homini durior? Ariſtot. Problem. 10. 24, Cur ouium pili eò duriores ſunt quo prolixiores, hominum contra? Ibidem ſequenti ſtatim Problemate. Pabulo ſterilia ſubtilitatem lanæ augent, Cardanus: ideoq; Anglica lana (inquit) nunc, ut olim Mileſia, celebratur. Nec mirum, cum nullum animal venenatum mittat Anglia, & ſine luporum metu, (nulli enim in Anglia hodie lupi reperiuntur,) pecus vagetur. Rore cœli ſitim ſedant greges, ab omni alio potu arcentur, quòd aquæ ibi ouib⁹ ſint exitiales. Cur veſtes ouis à lupo laceratæ tabidum & pediculoſum ſit, vide ſupra in D. & in Lupo. D. Lanas Hiſpania nigri velleris præcipuas habet, Pollentia iuxta Alpes: Vnde apud Martialem lanæ Pollentinæ. Non tantũ pullo lugentes vellere lanas. Canuſium rutili, quas erythras vocant. Canuſinæ ruffæ dictæ à Martiale: Roma magis fuſcis, veſtitur Gallia ruffis. Et Canuſinatum Syrum dicit, pro Canuſina veſte ornato, ut Canuſinatus noſtro Syrus aſſere ſudet. Ouem Canuſinam, pro lana pretioſa dixit Iuuenal. Saty. 6. Fuluas habet Tarentũ, & ſuæ pulliginis. Hiſtriæ Liburniæq; pilo propior quàm lanæ, pexis aliena veſtibus, & quam ſola ars ſcutulato textu commẽdat in Luſitania. Scutulatum verò textum eiuſmodi ferè eſt, quale cernitur in aranearum telis. Quanta arte celãt pedicas, ſcutulato rete, ad capiendas muſcas circa graſſantes, Plinius 11. 23. Idem libro 17. de emplaſtratione arborum loquens ſcutulam vocat corticem ad effigiem parui ſcuti eximendum ab arbore, in cuius locum cortex alius cum germine reponitur. At vero mollis erat lana in agro Mutinenſi, cuius meminit Strabo in quinto: Lanam mollem (inquit) Mutinenſis ager, eaq; regio quæ ad fluuium Scutanam pertinet, fert omnium longè optimam: hirtam (τραχεῖαν) vero Liguſtica & Mediolanenſis, (Inſubrum regio,) ex qua bona pars Italiæ ſeruitiorum (τὸ πλέον τῆς οἰκετείας τῶν Ἰταλιωτῶν) veſtitur. Mediocrem autem ea quæ circa Patauium, ex qua pretioſiſſima tapeta & gauſapinæ fiunt. Eſt & hirta pilo craſſo, in tapetis antiquiſſima gratia, (& hoc ſtragulæ veſtis genus vtrinq; villos eminentes habet, vel ſaltem ex altera parte, Bayſius. Feltrias ut hodie à Feltro vrbe mercatorum vulgus appellat, antiquis non defuiſſe exiſtimo: veſtes ſcilicet non textas, non conſutas, ſed lana igne adacta compactas, quales nũc

ad pilea & penulas in usu habemus: de quibus puto Plinium sensisse his verbis in octauo: Lanæ & per se coactæ vestem faciunt, & si addatur acetum, etiam ferro resistunt: immò vero etiam ignibus nouissimo sui purgamento. Quippe ahenis coquentiũ extractæ indumentis vsu veniunt,(Aliâs, Quippe ahenis polientiũ extractà in tomenti vsum veniunt,) Galliarum, ut arbitror, inuento: certe Gallicis hodie nominibus discernuntur: sed haud facile dixerim, qua id ætate cœperit, Cælius Calcaguinus epistolicarum quæstionum 3 1. Sed addit Plinius. Antiquis enim torus è stramento erat, qualis nunc etiam in castris gausape. Patris mei memoria cœpere amphimallã nostra, sicut villosa etiam ventralia. Nam tunica lati claui in modum gausape texi nunc primum incœpit. De lana feltria & pilotariis artificibus qui pileos & vestes inde conficiunt, pluribus docui in Tauro capite 7. inter remedia aduersus sanguinem taurinum. Lanæ Bæticæ: Catullus timens naufragium, eiecturus erat vestes, quarum generosi graminis ipsum Infecit natura pecus: sed & egregius fons Viribus occultis, & Bæticus adiuuat aër, Iuuenalis Sat. 12. Oues quas pelliones nostri Flandricas (*Flemming*) vocant, à molli & crispa lana laudantur. Sed de lanarum differentiis, secundum regiones præcipuè, in B. etiam nonnihil diximus. Colores lanarum. Bæticis ouibus, ut iam dixi, color suus ex pabulo, potu & aëre natura fit, non arte. Hæ (capræ) quoque non cura nobis leuiore tuendæ: Nec minor usus erit: quamuis Milesia magno Vellera mutentur, Tyrios incocta rubores, Vergil. Colossinus color (inquit Hermolaus, qualem Plinius in flore cyclamini esse scribit) à Colossis vrbe Troadis vocari cœpit. Strabo volumine duodecimo, Laodicensis, inquit, ager qui ad Lycum amnem cognominatur, φέρει προβάτων ἀρετὰς, οὐκ εἰς μαλακότητα μόνον τῶν ἐρίων, ᾗ τῶν Μιλησίων διαφέρει, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κοραξὴν χρόαν, &c. Hoc est, oues gignit præstantissimas, non solum mollitie lanæ, sed etiam colore coracino: itaque magnum inde quæstum faciunt, vt & vicini eorum Colossini à cognomine eis colore. In Hispania quoque tradit coracino lanitium colore nasci. Vitruuius, In agris Clazomeniorum, Erethriæorum & Laodicensium pecora (inquit) procreantur, aliis locis leucophæa, aliis pulla, aliis coracino colore. De Laodicensi vellere Plinius quoque octauo libro, ubi & pulliginem coloris genus facit, Hæc Hermolaus. Ex Turditania Hispaniæ frequens olim vestitus veniebat, nunc vero Coraxorum amplius lanitium omnium pulcherrimum, unde admissarii arietes talento emuntur. Telarum exuperans tenuitas atque copia, quas Saltiatæ construunt, Strabo libro 3. Lanarum sunt & à coloribus quos bibunt discrimina: cymatiles, à fluctibus: gerano chroës à gruibus. Iam ab amethysto, à serenitate, à croco, à rosa, à myrto, à glandibus, ab amygdalis, à cera, à coruo coraxicæ, à purpura colossinæ: Et hæc partim ex Plauto, partim ex Ouidio in artib. & Strabone, Hermol. Coraxi quidem Colchidis populi sunt, & iuxta eos pars Tauri montis Coraxis vel Coraxicus appellatur. Lanam tingunt: alga Cretica, lactucæ quædam species, loti radix, nucum cortex, rubea, sideritis, ut Aggregator ex Plinio citat. Item fabæ decoctio, Isaac & Serapio secundum Dioscor. Molliorem vero & pulchram lanam reddit condisi, id est struthium, Idem: Aqua maris, Plin. Colorum plura genera: quippe cum desint etiam nomina eis, quas natiuas appellant, aliquot modis, Plinius. Lanarum colores natiui memorantur quatuor præcipui, etiamsi Plinius dicat vel natiuis nomina deesse aliquot modis. Albus in Apulia nobilis, ut ait Martialis. Velleribus primis Apulia, Parma secundis Nobilis, Altinum tertia laudat ouis. Niger in Hispania & Pollentia, ut diximus. Rutilus, qui & ἐρυθρὸς dici potest, & à Martiale ruffus. Fuluus, & suæ pulliginis Tarentinus, Baysius: Mox autem ex Gellio subijcit, fuluum colorem ex ruffo & viridi mixtum esse, ita ut in aliis plus viridis, in aliis plus ruffi habeat, &c. Lanarum nigræ nullum colorem bibunt: de reliquarum infectu suis locis dicemus in conchyliis marinis, aut herbarum natura, Plin. De colossino & coracino coloribus paulò superius dixi: vide etiam in B. quædam de colore lanæ. Prætextæ apud Hetruscos originem inueni. Trabeis usos accipio reges: Pictas vestes iam apud Homerum fuisse, vnde triumphales natæ. Acu facere id Phryges inuenerunt, ideoque Phrygiones appellati sunt. Aurum intexere in eadem Asia inuenit Attalus rex, vnde nomen Attalicis. Colores diuersos picturæ intexere Babylon maxime celebrauit, & nomen imposuit. Plurimis vero liciis texere, quæ polymita appellant, Alexandria instituit: scutulis diuidere, Gallia. Metellus Scipio triclinaria Babylonica sestertium octingentis millibus venisse iam tunc posuit in capitalibus criminib. quæ Neroni principi quadragies sestertio nuper stetêre. Ser. Tullii prætextæ, quibus signum Fortunæ ab eo dicatæ coopertum erat, durauêre ad Seiani exitum: mirumq; fuit nec defluxisse eas, nec teredinum iniurias sensisse annis d.lx. Vidimus iam & viuentium vellera, purpura, cocco, conchylio, sesquilibris infecta, velut illa sic nasci cogente luxuria, Plinius. Et rursus, Lanam & colo & fuso Tanaquilis, quæ eadem Caia Cæcilia vocata est, in templo Sangi durasse, prodente se, author est M. Varro: factamq; ab ea togam regiam vndulatam æde Fortunæ, qua Ser. Tullius fuerat vsus. Inde factum ut nubentes virgines comitaretur colus compta, & fusus cum stamine. Ea prima texuit rectam tunicam, quà simul cum toga pura tyrones induuntur nouæq; nuptæ. Vndulata vestis primo è lautissimis fuit, inde soriculata defluxit. Togas rasas Phrygianasque, diui Augusti nouissimis temporibus cœpisse, scribit Fenestella. Crebræ papaueratæ antiquiorem habent originem, iam sub Lucilio poëta in Torquato notatæ, Hucusque Plinius. Rica est vestimentum quadratũ, fimbriatum, purpureum, quo flaminicæ pro palliolo vtebantur. Alij dicunt quòd ex lana fiat succida alba, quod conficiunt virgines ingenuæ patrimæ matrimæ ciues, & inficiatur cœruleo colore, Festus. Vide Ricæ, apud eundem alibi. Ex pilis ouium (inquit Crescentiensis) fiunt indumenta necessaria & iucunda hominibus: qui quanto sunt subtiliores, tanto meliores & maioris pretij. Qui ouillam lanam (nimirum ouis à lupo laniatæ, ut alibi diximus,) pexerit, atq; ex ea vestem confecerit, scabiem, ut ferunt, procreabit ei, qui ea vestietur, Aelian. Reliqua de lanis vide in philologia e.

Pelles quæ cum suis pilis ad vestitum parantur apud nos, agninæ omnes non ouillæ sunt: quamobrem in Agno de eis dicam. Ouium vero pelles quæ pilis detractis parantur à cerdonibus, colore aliquo infectæ, ad calceos, ocreas, thoraces, chirothecas, marsupia & huiusmodi paranda adhibentur. Ex pellibus ouium cum pilis fiant pelliceæ pannorum tempore frigido commodæ. Ex ijsdem depilatis fiunt calceamenta, Crescentiensis. Πίλοις ταῖς κεφαλαῖς ἐχρώμεθα προβατίων δερμάτων δασέων, Laurentius Romanus apud Athenæum. Ex ouillis pedibus audio etiam membranas fieri, maceratis in aqua cum calce, & postea extensis. Harum tenuiores molliores que pro charta ut inscribantur idoneæ sunt, iam & libros in membranis excusos vidimus. Crassiores pugillaribus seruiunt, pigmento quodam illitæ candido aut luteo. Literæ styli ænei vel argentei mucrone obtuso inscribuntur, spongia linteóue humido infrictæ delentur. Hinc & libri colligati vestiuntur, & alij diuersi vsus habentur. Seuo ouillo cerdones etiam vel sutores illinunt ac molliunt coria. Ossa manubrijs cultellorũ idonea sunt. De vsu ventriculi ouis aut veruecis contra erucas, scribemus in Veruece. Vrina ouium apud Rhætos, ut audio, nitri fictitij materia est. Vt pili nigri equorum mutentur in albos: in lacte

In lacte pecudum bulliente linteum madefactum loco impone.idq; toties donec cum fricatione modica digitorum pili cadant: deinde aliud linteum purum madefactum in lacte recenti frigido, (melius forte calido vel tepido,) duces per locum depilatum vbi pilos (pro nigris albos) renasci volueris: hoc facies per tres dies vel pluries, donec pili incipiant crescere, diebus singulis ter ut minimum, Rusius.

Sues, oues & capræ cum libidinosiores sunt, & mares passæ, mox ipsæ etiam eos conscendunt, (τῶν ἀπομεινάντων τῶν ἀῤῥένων ὄχειον, ἐπιτρέψαι τὸ ἐπιφέρειν, lego ἐπιβαίνειν τοῖς ἄρσεσιν) magnam tempestatem (χειμῶνα) significant. At si tardiores solito ad coitum sint eædem pecudes, gaudebit vir pauper quod ei vestibus indigenti, satis temperatum anni tempus futurum præsagiant, Aratus & Scholiastes. Et rursus, Si boues & pecora (μῆλα, id est oues, Scholiast.) declinante iam autumno terram (pedibus, Aelianus) foderint, & capita versus boream protenderint, magna & rigida hyems circa occasum Pleiadum expectanda est: eoq; maior, quo pecudes illæ magis foderint: sequetur enim nix multa frugibus & plantis noxia. Hoc quidem de ouibus Aelianus etiam ex Arato repetit. Si deniq; terram Lanigeræ fodiant, caput aut tendatur in Arcton, cum madidus per marmora turbida condit Pleiadas occasus, cum brumæ in frigora cedit Frugifer Autumnus, ruet æthra concitus Imber, Auienus. Pecora exultantia, & indecora lasciuia ludentia, (tempestatem, præsertim pluuiam) significant, Plinius. Aelianus contra, Agni & hœdi lasciuientes & inter se saltantes, lætos dies promittunt. Agni ad pabula festinantius pergentes, tempus frigidum (χειμῶνα) indicant. Item arietes & agni cum in via se inuicem cornibus petunt colludendo: vel saltantibus similes pedibus exiliunt, agni quidem, ceu leuiores, quaternis, arietes verò binis tantum anterioribus: item (eadem pecora) cum vesperi à pastoribus ad stabula vix reduci, & ab herbis depascendis vix lapidibus etiam abigi possunt, Aratus.

Fructuum ex pecore species sunt duæ: una est tonsura: altera, quæ latius patet, de lacte & caseo, quam scriptores Græci separatim τυροποιΐαν appellauerunt, ac scripserunt de ea re permulta, Varro. Ouibus omnium maximè quadrupedum lac diu edurat: quippe quibus mulctra mensium octo spacio continuetur, Aristoteles. Fructū ouium (inquit Cato cap. 150.) hac lege venire oportet. In singulas casei pondo XV. dimidium aridum, lacte feriis quod mulserit dimidium, & præterea lactis vrnam vnam. Hisce legibus agnus diem & noctem qui vixerit, in fructum, & Calend. Ianuar. emptor fructu decedat. Si intercalatū erit Calend. Maiis agnos triginta, ne amplius promittat. Oues, quæ non pepererint, binæ pro singulis in fructu cedent. Die lanam & agnos vendat. Mēses X. ab coactore releget porcos lectarios. In oues denas singulos pascat. Conductor II. menses pastorem præbeat, donec domino satisfecerit, aut soluerit, pignori esto, Hæc Cato. Butyrum etiam ex ouillo lacte habetur, vide infra in F. E lacte pinguissimo probatum fit butyrum, quale ouillum est, Dioscorides. Ouillum lac caprinumq;, mox bubulum, commodum est ad conficiendum reponendumq; caseum, Aristoteles. Ouillo miscere caprinum lac Siculi, & quibuscunq; copia est caprini, solent, Idem. Vsque ad festum sancti Michaëlis (inquit Crescentiensis) bis quotidie mulgentur oues, & postea semel lac elici potest. Ne nimis pingues cum arietibus mittantur, ne importuno tempore fœtus emittant, sed post coniunctionem arietum ut pinguescant custodiantur, ut horis opportunis ducantur ad pascua, & custodiantur, per totam æstatem. Festinanter mulgeantur aurora surgente, ut tempestiuè educantur ad pascua. Dum mulgentur, quotquot adsunt silentium præstent, excepto magistro qui tantum necessaria loquatur. Caseum coagulamus syncero lacte, coagulis agni vel hœdi, ac pellicula quæ solet pullorum ventribus adhærere, vel agrestis cardui floribus, vel lacte ficulneo, cui serum debet omne deduci, & ponderibus premi. Vbi cœperit solidari, opaco loco ponatur, aut frigido: & pressus subinde adiectis pro acquisita soliditate ponderibus trito & torrefacto sale debet aspergi: iam durior, vehementius premi potest. Post aliquos dies solidatæ iam formulæ statuantur, ita per crates ne inuicem se unaquæq; contingat: sit autem loco clauso & à ventis remoto, ut teneritudinem & pinguedinem seruet. Vitia casei sunt, si aut siccus aut fistulosus est: quod euenit, si aut parum prematur, aut nimium salis accipiat, aut calore solis utatur, (uratur.) Recenti caseo conficiendo aliqui virides nucleos pineos terunt, atq; sic lacte mixto congelant, aliqui cyminum tritum frequenter colatum congelant: qualemcunque etiam sapore velis efficere, poteris adiecto quod elegeris condimento, vel pipere aliòue pigmento id præstare, Hactenus Crescentiensis.

F.

Caro cuiusq; quadrupedis deterior est, cum locis palustribus quàm editioribus pascit, Aristoteles. Caro leporum sanguinem quidem gignit crassiorem, sed melioris succi quàm bubula & ouilla, Galenus libr. 3. de aliment. facult. Agni carnem habent humidissimam ac pituitosam: ouium verò magis excrementitia est ac succi deterioris, Ibidem. Et rursus, Animalia quæ humili & tenui herba nutriri queunt, ea primo ac medio vere sunt præstantiora, ut oues: æstate autem prima ac media capræ, cum fruticum germina vigent. Bubula caro si cum ouilla comparetur, frigida est, sanguinemq; melancholicum gignit, Symeon Sethi. Bubula, ouillaq; caro crassum succū creat & caput replet, Aretæ in cura cephalææ. Ouilla caro (τὸ προβάτειον κρέας, inquit idem) superfluitatū plena est maliq; succi: melior est annicula, id est vnius anni: quæ verò hac vetustior est, & difficulter concoquitur, & mali est succi, nocens his qui stomacho humido sunt, & pituitosis. Si mulieris vterus fuerit vlceratus, &c. serum coctum bibendum præbeto per dies quinq;, aut lac asininum coctum per dies 3. aut 4. Post lactis autem potum cum aquis ipsam reficito, & cum cibis commodis, carnibus ouillis teneris recentibus & volucrium, Hippocrates lib. 2. de morbis muliebribus. Caro ouium sapore est ingrato, & nimium humida, neq; conueniens nisi forte rusticis assuetis, qui continuis laboribus exercentur, Crescentiensis. Anatis caro & aquaticarum est vehementis humiditatis, & est propinqua in hoc carni ouillæ, Auicenna. Ouem arietē dentibus ne attingas: non modo enim eius caro non prodest, verum etiam vehementer obest, Platina. Carnes pecorum prohibentur, quia malum sanguinem generant. Agni quidem præbent nutrimentum multum, calidum & humidum, sed pituitam gignunt. (Vide in Agno F.) Arietes anniculi melius temperati sunt quàm natu minores. Hæ carnes verno magis quàm alio tempore conueniunt. His qui opus habent refrigerari, præparantur cum aceto: illis vero qui descensione indigent, cum muri. Salubriter autem superbibitur vinum album subtile, deinde accipitur calche sacharinum, Elluchasem in Tacuinis ex Oribasio. Caynerus in cura ischiadis, conuenire ait in cibo ouillam carnem vnius anni. Magistratus noster ne oues post diui Iacobi diem, id est vicesimum quintum Iulij ab aliis regionibus mactandæ adducantur, laniis interdicit: quamuis enim pinguiores aliquando post id tempus oues fiant: insalubriores tamen habentur earum carnes, & minus placent palato, tenacioresque sunt, præsertim

adductarum aliunde. Ouilla caro à quibusdam (Anglis præcipuè) salitur, & infumatur, ut audio, uno die tantum cum sale relicta in vasis. Ius in oui fero ferueas: Piper, ligusticum, cuminum, mentham siccam, thymum, silphiū: suffundes vinum: adiicies damascena macerata: mel, vinum, liquamen, acetum, passum ad colorem, oleum: agitabis fasciculo origani & mentæ siccæ. Et rursus, Ius frigidum in oui fero: Piper, ligusticum, thymum, cuminum frictum, nucleos tostos: mel, acetum, liquamen & oleum: piper aspergis, Apicius 8.4. Brassicæ folia vel cymæ si coquantur cum ouilla carne pingui ius optimum reddi aiunt. Cur oues à lupis dilaniatæ carnem quidem suauiorem, lanam autem tabidam flaccidamq; habeant, dictum est in Lupo D. ex Plutarcho. Armum ouillum elixum & refrigeratum aliqui hoc iure perfundunt: Petroselinum (sic vulgò apium vocant) minutatim incisum contundunt in pila & aceto affuso per horam relinquunt, exprimunt per linteum, zingibere & pipere condiunt: sic perfusum armum frigidum apponunt. Ex ouis pulmone minutal fit, non item aliarum pecudum, apud nostros: ut ex eiusdem iecore tomi quadrati, qui omento circumuoluti, additis & herbis odoratis aliquando, verubus ligneis transfixi in craticula assantur. Sunt qui in sartagine frigunt: nam apud Athenæum libr. 3. legimus *ταγηνιστὰ ἥπατα ἐπίπλῳ περιειλημμένα*. Idem Alexidis versum citat, *Ἧπάτιον ἐγκεκαλυμμένον*. Iecur ouis integrum aliqui diligenter cum medulla panis contundunt, & per linteum vel cilicium transmittunt, deinde aromatibus ad saporem coloremq; commendandum inspersis, modicè feruefaciunt, & turdos in iure carnium elixos ac modicè butyro frixos imponunt. Intestina ouium (*schaafbeuch*: nam *kutteln* de bobus propriè dicitur, de vitulis *Kræß*) in qua elixa à vulgo comeduntur. *Μυελὸν οἶον ἔδεσκε, καὶ οἰῶν πίονα δημόν*, Homerus Iliados χ.

Ex ouillo pecore casei lactisque abundantia non solum agrestes saturat, sed etiam elegantium mensas iucundis & numerosis dapibus exornat. Quibusdam verò nationibus frumenti expertibus victum commodat, ex quo Nomadum Getarumq; plurimi *γαλακτοπόται* dicuntur, Columella. Quod præstat? Capræ. Post? Ouis. Inde? Bouis, Baptista Fiera de lacte. Lac nigrarū ouium melius est, in capris vero contra, Albertus. Lac ouillum nutrimentum est satis salubre: eò melius, quò recentius fuerit: & eò plus nutriens, quò spissius, Crescentien. Et rursus, Lac & caseus ex vaccis non tam conueniunt esui humano quàm ex ouibus. Ouium lac dulce crassum (*παχὺ*: quędam exemplaria non rectè habent *τραχὺ*) & præpingue est, non usque adeò (ut caprinum) utile stomacho, Dioscorid. Idem lac bubulum asininū & equinum magis aluum emollire scribit quàm ouillum, quod hoc crassius sit. Pinguissimum lac est bubulum: ouillum verò ac caprinum, habent quidem & ipsa pinguedinis quippiam, sed multò minus, asininum vero huius succi minimè particeps est, Galen. Caprino lacte crassius ouinum est, sed eius frequens vsus cuti vitiligines albas inducit, Authoris nomen excidit. Lac muliebre temperatissimum est, mox caprillum, hinc asininum ouillumque, postremò vaccinum, Aegineta. Lac omnium rerum, quas cibi causa capimus, liquentium maximè alibile, & id ouillum, inde caprinum, Varro. Stomacho accommodatissimum caprinum, quoniam fronde magis quàm herba vescuntur: bubulum medicatius: ouillum dulcius & magis alit, stomacho minus vtile, quoniam est pinguius, Plin. Erythea insula est vel eadem quæ Gades, vel proxima freto unius stadii discernente. Ea pabuli ubertate ita glisčit, ut ouium lac in ea serum non habeat, & insuper ad conficiendum caseum multam aquam admisceri oporteat propter pinguitudinem. Quin & intra dies triginta suffocari illic pecus dicunt, nisi aliquid sanguinis detrahatur, Eustathius in Dionysium Afrum (ex Strabonis tertio.) E lacte pinguissimo probatum fit butyrum, quale ouillum est, Dioscorides. Pinguissimum est lac bubulum: ouillum verò ac caprinum, habent quidem & ipsa pinguedinis quippiam, sed multò minus, Galen. Butyrum à boue nominatur, è cuius lacte copiosissimum confit, ut miretur Dioscoridem Galenus, quòd ex caprino & ouillo confici lacte dixerit: ex caprino tamen fieri solere testis est Plinius, Hermolaus. Butyrum plurimum fit è bubulo lacte, & inde nomen: pinguissimum ex ouibus, Plin. Caseus numerosior est Apennino. Cebanum hic è Liguria mittit, ouium maximè lactis, Plinius. Casei bubuli maximi cibi sunt, & qui difficillimè transeant sumpti. Secundò ouilli: minimi cibi, & qui facillime dejiciantur, caprini, Varro. Caseus Siculus fit ouillo & caprino lacte permixto, &c. vt in Capra capite quinto. Caseus ouillus eò melior quo recentior fuerit: tanto peior, quo vetustior & durior. Improbatur etiam nimis salsus, & qui vel nimium viscosus vel aridus & friabilis est, ut ait Rasis: laudatur inter vtrunque medius, Crescentien. Et rursus, Lac & caseus ex vaccis non tam conueniunt esui humano quàm ex ouibus. Casei aridi ouilli proximi anni frusta ampla facito, & in picato vase componito: tum optimi generis musto adimpleto, ita ut supernueniat, & sit ius aliquanto copiosius quàm caseus. Nam caseus combibit, & fit vitiosus, nisi mustum semper supernatet. Vas autem, cum impleueris, statim gybsabis: deinde post dies viginti licebit aperiri, & uti qua voles adhibita conditura: est autem etiam per se non iniucundus, Columella 12.42.

G.

Verberum vulnera atq; vibices pellibus ouium recentibus impositis obliterantur, Plin. Pellis ouina recens detracta (adhuc calens) circumposita iis qui quoquo modo fuerint verberati, omnium luculentissimè adiuuat, adeò ut die ac nocte vna illos curet: concoquit enim & digerit quæ sub cute sanguinem habent, (vibices, livores, sugillata,) Galenus de simplicib. 11.16. Rasis, Albert. Vide in ariete G. ab initio. Cutis pedum & rostrorum bouis & ouis igni lento diu coquuntur, donec veluti coagulum remittat: id exemptum siccatumque in aëre perflatili, ad hernias commendatur, Sylvius. De remediis ex pilis, lanis seu velleribus ouium, vide infra post Oesypum. Ad comitiales morbos magnificè laudatur & sanguis pecudum potus, Plinius. Si vteros purgare voles, primum quidem ordeum oleo imbutum in pruinis suffire oportet. Postridie vero carnem ouillam coquere, cum ordei decocto sub dio per noctem exposito. Sit autem decoctum ordei congii mensura, & valde ipsas coquito. Vbi verò coctæ fuerint, leuiter tepidas edat, & iusculum sorbeat. Postridie autem thus & pulegium tritum, melle subactum & lana exceptum ad triduum subdito, Hippocrates de nat. mul. Carnes pecudis combustæ ex aqua cæteris verendorum vitijs (de formicationibus & verrucis eorum prius dixerat) medentur, Plin. Si (inflicto alicui morsu vel ictu venenato) neque qui exugat, neque cucurbitula est, sorbere oportet ius anserinum, vel ouillum, vel vitulinum, & vomere, Cels. Seuum ouillum quomodo curetur, in hircino ex Dioscoride præscripsi. Nominatur autem seuum ouium, aliquando simpliciter, de quo priore loco agemus: aliquando ex renibus, vel omento. Seuo ouillo ad ignem liquato linteum intinge, & parti adustæ impone, curabitur, Innomin. Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo, præcipuè ex ariete, seuum ex nitro, Plin. Paniculas aperit seuum pecudis cum sale tosto positum, Marcel. Seuum ouium vetus cum cinere è capillis mulierum furunculis

mederi

mederi dicitur,Plin.Cantharides illitas licheni prodesse non dubium est,cum succo taminiæ uuæ & seuo ouis vel capræ,Plin.Vnguium scabriciem tollit pecudum seuum,Idem.Malandriæ & frigore adustis partibus prodest cuiuslibet pecudis seuum cum alumine tritum vel excoctum,& ceroti modo impositum.Marcel. Pernionibus quoque imponitur seuum pecudum cum alumine,Plin.Articulis luxatis præsentaneum est & seuum pecudis (cuiuscunq;,Marcel.) cum cinere è capillo mulierum,Plin.Ad oculorum varia vitia,caprinum, ouillúmue adipem calida aqua madentem imponito,Galenus Euporist.3.12.Seuum ouium decoctum & cum vino austero depotum, tussi medetur,Marcel.Absyrtus hippiatrus in tussi equorum etiam utitur,ut in ceruino seuo diximus. Dysentericos recreat seuum ouium decoctum in vino austero: hoc & ileo medetur,& tussi veteri,Plin. Seuum ouillū decoctum in vino austero,& calidum potui cœliaco datum,manifesto remedio erit,Marcel.Hircinus adeps, ut qui

10 validissimè discutiat,podagricis auxiliatur,cum fimo capræ & croco impositus: huic proportione respondet ouillus,Dioscor.Pinguitudinem exteriorem (inter carnem & cutim) inter posteriora crura, priuatim ad morbos quosdam requiri audio.Seuum pecudis à renibus vulsum,admixto pumicis cinere & sale, rectissimè dolentibus & tumentibus veretris imponitur,Marcell.Seuum ex omento pecudis, præcipuè à renibus, admixto cinere pumicis & sale,cæteris verendorum vitiis(de formicationibus & verrucis prius dixerat) medetur,Plin. Seuum ex omento pecudum illitum,sanguinem narium sistit,Plinius & Marcellus.Medicamenta quædam cum adipe anserino vel ouillo &c.bibenda consulit mulieribus abortui obnoxiis Hippo.in lib.de sterilib.Ouilla medulla quinto loco post ceruinam,vitulinam,taurinam & caprinam laudatur,Dioscorid.Iecur ouium nyctalopas sanat: decocto quoque eius oculos abluere suadent,& medulla dolores tumoresque illinunt,Plin.

Ouiculæ aut capræ cornu tusum,& ordeum tostum ac fresum,oleo subigito ac suffito, Hippocrates de mor-

20 bis mulieb.in capite quod continet medicamenta quæ secundas educunt & menses detrahunt,&c. Cornibus ouillis crematis & ex vino in pila detritis dextro cornu dextrum pedem inungito, & sinistro sinistrum, & dolores podagricos mitigabis,Trallianus. Cerebro ouis inuncti oculi aquam patientes iuuãtur,Rasis & Albert.Ad dentitionem cerebrum pecoris utilissimum est,Plinius: & Galenus in libro de theriaca ad Pisonem cap.12. sed mel iubet adiici,ita vehementer profuturum dentientibus pueris. Ad dentitionem, Magnificè iuuat & ouis cerebrū gingiuis illitum,Plin.Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo,præcipuè ex ariete,Plin.Liuentia & suggillata pulmones arietum pecudumque in tenues confecti membranas,calidi impositi extenuant.Idem. Pulmo ouillus quàm recentissimus,protinus dum adhuc tepet,appositus,continuò discutit & expurgat liuores, Marcell. Ebrietatem arcet pecudum assus pulmo præsumptus,Plin.Phreneticis prodesse videtur pulmo pecudum calidus circa caput alligatus,Idem. Conuenit hîc calidis pecudum pulmonibus aptè Tempora languentis medica redi-

30 mire corona,Serenus ad phrenesin.Lethargicis pulmonem pecudis calidum circa caput adalligari putant utile, Plin.Pulmo pecudis,id est ouis,dysentericos recreat,decoctus cum lini semine, ita ut & caro manducetur & aqua illa potetur,Marcel.Pecudum Pulmones (calidi recentes Marcellus) podagras leniunt, Plin. Iecur ouium nyctalopas sanat, efficacius quidem fuluæ ouis: decocto quoque eius oculos abluere suadent, Plin. Iecur ouillum, id est ouis candidæ discoctum,cum aqua madefactum contritumque & oculis superpositum,nyctalopas purgat, Marcel. Si pariens inflata fuerit,hepar ouillum aut caprinum calido cinere obrutum, edendum dato meracius, ad dies quatuor: & vinum bibat vetus, Hippocrates de nat.mul. Ouillo felli Dioscorides taurinum præfert. Domesticarum suum bile vtuntur quidam ad ulcera aurium,medicamento utique non reprobo, (& tu quoque ubi compositorum nihil adfuerit, vtitor: sunt enim innumera:) sed pro affectus magnitudine alia etiam atque alia alterius animalis bilis potest congruere.Nam vbi vlcus diuturnum fuerit,multamque saniem pusque conti-

40 neat,etiam sicciorem bilem præferes, puta ouium, quæ paulo est acrior suilla,Galen. Aures purgat fel pecudis cum melle,Plin. Fel ouillum mulso mixtum si clysterio addideris, & inde auriculas inrigaueris, expurgatis vlceribus certissimã sanitatem consequeris. Idem fel cum lacte mulieris instillatum, etiam ruptas interius auriculas certissimè sanat,Marcel.Ouis fel auri cum oleo communi aut amygdalino infundito, Nic.myrepsus ad dolores aurium a crassis ac lentis humoribus. Ruptis, conuulsis fel ouium cum lacte mulierum prodesse dicunt,Plin. Cancer vel carnis corrosio si inungatur felle ouis, manifestè iuuat, Rasis & Albert. Porrigines, (prurigines, Marcel.) tolluntur felle ouillo cum creta cimolia illita capiti donec inarescat,Plin.mirum est,Marcel. Fel pecudum cum melle,præcipuè agninum, ad comitiales morbos laudatur, Plin. Pecudis lien recens magicis præceptis super dolentem lienem extenditur, dicente eo qui medeatur, lieni se remedium facere. Post hæc iubent eum in pariete dormitorii eius tectóue includi, & obsignari annulo, terque nouies carmen dici, Plinius.

50 Lien pecudis tostus & in vino tritus, (potusque,) ileo resistit, Idem. Et alibi, Tormina sanat lien ouium tostus, atque è vino potus. Articulorum fracturis cinis feminum (femorum, Marcel.) pecudis peculiariter medetur: efficacius cum cera, Plinius & Marcel.Idem medicamentum fit ex maxillis simul ustis, cornuque ceruino & cera mollita rosaceo, Plin. Dysentericos recreant femina pecudum decocta cum lini semine aqua pota, Idem. Pro equo ob viam & lassitudinem æstuante: Seuum caprinum, acronaria ouilla, cum coriandro & anetho vetere, & coriandro recenti diligenter trito, in ptisanæ cremorem admiscebis, & percolatum dabis per triduum, Hierocles in Hippiatricis 64. Ad dealbandos dentes aliaque eorum vitia sananda ouillo talo usto vtitor,Galenus Euporiston 2.12. Vesicam caprinam aut ouillam vstam ex posca bibendam præbeto his qui se in somno permingunt, Galenus de comp.sec.loc. In muliebribus malis membranæ à partu ouium proficiunt,sicut in capris retulimus,Plin. Contra venena omnia valet lac ouium calidum præ-

60 terquam iis qui buprestin aut aconitum biberint,Plin.Alica peculiariter longo morbo ad habitudinem redactis subuenit,ternis eius cyathis in sextarium aquæ sensim decoctis,donec omnis aqua consumatur. Postea sextario lactis ouilli aut caprini addito per continuos dies,mox adiecto melle.Talis sorbitionis genere emẽdantur syntexes,Plin.Cõtra quartanas quidam deuorari iubent hirundinum fimi drachmam unam in lactis caprini vel ouilli vel passi cyathis tribus ante accessiones,Plin.Tonsillas & fauces lactis ouilli gargarizatio adiuuat. Idem. Lac caprinum vel bubulum vel ouillum,recens mulsum dum calet, vel etiam calefactum gargarizatum, tonsillarum dolores & tumores citò sanat,Marcel. Medicamenta quædam ad phthisin ex lacte bubulo vel ouillo propinantur. Ouilli lactis sextario si quis adiiciat cnici purgati denarios quatuor, & discoctum ita ebibat, molliet ventrem, Marcel.Aron interaneis exulceratis ex lacte ouillo bibendum datur: Ad tussim in cinere coctum ex oleo: Alij coxère in lacte ut decoctum biberetur,Plin. Alui exulceratos fluores & tenesmos, ouillum

70 bubulúmue aut caprinum lac sistit,ignitis calculis decoctum,Dioscorides.Lac ouile, quod candentibus glareæ

lapidibus

lapidibus in ipsum lac demersis excoquatur, dysenterico potui cum ipsis lapidibus datum efficaciter prodest, Marcel. Si torminosi vel cœliaci propter frequentes desurrectiones viribus deficientur, dandum erit eis lac caprinum aut ovillum tepidum per se, vel etiam decoctum cum butyro, Idem. Infunditur quoque lac contra rosiones à medicamentis factas, & si vrat dysenteria, decoctum cum marinis lapillis, aut cum ptisana hordeacea: item ad rosiones intestinorum, bubulum aut ouillum vtilius, Plin. Asininum lac intestinorum vlceribus & tenesmo prodest ut & ouium lac, sed minus, Obscurus. Satyrii duo genera, &c. prioris radix in lacte ouis colonicæ data, neruos intendit: eadem ex aqua, remittit, Plinius. Vt facies splendida fiat, bonum est ouillo aut caprino lacte eam lavare, Furnerius. Serum lactis ouilli ventrem movet & bilem expurgat, Crescentiensis. Reduuias & quæ in digitis nascuntur pterygia, tollunt canini capitis cinis, aut vulua decocta in oleo, superillito butyro ouillo cũ melle, Plinius. Inula in oleo discocta & contrita, & cum butyro ouillo & melle imposita: Eadem ratione curantur & tubera, sed hoc vitii emplastri panno inlini debet, Marcel. Vlula auis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ouillum & mel, ad ulcera sananda valet, Plinius. Caseus ouillus vetus dysentericos recreat, Plinius. Caseus ouillus vetustus in cibo sumptus, vel rasus & cum vino potus, cœliaco medetur, Marcellus.

Medicus quidam medicamentorum peritus in Mysia Hellesponti, ouium utebatur stercore ad acrochordonas & myrmecias & thymos & furunculos duros, quos clauos nominant, aceto videlicet diluens. Quin & vlcerum ambusta ad cicatricem illo ducebat, nempe stercus hoc cerato rosaceo commiscens. Sed & caprino stercore ambustos similiter curabat, parum eius cerato (rosaceo) longè copiosiori admiscens, Galenus. Fimum ouillum ex aceto illitum sanat epinyctidas, clavos, pensiles verrucas, thymos, & ambusta igni, rosaceo cerato exceptum, Dioscorides: & eadem ferè Rasis & Albertus: cum aceto (inquiunt) illitum, verrucas tollit, & variolas quæ nominantur assaræ: & cum cerato rosaceo, ambusta. Stercus ouis cum melle impositum medetur verrucis leuibus (aliàs, lentibus verrucis) & carnem excrescentem (quæ dicitur acturo, Rasis: forte acrochordon) abolet: item formicam, Rasis & Albertus. Fimus ouillus recens manibus subactus & emplastri more adpositus, deterget verrucas, Marcellus. Ambustis medetur fimum ouium cum cera commixtum, Plinius. Clauos pedum sanat fimum ouium impositum, Idem & Marcellus. Item verrucas omnium generum, Plinius. Fimum pecudum incipientibus carbunculis occurrit, Plin. Ex oleo tritum instar cataplasmatis impones ad vulnera recentia gladio aut ligno illata, Galenus Euporist. lib. 2. 81.

Aut si conclusum seruauit tibia vulnus, *Stercus ouis placidæ junges, adipesq; vetustos,*
Pandere quæ poterunt hulcus, patuloque mederi, Serenus cap. 43. cum proximè de luxatis scripsisset, Eumelus si detorta sit jumenti ceruix, fimum ouillum cum vino vetere & oleo misceri iubet, eoque calido sæpe perfricari cervicem, In Hippiatricis cap. 25. Contra omnium phalangiorum morsus remedio est pecudum fimi cinis illitus ex aceto, Plinius. Et alibi, Aduersus serpentium ictus efficax habetur, fimum pecudis recens in vino decoctum illitumque. Si equus vngulam pertuderit, ouinum stercus cum aceto permiscebis & impones: quanquam alii caprinum efficacius credant, Vegetius. Magna vis & in cinere pecudum fimi ad carcinomata addito nitro, aut cinere ex ossibus feminum agninorum, præcipuè in his ulceribus quæ cicatricem non trahunt. Fimo quoque ipso ouium sub testa calefacto & subacto tumor vulnerum sedatur, fistulæ purgantur sanantúrque, item epinyctides, Plinius. Alopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo cyprino & melle, Idem. Expleri alopecias non caprino tantum sed etiam ouillo fimo, Græci quidam scripserunt, ut Paulus Aegineta lib. 2. Abscessui (tardo, Rasis) oborto in radice auris prodest emplastrum de stercore ouis cum pinguedine anseris aut gallinę. Rasis & Albertus. Tumidis mulierum uberibus fimum ouillum calidum impone, Obscurus. Stercus ouis potum pondere drachmæ (duarum vnciarum, Albertus) cum decocto caprifolii (cum decoctione vel cum oxymelite, Rasis) valet cõtra icterum. Ad coli dolorem remedium physicum sic: Stercus ouis montanæ mense Septembri deficiente Luna pridie inclusæ mane excipies, & Sole durabis atque in pulverem rediges, & habebis in vase vitreo sive stagneo (stanneo) cum usus exegerit cocleare plenum colico ex aqua calida, si febricitaverit: si syncerus erit, cum vino per triduum dabis, Marcellus. Si splen exterius inungatur stercore ovillo usto (Albertus addit, ex aceto) imminuitur eius incrementum, Rasis. Ad calculum: Ibisci libram unam, stercoris ouilli recentis P. I I. axungiæ veteris P. I I. hæc omnia contrita pariter miscebis, & in lana succida renibus adpones emplastri modo, statim proderit, Marcellus. Podagras lenit fimum pecudum quod liquidum reddunt, Plinius. In muliebribus malis membranæ à partu ouium proficiunt: fimum quoque pecudum eosdem usus habet, Plini. Vrina ouis rubeæ aut nigræ perutilis est hydropi, (hydropi carnoso, Rasis:) prodest etiam mixta cum melle hydropi, Albertus: Sed Rasis aliter, Stercus etiam potum cum melle confert hydropi. Morbo resistunt regio sordes aurium aut mammarum pecudis denarii pondere cum myrrhæ momento, & vini cyathis duobus, Plinius. Furunculis mederi dicuntur sordes ex pecudum auriculis, Idem. Vt mulier sterilis concipiat, *Aut ouis in stabulis fractas cum ruminat herbas,*
Pendentem spumam molli deducet ab ore, *Atque illam memini misto potare falerno, Serenus.*
Sudor equi calefactus cum aceto convenit epilepsiæ, & exhibetur aduersus morsus venenosos: & ad hoc valet sudor ouium, Syluaticus capite 330. ex Serapione.

Tondentur oues quo tempore inter æquinoctium vernum & solstitium sudare cœperint: à quo sudore recens lana tonsa succida est appellata, Varro. Lanam succidam Græci rhyparan, Ionia sinypen, alii œsyperam (ἐρια οἰσυπηρά, non ὑσυπηρά ut quidam codices habent) hoc est sordidam & cum œsypo suo nominant, Hermolaus. Hippocrates lanas succidas etiam ἔρια πινόεντα vocat, & ἔρια πινώδη. nam & pinos vox œsipi ac fordium significationem habet, Cornarius. Tauf, id est lana succida, Sylvaticus. Et alibi, Aufa Arabica, id est sudor ouium inter coxas, nimirum sordes ipsæ lanarum & œsypus. Laudatissima omnis è collo: natione verò Galatica, Tarẽtina, Attica, Milesia, Plinius. Nostri lana sordida ex nigris præcipuè ouibus vtuntur. Lanis succidis omnibus vsus medicatus, Plinius. Idem de ouis collo adtonsam laudat in epistola apud Marcellum empir. Succidæ lanæ, molles & è collo feminibusque laudatissimæ habentur. Subueniunt inter initia vulneribus, percussis, desquammatis, (thlasmata & aposyrmata vocat Dioscorides) liuidis, ossibus fractis, aceto, oleo aut vino imbutæ: siquidem facile succos combibunt quibus immerguntur: (Embregmata & embrochas Græci vocant, cum lintea, stupæ aut lanæ aliquo liquore succóve madidæ imponuntur.) Et ob pecudum sordem, sic enim œsypum vocant, emolliunt. Capitis, stomachi, aliarumque partium doloribus, cum aceto & rosaceo efficaciter imponuntur, Dioscorides. Vinum quod succida nollet Lana pati, Aquinas in Satyra. Lana succida aptè excipit irrigationes, (embrochas,) quæ adhibentur contusis aut quomodocunque percussis, ut quæ utilitatem ex illis proficiscentem promoveat, idque

idque propter œſypon: Lota verò nec amplius œſypon habens, materia tantum eſt idonea excipiendis liquoribus (ſiue liquidis medicamentis) quæ irrigantur, (ἀποβρέχεται.) Galenus. Lota eſt vice linamenti carpti, Syluius. Succidam imponunt & deſquamatis, percuſſis, liuidis, contuſis, colliſis, contritis, deiectis: capitis & aliis doloribus: ſtomachi inflationi ex aceto & roſaceo, Plinius (vt & Dioſcorides.) Præterque cultum & tutelam contra frigora, ſuccidæ plurima præſtant remedia ex oleo vinoque aut aceto, prout quæque mulceri morderique opus ſit, & aſtringi laxariue, luxatis membris, dolentibuſque neruis impoſitæ, & crebro ſuffuſæ. Quidam etiam ſalem admiſcent luxatis. Alij cum lana rutam tritam adipemque imponunt. Item contuſis tumentibusque, Plinius. Et rurſus, At canis rabioſi morſibus inculcata lana ſucc. poſt diem ſeptimum ſoluitur. Reduuias ſanat ex aqua frigida. Ex oleo calido humidis adpoſita medetur, Marcellus. Quin & vlceribus vetuſtis imponitur cum melle: Vulnera ex vino, vel aceto, vel aqua frigida & oleo ſanat Plinius. Dioſcorides vulneribus inter initia ſubuenire ſcribit. Vulneribus quibuſcunque, Succida cum tepido nectetur lana Lyæo, Serenus. Oſſibus fractis, Conueniet cerebrum blandi canis addere fractis, Lintea deinde ſuperque inductas nectere lanas, Idem: Intelligo autem lanas ſucc. quas fractis oſſibus auxiliari Dioſcorides quoque docet. Medicinas ex velleribus arietis, in hiſtoria eius priuatim recenſebo. Lana ſucc. venas verticis vel temporum Pœni paſtorales in quadrimis filijs inurunt, vt in Hircini lotij remedijs docui ex Herodoto. Si talum aut vngulam bouis vomer læſerit, picem duram & axungiam cum ſulfure, & lana ſuccida involutam candente ferro ſupra vulnus inurito, Columel. Lana ſuccida prodeſt phreneticis ſuffitu, Plinius. Ad phreneſin, calidi pecudis pulmones circũ ponantur: Illotis etiam lanis ſuffire memento, Serenus. Columbæ, &c. præſertim maſculæ ſanguis ex vena ſub ala oculis cruore ſuffuſis eximie prodeſt. Superimponi oportet ſplenium è melle decoctum, lanamque ſuccidam ex oleo aut vino, Plin. Lanæ habent & cum ouis ſocietatem ſimul fronti impoſitæ contra epiphoras: non opus eſt eas in hoc vſu radicula eſſe curatas: neque aliud quàm candidum ex ouo infundi ac pollinem thuris, Plin. Lanam ſuccidam in aceto feruefacias, exprimitoq; humorem in aurem, deinde foramen ſummum lana ſuccida integito, Galenus Euporiſt. 2. 4. ad dolores aurium paulatim ingruentes. Sanguinem in naribus ſiſtis cum oleo roſaceo, & alio modo indita auribus obturatis ſpiſſius, Plinius. Lana ſuccida conijcitur in nares cum oleo roſaceo, & auriculæ de lana ſuccida obturantur, & ita ſanguis profluens continetur, Marcel. Ad ſanguinem è naribus ſiſtendum, Lana madens oleo ſed nondum lauta roſato, Hæc datur in nares vel claudit denſius aures, Seren. Lana ſuccida ex oue fœmina decerpta atq; intorta, madefactaque roſa liquida, ſanguinis abundantiam reprimit, Marcel. Lana ſuccida ex ariete ſanguinem ſiſtit, articulos extremitatum præligans, Plin. Halitus oris gratiores facere traditur, confricatis dentibus atque gingiuis admixto melle, Plin. Lana ſuccida melle illita dentes perfricti miro modo candorem maximum conſequuntur, Marcel. Lanam ſuccidam linteolo illigatam torreto, adiecta deinde tertia ſalis portione, terito omnia ſimul, & perfricato hoc puluere dentes: à dolore præſeruat, Galen. Euporiſt. 1. 65. Lana ſuccida nitro, ſulfure, oleo, aceto, pice liquida feruentibus tincta, quàm calidiſſima impoſita bis die, lumborum dolores ſedat, Plinius. Ouis ſtercus & alia quædam cum lana ſuccida admouentur aduerſus calculum, ut ſupra dictum eſt in remediis ex ſtercore. Verendorum cæteris vitiis (de formicationibus & verrucis prius dixerat) medetur lana ſuc. ex aqua frigida, Plin. Lanam ouillam nigram teſticulis tumentibus prodeſſe vulgò ferunt. Mulierum purgationem adiuuat fel taurinum lana ſuccida appoſitum: Olympias Thebana addidit hyſſopum (lege œſypum) & nitrum, Plin. Succida lana malos remoratur ſubdita curſus (id eſt menſes nimium fluentes.) Mortua quinetiam producit corpora partu, Serenus. Succida lana impoſita ſubditaque, mortuos partus euocat: Siſtit etiam profluuia mulierum, Plin. Iam verò pura vellera aut per ſe impoſita cæcis doloribus, aut accepto ſulfure, medentur: Tantumque pollent, ut medicamentis quoque ſuperponantur, Plin. Vellera cum viuo ſuffiri ſulfure prodeſt, Serenus in regio morbo. Hibiſci radicem ante Solis ortum erutam inuoluunt lana coloris quem natiuum vocant, prætereа ouis quæ fœminam peperit, ſtrumisq; vel ſuppuratis alligant, Plinius. Per ſe conchylio infecta lana auribus magnopere prodeſt: quidam aceto & nitro madefaciunt, Idem. Crematarum lanarum cinis cruſtas obducit, excreſcentias in carne cohibet, & vlcera ad cicatricem perducit: (Eadem ferè Plinius de œſypo ſcribit, vt inferius recitabo.) Mundæ autem & carptæ, in fictili crudo, cæterorum more, vruntur. Nec ſecus fimbriati marinarum purpurarum flocculi cremari ſolent. Aliqui cum ſordibus lanas carpunt, & melle irrigant, eodemque modo vrunt. Alij in fictili oris patuli, verucula inter ſe diſtantia componunt, & concerptas carminataſque lanas oleo ita ſuffuſas, vt ne ſtillare quidem poſſint, aſſulis tædæ ſubiectis, & eiſdem laniſque permutatim interſtratis, leuiter ſuccendunt, & vſtas tollunt: quod ſi è tæda pix, pinguitudove vlla profluxit, collecta reconditur. Lauatur ad oculorum medicamenta: cinerem in labellis, aqua addita, manibus confricant, & conſidere patiuntur: idque ſæpius, mutantes aquam donec linguam adſtringat, nec mordeat, Dioſcorides. Lana vſta vim habet acrem pariter & calidam, vnà cum partium tenuitate. Itaque molles nimiumque humidas vlcerum carnes celerrimè eliquat. Inditur & in medicamenta deſiccatoria. Vrito eam tanquam alia plurima, ollam implens nouam, quam tegat operculum multis foraminibus pertuſum, Galen. Cinis lanæ ſuccidæ illinitur attritis, vulneratis, ambuſtis: & in oculorum medicamenta additur: item in fiſtulas auresque ſuppuratas. Ad hæc detonſam eam, alij vero euulſam deciſis ſummis partibus ſiccant, carpuntque, & in fictili crudo componunt, ac melle perfundunt vtrunque. Alij haſtulis tædæ ſubiectis & ſubinde interſtratis, oleo aſperſam accendunt: cineremque in labellis aqua addita confricant manu, & conſidere patiuntur, idque ſæpius mutantes aquam donec linguam aſtringat leniter, nec mordeat. Tum cinerem reponũt. Vis eius ſeptica (ſmectica potius) eſt, efficaciſſimeque genas purgat, Plin. Vulneribus quibuſcunque, Succida cũ tepido nectetur lana Lyæo, Ambuſtæue cinis complebit vulneris ora, Serenus. Combuſtis igni: Aut tu ſuccoſæ cinerem perducito lanæ, Idem. Lanam ouiculæ inter femora velles & combures, & in aceto intingues, & ſuper tempora caput dolentis ligabis, Marcel. Ad ſpirandi difficultatem, Ouium pilos qui circa anum ſunt uſtos ac tritos in dulci vino propinato, Galenus Euporiſt. 2. 23. Vellerum cinis genitalium vitiis medetur, Plinius. Cinis lanæ ouis, paſſionibus pecudum medetur, Idem vt Aggregator citat.

Sordes lanis inhærentes dici œſypum, cum Dioſcoride Plinius ſcribit, velut οἰὸς ῥύπον. Apud Galenum Therapeutices quartodecimo, legimus ἄπλυτον ἔριον, id eſt illotam lanam nuncupari ὑοσηπηρὸν (alibi ὑοσωπηρὸν:) quam lectionem comprobat Suidas quoque, malunt tamen alij οἰσυπηρὸν ſcribere, Cælius. Ianus Cornarius in commentarijs ſuis in ſecundum Galeni de compoſ. medic. ſec. locos multis veterum Græcorum Latinorumque locis recitatis, hyſſopum pro œſypo paſſim legi oſtendit: qui error ita inualuit, vt iam aliquot ſeculis recentiores, & indocti hodieque, pro œſypo hyſſopum humidam ſcribant, diſtinguendi gratia ab herba hyſſopo. Oeſypus &

œsypum neutro genere vt Plinius dixit, sunt sordes sudorq; feminum & alarum adhærentes lanis, quæ lanæ succidæ propterea appellantur, quòd sudoris sordibus & succo sint imbutæ. Cornarius. Enneapharmacum emplastrum constat nouem rebus, & inter cætera hyssopo (lege, œsypo,) Celsus 5.19. Sordes quæ lanis ouium inhæret & adnascitur, ex qua œsypon, quod vocant, conficitur, concoquendi vim habet similem butyro, & simul parum digerentis facultatis, Galenus in fine libri decimi de simplic. item Aëtius. In medicamento quodam Andromachi ad ani vitia, œsypus cæteris adiungitur: Heras vero (inquit Galenus) pro œsypo adipem anserinum pari pondere coniecit. Pro œsypo medulla vitulina substituitur in Succidaneis Galeno adscriptis: quanquam deprauati codices sic habent, Τοσάτε, μυελὸν μόσχε, ἐπιχάδα, œsypo & hyssopo herba confusis: pro hac enim rectè stichadem herbam posueris, pro œsypo verò medullam vituli. Oesypum & œsypus vtroque modo effertur, ab eo quod est ὄις, hoc est ouis. Græci masculino ferè vtuntur, Latini frequentius neutro. Hippocrates caprinam è clunibus sordem vocauit œspen (οἰσπώην:) ouillam, œsypides: quo quidem nomine lanam quoque succidam significat quibusdam. Quidam hoc à Galeno hyssopum dici putant, errore vulgi: & quidem à Græcis orto, qui non œsypum quandoque, sed hyssopum scribant: vt siue prudentes, siue imprudentes, non œsypum simpliciter (sed) hyssopon hygron (vt Aegineta aliquoties) & hyssopum pharmacum sæpissimè cognominent, quasi ab hyssopo herba distinguere voluerint, vt Paulus in cõpositione quàm à ruta πηγανηρὸν appellant, vtilem pleriticis, Hermolaus Corollario 284. vbi tamen hysopus semper per s simplex scribitur: οἴσυπος apud Aëtium per σ. duplex, non probo. Οἰσυπίδας, προβάτου ῥύπον, ἤγουν ἔριον ῥυπαρὸν, Galenus in Glossis. Οἴσπη vox per syncopen facta videtur pro οἰσύπη. Οἰσύπη. ὁ ῥύπος τῶν ἐρίων, Suidas & Varinus. Οἴσυπος, ὁ τῆς αἰγὸς ῥύπος, Hesychius. Οἴσπη, ῥυπαρῶν προβάτων ἔρια, Ἡσίοδος. καὶ οἰσπώτη, ὁ ῥύπος τῶν ἐρίων, Suidas & Varinus. Οἰσπώτη, ἡ πλὴν προβάτου. ἐκ τοῦ οἶς καὶ τοῦ παγῶ, οἰσπάτη, καὶ τροπῇ τοῦ α εἰς ω, οἰσπώτη, Varinus. Οἰσπώτη apud Aristophanem in Lysistrata ouis excrementum est, Cælius. Οἰσπώτη. ὁ ῥύπος. ὁ δὲ Δίδυμος τὰ τῶν προβάτων, Hesychius. Non placet quod apud eundem scribitur, Οἴσπαι, προβάτων, κόπρος, ῥύπος. Si œspate excrementum significet, videbitur compositum à πάτος, ut idem significet quod ἀπόπατος. Οἰσυπηρὸς, ῥυπαρός. ἔρια οἰσυπηρά, ῥύπου πεπληρωμένα, ῥυπάσματα ἀπὸ τοῦ κόπου. οἰσύπη γὰρ ἐστι τὸ διαχώρημα τῶν προβάτων, Suidas & Varinus. Οἰσύπιον, ἔριον ῥυπαρὸν προβάτων, τὸ αὐτὸ οἰσύπηρον, καὶ οἰσυπηρός, Hesychius: ego in οἰσύπηρον penultimam potius cum ἦτα scripserim, & acuerim vltimam, vt Dioscorides & alij faciunt. Apud Aristophanem in Acharnensibus cum quidam vulneratus esset, postulantur ὀθόνια, κηρωτὴ, ἔρι' οἰσυπηρά. Τ' οἰσπηρός, ὁ ῥυπώδης, Suidas: non rectè, scribendum enim οἰσυπηρός: vt pro ὑοίσπη ὁ ῥύπος, apud eundem, οἰσύπη. Γράσος, sordes in lanis ouium, &c. vide Γράσων apud Etymologum. Oesypo quod sub armis ouium nascitur, palpebris glabris medentur, &c. Marcel. Oesypo in Atticis ouibus genito palma, Plinius. Atticum hyssopum (lege, œsypum) cataplasmati & cerotis miscere consultum fuerit, Galenus 13. Methodi. Alibi etiam eodem in libro Atticum œsypum omnibus præfert. Oesypa quid redolent quamuis mittantur Athenis? Ouidius. Oesypum (inquit Dioscorides) vocant Græci, succidarum lanarum pinguitudinem. Cuius parandi ratio hæc est: Succidæ molles, radicula non curatæ, calida aqua lauantur, & quibuscunque sordibus expressis, & in labellum oris ampli coniectis, aqua infunditur, magnoque impetu ligula, vti respumet agitatur: aut lignea rude validiusculè conturbatur, quò largius sordida spuma colligi possit, deinde marina respergitur: & considente pingui quod supernatabat, (ἐξ ὧν καταστῇ τὸ ἐπινηχόμενον λίπος) collectoque in altero fictili vase, denuo aqua in labellum fusa agitatur: spuma iterũ mari perfunditur, & demum eximitur: hoc tantisper fieri solet, dum consumpta pinguitudine nihil prorsus spumæ extet: collectum œsypum manibus emollitur: & si qua insedit spurcitia, confestim demitur: exclusaque sensim omni aqua, recentique affusa, manibus misceatur, donec admotum linguæ œsypum, adstringat leuiter, nec mordeat: atque pingue candidumque spectetur: tum in fictili vase conditur. Verum omnia feruido sole fiant. Nonnulli excolatum pingue frigida aqua eluunt, & manibus, non secus atque ceratum mulieres, confricant: ita enim candidius redditur. Alij elotis lanis & sordibus quibuscvnque exemptis, ac lento igni in æneo vase ex aqua decoctis, pingue quod supernatat collectum, aqua, vt diximus, lauant: colatumque in fictilem patellam, quæ calidam aquam contineat, linteo operiunt, atque soli mandant, donec candidum fiat, & satis crassum. Alij bidui spatio aquam effundunt, nouamque adiiciunt. Melius est læue, radicula non curatum, quod succidarum virus oleat, & si manu in concha fricetur cum aqua frigida, albescat, nihil in se duri aut concreti habens: veluti quod cerato aut adipe adulteratur, Hactenus Dioscorides libro 2. capite 66. interprete Ruellio. Cæterum ab initio statim, ubi legitur, Lanæ succidæ molles radicula non curatæ, Græcè ἐστρουθισμένα. id est struthio siue radicula adhibita curatę lotæque, absque negatione, quam Marcellus & Ruellius interpretes de suo adijciunt. Atqui Dioscorides non videtur negationem addidisse, (præsertim cum in nullis codicibus illa reperiatur, Marcello etiam teste:) sed eo modo quo à quibusdam fieri solebat œsypum descripsisse: quamobrem postea monet meliorem esse astruthiston, hoc est lana non curata struthio, sed simpliciter lota cum aqua calida, (ne scilicet nimia caliditas aut acrimonia à struthio ei accedat, cum concoquendi tantum, quod moderato calore fit, vim habere debeat: ad quosdam tamen affectus struthij vim etiam conducere ei non negârim.) Sed adiungam Aëtij quoque verba 2.118. quoniam Dioscoridis verba se recitare professus, non parum ab eo variat. Sordidas lanas (inquit sub axillis ouium repertas, densas ac molles (ἐλαχηνόδα, καὶ ἁπλᾶ καὶ μαλακά: vocem ἐστρουθισμένα non habet) calida lauato, sorditiem omnem exprimendo, quarum loturam in vas ampli orificij coniectam feruenti aqua superinfusa agitato, aquam poculo excipiens aut alio instrumento, & ab sublimi præcipitans, donec (tota) spumesc[illegible]: tum marina aqua si affuerit, si non affuerit frigida inspergito, sinitoque vt consistat: vbi refrixerit, quod fluitabit, tudicula eximito, atque in aliud vas conijcito, inde modica aqua frigida iniecta manibus versato, mox aqua illa effusa nouam feruentem infundito: idemque omnino repetito, quod iam docuimus, donec candidus pinguisque œsypus reddatur, nihil amplius impuri continens, tum in fictili conditum per aliquot dies insolato, & seruato. Sunt autem hæc omnia sub calido Sole facienda: ita enim efficacior candidiorque nec durus asperue (οὕτω γὰρ χρησιμώτερον γίνεται καὶ λευκὸν, καὶ οὐδὲν ἔχον σκληρὸν καὶ συνεστραμμένον: melius χρησιμώτερος, λευκός, & ἔχων, scilicet οἴσυπος) redditur, veluti qui cerato aut fermento adulteratur, Hæc Aëtius. Græcè quidem scribitur adulterari œsypum κηρωτῇ ἢ ζύμῃ, cum Dioscorides habeat κηρωτῇ ἢ στέατι, id est cerato (non cera, vt Marcellus vertit) aut adipe. Aëtius forte στέατι legerat, quod ζύμην exposuit, vt grammatici φύραμα ἀλεύρου: sed adipe vel seuo potius quàm fermento aut farina subacta œsypum adulterari omnibus puto verisimile est. Oesypus (inquit author de simplicibus ad Paternianũ) hac ratione colligitur: Lanas succidas sordidissimas & iam mox detonsas mittimus in vase quod habeat calidam aquam: & aquam succendimus vt aliquantulum ferueat, deinde refrigeramus, & quod supernatat in modum

pinguaminis

pinguaminis, abradimus manu, & in vase stanneo abstergimus, & sic ipsum vas aqua pluuiali implemus, & opertum tenui linteo in Sole ponimus, & rursus delimpidamus: & tunc œsypum reponimus. Vires enim habet cum aliqua acrimonia mollientes & relaxantes. Sed adulteratur ex pinguedine & ceroto molli. Sed statim deprehenditur eo quòd syncerus œsypus reseruat succidum lanæ, (succidæ lanæ odorem seruat, Dioscor.) & si manibus fricetur, similis cerusæ efficitur, Hæc ille. Quin ipsæ sordes pecudum sudorque feminum & alarum adhærentes lanis (œsypum vocant) innumeros propè vsus habent. In Atticis ouibus genito palma. Fit plurib. modis. Sed probatissimum, lana ab his partibus recenti concerpta, aut quibuscunque sordibus succidis primum collectis, ac lento igni in æneo vase subferuefactis & refrigeratis, pinguique quod supernatet, collecto in fictili vase, iterumque decocta priori materia: quæ pinguitudo vtraque frigida aqua lauatur, & in linteo siccatur, ac sole torretur, donec candida fiat ac translucida. Tum in stannea pyxide conditur. Probatio autem vt sordium virus oleat, & manu fricante ex aqua non liquetur, sed albescat vt cerusa. Oculis vtilissimum contra inflammationes genarumque callum. Quidam in testa torrent, donec pinguedinem amittat, vtilius tale existimantes erosis & duris genis, angulis scabiosis & lachrymantibus, Plinius. Vide inferius inter remedia œsypi vel fuliginis eius ad oculos. Oesypus hodie corrupto nomine vocatur hysopus humida, sed nõ bene præparatus habetur in pharmacopolijs Euricius Cordus. Ex œsypo pharmacum compositum fit, quod Græci medici aliquando οἴσυπον φάρμακον, aliquandò οἰσύπου κηρωτὴν, aliquando οἴσυπον κηρωτοειδῆ, aliquaudo οἴσυπον ὑγρὸν vocant: atque hæ appellationes omnes à forma medicamenti, quod ad cerati liquidi modum paratur, sunt deductæ. Componendi autem modum docet Paulus libro 7. Sed tum in hoc Pauli loco, tum in aliis plerisque omnibus itidem ὕσσωπος pro οἴσυπος falsò legitur. Sunt autem promiscui vsus œsypus per se, & pharmacum ex eo constans, velut Galenus lib. 14. methodi tradit his verbis: Ex œsypo cerotum, notum omnibus pharmacum est, quo plurimi ad inflammationes in hypochondrijs vtuntur. Hoc etiam pro œsypo vti licebit, si absit ille, & eundem finem consequeris. Quin & hodie in aliquibus pharmacopolijs hyssopus humida habetur pyxidibus inscripta, & humidam ad differentiam hyssopi herbæ aridæ dictam volunt, qui forte de re ipsa nihil sciunt, quum non hyssopus humida ea res, hoc est lanarum sordes sit appellanda, sed œsypus liquidus (id est ex œsypo cum alijs pharmacis cerotum, Cornar. Oesypus seruetur purus, ex ouibus integris, non scabiosis, Syluius. Oesypi præparationem in secundo libro optimam descripsimus: sed vbi hoc haberi non poterit, accipe quod pigmentarij hoc modo conficiunt: Meliloti vnc. 4. cardamomi, hyssopi herbæ, sing. vnc. 2. succidæ lanæ ex ouium axillis vnc. 4. &c. Aëtius 15. 25. & Aegineta lib. 7. nonnihil ab Aëtio varians. Inter cerata Nicolai Myrepsi quod numero tertium est, œsypum recipit, & facit ad dolentes articulos ac podagras: & omnem phlegmonem, doloremque mediarum corporis partium (hypochondria dixit Galenus) ac duritiem. Author libri de dynamidijs Galeno adscripti, œsypum appellat ius lanæ, id est succum lanæ. Verba eius sunt hæc: Oesypi cerotum sic fac: ceram, axungiam sine sale, colophoniam, ius lanæ, vetus oleũ, ana libram i. iuris fœnogræci vnc. vi: adipis anserini & pullini ana vnc. i. Coque oleum cum iure lanæ & fœnogræci diligentissimè, donec ad mensuram olei veniat: iterum pone ad focum, additis suprascriptis speciebus. Ius vero de lana sic fac: Lanam succidam in aquam multam pone vt molliatur, diebus sex: septima verò die coque, & ipsam pinguedinem desuper collige supra scripto penso, & exinde confice cerotum, Hæc ille. Oesypum excalfacit, explet vlcera & emollit, præsertim sedis ac vuluæ (vide inferius ex Plinio) cum meliloto & butyro. Dioscorides. Hyssopum (lege œsypum) ad vlcera manantia prodest, Plinius 26. 14. Vulneribus medetur œsypum cum hordei cinere & ærugine æquis partibus: ad carcinomata quoque ac serpentia valet. Erodit & vlcerum margines: carnesque excrescentes ad æqualitatem redigit: explet quoque & ad cicatricem perducit, Idem. Eadem ferè Dioscorides de cinere lanæ crematæ simpliciter tradit. In contusionibus citra disparationem ac fissurem circa caput factis, polenta imposita commoda est: item œsypum. i. lanæ sordes, atque ipsæ adeò lanæ sudoris sordibus succidæ eodem modo, Gal. lib. 2. κ. γέν. Igni sacro medetur œsypum cum pompholyge & rosaceo, Plinius. Somnos allicit cum myrrhæ momento in vini cyathis duobus dilutum, (eodem modo comitialibus medetur, vt mox recitabo,) vel cum adipe anserino & vino myrtite, Idem. Maculas in facie, œsypum cum melle Corsico, quod asperrimum habetur, extenuat: item scobem cutis in facie cum rosaceo impositum vellere. Quidam & butyrum addunt. Si vero vitiligines sint, fel caninum prius acu compunctas, Plinius. Sed aliter legit Marcellus, cuius hæc sunt ver ba: Oesypum cum melle Corsicano tritum & appositum abolet de facie omnes maculas, quidam & butyrum addunt: si verò & vituli fimus & fel caninum misceatur, medicamen vtilius erit, ita vt pariter temperata omnia decoquantur. Oesypum ex oleo tritum & instillatum capiti, pityriasi medetur, Marcel. Comitialibus morbis vtile tradunt œsypum cum myrrhæ momento & vini cyathis duobus dilutum (eodem modo somnos allicit, vt paulò ante dictum est) magnitudine nucis auellanæ à balneo potum, Plinius. Oesypum oculis vtilissimum est contra inflammationes, genarum callum, Plin. Contra erosos angulos oculorum, scabiososque, genas quæ occalluerunt, & ciliorum defluuia, efficax est: torretur autem in testa noua (nempe ad medicamenta oculorum iã dicta. Interpretes ineptè transferunt) donec redactum in cinerem pinguitudinem amittat. Ex eo etiam fuligo colligitur, vti demonstrauimus, (eo nimirum modo quem in butyro dixerat, quanquam illic nulla œsypi mentio, nec alibi apud eum œsypi fuliginis quod sciam:) quæ in oculorum medicamenta commodè addi solet, Hęc omnia Dioscorid. Quidam œsypum in testa torrent, vrunt, Dioscorides & Aëtius) vtilius tale existimantes erosis & duris genis, angulis scabiosis & lachrymantibus, Plinius. Butyri quidem fuligo similes ferè effectus habet. Dioscorides œsypo simpliciter attribuit, quæ fuligini eius Aëtius ex Dioscoride mutuari se professus. Aëtij verba hæc sunt: Oesypus crematus vtilissimam fuliginem reddit, ad angulos oculorum erosos scabiososque, & ad palpebrarum callos, earundemque depilationem. Crematur interdum etiam in noua testa, donec exustus (πυρωθὲν, Dioscorides habet πεφρυγμένον. malim vtrunque in masculino genere, cum œsypus Græcis semper masculini sit generis pinguedinẽ omnẽ amiserit. Ponatur testa super carbonibus, deinde quod vstum est colligatur, seruatũq; ad vsum teratur. Mihi quidem tum œsypum ipsum vstum, tum fuliginem eius, eandem habere facultatem, ad oculorum præcipuè medicamenta, Dioscorides & Aëtius sentire videntur. Dioscorides cum œsypi vires primum simpliciter scripsisset: Mox addit à nouo initio, Ποιεῖ δὲ καὶ πρὸς ἐκβεβρωμένους κανθούς. id est, Præterea facit ad angulos in oculis erosos, &c. non iam simpliciter scilicet, sed eo modo quem subijcit: Vritur autem (inquit, nimirum ad prædictos vsus) in testa noua, &c. Hoc interpretes non animaduerterunt. Palbebras gignere dicitur œsypum cum myrrha calidum penicillo illitum, Plinius. Glabris palpebris pilos induces, si œsypo quod sub armis ouium nascitur, adiecta myrrha, pariterque in mortario trita, spicillo calido loca pilis nuda perduxeris,

 Marcellus.

Marcellus. Contusis oculis medentur, fel anserinum, sanguis anatum, ita vt postea hyssopo (lege, œsypo) & melle inunguntur, Plinius 29. 6. Oesypum vlcera non oculorum (aurium, Dioscor.) modo sanat, sed oris etiam & genitalium cum anserino adipe, Plinius. Miscetur œsypum cerato imponendo aduersus phthisin apud Aëtium: item epithematis ad pleuritidem, reiectionis maximè tempore, apud eundem. Adeps anserinus cum eiusdem cerebro & butyro & alumine & æsypo impositus ad ceroti modum efficaciter renibus prodest, Marcellus. Imponitur etiam in omnibus causis, Idem. Oesypum menses & partus euocat, Dioscor. Vlcera genitalium sanat cum anserino adipe, Idem & Plinius. Medetur & vuluæ inflammationibus, & sedis rhagadijs & condylomatis cum meliloto ac butyro, Plinius. Sedis vitijs efficacissimum est œsypum: quidam adijciunt pompholygem & rosaceum, Idem. Carbunculo in verendis, cæterisque ibi vulneribus occurrit è melle œsypum cum plumbi squamis, Plinius. Podagras lenit œsypum cum lacte mulieris & cerussa, Idem: apud Marcellum pro cerussa legitur cera. Medicorum aliqui axungia ad podagras vti iubent, admixto anseris adipe, taurorumque seuo & œsypo, Plinius. Mulierum purgationes adiuuat fel taurinum lana succida appositum: Olympias Thebana addidit hyssopum (lege, œsypum) & nitrum, Plinius. Vuluæ vitijs & vlceribus œsypum mederi, superius ex Dioscoride retuli. Fœtus & menses in lana appositum extrahit, Idem.

Sordes quoque caudarum concretæ in pilulas, ac siccatæ per se tusæque in farinam, & illitæ, dentibus mirè prosunt, etiam labantibus, gingiuisque si carcinoma serpat, Plinius.

Hydropicis œsypum ex vino addita myrrha modicè potui datur, nucis auellanæ magnitudine: aliqui addunt & anserinum adipem, & oleum myrteum. Sordes ab vberibus ouium eundem effectum habent, Plinius.

H.

a. Ouem masculino genere dixerunt, vt ouibus duobus, non duabus, Festus. Oues generis fœminini vt plerunque, masculini Varroni rerum humanarum libro 27. Vt etiam putantibus, qui oues duos, non duas dicũt, Homerum secutos, qui ait, Μῆλ' ὄϊες π. Idem Terentio: Quando citatus neque respondit neque excitatus (lege, excusatus) est, tum ego (is erat prætor) vnum ouem mulctam dico, Nonius. Vide plura infra in e. vbi de mulcta ex ouibus. Ouis à Græco ὄϊς, interposita v. litera propter hiatum, significat pecudem. Ouis à Græco ὄϊς, ita enim antiqui dicebant, non vt nunc πρόβατον, Varro. Ouicula, diminutiuum. Lanata & bidens, epitheta ouium, sæpe absolutè pro oue capiuntur. Quanquam stultissima animalia lanata, Plinius. Interea dum lanatas, toruumque iuuencum Cædit, Iuuenalis. Qui pecus pascimus lanare, Varro. Pecudem Plinius sæpissimè pro oue ponit, vt supra patet ex testimoniis Plinianis in G. Pulmo pecudis, id est ouis, Marcellus. Elephanti tanta narratur clementia contra minus valida, vt in grege pecudum (id est ouium) occurrentia manu dimoueat, Plinius: qui & ipsum elephantum alibi pecudem nominat. Est enim pecus, (pecudis, fœm. gen.) omne animal quod sub imperio, pabulo terræ pascitur, vt sunt boues, asini, equi, cameli, oues, capræ, authore Valla. imò, vt alij scribunt, quoduis animal præter hominem. Exempla authorum quære in Dictionarijs. Dicitur & pecu gen. neutro, indeclinabile in singulari, pecua in plurali, eadem significatione & similiter pro ouibus aliquando absolute. Pastor harum dormit, quum hæ eunt Sic à pecu balitantes, Plautus Bacchid. Passimque præda pecua balabant agris Accius. Idem & pecus, pecoris, neut. genere. Est & in Hispania non maximè absimile pecori (id est oui) genus musimonum, caprino villo quàm pecoris velleri propius, Plinius. Sæpe quidem indifferenter pro quouis prẹter hominem animali vsurpatur: aliquando contrahitur ad ea quæ ab homine aluntur; & distinguitur in maius, vt sunt boues, asini, equi: & minus, vt ouis, capra, sus, apud Varronem. Et secundum posteriorem acceptionem pro oue per excellentiam ponitur.

Oues adultæ, τῶν προβάτων τὰ τέλεια, ὄϊες, καὶ κριοὶ καὶ ἀρνειοί. τὰ δὲ νέα, ἄρνες καὶ ἀμνοί, Varinus in τράγοι. Ὄϊς, duabus syllabis, ouis fœmina: Attici etiam οἶς monosyllabum proferunt, & in masculino quoque genere, Varinus. Locus in vocabulo ὄϊς apud Suidam à librarijs corruptus est. Et rursus, Ὄϊς, ὄϊος, sine diphthongo poëticum est: οἶς verò contractum, commune: cuius genitiuus οἰός vltimam acuit, vt differat ab οἶος, id est solus. Apud Homerum quidem nunquam reperias οἶς monosyllabum in recto casu, sed ὄϊς bissyllabum: in obliquis etiam, nisi carmen impediat, diphthongum non facit, vt εὔσκεπα(?) οἰὸς ἀώτῳ. Et sane aptius (ἀναλογώτερον) scribitur dissyllabũ: neq; enim nullũ tale monosyllabũ reperitur, præter hoc ipsum οἶς Atticum & φθοῖς. Τοῖσι δ' ὄϊς λάσιος Homerus. Νῶτον ἔθηκ' ὄϊος, Idem. Οἶς, πρόβατον, ἢ τοῖς ἑαυτοῦ, ἢ τοῖς σοῖς, Hesychius: sed apparet sine spiritu scribendum si ita interpreteris: nam cum tenui spiritu, ouem significat: cum denso, suis vel tuis: sine spiritu, vtrumuis. Sic οἰῶν etiam in genitiuo plurali idem exponit, μόνων, προβάτων, αἰγῶν, quod vt rectè fiat vocem Οἰων sine accentu scribi oportebit. Et hoc quidem animaduerso multæ in Græcorum Lexicis interpretationes alioqui ineptæ excusabuntur: sic apud Hebræos sine punctis scripta diuersis exponuntur modis. Ὄϊς bissyllaba vox Ionica est, sed Attici vna syllaba dicunt τὰς οἶς: & in singulari τὴν οἶν, Iones ὄϊν, Scholiastes Aristophanis. Οἶς, αἴξ, ἢ πρόβατον, Suidas. Fabæ lac augent ὀΐ καὶ αἰγί, Aristoteles. Πολλάκις οἱ σκώπτοντες εἰκάζουσι τῶν μὴ καλῶν ἐνίους, τὸν μὲν αἰγὶ φυσῶντι πῦρ· τὸν δὲ ὀΐ κυρίττοντι (in masc. genere,) Idem de generatione 4. 3. Est autem οἷ Atticus datiuus, ὀΐ Ionicus, vt patet ex Aristophanis Pace, vbi pro statua Pacis consecranda, oue (ὀΐ) sacra faciunt. Et cum Trygæus admoneret hanc vocem esse Ionicam, Chorus subjicit: Melius ita quadrare, ἵν' ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὡς χρὴ πολεμεῖν λέγῃ τις, οἱ καθήμενοι ὑπὸ τοῦ δέους λέγωσ' Ἰωνικῶς, ὀΐ, &c. Vbi Scholiastes: Est enim ὀΐ vox lugentium & indignantium. Ab οἶς accusatiuus Atticus est οἶν, monosyllabus itidem & masculinus, Varinus. Communis verò ὄϊς: poëticus οἶδα(?), ab ὄϊς ὄϊδος, assumpto iota. Vnde & casus plurales, ὄϊδες οἶς, ὄϊδας οἶς, Idem. Αἴκα τοι μῶσαι τὰν ὀΐδα δῶρον ἄγωντι, Theocritus Idyllio 1. Et mox ibidem τὰν ὄϊν in accusatiuo profert. Τὰν ὄϊν ὦ Δαμάτηρ ἔπεμψεν(?), Suidas ex epigrammate. Βλῆχον(?) σφαζομένων, περὶ δ' ὄϊες, Homer. Iliad. ψ. Οἶες, oues, Hesych. Οἶς ἄγραυλοι. Dionysius Afer. Ὃς οἰῶν μέγα πῶυ Iliad. γ. sic enim scribunt Aristarchus & Ptolemæus, vt αἰγῶν, tanquam à recto οἶς: cum tamen Homerus rectum nunquam monosyllabum faciat, sed ne in obliquis quidem diphthongum nisi postulante carmine, vt supra quoque dixi:) proinde melius ὀΐων scribetur, Varinus: sed οἰῶν bissyllabum etiam Odysseæ primo legimus. Οἴεσσι, ouib. Suid. Πρόβατα, omnes quadrupedes, (Varinus addit, pecudes, βοσκήματα,) Suid. Apud Herodotum quidem probaton vsurpatur pro omni pecore, ita vt etiam vaccas comprehendat. Quadrupedes omnes prisci probata nominabant, διὰ τὸ πρὸ τῶν ὀπισθίων βάσεων, ἐτέρας ἐμπροσθίας (forte, πρὸ τῶν ὀπισθίων βάσεων, ἑτέραν τὴν ἐμπροσθίων) ἔχειν. Hinc & Hesiodus ait, χαλεπὸς προβάτοις, χαλεπὸς δ' ἀνθρώποις, Scholiastes

liastes in Iliados μ. item Hesychius & Varinus, qui tamen verbis nonnihil variant Πρόβασι, βοσκήμασιν, Hesych. Πρόβασιν. πρόσοδος ἀπὸ τοῦ προβαίνειν ἐκ τούτου τὴν οὐσίαν. Ἄλλως, Πρόβασιν, τὴν τῶν τετραπόδων (βοσκημάτων, Suid.) κτῆσιν, Scholia in Odyss. 2. Κειμήλιά τε πρόβασίν τε. Προβατήματα, πρόβατα. Hesych. Varinus. Πρόβατον καὶ προβάτιον dicunt Attici. Προβατίων βληχωμένων, Aristophanes in Pluto. Et rursus in eodem, Ἑπόμενον τοῖς προβατίοις. Προβατίοις καὶ οὐιδίοις ὁμιλῶν, Varinus ex innominato. Ῥὴν, ῥηνὸς, ouis vel agnus, sed agnum potius significat, proinde ad Agnum differetur: vt ἄρνες etiam & ἀμνοί. Βηκίοις, προβατίοις, Hippocrati, Varinus: apud Galenum in Glossis βηκείοις scribitur penultima per ει. Est & Βήκη, χίμαιρα, id est capella, Varino. Κάρ, ouis, Varinus: (Hæc vox ab Hebræis sumpta videtur, vide in Ariete A. Καρ φθεὶρ. προβάτου εἶδος, Hesych. & Varinus: sed video errorem, & post κάρ distinguendum: vt ea vox ab alijs φθεὶρ, id est pediculus, ab alijs ouis interpretetur, quod vel ex sequentibus confirmatur. Κάρ, θάνατος, φθειρὸν, (φθεὶρ potius) πρόβατον, γένος Καρικόν. Hesychius. Καρὰ, αἶξ ἥμερος, πολύθριξ ὑπὸ Γορτυνίων: Ἴωνες τὰ πρόβατα, Idem & Hesych. Κάραννος, hœdus: & καραννὼ, capra Cretensibus, Iidem. Κάρνος, φθεὶρ, βόσκημα. πρόβατον, καρὸς, βόσκημα, φθείρ, Hesychius. Καρνεᾶτον, σφόλος ὅπου τὸ κάρνον ἵσταται, Idem. Κάρχαρα, μάνδραι, Idem. Γοῖς, ὄϊς, Varin. id est ouis: apud Hesychium οἶς, cum denso legitur. Ὄεσι, προβάτοις, Hes. & Varin. Ouium quædam ab ætate nomina, vide in Agno. Μὰ, πρόβατα, Phrygibus, Hesych. Varin. Ἐν ἀφόβοις θρέψιν, inter oues, ἐν προβάτοις τοῖς μὴ φόβον ἐμποιοῦσι, Suidas. Κεραΐδες, τῶν προβάτων τὰ ἔνδον ὀδόντας ἔχοντα, Hesych. Varin. Μῆλα Homerus vocat etiam capras, vt hoc in versu, Μῆλ' ὄϊές τε καὶ αἶγες ἰαύεσκον: & nos melotam vocamus caprinam quoque pellem, Varinus. Et rursus, Μῆλα Homerus Odysseæ ρ. vocat omnes quadrupedes, ὡς ἀπὸ μέρους, id est per synecdochen partis pro toto: non enim solas oues mactabant proci, sed sues etiam pingues, & capras, & boues armentinos. Μῆλα, τὰ πρόβατα, Galenus in Glossis. Propriè quidem μῆλα dicuntur de pecore minore, id est ouibus & capris, per excellentiam vero de ouibus absolutè. Μῆλα communiter quadrupedes omnes, vnde quæuis etiam pellis melota dicitur: κατ' ἐπικράτειαν ἢ τὰ πρόβατα καὶ αἶγες, Hesych. Apollonius Argon. 4. μῆλα pro ouibus priuatim posuit. Ἠδ' ἀνάριθμοι Μήλων χιλιάδες βοτάναις διαπιανθεῖσαι ἂν πεδίον βληχῶντο, Theocr. Id. 16. Μυρία δ' ἂν πεδίον Κραννώνιον ἐνδιάασκον Ποιμένες ἔκκριτα μῆλα φιλοξείνοισι Κρεώνδαις, Idem Idyl. 15. Ὡς δὲ λέων μήλοισιν ἀσημάντοισιν (ἀφυλάκτοισιν) ἐπελθὼν, Αἴγεσιν ἢ ὀΐεσσι κακὰ φρονέων ἐνορούσῃ, Iliad. κ. Πολλὰ δὲ ἶφια μῆλ' ἀπεέργοντος ἠελίοιο: Μυκηθμοῦ τ' ἤκουσα βοῶν αὐλιζομενάων, Οἰῶν τε βληχήν, Odyss. μ. Θήλεα μῆλα καὶ αἶγες, Aratus. Μήλεια, ouilla, Hippocrati, Varinus. Μηλιαθμὸς, (melius μηλιαυθμὸς, vide infra in e.) ouile, Idem. Οὐδ' ὅτις σύριγγι κερώνυχα Πᾶνα γεραίρων Μήλοις ἀγραύλοισιν ἐφέσπεται, Dionysius Afer. Σφάζων πίονά τε μῆλα, καὶ εἰλίποδας ἕλικας βοῦς, Orpheus Argon. Ὡς δὲ κύνες περὶ μῆλα δυσωρήσονται ἐν αὐλῇ, Iliad. κ. Salsamenta quæ μῆλα πόντικα dicuntur à Galeno libro 2. de alim. facultatib. Cornarius non aliud quàm cordylas, id est thunnorum fœtus esse putat. Μηλόβοτον πεδίον, campus in quo oues bene pascuntur, Hesych. Varin. Μηλονομεῖς, opiliones, &c. vide in e. vbi etiam de melotis, id est ouillis pellib. Μηλοφόνος epitheton lupi Oppiano à iugulandis ouibus. Ἐμμηλάδες, capræ quæ cum ouibus versantur, Hesych. Πολυμήλη, πολυθρέμματος γῆ, Suidas. Ἀρκαδίη πολύμηλος, Orpheus in Argon. De antiquis illustrissimus quisque pastor erat, vt ostendit Græca & Latina lingua, & veteres poëtæ, qui alios vocant πολύαρνας, alios πολυμήλους, alios πολυβούτας: qui ipsas pecudes propter caritatem aureas habuisse pelles tradiderunt, vt Argis Atreus, quam sibi Thyesten subduxisse queritur: vt in Colchide Oëta (Aeetes,) ad cuius arietis pellem profecti regio genere dicuntur Argonautæ, vt in Libya ad Hesperidas, vnde aurea mala, id est secundum antiquam consuetudinem capras, & oues, quas Hercules ex Africa in Græciam exportauit. Ea enim sua voce Græci appellarunt μῆλα. Nec multo secus nostri ab eadem voce, sed ab alia littera bela vocarunt. Non enim me (mee) sed bee sonare videntur oues vocem efferentes, à quo post belare dicunt, extrita e. litera, vt fit in multis, Varro. Athenæus lib. 3. malorum fructuum genera enumerans, Hesperidum quoq; mala cõmemorat: Sic enim (inquit) vocari mala quædã Timachidas ait: & in Lacedæmone dijs ea apponi Pamphilus testatur, esse autem odorata, sed ἄβρωτα, id est cibo inepta. Aristocrates quoque in Laconicis meminit. Et paulò post, Aemylianus dicebat Iubam Maurusiorum regem in libro de Libya, scribere citrum apud Libyes vocari malum Hespericum: atque inde etiam Herculem in Græciam transtulisse, vbi aurea à colore dicta sint. Asclepiades in Aegyptiacis tradit emisisse hos fructus Tellurem in nuptijs Iouis & Iunonis. Vide Onomasticon nostrum in dictione Hesperides, & Cælium 1.18. vbi Hesperidas interpretatur nocturnas horas, & mala aurea stellas: & Scholiasten in quartum Argonauticorum Apollonij num. 86. Μηλοσφαγεῖν, mactare & immolare oues, Aristophani. Μητέρα μήλων, πολυθρέμμονα, Varinus & Hesych. Μήλατα, μηλάτων, ἀντὶ τοῦ μῆλα μήλων, τουτέστι τὰ θρέμματα, Eustathius. Κόον τὸ πρόβατον κατὰ γλῶσσαν, Idem. Σφάγιον, πρόβατον, Iidem. Ἱερεῖον, ouis, bos, Iidẽ: vox facta nimirũ ab ἱερεῦον: sic enim vocatur quoduis animal immolandũ, per excellẽtiã vero bos: accipitur & pro pelle ouilla, vt in e. dicã. Latinis, vt dixi, pecudes & pecora, Græcis πρόβατα, μῆλα, θρέμματα, βοτὰ, βοσκήματα, communia sunt nomina, siue ad quadrupedes omnes aliquando (præsertim poëtis:) siue ad eas tantum quæ ab homine aluntur, præcipuè cibi ex eis capiendi causa: siue ad minores solum ex istis, & maximè oues caprasq;: vsurpantur tamen absolutè sæpe pro ouibus. Θρέμματα νομαδικά, Arrianus in Periplo. Βοτὰ, πρόβατα ἢ βοσκήματα, Etymologus. Hesychius extendi ait hoc nomen ad omnia animalia, terrestria, volucria, aquatica, syluestria, & sic dici ἀπὸ τοῦ βόσκεσθαι. Γόνιμος πρὸς εὐκαρπίαν ὁ τῶν θρεμμάτων ὄνθος καθέστηκε, Theophylactus in epist. Bottion Macedonum gens est, & Bottia regio, dicta ἀπὸ τῶν βοτῶν, id est à pecoribus quibus abundat: est enim πολυθρέμματος, Etymologus. Καὶ εὔβοτος ἔπλετο χώρη Μῆλά τε φερβέμεναι, Dionysius. Εὔβοτος γῆ, terra ouibus pascendis apta, quæ & εὔμηλος: Πάμπαν εὔμηλός τε καὶ εὔβοτος, Poëta quidam. Εὔειρον, ouis mollis, Varinus: forte à bonitate lanæ, quasi εὔερον, vt sunt oues Tarentinæ vel Græcæ. Βαρα, θρέμματα, Λάκωνες, Hesych. & Varin. & Βαργκάναι (forte, Βαρκάναι) pelles caprinæ apud Celtas, Iidem. Πῶυ, grex ouium. Πῶεα, ποίμνια, βοσκήματα, Hes. & Var. Πῶυ μέγ' οἰῶν, Iliad. ο. Ὅς' οἰῶν μέγα πῶυ, Iliad. γ. Καί τε δι' αἶγα ἄησι ταναότριχα, πῶεα δ' οὔτι. Οὕνεκ' ἐπηεταναὶ τρίχες αὐτῶν, οὐ διάησιν Ἲς ἀνέμου Βορέαο. Hesiodus. Κεράδες oues fœminæ cornutæ, Eustath. In quibusdam Germaniæ locis oues fœminas vocant *macherling*: lactarias, hoc est quæ lactis gratia aluntur *täschle*, in Sueuia & fœminam quæ agnos & reliquas oues ad pascua ducit *ein ouwv*, cuius plura le *euvv*.

Epitheta. Balantes. Pecudem spondere sacello Balantem, Iuuenalis. Ponitur & absolutè apud Vergilium pro ouibus: vt Bidentes quoq;, de qua voce plura scripsi in B. Amathusiacasq; bidentes, Ouid. 9. Metam. Interea dũ lanatas totuumq; iuuencum More Numæ cædit, Iuuenalis Sat. 8. Lanigeros agitare greges, Verg. Lanigeræ pecudes, Lucret. lib. 2. Pecorisq; maritus Lanigeri, Martial. Pascalis, id est quæ passim pascitur, à pasco vel pascuis, quasi pascualis, Fest. Pascali pecore, ac montano hirco atq; soloce, Lucilius: videtur autem sic appellari colonicæ

atque hirtæ oues: vt contra pellitæ,(Horatio 2.Carm.) quæ non passim pascuntur, & propter velleris pretium pellib.integuntur. Pia Blaterat hinc aries,& pia balat Ouis. Pinguis, Verg. 6. Aegl. Placida, Ouidius 13. Metam. Stercus ouis placidæ, Serenus. Item apud Textorem, Blanda, Canusina, Cornigera, Gracilis, Hirsuta, Imbellis, Immunda, Infirma, Mansueta, Mitis, Mollis, Pauida, Saliens, Scabra, Tenella, Velligera. Ὄϊες ὥς τε (λευκά) πολυπάμονος ἐν αὐλῇ ... χρωσι, Iliad.quinto. Εἰροπόκους oues vocat Homerus per excellentiam præ cæteris animalibus, quòd lanæ earum tonderi soleant: ἀπὸ δὲ πέκεσθαι εἰς εἶδος ἤγουν ἔριον. Varinus. Εἰροπόκων ὀΐων Odyss.I. Nicandri interpres ἴφια dici oues (ἴφια μῆλα) arbitratur mites ac pingues, Cælius. Ὀϊς λάσιος, Homerus. Ἴφια μῆλα, τὰ μικρὰ, ἢ πίονα θρέμματα λέγει. Varinus: Et rursus, τὰ ἰσχυρὰ θρέμματα, ἐπεὶ πρέπει τὸ ἐξ αὐτῶν ... κρατυνομένα λέγεται. ἢ καὶ ἀδιὰ τὰ μὴ ἀσθενῆ ὑπὸ νόσου: hoc est, validæ pecudes (apud Homerum, siue quòd carnes earum in cibo validos & robustos homines reddunt, (quod de caprinis priuatim legitur:) siue ipsæ validæ ad sui corporis modum & obesæ, Varinus. Ἴφια Hesychius interpretatur μεγάλα, ἰσχυρά. ἀπὸ δὲ ἶναι σφοδρῶς ἢ ... ἰσχυρῶς βαδίζοντα. Ἴφιον, τὸ λιπαρὸν. Suid. Oues iphias à Græcis per ἀφαιρεσιν dici inuenias quæ debiles sint, καὶ οὐκ ἰσχυρά, Cæl. ex Etymologo. Ἶφι aduerbium, potenter & validè exponitur. Σφάζων πίονα τε μῆλα, καὶ εἰλίποδας ἕλικας βοῦς, Orpheus Argon, Ἀργεννὰ μῆλα, Nicander Ἄργυφα μῆλα, argenteæ pecudes, propter lanæ candorem: ἀργύφεον ἢ ἐπὶ ἱματίου τίθεται, Varin. Μήλοις ἀγραύλοισιν ἐφέσπεται Dionys.Afer. Et alibi, Καὶ ... ὀΐων. dixeris autem ἀγραύλους non quassuis oues, sed illas quæ ruri magis & sub dio, quam in stabulis pascuntur, vt quarum minus pretiosa est lana. Λάσιαν ἔχοντων βοτῶν, id est, ouium, Cratinus. Στρεψίμαλλον πρόβατον, τὸ ... ἔχον στρεπτοὺς μαλλούς, Eustathius. Μῆλα δασύτριχα, in epigram. Οἰῶν ἀργεννάων (i. λαμπρῶν. Scholiastes) Hom.Iliad. γ. εἰς τριχύμαλλος, Antipater in epigram. Ἐναύποδα μῆλα τὰ μακρόποδα, ἢ τὰ ... βαδίζοντα. Eustathius.
20

Ouiaria, id est ouium multitudo apud Varronem, vt pecuaria. Hinc ouiaricus possessiuum, apud Columel. Quoniam de ouiarico pecore satis dictum est,&c. Ouillus adiectiuum in frequenti vsu est, præsertim Plinio, ouinus rarum. Ex suillo, ouillo, caprino grege, Liu.2.bel.Pun. Prurigines capitis discutit fel ouinum, Marcellus: apud Plinium legitur, Porrigines capitis discutit fel ouillum. Ouilis apud Varronem (& Marcellum Empiricum:) Vt suillo pecori fauonio ad æquinoctium vernum putant aptum, (admittendo:) sic ouili ab arcturi occasu vsque ad aquilæ occasum. Et alibi grex ouilis apud eundem, vt & semen caprile. Mollestras dicebant pelles ouiles, quibus galeas extergebant, Festus. Οἰάτειον κρέας, caro ouilla, Varin. Οἰοπόλα ὄρη, montes idonei pascuis ouium, in quibus oues versantur: vel solitarij & deserti, ab οἶος quod est solus, & πολεῖν versari, Var. Χάλκῳ ἐν οἰοπόλῳ Homer.Iliad. ν. Οἰοπόλοι nymphæ apud Apollonium Argon.lib.4. Vbi Orpheus, O nymphæ (inquit) siue cœlestes, siue terrestres (καὶ χθόνιαι,) siue οἰοπόλοι. Scholiastes interpretatur nymphas quæ ouium curam gerant, quæ & ἐπιμηλίδες dicantur. Οἰοφάγῳ στόματι, μηλοκτόνῳ, Hes. Var. Οἰοχίτων, qui vestem nullam vel vnicam vel ex pelle ouilla habet, Hes. Προβάτειον κρέας, caro ouilla. Ἀκρωνάρια προβάτεια, in Hippiat. Προβατεύς, opilio: & προβατέων, χωρικῶν ἀνθρώπων, id est rusticorum, Suidas & Varin. Deriuata apud Pollucem, Προβατεύς, προβατευτικὴ, προβατεία, προβατευτική, προβατοκάπηλος. Apud Varin. προβατεία oxytonum legitur, & exponitur προβάτων νομὴ καὶ κτῆσις. hoc est ipsa cura vel pastio & possessio ouium: quanquam νομὴ etiam possessionem significat. Προβατώδης, stolidus, fatuus, qui ouis ingenium refert, vt ἀμνοκῶν, qui agnum. Βλάκικα, ἔνιοι προβατώδη. Hesych. Προβατοπώλης qui vendendis ouibus negociatur, προβατοκάπηλος Polluci. Probatopolæ nomine traducitur in comœdijs Lysicles quidam προβατοκάπηλος, qui Aspasiam meretricem duxit, Hesychius. Est & probaticus adiectiuum: vnde probatica dicta piscina, vbi oues lauari solebant, antequam à sacerdotibus litarentur. Προβατογνώμων, qui dentes ætatis indices iam amisit, qui & λειπογνώμων: (quòd iam progressus sit & excesserit ætatem gnomonum dentium,) Vari. in voce Γνώμων. Armenij qui genus à Phrygibus deducunt, πολυπρόβατοι sunt, Herodotus Composita multa à μῆλον & deriuata, superius retuli. Ἀρνεῖα, τὰ κρεωπώλια τῶν προβάτων. loca in quibus carnes ouillæ venduntur, teste Didymo, Etymol. Hes. Var. Ῥῆνες propriè agni sunt, synecdochicè etiam oues: inde composita, πολύρρηνες, πολύρρηνος, &c. de quibus in Agno a. Βέκυλος, προβατώδης, Varin. malim Βάκηλος, quod alibi interpretatur pro stolido: vide Bacelus in Promptuar.
30
40

Aes antiquissimum quod conflatum, pecore est notatum, Varro. Seruius rex, ouium boumque effigie primus æs signauit, Plin. In vetustissimis nummis, bouis aut pecudis aut suis signum incisum apparet, Plutarch. in Public. Mandrabulus inuento thesauro ouem auream primum consecrauit Iunoni, secundo argenteã, tertio æream. Inde natum prouerbium, ἐπὶ τὰ Μανδραβόλου, de eo qui in deterius subinde proficiat, Varin. Vide Erasmum in prouerbio, Mandrabuli more res succedit.
50

Probatæa, ocimastrum: & probation, plantago, Nomenclaturæ apud Dioscoridem. Plantago minor folijs est linguæ pecorum simillimis, Plin. Hinc & ἀρνόγλωσσον quasi agninam linguam appellari constat. Arnophyllō v. ro cytisus est, herba fruticosa, Hes. Varin.

Catoblepæ seu gorgones, vt quidam scribunt, ouibus aut vitulis similes sunt, vt in inter Boues feros dictum est. Oues etiam inter cete sunt Aeliano. Exeunt & pecori similes beluæ ibi (ad Cadaram rubri maris peninsulam,) in terram, pastæque radices fruticum, remeant, Plin.

Troglodytæ pecorum nomina filijs indunt, vt tauri, arietis, ouis, quòd ab ijs non à parentib. alantur. A minore pecore nomina habemus, Porcius, Ouinius, Caprilius, Varro. Ouinius Camillus senator antiquæ familiæ, Ael. Lampridius. Seuerus Ouinium inuitauit vt pedes iter faceret,&c. Idem. Fabius Maximus ouiculus à placiditate dictus est. Oeagrus, (proprium viri, quasi ouis syluestris, vt etiam Syagros,) Οἴαγρος, Orpheum ex Calliope genuit. Oilycus, Ὀΐλυκος, nomen viri apud Herodotum: historiam & rationem nominis explicaui ex Herodoto in Lupo a. inter propria virorum. Οἴη filia Cephali, vxor Charhippi, Suid. in Οἰῆθεν. Rhene, Ῥήνη, vxor Aiacis Oilei, vt in Agno referam: vbi & Polyrrhenium Cretæ oppidum memorabo.
60

b. Πεδιακὰ πρόβατα, τὰ ἀπὸ πεδίου καὶ οὐ λειμῶνος, id est oues quæ in campis pascuntur, non in pratis, Hes. Var. Πρόβατα πεδινὰ, τὰ ἐπὶ νομὴν ἐπιτήδεια, Hes. Πεδιακὰ, pars Atticæ apud Lysiam & alios rhethores, sic dicta quoniam habebat ouium pascua, Suid. Videntur sanè eædem oues pedicæ vel pediacę Græcis dici, quæ hirtæ vel colonicæ Latinis: vel pascales, vt Cato & Lucilius nominant, quasi pascuales, quòd passim pascantur: & soloces etiam dici possunt, vt lana solox quæ asperior est: montanum hircum atque solocem Lucilius dixit. Molliores vero oues vt Tarentinæ mollius pasci tractarique desyderant. Oues Pyrrhicæ de regis Pyrrhi nomine dicuntur,
70

cuntur,ficut & Boues,vt in ipforum hiftoria pluribus expofui. Ouem p.llam in Theocrito nigram interpretantur,Cælius. Apica ouis dicitur quæ ventrem glabrum habet,Feft.eadem Varroni mina. Quadrupedum interanea Græci quandoque chordas vocant,fed & ouium craffius inteftinum: vnde eft apud Alexim chordarium, Athenæo referente,forma deminuta,Cælius. Ἀκρονάρεμα προβάτια legimus in Hippiatricis cap. 64. intelligo autem acrocolia,fiue coxendicem, *das flertzle*, quam partem in fue pernam vocamus. Ruellius vertit trunculos ouillos. Præcipuè tamen in vngulis trunculifque fuum,Celfus libro 2. vbi quidam dubitat an pro trunculis rectius legeretur pedunculis. Οἰσπώτη, ἡ πλὴ προβάτων, Varinus: fed ouis bifulca eft,& χηλὴν proprie non ὁπλὴν habet. Etymologus fic dici ait,quafi οἰσπάτη, ὅτι ἡ οἶς κατὰ τὸ πατῶ, forte πατῶ. vide in c. vbi de excrementis. Οὔθατα, vbera ouium,Varinus.

10

c. Blaterat hinc aries,& pia balat ouis,Author Philomelæ. Palatium mons Romæ appellatus eft,quod ibi pecus pafcens balare confueuerit,vel quod palare,id eft errare ibi pecudes folerent,Feftus. Bela oues nominauerũt antiqui Latini,vnde belare (per onomatopœiam à bee voce quam efferunt, Varro. Ouium vox, βληχή. βληχᾶσθαι, & μηκᾶσθαι, Pollux & Varinus. Βληχήσονθαι ὡς πρόβατα βοῶσι. Hefychius. Μηκή (alij μυκή, oxytonum) vox eft caprarum,vnde μεμακυῖαι, μηκάσθαι de ouibus apud Homerum: de quibus pofteriores βληχᾶσθαι peculiariter dicunt, μηκᾶσθαι verò de capris tantum,Varinus ex fcholijs in quartum Iliados. Μηκᾶσθαι propriè dicuntur capræ, παλαιότερον δὲ τούτω καὶ ὄϊες μηκᾶσθαι λέγονται, ὧν ἴδιον τὸ βληχᾶσθαι, Eufthath. Θήλειαι δ' ἐμέμηκον ἀνήμελκτοι περὶ σηκούς, Odyff. primo de ouibus. Αἱ πολλαὶ βλήχοντο, Theocritus Idyl. decimo fexto, de ouibus. Ἐπαναβοῶντες, βληχώμενοί τε προβατίων, Αἰγῶν τε κιναβρώντων μέλη. Ariftophanes in Pluto. Item in

20 Vefpis de pueris, Τὰ δὲ (παιδάρια) συγκύψαντ' ἄνω βληχήσεται. Et rurfus in Pluto. Πρ.. ατίων βληχώμενοι. Βληχὰ, φωνὴ προβάτων, Hefychius: communius eft βληχή. Ὄϊν τε βληχὴν, Homerus. Βληχὴ, vox eft ouium,Scholia in Iliad. δ. Vide in Capra H.C. Βλήχημα, (βλήχημα, Varinus) μυκὸς προβατώδης, Hefychius. Βληχήματα, φωνὴ προβατώδης. Idem. Βληχώδης, idem quod βλήχημα Varinus: πρόβασι τὸ νεωστὶ ... Μωρὸς δὲ πεμὼν καὶ τὰ πάντα βληχώδης πέπονθ' ἤμελλε, Suidas ex innominato. Ἱπποκράτους τε παῖδες ... νες, βληχητὰ τέκνα, καὶ βλακικοί γ' α, Eupolis apud Varinum: apud Suidam legitur, καὶ βλακικοὶ δὲ τρόποι, ex Scholijs in Nebulas Ariftophanis: ego legerim, καὶ συώδεις τοὺς τρόπους, vt & fenfus & verfus conftet. Βέλησαι (βληχῶσι), φωνεῖ τὰ πρόβατα, Hefychius,Varinus. Βῆ τὸ μιμητικὸν τῆς τῶν προβάτων φωνῆς, καὶ βῇ λέγεται Ἀττικοί. Κρατῖνος Ὁ δ' ἠλίθιος ὥσπερ πρόβατον βῆ βῆ λέγων βαδίζει, Suidas. Bee vocem effe ouium,& bela inde vocatas oues,& verbum belare,fupra ex Varrone retuli. Βληχᾶσα, ἡ φωνὴ τῶν προβάτων, Hefychius, Varinus. Βρυχήματα μηλῶν de pecudum

30 voce protulit Aefchylus,vt citat Strabo circa finem libri 14. Qui vocem emittunt fimiliter ouibus,ingenio quoque oues referre iudicabuntur,Adamantius.

Oues matrices Palladio, quæ agnos nutriunt, τοκάδες Florentino. Adafia, ouis vetula recentis partus, Feftus. Auillas, agnas recentis partus dicimus, Idem. Ouium vel potius agnorum in tenera ætate & intra primum annum nomina diuerfa,in Agno requires, Διδυμα. oues quæ geminos pariunt,Varinus. Ἔγγαλον προβάτων γάλα ἔχον, Hefychius,Varinus. Me docet ipfa Pales cultum gregis: vt niger albæ Terga maritus ouis nafcenti mutet in agna: quæ neque diuerfi fpeciem feruare parentis, Poffit, & ambiguo teftetur vtrunque colore, Idas paftor apud Calphurnium. Ouem capite bouis aliquando natam refert Ariftoteles de generat. 4.3 In aula regis Galliarum anno 15..9. monftrum fuiffe audio,anteriore parte Afini,pofteriore ouis fpecie,ex Italia miffum. Neque oues hœdique petulci Floribus infultent, Vergilius in apum hiftoria. Ouium

40 fimum σπύραθον vocant,Pollux & Varinus in Ἀποπατεῖν. Οἰσπώτη apud Ariftophanem in Lyfiftrate,ouis excrementa,Cælius. Varino οἰσπώτη, ὁπλὴ προβάτου exponitur: vide ne κόπρος potius quàm ὁπλὴ legendum fit, quanquam & Etymologus ὁπλὴν interpretatur. Pecudis fimum œfpoten vel oipoten vocant, Ariftophanes etiam finypen, Hermolaus fi rectè legitur: ego quidem non oipoten fed oiptoton legerim, nec finypen fed œfypen: οἰσύπην enim excrementum ouium fignificare fupra in G. dictum eft in œfypi mentione. Σφυράδες ... σπυράδες, excrementa funt caprarum & ouium,Galenus in Gloffis & Varinus ... προβάτων ... ματων ... καθέστηκε, Theophylactus in epiftolis. Βολεῶνες Attici vocant loca in quæ iumentorum & ouium fimus reijcitur,Suidas. Ἐπιβρανίς, ouis macra, λεπτὸν πρόβατον, Hefychius, Varin.

d. Oues infeftante leone, ἀγχηστῖναι (ἐπάλληλοι, πυκναί) ἐπ' ἀλλήλοισι κέχυνται, Homerus Iliad. ε.

50 e. Poft maiores quadrupedes ouilli pecoris fecunda ratio eft,quæ prima fit fi ad vtilitatis magnitudinem referas. Nam id præcipuè nos contra frigoris violentiam protegit, corporibufque noftris liberaliora præbet velamina,Columella. Magna pecori gratia in vfu vellerum. Vt boues victum hominum excolunt, ita corporum tutela pecori debetur,Plinius. Ouium villis confectis atque contextis homines veftiuntur. Ἔριον, id eft lana, fit à primitiuo ἔρος, Varinus. Niuem veteres appellabãt ἐριώδες ὕδωρ, ac fi laneam aquam dicas, Euftathius in Dionyfium. Ἐριοπῶλαι Polluci,qui vendunt lanas. Εἰροκόμος, ἐριουργὸς, ἐπιμελής, Hefychius Varinus. Εἰροπόκος, μαλλὸς πλέκων (πέκων potius) κτενίζων, ξαίνων, Varinus. Εἰροπόκος ὄϊς, Homerus: ἀπὸ δὲ πέκειεν εἰς ἔριον ... πέκειν γὰρ τὸ ξαίνειν, κείρειν, Varinus, Hefychius. Εἰροπόνος, ὁ περὶ τὰ ἔρια πονῶν, Varinus. Μαλλός, ἔριον, lana, Aefchylus Eumenid. Μαλλὸς, τὸ ἔριον, Hefych. Medorum aliqui paftoralem vitam exercent, Ποίμνα καλὰ νέμοντες ἀλλ' ὑπὸ βοσκήμασι μαλλοῖς, Dionyfius Afer. Hinc μαλλωτὸς, lanatus. Μαλλωτὴ Ἰδη, διὰ τὸ πολυπρόβατος εἶναι καὶ λάσιος, Va-

60 rinus & Hefychius. Amphimalli,tapetes aut veftes vtraque ex parte hirfutæ feu villofæ Σισύραν εἶπε, ... τὸν, ἀλλὰ βαίταν, Scholia in Ariftophanis Vefpas. Ibidem cum quidam de caunace barbarica vefte dixiffet, in quam talentum lanarum infumptum effet,fubdit alter: Οὐκοῦν ἐριώλην (ἐρίων ἀπώλειαν) ἀλλ' οὐ ... τήνδε χρῆν καλεῖν ... Μῆλον, τὸ ἔριον, ἐπειδὴ καρπός ἐστι τῶν (μήλων) προβάτων, Hefych. alij aliter. ... ἀμείνον ... Hefychius Varinus. Οἰὸς ἀώτῳ, προβάτου ἄνθει, τουτέστιν ἐρίῳ (ἐξ ἐρίων, vel ἐξ ἀπαλῶν ἐρίων. Varinus) προβολαίῳ: Ouis flore,id eft ftragulo laneo, Ἔνθ' ὅγε παννύχιος κεκαλυμμένος οἰὸς ἀώτῳ, Hom. fic etiam ipfa lana vocatur, Hefychius. Varin. exponit ftragulum è lanis non fimpliciter,fed floridum, τῶν ἐξ ἐρίων ἀνθηρῶν. Aut quia lana veluti flos enafcitur in oue,aut de lana præftantiore tantum & felecta accipitur, (vt florem farinæ dicimus.) Plura vide apud Varinum in ἀώτῳ. Στέψον τὰν κελέβαν φοινικέῳ οἰὸς ἀώτῳ, Theocritus in Pharmaceutria. Ἐϋστρόφῳ οἰὸς ἀώτῳ, Homerus. Ἐγκώμιον γὰρ ἄωτος ὕμνων Ἐπ' ἄλλοτ' ἄλλον, ὥστε μέλισσα θύνει λόγον, Pindarus

 in Pythijs.

in Pythijs. Μαλλὸς prima & tenerrima lana ouis, Varinus in Ἀμνός. Ἀμνὸν, μαλλόν. Hesychius. μάχαιρα, ξίφος, ᾗ τὰ πρόβατα κείρουσι (forfex nimirum qua oues tondentur,) Hes. Varin. Πέκτειν, πυκάζειν, κείρειν τὰ δέρματα. Ἡνίκα πέκτει τὰ ἔρια προβάτων πόκον ἤθελεν, Aristophanes. Πεκτούμενον apud eundem, πλεκόμενον, ξεόμενον. Πεκτῆρες, qui lanas vellunt: πέκειν, pectere, κτενίζειν & πέκος, pellis ipsa, quæ & πόκος alibi, Suidas. Ἀχαία, aliâs ἀχαίερα μαλακά, Hesych. Varin. Ἠλακάτη, ἔρια, μὴν περιηλεῖν, Varin. Ἠλάκατα, τὰ ἔρια, τὰ ἐν τῇ ἠλακάτῃ εἰλημένα. Idem. Ἀφροῖνον, τὸ λευκὸν τὸ ἐκ τῶν ἑλκυσμάτων τῶν ἐρίων, Hesychius. Μήρυγξ, ἄκανθα γινομένη ἐν τοῖς ἐρίοις τῶν προβάτων, Hesychius. Varin. Ἐσθῆτα ἢ εἴρων αὐτὰ καὶ ἀπὸ λίνου π καὶ ἔνοσι περιβάλλουσι, Pausanias: vt ἔριος adiectiuum sit. Ἐρέα, ἡ, lana apud Strabonem & Hippiatros. Εἰρεσιώνη, ramus oleaginus lana obuolutus, arborum fructibus circumpendentibus, &c. vide Lexicon Græcolatinum. Σπόλια, τὰ ἀφαιρούμενα ἔρια ἀπὸ τῶν σκελῶν τῶν προβάτων. Hesych.
Lanis authoritatem veteres Romani etiam religiosam habuere, postes à nubentibus attingi iubentes, Plinius. Lancij plurimum in caudis, Plinius. Nec pinguia Gallicis Crescunt vellera pascuis, Horat. Carm. 3. 16. Vellus elutriare dixit Plinius. Elutriare lintea ex Laberio apud Gellium pro lauare positum videtur, Cælius. Ouium lana mollior & subtilior reddetur, si depascantur agros vel nouales antequam aretur: & relictos frumenti culmos statim à messe: quod non solum lanam reddit meliorem, sed eadem opera agri fimo ouium stercorantur: & hoc præcipuè in Anglia à diligentioribus obseruatur. Solox, lana crassa: & pecus quod passim pascitur non tectum. Titinnius, ego ab lana solocia ad puram (purpuram legit Perottus) data. Lucilius, Pascali pecore, ac montano hirco, atque soloce. Adulteros, vt Aelianus tradit, in Gortyna Cretæ deprehensos, lana coronabant, mollitiæ probro, atque ita per ciuitatem ad magistratus traducere moris erat, Hermolaus. Naccæ fullones dicti, vt quidam aiunt, quòd omnia ferè opera ex lana naccę dicantur à Grę cis, Festus: vide paulo infra in Pelle ouilla. Οἰωτὸς, χιτὼν ἀπὸ ἐρίων. Hesych. & Var. Indumentum è lana si iusto breuius fuerit, longius fiet, si roretur aqua vnde egreditur balneū, deinde illinatur melle, Aggregator. Laneos pedes vulgò deis attribuunt, quod pedetentim & absq; strepitu ad vlciscendas malorum iniurias procedant: quo exemplo pictor deo laneos calceos induxit, Cælius Calcagninus. Hinc & Saturnus per annum laneo vinculo alligabatur, vt apud Macrobium legitur.

Hyænæ dentes illigatos pecoris aut capri pelle, stomachi cruciatibus prodesse aiunt magi, Plinius. Mollestras dicebant pelles ouiles, quibus galeas extergebant, Festus. Rheno, vestis pellicea, præcipuè ferina ad vsum humanum redacta, dicta quòd calidos teneat renes, siue quia ῥινὸς pellis dicitur, siue quòd Rhenani populi ea peculiariter vtantur. Cæsar sexto belli Gallici scribit, Germanos vti paruis rhenonum tegumentis, Grammatici. Sed forte ἀπὸ τῶν ῥηνῶν. id est ab agnis potius dictus fuerit rheno, vt ἀρνακὶς Græcis ἀπὸ τῶν ἀρνῶν, pellis agnina: præferuntur enim ex agnis. Hippocrates sanè ῥηνίκας dixit, pro ἀρνακίδας. Sed Græca vocabula ordine literarum referam.

Ἀργίλοφοι, λαπάραι κωδίων: οἱ δὲ πρωκτὸν, καὶ μηλωτήν, Hesych. Var. Σὺ δὲ τὸ ἀρχῆς ἀγαπᾷς τῆς σῆς σοῦ ἀργελόφους περιτρώγων, Aristophanes in Vespis: vbi Scholia, Ἀργελόφους, τὰ ἔσχατα καὶ ἄχρηστα. sunt enim ἀργέλοφοι, pedes melotę, id est pellis ouillæ, quos ποδεῶνας vocant, iique inutiles. Apud Suidam quoque legitur per ε in antepenultima. Ἀρνακὶς, vide in Agno. Βαίτην Varinus exponit melotam diphtheram, sisyram: vide in Capra E. Βενάδες, pelles pecorum quæ morbo perierunt, vt Lacones vocant, Hesychius. Hircinas pelles & ouillas scribit Herodotus, biblos etiam dictos veteribus, quòd papyri vicem impleuerint quandoque, Cælius: Hinc nimirum & codicellus, κωδικέλλος pellis ouilla exponitur Varino. Diphthera, pellis caprina propriè: videtur etiam de ouilla dici posse: vide multa in Capra E. Δέρας, δέρμα προβάτου, Hesych. Δέρας κελὶς apud Varinum legitur. Oris vel fimbrijs vestium quo minus attererentur, assuebant olim δέρματα προβάτων, Suidas in Πέζα. Pollux catonacam crassam laneam vestem fuisse scribit, cuius oræ pellis caprina assueretur. Πρόβατα εὐρὼν ἀνεῖλε, καὶ τὰ δέρματα αὐτῶν ἠμφιάσθη, Suidas in Ἐπιπόνως. Τὴν κύστιν δορὰ προβάτου εἰκάζουσιν οἱ παλαιοί, Eustathius in Dionysium. Ἱερήϊον, & poëticè ἱερήϊον, κώδιον, id est pellis ouina, Hesych. Varinus. Ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον οὐδὲ βοείην Ἀρνύσθην, Homerus Iliados χ. id est, Non enim ouillam aut bubulam pellem cursus præmium capiebant. Κέλον, (κέλλ, Hesychius) κώδιον. Λάκωνες, Varinus. Codicellus, vide paulò ante. Κῶας, κώδιον, pellis ouis, Varinus, Hesychius: interpretantur etiam τάπητα, ὀφθαλμούς. Vide Κῶα apud Varinum. Κώδων, κωδάριον, ἀρνακὶς, Pollux: Idem códion pellem ouillam interpretatur. Κώδιον, σκύλον (σκύλον,) ἢ δέρμα προβάτου χωρὶς σώματος, Hesychius: τὸ ἅμα τοῖς ἐρίοις δέρμα σκυλαζόμενον. Cæterum κωδία, vel κωδεία, & κώδων Hippocrati, pro capite papaueris accipiuntur. Οὐ γὰρ ἂν τὴν ψυχὴν βελτίω ἐργάσεται, ἢ δὴ πλέον τὸ βδῆλαι καὶ ἐξορίσαι τυρὸν, καὶ τὸ ἄλλο κώδιον, Varinus in Ἐξορίσαι. Εἴ σε μὴ μισῶ, γενοίμην ἐν Κρατίνου κώδιον, Aristophanes in Equitib. traducit enim Cratinum tanquam ebriosum hominem καὶ ἐνουρητήν. γενοίμην φησὶν ἐν τῷ Κρατίνου κωδίῳ, ἵνα καλάσηται μου ἐνουρητικός αὐτοῦ. Cudon pellem crudam significat, qua vice galeæ nonnulli solebant vti ad munienda capita: dicta est cudon quasi codon, à Græco κώδιον. Spicula bina gerunt: caput his cudone ferino Stat cautum, Silius lib. 8. Scipio contorquens hastam, cudone comantes Disiecit crines, Idem libro 16. Κύρνικα. (Varin. oxytonum facit,) κώδια, Hesych. Μέσκος, κώδιον, δέρμα, Nicandro, Hes. Varin. vide Πέσκος inferius. Μηλωτὴ propriè ouilla pellis est, sed vsurpatur etiam pro caprina: Vide in Capra E. Μῆλα communiter quadrupedes omnes, vnde quæuis etiam pellis melota dicitur, Hesychius. Εἴποις δ' ἂν καὶ μηλωτὴν τὸ προβάτου δέρας, Φιλήμονος εἰπόντος ἐν Ἐνεχύρῳ. Στρῶμα μηλωτὴν τ' ἔχει, Pollux. Indocti quidam, vt qui glossas scripsit in epistolam ad Hebræos, melonem vel melotum animal id esse dicunt quod vulgò taxus vocetur, (sed id meles Latinè nuncupatur, vt feles:) cuius pellis valde hispida, melota nominetur: vnde de sanctis quibusdam priscis legatur, Circumierunt in melotis. Sed profectò μηλωτὴ ἀπὸ τῶν μήλων, id est à pecore vocatur, & Græcæ originis est non Latinæ. Scoppa melotam interpretatur vestem ex pellibus ouinis, Italicè zamara, ciamarra. Naccæ fullones dicti, vt quidam aiunt, quod omnia ferè opera ex lana naccæ dicantur à Græcis, Festus. Νάκος vel νάκη, pellis, & propriè caprina: hinc νακοτίλται dicti, qui lanas ouium tondent aut vellunt. Ὄα, μηλωτή, καὶ ἡ σὺν τοῖς ἐρίοις δορά. ἢ δὲ ἐν τοῖς ἱματίοις ὤα, (ora, fimbria,) Hesychius. Varinus ὄα rectè scribi ait per omicron: ὤα verò cum o. magno per ectasin, vtrunque pro melota siue diphthera. Vide etiam infra in Ωα. Οἰὴ & per synalœphen apud veteres Atticos ᾤα. Ὄρα μάτιον ἐπὶ τοῖς Ἱεροῖς, καὶ τὴν ᾤαν περιελίξαι περὶ τὴν ὀσφῦν, Hermippus apud Varinum in Μήλα & in Ὄα. Hoc obiter animaduerti, ᾤαν à plerisque scribi sine iôta, quod tamen orthographia subscribendum monet: legimus οἰέη quoque & ᾤα. Ὀΐα, μηλωτή. Ὄϊς, κώδια. Ὀΐαι, μηλωταί, βαῖται, ἤγουν δέρματα. Hesychius, Varinus. Ὀΐαι, diphtheræ, melotæ, Varinus tribus syllabis: sed Hesychius habet οἶαι, bissyllabum, (vt Suidas quoq;) Idem & Varinus οἰίας interpretantur τὰ προβάτων τὰ σκεπαστήρια δέρματα, hoc est pelles quibus

quibus ipsæ oues propter pretium lanæ integuntur, vt puriorem eam conseruent, vnde & pellitæ sunt dictæ, de quibus supra dictum in B. & in E. Eadem pellis, apud eosdem, ἐώα (ἑώα, Hesychio aspiratur) vocatur, ἡ τοῖς προβάτοις περιτιθεμένη διφθέρα. Πέσκος, κώδιον, δέρμα, Suidas & Varinus: apud Hesychium πίσκον legitur, quod minus placet. Sed μέσκος etiam apud Hesychium & Varinum, non recte pro πέσκος scribi videtur. Pescia in Saliari carmine Aelius Stilo dicit ait, capita ex pellibus agninis facta, quod Græci vocent pelles pesce (πέσκη) neutro genere pluraliter, Festus. Rheno, ῥηνίξ: Vide supra ab initio huius tractationis de pellibus. Σκύλον, δέρμα, κώδιον, ἢ δέρμα ἄρκτου, Hesychius Varinus. Ὦα, melota, diphthera, fimbria vestis, Suidas, & Varinus. Vide superius in Ὦα. Apud Hesychium scribitur ὠα paroxytonũ. Ὠίαι, μηλωταί, λάγναι, ἄκραι, ἐσχαραί, Hesychius, Varinus. Λαγνα, vel λέγνα & λέγνας, (apud Pollucem 7.13. λίγνα legitur, non probo) oras & extrema interpretor.
10 Pellem qua succingerentur mulieres in balneis, vel qui illas abluebant, vocatam inuenio oam lutrida, nunc verò oam per se: sic verò dicebatur melota, hoc est pellis ouilla: vnde fluxisse nomen probabile est, hoc est ἀπὸ τοῦ οἰός, id est ab oue, Cælius. Τὴν δὲ περιζωσάμενος ὤαν λουτρίδα, καταδέσμιον ἥβης περιπέτασον, Theopompus. At Pherecrates instrumenta pædotribices enumerans, ἤδη μὲν ὤαν λουομένῳ περιζώννυται: id est, Iam oam præcingit ei qui lauaretur, (vt non mulieres solum, sed etiam viros in balneis oas pudendis adhibuisse appareat.) Desumpsit hæc Cælius ex Polluce 7.13. & 10.47. Cæterum militibus, inquit ibidem Pollux, oa etiam pro mactra seruit: quod Hermippus insinuat in Militibus, dicens, Νικᾷ δ' ὤα λιθίνην μάκτραν· hoc est, Præstat autem oa (scilicet pellicea mactra) lapideæ mactræ. Grammatici mactram interpretantur vas idoneum subigendæ farinæ. Ὦα τὰ ἐξωτάτω τοῦ χιτῶνος ἑκατέρωθεν. λίγνα δὲ, (λέγνα potius,) τὰ ἐν τῷ ἱματίῳ ἑκατέρας μέρους, ἔσχ' ὅπη ἡ ὤα. Τὴν δ' ὤαν καὶ ὤαν λέγουσι. sed ὤα vocatur etiam ouilla pellis cum lanis, Pollux 7.13. Quibus verbis hic sensus mihi constitui videtur: Ὦα
20 vocatur extrema pars tunicæ vtrinque, superior scilicet circa collum: & inferior, vbi fimbriæ aliquando assuuntur, quas πέζας & πέζιπέζα vocant, vt Pollux ibidem scribit. Λέγνα verò oræ sunt ab vtroque latere, vbi tunicæ scilicet anterius aperta est secundum longitudinem. Sic quidem Pollux distinguit, Grammatici verò in Lexicis confundunt. Καλασίρεπτα, τὰ λεγία (malim τὰ λέγνα) ἃ καλοῦσιν ὤας, Hesychius, Varinus.

Aristæum à Nymphis aiunt in Co insula ouium boumque curam & scientiam didicisse, Heraclides. Opilio, quasi ouilio qui oues custodit. Etiam opilio qui pascit inter alienas oues, Aliquam habet peculiarem, qui spem soletur suam. Sunt qui vpilio scribant authoritate Prisciani, qui dicit, o: breuem in hoc nomine esse conuersam in v. longam ex literarum affinitate. Vtuntur voce opilio, Columella libro 7. de re rust. & Cato cap. 56. Venit & vpilio, Vergilius Aegl. 10. Armentarij & opiliones, Varro. Et alibi, Alius enim opilio, & alius arator. Tria tantum genera sunt pastorum qui dignitatem in Bucolicis habeant, bucolici, opiliones, & omnium minimi æpoli, id est
30 caprarij, vt Ael. Donatus scribit. Opuncalo, quod opilionis genus cantus imitatur, Festus. Ποιμήν, pastor ouium, caprarum αἰπόλος, νομεὺς omnium pecorum, Varinus ex Polluce. Et alibi, Ποιμαίνειν proprie dicitur de ouibus, & ποιμὴν ouium pastor, παρὰ τὸ οἶς καὶ τὸ μῶ τὸ ζητῶ quasi οἰμὴν. Ποιμάντωρ, pastor Aeschylo: & grex ipse ποιμανόριον, Varinus. Ποιμάντωρ, poëticum est. Κάνθε, σὲ δ' ἐν Λιβύῃ κῆρες ἕλοντο. Πώεσι φερβομένοισι συνήντετο, εἵπετο δ' ἀνὴρ Αὐλείτης· ὅς σφῶν μήλων πέρι τόφρ' ἑτάροισι Δευομένοις κομίσαιε, ἀλεξόμενος κατέπεφνεν Τιοῦνς Φοίβοιο Λυκωρείοιο Κάφαυρος, Apollonius Argonaut. quarto. Προβατεὺς, opilio, Suid. Μηλατὴν, τὸ ποίμνια, Bœoti. Μηλοτῆαι, ποιμένες. Μηλονομεῖς, ποιμένες. Μηλέβαι, μηλοβάται. ποιμένες, Hesychius, Varinus. Μηλοβοτῆρες, Idem, Hesychius. Μηλονομιαῖον, εὐνόμιον, Idé, Μηλοβοτεῖ, pascit, Hesychius. Μηλοβότης & οἰονόμος pro opilione apud Etymologũ leguntur. Agni Græcè ἀρνες & ἄρνες dicũtur, vnde ἀρνειοβοσκὸς ὁ προβατοβοσκὸς (apud Sophoclẽ) καὶ Παυσανίᾳ, synecdochicè: reperitur & ἐρενοβοσκός, Varinus. Apud quem etia ἀρενοβοσκὸς inuenio, scribitur & [illegible],
40 neutrum probo. Versemus oues, Vergilius, id est pascamus. Versantur enim modo in hanc partem, modo in illã, vbi lætiora pabula sese ostentant. Sic errare apud eundem pro pasci, quia id errando fit. Πολλῇ ῥοίζῳ πρὸς ὄρος τρέπε πίονα μῆλα, Homerus. Vocat autem ῥοῖζον, sibilum illum oris (τὸ συρίττειν) quo pastores in gregibus agendis pascendísue vtuntur, Varinus in Ῥοῖζον. Pedum, baculum incuruum quo pastores vtuntur ad comprehendendas oues aut capras pedibus: cuius etiam meminit Verg. in Bucolicis cum ait, At tu sume pedum. Ποιμενικοὶ κύνες, canes ouium custodes, Pollux.

Grex ouiaricus, pro ouium grege, Cælius. Ποίμνιον, grex ouium, Scholiastes Homeri. Poëtæ etiam ποιμνήιον dicunt. Ποίμνας προβάτων Heliodorus protulit. Βουκόλια, αἰπόλια, ποίμνια, μέρη τῶν κατ' ἀγρὸν, Pollux. Ποιμνίων καὶ αἰπολίων ὀλετῆρα lupum cognominat Oppian. Πώεα & ποίμνια, vide supra in a. Λεία, ἡ τῶν θρεμμάτων ἀγέλη, Hesychius, Varinus. Μαλόσα, via qua oues incedunt, Ibidem. Μηλοσή, Idem.
50 Ouile, locus in quem oues se recipiunt. Datum secretò in ouili cum his colloquendi tempus, Liuius. Tepidis in ouilibus agni, Ouid. 13. Metam. Incustoditum captat ouile lupus, 1. Trist. 5. Eleg. Non lupus insidias explorat ouilia circum, Vergil. Albent plenis & ouilia mulctris, Nemesianus. Magicæ vanitatis videri potest quæ tradunt & de vespertilione, si ter circumlatus domui viuus, per fenestram inuerso capite infigatur, amuletum esse: priuatimque ouilibus circumlatum toties, & pedibus suspensum sursum in superliminari, Plinius. Si seuo leonis liquefacto circuitus ouium inungatur (distilletur,) nunquam accedent ad eum lupi, nec alia rapacia, Rasis, Albert. In incendijs, si fimi aliquid egeratur è stabulis, facilius extrahi traditur, nec recurrere oues bouesque, Plin. Caulæ à caro dictæ: antiquitus enim ante vsum tectorum oues in antris claudebantur, Fest. Ac veluti pleno lupus insidiatus ouili, Quum fremit ad caulas, Verg. 9. Aen. vbi Seruius, Caulas, munimenta & septa ouium: est enim Græcum nomen, C. detracto: nam Græci aulas vocant animalium receptacula. Lucretius palati caulas dixit, id
60 est meatus & foramina. Et rursum, Dispergunt animas per caulas corporis omnes. Stabulum ouium & caprarũ, ὅπου ἵστανται αἱ οἶες καὶ αἶγες, vocatur αὐλὴ & σηκὸς, Poll. Αὐλὴ tamen aliquando pro stabulo boum etiam & equorum capitur, vt in Boue dixi. Αὐλητὴν, τὸν φύλακα ἐπιμελούμενον τῶν προβάτων, Hesych. Varin. Apud Apollonium, vt paulò superius citaui, αὐλείτης per ει. diphthonpum scribitur, ὁ ἀπὸ τῆς ἐπαύλεως, ὁ ἄγροικος: fit autem ab αὔλις, Varinus ex Scholijs Apollonij. Latinè dicas stabularium, stabuli ministrum. Ἔπαυλις, μάνδρα βοῶν, καὶ προβάτων αὐλή, Suid. ἡ ποιμενικὴ αὐλή, Hesych. Κλισία, ἡ ἔπαυλις, ἀπὸ τοῦ κλίνεσθαι ἐν αὐτῇ τὰ θρέμματα. Κλίσιον, προβάτων καὶ βοῶν στάσις: aliqui maiores valuas hostij interpretãtur, quib' apertis iugũ boũ intromitti possit, Hesych. Dion κλίσιον ouile interpretatur. Plura lege apud Var. in Κλισία, bis. Aliàs quidẽ ea vox casam significat, tugurium, tentoriũ, domũ seruilem. Scribitur etiam κλείσιον cum diphthongo. Μηλιαθμῶν, μανδρῶν τῶν προβάτων, Varinus: Sed magis probo, vt Etymologus scribit Μηλιαυθμὸς, παρὰ τὸ μῆλα ἰαύειν ἐν αὐτῷ. Καὶ μηλιαυθμὸν: ἢ ῥῆ χρυσαίας πλάτης, Lycophron apud eundem. Σηκὸς quoduis stabulum, & templum apud recentiores, vt scribit Scholiastes in Iliad.
70 9. Σηκὸς.

lias edormiente,contrucidatis ouium plerisque (sexaginta,Herodotus) lupis grassantibus,publico Apolloniatarum decreto,quum se is minus tueri quiuisset,est exoculatus;Cælius ex Herodoti nono, vbi hæc historia copiosius describitur. Solis oues in Sicilia pascebat Phaëthusa iunior filia Solis, boues vero Lampetie, ut canit Apollonius libro quarto Argon. Mala aurea Hesperidum,ouesne an poma fuerint,require supra in a. Samij ouem venerantur: quoniam aurum eis furto sublatum ouis inuenit: quare Mandrabulus Samius Iunoni ouem consecrauit, Aelian. Saitæ & Thebani ouem colunt, Strabo lib.17. Deus animalia quædam, quæ colit & veneratur Aegyptus,vt boues & oues,in cibo Iudæis permisit,ut superstitionem istam contemnere discerent: Et rursus interdixit iis,quibus Aegyptii nimium gulosè vescuntur,vt carne suilla, Procopius. Aegyptij bouem & ouem propter vtilitatem & fructum coluerunt,Plutarch. in libro de Iside. Lanatis animalibus abstinet omnis Mensa, Iuuenalis Sat.15. de Aegypto. Soli Aegyptiorum Lycopolitæ ouem edunt,quòd à lupo etiam, quem deum existimant, deuoretur, Plutarch. in libro de Iside.

PROVERBIA.

Diogenes Cynicus opulentum quendam,cæterum indoctum, ouem aureo vellere dixit πρόβατον χρυσόμαλλον, Erasmus. M. Sillanum,vt tradit historicus Dion, Caligula vocare solebat χρυσοῦν πρόβατον, Cælius. Videntur autem allusisse ad arietem quo vectus est Phrixus,cuius vellus aureum factum fabulantur. Extat huius argumenti etiam Alciati emblema,inscriptum, Diues indoctus:

Tranat aquas residens pretioso in vellere Phrixus, *Et flauam impauidus per mare scandit ouem.*
Ecquid id est? Vir sensu hebeti,sed diuite gaza, *Coniugis aut serui quem regit arbitrium.*

Sed de hoc ariete eiusque vellere,plura in Ariete h. afferemus. Ouis cultrum; Ὄϊς τὴν μάχαιραν, subaudi reperit: In eos dicitur,qui ipsi reperiunt quo pereant: (ἐπὶ τῶν ἀλυσιτελῶς σφίσιν αὐτοῖς χρωμένων, Suid. forte addendum τῷ ὀρύγματι.) Quidam pro oue capram efferunt. Vide, Capra gladium,inter prouerbia ex capra. Prius lupus ouem ducat vxorem, Πρίν κεν λύκος οἶν ὑμεναιοῖ: Vide supra in prouerbiis à lupo sumptis. Item illa ibidem, Ouem lupo committere (vnde factum nomen proprium Οἰόλυκος.) Ouem lupis relinquere: Nunc & oues vltro fugiat lupus. Custos ouium præclarus,lupus, Cicero. Ouium mores, Προβάτων ἦθος: In stupidos ac stolidos iaci solitum. Aristophanes in Pluto, Ἀλλὰ προβατίου βίον λέγεις, Ouiculæ mihi vitam prædicas. (Quàm vero simplex, stolidum & iners ouis ingenium sit,in D. explicauimus.) Et in Vespis taxans vecordiam populi Atheniensis,oues illos vocat, Ἐκκλησιάζειν πρόβατα συγκαθήμενα. Plautus in Bacchidibus, Quis has huc oues adegit? in senes stultos. Hûc respiciens Origenes enarrans Leuiticum,ouis immolationem interpretatur affectuum stultorum & irrationabilium correctionem, Erasm. Προβατίου βίον ζῆν ἐπὶ τῶν μωρῶν καὶ ἀνοήτων· τὸ γὰρ πρόβατον οὐδὲν ἐργάζεται καὶ ζῇ. ἢ διὰ τὸ ἀδρανές. Suidas & Scholia in Plutum Aristophanis. Ouium nulla utilitas si pastor absit, Προβάτων (si addas γὰρ, erit senarius) οὐδὲν ὄφελος ἐὰν ὁ ποιμὴν ἀπῇ. Admonet adagium ἀναρχίαν rem esse omnium perniciosissimam. Nihil rectè faciunt ministri, nisi adsit herus. Inutiles discipuli, quoties abest præceptor. Inutilis populus, nisi principis authoritate gubernetur, Erasmus. Huc spectat illud in Sacris, Terra commouebitur,eritque tanquam dama agitata;& ouis quam nemo colligit, Esaiæ 13. Intrabunt ad vos lupi rapaces in ouium vestitu, Actorum 20. Vide supra in Lupo post prouerbia profana. Videt lupum venientem,& desertis ouibus fugit, lupus autem rapit ac dispergit oues, Ioannis 10. Germanorum prouerbia: *Die nacht sind alle schaaf schvvartz*; Oues noctu nigræ sunt omnes: Sublata lucerna nihil interest inter mulieres. *Der vvolff isset auch vvol ein gezelt schaaf*, Lupus ouem quamuis numeratam deuorat: Non curat numerum lupus.

Apologi. Ouis alens catulum lupi: Vide in Lupo prouerbium, Lupi catulos ale. Lupus cum Pastores in tugurio ouem edentes vidisset, propius accedens dixit: Atqui ego si idem facerem, quantum cieretis tumultum? Aesopus in Sympolio Plutarchi, in Pittacum qui quamuis legem tulisset aduersus ebrios, ebrietatis tamen vitiū ipse non declinabat.

DE ARIETE.

A.

ARIES dux est ouium, non castratus: nam cui adempti sunt testiculi, vervex vocatur, de quo dicemus mox post Arietem. Isidorus & alij recentiores veruecem cum ariete imperitè confundunt. איל *ail* & *eel*, scribitur etiam אל *eel* sine *iod*, Geneseos 15. vbi Septuaginta vertunt κριός, Chaldæus דכרין *dikerin*, arietes: Arabs כבשא *kabsa*. (כבשה Hebræis, *Kabsah*, cum aspiratione in fine, ouem vel agnam significat.) Persa ברמיש *nerameisch*. כר *Kar*, plurale *Karim*, (quæ vox etiam Græcis pro oue accipitur: vide supra in Oue a.) Dauid *Kimhi* exponit *Kebes*, id est agnum: item *eelim* & *athudim*, id est arietes & hircos. Tropo etiam arietes dicuntur machinæ bellicę Psalm. 37. ubi Hieronymus monocerotes reddit, Septuaginta ὑψωθῆναι. Abraham quidam agnos, quidam valles. Deuteronomij 32. Arabs vertit בארח; *baraph*, (Leuitici vndecimo Persica translatio pro oue habet, barah.) Persa פרבהן; *pharbehan*, Septuaginta ἀρνῶν, Hieronymus agnorum. Plura vide supra in Oue A. Lesan alhamel, id est lingua arietis, & est plantago, Andr. Bellunen. Vetus quidam glossographus habet, Asel alkame pro lingua arietis, corruptis opinor vocibus. Maraches, id est fel veruecis, Syluat. Aries hodie vulgo in Græcia nominatur κριάρι: Italicè montone vel ariete: Gallicè belier, vel ran: (Illyrij quidem veruecem vocant beran) Hispanicè carnéro: Germanicè *vvider*, etsi quidam *hāmel* interpretantur, nos *hammel* vocamus veruecem. (Bellunensis lesan alhamel interpretatur linguam arietis apud Auicennā.) Sed vocabulum *vvider* à multis communiter vsurpatur pro oue mare siue castrato siue non castrato, quamobrē differentiæ causa aliqui non castratum nuncupant *hodenvvider*: castratum vero *heilvvider*. In Heluetia quidam arietem *ramchen*, veruecem *vvider*. Anglicè ram, vel tup.

B.

De arietibus Tarentinis vide supra vbi de ouibus Tarentinis dictum est capite quinto. Oues & arietes magni sunt apud Indos: horum caudis amputatis oleum exprimunt, vt dixi in Oue B. In Tartariæ regione Camandu (in Scythia, Gillius) arietes non minores asinis sunt, cauda tam longa & lata, ut triginta librarum pondus æquent: pulcherrimi, pingues, & in cibo optimi, Paulus Venetus 1.22. Vartomannus 2.5. scribit in ædibus regis Arabum

rabum fuisse præpinguem veruecem, cuius cauda adeò obesa fuerit vt libras quadraginta appenderet. Et eiusdem libri cap. 9. Prope Reame (inquit) vrbem Arabiæ felicis, veruecum genera reperiuntur quorum caudam animaduerti pondo esse librarum quadraginta quatuor. Carent cornibus, adeoque sunt obesi ac pingues, vt vix incedere possint. Et capite penultimo, Circa Zeilam vrbem Aethiopiæ verueces nonnulli ponderosissimas trahunt caudas, vtpote pondo sedecim librarum. His caput ac collum nigricant, cætera albi sunt. Sunt item verueces prorsus albicantes, quorum cauda cubitalis est longitudinis, modo elaboratæ vitis: palearia vt bubus à mento pendent, quæ humum propè verrunt. Et 6.7. Circa Tarnasari vrbem Indiæ tanta est pecudum copia, vt duodeni verueces singulo aureo væneant. Conspiciuntur illic rursus verueces alij, cornua haud absimilia damis habentes, nostris lõgè maiores ferocioresque. Caudæ veruecum in peregrinis quibusdam regionibus tantæ sunt, quantus nullus apud nos veruex. Contingit hoc, quia humidissimum est hoc animal, & inter quadrupedia frigidum. Cumque cætera ossa extendi nequeant, ne pinguedine propria obruatur animal totum humorem in caudãm transmittit, fitque carne & pinguedine immensa extensis etiam ossibus ac neruis non parum, quæ humida natura velut & pisces semper incremento apta sunt, Cardanus. Allic est cauda arietum præpinguis, ita ut quandoque circiter denas libras appendat, Bellunensis. Coraxorum lanitium omnium pulcherrimum est, vnde admissarii arietes talento emuntur, Strabo libro lib. 3. Ὀχέλβας, aries syluestris, vel asinus, κάλιαξ, Suidas & Varin. De cornibus & aliis aliquot partibus arietis & electione eius dicetur sequenti capite. Arietes statim cornuti: vide supra in Oue B. Obscurus quidam citat tanquam ex Aristotele hæc verba: In Libya citò apparent cornua in capitibus arietum: & secũdum Homerum, arietum etiam fœminæ cornutæ sunt. Sed apparet pro ceruis falsò interpretem transtulisse arietes, ex Hebraica scilicet vel Arabica lingua: nam eel vel ail arietem significat, aial ceruum: scribitur utraque vox ijsdem literis איל, vt nisi puncta accesserint non sit discernere præterquam ex sensu. In Septentrione alicubi arietes mutili sunt, Obscurus. Arieti cornua in modum circuli replicata, Idem. Conuoluta in anfractum cornua arietum generi ceu cestus natura dedit, Plin. Apud Rhætos (ut ex amici cuiusdam literis nuper accepi) arietes prouectæ ætatis, puta sex aut octo annorum, ad priora cornua producunt alia veluti adnata parua, bina vel terna vel etiam plura. Idem scribit in Italia genus quoddam arietum esse, quod natura & ab ineunte ætate quaterna aut sena aliquando gerat: sed hos imbelles esse, tenui ac infirmo corpore, lana inutili. Rhæticis vero, quos dixi, minora illa cornua non ante quintum aut sextum annum adnasci, primis interim semper proficientibus robore & crassitie: eosdem robustos ac feroces esse, & à pastoribus aliquando ad pugnam hostiliter concurrentes inequitari. Verueces quatuor cornibus insignes vidimus, Cardan.

C.

Blaterat hinc aries, & pia balat ouis, Author Philomelæ. Emissarius equus, aries, & huiusmodi, qui emissus sit in solitudinem, vel qui ad generandam sobolem emittitur, Valla in Raudensem. Legitur hæc vox in Biblijs: sed Latinius admissarium dixeris, pro eo qui ad sobolem generandam fœminis admittitur. Quos arietes submittere volunt, potissimum eligunt ex matribus, quæ geminos parere solent, Varro. Et rursus, In primis videndum, vt boni seminis pecus habeas, id ferè ex duabus rebus potest animaduerti, ex forma, & ex progenie. Ex forma, si arietes sint fronte lana vestiti bene, intortis carnibus pronis ad rostrum, rauis oculis, lana opertis, auribus amplis, pectore & scapulis & clunibus latis, cauda lata, & longa: animaduertendum quoque lingua ne nigra, aut varia sit, quod ferè qui talem habent, nigros, aut varios procreant agnos. Ex progenie autem animaduertitur, si agnos procreãt formosos. Non solum ea ratio est, inquit Columella, probandi arietis, si vellere candido vestitur, sed etiam si palatum, atque lingua concolor lanæ est. Nam cum hæ corporis partes nigræ aut maculosæ sunt, pulla vel etiam varia nascitur proles: idque inter cætera eximie talibus numeris significauit: idemque, qui supra.

Illum autem, quamuis aries sit candidus ipse, Nigra subest vdo tantum cui lingua palato,
Reiice, ne maculis infuscet vellera pullis Nascentum. Vna eademque ratio est in Erythræis, (erythris, id est rutilis, vt ipse exponit 7.2.) & nigris arietibus, quorum similiter (vt iam dixi) neutra pars esse debet discolor lanæ, (discolor lana potius, vel discoloris lanæ,) multoque minus ipsa vniuersitas tergoris maculis variet: ideo nisi lanatas oues emi non oportet, quo melius vnitas coloris appareat: quæ nisi præcipua est in arietibus, paternæ notæ plerunque natis inhærent. Habitus autem maxime probatur, cum est altus atque procerus, ventre promisso, atque lanato, cauda longissima (& lata, Crescentien,) densique velleris, fronte lata, testibus amplis, intortis cornibus, (curtis cornibus, pronis ad rostrum, lana opertis auribus, amplo pectore, scapulis & clunibus latis, velleris depressi:) non quia magis hic sit vtilis (nam est melior mutilus aries) sed quia minime nocent. Intorta potius quàm surrecta & patula cornua: quibusdam tamen regionibus, ubi cœli status vuidus, ventosusque est, capros, & arietes optauerimus vel amplissimis cornibus, quod ea porrecta, altaque maximam partem capitis à tempestate defendant. Itaque si plerunque est atrocior hyems, hoc genus eligemus: si clementior, mutilum probabimus marem: quoniam est illud incommodum in cornuto, quod cum sentiat se velut quodam naturæ loco capitis armatum, frequenter in pugnam procurrit, & fit in fœminas quoque procacior. Nam riualem (quamuis solus admissuræ non sufficit) violentissime persequitur. Nec ab alio tempestiuum patitur iniri gregem, nisi cum est fatigatus libidine: mutilus autem, cum se tanquam exarmatum intelligat, nec ad rixam promptus est, & in Venere mitior, Hæc Columella. Sed quomodo arietis petulci sæuitiam pastores repellant, dicam in D. Mense Iulio, inquit Palladius, arietes candidissimi eligendi & admittendi sunt, mollibus lanis: in quibus non solum corporis cãdor considerandus est, sed etiam lingua, quæ si maculis fuscabitur, varietatem reddit in sobole. De albo plerunq; nascitur coloris alterius: de fuscis nunquam (sicut Columella dicit) potest albus creari. Eligemus arietem altum, (&c. vt Columella,) ventre promisso & lanis candidis tecto: ætatis primæ, qui tamen vsque in octo annos potest vtiliter inire. Arietes (inquit Florentinus) esse debent bene compacti, aspectu pulchri, splendicantes (χαροποὺς, vide in Leone B. qualis hic color sit) oculis, fronte hirsuta, venustis cornibus sed exiguis armati, auribus lana dẽsa intectis, lato dorso, testiculis magnis, colore vndiquaque vno. Pro diuersitate coloris venarum sub arietis lingua, agnos etiam colore variare aiunt: alij ad colores venarum sub lingua ouis hoc referunt, vt dixi in Oue C. Arietis lanam sequitur tota generatio ipsius, Albertus. Arietum maximè spectantur ora: quia cuius coloris sub lingua habuêre venas, eius & lanitiam est in fœtu, variumque si plures fuêre: & mutatio aquarum potusq; variat, Plinius. Hinc est nimirum quod Didymus scribit, Volunt arietes perpetuo aqua eadem vti, non peregrina & aliena.

Aries per dimidium annum dicitur dormire super latere vno, & per dimidium super altero, Albertus. Sex hybernos menses in læuum latus iacens quietem capit: contraque ab æquinoctio verno in dextrum incumbit:

sic ad vtrunque æquinoctium cubandi rationem mutat, Aelianus. Idem scribit Macrobius, arietem Soli conferens vt in h. recitabo. Sed falsum hoc videtur laniis nostris cum ab vtroque latere maculati arietes, & ex incubitu sordidati nunquam non sint.

Arietes, tauri & hirci per libidinem efferantur: qui enim superiore tempore socij iugi concordia pascerentur, coitus tempore dissident, & alter alterum libidinis rabie inuadit, Aristot. Arietes quibus sis vsurus ad fœturam, bimestri tempore ante secernendum, & largius pabulo explendum, Varro & Didymus. Aliqui duobus ante mensibus arietes à coitu reuocant vt facem libidinis augeat dilatio voluptatis. Quidam coire sine discretione permittunt, vt hoc eis genere per annum totum fœtura non desit, Palladius. Sunt qui toto anno lac & agnos habere studentes, coëundi tempus in singulas anni partes digerunt multifariam. Commodissima ad coitum in arietibus ætas, à secundo anno vsque ad octauum, in ouibusque similiter, Didymus. Vide in Oue C. Ante admissuram diebus triginta arietibus ac tauris datur plus cibi, vt vires habeant, Varro. Cum redierint (arietes admittendi) ad stabula à pastu, ordeum si est datum, fiunt firmiores ad laborem sustinendum, Varro. Auiditas coitus putatur ex cibis fieri, sicut viro eruca, pecori cepa, Plinius. Arietes reddentur validi ad coitum, si cepæ eorum nutrimento misceantur, nec non polyphoros & polygonos herba: quæ quidem pecora cætera ad Venerem etiam excitant, Didymus. Polyspori herbæ alibi in Geoponicis in capite de piscina mentio fit, his verbis: Vbique autem plures habebis pisces, si polysporum, polygano similem herbam, contusam aquis nutrientibus pisces inieceris. Andreas à Lacuna polysporum & polyphorum, eandem esse herbam putat, quæ vero sit non explicat. Polyspermos etiam & quæ polygonus vocatur herba, animalia ipsa reddent multis modis fœcundiora, Quintilij in Geopon. 17. 4. de tauris. Polygonos quidem altera mas est, quæ vulgò centumnodia vocatur, altera fœmina caudæ equinæ similis. Galenus marem nonnihil astringere ait, præcellere vero in eo aqueam frigiditatem, ita vt in secundo gradu vel principio tertij refrigeret. Ad eadem facere fœminam, sed ignauius, qua forsitan ratione etiam fœmina in hoc genere dicitur, non qua aliæ plantæ sexu distinguuntur. Polygoni vero nomen vtraque habet à frequentibus geniculis: quanquam gonos etiam semen significat, quo plurimum abundat mas. Cæterum quomodo herba adeò refrigerans & astringens nonnihil, mouere coitum possit non video: contrarium enim ratio ostendit. Videtur sanè vulgus superstitiosum arrepto omine vocis, quasi polygonos ab augenda genitura fœturáue diceretur, stolidam istam de eius facultate opinionem propagasse. Ego polygonato potius, quod vulgò sigillum Salomonis vocant, vim libidinem citandi tribuerim, polygonis vero sistendi. Polycriton, aut polycarpon (vt aliàs legitur) Hippocrates vocat, quod Dioscorides cratæogonon, cui ad conciliandam in homine fœcunditatem mares etiam generandi vim esse alij etiam authores literis mandauerunt. Satyrij genus erythraicon arietibus quoque & hircis ad Venerem segnioribus in potu datur, Plin. Arietes & capri, sicut & cætera propriam habent vocem tempore libidinis, qua vocant & alliciunt fœminas: quòd si aquam salsam biberint, citius ad coitum mouentur, Isaac in diætis particularibus. Arieti naturale agnas fastidire, senectam ouium consectari, & ipse senecta melior, illis quoque vtilior, Plin. Arieti ætas confert, Albert. Apud eundem corruptè legitur, naturale esse arieti agnas & prouectiores diligere: legendum, non agnas sed prouectiores. Persequuntur oues seniores, vtpote coëuntes citius, iuniores vero post illas, Didymus. De coitu arietum vide nonnulla etiam in Oue C. Inter autores ferè constat, primum esse admissuræ tempus vernum Parilibus si sit ouis matura: sin vero fœta, circa Iulium mensem. Prius tamen haud dubie probabilius, vt messem vindemia, fructum deinde vineaticum fœtura pecoris excipiat, & totius autumni pabulo satiatus agnus ante mœstitiam frigorum, atque hyemis ieiunium confirmetur. Nam melior est autumnalis verno, sicut ait verissime Celsus: quia magis ad rem pertinet, vt ante æstiuum quàm hybernum solstitium conualescat: solusque ex omnibus animalibus bruma commode nascitur: Columel. Admittendi sunt mense Iulio, vt nati ante hyemem conualescant, Pallad. Serotini fœtus mense Aprili signentur. Nunc etiam prima est admissura, quæ excellit, arietum, vt agnos iam maturos hybernum tempus inueniat, Idem. Tempus optimum ad admittendum, ab Arcturi occasu ad Aquilæ occasum: quod quæ postea concipiunt, fiunt vegrandes atque imbecillæ, Varr. Admissura prima fit mense Aprili (vt dictum est:) aut etiam Iulio: secunda post medium Octobris, vt pariant circa principium veris nascentibus herbis, Crescentien. Tardius ne coëant, nocet enim. Dextro arietis testiculo præligato, (vel exciso, Albert.) fœminas generant, læuo mares, Plinius. Et alibi, Ar. dextro testic. præligato oues tantum gigni quidam scripserunt. Idem de tauris fertur, teste Didymo. Si quis masculum malit nasci quàm fœminam, arietes admittat, dum contra flatus Septentrionales, die existente tranquilla, grex pascitur: sin vero fœminam, contra Austrum, (Græcè tamen legitur, Austro spirante retro, [illegible]: cum de Septentrionalib. dixerit [illegible]) Id quod in cæteris etiam cunctis animalibus locum habere videtur, Didymus in Geopon. 18. 3. Plura vide in Oue C. Cum oues conceperunt, rursus arietes secernendi sunt, Varro. De veruece, id est ariete castrato, mox post Arietem dicam, & deinceps de Agno & Musmone, quem Albertus ex capra & ariete generari scribit. Libidinis tempore pugnat aries pro ouibus, & aduersarios cornibus impetit: vt verò commodius & fortius id faciat, retrocedés ac resiliens impetu renouato in hostem fertur, Obscur. Germani forte ab impetu isto feriendi subinde repetito, arietem *vvider* appellarunt: significat enim ea vox repetitionem. Veruex à viribus dictus est, quòd cæteris ouib. sit fortior, vel quòd sit vir, id est mas (confundit enim veruecem cum ariete:) vel quòd vermes in capite habeat, (sed hoc falsum esse scribit Albertus) quorũ pruritu ad pugnam & impetum feriendi excitetur, Isidorus. Veruex, id est dux gregis, fortissimè cornibus percutit, & durissimæ est frontis, Albert. Ex Rhæto quodam nuper accepi, pastores aliquando virgam colurnam arietibus concurrentibus manu tenentes intermittere, quam illi secundo statim concursu minutatim collidant. Arietis ætas ad progenerandum optima est trima: nec tamen inhabilis vsque in annos octo, Columella & Pallad. Duces pecoris ad quindenos interdum annos protrahunt vitam, Aristot. Vide in Oue C. plura de ætate & vita eorum. Ouium & boum duces plus temporis quàm cæteri viuunt, vsu exercitij & copia pabuli, Aristot.

D.

Singulis ouilibus singuli duces constituuntur, qui quoties suo nomine à pastore vocantur, antecedunt: quod ab ineunte ætate facere assuescant, Aristoteles. Sectarius veruex, qui gregem agnorum præcedens ducit, Fest. Aries naturali feritate dextro pede terram percutit, quando irascitur, aut stupet vel timet: & hoc maxime libidinis tempore, Obscurus. Capri vel arietis petulci sæuitiam pastores hac astutia repellunt, mensuræ pedalis robustam tabulam configunt aculeis, & aduersam fronti cornibus religant: ea res ferum prohibet à rixa, cum stimulatum

mulatum ſuo ictu ipſum ſe ſauciat. Epicharmus autem Syracuſanus, qui pecudum medicinas diligentiſſimè conſcripſit, aſſirmat pugnacem arietem mitigari terebra ſecundum auriculas foratis cornibus, quà curuantur in flexu, Columella. Ferocia eius cohibetur, cornu iuxta aurem terebrato, Plinius & Albert. Ne incurrat aries proximè ad aures ipſas cornua eius pertundito, Florentin. Pecora minimè inuadet lupus, ſi ductori dicto ſquillam appenderis, Anatolius. Aries lupum fugit etiamſi nunquam ante viderit, Albert. Si elephantus feritate efferetur, ſtatim ad arietis conſpectum manſueſcit, (impetum & furorem remittit, Plutarchus,) Aeſculapius & alij: Plura vide in Elephanto D.

E.

Pelles arietum rubricatas, Exodi 25. Hieronymo interprete. LXX. habent δέρματα κριῶν ἠρυθροδανωμένα. Ouium vel arietum pelles ſibi ſubſtrauiſſe dormientes quoſdam, vt per quietem oraculis ſiue ſomnijs inſtruerentur, dixi in Capra E. Arietis pudendum quidam miſcent escæ ad mugiles capiẽdos. Arietes inter ſe cornibus decertantes tempeſtatem aut frigus minantur, vt in Oue E. ex Arato retuli. Arietes vltra ſolitum ſalientes, ſi capitibus concutiant ſe, tempeſtatem demonſtrant.

F.

De carne arietum vide quædam in Oue. Hircorum caro tum ad coquendum, tum ad ſuccum bonum generandum, eſt deterrima: hanc ſequitur arietum, poſt taurorum. Porrò in ijs omnibus carnes caſtratorum ſunt præſtantiores: ſenum autem peſſimæ, Galenus libro 3. de alim. facult. Hœdorum caro minus excrementitia eſt quàm arietina, (forte agnina,) Auicenna. Arietina validior eſt & minus humida quàm ouilla, & concoctu difficilior. Iuniores minus humidi minuſque viſcoſi ſunt: & caro eorum agninæ ac ouillæ præfertur: nam ſi bene concoquantur laudabilem & multum ſanguinem generant, maximè caſtratorum: eſt enim calida & humida temperatè, & eandem ob cauſam boni ſaporis. Improbatur in ſenecta, (tum aliâs, tum caſtratorum ferè magis.) Nam cum ætas ipſa prouectior corporis habitum refrigeret, multò magis refrigeratur in caſtratis. Anniculi laudantur à moderata temperie, minus humida ſcilicet quàm lactentium, & ſicciore quàm iuuenum: itaque caro eorum melior & concoctu facilior habetur: ſanguinem gignit meliorem, vtilis præcipuè iuuenibus calidi ac ſicci temperamenti, & ijs qui calidas ſiccaſque regiones habitant, Iſaac. Eubulus apud Athenæum in Fabula quadam inter cæteros delicatiores cibos, nominat κριοῦ ὄρχεις, id eſt arietis teſticulos. Noſtri etiam in quatuor partes diſciſſis teſtibus ſingulis, binas earum in ſingula è ligno verucula infigunt, & in craticula torrent: ſunt qui omento etiam inuoluant, per ſe, vel cum ſaluia, vt fit in iecinoribus ouium aut arietum. Sale conditi arietis pulmo, maximè vetuſti, difficulter & grauiter à ventre exuperatur, Aëtius 9.30.

Medulla arietis non caſtrati inter venena numeratur, humanæ naturæ adeò contraria, vt memoriæ functionem aboleat, reſiſtunt ei carnes phaſiani, Arnoldus in libro de doſib. theriacal.

G.

Cur pelles recenter detractæ, maximeque arietum, verberum vulneribus & vibicibus admotæ, & oua ſuper confracta, prohibent vlcera ne conſiſtant, inquirit Ariſtoteles problematum 9.1. Vide ſupra in Oue G. ab initio. Emplaſtrum de pelle arietis ad hernias ſiue enterocleas à recentioribus quibuſdam medicis commendatur, & deſcribitur, præſertim ab Arnoldo de Villa noua: & in aliquot pharmacopolarum officinis paratum reperitur. Illud etiam commendat Mich. Alyſius eodem feliciter vſus. Inhiberi Venerem pugnatoris galli teſticulis anſerino adipe illitis, adalligatiſque pelle arietina tradunt, Plinius. Et alibi, Gallinacei dexter teſtis arietina pelle adalligatus partus continet. Arietis vellera lota frigida ex oleo madefacta, in muribus malis inflammationes vuluæ ſedant: & ſi procidant, ſuffitu reprimunt, Plinius. Lana ariet: nigra intincta in aqua deinde in oleo, & ſuppoſita locis dolorem tollit: & ſuffumigata, ante prolapſam vuluam reprimit, Sextus. Pugnacis arietis è medio cornuum lanas ſuffitas, impone loco dolenti in hemicranio, dolorem ſedat, Nicolaus Myrepſus: Alij cinerem huius lanæ ex aceto ponunt, vt mox dicetur. Lais & Salpe canum rabioſorum morſus leniri aiunt, & tertianas quartanaſque febres, menſtruo in lana arietis nigri, argenteo brachiali incluſo. Plin. Et alibi, Partus adiuuari putant, ſi in arietis lana alligatum cucumeris ſylueſtris ſemen inſcientis lumbis fuerit, ita vt protinus ab exitu (ſcilicet fœtus) rapiatur extra domum. Lanam arietis de fronte velles & cõbures in operculo ollæ nouo, & in mortario confricabis, atque ex aceto fronti inlines ad capitis dolorem, Marcellus. Arietinorum vellerum cinis cum aqua mixtus & appoſitus, incommodis veretri repugnat, Idem. Verendorum formicationibus verrucisque medetur arietini pulmonis inaſſati ſanies: cæteris vitijs vellerum eius vel ſordidorum cinis ex aqua, Plinius. Arietis de capite lanam, à coxis & à teſticulis, paſſim ſuſpendas, perfectè diſcutit tertianas, Sextus. Sanguinem ſiſtit ex ariete ſuccida, articulos extremitatum: (id eſt manum & pedum hominis) præligans, Plinis. Arietis quàm pinguiſſimi lana, plena ſuis ſordibus combuſta & in puluerem redacta, prodeſt plurimum ſi eo cinere ex aqua locum inguinum perfricaueris, Marcellus. Caulis ius ex carne arietum priuatim aduerſus cantharidas valet, Plinius. Caro arietis aduſta vtiliter illinitur morpheæ & impetigini. Confert etiam morſibus ſerpentum & ſcorpionum, & algerarat, & cum vino canis rabioſi Cinis eiuſdem medetur albugini oculi, Auicenna. Adeps veruecinus ſimilem ſuillo vim habet: hyſtericas aut ani cauſas vtiliter curat, & ambuſtis auxiliatur, Obſcurus Dioſcoridem citans. Sepo arietis ſcabiem vnge admixta ſandaracha, & ſubinde rade: hoc & ad perniones facit, ſed cum alumine mixtum, Sextus. Furunculis mederi dicitur ſeuum arietis cum cinere pumicis & ſalis pari pondere, Plinius Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo, præcipuè ex ariete, ſeuum ex nitro, Idem. Fel arietis cum ſeuo, podagras lenit, Plinius & Marcellus. Cornu arietis vratur, ciniſque eius cum oleo conteratur atque inde dera ſum caput frequenter vngatur ad Criſpandum capillum, Marcellus. Item pecten factus de dextro cornu arietis ſi caput pectinetur, aufert dolorem capitis de dextra parte, ſi vis de ſiniſtra, fac de ſiniſtro cornu & valeat, Idem. Ad mentis alienationem & deſipientiam vitio cerebri obortam in manuſcripto quodam codice Germanico tale medicamentum reperi: Caput arietis nondum experti Venerem, vno ictu amputatum, cornibus tantum demptis integrum cum pelle & lana in aqua bene elixabis, tum aperto cerebrum eximes, & addes aromata, cinnamomi, zinziberis, nucis moſchatæ, macis, caryophyllorum ana vnciam ſemis. Horum pollinem cerebro admiſcebis in patella ad prunam non magnam diligenter agitando ne aduratur, quod facile fieret. Curabis autem ne nimium deſiccetur, ſed ita coquatur ne ſiccius fiat vitulino cerebro ad cibum parato. Sat coctum fuerit, vbi bene comminueris ad prunam. Sic conditum ſeruabis, & per triduum ægro quotidie ieiuno dabis, ita ut horis poſt duabus cibo potuque

bo potuque abstineat. Sumi potest cum pane, vel in ouo, vel ex iure, vtcunque, modo deuoretur ab ægro. Danda interim opera, ne loco lucido æger sit, & vt ad quatuordecim dies eodem victu vtatur, quo vti solent quibus detractus est sanguis: & vino caput tentante abstineant. Sunt qui breui tempore iuuentur, aliqui sex demum vel octo septimanis à sumpto medicamento. Consultũ autem fuerit medicamentũ à tribus mensibus repeti. Magna vis & pulmonibus arietum, excrescentes carnes in vlceribus ad æqualitatem efficacissimè reducunt, Plinius. Pulmo ariet. calidus adpositus carnes excrescentes in vulneribus exæquat & reprimit, Marcellus. Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo, præcipuè ex ariete, Plinius. Liuentia & suggillata pulmones arietum pecudumque in tenues consecti membranas, calidi impositi, emendant, Idem. Liuores & suggillationes pulmo arietis concisus minutatim & impositus, statim sanat, & nigras cicatrices ad candorem perducit, & à calciamentis læsos pedes sanat, Sextus. Attritus calciamentorum sanat agninus pulmo, (de quo idem Dioscorid. scribit,) & arietis, Plinius. Pernionibus & ruptis pedibus pulmo ariet. impositus, omni asperitate læuigata molestiam tollit, Marcellus. Liquoris arietis, quem de pulmone concoques, stilla superposita clauiculos, qui in manibus nascuntur aut in veretro, illita tollit, Sextus. Verendorum formicationibus verrucisque medetur arietini pulmonis inassati sanies, Plinius. Arietini pulmonis dum in craticula assatur succus exceptus, myrmecias quæ in veretro nasci solent, vnctione sua purgat & discutit, Marcellus. Arietis liquor qui à pulmone decocto destillat, tertianas & renum morbum in eis natum sanat, Aesculapius. Pulmo agninus vel ariet. vritur, & cinis eius cum oleo imponitur, vel ipse crudus admotus pernionum vlceribus vtiliter alligatur, Marcellus. Ad phrenesin, Pulmo arietis calidus extractus imponatur capiti, iuuat, Theophr. Contra pestilentem morbum ouium: Ventrem arietis cum vino coques, & aqua admixta ouibus in potu dabis, Albertus. Arietis fel aurium dolori, qui est ex frigiditate medetur, Hali. Fel arietis cum seuo (suo) podagras lenit, Plinius & Marcellus. Fel veruecinum lanis adhibitum & in vmbilico positum ventrem soluit infantium, Obscurus Dioscoridem citans. Comitialibus morbis vtiles tradunt testiculos arietinos inueteratos, tritosque dimidio denarij pondere in aqua vel lactis asinini hemina. Interdicitur vini potus quinis diebus ante & postea, Plinius. Arietis testiculi oboli tres potati cum aqua, caducis medentur, Sextus. Cinis feminum arietis cum lacte muliebri diligenter prius elutis linteolis, vlcera cacoëthe sanat, Plinius. Vngulæ ariet. cinis cum melle, muris aranei morsum sanat, Plinius: Valerianus imponendum exprimit. Somno asciscendo, in febri præsertim, Dilue præterea glomeramina (pilulas fimi) quæ gerit intus Clausa aries inter geminæ coxendicis vmbras, Inde soporati ducentur gutture potus, Serenus. Fimus veruecinus cum aceto vt cataplasma impositus, maculas nigras emendat, nascentes clauos corporibus tollit. Ignem sacrum impositus curat, ambustis medetur, Obscurus Dioscoridem citans. Chiron Centaurus ei animali (iumento) quod profluuio attico (vox corrupta) cœperit laborare, ita vt viridis ei vel pallidus per nares humor erumpat, ex lotio humano aut arietino duas cotylas cum vino & cyatho olei rosacei putat esse miscendas, & per nares, quæ humorem funestum egerunt, digerendas. Quam curationem & pulmoni sanitatem, & naribus siccitatem præstare confirmat, Vegetius 1.17. Arietis sordes quas inter femora habet, cum aristolochia & myrrha æquis partibus potato, ad regium morbum optimè facit, Sextus. Plinius sordes aurium & mammarum pecudis denarij pondere cum myrrhæ momento & vini cyathis duobus morbo regio resistere scribit.

H.

a. Aries qui eam dicebant, ares, veteres nostri aruiga, (sic Græcè ἄρχα aries, Hesychio) hinc aruigus. Hæc sunt quorum in sacrificijs exta in veru coquuntur, quas & Accius scribit, & in Pontificijs libris videmus, in hostijs eam dicunt aruigem, quæ cornua habeat: quoniam is, cui oui mari testiculi dempti, & ideo vt natura versa ueruex declinatum, Varro de lingua Latina. Videtur autem locus deprauatus. Aries dicitur ab aris: quòd hoc pecus primum in aris gentiles immolarint, Isidor. Alij obscuri arietem παρὰ τὴν ἀρετὴν deriuant, hoc est à virtute, quòd robore corporis & animi fortitudine ouibus præstet. Ego ab ἀρνειὸς voce Græca potius deduxerim. Nefrendes arietes dixerunt, quòd dentibus frendere non possint, Festus: Sed forte arietes non castrati significantur, ad ueruecum differentiam: nam, vt idem scribit, sunt qui nefrendes testiculos dici putent, quos Lanuuini appellant nebrundines, Græci νεφροὺς. Prænestini nefrones. Aut forte arietes adhuc teneri: nefrendes enim infantes sunt nondum fredentes, id est frangentes. Varro & Fulgentius porcos propriè nefrendes vocari aiunt, qui non amplius lactent, necdum tamen fabam frendere possunt. Pecoris maritus lanigeri, portitor Helles, Phrixæus maritus, apud Martialem pro ariete quouis leguntur. Coniunx ouis lanigeræ, Ouidio: & laniger absolute pro ariete. Eidem Metam. 7. Ouem veteres genere masculino dixerunt, vide in Oue a. Ibix in Biblijs ponitur, vt videtur, pro caprearum genere vel ariete, Obscurus. Nos veram ibicis historiam dedimus supra inter Capras syluestres: nec enim alius est ibix vel ibex, quàm qui vulgò capricornus dicitur. Ipse aries etiam nunc vellera siccat, Vergil. in Buc.

Ὄϊς apud veteres in masculino genere, vide mox inter epitheta. Aries cornibus maximè valet, & apud Græcos ἀπὸ τοῦ κέρως (al. κάρα) κριὸς appellatur, Macrobius. Κριὸς, ὁ τὸ κάρα ἔχων ὑψηλόν, ὡς, ὁ δὲ κορυφὴν ἔλαυνεν ὀπίσω, Suidas & Varinus. Aliqui deriuant παρὰ τὸ κεκρίσθαι τὰς τρίχας, &c. vide Etymologum. Deduxeris etiam, quæ Etymologi coniectura est, παρὰ τὸ κρείσσω καὶ ἡγεμονεύειν τῶν προβάτων. Aratus quidem primam producit, vt & Homerus bis Odysseæ nono, & Dionysius Afer bis. Ἄλλοι δ᾽ ἐξ ἀγέλης κριοί, ἄλλοι δὲ καὶ αἶγες. Ὁ ταξίαρχος τῶν προβάτων, ὁ θαυμαστὸς ὑμῖν κριὸς ἀπώλετο καὶ ποιμαντικῆς ἡγεμονίας χηρεύει τὰ θρέμματα, Theophylactus in epistolis. Κρίδιον, paruus aries, Hesychius, Varinus. Ἀρνειὸς ouem marem significat, ut τράγος capram marem, Varinus. Didymus quidem in Geoponicis 18.3. ἀρνειοὺς ponit pro agnis: sed doctiores hoc reprehendunt. Istrus in dictionibus Atticis ouem in prima ætate vocat ἄρνα, deinde ἀμνὸν, deinde ἀρνειὸν, postremo λειπογνώμονα. Vocabatur & μοσχίας, aries trimus. Eustathius & Varinus. Ἀρνειὸς, aries trimus, Hesychius. Oues adultæ Græcis vocantur ὄϊες καὶ κριοὶ καὶ ἀρνειοί, Varinus in Τράγοι & Ἄρνες: item Ammonius in differentijs vocum. Eustathius quoque in Homerum scribens testatur ἀρνειὸν nõ agnum, sed arietem esse. Ἀρνειὸς non est ἀρνίον, id est agnus, (inquit Varinus) sed prouectæ iam ætatis aries: vt constat ex ariete quo seruatus est Vlysses, qui cum adultus & matura ætate esset, à poëta indifferenter ἀρνειὸς & κριὸς nominatur, à Polyphemo κριὸς πέπων. Locus est Odysseæ nono, vbi poëta, ἀρνειὸς γὰρ ἔην μήλων ὄχ᾽ ἄριστος ἁπάντων. Et alibi, Ἀρνειῷ μιν ἔγωγε ἐίσκω πηγεσιμάλλῳ, Ὅς ῥ᾽ ὀΐων μέγα πῶϋ. Fit autem ἀρνειὸς ἀπὸ τοῦ ἀρνὸς, ut ἀδελφειὸς, ἀφνειὸς, & similia, Varinus. Porrò Ἀρνεῖος penanflexum nomen est mensis. Ἄρσενες

ὄϊες, oues

ῥεις, oues mares, id eſt arietes Homerus Odyſſeæ nono. Ἄρσενα μῆλα, id eſt pecudes maſculæ, Ibidem. Aries ouium dux, Græcis eſt κριὸς & κτίλος, Pollux, Suidas. Leonem viri multi flagellis domitum. κεῖνον ἐκεῖνο πέλωρον ὥστε κτίλον ἀλίγκιον, Oppianus. Apud Varinum ſcribitur etiam κτῖλος & τίλος, neutrum probo: quanquam poſtremum apud Heſychium quoq; reperio. Κριὸς quidem, vt ego iudico, arietem ſimpliciter ſignificat, κτίλος verò ſemper gregis ducem. Hinc etiam adiectiuè capitũ, & exponitur ab Heſychio & alijs, τιθασὸς, πρᾶος, συνήθης, ἡγεμών: hoc eſt, manſuetus, mitis, familiaris, dux. Κτίλα τ' ὠεα βουχῶν, & manſueta oua comedens, id eſt manſuetarum auium, Nicander in Theriacis. Ἱερέα κτίλον Ἀφροδίτας, Pindarus in Pythijs: vbi Scholia, Homerus arietem gregis ducem κτίλον appellat: ſed alia huius nominis etymologia eſt apud Pindarũ, nempe à verbo κτίζω, quod eſt nutrire: nam & alibi dicit ὀρεικτίτευς pro ſue in montibus nutrito. Et hîc igitur κτίλον vocat τὸν συντεθραμμένον, ἤγουν συνήθη, καὶ εἰθισμένον τῇ χειρί. Sic alibi verbum κτιλεύεσθαι vſurpat pro τιθασεύειν id eſt manſuefacere, ἔνθα ποιμένες κτιλεύονται κάπρων λεόντων τε. Κτιλώσασθαι, ἢ κιλλώσασθαι, συλλῆψαι (συνήθη εἶναι vel συνήθη ποιῆσαι potius, id eſt conciliare ſibi, & fauorem ac beneuolentiam alicuius in ſe conuertere, aliquem demulcere,) Heſychius, Varinus. Κτίλος, ὁ χειροήθης καὶ ἥμερος, ἐκ τοῦ κίω τὸ πορεύομαι, ὁ τῶν ἄλλων προπορευόμενος. Hinc ἐκτιλωμένος (lego, ἐκτιλωμένος,) apud Pauſaniam, familiaris alicui. Et κτιλῶσαι verbum apud Herodotum in Clio, Οἱ νεηνίσκοι ἐκτιλώσαντο τὰς λοιπὰς τῶν Ἀμαζόνων: hoc eſt placatas & conciliatas ſibi vxores duxerunt, vt Euſtathius exponit in Iliad. tertium. Cæterum Κτῖλος penanflexum proprium nomen viri eſt, quem Porphyrius dicit fuiſſe Iouis nepotem, ἀπόγονον, Varinus. Ἐκτιλωμένοι (lego paroxytonum, vt ſit participium præter. paſſ.) συνειθισμένοι, συνήθεις, Heſychius, Varinus: id eſt placidi, familiares, vt ctilos, id eſt aries dux gregis paſtori familiaris eſt, Etymologus. Ἐκιλώσαντο (lego, ἐκτιλώσαντο, quamuis non admittente literarum ordine) πρᾴως καὶ συνήθως μετεχειρίσαντο, Varinus. Nicandri interpretes ctilas dici oues arbitrantur, mites ac pingues, Cælius. Χρὴ παρ' ἔρι κτίλον ἔμμεναι, Heſiodus. Ἄρχα, ouis mas, Heſychius, Varinus. Sic Latinis olim aruiga, vt ſuperius ex Varrone ſcripſi. Ἐρβάν, κριός, Heſychius. Θραμὶς κριὸς, Idem. Ἴελον, aries hircus, Heſychius, Varinus. Δεδμάων, κριὸς, ἡγεμών, Iidem. Elephanti ex animalibus maximè exhorrent hircum, ceraſten, porcum, Volaterranus ex Horo ni fallor: ceraſten equidem non alium quàm arietem intelligo: qui ab elephanto viſus etiam furente, mitem & manſuetum eum reddere fertur. Nec ineptum ei fuerit nomen ceraſtes, id eſt cornutus: quod cornibus maximè valeat, vnde & verbum arietare Latinis factum, ab hac potius animante quàm alijs cornutis quanquam longè validioribus. Noſtri arietem vocant hermannum, id eſt gregis maritum: Vſurpatur etiam pro viri nomine proprio, per baptiſmum imponendo.

Epitheta. Aries corniger, petulcus, pugnax, trux (apud Claudianum in Epithal. Honorij:) tortus, celer laniger, perſultans, præceps, bellator, Nepheleius: villoſus, petulans, Textor. Laberius poëta vocabat arietes reciprocicornes & lanicutes, quod reciproca habeant cornua, & cutem lana opertam. Ἄρσενες ὄϊες ἦσαν, ἐϋτρεφέες, δασύμαλλοι, Καλοί τε μεγάλοι τε, ἰοδνεφὲς (μέλαν) εἶρος ἔχοντες, Homerus Odyſſeæ nono. Κριὸς πίων, πέπων, Ibidem. Κριὸς ἀσελγόκερως, ſic Plato Comicus vocat arietem magnis cornibus præditum: nam vocabulum ἀσελγὲς non ad intemperantiam ſolum apud veteres refertur, ſed ad magnitudinem quoque, (nimirum vt luxuriari de plantis, μαίνεσθαι, ὑλομανεῖν,) Suidas & Varinus. Plura vide paulò inferius, vbi de icone arietis dicetur. Πηγεσίμαλλος apud Homerum: grammatici interpretantur, εὐπαγῆ, εὐτραφῆ, hoc eſt corpulentum, & ſolido corpore: alij nigro vellere veſtitum, alij albo, Heſychius & Varinus, apud quem plura, ſi libet. Κριὸς ἐνόρχης.

Sunt naues quædam Libycæ (λύβιαι, forte λιβυκαί, vt Calcagninus etiam legit, & Rhodiginus,) quas arietes & hircos vocant: vnde taurum etiam qui Europam auexit tale nauigium fuiſſe conijcimus, Pollux. Aliqui Phrixum non in ariete per mare vectum aiunt, ſed in naui cuius prora arietis imaginem inſigne præferebat, ἐπὶ κριοπρώρου σκάφους, Varinus in Κριός. Sed de Phrixi ariete plura in h. Ἐν τοῖς οἰνικοῖς ἀποθέσεσι κριὸς καλεῖται τὸ κεράμιον τὸ πρῶτον, ᾧ τὰ λοιπὰ ἐπιπηρεῖται, Varinus & Suidas. Erant autem ceramia, vinaria vaſa teſtacea: quæ nimirum certa ad diuerſas menſuras magnitudine fiebant, aut capacitatis ſuæ notis quibuſdam & veluti punctis interius ſignabantur per interualla quæ ἀποστάσεις dixerim. In hoc forſan genere vas, quod ſemel iuſta magnitudine & iuſtis interuallis paratum veluti regula & archetypum aliorum obſeruabatur, κριὸς dicebatur, quòd primarium & præcipuum eſſet, & reliqua menſuram eius ſequi deberent vt oues ſuum ducem. Παρὰ Ταραντίνοις τὰ μεταλλικὰ ἀναγκάζεται κριός, & apud architectos pars quædam Corinthiæ columnæ ſic nominatur, Heſych.

Aries machina eſt bellica. His principijs, (è malorum pirorumque ſeminibus,) turribus muriſque impellendis arietes naſcuntur, Plinius. Aliqui Germanicè interpretantur, *ein ſturmbaum oder ſturmbloch.* Κριοὶ & χελῶναι Polluci inter machinas bellicas numerantur. Varinus κριὸν interpretatur ὄργανον τειχομαχικόν: Heſychius ἔμβολον, πολιορκητικὸν ὄργανον. ἀσπίδα. Ἀποκαυλίζεσθαι τὸ μηχανικὸν κριόν, Suidas. Ὁ δὲ κατεσκεύασε στοὰς, καὶ διὰ τούτων προσηρεικότος (προσαρμόσαντος) τῷ τείχει τὰς κριοφόρους μηχανάς, Suidas & Varinus. Carim Hebraicè, id eſt arietes dicuntur machinæ bellicæ, vt Ezechielis 4. & 21. quamuis Kimhi illic malit intelligere duces ſiue imperatores exercituum, Munſter. Quod ab incendio lapis, & ab ariete materia defendit, Cæſar. 7. bel. Gall. Quamuis murum aries percuſſerit, Cicero 1. Offi. Cum effractis portis ſtratiſue ariete muris, Liuius 1. ab Vrbe. Labat ariete crebro Ianua, Verg. 2. Aeneid. id eſt crebris ictibus arietis. Primum ad oppugnationes aries ſic inuentus memoratur eſſe (inquit Vitruuius 10.19.) Carthaginenſes ad Gades oppugnandas caſtra poſuerunt. Cum autem caſtellum ante cœpiſſent, id demoliri ſunt conati. Poſteaquam non habuerunt ad demolitionem ferramenta, ſumpſerunt tignum, idque manibus ſuſtinentes, capiteque eius ſummum murum continenter pulſantes, ſummos lapidum ordines dejiciebant, & ita gradatim ex ordine totam communitionem diſſipauerant. Poſtea quidam faber Tyrius nomine Pephaſmenos, malo (tigno vel trabe inſtar mali) ſtatuto ex eo alterum tranſuerſum vti trutinam ſuſpendit, & in reducendo & impellendo vehementibus plagis deiecit Gaditanorum murum. Cetras autem Chalcedonius de materia primum baſim ſubiectis rotis fecit, ſupraque compegit arrectarijs & iugis varas, & in his ſuſpendit arietem, corijſque bubulis texit, vti tutiores eſſent qui in ea machinatione ad pulſandum murum eſſent collocati. Id autem quòd tardos conatus habuerat, teſtudinem arietariam appellare cœpit. His tunc primis gradibus poſitis ad id genus machinationis, poſtea cum Philippus Amyntæ filius Byzantium oppugnaret, Polydus Theſſalus pluribus generibus & facilioribus explicauit, &c. Deinde expoſita ratione turris ambulatoriæ extruendæ, ſubdit: Conſtituebatur autem in ea arietaria machina, quæ Græcè κριο-

τύλη dicitur, in quo collocabatur totus perfectus in torno: in quo insuper constitutus aries, rudentium ductionibus & reductionibus, efficiebat magnos operis effectus, Hæc Vitruuius: Adiecta est & figura per Io. Iocundum. Arietis est figura Romæ in arcu Lucij Septimij Seueri in radicibus Capitolij, & Colchide columna Traiani, Philander. De ariete scribit etiam Robertus Valturius libro 10. De materia ac tabulatis (inquit Vegetius 4.14.) testudo contexitur, quæ ne exuratur incendio, corijs vel cilicijs centonibusque vestitur. Hæc intrinsecus accipit trabem, quæ adunco præfigitur ferro, quod falx vocatur ab eo quòd incuruata est, vt de muro extrahat lapides. Aut certè ipsius caput vestitur ferro, & appellatur aries: vel quòd habet durissimam frontem, quæ subruat muros, vel quòd more arietum retrocedit, vt cum impetu vehementius feriat. Testudo autem à similitudine veræ testudinis vocabulum sumpsit, quia sicut illa modo reducit, modo profert caput: ita machinamentum interdum reducit trabem, interdum exerit, vt fortius cædat. Persæ (in oppido Bezabde, inquit Ammianus libro 20. machinæ ingentis (arietis) horrore perculsi, quam minores quoque sequebantur, omnes exurere vi maxima nitebantur: & assiduè malleolos atque incendiaria tela torquentes laborabant incassum: ea re quòd humectis scortis & centonibus erant opertæ materiæ plures, aliæ vnctæ alumine diligenter, vt ignis per eas laberetur innoxius, &c. Et cum iam discussurus turrim oppositam aries maximus aduentaret, prominentem eius ferream frontem, quæ reuera formam effingit arietis, arte subtili illaqueatam altrinsecus lacinijs retinuêre longis, ne retrogradiens resumeret vires, néue ferire muros assultibus densis contemplabiliter posset, &c. Et rursus libro 23 arietem his verbis describit: Eligitur abies vel ornus excelsa, cuius summitas duro ferro concluditur & prolixo, arietis efficiens prominulam speciem, quæ forma huic machinamento vocabulum indidit: & sic suspensa vtrinque transuersis asseribus & ferratis, quasi ex lance vinculis trabis alterius continetur: eamque quantum mensuræ ratio patitur multitudo retro repellens, rursus ad obuia quæque rumpenda protrudit ictibus validissimis, instar adsurgentis & cedentis armati. Qua crebritate velut reciproci fulminis impetu ædificijs scissis in rimas, concidunt structuræ laxatæ murorum. Hoc genere operis, si fuerit exerto vigore discussum, nudato vallo defensorib. solutisque obsidiis ciuitates munitissimæ recluduntur. Pro his arietum machinamentis iam crebritate despectis, conditur machina helepolis dicta, &c. Aries (inquit Iosephus de bel. Iud. 3.9.) est immensa materia (trabes) malo nauis assimilis: cuius summum graui (crasso) ferro solidatum est, in arietis effigiem, ἐς κριοῦ προτομήν. Dependet autem funibus medius ex trabe alia, velut ex trutina, palis vtrinque fultus bene fundatis. κατηώρηται δὲ κάλοις μέσος, ὥσπερ ἀπὸ πλάστιγγος, ἑκατέρας δοκοῦ, σταυροῖς ἑκατέρωθεν ἑδραίοις ὑπεστηριγμένος.) Retrorsum autem magna virorum multitudine repulsus, hisdemque simul rursus impellentibus, in fronte prominente ferro mœnia percutit: nec est vlla tam valida turris, aut murorum ambitus adeò latus, vt etsi priores ictus fortiter sustinuerit, assiduos vincat. His subiungit qua industria Iudęi saccos paleis confertos à muris demiserint, qua semper impetum arietis ferri videbant: Romani vero proceris contis falcatis saccos absciderint, postremò Iudæus quidam saxo ingenti in machinam illiso caput eius abruperit. Græca Iosephi verba de arietis forma & vsu, recitat etiam Suid. in voce Κριός. Et insuper, Aries, inquit, machinamentum est obsidionale, sic dictum quòd cum impetu muros feriat, & mox retrocedat, idque continuè tanquam impugnando. Est autem trabs (κεραία) magna, arietis specie parte extrema, quæ προτομή vocatur: vbi etiam longiore ductu ferrata est, ne amputari, ἀποκαυλίζεσθαι, néue incendi possit. Ἐπὶ τοῖς κάλοις ἐμφαλκωμένοις (περιπεπλεγμένοις) ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτω ἀνηρτημένου διαπήγματος, Innominatus: Suidas in voce Ἐμφαλκωμ. ait eum de ariete machina loqui. Proarietem dixit Cæsar in quarto Commentariorum pro eo instrumento quo vice arietis vtimur ad adigendam materiam, his verbis: Et ad inferiorem partem fluminis obliquæ adigebantur, quæ pro ariete subactæ, & communi opere coniunctæ, vim fluminis exciperent. Quo loco obliquæ substantiuè positum credo, Bayfius in libro de vasculis. Ego non obliquæ sed sublicæ legerim: sic enim vocantur tum ab alijs tum ab ipso Cæsare alibi pali ingentes in aquam adacti, siue aliam ob causam, siue ad pontem sustinendum, vnde pons dictus sublicius. Hæc quum machinationibus immissa in flumen defixerat, fistucisque adegerat, non sublicæ modo directerat, &c. Cæsar 3. de bel. Gall. Est autem fistuca machina, qua etiam pauitores vtuntur, vulgò (Gallis) pi[illegible]um, vtrinque ansata: qua pali magna vi in terram adiguntur. Eadem, meo quidem judicio, rectè proario[illegible]iam ex Cæsare nominabitur. Equum qui nunc aries appellatur, in muralibus machinis primum reperisse aiunt Epeum ad Troiam, Plinius. Vide in Equo Troiano inter prouerbia ab equo sumpta. Κριοκοπεῖν, (arietibus oppugnare & impetere,) τὸ τοῖς κριοῖς τοῖς μηχανικοῖς πολιορκεῖν. ὡς τό, Οἱ δὲ τοὺς πύργους κριοκοπεῖν ἐπεχείρησαν, Suidas & Varinus. Οἱ δαίμονες ὥσπερ κριοκρούοντες, ὡς τεῖχος ἡμᾶς εὑρήσουσι, Cyrillus de exitu animæ. Arietes, id est impetus, perturbationum, apud recentiorem quendam legere memini: quòd ijs scilicet tentetur & commoueatur animus humanus. Aduersum ictus arietum quæ remedia opponantur, vt culcitræ, laquei, lupi ferrum in modum forficis dentatum, & bases columnarum ex alto iniectæ, docet Vegetius de re militari 4.23. Iscolaus cum in Drye oppugnaretur à Chabria, volente arietes admouere, prior ipse muri partem deiecit: vtrunque secum reputans, vt sui milites fortius pugnarent, cum munitionem mœniorum non haberent: & hostes existimarent, suas machinas oppugnatorias esse contemptas. Certè hostes sponte ab obsessis destructa mœnia metuentes, ingredi in vrbem non audebant, Polyænus libro 2.

Vniuersa signa zodiaci ad naturam Solis iure referuntur: & vt ab ariete incipiam, magna illi concordia est. Nam & is per sex menses hybernales sinistro incubat lateri, ab æquinoctio verno super dextrum latus: sicut & Sol, ab eodemque tempore dextrum hæmisphærium, reliquo ambit sinistrum. Ideo & Ammonem (quem deum Solem occidentem Libyes existimant) arietinis cornibus fingunt, quibus maximè id animal valet, sicut radijs Sol, Macrobius. Et alibi (in som. Scip. 1.21. Quanquam, inquit, nihil in sphæra primum, nihilque postremum sit, primum tamen ex duodecim signis arietem dici Aegyptij voluerunt. Aiunt enim incipiente die illo qui primus omnium luxit, id est, quo in hunc fulgorem cœlum & elementa purgata sunt, qui ideo mundi natalis iure vocitatur, arietem in medio cœlo fuisse. Et quia medium cœlum quasi mundi vertex est, arietem propterea primum inter omnes habitum. Mox subijcit causam cur aries Marti, & reliqua zodiaci signa alia alijs planetis attribuantur. Et rursus, Aries æquinoctiale signum est, & pares horas somni & diei facit. Cur primus locus arieti inter duodecim signa tribuatur, plura lege apud Cælium 1.9. Criòn, id est arietem in cœlo dici autumant, quia quum in eo fuerit Sol inter diem ac noctem quodammodo iudicat, quod κρίνειν nuncupant: & quòd in eo signo inter hyemem positus ac æstatem ipse rursum iudicetur, Cælius. Singula zodiaci sydera quamuis vni alicui planetæ consecrata, aliæ tamen eorum partes alijs atque alijs planetis adscribuntur, vt pluribus de arietis partibus

præscribit

præscribit Cælius 30.10. Arietem cœleste signum (inquit Sipuntinus) aliqui putant esse illum quo vectus est Phrixus, (de quo dicendum infra in h.) Alij vero hunc esse arietem dicunt, qui Libero patri per deserta Libyæ exercitum ducenti & siti laboranti apparuit, fontemque amœnissimum ostendit, vt superius diximus: quapropter Liber pater templum Ioui Ammoni eo in loco constituit, & simulachrum cum arietinis cornibus fecit, arietem inter sydera figurauit: ita vt cum Sol in eo signo foret, omnia nascentia recrearentur, quod veris tempore fit, ea maximè ratione, quod per eum Liber siti pereuntem exercitum liberauerat. Duodecim præterea signorum principem tradunt hunc esse voluisse, quòd optimus exercitus sui ductor fuisset. Sunt etiam qui scribant, quo tempore Bacchus Aegyptum tenebat, Ammonem quendam ex Africa venisse, & pecudum multitudinem ad Liberum duxisse, quo facilius & illius gratiam sibi conciliaret, & ipse aliquid inuenisse diceretur. Itaque pro eo beneficio agrum ei à Baccho datum, qui est contra Thebas Aegyptias: & qui simulachra eius fecerunt, cornuto capite ea figurasse, vt homines memoria tenerent, hunc primum pecus ostendisse, Bacchum vero memoriæ gratia arietem in cœlum transtulisse, Hæc Sipuntinus ex Higino. Pausanias in Corinthiacis ait, Cranion cupressorum nemus ante vrbem fuisse, in quo Bellerophontis lucus, & Veneris Melænidos templum, ac Laidis monumentum, insculpta leæna, quæ prioribus pedib. arietem complecteretur: qua de re etiam Alciati emblema recitaui in Leone a. Mandrobulus (aliàs Mandrabulus) cum in Samo inuenisset τὸ χρυσοφάνιον (hoc alibi exponit, χρυσίον ἐν τῷ μετάλλῳ) primum arietem aureum dedicauit, deinde argenteum, tertio æreum, postremò nullum, vt scribit Ephorus. Suidas in Ἐπὶ τὰ μανδροβούλου, addit hoc inde natum prouerbium, de ijs qui in deterius subinde proficerent. Vide, Mandrabuli more, apud Erasmum. In Acropoli (Athenis) magnus aries æreus consecratus erat, quem propter magnitudinem Plato Comicus ἀσελγόκερων cognominat, & equum Durium, (cuius similiter imago ibidem consecrata erat: aliqui vnam & eandem imaginem vnius muralis machinæ illic consecratæ, fuisse putant, quam alij arietem alij equum appellarint:) ei connumerat. Ἀσελγὲς quidem prisci non de intemperantia solum & lasciuia, sed etiam de magnitudine dixerunt: sic Eupolis ἄνεμον ἀσελγῆ: sed præstiterit ἀσελγόκερων interpretari τὸν κερατίζοντα (forte κυρίττοντα) καὶ οἱονεὶ ἐξυβρίζοντα τοῖς κέρασιν, id est petulcum & cornu petentem, Hesychius. Vide infra inter prouerbia.

Arietinus, quod est ex ariete, vt arietinum iecur, Plinius. Cicer arietinum, quod arietino capiti simile est, Plinius. Arietarius, quod ad ariem pertinet, vt arietaria machina, Vitruuius. Arietare, dicitur de ariete, quum capite & cornibus aliquem impetit. Accius in Bruto, apud Ciceronem 1. de diuinatione, Deinde eius germanum cornibus connitier, In me arietare, eoque ictu me ad casum dari. Per translationem. Macedo gladium cœperat stringere: quem occupatum complexu pedibus repente subductis, Dioxippus arietauit in terram, id est præcipitauit, Curtius libro 8. Arietat in primos, obijcitque immania membra, Silius libro 4. Quis illic est, qui tam proteruè nostras ædes arietat? id est, tam vehementer pulsat, Plautus Trucul. Arietat in portas, & duros obijce postes, Vergil. 12. Aeneid. Vbi Seruius, In clausas portas more arietis ruebat, id est bellici machinamenti. Reperitur & neutrum, pro labascere. Quæ casus incitat, sæpe turbari, & cito arietare, Seneca de prouident. Idem de vita beata, Nihil praui, nihil subiti superest, nihil in quo arietet aut labet. Arietare inter se dicuntur, quæ concutiuntur mutuo ictu. Magno imperatori antequam acies inter se arietarent, cor exiluit, Seneca de ira. Sic dentes inter se arietatos dicit, libro 3. de ira. Innoxium, & quum concurrentia tecta contrario ictu arietant, quoniam alter motus alteri renititur, Plinius libro 2. de motibus. Arietatio, percussio & frequens ictus, Sipuntinus. Cornibus impetere Græci κυρίττειν, vel κυρίσσειν, & κορύσσειν dicunt, τοῖς κέρασι τύπτειν. Ὡς ἐκ χειμῶνος κλαυσὶ ἐπίζω; Suidas in Κριός. Κριομύξας ἄνδρας Cercidas poëta vocauit insulsos, & Veruecum in patria (vt ille inquit) natos, quasi qui arietino muco scateant, Quidam in Lexico Græcolatino. Galenus methodi therapeuticæ 6. 3. κριομύξους appellat, opinor, viros nullius iudicij, hoc est naris minimè emunctæ. Oues enim semper mucorem habent in naribus, Erasmus. Pituita & muco plena esse ouium cerebra, in Oue C. ex Hippocrate dixi. Sic & βλεννόμυξον, ἀναισθητον & ἀσυνετον interpretatur Varinus. Sensuum enim & narium sagacitas ad ingenium transfertur. Γαλήμιον, κεκριωμένον, ἤγουν κριῷ κριῶν, Hesychius: Locus est obscurus. Varinus vocem κριῶν omittit.

Ammoniacum, alij Ammoniacum thymiama dicunt, in Libya destillat ex ferula quadam ad Ammonis Iouis templum: quæ agasyllis vocatur, ab alijs criotheos, vt habent nomenclaturæ apud Dioscor. Colebatur autem illic Ammon deus ἐν τοῖς ἄμμοις, id est loco arenoso, arietino capite insignis, vnde & criotheos planta dicta à deo ariete. Ciceris genus est arietino capiti simile, vnde ita appellatur, album nigrumque, Plinius & Columella. Græci etiam κριὸν ἐρέβινθον, id est arietem cicer, nominant. Αἰλοκριός, radix sic dicta, Hesychius: nihil quod sciam cum ariete commune habet. Vide in Cato a.

Grassatur aries vt latro, Plinius de pisce cetaceo, qui à cornuum similitudine cognominis terrestri factus est. Athenienses conchas asperas, (nimirum murices & purpuras, in quarum testis mucrones tanquam cornicula eminent,) κριοὺς nominant, Hesych.

Troglodytæ pecorum nomina filijs indunt, vt tauri, arietis, ouis, quod ab ijs non à parentibus alantur. Κρῖος penanflexum, nomen viri: oxytonum verò aries, Cyrillus. Sed inuenio apud authores hanc vocem oxytonam quoque & paroxytonam pro viri nomine scribi. Κριὸς vir Aegineta strenuus & celeberrimus luctator (athleta) erat, à quo eiectus insula Lacedæmoniorum rex Cleomenes, vt perterrefaceret dixisse fertur scitum illud: Nunc, inquit, præpila tibi aries cornua, Hermolaus ex Eustathio in Dionysiū. Græcè legitur: Ἤδη νῦν τὰ χαλκοῦ ὦ Κριὲ, τὰ κέρατα, ὡς μεγάλῳ κακῷ συνοισόμενος. Hermolaus videtur legisse καταχάλκου, tanquam à verbo καταχαλκόω. Nos ad verbum ita conuertimus, Nunc aduersus æs cornua ô aries, magno hominem malo intricandum significans. Vt cornibus æs aut ferrum, (subaudi, impetere,) eodem ferè sensu dicatur, quo illud, Contra stimulum calcitrare. Tale enim est à priuato expelli regem. Cæterum arietis nomen valido & robusto athletæ, pulchrè conuenit. Luctatorum enim est obarietare inter se. Idem puto est Crius Aegineta Polycriti filius, cuius meminit Herodotus libro sexto. Dionysius in Argonauticis refert κρῖον, aliàs κριὸν, nominatum virum, cui alumnus fuerit Phrixus. & nauigasse eum cum Phrixo ad Colchos, Varinus. Supra Pellenen iuxta Aegiras fluuius è monte delabitur Κριὸς dictus, vt fuerunt, ἀπὸ τινός Κριοῦ, Pausanias in fine Achaicorum. Idem in Laconicis meminit Crij vatis Spartani filij Theoclis.

Κριός, vicus (δῆμος) est Atticæ, vnde aduerbium Κριόθεν vel Κριῶθεν, Suidas & Varinus. Κριωεύς, (Κριωθεύς, Hesychio, vbi ordo literarum Κριῶθεν scribi postulat,) δῆμος τῆς Ἀντιοχίδος, Κριῶνα, Suidas. Sed malim ex Steph.

Κριοῖ, (quanquam Κριῶα habent vulgati codices,) vicus in tribu Anthiochide, tribulis Κριωεῖς. Aduerbia etiam Κριωοῖ & Κριῶθεν non probo: nam à Κριῶα recte formatur Κριῶθεν, vt legitur in Scholijs in Aues Aristophanis, quorum & hæc verba sunt: Κριὸς (lego Κριῶα) vicus est tribus Antiochidis à Crio quodam nominata. Scribitur autem aliâs Θριῆθεν tanquam à vico tribus Oeneidis. Θρία vel Θριαὶ vicus est tribus Oeneidis, Stephanus. Versus Aristophanis in vulgatis codicibus, sic habet: Εὐελπίδης Θριῆθεν, ἀλλὰ χαίρετον. Thyestis sepulchrum legimus vocatum Κριοὺς, id est Arietes, in agro Argiuo, prope quod visebatur regio Mysia, Cælius ex Corinthiacis Pausaniæ. In agro Argiuo (inquit Pausanias) Thyestis sepulchro appositus spectatur lapideus aries. Thyestes enim incesto cum fratris vxore commisso agnam auream habuit. Criû metopon promontorium est in Taurica, aduersum Carambico Asiæ promontorio, per medium Euxinum procurrens c l x x. M. passuum interuallo, quæ maximè ratio Scythici arcus formam efficit, Plinius. Et rursus 10.23. grues Pontum transuolare scribit inter duo promontoria Criû metopon & Carambin. Distant inter se milibus & quingentis stadijs, Marcellinus lib.22. Est & Cretæ ad occidentem promontorium Cyrenas versus eodem nomine Plinio. Hoc nomen habere à specie qua caput arietis refert Dionysius Afer canit: Eustathius addit è longinquo conspectum huiusmodi apparere: & eandem ob causam promontorium alterum ad Pontum Euxinum sic nominari. Et postea in ijsdem commentarijs plura de duobus hisce promontorijs scribit, quæ hic prætereo.

b. In Delo insula aiunt spectari sacrata cornua, ex locis circa mare rubrum aduecta, arietis bicubitale & octo digitorum, pondo librarum viginti sex, hirci autem bicubitale cum dodrante, eiusdem ponderis, Eustathius in Homerum & Varinus in Κέρατα. Arietis caput monocerôtis, id est cornu vnius, Pericli ex agris esse allatum legimus, (apud Plutarchum in vita eius:) quod intuitus Lampon vates, robustum & solidum in frontis meditullio situm, respondit, Ex duabus quæ in vrbe vigerent factionibus, fore vt altera obscurata ad vnum Periclem, apud quem visum foret portentum, recideret ciuitatis potentia, Cælius. Puerum aliquando natum capite arietis fertur, Aristot.

c. Κεραΐζειν, κορύπτειν (lego κορύπτειν) Attici dicunt, ὡς συντρεχόντων ἀλλήλαις τῶν κριῶν, καὶ τὰς κορυφὰς πληττόντων, καὶ ἐκτιναγμένων, Varinus. Vide supra, arietare, in a. Διακνεῖσθαι, ἀντιμάχεσθαι· κυρίως τῶν κριῶν Hesy. Iam puerum ortum capite arietis aut bouis referunt, &c. sed nihil ex ijs quæ nominant, est, quamuis similitudo quædam geratur: quod euenit etiam non in monstrum peruersis: quamobrem sæpenumero per conuicium nonnulli deformes assimilantur, aut capræ ignem efflanti, aut arieti petulco, (sic enim legendum: κριῷ κορύπτοντι, lego [illegible] Vetus interpres legit [illegible], & transtulit porco præconizanti, ineptissimè,) Aristoteles de generat. 4.4. Videntur autem ij arietem petulcum & ictus minantem referre, quibus frons & synciput plus iusto protuberant.

d. Penthesileam Amazonem Troiani ad pugnam sequebantur Ἰλαδὸν, ἠΰτε μῆλα μετὰ κτίλον, ὅσθ' ἅμα πάντων Νισσόμενον [illegible] δαημοσύνῃσι νομῆος, Calaber. Λαοὶ ἕποντ', ὡσεί τε μετὰ κτίλον ἕσπετο μῆλα Πιόμεν' ἐκ βοτάνης, Iliad. ν. Glaucen Ptolemæo regi cithara canentem, eodem tempore ab ansere & ariete amatam proditur, Plinius. Aries quidam Aegyptius citharistriam Glauciam deperibat, Plutarchus. Nihil mirum in Chio Glaucen citharœdam homines, cum ea esset pulchritudine eximia, adamasse: siquidem ab ariete & ansere etiam eandem audio amatam fuisse, Gillius ex Aeliano. Aliqui non ab ansere, sed à cane eam amatam scribunt. Græce quidem κύνα pro [illegible] & in alijs itidem casibus, vnum pro altero scribere procliue est. De leonis & arietis concordia extat egregiũ Martialis epigramma, quod recitaui in Leone H.d.

e. Τρίκουρος ὁ τῷ τρίτῳ ἔτει κεκαρμένος (apud Hesychium non rectè legitur κεκαθαρμένος) κριὸς, ὁμοίως καὶ ὁ μὴ κεκαρμένος, Varinus: id est aries trimus, ter tonsus. Magnus Indorum rex quotannis diem vnum proponit tum hominum tum bestiarum certaminibus. Committuntur autem pugnaturæ inter se bestiæ, feri tauri, arietes mansueti. Aelianus. Apud maiores homicidij pœnam noxius arietis damno luebat, quod in regum legibus legitur, Seruius. Asparagum inuenio nasci & arietis cornibus tusis atque defossis, Plinius. Arietis cornu in asparagos verti si sepeliatur ac putrescat, tametsi non sum expertus, multorum tamen testimonio concredam: putredo enim mater est multarum rerum, Cardanus. Si cornua (cornu, Rasis in singulari) arietis sepeliantur ad radicem fici arboris, fructus in ea citius maturescent, Albertus. Scortes (aliqui legunt, scortum) id est pelles testium arietinorum, ab eisdem pellibus dicti, Festus. Medico (digito) testiculos arietinos tenentem, Cicero ad Herennium. Politianus in Miscell. cap. 62. receptacula nummûm intelligit, quæ Festus (hunc locum citans) scortes nominârit. Sed enim Pedianus, inquit, sportas, sportulas, sportellas, nummûm esse ait receptacula. Vt nihil sit dubium quin è digito eo qui sit minimo proximus suspensas haberi velit scorteas, hoc est è testibus arietinis pelliceas crumenas. Suffiscus folliculus testium arietinorum quo vtebantur pro marsupio, à fisci similitudine dictus, Festus.

f. Aristoxenus apud Gelium Pythagoram ait cuncta animata in cibum permisisse, boue aratore & ariete exceptis.

h. Portenta arietis monocerotis, & pueri capite arietis nati, retuli paulò superius in b. Ouis aut aries purpureo colore natus miram felicitatem portendit, vide supra in Oue h. Ouidius septimo Metamorphoseos canit quomodo Medea iugulatum arietem, & in æreo vase medicamentis quibusdam immersum, pro vetulo & effœto agnum reddiderit.

Phrixus (recentiores multi primam per ypsilon scribunt, ego Græcè semper iôta reperio, præterquam apud Scholiasten in Nebulas Aristophanis, qui Phrygiam quoque ab eo dictam testatur,) filius fuit Athamantis & Nepheles, qui vnà cum sorore Helle, quum defuncta matre Inûs nouercæ insidias timeret, consentiente patre, conscenso aurei velleris ariete: quem antea à matre, vt quidam volunt, vt alij, à patre acceperat, pontum ea parte qua angustior est, transfretare cœpit. Sed Helle vndarum strepitu in pontum decidit, & submersa est, à qua deinde pars illa maris Hellespontus dicta est. Phrixus vero incolumis in Colchos ad Aeetem regem peruenit (vt etiam docet Iustinus lib. 42.) vbi arietem Ioui (Ioui Phyxio, vt aries ipse iusserat humana voce locutus, Apollonius & Scholiastes: Marti vel Mercurio, Scholia Aristoph.) vel vt alijs placet, Marti immolauit, vellusq; illud aureum in templo suspendit, quod postea Iason Medeæ ope adiutus abstulit. Aries verò inter sydera locatus, pristinam effigiem tenuit: qui à Phrixo Phrixeus appellatur. Dumque adeunt regẽ, Phrixæaque vellera poscunt, Ouid. Metam. Sipuntinus & Onomasticon. Quòd fabulosa tradit historia, (inquit Cælius ex Palæphato) de Phrixo & Helle, &c. quidam interpretantur fuisse paratam fugiendi nauem, cuius insigne aries foret. Palæphatus vero

vero affirmat, Arietem vocatum nutritorem, cuius sit opera & consilio liberatus. Non desunt qui prodant, arietinis chartis fuisse librum, qui auri conficiendi ac argenti rationem (arte chymistica, vt & Varinus scribit in Δέρας) contineret. Phrixi imago cernitur Athenis in arce, qui immolans arietem quo vectus erat, siue alteri cuidam deorum, siue (vt conijcimus) Laphystio (vide Gyraldum in Aphlystio Ioue, vbi de Phrixo etiam nonnulla) apud Orchomenios dicto, femora pro more Græcorum excisa vri spectat, Pausanias in Atticis. In Colchide auriferi torrentes sunt, vt inquit Strabo, vnde & Chrysorrhoas fl. dictus: hinc fabulis occasio de vellere apud Colchos aureo, Hermol. Supra Colchos habitare aiunt Thoânes homines auri ditissimos quod in torrentibus apud eos deferatur. Id ipsos excipere ait pellibus ouillis, μαλλωτοῖς: & inde natam fabulam velleris aurei, (χρυσόμαλλον δέρας vocat, Apollonius in Argon. χρύσεον δέρας: Pindarus δέρμα κριοῦ βαθύμαλλον) ab Argonautis petiti: quamquam Charax vellus aureum dicit fuisse methodum χρυσογραφίας membranis inuolutam, cuius gratia classem instruxerint Argonautæ, Eustathius in Dionys. Afrum. Oues aurei coloris alicubi ferre lanam, Rheginus authorem citat Hesigonum, Tzetzes 1.18. Cum Atreus in Peloponneso regnaret, vouit aliquando, quicquid pulcherrimum in pecore suo nasceretur, immolaturum se Dianæ. Nata est agna aurea, quam ille neglecto voto in arcam inclusit. Deinde cum ea de re gloriaretur publicè, fratrem eius Thyesten inuidisse aiunt: & simulato in Aëropen Atrei vxorem amore, agnam auream ab ea accepisse: & postea cotradixisse Atreo, vt qui immerito de agna aurea gloriaretur: oportere autem, inquiebat coram populo, qui agnam auream possideret, regnum etiam obtinere. Quòd cum Atreus quoque concederet, Iupiter Mercurium ad ipsum mittit, συνθέσθαι λέγων περὶ τῆς βασιλείας, καὶ δηλοῦν τὰ περὶ τῆς ἀναπαύλης, διότι μέλλει ποιεῖσθαι τὴν ἐναντίαν ὁδὸν ὁ ἥλιος. συνθεμένου δὲ περὶ τούτων, ὁ ἥλιος τὴν δύσιν εἰς ἀνατολὰς ἐποιήσατο. ὅθεν ἐκμαρτυρηθέντος τοῦ δαιμονίου τὴν Θυέστου πλεονεξίαν, τὴν βασιλείαν Ἀτρεὺς παρέλαβε, καὶ τὸν Θυέστην ἐφυγάδευσεν, Varinus. Posui autem posteriora Græcè, quoniam locus non omnino integer videtur, & aliter ab alijs hæc historia narratur. (Vide Onomasticon nostrum in Atreo.) Idem in Χρύσεον δέρας. Fertur (inquit) arietis pellem Mercurij contactu redditam esse auream, (vt Apollonius etiam canit 2. Argonaut.) Et in Χρυσόμαλλον ἀρνίον, Agnum aurei velleris Atrei argyrida, id est phialam argenteam fuisse aiunt, in cuius fundo agni effigies inaurata fuerit. Rara autem & exquisita possessio olim non auri tantum, sed etiam argenti fuit, ex Athenæi sexto. Pellem arietis Apollonius & alij multi auream fuisse dixerunt, Simonides alicubi purpuream. Dionysius autem Mitylenæus Criòn virum fuisse ait Phrixi pædagogum, Varinus in Δέρας. Item in Κριὸν, Dionysius in Argonauticis, inquit, Crium dicit nutritorem Phrixi fuisse, qui intellectis Inûs nouercæ insidiis, ut fuga sibi caueret eum monuerit. Herodorus Athamantis & Themistûs filios fuisse tradit, Schœneum, Erythrium, Leuconem, Pœum: & minimos natu Phrixum ac Hellen, qui propter Inûs insidias regionem reliquerint, & Hellen in via (iuxta Pactyam) mortuam esse. Et rursus ibidem, Arietem dum Phrixum veheret locutum esse Hecatæus refert. Alij in naui, quæ arietem in prora insigne haberet eum è patria nauigasse aiunt. Dionysius vero libro 2. Crium eius nutritorem fuisse, & nauigationis in Colchos socium, & inde natam fabulam de arietis illic sacrificio, Hæc Varinus ex Scholijs in Argonautica Apollonij & alijs. Plura lege in Scholijs in Nebulas Aristophanis, & in Pythia Pindari Carmine quarto in Arcesilaum Cyrenensem, & apud Higinum in Ariete sydere: & Diodorum Siculum de fabulosis antiquorum gestis libro 5. Aurea agna Atrei, Solis deliquia & regum mutationes effecit, & plurimas occupauit tragœdias, (id est argumentum tragicis poëtis suppeditauit,) Athenæus. Mollia Phryxæi secuisti colla mariti, Hoc meruit, tunicam qui tibi sæpe dedit? Martialis in caput arietinum. De dracone vel serpente velleris aurei custode, scribunt Orpheus in Argonaut. Pindarus in Pythijs Carm. 4. & alij. Aurata ouis, Ouid. 6. epist. ouis Phryxi, Idem 2. Amor. eleg. 11. Conspicuam fuluo vellere vexit ouem. M. Sillanum, vt tradit historicus Dion, Caligula vocare solebat χρυσοῦν πρόβατον, Cælius: Vide supra inter prouerbia ex oue, vbi & Alciati emblema retuli. Metapontini dicuntur olim ita afflaxisse copia annonæ & bonis agriculturæ, vt Delphis consecrarent τὸ χρυσοῦν θέρος. hoc est, celebrem illam auream æstatem, Eustathius in Dionys. si legas δέρος auream pellem significabit, sed non placet. De aureo ariete dedicato à Mandrabulo supra in a. inter icones dixi.

Veteres per iocum aliquando iurabant per arietem & anserem. Vide in Ansere h. Neptunus in arietem mutatus Bisalpida virginem fefellit, Ouidius 6. Metam. De Ioue in arietem conuerso dicam paulò post in mentione Ammonis dei. Aries, inquit Isidorus, ab aris dicitur: quod hoc pecus à gentilibus primum mactatu & in aris immolatum sit. Aries in lege Mosaica animal fuit purum, sacrificijs pro peccatis & cibo idoneum. Naucydes statuarius Mercurio & Discobolo, & immolante arietem censetur, Plinius. Aries qui eam dicebant, ares (legendum forte, quia adducebatur aris:) veteres nostri aruiga, hinc aruigus. Hæc sunt quorum in sacrificijs exta in veru coquuntur: quas & Accius scribit, & in Pontificiis libris videmus in hostijs, eam dicunt aruigen quæ cornua habeat, Varro. Dies Agonales, per quos rex in regia arietem immolat, dicti ab agon', eò quòd interrogatur à principe ciuitatis, & princeps gregris immolatur, Varro. De hoc immolandæ hostiæ ritu & verbo hoc agon', quo sacerdos minister vtebatur, fit mentio apud Senecam: ad quod allusit & Ouidius illo versu, Semper agítne rogat, nec nisi iussus agit. Quod mirum Politianum apud hunc non animaduertisse, cum dicat apud vnum duntaxat Senecam eius factam mentionem, Bentinus. Iano quoque Agonalia quidam attribuerunt, quo die Iano aries mactabatur, Gyraldus. Ità rex placare sacrorum Numina lanigeræ coniuge debet ouis, Ouid. Subingere arietem, Antistius esse ait dare arietem qui pro se agatur cædaturúe, Festus. Aegyptij cur non immolent oues & arietes, sed capras, alij contra, vide in Capra h. ex Herodoto. Κριοφάγος, deus quidam cui arietes immolantur, Hesychius & Varinus: Gyraldus nihil præterea de hoc deo sibi compertum scribit. Κριοφόρος Ἑρμῆς, hoc est arietem ferens Mercurius, à Tanagræis hoc nomine cultus fuit: huius cognominis ratio ista. Mercurij simulachrum erat, arietem in humeris ferens, quod Calamis antiquuus artifex effecerat. Tradunt enim, quòd circa vrbis muros Mercurius arietem gestans, Tanagræos pestilentia liberârit: quæ gestandi arietis consuetudo in eius celebritate seruabatur. Nam formosissimus iuuenis circum vrbis mœnia agnum humeris ferebat, vt Pausanias (in Bœoticis) auctor est, Gyraldus. Kalendis Februar. Ioui Tonanti bidens victima fiebat: idibus vero Ianuarij, veruex. Legi & qui flaminis vxorem scribat, omnibus nundinis Ioui arietem mactasse, Gyraldus. Cinnamomum in Aethiopia gignitur, nec metitur nisi permiserit deus: Iouem hunc intelligunt aliqui, Assabinum (aliâs Sabin) illi vocant, quadraginta quatuor boum caprarumque & arietum extis impetratur venia cædendi, Plin. Populus Romanus cum lustratur Solitaurilibus, circumaguntur verres, aries, taurus, Varro. Solitaurilia hostiarum trium diuersi generis immolationem significant,

significant,tauri,arietis,verris: quòd omnes eæ solidi integrique sint corporis,contra Accius * verbices (fortè contra quàm sint verueces,)maiales Atque harum hostiarum omnium immolati sunt tauri,quæ pars scilicet cæditur in castratione.Sunt quidem qui portent (putent) ex tribus hostiis præcipuè nomen inclusum cum solido tauri,quæ amplissima sit earum.Quidam dixerunt omnium trium vocabula confusa,suis,ouis,tauri,id quod uno modo appellarentur vniuersæ: quod si à solo & tauris earum hostiarum ductum est nomen, antiquæ consuetudinis per vnum l.enunciari non est mirum: quia tunc nulla geminabatur litera in scribendo: quam consuetudinem Ennius mutasse fertur,vtpote Græcus Græco more vsus, quòd illi æque scribentes ac legentes duplicabant mutas,Festus.Vide plura in Tauro h.Tauro,verre,ariete Ioui immolari non licet,Atteius Capito. Vlysses Neptuno ariete,apro & tauro litauit.Heroibus tauro,capro & ariete litabant,Gyraldus.Athenis Octauo die cuiusque mensis Neptuno sacrum fiebat de tauro,vel ariete vel hirco,Idem. Cur aries, taurus & verres, (ἀρνειὸς, ταῦρος καὶ κάπρος), Neptuno immolentur,vide apud Varinum in Ἱερά. Perfectum sacrificium sue, tauro, hirco & ariete constabat: hoc hecatomben & τριτὺν vocabant.Alij τριττύαν sacrificium interpretantur ex oue,capra,boue: vel ex hirco,ariete,tauro: Vide in Boue h. Apollini aliqui arietem immolarunt, Gyrald. Corinthi in via quæ rectà ad Lecheum nauale deducit,æneum Mercurium sedentem spectabis,cui aries astat. Quoniam præter reliquos deos Mercurius maximè videtur curare & augere greges,quare & Homerus in Iliade cecinit, Τὸν φορβάντος πολυμήλου, τὸν ῥα μάλιστα Ἑρμείας Τρώων ἐφίλει, καί κτῆσιν ὄπασσε. Quæ præterea de Mercurio & ariete in Matris mysterijs narrantur,prudens omitto,Pausanias in Corinthiacis.Circa Bœotiam (inquit pollux libro 1.) Herculi μῆλα sacrificant, μῆλα dico,non pecora voce poëtica,sed mala & poma arborum,hanc ob causam.Festum huius dei & sacrificandi tempus instabat: hostia erat aries, hanc qui adducebant inuiti morabantur, propter Asopum fluuium subito auctum.Interim pueri ludentes ritus sacrificij peregerant. Malo enim egregio festucas quatuor pro pedibus infixerunt,& binas supernè cornuum loco,ita se μῆλον, id est ouem poëticè, immolare dictitantes.Hoc sacrificio oblectatum aiunt Herculem, eundemque sacrificandi ritum etiamnum durare: Et Hercules ipse apud Thebanos siue Bœotos μήλων nominatur, nomen ab hostiæ modo adeptus,Hæc Pollux. Fluuijs arietes immolabant,vt testantur Scholia Homeri Iliad. ψ. vbi hoc carmen legitur, Πεντήκοντα δ' ἔνορχα (ἄρσενα) παρ' αὐτόθι μῆλ' ἱερεύσειν. Sachion Tartariæ ciuitas,Mahumeti cultores habet: item idololatras: & cum illorum alicui filius nascitur,statim commendat eum idolo alicui,in cuius honorem anno illo domi suæ nutrit arietem,quem anno à natiuitate filij reuoluto proximo illius idoli festo vnà cum filio offert cum multis ceremoniis.Postea coquuntur carnes arietis,& idolo denuo offeruntur, dimittunturque ante idolum tandiu suspensæ, donec completæ fuerint nephandæ orationes.Imprimis autem rogat pater idolum, vt filium sibi commendatũ conseruet.Deinde immolatas carnes ad locum alium deferunt, & consanguinei omnes congregati, carnes illas magna cum religione comedunt,ossa vero in vase quodam conseruant,Paulus Venet.1.45. Aries Neptuno immolatur,ad collaudandam maris placiditatem: sed Græcè legitur, Διὰ τὸ πρᾶον τῆς θαλάσσης, ἐπὶ πρᾳφυσὶ γαλήνιον. Varinus in Ἀρνειός. Veterum gentilium quidam humana cum brutis iungebant,& quæ in natura dissimilia erant,vt ait D.Athanasius,deos suos fecerunt: cynocephalos,criocephalos,&c.Gyraldus. Ammonem (quem deum Solem occidentem Libyes existimant) arietinis cornibus fingunt,quibus maximè id animal valet, sicut radijs Sol,Macrobius. Esse vero & alia arieti Solique communia, dixi in a. Cum Gigantes bellum dijs inferrent, territi dij alij alias animalium formas induerunt,Iupiter arietis,vnde recuruis Nunc quoque formatis Libys est cum cornibus Ammon, Ouidius 5. Metam. Herodotus de Ammone libro secundo scribit, quòd Iupiter cum nollet ab Hercule cerni,ab eo tandem exoratus,id commentus est, vt amputato arietis capite, pelleque villosa quam illi detraxerat induta,sese ita Herculi ostenderet,&c.ob hanc rem arietes non mactantur à Thebanis, sed eis sacrosancti sunt,præterquam vno die quotannis in festo Iouis (vt pluribus retuli in Capra h.) Ab alijs Ammon traditur, quòd in bellis vsus sit galea,cuius insigne caput fuerit arietis. Fuêre qui Ammonem arietem Phrixi & Helles putarent,vt Pherecydes prodidit.Seruius grammaticus ideo arietino capite ait confingi, quòd eius essent inuoluta responsa: quin ea nutu & renutu alijsque signis dabantur, quod & Strabo & Eustathius prodidere.Plura vide apud Gyraldum in Ioue Ammone,Syntagmate 2.De verueceo Ioue qui in draconem mutatus grauidam fecit Proserpinam Arnobij & Eusebij verba recitaui in Tauro h.

PROVERBIA.

Ad arietes agrestes,vide supra in prouerbio Ad capras feras. Aries cornibus lasciuiens, Κριὸς ἀσελγόκερως: Diogenianus ostendit conuenire in magnos ac lasciuos.Pruriunt cornua arietibus bene pastis, quod idem accidit bubus.Mihi videtur adagium conuenire & in stolidos præter meritum euectos ad dignitatem,Erasmus.Originem prouerbij lege supra in a.inter epitheta arietis,& in iconibus.Arietem emittit,vel obijcit, Ἄρνα προβάλλει, (sed ἄρνα agnum potius quàm arietem significat,)In rixæ pugnæque cupidum dicebatur.Antiquitus enim bellum suscepturi fœcialem mittebant,qui arietem adductum in hostium fines immitteret: hoc significans pacto ciuitatem & agros illorum hostibus compascuos fore, Autor Diogenianus Erasmus. Suidas scribit legem fuisse Athenis ne prius iniretur prælium, πρὶν ἢ τὸ ἄρνα προσειμένον τις λάβῃ τῶν πολεμίων: Idem & Varinus in Ἄρνα. Aries nutricationis mercedem persoluit, Κριὸς τροφεῖα ἀπέτισε, citatur ex Menandro.Quadrat vbi quis pro benefactis maleficium reponit.Allegoria sumpta est ab eo,quòd aries cornibus impetat (eos à quibus nutritus est:) aut vas (præsepe) in quo pabulum apponitur,ipsosque quorum opera nutritus est,aut etiam nutritur,cornibus incessit. Effertur & ad hunc modum prouerbium, κριοῦ διακονία, id est, Arietis ministerium,pro officio collato in ingratum,qui beneficium iniuria penset,Erasmus in Chiliad. (Meminerunt Hes.& Suid.) Et alibi, Arietis ministerium, Κριοῦ διακονία. Suidas & Zenodotus (inquit) sic referunt,quasi dici solitum de officio in ingratos collato: siquidem aries cornibus ferit pascentem.Hesychius ita refert,quasi congruat in eos qui spe cuiusuis præmioli inseruiunt indignis. Quum pueros inuitamus ad ministerium,pollicemur aliquid,puta talos aut nuces. Itidem in apologo quopiam,opinor.dixit aries,Iniunge, (κατέλειψε, fortè καταλείπειν legendum: addita stellula in æditione Aldina Hesychij locum deprauatum indicat,)
dabo tibi talos,Erasmus.

DE VERVECE.

A.

Vervex dicitur à natura versa, cui oui mari testiculi dempti sunt, Varro. Hinc alij, Veruex mas est inter oues cui inuersi vel adempti sunt testiculi. Isidorus tamen & alij recentiores veruecem pro ariete etiam, id est oue non castrato usurpant, (& dictum nugantur à viribus, quòd cæteris ouibus sit fortior, vel quòd sit vir, id est masculus: vel quòd vermes in capite habeat, quorum pruritu excitetur ad pugnam, quod falsum esse Albertus asserit.) Quamobrem quædam ab illis de veruece scripta, passim in Arietis historiam inserui: hîc illa adiecturus quæ propriè ad arietem castratum pertinent. Græci vocem vnam non habent, sed κριὸν τομίαν, id est arietem castratum dicunt. Sectarius veruex, qui gregem agnorum præcedens ducit, Festus: tanquam scilicet verueces agnis ducendis præficiantur, vt capi aliquando pullos ducunt: arietes vero ouibus, cum agnos spernant. Apparet autem sectarium dici, quòd eum sequantur agni. Apud Catonem cap 150. porcos quoque sectarios legimus. Qui Petroni nomen indunt veruect sectario, Plaut. 7. capt. de laniis. Aries veruéxue, crios & ctilos, præcipuè sectarius, Hermolaus: sed ctilon Græcis simpliciter arietē gregis ducem significare, docui in Ariete a. Veruex, aries castratus, qui subinde sectarius est, Vuillichius. Idem arietē Germanicè interpretatur *hammel*, at nostri *hammel* veruecem vocant. Videri autem potest vox origine Arabica: nam Iesan alhamel, Bellunensis vertit linguam arietis. In quibusdam Heluetiæ locis circa alpes, veruecem nominant *frischling*, (quæ vox quibusdam porcellum syluestrem significat:) circa Sabaudiam, *bogner*: alij *vvider*. Vide supra in Ariete A. Scoppa veruecem Italicè vocat castrone, (qua voce etiam Germani quidam vtuntur.) castrato & montone: forte quasi mutilum propter testes ademptos: nam & Galli *mouton* vocitant: (quamuis apud eosdem vox brebis, qua ouem significant, à veruece detorta videri possit.) Illyrij beram.(A qua voce opinor Galli quidam arietem non castratum *ran* nominant, Angli *ram*.) Angli, a *vvether shepe*. Maraches, id est fel veruecis, Syluaticus.

Verres, iuuencos, arietes, hœdos decrescente Luna castrato, Plinius. Quos in numerum veruecum referri volunt, eosdem non minores quinque mensium castrare oportet, Platina. Apud Rhætos Italicè fauare (vt Germanis etiam *heilen* pro castrare) dicuntur arietes, qui funibus radices testiculorum in eis abrumpunt, aut ligno impositas malleo contundunt: sed prior modus præstat. Posteriore modo castratos Germanicè vocant *knutscher*, id est contusos: horum testiculi cum mactantur, ceu suggillati & parui abijciuntur. Vitulos etiam fissa ferula compressis & paulatim confractis testiculis castrari, docuimus in Vitulo E. Similis quædam olim hominibus vt eunuchi fierent castratio adhibita, vnde θλαδίαι & θλιβίαι dicti, à contusis contritisque coleis. Castrari agnos nisi quinquemestres, præmaturum existimant, Plinius. Castrare oportet agnum non minorem quinque mensium, neque ante quàm calores aut frigora se exegerint, Varro. Castrationis ratio iam dicta est: neque enim alia in agnis, quàm in maiore pecude seruatur, Columella. Sed quæ de vitulis castrandis copiosè scripsi, alijs etiam quadrupedibus accommodari posse opinor.

B.

Adeps inter cutem & carnem abundat, in porcis maximè, lardum vocant: sed in arietibus quoq; castratis in Syria, Bellunensis. Homines ita commutantur, vt etiam cæterorum animantium quæcunque castrata. Nam & tauri & verueces sua cornua è contrario gerunt: quod fœminæ quoque eorum contra quam mares armantur cornibus. Itaque illi maiora excisi gerunt, hi minora, Aristoteles problem. 10. 38. In Aegypto circa vrbem Damiatam verueces amplis & rotundis caudis spectantur, tanti interdum ponderis vt vix eas sustineant, Italus quidam de itinere ex Venetijs Hierosolyma. Sed de magnis veruecum caudis plura leges in Ariete B.

E.

Prasocuridas Græci vocant animalia, quæ solent hortis nocere: ergo ventriculum veruecis (ouis, Ruellius ex Diophane) statim occisi plenum sordibus suis spatio, quo abundant, leuiter debebis operire. Post biduum reperies ibi animalia ipsa congesta. Hoc cum bis vel tertio feceris, genus omne, quod nocebit, extingues, Palladius.

F.

Agnorum qui iam à lacte remoti sunt caro satis est laudabilis, sed optima castratorum, præsertim anniculorū, Auicenna teste: sed supra illam ætatem deterior fit, Crescentiensis, Plura vide in Ariete F. Anniculus placeat, vel si sine testibus agnus. Pinguior est hœdo: quum calet olla, vorcs. Hunc amo si dari per pascua montis anhelat. Maluero si auri vellere diues erit, Bapt. Fiera. Veruecum caro salubris est, & melior agnina: calida enim & humida habetur, ad temperamentum tendens: illa vero plus humiditatis quàm caliditatis habet, Platina. Et alibi, Totum de veruece non iniuria elixabis, licet ex spatula & coxis bona fiat assatura, Platina. Ouium & veruecum carnes Valesij salitas exiccant in aëre, & postea reponunt in stramine & his multò magis delectantur quàm infumatis. Munsterus. Si voles duas patinas eius pulmenti quod vulgò gelatinam vocamus, quadraginta pedes veruecinos excoriatos exossatosq;, in aqua recenti per tres aut quatuor horas finito: lotos, in cacabum, vbi aceti acerrimi albi metreta vna, vini albi altera, aquæ duæ insint, impones, tantum salis addendo quantum sat est. Facito deinde efferueat lento igne. Despumare etiam diligenter memento: vbi semicocti fuerint, piperis rotundi, piperis oblongi, cinnami, spicænardi, quantum satis erit, infringito potius quàm conteras. In cacabumq; indito, vt vnà tādiu efferueant, donec ad tertias deuenerint: pedes tum eximito, iusque efferuere iterum finito: decem ouorum albamenta tudicula tamdiu agitato, donec versa in spumā videantur. Ebullire simul tantisper hæc debent, quoad semel aut bis cochleari inuolueris. Exempta ex cacabo, statim sacco lineo bis aut ter colato. Tale ius in patinas, vbi pulli aut hœdi, aut capi bene cocti & frustatim diuisi, nec humecti, caro sit, indito: inque frigido & humido loco tamdiu finito, quoad omnia gelu concreta fuerint. Ex hac patina nil comedat Voconius meus, ne bilem qua exagitatur, cum suo magno malo augeat, Platina 6.24. Pastilli, vt vocant, ex carne veruecina fiūt, hoc modo: Caro minutatim concisa, & modicè feruefacta in aqua, sale, zinzibere, vuis passis aut cepis, & pauco butyro conditur, & intecta duas aut amplius horas coquitur, Balthasar Stendel. In conuiuio apud Antiphanem in Cyclope inter cætera apponitur κριὸς τομίας, vt Athenæus recitat.

G.

Remedia quædam ex veruece retuli in Ariete G. Ad ſpaſmum, Capite caſtratino cum pedibus ſiue trunculis & inteſtinis,& hordeo,in aqua decoctis balneum parabis,cui inſideat æger: pinguia enim & humectantia omnia proſunt. Leonellus Fauentinus. Ius pingue veruecis ventrem emollire conſtat,ſi integra bibatur libra, vel duæ etiam ſucceſſiuè, Braſſauolus.

H.

Apud Feſtum in Solitaurilium mentione verbices pro verueces corruptè legi conijcio. Semimaris ouis viſcera, Ouid. 1. Faſt. 'Ετελίς, aries caſtratus, τμίαχελὸς, (ſic enim legendum,) Heſychius, Varinus. Veruecem hominem amentem vocauit Plautus in Merc. Ego ex hac ſtatua veruecea volo Erogitare, meo minore quid ſit factum filio, Plautus Capt. id eſt, ex ſeruo, qui veluti imago veruecis eſt, hoc eſt ſine ratione & prudentia non aliter quàm veruex. Aut bouem, aut ouē, aut veruecem habet ſignum, Varro de pop. Rom. vita apud Nonium. Veruecum in patria, craſſoque ſub aëre naſci, Iuuenal. Sat. 10. Kal. Febr. Ioui Tonanti bidens victima fiebat: idibus verò Ianuarij, veruex, Gyraldus. Ambegni bos & veruex appellabantur, cum ad eorum vtraque latera agni in ſacrificiū ducebantur, Feſtus. Quod genus ſacrificium lari veruecibus fiebat, Cicero 2. de Leg. Emblema Alciati, loquitur autem Mediolanum ciuitas:

Bituricis veruex, Heduis dat ſucula ſignum.
His populis patriæ debita origo meæ eſt.
Quam Mediolanum ſacram dixére puellæ
Terram: nam vetus hoc Gallica lingua ſonat.
Culta Minerua fuit, nunc eſt ubi numine Teclæ
Mutato matris virginis ante domum.
Laniger huic ſignum ſus eſt, animalq; biforme,
Acribus hinc ſetis lanitio inde leui.

DE AGNO.

A.

AGNVS anniculus Hebræis eſt כבש *Kebes*, & per metatheſin כשב *Keſeb*: Vide in oue A. שה, *ſeh*, grex, aries, agnus, ouis. Inuenitur autem aliquando maſculinum, ut שה־תמים, *ſeh tamim*, agnus integer, Exodi 12. aliquando fœmininum, ut שה פזורה, *ſeh phezura*, grex diſperſus Hieremiæ 50. Significat autem agnum ouinum, & caprinum, (id eſt hœdum,) Munſterus. Noſtri interpretes pro ſeh plerunq; reddunt ouem: ſignificat autem pecus paruum, vt ouem vel capram, in vtroque ſexu. כר. *Kar*, vide in Ariete A. גדי, *gedi*, Dauid Kimhi putat tam ex ouium quàm ex caprarum genere dici hœdum & agnum, propterea quòd ſæpe adiungitur vox haiſſim, id eſt caprarum. R. Abraham ſolis capris nomen attribuit, ut ſolet etiam Arabica lingua: vide in Hœdo A. Geneſeos 31. pro eo quod nos poſuimus, (inquit Hieronymus,) mutauit mercedem meam decem vicibus, LXX. interpretes poſuerunt decem agnis; neſcio qua opinione ducti, quum verbum Hebraicum mónim, numerum magis quàm agnos ſonet. Atqui ego conijcio in translatione LXX. interpretum non δέκα ἀμνῶν legendum, vt vulgati codices habent, ſed δέκα μνῶν, hoc eſt decem minis: mana enim, vnde plurale manim, minam vel libram Hebræis ſignificat. Græci agnum ἀρνίον vocant, & ἄρνα. à genitiuo ἀρνὸς, nam rectus non eſt in vſu: item ἀμνὸν, Vide infra in H.a, Ἀρνίον, πρόβατον, ἀμνὸς, Heſych. Varin. Græcis etiam hodie vulgò ἀρνὶ dicitur. Italis agna & agno, & diminutiuum agnello. Hiſpanis cordero, Gallis agneau, diminutivum agnelet. Germanis *lamb, lemblein*. Anglis primo anno à lambe, ſecundo à hogg.

B.

In Africa arietes ſtatim cornigeri generantur, nec ſolum mares, vt Homerus ſcribit, ſed etiam fœminæ, Ariſtot. Huius rei rationem reddidimus in Boue H.b. ex Herodoto. Vide etiam in Oue B. Lactes dicuntur inteſtina. Titinnius Pſaltria, Ferticula, cerebellum, lactes agninas, Nonius: Citatur etiam à Priſciano. Canem fugitiuū agninis lactibus alligare, vide infra inter prouerbia.

C.

Agni balant, Ael. Spartianus. Ouibus primiparis minores fœtus, Plinius. Agni verno tempore nati, maiores, robuſtiores, & pinguiores ſunt quàm autumno vel hyeme, vt quidam citant ex Ariſtotele & Auicenna. Coëunt oues à tertio idus Maias, ad xiiij. calēdas Auguſti. Gerūt partū diebus CL. Poſtea cōcepti inualidi. Cordos vocabāt antiqui poſt id tempus (forte ſimpliciter, poſt tempus, legendum, vt etiam Varro habet) natos. Multi hybernos agnos præferunt vernis: quoniam magis interſit ante ſolſtitium quàm ante brumam firmos eſſe, ſolumque hoc animal vtiliter bruma naſci, Plinius. Agnus quo tempore anni commodiſſimè naſcatur, plura diximus in Oue C. Quæ nata ſunt matura & chorda, vt purè & molliter ſtent, videndum, & ne obterantur. Dicuntur agni chordi, qui poſt tempus naſcuntur, & remanſerunt in voluis intimis: (quas) vocant χορίον, à quo chordi appellati, Varro. Agnus (inquit Columella) cum eſt editus, erigi debet, atque vberibus admoueri, tum etiam eius diductum os preſſis humectari papillis, vt condiſcat maternum trahere alimentum: ſed prius quàm hoc fiat, exiguum emulgendum eſt, quod paſtores coloſtram vocant: ea niſi aliquatenus emittitur, nocet agno: qui biduo quo natus eſt, cum matre clauditur, ut & ea partum ſuum foueat, & ille matrem agnoſcere condiſcat. Mox deinde quandiu non laſciuit, obſcuro & calido ſepto cuſtodiatur: poſtea luxuriantem virgea cum comparibus area claudi oportebit, ne velut puerili nimia exultatione maceſcat: cauendumque eſt, vt tenerior ſeparetur à validioribus, quia robuſtius angit imbecillum: (Ita ſecluſo paruulorum grege, matrices mittantur in paſcua, Pallad.) ſatiſque eſt mane prius quam grex procedat in paſcua: deinde etiam crepuſculo redeuntibus ſaturis ouibus admiſcere agnos: qui cum firmi eſſe cœperint, paſcendi ſunt intra ſtabulum cytiſo, vel Medica, tum etiam furfuribus, aut ſi permittit annona, farina ordei vel erui: deinde vbi conualuerint, circa meridiem pratis, aut noualibus villæ contiguis matres admouendæ ſunt, & à ſepto emittendi agni, vt condiſcant foris paſci, Hæc ille & Palladius. Menſe nouembri agnorum prima generatio eſt, Palladius. Plura vide mox in E. ex Varrone. De paſtu agnorum dixi etiam nonnihil in Oue E. ex Creſcentienſi. Ad conficiendum caſeum aliqui addunt pro coagulo de fici ramo lac & acetum. Quam ob cauſam apud diuæ Rumiæ ſacellum à paſtoribus ſatam ficum non negârim: ibi enim ſolent ſacrificare lacte pro vino, & pro lactentibus: mammæ enim rumis, ſiue rumæ, vt ante dicebant, à rumi: & inde dicuntur ſubrumi (*ſeugerling*) agni lactentes, à lacte, Varro. Dicuntur & hœdi ſubrumari, cum ad mammam admouentur, &c.

apud

apud Festum. Ferè ad quatuor menses à mamma non disiunguntur agni, Varro. Agni Tarentini quorum delicata & pretiosa lana est, quomodo nutriendi, vide in Oue E. De castratione agni lege supra in Veruece. Agni morbo non laborabunt, si hederam in pastu appones curriculo septem dierum, Democritus. Agnis quoque succurrendum est vel febricitantibus, vel ægritudine alia affectis: qui vbi morbo laborant, admitti ad matres non debent, ne in eas perniciem transferant. Itaque separatim mulgendæ sunt oues, & cœlestis aqua pari mensura lacti miscenda est, atque ea potio febricitantibus danda: multi lacte caprino iisdem medentur, quod per corniculum infunditur faucibus, Columella. Et rursus, Est etiam mentigo, quam pastores ostiginem vocant, mortifera lactentibus. Ea plerunque fit, si per imprudentiam pastoris emissi agni, vel etiam hœdi roscidas herbas depauerint, quod minime committi oportet. Sed cum id factum est, velut ignis sacer os atque labra fœdis vlceribus obsidet. Remedio sunt hyssopus, & sal æquis ponderibus contrita. Nam ea mistura palatum atque linguam totumque os perfricatur. Mox vlcera lauantur aceto, & tunc pice liquida, cum adipe suillo perlinuntur. Quibusdam placet æruginis tertiam partem duabus veteris axungiæ portionibus commiscere, tepefactoque vti medicamine. Nonnulli folia cupressi trita miscent aquæ, & ita per vlcera, atque palatum. Mentigo in agnis & hœdis id fermè malum esse videtur, quod in hominibus mentagram appellant. Vtriusque vocabuli etymon à mento: quoniam ab ea parte ferè oriebatur: fœdisque vlceribus mentum, os, labra, obsidebat, Phil. Beroaldus. Videtur sanè vt mẽtigo menti malum, sic oris ostigo dictum. Agnos pediculis aliquando infestari scribit Crescentien.

D.

Agni simul vt sunt in lucem suscepti, circum matres statim erratico saltu concursare, & domesticum incipiũt ab alieno internoscere: cum homo parentes suos serò admodum agnoscere incipiat, Aelianus. Præterea teneri tremulis in vocibus hœdi Corniferas norunt matres, agnique petulci, Lucretius. Agnus simplicissimus, cum à matre quandoque aberrat, frequenter eam balatu absentem excitat, multisque licet versetur in millibus ouium, recognoscit vocem parentis, & festinat ad eam. Nam quamuis cibi & potus desiderio teneatur, transcurrit tamen aliena vbera licet humore lactis grauida exundent: soliusque materni lactis fontes requirit, Ambrosius. Latini agnum ab agnoscendo putant dictum: eò quòd præ cæteris animalibus matrem suam noscat, adeò quòd si in magno grege errauit, statim balatu vocem noscat parentis, Isidorus & Albert. Ouis agnum suum odore posteriorum noscit, & cum lactet agnus caudam velocissimè agitat, Albertus. Mirum est & tamen verum, fidibus lupi agninas malè obstrepere: quanquam hoc idem contingat neruis fermè omnibus diuersorum animaliũ, vt canis & agni, Cardan. Vide supra in Oue D.

E.

In nutricatu cum parere cœperint: inijciunt in ea stabula, quæ habent ad eam rem seclusa: ibique nata recentia ad ignem prope ponunt: & quoad conualuerint, biduum aut triduum retinent, dum agnoscant matrem agni, & pabulo se saturent. Deinde dum matres cum grege in pastum prodeunt, retinent agnos: qui cum reductæ sunt ad vesperum, aluntur lacte: & rursus discernuntur, ne noctu à matribus conculcentur. Hoc idem faciũt mane ante quàm matres in pabulum exeant, vt agni saturi fiant lacte. Circiter decem dies cum præterierunt, palos affigunt, & ad eos alligant libro, aut qua alia re leui distantes, ne toto die cursantes inter se teneri delibent aliquid membrorum. Si ad matris mammam non accedit, admouere oportet, & labra agni vngere butyro, aut adipe suillo, & olfacere labra lacte. Diebus post paucis obijcere his viciam mollitam, aut herbam teneram antequàm exeant in pastum, & cum reuerterunt. Et sic nutricantur, quoad facti sunt quadrimestres. Interea matres eorum his temporibus non mulgent quidam (per duos menses, ex Didymo,) qui melius omnino perpetuo, quòd & lanæ plus ferunt, & agnos plures. Cum depulsi sunt agni à matribus, adhibenda diligentia est, ne desyderio senescant: itaque deliniendum in nutricatu pabuli bonitate, & à frigore & æstu ne quid laborent, curandum. Cum obliuione iam lactis non desyderant matrem, tum denique compellendum in gregem ouium, Varro & mutuatus ab eo Crescent. Plura vide supra in C. & quædam de agnis lactandis in Oue E. Partus ipsos vbi lacte fuerint expleti, separatim seruare oportet. Conculcantur enim vnà relicti cum matribus. Ante duos menses lac emulgendum non est: melius autem erit si nunquam. Sic quippe agni corpulentiores euadent. Cæterum fœtus ex primiparis ouibus nutrire operæpretium est, cum sint infirmiores quàm vt durent diutius. Didymus. Agnis æditis singula septimana per mensem sal dari debet, & in posterum decimoquinto semper die. Quando autem separantur à matribus, mox tondentur propter pediculos, (oues quidem pediculis carere Aristot. & Plinius prodiderunt:) vel quia melius crescunt, & vnaquaque hebdomade sal eis obijcitur. Circa natiuitatem Domini iunguntur cum matribus, vt de agnis Palladius scribit, Crescentien. Sectarius veruex, qui gregem agnorum præcedens ducit, Fest. Vide im Veruece A. Quod ad fructum ex agnis percipiendum, leges quædam ex Catone in Oue E. Bini agni vnius ouis (cum venduntur) numerum obtinent, Varro. Rheno propriè ouium pellis est, vel agnina potius, vt dixi in Capra E. Pelles & lanæ agnorum sunt optimæ, atque ad operimentum humani corporis aptiores quàm matrum, Crescent. Indumentum ex pellibus agninis corroborat corpora iuuenum, Filius Zor apud R. Mosen. Plura vide infra in G. Agninæ pelles, quas pellifices nostri ad vestimenta parant, magna ex parte desumptæ sunt ab ouibus quæ vel in partu vel proximis post diebus moriuntur. Nam intra paucos dies lanæ eis molliores fiunt & ineptæ pellificibus. Pelles quæ ex fœtu sumũtur, cum oues grauidæ mactantur, vulgò *vßschindling* vocantur, ac si dicas excoriatitias. Adferuntur ad nos ex longinquis regionibus: pulcherrimæ quidem, crispæ, prælo compressæ & maioris precij ex Italiæ parte vltra Romam, Apulia præsertim. Elegantes & nigræ pelles ex Prouincia seu Narbonensi Gallia & Hispania (vbi & monopolia haberi audio, ita vt certi quidam loci suum habeant mercatorem, cui soli pelles vendi omnes oporteat) ferè mittuntur, iam ad vsum paratæ: sunt autem pinguiusculæ. Candidæ vero apud nos parantur, & ex nostris regionibus habentur. Lactis duobus congijs addunt coagulum magnitudine oleæ, vt coëat: quod melius leporinum & hœdinum quàm agninum, Var. Maio mense caseum coagulabimus syncero lacte, coagulis vel agni vel hœdi, Palladius. Tempestatis futuræ prognosticon ab agnis, vide in Oue E.

F.

Agnorum caro satis est conueniens, cum de lacte remoti fuerint, Crescentiensis. Agnina humiditatis plus habet quàm caliditatis: veruecina verò temperata est, Platina. Ex pedestribus animantibus suilla caro probatissi-

mus cibus est, deinde hœdina, mox vitulina: agnina vero humida, tum lentorem mucoremque in se habere cē-setur, Galenus in lib. de cibis boni & mali succi. Agni carnem habent humidissimam ac pituitosam: ouium vero excrementosior est ac succi deterioris, Idem 3. de alim. facult. Et in libro de attenuante victus ratione, Agnorum esus propter insignem humiditatem est fugiendus. Carnes quadrupedum recens in lucem æditarum, omnes mucosæ habentur, ac præcipuè quæ suapte natura humidiore sunt carne, vt agni & sues, Galen. in lib. de mali & boni succi cibis. Vide quædam superius in Oue & in Ariete F. Agnorum carnes modicè calidæ sunt, humidamque habent superfluitatem: atque ideo ab ijs læduntur qui humidioris sunt temperaturæ: qui verò siccioris, iuuantur: quantò autem iunior agnus fuerit, tantò difficilius eius caro concoquitur, magisque humida est: quantò vero maior, tantò melius concoquitur, & eò minus est humida. Sic & in cæteris animalibus contingit, quo iuniora sunt, eò humidior quàm maiorum est eorũ caro, Symeon Sethi. Agnus lactens similiter ferè viscosus est vt porci syluestres porci (lactentes potius,) quòd nuper ab vtero prodierit, & ex lacte quo aluntur humiditatem sequatur: quãobrẽ caro eius nõ laudatur, vt quæ concoctu difficilis sit, & lubricitate sua de ventriculo (citò) descẽdat. Anniculi vero (vide supra in Veruece F. ex Bapt. Fiera) mediocrem habent temperiẽ inter lactentium humiditatem, & iuuenum siccitatem: quamobrem præferuntur, quòd faciliores concoctu sint, & sanguinem gignant meliorem, Isaac in diætis particularib. Agnina robustis & sanis hominibus in cibo vtilis est, infirmis inutilis: quia etsi à ventriculo facile descendat, viscoso tamen quem gignit humore, partibus nimis tenaciter inhæret, Liber de nat. rerum. Suillæ & agninæ carnes difficiliores concoctu sunt, & facile corrumpuntur propter pinguitudinem, caprinæ non item, Athenæus. Priamus apud Homerum filijs suis exprobrat, (tanquam nimium gulosis,) quòd in cibo agnos & hœdos illicitè & præter morem gentis (τὰ μὴ νενομισμένα) consumant, cum inquit, Ἀρνῶν ἠδ' ἐρίφων ἐπιδήμιοι ἁρπακτῆρες. Philochorus quidem tradit agnum intonsum ne quis in cibo sumeret Athenis quondam interdictum fuisse, cum ouium penuria futura metueretur, Athenæus libro primo. Et libro nono, Antiqua lex erat, vt inquit Androtion, τὸ ἀπηγορῆς (ἀπηγορευμένα. Varinus) ἕνεκα τῆς ἐκατὸν θρεμμάτων, ne mactaretur ouis quæ nondum tonsa esset, vel nondum peperisset. Edebant sanè veteres animalia iam adulta, porci vero porcellos etiam lactentes, σάλας σύας. Nunc quoque Mineruæ sacerdotem nec agnam mactare, nec caseum gustare aiunt. Proxagoras pro epilepticis celebrat carnem agninam siue hœdinam &c. Cœl. Aurelianus.

Hœdi vtrumlibet cocti, (assi aut elixi,) suaues & salubres sunt: coxæ tamen assæ meliores habentur. Eadem & de agni coctura, Platina. In agnum vel hœdum varios apparatus ex Apicio recitaui in Hœdo F. item in iecinora eorum, & pulmones, & copadia, Ibidem. Veteres aliquando in magnificis conuiuijs tum alia animalia integra assabant, tum boues, ceruos, agnos, Athenæus lib. 4. Apud eundem inter delicatiores conuiuij cuiusdam cibos numerantur etiam κρανία ἀρνῶν, id est agnorum capita. Balthsar qui artem magiricam Germanicè condidit, ex pulmonibus agninis farcimina vel Isitia parat, hunc ferè in modũ: Pulmonibus iam crassiusculè concisis omentum addit, & minutius concidit: oua admiscet, & modicum cremæ lactis, & sanguinis agnini modicum, & pro condimento aromata & vuas passas: hanc miscelam intestinis agni aut ventriculo infarcit, aut intestinis de vitulo, vel tenuioribus de boue, nec admodum replet, elixat, &c.

G.

Ad morsus venenatos, optimè auxiliatur, si statim post cucurbitas plagæ imponantur animalia parua discerpta & adhuc intus calentia, velut sunt gallinæ, hœdi, agni, porcelli. Venenum enim exugunt & dolores leniunt, Aëtius. Idem ferè Celsus scribit, vt recitaui in Hœdo, initio capitis 7. Experieris verum remedium si agnum candidissimi capitis decoxeris: atque inde caput eius, quem canum esse nolis, vngi præceperis, Marcellus. Sanguinis hœdini recentis antequam coaguletur vncia cum aceto mixta & triduo pota, vomitui sanguinis confert: & similiter sanguis agni, Auicenna. Galenus de simplicib. lib. 10. de hœdino tantum sangine hoc remedium à Xenocrate scriptum refert. Ibidem, Agninum sanguinem (inquit) aliqui epilepsiam curare prodiderunt, quod mihi experiri non placuit. Quod si quis periculum facere voluerit, sat scio reprehensum iri ab eo qui talia scripserunt. Omnia enim remedia quæ in potu epilepticos iuuant, vim incidendi habent, quæ agnino sanguini nulla inest. Sanguis agni cum vino epilepsiam sanat, Auicenna. Vt mulier concipiat. Dorcadis, hœdi, leporis coagulum & fel, cum agnino sanguine & adipe, medullaque ceruina, nardino & rosacco oleo commisce, & post purgationem subdito, (vtero prius purgato,) Aëtius.

Igni sacro medetur senectus serpentium ex aqua illita à balineo cum bitumine & seuo agnino, Plinius. De suillo & agnino (Ruellius apud Dioscoridem non ἄρνειον, id est agninum, legit: sed ἄρκτειον id est vrsinum, quod magis probo) adipe curando Dioscoridis verba in Sue recitabo. Medulla agni ad ignem liquefacta, cum oleo nucum & sachare albo, destillata super sabathum (zambac purum, Rasis) & sic epota, dissoluit calculum vesicæ, & confert mingenti sanguinem (Rasis addit, crematione virgæ,) & ad dolores virgæ, vesicæ, renum, Albertus. Dysenterico si frigoris sensus adsit, pellem agninam leuem liquida pice imbuito, calefactamque aluo imponito, Aëtius. Si virgini menses maturi non prodeunt, & vterus mouetur, &c. pelles agnigas calidas ad vterum apponere oportet, &c. Hippocr. in lib. de superfœtat. Vestis ex pellibus agninis corroborat corpora iuuenum, Filius Zor apud R. Mosen. Pelles agnorum magis calefaciunt quàm hœdinæ magisque conferunt dorso & renibus, Elluchasem in Tacuinis. Ossiculo quod sit in dextro latere ranæ rubetæ, adalligato in pellicula agnina recenti, quartanas aliasque febres sanari aiunt, Plinius. Cinis ex ossibus agnorum rectè adhibetur vlceribus, quæ non trahunt cicatricem, Marcellus. Magna vis & in cinere pecudum fimi ad carcinomata addito nitro, aut cinere ex ossibus fœminum agninorum, præcipuè in his vlceribus quæ cicatricem non trahunt, Plinius. Ossium agni puluis dicitur recentia vulnera consolidare. Saraceni secum ad prælia ferunt. Attritus calciamentorum agni pulmo sanare creditur, Galenus & Plinius: Impositus contractos à calciamentis attritus ab inflammatione tuetur, Dioscorides. Agninus pulmo vel arietinus vritur, & cinis eius cum oleo imponitur, vel ipse crudus admotus pernionum vlceribus vtiliter alligatur, Marcellus. Coagulum agninum aduersus omnia mala medicamenta pollet, Plinius. Contra venena omnia valet coagulum pecoris, Idem. Hœdi, agni, hinnuli, &c. coagula similes naturas sortiuntur: contra aconiti potum in vino, & concretum lac in aceto, conuenienter assumuntur, Dioscorides. A venenosis morsibus omnibus sanat, Auicenna. Contra pastinacam, & omnium marinorum ictus vel morsus coagulum leporis, vel hœdi, vel agni drachmæ pondere ex vino sumitur, Plinius. Muris aranei morsus sanatur coagulo agnino in vino poto, Idem. Infantibus

qui lacte concreto vexantur, præsidio est agninum coagulum ex aqua potum: Aut si vitium coagulato lacte acciderit, discutitur coagulo ex aceto dato, Plinius. Sanguinem sistit in naribus coagulum ex aqua maximè agninum subditum vel infusum, etiam si alia non prosint, Plinius. Ex aqua subactum & infusum naribus fluentibus mirè prodest, Marcellus. Vide nonnulla supra in Hœdo G. vbi de hœdino coagulo. Comitialibus morbis vtile tradunt fel pecudum cum melle, præcipuè agninum, Plinius & Samonicus. Si felle agnino inungantur loca cancro affecta, manifestè prodest, Albertus. Si quis agnum recens natum confestim manibus diuellat, lienemque eius vbi extraxerit calidum super lienem dolentis imponat, ac fascia liget, & dicat adsiduè remedio lienis facio: postero die sublatum de corpore eius parieti cubiculi in quo lienosus dormire solitus est, luto prius inlito vt hærere possit imponat, atque ipsum lutum viginti septem signaculis signet ad singula dicens lieni remedium facio:
10 hoc tale remedium si ter fecerit, in omne tempus lienosum quamuis infirmum & periclitantem sanabit, Marcellus. Vt lanugo tardior sit pubescentium, mangones illinunt sanguinem è testiculis agnorum qui castrantur: qui euulsis pilis illitus & contra virus proficit, Plinius. In vesicæ doloribus (stranguriosis, Marcellus) decoctum agninorum pedum bibisse prodest, Plinius. Vuæ & faucium dolori fimus agnorum, priusquam herbam gustent in vmbra arefactus & confrictus, atque emplastri more adpositus medetur, Marcellus.

H.

a. Agnus, à nonnullis cum aspiratione scribitur, hagnus: sed vsus iam obtinuit, vt priore modo scribatur. Agnus dicitur à Græco ἁγνὸς, (melius ἁγνὸς cum aspiratione: vnde nimirum etiam Latinè aliqui agnum aspi-
20 rant,) quod significat castum, eò quòd sit hostia pura & immolationi apta, Festus. Sed alibi apud eundem sic legitur, Agnus ex Græco ἀμνὸς deducitur, quod nomen apud maiores communis erat generis. Varro agnum dictum putat, quod agnatus sit pecori ouillo. Agnus à Græco vocabulo dicitur quasi pius, (ἁγνὸν pium interpretatur, cum potius castum significet.) nam inter omnia terræ animantia maximè inuenitur innocens & mansuetus: nullum enim lædit dente, aut cornu, aut vngue, Isidorus. Et alibi, Latini agnum putant dictum, quod agnoscat matrem suam præ cæteris animalibus, adeo vt etsi in magno grege errauerit, statim balatu vocem noscat parentis: Vide supra in D. Auillas agnas recentis partus dicimus, Festus. forte quasi ouillas, forma diminutiua. Belluam indifferenter posuit authoritas veterum. Quo quidem agno, sat scio, magis nusquam curiosam esse vllam belluam, Plautus Aulul. citante Nonio. Dic igitur me tuum passerculum, gallinam, coturnicem, Agnellum, hœdillum, Plautus in Asin.
30 Ἄρνες, τὰ τῶν προβάτων νέα, Pollux. Oues in tenera ætate ἄρνες & ἀμνοὶ dicuntur, Varinus in Τρόφι. Ἀμνὸς, πρόβατα, Varinus: Hesychius addit μικρά. Apud Aratum legimus ἄρνεσσι in datiuo plurali: & de ijsdem in recto ἀμνοί. Οἴσετε δ' ἄρν' (ἄρνε, vt Scholia habent in duali numero) ἕτερον λευκὸν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν, Γῇ τε καὶ ἠελίῳ, Homerus Iliados γ. vnde communis esse generis hanc vocem apparet. A voce ἀρὴν, ἀρῆνος (de qua paulo inferius,) casus eius obliqui fiunt, per syncopen: rectus singularis non inuenitur. Aetates sunt tres, ἀμνὸς, ἀρνὸς, ἀρνειὸς, Suidas: Ego ἀρνὸς pro genitiuo accipio: rectus enim (vt dixi) non est in vsu. Ister in dictionibus Atticis scribit primæ ætatis vocabulum esse ἄρνα, deinde ἀμνὸν, deinde ἀρνειὸν, denique λειπογνώμονα, Suid. & Varinus. Nuper natum μοσχίον dixeris, (μοσχίονα, Suidas, malim μοσχίον. Istro in Atticis dictionibus μοσχίας est aries trimus. Hesychius ἀρνειὸν, arietem trimum interpretatur:) anniculum verò ἄρνα. id est agnum, ἀμνὸν, vel ἀρνίον: deinde ἀρνὸν, (lego ἀρνειὸν,) qui & ἀρὴν à poetis vocatur, Pollux. Sed est quando hæc discretio non ser-
40 uatur. Ἀρνειὸν νεογιλὸν ὑπ' ἀρτιτόκοιο τεκούσης, Oppianus lib. 4. de venat. Ἀμνὸς, vt Varinus & Etymologus referũt, dictus est quasi ἄμυος, id est infirmus: μῦος enim robur sonat: vel à voce μνοῦς, quæ primam & teneram agni lanam significat: vt sit ἀμνὸς, ὁ ἐστερημένος τῶν νηπίων τριχῶν. Apud Suidam cum aspiratione scribitur ἁμνὸς (quod non probo:) & Atticè ἀμνῶς, & fœmininum ἀμνή. Oppianus syluestrium etiam caprarum (αἰγάγρων) fœtus, ἀμνὰς vocat. Aristophanes in Auibus ἀμνὸν καμήλου per iocum protulit. Ἄμνις, ὁ ἀμνὸς, Varinus: Malim oxytonum, vt Etymologus habet, diminutiuum esse scribens. Κωμάτας δ' ἐξερεῖται Μόρσων τὰν ἀμνίδα, Theoc. Idyl. 5. Rachel nomen proprium mulieris, exponitur ἀμνὰς ἢ ποιμαίνουσα, Varinus. Est autem vox Hebraica: alij agnã alij ouem interpretantur, vt dixi in oue A. Ἀμνειὸς, ὁ πρωιμὸς, καὶ ὁ ἀμνὸς, Suidas: vide Etymologum. Ἀρνειὸς quidem aries est, non agnus: quanquam pro agno Didymus posuerit: Vide in Ariete a. Aries mediæ ætatis ἀμνὸς vocatur: alij agnum anniculum ἀμνὸν vocant, Suidas & Varinus ex scholijs in Aristophanem. Ἀμνία, πρόβατα,
50 οἱ ἢ ἀμνοὶ Hesych. Varin. Ἀμνὸν, μαλλὸν: id est lanam, aut ouem nuper natam, Hesych. Ἀμνάδες, virgines aut oues, Hesych. Varin. Ἀμναμοί, οἱ ἀπόγονοι, Κυρηναϊκῶς. κυρίως δὲ οἱ τῶν ἀρνῶν ἀπόγονοι, ἢ παῖδες, Varinus: παῖδες τοῦ ἀμνοῦ, Suidas. Ἀρνάκων, τῶν ἀρνῶν, Hesych. Varinus Homerus ouium & caprarum ætates discriminans, adultas, πρόγονας vocauit: mediæ ætatis, μετάσσας (μεταόσσας, vide in Capra a,) & ἕρσας, adhuc teneros, Varinus & Pollux. Μέταρσαι, τὰ ὕπαργα πρόβατα, Suidas. Ὁ φλεὼ καὶ ἡ φλεὼ agnus & agna, Varinus in Φλεώ. Φλεῦς, ἀρνὸς: Φλεύεσσιν, ἄρνασιν, ἀρνίοισι, Galenus in Glossis. Φλεῦες, ἄρνες, πρόβατα, Hesych. Varin. Ἐπὶ φλεύεσσιν ἑοῖσιν, apud suas oues, Apollonius 4. Argonaut. Agni non solum φλεῦες dicuntur, sed etiam ἀρλεῦες, vnde ἄρνες per syncopen: hinc ἀρλευοβοσκὸς opilio, Varinus. Φλεῦα, πρόβατα, αἶα (lego οἶες vel ὄϊς,) Hesych. Ἄρνες pro ἀρλεῦες, vel pro ἀρνοὶ per metaplasmum, Etymologus. Ἀρνῶν secundum veteres non fit à recto monosyllabo: sed ab ἀρλεὺς, ἀρλεῦος, &c. per syncopen. Deriuatur autem παρὰ τὸ ἀρᾶν, hoc est à voto, quoniam in votis & precationibus adhibebatur hoc animal sacrifi-
60 cijs: vel aliter, quoniam pecorum possessio priscis omnibus valde exoptata & in votis erat, Varinus. Ἰάνα, ἄρνα, Hesychius, Varin. Doricum videtur pro φλῶα. Φολῶα, ἄρνα, Κύπριοι, Iidem. Προτάνιον, ouis tenera, vel nuper nata, vel annicula, vel quæ primum coire incipit, Hesych. Varin. Πρητλεῦες, agni anniculi, Iidem. Varinus etiam alibi ex aristophane grammatico, caprilli pecoris nomina pro ætate diuersa enumerans: ἰσλεῦες etiam, inquit, in ætate quadam dicuntur, & ἐπιπερνηλεῦς Τεγεῶν, ouis sex mensium, Hesych. Varin. Βαρίχοι, agni, Iidem. Μήλων, τῶν ἀρνῶν, Iidem. Ὀρσοί, agni qui postremi nascuntur, Hesych. Varin. nimirum qui Latinis chordi dicuntur. Ῥάνακοι, agni, Iidem. Φάγιλον agnum esse dicit Aristoteles, Plutarch. problem. Græc. 14. Apud Hesychium & Varinum vox eadem oxytona scribitur, & per κ. in penultima. Φαίκαλον, τὸ ἀρνίον, Suidas: Hesychius fœtum & infantem interpretatur. Βανεῖα, τὰ ἀρνεῖα, καὶ βάννιμα τὸ αὐτό, Hes. Var. Βεἰννια, (apud Var. penultima est per iôta) τὰ ἀρνεια κρέα, Iidem.
70 Epitheta. Hirtus, Columella 7. Hornus, id est huius anni, Propertius 4. Eleg. Imbecillus & immaturus,

Colu-

Columel.lib.7.Lactens,Ouid.4.de Ponto.Lacteoli,Prudentius.Mollis,Martialis 5.Petulci,Lucretius lib.2.Pingues,Vergil.1.Aeneid. Saturior lactis,Columel.2.Subrumi,hoc est lactentes.Ibidem. Et præterea apud Textorem, Alacer,balans,blandus: Campiuagus,corniger,cornipeta: Imbellis,incuriosus: Lanicutis, laniger, lasciuus: Mitis,molliculus: Pauidus. Agnæ epitheta. Muta,Horat. .Carm.Niuea, Iuuenalis Sat.12. Nitida,Horat.2. Serm.Nouella,Ouidius de Arte.Pauens,5.Metam.Pulla,id est nigra,Horat.1.Serm.Tenera, Statius 8. Theb. Et apud Textorem,Balans,cicur,humilis,lanigera,mollis,tenera. Ἀρν' ἀμαλλήν, Homerus Iliad. χ. Scholiastes exponit ἀπαλήν, ἢ ἁπαλωτήν καὶ τελχώδη. Ἄρνες γαλαθηνοί, Crates apud Athenæum. Ἀρνειὸν νεογιλὸν ὑπὸ ἀρτιτόκοιο πεκόσιν, Oppianus libro 4.de venat.& mox eundem, ὑπομαζίον ἀμνὸν vocat. Ἀμνὸς εὔβοτος, Theoc.Id.5. Ἀμνὸς κεράστης, Nicand.Athn. ἀμνὸς propriè dicitur,dum cornua nodum habet,Scholiastes Ἡδυμοὶς. (subaudi πρόβατον.) nouella & tenera ouis (agna vel agnus) lactens.quæ nondum gustauit herbam, ἢ ὁ Ρέμων φησιν ὑπὸ τῆς Πυθίας κληθεῖσαν. Hesych.Varin.quasi in oraculo aliquo hoc vocabulum siue epitheton ouis,siue pro oue per antonomasiam positum reperiatur.Significat autem suauiter odoratum: solent enim nuper editi fœtus pecorum præsertim,suauem quendam,vitalem & lacteum,vt ita dicam,odorem spirare.Est & herba hedypnois apud Plinium à suauitate odoris dicta,eadem opinor quæ hieracium secundum Dioscoridi, & vulgò dens leonis. Ἡδυπνοίδης, (melius ἡδύπνοις, vnde genitiuus ἡδυπνοίδος) ποα καὶ ἡ λιβανωτίς, Hesych.Varin. Ὡς γαλαθηναὶ Ἄρνες γινώσκοισαι ὄιος μαζὸν ποθέοντι, Theoc.Idyll.18.

Dominus noster Christus in libris sacris agnus nominatur,quòd innocens & placidissima pro peccatis nostris hostia futurus esset.Quid enim agno castius,innocentius,patientius? Agna, mensuræ genus in agrorum dimensione.Actus quadratus vndique finitur pedibus CXX. hoc duplicatum facit iugerum, hunc actum prouinciæ Bæticæ rustici agnam vocant,Columella lib.5.Agninus,quod ad agnum pertinet, vt agnina pellis vel caro.Rogito pisces,indicat caros,agninam caram,Plautus: subaudi carnem.

Ἄρνες,οἱ κάπηλοι, Hesych. Ἄρνειος, agninus proparoxytonum: nam oxytonum aries est: penanflexum vero,mensis nomen. Ἄρνεια κρέα apud Xenophontem legimus. Ἀρνεῖα,τὰ κρεωπώλια τῶν προβάτων, Hesych.Varin. Didymus,Etymol. Πολύαρνες, pecore & pecunia abundantes: Vide in Oue a.ex Varrone. Πολύαρνι, τῷ, pro πολυάρνῳ,πολυθρέμμονι, multa pecora (synecdochicè) possidenti,Hesychius,Varin. Similiter dicuntur πολύρρηνες, vt mox subijciam. Ὕπαρνος,ποίμνη ἄρνας ἔχουσα, Hesych.Varin. Μέτασσαι,τὰ ὕπαρνα πρόβατα, Suidas: oues intelligo mediæ ætatis,quæ iam primum agnos parere incipiant.Similiter ὑπόρρηνος dicitur, vt mox sequetur. Ἀρνευτήρ,ὁ κυβιστητήρ. per translationem ab agnis qui in caput ferè proni saltare solent, tanquam aërem cornibus impetentes,Suidas & Varin.ex Scholijs in Iliad. μ. Ἀρνευτῆρες,δύται,οἱ δυμῶντες, Hesych.Varin.hoc est, in aquam se mergentes præuio capite,vrinatores: quam vocem Latini à Græca arneutêres mutuati mihi videntur. Ἀρνευτήρ, qui capite præmisso in mare se mergit,ab agnis qui dum prioribus saltant pedibus, caput terræ admouent: quamobrem hippurum quoque piscem,quòd frequenter exiliat ἀρνευτήν aliqui vocabant,vt Athenæus scribit, Varinus in Κυβιστητήρ. Ἀρνευτῆρι,κυβιστητῆρι, ab agnis qui inter currendum caput concutiunt,Scholiastes in Iliad. π. Et alibi in Iliad. μ. Ἀρνευτῆρι,κυβιστῆ,δύτῃ: vel secundum aliquos delphino. Solent autem arnes,id est agni, per tranquillitatem in caput ferri. Ἀρνευτήρια,κυβιστήρια, Hesychius. Ἀρνεύσας λυγρὸν Πήδημα πρὸς κνώδοντος αὐτουργὲς σφαγᾶς, Lycophron. Ἥνευεν, ἐκύβισε, Hesychius, Varin. malim ἤρνευεν, ab ἀρνεύω. Ἀρνῳδοὶ vocabantur rhapsodi,quòd agnum sui cantus acciperent præmium,Hesych.Varin. De arnodis & rhapsodis vide Scholiasten Pindari in Nemea à principio Carminis secundi. Ἀρνοφαγεῖν est Athenis religiosissimum & summum iudicium haberi, in quo S.natus & populus vnà coibant: quo tempore à triginta tyrannis penè in extremum discrimen adacti sunt. Μάρνημι, pugno: à μὴ & ἀρνῶ, concilio: nam ad conciliationes prisci adhibebant agnorum sacrificia,Varinus. Ἀρναϊμῆς,ὁ κῆς τῶν ἀρνῶν αἱρουμένης γινόμενος ὅρκος, Idem. Ἀρνεώνιον,ὅρκον βασίλειον, Idem. Ἄρνας, τὸν ὅρκον, Κλαζομένιοι: ὅθεν καὶ τὸ ἔξαρνος. Idem & Hesych. Ἀρνειοβοσκός, pastor ouium παρὰ τὸ ἀρίω ἄρνειος,ὃ δηλοῖ τὸ ἄρνα,παρὰ τὴν ἀρὰν,ὅ ἐστιν εὐχήν, Eustathius. Ἀμνοκόπος, περιμάν, Hesych.Varin. Τρέφω δέ τοι ἕνδεκα νεβρώς, Πάσας ἀμνοφόρως. Theocritus in Cycople. Τῶν πολιτῶν ὅστις ἐστὶν ἀμνοκῶν, Aristoph.in Equitibus: vbi Scholia, οἷον προβατώδης,τουτέστι μωρὸς καὶ εὐήθης, quod inde repetit Suidas & Varin. Βοῦς dictio pertinet ad hominem sensu & iudicio carentem notandum,vnde apud Menandrum Βοίδιον,ὅ ἐστι πρᾶος,εὐήθης,καθ' ὁμοιότητα τοῦ ἀμνοκῶν,ὅ ἐστι νοούμως ἀμνός, Varinus in Βοΐδιον. Ἀμνίον, paroxytonum,vas quo sanguis excipitur in sacrificijs: Cretenses αἴμνιον dicunt, proparoxytonum,quasi αἵμνιον, à sanguine,Varinus. Suidas etiam interpretatur τὸ αἱμοδόχον ἀγγεῖον. Hesychius, τὸ ὕφασμα τοῦ αἵματος, nescio quàm rectè. Περσεὺς δ' ἀμνίον εἶχε, Homerus Odys. γ. apud Etymologum. Ἀμνίον, vt Empedocles vocat,est interior fœtum in vtero inuoluens tunica,tenuior scilicet ac mollior: nam exterior χορίον vocatur,Pollux. Galeni interpretes membranam siue pelliculam agninam transferunt: alba ac tenuissima est,& fœtum totum proximè amplectitur,vt scribit Galenus de vteri dissectione capite nono, &alibi. Πολύρρηνες, (vt πολύαρνες superius,) qui agnos multos,id est pecora multa, per synecdochen, possident: πολυθρέμματοι, πλούσιοι. Scholia in Iliad.1.& Varinus.Tibareni populi πολύρρηνες, (πολυπρόβατοι,πολυθρέμμονες,) incolunt iuxta minorem Armeniam,Eustathius in Dionysium. Εὔρρηνος,ὁ καλλιπρόβατος. ὡς τὸ.Πάμπαν εὔρρηνός τε καὶ εὔβοτος, Suidas & Varinus Ὑπόρρηνον,ὕπαρνον, (de qua voce superius paulò dixi,(ἔγγυον (lege ἔγκυον, id est grauidam,) Varinus. Nestor Iliados κ. exploratori adituro Troianorum castra promittit donandam à singulis optimatibus Græcis ouem nigram & grauidam, ὄιν μέλαιναν θῆλυν ὑπόρρηνον. Ἀρνειοβοσκός, opilio, qui ἄρνας pascit. id est agnos pascit,synecdochicè, secundum Pausaniam: scribitur etiam ἐρενεβοσκός, (quod non placet,) Varinus. Vide in Oue e.

Plantago minor folijs est linguæ pecorum simillimis, Plinius: quare Græci arnoglossum quasi agninam linguam vocant: item arnion,vt habetur in nomenclaturis apud Dioscoridem.Arnos pyrites, pyretrum, Ibidem. Arnophyllon,cytisus: est autem herba fruticosa.Hesych.Varin.Folia quidem eius satis tenera & mollia sunt, & suauem præbent succum maluæ instar,vt agnis in cibo aptus & gratus videatur.

Ἀρνευτής, piscis quidam qui & hippuros,frequenter exiliens caprarum modo, Eustath. Iliad. π. ex Athenæo: alij delphinum exponunt,vt paulò superius citaui ex Scholijs in Homerum.

Arnæus, Ἀρναῖος. proprium nomen apud Homerum:(mendici illius qui prius Irus dicebatur,) ὃ δ' ἐκτεῖτο μητρὶ, ὅτι ἀρνὸς ἢ ἀρα ἡ ψυχή. ἢ διὰ τὸ πυκνὰ μαστώδης καὶ προβατώδης εἶναι τὸ ἦθος Varinus. Ἄρνων, proprium rustici à cura agnorum,in epistolis Theophylacti. Tibia vsum hyagnim primum volunt,&c. Cælius 9.3. Hydarnus, viri nomen in Laconicis Pausaniæ. Arne nympha fuit, nutrix Neptuni,sic dicta,quòd cum Neptunum accepisset à Rhea

Rhea educandum, Saturno eum quærenti ἀπαρνήσασθαι, id est negârit, Varinus. Arne Thessaliæ ciuitas nomen tulit, ab Arne Aeoli filia, vt quibusdam placet, Etymol. ex Pausaniæ Bœoticis. Bœoti nominati sunt à quodam Bœoto, quem Arne mater clam enixa, circa boum sterquilinium exposuit, vnde nomen accepit ὡς ῥιφεὶς ἀμφὶ τῷ βοῒ, Eustathius in Dionysium, Vide plura apud Varinum in Ἄρνη. Homerus Iliados β. πολυστάφυλον Ἄρνην dixit: vbi Scholiastes Arnen vrbem Bœotiæ interpretatur, dictam ab Arne, quæ ex Neptuno Bœotum pepererit. Alij vero negantes Arnen vrbem tempore belli Troiani extitisse, Τάρνην scribunt: Zenodotus vero (vt Varinus refert) Ἄσκρην: quæ minimè πολυστάφυλος fuisse videtur, cum ab Hesiodo tanquam rigida & hyemalis vituperetur. Aiunt autem Homericam illam Arnen, simul & Mideam ciuitatem à Copaide lacu absorptas esse. Penelope primum Arnea, Ἀρνέα, dicta fertur, & cum à parentibus in mare proiectam aues quædam penelopes dictæ rursus in continentem exposuissent, parentes receptam nutriuerunt, vocaueruntque Penelopen, atque ita deinceps fuit binominis, Scholia in Pindari Olympiorum Carmen 9. Hermolaus Penelopen prius Arnæam vocatam scribit, quasi abiectam repudiatamque à parentibus: Didymus apud Eustathium Ἀρναχίαν, vel ἀμειραχίαν. Rhene, Ῥήνη, ex Oileo filium suscepit nothum, Homerus Iliad. β. Ἀγνὼ, nomen Nymphæ, vt meminit Gyraldus.

Arne ciuitas est iuxta sinum Maliacum, Plinius. Et alia Thessaliæ, ab Arne Aeoli sic dicta: vel (vt Crates vult) ab agnis: quod pecori nutriendo apta sit, Etymol. Arne, vrbs Bœotiæ, (Lebadensium vrbs olim Arne dicebatur, ab Arne filia Aeoli, vt & Thessalica Arne, Pausanias in Bœot.) & alia Thessaliæ à Bœotis deducta, quæ Cierium vocatur: tertia Mesopotamiæ, quarta Erasiniorum iuxta Thraciam, Stephanus. Scythonis puella Arnen nescio quam insulam prodidit. Scholia in Iliad. η. & Hesychius quoque scribunt Arnen vrbem esse Bœotiæ, (de qua paulò ante etiam inter propria mulierum dixi,) & alteram Thessaliæ. Phthiotæ Dorida accolunt: eorum oppida celebria, Lamia, Phthia, Arne, Plinius 4.7. Campus quem Argum vocant in Arcadia, decem stadiorum est: & paulò post eum alius, in quo fons Arne spectatur, cui hoc nomen contigit, vt Arcades ferunt: Quoniam Rhea illic Neptunum exposuerit inter gregem agnorum: & fontem inde dictum, quod agni circa eum pascerentur: Saturnum vero persuasum pullum equi tanquam à Rhea editum deuorasse, Pausanias in Arcadicis. Arne Thessalica, colonia est Bœotiæ: de qua hoc oraculum fertur, Ἄρνη χησίδιον μένει Βοιώτιον ἄνδρα. In Scholijs legitur Arnen etiam Chæroneæ fuisse, & Tarnen Achaiæ vrbem. Cæterum Leontarne vicus circa Heliconem fuit: aut fons, ita dictus, quòd immolante illic Adrasto leo agnum rapuerit, Varinus. Arna Ἄρνα ciuitas Lyciæ, Xanthus postea dicta, Stephan. Arneæ, Ἀρνεαί, parua ciuitas Lyciæ, Idem. Post Bolbiticum ostium Nili, arenosum quoddam & humile promontorium valde expositum est, quod agni cornu appellatur, Strabo lib. 17. Ἀωνειὸς, ὁ ποταμὸς, Suid. Var. fluuius circa Themiscyrum, Etymologus. Amnitæ, Ἀμνῖται, populi paruas insulas Oceani Britannici habitant, quorum mulieres sacra Baccho celebrant, Dionysius Afer. Inter oppida Cretæ insignia Polyrrhenium numerat Plinius. Suidas Πολύῤῥηνον vocat, in prouerbio, Οἱ Κρῆτες τὴν θυσίαν. Πολύρηνον vrbs Cretæ: quòd multas oues habeat, Stephan. Rhene Ῥήνη insula parua prope Delum, vide Ono masticon. Achæi commune consilium vna in curia cogebant, quod Arnarion vocabant, Strabo libro octauo.

b. Vanus & Euganea quantumuis mollior agna, Iuuenalis Sat. 8. Arne, agni capus, Festus. Χόρδαι, τὰ τῶν ἀρνῶν καὶ ἐρίφων ἀγνεῖα. (intestina intelligo, quæ & chordæ vocantur) Hes. Var.

c. Claudian. lib. 16. Agni grundibant, dixit cum grundire propriè suum sit, Nonius. Agnus curio apud Plautum in Aul. exponitur bestia curiosa, vel macra & curis confecta.

d. Vt pauet acreis Agna lupos, capreæque leones, Horat. 2. Epod. Lupis & agnis quanta sortitò obtigit, Tecum mihi discordia est, Idem Epodon 4. Quæsitum aut matri multis balatibus agnum Martius à stabulis rapuit lupus, Vergil. 9. Aen. Ὡς δὲ λύκοι ἄρνεσσιν ἐπέχραον ἢ ἐρίφοισιν, Homerus de audace & impudente rapina, Varinus in Παραβολ.

e. Pescia Ael. Stilo dici ait capitia ex pellibus agninis facta, quòd Græci pelles vocent pesce, πέκη, Vide in Oue c. Rheno propriè ouium pellis est, vel agnina potius, ex Græca voce ῥὴν, vt conijcio: vide ibidem. Ῥήνικας, ἀρνακίδας. Galenus in Glossis. Apud Hesychium ῥώνεκες legitur, non probo. Ἀρνακὶς, pellis agnina, τὸ δὲ ἀρνὸς κώδιον, pellis adhuc lanata, Hesych. Varin. & Suidas, qui ex Aristophanis Nebulis hæc verba citat: Ἐμοὶ τίς ἂν δοίη ἐπιβάλοι ἐξ ἀρνακίδων γνώμην ἀποστερητρίδα: ludit autem in voce arnacides, vt cui animus esset intentus πρὸς τὸ ἀρνεῖσθαι τοῦ δανειστὰς Κώδιον, κώδαριον, ἀρνακὶς, Pollux. Melio, id est loro, circa collum canis venatici interius assuatur ἀρνακὶς, ne ceruix à loro atteratur, Idem. Alibi etiam inter venatoris instrumenta ἀρνακίδας numerat. Ἐνειλιγμένον σοῦ πόδας εἰς πίλους καὶ ἀρνακίδας, Plato in Symposio, vt Pollux citat. Τὸ δὲ οἰκιλικὸν χιτώνιον, ἐπίκοκκον ἐξ ἀρνακίδων ἀντὶ ζώνης ἔχει, Pollux in personis tragicis. Ἀμφὶ τε ὤμον δὲ τὸ ἄλλον ὑπ' ἀμνείαν ζειπυλαῖαν Παῖδα, Theocrit. Idyllio 31. Σοὶ τὸ πληκτὸν δὲ εὔξαντο τέχνης ἀμνὸς Ἑρμᾶς Καλλιτέλης ἐκρέμασε πέταλον: forte πέτασεν: quanquam Suidas in Πετάλοις, (meminit etiam in Πληκτὸν, (πέταλον intepretatur πίλημα ἐξ ἐρίων πληκτόν. Σκέπαρνεν καθ' ἀμειονυμίαν ἀθυρμάτιον, τὸ ἔριον ὡς σκέπον τοῦ ἄρνας, Eustath. Μνοῦς, lana mollissima, prima agnorum & pullorũ lanugo, & pluma tenuissima, propriè anserum, Varin. Puella senibus dulcior mihi cygnis, Agna Galesi mollior Phalamni, Martialis, lib. 5. Καί νύ κε σηκάζεν (ὡς εἰς σηκὸν κατακλεισθῆναι) δὲ Ἴλιον ἠΰτε ἄρνας Iliad. θ. Ἀρνάσι τοι τρώγειν λαχύφυλλος, Theocritus Idyllio primo. Agnus olim apud Lusitanos, teste Polybio, tribus aut quatuor obolis vendebatur, Athenæus. Vermem qui in Indo fl. reperitur, septem cubitorum longitudine, capturi, agnum aut hœdum in hamum implicant, Aelian.

f. Patinas cœnabat omasi Vilis & agnini, tribus vrsis quod satis esset, Horat. 1. Epist. Crœsus in lebete coxit testudinem cum carnibus agninis, quod ab eo factum ex oraculo etiam Delphico audiuit, vnde Apollinem quasi omniscium veneratus est, Herodotus lib. 1. Oraculi verba sunt, Ὀσμή δ' ἐς φρένας ἦλθε μοι κραταιρίνοιο (forte, Ὀσμή μ' ἐς φρένας ἦλθε κραταιρίνοιο) χελώνης Ἑψομένης ἐν χαλκῷ ἅμ' ἀρνείοισι κρέασι, Suidas in Crœso. Ἐγὼ δ' ὑμῖν παραθήσω ὀλοσχερῆ ἄρν' ἐς μέσον συμπακτὸν ἀνθυλευμένον, Coquus quidam apud Menandrum, vt Athenæus citat. Κεφαλὰς τ' ἀρνῶν, κωλᾶς τ' ἐρίφων, Aristoph. apud Athenæum.

h. Agna aurea Phrixi, vide supra in ariete aureo. In Plutarchi Vitis alicubi legimus agnum qui gemellos vtrinque corymbos haberet natum, nec iam occurrit locus. Scalpere terram Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam Cœperunt, Horat. 1. Serm. Sat. 8. de mulieribus veneficis. Veteres Græci hœdorum, agnorum, vitulorumque inspectis intestinis futura prædicabant, Pausan. Coronata agna aliquid lustrare siue expiare, Iuuen. Sat. 13. Agnus dicitur à Græco ἁγνὸς, quod significat castum, eò quòd sit hostia pura & immolationi apta.

 Festus.

Festus. Pecoris fœtus non ante octauum diem sacrificio purus est, Plin. Fuit quidem priscis opinio, vt ex hœdis potius & agnis hostiæ fierent, quia hæ mites & cicures essent, Gyrald. Agna humilis, Horat. 2. Carm. vbi Acron, Non humilem agnam, sed humilium oblationi aptam. Agricola de boue rem diuinam facit, opilio de agno, epopolus de capra, Lucian. in lib. de sacrificijs. Ἀρνας aliqui deriuant παρὰ τὰ πρὸς ἄρεα, ὅ ἐστι τὴν εὐχὴν, quòd ad vota & supplicationes agnus hostia adhiberetur, Varinus. Μαρνημι verbum fit à μὴ & ἀρνῶ, id est concilio: ad reconciliandum enim prisci hostijs vtebantur agnis, Idē. An quum in Aequimelium misimus qui afferat agnum quem immolemus, is mihi agnus affertur, qui habet exta rebus accommodata, & ad eum agnum non casu, sed duce deo seruus deducitur? Cicero 2. de diuinat. Ἀρνῶν πρωτογόνων ῥέζειν κλειτὴν ἑκατόμβην. Homerus. Idulis hoc est agna alba, idibus (inde nimirum idulis dicta) à flamine Ioui cædebatur, Festus. Idibus alba Ioui grandior agna cadit, Ouidius. Ouidius Termino deo agnā & porcā in secundo Fastorum immolari prodidit: item Horatius, cum cecinit, Vel agna festis cæsa Terminalibus. Vbi Acron, Terminaliorum inquit diem institutū, vt per epularū festiuitatem cæsis agnis fines seruari faceret. Numa tamen sanxisse fertur, ne Termino ex re animata sacrum fieret, Gyraldus. De porco, agno vituloque immolandis in solitaurilibus, nugas quasdam, si libet, lege apud Catonem de re rust. cap. 141. Ambegni bos & veruex appellabantur, cum ad eorum vtraque latera agni in sacrificium ducebantur, Festus. Γ ν ν π ... ἀφροδισίαν ἄγραν, Sophocles Danaë intelligit autem agnum, & porcum animal libidinosum, quod ideo feram Veneream vocat: his enim duabus hostijs ad expiandum vtebantur. Potest etiam caprarum soboles accipi, quod hoc etiam animal nimis in Venerem procliue sit, ὥστε καὶ εἰς ἑαυτὸ ὑβρίζειν, (vt agnum & hœdum intelligas.) Aliqui perdices interpretantur, tanquam expiationi aptas, quæ fœmina in laqueo proposita illici capique solent, vt inde Veneream agran, id est venationem dixerit poëta: sed hoc non probat Hesychius in voce Ἀφροδισία. Præcidanea agna vocabatur, quæ ante alia cædebatur, Festus. Est & porca præcidanea, de qua suo loco. In omnibus Calendis regina sacrorum, id est regis sacrorum vxor, porcam vel agnam Iunoni immolabat, Gyraldus. Tubilustrio, id est vltimo die Quinquatriorum, quo tubæ lustrabantur, de agna res diuina Mineruæ fiebat. Lege Varronem, & alios. Niueam reginæ ducimus (aliâs, cædimus) agnam, Par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maura, Iuuenalis Sat. 12. id est Palladi, quæ Mauritana Gorgone, capite Medusæ visa à poëtis fingitur. Athenienses annua solennia Mineruæ tauris & agnis celebrare solebant, vt ait Alexander, Gyraldus. Οἴσετε δ' ἄρν', ἕτερον λευκὸν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν, Γῇ τε καὶ ἠελίῳ· Διὶ δ' ἡμεῖς οἴσομεν ἄλλον. Homerus Iliad. γ Vide in Oue h. Ipse atri velleris agnam Aeneas matri Eumenidum, magnæque sorori Ense ferit, Vergilius Aen. 6. (Vide in Oue.) Sæpe cadit festis deuecta Palilibus agna, Calphurnius. Ἄρνες ... νύμφαις ἔθυον ... Eustat. Ventum violentum & impetuosum Græci τυφῶν appellabant, pro quo sedando agnam nigram immolari mos erat. Hinc illud. Ἄρν' ἄρνα μέλαιναν παῖδες ἐξενέγκατε, Τυφὼς γὰρ ἐκβαίνειν παρασκευάζεται vt Suidas citat. Et tempestatibus agnam Cædere deinde iubet, Aen. 5. Priapo in Theocriti epigrammatibus, ab æpolo de vitula fit sacrum, & de hirsuto hirco, & saginato agno, Gyraldus. P. Crasso Q. Scæuola coss. agnus biceps natus. Iul. Obsequens

PROVERBIA.

Canibus agnos obijcere, Προβάλλειν τοῖς κυσὶν ἄρνας, dicebatur qui imbellem & litium imperitum, calumniatoribus & exercitatis exponeret, quòd id animal omnium maximè sit imbelle. Refertur à Diogeniano: hemistichium est heroicum, ex oraculo quopiam, vt conijcio, decerptum, Erasmus. Meminit & Suidas in Προβαλεῖν. Agninis lactibus alligare canem: Plautus in Pseudolo. Ballioni lenoni verba affingit hæc, Quia pol qua opera credam tibi, vna opera alligem fugitiuum canem agninis lactibus. Qui canem alligat intestinis agninis, is non modo canem amittit, verum & prædam vltro dederit fugitiuo. Sic qui credit homini malæ fidei, & rem perdit, & frustra obligatum habet eum, qui non est soluendo: lactes enim dicuntur intestina molliora, Erasmus. Agnus tibi locutus est, Ἀρνίον σοι λελάληκεν, (aliâs, τὸ ἀρνίον σε, sed malim σοι.) videtur in eos conuenire, qui ea resciscunt, quæ resciscí ab eis posse nemo sperasset: aut qui futura præsagiunt. In Aegypto enim (Apostolius non rectè habet, Aegina) aiunt agnum humana voce vsum: in cuius capite visus fuerit regalis serpens (Βασιλεὺς δράκων) alatus, longitudine cubitorum quatuor: Et ab hoc (agno) res futuras cuidam reuelatas. Historiam scribit Suidas in Ἀρνίον & Τὸ ἀρνίον: sed vsum prouerbij non explicat. Sub Bocchoro dynasta Aegyptiorum, qui iura eis constituit, agnum loquutum tradunt, ijs fere temporibus, quibus apud Albam æditi sunt Romulus & Remus, Cælius. De ariete Phrixi etiam legimus, quod Phrixum humana voce sit allocutus. Lupo agnum eripere, Vt lupus agnum amat, vide in Lupo. Euganea quantumuis mollior agna, Iuuenalis. Ἀδικηρὰ ... ἀπαλωτέρα ... ἀρνός, Theocritus Idyl. XI. Ἀμνοὶ τὸν τρόπον, hoc est ingenio & moribus agni, mites, simplices, stolidi, molles: Apud Aristophanem in Pace, vt interpretantur, Scholiastes, Hesychius, Varinus. Vocatur & ἀμνοκῶν, talí ingenio præditus, vt superius in a docui. Agnum obijcit vel emittit: Ἀρνα ...: Vide inter prouerbia ex Ariete. Aspera nunc pauidos contra ruit agna leones, Valerius 3. Argon. Mittam vos sicut agnos inter lupos, Christus ad discipulos Lucæ 10. Habitabit lupus cum agno, Esaiæ 11. Lupus & agnus pascentur simul, Esaiæ 65. Vide in Lupo h.

Est quoddam animal quod Moschi appellant Boranez id est agnellus, circa ostia Rhafluuij, quem ipsi Moschi Volga dicunt, crescens ex terra habens omnimodam formam agnelli, viuens pro tempore & vescens quantum herbarum in circuitu poterit contingere. De quo Sigismundus baro in sua moschouia.

DE

DE MVSMONE.

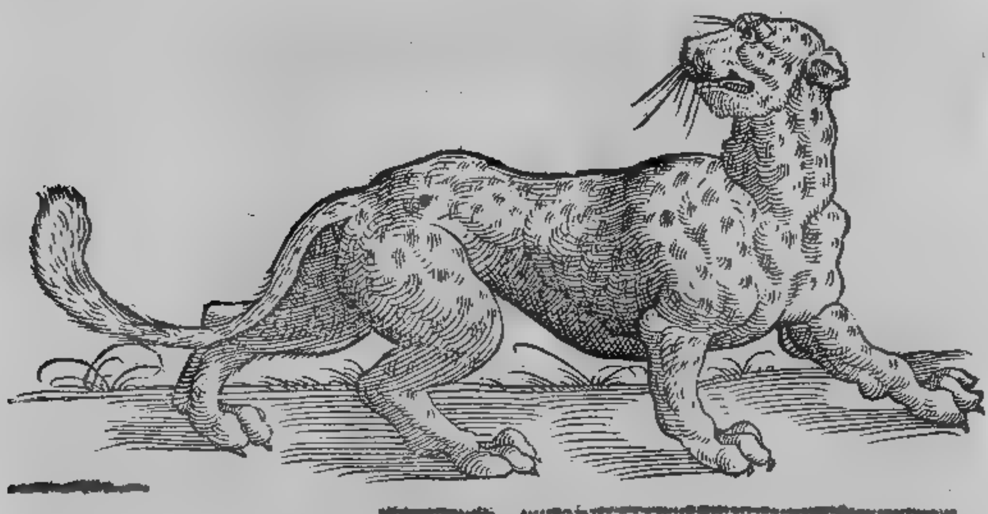
EST in Hispania, sed Maximè Corsica, non maximè absimile pecori (id est ouibus) genus musimonum, caprino villo quàm pecoris velleri propius: quorum è genere & ouibus natos prisci vmbros vocauerunt, Plinius. Strabo quidem Græcè, vt paulò post citabo, musino, *μύσμων*, duabus syllabis scribit, non tribus vt Latini. Asinum, aut musimonem, aut arietem, Cato Deletorio vt Nonius citat. Musimonis figuram pictam exhibuit Munsterus in descriptione Sardiniæ, non tamen ad viuum, sed narratione acceptam. Hæc verò quam nos hic damus, est ad viuum expressa: [illegible]it. Musimon, asinus, mulus, aut equus breuis. Pretium emit, qui vendit equum musimonem, Lucilius, Nonius. Dicti sunt autem forsitan musimones, quòd ijsdem ex locis haberentur, vnde musimones oues vel capræ syluestres, nempe ex Hispania. Paruos quidem equos, quos astures vel asturcones vocabant, Hispaniam misisse constat. Equi Sardiniæ agiles & elegantes sunt, sed minores alijs, Munster. Musmo, ex capra & ariete natus, vt cinirus ex oue & hirco, Albertus lib. 22. in voce Ibrida, sed sine authore. Hirci syluestres in Sardinia (inquit Pausan. in Phocicis) magnitudine eadem sunt qua hirci aliarum regionum. Formam verò habent, qualis in plastice Aeginæa repræsentatur arietis syluestris: nisi quòd circa pectus hirsutior est, quàm arte illa repræsentari solet. Cornua ei non protenduntur à capite à se inuicē dissita, sed statim iuxta aures reuoluuntur. Celeritate quidem beluas omnes superat. (*Αἰγινητικὰ ἔργα, τοὺς συμβεβηκότας ἀνδριάντας*, Varinus. Rhôpon multimodis rebus constantem quęstum, Aegineam appellamus mercaturam, Strabo.) His in insulis (Sardinia, & Corsica) nascuntur arietes, qui pro lana pilum caprinum producunt, quos musmones vocitant: eorum sese pellibus thoracis modo incolæ muniunt, pelta vtuntur & pugione, Strabo libro 5. Volaterranus è villis musimonum tomenta confici scribit, Strabonem citans, perperam vt apparet. Capris Sardinæ cubitales innasci pilos Nymphodorus tradit, &c vt retuli in Capra B. Hæ an eædem quæ musmones sint, non ausim affirmare. OPHIONA vero Plinij, cuius mentionem apud Græcos se reperisse scribit, non alium quam musmonem esse planè asseruerim: cum Sardiniæ peculiaris sit, ceruo minor, pilo demum similis: quæ omnia musimoni conueniunt: & nomen etiam aliqua ex parte: hodie enim muflo (vel, vt alij scribunt, mufron,) nominatur. Interijsse quidem suspicari, vt Plinius, absurdum dixerim, cum natura rerum genera & species omnes sedulò semper conseruet. Nuper apud nos Sardus quidam, vir non illiteratus, Sardiniam affirmauit abundare apris, ceruis ac damis: & insuper animali quod vulgò muflonem vocant, quod nusquam alibi in Europa reperiatur. Pelle & pilis (pilis capreæ, vt ab alio quodam accepi, cætera ferè oui simile) ceruo simile: cornibus arieti, non longis, sed retrò circa aures reflexis, magnitudine mediocris cerui: herbis tantum viuere, in montibus asperioribus versari, cursu velocissimo, carne venationibus expetita, Hæc ille. Tragelaphus Bellonij superius in Hirco exhibitus, perparum à Musimone differre videtur: vt, si quid interest, species duæ vnius generis proximi videantur.

IDEM aut proximum musimoni videtur animal, cuius Hector Boëthius in Descriptione regni Scotiæ meminit his verbis: Hirthæ insulæ Hebridum postremæ adiacet alia quædam sed inhabitabilis insula. In ea animalia quædam sunt, ouibus forma haud dissimilia, cæterum fera, & quæ nisi indagine capi nequeant: pilos medio modo inter oues & capras ferentia, neque molles vt ouium lanam, neque vt caprarum duros. Nec alterius in ea generis vllum pecus visitur.

OMNIVM Hebridum postrema insula est quæ Hirtha appellatur, polarem habens eleuationem sexagintatrium graduum. Nomen autem huic ab ouibus, quas prisca lingua hierth vocamus, inditum est. Si quidem oues fert vel maximos hircos altitudine exuperantes: cornua bubulis crassitudine æqua, sed longitudine aliquãto

etiam superantia: præterea caudas in terram vsque promissas habentes, Idem Boëthius. Germani *herd* gregem
pecorum vocant, & *hirt* pastorem, & forsitam oues quoque Hebridum incolæ proxima Germanis (ni fallor)
lingua vtentes, eadem origine hierth nominant, cui etiam Græcum nomen ἱερεῖα colludit. Sunt & aliæ oues
feræ, vt supra in Oue B. retuli: & quædam earum non lana, sed pilo duriore indutæ, vt colos, id est animal sniatky
vel snak vulgò dictum à Moschouitis. In Aethiopia oues non lana sed pilis camelorum hirsutæ sunt, Aelianus.
Sunt & Creticæ oues quædam syluestres circa Gortynium Cretæ agrum, quibus pro lana caprinus ferè
villus est, hirtus & asper, colore flauus vel purpurascens, cornibus quaternis: λάχνη πεφυρμένοισα δ' ἐπὶ χροιῆς ἐπαφά-
νονται. His & subus colore similis est, non lana, cornibus tantum binis, amphibius. Aliæ etiam oues & capræ syl-
uestres reperiuntur, domesticis paulò maiores, cursu pernices, pugnaces, cornibus intortis. Ouium quidem vis
præcipua in frontibus, itaque sæpe apros prosternunt, sæpe & inter se concurrunt tanta pertinacia, vt neutra ce-
dat, donec aut vicerit, aut mortua relinquatur, Oppianus lib. 2. de venat. Ὀκρίβας, asinus vel aries syluestris, Sui-
das & Varin.

DE PANTHERA SEV PARDALI, PARDO, LEOPARDO.

PANTHERA à Plinio & alijs scriptoribus Latinis dicta, quanquam originis Græcæ vocabulum, 40 vt in progressu etiam dicemus, apud Græcos tamen non panthera, sed pardalis vel pordalis dicitur. Alius vero est Græcorum panther, masculini tantum generis: qui lupis adnumeratur: alij enim hunc ceruarium lupum esse volunt, qui vulgò lynx nominatur: alij canarium, vt Theodorus & Niphus ex Aristotele vertunt, quem Græci etiamnum pantherem vulgò appellant, Arabes lupum Armenium, Turcæ cicalum, animal vile, minus lupo, & cætera longè degenerans, &c. idè animal pantherion, & lycopantheros nominatur, vt copiosè scripsi supra inter feras lupo congeneres. Panthera etiam varia nominatur Latinè, nimirum propter pellem maculosam. Nunc varias, & pardos, qui mares sunt appellant in eo omni genere, creberrimo in Africa Syriaque. Quidam ab ijs pantheras solo candore discernunt, nec adhuc aliam differentiam inueni, Plinius 8.17. Pantheræ, quæ & variæ seu Africanæ dicuntur Suetonio in Gordianis, Egnatius. Varias quidem à macularum varietate dici manifestum est. Senatusconsultum fuit vetus, ne liceret Africanas in Ita- 50 liam aduehere, Plinius: proximè autem de Pantheris dixerat Et mox subiungit: Primus autem Scaurus ædilitate sua varias cl. vniuersas misit, &c. Si à Libya Lucæ boues dictæ essent fortasse, pantheræ quoque & leones non Africanæ bestiæ dicerentur, sed Lucæ, Varro. Hermolaus etiam in Plinium 8. 19. ex Oppiano quædam de thôe transferens pardum & pantheram pro eodem accipit. Philostratus leænam ex pardali mare concipere scribit, Plinius & alij ex pardo: vide plura in C. inferius. Qui Græca hactenus transtulerunt tum sacra tum profana, pleriq; pardalin, pardum reddunt: ego de mare tantum sic verterim: pro fœmina pantheram, & similiter vbi sexus non exprimitur. Sed neque accusem eum qui Græcam vocem pardalin relinquat, vitandæ scilicet homonymiæ causa. Pardus quidem Græcè nusquam legitur: nec apud Latinum puto vetustiorem Lucano & Plinio. Leopardus etiam recentius est vocabulum. Ipse quidem his omnibus vocabulis animal vnum significari puto. Nam si sexus tantum differentia sit inter pardum & pantheram, aut etiam coloris, quod tamen incertum est, & dubitabat e- 60 tiam Plinius: genere siue specie differre existimari non debent. Oppianus Pantheram in maiorem & minorem discernit, vt dicam in B. Leopardus quidem propriè dici debebat animal ex leonis leænæue cum panthera pardòue coitu natum, vt infra capite tertio prosequar: sed obtinuit consuetudo, vt leopardus simpliciter pro panthera ponatur: vnde & vulgares linguæ sua mutuantur nomina, peregrinum animal omnes vno ferè peregrino nomine vocitantes. Itali leonpardo. Galli leopard vel lyopard. Germani similiter, vel *leppard* vel *lefrad*: (nam quod quidam scribunt *pantherthier*, à recentioribus quibusdam fictum puto, eundem pantheræ leopardum esse nescientibus.) Hispani, león pardál, vel leonpardo potius, vt Itali quoque. Angli, lybarde, vel leparde. Illyrij lewhart. Græci pro mare pordalis scribunt, πόρδαλις. per o. pro fœmina vero pardalis, πάρδαλις. per a. vt Grammatici annotant: sed video apud authores (Philostratum, Oppianum,) hanc differentiam non obseruari, nisi quis culpam in librarios reiecerit. Pardalin Hebræi namer vocant, נמר. & sic vbique vertere solent LXX. Hierony- 70

mus

mus pardum. Tribuit autem ſacra ſcriptura huic animali celeritatem, ferociam ſingularem & maculas: quæ omnia probè conueniunt pantheræ. Auicenna etiam aliquoties in aconiti mentione nemer protulit, vbi Græci pardalin habent, vetus interpres leopardum reddit: vt non ſit dubitandum quin rectè ſic transferatur in ſacris literis. Accedit quòd grammatici Hebræorum beſtiam maculoſam eſſe ſcribunt. Habitabit lupus cum agnó, & pardus cum hœdo accubabit, Eſaiæ 11. vbi Chaldæus interpres pro namer habet נמרא nimra. Danielis ſeptimò nominatur namer in viſione quatuor beſtiarum de mari aſcendentium. Sic & d. Ioannes Apocalypſeos 13. Vidit beſtiam de mari aſcendentem decem cornibus inſignem, ſimilem παρδάλει. Eraſmus vertit pardo. Pardus (namer) vigilat ſuper ciuitatem eorum, vt omnem inde egredientem diſcerpat, Hieremiæ 5. Leuiores pardis (nemerim) equi eius, Abacuc 1. Factus ſum eis ſicut leo, & ſicut pardus qui directus eſt ad viam, (Hieronymus
10 vertit in via Aſſyriæ,) Oſee 13. Hîc pro leone Hebraicè legitur ſchachal, (Hieronymus & alij leænam interpretantur. Septuaginta panthêrem, πανθῆρα, à recto πάνθηρ: pantherem autem à panthera diuerſum eſſe ſuperius monui. Munſterus in Lexico trilingui pro panthera & πάνθηρ eandem vocem Hebraicis quoque literis ſcribit, quod Iudæorum in ſua lingua imperitiam arguit.) Sed de voce ſchachal pluribus dixi in Leone, & inter cætera non eſſe, vt cuidam videtur, leopardum: pro pardo autem (Oſee 13.) Hebraicè legitur namer (quamuis libri quidam excuſi perperam named, habent:) in Græca translatione pardalis. Si mutare poteſt Aethiops pellem ſuam, aut pardus maculas ſuas, & vos poteritis benefacere cum didiceritis malum, Hierem. 13. Coronaberis de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum, Canticorum 4. (Mons leopardorum diſtat à Tripoli per duas leucas, rotundus & altus, vna leuca à Libano diſtans, Brocardus in deſcriptione Terræ ſanctæ.) Immittetur in illos quaſi leo, & quaſi pardus lædet eos, Eccleſiaſtici 28. Alpheth, vel alpheil, (vt Raſis
20 habet: vt Albertus, alphec: vt Auicenna, alfhed,) generatur ex leone & leopardo (id eſt panthera, vel pardali,) vt mulus ex equa & aſino. Cicuratur autem aliquando, & venationi adſueſcit vt canis. Cum autem errat in venatione, (aberrat, fruſtratur, & non aſſequitur prædam,) retrogreditur iratus, Raſis. Aliquando cicuratum hoc animal, ducitur ad venandum, & niſi admodum blandiatur ei venator, retrocedit & occidit homines & canes: lupos etiam libenter interficit, Albertus. Bellunenſis alfhed leopardum interpretatur, & minorem eſſe ait quàm alnemer, vt ſit pardalis minor: vide in B. Leopardos quidem etiam hodie in aulis principum, alios maiores, alios minores haberi audio. Aconitum pardalianches interimit alfhed & alnemer, Auicenna: Vetus interpres tranſtulit leopardos & lynces. Leopardum quidem hodie vulgò dictum, in principum & regum aulis, ſimiliter ad venationes inſtitui, & niſi intra paucos ſaltus feram aſſequatur à venatore dimiſſus, vehementer iracundum redire legimus. Pardus fit quidem cicur, ſed nunquam prorſus ſuam feritatem exuit. Nam cum à venatore dimittitur,
30 niſi quarto aut quinto ſaltu feram aſſequatur, ferociter iratus ſubſiſtit: & niſi ſtatim furenti venator beſtiam aliquam obtulerit, cuius ſanguine placetur, in ipſum venatorem vel in quoslibet obuios irruit. Aliter enim quàm ſanguine placari non poteſt. Quamobrem venatores curant vt ſemper agnos vel alia animalia ſecum habeant, Liber de nat. rerum. Alphec animal eſt perquam ferox & noxium: multi in Italia, Gallia & Germania leunzam (vnziam) vocant, Albertus. VNCIA (inquit Iſidorus) eſt animal ſæuiſſimum, non altius cane, ſed longius corpore, canibus valde infenſum: prædam non edit, niſi in ſublimi: & ſæpe cum ad arborem venit, à ſummo ramo ſuſpenſam vorat. Cum libidine feruens aliquem ſauciauerit, mures ad ſaucium conueniunt, & permingunt, ille moritur. Vnde quidam ab ea vulneratus, nauigio in mare vectus eſt, ne infeſtaretur à muribus: qui hominem quærentes cum ad littus maris veniſſent, ſubſtiterunt. Fel eius mortiferum eſt, (hoc alij de leopardi ſeu pantheræ felle ſcribunt, ſolius opinor inter quadrupedes: quamuis inter cætera etiam animalia, nullis quàm ſerpentibus
40 fel venenatum eſſe legere memini: muſtelæ ſylueſtris tantum fel venenatum eſſe apud Plinium legimus,) Hæc ille. Addunt alij, naſci hoc animal in Africa interiore. Italicè lonza (quod nomen fortaſſis à lynce factum fuerit: & inde per amphæreſin, vncia, ab imperitis) ſcribitur. Aliqui (noſtra ætate) leænam interpretantur, alij pardum, alij pantheram, teſte Fr. Arlunno. Eſt & LAVZANVM apud recentiores animal, vicini ſaltem nominis occaſione hîc memorandum. Hoc crudeliſſimum eſſe ſcribunt, nullam ab eo tutam eſſe beſtiam, leones quoque terrere: ſuo tantum generi parcere, in cætera graſſari, illa præcipuè quæ fortiora ſunt & vim alijs inferunt, hominem imprimis odiſſe, Liber de nat. rerum, & Albertus, qui etiam Solinum citat, apud quem ego nihil tale reperio. Vnciæ effigiem hîc exhibitam Io. Caius (qui & alias multas rariſſimorum animalium icones deſcriptionesque mihi communicauit, eo nomine de hac parte naturæ & eius ſtudioſis optimè meritus) ex Anglia ad me miſit cum hac deſcriptione. Vncia (inquit) fera eſt ſæuiſſima, canis villatici magnitudine, facie & aure leonina: corpore, cauda,
50 pede & vngue felis, aſpectu truci: dente tam robuſto & acuto, vt vel ligna diuidat: vngue ita pollet, vt eodem contra nitentes in aduerſum retineat: colore per ſumma corporis pallefcentis ochræ, per ima cineris, aſperſo vndique macula nigra & frequenti, cauda reliquo corpore aliquanto obſcuriori & grandiori macula. Auris intus pallet ſine nigro, foris nigricat ſine pallore, ſi vnam flauam & obſcuram maculam è
60 medio eximas. Ea è duplici pelle (ea videlicet quæ è regione exteriori maxillæ aſſurgit, & quę à ſummo capite conuenit) in ſumma aure coeunte, conſtituta eſt, facileque in ſicco capite (quale domi meæ habeo) & videri & ſeparari eædem poſſunt.

Vnciæ effigies

Reliquum caput totum eſt maculoſum frequentiſſima macula nigra, (vt & reliquum corpus,) niſi ea parte quæ
70 inter naſum & oculum eſt, qua nullæ ſunt, niſi vtrinque duæ, & eæ paruæ: quemadmodum & cæteræ omnes in extremis

extremis & imis partibus, reliquis sunt minores: maculæ in summis quidem crurum partibus & in cauda, nigriores sunt & singulares, per latera verò compositæ, quasi singulæ maculæ ex quatuor fierent. Ordo nullus est in maculis, nisi in labro superiori, vbi ordines quinque sunt. In primo & superiori, duæ discretæ: in secundo, sex coniunctæ, vt lineæ esse videantur. Hi duo ordines liberi sunt, nec inter se commisti. In tertio ordine, octo coniunctæ sunt, sed cum quarto vbi finit commiscentur. Quartus & quintus in suo principio (quod ad nasum habent tenui admodum discrimine separati, statim se committunt, & vnà decurrunt per totum superius labrum, faciuntque non maculam per totum id, sed latam lineam. In mortuo animali ita se habent maculæ, propter cutis (puto) contractionem. In viuo maculæ istæ in suis quæque ordinibus videntur separatæ. In ipso medio inter hos vtrinque ordines, aliæ minores sunt exactè per quincuncem dispositæ. Sed in imo labro maculæ, etsi magnitudinem, non tamen ordinem seruant. Nasus nigrescit, linea per longitudinem perque summam tantum superficiē inducta leniter. Oculi glauci sunt. Dentes illi anteriores hinc inde sex sunt, humanis non absimiles, nisi quòd ex his, qui in medio collocantur, minores: qui per extrema, maiores sunt, vt & superiores imis. His vtrinque dens grandis, acutus, atque longus est, in ima maxilla cæteris iunctus, in superiori, tanto spacio disiunctus, quanto dēs inferior capi possit. Hi labris velantur in viuo animali, sed in mortuo non item, reductis præ siccitate labris. Grandis ille dens, longus est digitos Romanos duos, in ambitu ad radicem non nisi digitis duobus cum semisse comprehensus. Denti inest cauitas quædam exilis per totam longitudinem, quæ tamen non apparet nisi rumpatur dens. Inferior maxilla durum os est & rigidum; tres dentes habens magnitudine inæquales, vt & superior, quatuor. Caua etiam ea est intus per longitudinem. Inter magnum dentem & maxillarim primum inferioris maxillæ, spacium est vnius digiti vacuum, à quo positus statim est primus, cæteris duobus minor: huic contiguus alius est grandior: & post hunc tertius etiam, secundo maior. In summa maxilla, in medio illo spacio (quod digiti vnius Romani esse dixi) inter dentem grandem & primum maxillarem, dens est exiguus admodum & informis, demittens se tantum leniter è maxilla, nullo inferiore, qui illi respondeat, existente. Dimidiati digiti post eum spacio, secundus est, cui iunctus tertius est, & post hunc quartus. Inter se ita superiores & inferiores maxillares morsu committuntur, vt pectinatim coeant. Duo priores in inferiori, & secundus & tertius in superiori maxilla dentes, eius sunt figuræ, cuius est iris in summo diademate coronatorum aureorum regis Angliæ atq; Franciæ. Eius etiam figuræ tertius est in inferiori, & quartus in superiori, nisi quòd interior vtriusque ala, quæ gulæ propior est, natura demitur. His coniuncti nulli erant alij in vtraque maxilla. An post interuallum vnius digiti, finita dentium serie, relictum integrum, alij erant inserti, nescio. Illud scio, non nisi post id spantij amputatas maxilias, quasi studio monstrandi dentes id esset factum, indicioque nullos superfuisse. Viuit ex carne: fœmina mare crudelior est & minor. Vtriusque sexus vna, ad nos ex Mauritania est aduecta naue. Nascuntur in Libya. Si quod illis coeundi statum tempus est, hic mensis Iunius est: nam hoc mas fœminam superuenit. Leones cicurari possunt, id quod ex hoc intelligo, quòd in vrbe Londino, & in arce Londinensi Leones custodum suorum oscula excipiunt, contactum admittunt, & colludunt. Ipse vidi: ista animalia, tam ferocia sunt, vt custos cum primo vellet de loco in locum mouere, cogebatur fuste in caput acto (vt aiunt) semimortua reddere, atque ita in capsa lignea ad hoc facta, & respirationis gratia perforata reponere, atque transportare. Post horam reuiuiscebant tamen hæc, vt cati, non nisi extremis iniurijs obnoxia morti. Itidem fecit custos cum è capsa exemit. Iam verò nouas rationes inuenerunt reponendi & eximendi, trahendo ea in capsam fune, & eam promouendo. Aiunt hæc animalia sæpe cum Leone contendere. Paruum canem non lædunt, nisi fames vrgeat: magnum vel satiati lacerant. Iratum, vocem ædit irati canis, r. literam geminantis, sed quàm quiuis canis maiorem, ex amplo pectore & arteria ductam: qualemque canis villaticus redderet, si in cupa grandiori inclusus, ad iram stimularetur. Quod scribunt esse cane longius, id mihi non videtur: nam sunt apud nos multi canes villatici, qui longitudine æquēt: pecuario tamen & maior est & longior, vt & villatico humilior. Vanum est: quem Vncia vulnerauerit, cum murium concursu permictum interire. Nam nos vidimus duos custodes ab vna Vncia vulneratos, nec tamen mures accurrerunt, nec perminxerunt, neque ex vulnere grauius quid est insecutum, quàm si ex sano cane, aut incisione leui vulnus esset. Quem ferit, caput petit si possit, idque aut ex insidijs, si imparem se putet: aut simulata beneuolentia. Ita enim canem villaticum (sic M. Varro & Columella eum nominant, quem hodie Molossum vocant: cuius generis præcipui pugnacesque apud nos sunt in Britannia, vt si vspiam terrarum, adeò vt ne cum vrso quidem certare singulari certamine vereantur) dudum interfecit intromissum: primo enim conspectu, caudæ motu applaudebat: mox se prosternebat tanquam supplex, tum appropinquabat velut ludibunda, exporrecto pede vno, vt feles solent cum ludere gestiunt: tandem vbi securum putabat canem, ac de vita parum sollicitum, nacta opportunitate, impetu insultabat, ac morsu iugulum petijt, nec nisi mortuum dimisit: à morte, vngue lacerando, pectus aperuit, & cor eduxit, primumque vorauit, crudeli more. Hucusque Caius. De morsu leopardi, (alnemer & alf hed,) ex genere leonis, & vulnere vnguium eorum, Auicenna 4. 6. 4. 10. Sed vt magis satisfaciam omnibus, neque res diuersas confundere cuiquam videar, priuatim primum quæ de pardo scripta reperio, referam omnia: deinde quæ de leopardo: nisi vbi ex Græco pardalis, vel Hebraico aut Arabico namer, aliqui pardum aut leopardum transtulerunt: ea enim ad pantheram seu pardalin pertinere certissimum est.

P A R D V M Plinius à panthera, vt superius recitaui, sexu tantum differre putat, sed dubitat. Supra dixeram pardi nomen Latinis tantum vsitatum esse, Græcis non item: sed nunc in commentarijs in Plutum Aristophanis locus occurrit, vbi interpres enarrans vim verbi ἀποπαρδεῖν, id est crepitum alui emisi, sic scribit: Διὰ τὴν ἀηδίαν [illegible] καὶ πάρδαλις [illegible] γὰρ τὸ ζῷον. Verum apparet grammaticum istum recentiorem esse, nec inter classicos adnumerandum authores. Apud Aristotelem historiæ anim. 2. 11. legimus τὰ παρδάλια. Theodorus pardos transtulit. Scribit autem Aristoteles chamæleonem habere pellem pallidam nigris distinctam maculis vt pardalia. Nec alibi vsquam hæc vox vel apud ipsum, vel alios quod sciam reperitur: nec Gaza pardum alibi conuertit. Heliogabalus ebrios amicos plerunque claudebat, & subitò nocte leones, & leopardos, & vrsos, exarmatos immittebat, ita vt expergefacti in cubiculo eodem, leones, vrsos, pardos cum luce, vel quod est grauius nocte inuenirent, ex quo plerique exanimati sunt, Lampridius. Videri autem potest eosdem posteriore loco pardos dicere, quos prius leopardos dixerat. In his syluestribus locis Hyrcaniæ) & pardi sunt, secundum à pantheris genus, noti satis, nec latius exequendi: quorum adulterinis coitibus degenerantur partus leænarum, & leones quidem procreant, sed ignobiles, Solinus. Pardus secundum post pantheram est genus, varium ac velocissimum, & præceps ad sanguinem: saltu enim ad mortem ruit. Ex adulterio pardi & leænæ leopardus nascitur,

nascitur,& tertiam originem efficit, Isidorus. Leones quos creant pardi in plebe remanent, iubarum inopes, Solinus & Plinius. Pardus est bestia torua,& acuto nimis impetu, corpusque moribus auium conueniens habet: colore varium, saltu potius quàm cursu prædam insequitur. In Africa propter inopiam aquæ congregantur diuersę feræ ad amnes ibique leænæ bestijs varijs (id est pantheris) miscentur: & inde pardi procreari dicuntur, Basilius vt citatur in libro de nat. rerum. Odore pardi coitum sentit in adultera leo, totaque vi consurgit in pœnam. Idcirco aut flumine abluitur, aut longius comitatur, Plinius. Philostratus libro secundo de vita Apoll. pardales, πορδάλεις nominat, ex quibus leænæ concipiant,& maculosos pariant catulos: cum Plinius iubis tantum differre scribat, quòd ijs careant,& ignobiliores sint. Sed quærendum est, an vt leæna ex pardo concipit, & corpore sibi similem gignit, animo dissimilem: sic etiam pardalis seu panthera ex leone concipiat, & maculosum gignat fœtum. Vt duorum sint generum leopardi: Sicut & mulus alius ex asino & equa nascitur, alius ex equo & asina qui hinnus vocatur. Omnia sanè bigenera plus à matre accipere videntur, præsertim quod ad magnitudinem & formam corporis. Grammaticus quidam in Promptuario leopardum interpretatur animal ex leone & panthera natum, vel ex pardo & leæna, nigris maculis leoninam pellem distinguentibus, sine iuba: sed authorem non adfert. Vide in Leone C. Pardi, vt quidam dicunt, ex pantheris aliquoties & canibus procreantur, Albert. Leporarios magnos, quos veltres quidam vocant, aliqui nasci aiunt ex coitu leopardi cum cane, Albert. Λυκοπάνθηρον quidam in Lexico Græcolat. interpretatur animal ex pardo & lupo natum. Leonibus ac pardis, omnibusque generis eius, etiam felibus, imbricatæ asperitatis lingua est, ac limæ similis: attenuansque lambendo cutem hominis. Quæ causa etiam mansuefacta, vbi ad vicinum sanguinem peruenit, saliua, inuitat ad rabiem, Plin. Et alibi, Mirum pardos, pantheras, leones,& similia condito in corporis vaginas unguium mucrone ne refringatur hebeteturue ingredi, auersisque falculis currere, nec nisi appetendo protendere. Pardi in Africa condensa arborum insidunt, occultatique earum ramis, in prætereuntia insiliunt, atque è volucrum sede (cæde, codices minus emendati,) grassantur, Plinius. Scribit sanè de pardali quoque Orus, eam prorsus insidiosam esse, celeritatem suam abscondere,& ex abdito inuadere animalia. Aliquoties inter frondes & fruteta latens in aues grassatur, suæ velocitati confidens, Albertus. Pompeij Magni primum ludi ostenderunt chaum, effigie lupi, pardorum maculis, Galli rhaphium vocabant, Plinius. Panther caurit amans, pardus hiando velit, Author Philomelæ. Pardi fel venenosum esse Cardanus scribit, alij omnes leopardi: sed Arabicè nemer legitur: quare ad pantheram differo. Pardi epitheta, celer, fulmineus, sublimis, viridis, apud Lucanum, Claudianum, Iuuenalem. Hippardium fera quædam cornuta ab equo nominata, iubata, apud Aristophanem, nihil quod memoretur cum pardo commune habet. Picto quod iuga delicata collo Pardus sustinet, Martialis. Hæc sunt quæ de pardo priuatim scripta reperio: videntur autem eadem omnia de panthera etiam verè dici posse: quamobrem in illa etiam pleraque repetentur, sed pardi nomine expresso.

De LEOPARDO nonnihil in præcedentibus iam dixi. Volui autem hoc loco de eo etiam priuatim agere, quoniam apud recentiores tantum hoc nomen reperio, nec apud vllum qui vixerit ante Iulij Capitolini, aut Ael. Spartiani seculum. Recentiores quidam, vt Bellunensis, minorem tantum pantheram leopardum vocant, vt in B. referam: alij maiorem: quidam non pantheram, sed ex pardo & leæna natum animal. Pardalis, id est leopardus, Syluaticus. Leopardo Italicè, pardus Latinè, Arlunnus. Et alibi, Pardo Italis, (forte apud poëtas Italicos tantum,) Latinè pardus vel leopardus. Leopardum quidam putāt eandem esse bestiam cum pardo Albertus. Catos syluestres etsi Angli quoque habent, vt nos, tamen leopardum etiam catum montanum vocant, vt audio. Leopardus ex leæna & pardo natus colore est subrufo, maculis per totum corpus nigris: fœmina mare fortior est, Albertus & Liber de nat. rerum. Leop. similis est leoni capite & membrorum forma, minor tamen, nec adeò robustus, Physiologus. Pellis leopardi nuper à me consyderata huiusmodi erat: Longitudo pellis simul & caudæ, quanta hominis mediocris cum sesquidodrante: Caudæ per se, dodrantes tres cum dimidio. Pellis latitudo circa medium, dodrantes tres Color ferè flauus dilutus, maculis rotundis nigris distinctus. Pili breues & lanuginosi. Pretium vnius, coronati, id est denarij aurei quinque aut sex, plus minus, pro pellium differentia, & regionum longinquitate. Leopardi rictant, Ael. Spartianus. Animal est vehementer iracundum: & cum morbo laborat, sanginem capri syluestris requirit: aliquando & fimum hominis pro remedio. Camphora gaudet, & arborem eius custodit ne quis inuadat, Albertus. Pantheram sanè & ipsam odoratam esse,& aromatibus oblectari Philostratus & alij scribunt. Quamobrem non mirum est si allium detestetur, vt Cælius ex Ambrosio repetit; Nam sicubi parietes, inquit, litu allij infeceris, exilit protinus nec resistit, Vide infra in D. ad finem. Leop. ita cicuratur, vt tanquam canis venatori inseruiat, Physiologus. Quod si dimissus non tertio quartoue saltu præda potiatur, indignatur adeò vt nisi sangine placetur, aliquando in venatorem insiliat, Albertus. Audio principes quosdam & reges cum venatum exeunt, leopardum à tergo secum in equo vehere, & in ceruum aut aliam quæ se obtulerit feram immittere, Eadem supra de pardo & alf hed scripsimus. Magnus Cham Tartarorum venationi sæpe operam dat,& equo insidens ducit secum leopardum domesticum, quem in ceruos & damas prouocat, Paulus Venetus 1.65. Et alibi, Rex tartarorum habet cicures leopardos, qui mirum in modum venationi inseruiunt, multasque capiunt bestias.

Leones in delicijs atq; item leopardos habuisse narratur Heliogabalus, exarmatos cicuresque: quos ita instituerāt māsuetarij, vt ad mensas secundas iussi accūberent ex inopinato, nemine conscio exarmatas esse feras, Cælius ex Lampridio, cuius verba in Pardo iā recitaui. Fuerunt sub Gordiano Romæ camelopardali decē, leopardi mansueti triginta,&c. Iul. Capitolinus. Giraffæ, leones, leopardi, in prouincia Abasiæ nascuntur, Paulus Venetus 3.45. In regno circa Melacha vrbem è regione Sumatræ insulæ, permulti leopardi reperiuntur, Vartomannus. A Syria Romam vsque cum bestijs depugno per terram & mare die ac nocte vinctus cum decem leopardis, hoc est cum militari custodia, qui ex beneficijs peiores fiunt, Ignatius in epistola ad Romanos.

LEFRAT dicta bestia in Scandinauia, deuorat animalcula muribus similia, quæ lemmer vocant, & eo cibo pinguescit: pellis eius aliquanto laxior fit humana mensura, Zieglerus in Schondia, vt pluribus recitaui supra in Muribus diuersis. Olaus hanc bestiam Lekat vocat,& interpretatur Hermelinum, de quo antea in mure pontico & in mustela. Vox quidē Lefrad accedere videtur ad nomen Germanicum Lepart.

B.

Pantheræ in Asia sunt, in Europa autem nullæ, Aristoteles. Pantheræ in Africa Syriaque abundant, Plinius.

Si lucam

Si lucam bouem Latini sic appellassent à Libya, fortasse pantheræ quoque & leones, non Africanæ bestiæ dicerentur, sed lucæ, Varro de ling. Lat. Mauritania alit leones, pardales, & alias feras diuersas, Strabo. Vltra Catadupa Nili procedens Apollonius & comites, viderunt leones & pantheras, Philostratus. Vltimum extremæ Arabiæ promontorium à Dira vsque ad Austri cornu, fert pardales fortissimas, παρδάλεις ἀλκίμους, Strabo lib. 16. Post Barygazam continens ad Austrum pertingens Dachinabades vocatur: quæ supra hanc est mediterranea regio ad Orientem, montes magnos continet, & omnigena ferarum genera, pardales, tigres, &c. Arrianus in Periplo rubri maris. Leones, lupi, pardales abundant circa Arabiam, Agatharudes. In parte Syriæ contermina, leones & pardales multò plures maioresque reperiuntur, quàm in Libya, Diodorus. Pantheræ capiuntur in Pamphyliæ parte quæ aromata profert, Philostratus in vita Apoll. Lyciæ & Cariæ pardalis, nec animosa est, neque valde valet saltu, nisi cum est vulnerata: tum spiculis resistit, neque ferro facile cedit, Gyllius ex Aeliano. Eundem locum multò aliter transfert Volaterranus, his verbis: In Caria & Libya (lego Lycia) prælongi admodum pardi sunt, ac animo imbelles, minimum saltu agiles, pelle adeò dura vt ferro non cedat. Vter vero melius, iudicabunt qui Græca viderint. Pantheræ numerosæ sunt in Hyrcania, Solinus. In itinere quod dextra Gangen, sinistra verò Hyphasin fluuios habet, descendenti Apollonio leones ac pantheræ occurrerunt, Philostratus. Pantheras cicures ad suum regem Indi afferunt, Aelian. Leopardi degunt in syluis Barbariæ, Leo Africanus.

Alnemer est animal minus lynce, id est lupo ceruario, leopardo simile figura & colore, sed aliquanto maius, pedibus quoque & vnguibus maioribus & acutioribus: oculis obscuris & terribilibus, vt ipse vidi. Idem leopardo fortius, ferocius & audacius est. Inuadit enim & dilaniat homines. Cæterum leopardus Arabicè nominatur alfhed, Bellunensis. Hinc coniecturam facio alnemer pantheram Oppiani maiorem esse, alfhed autem minorem: quanquam Nicander de aconito in Theriacis scribens, pardalianches vocari ait, quòd à pastoribus pro veneno mortifero obijciatur θηρσὶ πελώροις, (id est magnis feris, quasi pardales omnes magnæ sint,) Ἴδης ἐν κνημοῖσι φαλακραίοις ἐνὶ θήρης. Est autem Phalácra vnum ex cacuminibus Idæ montis. Pardalium duplex genus est, inquit Oppianus: sunt enim aliæ maiores & dorso ampliores: aliæ vero minores, sed robore (ἀλκῷ) non inferiores. Eandem coloris varij & figuræ corporis speciem similitudinemque ambæ, præter caudam, gerunt: nam maioribus minor est cauda, minoribus vero maior. Vtrisque solida sunt femora, corpus oblongum, oculi splendidi: quorum pupillæ sub glaucis fulgent palpebris, glaucæ etiam ipsæ & interius rubicundæ, ardentibus similes, ignitæ: dentes pallidi, ἰώδεις, id est venenosi: pellis varia, color splendidus, aëreus, crebris oculis (id est maculis) nigricantibus, Hæc Oppianus. Ante annos aliquot Francfordiæ memini videre venales quasdam pelles peregrinas, maculosas, angustas, quinque aut sex digitos latas, bene longas: cauda ferè magnitudine & figura vt felium, circulis nigris distincta: pelles singulas quinque drachmis argenteis indicabant: coniungebantur autem viginti in fascem vnum. Animal ipsum *leppart* vocabant, hoc est leopardum. In hoc genere (pardorum) est qui cognominatur bitis, haud alijs absimilis, præterquàm quòd cauda carere dicitur: is si à muliere aspiciatur, extemplo eam in morbum deducit, Volaterranus ex Aeliano. Inter omnia animalia (inquit Aristoteles in Physiognomicis) leo perfectissimam maris ideam præ se fert, &c. Pardalis vero inter ea quæ fortia esse videntur, fœmineam magis formam exprimit, (ἡ δὲ πάρδαλις θηλυμορφοτάτη. Adamant.) cruribus tantum exceptis, quibus maximè (ad inuadendum cætera aut se defendendum) vtitur, & fortiter agit. Habet enim faciem paruam, os magnum, oculos paruos, albicantes, ἐγκοίλους) modicè cauos, & ferè planos, (ἐγκοίλους καὶ αὐτοὺς ἢ ἐπιπλαιοτέρους, lego ἐπιπλαιοτέρους: locus videtur deprauatus:) frontem oblongam, aures versus rotundam magis quàm planam, (μέτωπον στρογγυλώτερον, πρὸς τὰ ὦτα περιφερέστερον ἢ ἐπιπεδώτερον. Vetus interpres vertit: frontem longam, aures rotundas magis quàm planas.) Collum valde longum & tenue. Pectus non bene costatum, (ἄπλευρον, paruis costis præditum:) dorsum longum, clunes carnosas & femora. Partes vero circa ilia (λαγόνας) & ventrem magis planas, (ὁμαλὰ, id est nec protuberantes, nec cauas: nam qui λαγαροὶ sunt, & cinctu gracili, eam partem cauam habent.) Colorem varium. Corpus vero totum inarticulatum, & asymmetrum, Hæc Aristoteles. Omnia fermè sæua animalia feli similia sunt, pantheræ, lyncei, pardi: commune enim est vnguium magnitudo & robur, pellis distincta, versicolor ac pulchra: caput rotundum, facies breuis, cauda prolixa, agilitas corporis, feritas, & cibus qui venatione acquiritur, Cardanus. Pardalin Persæ (inquit Scaliger) Barbuct vocant: Leænæ similem pilo russo, maculis oblongis picto, nigris ex transuerso. Faciem habet subrubram, nigris variam maculis, & candidis: ventrem album, caudam Leonis. Sunt & quædam dorso minùs fuluo, & maculis minùs vegetis. Oculos eis glaucos esse scit, qui vidit, vt nos. Animalia quædam colore varia sunt, idque dupliciter: aut enim genere, vt panthera, pauo: aut non genere toto, sed parte, vt boues & capræ interdum variæ generantur, Aristoteles. Panthera & tigris macularum varietate propè solæ bestiarum spectantur, cæteris vnus ac suus cuiusque generis color est, Plinius. Et alibi, Pantheris in candido breues macularum oculi. Et rursus, Quidam à pardis pantheras solo candore discernunt. Numerosæ sunt in Hyrcania, minutis orbiculis superpictæ, ita vt oculatis ex fuluo circulis, vel cœrulea, vel alba distinguatur tergi supellex, Solinus. Pardi virides, Claud. 3. Paneg. Picto quòd iuga delicata collo Pardus sustinet, Martialis. Chamæleo pellem habet pallidam nigro distinctam vt παρδάλεια, Aristot. Gaza transfert, vt pardi. Panthera est animal varium & valde speciosum, Liber de nat. rerum. Si mutare potest Aethiops pellem suam, aut pardus (namer) maculas suas, & vos poteritis bene facere eum didiceritis malum, Hierem. 13. Panthera vndequaque varia est (quare etiam varia Latinè vocatur) maculis orbiculatis ad modum oculorum ex fuluo colore interdum ad album interdum ad cœruleum vergentibus, Albertus. Equi orynges dicti. (siue à montibus, siue ab impetu ad libidinem,) alij pellem maculis oblongis variam habent, tigridum instar, alij vero rotundis vt pantheræ, Oppianus. Sed suauius dicam Græcè, Τοὶ δ᾽ ἄρ᾽ ἐξόχα λοιπὰ δέμας σφρηγῖσι πυκινοῖσι, ἰκέλοι παρδαλίεσσι. Chaus animal, quod Galli raphium vocant, lupi effigie pardorum maculis, Plinius. De pardali dixeris, habere eam corpus κατάστικτον, στικτὸν, κεχηνηδὲς, ἐπίγραφον, ποικίλον, ἐναργὲς, λυγγώδες, πελιονῶδες, ὀφθαλμῶδες, ποικίλον, πολύνεφον. Pollux. Pausanias in Arcadicis scribit se inter cætera fabulosa audiuisse etiam gryphes punctis vt pantheras varium habere corpus. Terram Erembórum (id est Troglodytarum vel Saracenorum in Libya) comparant παρδαλέη, id est pelli pantheræ. Ἡ δ᾽ ἀφανὴς τε καὶ αὐχμήεσσα τέτυκται, τῇ καὶ τὴν καλέουσι κατάστικτον φολίδεσσι, Dionysius Afer. Hanc autem regionis illius varietatem accidere propter Solis adustionem Eustathius addit. Τῶν λασιοστέρνων ἐντοσα παρδαλίων, Agathias in epigrammate. Sunt qui tradunt in armo dextro, Albertus) ijs similem Lunæ esse maculam, crescentem in orbes, & cauantem pari modo cornua, Plinius. Ferunt odore earum mirè sollicitari quadrupedes cuncta, sed capitis toruitate terreri: quamobrem occultato eo, reliqua dulcedine inuitatas corripiunt,

ripiunt, Plinius. Tradunt Persicum smaragdi genus visum implere, quem non admittant, felium pantherarumque oculis similes: nanque & illos radiare, nec perspici: eosdem in sole hebetari, vmbris refulgere, & longius quàm cæteros nitêre, Idem. Panthera dentes habet serratos, Aristoteles & Aelianus. Καρχαρόδοντα δ᾽ ἐν ἀ- δοντ τραχύνλας καὶ συναλλάσσοντας τοὺς ὀδόντας ἔχειν, vt leo, canis, pardalis, Scholia in Aristophanis equites. Pardis lingua est imbricatæ asperitatis, ac limæ similis, vt superius in Pardo scripsi. Pantheræ quaternas mammas ventre medio gerunt, Aristotel. & Plinius. Pantheræ cor maximum est proportione, vt & reliquis timidis, aut propter metum maleficis, Iidem. Multiplici pedum fissura est, Aristot. Pedes priores quinis distinctos digitis habet, posteriores quaternis: parua quidem inter quadrupedes digitatas, posteriores etiam quinque digitos obtinent, Idem. Condito pantheræ, & similia, in corporis vaginas vnguium mucrone, ne refringatur hebetetúrue, ingrediuntur, auersisq; falculis currunt, nec nisi appetendo protendunt. Plin. Cauda leoni infima parte setosa est, vt bubus & sorici: pantheris non item, Idem. Os amplum & rescissum habent, leo, canis & feher, quem nos dicimus leopardum, Albertus de animal. 2.1.4. Ego pro feher legerim fhed: sic enim leopardum Arabicè vocari, ex Bellunensi superius docui: al quidem syllaba præfixa, articuli tantum vicem obtinet. Fœmina crebrius inuenitur, Volaterranus: nimirum quod non sibi tantum, sed etiam catulis de victu prospiciens, latius vagatur.

C.

Panther caurit amans, pardus hiando felit, Author Philomelæ. Leopardi rictant, Ael. Spartianus. Βρυχᾶσθαι vox leonis est, & aliorum quæ vocabulum suæ voci proprium non habent, vt vrsi, pardalis, pantheris, Varinus & Pollux. Oryges non metuunt canis latratum, Παρδαλίων δ᾽ οὐ γῆρυν ἀμειδέα πεφρίκασιν Oppianus. Ferarum aliæ montanis, aliæ palustribus locis gaudent: τὰ δὲ ἴδαις τε καὶ ὕλαις, ὡς αἱ παρδάλεις. Vnde Homerus (Iliad. φ.) Ἠύτε πάρδαλις εἶσι βαθείης ἐκ ξυλόχοιο, Pollux. Ida mons Troiæ est, & accipitur pro quouis monte, vt Achelous pro quauis aqua. Iones vero nemus seu syluam, idam vocitant, & interdum Attici quoque, Varinus. Ξύλοχος, locus montanus est, sic dictus quòd ligna habeat: vel simpliciter locus fruticibus & arboribus confertus. Fedeoz (lego fhed, aut fhedos vel fhedot numero plurali) qui sunt leopardi, manent plerunque apud fluuios in locis consitis arboribus, & maximè iuxta arbores camphoræ, Albertus lib. 8. Alnemer habitant sub arboribus Camphoræ, quæ secundum aliquos magna arbor est, Auicenna. Pardales vino delectantur, Oppiano teste: vnde forsan poëtæ fabulantur eas olim mulieres Bacchi nutrices fuisse. Vide infra in h. Quamobrem vino inebriatæ etiam capiuntur, vt dicam in E. Panthera aliquando nimium se replet cibo, vt & alia acutorum vnguium quòd acrius esuriant: sic repleta in latibulum se recipiens diu dormit. Albert. Veneno aconito carnibus insperso à venatoribus extinguitur, nisi stercus humanum inuenerit quo deuorato sibi medetur, vt pluribus referam capite quinto. Leopardus cum ægrotat, sanguinem capri syluestris requirit, & stercore hominis pro remedio vtitur, Albert. Pardi in Africa insidunt condensa arborum, occultatique earum ramis in prætereuntia desiliunt, atque è volucrum sede grassantur, Plinius. Pardalis cursus celeritate cum alia pleraque, tum maximè simias assequitur, Aelianus. At alibi non celeritate, sed astu mox recitando, simiam ab ea comprehendi ait: Philes simpliciter simiam ab ea captari scribit, Plutarchus odore illectam sponte accedere & capi. Quamobrem in Mauritania pardales (inquit Aelianus) cum robore sint & viribus præstantes, non cursu quo maxime valent, simias persequi aggrediuntur: causa est, quoniam non longe ante hanc excurrentes sese tradunt: sed & vt mox eam viderunt, in fugam se conferentes, in arbores altas ascendunt, & illius impetum declinantes, illic consident. Veruntamen pardalis ad hanc rationem simia dolosior, insidias molitur, & dolos nectit. Vbi enim simiarum multitudo manet, eò profecta, ad terram se sub arbore abijcit, & ventre proiecto humi, sic iacet, tibias vt admodum remisse porrigat, oculos claudat, spiritu compresso sese ab anhelando contineat, & vero mortua videatur. Illæ vero hostem ex alto despicientes, mortuam suspicantur, & facillime credunt id quod vehementer optant, nondum tamen descendere audent. At experimenti causa vnam ex ipsis, quam audaciorem putant, ad examinandum pardalis affectum præmittunt; hæc quidem non omnino sibi præfidens descendit, sed timide & pedetentim primo decurrit, post metu repressa reuertitur. Tum vero iterum descendit, & cum proxime ad pardalim accessit, regreditur rursus. Tum tertio descendit, & illius oculos speculatur, spiritum ducat nécne periclitatur. Illa autem immotam se fortissime præstans, paulatim huic animos addit. Et iam cum hanc permanere constanter sine damno circum illam sublimiores ex superiori loco simiæ speculantur, fiduciam, & spiritum colligentes, ex arboribus frequentissimæ decurrunt, & circum eam concursantes, saltant, simul & supra ipsam grandientes insultant: & in illius contumeliam saltationem simicam saltantes, multifariam ei illudunt, & gaudium quod de hac ipsa tanquam mortua immortaliter pergaudent, testantur. Illa autem omnia sustinens, simul ac illas ipsas insultando, & illudendo defatigatas esse intelligit, ex inopinato exsiliens, earum partem vnguibus lacerat, partem dentibus distrahit, atque opimum, & adipale ex hostibus prandium sibi abunde comparat: & tanquam Vlysses ancillarum contumelias & procorum, sic diu multumque harum insultationes perpetitur, vt hostes vlcisci queat, Hactenus Aelianus. Vide etiam infra in prouerbio, Pardi mortem adsimulat. Caucasus mons (inquit Philostratus libro 2. de vita Apol.) principium est Tauri, qui per Armeniam, Ciliciam & Pamphyliam vsque & Mycalen procedit, &c. Quòd autem nostra ex parte appellatus Taurus per Armeniam protendatur, quod quodam tempore creditum non est, testantur pantheræ, quas in Pamphyliæ parte quæ aromata profert, captas esse comperimus. Tales enim feræ aromatibus gaudent, & ex longinquo odorem sequentes trahuntur, & ex Armenia per montes profectæ ad storacis lachrymam feruntur, quotiens venti ab ea parte flant, & arbores liquore turgent. Accepi etiam in Pamphylia pantheram captam fuisse, aureum torquem circa collum habentem Armenijs literis huiusmodi inscriptum, Rex Arsaces deo Nisæo. (Græci codices non habent inscriptionem nec Armenicam nec Græcam.) Regnabat autem temporibus illis in Armenia Arsaces. Is vt opinor feram videns eximia præ cæteris magnitudine, eam Baccho sacrauit. Bacchus enim Nisæus à Nisa quæ in India est nuncupatur, non ab Indis solum, sed ab omnibus gentibus quæ Orientem spectant. Illa vero quam dixi fera aliquãdiu cũ hominibus est versata, attrectari demulcerique manibus patiens. Adueniente autem vere, vbi Veneris eam cupido stimulauit, maris desyderio tracta in montes secessit, eodem quod gerebat ornamento insignis. Et postea capta est in inferiore Tauri parte, aromatum odore, vt diximus, allecta, Hæc Philostratus. Leopardi amant arbores camphoræ, & ne quis eas inuadat custodiant, Albertus. Admirabilem quandam (inquit Aelianus) odoris suauitatem olet pardalis,

dalis,quam bene olendi præſtantiam diuino munere donatam,cum ſibi propriam planè tenet, tum vero cætera animalia hanc eius vim præclare ſentiunt.Hęc autem hoc modo venationem capit: Cum horum quę ad victum opus ſunt eget,ſeſe vel in loca arboribus conſita,vel folijs veſtita,ita occultat,vt inuentu difficilis tantum reſpiret: hinnuli,dorcades,capræ ſylueſtres,atque alia eiuſmodi animalia quadam ſuauis odoris illecebra attrahuntur,& proximè accedunt.Illa tum quàm mox de latebra exiliens,ad prædam ſe rumpit, atque eam comprehendit,(ex latebris proſilit atque inuolat, Volaterranus.) Pantheram ſe abſcondentem venari ferunt,propterea quòd ſuo odore belluas delectari intelligat: propius enim ita accedunt,quas corripiat, Ariſtot. Tradunt odore pantherarum & contemplatione armenta mirè affici,atque vbi eas perſentiſcant, properatò conuenire, nec terreri niſi ſola oris toruitate: quam ob cauſam pantheræ abſconditis capitibus,quæ corporis reliqua ſunt,ſpectanda præbent,vt pecuarios greges ſtupidos in obtutu populentur ſecura vaſtatione, Solinus. Ferunt odore (apud Volaterranum non rectè legitur colore) earum mirè ſolicitari quadrupedes cunctas,ſed capitis toruitate terreri.Quamobrem occultato eo,reliqua dulcedine inuitatas corripiunt,Plinius. Ad pardalim pleraque vel ſponte adcurrere,odore allecta,ſimiam cumprimis,narrant, Plutarchus. Hinc aliqui pantheram dictam volunt,quòd omne genus ferarum alliciat & captet.Iſidorus tamen alia quædam nugatur. Panther (inquit: pantherem cum panthera confundens) dictus eſt,ſiue quòd omnium animalium ſit amicus (imò inimicus) excepto dracone, ſiue quia ſui generis ſocietate gaudet: & ad eandem ſimilitudinem quicquid accipit & reddit: pân enim omne dicitur,Hæc ille tum ridiculè tum obſcurè.Animalium nullum odoratum,niſi ſi de pantheris quod dictum eſt credimus,Plinius. Ariſtoteles problematum 13.4.cauſam quærit cur animantium nullum ſuauiter oleat, excepta panthera: quæ etiam ipſa,inquit,non niſi beſtijs ita olet: ferunt enim ſuauem illis olentiam ab hac reſpirari. Sed nihil adfert aliud quod ad pantheræ hiſtoriam pertineat.Pardalim cæteris animalibus ſuauiter olere quidam affirmant: & venari in ſenecta nimirum beſtias alliciendo gratia ſui odoris: at nobis nullam odoris affert ſuauitatem: forte quòd olfactum homines habeant omnium fermè deterrimum.Itaque multi odores ſuauitateſque eorum,vel grauitates,nimirum latere hominem poſſunt,&c. Theophraſtus de cauſis 6.5.Et rurſus 6.26. Animal nullum penitus odoratum eſt,niſi quis pardalim dixerit ſenſui belluarum bene olere.Albertus falſum eſſe putat cætera animalia pantheræ odore delectari: quoniam in opere philoſophi de ſenſu & ſenſili legatur cætera (præter hominem) animalia odoribus nec ſuauiter nec moleſtè affici. Odores quidem certos animalia quædam ſectari aut fugere,conſtat: ſed fortaſſis hoc circa cibum ſolum,cum ex odore quid ipſorum naturæ conueniat aut aduerſetur percipiant: vt ea fortaſſis tantum bene oleant eis,& longè etiam ad ea pelliciantur, quæ in cibum eis venire poſſunt,non vt meram odoris gratiam captent.Sed in præſentia hac de re nihil ſtatuo. Mares in omni genere fortiores,(magis animoſi,Ariſtot.) præterquam in pantheris & vrſis,Plinius.Semiramis Aſſyria non ſi quãdo leonem cepiſſet aut pardalim ſimilémue feram interfeciſſet, ſed ſi leænam eſſet nacta, in eo ſibi placuiſſe fertur,Ælianus in Varijs. ἄτονον τὸ ζῶον φύσει, Scholiaſtes in Alexipharmaca Nicandri: qui cum ſcripſiſſet pardalim frequenti aſſultu excrementum hominis in arbore ſuſpenſum (id enim pro remedio petit aconito cum carnib' deuorato,) petere,ſubijcit.hoc animal natura infirmum eſſe: hoc eſt citò fatigari & exhauriri: nimirum quod in primos impetus quantumcunque virium habet & omnem ſui roboris contentionem inſumat. Pardus celer, Lucanus libro 6.Leuiores (id eſt celeriores) pardis (nemerim) equi eius, Abacuc primo. Suem & aprum dices συῤῥήγνυσθαι. leonem ἐφορμᾶν, pardalim πηδᾶν, id eſt ſaltare,Pollux.Idem alibi pardalin corpus habere ſcribit, ὑγρὸν, εὐέλικτον, πηδητικὸν, ἁλτικὸν, εὐπαλές, hoc eſt agile & ſaltibus aptum. Cæcos gignunt canes, lupi, pantheræ, thôes,Plinius.Author libri de nat.rerum,pantheram ſemel tantum parere ſcribit:Nam cum in vtero matris, inquit,coaluêre catuli,maturiſque ad naſcendum viribus pollent,oderunt temporis moras. Itaque oneratam fœtibus vuluam,tanquam obſtantem partui,vnguibus lacerant.Vnde illa partum effundit,ſeu potius dimittit, dolore cogentem.Ita poſtea corruptis & cicatricoſis ſedibus,genitale ſemen infuſum non hæret acceptum,ſed irritum reſilit.Nam,teſte Plinio,animalia quorum acuti ſunt vngues,frequenter parere nequeunt: vitiantur enim intrinſecus ſe mouentibus catulis,Hæc ille. Leænam quoque eandem ob cauſam ſemel tantum parere,vulgi quondam opinio fuit,quam refellimus in Leone C.Pantheram dicunt parui eſſe partus,& pauci & difficilis, propter vngues longos & acutos,quibus catuli frequenter vterum matris lædunt, Albertus. Panthera tempore libidinis admodum vocalis eſt,& ad vocem eius alia eiuſdem aut vicini generis animalia conueniunt, Albertus. Leænas cum pardis coire,vnde leones gignantur ignobiles,nec iubati,(aut,vt Philoſtratus refert,fœtus maculoſi,) pluribus dixi ſupra in Leopardi mentione priuatim: & in Leone C.ex Philoſtrato & alijs.Pardus in Africa abundat,vbi propter aquæ penuriam multa animalia conueniunt ad amnes,& ibi leænæ à pardis adulteratæ generant leones,ſed ignobiles,Albertus.Eſt quando lupi cum pantheris coëunt, vnde gignuntur thôes bigenere animal, quod pelle (ſcilicet maculoſa) pantheram refert,facie autem patrem,Oppianus 3.de venatione.Sed de thôe varias authorum ſententias in hiſtoria eius ſtatim poſt lupum exhibui.

D.

Leopardi gregatim conuerſari ſolent,Albertus.Panther (abutitur hoc nomine pro panthera) ſui generis ſocietate gaudet,Iſidorus. Pardalis inter animalia illa quæ fortitudine prædita videntur,magis ingenium muliebre refert,vt corpore etiam formam muliebrem,vt in B.dixi ex Ariſtotele.Leo cõtra,viri,tum ingenium tũ corporis ſpeciem.Animo ſanè pardalis eſt puſillo,(μικρὸν niſi legendum μιαρὸν, id eſt improbo: ſed vetus interpres legit puſillo:)furtiuo & vt paucis dicam doloſo,Ariſtot.Pantheræ cor maximum eſt proportione,vt & reliquis timidis aut propter metum maleficis,Ariſtot.& Plinius.Pantheræ ingenium molle eſt, (ἁβρὸν, effœminatum,) iracundum,inſidioſum & fraudulentum (λοχητικὸν καὶ ἐπίβουλον,) timidum ſimul & audax. His moribus corporis etiam forma reſpondet, Adamantius.Namer,id eſt,pardalis in ſacris libris tanquam ferociſſimum & crudeliſſimum animal cum lupo ac leone memoratur,vt citaui in A. Fulminei pardi, Claudianus 8. Paneg. Sapientes Aegyptiorum deſignaturi hominem qui ſceleſtum ſuum ac malignum occultet animum,ne à ſuis noſcatur,pardalin pingunt,Hæc ſiquidem clanculum alia perſequitur animantia,nec ſinit impetum ac pernicitatem ſuam innoteſcere, (μὴ συγχωροῦσα τὴν ἰδίαν ὁρμὴν ἀφιέναι,) qua in illis perſequendis vtitur,Orus. Quomodo latitans, aut capite ſaltem occultato,(cum reliquũ corpus nihil præ ſe terribile ferat,)allectas ad ſe propius ſui odoris ſuauitate feras deuoret,iam ſupra capite tertio docui: Et ibidẽ quàm mirabili aſtutia ſe mortuã ſimulans, ſimias captet: qua de

qua de re vide etiam infrà prouerbium, Pardi mortem adſimulat. Panthera perpetuò fera eſt, Ariſtoteles. Atqui Albertus & alij recentiores facile cicurari ſcribunt, præſertim ad venationis vſum, vt ſupra in Leopardi mentione dixi capite primo: & infra capite quinto pluribus dicetur. Sed vtcunque cicur, nunquam prorſus deponit feritatem, & ſæpe ad ingenium redit. Leonibus ac pardis, omnibusque generis eius, etiam felibus, imbricatæ aſperitatis lingua eſt, ac limæ ſimilis, attenuansque lambendo cutem hominis. Quæ cauſa etiam manſuefacta, vbi ad vicinum ſanguinem peruenit ſaliua, inuitat ad rabiem, Plinius. Picto quod iuga delicata collo Pardus ſuſtinet, Martialis. Leones, pantheræ & tigrides, fœtus ſuos vehementer amant, & pro ipſis contra venatores pugnando, quæuis tela & mortem quoque contemnunt, Oppianus lib. 3. de venatione, vbi etiam de iiſdem ac lyncibus ſcribit, quod cum ad latibula ſua reuerſæ catulos ſibi ablatos reperiunt, magno & miſerabili eos vlulatu plangant. De panthera tradit Demetrius phyſicus, iacentem in media via hominis deſiderio, repente apparuiſſe patri cuiuſdam Philini aſſectatoris ſapientiæ: illum pauore cœpiſſe egredi, feram vero circumuolutari non dubiè blandientem, ſeſe conflictantem mœrore, qui etiam in panthera intelligi poſſet. Fœta erat, catulis procul in foueam delapſis. Primum ergo miſerationis fuit non expaueſcere, proximum ei curam intendere: ſecutusque qua trahebat veſtem vnguium leni iniectu, vt cauſam doloris intellexit, ſimulque ſalutis ſuæ mercedem, exemit catulos: eaque cum iis proſequente vſque extra ſolitudines deductus, læta atque geſtiente: vt facile appareret gratiam referre, & nihil inuicem imputare, quod etiam in homine rarum eſt, Plinius. Similia quædam leoninæ etiam manſuetudinis exempla, in Leone recitaui. Pardalim audio, cum eam à paruula cum hominibus venator verſari adſuefeciſſet, atque adeò manſuefeciſſet, eamque ſanè tanquam amaſiam adamaret & magna cura aleret, ob eamq; rem hœdum huic, quem ſimul cum ipſa aluiſſet, eam hœdi eſu oblectare cupiens, comedendum dediſſet: edere illum, etſi occiſus erat, recuſaſſe. Cum enim primo die is ad paſtum obiectus ſemel fuiſſet, ab eo ipſo edendo ſe ſuſtinuiſſe, quia propter cibi expletionem inedia vti neceſſe haberet. Secundo iterum die hœdus huic allatus eſt, ab eo ſimiliter, quoniam adhuc fame non premeretur, ſe continuiſſe. Tertio die quamuis eſuriret quidem, & ſolito ſigno cibum requireret, non hœdum tamen ſuum contubernalem attingere voluiſſe, ſed illo relicto, alterum ſumpſiſſe. Homines autem ſuos intimos & perneceſſarios non modo produnt, ſed ſæpe etiam in fratres & parentes multa perfidioſe faciunt & improbe & malitioſe, Aelianus. Androclis ſerui hiſtoriam, qui fugitiuus in Africa à leone nutritus fertur toto triennio, deinde captus & feris Romæ obiectus, inter quas fortuitò idem leo captus erat, ab eodem agnitus & contra patheram defenſus eſt, in Leone retuli cap. quarto.

Panther (abutitur hoc nomine pro panthera) omnium animalium amicus eſt, excepto dracone Iſidorus abſque authore. Ego Pantheram omnibus inimicam dixerim. Leopardi degunt in Syluis Barbariæ, neque homini, cùm robuſti ſint & crudeles, nocent: niſi alicui (quod raro contingit) in anguſto calle obuii, illi aut cedere non poſſunt, aut redarguantur, faſtidioque afficiantur. In hunc enim irruentes vnguibus vultum comprehendunt, tãtumque carnis auferunt, quantum prendunt: & plerunque cerebrum homini perſtringunt. Gregem inuadere non ſolent: canibus alioqui infeſtiſſimi, quos occidunt ac deuorant, Leo Africanus. Panthera dicitur infeſta eſſe draconi, & draconem ea viſa ad cauernas refugere, Albertus. Alfhed (id eſt leopardus minor) lupos libenter interficit, Albertus. Leopardus deſideratur à lupis cum olfaciunt ipſum, & ſequuntur eum: ſed lupus vnus non poteſt Leopardum vincere, plures ſimul vincunt: etſi verò velociſſimè fugiat, tamen citò vincitur in curſu, Auicenna. Vt vulpes aues venatur ſomno ſimulato, ſic pardus ſimias mortuum ſe ſimulans, Incertus. Leo & leopardus inimici, Auicennæ interpres, vbi Ariſtoteles habet Θῶς, qui non Leopardus ſiue panthera, ſed panther potius eſt de quo ſuprà. Ante paucos annos ſtatim poſt mortem Galliarum regis Franciſci leopardos audio, marem & fœminam, ſiue dimiſſos negligentia aut malignitate cuſtodis, ſiue per vim è cauea egreſſos, in ſyluas aufugiſſe, & circa Aureliam plurimos homines laniaſſe, & ſponſam aliquando ad nuptias ducendam in vico rapuiſſe, & inuenta mulierum cadauera quarum illi mamillas tantum deuoraſſent. Hyæna pardalim odit, Aelianus. Hyænæ pantheris præcipuè terrori eſſe traduntur, vt ne conentur quidem reſiſtere: & aliquid de corio earum habentem non appeti: mirumque dictu, ſi pelles vtriuſque contrariæ ſuſpendantur, decidere pilos pantheræ, Plinius. Superiorem ab inferiore victum ſignificare volentes Aegyptii, duas pelles pingunt, hyænæ vnam, alteram pardalis: hæ enim pelles ſi ſimul ponantur, pardalis quidem pilos abiicit, hyænæ vero non, Orus. Mygale, id eſt mus araneus, pantheras terret, Philes. Gallinaceo iure perunctos pantheræ leoneſque non attingunt, præcipuè ſi & allium fuerit incoctum, Plinius. Leopardus viſo hominis cranco, fugit, Aeſculapius. Leopardum aiunt terreri arbore quæ vocatur Leopardi arbor, Raſis.

E.

Leopardus cicuratus & ad venationem dimiſſus, niſi tertio quartóue ſaltu præda potiatur, ſuccenſet adeò vt niſi ſanguine placetur, in venatorem inſiliat, Albertus. Plura vide ſupra in A. in Pardo, Leopardo & Alfhed. Ego dum hæc ſcriberem accepi à quodam oculato teſte, in aula regis Galliarum, leopardos duorum generum ali, magnitudine tantum differentes: maiores vituli corpulentia eſſe, humiliores, oblongiores: alteros minores, ad canis molem accedere. Et vnum ex minorib⁹, aliquando ad ſpectaculum regi exhibendum à beſtiario aut venatore equo inſidente à tergo ſuper ſtragulo aut puluino vehi alligatum catena: & lepore obiecto dimitti, quem ille ſaltibus aliquot bene magnis aſſequutus iugulet. Venator leopardum recepturus, accedit auerſus & fruſtum carnis retro inter crura protenſum porrigit, ne ſi faciem obuerteret ab eo inuaderetur: & rurſus loro alligatum manu demulcet ac reducit ad equum: ille in ſedem ſuam facile reſilit. Idem narrauit, tauro aliquando & leone ſimul emiſſis, leonem placidiorem nihil in taurum fuiſſe molitum, ac ſponte ad caueam ſuam regreſſum: deinde duos leopardos eductos, ſtatim viſo tauro in eum inſiliiſſe: quem & iugulaſſent, niſi beſtiarii funibus alligatis ad catenas eorum, quibus teneri ſolent, eos retraxiſſent. Senatuſconſultum fuit vetus ne liceret Africanas (pantheras intelligo, de quibus & proximè dixerat. Vide in A.) in Italiam aduehere. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius tribunus plebis, permiſitque Circenſium gratia importare. Primus autem Scaurus ædilitate ſua varias cl. vniuerſas miſit, deinde Pompeius Magnus quadringentas decem, diuus Auguſtus quadringentas viginti, Plinius. Picto quòd iuga delicata collo Pardus ſuſtinet, Martialis.

Aconitum primum alio nomine pardalianches à ſtrangulandis pantheris vocatur, vt Dioſcorides, Plinius & alij tra-

alij tradiderunt. De herba ipsa copiose disserui in Lupo a.& eam esse ostendi, quæ hodie paucissimis locis cognita, in montibus Sabaudiæ & Galliæ Italiam versus tora vocatur,&c. Hîc plura adijciam, non ad herbæ historiam, sed pantheræ, quæ radice eius trita & in carnibus obiecta extinguitur: quod sues etiam, & lupi & bestiæ omnes Dioscoride teste patiuntur. Tangunt (id est aspergunt) carnes aconito, necantque gustatu earum pantheras, nisi hoc fieret repleturas illos situs. Ob id quidam pardalianches appellauêre. At illas statim liberari morte, excrementorum hominis gustu demonstratum, Plinius. Panthera cum venenum pardalianches ederit, quo leones etiam intereunt, stercus hominis quærit: eo enim ipso iuuatur: quocirca venatores stercus ibi propinquum suspendunt ex arbore aliqua in vase, ne procul bellua abeat, petens suum medicamentum: itaque insiliens ibidem, & spe capiendi perseuerans, in se efferenda emoritur, Aristot. Pantheras perfricata carne aconito (polline eius nimirum) barbari venantur. Occupat ilico fauces earum angor, quare pardalianches id venenum appellauêre quidam. At fera contra hæc excrementis hominis sibi medetur: & aliâs tam auida eorum, vt à pastoribus ex industria in aliquo vase suspensa altius, quàm vt queat saltu contingere, iaculando se appetendoque deficiat, & postremò expiret: alioquin viuacitatis adeò lentæ, vt eiectis interaneis diu pugnet, Plinius. Hyrcani pantheras frequentius veneno, quàm ferro necant. Aconito carnes illinunt, atque ita per compita spargunt semitarum. Quæ vbi esæ sunt, fauces earum angina obsidentur, (&c. vt Plinius,) Solinus. Auditum est pantheras quæ in Barbaria venenata carne caperentur, remedium quoddam (excrementum hominis forte nominare noluit) habere, quo vt essent vsæ, non morerentur, Cicero 2. de nat. deorum. Panthera & pardus) Arabicè legi puto, alnemer & alfhed, hoc est leopardus maior & minor: sic enim in aconiti mentione apud Auicennam in Bellunensis æditione legisse memini) deuorato veneno, stercus hominis quærunt, quo gustato euadunt, Auicenna. Pardalin (inquit Pollux) tum alijs modis capiunt, tum aconito pharmaco cibis (σιτίοις. Dioscorides & alij melius, carnibus) admixto: vnde fera ventris profluuio exhauritur, & sæpe viua capitur. Pardalis intelligens aconitum sibi venenum esse: non prius degustat quàm excrementum hominis, vtpote antipharmacum prope se viderit: quamobrem pastores excrementum in arborem ea altitudine suspendunt, ad quam pardalis peruenire saltu non possit. Hoc viso fera tanquam præsente remedio, aconitum edit: deinde medicamentum petens, crebris tandem assultibus defessa, aut moritur, aut à pastoribus interimitur, Scholiastes Nicandri. Sed ridiculus est aconitum à panthera edi scribens, non carnes aconito imbutas: & cum plurimum rationis ei tribuat, vt quæ & venenum & remedium suum agnoscat: rursus omnem ei rationem aufert, quæ venenum sciens ac prudens deuoret. Leones, lynces, pardales, pantheres, vrsi, capiuntur aconitico veneno ad eum admixto cibum quo quodque eorum delectatur, &c. aut foueis, vt pluribus retuli ex Xenophonte in Leone E. Aristoteles in Mirabilibus non pardalianches, sed pardalion (παρδάλειον) hoc venenum nominat, cuius verba recitaui in Lupo a. Est & apocynon venenosa herba, quam similiter pardalianches appellari in nomenclaturis apud Dioscoridem legitur. Necantur apocyno canes, lupi, vulpes, pantheræ, & omnes quadrupedes: Vide in Cane C. Herba quæ leopardi herba dicitur, leopardus terretur: & herba quæ leopardum strangulans dicitur, interficitur, Rasis vt quidam citat: Est autem posterior herba, non alia quàm aconitum primum: prior quæ sit, non facile dixerim: nam præter allium herbam quæ leopardo aduersetur non legimus. Pisces quidam nigri venenati in Armenia reperiuntur: quos contritos in ouium aut caprarum discissum latus abdunt: quòd cùm pardalis, leo aut lupus gustârit, continuò moritur, Aelianus. Si venatori res sit cum alia fera quàm apro, venabulum tenere oportet pedibus non tantum diuaricatis, quantum in pugna aduersus aprum: nam feræ quædam, vt pantheræ & leones, cursu ad venatorem vsque delatæ, cum propè sunt, insiliunt. Dirigendus est autem ictus ad pectus & cor, tanquam vulnere in illis eo in loco maximè letali futuro, Pollux. Vbi proficiscentis ad aquam ex spelunca pardalis, venatores tritam viam obseruarunt, ibidem rotundam & altam scrobem (minorem multò quàm pro leone capiendo) faciunt, in cuius medio columnam ligneam (non lapideam vt pro leone) defigunt: ex ea catellum (non agnum vt pro leone, aut hœdum) suspendunt, cuius testiculos tenuibus vinculis constringunt. Is vinculorum dolore pressus gemit, & latrans suo sono pardalim ad se commouet. Hæc non mediocri voluptate gestiens, illuc se magnis saltibus incitat, & nullum dolum esse existimans, in positas insidias incidit, Oppianus libro 4. de venatione. Eundem capiendi modum lib. 3. de piscibus describit, pro similitudine adhibens, quod admones etiam dicti pisces similiter capiantur in nassas illecti, in quibus paruos pisciculos natantes viderint, &c. Sed versus poëtæ adscribam, vt res tota clarior fiat.

> Ὡς δ' ὅτε τις ἐν ξυλόχοισιν ὀρέστερος ἀγροιώτης
> Δήσας ὡς σφίγξας ἀπὸ μήδεα. ὁ δ' ὀδυνῇσιν
> Ἔρχεται, ἀμφὶ δ' οἱ στένεται δρῦς. ἡ δ' ἀΐξασα
> Μαιομένη. τάχα δ' ἦξε, καὶ ἔθορε. τὸν μὲν ἔπειτα
> Εἰλεῖται στρέπτουσα. μέλει δέ οἱ οὐκέτι δαιτὸς,
>
> Θηρὶ πάγην ἤτυνεν, ἀπηλεγέως δ' ἔνδοθι δεσμῷ
> Ἠχήεις ὀρυμαγδὸς ἀπόπροθι τηλεμένοιο
> Πάρδαλις ἰαχῇ τε καὶ ἔδραμεν ἴχνος αὐτῆς
> Τύψ' ἀναρπάζει κρυπτὸς δόλος. ἡ δ' ἐνὶ βόθρῳ
> Ἀλλὰ φύγης. τῇ δ' οὔτις ἀπέκδυσις ἐστιν ἑτοίμη.

Idem alibi contra feras diuersas, equos etiam colore diuersos venatori eligendos consulit: contra vrsos, glaucos: contra apros, fuluos aut ignis colore: contra pantheras, δαφοινούς, id est ruffos aut puniceos. Pardales cum Mauri venantur, eiusmodi insidias collocant, vt intra ædificaciunculam lapidibus quam primo struxerint, putrescentis iam carnis frustum ex longiore funiculo appendant: deinde ex arundinibus ianuam rara structura imponant, per eas vt fœtidæ carnis odor emanet, & longe lateque vagetur. Hunc inclusum fœtorem feræ bestiæ sentiunt: nam quodammodo tetris odoribus delectantur. Itaque huius cibi appetitione, huc illuc circunferuntur, & tanquam quadam amatoria illecebra attactæ, & incidunt in laqueos, & infelici esca constrictæ tenentur, Aelianus interprete Gillio. Volaterranus eundem locum paulò aliter & breuius vertit, hoc modo: Capiuntur pardales in Mauritania loco lapide substrato, laqueis præparatis, carneque apposita: ad cuius odorem per conualles subiectas delatum flatibus ventorum festinantes, in insidias incidunt. Monticolæ Constantinæ religionis in Africa equestrem venationem aduersus Leopardos instruunt, exitus viarum occludentes. Leopardus autem hac illac fugiens, dum via equitibus obsessa se nequaquam euasurum perspicit, in crebros flexus gyros confodiendum se præbet. At si Leopardum effugere contingat, qui incautius eam partem obseruauit, conuiuium cęteris venatoribus, recepta cecepta consuetudine, præparare tenetur, Io. Leo Africanus.

Leopardus diligit vinum & inebriatus capitur, Rasis & Albertus. Oppianus modũ etiam quo inebrientur elegantissimè describit: Vbi primũ (inquit) in Libya paruũ fontẽ animaduerterũt, non copiosum nec longi[us] emanantẽ, sed intra se consistẽtẽ, & sub arenam subeuntẽ, vnde pardales prima luce bibere soleãt, eò venatores noctu amphoras

amphoras permultas (viginti) suauis vini plenas afferunt, quod iam vndecim annos in dolijs bene conditum constitit. Ac nimirum postea quam hoc idem in fontem infuderunt, inde non procul sedent stragulis tecti: nam nulla alia re se occultare possunt, neque enim sane lapidum, neque arborum tegmenta inueniuntur: ibi enim sola terrarum ab arboribus nuda ex omni parte ad videndum patent. Eæ autem ardenter sitientes & grauem sitim depellere cupientes, ad nigrum iam fontem accedunt, & simul vt vini, cuius studiosæ sunt, potione sitim expleuerunt, statim primo saltatione ludunt, deinde sensim obdormientes humi sternuntur. Itaq; arctè & grauiter dormitantes, nullo negotio comprehenduntur.

Leopardorum pelles ad nos etiam adferuntur, quanquam rarius: frequentius in Galliam. Pellem vidi venalem tribus vel quatuor aureis Gallicis: sunt qui prestantiores aureis sex vel septem indicent. Maurorum pedi-
10 tes leonum & pardalium pelles induunt, & dormituri substernunt, Strabo. Pastorales homines qui loca inter Caucasum montem & fluuium Cophêna tenent, Apollonio cum socijs transeunti leonum ac pantherarum carnes, & earundem ferarum pelles à carnibus nuperrimè direptas donabant, Philostratus. Plura de pantherinis pellibus, vide infra in e.

F.

Agriophagi populi in Aethiopia (occidentem versus, Solinus) pantherarum & leonum carnibus vescuntur, Plinius 6.30. Inde nimirum & nominati sunt, quòd bestias edant agrias, id est feras. Pantheris vesci videntur etiam qui inter Caucasum montem & fluuium Cophêna habitant: lege Philostrati verba in fine præcedentis capitis. Pardales & pantheres edunt aliqui. Galenus de alimentorum facultate 3.1. cum proxime dixisset aliquos
20 etiam asinis & camelis vesci, homines scilicet tum animo tum corpore ὀνώδεις καὶ καμηλώδεις. Caro leopardi calida est & sicca, Rasis & Albertus.

G.

Tradiderunt aliqui, si corium leopardi (altamur, lego alnemer) substernatur, non accedere serpentes, aut si stragulum inde fiat: sed eius qui hoc retulit nulla est authoritas, Auicenna. Quomodo pantherarum & leonum pinguia curari oporteat, ex Dioscoride & Plinio præscripsimus in Tauro. Leoninus adeps calidissimus & siccissimus est, &c. proximus ei pardinus, pardino vrsinus, Syluius ex secundo Galeni ad Glauconem. Pinguedo leopardi crassa est & acris: subtilitas eius apparet in his qui patiuntur pulsum temporum & reuolutionem capitis (vertiginem,) si odor eius inter assandum recipiatur, Rasis. Albertus aliter: Vtilis est paralyticis, & pulsum cor-
30 dis patientibus, & reuolutionem, si odor eius inter assandum recipiatur. Seuum leopardi mistum cum oleo laurino, si cum eo inungatur scabiosus, cuius scabies scindit cutem, (quæ nominatur artrath, Rasis. Impetigines intelligo, quas Galli dartres appellant.) confert, Albertus: faciei tumoribus sarmentorum cinerem alicui ferarum adipi admiscens illinito, Leonis videlicet, aut pantheræ aut vrsi, Aretæus ad Elephantiasen. Ad alopecias conuenit etiam pardalis adeps, Galenus κ.τόπ. Sanguis leop. vtilis est tumori venarum (venarum grarium, Ras. varices puto intelligens,) si eo calido confricentur, Idem. Caro leop. calida & sicca est, Iidem. Cerebrum eius mistum cum aqua erucæ & modico zambac, potum mitigat dolorem vteri, Rasis. Albertus aliter: Cerebrum eius cum succo erucæ, genitalibus viri illitum, confirmat coitus facultatem: medulla vero pota vteri dolores tollit.

Leopardi fel potum (intra corpus sumptum) euestigio interficit, Bertrutius: qui etiam de leonis felle idem scribit, nescio quàm vere, cum authorem non habeat. Plinius etiam mustelæ syluestris fel venenosum esse scribit.
40 Leopardi quidem felli (aut etiam pardi, vt Cardanus scribit) vim istam letalem Arabes tantum attribuunt. Recentiores quidam obscuri idem de felle vnciæ scribunt: ego vnciam, vt supra dixi, pantheram siue leop. esse cõijcio. Qui biberit fel leop. (alnemer) euomit bilem viridem aut pallidam, & naribus percipit odorem aloës (& ore saporem aloës, Matthæol.) & incidit in icterum maximo periculo mortis: quòd si tres horas superauerit, melius speratur. Procurandus igitur maturè est vomitus, tum danda antidotus ei peculiaris, quæ recipit, Terræ Lemniæ, baccarum lauri ana partem i. coaguli capreoli partes iiij. seminis rutæ & myrrhæ, ana partem semis: excipiantur melle: dosis est magnitudo nucis: & mox iterum euomat, & fiat balneum ex aqua in qua res odoratæ sint decoctæ, Auicenna 4.6.2.13. Inducit hoc venenum omnia symptomata quæ napellus & morsus viperæ, & ijsdem remedijs curatur, Matthæolus ex Aponensi. Leopardus animal est calidissimum, quod vel ex maculis nigris & velocissimo eius motu est conijcere: itaque fel etiam eius suo calore vrit humores, & intra sex horas interficit.
50 Adhærendo musculis ventriculi facit spasmum. Scythæ sagittas eo inficiunt vt celerius interficiant, Ferdinandus à Ponzetto. Idem antidotum eandem quam Auicenna præscribit: Mihi tamen, inquit, videtur, potius esse propinanda antipharmaca frigida corroborantia, & vtendum balneo aquæ odoriferæ, denique eodem modo curandum quo venenum napelli. Lapis quem linguam serpentis vocant, sudore suo arguit fel leopardi, viperam, napellum, Matthæolus ex Aponensi. Leopardi fel recens sumptum, letiferum est venenum, siccatum vero vehementiam illam amittit, (Albertus hæc deprauauit:) aurei pondere sumptum, necat eodem die. Nuper cum rex cuidam ex sui regni principibus huius fellis recentis drachmæ (vnciæ, Albertus: non rectè) pondus propinasset ex vino pu. (puro,) postridie cum dormire cœpisset mortuus est, Rasis citans Aristotelem, apud quem nihil tale legi certum est. Idem fel pondere dauic (paruo pondere, Albertus: Bellunensis danich scribit, quę sit sexta pars drachmæ) sumptum cum cypho aquæ decoctionis caryophyllorum, (cum aqua simpliciter, Albertus,) prohi-
60 bet generationem & inducit sterilitatem, Rasis.

Testiculus leop. dexter à muliere etiam prouectæ ætatis sumptus, menstruam purgationem desitam ei restituit: & si pergat edere, sæpius purgabitur: quod si libeat sistere, propinabis ei semen psyllij recentis, Rasis & Albertus.

Remedia ad morsus leonum pantherarum & vrsorum, ex Aëtij 13.3. vide in Leone G. Bestiæ rapaces, vt leopardus (alnemer,) leo, & alfhed, non tam innoxiæ sunt morsu quàm canes & homines: sed dentes eorum & vngues non prorsus vacant veneno: quare danda est opera vt curentur imprimis cum attractione, quanquam leui: deinde vulnus sanetur, Auicenna.

H.

70 a. Ferarum vocabula quædam peregrina sunt, vt panthera, leo, vtraq; Græca, Varro. Πάρδαλις mas vocatur,

 ὑπὸ δὲ

[Greek] : fœmina autem [Greek]. Hesychius: sic enim legi debet, ex Eustathio in Iliados ζ. Hinc natum puto errorem qui apud innominatum in eundem librum Scholiasten habetur, his verbis: [Greek]. Prorsus enim ridiculum est aliud etymon primitiuo, aliud deriuato assignare: quare facile coniicio grammaticum aut librarium aliquem, qui Eustathij aut alterius verba aut malè legerit aut non sit assecutus, tam ineptè scripsisse. Suidas quoque pordalin marem, pardalin fœminam facit. Pordalin, inquit Varinus, poëtæ proferunt [Greek], abundante delta. Cæterum in Rhetorico lexico legitur pordalin communem esse vocem, pardalin Atticam. Homerus animal intelligens primam syllabam per omicron scribit: pellem verò, per alpha, Hæc ille. Sed sciendum est apud Homerum pro animali vtroque modo scriptum reperiri: pro pelle vero, semper quidem per alpha in prima syllaba, non [Greek] tamen, sed [Greek] aut [Greek] scribitur, eadem scilicet terminatione qua aliorum quoque animalium pelles: quod clarius testatur Varinus in voce [Greek]. Ego pordalin per o. non solum apud poëtas, sed historicos etiam inuenio: & apud vtrosque pordalin aliquando in fœminino genere, pardalin in masculino, contrà quàm grammatici obseruarint, siue ita scripserunt authores, siue librarij deprauarunt. Mihi aliquando in mentem venit, fieri posse vt pardalis vox origine sit Hebraica, à pardes, id est, horto: quòd macularum oculis tanquam floribus pellis eius pulcherrime ornetur: sic cêpus etiam simiarum generis à coloris elegãtia nomen adeptus videtur, vt [Greek], id est, hortus diceretur. [Greek] in datiuo plurali, Oppianus: vsitatius autem [Greek] diceretur: vt reliqui casus [Greek], apud eundem.

Epitheta. Panthera picta, ferox, multicolor, Textor. Pictarum fera corpora pantherarum, Ouid. 3. Metam. Pardus celer, Lucanus lib. 6. Fulminei, Claud. 8. Paneg. Sublimis, Iuuenal. Satt. 11. Virides, Claud. 3. Paneg. Item volucer, pernix, leuis, apud Textorem. [Greek] de camelopardali. Et mox [Greek] id est, vini amantes, Hæc omnia Oppianus. [Greek], de pelle pantheræ, Idem. [Greek], Agathias in epigrammate. [Greek], Nicander in Aconito.

Panthera vocabulum Græcum est, à quo etiam & rete quoddam panther, Varro. Pantheron siue pantherum retis genus est, ex eo nomen habens, quòd omnes aues venetur & concludat, eadem ferè ratione qua panagron, quod rete piscatorium est. [Greek] venatum significat, & ad aucupium quoque contrahitur, vnde [Greek], id est, auceps. Hoc rete humi exporrectum, & in oblongam tenuitatem contractum, tegitur quisquilijs, ne ab auibus prouideri possit. Deinde quum opus est adducto magna vi fune, repente expanditur, inescatasque aliquot diebus auiculas vno ictu vniuersas contegit, (nostri vocant *zuck garn*, Galli retz saillant.) Veluti quum futurum iactũ retis à piscatore emimus, aut indaginem plagis positis à venatore, vel pantheram ab aucupe: nam etiamsi nihil capit, nihilominus emptor pretium præstare necesse habebit, Vlpianus de Actio. empti. & vendit. Obseruauit hæc Budæus. Scoppa Pollucem citat qui retia quædam pardales nominet, quod ego apud Pollucem non inueni ri puto. De pantheræ retis vsu ad capiendas anates lege Crescentiensem 10. 17. Pantherinum, pantheræ simile & varium, vt pantherina pellis Plinio. Caprigenum hominum non placet mihi, neque pantherinum genus, Plautus Epid. Mensis ex cedro præcipua dos in vena crispis, vel in vertice varijs. Illud oblongo euenit discursu, ideoq; tigrinæ appellantur: hoc intorto, & ideo tales pantherinæ vocantur, Plinius 13. 15. Hîc vbi legitur in vertice varijs, vetus lectio erat, in vertice paruis. Vbi Hermolaus, Legendum quidam putant peruijs, aut certè, varijs: quoniam pantherinæ dicantur: pantheras autem non modo varias esse constat, sed & vocari. Fiebant & mensarum pedes eborei, pardorum aut pantherarum effigie. Olim ex quauis arbore mensa fiebat: At nunc diuitibus cœnandi nulla voluptas, &c. nisi sustinet orbes Grande ebur, & magno sublimis pardus hiatu Dentibus ex illis quos mittit porta Syenes, &c. Iam nimios, capitique (cum scilicet mensæ portantur capite, id est, orbe vel tabula pedibus imposita,) graues, Iuuenalis Sat. 11. Aristophanes alicubi meretricem [Greek] vocari scribit, Pollux: nimirum ex collusione nominum in prima syllaba: meretricem enim vulgò [Greek] vocitant. Accedit & natura animalis, rapax & impudens, vnde & Lupa & Leæna & Leontium meretricum nomina fuerunt propria. Est & Pantheris, vt Varro scribit, mulierculæ nomen, pulchre conueniens scorto, quod omnes sine discrimine ad se alliciat & captet. [Greek] Pollux 10. 4?. Est autem locus obscurus, & vt coniicio deprauatus: neque enim vel ex præcedentibus vel ex sequentibus sensum vllum colligis. [Greek] vel [Greek], quod ad pardalim attinet, Etymologus. [Greek], referens colorem pardalis, varius, vt quidam in Lexicon Græcolat. retulit. Bacchum tauro & pardali assimulant, quod eiusmodi sint homines ebrij, nempe violenti & iracundi vt taurus: & pugnaces ac belluini, [Greek], (id est, vnde pardalis similitudo conficta est,) Plato lib. 2. de legibus. Pardalium, vnguenti nomen, sic dictum quòd pardalis, quæ sola ex animantibus odorata (belluis, non homini, vt in C. dixi) creditur. Fuerat & pardalium in Tarso, cuius etiam compositio & mistura obliterata est, Plinius lib. 13.

Icon. Pardus eburneus, mensæ pes: Vide paulò ante in mensis pantherinis.

Sunt & à leonis pelle & pantheræ nominatæ gemmæ, leontios, pardalios, Plin. Et alibi, Tradunt Persicum smaragdi genus visum implere quem non admittant, felium pantherarumque oculis similes, nanque & illos radiare, nec perspici: eosdem in Sole hebetari, vmbris refulgere, & longius quàm cæteros nitere. Lapis pantherus, secundum Albertum, multos habet colores, nigrum, viridem, rubeum, & alios plures. Inuenitur autem pallidus, purpureus & roseus. Affertur plerunque ex India. A gestante inspici debet mane oriente Sole: sic efficacem fieri aiunt: habere autem totidem facultates quod colores habet, vt Euax etiam scribit, Syluaticus.

Pardale herba, quæ alio nomine leontopetalon vocatur: vide in Leone a. Pardalianches, aconitum primum, vel apocynon: de quibus in E. dictum est.

Camelopardalis fera, vulgò giraffa, capite, oculis, colore, pilis, & cauda, Diodoro teste, pardalim refert: vngulæ fissura camelum, &c. ex qua & pardali nasci creditur. Pardalus auicula quædam perhibetur, quæ magna ex parte gregatim volat, colore tota cinereo, &c. Aristoteles. Hesychio non [Greek] sed [Greek] auicula quædam est. Pardalis etiam inter cete est. Pardalis piscis, vt ij qui ipsum viderunt, dicunt, in mari rubro nascitur, colore & maculis orbiculatis similis terrenæ pardali, Aelianus.

Mare circa Taprobanam infinitos pisces procreare ferunt, habentes capita leonum, pantherarum, arietum aliorumque animalium, Aelianus.

Pantheris nomen mulierculæ, Varro: paulò ſuperius dixi nomen hoc eſſe meretrici aptum. Mons leopardorum diſtat à Tripoli duabus leucis, vide ſupra in A.

b. Non crederes leones & pantheras eſſe, quum tibi quales eſſent dicerentur? Cicero 1. de Nat. Gryphum corpori maculas aut pantherarum ineſſe aiunt, Pauſanias in Arcadicis. Extrema regio Arabiæ cepos fert, qui faciem leonis habent, corpus reliquum pantheris (πάνθηρος) habent, magnitudinem capreæ, Strabo: ſed alius à panthera panther eſt, de quo poſt lupum diximus. Oneſicritus formicarum Indiæ ſcribit ſe vidiſſe pelles pantherinis ſimiles, Gillius ex Arriani opinor Indicis. Ταῖσι δὲ γλαυκιόωσαι ἐδήσατο πυρσὸς ὀπωπὴν, Καὶ φλόγας θώρηξε, κατεγράψεν δ' ἐπὶ νῶτα ῥινὸν ὀπωπαῖσιν, (lego ὀπωπαῖς: nam & alibi maculas huius feræ ὀπωπὰς vocat, Plinius oculos, vtpote rotundas: ſicut & in cauda pauonis oculos aut gemmas,) καὶ ἄγρια θήκατο φῦλα, Oppianus de Bacchi nu-

10 tricibus in pantheras mutatis.

c. At catuli pantherarum, ſcymnique leonum, Lucilius. Παρδαλιδεῖς, παρδάλεων σκύμνοι, Varin. ſic & λεοντιδεῖς, leonum catuli. Troiani antehac ſimiles erant fugacibus ceruis, αἵ τε καθ' ὕλην Θώων, παρδαλίων τε, λύκων τ' ἤια (βρώματα) πέλονται, Homerus Iliad. ν.

d. Οὐδέν ἐστι θηρίον γυναικὸς ἀμαχώτερον, οὐδὲ πῦρ, οὐδ' ὧδ' ἀναιδὴς οὐδεμία πάρδαλις, Ariſtophanes. Οὔτ' οὖν παρδάλιος τόσσον μένος, οὔτε λέοντος, Οὔτε συὸς κάπρου, &c. quanta Panthi filij ſuis viribus nimium freti ſuperbiunt, Homerus Iliados ρ. Item Iliad. φ. de pardali ſcribit, eam è ſylua venatori obuiam prodire, nec metuere canes, & ſi vulnerauerit eam venator, ferro etiam transfixam non remittere priuſquam aut inuadat venatorem aut extinguatur. Καὶ περὶ δουρὶ πεπαρμένη οὐκ ἀπολήγει ἀλκῆς. fortem ac pertinacem ad vindictam animum indicans, Varinus in Παρδαλῇ. Sic & Oppianus libro 2. de piſcibus, pardalin ſcribit in ſpectaculis ſponte irruere in venabu-

20 lum opponentis ſe ei hominis:

> Ὡς δ' ὅτε θηροφόνων τις ἀνὴρ δεδαημένος ἔργων
> Λαῶν ἀμφὶ δόμοισιν ἐναγρομένων ἀγορῆσι
> Πάρδαλιν οἰστρηθεῖσαν ἐπὶ ῥοίζοισιν ἱμάσθλης
> Ἐγχείη δέχεται· τὰ δ' ἀνηκέϊ δοχμὸς ὑπ' ὀργῆς.
> Ἡ δὲ καὶ εἰσορόωσα φόνου θηκτοῖο σιδήρου,
> Ἄγρια κυμαίνουσα κορύσσεται, ἐν δ' ἀσπαλάκων
> Ἦ τε δολιχοδίκη χαλκήλατον ἐμπαρέειν αἰχμήν:

Sic murena locuſtæ marinæ aculeis ſponte ſe implicat & infigit. Ἡ δ' (Caſſandra) ἅτε πάρδαλις ἔσσυτ' ἐν οὔρεσι καγχαλόωσα, Ἥν τ' ἀπὸ μεσσαύλοιο κύνες, μογεροί τε νομῆες Σεύωντ' ἐσσυμένως· ἡ δ' ἄγριον ἦτορ ἔχουσα, Ἐντροπαλιζομένη ἀνακάζεται ἀχνυμένη κῆρ &c. Calaber circa finem lib. 14.

e. Venatio data leonum & pantherarum, Liuius 9. belli Maced. Vide ſcripta ex Oppiano in fine præcedentis partis proximè. Linei thoraces in pugna ferrum violenter adactum tranſmittunt: venantibus vero conueniunt: ſuffringuntur (ἐναποκλῶνται) enim in eis tum leonum tum pardalium dentes, Pauſanias in Atticis.

30 Antiphilus pinxit nobiliſſimum Satyrum cum pelle pantherina, quem Apoſcoponta appellant, Plinius. Demiſſa ab læua pantheræ terga retorquens, Vergil. 8. Aeneid. Παρδαλῆ, pellis pardalis, Pollux. Vide quædam ſupra in a. Cælius pardaleam nuncupari ſcribit, vt leonis leonteam. Παρδαλέη & παρδαλέα, & per ſynæreſin παρδαλῆ, exuuium pantheræ, Varin. Paris Iliad. ſecundo pugnat, Παρδαλέην ὤμοισιν ἔχων καὶ καμπύλα τόξα. Et Menelaus Iliados 10. Παρδαλέῃ μὲν πρῶτα μετάφρενον εὐρὺ κάλυψε Ποικίλῃ. Chiron Orpheo donat νεβρίδα παρδαλέην. vt in Orphei Argonauticis legimus: intelligenda eſt autem forte νεβρὴ, id eſt hinnuli pellis pantherinæ inſtar maculoſa. Ἀμφὶ δὲ παρδαλέᾳ στέγετο φρίσσοντας (σὺν φρίσσειν παραβαλλόμενα ζῶντας) ὄμβρους, Pindarus in Pythijs. Πέμψω δὲ πορφυρίωνας εἰς τὸ οὐρανὸν Ὄρνις ἐπ' αὐτὸν παρδαλᾶς ἐνημμένους, Ariſtoph in Auibus. Vbi Scholiaſtes, Porphyriones dixit pantherarum pellibus indutas, per iocum: quoniam pennæ earum cœruleæ ſunt. Citat etiam Suidas in Παρδαλῆ. ſic enim ſcribit cum acuto in vltima. Terram Eremborum, id eſt Troglodytarum παρδαλέῃ compa-

40 rat Dionyſius Afer: quòd propter Solis aduſtionem varia ſit, vt in B. retuli. Pardalea conueſtitus dicitur, qui eſt moribus varius, & velut πολύστικτος, id eſt multis interpunctus notis, Cælius & Varinus in Παρδαλέῃ.

h. Apud Chaones adoleſcens quidam nobilis Anthippen amauit: & cum aliquando in ſylua quadam ſimul eſſent, tum forte fortuna regis filius Cichyrus pardalin fugientem in eam vſque ſyluam perſequens, iaculum in eam intentat, aberranſque puellam ferit. Opinatus autem ſe feram eſſe iaculatum, equum propius adigit: & quũ videret adoleſcentem in vulnere puellæ manus habentem amens factus, ac vertigine affectus, ab equo in præruptum ac petroſum locum delapſus eſt, vbi ſanè interijt. Chaones autem in honorem regis eundem locum muro cinxerunt, & ciuitatem Cichyrum appellarunt, Parthenius in Eroticis. Bacchum tauro aſſimilant & pardali, quòd homines ebrij belluarum iſtarum ingenia referant, & omnia violenter agant: quidam enim iracundi fiũt taurorum inſtar: & pugnaces ferique vt pardales, Plato lib. 2. de legibus citante Athenæo lib. 2. Ὀρθῶς δὲ καὶ ταύρῳ

50 ὁ Λυαῖος (addo, παρεικάζεται, ex Platone) παρά τε τοῖς ἄλλοις καὶ Λυκόφρονι, ἔτι δὲ καὶ παρδάλει, Varinus in Λυαῖος. Pantheram Baccho ſacram eſſe dixi in C. ex Philoſtrato. Hinnuli pellem, (nebridem,) Bacchi more (Διονυσιακῶς) geſtare dixeris hominem timidum, ebrium, varium, inconſtantem: propter varias nebridum maculas, Varinus in Παρδαλέῃ: Videtur autem eandem ob cauſam & nebris & pantherina pellis Baccho attributa: cum vtraque ſimiliter maculoſa ſit: proinde hominẽ quoque varij & inconſtantis ingenij pardaleam geſtare prouerbialiter dixeris. Bacchum à iugo pardalium vehi, & in comitatu eius pardales eſſe fingunt, ſiue propter varietatem coloris (vuarum: Vide in Nebride in Ceruo H. e.) ſicuti & Nebridem geſtare fertur tum ipſe tum Bacchæ: ſiue quòd vtcunque fera ingenia moderata vini potione manſueſcant, Phurnutus. Eadem ſcilicet ratione lynces etiam Baccho ſacræ ſunt: Vide in Lynce h. item axis, quam Cteſias in India naſci ſcribit, hinnuli pelle, pluribus candidioribuſque maculis. Bacchus aliquando effictus eſt in curru pampineo & triumphans, qui pantheris mo-

60 do, modo tigribus (& ipſis maculoſis) ac lyncibus trahebatur, Gyraldus. Nutrices Bacchi mulieres in pantheras mutatæ deuorarunt Pentheum mutatum in taurum propter contumelias quibus Bacchum affecerat, vt prolixè fabulatur Oppianus de venatione libro 3.

PROVERBIA.

Pardi mortem aſſimulat, Θάνατον παρδάλεως ὑποκρίνεται. dicebatur vbi quis aſtu alicui perniciem moliretur, veluti cum Brutus ſtupidum ac dementem ageret, vt in poſterum imperio potiretur. Id adagium ad quendã apologum referunt. In Mauruſia ſimiarum ingens copia, &c. Eraſm. Refert autem apologum ex apoſtolio By-

70 zantio non alium, quàm nos ſupra capite 3. tanquam veram hiſtoriam ex Aeliano recitauimus, de pardali inquã

quæ mirabili astutia se mortuam fingens simias capiet. Pardaleam gestare prouerbio dici potest vir varius, animo inconstans & fraudulentus, (Vide paulò ante in c.) Varinus. Si mutare potest Aethiops pellem suam, aut pardus (namer) maculas suas, & vos poteritis benefacere cum didiceritis malum, Hieremiæ 13. Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit, Esaiæ 11. Apologus qui refertur à Plutarcho in Moralibus, interprete Erasmo in prouerbio, Multa nouit vulpes, verum echinus vnum magnum: Cum aliquando pardus vulpem præ se contemneret, quòd ipse pellem haberet omnigenis colorum maculis variegatam: respondit vulpes, sibi id decoris in animo esse, quod illi esset in cute. Neque verò paulò satius esse, ingenio præditum esse vafro, quàm cute versicolore.

DE FELE ZIBETHI.

Hanc iconem doctus & nobilis vir Petrus Merbelius Mediolani ad viuum depingendam nobis curauit.

FELEM Zibethi hoc loco collocaui, quòd in præcedentibus semel ac iterum statim post pantheram de ea me dicturum promiserim. Nam cum Venetijs essem ante annos aliquot, à doctissimo viro Petro Gillio audieram, hoc animal pantheram aut pantheræ genus sibi videri. Quod ille fortassis ideò credidit, quoniam solas animalium pantheras odoratas esse apud veteres legitur: nec alia ferè hodie odorata reperiuntur præter zibethi & moschi animalia: sed quod moschum fert, capreolum esse constat. Atqui de pantheris veteres docent, non simpliciter, nec homini eas bene olere, vt zibethi feles olet: sed animalibus cæteris: quanquam illud etiam dubitandum mihi videtur, nec vno modo. Primum enim vtrum omne animalium genus ad se alliciant, vt vulgò ferebatur olim, non constat: deinde, vt alliciant, odorisne an alia quapiam gratia id contingat, meritò dubitatur. Iam corporis quoque figura, nihil ad pantheras; nec amplius puto cum illis commune habet, quàm feles aut noctua cum Minerua: præter pellis forsitan maculas, sed diuerso modo, & vngues acutos qui vaginis conduntur. Sui igitur generis hoc animal esto: quo autem loco collocetur non admodum refert: neque enim anxiè aut exquisitè de ordinis ratione cuiquam responderim, Ego hoc animal Venetijs vidi apud quendam qui odoramenti ex eo colligendi gratia id alebat: sed describere corporis formam neglexi: quamobrem alienis tantum verbis mihi vtendum erit. Natura zibethum finxit feli persimilem, sed maiorem, animal quod Hispania mittit, dentibus armatum & ferum valde, quod nulla temporis longitudine mitescat, pilo asperiore, ore oblongo, vt taxo animali: in huius tam masculi quàm fœminæ genitalibus folliculum genuit, è quo semen argenteo cochleari excipitur, adeò odoris fragrantis, vt vel grana tria, pondus librarum plurium cuiusque arboris odor[illegible]issimæ vincant, Cardanus. Longitudo huius animalis, (vt oculatus quidam testis ad me scripsit, à fronte vsque ad initium caudæ, brachium integrum hominis æquat. Crurum altitudo vsque ad pedes, trientem brachij. Magnitudo ferè vulpem excedit. Color ferè lupinus est, maculis passim nigris interceptus, per summum dorsum obscurè fuluo colore mixtus. Maxillæ inferius albæ sunt, & pili barbæ albi. Pedes nigri sunt. Latera ventrem versus albicant, ita vt color albus eò syncerior sit, quo ventri imo propior, Hæc ille. Vir quidam bonus & eruditus hoc animal certo anni tempore incalescere, & seipsum corrumpere, (inire,) atque ita liquorem illum, ceu genitale excrementum emittere, mihi narrauit. Zibethi animal quod equidem sciam non nouit antiquitas: id in felium genere habetur, lingua tamen non aspera vt cæteris felibus: feli ferè simile, pilo duriore, etiam odorato: barbas habet, & oculos noctu lucentes. Odoramentum ex eo colligitur, fœminæ intra genitale & aluum, mari intra genitale membrum & testes, oriculario veluti instrumento osseo. Est autem excrementitius quidam lentor, primo butyri colore, qui mox liuidus redditur, singulis diebus drachmæ pondere. Carnibus duntaxat vescitur crudis, in syluis mures sectatur. Vix mansuescit mas. Feri odoris atque ingrati est ipse liquor, ex quo plus præsertim cum propius) iusto naribus subijcitur. Leui tactu manus & faciem matronarum odore commendat, cornu asseruatur. Vncia octonis aureis permutatur, nec vlla res in maiori ætate nostra pretio fuit. Adulteratur felle bubulo ac styrace liquida elota, vel melle Cretico, Alexander Benedictus de curandis singillatim morbis, 13.26. Idem in libro de peste, Vnguentis ætas nostra non vtitur, alioqui in omni genere luxuriæ antiquitatis æmula: quæ zibetum animalis cati magnitudine excrementitium ex naturalibus habet humorem, ac moschum suauius spirantem. Illud ex proximo nares acrius ferit, & ex quo plus est (lego, & quò propius est, eò scilicet acrius & minus grato odore nares ferit. Muscho tamen charius comparatur: etenim odorem qui

rem qui gerit ipse non sentit: (hoc idem alibi de moscho scripserat.) Ab ijs qui impendio non parcunt, additur etiam pilis siue pomis vulgò dictis, quæ odoris gratia gestantur. Et alibi, Succinum orientale: id est ambra) consuetudine odoris sui gratiam acquirit, cum zibethum & moschus fastidium pariant. Et rursus, Moschus Venetis matronis non placet, quibus nec zibethi sordes. Procurator (consulem vocant) mercium Florentinorum Alexandriæ, ciuettam habebat adeò cicurem, vt ludens cum hominibus nasos, auriculas & labia eorum leuiter & sine vlla noxa morsu perstringeret: nutrita enim erat mox à natiuitate vberibus mulieris. Res certè mira & rara, bestiam tam feram & difficilem cicuratu, adeò mansuescere. Hanc veteres hyænam appellarunt, quod facile ipsorum verbis probauerim: & si nunquam obseruauerint tanti odoris excrementum ab ea reddi: nam de pantheræ tantum specie odorata mentionem fecerunt. Ita quidem de hyæna scribunt authores, tanquam de bestia Africana syluestri, vnde conijcio ciuettam Arabico nomine sic dictã, eo tempore caueis inclusam non fuisse. Hodie verò cum cicuretur, non parum ex ea lucri ad suos nutritores redit. Corpore est compacto in se instar melis aut taxi, sed corpulentior. Et quoniam meatum alium præter naturalem (genitalium) habet, multi lecta hyænæ historia, taxum esse arbitrati sunt. Sed taxus priscis & Aristoteli trochus est. Ciuetta pilos nigros in collo superius gerit, & per totam spinam dorsi, quos per iracundiam, non aliter quàm setas suas porcus, erigit: vnde factum est vt glanis etiam piscis alio nomine hyæna diceretur. Rostrum ei acutius quàm feli, barbatum similiter. Oculi splendent & rubent: maculæ duæ nigræ sub oculis sunt: auriculæ rotundæ, vt in taxo ferè. Corpus albicat maculis atris distinctum: crura etiam eius & pedes nigri coloris sunt vt in ichneumone. Cauda longa est, supernè nigra, maculis quibusdam albis infernè. Corpore est agili: viuit carne. Hanc ciuettæ descriptionem qui cum hyæna veterum contulerit, eandem esse animaduertet, Hæc Bellonius. Mihi quidem hyæna potius videtur animal quod aliquibus papio dicitur, vt supra dictum est in Lupo aureo. Feram quandam animantem zibettum recentiores Græci nominant peregrino sermone. Ea autem feli, qui veteribus ædificiorum ruinis oberrat, non absimilis est: è cuius natura sordes manat odoratissima, quæ solet præcipuè purgari, quum pars ea hac scatet vligine tum vase vitreo vel alio recipitur. Si cauernulæ vmbilici admoueatur, tradunt conuersum in alterutram partem vterum in suam resilire sedem: aut si sursum versus impulsus opprimat, subdito eo deuocari: tam amans huius odoramenti vulua, vt ad id vndecunq; admodum irrepat. Nonnulli è recentioribus Græcis hoc animalis genus zapetion appellant: vulgus nostrum hodie siuettam nominat. Quanquam celebratum Græcis recentioribus medicamentum, quod ex animalis moscho, agallocho, & ambare constet, officinæ galiam moschatam malunt appellare, barbari sone moschatum, Ruellius de stirpibus 1. 27. ex quo Matthæolus etiam in Italicis suis in Dioscoridem commentarijs mutuatus est. Algalia compositio est moschata, de qua in Moschi caprea dixi, capite quinto: eam nonnulli Gallicè ciuettam nominant. Peregrini muris pellicula, nominatur ab Hieronymo ad Demetriadem: quis autem peregrinus iste mus sit (inquit Hermolaus in Dioscor.) non video, nisi quis animal hoc intelligat ex quo zibettum, siue (vt recentiores Græci vocant) zapetion excipitur: quanquam & compositionis quoddam genus est zapetion ex animalis musco, agallocho & orientali succino: hæc ipsa cõpositio etiam net vocari solet à Græcis quibusdam, sed vox est Arabica. Io. Agricola Ammonius scribit Othonem Henricum Bauariæ ducem, gazellam habuisse, quam magnis impensis assecutus saccharo potissimum aluerit, neque cornutam neque dentibus prominentibus, paulò maiorem cato, nigro & albo ferè colore vndique insignem: atqui gazella capreolus est, cui nihil commune cum zibethi fele: imposuit ei puto, quòd vtrunque animal (capreolus inquam moschi & feles zibethi) peregrinum est, & odoribus nobile. In Pego vrbe Indiæ inueniuntur feles, qui vnguentum illud fragrantissimum gignunt, quòd vulgò zibellum (zibetthum) dicitur. Væneunt autem feles terni aut quaterni singulo aureo, Ludouicus Romanus. Alibi etiam has feles reperiri scribit circa Tarnasari vrbem Indiæ. Idem regem Ioghæ peregrinantem per Indiam religionis causa, inter alia animalia gibellos (catos zibethi) secum ducere scribit. Paulus Venetus 1. 62. animal moschi haberi scribit, pulchrum, magnitudine cati, &c. sed hæc magnitudo feræ zibethi conuenit: quanquam maior est cato, aut etiam vulpe: nam moschi animal capreolus est, cuius magnitudinem omnes norunt. Ambram factitiam quæ moschum vel cibetum redoleat, descripsi in Moschi caprea E. Zibeth (inquit Scaliger) vocatur odoramentum quoddam pingue, crassum, nigri saponis facie: quod sudor est animalis, & strigmentum quoddam: non semen, vt quidam putant, nec humor exactus è loculis genitalibus: extergitur autem cochleario argenteo æreóue, aut quod nonnulli magis probant, corneo: neq; uerum est, quod aliqui aiunt, nullo vnquam tempore mitescere. Tres Romæ vidimus apud Cardinalem Galeottũ. Vnum Mantuæ. Romanenses illos pipionum carne ad succi prouentum ali videbamus: nõ nisi irritatis peti atq; distringi: quoniam & plus materiæ cieretur, & odoratius esset virus illud. Tantumq; abest vt essent implacabiles, vt vnus eorum humeris gestari se pateretur. Ab Alexandria aduectos illos aiebant Cardinali: neque enim in Hispania gignuntur, vt aliqui fortè putant. Ladanum & Zibet maximè sunt affinia. Collectum Ladanum (quippe è Creta quàm recentissimum allatum habuimus) tam malè olet, quàm Zibeth, cum detergitur. Tempore & arte purificatum deponit virus, & fit suaue: sic & Zibeth.

Altera icon Felis Zibethi accurati' expressa à doctissimo diligẽtissimoq; viro Io. Caio ex Anglia ad me missa.

Hanc

Hanc iconem quam iam damus, post superiora scripta misit ad me vir doctissimus Ioh. Caius cum his verbis: Nuper fortuna mihi Zibettum animal ex Africa obtulit. Id curiosius ad viuum atque diligentius depictum ad te mitto, vt non sit ouum ouo similius. Id fele quouis maius est, & taxo paulò minus, facie acuta vt taxi aut martis, aure breui obtusa & orbiculari, intus pallida, foris nigra, nisi in marginibus, vbi pallescit. Oculo cœruleo & cœlesti, crure & pede nigro, explanatoque magis quàm feli: vngue item nigro, nec in pede abdito, nec ita adunco vt feli, dente magis quàm vngue timendum. Totum est maculosum. Etenim nasus illi niger est: ima pars maxillæ superioris pallescit, media nigrescit: inde ad verticem melino colore est. Inferior maxilla nigra est tota. Setæ in labro superiori albæ sunt in pallida cute, vt & paulò supra oculum duæ aliæ albæ, in cute nigra. Guttur nigrescit. Paulo infra supraque aurem lineæ tres nigræ oriuntur, quarum prima, rectà descendit ad guttur: secunda, obliquè defertur ad mediam colli longitudinem: tertia obliquè item ad armum ferè pertinet. Paulò infra id loci, contrario ducto, aliæ lineæ exorsæ, semicirculari penè modo ascendunt ad spinam per armum, idque per armi tantum regionem. Nam cæterum corpus macularum lineas (seu ordines) abruptas aut continuas, per corporis longitudinem dispositas, aut productas habet. Etenim quæ per spinam tenditur vna, longa est & continua, ab armis incipiens: secunda vna item, sed abrupta vt & tertia. Quarta & quæ deinceps sunt, maculæ discretæ sunt, sed ita vt in longitudinem porrigatur earum positio. Cauda illi ex dimidio priori maculata, ex posteriori nigra ex toto est. Pilus per faciem, tibiam, atque pedem, mollis est & sessilis: per reliquum corpus, profundus, rigidus, & erectus. Maculæ penitus descendunt, non per summa tantum incumbunt. Lingua non scabra, sed læuis est. Sub cauda meatus est, vt cæteris animalibus, per quem alui excrementum egerit. Paulò inferius, ciuettæ receptaculum est. Pari post spacio pudendum masculinum est, in corpore abditum. Iratum, vocem edit irati canis r. literam geminantis. Aliter affectum, felis, cum adhuc sit iuuenis, sed submissam. Longum est zibettum à capite ad caudã, pedem vnum, palmos tres, & digitum vnum Romanum. Crassum, sub ventre maxime, quà maximum est, pedem vnum, palmos duos, & digitos tres Romanos. Mansuetum animal hoc nostrum est, & tractabile. Vendebatur libris octo nostratibus, hoc est coronatis Gallicis viginti quatuor, aut florenis rhenensibus quadraginta octo. Hęc omnia Caius. Tua Zibethici Cati imago (inquit Io. Kentmannus ad me) non probè expressa est: ea quam mitto, (*misit autem illi quam à Io. Caio accepi vndiquaque similem*) accuratè depicta est ad huius generis animal viuum, quod illustrissimus Saxoniæ dux elector Io. Fridericus septuaginta taleris (*taleri precium est circiter denarios argenteos sedecim cum dimidio*) emptum habuit, anno Domini 1545. Animal est mundiciæ studiosum: locus in quo degit, euerri debet quotidie, & vasa eluі: longum erat vlnam communem; dentibus instar Canis armatum. Succus odoratus quo turget, bis in septimana ei demebatur: secus enim affricando se ad quæuis proxima, eum exprimebat. Cibi auidissimũ & vorax est: consumebat enim quotidie oua elixa dura numero quindecim, singula decorticata singulis bucceis: aut carnis libras (*16. unciarum nimirum*) duas, aut pipiones duos, aut duos gallinaceos pullos. Omnem eius cibum in aquam imponebat minister. Postea cum is princeps amico cuidam hanc felem donasset, negligentius tractata breui interijt. Quanquam autem sumptuosa sit eius nutritio, pretio succi qui ex eo colligitur, sumptus pensatur non sine lucro. Hæc ille. Zibethi feles, (inquit Io. Leo Africanus) naturæ syluaticæ sunt, atque in Aethiopiæ syluis reperiuntur. Mercatores catulos saltem comparant: quos lacte, furfure & carne nutrientes in caueis alunt: excrementum verò bis vel ter singulis diebus excipiunt, quod quidem animalculi sudor est: nam virgula crebris ictibus percussum frequenter per caueam agitatur donec erumpat sudor: quem sub coxis, brachis, collo & cauda excipiunt: quod quidem excrementum vulgò Zibethum dicitur. Zibetti liquorem, vmbilico impositum vteri strangulationibus mirum in modum mederi, alijsque multis remedijs pollere aiunt. Valet etiam ad colicam, lentis mole illitus vmbilico loto prius vino calido: quòd si tantillũ peni illinatur & vir congrediatur cum muliere, magnam mulieri excitat voluptatem: vterum purgat: fœcundam facit: matricis ori illitus partum facilitat. Odor eius in mulieribus excitat Venerem. Permodice illitus purgat cerebrum & cornam quibus infirmum est cerebrum, non bene ferunt odorem eius.

DE POEPHAGO.

POEPHAGVS animal dictum videtur quasi ποηφάγος, quòd herba & gramine pascatur, nimirũ vt equus, cuius magnitudinem duplo excedit. Ποηφάγον θηρίον, τὸ τὰς βοτάνας ἐσθίον, Varinus. Ποηφαγία, βοτανοφαγία, Hes. Indicum animal poëphagus, duplo quàm equus maior, spissíssima cauda & nigerrima præditus est: humani pili subtilitatem eius setæ vincunt. Permagni eas idcirco Indiæ mulieres æstimant, quòd eis ipsis crines suos pulcherrime implicent & deuinciant. Ad bina cubita singulæ ipsius setæ longitudine procedunt: ex vna radice triginta simul exoriuntur. Omnium animalium timidissimus est: nam si à quopiam se inspectum sentit, euestigio quanta potest maxima celeritate sese in fugam properat conijcere, in quam magis studiosè quàm celeriter se impellit. Quod si quum insequentibus canibus & equis ad currendum promptissimis vrgetur, intelligat se appropinquare vt comprehendatur, prius occultata cauda contra stans, venatores intuetur, simul & ex magno timore colligit se, & quadam fiducia nititur, neque enim iam cauda abdita se vllius precij putat amplius visum iri: quod præclare scit in causa caudam esse quamobrem tantopere appetatur. Veruntamen interea quispiam præstanti telo illum ferit, & ab occiso caudam præmium prædæ abscindit: & pelle, quæ vtilis est, ex toto corpore detracta, cadauer abijcit, quòd eiusmodi carnium vsum nullum Indi habent, Aelianus. Volaterranus aliter transtulit. Animal, inquit, timidum est, & obuios quosque animi magis anxietate quàm pedum celeritate fugiens, præcisa sibi sponte cauda, ob quam se peti præsagire videtur. Nicolaus Venetus comes, extremæ Asiæ prouinciam quandam Macinum nominat, inter Indiæ montes & Cathaium sitam, (Sericam intelligere videtur:) in hac regione qua ad Cathaium vergit, boues albos nigrosque gigni scribit, equina cauda, sed pilosiore, ad pedes vsq; protesa: pilos caudæ subtilissimos, in modũ plumæ volatilis, magno in pretio esse, quos equites in cacumine lanceарũ suspẽdentes egregiæ nobilitatis insigne ducũt, Aeneas Syluius capite decimo de Asia. Hæc bellua aut ipse poëphagus est, aut certe cũ eius historia cõiungi meretur.

PROTOGEVSTÆ Indica quædam animalia feruntur, gustatus vi præcipua: quorum meminit Cælius Rhodiginus, nescio iam ex quo Græco scriptore. Memini in dictionario aliquo me legisse, sed prætereà nihil, ne cuius generis animalia quidem sint.

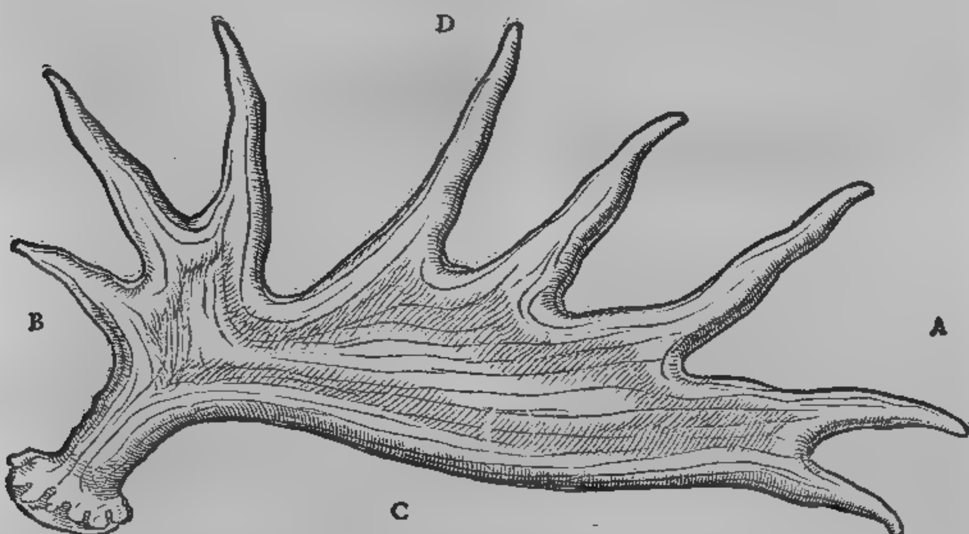
DE RAN-

DE RANGIFERO.

Figuram hanc ex tabula Septentrionalium regionum Olai Magni mutuati sumus. Cornua quidem eius ficta esse apparet ex male intellectis Alberti verbis triplicem cornuum eius ordinem esse.

RANGIFER animal, vt Albertus Magnus & alij quidam eum secuti vocant, in remotissimis ad Septentrionem Scandinauiæ regionibus inuenitur, præsertim apud Lappos populos quorum lingua reen vocatur: vnde facta Germanis vocabula, alijs aliter scribentibus *rein, reyner, rainger, reinsthier.* Gallis, rangier, vel ranglier. Latinis recentioribus, rangifer, raingus. Hanc veteres Græci & Latini an cognouerint incertum est. Amicus quidam noster Plinij machlin esse conijcit: sed machlin & alcen eandem mihi videri, in Alces historia ostendi. Fieri autem potest vt Plinius diuersas existimârit, quòd nomina fortè diuersa à peregrinis hominibus audiuisset. Ge. Agricola vir doctrina & iudicio summus, tarandum, *reen* interpretatur. Ego quæ veteres de tarando scripserunt in Boum syluestrium historia recitaui: vbi & meam de eodem sententiam, aut dubitationes potius attuli. Lappi siue Lappones equorum loco vtuntur animalibus, quæ raingi suo sermone vocant: quibus magnitudo & color asini, (pilus propè asini, hirsutus, Munsterus) vngulæ bifidæ, forma atque cornua ceruorum: sed cornua lanugine quadam cooperiuntur: eadem humiliora (tenuiora & longiora, Munsterus) & ramis rarioribus quàm ceruina sunt, vt ipsi vidimus. Animalia ipsa tantæ sunt velocitatis, vt spatio duodecim (vigintiquatuor, Munsterus. Vide infra circa finem huius animalis historiæ) horarum, vehiculum CL. millia passuum, id est triginta miliaria Germanica proripiant. In progressu eorum lento vel celeri, ex tibiarum articulorum agitatione ad instar nucum collisionis crepitus auditur, Damianus à Goës. Rangiferi cicures multò maiores sunt ceruis, & gregatim pascuntur, Olaus Magnus.

Rangifer in Septentrione versus polum Arcticum generatur, & in regionibus Noruegiæ ac Suecíæ, & alijs quæ sunt minoris latitudinis. Dicitur autem rangifer, quasi ramifer. Speciem enim cerui præsentat, sed maior est corpore, robore insignis, & ad fugam celerrimus. Tres ordines cornuum gerit in capite, ita vt in singulis bina sint cornua, & caput eius virgultis (aliâs, virgulis) circumpositum videatur. Ex his duo cæteris maiora sunt, in loco cornuum cerui, quæ ad perfectam magnitudinem augentur, adeò vt quinque cubitorum mensuram aliquando attingant, & ramis conspiciantur viginti quinque: (idem de ramorum numero huius feræ, Rob. Stephanus scribit in Obseruationibus suis venaticis circa finem Dictionarij Gallicolatini.) Duo etiam in medio capitis, lata vt damarum habentur, mutilis & breuibus ramis mucronata. Denique alia in fronte, antrorsum versa, ossibus similiora, quibus in pugna potissimum vtitur, (nimirum vt cerui suis adminiculis, id est infimis ramis) Albertus. Est in Poloniæ vastissimis saltibus celebre animal, renschieron ab incolis appellatum, nusquam ab vllo authore descriptum, quod magnitudine exæquat ceruum, cornibus prærduis armatum, quorum vtrunque in fastigio tridentem, hoc est triplicem verticem ostentat. Huiusmodi fera pro splendido munere Saxoniæ, Turingiæ & Misniæ principi Georgio missa est: anno salutis trigesimo primo supra sesquimillesimum, Io. Agricola Ammonius. De Rangifero etiam accipiendum puto, quod Io. Boëmus scribit, in Polonia equum syluestrem ceruino cornu

cornu reperiri. Et sanè posset hippelaphus dici, non minus quam alcen Albertus sic vocat: sed alius Solini hippelaphus est, vt in Alce docui. Animalis huius historiam, inquit Zieglerus, putârim veteres quoque agnouisse, sed obscura & dubia quasi fama exceptam: siquidem aiunt Scythas quosdam equitare ceruos. In Scythia natio quædam ferorum hominum est, quæ ex feritate ceruos in eam mansuetudinem traduxit, vt in cicuribus illis tanquam equis insideat, Aelianus. Vltra Catadupa Nili procedens Apollonius & socij, repererunt feras quasdam ex boue & ceruo compositas, Philostratus. In Orientalibus Asiæ prouincijs (Scythiam & Tartariam versus) Meditæ habitant, homines syluestres, qui carnibus animalium quæ venando ceperint vescuntur, maximè ceruorum, quorum magnam habent copiam, & adeò cicures faciunt, vt illis tanquam equis vel asinis insideant, M. Paulus Venetus 1.61. Alibi etiam legimus ceruos cicures equitari in Ocdor regione Asiæ ad Oceanum Septentrionalem. Quòd si quis rangiferum etiam, ceruum Scyticum appellârit, meo quidem iudicio non ineptè faciet. Est bos in Hercynia sylua cerui figura, cuius à media fronte inter aures vnum cornu existit excelsius, magisque directum his, quæ nobis nota sunt cornibus: ab eius summo sicut palmæ ramique latè diffunduntur, eadem est fœminæ marisque natura, eadem forma magnitudoque cornuum, Cæsar lib. 6. de bello Gallico: Gillius hoc loco non rectè legit, Est bison in Hercynia sylua, &c. Ego plane rangiferum à Cæsare descriptum puto, qui cum cerui quidem cornua gerat, sed corpulentia excedat, boui ab eo comparari potuit: accedit quòd etiam cicuratus mulgetur. Sed & Solinus, Tarando (quem rangiferum nostrum esse cum Ge. Agricola libenter credimus,) inquit, magnitudo quæ boui, caput maius ceruino, nec absimile: cornua ramosa, vngula bifida, &c. Sunt autem rangiferi quoque cornua lata, & ex latitudine in mucrones aliquot tanquam digitata. Illud quidem cornu quod depictū dedimus seorsim, siue tarandi aut rangiferi, siue alterius animalis, ab vno principio oritur, deinde in duas partes tanquam manus aut alas in diuersum abeuntes bifurcatur: quarum altera duplò ferè maior, ramulos seu mucrones quinque emittit: altera, tres. Latitudo cornu, qua latissimum est, à C. ad D. digitorum est duodecim, mucro longissimus, quatuor palmorum: breuissimus, sesquipalmi. Longitudo secundum latitudinem accepta, hoc est ab A. ad B. quatuor dodrantum, vt ipse manibus tractando mensuraui. Sunt sanè alcis etiam cornua lata, vt damarum vel caprearum potius quas platycerotas vocant, & in digitos aliquot finduntur: sed rangiferi cornua melius comparaueris ceruinis, vt Albertus & alij fecerunt. Quamobrem ceruos etiam palmatos, vt Capitolinus nominat, eosdem rangiferis esse suspicor, vt pluribus dixi in Ceruo B. etsi illic dubitârim, posset ne dorcas platyceros, quàm vulgo damam vocant, cerui palmati nomine intelligi. Illud etiam ceuorum genus, quod aliqui vocant *brandhirtz*, Ge. Agricola tragelaphum interpretatur, cornua in summo latiuscula & tanquam è palmis digitata habet. Rangifer, inquit Bellunensis, cornua duo extrema habet vt ceruus, sed maiora & logiora, vtpote cubitorum quinque, ramos augens ad numerum quandoque quindecim. Alia duo in medio capitis habet, ferè vt cornua damæ lata, ramis exiguis & breuibus circundantibus: præter hæc alia duo frontem spectant, non cornibus, sed ossibus scapularum similia.

Rangiferi equis celerius per niuem currunt in locis quibusdam Scandinauiæ: vbi & metallis præfecti quadringentos aut quingentos rangiferos alere solent, ad vehicula, currus, traheas, & equitandi vsum. Quinetiam mulgentur, & omne genus lactarij operis ex ipsorum lacte conficitur, Olaus magnus. Tengillus Scricfinnorum in Scandinauia rex equitatum habet rangiferis insidentem, & vincit tamen (aliquandò) Helsinglandiæ regem Argrimum, cuius equites equis vtuntur, Idem. Quamobrem miror quod Munsterus scribit: Hoc animal equitem dorso non fert, sed antilena imposita iungitur vehiculo. Rangiferi circiter triginta miliaria vno die emetiūtur, trahentes etiam traheas valde onustas, Olaus. Par fermè etiam alcis celeritas prædicatur. Sed dies æstiui in regionibus illis longissimi sunt, ita vt circa solstitium nulla propemodum nox sit. Rangiferorum neruis vtuntur ad arcus, & alicubi vbi clauis carent ad nauium tabulas compingendas, Olaus.

TARANDI SEV RANGIFERI EFFIGIES VERA.

Quæ sequuntur ex Gesneri appendice in librum de animalibus quadrupedibus & ex Iconum libro desumpta atque huc translata sunt.

TARANDI eiusque cornuum falsam imaginem, Tabulæ regionum Septentrionalium Olai Magni imitatione decepti, posuimus in libro de historia quadrupedum viuiparorum, pagina 950. rangiferi nomine: dubitabam enim adhuc an tarandus idem rangifero esset, quod doctissimo viro Ge. Agricolæ videtur: cui ego nunc magis assentior, etsi tum quoque non omnino negaui, sed dubitatione aliqua motus, quæ de tarando veteres scripsêre, in boum sylaestrium historia conscripsi, pagina 156. & rursus seorsim quæ de rangifero recentiores, pag. 950. quo loco (sequente mox pagina) positum à nobis cornu, tarandi siue rangiferi non esse nunc certò scio: tum enim dubitabam. Cuius verò animantis id sit, nisi alces est (quanquam differt ab eo cornu alces, quod aliâs ab amico quodam ad me missum in Alces historia posui) ignorare me ingenue fateor. Id verò quod in præsentia damus animal, à Cl. V. Valentino Grauio ad nos missum, tarandum siue rangiferum ad viuum expressum esse non dubito: nam cornuum quoque omnino similium effigiem doctissimus vir Benedictus Martinus Bernensis, qualia Bernæ in curia spectantur, nuper misit. His addam quæ de hoc animante Ge. Fabricius ad me scripsit. Tarandus (inquit) quem populi Septentrionales sua lingua Rehenschier nominant, formam cerui habet, sed corpus robustius: colorem secundum anni tempus mutat, etiam pro locorum in quibus vixerit, varietate, vt auctor Admirandorum scribit, siue Aristoteles ille sit, seu Trophilus. Arborum autem & locorum, & rerum quas attigerit vniuersarum, colorem imitari, nobis adhuc compertum non est. Eum autem quod anni temporibus mutet, inde colligitur, quod alij colore asini, alij cerui esse dicant. Pectus torosum, & villis albis prominentibusque densum atque rigidum, crura pilosa, bifidæ concauæque vngulæ, & mobiles, in cursu enim eas explicat. Ipse ad celeritatem expeditissimus: ita vt & summas niues calcet, non impressis altè vestigijs, & pernicitate insidiantia in vallibus animalia effugiat. Cornua gestat præalta, quæ statim à fronte ramis duobus latis mucronantur quasi in digitos: in medio ramulus veluti internodium interiectus, inde rursus in ramos latos, digitorum expansorum specie mucronatos exeunt. Cornua sunt alba, venulisque

nulisque longis distincta, differunt ab alces cornibus altitudine, à cerui latitudine: ab vtrisque colore & ramorũ multitudine: quamuis aliter scribat Zieglerus Landauus. Currendo ea in tergum demittit: nam stanti frontem penè inferiores rami tegunt. His inferioribus concreta frigoribus flumina, ad potum capiendum rumpere fertur. Syluarum fructibus, & arborum musco vescitur. Latibula struit in montibus Septentrionalibus, & in Mosibergum, aliosque montes Noruegiæ intensioribus frigoribus procedit. Capitur ab hominibus ad vsus domesticos: nam ad conficienda itinera, domatur à cursoribus: ad opera rustica, ab agricolis. Infestatur ad prædam è multis animantibus: caro enim tarandi è ferinis illorum locorum optima & delicatissima Inprimis autem infestos habet lupum, gulonem, & quod propter horrorem vlulatus, vulgò *Feldgeschrey*, ab Olao propter feritatem *Grimklau* appellatur. Hoc animal ad prædam exit gregatim, lupo minus, maius vulpe, pilis nigris, maximè ferum, & tarando præ cæteris inimicum. Sigismundus Liber, qui de rebus Moscouiticis scripsit, ait apud Lappos ceruorum esse greges, vt apud nos boum, qui Noruegiorum lingua, Rhen vocentur, nostratibusque ceruis esse aliquanto maiores: ijs Lappos vti equorum iumentorumque vice, hoc modo. Vehiculo in scaphæ piscatoriæ formam facto, ceruos iungunt: in quo homo, ne citatiore animalis cursu excidat, pedibus alligatur. Lorum quo id gubernat, sinistra tenet, dextra baculum, quo vehiculi, si quam forte in partem plus æquo vergat, casum euersionémue sustinet. Tali curriculo se viginti milliaria vno die confecisse ait, ceruumque dimissum, ad consueta stabula nullo duce redijsse. In hanc ferè sententiam ille. Animal hoc natura congregabile & societatis est amans: nam armenta mille tarandorum in vastis illis syluis simul conspici ferunt. Quod fieri posse etiam vox Psalmi quinquagesimi testatur, in quo Asaphi ore loquitur Deus: Omnes bestiæ terræ meæ sunt, & armenta montium, in quibus numero millenario congregantur. Fœmellæ in hoc genere ramis carent, & lactis abundantia gentem alunt. Tarandos in Noruegia reperiri mercatores asserunt: in Suecia superiore, Olaus Magnus: in Lapponia, Sigismundus Liber: in Polonia interdum, Agricola Ammonius. Superioribus annis bini, cum frenis, sellis, & phaleris Augustam Vindelicorum dicuntur adducti. Hæc diuersis temporibus, ex Alenpeciorum Fribergensium (qui illis in locis negotiantur) relatione. & ex adductis auctoribus, scripsit ad me vir humanitate & integritate præstans Valentinus Grauius, qui quoniam Reipub. negotijs atque Principis: occupatus est, per me tibi significari voluit: idem etiam picturam ad te mittit. Ex Antonij Schneebergeri Tigurini, doctissimi in Polonia

medici ad me literis: Ex magnifico quodam viro, qui olim legatione ad regem Sueciæ functus est, & Moscouita quodam, de Rangifero hæc cognoui: animal esse gemino cornu, ceruini instar, sed magis ramoso, (*ramos intellego mucrones ramorum propriè dictorum: nam ramos ipsos rariores quam ceruus habet,*) ramis introrsum conuersis, maiores candidiore, fragili & cauernoso: in rupibus Lapporum degere: non feræ, sed placidæ naturæ: mulgeri: triginta aut ampliùs miliaria vno die conficere: pabulum cum eo vehi non opus esse, quod sub niue quærat radices quibus vescatur: & maiori ex parte musco piceastri (quam *Forben* Germani dicunt) viuat. Vngulam bisulcam habere, acutam & validam ac si ferrea esset: ideoque in glacie velocissimum esse: liberè ad pastum dimitti ac facillimè reduci. Moschouita addebat in magnis campis circiter centum aut ducentos greges integros Rangiferorum reperiri: gramine saltem vesci: eandemque rationem ipsis vtendi aduecturam exponebat, cuius vir illustris Sigismundus Liber Baro in *Herberstein* meminit in Commentarijs Moschouiticarum rerum. Pellem eius ostendebat vndique albam, nisi quòd parum in dorso glauca erat. In oppido Bietz ecclesiastes quidam idemque medicus, narrauit mihi in Massouia Rangiferos ad quadraginta tantùm adhuc superesse: eosque ita cicures, vt inter alia armenta pascantur. Hæc ille. Sunt qui Ceruo minorem esse dicant Rangiferum, & Asello conferant: vehiculi quod trahit fundum triangulum & carinatum fabricari solere, vt ita commodius sit ad sulcandum iter: non ferre calorem: in Bohemiam adductum viuere non potuisse. Lappum qui adduxerat sub finem Decembris nunquam se maiorem cœli caloris vim sensisse testatum. Cornua huius quadrupedis Bernæ in curia visuntur: nos etiam Augustæ in ædibus amplissimi viri Ge. Fuggeri vidimus. Rursus D. Antonius Schnebergerus de eodem animante in altera epistola sic ad me scribit: Colorem alcis habet, pedes aliquantulum albicant, circa podicem item maculam albam habet, sicuti etiam circa ventrem. Pedem rotundiorem quam ceruus habet, magisque sive altius diuisum: quare interdum vngulæ vna pars in saxo fixa eminet, altera in plano siue terra: estque in superiori parte vngulæ vbi diuidi incipit membrana interposita, quo facilius ab inuicem absque incommoditate distendantur: Est autem bifida. Animal est caloris impatientissimum: Rex Suetiæ habebat decem, quibus præfecerat Lappam, quæ illos semper in montes vbi frigidior aura, educebat, sed tamen durare nequiuerunt. Interdum gregatim in Suetiam ex Lapponia veniunt, vbi admodum à Lupis infestantur, quibus in ordinem reducti cornua opponunt, sicque se defendunt, aliàs maximum damnum accipiunt. Animal quidem ferum sed tamen facile mansuefit: interdum quasi auxilium ab homine petere videtur. Os haud dissimile vaccæ habet, sed tenuius, magnitudine non superat ceruã. Cornua mihi non minora quàm ceru[us] habere (vt Cardan[us] scribit) videtur sed poti[us] latiora & tenuiora. Lappi omnes suas vestes ex pelle rangiferi conficiunt, quæ præ cæteris calida est. Pilos extra vertunt corium verò eleganter parant. Eundem gressum perpetuo seruat siue locus montosus siue planus sit, ac versus quamcunque plagam cum manè direxeris, tota die ad illam ibit etiamsi aliquando propter montes aut flumen circumuchendum sit.

DE RHINOCEROTE.

Pictura hæc Alberti Dureri est qua clarissimus ille pictor (cuius etiam libri de pictura extant) Rhinocerotem Emmanueli Lusitaniæ regi anno salutis 1515. è Cambaia Indiæ regione Vlysbonam allatum, perpulchre expressit. Rhinocerotis, id est naricornis, nuper pictam vidimus imaginem, referentem ex hoc genere animal, quod per hæc tempora Lusitano regi ex India allatum est, Aug. Iustinianus hanc ipsam indubiè, quam hic damus, imaginem intelligens.

A.

RHINOCEROS elephanto similis est, cornu in nare habet vnde nomen, Dion. Eminet enim ei vnicum de summo naso cornu, vt in progressu pluribus dicemus. Quamuis autem & alia quædam singulis animalia cornibus conspiciantur, vt oryx, onager siue asinus Indicus: cæteris tamen à media fronte, huic vni è naribus prominet. Et cum vnicornium maximus hic sit, monocerotis, id est vnicornis nomen, apud recentiores præsertim & imperitos, per excellentiam aliquando sortitur. Etsi verò reprehendi non potest, qui pro rhinocerote vnicornem dixerit, vt qui speciei nomen generis tribuit: quanquam id aliquando ignorantiæ signum est, aliquando errandi causa alijs: omnino tamen reprehendendus est, qui pro monocerote rhinocerotem dixerit: siue monocerotem vt genus accipias, quod fieri quidem potest, vsitatum tamen non est: siue certam animantis speciem, quam in monocerote descripsimus. Quamobrem errant & alij multi recentiores, Isidorus, Albertus, & eos secuti, & nostro seculo eruditi quidam medici, Cardanus & alij: qui & nomina confundunt, & medicas vires rhinocerotis cornu adscribunt, quæ monocerotis siue asini Indici propriæ sunt. Vide plura supra in Monocerote A. Pausanias in Bœoticis, tauros esse scribit in Aethiopia, qui rhinocerotes vocentur, à naso cornuto. In Eliacis quoque de elephanto scribens, tauros Aethiopicos in naso cornua habere testatur. Quamobrem non probo Angeli Politiani iudicium, qui vt Domitium reprehenderet Martialis interpretem, nomen quidem commune, animalia diuersa facit. Sed tauros Aethiopicos Pausaniæ veros rhinocerotes esse, à Plinij ac Aeliani tauris Aethiopicis diuersos, contra Politianum in bubus feris ostendi. Elephantes nascuntur, vt Iphicrates scribit, apud Hesperios Aethiopes: & qui rhizes (ῥίζεις) vocantur, forma tauris persimiles: vita verò, magnitudine, & pugnandi viribus elephantos referunt, Strab. Aethiopici quidem illi tauri, alij quàm rhinocerotes videntur. Rhinocerotem quidam esse aiunt bouem Aegyptium, (lego, Aethiopicũ.) Festus. Indorũ lingua hoc animal sandabenamet vocat. ראם reem, vocẽ Hebraicã in Biblijs interpretes aliâs vnicornẽ, aliâs rhinocerotẽ transferunt. Apud Munsterũ etiã rimma legitur, in Lexico trilingui, Chaldaicè. Idem קרש karas vel karasch, (quæ vox in Biblijs non reperitur: alludit autẽ ad cartazonũ, hoc est monocerotẽ, vt Aelianus appellat) vnicornem interpretatur. Quòd si voces reem vel rimna & karas coniunxeris, vox fiet similis Græcæ rhinoceros, vt suspicemur vel Græcos Hebraicas voces duas composuisse, vel Hebræos Græcam vnam in duas secuisse. Sed de Hebraicis istis vocabulis plura leges supra in Monocerote A. vbi etiam conijcere me dixi vtroq; eorum monocerotem potius quàm rhinocerotem significari: rem tamen in medio reliqui. Asinus Indicus vngulam vnam & solidam habet, cornu quoq; vnũ: hic à quibusdam vocatur rhinoceros siue vnicornis: sed potius est animal quod quidã Arabicè vocant archa, & est rhinoceros, cornu in nare vnico, vngula sicut bouis bisulca, & habet duo chahab in pedib[us] sicut cætera bisulca, Albertus de animalib. 2. t. 3. Et rursus lib. 12. Asin[us] Indic[us] inquit,

inquit, habet vnicum cornu: & animal quod quidam veterum archos, quasi principem, vocauerunt: nos vnicor
nem Latinè, rhinocerota Græci vocant. Huius cornu maximum est, & solidum sicut ceruinum: quod pedes de-
cem, vt ipse mensuraui, longitudine excedit: & diameter eius in radice sesquipalmum, (sesquidodrantem intel-
lego,) superabat, Hæc ille. Ineptè autem facit, primum quòd asinum Indicum ex Aristotele scribens solipedem
esse, mox rhinocerotem animal bisulcum interpretatur: deinde, quod rhinocerotem & vnicornem confundit:
tertio, quòd archa vel archos Arabicum nomen faciens libro secundo, (corruptum forte à voce karas,) duode-
cimo principem interpretatur ac si Græca esset. Sed & proceritas ista cornu, decem pedes excedens, rhinoceroti
puto non conuenit, sed monoceroti cartazono: nam Oppianus rhinocerotis cornu paruum (hoc est breue.
Gillius quoq; paruum transfert) esse scribit: ὀλίγον δ' ὑπὲρ ἄκροα ῥινὸς Ἀντέλλει κέρας αἰνὸν, ἀκαχμένον, ἄγριον αἰχ.
Quod si quis verbum ὀλίγον non ad cornu quantitatem, sed ad loci distantiam referat, hoc sensu: paulò supra ex-
tremum nasum crudele & acutissimum cornu oritur: nos tamen ex ipsa picturæ quam ad viuum dedimus, pro-
portione, cornu breue esse conuincemus: nam cum supra nares incipiat, & multò infra aures desinat, longum
esse non potest. Aristotelem nusquam huius animalis meminisse miror, quod si ipsi notum fuisset, omnino hi-
storiam eius orygi & asino Indico iungere debebat, vbi vnicornium naturam contemplatur lib. 3. cap. 2. de parti-
bus animalium.

B.

Rhinoceros non multò oryge maior est, Oppianus. Elephanto parem longitudine Plinius facit: alij vel parem vel paulò longiorem, humiliorem tamen, & breuioribus cruribus. Elephantis longitudine propè par est, breuior cruribus, Plin. & Solinus. Aelianus pugnare quidem ipsum aduersus elephantem scribit, fiducia cornu sui: cætera non ei paria cum elephanto: nam hic (inquit) & procerissimus est, & fortissimus. Sed Strabonis ex libro 16. descriptionem recitabo. Hæc regio, (inquit, Indis puto contermina) rhinocerotes fert, qui (vt Artemidorus ait) longitudine parum ab elephantis exceduntur, quod Alexandriæ vidisse affirmat se, ferè etiam quantum ad altitudinem. (Græcè sic legitur in vulgatis codicibus: Οὐ πολὺ μικρὸν ἀπολείπονται τῶν ἐλεφάντων οἱ ῥινόκερωτες, ὥσπερ Ἀρτεμίδωρός φησιν, ἐπὶ στερρὸν τῷ μήκει. καί περ ἑωρακέναι φήσας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἀλλὰ σχεδὸν τι ὅσον τῷ ὕψει, ἀπό γε τοῦ ἀφ' ἡμῶν ὁραθέντος, &c.) Eius autem quem nos vidimus color, non buxo, sed elephanti similis erat: magnitudo vero tauri, forma apro proxima, præsertim quantum ad rictum, præter nasum, qui cornu quoddam est recuruum, (σιμὸν,) omni osse durius, eo pro armis vtuntur, quemadmodum aper dentibus. Habet etiam duo cingula (πτύλας) tanquam draconum volumina, à dorso vsque ad ventrem circumeuntia, alterum iubam (λόφον) versus, alterum ad lumbum. Nos hæc de eo dicimus, quia nobis visus est. Hæc Strabo. Color ei buxeus, Plinius, Diodorus, & Solinus. Eius frons leuiter rufa est, & dorsum maculis purpureis distinguitur, Gillius ex Oppiano, cuius hæc verba, Ἠρέμα δ' ἐξανθὴς ἐπὶ καλλικόμοισι μετώποις Καὶ νώτῳ, ῥαθαμιγγες ἐπιτρέχουσι πορφύρεαι: ego sic verterim, Frons pulchris ornata pilis, itemque dorsum, flauo spectantur colore, quem crebra puncta leuiter purpurei coloris distinguunt: quanquam illud ἠρέμα, id est, leuiter, ad vtrum potius colorem referat, ex verborum constructione manifestum non est: Pellis eius ea existit firmitate, vt ægrò iaculo penetrari queat, Aelianus. Idem testantur qui nostro sæculo belluam in Lusitania viderunt: pellem enim habere prædensam aiunt, ceu crustis quibusdam squamatim compactam, colore & figura testam referre testudinis. Plinius buxeum colorem, alij murinum, vel qualis in buxi cortice est, ei attribuunt. In ludis Pompeij Magni exhibitus est rhinoceros, vnius in nare cornu, qualis sæpe visus, Plinius. In naribus cornu vnicum & repandum (id est, modicè reflexum,) Solinus. Breue id esse, superius in A. docui. Acutum est ensis instar, & adeò validum, vt quicquid impetierit aut ventilet aut perforet, & ferrum etiam & saxa transigat, Oppianus, Aelianus. Simum est forma, durumque instar ferri, Diodorus Siculus. Tertullianus in libro adversus Praxeam tertio verba illa enarrans de vetere instrumento, Deuteronomij 33.) Tauri decor eius: cornua vnicornis (reem, rhinocerotis Munsterus) cornua eius: in eis nationes ventilabit ad summum vsque terræ: Non vtique, inquit, rhinoceros destinabatur vnicornis, nec Minotaurus bicornis, & quæ sequuntur. Non placet Eucherius, qui rhinocerota terribilem feram gemina in naribus cornua gestare scribit. Quanquam enim gemina in hac animante cornua spectentur, vnum in nare, vt diximus, quòd grandius: alterum superius, paruum admodum, & inutile, cum eo vti bellua non possit, vt in pictura apparet: quare vix cornu etiam nominatur: vt non sit reprehendendus, qui ab altero mediocriter magno & vtili vnicornem hanc belluam esse dixerit. Rhinoceroti in summo naso cornu singulare est, & aliud supra ipsum non magnum, (aliqui hæc citantes, de suo addunt, sed validissimum: nam Græci codices non habent) in capite nullum vnquam, Pausanias in Bœoticis. Hos Martialis versus lib. 1. Nanq; grauem cornu gemino sic extulit vrsum, Iactat vt impositas taurus in astra pilas, Domitius ita enarrat. Gemino (inquit) cornu, forti & vehementi. Vergilius, Gemino dentalia dorso: vel quoniam rhinoceros habet duo cornua, vt apud Pausaniam solum legi. Taxat hanc interpretationem Politianus, quæ mihi sanè proba videtur, & picturæ, quam dedimus, consentanea: & Pausaniæ authoritate nititur: ipse Politianus aliam coactam, & ineptam, vt ego iudico, affert. Vrsum (inquit) videlicet à rhinocerote cornu illo vnico elatum, eiectatumque, sentit grauem gemino cornu, hoc est grauem tauro futurum, cui sunt cornua gemina. Conueniebant sanè gemina huic belluæ cornua, cum bisulcum sit. Solipeda enim omnia cornibus carent præter asinum Indicum, qui vnicum tantum gerit, Aristotele teste. Itaque Eucherium dicemus, non in numero errasse, sed in loco, quòd in naribus vtrunque haberi scribat.

C.

Coitus auersus elephantis, camelis, rhinoceroti, leoni, &c. quibus auersa genitalia, Plinius & Solinus. Sexus discrimen rhinocerotes nō habent, sed omnes eius generis mares apparent, fœminę nunquam, neque constat de generatione ipsorum, Oppianus.

D.

Contra elephantum pugnaturus cornu saxis exacuit & limat: mox eo cuspidato elephanti crura toto rictu subiens, aluum petit, quam scit esse molliorem & suis ictibus peruiam, eamque discerpit, Plinius, Solinus, Aelianus, & Diodorus Sic. Vincitur & sanguine fuso exanguis procumbit elephas. Pugna eis pro pastionibus, quibus tuendis multi mori dicuntur. Quod si ventrem non præoccupârit rhinoceros, sed in aliam elephanti partem aberrârit, proboscide feritur ac dentibus laniatur: quorum vis vtcunque firmissimam illius cutim & vel iaculo difficilem penetrat, Aelianus. Verum hanc inter hasce belluas discordiam esse, compertum est etiam Vlysbonę, cum elephas rhinocerotem illum, cuius hæc pictura est, productum fugit, vt mercatores testantur, qui etiam ingenio callidum, alacre, velox & agile hoc animal esse aiunt.

E.

Isidorus author est, quosdam qui de animalibus scripserint (quorum nomina exprimit) non alio modo capi rhinocerotem asserere, quàm puella virgine proposita, &c. vt in Monocerote E. retuli. Sed ille hoc animal cum monocerote confundit: vt alij etiam ex recentioribus, qui rhinoceroti cornu è media fronte prominere, captumque eum præ indignatione & furore mori falsissimè scribunt. Monoceroti enim ista omnia, non rhinoceroti, attribuuntur à Græcis authoribus, quanquam illis etiam recentibus. Sub Gordiano Romæ monocerotem vnum fuisse Iulius Capitolinus scripsit.

G.

Recentiores quidam tum medici tum alij, rhinocerotis cornu ad medicamenta non rectè requirunt: decepti nimirum

nimirum ab Isidoro, Alberto, ac similibus, qui rhinocerotem cum monocerote confundunt, vt dixi in A. Veterum quidem nemo ex rhinocerote quicquam inter remedia ponit: monocerotis vero vel asini onagriue Indici cornu, contra venena & alios quosdam affectus miram habere facultatem Græci recentiores prodiderunt, vt in Monocerote docui.

H.

a. Rhinoceros Græcis duobus modis inflectitur, communiter, crescentibus obliquis, ῥινοκέρωτος, ῥινοκέρωτι. Atticè vero non crescentibus, ὁ ῥινόκερω: sic Pausanias, Ταύρους Αἰθιοπικοὺς ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι ὀνομάζουσι ῥινοκέρωας. Michaël Herus nomen Germanicum ei finxit *helfantenmeister*, hoc est victor vel dominus elephanti. Vsurpatur etiam pro genere vasis oleum guttatim fundente lauantibus se in balineo. Martialis lib. 14. de gutto corneo: Gestauit modo fronte me iuuencus, Verum rhinocerota me putabis. Et mox ibidem sub Rhinocerotis inscriptione, inter vasa: Nuper in Ausonia domini spectatus arena Hic erit ille tibi, cui pila taurus erat. Iuuenalis Sat. 14. Exitus hic est Tongilli, magno cum rhinocerote lauari Qui solet. Apparet sanè vasi nomen à figura impositum, à qua Lucilius etiam in Satyris rhinocerotem vocauit hominem cui dentes prominebant, sursum scilicet vt apro. Brunci (aliâs Bronci, vide in Cane celere) sunt producto ore dentibus prominentibus, Bruncus (broncus) nouit lanius dente aduerso (Hermolaus vocem, aduerso, reliquit) eminulo, hic est rhinoceros, Lucilius apud Nonium. Sunt qui rhinocerotis nomine in Aethiopia proprij generis aues intelligant, Cælius ex Hesychio & Varino. Rhinocerotia cornua grammatici quidam dixere nescio quo authore freti.

b. In Rhaptis emporio iuxta mare rubrum, plurimum est ebur, item rhinoceros, Arrianus in Periplo. Intelligit autem forte cornu tantum rhinocerotis nomine, vt & elephantem pro ebore Græci dicunt per synecdochen. Dic mihi quæ superis sint acceptissima dona? Principium nasi rhinocerotis amant, Aenigma Francisci Nigri nostri. Heliogabalus rhinocerotem Romæ habuit, Lampridius.

c. Rhinocerotem Pompeius Magnus in spectaculis Romæ primus ostendit, Plinius, Solinus, Seneca. Atqui Dion historicus, Augusto de Cleopatra triumphante, hippopotamum & rhinocerota primum visos Romæ scribit, Cælius. Edita munera in quibus tigrides & rhinocerotes, &c. exhibuit, Capitolinus in Antonino Pio. Rhinoceros apud Martialem lib. 1. in spectaculis Domitiani Cæsaris exhibitus, taurum cornu suo in aëra sublimem reiecit, & rursus etiam vrsum. O quàm terribilis exarsit pronus in iram, Quantus erat cornu, cui pila taurus erat. Hunc locum exposui in Tauro H.c. Lycion (succum medicatum) Indi in vtribus camelorum aut rhinocerotum mittunt, Plinius.

h. Nasutos homines, & qui doctè nouerint alios irridere, Martialis libro 1. rhinocerotis nasum habere dicit, his versibus: Maiores nusquam rhonchi, iuuenesque senesque Et pueri nasum rhinocerotis habent. Nasum enim per se quoque subdolæ irrisioni dicatus est: sed hanc partem rhinoceros & maximam habet, & cornu repando insignem, quare ab eo potius quàm vllo alio animali, ad prouerbialem hunc sensum assumpta est. Naso suspendis adunco, Horatius in Serm. Rides ait & nimis vncis Naribus indulges, Persius.

RHINOCEPHALVS ceruicem habet equinam cum vniuerso corpore: flammas ore eructat, quibus homines pereunt, Physiologus author obscurus. Certe compositio ipsa vocabuli perabsurda est, quasi nasus pro capite vlli sit animantium: ego hoc animal simile authori qui de eo prodidit esse puto, hoc est omnibus obscurum & ignotum, quòd in rerum natura non extet.

DE SCIVRO.

A.

SCIVRVS Græcum nomen est animalculo datum à cauda, qua supra dorsum reflexa se tegit & inumbrat, ita vt quum sub dio est cauda illi pro tecto sit, vt pedes hominibus illis quos sciapodes fabulosè nominant. Græci veteres nusquam eius meminerunt, sed primus quod sciam Oppianus qui Antonini Cæsaris tempore vixit, sciurum nominauit. Latini nomen non habent, sed Græco vtuntur, à quo aliarum etiam gentium aliquot deducta sunt nomina, etsi quædam admodum detorta sint, vt originem vix agnoscas. Gallicum est escurieu vel escureau (solent enim & aliâs Latinis quibusdam e. literam præponere, vt esperit, pro spiritu.) Germanicum à Gallico factum, *eychorn*, vel *eichorn*: alijs *eychhorn*, *eichhermlin*, ac si hermelinum, id est mustelam quercuum vel arborum dicerent: nos masculino genere proferimus, aliqui neutro *das eychorn*. Anglicum, squyrrell. Italicum schiriuolo. Sciuri in murium genere, schirati vulgò dicti, Massarius Venetus. Hispanicum, harda vel esquilo: aliqui non rectè comadreia interpretantur, quæ vox propriè mustelam significat. Illyricum *vvevverka*: Poloni quidam scribunt wijewijerka. Qua voce apparet sciurum ab eis sub variorum nomine comprehendi. Varios enim (id est Ponticos mures, vt ego interpretor) Germanicè etiam *vverck* nonnulli appellant, alij *veeh*, aut *fech*: ex quib. nominib⁹ quasi compositum videtur wewerka. Recentiores quidam qui Latinè ineptius scripserunt, pirolum & spiriolum (fortè quasi spiurum pro sciuro) vocitant. Ineptè

Inepte Belluacensis, Scurulus à currendo dictus est. Pirolus, inquit Albertus, à vario non differt præterquam regione in qua nascitur, variante secundum eam colore: nam qui in Germania rubet cum adoleuit, intra primum autem ætatis annum niger est: in Polonia griseum (id est cinereum) rutilo admixtum habet: in Tuscia vero (Russia) totus cinereus redditur. Quod ad corporis lineamenta, magnitudinem, mores & victum, nihil planè pirolus à vario differt, Albertus & Ge. Agricola. Quamobrem qui voluerit varij historiam inter mures à nobis descriptam, cum hac coniunget: nos quæ illic dicta sunt hic non repetemus. Sciurus, animal quod alio nomine χαμαιλέχερ & ἰπώχερ vocatur, Hesychius & Varinus. Ὄλιος vel ἐλειός, glis est, non sciurus, etsi grammatici quidam Græci sciurum interpretentur. Sciurum autem à glire diuersum esse in Gliris historia docui. Ναξίς, mus qui in Cappadocia nascitur, quem sciurum aliqui vocant, Varinus: Vide in Glire. Iudæi quidam apud Germanos coach interpretantur sciurum. 10

B.

Pirolus paulò maior est vel corpulentior quàm mustela, nō tamen longior, Albertus. Color ei rutilus, sed venter candidus, Obscurus. Rutili & nigri plurimi sunt in Heluetia, & abunde capiuntur, autumno præcipuè, Stumpfius. Albertus quidem, vt præcedenti capite dixi, intra primum ætatis annum nigros esse putat, deinde rutilos fieri. Pilo sunt nigro & interim ferrugineo, Massarius. Speriolus primò in dorso niger est, postea processu ætatis rubescit, & tandem quidam eorum ferè cani redduntur iam prouecta ætate, Albertus 3. 2. 2. Nigros sciuros in Franconia ruffis frequentiores esse aiunt. Pirolis, vt reliquis etiam muribus, duo inferiores dentes longi sunt, Albertus & Agricola. Villosior eis cauda pro vmbra & tegmento est, Plinius & Massarius. Cauda eis villosa, longa, & propè ad reliqui corporis magnitudinem. Veras glires & sciuros cæcum intestinum tantum habere scimus, vt magnitudini ventriculi eorum facile respondeat: atque idem in sectione fecibus turgidum reperitur, Vesalius. Genitale osseum habent, vt audio. 20

C.

Animalium quædam vt manibus vtuntur priorum ministerio pedum, sedentq; ad os illis admouentia cibos, vt sciuri, Plinius. Quum vescuntur pedibus anterioribus, sicut cætera quoque murium genera, cibum quasi manibus capiunt & ori imponunt, Albertus & Ge. Agricola. Posterioribus clunibus insident. Edunt autem nuces, (amygdalas quidem auidissimè, vidi & lactucis vescentem) poma, & huiusmodi, Albertus: Vide in Mure Pontico. Viuit nucibus, & dulcibus cibis (fructibus) delectatur, Obscurus. Cibum edentes tenent, non digitis, sed posteriore parte, carnosa, bifida. Aestate cibum congerit, vnde per hyemem viuat, Idem. Somnus eis pro cibo cum hyberno tempore latent, Ge. Agricola. Plinius quidem cum de sciuris scripsisset, mox subdit, non de sciuris, sed in vniuersum: Alijs igitur prouisum in hyemem pabulum, alijs pro cibo somnus. Inquieti sunt valde, Albertus: & miræ agilitatis. In arboribus habitant, nidificant & fœtum fouent. Facile autem transiliūt de ramo ad ramum, & aliquando de arbore ad arborem, cauda ferè tanquam ala vtentes, (caudam interim mouentes, ac si ea se gubernent, Albertus,) Obscurus. Cauda sua conspecta ad saltum incitantur, Idem. Cùm mouentur, (gradiuntur,) caudam demissam post se trahunt: cum vero sedent, super dorsum erigunt, Albertus. Voce quadam ore clauso secum immurmurant, præsertim cum indignantur, similiter vt Martes. 30

D.

Nidum in arboribus construunt, Albertus. Præuident tempestatem : obturatisque qua spiraturus est ventus cauernis, ex alia parte aperiunt fores, Plinius. Albertus idem ferè de gale, id est mustela scribit: In cauernis (inquit) habitat, ad meridiem pariter & ad aquilonem apertis, vt vndecunque ventus veniat, tuta ab eo sit. Si quando gratia pastus aquam transire cupit sciurus, lignum (vel corticem) leuissimum aquæ imponit, eique insidens cauda erecta velificans flante vento transuehitur, Author lib. de nat. rerum. Fluuium traijcit vtens assere vel cortice pro naue & cauda pro velo, Vincen. Belluac. Olaus Magnus idem testatur in descriptione Scandinauiæ, tanquam illic peculiariter id faciant sciuri. Quidam sic eos traijcere aiunt gestantes interim cibum etiam ore, vt conum abietis. Sciurus ea est solertia, vt in maximis Solis feruoribus ad frangendum calorem erecta cauda & patula sese ita opacet, quemadmodum pauones erecta se cauda adumbrant, Gillius ex Oppiano. Domesticè aliquādo aluntur, & ita cicurantur vt hominem non refugiant, sed sponte accedant, & à pedibus ad caput ascendant, & qua possunt in vestimenta perrepant: liberè etiam vagantes extra domum subinde redeant. Non propriè tamen cicures appellari possunt, sed semiferi, vt & cuniculi, semper sunt. Mustelæ & sciuri allio dentibus tentato, in posterum mordere vix audent, cicuresque hoc modo fiunt, Cardanus. Pelles eius in nullo ferè vsu, nisi quòd pellifices aliquando cum pellibus pedum vulpinorum eas consarcinant. Fertur tamen eas multò magis calefacere corpus hominis quàm cæteras pelles. Cauda vtilis est ad penicillos. 40 50

F.

Caro sciuri dulcis & bona est, Albertus. Suauis & salubris est, ægrotis etiam & imbecillibus: sed nigri rutilis præferuntur, Stumpfius. Videtur sanè hœdorum aut cuniculorum carni rectè comparari posse, quòd similiter tenera & suauis sit. 60

G.

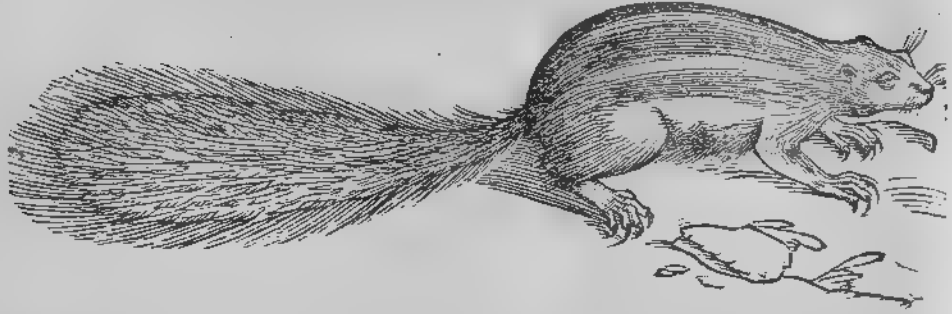
Mirabiliter facit in excellenti aurium dolore sciuri adeps in strigili tepefactus instillatus, Archigenes apud Galenum. Remedia ex eo forsan eadem quæ ex glire aut mure esse possunt.

H.

a. Epitheta. Cui comparatus indecens erat pauo, Inamabilis sciurus & frequens phœnix, Martialis lib. 5. de Erotionte puella. λεπτοὺς καὶ λασιὸν γένος ἐπίσκιον σκιουρ... , Oppianus

DE SCIVRO GETVLO.

Lineas caudæ pictor non expreßit corporis lineis reſpondentes.

SCIVRVS Getulus (inquit Io. Caius, qui hanc eius iconem miſit) coloris eſt mixti ex rufo & nigro. Eum ab armis ad caudam per latera albæ fuſcæque lineæ, alternatim certis diſtinctæ interuallis, decentiſſimè depingunt. Idem aliquibus fit in colore ex albo & nigro, reſpondentibus etiam in cauda lineis: niſi ſi quando expanſa cauda propter pilorum raritatem eædem diſpareant. Venter illi cœruleum colorem imitatur in albo poſitum. Paulò minor is eſt vulgari Sciuro: nec aures extantes habet, vt ille: ſed depreſſas magis & ferè capiti æquas, orbiculares, & per cutis ſuperficiem deductas in longum. Caput, Ranæ ferè eſt. Cætera ſimilis vulgari Sciuro. Nam figura corporis eadem, eadem natura pili, mos idem, & viuendi ratio. Cauda ſe contegit more cæterorum Sciurorum. Hæc Caius. Et rurſus in alia epiſtola: Sciurum Getulum ad viuum depinxi. Nam è Getuli (quam hodie vocant Barbariam) à mercatore quodã aliquot viui ad nos allati ſunt, vtriuſque, quem dixi, coloris. Eos ad delicias viuos alimus, & extra omnem controuerſiam Sciuri ſunt. Nam (vt dixi) & mores, & magnitudo, & viuendi genus, & vox, & agilitas, & vſus caudæ, & erecta inſeſſio quando eſt, & cætera reſpondent: etſi ego depingendum curaui extenta cauda, ne corpus adumbraretur, caudáque, qualis eſſet & colore & figura, oſtenderetur. Hic nimirum ex Aegyptiorum ſeu Africanorum Muriũ genere eſt In Africa (inquit Herodotus) tria. Muriũ genera ſunt: quorũ alij bipedes vocãtur: alij Zegeries Punica lingua, quod in noſtra pollet idem ꝙ colles, (βουνοί,) alij Echines, &c. Plura leges ſuprà, capite De Murib⁹ diuerſis ſecũdũ regiones. Echines quidã dicuntur pilos duros ſicut Herinacei habere. Zegeries nomen ad Sciuros alludit. Bipedes dicti ferũtur (ſimiliter vt Sciuri) priorib⁹ pedib⁹ pro manibus vti: & cum vrgentur, ſalire.

DE SIMIA.

A.

SIMIÆ dicuntur, vt grammatici annotant, quod ſimæ ſint & naribus depreſſis, vel quaſi mimæ & imitatrices. Simiæ (Simus, potius nomen Grecum, id eſt preſſis naribus: vnde ſimiàs dicimus eò quòd huiuſmodi ſint, & facie fœda, Iſidorus Græcè πίθηκος dicitur, non ſimia: ſimus vero adiectiuũ, pro depreſſo, (peculiariter autem de naribus dicitur,) vocabulum eſt Græcum, σιμός. Legitur etiam ſimius maſculino genere, ſed apud poëtas, Horatiũ, Martialem, Claudianum: quamuis ſimiolus diminutiuum apud Ciceronem habetur. Hebræi ſimiã koph. קוף, appellant, vt Dauid Kimhi & alij eruditi exponunt: vnde plurale kophim 3. Reg. 10. Chaldæ⁹ kophin reddit, Septuaginta πιθήκους, Hieronymus ſimias. Hinc forte Græci cepi vel cephi, quæ ſimia caudata eſt, nomen mutuati ſunt. Semamit שממית, Prouerbiorum 30. vt D. Kimhi annotauit, ex ſententia Rabi Ionæ, Arabicè vocatur כטאף cataph, vulgò autem אוב ירדלא (tarantulam puto intelligens, id eſt phalangium: nam & ipſe Dauid Kimhi ארביא, id eſt araneam eſſe putat, pro qua in Thalmud etiam vſurpatur.) Chaldæus vertit אקמתא akmata. Iudæi multi araneam intelligunt, & inter cæteros R. Leui. Alij vero בוגיאה bogia, id eſt ſimiam, vel koph, id eſt ſimiã, vt Abraham & R. Emanuel. Commentarius etiam kabuenaki ſimiam potius quàm araneam accipiẽdam putat. Rabi Iſaac reptile volans interpretatur: aliqui vermem pluuialem, (lumbricum.) Hieronymus ſtellionem, LXX. καλαβώτην. Tarantulam hodieque in Italia vocant tum phalangij, id eſt aranei quoddam genus venenoſum, tum ſtellionem lacerto ſimilem,

milem, quem Græci ascalabotem vocant. Samada, id est simia, Syluaticus. Malonio, id est simia, Idem: cercopithecum Itali hodie gatto maimone vocant. Simia quidem apud Græcos recentiores μιμών vocatur, ab imitatione scilicet. Mauris Bugia. Hispanis hodie móna, vel ximio. Itali nomen seruant, aliqui bertucciam vocant. Gallis singe. Germani, aff. Flandri simme vel schemmkel. Angli, ape. Illyrij, opicze. Græci recentiores μιμῶνι & ἀρκιζάνης, (apud Varinum tamen legitur ἀρκοβιζάνης in Νάνος γιγάντων:) vt Lycophronis Scholiastes scribit, πίθηξ ἡ μιμώ. Suidæ tem in Πίθηκος.

B.

Simias fert Libya, Strabo libro 17. ex Posidonio. Alibi etiam Mauritaniam simias alere scribit. Apud Zygantes Africæ populos pastoralibus vicinos simiæ affatim in montibus degunt, Herodotus. Omne latifundium quod inter Aegyptum, Aethiopiam Libyamque diffunditur, quacunque lucis opacum est, varium impleuit simiarum genus, Solinus. Refert Posidonius, se cum ex Gadibus in Italiam nauigaret, in Libyę oram delatum esse, ac syluam quandam secus mare vidisse simijs plenam, quarum aliæ super arboribus, aliæ in terra sederent, nonnullæ catulos haberent, & vbera dependentia: risisse itaque cum eas vberibus graues cerneret; nonnullas etiam caluas, nonnullas herniosas: & alia quædam huiusmodi detrimenta præse ferentes, Strabo lib. 17. Caucasi pars quæ in rubrum mare porrigitur simijs abundat, quæ piper colligunt, vt in D. referam ex Philostrato. Apud Indos pulchræ & magnæ admodum simiæ sunt, Arrianus. In India, Clitarchus tradit, simiarum genus varium & multiplex oriri, tantamque earum in montibus multitudinem esse, vt vel Alexandrum magnis copijs septum eæ frequentes perterrefecerint, quod arbitraretur se sibi insidiantem exercitum videre. Nam cum Alexandro se ostenderunt casu, excelso & recto corpore erant, Aelianus. Basman regnum (in Tartaria) abundat diuersis simijs, magnis & paruis, hominibus simillimis, M. Paul. Venetus. Plinius in India scribit Orseos venari simias (toto corpore) candentes. Strabo Prasios, non Orseos, esse tradit, qui cercopithecos albos capiant. Orseos tamen siue Orsios in India videtur Plinius agnoscere: si modò rectè castigatus est à nobis locus libro 6. cap. 20. Hermolaus. Indi ad regē suum afferunt simias nonnullas albas, alias nigras: nam rufas ideo in vrbem non adducunt, quod Veneris libidine inflammentur in muliebrem sexum, Aelianus. In Troglodytica iubatæ sunt Leonum modo, maximi Veruecis proceritate. Et rursus: Simiarum genera quædam viriditate conspicua sunt: aliarum color luteus, Scaliger.

Simia homini forinsecus quidem similis est, in nullo autem interiorum, & minus quidem quàm vlla bestia, Albertus & eum secuti. Atqui Galenus viscera etiam & interiora cætera simiam homini simillima habere scribit, vt inferius recitabo: item Plinius. Nutrimentum magis mouetur antrorsum quàm retrorsum, propter calorem cordis & hepatis: quamobrem in equis multis motus nutrimenti eleuatiorem partem anteriorem quàm posteriorem facit: & animal seraph Arabice dictum, multò altius est ante quàm retro, ita vt ferè erectæ staturæ esse videatur. In his autem simijs quæ expressius referunt hominem, tantum potest hic nutrimenti motus, vt aliquando hominis instar erigantur, Albertus. Simia condensa est villo, Obscurus. Simia (inquit Arist.) tam parte sui corporis prona pilosa est, vtpote quadrupedes, quàm supina, vt speciem gerens hominis: qui contrà, atque quadrupedes, obtinet pilum, vt dictum iam est. Sed crassiore pilo simiæ vestiuntur, longeque hirtiores parte vtraque sunt. Conueniunt cum homine plurimum sua facie, quippe quæ nares, aures, dentes, tam primores, quàm maxillares hominis more habeant. Cilium etiam cum cæteræ quadrupedes non in vtraque palpebra habeant, simiæ habent, quanquam prætenue ac prolixius, potissimum in inferiore. Cæteræ enim quadrupedes inferioribus carent cilijs. Habent simiæ in pectore binas mammarum papillas: & brachia hominis modo, sed hirtiuscula, quæ & ipsa, & pedes vt homo inflectunt, hoc est, ita vt circunferentiæ membrorum vtrorumque obuersæ inter se adducantur. Ad hæc manus, digitos, vngues homini similes, verum omnia rudiora, efferatioraq;. Pedes sui generis habent: sunt enim velut manus maiusculæ, & digitis vt manus constant medio longiore. Vestigium etiam manui simile est, nisi quod in longum se porrigat, & volam referens tēdat ad postrema. Callosius hoc altera sui parte extrema est, & calcem inepte atque exiliter imitatur. Pedum officium duplex est: ijs enim & vt pedibus, & vt manibus vtuntur, inflectuntque eosdem perinde ac manus. Lacertos & femora habent breuia proportione cubitorum & tibiarum. Vmbilicum qui emineat, nullum habent: sed durum quiddam continetur loco vmbilici. Partem corporis superiorem multo maiorem habent, quàm inferiorem, videlicet more quadrupedum: quinarij enim ferè ad ternarium ratione constant. Degenerant ergo, tum ea de causa, tum etiam quod pedes manibus habeant similes, & quasi ex manu pedeque constitutos. Calcis enim postremum ad pedem, reliquæ autem particulæ ad manum facile referuntur: digiti nanque volæ speciem gerunt. Degunt plus temporis pronæ quadrupedum more, quàm erectæ. Carent natibus, vtpote quadrupedes. Priuatæ cauda sunt, vtpote bipedes. Exigua enim omnino cauda inest, quatenus nota solùm habeatur. Genitale enim fœminæ mulieris est: mari potius canis, quam hominis, Hæc Aristoteles, & Albertus ferè eadem omnia de animalibus 2. r. 4. Simia quòd forma ambigua sit, vt & in neutro & in vtroque genere sit constituenda, ideo nec caudam habet, neque nates: videlicet, vt bipes, cauda vacat: vt quadrupes, natibus, Aristotel. de partibus 4. 10. Aliter Albertus, Simia habet nates latas, & locum in eis quasi paratum ad sedendum. Pilosa est, in facie tamen minus, Idem. Politianus in epistolis aduersus solius Ciceronis imitatores scribens, Mihi (inquit) longè honestior tauri facies, aut item leonis, quàm simiæ videtur, quæ tamen homini similior est. Simiarum genera perfectam hominis simulationem continent, facie, narib⁹, auribus, palbebris, quas solæ quadrupedū & in inferiore habent gena, iam mammas in pectore, & brachia, & crura in contrarium similiter flexa: in manibus vngues, digitos, longioremque medium. Pedibus paulum differunt. Sunt enim vt manus prælongi, sed vestigium palmæ simile faciunt. Pollex quoque his & articuli vt homini: ac præter genitale tantum, & hoc in maribus, viscera etiam interiora omnia ad exemplar, Plin.

Natura simiæ ridiculo animali, & animam habenti ridiculam, corporis quoque constructionem ridiculam dedit, Galen. Simia inter vniuersa animantium genera, tum visceribus, tum musculis, tum arterijs, tum neruis (quoniam & ossium forma,) homini est simillima. Nam ob illorum naturam binis cruribus incedit, prioribusque artubus vt manibus vtitur. Et pectoris os omnium quadrupedum latissimum habet, claiculas humanis similes, faciem rotundam, collum longum, Galen: de anatom. admin. 1. 2. Præstat vt exercitaturus se in corporum dissectionibus, simiarum homini quam simillimarum artus dissecet: sin ea non detur, aliquam ei proximam deligat: aut si nulla omnino simia reperitur, cynocephalum, vel sa-

vel satyrum,vel lyncem,In eodem opere.Et libri sexti capite primo,Simia (inquit) homini simillima est illa,cui neque facies oblonga neque canini dentes magni,(cui nec oblongę maxillę,nec canini dentes magni,In eodem opere 1.2.) Etenim hæc pariter aut augescunt aut minuuntur (id est, vt eò similior homini sit simia, quò minus longam habuerit faciem,minusque magnos dentes caninos,& contra:) quemadmodum rectus incessus, cursus velocitas,magnus in manu digitus,temporum musculus: & pilorum iuxta duritiem molitiemque, longitudinem & breuitatem differentia. Verum ex his enumeratis quodlibet contemplatus,alia quoque poteris cognoscere: quippe vniuersa hæc simul tum increscunt tum minuuntur. Si quandoque simiam conspexeris erectam currentem,statim ex longinquo hanc similem homini existere cognosces: ac poteris omnia in ea esse,quæ ante paulum enumeraui,prædicere: faciem rotundam,dentes caninos exiguos, maiorem manus digitum non
10 adeò exiguum vt in alijs simijs:rursus pedis digitos minores quàm quos reliquæ simiæ obtinent.temporum musculos exiguos,sicut etiam eos qui ex femore ad tibiam pertinent,haud in longum procedentes: ad hæc os coccygis appellati,minutum: minimeque hirsutam esse hanc simiam,& pilos habere haud admodum duros vel prolixos.Ita si quid ex relatis secus habeat,alia quoque different.Iam nonnullæ ex ipsis proximè cynocephalos speciе accedunt,adeò vt etiam lati ossis mucronem (coccyga nuncupaui) longum repræsentent: quædam ad caudam vsque: atque hæ inter simias hirtiores sunt: pilo vestiuntur duro rectoque: & aspectu sunt efferatiore: at in vera simia etiam hic timidus est.Et sanè temporalis musculus in veris simijs plurimum attollitur: ibi autem cessat, vbi futura coronalis habetur,vt in hominibus est cernere.Simili modo dentes magni quidem omnes,sed canini magis conspicui: quemadmodum & maxilla longa: & pollicem in manu omnes simiæ quæ cynocephalos imitantur,exiguum admodum habent.Tales musculos quoque qui ex femore in tibiam descendunt,longissimè
20 expansos obtinent: atque ideo colligatum,vt ita dixerim, totum poplitem: cuius causa crura perfectè extendere,ac probe ijs consistere nequeunt: quare nec erectæ incedere vel currere velociter possunt.Neque igitur maiorem in pede digitum habent grandem,hominum modo: neque alios exiguos, sed omnes ex æquo magnos: is minor cæteris est quem homo habet maximum. Porrò caudæ initium quoddam ipsis inest: Et huiusmodi simiæ toto corpore cynocephalos referunt,Hæc Galenus. Et rursus libro 1.cap.2.Simiæ (inquit) quæ cynocephalos imitantur,rostro longiore sunt,& dentes caninos habent prominentiores.Hæ etiam vix binis cruribus consistunt erectæ,tantum abest vt ambulare vel currere possint.Itaque simiæ vel maximè homini similes,exiguo aliquo interuallo perfectam illius rectitudinem non assequuntur.Nam & femoris caput obliquius quodammodo cum acetabulo coxæ committitur: & quidam ex musculis qui in tibiam descendunt, vlterius progrediuntur, quæ ambo rectitudinem impediunt,offenduntque: quemadmodum & pedes ipsis calce magis angusta con-
30 stant: digitis autem insigni spatio inuicem discretis: sed hæc parua sunt,eoque simia paululum à rectitudine discedit: qua vero cynocephalos referunt, quoniam amplius hæ, idque manifestò iam ab humana specie degenerant,euidentem quoque ossium dissimilitudinem sortitæ sunt,Hæc omnia Galenus in Opere de anatomicis administrationibus. Ὅσοι πύγα ὀξεῖαν ὀστώδη ἔχουσιν, ἰσχυροί: ὅσοι δὲ σαρκώδη πίονα, μαλακοί. ὅσοι δὲ ἔχουσιν ὀλίγην σάρκα, οἷον ἀπομεμυγμένην (siccam vel desiccatam,Vetus interpres: qui pro πύγα etiam non rectè pecten vertit: lego πυγὴν, id est nates:) κακοήθεις, ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς πιθήκους. Adamantius hunc locum sic habet: ἰσχία παχέα, γυναικεῖα. ὀστώδη δὲ: ἀνδρεῖα, λεπτὰ δὲ, ὀλιγόσαρκα, φαῦλα, ὥσπερ ὑποπτικά τε πανοῦργα τε ἀνδρὸς. τοιαῦτα γὰρ καὶ τὰ πιθήκων. Clunas simias à clunibus tritis dictas existimant,Pompeius lib. 3. Maligni habentur quorum caui sunt oculi, quales simijs, Aristoteles & Adamantius. Quibus parui oculi,vt simijs,pusillo sunt animo,Aristoteles: maligno,(κακομήχανοι,) Adamantius. Qui paruas habent aures,simijs ingenio respondent, πιθηκώδεις, Aristot. Adamantius
40 malignos & fraudulentos esse ait, κακόηθεις καὶ πανούργους. Simis naribus homines libidinosi ferè iudicantur: simæ autem etiam simiæ sunt,vnde quidam nominatas existimant: constat vero eas libidinosas esse, & quasdam adeò vt mulieres etiam appetant. Quibus labra sunt crassa,& superius vltra inferius eminet,stulti iudicantur,à simili asinorum & simiarum specie, Aristot.Iam visum est cor simij maris,habens duo acumina, quod pro miraculo vel monstro habendum est, Albert.Simia mamillas vt mulier in pectore habet: eoque manus dedit ei natura, quibus ad pectus potest eleuare partum sicut mulier: cætera autem animalia inferius habent mamillas, vt à suis fœtibus attingi possint, Albertus.Dorsum paruum,quale est felis & simiæ, hominem pusillanimem arguit, Aristoteles. Adamantius quoque dorsum latum & solidum, viri fortis & animosi signum esse ait: contrarium verò, contra.Simijs vngues imbricati,Plinius,Simiæ & quadrupedes assuetæ vinum bibere vnguibus carent, vt dicam in C.Quæ animal generant,genua ante se flectunt,& suffraginum artus in auersum. Homini genua & cubita
50 contraria: item vrsis & simiarum generi,ob id minimè pernicibus,Plinius.Caudæ præter hominem ac simias omnibus ferè animalibus,Plinius.Simia calcaneum habet in pedibus,& propter hoc erigitur vt homo,stat,& currit quandoque,sed hoc non potest nisi modicè,Author de nat.rerum.

Venarum in brachijs diuisio in simijs non secus quàm in homine per omnia apparet, Galenus in libro de venarum & art.dissect.ca.4.Pollicem simiæ etiam habent,sed breuem,gracilem,curuum, & omnino ridiculum. Sed & tota manus simiæ humanam ridiculè & ineptè imitatur,Galen.de vsu partium 2.21. Musculi qui ex posterioribus partibus cruris proueniunt,ad medium ferè tibiæ,aut paulò supra id in simijs implantati,musculis anterioribus colum (crus) extendentibus renitentes,& crus retrorsum contrahentes,genu exactè extendi non permittunt,Galenus in eodem opere circa finem libri 3.Et mox,Omnium enim ossium crurum syntaxim eiusmodi cum habeat simia, quæ eam rectè stare non permittat, maximè ridiculos retrorsum musculos constructioni
60 aduersantes sortita est.Atque igitur puerorum ludicro velut claudo subsultans, neque exactè, neque tutò stare rectè potest.Sed vt homo deridens & subsannans alium hominem claudum,stat,& ambulat,& currit claudicans: ita & simia vtitur cruribus.Simiæ pes (inquit idem de anatom.administrat.2.15.) hac parte ab humano discrepat, (tendine quodam qui ad tarsum reflectitur ex superioribus partibus ad inferiores productus) quòd etiam natura digitorum huic animali dissimilis sit humanis. Illi siquidem multò minores, quàm qui in manu existunt: hi vero maiores etiam ijs in quos manus est discreta: quales repentibus quoque animantibus plurimum fissi, tum inuicem distantes adsunt,quorum beneficio ex facili sublimia conscendit simia: quemadmodum mustelæ,mures,viuerræ,& id genus alia.Hunc igitur tendinem,vt dixi,in pede humano haud est reperire,&c. De musculo etiam reperto sub axilla simiæ scribit quædam 1.5.de anatom.administ.

Simias ab homine in pluribus differre quàm putauit Galenus, Andr.Vesalius docet in Volumine suo de fa-
70 brica corporis humani:nempe in musculis thoracis & brachiũ mouentibus: item in ijs qui cubitũ & femur agũt

ab eo

ab eo differre,& manus interna fabrica: In musculis pedis digitorum motoribus,& pedes mouentibus & scapulas: In tendine pedi subnato: Item colo & mesenterio: & pulmonis lobo quinto venam cauam sullinente, quo homines carent.Passim etiam demonstrat simiarum sectionis peritiorem fuisse Galenum quàm hominum: & simiarum sectione delusum,aliorum Anatomicorum placita vera sæpe euertere aggressum. De simiarum osse sacro & coccygis: Omentum earum inter homines & canes mediam rationem sortiri, Quære apud Vesalium ex Indice.

C.

Simiæ in montium cauernis & foraminibus habitant, Philostratus. In rupibus vel arboribus, Albertus. Nucibus & pomis in cibo delectantur: sed reperto in eis amaro cortice,totum abijciunt, Obscurus. Vermes (pediculos) in capitibus & vestibus colligunt & comedunt. Albertus. Vinum etiam bibunt, & inebriatæ aliquando capiuntur, vt Athenæus refert. Simias quadrupedesque quibus digiti sunt,negant crescere assuetas meri potu, Plinius. Huius rei causam inquirit Cælius Calcagninus Epistolicarum quæstionum lib. 2. ad Thomam Calcag.nepotem. Omnis fœmina inter quadrupedes vrinam retrò reddit,nisi forte erecta incedat aliqua duobus pedibus,vt Auicenna dicit de quodam genere simiarum: quarum fœminas cum erectæ aut sedentes vrinam emittūt,certum est antrorsum ab eis emitti vt à mulieribus, Albertus. Aegyptij hominem sua dedecora occultantem insinuantes,simiam mingentem pingunt: hæc enim vrinam à se redditam occulit, Orus. Indi simias rufas in vrbes non adducunt,quòd Veneris libidine inflammatæ,in muliebrem sexum furentes sint: ac si quando deprehendunt,eas tanquam adulteros odio persequentes interficiunt, Aelianus. Catulos pariunt geminos,quorum alterum amant,alterum oderunt,vt dicam in D. Pariunt quandoque in domibus vbi aluntur, & partus suos ostendunt hominibus quasi pulchros, Albertus ex Plinio. Simia animal mobile & inquietum est,morsu ferox,& præ cæteris animalibus exquisito valet gustu, Obscurus. De incessu eius erectæ & cursu,diximꝰ quædā supra in B.

D.

Simiarum generi præcipua erga fœtum affectio. Gestant catulos: quos mansuefactæ intra domos pepere-re,omnibus demonstrant,tractarique gaudent,similes gratulationem intelligentis. Itaque magna ex parte complectendo necant, Plinius & Albertus. Immoderatè fœtus amant, adeò vt catulos facilius amittant quos impendio diligunt & ante se gestant,quoniam neglecti ponè (id est post,à tergo matris) matrem semper hærent, Solinus. Duos fœtus plerunque parit: ex quibus chariorem magis complectitur & gestat: minus charus dorso matris insidet, Albertus. Ex geminis catulis alterum amant,alterum oderunt, Αὐτῶς δ' ἀγκαλίδεσσιν ἑῶν ἔκτεινε (pro κτείνεται) τοκήων, Oppianus: id est, propriæ autem matris vlnis perit catulus, arctius scilicet compressus. Aegyptij vt patrem significent qui inuiso filio hæreditatem reliquit, simiam cum catulo eius retro (in tergo) pingunt: parit enim simia geminos: vnum amore,alterum odio prosequitur. Quem igitur amat ante se gestans interimit: quem vero odit post se (in tergo) habet,ac illum reliquum nutrit, Orus. Vide mox in E. in venatione simiæ. Sine cauda (inquit Scaliger) Simias plures vidimus, quantus puer est annorum octo. Marem quoque ac fœminam cum prole. Filiolus si quid videretur desiderare: manu,pugnoque fœminam à marito,tanquam malæ tractationis ream,etiam addita vultus acerbitate,castigari,nempe supercilio,rictu,murmure,irati patris, atque reprehensoris mariti animum præ se ferre. Multa leguntur in libris itinerarijs: sic enim inscribuntur. In India mediterranea ingentes corpore,audacia ciuiles, vltro citroque non solùm per agros, sed etiam per oppida in mercatibus, sine maleficio aut offensione ciuium commeare.

Simias facillimè mansuefieri,& in ædibus diuitum ludicri ac ridiculi spectaculi gratia catenis alligatas nutriri,notum est omnibus.

Luna caua tristes esse,quibus in eo genere cauda sit,nouam exultatione adorare, (nanque defectum syderum & cæteræ pauent quadrupedes,) Mutianus tradit, Plinius. Solinus tamen de simijs,non caudatis, sed simpliciter, Exultant (inquit) noua Luna,tristes sunt cornuto & cauo sydere. Simiæ facies turpiter hominem assimulat,tristis,fraudulenta, Gillius. Diuitibus in delicijs sunt,omnium ferè rerum imitatrices. Pusilli eas animi esse, malignas,stolidas,& eodem ingenio præditos censeri homines,qui oculos,aures,labra aut dorsum eis similia habent,ex Aristotele & Adamantio in B. diximus. Simia quemuis ludum docetur, natum ad imitationem animal: sed mala potius quàm bona in homine imitatur. Ferocitatem quidem obliuiscitur, sed nunquam adeò mansuescit,quin facile semper fiat rabida,(ad impetuosam iram prona.) Delectatur ludendo cum pueris & canibus: sed pueros (infantes) non custoditos aliquando strangulat,vel ab alto præcipitat, Author de nat. rerum: & Albertus. Πιθήκῳ δ' ἐπιφαίνεται τὸ βωμολοχικὸν καὶ εἰρωνικόν, Adamantius: hoc est, Simiæ ingenium scurrile & simulatione insigne est. Simia cicur dominum suum agnoscit etiam post multos annos reuertentem, Alexander. Iniuriæ longo tempore meminit,& simultatem diu exercet in eum à quo læsa fuerit, Albertus & alij. Natura simiæ ridiculo animali & animam habenti ridiculam,corporis quoque constructionem ridiculam dedit, Galenus. Simia maximè delectatur ludis,vnde factum apud Græcos verbum διαπιθηκίσαι, διαπιθῆξαι, Suidas & Varinus. Pulchra semper apud pueros est simia,vt ait veterum quidam,nos admonens ludicrum esse ridiculum puerorum hoc animal illudentium. Omnes enim humanos actus imitari dum satagit, & frustratur in ipsis, & ridiculum se exhibet. An non vidisti simiam fistula canere,saltare, scribere, & alia agere vniuersa conantem, quæ homo pulchre perficit? Galen. de vsu part. 1.22. Simia actuosum animal,& ad omnia imitanda habile, omne quod corpore agitur,si doceatur,præclare discit,& idipsum actione repræsentat: ac si saltare doceatur, saltationem assequitur: si ad tibiam canere,canit. Ego aurigæ munus obire vidi,habenas nimirum vel abducendi,vel remittendi,& flagello simul vtendi: breui,si quis ad alia quæpiam instituat, non fallit docentem: adeò varium natura animal est, & multiplex,vt ad omnem actionem sese verset, Aelianus. Et rursus, Cum cæteris in rebus omnium bestiarum simia peruersissima est,tum peruersior in ijs,in quibus hominem imitari conatur. Cum enim nutricem ex eminenti loco perspexisset puerum infantem in pelui lauare,& fascias in orbem contrahere, & in arctum ad aquæ expressionem contorquere,atque quo reliquisset loco puerum obseruasset, simul & circa eum ipsum à custodibus magnam introspexisset solitudinem: fenestella quæ tum pateret in domum intrauit ad puerum,quem similiter vt factitari à nutrice viderat,ex lecto sublatum integumentis nudauit,& aquam,succensis carbonibus, calescentem,in miserum infantem infudit, atque interfecit. Mutianus & latrunculis lusisse fictis cera simias tradit,nu-

uit, nuces visu distinguere, Plin. Callidus emissas eludere simius hastas. Martial. Caucasi pars (inquit Philostratus de vita Apol. lib. 3.) quæ in rubrum mare porrigitur, tum alia aromata, tum piperis arbores profert. Nascuntur illæ in extremis præruptisque locis, homini inaccessis: vbi simiarum populus montis cauernas & omnia foramina incolit. Eas autem maximi faciunt Indi, quoniam piperis (vt sic dicam) vindemiatrices sunt: quapropter & armis & canibus leones & cæteras feras ab ipsis arcent. Insidiatur autem simiæ leo ægrotus, medicinæ causa, (vide paulò post:) & cum iam senex feras assequi alias non potest, pastus cibique gratia. Sed Indi simias non negligunt, & se beneficia ab ipsis capere arbitrantes leones arcent. Quod autem ad piperis collectionem attinet, sic se habet. Accedentes Indi ad arbores quæ in parte montis infima nascuntur, fructusque ab illis decerpentes, paruas quasdam sub arboribus areas faciunt, vbi piper congerunt, quasi casu illic ipsum proijcientes, ceu rem neglectam & minimi ab hominibus existimatam: circunstantes verò atque in auijs abditæ simiæ, talia desuper aspicientes vbi nox aduenit, Indorum opus imitatæ auulsos arborum ramulos, (ὄσχους,) in areas quas diximus conferunt. Indi autem vbi dies illuxit piperis aceruos asportant, quos nihil laborantes sed dormientes acquisierunt, Hæc Philostratus.

Vt leo inter bestias terrestres, sic in mari delphinus imperat. Ambo senectute tabescunt: & cum sunt in ægritudine, illi terrestris simia, huic marina medetur, Aelian. Aegroto leoni nulla potest alia medicina adhiberi: sed si comederit simiam, id ei morbi remedium est, Idē in Varijs. Hoc & Philostratus scribit, vt paulò antè retuli. Cum supra quàm ferre queat cibo se compleuit leo, aut quiete & inedia se exhaurit, aut simiam nactus vorat, illiusque adesis carnibus ventrem mollitum extenuat, Aelianus. Hominem ægrotum ac seipsum curantem significantes Aegyptij leonem pingunt simiam vorantem: hic enim febricitans vorata simia conualescit, Orus. Aegritudinē fastidij tantum sentit leo, in qua medetur ei contumelia, in rabiem agente annexarum lasciuia simiarum. Gustatus deinde sanguis simiæ, non canis vt Physiologus habet) in remedio est, Plinius. Quàm mirabili astutia pardalis se mortuam fingens, simias captet, vide in Pardali capite 3. ex Aeliano: vnde & prouerbium natum, Pardi mortem adsimulat. Ad pardum pleraque vel sponte adcurrere, odore allecta, simiam comprimis, narrant, Plutarch. at Aelianus pardalin cursus celeritate simias assequi scribit. Cati etiam in Aegypto simias venantur, vt in Cato dixi ad finem capitis quarti. Inter mamonetum (id est cercopithecum) & simiam odium est implacabile, bellumque frequens: & licet viribus impares sint mamoneti, astutia tamen & animositate pugnandi simijs præferuntur, Isidorus. Ephorinus in Colloquijs Erasmi in dialogo de amicitia, postquam multa de animalium inter se naturali vel consensu vel pugna dixisset, subdit: Addam quod non legi, sed his oculis conspexi. Simius supra modum horret testudinem. Huius rei quidam dedit nobis specimen Romę, Puero suo in verticem imposuit testudinem, & pileo contexit: dein producit ad simium. Ilico simius gaudens insilijt in humeros pueri venaturus pediculos, sublato pileo reperit testudinem. Mirum erat spectaculum quanto cum horrore resilierit bestia, quàm expauerit, quàm timide respexerit an sequeretur testudo. Additum est aliud specimen: alligauimus testudinem catenæ à qua reuinctus erat simius, vt effugere non posset, quin saltem aspiceret: incredibile dictu quantopere fuerit discruciatus: tantum non metu exanimabatur, interdum auersus posterioribus pedibus depellere tentauit hærentem bestiam. Tandem quicquid erat in aluo aut vesica oneris, reiecit. Sequuta est ex pauore febris, vt nobis fuerit soluendus à catena, & aqua vino temperata refocillandus, Hæc ille. Ego vero simiam non testudines, sed limaces, metuere audio: quæ si circumponantur ei, comprimere se, & præ metu contingere non audere: vt errârit Erasmus vulgari hodie multis errore testudinem pro limace dicentibus. Et paulò post in eodem dialogo: Thomas Morus (inquit Ioannes interloquutor) in Anglia alebat domi simium prægrandem: tum fortè, quò reualesceret à vulnere solutus obambulare sinebatur. In extremo horti erant inclusi cuniculi, quibus insidiabatur mustella. Id simius procul quietus & ociosus spectabat, donec videret cuniculis nihil esse periculi. Cęterum posteaquam mustella labefactasset caueam à muro reuulsam, iamque periculum esset, ne cuniculi à tergo nudati prædæ essent hosti, accurrit simius, & conscensa trabe quadam, caueam retraxit in locum pristinum, tanta arte, vt homo non posset dexterius. Ex quo perspicuum, hoc animantium genus simijs esse charum. Ipsi cuniculi non intelligebant suum periculum, sed hostem suum per cancellos osculabantur. Simius opitulatus est periclitanti simplicitati. Tum Ephorinus, Omnibus (inquit) catulis minoribus delectantur simij gaudentque fouere sinu & complecti: sed pius ille simius dignus erat aliquo pietatis præmio.

E.

Simia & elephas vino inebriantur: illæ quidem etiam inebriatæ capiuntur, Athenæus libro 10. Mira solertia visco inungi, laqueisque calceari imitatione venantium traduntur, Plinius, vt Romana exemplaria habent. Hermolaus magis probat Veneta, in quibus legitur, Visco inungi laqueos, calceari que venantium imitatione. Scio & intingere sibi oculos (inquit) solere simias, atque inde capi facile, vt inquit Strabo: sed illud non tam solertiæ quàm stultitiæ tribuendum erat, Hæc ille. Ego Romanam lectionem malim: nam quod in Venetis legitur, apud nullum alium authorem reperitur. Vulgus simiarum passim videmus non sine ingenio æmulandi, quò facilius in manus veniunt. Nam dum auidè venantium gestus affectant, relicta consultò visci vnguilla, quod mendacio factum vident, oculos suos oblinunt. Ita visu obducto pronum est eas corripi, Solinus. In montana regione Indiæ genus simiarum frequens & prægrande reperitur, (inquit Diodorus Siculus libro 17.) quæ cum valido corpore & animi sagacitate præstent, haud facile per vim comprehendi possunt. Igitur è venatorum turba quispiam melle sibi oculos perungit, alius (belluis hæc omnia videntibus) calciamenta sibi induit, alij specula capitibus applicant. Calciamentis innectuntur laquei, atque ita ea discedentes relinquunt. Pro melle viscum supponunt, & speculis adijciunt funes, (βρόχους) Simiæ post venatorum abitum conantur ea, quæ viderant, facere & ipsæ, sed frustra. Cilia enim visco agglutinantur, pedesque laqueis impediti, & corpora vincta remanent, Hæc Diodorus. Inter Hydaspen & Acesinen in India sylua est prope Emodos montes, in qua maximam ingentium cercopithecorum multitudinem esse dicunt, adeò vt cum Macedones aliquando multos in collibus quibusdam apertis vidissent in aciem instructos (nam id animal ad humanum accedit ingenium [ἀνθρωπίνως] non minus quàm elephantes,) castra putarint, & in eos tanquam hostes irruerint: sed cum à Taxilo, qui cum Alexandro erat, rem agnouissent, cessarunt. Hoc animal duobus capitur modis: nā cum imitationis studiosum sit, & in arbores fugiat, venatores cū eos in arborib' insidere animaduertūt, catinum aqua plenū in cōspectu ponūt, oculos sibi ex ea abluentes, postea visco pro aqua posito abeūt, ex longinquo insidiātes.

Cum

Cum animal ex arbore descenderit,& se se visco illeuerit,& conniuenti palpebræ implicitæ fuerint, accedentes viuum capiunt. Atque hic vnus est modus. Alter est, postquam culleolos (θυλάκια) quosdam in subligaculi modum induti fuerint, abeunt alijs ibi relictis interius villosis & visco illitis. Simiæ in hos ingredientes facile capiuntur, Strabo lib.15. Eadem ferè de simijs visco aut calciamentis propositis, capiendis, Author libri de nat. rerum & Albertus scribunt. Non capiuntur retibus, neque sagacium canum venandi solertia præditorum: sed cum sit animal saltationis auidum, saltare cupit: si item quempiam viderit calceos induentem, imitatur: & si quem viderit oculos pingentem, aut lauantem, hoc idem facere studet: itaque pro his ex plumbo factos graues calceos proponunt,& laqueos subijciunt, vt pes quidem immitti possit,& interim firmo vinculo retineri. Itemque visco decipiuntur, (Quæ sequuntur Aelianus noster non habet, Gillius addidit, nam illis videntibus Indus pelues aqua plenas in earum conspectu ponit, ex eaque oculos oblinit, ac mox viscum pro aqua reponit: illæ aspicientes (vt sunt ad omnia imitanda aptæ) continuò descendunt, oculosque & ora ipsi similiter visco oblinunt, itaque postea facillimè capiuntur, Aelianus. Otides etiam aues imitatoriæ, visco similiter capiuntur. Catulos ferè geminos parit: ex quibus chariorem magis complectitur, & gestat (vlnis:) qui minus diligitur, dorso matris insidet: & cum aliquando à venatore agitatur, necessitate adacta fœtum quem vlnis gestat, abijcit, vt fugere possit: dorso autem adhærens excuti non potest: & si forte cum illo euaserit, diligere incipit quem ante minus dilexit, Albertus. Piper quomodo ex arboribus colligant simiæ, dictum est supra in D. Regio Basman magno Cham Tartarorum regi subiecta, abundat diuersis simijs magnis & paruis, hominibus simillimis. Has capiunt venatores, & occisas totas depilant, pilis in barba tantum & ano relictis: & aromatibus conditas desiccant,& mercatoribus vendunt, qui in diuersas orbis partes corpora illa deferentes, hominibus persuadent tales homunciones in maris insulis reperiri, M. Paulus Venetus 3.15. Simię in leporario rarenter tenentur: sed catenula in qualibet ferè ædium parte ligantur, vt conspici possint atque delectent, Grapaldus. Imponitur aliquando equo paruo,& canibus in equum irritatis, cum desilire non audeat, metuens sibi à canibus, miros interim gestus ædit.

Serpens, canis, simia & gallus gallinaceus, culeo parricidæ in mare præcipitando simul inseruntur. Vt enim simia homo non est, attamen videtur: sic qui proprium occiderit patrem. Serpens insidijs anteit, inimicissimus humano generi non secus ac parricida. Canes omnes odisse videntur, solumque hoc animal nulli penitus parcit, neque proprio generi. Gallus insons huius culpæ, forsan ob gentis similitudinem adijcitur, quam maximè Romani oderunt, vel quod superbissimus sit. Præcipitatur in mare, velut omni indignus elemento,& cuius societate aer, terra aquaque inficerentur: ob id culeo insuitur virgis sanguineis prius verberatus, Cardanus.

F.

Zygantes Africæ populi simijs vescuntur, quarum affatim gignitur ijs qui in montibus degunt, Herodotus. Simia frigida & austera est,& humorem generat pessimum, Rasis.

G.

Cor simiæ assum & aridum potum drachmæ pondere cum melicrato vetere, roborat cor; & acrimoniam eius audaciamque auget, pusillanimitatem & cordis pulsum depellit, acuit intellectum,& contra caducum morbum valet, Rasis.

Siue homo, seu similis turpissima bestia nobis, Vulnera dente dedit, virus simul intulit atrum, Betonicam ex duro (aliâs puro) prodest assumere Baccho. Nec non & raphani cortex decocta medetur, Si trita admorsis fuerit circumlita membris, Serenus. Fel tauri illitum super morsum simiæ, persanat, Sextus. Simię morsus (inquit Auicenna) aliquando venenosus est, cui applicari oportet ea quæ venenum extrahant: quale est cataplasma cũ cinere, aceto, cepa & melle: aut cum amygdalis amaris & ficubus, præsertim immaturis. Conuenit etiam lithargyrus cum sale,& radix fœniculi. Apostema eius sedatur lithargyro liquefacto in aqua: & cooperiat (aliâs aperiatur) ipsum cum nigella & melle, & eruo & melle: Aliâs Assumat in potu nigellam tritam & mel & porrum: aut orobum & mel. Arnoldus de Villanoua in Breuiario sic legit, Nigella & mel cum farina orobi mixta & superposita, mirè valent. Ferdinandus Ponzettus penultimo capite operis sui de venenis, cum indicasset remedia contra morsum cati, subiungit: Similiter curatur morsus muris syluestris & simiæ, & aliquorum, super quos veteres ponebant fabas masticatas. Et quidam putant quód betonica & plantago sumptæ cum vino veteri conferant ad omnes: & quod fimus caprarum decoctus in aceto,& vlceri illitus sanet.

H.

a. Clunas simias à clunibus tritis dictas existimant, Festus, Græci πίθηκον vocant, παρὰ τὸ πιθῶ, πιθήσω. πειθὸ γὰρ ἠπιῶς (τὸ ζῶον εὐέλεγκτόν ἐστι πρὸς μίμησιν αὐτοῦ. Etymologus:) Suidas. Πίθηξ etiam legitur apud Suidam. Πήθων, simia, Varinus: sed melius apud Hesychium prima per iôta legitur: etsi illic quoque ordinis ratio ἦτα postulet. Ἄριμος simia: Arima verò mons Ciliciæ, (sic enim lego,) Hesychius & Varinus. Arimos prisca Hetruscorum lingua simias vocabat: Vide inferius inter propria. Simiæ vocantur mimi & satyri, μίμοι καὶ σάτυροι, Varin. in Νέστορ γεγόνατε mimi scilicet ab imitatione, à recto μίμος. ab alijs μιμώ vel μιμών scribitur, vt in A. dixi. Satyri, peculiare genus est, de quo infra. Βάτης, πίθηκος ἀναβάτης, Hes. Var. inde nimirum quod facile arbores scandant, & in sublime repant. Καλλίας simia Lacones, Hes. Var. Galenus in commentarijs chirurgiæ Hippocratis notat γλυκεῖαν à Græcis vocari suem, vel porcum in sacrificio, blanda scilicet voce, vt quoque simiam καλλίαν, eadem ratione, Gyrald. Κέρκωψ (melius κέρκωψ,) impostor vel simia, Hes. Varin. Suidas rectè habet κέρκωψ. Κέρκωψ. Iudicer, πωγωνίας vel genus feræ magnam caudam habentis, Hes. Varin. Simia quidem simpliciter & proprie dicta, caudata non est, sed cepus siue cercopithecus: cercos enim Græcis cauda est, vnde & cercops deriuatur, vt eo nomine caudata simia potius quàm simia simpliciter intelligenda videatur. Suidas cercopem non simiam, sed genus simiæ interpretatur. Κερκωπίζειν irridere, illudere sicut simiæ: quod verbum etiam prouerbialiter vsurpatur, per translationem, vt Chrysippus inquit, ab animalibus quæ cercon, id est caudam motitantes adulantur. Cercopes, astuti, dolosi, impostores, adulatores, qui (sicut vulpes canes venaticos decipit cauda huc illuc translata,

lata, Varin.) homines simplices decipiunt τῇ κέρκῳ τῶν λόγων. Suidas, (Varin.) Et rursus, Κερκωπίζειν in prouerbium venit, siue ab animalibus quæ cauda adulantur: siue à Cercopibus, quos in Lydia versatos aiunt, magnos impostores & inamabiles, (ἀνηλεεῖς.) Plura leges apud Erasmum in prouerbijs Cercopum cœtus. & Cercopissare. Cercopes in simias mutati, Ouidius Metam. 14. Cercopes duo fratres, iniquissimi homines & ab ipsa improbitate sic dicti, alter Passalos, alter Acmon. Quod cum animaduerteret mater eorum Memnonis, monuit ne in melampygum inciderent, hoc est Herculem. Hos Xenagoras propter malignitatem in simias transformatas ait, & Pithecusas insulas ab eis dictas. Nomina eorum, Candulus & Atlas. (Aeschines Sardianus in Iambis nomina eorum scribit Andûlum & Atlantum, Varin.) Alij ex Thea (ἐκ Θείας)& Oceano eos natos aiunt, & in saxa cõuersos, quòd Ioui imponere conati essent. Et mox, Cercopes aiunt fuisse mendaces, superbos, deceptores, qui per multas vagati terras, vbique deceperint homines. Cercopes olim vocabantur Cyclopes, quare improbos & malos homines sic nominamus. Varin. Est & κερκώπη, parua cicada. Κερκώπων, πιθήκων, Hes. Varin. Νάνος, nanus & simia, Etymologus.

Epitheta. Simius, infamis, proteruus, calidus, simulator, parasitus, turpis, apud Textor. Simulator humani oris, Claudian. 1. in Eutrop. Πίθηκος μῖμος, Philes. Μιμηλός. Φιλοπαίγμων. Τέλεσα φῦλα κακῶν μιμηλὰ πιθήκων. Τίς γὰρ ἂν οὐ στυγέοι τοῖον γένος αἰσχρὸν ἰδέσθαι, ἀβληχρὸν, στυγερὸν, δυσδέρκετον, αἰολόβουλον: Oppianus. Ἐπίβουλον, κακὸν, Eubulus apud Athenæum.

Simia, per translationem, qui alium imitatur. In quo Rusticum insectatur, atque etiam Stoicorum simiam appellat, Plinius epist. Quos neque pulcher Hermogenes vnquam legit, neque simius iste, &c. Horatius 1. Serm. Simiolus diminutiuum, qui vtcunque alterum imitatur. Hic simiolus animi causa, me, in quem inueheretur, delegerat, Cic. ad Marium lib. 7. epist. Tatianus orator simiæ cognomentum indeptus est, quòd omnia ingeniosius imitando exprimeret, Cælius. Maximinus iunior oratore vsus est Tatiano filio Tatiani senioris, qui dictus est simia temporis sui, quòd cuncta imitatus esset, Capitolinus in Maximino Iuniore. Aristophanes in Auibus quendam traducens πίθηκον vocat, siue tanquam deformem, siue tanquam panûrgon, id est improbum & astutum. In hominem deformem & nigrum, qui liberos etiam deformes habebat, iocosum epigramma authoris incerti Anthologij libro secundo legitur, vt apposui. Ἑρμολύκου θυγάτηρ μεγάλῳ παρέλεκτο πιθήκῳ, Ἡ δ' ἔτεκεν πολλοὺς Ἑρμοπιθηκιάδας, &c. Tragica simia, Τραγικὸς πίθηκος, prouerbiali conuicio dicebatur, qui fungeretur honoribus, opibusque polleret, alioquin indignus. Simiam appellant homuncionem, vix hominem, sed simulachrum hominis magis. Tragicam addunt, propter fortunæ strepitum & personam additam. Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte, Aeschinem tragicam simiam appellat, quòd quum esset nequissimus, splendidis verbis probum ciuem ageret. Cuius prouerbij meminit Philostratus in Aristide. D. Hieronymus in epistolis ostendit hoc scomma iaci solere vulgò in Christianos, sed ab impijs ethnicisque, perinde quasi vultu habituq; sanctimoniam præse ferrent, quum essent improbi: quanquam hic locus in exemplaribus non eodem habetur modo. Conuenit & in eos qui barba pallioque philosophos se profitentur, cum cætera cultui non respondeant, Erasmus. Τραγικὸς πίθηκος, ὅτι τῶν παρ' ἀξίαν σεμνυνομένων Hes. Var. & Suidas, qui etiam pluribus, Demosthenes (inquit) præter alia in Aeschinen scommata, poëtarum tragœdias eum imitari dixit, & simiam appellauit, siue quòd breuis staturæ homo in scenam intraret: siue quòd simia animal est ad imitationem factum, & Aeschines quoque tragœdiarum histriones imitaretur. Videtur & Tragica simia dici posse in hominem curiosius & pretiosius vestitum, vt Cælius innuit. Eleganter & aptè Callippides Myniscum histrionem tragicum simiam vocabat: nam simias veteres appellabant imitatores, qui gestu omnia exprimere conantur, Robortellus. Simile huic est aliqua ex parte, Simia purpurata, de quo vide infra inter prouerbia. Simia barbata, Δημοπίθηκος, vide ibidem. Πίθηξ, apud quosdam vocatur breuis homuncio, Varinus. Lycophron Thersitis turpitudinem expressurus, πιθηκόμορφον illum nuncupauit, id est simiæ consimilem, Cælius. Πιθηκοειδής, simiæ similis, Lexicon Græcolat. Πιθήκειον βλέμμα, τὸ τοῦ πιθήκου, id est aspectus vel facies simiæ, Suidas & Var. in deformem, vt videtur. Οἱ τὰ ὦτα μικρὰ ἔχοντες, πιθηκώδεις, Aristot. Οἴμοι τάλας οἵοις πιθηκισμοῖς με περιελαύνεις (aliâs παρελαύνεις, (Aristoph. in Equitibus: ἀντὶ τοῦ ἀπάταις καὶ κολακεύμασιν ἢ μιμήμασί με νικᾷς, ὡς καὶ αὐτοῦ ταῦτα πεποιηκότος, Scholiastes, Suidas, Varinus. Διαπιθηκίσαι, illudere, irridere, (vt κερκωπίζειν:) Διαπιθῆξαι, deriuatum à simia animante ad ludos nata, Suidas, Varin. Πιθηκίζειν, fucis aut blanditijs fallere, Erasmus in prouerbio Simia caudata: sed authorem non citat.

Est & simia in mari rubro, non piscis quidem, sed bestia cartilaginea, colore terrestri similis, & reliqua etiam specie aliqua ex parte, similiter quoque resima, &c. Aelianus.

Pithecium, mulieris nomen Plauto, Hermolaus.

Πιθήκων κόλπος, id est Simiarum sinus, portus est in Libya iuxta Carthaginem: gentile, Pithecocolpites, Stephanus. Pithecusæ, Πιθηκοῦσαι, insulæ in mari Thusco contra Campaniam, à simijs, vt author est Strabo, dictæ. Harum vna Aenaria quoque dicta est ab statione nauium Aeneæ, Homero Inarime: hodie Ischia ab oppido cui coxendicis similitudo, vt Hermolaus in Castigat. suis in Plinium docet. Plinius vero à figlinis doliariorum nomen factum putat, quæ ibi ex Creta fiebant. Dolium enim Græci pithon, simiam pithecon vocant. In harum summitate oppidum fuit, quod plurali numero Pithecusæ dicebatur. Meminit Plinius 3. 6. & Ptolemæus 3. 1. Inarimen Prochytenque legit, sterilique locatas Colle Pithecusas, habitantum nomine dictas, Ouidius. Incolæ, Pithecusæi, Stephanus. Prochytam & Pithecusam à Miseno abruptam Strabo in primo author est, quam tamen idem in quinto à Pithecusis ipsis quondam diuulsam tradit. Posteriorem sententiam Plinius sequitur & Seruius. Vnde & secundum hos à profusione nomen Prochyta traxit, quod etiamnum seruat. At Dionysius libro 1. scribit à nutrice Aeneæ eiusdem nominis dictam. Pithecusam autem & Pithecusas numero multitudinis dicimus alteram insulam, quæ Inarime primum Vergilio dicta est, Nic. Erythræus in Indice Vergiliano, vbi plura leges in voce Inarime. Arimum Hetrusci olim simiam vocabant. Vide etiam Inarime in Onomast. nostro: & quædam Strabonis loca, & Hermolai in Plinium, ex Indicibus. Iouem deuictis Gigantibus aliqui Damascum, alij Siciliã, trophæum statuisse aiunt: alij verò Gigantum insulas, Pithecos (Πιθήκους accipiunt, qui iuxta Italiam sunt, Aeschioni memorati. In his olim Gigantes habitabant, postea verò Iupiter domitis eis insulas superimposuit, & simias in dedecus Gigantum inhabitandas dedit, Varinus in Νῆσος.

b. M. Cicero antiquissimum versum (Ennij puto) refert de simia, Simia quàm similis turpissima bestia nobis. Classis Regis Salomonis ibat per mare in Tharsis cum classe Hiram, ferens aurum & argentum, dentes elephantinos, simias & pauones, 3. Reg. 10. & 2. Paralip. 9.

c. Simonides apud Stobæum in sermone quo mulieres vituperantur, pro diuersis ingenijs alias ex alijs animalibus natas fingens: Ea vero, inquit, quæ ex simia nascitur, omnium pessima est: turpi facie, omnibus ridicula, breui ceruice, natibus depressis. Ingenio quoque simiam refert, à lætitia & risu aliena: in neminem benefica: hoc vnum meditatur, quomodo insigne aliquod malum facinus edat. Aliqui homines vocem edunt similem simiæ, vel vrso vel cani &c. hinc quisque iudicandus est eiusdem animalis ingenium referre, Adamantius.

d. Epictetus dixit, Adulatoris minas & simiæ iras eodem loco habendas: aut si Græcè mauis, Πιθήκου ὀργὴν καὶ κόλακος ἀπειλὴν ἐν ἴσῳ θετέον.

e. Si supponatur capiti dormientis cor simiæ, videbit in somnijs res terribiles, Rasis.

h. Cæsarem cum peregrinos quosdam Romæ locupletes homines canum & simiarum catulos circunferentes gremio, eisque deditos intueretur, interrogasse ferunt, nunquid apud illos mulieres liberos parerent, Plutarchus ab initio vitæ Periclis. Simia quam rex Molossorum in delicijs habebat, & sortes ipsas, & cætera quæ erant ad sortem parata disturbauit, & aliud aliò dissipauit, Cicero 1. de diuin. Cercopes in simias mutati, Ouidius Metam. 14. Vide supra in a. Simia Mineruæ olim sacra erat, Fr. Arlunnus sine authore. Dianæ Coloënæ templum fuit in Sardiana regione prope Coloën lacum, in cuius celebritate simiæ saltare ferebantur, qua in re suam non vult fidem Strabo astringere, Gyraldus. Nero Claudius aliquando somniauit asturconem, quo maximè lætabatur, posteriore corporis parte in simiæ speciem transfiguratum, ac tantum capite integro hinnitus ædere canoros, Suetonius.

PROVERBIA.

Asinus inter simias, vbi stolidus aliquis incidit in homines nasutos & contumeliosos. Simile est illud Germanorum, *Ein eule vnter einem hauffen krehen*: id est, Noctua inter cornices, vbi stupidior aliquis in homines petulantes ac dicaces incidit. Extat apud A. Gellium 2.23. apud quem Menander comicus maritum de vxoris iniuria querentem inducit, his verbis: Ὄνος ἐν πιθήκοις τοῦτο τὸ λεγόμενον ἐστὶ δή σοῦ. Id est, Asinus inter simias, vulgò quod aiũt, sanè istud. Constat autem simiam animal esse petulantissimum, adeò vt non vereatur etiam leonem per lasciuiã agitare, natibus illius affixa, Erasmus. Simia barbata, (non placet quòd addit Erasmus, seu caudata.) Aristophanes in Acharnensibus, ὦ πίθηκε τὸν πώγων' ἔχων. Interpres admonuit allusum esse ad illud Archilochium, Τοιὴν δ' ὦ πίθηκε τὴν πυγὴν ἔχων. id est, Talem ô simia caudam (tales nates potius, vel clunes) habens. Dici solitum de ridiculis. Regulus Rusticum Stoicorum simium dixit, contumeliæ gratia, vt refert Plinius in epistolis, opinor quod barba & pallio Stoicum ageret verius quàm moribus. Idem Aristophanes alio quodam loco quosdã δημοπιθήκους appellat, quasi populi simias. Est autem hoc animal natura γελωτοποιόν, nec in alium vsum videtur natum, quum nec valeat ad esum vt oues, nec ad ædium custodiam vt canes, nec ad onera gestanda vt equi. Athenæus libro 14. narrat Anacharsim philosophum genere Scytham, quum in conuiuium inducerentur homines ad risum mouendum edocti, solum omnium non risisse. Tandem quum inducerentur simiæ, cœpit ridere. Rogatus causam: Hæ (inquit) natura sunt γελωτοποιοί: illi fingunt, Erasmus. Vrbs nostra repleta est ὑπὸ βωμολόχων δημοπιθήκων ἐξαπατώντων τὸν δῆμον ἀεί, Aristoph. in Ranis. Scholiastes δημοπιθήκους interpretatur, τοὺς πανούργους περὶ τὸν δῆμον ὡς τὸ ζῷον ὁ πίθηκος: ἢ τοὺς τὸν δῆμον κολακεύοντας καὶ πείθοντας. Hercules & simia, Ἡρακλῆς καὶ πίθηκος, de minimè congruentibus. Simia dolis valet, Hercules viribus antecellit. Nota est fabula de fratribus Perperis, quos Hercules comprehensos à claua suspendit: eos ferunt versos in simios, Erasmus. Quos ego non pluris facio quàm, vt dici solet, simias, Dion Prusensis in libro de Troia non capta. Est enim simia planè ridiculum & vulgò contemptum animal, Eras. Simiarum pulcherrima deformis est, Τῶν πιθήκων ὁ καλλίστατος δυσμορφός ἐστι: (vel vt citatur à Platone, Πιθήκων ὁ κάλλιστος, συμβληθεὶς ἄλλῳ γένει, αἰσχρός,) rectè dicetur de his quæ ipso genere sunt vitiosa, neque prorsus conferenda cum vel extremis eorum quæ sunt in honestorum ordine. Veluti si quis dicat lenonem integerrimum esse periurum, aut honestissimum histrionem infamem, aut optimum Meuij carmen malum esse. Citatur à Platone, & ad Heraclitum authorem refertur, Erasmus. Simia in pelle leonis: tractum & demutatum à fabula qua asinus in pelle leonis deprehensus fingitur. Τοσοῦτον χρόνον ἐλελήθει με, ὑπὸ τῇ λεοντῇ γελοῖόν τινα πίθηκον περιέπων, Lucianus in Philopseude. Huic simile est illud, Simia in purpura, Πίθηκος ἐν πορφύρᾳ: quod (inquit Erasmus) in varios vsus potest adhiberi: nempe, vel in hos, qui tametsi magnifico cultu sint ornati, tamen cuiusmodi sint ex ipso vultu moribusque cognoscitur: vel in hos quibus dignitas indecora additur: vel quoties rei per se fœdæ, ascititia peregrinaque ornamenta indecenter admouentur. Quid enim tam ridiculum quàm simia vestita purpurea veste? Atque id tamen non rarò fieri videmus apud istos qui simias habent in delicijs, vt quàm maximè possunt, ad humanum morem ornent ac vestiant, aliquoties & purpura: quò parum attẽtos aut imperitos fallant, proque homine salutetur simia, aut si deprehensus fuerit fucus, res magis sit ridicula. Quàm multos id genus simios videre est in principum aulis, quibus si purpuram, si torquem, si gemmas detrahas, meros cerdones deprehendes. Lepidius erit si longius transferatur, velut in eos qui barba pallioque simulant sanctimoniam, Hæc Erasmus. Meminit adagij Suidas. Iulianum imperatorem, loquacem talpam, & purpuratam simiam quidam appellabant, Ammi. Marcellinus.

Simia fucata, (vel potius cerussata, id est cerussa illita candoris comparandi gratia, & rugas ac formæ vitia occultandi, quæ vox apud Martialem & Ciceronem legitur) de deformi anu, fucata tamen, & meretricijs culta lenocinijs. Πότερον πίθηκος ἀναπεπλασμένη ψιμυθίῳ, Ἢ γραῦς ἀνεστηκυῖα παρὰ τῶν νεκρῶν; Aristophanes in Ecclesiazusis. Potest & ad rem accommodari, veluti si quis turpem causam, orationis phaleris adornet, vt honesta videatur, Erasmus. Simia simia est, etiam si aurea gestet insignia, πίθηκος ὁ πίθηκος κἂν χρύσεα ἔχῃ σύμβολα: respondet illi, Simia purpurata, admonens fortunæ ornamenta non mutare hominis ingenium. Citatur adagium à Luciano in oratione contra eruditum. Natum videtur à simijs illis Aegyptijs saltationem humanam imitantibus. Lucianus refert apologũ in hunc modũ: Rex quidam Aegyptius simias aliquot instituit, vt saltandi rationẽ perdiscerent. Quã illæ protinus edoctæ, saltare cœperunt, insignibus indutæ purpuris ac personatæ. Multoq; iã tempore maiorem in modum placebat spectaculum, donec è spectatoribus facetus quispiam, nuces, quas clanculum in sinu gestabat, in medium abiecit. Ibi simiæ, simul atq; nuces vidissent, oblitæ choreæ, id esse cœperunt quod ante fuerant:

fuerant: contritisque personis, dilaceratis vestibus, pro nucibus inter se depugnabant, non sine maximo spectatorum risu, Erasmus. Eundem apologum paulò aliter recitat Tzetzes Chiliade 4. historia 11. In eandem sententiam Germani, *Die sau ist ein sau, vnd bleibt ein sau. VVenn man einer sau auch ein gulden stuck anzuge, so legt sie sich doch mit in dreck.* Anus simia (Simia vetula) serò quidem capitur, sed tamen aliquando capitur, Γέρων πίθηκος ἁλίσκεται μὲν μετὰ χρόνον (χρόνῳ, Suid.) δ' ἁλίσκεται: Vbi versutus aliquis qui diu eluserit, tandem dat pœnas. Valebit ad exhortandum, vt quisque veris rationibus agat, si velit esse tutus, ne fidat callidis quidem sed inhonestis consilijs, Erasmus. (Suidas simpliciter exponit ὄπι τῶν δυσυχησάντων, malim ὀψέ ποτε δυσυχησάντων.) Idem prouerbium alibi ab Erasmo refertur, hoc modo: Simia non capitur laqueo, Ὁ πίθηκος οὐχ ἁλίσκεται βρόχῳ: in callidos tergiuersatores dici solitum, qui coargui non queunt. Id olim dictum est in Heracliden, qui per imprudentiam perperam citârat ex Dionysio quod erat apud Sophoclem. Missum est exemplar, vt ibi conspecto carmine agnosceret suũ errorem. Hîc quoque tergiuersanti, nec lapsum agnoscenti, dicentique casu fieri posse vt in diuersis poëtis versus consentiant, scripsit quispiam simiam haud capi laqueo. Author Diogenes Laërtius. Carmen Grecum sic habet. Γέρων πίθηκος οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ· Ἁλίσκεται μὲν, μετὰ χρόνον δ' ἁλίσκεται. Sic Itali, Passaro vecchio non tra se in gaio. Tragica simia: Vide supra in a. inter deriuata.

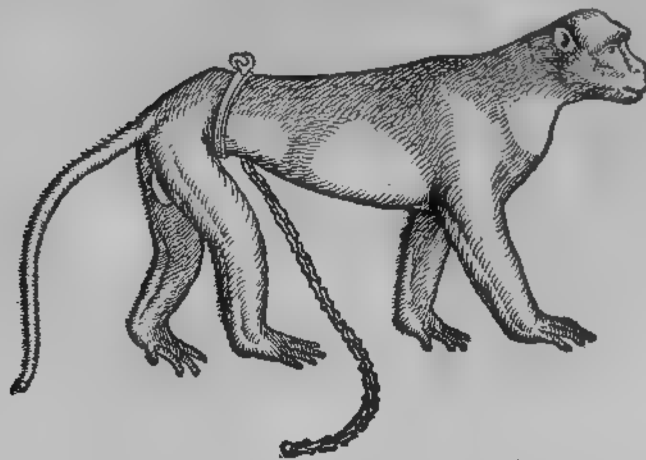
Simiæ cum turpissimæ bestiæ vocentur ab Ennio, credunt tamen suos catulos esse omnium formosissimos, id quod plerisque nostrum qui scribimus euenit, Grapaldus. Simiam in naufragio conspicatus quispiam periclitantem, & hominem esse ratus, manu data seruauit è mari. Cum vero interrogaret cuias esset, simia Atheniensem se respondit. Ille iterum, An Piræum nosset: (est autem Piræeus portus in Attica.) Simia, optime se nosse dixit, & filios eius omnes, coniugem atque amicos. Tum ille indignatus, magis impulit eam vt suffocaretur, Tzetzes Chiliade 4. historia 11. Κερδὼ πιθήκῳ φησὶν, ἰοῦ θρασὺς σίλλων, Ἐμοὶ πατρῷόν τ' ἐστὶ, καί τι παππῷον, Babrius apud Suidam.

DE SIMIIS DIVERSIS.

SIMIARUM genus omnino multiplex est: hoc quidem omnibus commune, humani corporis speciem aliquo modo referre, posterioribus cruribus erigi, ad omnia dociles & imitatrices esse. Differunt autem inter se, cauda & barba, quod aliæ habeant, aliæ careant. (Simiarum genera hominis figuræ proxima, caudis inter se distinguuntur, Plinius.) Deinde magnitudine, colore. Item faciei figura, qua vel hominem, vel canem, vel porcum repræsentant. Primæ simpliciter simiæ dicuntur, alteræ cynocephali, tertiæ CHOEROPITHECI, id est simiæ porcariæ, vt Gaza apud Aristotelem vertit: Quĩ vno tantum in loco hoc animal nominat, chamæleontem scribens rostrum ei simillimum habere. Differunt autem inter se simiæ, non solum ut nominibus distinctæ sunt, vt simpliciter dictæ simiæ, de quibus iam scripsimus: cercopitheci, cepi, callitriches, cynocephali, satyri, sphinges, de quibus deinceps scribam: sed etiam quæ vnius sunt generis & nomen commune habent, non omnes sunt similes: nam ex simpliciter dictis simiis, aliæ sua facie hominem, aliæ canem magis referunt, &c. vt supra ex Galeno exposui in Simia B. Sunt & cynocephalorum diuersa genera, nec vnum genus caudatarum. Recentiores simiarum generi animalia quædam non recte adscribunt, vt Albertus chimæram, quæ non reuera animal, sed poëtarum figmentum est: de quo pluribus egi in Capra. Idem de animalibus 7.1.6. PYGMÆOS genus quoddam simiarum esse putat, non homines, sed homini figura tantum & statura erecta similes, & actionibus tum alijs tum pugna aduersus grues, quasi ex deliberatione, vt Niphus inquit. Circa paludes supra Aegyptum vnde Nilus profluit, Pygmæi pugnare dicuntur cum gruibus: non enim id fabula est: sed certe genus tum hominum, tum etiam equorum pusillum, vt dicitur, est, deguntque in cauernis, Aristot. de hist. anim. 8.12. Vbi Niphus, Pygmæi (inquit) homines non sunt: Primò quia non habent rationis vsum perfectum: deinde quia nec verecundiam, nec honestatem, nec iustitiam reipub. exercent. Sed quia in multis imitantur homines, adeò vt loqui possint, ideo creduntur homines: non sunt autem, quia locutionem imperfectam habent. Ad hæc non videntur homines esse, cum careant religione: est enim religio, vt Platoni placet, propria homini, & soli & omni homini conueniens, Hec ille. Sunt quidem in genere simiarum nonnullæ canina specie & paruis hominibus similes, vt dicam in cynocephalis H. sunt & satyri, & alia simiarum genera, humana ferè forma. Vitæ etiam longitudo, anni circiter octo, vt Albertus refert, & corporis proceritas, pygmæos simijs potius quàm hominibus coniungit. Sed veterum nullus aliter de pygmæis scripsit, quam homũciones esse, &c. neque recentiores quicquam aliud præterquam ex veterum scriptis de eis cognouerunt. Pygmæorum & pugnæ ipsorum cum gruibus meminit Homerus Iliados tertio: cuius versus Strabo etiam citat libro 1. Pygmæos meridianam oram Oceani incolere scribens. Idem libro 2. asserit scriptores rerum Indicarum, præsertim Deimachum & Megasthenem tum alia falsa prodidisse, tum quæ de Pygmæis ante ipsos Homerus fabulatus erat. Et libro 15. ex Onesicrito: Homines in India (inquit) quosdam trium, quosdam quinque dodrantum esse ait, quorum nonnulli naso careant, solis spirandi foraminibus facie supra os insigni. Cum illis quorum proceritas trium dodrantum est, grues pugnare, item perdices anserum magnitudine. Illos gruum oua legere atque abolere: nam ibi nidificare grues, nec alibi earum oua nidosque reperiri. Sæpe etiam gruem cadere quæ æneum spiculum habeat, quo scilicet in pugna vulnerata fuit. Item libro 17. In locis quibusdam, vbi calor (aut frigus) excedit, pecora parua sunt: vt oues, capræ, & boues. Canes quoque pusilli, asperi tamen & pugnaces. Et fortassis ab animalium istorum paruitate, homines quoque Pygmæi conficti sunt: neque enim fide dignus quisquam ceu testis oculatus eorum meminit. Pygmæorum & latrantium (ὑλακτούντων: hos alij cynocephalos vocant) gentes in Aethiopia pariter & India reperiuntur, Philostratus. Πυγμαῖοι, πυγμαίοις. est autem gens ante Aegyptum pusillorum hominum, Varinus. Vide Πυγμαῖοι apud eundem.

Raphaël Volaterranus mantichoram quoque & crocutam simiarum genera esse putat, nullo authore, nullis argumentis: quanquam Albertus quoque alicubi maricomorion (corrupto vocabulo mantichoræ) simiarum generis esse scribit. Ego sententiam meam de duabus istis bestiis, statim post Hyænam supra exposui.

DE CERCOPITHECO.

A.

CERCOPITHECVS vocabulum Græcum, Latinè ad verbum ſimiam caudatam ſonat: cercos enim caudam ſignificat. Callidus emiſſas eludere ſimius haſtas, Si mihi cauda foret cercopithecus eram, Martialis. Quamuis autem & aliæ quædam caudatæ ſint, præter eam cuius iconem poſuimus: huic tamen priuatim hoc nomen contigit, quod cæteræ minus communes ſint. Zijm, ציים, vocem Hebraicam interpretes variè reddunt, vt in Onocentauri hiſtoria dixi: aliqui cercopithecos, vel catos marinos, vel catos feros exponunt, (alij martes aut viuerras, &c.) Ibidem dixi de Hebraica voce ijm, quam ſimiliter aliqui catos ſylueſtres interpretantur. Tuk, תוכי, Dauid Kimhi iuxta Thargum reddit tauas טווס, vulgariter paon, id eſt pauo, פאון. Aliqui animal vulgo dictum מיימון meimon, vel gatto mamóne. Regum 3.10. Chaldæus vertit tauaſin: R. Salomon & Leui & Hieronymus, paui (tauas quidem Chaldaica vox ad Græcam ταῶς, id eſt pauo, alludit.) LXX. λίθων πελεκητῶν. ſed placet ſimias transferri: nam Ioſephus quoque πιθήκους interpretatur. Koph, קוף, plurale kophim. Reg. 3.10. Dauid Kimhi ſimias interpretatur, vt LXX. quoque & Hieronymus. Chaldæus Hebraicam vocem relinquit. Græci quidem cepum peculiare genus ſimiæ nominant, (de quo poſt cercopithecum ſtatim dicam,) mutuati forte id nomen ab Hebræis. Sunt qui oach, אוח, cercopithecum vel cephum eſſe putent, (Babel ſubuertetur, & cubabunt ibi beſtiæ horrendæ, [zijm:] & implebunt domos eorum cercopitheci, [ochim,] Eſaiæ 13. interprete Munſtero:) alij aliter. Vide ſupra in Muſtela. Maionio, id eſt ſimia, Syluaticus: videtur autem vox corrupta, & mamonus vel marmonus aut ſimile quid legendum: ſic enim ferè hodie cercopithecum Itali vocant: quæ voces fortè detortæ ſunt à Græca μιμῶν: qua tamen pro ſimia ſimpliciter Græci vulgò vtuntur. De voce κέρκωψ, dixi in Simia A. Simiarum genus quoddam componi videtur ex Simia & catò agreſti, ſimiæ admodum ſimile, duabus nigris maculis in maxillis inſigne: ſed caudam habet oblongam griſei coloris, & in extremo nigram: hoc aliqui ſphingem appellant, alij cythoſicam, Albertus. Apparet autem eum de cercopitheco loqui, vnde & corruptum cythoſicæ nomen conijcio. De ſphinge, diuerſo genere, dicam infra. Idem Albertus de anim. 2.1.4. bis aut ter kybor vocari ſcribit ſimiæ genus cauda præditum, eſt autem id quod Ariſtoteles cebum vocat, alij cepum, caudatum quidem, ſed à cercopitheco (cuius Ariſtoteles nuſquam meminit) diuerſum. Cercopithecus Italis eſt gatto maimone, Gallis marmot, forte quaſi marmona, id eſt maris ſimia: móna enim Hiſpanis ſimiam ſonat: (at marmontana Italis mus alpinus eſt.) Germanis *meerkatz*, id eſt catus marinus: marina enim vel tranſmarina ferè vocamus, quæcunque nobis peregrina ſunt. Illyrijs ſimiliter, morſka koczka. Anglis marmoſet. Cati quidem nomen adiectum puto à cauda, qua ſimiæ ſimpliciter dictæ carent. Mammonetus (aliâs Mamonetus per m. ſimplex.) eſt animal ſimia minus, Itali ſpinga (ſphingem) vocant: quod in noſtris etiam regionibus haberi & ali poteſt, Iſidorus & Albertus. Cercopithecos Celtæ vocant ἀβράνας, Heſych. Varin.

B.

Aethiopia generat cercopithecos nigris capitibus, pilo aſinino, & diſſimiles cæteris voce, Plinius. De Praſianis vide inferius ad finem hiſtoriæ de Cercopitheco. Indiæ ſylua ſupra Emodos montes abundat ingentibus cercopithecis, Strabo lib. 15. Et alibi, Oneſicritus ſcribit in India cercopithecos eſſe, qui per præcipitia vadentes, petras contra inſequentes deuoluant, Strabo. Ex quibuſdam regionibus Noui Orbis cercopitheci pulcherrimi aduehuntur, vt Petrus Martyr ſcribit. Non procul ab Aden vrbe Arabiæ editiſſimus mons eſt qui cercopithecis abundat, Ludouicus Rom. 2.13. Et alibi, Rex Iogæ in India cum peregrinatur religionis gratia, cercopithecos compluſculos ſecum ducit. Et 5.21. Regio Calechut mittit cercopithecos, venduntur que ſingulis ſolidis, id eſt quaternis caſſis: tot enim ſolidum efficiunt: ſunt autem cercopitheci iſti cultoribus, inopibus pręſertim, magno oneri: quippe qui inglandium (palmarum genus eſſe puto, Gillius arborum nomen omittit) arbores conſcendunt, & liquorem illum, vnde vinum exprimi diximus, effundunt, euertuntque vaſa quibus liquor excipitur. Angli cercopithecum, vt dixi, marmoſet vocant: eſt autem alius maior, alius minor. Et rurſus munkai ijdem appellant,

pellant, aliud cercopithecorum genus barbatum, minus priore: idque similiter in maius & minus diuiditur: ita vt quatuor cercopithecorum genera sint, magnitudine differentia: quorum minimum instar sciuri ferè est. Et quoniam miris gesticulationibus, & vocis vt audio mutationibus diuersis cercopitheci, præsertim minores vtũtur, monachum vel alium histrionice concionantem Angli vulgo munkay cognominant. Cercopitheci caudas habent: hæc sola discretio est inter prius dictas, Solinus. Simias caudatas ab hominibus differre in neruorum serie: De lumborum vertebris in eis & processibus earundem: Item quòd careant tertio musculo digitos manus mouentium, And. Vesalius in Fabrica corp. hum. Locos ex Indice requires. Mamonetus minor est simia, in dorso fuscus, in ventre candidus: caudam habet longam & villosam, collum æque crassum ac caput: quamobrem ilibus (ventre) non collo alligatur, ne laqueus possit elabi. Caput habet rotundum, & faciem prorsus humanæ si-
10 milem habet, nigram & sine pilis à collo vsque supra frontem. Nasus ei non continuus ori vt in simia, sed certo interuallo discretus, vt in homine, Isidorus & Albertus. Cercopithecus habet testiculos cærulei ferè ac viridis coloris: Vnde quædam muliercula aliquando huius bestiæ testiculos conspiciens, quàm bellos (inquit) & quantos Turcos in isto animante video: Lapidem illum seu gemmã viridem designans: quibus verbis omnibus astantibus risum mouit, Iustinus Goblerus.

C.

Aethiopia generat cercopithecos, dissimiles cæteris voce, &c. Plinius. Cercopithecos desiderio carnis comedendæ correptos, caudam sibi prærodere videmus. Animal est corpore prorsus agili.

Simiarum (inquit Io. Leo Africanus) variæ sunt species, quarum quæ caudam gerunt, Monæ (*Hispanico vel*
20 *Africano vocabulo*) dicuntur: aliæ verò Babuini. Reperiuntur in Mauritaniæ syluis Bugiæ & Constantinæ montibus. Humanam faciem non pedibus modò & manibus, sed vultu etiam referunt, admirando ingenio astutiaque à natura dotatæ. Herbis & grano nutriuntur, & spicas pasturæ magno comitatu incedunt. Earum vna ad limites cãpi excubans, si percepto agricola clamorem ediderit, reliquæ in fugam maximis saltubus in proximas arbores insilientes aguntur. Fœminæ catulos humeris gestant, cum quibus pariter ex arbore in aliam desiliunt. Quæ ex ijs edoctæ sunt, res patrant incredibiles: verùm iracundæ sunt & crudeles, tametsi facilè placentur.

D.

Ludicrum & actionum hominis æmulum, Mich. Herus. Industriæ & sagacitatis inter bruta quidam primas partes canibus tribuunt, alij elephantis, alij cercopithecis, Cardanus. Quibus in simiarum genere cauda sit,
30 Luna cauda tristes esse aiunt, nouam exultatione adorare, Plinius. Inter mamonetos & simias odium est implacabile bellumque frequens: illi quamuis impares viribus, astutia tamen & animositate bellandi simijs præferuntur, Isidorus & Albertus. Cercopitheci crocodilos intueri tantopere perhorrent, vt ne longinquum quidem crocodiliinæ pellis conspectum ferre possint: ac nimirum potius per ignes & aquas effugiant. Quod quidem ipsum cum experirer, & ex altissima fenestella conditum crocodilum his longo interuallo distantibus ostenderem, cum clamore, & alui deiectione, & tremore, & si vinculis constricti tenebantur, per obiectos ignes & aquas euadere furenter conabantur, Gillius.

E.

Cercopitheci quomodo capiantur, in Simia E. ex Strabone retuli. Calecuthensibus nocent, liquore ex quo vinum illi conficiunt in arboribus effuso, & vasis euersis, vt in A. dixi. Pelles minoribus cercopithecis detractas
40 spadiceo colore, si bene memini, à pellionibus ad vestimenta parari audiui.

H.

Quid dubitatis vtrum nunc sitis cercopitheci, An colubræ, an belluæ? Varro Eudæmonibus citante Nonio. Cercopes, (Κέρκωπες) genus simiarum, Etymologus. Cercopithecum Panerotem fœneratorem, & vrbanis rusticisque prædijs locupletatum, Cl. Nero Cæsar propè regio extulit funere, Suetonius. Effigies sacri nitet aurea cercopitheci, Iuuenalis Sat. 15. de animalib. quæ in Aegypto coluntur. Arabes ad Memnonium Cercopithecum cœlo dicarunt, illius opem in rebus afflictis implorantes, Gyraldus.

50 CORCHOLIPIS, genus simiæ vltima parte caudæ villosa, Festus. An κερκολιπὴς, διὰ τὸ λιπῆ εἶναι τὴν κέρκον; an potius κερκοπίθηξ.

DE CEPO.

CEPVS, Κῆπος, genus simię caudatæ nomen tulit à colorum varietate, (à corporis & ætatis decore, Diodorus Sic.) qua similiter insignis spectatur, vt hortus floribus diuersis consitus, vt inferius ex Aeliano recitabo. Apud Aristotelem κῆβος per β. scribitur, Gaza cæbum transfert: aliqui etiam cæpum per æ. diphthongum scribunt, alij cephum: alij etiam ineptius, vt cepphum vel celphum:
60 quidam Latinè Ortum transferunt. κέβλος, κυνοκέφαλος, κῆτος. Hesychius & Varinus: ego non κῆτος sed κῆπος legendum puto, hoc sensu: Ceblon esse simiarum generis siue cynocephalum siue cepum: nam inter cete, id est belluas marinas, ceblon nusquam legimus. Hebræi quidem simiam koph appellant, vt dixi in cercopitheco A. à qua voce Græcos cepum vel cebum denominasse aliquis conijciat.

Cebus simia gerens caudam est, Aristotel. (Albertus, vel Auicenna potius, pro cebo transfert kybor.) Et rursus, Cebi omnes caudam habent. Partes vero interiores humanis similes genera hæc (simiarum) omnia continent. Et alibi, Sunt quæ natura ancipite partim hominem, partim quadrupedem imitentur, velut simiæ, cebi, cynocephali. Ex his Aristotelis verbis cebum à cercopitheco dicto, id est simpliciter caudata simia non est distinguere, præsertim cum neque cebi alibi meminerit: cercopitheci vero nusquam. Strabo, Aelianus, & Plinius distinguunt, vt verbis eorum iam recitandis apparebit.
70 Pompeij Magni primum ludi ostenderunt chaum: Iidem ex Aethiopia, quos vocant cephos, quorum pedes

posteriores pedibus humanis & cruribus: priores manibus fuêre similes: hoc animal postea Romæ non vidit, Plinius. Idem ferè ex eo Solinus repetit, apud quem non cephus sed celphus scribitur. Seneca etiam cephum à Pompeio Magno in spectaculis Romæ primum ostensum refert.

Cepus faciem habet satyro similem, cætera inter canem atque vrsum: in Aethiopia nascitur, Strabo libro 17. Et rursus, Cepum colunt Babylonij qui sunt iuxta Memphim. Sunt & Prasianæ simiæ caudatæ & facie satyris similes, de quibus infra ex Aeliano: vt congeneres existimari possint.

In extrema Arabia cepus reperitur, cui facies leonis, corpus reliquum pantheræ, magnitudo dorcadis, id est capreæ, Strabo lib. 16. & Diodorus Siculus: qui tamen non in Arabia, sed in Aethiopia cepum reperiri scribit. Terrenum quoddam animal Pythagoras scribit secundum mare rubrum procreari, & cepum, hoc est hortum, appositè iccirco nominari, quòd tanquam hortus varijs coloribus distinguatur. Cum est confirmata ætate, pari magnitudine est cum Erythriensibus canibus. Iam porrò huius colorum varietatem, sicut ille scribit, animus nobis est explicare. Eius caput & posticæ partes ad caudam vsque prorsus valde igneo colore sunt, tum aurei quidam pili disseminati spectantur, tum album rostrum, inde ad collum aureæ vittæ pertinent: Colli inferiores partes ad pectus, & anteriores pedes omnino albi: mammæ duæ manum implentes cæruleo colore visuntur: venter candidus: pedes posteriores nigri sunt, rostri forma cynocephalo rectè comparari potest, Aelianus. Textor nescio quo interprete eundem locum multò aliter, (ineptè opinor. Græca enim non vidi) translatum recitat: Ortus (inquit) reperitur circa Erythræum mare, colore vario, magnitudine canis, &c. De cane Erythriense non memini alibi quicquam legere. Videtur autem Cêpus, Strabonis præsertim & Aeliani, tum ab Aristotelis Cebo, id est Cercopitheco differre, tum ad Cynocephalos referri debere: sed nihil pronuncio. Nam & authores inter se non satis conueniunt: & natura sæpe ceu ludens inter duo genera medium aliquid producit. Hoc saltem dixerim, Simias caudatas alias côncolores esse: alias verò varias, & his Cepi nomen meliùs conuenire: præsertim si τὸ δ᾽ ἀπὸ κήπου ποικιλίαν deriues. Cercopithecorum (inquit Scaliger) tanta varietas est, vt memoriam confundat. Catos Maimonos, appellamus subuirides, malignos. Hos vidimus sibijpsis caudarum excedere extremas partes. Hoc, aiebant, ab ijs solis committi, qui gustassent aliquando carnes. Alibi dicuntur esse alicubi. Nos nigros cum maculis albis vidimus, sono vocis grauiore: croceos, fuluos, furuos, paruos, magnos, mediocres: agiles omnes, atque maleficos. Imitatores maximi, ingeniosissimique omnium ij, qui bene olent. Habemus Cercopithecum seu Mamonetum (inquit Io. Caius Anglus in epistola ad me) colore dorsi & lateris viridi, frequenti inserto hinc inde pilo melino: ventre, mento, & barba (quam habet Turcicam) candidis: facie & tibijs nigris, naso albo: ex minore eius animalis genere est, magnitudine videlicet Cuniculi. Si placet, eius imaginem mittam: quanquam opus non est. Nam moribus, corporis figura & lineamentis, per omnia similis est cæteris Cercopithecis. Sic ille: hunc quidem meritò, propter colorum varietatem, Cepum appellaueris.

Chephrenem Aegyptiorum regem Herodotus lib. 2. memorat, Diodorus Cephum vocat.

DE CALLITRICHE SIMIA CAVDATA BARBATAQVE.

CALLITRICHES toto penè aspectu differunt (à cæteris simijs:) barba est in facie, cauda latè fusa priori parte. Hoc animal negatur viuere in alio quam Aethiopiæ quo gignitur cœlo, Plinius. Callitriches, inquit Hermolaus, à barbitio dictæ sunt, quod Græci τρίχα vocant. Callitriches toto penè aspectu à cæteris simijs differunt. In facie barba est, lata cauda: has capere non est arduum, sed proferre rarum: neque enim viuunt in altero quàm in Aethiopico hoc est suo solo, Solinus. Sunt & Indicæ (simiæ) toto corpore candidæ, barbatæ, caudis latis, quas sagittis venantur Indi & cum cicurantur in omnem ludum sunt habiles, ac si non nisi ad ludum sint creatæ, Albertus. Et alibi, Sunt & aliæ simiæ facie valde gratæ & blandæ, & cæteris simijs dissimiles: barbatæ, caudis longis, quæ Aethiopicæ dicuntur, & extra Aethiopiam delatæ parum viuunt, Albertus. Aduehuntur in Germaniam aliquando cercopitheci parui (*kleine meerkatzen*) barba caput totum ambiente, callitriches fortè aut congeneres. Chartolipis (si rectè legitur) genus simiæ, quæ vltimam partem caudæ villosam habet, Festus. Vide ne eadem callithrix sit (sic enim proferendum in recto casu singulari cum t. aspirato, in obliquis non item) cuius caudam priori parte, id est vltima Plinius latè diffundi scribit. Simia barbata, Πίθηκος πώγων᾽ ἔχων, apud Aristophanem in Acharnensibus, prouerbialiter dictum in hominem ridiculum, Erasmus. Vide supra inter prouerbia facta à simia.

DE SIMIIS SIVE CERCOPITHECIS PRASIANIS ET ALIIS MAGNIS, CAVDATIS.

IN Prasiana Indorum regione Megasthenes simias scribit, maximis canibus non inferiores esse magnitudine, quinque cubitorum (sic & Volaterranus transtulit: & præterea comam eis humanam esse) caudam habere, tum ex earum fronte comas propendere, easdemque barbam promittere: tum facie alba esse, & vero corpus nigrum spectari, neque malitia cæteris simijs ingenita, sed mansuetudine & humanitate imbutas esse, Aelianus. Sed audiamus Strabonem quoque, à quo ille mutuatus videtur: interest enim nonnihil. Megasthenes author est (inquit Strabo libro 15.) apud Prasios gigni cercopithecos maximis canibus maiores, & totos albos præter faciem, quæ nigra est, apud alios vero econtra: caudæ longitudine supra duos cubitos, præterea mitissimos, & circa adortus (ἐπιθέσεις) & furta non malignos. Orseos Indorum gentem venari simias candentes apud Plinium legitur: Strabo Prasios non Orseos esse tradit qui cercopithecos albos capiant, Hermolaus. Rursus easdem simias Aelianus his verbis describit: In Prasijs Indis simiarum genus esse ferunt, humanis sensibus, & magnitudine Hyrcanorum canum: tum earum comam esse naturalem, artificio tamen veritatis imperito elaboratam videri, tum barbam ipsarum speciem satyricæ similitudinemque

dinemque

minemque gerere, caudamque leoninæ similem spectari: reliquo corpore albas, capite & extrema cauda flauas esse. Neque vero quòd viuendi ratione & genere ipso syluestres sint (montanis enim rebus & agrestibus pascuntur) propterea feras esse: imò natura cicures, ad suburbium Latagis vrbis frequentes proficiscuntur, quibus coctam oryzam rex comedendam obijcit, ac quotidie cibaria eis proijciuntur: expletæ in domesticas sedes cum magna moderatione redire, neque obuium quicquam lædere dicuntur, Hæc Aelianus. Nos supra cepum quoque caudatum esse retulimus, & faciem satyro similem habere: quare eundem Prasianus simijs affinem esse probabile fuerit. Huc pertinet etiam ille cercopithecus, quem Pet. Martyr libro quarto Oceaneæ decadis tertiæ his verbis describit. Animalia nutriri in ora Cariai eadem quæ alibi diximus: sed vnum reperêre naturæ longè dissonæ. Id est grandi cercopitheco par, cauda longiore procerioreque: cauda suspensus, & vim terque quaterque sese deuoluens capiendo, ex ramo insilit in ramum, & ex arbore sese proijcit in arborem, ac si volitaret. Arcuarius è nostris vnum sagitta confixit. Vulneratus sese deijcit cercopithecus, hostem vulneratorem rabidus adoritur. Stricto ense agit in pecus venator: lacertum cercopitheco abscidit, cepitque mancum ferociter renitentem. Ad classem perductus, mansueuit inter homines parumper. Dum sic ferreis vinctum catenis seruarent, è littoris trahunt paludibus aprum venatores alij. Cercopitheco aper & ipse ferox ostenditur: setas excutit vterq;: in aprum cercopithecus furibundus salit, cauda circumligat aprum: cum seruato à venatore victore suo lacerto, guttur apro prehendit, & reluctantem suffocauit, Hæc ille.

Est & formæ raræ cercopithecus, magnitudine & forma hominis: cruribus siquidē, virili membro, facie, dicas hominem agrestem, quia totus est pilo obsitus: nullum animal perseuerat plus stando illo, homine solo excepto: amat pueros & mulieres, non secus ac homines suæ regionis, conaturque cùm vincula effugerit palàm cum his concumbere, quod nos vidimus. Cæterum animal tamen ferum est, sed talis industriæ, vt homines aliquos minus ingenio valere dicas, non quidem è nostris sed barbaris, qui inclementes cœli regiones habitant, velut Aethiopes Numidæque quidam & Lapones, Cardanus. Nos infra satyrorum etiam & quos pilosos vocant recentiores, similem tum formā tum libidinem commemorabimus. Eiusdem generis fuerit simia ista cuius imaginem hîc adiecimus, ex Germanico quodam libro descriptionis Terræ sanctæ mutuati.

DE CYNOCEPHALO.

A.

CYNOCEPHALI & ipsi sunt è numero simiarū, Aristot. Plinius, Solinus & alij. Nomē ex eo trahunt quòd canino præditi sunt capite, cætera membra humana habent, Aelianus. Gaza apud Aristotelem canicipites transtulit. Quidam Gallicè, Germanicè, & Illyricè interpretantur babion. Babuino (Italicè) species simiæ, sed minor, (Aristoteles cynocephalum simia maiorem esse scribit: sed dici potest, multa cynocephalorum genera esse, Arriano teste,) Alunnus. Anglicè babōs. Atqui Papio quibusdam dictus, mihi potius hyæna esse videtur: Vide in Hyæna.

B.

Regio quam Aratores in Libya occidentem versus habitant, montana valde ac nemorosa est. Itaque reperiuntur in ea tum aliæ feræ tum cynocephali, tum acephali, Herodotus lib. 4. Vide in H. a. Cynocephali in Aethiopiæ partibus frequentissimi sunt, Solinus. Circa solitudinem reperitur animal corpore hominis, capite canino, piscationis peritissimum: toto enim die immoratum aquæ fundo, tandem cum magna piscium copia emergit, Presto Ioannes (vt vulgò vocant, id est Rex Aethiopum,) in epistola Hebraica ad potificem Romanum. Atqui Orus in Hieroglyph. cynocephalum à piscibus abhorrere scribit: sed diuersa cynocephalorum genera sunt. Extrema Arabiæ regio à Dira vsque ad Austri cornu, in vltimo sui promōtorio, præter cæteras feras producit sphinges, cynocephalos, cepos, Strabo lib. 16. Post Barygazam continens ad Austrum pertingens Dachinabades vocatur: supra quam mediterranea regio ad Orientem montes magnos continet, & plurimas feras, tigres, crocutas, & cynocephalorum plurima genera, Arrianus in Periplo rubri maris.

Cynocephali capite sunt canino, cætera membra hominis habent, Aelianus. Galenus in Anatomicis administrationibus, Præstat (inquit) simiarum homini quàm simillimarum artus dissecare, cum te in exemplo exercere instituas: sin ea non detur, aliquam ei proximam deligito: aut si nulla omnino simia reperiatur, cynocephalum, vel satyrum, vel lyncem. Appollonius inter Gangen & Hyphasim fluuios ad mare descendens, cùm alias feras tum simiarum genus vidit, longe diuersum ab his quas apud piperis arbores viderat (de quibus dixi supra in Simia D. simpliciter enim simias esse scribit Philostratus.) Erant enim nigræ villosæque, specie canina, paruis hominibus similes, Philostratus. Sunt quæ natura ancipite, partim hominem, partim quadrupedem imitentur, velut simiæ, cebi, cynocephali, Aristoteles. Et rursus, Cyncephalus (Caniceps, Gaza) eadem forma qua simia est, sed maior, (Babuino species simiæ, sed minor, Alunnus) validiorque & facie caninæ similior, vnde & nomen accepit: ad hæc moribus ferocioribus est, & dente robustiore caninoq; propiore. Facie similis est cani, sed totum reliquum corpus canino maius & validius habet: dentes etiā vt canis habet, sed fortiores & longiores, Albertus. Corporis forma homini persimilis est, Diodor⁹ Sic. Cepus rostrum habet cynocephalo simile, Aelianus: atqui Strabo & Diodorus faciem leonis cepo tribuunt, quæ cynocephalo & cani non conuenit. Sed Strabo alibi faciem eius satyro similē esse ait, quæ melius conuenit. Cynocephali supercilijs aspectuq; horrido ac

truci sunt, Diodorus Sic. Circuncisi gignuntur, Orus. Fœminis sua natura accidit, vt palàm expositam extra corpus vuluam per omnem vitam ferant, Diodorus Sic. Plura de quibusdam cynocephali partibus ex Galeno recitaui supra in Simia B.

C.

In æquinoctijs duodecies per diem, semel scilicet singulis horis, tum mingunt, tum latrant, (κράζουσι,) Orus. Vocem imitantur humanam, Diodorus Sic. Indicum sermonem intelligunt: nihil tamen loquuntur, sed vlulant, Aelianus. Si esculenta testaceis inuolucris clausa reperiant, cuiusmodi sunt amygdala, glades, nuces, excernunt præclarè intelligentes intima quidem esculenta esse, extima vero reijci oportere. Vini item potione vti nō recusant: atque etiam carnibus vel elixis vel assis exsaturantur. & his quidem rectè & suauiter apparatis, magna delectatione afficiuntur: Contrà ex non accuratè elixis valde offenduntur, Aelianus. Et rursus, Ferina vescuntur, quam quidem quia velocissimi sint, ideo facile comprehendunt, & captas bestias interficiunt, non tamen eas igne, sed ad assatulum solem membratim concisas coquunt. Alunt etiam ouillum & caprinum pecus, atque lac bibunt. Aegyptiorum sapientes sacrificium designaturi, cynocephalum pingunt: quod is natura ab esu piscium abhorreat (hic Græcè additur, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἰχθυώμενος ἄλογον, quę verba nullum sensum constituunt. Mercerus vertit: quem tametsi piscibus interim vesci contingat, segne tamen & torpori deditum animal non est, sicut & externi [extra Aegyptum] sacerdotes. Sed si natura abhorret, quomodo interdum edit? & verbum ἰχθυᾶσθαι non edere pisces, sed capere significat. Nos supra in B. ex epistola Hebraica regis Aethiopum, cynocephalos piscatores insignes esse recitauimus.) Adde quòd circuncisus gignitur, quam quidem circuncisionem summo curant ac peragunt studio sacerdotes, Orus. Eundem sedentem pingunt æquinoctia significantes. Duobus enim anni æquinoctijs, duodecies in die per singulas nimirum horas vrinam reddit, idemque & noctu facit. Vnde non immerito suis hydrologijs Aegyptij cynocephalum sedentem insculpunt, è cuius membro aqua defluat: idque propterea quòd duodecim, vt iam dixi, in quas æquinoctij tempore dies ac noctes ex æquo diuiduntur, horas significat. Cæterum ne foramen illud, per quod in horologium aqua profluit & excernitur, aut latius sit, aut rursum arctius (hoc enim modo tardius aqua profunderetur, illo celerius quàm par foret) quicquid pilorum est, ad caudam vsque abradentes, (ἕως τῆς οὐρᾶς τρίχα διαφέροντες. Mercerus videtur legisse κείροντες. Bernardini Vicentini translatio clarior est, Extrema ipsius depilata cauda, ad huius crassitudinem ferream fistulam in hunc vsum parant. Notandum autem οὐρὰν hic pro membro virili accipi. Ego Græca sic legerim, ἐν χρῷ τὴν τῆς οὐρᾶς τρίχα κείροντες, hoc est cauda ad cutim vsque rasa,) pro huius crassitudine ferream quandam fistulam in vsum iam dictū fabricantur. Et hoc quidem non temere faciunt, tum quòd vrinam reddit, vt dictum est: tum quòd solus etiam ex omnibus animantibus, æquinoctio duodecies in die per singulas horas latrat (κράζει, clamat,) Idem. Quodam tempore Trismegistus cum esset in Aegypto, sacrum quoddam animal Serapi dedicatum, quod in toto die duodecies vrinam fecisset, pari semper interposito tempore, per duodecim horas diem dimensum esse coniecit, & exinde hic horarum numerus custoditur, Victorinus in Rhetoricos Ciceronis. Libidinosi cynocephali, vt hirci ad res venereas ardent: hos enim cum mulieribus venereo complexu iungi ferunt: illos libidinis furore in virgines insanire, & vim inferre, Aelian. Violenti ad saltum, feri morsu, Solinus. Cynocephali pictura Aegyptijs natationem quoque significat: quoniam cætera animalia natatione vsa, sordibus inquinantur, (nimirum per terram se volutando aquam egressa:) solus autem cynocephalus nando peruenit quo libuerit, nec vllis sordibus conspurcatur, Orus. Eodem picto terrarum orbem intelligunt, quoniam septuaginta duas inquiunt iam olim habitati orbis regiones (climata) fuisse. Cæterum cynocephali si diligenter in sacris nutriantur & curentur, non sicut cætera animalia vno die emoriuntur, sic & ipsos emori aiunt: sed eorum partem aliquam singulis diebus emorientem ac tabescentem à sacerdotibus humari, reliquo interim corpore in sua natura persistente, idque per septuaginta duos dies, quibus demum expletis prorsus intereat, Idem.

D.

Efferatior (quàm simijs) cynocephalis natura est, Plinius & Albertus. Feri sunt morsu, nunquam ita mansueti vt non sint magis rabidi, Solinus. Et si facie canes referant, mores tamen eorum sunt valde graues & duri, eò quòd feroces sunt & mordaces, Albertus. Cynoceph. animal omnino ferum est atque indomitum, ratione carens, Diodorus Siculus. Supra quàm cætera animantia iracundus est, & ad indignationem procliuis: quare Aegyptij, cynocephalo picto iram designant, Orus. Aemuli sunt humani gestus, & si infanti admoueris, vbera ei mulgenda præbent, Volaterranus ex Aeliano: Sed Gillius aliter transtulit, hoc modo: Si eorum catulos etiam nunc perparuulos ad mulieris vbera admoueas, tanquam pueruli lac exsugunt. Alunt ouillum & caprinum pecus atque lac bibunt, Aelianus. Veste indui mirificè gaudent, Idem. Et rursus, Ferarum pellibus induuntur, & iustitiæ retinentes, lædunt neminem: cumque Indici sermonis intelligentes sint, tamen nihil loquuntur, sed vlulant. Ad humanum accedunt ingenium, non minus quàm elephantes, Strabo libro 15. Cynocephali pictura Aegyptijs literas denotat. Est enim apud Aegyptios genus quoddam (συγγενικὰς) cynocephalorum qui literas norunt. Quapropter vbi primum in sacram ædem ductus fuerit cynocephalus, tabellam ei sacerdos apponit & stilum (σχοινίον) ac atramentum: nimirum vt periculum faciat sitne ex eo cynocephalorum genere qui literarum gnari sunt: pingit itaque in ea tabella literas. Præterea hoc animal Mercurio dicatum est, qui literarum omnium particeps est, Orus. Bene sanè animalia discere ita percepi: Regnantibus Ptolomæis cynocephalos Aegyptij literas legere, & saltare, (talia ferè etiam de simijs scripsi ex Galeno in Simia D.) & ad tibiam canere, & pulsare citharam docebant. Tum vero vnusquispiam cynocephalorum mercedem horum nomine sic scitè tanquam periti pecuniarum coactores exigebat, & id quod dabatur in marsypium, (in phaciolion quod capitis gestamen est, Cælius hæc eadem transferens 25. 28.) quod ferebat appensum, congerebat, Aelian⁹. Aegyptij pro Luna cynocephalum pingunt: propterea quòd animal hoc consensum quendam quo ad Lunæ cum Sole coitum afficitur habet. Vbi enim aliquanto tempore Luna cum Sole congrediens expers luminis permanet, tum mas quidem cynocephalus nec quoquam intuetur, nec vescitur: sed demisso in terram vultu, Lunæ tanquā raptæ vicē dolere & indignè ferre videtur. Fœmina vero præterquam quòd nusquam oculos contorquet, eadéq; cū mare patitur, insuper & è genitali vase sanguinem mittit. Ideoq; ad hæc vsq; tempora in sacris

in facris cynocephali nutriuntur, vt ex ipsis coniunctionis Solis & Lunæ tempus cognosci possit, Orus. Et paulò post, Lunam autem orientem indicare volentes, cynocephalum pingunt stantem, manusque in cœlum tollentem, ac regium insigne capite gestantem. Hanc autem figuram vsurpant, quòd hoc habitu videatur cynocephalus deæ congratulari, quòd ambo (Sol & Luna) luminis participes sint.

C.

Nomades ex Aethiopum numero, cynocephalorum lacte viuunt, Plinius & Solinus. Gens Menisminorum, animalium quæ cynocephalos vocamus lacte viuit, quorum armenta pascit maribus interemptis, præterquam sobolis causa, Plinius.

H.

Κέβλος, κυνοκέφαλος, κῆπος, (lego κῆπος,) Hesych. Varin.

Cynocephalus adiectiuum, canino capite præditus Cleon apud Aristophanem in Equitibus cynocephalos cognominatur, hoc est, proteruus, impudens, rapax, ἰταμὸς, ἀναιδὴς, ἀναίσχυντος, ἁρπακτικός: quod animal (canis scilicet potius quàm cynocephalus) etiam tale sit, Scholia & Varinus. Cynocephali cognomentum, quod quum alijs tum vero Pericli adhæsisse legimus, non ferè aliud quàm impudentiam & rapacitatem signat, Cælius: sed Pericles schœnocephalus potius quàm cynocephalus dictus est, &c. vide supra in Cane a.

Icon. Aegyptij cynocephalum pingunt ad diuersas res significandas, vt passim supra tertio & quarto capitibus exposui.

Cynocephali genitura aut capilli Magis anethum, vt inter Dioscoridis nomenclaturas legimus.

Cynocephali sunt qui in Mappa mundi canini homines vocantur, Albertus. Pygmæorum & latrantium (ὑλακτούντων. hos alij cynocephalos vocant) gentes in Aethiopia pariter & India reperiuntur, Philostratus. Regio quam Aratores in Libya occidentem versus habitant, montana valde ac nemorosa est: itaque reperiuntur in ea tum aliæ feræ, tum cynocephali, id est capita canina habentes, tum acephali, id est non habentes capita, sed in pectoribus oculos, vt ab Afris memoratur, nec non viri fœminæque agrestes, Herodotus libro 4. quasi vero cynocephali etiam homines quidam sint, nec potius simiarum genus, quod quoniam erigi facile potest, erectum etiam, vt hodie in tabulis Geographorum, sic olim etiam pictores pinxisse verisimile est, atque inde in vulgus imperitum, tanquam tales quidam homines viuerent, opinionem fluxisse: In qua & Aelianus fuisse videtur: nam cum cynocephalos simias alibi descripsisset, rursus de cynoprosopis hominibus, id est canina facie præditis, sic scribit: Post vastam Aegypti solitudinem, quam omnem septem diebus transiri ferunt, secundum viam quæ ad Aethiopiam pertinet, Cynoprosopi homines habitantes, ex venatu dorcadum & bubalorum viuunt: nigro aspectu, capite & dentibus caninis præditi sunt, quæ eorum similitudo cum canibus effecit, vt hic ipsorum mentionem interposuerim. Vocis quidem expertes sunt, sed strident acutè: infra barbam mentum possident, sic promissum, vt serpentium simile id esse videatur: (circa labra more draconis pubescentes, Volaterranus:) eorum manus robustis vnguibus, & acutis armantur, similiterque toto pectore, vt capite ipso hirsuti habentur, atque etiam pedum celeritate & valent: & captu difficilia non ignorant loca ea esse vbi aquæ existant, (petiti ad aquas confugiunt, propterea venatu difficiles, Volaterranus:) Hæc Aelianus. Philes non cynoprosopos sed cynocephalos homines vocat, scribens de eis tum horum quædam, ex Aeliano iam recitata: tum alia quæ supra de cynocephalis simijs scripsimus: vnde apparet non aliud animal cynophalum simiam, aliud cynocephalum seu cynoprosopum hominem eum existimasse, sed vnum omnino, quæ nostra etiam sententia est. Noui quoddam (inquit) canina specie hominum genus, quod non loquitur, sed vlulat, (ὠρύεται,) quouis cane velocius, feras venatur, & carnibus viuit, quas dissecare (vnguibus) & ad Solem torrere solet, Pellibus vero detractis vestitur. Hominum nulli nocet, Indorum linguam intelligit, & boues lactis causa mansuetè pascit. In multis (Indiæ) montibus genus hominum capitibus caninis, ferarum pellibus velari, pro voce latratum ædere, vnguibus armatum venatu & aucupio vesci. Horum supra CXX. M. fuisse prodente se, Ctesias scribit, Plinius 7. 2. Et paulo post, Choromandarum gentem vocat Tauron syluestrem, sine voce, stridoris horrendi, hirtis corporibus, oculis glaucis, dentibus caninis. Plura de cynocephalis hominibus vide in Cane a. inter propria locorum & pop.

Nostra ætate (inquit author libri de nat. rerum) allata est regi Franciæ bestia, ad magnitudinem canis. Caput quidem non multum distabat à capite canis: cætera corporis membra, vt homo prorsus habebat. Crura quidem non multum distabat à capite canis: cætera corporis membra, vt homo prorsus habebat. Crura quidem nuda, vt homo, manusque & brachia, collum album ac nudum habebat. Carnibus coctis vescebatur, Ita decenter & modestè manibus capiebat cibum, & ori suo inferebat, vt nullus dubitaret quin humanum modum in talibus haberet. Erectum vt homo stabat, sedebat vt homo. Puellis & fœminis libentissimè iungebatur. Et in sexu viri & fœminæ discretionem habebat. Genitale membrum vltra quàm corporis quantitas exigebat habebat magnum. Furijs agitatum hoc animal crudelissime mouebatur, & in homines sæuiebat. Cæterum cum placatum esset instar hominis mitissime & decentissime se gerebat, & mulcebatur alloquijs, & colludentibus applaudebat, Hæc ille.

Cynocephalorum aquatio, locus in extrema Arabia Austrum versus, Strabo.

Cynocephali cur in sacris (in templis) nutriantur, leges in D. Hermopolitani cynocephalum colunt, Strabò. Cynocephalum Mercurio sacrum esse, dixi in D. item Serapidi, in C. Tertullianus & diuus Augustinus, videntur cynocephalum pro Anubi deo ponere, quod scilicet capite sit canino: non enim pro cynocephalo fero animali & indomito, ab ipsis desumitur, Gyraldus.

Figura hæc quam damus Simiæ cuiusdam est ad viuum expressæ, quam [illegible], Tartarinum vulgò dictam Ego (inquit ex Cynocephalorum genere esse arbitror, quod vel ex pudendo natura circunciso (nam Cynocephalum circuncisum gigni author est Orus) animaduerti potest. Magnitudo est vt canis leporarij. Bipes plerunque obambulat, & vocem penè articulatam habet. Videtur & hoc conuenire, quòd legimus Cynocephalos Simijs maiores esse, minùs erectos: rostro longiore, ferè canino. Caudas quidem alia etiam Simiarum genera habent. Simiæ quoddam genus (inquit Bellonius)

nius) Galli Tartaretum vel Tartarinum, & in alijs locis Magot nominant: videtur autem eadem esse quæ ab a-
lijs populis Maimon appellatur, & Aristoteli Simia porca-
rii. Sunt tamen qui Tartaretum Simiam ab illa quæ Ma-
got vel Maimon dicitur, diuersam esse defendant. Cyno-
cephalum vnum barbatum vidimus (inquit Scaliger) fœ-
dum aspectu, nigrum, maleficum, moribus infamem. Ma-
got genus illud maximum Galli vocant. In aula Regis v-
nus fuit, qui diu bipes deambulabat. amictus sagulo mili-
tari, ensiculo accinctus. In sella iussus, continuit sese per-
nox, aut perdius publico spectaculo: ita vt non deessent,
qui homuncionem putarent verum. Quærendum an Ce-
phus, de quo mox in Cercopitheco dicemus, cum Cyno-
cephalis potius quàm Cercopithecis censeri debeat. Cy-
nocephalus fœmina vterum perpetuò extra corpus gerit,
vt scripsimus suprà in Simiuulpa: nescio an mas quoque
suum genitale, ita semper, vt hîc pingitur, exerat. Cynoce-
phali vocis expertes strident acutum. Descendit autem eis
barba sub mento (ὑπὸ τὴν ὑπήνην φύεται) vt Draconi-
bus hac in parte conferri possint. Edunt autem tum alias
animantes, tum homines, prout contigerit, Græcus qui-
dam innominatus. Agatharchides eos ex Troglodytica vel
Aethiopia mitti scribit: corpore hominem deformem, fa-
cie Canem referre: vocem edere mygmi instar, (μυγμῷ
παραπλησίαν. *Grammatici μυγμὸν interpretantur suspirium*
aut Muris sonum. Eustathius à verbo μύζειν deriuat, id autem mî:
literam sonare interpretatur, vel clausis labiis per nares sonum
quempiam edere:) ferum omnino animal & quod mansue-
fieri nequeat: vultum à supercilijs & oculis præsertim au-
sterum ostendens.

DE SATYRO.

A.

Qvemadmodvm cynocephali simiæ occasionem fabulæ dederunt, vt homines quidam tales
putarentur: sic satyri rarius etiam & maioris admirationis simiarum genus, dæmones quidam cre-
diti sunt (ab aliquibus etiam homines, vt dicam in B. quibus poetæ & simij eorum pictores, plastæ-
que caprinos pedes & cornua affinxerunt, vt admirationem ac superstitionem augerent: nam in
satyris simijs nihil tale spectatur. Quanquam fieri potest, vt dæmones tali quadam specie hominum
conspectui aliquando se ingesserint, vt onocentauri quoque & ὀνοσκελεῖς, alijsque diuersis figuris. Potest hoc e-
tiam fieri vt dæmones non à simijs satyris, sed simiæ ipsæ quòd expressam dæmonum figuram aliquo modo re-
ferrent à dæmonibus denominatæ sint. Sunt sanè nonnulla tum satyris simijs, tum dæmonibus satyris commu-
nia, forma similis humanæ, corpus erectum, pilis hirtum, versari in locis desertis, & libido in mulieres, qua aliæ e-
tiam simiæ capiuntur, sed satyri præcipue: vnde παρὰ τὴν σάθην. (ac si Sathyrus diceretur: vt ab ἄλυειν, ἀλυωρὸς)
hoc est à membro virili (vt veteres Græci appellarunt) dictos aliqui conijciunt. Certum est dæmones præstigio-
sam suam libidinem, aut libidinis potius imaginationem in homines aliquando exercere, vnde faunorum ge-
nus incubi & succubi dicti. Sed fortè ab Hebræis potius satyri nomen descenderit: nam in vetere Testamento
שעירים, sair, legimus, vt Esaiæ 34. & multitudinis numero seirim, Esaiæ 13. Hebræi monstra quædam deserti in-
terpretantur, nostri pilosos aut faunos pilosos. Nominantur autem simul etiam ijm & zijm, & ipsæ bestiæ sylue-
stres, aut dæmones quidam potius: siue reuera illi in solitudine degant, siue quòd mentes humanæ per solitudi-
nes accedente quodam horrore ipsæ sibi talia finxerint, vt melancholici & somniantes terrificis sæpe spectris lu-
dificantur. Seir Hebraica vox, hirsutum etiam seu pilosum adiectiue significat: & hircum, cum additur issim, id
est caprarum. Leuitici 17. Chaldæus pro seirim reddit schedin, id est malos dæmones. Arabs, leseiathin, id est sata-
nis. Persa, deuan. Persicæ voci finitima est Illyrica, Δαιδάλαι. Sic enim legimus apud Hes. & Varinum: Δαιδάλαι,
οἱ σάτυροι. παρὰ Ἰλλυριοῖς. item, Δευάς, θεοὶ ἀκακοι: θεὸς, μάγοι. Est & Germanica vox non remota, *teufel*, quasi δαι-
δάλαι. hoc est dæmones. Σαυάδαι, σαῦδοι. Amerias Silenos ita vocari ait à Macedonibus. Sed de satyris dæmoni-
bus plura dicam in H.

B.

Satyri de hominibus nihil aliud præferunt quàm figuram, Solinus cap. 34. de intimis gentibus Libyæ a-
gens. Satyrus præter effigiem nihil humani, Mela. Satyri habitant Satyridas dictas Oceani insulas, quibus iuxta
coxas enascuntur caudæ, non multò minores equinis, vt ait Euphemus Car, qui se in Italiam nauigantem vi tem
p[illegible] captum scribit. &c. Pausanias, (reliqua lege infra in H.) Videtur autem, vt & Solinus su-
pra, non de satyris tanquam simijs, nec tanquam dæmonibus, sed hominibus loqui. Esse autem tales quosdam
homines credere, puerorum & anicularum est. Sic etiam Plinius 7. 2. de monstrosis hominibus loquens: Sunt &
Satyri subsolanis Indorum montibus (Cartadulorum dicitur regio) perniciosissimum animal, tum quadrupedes,
tum rectè currentes humana effigie, propter velocitatem nisi senes aut ægri non capiuntur. Prouincia Comari
habet simias hominis effigiem exprimentes, Paulus Venetus. Sunt & quas vocant satyros (inter simias) facie ad-
modum grata, gesticulatis motibus inquietæ, Solinus. Cepus faciem habet satyro similem, cætera inter canem

etque vrsum: in Aethiopia nascitur, Strabo lib.17. Simiarum genus in Prasijs Indis esse ferunt, barba satyrorum instar, & cauda leonis insignes, &c. Aelianus. Præstat simiarum homini quàm simillimarum artus dissecare, cum te in exemplo exercere instituces: sin ea non detur, aliquam ei proximam deligito: aut si nulla omnino simia reperiatur, cynocephalum, vel satyrum, vel lyncem. Galenus in anatom. admin. Plinius, vt iam recitabo, satyrorum manus appellat.

C.

Condit in thesauros maxillarum cibum sphingiorum & satyrorum genus: mox inde sensim ad mandendum manibus expromit: & quod formicis in annum solenne est, his in dies vel horas, Plinius. Satyri inter simias gesti-
10 culatis motibus inquieti sunt, Solinus.

D.

Efferatior (quàm simijs) cynocephalis natura, sicut mitissima satyris & sphingibus, Plinius. Sua sponte prudentia, non aliena institutione apud Indos valent, elephas, psittacus, sphinges, & nuncupati satyri, Aelianus.

H.

Σάτυροι, μορφαὶ ἀπρεπεῖς, Hes. Var. Qui cum Dionysio per tripudia & festos lusus pleraque terrarum obière, nunc satyros nuncupant, quandoque & tityros, puto de cantuum lasciuia, quæ τερετίσματα dicunt, quibus id genus duci magna parte animaduertitur. Satyros autem ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι, (quidam vertit, ab oris rictu: σεσηρώς, ὁ γε-
20 λῶν, καὶ ὁ χάσκων, Varinus:) vocitatos opinantur. Nam Sillani (lego, Sileni) appellantur ἐκ τοῦ σιλλαίνειν. Sillon autem morsum cum lusu vocant ingrato infestiuoque, Cælius ex tertio Variorum Aeliani: sed ipse authorem non citat. Scribit Nicandri interpres, quos ipsi satyros dicimus, ab antiquis Silenos nuncupari consuesse, Cælius. Τίτυρος, σάτυρος, κάλαμος, ἢ ὄρνις, Hes. & Varin. Τιτυρινός, μόναυλος, ἢ αὐλὸς καλάμινος, Eidem. Ministri & asseclæ Dionysij putabantur, Sileni, Satyri, Bacchæ, Nymphæ, Tityri, &c. Strabo lib. 10. Itaque pingitur aliquando Bacchus in curru pampineo, &c. quem propter Silenus astat asello vectus, & Bacchæ & Satyri thyrsos ac ferulas vibrantes, Gyraldus. Satyri etiam Tragi, id est hirci vocabantur, inde quòd aures haberent hircinas, Hesych. Varin. Terrestres dij fuêre, Satyri, Satyrisci, (Paniscum & Satyriscum, Pâna & Satyrum paruos, Cicero primo Diuin. nominat) Syluani, Sileni, Ephialtæ, & Hyphialtæ, hoc est Incubi & Succubi: publica hos persuasio, vt Macrobius ait, opinatur quiescentes inuadere, & pondere suo pressos ac sentientes grauare. Medici vero morbum
30 esse aiunt, qui quiescentes inuadit & premit. (Ἐφάλλεσθαι inuadere & insilire est.) Themison pnigaliôna & pnigmona à suffocando vocat. De hoc morbo plura leges apud Cælium Aurelianum, qui latinè incubonem vocari ait: & apud Scribonium, Gyraldus. Nostri hunc morbum vocant *schrettele*, quo in somnis affecti vehementer quidem & supra quàm dici possit, angi & comprimi sibi videntur, clamare vero & opem implorare non posse. Ferè autem accidit cùm redundans caput infestat euaporatio, ex voracitate & cruditate: & ijs sæpius quibus comitialis morbus adest, aut adfuturus est: itaque naturales causas hoc malum habet, & quibuslibet hominibus incubus iste accidit. (Saxones *alp* vocitant: & belemniten lapidem, composito ex ephialte & sagitta vocabulo, *alpsesscht* vel *albschoß*, potumque contra eiusmodi noctis ludibria & suppressiones valere dicunt, vt Ge. Agricola prodidit.) Alij vero incubi sunt mulieribus, succubi viris, non morbi, sed dæmones, qui vel corpus aliquod sibi assumpserunt, vel miserorum mentes inanibus spectris ludificantur. Hoc non patiuntur, nisi homines planè im-
40 pij, qui Deo opt. max. relicto spretoque, dæmonibus se addicunt & deuouent. Satyri dicti sunt, vt Macrobius docet, veluti Sathuni, (sathuri vel sathyri, vt in A. scripsi) quòd sint in libidinem proni, παρὰ τὴν σάθην, quod mêbrum virile declarat. Hos petulcos (inquit Gyraldus) in libidinem fuisse, etiam D. Hieronymus in Pauli Thebæi vita testatur, & Eusebius in 3. præpar. Euang, eos omnem veneream virtutem ostendere ait. Satyros ait Phurnutus symbolum esse ἐκστάσεως, id est mentis excessus: dictos vero ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι, id est quod ora aperiant: hos & Σκιρτοὺς, Scirtos, ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, hoc est à saliendo nominauit. Idem & σκύλιδας, ἀπὸ τοῦ σκύζειν, (σκύλιδας forte, ἀπὸ τοῦ σκύζειν: etsi neutrum in Lexicis inuenio: in quibus σκύζεσθαι σκυζᾶσθαι legitur: vide supra in A.) quod est furere & sæuire, appellauit: vnde & sæuus apud nos deduci potest, Hæc Gyraldus. Δεικηλίκται, οἱ σάτυροι, Hesychius. Κίρων, σάτυρος, ὁ ἐν πεπαιδευμένος, ὁ γυναικίας καὶ μὴ δυνάμενος χρῆσθαι &c. Hes. & Varinus.

Recentiores Græcorum medici genitalis παλμὸν intelligunt satyriasim (σατυρίασιν, ἢ σατυριασμὸν) quod
50 malum, Galeno in Diffinitionibus tradente, obtingit, mutone arrecto intentoque, nec non particulis adiacentibus, cum seminis quandoque voluptaria profusione, quandoque vero & mentis consternatione ac distentione neruorum, Cælius. Et alibi, Satyriasis à Paulo esse traditur αἰδοίων παλμός, id est pudendorum subsultatio, quæ vasorum spermaticorum consequatur inflammationem. Id verò ni sedetur malum, in vasorum eorundem mox præcipitatur πάρεσιν, (resolutionem.) Esse vero affectionem raram quæ & mulieribus contingat. Et rursus 30. 14. Veretri inflationem nomine cuiusdam dæmonis sponsarum depicti nuncupauerunt, id est satyriasin, vt interpretantur nonnulli: satyrismum & priapismum enuntiat Galenus. Satyrismos tubercula intelligit Hippocrates prælonga, cuius visuntur modi sub ipsas satyrorum aures: ea & thêres vocantur aut phêres, (θῆρες, φῆρες, vel Atticè φηρικτικὰ. φὴρ pro θὴρ Aeolicum est:) vti commeminit Galenus (in Glossis,) Cælius. Σατυριασμοί, oblongæ prominentiæ adenum, id est glandularum circa (περὶ, alibi ὑπὸ) aures: vel membri genitalis inten-
60 tiones, Ibidem. Satyria morbus est, in quo præ abundantia fluxionis aut flatus crudi in partes faciei decumbentis, facies animalis diuersi & satyri apparet, Aristoteles de generat. 4.3. Elephâtiasis à quibusdam satyriasis dicitur, propterea quòd malæ faciei sic affectis cum rubore attolluntur, & musculis maxillaribus veluti conuulsionem patientibus, mentum ipsum dilatatur, quemadmodum etiam ridentibus euenire solet, similitudine quadam ad picturas satyrorum: quin & alacritas vehemens ad coitum ipsis adest, quemadmodum & de satyris fertur, Aëtius 13.120. Elephantem morbum, cum incipit, satyriasin vocant: quoniam satyris similes fiunt vultu: aliqui vero quæ in temporibus sunt osseæ eminentiæ, sic vocant: in alijs partibus quoque tales ossium fiunt eminentiæ, easque vocant aliqui exostoses: vt naturales quoque pudendorum distentiones non desistentes satyriasinum aliqui vocant, aliqui vero priapismum, Galenus de tumoribus præter naturam, cap.15. A Satyris (inquit Gyraldus) poëmatis genus varium & maledicum, & petulans denominatum est, archeæ comœdiæ charactere compositum. O-
70 lim hæc ex varijs poëmatibus constabat: quo genere apud Latinos scripserunt, Pacuuius, Ennius, & Varro Menippeas.

nippeas. Nonnunquam interposita soluta oratione, vt sunt fragmenta quæ extant Petronij Arbitri. Lucilius vero versu hexametro aliud genus induxit, & eum secuti Horatius, Persius & Iuuenalis. Dicta est autem (vt quidam putant) satyra non à Satyris, sed à satyra lance, quæ referta varijs multisque primitijs, deis inferebatur: cuius lancis Vergilius meminerit: siue dicta à quodam genere farciminis, vt ait Varro & Diomedes: alij à lege Satyra, (vide plura in promptuario, in voce Satyra) cuius legis Lucilius meminit. Per satyram ædilem factum qui legibus soluat. Plura Diomedes & Festus grammatici, & demum (in prouerbio) Per satyram Erasmus, & ipse in sexto de poëtarum historia dialogo tradidi, Hæc Gyraldus. Scena satyrica ornatur arboribus, speluncis, montibus, rebus agrestibus alijs, in topiarij operis speciem, Cælius: nimirum quòd in talibus locis versari Satyri fingantur. Σατυρία genus edulij ex herba, Quidam in Lexico Græcolat. Σατυρικὸς χορός, Satyricus chorus: Ibidem: & σατυρίζειν, arrigere: σατυριᾶν, prurire ad Venerem. A satyra poëmate fit satyricus: & satyricè, id est acriter, cum conuicio. Σάτυρος, ἡ ὑπόκρισις, ἡ χορδή τις, Hesychius. Σατύραν, καταφερῆ. Idem.

Satyrion (herba) concitatricem vim habet. Duo eius genera. Vna longioribus folijs quàm oleæ, &c. radice gemina ad formam hominis testium, alternis annis intumescente ac residente. Altera satyrion orchis cognominatur, & fœmina esse creditur. Et aliud genus satyrij erythraicon appellant, &c. Plinius. Et mox, In totũ quidẽ Græci cum concitationem hanc volunt significare satyrion appellant, sic & cratægin cognominantes, & thelygonon quarum semen testium simile est. Prodigiosa sunt quæ circa hoc tradidit Theophrastus, author alioqui grauis, septuageno coitu durare libidinem contactu herbæ cuiusdam, cuius nomen speciemque non posuit, Hęc Plinius. Herbam illam Theophrasto allatam ex India, cuius contactu libidinem durare septuagesimo coitu meminit, satyrion Indam appellauerim. Habent hodieque Syri herbam simili effectu, bucheidenque nominant & Indicam satyrion, fortasse cum ea, cuius mentionem Theophrastum fecisse diximus, eandem: radice candida & dura, commendatiore quò crassior & rugosior, & albior, podagris vtili. Sed & aristolochiæ genus vnum, quod polyrrhizon cognominant, satyrion ex facto vocari censeo, Hermolaus. Testiculos sacerdotis Galli satyrion vel cynosorchin hodie vocant: Itali vero chelidonium minus. Satureiæ etiam herbæ vsus marcescentes coitus stimulat: quare à Satyris nomen eam traxisse comminiscuntur (grammatici,) Ruellius.

De Satherio & Satyrio amphibijs animalibus dixi supra in Lutra. L. Florus in Valerij Coruini historia coruum satyram auem dixit: siue à peculiari libidine, quoniam ore coire & parere vulgò olim credebatur: siue à Satura palude Pontina: nam in agro Pontino rem gestam Florus & alij scribunt: oblectantur autem aquis cornix ac coruus, Cælius. L. Cornelius Sylla à Dyrrhachio Brundusium cum classe traijcere parabat. Proxima est Apollonia, iuxta quam est Nymphæum sacer locus, è virenti colle ac pratis ignis fontes effundens assiduè per sparsos riuulos defluentes. Hoc in loco memoriæ proditum est, somno pressum Satyrum fuisse captum, qualem poëtæ ac pictores (plastæ) effingunt. Is perductus ad Syllam complures per interpretes quisnam esset interrogatus, nihil quod posset intelligi vix vociferatus est: at vocem asperam equi præsertim hinnitu & hirci balatu permistam ædens, cum Syllam obstupefecisset, datis comitibus dimissus est, (atqui ἀποδιοπομπεῖσθαι verbum, deprecari malum omen, & prodigium à se depellere & expiare potius significat: vnde dij ἀποπομπαῖοι dicti, qui & ἀποτρόπαιοι. Vide Budæum in Comment.) Plutarchus in vita Syllæ. Apollonius & socij (inquit Philostratus lib. 6.) cum in vico quodam Aethiopiæ vltra cataractas Nili cœnantes quiescerent, ecce subitus clamor in vico auditus est, mulierum sese inuicem cohortantium, quarum aliæ capere, aliæ persequi clamitabant, viros quoque ad eiusdem operis communicationem cohortantes: illi verò fustibus, aut saxis, & quicquid in manus venisset arreptis, exclamabant se iniuria erga vxores affici. Venerat autem in vicum illum decimo iam mense antè Satyri spectrum furens erga mulieres, iamque duas interfecisse ferebatur, quas amare maximè visus fuerat. Hæc audientes Apollonij comites perterrebantur: Et Nilus, (vnus è comitibus,) Certe per Iouem, inquit, neque nos nudi hunc iam diutius insultantem auertere potuimus vnquam, quò minus more suo lasciuiret. Est tamen, inquit Apollonius, aduersus insultatores huiusmodi remedium aliquod, quo vsum fuisse Midam perhibent. Ipse enim Midas Satyrorum genus participauit, quod ipsius aures manifestant. Satyrus igitur quidam propter affinitatem ipsum illudebat, in Midæ aures calumnias iactans, nec voce solum, verum etiam tibijs in ipsum carmina decantabat. Ille verò cum ex matre (vt opinor) audisset, Satyros vino demulceri, adeò vt cum epoto vino dormitauerint, mutato ingenio modesti ac temperantes euadant: (vel, modestiores fiant & quibus infesti erant reconcilientur: nam διαλλάττεσθαι verbum ambiguum est:) fontem qui prope regiam erat vino commiscuit, deinde Satyrum ad fontem immisit, ille autem bibit & superatus est. Et ne hoc falsum esse putetis quæramus à vici huius præfecto num aliquid loci huius habitatores habeant, & illud Satyro præbeamus: sic enim non amplius molestiam afferet. Cũ ita fieri cunctis placuisset, amphoras quatuor Aegyptias vino plenas in magnum vas (ληνὸν, lacum qui torculari subijcitur) imposuêre, vbi eius vici pecora bibere consueuerant. Hoc peracto Apollonius Satyrum inuocauit, occultè etiam aliqua minatus. Ille autem quasi adhuc vinum non vidisset, eius tamen odore penè ac si bibisset correptus accessit. Postquam verò bibit, Libemus inquit Satyro Apollonius: iam enim dormit. Ea cum dixisset, omnes vici habitatores ad Nympharum antra deduxit, quæ iugeris spatio à vico distabant: ibique dormientem illum ostendens, Verberibus, inquit, & maledictis parcite, neque illum vllatenus lacessite: iam enim molestiam vobis afferre desinet. Cæterum esse Satyros, eosque ad amandum procliues negandum non est. Ego enim in Lemno quondam audiui æqualem meum, qui ad matrem suam venire solitum Satyrum quendam narrabat: eiusque talem designabat habitum: nebride humeros amiciri dicebat, cuius anteriores pedes collum circumplectentes in pectore nectebantur, Hæc Philostratus.

D. Hieronymus in Pauli Eremitæ vita, cum Hippocentaurum Antonio apparuisse scripsisset, qualem poëtæ esse perhibent, mox addit: Nec mora, inter saxosam conuallem haud grandem homunculum videt, aduncis naribus, fronte cornibus asperata, cuius extrema pars corporis in caprarum pedes desinebat. Infractusque & hoc Antonius spectaculo, scutum fidei & loricam spei, vt bonus præliator arripuit. Nihilominus memoratum animal palmarum fructus, eidem ad viaticum quasi pacis obsides afferebat. Quo cognito gradum pressit Antonius, & quisnam esset interrogans, hoc ab eo responsum accepit: Mortalis ego sum, & vnus ex accolis eremi, quos vario delusa errore gentilitas Faunos Satyrosque & Incubos vocans colit. Legatione fungor gregis mei: Precamur, vt pro nobis communem Deum depreceris, quem pro salute mundi venisse cognouimus. Et paulò pòst, Necdum verba compleuerat, & quasi pennigero volatu petulcum animal aufugit. Hoc ne cuiquam ob incredulitatem scrupulum moueat, sub rege Constantino, vniuerso mundo teste defenditur. Nam Alexandriam

illusmodi

huiusmodi homo viuus perductus, magnum populo spectaculum præbuit: & postea cadauer exanime, ne calore æstatis dissiparetur, sale infuso Antiochiam, vt ab Imperatore videretur, allatum est. Hęc si vera sunt, (inquit Floridus Sabinus Succis. lect. 2. 6.) haud vera vsquequaque fuerit Lucretij ratio, qui libro quinto de rerum nat. asserit, neque Centauros, neque alia animalia duplici natura, & corpore bino ex alienigenis membris compacto, cōsistere posse. Pausanias in Atticis picturas & statuas quæ Athenis in arce spectantur, describens, Lapis (inquit) eo in loco est, non magnus, sed tantus, quantus homo paruæ staturæ sedens: in quo, cum Bacchus Atticam ingrederetur, Silenum quieuisse aiunt. Satyros enim qui ætatis sunt adultioris, Silenos appellant. Cæterum de Satyris quínam sint, cum plura quàm alij scire laborarem, cum multis ea de re sum colloquutus. Dixit autem Euphemus Car, se quum in Italiam nauigaret, cursu esse excussum vi ventorum, & ad mare extimum, quod nauigari non item soleat, perlatum. Insulas autem ibi multas esse ac desertas, & à viris agrestibus incoli. Ad alias vero aiebat nautas deflectere recusasse, quòd antea quoque eò appulsi, incolarum inhumanitatem essent experti. Tēpestatis denique violentia eò peruenisse. Insulas eas à nautis vocari dicebat Satyrias. Incolas inesse rubicundos, & caudas in imo dorso habere, equinis non multò minores. Hos, vbi senserunt, ad nauigium accurrisse, nullamque vocem edidisse, sed mulieribus naui vnà aduectis manus iniecisse. Nautas vero timore correptos, barbaram mulierem in insulam tandem proiecisse. Eam Satyros non solum qua parte consuetudo permittat, verum etiam toto corpore libidinosè violasse, referebat, Hæc Pausanias. Idem Eliacorum secundo, Silenos mortales esse ex sepulchris conijci posse scribit: fuisse enim in Hebræorum etiam regione Sileni monumentum. Philippus archidux Austriæ dicitur anno 1548. duos Satyros viuos secum Genuam aduexisse, vnum puerili ætate, alterum virili.

Hæc loca capripedes Satyros Nymphasque tenere, Lucretius lib. 4. Satyros nonnulli vocant Aegipanas, Graldus. Similes quidem videntur, vtrique caprinis cruribus, hirti, cornuti: sed Plinius distinguit. Plura lege in Capra h. vnde quædam hîc repetemus. Aegipani populi ad ripas Nili habitant, Plinius 6. 30. Et in fine eiusdem capitis, Iuxta Hesperios Aethiopes (inquit) quidam modicos colles amœna opacitate vestitos Aegipanum Satyrorumque produnt. Item 5. 1. Atlantem noctibus micare crebris ignibus, Aegipanum Satyrorumque lasciuia impleri tibiarum ac fistulæ cantu, tympanorumque & cymbalorum sonitu strepere. Et rursus cap. 8. inter Aethiopię populos numerat Aegipanas semiferos, & Satyros. Satyris, inquit, præter figuram nihil moris humani esse traditur: Aegipanis, qualis vulgò fingitur forma. Pomponius Mela vltra Atlantem Mauritaniæ montem scribit noctu persæpe visa lumina, & crepitus cymbalorum ac fistularum cantus auditos: nec die repertum quenquam, idcirco pro constanti habitum hos Faunos esse ac Satyros. Vide Melam libro 3. in descriptione Aethiopiæ. In Parnasso alternis annis Bacchanalia, id est Trieterica agebantur, vbi Satyrorum frequens cernebatur cœtus, & frequentius voces exaudiebantur, & cymbalorum crepitus, id quod & Macrobius post Pausaniam annotauit, Gyraldus. Cordax saltatio fuit Comica: Arrianus in Commentario Indico Satyricam putat, & à Libero patre in India institutam. Sicinnis ab alijs, vt scribit Athenæus, Satyrica intelligitur saltatio, vnde & Satyri sicinnistę nuncupati, Cęlius 5. 4. vbi plura etiam de huius vocabuli etymo. Saltantes Satyros imitabitur Alphesibœus. Vergilius in Bucolicis. Σκιρτητὸς, ὁ χορευτής, Suidas. Ἀγέρωχόν τι καὶ σατυρικὸν σχῆμα, Heliodorus. Plato de legibus libro 7. non probat saltationes illas quæ nec belli nec honestis pacis studijs conueniunt, vt in quibus saltantes imitantur Nymphas, Panas, Silenos, & Satyros inebriatos, (qualis apud nos saltatio quædam est, *der schlaffer tantz*, hoc est dormiturientium saltatio,) quæ in sacris quibusdam ceremonijs exercebantur. Extat Orphei hymnus in Satyrum. Coluerunt enim veteres huiusmodi monstra pro semideis siue syluestribus dijs: Faunos ac Satyros nemorum deos esse dicentes, Panas agrorum, Syluanos syluarum. Satyriacum signum, Σατυριακὸν ἄγαλμα, simulachrum Priapi, quod in hortis apud antiquos ponebatur. Est & religio quædam, hortosque & fores tantum, contra inuidentium fascinationes dicari videmus: in remedium Satyriaca signa, Plinius libro 19. Antiphilus pinxit nobilissimum Satyrum, cum pelle pantherina, quem Aposcoponta appellant, Plinius. Aristidis Thebani pictoris est Satyrus cum scypho coronatus, Idem. Myron fecit Satyrum admirantem tibias, Idem. Et rursus, Myron fecit nobilem Satyrum quem periboëton cognominant. Hunc Satyrum (inquit Hermolaus in Castigationibus) Athenis fuisse tradunt, via quæ Tripodes appellabatur, miratumque in eo se Praxitelem: adeò vt petenti Phrynæ, quod ex operibus suis præstantissimum existimaret, daturum se quidem receperit (amabat enim) sed iudicare quodnam eiusmodi esset noluerit: sed subornato vernula, qui comessanti apud se trepido cursu nunciaret, absumptam subito incendio maiorem operum eius partem: attonitum & accurrere parantem exclamasse, salua esse omnia si Satyrus & Cupido superessent: ita confessione iudicij dolo expressa, fœminæ Cupidinem optanti non Satyrum dedisse, &c. Hæc ille ex Atticis Pausaniæ. Protogenes Rhodius pinxit Satyrum quem Anapauómenon vocant, tibias tenentem, Plinius. Celebratur & Stratonicus, qui Satyrum in phiala grauatum somno collocauisse verius, quam cælasse dictus est, Idem. Timanthes pinxit Cyclopem dormientem in paruula tabella, atque iuxta Satyros thyrso pollicem eius metientes, Idem.

Satyri cuiusdam adulatoris vtriusque Dionysij meminit Timæus, Athenæus. Satyri architecti mentio apud Plinium 36. 9. Satyrus Eleus, Lysianactis fil. ex genere Iamidarum, quinquies in Nemea pugiles vicit, in Pythijs bis, bis insuper in Olympia. statuam eius fecit Silanion Atheniensis, Pausanias in Eliacis. Gorgippus filius Satyri tyranni Bospori, Polyęnus lib. 8. Strateg. Satyrus quidam medicus Galeni præceptor fuit. Satyra nomen scorti Attici, Σατύρα, Athenæo lib. 13. Herodianus scribit Helotas quoque appellari satyros, qui sint apud Tænarum. Erant vero Helotæ publici quodammodo Lacedæmoniorum serui, &c. Cælius. Satyrorum insulæ, Σατύρων νῆσοι, sunt tres contra Indiam, extra Gangen sitæ, Ptolemæo 2. 7. quas qui habitant caudas habere dicuntur, quales Satyris pinguntur. Pausanias has insulas Satyrias vocat, (Cælius Satyrides transfert,) cuius verba superius hac ipsa in parte retuli. Satyrion, regio prope Tarentum, gentile Satyrinus, Stephanus. Satura seu Satyra palus Pontina est, vigintiquatuor vrbium olim locus capax. Qua Saturæ iacet atra palus, gelidusque per imas. Quærit iter valles, atque in mare conditur Vfens, Vergil. 7. Aen. Cælius. Meminit huius paludis etiam Plinius 3. 6. Satyrus fluuius in Aquitania, cuius meminit Lucanus lib. 1. Tunc rura Nemetis Qui tenet, & ripas Satyri qua littore curua.

Finitimos Indiæ montes transmittenti, ad intimum latus densissimas conualles videri aiunt, & Corudam locum nominari, vbi bestiæ satyrorum similitudinem formamq; gerentes, & toto corpore hirsutæ, versantur: atq; equina cauda præditæ dicuntur. Eæ cum non à venatoribus agitatur, in opacis & spissis syluis solent viuere. Cum autē venantium strepitum sentiunt, & canum latratus exaudiunt, in montiū vertices incredibili celeritate recurrunt.

runt: nam per montes iter conficere assuetæ sunt. Contra eos qui se insequuntur pugnant, de summis montibus saxa deuoluentes. Ex ijs nonnullæ, sed ægerrime tandem, aut ægrotantes, aut grauidæ comprehenduntur. Illæ quidem propter morbum: hæ vero ob grauiditatem, Aelianus. Sed feras toto corpore hirtas esse, caudis equinis, & propter celeritatem non nisi morbo aut senecta graues capi, alij authores satyris ipsis attribuerunt.

In Syluis Saxoniæ versus Daciam, in deserto murice (nemore) cuiusdam, capta sunt parum ante hæc tempora duo monstra pilosa, ferè in omnibus habentia figuram hominis: & fœmina quidem mortua fuit morsibus canum & vulneribus venatorum. Masculus autem captus est domesticus, & didicit ire super pedes erectus: & didicit loqui imperfecte valde & non multa verba, & habuit vocem exilem sicut capreolus, & rationem nullam habuit, de secessu & egestione & alijs talibus verecundabatur, multum autem appetijt coire cum mulieribus: & has publice qualescunque essent tempore libidinis opprimere tentauit, Albertus. Et rursus libro 22. in Catalogo quadrupedum, de Confusa bestia scribens, citatis Solini verbis: quæ apud Solinum non de Confusa (corruptum enim hoc nomen est) sed cepo seu celpho simiarum generis habentur: Hanc, inquit, temporibus nostris vidimus in syluis Sclauiæ (supra legitur Saxoniæ, forte pro Sclauoniæ) deprehensam, marem & fœminam; vt in præcedentibus diximus, (locum iam recitatum intelligens: & procedente tempore voces quasdam expressit. Est autē hoc animal de genere simiarum. Rursus eodem libro, Pilosus, inquit, animal est compositum ex homine superius, & capra inferius, cornutum in fronte: simiarum generis, sed valde monstrosum: aliquoties erectum incedit & mansuescit. In desertis Aethiopiæ habitare ferunt: & aliquando captum & mortuum sale conditum Alexandriam missum, inde Constantinopolim delatum. Ex quibus verbis omnino apparet pilosum Alberto & recentioribus, nihil aliud quàm satyrum esse.

Satyrorum historiæ subijciendum duxi monstrum istud, cuius effigiem apposui, vir Georgius Fabricius ex Misnia Germaniæ ad nos misit, & simul descriptionem, his verbis: Quadrupes illud captum est in ditione episcopi Salceburgensis, in saltu quem Hanesbergium vocant. Colore fuit giluo in flauum declinante. Feritatis insolitæ: hominum enim aspectum fugit, seque in tenebras, vbi potuit, abdidit. Tandem cum ad cibum capiendum neque cogi neque allici posset, paucos post dies est extinctum. Pedes posteriores prioribus dissimiles, & multò longiores fuerunt. Reliqua facile ex icone intelliguntur. Captum est anno salutis tricesimo primo supra mille quingentos.

DE BELLVIS humanæ formæ in Noruegia, quarum historia si vera est, Satyrorum historiæ subiungi potest.

FINIS nunc imponendus esset his quæ de regni Scotici descriptione memorauimus, nisi vnius rei nouitas properantem remoraretur calamum: quam nuper accepimus referentibus probissimis viris ab Iacobo quarto Scotorum rege ad Galliarum regem oratoribus missis: quorum facile princeps Iacobus Ogiluius gymnasij Aberdonensis gratissimus alumnus. Hi ascenso mari repente exorta procellosa tempestate per transuersum in Noruegiam pulsi, quum in litus egressi essent, non ita longè in montibus, homines vt apparebat villosos ac quales vulgò pingunt syluestres appellatos discurrere videntes, portento constitêre attoniti. Mox ab incolis edocti sunt, belluas eas esse humana effigie mutas, verùm homines insigni persequentes odio. Cæterum per lucem adeò metuentes vt nec in aspectum quidem hominis subire audeant: per noctem autem grassantes, villas gregatim inuadere, nisi eas disterrentes canes arceant, ad

quorum latratum statim effugiunt. Quod si per noctem canis absit, effractis foribus, ædes irruentes, cum tenebræ reuerentiam humani oris occultent, quicquid in ea est occidere ac deuorare. Sunt enim tam immani corporis robore, vt mediocris magnitudinis arbores manibus euellant radicitus: quibus auulsis ramis, inter se depugnant. Qua re exterriti legati, factis per noctem ingentibus ignibus, ac vigilijs dispositis, vbi nulla accepta noxa illuxisset, postridie immania linquentes litora, cursum vnde disiecti erant læti repetierunt, Hector Boethius.

DE ÆGOPITHECO SEV PANE.

Svb æquinoctiali ad Orientem & Meridiem est qui dicitur ÆGOPITHECVS, simia quædam. Plurima enim sunt simiarum genera, ARCTOPITHECI scilicet, LEONTOPITHECI, & CYNOCEPHALI, & aliæ alijs multarum animantium speciebus, simiarum forma permista. Quarum permultæ etiam ad nos perlatæ, hoc manifestò declarant. Ex quibus etiam est is qui dicitur PAN, capite, vultu, & cornibus capram referens, & ab ilibus item deorsum versum caprinis pedibus insistens, ventre autem, pectore & manibus mera simia: qualem Indorum Rex Constantio misit. Quod sanè animal ad tempus aliquod, quum ferretur in cauea propter ferocitatem inclusum, vixit. Vbi verò mortuum est, aromatibus condierunt exenteratum, qui ferebant, & insolitæ formæ ostentandæ gratia Constantinopolim seruatum pertulerunt. Videntur autem mihi animal hoc olim vidisse Græci, & insolentia aspectus exterriti deum sibi constituisse: quum solenne hoc illis esset, vt quæ fidem excellerent, ea in Deos referrent. Id quod in SATYRO quoq; ab eis est factum, qui & ipse simia est, facie rubra, ad motum facilis, & caudam habens, Nicephorus Calist.

DE SPHINGE SIMIARVM GENERIS.

Sphingas fusco pilo, mammis in pectore geminis, Aethiopia generat, multaque alia monstro similia, Plin. Inter simias habentur & sphinges, villosæ comis, mammis prominulis ac profundis, dociles ad feritatis obliuionem, Solin. In promontorio quodam extremæ Arabiæ, quod situm est inter Diram & Austri cornu, leones formicæ dicti reperiuntur, & sphinges & aliæ feræ, vt scribit Strab. lib. 16. Efferatior (quàm simijs) cynocephalis natura, sicut mitissima satyris & sphingibus, Plin. Condit in thesauros maxillarum cibum sphingiorum & satyrorum genus, mox inde sensim ad mandendum manibus expromit: & quod formicis in annum solenne est, his in dies vel horas, Idem. Sphinges & apud Troglodytas, Aethiopesque nascuntur, forma haud ei dissimili qua pinguntur, sed paulò pinguiores. Naturam habent mansuetam, pluribus exercitijs disciplinisque aptam, Diodorus Sic. lib. 4 de fabulosis antiquorum gestis. Sphinges (inquit Albertus) nec ita sunt feræ vt domari non possint: nec ita mansuetæ vt nocentibus non noceant: non lædunt enim illos à quibus non læduntur. Cercopithecum simiam idem à quibusdam sphingem appellari scribit: sed ineptè. Sua sponte prudentia valent in India, elephantus, psittacus, sphinges, & nuncupati satyri, Aelian.

Quin & SPHINX ex genere simiarum est: cuius reliquum corpus vt aliarum simiarum hirsutum est, pectus autem ad collum vsque glabrum. Mammas porrò mulieris habet, totumque corpus, qua nudum est, rubra quædam & tenuis milij specie eminentia in orbem circundat, & multum decoris atque gratiæ colori, qui in medio humanus est, conciliat: facies plusculum rotunda & acuta est, & ad muliebrem inclinans formam. Vox itidem prorsus humana, sed non articulata, celeriter cum quadam quasi indignatione & dolore obscurum quiddam vociferanti similis: grauior autem est & molestior, si ea acuatur. Ipsum porrò animal ferum admodum est, astutum & maleuolum, neque adeò facilè domatur. Hoc antiquitus mihi videtur Thebas Bœotiæ esse apportatum: & quum fortè in quosdam, qui ad spectaculum eius confluxerant, insiluisset, & vultus eorum vnguibus deformasset, non ferentem Oedipum ciuium suorum contumeliam, feram interemisse, & nomen inde illustre retulisse. Cæterùm fabulæ Oedipo fortitudinis laudem adornantes, alas beluæ isti affingunt, quod celeriter in obuios inuolaret. Eædem illi pectus mulieris & corpus leonis accommodant, illud propter nuditatis commoditatem & muliebris formæ similitudinem, hoc propter ferocitatem, & quod plurimum quatuor insistat pedibus. Sermonem quoq; ei figmentum tribuit, quod vox eius humanæ conformis esset: tribuit & ænigmata, quod obscura & non intellecta vociferaretur. Neque hoc mirum est, nam & multa alia Græci fabulis fingendis mutare consueuerunt, Nicephorus Callistus.

De Sphinge fabulosa.

Simulachra quædam sunt rerum in natura non extantium, vt Tritones, Sphinges, Centauri, Suidas. Hydra peperit Chimæram, Chimæra Sphingem ex Ortho, & Nemeæum leonem, Hesiodus in Theogon. Sphinga fabulantur filiam Chimæræ ac Orthi, qui fuit Geryonis canis, vt in Theogonia cecinit Hesiodus, Cælius. Recentior quidam Grammaticus Sphingis patrem facit, non Orthum, sed Orcum. Tradunt & de his fabulæ, Sphinga triforme monstrum, cuius pars vna volucris, altera leonis, virginis tertia, vt quidam citat ex Plinio. Terruit Aoniam volucris, leo, virgo, triformis Spinx volucris pennis, pedibus fera, fronte puella, Ausonius in gripho Ternarij. Sphinx, monstrum apud Thebas, cuius caput & manus puellæ, corpus canis, alæ auis, vox hominis, vngues leonis, cauda draconis, Grammaticus quidam. Aegyptij biformem tantum finxerunt ex virgine & leone corpore composito, Aeliano teste. Βίκας, Sphingas, Hesych. Varin. Sphinx, animal monstrosum, ἀνθρωπόμορφον, id est homini simile, vt Græci fabulantur, Varinus. Φῖκ' ὀλοὴν, Sphingem perniciosam. Est autem ea Chimeræ & Typhonis filia: à qua Phicion etiam (mons) in quo habitabat, denominatur. Lycus in libro de Thebanis à Baccho eam missam scribit. Dicebant autem Bœoti Φῖκα pro Sphinge, Varinus. Sphingem ferunt corpus canis habuisse, caput & faciem puellæ, alas vero auium, atque hominis vocem: Et in Sphincio monte sedentem ænigma vnicuique ex ciuibus proposuisse: soluere nescientem interemisse: cum vero id Oedipus soluisset, sese ipsam ex monte deiecisse. Sed veritas sic se habet. Cadmus cum mulierem Amazonida cui Sphinx erat nomen, secum ha-

beret Thebas peruenit, cumque Draconem interfecisset, huius ipsius regnum occupauit. Post hæc & Draconis sororem, cui Harmonia erat nomen, cepit. Intelligens autem Sphinx quod Cadmus illam duxisset vxorem, ac sibi persuadens multos ciues se abeuntem secuturos esse, quam plurimas diuitias rapiens, secumque celerem canem ducens quem Cadmus habebat, cum his omnibus in Sphincium montem nuncupatum peruenit, & exinde Cadmo bellum inferebat: & incursionibus quotidie factis plures homines interimebat. Vocant autem Thebani incursiones ipsas ænigmata. Hoc ciues passim diuulgabant, in hunc modum dicentes: Argiua Sphinx nos ænigma quoddam proponens diripit. Quonam autem modo ænigma faciat, inuenire nemo nostrum potest. Publico itaque edicto nunciari Cadmus iussit, Sphingem interficienti cuicunque ditissimum præmium esse propositum. Ad quam cum Oedipus Corinthius accessisset, cum equo veloci, quem secum habebat, vnà cum Thebanis quibusdam nocturno tempore montem versus accedens, Sphingem de medio sustulit, Hæc Palæphatus. 10
Oedipus Laij Thebarum regis filius in monte quodam expositus, & à Melibœo rustico inuentus ac educatus, cùm iam adoleuisset latrocinijs operam dabat. quo tempore Sphinx etiam deformis & belluinæ naturæ mulier latrocinando viuebat. Viro enim amisso manum collegit prędonum, & locum natura munitum occupauit, vbi transeuntes occidebat. Huic Oedipus audaci consilio tanquam socius prædæ se coniungit, & opportuno tempore obseruato, ipsam ac socios hasta interimit. Quo intellecto Thebani regem ipsum appellant: & Laium regem bello eos adorientem occidunt. Regina Iocaste Oedipo, quem filium suum esse nesciebat, nubit, &c. Suidas. Vide Sophoclis Tragœdiam quæ Oedipus Tyrannus inscribitur. A Thebano agro (inquit Pausanias in Bœoticis) Sphingem aiunt progredi solitam, quum, vt homines à se raptos perderet, quæstiones eis proponebat obscuras. Dicunt nonnulli nauali eam potentia instructam latrocinij exercendi causa oberrasse, & ad mare circa Anthedonem appulisse. Hoc autem monte occupato, rapinis fuisse intentam, donec Oedipus eam confecerit 20
(φασιν) obrutam exercitus multitudine, quem Corintho eduxerat. Dicitur item Laij fuisse notha filia, & edocta à Laio per beneuolentiam, quod Cadmo datum erat oraculum Delphicum. Priusquam autem reges fierent, scire aliud nihil oportebat, quàm oraculum, (ἐπίσταθαι ἔδει οὐδὲν βασιλεῦσιν ἄλλο ἢ τὸ μαντεῖον.) Quoties itaque de regno quis litem Sphingi intenderat, (nam & Laio ex pellicibus liberos fuisse procreatos aiunt, & oraculum Delphicum ad Epicasten solummodo & Epicastæ filios spectabat:) hac Sphingem aiunt aduersus fratres vsam esse fraude, vt ex Laij stirpe si essent procreati, quod datum fuerat Cadmo oraculum, proferrent. Qui respondere non poterant, eos morte multabat, vt qui immeritò & de genere disceptarent & imperio. Oedipus vero in somnis oraculum edoctus, Sphingem accessit, Hactenus Pausanias, Lœschero fere interprete. Sphingis speciem fuisse aiunt, anterius leoninam, à tergo humanam: vnguibus gryphis, alis aquilæ, & alijs modis monstrosam. Reuera autem mulier hæc prædo (λῃστρίς) fuit ad Moaben regionem Africæ, & Phicion montem, quæ 30
prætereuntes occidebat, nisi quis propositum ab ea ænigma solueret, quod erat huiusmodi. Ἐστι δίπουν ἐπὶ γῆς, καὶ τετράπον, οὗ μία μορφή, καὶ τρίπον, ἀλλάσσει δὲ φυὴν μόνον, ὅσσ' ἐπὶ γαῖαν ἑρπετὰ γίνονται ἀνά τ' αἰθέρα καὶ κατὰ πόντον. Ἀλλ' ὁπόταν πλείστοισιν ἐρειδόμενον ποσὶ βαίνῃ, ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαυρότατον πέλει αὐτοῦ. Scholiastes Lycophronis. Dicta Sphinx quòd cogeret transeuntes consistere, quibus ænigma proponebat, quidnam id esset in orbe terrarum quod quaternis primum pedibus inambularet, inde duobus, postremò tribus, quod nescientes soluere, sublatos in rupem agebat præcipites. Oedipus illac iter habens ænigma diluit hominem esse dicens, qui in infantia manibus & pedibus nitens quadrupes, in iuuentute pedibus tantum & bipes, in senectute vero baculo vtens tripes est. Tunc Sphinx se de saxo præcipitem dedit. Inde origo huius adagij apud Terentium, Dauus sum, non Oedipus: id est, seruili officio, non quæstionibus soluendis aptus sum, (vid. plura apud Erasmum in prouerbijs,) Grammaticus quidam. Eos qui propositum à se ænigma soluere non possent, alis & vnguibus ad se in rupem trahe- 40
bat, &c. Lactantius in primum Thebaid. Michaël Psellus Sphingem superiore corporis parte ad vmbilicum vsq; virginem, deinceps bestiam, &c. à poëtis confictam scribit: pluribus idem allegoriam interpretatur, de diuersis scilicet in homine facultatibus, ex quibus homo componitur, mente, ratione, opinione, phantasia & sensibus vtens, inter rationale & rationis expers animal ferè medius. Σφιγγὸς πρᾶγμα ἔχειν: ἐπὶ τῶν ζητούντων τὰ ἀσαφῆ καὶ τὰ αἰνίγματα. Καδμεία Σφίγξ. ἀλλὰ Σφιγγὸς μᾶλλον ἀγρία τῆς θηριώδους καὶ σοφωτέρας. Suidas ex innominato. Sphingem alatam tum pingunt tum fingunt omnes qui in ea arte, quæ actionē manuum habet cū actione (scientia vel contemplatione) coniunctam, operam ponunt, Aelianus. In Libya sunt feræ facie muliebri, ima parte serpentes, alas non habent quemadmodum Sphinges, neque loquuntur vt illæ. Dion in historia Libyca, vt in Lamiæ historia retuli. Sphingis pedes leonini erant, Scholiastes in Aristoph. Picati appellantur quidam quorum pedes formati sunt in speciem sphingum, quod eas Dorij Sphincas (Φίκας vel Φίκας. vt cōijcio) vocant, Festus. Sphinx cum homini offertur, si illum (illam) præsentiat, seruatur: si vero bestia prius hominem senserit, perditur homo, Quidam in Onomastico sine authore. 50

Sphinx dicta videtur à stringendo, (ἀπὸ τοῦ σφίγγειν,) vt scribit Hermolaus: Vel quòd cogeret transeuntes consistere, dum ænigma eis proponeret: vel quòd homines suis quæstionibus ita stringeret, vt se expedire non possent: vel quasi omnium mentes suis propositionibus ligaret. Recentiores aliquot Sphyngem per y. scribunt, non rectè. Τὴν σφίγγα ἀντὶ σφιγὸς σφίγγα καλοῦσι, Plato in Cratylo. Σφίκα, canem; aut Sphinx, Hes. Varin. Σιαγάρ... ἀλκαῖον σφίγξ, Iidem. Si Sphingos iniquæ Callidus ambages te præmonstrante, Statius 1. Thebaid. Φίκα ... vide superius. Σφίγγα δυσαμερίαν, (hoc est infelicem & quæ malo tempore Thebanis apparuit, Schol.) Aristophanes in Ranis. Σφιγγὸς κελαινῆς (σκοτεινῆς, διὰ τὸ φονικὴ τὰ αἰνίγματα) γνώμην ἡμιμιξιδίμη. Lycophron. Σκληρᾶς ἀοιδοῦ τῆς σφιγγός, id est Sphingis difficilis, propter ænigmata: vel sanguinariæ. Ὅσγ' ἐξέλυσας ἄστυ Καδμεῖον μολὼν σκληρᾶς ἀοιδοῦ δασμὸν ὃν παρείχομεν. Suidas ex Sophoclis Oedipo tyr. Ῥαψῳδός, Sphinx, Varin. Sphingem Sophocles rhapsodon vocat, Cælius. Fuêre item scortilla quæ sphinges nuncuparentur: nam & molles (...) cinædi, molles, Hes. Varin.) sphinctæ appellantur, quod prodit Suidas, Cælius. Megaricæ sphinges, Μεγαρικαὶ σφίγγες: ita scorta quædam vulgus olim appellabat (Hesychius meretrices quasdam à Gallia sic vocatas scribit) siue quòd vulgò molles sphictæ ... σφίγγω dicuntur apud Græcos: siue quòd apud Megarenses ... trix spinx appelletur, siue quòd Megarensium mores improbi fictique, & populari notitia, quondam notati fuerint. Vnde Aristophanes in Vespis risum Megaricum, de quo dictum est alibi, taxat. Suidas refert & hunc versiculum, sed tacito (vt solet) authoris nomine, Ἀλλ' ... Μεγαρικὴ ... Risum seu iocum Megaricum intelligit mollitiem Megarensium. Refertur à Diogeniano (& Suida,) Erasmus. Megaricæ sphinges, meretrices: 60 70

meretrices: vnde forsitan molles etiam σφίγκται nominati sunt, Suidas & Varinus. Vocabulum quidem σφίγκτας magis probârim cum gamma scribi quàm sine eo: vtroque enim modo reperitur, vt iam citaui.

Icon. Sphingem Aegyptij qui scalpturam exercent, & Thebanæ fabulæ, biformem nobis repræsentant, ex corpore virginis & leonis cum grauitate & compositione ipsam architectantes, Aelianus. Aegyptijs symbolum roboris cum intelligentia coniuncti erat Sphynx, corpus quidem totum Leonis habens, faciem verò hominis, Clemēs lib. 5. strom. Scyles Scytarum rex in Borysthenitarum vrbe ædes magnificas habebat, circum quas è lapide candido sphinges & grypes stabant, Herodotus libro 4. Athenis in Arce, in templo quod Parthenôna vocant, tum aliæ quædam de generatione Mineruæ effigies habentur, tum Neptuni cum Minerua contentio de terra. Simulachrum ipsum (Mineruæ) ex ebore & auro factum est, & in medio galeæ Sphingis imago expressa, Pausanias. Pyramides tres sunt inter Memphim & Delta oppida, vico apposito quem vocant Busirin. Ante has est sphinx, vel magis miranda, qua syluestria sunt accolentium. Amasin regem putant in ea conditum, & volunt inuectam videri. Est autem saxo naturali elaborata, & lubrica. Capitis monstri ambitus per frontem centum duos pedes colligit, longitudo pedum CXLIII. est, altitudo à ventre ad summum apicem in capite LXII. Plinius 36.12. Per totam longitudinem (templi Heliopolitani in Aegypto) protinus ex vtraque latitudinis parte sunt positæ lapideæ sphinges, vigenis cubitis, vel paulò pluribus inter se distantes: & alter sphingum ordo est à dextra, alter à sinistra. Post sphinges est vestibulum ingens, procedenti vlterius aliud vestibulum, postea aliud: & neque vestibulorum, neque sphingū diffinitus est numerus, Strabo libro 17. Aegyptij ante templa (in propylæis) Sphingem astituebant, quo argumento indicarent, theologicam ipsorum sapientiam obscuriorem, fabulisque ita sæpe conuelatam, vt veritatis vestigia vix interlucerent, Cælius Rhodig. & Calcagninus ex Plutarcho de Iside. Amasis rex Aegypti vestibulum Mineruæ fecit in Sai, opus admirandum, vbi etiam ingentes colossos & immanes androsphingas posuit, Herodotus lib 2. Signis quæ vocantur Corinthia, plerique in tantum capiuntur, vt secum circumferant, sicut Hortensius orator sphingem Verri reo ablatam. Propter quam Cicero illo iudicio in altercatione neganti ei se ænigmata intelligere, respondit debere, quoniam sphingem domi haberet, Plinius. Octauius Augustus in diplomatibus libellisque & epistolis singnandis, initio sphinge vsus est, mox imagine Magni Alexandri, nouissimè sua, Suetonius.

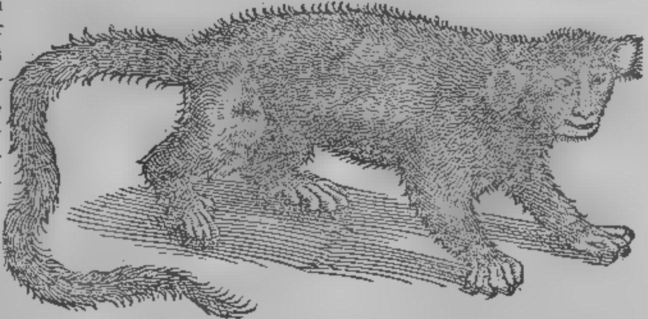
Alciati emblema in submouendam ignorantiam, per dialogismum.

Quod monstrum id? Sphinx est. Cur candida virginis ora,
Et volucrum pennas, crura leonis habet?
Hanc faciem assumpsit rerum ignorantia: tanti
Scilicet est triplex causa & origo mali.
Sunt quos ingenium leue, sunt quos blanda voluptas,
Sunt & quos faciunt corda superba rudes.
At quibus est notum, quid Delphica litera possit,
Præcipitis monstri guttura dira secant,
Nanque vir ipse, bipesq, tripesq, & quadrupes idem est,
Primaq, prudentis laurea, nosse virum,

Hæc ille per virgineam partem voluptatem intelligens: per crura leonis, superbiam: per alas, leuitatem. Est & Sphinx fabula veteris cuiusdam poëtæ, Aeschyli ni fallor.

DE GALEOPITHECO QVI SAGOIN à Bresiliensibus nominatur.

ANIMALIS quod Sagoin vulgò appellant (nomine forsan Bresiliæ incolis vsitato, vnde nuper aduectum est) iconem perpulchrè & accuratè expressam, Petrus Coudenbergius doctissimus celeberrimusque Antuerpiæ pharmacopœus mihi communicauit. Sagoini animalis (inquit in epistola) imaginem mitto ad viuum delineatam secundum omnes dimensiones. (*Picturæ quam misit magnitudo, vndique tripla ferè ad nostram erat: an verò animal ipsum quàm pictura exprimitur maius non sit, ignoro.*) Viuidū

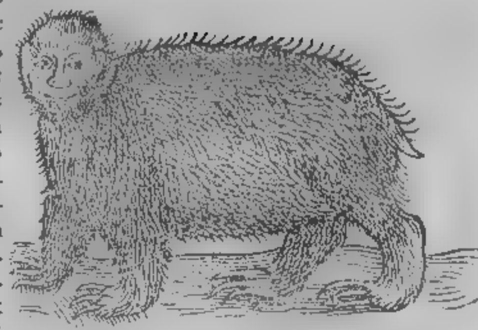

admodum erat, agile ac timidum. Pilis erat mollibus admodum. Vuis passis vescebatur Sole siccatis, & pane albo modico. Coronatis hîc quinquaginta diuenditum est, aduectum ex Bresilia: forsan ex Simia parua & Mustela procreatum: miscentur enim ibi varia animalia, propter regionis caliditatem. Nusquam de eo quicquam legi. Sic ille: nos eius verbis & specie ipsa animalis inuitati, Galeopithecum nominabimus.

At Iohannes Caius Anglus hanc iconem quam dedimus: parum respondere animali viuo, in quadam ad me epistola scripsit: Animal autem sic describit, Saguina animal est paruum, soricis magnitudine, aut non multo supra modum pusilli cuniculi, aut arctomyos iunioris (vtriusque magnitudinis vnum vidi) colore grisco, barba fulta & obscurè cinerea, cauda soricis operta pilo, pedibus sciuri, facie cepi seu satyri penè, aure orbiculari, patente & humili, vestita pilo intus nigro, foris candido, & moribus caudatæ simiæ. Mulieribus nostris in delicijs est: viuit pane, pomis, vuis passis, ficubus, atque pyris. Hæc ille. Cercopithecum minimum, quem Galli vocāt Sagoin Sciuro non grandiorem, & frigoris impatientissimum habeo, &c. Iacobus Dalechampius. Sunt qui Sagoin barbatum, sine cauda, colore cinereo, non maiorem pugno esse dicant.

DE ARCTOPITHECO qui haüt ab Americis vocatur.

IN America (inquit Andreas Theuetus) reperitur animal corpore supra modum deformi: incolæ nominant Haüt vel Haüti, magnitudine Cercopitheci Africani (quem Galli vulgò Guenon appellant) satis magni. Ventre ad terram valde demisso, capite & facie ferè infantis, vt apposita pictura ad viuum

facta oſtendit. Captum quoq; ſuſpirare dolentis infantis inſtar ſolet. Pellis ei cinerea, & parvi Vrſim odo villoſa. Pedibus terni ſolum vngues hærent, quatuor digitos longi, ſimiles magnis Cyprinorum ſpinis: quibus per arbores repit. in his enim frequentius quàm humi degit. Cauda tres digitos longa, paucis & raris pilis. Hominis viui carnem nunquam guſtare viſum eſt: quanquam incolæ aliquãdo longo tempore (abſq; alio cibo) ipſum retinuerint, experiendi gratia. Galli quidam aliquando per ſyluam deambulantes duo huius generis animalia in excelſæ arboris cacumine, ictu ſclopeti deiecerunt: ex quibus alterum valde læſum fuit: alterum attonitum dũtaxat, & mihi donatum. quod cum ad dies ferè viginti ſex ſeruarem, cibo & potu omni abſtinuit, in eodem ſemper ſtatu: & tandem à Canibus noſtris occiſum eſt. Putant aliqui hoc animal viuere ex ſolis folijs arboris cuiusdam, quam vernacula lingua Amahut vocant. ea præ cęteris excelſiſſima eſt, folijs perexiguis ac teneris, in hac quoniam vt plurimum degit hoc animal, ab eius nomine Haût appellatum eſt. Si manſuefiat, hominem deamat: & in humeros eius aſcendere ſubinde cupit: quod ferre nequeunt incolæ nudi: cum vngues eius peracuti ſint, & longiores quam leonis aut ullius alterius feræ nobis cognitæ. Toto hoc tempore quo ipſum ſub dio retinui, quamuis multoties plueret, à pluuijs nunquam madefactum eſt. Hæc ille. Nos Arctopitheci nomen huic animali ponemus: nam Papio dictus vulgò, hoc eſt Dabha Syrorum (quem olim Arctopithecum poſſe dici ſuſpicabar) Hyæna nunc mihi videtur.

DE SIMIVVLPA. SIC ENIM FINGO NOMEN NE SIT ANONYMOS HÆC BESTIA

cuius imaginem addidi, qualis in tabulis Geographicis depingi ſolet.

HI qui noſtra memoria Payram regionem luſtrarunt, beſtiam dicunt ſe vidiſſe quadrupedem, ex anteriore parte vulpem, ex poſteriore ſimiam: præterquàm quòd humanis pedibus ſit, & noctuæ auribus: & ſubter communem ventrem, inſtar marſupij alium ventrem gerat, in quem tam diu eius catuli occultantur, dum tutò exire. & ſine parentis tuitione cibaria inquirere poſſunt: ac nimirum non ex eo receptaculo prodeunt, niſi cum lac ſugunt, Gillius: Tranſcripſit autem, vt apparet, ex Vincentiani Pinzoni Nauigatione. Portentoſum hoc animal, vt in eadem legimus, cum catulis tribus Sibiliam delatum eſt, & ex Sibilia Illiberim, id eſt Granatam, in gratiam regum. Catuli licet in itinere perierint, conſpecti tamen ſunt à compluribus qui huius rei teſtes fuerunt. Petrus Martyr etiam Oceaneæ Decadis primæ libro 9. Arbores ibi (in Pariana regione, inquit) tantas eſſe aiunt, vt pleræque ſedecim hominum manu iunctorum in gyrum vix lacertis concludi quirent. Inter eas arbores monſtroſum illud animal vulpino roſtro, cercopitheci cauda, veſpertilionis auribus, manibus humanis, pedibus ſimiam æmulans: quod natos iam filios aliò geſtat, quocunque proficiſcatur, vtero exteriore in modum magnæ crumenę, repertum eſt. Id animal licet mortuum ipſe vidi, conuolui, crumenamq; illam nouum vterum, nouum naturæ remedium, quò à venatoribus aut aliâs à cæteris violentis & rapacibus animalibus natos liberet, illos ſecum aſportando, admiratus ſum. Experimento eſſe compertum aiunt, eo ſemper vtero crumenali animal catulos ſecum portare, nec illos inde vnquam emittere, niſi aut recreandi aut lactandi gratia, donec ſibi victum per ſe quæritare didicerint. Cum catulis animal ipſum deprehenderant: ſed in nauibus catuli intra paucos dies perierunt, mater per aliquot menſes ſuperfuit: ſed & ipſa tandem tantam aëris & ciborum mutationem ferre nequiuit, Hæc ille.

Cardanus in opere De ſubtilitate hoc animal Aethiopiam mittere ſcribit. Mittit & India occidentalis (inquit) Chiurcam è muſtelino genere, quæ eodem modo filios ſecum fert. Et rurſus in opere De rerum varietate: Chiurcam (inquit) ſeu Chuciam noua Hiſpania mittit: ea minor Vulpe eſt, collo oblongo, pedibus breuibus, capite vulpino, colore cinereo, velociſſimè currebat, cum ſeptem filios in crumena deferret. Videtur autem hoc animal medium eſſe inter Leporem ac Vulpem: ſed alterius generis ab vtroque, ob crumenam. Chiurca (inquit Scaliger) Viuerræ facie ac magnitudine eſt, capite vulpino: ſub terra habitat: fœcundiſſima eſt: duodenos parit exiguos. Cauda ei tenuis, penè glabra. Ipſa pilo atro. Catulos in burſa ſub aluo obtenſa ſecum fert. In America

vulgò

vulgò vocatur Seruoy (inquit Io. Stadenius Hombergensis, qui Americam à se visam describit: ipse u. duplici
Germanicis literis *Seruvoy* scribit) magnitudine Felis animal, & cauda eiusdem: pilis alijs ex albo fuscis, alijs ex
nigro. Catulos parit quinos aut senos. Locum in ventre ad sex digitos ferè scissum gerit: & intra scissuram illam
mamillas habet: eidemque inclusos catulos circumfert. Sed forsan idem animal fuerit Alopecopithecus & Chi-
urca, etsi pro diuersis à Cardano & Scaligero memorentur: cum vtrunque capite sit vulpino, & in alui ceu bursa
suos catulos gestet: hæc enim vtrique conueniunt: cætera quæ in alterutro describendo addunt, saltem non ad-
uersantur. Itaque animal vnum esse suspicabor, donec aliquis certiora docuerit. Hoc fortè interest, quòd Alope-
copithecus lactandi gratia catulos è bursa sua emittit: & icon (si quid ei credendum) bursam illam anteriori
ventris loco, mamillas posteriùs ostendit. Chiurca verò mamillas intra bursam (quamuis non bursam sed scissu-
ram in ventre esse scribit Stadenius) habet. Conijcio & Cynocephalis cognatum esse: quoniam Agatharchides
author est Cynocephalum fœminam vterum per omnem vitam extra corpus gestare. P. Bembus historiæ Vene-
tæ lib. 6. vbi de nouis insulis scribit, Animal (inquit) eæ syluæ nutriunt cuniculi magnitudine, gallinis infestissi-
mum: cuius quidem fœmina loculum habet è pelle vtero adnexum, quasi vterum alterum, fœcundum vberi-
bus, in quo catulos secum gestat, emittitque cùm vult. Itaque cùm animal noxium videt, si venatores adesse in-
telligit, loculo illos recipit, & inclusos fugiens aufert, idque tamdiu facit, quoad catuli per se, & quæ sibi vsui ad vi-
ctum sunt, quærere & vitam tueri possunt. Hæc ille.

Hæc bestia ficto nomine simiuulpa, aut simia vulpina, Latinè: πιθηκαλώπηξ vel ἀλωπεκοπίθηκος Græcè dici
poterit. Germanus *fuchßaff*. Inter pisces quidem de glauco mare legitur quod fœtus suos, cum eis metuit, deuo-
ret ac rursus incolumes emittat, vt Aelianus refert.

DE FERA QVADAM NOVI ORBIS QVÆ SV VOCATVR.

NOVI Orbis regionem quandam Gigantes dicti (lingua ipsorum Patagones) incolunt: & quoniam cœlo non admodum calido fruuntur, vestiunt se pellibus animantis illius, quam Su appellant, id est, aquam: ab eo nimirum, quòd magna ex parte circa fluuios degat. Est autem omnino rapax hæc fera, & formæ monstrosæ, qualem hîc exhibeo. Cum à venatoribus vrgetur, suæ pellis gratia, catulos suos in dorsum admissos cauda ampla longaque tegit, & fuga elabitur. Itaque dolo scrobe effossa, & frondibus obtecta, vnà cum catulis capitur. Cum autem ita inclusam se videt, rabie quadam suos catulos obtruncat & occidit: & clamore horribili ipsos etiam venatores terret: à quibus tandem sagittis confossa excoriatur, Andreas Theuetus cap. 56. Descriptionis Americæ.

DE SVBO.

SVBVS (Σῦβος) ruffo colore, & robustis cornibus geminis armatus, in vtraque sede viuit. Cum in mari natat, eum permultus piscium grex consequens osculatur, quòd ex illius conspectu summa voluptate afficiatur: sed præcipuo quodam studio circum ipsum versantur pagri, oculatæ, acus mulli, astaci: Denique omne piscium genus circa subum versari gaudet, atque ordine iter faciens, à tergo dextra & sinistra eidem comitatur: sed scelestus ille externam amicitiam contemnens, marinos socios excedit & conficit. Hi vero tametsi ob oculos versantem mortem vident, tamen interfectorem suum neqꝫ oderunt, neque relinquunt. Sed scelerate sube & fraudulente, non impune innocenteis pisces occideris, nam ipsi tibi perniciem piscatores molientur. Gillius ex Oppiani de venatione secundo. Videri autem potest ad syluestre ouium genus (vt & musmon vel muslo Sardiniæ) hoc animal referri posse, nam statim ante historiam eius Oppianus de ouibus feris Creticis egit, quas colore flauo vel purpurascente esse scribit, quadricornes, non lana, sed villo ferè caprino tectas. Et mox addit, Quinetiam subus colore flauescit splendido, sed non æquè villis hirsutus est, & duo tantum valida cornua supra latam gerit frontem. Quod si non congeneres bestias istas existimasset, conferre inter se atque distinguere opus non fuisset. Sed coniectura hæc nuda est: nam certi nihil habeo, cum nullus omnium excepto Oppiano (quod sciam) authorum huius animantis meminerit. Etsi Io. Bodinus nuper oppianum de venatione interpretatus, subum Aristoteli (Oppiano dicere debuit) eundem esse scripsit, qui Plinio sit strepsiceros, nescio quam rectè.

DE SVE.

A.

SVILLVM genus varium, & varia sortitur nomina pro ætate, sexu, castratione, &c. vt hoc in capite, & in Philologia apparebit. Varro differentias omnes comprehendens pecus suillum nominat. In suillo pecore (inquit) sunt quæ se vindicent (aduersus lupos) sues, verres, maiales, scrofę: propè enim hæc apris, qui in syluis sæpe dentibus canes occiderunt. Sus generis communis secundum priscos, porcum & porcā significat, teste Prisciano. Sus fœmina, apud Columellam legitur. Suis fœminæ cerebrum contra carbunculos proficit, Plinius. Suis nomine apud Aristotelem Michaël Ephesius generatim intelligit tam vrbanum quàm ferum, Niphus. Gaza quidem ex Aristotele vrbanum reddere solet, pro cicure (alicubi tamen etiam sues cicures reddit) vel domestico, quod fero aut syluestri opponitur, vt boues & sues vrbanos: quod non admodum probo: mansuetum enim potius dixerim: (Idē Gaza apud Aristotelem problem. 10. 46. suem agrestem & domesticum vertit. Ὕες ἥμεροι & ἄγριοι, apud Plutarchum leguntur, (vt in Boue alicubi dixi. Est quando sus sine adiectione pro apro ponitur, vt: Sues Athi montis ne fœminas quidem spectare mares situs inferioris audent, Aristoteles interprete Gaza. Sed frequentius syluestris aut feri feræue differentia adijcitur, vt idem transferre solet: nam & masculino genere suem ferum dicit, vtrunque sexum comprehendens: & fœminino suem feram, quod Atticum videtur, pro vtrouis sexu: Vt, Sues syluestres animosæ, peruicaces, & brutę omnino sūt. Nanque sagacius vnus odoror, Polypus an grauis hirsutis cubet hircus in alis, Quàm canis acer vbi lateat sus, (id est aper,) Horatius. Priusquam porcam fœminam immolabis, Cato cap. 13. Vetus exemplar habet porcum fœminam: & ibidem paulò ante, porco fœmina, quam puto veram lectionem: si enim porca dixisset, quid opus erat addere fœmina? Porca, sus fœta, Palladio. Porcum pro porcello Varro protulit, item Cicero & Columella, vide infra in a. Scrofa, (vel vt alij scribunt scropha, per ph. vt Græci etiam per Φ, γρομφάς, & σκρόφα. Suid.) sus est quæ multos peperit porcos, (aliâs, quæ sæpius peperit: tamen etiam pro porca ipsa peculiariter sumitur. Eorum si cuiusquam scrofam in publico conspexero, Plautus Capt. Scrofæ probantur longissimi status, &c. Columella: sic Plinius lib. 28. vt quidam in Promptuario annotauit. Verres dicitur porcus non castratus, mansuetus: nam ferus, aper est. Marcellus tamen Empiricus verrem syluaticum dixit pro apro: & Suetonius aprum ferum nominat, quasi & cicures rectè nominentur apri, vt differentiæ causa si ferum intelligamus id exprimere oporteat. Dentes exerti nulli, quibus serrati: rarò fœminæ, & tamen sine vsu: itaque cum apri (videtur tum mansuetos tum feros intelligere) percutiant, fœminæ sues mordent, Plinius. Et alibi de apris, Pilus æreo similis agrestibus, cęteris niger. In suibus maiales (*barg*) sunt, porci seu verres castrati: vt in equis canterij, in gallis gallinaceis capi, Varro. Plura vide in E. Hybridas antiqui vocabant sues semiferos, hoc est ex fero & domestico progenitos, vt Plinius refert lib. 8. sic & canis hybris vocatur, imparibus parentibus natus, hoc est ex venatico & gregario, Porphyrio.

חזיר *chasir*, sus aper, id est verres,) masculini generis: vt charsir thame, id est mus immundus, Leuit. 11. Apud Rabinos fœmininum legitur חזירה *chaserah*, Munsterus. Deuteronomij 14. pro chasir Hebraico, Chaldæus reddit חזירא *chasira*. Arabs, כנזיר *knisir*. Persa מר אן בוך *mar an buk*. LXX ὗς. Hieronymus sus. Hazir, i. porcus, Syluaticus. Marchangir. id est fel porci, Idem. Acanthil, id est porcus, Idem. Achira, scrofa, Syluatic. corruptum à Græco χοῖρος vocabulum. Xicreon, id est porcina caro, Idem: Videtur autem hoc quoque è Græcis deprauatū. Græcè σῦς dicitur de porco, ὗς de porca, sed multi indifferenter vtuntur, Scholiastes Aristophanis & Suidas. Apud A

pud Aristotelem sæpe τὴν ὗν legimus, in Physiognom. Athenæus etiam masculino genere τὸν ὗν dicit. Alibi tamē Aristoteles ἡ ὗς fœminino genere profert de vtroque sexu, more scilicet Attico: quem in hoc Gaza Latinè etiam, nescio quàm rectè, imitatur. Ὗς, χοῖρος ἢ σῦς, Varinus. [illegible] ἢ συαγρος, Suidas. Idem docet rectum singularē ὗς cum acuto scribi, accusatiuum vero pluralem ὗς circumflecti, τοὺς ὗς & τὰς ὗς. est enim communis generis. Sed video authores hanc distinctionem non obseruare, cum ferè omnes rectum singularem quoque circumflectāt. Σῦς etiam absolutè pro apro ponitur. Hercules venando sagittis petit, [illegible] Adonis ab apro occisus est. quem τὸν ὗν, & θῆρα vocat Theocritus Idyl. 29. [illegible] Varinus. Homerus, Pindarus, Plutarchus & alijs suem ferum κάπρον nominant. Apri dicuntur à locis asperis, aut fortè à Græco κάπρος, Varro. In Geoponicis Græcis tamen cápron legimus vbi verrem Latini rei rust. authores habent: & syagron, vbi illi aprum. [illegible] Suidas & Varinus: sed apud Hesychium [illegible], cum eadem interpretatione, legitur. χοῖρος & vulgo nomen seruat.

Sus, Italis porco: Florentinis peculiariter ciacco, Arlunnus. Scrofa, nomen etiam Italicè seruat: aliâs troiata, vel porca fattrice, (id est porca matrix aut fœta potius,) Idem. Troiam vulgò nunc Rhauennates appellant scropham, ea puto ratione qua quodam tempore (aliqui) Troianum porcum nominabāt, qui quasi inclusis animalibus prægnans, vt ille Troianus equus grauidus armatis fuit, in mensam inferri solitus sit, Nic. Erythræus. Maialis, lo porco castrato, lo maiale, Scoppa. Sus Gallis porceau. Sus fœmina, truye, coche. Verres, verrat. Porcellus, cochon, porcelet, & Lugduni caion. Maialis, por chastrè, id est porcus castratus per periphrasin. Sus Hispanis, puērco. Sus Germanis, *suw* vel *sou, su, schwin* vel *schwein*. Sus fœmina, *mor* vel *looß*: propriè tamen *looß* est scrofa, id est fœta. Vocabulum *mor* simile est Cretico: [illegible] Cretenses, Hesych. Simile & Persicum esse puto. Verres, *eber*: quæ vox ab apro Latinorum descendit. Maialis, id est verres castratus, *barg*. Porca castrata, *gültz*. Porcellus, *færle, feawrle*: & lacteus adhuc, *spünferle*. Sus Anglis, su vel sowe, fœm. generis vt Germanis: in plurali swyne. Verres, pork vel bor aliâs boore, vel hog aliâs hogge (ouis etiam annicula hog ab eis vocatur.) Maialis, libdhog, vel barowe hogge. Porca castrata, libdsu, vel geldid su. est enim eis geldid, quod nobis *ghelet*, id est castratum. Porcellus, pygge. Houch Britannis Armoricis porcus est: vnde Merhouch iisdem delphinus est. Sus Illyriis, swinie vel prase.

B.

Athenæus libro 12. sues ex Sicilia tanquam præcipuas ad cibum probat. Agatharsides ait sues in Æthiopia cornua habere, Ælianus: Plinius apros Indorum cornutos esse prodidit. Arabes Scenitæ carnibus suillis prorsus abstinent: sanè hoc animalis genus si inuectum illò fuerit, moritur illico, Solinus ni fallor. Suem nec ferum nec mansuetum India habet teste Ctesia, quanquam non fide digno, Aristoteles: Idem Ælianus ex eo repetit, & addit suilli generis esum Indos à se detestari. In Arabia suillum genus non viuit, Plinius. Germania suibus abundat, maximè inferior. Ad nos ex Bauaria macilentæ ferè, ex Burgundia pinguiores adiguntur. Sues Belgici feroces admodum sunt, vt dicam in D. Boues & porci in Hispaniolam noui orbis insulam aduecti, magnitudine valde increscunt, adeò vt eius insulę boues à nonnullis, quanquam hyperbolicè, elephantis comparentur, porci mulabus, P. Martyr.

Electio. Sues procero corpore, capitibus sint paruis, Varro. Et alibi, Qui suum gregem vult habere idoneum, eligere oportet primum bona ætate, secundo bona forma. Ea est, cum excellit amplitudine membrorum, præterquam pedibus, & capite, vnius coloris potius quàm varii. Cum hæc eadem vt habeāt verres videndum, tum vtiq; sint ceruicibus amplis, boni seminis. Sues enim animaduertūtur a facie, & progenie, & regione cœli. A facie, si formosi sint verres & scrofa. A progenie, si multos porcos pariunt. A regione, si potius ex his locis, vbi nascuntur ampli, quàm exiles. In omni genere quadrupedum (inquit Columella) species maris diligenter eligitur, quoniam frequēter patri similior est progenies quàm matri. Quare etiam in suillo pecore probandi sunt, totius quidem corporis amplitudine eximij, & qui quadrati potius, quàm qui longi, aut rotundi sunt, (rotundi potius quā longi, Pallad.) ventre promisso, clunibus vastis, nec perinde cruribus aut vngulis proceris, amplæ & glandulosæ (glandulis spissæ, Pallad.) ceruicis, rostris breuibus & resupinis. Maximeq; quod ad rem pertinet, quàm salacissimos oportet esse mares, qui & ab annicula ætate commode progenerant, dum quadrimatum agant, possunt tamen etiam semestres implere fœminam. Scrofæ probantur longissimi status, & vt sint reliquis membris similes descriptis verribus. Si regio frigida & pruinosa est, quàm durissimæ densæq; & nigræ setæ grex eligendus est: Si temperata, atq; aprica, glabrum pecus, vel etiam pistrinale album potest pasci. Scrofas (inquit Palladius) longi lateris debemus eligere, & quibus ad sustinendum fœturæ onus magnus se venter effundat, cætera verribus similes. Sed in regionibus frigidis densi & nigri pili, in tepidis qualescunq; prouenerint. Eadem ferè de vtroque sexu eligendo Florentinus in Geoponicis Græcis præscribit. Et insuper, Verres (inquit) partes circa ceruicem, & humerorum commissiones (synomias) habeant magnas: & λόφον id est rigentes in ceruice setas, condensam: multūq; (& crassum) collopem, quem vulgò callosum vocant, τὸ χαθῶπιν.

Nullum corpus animalis compositione & numero, &c. interiorum partium, tam respondere humano fertur quàm porcinum. Quamobrem Physici interiora humani corporis inuestigātes, porcos dissectos quasi quoddam exemplar inspiciunt, Obscurus quidam. De porci interiorum inspectione Cophonis cuiusdam obscuri authoris scriptum extat. Bruta quædam, vt simia, hominem partibus externis referunt, internis vero nullum animal homini tam simile quàm porcus, quamobrem anatomē in eo instituimus, Author libelli Galeno adscripti de anatome parua. Prima anatomes exercitia fieri debent in sue macra, vt vasa omnia melius appareant.

Suillis ossibus parum medullæ inest, Aristot. Tergus suis est quo tegitur, Varro de ling. Lat. Suum pili crassiores sunt quàm bobus & elephantis, quamuis tenuiorem quàm boues & elephanti cutem habeant. Idem. Seta pilus est crassior, rigidiorq; atq; erectus, qualem sues habent. Pilus æreo similis agrestibus, cæteris niger, Plinius. Apud nos rufi ferè sunt, in Gallia & Italia nigri. De lardo & aliis quibusdam partibus, dicam in F. Aruina durum pingue inter cutem & viscus, secundum Suetonium in libro de Vitiis corporal. commune (puto) vocabulum ad pinguedinem huius loci in sue & aliis animalibus. Et spicula lucida tergent Aruina pingui, Vergil. septimo, Æneid. Arbilla, aruina, id est pinguedo corporis, Festus. Saham Arabicè, est adeps concretus circa renes & omentum. Semen vero Arabicè est pinguedo collecta sub cute & inter musculos, vt apparet in porcis

& arietibus

& arietibus castratis in Syria: Veneti pinguedinem illam vulgò nominant lardo, Andreas Bellun. Vocant sanè lardum Latinè etiam, sed imperitè, recentiores quidam, non in sue solum, sed alijs etiam pinguibus animalibus, vt mele, mure alpino, homine, &c. Axungia adeps suillus inueteratus aut cum sale, aut synceru: Vide plura in G.

Agatharchides ait sues in Aethiopia cornutos esse, Apud Aelianum: Plinius apros in India. Suis cerebrum pinguiusculum est, Aristot. Decrescente Luna magis eis minuitur quàm vlli animanti, Obscurus. Oculi suibus caui profundique sunt, vt sine vitæ periculo eximi non possint: quare vel altero tantum priuati, extinguuntur, Obscurus: Vide inter morbos in C. Quibus supercilia nasum versus deorsum nutant, ad tempora verò retrahuntur, stolidi sunt, argumento suum, Aristoteles in Physiognom. Vbi Græcè legitur οἱ τὰς ὀφρῦς κατεσπασμένοι πρὸς τὴν ῥῖνα: ἀνεσπασμένοι δὲ πρὸς τὸν κρόταφον, εὐήθεις. ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὗς. Quem locum Adamantius sic expressit. Ὅσοις τὰ ὀφρύων τὰ πρὸς τῇ ῥινὶ κάτω νεύει, τὰ δὲ ἐφ' ἑκάτερα εἰς τοὺς κροτάφους χωρεῖ, τούτους νωὸν εἴκαζε. Paruæ frontis homines imperiti sunt, vt sues, Aristotel. Frons angusta non minimum signum est imperitię, Adamantius. Qui extremam nasi partem crassam habent, insensati iudicantur à simili suum naso, Aristot. Ῥινὸς τὸ ἄκρον παχὺ πάνυ καὶ χθαμαλὸν, μωρίαν ἤθους κατηγορεῖ, Adamantius. Labra herbas ruentibus limumque lata, vt suum generi, Plinius. Οἱ τὰ χείλη λεπτὰ, σκληρὰ ἔχοντες καὶ τοὺς κυνόδοντας τὸ ἐπανεστηκὸς, οἱ οὕτως ἔχοντες, δυσγενεῖς (ignobiles, vetus interpres,) ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὗς, Aristoteles in Physiognomicis: sed hūc locum tum deprauatum tum mutilum esse ex Adamantio apparet, cuius hæc sunt verba: Quibus labia iuxta caninos dentes eleuantur, (κουφοῦται,) illi canes vt ore, sic ingenio referunt, homines maligni, contumeliosi, clamosi, conuiciatores. Quibus vero os totum valde porrigitur, & labia sunt crassa, rotunda & foras versa, suis illi mores & ingeniū referunt. Ῥύγχος, id est rostrum Græci de canibus & suibus dicunt. Suis rostrum latum est, vt facilius infodiat: nam radicum appetens est, Aristotel. de partibus. Quædam rostri latitudo est apta ad fodienda mollia: nam porci propter radices quas effodiunt, habent os latum anterius: in cuius medio inter nares est additamentum quasi acutum habens angulum, quo terram fodit & cauat, Albert. Dentes exerti apro, hippopotamo, elephanto, Plinius. Hippopotamis suibusque ex inferiore mala dentes prorumpunt exerti, quos χαυλιόδοντας appellant, Cælius: Vbi notandum quòd frequentius animalia quibus huiusmodi dentes sunt χαυλιόδοντα nominantur: aliquando tamen, sed rarò, etiam dentes ipsi adiectiuè sic dicuntur, nam Herodotus crocodilum habere scribit ὀδόντας μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας, Cælius tamen de dentibus substantiuè posuit. Aper dentes habet exertos, quibus sues fœminæ carent, Aristot. Et alibi, Suibus dentes exerti ad auxilium & robur dati sunt: sues autem fœminæ mordent, vt quæ careant dente exerto. Quemadmodum duobus dentibus apri, sic elephanti armantur, sed situ contrario: illis enim in sublime feruntur, his deorsum retorquentur, Gillius. Exertos apri dentes, Plinius dentium ficas nominat. Suibus fœminis pauciores sunt dentes quàm maribus, Aristo. Suibus dentes nunquam decidunt, Plin. Sus dentes non amittit, Aristot. & Albert. nullum prorsus amittit, Aristot. Λοφιὰν vocamus setas in ceruice rigentes, Florentin. Λοφιὰ de sue propriè dicitur, vt iuba de equo & leone, Varin. Qui collo sunt nimium crasso, iracundi, improbi & imperiti habentur, à suum natura, (ὑώδεις,) Adamant. Κόλλοπες vocantur coria duriora circa ceruicem suum & boum, è quibus nūc etiam dictos collabos, (κολλάβους,) faciebant, Varin. Plura alicubi in Boue attuli. Collops est quod vulgo vocant callosum, τὸ καλλωσὸν, Florentinus: nominat autem hanc partem statim post λοφιὰν, tanquam proximam: & in sue eligenda, vt multa (magna & crassa) sit requirit. Magis calleō quàm aprugnum callum callet, Plautus Persa. Grammatici callum interpretantur cutem labore vel opere densiorem factam, cuiusmodi sit in suis rostro, ceruice bouis, animalium plantis pedum. Sues quoniam hebetiore sensu sunt, inarticulatiora corda habent, Aristot. 3.4. de partib. Genus quoddam ceruorum fel in auribus habere existimatur. In auriculis etiam suis inuenitur humor quidam felli similis, minus tamen liquidus, sed proximus densitate sua humori splenis. Petimina in humeris iumentorum vlcera & vulgus appellat, & Lucilius meminit, cum ait: Vt petimen naso aut lumbos ceruicibus tangat. Eo nomine & inter duos armos suis quod est, aut pectus appellari solitum testatur Næuius in descriptione suillæ, cum ait: Petimine piscino qui meruerat, Fest. Petaso, perna, glandium, sumen, abdomen, sinciput, clidium, & aliæ quædam suis partes in cibo commendatæ, dicentur in F. Suillus venter (ventriculus) amplior est flexuosusque, vt diutius concoquat: habent autem omnia ferè vtrinque dentata ventriculum aut suillō aut canino similem, Aristot. Et rursus, Sui ventriculus est amplus, cum paucioribus & læuibus crustis. Nostri ventrē ruminantium vocant *buch*: suis vero & aliorum non ruminantium, *magen*. In iecineribus aprorum inueniuntur lapilli, aut duritie lapillis similes, candidi, sicuti in vulgari sue, Plin. Spectile, caro quædam exos infra vmbilicum: vide in F. Quæ numeroso fœcunda partu, & quibus digiti in pedibus, hæc plures habent mammas toto ventre duplici ordine, vt sues: generosæ duodenas, vulgares binis minus: similiter canes, Plinius & Aristot. Apro testes non absoluti sunt, Aristot. Sues habent testes adnexos, Plin. & ad sedem sessiles. Aristot. Castorem Sostratus scribit inueniri in desertis Scythiæ, & testiculos habere latos apri instar, ὡς κάπρος, Scholiastes Nicandri. Polimenta testiculi porcorum dicuntur cum castrantur: à politione vestimentorum, quòd similiter vt illa curantur, Fest. Polimenta porcina Plautus dixit. Sus fœmina, genitale ea continet parte, qua pecoris vbera habentur: & cum per libidinem turget, ac prurit ad coitum, sursum tantisper hoc retrahit, vertitque foras, vt inde mari coitus sit facilior: rescissum id longe productius, & dehiscens amplius est, Aristot. Et alibi, Apria (καπρία) etiam scropharum castratur, &c. Adhæret autem apria vuluæ, vt ipse Aristoteles scribit, inter femina quà maribus testes maximè continentur. Vide in E. vbi de castratione. Alibi humorem è vulua destillantem post conceptum, apriam nōminat, vt in C. referam. Acro & longano porci, nominantur à Vegetio 1.56. Vngulas animalium solidas Græci ὁπλὰς vocant, vt iumentorum: bisulcas seu bifidas, vt suum, χηλάς. Aliquando tamen, poëtæ præsertim, hoc discrimen negligunt: apud Aristophanem sanè ὁπλὰς χοίρων legimus, & alibi χηλὰς ἵππων. Sues in Illyrico quibusdam locis solidas habent vngulas, Plin. Sues solipedes (μώνυχες) gignuntur in Illyria, Pæonia, & alibi, Aristot. Idem in Mirabilibus, sues solipedes reperiri scribit apud Emathiotas. Est autem Emathia Macedonia, vel pars eius. Mihi etiam amicus quidam narrauit sues solipedes sua memoria in Anglia repertos. Albertus eiusmodi in maritimis locis Flandriæ reperiri testatur.

Sus talo caret probiore, cum inter solipedes & bisulcos ambiguus sit, Aristot. Sues ex vtroque genere (solip. & bisulc.) existimantur: ideò fœdi eorum tali, Plinius. Sues intorquent caudam, Plinius. Et alibi, Caudæ nudæ sunt hirtis, vt apris.

C.

Sus omne vnguentum (odoratum, præsertim amaracinum,) tanquam venenum fugit & timet: nam omne vnguentum, teste Lucretio, setigeris subus acre venenum est. Plurimum dormit, præcipue æstate, quum humiditas eius calore resoluitur, Albertus. Vox. Porcelli grunniunt, Ael. Spartianus. Et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis, Iuuenalis Sat. 15. Aut grunnitum, quum iugulatur, sus, Cicero 5. Tusc. Et piscis qui aper vocatur in Acheloo amne grunnitum habet, Plinius. Grunnientem aspexi scrofam, Laberius Sedigito, vt Nonius citat: sicut & illud Varronis Aboriginibus, Grunnit lepido lacte satur mola mactatus porcus, si recte sic legitur. Veteres aliqui, pro grunnire posuerunt verbum grundire, si modò proba hæc lectio est apud Nonium. Grundire (inquit) proprium est suum, vt Laberius dicit: Grundientem aspexi scropham: (sed alibi in eodem Laberij testimonio, vt iam recitaui, grunnientem, legitur:) Et Claud. lib. 16. Agni grundibant dixit: &, Grundibat grauiter pecus suillum: (sic enim quidam legunt.) Etiam hominum esse grunditum Cæcilius Ebrijs designauit, Hæc Nonius. Grunnitus sui terribilis: præcipuè autem vno percusso cæteri grunniunt, & quasi condolentes concurrunt: sed statim obliti sui planctus, ad lutum vel ad cibum redeunt, Obscurus. Græca vocabula super suis voce ad Philologiam differo. In Macedonia apri (sues Aelianus) muti esse traduntur, Plinius. Cur sues, cum sursum videre coguntur, silent? Quoniam genus id animantium vnum semper pronum in terram est, cibi auidum & rebus gaudens fœdis ac sordidis, idcirco subita mutatione conspectus stupescit, lucisque copia perculsum vocem emittere nullam potest. Sunt tamen qui asperam huius animalis arteriam comprimi per angustiam velint, cum in sublime erigitur, Aphrodisiensis problematum 1.140. Sus animal est calidi temperamenti, Theophrastus. Cur sues hybernum pilum amittere non solent, cum cæteræ quadrupedes (vt canes & boues) soleant? An quod sus calidissimus omnium est, partique calenti corporis eius pili adhærent, quippe cum pingue tale esse necesse sit. Cæteris itaque, vel quia humor refrigescit, pili defluunt, vel quia suus calor alimentum concoquere non potest, vel quia bene alimentum concoquitur: nam etsi quando causa cur defluant sit, tamen pinguedo vetare potest, Aristoteles problem. 10.23. Scrofæ lac crassissimum est, Aristoteles: & sero reddendo ineptum, vt ouillum quoque. Pinguissimum est omnium, vt ad concretionem coagulo non indigeat. ac perquàm modicum seri excernat, decoctumque ocyssime coaguletur. Ideo neque facile secedit, neque ventriculo congruit, sed nauseam gustantibus excitat, Aëtius 2.85. Scrofæ præpingues, penuriam lactis sentiunt.

Victus. Sus minime herbæ frugúmue appetens est, sed radicum maxime ex omnibus animalibus, quoniam rictu aptissimo ad id negocij est, Aristoteles. Et alibi, Suis rostrum latum est vt facilius infodiat: nam radicum appetens est. Labra herbas ruentibus limumque lata, vt suum generi, Plinius. Vide supra in B. Pascere gregatim pro ætate velle videntur, Arist. Glandes suauiter quidem à suibus comeduntur, sed carnem humidam faciunt si solę dantur: & si grauidæ glandem copiosius ederint, abortum faciunt, vt oues: quibus constantius hoc glandibus esitatis accidit, Aristot. Nouembri mense glandis legendæ ac seruandæ cura nos excitet, quod opus fœmineis ac puerilibus operis celebrabitur facile more baccarum. Palladius. Italiæ nemora tantum habent glandium, vt educandis hinc porcorum gregibus maxima ex parte Romanus alatur populus. Authoris nomen non memini. Glans fagea suem hilarem facit, carnem coctibilem ac leuem & vtilem stomacho: iligna suem angustam, nitidam, strigosam, ponderosam: querna diffusam & grauissimam, & ipsa glandium æquè dulcissima. Proximam huic cerream tradit Nigidius, nec ex alia solidiorem carnem, sed duram. Iligna tentari sues, nisi paulatim detur: hanc nouissimam cadere: fungosam carnem fieri esculo, robore, subere, Plinius. Et rursus, Haliphlœo inter glandiferas rarò glans, & cum tulit amara, quam præter sues nullum attingat animal, ac ne eæ quidem si aliud pabulum habeant. Et alibi cum præstantiora quædam castanearum genera recensuisset, subdit: Cæteræ suum pabulo gignuntur, scrupulosæ corticis intra nucleos quoque ruminatione: (ruminationem hic impropriè dixit: neque enim ruminant sues.) Palmarum fructus hi demum seruantur, qui nascuntur in salsis atque sabulosis, vt in Iudæa & Cyrenaica Africa. Non item in Aegypto, Cypro, Syria, & Seleucia Assyriæ. Quamobrem sues & reliqua animalia ex his saginantur, Plin. Aluntur sues omni cibatu & radicibus, Plinius. Omnem porrò situm ruris (inquit Columella) pecus hoc vsurpat: nam & montibus, & campis commode pascitur, melius tamen palustribus agris, quàm sitientibus. Nemora sunt conuenientissima, quæ vestiuntur quercu, subere, fago, cerris ilicibus, oleastris, tamaricibus, corylis, pomiferisque syluestribus, vt sunt albæ spinæ, Grecæ siliquæ, iuniperus, lotos, pinus, cornus, arbutus, prunus, & paliurus, atque achrades pyri. Hæc enim diuersis temporibus mitescunt, ac penè toto anno gregem saturant. At vbi penuria est arborum, terrenum pabulum consectabimur, & sicco limosum præferemus, vt paludem rimentur, effodiantque lumbricos, atque in luto volutentur, quod est huic pecori gratissimum: quin etiam vt aquis abuti possint: nanque & id fecisse maxime per æstatem profuit, & dulceis eruisse radiculas aquatilis syluæ, tanquam scirpi iuncique, & degeneris arundinis, quam vulgus cannam vocat: nam quidem cultus ager opimas reddit sues, cum est graminosus, & pluribus generibus pomorum consitus, vt per anni diuersa tempora, mala, pruna, pyrum, multiformes nuces, ac ficum præbeat, nec tamen propter hæc parcetur horreis: nam sæpe de manu dandum est, cum foris deficit pabulum, propter quod plurima glans vel cisternis in aquam, vel fumo tabulatis recondenda est. Fabæ quoque, & similium leguminum, cum vilitas permittit, facienda est potestas: Et vtique vere, dum adhuc lactant (lactent, Pallad.) Viridia pabula suibus plerunque nocent: itaq; mane priusquam procedant in pascua, conditiuis cibis sustinendæ sunt, ne immaturis herbis citetur aluus: eoq; vitio pecus emacietur, Hactenus Columella. Genus hoc omnibus locis haberi potest, melius tamen agris palustribus quàm siccis, præcipuè vbi arborum fructuosarum sylua suppetit, quæ subinde maturis fructibus alterna per annum mutatione succurrat. Maxime locis graminosis, & cannarum vel iunci radice nutriuntur. Sed deficientibus alimentis per hyemem, nonnunquam præbenda sunt pabula glandis, castaneæ, vel frugum vilia excrementa cæterarum, verno magis cum lactent (videtur addendum, & in cibo sumunt, vel tale quid: Vide paulò ante in fine verborum Columellæ) nouella virentia, quæ porcis solent nocere, Pallad. In pastu locus huic pecori aptus vliginosus, quòd delectatur non solum aqua, sed etiam luto: itaque ob eam rem aiunt lupos cum sint nacti sues trahere vsque ad aquam, quòd dentes feruorem carnis ferre nequeant, Varro. Hoc pecus alitur maximè glande, deinde faba, & ordeo, & cætero frumento: Quæ res non modo pinguitudinem efficiunt, sed etiam carnis iucundum saporem, Varro. Si fundus ministrat, dari solent vinacea ac scapi ex vuis. Idem. Fraxini fructu sues pinguescunt, canes vero dolorem vertebræ coxarum inde sibi contrahunt, Aelian. hoc enim sentire videtur Gillius interpres cuius obscura hoc in loco translatio est. Frutex cytisus ab Aristomacho Atheniensi miris laudibus prædi-

catus est pabulo ouium, aridus vero etiam suum Plin. In Salamine si sus segetem herbescentem fuerit depastus, eius dentes lege Salaminiorum exteruntur, Aelian. Tipha grandines tollit, & in cibatu vtilis est, Aristot. (Tipha Tragus 2.20. ex coniectura interpretatur *vvelschen vveyssen. oder vveyssen kolben*, hoc est triticum peregrinum, &c.) Ordeum crudum verri coëunti dandum est: fœtis autem scrofis elixum, Aristot. Bulbi quoddam genus in Bauaria suillum vocant, quoniam à suibus appetitur, flore rubente vel purpureo, simili floribus lilij conuallium vulgò dicti: describitur ab Hier. Trago Tomo 2. cap. 79. Appetunt & alias radices diuersas, (vt quas Itali dulcichinos vocant, viciæ syluestris genus quoddam: quod Fuchsius & Tragus non rectè apion Dioscoridis faciunt. Germani appellant *erdnuß & sübrot*, hoc est nucem terræ, & panem porcinum: quamuis recentiores quidam cyclaminum quoque Latinè panem porcinum nuncupant, temere vt puto: licet enim à figura panis dici possit, à suibus tamen minimè appeti crediderim, quòd nimium medicamentoso & ingrato sapore, & animalibus quibusdam venenum sit:) & inter alias radicem rapi vel vt vulgò vocant rapunculi syluatici, quod violarum fere folia habet, acutiora, radicem candidam, dulcem, non sine lacte: nostri vocant *büchspick*, quòd in nemoribus fagorum ferè nascatur. Asplenos, vel vt alij vocant splenion, consumit splenem suum, qui radicem eius edunt, vt copiosè dictũ est in Boue C. vbi de morbis boum egimus. Hyoscyamo deuorato insaniunt: Vide infra in Morbis eorum. Edit porcus ferè omnes cibos quibus reliqua animalia vtuntur, ita quòd ne porci quidem carnibus abstineat, licet nõ interficiat eum: & hoc expertus sum, quòd porci auidissimè ederunt baccones (lardum) & alias carnes porcinas, Albertus. Scio sues domesticos) occisorum à latronibus hominum cadauera in syluis relicta aliquando vorare. Suillum pecus tantopere explendo abdomini deditum est, vt ne proprijs quidem suis fœtibus parcat, neque helluationem suam ab humano corpore abstineat, Aelianus. Sues comesse fœtus non est prodigium, Plin. Illud autem, quod pertinet ad religionem patrisfamiliâs, non reticendum putaui: sunt quædam scrofæ, quæ mandunt fœtus suos: quod cum fit, non habetur prodigium: nam sues ex omnibus pecudibus impatientissimę famis sunt, ita vt aliquando si indigeant pabuli, non tantum alienam (si liceat) sobolem, sed etiam suam consumant, Columella. Audio sanè scrofas quasdam natura sua tam improbas esse, vt suos ipsæ porcellos deuorare soleant, non aliter quàm gallinæ quædam quæ pepererint oua. Sues vorant limaces, Aristot. Sui serpens aduersatur, quia deuoratur ab ea. Idem. Talis & tanta vis veneni (salamandra) à suibus manditur, Plin. Et alibi, Apros in Pamphylia & Ciliciæ montuosis, salamandra ab his deuorata, qui edêre moriuntur: nec est intellectus vllus in odore vel sapore. Idem fieri audio si ranam rubetam ederint. Si quando salamandram comederit sus, ipse extra periculum est: eos autem qui suis carnibus vescantur, interimit, Aelianus. Cum cicutam homo biberit, ei sanguis quasi conglaciat, & catenus concretione spissus fit, vt inde moriatur. Suillum vero pecus, huius saturitate se licet compleuerit, tantum abest eius veneno tollatur, hac vt maxime pinguescat. Aelian. Sturnos etiam cicuta nutriri legimus. Circa Scythorum & Medorum dictam Thraciæ regionem, locus est viginti ferè stadiorum spacio, qui hordeum producit: quo homines vescuntur, equi vero & boues & cætera animalia abstinent: imò sues etiam & canes excrementa hominum qui mazam aut panem ex hordeo illo comederint, auersantur, tanquam mortis periculo, Aristoteles in Mirabilib. Solent nostri carnem quam fumo indurare voluerint, dies aliquot copioso sale aspersam in vase aliquo relinquere: in cuius fundo partim liquescẽte sale, partim saniem remittente carne, ius colligitur, cuius gustu gallinaceum genus mori putant aliqui: suib. etiam nocere, si copiosius eis detur: quamobrem modicum ad reliquam potionem affundunt. Sus crebrò potum desyderat, æstate potissimum, Florentin. Scrofæ bis die vt bibant, curant, lactis causa, Varro. Cum omni quadrupedi per æstatem sitis sit infesta, tum suillo maxime est inimica, quare non vt capellam, vel ouem, sic & hoc animal bis ad aquam duci præcipimus: sed, si fieri potest, iuxta flumen, aut stagnum per ortum caniculæ detineri, quia cum sit æstuosissimum, non est contentum potione aquæ, nisi obesam illuuiem, atque distentam pabulis aluum demerserit ac refrigerarit: nec vlla re magis gaudet, quàm riuis atque cœnoso lacu volutari. Quod si locorum situs repugnat, ne ita fieri possit, puteis extracta & large canalibus immissa præbenda sunt pocula, quibus nisi affatim satientur, pulmonariæ fiunt, Columella. Suillum pecus in luto se volutans & aquam turbidam bibens pinguescere audio, Aelian. Sues inebriantur vinaceis saturati, Athenæus. Item fæce vini in colluuiem eorum mixta. Plerisque animalium est pinguitudo sine sensu: quam causam sues spirantes à muribus tradunt arrosas. Quin & L. Apronij consularis viri filio detractos adipes, leuatumque corpus immobili onere, Plin. Vere sus vsque adeo pinguitudine crescere solet, vt se ipsa stans sustinere non possit, neque progredi vsquam: itaque eas siquis quò traijcere velit, in plostrum imponit. In Hispania vlteriore in Lusitania cum sus esset occisus, Attilius Hispaniensis minime mendax, & multarum rerum peritus in doctrina dicebat, Lucio Volumnio senatori missam offulam cum duabus costis quæ penderet III. & XX. pondo, eiusque suis à cute ad os pedem: & III. digitos fuisse. Cui ego: Non minus res admiranda, quàm quæ nunc est dicta. in Arcadia scio esse spectatam suem, quæ præ pinguitudine carnis non modo surgere non posset, sed etiam vt in eius corpore sorex exesa carne nidum fecisset, & peperisset mures. Hoc etiam in iuuenca factum accepi, Varro. Crescentiensis ex eodem sic habet, In Lusitania fertur sus esse occisus, qui fuit xiij. pondo, id est quingentis septuaginta quinque libris: eiusq; suis à cute ad os pedem & tres digitos fuisse, id est lardum cum carne vno pede & tribus digitis crassum. Audio etiam nostra memoria Basileæ porcum ab oleario (sic voco illum qui oleum è iuglandibus exprimit) saginatum, pinguitudine tantum profecisse, vt excauata à muribus foramina in corpore eius reperta sint. Pinguescunt sexaginta diebus, sed magis tridui inedia saginationem orsa, Plin. Sex diebus sensibiliter pinguescit, Albert. legendum sexaginta, non sex, cum Plinio & Aristotele. Nam & nostri tribus ferè mensibus sui saginando opus esse aiunt. Angli aliquando per integrum annum saginant porcum, cuius pingue solidius & lautius fieri voluerint, vt dicam in F. Sus facillimè omnium ad quoduis pabulum assuescit, & celerrime quoque in pinguedinem proficit, pro sui corporis magnitudine: sexaginta enim diebus pinguescit: quantum autem profecerit, ij cognoscunt, quibus ea res curæ est, vbi ieiunium ad saginam constituerint: pinguescit fame præfatigatus triduo: & cætera quoque omnia ferè melius præfatigata fame pinguescunt: saginant à triduo iam qui sues obesant. Thraces per saginam, cum primo die potum præbuerint, post interposito vno die præbent, tum duobus, deinde triduo, atq; ita subinde augendo numerum vsque in septimum, curant, Aristot. Nostri hæc circa potum non ita obseruant: sed post cibos quosdam, vt fabas & pisa, potum eis vtilem esse putant: post auenam non item, ne liquidior reddita mox per aluum dilabatur. Pinguescit hoc animal hordeo, milio, ficu, glande, piro, cucumere. Sed maxime tum hoc, tum cætera, quibus venter calidus est, quiete, immotioneque pinguescunt: cęterum sues pinguiores redduntur, etiam cum in luto se volutant, Aristot. Et rursus, sed præcipuè

alunt

ginant & opimant ficus & cicer: cibus denique non simplex, sed varius sagina optima est: gaudent enim sues pabuli mutatione, quemadmodum & cætera animalia: tum etiam fieri aiunt cibi varietate, vt partim infletur, partim impleatur carne, partim opimetur. Intelligo suillum pecus sese in luto volutans, ac turbidam aquam bibens, cum pingue euadere, tum cibis qui vehementer inflent & expleant, delectari: tum etiam quietem & suile tenebris oppletum appetere, Aelian. Tum pistores scrofipasci qui alunt furfure sues, Plautus in Capt. Porcos aliqui farina è fabis saginant, vt in Elsatia Germaniæ: multum enim & citò inde proficit pecus: alij (puto) farina hordeacea cum lacte à quo butyrum extractum est. Sues in alpibus qui sero lactis saginantur, carnem meliorem & albiorem habent vt audio, quàm qui glandibus pascuntur. Sed est quando nimium repleti sero, & ventre distenti periclitantur, nisi mox aluus fluat, ij præsertim porci qui ita pasci non fuerint assueti. Nutritur hoc animal præcipuè glandibus, saginaturque triticeo furfure, areæque reiectamentis, ac denique ipso frumento: hordeum autem præter hoc quod pinguefacit, etiam vt partus facilis sit ipsum animal reddit optimè perspirabile, Florentin. in Geopon. 19.6. Andrea à Lacuna interprete. Græcus codex sic habet, Αἱ δὲ κριθαὶ πρὸς τῷ πιαίνειν, καὶ κατὰ τὴν γέννησιν διαφέρειν ποιοῦσι τὸ ζῷον. Cornarius vertit, Hordeum autem supra hoc quòd pinguefacit, etiam ad generationem indifferens animal facit, nullo sensu. Andreas à Lacuna sensum quidem aliquem exprimit, sed ineptum: neque enim saginantur sues vt faciliùs pariant, cum contrarium potius accidat, & lactis etiam penuria laborent quæ pinguiores sunt. Ego pro γέννησιν lego γεῦσιν, hoc est gustum & saporem: hoc sensu, Saginatos hordeo sues, non solum pingues, sed etiam melioris saporis in cibo fieri, vt διαφέρειν verbum interpretemur præstare & excellere: διάφορος enim excellens est: nec refert non vsitatum esse hoc verbum, cum non pauca huiusmodi in Geoponicis reperiantur vtpote à recentioribus Græcis conscripta aut certe collecta. Confirmat sententiam nostram Varro, his verbis: Hoc pecus alitur maximè glande, deinde faba & ordeo, & cætero frumento: quę res non modo pinguitudinem efficiunt, sed etiam carnis iucundum saporem. In regionibus quæ cereuisiam bibunt, hordeo pro cereuisia coquenda macerato in aqua, optimè saginantur. Nostri auenam, secale & glandes eis obiiciunt. Pistores ac molitores furfure pascunt. Tum pistores scrofipasci qui alunt furfure sues, Plaut. Capt. Olearij reliquijs iuglandium expresso ab eis oleo maximè pingues reddunt. Non aliunde magis quàm loti palustris radice sues crassescunt, Plin. Et alibi, Filicis vtriusque radice sues pinguescunt. Reliqui ad saginationem pertinentes cibi, dicti sunt superius inter cibos simpliciter. Scrofa nimium pinguis parum lactis habet, & porcellos alere non potest. Tam sues, quàm cætera animalia omnia solent, cum lactantur, extenuari, Aristot. Sexta pars põderis quantum ponderârit viuus (sus saginatus) absumitur occiso in pilos, sanguinem, & reliqua id genus, (excrementa,) Aristot. M. Varro principatum dat ad agros lætificandos turdorum fimo ex auiarijs: quod etiam pabulo boum suumque magnificat, neque alio cibo celerius pinguescere asseuerat, Plin. Sus in regionib. calidis propter viscosi motum humidi, maior & obesior euadit quàm in frigidis, Albert. Frisij qui maritimam Germaniæ oram habitant, boues & porcos vno eodemque cibo saginant: boui enim ad præsepe ligato hordeum cum suis folliculis siue glumis præbent: id bos dentibus non comminuens, deglutit, & ex molliore tantum eius parte, quæ emolliri in ventriculo eius potuit, nutrimentum capit: reliquum cum stercore reddit. Porcus igitur caudæ bouis alligatus, vt aiunt, hordei grana cum stercore emissa mandit atq; pinguescit, Albert. Sues vtriusq; sexus castrati, celerius pinguescunt. De castratione vero eorum cap quinto dicam.

In luto volutatio suillo generi grata, Plin. Hæc eorum requies est, vt lauatio homini, Varro. Sus nulla re magis gaudet quàm riuis atque cœnoso lacu volutari, vt superius in mentione potus recitaui ex Colum. Volutatione in luto pinguescit, Arist. Ephesius Heraclitus ait sues cœno, cohortales aues puluere vel cinere lauari, Columel. Cur stercoribus sues gaudeant? Medici rationem reddunt, quòd iecur habeant maximum, quæ quidem sedes cupiditatis siue libidinis est. Aristoteles vero quoniam naribus crassis interceptisque sint, idcirco vim hebetem olfaciendi habere, itaque fœtorem nequire percipere scripsit, (ἐπεὶ παχυμυκτῆρες ὄντες, ἔχουσι διάφορον τὴν ὄσφρησιν, καὶ μὴ ἀντιλαμβανομένην τῆς δυσωδίας.) Alex. Aphrodisiensis Problem. 1, 136.

Mares non vltra trimatum generant, Plin. Apro ad triennium probitas coëundi edurat: vetustioribus proles deterior gignitur: nullus enim præterea profectus ei accedit, nulla virium recreatio: solet inire pabulo satiatus, & cum alteram non subegerit, vel initus breuior agitur, & fœtus corpore minore creatur, Arist. Verres octo mensium incipit salire, permanetque vt id rectè facere possit, vsque ad quartum annum, deinde castratur, saginaturque quoad perueniat ad lanium, Varro. Ad fœturam verres duobus mensibus ante secernendi. Prodest apro coëunti hordeum apponere pabulo: quod idem & scrofæ fœtæ commodum est, sed elixum, Aristot. Verres vnicus sufficit vel decem suibus implendis, Florentin. Verrem subantis audita voce, nisi admittatur, cibum non capere aiunt, vsque in maciem, Plin. Homerus non ignorans vt sus videns fœminam sese extenuet, & carnes atterat, facit mares separatim à fœminis cubare, Aelian. Locus Homeri est Odys. ξ circa initium. Verres propter copiosum humorem multum ac diu coit, quoniam calidus non est, Alber. Maribus in coitu plurima est asperitas: tunc inter se dimicant indurantes attritu arborum costas, Text. de suibus simpliciter: cum Plinij de feris tantum suibus hæc verba sint. Equos & canes & sues initum matutinum appetere, fœminas autem post meridiem blandiri, diligentiores tradunt, Plin. Mas si pinguet, inire omnibus anni temporibus potest, nec solum interdiu, sed etiam noctu, aut certe matutino potissimum tempore: senescens autem minus subinde agit, vt dictum est: sæpe qui vel per ætatem, vel per infirmitatem suæ naturæ nequeant expedite coire, quum fœmina impotens sustinendi maris fessa clunes demittat, cubantes vnà cum fœmina coëunt, Aristot. Fœminæ senectute fessæ cubantes coëunt, Plin. Aegyptij suem (τὴν ὗν) animal profanum existimant: videtur enim præcipuè iniri decrescente Luna, Plutarch. in lib. de Iside. Sues sæpius coëunt pariuntque propter teporem & pabuli vbertatem, vt alia etiam animalia quæ cum homine viuunt, Aristot. Sues agrestes semel (anno) coëunt, domestici sæpe: nimirum propter pabulum, calorem atque laborem: quippe cum Venus comes satietatis sit, &c. Aristot. problem. 10. 46. Plutarchus etiam causarum naturalium quæstione 21. inquirit cur scrophæ siue domesticæ porcæ, & sæpius, & alijs atque alijs anni partibus fœtæ sint, cum sues feræ omnes & semel tantum quotannis, & propè circa idem tempus, nimirum cum æstas appropinquat, pariant: Vnde Apud quendam legatur, Μηκέτι νυκτὸς ὕειν, ᾗ τίκῃ ἀγροτέρη σῦς: hoc est, Non amplius pluere nocte qua pepererit porca agrestis. Reijcit autem causam similiter vt Aristoteles in alimentum & laborem: quòd domesticis alimentum abunde semper suppetat, nec vt feræ id inquirere, ac sæpe sibi metuere cogantur: sed neque adeò laborent, cum à subulcis parum separentur: agrestes vero passim per montes vagentur, vnde nutrimentum omne in corpus consumitur. Aut forte, inquit, domestici

cum subinde conuersentur & gregatim degant, ex ipsa consuetudine magis ad libidinem feruntur: agrestes vero cum mares à fœminis separentur, tardos & hebetes ad venerem motus habent. Aut verum etiam illud est quod Aristoteles dicit, chlunen ab Homero nominari suem monorchin, id est vnius testiculi, quoniam plerisque ex affrictu ad truncos testes atterantur. Sus animal cur sit multiparum, in sequentibus explicabo. Sues tum mares, tum fœminæ coire incipiunt mense suæ ætatis octauo: quanquam mas antequam sit anniculus, prolem generat vitiosam: fœmina annicula parit: si enim tempus gerendi vteri exigit. Sed non omnibus locis eadem ætatis ratio est, vt dixi: iam enim sues, nonnusquam tam mares quàm fœminæ quarto coëunt mense: sexto tamen ita, vt vel progenerare & educare possint: nonnusquam apri mense decimo inire incipiunt. Valent ij coitu ad triennium, Aristot. Suilli pecoris admissura à fauonio ad æquinoctium vernum, Plinius & Varro: hoc est, à calendis Februarijs ad duodecimum diem Martij, Crescentiensis. Ita enim contingit, vt scropha æstate pariat: quatuor enim menses est prægnans: & tunc parit, cum pabulo abundat terra, Varro & Florentin. Vbi autem sues concepisse apparet, separant ab eis verres, vt qui eas inuadentes & deturbantes, abortire cogant, Florentin. Aetatis octauo mense (porcæ) coëunt: quibusdam in locis etiam à quarto ad septimum annum, Plin. Februario mense verres maximè fœminas debent inire, Pallad. Fœmina sus habetur ad partus ædendos idonea ferè vsque in annos septem, quæ quanto fœcundior est celerius senescit. Annicula non improbè concipit, sed iniri debet mense Februario, Columella & Pallad. Non minores admittendæ quàm anniculæ. Melius viginti menses expectare, vt bimæ pariant. Cum cœperint, id facere dicuntur vsque ad septimum annum rectè. Admissuras cum faciunt, prodigunt in lutosos limites ac lustra, vt volutentur in luto, quod est illarum requies, vt lauatio homini. Cum omnes conceperunt, rursus segregant verres, Varro. Audio scrofas apud nos per annos circiter octo parere. Sus vbi quintumdecimum annum nacta est, non præterea generat, sed efferatur. Si pinguet, ocyus & iuuenis & senescens mouetur ad coitum, Aristoteles. Scrofa post quindecim annos non pariet, nisi admodum carnosa & bene nutrita fuerit, Albertus.

Sues natura libidinosæ sunt. Ὅσοι τε καὶ συῶν χαυνὸν, ἡ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἄνοια, (ἴκσαπος,) Arist. in Physiognom. In suibus subare (καπρᾷν) dicitur, cum affectæ libidine currunt relicta societate, & emittunt id quod apriam (καπρίαν) vocant, vt equæ nominatum hippomanes, Aristoteles. Idem tamen alibi in scrophis καπρίαν vocat, (κάπρος quidem pro genitali viri quandoque accipitur,) quod suibus castrandis excinditur, vt pluribus dicam in E. Horatius Epod. 12. de muliere dixit, Iamque subando Tenta cubilia, tectaque rumpit. Hinc & subatio nomen apud Plinium. Suum libido ardentissima, ita vt opprobrium mulieribus inde tractum sit cum subare & subire dicuntur, Festus. Sic de equabus, equire dicitur, ἱππομανεῖν: de vaccis ταυρᾷν, (læuffig syn, dicunt nostri in genere de quibusuis brutis fœminis coitum appetentibus.) Συλάζει, καπρᾷ, συνουσιᾷ, ὅλως σκύλακες ὀργῶν Hesych. & Varinus. Καπρῶντας, ὀργῶντας ἐγόντας πρὸς συνουσίαν, Varinus. quasi de masculis etiam aliquando dicatur, quod ego legere non memini: & si fortè de maribus reperiatur, accipietur certè impropriè: καπρᾷν propriè dicitur de porca verrem desyderante, vt ταυρᾷν de vacca, Varinus. Terminatio quidem in αω alijs etiam verbis desyderium significantibus communis est, vt φονάω, θανατάω. Γραῦς καπρῶσα, Anus subans, de muliere præter ætatem libidinosa. Erasmus non rectè vertit hircissans, vt docui inter prouerbia ex Hirco. Ἀφροδισίαν ἄγραν in Danaë Sophoclis aliqui suem interpretantur: est enim hoc animal pronum in Venerem, vnde verba καπρᾷν & καπρίαινειν facta, Hesychius. Θερμῶσα, καπρῶσα, Hes. & Varinus. Iidem θερμάζειν exponunt ἐνθουσιᾶν, ἐνθουσιάζειν. id est furere: est enim sanè furor quidam, impetus ille ad Venerem. Canes vbi mirè in Venerem feruntur, dicuntur σκυζᾶν, (catulientem fœminam Plautus dixit,) sues καπρίζειν. Cælius. Porcus tanta voluptate coeundi afficitur, vt in ipso coitu obdormiscat, Galeottus. Si mas propter ætatem coire non potest, declinat à porca, & porca salit marem & prouocat eum, Albertus. Sues fœminæ cum libidine excitantur, quod subare dicitur, vel homines aggrediuntur, Aristoteles. Fœminas subantes in tantum efferari aiunt, vt hominem lacerent, candida maximè veste indutum: rabies ea aceto mitigatur naturæ asperso, Plinius. Quadrupedum prægnantes Venerem arcent, præter equam & suem, Plinius. Aristoteles vero, Sola animalium mulier & equa grauida coitum patiuntur. Implentur sues vno coitu, qui geminatur propter facilitatem abortiendi (Eadem ferè paulò post ex Aristotele recitabo:) remedium, ne prima subatione, neque ante flaccidas aures coitus fiat, Plinius. Cauendum ne prima subatione ante aures flaccidas coitus fiat, frustra etenim fuerit. At si plena iam auiditate ac desiderio libidinis turgido admissura fiat, vnus (vt modo dixi) initus satis sit, Aristot. Et rursus, Concipit præcipue sus, cum præ libidine gestiente pruriens auriculas flaccidas demittit: aliter semen à vulua respuitur, relapsumq; euanescit. Sunt è scrofis aliæ statim prolis fœcundæ laudabilis, aliæ increscentes melius generant, Idem. Sues tantum coitu spumam ore fundere diligentiores tradunt, Plinius. Suibus propriæ sunt voces ad Venereum coitum, Aristot. Scrofa nisi conceperit, iterum & iterum coire quærit, Albertus. Sues cicures vterum ferunt menses quatuor, Aristoteles, Plinius, Varro, & alij. Iniri debet mense Februario. Quatuor quoque mensibus fœta, quinto parere, cum iam herbæ solidiores sunt, vt & firma lactis maturitas porcis contingat, & cum desierint vberibus ali, stipula pascantur, cæterisque leguminum caducis frugibus. Hoc autem fit longinquis regionibus, vbi nihil nisi submittere expedit. Nam suburbanis lactens porcus ære mutandus est: sic enim mater non educando, labori subtrahitur, celeriusque iterum conceptum partum edet. Idque bis anno faciet, Columel. Quarto exempto mense pariunt, vbi quintus incipiet. Incipiunt autem, sicut dixi, mense Februario, vt solidioribus herbis nati, & stipula succedente pascantur, Palladius. Partus bis anno, Plinius. Fœminæ in partu asperiores, Textor: sed Plinius de feris tantum suibus hoc scribit. Natura diuisus est scrofæ annus bifariam, quòd bis parit in anno: quaternis mensibus fert ventrem, binis nutricat, Varro. Bisulca, pauca generant, præterquam sues, Aristot. Senescentes etiam pariunt quidem simili modo, sed tardius coëunt: implentur vno coitu: sæpius tamen superuentum patiuntur, ea de causa, quod post coitum humorem, quam apriam nonnulli appellant, emittunt: quod quidem commune omnibus incidit: sed aliquæ vnà cum hoc semen etiam admissum eijciunt, Aristot. Ex omnibus quæ perfectos fœtus, sues tantum & numerosos ædunt: item plures, contra naturam solipedum aut bisulcorum, Plin. Sola inter multipara sus parit perfectos, eaque vna euariat: generat enim multos more multifidi generis, cum & bisulcum & solipes sit: sunt enim locis quibusdam sues solida vngula: partu igitur numerosa est: quoniam alimentum quod in corporis magnitudinē absumeretur, in excrementū seminale decedit. Id enim vt solipes magnitudine caret, (id est, ipsa scropha, quamuis solipes sit, magnitudine caret: & sic nō indiget multo alimēto, Niph⁹.) quin & poti⁹ quasi ambigēs cū natura solipedum,

soliped um, bisulcum est: hac igitur causa & vnum parit, & duos, & quod plurimum, multos: enutrit verò vsque in finem quæ peperit, propter sui corporis alimoniam probam: habet enim vt solum pingue suis stirpibus: sic scrofa filijs alimentum copiosum & commodum, Aristot. de generat. anim. 4.6. Et alibi, Numerus partus plurimū ad vicenos: si tamen multos pepererint, educare omnes non queunt. Numerus fœcunditatis ad vicenos: sed educare tam multos nequeunt, Plinius. Apud nos vt plurimum circiter sedecim parere audio, sed rarò: sæpe octonos vel denos. Sue quòd ad vescendum hominibus apta sit, nihil genuit natura fœcundius, Gillius. Sus ad fœturam quàm sit fœcunda, animaduertunt ferè ex primo partu, quod non multum in reliquis mutat, Varro. Paucissima sus ædit prima portione, viget secunda, nec senescens copia fœtus deficitur, quanquam lentius coit, Aristot. Penuriam lactis præpingues sentiunt, & primo fœtu minus sunt numerosæ, Plin. Parere tot oportet porcos quot mammas habeat, habent quidem denas pleræque, ad summum duodenas:) si minus pariat, fructuariam idoneam non esse: si plures pariat, esse portentum. In quo illud antiquissimum fuisse scribitur, quòd sus Aeneæ Lauini triginta porcos peperit albos: itaque quod portenderit factum, triginta annis vt Lauinienses conderent oppidum Albam, Var. Sola ex omni calidorum genere canis & sus, partu numeroso notantur, Theophrastus de caus. 1.27. Cur quouis anni tempore & sæpius sues mansuetæ coëant, ac pariant non certo tempore, (bis anno,) agrestes vero semel tantum & stato tempore, ex Plutarcho & Aristotele in præcedentibus docui. Sus, canis, lepus, partu sunt numeroso: nimirum quòd vuluas siue vteros continent multos, totidemque formandi loculamenta, Aristotel. Problem. 10.16. Cur sus & canis sint tam fœcundæ & multiparæ, Democritus causam affert, quod multiplicem vuluam & seminis cellas receptatrices multas habeant: eas omnes semen non vno initu explet, (Atqui Aristoteles & Plinius tum canes tum sues vno coitu impleri scribunt:) sed iterum & sæpius eæ proseminantur, vt frequentia seminis receptacula impleantur, Aelianus. Scropha fœcundior alba, Iuuenal. Citatur ab Erasmo in prouerbio Regia vaccula, quod olim de prodigiosa fœcunditate ferebatur: quòd ætate Ptolemæi iunioris vacca quædam eodem partu sex ædidisset vitulos. Cur paruæ quædam quadrupedes, vt canes, sues, capræ, oues monstra frequentius pariunt quàm grandes? An quòd paruæ longè fœcundiores sunt: monstra autem tum confici solent, cum plura semina inter sese cohærescunt & confunduntur, &c. Aristot. Problem. 10.60. Fœtus qui in vtero læsus minutusque fuerit, metachœrum dicitur (quasi posthumum voces, inquit Gaza: mihi non placet:) quod in parte qualibet vuluæ accidere potest, Aristotel. Fœcundioribus (multiparis) animalibus, atque etiam magis multifidis, (vt canibus,) sæpius accidit monstra parere: nam cum alioqui ferè imperfectos ædant, (vt canis cæcos:) facilius ad monstrificam partionem delabuntur, (vt capræ etiam & oues:) & in ijs potissimum etiam quæ metachœra appellantur consistunt: quæ aliquatenus labe monstrifica sunt affecta: nam deesse aut superesse quicquam monstrosum & præter naturam est, Aristot. de generat. anim. 4.4. Videri autem posset hoc ex loco Aristoteles metachœron vocare fœtum, non suis tantum, sed cuiusque animantis in vtero læsum minutumque: quoniam nulla hic suis mentio. Ego locum hunc mutilum esse crediderim, & suis mentionem addendam: quemadmodum in problematibus etiam 10.60. vbi eiusdem argumenti quæstio tractatur, & eadem animalia multipara nominantur, (canis, ouis, capra,) sus quoque nominatur, quamuis sine metachœri mentione. Certe vocabulum ipsum, à chœro, id est porco compositum, de eo tantum, non item alijs animalibus, rectè accipi indicio est. Et Aristotelis verba quæ superius recitaui ex histor. anim. 6.18. ita posita sunt, vt de sue priuatim in præcedentibus simul & sequentibus agatur. Et eiusdem libri cap. 24. Ginni, inquit, ex equa prodeunt, cum in gerendo vtero ægrotauit, more pumilionum in ordine hominum aut porcorum deprauatorum in genere suum, quos posthumos (μετάχοιρα) nuncupaui. Et in fine lib. 2. de generat. anim. Metachœrum vocatur, quod in scrofæ vtero læsum deprauatumque est, & magnitudine imminutum, quasi aporcellum dixeris: idque cuilibet scrofæ accidere potest: sic à mulis ginni generantur. Vertit autem Gaza aporcellum, nimirum quòd a priuatiuum apud Græcos aliquando minuat, vt ἀπάλαμα. Μετάχοιρα Polluci sunt cordi & parui porci. Sus cordus, Græcis ὀψίγονος, Hermolaus. Μετάχοιρα, τὰ ὀψίγονα τῶν ὑῶν, Varinus (ni fallor) alicubi: Cælius sues serius nascentes interpretatur. Sed hoc non sensit Aristoteles.

Si grauidæ glandem copiosius ederint, abortum faciunt, vt oues: quibus constantius hoc glandibus esitatis accidit, Aristot. Si grauida admodum pinguescat, efficitur, vt fœta minus habeat lactis. Proles, quod ad ætatem attinet, optima est, cum vigent parentes: quod ad tempora, præstantior quæ hyemis initio gignitur: deterrima, quæ æstate: quippe quæ parua, exilis, & perhumida sit, Aristoteles, & Albertus. Porci qui nati sunt hyeme, fiunt exiles propter frigora, & quòd matres eos aspernantur, propter exiguitatem lactis, & quòd dentibus sauciantur propterea mammæ, Varro. Partus qui æduntur hyeme, nutriuntur infelicissimè, (κακοτροφῶς γίνεται,) & ob aëris intemperantiam, & ob id etiam, quòd largam lactis copiam non sugant, nimirum matribus ipsis eos tunc abigentibus, quòd mammæ laborantes penuria lactis, attritæ inter dentes exulcerentur, Florentin. Nostri præferunt porcellos Martio natos, (Mertzling,) aut saltem vno vel altero mense prius. In calidis regionibus melior est fœtus porcæ hyemalis quàm æstiuus, in frigidis autem contra, Liber de nat. rerum. Diebus decem circa brumam statim dentatos nasci, Nigidius tradit, Plin. Sues & canes post partum sæuire solent: nimirum quia extenuantur, ratione inediæ, & integra eis materia secernitur: non excrementa solum vt ouibus & mulieribus, Aristot. problem. 10.37. Cum scrofa peperit, primam mammam porco qui primus in lucem prodijt, præbet, Aristot. Et rursus, Porcis æditis primis, mammas præbent primas: hæ enim mammæ plurimum lactis obtinent. Primis genitis in quoquo partu sues, primas præbent mammas. Eæ sunt faucibus proximæ: tamen (aliâs vt, forte, &) suam quisque nouit in fœtu quo genitus est ordine, (quod Io. Tzetzes quoque scribit:) eaque alitur, nec alia: detracto illa alumno suo, sterilescit ilico ac resilit. Vno vero ex omni turba relicto, sola munifex, quæ genito fuerat attributa descendit, Plin. De sanitate suum vnum modo exempli causa dicam: Porcis lactentibus si scrofæ lac non potest suppeditare, triticum frictum dare oportet, (crudum enim soluit aluum,) vel ordeum obijci ex aqua, quoad fiant trimestres, Varro. Scrofam in sua quanque hara suos alere oportet porcos: Vide infra cap. quinto. Curabit autem vt fœtus proprios cum vnaquaque procludat. Plus vero quàm octo (sicut Columella dicit) nutrire non debet. Mihi vero vtilius probatur experto, porcam cui pabula suppetunt, vt plurimum sex nutrire debere, quia licet plures possit educare, tamen frequentiore numero fucta deficiet, Pallad. Nutricare octonos porcos paruulos primò possunt, incremento facto à peritis dimidia pars remoueri solet: quòd neque mater sola potest sufferre lac, neque congenerati alescendo roborari, Varro. Porci a mamma menses duos non disiunguntur, Idem. Et rursus, In nutricatu, quam porculationem appellabant, binis men-

ſibus porcos ſinunt cum matribus: ſed eos, cum iam paſci poſſunt ſecernunt. Vbi ſues pepererint, porcellos vnà cum matribus relinquentes bimeſtre, eos poſtea ſecernunt, matreſque denuo ſupponunt: vt eos toto anno, octo quidem menſes uſq; rurſus in ipſam impregnationem, quatuor vero, in educationem emiſſorum in lucem, Florentin. Vbi facultas eſt tranſigendi, venditis qui ſubinde nati ſunt, celerius matribus fœtura reparatur, Pallad. Hybridam ex ſue domeſtica & apro natum ſuem appellant aliqui. Vide plura in apro C.

Morbi ſuum. Aconitum enecat pantheras, ſues, lupos, beſtiaſque omnes in carnibus obiectum, Dioſcorides: ſed apparet eum de ſuibus feris loqui: feris enim tantum aconitum & alia venena obiiciunt venatores: quanquam domeſticis quoque, vt quibuſcunque alijs animalibus letale eſt aconitum. Syanchus, Συάγχος, radix qua ſues à venatoribus capiuntur, Heſych. & Varin. Videtur autem non alia hæc radix quàm aconiti eſſe, cum & radix ſimiliter vſurpetur, & ſtrangulando, (vnde & aconito pardalianchi cognomen,) ſimiliter quod ex vocabuli compoſitione apparet, mortem inferat. Sues necat chamæleon albus, radice ſcilicet cum polenta & hydrelæo ſubacta, Dioſcor. vide in Cane C. Succus radicis chamæleonis candidi occidit canes ſueſque in polenta: addita aqua & oleo contrahit in ſe mures ac necat, ni protinus aquam ſorbeant, Plinius. Elleboro nigro equi, boues, ſues necantur: itaque cauent id, cum candido veſcantur, Plinius. Sues cum imprudentes hyoſcyamum comederint, etſi ægerrime afficiuntur, (reſoluuntur & conuelluntur, Hermolaus) tamen reptantes ſeſe ad aquas trahunt: quo profecti, cancros legunt, & deuorant, eorumque cibo ad incolumitatem reſtituuntur, Aelianus. Hyoſcyamo poto ſues inſaniunt, vnde ὑοσκυαμᾶν pro inſanire & delirare, Pherecrates Κοραννοῖς, Varinus. Ὑοσκυαμᾷς, μαίνῃ δοκεῖ τὸ πίνειν. Heſychius. Hyoſcyamus quidem Latinè ad verbum fabam ſuillam ſonat quoniam ſues, ut Aelianus refert, paſtu eius conuellantur præſenti mortis periculo, niſi copioſa aqua ſtatim ſe foris & intus proluerint, Marcellus Vergilius. Sed nos alia de hyoſcyamo Aeliani verba interprete Gillio, proxime recitauimus: quæ magis probo, quoniam & Hermolaus ſimiliter legit Corollario 682. Χοιραδόλεθρον, legitur inter nomenclaturas Xanthij herbæ apud Dioſcoridem, ſic dictum, vt ipſe conijcio, non quòd chœros, id eſt porcos, ſed quod chœrades ſiue ſcrophulas tollat: nam & contra tumores, Dioſcoride teſte, vtiliter emplaſtri modo imponitur. Herba quam noſtri anſerinum pedem à foliorum figura nominant, quam Hieronymus Tragus Tomi primi de plantis cap. 101. inter ſolana deſcribit, (& à Germanis nonnullis à ſuum pernicie *ſchvveinßtodt*, & *ſeuvvplag* appellari ſcribit,) ſuibus ſi forte ederint venenoſa eſſe creditur, idque non raris experimentis conſtare ait. Eadem forte chenopus Plinij fuerit, cuius ille ſemel tantum meminit 11. 8. quoniam & nomen conuenit, & vis forſitan venenata: huius enim & rumicis flores apes non attingunt, vt Plin. ſcribit: quamuis inde non ſequitur vel homini vel ſui venenatam eſſe, vt neque rumex eſt. Ego coniecturam tantum affero. Quin & ſcrophularia maior, fœtida herba, vrticæ ferè folijs, &c. (noſtri vocant *brünvvurtz*, id eſt herbam ſpadiceam, à colore: vel *ſchvvartze nachtſchatt*, id eſt ſolanum nigrum, improprie tamen) ſuillo generi exitio eſſe fertur. Eupatorio aquatico, (vt pharmacopolæ quidam vocant, Ruellius hydropiper, noſtri ceruinum trifolium, &c.) hirundinaria, quam aliqui aſclepiadem putant: & arcio, id eſt perſonata ſeu lappa maiore, tum ſues tum pecudes omnes abſtinere audio.

Si quæ reptilium beſtiarum ſues momorderit, iiſdem remedijs dictis in læſis pecoribus, (bub. ouib. capris) curabuntur, Didymus. Nihil æquè aduerſari ſerpentibus quàm cancros, ſueſque percuſſas hoc pabulo ſibi mederi, (Thraſyllus author eſt,) Plin. Sues à ſcorpionibus in Scythia interimuntur: quanquam cæteros virulentos ictus minimè ſentiunt: & nigri eorum potiſſimum pereunt: quiſque tamen celerrimè interit, ſi ictus adierit aquam, Ariſtot. Scorpiones in Scythia interimunt etiam ſues, alioquin viuaciores contra venena talia, Plin. Sus ęgrè fert hyemem, facileque à frigore labefactatur: quocirca ipſis extruunt haras, ex quibus hyeme non educuntur prius quàm glacies (pruina) prorſus diſcuſſa fuerit, Florentin. Χάλαζα, morbus quidam ſuum, Heſych. & Varin. Latinè grandinem vocant recentiores, vocem Græcam interpretati: reperiuntur enim in carne ſuis grãdinoſæ grana quædam alba & rotunda, grandini ſimilia, & ſimiliter ſparſa, magnitudine lentis. Vnum ex omnibus quæ nouimus animalibus, ſus grandinem concipit, Ariſtot. (Atqui gallinæ etiam præſertim albæ, ſæpius grandinoſæ apud nos reperiuntur.) Hinc & verbum χαλαζᾶν factum, id eſt grandine laborare, vt σπληνιᾶν, ὑδεριᾶν, Scholiaſtes in Pacem Ariſtoph. Suis plerunque eſt grandinoſa caro: quo ſanè argumento, chalaros dicit ſues Gręcorum natio: quia in mortuorũ carnibus viſatur χάλαζα, id eſt grando: ſed in viuentibus latens graſſatur morbus, Cælius. Χαλαζᾶν, χαλαρὸς εἶναι. eſt autem hic morbus pecorum, (τῶν θρεμμάτων: ſuum melius dixiſſet) qui in viuentibus latet, apparet autem in diſſectis, grandine carnibus eorum permixta & inhærente, Varin.: qui & hoc Ariſtophanis citat, Σκεψώμεθ' εἰ χαλαζᾷ. Eadem ferè Suidas: qui tamen χαλαζᾶν verbum apud Ariſtophanem non ſimpliciter χαλαρὸς εἶναι exponit, ſed addit τὸ πέος, vt poëta improprio & obſcœno ſenſu hoc verbo ſit vſus: nec rectè aut propriè porcus grandinoſus Græcè χαλαρὸς dicatur, contra Cælium & Varinum: quanquam ſuis grandinoſi caro χαλαρὰ fit, id eſt laxa & mollis: & vt Ariſtoteles inquit, ὑγρὰ λίαν: & grandinoſos ſues fieri dicit qui ὑγρόσαρκοι ſunt. Χάλαζα πάθος τῶν (lego τοῦ) χοίρων, Suid. Noſtri hunc morbum vocant *finnen* alij *pfinnen*. Angli meſell. quo nomine etiam puſtulas (morbillos) puerorum vocant, à ſimili ferè figura coloreque: quanquam non intra carnem ſed in ſuperficie cutis naſcantur, &c. Itali gremin. Suem ſic affectum noſtri *finnig*, Angli meſelled, Galli leproſum aut ſurſume, quod ſuper lingua grandines quaſi ſemina quædam ſparſa appareant. Itali gremignos: Ariſtoteles χαλαζώδη & χαλαζῶντα. Lanij noſtri vulgò dicunt ſuem nullum eſſe, qui non vt minimum tria grandinis grana habeat: ſed ea niſi abundent non obeſſe: quod ſi in lingua vel vnicum appareat, vndiquaq; grandinoſos eſſe pronunciant qui ſues publicè vendendos apud nos (ore diducto per inſertum baculum ſeu paxillum: quod coquos in mortuis ſuibus facere apud Suidam legitur: noſtri autequam emant viuos ſic inſpiciendos curant) & in Gallia, & alijs etiam pleriſque regionibus puto inſpiciunt: eſt quando abundant quidem, nec vllum tamen in lingua indicium apparet. Elephantiacis venulæ ſub lingua varicoſæ fiunt ac nigreſcũt: quod ſignum eſt etiam viſcera ipſa in ſimili conſtitutione eſſe, qualis in porcis quibuſdam circa interna videtur, quæ grandinis nomine inſignitur, Aëtius. Grandinoſi fiunt ſues, (inquit Ariſtoteles,) quorum crura & collum & armi carne conſtant humidiore, quibus partibus vel grandines plurimæ innaſcuntur: caro dulcior eſt ſi grandines habet paucas: ſed ſi multas, humida valde, & inſipida eſt. Facile qui grandent cognoſcuntur: parte enim linguæ inferiore grandines habentur, & ſi ſetam dorſo euellas, cruorem in radice pili euulſi videris. Pedibus etiam poſterioribus conſtare non poſſunt, qui grandent: carent grandine cum adhuc lactent: tolluntur grandines tipha, quæ vel in cibatu vtilis eſt, Hæc Ariſtoteles 8.21. interprete Gaza: quem locum

Albertus

Albertus ex Auicenna, ineptè vt solet reddit his verbis: Porcis etiam mollis carnis qui sunt castrati contingunt pustulæ in crure & collo & spatulis: & sæpe sunt istæ pustulæ sub lingua & sub axilles: & vocantur leprosi tales porci, &c. conuenit autem eis in cibo cicer & ficus: Hæc Aristoteles non aduersus grandinem, sed simpliciter vt obesentur suibus dari iubet. Index suis inualidæ, cruor in radice setæ dorso euulsæ, caput obliquum in incessu, Plin. Qui emunt sues, ex setis à ceruice auulsis illos discernunt: nam si infectas eas cruore videant, (id est circa radicem crassiusculam habentes saniem) ægrotare eos aiunt: sin autem puras, bene se habere, Florentinus in Geopon. 19. 6. & 7. Atqui Aristoteles hoc ex setis indicium de grandine sola scribit, non etiam alijs morbis: & similiter hodie multi suem grandinosum iudicant illum, cuius extractæ setæ crassum humorem in radice retinent, & cauda teres fuerit: latam enim bonæ valetudinis signum faciunt. Sunt qui dies aliquot (circiter quatuordecim) porcis antequam mactentur cineris nonnihil in colluuiem eorum admisceant, præsertim de ligno nucis, vt eo remedio grandines abigant: alij eodem tempore, vel aliâs etiam, lentis pugillum semper adijciunt. Sic affectos sues nostri non edunt, nec publicè vendi licet, vt neque Galli: pauperes tamen edunt quia paruo emuntur: obesse negant, nisi nimium grandinosa fuerit caro: ego ceu prorsus insalubrem & pessimi succi omnino relinquendam consulo. Χαλαζα, χαλάζιον, grando, collectio est sub cute buboni ac Aegyptiæ fabæ similis, vt inquit Pollux, dolorem si tangatur afferens. Dicuntur & in oculo grandines, cum segnis humor circa palpebras coierit, sed ita, vt id tuberculum digito huc & illuc impelli possit, Niphus. Vt ne porci ægrotent, Rhamni radicem tritam, in aquam vbi se proluunt sues, proijcito, Galen. libro tertio de parabilib. cap. 101. Carnem Caballinam discoctam potu suum morbis mederi reperimus, Plin. Rubeta decocta & in aqua potu data, suum morbis medetur, vel cuiuscunque ranæ cinis, Idem. Sues non ægrotabunt, si nouem cancros fluuiales eis comedendos porrexeris, Didymus. Cancris quidem edendis ipsos sibi contra hyoscyamum & ictus scorpionum mederi in præcedentibus dictum est. Druidæ Gallorum samolum herbam nominauêre nascentem in humidis: & hanc sinistra manu legi à ieiunis contra morbos suum boumque iussêre, nec respicere legentem, nec alibi quàm in canali deponere, ibique conterere poturis, Plinius lib. 24. Lappa canaria medetur suibus effossa sine ferro, & addita in colluuiem poturis, vel ex lacte & vino. Quidam adijciunt & fodientem dicere oportere: Hæc est herba argemon, Quam Mineruа reperit, Suibus his remedium, Qui de illa gustauerint, Plinius. Hæc an eadem sit cum argemone Ruellius dubitat. Pastores quidam hodie trichomane vtuntur pro suibus ægris, & mirifice prædicant, Hier. Tragus. Vtuntur & carduo benedicto, vt vulgò nominant, & radice generis illius gentianæ quam nostri cruciatam à foraminum aut sectionum sponte nascentium in ea situ appellant: & radice herbæ quam vulgò ceruinam nigram vocitant, est autem genus seselis vt coniicio.

Solet etiam (inquit Columella) vniuersum pecus ægrotare ita, vt emacietur, nec cibos capiat, productumque in pascua medio campo procumbat, & quodam veterno pressum somnos æstiuo sub sole captet, quod cum facit, totus grex tecto clauditur stabulo, atque vno die abstinetur potione, & pabulo: postridie radix anguinei cucumeris trita, & commista cum aqua datur sitientibus: quam cum pecudes biberunt, nausea correptæ vomitant, atque expurgantur, omnique bile depulsa cicercula, vel faba, dura muria conspersa, deinde (sicut hominibus) aqua calida potanda permittitur. Sues si affligantur incerto morbo, tota die & nocte includere oportet, nihilque interim nec cibi nec potus apponere, sed radices agrestis cucumeris comminutas, per diem ac noctem aquæ infundentes, aquam ipsam in potu eis postridie offeremus: Ex qua quidem bibentes largius morbi causam paulò post vomitu reddunt, Didymus. Apud nos aliqui nescio ad quos morbos, fortè ipsis etiam incognitos, præsertim subitos, porcorum vel aures vulnerant, vel caudas abscindunt: nam venæ sectione in hoc pecore nostri, quod sciam, non vtuntur. Canes, boues, sues, capræ, serpentes & bestiæ aliæ cum impendentem pestem, tum verò terræ motum, & cœli salubritatem, & frugum fertilitatem præsentiant, Aelianus. Democritus physicus asphodeli radicis parum maceratæ singulis suibus nutrimento iubet misceri tres minas: sic siquidem ante dies septem sanitatis firmitudinem ait sues recuperaturos, Didymus. Sues pestilenti affectu non corripientur, aut correpti restituentur facile, si asphodeli radices in eam quam bibunt aquam inieceris, aut etiam vbi crebro lauantur, Florentinus. Audio suibus in pestilenti affectione, multos circa collum duros tumores (tubercula) oboriri. Quatit ægros Tussis anhela sues, ac faucibus angit obesis, (tempore pestis,) Verg. Polypodium aliqui suũ cibo contra pestilentem luem admiscent, Hieron. Tragus. Idem solani genus syluaticum baccis nigris cerasi magnitudine (aliqui Germanorum vocant porcorum herbam, alij baccas somni *suvvkrut, schlaaff beere*) aduersus periculosos (contagiosos) subitos & calidos suum morbos, quales per medios æstatis feruores accidunt, plurimum commendari ait, folijs scilicet in cibo datis: eamque ob causam vbi sponte nascens haberi non potest, à plerisque in hortis plantari: quòd vero idem satiuum solanum esse affirmat, non assentior. Si pestis in suillum gregem inuaserit, limacum spolia (cremata, vt aliqui volunt trita) in potu dabis, vt etiam bubus. Vel Saracenicam herbam (*heidnisch vvundkrut*: sic nostri pleriq; vocant, quam Galli & Itali, costum hortensem: reliqui vero Germani, chirurgi præsertim virgam auream Italorum) aridam tritam in cibo. Aut lactucam (*lattich*, malim *attich*, id est ebulum) fœtidam in aqua elixam & minutatim incisam, ac rursus cum decocto suo iniectam, in colluuiem porcorum admiscebis, Hæc reperi in manuscripto quodam libro Germanico. Cauendum est ne ad præsepia boum sus aut gallina perrepat: nam hoc quod decidit immistum pabulo, bubus affert necem: & id præcipue quod egerit sus ægra pestilentiam facere valet, Columella. Sues parari & emi solent sic: Illasce sues sanas esse, habereque recte licere, noxijsque præstare, neque de pecore morboso esse, spondésne? Quidam adijciunt perfunctas esse à febri, & à foria, Varro. Febricitantium signa sunt, cum obstipæ sues transuersa capita ferunt, ac per pascua subito cum paululum procurrerunt, consistunt, & vertigine correptæ concidunt. Earum notanda sunt capita, quam in partem proclinentur, vt ex aduersa parte de auricula sanguinem mittamus. Item sub cauda duobus digitis à clunibus intermissis venam feriamus, quæ est in eo loco satis ampla, eamque sarmento prius oportet verberari, deinde ab ictu virgæ tumentem ferro rescindi, detractoque sanguine colligari saligneo libro, vel etiã vlmeo. Quod cum fecerimus, vno aut altero die sub tecto pecudem continebimus, & aquam modicè calidam quantam volent, farinæque ordeaceæ singulos sextarios præbebimus, Columella. Febrientibus ex cauda sanguis est detrahendus, Idem. Cum à magno feruore in frigidam incumbunt, præsertim si non statim cogantur pergere in via, sed alicubi consistere aut quiescere permittantur, membris omnibus conuelluntur, fiuntque spasmici (*spanaderig*,) atque ita aliquando pereunt, nisi maturius recalescant. Vituli quidem sic affecti non euadunt. Infestantur & pediculis sues, ita vt cutis aliquando plurimum erodatur: tolluntur locis

illitis crema lactis, butyro, & sale multo, simul ad vnguenti modũ decoctis: alij partes lotas purgatasq; fæce vini liquida inungunt. Sus multum dormit, præcipue æstate, & tunc nisi frequenter excitetur, lethargo captus moritur, Albertus. Accidit eis etiam dolor capitis & grauitas, (aut scotomia, Albertus. [illegible], lego [illegible], vel [illegible], [Albertus habet fraretyn,] de quo morbo plura dixi in Boue C. Gaza strumam interpretatur, nescio quàm recte. mihi non placet: nam & alui profluuium in suibus eodem vocabulo significatur, vt infra dicam:) quo plurimi laborare solẽt: remediũ est, vino adhibito naribus, eoq; ipso dilutis, sed difficulter eo quoq; periculo subtrahitur: biduo enim aut quatriduo interitus obuenit, Aristot. Albertus hunc ex Aristotele locum reddens, Hoc morbo, inquit, moritur maior pars suum, propter collectos multos humores frigidos in capite. sed remediũ quod apud Aristotelem huic morbo adscribitur, perperam refert ad profluuium alui. In hoc morbo vt in brancho quoque, auriculæ suum flaccidæ & deiectæ sunt, Idem. Suidas in Διάῤῥοια hunc morbum κεφαλαίαν appellat, & febrim interpretatur cum capitis dolore: signum esse auriculas demissas, & oculos deiectos: remedium ἐγχυματίζεσθαι. Sunt qui cardui genus, quod vulgo carlinam (*eberwurtz*) vocitant, sic affectis dari consulant, (radicem videlicet in cibo minutatim incisam,) tanquam nihil hic morbus à pestilentia suum differat. Suem altero oculo amisso breui extingui magna ex parte nonnulli existimant, Aristoteles & Plin. Quadrupedum sues tribus morbi generibus laborant, quorum vnum raucedo vocatur, quo maximè fauces maxillæq; inflammantur, (ibi quidem propriè mihi videtur branchus vocari, alijs in locis impropriè, phlegmone potius in genere dicenda:) sed idem malum, vel qualibet alia corporis parte contrahi potest. Iam enim plerunque in pedem, aliâs in aurem decumbit. Putrescit protinus membrum, & vlcus serpit, donec ad pulmonem deueniat, quo tacto mors sequitur. crescit hoc vitium celeriter, nec potest sus quicquam edere cum ita ægrotat, etiam si quantumlibet sit morbi incrementũ, (καὶ οὐδὲν ἐσθίει, ὅταν ἄρξηταί τι τὸ πάθος, κἂν δύνωνται. potest autem κἂν δύνωνται vel ad ἐσθίει referri, vel ad πάθος. vt Gaza retulit.) curatur à porcarijs, cum malũ incipere senserint, haud modo quàm tota parte abscissa qua cœperit, Aristotel. interprete Gaza. vocat autem hunc alio morbum Græce βράγχον: & eo affici, βραγχᾶν. Raucescunt (βραγχῶσι) potissimum eo anno, quo montes abunde tulerint, & pinguissimi sint. Iuuat mora celsi dedisse in cibatu (quæ & homini contra anginam prosunt, vt in medicamento diamoron, Niphus) & balneum multum & calidum, & venæ sub lingua sitæ cultello adacto sanguinem detraxisse, Aristot. Βράγχος, νόσος ἡ περὶ τῶν ἐν τῷ σώματι γιγνομένων τὸν βράγχον (legerim, κατὰ τὸν βράγχον) ὅταν ὗς μάλιστα διαφθείρηται, Hesych. & Varin. hoc est, Branchus morbus est circa fauces quo sues maximè intereunt. bronchia quidem medicis vocãtur singuli arteriæ asperę cartilaginei circuli. Βραγχᾶν, οὐ βραγχιᾶν, καὶ βράγχος οὐδετέρως, Var. Βράγχη morb[us] suum. Suidas. Idem in voce Διάῤῥοια, βράγχην scribit esse morbum in parte aliqua corporis porcini, κεφαλαίαν vero febrim (id est totius corporis) cum capitis dolore. Branchus aliquando dilatatur sub gutture, & incidunt in synanchen: & tunc multum mouent pedes, & moriuntur intra tres dies, Albertus: &c. vt Aristoteles. Strumosis sub lingua sanguis mittendus est, qui cum profluxerit, sale trito cum farina triticea confricari totum os conueniet. Quidam præsentius putant esse remedium, cum per cornu singulis ternos cyathos gari demittunt: deinde fissas taleas ferularum lineo funiculo religant: & ita collo suspendunt, vt strumæ ferulis contingantur, Columella. Non facile autem dixerim, craurámne an branchon Aristoteles, strumam appellet in suibus. Crauram enim strumam Gaza interpretatur: sed remedium sanguinis sub lingua detrahendi brancho conuenit: quòd si quis neutrum horum strumam esse contendat, doceat meliora. Authoritate Plinij nonnulli asserunt strumam esse scrophulam, in qua concretæ quædam & puræ (forte, purulentæ) & sanguineæ quasi glandulæ oriuntur, Niphus. Suillum genus morbis obnoxium est, anginæ maximè & strumæ, Plin. Guttur homini tantum & suibus intumescit, aquarum quæ potantur plerunque vitio, Idem. Angina sub faucibus apostema est, quod suibus maximè accidit, Syluaticus. Sues moriuntur angina acerrimè, Plautus in Trinummo. Nostri sideritin illam quæ est latissimo folio, scopas regias vocant: medetur anginis Suum, Plin. Herba impia vocatur incana, rorismarini aspectu, &c. Aliqui sic appellatam, quòd nullum animal eam attingat, existimauére: hæc inter duos lapides trita feruet, præcipuo aduersus anginas succo, lacte & vino admixto: mirumque traditur, nunquam ab eo morbo tentari qui gustauerint: itaque & suibus dari: quæque medicamentum id noluerint haurire, eo morbo interimi, Plinius & Hermolaus Corollario 767. vbi antipatrem vulgò dictam herbam (filium ante patrem, vel Christophorianam, & oculum consulis,) ab impia Plinij diuersam esse docet, nec aliud. Herba trinitatis vulgò dicta, à triplici florum colore, qui violas Martias reliqua specie omnino referunt, *freissamkrut*) vtilis est suibus angina, id est calido gutturis abscessu laborantibus. Habet sanè hæc herba violæ Martiæ vires, quod ex gustu saporeque conijcio, quamuis odore caret: commendantur autem etiam violæ flores, aut quod in eis purpureum est, ad anginas à Dioscoride. Tonsillæ in homine, in sue glandulæ, Plin. Si tonsillis (parisihmijs) infestentur sues, sanguis ex humeris detrahatur, Didymus. Tubercula quædam faucibus & gutturi porcorum innascuntur, quæ Angli (vt audio) sua lingua kyrnel nominant, quod malum ad anginam referendum puto. Nam quæ extrinsecus in collo nascuntur tubercula, & matura pus aut saniẽ emittunt, cũ vel à sue attrita, vel à porcario secta fuerint, periculo vacãt, & chœrades vel scrophulæ, ni fallor, appellari possunt. Morb[us] quẽ nostri *rangen* appellãt, Itali quidam (vt audio) sidor, non contagiosus quidem, sed admodum periculosus est suibus: mors enim ferè intra biduum sequitur: quare vulgus imprecando etiam homini huius morbi nomen vsurpat, cum nihil quod sciam simile in hominem cadat. Nascitur hoc malum in inferiore oris suilli parte, in ipsa (puto) maxilla eo spatio quod inter anteriores & posteriores dentes est: induratur enim pars illa cornu instar, absque vllo tumore, colore albicat: inter hunc scirrhum & carnem sanam acus cum filo inserto, traijcitur ore distento per immissum baculum: sic eleuatus filo scirrhus ferro rescinditur, atque ita curantur plerique: nisi serò forte sectio adhibeatur. Sunt qui radicem gentianæ illius generis quod à dissectæ radicis figura cruciatam nostri vocitant, (vt supra dixi, & pluribus in Boue C.) aduersus hunc morbum pabulo aut potioni admixtam præbeant. quare & à morbi illius auxilio *rangenkrut* appellant nonnulli. Sed nostri ferè omnes, præsertim periti lanij, sectione potius tanquam certiore præsidio vtuntur. Accidere hoc eis aiunt si colluuies nimis calida detur: quòd & aliâs noxium esse audio, arteria aspera (nostrates vocant *de vveysel verstrupft*) inde astricta, & exulceratis nonnunquam vel aliter læsis intestinis. Sus quiringam (vt Germanico nomini terminationem Latinam addam) patitur, cibo & potu abstinet, (quod Aristoteles etiam [illegible] scribit) ac vertigine laborat. Est præterea malum quod in superiore oris parte (in palato) intra dentes, sed iuxta eos nascitur, durities quædam quæ spatium non maius vngue humano occupat, hanc ferro resoluunt lanij, & vt possunt resecant: vocant autem *die fasen*. Eiusdem nominis mor-

bus, re

bus re tamen vt puto diuersis nonnihil, in equi etiam palato nascitur, vt inter equorum morbos scripsi. Hinc (tempore pestis) canibus blandis rabies venit, & quatit ægros. Tussis anhela sues, ac faucibus angit obesis, Vergilius. Radix herbæ consiliginis, quam nuper inuentam diximus, suum quidem & pecoris omnis remedium præsens est pulmonum vitio, vel traiecta tantum in auricula. Bibi debet ex aqua, haberique in ore assiduè sub lingua: superficies eius herbæ an sit in aliquo vsu, adhuc incertum est, Plinius. Sues nisi potu affatim satientur, pulmonariæ fiunt: isque morbus optimè sanatur auriculis inserta consiligine (quod in ouibus etiam pulmonarijs fieri iubet:) de qua radicula diligenter ac sæpius iam locuti sumus, Columella. Idem facit radix hellebori nigri per auriculam bouis aut suis traiecta, itemque ad alios vsus, saltem extra corpus. Intra corpus enim consiliginem dare non ausim, quamuis medicus non indoctus ætatis nostræ pulmonarijs etiam hominibus intra corpus sumendam consulit, nec tamen vel authoritate vel experimento vllo id confirmat. Sed plura de hac herba scripsi in Boue C. & in Lupo a. in aconiti mentione. Lanij nostri rarum esse suem aiunt, qui non aliquo vel hepatis, vel pulmonis, vel alio vitio laboret: reperiri enim in pulmone aliquando alba quædam tubercula, magnitudine dimidiatæ iuglandis: & pulmonem aliquando costis siue membranæ succingenti adhærere (quod bubus etiam accidere audio, vulgò vocant *angheſſt.*) In hepate vero vesicas quasdam aqua plenas (ὑδατίδας, *vvassergallen, vvasserblatern,*) conspici. Nauseantibus salutaris habetur eburnea scobis sali fricto & fabæ minutæ fresæ commista, ieiunisque prius quàm in pascua prodeant obiecta, Columella. Animal hoc voracissimum natura existit, quare potissimum splene laborat: danda est autem bibenda aqua, in qua myricinæ prunæ extinctæ sint. Hominibus vinum loco aquæ in ijsdem prunis infusum opitulatur, Didymus ex Democrito. Solet etiam vitiosi splenis dolor eas infestare, quod accidit, cum siccitas magna prouenit, & vt Bucolicon loquitur poëma. Strata iacent passim sua quæque sub arbore poma. Nam pecus insatiabile est: sues enim, dum dulcedinem pabuli consectantur, supra modum æstate splenis incremento laborant. Cui succurritur, si fabricentur canales ex tamaricibus, & rusco, repleanturque aqua: & deinde sitientibus admoueantur. Quippe ligni succus medicabilis, epotus intestinum tumorem compescit, Columella. Adeò mirabilem myricæ antipathiam cõtra lienem faciunt, vt affirment, si ex ea alueis factis bibant sues, sine liene inueniri: & ideo homini quoque splenetico cibum potumque dant in vasis ex ea factis, Plinius & Constantinus monachus. Apud nos tam parua crescit myrica, vt raro stipes eius ad digitum crassitudine duplus sit: quamobrem nec aluei inde fieri possunt suibus, nec vasa homini: pocula tamen ex pluribus paruis taleis hærente adhuc cortice, ambiente supra infraque ligneo circulo parantur, vt vegetes seu vasa vinaria ex pluribus ligneis asseribus fieri solent. Ad suum vero medicinam, decoctum eius in potu datur. Tamaricis radicem vel folia trita ex aceto bibat, qui de splene laborat, cuius vsum si experiri volueris, da porco edendam per dies nouem, cum eum occides sine splene inuenies, Marcel. Asplenos etiam herba consumit splenem suum: Vide in Boue C. Alui profluuium (quod similiter vt capitis dolorem & grauitatem strumam, χοιράδα, nominant, vt supra dictum est: Suidas χοιράδων) suibus irremediabile incidit, Aristot. Aliqui sues empturi perfunctas esse à febri & à foria stipulantur, Varro. Verno tempore herbæ nouellæ & immaturæ porcis aluum citant, vnde emacientur, Columella. Porci quidam in alpibus sero lactis non assueti, si nimium biberint, rumpi aliquando periclitantur, nisi aluus maturè fluat. Sui dysuria vel ischuria laboranti quidam grana lathyridis aliquot præbent, vt audio.

Plurimis vita ad annos quindecim: aliquibus etiam propè ad vicenos, Aristot. Vita ad quindecim annos, quibusdam & vicenos: verum efferantur, Plin.

D.

Sus animal est impurum & vorax, μιαρὸν καὶ γαστρίμαργον: quare eos etiam qui partes corporis eis similes habent, naturam quoque eis non dissimilem habere conijcimus, Adamant. Qui porco similem habent frontem, supercilia, labra, os, vel collum, homines iudicantur inepti, stolidi, improbi, iracundi, [illegible], ὀργίλοι. denique ὑώδεις. vt in B. recitauimus. Sui animam pro sale datam vulgò fertur: vide infra ab initio capitis sexti. Sues quoniam hebetiore sensu sunt, inarticulatiora corda habent, Aristot. 3. 4. de part. anim. Sunt qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putent, sed cute operimentisque corporum magis aut minus bruta esse, vt ostrea & testudinis: boum tergora, setas suum obstare tenuitati immeantis spiritus, nec purum liquidumque transmitti, Plinius. Animalium hoc maxime brutum, animamque ei pro sale datam non illepide existimabatur. Compertum agnita voce suarij furto abactis, merso nauigio inclinatione lateris vnius remeasse. Quin & in orbe forum nundinarium domosque petere discunt, Plin. Porculatoris vocem suillum pecus sic agnoscit, vt etiam si ab eo procul seductum fuerit, appellantem intelligat, cui quidem rei testimonio est id quod proxime sequitur. Cum maris prædones ad Tyrrhenam terram piraticam nauem appulissent, ex hara permultos sues furto abactos imposuerunt in nauim, quam soluentes ad nauigandum incubuerunt. Subulci præsentib[9] piratis silentium tenebant, suesque catenus abduci quiescebant, quoad ex portu latrones se eripuissent, & à terra soluissent. Tum voce suibus audiri solita suarij quàm maxime poterant exclamantes, eos retro versus ad se reuocabant. Porci primum vt sub latum clamorem pastorum exaudierunt, statim se in alterum nauis latus compellentes, eam euerterunt: malefici piratæ naufragio quàm mox funditus perierunt, sues ad suos enatarunt, Aelianus. Sus animal impurum, cœno, & lacunis maximè gaudet: vt tam crassi & hebetes ei sensus quàm ingenium existimetur. Primus scrofæ fœtus prima vbera sugit & deinceps cæteri suo quisque gradu & ordine, Io. Tzetzes, & alij, vt in C. recitaui. vbi hoc etiam diximus à scrofis nonnullis suos porcellos deuorari. Pascere gregatim pro ætate velle videntur, Aristoteles. Sui grunnitus terribilis: præcipuè autem vno percusso cæteri grunniunt, & quasi condolentes accurrunt: sed mox obliti sui planctus ad cœnum cibumue redeunt, Obscurus. Nostri sic concursantes inter se sues, vt viribus coniunctis mutua ferant auxilia, ad vim vel arcendam vel inferendam homini aut alteri animanti, dicunt *rüdilen*, alij *vervlen.* Suem aiunt si capite ad cælum verso portaueris, non grunnire, Ant. Mizaldus. Verres vnus in grege porcorum alijs pugna deuictis imperat, & gregem sibi deditum habet. Hoc dissidij & pugnæ tempore, vel aliter etiam libidine ardentibus non tutum est accedere: neque enim homini, neque pecoribus parcunt: præcipuè vero albis vestibus indutos infestant, Mich. Herus. Sues Belgici proceritate, robore & celeritate præstant, adeò vt insueto cuipiam accedenti, non minus quam luporum periculorum ingruat, Strabo. Sui & crocodilo natura eam conciliauit amicitiam, vt impune sues circa Nili ripas obuersentur, neque à

crocodilis offensam vllam patiantur, Calcagnin. Sui serpens aduersatur, quia deuoratur ab ea, Aristot. Mustela & sues dissident. Plin. Sus (id est sues aliquot coniuncti, Ephesius) etiam lupo obsistere repugnareq; potest, Aristot. Lupos aiunt cum sint nacti sues, trahere vsque ad aquam, quòd dentes feruorem carnis ferre nequeant, Varro: intelligendum sues à lupis deuorari, non contra. Minimo suis stridore terrentur elephantes, Plin. Elephas exhorrescit porcelli recens nati vocem, Zoroastres in Geopon. Elephanti ex animalibus maxime exhorrent hircum, ceraston, (arietem intelligo,) & porcum: quibus sanè machinamentis Romani elephantos Pyrrhi regis primum vertentes, victoria sunt potiti, Volaterran. Vide plura in Elephanto D. Iam visus est leo, qui cum suem aggrederetur, vt setis horrentem aspexit, fugeret, Aristot. Lupus aliquando capram aut suem auricula mordicus apprehendit & aliquo secum deducit, vbi commodè & securè deuoret, vt pluribus retuli in Lupo D.

Porcos sequi eos à quibus cerebrum corui acceperint in offa, quidam scripserunt, Plinius & Sextus, vt Aggregator citat. Vide infra in H.d. Nigidius fugere tota die canes conspectum eius qui è sue ricinum euellerit, scriptũ reliquit, Plin.

E.

Subulcus debet consuefacere, omnia vt faciant ad buccinam. Primo cum incluserunt, cum buccinatum est, aperiunt, vt exire possint in eum locum, vbi ordeum fusum in longitudine sit. Sic enim minus deperit, quàm si id in aceruos positum est, & plures facilius accedunt: ideo ad xi..conuenire dicuntur, (ideoq; ad buccinam conuenire dicantur, Crescent.) vt syluestri loco dispersi ne dispereant, Varro. Custos porcorum (inquit Columella) sit vigilans, impiger, industrius, nauus. Omnium, quas pascit, & matricum, & iuniorum meminisse debet, vt vniuscuiusque partum consideret. Semper obseruet enitentem: claudatq; vt in hara fœtum edat. Tum denotet protinus quotque & quales sint nati, & curet maxime nequis sub nutrice aliena educetur: nam facillime porci, si euaserint haram, miscent se, & scrofa cum decubuit, æque alieno ac suo præbet vbera. Itaque porculatoris maximum officium est, vt vnamquanque cum sua prole claudat qui si memoria deficitur, quo minus agnoscat cuiusque progeniem, pice liquida eandem notam scrofæ & porcis imponat, & siue per literas, siue per alias formas vnumquenq; fœtum cum matre distinguat: nam in maiore numero diuersis notis opus est, ne confundatur memoria custodis. Attamen quia id facere gregibus amplis videtur operosum, commodissimum est haras ita fabricare, vt limen earum in tantam altitudinem consurgat, quantum possit nutrix euadere, lactens autem supergredi non possit. Sic nec alienus irrepit, & in cubili suam quisque matrem nidus expectat, qui tamen non debet octo capitum numerum excedere. Non quia ignorem fœcunditatem scrofarum maioris esse numeri, sed quia celerrime fatiscit, quæ plures educat. Atque eæ quibus partus summittitur, cocto sunt ordeo sustinédæ, ne ad maciem summam perducantur, & ex ea ad aliquam perniciem. Diligens autẽ porculator frequenter suile conuerrat, & sæpius haras: nam quamuis prædictum animal in pabulationem spurcè versetur, mundissimum tamen cubile desiderat. Hic ferè cultus est suilli pecoris rectè valentis. Et rursus, Nec vt cęteri greges vniuersi claudi debent, sed per porticus haræ faciendæ sunt, quibus aut à partu, aut etiam prægnãtes includantur: nam præcipue sues cateruatim atque inconditæ, cum sint pariter inclusæ, super alias aliæ cubant & fœtus elidunt. Quare, vt dixi, iunctæ parietibus haræ construendę sunt in altitudinem pedum quatuor, ne sus transilire septa queat: nam contegi non debet, vt à superiore parte custos numerum porcorum recenseat, & si quem decumbens mater oppresserit, cubãti subtrahat, Hæc Columella. Neq; gregatim claudendæ sunt porcæ more aliarum pecudum, sed haras sub porticibus faciemus, quibus mater vnaquæque claudatur, & alumnum gregem tutior ipsa defendat à frigore. Quæ haræ à superiori parte detectę sint, vt libere numerum pastor exploret, & oppressis à matre fœtibus sæpe subueniat subtrahendo, Palladius. Scrofam in sua quanq; hara suos vt alat oportet porcos, quoniam alienos aspernatur, & ideo si conturbati sunt in fœtura, fit deterius, Varro. Singulæ ex parturientibus suibus peculiari in hara sunt includendæ, ne scilicet diuersi partus mutuò inter se misceantur, sed matres agnoscant prolem, porcelliq; similiter assuescant suis matribus: quippe si confundantur, haud amplius eos ipsæ scrofæ discernent. Commodius autem est si singulæ proprios fœtus enutriant, Florentinus. Haram facere oportet circiter trium pedum altam, & latam amplius paulò, ea altitudine abs terra, ne dum exilire velit prægnans, abortet. Altitudinis modus sit, vt subulcus facile despicere possit, nequis porcellus à matre opprimatur, & vt facile purgare possit cubile. In haris ostium esse oportet. & limen inferius altum palmipedale (id est, pede & palmo, Crescent.) ne porci ex hara, cum mater prodit, transilire possint. Quotiescunque haras subulcus purgat, toties in singulas arenam inijcere oportet, aut quid aliud, quod exugat humorem, Varro. Cum peperit, largiore cibatu sustentare oportet, quo facilius lac suppeditare possit: in quibus hordei circiter binas libras aqua madefactas dare solent, & hoc quoque conduplicant, vt fit mane, & vesperi, si alia, quæ obiiciant, nõ habuerint, Idem. Et rursus, A partu decem diebus proximis non producunt ex haris matrem præterquam potum. Præteritis decem diebus sinunt exire pastum in propinquum locum villæ, vt crebro reditu lacte alere possit porcos. Cum creuerunt, cupiunt sequi matrem, tum domi secernunt à matribus, ac seorsum pascunt, vt desyderium ferre possint parentis, quod decem diebus assequuntur. Pastum exigunt æstate mane, & ante quàm æstus incipiat, subigunt in vmbrosum locum, maxime vbi aqua sit. Post meridiem rursus lenito feruore pascunt. Hyberno tempore non prius exigunt pastum, quàm pruina euanuit ac colliquefacta est glacies, (quod & Florentinus scribit. De numero in centum sues, decem verres satis esse putant. Quidam etiam hinc demunt. Greges maiores inequabiles habent. Sed ego modicum puto centenarium. Aliquot maiores faciunt, ita vt ter quinquagenos habeant porcos in grege, alij duplicant, alij etiam maiorem faciunt. Minor grex, quàm maior minus sumptuosus, quòd comites subulcus pauciores quærit. Itaque gregis numerum pastor ab sua vtilitate constituit, non vt quot verres habeat, id enim à natura sumendũ: hæc hic, Hæc omnia Varro. Agriculturæ ab initio fui studiosus, nec de pecore suillo mihi minor cura est, quàm vobis magnis pecuarijs. Cui enim ea res non est communis? Quis enim nostrum fundum colit, quin sues habeat: & qui non audierit patres nostros dicere, ignauum, & sumptuosum esse, qui succidiam in carnario suspenderit potius ab laniario, quàm ex domestico fundo? Tremellius Scrofa apud Varronem.

Sues terram rostro fodiunt, (nostri dicunt *nielen*,) & sic fodiendo propter radices multum nocent agris. [illegible], sus alienam segetem depascens, cui domini agri dentes elidebant, secundum Cypriam legem vt aiunt. quam pœnam etiam Vlyssi Irus apud Homerum minatur, tanquam ob simile delictum, vt qui messem suam ex epulis procorum ei depasceretur, Varinus. [illegible] apud eundem sus syluestris exponitur. Sues admittunt agri-

cola in

colere in agros & segetem, vt latibula effodiant, Aristoteles. In porcis etiam illud est commodum, quòd immissi vineis needum turgentibus, vel exacta vindemia gramine persecuto diligentiam fossoris imitantur, Palladius: gramen persequendo vertunt solum, postea relicta (reliqua) fossoris diligentia mutantur, Crescentiensis. Vulgo credebatur à Nili in Aegypto euagantis decessu serere solitos, mox sues impellere vestigijs semina deprimentes: & in madido solo credo antiquitus factitatum, Plinius. Eudoxus ideo inquit Aegyptios ab immolandis suibus se sustinere, quod posteaquam sementem fecerunt, eorum greges ad proterendam & conculcandam frumentorũ sationem, atque depellendam in altiorem terram & humidiorem inducere solcant, vt hac quasi occasione terra obducta ne ab auibus semina exhauriantur, Aelianus. Sed aliter Calcagninus in Aegyptiacis, Postquam Nilus (inquit) restagnare desierit, & in aluum fuerit reuocatus, suum opera ad proscindendos subigendosque agros v-
10 tuntur, in quos semina iaciantur. Quomodo Megarenses in prælio aduersus Antipatrum, suibus pice oblitis incensisque in elephantos eius immissis eos perturbarint, &c. dixi in Elephanto D.

Maialis est porcus siue verres castratus, Antiphani apud Athenæum κάπρος ἐκτετμημένος. id est aper siue verres castratus, qua quidem periphrasi reliquæ etiam linguæ mihi cognitæ omnes vtuntur, sed Germani proprium habent *ein barg* vel *bætz*. Porcastrus, id est porcus castus, Syluaticus: maialem intelligo. Porci nefrendes vel nephrẽdes vocabantur castrati, quasi sine renibus, Fulgentius ad Chalcidium. Græci quidem renes νεφροὺς vocant: sed Varro porcos nefrendes vocari ait, qui non amplius lactent, needum tamen fabam frendere possunt. Festus arietes nefrendes dicit, qui dentibus frendere nondùm possunt. Aper (Verres) iracundus & rudis est, nec disciplinam vllam admittit, & quamuis castretur nihilo melior euadit, Isidorus. Verres, iuuencos, arietes, hœdos decrescente Luna castrato, Plinius: Atqui Hesiodus in Diebus octauo die mensis Lunaris verrem & bouem castrari iubet.
20 Aper qua ætate castretur non refert: cætera nisi nouella castrentur, intereunt, Aristot. Castrationis in hoc pecore duo tempora seruantur, veris, & autumni: & eius administrandæ duplex ratio. Prima illa quam iam tradidimus: cum duobus vulneribus impressis per vnamquanque plagam singuli exprimantur testiculi. Altera est speciosior, sed magis periculosa, quam tamen non omittam: cum virilem partem vnam ferro resectam detraxeris, per impressum vulnus scalpellum inserito, & mediam quasi cutem, quæ interuenit duobus membris genitalibus, rescindito: atque vncis digitis alterum quoque testiculum educito, sic fiet vna cicatrix adhibitis cæteris remedijs, quæ prius docuimus, Columella. Et rursus, Mares vel cum primum ineunt semestres, aut cum sæpius progenerauerunt, trimi aut quadrimi castrantur, vt possint pinguescere. Castrantur verres commodissime anniculi, vtique ne minores, quàm semestres, quo facto nomen mutant, atque è verribus dicuntur maiales, Varr. Et rursus, Verres rectè inire potest vsque ad quartum annum, deinde castratur, saginaturque quoad perueniat ad laniũ.
30 Polimenta testiculi porcorum dicuntur, cum castrantur: a politione vestimentorum, quòd similiter vt illa curantur, Festus. Castratur & fœmina sus, etiam quæ sæpius iam peperit, & à nostris vocatur *ein galtz*. Fœminis quoque vuluæ ferro exulcerantur, & cicatricibus claudantur, ne sint genitales. Quod facile (facere) non intelligo quæ ratio compellat, nisi penuria cibi: nam vbi est vbertas pabuli, submittere prolem semper expedit, Columella. Apria etiam scrophæ castratur, ne præterea coitum appetat, sed breui tempore obesetur. Castratur autem cum biduo ieiunarit, suspensa pernis prioribus, recisa cute inter femina, quà maribus testes maximè continẽtur: hac enim parte adhæret vuluis apria dicta, cuius exigua parte abscissa, consarcinant. Aristoteles. Lanij nostri porcis fœminis iunioribus vuluam totam (*die gantze burde*) excindunt: vetulis vero apriam tantum: sic enim interpretor quod ipsi vocant *die korn oder bærkorn*, hoc est grana vel genitalia grana, quæ plura simul coniuncta esse aiunt, humore genitali grauida: quamuis non eodem loco quo apriam Aristoteles sita esse ferunt, sed in dextro
40 latere os sacrum versus. Castrantur fœminæ sic quoque vti cameli, post bidui inediam, suspensæ pernis priorib⁹, vulua recisa, celerius ita pinguescunt, Plin. Ἐν Γαλατίᾳ τὰς σῦς ἐκτέμνουσι μετὰ τὴν ἐκτομὴν τῆς μήτρας, Soranus. Græci quando volunt impinguare scrophas, extrahunt eis matrices, Abynzoar.

Phorine, φορίνη, dicitur suilla pellis: hæc optima est pro calciamentis, Crescentiensis. Nostri sutores, vt audio, non vtuntur, quòd breui mollis & flaccida fiat, & humorem transmittat, (*sy wirt bald fleischig vnd blutt.*) Ephippiarij puto lora inde conficiunt, & helcijs superinducunt. Hinc & libris operimenta adduntur, multò diuturniora quàm ouilla aut vitulina: firmior enim superficies est, nec ita facile deteritur. Ex corij segmentis decoctis glutinum fit, quod quidam taurocollę præferunt: ad cuius vocis similitudinem chœrocollam dixeris. Adeps suillus optimus est pro calciamentis conseruandis, Crescentien. Nostri vmbilicum cum sua pinguitudine pro calceis inungendis seruant. Succinum rude primum nascitur & corticosum, deinde incoctum adipe lactentis
50 suis expolitur ad quem videmus nitorem, Solinus cap. 23. De axungiæ vsibus scribetur in G. Sanguinem suillum aliqui miscent medicamentis quæ inijciuntur in aquam pro piscibus capiendis. Venatores quidam vt lupos aut vulpes captent, ex iecore suillo asso & in frusta dissecto quæ melle tingantur, escam parant, & calceos pingui suilla tosta illinunt, felem mortuam post se trahentes, &c. vide in Cato E. Sanguis è naribus trahitur graminis semine, noto pueris remedio, aut setis suillis, Alex. Benedictus. Acerrimus hominis fimus est, vt & Chartodras omnium optimum eum esse asseuerat, secundum suillum, tertium caprarum, &c. Theophrastus. Aliqui (ad stercorandũ) præferunt hominum fimum, &c. proximè spurcitias suum laudant, Columella solus damnat: alij cuiuscunque quadrupedis ex cytiso, Plinius. Et alibi. Vrit vineas suillum fimum, nisi quinquennio interposito, præterquam si riguis diluatur. Stercus asinorum primum est, maximè hortis: deinde ouillum, & caprinum, & iumentorum: porcinum vero pessimum, cineres optimi, Pallad. Lactucarum amplitudinem quidam augent, recisis cum ad se-
60 mipedem excreuerint, fimoque suillo recenti illitis, Plin. In arborum genere stercoribus nonnullis ex validiorum numero vti consueuerunt, potissimè cum fructus emollire, immutareque volunt, ceu suillo, quo punicæ dulcescant & nucleo vacuæ reddantur, & amygdalæ ex amaris in dulces transeant, Theophrastus de hist. 3.12. Malus arbor quæ iam vermes habet, curabitur suillo stercore per hominis vrinam succulento reddito, radicibus affuso, Anatolius in Geopon. Si mala punica acida nascantur, ablaqueatis radicibus fimum suillum adhibent: eo anno violenta, proximo dulcia futura, Plinius. Malum punicum si acidum aut minus dulcem fructum feret, stercore suillo & humano vrinaque vetere radices rigato. Ea res & fertilem arborem reddet, & primis annis fructum vinosum, & post quinquennium dulcem & apyrenum facit, Author medetur aliquis ex Geopon. 6. Ego ab homine non indocto fœniculum dulce futurum audiui, si terra circa radicem effossa fimum bubulum reponatur. Columbino ac suillo fimo plagis quoque arborum medeantur, Plinius. Ad lætas ouillas quæ fructum non
70 afferunt: Sed & sine ablaqueatione adiuuãda est amurca insulsa cũ suilla vel nostra vrina vetere, Columella 5.9.

Ad po

Ad pomorum siue malorum radicem lotium suillum aut stercus addere oportet, vt stabilia mala fiant, Cato. In quo quidem loco sues stabulabunt, eodem equos nequaquam deducemus, neque propè consistere patiemur. Inimica enim omnia suilli equino generi, grunnitus, fœtor, halitus Camerarius. Quod egerit sus ægra, si in præsepia boum inciderit, pestilentiam facere valet, Columella. Sed plura in Bouis & equi historia diximus: quam noxium eius hoc excrementum sit. Cauendum ne anseres hœdinos porcinósue pilos deuorent: exoluunt enim eos si vorauerint, Anatolius. Quomodo foueis capiantur tum aliæ feræ, tum canes ac porci intrantes & dissipantes vineas, Crescentiensis docet 10. 33. Ὕες ἐν τῇ ἀρούρᾳ φαινόμεναι ὄμβρον φυγεῖν ὑποσημαίνουσι. Aelianus de animal. lib. 7. cap. 8. Id est, Sues in aruis apparentes, pluuiam fugiendam monent. Sed Gillius eo in loco legit, Μυῖαι ἐν τοῖς ἀρώμασιν, hoc est, Muscæ in aromatis. Apud Theophrastum quidem nihil tale reperio. Sues diutius in cœno immorantes, φορυτῷ ἐπιμαργαίνουσαι. tempestatem (χειμῶνα) significant, Aratus. Imminentem enim tempestatem cum præsentiant, auidius saturari quærunt priusquam includantur, Scholiastes qui φορυτὸν cœnum interpretatur: vide paulo post. Sues & capræ præter morem libidinosæ, (& maturius,) tempestatem magnam futuram significant: sin tardiores fuerint ad coitum, satis moderatum anni tempus futurum expectatur, Aratus vt retuli in Oue cap. quinto. Porci alienos sibi manipulos fœni lacerantes, tempestatem, præsertim pluuiam significant, Plinius: videtur autem ex Arato vel alio Græco authore φορυτὸν vocem fœni manipulos reddidisse. Et sanè Hesychius φορυτὸν interpretatur sarmenta, paleas, quisquilias, & fœni manipulum quem ventus circa terram iactet, vt inde etiam nomen factum sit ἀπὸ τοῦ αἴρεσθαι καὶ φέρεσθαι ὑπὸ ἀνέμου.) item φρυγανώδη, συρφετὸν, βόρβορον, ἀκαθαρσίαν (addendum, χορτώδη, vel συρφετώδη, &c. Vide Suidam:) id est varia purgamenta, cœnum, quisquilias. Varinus præterea φορίον, ἢ ῥαβδῶδες πλέγμα ἐν ᾧ τὸν στάχυν ἐμβάλλουσιν, ἢ τὴν ἐκ φρυγάνων στρωμνήν, hoc est, fisci seu quali genus, vel stoream. Arati interpres, vt dixi, nihil quàm cœnum interpretatur in hoc prognostico Apud aratum vocem phorytòn, ego cum Plinio fœni manipulos interpretari malim. Μαργαίνειν vox idem est quod μαίνεσθαι, ὑβρίζειν, quæ voces de lasciuia etiam & contumeliosis ludis vsurpantur. Habent autem pecora quoque exultantia & indecora lasciuia ludentia eandem significationem, vt Plinius eodem in loco scribit. Atqui sues ita lasciuire, & obuium quodque rostro arripere interdum, & iactare, vulgò notum est. Accedit quod apud Aelianum interprete Gillio sic legimus: Sues iactatis manipulis insanientes, ventum aut imbrem imminere significare, Democritus ait. Verum hoc Græcè non inuenio, in codicibus nostris, eo in loco vbi Gillius posuit.

F.

Sui animam pro sale datam non illepidè existimabatur, Plin. Sus, inquit Cicero, quid habet præter escam: cui quidem ne putresceret, animam ipsam pro sale datam dicit esse Chrysippus: qua pecude, quòd erat ad vescendum hominibus apta, nihil genuit natura fœcundius, Gillius. Etenim omnium rerum quas & creat natura & tuetur, quæ aut sine animo sunt, aut non multo secus earum summum bonum in corpore est, vt non inscitè illud dictum videatur in suem, animum illi pecudi datum pro sale, ne putresceret. Sunt autem bestiæ, in quibus inest aliquid simile virtutis, vt in leonibus, vt in canibus, vt in equis, in quibus non corporum solum vt in suibus, sed etiam animorum aliqua ex parte motus aliquos videmus, Cicero libro 5. de finibus. Græci porcum à natura donatum dicunt ad epulandum: itaque suibus animam datam pro sale, qui seruaret carnem, Varro. In lege Mosis Leuit. 11. & Deuter. 14. suilla prohibetur: quia nec ruminat sus & victu impurissimus est. Animalia quædam quæ diuino cultu prosequebatur Aegyptus, vt ouem & bouem, Deus pura in cibo haberi voluit, vt contemnere ea discerent Iudæi: illa vero quæ Aegyptij auidius lucrabantur, prohibuit, vt suillam, quam in solitudine etiam desyderabant Iudæi, Procopius. Moses prohibuit in cibo sumere χοῖρον, quòd id animal significat φιλήδονον καὶ ἀκάθαρτον ἐπὶ ῥυπαρὰν τροφὴν καὶ ἀφροδισίων λίχνον καὶ μιαρὸν ... ἀκόλαστον ἀεὶ κινούμενον ... καὶ ἐν βορβόρῳ κείμενον, εἰς σφαγὴν καὶ ἀπώλειαν πιαινόμενον, Clemens in strom. Comedentes carnem suillam & ius (animalium) abominabilium habentes in uasis suis: qui dicunt, mane apud te, & ne accesseris ad me, quoniam sanctior te sum: illi (suscitant) fumum in furore meo, Esaiæ 65. Munstero interprete. Dominus iudicabit, &c. edentes suillam, & abominationem atque murem, Esa. 66. Eleazarus vnus ex principibus scribarum, iam nonagenarius aperto ore hians compellebatur carnem porcinam manducare, sed ille mori potius quàm hoc exemplum violatæ legis in se committere, sustinuit, Machab. 2. 6. Contigit autem septem fratres vnà cum matre apprehensos compelli à rege (Antiocho Epiphane) edere carnes porcinas flagris & taureis cruciatos, &c. Ibid. 2. 7. Heliogabalus abstinebat suibus, vt mos est Phœnicibus, Herodianus. Mulieres Barcæ in Africa non modo gustu vaccinæ carnis, sed etiam suillæ abstinent, Herodotus lib. 4. Aegyptij quoque suem non gustant, Ibidem. Vide plura infra in h. Arabes Scenitæ carnibus suillis prorsus abstinent: sanè hoc animalis genus si inuectum illò fuerit, moritur illico, Solin. ni fallor. Arabas nouimus camelorum lacte vesci, à carnibus suillis vero abstinere imprimis, copiæ vel raritatis vtrunque ratione, Cælius. Apud Indos nullum suem neque ferum neque cicurem nasci Ctesias Cnidius ait, & suilli generis vsum Indos à se detestari, & tantopere ab eo vescendo, quàm ab humanis carnibus abhorrere, Aelian. Porcinę (χοίρεα) carnes prauæ sunt, quum fuerint crudiores aut ambustæ. Magis autem choleram generant & turbationem faciunt. Suillæ (ὕεια) autem optimæ sunt omnium carnium. Sed præstant etiam ex his quæ non vehementer pingues sunt, neque tenues, neque veteris victimæ (ἱερεῖα) ætatem habent. Edere vero ipsas oportet absq; pelle, & subfrigidas, Hippocrates in libro de vict⁹ ratione in morbis acutis. Vbi Galenus in cõmentarijs: Porcum (χοῖρον, inquit) priuatim nominabant veteres, valde paruum adhuc. Et sic accepit Homerus: Ἔσθιε νῦν ὦ ξεῖνε, τά τε δμώεσσι πάρεστι Χοίρε᾽· ἀτὰρ σιάλους γε σύας μνηστῆρες ἔδουσιν. Atqui nescio quomodo porci sues sialos, id est ὕας ἐπὶ τελείους, plus quàm adultos (τελείας intelligo in vigore ætatis) comederint, tanquam nullius planè iudicij homines ad dignoscendum suauiora & concoctu faciliora cibaria: quod similiter de ventribus caprinis dixerim, quos sanguine & adipe repletos edebant, quo vix difficiliorem concoctu cibum reperias. Facillima sanè concoctu & suauissima caro est suis ætate medij, quæ sanguinem quoque probum generat: pessima vero tum veteli nimium, tum nuperrimè nati. Siquidem sus omnium ferè terrestrium animalium, quæ in hominis cibum veniunt, humidissima carne est: quamobrem nuper geniti porcelli caro immodicè humida cum sit, plurimam pituitam gignit: idque multò magis si crudiuscula (non satis cocta ad ignem) fuerit. Eandem ob causam Hippocrates suis carnem nimium pinguem magis improbat quàm mediocriter corpulentæ suis, humiditatem eius non probans: propter quam omnis sanè pinguedo minus bene tum concoquetur tum nutriet quàm de eodem

dem animante caro. Sed ambustæ quoq;(porcinæ carnes) inter assandum, ad concoctionem & boni succi generationem non idoneæ sunt, & propter acquisitam acrimoniam choleram sive bilem procreant. Commune enim hoc vitium biliosorum cibariorum est, cum humida & acria fuerint. Corrumpuntur enim hæc (omnia) similiter, & cum acredine sua vasorum ad ventriculum pertingentium ora mordicent, vt humores ex toto corpore in ventrem deriuentur, efficiunt. Cæterum pellem non edi iubet, quòd carne concoctu difficilior sit, vtpote frigidior. Porrò cum suillas etiam (vt caprinas ante) frigidiusculas edi vult, carnem nullam calidam probare videtur, putans scilicet eas & facilius inflammari (καυσωδέστερα) & magis inflare, quàm si frigidiusculæ fuerint. Atqui ipse in carnibus caprinis, & si quæ aliæ natura calidæ sunt, rationem istam admitto: in illis vero quæ calefaciendo & refrigerando temperatæ sunt, simpliciter & absque distinctione alteras alteris præferri non approbo,
10 Hucusque Galen. Hippocrates in lib. de internis affectionibus in primo splenis morbo obsonium dat carnem suillam in lenticula cocta tritam. In epilepsia imperant abstinentiam carnis & magis porcinæ vel bubulæ vel caprinæ, Cælius Aurelianus. Proxagoras pro epilepticis celebrat carnem agninam siue hœdinam atque porcinam & catulorum, Idem. χοῖρος porcus est adhuc tener, delphax vero adultus, alij contra volunt, Hermol. Omnium ciborum (inquit Galen. de alim. fac. 3.1.) suum caro potentissimè nutrit. Cuius rei athletæ certissimum tibi præbent indicium. Si enim paribus exercitationibus parem molem alterius cibi pridie totum diem comederint, postero die statim sentient sese redditos imbecilliores. Quòd si pluribus deinceps diebus id fecerint, non imbecilliores modo, verum etiam alimenti penuria macilentiores palàm conspiciuntur. Idem etiam de eo quod dicimus, potes in pueris, qui in palæstra sese exercent, experiri, & in alijs, qui quamlibet actionem fortem ac vehementem (cuiusmodi est fodientium) obeunt. Et mox, Cæterum quantum carnes bubulæ totius suæ substantiæ crassitie
20 suillam superant, tanto suillæ bubulas lentore antecedunt. Cæterum ex suum carnibus, hominibus quidem ætate florentibus, fortibus & qui se multum exercent, suum ætate florentium carnes ad coquendum sunt præstantiores: alijs vero suum adhuc increscentium. Porrò quemadmodum ex suibus qui ætate sunt florenti, ijs iuuenibus qui bono corporis sunt habitu, conueniunt: sic & boum, qui nondum florentem ætatem attigerunt. Bos enim temperamento est quàm sus multò sicciore: quemadmodum & vir ætate florens quàm puer. Et paulò post, Capra temperamento minus quàm bos est sicca, si tamen homini & sui comparetur, multum superat. Suillæ autem carnis similitudinem cum humana ex eo poteris intelligere, quòd quidam carnes humanas pro suillis sine vlla in gustu vel olfactu suspicione comederunt: id enim ab improbis hospitibus & alijs quibusdam factum fuisse iam compertum est. Merito igitur porcelli alimentum nobis præbent, tanto magis suibus excrementosius, quanto ipsis sunt humidiores: meritò minus etiam nutriunt. Nam alimentum humidius, vt distribuitur, ita et-
30 iam discutitur celerius. Et rursus, Sues quanquam temperamento sunt humidi, cum tamen iam senuerint, carnem habent nonnunquam siccam ac concoctu difficilem, Hæc omnia Galen. de alim. fac. 3.1. Ex pedestribus animantibus suilla caro probatissimus cibus est, deinde hœdina, mox vitulina, Galen. in lib. de cibis boni & mali succi. Alica sicuti & suilla caro, si exactè in ventriculo concoquantur, tum in sanguinem in iocinore conuertantur, probatissimos humores gignunt, sed glutinosi aliquid in se habent, ob idque in ijs iecur obstruunt, & renes, quibus hæc à natura adstrictos meatus habent, &c. Ibidem. Apri suibus domesticis in cibo sunt anteponendi, vt omnia quæ exercentur ijs quæ sunt otiosa: & quæ cibis siccioribus, ijs quæ humidioribus vtuntur: denique quæ purum ac tenuem aërem inspirant, ijs quæ contrarium sunt præferenda. Suum quidem domesticorum caro, omnium aliorum ciborum firmissimè nutrit: multum enim in seipsa habet lentorem, tum propter vitam desidiosam, tum propter cibi humidioris affluentiam. Verum ab his prorsus abstinebit, cui propo-
40 situm erit victu extenuante vti. Quod vero ad reliquas carnes attinet, non quibusuis simpliciter vescetur, sed si multum sese exerceat, licebit ei & auribus & rostris, & pedibus suillis vesci, ventre præterea & matrice, si modo ea elixa bellè fuerint, Galen. de attenuante victu 6. Et rursus cap. 10. Qui attenuante victu vti volet, poterit nonnunquam etiam prædictis (vt cetaceis piscib.) crassioris succi cibarijs vesci, si ex aceto aut oxymelite fuerint præparata, tum alijs etiam plurimis eorum quæ succo omni exhauriri queunt. Quin & suilla ipsa exucca tutò vescetur, quæ vtique alioqui esset vitanda, vt quæ succum crassum ac lentum generet. Omnium quas nouimus ciborum maximè nutriens suilla caro est, sed non æque vt prædicta (pisces saxatiles, alæ testesque gallinacei, &c.) concoctu facilis est. Præterea glutinosum succum crassumque generat. Alioqui nec alio esse habitu potest quod in summo sit nutriens: quippe adhærere id debet, & firmiter affigi, non autem præ tenuitate diffluere, Galen. 7. Methodi medendi. Carnes suillæ, & quæcunque lentos ac crassos humores habent longo tempore faciunt
50 ex toto corpore transpirationem. Olera vero & pisces saxatiles, & quæcunque tenuem habent humorem distribuendum, celerius quidem distribuuntur & opponuntur, stabilem vero naturam non habent, sed facile difflantur, Galen. aphorism. 2. 18. Extremas quadrupedum partes edunt homines, pedes, rostra, auriculas: quas magna ex parte aqua elixas cum aceto & garo, interdum & cum sinapi, aliqui vero etiam cum oleo & garo, vino quoque affuso, comedunt: quidam cum oleribus siue aqua elixas, siue in ollis conditas. Porcini quidem pedes, ptisanæ inter coquendum iniecti, tum illam meliorem reddunt, tum ipsi molliores fiunt, eoque aptiores tum ore mandi tum concoqui in ventriculo, Galen. de facult. alim. 3.3. Et paulò inferius, Præstant suilli pedes rostro, illud auribus: aures enim sola cartilagine & cute constant, quare perparum alunt. Inter domesticas quadrupedes (inquit Celsus) leuissima suilla est: & ex eodem sue vngulæ, rostrum, aures, cerebellum, aliquantò quàm cętera membra leuiora sunt, adeò vt in media materia poni possint: & eadem cum trunculis vuluisque inter res leues, boni succi
60 & stomacho idoneas numerat. Suilla tam recens quàm salita, etsi gustu titillat, perniciosa tamen omnino est ac mali succi, vt ais Celsus, Platina. Porcellorum carnes mucosas & nimis humidas esse, in Vitulo etiam ab initio capitis sexti ex Galeno recitaui. Caro suis tum cicuris tum domestici, vt fertur, cito concoquitur & descendit, multum alit: sed succum gignit crassum & viscosum, Auicenna. Caro apri secundum Christianos inter ferinas optima est: nempe leuior quàm suis cicuris, & validi multique nutrimenti: citò concoquitur, præcipuè autem hyeme conuenit, Idem. Porcellorum caro parum nutrit, quòd facilè resoluatur & admodum humida sit, Idem. Galen. lib. 8. de sanitatis ratione, suillam carnem cæteris laudabiliorem facit. Auicenna capite de sanguine, humanum suillumque sanguinem, in omnibus exactam habere similitudinem scribit: & similiter carnem: adeò vt impuratiores quidam pro suilla humanam distrahere ausi sint: quod facinus diu perrexit impunitum, donec digiti hominis intermixti forte conspecti, ad supplicij diritatem, etiamsi seram, auctores protraxêre: id quod de-
70 cimo (cap. 2.) Simplicis medicinæ affatim exposuit Galenus. Auerrois quinto Colliget, ex Auicennæ placitis porcinam

porcinam carnem cæteris præferendam omnibus statuit, velut hominibus naturá cognatiorem: quod (inquit) esse ita experimento planè discimus, Cælius. Suum qui delphaces, hoc est porculi nuper nati, qui & γαλαθηνοί (lactentes porci) vulgò dicuntur, humidi sunt, & superfluitatum abundantes, nec boni succi, qua ex re haud bonum est eis uti: quemadmodum nec vetustis suibus, quippe quibus malus insit succus. Aprorum verò caro melior est quàm suum domesticorum, quod tanta non sint superfluitate præditi, nec glutinosum gignãt humorem. Quæ verò inter hos πετάσωνα dicuntur, hoc est, vt docti quidam putant, calli aprugni, difficulter concoquuntur & perficiuntur, atq; ab his ideo abstinendum, Symeon Sethi. Et alibi, Suilla caro boni succi est & facilis concoctionis cum porcus annalis est, propter similitudinem quam cum humano corpore habet. Quidam enim famis necessitate carnes humanas gustauêre, quas suillæ similes gustu esse prodiderunt. Alit vero magis omnibus alijs cibarijs. Quærent fortasse aliqui, quonam pacto suilla magis alat, & præ alijs temperata vel mediocris sit, cum hoc semper animal in cœno & sordibus volutetur & nutriatur: quam dubitationem quidam soluentes, aiunt, quòd nisi valde bene temperatum foret suis corpus, nunquam malum nutrimentum in bonam carnem verteret. Quemadmodum enim in hominibus qui corpore bene temperato sunt & sano, rebus mali succi & alimentis non multum læduntur: quoniam natura cum tempore quod noxium est in bonum succum vertit, sic & in noxijs animalibus. Qui ergo humidi sunt ventriculi, suillam non bene concoquunt, sed obsæpiuntur, superuacaneamque & superfluam humiditatem, glutinosumque humorem actutum gignunt. At si probe concoquantur, bonum & boni succi alimentum facit, præsertim si porcus caricis alatur: vt enim aiunt, is apprimè suauis & boni succi alimentum facit, Hactenus Symeon Sethi. Suem suauiores (habere) carnes iamdudũ creditum est, Ælianus. Suillam carnem quoquo modo coxeris, insalubrem inuenies, Platina. Suillę & agninæ carnes cum in corporibus incoctæ manent facillimæ corrumpuntur propter pinguitudinem: caprinæ non item, Athenæus. Suilla nisi vinum bibatur deterior est ouilla, addito autem vino alimenti simul & medicamenti rationem habet, (humectando corpus,) vt legitur in Carmine Salernitano: vbi Arnoldus, Hoc maximè intelligendum est de porcellis assis, vel apris optimè præparatis: nam suilla salsa, vel Sole fumóue exiccata, siue cum vino siue absque vino sumatur, minime debet præferri ouillæ. In eodem Carmine legitur, Ilia porcorum bona sunt, mala sunt reliquorum. Arnoldus ilia interpretatur omasa siue intestina. Sed pauca intestina (inquit) comedimus, nisi quæ replentur sanguine, vel quæ sunt animalium præpinguium, vt porcina. Solus autem porcorum sanguis, propter similitudinem eius cum temperamento humano intestinis immitti solet ad cibum: & porci facilius obesantur quàm vllum aliud animal: quamobrem suis potius quàm alia intestina eliguntur.

Sus tibi cœnoso sit cœna domesticus ore,
Ille licet currat de vertice montis, aquosa
Hunc feritas syluæq; domant, & inania saxa.
Grata ferat nobis mensa hyemalis aprum.
Carnis erit, pluri sed tamen apta cibo est.
Post melius posita rusticitate sapit, Baptista Fiera.

Bianti pugili cum natura vorax esset, contigit vt in affectiones cholericas, bilis sursum ac deorsum exeuntis, delaberetur, ex carnis esu: maximè vero ex porcinis carnibus crudioribus, & ex ebrietate vini odorati, &c. Hippocrates 5. Epidemiorum. Scropha cum peperit macilentior fit, & carnem magis lentam minusque sapidam habet. Aliqui talpæ caput præcidunt, & cum terra à talpis excitata tusum digerunt in pastillos pyxide stannea, & vtuntur ad omnia quæ intumescunt, & quæ apostemata vocant, quæque in ceruice sunt, (vt strumas, tonsillas,) vescique suilla tunc vetant, Plinius. Ad arquatos: Herba rubia vtere in quotidiano victu absque carne suilla, Galenus Euporiston 2.39. Mulier cui vlceratus est vterus, abstineat carnibus porcinis, bubulis, & caprinis, edat autem panes, Hippocrat. de morbis mulieb. Suilla ventrem viscoso humore suo humectat, & vrinam mouet, Isaac. Mihi quidem cum lentum crassumque succum reddat, vrinæ mouendæ nequaquam idonea videtur. Porcelli lactentes (inquit Isaac apud Vincentium Bell.) facile in malos humores vertuntur, & in putredinem, præcipue in ventriculo prauis humoribus imbuto: fortibus verò ventriculis vtiles sunt, cum bene concoquuntur: secus enim phlegma viscosum gignunt, & nascentes inde morbos, podagram, ilium dolorem, calculos renum, paralysin, & similes pro temperamentis & naturis edentium. Adulti sues, meliores sunt, præsertim castrati: vetuli verò pessimi, vtpote frigidi, & carnis duræ, ligneæ, insipidæ: quibus assueti incidunt in melancholiam & diuturnas febres, vt quartanam. Rarò vtendum domestico sue: præferentur autem partes extremæ, vt pedes, & pernæ, quæ semper mouentur. Qui ederint post cibum exercitari debent: quietè autem viuentibus cauenda sunt syluestria multò magis quàm domestica, Hæc ille. Suilla omnis tum cicuris tum feri suis, æstate damnatur: nec probatur donec magnum frigus ingruat circa brumam, id est, solstitium hyemale. Per æstatem enim immodicè somno deditum est hoc animal, Mich. Herus. Sus nimium somno obnoxius per æstatem, nisi frequenter excitetur, lethargum incurrit & moritur aliquando: quare tum temporis, caro eius insalubris est, propter humiditatem à calore resolutam, Albertus & Liber de nat. rerum. Idem aprugnam difficiliorem concoctu esse scribit quàm domestici suis, eamque ob causam otiosis hominibus minus conuenire: quod ego non probârim. Aliqui in cibo noxiam esse aiunt porcam, si mactetur mox postquam cum verre coierit. De grandinosis suibus, quos aliqui edunt cum non omnino abundant, supra capite tertio dixi.

Aurelianus porcinam carnem populo Rom. distribuit, quæ hodieque diuiditur, Vopiscus. Iste tibi faciet bona Saturnalia porcus, Inter spumantes ilice pastus apros, Martialis lib. 14. Heliogabalus habuit istam consuetudinem, vt vna die non nisi de phasianis tantum ederet: item alia die de pullis, alia de porcis, Lampridius. Athenæus lib. 12. sues ex Sicilia tanquam præcipuas laudat. Idem Antiphanis versus citat de epulis Cyclopis, in quibus apponebantur, κάπρος ἐκτομίας, ὗς ἐντομίας, δέλφαξ. id est, maialis, sus non castratus, & porcellus. Carnem suis nondum vetuli minutatim concisam, cum lardo tessellatim inciso, & columbis, perdicibus aut alijs, &c. aliqui pastillo vulgo dicto inclusam coquunt. Porcus Troianus: Gulę veteres architecti (inquit Erasmus in Chiliad.) & hoc commenti sunt, vt bos aut camelus totus apponeretur, differtus intus varijs animantium generibus. Hinc & porcus Troianus venit in populi fabulam, cui hoc nomen inditum est, quòd ita varias animantium species vtero tegeret, quemadmodum Durius equus texit armatos viros. Macrobius libro Saturnalium tertio (cap. 3.) refert Cincium in oratione qua suasit legem Fanniam de moderandis sumptibus, obiecisse suo seculo, quod porcum Troianum mensis inferrent. Conueniet in opipara conuiuia, aut in hominem varijs delicijs expletum, Erasmi. Huc respexisse videtur coquus ille apud Diphilum, cuius hæc verba Athenæus citat: ἐγὼ δ᾽ [illegible] [illegible] [illegible] τῷ Φυσικῷ. Callum aprugnum & porcus Troianus sumptuaria lege prohibebantur, Volaterranus. Post hæc infertur discus (πίναξ) argenteus, non modica crassitudine inauratus,

tantus vt porcum assum cumque prægrandem caperet, qui supinus in eo positus erat, eminente ventre varijs bonis referto. Inerant enim simul assa, turdi, vuluæ, ficedulæ plurimæ, oua superinfusa, ostrea, pectines: quæ adhuc feruida singulis conuiuis vnà cum orbibus distribuebantur, Hippolochus in epistola ad Lynceum de Carani conuiuio apud Athenæum lib. 4. Idem Athenæus lib. 9. in Dipnosophistarum conuiuio, Allatus est nobis (inquit) etiam porcus (delphax) dimidia parte diligenter assus (κραμβαλέος. tostus ξηρὸς, καπυρὸς,) & dimidia tanquam ex aqua molliter (πνιγεύς. tenerè) elixus: mira etiam coqui industria ita paratus, vt qua parte iugulatus esset, & quomodo varijs delicijs refertus eius venter, nō appareret. Inerant enim turdi, & aliæ auiculę, & suminum porcinorum vuluarumque partes: item ventriculi gallinacei cum vuluis, & isicia, (hoc est τὰ ἐκ σαρκῶν εἰς λεπτὰ κατακεκομμένα καὶ μετὰ πεπέρεων συμπλασθέντα. Carnes minutatim concisæ, & cum granis piperis conditæ. Isicij vocabulum quamuis Atticum non est, tamen recentiores quidam Græci, vt Paxamus, vtuntur. Πεπερίδας piperis grana accipio, vt arceuthidas iuniperi.) Deinde post digressionem ad artem coquorum, post titulum, Περὶ ἡμιόπτου καὶ ἡμιέφθου καὶ ἀσφάκτου γεμιστοῦ χοίρου, hoc est, De porco semiasso, semielixo, non iugulato & farcto: Porcus (inquit coquus) sub humero paruo vulnere mactatus est: deinde copioso sanguine euacuato, intestina omnia vnà cum aphæresi (quam & exæresin vocant, vt Dionysius Comicus) exemi (hoc verbum Athenæus non habet, sed addendum videtur: & postquam vino sæpius ac diligenter collui, à pedibus suspendi, & rursus vino perfusum elixaui cum multo pipere, tum prædictas delitias (χαυνάκια. nempe auiculas, sumen, vitellos) per os ventri intrusas, copioso & optimo iure perfudi, & dimidiam porci partem multa polenta (farina ex hordeo) vino oleoque subacta circunquaque repleui, & in clibanum subiecta ærea mensa imposui, curauique ea moderatione assandam, vt neque adureretur, nec auferretur cruda: nam cum pellis iam aridiuscula (κραμβαλέα) appareret, reliqua etiam satis iam tosta esse (ἠλῆσθαι, malin ὀπτῆσθαι) conieci, & polenta remota vobis apposui, Hæc ille. Cæterum quid sibi velit vox aphæresis siue exæresis, non reperio: hoc manifestum est, aliquid in vētre porci, quod vna cum intestinis eximebatur, vnde nomen inditum, sic dictum fuisse, omentum fortassis, aut mesenterium. Quanquam & inde dici potuit, quòd lanij forte has partes ceu parandi exenterandique mercedem sibi auferrent & exciperent, vt piscatores apud nos in piscibus præparandis faciunt. Sic & aphæremata dicuntur, partes quas à victimis auferebant (sacerdotes qui eas mactabant, vt in Sacris literis legimus,) pectus, brachium dextrum & fibra iecinoris, vt Varinus scribit. Cum hoc porcello Athenæi communia quædam habet porcellus hortulanus Apicij, qui inferius inter cæteros Apicij porcellos describetur. In Lusitania, vt Polybius lib. 34. author est, sua ætate tanta rerum vilitas erat, vt & cætera minimo planè pretio vænirent, & ὗς δέπτων, centum librarum pondere, quinque drachmis, Athenæus ab initio libri 8. vbi illud obseruandum, vocem δέπτων (si rectè legitur) in recto singulari positam videri, & obesum aut saginatum significare. Porcelli lactei vel lactentes potius dicuntur, γαλαθηνοί, qui nuper nati solo adhuc materno lacte aluntur. Lacte mero pastum pigræ mihi matris alumnum Ponat, & Aetolo de sue diues edat, Martialis. Et alibi, Nondumque victa (concocta) lacteum faba porcum, libro quinto in epigrammate ad Bassum: sed qui fabas etiam edit, non solo lacte alitur. Pherecrates & Alcæus τῶν γαλαθηνῶν dixerunt & χοῖρον γαλαθηνὸν Heniochus & Crates, citante Athenæo. Κοῦφος γε μικρὸς χοιρίσκος οὗτος γαλαθηνός, Antiphanes apud eundem. Porcellus nostro etiam æuo sæpiusculè solidus assatur, Mich. Humelbergius. Vipera (viuerra, Marcellus) porcelli modo inassata: iocinerum doloribus medetur, Plin.

In porcellum (verba sunt Apicij 8. 7.) farsilem duobus generibus: (qui duobus modis atque locis farcitur: scilicet sub cute & in ventre, sicut & pulli nostro æuo farciri solent, Humelbergius.) Curas, à gutture exenteras, à ceruice ornas antequam prædures, subaperies auriculam sub cutem, mittes impensam Tarentinam in vesicam bubulam, & fistulam auicularij (qui auiario præest) rostro (collo) vesicæ alligabis, per quam exprimes in aurem quantum ceperit, postea charta præcludes & infiblabis: & præparabis aliam impensam, sic facies. Teres piper, ligusticum, origanum, laseris radicem modicum: suffundes liquamen: adijcies cerebella cocta, oua cruda, alicam coctam, ius de suo sibi, ferueat: cum ferbuerit, auicellas, nucleos, piper integrum: liquamine temperas: imples porcellum, charta obturas & fiblas, mittes in furnum: cum coctus fuerit, exornas, perunges, & inferes. Aliter porcellum, salem, cuminum, laser. Porcellus liquaminatus: De porcello eijcis vtriculum, (ventriculum,) ita ne aliquæ pulpæ in eo remaneant. Teres piper, ligusticum, origanum: suffundes liquamen: adijcies vnum cerebellum, oua duo misces in se, porcellum præduratum imples, fiblabis, in sportella feruenti ollæ submittis, cocto fiblas tolles, vt ius ex ipso manare possit, pipere aspersum inferes. In porcellum elixum farsilem: De porcello vtriculum eijcies, præduras. Teres piper, ligusticum, origanum: suffundes liquamen: cerebella cocta quod satis sit, similiter oua dissolues: liquamine temperabis: farcimina cocta integra præcides, sed ante porcellum præduratum liquamine delauas, deinde imples, infiblas, in sportella feruenti ollæ submittes, coctum spongizas, sine pipere inferes. Porcellus assus tractomelitus: Porcellum curatum à gutture exenteras, siccas. Teres piperis vnciam, mel, vinum: impones vt ferueat, tractam siccatam confringes, & partibus cacabo permisces: agitabis surculo lauri viridis: tandiu coques donec lenis fiat & impinguet: hac impensa porcellum imples, surclas, obturas charta, in furnum mittes, exornas, & inferes. In porcellum lacte pastum elixum calidum siue frigidum iure crudo, Apiciano: Adijcies in mortarium piper, ligusticum, coriandri semen, mentham, rutam, fricabis: suffundes liquamen: adijcies mel, vinum: & liquamine porcellum elixum feruentem sabano mundo siccatum profundes & inferes. Porcellus Vitellianus: Porcellum ornas quasi aprum: sale asperges: in furno assas: adijcies in mortarium piper, ligusticum: suffundes liquamen: vino & passo temperabis: in cacabo cum oleo pusillum ferueat, & porcellum assum iure asperges ita vt sub cute ius recipiat. Porcellus Flaccianus: Porcellum ornas in modum apri, sale asperges, & in furnum mittes: dum coquitur, adijcies in mortarium piper, ligusticum, careum, apij semen, laseris radicem, rutam viridem, fricabis: suffundes liquamen: vino & passo temperabis: in cacabo cum oleo modicum ferueat, amylo obligas, porcellum coctum ab ossibus tanges: apij semen teres ita vt fiat puluis, asperges & inferes. Porcell' laureatus: Porcellum exossas quasi œnogaratum, ornas, præduras, laurum viridem in medio franges, satis in furno assas: & mittes in mortariū piper, ligusticū, careū, apij semē, laseris radicē, baccas lauri, fricabis: suffundes liquamen: vino & passo temperabis: adijcies in cacabū olei modicū vt feruea, obligas, porcellū lauro eximes, & ius ab osse tāges, & inferes. Porcellus Frontonianus: Porcellum exossas, præduras, ornas: adijcies in cacabum liquamen, vinum: obligas fasciculum porri, anethi: media coctura mittes defrutum: coctum lauas & siccum mittes: piper asperges, & inferes. Porcellus œnogaratus: Porcellum præduras, ornas, adijcies in cacabum oleum, liquamen, vinum, aquam: obligas fasciculum porri, coriandri: media coctura colorabis defruto: adijcies in

mortarium piper,ligusticum,careum,origanum,apij semen,laseris radicem,fricabis: suffundes liquamen, ius de suo sibi: vino & passo temperabis: exinanies in cacabum: facias vt ferueat: cum ferbuerit, amylo obligas: porcellum compositum in patina perfundes: piper asperges,& inferes. Porcellus Celsinianus: Ornas, infundes pipere,ruta,cepa à saturcia,succo suo: & oua infundes per auriculá: & ex pipere,liquamine,vino modico in acetabulum temperas & sumes. In porcellum assum: Teres piper,rutam,satureiam,cepam,ouorum coctorum media: liquamen,vinum,oleum,condimentum: bulliat conditura: porcellum in boletari perfundes & inferes. In porcellum hortulanum,(hoc est,oleribus fartum,Humelbergius. Meo quidem iudicio non falletur qui pro hortulano Troianum dixerit:) Porcellus hortulanus exossatur per gulam in modum vtris,mittitur in eo pullus isiciatus particulatim concisus,turdi,ficedulæ,isicia de pulpa sua,(forte suis,) lucanicæ,dactyli exossati,fabriles bulbi, cochleæ exemptæ,maluæ,betæ,porri,apium,coliculi elixi,coriandrum,piper integrum,nuclei: oua quindecim superinfunduntur: liquamen,piperatum,oua mittantur tria: & consuitur,& præduratur,in furno assatur. Deinde à dorso scinditur,& iure hoc perfunditur: piper teritur,ruta: liquamen,passum,mel,oleum modicum,cum bullierit,amylum mittitur: (Habet quædam cum hortulano isto Apicij porcello communia,ille Athenæi quem Dipnosophistis appositum supra recitaui in Porci Troiani mentione.) Ius frigidum in porcellum elixum ita facies: Teres piper,careum,anethum,origanum modicè,nucleos pineos: suffundes acetum,liquamen, caryotum, mel,sinape factum: superstillabis oleum: piper asperges & inferes. Porcellum traganum sic facies: Exossas porcellum,& aptabis sicut œnogaratum,& ad fumum suspendas & appendeas, & quantum appendeas tantum salis in ollam mittes,& elixas ut coquatur, & siccum in lance inferes,salso recente. In porcello lactente: Piperis vnciam,vini heminam,olei optimi acetabulum maius,liquaminis minus, Hucusque Apicius.

De porcello asso. Porcellum adhuc lactentem (inquit Platina 6. 5.) iugulato, villosque cultro omnino acuto abradito. Per spinam deinde scindito,eximitoque quicquid in ventre habet: iecuscula eius cũ larido,allio, cumq; odoriferis herbis minutim concidito tritum caseum,oua agitata,tunsum piper, crocum in puluerem redactum,cum superioribus bene misceto: in porcellumq; omnino ita inuersum,vt quod intus erat,foris sit,indito: ac claudito,ne excidat. Coqui in veru,aut super craticulam lento igne non incommodè potest, vt omnia pariter esui bona sint. Dum coquitur,aceto,pipere,croco,simul mixtis cum saluiæ aut rosmarini aut lauri ramusculis sæpe aspergenda est. Idem etiam fieri ex ansere,anate,grue,capo,pullastra,potest. Malè hoc & parum alit, tardè concoquitur: stomacho,capiti,oculis atque hepati nocet. Obstructiones facit, calculum creat, pituitam auget. Eubulus poëta apud Athenæum inter cæteros delicatos cibos nominat κρέα δελφάκιον.

Lardum,vt grammatici quidam deriuant,dicitur quasi latè aridum,(largè aridum, Hermolaus ex Macrobio:) est autem caro suilla quoquo modo salsa,siue (vt alijs placet) id pingue quod est in sue, Pinguia cur illis gustantur larda calendis? Ouidius 6. Fast. Plinius dixit,lardum pingue hoc vnctum,quasi & macrum dici possit. Et pallens faba cum rubente lardo, Martialis lib. 5. Graue lardum, Statius 4. Sylu. Et natalitium cognatis ponere lardum, Iuuenalis Sat. 11. Plautus in Capt. laridum dixit,his verbis: Quanta pernis pestis veniet, quanta labes larido? Vncta satis pingui ponentur oluscula lardo, Horat. Serm. 2. 6. Vt lucraretur lardum & carnaria furtim, Lucilius. Lardum lurcabat lubens, Pomponius Syris apud Nonium. Lardus porcorum optimus est in condiendis omnibus cibis, Crescentiensis. Nostri lardo olerum ferè minutalia & rapa condiunt,siue decoquendo simul lardi offas,siue in minimas testellas præsertim butyro frictas incisum inspergendo. Turundæ etiam,vt sic vocem,oblongæ,exiles quadratæ,in acum ligneam (ex fruticis quem fusariam vocant,aliqui euonymon putant, præcipuè ligno) decussatim sectam à posteriori parte inseruntur,vt ea per carnes quasuis traiecta, lardum in eis relinquat, idque simul assetur: quod cum aliâs saporem carnium,commendat,tum in parum pinguibus præsertim auibus ferè necessarium videtur. Adipem suis carne multo insalubriorem esse,suprà verbis Galeni recitauimus. Ius lardarium apud Scoppam Italum Grammaticum legi. Habent & Germani in vsu panis offas in aqua coctas cum lardo copioso dissecto & cepis. *speckſuppen.* Inferiores Germani lardum coctum seruant,& frigidum edunt, quidam etiam crudum. Liquamen est pinguedo animalium ad ignem liquefacta,& in vsum coquinarium seruata ad condiendos cibos. Liquamen ex adipe porci atque anserum hoc modo fit: Concisam minutim ad carbones ignitos in cacabo pones,ne si ad flammam suspenderis,fumum concipiat: tantumque salis indes, quantum satis esse putabis. Liquefactum,antequam refrixit,in ollam repositoriam colabis: reponesque ad vsum, vt vbi voles, eo vti liceat. Fit item liquamen ex anserino & gallinaceo adipe, Platina 2. 21. Et præcedenti capite, Colliguntur multa ad pulmentaria ex porco nuper cæso, vt adeps. Pauperes apud nos ex adipe abdominis suilli (*schmer* vocant) adhuc recenti (aliter enim virus resipit) liquamen faciunt,quo olei aut butyri loco vtuntur. Pernas & lardum conficimus,non solum decembri mense,sed omnibus quos hyemalis algor astringit, Palladius. Laridi cocturа: Tectum aqua cum multo anetho coques.olei modicum distillabis & modicum salis, Apicius. Angli brân appellant lardum non quoduis,sed è verre saginato ferè per anni spacium,quo toto tempore,non molliter, nec in stramentis,sed tantum in tabulis ligneis cubare ei permittitur, vt lardum induretur, & solidescat: huius mactati lardum seruant in aceto ex cereuisia facto: potest autem diu seruari: mensis apponunt cum iure in quo coctum est,condito agrestium pomorum succo (loco omphacij) & pauco sale: cibus habetur nobilis & pretiosus, quem locupletes tantum inter se dono mittunt.

Suilla caro ita aliquando paratur,vt suis feri videatur,vt dictum est supra inter Apicij porcellos: & dicetur infra in prouerbio Suilla caro est. Suillarum carnium ius decoctum opitulatur contra buprestin, Galenus lib. 2. de antidotis. De sue partes quædam ferè assantur à lautioribus,vt spatula siue armus,(*laffen:*) coxa,(*ysbein:*) costæ, in pectore,(*bruſtripple:*) eædem ad spinam dorsi superius,(*rambraten:*) & reliquæ costæ,nempe laterum. Apicius 4. 3. in minutalia aliquot addi iubet spatulam porcinam coctam & tessellatim concisam. Varro scribit L. Volumnio senatori missam offulam suillam cum duabus costis,quæ penderet xxiij. pondo. Offula ab offa minima suilla, ab eo quod insecta caro,vt in carmine Saliorum est,quod in extis dicitur nunc isicia, Varro de ling. Lat. Penem antiqui codam vocabant,à qua antiquitate etiam nunc offa porcina cum cauda in cœnis puris offa penita vocatur, Fest. Et rursus, Penitam offam Næuius appellat absegmen carnis cum coda: antiqui enim offam vocant abscissum globi forma,vt manu glomeratam pultē. Nostri ex cauda cum alijs partibus extremis gelu in patina,vt vocãt,pa[illegible]re solent. Caryophillatę seu benedictę vulgo dictę succo trũculos suillos macerant & ad vsum aliquod tempus seruant, Ruellius. Quomodo caro suilla frustatim concisa, in aqua salsa seu muria multo tempore recens seruari possit. Baltasar Cellarius in libro suo de arte coquinaria docet: Primum, adornatum suem in mensa

poni

poni præcipit, copiosa niue vndiquaque circundatum, donec caro duriuscula & solida appareat, quòd ferè per noctem vnam fit: deinde carnem in tomos oblongos dissectam in vas larignum cum multò sale alternis componi iubet per dies octo, tabella imposito lapide oneratam: postea aquam fontanam cum multo sale nouis scopis diu agitatam donec lentescat, superinfundi, vt duobus digitis aqua excedat, & oneratam ad vsum seruari. ζέγλα, τέμαχος ἐν πλαδαρᾶς ἡλισμένον, Hes. & Varinus: sed idem Varinus τέμαχος de piscibus tantum propriè dici docet: quare ζέγλα etiam de piscibus solum dicetur. Succidia à sue nominatur cuius caro est, Hermolaus. Succidia, (inquit grammaticus quidam recentior) est tergum, siue massa carnis porcina salita, quæ quoties opus est succiditur: continet autem pernam, petasonem & lardum. Nonius succidiam pro lardo exponit. Varro lib. 4. de ling. Latin. non à succidendo, sed à suibus cædendis (siue edendis, quod non placet, nec est in nostris codicibus Varronis) dictam putat: nam id pecus primum occidere cœperunt domini, & vt id seruarent, salire. Iam hortum ipsi agricolæ succidiam alteram appellant, id est, vt ait Nonius, successionem necessariam. Patres nostri dixerunt ignauum & sumptuosum esse, qui succidiam in carnario suspenderit potius ab laniario, quàm ex domestico fundo, Varro. Succidias Galli optimas & maximas facere consueuerunt. Optimarum signum, quod etiam nunc quotannis è Gallia apportantur Romam pernæ, tomacinæ, & taniacæ, & petasiones (malim petasones. Vocabula tomacinæ & taniacæ alibi nusquam reperio: de tomaculis inferius dicam.) De magnitudine Gallicarum succidiarum Cato scribit his verbis: In Italia in scrobes terna atque quaterna millia aulia succidia, Idem. Porcos succidaneos apud Apicium legimus. Suum obesorum ac ætate florentium carnes, ad saliendum sunt appositæ, vt quæ vtriusque excessus sint expertes, annosorum videlicet siccitatis, & nouellorum porcellorum immodicæ humiditatis. Quemadmodum enim corpora sicca, salita, corijs euadunt similia: sic contra quæ immodica humiditate diffluunt, salis commercio contabescunt, Galenus de alimentorum facultatib. 3. 43. Ad annum vbi venerit porcus, salituræ non incongruit: pridie quàm occidatur potione prohibere oportet, quo sit eius caro siccior: deinde diligenter salire, ne fracescat, & vitium sapiat, néue tinea & vermibus lædatur. Dum salsuram facis, in fundo dolij aut seriæ salem sternito: frusta deinde ponito, cutis deorsum spectet. Tam diu caro in dolijs remaneat, quoad salem conceperit: (nostri ferè quatuordecim dies relinquunt, & his amplius si sues annosi fuerint, vsque ad viginti.) In carnario deinde, quo fumus penetret, suspendatur. Hinc sumes laridum pro tempore, hinc pernam, hinc petasonem, hinc sumen, hinc glandium, Platina. Omne pecus (inquit Columella) & præcipue suem pridie quàm occidatur, potione prohiberi oportet, quo sit caro siccior. Nam si biberit, plus humoris salsura habebit. Ergo sitientem cum occideris, bene exossato. Nam ea res minus vitiosam, & magis durabilem salsuram facit: deinde cum exossaueris, cocto sale, nec nimium minuto, sed suspensa mola infracto diligenter salito, & maxime in eas partes, quibus ossa relicta sunt, largum salem infarcito, compositisq; supra tabulatum tergoribus, aut frustis vasta pondera imponito, vt exanietur. Tertio die pondera remoueto & manibus diligenter salsuram fricato, eamque cum voles reponere, minuto & trito sale aspergito, atq ita reponito: nec desieris eius quotidie salsuram fricare, donec matura sit. Quod si serenitas fuerit ijs diebus, quibus perfricatur caro, patieris eam sale conspersam esse nouem diebus: at si nubilum aut pluuiæ, vndecima vel duodecima die ad lacum salsuram deferri oportebit, & salem prius excuti, deinde aqua dulci diligenter perlui: necubi sal inhæreat, & paululũ assiccatam in carnario suspendi, quo modicus fumus perueniat, qui si quid humoris adhuc continetur, siccare cum possit. Hæc salsura luna decrescente maxime per brumam, sed etiam mense Februario ante Idus commode fiet. Est & alia salsura, quæ etiam locis calidis omni tempore anni potest vsurpari, quæ talis est: Cum ab aqua pridie sues prohibiti sunt, postero die mactantur, & vel aqua candente, vel ex tenuibus lignis flammula facta glabrantur (nam vtroque modo pili detrahuntur) caro in libraria frusta conciditur: deinde in seriam substernitur sal coctum, sed modicè (vt supra diximus) infractum: deinde offulæ carnis spissè componuntur, & alternis sal ingeritur: sed cum ad fauces seriæ peruentum est, sale reliqua pars repletur, & impositis ponderibus in vas comprimitur: eaque caro semper conseruatur, & tanquam salsamentum in muria sua permanet, Hactenus Columel. Carnem salitam larido intertextam, in tessellas concides: concisam, in sartagine non admodum friges: frictam, aceto, saccharo, cinnamo, petroselino minutatim conciso asperges. Idem etiam fieri de perna ac sumine potest. Sed hæc succo citri vel malarancij suffundi amant. Clamat in hanc opinionem Bibulus, & sine acredine, (intinctum acetosum intelligo,) quo vehementior excitetur sitis, hęc deuoranda affirmat, Platina. Et alibi, Non sumen admodum pingue, sed rubeum coquatur eo modo quo perna, (cuius coctio inferius recitabitur,) sed melius aliquantulum. Hanc quoq; cocturam vult lingua: quanto pinguior, tanto melior est. Eadem ferè & de reliqua succidia ratio. Galli Belgæ) carnibus multifariam, præsertim suillis, & recentibus & salitis vtuntur, Strab. Venter suis faliscus vocatur, Volaterran. Non lucanica, non graues falisci, Martialis. Et alibi, Et lucanica ventre cum falisco. Lucanicam dicunt, quòd milites à Lucanis didicerunt, vt quod à Falerijs faliscum ventrem, Varro de ling. Latin. Filia Picenæ venio Lucanica porcæ, Pultibus hinc niueis grata corona datur, Martialis. Grammatici farciminis genus interpretantur, à Lucanis primum inuentum, (*bratvvurst.*) Si voles bonas lucanicas, carnẽ macram simul & pinguem ex sue concidito, ablatis omnibus fibris ac neruis. Quòd si caro decem librarum fuerit, salis libram vnam, fœniculi bene mundi vncias duas, totidem piperis semitunsi admisceto, confricatoque: per diem hæc in mensula sinito: Sequenti, in intestinum bene mundum inijcito, & sic ad fumum suspendito, Platina. De lucanicis parandis lege etiam Apicium 2. 4. Qui venit botulus mediæ tibi tempore brumæ, Saturni septẽ venerat ante dies, Martialis. Botulus autem siue botellus diminutiuum farciminis genus est è carne suilla, à bolis, id est frustulis carnis, vt quidam putant, appellatus, (propter connexionem à bolis, Festus.) Fiebat ex oui vitellis coctis, nucleis pineis concisis, cepa, porro, iure crudo, concisis: addebatur piper & liquamen & vinum, sicq; farctum intestinum coquebatur, Apicius 2. 3. idq; farciminis genus in Saturnalibus præcipuè celebrabatur. Et pultẽ niueam premens botellus, Martialis lib. 5. Intestina sanguine farcta nostri vocant *roßvvurst, blutvvurst*, ex his quod crassius est, & apicem quendam adhærentem habet, (vnde & apexabo Latinè vocatur, Varrone teste) præter sanguinem, cerebro etiam & lardo conciso farcitur, & aromatibus quandoque conditur, *weckerling*. Ventriculus etiam suis vel in oblongas particulas sectus, vel minutatim concisus, vnà cum carne similiter secta concisáue crassioribus intestinis infarcitur, cum sale, careo, & pipere, *schübling* vel *magenvvurst*. Isicium, farciminis genus, Volaterranus. Scoppa Italicè tomacellam interpretatur, vt & tomaculum, de quo infra dicemus in iecoris mentione. Idem alibi tuccetum, tomacellam interpretatur: ego apud Arnobum tuccetum lego, libro septimo contra gentes, vbi ille: Tuccetum (inquit) in exiguas aruina est miculas, & ilia minutim insecta de more.

Videtur sanè & isicium quasi incisum sectumque Latinè dici,& tomaculum à verbo τέμνειν, vnde & τόμος, id est sectio. De porcello tenero isicia quintum locum post isicia de pauo obtinent, apud Apicium 2.2. Idem isiciorum varia genera per totum librum secundum describit. Vbi Humelbergius in annotationibus suis, Isicia, inquit, cibaria sunt ex carne concisa & insecta: quæ nunc per se, nunc reticulo & omento circundata in sartagine, alijs etiam iunctis rebus,& aromatibus aliquando, cum adipe aut oleo butyróue friguntur. Alio nomine tomacula siue per syncopen tomacla & tomacinæ aliquando vocantur, ἀπὸ τῆς τομῆς, id est à sectione & incisura. Insitia etiam aliquando farcimina significant, quæ carne concisa fartis, id est impletis intestinis fiunt, Hæc ille: sed quod potissimum ad isicij rationem pertinet, omisit. Nam minutatim concidi alijs quoque eduliorum generibus commune est, minutalibus, lucanicis, botellis, &c. isicium vero non conciditur solum, sed etiam in mortario, vt isicium fiat, pulpa cuiusuis animantis tunditur, teritur, fricatur: his enim vocabulis Apicius vtitur, & pulpam tritam in isicia plassari, id est formari iubet: contrita enim & in vnum redacta corpus, facile manibus in quam volueris formam, rotundam, teretem aliámue, formantur. Edebantur autem vel recentia, vel in fumum suspendebantur, vt ex Apicio patet: quanquam idem lucanicis quoque admisceri iubet pulpam bene tunsam, quod apud nos non obseruatur, sed simpliciter minutissimè concisa inditur. Sed lucanicæ, botelli, & alia farcimina propriè dicta, semper intestinis immittuntur: isicia non item: nam quod Humelbergius isicia pro farciminibus aliquando accipi scribit, deceptus est fortassis à Volaterrano, ego apud nullum idoneum authorem reperi. Quòd vero in mortario semper tererentur isicia, siue isiciorum pulpa, Macrobij & Aphrodisiensis etiam authoritate constat. Hic enim problematum 1.22. inquirens cur ægrè id genus carnis concoquatur quod isicium, ἰσίκιος, nominatur: quoniam (inquit) sua leuitate fluitat in ventriculo per cibi humidi medium, nec eius corpus attingit, quo tactu fieri concoctio potest: sed iuxta gulam redundat, quinetiam foris aquæ iniectum non subsidet, sed innatat: quoniam dum carnes teruntur, spiritus admittitur præleuis, qui corpus eleuet, & in humore fluitare aptissimum reddat. Dicas quæso (inquit Furius Albinus ad Disarium, apud Macrobium Satur. 7.8.) quæ causa difficile digestu facit isitium, quod ab insectione insitium dictum: amissione n. literæ, postea, quod nunc habet nomen obtinuit: cum multum in eo digestionem futuram iuuerit tritura tam diligens, & quicquid graue erat carnis assumpserit, consummationemque eius multa ex parte confecerit. Et Disarius: Leuitas quam tritura præstitit, facit vt innatet vdo cibo quem in medio ventris inuenerit, nec adhęreat cuti ventris, de cuius calore digestio promouetur: sic & mox tritum atque firmatum, cum in aquam conijcitur natat. Ex quo intelligitur quòd idem faciens in ventris humore subducit se digestionis necessitati: & tam serò illic coquitur, quàm tardius conficiuntur quæ vapore aquæ quàm quæ igne soluuntur. Porcellus semitostus & semi elixus apud Athenæum libro 9. farctus erat tum alijs delicijs, tum ijs quæ isicia vocant: quanquam hoc vocabulo vix vti se audere coquus inquit, præsente Vlpiano qui Attica tantum & veteribus Græcis vsitata probabat: isicium vero apud recentiores tantum legitur, Paxamum, (& alios.) affert autem quasi περιπλοκήν isiciorum periphrasin huiusmodi, Τὰ ἐκ σαρκῶν εἰς λεῖα κατακνιζόμενα, καὶ μετὰ πεπέρεως συμπλασσόμενα. κνίζειν quidem simpliciter συγκόπτειν & κατατέμνειν significat, id est minutatim concidere, vnde olera κνιστὰ dicta. Apicius 4.3. isicia vel isiciola minuta in minutalia aliquot addi iubet. Ventrem porcinum bene exinanies, aceto & sale, postea aqua lauas, & sic hac impensa imples. Pulpam porcinam tunsam tritam ita vt eneruata commisceas cerebella tria, & oua cruda, cui nucleos infundis, & piper integrum mittis, & hoc iure temperas. Teres piper, ligusticum, silphium, anisum, zingiber, rutæ modicum, liquamen optimum & olei modicum, reples aqualicum (aqualiculum) sic vt laxamentum habeat, ne dissiliat in coctura, surclas amylas & in ollam bullientem submittis, leuas, & pungis acu ne crepet: cum ad dimidias coctus fuerit, leuas & ad fumum suspendis, vt coloretur, & denuò cum perlaxabis vt coqui possit deinde liquamine, mero, oleo modico: & cultello aperies, & cum liquamine & ligustico apponis, Apicius 7.7. Ventrem vt tostum facias: In cantabro inuolue, postea in muriam mittis, & sic coques, Ibidem. Non alio ex animali numerosior materia ganeæ, quinquaginta prope sapores, cum cæteris singuli. Hinc censoriarum legum paginæ, interdictaque cœnis abdomina, glandia testiculi, vuluæ, syncipita verrina, vt tamen Publij mimorum poëtæ cœna, postquam seruitutem exuerat, nulla memoretur sine abdomine, etiam vocabulo suminis ab eo imposito, Plinius. Glandium pars quædam intestinorum est, vt inquit Priscianus. Alij volunt esse partem apri iuxta ceruicem, vel ipsam ceruicem: in hac enim glandulæ positæ sunt. Arripuit gladium, prætruncauit tribus tergoribus glandia, Plautus Capt. Pernam, abdomen suis, glandium, Idem Curcu. Hinc censoriarum legum paginæ, interdictaque cœnis abdomina, glandia, testiculi, &c. Plinius 8.51. Quibusdam sunt tubera, sicut in carne glandia, Idem lib. 16. Est quidam terræ adeps ac velut glandia in corporibus, Idem libro 17. de marga. Glandula, vt scribit Grammaticus quidam, caro glandulosa in sue, quæ ab antiquis boni saporis putabatur. Glandulam suillam, laridum, pernam itidem, Plautus Menæh. Partitur apri glandulas palæstritis, Martialis. Ter poscit apri glandulas, quater lumbum, Idem. Porcellorum media capita (δελφακίων ἡμίκραιρα) Dipnosophistis apponuntur apud Athenæum libro octauo. Εἰσῆλθεν ἡμίκραιρα παχέα δέλφακος. Ταύτης μὰ τὸν Δί' οὐκ ἀπέλαυσα γ' ἐγὼ οὐδέν, Crobylus. Ἀλλ' ἀπαλλάχθ' ἱερωσύνης Κωλῆς τὸ παλλαδρὸν ἡμίκραιρον δεξιόν. Amipsias. Hæc scilicet sunt quæ Plinius syncipita verrina dixit. Videtur enim anterior pars posteriore lautior esse. Cæterum in Amipsiæ verbis vbi sinistram hemicræram, id est dimidiam capitis partem sacerdotibus relinqui scribit, aliter accipiendum est, nempe vt caput non in occiput & sinciput, sed in dextram læuamque partem æqualiter diuidatur. Rhodonia vel Rhoduntia olla, (Ῥοδωνία ἢ ῥοδοῦντια λοπάς. ego rhodoniam malim, rhoduntia in margine tantum scribitur,) hoc modo paratur, vt coquus quidam apud Athenæum libro nono docet: Rosis (inquit) odoratissimis in pila contusis, cerebella auium & porcorum (ὀρνίθων καὶ χοίρων) cocta & diligenter à fibris purgata, (ἐξινωθέντα, reddi potest eneruata: nam & Apicius 2.1. iecur porcinum assatum eneruari iubet. Cerebrum etiam eneruatum apud eundem additur ventriculo porcino, vt paulo superius mox post isicia recitaui) & ouorum vitellos adieci: deinde oleum, garum, piper, vinum: hæc diligenter trita in ollam nouam inieci, igne molli & continuo subiecto. Hæc dicens simul ollam aperiebat, vnde suauissimus odor in totum symposium diffluxit, Hæc ille: quæ & Cælius 7.10. transtulit, sed parum diligenter. Ῥοδωνιὰ oxytonum, locum rosis consitum significat: hic vero adiectiuè paroxytonum ῥοδωνία λοπὰς scribitur. Sanguiculum aliqui hœdi aut suis sanguinem exponunt in cibum formatum, vt in Hœdo dixi in F. Sanguis suillus humidus est, & minus calidus, humano maximè temperie similis: siquidem & carnes suum humanis sunt similes, Galenus. Plura de sanguine suis supra diximus in Carnium eius mentione. Clidium vocatur

vocatur quod inter iugulum est, Volaterranus: vel potius os in summis costis, κλεὶς, κλειδίον. Ila pars lumbi est seu lateris, Idem. Perna magis, an magis ilis, Horatius. Suis spina vbi recens est, assa ad gulam facit. Sunt qui cepas in eius feruenti adipe coquant, deuorentque, Platina. Spectile vocatur infra (aliâs iuxta) vmbilicum suis caro quædam proprij habitus, exos, qua etiam antiqui per se vtebantur. Plautus enumerandis vilibus obsonijs in Carbonaria: Sic ego pernam, sumen, sue, spectile, callum, glandia, Festus. Vulua eiecto partu melior quam ædito: Eiectitia vocatur illa, hæc porcaria: primiparæ suis optima, contra effœtis: à partu, præterquam eodem die suis occisæ, liuida ac macra. Nec nouellarum suum, præterquam primiparatum probatur, potiusque veterum, necdum effœtarum, & biduo ante partum, aut post partum, aut quo eiecerint die. Proxima eiectitiæ est occisæ vno die post partum: huius & sumen optimum, si modo fœtus non hauserit: eiectitiæ deterrimum, Plinius. Verba Plinij (inquit Hermolaus in Castigationibus) de vulua suis, multum obscuritatis habent, si præcedentia sequentibus conferas: illud meminero, Plinium priore loco de eiectitia loqui vsque ad eum finem, quo eiecerint die, vt eiectitiam intelligat partu eiecto seu enecto, porcariam edito: quicquid literatores hac parte sentiant. Delphaces propriè vocantur sues fœminæ, quæ Delphînas, id est vteros seu vuluas habent, Athæneus. Idem libro 3. Alexis, inquit, Callimedontem rhetorem tanquam gulosum (& inter alias delicias vuluarum appetentem) traducens scribit: Ὑπὲρ πάτρας μὲν πᾶς τις ἀποθνῄσκειν θέλει, Ὑπὲρ δὲ μήτρας Καλλιμέδων ὁ κάραβος, &c. Μήτραν τινὲς πωλοῦσι τ̃ ἀγροικρέας, Antiphanes. Οἷον δ' ἐπιθυμεῖ βρωμάτων ὡς μυστικῶν, Ἤνυστρα, μήτρας, χόλικας, Dioxippus. Ἡπάτια, νῆστις, πνεύμονες, μήτρα, Eubulus. Μήτρας τινὸς περιφερομένης ἐν ὄξει καὶ ὀπῷ, Lynceus Samius, id est, Cum autem circumferretur vulua quædam in aceto lasere condito. Μήτρης καλὸν πρόσωπα Ἐκβολάδος. (ad differentiam τ̃ς ἐκτομίδος. Athenæus: vt errârit Hermolaus in Plinium 11.37. ecbolâda simul & ectomída eiectitiam interpretatus: porcariam vero ὑείαν, quam vocem ego generalem puto ad vtranque differentiam, ἐκτομίδα vero porcariam esse:) Δέλφαξ ἐν κλιβάνῳ ἡδέα ἔζων, Hipparchus. Ἀλλ' οἷα μήτρα καλλίκαρπος ἐκβολὰς δίεφθα, λευκανθεῖσα, πυρὶ τὸ δέμας, Sopater. Et alibi, Μήτρας ὑείας σὺν ἀφεψηθεὶς τόμος, Τὴν δριξίζυμον ὄντες ὀξάλμην ἔχων. Et rursus, Μήτρας ὑείας ἑφθὸν ὡς φάγῃς τόμον, Δριμεῖαν αἰθῶν πηγανῖτιν εἰς χολήν. videtur autem rutæ succum qui acris simul & amarus est, πηγανῖτιν χολὴν vocare, vt vsus eius pro embammate fuerit. Cæterum prisci, inquit Athenæus, neque vuluas, neque lactucas, nec aliud huiusmodi ante cœnas proferebant vt nunc fit: (sed post cœnam, hinc Martialis de lactuca, Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum, Dic mihi cur nostras incipit illa dapes?) Quare post cœnam, vt canit Archestratus, potanti tibi, Φερέτω πιόνδε τράγημα, Γαστέρα καὶ μήτραν ἑφθὴν ὑὸς, ἔν τε κυμίνῳ, Ἔν τ' ὄξει δριμεῖ καὶ σιλφίῳ ἐμβεβαῶσαν. Hactenus Athenæus. Te fortasse magis capiet de virgine porca, Me materna graui de sue vulua capit, Martialis. Apicius vuluam sterilem commendat, Hermolaus. Curius aliquando edebat olera, quæ nunc etiam squalidus fossor fastidit, Qui meminit calidæ sapiat quid vulua popinæ, Iuuenal. Sat. 11. Vulua nil pulchrius ampla, Horat. 1. epist. Lanij nostri mactatis porcis hanc partem semper abijciunt, nec quisquam apud nos, quod sciam, vuluam in cibo appetit. Publij mimorum poëtæ, postquam seruitutem exuit, cœna nulla memoratur sine abdomine, etiam vocabulo suminis ab eo imposito, Plinius. Et rursus, Occisæ vno die post partum sumen optimum, si modo fœtus non hauserit: eiectitiæ deterrimum. Antiqui abdomen vocabant, priusquam calleret id, scientes occidere non assueti. Scribendum arbitror (inquit Hermolaus) prius callere id sinentes, occidere non assueti. (Pauciora mutabis, si legas, priusquam calleret, id sinentes. Vt abdomen vocatum sit, simpliciter: cum callebat vero, sumen, quod magis probo.) Plautus in Pœnulo ad hanc consuetudinem ferè alludens: Vide sis, inquit, calleas: cui respondens conseruus, Callum aprugnum (inquit) callere æquè non sinam. Est autem sensus, Id quod modo sumen (inquit) dicitur: hoc est, suillas cum lacte suo mammas, veteres abdomen vocabant: ab lacte opinor iam abdito & fugato, vtpote qui antequam vbera callescerent: hoc est, siccato lacte durescerent, suem occidere non solerent, Hæc Hermolaus. Esse putes nondum sumen, sic vbere largo Effluit, & viuo lacte papilla tumet, Martialis. Sumen propriè à sugendo dictum: nam mulieris mammam, sumen veteres dici volunt. Quòd si nulla potest mulier tam corpore duro Esse, tamen tenero moueat succussa lacerto, Atque manus vberi lactanti in sumine sidat, Lucilius apud Nonium. Sumen (vt grammatici quidam exponunt) fit ex papillis suillis vno die post partum sectis ac salitis. Quanta labes larido, quanta sumini absumendo, Plautus Capt. Alij putant esse lac suis extractum ac densatum sue occisa: vel quasi rumen, id est mammam. Cæsar Vopiscus campos Roseæ, Italiæ dixit esse sumen, in quo relicta pertica postridie non appareret propter herbam, Varro. Abdomen porcæ, Iuuenal. Sat. 2. Heliogabalus exhibuit sumina aprugna per dies decem, tricena quotidie cum suis bulbis, Lampridius. Sumen quomodo parandum ex Platina superius in Succidia dictum est. Abdomen quod Græci laparan vocant, ventris pars illa est, quæ ab vmbilico ad inguina inter cartilaginem & pellem ducitur. Pingue id quidem est, Satyrico teste: Montani quoque venter adest abdomine tardus. Erit igitur abdomen, ex quo sumen fit, quod idem vulua appellatur, (in hoc fallitur: omnino enim alia pars suis abdomen est, alia vulua:) nec obstat, id etiam turgentibus porcæ papillis fieri, cum circa abdomen mammæ sint, Platina. Esitium ex carne: Pro decem conuiuis (inquit idem) libram abdominis porcini aut vitulini bene elixato: coctam ac concisam, cum selibra casei veteris, pauco etiam & pingui addito, cumque herbis odoriferis bene concisis, pipere, gingibere, caryophyllo misceto. Sunt etiam qui pectus capi tunsi non incommodè addant. Hæc omnia farina bene subacta, ac in tenuissimum folium redacta, ad castaneæ magnitudinem inuoluito: inuoluta in iure pingui ac croco colorata decoquito. Parum cocturæ requirunt. In patinas traducta, caseo trito & aromatibus dulcioribus aspergito. Fieri & hoc edulium ex pectore phasiani, perdicis, aliarúmue altilium potest. In cœna Lentuli flaminis Martialis inaugurati, inter alia, apposita sunt sumina, patina suminis, &c. Macrobius.

Iecur. Isicia omentata ita fiunt: Assas iecur porcinum, & tum eneruas: ante tamen teras piper, rutam, liquamen, & sic superimmittis iecur & teres, & misces, sicut assolet pulpa, in omentum, & singula inuoluuntur folia lauri, & ad fumum suspenduntur quandiu voles. Cum manducare volueris, tolles de fumo, & denuo assas, & siccum adijcies in mortarium, piper, ligusticum, origanum: fricabis: suffundes liquamen: adijcies cerebella cocta, teres diligenter ne assulas habeat: adijcies oua quinque & dissolues diligenter vt vnum corpus efficias: liquamine temperas: & in patella ænea exinanies, coques: cum coctum fuerit, versas in tabula munda. Tessellas concides, adijcies in mortarium piper, ligusticum, origanum: fricabis in se: commisces in caccabum: facias vt ferueat: cum ferbuerit, tracta confringes: obligas, coagitabis, & exinanies in boletari: piper asperges, & appones, Apicius. Iecuscula aut suilla, aut ex quouis animali, ad magnitudinem nucis aperta, inspersaque sale, fœniculo & aromatibus dulcibus ac bene tritis, omento vitulino aut hœdino separatim inuolues: ad focumq; non nimiū decoques,

ac cocta statim comedes, Platina. Et rursus, Iecinora porcina vel quorumuis animalium, paululum elixa, terito eo modo quo caseum soles. Porcinum deinde ventrem condito ad quantitatem iecinoris, tantumque casei veteris, amaraci, petroselini, passularum, aromatum contritorum, cum duobus ouorum vitellis admisceto, quantum satis esse putaueris. Ex his in vnum redactis, ad magnitudinem nucis pilas facito: omentoque inuoluito: ac vbi voles, in sartagine cum larido frigito. Lentam & paruam cocturam requirunt. Tomacula hæc vulgus appellat, quæ fortasse melius omacula, cum inuoluta omento fiant, dicerentur: vel tomacla, vt Martiali placet. De tomaculis nonnihil supra etiam dixi in isiciorum mentione: isicium enim aliqui Italicè tomacellam interpretantur, & idem Latinè tomaculum dici putant. Vt tamen & poscas aliquid, voucasque sacellis Exta, & candiduli diuina tomacula porci, Iuuenalis Sat. 10. Iecur suillum omento intectum in sartagine frigitur, vt ex Athenæo scripsi in Oue F. Adhibetur & ars iecori fœminarum, sicut anserum, inuentum M. Apicij, fico carica saginatis, ac (à) satie necatis repente mulsi potu dato, Plinius. Iecur suillum præfertur omnibus Aëtio, si quis, inquit, animal id arida fico pauerit, quod genus Græci sycotòn appellant: vnde ortum puto vt imperitum vulgus (in Italia) omnia iecinora vocare ficata cœperit. Sanè vt meminit Aristoteles, suem præcipuè alunt & opimant ficus & cicer, Hermolaus. Quemadmodum in suibus dum adhuc viuunt hepar ex caricarum pastu ficatum (συκωτὸν) ad voluptatem præparatur: ita in anseribus video eorum alimenta lacte imbui: vt non modo eorum iecur sit iucundissimum, sed potenter etiam nutriat, ac optimi sit succi, &c. Galenus de aliment. facult. 3. 20. Anthologij lib. 2. titulo In munera. extat Palladæ tetrastichon, huiusmodi:

Βρώματά μοι χοίρων συκιζομένων παρέθηκας, Ξηρῶν, διψαλέων, κυσὶ πρόσθεν ἐρχομένων.
Ἀλλ' ἐμὲ συκωθέντα μαθὼν, ἢ σφάζον ἑτοίμως, Ἢ σβέσον ἐκ δίψης τὰ μαλῆ τῶν χυπελίων.

Apud Pollucem lib. 6. legimus ἡ ποτε σεσυκασμένα, ἤ ποτε συῶν σεσυκοτεαγηκότων. Ventris porcini mentio facta est etiam paulò ante ex Platina de iecoris apparatu: item post isicia statim ex Apicio 7. 7. quomodo pulpa tunsa & cerebellis impleri debeat. Vide etiam infra in Pedum mentione. Sartutillus, venter suillus condito farre expletus, Festus. Ἐγὼ δ' ἤνυστρον βοὸς καὶ κοιλίαν ὑείαν καταβροχθίσας. Varinus in Ἤνυστρον: sunt autem Aristophanis in Equitibus verba, vt citat etiam Athenæus lib. 3. Ὀρέαι (fortè ὀρύαι) ποδίον, κωλεοὶ, σφόνδυλοι, Epicharmus. Et alibi, Χορδαί τ' ἀδῖνται μὰ Δία, χ' ὡ κωλεός. Vocat autem nunc chordam (inquit Athenæus lib. 9.) quod alibi semper ὀρύαν. Ὀρύα, χορδὴ ἐφθὴ, Hesych. & Var. sed librariorum inscitia deprauata hæc verba cum herba ὀρτυξ confudit. Chordarum Epicharmus meminit easdem ὀρύας vocans, quin & fabulam quandam Oryam inscripsit. Ὡς λεπτὸς, ἦ δ' ὅς, εἶσθ' ἐκ χορδῆς τόμος, Cratinus. Χορδῆς ἐκ τόμος ἧκε, καὶ πλακοῦντος, Alexis. Ἐκπικὼν χορδῆς μέσσον, ποδῶν τε καὶ ὠτίων ἔτι ἦ ἐγχέλες. Antiphanes, vt Athenæus citat lib. 3. Vegetius 1. 56. in potione equi prophylactica vtitur acrone salso porci pinguis, vel longanone: vel si porcina defuerint, capite hœdino depilato cum pedibus suis & cordulis intestinorum mundis. Mimarcis propriè est chorda leporina, siue edulium quoddam è ventre & intestinis leporis, aut ex sanguine leporino & intestinis: sed vsurpatur etiam de sue: plura de hac voce attulimus in Lepore F. Χόλιξ καὶ χολίκεια ὕεια. Pollux 6. 9. χόλικας Varinus ventres aut crassa intestina interpretatur. Liquamen: Omentum suis dum recens est, minutim concisum ad castaneæ magnitudinem, sale multo asperges ac contundes: contusum, per diem in tabulato sines: sequenti, in aheno ad ignem, si centum librarum erit, cum duabus aquæ metretis decoques: lento igne efferueat necesse est, donec bene liquerit. Colo deinceps colabis, capiesq; quod in aqua natabit. Inditum liquamen in seriam, loco subterraneo per annum conseruabis, Platina. Omento porcino vel vitulino tessellatim inciso inuoluendum edulium ex Platina 6. 20. scripsi in Vitulo F.

Perna à pede dicitur, (vt Varroni placet,) vel potius à Græco πτέρνα. Dicuntur autem pernæ tam priores quàm posteriores coxæ porcinæ salitæ cum toto pede, quos Martialis petasones appellat. Pernam atque ophthalmiam, Horæum, scombrum, &c. Plautus Capt. Quanta pernis pestis veniet, quanta labes larido? Ibidem. Castrantur fœminæ sic quoque vti cameli. suspensæ pernis prioribus, vulua recisa, Plinius. Item ossa ex acetabulis pernarum, Idem lib. 28. Debilis perna, Sat. 4. Syl. Fumosa, Horat 2 Serm. Ab huius similitudine perna etiam dicitur conchæ genus, quod margaritam fert, de quo Plinius: Stant velut suillo crure longo in harena defixæ. Perna etiam in arboribus dicitur Plinio lib. 17. Auulsisque arboribus stolones vexêre: quo in genere & cum perna sua auelluntur. Nostri pernam suis vocant *hamm* vel *hammen*: aliqui, ni fallor, *schincken*: est autem os illud per se, ab articulo supra genu sito incipiens & coxam comprehendens. Petaso (vt grammatici docent) caro porcina quam alij coxam, alij (inter quos Sipont.) eam partem suis dicunt, quæ ab alis incipit, & costas comprehendit, quibusdam veluti virgulis pinguibus distincta. Musteus est, (de musteo petasone verba Apicij recitabo inferius) propera, charos nec differ amicos. Nam mihi cum vetulo sit petasone nihil, Martialis lib. 13. Siccus petasunculus, & vas Pelamydum, Iuuenal. Sat. 7. Apud Varronem 2. de re rust. petasiones quinque syllabis reperio, nec vsquam alibi, librariorum puto errore. Etiam nunc (inquit) quotannis è Gallia apportantur pernæ, tomacinæ, & taniacæ. & petasiones. Et pulpam dubio de petasone voras, Martialis. Non temere edi in luce profesta Quicquam præter olus fumosæ cum pede pernæ, Horatius Serm. 2. 2. Pernas & lardum conficimus, non solum Decembri mense, sed omnibus quos hyemalis algor astringit, Palladius. Ceretana (Κερρητανοὺς Strabo vocat populos, vide paulò post) mihi fiet, vel massa licebit De Menapis, lauti de petasone vorent, Martialis lib. 1 . sub lemmate Perna. Pascholas appellant Græci quas vulgus pernas vocat, Festus. Mali in naue suprema pars carchesium vocatur, sub ea ceruix est: infima πτέρνα quantum scilicet eius εἰς τὴν ληνὸν (sic dictum foramen,) inditur, Athenæus. Πτέρνα, significat dolum & fraudem: & infimam montis partem: item ferrum aratri τὸ κατατεῖνον ἀπὸ τὴν γύην ἐκ ποδός, Varinus. Οὐ τοῦ ἐκ πτέρνης. Homerus in Batrachomyom. Singulis dipnosophistis apud Athenæum lib. 14. apposita erat pars petasonis quam pernam vocant, (πετασῶνος μέρος ἣν πέρναν καλοῦσι. Romani scilicet: nam Græci veteres pternam dixerunt, vnde illa murium nomina in Batrachomyomachia, pternotroctes, pternoglyphus, &c.) Sunt autem pernarum præstantissimæ Gallicæ, nec inferiores eis quas Cibyra Asiatica, & quas Lycia mittit. Meminit autem earum Strabo lib. 3. his verbis: Pompelon Hispaniæ prope Aquitaniam vrbs est, in qua pernæ eximiæ habentur, quæ cum Curicis (Κυρικαῖς apud Athenæum: sed Græci Strabonis codices impressi habent Καντάβρικαῖς: interpres Latinus vertit Cantabricis) certare possunt, Hæc Athenæus. Sed nos apud Strabonem lib. 3. sic legimus: Cerretani medias Pyrenæi montis conualles tenent, apud quos pernæ fiunt egregiæ, Cantabricis persimiles, vnde prouentus non mediocris ad incolas peruenit. Pernas sic salire oportet, in dolio, aut in seria. Cum pernas emeris, vngulas earum præcidito. Salis Romaniensis moliti in singulas semodius. In fundo dolij, aut seriæ salem sternito. Deinde pernam ponito. Cutis deorsum spectet. Sale obruito totam. Deinde pernam alterã

insuper

insuper ponito. Eodem modo obruito. Caueto, ne caro carnem tangat. Ita omnes obruito, vbi iam omnes composueris, sale eas insuper obrue, & ne caro appareat, æqualem facito. Vbi iam dies v. in sale fuerint, eximito omnes cum suo sale. Quæ tum summæ fuerint, imas facito. Eodemque modo obruito, & componito. Post diem omnino duodecimum pernas eximito, & salem omnem detergeto, & suspendito in vento biduum. Die tertio extergeto spongia bene, perungito oleo. Suspendito in fumo biduum. Tertio die demittito. Perungito oleo & aceto commisto, & suspendito in carnario: nec tinea, nec vermes tangent, Cato de re rust. cap. vltimo. Pernas à cute liberatas, & (vt decet) paratas incisasque, tribus diebus cum sale relinques: postea per tres vel quatuor septimanas in fumo siccabis, sic optimæ erunt: coquuntur integræ, & frigidæ per dies circiter octo mensis inferuntur, Balthasar Cellarius. Et rursus, Mense Martio (inquit) pernas diligenter salitas, & cum exemptæ sunt bene ablutas in aqua pura fluente, & cultro purgatas ne quid salis resideat, funiculis in fumum suspendes, baccarum iuniperi polline aspersas: caue ne nimium infumes: sic roseo colore & grato sapore placebunt. Pernam (inquit Apicius 7.9.) vbi eam cum caricis plurimis elixaueris, & tribus lauri folijs, detracta cute tessellatim incides & melle complebis: deinde farinam oleo subactam conteres & ei corium reddis, & cum farina cocta fuerit, eximas furno & inferes. Aliter: Pernæ cocturam ex aqua cum caricis cocta simpliciter vt solet in lance cum buccellis, caræno vel condito melius. Mustei petasones: Ex musteis petasonem elixas cum bilibri ordei, & caricis xxv. cum elixatus fuerit, decarnas, & armillam illius candenti batillo vris & melle contingis: vel quod melius est, missum in furnum melle obligas: cum colorauerit, mittis in cacabum passum, piper, fasciculum rutæ, merum, temperas: cum fuerit temperatum, dimidium in petasonem profundis: & alia parte piperati buccellas musteorum fractas perfundis: cum sorbuerit, quod mustei recusauerint, petasoni refundis. Musteus dicitur, inquit Humelbergius, qui nouus & recens est: qui quidem longè præponitur: nam vetus ob pinguedinem facile rancescit. Celsus pernas, vt puto, trunculorum nomine intelligit. Idem. Figito cultrum in mediam pernam, olfactuque si bene olebit, bona erit perna: sin secus, reijcienda est. Bonam in vino albo aut aceto decoquito. Sunt qui tantundem aquę addendum dicant, maximè vero Publius, qui vinum non bibit: hi certe falluntur. Suauior est in vino tantum, vel aceto, & diutius durat. Non est coquenda perna, nec est iure eximenda, nisi vbi refrixerit, Platina. Σχελίδες (sic dicuntur laterum carnes, præcipuè in lepore & boue, vt dixi in Lepore F.) δὲ βλέχημοι πλησίον ταχερώτατοι. Ἐπὶ πινακίσκοις, καὶ δίεφθ' ἀκροκώλια, (sic apud Pollucem legimus,) Pherecrates. Ὁ ῥύγχος ἑφθὸς, τὰ δ' ἀκροκώλι' ἐφθὰ, Alexis. Κῶλον per excellentiam de femore dicitur, cuius pars carnosa superior, ἀκροκώλιον est: inferior ὑποκώλιον: hac enim voce Xenophon de cane vtitur. Sic etiam ἀκρώμιαν & ὑπώμιαν dicimus. Ἀκροκώλια δὲ σοι τέτταρ' ἥψηται ταχερά, Aristophanes. Apud Athenæum principio libri 9. κωλῆνες ταχεραὶ (id est τρυφεραὶ) (ὑπερφέροντα μετ' νύκτωρ ἐν πατάνῃσι. Dicuntur & κωλεοὶ masculino genere. Ὀρέα, (lego ὀρύα,) πυρίδιον, κωλεοί, σφόνδυλοι, Epicharmus. Et alibi, Χορδαί τ' ἀδιωπαί καὶ Δίας, χ' ὠ κωλεός. Κωλῆν etiam & κωλῆ in vsu sunt. Σκέλη δὲ καὶ κωλῆνες ἐνθὺ ἔσθίω, Eupolis. Fit autem κωλῆ contractum à κωλέα, vt à συκέα, συκῆ. Οἴμοι δὲ κωλῆς, ἣν ἐγὼ κατήσθιον, Aristophan. Καὶ δελφακίων ἁπαλῶν κωλᾶς, Idem. Κεφαλάς τ' ἐλάφων, Idem. Ἰχθῦς, κωλᾶς, φύσκας. Plato Γρυλλιν. Δίδυμαι μαλ' ἀθ' ἱερωσυνα Κωλῆ, τὸ πλευρὸν ἡμίκρανόν δεξιτερόν. Amipsias. Κωλῆν σαρκώδη, λαγόνας ὑγράς. Xenophon in libro de venatione: Hæc omnia apud Athenæum citata legimus. Κωλῆνες πεπαχυσμένοι ἐσθίει, Pollux. Absyrtus equo purgando per os infundit decoctum κωλῆνος χοιρείου. Κωλεά, posterius crus suillum, Varinus & Hesyc. alij partem carnis interpretantur, alij fasciculum fœni, ἢ περσικῆς τὸ ἐδώδιμον, Iidem. Κωλῆν, κωλεὸν: Κωλῆνες, ἀκροκώλια, Iidem. Οἴμοι δὲ κωλῆς, (ἡ κώληκος λεγομένη, Varinus,) Aristophanes. Κώληπα, pars post genu, coxa: & κώληψ, poples, Varinus. Pedestrium animalium partes excarnes homines mandunt, pedes, rostra, & aures: easq; vt plurimum in aqua elixas mandunt cum aceto & garo, vinum affundentes: sunt qui cum oleribus aut in aqua elixis, aut in patinis conditis. Porcellorum autem pedes ptisanæ elixæ iniecti, aptissimi sunt, tum vt illam meliorem efficiant, tum vt ipsi molliores reddantur, & ob id ad elaborationem, quæ in ore fit ac ventriculo, meliores, Galenus libro tertio de aliment. faculta. Nostri extremas ferè suillas partes, pedes, caudas, auriculas, rostra, & summi dorsi carnes, vsurpant ad genus illud cibarij quod quidam gelu in patina vocant. Suum extremitates in cibo laudantur, Aretæus in cura Cephalææ. Porci pedes vtiles sunt, boni que succi: bene enim concoquuntur: quapropter se ex morbo reficientibus idonei sunt, Symeon Sethi. Porci pedes refrigerant & humectant, conualescentibus vtiles, Syluaticus. Qui pituita alba laborat, &c. in Cœna obsonium habeat, maximè quidem pedes & capita suilla, Hippocr. in lib. de intern. affection. Vindicianus comes Archiatrorum in epistola ad Valentinianum imperatorem, describens historiam laborantis ardente febri & siccitate viscerum à se curati, Præcepi etiam ei (inquit) escam fieri de minutalibus porcinis, id est podocylijs & ventriculo: in quem ventriculum acetum cyminatum modico adiecto lasere mitti mandaui, vt omnino excocta caro etiam ossium duritiam emolliret, vt soluta eorum medulla cum iure ipso absorberetur. Galenus lib. 1. ad Glauconem de curanda febri tertiana exquisita scribens, inter alios cibos commendat suum pedes & cerebra. Porcellorum vero (inquit) caro etiam ταχερὰ (tenera & bene cocta) exhibita, nihil nocebit. Ῥυγχίον, κωλῆν, πόδας τέτταρας ὑείους, Theophilus. Ῥύγχος φερῶν ὕειον, Anaxilas. Πτέρνα nominauit Anaxandrides. Ῥύγχος εἰς ὄξος πιέζων, Axionicus. Πῶς οἶδα ῥύγχος περιμεμασημένον, Aristophanes. Dicitur autem ῥύγχος proprie de sue, reperitur tamen de alijs quoq; animalibus. Athenæus.

Suillum lac pinguissimum (crassissimum) est omnium, vt ad concretionem coagulo non indigeat, ac perquam modicum seri excernat, decoctumque ocyssimè coaguletur: ideo neque facile secedit, neque ventriculo congruit, sed nauseam gustantibus excitat, Aëtius. Eorum qui lac suillum biberint, corpora leprosa & scabiosa fieri putant: hanc & alias ob causs. Aegyptij suem animal profanum existimant, Plutarchus in libro de Iside. Manethonem porrò Aegyptium summa sapientia virum accepi dicere, eum qui suillo lacte vescatur, vitiliginibus & lepra oppletum iri, quos quidem morbos Asiani omnes pessime oderunt, Aelianus. Nos apud Aëtium de ouillo lacte legimus frequenti eius vsu cuti vitiligines albas induci.

G.

Remedia ex porcello, simpliciter, vel lactente. Ad morsus venenatos, optimè auxiliantur si statim post cucurbitas plagæ imponantur animalia parua discerpta, & adhuc intus calentia, velut sunt gallinæ, hœdi, agni, porcelli. Venenum enim exugunt & dolores leniunt, Aëtius. Idem ferè Celsus scribit de hœdo, Aëtius de agno: Vide in Hœdo G. ab initio. Ad equos vulsos seu pneumonicos, Porcellum lactentem macta iuxta equum affectum, vt sangui-

vt sanguinem feruentem statim in fauces eius infundas, Pelagonius. Porcelli lactentis ventriculo, id est aqualiculo exempto, quod in interiore cute luteum adhæret lanæ coniũges, madefactaque ea illum humorem auriculæ inferes, cuius è diuersa parte dens dolebit, certissimo remedio statim subuenies, Marcellus. Porcelli sanguis, vide inferius in sanguine suis.

Remedia ex sue, verre, scropha: & obiter quædam ex APRO, maiusculis literis scripto semper eius nomine, vt Lector ab apro huc remissus facilius inueniret. Suillarum carnium ius decoctum opitulatur contra buprestin, Galenus lib. 2. de antidotis. Pharmacum Galeni ad podagram, quòd omnibus ferè corporibus congruit: Caseus bubulus vetustissimus, adeò vt ob acrimoniam edi non possit, cum porcinæ carnis inueteratæ ac salsæ decocto teritur, & probè emollitus ad durities artuum imponitur, Aët. 12.43. (& pluribus lib. 2. cap. 100.) Vbi etiam alia duo medicamenta ad podagram statim subijcit, quorum primum præter alia pernam porcinam recipit, alterum vero pernæ veteris porcinæ iusculum. Indi elephantorum quos ceperint vulnera, aqua primum tepida colluunt: deinde si profunda sint, butyro vngunt: postea inflammationem leniunt, suillam carnem recenti sanguine madentem & calidam admouentes, Aelia. Vulneribus elephantum butyrum auxiliatur, ferrum enim extrahit: vlcera suillis carnibus fouent, πνεμῶν. Strab. Suillam salsam crematam causticam fieri nuper quidam mihi affirmabat: quod cum experirer falsum deprehendi, gustu indicante non causticam, sed simpliciter ad exiccãdum idoneam esse ita crematam. Contra hæmophysin remedium ἐμπιπλᾶσθαι χοιρείων κρεῶν, Suidas. Sanguis suillus humidus est, & minus calidus, humano maximè temperie similis (vt dictum est in F.) Itaque quisquis sanguinem humanum morbo alicui vtilem esse ait, in suillo primum id comprobet: ac si non eandem, saltem similem actionem ostendat. Nam etsi aliquatenus inferior sit humano sanguine (hoc & Auicenna ex Galeno repetit) saltem assimile quippiam efficiet, quo cognito, ab humano pleniorem fore vtilitatem sperabimus. Nam si ne paulum quidem promissis respondeat, non erit cur in humano experiri oporteat, Galen. de simpl. 10. 2. Eumelus equo refrigerato sanguinem porcinum calidum cum vino infundi iubet. In libro quodam Germanico manuscripto medicamentum inueni huiusmodi: Verrem castratum pilis omnibus ruffis præditum & optimæ valetudinis iugulato: sanguinem olla recens exceptum, bacillo de iunipero rubra diu agitato, & agitando collectum sanguinis grumum eijcito. Tum ramenta eiusdem iuniperi inijcies, & baccas de iunipero rubra diu agitato, & agitando collectum sanguinis grumum eijcito. Tum ramenta eiusdem iuniperi inijcies, & baccas de iunipero rubra similiter circiter viginti quinque. His addes parum agrimoniæ, (id est eupatorij veterum,) itẽ rutæ, phu, scabiosæ, veronicæ vulgò dictæ, pimpinellæ, cichorij, pulegij, singulorum manipulum. Quod si sanguinis mensura sextarios tres excedit, adijcies theriacæ vncias duas: sin minor fuerit, pro portione sanguinis theriacæ modum minues. (Sed omnia præparata esse debent, vt sanguini adhuc à sue calenti imponantur.) Permixtis omnibus, liquorem stillatitium elicito, quem diligenter seruatum in vitreo vase dies octo insolabis, quod semel quotannis facies: durat enim circiter viginti annos. Hunc liquorem experientia constat egregie prodesse aduersus pestem, apostemata capitis & laterum seu costarum, iecoris & pulmonis morbos, lienis inflationem, sanguinem corruptum, febrim, tumores, cordis tremorem, hydropem, calores præter naturam, malos humores, & imprimis venena & pestilentem febrim. Bibet autem æger quocunque ex prædictis morbis correptus, ligulæ mensuram, vel quatuor aut quinque guttas, & vt insuper sudet curabit. Aliqui liquore vi ignis extracto ex sanguine melis aduersus pestem vtuntur. Cum porcus iugulabitur, is qui verrucas habebit, sanguinem eius subiecta ea corporis parte suscipiat, dum adhuc calidus exilit, & mox vbi siccatus fuerit, statim abluat: citum remedium experietur. Mulier sanè remedium de scrofæ sanguine faciat, Marcellus. Verendorum carbunculis cerebrum APRI vel suis, sanguisque medetur, Plinius. Vbera circunlita sanguine fœminæ suis, minus crescent, Plinius. Porcellum dissecans cruore mammas obline, amplius non augescent, Galenus Euporist. 2.29.

De adipe suillo: Serenus etiam seuum suillum dixit, vt Græci στέαρ χοίρειον: & recentiores ἀξούγγιον ad imitationẽ Latinæ vocis axungiæ. Marcellus axungiam suillam aliquando nominat, ac si aliorum quoque animaliũ axungia dicatur, quod apud veteres non reperio: nam nostro seculo qui minus Latinè scribunt, axungiam vocant pingue quod inter cutem & carnem solidius concrescit, in sue, homine, mele, glire, mure montano, &c. Lardum vel laridum Latini carnem suillam appellant, non solam, sed vnà cum pingui suo, inde lardum pingue apud Plinium & alios legimus: & lardum cum pingui suo, apud Marcellum: aliquando pro pingui solo, vnde Marcellus, lardum quod inter cutem & carnem macram est. Plura de lardo dixi in F. Sed quia videntur scriptores lardum & axungiam, siue adipem suillum, interdum indifferenter accipere, aut saltem easdem vires tribuere, nos quoque non distinguemus loco, recitando de eis autorum verba: hunc solum ordinem secuturi, vt primò agamus de remedijs eorum quum foris applicantur, secundo loco quum intra corpus sumuntur. Adipem & seuũ & pingue medici ferè confundunt, cum veteres, tum noui. Sed seuum propriè ruminantia habent, cætera adipẽ. Vtrunque in fine carnis est, vtrunque concrescit ac gelascit, & fragile est si refrixerit: pingue inter carnem cutemque est, succo liquidum, qui non gelatur, Hermolaus Corollario 286. Et mox Corol. 287. Adeps suillus (inquit) vnguen, teste Palladio (Serenus etiam vnguen pro axungia dixit) & axungia Latinè dicitur: & Græci quoque vsurpant, sed oxyngon fere appellant, tracta origine ab axibus curruum perungendis: quanquam est vbi Plinius aceti fecem oxyngion interpretatus esse videatur. Et nos fortasse quibusdam locis autoritatem summi viri nostro iudicio prætulimus. Alioqui Paulus Aegineta oxyngion pro axungia clarissimè videtur intellexisse, in emplastro cui Phœnicite nomen est. Axungiæ nomen ad alia quoque pinguia transferri, sed rarò comperi, Hactenus Hermolaus. A butyro proxima in communibus adipis laus est, sed maxime suilli, apud antiquos etiam religiosi. Certe nouæ nuptæ intrantes etiamnum solenne habent postes eo attingere. Inueteratur duobus modis, aut cum sale, aut syncerus: tanto vtilior quanto sit vetustior. Axungiam etiam Græci appellauere in voluminibus suis. Neque est occulta virium causa, quoniam id animal herbarum radicibus vescitur. Itaque etiam fimo innumeri vsus. Quamobrem non de alia loquimur sue, multò efficaciore fœmina, & quæ non peperit. Multò vero præstantior in APRIS est, Plin. Nostri pharmacopolæ ad vnguenta quædam paranda, porcellum masculum lactentem castrant, eiusque pinguedinem auferunt, illam maximè quæ in ventre intra carnem circa peritonæũ habetur, plerique de porcello ruffo malunt. Vocant autem axungiam vulgò *schmer*, Galli oing quasi vnguen. Colligebatur etiam à renibus, vt infra dicam. Alapis, id est axungia porcina, Syluaticus. Antiqui axungia maximè axibus vehiculorum perungendis ad faciliorem circumactum rotarum vtebantur, vnde nomen, Plinius. Nostrates pro axungia seuum, butyrum, præsertim quod inutile alioqui & rancidum fuerit, & butyri fecem ac resinã

abietis aut pini ad vſum rotarum permiſcent, quæ quidem compoſitio illita ſcabiem quoque in homine & ſerpiginem emendat. Synceram axungiam Plinius vocat, Serenus ſimplicem, quæ non eſt ſalſa: de qua ſemper intelligendum puto, vbi aliud non exprimitur. Salſæ vſus non eſt, niſi ad ea quæ purganda ſint, aut quæ non ſint exulcerata, Plinius. Græci ſalſam στέαρ χοίρειον ταριχηρὸν vel ἁλιστὸν vocant, vel μεθ' ἁλῶν τεταριχευμένον, nam alioqui τεταριχευμένον aliquando ſimpliciter inueteratum ſignificare Cornarius docet: & apud Dioſcoridem ab initio capitis de adipibus inuenio, στέαρ δίχα ἁλῶν τεταριχευμένον, id eſt ſine ſale inueteratus adeps. Et per ſe axungiam medici antiqui maximè probabant renibus detractam, & exemptis venis aqua cœleſti fricabant crebro, decoquebantque fictili nouo ſæpius, tum demum aſſeruantes, Plinius. Suillus adeps & vrſinus (ἄρκτειος, vt Ruellius legit: meus Dioſcorides Græcus ἄρνειος habet, id eſt agninus, vt Marcellus etiam & Hermolaus verterunt: ſed melius forte Ruellius, quoniam in fine capitis 79. legimus ὕειον & ἄρκτειον, & de probatio, id eſt ouillo curando alibi [cap. 276.] agitur: & Marcellus etiam in annotationibus magis probat vt ἄρκτειον legatur) hoc curantur modo: Recens, præpinguis, renibus potiſſimum detractus, in largiore aqua cœleſti & quàm frigidiſſima, exemptis tunicis, diligentiſſime manibus confricatur, & exprimendo fermè ſiccatur, ſubindeque noua aqua abluitur: cæterum fictili capacitatis duplæ inditus, in aquam demergitur, & ſubditis leuibus prunis ſpatha mouetur: eliquatuſque, colo transfunditur in aquam: vbi verò refrixit, & guttatim aquam omnem excluſit, in prælotum fictile demittitur, & infuſa aqua leniter eliquari debet, & manu deprimi, quò facilius fæculentum virus peſſum eat: poſtea in pilam ſpongia madefactam transfunditur. Vbi coire cœpit, reſidens in imo ſordes eximitur: tertio citra aquam eliquatur, repurgatuſque, fictili bene operculato, perquàm frigidis locis reponitur, Dioſcorides interprete Ruellio. Caprinus adeps ſuillo calidior eſt. Hoc ſemper meminiſſe oportet, pro animalium temperatura ſemper exiſtere differentias eius quæ in illis eſt pinguedinis, aut adipis. Igitur cum ſus omnibus propè quadrupedibus in caliditate ac ſiccitate inferior ſit, pinguedinem quoque minus habet calidam, magiſque humidam, Galenus de ſimplic. 11. 4. Et mox, Pinguedo ſuis vt ad nos quidem largius humectare poteſt, ſed non æquè excalfacere vt oleum: verum pinguedinis ſuum talis eſt caliditas, qualis ſpectatur in nobis. Porrò taurorum adeps ſuillo multò calidior eſt & ſiccior. Quod Dioſcorides non rectè dixerit caprinum adipem adſtringentiorem eſſe ſuillo, in caprino iam reprehendi Galeni verbis vſus. Vſus axungiæ eſt ad molliendа, excalfacienda, diſcutienda, purgandaque, Plinius. Et rurſus, Conuenit ſalſam magis emollire, excalfacere, diſcutere, vtilioremque eſſe vino lotam. E ſue vetuſtiſſimus quiſque adeps ſale conditus excalfacit & emollit: elotus vino pleuriticis prodeſt: cinere aut calce exceptus, inflammationibus, fiſtulis ac tumoribus ſuccurrit, Dioſcor. Adipis ſuilli & vulpini eandem eſſe facultatem in Succidaneis Aeginetæ legitur: ego ſæpe quidem indifferenter vſurpari poſſe conceſſerim, ſemper & abſolutè non item: vulpinus enim tum calidior ſuillo eſt, tum minus humidus. Cinis vitium cum axungia vetere contra tumores proficit: ſcorpionum & canum plagis cum oleo perſanat, Plin. Caſtor marrubium, præſertim candidum, tunſum cum axungia veteri vulneribus à cane factis illini iubet, Idem. Spuma nitri canum morſibus ex aſinino aut ſuillo adipe medetur, Dioſcorid. lib. 5. ſed hîc adeps ſuillus materiæ potiſſimũ vicem explere videtur: vt in omnibus illis vnguentis quæ argento viuo axungiæ mixto, &c. aduerſus Gallicum morbum paulò ante noſtram memoriam parari cœperunt. Defenderit tamen aliquis, peculiarem quandam axungiæ etiam per ſe aduerſus hanc luem ineſſe facultatem, qua ſcilicet, vt Plinius ſcribit, genibus etiam adalligata reddit ori ſaporem, vt expui videatur. In rigore ceruicis poplites axungia illini Serenus iubet. Nicolaus Myrepſus etiam inter vnguenta duobus vltimis ad ſcabiem inſcriptis argentum viuum addit, vltimo & antepenultimo etiam ſuillum adipem. Item ſectione 47. quæ tota eſt de medicamentis aduerſus ſcabiem, Vnguento vltimo miſcet adipem porcinum, hydrargyrum, oleum laurinum & ſuccum fumariæ, hoc palmas manuum & plantas validè perfricari iubet ter die, ſic malum per vrinam abiturum. Vnde apparet vnctiones vulgò vſitatas contra Gallicum morbum antiquiores eſſe quàm plerique putant. Lardum coctum cum pingui ſuo appoſitumque, potenter omnia expellit, quæ corpori inhæſerint, ſi illic alligetur, Marcellus. Adeps ſuillus cum butyro & roſaceo, vulneratis cerebri membranis inſtillatur, Gal. lib. 2. κ. τόπ. Ad vulnus incurabile in quauis corporis parte: Bugloſſon herbam euellito, & ſuccíſas radices curioſè lotas in pila conterito, ſuillam axungiam adijcito, ac bene emolliens vulneri imponito, Galenus Euporiſt. 3. 160. Neruis vulneratis prodeſt, Terræ lumbricos indere tritos, Queis vetus & ranis ſociari axungia debet, Serenus. Fracta oſſa lardum elixum atque circumligatum mira celeritate ſolidat, Plinius. Si cui fortè lapis teneros violauerit artus, Necte adipes vetulos, & tritam chamæciſſon, Serenus: videtur autem ſuis adipem intelligere, nam & ſtercus luteæ porcæ ad idem prodeſſe mox ſubiungit. Axungia panis illinitur cum calce: item furunculis duritiæque mammarum. Rupta, & conuulſa, & ſpaſmata, & luxata ſanat. Clauos & rimas callique vitia, cum elleboro albo, Plinius. Vtiliſſimum contra inflammationes vlcerum adipe verrino (axungiam) confici, & inungi putant vtile: iiſque quæ ſerpant illinire cum reſina, Idem. Axungia è ſue quæ non peperit aptiſſimè vtuntur ad cutem mulieres: contra ſcabiem verò admixto iumentorum ſeuo pro parte tertia, & pice, pariterque ſubferuefactis, Plinius. Cicatrices concolores facit ceruſa admixta, vel argenti ſpuma: at cum ſulphure vnguium ſcabricias emendat, Idem. Glans intrita duritias quas cacoëthes vocant, cum ſalſa axungia ſanat, Idem. Lac ficulnum cum axungia verrucas tollit, Plinius. Ruta emendat vitiligines, ſtrumas & ſimilia cum ſtrychno & adipe ſuillo ac taurino ſeuo, Idem. Parotidas ſanat axungia, ammixta farina ſalſamentariæ teſtæ: quo genere proficit & ad ſtrumas: pruritus & papulas in balneo perunctis tollit, Idem. Parthenium illinitur ſtrumis cum axungia inueterata, Plinius. Idem alibi lapathum ſylueſtre ad ſtrumas cum axungia efficaciſſimum eſſe tradit. Suillus adeps ambuſtis igne medetur, Dioſcor. abſceſſibus & ambuſtis, Auicenna. Syncera axungia medetur ambuſtis vel niue: pernionibus autem cum hordei cinere & galla pari modo, Plinius. Et alibi, Vlceribus ex ambuſto cum candido ouorum toſtum hordeum & ſuillo adipe, mire prodeſt. Combuſtis igni, Ordea vel franges (forte, friges) atque oui candida iunges. Adſit adeps porcæ, (mira eſt nam forma medelæ,) Iunge chelidonias, ac ſic line vulnera ſuccis. Quodque recens vſſit glacies, axungia ſimplex Mulcet, & ex facili grata eſt medicamine cura, Serenus. Syncera axungia prodeſt confricatis membris: itinerumque laſſitudines & fatigationes leuat, Plinius. Cinere de capillis muliebribus in teſta crematis, addito adipe ſuillo, emendari aiunt ſacrum ignem, ſanguinem ſiſti illico, & formicationes corporum, Idem. Perniones ſarcit, APRINUM vel ſuillũ fel: cum adipe pulmo impoſitus, Plinius. Virides braſſicarum caules vnà cum radicibus ſuis cremati, lateris diutinos dolores impoſiti ſanant, Dioſcorides. Inter medicamenta quibus ſuffitus vterus clauſus aperitur, numerat Hippocrates lib. de ſuperfœtatione fibri teſtem, aſini maſculi ſtercus, adipem ſuillum. In pecorum etiam remedijs mul-

diis multiplex axungiæ vsus est. Præfractis cornibus boum linteola sale atque aceto & oleo imbuta superponuntur, ligatisque per triduum eadem infunduntur: quarto demum axungia pari pondere cum pice liquida, & cortice pineo leuigatoque imponitur, &c. Columella. Si talum aut vngulam bouis vomer læserit, picem duram & axungiam cum sulfure & lana succida inuolutam candente ferro supra vulnus inurito, Idem. Boum attritis vngulis cornua vngendo aruina, medentur agricolæ, Plinius. Canum aures à muscis exulcerantur: in quæ vlcera coctam picem liquidam cum suillo adipe stillari conueniet: hoc eodem medicamine contacti ricini decidunt, Columella. Ad mentiginem in agnis vel hœdis, quibusdam placet æruginis tertiam partem duabus veteris axungiæ portionibus commiscere, tepefactoque vti medicamine, Idem. Ad scabiem equi hyemalem, & in cruribus, rappas vocant: Axungiam igne liquatam infundes in frigidam: & rursus exemptæ subactæque, admiscebis sulphur quàm tenuissime derasum, & iterum subiges, & inunges: tertio die crustulas scabiei perfricando aperies, & quotidie inungere perges, Manuscriptus quidam liber Germanicus. Adeps porcinus cum oleo vino & velle &c. infunditur equo opisthotonico vel tetanico, Vegetius. Quidam cum suppurationem in bubus inuenerint, vrina vetere eluunt, atque ita æquis ponderibus incocta pice liquida cum vetere axungia linunt, Columella. Sanguis demissus in pedes boum, nisi emittatur, saniem creabit. Locus primo ferro circuncisus & expurgatus, deinde pannis aceto & sale & oleo madentibus inculcatis, mox axungia vetere & seuo hircino pari pondere decoctis, ad sanitatem perducitur, Idem. Hæc de brutorum remediis per axungiam. Fabalium siliquarum cinis ad coxendices, & ad neruorum veteres dolores, cum adipis suilli vetustate prodest, Plinius. Medicorum aliqui axungia admixto anseris adipe taurorumque seuo & œsypo ad podagras vti iubent: si verò permanet dolor, cum cera, myrto, resina, pice, Idem. Et rursus, Axungia podagricis prodest mixto oleo vetere, contrito vnà sarcophago lapide, & quinque folio tuso in vino: vel cum calce, vel cum cinere. Facit & peculiare emplastrum 85. pondo. C. spumæ argenteæ mixtis: (quod ita ferè est, vt axungiæ ponderis sint partes sex, lithargyrii septem.) Adeps suilla cum aqua & cumino subacta, podagricis opitulatur, Sym. Sethi. Medetur axungia & capillo fluenti: & vlceribus in capite mulierum, cum gallæ parte quarta: & infumata pilis oculorum, Plinius. Axungia porcina insulsa apud Aeginetam medicamentis ad alopeciam miscetur. Ruborum rosa alopecias cum axungia emendat, Plinius. Lingua (aliâs Lingulaca) herba, nascitur circa fontes: radix eius combusta & trita cum adipe suis, adiiciunt vt nigra sit & sterilis (aliâs, vt nigra sit & nunquam pepererit,) alopecias emendat vngentium in Sole, Idem. Alopecias replet hippocampinus cinis nitro & adipe suillo mixtus, aut sycerus ex aceto, Idem. Scrofina adipe recenti si quis contritos (contrita) angulos oculorum, interius exteriusque inunxerit, vermiculos qui noxii sunt oculis potenter educit, Marcellus. Axungia infumata (in fumo suspensa) pilis oculorum (defluentibus nimirum, vt & alopeciæ,) medetur, Plinius. Ad aurium dolorem quę pus emittent, laridum vetustissimũ teres in mortario, & succum illum lana delicata collectum in auriculam immittes, & subinde aqua calida fouebis, & iterum succum illum infundes, mira velocitate sanabis, Marcellus. Si maior sit dolor aut grauitas aurium, lardum pingue instillant, Plinius. Ad acerbos dolores aurium: Subactum oleo adipem (σιας. cum asterisco apposito, qui locum deprauatum vel mutilum indicat: deest enim animalis nomen, suis vt puto, aut vulpis:) infundito: & spongia locum occludito: bene facit & ad neruorum morbos ex vulpino adipe atque suillo (ἴα, vox corrupta, pro qua interpres legit ὑὸς) æqua portione mixtis remedium, Galenus Parabilium 2.4. Pingue laridi (laridum) quod inter cutem & carnem macram est, si parotidibus adponatur, & illic ligetur, cito sanabuntur, Marcellus. Axungia (vetus, Marcel.) sanat parotidas ammixta farina salsamentariæ testæ, (cum testa vasi salsamentarii,) subacta & adposita, Plinius & Marcellus. Sideritis cum axungia veteri parotidas sanat, Plinius. Adipem anserinum, gallinaceum, suillum, vulpinum, auricularibus medicamentis admiscet Nic. Myrepsus. Si quod tuberculum in collo nascatur, vinum & lardum simul in olla calefacies, & subinde gargarizabis, Obscur. In rigore ceruicis, Geminus mulcebitur vnguine poples. Hinc longum pariter neruos medicina sequetur, Serenus. Vnguen axungiam significare supra diximus. Penetrare autem huius illitionis vim ad ceruicem minus mirum, cum Plinius scribat axungiam genibus adalligatam reddere ori saporem, & expui videri: cuius vero rei gratia id fiat non expressit: alibi quidem axungiam genibus dolentibus cum genista imponi prodidit. E sue vetustus vino elotus adeps pleuriticis prodest, Dioscorid. Rutæ adeò peculiaris in testibus effectus est, vt syluestri ruta cum axungia veteri illitos ramices sanari prodant, Plinius. Axungia antiqui maximè axibus vehiculorum perungendis ad faciliorem circumactum rotarum vtebantur, vnde & nomen: sic quoque vtili medicina cum illa ferrugine rotarum ad sedis vitia virilitatisque, Idem. Genista tusa cum axungia genua dolentia sanat, Plinius. Suillus adeps contra vuluæ & sedis vitia idoneus est, Dioscor. Butyrum, adipes anserinus, vitulinus, porcinus apud Galenum lib. 9. κατὰ τόπ. miscentur medicinis ad sedem. Syncera (id est non salsa: adipes enim salsi vtero non conueniunt, Dioscoride teste) axungia partus in abortum vergentes nutrit, collyrii modo subdita, Idem. Peristereon apposita in adipe suillo recenti, strangulatum à vuluis mensiumque difficultatem emendat, Plinius. Si dolor & vlcera in matrice sint, spongia aut molli lana in calidam intincta locos expurgabis, &c. postea resina & adipe suillo mixtis simul illinito sæpe interdiu ac noctu, Hippoc. lib. 1. de morbis muliebribus. Et paulò post, Si vero vehementer exulcerati fuerint loci, &c. collutis eis purgatisq; resinam ac mel & pinguedinem suillam illinito. In libro etiam de natura muliebri ad nescio quos vteri affectus, (neque enim satis exprimitur:) capræ cornu, & gallam, & adipem suillum ac cedriam suffiri iubet. Lardum minutim concisum & contusum in mortario lapideo in pastam destilla in alembico vitreo: hæc aqua alba capillos nitidos & flauos reddet: faciem quoque decorabit, And. Furnerius. Vinum salsum cum adipe suillo recente contra hyoscyamum bibitur, Dioscorid. Lardum eiusque decocti potum his qui buprestin hauserint auxiliatur, Plinius. Iis qui argentum viuum biberint lardum remedio est, Idem. Phthisicis medetur macræ suis fœminæ herbis pastæ lardum, Plinius. Ad phthisin, Proderit & veteris seui pila sumpta suilli, Serenus. Axungiæ suillæ vetustæ vnciæ tres ex vini vetustissimi cotyla vna decoctæ, potui phthisicis datæ potenter remediantur, Marcellus. Axungia datur etiam phthisicis vnciatim, cum vini veteris hemina decocta, donec tres vnciæ è toto residant: alii & mellis exiguum adiiciunt, Plinius. Et rursus, Axungia vetus etiam phthisin in pilulis sumpta sanat, quæ sine sale inueterata est. Omnino enim non nisi ad ea quæ purganda sint, aut quæ non sint exulcerata, salsa petitur. Quidam quadrantes axungiæ & mulsi in vini cyathis tribus decoquunt contra phthises, quintoque die picem liquidam in ouo sumi iubent, circumligatis lateribus, & pectoribus, & scapulis eorum qui phthisin sentiunt. Tantaque est vis, vt genibus etiam adalligata, redeat in os sapor, eamque expuere videantur. Et alibi, Ad tussim veterem recens axungia decoquitur quadrantis pondere in vini cyathis tribus addito melle. Cœliacis dantur lutea ouorum trium

(cum) lardi veteris & mellis quadrantibus, vini veteris cyathis tribus, trita ad crassitudinem mellis, & cum opus sit auellanæ nucis magnitudine ex aqua pota, Plinius. Equo tussienti offas è suillo adipe butyro & melle illitas, per os insere, Hippocrates in Hippiatri. Offæ de adipe suillo veteri vino vetere madefactas equo ob viam aut cursum exæstuanti (causonem patienti) per os dabis, Hierocles. Axungiæ pars vna tribus partibus hyssopi permista, in fauces vitulorum demissa, lumbricos pellit Columel.

Si lingua & fauces morbo epidemio nigrescant, (quem nostri à colore vocant *die brüne*,) linguam saluberrimè perfricari pollicentur interiore parte pellis laridi, sic extrahi nimium calorem. Eam pellem si postea canis obiectam deuorauerit, ægrotabit aut forte morietur, si valde infectus fuerit homo cuius defricata est lingua. Si opus videbitur, duabus aut pluribus huiusmodi pelliculis deinceps linguam ægri perfricandam curabimus, Obscurus.

Lupino adipe vel medulla suum fricari oculos contra lippitudines præcipiunt, Plin. Coitus stimulant medullæ suum haustæ, Idem.

In ambustis prodest setarum ex suibus è penicillis tectorijs cinis cum adipe tritus, Plin. Peniculi cinis sistit sanguinem vulneris nimium fluentem, Serenus. Ad procidentem sedem: Sedi vino prius ablutæ picem aridam tritam, vel setas porcinas vstas & tritas apponito, Aëtius 14.6.

Fractis ossibus præsentaneus maxillarum APRI cinis vel suis, Plinius. Vlcera (in tibijs cruribusque) quæ serpunt maxillarum APRI vel suum cinis sanat, Idem. Ossa ex maxillis APRI vel suis domestici vruntur, vlceraq; perniciosa crurum illo cinere asperguntur, Marcel.

Contra serpentes laudatur APRI adeps cum melle resinaque: simili modo verrinum iecur exemptis duntaxat fibris quatuor obolorum pondere, vel cerebrum in vino potum, Plin. Contra carbunculos suis fœminæ cerebrum tostum illitumque proficit, Idem. Verendorum carbunculis cerebrum APRI vel suis sanguisque medetur, Idem. Verris cerebrum coctum & cum melle adpositum carbunculos in veretro efficaciter sanat, Marcellus. Aut teneris cerebrum gingiuis illine porci, Serenus ad infantes dentientes. Officula in capite porci duo naturaliter forata inueniuntur, id est vnum in dextra parte, & aliud in sinistra, quæ reperta & reposita, & cum opus fuerit licio suspensa, medelam capiti prout inuenta sunt præstant: id est dextrum dexteræ parti, & sinistrum sinistræ: sed præter te & ægrum officula tertius non contingat, quæ ad hanc necessitatem colligi diligenter & seruari debent, Marcellus. Auriculę porcinæ os perforatum collo alligatum à tussi futura custodit, Galen. Euporist.2 43.

In suillo ventre gobius recens decoquitur ad alui deiectionem: Vide in Gobio ex Dioscoride.

Ebrietatem arcet pulmo APRI aut suis assus, ieiuni cibo sumptus, eo die, Plinius. Suillus & agninus pulmo impositu attritus à calciamentis contractos, ab inflammatione tuentur, Dioscorid. calciamentorum attritus sanare creduntur, Galenus, Sym. Sethi & Hali. Clauos & rimas callique vitia pulmo APRINVS aut suillus sanat, Plinius. Perniones vrsinus adeps rimasque pedum omnes sarcit, &c. item APRINVM vel suillum fel: cum adipe pulmo impositus, Idem.

Suis iecur cum vino sumptum venenatorum morsibus medetur, Symeon Sethi. Contra serpentes auxiliatur verrinum iecur (inueteratum cum ruta potum ex vino, vt APRI quoque) exemptis duntaxat fibris quatuor obolorum pondere, Plinius. Vitia quæ in verendis serpunt, iecur suis vel APRI combustum maximè iuniperi ligno & arrhenico sanat, Plinius. Aluum sistit suillum iecur assum: vel APRINVM ex vino potum citra salem recensque, Idem. Iecur verrinum recens combustum contritumque ad summam leuitatem, cum vino, sed sine sale potui datum, efficaciter supprimit nimiam deiectionem, Marcel. De lapillis qui in iecore suis reperiuntur, vide in Apro G.

Dioscorides vbi de felle in genere tractat, taurinum suillo efficacius esse scribit. Suillum fel (inquit Galenus de simplic. 10. 12.) minimè vehemens est, ita vt vlceribus etiam non intolerabile sit: & sanè magis aquosum quàm vllum aliud videtur, præterquam syluestrium suum & montanorum: quorum vt caro tota calidior siciorque est, (quàm vulgarium,) sic etiam fel. Pro felle suillo, fel perdicis, Antiballomena apud Aeginetam. Infirmius (humidius, Hali) est cæteris, Auicenna. Maturat & venenosis morsib. prodest, & prauos humores soluit, Hali. Articulorum attritis fel APRORVM vel suum linteo calefacto impositum prodest, Plinius. Vetustam porriginem mirè adimes, si herbæ cyclaminis succo sulphuris aliquantum miscueris & fel scrofinum, atque inde caput in balneo bene perfricabis, Marcellus. Ad euulsos palpebrarum pilos, ne renascantur: Suis masculi fel & adipem eiusdem, in fictile nouum densissimum leuigatissimumque conijcito, atque aceti acerrimi & olei alini (amygdalinum interpretantur) vtriusque trientem infundito, densiorique linteo circumligato, & finito vsque ad dies septem, deinde effundens in mortarium tundito, & habebis tanquam aurum, quod etiam toti corpori conferet, pro psilothro, vel ne pili euulsi renascantur,) Aëtius 7.67. Panos & Apostemata in quacunque parte discutit fel vrsinum siue verrinum, Plinius. Fel porcinum desiccatum in furno, ponatur tantum quantum tenet carbunculus super ipsum, si adhæret apostemati, attrahit apostema cum tota radice sua, & curabitur æger, Arnoldus in breuiario. Ad ægilopas, Fel porcinum sicca & appone, Galenus Euporist.2.106. Suillum fel contra aurium vlcera, reliquaque omnia, magno vsu assumitur, Dioscorid. Suillo felle aliqui vtuntur ad vlcera aurium non improbando remedio, quo tu quoque vtêris vbi nullum compositum adfuerit: sunt enim innumera. Cæterum pro affectionis magnitudine aliud etiam alterius animantis fel conuenire poterit. Nam cum vlcus & diuturnum fuerit, & saniem ac pus multum habuerit, aliud etiam magis exiccans fel tolerabit, quale est ouium paulo acrius suillo, eoque magis caprinum, cui ferè simile est vrsinum & bubulum, Galenus de simplic. 10. 12. Aurium dolori & vitijs medetur fel APRI vel suis, vel bubulum cum oleo cicino & rosaceo æquis portionibus, Plinius. Ad aures quæ grauiter dolent & vetera vulnera intrinsecus habent, mellis optimi vnam partem, aceti acerrimi duas partes confusas decoques feruoribus tribus, & longius ea ab igne remouebis, donec commotus feruor conquiescat: tum nitrum addes eo vsque donec ex vapore cognoscas nitrum resedisse, & iterum leni igne recoques, ne efferueat: tunc addes fel hircinum, vel aprugnum, vel verrinum aut porcinum, dummodo non de scrofa, & commouebis & iterum concoques, ac tepefacies, & inde quantum satis est auribus infunde, Marcellus. Verrinum fel in mali punici cortice tepefactum, infusumque, purulentas auriculas expurgat, Marcellus. Suis mansueti fel pari mellis ad carbones cocti portione admistum tepidum infunde, Galenus Euporist.2.3. Porcæ fel quæ nondum peperit cum mellis æquo pondere ad aurium vitia laudatur. Alexander Benedictus. Lienem sedat fel APRI vel suis potum, Plinius. Fel suis arefactum mariscis seu hæmorrhagijs medetur, ([illegible], [illegible] forte legendum αἱμορροΐσιν) Symeon Sethi Gyraldo interprete. Perniones APRINVM vel suillum fel sanat, Plinius. Ad grappas,

quæ

quæ sunt fissuræ quædam in pedibus equorum, aliqui fel maialis cum tribus ouorum vitellis miscent & superillinant, malum sic vna nocte pellendum promittentes.

Ciet vrinam vesica suis si terram non attigerit, imposita pubi, Plinius. Vessica verrina cocta vel vsta comedenda aut bibenda efficaciter datur ei qui vrinam suam non potest continere, Marcel. Alij ad idem APRI vesicam commendant, vt pluribus in eius historia dicetur. Ad vlcera manantia capitis, quæ vulgò tineas vocant, nostri *den grind*: Vesicam maialis cum vrina sua accipies, & inijcies in eam axungiam minutatim concisam, & salis multum addes, donec ferè albescat. Postea vesicam diligenter ligatam in horto defossam sub terra ad cubiti ferè profunditatem quadraginta aut quinquaginta dies relinques donec bene computruerit coagulata in ea materia. Hanc postea in patella liquabis, & redditum inde vnguentum seruabis. Oportet autem caput sic exulceratum, primum lixiuio abluere, & cum bene siccatum fuerit inungere, idque per hebdomadem tertiò repetendum est. Sic breui tempore corrupti capilli defluent & subnascentur noui. Cæterum lixiuium initio quidem merum adhibeatur lauando capiti, postea vero dilutum, ne nimia acrimonia lædat. Capiti interim à frigore cauendum, Germanicus liber manuscriptus. Si cornu perfractum hiet, (Si thlasma in vngula equi apertum sit,) post cætera remedia, &c. vbi calor conquieuerit suilla vesica dehiscentem locum indues, & vbi non amplius claudicârit, resolues, Pelagonius in Hippiatr. 101.

Contra comitialem morbum dantur suum testiculi inueterati tritique in suis lacte, præcedente vini abstinentia & sequente continuis diebus, Plinius. Porci iuuenis castrati testiculos bene tostos vt teri possint contra colicam dant cum vino, magna spe, in Sabundia. Testiculos verris Bartolemæus Montagnana miscet medicamento cuidam melle excipiendo, ad coitum in viro & conceptum in muliere promouendum. Vt concipiat mulier: Rx testiculos porci nati ex primo partu cum bono vino reduc in puluerem, bibat vir & mulier. Idem faciunt testiculi apri, Amicus ad me. Ad vrinæ incontinentiam: Magi verrini genitalis cinere poto ex vino dulci demonstrant vrinam facere in canis cubili, ac verba adijcere, ne ipse vrinam faciat, vt canis in suo cubili, Plinius, & similiter Marcel. sed superstitionem de mingendo in canis cubile omittit. Eandem (vrinæ incontinentiam) vesica fœminæ suis cumbusta ac pota cohibet, Plinius. Memini audire quosdam è vulgò pueris contra hoc vitium vuluam scrofæ diutissimè coctam in cibo dare. Contra dolores aurium, virus verrinum è scrofa exceptum priusquam terram attingat, prodest, Plinius. Verris cum scrofam saliet, priusquam in terram destillet de verendis eius, virus exceptum tepefactumq; & cum aquæ modico auriculæ inditum, quamuis molestos dolores releuat: quod etiam circa auriculam inlitum, plurimum prodest, Marcel.

Sicca lippitudo lumbulis suum tostis atque contritis & impositis tollitur, Plin.

Ad tussientes adsiduè: Pernam contundens & instar farinæ in locum affectum spargens, iuuat: hoc idem & sanguis ex ore eiectioni succurrit egregiè, Galenus Euporist. 2.22. Perna porcina iúsue iusculum, miscetur medicamentis ad podagram imponendis apud Aëtium 12.43. Emplastrum diapternes, hoc est ex perna, quod tofos soluit: Pernæ suillæ veteris pinguis, guttæ ammoniacæ, casei veteris vaccini aut caprilli, seui taurini, apochymatis quæ est nauis rasura, singulorum libra: medullæ ceruinæ vnciæ viij. œsypi cerati vnciæ tres, cyprini olei vnciæ sex, vini Aegyptij quod satis est, Aegineta lib. 7. cap. 17. de emplastris. Ossa ex acetabulis pernarum circa quæ coxendices vertuntur, dentifricij vsum præbent. Iisdem sanari dimissis in fauces iumentorum verminationes notum est: sed & combustis dentes confirmari, Plinius. Pernæ scrofinæ os quod est amplissimum combustum tritumque optimum & salubre dentifricium præstat: gingiuas enim siccat, & adstringit, dentesque ab humoris iniuria & tumore defendit, Marcel. Decoctum κωλῆς χοιρείας id est pernæ suillæ, equo purgando per triduum duabus quotidie cotylis infunditur, docente Absyrto in Hippiatricis cap. 128. Si equus malide humida laboret succum pernæ suillæ cum pedibus decoctæ per os infundes, mensura duarum cotylarum, percolatum & melle mixtum, ac ouis simul agitatis. Idem vtiliter per sinistram narem infunditur, Hierocles in Hippiat. cap. 2. Vegetius 1.56. in potione equi prophylactica adhibet acronem salsum porci pinguis, vel longanonem. In perna suis articulos esse diximus, quorum decoctum ius facit vrinæ vtile, Plin. Emplastrum de caseo & pedibus porcorum ad arthritim reperitur apud Gagnerium.

Suis talus comburitur, dum è nigro albescat: qui tritus & potus inflationibus coli, longisq; torminibus medetur, Dioscorides: mederi fertur, Galenus. Talum suillum vstum & tritum, totum ex aqua bibendum præbe, Aëtius 9.31. inter remedia ad colicam. Talus suis vstus discutit quæ in ventriculo fiunt inflationes, & cephalalgiã, id est capitis dolorem dissoluit, Symeon Sethi. Talorum suis vel APRI cinis, clauos & rimas calliq; vitia sanat, Plin. Est etiam proditum, quod si os (ὀστοῦν) suspensum fuerit quartana affectis, eos melius habituros, Idem: sed de quo osse loquatur, incertum: proximè enim ante adipem tali meminerat.

Ossa ex vngulis suum combusta, dentifricij vsum præbent: item ossa ex acetabulis pernarum circa quæ coxendices vertuntur: ijsdem combustis dentes confirmari notum est, Plinius. Ossium ex vngulis porcinis combustorum cinis, pro dentifricio habitus, plurimum confirmandis dentibus prodest, Marcel. & Auicen. Dentifricium fit ex cinere cornu ceruini aut vngula porcæ torrida, Serenus. Porci vngularum ossa combusta tritaque & cribrata, adiecto nardo & folio, frictione frequenti dentes candidissimos præstant, Marcel. Vrinæ incontinentiam cohibet vngularum APRI vel suis cinis potioni inspersus, Plinius: APRI vngula vsta ex vino, Galenus Euporiston. 3.257. Vngula porcina combusta ad cinerem, postera die ex vino hausta, mirabiliter dysenterico prodest, Marcel. Aluo soluendæ mercurialis decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias, bibitur sale & melle admixto, nec non cum vngula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius, Plinius.

Lacte suis poto cum mulso adiuuantur partus mulierum: per se vero potum, deficientia vbera puerperarum replet, Plinius. Suillum lac ex melle potum partus accelerat. Galenus Euporist. 2.58. vtilissimũ est tenesmo, dysenteriæ, nec non phthisicis: hoc & mulieri saluberrimum qui dicerent fuerunt, Plinius. Contra comitialem morbum dantur suum testiculi inueterati tritique in suis lacte & præcedente vini abstinentia, & sequente continuis diebus, Idem. Chamæleontis feminis sinistri vel pedis cineri si misceatur lac suillum, podagricos fieri illitis pedibus magi scripserunt, Plinius.

Non est occulta vis etiam axungiæ causa: quoniam id animal herbarum radicibus vescitur: itaque etiam fimo innumeri vsus, Plin. Ad morsus venenatos suillum recrementum aceto vtiliter imponitur, Aëtius. Pro hyænæ stercore [illegible], Aëtius in emplastro quodam contra crocodili morsum. Stercus suis imponitur aduersus ictum scorpij aut alterius reptilis, Anatolius in Hippiatricis. Si bouem aut aliam quadrupedem ser-

pens

pens momorderit, melanthij acetabulum, & quod medici vocant smyrnium, conterito in vini veteris hemina: id per nares indito. & ad ipsum morsum stercus suillum apponito. Idem homini facito, si vsus euenerit, Cato. Stercus suillum recens & mel Atticum nonnulli cum vino miscent, & calefactum quasi cataplasma inducunt, addẽtes vrinam humanam, ad ictus virulentos, Vegetius 3.77. Stercus suillum iumentis propinatur contra venenosos morsus, Ibidem. Vide inferius inter remedia ex hoc fimo intra corpus sumpto. Fimus suillus in testa arefactus & tritus, & cum oleo impositus, mirè sanat liuores, Marcellus. Luxatis recens fimum APRINVM vel suillum medetur, Plinius: Dioscorides suis syluestris fimum cum cerato rosaceo luxatis mederi scribit. Fimum recens suum, vel inueterati farina illinitur vulneribus ferro factis, Plinius. Ad vulnus dulce, Suillum fimum cum oleo & acri aceto misceto, & locum prius setaceo panno excoriatum inungito, Galenus Euporist. 3.190. In ambustis prodest APRINVM aut suillum fimum inueteratum, Plin. Prurigini, papulis & scabiei arcendis, Stercoris ex porco cinerem confundito lymphis. Sic pauidum corpus dextra parcente foueto, Serenus. Pustulis suilli fimi cinis aqua illitus medetur, Plinius. Fimum suillum in testa calefactum, tritumque cum oleo, duritias corporum omnes tollit optime, Plinius. Clauos & rimas callique vitia, fimum APRI vel suis recens illitum, ac tertio die solutum sanat, Idem. Fimus APRI vel suis domestici recens impositus, & post tertium diem solutus, efficaciter clauos, verrucas & callos aufert, Marcellus. Stercus scrofinum vino immixtum cum rosa liquida, id est, rosæ succo, lendes pediculosq; discruciat, Marcellus. Suillum fimum comburito, & cinerem melli admisceto, caputque rasum inungito, ac super brassicæ folia dato, Galenus Euporist. 3.285. Si cui fortè lapis teneros violauerit artus, Non pudeat luteæ stercus perducere porcæ, Serenus. Ad sanguinis è naribus profluuium, Stercus suillum calidum, ac eo narium foramina occlude, & iuuabit, ex scripto quodam Germanico. Si sanguis profluat iumentis, suillum fimum ex vino infundendum, Plinius. Ad hæmorrhagiam ex vulnere, Fungus quem crepitum lupi vocant, cum stercore porci gramina pascentis tritus & calidus appositus plagæ, sanguinem sistit, sed intra triduum remoueri non debet, Rusius hippiatros. Ad cynanchen, id est, anginam equorum, Stercus suillum melle permixtum illine: sit autem mellis tantum vt stercus occultetur, Hierocles. Stercus porcinum siccum inligatum phœnicio & collo suspensum, tussem molestissimam sedat, Marcellus. Mulieri si mammæ inflentur à partu, suillum stercus cũ aqua tritum inunge, Nicol. Myrepsus. Cum oleo perfrictum & in testa calefactum, & inguinibus impositum plurimum prodest, Marcellus. Vitia quæ in verendis serpunt, suilli fimi cinis sanat, Plinius. Inflationi vuluæ fimum APRINVM suillúmue cum oleo illini prodest, Idem. Vlcera sanat in tibijs cruribusque adeps vrsinus cum rubrica: quæ verò serpunt, fimum suum illitum siccum, Idem. Spasmata & percussu vitiata, fimo APRINO curant vere collecto & arefacto. Sic & quadrigis agendis tractos, rotáue vulneratos: & quoquo modo sanguine contuso, vel si recens illinatur. Sunt qui incoxisse aceto vtilius putent. Quin & in potu farinam eam ruptis conuulneratisque & euersis, ex aceto salutarem promittunt. Reuerentiores cinerem eius ex aqua bibunt. Feruntq; & Neronem principem hac potione recreari solitum, cum sic quoq; se trigario approbare vellet. Proximam suillo fimo vim putant, Plinius. Remedia ex succerda in corpus sumpta. Farinam eius in potu ex aceto salutarem esse ruptis, conuulneratisque & euersis promittunt, vt iam proximè ex Plinio recitaui. Iumentis propinatur contra venenosos morsus, Vegetius 3.77. Forinsecus quidem Venenosis morsibus & ictibus salubriter imponi in præcedentibus dictum est. Equo & boui sæpe exitialem esse suis fimum si fortè comederint, in ipsorum historia diximus: quamobrem miretur aliquis idem inter remedia recenseri: atqui non simpliciter suis, sed ægræ suis fimum noxiũ esse si deuoretur intelligendum est, quod Columella expressit, Vegetius non item. Idem Vegetius 3.9. stercus suis bibendum præbet iumento cui natura excidit. Colo medetur suilli fimi farina addito cumino in aqua rutæ decoctæ, Plinius. Memini etiam alibi vel legere vel audire stercus suillum aduersus colicam valere experimento cognitum esse. Sed contra hunc affectum alij etiam alia excrementa præbent, bouis, equi, gallinæ. Dysentericis & cœliacis auxiliatur APRINI vel suilli vel leporini fimi cinis inspersus potioni tepidæ vini, Plinius. Sũt qui phthisicis suum fimi cinerem profuisse scripserint in passo, Idem. Lumborum dolores, & quæcunq; alia mollire opus sit, vrsino adipe perfricari conuenit: cinerem APRINI aut suilli fimi inueterati aspergi potione vini, Plinius. Ad stranguriam equi, Stercoris suilli vncias quatuor cum vini sextario permisce, & colatum in potu dato, statim pellet vrinam, Hierocles. Inflationi vuluæ fimum APRINVM suillúmue cum oleo illini prodest: efficacius sistit farina aridi, vt aspergatur potioni, vel si grauidæ aut puerperæ torqueantur, Plinius.

Aduersus panos & apostemata in quacunque parte, vrina suum in lana imposita medetur, Plin. Remedium ad achôras, id est, vlcera manantia capitis ex vesica maialis cum vrina sua, superius inter remedia ex vesica exposui. Vrina verris in fumo arefacta ex aceto mulso pota bene facit ad comitialem morbum: esto autem vrinæ portio ad Aegyptiæ fabæ magnitudinem, sed optima est APRI, Galenus Euporist. 2.3. Lotium porcorum prodest albedini oculorum: sed eius proprietas est vt calculos frangat, &c. Hali Vrina porci frangit lapidem in renibus & vesica, & prouocando educit ex ambobus, Auicenna. Lotio suillo locum inguinum dolentem assidue perũgue, aut cum eo lanam succidam adpone, statim medebere, Marcel.

Verris spuma recens cum aceto luxatis illinitur, Plin.

Virus seu semen genitale verris: vide supra in Genitalibus.

H.

a. Sus quin à Græco σῦς oriatur, nemo dubitat. Isidorus tamen parum idoneus scriptor dictam ait suem, quòd pascua subigat, id est terra subacta escas inquirat. Nam setigeris subus acre venenum est, Lucretius de quouis vnguento odorato. Suem lactentem pro porcello lactente Solinus dixit cap. 23. Suem pro matre, porcum pro fœtu Varro dixit. Vide inferius inter icones, ab initio. Pecus chordum & chordum suem dicimus, vt Græci ὄψιγονον, Hermolaus. Amisso nomine lactentis dicuntur nefrendes, ab eo quòd nondum fabam frendere possint, id est frangere. Porcus enim Græcum nomen est antiquum, sed obscuratum, quòd nunc eum vocant Χοῖρον, Varro de re rust: aliqui nefrendem interpretantur castratum, vt supra dixi in E. Sunt qui dictum putent porcum quòd porrecto rictu pascatur, & terram dum herbarum radices rimatur, latius porrigat. Porcus quo Sabini dicunt à primo porco poride porcus, nisi à Græcis quòd Athenis in libris sacrorum scriptum est, & porcæ porco, Varro de lingua Lat. Porcus, quasi spurcus, cœno enim limoque se volutat, Isidorus. Vergilius fœmin. gen. porcam pro porco dixit, vt adnotauit Seruius, &c. Vide infra in h. vbi de sacrificijs ex sue. Porcum & porcam semper de domesticis

mesticis dici, non indoctus quidam annotauit: Albertus porcum syluestrem pro apro posuit: & sic forsitan dici potest, cum Græcè etiam Hipponax ἀγρίαν χοῖρον dixerit: & Galli aprum porc sanglier, quasi porcum singularem appellant. Vide in Apro a. Depubem, porcum lactentem, qui prohibitus sit pubes fieri, Festus. Porcetra (aliâs Porceta, vt Hermolaus legit) quæ semel peperit, Festus: scropha quæ sæpius, Hermolaus. Sus porcaria quæ semel peperit: quæ sæpius, scropha, Gellius. Bifeta porca dicitur, cuius à ceruice setæ bifariam diuiduntur, cum iam esse incipit maior sex mensium, Festus. Porci sectarij, nominantur à Catone de re rust. cap. 150. de verucce sectario dixi in Verucce A. Sucula, diminutiuum à sue. Cum sucula & porculis, Plautus Rud. Bituricis veruex, Heduis dat sucula signum, Alciatus. Scoppa Italice interpretatur, porchetta, porcella, frisinga. Porcellus diminutiuum apud Suetonium, Varronem & alios. Porculus, apud Plautum Menęch. Est & porculus marinus Plinio memoratus. Abundat porco, hœdo, agno, &c. villa locuples, Cicero de senect. porco, id est porculo & lactente. Columella porcum lactentem dixit. Et alibi, Quum iam herbæ (inquit) solidiores sunt, vt & firma lactis maturitas porcis contingat, & quum desierint holeribus ali, stipula pascantur. Sus triginta porcos peperit, Varro. Scrofæ nutricare octonos porcos paruulos primò possunt, Idem. Candidulus porcus, Iuuenalis Sat. 10. Epicuri de grege porcus, Horat. 1. epistola. Ex recentioribus quidam porcellum, porci catulum dixit, nescio quàm rectè: ipse quidem non probo: catulos enim dicimus, vel propriè, nempe canum: vel impropriè, in quibus scilicet proprium non habemus. Germani porcellum dicunt *ein farle*, vel *farckel*. Cum porci depulsi sunt à mamma à quibusdam delici appellantur, (δέλιχρα, ἡμίχοιρα: vide paulò post inter Græca vocabula suum) neque iam lactentes dicuntur: qui à partu decimo die habentur puri, ab eo appellantur ab antiquis sacres, quòd tum ad sacrificia idonei dicuntur primum, (vt in h. pluribus dicetur,) Varro. Verrem ad hominem masculum transtulit Plautus Milit. Audin' tu mulier? Dixi hoc tibi dudum, & nunc dico, nisi huic verri affertur merces, Non hic seminio suo quanque porculenam parturus est. Verrinum iecur, Plinius. Fœcundius pecude nihil natura genuit, Cicero 2. de

(Sus Græcè dicitur ὗς, olim θύτης ab illo verbo dictus, quod dicitur θύειν, quod est immolare, &c. vide plura in h.) Varro. Suem Græci hyem vocant, & syn & hyn, aliquando thyten, quòd à suillo pecore antiqui principiũ immolandi sumpserint, Hermolaus in Dioscoridem. Sus Græcè ὗς, & χοῖρος: quo vocabulo miror à rusticis Hetruriæ hoc genus clamando educi ad pascua & reduci, Volaterranus: nostri subulci ad pascua educentes clamant *sig sig*. significat autem sica, σίκα, suem apud Lacones, vt Hesychius & Varinus docent. Vide syrbe infra inter substantiua à sue deriuata. Σῦς παρὰ τὸ σεύεσθαι καὶ ὁρμητικῶς ἔχειν, Vlpianus apud Athenæum: alij, inquit, σῦν quasi ζῦν dictum putant, τοὺς εἰς θυσίαν εὐθετοῦντα, γαλαθηνοὺς ὗς, Alcæus apud Athenæum: id est, suis lactentis. Συῶν ὀνομασίαι καθ' ἡλικίας, ὅτι τῶν συῶν τὰ μὲν τέλεια καὶ ἔνοργα, κάπροι λέγονται, τὰ δὲ πίονα, σίαλοι, τὰ δὲ θήλεα, σύες ἁπλῶς, τὰ δὲ νέα δέλφακες, τὰ δὲ ἁπαλὰ καὶ νεογνά, χοῖροι, Eustathius. Σῦς, ὁ χοῖρος, ὗς, de fœmina, σῦς de mare propriè, Suidas ex Scholiaste Aristophanis in Acharnens. super hoc versu Ὅπως γε δέξητ' ἡμῖν ἐξ ἀγαθᾶς ὗς: sed authores indifferenter vtuntur. Aristoteles Attico more τὸν ὗν masculino genere non de mare solum, sed alicubi etiam de fœmina vsurpat: vt lib. de generatione anim. 4. 6. Μόνον δὲ πολυτόκων ὁ ὗς τελειοτοκεῖ. Ὗς, χοῖρος ἢ σῦς, Suidas. Σῦς, γυνή, ὗς, σύαγρος, Hesych. Ponitur etiam absolute sys pro syagro, id est apro. Κρεῖα χύδην ἐπέθηκε συῶν, ἐλάφων τε ταχειῶν, Orpheus in Argonaut. Χοῖροι, σύες τέλειοι, ὗες ἀγάλακτοι, καὶ γαλαθηνοί, Pollux diuersa suum nomina & ætates diuersas indicans. Σύας σιάλους ἀπτέλλω, Odyss. ξ. Πολλοὶ δ' ἀργιόδοντες ὗες, Homerus. Συάδες, αἱ ὗες ἐξηρημαστομέναι, Hesych. & Varin. Grammatici Græci deriuata aliunde vocabula ἐξηρημαστομένα vocant. Sues fœminas Florentinus vocat τὰς ὗς & θηλείας χοίρους: fœtas Homerus Odyss. ξ. θηλείας τοκάδας. Προβατίοις καὶ συιδίοις ὁμιλῶν, Innominatus apud Varinum in vocabulo Ἐξορίζειν. Socrates dicebat ὅτι ὑϊκὸν αὐτῷ δοκοίη πάσχειν ὁ Κριτίας, Εὐθυδήμῳ προσκνήσασθαι ἐπιθυμῶν, ὥσπερ τὰ ὑΐδια πρὸς λίθοις, Suidas in Ὑϊκόν. Ὑΐδιον cum diphthongo in prima in Vespis Aristophanis filiolum significat, quamuis in Scholijs ὑίδιον sine diphthongo legatur: vt patridion paterculum. Χοῖρος aliquando pro quouis sue accipitur. Ἔσθιε νῦν χοῖρων, Homerus Odys. ξ. Aliquando porcellum paruum significat, vt scribit Galenus in Hippocratem de victu in morbis acutis: Χοῖρον (inquit) priuatim veteres vocabant τὴν μικρὰν ἡλικίαν, vt Homerus etiam (Odyss. ξ.) vtitur. Χοίρε', ἀτὰρ σιάλους γε σύας μνηστῆρες ἔδουσι. σιάλους autem vocat iam adultos, τοὺς ὑπὲρ τοὺς τελείους. Θῦσαι δὲ χοῖρον τέτοδε τοῦ αὐτοῦ ὑός. Ἡ πολλὰ γ' ἐν δόμοισιν εἴργασται κακά, Δεῦσαι καὶ τρέπουσα πυρὶ ἄνω κάτω, Aeschylus apud Athenæum. Χοίρους (inquit Scholiastes in Acharnenses Aristophanis) vocat poëta, quos nostri nunc delphacas, id est paruos sues, quos prisci χοίρους vocabant: vt Homerus, Χοίρε', ἀτὰρ σιάλους γε σύας μνηστῆρες ἔδουσιν. Cæterum magnos sues delphacas nominabant: quamobrem poëta in sequentibus, Νέα γάρ ἐστιν, ἀλλὰ δελφακουμένα (id est cum adoleuerit: Δελφακοῦσθαι, τελειοῦσθαι τὰς ὗς, Varin.) Ἕξει μεγάλαν τε (κέρκον) πυγὴν ... Χοῖρον Iones suem fœminam vocãt, vt Hipponax: Σπονδῇ τε καὶ σπλάγχνοισιν ἀγρίας χοίρου. Cũ in Assum venissem (inquit Ptolemæus Aegypti rex libro 9. ὑπομνημάτων) Assij exhibuerunt mihi χοῖρον ὑὸν ἔχοντα (id est scrofam quæ habebat porcellum) altitudine duorum cubitorum cum dimidio, ὅλον δὲ ἄρτιον πρὸς τὸ μῆκος, colore niueum, & dicebat Eumenem regem talia studiosè ab eis emere, expendentem pro vna quater mille drachmas, vt recitat Athenæus. Aristophanes etiam χοίρους μυστικούς dixit: immolabantur enim Cereri in mysterijs porci fœminæ tantum. Idem alibi, Ταῦδε τὰν χοίρων τὰν κρῆς ἀδίστων. Et rursus, Ἀλλ' αἱ τέσσαρες ... Χοῖρος (pro χοῖρος, Megarice) καλά. Χοῖρος παρὰ τὸ χεῖν ἐρευνᾷν. χύρος, καὶ συναιρέσει χοῖρος. ἢ παρὰ τὸ χείρονος ἐρᾶν, Etymologus. Χοιρίσκος diminutiuum, vt in prouerbio Porcellus Acarnanicus. Ὗες, σύες, χοῖροι, χοιρίδια, δελφάκια, Pollux. Χοιρίδιον apud Florentinum etiam & Aristophanem legitur: item χοιρίον apud eundem in Acharn. Χυρίδια, τὰ ζῶα τὰ χοιρίδια, Hesych. Χοίρημα τὸ χοιρίδιον, Idem. Χοιροφόρημα, χοιρίδιον, Idem. Delphax porcus est adultus atq; masculus, vt grãmaticus Aristoph. existimat: χοῖρος vero dum adhuc tener est: alij contra volũt: certe delphax & pro fœmina sue capitur quandoq;, sicut & chœros quãdoq; apud Iones, Hermol. in Dioscorid. Délphax, porcus lactens vel paruus, secundũ alios magnus, Suidas, Varinus: & Scholiastes Arist. vt superi' recitaui. Ὥσπερ αἱ καπηλίδες τὰ δελφάκια τρέφουσιν, Aeschines in Alcibiade. Καὶ γὰρ ἐκεῖναι τὰ δελφάκια πρὸς βίαν χορτάζουσιν, Antiph. Et alibi, Ἀντὶ δελφακίων τρέφεσθε. Δέλφακα ... Plato in Poëta masc. gen. protulit, itẽ Sophocles & Cratinus. Nicochares in fœm. gen. κύουσαν δέλφακα. Itẽ Eupolis & Plato alibi & Theopõp' in fœm. gen. vsi sunt, citãte Athenæo. Délphaca suem masculũ Epicharmu vocauit, Anaxilas similiter sed adultũ, his versibus: Τὰς μὲν ὀρειvόμους ἡμῶν ποιῆσαι δέλφακας ἀλιβάτας, τοὺς δὲ πάνθηρας, ἄλλους ἀγρίους λύκους, λέοντας. Sed Aristophanes Ταγηνισταῖς in fœm. genere dixit, Ἡ δέλφαξ ὁπωρινὴ ἡ τελεία. & in Acharnensibus, Νέα γάρ ἐστιν, ἀλλὰ δελφακουμένα Ἕξει μεγάλαν τε (&c. κέρκον.) Ὡς Ἐφεσίη δέλφαξ, Hipponax. Et sanè propriè fœminæ ita dicerẽtur, q̃ delphines (Cælius legit delphyas, quod placet: vnde, inquit, adelphi, id est fratres vterini nuncupantur, vt qui

eodem

eodem prognati sunt patre ac matre aut adelphi) id est vteros habent, vnde & ἀδελφοὶ dicti. Ἠλφ δέλφακες, γοῦ... τοῖσιν ἄλλοις. Cratinus. Τῶν συῶν τὰ μὲν ἤδη συμπεπηγότα δέλφακες: τὰ δὲ ἁπαλὰ καὶ ἔνικμα, Χοῖροι. hinc intelligitur illud Homeri, τοὺς δμώεσσι πάρεσι Χοῖρε', ἀτὰρ σιάλους γε σύας μνηστῆρες ἔδουσιν. Hæc omnia Athenæus. Κάπρος καὶ χλούνης καὶ χαυλιόδους ... καὶ τὰ ... δελφάκια, Varinus in Σῦς. Anaxilas ipsos etiam apros, vt superius ex Athenæo recitaui delphacas nominat. Delphacium etiam de pudendo muliebri dicitur: vide infra post Epitheta. Delphacium etiam de pudendo muliebri dicitur: vide infra post Epitheta. Delphacium sunt qui vulgò temporalem dictum suem intelligant, Cælius. Lactentem porcellum, qui & subgrunius (lego subrumus) est, Græci orthragoriscon vocant, quia matutinis venales essent: sed communiori voce γαλαθηνόν. Hermolaus in Dioscoridem. Γαλαθηνὸς ὗς, Alcæus apud Athenæum. Mactant Lacedæmonij καὶ σῦν γαλαθηνὸν ὀρθαγορίσκους. Athenæus. Apud Hesychium non rectè legitur: Ὀρθαγόρισκος, χοιρίδιον μικρόν. apud Varinum adhuc ineptius etiam rhô in secunda syllaba omittitur. Βορθαγορίσκια, Χοίρεια κρέα: καὶ μικροὶ Χοῖροι, βορθάγοροι, Λάκωνες. Hesych. & Varinus. Est & inter pisces orthragoriscus idem qui porcus, vocalis, &c. Hermolaus. Gelenius in Lexico symphono Latinam vocem porcus, Germanicam *pforck*, & Græcam βόρθαξ inter se componit. Δέλιχα, τὰ ἡμίχοιρα, Hesych. & Varinus: Hinc forte & apud Latinos, vt Varro scribit, porci cum depulsi sunt à mamma à quibusdam delici appellantur. Ἡμίχοιρα autem forte dicta fuerint ob paruitatem, quasi non integri sed dimidiati porci, per ætatem nimirum: nam qui aliquo vitio parui & quasi nani porci nascuntur, μετάχοιρα vocantur, vt in C. dixi. Τὰ δ᾽ ἐλάχιστα καὶ μικρά, μετάχοιρα, Pollux. Ἡμίτηγα, τὰ ἡμισυδέλφακα. (vox videtur corrupta: nec satis scio an ad delphacas & sues pertineat,) Hesych. & Suidas. Πτελέα. sus apud Lacones: vel species arboris, (vlmus, Hesychius. Πεταλίδας sues (pro obesis) Achæus Eretriensis in Aethone Satyrico dixit, cum vituli proprie πέταλοι (πέτηλοι. Hesych. & Varin.) dicantur cum cornua patula (ἐκπέταλα) habent, Athenæus libro 8. Sialos præpingues porcos vocant Græci, Cælius. Σύας σιάλους ἀπέπτα... Eumæus Odys. ξ. Χοίρε', ἀτὰρ σιάλους γε σύας μνηστῆρες ἔδουσιν, Ibidem. Galenus in Hippocratem de victu in morbis acutis citans hunc locum Homeri, sues interpretatur σῦν ὑπὲρ σῦν τελείους, id est adultos & vigentes ætate, vt chœros porcellos: videtur autem ὑπὲρ præpositio abundare: nam & Athenæo σιάλοι simpliciter sunt οἱ ἤδη τέλειοι. Σίαλον φασὶν οἱ παλαιοὶ τὸ ἤδη Χοῖρον ἀπαλὸν τετραφέλα λαγμένον, ad differentiam syluestrium: sialos enim est qui domi alitur, παρὰ τὸ σιτεύεσθαι ἄλις, Varinus. Et rursus, Σίαλος, ὁ σιτευτὸς Χοῖρος, id est porcus altilis. Sed hæc ad epitheta potius referri oportebat: neque enim σίαλον de sue absolute dici inuenias: & quandoque etiam de alijs animantibus, vt σίαλος αἰγὸς apud Hippocratem, Galenus λιπαρῶς interpretatur. Σιαλώδη, λιπαρὰ, πίονα, apud Hippocratem, Varinus. Σίαλοι, εὐτραφεῖς, λιπαροὶ, Hesychius. Σιαλοῦται, τρέφεται, Idem. Est & sialos substantiuum, pro sputo, saliua, spuma, (propinqua est vox Germanica *schiym*) apud Hesychium: atque inde adiectiuum pro pingui obesoque fieri videtur: talia enim humidiora & quasi saliuæ succiq; plena sunt, & vescentes etiam pinguibus cibis, saliuæ & humoris amplius colligunt. Dicitur autem saliua non solum de oris sputo, sed alijs etiam humoribus. Saliua lachrymationem, Plinius lib. 11. Siue est cœli sudor, siue quædam syderum saliua, Ibidem. Sui cuique vino saliua innocentissima, Idem libro 23. Hinc & blennus piscis σιαλὶς ab Achæis vocatur, quòd mucoso humore abundet, nimirum vt tinca nostra. Γρύλλος, ὁ Χοῖρος. Suidas & Hesychius. Γρυλλίων, idem, Hesychius & Varin. μικρὸν ... ὄνομα γρυλλίδιον, γρύλλιον, Tzetzes Chiliade 12. cap. 418. Videntur sanè hæc nomina à voce suum facta, de qua Græci dicunt γρῦ, γρυλλίζειν, &c. vide infra in c. Antiphilus iocoso nomine Gryllum ridiculi habitus pinxit: vnde hoc genus picturæ gryllus vocatur, Plinius. Γύλλος, porcus, aut leo, aut Hercules, Varinus & Etymologus: sed Gyllius pro Hercule apud Hesychium per l. duplex scribitur. Vide in in Cuniculo A. vbi de chœrogryllo vel chœrogylio dixi. Γέλων, ὁ Χοῖρος, Varinus. Γελῶν (oxytonum apud eundem, & circunflexum apud Hesychium) ὗς. Aristophani vero nomen cursoris qui vicit in Olympijs. Γεσυφὰς vel γεσυφίς, sus vetula, scropha, Hesychius: ex quo corruptus Varini locus emendari potest. Γευνάδες, sues fœminæ, Iidem. Βωλώρυχα, τὴν σῦν, Lacones, Iidem: nimirū quòd glebas & terram rostro fodiat. Dionysius Siculus porcum iacchum nuncupabat, Cælius (ex Athenæo.) Σωλὸς (similis est vox Germanica *loß*, primis tribus literis transpositis) ὗς, Hesych. Varin. Ἰβρίκαλοι, porci, Χοῖροι, Iidem. Ὀβρίκαλα quidem catuli quarundam ferarum dicuntur, vt leonum, luporum, hystrichum: Vide in Hystriche H. Κολοβρὸς, porcellus, ὁ μικρὸς Χοῖρος, Varinus: forte quasi κολοβὸς, id est imminutus, mutilus. Κόλαβρος καὶ κόλαβρος, porcellus: vnde verbum κολαβρίζειν, γελᾶν, ... ἀτιμάζειν, ... verbum in prima per ω. apud Hesychium sine interpretatione legitur. Γεῦνα, ... θήλεια, Λάκωνες, Varinus: apud Hesychium paroxytonum est Μοῖρα, τὴν σῦν, Cretenses, Iidem: finitima scrophæ Germanica vox est, *moor*. Θυὰς κάπραινα, ἐπὶ ὗς. Hesychius, Varin. quasi capra Græce ita de porca dicatur, vt capros de porco seu verre. Θυὰς quidem nominatur non inepte: nam & σῦν aliqui quasi θῦν dictum putant, & Varro θύειν vocatum olim, quod sacrificijs aptus sit. Συῶν ἐπιβήτορα periphrasis verris, κάπρος, Varinus. Aristophanes in Acharnensibus Χοῖρον nominat θύσιμα, quam vocem Xenophon etiam de equis posuit, Scholiastes Aristophan. Κάπρος, κάπρος, ἄνορχις, Hesychius & Varin. malim sine distinctione κάπρος ἄνορχις: hoc est, verres castratus, maialis scilicet. Ὑπετρεασάν * καπαγέν. Σαλαμίνιος, Hesychius: locus est deprauatus.

Epitheta. Suis vel porci. Amica luto sus Horat. 1. epist. Bisulcus. Brutus. Clamosus. Glandilegus. Hispidus. Horrens, Lucretius li. 5. Aeneas socijs ad littora mittit. Viginti tauros, magnorū horrētia cētū Terga suū, Verg. 1. Aen. Horridus Idē 4. Georg. Ignauus. Immūdi sues, Verg. 1. Aen. Impatiēs famis. Ingēs, Verg. 3. Aen. Lętus glande, 3. Georg. Lutosus. Lutulenta, Horatius 2. epist. Obscœnus. Saginatus. Segnis. Setiger & setosus apris potius attribuuntur. Spurcus. Turpes, Plin. Vdus. Vulnificus 8. Metam. ad aprū potius pertinet. Sectarius, auidus, vdus, Caluinari*, Textor. Porcæ. Auida, Horat. 3. Carm. Ouid. 1. Fast. Lactens 2. Fast. Multipara. Præcidanea, non rectè inter epitheta numeratur: sic enim dicebatur quam Cereri immolabant porcā: vide in h. Sordida, Author Philomelæ. Tenera. Textor. Porcellus lactens. Lacte mero pastum pigræ mihi matris alumnum Ponat, & Aetolo de sue diues edat, Martialis. Bimestris porcus, Horatius 3. Carm. Græca. Ἐκτοσθε δὲ λευκοὶ ὀδόντες Ἀργιόδοντος (dentes albos habentis) ὑὸς ... Homerus Iliad. κ. de galea Vlyssis. Πολλοὶ δὲ ἀργιόδοντες ὕες θαλέθοντες ἀλοιφῇ, Homerus Iliad. ι. Ἀργιόδοντες, qui habent dentes acutos, vel magnos, Varinus. Ἀργὸς, albus, celer, Idem: alij ab ἔργον volunt compositum, abundante iôta. Ἢ ὀξυόδοντες, οἱ ἀργοὶ ὀδόντες, ὀξεῖς ταχεῖς, ... καὶ μεταληπτικῶς ὀξεῖς, Varinus. ... Phocylidi apud Stobæum. ... sues obesi, Athenæus libro nono. per translationem à larinis ... sic dictis à verbo ..., quod est σιτίζεσθαι, vel ab Epirotico vico Larina, vel à Larino ipsorum pastore. ... Aristophanes apud eundem, nimirum quod autumno

Ἠλασα συῶν συβόσια, πόσ' αἰπόλια πλατέ' αἰγῶν, Homerus Iliad. ξ. de diuitijs Vlyssis. Συβώτης, ὅς τοι ὑῶν ἐπίουρος. Odyss. ο. Hystrichidem vocant affectum cum in cauda equorum pili rigent setis similes suillis, Hippiat. 59. Hystrix, flagellum à sue dictum, non ab hystriche animante: (Vide in Hystriche a.) lorum cum ipsis pilis è pelle suilla. Eiusdē significationis est ὕσπληξ vel ὑσπληγξ: ... Varinus. accipitur etiam pro stimulo boum, & pro carceribus certaminum: Vide in Hystriche a. & in Equo c. Ὑς, ἀλλοιφαγέες, Hesych. Varin. nescio quàm rectè.

Suillus, adiectiuum, quasi diminutiuum à suinus. Hic enim conciliator suinæ (vetus exemplar habet suillæ) carnis datur populo, Varro lib. 2. Ego suinum non dixerim, vt neque bouinum & ouinum: sed suillum, bubulum, ouillum Plinius suillum pecus dixit, suillum gregem Liuius. Suarius, adiectiuum: vt suarius negotiator, Plinius libro 7. Interdum sine adiecto pro subulco: Compertum agnitam vocem suarij furto abactis, &c. Idem libro 8. Scipio, Suario cognominabatur, propter similitudinem suarij cuiusdam negotiatoris, Plinius. Hermolaus legendum conijcit, Scipio Sciriatico cognominabatur, propter similitudinem serui cuiusdam negociatoris. Porcinus, quod est ex porco, Plautus Capt. Porcarius, idem quod porcinus, vt porcaria vulua apud Plinium li. 11. Porcarius verò substantiuum, porcorum custos Firmico & Gazæ. Porcinarius, qui carnes porcinas vendit. Quanta lanijs lassitudo, quanta porcinarijs, Plautus Capt. Varro eundem generali vocabulo lanium vocat cum alibi, tum his verbis, Lanius conciliator suillæ carnis datur populo. Porculator Columellæ 7. 9. qui porcos nutrit vt pinguescant: Beroaldus interpretatur eum qui curat porcellos lactentes. Scoppa Italicè, lo porcaro, id est, subulcum: Galli porchier. Porculatoris verò & subulci diuersa professio, diuersæ pastiones, Columella. Apparet sanè porculatorem dictum, quod porculos, id est, porcellos, non sues aut porcos adultos curet. In nutricatu, quam porculationem appellabant, binis mensibus porcos sinunt cum matribus, Varro. Sic pullatio, pullorum nutricatio dicitur. Scrofipascus, qui pascit scrofas. Tum pistores scrofipasci qui alunt furfure sues, Plautus Capt.

Συβώτης δ' ἐστὶ καὶ συβωσία, Pollux. Et alibi, Συφορβοί, συβώτεια. Et rursus 4. 7. Plato Comicus etiam συβωτικόν μέλος quoddam vocari ait: ... Συβώτας, ... ὁ φιλόσοφος, ... Hes. Varinus. Συβώτης, subulcus & nomen proprium, Hes. apud eundem & Varinum συβότης quoque scribitur per omicron in penultima. Συβότης, ὁ συοτρόφος, Varinus. Συβώτης & συβωτεῖν Atticè dicitur, non συφορβὸς, nec συφορβεῖν, Idem. Συφορβὸς, semel apud Homer. reperitur, Iliad. φ. Varinus. Ἔστιγάθη ὁ συφορβὸς Εὔμαιος, Theocr. Idyl. 15. Συοφορβὸς, ὁ σῦς τρέφων, Hes. Varinus. Συαγάσωρ, συοφορβὸς, id est, subulcus, & nomen barbaricum, Hesychius. Σύαγρος, ... ἐργάτης, Varinus. Συφαιὸς, χοιροβοσκὸς, Hes. Συοβοιωτοί, οἱ Βοιωτοὶ σύες, Idem & Varinus: Vide infra in prouerbio Bœotica sus. Συάει, barbari, Iidem. Συλωίας, turpis, rudis, σκαιὸς, Varinus. Συθῆραι qui sues (apros) venantur, Varinus. Σύβαξ & συβάκχας, libidinosus, Hes. Var. Συβακα συώδη, Iidem. Συορίγχας, βλασφηκοί, Hes. Πολὺ γὰρ ἐνταῦθα ηὕρισκον τὸ χρῖμα, ᾧ ἔχριοντο ἀντ' ἐλαίου, σύειον, (liquamen suillum vertit Romulus Amasæus,) καὶ σησάμινον καὶ ἀμυγδάλινον, Xenophon libro 4. de Cyri minoris exped Syinon oleum & sesaminum, quo vngebantur qui militabant cum Cyro, Suidas: Cælius Suidam citans, idem oleum sesaminum & syinon ab eo vocari ait: quasi legerit non Σύινον ἔλαιον καὶ σησάμινον, sed ὃ καὶ σησάμινον. Ὕειον, suillum, quod est è sue. Ὕειον κρέας, χοίρειον. ἐχορτάσθησαν ὑείων, (subaudi κρεῶν,) Suidas. Ὕειον δέρμα non ὑικὸν dicendum: nam Axionicus qui ita posuit reprehenditur: dictiones enim quæ partem corporis significant, omnes in ον purum exeunt, nulla in κον quæ terminatio possessiuorum est: sic ἀνθρωπικὸς πὼς nō dicitur, sed ἀνθρώπειος, Varinus. Τὸ δὲ κρέας ὕειον, ὡς βόειον, Pollux 6. 9. Κρέα σύεια, χοίρεια, Idem. Ὑικὸν, ὑώδιον, χοίρου ἔργον. apud Xenophontem in Memorabilibus Socr. Varinus. Apud Suidam legitur ὑεικὸν per ει. in penultima, qui & verba Xenophontis hæc citat: Λέγεται δὲ Σωκράτην ἰδόντα τὸν ... Εὐθύδημος εἰπεῖν, ὅτι ὑεικὸν αὐτῷ δοκοίη πάσχειν ὁ Κριτίας, Εὐθυδήμῳ προσκνῆσθαι ἐπιθυμῶν, ὥσπερ τὰ ὕδια τοῖς λίθοις. Apud Xenophontem etiam legitur ὑλιῶν (mallem ὑεικῶν) θρεμμάτων, id est suilli pecoris, Suidas in Ὑεικὸν & in Ὑλιεῖς. Ὑοπόλοι, ὑοφορβοί, ὑοβοσκοί, (vox corrupta videtur,) συβῶται, Pollux. Ὑοβότης, συοβοσκός, Hesychius, Varinus Ὑοβοσκοί, Aristoteles: Gaza porcarios vertit. Ὑηνῶν (apud Varinum vltima circunflectitur,) σκαιῶν, ἀμαθῶν, (forte à recto ὑηνής.) καὶ ὑηνὸς, ὁ σκαιὸς, Suidas. Ὑωλυνῶν, μολύνων, Hesychius & Varinus. Ὑώδινον, φύραν, βορβορῶν, μολύνων, Iidem. Ὑανέος, εἰκαῖος, βλοσυρὸς, χαλεπὸς, ὑηνός, Varinus. apud Hesychium ὕανεος proparoxyt. legitur, & ὑανέως. Hyantes Bœoti dicebantur, διὰ τὸ κτηνώδεις εἶναι καὶ χοιρώδεις, (Varinus: Vide inter prouerbia Bœotica sus. Χοιρόθλιψ (cum acuto in penultima, quamuis in Scholijs habeatur in vltima) apud Aristophanem in Vespis exponitur, qui pudendum muliebre (quod supra chœron vocari diximus) contrectat: vel fori & litium studiosus, φιλοδικαστὴς, qui chœrinas (sic dictas conchulas,) quibus ad suffragia vtebantur, sæpe manibus premat. Χοιροσφάγος, θύτης. Hesychius: qui sues mactat, lanius porcinarius. Χοιροπώλης, qui sues vendit, (negotiator suarius Plinio,) Apud Aristophanem in Acharnensibus: Pollux citat ex Horis Aristophanis. Nutrices naturam muliebrem chœrum id est porcum vocabant, ex quo facetissimè quibusdam concinnatum verbum χοιροπωλεῖν, quod signat porcum vendere, id est capturas corpore quærere, Cælius.

Icones. Sus Aeneæ Lauini (vt scribit Varro) triginta porcos peperit albos: itaque quod portenderit factum scribitur, triginta annis vt Lauinienses conderent oppidum Albam. Huius suis ac porcorum etiam nunc vestigia apparent. Iam ne (nonne) simulacra eorum ænea etiam nunc in publico posita, & corpus matris ab sacerdotibus, quod in salsura fuerit demonstratus? Porci (apri, Plinius: vide in Apro a.) effigies inter militaria signa quintum locum obtinebat: quia confecto bello, inter quos pax fieret, cæsa porca fœtus firmare solebant, Festus. Συὸς τύπον, ... ἐπειδὴ πρῶτα Σάμιαι πλοῖα συὸς τύπον ἔχον ἐν ταῖς πρώραις, Varinus. Σαμαίνα. εἶδος νεώς, συὸς ἔχουσα προτομήν, Varinus & Hesychius. Veteres numos pecudum effigie signabant, ouis, bouis, suis, Plutarchus in vita Publicolæ. Sus Phrygium insigne, Textor. Bituricis veruex, Heduis dat sucula signum, &c. vide in Veruece H. ex Alciato. Porcam auream & argenteam dici ait Capito Atteius, quæ etsi numero hostiarum non sit, nomen tamen earum habere, (&) alteram ex auro, alteram ex argento factam adhiberi sacrificio Cerelai, Festus.

Plantæ. Fungorum tertium genus suilli, venenis accommodatissimum, familias nuper interemēre & tota cōuiuia Plinius. Et rursus, Siccantur pendentes suilli iunco transfixi, quales è Bithynia veniunt, canum morsibus ex aqua illinuntur. Et alibi, Robora boletos quoq; suillosque ferunt, gulæ nouissima irritamenta, quæ circa radices gignuntur: quercus probatissimos: robur autem & cypressus & pinus, noxios. Hoc genus forte est, quod Germani vocant *morchelen*, qui mense Aprili ad Maium vsque reperiuntur & appetuntur in cibo, colore ex pallido fusci,

fusci,pilei oblongi & in conum se colligentis forma,in medio protuberantes, specie fauis similes, vocant autem nostri quoque fœminam suem *mor*, vt *morchelen* suillos significare videatur, etsi quid cum sue commune habeat non satis videam : conijcio tamen vel delectari eis in cibo sues : vel superiorem eorum partem circa conum, rostri suilli formam aliquatenus referre. Describuntur ab Hieronymo Trago ab initio tertij de stirpibus Tomi,sed non rectè Latinè tubera ab eo vocantur : nam longè diuersum tuberum genus est,totum infra solum,superficie nulla : aliqui Germanicè *grebling* vocant,id est fossilia,quòd è terra fodiantur. Hypochœris herba in cibo vulgaris apud Aegyptios,Plinius : Vide plura in equo a.vbi de plantis ab equo dictis egi,statim ab initio. Hyoseris intubo similis,sed minor & tactu asperior : vulneribus contusa præclarè medetur,Plinius.Nostri *süwdistel*,id est,suarium carduum,genus sonchi spinosum vocant,quod aliqui puto in Italia & Gallia cicerbitam : ref runt autem florum calyces antequam aperiantur,vt & hyeracij,quandam rostri porcini figurã,vt inde forsan hyosiris quasi ὑὸς ῥὶς, hoc est suis nasus) vel potius hyoseris,hoc est seris vel intubus porcinus appellata videri possit. Ruellius rostrum porcinum ab aliquibus eandem herbam vocari ait,quam alij dentem leonis nominant, hoc est cichorij syluestre genus,luteo flore,hedypnoida Plinij, aliqui apud Italos dentem canis vocant, & alij piscia al letto, vt Matthæolus scribit : nostri *vvyenschvvantz*,vel *süblümen*,id est flores porcinos. Videri autem potest eadem Dioscoridis hieracium minus.Describitur à Syluatico cap.610. Συάρτον, ὑὸς ἄρτον, Hesychius, Varinus. ac si panem porcinum dicas,nimirum quod in cibo ab eis desideretur.Indocti quidem recentiores cyclamium panem porcinum vocant,sed ineptè : quamuis enim radice rotunda panem referat,nihil tamen ad sues : habet enim propemodum vim venenosam.Melius rustici in Multis Germaniæ locis, syluestris quoddam leguminis aut viciæ genus,non dissimile astragalo,panem porcinum vocant,(*seuvbrot oder erdnuß*,) quod radiculas eius dulces & rotũdas,sues agris effossis requirant. Fuchsius & Hiero. Trag.non rectè apion Dioscoridis interpretantur. Capria, capparis,vt legitur in nomenclaturis apud Dioscoridem.Frutex spinosus quem Græci coccum vocant, de quo plura dicam in libro de insectis (nascitur enim in fructu vermiculus,qui cum erumpit,culici similis volat) à Galatis qui super Phrygiam incolunt lingua vernacula ὗς nominatur,vt docet in Phocicis Pausanias. Galli hodieque hous appellitant ilicem aquifoliam (*stechend palmen*) à qua coccus ferè non aliud differt, nisi quod per omnia minor & semper pumilus est : vnde conijcimus veterem linguam Gallicam alia quoque Galatarum vocabula pleraque habuisse,pro quibus paulatim imperantibus Romanis Latina successerint. Scini,id est pira porcina,& sunt syluestria,Syluaticus. Astragabos, (Astragalos forte,) id est pes porcinus, Idem. Adiantum siue capillum Veneris,aliqui capillum porcinum vocant,Idem & Vetus Auicennæ glossographus : nimirum quod coliculos instar setarum proferat.Milium Solis,id est cauda porcina,Syluaticus. Idem alibi caudam porcinam, peucedanum interpretatur : inde puto quod radicis caput multis ceu setis rigeat,quod in omnibus etiam seselis generibus apparet. Scrophularia Syluatico herba est quæ alio nomine millemorbia & castrangula & vrtica mortua (propter foliorum similitudinem) ab eo vocatur : hæc est qua gustata necari sues,vt quidam affirmant, in C.diximus.Scrophulis,id est strumis mederi creditur,quarum speciem etiam multi radicum eius protuberantes nodi referunt,tanquam vsum demonstrante natura.Eandem ob causam chelidonium minus, multi scrophulariam nominant : & aliqui fabam inuersam vulgò dictã,quam multi telephium esse putant. Hyoscyamum Hieron. Tragus interpretatur Germanis ad verbum *süvvbonen*, id est suillam fabam : quod nomen ab eo ad Græci imitationem factum est : Germani aliud proprium habent *bülsen* vel *bilsen*. Sed de hyoscyamo, syancho, chenopode quã Germani *schvvinstod* & *süvvplag* vocant,& alijs suillo generi noxijs plantis plura diximus supra capite tertio : idem de solani genere syluatico quod baccas nigras cerasi vel halicaccabi fructus magnitudine fert, sed sine folliculo, nostri vocant *süvvkrut*, hoc est porcorum herbam : quod calidis & subitis suum morbis medeatur.

Animalia.Chœrogylius,vel vt alij scribunt chœrogryllus,alijs erinaceus alijs cuniculus esse putatur,vt pluribus in animalium illorum historijs dixi. Hystrix, ὁ ἀκανθόχοιρος, id est porcus spinosus, vel echinus terrestris, Suidas.vide in Hystrichis historia. Erinacei siue echini terrestris genus vnum nostri vulgò caninum vocant, quod canis instar digitatum sit : alterum suillum quod vngulas vt sues bisulcas habeat : alij etiam rostri figuram in altero suis esse aiunt, Easdem melis quoque differentias faciunt,&c.Galenus libro 3. de aliment. facultatibus, mentionem facit animalis medij inter vrsum & suem, μεταξὺ ἄρκτου τε καὶ μυός : nec aliter nominat : id meles, id est taxus videri potest : aut si pro μυὸς legas συὸς,ἀρκτόμυς D.Hieronymi,aut fortè mus alpinus. Πίρχος, animal quadrupes,fluuiatile,amphibium,iuxta Istrum,id est Danubium,tenui pelle, quæ inflata vtri fit similis, καὶ τῆς πιμελῆς ὡς ἂν λεπτὸν ὕδωρ : & in terram egrediens pascitur, sed subitò refrigeratum emoritur, Varinus. Audio nuper ex noui Orbis nauigatione aduectos esse quos porcellos Indicos vocant, cuniculorum ferè magnitudine, paulò minores, albos, sine caudis, singulis mensibus cuniculorum instar fœcundos, voce & natura porcorum. Hos esse puto quos vtias vocant, qui de nouo Orbe scripserunt. Συάκιον, genus piscis, Suidas. Apri piscis meminit Plinius 11. 15.etsi codices quidam caprum habeant corrupte : qui vocem vt grunnitum habet,quæ vox aprorum suumque propria est : accedit quod in Eurota quoque fl.Laconicæ,piscis orthragoriscus vocalis est, vt lib.32. (Plinij) dicitur. Est autem orthragoriscus idem, qui & porcus, Athenæo teste. In Danubio mario extrahitur, porculo marino simillimus : & in Borysthene memoratur præcipua magnitudo, nullis ossibus spinisve interstitis, carne prædulci, Plinius. Est autem mario, quem vulgo husonem vocant, *huß* quasi hys vel hysca, id est porcus vel porculus. Mario vox forsitan originis est Germanicæ, qui suem fœminam *mor* vocant, vt & Cretenses μαρίν. Cæterum porculus marinus Plinio dictus proculdubio non alius est quàm sturio, (*stær*) vulgo nominatus : cui husonem persimilem esse scio : porculi autem nomen à corporis pinguitudine meretur, & hodie in Italia sturiones adhuc parui, porcellæ vocantur. Hyccam (τὴν ὕκκην) piscem aliqui sacrum vocant : putant autem hunc aliqui erythrinum esse, alij iulida (ex Athenæi septimo :) ex nostris aliqui (inquit Cælius 12.12.& Hermolaus in Coroll.) sturionem. Et mox, Hyccam siue hyscam Latinè interpretantur porculum. Hyæna piscis nomen est apud Athenæum, qui & hyænida ex Epicharmo nominat : videtur autem idem piscis quem & hyn illic lib.7. nominat, & dubitat an idem sit qui capros, id est, aper vocatur, vt pluribus scripsi in Hyæna quadrupede capite primo. Sed de piscibus quibus à sue nomen contigit propter pinguitudinem, vel vocem, vel corporis formam, in Libro de piscibus copiose agam. Syænam piscem Græci recentiores chœrillam interpretantur, hoc est porculum, Hermolaus in Plin. Diphilus (Apud Athenæum) piscem quendam caprifcum dici significat, qui & mys vocetur : nisi quis non myn, id est, murem, sed hyn, id est suem legendum potius existimet, Hermolaus. Gryllus & suem significat,

vt supra diximus: & piscis genus anguillæ simile Athenæo libro. 8. quod libro septimo congrum interpretatur. Oppianus lib.3 de venatione mullos pisces suibus terrenis comparat duplici nomine: primum quod admodum voraces sint, vt qui fœtida etiam quæuis, & naufragorum cadauera deuorent: deinde quòd ad lautitiam cibi ita præferantur reliquis piscibus, vt pecoribus sues. Marinum animal quoddam informe est, corio quasi suillo, pedibus loraceis, sine dentibus, paruis oculis, sub ventre duo foramina habet iuxta caudam: cauda prælonga, brachij mensura latiore, quam mensuram longitudine & latitudine implent singulæ auriculæ: corio crassiore quàm digitus sit. forsan è polyporum genere, Cardanus. Χοιρίναι conchæ quædam marinæ sunt, labris vt ita dicam denticulatis, læues admodum & splendidæ, à quadam oris suilli opinor specie, quam parte sui dehiscente quodammodo referunt, sic appellatæ: has hodieque porcellanas vocant: sunt autem diuersæ, magnitudine scilicet & colore differentes. Hesychius chœrinas non rectè interpretatur calculos marinos: neque enim calculi sunt, sed calculorum vicem in suffragijs implebant: minimum & album earum genus nostri inepte vocant *müterstein*, id est lapillos matrici vtiles: nam quod figura matricem quodammodo referant, superstitiosæ quædam mulierculæ corpori appensas vteri morbis salutares mentiuntur. Est & gemma porcellana hodie vulgo ab Italis dicta, forsan à simili nitore læuoreque porcellanæ conchæ. Scoppa murrham gemmam, agatham vulgò dictam vel porcellanam interpretatur. Georgius Agricola murrhinam non murrham vocat, & interpretatur Chalcedonium, vt & onychen: his enim duobus nominibus rem eandem Plinio designari: onyx quidem etiamnum nomen apud multos retinet, *onychel*. Cardanus libro quinto de subtilitate, myrrhina vasa ea esse affirmat, quę hodie porcellanę dicantur, ex Oriente mitti, nec gemmas sed figlina esse, ex argilla tenuissima, densa, leui ac pingui: cuiusmodi in Italia quoque fiant, sed nullo odore, & pallidiora quàm quæ Oriens mittit: folijs ac imaginibus placere: purpuræ colorem abesse, nimirum ob temporum & opificij varietatem. Τελχοφῆροι vel Χοῖροι dicuntur serpentes quidam in Scholijs Nicandri, à quorum morsu scilicet capilli defluunt. Altamuga, id est porcus luti, bestiola multipeda acuti veneni, Syluaticus: Videtur non alia quàm scolopendra esse, fortè quod pilis ceu setis rigeat, vt erucæ maiores. Aselli etiam insectorum generis à colore dicti, ab alijs multipedæ, vel multipedes aselli, à nonnullis hodie porcelli nominantur, ni fallor, à corporis scilicet figura.

Propria hominum. Scipio Suario cognominabatur propter similitudinē suarij cuiusdam negotiatoris. Plinius. Hermolaus legendum conijcit, Scipio Sciriatio cognominabatur propter similitudinem serui cuiusdam negotiatoris. Auus meus (inquit Tremellius Scrofa apud Varronem) primum appellatus est Scrofa, qui quæstor cum esset, Licinio Nerua prætore, in Macedonia prouinciæ relictus, qui præesset exercitui, dum prætor rediret, hostes arbitrati occasionem se habere victoriæ, impressionem facere cœperunt in castra. Auus, cum hortaretur milites, vt caperent arma, ac exirent contra, dixit celeriter se illos (vt scrofa porcos) disiecturum: idque fecit: nam eo prælio hostes ita fudit ac fugauit, vt eò Nerua prætor imperator sit appellatus, & auus cognomen inuenerit, vt diceretur Scrofa. Sed aliter Macrobius Saturnaliorum libro 1. circa finem cap. sexti: Tremellius, inquit, cum familia atque liberis in villa erat: serui eius cum de vicino scropha erraret, surreptam conficiunt. Vicinus aduocatis testibus omnia circumuenit, ne quà hæc efferri possit, isque ad dominum appellat restitui sibi pecudē. Tremellius qui ex villico rem comperisset, scrophæ cadauer sub centonibus collocat, super quos vxor cubabat. Quæstionem vicino permittit. Cum ventum est ad cubiculum verba iurationis concipit, nullam esse in villa sua scropham, nisi illam, inquit, quæ in centonibus iacet, lectulum monstrat. Ea facetissima iuratio, Tremellio Scrophæ cognomen dedit. Sergius, qui prius Os porci vocabatur, ex pontificibus primus fuit qui proprium demutauit nomen: quod mox obseruatum ad nos vsque perdurat, Cælius. Porcelli grammatici in suasorijs orationibus Seneca meminit. Idem est puto qui aliquando ad Tiberium Cæsarem verbo haud Latino vsum dixit: Tu Romanorum hominibus, ô Cæsar, πολιτείαν dare potes, verbis non potes. Porcellius poëta Neapolitanus scripsit res Frederici ducis Vrbini. A minore pecore nomina habemus, Porcius, Ouinius, Caprilius, Varro. Suillus, Porcius, Bubulcus, Caprarius, nomina fuerunt veterum Romanorum, Plutarchus in vita Publicolæ. Porcius cognomen fuit Catonis Censorini. Porcia lex, vt Cicero in quadam oratione innuit: & leges item aliæ fuerunt, quibus exilium damnatis permittebatur, Cælius. Latro Portius grauis fuit orator, vt ex Seneca refert Cælius, 11.1. & 11.13. Verres nomen viri Romani prætoris in Sicilia, contra quem repetundarum reum à Siculis Cicero orationes habuit quæ Verrinæ appellantur. Chœrilus, Χοίριλος, Atheniensis Tragicus poëta, & alius Samius: vide Suidam. Athenæus libro 8. Chœrilum poëtam inter helluones & gulosos homines numerat. Syadræ Spartani statuarij meminit Pausanias in Eliacis. & Sybotæ filij Dotadæ in Messeniacis. Tibia vsum Hyagnim primum volunt, &c. Cælius 9.3. Hyas, filius Atlantis & Aethræ, cuius meminit Ouidius 5. Fastorum, à quo Hyades sorores aliqui dictas putant. Atheniensis quidam è Melite vico (tribus Oeneidis) Κάπρος & Σῦς, id est Verres & Sus cognominabatur, vt Vrsus quoque, à corporis hirsutie: aut fortè quod molas possideret, in quibus alebat sues, Hes. Varin. Gryllus, Xenophontis Socratici filius, Suidas. Germani etiam nomen viri ab apro fecerunt, *Aeberhart*, ac si Caprosthenem dicas: aprum autem vocant non ferum modo, sed frequentius cicurem, id est, verrem. Porcia nomen mulieris Romanæ: fuerunt autem duæ, maior & minor Porcia minor cum laudaretur apud eam quædam bene morata, quæ secundum habebat virum, respondit: Felix & pudica matrona nunquam præter semel nupsit. Bouinia Porcilla auia Pij (imperatoris puto.) Chœrile dicta fuit vxor Euripidis. Χοιρίλη ἡ Εὐριπίδου, Suidas. Callistò meretrix cognomine ὗς, memoratur Athenæo lib. 13.

Populorum & locorum. Clisthenes tribus Doriensium diuersis nominibus notauit: nam præter tribum suam, cui Archæ nomen erat, reliquas ludibrio habitas ex brutis appellauit. Quippe Hyatas, id est, Suales aliquibus Oneatas, hoc est Asinales: reliquis Chœreatas, hoc est Porcales nomina indidit, Alexander ab Alex. Hyæa, Ὕαια, vrbs Locrorum Ozolorum, gentile Hyæus, Stephanus ex Thucyd. lib. 3. Hyamea, vrbs Mesenes, vna ex quinque, Idem. Hyamion, vrbs Troiana, Idem. Hyampolis, vrbs Phocidis, Stephanus. Et valles Lebadea tuas, & Hyampolin acri Summissam scopulo, Statius lib. 7. Theb. Meminit Herodotus, Homerus, & Plinius lib. 4. ca. 7. bis. Vbi relicto Abis oppido viam rectam Opuntem versus fueris ingressus, Hyampolis te excipiet. Ipsum autem hominum nomen arguit, qua nam origine hi sint orti, aut vnde egressi in hanc regionem peruenerint. Qui enim Cadmum eiusque exercitum Thebis fugiebant, Hyantes in hunc se locum contulerunt. Veterum memoria Hyantum ciuitas à finitimis vocabatur: temporis autem progressu vsus obtinuit, vt Hyampolis diceretur, &c. Pausanias in Phocicis. Hyantum meminit Plinius 4.7. Exul Hyantæos inuenit regna per agros, Statius. Cōpellat Hyantius ore, Ouidius lib. 3. Metam. nominat autem Actæonem, iuuenem Hyantium. Et alibi, Hyantæa Aganippe.

Aganippe. Apollonius libro 3. Onchestum vrbem Neptuno in Bœotia dicatam, vt apud Homerum legitur & Plinium, Hyantiam vocauit: nam & Bœoti sues ab illiberalitate morum dicuntur, vnde nomen Hyantibus, Vide plura infra in prouerbio Bœotia sus. Varinus Hyampolin triplicem memorat, Hermolaus. Hyantes populi circa Alalcomeniam, dicuntur etiam Hyantij & Hyantini, Stephanus. Sunt qui Hyantes Bœotiæ populos faciant, quorum vrbs Hyantia dicatur, incolæ Hyantię. Hyantia Stephano vrbs Locrorum est. Hyapea, vrbs Phocidis ab Hyape dicta, (ἀπὸ Ὑάπου,) Stephanus. Hyope, Ὑώπη, vrbs Matienorum, Stephan. Hyops, vrbs in Iberia Cherronesi non procul Lesyro fluuio, Idem. Oasis, ciuitas Aegypti, quę & Hyasis, Stephanus. Hyi Asiæ populi prætenduntur supra Elymaida, quam Persidi in ora iunximus, Plinius. Hysia vel Hysiæ, vrbs Bœotiæ, (apud Suidam quoque,) colonia Hyreorum, cuius meminit Thucyd. lib 3. Et alia regia sedes Parthorum. Item vicus Argiuus Thucydidi, Characi verò ciuitas: & Arcadiæ vrbs, Stephanus. Hysiæ nominantur loca multa, in Bœotia, Arcadia, & alibi, ex Thucydide, Pherecyde, Artemidoro. In Argolide autem sunt hæ quas hic (apud Plinium 4.5.) legimus, ex Pausania, & Strabone: qui Hysias celebrem Argolicæ locum facit, Hermolaus. Hysiæ ciuitatis meminit Pausanias in Arcadicis. Syrbotæ, (aliàs Sybotæ) populi secundum flumen Astacum ad Septentrionem vergentes, Plinius 6.30. collocat autem eos in Aethiopia, & octonûm cubitorum staturam eis tribui scribit. Sybota, insula quædam & portus, Stephanus. Sus fluuius siue torrens est circa Olympum, Pausanias in Bœoticis. Hyóessa fons quidam apud Sophoclem nominatur: de quo vide plura in Tauro H. inter propria, in Tauri fluuij mentione. Hyomemnia, festum quoddam Argis, Hesychius & Varinus. Capria lacus: vide in Apro H. inter propria. Chœrades, vrbs Mosynœcorum, gentile Χοιραδεύς, Stephanus. Legimus & scopulos quosdam marinos circa Hellespontum sic nominari: sed supra inter deriuata quosuis scopulos marinos, qui vel latent, vel paululum eminent, sic appellari docuimus. Insulas in Alexandria Aegypti Pharon & Chœrades appellatas sciunt omnes, Hermolaus in Plinium 32.11.

b. Chalastra vrbs & lacus est Macedoniæ, vnde Chalastræi sues dicti, & Chalastræum nitrum, Hesychius. Circa Hierosolyma sunt porci miræ magnitudinis, dentibus cubitalibus, Physiologus. Φορίνη pellis suilla Hippocrati in libro de ratione victus acutorum, vt Galenus exponit. Φορίνη, ἡ παρ᾽ ἐνίοις πυρίνη, Hesychius. Varinus scribit humanam quoque pellem aliquando phorinen dici. Κόλλοψ, ἡ νώτου ἢ φορίνη, καὶ τὸ λοφιὰς τὸ ἄκρον. Hesychius. Carnem suillam Græci vocant κρέας ὕειον vel ὕειον, non ὑικόν, quamuis id Varinus scribat in voce μετάχοιρα: vide supra inter deriuata à sue, in a. Setæ à suibus dicuntur, vnde & sutores quod ex setis suant, Isidorus. Aciei frontem in angustum desinentem, caput porci simplicitas militaris appellat, Ammianus Marcellinus. Cuneus dicitur multitudo peditum, quæ iuncta cum acie primo angustior, deinde latior procedit, & aduersariorum ordines rumpit, quia à pluribus in vnum locum tela mittuntur: quam rem milites nominant caput porcinum, Vegetius 3.19. Oculi porci naturale figmentum habent, ità vt in terram necessitate semper intendant, Physiologus. Elephantorum promuscis intus concaua suilli libri similitudinem quandam gerit, Aelianus. Delphinis lingua breuis atque lata, haud differens suillæ, Plinius. Mars tibi voueo facturum, si vnquam redierit, bidenti verre, Pomponius in Attellana citante Festo. Bidentes non oues solum, sed omnes bestias bimas olim appellabant, quia neque maiores aut minores licebat hostias dare, Macrobius: de bidenti pecore, & quod de ouibus ferè semper dicatur, vide in Boue H. vbi de sacrificijs ex eo. Nefrendes, adhuc lactentes porculi, quod nondum aliquid frendant, id est comminuant dentibus: hinc & faba fresa quæ molita est, Isidorus. Plura de hac voce diximus supra in E. Chamæleonti eminet rostrum, vt in paruo, haud absimile suillo, Plinius. Rostrum suis propriè Græci ῥύγχος vocant, vnde diminutiuum ῥυγχίον in Acharnensibus Aristophanis. Pihaoreb. (alias algorab, העורב) id est rostrum porcinum, Arabicè vocatur os acromij, id est summus humerus, quem scapulæ processum Galenus κορακοειδῆ nominauit, Vesalius: sed oreb Hebraicè coruum sonat: itaque rostrum coruinum, non porcinum ab eo verti oportebat, vt Galenus etiam Græcè à corui similitudine nomen indidit. Aluus in homine infima parte similis est suillæ, Plinius. Ventres elephanto quatuor, cætera suibus similia, Idem. Exta elephanto suillis proxima, sed maiora, Aristot. Ὑπογάστριον, οὖθαρ, ἢτρον, ἠτρίαιον δέλφακος, Pollux: hoc est, abdomen, mamillæ, sumen porci. Ἡ δέλφακος ὑπογάστριον ἠτριαῖον, Aristoph. Apud Athenæum. Candidus effœtæ tremebundior vbere porcæ, Columella de cucumere. Ὑὸς τὸ παχὺ τὸ συνέχον τὰ κατὰ τὰ αἰδοῖον. Hesychius, Varinus. Supernati dicuntur quibus femina sunt succisa in modum suillarum pernarum. Ennius, His pernas succidit iniqua superbia Pœni, Festus. Talis suum discordiam quandam inesse traditur, Plinius ni fallor. Ὀπλάς de sue dixit Aristophanes & Simonides: & Hesiodus βοῦς ὁπλὴν & ἵππους χηλὴν, contraria acceptione, quàm Grammatici docent vsurpanda. Ἐγκάτα & alia significat, & τὰ τῶν συῶν ἐξέρυμα. Hesychius & Varinus, sensu mihi obscuro.

Germani propria quædam de suum partibus vocabula vsurpant: nominant enim pernas, *leuff oder hammen*: summum rostrum, *schnorren* vel *rüssel*.

c. Vox. Sordida sus pascens ruris per gramina grunnit, Author Philomelæ. Quirritat verres, Idem. Minimo suis stridore terrentur elephantes, Plinius 8.9. Γρῦ, vox est suis, Tzetzes. Apud Suidam γρῦ circumflexum scribitur, quod non placet. Καὶ ταῦτ᾽ ἀποκλειόμενος παρ᾽ ἐμοῦ οὐδὲ γρῦ, Aristoph. in Pluto, vbi Scholiastes γρῦ exponit, βραχύ, id est, minimum, vel sordes vnguium. (Γρὺξ, ὁ ῥύπος ὁ τοῦ ὄνυχος. Γρυβὸς, γρὺξ, Varinus:) aliqui verò (inquit) deducunt hanc voculam à gryllismo, id est grunnitu suum: aut genus est parui numismatis: γρῦ enim paruum aliquid & minimum significat, vnde γρύτη dicta parua vascula: & γρυτοπώλης. pro qua voce veteres ῥωποπώλης (& ῥωποπώλης) & γρυτοπώλης (hic locus apud Suidam mutilatus est) dixerunt. Hinc est quod aliquem οὐδὲ γρῦ φθέγγεσθαι, id est ne gry quidem loqui dicimus, pro eo quod est ne minimum quidem aut quoduis verbum. Eadem apud Varinum legimus: & apud Suidam, qui præterea addit, parœmiam esse τοῦ Δίωνος γρῦ, ὅτι ἐστὶ μικρὸν καὶ πτωχόν. Ne gry quidem loquitur, hyperbole prouerbialis, pro eo quod est ne tantulum quidem: nam gry minimum quiddam, aut sordes vnguium significat, aut vocem suillam, quam ædere solẽt ij qui grauantur sermone respondere, (*Er wolt nit f.ch.*) Erasmus. Lege apud eundem prouerbium Dionis gry. Hinc facta sunt verba γρύζειν & γρυλλίζειν & porcus ipse gryllus dictus. Ἀλλὰ φθέγξομαι ἢ μὴ γρύξῃς ἔτι μηδ᾽ εἴπῃς, Aristophanes in Pluto: vbi Scholiastes ait γρύζειν propriè de porcellorum voce dici. Γρύζειν ἢ καὶ πειρᾶσθαι ἀναπιέζειν; Aristophanes in eadem fabula. Οὐδ᾽ ἐκεῖνο φθεγξάμενος οὐδὲ γρύξας. Philostratus in vita Apollonij, id est, Haudquaquam locutus est, neque adduci potuit vt vel hisceret, vt citat Erasmus. Γρύζω, φθέγγομαι φωνῶ. Suidas. Γρύζειν loqui, clamare, Idem. Γρύζειν τὸ ἀσήμως καὶ τὸ ἀφανῶς ἀποκλαίειν, Varinus: id est lugere, & voce nimis obscura vel summissa loqui vt intelligi non possit, mussitare. Εἴ τι γρύξομαι, (lego γρύξομαι per υ.) Ἰὼ σοι λέγω πλέον τοῦ γαλαθηνοῦ, Alcæus

cæus apud Athenæum. In Creta sacrum creditur suillum genus, quoniam nascenti Ioui sus mammam submiserit, ac grunnitu [illegible], id est grunnitu, pueri vagitum audiri vetuerit, Cælius ex Athenæo. De suum voce dicitur [illegible] & [illegible] aliqui etiam [illegible] & [illegible] dixerunt, Pollux. Ἀρα γρυκτὸν ἐστὶν ὑμῖν: hoc est an mussitare, hiscere, vel liberè loqui debetis? Suidas, ex Aristophane vt conijcio. [illegible] & γρυλισμὸν aliquoties per λ simplex legi. & Varinus quoque sic scribi iubet, non per duplex vt Phrynichus. Aristophanes primam semper producit, vt in Pluto: Γρυλίζοντες ὑπὸ φιληδίας. Varinus Atticè per lambda vnum scribi docet. Et rursus, Duplex (inquit) circa hoc verbum error committitur, primum quod lambda duplex scribitur: deinde quod vsurpatur pro indecorè & inepte saltare, cum veteres de grunnitu, id est suum voce semper posuerint. Ἀγρυξία, silentium, Hes. Var. Ὅπως ἢ γρυλλίξετε καὶ κοΐξετε, Ἠσεῖτε φωνὰν χοιρίων μυστηρικῶν. Aristophanes in Acharnensibus: vbi Scholia, κοΐ, ποιὰ τῶν δελφακίων φωνή. κοΐζειν porcelli dicuntur μιμητικῶς. Hes. Varin. In Acharnensibus Aristophanis, filiæ pauperis cuiusdam pro porcellis vendendæ, subinde clamitant κοὶ κοί. Γρυλίζοντε, γρύζοντα, Hesych. Γρυλλισμὸς φωνή, Idem & Varinus. Γρυλλάζειν, γογγύζειν, Iidem. Γογγύζειν (malim γογγρύζειν) immurmurare, mussitare, grunnire, quod & γογγυλίζειν & γρυλίζειν aliqui dicunt Γογγρύσαι. grunnire, Hes. Varin. Ὀρυθεῖ, γρυλλίζει, Iidem. Ἐριπυσμός, vox suum, Iidem. Κλαγγὴν vocem acutam non solum in suibus, sed etiam canibus Homerus vocat, Varinus. Omne purgamentum & ablutio omnis esculentorum, ex pane, caseo, carnibus ac piscibus, quo porci canesque vescuntur, μανδάλια vocatur, Tzetzes 5.13. Plura de hac voce reperies in Cane c. Turbidam suum potionem in culinis collectam, qua aluntur, Plinius colluuiem vocat, nostri *Karspülen & trancke*, hoc est vasorum ablutionem & potionem. Porcus colluuiaris dicitur, qui cibo permisto & colluuione nutritur, Festus: à Scoppa Italicè exponitur lo porco pontino, notrito al pontino. Aqualiculus, vt Sipontinus notat, propriè vas est in quo porci sorbent, per metaphoram vero pro ventre vsurpatur. Pinguis aqualiculus propenso sesquipede extat, Persius. Videtur autem diminutiuum esse ab aqualis, vt à caulis cauliculus: apud Apicium tamen etiam aqualicus legitur. Filius prodigus in Euangelio Lucæ, qui consumptis omnibus porcos pascebat, cupiebat saturari ceratijs, id est siliquis, (fructibus scilicet siliquæ arboris quam ceraton iam vocant, nostri panem D. Ioannis) quibus porci vescebantur, neque quisquam illi dabat. Taurus mons illius regionis (non exprimit cuius) glandes fert pabulum suibus, Varinus in Ταῦρος. Ἐρεγμὸς ὑῶν. Pollux 1.12. id est faba fresa qua sues vescuntur. Laphygmus dicitur eruditè canum & suum inexplebilis vorandi auiditas, inclinato vocabulo à verbo λάπτω καὶ λαπάζω καὶ λαφύσσω, id est sorbeo & deuoro, pro quo Itali quidam slapare dicunt, Cælius. Ῥοθιάζειν, μετὰ ψόφου ἐσθίειν, *schmatzen*) Aristophanes in Acharn. de porcis. Mulieres quædam menstrua in cibum porcorum miscent, vt saginentur felicius, ~~[illegible]~~ Succerda, stercus suillū. Quid habes nisi vnam arcam sine claui, cò condis succerdas? Titinnius apud Festum. Recentiorum quidam dubitat num suscerda fortè melius scriberetur, vt muscerda, quod non placet. Lucilius citante Nonio sucerdam per syncopen dixit propter carmen, Hic in stercore humi, stabulisque, (sic lego,) fimo, atque sucerdis, vt Nonius citat: nisi quis semper sucerdam rectè dici existimet per c. simplex. Iones suis fimum hypeleuthon vocant, nos sucerdam, Hermolaus. Suis stercus, ὑπελεύθερον Græci vocant, Varinus in Ἀποπατῆσαι. Τπέλεθρος suis fimus, nam κόπρος de fimo cuiusuis bruti dicitur sue excepto, Varinus. πέλεθος quidem stercus equinum interpretantur, & ἀπέλεθον, κόπρον, vt pluribus dixi in Equo H.c. Τεκυθεῖ, ὑὸς ἀφόδευμα. Hes. Varinus.

Φρίσσει ὁ χοῖρος τὴν θρίξ, Varinus: id est, porcus rigentibus setis horret. Mossynœci publicè coëunt, Οὐδέ τι εὐνῆς αἰδὼς ἐπιδήμιος, ἀλλὰ σύες ὣς Φορβάδες, οὐδ' ἠβαιὸν ἀτυζόμενοι παρεόντας Μίσγονται χαμάδις, Apollonius 2. Argon. Vlysses Odyss. 6. Iro minatur, excussurum se ei dentes omnes συὸς ὣς ληϊβοτείρης, vbi Scholia: si deprehendatur sus alienas segetes depascens, ἐξοδοντίζεται id est dentibus priuatur. Pygmæi minutum genus, pro satis frugibus contra sues dimicando defecit, mela. Phocylides apud Stobæum in Sermone quo vituperantur mulieres, pro morum & ingenij diuersitate, alias ex alijs animantibus prognatas scribit, & eam quæ ex sue nata fuerit, nec bonā nec malam esse. Simonides vero è sue natam omnia domi impura sine ordine & ornatu vel humi iacentia negligere ait: atque ipsam illotam cum vestibus immundis in stercore sedentem pinguescere. Calchas vates oraculum accepit, tunc se moriturum quum in vatem se meliorem incidisset. Capto igitur Ilio Colophonem venit ad Mopsum Apollinis filium, à quo interrogauit quot grossos (ὀλύνθους, id est ficos immaturas, non de syluestri sed vrbana ficu) ficus ferret: cui Mopsus respondit, μυρίας id est decies mille, & medimnum, & insuper grossum vnū: quod ita inuentum est. Mopsus verò Calchantem de sue partui vicina rogauit, quot fœtus vtero gereret & quando pareret: quo tacente, ipse dixit, numero decem esse porcellos, & vnum marē, parituram verò postridie. Quod cum ita contigisset, Calchas memor oraculi præ mœrore obijt, vel (vt alij volunt) vim sibi intulit, Scholiastes Lycophronis. Deteriæ porcæ, id est macilentæ, Festus. Dedit hæc contagio labem, Et dabit in plures: sicut grex, totus in agris Vnius scabie cadit, & porrigine porci, Iuuenalis Sat. 2.

d. Aiunt Pyrrhonem deprehensum tempestate, alijs omnibus consternatis periculi magnitudine, annotasse in naui τὸ δελφάκιον, id est porculum largè ac securè frugibus vescentem. En (inquit) vobis veram ἀθυμίας imaginem, &c. Calcagninus circa finem libri de profectu. Tradunt magici iocinere muris dato porcis in fico, sequi dantem id animal: in homine quoque similiter valere, sed resolui cyatho olei poto, Plinius.

e. Tria tantum genera sunt pastorum, qui dignitatem in Bucolicis habeant, bucolici, opiliones, & omnium minimi æpoli, id est caprarij, vt Ael. Donatus scribit. Subulcorum verò nulla nec apud Vergilium neque Theocritum mentio fit. Errorem enim Seruij & aliorum, qui Aegl. 10. legunt, Tardi venēre subulci, supra in Boue reprehendimus. Subulcorum epitheta apud Textorem, Tardi, Hircosi, Duri. Αὐτὰρ ἐγὼ σῦς τάσδε φυλάσσω τε [illegible] μαι τε, Eumæus apud Homerum Odyss. ξ Plura de subulcorum varijs appellationibus require supra prima parte huius cap. inter deriuata: item alia nomina quæ ad greges porcorum, stabuláue & haras pertinent ab ipsis deriuata, vt συβόσιον, χοιροκομεῖον, &c. Κουὰ [illegible], Varinus. Hara est porcorum stabulum. In tenebris ac suilla (forte suili, id est stabulo suum) viuunt, nisi non forum, hara: atque homines qui nunc plerique sues sunt existimandi, Varro Prometheo. Ex hara producte, non schola, Cicero in Pisonem, vt citat Nonius. Hara stabulum dicitur tam de porcis quàm de auibus, Varro de re rust. 3.10. vt Ge. Alexandrinus interpretatur. Varro quidem & Columella 8.14. haras anserum vocant, septa eis extructa in quibus pariant. Hara in qua pecora includuntur, Donatus. Te Iupiter dique omnes perdant, oboluisti allium. Germana illuuies, rusticus, hircus, hara suis, Plautus Mustell. Tertius immundæ cura fidelis haræ. Ouidius in epist. Penelopes. Villam ædificandam si locabis nouam ab solo, faber hæc faciat, oportet, limina, postes, cellas familiæ, haras decem, &c. Cato. Diligens autē

porculator

porculator frequenter fuisse conuerrat, & sæpius haras, Columella lib. 7. Συφεὸν ὁ τῶν χοίρων μάνδρα. Eustathius. Χύριον, vinculum quo ligantur porcelli: vel lignum secundum Ael. Dionysium, Varinus. Χοιρεῖον, σχοινίον ᾧ δεσμεύουσι τοὺς χοίρους, ἢ τὸ ξύλινον. Hesychius per ρ. duplex, quod magis placet: nam & Χοιρίδια id est porcelli, sic scribitur, & Χυρρα vox qua suibus acclamatur: item Χυρραθοι, vincula suum, Hesychius, Varinus. Περίακ... ut Aristophanes ait in Laconicorum interpretatione, Hesychius, Varinus. Pontifex minor è stramentis napuras nectito, id est funiculos facito, quibus sues adnectantur, in Commentario sacrorum, Festus. Μαλικὰ πέδια, Χοιρίδια (forte Χοιρίδιων) δεσμά. Τροχίλια καὶ παγὶς μαλικὰ καλοῦνται, Hesychius, Varinus. Οὐδὲ συῶν ἀγέλας ... Incertus in epigram. ... Aelianus in epist. hirci autem castrati quomodo curentur, ex eadem epistola in Hirco dictum est. Hominem perniciosum cum volunt significare porcum pingunt: talis est enim porci natura, Orus in Hieroglyph. Ad lithostrota conficienda, (qualia vulgò Musaica vocant opera,) ex frustulis lapidum diuersorum colorum glutino tenaci inficem iunctis, fit maltha (glutinum, lithocolla) perpetua ex calce & suillo adipe, vel pice & oui candido, Cardanus. Οἱ γὰρ Σκύθαι ... Suidas in Σκ. Ἐκ τοῦ δ᾽ ἄρ λευκοὶ ὀδόντες Ἀργιόδοντος ὑὸς θαμέες ἔχον ἔνθα καὶ ἔνθα, Homerus Iliad. κ. de galea Vlyssis.

f. Plutarchus Symposiacorum libro 4. problemate 5. Probabile videtur, inquit, Iudæos suem colere (& colentes potius quàm fastidientes abstinere) vtpote seminandi & arandi magistrum, vt asinum quoque colunt quod aquæ fontem eis aperuerit. Scythæ sues pro nihilo putant, quos nec alere omnino in sua regione volunt, Herodotus libro quarto. Sues mactatos nostri in labro aquæ feruidæ, addita etiam in fundum labri & alia suibus imposita resina, depilant: aliqui flammis circunquaque è stramine excitatis amburunt, vt in Gallia fit: quod Græci εὕειν, ἀφεύειν & ἀφλέγειν vocant, (vt pluribus dixi in mustela G.) item φλογίζειν, nostri *besengen*. Ὅ μοι κακοδαίμων δελφάκιον γέγονα, Aristophanes. ... Suidas. Ἔνθεν (ἐκ τῶν συφεῶν) ἑλὼν δύ᾽ ἔνεικε καὶ ἀμφοτέρους ἱέρευσεν, Εὗσεν (ἐφλόγισε Schol.) μίστυλλέν τε καὶ ἀμφ᾽ ὀβελοῖσιν ἔπειρεν. Ὀπτήσας δ᾽ ἄρα πάντα φέρων παρέθηκ᾽ Ὀδυσῆϊ Θέρμ᾽ αὐτοῖς ὀβελοῖσιν, ὁ δ᾽ ἄλφιτα λευκὰ πάλυνεν, (διέθρεχεν, Schol.) Homerus Odyss. ξ. Πολλοὶ δ᾽ ἀργιόδοντες ὕες, θαλέθοντες ἀλοιφῇ, Εὑόμενοι (φλογιζόμενοι) τανύοντο διὰ φλογὸς Ἡφαίστοιο, Homerus Iliad. ψ. ... Aeschylus apud Athenæum. Εὕστρα, χύτρα, ὄρυγμα ἐν ᾧ τοὺς ὗς βυθίζουσι καὶ τὰ ἐγκαύματα, Hesychius, Varinus. Εὕστρα, fouea in qua sues mactant vel amburunt, à verbo εὕειν quæ & φλογίστρα dicitur: item spica quæ ante maturitatem demessa torretur. (Nostri vocant *strupffgersten*) hordeum montanum, quod Comici & Tragici etiam ἀμφίκαυστιν vocant. Porrò maturum hordeum quod madefactum postquam germen emisit torretur, Aëtius 10.28. bynen appellat: Germani sic madefactum (non tostum tamen) ad præparandam ceruisiam, *maltz* nuncupant. Cæterum hordeum tostum simpliciter, cachrys vel cachryas multitudinis numero Hippocrates vocitat. Ἐγὼ δὲ χοῖρον καὶ μάλ᾽ εὐθηλούμενον Τόνδ᾽ ἐν κοθῶνι (vox videtur corrupta) ... Τί γὰρ ὀψον ἀνδρὶ τοῦδε βέλτιον; Aeschylus apud Athenæum. Θηλάζοντα χοῖρον edunt apud Theocritum in Thyonicho. Mactant Lacedæmonij καὶ τῶν γαλαθηνῶν ὀρθραγορίσκους, Athenæus. Arcadicam describens cœnam Hecatæus ex Athenæi monumentis, fuisse mazam dicit ac ὕεια κρέα, id est, suillas carnes, Cælius. Cum Erythræi Chios in conuiuio per insidias oppressuri essent, quidam re intellecta sic admonuit: Ὦ Χῖοι, πολλὴ γὰρ Ἐρυθραίους ἔχει ὕβρις, φεύγετε δειπνήσαντες ὑὸς κρέα, μηδὲ μένειν βοῦν, vt Athenæus lib. 8. refert. Boues obesitate insignes Mediolano ad nos coronati veniũt, principibus quotannis officij gratia donantibus: visceratione hinc solenni orta, magistratibus diuisa carne globulis, quos quia ferè pares sunt, sociolos consuetudo appellat: quidam non sociolos, sed succidulos à suilla visceratione vocare malunt, Hermolaus. Iste tibi faciat bona Saturnalia porcus, Inter spumantes ilice pastus apros, Martialis lib. 14. Porcus saginatus, Propertius 4. 1. Δελφάκων σιτευτῶν Sopater meminit: Ἐπικαλίβαντα ... δελφαξ σιτευτὸς ἐζευξεν, vt Athenæus citat. Saginatos & opimos sues Græci cognominant ..., vt dixi in a. supra in nomenclaturis & epithetis. De porcelli coctura, & quomodo adustionis vitium tollatur, coqui cuiusdam versus obscuros ex Alexidis Lebete, Athenæus libro 8. recitat, quorum ego hunc sensum esse conijcio: Si carnes adustæ fuerint, ollam (fictilẽ) in qua coquuntur, ab igne adhuc feruentem, in vas aliquod aceto frigido plenum impones: sic enim olla per cæcos sui meatus tanquam pumex attrahet & imbibet aceti liquorem, vnde & adustionis vitium emendabitur, & carnes non exuccæ sed roscidæ & teneræ videbuntur. Operam verò dabis vt carnes adustionem olentes non calidas, ne molestus sit nidor, sed refrigeratas apponas. Coquus quidam apud Menandrum conuiuijs apponit Χοιρίδια πελφόρινα κρομβωτὰ ὅλα. vt ibidem citat Athenæus: porcellos intelligo integros assos: κρομβὸν enim exponunt καπυρὸν, hoc est feruens & vstũ, vel tostum: vt κρόμβον & κρομβαλέον, ξηρὸν & καπυρόν. Voce quidem κρομβαλέος Athenæus similiter alibi de porcello tosto vtitur. πελφόρινα vox obscura est: sed licet interpretari porcellos cum pelle sua (quam Græci φορίνην vocant) integros assos. Πελφορινώδης quidam interpretantur παχύδερμος ἀπὸ τῆς φορίνης, &c. Varinus in Πελφορινώδης. Οὐδ᾽ ἤπερ κάπτεν, Οὐ δὴ χαδόνεν, οὐδ᾽ ἤτε πιαίον δέλφακος. Athenæus lib. 5. ex Aristophanis Thesmophoriazusis. Offa penita, id est offa porcina cum cauda, in cœnis puris, Festus. Apexabo, isicia, silicernia, longauo, (forte longano per n.) nomina sunt & genera farciminum, hirquino alia sanguine, comminutis alia inculcata pulmonibus. Quid tuceta? quid næniæ? quid offæ? non vulgi, sed quibus est nomen appellatioque penitæ: ex quibus quod primum est, in exiguas aruina est miculas, & ilia minutim insecta de more: quod in secundo situm est, intestini est porrectio, per quam proluuies editur, succis perexiccata vitalibus. Offa autem penita est, cum particula visceris cauda pecoris amputata, Arnobius lib. 7. contra gentes. Et paulò post, O deorum magnitudo mirabilis: non prius iras atq; animos ponunt, nisi sibi adoleri paratas conspexerint nænias, offasque penitas. Tuccetum per c. duplex apud Scoppam grammaticum Italum reperio, interpretatur autem tomacellam: qua voce alibi tomaculum quoque & isicium reddidit, vt dixi in F. Silicernium Festus docet esse farciminis genus, quo familia in luctu à fletu purgatur: quia cuius nomine instituebatur ea res, is iam silentium cerneret. Sicci terga suis rara pendentia crate Moris erat quondam (seculo adhuc frugali) festis seruare diebus, Et natalitium cognatis ponere lardum, Iuuenalis Sat. 11. Terga suis pendent fumoso sordida tigno, Politianus in rustico.

g. Medica-

g. Medicamenta quædam cum adipe suis fœminæ liquato, bibenda consulit mulieribus abortui obnoxijs Hippocrates in libro de sterilibus. Vesica suis fœminæ apposita fistulæ, apta est ad vteri clysterem, vt pluribus scribit Hippocrates in libro de sterilibus. Ad colon: Ex porci intestino cæco id quod mammosum est, accipito, ac myrrha inuolutum, ligatumque in pelle lupina aut canina dato gestandum Luna abeunte à sole ac miraberis, Alex. Trallianus.

h. Protei confirmatio in diuersa corpora, imaginum falsarum rationem continet quibus deludimur. Sunt enim qui in voluptate summum statuant bonum: hanc per suem exprimi concipimus: tigris iram & crudelitatē designat, Cælius. Socij Vlyssis à Circe in porcos conuersi describuntur ab Homero Odysseæ κ. & ab Ouidio Metamorphoseos lib. 14. Allegoriam exponit innominatus ille cuius de allegorijs Homericis libellum nos olim Latinum fecimus: ita vt Circe rationis expers voluptas sit, Vlysses mens & ratio, socij verò ratiocinationes & inferiores animæ facultates. Socrates in conuiuijs facile cauebat, ne plus quàm deceret saturaretur. Qui verò hoc facere non poterant, his consulebat abstinere ab illis quæ persuadent non famescendo comedere, neque sitiendo bibere. Hæc enim esse aiebat quæ ventribus, capitibus, atque animis noceant. Arbitrari autem iocando dicebat, idcirco sues homines effici à Circe, quoniam multis talibus illos nutriebat. Vlyssem autem partim Mercurij consilio, partim abstinentia sua, suem factum non fuisse, Xenophon lib. 1. de dictis & factis Socratis. Vlysses si bibisset pocula Circes cum socijs, Vixisset canis immundus, vel amica luto sus, Horat. epist. 1. 2. Et cum remigibus grūnisse Elpenora porcis, Iuuenalis. Sat. 15.

Testamentum ludicrum sed antiquum Porcelli, descriptum primo Moguntiæ à Ioanne Alexandro Brassicano, & à Georgio Fabricio postea correctum locis aliquot ex antiquissimo exemplari, inuento Memmelebij in Turingia ad Vnstrum. M. Grunnius Corocotta Porcellus testamentum feci, quod quoniam manu mea scribere non potui, scribendum dictaui. Magirus cocus (pro coquus) dixit, veni huc euersor domi, (pro domus,) soliuersor fugitiue Porcelle, ego hodie tibi vitam adimo. Corocotta Porcellus dixit, si qua feci, si qua peccaui, si qua vascula pedibus meis confregi, rogo domine coce, veniam peto, roganti concede. Magirus cocus dixit, Trāsi puer, adfer mihi de culina cultrum, vt hunc Porcellum faciam cruentum. Porcellus comprehenditur à famulis, ductus sub die XVI. Cal. Lucerninas vbi habundant (pro abundant) cymæ, Clibanato & Piperato Coss. & vt vidit se moriturum esse, horæ spatium petijt, cocum rogauit, vt testamentum facere posset. Inclamauit ad se sues parentes, vt de cibarijs suis aliquid dimitteret eis, qui ait: Patri meo Verrino Lardino, do, lego, dari glandis modios XXX. & matri meæ Veturrinæ Scrofæ, do, lego, dari Laconicæ siliginis modios XL. & sorori meæ Quirinę, in cuius votum interesse non potui, do, lego, dari hordei modios XXX. & de meis visceribus dabo, donabo sutoribus setas, rixatoribus capitinas, surdis auriculas, causidicis & verbosis linguam, bubularijs intestina, esiciarijs femora, mulieribus lumbulos, pueris vesicam, puellis caudam, cinædis musculos, cursoribus & venatoribus talos, latronibus vngulos, & nec nominando coco do, lego, ac dimitto popam & pistillum, quæ mecum detuleram à querceto vsque ad haram, liget sibi collum de reste. Volo mihi fieri monumentum ex litteris (pro literis) aureis scriptum. M. Grunnius Corocotta Porcellus vixit annos D. CCCC. XCVIIII. quod si semis vixisset, mille annos implesset. Optimi amatores mei vel consules vitæ, rogo vos vt corpori meo bene faciatis, bene condiatis, de bonis condimentis nuclei, piperis, & mellis, vt nomen meum in sempiternum nominetur. Mei domini & consobrini mei, qui huic meo testamento interfuistis, iubete signari.

Lucanicus signauit,	Tergillus sign.	Nuptialicus sign.	Celsanus sign.
Lardio sign.	Offellicus sign.	Cymatus sign.	

D. Hieronymus in procemio octaui libri in Esaiam, inquit: Testamentum Grunnij Corocottę Porcelli decantant in scholis agmina puerorum cachinnantium. Et alibi, in Ruffinum: A sue conditum testamentum, cachinno Bessorum membra concutit, vt Cælius citat.

Historiam de dæmonibus, quibus è duobus viris (Lucas vnius tantum meminit) quos occupauerant Christi imperio expulsis in regione Gergesenorum, (Gadarenorum, Lucas) permissum est demigrare in gregem porcorum, vnde is mox per præceps in mare delatus perijt, Matthæus & Lucas euangelistæ, vterque octauo libri sui capite, describunt.

Sus si plures (quàm mammas habet) porcos pariat, portentum est: in quo illud antiquissimum fuisse scribitur, quod sus Aeneæ Lauini triginta porcos peperit albos: itaque quod portenderit factum, triginta annis, vt Lauinienses conderent oppidum Albam. Huius suis ac porcorum etiam nunc vestigia apparent. Iam ne simulachra eorum ænea etiam nunc in publico posita, & corpus matris ab sacerdotibus, quod in salsura fuerit demonstratur? Varro.

Cum tibi sollicito secreti ad fluminis vndam,
Littoreis ingens inuenta sub ilicibus sus,
Triginta capitum fœtus enixa iacebit,
Alba solo recubans, albi circum vbera nati:
Is locus vrbis erit, requies ea certa laborum,

Helenus ad Aeneam Aeneid. 3. de vrbe in Italia condenda. Eosdem versus Aeneas octauo Aeneid. à Tyberino deo audit, & insuper: Ex quo terdenis vrbem redeuntibus annis, Ascanius clari condet cognominis Albam. Et Iuuenalis Sat. duodecima, Cōspicitur sublimis apex (id est mons Albanus, vbi Ascanius condidit Albam) cui candida nomen Scropha dedit lætis Phrygibus mirabile sumen, Et nunquam visis triginta clara mamillis. Dionysio tyranno cum bellum aduersus Dionem esset, sues in lucem nuper ęditi, cum reliquis manci partibus non essent, nullas habebant aures, Plutarchus in vita Dionis. Cypriorum inuentū est ex suibus (ex suillis extis, Alexander ab Alex. Gyraldus addit & intestinis) etiā vaticinari, Pausanias in Eliacis. Sus alatus Clazomeniorū agros vastauit, vide in Apro h. Adolescentes ([illegible]) Lacædemonij in Ephebeo exercētur & certāt: ante certamē verò Marti noctu canē immolāt: & post sacrificiū ([illegible]) verres mansuetos ([illegible]) ad pugnām committunt: & vtrius partis verres superior fuerit, illā quoq; vt plurimū vincere cōtingit, Pausanias in Laconicis. Sus apud Aegyptios vt impurū, detestabile & voracissimum animal in summo odio habetur: cōtra autē mitiores bestiæ naturę & misericordis & piæ, pręcipuo quodā honore afficiuntur, Aelianus. Et alibi Aegyptijs (inquit) persuasissimū est sues Soli & Lunæ inimicissimos esse. itaque semel tantū eos singulis annis Lunæ sacrificant, vt inferius referam. Eudoxus inquit Aegyptios ideo ab immolandis suibus se sustinere, quod posteaquam sementem fecerunt, eorum greges ad proterendam & conculcandam frumentorum sationem, atq; depellendā in altiorē terram & humidiorem inducere soleant, vt hac quasi occatione terra obducta ne ab auibus semina exhauriantur, Aelianus. Sic & Plutarchus in Sympoliacis 4. 5. Iudæos à suibus abstinere

putar,

putat, non quidem fastidientes, sed colentes magis eas, vt arandi magistras: quam eius opinionem falsissimam & stolidissimam esse nemo non nostræ religionis non imperitus agnoscit. Suem Aegyptij spurcam beluam arbitrantur: quam si quis vel transeundo contigerit, abijt lotum sese cum ipsis vestimentis ad flumen. Eoque soli omnium subulci in Aegypto, etsi indigenæ, tamen nullum ingrediuntur in templum: nemoque aut filiam cuipiam eorum nuptum dare vult, aut cuiuspiam eorum filiam in matrimonium ducere. Ipsi inter se subulci dant, accipiuntque filias, Herodotus lib. 2. Lunæ & Baccho tantum Aegyptij sues immolant, vt inferius eodem ex loco Herodoti recitabo. Aegyptij suem Animal profanum existimant, (τῶν ζώων ἀνίερον.) videtur enim præcipue iniri decrescente Luna. Et eorum qui lac suillum biberint corpora, lepra & scabie exasperantur. Cæterum sermoni quem proferunt, cum semel in plenilunio suem sacrificant & edunt, nempe quod Typhon aliquando
10 suem in plenilunio persequens, arcam ligneam in qua corpus Osiridis conditum erat inuenerit, & disiecerit, non omnes fidem adhibent, Plutarchus in libro de Iside, & Calcagninus in libro de rebus Aegyptiacis, qui addit: Alij melius existimauêre veteres ita ostendisse, voracitati delicijsque & gulæ inuitamentis nuncium mitti oportere. Locupletiores in celebribus Isidis conuentibus boues immolant &c. Sues sacrificijs inferre non decet, nec vesci suilla licet aut caprina carne, Pausanias in Phocicis. Aegyptijs quibusdam nullā pecudem fas est immolare præter sues, præterque boues mares & vitulos, dummodo mundos, & anseres, Herodotus libro secundo. Aegyptij suem non gustant, Idem lib 4. Mulieres Barcææ non modo gustu vaccinæ carnis, sed etiam suillæ abstinent, Ibidem. Vide plura supra in F. Aristophanes in fabulis suum plerunque & porcorum sacrificium commemorat. Notat & Galenus in commentarijs Chirurgiæ Hippoc. γρυλλίαν à Græcis vocari suem vel porcum in sacrificio, blanda scilicet voce, Gyraldus. Fuit quidem priscis opinio, vt ex hœdis potius & agnis hostiæ fierent: quia hæ mi-
20 tes & cicures essent: nam gallinacei, sues & tauri animo magis abundare videntur, Gyraldus. Sex sacrificia ex animalibus peragebantur, oue, sue, boue, capra, gallina & ansere: & (bos) septimus è farina, Suidas in Ἕξ. Quidam Græce, σῦν quasi θῦν dictum putant, τὸ εἰς θυσίαν εὔθετον εἶναι, Vlpianus apud Athenæum. Sus Græce dicitur ὗς, (inquit Varro,) olim θῦς ab illo verbo dictus, quod dicitur θύειν quod est immolare. Ab suillo enim pecoris genere immolandi initium primum sumptum videtur, cuius vestigia quòd initijs Cereris porci immolantur, & quòd initijs pacis fœdus cum feritur, porcus occiditur, & quòd nuptiarum initio antiqui reges, ac sublimes viri in Hetruria in coniunctione nuptiali, noua nupta & nouus maritus (vide infra in sacrificio Veneris ex sue) primum porcum immolant. Prisci quoque Latini, & etiam Græci in Italia idem factitasse videntur. Nam & nostræ mulieres maxime nutrices naturam, qua fœminæ sunt, in virginibus appellant porcam & Græci χοῖρον, significantes esse dignum id signum nuptiarum, Hæc Varro de re rustica 2.4. Sus prima hostia fuit: vide infra in sacrifi-
30 cio Cereris ex Sue. Porcum immola, prouerbium apud Erasmum. Plautus in Menæchmis (inquit) porcum syncerũ & sacrum immolare iubet eũ, quẽ mente captum significat. Adolescens, quibus hîc pretijs porci væneunt Sacres, synceri: nũ nũ vnũ en à me accipe. Iube te piari de mea pecunia: Nã ego quidẽ insanũ esse te certò scio. Opinor quod veterũ vsu, qui cuiuspiam irati numinis intẽperijs ageretur, hoc piaculo se soleat purgare. Idem paulò post in eadem fabula: Nam tu quidẽ hercle certò non sanus satis Menæchme, qui nũc ipsus maledicas tibi. Iube si sapias porculũ afferri tibi. Horatius in Sermonibus, immolet æquis Hic porcũ laribus: loquitur de eo qui iam ab insania resipuisse videretur, Hæc Erasmus. Porci qui à partu decimo die habentur puri, ab eo appellantur ab antiquis sacres, quod tum ad sacrificia idonei dicuntur primum. (Suis fœtus sacrificio die quinto purus est, Plinius.) Itaque apud Plautum in Menæchmis, cum insanum quem putat, vt pietur in oppido Epidamno, interrogat, Quanti hîc porci sunt sacres? Varro de re rust. (Gyraldus hunc locum sic legit, eum insanum putat, qui vt pie-
40 tur, &c.) Et alibi, Porci qui puri sunt ad sacrificium vt immolentur, olim appellati sacres, quos appellat Plautus cum ait, Quanti sunt porci sacres? Porci effigies inter militaria signa quintum locum obtinebat: quia confecto bello, inter quos pax fieret cæsa porca fœdus firmare solebant, Festus. Stabant & cæsa iungebant fœdera porca, Vergil. 8. Aeneid. Fabius Quintilianus lib. 8. vbi de ornatu loquitur, Quædam (inquit) non tam ratione, quàm sensu iudicantur, vt illud: Cæsa iungebant fœdera porca: fecit elegans, fictio nominis: quod si fuisset porco, vile erat, Hæc Fabius. Porrò quòd porco cæso (inquit Nic. Erythræus) fœdus percuti solenne esset, ex Liuio, Varroneque discimus: legimus tamen apud Pompeium Festum lib. 14. (cuius iam verba recitaui,) porcam cædi cõsueuisse. Seruius hunc locum enarrans, Fœdera (inquit) vt diximus supra, dicta sunt à porca fœda & crudeliter occisa, cuius mors optabatur ei, qui à pace resiluisset. Falsò autem ait porca: nam ad hoc genus sacrificij porcus adhibebatur. Ergo aut vsurpauit genus pro genere, vt Timidi venient ad pocula damæ. Aut certè illud ostendit,
50 quia in omnibus sacris, fœminini generis plus valent victimæ. Denique si per marem litare non possent, succidanea dabatur fœmina: si autem per fœminam non litassent, succidanea (victima) adhiberi non poterat, Hæc ille. Et in eundem locum Christophorus Landinus, Apud Romanos (inquit) fœcialis hostium regem de fœdere rogat. Hic post multa verba ait: Audi Iupiter, audi pater patriæ populi Albani: audi tu populus Albanus. Deinde expressis fœderis conditionibus, subiunxit: Iupiter porrò sic ferito, vt ego hunc porcum ferio, tantoque magis ferito, quanto magis potes pollesque: intelligebat autem si non seruaretur pax. Id vbi dixit, porcum silice percussit. Fœdus hinc dicitur ictum, quia non sine ictu sancitur. Intorta cauda, id etiam notatum facilius litare in dexterum quàm læuum detorta, Plinius. Confœta sus dicebatur, quæ cum omni fœtu adhibebatur ad sacrificiũ, Pompeius lib. 3. Eximia pecora dicuntur quæ à grege excepta sunt ad vsus dominorum suorum vt vberius pascãtur: sed propriè eximij sunt porci maiores, qui ad sacrificandum excepti, liberius pascuntur, Gyraldus. Ὑομυνία,
60 festum quoddam Argis, Hesychius & Varinus. Ὑστήρια, festum Veneri dicatum apud Argiuos sic dictum propter suum sacrificia, Eustathius. Propudiat porcus, dictus est, vt ait Capito Atteius, quod sacrificio gentis Claudię velut palmentũ, & exsolutio ominis cõtractæ religionis est parũ, (forte, porcus,) Festus. Hecatõbe (inquit Iulius Capitol.) tale sacrificiũ est: cẽtũ aræ vno in loco cespititiæ extruũtur, & ad eas cẽtũ sues, cẽtũ oues mactãtur, &c. Ἄξιόν τι ὢν τὸ δέξασθαι, ἵνα ξείνιον ἱερὸν ζῶον, ἀντὶ τοῦ ζῶον χαίρων τὸ ξείνιον, Varin. ex Homero vt conijcio. Antiochus Epiphanes rex Syriæ præcepit Iudæis vt colerent idola, & immolarent carnes suillas, Machab. 1.1. Christiani iussi micam salis, iecur aut luis litare, apud Prudentium in passione Cypriani. Qui offert oblationem (in templo Domini,) similis est offerenti sanguinem suillum, Esa. 66. de Iudæorũ peruersitate, qui licet Deo vni sacrificarẽt, nihilo tamen meliores erant gentilibus. Lucum collucare (inquit Cato cap. 139.) Romano more sic oportet. Porco piaculo facito. Sic verba concipito. Si deus, si dea, cuius illud sacrum est, vti tibi ius siet porco piaculo facere, illiusce sacri coër-
70 cendi ergô, &c. vide etiam sequenti capite Catonis. Καθαρμα τὸ χοιρίδιον ᾧ τὴν ἐργίαν ἐκάθαιρον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις.

ὁ ζεῦ.

ὅτ᾽ ἐπιτελοῦν δημοσίως ϑυσίας ἀρχ... ἐλέγετο, Heſych.& Varinus. Latinè porcum piaculum dicas. Catharmata dicebantur & homines quidam viles & obſcuri Athenis, piaculares Latinè dici poſſunt, qui in hoc alebantur, vt peſtis aut alterius calamitatis tempore immolarentur pro ſalute publica: Qui mos Romæ etiam receptus fuit, Varinus. Porco vel agno ad expiationem vtuntur, Heſychius in Ἀφροδίσια. Solitaurilia hoſtiarum trium diuerſi generis immolationem ſignificant, tauri, arietis, verris: quod omnes eæ ſolidi integrique ſint corporis, (non caſtrati, vt veruece, maiales.) Quidam dixerunt omnium trium vocabula confuſa, ſuis, ouis, tauri, ita vt vno modo (vna voce) appellarentur vniuerſæ, Feſtus. Plura de hoc ſacrificio, & eodem aut ſimili quod Græci trittyn vel triáda vocant, leges in Boue, in Tauro, in Ariete. Populus Romanus cum luſtratur, Solitaurilibus circumaguntur verres, aries, taurus. Initiandi conſueuerunt immolare porcum: vide infra in prouerbio, Ad porcellum da mihi mutuo tres drachmas. Sus in ſponſalibus ſacrificabatur: hinc clarior eſſe poteſt ſenſus prouerbij, Ἀπώλεσεν ὗς, καὶ τάλαντον, καὶ γάμος. Iam quibus dijs ex ſue ſacra fierent deinceps dicendum: & primo loco quibus dijs, quibus deabus ſecundo. In Creta ſacrum creditur animal hoc ſuillum, quoniam naſcenti Ioui ſus mammam ſubmiſerit, ac gryſmo, id eſt grunnitu, pueri vagitum audiri vetuerit, Cælius ex Athenæi nono: qui pluribus, Quamobrem, inquit, omnes ſuem colunt, & carnibus abſtinent. Præſij vero (Præſſus, per ſ. duplex, aut etiam ſimplex, vrbs Cretæ, Stephanus) etiam ſacrificant de ſue, & perfectum hoc ſacrificium exiſtimant. Ἰλαοι δ᾽ ἐπιρρέξαι καϑυπερτέρω ἄρσενα χοῖρον, Theocritus Idyl. 31. In Myſia Abretani Iouis templum fuit, in quo ſues comeſſe aut mactaſſe ſcelus erat: idem & apud Phœnicas, quibus per omne tempus, vt Iudæis etiam, ſuibus abſtinere per leges cautum fuerat, Gyraldus. Reges Spartanorum cum primum in eam aſſumpti ſunt dignitatem, priuilegio honoris præcipui, Iouis cœleſtis & Lacedæmonij ſacerdotio funguntur: quibus ex omni ſcrofarum fœtu porcus debebatur, vt ſi dijs immolare vellent, nunquam victima deeſſet, Alexander ab Alex. Ioui de tauro non immolabatur, niſi cum triumphi nomine de ſue vel tauro fiebat: vbi non tantum Ioui, ſed alijs etiam deis qui bello præerant ſacrificabatur, Seruius. Tauro, verre, ariete Ioui immolari non licet, Atteius Capito. Vocabant autem Solitauria ſacrificium his tribus hoſtijs coniunctis, vt paulò ante dixi. Tauri & κάπροι, id eſt verres, Neptuno ſacri habentur, vtpote animalia impetuoſa, Proclus in Heſiodi Dies. Galli Ciſalpini verrem Marti dicabant, Gyraldus. Mars tibi voueo facturum, ſi vnquam rediero, bidenti verre, Pomponius in Attellana apud Macrobium & Nonium. Diophantus Lacedæmonius qui de ſacris deorum ſcripſit, ait apud Athenas Marti ſolere ſacrificari ſacrum quod ἑκατομφόνια appellabatur: ſi quis enim centum hoſtes interfeciſſet, Marti de homine ſacrificabat apud inſulam Lemnum, quod ſacrificatum eſt à duobus Cretenſibus, & vno Locro: ſed poſteaquam hoc Athenienſibus diſplicuit, cœperunt afferre porcum caſtratum, quem nephrendem vocabant, quaſi ſine renibus, Fulgentius ad Chalcidium. Luſtrari exercitum niſi ſue, oue & tauris, qui puri eſſent non erat fas: qui poſtquam ter circum inſtructas acies ducti erant, præcedente pompa & greſſu compoſito, Marti immolabatur, Alexander ab Alex. Hoc genus ſacrificij Solitaurilia dixerit, de quo ſuperius. Porci Baccho immolabantur: vide infra in Lunæ ſacrificcio ex ſue. Immolet æquis Hic porcum laribus, Horatius Sermonum 2.3. loquitur de eo qui iam ab inſania reſipuiſſe videretur. Diximus autem ſuperius porcum contra inſaniam immolari ſolitum: vnde prouerbium, Immola porcum, in hominem inſanum. Cædere Syluano porcum, quadrante lauari, Iuuenalis. Tellurem porco, Syluanum lacte piabant, Horatius. Obſeruatum eſt, Numam regem ſtatuiſſe, ne ex re animata res ſacra Termino fieret: id quod pluribus Plutarchus ſcribit, & ante eum Dionyſius Halicarn. Ouidius tamen illi agnam & porcam in ſecundo Faſtorum immolari prodidit. Gyraldus. Initijs (initiationibus, Gyraldus) Cereris porci immolantur, Varro. Porci Cereri & Baccho immolabantur, vtpote deorum illorum muneribus noxij, Scholia in Ranas Ariſtophanis. Eandem ob cauſam caper etiam priuatim Baccho mactatur. Athenienſes in myſterijs iure optimo ſues immolant, propter perniciem quam ſegetibus moliuntur. Nam ex ſpicis ſæpe alias exinaniunt, alias quæ nondum ad maturitatem peruenerunt vaſtant, alias effodiunt, Aelianus. Prima Ceres auidæ gauiſa eſt ſanguine porcæ, Vlta ſuas merita cæde nocentis opes. Nam ſata vere nouo teneris lactentia ſuccis Eruta ſetigeræ comperit ore ſuis, Ouidius 1. Faſtorum. Et alibi, Prima putatur Hoſtia ſus meruiſſe mori, (aliàs necem,) quia ſemina pando Eruerit roſtro, ſpemque interceperit anni. Menſe Aprili cum lampadibus & tædis accenſis, ſacerdotes in veſtibus albis mactata porca ſacrum Cereri peragebant. Sanè porcum vilem admodum apud Platonem Socrates victimam facere videtur, in libro de Legibus, (imò libro 2. de repub.) In arcanis, inquit, audiendæ ſunt eiuſmodi fabulæ à quàm paucisſimis, qui quidem non porcum, ſed pretioſam quandam raramque victimam ſacrificauerint. Idem & Proclus repetit, Gyraldus. Atqui Plato porcum vilem victimam facit, non ſimpliciter nec ad alias victimas comparatione, ſed reſpiciens ad animum eiuſque affectus, quos ab homne ſapiente huiuſmodi fabulas rectè audituro ſacrificari oportet. Phurnutus ſcribit Cereri ſacrificium de ſue prægante factum, propter terræ fertilitatem conceptumque facilem Idem. Vide infra in Telluris ſacrificio ex ſue. Δέλφακα τοῖς ἐλευσινίοις ... Epicharmus. Χοιρίων μυστηρικῶν, (non μυστηριακῶν vt apud Suidam legitur,) Ariſtophanes in Acharnenſibus: eò quòd Cereri immolentur in Myſterijs: ſic enim ſacra eius vocabant. Quod ſi ſus fœmina, & ea ſecundum Phurnutum etiam prægnans Cereri immolabatur, miretur aliquis cur χοιρία, id eſt, porcellos Ariſtophanes dixerit: ſed eo in loco poëta iocatur, partim de ſuibus partim de puellis cuiuſdam pauperis filiabus loquens. Eodem in loco χοίρους μυστικὰς legimus. Sed nequeo latius huius Pherephattæ (Proſerpinæ) ſacra enarrare, quaſillum, rapinam Edoneæ, (id eſt, Proſerpinæ,) terræ hiatum, ſues Eubolei, (Eubulij, Plutonis,) quas eodem hiatu ſimul & duas deas abſorptas, fuiſſe aiunt: vnde Megarenſes in Theſmophorijs ſues immittunt, Euſebius citante Gyraldo. Porcam auream & argenteam dici ait Capito Atteius, quæ etſi numero hoſtiarum non ſit, nomen tamen earum habere, alteram ex auro, alteram ex argento factam adhiberi ſacrificio Cereali, Feſtus. Præcidaneam porcam dicebant, quam immolare erant ſoliti antea, quam nouam frugem inciderent, Feſtus. Præcidanea agna vocabatur, quæ ante alio cædebatur: item porca, quæ Cereri mactabatur ab eo, qui mortuo iuſta non feciſſet, id eſt glebam non obieciſſet: quia mos erat eius id facere prius quàm nouas fruges guſtarent, Feſtus. Præcidaneum eſt præcidendum, Varro de vita pop. Rom. lib. 3. Quòd humatus (inquit) non ſit, hæredi porca præcidanea ſuſcipienda, Telluri & Cereri, aliter familia pura non eſt, Nonius. Porca præcidanea quomodo fiat Cereri priuſquam meſſem facias, Cato cap. 134. Ambaruale ſacrum niſi de porca fœcunda & grauida, aut vitula, fieri non conſueuit. Eſt autem ſacrum ambaruale, cum arua & ſegetes ſolenni victima luſtrantur: eam victimam maturis frugibus ter circum arua ducere conuenit, omneſque poſt eam clamantes ſequi: ex quibus vnus querna ornatus fronde, cum ſolenni

ſaltatu

Ritatu composito carmine Cereri decantabat laudes: ac postquam lacte, vino & fauo libassent, antequam fruges meterent, porcam Cereri immolabant, quæ præcidanea dicta est, Alexander ab Alex. Presa (Præsa) porca dicitur, vt ait Veranius, quæ familiæ purgandæ causa Cereri immolabatur, quòd pars quædam eius sacrificij fit in conspectu mortui eius, cuius funus instituitur, Festus: si rectè legitur Præsa (potius quàm Precidanea) nam Gyraldus quoque dubitat, qui Syntagmate 17. de dijs, plura de Præcidaneis hostijs scribit. Proserpinæ sterilis victima attributa fuit, quia nec ipsa vnquam peperit. Macrob. ex sententia Cor. porca. Vt Gyraldus habet: (ego apud Macrobium non reperi.) Quidam super hoc & illud Martialis in sexto interpretantur, Exoluit votis hac te sibi virgine porca. Vergilius tamen & Prudentius sterili vacca eam placari cecinerunt, Gyraldus. Iunoni porcam vel agnã in omnibus Kal. regina sacrorum, id est regis sacrorum vxor immolabat, Gyraldus. Aegyptij, quibus persuasissimum est, sues Soli & Lunę inimicissimos esse, semel tantum cum festos dies agitant, eos Lunæ singulis annis, aliâs vero nunquam, nec huic ipsi, nec cuipiam alij deorum sacrificant: idque propterea faciunt, quia execrãdos & detestabiles ducunt, Aelianus. Alijs dijs immolare sues (inquit Herodotus lib. 2.) ius Aegyptijs non est, præterquam Lunæ tantum & Libero: nisi per tempus plenilunij, quo sues immolant, ac suilla carne vescuntur. Ideoque alijs diebus festis sues reformidant, cum in isto mactent: Cuius rei ab Aegyptijs ratio redditur, sed eandem intellectam mihi magis decorum est non referre. Sacrificium autem de suibus Lunæ hunc in modum fit: Immolata sue, extremam eius caudam, & lienem, & omenta simul componunt, & adipe qui circa aluum pecudis existat, ea operiunt, ac deinde igni admouent: reliqua carne plenilunij die vescuntur, quo die sacra faciunt: alio die non amplius gustarent. Qui sunt ex eis inopes propter tenuitatem facultatum, assimulatos quosdam sues coquunt, quos immolent Baccho quoque in eius festo. Singuli in cœnam porcum pro foribus mactant, redduntq; subulco qui illum tradit, Hæc ille. Porci Cereri & Baccho immolabantur, vt qui deorum istorum muneribus noceant, Scholia in Ranas Aristoph. hoc nomine caper etiam Baccho priuatim victima fit. Maiæ, quæ Mercurij mater fuisse perhibetur, Romani mense Maio suem prægnantem immolabant, Gyraldus. Horatius secundo Epist. Tellurem porco placari solitam canit: quo loco Porphyrion ait porcum pro porca positum. Quin & Ouidius ait, Placentur frugum matres, Tellusque, Ceresque, Farre suo, grauidæ visceribusque suis. Si quando terra mota esset, rituales Hetruscorum libri sue fœta ostentum procurare solebant: & Arnobius ridens sacrificia, ita scribit in septimo: Telluri, inquiunt, matri scropha ingens immolatur fœta. Quod humatus non sit, hæredi porca præcidanea suscipienda, Telluri & Cereri, aliter familia pura non est, Varro de vita pop. Rom. apud Nonium. Deorum matri nullum sacrum nisi de porca fieri permissum quidam prodidêre. In sacris deæ Phrygiæ, quæ Matuta & mater deûm dicta est, cui Galli execti membra secabant, cymbala pulsantes: porcam tanquam impuram hostiam Rhomani non admisere, Alexander ab Alex. Veneri suem immolauit, Ἀφροδίτῃ ὗν τέθυκεν, dici solitum, vbi quis munus offert minimè gratum. Inuisus enim Veneri sus propter Adonidem illius amasium apri dente peremptũ. Aut contra, cum quis alium in gratiam alterius lædit: quemadmodum caper mactatur Libero, non quia gratus, sed quia nocuit, Erasmus. Proditum est in Thessalia Veneris (Castniensis, vt addit Alexander ab Alex.) fanum fuisse, & aliud in Sida Pamphyliæ, & in Aspendo, & Argis, in celebritate quæ Hysteria dicebatur, in quibus præter instituta moresque aliorum sues mactare licebat, cum in cæteris nullo modo fas esset, Gyraldus. Ἔν τε συοκτονίῃσι Διωναίην ἱλάοντες, Dionysius Afer de Aspendo: vbi Eustathius in Scholijs, Aspendus (inquit) Pamphyliæ vrbs est, vbi mos obtinuit sues Veneri immolari, cum id initio fecisset Mopsus quidã: q. animal quoduis primo in regione obuium immolaturum se cum vouisset, suem cepit & immolauit. Quamuis sus inuisus Veneri dicitur, sues tamen legimus etiam apud Græcos Veneri immolatos, vt est apud Athenæum comprobatum ex Antiphanis, Callimachi vel Zenodoti scriptis. Idem præterea Athenæus ait, ab Argiuis suem Veneri sacrificari, cuius sacrificij celebritas à suibus ὑστήρια nuncupabatur, Gyraldus. Ἐπὶ τὰ καὶ ἀκροατικὸν ὕειον Ἀφροδίτῃ [illegible]. ἐν τῇ Κύπρῳ δ', ὥστε φ. ληδεῖ τ' ὕειοι δ[illegible] ὥστε κατὰ φαγεῖν αὐτὸ ἔρξε τὸ ζῶον, στοῦ ἡ βοῦς [illegible], Antiphanes poëta apud Athenæum libr. 3. Κάλλιστός ἐστι χοῖρος Ἀφροδίτῃ θύειν, Aristophanes in Acharnensibus: vbi Scholia, Multi Græcorum Veneri porcos non immolant, vt quæ propter necem Adonidis eos detestetur: sed poëta ludit per χοῖρον intelligens pudendum puellæ quæ pro porcello à patre paupere vendebatur, vt diximus supra in a. videtur autem pars Venerea suem, à qua denominatur, quodammodo aptam Veneris sacrificio reddere: hinc & χοιροπωλεῖν verbum de ijs, quæ corpore quæstum faciunt. Eandem forte ob causam, nuptiarum initio (vt Varro scribit) antiqui reges, ac sublimes viri in Hetruria in coniunctione nuptiali, noua nupta & nouus maritus primum porcũ immolant. Prisci quoque Latini (inquit) & etiam Græci in Italia idem factitasse videntur. Suillum genus inuisum Veneri prodiderunt poëtæ, ob interfectum ab apro Adonim, quem diligebat dea: quidam autem quod immundissimi sunt sues ex omni mansueto pecore, & ardentissimæ libidinis: ita vt opprobrium mulieribus inde tractum dicatur, cum subare & subire dicuntur, Festus.

P R O V E R B I A.

Porcellus Acarnanius, Χοιρίσκος Ἀκαρνανικός: in mollem & amabilem atque in delicijs habitum dicebatur. Lucianus in dialogis meretricijs, Λέγω μοί φασι Χαιρέας καὶ χοιρίσκος Ἀκαρνανικός. Allusum opinor (inquit Eras.) ad porcellum quem inducit Aristophanes in Acharnensibus, symbolum eorum membrorum, quibus obscœnę voluptates peraguntur. Sus acinos dependes, Ἀποτίσεις χοῖρε γίγαρτα: Lues quod admisisti, reddes quod abstulisti, non sine fœnore. Quadrabit, vbi pusillum commodi magno dependitur malo. Natum apparet à rustico quopiam, qui verbis hisce comminatus sit sui pascenti racemos, Erasmus. Tappius huic prouerbio adiungit eiusdem sententiæ Germanicum, *Du wirst es noch mit der haut bezalen.* Scropha fœcundior alba, Iuuenalis: de prodigiosa fœcunditate: vide supra in C. Nihil cum amaracino sui, Aul. Gellius lib. vltimo. hoc est stolidis vel optima putent displicentque. Erat autem amaracinum vnguentum nobile & imprimis odoratum. At sue cum nihil immundius sit, nihil sordium amantius: (Quamobrem dixit Vergilius, Immundi meminere sues. Præterea Flaccus, Vel amica luto sus. Et, Lutulenta ruit sus.) nihil profectò minus conuenit rostro suillo, quàm deliciæ vnguentariæ: quippe cui id demum dulce olet, quod cœnum olet. Maximè verò inter vnguẽta, peculiari quadã naturæ proprietate amaracinum inimicum est suillo generi, ita vt illis veneni instar sit, siquidem credimus

Lucretio, cuius in sexto libro hi sunt versus: Denique amaracinum fugitat sus, & timet omne Vnguentum: nam setigeris subus acre venenum est. Ad hoc adagium allusisse videtur M. Tullius cum ait: Illi alabastrus vnguenti plena putet: id est, optima pro pessimis displicent, (Scarabeo etiam, vt suo loco dicemus, inuisum est vnguentum, stercus gratum,) Erasmus. Imperitis crassioreque obuolutis ignorantia, pro sale animam esse datam pronunciamus, quòd à suibus propagatum est, Cælius. Vide supra ab initio capitis sexti. Bœotica sus, Ἡ Βοιωτία ὗς: vetustissimum adagium, olim in stolidum & indoctum hominem iaci solitum, vsurpatur à Pindaro in Olympiacis (carmine sexto:) Ἔπειτ' ἀρχαῖον ὄνειδος ἀλαθέσι λόγοις εἰ φεύγομεν Βοιωτίαν ὗν. admonet Aeneam chorodidascalum, ita curet canendum hymnum, vt vetus illud probrum veris rationibus ostendat ipsos (homines scilicet Bœotos) effugere, quod in amusos dici consueuerit, Βοιωτία ὗς. Interpres originem prouerbij refert ad hunc modum. Qui priscis temporibus Bœotiam regionem incolebant Ὕαντες appellabantur, gens barbara & agrestis: proinde quidam deprauata voce, pro Ὕαντας, ὕας. id est sues appellabant. Idque scomma cessit in prouerbium, vt primùm in Bœotos diceretur: ab his in quosuis indoctos, inconditos, moribusque rusticanis homines torqueretur, Βοιωτία ὗς. Interpres citat eundem Pindarum ex Dithyrambis: Ἦν ὅτε σύας τὸ Βοιώτιον ἔθνος ἔλεγον: Ἦν ὅτε σύας Βοιώτιον ἔθνος ἔνεπον, vt citat Galenus in Hortatione ad artes:) id est, Erat cum Bœoticam gentem sues vocarent. Citat & ex Cratino: Οὗτοι δ' εἰσὶ Συβοιωτικὸν πεζοφόρον γένος ἀνδρῶν. id est, Isti sunt Sybœoticum pedestre genus virorum, dictione ridicula composita ex sue & boue. In commentarijs Græcorum inueni Βοιώτιος νοῦς. id est, Bœoticus animus, pro stupido brutoque. Plutarchus in commentario περὶ τῆς σαρκοφαγίας, indicat Atticos stupidi, bardi, insulsi, denique & suis cognomen indidisse Bœotis, potissimum ob edacitatem. Cui adstipulatur Athenæus libro 10. referens hos versus ex Eubulo: Πονεῖν μὲν ἄμμες, καὶ φαγεῖν μὲν ἀνδρικοί, Καὶ καρτερῆσαι: τοῖς δ' Ἀθηναίοις λέγειν, Καὶ μικρὰ φαγεῖν μὲν, τοὶ γ' Θηβαῖοι μέγα. In Græcis versibus apparet πονεῖν scriptum pro πίνειν aut πιεῖν: & μὲν prius pro γὰρ: & τοὶ pro οἱ. Idem Eubulus in Europa: κτίζε Βοιωτῶν πόλιν Ἀνδρῶν ἀρίστων ἐσθίειν δι' ἡμέρας. Rursus ex Eubuli altera fabula. Οὕτω σφόδρ' ἐστὶ σοῦ τρόπους Βοιώτιος. Idem approbat multis multorum authorum testimonijs. Sunt autem inter se cognata vitia πολυφαγία & stoliditas. Ἀνεγείρειν τὸ τῶν Βοιωτῶν ἀρχαῖον εἰς μισολογίαν ὄνειδος, Plutarchus de dæmonio Socratis, Hæc omnia Erasmus. Hyantes Bœoti dicebantur, quod pecoribus & porcis similiter viuerent, Varinus: Διὰ τὸ κτηνώδεις εἶναι καὶ χοιρώδεις. hinc fortassis etiam Ἐκτῆνες cognominabantur, vt apud eundem legimus, quasi κτηνώδεις. quanquam Ἐγχτῶες quoq; apud eum legatur pro eadem gente. Plura vide supra inter propria populorum in a. Συοβοιωτοί, οἱ Βοιωτοὶ σύες, Hesych. & Varin. Lycophron Thebanos Ἐκτῆνας vocat, cuius vocabuli rationem ignorare se fatetur Scholiastes Isacius Tzetzes, nisi ita appellauerit quasi ἀπὸ ἐκ κτηνῶν, ὡς κτηνώδεις καὶ ἀμαθεῖς. Et mox, Historicus quidam (inquit) scripsit Hyantes gentem barbaram Thebis habitasse: & à rudi plebe aliquo illorum demonstrato pro Ὕας Βοιώτιος, corrupta voce ὗς Βοιώτιος dictum esse. Meminit huius populi etiam Phrynichus tragicus his verbis: Κρῆτές ποτ' ἐς γῆν τήνδ' ἐπεσπῶφα ποδὶ Ὕαντος, ὃς γῆν ναίει δέχεται λεώς, Παιδίας (vox corrupta) πάντα καὶ περιφράχιον πλάκα, Ὠκεῖα μάργοις φλὸξ ἐδαίνυντο γνάθοις. Pro malo cane suem reposcis, Ἀντὶ κακῆς κυνὸς σῦν ἀπαιτεῖς: id est, pro re vili pretiosam: sus enim esculentus, canis haudquaquam vescus est. Refertur à Diogeniano, Erasmus. Canis peccatum sus dependit, Τὸ κυνὸς κακὸν ὗς ἀπέτισε: quoties pro ijs quæ peccauit alius, alius dat pœnas, Erasmus. Eiusdẽ sententiæ est, Ὑφάντε πλαίσματος ὁ ἀπητής (lego ἠπητὴς id est sarctor, ῥάπτης, vt Varinus exponit: quod Erasmus non animaduertit, hanc vocem se non intelligere professus, ἐτύφθη. id est, Ob texto ris erratum sarctor vapulauit. Suilla caro est, à Cælio Rhodigino 25.25. tanquam prouerbium refertur, his verbis: Antiocho rege numeroso exercitu in Græciam irrumpente, T. Quintius Romanorum imperator ita ad Achæos verba fecisse memoratur, dum peditum equitumque nubes iactari audisset à rege, qui & classibus constra turum se maria interminabatur: Est (inquit) res simillima cœnæ Chalcidensis hospitis mei, hominis & boni & sciti conuiuatoris: apud quem solstitiali tempore comiter accepti, quum miraremur, vnde illi eo tempore anni tam varia & multa venatio: homo non (quàm isti sunt) gloriosus renidens, Condimentis ait, varietatem illam & speciem ferinæ carnis, ex mansueto sue factam. Hoc perinde in regis copias, quæ iactentur promi posse. Varia enim genera armorum, & multa nomina gentium inauditarum, Dacos & Medos, Cadusios, Elymæos, homines tamen esse, haud multò quàm mancipiorum melius, propter seruilia ingenia, militum genus. Ex historia verò huiusmodi, cuius auctor T. Liuius est, commoneor, scitum elici adagium posse: Atqui suilla caro est, de ijs quæ re quidem ipsa parui sanè aut nullius omnino momenti sunt, apparatu tamen ac fuco, & (vt ille ait) nugis peregrinis præcellere videntur plurimum. Sus comessatur aut saltauit, Ὗς ἐκώμασεν: Diogenianus ostendit dici solitum de ijs, qui præter decorum quippiam facerent, quique rerum successu præter meritum obiecto, semet insolentius efferunt. Attingunt & Suidas & Zenodotus. Est autem Græcis κωμάζειν, (proteruè, lasciuè, intemperanter & cum aliorum contemptu, vt iuuenes amatores solent, aliquid facere) iuuenum amantium more coronis, cantilenis, saltationibus, cæterisq; iuuenilibus nugis lasciuire, & in domos alienas irrumpere. Irrumpunt & sues: vnde Theocritus in Syracusijs: Ἀθρόος ὄχλος ὠθεῦνθ' ὥσπερ ὕες. Turba simul conferta suum more irruit. Cæterum qui rusticiore sunt ingenio mirum quàm hæc dedeceant. Locus erit vbi natura sæuus & agrestis affectat videri festiuus. Ad porcellum da mihi mutuo tres drachmas: dicebatur ab eo qui mori decreuisset, aut qui vellet initiari: nam initiandi consueuerunt immolare porcum. Suidas ex Aristophane citat. Est autem in Pace: Εἰς χοιρίδιόν μοι νυν δάνεισον τρεῖς δραχμάς. Δεῖ γὰρ μυηθῆναί με πρὶν τεθνηκέναι. Sus sub fustem: vbi quis sese in præsens discrimen ac perniciem præcipitat: nam sues apud quosdam fuste mactari mos est, Erasmus. Ὗς ὑπὸ ῥόπαλον, (apud Hesychium additur δραμοῦσα,) παροιμία παρὰ Δημολόγῳ. ἐπὶ τῶν ἑαυτοὺς εἰς ὄλεθρον ἐμβαλόντων. Suidas. Immola porcum, in hominem insanum: Vide supra inter sacrificia ex porco. Suem iritat Ὗν ὀρίνει: Vide inter prouerbia in Apri historia. Alia Menecles, alia porcellus loquitur: vbi quis multũ verborum effutit, quæ nihil ad rem pertineant. Mihi (inquit Erasmus) subesse prouerbium videtur, tametsi nondum satis liquet vnde natum sit. Alludit ad illud Lucillius in Epigrammate Græco, arguto & eleganti: quod Erasmus Latine sic reddidit:

Sucula, bos, & capra mihi, periere Menecles,
Ac merces horum nomine pensa tibi est.
Nec mihi cum Othryade quicquam est ne fuitue negoci,
Nec fures vllos huc cito Thermopylis.
Sed contra Eutychidem nobis lis: proinde quid hic mi
Aut Xerxes facit, aut quid Lacedæmonij?
Ob pactum & de me loquere, aut clamauero clare,
Multò aliud dicit sus, aliud Menecles.

Versus vltimus Græce habetur, Ἄλλα λέγει Μενεκλῆς, ἄλλα τὸ χοιρίδιον. Simile huic epigramma est apud Martialem: Non de vi, neque cæde, nec veneno: Sed lis est mihi de tribus capellis, &c. Vtrunque igitur in eum

in eum rectè dicetur, qui quæ extra causam sunt, & ad rem nihil attinent, dicit: Aliud sus, aliud loquitur Menecles: &, Dic de tribus capellis, Erasmus. Sus mineruam, Ὗς τὴν Ἀθηνᾶν: tritissimum apud Latinos authores adagium: subaudiendum, docet, aut monet: dici solitum, quoties indoctus quispiam atque insulsus eum docere conatur, à quo sit ipse magis docendus: aut, vt Festi Pompeij verbis vtar, cum quis id docet alterum, cuius ipse est inscius: propterea quod Mineruæ artium & ingeniorum tutela tribuitur à poëtis. Porrò sue nullum aliud animal magis brutum, magisque sordidum: vt quod stercoribus impensè gaudeat, vel ob iecoris magnitudinem, quæ sedes est concupiscentiæ ac libidinis: vel ob narium crassitudinem & olfactum hebetem: vnde fit, vt non offendatur fœtore, &c. Vnde nunc quoque vulgò homines insipidos, & quasi ventri atque abdomini natos, sues appellare consueuimus. Quin & Suetonius in catalogo illustrium grammaticorum, refert Palæmonem arrogantia tanta fuisse, vt M. Varronem porcum appellaret, secum & natas & morituras literas. Præterea si quid indoctũ atque illiteratum significare volumus, id ex hara profectum dicimus: quemadmodum M. Tullius in Pisonem: Ex hara productæ, non schola. L. Cæsar apud Ciceronem lib. de Oratore 2. Sic ego, inquit, Crasso audiente, primum loquar de facetijs, & docebo sus, vt aiunt, oratorem eum, quem cum Catulus nuper audisset, fœnum alios aiebat esse oportere. Idem Cicero libro 1. de Academ. quæstionibus, Nam etsi non sus Mineruam, vt aiunt, tamẽ ineptè quiquis Mineruam docet. Hieronymus in Rufinum, Prætermitto Græcos quorum tu iactas sententiam, & dum peregrina sectaris, penè tui sermonis oblitus es, ne vetere prouerbio sus Mineruam docere videatur. M. Varro & Euemerus adagium ad fabulas retulerunt, id quod ex Pompeij verbis licet conijcere. Quam rem (inquit) in medio, quod aiunt, positam, ineptis mythis inuoluere maluerunt, quàm simpliciter referre. Celebratur à multis Demosthenis scomma, qui cum Demades vociferaretur in eum: Δημοσθένης ἐμὲ βούλεται διορθοῦν, ἡ ὗς τὴν Ἀθηνᾶν. id est, Demosthenes vult me corrigere, sus Mineruam: respondit, Αὕτη μέντοι πέρυσι ἡ Ἀθηνᾶ μοιχεύουσα ἐλήφθη. id est, Atqui nuper hæc Minerua in adulterio fuit deprehensa. Dictum allusit ad Mineruam virginem, Erasmus. Cum hoc prouerbio aut idem, aut certè quàm maximè finitimum quod apud Theocritum legitur in Hodœporis, Ὗς ποτ' Ἀθηναίαν ἔριν ἤρισεν. id est, Sus cum Minerua certamen suscepit: Quoties indocti stolidiq; & depugnare parati, non verentur summos in omni doctrina viros in certamen literarium prouocare. Theocriti enarrator sic efferri vulgò parœmiam scribit, Ὗς ὢν πρὸς Ἀθηνᾶν ἐρίζεις, Erasmus. Idem in prouerbio, Pinguis venter non gignit sensum tenuem, Menander (inquit) apud Athenæum libro 12. de quodam obeso loquitur, Παχὺς γὰρ ὗς ἔκειτ' ἐπὶ στόμα. id est, Obesus etenim sus premebat os viri. Admonet adagium luxu corporis hebetescere mentis aciem. Aliter catuli longè olent, aliter sues, Plautus in Epidico: quo dicto significat, non veste dignosci hominem ab homine, verum inesse natiuum quiddam, genuinum ac proprium in vnoquoque, quod in ipso vultu oculisque eluceat, quod hominum ingenia discernas, Erasmus. Nihil ad Parmenonis suem, Οὐδὲν πρὸς τὴν Παρμένοντος ὗν: de æmulatione dictum, quæ longo interuallo abesset ab eo quod imitaretur. Plutarchus in Symposiacis quintæ Decadis secundo problemate, quo pacto natum sit adagium narrat ad hanc fermè sententiam. Parmeno quispiam varias animantium & hominum voces scitè imitabatur ac repræsentabat: quem cum reliqui conarentur æmulari, ac protinus ab omnibus diceretur illud: Εὖ μὲν, ἀλλ' οὐδὲν πρὸς τὴν Παρμένοντος ὗν: quidam prodijt, veram suculam sub alis occultatam gestans. Huius vocem cum populus imitatitiam esse crederent, statimque, sicut solent, reclamarent, Τί οὖν αὕτη πρὸς τὴν Παρμένοντος; vera sue deprompta, ac propalam ostensa, refellit illorum iudicium. Meminit idem Parmenonis ac suis adumbratæ, in commentarijs De audiendis poëtis. Nec intempestiuiter vtemur hoc adagio, quoties aliquis opinione deceptus, de re perperam iudicat, &c. Erasmus. Perijt mihi sus, & talentum, & nuptiæ, Ἀπώλεσεν ὗς, καὶ τάλαντον, καὶ γάμος: dici suetum, vbi quis frustratus perdidisset operam & impensam. Natum à quodam, qui cum apparasset ad nuptias omnia, non est eas assecutus. Affine illi, Oleum & operam perdidi, Erasmus. Suem in sponsalibus immolari solitum author est Varro, vt supra recitaui. Hippocratis filij vt incomptis moribus à Comicis proscindũtur, dicti suem resipere. Τοὺς Ἱπποκράτους υἱεῖς εἰκάζεις, καί σε καλοῦσι βλιτομάμαν, id est Hippocratis filios exhibebis, teque vocant blitomamam: id est, fatuum, Cælius. Vide supra in a. in Ὕαινα voce. Ὗς διὰ ῥόδων: id est, sus per rosas: quanquam in alijs exemplaribus (inquit Erasmus) scriptum inuenio διὰ ῥοιδῶν. Mihi neutra scriptura satis probatur: sed legendum arbitror, διὰ ῥοιδίων, ἀπὸ τῆς ῥοιᾶς, vt sit nomen diminutiuum. Rhoæ verò Græcis dicuntur mala punica. Eudemus prouerbium citat ex Cratetis fabula, cui titulus Γείτονες, indicans dici solere de agrestibus & intractabilibus: quemadmodum sus per mala commodè duci non potest, Hæc Erasmus. Ego omnino ῥόδων legerim: nam & Suidas sic habet, Ὗς διὰ ῥόδων, ἐπὶ τῶν ἀπαιδεύτων καὶ ἀναγώγων. hoc est, de hominibus rudibus & malè educatis: vt idem ferè sensus sit prouerbij supra dicti, Nihil sui cum amaracino. Non quiuis sus hoc sciet, Οὐ πᾶσα ὗς ἐπίσταιτο, Plato in Lachete: vt citat Erasmus in prouerbio, eiusdem sententiæ, Nemo malus hoc sciet. Natum, inquit, apparet à mysterijs deorum, quæ non nisi ab initiatis ac puris cognosci fas erat. Matrem sequimini porci, Ἕπεσθε μητρὶ χοῖροι: id subinde repetitur apud Aristophanem in Pluto Interpres admonet iocum esse prouerbialem in stupidos & indoctos. Veluti si quis diceret indocti præceptoris indoctis discipulis, Ἕπεσθε μητρὶ χοῖροι. Quadrabit & in gulæ ventrique deditos, Erasmus. Anus subans, Γραῦς κασαλβάζουσα. Erasmus non rectè transtulit hirciss[ans]. A suibus opprobrium mulieribus (libidinosis) tractum, cum subare & subire dicuntur, Festus. Asinus asino, & sus sui pulcher: conueniet (inquit Erasmus) vbi inter (parum) honestos similitudo morum & instituti conciliat beneuolentiam. Alcimus apud Diogenem Laërtium inter multa quæ collegit ex Platonis philosophi & Epicharmi Comici scriptis, quibus persuadere conatur philosophum à comicis multa fuisse suffuratum, & hos refert senarios:

> Θαυμαστὸν οὐδὲν ἐστὶ με ταῦθ' οὕτω λέγειν,
> Καὶ ἁνδάνειν αὐτοῖσιν αὐτοὺς, καὶ δοκεῖν
> Καλῶς πεφυκέναι, καὶ γὰρ ἡ κύων κυνὶ
> Κάλλιστον εἶναι φαίνεται, καὶ βοῦς βοΐ,
> Ὄνος δ' ὄνῳ κάλλιστον, ὗς δὲ ὑΐ.

Sus tubam audiuit: in eos quadrabit, qui res quidem egregias audiunt, verum eas neque intelligunt, neque mirantur: aut in eos, qui ijs quæ audiunt, neque gaudent, neque commouentur. Equi tubarum clangore concitantur ad bellum: suem abigat citius, quàm animet ad pugnam. Extat apud Suidam huiusmodi senarius: Ὄνος λύρας ἤκουε, καὶ σάλπιγγος ὗς. Porcus Troianus: Vide supra in F. Σάμιος [illegible] quoniam nauigia Samia suis typum habebant in proris, Varinus in Σῦς. Commodè fortassis hominem obscœnum aut turpem verbis factisve, Suis typum habere dicemus. Porcum vendere, Χοιροπωλεῖν: id est quæstum corpore facere: χοῖρος Corinthijs pudendum muliebre significat, vnde prouerbium: Ἀκροκορινθία εἶναι χοιροπωλήσοι, ἀντὶ τοῦ μισθαρνήσειν ἐν Κορίνθῳ. abundabat enim Corinthus scortis, Suidas. Suem Veneri immolauit:

molauit: Vide supra in sacrificio Veneris ex sue. Sus in volutabro cœni, Ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου, id est, Sus lota redijt ad volutabrum luti, cum quis iterat iam expiata flagitia. Extat in epistolis diui Petri (2.2.) Huic affine est quod habent prouerbia Sirach, Qui lauatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid prodest lotio illius? Erasmus. Germanorum prouerbia à sue deducta. Suem rhenone vestire, *Einer suvv ein beltz anlegen*: in honoratū indignè: sic Græci dicunt, Mustelæ (feli, Erasmus) crocoton. Ad mensam accurrit, vt sus ad alueum: *Er laufft zum tisch vvie ein suvv zum trog*: sic Græci, Illotis pedibus ingredi vel irrumpere ad sacra. Suem non opus est tondere, cum amburi possit: *Es ist nicht not das man die suvv schære, man pflückt oder sengt sy doch vvol.* Respondet illi, Asini caput ne laues nitro. Sus perpetuò manet sus: *Die suvv ist ein suvv, vnd bleibt ein suvv.* Sus licet auro vestita, in cœno se volutabit: *VVann man einer suvv ouch ein galdin stuck anzuge, so legt sie sich doch mit in dreck.* Simia est simia, etiā si aurea gestet insignia. Multū clamoris & parū lanæ: *Vil geschreys vnd vvenig vvullen*: natum ex apologo quodam de sue: in eos qui magnificè promittunt, nihil præstituri: in quos & illud Horatij ex Arte poëtica conueniet, Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu? Et ex eadem, Parturiunt montes. Et illud, Aureos montes polliceri. Religiosum aliquid de sue dicere, *Etvvas geistlichs von einer suvv*: in eum qui res sordidas, viles, ridiculas, aut etiam turpes, vultu tanquam in vera narratione composito, dicendo illustrare & ornare conatur. Nostri vulgo hoc prouerbio vtuntur in imperandi modo, cum ridiculum aliquid & facetum ad exhilarandos conuiuas vel congerrones narrari iubent. Suem perpetrare, *Ein suvv ynlegen*: hoc est, aliquid inciuile vel turpe committere. Sus vinum subuertit, *Die suvv hat den vvin vmbgestossen.* Qui se furfuri vel aceri intermiscet, à suibus deuorari periclitatur: *VVer sich vnter die Klyen mengt, den frassend die suvv gern.*

Monile aureum in naribus porci, est mulier formosa, quæ destituitur iudicio rationis, Prouerbiorum Salomonis cap. 11. Munstero interprete. Nolite canibus sacrum vel suibus margaritas obijcere, Matthæi 7. Fabula quædam Phrygia ab Aesopo Phryge profecta, Suem ait, si quis eam tetigerit, clamare: idque merito. Nec enim vellera sus habet, neque lac, neque aliud præter carnes. Statim igitur somniare mortem, cum sciat quibus vsibus præstandis vsurpari possit. Sunt autem Aesopicæ sui similes tyranni, qui omnia suspicantur & metuunt: sciunt enim quod sicuti sues, ita & ipsi vitam omnibus debeant, Aelianus apud Stobæum.

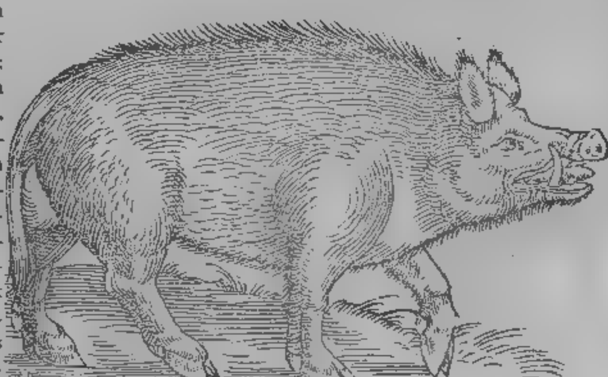
Alciati emblema, sub lemmate, Indies meliora.

Rostra nouo mihi setigeri suis obtulit anno,
Hæcq; cliens ventri ξένια, dixit, habe.
Progreditur semper, nec retro respicit vnquam,
Gramina cum pando proruit ore vorax.
Cura viris eadem est, ne spes sublapsa retrorsum
Cedat: & vt melius sit, quod & vlterius.

DE APRO.

A.

NON in suibus tantum, sed in omnibus quoque animalibus, cuiuscunque generis vllum est placidum, eiusdem inuenitur & ferum, Plinius. Aper de feris dicitur, vt quidam annotauit, cum sus tam de feris quàm de domesticis dicatur. At Sextus aprum agrestem nominat, quasi verres etiam, id est sus cicur mas, eodem nomine nuncupari possit. Et Plinius, Pilus (inquit) æreo similis agrestibus apris, cæteris (mansuetis scilicet) niger. Græci quidem κάπρον, de vtriusque generis (mansueti & feri) mare vsurpant. Poëtæ semper, ni fallor, κάπρον de fero intelligunt, sed rei rusticæ authores sæpius verrem. Albertus Aristotelis verba de hist. anim. 5. 14. enarrans, multa tribuit apro fero, quæ verris domestici sunt. Apris maribus non nisi anniculis generatio, Plinius: videtur autem pleonasmus quod addit maribus: neque enim aprum fœminam quisquam dixit: sed suem feram tum ipse tum alij. Nempe sues syluaticos in montibus sectaris venabulo. Varro apud Nonium. Suem etiam simpliciter pro apro poni tum Græce tum Latine, & alia quædam de apri nominibus, docui in Sue A. חזיר, *chasir*, Hebræis suem tum cicurem tum ferum significat, in vtrouis genere marem. Deuastat eam (vitem tuam, id est gentem Israeliticam) aper (chasir) de sylua, & fera (זיז, sis vel ziz, quod est nomen commune de omni fera bestia) agri depascitur eam, Psalmo 80. Munstero interprete. Hieronymus

aliter, Exterminauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Et Septuaginta, Ἐλυμήνατο αὐτὴν ὗς ἐκ δρυμοῦ, καὶ μονιὸς ἄγριος κατενεμήσατο αὐτήν. Σύαγρον pro sue fero Antiphanes vsurpauit, & Dionysius Tyrannus in Adonide, & alij, Athenæus: Vide plura in a. Aprum Græci capron vocant & syagron: poëtæ item chlunin, vt in Truculento Plauti cluinum pecus legendum censeam, chluninum: nam & Aristoteles suem ferū chlunin vocat, Hermolaus. Sciendum est (inquit Cælius) chlunem dici ab Græcis ἐκτομίαν id est exsectum, eunchumque aprum. Id quod Æschyli doctrina comprobat, atque item Aeliani in libro de prouidentia. Fiunt verò eunuchi attritis arbori aut saxo testiculis, insistante vsque ad affectionem pruritu. Sunt qui chlunem

dici:

illei: ſuem putent liberè in agris paſcentem, velut χλούνον, (melius χλοούνην, vt Varinus habet) id eſt in herbis fœnòue dormientem. Alij magnitudine viſenda chlunem accipiunt. Ariſtophanes grammaticus in libro de ætatum nomenclatura: Sunt ex ſuibus, inquit, qui dicuntur monij, quibus ſimilis forſan fuerit, quem vocant chlunem, ſæuitia & viribus. Monium ſunt qui monolycon interpretentur: alij ſuem ferum, qui cum alijs minimè aggregetur. Cyrillus in Oſeam prophetam aſinum eo nomine intelligit. Thomas magiſter in Atticis elegantijs, chlunem ac monion & chauliodonta eſſe putat poëticas voces, (Varinus hæc tria ſimiliter ſuem ferum ſignificare ait,) Hæc omnia Cælius. Μονιὸς, ἡ μεμονωμένη ἄρκτος, Etymologus. Χλούνην, κατὰ τὸ ἔτυμον χλοεύνην, τὸν ἐν τῇ χλόῃ ἀναπαυόμενον, Heſych & Varinus: qui præterea addit, ἐκτραφῆ, ἤ τὴν ἀφειδεῖ. οἱ δὲ τὴν τομίαν. ἄλλοι δὲ τὸν Ἐπιχλαίνην χωρίου ὄντα καλλικυμίου ἐνδιατρίβοντα, Varinus ex Scholijs in decimum Iliados. Chlunion quidem apud Suidam loci nomen eſt. Χλούνειον vero cum ει. diphthongo, aprinum, χοίρειον. Χλούνης, μονιὸς, πλήκτης, κακοῦργος, χαλεπὸς, καὶ ὁ ἀπόκοπος χλούνης, καὶ γύνανδρος ἀνήρ. Εἰ δ᾽ ἦν αὐτὸν ἄνδρα εἶναι διὰ τὸ Ἐπικούρου λόγων τὴν ψυχὴν ἐκκλεισθεὶς καὶ θῆλυς φρόνημα ὁ περὶ Στρατοκλέα Ἀθηναῖοι ἀπέδειξαν, ὁ χλούνης τε καὶ γυνὴς καταγνωσθεὶς, ὃ οἷον ἐν δεσμωτηρίῳ τινὶ ἀφύκτῳ πεδηθείς, Suidas ex innominato. Χλοῦναι, λωποδύται, οἱ ἐν τῇ χλόῃ ἐνεχόμενοι, Idem, Heſychius & Varinus. Mares caſtrati (inquit Ariſtoteles) maiores ferocioreſque euadunt, vt ſcitè Homerus fingit, cum dicat: Nutriit exetum ſyluis horrentibus aprum, Inſtar non bruti, ſed dorſi montis apaci. Caſtrantur, quod recentibus adhuc morbus pruriens incumbit in teſtes, quò atterentes eam partem ad arbores, teſtes extinguunt. Græci verſus Homerici hi ſunt: Θρέψεν ἔπι χλούνην σῦν ἄγριον, οὐδὲ ἐῴκει θηρί γε σιτοφάγῳ, ἀλλὰ ῥίῳ ὑλήεντι, Iliad. iôta. Χλούνην Homerus vocat, vt Ariſtoteles ſcribit, ſuem μόνορχιν. à pleriſque enim dum affricant ſe truncis: teſticuli atteruntur, Plutarchus de cauſis nat. quæſt. 21. Ex feris capris mares iam adulti dum venatores fugiunt aliquando καὶ τὰ διδύμα ἀποβάλλουσι τὰ αἰδοῖα, vt etiam Χλοῦναι id eſt ſues feri caſtrati: & ſic affectos tum apros tum hircos ſylueſtres multi etiam noſtro tempore viderunt, Euſtathius in Homerum. Vulcanus in ſcuto Herculis varias expreſſit imagines, ἐν δὲ συῶν ἀγέλαι χλούνων ἔσαν, ἠδὲ λεόντων. &c. Heſiodus. Aper ab Italis cinghiale & cinghiare vocatur, & porco ſyluatico. A Gallis ſanglier, vel porc ſanglier, corrupta ſcilicet voce vt Italica etiam à Latina ſingulari: qua voce D. Hieronymus vtitur in translatione Pſalmi 80. Aper ſylueſtris à nonnullis ſingularis ferus appellatur, Albertus: nimirum quod ſolitarius ferè degat, vnde & μονιὸν recentiores Græci vocitant, aliqui ineptè cingularem ſcribunt. Hiſpanis, puérco ſilueſtre: vel puérco montés, vel iauali. Germanis, *vvild ſchvvein.* Anglis, boro. Illyrijs *vvepz.*

B.

Mirabile in Creta apres non eſſe. Plinius. Apri (ſues, Aelianus) in Macedonia muti ſunt, Idem. Sues Athi montis ne fœminas quidem ſpectare mares ſitus inferioris audent, Ariſtot. Hiſpani in quadam parte noui Orbis apros inuenerunt noſtris minores, caudis breuiſſimis, adeò vt abſciſſas fuiſſe arbitrarentur: pedibus etiam noſtris diſſimiles: poſteriores quippe aiunt pedes in his apris vno digito non vngulato conſtare, (hoc eſt, poſterius ſolipedes eſſe, anterius biſulcos.) Carnibus multò quàm noſtrorum tum ſuauioribus tum ſalubrioribus: nec mirum cum palmeta prope littus eſſent, inter quæ & paluſtres vluas aprorum multitudo libera vagabatur, vt ſcribit Petrus Martyr Oceaneæ decadis 1.2. Olaus Magnus in quibuſdam Scandinauiæ locis apros duodecim pedum longitudine reperiri prodidit. In Medera inſula apri ſunt innumeri in montibus Abiſeus Cadamuſtus. In Heluetia multi ſunt, præſertim in regionibus iuxta alpes ſitis: quoniam eæ arboribus abundant diuerſis, quæ pabula apris fundunt: eſſentque plures, niſi ſubinde à plebe etiam caperentur, permittente magiſtratu, ijs quorum agris moleſti ſunt. Aper nullus eſt in Africa, Ariſtoteles, Herodotus, Plinius, Aelianus & Euſtathius in Dionyſium. In Aegypto (in Nilo) inſulæ permagnæ coagmentantur, vt & ſues permulti in eis naſcantur, quos incolæ transſeuntes venari conſueuerunt, Theophraſtus 4.13. de hiſt. Suem nec manſuetum nec ferum India habet, teſte Cteſia, quanquam non fide digno, Ariſtoteles & Aelianus: addit Aelianus, ſuilli generis vſum Indos à ſe deteſtari, & tantopere ab eo veſcendo, quàm ab humanis carnibus abhorrere: quamobrem minus mirum eſt ſues, ſaltem manſuetos, apud eos non reperiri. Sed huic aliqua ex parte aduerſatur quod apud Plinium legimus, Indicis apris cubitales eſſe dentium flexus geminos ex roſtro: & totidem à fronte ceu vituli cornua exire. Lycotas ruſticus in Bucolicis Calphurnij, refert ſe vidiſſe Romæ in ſpectaculis, niueos lepores, & non ſine cornibus apros. Agatharſides ait ſues in Aethiopia cornua habere, Aelianus. Σύαγροι, τῶν ἀγρίων συῶν οἱ βραχεῖς καὶ σιμοί, Heſych. Varin.

Deglandio (quæ pars eſt apri iuxta ceruicem, vel ipſa ceruix) & glandula, & alijs quibuſdam partibus apri, dixi ſupra in Sue F. Vide non nihil etiam infra in F. Apri fere colore ſunt nigro, vel ſpadiceo nigricante. Pilus æreo ſimilis agreſtibus, cæteris niger, Plinius. Sues feros albos ſe vidiſſe Pauſanias ſcribit in Arcadicis. Leo & aper fortiſſima animalia, pilum gerunt duriſſimum, Ariſtot. in Phyſiog. Sanguis aprorum non ſpiſſatur, Plin. fibris refertus eſt, Ariſtot. innati caloris vinigricans eſt & aſper Plutarch. in cauſ. nat. Oculi iracundis ſimiles & apertis palpebris patuli, vt in lupis & apris, omnium peſſimi, Adamantius. De apri dentibus & cauda, vide quædam in Sue B. Ἀργιόδοντες, epitheton apri apud Homerum, quod dentes habeat albos, vel acutos, vel magnos, Varinus. Cum ad terram procubuit aper, canibus & multis haſtis debellatus, dentem illius inflammato anhelitu tantopere igneſcere aiunt, vt ſi quis de ceruice ſetam detractam & ad eiuſdem etiamnum ſpirantis dentem admouerit, candens in orbem contrahatur ac aduratur: ac ſi eo dente canes inſectantes attigerit, ſtatim ignita veſtigia pelli ipſorum imprimantur, Gillius ex Oppiani tertio de venatione. Eadem Xenophon ſcribit in libro de venatione, & Pollux his verbis: Si dentibus obliquè attingat canes, pilos eorum adurit: quod ſi à morte (ſtatim) denti eius êxerto pilum admoueris, contrahetur tanquam ab igne: adeò feruida & æſtuoſa huius feræ natura eſt: quamobrem dentes eius αἴθωνας cognominat Oppianus. Arma dentium apri, culmi non tamen apud bonos authores vocantur, Albertus: (à noſtris, *havvzan, vvæffen.* Plinius apri dentium ficas dixit.) Et rurſus, Culmi eius quaſi ferrum incidunt dum in vivo ſunt animali, & ideo magna infligit vulnera. Dentes habet magnos & recuruos, ad incidendum aptos: in quibus hoc mirabile eſt, quòd viuente beſtia poſſunt idem quod ferrum: mortuæ vero detracti, vim inciſionis amiſiſſe probantur, Liber de nat. rerum. Audio exertos apri dentes aliquando ita excreſcere, vt circulum ferè abſoluant, toti in ſe reflexi. In India cubitales dentium flexus gemini ex roſtro, Plin. ſed Albert. pro cubitales legit monopedales, quod non probo. Culmos (inquit) in India aper habet monopedales longitudine, cũ alibi vix pueniant ad ſemipedẽ: qui longitudine aliquãdo apud nos inueniuntur

untur. Apri fel non habent, Plinius. Habent os ad modum scuti, quod venabulis & machæræ opponunt, Liber de nat. rerum. Apud Gallos qui ritè & venatoriè de apris loquuntur, propria quædam vocabula vsurpant: nam dentes exertos, vocant armes aut limes, aut defenses. & oppositos eis superiores, quorum vsus tantum est ad acuendum exertos, grez: pectus, le bourbelier: vestigium siue solum, la sole du pied: excrementa, laisses. Iidem ursi, apri, & aliarum mordacium bestiarum caput hure nominant.

C.

Ferarum aliæ montanæ vt plurimum sunt, vt leones: aliæ palustres (id est, circa paludes,) vt sues, Pollux. Scythis & Sarmatis venationes sunt, intra paludes quidem ceruorum aprorumque, in campis autem onagrorum & caprearum, Strabo. Lustra significant lamas (lama, aquæ collectio est, Idem alibi) lutosas, quæ sunt in syluis aprorum cubilia, Festus. Ἐυνὰς μὲν τεύχει πυμάτοις ἐνὶ βένθεσι κρημνῶν, Ἔξοχα δ᾽ ἐχέει δῆπον πολυηχέα θηρῶν, Oppianus de apro: id est, in remotis & profundis præcipitum locorum recessibus versari solet. Volutabrum apri Galli nominant le sueil du sanglier. Vocem sues feræ similem mansuetis ædunt: sed fœmina vocalior est, mas raro vocem emittit, Aristot. Frendet agrestis aper, Author Philomelæ. Aper frendens, Ouidius de Arte am. Silius leonem frendentem dixit. Nos aper auditu, lynx visu, simia gustu, Vultur odoratu præcellit, aranea tactu, Incertus. Proprium aprorum generi est, quod & porcorum esse dicitur, concitari ad rabiem vno stridente, Albertus. Oryges non metuunt canis latratum, Οὐ σῦος ἀγχαύλοιο τὸ ῥᾳ σκοπέλοισι φρύαγμα, Oppianus. Aper calidæ & igneæ naturæ est, Plutarchus. Dentibus eius canes aduri, & pilos eisdem admotos (dum recens interfecta fera adhuc spirat) contrahi tanquam ab igne, in B. dictum est. Aper cunctas bestias præcedit auditu à dextris, Liber de nat. rerum. Aper domesticus magis immoratur fœtidis quàm syluestris, Albertus. Apri inueniuntur aliquando inter filicum folia, quæ ipsi sibi collegerint & fortè substrauerint, vt audio. Galli sangliers afouches vocitant apros, cum scrobes fodiunt, & filicum asparagorumque radices in terra rimantur. Genus quoddam farris, quo nostri in aqua cocto leguminum modo vescuntur, acutis & asperis hordei instar armatum aristis, rustici accolæ syluarum in Germania serunt, quod huic generi minus quàm cæteris propter acutas aristas apri noceant, vt annotauit Tragus Tomo 2. historiæ plantarum cap. 20. Apros in Pamphylia & Ciliciæ montuosis, salamandra ab his deuorata, qui edêre moriuntur, nec est intellectus vllus in odore vel sapore, Plinius: Vide supra in Sue C. Aper syluaticus gregatim incedit nec alios quàm de sua progenie porcos secum vesci patitur, Albertus. Lumbricis siue intestinis terræ rostro effossis vescuntur apri, quod Galli dicunt vermeiller. Iidem manues appelant loca vbi fagorum & quercuum glandibus pascuntur. Spuma tenax in currentibus equis vel ira percitis apris circa os generatur: in his propter calorem, in illis tum eandem ob causam, tum propter motus vehementiam, Galenus in aphorismos Hippocratis 2.43. Suum agrestium lachryma cur dulcis, ceruorum autem salsa & improba sit, scripsi in Ceruo C. ex Plutarchi de causis naturalibus problemate 20. vnde Cælius etiam transtulit 12.5. Ipsi apro tam grauis sua vrina est, vt nisi egesta fugæ non sufficiat, ac velut deuinctus opprimatur: exurit illa tradunt eos, Plinius. Apri circa Cal. Decembris subantes sues sectari solent, indeq; callum obducere venabulo quoque refractarium, Budæus. Sues agrestes semel anno coeunt, domestici sæpe, Aristoteles: Vide supra in Sue mansueto C. Sues feræ principio hyemis coëunt, vere pariunt, petentes maxime inuia, prærupta, angusta, & opaca: mas cum fœminis conuersari dies triginta magna ex parte solet. Numerus partus, & tempus ferendi idem, atque in vrbanis suibus est, Aristot. Sues feræ semel anno gignunt. Maribus in coitu plurima asperitas. Tunc inter se dimicant, indurantes attritu arborum costas, lutoque se tergorantes: fœminæ in partu asperiores, & ferè similiter in omni genere bestiarum. Apris maribus non nisi anniculis generatio, Plinius. Tempore libidinis sues feri acerrime sæuiunt, quanquam per id tempus imbecilles ex coitu reddantur: dimicant inter se mirum in modum armantes sese, & cutem quàm crassissimam præparantes, indurantesq; attritu arborum: sæpe etiam luto obducto, ac resiccato, tergus inuictum contra ictus efficiunt: pugnant adeò acri certamine, grege relicto, vt sepenumero mortem vterque aduersarius obeat, Aristoteles. Per syluas tum sæuus aper, tum pessima tigris, Vergilius in Georg de vi amoris. Et mox, Ipse ruit, dentesque Sabellicus exacuit sus: Et pedibus subigit terram, fricat arbore costas: Atque hinc atque illinc humeros ad vulnera durat. Ad Veneris libidinem inflammatissimus est, ceruicis setis sic inhorrescit, vt cristæ galearum esse videantur: spumas fundit ab ore, magno stridore dentium concrepat, efferuescentem spiritum anhelat, coëundi furore ardet, quod si fœmina eum sic libidine furentem patienter manet, omnem illius bilem extinxit, & libidinem sedauit: Sin autem coitum refugit, is confestim feruidis stimulis incitatus, aut ipsam vi expugnatam init, aut mortuam in terram dentibus abijcit, Gillius ex Oppiano. Quæ ex feris mitigentur, non concipere tradunt, vt anseres: apros verò tardè, & ceruos: nec nisi ab infantia educatos. In nullo genere æque (ac in suillo) facilis mistura cum fero: qualiter natos antiqui hybridas vocabant, ceu semiferos, ad homines quoque, vt in C. Antonium Ciceronis in consulatu collegam, appellatione translata, Plinius. Themasini Epicadi ex gente Parthica hybridæ, Suetonius in Aug. Hybrida quo pacto sit Persius vltus, opinor, Horatius 1. Serm. Hybris etiam canis vocatur, qui imparibus parentibus natus est, inquit Porphyrio, hoc est ex venatico & gregario. Inflexionem apparet esse duplicem, nempe hybris hybridis, in tertia, more Græcorum: vel hybrida, hybridæ, in prima: nomen factum apparet παρὰ τὴν ὕβριν, forte quod per contumeliam in aliquos iactaretur: vel quod καθ᾽ ὕβριν aut ἐξ ὕβρεως, nempe adulterio nati, hybrides dicerentur, siue spurij, siue ex diuersarum gentium parentibus homines: aut aliæ feræ, ex parentibus seu specie seu genere differentibus: specie dico, vt sus ex mansueto & fero: genere vt canis ex cane & leone, &c. Cicur sus, ex apro & scropha domestica, Festus. Nulli dentes exerti, quibus ferrati: rarò fœminæ, & tamen sine vsu: itaque cum apri percutiant fœminæ sues mordent.

Aconitum & syanchi radix sues feros occidunt: vide in Sue C. ab initio de morbis eorum. Cum per imprudentiam hyoscyamum comederunt, statim attrahunt posteriora, dimissè ita sese gerentes. Deinde licet contracti tamen ad aquas perueniunt, & ibi collectos cancros epulantur promptissime, qui morbi remedium eis præstant, Aelianus. Edera apri in morbis sibi medentur, & cancros vescendo maximè mari eiectos, Plinius. Nec verò patiendus est oryx aut aper, aliùsue quis ferus vltra quadrimatum (in vivario) senescere: nam vsque in hoc tempus capiunt incrementa, postea macescunt senectute: quare dum viridis ætas pulchritudinem corporis conseruat ære mutandi sunt, Columella.

Sues

D.

Sues ſylueſtres animoſę,peruicaces,& brutæ omnino ſunt,Ariſtoteles. Et alibi, Apri animoſi,iracundi, furibundique ſunt: ſanguis enim eorum fibris refertior eſt. Adamantius ὀργὴν ἀπερίσκεπτον, id eſt iram ſubitam eis tribuit. Leo & aper animalia fortiſſima ſunt & pilum gerunt duriſſimum, Ariſtoteles in Phyſiogn. Aper nullius diſciplinæ capax eſt, ſemper ferus ac ferox, Liber de nat. rerum. Apri & Cerui quomodo muſica illecti capiantur, vide in Ceruo E. Apud Varonem 3.14. legimus in leporario quodam Varronis in Thuſculano, ad buccinam inflatam certo tempore apros & capreas conueniſſe ad pabulum. Aprum habet Regulus Saluimontis ingenti magnitudine: qui cum hero & Canibus ad cornuum concentum exit in venationem: certatq; cum curſoribus Leporarijs ad prædarum adeptiones: Scaliger. Paret purpureis aper capiſtris, Martialis libro 1. in ſpectaculi cuiuſdam deſcriptione. Sues feri ſapiunt veſtigia palude confundere, vrina fugam leuare, Plinius: Vide etiam ſuperius in C. de vrina. Aper ſylueſtris hoc proprium habet quod ad pabulum ſecum non admittit porcos qui ex eo nati non ſunt: ſed ſi iungantur cum eo contendit cum eis, vt obſeruaui in apro quem cicuraui, Albertus. Mas tempore libidinis ſæuit, fœmina à partu, vt & cætera ferè omnia animalia, vt in C. dictum eſt. Nec enim latêre te debet. (inquit Cyaxares ad Cyrum libro 4. de inſtitutione Cyri apud Xenophontem,) non maiorem tibi eſſe cupiditatem hoſtium vxores atq; liberos capiundi, quàm illis ſeruandi. Cogitandum præterea tibi eſt, ſues, ſi multæ etiam ſint, fugere, vbi videant venatorem, vnà cum natis. Sed vbi quis venetur quenquam ex earum natis, non amplius fugere, ne ſi vna ſit quidem, ſed ruere aduerſus capere molientem. Proprium aprorum generi eſt, quod & porcorum eſſe dicitur, concitari ad rabiem vno ſtridente: & tunc periculoſum eſt incidere in gregem eorum, præcipue candida veſte indutum, & maximè ſi fœminæ libidine ardeant, (vel potius, ſi mares libidine ſtimulentur, aut fœminæ pepererint,) Albertus. Inter ſe concertantes apri, cum viderint lupos, quaſi confœderati ſe iuuant mutuo, & concurrunt ad vocem clamantis quotquot audierint: & hoc conuenit multis animalibus, Idem. Lupus quomodo rapuerit & vorârit aprum paruum, vide in Lupo D. ex Alberto. Apri dentes acuunt ad luctam, Plutarchus. Lapidibus dentes exacuunt Homero teſte, Aelianus. Et alibi, Aprum priuſquam in aliquem inuadit, dentes exacuere ferunt: cui rei teſtimonio eſt Homerus cum ait, Album acuens dentem. In arboribus exacuunt limantq; cornua elephanti, & ſaxo rhinocerotes, & vtroq; apri dentium ſicas, Plinius. Sues feros urſus aggreditur, ſi clam repenteq; potuerit agere, Ariſtoteles. Vulcanus in ſcuto Herculis varias expreſſit imagines, vt canit Heſiodus: & inter cætera apros leonesq; acriter & fortiter vtrinq; pugnantes, ita vt neutra pars cederet, & caderent vtrinq; mortui, cæteri tamen magis ad pugnam excitabantur. Si velis ne in te aper graſſetur, cancrorum brachia illa denticulata tecum appenſa circunfer, Didymus.

E.

Apri apud nos ferè media hyeme capiuntur. Fuſca & villoſa veſte vtendum eſt ad apri venatum, maiorum inſtituto, Budæus. Oppianus in venatione adverſus apros, equis vti iubet fuluis ſiue ignis colore. Cerui & apri quomodo capiantur podagra inſtrumento in Ceruo docui ex Polluce. Fouea capitur multitudo aprorum (inquit Petrus Creſcent. 10.33.) hoc modo. In loco vbi multi verſantur apri, agellus conſeritur melica, quam aliqui ſaginam vocant: circa agellum conſtruitur valida & alta ſæpes ex viminibus arborum: & vna in parte relinquitur apertus introitus, è regione ſæpis depreſſæ, extra quam fouea ſit ſatis profunda. Melica iam matura multi apri per locum apertum intrabunt. Tum venator accedat quandocunque volet, etiam inermis: & in loco introitus ſtando clamet, & quouis modo tumultum & ſtrepitum excitet. Sic apri perterriti, cum via euadendi nulla pateat, niſi per locum ſæpis depreſſum, inde proſiliunt omnes foras, & in foueam incidunt. Circa Romanos agros & in ſyluis ſuburbanis, inſidiatores iaculis, noctu, ſiue machina ferrea igni crepitante transfigunt tam capreas, quàm ceruos, vrſos & apros lucente Luna, Blondus. Piſces quidam nigri venenati in Armenia reperiuntur: horum farina ficus conſpergunt, quas in ea loca quæ maximè abundant feris, diſſeminant. Beſtiæ primum vt eas attigerunt, ſtatim moriuntur: atque ea fraude apri, feræ capræ, cerui, & vrſi necantur, vt pote animalia ficuũ & farinarum auidiſſima. Aconito, & ſyancho dicto veneno tum manſueti tum feri ſues pereunt, vt dixi in Sue C. Apros non ſolum natura obdurata pelle piliſque hirſutis veſtiuit, verum etiam ipſi luto ſe quodammodo loricant, ne telis facile lædi poſſint: vnde evenit aliquando, vt niſi letale vulnus acceperit aper, venatorem conculcet ſi ipſum ferire nequiuerit. At ſi fœmina fuerit, cum careat dentibus exertis, conculcatum venatorem proſtratumque lacerat, Beliſarius. Vide plura ſupra in C. Aper in lanceam ſeu venabulum ſponte incurrit, & niſi letaliter vulneretur, venatorem proſternit, niſi in terram humi cadens iaceat, vel retro arborem vel ſuperius in arborem ſe recipiens euadat: quia culmis recuruis ſurſum tantum ſecare, deorſum non poteſt, ſed iacentem humo conculcat: fœmina vero culmos non habens, dentibus lacerat, Albertus. Sus ferus (vt ſcribit author libri de nat. rerum ſi mane antequam reddat onus veſicæ, à venatoribus petatur, facile fatigatur. Sin autem vel ante, vel in ipſa venatione reddat vrinam, difficilis erit captu. Sed quamuis laſſus non cedit: ſed in poſterioribus ſubſiſtit, & atrocitate rigida laſſitudinem diſſimulat, duellum offerens venatori: non ferire tamen nec inuadere ſolet hominem, niſi prius ab eo vulneratus. Cæterum venatori cauendum eſt: nam niſi primo ictu letale vulnus inter armum & laterum coſtas adegerit, de vita periclitabitur: niſi fortè aut proximam arborem conſcenderit, aut in humiliori loco ſoli planiciem amplexus totis membris ſe premat: non poterit enim fera recuruis dentibus ſuis niſi elatum & erectum attingere. Suſtinebit tamen pedum eius conculcationem, donec ſic iacenti ſocij opem ferant, Hæc ille. Ipſi apro tam grauis ſua vrina eſt, vt niſi egeſta fugæ non ſufficiat, ac velut deuinctus opprimatur: exuri illa tradunt eos, Plinius. Solet aper quum è ſylua egreditur, ventum ab omni parte excipere & odorari, num quid ei aduerſum ſeu expectandum ſit, quod Galli dicunt prende le uent de toutes pars. Nempe ſues ſyluaticos in montibus ſectaris venabulo, aut ceruos, Varro in Aſino ad lyram apud Nonium. Eſt autem venabulum telum venationi aptum, latum longaque acie, cornibus hinc & inde extantibus, quod Pollux προβόλιον vocat: id cum deſcripſiſſet libro quinto circa finem capitis tertij, quale contra cæteras feras quæ cominus pugnant parari oporteret: ſequenti mox capite, Aduerſus apros verò (inquit) circa finem colli (αὐλὸς, ſic vocat ἡ λόγχης τὸ πρὸς τὸ ξύλον) ſupra alas (pteryges: ſic vocat lanceæ partes ſecantes quæ vtrinque dilatantur,) vtrinq; emineant cornua, (κνώδοντες,) quæ inter fabricandum ex collo producta ſint, è ferro ſolido: ne dum aper præ iracundia in venatorum magna vi fertur, per ipſum haſtile ad eum perveniat, ſed obſtaculis illis prohibeatur. Cæterum venabulo hunc in modum vtetur venator: Pedem ſiniſtrum prætendet, dextrum ſiſtet poſterius, eo ferè intervallo quo vti luctantes ſolent. Latus quod prominet (ſiniſtrum)

pedem

pedem versus antrorsum protendat: Manus sinistra medio venabulo subiiciatur, vt ictum dirigat: dextra verò posterius contrario situ venabulo fortiter apprehenso ictum quàm validissime potest impellat. Visus in feram fixè & acriter intentus sit. Et si aper fuerit, vulnus vel in medium inter supercilia locum, vel in armum adigat: vtrunque enim letale est. Quod si maxillas etiam attigerit, efficiet quo minus vti possit dentibus exertis. Sue insiliente, retrocedet & simul ensem distringet. Illud cauendum, ne sus violento capitis motu, & vehementi in lanceam impulsu, & impetu saltus venabulum elidat, & venatorem comminus inuadat, quo facto, in terram ille pronus incumbat oportet, & ad solum se comprimens stirpes aut cespites tenaciter apprehendat: sic enim sito corpori nihil suis dentibus fera nocere, nec infra ipsum subijcere potest: sed ambiens calcat, fœmina etiam mordet, Hucusque Pollux. Canibus capiuntur apri ac lupi, sed cum auxilio venatorum: nam raro soli eos aggredi audent, nisi mastini fortissimi & audaces fuerint. Sed pro capiendis apris requiruntur pili fortes (venabula valida) circa ferrum prominentibus crucis instar (hoc est, transuersis) obstaculis, (ea quidam ridiculè nominant, sufficit: quod ferrum eousque in corpus adigi satis sit, cum non possit vlterius.) Hos venatores quum aprum vident indignabundum accedere, in terram obfirmant, & cum accesserit vuulnerant, prohibentibus ne ipsos irruat obstaculis. Paruus interim catulus ad hoc instructus per viam it, & sic à canibus & sociis venationis occiditur, Crescentiensis 10.29. Robusti canes venatici tum contra alias feras tum contra apros immittuntur, vt in Canum historia prosequutus sum. De his Oppianus, Tauros (inquit) & leones inuadunt, Καὶ σύας ὑβριστῆρας ἐπαΐξαντες ὄλεσσαν. Aetoli canes celeres & sagaces, venantur apros, vt in canibus ex Gratio retuli. Galli sub nomine leporariorum, suarios etiam lupariosque canes comprehendunt. Budæus. Canes mastini, quos Galli vocant Alans vautrez, id est Alanos veltros, vt recentiores aliqui vocant, (vt Fr. Alumnus), capitibus & auriculis magnis, labris crassis, aduersus vrsos & apros emittuntur. Apri in syluis sæpe dentibus canes occiderunt, Varro. Aper cum exit è cubili vel lustro suo canibus visis vocem aduersus eos emittit, quod Galli dicunt rendre les abbais. Apri & cerui apud Tyrrhenos cum retibus & canibus musicæ adiumento capiuntur, vt in Ceruo recitaui ex Aeliano. Venator (inquit Xenophon) in apros canes comparet Indicas, Cretenses, Locrenses, Lacænas: sagenas, iacula, venabula, tendiculas, (ἄρκυς, ἀκόντια, προβόλια, ποδοστράβας.) Primum igitur canes hoc ex genere esse oportet, minimè vulgares, vt paratæ sint cum fera pugnare. Sagenas autem eodem lino quo leporum, (iusserat autem supra leporum sagenas ex tenuissimo lino Phasiano vel Carthaginensi confici, filis nouem) filis quinque & quadraginta, & chordulis tribus: ita vt vnaquæque chordula (τόνος) filis quindecim constet, & longitudo sit à fastigio macularum (ἀμμάτων) decem. Laqueorum (βρόχων) autem altitudo cubitalis. Plagæ dimidio crassiores sagenis, (οἱ δὲ περίδρομοι ἡμιόλιοι τοῦ τῶν ἀρκύων πάχους:) extremaque earum per annulos exeant: sufficient verò quindecim. Iacula varia sint, quæ lanceas habeant satis amplas & leuigatas, hastiliaque (ξυστοὺς) evalida, ἔχοντα τὰς λόγχας ἐμπλατεῖς καὶ ξυρὰς. lego ξυρήκεις ex Polluce: id est, quæ lanceas habeant bene latas, & nouaculæ instar acutas. In lexico Græcolatino ξυρὸς exponitur læuigatus.) At venabula primum lanceas habeant longitudine πεντεπαλαίστους, id est quinque palmorum, & in medio fistulæ dentes, (κνώδοντας,) validos fabricatos, & hastilia cornea (ex corno arbore) crassitudine hastæ. Tendiculæ seu pedicæ tales sunto, quales pro ceruis fiunt. Sed venationis comites adsint: fera enim à multis vix capi potest. Quomodo autem singulis quibuscunque vti conueniat, ostendam. Primum igitur cum ad locum venerint, vbi aptum esse conijciunt, canum gregem subducere oportet, & soluta vna ex Lacænis, reprimens alias cum cane circumeat. Cum vestigia deprehenderint indagando, sequatur deinceps quo tenor duxerit. Sed venatoribus etiam multa indicia aprum prodent, in mollibus locis vestigia, in syluosis ramorum fragmenta, vbi arbores fuerint dentium vulnera. Canis verò vt plurimum ad syluosa indagando perueniet, quod in his locis fera plerunque recumbit: nam hyeme minus frigida sunt, minus calida æstate. Cum ad cubile peruenerit, latrat: ille verò vt plurimum surgere non solet. Sumat igitur canem, & ipsam cum aliis omnino procul à cubili religet, & sagenas ad diuortia (ὁρμοὺς, δύσορμα paulò post vertit loca quæ facile adiri non possunt) tendat, laqueos inijciens ad syluæ truncos bicipites, (ἐπιβάλλοντα τοὺς βρόχους ἐπὶ ἀποσχαλιδώματα τῆς ὕλης δικρᾶ.) Ipsius autem sagenæ longo producto sinu tibicines (ἀντηρίδας) intrinsecus faciat, subiectis vtrinque ramis, vt in sinum per laqueos splendor lucis (αἱ αὐγαὶ τοῦ φέγγους. codices quidam corrupte habent, αἱ αὐταὶ) prorsus insistat, & accurrenti feræ pars interior perquam lucidissima sit. Plagam (περίδρομον) ab arbore valida religet, non à stipite, (καὶ μὴ ἐκ ῥάχου, non à virga aut frutice: ῥάχοι sunt fasciculi lignorum, aut virgæ tamaricis: vel planta spinosa sæpibus apta, [rhamnus nimirum,] Hesychius, Varinus. ῥάχος, σκόλοψ ὁ ἀκανθώδης. Varinus.) stipites enim nudis in locis inueniuntur, (συνέχονται γὰρ ἐν τοῖς ψιλοῖς αἱ ῥάχοι.) Vtrinque verò arborum ramis claudat ea etiam quæ facile adiri non possunt, (τὰ δύσορμα,) vt in retia cursum nusquam declinans intendat. Retibus tensis, ad canes redeant, omnesque soluant, & iaculis venabulisque sumptis precedant. Canes aliquis hortetur qui peritissimus sit, reliqui deinceps ordine sequantur, magnis interuallis alius ab alio distantes, vt feræ discursus latè satis pateat. Nam si aper in confertos inciderit, periculum est ne saucientur: nam in quencunque irruerit, per iracundiam lædit. Porrò canes cum iam cubili propius fuerint, incitentur & immittantur à venatore: excitatus ille consurget, & quæcunq; canis à fronte se illi opposuerit, eam reiiciet. (ἀναρρίψει.) Irruet autem cursu (spõte in retia:) sin minus, necesse est persequi. Quod si præceps fuerit locus, in quo eum sagenæ detinent, statim exurget: si planus, ab initio stabit ibidem inhærens: incumbent tum verò canes. Simul etiam venatores oportet intentos in eum (cautè, ne canes feriant) tela conijcere, & circumuenientes à tegro & eminus lapides mittere, donec retibus se ingerens plagam eorum intenderit. Tum eorum qui adsunt peritissimus & robustissimus, venabulo progressus à fronte percutiat. Quòd si petitus ictusque telis, non satis se retibus ingesserit, sed in accedentem se cõuertat & instet occursu, (ἀλλ᾽ ἐὰν ἐπέχῃ πρὸς τὴν πεσοῦσαν προβολὴν προσφερόμενος:) necesse est sumpto venabulo accedere. Id tenendum est manu læua anterius, dextra posterius: illa enim dirigit ictum, hæc vrget & impellit. Pedes autem manus sequantur, læuus læuam, dexter dexteram. Itaque accedens venabulum obijciat, cruribus non multò maiore spatio diuaricatis, quàm fieri à luctatoribus solet, (ἢ ἐμπάλῃ, lego ἢ ἐν πάλῃ, ex Polluce:) sinistro latere interim ad manum sinistram conuerso. Diligenter autem feræ oculos inspiciat, capitis illius motum obseruans, & venabulum porrigat prouidus, ne aper capite rotato de manibus ei excutiat. Venabulo enim interdum cum impetu eliso in venatorem pergit. Hoc si cui contigerit, pronus in ora cadat oportet, & virgulta inferiora (τῆς ὕλης κάτωθεν) comprehendat: nam si hoc modo inhærens procubuerit, fera præ incuruitate (διὰ τὴν σιμότητα) dentium, corpus adipisci non potest

test: erectum verò aut stantem sauciari necesse est: quamobrem aper venatoris corpus attollere tentat: quod si nequiuerit, obambulans proterit. Huius autem rei liberatio vna tantum superest: cum in hac angustia deprehensus fuerit, tum ex comitibus aliquis cum venabulo accedens, suem irritet, immissuro similis, non tamen immittet ne iacentem feriat. Hoc aper vbi animaduerterit, omisso eo quem premebat, contra irritantem præ ira & furore conuertitur. Tum ille celeriter exiliat, memor cum venabulo exurgendum esse: nam nisi vincenti salus honesta non est: & rursus inuadat sicut antea, ferrumque inter scapulas dirigat, qua parte iugulum est, (ἡ ἐσφαγή. Pollux videtur legisse, ἡ μεσόφρυον, quod placet: hoc sensu, ferrum inter scapulas, aut medio inter supercilia loco adigat:) & obnixus venabulo acriter incumbat. Saucius aper furens progreditur, & nisi lanceæ dentalia (κνώδοντες) prohiberent, per hastile se trudens ad eum veniret qui venabulum tenet. Est enim fera adeò feruida, vt canum pilos quos dentibus forte perstrinxerit, amburat: & pili recens occisi dentibus admoti contrahantur, (vt in B. diximus.) Cæterum si fœmina in retia inciderit, cauebit venator ne impulsus cadat: quod si contigerit, proteratur necesse est ac mordeatur. Non est igitur sponte cadendum: si quis verò inuitus ciciderit, ei non aliter surgendum est quàm sub masculo. Cum verò surrexit, venabulo percutiat oporet, quoad eam occiderit. Porrò capiuntur hoc etiam modo: Retia illis in transitu saltuum (ναπῶν) ponuntur, ad nemora, ad valles, ad cliuos, (τραχέα.) Incursiones verò (εἰσβολαὶ, venatorum scilicet in hæc loca cum tumultu irruentium, vt suem excitent,) fiunt in agros, in paludes, in aquas. Qui iussus est, retia cum venabulo seruat: alij canes agunt, optima quæq; locorum scrutantes: & cum primum inuentus fuerit, agitatur. Vbi iam in casses inciderit, retium custos accedat sumpto venabulo, & vtatur quemadmodum diximus: si non inciderit, insequi oportet. Capitur etiam dum medio æstu premitur canibus. Nam licet viribus præstet, præ nimio tamen anhelitu fatiscit. Pereunt autem multæ in eiusmodi venatione canes: quin etiam venatores ipsi periclitantur. Cæterum vbi cursu fatigatum petere coguntur, siue in aqua, siue in rupis secessu fuerit, siue ex opaco exire noluerit: vbi nec rete illum, nec aliud quicquam prohibet cominus cum appropinquante congredi: nihilominus adire oportet, vt magnitudo animi cuius gratia hi labores suscipiuntur, declaretur. Vtendum est autem venabulo, & corpore ita composito, vt dictum est: nam ita etiamsi quid aduersi acciderit, non in ipsum aut inscitiam eius culpa reijcietur. Ponuntur verò ipsis tendiculæ, (ποδοστράβαι,) in eisdem locis sicut & ceruis. Obseruationes eædem sunt, & cursus, (μεταδρομαὶ, insecutiones) & aditus, & vsus venabuli. Porrò catulos earum capi vix contingit: neque enim ab eis discedunt, donec adoleuerint: & cum eos canes inuenerint, vel aliquid ipsi præsenserint, statim se abdunt in syluas, & sequuntur eos vbicunque fuerint parentes vtrique: quo tempore sæuiores sunt, & pro illis acrius quam pro seipsis pugnant: Hæc omnia Xenophon in Libro de venatione, ex Omniboni Leoniceni interpretatione per nos emendata. Germani circa aprorum venationem propria quædam vocabula & locutiones proprias habent: vt sunt, *Man macht ein hag, bindt seiler an, stellt garn vnd vveertücher. Die suvv vvirt gehetzt, laufft, nimpt ein seil, hat scharpffe vvaaffen, frißt oder erschlecht viel hünd oder lüt, vvirt gestochen.*

Vivaria aprorum cæterorumque syluestrium, primum togati generis inuenit Fuluius Hirpinus, qui in Tarquiniensi feras pascere instituit: nec diu imitatores defuêre L. Lucullus & Q. Hortensius, Plinius. In leporario pater tuus Axi præterquam lepusculum è venatione vidit nunquam: neque enim erat magnum id septum, quod nunc vt habeant multos apros ac capras, (capreas,) complura iugera macerijs concludunt. Non tum (inquit) cum emisti fundum Thusculanum à M. Pisone in leporario apri fuerunt multi, Varro. Et alibi, Leporarij species duæ sunt, in altera est aper, caprea, lepus: in altera apes, cocleæ, glires. Et rursus, Apros quidem habere posse in leporario, nec magno negotio tibi est, captiuos. & cicures qui ibi nati sint, & pingues solere fieri, scis inquam Axi. Nam quem fundum (in fundo, quem) in Thusculano emit hic Varro à M. Pisone, vidisti ad buccinam inflatam certo tempore apros & capreas conuenire ad pabulum, cum è superiore loco è palæstra effunderetur apris glans, &c. vt in Lepore scripsi. Extat Gordiani sylua memorabilis picta in domo rostrata Cn. Pompeij, in qua picta etiam nunc continentur, apri 150. ibices 200. &c. hæc autem omnia populo rapienda concessit die muneris quod sextum ædebat, Capitolinus in Gordiano 1.

Plutarchus in Commentario de causis naturalibus, versum hunc ceu prouerbio iactatum citat, Μηκέτι νυκτὸς ὗσιν, ἥκεν τίκῃ ἀγροτέρα σῦς. hoc est, Non pluet post noctem, qua sus agrestis pepererit. Sues cicures sæpius pariunt ac diuersis temporibus, feræ non nisi semel, idque ijsdem fermè diebus, nimirum ineunte æstate. Vnde negant fore pluuiam posteaquam sus agrestis perpererit, nimirum exactis iam mensibus pluuijs. Per iocum vsurpari poterit, si dicamus, res fore tranquilliores posteaquam morosus ac rixosus quispiam animo suo morem gessit, Erasmus.

F.

Suis caro viscosa est & frigida, & maximè cum vicinior est lacti: feri tamen minus quàm mansueti. Caro porci tum feri tum cicuris, facile concoquitur & cito descendit, multum nutrit, & succum gignit crassum ac viscosum, Auicenna. Plura leges in Sue F. non procul initio ex Galeno & alijs. Caro aprina leuis concoctionis, meliorque domestica: item valentissimi generis & plurimi alimenti, authore Celso. Hippocrates ait, Caro suis syluatici siccat, corroborat, & mouet. Tympanici ex carnibus moderatè comedant, & eas potius quæ non sunt pingues, præcipuè ferinas, vt cerui, apri & capreæ, Trallianus. In omni sacro igne neque leuibus & glutinosis cibis, neque salsis & acribus vtendum est, sed his quæ inter vtrumque sunt, qualis est panis sine fermento, piscis, hœdus, aues, ex ceptoque apro omnis fere venatio, Celsus. Galatæ aprorum contactu abstinent, Pausanias. Primus Romanorum P. Seruilius Rullus, pater eius Rulli, qui consulatu Ciceronis legem agrariam promulgauit, aprum solidum epulis apposuit, (vt mox ex Plinio recitabo.) Ad quod respiciens Iuuenalis, & sua notans tempora, exclamat: Quanta est gula, quæ sibi totos Ponit apros, animal propter conuiuia natum, Grapaldus. Num pluris nunc tu è villa illic natos verres lanio vendis, quàm hîc apros milliarios (alij miliarios scribunt per l. simplex) emis? Varro. Apri milliarij dicebantur mille librarum, quos solebant in cœnis apponere Romani, Ge. Alexandrinus & Crinitus. Apud Athenæum aper Dipnosophistis apponitur. Mensæ apud Indos imponuntur integri leones, & capreæ, & apri, Philostratus lib. 2. Rancidum aprum antiqui laudabant, non quia nasus illis nullus erat: sed credo, hac mente, quod hospes Tardius adueniens, vitiatum commodius, quàm. Integrum edax dominus consumeret, Horat. 2. Serm. Rancorem grammatici odoris grauitatem interpretantur, quæ ex vetustate ac corruptione nascitur: & rancidum, quod rancore putidum est.

His

His addemus quæ de apri apparatu Apicius ſcripſit ab initio libri octaui, his verbis. Aper ita conditur: Spongiatur, & ſic aſpergitur ei ſal, cuminum tritum: & ſic manet. Alia die mittitur in furnum. cum coctus fuerit, perfunditur piper tritum. Condimentum aprinum: Mel, liquamen, caræmum & paſſum. Aliter in aprum: Aqua marina cum ramulis lauri aprum elixas quouſque madeſcat, (id eſt molleſcat, teneréſcat, & coquatur:) corium ei tolles: cum ſale, ſinape, aceto inferes. Aliter in apro: Teres piper, liguſticum, origanum, baccas myrthæ exenteratas, coriandrum, cepas: ſuffundes mel, vinum, liquamen oleum modicè: calefacies, amylo obligas, aprum in furno coctum perfundes. Hoc & in omne genus carnis ferinæ facies. In aprum aſſum iura feruentia facies ſic: Piper, cuminum frictum, apij ſemen, mentham, thymum, ſaturciam, cnici (aliâs anethi) flores, nucleos toſtos, amygdala toſta: mel, vinum, liquamen, acetum, oleum modicè. Aliter in aprum aſſum iura feruentia: Piper, liguſticum, apij ſemen, mentham, thymum, nucleos toſtos: vinum, acetum, liquamen, oleum modicè. Cum ius ſimplex bullierit, tunc trituræ globum mittes: & agitas cepa & rutæ faſciculo. Si volueris pingue ius facere, obligas ius albo ouorum liquido, moues paulatim, aſpergis piper tritum, & inferes. Ius in aprum elixum: Piper, liguſticum, cuminum, ſilphium, origanum, nucleos, caryotam: mel, ſinape, acetum, liquamen, & oleum. Ius frigidum in aprum elixum: Piper, careum, liguſticum, coriandri ſemen frictum, anethi ſemen, apij ſemem, thymum, origanum, cepullam, mel, acetum, ſinape, liquamen, oleum. Aliter ius frigidum in aprum elixum: Piper, liguſticum, cuminum, anethi ſemen, thymum, origanum, ſilphium modicum, erucæ ſemen pluſculum: ſuffundes merum: condimenta viridia modica, cepam, pontica, vel amygdala fricta, dactylum, mel, acetum, merum modicum: coloras defruto: liquamen, oleum. Aliter in apro: Teres piper, liguſticum, origanum, apij ſemen, laſeris radicem, cuminum, fœniculi ſemen, rutam: liquamen, vinum, paſſum: facies vt ferueat: cum ferbuerit, amylo obligas intro foras, & inferes. Perna aprina ita impletur recens: Per articulum pernæ palum mittes, ita vt cutem à carne ſepares, vt poſſit condimentum accipere per cornulum, vt vniuerſa impleatur. Teres piper, baccam lauri, rutam: ſi volueris, laſer adijcies, liquamen optimum, caræ-num, & olei viridis guttas. Cum impleta fuerit, conſtringitur illa pars quæ impleta eſt ex lino: & mittitur in zymam, elixatur in aqua marina cum lauri turionibus & anetho, Hucuſque Apicius 8.1. & rurſus 7.4. Ofellæ aprugneæ (inquit) ex oleo, liquamine coquuntur, & mittitur eis condimentum. Cum coctæ fuerint, ſupera dijcitur his, cum in foco ſunt, conditura. Piper tritum: condimentum, mel, liquamen, amylum: & denuo bulliunt: cum iam bullierunt, ſine liquamine & oleo, elixas & ſiccas, pipere aſperſo inferes.

Antequam piper reperiretur myrti bacca illam obtinebat vicem, quodam etiam generoſi obſonij nomine inde tracto, quod etiam nunc myrtatum vocatur: Eademq; origine aprorum ſapor commendatur, plerunque ad intinctus additis myrtis, Plinius. Heliogabalus exhibuit ſumina aprugna per dies decem tricena quotidie cum ſuis bulbis, Lampridius. Placuêre & feri ſues. Iam Catonis cenſoris orationes aprinum exprobrant callum, in tres tamen partes diuiſo, media ponebatur lumbus aprugnus appellata. Solidum aprum Romanorum primus in epulis appoſuit P. Seruilius Rullus, pater eius Rulli, qui Ciceronis conſulatu legem agrariam promulgauit. Tam propinqua origo nunc quotidianæ rei eſt. Et hoc annales notarunt, horum ſcilicet ad emendationem morum: quibus notata quidem cœna, ſed in principio, bini ternique pariter mandantur (aliâs, mandebantur) apri, Plinius. Callum aprugnum & porcus Troianus ſumptuaria lege prohibebantur, Volaterranus ex Macrobio. Magis calleo quàm aprugnum callum callet, feſtiuè quidam apud Plautum ludens homonymia huius dictionis calleo, quæ & ſcire, & calloſum eſſe ſignificat. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, in cœna fuerunt lumbi aprugni. ſumina, ſinciput aprugnum, Macrobius. Eubulus ἐν Λαύκωσι apud Athenæum ἤ πυ καί πυξ nominat inter cæteros delicatiores cibos. Aprinam ſalitam quo tempore apri in furias Veneremque ruunt, colorem ac ſaporem mutare, de obſeruatione tam eſt probatum, quam à multis celebratur, Ant. Mizaldus.

G.

Millia remediorum ex capra demonſtrantur: amplior potentia feris eiuſdem generis, Plinius. Eadem ratio circa remedia ex ſue manſueto & fero fuerit, nec non aliis omnibus manſuetis & feris: videlicet vt ijdem aut ſimiles vtrorumque effectus ſint, ſecundum magis & minus tantum differentes: quoniam animantium ferarum partes eædem minus humidæ minuſque frigidæ, ijſdem ex manſuetis animantibus ſunt. Apro & ſui cicuri communia remedia in aliquot eorum partibus, nempe ſanguine, cerebro, maxillis, pulmone, iecore, felle, talis, vngulis, fimo & vrina, in Sue iam recitata, non eſt quod hîc repetamus. Apri cerebrum contra ſerpentes laudatur cum ſanguine, Plin. Et alibi, Verendorum carbunculis cerebrum apri ſanguiſque ſuccurrit. Vide in ſanguine ſuis G. Axungia præſtantior eſt in apris, vt in Sue G. ex Plinio retuli. Lardum apri elixum atque circumligatum mira celeritate ſolidat fracta, Plinius vt citat Obſcurus quidam. Adeps apri cum melle reſinaque contra ſerpentes laudatur, Plinius. Cum adipe pulmo aprinus impoſitus, ſi pedes ſubtriti ſint contuſiue offenſione, prodeſt, Idem. Apri & equi adipes quomodo curentur in Tauro dixi ex Dioſcoride: quanquam eius interpretes horum animalium nomina omittunt. Epinyctidas adipe aprino cum roſaceo inungi prodeſt, Plinius. Apri cerebrum contra ſerpentes laudatur cum ſanguine, Plinius. Apri cerebrum ad ſerpentium morſum valet, Sextus. Verendorum carbunculis cerebrum apri ſanguiſque ſuccurrit, Plinius. Ad carbunculos & dolores veretri: Apri cerebrum coctum contritum ex melle, & impoſitum, mirè ſanat, Sextus. Cerebrum apri coctum & potatum cum vino, omnes dolores ſedat, Idem. Plura de remedijs ex cerebro, in Sue dicta ſunt. Cinis maxillarum apri ſanat vlcera quæ ſerpunt: Idem quoque confert fractis, Plinius. Vide in Sue. Dentis ſume ſcobes, diram pleuritida ſoluent, Nec quatiet pectus tuſſis anhela tuum, Io. Vrſinus. Potus in pleuritide expertus: Exhibeatur ſemilibra, ſi grauior morbus eſt: ſin minus, vncia duntaxat vna aut altera olei linini puri, calidi, cum ſcobe dentis aprini, quanta ſuper Marcellinum numum exaggerari poteſt, Io. Kufnerus. Hœdi, agni, porci, apri, cerui, &c. coagula ſimiles naturas ſortiuntur: contra aconiti potum in vino, & concretum lac in aceto, conuenienter aſſumuntur, Dioſcorides. Apri pulmonem cum melle commixtum, vt malagma ſuperpone pedibus à calciamentis læſis & exulceratis, ſanabuntur, Sextus. Dioſcorides alios quoque pulmones, ſuillum, agninum, vrſinum ad idem remedium commendat, nempe quod impoſitis eis excitandæ in pedibus calceorum attritu inflammationes arceantur. Cum adipe pulmo apri impoſitus, ſi pedes ſubtriti ſint contuſiue offenſione

(vel

(vel etiam ad peruiones, vt alij citant,) prodest, Plinius. Ebrietatem arcet. Vide in Sue. Iecur apri (κάπρου) recens si arefactum teratur, ex vino potum, contra serpentium canumque (κωὶ ἁλιέων. lego κυνῶν) morsus auxilio est Dioscor. Apri iecur inueteratum cum ruta potum ex vino, contra serpentes laudatur, Plinius. Iecoris apri fibra, illa potissimum quæ prope fel & iecoris portas est, ex aceto vel potius vino pota contra serpentes auxiliatur, Nicander. Lethargicos excitat iecur aprinum: itaque & veternosis datur, Plinius. Apri iecur auribus purulentis instillatum proficit, Sextus. Aluum sistit iecur aprinum ex vino potum citra salem, recensque, Plinius: recens ex vino potatum, ventris fluxum mirè restringit, Sextus. In iecore apri inueniuntur lapilli, sicuti in vulgari sue, aut duritie lapillis similes, candidi, quibus contritis & in vino potis, calculos pelli aiunt, Plinius. Plura de remedijs ex iecore apri leges in Sue. Strumas discutit fel aprinum vel bubulum tepidum illitum, Plinius: sed Marcellus empiricus pro aprino caprinum legit, his verbis: Fel bubulum vel caprinum ad incipientes strumas optimè facere experimenta docuerunt: nam penitus crescere non sinentur, si eo adsiduè tangantur. Vlcera quæ serpunt sanat fel aprinum cum resina, & cerusa, Plinius. Fel aprugnum & oleum amygdalinum pari mẽsura permisce, tepidumq; laboranti auriculæ instilla, Marcellus. Lienem quoque sedat potum, vt quidam ex Plinio citant. Coitus stimulat fel aprinum illitum, Plinius. Fel apri cum seuo quolibet positum, optimè placat podagram in præsens, Marcellus. In Sue etiam nonnulla de remedijs ex felle apri diximus. Comitiali morbo testes vrsinos edisse prodest, vel aprinos bibisse ex lacte equino, aut ex aqua: dantur & suum testiculi, inueterati tritique ex suis lacte præcedente vini abstinentia, & sequente continuis diebus, Plinius. Ad caducos: Testiculos apri ex vino vel aqua potato, & curaberis, Sextus. Remedia ex vesica requires inferius in lotio. Remedia ex talis apri, vide in Sue. Vngularum aprugnarum exustarum cinis ptioni inspersus, plurimum vrinæ difficultates iuuat, Marcellus. Vngues aprugni exusti tritique in potione sumpti, efficaciter submeiulis prosunt, Idem. Ad inuoluntarium vrinæ exitum in stratis: Apri (vel suis, Plin.) vngulas vstas ex vino potui dato, Galenus Euporist. 3.257. Vide plura in sue. Fimum suis syluestris aridum, in aqua aut vino potum, reiectiones sanguinis sistit: vetustum lateris dolorem mulcet: ad rupta & conuulsa ex aceto bibitur: luxatis cum cerato rosaceo medetur, Dioscorides: ex quo partem etiam Auicenna transscripsit. Fimi aprini vim ad membra spasmo vel percussu vitiata, aut quadrigis agendis rotáue vulnerata, foris illiti, tum in potu sumpti ad ruptos, vulneratos & euersos, exposui in Sue G. Fimus apri recens, & calidus, præcipuũ est remedium contra fluxum sanguinis è naribus, Liber de nat. rerum. Stercus aprugnum ex vino subactum, & emplastri more impositum, quicquid inhæserit corpori celeriter extrahit & sanat, Marcellus. Et alibi, Tusum cribratumq;, & cum melle deteriore coctum & subactum, articulis impositum medetur. Emplastrum ex calce vel stercore aprino, videlicet contra morsus venenatos: extrahit enim venenum, Arnoldus de villa noua. Vlcera cætera (præterquam in tibijs cruribusque) explentur & purgantur fimo aprino, Plinius. Apri stercus aridum cõtritum & potioni inspersum dolores lateris sanat mira potentia, Marcellus. Et alibi, Siccum contritum ex vino potui datum, pulchrè non solum splenis, sed & renum dolori medetur. Lumborum dolores & quæcunque alia mollire opus sit, cinerem aprini fimi inveterati aspergi potione vini conuenit, Plinius. Luxatis recens fimum apri, illinitur, Idem. Stercus agrestis apri & sulphur colatum, & (ex) hemina vini picati potata, coxendices emendat, Sextus. Fimus aprugnus vino remissus tepefactus colatusque, & duorum cyathorum mensura potui datus, ischiadicis saluberrimè medetur, Marcellus. In aceto decoctus, & cum melle subactus, impositusque plantis vel talis mitigat eorum dolores, Idem. Aprini fimi cinis inspersus potioni tepidi vini dysentericis medetur, Plinius vt quidam citant. Reliqua de remedijs ex fimo apri, quæres in Sue.

Remedia ex vesica & lotio apri, tum simul, tum seorsim. Ad caducos: Lotium apri cum oxymelite bibat, & remedium capiet, Plinius. Comitiali morbo prodest aprinam vrinam bibisse ex aceto mulso, efficacius quæ inarueritin vesica sua, Plinius. (Fibri etiam vrinam in sua vesica seruari iubent. Antidotis ea miscetur, quòd venenis resistat, Plinio teste.) Aurium dolori & vitijs medetur vrina apri in vitro seruata. Plin. Ad aures minus audientes: Apri lotium in vitreo repositum tepefactum auribus instillatum perfectè medetur, Sextus. Vrina apri seruatur in vitro, sed melius in vesica ipsius, quo (quæ) modo ei sublata fuerit: hæc tepens infusa auribus (dolentibus puto & purulentis) vnicè prodest, Marcellus. Apri lotium infusum auriculæ valde medetur: quod quia vetustum magis prodest, collectum seruari debet in vase vitreo, vt sit ad remedia præparatum, Idem. Et alibi, apri lotium in fumo siccatum, & melle liquefactum auri infunditur, & remediat surdiginem vel dolorem. Porri sectiui succum, & lotium apri, & oleum cyprinum pari pondere coniunges, & tepefactum auribus instillabis, Marcellus. Aprina vrina viribus eisdem prædita est (proximè autem dixerat taurinam cum myrrha instillatam aurium dolores lenire) priuatim comminuit vesicæ calculos, & potu expellit, Dioscorides. Vrinæ incontinentiam cohibet vesica aprina, si assa mandatur, Plinius & Sextus. Vesicam assam (addiderim apri: aut verris, nam & verris vesicæ eandem vim tribuit Marcellus) esui dato per triduum mingentibus in stragulis, Galenus Euporiston 3.276. Qui vrinam tenere non poterit capræ vesicam comburat, & cinerem eius ex aqua cum vini potione bibat, Marcellus: ego non capræ, sed apri legerim: quoniam cæteri etiam authores apri vrinæ hanc facultatem attribuunt, caprinæ nullus quod sciam. Vesicæ calculorumque cruciatibus auxiliatur vrina apri, & ipsa vesica pro cibo sumpta: Efficacius, si prius fumo maceratur vtrunque. Vesicam elixam mandi oportet, & à muliere fœminæ suis, Plinius. Vessica apri rectè aduersum vessicæ dolores in cibo sumitur, ita vt mulier fœminæ, vir masculi sumat, Marcellus. Ad stranguriam & vesicæ dolorem: vesica apri cum lotio infuso si suspensa & passa fuerit donec aquaticus humor effluat, & discoctam dederis manducare his qui patiuntur, mirè sanantur, Sextus. Probatum est vesicam apri cum tota vrina exiccatam vesicæ morbis conferre bibitam ad 31. pondus, atque intestinorum dolori, Fumanellus. Verris syluatici lotium cum sua vessica in fumo suspensum & adseruatum, stranguriosis cum potione mixtum potui datum, efficacissimè prodest, Marcellus. Hydropicis auxiliatur apri vrina, vel etiam vesica, paulatim in potu data, Plinius vt quidam citant. Vide etiam in Sue de remedijs ex vrina apri. Ad calculum, & vrinam apri, bibat æger, & liberabitur, Incertus.

Ad vomitum & somnum: Spuma apri cum adipe in heminis tribus ad tertias excocta & data sanabit, Sextus.

Quandoquidem verò & in venationibus à syluestribus suibus læduntur quidam, operæpretium est & de his facere mentionem. Vulnera itaque ab ipsis incussa grauia sunt, propterea quod non solum profunda, sed & magna existant. Adglutinatorio autem medicationis ductu ea curare impossibile est. Nam vnà cum contusione labia vulnerum discindunt, & adurunt. Mutuo enim dentium inter se attritu, ac veluti ad cotem affrictu vtũtur,

ad vindictā eorum qui eis obueniunt currentes. Adusta itaque corpora crustam quandam iuxta vulnerum labia inducunt. Quare suppuratorium & nō adglutinatorium curationis modum in eis adhibere oportet, Aetius 13.4. Vlceribus rheumaticis, id est fluidis non calida sed frigida tam æstate quam hyeme adhiberi debet. Facile enim inter uenandum equus ab apro interno poplitis sinu, aut interiori crure vulnus accipit: quod in vlcus rheumaticum degenerat, ac tumor sequitur: huic frigida adhibenda est, & curatio instituenda inungendo medicamentum quod atramento sutorio constat, diachalcanthes vocant. Aut canis caput exempta lingua crematur, & redactum in puluerem superinducitur cataplasmatis instar, (καταπλάσσειν. nisi legas καταπάσσειν, quod inspergere sonat,) Absyrtus in Hippiat. cap. 111.

H.

a. Aper dicitur quod in asperis locis, senticetis & montibus intonsis versatur, vt refert Varro libro quarto de lingua Lat. nisi à Græcis quod hi κάπρι. Sed forte à dentium etiam aut animi asperitate sic dici potuit. Apris maribus, inquit Plinius, in coitu asperitas plurima. Ego tamen à Græca voce capros potius per aphæresin primæ literæ sic dictum reor. Aper à ferocitate vocatus est: ablata f. litera & p. subrogata: vnde & apud Græcos fragros (lego, syagros) id est ferus, dicitur: omne enim quod ferum est & immite, abusiue agreste vocamus, Isidorus. Setiger epitheton, à Martiali pro apro absolutè ponitur. Καπεῖος pro κάπρος propter carmen, apud Homerum Iliad. μ. Καπρος καὶ κάπριος, ὁ ἀγρίος σῦς ... Recentiores syagron dicunt, vt onagron, Varinus in Ἀγρότερον. Σύαγρος non dicendum est: nam veteres duobus vocabulis semper σῦν ἄγριον proferunt, vt & Homerus, Varinus. Plura vide supra in A. Ἐν οἷς ἦν καὶ συὸς ἀγρίου μέγα λάχος, id est magna portio apri, Suidas ex innominato. Συὸς ἀγρίου. σύαγρος, Hesych. Σύαγρος, ὗς ἄγριος, Varinus. Ἀγροτέρης σῦς, apud poëtas. Ἀγροτέρας τε σύας, Orpheus in Argonauticis. Σῦς ἀγραυλος, Oppianus. Σῦς καὶ ὗς, ὁ χοῖρος. κάπρος ἢ καὶ χλούνης, καὶ χαυλιόδους, ὁ ἄγριος. Varinus: quasi χοῖρος semper de mansueto dicatur, quod etsi vt plurimum fit, non tamen perpetuum est: nam Hipponax ἀγρίαν χοῖρον dixit. Ἀγριβότης, ὁ ἄγριος χοῖρος, Varinus. Ἀγριβότης σῦς quidem pro mansueta segetes depascente à poëta vsurpatur, vt pluribus dixi in Sue E. Agriophiros (lego agriochiros,) id est porcus syluestris, Syluaticus. Sic & delphax cum plerunque & propriè de sue mansueto dicatur, Anaxilas tamen poëta de syluestri dixit, his verbis: Τὰς μὲν ὀρεινὰς ὑμῶν ποιεῖ δέλφακας ἀλιβάτας, τοὺς ἢ λύκους, vt Athenæus citat. Apros & leones per excellentiam antiqui vocabant θῆρας, Varinus. Aprum à quo Adonis occisus est, Theocritus Idyl. 19. τὸν ὗν & θῆρα nominat. Μονιός, sus ferus, qui solitarius est, & non degit gregatim. Diuus Cyrillus in prophetam Oseam scribens, asinum interpretatur: aliqui magnam feram, quæ propter ferociam (ἢ ἀπόνοιαν) solitaria pascatur, Hesychius & Varinus. Sunt qui monolycum interpretantur, &c. Cælius: vide supra in A. Μονιός, ἄγριος ὁ μονονόμος, ἢ ὁ μονόλυκος, Suidas. Μονοφάγης, μονιός, ἄγριος ... Hesychius. Ἀχέδωρος, aper apud Italos, Hes. Varin. Ἔδυ δ' ἐς ἄντρον ἀχέδωρος ὥς, Aeschylus. Et Sciras Comicus Tarentinus. Ἔνθ' οὔτε ποιμὴν ἀξιοῖ νέμειν βοτά, Οὔτ' ἀχέδωρος νεμόμενος κάπρος ... Nihil mirum autem quòd Aeschylus qui in Sicilia moratus est, multas voces Siculas vsurpârit, Athenæus lib. 9. Κέλλος, σύαγρος, Varinus: Suidas addit, καὶ ὁ πῦς. Σύμβορος, κάπρος. Hes. Μολόβριά τῶν ἀγρίων νῦν τὰ νέα λέγονται, ὅθεν καὶ μολοβρίτης σῦς, Eustathius, Suem Germani voce communi *schvvyn* appellant: & suem ferum, *ein vvild schvvyn*: priuatim tamen aliquando fœminam ita nominant: vt aprum, *ein vvilden eber*, id est verrem syluaticum. Cæterum qui lautè & venatoriè loquuntur propria quædam vocabula vsurpant. Porcellum enim syluestrem vocitant *ein frischling*. (Heluetij quidam veruecem ita nominant. iam bimum, *ein becker*: adultum aut vetulum, *ein hovvend schvvyn*, hoc est suem secantem, quòd grandes gerat dentium sicas ad secādum aptas. Scropham syluestrem, siue porcorum syluestrium matrem, *ein leen oder bach*. Epitheta, quorum ea quæ sine authoris nomine sunt, apud Textorem inuenimus. Acer, Vergil. Aeg. 10. Agrestis. Arcas. Arcadius. Atalantæus. Conturbator, Martialis. Cruentus, Claudianus. Dentatus. Durus, Propert. libro secundo. Erymanthæus vel Erymanthius. Ferox. Feruidus. Ferus. Fortis. Frendens, Ouid. 1. de Arte. Fulmineus, Statius 2. Achil. Fulmineo spumantis apri sum dente perempta, Martialis de cane Lydia. Fuluus, Horatius 2. de Arte. Furens. Glandilegus. Thuscæ glandis aper populator, & ilice multa Impiger, Aetolæ fama secunda feræ, Martial. Hirsutus. Hirtus, Ouidius 1. de Arte. Horridus. Hispidus, Seneca in Agam. Armis hispidus, Am. Marcellinus. Mænalius. Marsus. Meleagræus. Minax. Nemoriuagus, Catullus in Aty. Quadrupes. Dentesque Sabellicus exacuit sus, Verg. in Ge. Sæuiens. Sæuus, Verg. 3. Georg. Sanguineus. Qui Diomedeis metuendus setiger agris, Martialis. Vulnera fecissent, nisi setiger inter opacas Nec iaculis isset, nec equo loca peruia syluas, Oui. 8. Metamorph. Setosus, Vergil. 7. Aegl. Spumans Vergil. 1. Aeneid. Martial. lib. 14. Fulmineo spumantis apri sum dente perempta, Martial. Spumeus Spumiger. Strictus. Syluiuagus. Sordidus. Tegeæus Terribilis. Thuscus, Martialis. Et alibi, Thuscæ glandis aper populator. Timendus dente, Ouidius 4. epist. Toruus, Ouid. 2. de Arte. Truculentus. Trux, Ouid. 11. Metamor. Vastator, 9. Metam. Violentus, 8. Metam. Vmber, Horatius. Vulnificus, Ouid. 8. Metam. Ἄγριος, & Ἀγριόδους, Homero: vide supra in Sue a. inter Epitheta. Σύας αἴθωνας ... id est apros impetuosos, Oppianus. Τὰς μὲν ὀρεινὰς ὑμῶν ποιεῖ δέλφακας ἀλιβάτας, τοὺς ἢ λύκους, Anaxilas apud Athenæum, Κάπρος ἐναλίγκιος ἢ μέγ' ἔξοχος ἐν θήρεσσιν, Oppianus. Θωΐκτης, in epigram. Χλουνήτης, aper syluestris Gaza interprete, Quidam in Lexico Græcolat. Οὔτε συὸς κάπρου ὀλοόφρονος. Homerus Iliad. ρ. Ὀρεικτίτας ὗες, Pindarus: id est, suis in montibus nutriti à verbo κτίζω quod est nutrire. Θὴρ συοφάγος, Homero. Σύες ὑβρισταὶ, Oppianus. Ἡ σῦν Χαυλιόδοντα, Oppianus. Καυλιόδων, ὁ κεχαλασμένους ἔχων τοὺς ὀδόντας, ἐξέχοντας (extra alios dentes aut os, Hesych.) ἢ ὁ χνοφέρους τοὺς ὀδόντας, Varinus: aliqui ἀμφόδοντα, id est vtrinque dentatum interpretantur, Hesych. Κάπρος καὶ χλούνης, καὶ χαυλιόδους, ὁ ἄγριος, Varinus in Σῦς. Ὤρσεν ἐπὶ χλούνην σῦν ἄγριον ἀργιόδοντα. Homerus Iliad. 9. Ἐν ᾗ συῶν ἀγέλαι χλούνων ἔσαν, Hesiodus in Aspide. Et mox, Ἀμφότεροι χλουναί τε σύες, χαροποί τε λέοντες. Plura epitheta Græca ex Polluce adferam in d. & e.

Aprinus, adiectiuum: sic dici debet secundum analogiam, vt à caper vel capra caprinus: antiqui tamen, vt apparet ex vetustis codicibus, per quintam vocalem in secunda, & per g. in tertia scribunt aprugnus: quo vtitur Plinius, callum aprugnum & lumbum aprugnum dicendo. Quo dixi vt nunciares, satin' ea tenes? s o. Magis calleo quàm aprugnum callum callet, Plautus Perf. Festiuè sic respondet, ludens homonymia huius dictionis calleo. quæ & scire & callosum esse significat, Συοθῆραι, qui apros venantur, Varinus in Σῦς. Συοθῆραι, fabula Stesichori. Syagros, morbus quidam apicularum, Varinus. Syagria leguntur apud Lynceum, Cælius: (ex Athenæi

Athenæi nono: συάγρια. intellige κρέα.) Κάπρος, pudendum virile, Suidas. Χοῖρος verò muliebre, vt dictum est in Sue a. Καπρέαι, carnes quædam prominentes in natura cameli quas excidunt, Suidas: vide in Camelo E. In suibus fœminis pars quæ exciditur vuluæ adhærens, apria nominatur. Λαισκάπρος, λάγνος, Varinus, lego, λαισκάπρος, vna dictione: videtur enim λαις in compositione augere, vt λα & ζα. Λαίσταξις, βίνησις, Leucadijs, Hesychius: vt λαισκάπρος forte à capri, id est membri genitalis magnitudine dicatur, vt λάσταυρος etiam. Λαίπος, κίναιδος, λάσταυρος, Hesychius: nimirum à λαι particula augente, & πέος. quanquam & λαίσπος apud eundem exponitur κίναιδος, πόρνη. Λαισκάπραν, λαμυρόν, Idem. Est autem λαμυρὸς, elegans, iucundus, facetus, temerarius, loquax: quæ scilicet amatori & libidinoso conueniunt. Κάπρας, ἀσελγείας, Varinus. Κάπραινα, ἡ καταφερὴς ἀπὸ τῶν κάπρων, Idem. Ὡς συπέρα πόρνη, καὶ κάπραινα, Hermippus apud Pollucem 8.30. Ὦ κάπραινα, καὶ περίπολε, καὶ δρομάς, Ibidem. Καπρᾶν, Venerem appetere, vide supra in C. Καπρεία, genus saltationis inarmis, Varinus. Καπρίζεσθαι verbum legitur apud Sciram Comicum, his versibus: Ἔνθ' οὔτε ποιμὴν ἀξιοῖ νέμειν βοτά, Οὔτ' ἀχέλωρος νεμόμενος καπρίζεται, Athenæo citante. Capridij callopatira apud Athenæum legisse videmur: est autem capridium, à capro deminutum, quo nomine aprum intelligimus, Cælius.

Icones. Aquilam Romanis legionibus C. Marius in secundo consulatu suo propriè dicauit. Erat & antea prima cum quatuor alijs: lupi, Minotauri, equi, aprique singulos ordines anteibant. Paucis ante annis sola in aciem portari cœpta erat, reliqua in castris relinquebantur. Marius in totum ea abdicauit, Plinius. Festus non aprum, sed porcum simpliciter fuisse scribit, his verbis: Porci effigies inter militaria signa quintum locum obtinebat: quia confecto bello, inter quos pax fieret, cæsa porca fœdus firmare solebant. Vulcanus in scuto Herculis varias expressit imagines, Ἐν δὲ συῶν ἀγέλαι χλούνων ἔσαν, ἠδὲ λεόντων Ἐς σφέας δερκομένων, κοτεόντων θ' ἱεμένων τε, &c. Hesiodus in Aspide. Aper aureus ore humano, vide infra in h. ex Plutarcho.

Plantæ. Chulnion, eryngium, vt legitur inter nomenclaturas Dioscoridi adscriptas: forte quod apri radicibus eius vtpote dulcibus delectentur. Est enim genus eryngij, quod frequens in Galliæ Narbonensis littore deprehendimus, dulci & odorata radice, odore saporeq́; pastinacæ. In meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem palmæ syagri, proximamq́; margarides. Vna earum arbor in Chora esse traditur, vna & syagrorum: mirum de ea accepimus, cum Phœnice aue, quæ putatur ex huius palmæ argumento nomen accepisse, iterum mori ac renasci ex seipsa: eratq́; cum hæc proderem fertilis. Ipsum pomum grande, durum, horridum, & à cæteris generibus distans sapore ferino, quem fermè in apris nouimus, euidentissimeq́; causa est nominis, Plinius.

Animalia. Est & piscis capros, id est aper, & capriscus: vide in Sue a. Capron aliqui phagrum piscem nominant, Varinus: nimirum quod spinæ in dorso ei vt feræ suillæ rigeant, nam & λοφίαν Numenius cognominat. Syagrides, pisces quidam Epicharmo, Athenæus.

Propria. Diocletiani dictum fertur, Ego apros occido, sed pulpamento alter vescitur: quod inde est natum. Agenti in Gallia Diocletiano dicebat Dryas (Dryas mulier vetula, Pomponius Lætus: videtur autem Dryas de fœmina sacerdote vel saga dici, vt Druida de viro:) Nimium Diocletiane auarus, nimium parcus es. Cui periocum is, Tunc ero largus, quum imperator fuero. At Dryas: Noli Diocletiane iocari: nam imperator eris, quum aprum occideris. Ex eo venationibus deditus apros forte oblatos enixius occidebat, dicti euentum expectans: quo est frustratus, donec præfectum prætorij Aprum (Arium Aprum) peremit, Cælius. Est & Syagros viri nomen, vt Ὀίαγρος. Σύαγρος (vt habet Athenæi codex impressus, legendum Σύαγρος) Herodoto libro 7. nomen est cuiusdam Laconis, qui ad Gelonem Syracusanum legatus venit, vt auxilium ab eo contra Medos peteret. Fuit item Syagros Aetolorum dux. Syagros apud Sophoclem in Amatoribus Achillis, nomen est canis, sic dicti quod venaretur apros, Athenæus li. 9. Aprus, Ἄπρος, vrbs Thraciæ. Steph. Scythia (Europæa) præter municipia vrbibus nitet duabus, Apris & Perintho, quam Heracleam posteritas dixit. Rhodopa huic annexa, &c. Marcellinus libro 27. Apros colonia à Philippis abest clxxxviii. M. pass. Plinius. 4. 11. in Thraciæ descriptione. Vallis quædam in Liguria vulgò Porcifera dicitur, nimirum ab apris seu porcis feris. Syagra regio Ciliciæ prope Adum & Laërtem gentile Συαγρεύς. Stephanus. Syagros, promontorium totius orbis maximum, in Arabia thurifera, Arrianus. Messenij & Lacedæmonij tertiam pugnam ad Apri sepulchrum instituunt. Locus hic (Apri simulachrum) ad Stenyclerum Messeniæ situs est. Herculem enim ibi ad dissectum aprum liberis Nelei iusiurandum dedisse, & accepisse ab eis perhibent, Pausanias in Messenicis. Capretæ populi, vbi Apamia condita est à Seleuco rege, interierunt, Isidoro teste apud Plinium. Capreæ, vel Capriæ, vel Capriene, Καπρεάων, insula Italiæ, vltra Surrentum Campaniæ vrbem circiter octo millia passuum, proxima Neapoli, Tiberij principis arce nobilis, & coturnicum multitudine. Caper fluuius Laodiceam Cariæ vrbem cum Lyco & Asopo amnibus alluit, Strabo lib. 12. & Plinius 5. 29 In ora octauæ regionis Italiæ, Ariminum colonia, cum amnibus Arimino & Aprusa, Plin. 3. 15. Capria, lacus ingens in Pamphylia, vt meminit Strab. lib. 14.

b. Πάρνης mons Atticus aprorum & vrsorum venationem præbet, Pausanias. Hippopotamis & apris dentes exertos inferior maxilla profert, Pausanias. Hippopotamo cauda & dentes aprorum, adunci, sed minus noxij, Plinius. Apri Calydonij dentium exertorum alter longitudine dimidiæ vlnæ spectatur, Pausanias. Ὥς μιν ἐπερχόμενος ἔλασεν σῦς λευκῷ ὀδόντι, Odyss. τ. de Vlysse. Eale Aethiopica fera, maxillas habet apri, Idē. Monocerotem Indi venantur, cauda apro similem, Idem & Aelianus. Aprorum pernas nostri vocant, *keuff oder hammen.*

c. Aprorum lustra, Budæus Græcè ξύλοχοι. Ex thynnis piscibus maximi, similiter vt sues soli & separatim natant: alij more luporum bini proficiscuntur, alij vt capræ gregatim, Aelianus. De robore & iracundia apri ad pugnam, adferam nonnulla mox in d. & c. Εἴποις δ' ἂν περὶ συὸς, θήγει τῷ ῥύγχει τὴν γένυν, χέει τὸν ἀφρὸν, κατὰ (τοῖς ὀδοῦσι) τὰ δένδρα, θήγει τοὺς ὀδόντας, ἐφρίξε τὴν λοφιὰν, λεχρίοις παρέβλεψε τοῖς ὄμμασι. πυρρῶδες ἀπέβλεψε, πῦρ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ἀφίησι, τοῖς ὀδοῦσιν ἀντιπαταγεῖ, τῷ πρὸς ἀλλήλους κόμπῳ τῶν ὀδόντων ἀπειλεῖ. κόπτων τοῖς ὀδοῦσι, ἀνοίγων, ἀναχρήγνύς, ἀφρὸς αὐτοῦ τοῖς χαυλιόδουσι περιζεῖ, Pollux. Κεῖτο δ' ἔπεσ' ἐν κοίτῃ μακρῶν, Odyss. τ. de apro.

d. Ἱέμενος δ' ἄρ' ἐνὶ προμάχοισι σὺς ἄγριος ἀλκήν, Homerus, intolerabilem apri ad pugnam impetum denotans, Varinus in Πανθοΐδης. Οὔτ' ἂν παρδάλιος τόσσον μένος, οὔτε λέοντος, Οὔτε συὸς κάπρου ὀλοόφρονος, οὗ τε μέγιστος Θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι μέγα σθένει βλεμεαίνει, (ἐνθουσιωδῶς βλέπει.) Homerus Iliad. ρ. quantum Panthi filij suis viribus nimium freti superbiunt. Ὑπέρθυμος, δυσόργητος, ἔμπυρος, ἀπονενοημένος, Pollux de apro. Plura leges in e.

e. Spumantem aprum ex equo lacessere, irruentemque vltro eundem mucrone conficere, Budæus. Aut spumantis apri cursum clamore prementem, Verg. 1. Aen. Thuscæ glandis aper populator, & ilice multa Impiger, Aetolæ fama secunda feræ, Quem meus intrauit splendēti cuspide culter, Præda iacēs nostris inuidiosa focis,

Martialis lib.7. Fulmineo spumantis apri sum dente perempta, Quantus erat Calydon, aut Erymanthe tuus. Idem libro 11. in epitaphio canis Lydiæ, Si te delectant animosa pericula, Thuscis (Tutior est virtus) insidiemur apris; Idem libro 12. ad Priscum in leporum venatu equo nimis præcipite periclitantem. Nanque sagacius vnus odoror, Polypus an grauis hirsutis cubet hircus in alis, Quàm canis acer vbi lateat sus, Horatius 12. Epodon. Sæpe volutabris pulsos syluestribus apros Latratu turbabis agens, Vergilius in Georg. Modò more ferocis Versat apri quem turba canum circunsona tenet, Ouid. metam. 4. Ceruum, aprum, vrsum dimissos, canis Indicus Alexandro donatus tanquam se indignos contempsit: in solum verò leonem insurrexit, vt in Cane robusto dixi ex Aeliano. Actus aper setis iram denunciat hirtis: Et ruit oppositi nitens in vulnera ferri, Pressus & emisso moritur per viscera telo, Ouid. in Halieut. Lepolemus quidam (vt scribit Apuleius lib. 8. de asino aureo) cum venaretur assumpto Thrasyllo cuius vxorem amabat, vt in venatione eum occideret, & à fera occisum mentiretur: ad feruidos dissonosque canum latratus, aper immanis atque inusitatus exurgit, toris callosæ cutis obesus, pilis inhorrentibus, corio squalidus, setis insurgentibus spinæ hispidus, dentibus attritu sonanti spumeus: oculis flammeus, aspectu minaci, impetu sæuo, feruentis oris, totus fulmineus: & primum quidem canum procaciores, qui comminus contulerant vestigium, genis hac illac iactatis, consectos interficit: deinde calcata retiola, qua primos impetus reduxerat, transabijt, &c. Et mox, Bestia genuini vigoris non oblita, retorquet impetum, & incendio feritatis ardescens, dentium compulsu, quem primum insiliat contabunda rimatur, &c. Thrasyllum aper furens inuadit iacentem: ac primo lacinias eius, mox ipsum resurgentem multo dente laniauit, &c. Συοθῆραι, qui venantur apros, Varinus in Σῦς. Συοθῆραι fabula est Stesichori. Pollux de apro, Τραχὺς ἐστὶ πρὸς ὀργήν, ἀκάθεκτος τὴν ὁρμήν, δύσμαχος, δυσάλωτος, δυσαγώνιστος, προωθῶν, προσρηγνύμενος, ἐμπίπτων, ἀνατρέπων, ῥύμῃ ἐπιών, ῥόθιος, συμπεφραγμένος, βίαιος τὴν ὁρμήν, δυσκίνητος, δυσκαταγώνιστος: καὶ τὰς ἄρκυς διαρρήξειεν ἄν, καὶ τοὺς στάλικας ἀνατρέψειε, καὶ τὰ δένδρα πρόρριζα ἐκτρέψειεν, Hæc ille. Et alibi, Σῦν καὶ κάπρον συῤῥηγνυσθαι εἴποις ἄν. Achilles adhuc puer, Λεόντεσσιν ἀγροτέροις ἔπρασσε φόνον, κάπρους τ' ἔναιρε. Pindarus. Et alibi, Ὑφ' ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ' ἰθύει τάχιστα δελφίς. κάπρῳ δὲ βουλεύοντι φόνον κύνα δεῖ τλάθυμον ἐξευρεῖν: vt citat Erasmus in prouerbio, Equus in quadrigis, in aratro bos. Hercules venando sagittis petit, Ἠὲ σύας, ἢ πόρτιν κεραήν, Orpheus in Argon.

Ἰθύσαντι δὲ κυνέεσσιν ἐοικότες, οἵ τ' ἐπὶ κάπρῳ | Βλημένῳ ἀΐξωσι πρὸ κούρων θηρητήρων.
Ἕως μὲν γάρ τε θέουσι διαῤῥαῖσαι μεμαῶτες, | Ἀλλ' ὅτε δή ῥ' ἐν τοῖσιν ἑλίξεται ἀλκὶ πεποιθώς;
Ἄψ τ' ἀνεχώρησαν, διά τ' ἔτρεσαν ἄλλυδις ἄλλος,

Homerus Iliad. ρ. Ὡς δ' ὅταν ἔν τε κύνεσσι καὶ ἀνδράσι θηρευτῇσι, Κάπριος ἠὲ λέων στρέφεται σθένεϊ βλεμεαίνων, (&c. vt in Leone e. recitaui,) Idem Iliad. υ. Apud eundem Odysseæ τ. Autolycus cum filijs & Vlysse ex filia nepote in Parnasso monte venatur. Οἱ δ' ἐς βῆσσαν (pedem montis) ἵκανον ἐπακτῆρες, πρὸ δ' ἄρ' αὐτῶν ἴχνη ἐρευνῶντες κύνες ἤισαν. sequebantur Autolyci filij, cum quibus Vlysses Ἤιεν ἄγχι κυνῶν, κραδάων δολιχόσκιον ἔγχος.

Ἔνθα δ' ἄρ' ἐν λόχμῃ πυκινῇ κατέκειτο μέγας σῦς, | Τὴν μὲν ἄρ' οὔτ' ἀνέμων διάει μένος ὑγρὸν ἀέντων,
Οὔτε μιν ἠέλιος φαέθων ἀκτῖσιν ἔβαλλεν, | Οὔτ' ὄμβρος περάασκε διαμπερές. ὡς ἄρα πυκνὴ
Ἦεν. ἀτὰρ φύλλων ἐνέην χύσις ἤλιθα πολλή. | Τὸν δ' ἀνδρῶν τε κυνῶν τε περὶ κτύπος ἦλθε ποδοῖιν,
Ὡς ἐπάγοντες ἐπῇσαν: ὁ δ' ἀντίος ἐκ ξυλόχοιο, | Φρίξας εὖ (aliâs ἐῦ) λοφιήν, πῦρ δ' ὀφθαλμοῖσι δεδορκώς.
Στῆ ῥ' αὐτῶν σχεδόθεν. ὁ δ' ἄρα πρώτιστος Ὀδυσσεὺς | Ἔσσυτ' ἀνασχόμενος δολιχὸν δόρυ χειρὶ παχείῃ
Οὐτάμεναι μεμαώς. ὁ δέ μιν φθάμενος ἔλασεν σῦς | Γουνὸς ὕπερ. πολλὸν δὲ διήφυσε σαρκὸς ὀδόντι
Λικριφὶς ἀΐξας, οὐδ' ὀστέον ἵκετο φωτός. | Τὸν δ' Ὀδυσεὺς οὔτησε, τυχὼν κατὰ δεξιὸν ὦμον.
Ἀντικρὺ δὲ διῆλθε φαεινοῦ δουρὸς ἀκωκή. | Κὰδ δ' ἔπεσ' ἐν κονίῃσι μακών. ἀπὸ δ' ἔπτατο θυμός.

Carmon quidam dum venaretur in Tmolo monte, ab apro percussus, ὑπὸ κάπρου πληγείς, obijt Plutarchus de fluuiis in Pactolo. Apri quidem, vt Plinius scribit, percutiunt, fœminæ mordent. Sed plures quos apri occiderũt, in h. memorabimus. Προβόλιον, venabulum: genus hastæ quo vtuntur ad venationem aprorum, Suidas & Varin. Hesychius interpretatur σιβύνην (malim cum n. simplici) ἔχουσαν μετὰ τὴν ἀκμὴν προβολάς. hoc est, venabulum quod post aciem lanceæ, eminentia habet obstacula, quæ supra in E. κνώδοντας ex Xenophonte nominauimus. Λόγχαις συοφόνταισι. Lucillius in Anthologio 2.28. Sibinam (melius, Sibynam) appellant Illyrij telum venabuli simile. Ennius, Illyrij restant sicis sibynisque fodentes, Festus. Φέρε τὴν συβύνην (lego σιβύνην) καὶ πλατύλογχον, Alexis apud Pollucem 10.31. Συμβίνη, (sed ipse literarum ordo συβίνη scribendum requirit: ego malim σιβύνη, per iôta in prima syllaba, & ypsilon in secunda) καταβόλιον, ἐμβόλιον, Hesychius. Σιβύνη, ὅπλον δόρατι παραπλήσιον, Varinus: ἀκόντιον ῥωμαϊκόν, Suidas. Συβήνη verò, ἡ δερματίνη αὐλοθήκη, ἢ φαρέτρα, Varinus. Ἐρυμάνθιοί τῷ ὄντι σύαγροι κατὰ πινάκων περιαγάνων χρυσομίτρων σιβύναις (lego σιβύναις) ἀργυραῖς διαπεπερονημένοι περιεφέροντο ἑκάστῳ Athenæus in conuiuio Carani Macedonis, libro quarto. Dipnosoph. Σιγύνη & σίγυνος: paruum scutum: item hasta è ferro solida, δόρυ ὁλοσίδηρον, qualis olim fiebat ad suum venationem, propter nimium feruorem & robur huius feræ: vnde & σίγυνος dictus videtur quasi συΐκαινος, ὁ τοὺς σῦς καίνων ἤγουν κεντῶν. Cyprij verò sigynos vocant δόρατα id est hastas, Varinus. Σίγυνον, ἐμβόλιον ὁλοσίδηρον, Idem. Σιγύνης, καὶ σιγύνος, τὰ δόρατα παρὰ Μακεδόσι. Τόνδε παρ' Ἡρακλεῖ θῆκε μετὰ σιγύνην Ἐκ πολλοῦ πλειῶνος, ἐν ἐπιγράμματι. καὶ ἀλλαχοῦ, Τὸν κυνέην, τήν πήραν τε, καὶ ἀγκυλόεντα σίγυνον. Suidas: vnde apparet penultimam modo corripi, modo produci. Σίγγυνοι (melius σίγυμνοι, requirente etiam literarum ordine) τὰ ξυστὰ δόρατα, ἢ τοὺς ὁλοσιδήρους ἀκοντας. Hesychius. Ζιβύνη, ὁλοσίδηρον ἀκόντιον, ἢ λόγχη, ἢ σπάθη, ἢ μάχαιρα, Idem & Varinus. Ζιβυνία, λογχίδια μικρά. Iidem. Ζιζύνη, ὁλοσίδηρον ἀκόντιον, ἢ σπάθη ἢ ψέλλιον, Varinus. Σίσυννον, δόρυ, Hesychius. Varinus per ν. simplex habet. Ferunt difficiles partus statim solui, cum quis tectum, in quo sit grauida, transmiserit lapide, vel missili ex his, quæ tria animalia singulis ictibus interfecerint, hominem, aprum, vrsam, Plinius. Galli quod ex capto apro & mactato canibus obijcitur pascendis, ceu merces laboris, vernacula lingua vocant la fouaille dung sanglier, (quod fiat sur le focu, id est ad ignem,) quidam Latinè visceratione m interpretantur: eandem si de ceruo fiat, curee nuncupant. Taifalorum gentem turpem ac obscœnæ vitæ flagitijs ita accepimus mersam, vt apud eos nefandi concubitus fœdere copulentur maribus puberes. Horum si qui iam adultus aprum exceperit solus, vel interemerit vrsum immanem, colluuione liberatur incesti, Marcellinus libro 31.

Adrastus oraculo iussus filias coniungere apro & leoni: cum venirent ad eum Tydeus apri, & Polynices leonis pelle induti, illis elocauit, Varinus in Ὀιδίπους. Apud Calphurnium Aegl. 6. ceruus quidam monile gerit, 7.

gerit, in quo pendulus apri Dens sedet. Nostri etiam hos dentes argento clausos puerorum collis appendunt, vt & ossa palmularum, vt dentium emissio iuuetur, dum istis mandendis exercentur gingiuæ.

f. In niue Lucana dormis ocreatus, vt aprum Cœnem ego, Horatius Serm. 2.3. Vmber & iligna nutritus glande rotundas Curuet aper lances, carnem vitantis inertem, Idem 2. Serm. Quamuis Putet aper, rhombusque recens, mala copia quando Aegrum sollicitat stomachum, Ibidem 2.2. Sumine cum magno lepus, atque aper, atque pygargus, Iuuenalis Sat. 11. Quanta est gula quæ sibi totos Ponit apros, animal propter conuiuia natum, Idem.

Pinguescant madidi læto nidore penates,	*Flagret & exciso festa culina iugo.*
Sed coquus ingentem piperis consumet aceruum,	*Addet & arcano mista Falerna garo.*
Ad dominum redeas, noster te non capit ignis	*Conturbator aper: vilius esurio,*

Martialis de apro à se occiso. Κριὰ χλούνην πέφνε σύαγρον ἐλάφων τε ταχειῶν, Orpheus in Argonaut. Sus ferus nihilo minor celebri illo Calydonio sue Dipnosophistis apponitur apud Athenæum. Ἵνα τὰ μὲν ἄγρια τοῖς πυρὶ, τὰ δὲ συάγρια μετὰ τῶν φίλων αὐτὸς ἔχῃς, Lynceus Samius apud Athenæum. Ἐρυμάνθιοι τῷ ὄντι σύαγροι κατὰ πινάκων τετραγώνων ἀργυροῖ... σιγυνίαις (lego σιβύναις) χρυσαῖς διαπεπερονημένοι περιεφέροντο ἑκάστῳ, Athenæus lib. 4. in descriptione conuiuij Carani. Quidam gulosus aprum integrum, 100. panes, veruecem & porcellum vno die comedit, Textor.

h. In portentis numerantur tres apri: Erymantheus, Calydonius, & tertius in Olympo Mysiæ, Grapaldus: nos de singulis ordine dicemus. Erymanthus mons est Arcadiæ, in quo aprum agrorum vastatorem Hercules domuit, viuumque super humeros ad Eurystheum detulit: quo conspecto Eurystheus in æreo vase se abscondit. Aut Erymanthi Placârit syluam, & Lernam tremefecerit arcu, Vergil. Est & sylua & fluuius hoc nomine in Alpheum defluens, vt ostendit Plinius libro 4. Beluam Erymanthiam vastificam legimus apud Ciceronem libro 2. Tusc. Arcades habitant sub Erymantho monte, in quo multi sunt apri, Eustathius in Dionysium Afrum. Dryopes gentem improbam circa Pythonem Hercules eiecit, (μετῴκισε:) quod ei victum petenti cum Erymanthium aprum gestaret, non dedissent, Suidas in Κάπρος Ἐρυμάνθιος. Potest & Ἐρυμάνθιος scribi per α. in penultima. Poëtæ eundem Arcadium, Mænalium & Tegeæum nominant. Fulmineo spumantis apri sum dente perempta, Quantus erat Calydon, aut Erymanthe tuus, Martialis de cane Lydia. Meleagri & Calydonij apri historiam multis prosequitur Homerus Iliados nono: nos Scholiastæ verba, qui rem paucis complectitur, conuersa apponemus. Oeneus (inquit) Aetoliæ princeps, cum primitias anni fructuum dijs immolaret, solam Dianã neglexit. Quamobrem irata illa, aprum immanem Aetolis immisit, qui tum regionem tum incolas perdebat. Aduersus hunc in venationem prodierunt Calydonij & Pleuronij: primus autem feram vulnerauit Meleager Oenei filius, & pellem eius cum capite, quod virtutis præmium acceperat, Atalantæ virgini Arcadi filiæ Iasi venationis sociæ, cuius amore captus erat, donauit: quod ægre ferentes filij Thestij, qui auunculi erant Meleagri, hoc est fratres Althææ matris eius, insidiabantur ei: (&, vt alij scribunt, donum illud Atalantæ abstulerunt.) Ipse re cognita alios interfecit, alios fugauit. Quam ob causam Pleuronij Calydonijs bellum intulerunt: in cuius initio Meleager matri iratus, patriæ opem non tulit. Cum verò ciuitas iam vastaretur, à Cleopatra vxore persuasus, in pugnam progressus, hostes partim occidit, partim fugatos in præcipitia egit. Ceterum Althæa filio succensens datam sibi à Parcis tædam (titionem, id est stipitem semiustum) cõcremat: hac enim exusta fatalis erat mors Meleagro: quo defuncto, pœnitudine ducta mater seipsam interemit, (vel, vt quidam scribunt, in rogum filij se iniecit, Varinus in Μελέαγρος.) Plura vide in Onomastico nostro in Atalantæ & Meleagri nominibus, & apud Ouidium Metamorph. 8. Sus Calydonius primo circa Oetam fuit, (quare à Lycophronte Οἰταῖος σῦς nominatur.) deinde in Ætoliam à Diana immissus est: perijt autem in eius venatione Ancæus Agapenoris pater, Scholiastes Lycophronis. Ancæus Lycurgi Arcadis filius, cum Iasone ad Colchos nauigauit, & postea ab apro Calydonio occisus est, Pausanias in Arcadicis. Dentes habuit plus quàm cubitales: meminerunt eius Homerus, Soterichus (in Calydonijs, vt Scholiastes Lycoph. scribit) & alij innumeri, Io. Tzetzes 7. 102. Eadem ferè quæ Homeri Scholiastes, Varinus quoque scribit in dictione Μελέαγρος: & addit quædam super allegoria titionis quæ Meleagri vitam conseruabat. Quòd autem, inquit, Aetoli & Calydonij propter apri caput pugnarint, vt Homerus canit, mirum non est, cum hodieque multis in locis, & maximè in Lycia, venatori qui primus ceruum, capram aut aprum attigerit, quamuis inutili etiam ictu, feræ caput pro præmio offeratur. Cæterum Geographus scribit, quòd verisimile sit Curêtas & Aetolos pro parte aliqua regionis pugnasse, &c. Varinus. Crommyon terræ quidem nunc est Corinthiæ, antea verò Megarensis, vbi Crommyoniam versatam fuisse suem, refertur in fabulis, ex qua Calydonium natum fuisse aprum memorant: interque præclara Thesei certamina vnum illud prodiderunt, hanc illius manibus occisam, Strabo lib. 8. Sus Calydonius albo colore & fœmina fuit, vt Cleomenes Rheginus prodidit, Athenæus libro nono. Feræ olim hominibus multò magis (quam nostro sæculo) metuendæ fuerunt, vt Nemeæus & Parnasius leo, & Calydonius ac Erymanthius sus, & (alius) in Crommyone terræ Corinthiæ: ita vt diceretur, alias è terra prognatas, alias dijs sacras fuisse, alias in vltionem hominum immissas, Pausanias in Atticis. Qui Diomedeis metuendus setiger agris, Aetola cecidit cuspide, talis erat, Martialis in Xenijs sub lemmate, Aper. Et rursus sub lemmate, Porcellus lactens: Lacte mero pastum pigræ mihi matris alumnum Ponat, & Aetolo de sue diues edat. Poëtæ hunc aprum Meleagreum & Atalanteum cognominant. Atalantæ canis Aura nomine fuit, quam cum Calydonia peremisset, bruto sepulchrum indigenæ struxêre, Cælius. Aristophôn pinxit Ancæum vulneratum ab apro, cum socia doloris Astypale, Plinius. His adscribam quæ in Pausaniæ Arcadicis de hoc apro leguntur. Ancæus (inquit) Lycurgi filius Calydonium aprum sustinuit, licet vulneratus. Et paulò post: Atalanta prima in aprum incidit, & sagittis eum petijt. Harum rerum gratia caput ei & pellis apri, præmia fortitudinis sunt data. Et mox, In aquilis (id est pinnis templi Tegeatarum) parte priori venatio apri Calydonij est expressa. In medio potissimum apri hi sunt depicti, vna parte Atalanta, Meleager, Theseus, Telamon, Peleus, Pollux, & Iolaus Herculis ærumnarum maxima ex parte socius, Thestij item filij, fratres autem Althææ Prothus & Cometes. Altera parte apri Ancæum vulneratum iam & venabulum (πέλεκυν securim) emittentem sustinet Epochus. Iuxta eum Castor & amphiaraus Oiclei filius: post hos Hippothus Cercyonis F. Agamedis F. Stympheli F. Postremus Pirithous est. Cæterum dentes apri Calydonij Romanorum imperator Augustus abstulit, postquam Antonium bello superauit. Et paulò post, Alterum autem ex dentibus apri retineri aiunt rerum mirabilium (illic) custodes:

 reliquus

reliquus in hortis imperatoris in Bacchi templo est suspensus, longitudine dimidiam omnino vlnam adæquans, (τῶν ...) Et mox, In templo Tegeatarum donaria præstantissima sunt, pellis apri Calydonij, quæ temporis diuturnitate computruit, & pilis omnino est nudata, &c. Hæc omnia Pausanias.

Adrastus natione Phryx, regij generis, quum fratrem imprudens interemisset, Sardis ad Crœsum confugit, & expiatus cum eo habitauit. Per hoc idem tempus apud Olympum Mysiæ, aper eximiæ magnitudinis (συὸς μέγα χρῆμα) extitit, qui ex hoc monte progressus Mysorum rura peruastabat. Ad hunc conficiendum incolæ à Crœso petunt vt Atyn filium cum venatoribus, aliquot mittat. Ille quòd in somnis vidisset filium ferrea cuspide periturum, metuens ei mittere noluit, sed alios venatores absque eo. Persuasus tamen, mittit: & salutem eius Adrasto commendat. Vbi igitur ad feram peruentum est, Adrastus vibrato in aprum iaculo, non illum, sed Crœsi filium vulneratum imprudens occidit: qua re tantum indoluit, vt quamuis re cognita ignosceret ei Crœsus, sese super bustum filij eius transfoderit, vt copiosè scribit Herodotus lib. 1. Scribitur autem Ἄτυς per τ. simplex: nam alius fuit Ἄττης Phryx ab apro occisus, vt inferius referam. Βηρώνιον nomen est ciuitatis: nam cum apud Noricos populos aper diuinitus immissus regionem vastaret, & omnes eum pertempturi nihil proficerent, vnus quidam suem inuersum in humeros assumpsit, vt poëtæ etiam de Calydonia sue fabulantur: (nempe quòd à Diana immissus agros vastauerit, non quòd aliquis eum in humeros assumpserit,) Quod videntes Norici acclamarunt vernacula lingua, Βηρώνες, (Vir vnus, Latinæ voces sunt, non Noricæ, id est Germanicæ,) vnde ciuitati nomen impositum Βηρώνιον. Suidas. Suem alatum Clazomenis exortum fuisse auditum est, qui Clazomenios agros vastaret. Quod quidem ipsum in Clazomeniorum finibus Artemon confirmauit accidisse: vnde illic locus decantatus, Sus alatus nominatur. Id quod si cuipiam fabula videatur, & ego hoc idem non ignorem, tamen de animali dictum facile patior, Aelianus. Inter Cæsareæ discrimina sæua Dianæ, Fixisset grauidam cum leuis hasta suem, Exilijt partus miseræ de vulnere matris. O Lucina ferox, hoc peperisse fuit? Martialis in libro Spectaculorum.

Ancæus Agapenoris pater ab apro Calydonio interfectus est, vt supra in huius apri mentione retuli. Carmon quidam cum in Tmolo monte venaretur, ab apro percussus interijt, Plutarchus de fluuijs in Pactolo. Attæ duo fuerunt, alter Syrus, alter Arcas, quorum vterque ab apro interemptus traditur, Plutarchus ab initio vitę Sertorij. Attes (Ἄττης) quidam Phryx cum pasceret pecora, & matrem deorum siue Rheam hymnis celebraret, amatus est ab ea, & in honore habitus cum frequenter ei appareret. Quod ægre ferens Iupiter, Atten interfecit, non palàm ob reuerentiam matris, sed apro immisso. Rhea post luctum, cadauer sepelijt, & Phryges eundem quotannis verno tempore lugent, Scholiastes Nicandri, Plura de hoc Atte in Achaicis scribit Pausanias. Hunc tamen Catullus non Atten, sed Atyn vocat, prima breui, & in secunda per ypsilon. Idmonem Argonautam aper occidit, Orpheus. Sus Veneri inuisus est propter Adonin ab apro occisum: vide in Sue h. in sacrificio Veneris ex sue. Aper ob Adonidis cædem vinctus ab Amoribus Veneri adducitur apud Theocritum Idyllio 29. Mars siue in aprum mutatus, siue aprum contra Adonin excitans, illum occidisse fertur, Isaacius Tzetzes. Macrobius libro 1. Saturnaliorum Adonin non alium quàm Solem esse docens, Ab apro autem (inquit) tradunt interemptum Adonin, hyemis imaginem in hoc animali fingentes: quod aper hispidus & asper gaudet locis humidis & lutosis, pruinaque contectis, proprieque hyem[e] [illegible] fructu pascitur glande. Ergo hyems veluti vulnus est Solis, quæ & lucem eius nobis minuit & calorem, quod vtrunque a[nimantibus] accidit morte.

Caico Mysiæ fluuio mons Teuthras adiacet, à Teuthrante Mysorum rege dictus. Hic cum aliquando venationis gratia Thrasyllum montem conscendisset, aprum ingentem repertum cum satellitibus persecutus est. Aper ceu supplex in Orthosiæ Dianæ templum confugit. Et cum venatores quoque ingrederentur, alta & humana voce exclamauit, Parce ô rex pecudi deæ: sed Teuthras nihil commotus, eum interemit. Hanc regis improbitatem dea iniquè ferens, apro vitam restituit: & regem impetigine atque insania affecit: cuius ille mali pudore in montium iugis remansit. Hac re cognita Lysippe mater, in syluam ad ipsum progressa est cum Polyido vate Cyrani filio, à quo instructa deam boum sacrificijs (βουθυσίαις) placauit: vnde cum filium sanæ menti restitutum recepisset, Dianæ Orthosiæ fanum construxit: & aureum aprum ore humano insignem (χρυσοῦν κάπρον ἀνθρώπου πρόσωπον ἔχοντα) conflari curauit, Plutarchus in libro de fluuijs. Aprum etiam in malum augurium retulit Melampus: destructionem enim eorum, quæ agenda instituit aliquis iter faciens, cum obuius fuerit, præsagit, Niphus.

Olympiæ in curia simulachrum est Iouis Horcij, à iuramento sic dicti. Is vtraque manu fulmen tenet. Apud hunc moris est athletas, & patres eorum & fratres, gymnastas item, per aprum dissectum iurare (ἐπὶ κάπρου κατατεμνομένων) nullo se in Olympiorum certamine vsuros esse dolo malo, &c. Cæterum in quem vsum post athletarum iuramentum conuertant aprum, non in mentem venit interrogare. Quoniam antiquioribus seculis vsitatum fuit in sacrificijs, vt quæcunque in iureiurando adhibuerant homines, eorum prorsus esu abstinerent. Id quod Homerus vel potissimum significat. Aprum certè, per cuius dissectas carnes Agamemnon iurauit, rem se cum Briseide non habuisse, per præconem scripsit in mare abiectum: Ἦ καὶ ἀπὸ σφαγέας κάπρου τάμε νηλέϊ χαλκῷ. Τὸν μὲν Ταλθύβιος πολιῆς ἁλὸς ἐς μέγα λαῖτμα Ῥῖψ᾽ ἐπιδινήσας, βόσιν ἰχθύσιν. Pausanias Eliacorum primo. Idem in Messenicis scribit, locum in Messenia esse qui Apri sepulchrum nominetur, quod Hercules illic ad dissectum aprum liberis Nelei iusiurandum dedisse, & accepisse ab eis perhibeatur. Galatæ qui Pesinûntem incolunt, aprorum contactu abstinent, nimirum quod Attes, quem colunt, ab apro occisus feratur: quanquam ipsi a[liam] de eo fabulam narrent, Pausanias in Achaicis. Κάπρος ... Varinus. Σπονδῇ ... Hipponax apud Athenæum. Parrhasij in Arcadia Apollini Epicurio, id est auxiliari, aprum sacrificabant, Gyraldus. Diana in Samo καπροφάγος cognominabatur, Varinus: nimirum quod apri ei immolarentur. Τερπομένη κάπροισι καὶ ὠκείῃς ἐλάφοισιν. Homerus Odysseæ tertio de Diana, propter studium eius circa venationem. Laphriæ Dianæ apud Patrenses magno in ara igne excitato, apros ceruos, & alias feras viuas iniiciunt, Pausan. in Achaicis.

PROVERBIA.

In saltu vno duos apros capere, est eadem in re duos pariter deprehendere. Plautus in Casina, Iam ego vno in saltu lepidè apros capiam duos, Erasmus. Dubium non est, (inquit idem Chiliadis tertiæ centuria sexta,) quin

quin ad prouerbiorum classem pertineat quod est apud Maronem in carmine Bucolico: Eheu quid volui mi-
sero mihi, floribus austrum Perditus, & liquidis immisi fontibus apros: Vbi quis optat nocitura ... ventus flo-
ribus inimicissimus, præcipuè auster, ob violentiam. Et rursus Chiliadis quartæ centuria 2. idem repetens, in eum
quadrare ait, qui sibi accersit optátue perniciem allatura. Siquidem apri (inquit) non tantum bibunt è fonte im-
pressis pedibus, verum etiam volutant sese. Suem iritat, [illegible] in auidum rixarum dicebatur. Sus enim agre-
stis prouocatus rectà petit eum, à quo prouocatus est. Sic enim narrant venandi periti: si quis suem lancea p...
tensa prouocârit, etiam si iam ille sequebatur alium quempiam, ilico vertere cursum, & in prouocatorem te...
re, ne cuspide quidem vitata, Erasmus. Sus agrestis vbi pepererit non pluet: Vide supra circa finem capitis
quinti. Delphinum syluis appingit, fluctibus aprum, Qui variare cupit rem prodigialiter vnam, Horatius
10 de Arte.

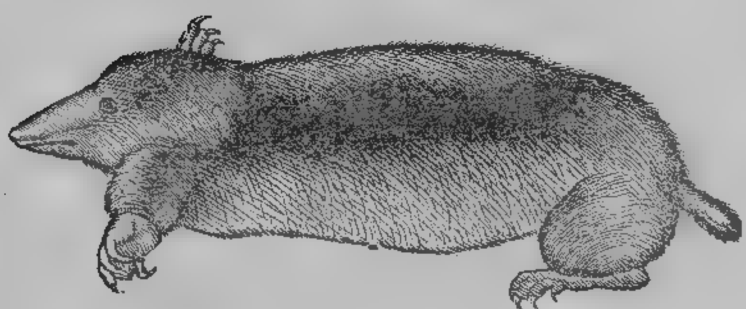
Emblema Alciati, quod inscripsit, Ex damno alterius, alterius vtilitas.

Dum sæuis ruerent in mutua vulnera telis,
Vngue leæna ferox, dente timendus aper,
Accurrit vultur spectatum, & prandia captat.
Gloria victoris, præda futura sua est.

DE TALPA.

A.

20

30

TALPAM aliqui murium generi adnumerant, quod ipse non probo: neque enim aliud muribus
40 simile habet præter magnitudinem: quæ & ipsa tamen in muribus variat. Murium sanè genus o-
mne, anteriores binos dentes oblongos & curuos habet, talpæ non item. Albertus talpam aliter mu
rem terrenum vel cęcum appellari scribit. Sed mures terreni, qui fruges & herbarum radices in aruis
& hortis populantur, alij diuersorum sunt generum, vt homonymiæ cauendæ causa, idem nomen
talpis communicari non placeat. Cæcus verò mus, idem qui araneus propriè cognominatur, vt suo loco dixi-
mus. תנשמת *tinschemet*, vocem Hebraicam Deute. 14. alij aliter interpretantur: Dauid Kimhi auem, quæ cæ-
teras suo conspectu obstupefaciat, R. Salomon ciuetam, vt Galli vocant, id est noctuam. Leuitici vndecimo
Chaldæus transfert ביותא, *baueta*, vel *bota*, id est cygnum. Arabs שאהין, *schahin*. Persa nomen Hebraicum reti-
nuit. Septuaginta & Hieronymus ibin. Et Deuteronomij 14. porphyrionem. R. Salomon auem similem muri,
Gallicè dictam chaulue souris, id est vespertilionem. Et rursus Leuitici 11. (vbi legitur: Stellio, lacerta & talpa, hęc
50 omnia immunda, Munstero interprete,) Dauid Kimhi reptile interpretatur, R. Salomon טלפא, talpam. Chal-
dæus אשותא, *astbuta*. Arabs זמברז, *zambaraz*. Persa אז גורבה דדח, *an gurbah dedach*. Septuaginta aspalacen,
Hieronymus talpām. In die proijciet homo aureos & argenteos deos, in fossuras talparum & vespertilionum, E-
saiæ 2. Munstero interprete. Hieronymus vertit, Proijciet homo idola, vsque vt adoraret talpas & vespertiliones.
Septuaginta, προσκυνεῖν τοῖς ματαίοις καὶ ταῖς νυκτερίσι. Verba Hebraica sunt לחפר פרות ולעטלפים. *lachepor
perot velaatalephim*. Aliqui priores duas voces coniungunt & pro vna legunt lacheporperot, ceu compositam di-
ctionem. Dauid Kimhi in libro Radicum & in Commentarijs quoque, docet quosdam existimare sic dici auem
quæ fodiat פירות *phiroth*, id est foueas: quosdam reptile à fodiendo dictum. Ipse voces duas esse putat, & interpre-
tatur, ad fodiendum fossas, vt in Thalmud aliquando פירה pro חפירה. Abraham Esra vnam dictionem facit,
cheporperot, qua significetur auis noctu volans, interdiu se occultans, vt vespertilio: vel, vt alij dicunt, auis quæ
60 noctua vocatur. Chaldæus transfert abominationes aut idola, (secutus nimirum Septuaginta, vt sæpe facit, qui
μάταια verterunt:) vnde Iudæi quidam suspicantur idola forma illarum, auium aut reptilium eos adorauisse.
Symmachus infructuosa, Aquila ὀρύγας, (quam vocem videtur, pro fossis accipere: nam verbum ὀρύσσειν fode-
re est.) Theodotion Hebraicam reliquit. Docti hodie omnino talpas esse putant, à fodiendo sic dictas. Syluati-
cus barbaras voces irbea & lagoceccos, pro talpa interpretatur, vt guzden Vetus glossographus Auicennæ. Ani-
mal vocatum habenium foueas in campis habet, & pugnando venatur animal dictum pelagoz, quod Auicenna
videtur vocare murem cæcum, quem nos talpam nominamus. Vtrumlibet vicerit, deuorat alterum, Albertus in
Aristotelem 9... vbi nihil omnino tale apud Aristotelem reperio. Talpa Græce ἀσπάλαξ vocatur: aut etiam σπά-
λαξ, sed rarius. Recentiores quidam, Volaterranus & alij, Græce blactam ἀπὸ τοῦ βλάπτειν, id est à nocendo dici,
stultè suspicantur. Blatta enim non blacta scribendum: quæ dictio Latina, non Græca, insecti quoddam genus,
70 non talpam significat. Ex eodem errore natum puto quod scribit Volaterranus, talpas frumentum in area po-

pulari,

pulari, quod blattæ ac gurguliones, insectorum scarabeorumque genera faciunt. Ineptissime etiam Albertus talpam Græcè colty, vel (vt alibi legitur) koky appellari scribit: quam vocem eum ab Auicenna sumpsisse puto, vt fortè Persica sit. Talpa apud Italos nomen Latinum retinuit. Hispanicè, tópo, qua voce Itali murem nuncupant. Gallicè, taulpe. Germanicè *mulvverf*, vel vt Saxones scribunt *molvvurff*, quòd terram rostro fodiat & reijciat. Heluetij frequentius vocant *schær* vel *schærmus*, vt excitatum ab eis terræ cumulum *scharhufen*: à verbo *scharren*, quod manibus aut pedibus radere & fodere significat: vnde & agrestes mures qui terram fodiunt vt radices deuorent, *schorrmuß* appellantur. Flandri & Hollandi talpam vocant *mol* vel *molmuß*: Angli molle, prima syllaba tantum Germanicæ vocis *mulvverf* vel *molvvurf*, vt videtur, vsurpata. Sed Angli etiam want appellant. Illyrij krticze.

B.

Terræ Bœotiæ in Orchomenio agro talpæ habentur multæ: at in Lebadico vicino (in Coronea, vt legimus in Mirabilibus Aristot.) nullæ sunt, neque si aliunde portatæ eò fuerint, volunt infodere, (sed moriuntur,) Aristoteles & Aelianus. In Bœotiæ Lebadia illatæ solum ipsum fugiunt, quæ iuxta in Orchomeno tota arua subruunt talpæ, Plinius. Talpæ coloris sunt nigri, (cinerei, Cardanus) pili mollis, breuis & densi, Albertus. Pilos habent nigrore splendido insignes, qui catulis earum sunt albi, Georg. Agricola. Talpam albicantem attulit mihi quidam (in fine octobris) modico ruffo admixto, per ventrem medium plusculo: plurimo inter crura anteriora, & in collo. Non autem videtur catulus fuisse, cùm longus esset duos palmos inter caput & caudam.

Aegyptij vt hominem cæcum significent, talpam pingunt: hæc enim neque oculos habet, neque aliter videt, Orus. Aut oculis capti fodêre cubilia talpæ, Vergil. 1. Georg. vbi Seruius, Oculis capti, id est oculis debiles: quum enim cæcæ nascantur, quomodo capti oculis? Quid talpam, num desyderare lumen putas? Cicero 4. Acad. Talpa priuata est visu, (Hesychius oculis,) Suidas. Oculos non habet, Iidem in Τυφλότερος. Talpa cæcior, Τυφλότερος ἀσπάλακος, prouerbium in eos qui supra modum cæcutiunt, aut qui minimè iudicant. Nam iocundior fiet metaphora, si quidem ad animum transferatur, Erasmus. Meminerunt prouerbij Suidas & Hesychius. Stesimbrotus ait eas à Terra excæcatas esse quoniam fruges perdant, Suidas. Talpam modo quodam oculos habere dixerim, cum tamen omnino habere negem: quippe cum omnino quidem nec videat, nec perspicuos habeat oculos. Verum si quis prætentam membranam detrahit, locus oculorum apparet, & pars nigra eorundem: situs denique, & descriptio eadem, quam legitimam conspicui oculi obtinent, vtpote cum obducta cute oculi pressi, confusi, oblæsique essent, dum crearentur, Aristoteles. Et alibi, Generi talparum visus deest: non enim oculos in aperto id habet: cute tamen detracta, quæ crassiuscula obtenta sedem luminum opacat, oculi intus lacessiti imperfectique visuntur, sed ita, vt partes easdem habeant omnes, quibus oculi integri constant. Habent enim nigricantem illum orbiculum, & quod intra eum continetur, quam vocant pupillam, atque etiam portionis albidæ ambitionem: sed non tam liquidò, quàm oculi conspecti & eminentes: nec in partem exteriorem apparere hæc possunt, propter cutis obductæ corpulentiam, vtpote cum natura inter generandum lædatur, atque ita opus inchoatum relinquatur: pertinent enim à cerebro, qua cum neruo coniungitur, meatus duo neruosi validi ad ipsas oculorum sedes, qui in dentes superiores finiunt, Hæc Aristoteles. Quadrupedum talpis visus non est. Oculorum effigies inest, si quis prætentam detrahat membranam, Plinius. Talpa dicta est, eò quod perpetua cæcitate tenebris damnata sit: est enim absque oculis, Isidorus. Talpa loca oculorum habet, non oculos: nam pellem in loco oculorum non habet pilosam, Albertus. Et rursus 1.2.3. Talpa (inquit) priuata est oculis, vt videtur: nihil enim omnino videt, & errat incedens quum de terra egreditur: sed hoc experimento cognoui, quod pellis in loco oculorum plana est, & tenuis, alba, sine pilis, & prorsus solida, vt ne vestigium quidem diuisionis appareat: hanc cum cautè incidissem, nihil omnino inueni nigredinis aut materiæ oculorum, sed carnem deprehendi illic humidiorem quàm alibi: erat autem recens capta talpa, & adhuc palpitabat. Sed nil mirum talpam oculis carere, quum extra terram nec victum quærere nec aliter versari soleat: venatur enim in terra lumbricos, vbi oculi ei forent inutiles. Pellem verò oculorum loco, tenuem, planam & glabram obtinet, vt tenui ad eam luminis reflexione facta, hoc saltem percipiat sub terráne an supra eam sit. Nam supra terram nisi ad vnam alterámue ad summum horam viuere nequit, Hæc ille. Mihi quidem aliquoties inspicienti, talparum ocelli liquidò apparuerunt: prominent enim extra cutim veluti puncta nigra, magnitudine seminis milij vel papaueris, neruo affixa. Hæc cum digito chartæ apprimerem, nigro humore eam infecerunt. Quin & eruditus quidam amicus noster, in talpa grauida dissecta fœtus aliquot se reperisse mihi narrauit, maiusculis capitibus, in quibus iam etiam oculi apparerent. Auriculis caret, Albertus. Rostrum habet ὥσπερ γαλῆς, id est tanquam mustelæ, Suidas & Hesychius in Τυφλότερος: lego, ὡς μυγαλῆς, id est tanquam muris aranei: omnino enim simile est: aut, si mauis, suillo rostro, vt magnis parua conferantur. Dentes etiam non vt cæteri mures, sed muris aranei dentibus ferè similes habet, præsertim inferiores: binos enim anterius coniunctos & oblongos non habet: sed vt canes vel mustelæ vtrinque ad latera singulos habet eminentes, non in vtraque tamen vt illi, sed superiore tantum maxilla: posteriores siue interiores multis cuspidibus vt in mure araneo exasperatos: vt merito πονηροτάτους, id est pessimos & valde noxios eam dentes habere Suidas & Hesych. in voce Τυφλότερος scripserint. Χαυλιόδοντα sunt, quæ dentes habent extra os prominentes, ὑπερφυεῖς, vt elephas, sus, talpa, Varinus in Καρχαρόδοντα. sed sui ab inferiore mandibula sursum tendunt, elephanto & talpæ à superiore deorsum. Lingua est tanta, quantam inferior oris meatus capere potest. Collum inter crura anteriora breuissimum, & propè nullum. Pulmones multæ sunt fibræ separatæ, quæ nullo communi inter se principio cohærent. Siti sunt illi cum corde quod amplectuntur, multò inferius quàm quis putaret, ventrem versus. Fel est subflauum. Pedes vrsini similes, Hesych. & Suidas. Digiti eius quibus terram fodit, omnino acutis vnguiculis armantur, Ge. Agricola. Crura ei breuissima & vngues acuti: digiti quinque ante, & quatuor posterius, Albertus: sed falsus est: nam in posterioribus quoque pedibus digiti quinque sunt, quorum minimus ita spectat introrsum, vt negligentius inspicientem lateat. Vola seu palma anteriorum pedum bene lata est, & manum refert, cauo etiam per medium relicto si modicè comprimatur. Vngues in eisdem robusti, & maiores longiores latioresque quàm in vlla animante pro sui corporis modo. Hoc etiam eisdem cruribus peculiare, quod anteriorem duntaxat partem habeant, ossibus constantem geminis, quæ statim in armum siue os humeri inseruntur: sic enim fortius fodit: (ad quod illud etiam facit, quod pedes eorumque digiti non deorsum sed ad latera spectant.) Posteriora verò crura, vtranque partem, vt murium

crura

crura habent, sed pars quæ infra genu est, osse vno constat, quod paulò infra genu bifurcatur. Cauda breuis & hirsuta est.

C.

De cæcitate talpæ, præcedenti capite diximus. Liquidius (quàm homo) audiunt talpæ obrutæ terra, tam denso atque surdo naturæ elemento. Præterea voce omnium in sublime tendente, sermonem exaudiunt: & si de ijs loquare, intelligere etiam dicuntur & profugere, Plinius. Auditus eis acrior sub terra, quàm supra, Mich. Herus. Talpa acri auditu est: & ideo longè in terra trahentes (se mouentes) vermes audit. Verum hoc non ex auditus præstantia contingit, sed potius ex commotæ terræ continuitate. Nam si oblongus meatus sub terra excauetur, in quem aliquis vocem emittat, aut loquatur, longè auditur: sicut & ille qui loquens per hastas & ligna caua quamvis longa auditur. Et hanc ob causam talpa vndiq; circa se oblongos meatus fodit, Albertus. Homo nullius iudicij, sed tamen impendio verbosus, loquax talpa dictus est populari conuitio, Quod primum dictum est in Iulianum Capellam, posteaquam venerat in publicum odium. Nam talpæ nostri vt cæci sunt, ita sunt æquè muti. Refert Ammianus libro 17. Erasmus. Crura habet breuia, quare tardè graditur. Cum iniuriam sibi in dorso fieri sentit, mox se resupinat, & pedibus rostroq; defendit. Terram in aruis, magis verò in pratis & hortis passim egerit, Ge. Agricola. Talpa domicilium sibi parat, Aristot. Terram pedibus effodere, rostro reijcere videtur, vnde nomen Germanicum *mulverff*. Adeò autem hoc opus celeriter & amplè explet, vt qui viderint primò defossam (à) talpa humum, multum admirentur, Cardanus. Nullum animal sanguine præditum (& viuiparum,) sub terra perpetuò viuens præter talpam est inventum, Cardanus. Audio talpas omnes mense Iunio apud nos latibulis suis aliquando egredi, ideoq; facilius eo mense capi. Vita talpæ super (extra) terram, non durat nisi fortè ad vnam aut alteram ad summum horam, Albertus. Theophrastus tradit in Paphlagonia effodi piscis gratissimos cibis, &c. quicquid est, hoc certe minus admirabile talparum facit vita subterranei animalis, Plinius. Talpæ cum terram per cauernulas subeat, sub terra spirandi facultas eis non adimitur: Et forsan cuniculorum suorum aditus terra obrutos, idcirco rursus aperiunt, ne respiratio necessaria eis intercipiatur: quanquam aliquando in secundum aut tertium diem id facere differunt. In cibo lumbricos appetunt: quamobrem amant loca stercorata, & sterquilinijs hortorumque areis proxima. Agunt autem cuniculos suos multò altius quàm subterranei mures. Lumbrici cum talpas sibi imminere senserint, ad soli superficiem fugiunt. Vermibus viuunt, in fame etiam terra, Author libri de nat: rerum. Albertus lumbricis eas vesci scribit, & in fame radicibus herbarum, præcipuè frugum. Oppianus talpam ποιοφάγον, id est herbiuoram vocat, & λάβρον ἐδωδῆς, id est voracem. Theophrastus lib. 7. cap. 11. scribit gladioli radices multas reperiri (ἐν) τ̃ σκολοπίαις; vtpote dulces, & quæ ab hoc animali appetantur. Gaza vertit multas scolopendras circa eas reperiri: quod equidem non probo, sed potius legerim, σπαλακιαῖς (.i. primam per α) σπάλαξ autem Atticè talpa est: & terræ cumulos à talpis excitatos, vt à formicis μυρμηκίας, acceperim: quanquam & Robertus Constantinus in suo lexico Gazæ sententiam sequitur: atqui scolopendræ infirmiores sunt, quàm vt vel terram effodere, vbi hæ radices nascuntur, possint, vel ad sua domicilia illas pertrahere. Talpæ vtrumque possunt: nec solis vermibus, sed etiam herbis & radicibus eas victitare constat. Semper terram fodit, & humum egerit, & radices subter frugibus comedit, Isidorus. Expertus sum (inquit Albert.) quòd talpa delectatur bufonibus & ranis in cibo. Et aliquando deprehendi bufonem magnum, quem talpa sub terra pede mordicus apprehensum retinebat: & bufo fugiens iam toto corpore extra cuniculum educto, altam vocem ædebat propter morsum talpæ. Sed ranas etiam bufonesque talpam mortuam edere expertus sum. Creatur talpa ex terra simul ac pluuia, Rodolphus quidam: de terra pluuijs madida & putrescente, Albertus. Hinc puto Oppianus talparum αὐτόχθονα φῦλα dixit.

D.

Mustela in agris & pratis mures & talpas capit: quas in cuniculos etiam persequitur, & celeriter conficit. Feles quoque capiunt quidem talpas & perimunt, sed non edunt, vt audio. Voce omnium in sublime tendente, talpæ tamen sub terra sermonem exaudiunt: & si de his loquare, intelligere etiam dicuntur & profugere, Plinius. Cum talpa quædam in vas incidisset, è quo euadere non poterat, altera terram inijciendo ei opem tulit, vt referam sequenti capite, verbis Gillij.

E.

Talpæ omnes mense Iunio latibulis suis aliquando egredi dicuntur, ideoque facilius eo mense capi. Qui dubitant talpa ne an mus subterraneus cuniculos foderit, terra eos obruunt: quod si statim rursus aperti inveniantur, murem esse intelligunt: quamuis enim talpa quoque eos rursus aperiat, aliquando tamen in secundum aut tertium diem differt. Vtrique similiter capiuntur: obseruatur enim quando ad aperiendum accedant, deprehensiq; ligone statim post ipsos in terram adacto eijciuntur. Sunt qui decipulas quasdam similiter ad vtrosque parent: machinis quibusdam, quorum ferrei mucrones sunt oblongi, per transuersum in tabulam ligneam deinceps infixi, fere quini, lapide ponderoso oneratis, ita instructis, vt cum mus ad aperiendum cuniculum accesserit, & impositum illic paruum lignum attigerit, machina ruens dentibus suis talpam perforet: aliqui filum ferreum mucronatum baculo infigunt, quem terræ insertum flectunt, & ita instruunt, vt cum talpa in aditum sui caui venerit, filo feriente traijciatur. Talpas Græci hoc genere persequuntur: Nucem perforari iubent: vel aliquod pomi genus soliditatis eiusdem. Ibi paleas, & ceram (cedriam, Paxamus) cum sulfure sufficienter includi. Tunc omnes paruulos aditus, & reliqua spiramenta talparum diligenter obstrui, vnũ foramen, quod amplum sit reseruari, in cuius aditu nucem intus incensam, sic poni, vt ab vna parte flatus possit accipere, quos ab alia parte diffundat, sic impletis fumo cuniculis talpas vel fugere protinus, vel necari, Pallad. Eadẽ omnino Græce legũtur in Geoponicis, authore Paxamo. In foratã nucẽ, ἐν καρύῳ, (inquit) aut in aliud simile

vas angustum, paleas sulfurque & ex cedri lachryma quantum satis est inserito, &c. vt ita fumus omnis illapsus talpam suffocet. In hunc modum talparum omnium aditus, (φωλεοὺς, τρυμαλιάς,) circumueniens atque idem faciens, omnes exterminabis. Aliud eiusdem Paxami, Veratrum album & corticem cynocrambes (aconitum substituere possumus) trita & cribrata, cum farina & ouis ex lacte subigens, in offas (μάζας) rediges, quas cuniculis talparum impones. Multi & formicas & talpas amurca necant, Plinius. Si talpas à vinea, agro vel horto deturbare voles, vnam cum accenso sulphure in ollam conijcere debes, nam omnes aliæ ibi conuenient, Ant. Mizaldus. Cum ad comprehendendas talpas fictile vas angustis faucibus in scrobem de industria factum demisissem, earumque vna in hoc ipsum incidisset, & exitus non ei pateret, quod sursum versus propter decliuitatem adrepere non posset, altera ei opem & salutem tulit, terramque effossam in vas tandiu coniecit, quoad exaggeratione facta, altera exire potuerit, Gill.

E pellibus talparum cubicularia vidimus stragula: adeò ne religio quidem à portentis summouet delicias, Plinius. Ex earum pellibus etiam pileolos fieri Ge. Agricola scribit. Ego crumenas aliquando ex eisdem consutas vidi: oblectat enim densa pilorum mollicies, & color ex atro splendens, quo sericum villosum refertur. Cumulos à talpis excitatos in pratis hortisque disijcere oportet, idque potissimum descendente Luna, à cancro scilicet ad capricornum, præsertim cum in aliquo signo sicco fuerit. Sunt qui eò vtilius hoc fieri putant, quò minor Luna fuerit, non pluuio, sed sicco cœlo, Obscurus. Superstitiosum: Si falcem, qua fœnum secatur, in natali Domini in prato acuas, talpæ omnes quotquot sonum audierint, è prato diffugient, Obscurus. M. Varro author est, à cuniculis suffossum in Hispania oppidum, à talpis in Thessalia, Plinius. Talpæ, si plus solito in terram operentur in minutis partibus fractam, pluuiam indicant, Incertus.

G.

Magi de talpis multa vana prodiderunt: nec quicquam probabilius inuenietur quàm muris aranei morsibus aduersari eas, quoniam & terra, vt diximus, orbitis depressa aduersatur, Plinius. Morsui muris aranei talpa discerpta imponitur, Plinius Valerianus. Sorices magni, id est talpæ, si imponantur, ictui scorpij, sanant, Hali. Talpam super glandulas ligato, destruit, Sextus. Pilulas ex talpis cum melle subactas, (diebus nouem deuoratas,) Arnoldus à bocio & scrophulis liberare putat, Oliuarius. Talpæ comestæ epilepsiæ conferunt, Arnoldus in Antidotario. Vt pili defluant, nec renascantur: Talpam in aqua tandiu macerari relinques donec pilis nudetur, hac aqua locum pilosum illines: (& postea ablues lixiuio, & linteo perfricabis: & si pili redituri videantur, bis aut ter repetas:) hoc aliqui se expertos scribunt, Andr. Furnerius. Vt pili renascantur R. talpam, combure eam totam cum pelle & puluis iste misceatur cum melle in formam vnguenti: Valet sine dubio, Obscurus. Vt pili in equis renascantur: Talpa coquatur in oleo donec dissoluatur & consumatur caro: hoc oleo locum pluries inunges, bis saltem die, Rusius. Vt pili equorum nigri mutentur in albos: Talpam in aqua salsa vel lixiuio per triduum coques: & cum aqua vel lixiuium consumptum fuerit, nouam aquam vel lixiuium addes: quo facto, aqua illa aliquantulum calida locum madefacito. Pili nigri mox defluent, & subnascentur albi, Rusius. Aliter, Talpam in olla noua discoques diutissimè, & supernatante pinguedine collecta locum in equo illines, Obscurus. Aliter, Talpam in aqua coques donec dissoluatur: & sic triduo relinques: deinde illines locum, in quo pilos albos nasci volueris, prius derasum, Obscurus. Nugantur quidam, si quis talpam manu dextra teneat donec expiret, singularem in illa manu facultatem futuram sedandis mammarum muliebrium doloribus. Talpæ vstæ cinis cum albumine oui loco leproso illitus, plurimum valere dicitur, Albertus & alius obscurus. Talpæ cinis ex oleo vel melle illitus, cutim leprosam emendat, Iacobus Oliuarius. Strumis talpæ cinerem ex melle illinire suadent, Plinius & Marcellus. Fertur etiam quod cinis talpæ contra fistulam valeat, nempe ad eius putredinem consumendam. Obscurus apud Vincentium. In fistula lachrymali puluere talpæ vstæ in potu dato curatus est Iohannes à Werlin consul Gedanensis. Ad dentes mobiles: Talpæ cinerem mixtum cum melle superfricato, dentes confirmat, Sextus. Sanguis talpæ occisi capiti glabro illitus, pilos restituit, Albertus & alius quidam obscurus. Ad paronychiam: Talpæ sanguinem chartæ instillatum superilligato, Innominatus. Magi tradunt lymphatos sanguinis talpæ aspersu resipiscere, Plinius. Ad strumas: Aliqui talpæ caput præcisum, & cum terra à talpis excitata tusum digerunt in pastillos pyxide stannea, & utuntur ad omnia quæ intumescunt, & quæ apostemata vocant, quæq; in ceruice sunt, vescique suilla tunc vetant, Plinius. Talparum capita recisa cum terra sua contunduntur, & pro emplastro adponuntur strumis, vtiliter prosunt, ob id quod pastilli inde facti in pyxide stannea reponi debent, vt præsto sint cum opus est. Marcellus. Dente talpæ viuæ exempto, sanari dentium dolores adalligato magi affirmant, Plinius.

Arnoldus putat cor talpæ nouem dies comestum, liberare à bocio & scrophulis, Iacobus Oliuarius. Ad strumas: Aliqui iecur talpæ contritum inter manus illinunt, & triduo non abluunt, Plinius. Iecur eius inter manus tritum adpositum, plurimum prodest, Marcellus. Dextrum quoque pedem eius remedio esse strumis affirmant, Plinius. Axungia talpæ extrahit fœtum, Theophrastus.

H.

a. Talpæ oculis capti, Vergil. 1. Georg. vbi Seruius, Mutauit (inquit) genus: nam hæc talpa dicitur: sicut & de damis fecit. Fiunt & circa genus figuræ in nominibus: nam & oculis capti talpæ, & timidi damæ dicuntur à Virgilio: sed subest ratio: quia sexus vterque altero significatur: tam enim mares esse talpas damasq;, quàm fœminas, certum est, Quintilianus 9.3. Talpa dicta est, eò quòd perpetua cæcitate tenebris damnata sit: quam Græci asflata (lege, aspalaca) vocant, Isidorus. Aspialis, (lego, aspalax,) id est talpa, Syluaticus. Scribitur & asphalax, nimirum Atticè. Παρὰ τὸ σπῶ, γίνεται σπάλαξ, vnde asphalax, abundante alpha, & tenui in oppositam sibi densam conuersa, Varinus. Ἀσπάλαξ, παρὰ τὸ τὴν γῆν σκάπτειν, vt ait Theophrastus, Io. Bodinus. Aristophanes in Acharnensibus Bœotos ceu rudes admodum homines notans, Bœotum quendam inducit in foro vendentem lepores, vulpes, scalopes, σκάλοπας, (Scholiastes mures interpretatur qui alio nomine spalaces dicantur, id est talpas,) quasi Bœoti hæc animalia in cibo non aspernentur. Σκάλοψ pro σπάλαξ Atticum est, Nicocl. Σκάλοψ, σπάλαξ ἢ ἀσπάλαξ, ζῷον μικρὸν τυφλόν, Hesych. Ἀλὼ, ἀσπάλαξ, μῦς τυφλὸς ὁ τὴν γῆν τρυπῶν, Hesych. quidam Latinè etiam murem araneum, murem cæcum appellant. Ἴνδαλος, talpa, Hesych. Varin. Σιφνεύς, talpam ni fallor significat Lycophroni, Varinus. Σιφνὸν terram interpretantur, & Σιφνεύειν euacuare: vt talpa σιφνεὺς dicatur, tanquam subterraneum animal, vel quod terram fodiendo vacuet. Irliocha, id est talpa, Syluaticus.

Syluaticus. Orthoponticos, id est, talpa, Idem. Epitheta: Oculis captus, obrutus, captus lumine, apud Textorem. Πολυστεγῦθι, λιθόγεων, ἰσχνώδης, ἀλαὸς, αὐτόχθων. Oppiano. Σπαλακία, morbus, cæcitas, ἡ περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς πήρωσις, Varinus. Manardus in epistolis inter recentiora morborum nomina, testudinem & talpam (tumores, nimirum ab horum animalium crasso, lato & informi corpore sic dictos) ponit. Testudinem (inquit) vocant tumorem mollem, vel non valde durum, satis autem magnum, in quo pinguis materia, tunica quadam obtecta continetur, quæ caluariæ ita hæret, vt ipsam plerunque vitiet. Hanc non est dubium de numero esse abscessuum, & sub meliceride vel atheromate contineri: videtur autem meliceris potius quàm atharoma. Cæterum talpæ ab istis non magnopere distant, nisi quòd quum albam materiam contineant, ad atharomata potius quàm melicerides referuntur, Hæc Manardus. Sed videtur etiam author libri tertij de Parabilibus, (qui Galeno adscribitur,) capite 163. per ἀσφαλακίας, interpres talpas reddit, abscessuum genus intelligere, diuersum tamen à superiore, & ad fistulas referendum propter foramina. Elues eas (inquit) primum mulso, deinde fel bubulum inijcito, & leporis fimum, aut quod ex sapone confectum est: aut rutæ succum in foramina instillato, aut aristolochiam tritam cū aceto subigens, in foramina infarcito. Est & herba spalax, vel vt Gaza reddit aspalax: de qua Theophrastus 1. 11. historiæ plantarum, Herbaceorum etiam (inquit) pleraque radices habent grandes & carnosas, vt aspalax (σπάλαξ) crocum, perdicium. Sed nec ipse alibi, nec alius quisquam quod sciam huius herbæ meminit. Astragalus herba crassos carnososq; aliquot nodos in radicibus habet, & quærendum an ita melius quàm aspalax legatur.

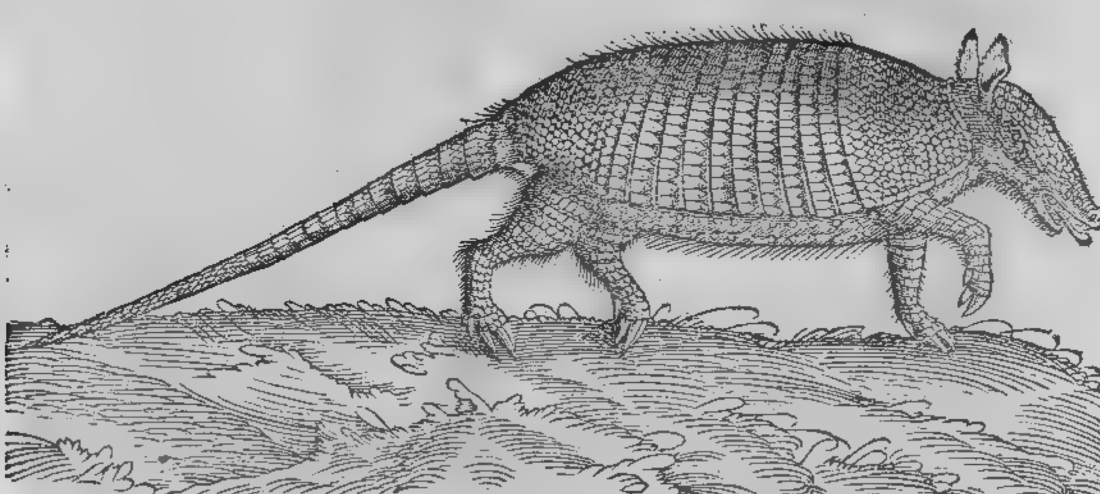
c. Formicæ Indicæ, quemadmodum talpæ, sic ad cauernarum fauces terram exaggerant. Aelianus.

e. Τί δῆτα περὶ τῶν ἀσπαλάκων λέξαιμι; φοβερὸν γὰρ τῷ γεωργῷ τὸ κακὸν, καὶ δυσανταγώνιστον τὸ πόλεμον, Rusticus quidam in epistolis Simocati. Armo talpæ contacta semina vberiora esse quidam putant, Plinius.

h. Phineum excæcatum & in talpam mutatum, Oppianus canit circa finem lib. 2 de venatione. Ouidius tamen in Metamorphosi ipsum & socios in saxa conuersos scribit. Talparum è pellibus cubicularia vidimus stragula: adeò ne religio quidem à portentis summouet delicias. Nam religionis capax dicitur animal, Plinius. Et alibi, Peculiare vanitatis Magorum sit argumentum, quòd animalium cunctorum talpas maximè mirantur, tot modis à rerum natura damnatas cæcitatis perpetuæ, tenebris etiamnum alijs defossas, sepultisque similes. Nullis æquè credunt extis. Nullum religionis capacius iudicant animal: vt si quis cor eius recens palpitansque deuorârit, diuinationis & rerum efficiendarum euentus promittant. Veteribus monumentis traditur, gallinaceorum fibras maximè dijs gratas videri, sicut talparum (viscera) Magi verissima dicunt, illisque haud secus quam solenni victima pulcherrimè litari: hæc enim sunt exta argutissima, in quibus diuina mens inesse creditur, Alexander ab Alex. 5. 25. Et paulò post, Apud Magos talparum exta & ranarum, euentus fortunatos, nonnunquam magnos casus prædicere crediderunt. Qui animalium vaticinorum animas sibi asciscere volunt, præcipua aliqua eorū parte deuorata, animas illorum præsentes habent, vt corde coruorum, ἀσπαλάκων id est, talparum & accipitrum, easq; Dei instar futurorum præscias. Porphyrius lib. 2. de abstinendo ab animatis. Vide in Bubone h. Neptuno multis in locis ἀσφαλάκας, lego ἀσφαλακας, id est talpas sacrificant, & Phurnûtus scribit: ratione nominis duntaxat, vt videtur, quod ipse ἀσφαλῶς. id est tutò & firmiter terræ fundamenta & ædificia consistere faciat, vnde & Asphalius cognominatus est, Gyraldus. Franciscus Alunnus talpam Furijs infernalibus sacram esse scribit: authorem verò non adfert.

Prouerbia, Talpa cæcior, & Talpa loquax, explicata sunt supra capite tertio. Talpa Coroneam Ἀσπάλακα εἰς Κορώνειαν. Vbi quid præbetur quod odit is qui accipit: Est enim Coronea Bœotiæ ciuitas quæ talpam non gignit: & si aliunde inferatur, emoritur, Erasmus.

DE TATO.

TATVS quadrupes peregrina. Cum iter facerem per Turchiam (inquit) Belloinus apud agyrtas & vagos pharmacopolas inueni animal quòd vulgò nominent Tatu, (Tato Scaliger: quòd è Guinea & Orbe nouo adfertur: cuius mentio nulla apud veteres. Facilè autem in longinquas regiones transfertur: quoniam natura munitum est duro cortice, & testa squamata veluti loricatum, (*testis scutulatis loricatum ad ventrem vsque, Scaliger*:) & quia facile potest caro eius intrinsecus eximi absque vlla noxa natiuæ eius figuræ. Videtur autem esse Herinacei species Brasiliæ insulæ: retrahit enim se intra corticem suum, vt intra spinas Herinaceus. Magnitudine non excedit Porcellum mediocrem

mediocrem: & porcino generi affine videtur: quod cruribus, pedibus & rostro refert (*rostro paulò contractiore & latiore quàm Porcellus: cauda longissima ac veluti lacertacea, tessellis item incrustata, Scaliger.*) Iam enim in Galliam quoque allatum est hoc animal viuum, vbi seminibus & fructibus vesci visum est. Sic ille: qui etiam quadrupedis huius figuram proponit, bisulcis pedibus vt in Sue, & cruribus quàm in nostra figura altioribus, rictu etiam alio. Nostram quidem Adrianus Marsilius à Dungen, pharmacopola Vlmensis egregius, ad me misit, vnà cum cortice ipso, cauda & cruribus huius animalis: vnde picturam quoque rectissimè opera eius expressam omnino apparet: pedes in ea non bisulci, sed multifidi sunt: quinis in posterioribus digitis, quaternis ante: duo quidem extremi vtrobique breuissimi sunt, & introrsum ita reducti vt ferè lateant, vnguibus omnes satis validis muniti. Sceleti nostri longitudo duos dodrantes (absque cauda) æquat. Latitudo cum sit conuexa non rectè mensuratur: ad 7. tamen digitos accedit. Crusta illa dorsi non ad caudam vsque pertingit: sed vacuum quatuor ferè digitorum locum relinquit, &c. Huic cognatum videtur Aiotochtli dictum animal peregrinum, de quo Cardanus: In noua Hispania (inquit) iuxta Aluaradum flumen, animal quadrupes est Aiotochtli, Fele non maius, rostrum habens Anatis, pedes Ericij, collum longum: tegitur phalerati Equi instar corticibus inuicem insertis, non vna, vt Testudines. Differt & ab ipsis, quòd collum & caput testis eisdem contectum habet, vt solæ aures promineant: vnde ab Hispanis armatum aut contectum appellatur. Aiotochtli nomen Indorum lingua Cuniculum cucurbitalem sonat. Sunt qui referant grunnire vt Suem: rostroque Suis esse, & vngula bifida, sed quasi equina.

DE TIGRIDE.

A.

TIGRIS vocabulum est linguæ Armeniæ: nam ibi & sagitta, & quod vehementissimum flumen, dicitur Tigris, Varro de ling. Lat. Tigris vocata est propter volucrem fugam: sic enim nominant Persæ & Indi sagittam, Isidorus. Medi tigrin sagittam appellant, Perottus, & Eustathius in Dionysium. Munsterus in Dictionario suo trilingui vocem גִּיר *gir*, & girera, sagittam interpretatur. In eodem opere hâc feram Hebraicis literis eiusdem soni, quibus Latina & Græca est, scribit, טִגְרוֹס, tigros: item עֲלַאי, *alai*: sic enim legendum puto: ipse puncta vocalia non adiecit. לַיִשׁ, *laisch*, Iob quarto. Septuaginta vertunt *μυρμηλέων* (videtur legendum *μυρμηκολέων*:) Hieronymus tigris. Sed leonem magnum & prouectæ ætatis hac voce significari, docuimus in Leone A. A Iudæis Φοράδες vocatur animal, quod tigris à Græcis, Hesychius, Varinus. Hoc animal quia Europæ peregrinum est, omnes in ea populi tum barbari, tum Latini Græcique, vno & eodem nomine peregrino vtuntur. Ab Italis *tigre* vel *tigra* in recto singulari scribitur. A Gallis masculino genere *un tigre*: à nobis neutro *tigerthier*, hoc est, tigris animal. Tigres vulgò dictas non verè tigres, sed thôas maiores esse aliqui putant, vt dicam in B. ex Arriano. Mantichoram Pausanias in Bœoticis, tigrin esse conijcit: ego leucrocutam potius, vt inter animalia hyænæ congenera declaraui.

B.

Leones & tigrides in regionibus ad Orientem & Austrum nascuntur, quod maiorem caloris copiam hæc animalia

animalia desiderent, Cælius. Tigres in India sunt & iuxta rubrũ mare, Philostratus. Asangæ Indiæ populi (vltra Gangen) tigri fera scatent, Plin. Ptolemæus Besingos Perimuleis vltra Gangen vicinos tigribus infestari plurimis scribit. Megasthenes in Prasijs tigres gigni leonibus ferè duplò maiores tradit, Strabo. In Taprobane tigrides & elephanti capiũtur, Solinus. Inter tigrium epitheta apud poëtas, Armenias & Hyrcanas legimus. Tigrin Hyrcani & Indi ferunt, Plin. Tigridũ millia multa apud Hyrcanos cernuntur, Ammianus Marcellin. Hyrcania fœta est tigribus, Solinus. Apollonius (inquit Philostratus lib. 3.) dextra quidem Gangem, sinistra verò Hyphasin fluuium habens, ad mare descendit cum socijs. Descendentibus autem multæ feræ, & inter cæteras tigres occurrerunt. In parte Syriæ contermina reperiuntur leones & pardales, & qui Babylonij vocantur tigres, Diodorus. Post Barygazam continens ad Austrum pertingens Dachinabades vocatur: quæ supra hanc est mediterranea regio ad Orientem, montes magnos continet, & omnigena ferarum genera, pardales, tigres, &c. Arrianus in Periplo rubri maris. Colonus Hispanus ex Hispania soluens ab Oriente in Occidentem diebus 26. Hispaniolam insulam attigit, inde Occidentem rectà secutus in Guanassam insulam peruenit: vnde pergens, ad milliaria decem Ciambam regionem inuenit, quæ leones & tigrides nutrit, Petrus Martyr.

Indi tigrim elephanto robustiorẽ multò existimant, huius feræ pellem se vidisse Nearchus scribit, animal verò ipsum non vidisse: Indos verò referre, tigrim esse maximi equi magnitudine, velocitate & viribus bestias omnes superare: elephantum etiam, insilientem in caput eius, facile suffocare. Illas vero quas nos videmus & tigres vocamus, thoas varios esse, & maiores quàm cæteri thoes sint, Arrianus in Indicis. Strabo lib 15. testatur Megasthenẽ scribere, tigres in India apud Prasios populos, magnitudine duplos ferè ad leonem, adeò valentes esse, vt vnus ex mansuetis à quatuor hominibus ductus si mulum posteriore pede apprehenderit, ad se trahat. Tigris ad magnitudinem leporarij canis, (Anglici. Obscurus Hyrcani, Arnoldus de Villanoua) & amplius excrescit, Albert. Tigris est vt leo, Varro. Similis est leænæ, pelle tantum varia excepta: Νόσφι μόνον ῥινοῖο, τὸ αἰόλον ἐστεφάνωται Δαίδαλα πορφύροντα, καὶ ἄνθεσι μαρμαίροντα. Tales ei (vt leænæ) oculi igneo splendore micant, & reliquum corpus simile est, nempe validum & bene carnosum, (ἔυσαρκον,) & cauda similiter prolixa. Tale os, facies, ac similis in ima fronte laxa pellis (episcynion, de qua voce plura dixi in Leone B.) nutat, & similiter frendent dentes, Oppianus. Et rursus, Τίγριδος αὖ μετέπειτα κλυτὸν δέμας ἀείδωμεν, Τῆς δ' τερπνότερον φύσις ὤπασε τεχνήσασα Ὀφθαλμοῖσιν ἰδεῖν. Tantum autem præstat pulchritudine tigris inter alias feras, quantum inter volucres pauo. Idem libro primo de venatione, in mentione equorum quos orynges vocat. horum alij, inquit, floridis decorantur maculis multis (δολιχῇσιν ἐπιτεταμέναι ταινίῃσι) siue tænijs oblongis tigrium instar, alij verò rotundis vt pantheræ. Mensis ex cedro præcipua dos in vena crispis, vel in vertice varijs, illud oblongo euenit discursu, ideoq́, tigrinæ appellantur: hoc intorto, & ideo tales pantherinæ vocãtur, (plura super hoc loco dixi in Panthera A. inter deriuata,) Plin. Panthera & tigris macularum varietate propè solæ bestiarum spectantur, cæteris vnus ac suus cuiusq; generis color est, Plin. Tigres bestias insignes maculis notæ & pernicitas memorabiles reddiderunt, fuluo nitent, hoc fuluum nigrantibus segmentis interundatum, varietate apprime decet, Solinus. Albertus Solinĩ verba non rectè inuertit, nigri coloris esse scribens, fuluis virgulis quasi vndatim intercepti. Tibi dant variæ pectora tigres, Seneca in Hippolyto. Vbera virgata feræ Caspiæ (.i. tigridis) dixit Seneca, nimirum maculis virgatis distincta vt & reliquum corpus. Corpore virgato tigris, Silius. Tigris atra. Vergilio 4 Georg. Maculosa, Ouidio 11. Metamor. Vngues habet aduncos, dentes acutos, pedem multifidum, Albertus. Omnia fermè animalia sæua feli similia sunt, pantheræ, lynces, pardi, & forsan etiam tigrides, commune enim est vnguium magnitudo & robur, pellis distincta, versicolor ac pulchra, caput rotundum, facies breuis, (hæc duo tigridi non conueniunt:) cauda prolixa, agilitas corporis, feritas, & cibus qui venatione acquiritur, Cardanus. Natura leonibus, sicut & vrsis & tigribus angustiora (breuiora intelligo) creauit colla, quia in terra ceruicem & ora non deijciunt pascendi gratia, sed aut ceruum inuadunt, aut bouem ouemq́; discerpunt, Ambrosius. Falsò creditur omne genus tigrium fœmineum esse, nec coire cum vllo mare sed ex vento concipere: capitur enim nonnunquam mas, etsi rarius, Oppianus. Ego vt tigrides omnes mares esse inuenio (apud authores,) sic & vulturum genus omne fœmineum, Tzetzes.

C.

Tigrides indomitæ rancant, rugiuntq́; leones, Author Philomelæ. Si venatores raptis eius catulis nauibus abeant, mœsta in littore tigris vlulat, ὠρύεται, Philostratus in vita Apollonij. Qui tigridis catulũ rapuit, appropinquante fremitu, (ipsa tigride fremente,) abijcit vnum ex catulis, Plin. Oppianus tigrin & cætera leænæ similia habere scribit, si pellem maculosam excipias, & similiter inquit eius λαλαγεῦσιν ὀδόντες. Tigrin Hyrcani & Indi ferunt, animal velocitatis tremendæ, & maximè cognitæ dum capitur, Plin. Vide inferius in E. Tigres bestias macularum notæ & pernicitas, memorabiles reddiderunt, Solin. Et rursus, Pedum tigridis motum nescio an velocitas an peruicacia magis adiuuet: nihil tam longum est quod non breui penetret, nihil adeò antecedit, quod non illico assequatur. Cætera (præter pellem variam) similis est leænæ: sed multò celerior tum hac, tũ quibusuis velocibus feris: cursu enim similis est Zephyro genitori, nam à vento eas concipere falsò creditur, Oppianus. Huic fabulæ forsan nimia earum velocitas occasionem dedit, vt & equos quosdam velocissimos è ventis prognatos veteres fabulati sunt, vt equos Dardani ex Borea. In Lusitania etiam equas ex vento concipere, in Equo C. ex Varrone retuli. Solam Tigrim Indis insuperabilem esse dicunt, quoniam fugiendi celeritate qua ventos æquare dicitur, è conspectu aufugit, Philostratus. Præter tigridem nullum animal fermè rapax, pernix est, Cardanus. Ocyor & cœli flammis & tigride, Lucanus lib. 5.

Indi tigrim elephanto robustiorem multò existimant, aiunt autem eam maximi equi magnitudine esse, velocitate & viribus tantis, vt nullum ei animal conferri possit: nam si quando cum elephanto pugnat, insilire in eius caput, & facile suffocare. Quas verò nos videmus & appellamus tigres, Nearchus scribit thõas varios & maiores esse, Arrianus in Indicis. Megasthenes prodidit, in Prasijs tigres gigni leonibus duplò ferè maiores, eo robore vt si de mansuetis vnus à quatuor hominibus ductus, muli posteriorem pedem (τῷ ὀπισθίῳ ποδὶ δραξάμενον ἡμιόνου: potest & aliter verti, vbi mulum posteriore pede (suo posteriore pede, muli pedem) apprehenderit,) comprehenderit, ad se trahat, Gillius ex Strabone.

Recentior quidam Græcus, qui sub Constantino monomacho vixit, (cuius de natura animalium libellum manuscriptum habeo) de Tigride & Hippotigride capita separata habet. Hippotigris (inquit) similis est onagris,

animal perniciſſimum, pelle maculoſa, colore cinereo. Huius generis feræ Romæ in Theatro exhibitę ſunt currum trahentes agente auriga, mirabili ſpectaculo: & talis currus (Tigribus iunctus regiã ſponſam vexit: Hæc illo. De tigride cicure quæ ferum leonem lacerauit, Martialis carmen extat in libro Spectaculorum epigrammate 18. Tigres in Hyrcania vrgente inedia Oxum & Maxeram amnes aliquoties natatu ſuperantes, improuiſæ finitima populantur, Am. Marcellinus.

Cibi cauſa omne animalium genus, quadrupedes præſertim maiuſculas, inuadit. Elephantum ab ea facile ſuperari, & mulum vel pede apprehenſum trahi, (à maiore ſcilicet & propriè dicta tigri,) paulò ante recitaui. Ceruos, boues & oues inuadit. Ambroſius. Tigris cicur obiecto hœdo, quo cũ familiariter diu verſata erat, biduum totum abſtinuit: tertio die cum eſuriens aliud poſtularet, felem datũ diſcerpſit, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Per ſyluas tum (tempore libidinis) ſæuus aper, tum peſſima tigris, Heu malè tum Libyæ ſolis erratur in agris, Vergil. in Georg. Coitus auerſus elephantis, camelis, tigribus, &c. quibus auerſa genitalia, Plinius & Solinus. Tigris multos parit catulos, Albert. Tigris curſu eſt ſimilis Zephyro genitori: etſi fabuloſum videatur feris ventum miſceri: falſò enim creditur omne tigrium genus fœmineum eſſe, nec coire cum vllo mare: capitur enim nonnunquam mas, etſi rarius, vt qui viſis venatoribus catulos deſerere & fuga ſibi conſulere ſoleat, manente cum eis matre, Oppianus. Ex tigride & cane Indicos canes gigni confirmant: verum nõ ſtatim, ſed tertio coitu: primo enim belluinos adhuc catulos procreari aiunt: alligantur canes locis deſertis & niſi bellua incenſa libidine ſit, ſæpe lacerantur. Ariſtoteles, Idem alibi canes Indicos generari ſcribit ex cane & fera quadã ſimili, ἐκ θηρίου τινὸς κυνώδους, nomine nõ expreſſo. Plinius Hyrcanos canes ex tigribus naſci ſcribit, vt dixi in Canibus robuſtis.

D,

Tigris bellua eſt aſpera, ſæua, indomita, rabida: his enim epithetis eam poetæ cognominant. Tigres leonesq; nunquam feritatem exuunt, aliquando ſubmittunt, & cum minimè expectaueris, exaſperatur toruitas mitigata, Seneca in epiſtolis. Leonibus manus magiſter inſerit, oſculatur tigrim ſuus cuſtos, Ibidem citante Crinito. Indi ad ſuum regẽ afferunt tigres domitos, cicures pantheras, &c. Aelianus. Plutarchus (in libro Vtra animaliũ, &c.) ſcribit hœdum quo cum tigridi viuendi conſuetudo fuiſſet, cum deuorandum huic quidam obieciſſent, eiuſmodi feram, quamuis alterius cibi nulla facultas eſſet, ab edendo non modò ſe ſuſtentaſſe toto biduo, verum etiam vt alium cibum petere intelligeretur, caueam (galeagram) qua contineretur diſtraxiſſe, & dirupiſſe. Eandem hiſtoriam de pardali, quæ hœdum ſecum nutritum attingere noluerit, ex Aeliano retuli in Panthera D. Tigris animal eſt ſæuiſſimum, & incomparabili rabe ſęuiens, præcipuè quando raptis catulis inſequitur venatores, Phyſiologus. Leones, pantheræ & tigrides, fœtus ſuos vehementer amant & pro ipſis contra venatores pugnando, quæuis tela & mortem quoq; contemnunt, Oppianus lib. 3. de venatione. De iiſdem & lyncibus ibidem ſcribit, quod cum ad latibula ſua reuerſæ catulos ſibi ablatos non reperiunt, magno & miſerabili eos vlulatu plangant. Tigris mas rarò capitur: nam viſis venatoribus relictis catulis in fugam ſe conijcit: fœmina verò cum catulis manet, & animo mœſta à lætis venatoribus irretita capitur, Oppianus. Plura adferemus mox ſequẽti capite. Tigris etiam (ſimilia proximè de elephanto dixerat) feris cæteris truculenta, atq; ipſa elephanti quoque ſpernens veſtigia, homine viſo transferre dicitur protinus catulos, Plin.

Quæ animalia tigris inuadat, laniet, aut ſuffocet, præcedẽti capite dixi: videtur enim cibi duntaxat gratia, quæcunq; conſequi poteſt, interimere.

Tigrem dicunt ſi tympanorum ſono obſtrepatur, inſanire atq; furere, ſeſeq; diſcerpere & lacerare, Aelian.

E.

Tigris viuus capi adhuc non potuit, Varro de lingua Lat. Iuxta Gangen Indiæ fluuium bugloſſo ſimilis herba naſcitur, cuius ſuccum expreſſum Indi ſeruant, & intempeſta nocte latibulis tigrium aſpergũt, vnde illæ ſic afficiuntur, vt cum progredi nequeant, immoriantur, (αἱ δὲ διὰ τὴν δύναμιν τῆς ἐγχυθείσης πόας, περιχωσθεῖσαι μὴ δυνάμεναι, θνήσκουσιν,) vt Calliſthenes prodit tertio de venatione, Plutarchus in libro de fluuijs. Tigrin Hyrcani & Indi ferunt, animal velocitatis tremendæ, & maxime cognitæ dum capitur. Totus enim fœtus, qui ſemper numeroſus eſt, ab inſidiante rapitur equo quàm maxime pernici, atq; in recentem ſubinde transfertur. At vbi vacuum cubile reperit fœta (maribus enim cura non eſt ſobolis) fertur præceps odore veſtigans. Raptor appropinquante fremitu, abijcit vnum ex catulis. Tollit illa morſu, & pondere etiam ocyor acta remeat, iterumq; conſequitur & ſubinde, donec in nauem egreſſo irrita feritas ſæuit in littore, Plin. Tigrium potentia (velocitas) maximè probatur, cum maternis curis incitantur, cum catulorum inſiſtunt raptoribus. Succedant ſibi equites licet, & aſtu quantolibet amoliri prædam velint, niſi in præſidio maria fuerint, fruſtra eſt auſum omne. Notantur frequentiſſimè, ſi quando latrones (venatores) ſuis aſportatis catulis renauigantes vident, in littore irrita rabie ſe dare præcipites, velut propriam tarditatem volũtaria caſtigantes ruina: quanquam de fœtu vniuerſo vix vnus queat ſubtrahi, Solinus. Ad naues vſq; procedere tigrim ferunt catulorum repetundorũ gratia, illiſq; receptis cum gaudio abire, quod ſi ablatis catulis abeuntes naues aſpiciat, mœſtam in littore vlulare, (vide etiam ſupra in D.) quandoq; etiam ob doloris magnitudinem mori, Philoſtrat. lib. 2. de vita Apollonij. Mas raro capitur: nam venatoribus conſpectis, catulos deſerit & fugit: fœmina verò cum eis manens, irretita à venatoribus capitur, Oppianus. Venatores quidam ſphæras vitreas catulorũ quos rapuerint inſequentibus matribus obijciunt, quas illæ intuentes, imagine quam ipſæ reddunt decipiuntur vt catulos ſubeſſe putent, idq; eo magis, quod ſphæra moueatur, ceu viuum in ſe animal continens. Sed cum tigris ſphæram pedibus confringit, vt catulo potiatur, deluſam ſe videns pergit inſequi. Illi alias ſubinde ſphæras obijciunt, deluduntq;, donec ad ciuitates vel naues euadant, Albertus. Darienen inſulam noui Orbis in Oceano Occidentali, quæ octo ferè dierum nauigatione ab Hiſpaniola diſtat, infeſtatam anno ſuperiore (circa annum Domini 1514.) aiunt, ita vt integro ſemeſtri tempore, nox nulla indemnis abierit, quin vel iuuenca aut equa, canis aut porcus, intra vici ipſius vias interimeretur. Armẽta gregesq; iam aſſequuntur, imò & minimè tutò referunt, domo exiſſe quenquam eo tempore, quando præcipue catulos alebat: tunc nanq; adoriebatur & homines, fame vrgente catulorum, ſi homines prius occurriſſent quàm brutum animal. Neceſſitate cogente tandẽ ars inuenta eſt, qua tanti ſanguinis pœnas lueret: exploratis anguſtijs ſemitarum,

quibus

quibus è cauernarum latebris ad prædam noctu prodire solebat, iter scissum est. Excauatam scrobem cratibus & egesta terra, parte superuacua dispersa, strauerunt. Veniens incautus, mas quidem erat, tigris decidit in foueam, & sudibus acutis in scrobis fundo fixis inhæsit. Rancatu suo vniuersam obtundebat viciniam, & montes illo stridore reboabant. Saxis ingentibus è fossæ supercilijs in eum sudibus infixum deiectis, peremptus est. In mille assulas & mille frustula, fixa dextra, directas hastas & ab alto iaculatas dirumpebat. Semianimis & exanguis formidine replebat intuentes. Ioannes quidam Ledesma Hispalensis, de tigride illo se comedisse fassus est, bouina carne nihilò deteriorem esse mihi retulit. Vnde tigridem esse dicāt interrogati, qui nunquam tigridem viderunt: respondent, à maculis, à feritate, à dexteritate, à signisq; alijs ab authoribus datis tigrim arbitrari. Cum & pardos & pantheras maculatos ex ipsis pleriq; se vidisse prædicent. Tigride mare perempto, montes versus vestigia illius secuti, antrum coniugale ipsius domicilium adeunt, duos, absente genitrice, catulos vberibus adhuc matris indigos auferunt. Mutato consilio, quo grandiusculos effectos in Hispaniam post hæc mitterent, ferreis catenis diligenter in colla compositis, ad maternum antrum paruulos reportant lactandos. Post paucos inde dies regressi ad speluncam, catenis nil suo loco mutatis, vacuam reperêre speluncam. Putant à matre in frusta præ rabie dilaceratos; ablatosq; ne quisquam eis frueretur. Asseuerant nanq; solui è catenis nullo pacto potuisse viuos. Pellis perempti tigridis ad Hispaniolam, siccis herbis & culmo farcta, missa est ad Almirantum & primores. Qui à tigride incommoda passi sunt, & qui pellem eius tractarunt, hæc mihi disseruerunt, quæ dant accipimus, Petrus Martyr Oceaneæ Decadis 3 lib. 2.

Diuus Augustus Q. Tuberone, Fabio Maximo coss. quarto nonas Maij, theatri Marcelli dedicatione, tigrin primus omnium Romæ ostendit in cauea mansuefactam: diuus verò Claudius simul quatuor, Plin. Inter munera Augusto missa ab Indis, tigres Romæ visæ fuêre primo, vt author est Dion, Cælius. Fuerūt sub Gordiano Romæ tigres decem, leones mansueti sexaginta, &c. Iul. Capitolinus. Heliogabalus portentosi ingenij imperator, leones & tigres ad currum iunxit, Cybelem se & Liberum patrem vocitans, Textor ex Lampridio. Meminit etiam Crinitus 16.10. Picto quòd iuga delicata collo Pardus sustinet, improbæq; tigres Indulgent patientiam flagello, Martialis in libro Spectaculorum epigrammate 148. Romæ in triumpho Aureliani fuerunt tigrides quatuor, camelopardali, alces, Vopiscus. Edita munera in quibus præter alia diuersa ex toto orbe terrarum, tigrides exhibuit, Capitolinus in Antonino Pio.

F.

Mensæ apud Indos imponuntur leones, apri, & tigrium clunes. Cæteris enim animalis huius partibus vesci Indi prohibentur, Philostratus lib. 2. de vita Apollon. Qui in Dariente insula tigrinam carnem gustauit, bubulā nihilò deteriorem esse retulit, vt præcedenti capite recitaui.

H. a.

a. Tigris ab alijs aliter scribitur, inflexione etiam & genere non ijsdem vtuntur authores. Τίγρις, cum animal significat: τίγρης verò, cum fluuium, Suidas, sed hanc distinctionem non video obseruari. Τίγρις ὑψηλὸς φέρεται, Dionysius Afer de fluuio. Τίγρις iôta habet in vltima (inquit Eustathius Dionysij Scholiastes,) quod inflexio indicat. genitiuus enim Τίγριος est apud Aristotelem & Dionysium: vt ὄφις, ὄφιος, vt genitiuus Atticus inde fiat τίγρεως. Arrianus tamen per d. inflectit, Τίγριδος, vt etiam author fabulæ Susannæ, Damascenus vt inscriptio præ se fert. Sic & à vocabulo Apis gignendi casum alij Ἄπιδος faciunt, alij Ἄπεως. Sunt qui scribant τίγρης, τίγρητος, vt nomina in ης Iambica. Apud Iulianum quidem & Arrianum de gestis Alexandri, reperitur etiam Πίγρης, de fluuio, per p. ab initio. Est & Paphlagoniæ fluuius Tigris, τίγρις, τίγριος Xenophonti. Hæc Eustathius. possunt autem omnia sic accipi, vt tam de animali quàm de fluuio intelligantur. Πίγρης tantum per p. ad fluuium propriè pertinere videtur. Ego in Arriani Indicis inuenio τίγρης, τίγρητος, τίγριν, de animali. Græci authores, quos ego viderim, omnes sine delta inflectunt: Latini verò aliquot cum delta, præsertim recentiores. Tigrides enim legimus apud Solinum, Capitolinum, & authorem Philomelæ: Tigridum, apud Am̄. Marcellinum: Tigridibus, apud Capitolinum. Ocyor tigride. Lucanus lib. 5. Tigrin, tigrim, & tigrem, apud veteres Latinos reperio, omnia in accusandi casu. Legimus & in plurali numero apud classicos authores, Plinium, Senecam, &c. tigres, tigrium, tigribus. Tu (alloquitur testudinem instrumentū musicum) potes tigreis, comitesq; syluas Ducere, Horatius Carminum 3.11. Idem in libro de Arte, primam huius vocis corripuit, Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosq; leones; de Orpheo. Tigris qui est vt leo, qui viuus capi adhuc non potuit, Varro genere masculino. Plinius & alij Latini omnes, ni fallor, fœminino genere efferunt. Græci verò pleriq; in masculino. Pausanias, Oppianus, Strabo: qui τίγρεις μεγίστους dixit. Plutarchus vero in libro Vtra animalium, &c. fœmininum fecit.

Alsebha Arabicè est nomen commune ad omnia quadrupedum genera, quæ dentibus & vnguibus suis aggrediuntur homines mordendo & lacerando, & quandoq; mortem inferendo, vt leo, lupus, tigris, & similia, Bellunensis. Vetus Auicennæ interpres lupos vertere solet. A fluuio dicor, fluuius vel dicitur ex me, Iunctaq; sum vento, vento velocior ipso, Et mihi dat ventus natos, nec quæro maritos, Camerarius in Exercitijs rhetoricis, est autem ænigma de tigri.

Epitheta. Armeniæ tigres, Vergilius 5. Aegloga. Atqui non ego te tigris vt aspera, Getulúsue leo frangere persequor, Horatius 1. Carm. Atra, Vergil. 4. Georg. Gangetica. Ouidius 6. Metam. Hyrcanæq; admorunt vbera tigres, Virg. 4. Aeneid. in sæuum & crudelem. Improbæ, Martialis. Indomitæ, Author Philomelæ. Maculosa, Ouidius 11. Metamorphoseos. Tum pessima tigris, Virg. Georg. 3. At rabidæ tigres absunt, & sæua leonū Semina, Vergilius de Italia. Quis scit an hæc sæuas insula tigres habet? Ouidius episto. 10. Tibi dant variæ pectora tigres, Seneca in Hippolyto. Virgatæ, Ibidem. Et præterea apud Textorem, Tigres acerbæ, Afræ, asperæ, auide, capistratæ, Caspiæ carchesiæ, Caucaseæ, concitæ, dentatæ, efferæ, feræ, furibundæ inmanes, Indæ, Martiæ, Parthicæ, pedestrenuæ, rabiosæ, rapidæ, rigidæ, sæuæ, truces, spumantes, validæ, violentæ.

Τίγριες αἰολόνωτοι, Oppianus. *τίγριες ἶσα θοοῖς κραιπνοῦ ζεφύροιο θυέλλαις*, Idem. Et alibi; *Δηθάκι γάρ κεν ἴδοις πολυανθέα χαλὴν ἀκοίτην*, de tigride mare.

Tigrinus, adiectiuum. Mensæ tigrinæ Plinio dicuntur, vt supra retuli: quæ oblongo venarum discursu sunt;

tales apud nos ex acere & fraxino fiunt, & vt resplendeant flauo pigmento (vernicem vulgus vocat) illinuntur.

Tigris nomen est nauis Massici apud Vergilium libro decimo Aeneidos.

Hippotigrin animal celebratum inuenias in Antonino Caracalla ex Dionis Nicæi historia, Cælius.

Tigris viri nomē in epigrammate quod Suidas citat in dictione Βῶλος: Τίγρις μὲν πατρὸς ἐφεὶς βῶλον. ἐν δ' ἀλίοισι Κλίτορος. ἐν θηρσὶ Δάμις ἐρημονόμοις. Tigris Ouidio inter canes Alcæonis numeratur. Nominibus canes non longissimis appellandi sunt, quo celerius quisq; vocatus exaudiat, nec tamen breuioribus quàm quæ duabus syllabis enuncientur, vt sunt Scylax, Ferox: aut fœmina, Lupa, Cerua, Tigris, Varro. Tigranes rex fuit Armeniæ maioris, quem primò Lucullus, deinde Pompeius Magnus vicit. Est & fluuij nomen.

Tigris appellatur ingens fluuius, propter velocitatem, qui instar bestiæ nimia pernicitate decurrit. Hic de paradiso exiens, iuxta Scripturæ fidem, pergensq; contra Assyrios, post multos circuitus (Iosepho teste) in mare rubrum defluit. Plura leges in Onomastico. De scriptione & inflexione huius vocabuli attuli quædam superius ab initio huius capitis. Quaq; caput rapido tollit cum Tigride magnus Euphrates, Lucanus. Τίγρις, fluuius Persarum, & fluuij sonitus, ῥοῖζος, Hesychius. Tigris rapidissimus fluuiorum est, vt nullus ei pernicitate conferri possit: quamobrem Tigris vocatur, quod iaculum vel sagittam velocitate æquet. Medi enim sagittam tigrin vocant. Sic & Acis Siciliæ fluuius apud Theocritum dictus videtur, quod ἀκίς, id est spiculo vel telo celeritas eius comparetur. Aliqui tamen malunt à tigri fera nominatū hunc fluuium. Fabulantur enim quod cum Sylax (Σόλαξ, apud Plutarchum de fluuijs) hic amnis vocaretur, hoc est κατωφερής, (nimirum à præcipiti & prono lapsu, quo in Araxem & Arsacidem paludem deuoluitur,) postea tigris appellatus sit, hanc ob causam. Bacchus ab irata Iunone ad insaniam redactus cum passim temere vagaretur ad hoc flumen peruenit, & cum de traiectu anxius hæreret, miseratus eum pater Iupiter, tigrin feram mittit, qua vectus ille traiecit, vnde fluuio nomen impositum. Sed etiam citra fabulam à feræ huius summa & incomparabili pernicitate nomen ei aptè imponi potuit. Hic fluuius intelligitur etiam in doloso illo oraculo quod Iuliano redditum est, promittens insignia quædam facinora ædenda παρὰ θηρὶ πταμένῳ, ἤγουν παρὰ τῷ θηριωνύμῳ Τίγρει, Eustathius in Dionysium Afrum scribens. Addit & Arriani ex opere de gestis Alexandri verba: Euphrates & Tigres, (Τίγρης, aliàs Πίγρης) fluuij, mediam inter se Assyriam includunt. Vnde & Mesopotamia ab incolis Tigres vocatur (ipsa potius regio sic vocatur, vt & Dionysius poëta canit.) & humilior est Euphrate. Sed aliam cur Tigris sic dictus sit fabulam Hermesianax affert: Dionysius (inquit) cum Alphesibœam nympham ad amorem suum nec donis nec precibus pellicere posset, in tigrin feram mutatus, metu consternatam per fluuium transuexit, & Medum filium ex ea genuit, qui iam adultus in rei memoriā fluuium appellauit Tigrin, Plutarchus in libro de fluuijs. Tigrin aiunt prope hostia quibus in mare se exonerat, Pasitigrin vocari, quasi non amplius simplicem sed πασιτίγριν, propter multos in se receptos amnes, Eustathius in Dionysium. Desle Arabicè est fluuius in Mesopotamia, iuxta quem erat ciuitas Niniue, & apud Latinos Tigris nominatur, &c. Bellunensis in glossis in Auicennam. Tigris minor & Delas fluuij, Apameam Mesenorum ciuitatem circundant, Stephanus. Tigris Xenophonti Paphlagoniæ fluuius est triplethros, hoc est trium iugerum latitudine. Herodotus etiam scribit non vnum solum esse tigrin, sed alterum etiam & tertium, qui nec idem sint, nec ex eodem fluant, sed nomen tantum commune habeant, Eustathius. Tigrana Ptolemæo 2.6. oppidum est Mediæ in mediterraneis. Τιγρανόκερτα, τὰ apud Stephanum & Strabonem, vrbs est iuxta Armeniam, quasi Tigrani ciuitas: nam Parthis certa ciuitas est. Inhabitauit autem eam Tigranes Armeniæ rex.

b. In rubri maris insula esse fruticem baculis tantum idoneæ crassitudinis, varium tigrium maculis, ponderosum, & cum in spissiora decidit vitri modo fragilem, Alexandri Magni comites prodiderunt, Plinius. In Tylo Arabiæ insula ex arbore quadam baculos faciunt pulchros & varios instar pellis tigridis, ὡς τίγρεως, Theophrast. 5.6. de hist.

c. Cum Maximinus omnia in viribus suis ita poneret, quasi non posset occidi, quidam in theatro præsente illo dicitur versus Græcos dixisse, quorum hæc erat Latina sententia: Qui ab vno non potest occidi, à multis occiditur. Tigris fortis est & occiditur, &c. Iulius Capitolinus. Turrigeros elephantorū miramur humeros, tigrium rapinas, &c. Plin. Tigris vt auditis diuersa valle duorū Extimulata fame mugitibus armentorum, Nescit vtro potius ruat, & ruere ardet vtroq;. Sic dubius Perseus dextra læuáue feratur, Ouidius 5. Metam. Veluti Gangetica ceruæ Lactentem fœtum per syluas tigris opacas, &c. Idem 6. Metam.

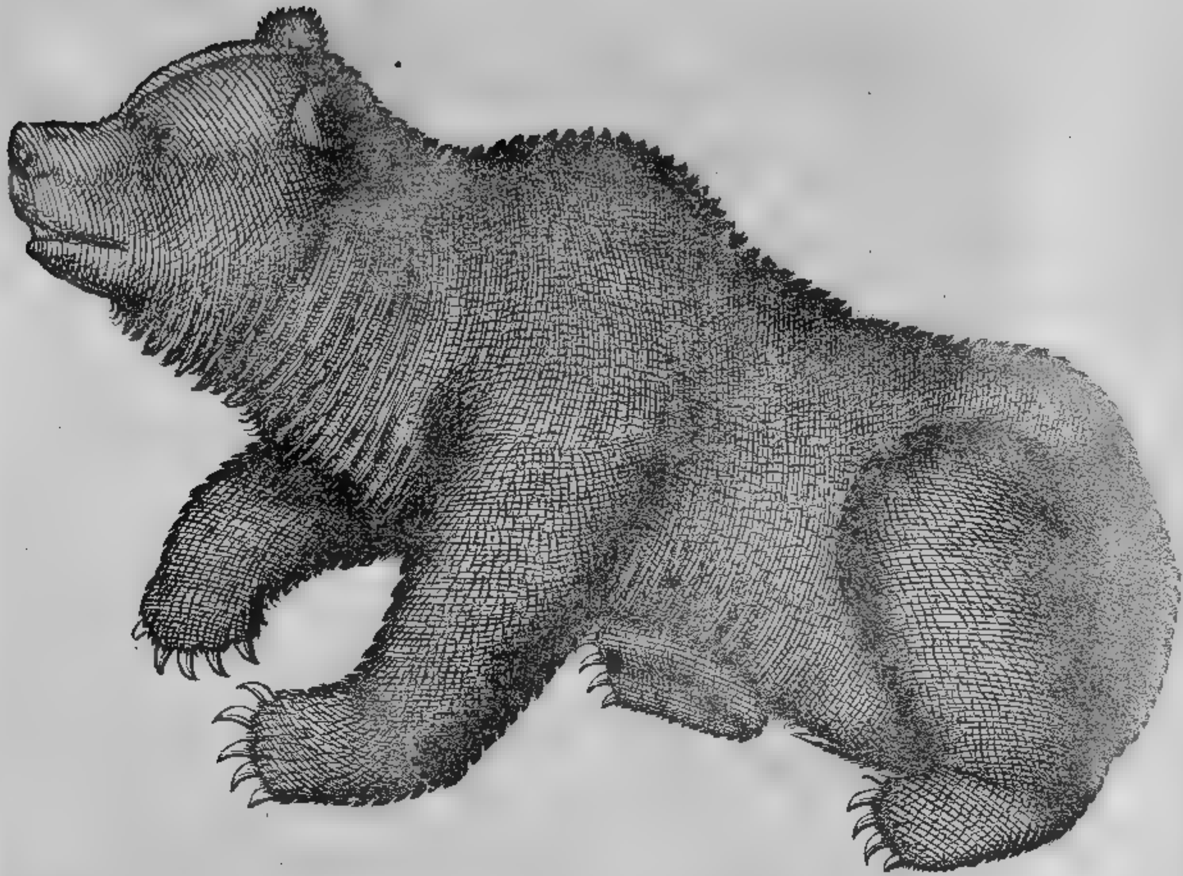
d. Hoc ego si patiar, tum me de tigride natam, Tum ferrū & scopulos gestare in corde fatebor, Medea apud Ouidium 7. Metam. Syluestres homines Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus, Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosq; leones, Horatius de Arte. Tigridis exuuiæ per dorsum à vertice pendent, Virgil. Aeneid. 11.

h. Bacchus in curru, quem summum texerat vuis, Tigribus adiunctis aurea lora dabat, Ouidius 1. de Arte. Hac (virtute) te merentē Bacche pater tuæ Vexêre tigres, indocili iugum Collo trahentes, Horatius Carm. 3.3. Sed de tigribus alijsq; feris maculosis Baccho sacris, plura dixi in Panthera h. Heliogabalus tigres iunxit, Liberum sese vocans, Lampridius.

Poëtis quidem omnia licent, sed cum aliqua verisimilitudine, non vt Serpentes auibus geminentur, tigribus agni, Horatius de Arte.

Protei conformatio in diuersa corpora, imaginum falsarum rationem continet quibus deludimur.
Est qui explesse iram, crudelitatis conceptaculum, inter optata maximè opinatur,
tunc in tigridem demutatio recognoscitur, &c. Cælius.

DE VRSO.

A.

VRSVS Hebræis est דוב, dob, communis generis, plurale דובים, dubim. Primo Regum cap. 17. Arabice legitur dubbe, (quo nomine Saracenos etiã hodie vti quidã prodidit,) Chaldaice דובא, duba. Aldub vrsus est, Bellunensis. Δαβελ, vrsus Chaldæis, Hesych. Varin. Auicennæ vetus interpres alicubi adib, id est, lupum cum aldub, id est vrso confundit: Vide in Lupo A. Adraces, id est testiculi vrsi, Syluaticus. Maractis, id est fel vrsi, Idem, videtur autem nomen ineptè compositum, ex diuersis linguis, nempe à marah quod fel Hebræis, & arctos, ἄρκτος, quod Græcis vrsum sonat. Itali hoc animal vocant orso: Galli, ours. Hispani similiter Italis orso: alij tamen sine r. oso vel osso proferunt. Germani *baer*, vel (vt alij scribunt) *beer*. Angli similiter *beer* vel *beare*. Illyrica lingua variat: nam Bohemi ned*wed* appellant: Poloni *wnewer*, per anadiplosin (vt apparet) Germanici vocabuli.

B.

Vrsos multos regiones frigidæ gignunt, & quidem fuscos aut nigros, quorũ duo sunt genera: magni & parui, hi facilius arbores scandũt, & in tantam magnitudinem, in quantam illi nunquã crescunt, Ge. Agricola. Paruum vrsorum genus audio ab Heluetijs nostris vocari *steinbaeren*, id est saxatiles aut saxorum incolas vrsos. Maiores, in quibusdam Germaniæ locis, *hauptbaeren*, quasi capitales vrsos. Vrsus alius vulgò notus est, & alius aquaticus colore albo, qui sub aqua venatur vt lutra & castor, Albertus. Sunt quædam genera vrsorum alborum & canum & luporum, & similium quorundam animalium amphibia, quæ tam in aqua quàm in terra versantur, Idẽ. In Oceani insulis ad Septentrionem, diuersis locis, Islandiæ præcipue, magni & sæui vrsi albi reperiuntur, qui manibus suis glaciem frangunt, & è foraminibus extractos pisces deuorant, vt Olaus Magnus annotauit. Vrsi circa mare glaciale reperiũtur albi vnguibus nigris, vt plurimum in mari degentes, nisi tempestas cogat exire: Reduxi binas eiusmodi pelles, Sigismundus liber Baro in Herberstein. Sed de vrsis albis plura adferam paulò post. Abundant vrsi in alpinis Heluetiæ regionibus, magni, validi, & præ cæteris animosi, ita vt robustos etiam equos & boues lanient, quamobrem ab incolis magno studio capiuntur, Stumpfius.

Formicæ nimiũ abundant in occidentalis Indię partibus nonnullis. Ibi gignitur animal quod vocant VRSVM FORMICARIVM, quod lingua eas rapiat depascaturq́; atque sic regionis iacturæ prouisum est, cum ad nullum alium vsum hoc animal paratum videatur, neque enim ferum est, nec mordax: dictumq́; potius vrsus à similitudine corporis, quàm à robore vel feritate, hoc linguæ humore discutit ac disijcit solidissimas formicarum domos, inde etiam his disiectis linguæ hærentes ad se trahit ac deuorat, Cardanus. Vrsus & Picus formicis vescuntur, Scaliger.

Elephanti si à Libya dicti essent Lucæ boues, fortasse pantheræ quoq; & leones non Africanæ bestiæ dicerentur, sed Lucæ. Sin ab Lucanis, vrsi cur potius Lucani quàm Luci dicti? Varro de lingua Latina. Et rursus, Vrsi

Lucana origo, vel vnde illi nostri ab ipsius voce: (sed locus mihi corruptus videtur.) Vrsi Persici vltra omnẽ rabiem sæuiunt, Marcellinus lib. 24. Quod freno Libyci domantur vrsi, Martialis. Numidici vrsi forma cæteris præstant, rabie duntaxat & villis profundioribus, Solinus. Seruatum est (inquit Crinitus) in Romanis Annalibus relatum, vrsos Numidicos in Circo Romano ab ædilibus æditos M. Pisone & M. Messala coss. quam rem C. Plinius mirari se plurimum refert, quod etiam Numidicos additum sit, cum in ipsa (vt inquit) Africa minimè vrsi gignantur. Ego etsi à Plinij authoritate non censeam penitus diffidendum, non tamen prætermittam quo minus ea de vrsis Numidicis ascribam, quæ cum publica Annalium authoritate conueniant. Post hæc recitatis Solini verbis, tum illis quæ nos iam attulimus tum illis quibus Annalium verba continentur, vt apud Plinium quoq;, addit: Herodotus quoq; Halicarnasseus idem sensit de vrsis Libycis: vt poetas nostros mittamus qui apertè probãt fuisse Numidas vrsos maximè celeres: nam & Numidas & Libycos passim appellitant, cuiusmodi illud, Profuit ergo nihil misero, quod comminus vrsos Figebat Numidas Albana nudus arena, Hæc ille. Mirabile in Africa, nec apros, nec ceruos, nec vrsos esse, Plinius 8. 36. Atqui Herodotus lib. 4. ceruum & aprum duntaxat in Africa reperiri negat, & Aristot. de hist. anim. 8. 28. ceruum, aprum, & capram syluestrẽ. vel, vt Plinius transfert, capream: vrsum verò de suo addit: lapsus, vt puto, memoria, cum Cretæ non Africæ vrsos deesse dicere debuisset: nam proximè ante Cretæ meminerat, his verbis, Mirabile in Creta ceruos, præterquam in Cydoniatarum regione, nõ esse: item apros & attagenas, herinaceos. Vrsos verò Cretam non alere hoc loco non meminit, quod tamen alibi asserit: In Olympo (inquiens) Macedoniæ monte non sunt lupi, nec in Creta insula, ibi quidem non vulpes vrsiue. Et Aristoteles in Mirabilibus: In Creta (inquit) lupos, vrsos, viperas, & his similes feras nasci negant, eò quod Iupiter in ea natus sit. Angliam quoq; vrsis carere audio. In extrema Arabiæ regione à Dira vsq; ad Austri cornu circa vltimum promontorium, vrsi reperiuntur carniuori, qui nostros & magnitudine & celeritate longè exuperant, colore fului, (πυῤῥοί, ruffi.) Strabo lib. 16. Apud Roxolanos & Lituanos ingentes hodie venantur vrsos, qui regibus illis sunt etiam in delitijs mansuefacti, Volaterranus. In Mysia aiunt genus esse vrsorum alborũ, qui cum à venatoribus vrgentur, talem halitum ædant, qui canum carnes putrefaciat, & aliorum quoque animalium cibo ineptas efficiat. Quod si quis instet & propius accedat, phlegma copiosum ore emittunt, quo canum ora afflat, & similiter hominum, ita vt vel suffocet vel excæcet, Aristoteles in Mirabilibus. Mysia albos vrsos gignit, qui pisces vt lutra & fiber capiunt, Ge. Agricola, sed quærendum an Mysij illi vrsi albi, quorum Aristoteles meminit, terrestres tantum non amphibij sint. Pausanias in Arcadicis meminit vidisse se apros albos, & vrsos Thracios albos, quos homines priuati possederint. Aethiopiæ rex in epistola quam Hebraicè ad Pontificem Romanum scripsit, camelos & vrsos albos in regno suo reperiri testatur. Iam perdix visa est alba, & coruus, & passer, & vrsus, Aristoteles in libello de coloribus, Ruellio interprete, vide in Ceruo B. quamuis in codicibus vulgatis habetur, ὁ μέλας δ' ἤποτε πέφηνε ὁ ἔλαφος ἢ ἄρκτος. &c. Ruellius non μέλας, sed λευκὸς legit, quod probo. Vrsos niueo colore candẽtes in syluis Moschouitis, & Lithuanicis reperiri, certius est quam affirmari opus sit, cùm id quotidie aspicimus, etiam aliquando nobilium matronarum rhedas sex equis ductas, à sella vsq; ad caput exuuijs alborũ vrsorum contectas. Parere tam albos quàm nigros more aliorum animalium certum est, cum etiam ante aliquot annos in suburbano Regiæ maiestatis vrsa captiua pepererit, Ioh. Bonar de Balicze illustris baro Castellanus.

Vrsus animal est humidum valde & informe, Albertus. Vergilius vrsos informes, Ouidius turpes dixit. Quid nisi pondus iners, stolidæq; ferocia mentis? Ouidius in Halieut. de vrso. Corpus ei crassum & vix mobile, Albertus. Vrsos multos regiones frigidæ gignunt, & quidem fuscos aut nigros, Ge. Agricola. Sunt qui vrsum semper crescere affirment: & sanè inueniuntur aliquando vrsi longitudine quindecim (quinque) cubitorum. Sunt autem apud nos nigri, fusci, & albi, Albertus. Forte pellem vrsinam dum hæc commentabar, Viennæ vidi ex Lituania allatam, longitudinis cubitorum quinq;, latitudinis tantæ vt quodlibet vel bouis tergus vinceret: quæ Cæsari Maximiliano tum in Thermis Badensibus lauãti oblata, summæ admirationi fuit, Vadianus in Melam. Vrsi pellis spissa & villosa est, Albertus. Numidicis vrsis villi profundiores, Solinus. Illis qui ad dissectionẽ partium humani corporis præparari volunt, si desint simiæ aut similes eis animantes: alias deligent quibus artuum extrema in digitos quinq; discreta sint, &c. & nisi commodior alia contigerit, vrsum & leonem, & omnia quę serratis dentibus sunt, Galenus de anatomicis admin. Credit Theophrastus per id tempus (cũ latitant hyeme) coctas quoq; vrsorum carnes, si asseruentur, crescere, Plin. & Albertus. Vide paulò mox in Adipe. Eodem tempore (cum latitant) sanguinis exiguas circa cor tantum guttas, reliquo corpori nihil inesse Theophrastus credit, Idem. Vrsis nulla est medulla, Plinius. Axungia & laridum sunt in animalibus non cornigeris, quorum quatuor dentes vt plurimum prominent, vt sunt, porcus, glis, felis, canis, vrsus, &c. Monachi in Mesuen. Valde mirabile est quod circa adipem vrsi contingit, qui eo tempore quo latitant vrsi, in vasis attollitur & replet ea. Theophrastus in libro de odoribus. (Idem paulò ante de carnibus vrsi ex Plinio diximus, Theophrastum citante.) In Mirabilibus etiam Aristotelis legimus vrsinum adipem latente hoc animali augeri in vasis eaque excedere. His adijciam Oppiani versus de vrsi corpore & aliquot eius partibus:

> Λάχνην μὲν πυκινὴν δυσπαίπαλον ἀμφιέσαντο,
> Καρχαρόν, εἰλόμενον, ταναὸν στόμα, κυανέη ῥίς,
> Χεῖρες χερσὶ βροτῶν ἴκελαι, πόδες ἠδὲ πόδεσσι.
> Μορφὴν δ' οὐκ ἀγανὴν παναμειδήτοισι προσώποις,
> Ὄμμα θοόν, σφυρὸν ὠκύπορον, ...

Inualidissimum vrso caput, quod leoni fortissimum, ideo vrgente vi præcipitaturi se ex aliqua rupe, manibus eo operto iaciuntur, ac sæpe in harena colapho infracto exanimantur, Plin.

Inualidum vrsis caput, Solinus: sed præcipuè synciput, Albertus. Capitis ossa infirmissima esse vrsis, durissima psittacis, suo diximus loco, Plinius. Os siue rostrum vrsi oblongum est, instar fermè suilli, Mich. Herus. Os longum vrso Gillius ex Oppiano. Vtrinq; dentatus est Dentibus exertis armatus, Gillius ex Oppiano: qui tamẽ non χαυλιόδοντα, hoc est dentibus exertis vrsum esse scribit: sed os eius καρχαρόν esse, hoc est serratis dentibus, vt canes sunt. Vrsus idcirco dentibus retia non lacerat, quod ijs bene penitus reconditis, ea ipsa propter labrorum crassitudinem assequi non possit, Gillius (ex Plutarcho de causis naturalibus.) Natura leonibus, sicut & vrsis & tigribus angustiora (breuiora) creauit colla, quia in terra ceruicem & ora deijciunt pascẽdi gratia: sed aut ceruum inuadunt, aut bouẽ ouemq; discerpunt. Ambrosius. Vrso ventriculus est amplus, Aristot. Venter ei vnus, ac post ventrem intestinum, sicut & lupo, est autem in aliquibus animalibus venter maior, vt in porco & vrso, vt quidam obscuri ex Aristotele citant. Vrsæ mammas habent quaternas, Aristot. & Plinius.

Genitale

Genitale vrsi, simul vt expirauerit, cornescere aiunt, Plin. Homini genua & cubita contraria: item vrsis & simiarum generi, ob id minimè pernicibus, Plin. Vrsa pedes habet manibus similes, Aristoteles. Extrema similia habet homini, Albertus. Manus earum similes humanis manibus, & pedes pedibus, Oppianus. Vrsis vis maxima in brachijs & lumbis: vnde interdum posticis pedibus insistunt, Solin. Cameli pes imus vestigio carnoso est, vt vrsi, qua de causa in longiore itinere fatiscunt, Plin. Nostri manus, id est anteriores pedes vrsi vocant *datzen* vel *taapen*. Armati vnguibus vrsi, Ouidius 10. Metam. Vrsis natura caudam diminuit, quòd reliquum corpus admodum pilosum sit, Aristot. Caudæ paruæ sunt villosis animalibus, vt vrsis, Plin.

C.

Vrsus animal est humidum valde & informe, Albertus. Valde frigidum & pituitosum, vt constat ex corpore eius quod admodum crassum & vix mobile est, pedes lati, pellis densa, Idem. Ex eo quod hyeme latitant vrsi, & absq; cibo multum temporis degunt, pituitoso eos temperamento esse conijcio. Antonino Getæ familiare fuit has quæstiones grammaticis proponere, vt dicerent singula animalia quomodo vocem emitterẽt, velut, agni balant, vrsi sæuiunt, &c. vt refert Ael. Spartianus. Atq; in præsepibus vrsi Sæuire. Vergilius de vocibus animaliũ auditis in domo Circes. Vespertinus circumgemit vrsus ouile, Horatius Epodo. Vrsus ferus vncat, Author Philomelæ. βρυχᾶσθαι verbum non modo de leone dicitur: sed etiam vrso & pardali & panthere, (quæ vocabulum proprium suæ vocis non habent, Varinus,) Pollux. Σμερδαλέη βρυχή, Oppianus de vrso: Gillius vertit rugitum infestum. Venatores nostri de vrsi irati voce vtuntur verbo *brommen* vel *brummen*: aliqui etiam *bülen*. Vrsus latitans cum murmure quodam pedes fugit, Alexander. Ingrediuntur vrsi & bipedes, Plin. Ingredi vel duobus innitens pedibus erectus aliquandiu potest, Aristot. sed non diu, Albertus. Inter ingrediendum pedes primum anterius leuiter in terram ponunt, deinde posteriorem quoq; partem submittũt, vnde & equos similiter ingredientes *baernhemb* quidam vocari volunt. Arborem auersi derepunt, Plinius, hoc est, non proni, sed posterioribus primum pedibus, anterioribus interim molem corporis sustentantes, ne ruant: & in hoc quoq; hominem imitantur præter morem quadrupedum. Vrsi parui, (quibus nostri à saxis nomen posuerũt,) facilius arbores scandunt, Georg. Agricola. Homini genua & cubita contraria: item vrsis & simiarum generi, ob id minimè pernicibus, Plin. At Oppianus-Ὁμμα ἦτον, σφυρὸν ὠκύτερον. Vrsi corpus valde crassum & vix mobile est, Albertus. Vrsi vis maxima in brachijs & lumbis: vnde interdum posticis pedibus insistunt, Solinus. Brachijs quidem & manibus tantum valent, vt retia ijs potius quàm dentibus discerpant. Vrsus brachijs ad multa opera vtitur, his aliquando ligna fortè inuenta in canes proijcit, & frangit olíueta & aluearia apum, & in sublime scandit, Albertus. Vrsus animal vorax est, Erasmus. Vrsus animal omniuorum est: quippe qui & fructus arborum quas conscendit corpore lubrico edat, & legumina, & apes perfringens alueos, & cancros, & formicas, carne etiam vescitur, viribus enim suis confidens, inuadit quadrupedes diuersas, (vt in D. referam,) Aristoteles. Carnes omnes præmaceratas, & propemodum putres comedit, Idẽ. Quibus verbis Mich. Ephesius asserit Aristotelem intellexisse, vrsum non vorare carnes alicuius animalis, nisi penè putridas: cuius contrarium docet obseruatio: nam deuictis sue & tauro, statim vorat, vnde constat eum recentes carnes vorare. Melius igitur exponas, vt dictum est, quod vrsus voret etiam cadauera quorumcunq; animalium quæ vincit ac in pugna superat, Niphus. Vrsi & fruge, fronde, vindemia, pomis viuunt: & apibus, cancris etiam & formicis, Plin. Vrsus alius est aquaticus albus, qui venatur sub aqua, vt lutra & castor: alius terrestris tantum, qui comedit carnes, herbas, mel, & fructus arborum, Albertus. Vtriq; comedunt carnes, mel, fructus arborum, herbas, Ge. Agricola. Vespertinus circumgemit vrsus ouile, Horatius Epodo. Insidiantur aluearibus apum, maximè fauos appetunt, nec auidius aliud quàm mella captant. Solinus. Huius gratia arbores scandunt, vbi examen apum syluestrium animaduerterint: & clauæ mucronatæ à ramo dependentis, & aditum examinis obtegentis dum [illegible]ibus indignantes reijciunt, subinde reciprocis ictibus intereunt, vt pluribus dicetur capit. 5. Aliqua[illegible] in mellarias foueas illapsi, in eis suffocantur. Oculi eorum hebetantur crebrò: qua maximè causa fauos expetunt, vt conuulneratum ab apibus os leuet sanguine grauedinem illam, Plin. Vrsi cum extra latibula sua pascuntur, circa arbores fructiferas ferè capiuntur, Pollux. Delectantur pomis & nucibus. Herbam arum comedere solent cum primum è latibulo egrediuntur, vt intestinum laxetur & hiet, Aristoteles. (Vide etiam inferius vbi de latitatione eius dicetur.) Matthæolus Senensis arbustum quoddam spinosum, (quod Galli, vt mihi videtur, spinam albam vocant, nostri *maelbeere*) folijs ferè vt apij diuisis, flore albo, baccis rubentibus, &c. in montibus circa Tridentum panem vrsi vulgò vocari author est. Ego hanc Plinij spinam appendicem esse conijcio: ipse Græcorum oxyacantham facit, & diuersam ab ea vuam crispinam Italorum siue berberim vulgarem. Idem alibi scribit vrsos delectari specie illa rubi, quæ mora fert odorata & rubicunda, nostri quod hinnulis ceruorum grata sint *hindbeere* appellitant. Galenus lib. 7. cap. 4. de compos. secundum locos, plantæ cuiusdam meminit, quæ vua vrsi nominetur: folijs arbuti, &c. hãc quidam ribes nostrum vulgò dictum esse conijciunt sed falluntur, cum non arbuti sed opuli ferè folia habeat. Cætera animalia sana quæ carnibus viuunt, herbas non comedunt, præter hominem & vrsum, Albertus.

Vrsi bibendo nec lambent nec sorbent, vt cæteræ animantes, sed aquam quoq; morsu vorant, Plinius & Aristoteles. Cum degustauêre mandragoræ mala, formicas lambunt. Plinius. Cum gustauêre mandragoræ mala, moriuntur: sed eunt obuiam, ne malum in perniciem conualescat, & formicas deuorant ad recuperandam sanitatem, Solinus. Constat vrsos ægros deuoratis formicis sanari, Plinius. (Vide nonnihil etiam infra, circa finem eorum quæ de latitatione vrsi afferentur.) Vrsus cum nausea laborat, myrmeciam adit, assidensq; linguam humore dulci fluentem exertam leuiter tandiu tenet, dum scatere formicis videat, eas deglutit postea, & plurimum iuuatur, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Saturitati occurrit vomitione, quam sibi excitat commanducatis formicis, Textor sine authore. Vrsus vulneratus herbis sicci temperamenti vulnera sanare tentat, Albert. Oculi eorum hebetantur crebrò: qua maximè causa fauos expetũt, vt conuulneratum ab apibus os leuet sanguine grauedinem illam, Plin. A latitatione egressæ in diem liberum vrsæ, tantam patiuntur insolentiam lucis, vt putes obsitas cæcitate, Solin. Dicunt aliqui vrsum semper crescere, Albert.

Animæ leonis virus graue, vrsi pestilens contacta halitu eius attingit nulla fera, citiusq; putrescunt afflata reliquis, Plin. Vide in Leone c. In Mysia aiunt genus esse vrsorum alborum, qui cum à venatoribus vrgentur, talem halitum ædant, qui canum carnes putrefaciat, &c. vt in B. retuli.

Vrsæ Veneris libidine flagrant, & noctes diesq; ad coitum inflammatissimæ maritos appetũt. Et quoniam feræ grauidæ maribus non miscentur, præter lyncem & leporem, vrsæ ne diutius maritis careant, vt ad Venerẽ maturius redire possint, priusquam certum pariendi tempus venerit, ventrem elidunt, & partum violenter edunt: ac mox à recenti partu simul & alendæ proli, & explendæ libidini, (vt cuniculi quoq;,) dant operam, Oppianus: ex quo Gillius perperam transtulit vrsas etiam grauidas coire. Tempore non alio (quàm libidinis) catulorum oblita leæna Sæuior errauit campis: nec funera vulgò Tam multa informes vrsi stragemq; dedêre, Vergilius. Vrsi, lupi, leones acrius libidinis tempore in eos qui accesserint, sæuiunt, inter se tamen minus hęc dimicant: videlicet ob eam rem, quia nullum ex ijs gregale est, Aristoteles. De Philippo Cosseo Constantiensium sacris præfecto, ingenuarum artium perstudioso, qui hoc ipsum se ex bono authore cognitũ habere, mihi valde affirmauit: vrsum accepi ex montibus Allobrogum puellam in speluncã rapuisse, eandemq; venereo complexu & osculatione prosecutum fuisse: atq; ex pomis agrestibus, quæ permulta quotidie in speluncam inferret maturiora, studiose delegisse, eidemq; edenda amatoriè dedisse, ac nimirum cum ad cibi inquisitionem proficisceretur, ingenti saxo speluncam, ne puella exire posset, occlusisse. Cum autem post longam inquisitionem parentes vrsinum latibulum præterirent, suam peradolescentem animaduertisse, saxoq; ægre depulso, eam recepisse, Gillius. Vrsorum coitus hyemis initio, Plinius. Desiderium Veneris hyems suscitat, Solinus. Coit vrsa mense Februario, parit eo tempore quo latet, Aristot. Vrsi coëunt, non superuenientes, sed humi strati, Aristot. Coëunt non itidem (eodem modo) quo quadrupedes, sed apti amplexibus mutuis, velut humanis coniugationibus copulãtur, Solinus: ambo cubantes complexiq;, Plinius: & alibi, humanitus strati. Quadrupedum vrsæ demissis cruribus, quemadmodum cætera quæ pedibus innitendo exercent Venerem, admota parte maris supina ad dorsum fœminæ coëunt, Aristot. Coëunt vrsi vt homines, sicut & simiæ, Albertus. Secreti honore reuerentur mares grauidas, Solinus. Grauidam capi vrsam difficile est, Aristot. grauidæ enim (vt mox dicetur) latent. Fert vterum dies triginta, Aristoteles & Solinus. Volaterranus non rectè transtulit ex Aeliano vrsam post mensem tertium parere, neq; enim tandiu vterũ gestat: sed tanto tempore exacto, è latibulo in quo peperit plerunq; prodire solet, vt inferius quoq; dicetur. Coëunt hyemis initio, deinde secedunt in specus vbi pariunt tricesimo die, Plin. Qui curam habet vrsorum qui Bernę aluntur, screbat mihi, se ad coitum committere vrsos, marem & fœminã circa diem D. Iohannis Baptistę, parere autem semper circiter calendas Ianuarias: fœtus magnitudinis esse ratti: cum quędam vrsa aliquando serius nempe octo dies post calendas Ianuarias peperisset, fœtus non superuixisse. Cùm coeunt, multo tempore simul in coitu manere, & ita se macerare, vt ex corpulentis omnino macri reddantur. Parit tum vnum, tum etiam duos, sed complurimum quinque, Aristot. Cæcos parit catulos, Idem, quod & venatores nostri affirmant. Pariunt plurimum quaternos, Plinius: Idem alibi vt plurimum quinos eas parere ait. Quædam catulos inarticulatos propemodum pariunt, vt vulpes, vrsa, leæna, & alia nonnulla sed omnia ferè cæcos, Aristot. Quadrupedum pleraq; perfectos ædunt partus, pauca inchoatos, vt leænæ, vrsæ & vulpes. Informia etiam magis quàm supradicta vrsæ pariunt, rarumq; est videre parientes. Postea lambendo calefaciunt fœtus omnia ea & figurant, Plinius. Vrsa fœtum minimum pro sui corporis magnitudine ædit: quippe quæ minorem catto, maiorem mure parere soleat, nudum item, & cæcum, & cruribus propemodum membrisq; alijs plurimis indiscretum & rudem, coit mense Februario, parit eo tempore quo latet, Aristot. Lucinæ illis properatius tempus est, quippe vterum trigesimus dies liberat: vnde euenit, vt præcipitata fœcunditas, informes creet partus. Carnes pauxillulas ædunt, quibus color candidus, oculi nulli, nulli pili, & de festina immaturitate tantum rudis sanies, exceptis vnguium lineamentis. Has lambendo sensim figurant, & interdum ad pectora fouent, vt adsiduo incubatu calfactæ animalem trahant spiritum, Solinus & Plinius. Vrsæ partum ab initio prorsus informem esse, vt ne agnosci quidẽ possit, deinde à matre lingua fingi, & sinu gremioq; foueri, Aelianus quoq; annotauit.

Nec catulus partu quem reddidit vrsa recenti, *Sed male viua caro est, lambendo mater in artus*
Fingit, & in formam, quantam capit ipsa reducit, Ouidius vltimo Metam.

Carnem parit ἄσημον, ἄναρθρον, Oppianus, hanc lingua ceu manu ... tens figurat, Galenus ad Pisonem. Ἡ ἄρκτος τίκτει μὲν σάρκα, πλάττει δὲ ἀθρόως τὸ γέννημα τῷ στόματι, καὶ πρὸς εἶδος ζώου τὰ μέλη τυποῖ, Pollux. Aegyptij hominem primò deformem natum, qui postea formosior euaserit, significare volentes, vrsam prægnantem pingũt: hæc nanq; sanguinem primum condensatum & concretum parit, hũc postea proprijs fouens femoribus efformat, linguaq; lambens perficit, Orus. Vrsus dicitur quasi orsus, scilicet in ventre, & extra completus, quoniam præmaturum partum mater lingendo informat, Liber de nat. rerum. Non quicquam rarius homines quàm parientem videre vrsam, Plin. Fœtuum vrsæ membra videntur imperfecta propter immodicum humorẽ: quamobrem vrsa eos diu lambit & fouet, Albertus. Idem de animalib. 7. 3 3. Animalia quædam (inquit) in antris circa finem quietis suæ pariunt: propter quod etiam ignoratur locus partus vrsorum. Concipiens enim vrsa ex coitu, propter frigiditatem temperamenti, & pituitosi humoris copiam, non posset semen in vtero formare perfecte, nisi expectaret abstinentiæ tempus: præcipuè cum eadem frigiditate & humoris copia, adeò constringantur meatus per quos parere debet, quòd illo tempore vix posset, itaq; tempore latibuli sui emittit, (parit,) quum recens expergiscitur. Et quanquam hoc tempus expectârit, adhuc tamen informem ferè partum ædit, ita vt aliqui poëtarum putauerint, nihil quàm carnis frustum ab ea pari, idq; postea spiritu & lingua eius formari in animalis figuram, quod tamen minime verum est, Hæc Albertus. Vrsam non parere fœtum prorsus informem, quem postea lambendo figuret atq; perficiat, argumento est fœtus ex vtero matris in venatione captæ excisus in Polonia: quem Georgius Ioachimus Rheticus, medicus doctissimus, & mathematicorum nostri seculi facile princeps, è Cracouia dono ad me misit. Is paulo longior digito est, pollicis crassitudine, corpore pulchrè articulato distinctoq; perfectè, nisi quod posteriora crura imperfecta adhuc retrò extendantur à corporis trunco recta ferè: anteriora verò perfecta sunt, ita vt manus etiam in palmam seu volam, digitos ac vngues distinguantur: thoracis etiam costæ conspicuæ sunt: oculi aures & dentes nondum. Vrsæ à suis catulis vehementer ferociunt, vt canes à catellis, Aristot. Hystrix hybernis se mensibus condit, quæ natura multis, & ante omnia vrsis, Plinius & Aristot. sed vtrum propter frigus an alia de causa condantur, ambigitur, Arist. Hyeme tempore frigido & humido latet vrsa, & tunc parit propter caloris in ea augmentum, Albertus. Hyberno tempore (inquit Aelianus) parit, cũ peperit, latibulis se tegit: nam frigoris vim reformidat, & veris aduentum manet, nec ante treis menses catulos in lucem profert. Cum autem se habitu corporis opimo sentit, (hoc enim ipsum morbi loco ducit.) latibulum, quod Græci φωλεὸν appellant, expetit. (Vnde affectus quo latendi tenetur desiderio, φωλία Græce nominatur.) In antrum nõ recto motu sui corporis,

poris, sed supina ingreditur, & dorsi sui tractu repit, venatoribus vt vestigia sua obliteret: Ibiq; postquam est ingressa, se quieti dans, habitum corporis extenuat per quadraginta dies: è quibus quidem quatuordecim immobilis manet, reliquis alijs mouetur, tantum solo lingendo dextero pede se sustentat, eiq; intestinum catenus adducitur, vt propemodum cohæreat. Quod quidem ipsum ea sentiens, aron herbam agrestem edit, (vt pluribus dicam paulò post,) Hæc Aelianus: Cuius ex hoc loco verba Græca recitat Cælius 25.27. Apud Theocritum φωλάδες ἄρκτοι, vrsæ dicuntur ἐμφωλεύουσαι, id est in latibula se condentes, Cæl. Vrsus veterno quē vocant appetente, priusquam planè torpet grauisq; & stupidus iacet, locum repurgat antea: ac subiturus specum, per reliqua quidē gressu quantum id fieri potest suspēso maximè & leui, summis tantum nixus vestigijs incedit: postremò per terga volutatus promouet corpus agitq; in lustrum, Plutarchus in libro Vtra animaliū, &c. Mares (inquit Plinius) qua-
10 dragenis diebus latent, fœminæ quaternis mensibus. Specus si non habuere, ramorum fruticumq; congerie ædificant, impenetrabiles imbribus, molliq; fronde cōstratos. Primis diebus bis septenis tam graui somno premuntur, vt ne vulneribus quidem excitari queant (quod & Solinus ex Plinio repetit.) Tūc mirum in modum veterno pinguescunt. Illi sunt adipes medicaminibus apti, contraq; defluuium capilli tenaces. Ab ijs diebus residunt, ac priorum pedum suctu viuunt. Fœtus rigentes apprimendo pectori fouent, non alio incubitu quàm oua volucres. Mirum dictu, credit Theophrastus per id tempus coctas quoq; vrsorum carnes, si asseruentur, increscere: cibi tunc nulla argumenta, nec nisi humoris minimum in aluo inueniri: sanguinis exiguas circa corda tantum guttas, reliquo corpori nihil inesse. Procedunt vere, sed mares præpingues: cuius rei causa non prompta est: quippe nec somno quidē saginatis præter quatuordecim dies, vt diximus, Hæc Plin. Vrsus per hyemem inopia cibi suos pedes lambendo [illegible]. Ioannes Tzetzes in Hesiodum. Cum conditi sunt, pinguescunt vrsi per id tempus, tum
20 mares, tum fœminæ vehementer, (hoc & alibi ab eo repetitur,) vt mouere sese facile nequeant, parit etiā fœmina eo tempore, & tandiu latet quoad tempus sit vt suos catulos in apertum producat, quod verno tempore mense à bruma tertio facit. Sed quod minimum, dies circiter quadraginta latet: ex quibus bis septem ita sopitur, vt se nihilo moueat: reliquis postea pluribus latet quidem, sed mouetur, & surgit, Aristoteles. Et alibi, Cum prolem enutrierit, exit à mense iam veris tertio: hoc est, (inquit Albertus,) post initium Maij, qui est tertius mensis veris. Ex latibulis rursus prodeunt vere, mares valde pingues, fœminæ non item, quod peperérint eo tempore, Ge. Agricola. Secreti honore reuerentur mares grauidas, & in ijsdem licet foueis, partitis tamen per scrobes secubationibus diuiduntur, Solin. Et rursus, Interea cibus nullus. Timent hyemem & frigus vrsi vtcunq; hirsuti, & abdūt se in satis amplum specum: nec vllo interea cibo vtentes, manus pedesq; lambūt ac veluti sugunt, vt per hyemem sub scopulis latitantes polypi suos cirros arrodunt, Oppianus lib. 2. de piscat. Vrsus non sine murmure pedes su-
30 git, tanquam alimenti quippiam inde percipiat, Alexander. Vrsi quidem manum in cibo etiam homini suauissimam esse, dicemus infra capit. 6. Enixæ quaternis latent mensibus, mox egressæ in diem liberum, tantam patiuntur insolentiam lucis, vt putes obsitas cæcitate, Solin. Fœtu grauida vrsa, vel à nemine, vel à paucissimis capta est, tempore sui latibuli hoc animal nihil edere certum est: quippe quod neq; exeat, & captum ventre intestinoq; inani videatur. Narrant eius intestinum per inediam ita conniuere, vt adductum propè cohæreat. Itaq; vrsum latebram egressum primum herbam arum dictam degustare, vt intestinum laxetur & hiet, Aristoteles. Exeuntes herbam quandam aron nomine laxandis intestinis alioquin concretis deuorant, circa surculos cum dentiunt prædomantes ora, Plin. Solent aron herbam comedere cum è latibulo egrediuntur, vt dictum est: ligna etiā manducant, quasi dentiant, Aristoteles. Albertus hunc locum inepte transtulit, his verbis: Cum ægrotant, herbas edunt, præcipuè dracontium ad acuendos dentes. Ari herbæ natura ventosa intestinum vrsorum diducit &
40 dilatat, eidemq; facultatem receptandi affert. Cum autem cibis sese rursus refecerit, formicas exedens facile exinanitur, Aelianus.

Vrsus post incubatum diutinum lustro exiens, syluestri aro vescitur, aluum constrictam hactenus acrimonia eius ciente. Idem, cum cœpit nausea, myrmeciam adiens, assidensq; linguam humore dulci fluentem exertam leuiter tandiu tenet, dum scatere formicis videat, eas deglutit postea, vehementerq; iuuatur, Plutarchus. Vide superius inter morbos vrsi. Cum animalia de antris, vbi latuerant, egrediuntur, præcipuè requirunt ad cibū ea, quæ aliquam habent acredinem, vt appetitum cibi excitent qualis est herba cuculi quam quidam alleluia vocāt. & alluf & iarus pes, (aron, quę vulgò pes vituli.) has enim herbas egrediens comedit vrsus, Albert. 7. 3. 2. Est autē herba quam primo loco nominat, oxys Plinij, ternis folijs, sapore acido: altera, dracunculus, calidissima & acerrima planta: & eiusdem omnino facultatis tertia, nempe aron. In alpibus Helueticis aiunt quendam vaccarium, (siue
50 lactarium appellare mauis, qui in alpibus æstate vaccas mulget, & opera lactaria conficit,) à monte descendentē, & amplam cucumam, (in qua lac ad caseos decoquunt) gestantem eminus vidisse vrsum, qui radicem quandam sua manu effossam edebat: Et cum eius discessum expectasset, adijsse locum & ipsum etiam de radice illa gustasse, atq; inde tanto somni desiderio affectum, vt continere se non potuerit quin ibidem in via cubans somno frueretur, capite cucuma intecto vt esset tutior à frigore. erat enim initium hyemis atq; ita totam hyemem dormiendo exegisse illæsum, proximo demum vere experrectum. Hoc & si fabulosum, vt apparet, quoniam tamen vulgò fertur, omittere nolui.

D.

Oppianus vrsorum appellat δολόεν κέαρ, αἰόλον ἦτορ. Gillius vrsos astutos, cædis auidos, perniciosos, perfidos & fraudulentos esse scribit. Maligni certe natura sunt adeò, vt ne longo quidem tempore mansuefactis creden-
60 dum sit, vt paulò inferius dicetur. Ἄρκτος ὠμόφρων, δολία, σκαιά, hoc est, Vrsus natura sæuus, astutus & improbus est, Adamantius. Feritate cæteras belluas superant. Philostratus. Quamobrem tyranni morte mulctatos homines vrsis, vt pantheris & leonibus dilaniandos obijciūt, vt in E. referemus. Poëtæ vrsos sæuos & truces cognominant. In certaminibus spectaculorum vrsi mappa proritantur, vt Seneca refert in libro de ira. Vrsi Persici vltra omnem rabiem sæuiunt, Ammianus Marcellinus. Numidici vrsi forma cæteris præstant, rabie duntaxat, & villis profundioribus, Solin. Quid nisi pondus iners, stolidæq; ferocia mentis? Ouidius in Halieut de vrso. Fœminæ omnes in vniuerso animantium genere minus quàm mares sunt animosæ, excepta panthera & vrsa, Aristoteles. Mares in omni genere fortiores, præterquam in pantheris & vrsis, Plin. Quàm cautè in latibulum, suspensis primum vestigijs accedens, resupinata irrepat, vt fallat venatores, præcedenti capite dixi.

Vrsi cadauera sui generis sepeliunt. Tzetzes. Apud Rhoxolanos inueniuntur plerique mansuefacti, Textor.
70 Quòd freno Libyci domantur vrsi, Martialis. Capti aliquando mansuescunt, & varijs ludis ac gesticulationibus se exer-

ſe exercent, ſed facile concitantur, & commoti ſæuiunt ac perimunt homines. Aliquando circumeundo voluunt rotas, & ſic aquas è puteis trahunt, aut ſaxa per trochleas ſupra altos muros, quod ſæpe obſeruatum à nobis eſt, Albertus. Dum ludis indulgent, mirificos ædunt geſtus, & interdum pedes manibus apprehendunt ſupini, atq; ita alternis in latera ſe motant, vt nutrices ſolent infantes in cunis. Prouerbij ſpeciem habet illud apud Martialem, Rabido nec perditus ore Fumantem naſum viui tentaueris vrſi. Sit placidus licet, & lambat digitoſq; manuſq;: Si dolor & bilis, ſi iuſta coëgerit ira, Vrſus erit, vacua dentes in pelle fatiges. Admonet (inquit Eraſmus) nõ eſſe tentandos qui poſſint nocere. Conſimili modo Syneſius in Encomio caluitij ſcripſit. Canẽ naribus prendere: pro eo quod eſt prouocare mordacem & nociturum. Hac parte (naſo) corporis icta potiſſimum vrſos irritari docent beſtiarij. Vrſo vtcunq; manſuefacto, quòd valde malignum & fraudulentum ſit animal, & ſubinde ad ingeniũ redeat, minimè credendum eſſe, miſerabiles ſæpe caſus oſtenderunt. Inſidioſam certè & malignam huius beſtiæ naturam etiam ipſe expertus ſum aliquando: nam cum Bernæ, quæ Heluetiæ ciuitas eſt, iuxta caueam in qua publicè vrſos alere ſolent, aſtarem, & manum in clatris tenerem, nihil ſuſpicans, quòd vrſus, quem contemplabar, videretur profundiore eſſe loco quàm vt facile læderet: ille ſubito erectus manum ſuam clatris iniecit ita vt quàm minimum abeſſet quin meam apprehenderet. Ibidem Vrſus aliquando viri iuxta clatros ſtantis brachium apprehendit & à thorace prorſus per vim extraxit. Apud Britannos complures alunt greges vrſorum ad ſaltationem, animal vorax & maleficum, Eraſmus Rot. Suidrigal (Sindrigal. Volaterranus) Lituaniæ princeps vrſam nutriuit quæ ſueta ex manibus eius panem accipere ſæpe in ſyluas vagabatur. Redeunti, vſq; ad thalamum principis, oſtia quæq; patebant. Ibi confricare ac pulſare pedibus oſtium, cum fames vrgebat, conſueuit, cui princeps aperiens cibum præbuit. Conſpirauére nobiles aliquot adoleſcentes aduerſus principem, atque vrſæ modum ſecuti, ſumptis armis cubiculi principalis ianuã confricauêre. Credit Suidrigal vrſam adeſſe, oſtiumq; aperuit, ibiq; mox ab inſidiantibus confoſſus interijt, Aeneas Syluius, & Volaterranus lib. 7. Geographiæ. Sed Matthias à Michou de Sarmatia Europ. 2. 2. hunc principem ſic occiſum nominat Sigiſmundum de Starodup. De vrſo qui per libidinem puellam rapuit, & luſtro ſuo obuoluto ſaxo incluſam amatoriè tractauit, allatis ei ſubinde pomis, &c. ſuperiori capite dictum eſt. De vrſa quam Pythagoras è fera mitem reddidit, & dimiſſurus ne quod animal deinceps læderet obſtrinxit, dicam infra in h. Vrſæ cum fugiunt, ſuos catulos propellunt, ſuſceptoſq; portant, cum ab inſectante iam occupantur, arbores ſcandunt, Ariſtot. Vide plura ſequenti capite, vbi de venatione vrſorum agitur. Vrſi cum feritate cæteras belluas ſuperent, pro catulis tamen omnia faciunt, Apollonius apud Philoſtratum. Occurram eis quaſi vrſus (dob, Hebraice, ἄρκτος, LXX.) orbatus, Oſee 13. Vrſus nuper Bernæ, vt audio, vbi publice vrſi aluntur, fœtum coniugis enixæ ſtatim occidit.

Vrſus in animalia quæ impugnat, inſilit. & ſi ſint cornuta, cornua eorum manibus apprehendit, & proſternit ea. Cum homine verò non facile præliatur: à quo vulneratus, frequenter quaſi frendens vngues lambit, Albertus. Vrſus viribus ſuis confidens inuadit non ſolum ceruos, ſed etiam ſues feros, ſi clàm repenteq; potuerit agere, taurum aperto Marte aggreditur, conſerta iam pugna, ſternit ſe reſupinum, dumq; taurus ferire conatur, ipſe ſuis brachijs amplectitur cornua, ore morſum armis defigit, proſternitq; aduerſarium, Ariſtot. Tauros, ex ore cornibuſq; eorum pedibus omnibus ſuſpenſi, pondere fatigant, nec alteri animalium in maleficio ſtultitia ſolertior, Plin. Si quando tauros adoriuntur, ſciunt quibus potiſſimum partibus immorẽtur, nec aliud quàm cornua aut nares petunt, cornua, vt pondere defatigent: nares, vt acrior dolor ſit in loco teneriore, Solinus. Vrſus famelicus incidens in taurum non aperto Marte pugnam committit, ſed obliquo impetu, palearia inuadit, premẽdoq; lancinat, donec conficiat, Volaterranus & Gillius ex Aeliano. Pugnant lupus, (Albertus hoc loco non recte vrſum reddit,) aſinus, taurus, Ariſtot. 9. 1. Si calcauerit equus veſtigium lupi, (interpres non recte tranſtulit vrſi: vide in Equo D.) torpore eius pedes corripiũtur, Aeſculapius. Rhinoceros vrſum in Circo Romano cornu exceptum reiecit, vt inter ſpectacula à Martiali deſcripta legimus. Vrſa quæ leonum catulos in latibulo cũ parentes abeſſent diſcerpſerat & cum ab ijs reuerſis fugaretur in arborem cõfugerat: quomodo fabro materiario è ſylua per leonem adducto, qui arborem ſuccideret, leæna interim iuxta arborem expectante, pœnas eis dederit, hiſtoriam mirabilem ex Aeliano recitaui in Leone capit. 4. Ibidem ex eodem authore leges hiſtoriam leonis vlti canem contubernalem ſuum, quem vrſa itidem contubernalis inter colludendum irritata laniârat. Equo animali obſequijs hominum nato, capitale diſſidium eſt cum vrſo homini noxia beſtia. Agnoſcit hoſtem nunquam viſum, ac protinus ſe parat ad pugnam: in qua arte potius quàm viribus vtitur. Tranſilit enim vrſum, & ipſo ſaltu poſteriores calces impingit in caput. Atq; vrſus interim vnguibus ſcalpit equini ventris mollia, Eraſmus in dialogo de amicitia. Phocam etiam in terra metuunt vrſi, & ſi ad pugnam congrediantur, vincuntur, Oppianus. Mortuos odiſſe exiſtimantur quamobrem homines proſtratos, ore ad terram verſo, retentoq; ſpiritu, illæſos relinquunt, vt pluribus dicetur ſequenti capite.

E.

Leones, pardi, vrſi, & aliæ eiuſmodi feræ quomodo capiantur, partim in montibus veneno propter aſperitatem regionis, partim in planitie noctu equis & armis introcluſi, partim foueis circunſepti, ſupra quarum medium capra ſub noctem ſuſpenſa ſit, ex Xenophonte recitaui in Leone E. Qui circa Tigrin & Armeniam habitant, (vt canit Oppianus lib. 4. de venatione,) vrſos hoc modo venantur: Frequentes exeunt ad ſyluas cum canibus: & cũ tandem cubile vrſi deprehenſum fuerit, canis ſagacis ductu, mox canis à loro procurrere geſtiens, latrat, ſed reprimens eum venator ad ſocios redit. Tum mox retia per longurios extendunt, & ſagenas (ἄρκυας) circundant, ad vtrunq; retis terminum ſingulos retium cuſtodes locant, deinde ab vno latere à reti oblongum tendunt funẽ tænijs verſicoloribus & pennis auium ſplendidis, vt vulturum, cygnorum, ciconiarum repletum, quę vento flante micant, vibrantur, & ſtrepitum ædunt. (De pennis retibus affigendis, diximus nonnihil etiam in ceruorũ venatione,) extendunt autem ea altitudine ſupra terram, vt ad hominis vmbilicum perueniat. Ad alterum vero latus quatuor è viridibus frondibus tuguria contexunt, in quibus viri totidem latitent, in ſingulis ſinguli, frondibus toto corpore veſtiti. Sic omnibus inſtructis, tuba inflatur, cuius vehementi ſonitu excitatus vrſus è cubili ſæuiens & igneum tuens progreditur. Tum iuuenes frequentes vtrinq; ad vrſum feſtinant: ille rectà qua amplam & patentem viderit planiciem fugit, ſed fune cum pennis & tænijs (à retium cuſtodibus) concuſſo, agitantibus etiã ventis & ſibilum mouentibus, & ſimul clamore, tuba, ſonitu, & viris territus & anxius & inops conſilij, in retia fertur.

fertur. Tum subitò retium custodes aliud supra ipsum rete expandunt, & pluribus intricatum retibus implicant. Quod si nimium sæuientes, vt solent irretiti, retia dentibus & manibus dilanient, (sic enim aliquando euadunt:) robustus aliquis venator dexteram eius manum iniecto vinculo impedit, & ad aliquẽ truncum alligat. Hucusq; Oppianus: ex quo Belisarius etiam transtulit in libro de venatione, sed pleraq; ineptè. Vrsi capiũtur hoc modo: Homo armatus ferreis armis, capite ac vndiq; coopertus, cũ solo cultello acuto ad latus: ad vrsum, vbicunq; fuerit, accedit. Vrsus erigitur & hominem amplectitur: qui statim euaginato gladio locum cordis vrsi perforat, & sic eum occidit, Crescentiensis. Vrsi in pugna dicuntur συμπλέκεσθαι, (quod manibus hominẽ complectantur, colluctantium instar,) Pollux. Vrsæ cum fugiunt, suos catulos propellunt, susceptosq; portant: cum ab insectante iam occupantur, arbores scandunt, Aristoteles. Vrsa si insequentibus vrgetur, eatenus suos quoad potest catulos propellit: cum autem se iam intelligit lassitudine deficere, & vt comprehendatur vicinam esse, tum alterum dorso, alterum ore gestans, in arborem ascendit: eorũ alter vnguibus ad dorsum vrsæ adhærescit, alter dentibus eiusdem retinetur, Aelianus. (Simiam quoq; fugientem similiter ferè suos gestare catulos, dictũ est in historia eius.) Vrsus cum homine non facile pugnat: à quo vulneratus quasi frendens vngues lambit, Albertus. Vrsæ posteaquam venatores, qui non humi modo se sternunt, sed & os ad terrã abijciunt, & spiritum continent, odorati fuerint, tanquam mortuos relinquunt, eiusmodi enim animalium genus existimatur mortuos odisse, Aelianus: hinc est forte quod mortuos etiam vrsos vrsi sepeliunt, si verum est quod Tzetzes scribit. Fortem & robustum admodum, qui se vrso opponat, venatorem esse oportet, inquit Blondus: nam nisi validis retibus impediatur, aggredi solet venantem, & si potest strictis amplexibus colluctari: quo genere pugnæ plerunq; vincit, rarissimè vincitur. Nos quidem vidimus hominem ex hac lucta fracta referentẽ crura: atq; idem nisi subito ex prærupta rupe se deiecisset, nequaquam euasisset viuus. Porrò cum quis insidias molitur vrso, post retia cautius latitabit: & cum in retia à canibus agitatã inuolutamq; viderit belluam, acuto venabulo impetet, ictu maximè per os & gulam adacto: id quod fortiter & magno animo faciendum est, Hæc ille. Germani circa vrsum & eius venationẽ propria quædam vocabula vsurpant, qualia sunt: *Der baer brompt, gehet, frisst, wirdt gejagt, ertruckt vnd frisst vil hünd: wirdt gestochen*: hoc est, Vrsus sæuit, (de voce eius:) procedit, vorat, agitatur, comprimit & deuorat multos canes: venabulo figitur. Quamobrem vrsus retia minus quàm cæteræ feræ, vt lupi & vulpes, dentibus laniet, inquirẽs Plutarchus in libro de causis naturalibus: Forte, inquit, hoc non facit, quia cum dentes interius sitos habeat, magnis & crassis labris impedientibus, retia eis attingere satis non potest: aut potius quòd plurimum valeat manibus, retia his iniectis lacerat aut pariter manibus & ore vtitur: illis, ad laniandũ rete: hoc, vt à venatoribus se defendat. Cæterum vt euadat, plurimũ sæpe volutationibus adiuuatur: itaq; dum per caput se voluit, quod magis facere studet, quàm retia laniare, sæpe elabitur, ἐκκυβιστᾷ. Mastini à recentioribus dicti canes, ex Alanorũ genere, & à quibusdam Alani veltres vel veltri, (Alans vautrez, Gallicè.) magnis leporarijs similes, sed capite & auriculis magnis, labijs crassis, in vrsos & apros immittuntur, Rob. Stephanus. Nouimus circa Romanos agros, inq; syluis suburbanis, insidiatores iaculis aut machina ferrea igni crepitante capreas, ceruos, vrsos atq; apros figere, noctu scilicet ad lumen Lunæ, Blondus. Capitur vrsus laqueis & falcibus, Platina. Audiuimus nuper à Sigismundi Poloniæ regis legato, Sarmatas quodam venandi genere ad vrsos viuos capiendos vti. Nam tribus aut quatuor hominum millibus nemus (vbi vrsos residere compertum est) circundatur, ita vt nõ maioribus quàm cubiti distent interuallis. Quo peracto, à venatorum magistris eodem temporis momento, vbi cornua tubæq; cecinẽre, arboribus ac lignis eodẽ impetu statim securibus incisis atq; ita dispositis raptimq; cõtextis, vt quasi murus eleuatus circum esse videatur, venatores reliqui qui furcas quasdam manibus detinent, cum vrsis appropinquarint inuentis, alij caput, alij brachia, alij pedes vrsi furcillis ipsis impediunt: adeò vt ligari os, manus vrsusq; totus tutissimè possit, quem ad regem vt canibus armisq; homines interficiant, ligatum deferunt, vel si deferre nequiuerint, trahunt, Belisarius. Tale venationis genus per furcas ligneas depictum dedit nuper author Geographicæ tabulæ Moschouiæ in eadem tabula. Rhæti decipulas quasdam ad lupos & vrsos capiendos struunt, quas magnis trabibus consertis erigunt, & trabem delapsuram vt obruat feram, cum escam fune dependentem attigerit, valde onerant: est quando vrsus pede tantum oppresso, relicto eo tandem euadit. Ad alias atq; alias feras equi etiam colore diuersi requiruntur. Oppianus in venatione vrsorum probat glaucos: aprorum, fuluos vel ignei coloris, &c.

In Helueticis circa alpes regionibus, sicubi vrsum animaduerterint incolæ, frequentissimi ad eius venationẽ conueniunt, vt pecoribus suis, quæ per æstatem sub dio absq; pastoribus (præter eos qui mane & vesperi mulgendã cogunt) dies noctesq; relinquunt, periculum auertant: Quòd si quis per se vrsum vel bombarda vel aliter occiderit, quibusdam in locis magna pecunia donatur. Vrso capto detractam pellem, stramento farciunt, ita vt viuentis vrsi effigiem reddat, & loco aliquo publico suspendunt, Stumpfius.

Vrsi in Sarmatiæ syluis arbores scandunt vt fauos deuorent: perimũtur autem clauæ oblongæ mucronatæ repercussu, cuius pars crassior foraminis aditum operit: hanc vrsus manu repellit, & repercutienti iratus maiore vi reijcit: illa quò validius repellitur, eò vehementius vrsum reuerberat donec saucius tandem in palos acutos sub arbore fixos decidit.

Quòd si nulla arbor apum aut vesparum examen habuerit eo in loco vbi vrsus moratur, venatores aliquod in arbore foramen inuentum, aut recens ab eis excisum, interius melle perliniunt: sic breui examen aliquod illic colligitur, ad quod vrsus ascendens, perimitur vt dictum est. In Noruegia pali multi acuti circa arborem figuntur, in qua nimirũ sit fauus aut aliud quod appetit vrsus: arbor ipsa superius serra secatur, ita vt parum adhuc hæreat: eò cum peruenit vrsus, vnà cum parte resecta in palos delapsus capitur. Sunt qui in trabe aliqua vel trunco arboris foramen excauent, ad magnitudinem vrnæ, qua aqua è puteis hauritur: in huius fundo mel ponũt, adduntur aliquot vnci ferrei, qui vrsi caput inferendum vt mel deuoret, facile admittunt: retrahi vero & eximi non patiuntur. Alligatur autem truncus arbori. Sic retentus vrsus, & plurimum dum caput extrahere nititur defessus, facile occiditur: quod si etiam euadere ipsum contingat, innoxius tamen est obuijs, vtpote captus oculis, & dentibus læsis in contentione illa capitis extrahendi, Mich. Herus.

Capitur vrsus retibus, & pugna, & foueis quibusdam, quas venatores sub arboribus fructiferis fodiunt, & fragilibus lignis stipulisq; insternunt, ingesta insuper terra immota, (hoc est non effossa, sed alibi è superficie sumpta:) & herbis iniectis, (quales pro lupis etiam fiunt.) Vrsus igitur cum ad arborem festinat, vt ad fructus sursum repet, ἀναρριχώμενος, lignis confractis in foueam illabitur, Pollux. Aconito pereunt vulpes, lupi, vrsi, canes, & quodcunq; animal cæcũ nascitur, vt Rhæti alpini affirmant. Primum aconiti genus cyclamini folio, torã hodie

Valdenses

Valdenses & alij alpium incolæ nominant, vt pluribus disserui in Lupo. Hic quæ super eadem herba, & occiso sagitta inde infecta vrso amicus quidam nuper ad me scripsit, adijciam, his verbis: Valdensis quidam mihi affirmauit totam herbam quandam à suis vocari, ex cuius radice aliquandiu seruata loco humido & contusa succus exprimitur, quo sagittæ vnguntur. Quàm verò promptum & præsens venenū herbæ illi insit, ex eo cognosces quod mihi narrauit. Quum (inquit) aliquando auunculus meus procul sagitta huiusmodi succo infecta leuiter vrsum eumq; vastum attigisset, cœpit vrsus magno impetu per syluã ferri, & huc illuc discurrere, ita vt auunculū meum valde perterrefaceret. Itaq; locum æditum conscendit, ad quem vrso non patebat via, hinc quum illum spectaret, vidit tandem longis decursis spatijs concidentem & vitam exhalantem: quum nimirum venenum illud peruasisset cor, quod ita esse occiso iam vrso deprehendit. Faba lupina seu marcillium datum in adipe necat canes, lupos, vulpes & vrsos, Arnoldus de Villa noua: videtur autem translatus hic locus ex Dioscoride, qui apocynon scribit in adipe occidere canes, lupos, vulpes & pantheras. Sed marcillium non aliud quàm cōsiliginem esse puto, quam hodie Sabaudi marsieure vocant: quæ longè alia quàm apocynon est, cui Dioscorides folia hederæ tribuit, &c. Pisces quidam nigri venenati in Armenia reperiuntur: horum farina ficus conspergunt, quas ea in loca quæ maximè abundant feris disseminant: bestiæ primum vt eas attigerunt, statim moriuntur, atq; ea fraude apri, cerui, vrsi, &c. necantur, Aelianus.

Spectacula. Annalibus notatum est M. Pisone, (M. Pisonis nomen Solinus omittit, Messala tantum cos. hoc factum memorans) M. Messala coss. ad 14. Calend. Octob. Domitium Aenobarbum ædilem curulem vrsos Numidicos centum, & totidem venatores Aethiopas in Circo dedisse, Plin. miratur autem adiectum Numidicos fuisse, cum in Africa (inquit) vrsos non gigni cōstet: qua de re plura scripsi supra in B. Nuper inuentum vrsorum in harena & leonum ora aspergere chalcantho, tantaq; est vis in astringendo, vt non queant mordere, Plin. Taurum color rubicundus excitat, vrsos leonesq; mappa proritat, Seneca lib. 3. de ira.

Præceps sanguinea dum se rotat vrsus arena
Implicitam visco perdidit ille fugam.
Splendida iam tecto cessent venabula ferro,
Nec volet excussa lancea torta manu.
Deprendat vacuo venator in aëre prædam,
Si captare feras aucupis arte placet.

Martialis in libro Spectaculorum. Canis Indicus Alexandro donatus, ceruum, aprum & vrsum dimissos, tanquam se indignos contempsit: in solum vero leonem insurrexit, vt in Cane robusto dixi ex Aeliano. Inualidissimum vrso caput: ideo sæpe in harena colapho inflicto exanimantur, Plin. Cassiodorus Variarum lib. 5. edita circa belluas spectacula describens: Primus (inquit) fragili ligno confisus currit ad ora belluarum, & illud quod cupit euadere, magno impetu videtur oppetere, (appetere,) pariq; se cursu festinat prædator & pręda: nec aliter tutus esse potest nisi huic quam vitare cupit occurrerit. Tunc in aëre saltu corporis eleuato, quasi vestes leuissimæ, supinata membra iaciuntur, & quidam arcus corporeus supra belluam libratus, dum moras discedendi facit, sub ipso velocitas ferina discedit. Sic accidit, vt ille magis possit mitior videri, qui probatur illudi. Alter angulis in quadrifaria mundi distributione compositis, rotabili velocitate præsumens, non discedendo fugit, nō se longius faciendo discedit, sequitur insequentem, poplitibus se reddens proximum, vt ora vitet vrsorum, &c. vt citat Gul. Philander Vitruuium illustrans. Apros & vrsos in viuario quodam prope Ctesiphontem in Asia fuisse, quos milites Romani venatorijs lanceis & missilium multitudine confoderint, Ammianus Marcellinus scribit. Valentinianus imperator cum duas haberet vrsas hominum ambestrices, Micam auream & Innocentiam, cura agebat enixa vt earum caueas prope cubiculum suum locaret, custodesq; adderet fidos visuros sollicitè ne quo ea superarum debetur (locus est obscurus, deprauatus vt conijcio) luctificus calor. Innocentiam deniq; post multas quas eius laniatu cadauerum uiderat sepulturas, vt bene meritam in syluas abire dimisit innoxiã, Am. Marcellin. lib. 29. Volucra (voluox) animal teneros adhuc pampinos prærodit & vuas: quod ne fiat, falces, quibus vineam putaueris peracta putatione sanguine vrsino linito, Columella libro de arboribus, & similiter Plin. Contra grandinem multa dicuntur. Noctua pennis patentibus extensa suffigitur: vel ferramenta sepo vnguntur vrsino. Aliqui vrsi adipem cum oleo tusum reseruant, & falces hoc, cum putaturi sunt, vngunt. Sed hoc in occulto debet esse remedium, vt nullus putator intelligat: cuius vis tanta esse perhibetur, vt neq; gelu, neq; nebula, neq; alio malo possit noceri, interest etiam vt res profanata non valeat, Palladius. Si sanguis vel pinguedo vrsi in scrobe vel vase sub lecto ponatur, conueniunt eò pulices & moriuntur, Arnoldus de Villan. Ἀρκτῆ Polluci, pellis vrsi. Herodotus Megarensis tibicen, cubabat in pelle vrsina, ἢ λεοντῆν ἐπεβέβλητο. Lappones populi ad vltimum Septentrionem, hyeme vestiuntur pellibus integris phocarum siue vrsorum artificiosè elaboratis, easq; astringunt supra caput, soliq; oculi patent corpore reliquo toti contecti sunt, & quasi in culeum insuti: hinc forsassis creditum quod sint corpore hirsuto brutorum instar, Munsterus. Maurorum pedites leonum & pardalium & vrsorum pelles induunt, & dormientes substernunt, Strabo.

F.

Sunt qui & vrsis, & ijs adhuc deterioribus, leonibus ac pardis vescantur, semel aut bis elixantes, Galen. de alim. fac. 3. 1. Caro vrsi frigida est, mucosa, difficilis cōcoctu, illaudata, Rasis. Isaac perquàm viscosam esse scribit, concoctu difficilem, pessimi nutrimenti: medicinæ magis quàm nutritioni aptam. Tardè concoquitur, spleni atque hepati obest: multa recrementa generat, appetentiã tollit ac fastidio edentes afficit, Platina. Vrsina caro multum impinguat, sanguinem crassum & viscosum gignit, Arnold. de villa noua. Sunt qui vrsinam carnē ex pastillo comedant, Idem. Caro vrsi cocta, tempore quo latitant vrsi, in vasis vbi asseruatur crescit, vt Theophrastus credit, Plinius, vide supra in B. in mentione adipis vrsi. Vrsi manus, id est pedes anteriores inter esitandum esse prædulces insigniq; suauitate traditur: quoniam (vt Plutarcho placet) partes bene concoquentes, carnem reddant suauiorem, concoquit autem præcipuè omne quod difflat, id verò est quod mouetur, quodq; exercetur: sicuti vrsus partem hanc agitat plurimum, tum incessus ratione, tum apprehensionis, Cęlius ex Plutarcho de causis nat. quæstione 22. Vrsina quanquam insalubris, hodie tamē apud Germanos in pretio habetur: sed manus præcipuè, quas vel principes viri appetūt, Mich. Herus. Vrsi pedes anteriores salsos & in camino siccatos qui ederunt, optimum & suauissimum esse cibum mihi retulerunt, nec amplius se mirari quod eos per hyemem inter latendum sugant.

G.

Panos & apostemata in quacunq; parte sanguis vrsinus discutit, Plin. Galeni sententiam de caprini, hircini, & vrsini sanguinis ad abscessus concoquendos curioso vsu, in taurino supra recitaui. Sanguis vrsi prodest pilis qui in oculis nascuntur, cum loco depilato illinitur, Rasis.

Vrsus cum per hyemem latet valde pinguescit: illi sunt adipes apti medicaminibus, Plinius. Conditum in vasa hunc adipem, eodem tempore quo latitant vrsi, crescere, supra in B. retuli. Pro adipe vulpis, adipe vrsi vtemur, vt legimus in Succidaneis Aeginetæ adscriptis. Adeps vrsinus quomodo curetur ex Dioscoride recitaui in Sue c. quamuis Græcus euulgatus codex noster Dioscoridis, non ἀρκτεῖον, id est vrsinum, sed ἀρνεῖον, id est agninum habet, quod non placet: nam & Ruellius vrsinum vertit: & paulò post eodem in libro apud Dioscoridem in fine capitis de adipe odoribus imbuendo, codex noster ἀρκτεῖον, id est vrsinum habet, similiter mentionem eius cum suillo coniungens vt & supra. Adde quòd eo in loco de adipe agnino curando Dioscoridem agere non opus sit, cum sequenti mox capite de ouillo agat, sub quo agninus continetur. Leoninus adeps calidissimus & siccissimus est, &c. Pardinus ei proximus, pardino vrsinus, taurinus vrsino vicinus, Iacob. Syluius. Recentiores quidam medici, vrsi adipem alijs quibusdam miscent medicamentis, ad inungendum loca conuulsa vel resoluta. Miscetur & acopo ex vulpe in oleo decocta apud Nicolaum. Vrsi adeps liuores & maculas eximit, Marcellus. Ambustis prodest vrsinus adeps cum lilij radicibus, Plinius. Idem alibi, Adustis, vel combustis aqua feruenti (inquit) adipe vrsi cum cera vtendum putant. Obscurus quidam scriptor hoc adipe duros tumores molliri, & ad suppurationem quæ opus est duci, putat. Lumborum dolores, & quæcunque alia mollire opus sit, vrsino adipe perfricari conuenit, Plinius. Igni sacro illinitur vrs. adeps, maximè qui est ad renes, Plinius. Vrsinus maximè aut vulpinus adeps, vel si isti haberi non possunt, taurinus cum sarmentitio cinere emollitus, & cum lixiuio coctus probe attenuat eminentes tumores, hoc enim modo etiam sapo præparatur, quem in vsum conuertere oportet, si vrsinus aut vulpinus adeps non adsit, Archigenes apud Aëtium in curatione elephantis. Vlcera sanat in tibijs cruribusq; adeps vrsinus admixta rubrica, Plinius. Sed aliter Marcellus empiricus: Vlceribus crurum & tibiarum medetur adeps vrsi cum herba rubricata tunsa: cum hæc ergo in vnum corpus subacta coierint, imposita velut emplastrum, colligantur vt diu maneant. Vlceribus omnibus pedum in qualibet parte, adeps vrsina addito alumine medetur, Idem. Perniones vrsi adeps, rimasq; pedum omnes sarcit, efficacius alumine addito, Plinius. Dioscorides quoque pernionibus eum subuenire scribit. Splenis asinini leuissimus puluis cum seuo vrsino & oleo ad mellis crassitudinem redactus & illitus, supercilijs pilos restituit, Rasis. Vrsinum adipem constat raptos vitio alopeciæ capillos restituere, Dioscor. & Auicenna. Hunc adipem alopecijs congruere quidam ante nos verè scripserunt: sed nos alia magis probata pharmaca contra hunc affectum habemus, Galenus. Leporis exustum caput & cum adipe vrsino aut aceto illitum, alopeciarum inanitatibus medetur, Dioscorides & Auicenna. Galenus lib. 11. de simpl. medicum quendam innominatum eodem hoc pharmaco vsum scribit. Murem vstum & tritum cum adipe vrsino & melle subiges, & alopecias inunges, Galenus Euporist. 2. 36. Et paulò mox, Cum folijs ficus frica diligenter, deinde vnge cum adipe vrsino.

Apud Galenum secundum loc. Cleopatrę quędam compositio est laudatissima, aduersus alopecias & profluuium capillorum, cui adeps vrsinus additur: Item alia Heraclidæ. Herinaceorum marinorum cinerem, vt ibidem docetur, alij aqua excipiunt, alij, quod melius est, adipe vrsino ad eundem affectum. Vide supra in Echino G. Vrsi adeps & fel cum modico pipere alopecijs illita, pilos inducunt, Rasis. Roboris pilulæ, (quæ gallas similant,) cum adipe vrsino tritæ, alopecias emendant & capillo replent, Plinius, Marcellus, & Samonicus. Rosa syluestris cum adipe vrsino alopecias mirificè emendat, Plinius. Calami radices vstas cum adipe vrs. excipe atque impone, Crito apud Galenum. Vitium capitis in quo sunt alopeciæ, prius raditur, post illic cæpa acerrima perfricatur: deinde hordeum combustum & in puluerem redactum cum vrsina adipe permixtum, superimponitur, Marcellus. Adeps vrsina cum fungis qui in lychno lucernæ concrescunt subacta, (vide mox ex Plinio,) & alopecijs perunctione imposita, pristino decori caput reuocato crine restituit, Idem. Vrsinus adeps cum ladano & vino vetere mixtus, capillos fluentes continet & conspissat, Sextus. Ad capillos decidentes confirmandos, adipem vrs. cum ladano miscebis, & caput, vel loca defluentium capillorum perunges, Marcellus. Capilli defluuia vrs. adeps, admixto ladano & adianto continet, alopeciasq; emendat, & raritatem superciliorum cum fungis lucernarum, (vide paulò ante ex Marcello,) ac fuligine quæ est in rostris earum, porrigini cum vino prodest, Plin. Lacertæ vt docuimus combustæ, cum radice recentis harundinis minutatim fissæ: ita myrteo oleo permixto cineres capillorum defluuia continent. Efficacius virides lacertæ omnia eadem præstant: etiamnum vtilius admixto sale, & adipe vrsino & cepa tusa, Plinius. Miscetur & alijs medicamentis quæ vel continere capillos, vel locis etiam caluis restituere pollicentur, vt illi quod ex leporum ventribus, &c. Andromachus composuit, apud Galenum de comp. sec. locos, lib. 1. in fine capitis 2. Faciei tumoribus sarmentorum cinerem alicui ferarum adipi admiscens illinito, Leonis videlicet, aut pantheræ, aut vrsi, Aretæus ad Elephantiasin. Adeps vrs. pari pondere cum seuo taurino & cera permixta atq; adposita, parotidibus mirum remedium est, Marcellus: comprimit parotidas: sed addunt quidam hypocisthidem, Plinius. Ad faucium dolorem: Præterea fauces extrinsecus vngere prodest. Vrsino & tauri seuo, cerisq; remissis, Omnia quæ geminis æquabis lancibus ante, Serenus. Ceruicum dolores butyro aut (& Marcel.) adipe vrsino perfricantur, Plinius. Vrsi adeps commendatur contra flatus quos phlegma crudum excitat, & in dorsi dolore, (ad lumborum dolores, Plinius,) Rasis. Gladioli radix contusa cum sulfure viuo & adipe vrs. lumbis dolentibus imposita plurimum prodest, Marcellus. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo vetere vrticæ semina, aut folia, cum vrsino adipe trita imponunt, Plinius. Adeps vrs. cum seuo taurino & cera pari pondere decoquuntur, eoq; ceroto podagra contacta lenitur, Marcellus: addunt quidam hypocisthidem & gallam, Plinius.

Heraclides apud Galenum pilos vrsi combustos, & adipem vrsi alijs quibusdam ad inueteratas alopecias medicamentis miscet. Est & Sorani medicamentum apud eundem ad alopecias, huiusmodi, Foliorum ac radicis calami vstorum, pilorum vrsi, (addendum videtur, vstorum) adianti, adipis vrsini, picis liquidæ, pilorum caprarum vstorum, cedriæ, omnium octo par pondus accipe, liquidaq; cum aridis committe, & præfrictis adhibe. Vrsi pellis vtiliter substernitur morsis à cane rabido, vt & phocæ, Aëtius.

Vrsorum cerebro veneficium esse Hispaniæ credunt, occisorumq; in spectaculis capita cremant, testato, quoniam potum in vrsinam rabiem agat, Plinius. Rasis quidem & Albertus cerebrum leonis intra corpus sumptũ amentiam inducere tradiderunt. Cati cerebrum similiter venenosum esse, scripsi in Cato G.

Oculus vrsi dexter siccatus & appensus pueris, amolitur ab eis timores quibus in somnis vexantur, Rasis. Oculos vrsi erutos si sinistro hominis adiutorio (brachio) alligaris, febrim eius quartanã mitigabis, Aesculapius. Suillus & agninus vrsinusq; pulmo impositus, attritus à calciamentis contractos ab inflammatione tuetur, Dio-

scorides: sanare creditur. Galenus lib. 11. de simpl. Sed Galenus suilli tantum & agnini pulmonis mentionem facit, vrsini nullam: quamobrem conijcio apud Dioscoridem quoq; illam superfluam esse: potuit autem in textum irrepere verbum ἀρκεῖος, id est vrsinus, quod aliquis forte in margine tanquam diuersam lectionem notauerat: facillimè enim pro ἀρνεῖος legitur ἀρκεῖος, vel contra, vt supra quoq; diximus in principio medicaminum ex adipe vrsi. Et sanè ridiculum foret pro pede quem calceus læsisset, tam longè remedium quærere, ab vrso inquam: agninus verò & suillus pulmo, quoties libuerit haberi possunt.

Fel vrsinum cum vesica sua ab hepate separatum, suspendi & siccari debet: per duos annos seruatur, Physiologus. Dioscorides vrsino taurinum præfert: eadem enim sed inefficacius præstat. Caprino felli consimile ferè est vrsinum & bubulum, efficacius eis taurinum, Galenus. Si frigore ita occupetur corpus, vt vix medicamentis cedat, fel vrsinum tepefacta dilue lympha, Proderit hoc potu, Serenus. Fellis vrsi mystra duo cum aquæ cyathis duobus, morsis à cane rabido quidam per triduum ieiunis offerunt, & in magna admiratione habent, Democrates apud Galenum de antidotis libro 2. Fel vrsinum siue verrinum panos & apostemata in quacunq; parte discutit, Plinius. Carcinomatis quæ serpunt circa vlcera fel vrsinum bene adponitur, Marcellus: Sed aliter Plinius, Carcinomata (inquit) curat coagulum leporis, &c. gangrænas vrsinum fel penna illitum. Fel vrsinum leprosos admodum sanat, si eo assiduè perlinantur, Marcellus. Sepum & fel vrsi cum modico pipere, si alopeciæ illinantur, pilos restituunt, Rasis. Articulorum vitijs (doloribus, Marcellus) fel vrsinum vtilissimum esse tradunt, Plinius. Priuatim in eclegmate comitiales adiuuat, Dioscorides. Fel vrsinum cum aqua calida sumptum caducos sanat, Sextus. Ab Arnoldo de Villan. etiam ad epilepsiam commendatur. Calidum est & siccum, contra epilepsiam & paralysim vtile, Physiologus. Felle vrsino circunlini suffusiones prodest, Plinius. Fel vrsinum atq; hyænę cum melle optimo mixtum & diu coagitatum, caligines eximit, si adsiduè inde oculi suffundantur aut superlinantur, Marcellus. Ad exesos dentes: Fel vrsi impositum illico dolorem leuat: curat autem etiam quoquo modo illinatur, Galenus Euporist. 2. 12. Omnem oculorum obscuritatem, incipientemq́; suffusionem curat fel vrsinum cum aquæ duplo, Idem Euporist. 1. 44. Fel vrsi ad aures putulentas, præscribitur apud Nic. Myrepsum. Ad suspitiosos sanandos fel vrsinum aqua (calida, Sextus) dilutum bibendum optimè datur: intra paucos enim dies potenter medetur, Marcellus. Fel vrsinum in aqua laxat meatus spirandi, Plinius. Fel vrsi potum pondere sex granorum danic cum melle & aqua calida, valet contra asthma, Rasis. Tussim sanat vrsinũ fel admixto melle, Plinius. Antidotus ex felle vrsino ad induratas hepatis affectiones, describitur apud Galenum de compos. sec. locos 8. 8. Ad morbum regium: Vrsini fellis quantum Græcam fabam æquat exhibeto, deinde aquam superbibito, Galenus Euporist. 2. 29. Ad ictericos, Fellis vrsini cyathum bibendum dato, Idem ex Archigene κ. τόπ. Pessus ad conceptum promouendum: Leonis aut vrsi aut hyænæ, vel saltem taurini fellis vesicam euacuato: & ibidem vngenti nardini, irini, rosacei, mellis, partes ęquas inijcito, cumq́; omnia simul super calido cinere vnineris, seruato & vtere post mensium purgationem ante concubitum, Aëtius 16. 34. Qui ligârit fel vrsi super femur dextrum, coibit quoties voluerit, & non nocebit ei, Rasis. Sedis vitijs præclare prodest fel vrsinum cum adipe: quidam adijciunt spumam argenti ac thus, Plinius. Fel vrsi potum pondere sex granorum danic cum melle & aqua calida, asthma & hæmorrhoides remouet, Rasis.

Comitiali morbo testes vrsinos edisse prodest, Plinius. Suffimentum ad epilepticos expertum, recipit hirci & vrsi & lupi testium, sanguinis hirundinis, & lapidis in eius ventriculo reperti, asterij in mari inuenti, (stellam mariuam intelligo,) anethi, ana ʒ. ij. alliorum purgatorum, cornu ceruini & caprini, ana ʒ. 1. &c. Est autem ordine secundum inter suffimenta apud Nicolaum Myrepsum. Dolor aurium sedatur canino lacte & vrsino, si recens instilletur, Marcellus.

Ne abortiat grauida: Pro amuleto ex collo suspende vngulam (vnguem) vrsi, quam gestet ad tempus pariendi. Hoc remedium pro secreto habuit Helideus de Paduanis.

De morsibus leonum, pantherarum & vrsorum, eorumq́; remedijs, Aëtij verba recitaui supra in Leone c.

H.

a. Vrsus dicitur quasi orsus, scilicet in ventre, & extra completus, &c. Isidorus, vt in c. recitaui. Vrsulus, diminutiuum, vt grammatici annotant: item vrsellus, Obscurus. Ἄρκτος, παρὰ τὸ ἀρκῶ τὸ ἐπαρκῶ, ἄρκος: καὶ πλεονασμῷ τοῦ τ. ἄρκτος, τὸ ἐπαρκοῦν ἑαυτῷ ζῶον: aiunt enim vrsum hyemem sine vllo externo alimento transigere, Etymologus. Ἄρκος, βοήθεια, καὶ τὸ ζῶον, Hesychius & Varinus. Osee 13. LXX. interpretes pro Hebraica voce dob, conuerterunt ἄρκος: hinc & ἀρκεῖον, vrsinum. Sed apud veteres Græcos fem: per τ. adiectum reperio. Theophrastus, Pausanias, Plutarchus & Pollux vt fœminino genere proferunt, non solum de fœmina loquentes, sed de vrso simpliciter: & haud scio an quisquam idoneus author masculinum fecerit. Κνωπεύς, vel vt alij proferunt κνυπεύς, ἄρκτος, Hesych. Varinus. Κνύπης, ἄρκτος, Macedonibus, Idem. Δασυπλὶς, ἄρκος, Etymologus: vrsus sic dictus à villosa hirsutie. Δασυλλίδες, αἱ δασεῖαι, Varinus. Sigismundus Gelenius in Lexico suo symphono, Græcam, Germanicam, & Polonicam voces, βηρὸς, ber, vvevver, tanquam eiusdem significationis coniungit. Varinus βηρὸν interpretatur δασὺ, id est hirsutum: substantiuè quidem pro vrso positum nusquam reperio. Μονιὸς, vrsus solitarius, Etymologus: alij monion aprum, alij lupum solitarium interpretantur, alij asinum, vt dixi in Asino a. Ἀσκουραῖτις, vrsa parua, Varinus: de sydere intelligo.

Valentinianus imperator duas habebat vrsas, Micam auream, & Innocentiam, vt supra in E. retuli.

Epitheta. Tu licet Aemonios includas sentibus vrsos, Gratius. Armati vnguibus vrsi, Ouidius 10. Metam. Fœdus Lucanis prouoluitur vrsus ab antris, Ouid in Halieut. Informes, Verg. 3. Georg. Sęuis inter se conuenit vrsis, Iuuenalis Sat. 15. Truces, Valerius 2. Argon. Turpes, Ouid. 3. Trist. Statius 6. Theb. Vespertinus circumgemit vrsus ouile, Horat. Epodo. Villosæ catulos in summis montibus vrsę, Ouid. 13. Metam. Sunt & alia apud Textorem, nempe: Atrox, auidus, Calydonius. crudus. deformis, Erymanthius, ferox, grauis, Libycus, (vide in B.) minax, Numida, Numidicus, Ossæus, præceps, rabidus. rigidus, rapax, terribilis, tristis, trux. Ἄρκτοι δ' ἀγελαῖαι, φόνιον γένος αἰολόβουλον, Oppianus. Ἄρκτοι χαιτήεσσαι, Idem. Ἠ κρυερῶν ἄρκτων ὀλοὸν θέρος, Idem. Ἄρκτος βλοσυρὸς, πολυμήχανος, ὄψις πικρή, Oppianus. Ὦ λύκοι, ὦ θῶες, ὦ ἀν' ὤρεα φωλάδες ἄρκτοι, Theocritus Idyl. 1. Ἄρκτος αἱμοβόρον, δολία, σκαιά, Adamantius.

Vrsa vocatur sydus cœleste, figura & situ stellarum septem plaustro simile: quatuor enim ex eis rotarum, tres ęquorum loco sunt: vnde antiqui Græcorum hámaxan, hoc est plaustrum dixerunt, vt & Germani hodie. Latini

Septentrio-

Septentriones appellant, à septem stellis à quibus quasi iuncti triones, hoc est boues, figurantur. Sunt autem duæ vrsæ maior & minor, quas Græci ἄρκτους nominant. Vrsam maiorem (inquit Higinus) Hesiodus ait esse Calisto (melius per duplex lambda, vt Græci scribunt, Καλλιστώ) nomine, Lycaonis filiam, eius qui in Arcadia regnauit: eam studio venationis inductam ad Dianam se applicuisse: à qua non mediocriter esse dilectam, propter vtriusq; consimilem naturam: Postea autem ab Ioue compressam, veritam Dianæ suum dicere euentum, quod diutius celare non potuit. Nam iam vtero ingrauescente, prope diem partus in flumine corpus exercitatione defessum cum recrearet, à Diana cognita est non obseruasse virginitatem: quamobrem à dea in vrsæ speciem conuersa est. In ea figura corporis Arcada procreauit. Sed vt ait Amphis comœdiarum scriptor, Iupiter simulatus effigiem Dianæ, cum virginem venantem vt adiutans persequeretur, amotam à conspectu cæterarum compressit: quæ rogata à Diana quid ei accidisset quòd tam grandi vtero videretur, id illius peccato euenisse dixit. Itaq; propter eius responsum in vrsam eam Diana conuertit. Quæ cum in sylua vt fera vagaretur, à quibusdam Aetolorum capta, ad Lycaonem pro munere in Arcadiam cum filio est deducta. Ibi igitur inscia legis in Iouis Lycæi templum se coniecit: quam confestim est filius secutus. Itaq; cum eos Arcades insecuti interficere conarentur, Iupiter memor peccati, ereptam Calisto cum filio inter sidera collocauit, eamq; Arctum, filium autem Arctophylaca nominauit. Nonnulli etiam dixerunt, (vt Scholiastes Homeri etiam refert Iliad. sigma ex Callimacho) cum Calisto ab Ioue esset compressa, Iunonem indignatam in vrsam eam conuertisse: quam Dianæ venanti obuiam factam, ab ea interfectam, & postea cognitam inter sidera locatam. &c. Hæc Higinus. Hanc Callistûs metamorphosin in vrsam Ouid. lib. 2. Metam. describit. Callisto Lycaonis filia fuit, quam (vt Græci referunt) Iupiter compressit. Iuno deprehensam mutauit in vrsam: & Diana in Iunonis gratiam sagittis confecit. Iupiter verò misso Mercurio filium quem vtero gestabat Callisto seruari sibi iussit. Ipsam vero Callisto in sidus, quod Vrsa maior vocatur, conuertit: cuius etiam Homerus Odyss. ε. meminit vbi Vlyssem à nympha Calypso soluentem facit: Πληϊάδας τ' ἐσορῶντι, καὶ ὀψὲ δύοντα βοώτην, Ἄρκτον θ'. ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσι. (Eosdem versus legimus Iliad. Σ. & præterea, Ἥ τ' αὐτοῦ στρέφεται, καί τ' Ὠρίωνα δοκεύει. Οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν Ὠκεανοῖο.) Sed fieri potest vt sidus illud hoc nomen in honorem tantum Callistûs acceperit: nam sepulchrum eius Arcades ostendunt, Pausanias in Arcadicis. Arcas (vt Istrus inquit) natus est ex Ioue & Themiste (lego, Callisto,) sic dictus propter matris mutationem in arcton, id est vrsam: quo tempore etiam sidus cœleste, quod Hámaxa prius dicebatur, Vrsa dici cœpit, Stephanus in Arcas: est autem locus corruptus. Sed de Lycaonis filia Callisto in vrsam conuersa, plura scripsi in Lupo a. inter propria virorum. Fabulam de Callistûs mutatione Palæphatus inde natam coniicit, quòd hæc montes habitans ab vrsa fortè in venatione consumpta sit: & qui in venatione cum ea erant, non illam amplius ex vrsæ cubili egredientem, sed solam vrsam videntes, quòd Callisto puella vrsa facta esset dictitarint. Est & alterum sidus superiori proximum, figura consimile, Vrsam minorem vocant: de qua plura leges apud Higinum, vbi etiã de maiore Vrsa, quomodo ab alijs plaustri nomen acceperit à septẽ stellis, ab alijs Vrsæ pluribus stellis ad vnam effigiem computatis, copiosius scribit, &c. Item de Arctophylace siue Boote apud eundem. Nos de Cynosura, id est, minore Vrsa nonnihil attulimus in Cane a. Helice (sic quoque maiorem Vrsam vocant) & Cynosura, in Cœlo dicuntur geminæ Vrsæ: quarum alteram (Cynosuram) Iouis nutricem fuisse perhibent, alij ambas. Sunt qui Cynosuram eius nutricem, Helicen verò amores eius faciant, Pollux. Cynosura, id est Vrsa minor, sic nominatur, quòd caudam instar canis reflexam habeat: cuius Homerus non meminit vtpote posterius inuentæ à Thalete Milesio, Scholiastes Homeri. Nicander in Alexipharmacis arcton omphalóessan vocauit: interpres τροφώδη exponit, veluti dicas nutritiam: sunt qui Creticam exponant: nam Omphalós Cretæ locus est, Cælius. Sed fortè sic dicitur quòd eo situ in cœlo sit Vrsa sidus, quo vmbilicus in animante, videlicet medio. Arctos cœlestes scribit Theon appellari, διονεὶ ἀρχὰς καὶ κεφαλὰς τοῦ κόσμου: quia summæ sint, ac cœli velut capita. Peculiarius autem Cynosuram dici ex caudæ imagine, quoniam canis caudam habeat. Helicen verò διὰ τὸ ἑλίσσεσθαι, quia inuoluta sit cauda: vel per exochen quandam quòd à cœlo trahatur, Cælius. Ἀσκαρώπις, vrsa parua, Hes. Var. Arctûrus vocatur splendida quædam stella, in zona Arctophylacis, quòd iuxta caudam vrsæ sita sit sic appellata: vnde integrum etiam sidus Bootes eodem nomine appellatur, Suidas & Varinus. Ἀρκτῷος τόπος, locus Septentrionalis, in quo septem stellę visuntur, Varinus. Hinc & circulus Arcticus dicitur, & qui ab ea cœli plaga exoritur ventus ἀπαρκτίας, Pollux. Varinus tamen in voce Ἄρκτος hunc ventum sine τ. euphoniæ gratia aparcian dici ait, & ἄρκιον πνοὴν, citatis istis senarijs: Καὶ μὴν πελάζει καὶ κατασφύζει πνοή. Ἄρκιος (Ἄρκειος potius) ὡς ναύτῃσιν ἀσκεύοις μολών.

Vrsinus, adiectiuum. Ἄρκειον κεφαλή, caput vrsi: & ἄρκειος κρέας, vrsina caro, cum diphthongo: ἄρκιον verò per iôta, sufficiens, vtile, Suidas & Varinus. Ἀρκτῆ, pellis vrsi, Varinus: apud Hesychium acuitur vltima. Virgines ἀρκτεύεσθαι (decimari interpretatur Gyraldus) Atheniensis populus dicebat, Pollux. Id verbum signat, (inquit Cælius,) Dianæ prius quàm tempus appetat nuptiarum, virgines consecrari initiariue. Quod Lysias scribit in oratione pro Phrynichi filia, si tamẽ ex eius illa prodijt officina. Decreto nanq; sancitũ Atheniensiũ erat, ne qua viro puella traderetur, εἰ μὴ ἀρκτεύσειε τῇ θεῷ, id est nisi sacra obijsset Dianæ: quod mense Ianuario fieri consueisse indicat Libanius in oratione quam de Dianæ laudibus dixit. Induebantur autẽ veste quam crocotam nominant, nec decimo ætatis anno grandiores, nec quinto inferiores. Iis autem placari credebatur Diana, quæ causa eiusmodi indignationem concepisse videbatur. Ferunt quandoq; vrsam feram in Attico (ἐν τῷ δήμῳ Φλαυιδῶν. forte Βραυρωνίων, vt in sequentibus.) ita cicurem factam, vt homines nihil auersaretur omnino, sed compalceretur; multaq; licentia huc illuc, nemine impedimentum inferente, peruagaretur. Contigit puellam quandam lasciuiuscule cum bellua colludere: quæ irritata, puellã facto impetu proscidit. At fratres rem intuiti, ac commoti acrius, vrsam iaculis impetitã necarunt. Ex qua causa pestilens morbus latius per regionem grassari cœpit. Consultis oraculis, respondit deus, mali non defuturum finem, si virginũ nonnullas compellerent (ἀντὶ vel ὑπὲρ addendum videtur) τῆς τελευτησάσης ἄρκτου ἀρκτεύειν, id est vrsę peremptę honori Dianę dicari. (Gyraldus exponit, si virgines aliquas Dianę mactarent pro vrsa. Nam & puellæ sic vocabantur arcti, id est vrsæ, quod perspicuè docuit Euripides in fabula Hypsipyle: & in Lemnijs Aristophanes ac Lysistrate. Hucusq; Cælius. Ἀρκτεῦσαι, [illegible] καθιερωθῆναι πρὸ τοῦ γάμου (πρὸ γάμου) τὰς παρθένους τῇ Ἀρτέμιδι τῇ Μουνυχίᾳ, ἢ τῇ Βραυρωνίᾳ (lego, Βραυρωνίᾳ.) Suidas & Varinus. Ἀρκτεία, ἡ τῶν ἀρκτευομένων παρθένων τελετή, Hesychius, Varinus. Ἐν Βραυρωνίοις ἀρκτευόμεναι γυναῖκες, τῇ Ἀρτέμιδι ἑορτὴν ἐτέλουν, &c. Suidas, nam quæ sequuntur apud illum, iam proxime interprete Cælio recitaui, quanquam is authorem non citat. Ἄρκος, ἱερεία (lego ἱέρεια, hoc est mulier sacerdos) τῆς Ἀρτέμιδος, Hesychius. Εναρκτεύειν. (si rectè legitur) φονεύειν, κτείνειν, Hesychius.

Hesychius, Varinus. Athenienses cum in Dianæ Munychiæ templo vrsam deæ sacram interfecissent, fames facta est: qua tum demum eos liberatum iri prædixit oraculũ, cum eorũ quispiam deę filiam sacrificasset: id quod Embarus ea conditione pollicitus est, si sacerdotium in sua familia perpetuò permansisset, & gentilitium fieret: quod cum annuissent, exornatam filiam immolauit: qua ex re factum in eos est prouerbiũ, qui insani ac vecordes sunt, Ἔμβαρός εἰμι, id est, Embarus sum: plura in prouerbijs Erasmus. Ab hoc facto, scribit Harpocration, mos inoleuit, vt inde virgines Dianæ Munychiæ & Brauroniæ consecrarentur ante nuptias, ἄρκτοι, id est vrsæ vocatæ: à quibus & verbum quoq; deductum ἀρκτεῦσαι, quod δεκατεύειν, id est decimare significat. Plura de hac vrsa in templo Dianæ interempta, deq; Embaro, vide supra in Capra h. vbi de sacrificijs, ex Varino in Σύφισμα Θετταλικόν. Piscatores nostri instrumentis quibusdam vtuntur, retibus in coli formam contextis, ligneo circulo superius ambiente os apertum: quæ nescio qua de causa vrsos appellant, *bären*: sunt autem diuersa, alia *storbären*, quibus turbatos in ripis pisciculos aut cancros excipiunt: alia nassis vimineis similia in profundum demittuntur, *setzbären*, *setzgarn*.

Berna Heluetiæ clarissima ciuitas vrsos publice alit: eosdem pro insignio habet, quatuor pedibus insistentes, & nomen quoq; ciuitatis ab vrso factum videtur etymo Germanico. Cæterum Sangallenses & Abbatiscellenses Heluetiæ populi vrso erecto pro insigni vtuntur.

Est & syluestre allium, quod vrsinum vocant, odore molli, capite prætenui, folijs grandibus, Plinius. Arctûrus, genus herbæ, Hesychius, Varinus. Arction vel arctûrus herba memoratur à Plinio 27. 5. & à Dioscoride: creditur autem esse quæ vulgò lappa minor (quamuis xanthion etiam à quibusdam lappa minor exponitur) vocatur. Maior verò lappa siue bardana vulgò dicta, arcion siue prosopion, id est personata Dioscoridis existimatur: Plinius (vt ipse deprehendi) lappam boariam nuncupat. Arcophthalmus, chrysogonum: arcopus, catanance: arctu dendron, sambucus, vt inter nomenclaturas apud Dioscoridem legimus. De pane vrsi, & vua vrsi, scriptum est supra in c. Branca vrsina vulgò appellata apud Gallos & Italos, (de qua lege Syluaticum cap. 87.) veterum acanthus est. Ea verò quam Germani quidam medici, Fuchsius & alij, brancam vrsinam vocitant *bärentapen*, vel *bärlapp*, (aliqui *bärenbrüch*: alij *wyngrün*, quod vino pendulo silici circumuoluta iniecta, id ederi credatur: sed vinum cum fecibus prius perturbandum est, & baculo fisso, vt fieri solet, agitandum:) quod hirsutiem vrsinã quodammodo referat, aut etiam pedis digitorum figuram extremis ramulis ferè ternis: repit circa saxa, quibus minimis fibris adhæret, folijs ferè abietis teneris, confertis, &c. vide Hieronymum Tragum Tomo 2. cap. 189.

Nascitur apud Lucanos animal quoddam medium inter vrsum & suem, Galenus: vide supra in Mele A. Ἀρκτομῦς, animal D. Hieronymo memoratum, quasi murem vrsinum dicas: de quo pluribus scripsi in Criceto mure. Aldabha (id est hyæna) est animal notum in Syria, colore vrsi, Andr. Bellunen. Dalac, fera similis vrso, Syluaticus. Est & vrsa marina, cancrorum generis, sine chelis, à magno & informi corpore dicta, Aristoteli & Athenæo.

Vrsulus nomen proprium viri apud Am. Marcellinum lib. 16. & Vrsicinius apud eundem lib. 15. Vrsidius, vir apud Iuuenalem Satyr. 6. Vrsus quidam ceu vir sanctus apud Heluetios Solodorenses colitur. Vrsinus monachus scripsit opus insigne de non rebaptizandis hæreticis, &c. Gennadius. In sanctorũ catalogis legimus etiam Vrsicini cuiusdam, & Vrsatij confessoris nomen. Nobilis quædam familia apud Gallos originem suam à nescio quo Vrsone deriuat, quem in solitudine vrsa quædam annis aliquot nutriuerit. Vrso quidam scriptor obscurus de somnijs & de vrinis quædam ædidisse fertur. Vrsula, nomen sanctæ cuiusdam virginis. Atheniensis quidam è Melite vico (tribus Oeneidis) κάπρος vel σῦς, id est sus, & arctos, id est vrsus cognominabatur, propter corporis hirsutiem, Hes. Var. in Μελιτεύς. Arcesiades, Ἀρκεισιάδης, Laërtes Arcesij filius. Nam mihi Laërtes pater est, Arcesius illi, Iupiter huic, &c. Vlysses apud Ouidium contra Aiacem loquens. Dictus est autem Arcesius quòd ab arco siue arcto, id est, vrsa lactatus sit, vt fabulantur. Vera autem historia refert, Cephalum Deionei vel Deionis filium ex Arcto vxore Arcesium genuisse, Varinus. Cephalo de liberis quærenti, deus responsum reddidisse fertur, vt cuicunq; primum obuiam factus esset, ei misceretur. Illum verò cum in Arcon mulierem incidisset, filium ex ea sustulisse, qui deriuato à matre nomine Arcesius dictus sit, Heraclides in politijs. Est autem impressi codicis locus corruptus, vt suspicor, huiusmodi. Τὸν δὲ περιτυχεῖν ἄρκῳ, καὶ πλησιάσαντα γεννῆσαι, γυναῖκα, ἐξ ἧς τὸ Ἀρκείσιον φερωνύμως ὀνομασθῆναι λέγεται. Ipse quomodo legerim, ex translatione apparet. Arctinus Milesius poëta, discipulus Homeri, &c. Suidas. Ἄσβολον οἰωνιστὴν & Arctum Hesiodus inter centauros nominat in Aspide. Habent & Germani viri proprium nomen ab vrso sumptum, *Bernhart*, ac si Arctosthenem dicas.

Arctûrus, fluuius Scythiæ Phasis postea dictus, Plutarchus in libro de fluuijs. Vrsa, fluuius apud Heluetios, vulgo *die rüss*. Ἄρκτων ὄρος, id est Vrsarum mons, Cyzico imminet, sic dictus à Iouis nutricibus, (Helice & Cynosura puto,) quas illic in vrsas migrasse tradunt, Stephanus (ni fallor) alicubi. Vrsarum mons nominatus est, à nutricibus Bacchi illic in vrsas conuersis: Vel quod locus venationi aptas feras contineat, ab vrsa fera: Vel propter altitudinem, quòd vertice suo ad Arctos sydera appropinquare videatur: habitabant autem in eo agrestes quidam gigantes, ἄγριοί τινες γηγενεῖς, Varinus (ex Scholijs in primum Argonauticorum Apollonij ad numerum 33. vbi additur hunc montem situm esse iuxta Cherronesum in Propontide: legitur autem ἄρκτων per o. paruum, apud Varinum, Apollonium & Scholiasten, perperam apud omnes. In Propontide est insula Cyzicus cum vrbe, cuius pars iacet in planicie, pars secus montem, qui Vrsarum mons (ἄρκτων ὄρος) appellatur, Strabo lib. 12. Ἀρκτῷον ὄρος τὸ Ἄρκτων, ἐπώνυμον, Pollux.: hoc est, Arctôus mons ab vrso dictus est. Arctânes, gens Epirotica, Stephanus. Arconêsus, Ἀρκόνησος, insula Cariæ, Stephanus: Meminit etiam Strabo. Plinius insulam vnam ex desertis circa Chersonnesum esse scribit. Cæterum Cyzicus olim Ἄρκτων νῆσος & Ἀρκτόνησος dicebatur, Stephanus. Vrsa Baluia, Picenorum vrbs Ptolemæo 3. 1. hodie Vrbsa.

b. Parnes mons Atticus aprorum & vrsorum venationem præbet, Pausan. Apud Aratores Afros ad Occidentem reperiuntur leones, vrsi, elephantes, Herodotus lib. 2. Cepus faciem habet satyro similem, cætera inter canem atq; vrsum, Strabo. Tarando villus magnitudine vrsorum, Plinius & Aelian. Σκύλον, pellis vrsina, vel ouilla, aut alterius animalis, Hesych. & Varin. Harpyiæ in Thracia habent aures vrsinas, vulturum corpora, Varinus in Scylla. Os vrsi, στόμα & χάσμα vocat Plutarchus, & pedes anteriores χεῖρας, id est manus. Talpa pedes habet vrsi, Suidas & Hes. Bestia quã vidi similis erat pardo, & pedes similes vrsi, Ioannis Apoc. 13 Bestia alia similis vrso, Danielis 7. Galli caput vrsi & aliarum mordacium ferarũ hure nominant: & vrsę mamillas, poupes vel tettes

vrsinum simum, vt apri quoq; & lupi, salsses. Rob. Stephanus. Pellem vrsi, qui propriè apud nos loquuntur vocant *ein hut*: & eandem excoriari dicunt, *geschunden vverden*.

c. Vrsa suos fœtus lambit, donec perfici & vocem ædere incipiunt. Εἰσόκε κνυζηθμοῖσιν ἀναιδέα πενθήσωσιν, Oppianus. Cùm tubam venatorum exaudierit vrsa, è cubili prodiens, Ὀξὺ λέληκε θοροῦσα, καὶ ὀξὺ δέδορκε λακοῦσα, Idem. Vociferamur (Rugiemus, Hieronymus) nos omnes quasi vrsi, & meditamur quasi columbæ, Esaiæ 59. hoc est, vlulamus & gemimus. Nequitia mulieris inmutat faciem eius, & obcæcauit vultum suum tanquam vrsus, Ecclesiastici 25. Vrsis quidem oculos hebetari, cum recens è latibulo prodierint, in c. retuli. Patinas cœnabat omasi Vilis & agnini, tribus vrsis quod satis esset, Horatius 1. epist. Vrsa prægnans à Gallis peculiari & venatoria locutione dicitur vne ourse preigne. Ἀρκτύλοι dicuntur catuli vrsorum, Pollux: apud Varinũ ἀρκῖλοι legitur, quod minus placet. Cyclops apud Theocritum Galateæ se nutrire canit ἕνδεκα νεβρώς, καὶ σκύμνως τέσσαρας ἄρκτων. Inueni geminos, qui tecum ludere possunt, Inter se similes, vix vt dignoscere possis, Villosæ catulos in summis montibus vrsæ, Polyphemus Galateæ canens Ouid.) Metam. 13. Legitur ano 1274. Nicolai tertij Pontificis scortum vrsam peperisse, non quidem ex animalis congressu, sed propter imaginationem: concubuerat enim cum sanctissimo patre in aula in qua vrsarum saltationes atq; varia eius animalis exercitia depicta erant. Vnde Pontifex cum spem filij concepisset, frustratus pro filio vrsam accepit: commotus igitur iracundia & pudore, omnem vrsarum picturam continuo delendam curauit, Sebast. Frank.

d. Occurram eis quasi vrsus orbatus, & lacerabo obstinatum cor eorum, Osee 13. Præstat occurrere vrso orbato (raptis catulis) quàm fatuo (obstinato) in stultitia sua, Prouerb. 17. Tu nosti patrem tuum & viros qui cum eo sunt fortissimos & amaro animo, veluti si vrsa raptis oculis in saltu sæuiat, 2. Regum 17. Sunt autem verba Chusai ad Absalonem de Dauide.

e. Ferunt difficiles partus statim solui, cum quis tectum, in quo sit grauida, transmiserit lapide: vel missili ex his, quæ tria animalia singulis ictibus interfecerint. hominem, aprum, vrsam, Plinius. Taifalorum gentem turpem ac obscœnæ vitæ flagitijs ita accepimus mersam, vt apud eos nefandi concubitus fœdere copulentur maribus puberes. Horum si quis iam adultus aprum exceperit solus, vel interemerit vrsum immanem, colluuione liberatur incesti. Marcellinus libro tricesimoprimo. Certè furit, ac velut vrsus, Obiectos caueæ valuit si frangere clathros, Horatius de Arte ad finem. Heliogabalus ebrios amicos plerunq; claudebat, & subito nocte leones, & leopardos. & vrsos, exarmatos immittebat, ita vt expergefacti in cubiculo eodem, leones, vrsos, pardos cum luce, vel quod est grauius nocte inuenirent, ex quo pleriq; exanimati sunt, Lampridius. Vitoldus Lituaniæ princeps subditis suis adeò metuendus fuit, vt iussi laqueo se suspendere, parere potius quàm in eius indignationem incidere voluerint: detrectantes imperium, insutos vrsina pelle viuentibus vrsis (quos eam ob causam nutriebat) dilaniandos obiectauit, crudelibusq; alijs affecit supplicijs, Aeneas Syluius. Alexander Pheræus, similiter vrsorum pellibus inuolutos homines dabat conficiendos feris, Textor. Mauri leonum, pardorum & vrsorum tergoribus velantur, & dormientes substernunt, Strabo. Ancæus Arcas humeris nunquam circumiecit chlænam, Ἀλλ᾽ ἄρκτοιο λάσιον στέρνοις ἀμπίσχετο δέρμα, Orpheus in Argonauticis. Callisto vrsinam pellem pro stragulo gestat, Pausanias.

g. Si vrsi seuo liquefacto inungatur facies hominis, intelliget & discernet quicquid audit ac legit, Rasis.

h. Heliogabalus inter diuersas sortes habuit & vrsos decem, & decem gryllos, Lampridius. Perseus rex capream & vrsum amabat, Tzetzes. Demetrius Moschonitarum legatus Romam missus, multo auditorum risu, vt erat ingenio comi & faceto. proximis annis viciniæ suæ agricolam, retulit, quærendi mellis causa in prægrandem cauam arborem supernè desiliisse, eumq; profundo mellis gurgite pectore tenus fuisse haustum, ac biduo vitam solo melle sustinuisse: quum vox opem implorantis in ea syluarum solitudine ad viatorum aures penetrare nequiuisset: ad extremum verò desperata salute mirabili casu, ingentis vrsæ beneficio inde extractum euasisse, quum forte eius belluæ, ad edenda mella more humano se demittentis, renes manibus comprehendisset, & eam subito timore exterritam ad exiliendum tum tractatu ipso, tum multo clamore concitasset, Paulus Iouius. Pascebam (inquit Dauid 1. Regum 17.) patris mei gregem, & veniebat leo vel vrsus, & tollebat arietem de medio gregis, & persequebar eos, & percutiebam eruebamq; ab ore eorum, & interficiebam ipsos. Dauid cum leonibus lusit quasi cum agnis, & vrsos similiter vt agnos tractauit, Ecclesiastici 47. Cum Helisæus propheta ascenderet in Bethel, parui pueri de ciuitate egressi, illudebant ei, dicentes: Ascende calue, ascende calue. Is verò maledixit eis in nomine Domini: egressiq; sunt duo vrsi de saltu, & lacerauerunt ex eis quadragintaduos pueros, Regum 4. 2. Non enim non poterat omnipotens manus tua immittere illis multitudinem vrsorum, aut audaces leones, aut noui generis ira plenas & ignotas bestias, Sapientiæ 11. Sanctus Florentius vrsum habuit, Textor. Legimus fuisse vrsam quampiam feritate conspicuam, magnitudine inusitata, quæ visentibus modo horrorem incuteret. Eam verò vir hic (Pythagoras) accersitam demulctamq; apud se aluit. Mox dimissurus, veluti conceptis verbis, iureiurando (vt sic dicam) adegit, nulli animantium cunctarum damno obla̋sionive futuram. Abiens illa in syluas se coniecit suas, summaq; fide, quod inter homines quoq; perrarum est, in quod adiurata recesserat, præstitit, Cælius. Paris infans expositus ab vrsa lactatus fertur, Varinus: sic & Arcesius Laërtis pater, vt scripsi supra inter nomina virorum ab vrso sumpta. Et ecce de proximo specu vastum attollens caput funesta proserpit vrsa, quam simul conspexi, pauidus & repentina facie conterritus, totum corporis pondus in postremos poplites recolo, arduaq; ceruice sublimiter eleuata, lorum quo tenebar rumpo, meq; protinus pernici fugæ committo, summo studio fugiens immanem vrsam, Apuleius sub persona asini aurei.

De Callistûs filiæ Lycaonis in vrsam mutatione, lege supra in 2. vbi de Vrsa sydere dictum est. Iphigeniam immolandam in ceruam, alij in taurum, alij in vrsum mutatã ferunt, Varinus in Νεοπτόλεμος, vt pluribus in Tauro retuli. Arcton oros, id est Vrsarum mons, Cyzico imminet, sic dictus à Iouis nutricibus (Helice & Cynosura puto) quas illic in vrsas migrasse tradunt. Periclymenus Nelei fuit filius, frater Nestoris: cui à Neptuno auo concessum vt posset in quas vellet se transformare figuras, vt in vrsum, formicam, apem, &c.: vide Onomasticon nostrum.

Vrsos qui sacri, vt lupos quoque, Ægyptij eo loci sepeliunt, vbi iacentes inueniunt, Herodotus libro secundo. De interfecta vrsa Dianæ Munychiæ sacra, plura dixi in a. inter deriuata, in verbo Ἀρκτεύειν. Laphriæ Dianæ apud Patrenses magno in ara igne excitato, apros, ceruos, dorcades, aliqui luporum aut vrsorum catulos, viuentes inijciunt, Pausanias in Achaicis.

PROVERBIA. Vrsus cum adsit vestigia quæris, Ἄρκτου παρούσης τὰ ἴχνη ζητεῖς, de iis dicitur, qui timiditate præsens negotium declinant, atq; ad alias nugas dilabuntur. Translatum à formidolosis venatoribus qui se dissimulant sensisse vrsum, & vestigia persequi fingunt quo absint à periculo. Eras. Meminit Suidas, & interpretatur, ἐπὶ τῶν τὰ παρόντα ζητεῖν στρεφομένων. Fumantem nasum vrsi ne tentaueris: vide supra in n. Ex sacris. Leo rugiens & vrsus (ad prædam) excurrens, est princeps impius populo pauperi, Prouerb. 28. Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit: Vitulus & vrsus pascent, simul requiescunt catuli eorum, Esa. 11. Factus est mihi vrsus insidians, & leo in latibulis, Hier. Thren. 3. Quomodo si fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrsus, Amos 5. Germani si quem de paupertate, aut auaritia & parcitate notauerint, manum ab eo fugi dicunt sicut ab vrso: *Er fugt den taapen vvie ein bär.* Ἄρκτος φιλεῖν ἄνθρωπον ἐκ τόπου ἦν χ.ἑ. Εἶθ' ὕστερον ἐρασθεῖσα αὐτῷ ἐν παραβύστῳ, αὐτὴ τε ἐν ἀποκρύφῳ. Suidas. 10

DE VVLPE.

20

30

40

50

60

A.

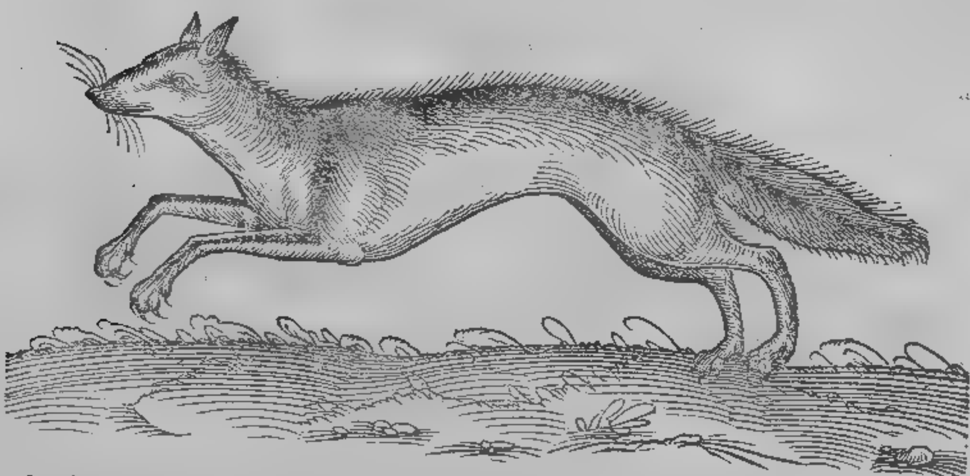
VULPES Hebraice שועל *schual* nominatur, Chaldaicè תעל *thaal.* Nam Psalmo 63. pro schualim, id est vulpes numero multitudinis, Chaldæus reddit thealaia. Arabs תעלב *thaleb.* LXX. ἀλωπέκων, Hieronymus vulpium. Thaleb, id est vulpes, Auicenna lib. 2 & Syluaticus cap. 673. Item alibi chabei & calcail vulpem interpretatur, corruptis, vt videtur, vocibus pro thaleb. Chos alcalip, 70 (lego

(lego althaleb) id est testiculi vulpis, satyrion, Idem. Galcis, id est vulpes, Syluaticus: voce, vt coniicio deprauata à γαλῆ: quam Albertus aliquoties vulpem interpretatur, cum omnino mustelam significet. Apud Græcos veteres ἀλώπηξ dicitur, hodie ἀλουπό. Italice, volpe. Gallice, regnard, cuius diminutiuum regnardeau. Hispanice, raposa, à rapiendo nimirum. Germanice, *fuchs*. Flandrice, vos. Anglice, foxe. Illyrice, lisska.

B.

Alpinæ regiones Heluetiorum plurimas habent vulpes: vbi mercatores coëmptas earum pelles in alias re-
giones diuendunt, Stumpfius. Amyntas in Mansionibus, quas sic inscripsit, eam ait Caspiarum vulpium esse
multitudinem, vt non modo agrestia stabula adeant, sed vrbes quoq; ingrediantur: nihil tamen nocentes, neque
rapientes, sed ita cicures Caspijs tanquam caniculæ adulantur, Aelianus. Vulpes in Sardinia noxiæ sunt: occidunt
enim arietem etiam fortissimum, capram, & vitulum adhuc tenerum, Munsterus. Lupos, vulpes, aliaq; quadru-
pedum noxia, Creticus ager nusquam educat, Solinus & Plinius. Bassara, Βασσάρα, genus vulpis, Varinus: alij
vulpem simpliciter interpretantur: vide in Philologia a. Vulpes in Ægypto minores quàm in Græcia fiunt, Ari-
stoteles. Vulpi magnitudo eadem quæ cani mediocri domus custodi, Albertus. Villos habet vberes & altos, Isi-
dorus. Qui corporis colore admodum ruffo sunt, (πυῤῥοὶ ἄγαν,) astuti (πανοῦργοι) iudicantur, à simimilitudine
vulpium, Aristoteles in physiognom. Vulpi color sæpe rutilus, priori tamen parte canescens, Ge. Agricola &
Albertus: rarò candidus, rarius niger, Agricola. Vulpes audio in Hispania omnino albas reperiri, & à mercato-
ribus Francfordiam ad nundinas vehi. Vulpes nigræ & albæ in Moschouia habentur: item in quibusdam Scan-
dinauiæ locis, vt Olaus Magnus annotauit.

Figura hec est vulpis crucigera.

Sunt in Septentrionalibus syluis (inquit Olaus Magnus) Vulpes nigræ, candidæ, rubeæ, crucigeræ in dorso,
aliæq; cœruleo colore aspersæ: omnes quidem ex æquo malignæ atq; astutæ. Nigræ pelles preciosiores cæteris
æstimantur: quia Moschouitarum principes frequentius his vtuntur: deinde crucigeræ, hoc est, quæ nigra cruce
dorso tenus à natura signantur, propter maiorem ornatum & pellium magnitudinem: quam non nisi in matu-
riore ætate Vulpes consequitur. Hæ etiam pelles, vt nigræ, propter commercia Moscouitarum, Russorum &
Tartarorum, magno in precio sunt. Candidæ, minoris æstimantur, & quæ coloris cœrulei sunt, propter earum
copiam, & quòd pilos faciliùs amittant. Nigræ aliquando adulterantur, atro colore fumo picearum tædarum
inducto. Rubeæ Vulpes omnium frequentissimæ vbiq; reperiuntur. Germani Vulpes quasdam villo densiore
& nigricante, à colore *Brandfuchß* nominant: nostri *Kolerle*: sunt autem minoris pretij, & magnitudine etiam
vt plurimum minores.

Vulpium (vt scripsit Georgius Fabricius ad me) magnæ sunt in coloribus differentiæ. Vnum genus notis-
simum, quod in regionibus frigidis nobilius coloratur: nam in ijs, quæ ad meridiem & occasum pertinent plagis,
colore est cinereo, & quasi lupino, & pilos flaxos habet, vt in Italia & Hispania. Hoc genus apud nos duobus no-
minibus, propter gutturis varietatem, distinguitur: nam *Köler* appellantur, quibus guttur quasi carbonum pul-
uere conspersum, in albo videlicet nigricans. Rursus *Birckfuchse*, qui candido sunt gutture, quod quo magis
candet, eo est pretiosius. Alterum genus est, primo simile, sed nota insigni differens: nam ab ore per caput, ter-
gum, caudam recta nigri coloris linea ducitur: tum per reliquum corpus & pedes anteriores, transuersa: ita vt
vtraque crucis exprimat similitudinem, vnde & nomen illis est *Kreutzfuchse*, quasi crucigeræ. Gutture hoc genus
nigriore est, & ex alijs ad nos importatur regionibus. Tertium genus est, quod colorem viridis vel guadi, aut
cœli sereni refert, *Blauvvfuchse*, qui color & equis nomen indidit, *Blauvvschimmel*: sed is color in vulpibus multò
dilutior. Vulpes pili rutili capiuntur apud nos, *Brandfuchse*: candidi, vt & cerui & vrsi candidi, in Suecia & Nor-
uegia, licet rarius: nigri, in Vuolocha, vt auctor est Sigismundus Liber. Crucigeræ vulpis picturam, beneficio
Valentini Grauij, viri tui amantissimi accipis, qui etiam bonam huius descriptionis partem suggessit, Hæc ille.

Vulpium pelles nigerrimæ, nuper à mercatoribus in Galliam allatæ sunt, ad vsum vestium non vulgarem,
sed alia re admirabiles. Quippe rarissimis, & quasi ordine dispositis pilis candidis, singularibus variæ, Sca-
liger.

Ad Vuagam flunium in Moscouia capiuntur vulpes nigræ & coloris cinericei: nigræ quidem in Vstyug prouincia abundant, Sigismundus Liber.

Moscouia rarissimas & delicatissimas in vsum pileorum nigras vulpes prolificat, quarum aliquando pretium, cum pulchriores sunt, viginti & triginta florenos excedit, Io. Bonat liber Baro. Circa montana Heluetiæ, vt audio, vulpes externis maiores ac meliores habentur.

Serpentes, simiæ & vulpeculæ, & quæcunq; mala machinantur, exilibus (angustis) sunt oculis, λεπτὸν ἐνδέδορκεν: oues autem & boues, & huiusmodi simplicis ingenij, aspectu amplo, Adamantius. Teutones cum bonum & generosum equum depingunt, diuersorum animantium virtutes in eo coniungunt, & ex alijs quidem animalibus alias ei attribuunt, ex vulpe vero aures breues, caudam longam, gressum leuem: alij, bonos oculos, & caudam pilosam. Vulpi (mari) genitale osseum est, Aristoteles, Plinius. Albert. Cauda magna & villosa, Albertus. 10 Boum caudis longissimus caulis, &c. vulpibus & lupis villosus, Plin.

C.

Vulpes animal est calidum: nam & mortui pellis calefacit, Albertus. Mihi quidem dubium non est, quin calidi temperamenti hoc animal sit, cum canum & mustelarum maiorum naturam referat, & odorem grauem exhalet: adipem etiam eius calfacere constat. & oleum in quo vulpes tota decocta fuerit.

Gannire propriè de voce vulpium dicitur, authore Donato: sed transfertur etiam ad homines, & vsurpatur pro eo quod est obstrepere, & veluti vapulantis vocem emittere. Quid ille gannit? quid vult? Terentius Adel. 20 Hinc gannitus. Nanq; hæc (Nereis) in eodem spectata littore est, cuius morientis etiam gannitum tristem accolę audiuere longè. Gannit (Gannuit, codices impressi) odiosus omni toti familiæ, Plautus vt citat Varro de lingua Lat. Fallax vulpecula gannit, Author Philomelæ. Putes vlulare lupos, gannire sagaces Vulpeculas, Mantuanus. Latrando & vlulando vulpes canem imitatur, cum irascitur aut dolet: aliàs verò gannit, & immurmurat blandè, vt cum petit aliquid, si domi alatur. Latrat vt canes, (vt catuli canum, secundum alios) & gannit in fame, Albertus. In fame præ angustia latratus canum imitari dicitur, Constantinus. De minoribus feris, vt sunt vulpes, thôes & lupi, ὑλακτεῖν & ὠρύεσθαι, id est latrare & vlulare dicitur, Pollux. Varinus tamen ὠρύεσθαι de lupis, canibus & leonibus in fame vlulantibus, dici scribit: & de alijs quæ proprium suæ vocis vocabulum non habent. Nostri etiam vulpem latrare dicunt: *der fuchs bilt, trabt, rayet.* Certum aiunt sibi timere à gannitu vulpium, Albertus. Vulpes animal solerti auditu, in Thracia amnes gelatos lacusq; non nisi ad pastus itura redituraq; transit: obseruatum eam aure ad glaciem apposita coniectare crassitudinem gelu, Plinius. Nugantur quidam è vulgò tam acutè audire vulpem, vt nescio quam herbam crescentem percipiat. 30

Vulpes, lutra melis subeunt cauernas: sed egrediuntur ad pastum capessendum, etiam hyberno tempore, Ge. Agricola. Cauernarum suarum, Oppiano teste, plura facit foramina & multifores aditus, ἑπταπύλους δὲ ξαστὰ δόμους, τεύχουσι τεχνηέντας. τηλοῦ ἀπ' ἀλλήλων, vt minus facile à venatoribus illaqueari possit. Melis foueam occupat, aluo in eam exonerata, vt dicam in D. Aristomenes Messenius à Lacedæmonijs captus, per cauernam latomiarum euasit, angustos vulpium aditus secutus, Plinius. Ego cum domi aliquando vulpem alerem, sæpius obseruaui iacentem in ventre pedibus posterioribus rectà retro extensis, ac si homo in ventre iaceret, quod & cuniculi faciunt: facile autem est coniicere eas huic extensioni apta crura ideo à natura accepisse, vt facilius per angustos & oblongos terræ meatus penetrare eis liceat. 40

Lepores & vulpes per æstatem noctu progrediuntur, Tardiuus. Vulpes & capreoli etiam nocte cibum quærunt, Cardanus. Vulpis oculi noctu splendent: vt scripsi in libello de Lunarijs.

Vulpes animal ferè omniuorum est. Syluestres mures venatur, Aristoteles: Sunt qui mures è caulis spiritu à vulpibus extrahi & deuorari affirment. Vulpes edit carnes, & muribus sicut catus insidiatur: cuniculos etiam & lepores capit, rapitq; gallinas, Albertus. Nec vulpes nec aliud animal gallinas continget, si gallinis sub ala ruta syluestris suspendatur: & multò magis si vulpis aut felis fel cibo admixtum exhibueris, vt etiam Democritus confirmat, Cornarius in Geopon. lib. 14. Andreas à Lacuna in Græco codice excuso, & suo manuscripto, hæc legi negat: Inferius tamen capite de turturibus eadem ponit, ὄρνιθας eo in loco non gallinas, sed aues simpliciter exponens. Gallinaceos aiunt non attingi à vulpibus, qui iecur vulpis aridum ederint: vel si pellicula ex eo collo inducta, galli inierint: similia in felle mustelæ legimus, Plinius. Per hyemem esuriens, si vuas in vitibus non inueniat, aues & catulos leporum astutè capit, Oppianus. Vide plura mox in D. qua astutia animalia quædam capiat. 50 Pauonibus vna cura debetur, vt incubantes per agrum fœminas, quæ hoc passim faciunt, à vulpe custodias, Palladius. In Asia multis locis vinum sine iugo ministrat vinea, quæ sæpe vulpibus & hominibus fit communis, Varro. Apud Theocritum Idyllio primo puer quidam vineam custodit, ἀμφὶ δέ μιν δύ' ἀλώπεκες: ἃ μὲν ἀν' ὄρχως φοιτῇ, σινομένα τὰν τρώξιμον: ἃ δ' ἐπὶ πήραν πάντα δόλον τεύχοισα. Tam facile vinces quàm vulpes pyrum comest, Plautus in Mustellaria: de re factu procliui, quòd nihil negotij sit vulpi dentatissimæ pyrum edere, Erasmus. Vulpes necant amygdalæ amaræ, item apocynon: Vide plura in E.

Animal est fœtidum, etiam à posteriori parte (præsertim) imminente mortis periculo, Liber de nat. rerum. Ore & ano fœtet, Albert. Hic olidam clamosus ages in retia vulpem, Martialis.

Vulpes superueniens coit, Arist. Atqui recentiores aliqui obscuri authores ex Aristotele citant hæc verba, 60 Vulpes coit ad terram proiecta, (in quibus verbis vulpem eos pro fele seu cato posuisse coniicio.) Vulpes coëunt in latera proiectæ, maremq; fœmina amplexa, Plinius.

Quadrupedes (viuiparæ) pleræq; perfectos edunt partus, paucæ inchoatos: in quo sunt genere leænę, vrsę, & vulpes, Plin. Multifidæ quæ pariunt imperfecta, omnes multiparæ sunt: quo fit vt partum adhuc recentem alere possint, auctum iam adeptumq; magnitudinem nequeant: quædam enim ex ijs catulos inarticulatos propemodum pariunt, vt vulpes, vrsa, leæna, & alia nonnulla: sed omnia ferè cæcos: vt ea quæ modo dixi, atq; etiam canis, lupus, thos, Aristot. Et alibi. Vulpes, inquit, parit cæcos, vt vrsa, atq; etiam infirmiores: parturiens ita secedit, vt raro grauida capiatur. Cum partum ædiderit, lingua lambendo refouet & concoquit: parit cumplurimos quatuor. De leonis partu singulari, vulpis multiplici, apologum Aesopi in Leone c. recitaui ex Cælio. Vulpium catulos sæpe rapiunt milui, vultures, aquilæ, Mich. Herus. 70

Cœunt

Coëunt animalia etiam, quorum genus diuersum quidem, sed natura non multum distat, si modo par magnitudo sit, & tempora æquent grauiditatis: rarò id fit, sed tamen fieri & in canibus, & in vulpibus, & in lupis certum est, Aristot. Ex vulpe & cane Laconici canes gignuntur, Idem. Et alibi, Ex vulpe & cane primi fœtus communi generis vtriusq; specie generantur: sed tempore procedente diuersi ex diuersis prouenientes, demum forma fœminæ (scilicet primæ genitricis suæ) instituti euadent. Laconicos canes è vulpibus & canibus primum natos & alopecidas dictos aiunt, Pollux. Vide in Canibus mixtis. Eosdem aliqui cynalopecas vocant. Ἔβηνοι, ἀλωπεκίδες, Hesych. Varin. Papio (id est, hyæna) animal videtur ex lupo & vulpe compositum, Albertus. Vulpes coit cum martorello Saluelden sis.

10 Vulpes ægra resinam pineam vorat, vnde & valetudinem recuperat, & vita fruitur longiore, Albertus & Liber de nat. rerum. Vulpes & mustelas rabiem incurrere dicunt, Auicenna. Cætera (præter canem) animalia, vt lupi, vulpes, &c. rabie afficiuntur æstate potius quàm hyeme, Ponzettus. Vulpes rabiens eadem incommoda infert quæ canis rabidus, Albertus. Quemadmodum quædam plantæ humoris proprij penuria tabescunt, quædam alieno suffocantur: ita & capilli succorum paucitate corrumpi solent: ac humidi quidem paucitate caluicies, prauitate verò alopeciæ & ophiases generantur, ægritudines nihil specie, sed figura tantum ac nomine differentes: ophiasis enim in parte quam obsidet capitis, formam serpentis describit: alopeciæ autem sic appellantur, quòd id morbi genus in vulpibus frequentissimum esse tradatur, Aëtius. Alopecia, vitium est quo capitis & barbæ pili defluunt, per metaphoram à vulpe, quæ vbi minxerit, locum sterilem facit, ita vt herba illic nasci non possit, & si quæ nata erat illam exiccat, Varin. Ἀλωπεκεία, (lego Ἀλωπεκία,) morbus capiti: scribitur 20 etiam per diphthongum (ει. scilicet in penultima,) Varinus. Ἀλωπεκεία (malim iôta vel ει. in penultima) φίλωσις τριχῶν ἀπόσφασις, μάλιστα περὶ κεφαλὴν, Pollux. Eundem morbum inuenio alopeciasin dici, Cælius. Alopecia vulpinus ferè morbus est, quoties in humano capite areas & glabreta capillus deciduus facit, Hermolaus. Vulpi caput (iecur, Mich. Herus) aliquando nimium incalescit, præsertim æstate, & curatur sanguine ad superficiem fluente & vlcerante pellem: quare pili tum temporis defluunt, Albert: & pelles captarum æstate inutiles habentur, Mich. Herus. Alfesafes est animal generis ceccarum (id est ricinorum) quod canibus, bobus & vulpibus adhærens sanguinem ab eis exugit, Andr. Bellunen. Vulpes satis iustam ætatem consequitur, Stumpfius.

30

D.

Vulpes astutæ, maliciosæ & callidæ sunt, Aristot. Homines colore admodum ruffo maligni (πανοῦργοι,) iudicantur, argumento vulpium, Idem in Physiognom. Adamantius vulpis ingenium dolosum esse inquit. Animal est odio dignum propter rapinam, despectum propter infirmitatem, incautum suæ salutis dum insidiatur alienæ, Ambrosius in Hexaëmeron. Mihi quidem eodem fermè ingenio videntur præditæ vulpes, & mustelæ, præsertim maiores, vt martes, ictis, &c. Prouerbia aliquot à vulpis calliditate nata, Vulpe pellace benignior, Vulpes annosa haud capitur laqueo, Vulpes non iterum capitur laqueo, Vulpinari cum vulpe, Vulpina pellis assuenda si leonina non sufficit, referam in h. inter prouerbia. Ὀργαῖς ἀτενὲς ἀλωπέκων ἴκελοι, Pindarus in Pythijs: hoc est, Vulpium planè moribus similes. Est & marina vulpes, piscis sic dictus quòd similiter vt terrena fraudu- 40 lentum & solers sit animal. Vulpinus, id est astutus animus ne quid moliatur mali, Plautus. Fraus quasi vulpeculæ, vis leonis videtur, Cicero 1. de Nat. Complures apologi ex vulpis calliditate conficti, Aesopi & aliorum nomine leguntur. Scripti sunt libri duo lingua Saxonica de vulpe Reineca, vt auctor appellauit, ingeniosum admodum & præclarum figmentum, in quo artes aulicæ multiplices, & fraudulentorum hominum actiones astutę sunt expressæ fabulis animantium. Vulpes autem improbissima, nulli verè amica & ex animo beneuola, omnibus humana & affabilis, cum omnes fallat & euertat, primum tamen locum dignitatis atq; honorum obtinet Georg. Fabricius. Astutam vapido seruas sub pectore vulpem, Persius Sat. 5.

Vulpes Caspiæ tam numerosæ sunt, vt non modo agrestia stabula adeant, sed vrbes quoque ingrediantur: nihil tamen nocentes, neq; rapientes, sed ita cicures Caspijs tanquam caniculæ adulantur, Amyntas apud Aelianum.

50 Vulpes in Arabia (inquit Scaliger.) & Syriæ Palæstina, pilo fœdo, audacia insigni, vespere mutuis vlulatibus quasi signo dato ad nocturnam condictam prædam conuenire. Gregatim prædari. Omnia surripere, etiam calciamenta, atq; in sua lustra comportare. Ergò incolæ, incolarumq; monitu viatores, auditis earum gannitibus, colligere vasa ex agris ac locis apertis. Nihil enim tutum esse. Hæc cum ex quodam Regulo accepissem: vnus, qui in eodem fuerat comitatu, negabat esse Vulpes: sed Lupos esse haud magno corpore: neq; fœdo pilo, sed colore luteo nitido. Hæc ille. Nos hæc animalia nec Vulpes, neq; Lupos, sed Hyænas esse supra ostendimus.

Intimas cauernas, quæ multos habeant exitus (ἑπταπύλους δόμους) procul inter se distantes incolit, ne circum exitum vnum positis venatorum insidijs comprehendantur, Gillius ex Oppiano.

60 Habitat in foueis, quas ipsa tamen non parat, sed à taxo, id est mele effossas dolo occupat. Illo enim absente, aditum suo excremento inquinat. Reuersus ille, fœdi odoris impatiens, foueam suam deserit, quam mox vulpes inhabitat, Isidorus. Sæpe in melium cauernis vulpes effossa comprehenditur, Alber.

Lupus contactu scillæ conuellitur: vnde etiam vulpes propter lupos latebris suis scillas apponunt, Zoroastres in Geopon. lib. 15. Gillius aliter vertit, nempe vulpes in luporum cubilia folia squillæ imponere, quod non probo: non enim tam studiosa lupo nocendi, quàm suos tuendi catulos vulpes est: & cum à lupo occidatur, non est verisimile eam sponte ad cubile eius accedere. Turtur in nido suo ponit folia squillæ, ne lupus pullos eius incurset, Ambrosius turturi hoc adscribens, quod Zoroastres vulpi, non rectè vt videtur: lupum enim vulpibus insidiari constat, turturi aut cæteris auibus non item.

Vulpes pulicibus infestata, stipulam (manipulum) fœni quod inuenerit mollissimum, aut pilos ore conti- 70 nens, paulatim à posteriori parte in aquam se mergit: cauda primum immissa, deinde reliquo corpore, vt pulices

aquam

aquam fugientes ad caput ascendant, quod & ipsum postremo paulatim immergit, ita vt pulices in stipulam aut villum quem ore tenet, colligantur: quo tandem in aquam proiecto fugit, Albertus authorem citans Iorach. In Thracia locis rigentibus & vulpes, animal alioquin solerti auditu, amnes gelatos lacusq; non nisi ad pastus ituræ redituræque transeunt. Obseruatum, eam aure ad glaciem apposita, coniectare crassitudinem gelu, Plinius. Thraces congelatum flumen molientes transmittere, vulpem, Plutarchi (in libro Vtra animalium &c.) testimonio, præmittunt, glaciei indicem, quantum firmitatis habeat: ea enim pedetentim & moderate gradiens, aurem admouet: ac si ex strepitu confluentem non multo infra ferri sentit, statim coniectura assequitur, frigoribus fluuium non bene penitus conglaciasse, sed tenuem & infirmam glaciem existere, itaq; regreditur: sin subterlabens aqua non admurmurationem facit, confidenter transit. Quod quidem ipsum non acrem bestiæ sensum dicimus esse: sed ex sensu ratiocinationem. Sic enim vulpes colligit, ipsum strepere motu præditum est, quòd autem motum habet non gelu constringitur. Itemq;: Quod aquæ non glaciat liquidum est, quòd autem liquidum, facile concedit, Gillius. Eadem alibi Aelianus scribit, vt Gillius vertit. Aure prius ad ripam humi adposita, serenitatem itineris explorat, Volaterranus ex eodem.

Vulpes in omnes hostes suos infestissima est: neq; modò contra canes, sed & cum feris robustioribus, & cum venatoribus (canibus venaticis, Oppianus) molitur pugnare. Neq; solis bestijs terrenis, sed etiam aquatilibus, & volatilibus mille insidias comparat, Gillius.

Vulpem bestiam improbam poëtæ & fraudulentam appellare solent. Sed et improbus erinaceus terrestris & insidiosus: nam vt vulpem is vel audierit, vel viderit, os contrahit, pedesq; comprimit, & se totum in globo sam formam concludit: illa autem cum hunc sic in arctum constrictum comprehendere non quit, in eius os vrinam reddit: hic vel ex contractione, vel ex vulpis fraude spiritu intercluso suffocatur, Aelianus. Et alibi, Vulpes fraudulentum animal, insidias hoc pacto in erinaceos terrenos molitur, vt cum eos rectos, quod à morsu vulpinum impetum spinis prohibent, expugnare non queat, ipsos summa cautione oris leniter & caute primum euertens, supinos constituat, deinde & laceret, & qui antea essent formidabiles, exedat, conficiatq;. Vide plura supra in Echino h. in prouerbio, Multa nouit vulpes, sed echinus vnum magnum. Anates feræ lacus nostri noctu sæpe transuolant ad vicinum fluuium, tanquam tutiores illic à vulpibus & lutris, vt audio.

Vulpes cum dolosa sit, aliquando cum lepore (vel cuniculo, Ge. Agricola) se velle ludere simulat, & (incautum) apprehensum deuorat: quamobrem vulpem conspectam non minus quàm canem fugiunt, Albertus. Quemadmodum à vulpibus lepores noctu continua persecutione defatigati, & subinde à quiete, quam vbi aliquantisper cursu præuenêre appetunt, exturbati, tandem capiantur, ex Aeliano recitaui in Lepore D. Lepores frequentiores sunt in insulis, quod ibi vt plurimum nec vulpes sunt, à quibus ipsi cum catulis occiduntur: nec aquilæ, quæ montes magnos sæpius quàm paruos frequentant: nam parui plerunq; in insulis sunt, Xenophon. Mures etiam in aruis & pratis à vulpibus astutè capiuntur.

Cum auium greges subuolantes videt, humi strata iacet, simul & oculos claudit, & rostrum in terram deponit, & animam continet, & prorsus vel dormientis, vel potius extinctæ speciem similitudinemq; gerit. Cum autem eam sic ad terram abiectam aues despiciunt, mortuam arbitrantes, gregatim delabuntur, in eaq; sessitantes tanquam illudunt: at vulpes eas ad rostrum appropinquantes ore hiante atq; imminente, deuorat, Gillius ex Oppiani de piscibus lib. 2. vbi ille ranam quoq; piscatricem simili ferè astu pisciculos captare dixerat. In fame aliquando insidiosè mortuam se simulans supina iacet, spiritu compresso exertaq; lingua: quo viso aues tanquam ad cadauer accedunt, & incautæ corripiuntur, (sic & pardus simias mortuum se fingens, captat) Albertus, Constantinus, Ge. Agricola. Eadem scribit Mich. Herus, sed addit vulpem priusquam ita se resupinet, in argilla rubra volutari inquinariq;, vt vulnerata & sanguine cruenta appareat, & quod vbi ita iacentem viderint corui, cornices, & aliæ aues præsertim capaces, gaudentes tanquam de hoste mortuo, aduolantes comprehendantur, vna saltem ex eis. Mustela aues iugulat vt lupus oues, & pugnat cum serpente, illo præcipuè qui mures venatur, Aristot. de hist. anim. 9. 6. Albertus imperitè eo in loco galen interpretatur vulpem, & eadem de vulpe scribit. Et rursus alibi de mustelæ syluestris genere, quod vulgò putorium, nostri iltisum vocant, scribens: Non comedit (inquit) de gallinis, nisi prius omnes aut multas iugulauerit, cuius generis etiam vulpes est, & animal quod dicitur feyton, (id est mustela.) Vulpes communis est hostis pauonum, columbarum, & omnium ferè auium, Stumpfius. In eo maximè nocet hominibus, quòd capit anseres, anates, gallinas, in quo tamen eam parcere dicunt domui vicinalori iuxta quam versatur, Idem. Gallinas noctu clam ingressa in casas, prehendit & asportat, Georgius Agricola. In Ponto sic otidas venatur, vt & sese auertens, & in terram abijciens, tanquam auis collum, sic caudam extendat: eæ autem hac insidiarum instructione seductæ, ad illam, tanquam ad suam gregalem accedunt: illa vero se vertens nullo negotio capit, Aelianus interprete Gillio. Sed aliter ex eodem Volaterranus transtulit, non rectè vt conijcio, adscribam tamen. Otides (inquit) in fluminibus (ποταμοῖς legit pro Πόντῳ) decipit, sese vni ex eis fessę adsimilans, illę superuolant, vulpes conuersa statim inuolat. Tum vero secundum fluuiorum ripas gradiens, paruulos pisciculos callide exceptat: nam caudam in aquam deijcit, in quam ij innantes densis pilis comprehenduntur, quod quidem ipsum vulpes sentiens, caudam ex aqua remouet, & repente se in aridum subducens eam excutit, pisciculi excidunt, atq; ab ea deuorantur, Aelianus interprete Gillio & Volaterrano. Vulpes in exuperantiam infinitæ cum malitiæ, cum fraudis progreditur nihil vt non malitiose, & dolose agat: Cum enim vespariuum refertum esse animaduerterit, retrorsum eò accedit, atq; tota à vespeto auersa, ab aculeorum sanè vulneribus declinans, in cellas vesparias immissa hirsuta cauda, eadem q; bene prolixa, vespas concutit. Cum autem vesparum circumuestitam spissis pilis caudam impetentium referta est, tum eam ipsam vel ad arborem, vel ad parietem ad maceriémue allidit: Itaq; multa caudæ attritione his extinctis, in reliquas inuadit, perindeq; eas vt primas interimit: iamq; reliquas cæteras ab aculeis intelligens inopes esse, os in vesparium abijciens, idipsum vorat, Aelianus interprete Gillio. Transtulit eadem aliter Volaterranus his verbis: Vesparum quandoq; multitudine vexata, sese in canum condit, extante cauda: circa quam vt illas certatim occupatas, villisq; denso implicitas animaduertit, egreditur,

egreditur, atq; ad murum siue arborem perfricando obterit, extinctasque depascitur. Quibus verò astutijs vtatur cum in venatione vrgetur à canibus, sequenti capite explicabimus.

Iustæ magnitudinis accipitres & integræ ætatis, cum vulpibus pugnaciter certare audio, Gillius. Vulpem inuadit circus accipiter, quia carne viuit, Aristot. Vulpes hostis est circi, Philes. Vulpi inimicus est æsalo: ferit enim pilosq; eius euellit, occiditq; catulos: vncis nanq; vnguibus est. Vulpi amicus coruus est: pugnat enim cum æsalone: vnde fit, vt huic cum ab illo percutitur, auxilietur, Aristoteles & Aelianus. Aesalon vocatur parua auis, oua corui frangens, cuius pulli infestantur à vulpibus. Inuicem hæc catulos eius ipsamq; vellit: quod vbi viderint corui, contra auxiliantur, velut aduersus communem hostem, Plinius. Quamuis autem diximus coruum esse amicum vulpis, & commorari eos, tamen hæc non est vera amicitia: nam vulpes (aliquando) insidiatur prędę

10 coruorum: vnde fabula illa Apuleij celebratur de vulpe blandiente coruo, & ad cantum inuitante: illo vero canente, offam carnis ab ore eius elapsam vulpes rapuit. Auicenna etiam scribit, se vidisse à rege Esceny de regione quæ vocatur Vla, coruum & vulpem in vnam caueam coniunctos fortiter pugnasse: ita vt à vulpe morsum corui caput sanguinem emiserit: & coruus vnguibus labia vulpis adeò constrinxerit, vt hiscere nequiret, validè eam interim rostro feriens, Albertus.

Τόλμᾳ γὰρ εἰκὼς θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρῶν λεόντων. Ἐν πόνῳ, μῆτιν δ', ἀλώπηξ, αἰετοῦ ἅ τ' ἀναπιτναμένα ῥόμβον ἴσχει, Pindarus in Pythijs Carmine 4. de laudibus Melissi: quem laudat tanquam hominem leoni fortitudine similem, callidicate vulpi: quæ aquilæ etiam aduersus se impetum & strepitum astute se resupinans sæpius irritū fecit. Vel sic. Audacia Melissum leoni, vafricie vulpi comparat: quæ irruentem in se aquilam supina excipit, pedibus tum se defendens tum illam qua potest lanians. Videtur autem innuere hominis in lucta scientiam, qui iacens etiam

20 & supinus, volutatione & agilitate aduersarium vicerit, Scholia. In regionibus quibusdam ad Septentrionem remotis aquila parit & incubat in pelle quam vulpi aut lepori detraxerit, vt scribit Olaus Magnus.

Vulpes ardeolam nocte inuadit, Aristot. Amici pauones & columbæ, turtures & psittaci, merulæ & turdi, cornix & ardeolæ, contra vulpium genus communibus inimicitijs, Plinius.

Vultur quoq; vulpem deprehendit, Obscurus, quidam Aristotelem citans. Vulpes inimicę sunt miluis, Textor: fortè quia vtriq; rapiunt gallinas, Stumpfius. Vulpes & Nili angues dissident, Plinius. Vulpes lupus inuadit: nutritur enim carnibus, Aristot. Vulpes etiam cum serpente amicè viuit: ambo enim cauernis gaudent, Aristot. Quid faciendum vt gallinacei à vulpibus non attingantur, in c. iam dictum est.

30

E.

Canes non assuescant agitare vulpes: id enim non mediocre vitium fuerit, & cum oportet, nunquam prestò adsunt: sed in diuersos saltus educito, vt & canes venandi, & ipse regionis peritus euadas, Xenophon: indicat autem leporum capturam venatico studio quàm vulpium digniorem.

Hic olidam clamosus ages in retia vulpem, Martialis. Lepus & vulpes canum metu exhorrescunt, atq; interdum vel sola canis latrantis denunciatione ex loco vndiq; septo, vepribus ex dumetis vestito excitantur, Aelianus. Vulpes vsq; adeò versuta est, vt nullis dolis, laqueis, aut retibus facile capiatur: sua enim astutia tum aliâs euadere, tum retia & laqueos morsu abscindere solet. Quamobrem canes in eam multi pariter immittendi sunt: quamuis ne illi quidem eam absq; sanguine, vtcunq; validi, domare possint, Oppianus. Velocibus canibus capiuntur vul-

40 pes vtcunq; in fuga sagaces, Crescentiensis. Animaduertendum est si vulpes à canibus agitentur, vt ventus à venatoribus inspiciatur: quum vento (contrario) quasi impelli ad cursum vulpes videantur: quo fiet vt nec calliditate astúue, nec pernicitate euadere à canum morsibus quin capiantur discerpanturq; possint. Si vero capreæ ceruique fuerint, ad venti (secundi) flatum canes collocandi sunt, Belisarius. Canem insectantem vulpes cauda hac & illac per ipsius rictum ducta, eludit, Albertus & Ge. Agricola. Hinc verbum κερκωπίζειν ductum quidam putant, pro eo quod est illudere, adulando decipere, vt pluribus dixi in Simia a. Vrgentibus à tergo canibus caudas suas lotio perfundunt, hisq; insectantium propius canum ora diuerberant: qua molestia affecti canes insequi desistunt, Textor. Oppianus vulpem ceu bestiam bene dentatam, contra feras se maiores & canes venaticos etiam pugnare scribit. Iucundum aliquando sui spectaculum præbet in procera arbore deprehensa. In ea enim (inquit Blondus) tanquam in arce oppugnari solet: cum neq; ignem timeat, nisi pars proxima ardeat: plerunque etiam

50 acutas cuspides non fugiat, & perfodi potius sustineat quàm in turbam canum descendere. Tandem verò descendere coacta, impetu quodam instar fulguris deijci solet in numerosam canum cohortem, vt sagacissimos laniet, & à præstantioribus dilaceretur, Hæc ille. Circa vulpium venationem suis ac proprijs locutionibus venatores nostri vtuntur, quales sunt: *Eingarn vvirdt gestellt, Der fuchs vvirdt von dem strick mit den hunden gehetzt, in das garn gehetzt, erschlagen oder von den hunden ervvürgt.* Canes quidam exigui apud nos *lochhündle* vocantur, id est cauernarum caniculæ: subeunt enim vulpium ac melium cauernas, & morsibus ad exitum cogunt. Canis vulpem in locum subterraneum secuta in Orchomenis Bœotiæ, cum latrando ingentem sonitum excitasset, venatores aditu effracto ingressi, locum quendam per foramina illustrari, & nescio quæ intus latentia viderunt, ac in vrbem regressi magistratui nunciarunt, Aristoteles in Mirabilibus. Lupi & vulpes dentibus lacerant casses, vrsi non item, Plutarchus de causis naturalibus 28.

60

Et laqueo vulpes, & decipe casse foines, Calentius. Laqueis capiuntur vulpes & lepores cum per aliqua foramina introire solent in loca clausa, quod duobus fit modis. Vno, cum laqueus annectitur ad aliquam perticam plicatam, & adeò validam vt feram collo captam in altum eleuet ac suspendat. Altero, cum prope laqueum est fortis canolus stringens laqueum ferè, caput impediens etiam ne ipsa laqueum rodere possit, Crescentiensis 10. 31. Vulpes cauernæ suæ complures facit aditus inter se distantes, μή μιν θηρήτορες ἄνδρες Ἀμφὶ δύῃ λοχόωντες ὑπὸ βροχίδεσσιν ἄγωνται, Oppianus. Pedicæ siue laquei genus quo lupi vulpes & meles capiuntur, Galli hausepied nominant. Audio quasdam pedicis captas, crus irretitum aut vi extrahere, aut morsu sibi amputare, & ita tripedes euadere. Reti quod arolum vulgò vocant, capiuntur vulpes, si gallina noctu ponatur in medio: debet autem validius fieri pro vulpibus & aquilis, quàm alijs auibus, Crescentiensis 10. 22. Sagaciores oportet esse venatores in decipiendis vulpibus quàm cæteris animalibus: quoniam facillimè proripiuntur, & cursu

70

præstant

præstant canibus venaticis. Occulta itaq; conficiuntur vincula in sæpibus & dumetis, quæ transgredi solent vulpes, præcipue dum pullos gallinaceos requirunt: his enim detinentur: sed ipsæ se extricant, nisi velox custos adfuerit, vt primum aliquam comprehensam animaduerterit, Blondus. Parantur & decipulæ quędam aut machinę, aut inter cæteras genus quoddam arcus quod Germani appellant *fuchsbogen oder selbsgeschoß*, hoc est arcum automaton: qui à feca contactus, sagittam ei immittit. Decipulis aut foueis capta, spiritum continet, & mortuam se simulat, si forte sic minus curata effugere possit, Mich. Herus. Vulpes & lupi præcipuè capiuntur quadam tabola ferrea, quæ circa se multos habet rampiones acutos: & ipsi habent circa se annulum prope se vbi annexi voluntur, ad quem annectitur frustum carnis, &c. Crescentiensis 10. 32. vt recitaui in Lupo E. Et rursus 10. 35. Vulpes (inquit) in caueis (foueis) suis capiuntur hoc modo. Venator habeat alueare apum, sed longius & angustius, quod ab vno capite paucis filis ferreis claudatur, ab altero habeat hostiolum internum ex parte superiori præparatum, vt possit intus eleuari superius ita ne foras exeat: hostiolum hoc descendens superius eleuatum, permanet cum virgula parua. Hoc instrumentum ponitur in fouea vulpis, cum præscitur ipsam in ea esse. Ponitur autem hostioli pars in parte intrinseca foueæ, cæteriq; aditus foueæ, qui plures esse solent, diligenter clauduntur. Itaq; vulpes exitura, in alueare intrat, non metuens filis exilibus se impediendam: sicq; virgulam secum trahit, & hostiolum cadens eam concludit: quæ retro cedens magis claudit ac firmat. Venator autem quandocunq; veniens, (quo potest modo vel interficit sic captam vulpem:) vel si libuerit cum alueari supra puteum aut vas aliquod profundum portans, aperto hostiolo immittit, Hæc ille. Pro lupis, vulpibus, leporibus, & cæteris feris ac canibus, & porcis intrantibus & vastantibus vineas, fouea quomodo fiat pluribus describit Crescentiensis 10. 33. Lepores & vulpes quomodo Indi venentur, lege in Aquila E. ex Aeliano. Quomodo lupi & vulpes alliciantur à venatore catum mortuum post se trahente, &c. cum comite venationis qui feram si quæ iam intra teli iactum accesserit, feriat, dixi in Cato E. item in Lupo.

Vulpes aiunt si ederint amygdalas amaras, nec contingat è vicino aquam lambere, mori, Plinius. Vulpes si cum aliquo (cibo) amygdalas am. ederint, enecantur, Dioscorides & Auicenna, & Serapio. Marcellus Vergilius historiam scribit felis, quæ post aliquot amygdalas am. deuoratas, intra horam perierit. De muribus etiam fertur, post arsenicum & alia quædam venena, nisi superbiberint, certius morituras, alij negant: vide in Mure E. Vulpes accepimus amaris amygdalis esitatis interire: nos vulpeculam aloë cum carnibus deuorata, vidimus extinctam, Scaliger. Apocynon in adipe canes, lupos, vulpes & pantheras necat, Dioscorides. Vide plura in Cane C. Faba lupina seu marcillium datum in adipe, necat canes, lupos, vulpes & vrsos, Arnoldus: apparet autem eum Dioscoridis de apocyno verba mutuatum, (vt dixi in vrso E.) quamuis marcillium videtur ea esse herba, quæ à Sabaudis hodie marcieure nominatur, quæ veterum consiligo est, alia quàm apocynon, ipsa quoque venenata: de qua pluribus egi in Boue C. Huius herbæ femina aliquando vulpi, quam domi alebam, cum carne & caseo mixta dedi, quæ cum post horam ferè vomitu reiecisset, illæsa mansit. Aconitum luparium, quod nostri radicem lupi nuncupant, omne animal occidit, vt multis docui in Lupo a. vel, vt Rhætus quidam mihi asseruit, feras illas peculiariter, quæ cæcæ nascuntur, vt vulpes, lupos, vrsos, canes. De catapotijs siue pilulis venenatis, quibus lupi & vulpes interimuntur, copiose scripsi in Lupo a. aconiti lycoctoni occasione.

Nec vulpes nec aliud animal gallinas continget, si sub ala ruta syluestris eis appendatur: & multò magis, si vulpis aut felis fel cibo ammixtum exhibueris, vt Democritus confirmat, Geoponica Græca lib. 14.

Vulpina pellis, ἀλωπεκῆ Polluci, vox circumflexa: Suidæ oxytona, in Κυνῆ λεοντῆ, &c. Venatores vulpem expetunt propter pellem, non propter carnes quæ sunt inutiles, Isidorus. Animal est calidum: nam & mortui pellis calefacit, Albertus. Calidior est aliorum animalium pellibus vulpina, Blondus (ex Auicenna:) pilis enim munitur densis, mollibus, & oblongis. Præferri audio & maioris esse pretij, ex catulis vulpium in Gallia: quod an verum sit dubito: apud nos enim catuli & omnes minores natu vulpes, vt & æstate captæ, ideo contemnuntur, quòd pili è pellibus earum facilius defluant. Sunt enim eis pelles tenuiores, ita vt radices pilorum ab interiori parte appareant, (quod vitium nostri vocant *durchhärig*,) vnde pili facile excidunt. Dorsum quidem suos tenacius retinet. Xenophon Anabaseos septimo Thraces scribit, hyeme sæuiore alopecidibus, id est pellibus vulpinis caput præmunire ac aures, Cælius: hinc est fortè quòd Grammaticis quibusdam alopecia (malim alopecis) pericephalæa, id est pileus exponitur. Fiunt autem ex his pellibus pilei etiam apud nostrates, & quandoq; ex discissis secundum longitudinem vulpium caudis, rursusq; consutis. Ventris etiam & laterum pelles duplo maioris pretij ferè habentur quàm è dorso, quòd & colore magis placeant, & molliores leuioresq; sint, & si minus temporis durent. Vulpes per æstatem frequenter morbo ab eis nominato alopecia laborant, hoc est pilorum defluuio: quamobrem pelles eo tempore captarum non solum inutiles, sed etiam noxiæ aliquando sunt. Biffari (fibri) pelles multum calefaciunt, sed vulpinæ magis, Elluchasem in Taculnis. Vtiles existimantur arthritidi frigidæ, podagræ, & frigidis fluxionibus: quamobrem aliqui etiam tibialia siue caligas inde parari curant podagricis, Mich. Herus. Scythiæ magna pars tergoribus vulpium & murium operti incedunt, Alexander ab Alex. Ad podagram: Phocæ, leonis, lupi aut vulpis corium si quis elaboret, & calceos gestet, pedes non dolebit, Galenus Euporist. 3. 248. vide in G.

F.

Vulpem insequuntur venatores propter pellem: non propter carnes, quæ sunt inutiles, Isidorus. Sarmatis, Vandalis, ac innumeris alijs equorum & vulpium carnes solatio sunt, Cælius. Canum & vulpium carnem nunquam equidem gustaui, nec sanè gustare nunquam fui adactus, neq; in Asia, neq; in Græcia, neq; in Italia: aiunt tamen hanc quoq; mandi: coniectare autem possum vim ei inesse carni leporum similem. Nam canis & vulpes, vt summatim dicam, temperamento sunt sicco, Galenus de attenuante victu. Vulpium carnes autumni tempore etiam qui apud nos sunt venatores edunt: tum enim ex vuis pinguescunt, Idē l. 3. de alim. facult. Κα᾽ μὰν φέρω χᾶνας, λαγώς, ἀλώπεκας, Bœotus quidam apud Aristophanem in Acharnensibus: videtur autem poëta irridere Bœotos

tanquam

tanquam admodum rudes homines, qui vulpes non minus quàm lepores & anseres in delitijs haberent. Mnesimachus apud Athenæum lib. 9. nominat carnes esculentas diuersorum animalium, anseris, porci, bouis, agni, & c. picæ, perdicis, ἀλωπέκια, id est vulpeculæ: nam si edendæ sint vulpes, ętate minores, ceu teneriores & minus graueolentes, præferentur. Caro vulpis calida est, viscosa, difficilis concoctu, praui succi: melior tamen est autumno, (hoc est minus mala, quod tum fructus arborum diuersos & vuas comedunt, vnde pinguiores redduntur,) Rasis. Aëtius scribit carnes vulpinas, leporinas, & ericij, naturæ humanæ esse dissimiles, & alimenta efficere pessima: cuius argumentum sit odor fœdus, vt Io. Agricola Ammonius citat: Atqui Antonius Gazius in Corona florida verba hæc de nutrimento leporinæ & vulpinæ carnis ex Isaaco citat. Vulpes ætate florentes, bene habitas, venatu multo fatigatas, si oleo incoquimus, multo melius digerentur, Syluius.

10

G.

Podagris magnificant vulpem decoctam viuam, donec ossa tantum restent, Plinius. Vulpem ex aqua coquito donec mollescat, & ex aqua percolata pedes adsiduè foueto, quo facto doloribus facile careri hoc remedio quidã frequenter experti sunt, Marcellus. Ad morbum articulorum: Vulpis viua in amplo vase decocta donec ossa relinquat, mirè sanat, si sæpius in aquam in vase quis descenderit. Idem præstat oleum vbi decocta fuerit. Si quis hoc aut illo modo vult, vtatur, Sextus. Cæterũ de vulpibus (inquit Galenus de simplicibus 11.47.) quæ totæ in oleo coquuntur, (nam sic quidam curant arthriticos, partim viuas vulpes in lebetem ingentẽ inijcientes, partim etiã mortuas.) fusius dicere mihi necesse est: quandoquidem plerosq; visæ sunt principio planè morbo hoc liberasse, 20 verum post multum temporis non ita profuisse. Siquidem illos malũ repetijt, quanquam non ita vehemẽs quàm antea. Sanè oleum in quo cocta vulpes est, non est potentioris in digerendo facultatis, quàm in quo hyæna: quæ si similiter in oleo lixetur, redditur oleum longè potentissimæ in digerẽdo facultatis. Porrò frequenter dictum est, talibus medicamentis inesse potentiam eorum quæ in alto continentur corpore, in extimam cutem extrahendi, ac eo nomine quandoq; sedandi dolores: non enim perpetuò hoc ad ea sequitur, cum ij duntaxat dolores ab eiusmodi medicamentis sedentur, quorum causa est humor in alto contentus, dolorem ciens aut substantiæ crassitie, aut refrigeratione, aut vehementi acrimonia, aut etiam spiritus flatuosus exitum non habens. Itaq; qui vsi sunt vulpibus, & ipsi oleum digestorum efficiebant: atq; inde impletis eo alueolis totos arthriticos in eos imponebãt, multo ibi tempore immorari præcipientes: vnde fiebat vt non tantum qui circa articulos sunt tumores euacuarentur, sed etiam vniuersum corpus. Itaq; cum corpus illis antea plenitudine affectum fuisset, mirum nõ erat per 30 euacuationem consecutum commodum, nempe cum & nihil amplius in affectas partes influeret, corpore vniuerso iam euacuato, & qui continebantur humores discuterentur. Cæterum quemadmodum antea cum corpus noxa vacaret, praua victus ratio morbum inuexit: eundẽ in modum aut etiam amplius, à simili diæta par est rursum illos similiter afficiendos in articulis quibus iam laborauerunt. Hucusq; Galenus, ex quo Aëtius quoq; repetijt 12.44. Si vulpes coquantur in aqua, hoc decocto vtilissimè embrochantur (fouentur immissi) articuli dolentes. Similiter iuuat oleum, in quo viua (aut etiam decollata) discoquitur, quod & efficacius est. Est autem aliquandiu immorandum, potissimum post euacuationem siue purgationem: ne forte facultate sua attrahendi resoluendiq;, humores ad articulos attrahat: & quando euacuatur corpus post illud, nihil attrahitur ad articulos: quod si redeat morbus, erit leuis, Auicenna. Oleũ vulpis discoctæ, vtile est nodis & tumoribus arthriticis, Haly. Podagricis & neruis patientibus ob nimiam humiditatem prodest, Rasis. Infusum solio arthritidem recentẽ in-40 sidentis & balneantis in eo pellit, ventrẽ leuat & mitigat, Idem. Vulpes decollata tota decoquatur in cacabo æreo cum corio suo non fissa, donec dissoluatur: huic decocto insideat cui nerui dolent aut artus ex pituita, Idẽ. Vulpi integræ exenteratæ in cucuma affunde aquæ fontanæ & aquæ marinæ, vtriusq; sextarios duos (atqui non potest præscribi certa mensura: plus minus enim addetur, vt vulpes magna vel parua fuerit: an nosa etiam cũ diutius coquenda sit antequam dissoluatur, plus aquę subinde affundi postulat:) olei antiqui clari sextarios duos (aliàs libras tres, vncias nouem,) Decoque lento igne cum salis vncijs tribus, donec aquæ consumantur. Deinde pone in vase: & adijce herbæ anethi & alhasech (thymum exponunt) ana libram 1. & affunde aquam dulcem, in qua decoctæ sint iam dictæ herbæ, vtriusq; manipulus. Decoque sicut prius, vsq; ad aquæ consumptionem, & administra: est enim mirabile. Aliquando etiam præter oleum discoquitur (donec artus omnes laxentur & dissoluantur) vulpes in aqua fontana & aqua salsa, vtraq; copiosa, adiectis eisdem herbis, ad vsum balnei: quod & ipsum efficax est, Me-50 sue. Vulpes cum pelle, exenterata, in aliquot partes concidi potest, vt melius in vase ad decoquendum aptetur, & antequam immittatur oleum, si immittendum erit, diligenter prius auferenda est spuma, Monachi in Mesuen. Recentiores non vt Mesue scribere videtur, duas decoctiones faciunt, sed vnam tantum, in prima statim anethi & thymi ana libram 1. adijcientes: & cum satis decocta fuerit vulpes, colant & fortiter exprimũt, vel aliâs, vel cum prælo. Leporis decoctũ podagricis & arthriticis, similiter prodesse vt vulpis, author est Auicenna. Quin & herinacei terrestres viui oleo incocti, ipsum discussorium reddunt, Aëtius post mentionem olei in quo vulpes discocta est. Vulpem exenteratam & excoriatã fractis ossibus, in aquæ mensura quæ sufficiat coquito donec caro ab ossibus separetur: hoc decocto embrochetur nucha & membrũ paralyticum: hoc enim prodesse medici omnes comprobãt, Leonellus Fauentinus. Aduersus leporis marini venenũ laudatur vulpis caro inassata, Matthiolus.

Vnguentum admodum bonum ad neruorum incontinentiam, podagricos, arthriticos, omnemq; neruorum 60 affectum & eorundem siccitatem: Accipe vulpem viuam, & conijce cũ ipsa in lebetem olei libras viginti: & adijce seminis anethi, ammeos, stichadis, carnabadij, fœnigræci, & apij, singulorum vncias duas. Hæc decoque in oleo cum viua vulpe, donec vniuersa eius caro fuerit dissoluta: dein colato oleum, inq; aliud vas traijcito, & de eo accipe libras quatuor: atq; in lebetem conijce, additis, cinnamomi vncia semis, spicæ exagijs duobus, & iterum probè feruefacito, ac oleum quod relictum fuerit colato iterum, inq; lebetem conijcito: & cum eo olei nardini & laurini, singulorum vncias duas. Adipis leonini, struthiocameli asbi, (vide ne τῆξυμ, id est melem intelligat,) anatis, anseris, tauri, vrsi, suis, gallinæ, singulorum sesquunciam. Butyri veteris vncias tres. Terebinthinæ, sesquunciam. Medullæ ceruinæ, drachmam vnam. Galbani, vncias duas. Opopanacis castorij, ammoniaci, styracis, calamitis, bdellij, singulorum vnciam. Calami odorati, vncias duas. Myrrhæ, exagia tria. Sagapeni, medullæ ossis asinini, nepos, (νέπ☉: vox Fuchsio interpreti obscura: ego legerim κάτ☉ vel πωλλῆ: alioqui enim quid de cato accipien-70 dum sit, non constat: est autem adeps cati præsertim sylvestris, in vsu ad prædictas affectiones,) cati, singulorũ ses-

naceus vrinam reddere videtur. Cum insidias sentit, vndiq; se spinis claudit, & difficulter se videndum prebet atq; palpandum: sed quando in aquam calidam mittitur, statim ea delectatus in planam membrorum deiectionem ostensionemq; resoluitur, & sic inoffensè videtur atq; palpatur, Isidorus. Vide etiam infra in prouerbio, Scit multa vulpes, sed echinus vnum magnum. Terreni herinacei nunc veteratoriam explicabo: Cum enim is vicinus est vt capiatur, contortissimè seipsum concludit, & tantopere contrahit, vt comprehendi non queat, simul & animã continet, spiritumq; comprimit, & ab omni motu conquiescens, mortui speciem præ se fert, Aelianus & Philes. Ipsum animal non verentur plerią; dicere vitæ hominũ superuacuum esse, si non sint illi aculei, frustra vellerum mollicie in pecude mortalibus data. Hac cute expoliuntur vestes. Magnum fraus & ibi lucrum monopolio inuenit, de nulla re crebrioribus senatusconsultis, nulloq; non principe adito querimonijs prouincialibus, Plinius. Huius monopolij (inquit Hermolaus) mentio fit in Iustiniani codice, quem locum recentiores Legulei ridiculè sunt interpretati. Pecten echini (nempe terrestris) vocatur iureconsultis echini pellis vestium detersui accommodè concinnata, cuius author rei Plinius est, Cælius. Erinacei cute expoliuntur lina, & vulgò ericium appellant, Massarius. Pellis herinacei cum suis spinis hastili præfigitur, vt eo fugentur canes.

F.

Veteres herinacei cute expoliebant vestes, cibum verò ex eo non sumebant vt nos facimus, Sipontinus. Audio apud nostrates suarium tantum, non item caninum echinum mensis admitti. Cute detracta inferuefaciunt paululum vino cum aceto: inde lardo & caryophyllis cõfixum in veru assant. Herinacei carnem iucundam esse aiunt, si capite percusso vno ictu interficiatur, priusquam in se vrinam reddat, &c. Plinius. Caro eius in cibo sumpta aduersus quos morbos valeat sequenti capite dicam. Hystricis caro, vt herinacea, licet non admodum inter esculenta comedatur, stomachum tamẽ adiuuat, aluum soluit, &c. Platina à barbaris authoribus deceptus: marinis enim tantum Græci ista attribuunt. Aëtius scribit carnes vulpinas leporinas & ericij naturæ humanæ esse dissimiles, & alimenta efficere pessima: cuius argumentum sit odor fœdus, vt Io. Agricola Ammonius citat. Ericij caro secundum quosdam est humectatiua & pinguis. Obscurus.

G.

Colicum remedium per experientiam receptum, Baccas lauri decẽ, piperis grana septem, opopanaca magnitudine ciceris, conijce in aquæ cyathos tres, totumq; simul feruefactum bibendum præbe, quiescatq; inde æger, & perfectè sanitati restituetur. Oportet autem, inquit Galenus, ad viros masculi, ad fœminas muliebris sexus herinacei internam membranam accipere, exiccareq; ac contundere, eiusq; partes tres prædictis ammiscere, Aëtius lib.9.cap.31. interprete Cornario Græcum exemplar non vidi: sed conijcio Græce echinum legi, cum aliud herinacei nomen vsitatum non habeant Græci. Significat autem echinus, vt capite octauo ostendam, membranam quoq; interiorem ventriculi in gallinaceis aut gallinis, quam aliqui stomachicis commendant: Et de hac forte intelligenda sunt Aëtij verba. Ad dysentericos, Terrestrium erinaceorum membrana interna, Aëtius 2.186, & 9.48. Herinacei vtriusq; tum marini tum terrestris corpus vstum cinerem efficit facultatis tum extergentis tum digerentis, tum detrahentis. Itaq; eo quidam & ad excrescẽtia, & ad sordida vsi sunt vlcera, Galenus de simplicib.11.28. Dioscorides tamen eam facultatem marino priuatim attribuit. Terrestris simul & marini echini cinis, abstergit, resoluit, & exiccat, Auicenna. Cinis de pelle herinacei (terrestris, siue marini) confert vlceribus sordidis, & carnẽ superfluam compescit, Idem, Rasis, Albertus. Antidotus Ecloge dicta vtilis cœliacis & sanguinẽ spuentibus 339. numero apud Nicolaum myr. interprete Fuchsio recipit inter alia testas erinacei & anatis vuluam. Pellis herin. terrest. vnà cum ipsius capite tosta, & in puluerem tusa ex melle inungitur ad alopeciam, Galenus lib.1. Parabiliũ cap.14. Cinis vsti echini cum spinis si pici misceatur, cicatricibus pilos reddit, Albertus, & Philes φλοιοῦ τρίχας φύει. Herinacei cinis cum melle, aut corium combustum cum pice liquida, alopecias emendat. Caput quidẽ eius vstum per se, etiam cicatricibus pilos reddit. Alopecias autẽ in ea curatione præparari oportet nouacula & sinapi. Quidam ex aceto vti maluerunt. Quæ verò de herinaceis dicuntur, eò magis valebunt in hystrice, Plinius. Terrestris herinacei corium combustum, alopecijs cum pice liquida aptissimè illinitur, Dioscorides, Aelianus, Auicenna, Rasis, Albertus. Erinacei caput & pellicula combusta cinisq; ei adiecto melle inlitus alopecijs cito prodest. Caput autem eius per se combustum, & adiecta ipsius adipe, cinis ille alopecijs inlitus, etiam cicatricosis facit pilos renasci: quod si totum ipsum quis exurat, & puluerem eius bene tritum cum adipe vrsino caluo ad integrum capiti imponat, decorem pristinum restituet capillorum, Marcel. Et alibi, cinis (inquit) exusti erinacei recentis, vel fimus erinacei recens, & sandaracha, cum aceto & pice liquida mixta & imposita fluentes capillos continent. Author est Achriton alopeciæ mederi cinerem ericiorum marinorum cum gallis rubeis & amygdalis amaris, æquali omniũ portione (vt sint tres partes æquales, quibus addatur fimi murium pars dimidia, Albertus:) permixta hæc cũ aceto diu teres, & impones. (Medicamentum hoc apud Galenum, statim post Critonis pharmaca ad alopeciam Heraclidæ adscribitur lib.1.cap.1 de Compos.sec.locos.) Eiusdem facultatis est cinis ericij, vel corij, vel capitis eius, vel interiorum, si sepum vrsi admisceas: & iam currit aqua absq; sepo in iuuamento, (vel vt Albertus habet, iam enim incipiet humor recurrere absq; labore:) postquam fricatur locus affectus donec rubescat, Rasis & Albertus. In alopecia si capillorum exortus remoretur, herinacei terrestris caput aut corium vstum tritũ ac melle subactum illinito, Asclepiades apud Galenum. Herinaceorum marinorum testas exustas & aqua subactas locis præfrictis impone. In quibusdam exemplaribus non aqua, sed adipe vrsino excipi debere herinaceorum cinerem reperi; quod mihi magis placuit: hoc enim modo efficacius redditur, Galenus lib.1. de compos.med.sec.locos, inter Critonis medicamenta ad alopeciam. Herinaceorum marinorum testas vstas, ex melle & aceto præratis illinc, Soranus ibidem. Ericius vstus tritus si imponatur fistulæ, iuuat, Rasis & Albertus. Limaces rubentes & erinacei puluerem aliqui miscent emplastris contra herniam. Lichenas in facie cinere herinacei ex oleo illinunt: In hac curatione prius nitro ex aceto faciem foueri præcipiunt, Plinius. Attritis medetur cinis muris syluatici cum melle, vel herinacei, Plinius. Herinacei ter. cinis in vini potione sumptus, remedium ad dolores renum adhibet, & ad aquam intercutem, Aelianus: Vetustiores carni siccæ in cibo sumptæ eadem tribuunt. Suffumigatio cum pelle ericii in retentione vrinæ, dissoluit eam si modo non procedat ab apostemate vel lapide viam obturantibus: si enim ex horum nullo processerit, certè liberabitur, Deo dante, Obscurus. Carnes erici Leonis & aliorum quorundam

rostro simile cani, *hundsigel*. Spinas habet hericius vterq; tam caninus quàm porcinus, Albertus. Differunt etiam loco: nam alij agrestes siue syluatici, alij circa domos reperiuntur,

B.

Echinus terrestre animal est, cuniculi magnitudine, sed specie porcina, aculeis vallatus quemadmodum hystrix est, Massarius. Vallatus est aculeis extra quàm ore pedibusque ac parte inferiore, quam rara tantum & innocua lanugo operit, Hermolaus. Porcelli formam habet, spinosus vbique præterquam in ventre, Isidorus. Pinguis est & porcelli modum exprimit cum excoriatur, Albertus. Mirabile in Creta apros, herinaceos, &c. non esse, Plinius. Hericij ita spinoso defenduntur tegmine, vt ne contingi quidem possint, Eucherius. Aculeos qui à nonnullis vice pilorum geruntur, genus esse pilorum existimandum est, vt herinaceorum aculeos, Aristoteles. Herinaceorum pili paulatim adeò duritate degenerant, vt non pilis præterea, sed spinis similes esse videantur, Idem. Aegyptijs muribus durus pilus sicut herinaceis, Plinius. Herinacei testes intus sunt, cutis enim eorum efficiendo scroto inepta est, Aristot. Et alibi testes eis intus lumbis adhærere scribit. Omnibus quæ animal generant, testes antè habentur, vel intus, vel extra, præterquam herinaceo: hic enim vnus lumbis adhærentes continet, ob eandem qua aues causam: coitum enim herinaceorum celeriter fieri necesse est, cum non more quadrupedum superueniant tergis, sed erecti coniungantur propter aculeos. Duos anos ad stercus emittendum solus ericius dicitur habere, Albertus.

C.

Herinacei in sæpibus dumosis & vineis per autumnum præcipuè diuersantur. Condũtur in arbores cauas hyeme, & cibis (pomis præcipuè) per æstatem congestis vescuntur. Echinum aiunt ad annum vsq; sine cibo durare posse, Aristoteles in Mirabilibus. Præparant hyemi & herinacei (vt mures Alpini) cibos, ac volũtati supra poma (mala & pira, vt alij: vel etiam ischadas, vt Philes) affixa spinis, vnum non amplius tenentes ore, portant in cauas arbores, Plinius, & Aelianus. Herinaceus potamogitone herba interimitur, Aelianus. Admirabilis est illa echini pro catulis (περὶ τῶν σκυμνίων) solicitudo ac prouidentia. Vites subit vindemiæ tempore, pedibusque botrorum acinos in terram decutit: hos isthic circumuolutatus, excipit confixos spinis. Ac memini cum iam olim nobis qui tum aderamus omnibus spectantibus botri reptantis ingredientisq; speciem præberet, adeò se cumulauerat atq; oppleuerat vuis. Mox vt subiuit latibulum, ex se decerpenda quæ collegit catulis præbet, vt partim fruantur, partim recondant, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Κώμαυλος τὸν ἐχῖνον ἰδὼν ἐπὶ νῶτα φέροντα ῥᾶγας ἀπέκτεινεν τῶν ἐπὶ θειλοπέδω, Suidas ex Epigrammate. Est autem θειλόπεδον (sic scribi debet per ει. in prima syllaba) locus planus tanquam areola sub dio, vbi vuæ Soli expositæ siccãtur, quasi τὸ εἵλης πέδον, Varinus. Si quid deciderit ex fructibus, quos volutatus aculeis suis infixerit, reliquos etiam omnes excutit, reditq; vt aculeos omnes repleat, Iorach. Lac etiam & vinum bibunt cum in domibus aluntur. Herinaceis coitus erectis, pàrtibus supinis hærentibus sibi aduersis, Aristoteles. Herinacei stantes ambo inter se complexi coëunt, Plinius. Cur coitus eis celeriter peragatur præcedenti cap. dixi. Echinus parturiens cunctatur, vide capite octauo inter Prouerbia. Echino fel æthyiæ intolerabile est, Aelianus 6.46.

D.

Echinus animal est vafricia insigne, quo nomine Nauplium ex ingenio nimis callido Echinum appellauit Lycophron, Cælius. Herinacei mutationem aquilonis in austrum, condentes se in cubile, præsagiunt, Plinius. De herinaceorum sensu locis multis perpensum est, vt qui in cauernis sunt, commutẽt sua cubilia aquilonum & austrorum mutatione: qui autem intra tecta aluntur, ad parietes discedunt: quod ita fieri cum Byzantij quidam animaduertisset, consecutus existimationem est, tanquam tempus futurum posset præsagire, Aristoteles. Duo vero foramina eius cubile (κοιταίων, φωλεὸς) habet, alterum ad austrum, alterum ad boream pertinet: ac pro temporis ratione, sicut velum gubernatores nauis vicibus transferũt, sic id quod ad ventum spectat, obstruit: alterum autem aperit. Atque hoc Cyzicenus quidam cum animaduertisset, nomen sibi ea ex re peperit, tanquam suopte ingenio ventos prædiceret, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Serpens & herinaceus (vt Oppianus refert libro de Piscatione secundo) mutuo inter se odio flagrant. Quamobrem si in latibulis occurrant, echinus mox in orbem se contrahit, vt præter spinas nihil emineat. Irruens vero in eum serpens, & spiris implicãs, frustra mordet: & quo arctius illum circumuoluta premit, eò magis ipsa se aculeis infigit & vulnerat: quibus vtcunq; afflicta, non remittit tamen, donec emoriatur: aliàs quidem simul ambo pari casu intereunt: aliàs echinus euadẽs, serpentis immortui corpus aut carnes adhuc aculeis infixas gestat. Herinaceum lupus timet ac fugit, Iorach. Memini aliquando audire leporem deprehensi herinacei aculeos singillatim dentibus extrahere, & nudatum postremò corpus vorare, quod mihi parum verisimile fit, de vulpe vero, quam Echini hostem esse constat hoc, dici non foret absurdum. Vulpes quibus dolis conglobatum echinum tractet, vt explicantem se deuoret, Lege in Vulpe D. Et mox in prouerbio, Multa nouit vulpes, sed echinus vnum magnum.

E.

Herinacei vbi sensere venantem, cõtracto ore pedibusq;, ac parte omni inferiore, qua raram & innocuam habent lanuginem, conuoluuntur in formam pilæ, ne quid comprehendi possit præter aculeos. In desperatione vero, vrinam ex se reddunt tabificam tergori suo spinisq; noxiam, propter hoc se capi gnari. Quamobrem exinanita prius vrina venari, ars est. Et tum præcipua dos tergori, aliàs corrupto, fragili, putribus spinis atque deciduis, etiam si viuat subtractus fuga. Ob id non nisi nouissima spe maleficio illo perfunditur. Quippe & ipsi odere insitum veneficium ita parcentes sibi, terminumq; supremum opperientes, vt fermè ante captiuitas occupet. Calidæ postea aquæ aspersu resoluitur pila: apprehensusq; pede altero è posterioribus, suspendio ac fame necatur. Aliter non est occidere & tergori parcere, Plinius. Terrestris herinaceus inter animalia inuida cẽsetur, statim vt capitur, vrina sua reddita tergus suum conspergit, cuius vi perfusum corrumpitur, & quod futurũ erat ad multa vtile, reddit inutile, Aelianus. Mihi quidẽ non inuidia aduersus hominem (quam stultè etiam alijs quibusdam animalibus tribuit antiquitas, plebeiam scilicet & anilem persuasionem secuta) sed metu potius, cum capiendus est herinaceus